

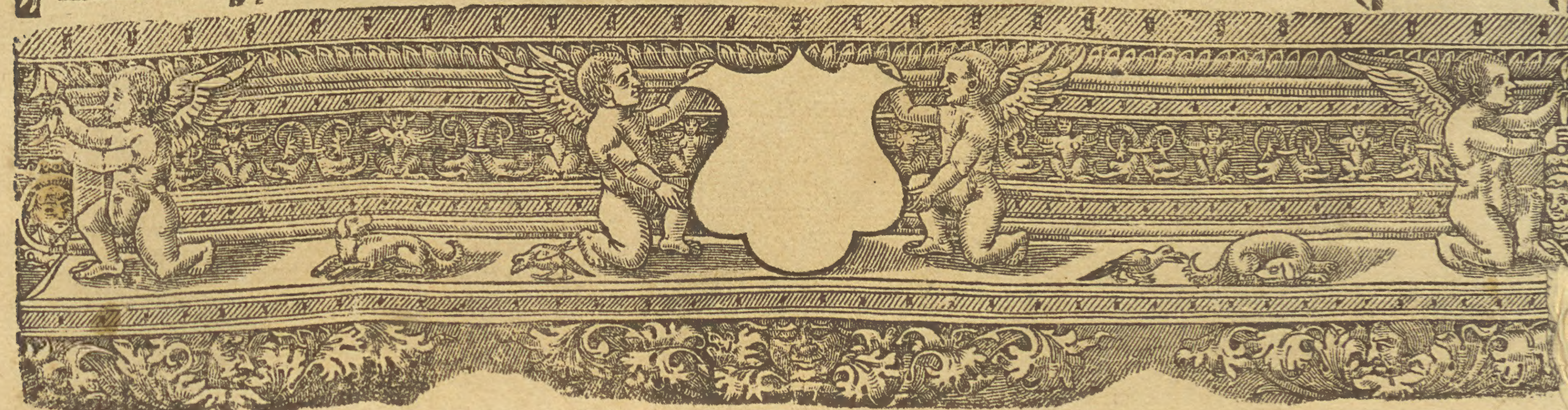
PRIMA ALBERICI
ſuper Digeſto Veteri.

COMMENTARIORVM IVRIS vtriuſque ſummi practici Domini Alberici de Roſate Bergomenſis pars Prima ſuper Digeſto veteri: Cũ ſummariis vnicuique, tum Legi, tum Paragrapho recenter affixis, per marginales numeros ſignatis, fide non modica denuo in lucem exit.

LVGDVNI,

1545

Lectura domini Alberici de

Rosate pergamensis iuris vtriusqꝫ doctoris in praxi excellentissima sup Prima parte. ff. veteris cū additionibus, cottationibus, summarijs, numeris, concordantijs ac emūcta castigatione oibus in melius repositis in lucē suū sortitur effectum.

1 Est inherēdū tex. ꝛ gl. legū ꝛ opinionibus magis cōibus
ꝯm Alberi. nō autē fabulis ꝛ sophisticis argumētis.
2 Nota istud dictum apostoli cōtra fratres theologos nō predicantes sacrā scripturā sed ad philosophiam poetas ꝛ fabulas se conuertentes quia male faciunt.
3 Que sit materia siue subiectum legalis scientie ꝛ quotuplex sit subiectū ꝯm Azonem. ꝛ nume. 4.
5 Ad positionem spēi sequit̄ positio gn̄is vt si dico est hō ḡ aīal.
6 Causa dꝫ precedere suū causatū ꝛ materia suū materiatū.
7 Ad positionē vnius ex contrarijs sequitur remotio alterius ex quo non possunt simul esse.
8 Aliud est materia ꝛ aliud materiatum.
9 Quod dicatur ius approbatum.
10 Nō pōt esse forma anteꝙ̄ sit materia.
11 An ius ꝛ iustitia sit de materia legalis scientie.
12 Subiectū iustitie ciuilis ꝯm pħm dicit̄ homo politic⁹ put ꝛc.
13 Duplex consideratur subiectum.
14 De cā efficiēti formali vel finali huius materie legalis sciētie.
15 Causa efficiēs legalis sciētie pōt cōsiderari tripliciter.
16 Quotuplex sit causa finalis huius scientie.
17 Scientia legalis nō dꝫ legi vel doceri nisi in vrbibus regijs. vide alios ꝙ̄plures casus speciales legum ꝛ glossarum.

Aluatoris no-
a strī[a], ꝛ beate virginis matris
eius, ꝛ beatorū Jacobi ꝛ Frā-
cisci. Petri cōfessoris, olim ce-
stini p̄sidio papegnti, ac toti⁹
curie celestis inuocato dispo-
sui ego Albericus de Rosate
Pergamēsis solo noīe dictus
vtroqꝫ iure peritus ad declara
tionē. ff. veteris aliqua scribe-
re sicut dn̄s ministrabit omis-
sis omnibus prefationibus: vnum tamen plus conticere non
possum quod hactenus tacui propter reuerētiam meorum ma-
iorum. ꝛ quod dicere nō auderem, nisi fretus audacia reueren-
di patris ꝛ domini mei Richardi de Malumbris cui cū oīm
reuerentia loquendo credo vix parem in scientia nostra inuen-
tum longis temporibus. Ipse enim irridebat aliquos docto-
res contemporaneos suos qui studebant tradedere scientiam
nostram silogistico, sophistico ꝛ dialectico modo: ꝛ dicebat cō
siderari debere qđ scientia nostra tradi non debet hoc modo. ꝛ
ad hoc inspiciatur modus tradendi iurisconsultorum, qui ali-
quando allegant pro vtraqꝫ parte in legibus nostris, sicut pa
tet in. l. nesennius. ꝟ. de nego. gest. et pluribus alijs quas omit-
to: ꝛ non reperietur ꝙ ipsi iurisconsulti arguerint modo quo-
modo arguunt doctores Moderni ꝛ discipulos instruunt et
ꝙ originem habuit a doctoribus vltramontanis, qui in mul-
tis plus eorum aliqui fuerunt subtiles ꝙ̄ vtiles ꝛ aliqui ma-
gne excellentie ꝛ scientie. arguere enim in scientia nostra ad de-
capitationem alicuius deformato, ꝛ forma de substantia ꝛ ac-
cidenti, ꝛ similibus modis ꝛ argumentis silogisticis nō crede-
rem bene tutum, nec hunc stilum secuti sunt patres ꝛ doctores
nostri antiq. Jo. q satis fuit subtilis, Azo, Bul. Mar. Odoff.
nec alij sed arguerunt ex testibus. ll. nostrarum vicinis ad ma-
teriam de qua agebatur. non dico ꝙ non possit argui a minori
ad maius a cōtrario sensu, ꝛ modis alijs qui in iure nostro ap
probati reperiūtur. ex quo hortor quoscūqꝫ studiosos iuris no
stri ꝙ sequantur vestigia iurisconsultorum, ꝛ patrum, ꝛ docto
1 rum nostrorum antiquorum, † inherēdo tex. ꝛ glo. ꝛ opinioni
bus doctorum magis approbatis, ꝛ se non cōuertant ad fabu
las nec argumēta silogistica ꝛ sophistica, ex quibus veritas nō
habetur sed sola apparentia. Nec istud est solum vitiū nostro-
rum doctorum ꝛ aduocatorum modernorum. Jmo etiam iste
morbus irrepsit in scientia theologie: q: predicatores moder-
ni relictis sacris scripturis ad figuras, philosophos, poetas,
2 ꝛ fabulas se conuertunt quod predictum fuit p † Aplm. ij. ad
Thim. iiij. c. in hec verba: Erit enim tp̄s cum sanaꝫ doctrinam
nō substinebunt, sed ad sua desideria coaceruabūt sibi mgr̄os
prurientes auribus suis et a veritate quidem auditum auer-
tent ad fabulas autē conuertent̄. Scholares aūt moderni ma-
gis delectant̄ audire subtilia ꝛ silogistica ꝙ̄ vtilia ꝛ ꝟa: ꝛ do-
ctores in his ipsis applaudent qđ facere nō deberēt. p hoc etiā
bn̄ facit modus docendi ꝛ studēdi, quē tradidit dn̄s. M. de Fa
no quem subijciā. ꝟ. in proemio. §. quibus si se imbuerint. Sed
q: liber iste est principiū. ff. ꝛ iuris nr̄i: loco p̄fationis querā q̄-
stionē que hic cōmode adaptatur, ꝛ quā quesiuit Azo in proe-
mio summe. C. vltra prin. ꝛ postea eā pertractauit Dy. in prin.
ff. noui. ꝛ questio est q̄ sit materia siue subiectū legalis scientie.
3 † Glo. ꝟ. de iusti. ꝛ iur. sup rub. dicit ꝙ oīa vetera iura antiquo
rū prudētū qđ nō videt̄ bn̄ dictū: ꝙ sic ius esset subiectū, siue in
materia suipsius: posset tamen saluari glo. largo modo sumen
do materiā prout est illud circa qđ versat̄ intētio cōdentiū iu-
ra. versatur em̄ circa iura antiqua, vt. C. de vete. iu. enucle. l. j. §.
cūqꝫ hec iura. sicut dicitur ferrū materia artificis operātis cul
tellos. De hoc agit̄ per Jaco. de Belui. in aut̄. de here. ꝛ falci.
4 in prin. ꝛ Azo dixit ꝙ triplex est subiectū † nā alia est materia
cōis generalis alia propria. Generalis est ius ꝛ iustitia. itē ne-
gotia. itē duo vitia. s. error qui īstruitur vel corrigit̄: ꝛ cōtuma
cia que punitur. Materia cōis est ius approbatū rudis equi-
tas ꝙ p legē seruat̄ vt cōtract⁹ ꝛ vltime volūtates ppria sunt
antiqua volumina. Dy. aūt dicit hoc esse falsum. Cui em̄ attri-
buit̄ genus vniuersale ꝛ q̄libet eius species attributa videt̄. ꝟ.
de leg. iij. l. si chorus. in prin. ꝛ de fundo instru. l. quesitū. §. si qs
instrumētū. sꝫ negotiū ita se hꝫ ad cōtractū sicut genus ad spe
ciem, vt. ꝟ. de acquirē. re. do. l. liber homo. ergo ponēdo negotia
sub materia gn̄ali videt̄ ꝛ cōtractū ibi ponere vel inserere. Jpse
aūt Azo posuit cōtractum qui est species negotij sub materia
5 cōi. † Jtē ecōtra. l. cauetur ꝙ in specie continet̄ genus per posi
tionē: q: posita specie ponit̄ genus, vt dicendo homo intelligit̄
animal, vt pbatur. ꝟ. vnde legiti. l. inter agnatos. de lega. iij. l. si
quid earū. §. interēptū. ꝛ no. C. de in integ. resti. l. non videt̄ cir-
cūscriptus. sed cōtractus species est negotij, vt. s. probaui: ergo
si Azo posuit cōtractū in materia communi videtur etiam po
nere negotium ratione predicta ꝛ cum ipse posuit sub materia
generali. preterea remoto genere totum videtur remotum, vt. ꝟ.
de fundo īstructo. l. fundi. §. finali. et nota. ꝟ. de suis ꝛ legitimis.
l. j. §. fi. ergo ponendo negotia sub materia generali ꝛ remouen-
do a cōmuni videt̄ etiā speciē remouisse. s. cōtractū. ꝛ tamē ipse
Azo posuit sub cōi. preterea dicere videt̄ ipse Azo impossibi-
le nā si hoc eēt verū ꝙ ius approbatū esset materia legalis sciē
tie sequeret̄ ꝙ aū vel simul esset filius ꝙ̄ pater vel cum patre: q:
nihil aliud est legalis scientia ꝙ̄ positio iuris qđ ius approba
b tum est. Ergo ipsum ius est ipsa scientia[b] ꝛ sic nō est subiectum
6 ipsius. † causa em̄ debet precedere causatū, vt dicitur de posses-
sione ꝛ dominio. ꝟ. de acqui. pos. l. j. in prin. ꝛ materia materia-
tum. vnde dicitur composite sunt actiones ꝛc. vt. ꝟ. de origi. iur.
l. ij. §. deinde. ꝛ iustitia precedit ius, vt. ꝟ. de iusti. ꝛ iu. l. j. in prin- b
ci. Sed non potest videri ius precessisse cū ipsum idem sit lega-
lis scientia: ergo absurdū est dicere ius approbatū esse materiā
legalis scientie cū productū differat a producente vt obligatio
ab actione. Preterea cōtractus ꝛ delicta sunt paria tā ad obli-
gationē inducendā ꝙ̄ ad inducte effectū, vt. ꝟ. de iudi. l. omnem
obligationē. Et vt oēs obediant iudi. prouin. §. hec cōsideran-
tes. Si ergo paria sunt simul poni debuerunt, non delicta sub
generali ꝛ contractu sub speciali. Preterea certū est ꝙ contra-
7 ria † se non compariūtur sed vno posito aliud remouetur vt. ꝟ.
de ver. sig. l. hec verba ille aut ille. sed delicta ꝛ iustitia que deli-
cta punit sunt cōtraria, vt in aut̄. vt hi qui obli. se habere phi-
bent res minorū. in princ. col. vj. ergo simul poni non debuerūt
qđ Azo fecit. s. sub generali. Jtē male dicit Azo cōtractus esse
materiā iuris: q: sic productū esset aū producens quod est natu
re contrariū. ergo ꝛc. vt. ꝟ. de interro. act. l. confessionibus. con-
stat em̄ ꝯtractus esse productos a iure gētiū ꝛ aliquos a iure ci
uili, vt. ꝟ. eo. l. ex hoc iure. Et ibi in glo. ergo ius prius fuit ꝙ̄ cō-
tractus. ergo cōtractus non potest esse iuris materia siue subie
ctum: q: sic poneretur prius filius ꝙ̄ pater. Do. Gul. de Cug.
in princi. lecture sue nititur improbare opi. Azo. talibus ratio
nibus. primo q: Azo dixit triplicē esse materiā siue subiectum
qđ videtur incōueniēs ꝙ in eodem sit triplex materia: q: sic se-
queretur triplicitas iuris vel forme diuersitas. Jtē videtur ab
sonū qđ dicit Azo. Quia de generali materia dicit esse ius ꝛ de
cōmuni ius approbatū. nā ius ꝛ ius approbatum idem est. nō
em̄ dicitur ius non approbatum. argu. ꝟ. de colleg. illicitis. l. iij.
Jtem qđ dicit qđ ius ꝛ iustitia est de generali materia, non vi-
8 detur procedere. Quia aliud est materia † ꝛ aliud materiatum
ꝟ. de pigno. actio. si conuenitur. §. si quis cauerit. ꝛ de lega. iij. l.
ligni. j. respon. quia ius nō potest esse de materia iuris. Jtē nec
iustitia que est constans ꝛ perpetua ꝛc. vt. ꝟ. eodem. l. j. ꝛ. l. iusti-
tia. ꝛ ius dicitur esse eius fili⁹. Aut ergo cōsiderabis ius prout
est in ventre ꝛ visceribus iustitie: et tunc est vnum et idem cum

a Saluatoris nr̄i. adde bar. h q allegat textū i. l. i nomine dn̄i. C. de offi. p̄fe. p̄. aphr. vn̄ nomē i instrumētis ē p̄ponēdū spec. i ti. de instr. edi. §. fi. circa p̄nc. q: de⁹ dr̄ testis in ꝯctu iurato ꝛ i oi iuramēto bal. i. l. si qs maior. C. đ trā sac. text. i aut̄. q. mo. nat. effi. leg. §. ꝙ̄tū. col. ix. bal. in rub. C. đ pba. nā cū summ⁹ sit i p̄ncipio cuiuslibet opis venit inuocād⁹ i cle. ꝟ. đ reli. ꝛ vene. san. i p̄nc. ꝛ ibi Car. ꝛ deū i sola pietate eq-param⁹. text. i l. impialis. et ibi glo. C. đ nuptijs. Et ē occultor cognitor. xxxij. q. ij. erubescunt. c. nouit. de iudi. in cle. exiuit. §. ꝙ̄uis. de ꝟb. signi. c. a nobis. ij. de sen. excō. ꝛ qđ apostilla uit i rubr. i for. i j. parte, in ꝟbo virgis fruct⁹.

b Jus est ipa scia. adđ Jnn. i. c. cū venisset. de eo q mit. in posses. cau. rei ser. bal. i mar. ꝟ. ius. ꝛ qd sit ius viđ ample p gl. ꝛ Jo. an. i rub. i mercu. i. vj. Et qđ ius oē etiā municipale vel ꝯsuetudinariuꝫ vr̄ qs in iudicio deducere. l. si mr̄. §. deniqꝫ. et ibi Alex. de execu. rei iudi. Jmo. i. c. certificari. đ sepul. ꝛ i. c. fi. de offic. arc. bal. in. l. fi. C. de anna. excep. gl. in. c. cō-querēte. đ offi. ordi. ꝛ iuris solennitates an possint remitti p inferiorē a principe, spec. in ti. de lega. §. ij. ꝟ. sꝫ nūqd legat⁹. ꝛ qđ dica

tūr ius bonū
melius ⁊ opti
mū gl. ⁊ ang.
in.l.j.C.qñ ⁊q.
quarta ps de.
lib.x. Lud.in
sing.ꝑ.no.dif
ferentiaꝫ inter
bonū ⁊c. et ꝙ
appellatiōe iu
ris ī rescripto
venit ius mu
nicipale, vide
tex.sing. cū gl.
in.c.j. vt li.pē.
bar.cepo. in.l.
noīs.§.ꝑbū.ff.
de ꝑ.sig.⁊ etiā
ꝙ appellatiōe
iuris venit ius
cōe nō munici
pale, vide spe.
in ti. de appel.
§.iiij. bal.in.l.
quicūqꝫ.C. de
ser. fugitiuis.

ipsa matre et portio viscerum eius quare non potest dici iusti
tia eiꝰ materia.argu.j.ad.l.fal.l.ī lege fal.⁊ de vētre insp.l.j.§.ex
hoc rescripto. Aut considerabis ius prout exit ⁊ procedit a iu
stitia:et tunc q2 separatum ab ea non potest dici eius materia.
Unde absonuꝫ est dicere ꝙ iustitia sit iuris materia sicut quod
mater esse materia filij:sicut dicitur in fructibus.j.ad trebelli.
l.in fideicommissaria.§.j. Deinde dicit Azo ꝙ negotia sunt de
materia iuris.sed qualiter hoc cum de negotijs agatur in mul
tis partibus iuris,vt.j.de nego.gest.mandati depositi ⁊ quasi
per totū corpus iuris.⁊ illud qđ est pars totius non potest dici
eius materia cum faciant vnam partē iuris,vt.j.de verbo.sig.l.
malum. Item qđ dicitur de errore ⁊ cōtumacia videtur absonū
quia sunt contraria.et ideo non possunt esse in eodem subiecto,
vt.d.l.hec verba.de ver.sig.qui enim dicit errorem iuris repel
lit contumaciam:et econtra. Unde sicut ignis nō potest dici de
materia aque q2 extinguitur per eam,vt.j.de offic.prefec.vigil.
l.iij.§.penulti.ita nec error ⁊ contumacia compatiuntur esse de
materia iuris. Itē dicit Azo ꝙ communi de materia est rudis
equitas et ius approbatum:qđ non videtur bene dictum quia
illud quod est penitus distinctum ab aliquo nō potest dici eius
materia sed equitas rudis est distincta a iure,vt.C.de iudicijs.
9 Placuit ergo ⁊c. Item ius† approbatum dicitur qđ est confir
matum,vt.j.locati.l.opus.⁊.C.ad sylla.l.penul.ergo oportet ꝙ
recipiatur vt forma,vt.j.ad.l.fal.l.si is qui quadringēta.§.que
dam.⁊ sic esset dicere ꝙ forma esset materia qđ est inconueniēs.
Iteꝫ dicit ꝙ de ista communi materia est illud qđ pro iure ser
uatur.sed illud quod est simile alicui non debet dici eius mate
ria.j.de fundo instru.l.fi.⁊ de act.⁊ obli.l.in personam.⁊ de iu
reiu.l.ij.sꝫ istud est simile:ergo ⁊c. Itē illud qđ seruatur pro iure
presupponitur esse ius.j.de condi.⁊ demon.l.in tēpus.nō est in
titulo.sed puto ꝙ allegare voluerit.l.in his que ex testamento.
10 quare sequeret ꝙ† ante esset forma ꝙ̄ materia,qđ est icōueniēs.
vt.l.ligni.de lega.iij.⁊.C.de sacrosan.ecc.authē.si quas ruinas.
Itē dicit ꝙ de propria materia sunt antiqua volumina.sed cō
tra hoc q2 antiquitus erat ius in illis voluminibus.qño ergo
ꝙ inherat potest esse materia alterius iuris hoc est absurdum,
vt.C.de fructi.⁊ lit.expen.l.terminato.⁊ sic videtur destructum
quicquid dixit Azo. Ipse tñ dicit Azonem bene dixisse et dicit
ꝙ exigentia negotia sunt de materia iuris,vt probatur in auť.
de non eligen.scđo nubē.in princ.⁊ in auť.hec constitutio inno
uat constitutionem.in prin. Non ob.qđ dictum est ꝙ eiusdē rei
non debet esse triplex materia ⁊c.q2 verum est diuersa ⁊ non co
adunabilis,sed coadunabilis sic.ar.insti.de rerū diui.§.duoꝝ.
hmōi aūt sunt cōformabiles ⁊c.coadunabiles ergo ⁊c. Postea
cū dr qd est ius approbatuꝫ nisi ius,dico ꝙ ipse Azo noluit cō
siderare ius ⁊ materiam ipsius materialitatis.nā pōt esse post
aliqua facta:⁊ tunc istud nō est ius sed ius approbatum,vt est
j.vt vsusca.l.j.C.de rei vxo.act.l.vnica.§.⁊ cū lex.de fundo do.l.
j.⁊.ij.de condi.⁊ demon.l.cum ita.§.j.⁊ ad tertul.l.j.§.qui ope
ras. Iteꝫ in cōi materia prout accipitur ius approbatum quia
consideratur ratio eius. Et vt clarius pateat sciēdum est quod
ius potest cōsiderari prout creatur ⁊ traditur siue ceditur:⁊ tūc
potest dici de materia iuris.i.de tractatu iuris. Nam in quoli
bet tractatu de iure tractatur. Alio modo pōt cōsiderari ius ꝓ
ut oritur ⁊ tunc iustitia pōt dici de materia eius:q2 oriť ex ipso:
sicut dicitur in simili.j.de leg.ij.l.cum pater.§.dulcissimis.et.C.
qñ ⁊ quibus quarta pars.l.ij.§.j.li.x.quare dico qđ pōt dici de
materia iuris:q2 ius oritur ex ea.⁊ ita voluit dicere glo.j.eo.l.j.
§.est aūt. Tertio potest considerari ius prout enucleatur ⁊ tūc
de eius materia sunt antiqua volumina vbi erant vtiles ⁊ inu
tiles leges ⁊ ex illis fuerint enucleata ista iura que habemus et
sic possunt antiqua volumina dici de materia.arg.d.l.si conue
nitur.§.si quis cauerit.j.de pig.ac.⁊.l.ligni.de leg.iij.⁊ pro hoc
est tex.C.de veteri iure enu.l.ij.§.j.⁊ per hanc diuisionem posset
colligi solutio ad predicta.ar. Dy. Ueniamus ergo ad exposi
tionē verboruꝫ Azo.de generali materia est ius:verum est quo
11 ad tractatum q2 in toto corpore iuris tractatur de iure.† Itē iu
stitia est de materia quo ad originē:q2 ex facto ius ab ea oritur
vt dicit glo.d.l.j.j.eo. Item negotia sunt de materia quo ad or
tum:q2 ex facto ius oritur,vt.j.ad legem aquil.l.si ex plagis.§.
in cliuo. Item duo vitia quo ad tractatuꝫ ⁊ error ⁊ ꝯtumacia,
vt.j.de iur.⁊ fac.igno.de re iudic.l.contumacia. Unde quedam
sunt de generali materia quo ad bonum,vt ius ⁊ iustitia.que
dam quo ad maluꝫ,vt error ⁊ contumacia.quedam indifferen
ter,vt negotia que sunt quedam bona et quedam mala de com
muni materia sunt rudes equitates,vt.C.de iudi.l.placuit.vn
de cōe differt a generali:quia cōsiderabis ꝙ ius est ars boni ⁊
equi,⁊ iustitia est cōstans ⁊c.et sic de similibus.vnde generali
ter in generali materia considerabis sed ī communi considera
bis specialiter. vnde rudis equitas dicitur de communi adeo

ꝙ anteꝙ̄ facta esset lex erat de rudi equitate vt si pecunia mea
ad te veniret mihi restitueres ad qđ facta fuit lex si ⁊ me ⁊ titiū.
j.si cer.pe.⁊ ꝙ vxores non separentur a viris.j.de edil.edicto.l.
precipiunt. Itē ius approbatum est de cōi materia quo ad tra
ctatum nō aľ.⁊ illud qđ dicitur ꝙ pro iure seruatur,vt sunt pa
cta contrahentium,vt.j.depositi.l.j.§.si conuenerit.⁊ inuetera
ta consuetudo,vt.j.de legi.l.de quibus.⁊ ordinatio testatoris,
vt in auť.de nupti.§.disponat.⁊ sic saluari pñt que dixit Azo.
sed si queratur ꝙ sit subiectum in ista scīa de quo principaliter
tractatur,dixerunt quidam ꝙ bonum ⁊ equum,vt.j.eodē.l.j.§.
j.alij dixerunt ꝙ operationes humane:q2 de illis in iure prin
cipaliter agitur,vt in auť.hec constitu.innouat consti.in prin.
12 † Philophꝰ.iij.pollitico.dicit ꝙ iustitie ciuilis est subiectum
homo polliticus prout aptať ad regimē rei publice. sꝫ cū sciē
tia q̄ habet nobilius subeiectū sit nobilior ⁊ alie scīe vt theolo
gia habent deū pro subiecto:ergo sūt nobiliores ꝙ̄ ista que ha
bet hoīem pro subiecto.contra qđ videtur.s.in proemio.§.qui
bus si se imbuerint.vbi dr ꝙ habet mirabilē finē ⁊ videť nobi
lior alijs.cōcedo ꝙ homo polliticus sit subiectū:q2 de eo prin
cipaliter tractatur in iure vt bene regatur:cū gratia hominum
oīa iura facta sint,vt.j.de sta.ho.l.ij.dico tñ ꝙ subiectum potest
considerari dupliciter.vno modo pro radicali fundamēto ⁊ in
specto fine ad quem ordinantur:⁊ tunc dico hoīem esse subie
ctum non per se stans sed alij coherens ⁊ tunc bonuꝫ ⁊ equū est
subiectū q2 nō potest considerari bonū ⁊ equū p se sꝫ prout con
cernit aliquid sicut albedo nō pōt considerari p se sꝫ ꝓut est in
aliquo. Itē operationes humane possūt dici subiectū inspecto
hoīe prout operať ciuiliter. vnde nihil videtur interesse vtrum
dicamus hoieꝫ polliticū.i.viuētē ciuiliter esse subiectū an ope
rationes humanas.argu.j.de rebꝰ dubijs.l.si cognatis. Guil.
de Cu. Alij dicūt ꝙ subiectum est iustitia,vt.j.de iusti.⁊ iur.l.j.
in pri.alij bonoꝝ ⁊ equū vt.d.l.j.§.j.alij ius approbatū opinio
ni Azonis aliquātulū inherētes.sed ipse Dy.dicit ꝙ est cōside
13 rare subiectū† disponēs ⁊ dispositū subiectū disponēs siue ma
teria nihil aliud est ꝙ̄ actus hominū,vt in auť.hec ꝯstitutio ī
nouat cōsti.ī prin.col.viij.⁊ de fide istr.§.q2 igiť.col.vj.⁊ dispo
situm etiam nihil aliud est ꝙ̄ actio hominum.vt dictis.ll.sed si
queratur de materia seu subiecto illius disponentis vel dispo
site:dici posset ꝙ vnūquodqꝫ istoꝝ trium.s.iustitia ⁊ bonum ⁊
equum ⁊ ius approbatum diuersis respectibus esset subiectum
illius materie disponētis siue disposite: quia si ponať subiectū
ꝓ radicali totali vel pricipali subiecto hec est ꝓ pricipio a quo
omnia ꝓcedūt ⁊ ad quē omnia redeūt tūc erit iustitia.ar.dicte
l.j.j.de iusti.⁊ iur.q2 oia particularia ad iustitiā ꝑducunť, vt ī
auť.vt oēs obediant iudi.prouinciaruꝫ.in prin.col.vj. Siuero
ponatur subiectū pro toto vniuersali ad cuius cognitionē aľs
coniunctionem omnia tēdūt tūc erit bonū ⁊ equuꝫ,vt.j.de ꝑb.
obl.l.si fuū.§.sequiť.⁊ alibi hec actio đ bono ⁊ equo ⁊c.vt.j.de
relig.⁊ sump.fune.l.at si quis.§.hec actio. Si ponať ꝓ integra
li simul collecto ex particularibꝰ.i.de quo vniuersaliter tractať
tūc erit ius approbatū q2 vniuersaliter ex particularibꝰ legibꝰ
ītegrať legalis sciētia qđ ꝓbari non indiget. Dy.dñs Iaco.de
rauaniaco in princi.lecture huius libri satis diffuse pertractat
istam questionem ⁊ nititur defendere ⁊ declarare opi. Azo.⁊ re
spondere ad argumamēta cōtraria.ipse enim dicit ꝙ intellectꝰ
Azo.fuit qđ subiectum est ius ⁊ iustitia:q2 de eis tractat ista
scīa eam collendo super negotijs tractat lites minuendo,vt.j.
si cer.pe.l.quidam estimauerunt.super errore ⁊ contumacia,er
rantes doceantur ⁊ contumaces puniantur,vt.j.de re iudic.l.
cōtumacia.⁊ per totum ti.de iur.⁊ fac.igno.materia cōis est ru
dis equitas ⁊ ius approbatum qđ pro lege seruatur super ru
di equitate tractat vt eam eruat,et erutam in scriptis redigat
⁊ redactaꝫ a subditis seruandam precipiat. Et dr rudis equi
tas:q2 ante erat latens in suis finibus ⁊ legislatores eam latē
tem propalarunt ⁊ in scriptis reduxerunt:sicut dicitur rudis
materia massa aurea vel ferrea que postea ministerio artificis
deducitur ad formam sciphi vel cultelli,vt dicitur.j.de iusti.et
iur.super rub. Super iure approbato tractat arctando,proro
gando ⁊ corrigēdo super eo quod pro lege seruatur tractat tra
ctādo de testamentis que pro lege seruanť,vt in auť.de nup.§.
disponat.⁊ super cōtractibus,vt.j.depositi.l.j.§.si cōuenerit.⁊
ista fuit mens ⁊ intentio Azo.fm ipsum.D. Ia.ipse tñ cōcludē
do tenet ꝙ subiectū sit bonū ⁊ equum:hoc est bonū humanū ī
eo ꝙ p istam legalē sciam prouidetur bono humano circa deci
sioneꝫ causarū ⁊ regimē reipublice.multa enim alia sunt bona
humana de quibus nihil ad istā artē seu sciam. Alia circa hoc
per eum tacta causa breuitatis omitto.⁊ q2 materia magis est
subtilis ꝙ̄ vtilis. Sed ex quo vidimus de cā materiali,videa
mus de alijs.s.efficienti formali ⁊ finali.de quibus tangitur.j.
de iusti.⁊ iur.in glo.rubrice.⁊ p Azo.in proemio pandectarum
§.fi.

§.fi.ꝛ in ꝓemio sue auť.§.fi. Causa efficiēs huius sciētie fm di/
ctā gl.q̄ est.š.ti.j̄.ꝑxi.sup rubrica fuit Justinian⁹. alibi dicitur
ꝙ deus est cā efficiēs.no.in auť.de here.ꝛ fal.in p̄nci.ꝛ ꝑ hoc qꝛ
Justinianus noīe dei fecit.vnde ipse de⁹ fecisse videť.j̄. de offic.
eius cui mā.est iur.l.j.ꝛ de acq.pos.l.qđ meo.ꝛ vř exp̄ssum.C. de
vete.iu.enu.l.ij.§.j.circa mediū.j.co.ibi deū authorē ꝛc.ꝛ qꝛ de⁹
misit imperatorē vt difficilib⁹ ꝛc.in auť.de fid.instru.§.j.ꝛ iura
sunt p oꝛa principū diuinit⁹ ꝓmulgata.C.de preścrip.lōg. tēp.
15 l.fi.circa hᷓ dicēdū † ꝙ cā efficiēs pōt ꝯsiderari tripliciter[a].s.pro
a ꝑima mediata ꝛ magis mediata.ꝑrima causa efficiens fuerūt
ipsi cōpilatores qui enumerātur.d.l.ij.§.q̄ oīa.de vete.iur.enu/
cle.mediata fuit Justinian⁹ q hᷓ eis mādauit ꝛ cōmisit. magis
mediata fuit ipse deus q est oīm sciētiarū caput ꝛ author. xxx/
vij.di.c.legim⁹.§.hinc etiā.j.q.j.ꝙ pio.xxvj.q.ij.c.q sine saluato
re.cā formalis est duplex.s.forma tractādi,ꝛ forma tractat⁹.for
ma tractādi triplex,diffinitiua,diuisiua,ꝓbatiua ꝛ īꝓbatiua
ꝛ exēploꝝ positiua,fit em̄ diffinitio negotioꝝ.itē diuisio totius
opis in libros,vt.j̄.in ꝓemio.itē libroꝝ ī titulos tituloꝝ ī leges
legū ī.§.ꝛ ista forma nihil auget in cōpilatiōe,sꝫ est simplex for
ma a cōpositorib⁹ addita,vt.d.l.ij.§.q̄ oīa.est ꝛ diuisiua:qꝛ p di
uisionē res declarať.inst.de rerū diuisione.ꝛ.j̄.de doli ex.l.j. Jtē
est exēploꝝ positiua.j̄.de vi ꝛ vi ar.l.j.§.ꝙ vulgo.de dā. infect.l.
dāni.§.fi.ꝛ de ac.ꝛ ob.l.obligationū substātia.ꝛ ista etiā pōt di
ci forma tractatus ꝛ dat esse rei.j̄.ad exhi.l.iul.§.sed si quis. Cā
16 fi.[b] † est duplex.vna proxima.s.bonū regimē hoīm, vt.C. de le/
b gi.l.leges sacratissime.ꝛ.j̄. in ꝓemio.§. qbus si se imbuerint.ꝛ ī
ꝓemio inst.§.fi.ꝛ.iiij.di.c.facte sunt aūt leges.ꝛ ī auť. vt diuīne
iussio.in princ.pōt esse ꝛ alia causa finalis remota.s. beatitudo
ad quā oēs scie finaliter ordinanť.ꝛ ꝑ hoc.j̄. in ꝓemio.§. disci/
puli.ibi in oī loco quoqꝫ felices.ꝛ non permittit hominē in an/
xietate viuere nec in paupertate mori in auť.de here.ꝛ falc.§.fi.
Nō subijcio casus singulares q cōiter alibi nō reperiunť vn⁹
17 est ꝙ † ista legalis scia nō dꝫ legi vel doceri nisi in vrbib⁹ regijs
j̄.in ꝓemio.§.hec aūt tria.ꝛ quasi totum proemiū istud. Alius
est.j̄.de iusti.ꝛ iur.l.j.in prin.ꝛ.l.penul.ꝛ tot⁹ titulus de origine
iur. ꝛ quasi totus titulus de legib⁹. ꝛ quasi tot⁹ titul⁹ de sena/
toribus.ꝛ de offi.cōsul.ꝛ de offi.prefe.preto.ꝛ plura in ti.de off.
prefec.vrb.ꝛ.l.barbarius.de offi.p̄to.ꝛ de offi.prefe.vigil. quasi
per totū ꝛ aliqua de officio ꝓconsul.ꝛ leg.ꝛ de offi.presi.ꝛ de of.
ꝓcu.cesaris.ꝛ quasi totus ti.de iur.om.iudi.ꝛ ꝙ quisqꝫ iur. in
alterū statuerit.ꝛ si qs ius dicenti nō obtēperauerit. Jtē.l.ij.de
in ius vocādo.ꝛ quasi tot⁹ titulus.alibi nō est.ꝛ tres ti.sequen
tes ꝛ quasi totus titul.qui sat.cog. ꝛ quasi oēs.ll.tituloꝝ de eo
per quē factū est.ꝛ si quis cau.et max.l.ij.§.si quis municipalis.
ꝛ.l.sꝫ ꝛ si quis.in princi.ꝛ.l.ꝛ si post tres. ꝛ de ferijs.ꝛ de edē.l.j.
§.editiōes.ꝛ.l.si quis ex argētarijs.§.si initiū.ꝛ.l.veluti.§.hec
vox iterū.ꝛ quasi totus ti.de pact.ꝛ pul.glo.an tacita conditio
suspēdat natiuitatē obligationis.e.ti.l.itē qꝛ cōuentiones.ꝛ de
trāsac.l.de his.ꝛ.l.cū hi.ꝛ.§.si integ.ꝙtitas.glo.que incip.imo
videť.quasi p totā.l.ꝛ quasi tot⁹ titulus de postulādo.ꝛ de his
q no.infa.ꝛ pulchra glo.ꝛ singularis eodē titu.l.liberorū.§.no
ta.vt ibi dixi.ꝛ quasi to.titu.de procu. ꝛ maxime quedā glo.eo.
titu.filiusfa.§.sꝫ ꝛ filia.que est signata super verb.solet.ꝛ.l.mu
tus.§.is qui.ꝛ.§.si procurator.ꝛ.l.titius.ꝛ ꝙ cuiusqꝫ vniuer.l.
j.§.quibus.ꝛ est ibi vna glo.sing.que incipit.l.preto. Est ꝛ ali⁹
casus singularis de neg.gest.l.at q natura.§.cū me absente.et
alius eod.ti.l.nā ꝛ seruus.in prin.ꝛ alius eo.titu.l.fi.ij.rūso.vt
ibi in fi.dixi.est ꝛ alia gl.quā alibi nō memini ꝙ so.ma.cōpetit
vxori pro re dotali directa rei vendic.j̄.de pub.l.cū sponsus.in
priū.ꝛ prima gl.de quo plenissime dixi.C.de iur.do.l.vbi adhuc
ꝛ magna pars ti.de calumniatoribus.ꝛ quasi to.ti.de ī inte.re
sti.max.l.non solū.ꝛ.l.pen.in fi.cū gl.suis ꝛ magna pars tituli
qđ me.cā.ꝛ max.l.vlt.§.fi.in fi.ꝛ glo. ibi posita.ꝛ.l.recte.ꝛ.l.isti
qdē.ꝛ de dolo.ꝛ max.l.elegāter.§.seru⁹ pactiōis.ꝛ de minor.l.
emili⁹.ꝛ.e.ti.l.ꙩ si minor.§.si seru⁹.vbi actio ex cōtractu datur
noxaliter.ꝛ gl.nota.de capi.dimi.l.amissionē.§.q deficiūt.ꝛ ma
gna pars ti.ex qui.cau.ma.ꝛ max.l.sꝫ si per pretorē.§.actio exē
pta.ꝛ.§.si ferie. ꝛ glo. que est in.l.penul.ꝛ pulchra gl.de alie.iu.
mutā.cā facta.l.item si res.in princi.ꝙ superueniens vitiū fur
ti non impedit vsusc.ꝛ magna pars ti. de arbi.ꝛ due gl.vna.e.
ti.l.lꝫ.ꝙ qui minať alicui mortē dr capitalis inimicus.

1 ☞ Omnes nationes subsunt imperatori ꝛ ideo dicitur impe
rator per excellentiam.
2 Jmperator quare dicať Cesar ꝛ quare Justinianus.ꝛ nu.3.
4 Nomina solum imponuntur ad recognoscendum homines ꝛ
ideo possunt mutari sine fraude.
5 Sine bonis exterioribus quibus fortuna dominatur nemo di
citur felix.
6 An valuerit donatio facta p Cōstātinū imperatorē pape sil/
uestro de ciuitate romana ꝛ tota romādiola anconitana ꝛc.
7 Ecclesia est mater imperij ꝛ sacerdotium ꝛ imperium a deo ꝓ/
cesserunt.
8 An ecclesia possit simul tenere ꝛ spiritualia ꝛ temporalia.
9 Tēpore donationis facte p imperatorē pape siluestro audita
fuit vox de celo dicens hodie venenum aspidum ꝛc.
10 Quid significet antecessor ꝛ que sit differentia inter predecesso
rem ꝛ antecessorem.
11 Doctores legum multis nominibus nuncupantur de quibus
vide Albericum hic.
12 Ad hoc vt epistola faciat fidem debet continere nomen mittē
tis ꝛ eius cui mittitur.
13 Jn literis ꝛ instrumentis debent apponi noīa dignitatum.

Super rubrica. Jmperator dicit gl.
qꝛ imperat. sed cōtra
glo.est qꝛ ꝛ paterfa.imperat familie sue,vt.C. de pa.
po.per totū.sed dic ꝙ hoc est verū in speciali:impera
tor aūt omnibus in cōmuni.vnde dicitur omnis anima subdi b
ta sit superioribus potestatib⁹.extra de cēsi.c.oīs aīa. ꝛ oēs na/
tiōes subsunt imperatori.C.de sum.tri.l.j.plene dixi. ꝛ ideo per
c excellentiā dicitur imperator.[c] † ꝛ qꝛ ipse imperat oibus alijs,
1 nullus sibi:ꝙ nō sic in alijs qđ a simili pōt dici mercator ꝓprie
ille qui mercatura vtitur vt gaudeat statutis ꝛ priuilegijs mer
catorum.nō autē si sit solū scriptus in libro mercatorum ꝛ arte
non vtatur sicut etiā dicitur de scholaribus, vt in proemio de/
cretalium,ꝛ ibi no.ꝛ plene dixi.C.de epi.ꝛ cle.l. generaliter. ꝛ ꝑ
hoc.C.de cōmer.ꝛ mercat.l.mercatores. Cesar.prima expositio
2 gloss.placet.sed ꝛ scđa.s.ꝙ † cesus fuerit de vtero matris posset
tolerari:si verum fuerit:naꝫ ita debet fieri mortua muliere pre/
gnāte,vt.j̄.de mortuo inferando.l.ij.si aūt dānata esset vel dāna
ri deberet ad mortem mulier: tunc differtur pena vsqꝫ quo pa/
riat,vt.j̄.de stat.ho.l.imperator adrianus.ꝛ de penis.l. pregnā
tis.vel dic fm Tulliū in cōmento super Vergilium qđ dicitur
cesar quilibet imperator a celsitudine ꝑtātis:qꝛ dominus mū/
di est,vt.j̄.ad legē rho. de iac.l.deprecatio. sicut ꝛ elephās diciť
ab eleuatione seu magnitudine corporis. Justinianus.dicit gl.
a patre Justino.sed opponit ꝙ fuerit filius Cōstantini, vt.xvj.
distin.c.habeo librū.dicit glo.ꝙ fuit filius cōstantini in regno: c
3 vel dicitur † Justinianus a iustitia quā semper coluit. vnde di
cit equitatis ꝛ iustitie sumus amatores.in auť. de nō eligendo
secūdo nubētes.§.penul.colla.j.ꝛ subditis colendam iniunxit
vt patet in auť.vt iudices sine quoquo suffra.colla.ij. ꝛ in auť.
iusiurādum qđ prestatur ab his qui admini.suscipiunt. colla.
ij.ꝛ vt omnes obediāt iudi.prouinciarum.in prin.colla.v. ꝛ in/
sti.de offi.iudi.in prin.sed per predicta non sunt soluta contra
ria.d.§.est ꝛ aliud.insti.de dona.vbi dicitur ꝙ fuerit filius Ju/
stini.nec.d.c.habeo librū.vbi dicitur ꝙ fuerit filius Constanti/
ni.dic ergo ꝙ vere fuerit filius Justini.vt.d.§. est ꝛ aliud. et di/
ctum.c.habeo librū.de alio Justiniano loquitur.cuius tempo
re sexta sinodus fuerit celebrata vt ibi patet. sed tempore hui⁹
Justiniani fuerit celebrata quinta sinodus vt eadem distin.c.
quarta.℣.quinta.ꝛ ita notatur in glo.d.c.habeo librū.ꝛ in ꝓe/
mio institutionum super rubrica.vel dic de hoc modicum curā
4 dū:† quia ista propria nomina imponūtur ad homines reco/
gnoscēdos,vt.C.de ingenuis manumissis.l. ad recognoscēdos.
ꝛ ideo imponūtur ꝛ mutanť ad libitū,vt.C. de mu.no.l. vnica.
dūmō nō fiat in fraudē,vt.j̄.de fal.l.falsi.in prin.ꝛ de isto Justi
niano ꝛ eius cōtrarium ibi no.laudabilib⁹ ꝛ magnificis gestis
habetur in aconitis Romanis de imperio Justiniani cōdito/
ris legum ꝛ plene in comedia dantis de florētia in vltima par/
te que appellatur paradisus.vj.ꝛ.vij.capitulis. Et omnia no/
mina sequentia vsqꝫ ad nomen pius,sunt ab euentu ꝓpter di/
ctas prouincias quas subiecit imperio. Pius a pietate et cle/
mentia quam exercuit,vt.C.de sum.tri.l.j. ꝛ de nup.l. imperia/
lis.vel aliter vt in gl.felix.dicit gl.ꝓpter diuitias multas quas
habuit hec opinio procedit ab illo errore quo ponitur felicita/
tē esse in diuitijs ꝛ summū bonum pro quo errore facit illud qđ
5 dicit Philosophus in libro suo de bona fortuna † sine bonis
exterioribus quorū domina fortuna est nullū ꝯtigit esse felicē.
ꝛ.j̄.de ver.signifi.l.bonoꝝ appella.quem errorē reprobat Boe.
secundo de consola.c.ix.qđ incipit,sed quoniam rationum. di/
uitie enim ad esse felicitatis conferunt non principaliter sed ac
cidētaliter.vel dic prima loquunť de felicitate mundana Boe/
tius loquitur de felicitate summa ꝛ eterna. Semper augustus.
dicit gl.qꝛ eius debet esse propositi vt augeat imperium. Glos.
6 ista consueuit allegari † ꝙ donatio facta per Cōstantinū eccle/
sie romane in personam beati Siluestri de ciuitate romana ro
mandiola marchia anconitana ꝛ patrimonio beati Petri nō
valuerit in preiudicium imperij nec successoruꝫ suorum:qꝛ au/

a ¶ Considera/
ri tripl'r. adde
ꝑ materie eno
datione Jnn.
in.c. cuꝫ olim
de ꝑuil.bal. in
marg.℣.cau. ī
spec.in ti. đ cō
tumac.§. seqť
videre.ver. ad
huius authē.
vbi ꝑ hoc bū
facit.ꝛ đ iuris/
di.om.iudi.℣.
ꝛ breuiter. no.
hic Car.in cle.
ij.xj.q. de pro/
cura.

b ¶ Cā finalis.
adđ bal.in.l.j.
℣.qūo cogno/
scamus cām fi
nalē in ꝯctib⁹.
C.de fals. cau.
adie.le.bal. in
le. gūaliter. ij.
op.C.de episc.
ꝛ cler. Alex.in
l.fi.ff. de cōdi.
ob cau. bart.ī
l.ij.§.fi. de do/
na.Cy. in.l.cū
te. de pac. iter
empto. ꝛ ven.
bal. ꝛ Sali.in
l.ij.C. de cōdi.
ob cau.

c ¶ Dr īpera/
tor.adde ꝙ im
perator est su/
perior ꝛ domi
nus omniū ꝓ
uinciarū.lxiij.
di. adrianus.
Jtē oīm reruꝫ
lxxx.di.quo iu
re. xxiij.q. viij.
cōuenior.l.bū
a zenone.C.de
qua p̄scr. Car.
ī cle.j. de sum.
tri.ꝛ gl.ī.c.ve/
nerabilē.đ ele.
Jtē iudeoꝝ.l.
iudei.C.de iu/
de. Jtē oīm re
guꝫ.vij.q.j. in
apib⁹ ꝙ tū est
limitādū ī re/
ge francie qui
non recogno/
scit.qđ vide la
ti⁹ ꝑ Joannē
igneū ītra.suo
an rex Frācie
recognoscat ī
ꝑatorē in su
piorē. Jtē oīꝫ
nationū. xj.q.
j.§.si qs. Jteꝫ
toti⁹ mundi.l.
dep̄catio.ad le
gē rho. de iac.
bar.ī.l.si duas
§. grāmatici.
de excus. tuto.
Card.in cle.ij.
§. vt illud. de
re iudi.

8 ¶Doctor iuris sit illustris. Adde gl.in.l.j.in princi.ff.si cer.pet.et in.l.secūduʒ.et ibi bal.C.ď ꝯtra.et cōmit.stip.l.sancim⁹.vnde doc.aliquā do appellātur añcessores, aliqñ magr̄i, aliqñ p̄ceptores, aliqñ sacerdotes, aliqñ iurisperiti, aliqñ patres iuris, aliquādo celsiores Car.in cle.j.iij.qō.de 7 magi.

gere dʒ īperiū nō minuere, vt hic dicit.⁊ ita tenet gl.in cor.aut.
qñō oportet epos.§.j.de quo plenissime dixi.C.de quadriē.p̄scrip.l.bene a zenone.circa fi.⁊ de ista dona.habet.xcvj.di.Cōstātin⁹.⁊ tenorē ad literā posui.j.de offic.p̄fec.vrbis.l.j.§.j.vbi de hoc Archidi.in rosario sup decretis tenet ꝙ dicta donatio valuerit.xvj.q.iij.c.placuit.vbi de hoc plene p eū.⁊.lxiij.dis.ego Lodouic⁹.dicit etiā ꝙ i ista donatiōe fuit ciuitas bonoñ.et ibi etiā de hoc no.in gl.⁊ p specu.de rescrip.p̄sen.§.vlti.v.itē ꝙ ab imperatore nō coronato.hāc etiā opi.ꝙ ipsa donatio valuerit tenuerūt hic Jac.de ra.⁊ Gul.de Cun.Et allegant breuiter qđ consideranda est persona donantis q est mundi dñs.j.ad legeʒ rho.de iac.l.deprecatio.⁊ pōt etiā priuatis res ꝓprias auferre.j.de rei vendi.l.itē si verberatū.de euic.lucius.C.de fundis limitrophis.l.ij.⁊ de diuersis p̄dijs.l.fi.li.xj.⁊ qr sacrilegij instar est ⁊c.C.de crimi.sacrilegij.l.sacrilegij.⁊ ꝓ hoc.j.de cōsti.princ.l.j.Item qr propter nobilitatē donātis valet donatio q als nō valet.j.de dona.l.si filius.institu.eo.§.j.⁊ de iudi.si longius.ergo multofortius in principe.j.C.de bo.que libe.l.cū multa.de do.inter vir.⁊ vxo.l.fi.⁊ in aut.de nō alie.§.finimus.⁊ qr h nō fuit proprie donatio sed remuneratio liberationis a lepra quā patiebat.arg.j.de dona.l.si pater.⁊.l.aquilius.qđ etiā pōt facere ecclesia.s.bene merentē remunerare.xij.q.ij.quicūqʒ suffragio.⁊ ibi in gl.et no.dixi.C.de sac.san.eccle.l.iubemus nulli.§.sane.et ꝓ hoc.C.de impo.luc.de.l.j.circa prin.⁊.j.de admi.tut.l.cū plures.§.fi.et de tu.⁊ ra.dist.l.j.§.sed nonnullis.Itē fauore ecclesie j.de releg.l.sunt persone.lʒ enim extraneis nō posset: ecclesie tñ sic.arg.j.de leg.iij.l.pater.§.xv.⁊.C.de fundis metro.l.vnica.et qr ecclesia mater est imperij dicta.l.iubemus.§.j.C.de sac.sanc.eccle.† Itē qr sacerdotiū et imperiū processerunt a deo.in aut.qñō opor.epos.in prin.sunt ergo sicut frater ⁊ soror:et iō magis videtur dotasse ꝙ donasse.ad qđ videt.j.de admi.tu.l.cum plures.§.in primis.Itē ipse Cōstātinus dicitur amasse imperium.C.de natu.libe.l.diui.et hoc etiā innuit glo.j.de offi.p̄fec.vrbis.l.j.§.cū vrbē.et vide qđ in simili notaui.C.de prec.imper.offe.l.quoties.v.ad p̄dicta.¶Multi alij magis tenēt ꝙ non,inter quos fuit quidā magister Jo.parisiē.ordinis predicator ⁊ magister in theologia ⁊ magn⁹ iurista ī quodā suo libello quē intitulauit de ptāte papali ⁊ imperiali.c.xxj.rub.de donatione Cōstātini.et qd papa possit p eā.Ray.de forliuio hic videt sentire ꝙ valuerit.et allegat ꝙ donatio que fit eccl'ie dicit ad pias causas,vt no.in specu.de instru.editio.§.nunc vo.v.⁊ scias.ergo vʒ arg.j.de do.inter vir.et vxo.l.si spōsus.§.cōcessa.et dicit ēt Ja.bu.cōcordare cū gl.qđ nō valuerit:qr impator nō potuit a se abdicare iurisdictionē quā habebat in ipsis locis donatis vt.j.de offi.p̄si.l.legat⁹.et de origi.iur.l.ij.§.et cū placuisset.Sed huic rñdet Ray.verū esse ꝙ abdicare nō potest nō trāsferendo:qr illa loca careāt regimine ⁊ rectore.ar.j.de offi.pcōsul.⁊ leg.l.meminisse.secus in aliū vt in papā licite trāsferēdo:qr tunc cessat p̄dicta ratio.ar.j.de lega.iij.l.cū quis decedens.§.seia.et ad hoc bonū simile.j.de acquir.pos.l.si quis vi.§.differentia.et qđ ibi no.nō ob.ꝙ imperator debeat augere imperiū:et ideo dicit Augustus:qr verū est quo ad propositum,vt dicit gl.nec dicitur diminuere donando ecclesie eius sorori et matri.ar.j.de leg.ij.l.in patre.et.l.seq.Itē nō ob.ꝙ nō potuerit p̄iudicare successoribus.l.digna vox.C.de legi.qr verum est legē condendo sed cōtrahendo sic,vt ibi dixi et.d.l.bene a zenone.cū cōcor.nō ob.ꝙ clerici se nō debeāt intromittere de negotijs forensibus et secularibus:qr verū est de illicitis.secus in permissis.ar.j.ex qb.cau.ma.l.necnō.§.sed qđ eis.ad qđ facit qđ no.in spec.de instr.editio.§.restat.v.sʒ cū dixerit.⁊ qđ not.etiā.j.de postul.l.j.§.sexum.

8 Itē nō ob.ꝙ † ecclesia non possit simul habere officia spiritualia et tpalia.j.de pactis.l.si plures.qr verū est cōtraria vel se impedientia.secus si sunt coadiuuantia,vt no.per Dy.⁊ dixi j.de ma.vin.l.j.nō ob.ꝙ dignitas imperialis sit perpetua ⁊ nō moriatur:qr per talē donationē nō est mortua nec eius ptās in alijs locis nō donatis eccl'ie.¶Qđ nō tenuerit donatio veri⁹ credo de iure.et ad rationes quasi oēs in cōtrariū adductas dici potest ꝙ constantinus potuerit donare de suo ⁊ remunerare siluestrum,sed nō de bonis imperij,tā magnis et precipuis imperij.Sed supposito ꝙ non tenuerit romana ecclesia tāto tempore tenuit scientibus ⁊ patientibus successoribus Constantini et etiā eam cōfirmantibus sicut vidi confirmationem Ottonis imperatoris sub bulla aurea ꝙ tali p̄scriptione se tueri posset,vt puto cum etiam ecclesia romana tam longa prescriptione pderet res ecclesie,vt in aut.vt eccle.roma.centum annorum gaudeat prescriptione.Imperator etiā henricus scđs cōfirmauit donationem eandem,vt habetur in clemen.de iureiu.c.vnico.⁊ ibi de hoc per Jo.an.⁊ plenissime de ista donatione tetigi C.de quadriē.prescriptio.l.bene a zenone.penul.et vlti.colum.audiui tamen a fide dignis ꝙ in scriptis authenticis habet ꝙ

9 tēpore dicte donatiōis † audita fuit vox de celo hodie venenū aspidum seminatū est in ecclesia dei qđ satis innuere videt Dātes floreñ.in comedia sua prima parte que appellatur infernus c.xviij.qđ incip.o.Simon mago.¶Uiris illustrib⁹.Colligūt
8 quidam ex his verbis ꝙ quilibet doctor iuris sit illustris[a].i.illustrem hʒ dignitatē,qđ nō est verū.sed dic ꝙ isti erant doctores et habebāt illustrē dignitatē,nō qr doctores sed aliūde acqsitam.vel dic illustribus.i.illustratis scientia.¶Et antecessoribus nostris.Imo videtur ꝙ imperator omnes antecedere debeat,vt.j.de offi.pconsul.⁊ legati.l.⁊ ideo.sed dic vt in gl.qr antecedebant scientia vel etate.⁊ ꝙ antecessor dicatur etate,habetur.xxxv.q.vj.de parentela.el.ij.ꝙ sciētia.C.de professo.et medicis.l.magistros.Interdū đr antecessor anterior rōne officij.iij.
10 q.v.accusatores.⁊.q.vj.c.hec quippe.† Quādoqʒ dicitur antecessor respectu consanguinitatis,vt.C.de veteri iu.enuc.l.ij.§.q oia.Quādoqʒ exponitur antecessor.i.successor,vt.j.in textu cōstitutionis vltra prin.super verbo antecessores.not.gl.Et quid differat antecessor a predecessore ⁊ processore,vide per archidi.extra de pac.c.vlti.lib.vj.super verbo antecessoribus.⁊.xj.q.iij.antecessor.⁊.xxiij.di.c.j.per eūdem.⁊ vide in alphabeto dictio
11 ne antecessor,⁊ dictione predecessor.Et no.† ꝙ doctores legū multis nominib⁹ nūcupant:qñqʒ antecessores,vt hic qñqʒ p̄ceptores,vt.j.de dā.infec.l.si edibus.§.j.qñqʒ dñi,vt.C.ne fili⁹ pro patre.aut.habita.qñqʒ magistri,vt.j.in cōstitutione.§.his igitur.et de arbitris.l.qualem.§.dicere.⁊.C.de professoribus et medicis.l.magr̄os.qñqʒ ꝓfessores,vt ibidē.⁊.j.in cōsti.§.sʒ cū vos.⁊.d.aut.habita.qñqʒ sacerdotes,vt.j.de iusti.⁊ iu.l.j.qñqʒ patres,vt.j.de ori.iur.l.ij.§.deinde sextus.Quare autē scribat salamino spāliter separatim ab alijs,dic in signū specialis dilectionis sicut ⁊ in euāgelio Marci.xvj.dicite discipulis eius et petro.sic specialiter ponitur.C.de ser.⁊ aqua.⁊ de here.et mani
12 cheis.⁊ ad hoc.j.de iniur.l.itē apud.§.hoc edicto.¶† Ultimo ex ista rub.colligit Jac.de ra.duo.primū ꝙ epl'a dʒ habere nomē mittētis ⁊ eius cui mittit ⁊ si qđ deficiat epl'a non facit fidē.⁊ ex hoc dicit dominum suum reprobasse quasdam literas procurationis,in quibus licet contineretur nomē procurationis et essent sigillate sigillo constituentis,deficiebat tamen ipsius constituentis nomen.et pro hoc bene facit.j.de po.l.lucius.et.l.publia.⁊ alie.ll.in quibus sunt epistole.et est tex.expressus.j.de testamētis.l.ad testium.§.si qs ex testibus.⁊ ꝙ per literas possit cōstitu.procurator probatur.j.de procu.l.si pcuratorē.⁊ ibi
13 de hoc no.¶† Secūdo notat qđ in literis ⁊ instrumētis debēt apponi nomina dignitatū,sicut hic facit imperator.⁊ ꝓ hoc bene.C.de nouo cod.compo.§.ideoqʒ.sed responderi posset huic rubrice ꝙ hoc hic contingit propter excellentiā dignitatis imperialis in dicto.§.ideoqʒ imperator in honore nominat dignitates illorum de quibus ibi loquit.sed ꝙ debeant exprimi dignitates etiam singularium personarum,bene facit.C.qui testamenta facere possunt.l.hac cōsultissima.vbi dicitur ꝙ testator debet exprimere noīa heredū ⁊ dignitates eorum ne dubitatio oriatur.⁊ de hoc vide qđ ibi dixi.in cōtrarium videtur ꝙ ex quo constat de corpore de noībus non curet,vt.j.si cer.pe.l.certum.⁊ de supel.leg.l.labeo.dicūt quidā ꝙ cōsuetudo et mos regionis seruatur,vt.j.de leg.j.si seruus plurīū.in fi.et.d.l.labeo.alij et melius dicunt ꝙ si ex proprio noīe constet de corpore sufficit als circūstantie agnitionis prenoīs et dignitatis sint exprimēde.et ita cōcordātur iura predicta.alij etiā dicunt quor opinio non displicet ꝙ in hoc consideretur qualitas personarum,vt si esset eps vel rector alicuius ciuitatis tunc exprimat nomē dignitatis.si autem est priuatus et ex solo proprio noīe possit certitudo haberi sufficiat.quid enim si papa vel imperator scriberet sub noīe ꝓprio non intitulādo se papam vel imperatorē?credo ꝙ tales litere fidem non facerent.

1 ☞ Effectus proemij est reddere auditores beneuolos dociles et attentos.
2 Respublica accipit ꝓ romano īperio:sanctio sumit tripliciter.
3 Purgare est innocentiā criminis ostendere.inde procedit purgatio vulgaris et canonica.inde purgatorium.
4 Uerbum oportet in principe an aliquā importet necessitatē.
5 An ista ꝯstitutio inepte posita fuerit in p̄n.hui⁹ cōpilationis.
6 Leges nr̄e an cōposite fuerint p̄mo in lingua greca ꝙ ī latina.
7 Origo legalis scie habuit originem a grecis sicut et alie scie.
8 Interpretationibus grecorum an sit standū et debeāt ipse obseruari pro legibus.
9 An imperator sit dominus totius orbis et an possit alienare res singulorum et sic ab eis auferre.et nu.10.
11 Dñs nō pōt vendicare rē suā quā fiscus vendidit alteri.
12 Ratione publice vtilitatis res potest auferri a domino.
13 Imperator iudicat facta suor subditorū:solus de⁹ sua iudicat

sicut de

sicut de papa.
14 Unicuiq₃ perito creditur in arte sua:⁊ ideo an vulnus sit mor/
tale statur dictis medicorum. sed an teneaꝛ iurare medicꝰ. nu. 15
16 An ista ꝯstitutio sit fctā post p̄mā vł scdā₃ cōpilationē codicis.
17 Per dissuetudinem an tollatur lex.
18 Quid sit legendum in primis legum cunabulis.
19 Opposita iuxta se posita magis elucescunt.
20 Scīa legalis an sit ars ⁊ ex ea acqranꝛ diuitie vide dctm̄ cato.
21 Ars qñq₃ sumitur in bonā partē quādoq₃ in malam.

OMnem. Pro euidētia ⁊ declaratione pri/
mo queriꝛ an ista sit epistola, con
stitutio, vel ꝓemiū. ⁊ qꝛ glo. non plene tāgit dic ꝙ cō
mode potest dici epistola, proemiū, ⁊ cōstitutio. Epi/
stala qꝛ coniuncta cū rubrica habet formā et partes epistolares
s. salutationē narrationē cōclusionē ⁊ datā. Cōstitutio dici pōt
qꝛ principis est ⁊ qđ principi placuit ⁊c. vt. ꝭ. de cōsti. princip. l.
j. sed in hoc mandat princeps ⁊ statuit: ergo est ꝯstitutio. man/
dat em̄ primo modū legendi, vt. ꝭ. eo. §. nos vero. vsq₃ ad. §. hec
aūt tria. mandat locū legendi, vt. d. §. hec aūt tria. vsq₃ ad. §. il/
lud. Itē modū scribēdi libros iuris ciuilis, vt dicto. §. illđ. Item
ne ludi noxij fiant ⁊ cōfert iurisd. super p̄dictis p̄fecto ep̄o ⁊ do
1 ctoribꝰ, vt. d. §. illud ꝟo. Item potest dici proemiū † qꝛ effectus
proemij est reddere auditores dociles beneuolos ⁊ attentos, vt
probatur. ꝭ. de orig. iu. l. j. ⁊ no. in proemio inst. hoc em̄ facit hic
Iustinianus, redit em̄ dociles in princi. cōstitutionis. docilem
em̄ reddit qui summā rei breuiter exponit, vt. ꝭ. eo. §. discipuli. ⁊
§. his igiꝛ. hoc aūt facit dū dicit oē₃ totius ⁊c. Itē beniuolos. i.
bonevoluntatis ad discendū. dū dicit hanc scientiā finē habere
qđ in alia nō reperitur, vt. ꝭ. eo. §. quibꝰ si se imbuerint. ꝑ qđ de
scribitur esse ꝑfecta, vt. ꝭ. ad. l. fal. l. si is q quadraginta. §. quedā
⁊. C. ad syl. cū syllanianū. i fi. ⁊ hoc idē facit. ꝭ. §. discipuli. ij. ibi
⁊ maxime scīe et iustitie satellites inueniaꝛ. ⁊. §. incipite. ibi et
vos maximū decus ⁊c. inducit em̄ affectus et bona voluntas ex
spe premij, vt. ꝭ. de iusti. ⁊ iur. l. j. ibi premiorum exhortatione ⁊c.
nā spes p̄mij solatiū sit laboris. Itē attētos. ꝭ. i. §. qbus. ibi, ta₃
legere ꝙ subtiliter itelligere studeāt iuxta illud studiū est vehe/
mēs ⁊ assidua applicatio aī ⁊c. Itē in. §. discipłi. dū dicit ab oī/
bus turbidis fontibꝰ ⁊c. Premittit ergo impator hāc cōstitu/
tionē: qꝛ primo ꝙ̄ q̄raꝛ scīa queri d₃ modus sciēdi siue legendi ⁊
studēdi. Et ꝑ declaratiōe huiꝰ ꝯstitutionis mł'tū cōfert videre
l. j. ⁊. ij. C. de ve. iu. enu. Et ꝓut dicimꝰ eā eē ep̄łam, pōt diuidi cū
rubrica in tres partes p̄ncipales: qꝛ primo poniꝛ salutatio q̄ est
in rubrica: scđo narratio a principio cōstitutionis vsq₃ ad. §. in
cipite. ibi est conclusio vsq₃ ad fi. ⁊ iste partes p̄ncipales possent
subdiuidi q̄ subdiuisio colligi poterit ex sequēti diuisiōe. s₃ ꝓut
dꝛ esse cōstitutio siue ꝓemiū diuidi pōt in. vj. partes. Nā primo
narrat imperator suā opationē circa huius sciētie purgationē
⁊ cōpositionē vsq₃ ad. §. sed cū nos. Scđo tradit modū ⁊ ordinē
docendi summarie vsq₃ ad ver. nos tātā penuriā. ⁊. ꝭ. tradit eū/
dem modū docēdi ⁊ legēdi clarius ⁊ magis distincte vsq₃ ad. §.
hec aūt tria. Tertio tradit locū legēdi hāc sciam vsq₃ ad. §. illud
autē. Quarto modū scribēdi libros iuris ciuilis vsq₃ ad. §. illđ
vero. Quinto prohibet ludos noxios fieri iter scholares. et dat
iurisdi. quibusdā iudicibꝰ ad puniendū ꝯtra facientes vsq₃ ad
§. incipite. Sexto hortaꝛ doctores ad legendū ꝼm p̄dictū modū
traditū, ⁊ scholares ad studēdū, vsq₃ in fin. Et ex predictis satis
p₃ cōstitutionis summarius itellectus. vel dic ꝙ primo ponit
modū circa legalem scientiā expurgandā. modū legēdi tradit.
loca constituit. modū scribēdi disponit. impediētia studiū ꝓhi
bet. iudices quosdā constituit. hortatur doctores p̄missa serua
re, ⁊ mandat ea seruari. hoc dicit tota consti. Clariꝰ tamē potest
sic poni: Iustinianus more recte scribentis ne illotis manibus
ꝓcedat ad iur. materia₃ pertractādā, vt. ꝭ. de ori. iur. l. j. premissa
salutatione doctorū in rubrica, dicit legum sciētiā totā eius mā
dato fore ꝑfecte compositā: ⁊ ideo eis tradit modū causa docen
di ⁊ legendi quo tp̄e quo loco. Quō scribi debeant libri legalis
sciētie remotis ludis noxijs q̄ ipediūt studiū et studētes. ⁊ hor/
tatur doctores deo authore ad scientiā docendā modo ꝓmisso,
⁊ studētes ad studēdū viriliter. Iaco. butri. Casus in terminis
pōt poni ꝼm qđ gl. ponit. vel clariꝰ ⁊ breuius, l₃ male possit po/
ni qꝛ imperator in ista cōstitutione suo motu ꝓcessit hoc modo:
scripsit em̄ doctoribꝰ Cōstantinopolitanis ꝙ ipsi melius sciūt
ꝙ̄ alij legalē scientiā ia₃ esse superfluitatibus purgatam ⁊ com
positam in tribus voluminibus. s. codicis ad quod primo se cō
uertit ipse Iustinianus eum cōponi faciendo ex tribꝰ codicibꝰ
antiquis vt habeꝛ plene. C. de no. codi. cōpo. ⁊ in lib. insti. ⁊ in li
bris digestorū que qualiter furint cōposita ⁊ quo ordine ⁊ per
quos plene habeꝛ. C. de vete. iu. enu. l. j. ⁊. ij. ⁊ in proemio instit.
Ex his respondet tacite obiectioni que fieri poterat si oīa sunt
perfecta: ergo amplius nihil restat. cui respondet Iustinianus
ꝙ quia mutata est forma dictorum trium voluminu₃ siue libro
rum oportet ꝙ tradatur noua forma legendi dictos libros. et
circa hoc versatur tota ista constitutio ⁊ ad hoc intēdit. modo
quia per diuisionem res melius aperitur eam declaremus per
partes scđm formam diuisionis predicte. primo literam expo/
nendo. Omnem. i. totam, vt denotet totum integrale sic ⁊ econ/
tra totas, expo. i. omnes. C. de liberis preteritis. l. maximum vi
tium. ⁊. C. de testa. l. iubemus. de isto toto integrali habeꝛ. ꝭ. de
2 vsusc. l. eum qui edes. ¶ † Reipublice. Hic accipitur respubli.
ꝓ toto romano imperio. sic sumitur in auꝛ. de her. ⁊ fal. in prin.
colł. j. ⁊ ibi vide in glo. et vide qđ not. ⁊ dixi. C. ex quibus causis
maio. l. respublica. et. ꝭ. de verb. signi. l. eum qui vectigal. ¶ Sā
a ctionem. dicit glo. ꝙ sanctio [a] sumitur tribꝰ modis. vno modo
pro imperiali cōstitutione, vt. C. de nouo codi. cōpo. ibi colligē
tis vero in vnam sanctionem. ⁊. C. de ep̄is ⁊ cle. l. j. ꝼm vnam ex
positionem. Quādoq₃ ꝓ. l. tantū, que penam imponit vt instit.
de rerum diui. §. sancte. ⁊. ꝭ. de penis. l. sanctio legū. Quandoq₃
ꝓ toto corpore iur. ciuilis, vt hic etiā. C. de ve. iur. enuc. l. ij. §. oī.
Qñq₃ pro dispositione testatoris, vt. C. fami. hercis. l. filiu₃ quē
habētē. ibi sanxerit testator. Qñq₃ ꝓ imperiali rescripto, vt. C.
de diuer. rescrip. ⁊ pragmaticis sanctio. sup rubrica. ⁊. l. vniuer/
sa. Qñq₃ ꝓ cōstitutiōe pape, vt. xix. di. c. sic oēs. ⁊ ibi ꝑ Archi.
⁊ not. iij. di. in sum. ⁊ ꝑ eunden de rescrip. c. statutā. lib. vj. et vide
in alphabeto. ¶ Ibi purgatam. Expone vt in gloss Sed con/
tra gl. est quia aliqñ iueniūtur leges ex toto. l. miles, vt. ꝭ. de pa
ctis. l. veteribꝰ. ⁊ de cōtrahēd. empt. l. labeo. ⁊ ī multis alijs. S₃
dic ꝙ similia non inueniunꝛ in eo. titu. sed in diuersis titulis sic
ex eo qđ ipse leges faciunt ad materias ipsoꝝ titulorum vt p₃
d. l. veteribus. que facit ad materiam ti. de pactis. ⁊. d. l. labeo.
facit ad materiā de contrahen. emp. Sed contra hanc so. est. ꝭ.
de distrac. pig. l. arbiter. ⁊. l. fi. que sunt similes et in eo. titu. Sed
dic ꝙ ibi fuit vitio scriptoris. Odof. ⁊ de significato huius ver/
bi purgare, vide. ꝭ. de riuis. l. j. §. purgandi. ⁊ de via publica re/
3 fici. l. j. §. purgare. † Qñq₃ purgare est inocentiā criminis ostē/
dere. ꝭ. de publi. iudi. l. is q reꝰ. de reqrendis reis. l. vlti. ⁊. C. de
procu. l. rerum. Et in ista significatione sumunt canoniste extra
de purgatione canonica ⁊ vulgari ꝑ totum. ⁊ de hoc vide ibi ꝑ
Gof. ⁊ Hostien. in summa ⁊ ꝑ speculatorem ⁊ ꝑ Cardi. extra de
foro compe. c. romana. Et inde procedat purgatorium, de quo
purgatorio habetur. xxv. dist. §. vnum. ałs ⁊ ibi in glo. ⁊ prime
ad corinthios. c. iij. ⁊ in psalmo: iubilate deo. versi. trāsibimus
per ignem ⁊ aquam ⁊ duxisti nos in refrigerium. ⁊ plenissime ꝑ
Dātem in scđa parte comedie sue quā intitulauit purgatoriū.
⁊ vide etiā in alphabeto. ¶ Ibi necnon. ꝓ et affirmatiue: quia
duobus verbis negatiuis ⁊c. vt. ꝭ. de ver. sig. l. duobus verbis.
¶ Ibi imperialium ꝯstitutionu₃. i. codicis. ¶ Ibi cognoscit.
Quasi dicat nullus. nam turpe est patritio et causas peroran/
ti. ⁊c. vt. ꝭ. de vete. iu. enu. l. ij. §. seruus. ¶ Ibi oportuerat. idest
vtile erat. sic exponitur. ꝭ. de procu. l. j. §. vsus. vbi exponitur ne/
4 cessarius. i. † vtilis. nec em̄ oportuit necessario principē hoc fa/
cere: qꝛ eius actus voluntarij sunt nō necessarij, vt in auꝛ. de ap.
⁊ intra que tpa. §. ad hoc. ⁊ vt diuine iussiones. in princ. vel dic
ꝙ respicit opportunitatē rei correctione indigētis. i. iuris anti/
qui non necessitate impatoris corrigētis de qua duplici necessi
tate no. ꝭ. de ipēsis in rebus dotalibꝰ factis. l. ī totum. ⁊ ita expo
sui verbū necessario. C. de no. codi. cōpo. in princi. Et de signifi/
cato huiꝰ verbi oportet, vide ꝑ Archi. ⁊ Io. an. extra de p̄script.
c. j. lib. vj. ⁊ in glo. xxv. q. j. c. j. ⁊ pleniꝰ dixi in alphabeto. ¶ Ibi
cōsummationē. i. ꝑfectionē sicut diciꝛ ꝯsummari matrimoniū
ꝑ copulā carnale₃ extra de spō. sicut literis. ⁊ de frigidis ⁊ ma/
lefi. c. vlti. Et differētiā inter cōsummare, ⁊ de significato ipsorū
verboꝝ vide in alphabeto. ¶ Ibi libēter. Hec dictio modera/
tur verbū oportuerat, ꝙ̄ precessit necessitatem importare vide/
batur, vt ibi dixi. ¶ Ibi ꝑ nostras orationes exponit glos. i. le/
ges codicis. tu dic ꝙ loquitur de. l. j. ⁊. ij. C. de vete. iu. enuc. Ex/
posita litera aliqua vtilia colligamus ex ista prima parte huiꝰ
cōstitutionis. ¶ Et primo op. ꝙ ista cōstitutio hic inepte po/
sita fuerit cū totus lib. sit iuriscōsultoꝝ. ⁊ sol. vt in glo. q̄ incip. i.
5 doctoribus. ¶ Ad idē op. ꝼm Mar. sylima. † ꝙ nō sit constitu/
tio nec eius disposioni stari debeat cū nō sit inserta in. C. vt. C.
de nouo codi. cōpo. §. vlt. ⁊ de emēdat. iusti. codi. §. penult. sicut
nec decretales extra sextū librū vagātes, vt in ꝓemio libri sexti
in fi. dic ꝼm eūdem dn̄m Mart. ⁊ bene ꝼm Iac. bu. ꝙ constitu/
tiones imperiales q̄ sunt ad causarū vel negotioꝝ ordinationē
vel decisionē bene debent esse inserte in codice, vt in contrarijs.
Sed ista cōstitutio non est facta ad decisionē causarū, sed solū
ad tradendum modum ⁊ ordinē legendi: ⁊ ideo in pṙcip. istius
libri cōmode apponi potuit. vel dic ꝙ princeps post codicē po/
tuit facere hāc ꝯstitutionē ⁊ alias si sibi placuisset: qꝛ nō potuit

a ¶ Qđ sanctio. Addđ Card. in proemio cle. §. qm̄. ⁊ i cle. fi. §. fin. in pṙi. de vita et hone. ⁊ ꝑ pṙie dꝛ lex pe nalis. iij. dis. in sum. ⁊ differētia ꝯstitutiōe cle. sepe. ⁊ ibi gl. ⁊ Car. de ꝟbo. signifi.

sibi legē impōere, vt. j. de leg j. l. nemo. nā ⁊ clemetine ⁊ alie mul
te decretales post sextū librū facte sunt ⁊ bene seruant̃ qꝛ papa
Bonifacius cōditor sexti libri nō potuit successoribus legē im
ponere, vt. C. de legib⁹. l. digna vox. ¶ Itē op. qꝛ fm ordinē li-
tere hic dicitur ꝙ primo fuit cōpositus lib. institutionū. secūdo
libri. ff. tertio lib. codicis. sʒ hoc est falsum vt pʒ in pemio insti.
⁊. C. de veteri iure enucle. l. ij. Sed dic ꝙ hic attēdi nō dʒ ordo li
tere ex quo per. ll. cōtrarias apparet talē nō fuisse ordinē. vñ cuʒ
queritur an ordo sit seruandus ⁊ an ar. ab ordine sit validū dic
certa est dispositio legis vel mens ⁊ intentio disponētis ⁊ tunc
ordo nō seruatur nec pcedit ar. ab ordine vt hic pʒ. ⁊. j. de sol. l.
nec em̄. vbi de hoc plenissime dixi. Aut dispositio vel mens non
est certa ⁊ tunc ordo seruatur ⁊ ar. ab ordine bene procedit, vt i
aut̃. de here. ⁊ fal. §. inordinatū. vbi de hoc ⁊. j. de vsuf. l. quoties
6 ⁊ de leg. ij. l. cū pater. §. pe. ¶ Itē op. ad literā que dicit † leges
nostras primo fuisse cōpositas in lingua greca deinde in roma
na cuius contrariū est verū: qꝛ primo cōposite fuerunt i lingua
romana vt patet. C. de veteri iu. enu. l. ij. §. hec aūt. penult. colū.
quātū ad ordinē posses soluere vt precedēs cōtrarium ꝙ ar. ab
ordine non procedit qꝛ certa est. l. dispositio. ¶ Sed adhuc po-
test ad istd op. ꝙ nullo tempore fuerint cōposite i lingua greca
lʒ cōcedatur eas scribi posse in lingua greca. vt. d. §. hoc aūt p-
batur. sʒ solui pōt: qꝛ aut habet̃ respect⁹ ad vniuersalē cōposi
tionē: ⁊ tūc est verū ꝙ in latino tantuʒ fuerunt cōposite. aliqua
tn̄ verba greca posita fuerunt in cōpilatione. ff. sicut apparet in
multis partib⁹. ff. vel posses dicere ꝙ aut querimus de origine
7 ipsarū leguʒ † ⁊ talis origo fuit a grecis sicut ⁊ alie scie, vt inst.
de iure natura. §. ⁊ nō ineleganter. ⁊. j. de origi. iur. l. ij. §. postea
aūt. ⁊ ita etiā posset intelligi litera ista q̄ de greca lingua loquit̃
nec em̄ est falsum qd iuuatur primordio veritatis vt. j. de leg. ij.
l. cū filius. §. heres. vt sit sensus huius litere ꝙ qcquid erat vtili
tatis in libris antiqs etiā grecorū totū est in noua cōpilatione
sʒ quātū ad nouā cōpilationē cōposite fuerunt in lingua roma
8 na, vt dictū est. Et ex hoc insurgit alia dubitatio vtrū † interp̄-
tationibus grecoꝝ que aliqñ reperiuntur in isto libro ⁊ aliis li-
bris. ff. stari debeat ⁊ obseruari debeāt p legib⁹ an nō. Azo in
summa. C. qd cū eo q in aliena potestate. §. qd si pater. in fi. tenet
ꝙ nō. ⁊ p hoc facit dict⁹. §. hoc autē. C. de vete. iur. enu. ⁊ de emē
datione iustinia. codi. §. pen. ibi nostra scriptura inueniat̃. ⁊ ibi
cuius scripturā ⁊c. vbi de hoc dixi. p hoc etiā facit qꝛ in lib. an-
tiquis ipse interp̄tationes cōiter sunt scripte in margine nec est
certū quis ipsas interpretationes fecerit. vñ cū ignotū habeāt
authorē eis fides nō adhibet̃ vt extra de fide instroꝝ. c. pastora
lis. in ꝯrium multū facit litera ista ⁊ iura q̄ dicūt grecis verbis
posse stipulari, vt. j. de ver. obli. l. j. in fi. ⁊ fideiussorem adhiberi,
vt. j. de fideiussori. l. grece. ⁊ tutorem dari. j. de testa. tute. l. fi. ⁊ te-
stamētū cōfisci. j. de testamētis. l. hac cōsultissima. in fi. ⁊ p hoc
in aut̃. vt pponat̃ nomē iperatoris. in fi. Sʒ his oib⁹ vnico ver-
bo pōt respōderi ꝙ ꝟa sunt in casib⁹ suis sʒ ad leges qua ligua
seu litera scribi debeāt nihil faciūt: interp̄tatio tn̄ ⁊ vsus docto
rū ⁊ iudicioꝝ eas seruāt p legib⁹: ⁊ iō minime mutāde vident̃,
vt. j. de legib⁹. l. minime. ⁊ p hoc inst. de succe. libertoꝝ. §. sed no
stra. vbi Iustinianus facit mentionē cuiusdam sue cōstitutio-
nis scripte in lingua greca. ¶ Expeditis cōtrariis colligamus
aliqua notabilia. Et primo ex illis verbis gr̄e reipublice colli-
9 git gl. ar. p opinione. M. q dixit ꝙ † impator erat dñs toti⁹ im
perij quo ad pprietatē ⁊ totale dominiū, nō solū quo ad prote
ctionem ⁊ iurisdic. vt sensit Bul. Et de hoc pōt q̄ri dupliciter.
a Primo an sit dñs. Secundo an possit alienare. [a] de prima tenet
Iaco. de are. ꝙ imperator nō sit dñs rerū singularium nisi quo
ad iurisdic. et protectionem approbans in hoc Bul. opi. quam
etiā glos. approbat ⁊ cōmuniter oēs doctores. vnde dicit Bul.
amisit equum quia iudicauit equum, ⁊ istam opi. sequitur etiā
glo. C. de qua. prescriptio. l. bene a zenone. et hanc etiam seque-
batur Iaco. butri. dicens eum non esse dominū rerum singula-
rium nisi cura ⁊ solicitudine. sic et papa in rebus ecclesiasticis,
vt not. per Archidi. xij. di. c. j. ⁊. j. de iusti. ⁊ iur. l. ius ciuile. in fi.
Et lʒ gl. nihil allegat pro ista opi. Bul. doctores allegant pro
eo ꝙ non sit dominus quia certum est ꝙ cuilibet cōpetit rei ven
dic. pro re sua, vt. j. ⁊. C. de rei vendic. per totum. ⁊ rei vendicatio
datur domino vt. j. de rei vēdi. l. in rem actio. si ergo quilibet est
dominus rei sue, cōstat ꝙ imperator nō est dominus: quia duo
in solidum non possunt esse domini vt. j. cōmo. l. si vt certo. §. si
duobus. ⁊ de acqui. pos. l. iij. §. ex contrario. Sed huic ar. posset
responderi ꝙ duo in solidum non possunt esse domini. s. priuati
sed priuatus ⁊ imperator sic quia imperator excluditur a regu
lis iuris, vt. C. de legibus. l. digna vox. nā et deus est dominus
omnium, vt in psalmo: dñi est terra ⁊ plenitudo eius ⁊c. ⁊ impe-
rator est in terris loco dei quo ad tp̄alia ⁊ papa quo ad spūalia
vt in aut̃. qūo oportet ep̄os. in prin. ⁊ extra de maiori. et obed. c.
solite. posset ergo forte non inepte dici: qꝛ aut fit relatio ad ip̄m
vniuersum totius mundi ꝙ est ex singulis compositum ⁊ eo re-
spectu potest dici dominus totius mundi vnde vtile dñium re-
rum totius mundi in vniuerso cōicatur imperiuʒ quicunqʒ sit
imperator cū sit loco dei vt predictuʒ est. ⁊ hoc etiā innuit illud
psalmi: dñi est terra ⁊ plenitudo eius orbis terrarū et vniuersi
qui habitant in eo. ⁊ sic possunt intelligi iura dicentia ꝙ impe-
rator est mundi dominus. j. ad. l. rho. de iact. l. deprecatio. et ꝙ
omnia sunt principis vt. l. bene a zenone. C. de quadriē. prescri-
ptione. Si autem fiat relatio ad res singuloꝝ: tunc vera sit opi-
nio Bul. ⁊ Archi. ⁊ ad leges predictas respondeatur vt predi-
ctum est. ¶ Dominus meus dominus Ric. malūbre indistin
cte tenebat imperatorem esse dominum etiā rerum singulariuʒ
⁊ ad hoc inducebat quoddam decretum qd vr̄ valde bene pba-
re. viij. di. quo iure villas de feudis ecclie. vbi expresse dicitur ꝙ
quilibet dicit possessiones ⁊ res suas ppter iura imperatoꝝ. et
amotis legibus imperatorum nō est q dicere possit hec est res
mea. cum igit̃ imperator non sit ligatus legib⁹, vt. l. digna vox.
et leges possit ad libitum mutare: sequitur ꝙ ista cōsideratione
10 sit dominus etiā reruʒ singulariuʒ. ¶ † De scda questione an
possit res singulorū eis auferre et alienare, si teneremus opi. ꝙ
sit dominus questio cessaret. Si autē teneamus aliaʒ opi. tunc
procedit questio: qꝛ etiam non dñs alienat quandoqʒ, vt insti.
qui. alie. lʒ. in prin. ⁊ in aliis casibus notatis p Dy. ⁊ Io. an. ex
tra de reg. iur. c. nemo pōt plus iuris. lib. vj. in hoc glos. ⁊ cōiter
doctores tenēt ꝙ nō: sequētes opi. Bul. ⁊ lʒ gl. nihil alleget, al-
legari potest primo illa regula ꝙ nemo pōt plus iuris in aliuʒ
trāsferre q̄ ip̄e habeat, vt. d. c. nemo pōt. cū ibi no. ⁊. j. de acq. re.
do. l. traditio. Et qꝛ dominia sunt distincta de iure gētiū, vt. j. de
iusti. ⁊ iu. l. ex hoc iure. ⁊ tale ius est imutabile p ius ciuile, vt in
sti. de iur. natu. gētiū et ciui. §. sʒ naturalia. ⁊ de legitima agna-
toꝝ tutel. in fi. Itē qꝛ nō est mos impatoris alteri⁹ iura tollere,
vt. C. de emā. lib. l. nec auus. ⁊. j. ne qd in loco publ. l. ij. §. merito.
Et q tenēt hāc opi. respondent ad. ll. in ꝯrium allegatas p M.
hoc modo p̄mo ad. l. queris. de natalib⁹ resti. dicit gl. ꝙ illud est
speciale fauore ingenuitatis vel potes dicere fm M. sy. ꝙ illud
fuit ppter delictū patroni et ppter publicā vtilitatē. vel verius
ibi factū fuit volente patrono non eo inuito, vt. j. eo. ti. l. fi. ad. l.
bene a zenone. q̄ dicit omnia principis sunt, responde vt ibi no
ta. et. s. dixi ad. l. lucius. de euic. et de rei ven. l. itē si verberatum.
§. preterea. ⁊ ad illud qd scriptuʒ est in lib. regū lib. j. c. viij. hoc
ius regū erit ⁊c. ad oīa dic ꝙ specialia sunt fauore militie vel p-
pter delictum illius qui priuatur dñio. ad. l. C. de vendi. rerum
fiscaliū cum priuato cōium. l. j. lib. x. respondet glo. ꝙ illud spe-
ciale ratione cōionis. Sed hec est mala sol. qꝛ si vera esset idem
esset in priuato habente rem cōem cum alio priuato qd falsum
est nisi dicas ꝙ in fisco est duplex ratio. s. fauor fiscalis et cōio:
in p̄uato autē est sola cōio et in his stat gl. fm Ultramōtanos
adhuc posset allegari p opi. M. j. de offi. preto. l. barbarius. sed
ibi speciale fauore publice vtilitatis. Item adhuc potest allega
ri. predicta. l. bene a zenone. per alium modum q̄ glo. allegaue-
11 rit. ibi enim dicitur ꝙ si † fiscus vendat rem alienā ꝙ dñs eam
reuocare vel vendicare non potest. Sed dici potest vt dixi ad. l.
barbarius. vel dic quod ibi nō perdit dñium qd est de iure gen-
tium: sed actionē q̄ est de iure ciuili. p̄terea ibi dñs cuius res est
alienata regressum hʒ ꝯ fiscū vsqʒ ad quadriēniū, vt ibi dicitur
12 et sic modicū dānum sustinere videt̃ †. nā et alia ratione publi-
ce vtilitatis pōt res domino auferri. sic. j. de relig. et sumpti. fu-
nerū. l. si quis sepul. et si seruitus vē. l. ceterū. ⁊. l. si loc⁹. §. fi. et. C.
cōia de le. aut̃. res que subiacēt. Et sic opi. Bul. approbat̃ p gl.
cōiter ⁊ doctores. Et p eius opi. videtur etiaʒ. j. de regu. iur. l. fa
ctum a iudice. de ma. testa. l. qui filiū. ⁊ de furtis. l. interdū. §. qui
tutelā. qꝛ imperator videretur dñm spoliare. ⁊ hanc opi. videt̃
etiam sequi Dy. extra de reg. iur. c. sine culpa. lib. vj. ⁊ Cy. post
multa allegata. C. de precibus imperatori offeren. l. rescripta. ⁊
p Inn. extra de consti. c. q̄ in ecclesiaꝝ. ⁊ per cōpostella. sed qui
tenēt opi. M. sicut dñs Ric. malumbre et etiam Iacob. de ra.
allegant adhuc pro dicta opi. quia certum est ꝙ imperator ex
certa scientia potest concedere peremptoriam dicendo non ob-
stante aliqua. l. vel non obstante dicta. l. quoties. de precibus
imperatori offerendis. sed non concedendo pemptoriā ex toto
tollit ius alterius ergo ⁊c. Et ad ar. adducta p Bul. respōdēt
primo qñ dicit̃ ꝙ nemo plus iuris ⁊c. dicunt ꝙ verū est in pri-
uatis sed imperator nō claudit̃ sub regula. vel pōt dici ꝙ hoc
ius est impatoris, vt dictū est ad scdm qd dr dñia esse de iure gē-
tium, ⁊ per consequens immutabilia. resdondent qd imperator
potest tollere actiones q̄ sunt de iure ciuili, vt. j. de origi. iur. l. ij.
§. deinde ex his. qb⁹ sublatis dominiuʒ remanet inutile, ⁊ tenet
trāslatio facta per principeʒ. ⁊ p hoc bene facit dictū. c. quo iur.
viij. di. ⁊. xxiij. q. viij. c. j. ⁊ dicto. c. viij. regū. c. j. ⁊ hanc opi. paten
ter tenet

a ¶ Possit alie nare. Adde ꝙ ipator nō pōt aufferre bona puatoꝝ sine cā l. si pberatū. §. j. ⁊ ibi bar. ff. de rei ven. l. luci⁹. de euic. Card. in cle. ij. ꝟ. ceterū. de re iu. Alexā. ꝯs. xciij. iiij. par. ⁊ i rub. ff. si cer. pet. abb. in. c. venerabilē. de ele. Alex. ꝯsi. cxxxvj. j. parte. Io. an. i. c. j. de sum. tri. ⁊ fi. cat. i vl. nouel. Inn. i. c. q̄ i ecclia. de cōsti.

ter tenet glo. ix. q. vlt. c. per principalē. lz Archid. ibi sentiat cōtrariū. ꝛ glos. xxiij. q. viij. §. quis. ꝛ ibi de hoc per Archidi. opi. etiā p̄dictoꝝ Ja. ꝛ Ric. videt̄ sequi Bul. extra de decimis. c. tua nobis. §. penul. in glo. q̄ incipit ecclastica. ꝛ py. in q̄ōnib' suis xliij. q̄ōne q̄ incipit cū q̄d verteret̄. vbi de hoc satis no. p eū. ꝛ tenet q̄d p iudicē possit auferri ꝛ transferri dn̄ium: ergo fortius p principē. hāc etiā opi. clare tenet Hosti. in summa de prescrip. rerū imobiliū. §. q̄ exigant. ver. nunqd ergo si prescrip. ꝛ ver. sequētibus. ꝛ q filij sint legitimi. penul. col. ꝟ. imperator. ꝛ ver. qd si iperator. dicit tn̄ ꝙ si sine iusta cā hoc faciat grauiter peccat. Aut ergo q̄rimus de ordinata ꝛ limitata potestate ꝛ honestate: ꝛ tūc nō pōt. ꝛ ista posset intelligi opinio Bul. aut de absoluta: ꝛ plenitudine potestatis q̄ est. s. oēm legem: ꝛ tūc est ꝟa opinio M. nā qua rōne pōt in casibus specialibus ex iusta cā hoc facere: eadē in alijs: nec erit q̄ dijudicare possit sit iusta cā vel non: q2
13 ipse facta subditoꝝ iudicat: sua iudicat solus deus: sicut de papa d2. ix. q. vlti. c. facta. cū sit equalis ptās vtriusqꝫ vt predixi. ꝛ pbat̄ dicto ti. quō oporteat epos. in coꝛ. auf. ꝛ extra de maio. ꝛ obe. solite. caueat tn̄ sibi ne peccet: q2 minister est dei in terris. in aut. de fide instru. §. ideo. ꝛ ad p̄dicta facit q̄d not. xxij. di. c. j. in glo. nec papa. ꝛ x. di. c. j. in glo. ar. ꝙ eps. dn̄s Jac. de ar. in hoc sic distinguebat: aliqn̄ imperator exercet iurisditio. iperialē. l. cōdendo: ꝛ tūc trāsfert dn̄ium qn̄cūqꝫ ex. l. imediate. vt. C. de mulieribus q̄ seruis pprijs se iunxerūt. ꝛ vbicūqꝫ. l. inducit cōfiscationē bonoꝝ. Qn̄qꝫ mediāte sn̄ia vel cōtractu: ꝛ tūc idē. vt C. vnde vi. l. si qs in tantā. ꝛ dicta. l. bene a zenone. C. de quadri. prescrip. Qn̄qꝫ imperialē iurisdi. iudicialiter exercēdo: ꝛ tunc idē vt trāsferat dn̄iū de vno in aliū. vt. C. d iur. do. impe. p totū. ꝛ maxime. l. vlt. nā hoc etiaz facit quilibet iudex ex scd̄o decreto. vt. j. de dā. infec. l. si finita. §. iul. ꝛ diuidendo vt insti. de offic. iudi. §. fi. ꝛ ff. ꝛ. C. fa. here. ꝛ cōi diui. Et hoc verū si res sit illius cōtra quem exercet iurisdi. al's secus vt. j. de pig. act. l. eleganter. in prin. Aut rescriptū cōcedēdo ꝛ nō pōt ppter legē derogatoriā. C. de preci. imperatori offeren. l. quoties. et. l. rescripta. nec puto distinguēdū inter dn̄ia ꝛ actiones: q2 sublatis actionibus inutilia remanerent dn̄ia vt predixi. ꝛ hoc nisi in rescripto vellet vti plenitudine ptātis dicēdo nō obstāte tali. l. vel aliqua. l. vt not. dicta. l. quoties. vbi de hoc satis dixi. l. rescripta. nisi hoc faceret ppter publicam vtilitatē. vt dicta. l. de eucti. lucius. ꝛ de rei vēdi. l. itē si verberatū. §. j. ꝛ. C. ex quibus causis serui p premio accipiunt libertatē. per totū. sed cum dictis casibus habeat pretiū a fisco nō dicit̄ pati magnum dānū. ar. j. ad treb. l. apud iul. §. fi. ꝛ. l. seq. Idē etiā cū imperator habet rē cōmunē cuz alio. vt dicta. l. C. de ali. rerū fis. cum priuato cōmuniū. l. j. lib. x. ꝛ de predictis plenissime dixi dicta. l. quoties. C. de preci. imperator. oferen. ¶ Subsequēter ex illis verbis quis amplius quā vos co
14 gnoscit colligitur q̄d cuilibet perito † creditur in arte sua. et iō si dubitet̄ an valnus sit mortiferū recurritur ad medicos. extra de homicidio. c. significasti. scd̄o. C. de re militari. l. semel. ii. xij. ꝛ. j. de sica. l. fi. ibi ictus cuiuscꝫ contēplādus ꝛc. ꝛ si dubitatur d sciētia discipuli recurrit̄ ad magistrū. C. de aduo. di. iudicū. l. nemini. ꝛ. xxij. q. j. c. j. ꝛ ibi in gloss. Et ad predicta facit. C. de ponderato. auri. l. quoties. lib. x. j. de statu ho. l. septimo mense. de ventre inspici. l. j. §. j. ꝛ in aut. de non alie. §. ꝙ aūt. ꝛ plene in Specu. de pba. §. videndū restat. ꝟ. hoc quoqꝫ notandū. ꝛ in gādino de homici. ꝟ. q̄ō etiā dubitabilis subsequit̄. ꝛ ꝟ. sequētib'. Quidā tn̄ dicūt aut vulneratus morit̄ intra paucos dies. ꝛ presumit̄ mortuus ex vulnere extra de homici. c. presbyterū. cū ibi notatis. Si autē post octo mēses: tūc non pſumit̄ ex vulnere decessisse. extra de clerico pcussore. c. ij. cuz ibi notatis. Sed ꝙ licet viuat longo interuallo post vulnus presumat̄ tamē ex vulnere decessisse facit. ff. ad. l. aquiliā. l. ait lex. §. j. ꝛ extra de homicidio. sinificasti. ꝛ de iure lombardo semp presumit̄ ex vulnere mortuus in lombarda de plagis. l. in omnibus. ꝛ p hoc. s. de dam. infecto. l. dāni. §. sabini. cū ibi notatis. ꝛ videas in summa Ja. de ardisone in vsibus feu. rubricella: si in fraudē detur feud. iiij. charta. ꝛ i additionib' Odoff. ad summā Azo. ti. ad. l. aquil. ꝛ per Jac. de bel. j. ad leg. aquili. l. itē mela. §. celsus. ꝛ. xxiij. q. vlti. c. fi. cū ibi notatis. vidi tamē seruari ꝛ de facto obtinui q̄d stetur dicto medicoꝝ: ꝛ vide q̄d notaui. j. ad leg. aquil. l. huic scrip. §. j. ꝛ in questionibus statutoꝝ scd̄a parte. xxxvj. questione. Et si partes nō possent concordare in medicis eligendis: tunc iudex eliget. ar. insti. de satis. tuto. §. finautē. j. de leg. j. l. huiusmodi. §. fi. de accu. l. si plures. ꝛ hoc tenet gandinus dicto ti. ꝟ. Item pone aliquē vulneratū. Et si medici falsum dixerūt: ꝛ iudex fm dictū eorum pronunciauerit talis sentētia poterit retractari per restitu. in integrum. vt. j. de re iudi. l. diuus. ꝛ. C. si ex falsis istrumentis p totū. Guido de suz. ꝛ idē gandinus dicto tit. ver. item
15 pone q̄d aliquis fuit. Sed nūqd † medici[a] iurare teneant̄ de ve
a ritate dicēda: ꝛ videt̄ ꝙ sic vt dicta. l. j. §. j. de ventre inspici. ꝛ. C. de fide instrumētoꝝ. l. cōparationes. ꝛ ibi in glo. ꝛ in aut. de nō ali. §. q̄d dictū. in cōtrariū tenet glo. C. de testi. l. iurisiurādi. ꝛ dicto. §. q̄d autē dictū. vbi dicit pponi euangelia: sed non tāgit ꝙ iurare teneat̄ tenebat dn̄s Richar. ꝛ allegabat. C. de secū. nup. l. hac edictali. §. is illud. ꝛ videt̄ approbari in nouellis de literarū comparatione. ꝛ de hoc etiā dixi. C. de nouo codi. cōpo. §. j. ¶ Facit etiā ista litera ꝙ si testes sunt pducti ex diuersis partibus q̄d maior fides adhibeat̄ his qui melius sciunt qualitatē negotij super quo testificant̄. M. sy. pro hoc extra qui ma. accusare possunt. c. iij. ꝛ de offi. Archi. c. vlti. ꝛ ibi in gloss. ꝛ. j. de testi. l. iij. ¶ Itē querit glo. an hec constitutio sit facta post primam
16 † vel scd̄az cōpilationē. C. ꝛ gl. tenet ꝙ post scd̄az: ꝛ hoc colligit ex verbo illo post oīm consummationē. Sed hoc est falsum: nā ista cōstitutio fuit data tertio consulatu Justiniani vt ptz. j. in fi. ibi ter cōsule. ꝛ scd̄a cōpilatio. C. fuit facta. iiij. cōsulatu. vt. C. de emenda. iust. codi. §. penul. ꝛ sic fuit facta ista constitutio vno anno ante scd̄am cōpilationē. C. Jac. de are. de ra. ꝛ Rich. Sed si velles potes saluādo gl. dicere q̄d ista ꝯstitutio facta fuit post omniū cōsummationē hoc est post primā cōpositionez. C. ꝛ qnquaginta decisiones ppter quas dissolutus fuit primus. C. ꝛ de nouo factus. vt dicto ti. de emendatione iusti. codi. ꝛ de hoc dicetur. j. in fi. cōstit. ꝛ. §. illud autē. ¶ Ultimo no. ex verbis illis
17 quas eternas † fieri optamus quod leges per desuetudinez nō tolluntur. sed eterne sunt vt hic. ꝛ. C. de murilegul. l. eternam. li. xj. de quo dic vt plene dixi. C. de nouo codi. compo. §. quibus. et not. per Dyn. j. de publicanis. l. licitatio. §. earum. vt ibi dixi et plenissime dixi que sit longa consue. super rubrica. versi. ꝛ quia s. diximus quod consuetudo. ꝛ ad hoc facit quod no. extra de treuga ꝛ pace. c. j. in fin. prime glo. in decretis. iiij. di. in istis. xvj. q. iiij. c. post quingentos. ꝛ ibi in gloss. et p Archid. et p eundem de statu monachorum. c. ꝙ periculoso. lib. vj. in contrarium facit. j. §. ꝛ antea quid ibi ceteris iam desuetis. ꝛ plenissime dicam in. l. de quibus. ver. itē quero questionem de qua. s. de legibus. SED CUM UOS. Secūda pars vbi tradit modum summariū legendi. Et in ista litera vsqꝫ ad ver. Itaqꝫ q̄ est satis obscura. dicit doctoribus quibus scribitur. Ista cōstitutio q̄d ipsi ꝛ alij doctores habebāt necesse scire modū legēdi scholaribus. ꝛ ideo facit presenten consti. Ibi tradi. i. legi. ¶ Ibi antecessores. i. doctores. ꝛ vide q̄d dixi in rubrica sup ꝟbo antecessorib'. ¶ Ibi inclitā viā. i. planā ꝛ expeditā. Richar. Eruditionis legitime. i. legalis sciētie. ¶ Ibi itaqꝫ. pōt legi ꝯtinuatiue ꝛ illatiue: q2. s. prime dixerat q̄d traderet modum legēdi: hic incipit
18 tradere dicēs ꝙ primo † legēde sunt institutiones tanꝙ faciliores postea d2 transiri ad difficiliora. scꝫ libros. ff. de significato huius verbi itaqꝫ. vide in alphabeto. ¶ Intempestiuū. i. tēpus indebitū. vt. j. ad trebel. l. ille a quo. §. itēpestiuū. sic ecōtra itēpestiuū. i. ante tēpus. j. depositi. l. si hominez. Rich. ¶ Ibi ꝛ anna qdē. hic ponit modū antiquoꝝ legēdi. vt nihil antiqtatis penitus ignoret̄. vt insti. de testamētis. §. j. ꝛ. C. de cadu. tol. l. vnica §. j. ꝛ vt ex hoc melius pateat vtilitas modi noui legendi quem
19 ipse Justinianus hic tradit: nam opposita † iuxta se posita magis elucescunt fm philosophum in elencis ꝛ subijcit statim. ibi ostēdere aūt ꝛc. ¶ Ibi studiosi accipiebāt: id est scholares audiebāt. ¶ Ibi iā desuetis. Facit q̄d lex p desuetudinē tollat̄ de quo dixi. s. prima parte in fin. ¶ Ibi edicti ppetui. id est generalis fm gl. sic. C. de edēdo. l. edita. alias significatiōes habet h̄ dictio ppetuū. vt no. j. p soc. l. iij. ꝛ latius in alphabeto. ¶ Ibi passim. exponit glos. j. indistincte. tu dic. id est p passus ꝛ saltus ꝛ hoc est q̄d sequit̄ ꝛ. p. id est per satyram: quasi dicat non legebāt ipsos libros continuādo materias. Ibi ꝛ vtile. expone et pro. j. ¶ Oppo. ad literā illam libroꝝ quidem duo milia ꝛc. de leg. ij. §. sed cum per omnia. C. de veteri iur. enucle. scd̄a collūna vbi dicit pene. i. quasi q̄d est nota diminutionis. Item quia ibi dicit plusꝙ tricies centena milia versuum. hic autem nō est dictio plus. sed dici potest q̄d pluris est vtiqꝫ tanti est. vt. j. de in litē iurā. l. cum furti. ꝛ verbū pene sit philosophicum temperamentum. vt ꝛ. j. e. §. discipuli. ꝛ ibi in glo. Et facit pro concordia testium. vt si aliqui dicant titium possedisse. x. annis ꝛ alij dicant. x. annis ꝛ plus vel pene. ꝙ videantur concordare. Et p hoc facit. j. de orig. iur. l. ij. §. ijsdē tēporibus. ꝛ q̄d ibi no. et q̄d plene dixi in. l. contraria. de veteri iure enucle. ꝛ plenissime. j. si qs caut. l. et si post tres. Et q̄d testes sint ꝯcordādi si cōmode fieri pōt. pbatur extra de testi. c. cū tu fili. ꝛ. j. de testi. l. curēt magi
20 stratus. ¶ Itē. no. ꝙ † legalis[b] scientia dicitur ars. vt ꝛ. j. eo. §.
b quibus. ꝛ ibi in glo. ꝛ de iusti. ꝛ iur. l. j. Et ex ista arte acquiruntur diuitie. vt. j. e. §. ꝛ hec quidem. ꝛ ibi in gl. ꝛ nō permittit hominez in paupertate viuere. nec in anxietate mori. vt in aut. de heredi. ꝛ fal. §. fin. Ex qualibet etiā alia arte pōt quis lucrari. vt C. de ad. tuto. l. lex que tutores. §. serui. vnde catorcum tibi sint nati nec opes tunc artibus illos instrue quo possint inopē de

a ¶ Nūqd medici. Adde quod medico credi d2 an mors sit ex vulnere: ꝛ an vuln' sit cā febris. Car. in cle. j. xij. q̄ō. de homi. Spec. i ti. de ho. ver. sed pone glo. i c. presstiterunt. eo. titu.

b ¶ Scientia legalis. Adde q̄d sciētia iuris nō dicit̄ ars: quia nō subiacet regulis priscīani vel grāmatice in spe. de aduoca. §. nūc de ex ordijs. ven. qd si alter.

fendere vitā.ꝛ p hoc.j.de leg.iij.l.stich⁹.ꝛ ideo dicit φ nō est ve
recundia alicui exercere artē suam in aut.de tabel.§.nos autē.
coll.iij.ꝛ ibi in glo. ꝛ serui aliqua arte instructi plus valent.C.
cōia de lega.l.fi.§.j.Et facit iste.§. φ si statuto caueat qd prio
res seu consules artium sint de consilio qd etiam cōsules colle
gij iudicuꝫ de consilio esse debeant. Gabriel de oseletis sentit
cōtrarium propter cōmunē vsum loquēdi fm quē cōiter intel
ligitur ars fabrica non intellectiua cui vsui obtēperādū est,vt
j.si certū peta.l.certi cōdictio.de fundo instruc. cū de lanionis.
§.asinā.ꝛ de leg.iij.l.libroꝝ.§.φ tñ cassius. ꝛ de vb.sig.l.annicu
21 lus.Et fm pdicta ars sumitur in bonā partē.† Et de istis ar
tibus tā liberalibus φ mecanicis vide qd pulchre notat Gof.
in summa de tēpori.ordi.§.prudēs.ꝛ.§. sequētib⁹ ꝛ de arte dia
lecticevide.xxxvij.di.c.nōne.ꝛ.c.oēm.ꝛ de alijs scientijs ꝛ libris
eadē dis.per totū.Qñqꝫ tamē ars sumit in malā partē, vt ars
ludicra.j.de his q no.infa.l.j. ꝛ extra de vita ꝛ ho.clericoꝝ. ca.
clerici.lib.vj.ꝛ ibi vide per archid. Item ars abigeatus,vt.j. de
abigeis.l.j.§.j.ꝛ p hoc.C.de prescript.xxx. anno.l. oēs nocendi
artes.ꝛ de suffrag.l.vnica.ibi,artibus moras vectāt, vbi de hoc
tetigi.ꝛ Cato:Tu quoqꝫ fac simile sic ars deludit arte.ꝛ d hoc
vide in alphabeto.grāmatica dicitur ars.j.p soc.l.duo.

In secundo anno.

Hic tradit antiquū modum legendi in secūdo
anno. ¶ Ibi,prepostera ordinatione.q̄ reprobat cum mutat
substantiam rei de qua agitur,vt ptꝫ in stipu. vbi si ordo ppo
steret vitiat,vt insti.de v.ob.in prin.no.ꝛ.C.de vsur.l.j. Itē cū
ex pposteratione mutat voluntas vel intentio disponētis.Jac.
de hoc plenius dixi.C.de testa.l.preposteri.

1 ¶ Papinianus de subtilitate,pulchritudine,prudentia,et
acutia commendatur.

In tertio autem anno.

Hic tradit antiquum modū
legendi in tertio anno. Ibi subtilissimum papinianum.nō.pa
1 pinianum† cōmendari de subtilitate,alibi appellatur pulcher
rimus.j.e.§.tertij anni.ver.nobis aūt. Qñqꝫ prudētissimus.C.
de fideicō.l.cum virum. Qñqꝫ acutissimus.e.tit.l. cum acutissi
mi. Quādoqꝫ maximus pap.vt.j.e.§.ne autem.

1 ¶ Doctores legum dicuntur magistri: ꝛ ita Albe. appella
tur in Francia.

His ergo solis.

Hic tradit lecturam antiquaꝫ quarti anni. Ibi magistri. no.
1 dicit glo. doctores † legum dici magistros:ac vocant etiā alijs
nominibus,vt dixi.s.sup rubrica sup vbo antecessoribus.

1 ¶ Scientia legalis locupletat discentē illā ꝛ exercentem.
2 Omne artificium per continuum exercitium ꝛc.vnde dicit cō
dita decrescit vulgata scientia crescit,crescit ꝛ auget ꝛc.
3 Scientia abscondita ꝛ thesaurus inuisus est nullius vtilita
tis secundum salomonem.

Nos vero tantum penuriam.

Hic est tertia pars principalis huius cōstitutionis in qua tra
dit Justinianus suū modum nouum legendi.Et φ dicit penu
riā expone,vt in glo.vel dic φ ideo dicit penuriā:qꝛ lꝫ multi es
sent libri antiquitus: tamen pauci legebantur,vt ex pdictis pꝫ.
Ja.de ra. ¶ Ibi thesauros.Expone vt in gl.ꝛ p hoc.j. de acq.
rerum do.l.nōnunφ.§.thesaurus.ꝛ.C.de thesau.l.vnica.lib.x.
Cōpetenter ergo istud opus ꝛ alia q̄ scripsi sup.ff. nouo ꝛ infor
tiato.ꝛ.C.intitulaui thesaurū aduocatoruꝫ, vt in pemio super
1 C.plene dixi. ¶ Ibi ditissimi.no.ergo φ ista sciētia † ditat adi
scentem.vt dixi.s.eo.§.lꝫ cū vos.super verbo,ꝛ vtile. Item not.
de significato huius dictionis erogo,vt in gl.ꝛ latius in alpha
beto.ꝛ sicut dicit glo.scientia erogatur:ꝛ per hoc erogāti nihil
2 abest imo accrescit:nam oē artificium † per sui exercitiuꝫ susci
pit incrementum,vt.j.de leg.iij.l.legatis.§. ornatricibus. vnde
dicitur cōdita decrescit vulgata scientia crescit:crescit ꝛ auget
decrescit si retinet.ꝛ alibi.Et sapiētia grata sciētia si cōicet:nā
3 data crescit crescere nescit si taceat. Et salomō:sciētia † abscō
dita ꝛ thesaurus inuisus q̄ vtilitas in vtrisqꝫ? ecclesiastici.xlj.
q.d.nulla. ꝛ dicit φ sciētia dedignatur auarū possessorem. Qd
aūt dicit gl.φ aliqs erogat qñqꝫ φ nō hꝫ vt insti. qb⁹ ali.lꝫ. in
pn.ꝛ.j.de vsufr.l.qd nostrū. dic φ nō est verū imo regula est ꝯa
qd nemo dat qd nō hꝫ:ꝛ qd in cōtrarijs dicit de creditore: ꝛ iu
dice q trāsferūt dñiū qd nō habēt,dic qd hoc ꝯtingit ppter vo
lūtatē debitoris q dñs erat ad.l.qd nrm.dic qd lꝫ formalē vsūf.
nō habeat tñ hꝫ causalē sub quo in effectu ꝯtinet formalis ꝛ de
hoc dic plene vt no.p Dy.ꝛ alios extra de regu.iur.c.nemo pōt
plus iur.lib.vj.ꝛ dixi.j.de acquir.re.do.l.traditio.

1 ¶ Ex pulchro nomine quis fulget ꝛ ex eo sumitur arg. pba
bile non tamen necessarium.
2 Primum dicitur quod aliud ante se habere non pōt ꝛ istud fa
cit ad vnam questionem hic.
3 Periculum debet remunerari vt homines inuitent ad pugnā
dum pro patria.
4 Stante.q.de qua supra numero scdo an omnes admittant ad
illa centum an vnusquisqꝫ debeat habere centum.
5 Si plures equaliter attingant brauium an omnes admittan
tur an nullus.
6 Inutiliter factum nō impedit vtiliter faciendum.
7 Filij pmogeniti habēt multas pꝛogatiuas etiā de iure diuino.
8 Que sit ratio qd filius primogenitus dꝫ succedere in regno.
9 De iure naturali non solum primogenitus sed ꝛ omnes alij fi
lij in regno succedunt.
10 Ubi nō est gubernator corruit populus, nota istud dictum sa
lomonis.
11 Quare vna ciuitas non potest habere plures episcopos ꝛ vna
prouincia plures archiepiscopos.
12 Duplex ratio quare filius primogenitus debeat succedere in
regno alijs exclusis.
13 Utrū rex aragonie potuerit donare regie vel filijs ex ea nascitu
ris res īmobiles regni ī pꝛudiciū pmogeniti ex alio mrīmonio.
14 Nota pro intellectu.l.lucius.ff.de here.insti.
15 Filio primogenito pater potest iniūgere onus cui si filius non
pareat priuatur regno ꝛc.
16 Decedente primogenito relicto filio ꝛ relicto patre ꝛ fratre si
decedat pater an admittetur frater primogeniti ad regnum an
vero filius ipsius primogeniti.
17 Ruben quia violauit thorū patris fuit priuatus iure pmoge
niture: ꝛ Dauid rex ptulit salomonē in regno primogenito.
18 Prelatus succedens alteri prelato tenetur ex contractu sui pre
decessoris.
17 In bonis feudalibus an admittat fili⁹ primogeniti lꝫ etate mi
nor an eius frater etate maior vide latius prout in.q.
20 De iure diuino in indiuisibilibus sicut in regnis comitatibus
ꝛ similibus primogenitus prefertur scdo ex.l.mosayca ꝛc.
21 Quare pater magis diligit filium φ ecōtra ꝛ sic filius patrē.
22 Ubi tractatur de successione patrui nepotes loco coruꝫ patris
admittuntur cum alijs patruis ꝛc.
23 Ex psona patris inter ꝯtēdētes qs plerūqꝫ sortit priuilegium.
24 Quādo alicuius rei supersunt alique reliquie nō succedit qui
als ex ordine esset successurus vide exemplum.
25 Utrū natus ex cōcubina ꝛ legitimat⁹ p subseqūēs mrīmoniū
dicat primogenit⁹ an vo scdo natus ex vxore legitima vide.q.

Discipuli igitur.

Hic tradit modū nouum le
gendi in prio anno. ¶ Ibi
qua.s.pria pte nihil est anteri⁹.s.in lectura.ff. Ric.ī fi.not. φ qs
1 ex pulchro† noīe fulget,vt.j.ad treb.l.facta.§.in dāda.ꝛ ibi ī gl.
Et collig.gl.ꝛ bñ argui posse a noīe vt hic,ꝛ.C.de epis.ꝛ cle.l.de
cernim⁹.vbi de h no.ꝛ dixi istud tñ ar.est pbabile:sꝫ nō necessa
riū,vt.C.de ꝯstituta pec.l.ij.circa fi.v. sꝫ vt subtilitati.ꝛ ibi ī gl.
sꝫ φ sit necessariū ar.vr.C.de ferijs.l.a nullo.sꝫ dic fm Jaco. de
bel.q h no.in.§.est ꝛ aliud.insti.de dona.φ si mēs cū verbis cō
cordat tūc est pbabile ꝛ necessariū,vt hic cū ꝯcor.si vero discor
dat si qdē est mēs certa tūc ar.a noīe nō ē necessariū nec pbabi
le,vt dicto v.sꝫ vt subtilitati.ꝛ.j.de vb.sig.l.taberne.qꝛ sensum
ꝛ nō vba spectare debem⁹,vt.j.de adimē.leg.l.iij.§.ꝯditio.si ve
ro mēs est dubia in dubio.ar. a noīe est pbabile ꝛ necessariū.de
hoc no.in gl.ꝛ p Archid.xxiij.q.iiij.c.forte. ꝛ dixi in alphabeto
2 dictiōe argumētū.v.a noīe. Itē no. vba illa qd primū † alid aū
se habere nō pōt sic etiā supremus est quē nemo sequit.j.de bo.
pos.fm ta.l.j.circa pn.ꝛ p hoc.j.de v.sig.l.primus. cū ꝯcor. ibi
notatis.ꝛ.l.prima.ꝛ.l.i vulgari.Et allegant pdicta ad q̄stionē
talē impator vel ciuitas existēs in obsidiōe alicui⁹ castri ordina
uit qd q primo intraret ipm castrū debellādo haberet cētū. con
tigit φ duo vel plures intrauerūt simul ipm castrū: an oēs de
beant habere premiū vel nullus. Et videt φ oēs:qꝛ oēs fuerūt
primi ꝛ nullū ante se habuerūt.ꝛ ita fert iudicatū fuisse p docto
res boñ.per literā istā cū concor.ꝛ p hoc.j.de rebus dubijs.l. q
duos.ꝛ de dona.inter virū ꝛ vxo.l.cuꝫ h status.§.si ambo. ꝛ be
ne pbatur.j.de suis ꝛ legitimis here.l.ij.§.heredum.insti.de le
gi.agna.suc.§.si plures.de vulg.ꝛ pupil.sub.l.ex duobus.in pn
ci.de iure īmunitatis.semp.§. negotiatores.ꝛ.C. de legi. here.l.
post cōsanguineos.§.j.do. Guido de suꝫ.ꝛ And. Zaffus de pi
sis tenebāt qd nullus admittat: sed impediant se cōcursu. ar.j.
de rebus dubijs.l.si fuerit.ꝛ.l.qd de pariter.ꝛ.l.seq. de test.tute.
l.duo

l.duo sunt titij.de testa.ma.l.ex duobus.ad trebel.l.eũ qui.⁊ de
vsufru.l.quoties.cũ si.sed his legibus posset responderi:q: in
eis erat penitus incertũ:⁊ ideo incertitudo vitiat.hic aũt certũ
erat ambos fuisse primos:⁊ ideo nõ vitietur:nec se impediant.
alij dicũt qd sorte dirimetur,vt.ĩ.de iudic.l.in tribus istis.⁊.C.
cõia de legat.l.vlt.vltra prin.alij qd locus sit gratificationi.ar.
ĩ.loc.l.in naue saufeli.de fideicõ.lib.l.gñaliter.§.qd ergo. de le-
ga.ij.l.si qs seruum.§.si inter duos.⁊ de relig.⁊ sumpti.funerũ.
l.vlti.cũ concor.ibi in glo.notatis.dñi Ja.de are.⁊ de ra.⁊ Ol-
dra.tenent primã opinionẽ per iura ad hoc allegata:⁊ maxime
quia hic vertitur periculi remuneratio.arg.dicti.§.negotiato-
res.in.l.semper.de iure imunitatis.periculum enim remunera-
3 ri debet.C.de palatinis.l.fi.lib.xij.⁊ vt †homines inuitẽtur ad
pugandum pro patria,vt.ĩ.de iusti.⁊ iur.l.j.ibi premixtuz ex-
hortatione.C.de veteranis.per totum:⁊ in quibus causis serui
pro premio accipiunt libertatẽ.ꝑ totũ:⁊ vt res magis valeat ꝙ
pereat,vt.ĩ.de reg.iur.l.quoties.⁊ de rebus dubijs.l.quoties.⁊
pro hoc:q: plures possunt esse ꝑmi.Hester.xj.Ibi inter ꝑmos
aule regis:sed ibi posset exponi primi.i.principales vel maio-
res:⁊ q: questio loquit᷑ de promissione facta ꝑ principem vel ci
uitatẽ quorũ promissio est plene interpretanda,vt.ĩ.de consti.
prin.l.beneficium.⁊ ita dicit dñs Oldra.pronũciatum fuisse in
obsidione castri leonis districtus bonon̄.Sed ex hoc insurgit
4 alia questio.s.†vtrũ oẽs admittãtur ad sola centũ,an quilibet
debeat cẽtũ habere.Et dicunt quidã ꝙ oẽs admittant᷑ ad sola
centũ.arg.optimũ.d.§.si plures.insti.de succes.cog.⁊ de leg.j.l.
si quis titio.in fi.⁊.l.cũ qdã ita.ver.idẽ ⁊ si neminẽ.alij dicũt ꝙ
qlibet debeat hr̃e cẽtũ q: qlibet subiuit ꝑiculũ ĩsolidũ,vt.C.de
primis sacrorũ scriniorũ.l.iubemus.li.xij.ĩ.de bo.pos.ex testõ
mili.l.vnica.⁊ q: par ꝑiculũ pariter ẽ remunerandũ.C.de pala.
l.fin.li.xj.⁊ videtur expressum de leg.j.l.si filiabꝰ.§.j.vbi de hoc
dixi ꝓm Dy.sed forte ibi fuit causa:charitas,⁊ affectio filiarũ.
⁊ nos hic loquimur de extraneis.hãc tñ opi.tenẽt Jaco.de ra.
⁊ Odo.predicta possent locũ habere in re iterabili,vel diuisibi
li.sed si imperator dixisset qui primo castrũ ĩtrauerit habeat fi-
liã meã in vxorẽ:tũc q: vnicus põt eã habere crederẽ verã opi.
ꝙ impedirent se cõcursu ꝓpter incerditudinẽ.predicta etiam fa
ciũt ad similẽ questionẽ.Ecce qd sicut est moris in multis ciui
5 tatibus currit᷑ ad brauiũ:†plures fuerũt equaliter:nũquid oẽs
☙ admittent᷑ an nullus:Et videt᷑ qd oẽs per iura ad hoc adducta
§.proxi.questione.⁊ hãc opi.multi ⁊ magni tenẽt alij ꝙ nullus
admittat᷑ sed se inuicem impediãt per iura.s̄.pro ista opi.addu
cta ⁊ maxime ꝑ.l.ĩ.de dona.inter vir.⁊ vxo.l.cũ hic status.§.si
ambo.℣.ait enim oratio.⁊ ad trebel.l.eũ q nouissimus.⁊ quia
videt᷑ fuisse mens ordinãtiũ cursuz ꝙ vnus solus admittat᷑.ar.
d.l.si fuerit.ĩ.de rebꝰ du.in prin.vbi de hoc dixi.⁊ hãc opi.tene
bãt Jaco.de are.Richar.⁊ Oldra.⁊ And.de pisis.⁊ ꝑ hoc be-
ne.ĩ.de here.insti.l.qui soluẽdo.extra de ele.cũ vinto.circa fin.
sed q̃ differentia est inter hãc questionẽ ⁊ superiorẽ de introeun
tibus castrũ:dic ꝙ in introitu castri vertit᷑ fauor publicus et re
muneratio periculi ꝙ non est in currentibus ad brauiũ.dicunt
ergo ꝙ aut agit᷑ qd vnus tantũ faciat ⁊ nõ plures vt in currẽti
bus ad brauium:⁊ tũc plures simul facientes impediũt se con-
cursu.⁊ ita intelligant᷑ preallegata iura ad hoc adducta.Aut
nõ agitur vt vnus tm̃ faciat,sed simpliciter dicitur quicũq; pri
mus intrauerit castrum ⁊c.⁊ tũc oẽs pariter faciẽtes admittũ
tur,vt in iuribus.s̄.ad hoc allegatis.alij tamen dicunt in que-
stione currentiũ ad brauiũ qd iterato currere debeãt donec ap-
pareat vnicus prior.ar.extra de elect.cũ terra.⁊.c.vestra. q: inu
6 tiliter †factũ non impedit vtiliter faciẽdũ.ĩ.de iure.iur.qui per
salutẽ.de condi.inde.cum indebitũ.⁊ extra de reg.iur.c.nõ pre-
stat impedimentum.li.vj.cum ibi notatis.hanc tñ opin.repro
bat Oldra.per.l.ĩ.de verb.sig.l.boues.§.hoc sermone.⁊ de con-
di.⁊ demon.l.hec conditio.sed retenta opi.ꝙ iterum currere de
beant insurgit questio vtrũ solũ illi qui fuerũt concursores ad
mittantur ad currenduz an etiam oẽs alij.Et ꝙ omnes currere
volentes admittantur cuz illis videtur quia nullus fuit victor
ergo nullus victus.arg.ĩ.ex qui.cau.ma.l.nec vtilem.Item q:
ex ꝑsona alioꝝ admittunt᷑ q al's nõ admitterent᷑.ĩ.de lib.⁊ post
hu.l.si.vnde lib.l.j.§.fin.⁊ de ꝯtrata.l.filiũ.queãd.serui.admitta
tur.l.si cõem.⁊ que res pig.ob.pñt.l.aristo.⁊ hanc opi.sequi v᷑
Ja.de are.Quidã tñ dicunt non esse amplius currendũ nisi de
voluntate ordinãtium cursum,quasi de primo cursu tantũ fue
rit per eos ordinatum ⁊ cogitatũ,ꝑ dictã.l.boues.§.hoc sermo
ne.⁊.ĩ.de re iudi.l.iudex.⁊.C.quõ ⁊ qñ iudex.l.si vt proponis.⁊
hec opi.de rigore iuris vera videt᷑ lz ex vsu consueuerit iterato
curri.sed q: in partibus vltramontanis ex cõsuetudine filij pri
7 mogeniti †in totum succedunt.habent etiam alias prerogato-
rias etiam iure diuino.Genesis.xxv.⁊ in decretis.vij.qõ.j.c.ꝙ
periculosum.⁊ ibi in glos.alleg.textus iste qd primũ est aliud

ante se habere non potest cum concor.s̄.alle.qd etiam ille dica-
tur primogenitus post quẽ nullus nascitur.⁊ est casus extra de
verbo.signi.c.ioseph.⁊ de hoc pulchre habetur in sermone be-
de circa fi.in vigilia natiuitatis. Et q: de isto iure primogeni-
ture modicũ in iure tractat᷑ aliqua per doctores de hoc tracta-
ta subijciam que pro maiori parte scripsi.C.de dona.inter vir.
⁊ vxo.l.penul.sed q: vtilia ⁊ non memini per alios scripta hic
repetã.Est igitur primo notandũ qd filius primogenitus suc-
cedit in regno[a],vt extra de vo.⁊ voti redemp.c.licet.cuz ibi no-
8 tatis per Inno.Bul.⁊ Hosti.Et ratio est:†quia regnum duca-
tus ⁊ marchionatus sunt indiuisibilia,vt ibi no.⁊ probatur in
vsibus feu.de ꝓhi.alie.feu.per Fede.l.j.§.preterea ducatus.hoc
etiã tenẽt quidã legiste dicentes qd talia proueniunt a genere.
⁊ allegatur.ĩ.de interdictis.⁊ rele.l.iij.adeo qd dicunt qd pater
filium regno priuare non posset per dictam.l.sed recte intuenti
illa.l.loquitur de omnibus filijs non de primogenito tantuz ⁊
qd oẽs filij in regno succedãt sic ꝓbat᷑:Certũ est qd ius natura-
le ꝓcessit oẽ ius positiuũ,vt.ĩ.ti.ꝓxi.l.j.§.ius naturale.⁊ in de-
cretis.j.di.c.ius naturale.Itẽ certũ est qd ante fuerũt ꝑpli ꝙ re
gna vel rex ꝓut habet᷑ ex hysto.⁊ ꝓbat᷑.ĩ.de orig.iu.l.ij.iure au-
tẽ naturali inspecto nõ solũ primogenitus,sz oẽs filij in oibus
patri succedũt.cũ natura oẽs sexus vel etatis discretione nõ ha
bita parẽtũ faciat successores,vt.ĩ.vñ libe.l.scripto.de bon.dã.
l.cũ rõ.⁊ de inoffi.testa.l.nã ⁊ si parẽtibus.C.de libe.prete.l.ma-
ximũ vitiũ.de legi.here.l.lege.xij.ta.⁊ in aut᷑.de trien.⁊ se.§.hoc
nos.sunt eñ ipsi filij equaliter pars parẽtis:⁊ ideo iure natura
li pariter succedũt.vt ponit philosophus octauo ethicoꝝ.⁊ in-
tantũ vocat eos natura ad successionẽ,vt etiã viuẽte patre quo
dãmodo dñi estiment᷑ ita qd sola administratio ipsis deficere
videat᷑,vt.ĩ.de libe.⁊ posthu.l.in suis.Fateri igit᷑ necesse est qd
9 †iure naturali inspecto nõ solũ primogenitus sz etiã alij succe
dãt.Et huic iuri naturali cõsonat ius nostrũ:⁊ forme illius iu
ris naturalis saltẽ quo ad debita iure nature est executium,vt
in aut᷑.de here.⁊ fal.§.primũ.verũ q: in vnitate ⁊ vnanimitate
populi consistit pax salus ⁊ bonũ ipsiꝰ populi testante Cassio-
doro qui ait:Omni quippe regno desiderabilis debet esse trã-
quillitas,in qua⁊ populi proficiunt ⁊ vtilitas gentiũ custodi-
tur.Hec est bonarum artium mater decora:hec mortalium ge-
nus multiplicat,facultates protẽdit,mores extollit.Pro hoc
extra de elec.c.fundamenta.lib.vj.§.vt ergo.ibi ⁊ romanus po- ☙
pulus ad opprimentium ⁊c.⁊ de pace pulchra notaui.C.de ca-
du.tollẽ.l.vnica.vltra prin.⁊ congruit bono ⁊ graui presidi pa-
catam ⁊ quietam esse quam regit prouiciam.ĩ.de officio presi.l.
cõgruit.nam pace remota socialis vite perijt vtilitas:quinimo
multitudo dissentiens sibijpsi onerosa est ⁊ nil habẽs honesti.
in aut᷑.de referẽ.§.penul.opus fuit et est ad pacem hmõi indu-
cendam et conseruandam aliquo regente per quem multitudo
ipsa dirigatur et regatur.vnde Salomon prouer.xj.vbi non est
gubernator populus corruet:et quanto igitur regimen effica-
10 cius fuerit † ad vnitatẽ ⁊ pacem cõseruãdam tanto erit vtilius.
hoc autẽ commodius fieri põt per vnum ꝙ per plures.in pluri
bus enim requiritur quedam vnio ad hoc vt modo debito re-
gere possint.vniri vero dicuntur plura per appropriationem
ad vnum. multis enim existentibus in vna vniuersitate pari-
bus rectoribus ⁊ quolibet prouidente quod sibi foret delectabi
le vniuersitas de facili destrueretur,⁊ vnitas non posset in ipsa
subsistere.Sic etiam in natura videmus quã ars imitat᷑,vt in
sti.de adop.§.minorem.nam in mẽbrorũ pluralitate est vnicuz
caput.⁊ si plura reperirentur dicit᷑ esse monstrum.ĩ.de sta.ho.l.
non sunt liberi.⁊ extra de iudi.or.c.qm̃ in plerisq;.⁊ in apibus
vnus est princeps:grues vnã sequunt᷑.vij.qõ.j.c.ĩ apibus.⁊ in
toto vniuerso vnus deus oĩm factor est ⁊ rector,vt ait philoso-
phus.xij.Metaphisice.⁊ in diuina scriptura dñs per Ezech.
xxxvij.c.dicit seruus meus Dauid rex erit sup eos.⁊ pastor erit
vnus oĩm illorũ ⁊ erit vnus postor ⁊ vnum ouile.⁊ Jo.x.⁊ ideo
11 papa ꝓhibuit in cõcilio generali ne vna ciuitas †diuersos ha-
beret põtifices sed singule singulos episcopos ⁊ singule prouin
cie singulos archiep̃os,vt.d.c.quoniã in plerisq;.⁊.d.c.in api-
bus.⁊ lex dicit rei publice per vnum cõsuli,vt.ĩ.de orig.iur.l.ij.
§.q: difficile.⁊ facilius vnus tutor exercet actiones ꝙ plures.ĩ.
de admi.tuto.l.iij.§.apparet.vnde predictis cõsideratis indu-
ctum est,vt in regno vnicus presit qui pacẽ inter subditos cõser
uet.⁊ in hoc cõcordant philosophi qd cõmodius regatur per
vnũ ꝙ per plures hoc probatur per alias probabiles rationes
per fratrem Egidium in li. de regimine principum per magi-
strũ Joã.parisieñ.in lib.suo de potestate papali ⁊ imperiali.c.
ij.⁊ per Dantẽ in libello suo de monarchia.vnde sup his fun-
dat᷑ dicta cõsuetudo vltramontana et videt᷑ iuri cõsona,qua-
si per eam aliquid addatur iuri naturali,vt.ĩ.de iusti.⁊ iure.l.
ius ciuile.licet multi teneant talem consuetudinem non tenere

a ❡Succedit in regno addꝰ Cy. in.l. si viua.C. de bo.ma.bal. et Ja.Aluaro. in.c.j. de feud. march.Anto. rosel.ĩ arbore cõsang.xxxvij. colũ.Jo.an.in addi.ad spe.d feu.bal.⁊ pau. in.l. maximũ. C.de libe.prete. vbi querat an filius regis scdogenitꝰ excludat nepotẽ primogenitũ.

☙ Questio notabilis.

quasi sit cōtra ius naturale ⁊ sanguinis:qꝺ est immutabile,vt
insti.de iure natu.gentiū ⁊ ciuili.§.sed naturalia.⁊ de hoc no-
taui satis.C.de p̄cibus impe.offe.l.quoties.ꝑ.⁊ q2 de hoc mul-
tū hesitatur.⁊ que sit longa cōsuetudo sup rubrica.versi. aga-
mus nunc de virtute ⁊ effectu cōsuetudinis.ibi ⁊ ꝟm ipsuȝ Jo.
an.d.c.vlti.Quantū igiť ad successionē regni laudabilis videť
cōsuetudo ⁊ defendi ⁊ tolerari posse ⁊ quo ad alias dignitates,
vt comitatū,marchionatū,⁊ ducatū,⁊ similes.sed quo ad alia
bona patrimonialia nō video bene dictam cōsuetudinē posse
defendi.⁊ de hoc etiā.j.subijcieť.Et ꝙuis aliquibus videať ꝙ
huiusmodi rector siue caput esset assumendus ꝑ electionem ta
men de cōsuetudine obtentū est ⁊ vtilius approbatū ꝙ iure he
reditatis ⁊ per successionem vnicus rex in vno regno habeať
⁊ ad discordiā tollēdā que ex electione de facili oriri posset ele-
cte sunt certe ꝓsapie ex quibus semꝑ assumitur rex ꝑ successio-
nē sicut habeť in simili de mune.⁊ hono.l.vt gradatim.§.⁊ si le
ge.⁊.l.rescripto.in prin.⁊ ad tollendā discordiam successorum
inductum est per consuetudinem ꝙ primogenitus sit rex ⁊ hoc
12 duplici ratione.prima:†vt rex viuens sciens p̄mogenitū regeȝ
esse debere plus curet de ampliatione regni.Secunda q2 pluri
bus existentibus filijs rationabile fuit ꝙ primogenitus in re-
gno succederet q2 senior.Nam vt ait philosophus.vij.politico
rū.natura quidam humano generi dedit hos seniores hos iu-
niores quorū quidē primos principari,secundos subijci decet.
nec indignari debet iunior subditus futurus.honestū enim est
iuuenibus ministrare ⁊ obedire senioribus.⁊ pro hoc.j.de fide
instru.l.fi.⁊ de iur.immu.l.semper.vbi de hoc dixi.hoc etiā sua
det dilectio maior quā patres cōmuniter habēt ad primogeni
tū.Attentis igitur rationibus predictis rationabilis est ꝯsue-
tudo predicta,vt vnitas esset in regno et pax populi saruaretur
nec per hoc tolliť ius naturale quo filij vocantur ad patris suc
cessionē ꝙuis primogenitū preferat alijs filijs sed ipsuȝ ius na
turale declarať ⁊ modificatur ⁊ eidem condiciť.⁊ pro hoc.j.de
libe.⁊ posthu.l.filio.⁊ de vsufru.ea.re.que vsu consu.l.j.ibi nec
enim talis ratio authoritate senatuscōsulti potuit cōmutari.⁊
C.de iur.do.l.in rebus.Et ex predictis subijcio questionē ma-
gnā ⁊ subtilē vtrū rex aragone potuerit donare regine res imo
13 biles†regni vel filijs ex ea nascituris in p̄iudiciū filij primoge-
niti ex alio matrimonio.⁊ vtrū sententia super hoc lata inter re
gē ⁊ reginā preiudicaret ipsi primogenito nō vocato ad ipsam
causam.⁊ videtur ꝙ sic si est heres patris:q2 non pōt venire cō-
tra factum defuncti.Et ꝙ sit heres probatur q2 iuri filiationis
non debet nocere ius primogeniture sibiadditu3,vt.j.si quis a
parē.fu.ma.l.j.§.si.sicut forte nec ius positiuū quo legitima in
bonis patris filio preseruatur et qua non potest pater eum pri
uare nec sibi onus vel grauamen imponere ipsum filium in ip-
sa legitima facit patris heredem ꝟm primum ius naturale ꝟm
qꝺ ip̄a legitima appellatur debita iure nature,vt.d.§.hoc nos.
in auť.de triē.⁊ se.⁊.C.quorū bonorū.l.vlt.sed siue iure natura
li siue ciuili hereditas paterna filio debeatur:certum est ꝙ ip-
sum ius precessit ius consuetudinarium quo prefertur primo-
genitus in regno ⁊ ꝟm hoc primogenitus censetur heres vel iu
re naturali vel iure ciuili.nam quoties lex noua obligationē in
troducit super eo facto super quo vetus actio cōpetebat nisi no
minatim caueatur vt ea sola actione vtatur:etiam veteres com
petunt actiones,vt.j.de actio.⁊ obli.l.quoties.nec iuri veteri ꝑ
hoc in aliquo derogať,vt.C.de sepul.vio.l.fi.⁊.l.q sepulchra.et
si hoc obtinet in iure positiuo addito positiuo multomagis in
ꝯsuetudine addita iuri naturali qꝺ est immutabile,vt.d.§.sed
naturalia.insti.de iur.natu.Jus ergo quo primogenitus succe
dit in regno solū reliquos fratres excludit solū ꝓpter publicaȝ
vtilitatē,nō autē derogat iuri naturali a patre in ipsum filium
primogenitū emanante.Et ex hoc etiam assumitur talis ratio:
Certū est ꝙ dispositio iuris inducta ad aliquos excludendū si-
ue res siue personas iuris noui collationem nō operatur.j.de
here.institu.l.ex facto etiā de leg.j.l.legata.⁊ de condi.⁊ demon.
l.cum tale.§.fi.talis enim exclusio fit vt certe persone dignitate
aliqua excludantur,vt habetur in simili.d.l.vt gradatim.§.et
si lege.⁊.l.rescripto.in prin.j.de mune.⁊ hono.non quo magis
alicui nouū ius cōferatur,vt probatur.j.de here.insti.l.si quis
ita heres instituatur.vbi d2 si talis nolit eē heres tu heres esto.
ꝙuis legitimus virtute verborū hmōi taliter institutus exclu-
dere possit:non tñ ipse legitimus admittitur virtute testamen-
ti sed ex iure primeuo sibi competente ab intestato.Jdem est si
dicat si filius decedat sine liberis titius sit heres vel sibi resti-
14 tuatur hereditas.†nā si filius habet liberos illi excludūt substi
tutum ex vi conditionis testamenti.non autē ipsi ex testamēto
sunt heredes,vt no.ff.de here.insti.l.lucius.in fi.de leg.j.l.filius
fa.§.cuȝ quis.⁊ probatur ad trebel.l.ex facto.§.ex facto.tracta-
tum vbi licet excludant substitutum nō excludunt fiscuȝ quod
facerent si ex testamento admittentur.ad hoc etiam facit.C.de
natu.lib.auť.licet.⁊.j.qui potio.in pigno.ha.l.claudius.ex hoc
itaqȝ sequitur ꝙ filius primogenitus est heres patris iure pri-
meuo.non autem ex iure subsequenti excludente alios filios.ar
guo vlterius.hoc idem sic probatur.certum est ꝙ is demuȝ po-
test in vltima voluntate grauari q sentit commoduȝ ex ea.C.de
15 fideicō.l.ab eo.⁊ de leg.iij.l.j.§.sciēdū.†sed filius primogenitus
potest per patrem grauari adeo ꝙ nisi onus sibi iniunctum ad
impleat pōt regno priuari ⁊ ad filium minoreȝ transire,vt.d.c.
liceȝ.extra de voto.ergo sequitur ꝙ iure hereditario regnum ad
ipsum perueniat.Jtem certū est ꝙ in omni iure qꝺ tpe mortis
patri incōmutabiliter cōpetijt filius succedit ⁊ ipso iure heres
est,vt.d.l.in suis.j.de libe.⁊ posthu.vn̄ liberi.l.scripto.⁊ si quis
omissa cā test.l.j.§.sunt qui in potestate.sed certū est ꝟm veram
16 opi.†qꝺ si p̄mogenitus superstitibus ꝓprio filio ⁊ patre ac fra-
tre decedat,⁊ deinde ipse pater decedat qꝺ frater prefertur filio
primogeniti.ar.ad h̄.j.de lega.ij.l.cū ita.§.in fideicō.C.qn̄ dies
leg.ce.l.agrum.de bonis maternis.l.iij.§.in nepotibus.vbi de
hoc dixi.⁊ de ver.signi.l.fi.⁊.j.ad trebel.l.heredes.§.fi.ergo ne-
cessario resultat qꝺ filio viuente patre non fuit ius icōmutabi
liter quesitum regno alioquin ipsum ad proprium filium trās-
misisset.Jtē certum est qꝺ ea que filio viuente patre queruntur
id filius retinet post mortem patris etiam si eius hereditatē re-
pudiet.C.de secun.nupt.l.si quis prioris.⁊ satis tangitur.C.de
iure delib.l.fi.§.in cōputatione.sed certum est qꝺ si mortuo pa-
tre rege primogenitus repudiaret hereditatem eius:statim re-
gnum deuolueret ad secundogenitū.argu..j.de assignā.lib.l.j.
§.assignare.⁊.l.iij.§.j.cū duabus.ll.sequentibus.⁊ i vsibus feu.
an filius vel agnatus defuncti possit retinere feudum repudia-
ta hereditate.c.j.⁊.j.de suc.edicto.l.j.§.qui simul.ergo regnum
pertinet ad filium q2 est heres patris.pro quo etiā facit q2 si fi-
lius in legitima foret istitutus ⁊ ipse ab hereditate paterna ab-
stineret ipsaȝ legitimā habere nō posset:q2 lȝ sit debita in ea tñ
pōt institui:⁊ iure institutionis eā capit,vt extra de testamētis
c.Raynutius.in glo.retinebunt.⁊.j.de mino.l.iij.§.sed vtrū.in
glo.ex hoc verbo.⁊ facit etiaȝ qꝺ no.C.de inoffi.test.l.ex tribus.
Jtē si primogenit⁹ caperet regnū vt oino es alienū sibi debitū
a patre ⁊ eo mō quo filius capit materna vt qdā sentiebāt:pa-
ter nō posset ex cā primogenitū regno priuare.qꝺ falsum est.vt
colligiť genef.xliiij.⁊ Paralip.c.v.vbi Ruben q2 violauit tho
17 rū patris priuatus fuit iure primogeniture.Et quod rex†possit
preferre filiū minorē primogenito in regno habeť.iij.Reg.c.j.
vbi Dauid pretulit Salomonē Adonie filio suo p̄mogenito.
⁊ ꝑ hoc facit prealle.c.lȝ.extra de voto,vbi patet qꝺ ꝑ imposi-
tionē oneris a patre qꝺ filius primogenitus non ipleuit regno
priuať.¶Et ex predictis fundabať donationē regine valuisse
⁊ sniam latā in eius fauorē cōtra regē preiudicare primogenito
tanꝙ patris heredi.vlterius etiam allegabatur qꝺ ipsa senten-
tia ipsi primogenito preiudicabat etiam si heres non esset.Cer-
tum est enim ꝙ is qui in vniuersali regimine seu administratio
ne iurium seu bonorum vel etiam quota parte succedit sortitur
nomē ⁊ effectuȝ heredis ⁊ actiones hereditarias intentat ⁊ cre
ditoribus herediarijs tenetur ⁊ sententia siue arbitrium con-
tra illum cui sic succedit lata sibi preiudicat etiam si reuera he-
res non sit:imo ⁊ si habeat contra voluntatem eiusdem,vt ptȝ
in economo cui patrimoniuȝ relictis pauperibus seu captiuis
administrationem lex defert,vt.C.de epi.⁊ cleri.l.si quis ad de
clinandaȝ.§.licentia.⁊ in filio etiam exheredato vel etiam alio
cui hereditas est ex trebelliano restituta,vt.j.qꝺ cum eo.l.si fi-
lius.de bo.lib.⁊.l.si necesse.§.fin.⁊ ad trebel.l.j.circa prin.⁊ in fi
sco cui bona alicuius sunt applicata seu publicata,vt.j.solu.
matri.l.si marito publico iudicio.⁊.C.ad.l.iul.de vi pub.l.ij.et
in fisco contra voluntatem defuncti succedente.j.ad syl.l.cum fi
sco.ad trebel.marcellus.§.fi.⁊ de leg.j.l.quidam testamento.§.
j.⁊ in prelato in prelatura succedente qui ex contractu sui prede
18 cessoris tenetur extra de solu.c.j.†et sententia lata cōtra p̄deces
sorem obstat extra de sen.et re iudi.c.cum inter.et de prescri.c.cū
olim.cōparatur enim prelatus successor heredi,vt.d.c.j.de so-
lu.ꝙuis a prelato p̄decessore cām nō habeat,vt not.Jnno.ex-
tra de arbi.c.ex parte.et Jo.mona.extra vt lit.pen.c.ij.li.vj.pa-
tet etiā in eo cui libertatis cā bona addicunť.vt insti.eo.ti.et in
corpore seu collegio succedēte alicui de collegio seu corpore,vt
C.de here.decu.l.fi.quorū rō ē q2 et si p̄dicti nō sint ꝓprie here-
des et aliq ex ipsis ꝟȝ voluntatē aliq p̄ter aliq ꝯtra succedāt in
regimine administratione seu bonis effecti sunt heredes et he-
redū loco habenť et heredibus cōparantur.vt colligiť ex predi
ctis iurib⁹.sic igitur p̄mogenitus qui sucedit in regno et admi
nistratione regni loco heredis habebiť.ergo ⁊c.Pro quo etiā
facit.C.de sol.l.successores.et qꝺ not.C.de acq.pos.l.vitia.Siue
ergo primogenitus succedat in regno sicut heres qꝺ verum est

siue loco

siue loco heredis effectu habeat̃ cõcludit̃ necessario sñiam latã
ꝯtra patrẽ eidẽ obstare. Nec ob. ꝫ magis ꝓ hac parte facit ꝑal.
l. iiij. de inter. ⁊ releg. vbi dr ꝙ ꝓuenientia a pr̃e adimunt̃ liberis
ꝑ amissionẽ ciuitatis: q̃ ꝟo a gñe tribuunt̃ nõ adimunt̃. Cõstat
aũt ꝙ si rex intestatus moriat̃ ad filiũ primogenituꝫ hereditas
patris ꝓuenit nõ solũ q2 de genere sed etiã iure filiationis. si em̃
filius huius patris nõ esset regnũ q̃uis foret de genere nõ ha-
beret. Ex quo patet ꝙ esse de genere nõ est ꝑ se cã vt in regno suc
cedat sed cã ꝓxima ⁊ ĩmediata est q2 fili9. nã q2 filius est de gñe
est nõ aũt oĩs de genere est filius nec cã sola generis ceteros de
genere excludere posset. itẽ illa. l. in scđo respõso loquitur de his
q̃ a patre nunq̃ administrata vel possessa fuerunt ⁊ in quibus
nõ põt dici ꝓprie heres patris qui ciuitatẽ amisit vel loco here-
dis habẽdus. ex quibus ptꝫ quãtũ ad ꝓpositũ accedat ꝙ de bo
nis maternis ⁊ similibus que filio titij nõ q2 filius titij: ꝫ q2 fi
lius seie eidẽ obuenerũt. nõ est bona argumentatio. ⁊ aduertãt
qui defendere nitunt̃ predictam sñiam non preiudicare primo
genito in quãdam absurditatẽ incidunt. ponatur enim ꝙ rex
aragonũ vnaꝫ partẽ regni castelle occupasset ⁊ propter hoc lis
inter eos corã iudice competenti agitata fuisset, ⁊ demũ ex con-
fessione regis aragonũ vel ex alijs probationibus sñia ꝯtra ip
sum lata fuisset ⁊ eidẽ acquieuisset: primogenitus dicere posset
hec sñia mihi nõ preiudicat q2 nõ sum heres patris mei sed iu-
re primogeniture in regno successi, qđ satis est absurdũ. Sꝫ qua
re querimus argumẽta in questione predicta cũ videatur casus
exp̃ssus ꝙ reges possunt donationes ⁊ alias alienatiões regnũ
grauiter non ledentes facere ⁊ filius eas seruare tenet̃. extra de
sen. ⁊ re iudi. c. abbate sane. lib. vj. ⁊ de iureiur. c. intellecto. ⁊ ma
xime in ꝓprias cõiuges ⁊ filios sunt validiores ⁊ minoribus so
lẽnitatibus indigent, vt. C. de dona. inter vir. ⁊ vxo. l. donatio-
nes quas diuus. vbi de h̃ late dixi de dona. l. sancimus. de qua
drieñ. prescri. l. ij. ⁊. iij. ⁊ cõmunia de legat. aut̃. res que. ⁊ quo ad
donationẽ filiorũ facit. j. de iusti. ⁊ iur. l. j. §. penul. ⁊ de lega. ij. l.
cũ pater. §. cũ inter. ⁊. C. de legatis. l. voluntas. alioqui miserri-
ma ⁊ quodãmodo seruilis foret regũ cõditio si neqꝫ inter viuos
donare neqꝫ in morte legare possent ꝓpter primogenituram fi
liorũ ⁊ cõtrariũ vbiqꝫ obtentum est. ¶ Denuo in ista materia
aliã quero questionẽ subtiliter ventilatã in romana curia corã
dño rege Ruberto hierl̃m ⁊ sicilie rege premissa quadã consti-
tutione regni faciente ad ipsam questionẽ: cuius verba hec sunt
dilucida cõstitutione sancimus feuda tenẽtibus filios nepotes
⁊ vsqꝫ in infinitũ ex descendẽti linea cuiuscũqꝫ sexus sint libere
possint succedere ita tñ ꝙ mulieri masculus preferatur seruata
etiã prerogatiua maioris etatis inter eos qui in regno viuunt
iure francoꝝ. Cõtingit ꝙ comes sancti seuerini habens ex pri-
mogenito nepotẽ minorẽ, ⁊ filium etate maiorẽ mortuus est in
19 questiõe: † quis admittat̃ ad successionem bonoꝝ feudaliũ huic
comiti. nunqd nepos ex primogenito licet etate sit minor vel fi
lius secũdo genitus ⁊ maior. hoc etiã adiecto ꝙ recolẽde memo
rie dñs rex Karolus scđs per suas patẽtes lr̃as ordinauit de
voluntate dicti comitis viuente dicto primogenito ꝙ ipse ꝑmo
genitus ⁊ heredes eius succederent eidẽ comiti in comitatu ba
ronijs ⁊ ceteris feudalibus bonis que ad ipsuꝫ comitem perue
nerãt ex successione materna cui etiã comiti concessum fuit per
eundẽ dñm regẽ ꝙ ad bona feudalia per eum acquisita nouiter
esset rationabiliter successurus. hoc etiam adiecto ꝙ idẽ. d. rex
Robertus per suas literas declarauit ꝙ si contingeret dictuꝫ
primogenitũ premori dicto comiti ꝙ liberi ipsius primogeniti
succedant ipsi comiti sicut foret primogenitus si viueret succes-
surus. Et post multas subtilissimas allegationes factas per so
lennes aduocatos romane curie pro vtraqꝫ parte. vltimo. do.
Oldra. oĩa recolligens sic allegauit pro parte nepotis. Cõside
rauit enim primo circa ius primo geniture legem diuinã ⁊ ius
nature demuꝫ iura ciuilia vltimo priuilegia regia que f̃m eum
non debent dici priuilegia sed declarantia ius cõmune. iure di-
uino dicebat ꝑmogenitũ in indiuisibilibus vt regnis, comita-
tibus ⁊ similibus secundogenitis ex lege mosayca debere pre-
20 ferri. † nã vt in genesi legitur. c. xxv. circa fi. Jacob abstulit ius
primogeniture Esau Jsaac cõi eoꝝ patre viuẽte. vñ dixit Esau
de Jacob. primogenita mea ante tulit. ⁊ propterea clare demõ
stratur ꝙ q̃ viuente patre competunt ea cedere: vendere: dona-
re ⁊ in alium transferre potest filius primogenitus, vt. vij. qõ. j.
q̃ periculosum. ⁊ not. plene de hoc per Hosti. d. c. lꝫ extra de vo-
to. ex quo concluditur ꝙ si alienare ⁊ cedere põt ius primogeni
ture ꝙ diuina lege permittitur ꝙ ad heredẽ transmittat maxi-
me filium. ar. j. de acqui. re. do. l. quedã. nec odiosum ius esse cen
setur. Considerauit scđo ius nature ad qđ veniebat hoc modo
21 assignando rõnem quare pater † [a] plus diligit filiũ q̃ filius pa-
a trem ⁊ dicebat rõnem esse naturalẽ quia pater in filio partẽ suã
habet nõ ecõuerso, vt probat phs. viij. ethicorũ. ad qđ facit qđ

no. j. qđ me. cau. l. isti quidem. ex quo sic arguitur. ex modico fal-
sitatis tota oratio falsa redditur. j. de reb. dub. l. si is qui ducen-
ta. §. vtrũ. q̃q̃ em̃. d. Henricus dicti commitis Tomarij pr̃ mor-
tuus sit tñ eidem pars in dicto eius filio perseuerat. nec põt dici
mortuus cum eius pars duret seu viuat nec aperiri debet exin-
de dño Jaco. patruo suo via succedendi. argu. j. de vsufruc. leg. l.
si cui vsusfr. insule. ⁊ de contrahen. empt. l. domum. §. si quanta-
cunqꝫ. Deinde transibat ad iura cõia hoc modo. Quod iure est
de toto quo ad totuꝫ idem de parte quo ad partem. j. de rei ven.
l. que de tota. sed constat ꝙ vbi tractatur de admittendis nepo-
tibus ad partem in successione cum patruis patris personaꝫ re-
22 presentant † ⁊ non in capita sed in stirpes ex persona patris suc-
cedunt, vt. C. de legi. hered. aut̃. cessante. et aut̃. post fratres. ⁊ in
aut̃. de here. ab intest. §. j. ergo veluti patris personam represen-
tantes vbi de iure prelationis primogeniture in totum agitur
patruuꝫ in totum excludet sicut pater eius primogenitus exclu-
sisset. dicebat itaqꝫ ꝙ cum dictus nepos ex persona sui patris
primogeniti veniebat ꝙ preferri debebat patruo suo. pro hoc fa
cit. j. de collatio. bono. l. dedit dotem auus. ⁊. l. si nepotes. in qui-
bus dicitur ꝙ auus propter filij personam debet nepti dotẽ da-
re sicut ⁊ filie cum filij personam representet. ⁊. d. l. si nepotes. di-
citur ꝙ nepotibus confertur quasi omnes essent vnus sicut pa-
ter eorum. ex quo colligitur ꝙ ex persona patris veniunt. ad qđ
etiã facit. j. de re mili. l. milites agrum. nam tanta est filij ⁊ patris
idẽtitas ꝙ a patre in filium videatur quedam dominij cõtinua-
tio ⁊ viuo patre filij quodãmodo domini dicuntur rerum pater-
narũ, vt. d. l. in suis. j. de liber. ⁊ posthu. ⁊ venit hic nepos ad ius
quod nondum erat patri quesitum in actu, sed solum in habitu
sicut dicitur de querela inoffi. testa. quod nascitur in aditione he
reditatis, vt. j. de inoffic. testa. l. pap. §. si conditioni. et tamen fi-
lius exheredatus decedens ante aditam hereditatem transmit-
tit eam ad filium suum lꝫ nondum natum nec preparatuꝫ, vt. C.
de inoffi. test. l. si qs filiũ. vlterius arguebat sic. vbi pater libertũ
vni ex filijs assignauit fratres illius cui facta est assignatio eo vi
uente vel liberis eius nunq̃ ius habent in dicto liberto, vt patet
j. de assignan. libe. l. iij. §. fi. cum duabus. ll. sequentibus. ⁊. l. assi-
gnare. hic autem primogenito facta fuit feudi assignatio: ergo
⁊c. Preterea dicebatur ꝙ ius competens ex beneficio. l. non trãs
it ad heredem anteq̃ realiter deferatur. ad hoc respondebat qđ
istud non concedebat. nam is qui in adoptionem datur ha-
bet quartam ex consti. diui Pij, vt. j. de adop. l. si arrogator. mo-
do querit lex si in arrogationem datus in bonis patris natu-
ralis petat bono. possessio. an quartam sibi debitam in bonis ar
rogatoris conferat coheredibus licet eam habeat solũ in spe nec
sit eam realiter assecutus anteq̃ legislator dicte questioni respõ-
deat. dicit ius dicte q̃rte ꝑte arrogatore sup̃stite arrogatum ad
heredem trãsmittere, vt. j. de colla. bo. l. j. §. si impuberi. sic in pro-
posito cũ ius primogeniture ex constitutionis beneficio primo-
genito debeat etiam viuente eo cuius est primogenitus ad poste
ros heredes ius primogeniture transmittit. vnde dicebat ꝙ di-
citur ius nõ delatum ⁊ nõ quesitum ad posteros non transmitti
verũ est vbi sperat̃ deferri ex volũtate testantis cuius contraria
voluntate tolli põt ⁊ ꝓpterea nõ debitũ nec quasi censet̃: vbi aũt
ex constitutionis beneficio ius debet̃ cum voluntate eius a quo
debetur tolli non possit vt in feudo qđ est primogenito debitum
iuste dicitur quod ad posteros transmittatur quasi es suum ⁊ re
spectu testatoris alienum, vt. j. de inoffi. testa. l. papi. §. si quis im
pubes. Respondebat ⁊ aliter dicens ꝙ iura que impediũt trãs-
missionem mortuo aliquo eo viuẽte: de cuius successione agitur
nunc locum habent in his que debentur alicui vt heredi, non in
his que debentur alicui nõ vt heredi sed vt filio, vt. j. de senato. l.
emancipatum. §. vlti. arg. a cõtrario sumpto ibi sed si pater ami
serit dignitatẽ ante ꝯceptionẽ ⁊c. q̃si dicat secus si post cõceptio
nẽ. ⁊ ꝓ hoc facit qđ ibi no. ⁊. j. de in ius vocã. l. adoptiuum. §. fi. ⁊
d. l. iij. de interdi. ⁊ rele. tale est autẽ hoc feudũ qđ debet̃ filio etiã a
non heredi. arg. pro hoc. C. de lati. lib. tollen. l. vnica. §. sed si sub
conditione. ⁊ de proximis sac. scri. l. in sacris. dicebat etiam con-
stitutionem regni quatenus loquatur de prerogatiua sexus et
etatis intelligi debere ceteris paribus. hic autem est preroga-
tiua prelationis ex persona patris in cuius locum filius succe-
dit. vnde ex persona eius est potior, vt. j. qui poti. in pigno. ha. l.
23 si prior. §. si tertius. et que res pigno. ob. possunt. l. arisio. † Ex
persona namqꝫ patris sepe inter competitores quis priuilegiuꝫ
prelationis sortitur, vt. C. de aduoca. diuerso. iudicum. l. nemini.
§. filios. ⁊. l. petitionem. §. filijs. ⁊ de aduoca. diuersorum iudicũ.
l. iubemus. §. ⁊ filios. Ad aliud quod dicebatur quod persona-
lia beneficia debent cum persona finiri, vt. j. de regulis iuris. l.
in omnibus dicebat secundum Dynum quod aut persona est
proxima et immediata causa beneficij personalis: et tunc est ve-
ra dicta regula. vbi autem persona nõ est immediata cã sed alia

¶ Quare pr̃. Adde qđ videtur ꝯ cũ filius ⁊ pr̃ sint copulati nexu diuino, Bal. i. l. cũ adoptiuis. ꝟ. ibi em̃. đ ado. Tñ est tenẽda opi. Albe. cuꝫ pr̃ magis contristet̃ de morte filij q̃ e cõtra Bal. in. l. j. C. de his q̃ ante aper. ta.

puta lesio in minore.xxv.annis.Et sicut est in proposito etas vel primogenitura:tunc beneficium non extinguitur cum persona, sed transit ad heredes,vt.j.de in integ.resti.l. non solum.z.l. minor autem magistratus.§.fin.z.l.seq.z.C.ad vell.l.heredes.z ita notat Dy.extra de regu.iur.c.priuilegium personale.lib.vj.cum ergo predicti priuilegij non fuerit causa immediate psona quondam dicti domini Herici,sed vt primogeniti.potest enim quis geminam affectionem habere vnam communem quã habet homo homini:quia natura inter homines quandam cognationez constituit,vt.j.de iustit.z iur.l.vt vim.Item aliaz specialem que vocatur pietas que est inter patrem z filium,z sic est gemina:qz homo,z quia pater,vt.j.de lib.ho.ex.l.iij.§.si cum quis retineat. z facit de adopt.l.si pater.§.qui duos.z.l.nec ei.§.eorum.cum ergo priuilegij causa fuerit non quia dominus Hericus sed quia primogenitus dicti dñi comitis dictuz priuilegiũ primogeniture,quia non est principaliter propter personam sed propter causam primogeniture transibit ad filium suum heredem. pro hac etiam parte allegauit dominus Armandus de narcisio auditor sacri palatij dicens fore expressum in questione presenti.j. de oper.lib.l. si operarum actum iudicio. vbi dicitur si patronus iure patronatus egit contra libertum licet ipse decesserit tamen transmittit ius patronatus z ipsum iudicium ad filios etiam si heredes non sint.item pro hoc quia duobus manumittentibus si opere promittantur vno mortuo relicto filio z superstite alio patrono mortui filius petet operas sicut pater petere poterat, vt j.de operi.liberto.l. a duobus.Preterea quando alicuius rei de

24 ficientis† supersunt reliquie non succedit qui ex ordine al's foret successurus.nam deficiente tutela testamentaria succedit legitima z in defectum legitime succedit datiua.sed vbi datus testamento remouetur vel a tutela se excusat quia supersunt reliquie non succedit tutela legitima sed locus est datiue vt.j. de testa.tu.l.qui sub conditione.§.si semel.adiuncto quod nota.C.de testa.tu.l.j.vbi dicta ratio assignaẽ,scilicet quia reliquie supersunt in proposito, cuz dicti quondã domini Henrici primogeniti supersint reliquie eo q eius persona representatur in filio suo non vendicet sibi locum in successione predicta dominus Jaco. patruus ipsius filij,preterea litere predicte prefati domini regis Ruberti videntur decidisse z sententiasse super dubio questionis predicte. vnde cum dicta decisio seu sententia errorẽ expressum non habeat nec sit expresse contra leges nec appellatum fuerit ab ea sed transiuerit in rem iudicatam contra ipsam per dictum patruum ammodo aliquid obijci non potest. pro hoc.j.q sen.si.ap.rescin.l.j.C.quorum appel.non reci.l.j.de re iudic. cum prolatis.z de tuto.z cura.da.ab his.l.se ie egresse.cum simili. Et pro ista parte nepotis fuit sententiatum z contra patruum per prefatum dominum regem Rubertum de consilio dominorum B.sancte Marie in aquiro.et Jo.sancti Theodori diaco. cardinalis maximorum iurisperitorum.Et de ista questione latius habes in opere dicti do. Oldr.rubric.quis causa contra primogenitum in feud.succedere debeat. adhuc in ista materia aliam subijcio questionem.aliquis primo filium ex concubina,deinde secundum ex vxore legitima mortua vxore contraxit matrimonium cum ipsa concubina,z ita filius ex ea genitus legitimatus est per consequens matrimonium.quis dicetur primogenitus

25 †vtrũ primus natus ex cõcubina z legitimatus per subsequens matrimonium an vero secundo natus ex vxore legitima? Bartho.brix.tenet q secundo natus quia fuit primo legitimus licet non primo natus in questionibus suis.xlv. questio. que incipit quidam habuit filium.Ista etiam questio fuit disputata p alios de qua plene dixi.C.de natu.lib.l. cum quis. ¶ †Item an filia

a succedat in regnoª quia non succedit in feudo vt in vsibus feud. de succes.feu.c.j.dic vt in summa Ja. ardisonis quibus modis feudum acquiratur.tertio folio.§.fallit in regno vngarie.versic. Item filia.In gloss.philosophicum temperamentum in fine vel vt dicit pene quia aliqua a compositoribus fuerunt addita, vt videri potest institu.de succes. liber.§. sed nostra. z in pluribus alijs locis.Jaco.de are.

a ¶ Filia succedat in regno. Adde Bal.ĩ aut. cessante. C.de legi. her. z an filia succedat cũ masculis in feudũ vide bal. in.l. liberti.C.de bo. lib.z p idẽ bal. in.c.fin.de suc. feu.col.x.Frã. porc. in tractatu de duobus fra. iiij. parte, viij.q.

1 ¶ Quare isti libri de quibus in isto.§.dicãtur singulares.

2 Noua dicunẽ placẽtia vetera vero pulchritudine decorata.

In secundo autem. Hic tradit nouũ modũ legendi in secundo anno:quia legetur scholaribus. vel secunda pars de iudic. vel tertia de rebus creditis.secundum vicissitudinem temporis.i. secundum qd magis placuerit doctoribus z auditoribus z cuz illa parte eodem anno legent.iiij.libros singulares.s. de sponsalibꝰ, de tutelis,de testamẽtis,z de legatis.j.Et dicuntur isti libri sin

1 gulares† scdm gl.qz nõ sunt sub scda parte de iudi. nec sub tertia de rebus creditis.Sed ista ratio glo.nõ videẽ bona qz eadez rõne libri cõtẽti sub illis duabus partibꝰ possent dici singulares qz nõ cõtinenẽ sub alijs partibꝰ.s.quarta quinta sexta z septima.Quare dicũt quidã q ideo dicũtur singulares qz non leguntur continuate sicut alij. sed ẽm hoc videreẽ insurgere vitiũ qd.s.instinianus phibuit.s.q per satyras z saltum leguntẽ.sed dic vt dicit glo.q talis saltus non est inutilis vt olim erat.Et dic ẽm Jacob.de ra.q ideo dicũtur libri singulares illi qui non continenẽ sub secunda vel tertia parte:qz illi qui continenẽ sub secunda parte de iudi.sunt de eadem materia quia materia iudiciorũ est generalis.z ita etiã libri tertie partis de rebus:quia nomen rei generale est,vt eo.ti.de rebus credi.l.j.sed non sic de libris aliarum partiũ.nã liber de edi.edic. nihil habet cõmune cum libro de pignore sub cuius parte est.imo est de materia distincta z totaliter separata.z sic de alijs.z ideo dicunẽ libri singulares.i.nõ tranctantes de eadẽ materia.sicut z testes dicũtur singulares quãdo nõ vniũtur eorz testimonia nec sunt ɔtestes. vt extra de proba.c.licet causam.Jaco.de ra.Itẽ not.noua esse

2 pulchritudine decorata.vñ dicit oĩa noua placent.†Alibi dicitur vetera esse pulchritudine decorata.C.de rei vxo.actio.l.vnica.§.sed z si nõ ignoremus.al's dicitur q nouitates faciunt discordias. extra de consu.c. antepenul.z de istis nouitatibus habetur in gl.in proemio decretaliũ circa prin.ibi noua litigia. ibi vno repete excepto.ibi tempus non sufficit.no.sic in auẽ.de tẽ.nõ solute pec.super do.§.j.de exercito.l.j.in prin.si quis cau. l.ij.§.penul.z in decretis.l.di.c.ponderet.in prin.

Tertij insuper anni. Hic tradit nouum modum legendi tertio anno dicens q si in secũdo fuerit lecta pars de iudi.modo legetur pars de rebus creditis z econuerso.z cum illa parte tres libri collecti ex responsis papiniani.s.de pignore.de edil.edic. z de vsur.z vocabuntur isto anno scholares papinianiste:et facient festum solitum fieri in honore pap. ¶ Ibi ambabus scilicet hypothecarie z pignoratitie.Ja. ¶ Ibi ad edictum ediliuz scz exponendum siue supplendũ.Jaco. ¶ Ibi nobis autẽ pulcherrimus pap.hic respondet tacite obiectioni.posset enim dici cum tertio anno olim legerentur responsa pap.quando legẽtur modo respon.nobis autem zc.Jacob.de are.z q dicit pulcherrimus intelligo non de pulchritudine corporis sed scientie quia fuit pulcher dictator sicut patet in eius legibus alias cõmendationes eiusdem pap.dixi.s.cod.§.in secundo. ¶ Ibi prefulgẽte.absolute ponitur.z repete z pene huiusmodi zc. z qd sequitur prebebit similiter ponitur absolute. Jaco. ¶ In gloss. emulor tibi.in fi.habet etiam alias significationes hoc verbuz emulor,que hoc versiculo cõtinentur.Emulor,inflatur,amat, inuidet ac imitatur.

Sed quia solitum est. Hic traditur nouus modus legẽdi.iiij.anno.Et vocantur isto anno lyrici.i. subtiliter videntes vt dicit gl.z breuiter dicit q olim scholares quarto anno legebãt responsa pauli per seipsos, vt.s.e.§. his ergo solis. sz loco illorum modo legent.x.libros qui supersunt de quarta z quinta parte que contineret.xvij.libros,scilicet a libro de pigno.vsqz ad titu.de bonoruz possessio.de quibus.xvij. libris quatuor sunt lecti secundo anno, scilicet de sponsalibus. de tutelis. de testamentis. z de legatis primo. et tres in tertio anno. scilicet de pigno. de edil.edicto.et de vsur. vt.s.§. in secundo.z.§. tertij insuper. z sic remanẽt.x. libri qui leguntur isto quarto anno. Sextam vero partem z septimam que incipit a dicto ti.de bonorum possessio.vsqz ad fi.ff.noui per seipsos legent et in iudicijs allegabunt z ex his habebunt pleniorem instructionem q haberent ex responsis Pauli.

1 ¶ Per scientiam vbiqz honoratur homo z per eam conseruatur memoria hominis post mortem.

2 Qui facit iustitiam in omni gente acceptus est deo:igitur bonũ est iustitiam colere.

3 Studiũ legistarũ quinquennio perficitur olim quadriennio z scientia theologie discitur quinquennio.z nu.4.

5 Nota pulchrũ z vtilẽ modum studendi z legendi.

6 Scholaribus est necesse habere sustẽtationẽ vite z periti magistri copiã. Vide quid dicat diuus Hieronymus.

7 Sabinꝰ fuit ab auditoribꝰ suis sustẽtatꝰ qz nõ erat mltũ diues.

8 Quisqz debet esse cupidus ad discendum vsqz ad sepulchrum vide dictum Augustini.

Quibus si se imbuerit. Hic tradit quid debeat legi quinto anno quod scholares tũc appellantur lorite et debet illo anno legi codex.et ita audiuerint totuz corpus iuris quod habet principium et finem quod non est in alijs scientijs. z ita erunt scholares bene studentes optimi aduocati et per totum orbem honorati.ibi oratores.quo ad allegandum iura partis sue.

sue ibi satellites defendendo iura partis sue ⁊ respondendo alle gationibus partis aduerse. Jaco. In omni loco. no. ꝙ scientia fa
1 cit hominem †honorari in omni loco. ⁊ ꝙ subijcit euoqꝫ. expone id est seculo tam presenti ꝙ futuro qꝛ eorū memoria propter sciē tiam conseruabitur ⁊ post mortem, vt. §. eo. §. tertij. insuper. in fi. ibi in eternum memoria vel vitam eternam habebūt propter de fensionem iustitie. nam bone rei dare consilium ⁊ presentis vite subsidium ⁊ eterne beatitudinis premium noscitur expectare, vt
2 xvij. q. ij. c. bone rei. nā qui facit iustitiam in omni gente †accept⁹ est deo extra de insti. c. ad decorem. ⁊ . xxxij. q. iiij. §. his ita. ⁊ sum mum bonum est iustitiā colere. xij. q. ij. cum deuotissimam quia iustitia est ipse deus. xi. q. iij. quicunqꝫ. Deinde not. qđ alie scien tie huius respectu reputant̄ vilissime. ⁊ de se tamen nobiles sunt qꝛ tractant de bono ⁊ difficili. Item no. qđ in quinto anno scho lares vocantur lozite al's colorite quia colorata ⁊ pulchra voca bula habent cuius scientie non vocabula grammaticalia. Iteꝫ
3 no. qđ †studium legistarum perficitur quinquennio olim qua driennio, vt. §. patet ⁊ de quinquennio est statutum in collegio pergami ꝙ nullus recipiatur in collegio nisi quinquennio stu duerit in studio generali. ad quod facit. C. de aduoca. diuer. iu di. l. iubemus. §. pe. nam modico tempore non potest quis mul tum discere extra de in integ. rest. c. cum ex literis. ⁊ ibi in gl. que incipit arg. qđ in modico tempore. nam repente quis nō fit sum mus. de pen. dis. ij. §. econtrario. ⁊ per hoc. xviij. dist. c. j. ⁊. xvi. q. j. sic viue. ⁊ ibi in glo. Sed videt̄ ꝙ per septem annos quis debeat studere in legib⁹, vt extra de ele. c. cū ex eo. lib. vj. ⁊ idem videtur ibi colligi de studentibus in iure canonico. Sed hoc non dicit̄ ibi esse de necessitate licet dicatur ꝙ episcopi eisqꝫ ad dictum tē pus cum studentibus valeant dispensare. ⁊ vide qđ ibi de hoc
4 no. per Jo. an. Scientia †etiam theologie discitur in quinqꝫ an nis. extra de magistris. c. vlt. Sed sicut dicit glo. iste modus legē di hodie in studijs non seruatur. ⁊ Ja. de ra. dicit modernū mo dum vtiliorem. Sed licet Justinianus hic tradat modum gene ralem legendi libros iuris ciuilis non tamen tradit moduꝫ spe cialem quem seruare debeant doctores in docendo ⁊ scholares in studendo ⁊ quem scholares communiter ignorant ⁊ aliq exce dunt aliqui deficiūt. de isto modo legendi ⁊ studendi recurratur ad Azo. in summa pandectarum in proemio. §. modus in legē do. ⁊ per Joan. and. in proemio lib. vj. super versi. doctoribus. et per Goffre. ⁊ Hosti. in summa de magi. veruꝫ qꝛ. d. Mar. de fa no tradidit pleniorem ⁊ vtiliorem modum scholaribus in stu dendo qui communiter non habetur: hic commode annectēdū
5 decreui. qui talis est studendi †modum inquiritis quem vestro nomini libenter ascribo. primo namqꝫ de doctore querendum est. si qualia oportet doceat. si libēter ad interrogata respōdeat. si respondendo vulnus dubitationis euellat. si patitur rationa biliter contradici. ⁊ si causam rationabilem suis dictis adiūgit ⁊ an sit in auditione sufficiens ⁊ vim habeat in presentia vt exē plis intellectualibus instruat quod ostendit. nec sit in sua lectio ne pomposus sed potius vtilis ⁊ fidelis vt plus veritati inten dat ꝙ truffis ⁊ ornamento verborum ⁊ eum honorando nō ca lumniose tentando poteris obtinere. Item corpus vestrū a cun ctis remoueatis illecebris ⁊ deum solum ⁊ facultateꝫ in qua stu detis geratis in corde. non tantum sedeatis ad studiuꝫ ꝙ pect⁹ doleat vel accidia seu tristitia vos affligat, sed in anxietatibus accipite requiem ⁊ animum vestrum ad gaudia reuocate. Item casum ad literam totaliter concordetis nec credatis vos intelli gere si aliquam litere particulam ad plenuꝫ intelligatis ⁊ videa tis si lex pertinet ad rubricam ⁊ casus quare sic dispositum fue rit rationem inuestigetis solutiones contrariorum ⁊ causas so lutionis diligenter attendite ⁊ similia inuenire studete in gene ralibus non multum inhereatis sed vnam vel duas. ll. que ꝓpo situm inferant memorie commendate. tempus non perdatis in litera menti discenda. sed in intellectu legum ⁊ quare sub tali ru brica sunt posite. deinde considerate si aliquam causam videri tis vel audieritis ad quam lex facere possit ⁊ illam quasi pro si gno illius. l. habete. Item cum vigilatis in lecto ruminetis in corde hodie habui tot leges sic incipientes. considerate etiaꝫ an legem possitis ad inconueniens reducere ⁊ postea rationem ex cusationis inuestigare curetis. Mar. de fano. Necesse est ergo
6 scholaribus †ꝙ habeant vite sustentationem magistri periti co piam. ʃ. de admini. tuto. l. cum in plures. §. fi. quia sine doctore ne mo instrui potest. C. de ali. pu. prestan. l. ij. vnde Hieronymus in prologo secundo super bibliam habet nescio quid latentis ener gie viue vocis actus in aures discipuli doctores ore transfuso fortius sonat. ⁊ licet ingenium sine doctore laudabile sit: tamen communiter sine doctore scientie non habentur nec etiaꝫ artes mecanice, vt habetur pulcherrime per eundem Hieronymuꝫ in vj. prologo super bibliam. Iteꝫ est necessaria discipuli ad docto rem debita reuerentia fide irreuerens discipulus castigatur, vt ʃ. de re mili. l. milites agrum. §. irreuerens. que reuerentia inter
7 alia consistit in sustentando magistrum. nam sabinus cuius nō erant ample facultates multum †fuit ab auditoribus sustētat⁹. ʃ. de orig. iur. l. ij. §. primus diuus. Item in remunerando eum. ʃ. de donatio. l. aquilius. Et in defendendo ⁊ excusando eius opi niones. ʃ. de arbi. l. dicere. §. j. Item ꝙ debito tempore studio in hereant viriliter. C. de aduoca. diuersorum iudi. l. iubemus. ibi,
8 anteꝙ per statuta tempora ⁊c. Item ꝙ cupidus †sit ⁊ feruens in discendo etiam vsqꝫ ad sepulchrum. ʃ. de fideicom. lib. l. apud iu lia. vbi de hoc dixi ⁊ Augustinus ego senex dum vixero vsqꝫ ad mortem paratus sum doceri. xvij. dist. de constantinopolitana. xxiiij. q. iij. si habes. Item studere in loco debito vbi sit copia pe ritorum doctorum, vt. ʃ. §. proxi. Item equitatis fautores ⁊ iusti tie amatores. C. de pac. conuen. l. hac. l. luxuriam fugiant ne le gum authoritate videantur indigni. aut. de trien. ⁊ semis. §. pre sens autem. coll. iij. Castitatem colant quam colendam statuit imperator. C. ad or. l. si qua mulier. cuꝫ sit possibile deo animā presentare in aut. de lenonibus. §. sancimus non enim magna diligimus nisi caste viuamus in aut. quo. opor. epis. §. hec ideo. Superbiam fugiant superbis enim deus resistit humilibus au tem dat gratiam. Auaritiam detestentur: qꝛ radix est oīm malo rum in aut. vt iud. sine quoquo suffrag. §. est quoqꝫ. quib⁹ serua tis lux scientie splendebit ⁊ collocabitur in eis iuxta illud Salo monis sapientie. j. c. In maliuolam animam nō introibit sapiē tia nec habitabit in corde subdito peccatis. Gradus perueniē di ad perfectionem cuiuslibet scientie dixi in alphabeto dictio ne gradus in fi.

1 In quibus locis debeat legi ⁊ interpretari legalis scientia.
2 Consuetudo aliquando equipollet priuilegio.
3 Anthenor rex edificari fecit paduam ⁊ fuit proditor vide hos duos versus.
4 Doctrina imperitorū dicitur adulterina sicut ⁊ falsa moneta.

Hec autem tria volumina. ¶ Hec ē tertia pars principalis huius cōstitutionis in qua tradit locū legen
1 di istā scientiā. s. †in vrbibus regijs sicut Roma ⁊ ciuitate con stantinopo. a qb⁹ iura nata sunt. C. de fer. l. oēs dies. in aut. vt ecclesia romana centū annorū gaudeat libertate in princ. ⁊ arg. C. de sacrosan. ecc. l. omni nouatione. C. de vete. iur. enu. l. ij. §. ro mam autē. ⁊ de priui. scho. l. j. lib. xij. in alijs aūt ciuitatibus nō conditis a rege vel imperatore nō est licitū legere. de hoc in pe mio decretaliū in prin. in gl. ⁊ ita nō in castris: vnde licet multe sint ciuitates sortite ius italicum ex priuilegio, vt. ʃ. de censi. l. j. nō tamē habēt hoc priuilegium ꝙ i eis iura legi possint nisi su per hoc haberēt spāle priuilegiū vt hic dicitur de birnensi ciui tate ⁊. C. de vete. iu. enu. l. ij. §. que oīa. ⁊ fuit facta metropolis per imperatorē, vt. C. de metropo. beri. l. j. li. xj. Quid ergo si aliqua ciuitas nō regia: nec super hoc specialiter priuilegiata tāto tem pore cuius non extat memoria stetit in possessione ibi legendi iu ra sicut ciuitas Padue ⁊ multe alie: nūquid in eis licite legi po terit: cōiter tenetur ꝙ sic qꝛ ex tanti tēporis patientia princeps prohibitionē istā remisisse videt̄. ar. ʃ. locati. l. cū in plures. §. lo cator. de exercito. l. j. §. magistrū. ⁊. ʃ. mand. l. si remunerandi. §. si
2 passus. ⁊. l. qui patit̄. cum si. Item talis consuetudo †equipollet priuilegio. ʃ. de aqua quotidi. ⁊ esti. l. hoc iure. §. ductus aque. de aqua plu. ar. l. in summa. C. de epis. ⁊ cle. l. quisquis emersis. ⁊ ex tra de prescr. c. j. lib. vj. in fi. cū ibi not. ⁊ consuetudo dat priuile gium. xviij. q. vlti. c. seruitium. ⁊ ibi in glo. ⁊. ix. q. iij. c. conquest⁹. ⁊ ibi de hoc ⁊ extra de verbo. sig. c. super quibusdam. §. preterea. Jaco. de are. secundum ꝙ dictum est de ciuitate Paduana pos set defendi qꝛ dicitur qđ fuit ciuitas regia condita a quodam re
3 ge Anthenore †qui ibi sepultus est ⁊ super eius sepulchro scri ptum est Hic iacet Anthenor Paduane conditor vrbis Pro ditor ille fuit quiqꝫ sequuntur eum. Quidam tamen a contra rio sensu huius litere ibi quosdam imperitos homines dicunt ꝙ periti doctores in quibuslibet locis ⁊ ciuitatibus possunt le gere quia iste. §. loquitur solum de imperitis qui docent adulte rinam scientiam. Periti autem docent veram vnde cessante cau sa cessare debet effectus. sed dici posset ꝙ ista fuit causa impulsi ua non autem finalis. ⁊ ideo ea cessante nō cessat prohibitio hu ius. §. ⁊ hec sunt satis notabilia quia in multis ciuitatibus nō regijs nec specialiter in hoc priuilegiatis iura docētur ⁊ docto res licentiantur vt vbiqꝫ regere ⁊ legere possint ꝙ puto restrin gi ⁊ intelligi debere ad ciuitates regias vel specialiter priuile giatas vel longissima possessione super hoc munitas. ¶ Item
4 not. qđ doctrina †imperitorum doctorum dicitur adulterina, sicut ⁊ falsa moneta dicitur adulterina. C. de falsa moneta. l. j. ad similitudinem filiorum natorum ex adulterio qui non sunt

De modo stu dēdi ⁊ legēdi.

verisiliȷ. Item no. ex fi. huius. §. penam expulsionis a ciuitate sic C. de epis. & cle. l. quicũqȝ. vbi de hoc dixi. & l. mathematicos. de epis. aud. & per talem expulsionem non intelliguntur deportati, vt d. l. mathematicos. qd prodest scire propter eos qui quotidie expelluntur & banniuntur de ciuitatibus & de hoc dicetur. j. de ori gi. iur. l. ij. j. col. §. exactis. versi. postea ne diutius. Iaco. Ibi sub hac terminatione id est perpetua prohibitione & pena que sequitur vt si ausi fuerint &c. Iac.

1 Libri debent connumerari inter res pretiosas.
2 Emptor librorum non debet esse curiosus.
3 Notarius an possit scribere verba abbreuiata in instrumento.

Illud autem. Hec est quarta pars principalis huius cõstitutionis in qua tradit modum scribendi libros iuris ciuilis & contrafacientibus penas imponit arbitrio iudicantis fm gl. cum non sit determinata. Sed tu dic ꝙ est pena falsi vt habetur expresse. C. de vete. iur. enu. l. ij. §. pe. & sic dictio post ordinẽ nõ ponit, vt &. j. de her. insti. l. quoties. §. si quis ita. vel dic qd ordinẽ ponit quasi dicat ꝙuis criminaliter. l. iubente puniatur: etiam estimationem &c. Item
1 collige ꝙ libri† connumerentur inter res pretiosas qz hic dicit pro eis duplam prestari & dupla nõ prestatur nisi pro rebus pretiosis, vt. j. de euic. l. emptori duplam. vnde si statutũ est in ciuitate ꝙ orto incendio in domo alicuius fiat sibi emendatio dãni nisi pro rebus pretiosis videtur ꝙ libri non sint emendandi. Richar. Sed forte posset dici qd hic nõ loquitur de illa dupla que debetur ratione euictionis de qua loquitur. d. l. emptori. sed ista est alia dupla que prestatur in penam scribentis librum contra
2 formam hic traditam. Itẽ no. qd emptor† librorũ nõ debet esse curiosus, nam hic poterat perpendere si curiosus fuisset ꝙ liber erat scriptus per signa & tñ nõ sibi imputatur. secus in aliis rebus venditis, nam si vitium sit in patenti non agitur, vt. j. de edil. edic. l. queritur. §. fi. Richar. Itẽ no. ex eo qd hic dicitur ꝙ totus liber ex eo qd in eo sunt signa habetur pro nihilo arg. ꝙ instrumentum in vno. c. falsum vitietur in totum. pro hoc. j. d arbi. l. pedius. de hoc no. & plene dixi. C. de transf. l. si ex falsis. Itẽ facit etiam ad instrumenta tabellionũ ꝙ nõ debeant scribi per signa puta nõ debẽt ponere decẽ pro decẽ vel centũ pro centum,
3 sed debẽt scribere† distincte. nã instrumenta clare & aperte scribi debẽt. ar. j. de inst. l. sed & si pupillus. §. proscribere. & optime in aut. de testa. imperfe. §. j. col. viij. & vt preponatur nomẽ imperatoris in secunda parte rubrice. col. v. nã note non sunt litere. j. de bono. pos. l. sed cum patrono. §. fi. vbi de hoc tetigi. In contrariũ facit. j. de her. inst. l. quoties. §. j. vers. sed & si quis pro centum. de hoc no. in Spe. de instr. edi. §. postremo restat. versi. item opp. ꝙ instrumentum. Sed alie abbreuiationes & tituli bñ possunt fieri vt hic in gl. & no. p Spec. in ver. seq. imo Iac. de ra. hic tȝ ꝙ abbreuiationes que cõmuniter intelligũtur & communiter fiunt bene fieri in libris & instrumentis & hic prohibeantur solũ abbreuiationes ignote & dubie, puta per characteres vel signa artis notorie vel algorismis vel similia. Item collige ꝙ glo. j. huius. §. videtur innuere ꝙ ista constitutio facta fuerit post. l. ij. C. de vete. iur. enu. & per consequens post secundam editionẽ. C. qd falsum est vt dixi. s. in prin. constitutionis. ver. item querit glo. an hec constitutio. dic ergo ꝙ ista constitutio & illa. l. ij. C. de vete. iur. enu. facte fuerunt eodem tempore & eodẽ consulatu iustiniani, scilicet tertio. vt hic & ibi patet. & sicante secundam cõpilationem. C. lȝ in illa compilatione postea. d. l. fuerit inserta. sed ista cõstitutio prius missa fuit ad doctores postea illa ad senatũ & populos. nam illa facit mentionẽ de ista ante missa. Iac.

8 Ludi inhonesti. Adde p materia ludi aut. alearum vsus. C. de rel. & sumpt. fune. Bar. in. l. infi ciãdo. §. ifans. ff. de furt. et est notãdum vnũ singulare qd ludus cũ falsis taxillis pbari põt etiaȝ per barros et sic per testes vilis cõditiõis. Sal. in. l. ea qdem. C. de acc.

1 An appellatione oppidi largo sumpto vocabulo cõtineatur ciuitas.
2 Ludus honestus est pmissus ad exemplum ioseph qui lusit cũ fratribus suis clericis pmissum est ludere ad scachos. & nu. 3.
4 Ad capescendam scientiam oportet primo animas esse eruditas deinde linguas.
5 Inter omnes hominum linguas tres dicũtur excellere hebrea scilicet greca & latina de quibus vide per Alb. hic.
6 Prefectus hȝ iurisdictionem super scholares in vrbe constantinopolitana.
7 Super delictis ortis inter scholares super ludis vindicta conceditur doctoribus.
8 Priuilegia data scholaribus extenduntur ad scriptores.
9 Doctores possunt esse iudices super iniuria eis facta per scholares vel in ipsos profes.

Illud vero. Hic est quinta pncipalis pars in qua prohibet ludos noxios fieri in studiis & dat iurisdictionẽ iudicibus sup eis puniẽdis. Ibi, cũ summa interminatione id est graui pena. Ibi, crimina oriũtur. q. d. nullũ. Ibi, tradimus seculo. Sic construe & hãc partem subaudi huius cõstitutionis tradimus optimo seculo id est vt optimus sit ordo, pter quẽ fecimus hãc ɔstitutionẽ, optimo dico nostris tpibus cũ opȝ &c. Ia. Ibi, florentissima ciuitate. s. constantinopolitana. Ibi, eps id est archieps nã metropolitana est, vt. C. de metropo. beri. l. j. lib. xj. Ibi, legũ pfessores. repete cure habebũt hec obseruare & vindicare prout dilecti &c. Ia. Opp. ad istum. §. dum dicit brutensium pulcherrimo oppido, nam. j. statim in ver. hec oĩa dicit eam ciuitatem. &. s. §. hec aũt tria. & sic videt oppidũ & ciuitatẽ non differre cuius contrarium est verũ cũ sint species distincte, vt. C. de offic. prefec. preto.
1 afri. l. in noĩe dñi. circa med. Sed forte oppidum† in larga significatione comprehendit etiam ciuitatem vt videtur colligi posse ex tex. j. de ope. no. nũ. l. j. §. siue aũt inter oppida. & C. de sum. tri. l. ij. circa fi. in propria aũt significatione dr oppidum ab ope, vt j. de ver. sign. l. pupillus. §. oppidũ. habetur etiam hec dictio oppidum in vsib. feud. de pa. iur. fir. c. j. & vide in alphabeto. differt etiam oppidum a villa, vt. d. §. siue autem inter oppida. in. l. j. de ope. no. nun. & vide qd ibi no. fm Ia. de are. sumitur etiã in alia significatione hec dictio oppido, put est aduerbium. & exponitur idest valde, vt extra de immuni. eccle. c. clericis laicos. lib. vj. in prin. & ibi per Ioan. and. & per Arch. de preben. c. si tibi absenti.
2 super verbo ordinare. † Item no. qd ludi inhonesti† fieri non
8 debent nec dicuntur ludi. ludus autem honestus concessus est etiam clericis. xxxij. q. iiij. recurrat. Item Ioseph lusit cũ fratribus suis. xxx. q. ij. c. qd ait Ioseph. & de hoc not. extra de homicidio. c. lator. fit enim ludus ad recreationem laboris, vt eod. tit. c. continebatur. circa prin. Sunt etiam aliqui ludi concessi p ius ciuile, vt. j. de aleatoribus. l. ij. & l. ꝙ in conuiuio. vbi de hoc dice-
3 tur. & pro hoc. C. de alee lusu. l. fi. Item ludus† scachorum cõcessus est etiam clericis, vt no. C. de epi. & cle. aut. interdicimus. ludus etiam maiume concessus est. C. de maiuma. lib. xj. & aliĩ ludi qui fiebant rome. C. de expensis ludorum. & vide secundo alpha.
4 lud. Item not. qd oportet prius† animas deinde linguas fore eruditas quod exponit Iac. de ra. ex precedentibus ꝙ primo oportet animas esse ludis & vitiis purgatas & moribus insignitas deinde linguas. & hoc est quod dicitur primo moribꝰ deinde facundia. C. de profes. & medi. l. magistros. lib. x. aliĩ exponũt ꝙ priꝰ homo debet meditari in animo quod dicere vult & post-
5 ea loqui. † Et qz hic de linguis fit mentio inter ceteras linguas tres precipue dicuntur excellere scilicet hebrea, greca, & latina. & hoc etiam apparet in titulo scripto super cruce Christi qui fuit scriptus ipsis tribus linguis vt quilibet intelligere posset. vt habetur in passione eiusdem. Et greca est clarior et sonantior: cuiꝰ varietas in quinqȝ partibus discernitur quarũ prima dicitur mixta siue communis qua omnes vtebantur. scda atheniensis qua vsi sunt oẽs greci authores. tertia dorica qua vtebant egyptiĩ & syriĩ. quarta ionica. quinta eolica. Latine do lingue quatuor esse dicunt scȝ prisca quã sub Iano & Saturno vetustissimi italici habuerũt. latina qua italici vsi sunt sub latino & regibus tuscie. ex qua lex. xij. tabularũ scripta fuit romana quã post exactos reges populus romanus est vsus. & mixta q̃ post impiũ latius promotũ simul cũ moribꝰ & hominibꝰ vrbẽ irrepit per soloecismos & barbarismos integritatẽ verbi corrumpens. & oẽs orientis gẽtes in gutture linguã & verba collidunt sicut hebrei & syri. omnes mediterranee gẽtes verba in dentibus frangũt sicut itali & hispani. hec reperi sup genesi vbi agitur de dispositione linguarũ. c. xj. & in inuẽtario. scda parte rubricella de edificatione turris & dispersione linguarũ. & vide in alphabeto dictiõe
6 lingua. Deinde ex versi. hec oĩa collige ꝙ prefectus† habet iurisdictionẽ sup scholares in ciuitate cõstãtinopolitana & sic ibi doctores eã nõ habent. ar. C. vbi cause fisca. l. cum aliquis colonus. in aliis aũt ciuitatibus eãdẽ iurisditionẽ habent legũ professores & eps. & sic ex varietate locorũ videt ius variari, vt & C. de his qui ad eccle. cõfu. l. fi. sed cõtra videt. C. de temp. in integ. re. l. fi. sed dic ꝙ hic nõ variat ius sed determinat iurisdictio locorũ. & de hoc vide plene in libello disputatorio Pylei circa pn. rubrica. ex loco & sequẽti. & qd dixi. d. l. vlti. de temp. in integ. rest. & sic sup delictis scholariũ ortis ex ludis noxiis inter scholares
7 † vel scriptores vindicta doctoribus est cõcessa, sicut studiĩ gubernatoribus & sicut dño sup familiã. arg. in aut. de qstore. §. si vero neqȝ. C. an seruus ex suo fa. l. fi. de pa. po. l. iij. & iiij. & j. d fur. l. serui & filiĩ & correctio ppinquor, vt. C. de emẽ. propin. l. j. & magistro ɔcedit etiã modica correctio, vt. j. ad legẽ aql. l. sed & si que cũqȝ. §. fi. hic tñ cõmittit doctoribꝰ vt iudicibus. nõ tñ puto per hũc. §. doctorẽ habere iurisdictionẽ in scholares ĩ aliis negotiis. ar. C. de decur. l. militaribꝰ. alꝭ ĩcipit vtriusqȝ militie. & de exac. & executo. l. iij. lib. xij. & de procura. l. maritꝰ. hodie tñ ampliata est eorum

est eorum iurisdictio per constitutionē Fre. C. ne fil. pro pa. auf. habita. Jaco. vbi de hoc no. ⁊ plenissime dixi. ⁊ vide quod no. in Specu. de compe. iudi. adi. ⁊ de iudic. delegat. §. superest videre. versi. quid de magistro. ⁊ per Archidi. xj. q. j. inolita. ⁊ per Hostien. in summa de foro competen. §. ij. versic. sed cum illa constitutio Freder. ⁊ ver. seq. ⁊ de offi. ordi. §. quid pertinet. vers. iudex autē. Itē tenet glo. ꝙ doctores nō possunt hāc iurisdictionē eis cōmissam delegare. Sed Jaco. de ra. tenet contrariū. ⁊ ad. l. j. de offi. eius cui man. est iur. quā glo. allegat respondet ⁊ loquit̄ in causis meri ⁊ mixti imperij que sunt ꝯcesse certis iudicibus specialiter ⁊ in priuilegium ⁊ ideo delegare non possunt vt ibi dice
8 tur. † Itē no. ꝙ priuilegia data scholaribus extendunt̄ etiā ad scriptores. pro hoc. C. de epis. ⁊ cle. l. j. ⁊. ij. ⁊ dicta cōsti. habita in
9 prin. ¶ † Ultimo collige ꝙ doctores possunt esse iudices super iniuria eis irrogata per scholares. ibi. vel in ipsos ꝓfessores ⁊c. contra quod videtur. C. ne quis in causa sua iudicet vel ius sibi dicatur. l. vnica. vbi de hoc plene dixi. ⁊ de priuil. doctorū ⁊ vide per Jo. an. in nouella de reg. iur. c. cum quid vna via. lib. vj.

1 ¶ Epistola missiua debet continere datam.
2 Epistola debet habere nomen mittentis alias fidem nō facit.

Incipite igitur. Hic est sexta ⁊ vltima pars in qua hortatur doctores ⁊ scholares ad studiū secundū modū predictū. Ibi ter consule. i. tertio eius consulatu. ⁊ sic patet ꝙ ista constitutio fuit facta anī secūdā cōpilationē. C. quā hodie habem⁹: q2 eius emēdatio fuit facta quarto consulatu. fuit tamē facta post quinquaginta decisiones: q2 de ea facit mentionē in. l. ij. C. de veteri iure enu. que similiter facta fuit tertio consulatu. vt ea. l. §. penul. ⁊ ideo male dicit gl. in princi. huius constitutionis ⁊ in. §. illud autē. vbi dicit hāc factā fuisse post secundā. C. editionē. ⁊ de hoc etiā ibi di-
1 xi. Ja. ¶ Item no. ex verbo data ꝙ epistola † missiua debet continere datā. vt hic patet. ⁊ in literis apostolicis attendit̄ quis sit prior in data extra de rescri. c. eā te. ⁊ ibi no. ⁊ de concessione preben. c. quia cunctis. lib. vj. ⁊ de hoc per Jo. an. in fi. lib. vj. super data in contrariū est. j. depo. l. publia. §. lucius. ⁊. l. quintus. vbi epistole faciūt fidē sine data ⁊ in alijs. ll. vbi sunt epistole. ⁊ probatur expresse. j. de pig. l. cum tabernā. §. idē quesijt. de loco presumitur si locus non appareat ꝙ in loco domicilij. vt. j. de ꝯdi. ⁊ demon. l. que conditio. §. cū ita. Jac. de ra. hic tenet ꝙ epistole conuentionales valeāt sine data. alie autē epistole que mittunt̄ per officiales debeant habere datam: ⁊ pro hoc. C. de diuersis rescript. l. si qua beneficia. de hoc vide ꝙ satis dixi. C. de probatio. l. rationes. ⁊. l. non epistolis. Et ad hoc facit. j. de ac. ⁊ obli. l. vlt. in fi. ¶ Ultimo recolligēdo effectū totius cōstitututiōis. Quare dicat̄ Imperator. Quare Cesar. Et an cedi debeat vēter mulieris pregnātis. Quare dictus fuit Justinianus ⁊ cuius fili⁹. Et an felicitas cōsistat in diuitijs. Et quare dicat̄ semper Augustus. ⁊ an donatio Cōstātini facta Romane ecclesie valuerit in preiudiciū imperij ⁊ successorū. Et an quilibet doctor sit illustris. Et de significato dictionis antecessor ⁊ predecessor ⁊ mul-
2 ta nomina quibus nominant̄ doctores. Et ꝙ † epistola debeat habere nomen mittentis alias fidē non faciat. ⁊ an in instrumētis sit necesse apponere nomina dignitatū contrahentiū: an sit ista epistola cōstitutio vel proemium de toto integrali. de significato hui⁹ verbi respublice. quot modis dicat̄ sanctio de significato huius dictiōis purgate ⁊ purgatorio. ꝙ aliqua silēa sint in iure. de significato huius verbi oportet. ⁊ dictionū cōsummare ⁊ consumere. an ista constitutio fidē faciat licet nō sit in. C. an ordo sit seruand⁹: an leges fuerint scripte lingua greca. Et an interpretatiōibus grecorū que sunt in. ff. stari debeat ꝓ legib⁹. an Imperator sit dominus rerū singulariū. Qđ peritis sit credendū in arte sua. Et an iurare teneant̄. Et ꝙ fides maior adhibeatur testibus instructis de qualitate negotij. Et si sentētia lata ad dictū medici dicentis vulnus mortale cū nō esset. possit retractari. Et an hec cōstitutio facta fuerit post secūdā editionē. Et an lex tollatur per desuetudinē. Quod testes sint concordādi ⁊ satis concordēt qui dicunt de decē annis ⁊ plus. l. pene decem annis. Et quod legalis scientia dicitur ars. in. §. ꝫ cū nos. si statuto caueatur ꝙ consules artium sint de cōsilio intelligat̄ etiam de consulibus collegij iudicum. Et quod ars qn̄qꝫ sumitur in bonā partē quandoqꝫ in malā ⁊ alia pulch. de arte. De preposteratione an noceat in. §. in secūdo quod copia facit inopiam. in. §. nos vero. Et ꝙ ista scientia ditat scientem ⁊ de significato dictionis erogo. ⁊ ꝙ scientia erogata crescit. ⁊ an qs det qđ nō habet. quod quis fulget ex pulchro nomine. ⁊ an ar. a nomine sit necessarium. in. §. discipuli igitur. Et ꝙ primū est aliud ante se habeat non potest. quod facit si ordinatū est premiū primo ingredienti castrum ⁊ plures simul ingrediantur. an omnes debeant premiū habere ⁊ idem incurrentib⁹ ad brauiū. Et pulcherrima et vtilia de iure primogeniture ⁊ an valeat cōsuetudo vltramontana ꝙ primogenitus succedat ⁊ maxime in regno ⁊ baronijs. Et an rex in ꝓiudiciū primogeniti possit donare secunde regine ⁊ eius filijs. ⁊ an sententia lata super hoc inter regē et reginam preiudicet primogenito ad causam non vocato. ⁊ an filius secūdogenit⁹ preferatur nepoti nato ex primogenito. ⁊ qs dicatur primogenitus vtrum natus primo ex cōcubina cū qua postea est cōtractum matrimonium vel natus ex vxore legitia. Qui sint libri singulares. ff. ⁊ quare sic dicantur in. §. in secūdo autē. ij. ⁊ ꝙ noua sunt pulchritudine decorata ⁊ alia de nouitate. ⁊ ꝙ eps quandoqꝫ nō sufficit ad aliquid faciendum. Quod Pap. fuerit subtilissimus pulcherrimus ⁊ habuit alias dotes in. §. tertij insuper. Qđ scientia honoret hominē in toto mūdo ⁊ cōfert famā etiam post mortē ⁊ perducat ad vitā eternā in. §. quibus. Et ꝙ in quinque annis posset dici ista scientia ⁊ sciētia theologie. ⁊ pulchra circa modū docendi per doctores ⁊ studendi per scholares. In quibus ciuitatibus ⁊ locis debēt legi iura ⁊ non in alijs in. §. hec autē. ⁊ ꝙ imperiti doctores tradunt sciētiam adulterinā: ⁊ de pena expulsionis de ciuitate de modo scribendi libros iuris ciuilis ⁊ pena cōtrafacientiū in. §. illud aūt. ⁊ an dictio post. notet ordinem. ⁊ an libri cōtineantur sub reb⁹ pretiosis. ⁊ an emptor librorū possit agere contra venditorē ex vitio patenti. ⁊ an instrumentū falsum in vno sit falsū in omnibus: ⁊ an instrumentum vitietur propter abbreuiatiōes vel notas seu signa. ꝙ ludi noxij non debeant fieri in studio in. §. illud vero. ⁊ qui iudices puniant cōtra facientes: ⁊ differētia inter oppidū ciuitatē ⁊ villā. ⁊ an ludi honesti sint concessi etiā clericis. Et ꝙ homo plus debet esse eruditus in mente deinde in lingua ⁊ pulchra de varietate linguarū: ⁊ an ex diuersitate locorū varietur iuris dispositio. ⁊ an doctores sint iudices scholariū in oībus causis. ⁊ an possint de iniuria eis illata cognoscere. ⁊ ꝙ priuilegia data scholarib⁹ extendāt̄ ad scriptores. ⁊ an data sit de substātia i epl'is i. §. incipite igit̄. ⁊ de multis ꝓuilegijs doctorū.

¶ De iustitia ⁊ iure. Rubrica.

1 ¶ Antiqua legū cōpilatio facta fuit anī icarnationē Christi.
2 Scholares sunt magis attenti si arenge ⁊ proemia in lecturis omittantur.
3 Quare iustinianus Imperator dicatur sacratissimus.
4 Christianorum quatuor tantū sunt reges qui coronantur ⁊ vnguntur.
5 Quomodo differat ius a iustitia nota hos versus per quos tota pādecta diuidit̄ in septem partes. ⁊ nu. 6.
7 Uide alios versus ex quibus inuenies oēs rubricas. ff. veteris.
8 An ius ⁊ iustitia simul creata fuerint an a iustitia descēdat ius.
9 Quid sit genus ⁊ species ꝺm dialecticos.
10 Matrimoniū an sit de iure naturali ⁊ quare dicat̄ potius matrimonium ꝙ patrimonium.
11 De obedientia ⁊ amore parentum ⁊ de natura ciconie ⁊ an pater magis sit diligendus ꝙ mater.
12 An liceat vti auxilio infidelium vel bannitorum ad se defendendum.
13 Seruitus ⁊ manumissio an sit de iure gentium vel ciuili.
14 Obligationes descendentes ex delicto an sint de iure gentiū vel diuino.
15 Ciuitates an possint facere statuta cōtra ius cōmune ⁊ in preiudicium imperij.
16 Potestas existens in exercitu vel extra territoriū an possit pronunciare.

Uper rubrica. Primo colligit glo. ꝙ ista verba in nomine domini non erāt in antiqua cōpilatione. ff. q2 leges ipse antique facte fuerūt ante incarnationē christi ⁊ legislatores tūc erāt pagani ⁊ Christus nondū venerat in beatā virginem. vt. j. de aur. ⁊ argen. leg. l. titia. §. fin. ⁊ ibi in gloss. fuit ergo facta ista additio nominis Christi tempore huius cōpositionis ff. facte tempore Justiniani: colebant enim etiā antiqui iuriscōsulti deum. vt. j. eo. l. veluti. ad. l. iul. pec. l. iiij. ⁊. d. l. titia. §. fin. Et vide etiam quod dixi. j. de donatio. inter vi. ⁊ vxo. l. si sponsus. §. concessa. Contra hoc tamen facit. j. de excu. tu. l. spadonem. §. iā autē. ⁊ quod ibi not. Et istud multum videtur facere cōtra statuta que sunt in quibusdam ciuitatibus vbi viget studiū ꝙ doctores in principio studij non debeant facere aliqua proemia cum in talibus proemijs ⁊ principijs communiter fiat inuocatio diuina ⁊ honoretur deus ar. j. solu. mat. l. alia. §. elegāter. est enim honor dei cum nomen eius inuocatur: quia sicut in penā

quandoqꝫ nomē alicuius aboletur, vt.ī.de le.ij.l.cū filius.§.re
petundaꝝ.insti.de here.ab intest.§.per contrariū.sic cum inuo
catur est honoꝛ.ī.de dona.l.hoc iure.§.pe.ad treb.l.facta.§.sed
si in dāda.cū ibi notatis.ꝛ.ī.de ope.pu.l.fi.ꝛ pro hoc.C.de sacr.
san.eccl.aut.cassa.ꝛ pro hoc etiā.C.de epis.ꝛ cle.l.quoniā vene
rabilis.Guli.de cu.tʒ ꝙ statutū valeat attēta magis ratiōe sta
tuti ꝙ ipsa prohibitione.ar.ī.de iur.pa.adigere.§.quis.de ex
cu.tuto.l.scire opoꝛtet.ratio enim inducēdi statutū fuit vt doc
cito venirent ad legendum vtilia ꝛ omitterent proemia supua
cua.C.d ap.l.amplioꝛē qui ad.ad bo.pos.possunt.l.fi.ꝛ qꝛ scho
2 lares† melius erunt attenti si iste arēge ꝛ proemia omittantur.
C.de stud.lib.vrb.ro.l.vnica.in fi.lib.xj.ꝛ pro hoc de ori.iur.l.j.ꝛ
ij.§.fuit vel tēpoꝛe.ꝛ.C.de foꝛmu.l.ij.Puto ꝙ si statutū sit gene
rale ꝙ non fiant proemia ꝙ valeat.Si aūt specialiter cōtineret
ꝙ nō fieret inuocatio dominica tūc esset hereticū ꝛ ꝯtra scriptu
rā diuinā ꝛ humanā de inuocatione domini loquentē.lxxiij.di.
in nomine patris.ꝛ ibi omnia quecūqꝫ facitis in verbo aut ope
in noīe dn̄i nostri Jesu christi facite gratias agentes ad Colos
senses.iij.ꝛ.xxvj.q.v.non liceat deinde querit quare dicat ius
enucleatum:postea ponit ea que communiter notantur in pnc.
libroꝝ circa quod vide quod not.per Azo.in proemio summe
pādectarū maxime.§.fi.Et que sit materia siue subiectū huius
scientie plene dixi.s.in princi.huius lecture.Quod supponatur
ethice moꝛali philosophie ꝛ de moꝛibꝰ tractationū probaꝛ.C.
de secun.nup.l.j.ibi coꝛrect.moꝛū inducimus ꝛc.Itē dicit ꝙ vti
litas est qꝛ minoꝛi p̄cio emi poterunt lib.hoc probaꝛ.C.de ve
te.iure enu.l.ij.§.oīa igitur.Et vide ad declaratiōnē rubrice Jo.
monachū Car.in proemio lib.vj.ꝛ Azo.in summa in pemio.
3 Sed quare Justinianꝰ† dicatur sacratissimus hic nō aperit gl.
sed in prin.C.super rubrica dicit:qꝛ inūctus fuit circa qd dic ꝙ
olim ꝛ hodie principes seculares ꝛ et quidā p̄lati ecclesiastici
vngebantur ꝛ vnguntꝛ vt habetur extra de sacra vnctione p to
tum.ꝛ maxime.§.refert.ꝛ per Goff.ꝛ Host.in summa.e.ti.in spe
culo.Et vtrū Impatoꝛi sit de necessitate ista vnctio no.p Ar
chid.x.di.c.qm̄.ꝛ de cōse.Imperatoꝛis habeꝛ in clemētinis de
iureiu.c.vnico.§.dictuʒ.nam quia.ꝛ.§.nos eadē ꝛ post q. Et in
quodā libro ecclesie romane qui prouincialis vocaꝛ inueni scri
4 ptuʒ ꝙ quatuoꝛ† sunt reges qui coꝛonanꝛ ꝛ inunguntꝛ.s.rex hie
rosolimitanꝰ.rex Frācie.rex Sicilie ꝛ rex Anglie:ꝛ alij nō nisi
ex priuilegio vel cōsuetudine hoc eis ꝯpetat.Itē querit gl.qua
re posita fuerit hic specialis rubrica de iusti.ꝛ iu.cū totū coꝛpus
nunc de hoc tractet qd dic vt in glo.vel sm Jaco.de are.tracta
turꝰ legislatoꝛ q̇liter iustitia se habeat in negotijs decidēdis p̄
mittit de iustitia declarando que ipsa sit ꝙ dicet.ī.e.l.iustitia.et
quia fructus iustitie.i.ius materiaꝛ a iustitia submittit et iure.
5 †differt autē iustitia a iure rōne authoꝛitatis:qꝛ iustitie authoꝛ
est deus.xj.q.iij.quicū.ꝫ.ī.de iudi.sed ꝛ si restituatur.§.fi.si cer.
pe.l.cū ad presens.ꝛ.l.se.iuris authoꝛ est Impatoꝛ.Iteʒ differt
substantia:qꝛ iustitia est etiā non foꝛmata iure sed ius est eqtas
preceptis reddita subiecta iustitie cōprehensiōe:qꝛ subiacet iu
stitie sed non iuri:qꝛ adhuc illa equitas non est reducta in prece
ptis ꝛ dicitur equitas rudis,vt.C.de vete.iure enu.l.ij.§.sed qꝛ
diuine.et.ī.de legi.l.legis virtus.Jac.et de hoc dixi in proemio
huius lecture circa fi.et no.in gl.ī.e.l.iustitia.§.iuris prudētia.
Exposita rubrica premittendū est ꝙ iste liber ꝛ alij libꝛi.ff.s.in
foꝛtiatū.ꝛ.ff.nouū diuiduntꝛ in septē partes que no.in glo.s.in
proemio.§.in secundo.ꝛ ponuntꝛ in tex.C.de vete.iur.enu.l.ij.§.
igitur prima quidē pars.et.§.sequētibus.ꝛ his versibꝰ denotā
6 tur.In septē totā pandectā diuide partes.†Et de iustitia:pars
prima sʒ altera censet.i.iudicat.Tertia res credit:subijcitqꝫ pi
gnoꝛa quarta.Testatur quinta tribuit pars sexta bonoꝝ.Pos
sessionem contrahit pars vltima verbis.Pria tenet quatuoꝛ:
septē pars altera libros.Tertia bis quatuoꝛ totidē pars quar
ta recludit.Claudit quinta nouē:pars sexta recolligit octo.Se
ptima sex retinēs pandectā diuide totā.Quos bene si numeres
libros quinquaginta notabis.Lex notat exp̄sse veteris de iure
secunda.Alios etiā versus subijcio ex quibꝰ breuiter colligi pos
sunt rubꝛice huius voluminis sumando quālibet dictionē pro
7 †vna rubrica qui tales sunt.Juribus originē lex constituit:sta
tuit his qui optio diuisit senatoꝛe consule.p̄toꝛ vrbis.questoꝛ.
p̄etoꝛ:vigilans legat augusta p̄ses Cesaris iudicijs mādat as
sessoꝛ iurisdictionē.Quod quisqꝫ dicenti.vocando si qs in ius
vocatus in ius non exeat:satisdet noxa.de eo cautio:de ferijs:
edēdo pacta:trāsigi postulat:infamat:procurat nomine gestis
Calūnias.in integrū metꝰ:dolus minoꝛis.Maioꝛ alienat arbi
ter caupo.Judicatur:inofficiosum petit:pars:posse.cōmissa vē
dicat publicia.si ager.ꝛ vsufructū.Crescendo dies:amittat:ser
uitute:vrbanū rusticū cōmunia vendicat amissa pauper aglia:
effudit:noxa regēda.Familie cōmunis.Exhibet:interrogat:de
quibus seruo:fugitiuus alea mēsoꝛ religionis infert:si certā iu

ratur:lice.secuta:turpis īdebita:cōditio sine causa.Furtiua ex
lege tritica:loco pecuniā cōmodat:pignus exercet rodia:Insti
tuit:tributione.Cū eo macedo peculiū:actio rē versuʒ iussu:vel
leianū cōpenso:depono:mando:pro socio:vendo:pactio in diē
lege cōmissa vendita rescindit:periculo:seruꝰ ꝛ empti locati esti
mat:permutat:p̄scribo:pignus in quibus:que res:q potioꝛ:
distrahit:quibus ediles euictio:exceptio vsure fenus:pro instru
mento testibus ignorantia.Spōsalis rituʒ iure pactis:fundū
donatio vertit.De significato verbi opoꝛtet,an impoꝛtet neces
sitatē.An sit de necessitate scire rei principiū ꝛ oꝛiginē.ī.e.l.j.in
8 pri.†An ius ꝛ iustitia simul fuerint vel ius descēdat a iustitia:
et an ius sit semper bonum ꝛ equum:an iuriste sint sacerdotes
ꝛ quot modis dicaꝛ sacerdos.ꝛ ꝙ homines faciunt bonū aliq
metu pene:aliqui spe p̄mij:ꝛ an cogatur qs ad bonū faciēdū:
et an valeat proclamatio ꝙ presentans bānituʒ habeat tale p̄
miū:et an diffiniatur ius in genere vel qualibet eiꝰ specie.Qua
re non prosequiꝛ diuisionē iuris publici sicut priuati.ī.e.§.pu
9 blicū.an sacerdos† sit publica persona sicut magistratus ꝛ per
eū actio queratur:ꝛ de specie ꝛ genere secundū dialecticos ꝛ iu
ristas:ꝛ an anciani habentes potestatē prouidēdi principaliter
super vtilitate cōmunis possint prouidere fieri aliquod castruʒ
in certo loco.de iure naturali quod modis sumaꝛ eadē.l.§.ius
naturale.ꝛ an sit mutabile.ꝛ de natura naturante ꝛ naturata.ꝛ
an cōiunctio maris ꝛ femine sit de iure naturali.ꝛ an matrimo
niuʒ sit de iure naturali vel ciuili ꝛ quare magis d̄r m̄rimoniuʒ
10 ꝙ patrimoniū.ꝛ an educatio† liberoꝝ sit de iure naturali vel ci
uili:ꝛ an valeat pactuʒ statutuʒ vel cōsuetudo in ꝯtrariū.ꝛ an
alere parentes sit de iure naturali.ꝛ an discipulus teneaꝛ alere
doctoꝛē de iuregētiuʒ.et eadē.l.§.ius gentiū.ꝛ an eo iure inuen
ta fuerint vocabula ꝛ seruitutes pulchra de religiōe erga deū.ī.
e.l.veluti.ꝛ de obedientia ꝛ amoꝛe parētum.ꝛ de natura ciconie
11 erga parentes.et quare patres† magis diligūt filios ꝙ econuer
so.ꝛ an pater sit magis diligendus quā mater.ꝛ an parētes sint
p̄ponēdi omnibus alijs in honoꝛe.ꝛ an debeamꝰ obedire pa
rētibus in omnibus.ꝛ pulchra de honoꝛe ꝛ obediētia patrie ꝛ
magistratuū presidentiuʒ eidē.et cui patrie sit magis parēdum
vtrum oꝛiginis an domicilij.ꝛ an pro patria sit pugnāduʒ ꝯtra
patrē.ꝛ si patria precepit vnuʒ pater aliud cui sit magis obediē
dum.quod liceat vim ꝛ iniuriā ꝓpulsare.ī.e.l.vt vim.ꝛ an vltio
seu vindicta sit cōcessa.Et de iusto bello.Et quando dicaꝛ fieri
ad defendendum et an defensio sit de iure naturali.Et an statu
tum ꝙ occidens ad defendendum occidaꝛ valeat. Et an liceat
12 vti auxilio† infideliū vel bannitoꝝ ad defendēduʒ.et an maritꝰ
possit vxoꝛē defendere et pater filium et ecōtra et frater fratrē ꝛ
quemlibet de parentela sua.ꝛ seruus dn̄m libertus patronum
et vasallus dn̄m subditi p̄positum.et sociꝰ socium.Et an liceat
ex interuallo recuperare posses.quā alius violenter inuasit.Et si
duo reperiantur adinuicem vulnerati quis presumatur fecisse
ad defendēdum.Et si duo se inuicem interfecerunt an ambo pu
nianꝛ an filius possit violentiā a patre sibi illatā propulsare et
an seruus a domino et an cōmodatarius et similes possint de
fendere res quas alieno nomine possidēt et quomodo vniuersi
tas defendet res vniuersitatis:et pulcherrime ꝙ contra naturā
13 est hominē homini insidiari.An seruitꝰ† et manumissio sint de
iuregētiuʒ.ī.e.l.manumissiōes.et an qui detegit aliquid iā pro
batum dicatur facere probationē nouā.et ꝙ qs dicitur suppo
situs manui et potestati quo ad dn̄ū et ideo prohibitus facere
ꝙ res non vadant in manibus alienis intelligitur de dominio.
multa que processerunt a iuregētiū vide.ī.e.l.ex hoc iure.Et an
bellum illicituʒ sit de iuregen.Et an vacāte imperio sit cuilibet
iustum bellū.Et an administratio imperij eo vocāte trāseat in
Romanā ecclesiā.Et an dn̄ia sint de iure naturali vel gētium
vel ciuili.Et an contractus et obligationes sint de iuregētiuʒ ꝛ
pulchra de obligatione ciuili ꝛ naturali.Et an naturale debitū
solutū repeti possit.Et an seruus obligari possit.Et an vtile do
miniuʒ sit de iuregētiū.Et an seruitutes p̄sonales ꝛ reales sint
de iuregētiuʒ:et an ex sententia trāsferatur dominiuʒ traditiōe
secuta.Et an sentētia absolutoꝛia auferat dominiū. Et ꝙ ad
iunctuʒ alteri mutat naturā suā et assumit naturā eius cui ad
iungitur.Et an in obligationibꝰ iuregentiū sit inuenire aliquā
ciuilem ꝛ in ciuilibus obligationibus sit vinculuʒ naturale.Et
14 †an actiōes sint de iure ciuili.Et an obligatiōes ex delicto sint
iuregentiū:ꝛ an iure diuino licitū sit habere ꝛ acqrere rerum tē
poraliū dominia diffinitio ꝛ descriptio debet tradi p verba af
firmatiua.ī.e.l.ius ciuile.Et ꝙ tutela inuenta fuit de iure ciuili.
Et in quibus addit vel detrahit ius ciuile iuri naturali vel gen
tium et quomō aliquid additur vel detrahitur mutat nomē.et
de fallacia simpliciter et sm quid. Quot modis sumatur ius ci
uile.ī.e.l.ius autē ciuile.Quod ius pretoriū quādoqꝫ adiuuat
quandoqꝫ supplet quādoqꝫ coꝛrigit ius ciuile.e.l.§.ius preto
rium.

rium. Et quando auxilium extraordinariu3 cõtrahat cu3 ordinario de materia statutoꝝ. ĳ. e. l. omnes populi. Et an ciuitates
15 †possint facere statutum cõtra ius cõmune vel in lesionẽ imperĳ. de iustitia vide pulchra. ĳ. e. l. iustitia. Que sint iuris pcepta e. l. §. iuris precepta. ꝛ ꝙ potestas potest precipere alicui ꝙ nõ teneat cõcubinã si habet vxorem. quid sit iuris prudentia. ĳ. e. l. §. iuris prudentia. ꝛ an sit summu3 bonũ ꝛ in quibus differat iustitia, ius, ꝛ iuris prudẽtia. vnde originem habuerit ius, ꝛ quot modis sumatur. ĳ. eo. l. ius pluribus. ꝛ ꝙ non debet attẽdi ꝙ factũ est sed qđ fieri debuit et ꝙ locus vbi maiores consueuerunt iudicare ꝛ ius reddere est de substantia et alibi factum non v3 plene habetur ꝛ qđ si iudex habeat duo loca vbi pariter cognoscebat vt quia erat canonicus duaru3 ciuitatu3, ꝛ an de cõsensu partium iudex iudicare possit in loco nõ cõsueto. ꝛ si sedes plurium iudicũ erãt in palatio ꝛ vnus pronunciauit in loco seu tri
16 bunali alteri⁹ an cõualeat. †ꝛ si potestas est in exercitu extra territorium an possit pronunciare et cognoscere. et an idẽ sit in decretis que interponuntur in tutelis vel alienationib⁹ minorum quod in sententĳs vt non valeant si interponantur alio loco ꝙ in tribunali. et an sñia lata in ecclesia valeat, ꝛ an cõfessiões vel alia acta facta in camera iudicis valeãt, ꝛ ꝙ locus vbi ius redditur multis modis vocatur, et an sit de necessitate ꝙ in ecclesia celebretur electio. et an reformatiões cõsilioꝝ vel cõstitutio syndici valeat si fiat in loco nõ cõsueto, ꝛ an decretum cõtra ius litigatoris teneat, et an impetrãs beneficium vsq3 ad certã summã debeat habere beneficium qđ tẽpore impetrationis excedebat summã taxatã: sed tempore vacationis non excedebat.

1 ¶ Doctus debet indoctos edocere.
2 Oportet an importet necessitatem.
3 Quod ius a iustitia descendat.
4 Obligatio dicitur iuris vinculum.
5 Qđ ius nõ sit ars boni ꝛ eq. imo boni ꝛ nõ eq ꝛ equi, ꝛ nõ boni.
6 Ius naturale arctat homines ad bonum et equum.
7 Ius semper bonum vel equitate3 vel iustitiã summã desiderat.
8 Sacerdos multis modis sumitur.
9 Homines efficiuntur boni aliqui metu pene aliqui spe premĳ.
10 Diffinitio generis habet conuenire cuilibet speciei.
11 Sacerdotes dicuntur angeli Dei.

Iuri operã daturũ. Uide p declaratiõe totius tituli Az. in summa insti. hoc eodẽ ti. Et in hoc titulo sic procedit iuriscõsultus: quia primo tractat de secunda parte rubrice. s. de iure vsq3 ad. l. iustitia. ibi tractat de prima vsq3 ad. §. iuris pcepta. vbi reddit ad secundã vsq3 i fi. In ista autẽ lege ꝛ sequẽtibus vsq3 ad dictam. l. iustitia sic procedit: primo enim diffinit vsq3 ad. §. huius studĳ. secundo ibi diuidit vsq3 ibi. publicum ius. tertio ibi. exemplificat ꝙ dixit vsq3 ad. l. iustitia. prima pars subdiuiditur in quatuor. Primo eñ dicit ꝙ oporteat scire eũ qui vult iuri discendo operã dare vsq3 ibi. est autẽ. Secundo illud presciendu3 docet quale sit ꝛ vñ descendat vsq3 ibi. nam vt elegãter. Tertio illud probat, ꝛ diffinit p authoritatẽ Celsi vsq3 ibi. iustitiã nãq3 ibi. pbat ꝛ demõstrat verã esse Celsi authoritatẽ vsq3 ad. §. hui⁹ studĳ. Ja. de are. ꝛ dic absurdũ est ignoratis principĳs ad alia trãsire. hoc primo. secũdo ius est ars boni ꝛ equi ꝛc. ꝙ ex eius effectu declarat̃ vsq3 ad §. huius studĳ. dic ergo, iuri operã datuꝝ. i. curã et solicitudinem adiscendi. vt. C. de repudĳs. l. dubium nõ est. ꝛ extra de homicidio. c. vlti. est eñ opera diurnu3 officium. vt. ĳ. de operis libertoꝝ. l. j. ꝛ dic iuri adiscendo secundum glos. nam volens iura adiscere habet scire eius originẽ. vt. ĳ. tit. proximo. l. j. vel dic iuri
1 docendo: nã doctus †debet docere indoctos in aut. de sanctissimis episcopis. §. j. et. ĳ. de edendo. l. si quis ex argentarĳs. nemo enim docere potest quod nescit. C. de here. l. ĳ. vel dic iure allegãdo: quia turpe est patricio ꝛc. vt. ĳ. tit. proxi. l. ĳ. §. post hos quintus mutius. Jaco. de ra. ¶ Nam vt elegãter id est sufficienter et recte non enim esset diffinitio nisi esset sufficiẽs cum diffinitio dicat esse rei: ibi, boni ꝛ equi. i. vtilis ꝛ honesti ꝙ ipsum iustitia est. Jac. ¶ Ibi cuius merito. Quicquid dicat glo. dic ꝙ ista dictio merito potest accipi et nominaliter et aduerbialr: siue hec dictio cui⁹ referat ad artẽ siue ad ius cu3 ius dicat̃ ars boni et equi. Jac. ¶ Ibi colimus. in iudicãdo. Jac. ¶ Ibi profitemur in docẽdo. Jaco. ¶ Ibi discernentes. dicit glo. vt in matrimonĳs. Ac. idẽ in iuramẽtis. ĳ. de iureiur. l. non erit. §. dato. Jaco. et quia bonũ non sufficit fieri n. si bona voluntate fiat vt in decretis. lxxxvj. di. nõ satis. ideo subĳcit bonos ꝛc. Ja. ¶ Ibi nisi fallor. expone nisi pro nõ. si pro quia. quasi dicat quia nõ fallor et est philosophicum temperamentum. Jac. Ibi philosophiã que cõsistit in corde viri. puer. xiiĳ. ꝛ letificat cor hominis. Ec-clesiastici. xiiĳ. in fi. ¶ Oppo. ad istud prin. nam verbu3 opor-
2 tet, †necessitatem importat. Sed de necessitate non videtur ꝙ volens dare operam iuri sciat vnde nomen iuris descẽdat: nã erudiens institutiones dat operam iuri: et tamẽ nescit vnde nomẽ iuris descendat. Item illiterati dãt operam iuri quãdo sunt rectores ciuitatu3, vt. C. de iudi. l. certi. ꝛ tamẽ nesciunt vñ nomẽ iuris descendat. Item ad hoc vt cognoscã titium non est necesse ꝙ cognoscã patrem ꝛ matrẽ ex quibus ortus est. Gl. cõcedit oppositionem ꝛ exponit oportet. i. decet. Sed cõtra hoc videt̃ quia secundum philosophos ignoratis principĳs ignorant̃ sequentia in aut. de nõ ali. §. sciumus. in fi. §. et ꝙ sit de necessitate scire iuris origimẽ. facit. ĳ. titu. j. l. j. nam nomina sunt rerũ significatiua, vt in aut. de defen. ciuita. in prin. et per scientiã nominis que habetur ex eius origine scit quis de quo tractat ꝛ sic libentius et frequẽtius studet. ꝛ ista sunt de generali materia. s. ius ꝛ iustitia vt dixi. s. in proemio huius lecture. Circa hoc dic aut ignorat̃ principiũ vñ qđ descendit: ꝛ tunc nihilominus potest illud sciri sicut dixi possum titiũ cognoscere ignoratis pr̃e et matre. Aut ignoratur principium propter qđ aliqđ discernitur: et tunc necesse est ignorari ea que ex illo procedũt, ꝛ ista fuit opinio Dy. nam nisi sciatur que est causa seu materia iuris: nõ potest sciri ius qđ est causatũ seu materiatũ. ꝛ sic verbum oportet sumit̃ proprie, secundũ Jaco. de ra. Ad illud quod dicit̃ de audiente institutiones ꝛc. dico ꝙ nõ est necesse ꝙ anteꝗ̃ audiat iura debeat scire vnde descendat nomen iuris: s3 anteꝗ̃ sciat iuris diuisiones que statim infra ponunt̃ in. §. hui⁹ studĳ. ꝛ sequẽtibus. ad. l. certi. C. de iudi. dic ꝙ tales rectores non dant operã iuri, s3 sunt iuris et iustitie executores. Secũdo oppon. gloss. ꝙ
3 ius †nõ descendat a iustitia s3 simul fuerint, vt. ĳ. e. l. iustitia. ibi ius suũ cuiq3 tribuens. dicit glo. ꝙ ibi debet exponi. i. hominis meritum seu debitũ. hic autẽ exponit̃ ius naturale gẽtium ꝛ ciuile seu scientia iuris ciuilis ꝛ tale ius descendit a iustitia. Dy. hanc sol. non approbat, s3 dicit ꝙ ius consideratur dupliciter: vno modo prout est virtus animo ꝛ habitu cõsistẽs: ꝛ tũc simul fuit cũ iustitia sicut ignis calor: nam statim cũ fuit iustitia fuit apta tribuere cuiq3 ius suũ, ꝛ ita loquit̃. d. l. iustitia. ĳ. eodẽ. alio modo sumit̃ ius prout est ars in preceptis ꝛ actis redacta ꝛ hoc modo pri⁹ fuit iustitia ꝛ tale ius ab ipsa sicut matre ꝛ materia descendit, ꝛ ita intelligit̃ hic. et hoc voluit dicere gloss. dum di-
4 cit: vel dic vt in obligatione et actione. Nã obligatio† est iuris vinculum ꝛc. vt insti. de obli. in prin. ad effectum autem perducitur per actiões, vt inst. de act. in prin. et sic se habet ius ad iustitiam sicut actio ad obligationẽ, vel executio ad sententiã. nã iustitia vult tribuere cuiq3 ius suum et ius illud exequit̃, ꝛ sic accipitur ius pro arte iuris vnde dicit ius est ars ꝛc. ꝛ iustitia p abno et equo nondũ in preceptis redactoꝝ differunt ius ꝛ iustitia in quatuor vt dixi super rubrica. Quidã etiam ad euitandũ dictum contrarium: habent hic quãdam gl. Yr. que talis est: Jus est a iustitia tãquam matre ꝛ materia appellatum non aũt deriuatũ et sic secundũ eũ ius non dicit̃ descendere a iustitia sed appellari: ꝛ secundũ hoc nõ ob. d. l. iustitia. s3 secũdũ hoc litera non responderet questioni preposite q̃ est vnde nomẽ iuris de-
5 scendat et ideo tene alias solutiões. ¶ †Tertio op. ꝙ ius nõ sit ars boni ꝛ equi imo boni ꝛ nõ equi ꝛ equi ꝛ nõ boni ꝛ dic vt in glo. vel dic s̃m Jacob. de ra. ꝙ hic non dicitur ꝙ ius sit semper bonũ ꝛ equũ, sed quãdoq3 equũ quandoq3 bonũ quãdoq3 ver. Sed contra hoc est copulatiua ꝛ, que est in litera ꝛ exigit cõcursum oĩm copulatiuoꝝ, vt. ĳ. de condi. instit. si heredi plures. sed dic ꝙ aliud est vnã qualitatem copulare substantiuos: ꝛ tũc de quolibet singulariter ipsa qualitas disponit vt hic. aliqñ due qualitates adĳciunt̃ vni substãtiuo: ꝛ tunc semper debent concurrere, vt in contrario. vel dic ꝙ bene concurrunt q2 de equo ꝛ bono ius disponit licet quãdoq3 simul quãdoq3 separatiꝫ. dic
6 ergo plenius ꝙ gloss. s̃m Jacob. de are. ꝙ ius† naturale arctat nos ad bonũ ꝛ equũ du3 liberos nr̃os cõpellit nos alere, vt. ĳ. eod. §. ius naturale. et de agno. lib. l. si qs a liberis. ꝛ ꝙ ipsi nos alant, vt. d. l. si quis a liberis. §. si vel parens. ꝛ. C. de alẽdis liberis a paren. l. j. ꝛ hoc ius dicit̃ semper bonu3 ꝛ equu3 sicut ꝛ illud quod vult legitima pacta seruari. ĳ. de pactis. l. j. ꝛ volũtate domini volentis rem suam in aliu3 transferre, vt insti. de reꝝ diuisione. §. per traditionem. ꝛ. C. mã. l. in re mãdata. Interdum est bonu3 s3 nõ equu3 vt illud qđ seruitutẽ ꝛ vsusf. induxit, vt. ĳ. de statu ho. l. iĳ. ꝛ. iiĳ. ꝛ insti. de iure personaꝝ. et. ĳ. eo. l. manumissiones. et de vsusf. l. j. et illud qđ statuit edificantem in alieno scienter perdere quod impedit, vt instit. de rerum diuisione. §. ex diuerso. ius vero ciuile interdũ est bonum ꝛ equu3, vt. ĳ. si cer. pe. l. si et me et titium. interdu3 est bonu3, s3 nõ equum. i. cum est rigidu3, vt. C. de pactis do. l. hac lege. S3 certe istud potest dici bonu3 ꝛ equu3 si hoc velit mulier nõ ea muita hoc cõtingit: s3 de bono ꝛ non equo. pone exemplu3. ĳ. depositi. l. bona fides. et di-

cta.l.j.de vsufr.interdũ bono meli⁹.vt.j.de offi.procõsul.et leg. l.obseruare.§.proficisci.⁊.l.ne qcq̃.in princip.interdũ iusto iustius est.C.de procur.l.exigendi.interdũ equo equi⁹.,.j.de furt.
7 l.si seru⁹ cõmunis.§.ꝙ vero.Ex quibus constat ꝙ ius† semper bonũ vel equitatẽ vel iustitiã summã desiderat sed vt neutrũ sine captione inuestigari potest eligiť ꝙ minimũ habet iniquitatis.vt.j.de reg.iur.l.quoties nihil.de his qui sunt sui vel alieni iur.l.ij.⁊ de fideicõ.liberta.l.solutio.§.penul.interdũ tamen arctatur ad id qđ est durum.vt.j.qui ⁊ a qui.l.prosperit.Jaca.de are.de hoc no.in gl.l.di.c.ius generale.⁊ dicta.l.exigẽdi.de procur.⁊.j.e.l.penul.⁊ dixi.C.de legibus.l.j.circa fi.dicit etiã Jaco. de ra.ꝙ nunꝙ bonũ equo contrariať simpliciter sed secundũ quid:q̃ illud quod eligiť ⁊ seruatur est melius ⁊ equius secundum quid:ius ergo cõe rigorosum habet matrẽ iustitiã ⁊ a iustitia procedit.deinde colligit glo.ꝙ iuriste sunt sacerdotes: q̃ ministrãt leges sacratissimas:⁊ ita adherent sacro.⁊ ideo sacerdotes dici possunt.vt.j.de rei vendi.l.que religiosis.⁊ sic videretur ꝙ iniuria eis illata vindicaretur sicut illata sacerdotib⁹.vt C.de epis.⁊ cle.l.si qs in hoc gen⁹.⁊ pro hoc.j.de iniur.l.pretor. §.actio.⁊ instit.de iniur.§.atrox.⁊ vide qđ dixi.j.§.huius studij.sed Jac.de ra.intelligit hãc literã solũ in legũlatorib⁹ siue iureconsultis qui leges sacratissimas condũt.C.de legi.l.leges sacratissime.⁊ q̃ iura tã ciuilia ꝙ canonica a deo processerunt. xvj.q.iij.c.vlti.⁊.C.de prescript.long.tempo.l.fi.nã legũlatores a deo licẽtiã acceperũt in aut.vt hi qui obligatas se habe.perhibent res minoꝝ.circa princip.⁊ isto respectu reges ⁊ principes olim erãt sacerdotes.vt.xxj.di.c.cleros.circa mediũ.⁊ not.j.de
8 re.di.l.sacra.Et no.ꝙ istud nomen sacerdos† multis modis sumitur in iure.vno modo pro legislatore.vt hic.alio modo ꝓ vero sacerdote qui sacrificat.vt.d.c.cleros.⁊.d.l.si qs in hoc gen⁹. alio modo pro eo qui sacrificat diabolo sicut malefic⁹ ⁊ mathematicus.vt.C.de malefi.⁊ mathem.l.nullus.alio modo sumiť pro quadã dignitate seculari.vt.C.de naturali.lib.l.j.⁊ de epis. ⁊ cle.l.si qs in cõscribendo.⁊ vide in alphabeto ⁊ quod dixi.j.§.
9 publicũ ius.Jtẽ not.ꝙ homines †efficiũtur boni aliqui metu pene aliqui spe premij.nã boni sunt premiandi ⁊ mali puniendi.C.de offi.recto prouin.l.iustissimos.⁊ de sta.⁊ imag.l.vt virtutum.vbi de hoc ⁊ principes sunt adeo missi in terrã in penã maloꝝ ⁊ laudẽ bonorum.extra de maio.⁊ obe.c.solite.⁊ de offi.or. c.ad reprimendã.vnde si vnus se bene gessit in vno officio princeps eũ debet promouere ad aliud maius.vt.C.de offi.prefe.ꝓto.l.in nomine domini.§.hec autem.Metu etiam pene qs cogitur facere bonũ.Sed contra hoc videť ꝙ nullus cogatur inuitus ad bonũ.xxiij.q.v.c.ad fidẽ.sed de hoc dic vt ibi not.in glo. ⁊ per Archi.in rosario ⁊ eadẽ causa.q.j.⁊.q.vj.per totum.et dixi.C.de legi.l.leges sacratissime.Et facit bene iste tex.dum dicit premioꝝ exhortatione ad id quod sepe vidi de facto. Ptãs fecit proclamari ꝙ quicũqꝫ presentaret talem malefactorem habeat centũ:an ista proclamatio valeat ⁊ presentãs debeat habere illa centũ.⁊ videtur quod sic:arg.huius litere.⁊.C.de statu.⁊ imagi.l.vt virtutũ.⁊.j.de condi.ob tur.cau.l.iij.§.si tibi indiciũ. qđ locũ habere posset vbi malefactor nõ esset apud me presentantẽ tempore proclamatiõis.vt.j.de fur.l.falsus.§.qui alienũ. ⁊ ꝙ premiuꝫ debeať presentãti bene facit ex quib.cau.serui pro pre.acci.lib.per totũ.⁊ videtur expressum.C.quibus ad liberta. procla.nõ licet.j. de latro.⁊ ibi videtur gl.expressa licet loquať in proclamatione facta ex parte principis vel procuratoris fisci. Jn contrarium ꝙ proclamatio non teneat facit quia potestati nõ est permissum donare pecuniã publicã.j.qđ vi aut clam.l.iij §.prohibere.⁊ de decretis ab ordine faciendis.l.ambitiosa.⁊ videť expressum ꝙ fieri non possit sine licentia principis.C.de prebendo salario.l.vnica.li.x.⁊.j.de bonis damnato.l.diuus. vbi diciť ꝙ de penis rei dꝫ satisfieri talibus seruientibus.presupponit ergo ꝙ non de pecunia publica et posset dici speciale in illo tit.ex qui.cau.serui pro premio accipiant liber.⁊ sic contrariuꝫ esset ius cõmune.circa hoc dic ꝙ aut potestas fecit ꝓclamationem cum cause cognitione ⁊ consensu presidentiũ negotijs ciuitatis ⁊ tunc valet:quia est honor fisci.ad quod.C.de naucul.l. nauiculariorũ.⁊.j.ad syl.l.lege cornel.in priu.⁊ in fi.si autem nõ fecit causa cognita:sed motu proprio non valet.ar.j.de adop.l. nã ita diuus.dic tamen ꝙ si aliquis malefactorẽ cepisset ⁊ in capiendo aliqua expendisset ꝙ possit recuperare.arg.j.ad.l.rho. de iactu.l.nauis honuste.§.j.⁊ optime facit.j.de captiuis.l.mulier.⁊ de re militari.l.nõ omnes.§.fi.⁊ pro hac distinctiõe.an fecerit causa cognita vel nõ facit.j.de postulã.l.⁊ puto de penis.l. fi.⁊ quod no.C.de postul.l.j.Guli.℄ Postea querit gl. vtrum diffiniať hic plus in genere.an etiã in qualibet specie sua dicit glo.in genere.Sed contra hoc videť:nam lex dicit ꝙ pars fundi recte diciť fundus.vt.j.de leg.j.l.plane.§.penult.et de fundo do.l.dotale.ij.respõso.ergo diffinito iure diffiniri videtur que-
10 libet eius pars.Jtem diffinitio† generis habet cõuenire cuilibet speciei cũ species sit sub genere.j.de reg.iuris.l. semper specialia.⁊ de ma.testamen.l.si peculium.ergo siue dicat diffiniri in genere siue in specie bene dictũ est.Jaco.℄ Jn glo. q̃ vt sacerdos.in fi.℄ Et hoc probat.j.ibi iustitiã nãqꝫ colimus ⁊c.q̃ labia sacerdotis custodiunt iustitiam et leges requirunť ex ore
11 eius Malachie.c.ij.vbi dicit Hierony.qđ sunt angeli† Dei. et Hostien.in proemio summe sue.quarta columna.ver.ciuili vero.dicit ꝙ aduocati ⁊ iudices exercentes recte eorum officia plus merenť ꝙ religiosi.⁊.xliij.di.sit rector circa mediũ.Ja.℄ Jn gl. vt in cõtractibus.in fi.vt.j.de officio presidis.l.illicitas.ij.rñ.C. de rescin.ven.l.ij.⁊.l.si volũtate.ex qui.cau.maiores.l.in cõtractibus.⁊ cõia vtriusqꝫ iudi.l.maioribus.Jaco.

1 ℄ Jste terminus ius secundum philosophuꝫ diuidiť in tres partes.
2 Sacerdotes preferunť magistratibus ⁊ sacerdos diciť persona publica.
3 An per sacerdotem acquirať alteri actio sicut per publicã personam vide.q.
4 Dies indictio ⁊ nomẽ consulis sunt de substãtia scripture publice.
5 Dialetici aliter sumũt speciẽ ꝙ faciamus nos legiste.
6 Concesso ancianis ꝙ possint ꝓuidere in ijs q̃ principaliter ꝓsunt reipublice an poterũt prouidere ꝙ fiat castrum vel ⁊c.

Huius studij Supra tractauit de iure ipm diffiniẽdo:hic tractat diuidẽdo.Et primo diuidit in duas spẽs.Scđo ponit rõnem diuisiõis.Tertio ponit substãtiã iuris publice cõsistentis in trib⁹.Quarto ꝓsequiť scđm mẽbrũ diuisiõis subdiuidẽdo in tria mẽbra ⁊ illa ꝓsequẽdo singulariter vsqꝫ ad.l.iustitia.scđa ibi.publicũ ius est. tertia ibi.publicũ ius in sacris.quarta ibi.priuatũ ius.℄ Jbi due sunt positiões.i.due sunt ꝯsideratiões quasi dicat ars iuris duo ꝯsiderat.s.publicũ ⁊ priuatũ ex quo resultat diuisio ꝙ ius aliud publicũ aliud priuatũ ꝙ quale sit subijcit ⁊ sic cessat oĩs obiectio ⁊ gl.supuacua est Jac.ꝫ scđꝫ philosophũ scđo politi-
1 corum.c.iiij.circa mediuꝫ diuiditur† in tres partes videlicet in sacram.publicã.⁊ priuatã.ibi videas.℄ Jbi.rei romane.i.imperij romani.nõ dicas solum ciuitatis romane.⁊ sic glo. est superuacua.Jac.Jbi.tripertitũ.i.in tres partes diuisum.Jaco. ℄ Jbi preceptis.s.institutis.Jaco.Opponit glo.ꝙ cũ ius publicũ sit tripertitum.sicut et priuatum quare non sic prosequiť illud sicut facit priuatũ dicit gloss.quia plura tractaturus erat de priuato.vel posset dici ꝙ inquantum publicũ respicit vtilitatem singulorum secũdario comprehẽdatur sub priuato ⁊ tractãdo de priuato etiam de ipso tractat.℄ Secũdo no.ꝙ in or-
2 dine litere sacerdotes† magistratibus preferuntur.⁊ quia sacerdotes sunt de iure publico.colligũt doctores ꝙ sacerdos est publica persona sicut ⁊ magistratus ⁊ rex diciť sacerdos ⁊ rex.de consecra.di.iiij.c.post baptismum.⁊ ideo dicũt ꝙ si aliquis faciat pacẽ alicui in manu sacerdotis vel promittat restituere vsuras vel male ablata ꝙ per ipsum sacerdotem sicut per publicaꝫ
3 †personam acqritur actio illis quoruꝫ interest ar.j.de magist. conue.l.penul.§.per legeꝫ.de adop.l.non aliter.vbi plene dicaꝫ ⁊ rempublicã saluam fore.l.ij.Jn cõtrariũ est regula generalis quo alteri stipulari ⁊c.vt.j.de ꝟb.obli.l.stipulatio ista.§.alteri. Et quia sacerdotes non debent se publicis actibus vel secularibus immiscere.C.de episcopis ⁊ cle.l.repetita.⁊ extra ne clerici vel mona.secu.nego.se immisce.per totum dominus Guido de suꝫ.tenet primam opinio.⁊ si non prodesset ad act.qđ saltem prosit ad exceptionẽ.Contra hoc tamen est glo.j.de pac.l.idem in duobus.§.fina.nec tex.iste bñ aperit ꝙ sacerdos sit publica persona de iure canonico videtur expressum quod sit publica persona ⁊ possit alteri querere extra de vsur.c.quãꝙ.lib.vj.cuꝫ ibi nota.maxime per Hꝛa.⁊ Joan.mona.Cardi.de hoc not.in Specu.de instru.edit.§.nunc aliqua.ver.item pone cum qdam fenerator.⁊ plene dixi.C.de transa.l.trãsigere.ver.item consueuit queri vtrũ pax facta de vsur.super rubrica.versi.dominus Dy.in ista materia.Andre.pisanus ⁊ Gul.de cu. distinguũt aut sacerdos stipulatur de his que pertinent ad suum officiũ vt ab vsurario ꝙ restituet vsuras:⁊ tunc potest:q̃ cum concessuꝫ sit absoluere ergo ⁊ stipulari ab eo ꝙ restituet ⁊ omnia que spectant ad absolutionem.j.de iur.om.iu.l.ij.⁊ de procura.l.ad rem.⁊.l.ad legatum.⁊ pro hoc bene.C.de his qui in eccle.ma.l. j.⁊ in aut.q.modis natu.effi.legi.§.quantum vero.coll.vj.licet quidam dicant ꝙ ibi loquatur in scriptura priuata.sed ꝙ ibi esset scriptura publica videtur q̃ ibi erat dies indictio ⁊ nomẽ
4 †consulis que sunt de substantia publice scripture in aut.vt ꝓpo.no.impe.in prin.non auteꝫ exiguntur in scriptura priuata. vt.j.de

vt.ff.de pigno.l.cũ tabernam.§.idem quesĩt. Si vero de hĩs que non spectant ad eius officium: tũc stipulari non possit. ⁊ ita intelligant iura ad hoc adducta. et vide etiam qđ notaui.s.e.l. in prĩ.ibi, cuius merito qs nos sacerdotes ⁊c. Deinde gl. super vacuo tractat hic de specie ⁊ genere dicens ꝙ dialetici aliter su
5 munt speciem ꝙ nos legiste.†et verum est: qꝛ nos legiste quandoꝗ accipimus speciē pro corpore, si cer.pe.l.ij.⁊.l.certũ. qñꝗ pro forma seu modo. Et gl. reprehēdit Place. ⁊ male. nã Place. accepit speciē sicut accipiũt dialetici dicēs ꝙ ius tractãs sup rebus ptinētibus ad publicã vtilitatē principalr est vna spēs seu vna pars. Jus vero tractãs de iuribus priuatoꝝ pncipalr ⁊ in genere quo ad oēs priuatos nõ quo ad Petrũ vel Martinũ vel bouē ⁊ equũ. est alia spēs seu pars iuris ⁊ appellat ius priuatũ. Ja. de ra. Glo. ēt q̃ est sup ver. quo ad statũ. ⁊ incipit ꝯseruandũ nõ bene dicit fm Ja.bu. ⁊ ideo dic fm eũ ꝙ esse sacra et sacerdotes ꝯtinet principalr ad vtilitatē rei publice romanoꝝ. Sꝫ esse pertinet loco vel villa pertinet principalr ad vtilitatē illius loci vel ville ⁊ secũdario ad rēpublicam romanoꝝ. Ex quo
6 colligit ar. ꝙ si cōcessum est ancianis† ꝙ possint ꝓuidere in hĩs q̃ principalr pertinēt ad vtilitatē cōis ⁊ ipsi ꝓuiderũt ꝙ fiat castrũ vel fortilitia in aliquo loco ꝓ defensiõe ⁊ cōmodo ciuitatis qđ talis ꝓuisio valeat inquãtũ ordinat qđ castrũ vel fortilitia fiat. qꝛ hoc pertinet principalr ad vtilitatē cōmunis. sed inquantuꝫ prouident quod in tali loco non valeat prouisio: quia hoc non spectat principaliter ad vtilitatem cōmunis, sed illius loci vbi ordinauerunt fieri castrum. ar.ff.de sta.ho.l. queritur vel posset dici ꝙ licet sint due prouisiones, scilicet vna de fiēdo q̃ spectat ad vtilitatē communis: alia de fiēdo in illo loco que spectet ad vtilitatem illius loci principaliter: secũdario tamen ad vtilitatem communis ⁊ sic ad vtilitatem preualet valeat in totũ dicta prouisio arg. d.l. queritur.⁊.ff.de arbi.l.celsus. Jaco.but. ¶ In glo. a naturali. Istud exemplum quod dat glo. de iure naturali non videtur bonum: qꝛ non videtur esse de iure naturali sꝫ gentium vt no.glo.ff.l. nã hoc natura. de condi. inde. ⁊ quia isto tali iure non participãt animalia bruta: ⁊ quia ibi dicit neminē quasi honeste loquatur: ⁊ ideo melius exemplũ videret de educatione liberorum. sed nec illud videt bonum: qꝛ educatio liberorum necessaria ⁊ coacta est de iure naturali, vt dicam.ff.§.proxi. dic ergo ꝙ exemplũ glo. est bonũ: sed glo. nõ intellexit de illo iure naturali qđ cōpetit omnibus animalibus ex instinctu nature: sed de illo iure naturali in quo sunt precepta ⁊ prohibitiones: ⁊ qđ cōpetit solũ hominibus ⁊ hoc innuit hic gl. in fi. Jac. butri. ⁊ vide qđ pulchre dixi.ff.e.l. vt vim. circa fi.

1 ¶ Nota ꝙ valet argumentũ ab effectu qđ quomodo probetur vide Albe. hic.
2 Jus naturale accipit pro.l. diuina siue mosaica ⁊ aliis multis modis quid sit ius naturale. ⁊ nu.3.
4 Natura naturãs est deus: natura aũt naturata est homo.
5 Nec matrimoniũ nec coniunctio est de iure naturali.
6 Procliuus est cursus ad voluptatem ⁊ natura imitatrix vitiorum.
7 De iure naturali quilibet coitus erat impunitus ⁊ permissus nec erat distinctio inter filios legitimos ⁊ spurios.
8 An per filios naturales ⁊ spurios seruet parentum nomen et memoria.
9 De iure naturali primeuo frater poterat coire cũ sorore.
10 Educatio liberoꝝ an sit de iure ciuili an vero de iure naturali.
11 Matrimoniũ an fuerit institutũ de iure naturali an de iure diuino.
12 Quare matrimoniũ dicat potius a matre ꝙ a patre.
13 Quod filij teneant alere parentes an sit de iure naturali. no. dictum philosophi.
14 An scholares teneant alere suum doctorem legentem.

Jus naturale.

Primo ponit diffinitionē iuris naturalis vsqꝫ ibi. nã ius. ibi de
1 clarat diffinitionē vsqꝫ ibi. hic descēdit. ibi ꝓbat† p ar. ab effectu qđ est validũ. vt.ff.de re.iur.l.cuius effect⁹. Et ꝓbat sic si effectus iuris naturalis cōuenit oibus aĩalibus vt ptꝫ in exēplis hic positis ergo ⁊ ipm ius naturale. Et canonizat⁹ est iste.§. in decretis.j.di.c.ius aũt naturale. ⁊ vide qđ ibi no. ĩ gl. ⁊ p Arch. ⁊ vtrũ tale ius sit mutabile ⁊ circa illud possit dispēsari plene dixi. C. de pcibus imperatori offerē.l.quoties.⁊.S. in pemio.§. discipuli. ver. verũ. qꝛ in vniqua re. v.di. in princ. ¶ Oppone ꝙ ius
2 naturale† accipiat pro lege diuina siue mosayca. vt inst. de oblig. que ex delicto nascunt circa princi. in diffinitione furti. ⁊.ff. de furtis.l.j.§.furtũ. Sed dic ꝙ ius naturale sumit multis modis vt in gl. ⁊ melius no. ⁊ habetur.j.di.in prin. ⁊.v.di. ⁊ no. in insti. de iure naturali. in prin. ¶ Item oppo. glo. de vermibus et cuculo que non generant, sed sol. vt in gl. et secunda sol. melior est fm Jacob. butri. Et pro declaratione huius litere dic ꝙ ius naturale hui⁹ artis inclusũ preceptis ad humani generis regimen est inuentũ: nam est etiam aliud ius naturale quod etiã herbis ⁊ arboribus est cōmune sed non huius artis preceptis
3 inclusũ. ius naturale est† quod est insitum animalib⁹ a natura: id est diuina dispositione ⁊ vt hominem esse exceptiue herentem in duab⁹ naturis, scilicet vnam quã communem habet cũ ceteris animalibus, scilicet sensualitatem ⁊ secundũ hanc naturam hic describit ius naturale. alteram vero habet communeꝫ cum angelis, s. rationabilitatem fm quam ius naturale diffinitur in canone.j.di. ius naturale. Et est ius naturale quedã nature ratio humane creature insita ad faciendũ bonũ cauēdũꝗ contrarium vt in prin. decretorum et istud conuenit soli homini. Sed prout conuenit cuilibet animali est quoddã ius nature
4 sensibilis in eius productione a natura inserta† ꝙ natura naturans, id est deus docuit inserendo habeat siue habitũ eius nature naturate in eius productiōe. Et de ista natura naturãte q̃ est deus habet.ff.de iudi.l.sed ⁊ si restituat. in fi. de natura naturata insti. de ver. ob.§.cōditiones. ¶ Item oppo. quia vt hic loquitur de coniunctione matrimonij que habet per consensum: ⁊ hec non videt de iure naturali cũ eo iure inducta conuenient omnibus animalibus vt hic dicitur. sꝫ consensus non conuenit brutis animalibus ergo talis consensus non est de iure naturali. Si aũt intelligamus de coniunctione actuali, siue ꝯsensu legitimo q̃ conuenit omnibus animalibus illa est cũ peccato ⁊ hoc non videt bene dictum ꝙ iure naturali moueamur ad peccatũ, qđ esse nõ debet. C. vnde vi.l. meminerint. Ad hoc dicit
5 gloss. ꝙ nec matrimonium † nec coniunctio actualis est de iure naturali: sed motus q̃ inducit ad talem coniunctionem qui motus est impunitus, vt.ff. de penis.l. cogitatiōis. nã natura inducit ad talem motũ. in authenti. de non eligendo secũdo nubentes.§. optimũ. ⁊ natura humana quodam modo labitur ad delicta. in aut. de monachis.§. si vero. ⁊ oīs etas ab adolescentia prona est ad malũ. xij.q.j. omnis etas. Genesis. ij.c. ⁊ procliuus
6 †est cursus ad voluptatē ⁊ natura imitatrix vitioꝝ. xx.q.iij. procliuus. sed quicquid dicat gloss. dic fm Jaco. de are. ꝙ consensus animoꝝ non est de iure naturali: quia de eo non participãt animalia bruta vt predixi. Sed motus ad coitũ ⁊ ipsa carnalis commixtio bene sunt de iure naturali cũ tales motus ⁊ coitus fuerint ante ius gentiũ vel ciuile ⁊ a stimulis et instinctu nature processerant et de eo etiã animalia bruta participant nec considerat licitum ab illicito. nec per hoc potest dici ꝙ ius naturale inducat ad peccatum: qꝛ eo iure quilibet coitus erat impunit⁹
7 et permissus. † nec erat distinctio filioꝝ legitimoꝝ ⁊ spuriorum. vt in aut. q. mo. nat. effi. sui.§. pe. ⁊ fin. ⁊ ideo ibi dicitur ꝙ qui legitimant restituũtur iuri nature. postea per alia iura fuerunt distincti coitus ⁊ aliqui reputati liciti alij illiciti. licit⁹ coitus appellatur matrimonium ex quo liberi procreantur in memoria parentũ conseruat in euum. vt.ff. de ver. sig.l. liberorum.
8 †nã per naturales vel spurios memoria parentũ nõ conseruatur.ff. de his q sunt sui vel alie. iur.l.fi. de stat. ho.l. cũ legitime. ⁊ l. vulgo. ⁊ de ri. nupt.l. lege. Jaco. tamen de ra. dicit contrariuꝫ: qꝛ ius naturale prout cadit in homine debet regi a ratione cuꝫ homo sit animal rationale.ff. de dãno infecto. l. pretor.§. ij. alia autem animalia not.ff. si quad. pau. fe. dic.l.j. quare motus illicitus nõ debet dici de iure naturali in aut. de mona.§.j.⁊.§. tertij. sed glo. opinio ⁊ Jac. verior est ⁊ eam approbat Guli. Jure enim naturali primeuo frater poterat coire cũ sorore etiam se
9 cundũ† legem diuinaꝫ qua dictũ erat, crescite ⁊ multiplicamini ⁊ replete terram. et hoc fuit propter paucitatem gentiũ quod postea prohibitũ fuit.ff. de rit. nupt.l. final. ⁊ institu. de nup.§. ij. ¶ Item opp. ꝙ educatio liberoꝝ sit de iure ciuili cum ius ciuile ad hoc inducat obligationem ⁊ actioneꝫ, vt.ff. de lib. ag.l. si quis a liberis.§. si filius. responde. motus ad educandum filios
10 ⁊ ipsa educatio† voluntaria procedit ab instinctu nature ⁊ illa est de iure naturali. ⁊ ita loquit hic sꝫ postea est redacta ad necessitatē de iure ciuili ⁊ perdita obligatio ⁊ actio vt in cōtrario ⁊ illa est de iure ciuili. vt.ff.e.l. ius ciuile. Item dicit gloss. ꝙ ius pretorium est de iure naturali quod non est bene dictũ vt sit de naturali eqtate. vt.ff. de minor.l.j.⁊ de le. prestan. contra ta. bo. pos. petita.l.j. in prin. ⁊ aliud est esse de iure naturali aliud de ratione naturali. ¶ Deinde no. ꝙ peritia attribuitur animalib⁹ brutis ⁊ feris sed improprie. vt.ff. si qua. pau. fe. di.l.j. ¶ Quero an sit matrimonium de iure naturali. Canoniste tenēt ꝙ sic su
11 mendo† ius naturale pro iure diuino. vnde dicunt fuisse institutũ in paradiso. vt. xxxij.q.ij.§. his ita. ⁊ ita tenet Hoff. in summa de sponsa.§. fuit autem institutũ. Posset tamen dici ꝙ forma ⁊ solennitates matrimonij fuerũt inducte a iure ciuili ⁊ cũ forma det esse rei. vt.ff. ad exhibē.l. iul. potest dici matrimoniuꝫ

esse de iure ciuili.⁊ pro hoc bene facit.C.de prob.l.nō nudis.ibi ciuili iure ⁊c.nec est inconueniens ꝙ dictum matrimoniū processisset a iure naturali quo ad originē.⁊ ciuili quo ad solēnitates:q2 sic est ēt in acceptil.ꝟ.de acceptil.l.si cū vno.⁊.l.⁊ an inutilis.§.fin.Et ad hoc facit qd̄ dixi.C.de preci.impe.offe.l.quoties.iij.col.versi.item videtur ius naturale mutabile:⁊ quia solennitatibus inductis de iure ciuili postea est additum ⁊ mutatū iure canonico maxime circa graduum prohibitionem vt extra de consan.⁊ affi.c.non debet.isto respectu posset dici matrimoniū de iure canonico.de hoc vide quod not.in gl.insti.de iur.natu.circa prin.litera ista facit ꝙ sit de iure naturali:q2 ex motu nature videtur venire pro hoc in aut.de non eli.sec.nu.§.optimū.de rest.⁊ ea que parit.§.vnuz.⁊ videt̄ expressum in aut.quomodo opor.episcopos.§.quāto igit̄.in fine.Quod sit de iure gentium,facit quia exigitur consensus ⁊ per consensum contrahit̄, vt.C.de repudijs.l.consensu.cum ergo contractus exceptis quibusdam sint iurisgentium:vt.ꝟ.eo.l.hoc iure.ergo ⁊c.Bald.Sz
12 quare magis dicitur matrimoniū †a matre ꝙ patrimonium a patre:ratio est:quia mater laborat in procreatione liberoꝝ:q2 ante partū onerosa:in partu dolorosa post partū laboriosa extra de conuersione infidelium.c.ij. Sed quero nunqd pactum statutum vel consuetudo valeat contra educationē liberoꝝ: dicendum ꝙ non:q2 est de iure naturalis sanguinis que sunt immutabilia,vt.ꝟ.de reg.iur.l.iura sanguinis.⁊ insti.de iure naturali.§.sz naturalia.⁊ ita tenet Baleot⁹ in margarita de alimētis ver.pone questionem de facto,pater emācipauit.⁊ in speculo q filij sint legitimi.⁊ vtrobiqz de materia alimentorum satis tractat̄ et late dixi dicta.l.si qs a liberis.de liberis agnoscen.et per Roff.in libello de actione preiudiciali de partu agnoscendo.⁊ de alimentis vxoris dixi.C.si secundo nupserit mulier.l.j.
13 ¶Item quero an educatio†parentum a liberis sit de iure naturali.Et vr̄ ꝙ sic:nam philosophus.ix.Ethicorum dicit quod in his que pertinent ad substētationez nature,q̄ est per nutrimentum filij maxime debent sufficientiaz prebere parentibus. sunt eniz in hoc eis debitores sicut causis essendi per generationem.vnde ⁊ circa ea que pertinent ad conseruationē ipsius esse magis debent subuenire parentibus ꝙ sibijpsis ⁊ ꝑ hoc.ꝟ.de liberis agnoscē.l.si qs a liberis.in princip.⁊.§.si vel parens.in contrarium videtur:quia non omnia animalia hoc faciunt ⁊ videtur contra ordinem nature,vt.ꝟ.de inofficio.testamen.l.nā et si parentibus.dic aut queris de ordinata dispositione ⁊ volūtaria ⁊ qua tenemur benefacientibus benefacere:⁊ tūc est de iure naturali,vt.ꝟ.de condi.inde.l.si non sortem.§.libertis.⁊ ita intelligatur dictum philosophi.si aūt queratur de educatione coacta qua filij coguntur alere parentes illa est de iure ciuili,vt dicta.l.si qs a liberis.§.si vel parens.ꝟ.de liberis agnoscen.Jaco.
14 bu.¶†Est etiam notandū ꝙ quidam dicunt scholares teneri alere doctorē legentem:q2 appellant̄ filij.C.de excus.artificū.l.j.lib.x.credo eos teneri ex vrbanitate nō ex necessitate.pro hoc.ꝟ.ti.proxi.§.primus diuus.⁊ qd̄ ibi dixi pro prima opinione.e.ti.⁊ ea.l.§.deinde septus.

1 ¶Jus gentiū in quo differat a iure naturali.
2 Uocabula ⁊ seruitutes an fuerint inuenta de iure gentium.

1 **Jus gentium.** †Jus gentiuz est quo soli homines vtuntur ⁊ in hoc differt a naturali:quia illud omnibus animalibus est cōe.hoc dicit vsqz ad.l.ius ciuile.Et vide quod not.in aut.de monachis.in princ.iste.§.canonizatus est.ꝟ.di.ius gentiū.⁊ vide quod ibi no.Et an
2 †eo iure fuerint inuēta vocabula ⁊ seruitutes,vide ibi ꝑ Arch. Et de isto iuregentiū agitur in omnibus legibus sequentibus vsqz ad.l.ius ciuile.⁊ pōt diuidi in tres partes.primo eīn ponit diffinitionē iurisgentiū.vsqz ibi,ꝙ a naturali.secūdo ibi ponit̄ differentia inter ius naturale ⁊ iusgentiū vsqz ad.l.veluti.ibi ponunt̄ exempla iurisgentiū vsqz ad.l.ius ciuile.Ja.but.

1 ¶Religio ⁊ eius exercitiū que debetur erga deum est de iure priuato.
2 Que sit differentia inter religionē ⁊ pietatē,⁊ qd sit religio.
3 Quare sit obediendū matri sicut patri.
4 Modica castigatio concedit̄ parentibus in filios ⁊ patronis ⁊ dominis in seruos vel libertos magistris in discipulos.
5 Quid sit secundū Tulliū quod nos inducat ad amorē parentū ⁊ obedientiam.
6 Ciconia est nobis exemplo qua pietate vti debeamus erga parentes.
7 Romani vocant communiter ciconiā piam.
8 Nota de filia que lactauit propriā matrē existentē in carceribus ⁊ cognita pietate filie mater fuit relaxata.
9 Quare pater magis diligat filiuz ꝙ econtra vide rationem ſm philosophum.
10 An pater sit magis diligendus ꝙ mater:parentes vtrū sint preponendi oibus alijs in honore an nō.⁊ nu.11.
12 Coram cano capite consurge ⁊ honora vultū potentis.leuitici xix.cap.
13 Jn quibus consistat honor paternus ⁊ reuerētia paterna ⁊ qūo debeant honorari parentes.⁊ nu.14.
15 Jn omnibus an sit obediendū parentibus.
16 Uidendū est de amore patrie ⁊ sciendū ꝙ crimen expugnate patrie est graue:vnde dicat̄ patria.⁊ nu.17.
18 Multi pro patria paupertatem ⁊ mortē sustinuerunt.vide hic vnum exemplum.
19 An filius teneat̄ obedire duci exercitus precipienti ꝙ pugnet ꝑ patria contra patrem.
20 Uide magnum exemplū codri regis Atheniensiū vt liberaret patriam vel suos belli faceret victores.
21 Nota maximā bruti in filios iustitiā ad protectionē patrie.
22 Quare pater magis diligit filiū ꝙ seipsum.
23 Nota istud dictū Tho.in.ij.secunde.
24 Si patria vnum precipiat ⁊ pater aliud cui magis sit obediendum.
25 Jn publicis causis filiusfamilias habet̄ pro patrefamilias.
26 Jn dubio est obediendū patrie.

Eluti. Oppo.ꝙ religio sit de iure publico:cū cōsistat in sacris,vt.s.l.j.prima.§.ius publicum.⁊ sol.vt in glo.⁊ tene vltimā solu.que hoc dicere voluit ꝙ hic loquitur de religione ⁊ exercitio
1 †eius que debet̄ erga deum.⁊ illa est de iure priuato in contrario loquit̄ de rebus sacris que pertinent ad publicam vtilitatē, vel dic ꝙ religio erga deum est iuris publici:⁊ ideo ꝙ in diuinā maiestatem committitur in omnium fert̄ iniuriam,vt.C.de here.l.manicheos.⁊ ideo dic ꝙ prosequitur nedū ea que sunt iuris priuati sed etiam publici ſm Jacob.de ra.et dicitur religio quasi regula ligata secundum Hugo.hic autem proprie accipitur pro fide,vt not.C.de summa trini.l.j.aliter sumitur religio prima Jac.c.j.vel posses dicere ꝙ religio omnium hominum in commun spectat ad vtilitatez publicam:singulorum autem in singulari spectat ad priuatam.Jtem no.ꝙ religio est inter deuz
2 †⁊ hominē pietas inter patrem ⁊ filiū.⁊ vide ꝙ de hoc nota.C.de neg.ge.l.officio.Et dic ꝙ religio est virtus ⁊ species quedam iustitie per quam ordinamur ad reddendum deo cultum:reuerētiam ⁊ honorem:quia est primum ⁊ vniuersale principiū nostre productionis in esse ⁊ in noie gubernatiōis.Et huius virtutis multi sunt actus per quos reddere possumus deo cultū.s.orare, adorare,iurare:q2 iurando per eum eidem reuerentiam inhibemus cum inuocem⁹ eum in testem ad confirmationem eoꝝ que dicimus.Jtem vouere sacrificare ⁊ laudare ⁊ inde dicūtur religiosi.extra de religiosis domibus.per totū.Et de ista virtute religionis bene habet̄ in moralio Bald.de cu.c.religio est virtus. ⁊.C.de summa tri.l.j.in glo.per Archi.extra de regulari.c.ij.li.vj.⁊ per Joan.an.de regu.iuris.c.non est sine culpa.⁊ per Ualerium maximum de religione neglecta:⁊ per Thomam in secunda secunde.de religiōe.⁊ in alphabeto dictione religio.¶Jtez no.ꝙ parentibus obedire debem⁹:ergo ⁊ matri,vt.ꝟ.de ver.sig.l.appellatione parentis.⁊.C.de testamen.ma.l.contra volunta-
3 tem.†q2 pietas equa debetur patri ⁊ matri licet potestas sit inequalis,vt.ꝟ.d cura.furio.l.furiosē.⁊ in diuina pagina honora patrem ⁊ matrem.xij.q.ij.c.ebron.Ergo idem videtur in emancipato ⁊ sic est contra.ꝟ.ad le.cor.de sic.l.filius.in princ.Sz hoc in his in quibus nullum versatur delictum ⁊ de excusando filiū per iussum patris querit̄ quia tūc excusatur qui est in potestate atrocitate cessante secus in emancipato vt ibi ⁊.ꝟ.de his quib⁹ vt indignis.l.in fraudem.§.vltimo.⁊ de regu.iur.l.velle non videtur.⁊.l.ad ea que atrocitatis.vbi de hoc Jacob. Et parentibus concessa est modica castigatio si filij eis non obediant,vt.ꝟ.de pa.po.l.iij.modica etiam castigatio concessa propinquis pa-
4 tronis†dominis ⁊ magistris si eis non pareatur,vt.C.de emen.ser.⁊ de emendatione propinquorum.⁊.ꝟ.loca.l.item queritur.§.item iul.⁊ prelatis vt extra de maio.⁊ obe.per totum.⁊.xciij.di.c.dictum est.post deum igitur honorādi ⁊ amandi sunt parētes ⁊ eis obediendū quia sunt principiū secundariū nostri esse. dicuntur eīn parētes quasi parientes.vnde sicut ad virtutē religionis de qua dictum.s.pertinet exhibere cultum deo:ita ad virtutem pietatis pertinet exhibere reuerentiā parentibus ⁊ patrie vt patet per philosophū.viij.Ethicoꝝ.Et Tullius in libro
5 rhetoricoꝝ.pietas†per quā sanguine iunctis patrieqz beniuolis officiū ⁊ diligēs tribuitur cultus ⁊ ad amorē ⁊ obedientiam parentū principalr̄ nos inducunt primo sacre scripture authoritates.ꝟ.

ritates.j.ad Timothe.v.c.mutuā vicē reddite parētib⁹.ꝛ eccle-
siastici.iij.q timet deū honorat parentes ꝛ quasi dominis ser-
uit ijs qui se genuerūt opere ꝛ sermone.ꝛ.vij.c.honora patrem
tuū ꝛ gemitus matris tue ne obliuiscaris:memento quia nisi ꝑ
illos natus nō fuisses ꝛ retribue illis quomodo ꝛ illi tibi.ꝛ in
ꝑceptis decalogi exodi.xx.c.honora patrē ꝛ matrē vt sis lōgeu⁹
sup terrā.Scdo sagacitas instigantis nature. Instinctu nāqꝫ
nature mouent̄ etiā irrationabilia ad amorem parentum sicut
dicit beatus Ambrosius in exameron de ciconijs ꝙ proprijs
6 ꝑēnis parētes nudatos tegmine plumaꝝ suarum fouent col-
lato cibo pascunt ꝛ fulcro alarum suaꝝ subleuātes ad volādū
exercent.vnde idē Ambrosius ait animalibus nō est graue qđ
est pietatis plenū:non est onerosum quod soluitur debito natu
re:non recusant aues patrem pascere quas nō scripta lex ſꝫ na
tura constringit ad hoc conueniūt nō precepto sed gratie natu
7 ralis officio:est enim natura pietas apud eas ꝛ iō Romanoꝝ
vsu ciconia pia auis vocatur. Tertio infirmitas pie ꝛ fragi-
lis creature quam debemus imitari in pietate.de hoc ponit exē
plum Valerius.lib.v.c.x.de quadā filia q̄ nutriuit matrē lacte
mamillaꝝ suaꝝ in carcerem positā ex crimine capitali ꝛ custos
8 carceris motus pietate eidē filie aditū dabat non permittens
tamen ꝙ cibum aliquem eidē afferret.patefacto autem negotio
ꝛ eo deducta ad consiliū que mirabilis fuit visa mulieri pene re
missionē impetrauit.Quarto immēsitas beniuolētie qua sciūt
filij a patribus se amari plusquā ipsi reament vt probat philo-
sophus.viij.ethicoꝝ.patres plus diligunt filios ꝙ̄ econuerso:
9 quia pater habet de suo in filio non econuerso.Quinto ꝑtio-
sitas beneficentie per quā debent patres a filijs pre alijs reama
ri.vñ philosophus.viij ethicorum loquens de amore parentuꝫ
sic ait:Est aūt ad parētes quedā amicitia filijs ꝛ hominib⁹ ad
eos:scilicet parentes vt ad bonum ꝛ superexcellens.bene eīm fe
cerunt maxime filijs.essendi eīm et nutriendi causa sunt parētes
natis ꝛ ei⁹ ꝙ est disciplinari.ꝛ Cato dicit parētes ama.ꝛ in ver
sibus.nō egra charos pietate parentes nec matrē offendas dū
vis bonus esse parēti.ꝛ de hoc no.ꝛ tetigi.j.ꝙ metus causa.l.isti
quidem.§.fina.¶Et qꝛ ista materia moralis est adhuc quero
10 vtrum pater sit magis diligendus ꝙ̄ mater vel ecōtra.Et pri-
mo videtur ꝙ mater qꝛ et ipsa magis diligit filios vt probatur
viij.ethicorum.tum qꝛ magis laborat in procreatione ꝛ educa
tione filiorum:tum qꝛ est magis certa ꝙ pater.vt.l.de in ius vo
can.l.qꝛ semper.in contrarium est ꝙ dicit Hieronymus super
Ezechielem post deū diligendus est pater ꝛ postea dicit de ma
tre.ergo ꝛc.ꝙ sint equaliter diligendi videt̄ probare preallega.
l.furiose.j.de cura.furio.vbi dicit̄ ꝙ patri ꝛ matri debet̄ equa-
lis ꝛ pietas licet sit inequalis potestas dicendū tamen secundū
philosophum ꝙ inquantum sunt principium generationis pa
ter est magis diligendus:quia pater est agens in generatiōe et
mater patiens.habito autem respectu ad vitia vel virtutes pos
set mater tantū excedere patrem in virtute ꝙ esset magis diligē
da.dicit enim philosophus.viij.Ethicorum ꝙ potest esse tanta
distantia virtutis ꝛ malitie ꝙ amicitia soluitur vel saltem dimi
nuit̄.Et ideo dicit Ambrosius ꝙ boni domestici sunt malis fi-
lijs preponendi. Item quero vtrū parentes sint preponendi o-
11 mnibus alijs in honore.Circa qđ sciendū ꝙ diuersi sunt gra-
dus honoris q̄ debentur diuersis.primus est commune princi-
palis cause.secūdus est sapientie.tertius bonitatis.honor siue
preeminentia principij triplex est.prima est quantū ad esse na-
turale que producit de non esse in esse.ꝛ hāc habet pater carna-
lis ꝛ huius ratione honorādus est parens carnalis pre alijs:et
ideo dicit honora patrem ꝛ matrem.ꝛ ecclesiastici.vj.memento
ꝙ nisi per eos natus non fuisses.alia preeminentia principian-
di est quantum ad esse spirituale.ꝛ ista ratione honorandus est
prelatus pre alijs.Ecclesiastici.iij.tāꝙ dominis seruite eis qui
genuerunt opere ꝛ sermone.alia est preeminentia principiandi
quantum ad esse tēporale:ꝛ secundū hanc honorādi sunt prin-
cipes seculares, vt Imperator ꝛ Rex.vñ in epistola Petri.ij.c.
deum timete:regem honorate.secūdus gradus principalis ho-
12 noris est ratione sapientie.ꝛ fm hoc honorandus est doctor:
iudex:literat⁹ ꝛ senex:vnde leuitici.xix.Coram cano capite con-
surge ꝛ honora vultum potentis.ꝛ pro hoc.j.de iure immuni-
tatis.l.semper.vbi de hoc tertius grad⁹ principalis honoris est
ratione bonitatis.et secundūꝫ hoc honorandus est vir sanctus.
vnde Apostolus ad Philip.ij.de epafrodito dicit:excipite illū.
ꝛ sequtur ꝛ honore habetote:quia propter opus Christi vsqꝫ ad
mortem accessit tradens animaꝫ suam.Est etiam sciendū ꝙ ho
nor paternus principaliter consistit in duobus,scilicet in reuerē
tia ꝛ sustentatione corporali.Reuerētia autem paterna consi-
13 stit in tribus:in affectu:timendo offensam paternā ex amore.
vnde Hieronimus prebeatur patrib⁹ honoris mixta formido
in effectu:ꝛ hoc obediendo ad epheseos.v.c.filij obedite paren-
tibus vestris.Et in signo assurgendo ꝛ inclinādo eos preponē
do ꝛ similia faciendo que sunt signa honoris:vñ Apostolus ad
Romanos.xij.Cui honor honorem:Cui tributū tributum.Su
stentatio etiaꝫ consistit in tribus:scilicet in solatio verboꝝ.Ec-
clesiastici.iij.dedecus filij pater sine honore.dicit glos.discipuli
honore ꝛ solatio debent fouere parentes.vnde Hieronymus de
honorandis parentib⁹.Nemo patreꝫ asperis verbis ledat affe
14 ctum sonent quicqđ lingue dixerint liberorū hec filiorum ora
loquantur ꝙ parētes debeāt audire in seruitio.vnde Ecclesia-
stici.iij.qui timet deū honorat parētes ꝛc.ꝛ ibi multa circa hoc.
Item in exhibitione necessariorū.vnde Hieronymus honora
patrem tuum nō in verborum sono qui potest inopiam paren-
tum cassa adulatione frustrari:ſꝫ invictus necessarijs ministrā
dis.ꝛ philosophus.ix.Ethicorum:videtur ꝙ in his que perti-
nent ad sustentationem nature ꝛc.vt dixi.§.l.proxima.§.ius na
turale.dicendum ergo ꝙ patri nō debetur omnis honor:qꝛ nō
largitor vniuersalis omnium bonorum sed particularis.nec cō
tinet in se omnem preeminentiam honoris.ꝛ hoc est quod dicit
philosophus.ix.Ethicorum:non omnem honorem debent ho
mines parentibus:quia neque eundeꝫ honorem debēt patri et
matri.nec patri debēt honorem q̄ debetur sapienti vel qui de-
betur duci exercitus.Sed patri debet̄ honor paternus ꝛ matri
maternus:ꝛ cuilibet etiam seni debetur honor. Itē quero vtrū
15 debeamus obedire parentibus in omnibus.ꝛ videtur ꝙ sic.ad
Colossē.iij.c.filij obedite parentibus vestris in omnibus.hāc
questionem mouet philosophus.ix.Ethicoꝝ.in hec verba du-
bitationem etiam habet vtrum patri oportet omnia tribuere ꝛ
obedire.Et tenet ꝙ nō omnia parentibus debeant̄ sed quedaꝫ
etiam debentur cōsanguineis amicis bene factoribus ꝛ virtuo-
sis.hāc etiam.q.tractat Alex.de ales.iij.volumine summe.ꝛ te
net ꝙ obedientia debeatur parētibus ꝛ alijs:puta prelatis ec-
clesiasticis ꝛ secularibus secundū gradus ꝛ secundū distinctio
nem corporaliū ꝛ spiritualiū vt prelato ecclesiastico in spiritua
libus:seculari in tēporalib⁹:patri in regimine familie ꝛ cū his
concord.Thomas in secunda secunde.q.xxvj.art.iij.secūdo cor
pore questionis.Iuriste de ista questiōe facilius se expediūt di-
cendo ꝙ in atrocioribus non debent obedire filij parentib⁹:in
alijs sic.vt no.j.ad le.aql.l.liber homo.ꝛ de reg.iur.l.ad ea que
atrocitant.ꝛ ibi plene dixi pro hoc.xj.q.iij.c.nō enim semper.et
de offensa parentum tetigi.j.de her.insti.l.quidam cum filium.

Post deū pater est amore prose-quendus.

¶Nunc trāseamus ad obedientiam patrie circa quod aduer
tenduꝫ ꝙ Vlp.multum cōmendat patriam suam.vt.j.de cen-
16 si.l.j.ꝛ crimen oppugnate patrie est exceptuatum ꝛ graue.C.
de aboli.l.fallaciter.in fi.ꝛ de defensiōe patrie est titulus specia
lis in lombarda de ijs qui patriam defendūt.ꝛ ad hoc.xxiij.q.
viij.c.omni timore.ꝛ de amore patrie vide quod pulchre dixi.j.
de lega.iij.l.qui habebat.ꝛ est patria nomen abstractuꝫ a quo
17 deriuatur pater.Et dicitur patria quasi parans tria. Primo
enim parat necessaria ad sustentationē vite.s.alimenta.secūdo
necessaria ad dilatationē ꝛ conseruationē humani generis:nā
in patria homines nascuntur crescunt ꝛ multiplicant̄ que suc-
cessiua multiplicatio cōseruat genus humanū.vnde patria im
plet illud diuinū crescite ꝛ multiplicamini ꝛc.Tertio parat no
bis necessaria ad instructioneꝫ ꝛ educationē vite moralis:scili
cet rectores doctores ꝛ iudices per quos moribus informamur:
et a vitijs refrenamur ꝛ in scientijs promouemur:hec eniꝫ oia
sunt in patria bene disposita.ad amoreꝫ auteꝫ et obedientiam
patrie nos inducunt authoritates doctoꝝ.vnde Valerius lib.
vj.c.vj.Restat vt patrie charitas exhibeat̄ cui⁹ maiestati etiaꝫ
que deorum munerib⁹ equatur authoritas parētū viris subie-
cit fraterna quoqꝫ charitas equo aīo atqꝫ libēter cedit.ꝛ Tul-
lius de offic.c.xix.oīm societatuꝫ nulla est gratior nulla cha-
rior ꝙ̄ ea que cuꝫ republica est vnicuiqꝫ nostruꝫ chari sunt pa-
rentes liberi propinqui familiares:sed omnes omniuꝫ charita
tes patria vna cōplexa est pro qua quis non dubitat mortē op
petere si patrie sit profuturus.¶Ad hoc etiam exempla anti-
18 quoruꝫ habemus qui pro patria paupertatem ꝛ mortem su-
stinuerunt:narrat Valerius dicto lib.vj.c.vj.de quodaꝫ in cu
ius capite quoddā animal quod vocatur picus sedebat ꝛ affir
massent aruspices eo occiso fore reipublice statum felicissimum
sue domus miserrimum ꝛ conseruato pico in contrariū vtrūqꝫ
cessuruꝫ at ille picuꝫ in conspectu senatus morsu suo necauit.ꝛ
ibi multa alia narrant̄ que fecerūt antiqui amore ꝛ honore pa-
trie.dicit ergo hic parenduꝫ patrie:id est magistratibus q̄ pre-
sunt regimini patrie.vt.j.de iniurijs.l.iniuriarum.§.j.et si quis
ius dicenti non obtemperauerit.l.j.quod verū est si licita preci-
piāt ꝛ ad officiū suū ptinētia alias licet eis resistere.vt.j.de iniu.
l.nec magistratib⁹.C.de iure fisci.l.ꝓhibitū.li.x.ꝛ.l.facultas.li.
x.ꝛ de metatis.l.deuotū.li.xij.vel dic.i.statutis ꝑrie.vt extra de
vita ꝛ ho.clericoꝝ.c.vlt.Et dic patrie.s.originali.vel etiā in qua

habet domiciliū, vt. C. de incolis. l. ij. §. ciues. ꝛ. l. penul. in fi. ꝛ. ꝫ. ad munici. l. assumptio. Quid si vtraqꝫ pcipiat. s. originis ꝛ do micilij? dic quod originali magis est parendū, vt. ꝫ. ad munici. l. libertus. §. prescriptio. in fin. ꝛ de decur. l. ij. Quod verū est nisi vtriqꝫ possit parere: quia tūc parere debet vtriqꝫ. ar. ꝫ. de operis libertorū. l. duorū. ꝛ de hoc dic vt nota. C. de incolis. l. ciues. li. x. in gl. ꝛ facit quod no. per Hostien. in summa de maio. ꝛ obe. §. ad quid tenentur. ver. quid si duo. ꝛ totus ille. §. facit ad hanc
19 materiā. ¶ Sed nunquid filius† tenetur obedire magistratui vel duci exercitus precipienti qđ pugnet pro patria contra pa trem? ꝛ videtur ꝙ nō: quia filius tenetur patrie propter patreꝫ: quia esse quod habet filius in patria, puta esse pulchꝛuꝫ poten tem diuiteꝫ, ꝛ similia habet propter esse naturale qđ habet a pa tre: ergo magis tenetur patri: ꝛ sic nō tenetur pugnare cōtra eū pro patria. In contrariū est quod dicit philosophus ꝙ magis est obediendū duci exercitus in bellicosis ꝙ̄ patri. Et hec opi nio verioꝛ videtur ſm philosophum ꝛ maxime quando dubiū esset quis haberet iustum bellum pater vel patria et multoma gis si constaret patriam iustum habere bellum. Et hoc sic po test probari. Quocunque casu debet pater exponere se moꝛ ti et filium: eodem videtur filium posse exponere patrem morti: quia pater magis habet cauere sibi ꝛ filio ꝙ̄ filius patri eo ꝙ magis diligit pater se ꝛ filiuꝫ ꝙ̄ filius patrem sed pater politice loquendo laudabiliter exponit se ꝛ filium morti pro defensione patrie ergo ꝛc. ꝙ autem pater possit narrat Augustinus li. xviij. de ciuitate dei. c. xvj. ꝛ Ualerius lib. ij. c. iiij. de codro rege athe
20 niensiū† cui cū instaret bellum inter atheniēses et pelloponen ses ꝛ accepissent responsuꝫ quod illi essent victores quoꝛuꝫ dux occideretur: audiens codrus in habitu paupis transiuit ad ho stes seqꝫ obieciteis ꝛ eos per iurgiū prouocādo. Quod etiā pa tres exposuerint filios morti pro defensiōe reipublice dicit Au gustinus lib. v. de ciuitate dei. c. xviij. de bruto q filios suos cō
21 prehēsos ꝛ ad palum ligatos securi percuti iussit: † quia tarqui nium a se expulsum in dominationē reducere volebāt: exuit em̄ partem vt officium consulis ageret. Item sic vnusquisqꝫ deside rat perpetuari in suo esse vt dicit philosophus. ij. de anima. ꝛ qꝛ res non possunt perpetuari in seipsis desiderant perpetuari in alio ꝛ maxime in specie sua. ꝛ hec est vna rō quare pater sic inter se diligit filios quia credit se perpetuari in eis: ꝛ quare homines
22 † delectantur facere opera que maneant post moꝛtem suam. cū igitur memoꝛia filij magis cōseruetur in cōseruatiōe patrie ꝙ̄ patris quia diutius durat: igitur filius magis dꝫ pugnare pro conseruatiōe patrie ꝙ̄ patris. Et hec opinio cōfirmat̄ per Tul lium. in. iij. de officijs vbi inquirens si pater conabitur tradere pa triam silebit ne filius? Responde ꝙ primo obsecrabit patrē ne faciat. ꝛ deinde si non pficiat accusare debet. ꝛ si ad perniciē pa trie res spectabit patrie saluteꝫ anteponet saluti patris. Confir matur etiā hec opinio per Tho. in secunda secunde. q. xxvj. arti. viij. in questione vbi dicit amicitia consanguineoꝝ fundatur in
23 † coniūctione naturalis originis amicitia conciuium in cōmu nicatione ciuili amicitia cōmilitonum in communicatione bel lica. ꝛ ideo in ijs que ptinent ad naturā plus debemus diligere consanguineos in ijs que ptinent ad ciuilem conuersationem conciues in bellicis commilitones. ꝛ ead. q. arti. secundo in coꝛ poꝛe questionis dicit: amicitia politica principali⁹ respicit prin cipem ciuitatis a quo totum bonum commune ciuitatis depen det. vnde ꝛ ei maxime debetur obedientia a ciuibus. Et sic patet patrem posse impugnari per filiū pro defensione patrie. ad arg. in contrariuꝫ dicendum ꝙ pater non causauit in filio amoꝛem patrie imo filius tenet̄ patrie dato per impossibile ꝙ nulluꝫ pa trem haberet: ꝛ ideo non sequitur qđ arguebatur. Itē pugnan do contra patrem impugnantem patriā non pugnat simplici ter contra patrem: sed contra hostē ꝛ ita obligatio qua filius te netur patri videtur cessare hoc casu: nam pater impugnans pa triam vocat̄ destruere esse filij ꝛ vitam quam sibi dederat ꝛ pro pter que filius sibi obligabat̄. nam destructa patria fili⁹ esse suū bene conseruare non posset: ꝛ hanc determinationem tenēt etiā iuriste. ꝛ est casus. ꝫ. de reli. l. minime. ꝛ no. xxiij. q. iij. c. foꝛtitudo. ¶ Ex his insurgit alia. q. si patria precipit vnuꝫ ꝛ pater aliud
24 cui magis obedire debeat. ꝛ videt̄ † ꝙ patri ex oꝛdine litere hu ius. l. preponit que parētes patrie ꝛ oꝛdo litere seruari debet. C. de fideicom. aut. hoc amplius. In contrariuꝫ videtur. C. de ad uo. di. iudi. l. aduocati. vbi preponit̄ patria parētibus sed istud arg. ab oꝛdine litere licet sit probabile non est necessarium vt di xi. s. in constitut. §. discipuli igit̄. dic ergo ꝙ si ambobus potest parere pareat ar. ꝫ. de oper. lib. l. duoꝛuꝫ. Si non potest vtrique obedire dicunt quidā ꝙ locus est gratificationi. ar. ꝫ. ad syl. l. si quis in graui. §. si cum omnes. cū si. Ubertus de bobio tenet ꝙ teneat̄ illi obedire cui maioꝛ necessitas ꝛ celeritas imminet. ar. ꝫ. de dam. infe. l. j. ꝛ arg. ꝫ. de lib. agno. l. j. §. j. versi. vtrum. Alij ꝙ magis obediendū est patrie quando precipit illud quod ad pre cipientem spectat: vt qꝛ precipit filio ꝙ vadat ad exercituꝫ ꝛ pa ter precipit ꝙ non vadat qꝛ vtilitas publica preferenda est pri uate. vt. C. de primipilo. l. vtilitas. li. xij. ꝛ de cadu. tollen. l. vni ca. §. fina. Excusatur em̄ filius qui propter preceptū patris no luerit a militia recedere. vt. ꝫ. de re mili. l. qui cū vno. §. filium. ꝛ. §. eū qui. de muneri. ꝛ hono. l. ꝛ qui originem. §. filius. in titu. ꝛ. l. honoꝛ. §. plebei. nam ꝛ ipse pater in hoc est sub patria ꝛ ma gistratibus patrie obedire tenetur. ꝛ pro hac opi. dicūt quidaꝫ esse casum. ꝫ. de cap. ꝛ postli. reuer. l. postliminium. §. filius. ꝛ de vent. in pos. mit. l. j. §. generaliter. vbi de hoc dixi. ꝛ ad munic. l.
25 libertis. §. prescriptio. Itē qꝛ filiusfa. † in causis publicis habe tur pro patrefa. ꝫ. de ijs qui sunt sui vel alie. iur. l. filiusfamilias. ꝛ ad trebel. l. nam ꝙ. Si autem patria seu magistratus pro pa tria precipiat illud quod ad eius officium non spectat vel aliqđ inhonestum in authen. de defen. ci. §. non habēde. ꝛ arg. ꝫ. de ar bitris. l. si cum dies. §. compromissi. ꝛ de adulte. l. marito. quod non adeat hereditatē sibi debitā et pater precipit ꝙ adeat tunc obediendum est patrie ꝛ non patri. ar. ꝫ. de reg. iur. l. factum a iu dice extra eodem. c. factum a iudice. lib. vj. cū ibi not. ꝛ. C. de iur. fis. l. prohibitum. li. x. Et idem puto si pater litigaret cuꝫ patria de fundo vel castro: tunc enim iuuare debet patrem nisi cōstaret ꝙ illicite litigaret Guli. de cu. pro hoc dicta. l. pen. ꝛ fin. ꝫ. de po. stul. ꝛ. C. qui ꝛ aduersus quos. l. fi. ꝛ. ꝫ. de in integ. restitu. l. fin. si mul iuncte. Si autē preceptuꝫ est indifferens tunc in dubio ma gis est obediendū patrie per iura predicta. ꝛ arg. ꝫ. de re iudica. l. contra pupillū. §. is qui. C. de oꝛdine iudic. l. fi. viij. di. que con tra moꝛes. ꝛ. xj. q. iij. qui resistit ꝛ ibi in gl. ꝛ in hac opiniōe sunt Jacob. de are. Ric. et Old. et cōmuniter alij doctoꝛes licet qui dā dicant ꝙ occupantis sit melioꝛ conditio. ar. ꝫ. locati. l. in ope ris. de procura. l. pluribus. ꝛ de peculio. l. si vero. Jaco. butri. di cit aut loquimur de patria cōmuni. i. Roma. vt. ꝫ. ad muni. l. ro ma. ꝛ illi semper est parendū: quia non potest precipere nisi lici ta cum precipiendo constituat iura. Si autem loquamur de pa tria singulari tunc parendū est ei qui mandat magis licitū: nā ei qui mandat illicitum pareri non debet. vt. ꝫ. ad leg. aquil. l. li
26 ber homo. In dubio autē obediendū est patrie† vt dictum pro hoc extra de censi. c. omnis anima. ad munic. l. incola. de reg. iu. l. non videtur dolo. ꝛ. §. qui iussu. ꝛ si quis ius dicenti non obtē. l. j. de hoc vide quod no. in speculo de aduocato. §. j. ver. quid si pater agat contra patriā. Sed cui debet libertus magis obedi re: patrono vel patrie? ꝙ patri per literam istam: de hoc habetis textū expressum authen. vt liberti decetero. colla. vj. vbi dicit ꝙ manumissoꝛ factus est equalis patri: ꝛ ita videtur ꝙ illi potius obedire debeat Guli. de cu. Mar. etiā de fano tenet ꝙ si filiusfa mi. obligauit se ad standū cum cerdone certo tempore ꝙ po test eū reuocare pater: quia filius nō potest se obligare de omni voto. vt. ꝫ. de policita. l. si quis rem. §. voto. contra credo per. l. tā ex contractibus. ꝫ. de iudi. ¶ In. gloss. sed nomine. ibi respō. ꝛ hoc scilicet priuatū Jac. ¶ Ibi ꝛ illud, scilicet publice. Jaco. ¶ Ibi in tribus, scilicet preceptis iuris naturalis gentiuꝫ ꝛ ci uilis. vt no. s. l. proxima in glo. specialius ideo. Jac. ¶ Ibi per inuentionē. Quia illud inuenit publica vtilitas. Jac. ¶ Ibi p confirmationē. Usu secutā siue per confirmationē hoīm q suo respectu tm̄ religionē habent erga deū. ꝛ sic religio est etiā de iu re publico. vt. C. de hereti. l. manicheos. Jac.

1 ¶ An defensio sit de iure naturali cū brutis etiā cōpetat.
2 Cuilibet concessum est se defendere etiā de iure gentium.
3 Defensio que dat̄ per iudicē reis an sit de iure naturali.
4 Statū quo cauet̄ ꝙ occidens occidat̄ an habeat locuꝫ in se de fendente.
5 An liceat christiano ad sui defensionem vti auxilio infidelium.
6 An liceat alicui ex interuallo recuperare possessionē suā a qua per vim fuit eiectus.
7 An ego tenear defendere extraneū si quis velit illum percutere vel occidere.
8 An possit aliquid imputari illi qui dicit se fecisse ad sui defen sionem si non aufugit, sed expectauit alium quem postea inter fecit.
9 An sit licitū fratribus minoꝛibus vel alijs religiosis ꝛ clericis se defendere.
10 Si appareāt duo vulnerati nec reperiat̄ quis eoꝛum fecerit ad suā defensionē quis presumet̄ prius inchoasse rixam.
11 Paria delicta mutua cōpensatione tollunt̄. vide latius questio nem.
12 An filius possit resistere contra violentiam sibi factam per pa trem.
13 Cōmodatarius emphyteota depositarius ꝛ alij similes an pos sint repellere vim illatā rebus quas possident.

Quomodo

14 Quomodo vniuersitas possit propulsare iniuriam illataz rebꝰ
quas possidet.
15 An sit mihi licitũ occidere aliquē vt euitē mortē mihi minataz
per iubentem vide questionem.
16 Si fiat iniuria ei per quē patior ⁊ mihi copetit iniuriarũ actio ⁊
defensio.
17 Homo nõ debet insidiari homini: vnde dicit tullius homo obe
diens nature ⁊c. nota dictũ seuere vsq3 ad fi. legis.

T vim atq3 iniuriam. Id est violen-
iam iniuriosam vel ꝓprie vt sonat. Ibi fecerit advio
entã iniuriã repellendã. Ja. ¶ Ibi nefas esse. ⁊ ꝑ cõ
sequens fas est ipsam repellere. Jac. op. ꝙ ista defensio sit de iu-
1 re naturali cum etiã brutis † aĩalibꝰ cõpetat. vt. ĩ. si quadrupes
pau. feu. dicatur. l. j. §. cum arietes. sol. vt in gl. ¶ Item oppo. de
l. iiij. ĩ. ad legem aquil. solu. vt in gl. q2 ibi iuste iniuriatur. Sz op
po. quod etiam iniuste inferenti non possim resistere. vt. C. de ap-
pellationibus. l. addictos. Sed dic quod possuz licito mõ: vt hic
no. illicito, nõ vt ibi. Item oppo. quod non solũ defensio sit cõces
sa: sed ẽt vltio. vt. ĩ. de bonis liber. l. qui cũ maior. §. si libertus. et
de iure fisci. l. ij. ⁊. l. deferre. ſm vnum intellectũ. Sed dic quod il-
la loquuntur de vindicta seu vltione iusta q̃ fit authoritate iudi
cis per accusationē. iudex eñ est minister dei arg. C. de iu. calũ. l.
ij. §. si autem reus. ⁊ de iudi. l. ꝓperandũ. §. cũ aũt hermodiciũ.
et iõ põt talē vltionē iuste facere: vnde exodi. xxij. nõ patieris ma
leficos viuere super terrã. ⁊ pro hoc. ĩ. de offici. presi. l. congruit. et
xxiij. q. v. reos. ⁊ per totã. q. Collige ergo illud ad qđ sepe allegat
2 lex ista ꝙ defensio † cuilibet est cõcessa: ẽt de iure gẽtiũ: cõcordãtie
sunt in gl. ⁊ ad hoc. C. ad. l. iul. de vi. l. quoniã multa. de metatis.
l. deuotũ. li. xij. ⁊ extra de homi. c. significasti. circa fi. vbi de hoc
satis no. ⁊ per Hosti. in sum. eo. §. qua pena. ver. si vero. quis fe-
cit homicidium committat. ⁊ de ista materia bene not. in gl. per
Cy. ⁊ per me. C. vnde vi. l. j. ⁊ in decretis. j. di. c. ius autem natura
le. in gl. ⁊ per Archid. in fi. ⁊ per eundē. l. di. de his clericis. xxiij.
q. j. in summa ⁊ per totam questionem ⁊ ca. fortitudo. ij. q. viij.
in summa in gl. per eundem Arch. ⁊ de hoc est pulcherrima gl.
per Innocen. extra de resti. spo. c. olim causam. in penulti. ⁊ vlti.
gl. vbi etiam pulchre no. de iusto ⁊ iniusto bello. de quo ẽt plenis
sime not. per Hostien. in summa de treu. ⁊ pace. §. sed vt aliquaz
doctrinam per totum. ⁊ de restitutione spoliatorum. §. j. versi. in
repellenda. ⁊ versi. sequentibus. ⁊ pulchra gl. Inno. de immuni
tate eccle. c. j. ⁊ dixi. ĩ. eo. l. ex hoc iure. ⁊ de statu hominum. l. liber
tas. ⁊ secundo alphabeto dictione bellum. ĩ. et pulcher textꝰ ad
istam materiam quod quis ad defensionem facere dicatur si ali
ter periculum euitare non potest, institu. ad. l. aquiliam. §. iniu-
ria. ⁊ vide etiam in opere Alberti de gandino de defensionibus
a reo faciendis. Sed videtur quod ista defensio sit de iure natu-
rali. vt. d. c. ius autem naturale. in fi. l. di. ⁊ vim vi defendere oẽs
leges omniaq3 iura permittunt. ĩ. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. vim vi. ⁊. d. c.
significasti. de homicid. ⁊ vide in alphabeto dictione defensio. et
3 quod etiam defensio danda per iudicem rei sit de iure † naturali
in clementis. de re iudica. pastoralis dicendum puto: licet dicat
gl. quod istud est verum iure fori non iure poli qđ defensio ma-
nualis contra iniuriam violentam licita sit ⁊ concessa iure diui
no naturali ciuili ⁊ gentium nisi in perfectis perfectione euange
lica, vt habetur Mattei. v. in hec verba. Si quis percusserit te
in dexteram tuam maxillam prebe illi alteram. ⁊ ei qui vult tecũ
in iudicio contendere et tunicam tuam tollere dimitte ei et pal-
lium. ⁊ quicunq3 angariauerit te mille passus vade cum eo alia
duo. ⁊ econtra talem defensionem nõ puto posse induci statutũ
vel consuetudinē ⁊ ista defensione participãt etiam bruta vt di-
ctum est probatur in prealleg. §. cum arietes. Et ideo puto quod
4 statutũ † quo cauetur quod occidēs occidatur restringi debeat
ita qđ non includat occidentē ad sui defensionem. ⁊ si statutum
hoc includeret quod occidens etiam ad sui defensionem occida
tur crederem non valere vt pote contra omnia iura et maxime
naturale quod est immutabile. de quo dixi. ĩ. de legi. l. de quibꝰ
verb. item debet esse rationabilis. alia autem species defensiõis
scilicet que fit in iudicio est iudicio meo de iure ciuili ⁊ per ius ci
uile inducta: ⁊ illa forte posset tolli per statutum. de hoc tamen
vide qđ notaui. C. de episco. ⁊ cleri. l. omnes qui vbiq3. §. in hoc
⁊ quomodo ⁊ quando iud. l. ea que. ¶ An liceat christiano vti
ad defensionem auxilio infidelium. ⁊ dixi. C. vnde vi. l. j. in fi. vbi
5 etiam multas questiones † notaui ad hanc materiam pertinen-
tes, videlicet an maritus possit vxorem defendere. ⁊ dic qđ sic vt
ibi dixi. Et pater iniuriam filij. ⁊ pro hoc. ĩ. de iniur. l. sed si vniꝰ.
§. qđ deinde. ⁊ econtra filius iniuriam patris. Itē iniuriã fratris
⁊ cuiuslibet de parentela sua. Idē in seruo ⁊ liberto vt possint ꝓ
pulsare iniuriam dñi vel patroni. ⁊ vasallus iniuriaz dñi. ⁊ si sit
vasallus duorũ quem iuuare debeat, ⁊ an subditi possint defen-
dere prepositum suũ, ⁊ an socius sociũ, ⁊ an quēlibet extraneuz.
Ista. q. ⁊ alie expediuntur in lectura. d. l. j. C. vñ vi. ⁊ vide Host.
in sum. de resti. spo. §. j. ver. penul. ¶ Ulterius q̃ro an liceat mihi
6 recuperare † possessionem quam alius violenter inuasit ex inter-
uallo. de hoc dic vt dixi. C. quod cuz eo qui in aliena potestate. l.
si seruus. Sed quid si iudex inferat alicui iniuriam: an possit si
bi resistere: dic qđ si facit exercendo officium suum non: sz opꝰ ap
pellari vt per totum ti. de ap. nam ius reddere dicitur ꝙuis ini
que. ĩ. e. l. penul. ⁊ ad treb. l. seruo inuito. §. cum pretor. secꝰ si non
exercendo officium. C. de iu. fis. l. prohibitum. ⁊. l. facultas. li. x. de
metatis. l. deuotum: li. xij. ⁊ de reg. iur. factũ a iudice. ⁊ eo. tit. c. fa-
ctum a iudice per Dy. ⁊ alios libr. vj. in dubio presumitur ꝓ iu
dice. vt. ĩ. de iniur. l. iniuriam. ⁊ de hoc no. in gl. ĩ. de reg. iur. l. non
7 videtur. §. qui iussu. ¶ Sed quero de † extraneo an de necessitate
tenear eum defendere si alius velit eum occidere ⁊ si non defen-
do an tenear. videtur quod sic vt alias dicitur necare videt ⁊c.
vt. ĩ. de liberis agno. l. necare. et ꝓ hoc extra de homicidio: sicut
dignum: ⁊ quia res extranei possum defendere. ĩ. de vi ⁊ vi ar. l.
iij. §. cum igitur. ergo multo fortius personam. in contrarium
est: quia hoc solum reperitur in quibusdam personis. ĩ. ad sylla.
l. j. §. hec autem. de re mili. l. qui cum vno. §. fi. ⁊. l. oē delic. §. fi. et
ad hoc de nox. in delictis. §. sed si damnum glo. ĩ. de reg. iu. l. cul-
pa caret. dicit qđ verbis teneor me immiscere: sed realiter non: q2
posset mihi esse periculum corporis: ⁊ lz homo homini debeat
officium. vt. ĩ. commo. l. in commodato. §. sicut hoc veruz est sine
periculo suo. vt. ĩ. de operis liberto. l. hec demum. ⁊ de conditio.
insti. l. si filiꝰ. ea enim possumus que honeste possumus. ĩ. de ver.
sig. l. nepos proculo. ⁊ ꝓ hoc q2 si quis tenetur aliquid facere et
inde recipiat pecuniam turpiter recipit. ĩ. de condi. ob turpē cau
sam. l. iij. ⁊. l. penul. sed pro defensione alterius licet pecuniam re
cipere. vt. ĩ. quod metus causa. l. metum. §. sed licet. vbi de hoc. et
de dona. l. si patronus. §. fi. ergo ⁊c. ⁊ de hoc vide quod dixi. C. de
commercijs ⁊ mercato. l. ij. Itē dico ꝙ ⁊ si verbis se non interpo
ponitur nec tenetur. ⁊ dato quod teneretur in modica pena tene
ret, vt habes textum in filio qui non punitur multum si non di-
xit patri sciens quod alius eum venerare volebat. vt. ĩ. de parri.
l. ij. ergo pro extraneo puniri non debet: ⁊ vide in gandino de pe-
nis versi. item pone quod ego vidi. ⁊ de defen. a reis faciendis. §.
sed pone qđ eram presens ⁊. C. de epis. ⁊ cleri. l. si quis non dicam
in fi. Gul. Quid si eum qui me vulnerauit statim fui insecutus ⁊
occidi: nunquid tenebor: ⁊ ar. ꝙ sic. ĩ. ad leg. aquil. l. iiij. ⁊. v. ⁊ de sic.
l. furem nocturnum. in contrariuz est. ĩ. ad leg. aquil. l. qua actio
ne. §. si quis in colluctatiõe. ⁊ arg. huius. l. que dicit vim vi repel
li licere. And. py. Et ad materiam istam vide pulchre in gandi-
no de homicidarijs. ver. vltimo circa presentem materiam ⁊ ꝟsi.
non sequitur punitio. alij habent ⁊ melius sub titulo de penis
8 in fi. Et an imputetur alicui qui dicit se fecisse ad defensionē † si
non fugiat: sed expectat inuasorem quē postea primo occidit vel
vulnerauit. Et qualiter constabit an habuerit verisimilē cãm ti
moris non possendi mortē euitare. dic ⁊ vide vt no. ꝑ zenglinuz
in clementinis de homici. ver. si furiosus. qđ qñ iudeus. ⁊ qđ dixi
ĩ. ad. l. aqui. l. quemad. §. item labeo. ¶ An licitum sit fratribus
minoribus vel alijs religiosis vel clericis se defendere ⁊ vim vi
9 repellere, vide plene per fratrem † Ray. in summa de homicidio
primo folio secunda columna ⁊ in additionibus super verbo se
⁊ sua liberando ⁊ de defensione cum moderamine inculpate tu-
tele vide per eum de bello iusto siue guerra vltra prin. ¶ Item
queri. vber. de bobio quid si duo reperiantur fortiter vulnerati
10 ⁊ non apparet qs eorũ fecerat ad defensiõem. rñ. ꝙ † ille q fortiꝰ
est vulneratus presumitur inchoasse ⁊ alius ad defensionē fecis- No. pro aduocatis.
se. vt. ĩ. ad leg. aqui. l. scientiã. §. cũ stramenta. vel dic posse distin-
gui quis eorũ magis esset rixosus vt ille presumatur incepisse: ⁊
alius ad defen. fecisse. nam consuetudo rixosi attendit, vt. ĩ. de pi
gno. ac. l. vel vniuersorũ. ⁊ de vsur. l. qui semises. ⁊ varie ex ꝑsonis
⁊c. vt. ĩ. de act. ⁊ ob. l. fi. i fi. vber. Et an ꝑ̃sumat factũ ad defensio
nē vel ad vindictam plene dixi. d. l. j. C. vnde vi. super ꝟ. inculpate
tutele moderamine. Querit ⁊ Gui. de suz. si duo cum proposito
se occidendi iuerunt ad quendam locũ ⁊ ambo se inuicē interfe
cerunt: an ambo debeant puniri vel nullus. ⁊ videtur qđ nullꝰ:
11 quia paria delicta compensatione † tolluntur. ĩ. so. ma. l. viro. vbi
de hoc. dicit tamen quod vterq3 ne delicta remaneant impuni-
ta. ĩ. ad. l. aquil. l. ita vulneratus. ⁊ de fideius. l. si a reo. ¶ Cõsue-
uit etiam queri an filio liceat violentiam a patre illatã ꝓpulsa
re. Et dic ꝙ violentiam illatam per patrem in rebus propulsare
12 nõ licet. nam cũ denegetur † filio accusatio contra patrē. vt. ĩ. de
accu. l. hi tñ. §. j. multo minus manualiter resistere. ⁊ ꝓ hoc de do
li excep. l. apud celsuz. §. aduersus. ⁊ de vi ⁊ vi ar. l. j. §. interdictũ
⁊ cuiꝰ fame parcitur ⁊c. vt. ĩ. de adulte. l. imperatores. §. liberto.
alias est sub. l. si adulterium cum incestu. Si aũt inferat violen-

tiam persone aut more patrio corrigendo:⁊ nõ lʒ resistere.vt in
authen.de nup.§.si vero expectet.⁊.C.de bonis q̃ li.l.cũ oportet
§.j.⁊ de pat.po.l.congruenti⁹.aut more hostis vulnerare vel in-
terficere volendo:⁊ tũc si alter euadere non põt impunita erit resi
stentia.ar.C.de inoffi.test.l.liberi.de parrici.l.diuu⁹.⁊ de reli.l.mi
nime.nec ob.j̃.de libe.⁊ posthu.l.in suis.vbi dicit̃ ꝙ licet patri fi
lium occidere:q2 illud iure antiquissimo hodie secus.vt.j̃.de sic.
l.inauditũ.de seruo dic ꝙ nõ licet sibi resistere cũ teneatur domi-
nuʒ ab alijs defendere,⁊ salutem domini sue saluti ꝑponere.j̃.ad
syl.l.j.§.eodem tecto.⁊.§.tulisse.⁊.l.cũ domin⁹ multomagis a se.
ar.j̃.de pac.l.cũ in eo.C.qui ⁊ aduersus quos.l.fi.⁊.j̃.de cõdi.ide.
l.frater a fratre.¶ Sed nunqd cõmodatarius depositarius ⁊ si
13 miles possunt repellere vim†que infertur reb⁹ quas possidẽt no
mine alieno dic ꝙ sic:q2 eis datur interdictũ vnde vi.vt.C.vnde
vi.l.non ab re.⁊ de vi ⁊ vi ar.l.cũ fundum.⁊.l.colon⁹.⁊ pro hoc
C.si per vim vel alio modo.l.j.Et idẽ in emphyteota supficiario
⁊ vasallo.ar.j̃.de rei ven.l.⁊ supficiario.⁊ vti possi.l.si duo.§.la-
beo.in fi.⁊ q2 habent vtile dominium ⁊ naturalem possessioneʒ
sui nomine.vt.j̃.si ager vectigal.per totum ⁊ ꝓ hoc.C.vbi in rem
act.l.ij.cũ ibi no.Sed qũo vniuersitas propulsabit iniuriam il-
lataʒ rebus vniuersitatis cum ea que sunt vniuersitatis nõ sint
14 singulorum,vt.j̃.de re.†diui.l.intantũ.§.vniuersitatis:rñ.con-
gregando vniuersitatem cãpana vel alio more solito.vt.j̃.de re.
iu.l.aliud.§.refertur.⁊ ꝙ cuiusqʒ vniuer.l.nulli.vel resistent p̃si-
dentes ⁊ regentes vniuersitati.ar.j̃.de condi.⁊ demon.l.munici-
pibus.⁊.C.de aduoca.diuer.iudi.l.restituende.posses etiam di-
stinguere vt dixi.C.vnde vi.l.j.¶ Itẽ quero:aliquis dixit titio
15 occidas seium al's te occidã:⁊ erat talis qui†poterat talẽ terro-
rẽ inferre:an puniri debeat.videtur ꝙ non:q2 ad defensionẽ hoc
est ad euitandam mortẽ hoc fecerit.hec.l.facit contra:q2 loquit̃
de defensione contra violentum non inferendo in alium ⁊ ꝓ hoc
optime facit.l.scientiam.§.qui cum aliter.j̃.ad leg.aquili.licet ex
glos.ibi posita posset argui contrarium.de hoc per Cy.in.d.l.C.
vnde vi.¶ Item dicit gl.qδ in defensionem alterius debet affe-
ctio considerari.Circa hoc dic ꝙ si fiat iniuria ei per quẽ patior
16 ⁊ competit mihi actio iniuriarum†vt filio ⁊ vxori vel ei per quẽ
patior contumeliam licet non competat mihi actio iniuriarum
ne agnato vel cognato ⁊ his casibus eos defendere possuʒ.vt.j̃.
quod metus cã.l.isti quidẽ.⁊ de iniu.l.lex cornelia.si sit solũ ami
cus vel vicinus dicit Guli.de cug.qδ possim eũ defendere circa
res:multofortius circa personam.vt.l.iij.§.cum igitur.j̃.de vi et
vi ar.⁊.l.sancimus.C.de sacrosan.ec.Iac.bu.dicit ꝙ hoc potest
facere si requiratur per eũ cui infertur iniuria:⁊ ideo dicit quod
cautum est cum aliquis congregat amicos vel vicinos ad sui
defensionem quod de hoc faciat fieri instrumentum:q2 tũc ipse
ipsam defensionem.facere videtur quam illi faciunt ei⁹ manda
17 to.¶ Ultimo nota quod hominem†homini incidiari nefas est
vnde Tullius li.iij.de offi.homo nature obediens homini noce
re non potest.Et Sene.li.ij.de officijs sic ait:Redeo ad formulã
detrahere igitur aliquid alteri ⁊ hominem hominis incommo
do suum commodũ augere magis est contra naturam q̃ mors
quam paupertas q̃ dolor q̃ cetera que possunt aut corpori ac-
cedere aut rebus externis.nam primo colit conuictuʒ humanũ:
⁊ societatem.si enim erimus affecti vt propter suum quisqʒ emo
lumentuʒ spoliet aut violet alterum disrumpi necesse est:nã que
maxima est secundum naturam humani generis societatem.vt
vnumquodqʒ membrum sensum hũc haberet vt putaret se pos
se valere.si proximi membri valitudinem ad se tradidisset debili
tari ⁊ interire totum corpus necesse esset.Sic si vnusquisqʒ no-
struʒ ad se rapiat commoda aliorũ detrahatqʒ quodcũqʒ possit
emolumenti sui gratia.societas hoĩm ⁊ cõitas vt euertat̃ neces-
se est.nã malit sibi vt vsqʒ ꝙ ad suum vite pertineat q̃ alteri acq
rere concessum est:non repugnante natura:illud natura non pa
titur vt aliorũ spolijs nostras facultates copias opes augea-
mus.neqʒ hoc solum natura.i.iuregentiũ ꝓhibet̃:sʒ etiã legib⁹
populorũ quibus in singulis ciuitatibus respublica contine-
tur.Eodẽ modo consti.est vt nõ liceat sui cõmodi cã nocere al-
teri hoc eñ spectãt leges hoc volunt incolumen esse ciuiũ coniũ-
ctionẽ q̃ qui dirimunt eos morte exilio vinculis dãno coercent
atqʒ hoc multomagis efficit nature ratio que est lex diuina ⁊ hu
mana cui patere qui velit oẽs aũt parebũt qui scδm naturã vi-
uere volũt nunq̃ cõmittet vt alienũ appetat.⁊ id qδ alteri detra
xerit sibi assumat.Etenĩ multomagis scδm naturam excelsitas
animi ⁊ magnitudo.Itemqʒ charitas iustitie ⁊ liberalitas q̃ vo
luptas q̃ vita q̃ diuitie que quidẽ cõtẽnere ⁊ ꝓ nihilo ducere cõ
parentem cũ vtilitate cõi magni animi ⁊ excelsi est:detrahere
autem alteri sui cõmodi causa magis est contra naturã q̃ mors
q̃ dolor q̃ cetera eiusdẽ generis.Itẽqʒ magis est scδm naturã ꝓ
omnibus gentib⁹ si fieri possit conseruandis aut iuuandis ma-
ximos labores molestiasqʒ suscipere imitãtes herculẽ illũ quẽ

Questio notabilis.

a ¶ Manumissiones.Adde bald.hic qui singulariter commẽdat secundam glos.ad hoc ꝙ i defensione alteri⁹ subeũda considerãda est affectio ita bolog.in addi.hic.

hominũ fama beneficiorũ memor in concilio celestiũ collocauit
q̃ viuere in solitudine.hec ibi ⁊ multa alia pulchra sequunt̃ ad
hanc materiã pertinentia.⁊ facit.j̃.e.l.iustitia.§.iuris p̃cepta.ibi
alterũ nõ ledere.⁊ in principio decretorum.⁊.j̃.de condi.indeb.l.
nam hoc natura.

1 ☞ Manumissiones ⁊ seruitutes sunt iurisgentium ⁊ manu-
missio non potuit precedere seruitutẽ q2 esset dare primo priua
tionem quam ⁊c.
2 Seruitus habuit originem ab ebrietate vide qδ dr̃ de noe sʒ ipa
seruitus approbatione est iurisgentium.
3 Uide remissiue aliquos casus in quibus nõ hʒ locũ regula ne-
mo dat qδ non habet.
4 Manumissiones an sint de iuregentium vel ciuili vide aliquas
opiniones.
5 Ad positionem libertatis sequitur remotio seruitutis tanq̃ ad
positionem vnius ex contrarijs sequatur remotio alterius.
6 Si depono penes te centum ⁊ dono tibi ducentum cum illis cẽ
tum depositis an in illis ducentum computabuntur illa centuʒ
deposita.
7 Ista verba ponere in manu alterius denotant translationẽ do-
minij vide late questionem.

a Manumissiones. [a]Manumissiones
1 ⁊ seruitutes† iurisgẽ
tium sunt.hoc dicit.⁊ manumissio non potuit p̃cede-
re seruitutẽ:q2 sic esset dare primo priuationẽ q̃ ha-
bitum.primo ponit dictũ;vsqʒ ibi,est aũt.¶ Ibi ponitur decla
ratio dicti vsqʒ ibi que res.¶ Ibi comprobatio dicti vsqʒ ibi:
⁊ cũ vno.Ibi illatio vsqʒ in fi.¶ Ibi datio.i.detectio.¶ Opp.
quod seruitus nõ habuerit ortũ a iuregẽtiũ:sʒ ab ebrietate.vt
no.in gl.j̃.de his qui sunt sui vel alieni iur.l.j.vltra prin.⁊ not.
etiã.j.di.iusgentiũ.⁊ probat̃ in text.xxxv.di.c.sexto die.⁊ no.per
Gof.in sum.de iude.§.pe.eo.ti.c.ita quorũdã.in glos.Berna.cũ
Noe esset ebrius ⁊ esset discoopertus vnus filiorum cũ coope-
2 ruit alter resistit:⁊ ideo†derisorem alterius seruum fecit vt ple-
ne habetur Geñ.ix.c.dic ergo qδ seruit⁹ traxit originẽ ab ebrie-
tate:sed iurisgentiũ est approbatione.⁊ ita no.d.gl.¶ Secũdo
op.quod gl.hic dicit litera quod ille manumittat dat libertatẽ
aut dat suam ⁊ sic remanet liber aut alienaʒ ⁊ hoc nõ põt:quia
nemo dat qδ non habet.vt.j̃.de acqui.re.do.l.traditio.gl.respõ.
duobus modis vno modo qδ exponatur datio.i.detectio:quia
iuregentium oẽs liberi nascebantur.talis libertas offuscata est
per seruitutẽ.vñ manumissio astringit talẽ maculã seruitutis:
⁊ per cõsequens detegit libertatem que competebat iure natu-
rali.⁊ hanc approbare vr̃ Iaco.butri.alio modo respondet gl.
ꝙ lʒ regulariter sit verũ qδ nemo dat qδ non habet fallit tamen
3 in casibus†in glo.no.insti.quib.alie.lic.in prin.Et yr.metu hu-
ius contrarij posuit hic breuem ⁊ obscurã gloss.que talis est.in
quibus ius non disponit,sed dispositum custodit ⁊ confirmat
yr.q.d.ius non compellit manumittere.sed si manumittatur cu
stodit ⁊ cõfirmat libertatẽ competenteʒ ex manumissione.Sed
hoc non est verũ:q2 quandoqʒ quis compellit̃ manumittere.vt
j̃.de iudi.l.qui se dicit.vel aliter.iusgentiũ non dat vel creat ma-
numissio libertatẽ nouã:sed eã que est natura homini custodit
⁊ seruãtes maculã astergendo.Iac.de are.⁊ sic yr.vr̃ approbare
primam sol.Similes gl.obscuras ponit yr.C.de in integ.restit.
mino.l.fi.⁊ si aduer.ven.l.j.gl.Sed contra istam sol.videt̃ quod
dicitur in sequenti gl.vbi dicitur quod serui nascuntur ⁊ est ve-
rum,vt.j̃.de natal.resti.l.interdum.serui etiam nascuntur ex an
cillis,vt.j̃.de iur.perso.l.iiij.⁊ insti.de iur.perso.§.serui.ergo nõ
est verum quod iure naturali quilibet sit liber,et per consequẽs
manumissio dat veram libertatẽ non autem detegit quod non
erat.Item libertas est naturalis facultas eius quod cuiqʒ face-
re libet.vt.j̃.de sta.ho.l.libertas.hanc autem non hʒ seruus er-
go non potest liber de iure naturali.Ad hoc dicit Iaco.butrig.
quod est considerare ius naturale in terminis sue prime dispo.
sitionis sine potentia reductionis ad actum vt in seruo in quo lʒ
de libertate disponat deficit potentia propter iuris ⁊ gẽtiũ ob-
staculum tunc quatenus obuiat his que sunt iuris ciuilis im-
peditur quatenus non ob.non impedit ea que sunt iuris natu-
ralis.vt.l.quod attinet.j̃.de reg.iu.⁊ si hoc est in parte idẽ in to-
to.si in totuʒ tollatur obstaculum iure ciuili qδ fit per manumis
sionem.Iac.⁊ iõ dicunt quidam quod manumissio nõ est de iu
4 regentium,sed ciuili:q2 aut fit in testamento†quod est de iure ci-
uili.vt.j̃.de testamẽtis.l.iij.aut inter viuos,⁊ illa fit coram magi
stratibus qui sunt de iure ciuili.vt.j̃.de orig.iur.l.ij.vnde dicunt
manumissiones esse de iuregentium occasionaliter non introdu
xit seruitutes ex hoc occasionaliter orte sunt manumissiões.Et
ad.l.istam respondent:q2 exponunt que res:id est seruitus lʒ gl.
exponat.i.manumissio.Pet.tʒ quod manumissiones sint de iu
regentium:

regentium: et quod iuregentium erant alij modi manumittendi q postea sunt declarati, seu inuenti de iure ciuili vn ipsa manumissio originē habuit a iure gētiū lz modi manumittēdi habuerint originē a iure ciuili fm eū. Et io Jac. de ra. tz secundā solutionem et adducit talē similitudinē creditor qui hz debitorē obligatum si liberat eum dat sibi liberationem quā non hz: nā illud quod est obligatio apud creditorem est liberatio apud debitorē, alia similia sunt in gl. de vsufru. formali causali. vt. l. qd nostrum. de vsufru. et de creditore qui vendendo pignus transfert dominium qd non hz. Gui. tenet proprie verbū datio. et dicit quod do meā libertatē: nec propter hoc mihi auferē, imo augetur sicut dicitur de scientia que docendo augeē. ff. de leg. iij. l. seruis legatis. §. ornatricib⁹. et. C. de excusa. artificū. l. fi. li. x. et sicut videmus in lumine: qz si accendo tibi lumen nō propter hoc extinguitur meum et ita est in libertate. et pro hoc institu. de libertinis. §. sed dedititiorum et improbat expositionem gl. s. detectio per. l. duobus. ff. de liberali cā vel aliter dicit q ad positionem li-
5 bertatis sequitur remotio† seruitutis: qz sunt contraria. vt hac l. in fi. et. d. l. duobus. nam appositionē vnius contrariorum seqē alterius remotio. vt. ff. de ver. ob. l. ille aut ille. ita est qd ad remotionem seruitutis sequitur positio libertatis. Et pro hoc bñ. C. ex quib. cau. serui pro premio accipiūt libertatē. l. j. et quod dicit in alijs seruitutibus. ff. de seruitu. vrba. pre. l. si edes. §. libertas. ¶ Item opponit gl. ad fi. l. quodā silogistico modo si tria genera hoim esse ceperunt: et vnum erat ante: ergo sunt quatuor. hic est fallacia cōpositionis et diuisionis. de qua no. ff. de ver. oblig. l. quoties. qz primum computatur in tribus quod dic vt in gl. Et sic facit hec gl. qd si deposui penes te cētum et postea dixi cū illis
6 centum† dono tibi ducenta quod sola videantur donata et ipsa ducentum vt in ducentis computentur prima. c. deposita. et pro hoc etiam facit gl. ff. de ver. obli. l. quoties. et qz quod minimum est sequimur. ff. de reg. iur. l. semper. sed casus est in contrarium ff. de rebus dubijs. l. si is qui ducenta. in princ. nec ob. hec glo. qz hic non fuit aliqua repetitio vel coniunctio. Gui. et And. py. et pro hoc. ff. de orig. iur. l. ij. §. diuus deinde Aug. Quid autem de ascriptis et monachis an sint serui vel liberi. dic quod sunt liberi vt no. insti. de iur. perso. in princip. ¶ Item colligit Ja. butri. exponendo verbum datio, id est detectio quod si prefixa est dilatio iudici, et inquisiuit in ea: sed post inquisitionē probauit reus se alibi fuisse tempore delicti quod possit iudex inquirere: an ibi fecerit cū non probet sed probata detegat: et pro hoc. C. de adul. l. si qui adulterij. ¶ Ultimo Jaco. de ra. colligit ex illis verbis manui et potestati et c. quod si aliquis donauit castrum alicui cū pacto quod non ponat in manu alterius sub certa pena, et iste donatarius commodat vel locat castrum alicui, quod non incidat in penam. Cy. et Ray. tenent contrarium. C. de rebus alie. nō alie. l. fi. vt ibi dixi. Jacob. de rauen. facit quia ista verba in ma-
7 nu alterius denotāt translationem† dominij vt hic patet de seruo qui dicitur suppositus manui et potestati quo ad dominium. et pro hoc. ff. de ver. significatio. l. potestatis. ff. de seruis exportā. l. titi⁹ de contrahend. emptione. l. si quis sub hoc pacto et esset expressum de legatis. ij. l. codicillis. §. instituto. et hoc nisi in fraudem fieret. vt in authen. de alie. et emphy. §. locatores. et in vsib⁹ feudo. qualiter feudum possit. ab inuentione non quia iusgentium.

1 ¶ Ex hoc iuregentium introducta sunt bella dominia contractus quibusdam exceptis.
2 Quatuor regna principalia.
3 Antiquitus homines habitabant in syluis demum excrescētibus hominibus ceperunt facere tuguria domos et c.
4 Istud ius gentium habuit ortum post ius naturale ex quo ceperunt homines simul viuere quod dr fuisse tempore cayn et c.
5 Duobus modis potest dici bellum licitum non licet arma suscipere sine licentia principis.
6 Bella que prouenerunt a iure gentium processerūt propter ista duo pronomina meū et tuum: que si tollerentur et c.
7 An vacante imperio possit fieri bellū et eo vacante succedat ecclesia.
8 An duellum sit a iure concessum.
9 Diffidatus nō respondens diffidanti sed intrans eius territorium et deuastans manu armata an dicatur proditor.
10 In statu innocentie anteq̄ hmo peccaret non erant ppietates neq dominia sed omnia erant communia omnibus.
11 Proprietates et dominia fuerunt introducta propter peccatum vnde Jacob. in epistola et c.
12 Dominia an sint de iure ciuili.
13 Emptiones et venditiones an sint de iuregentium.
14 Contractus an sit facti vel iuris et quotupliciter consyderetur contractus.
15 Obligationes an sint de iuregentium.
16 Etiam bruta animalia ex instinctu naturali prouenīente a iure naturali primeuo mouentur ad benefaciendum benefacienti.
17 An possit repeti debitum naturale solutū per ipsū debitorem.
18 Quomodo possit pcedere q quis obligetur de iure gentiū et cōueniatur de iure ciuili.
19 An plures sint obligationes iuris ciuilis q̄ iurisgentium.
20 Accidens non potest esse sine suo subiecto.
21 Videtur qd nulla sit obligatio naturalis al's sequeretur quod bruta obligarentur.
22 An vtile dominium emphyteote vel superficiarij sit de iure gentium.
23 Seruitutes reales et personales an sint de iuregentium.
24 Utrum ex sententia facta rei traditione transferatur dñium.
25 An sententia absolutoria auferat dominium vide exemplum.
26 Omnes obligationes sunt iuris gentium exceptis quatuor notatis per gl.
27 In obligationibus iuris gentium an sit reperire aliquam ciuilem.
28 In obligationibus ciuilibus an sit reperire naturale vinculū.
29 Actiones an sint de iure gentium.
30 Queritur secundum theologos et philosophos an liceat hominibus habere diuitias et res proprias et non communes.
31 Propter eleemosynam fiendam licitum est hominibus habere de proprio et in particulari.
32 Magis est pacificus status si possideantur res in particulari q̄ communi.

Ex hoc iure. Hic iurisconsultus prosequtur materiam proximam ponendo adhuc aliqua que processerunt a iure gentiū et quia. l. ista tradit per modum exemplarem quedā generalia non potest poni casus in terminis nisi sicut litera ia-
1 cet: dicit ergo ex hoc iure gentium† introducta sunt bella dñia contractus quibusdam exceptis. et istud pronomen hoc, est demōstratiuū ad oculū, vt. ff. de heredib. institu. l. hoc articulo et c.
2 Ibi regna condita. dicunt† quidam quatuor principalia babylonicum quod fuit sub rege Nino. macedonicū quod fuit sub rege Alexandro. aphrycanum quod fuit apud cartaginenses. et romanum. vel dicas quod cum gentes propter impunitatis licentiam scelerum caperent iustitie necesse fuit q hoi plat⁹ esset homo per quem iura redderentur et excrescentibus populis constituti sunt reges et regna cōdita. p hoc. ff. de captiuis. l. postliminium. in princi. verum est tamen quod omnes reges et populi sub predictis fuerunt successiue modo autem esse dz sub romano imperio vt dixi. C. de summa trinita. l. j. Edificia collata.
3 nā homines† antiquitus habitabant in syluis demum excrescētibus hominibus ceperunt facere tuguria domos et edificia. et sic collatione gentium facte sunt ciuitates ville et opida secundū Tullium. Et ad declarationem huius legis et eius materie. vide pulcherrimam gl. s. nota. extra de voto et voti redemptione. c. qd sicut. et non inueni per aliquos tractatam materiam quā ibidē
4 tractat. Et istud ius gentium habuit ortum† post ius naturale ex quo ceperunt homines simul viuere quod dicitur fuisse tem-
a pore quo cayn ciuitatem edificauit[a] Genesis. iiij. c. et. xij. quod p sequare. vt. xxj. distin. c. vlti. et facit hic textus et gl. quod sine authoritate superioris possint homines edificare domos et villas. nec dicitur collegium illicitum. et pro hoc facit gl. s. quod cuiusq vniuersitatis. l. j. §. j. ¶ Oppone ad hanc. l. que dicit de iuregentium introducta fuisse bella. nam iniurie non debēt nasci vnde iura nascuntur. vt. C. vnde vi. l. meminerint. sz bella sunt iniqua et iniuriosa ergo et c. Sol. dicit gl. quod hic loquitur de bello lici-
5 to quod† potest contingere duobus modis secundum glos. vno modo quando bellum est indictum a populo romano vel imperatore nam tale bellum dicitur iustū. vt. ff. de capti. l. hostes. al's enim non licet arma suscipere sine licentia principis. C. de gladiato. penitus tollen. l. vna libro. xj. et vt armorū vim inscio pñcipe. l. vnica. eodem libro. ¶ Item alio modo quando fit ad violentiam vel iniuriā ppulsandam. vt. s. eodem. l. vim. possent addi et alij duo modi quibus est iustum bellum, scilicet quando authoritate. l. scripte quis potest se vindicare et sibipsi ius dicere. vt. C. quādo lice. vnicui. se si. iudi. vindi. et in multis alijs casib⁹ quos not. C. de iude. l. nullus. et vnus ex illis propter defectū iudicis. vt. ff. que in frau. cre. l. ait pretor. §. si debitorem. et. ff. quod vi aut clam. l. si alius. §. est et alia. et est expressum in vsibus feud. de milite vasallo qui contumax est. c. j. §. j. et ibi de hoc. et dixi etiam ff. de legi. l. de quibus in vltima questio. et in vsibus feud. hic fin. lex. c. domino guerram. et de isto iusto et iniusto bello vide. s. eo. l. vt vim. et. ff. de sta. ho. l. libertas. sed ista solu. gl. non placet Jac.

a ¶ Genesis. iiij. No. hic albericū fuisse theologum quem reputauit alex. guiberteus doctor aurelianēsis in. l. lecta. ff. si cer. pe.

bu.sed dic q̃.l.ista loquitur de licito ꝛ illicito bello:nã dicere qḋ loquaẗ de bello indicto ab imperatore vl' populo romano istud est falsum.nã tẽpore quo inductum fuit istud iusgentium nódũ edificata erat ciuitas romana:nec erat imperiũ,sed erãt leges et ante erant populi sine regibus.Bellũ ergo qḋ indiciẗ ꝑ imperatorem vel populũ romanũ est de iure ciuili nõ gentiũ.†Bella eñ q̃ ꝓcesserunt a iuregẽtiũ.ꝓcesserunt ab istis ꝓnoib⁹ possessiuis meũ ꝛ tuũ:q̃ duo verba si tollerenẗ de medio hoĩes quietissime viuerent.ad.l.meminerint põt rñderi qḋ bellũ licitũ est a iuregentiũ dispositiue.bellũ aũt illicitũ cõsecutiue.nã pp distinc.dñiorũ ꝛ regnoꝝ orta sunt bella ꝛ licita ꝛ illicita nõ q̃ ius gẽtiũ itroduxerit bella illicita dispositiue:ſ3 solũ cõsecutiue vt ꝑdixi.Sꝫ Gui.de cu.saluando gl.dicit q̃ quaten⁹ dicit de populo romano vel principe dicit intelligẽdũ ḋ supiore cuius authoritate indiciẗ bellũ.Et ex eo qḋ dixi ꝑpter defectũ iudicis posse fieri iustũ bellum intellige quoad defensionẽ nõ quoad acq̃sitionẽ vl' vsurpationẽ nisi in casib⁹ ſpãlib⁹ vbi qs dicere põt sibi ius vt ꝑdixi.

7 Et istud bellũ dicunt qdã posse fieri vacãte impio:q: deficit tũc superioris copia.Sed canoniste dicunt q̃ vacãte imperio†succedit ecclesia romana vt extra de fo.cõpe.c.lꝫ ex suscepto.ꝛ in cle.de iureiu.c.vnico.ꝛ ar.ĳ.de ap.l.imperatores.§.si magistratus.qḋ si fas est,non puto verũ:cũ nec imperiũ ab eccl'ia nec ecõuerso dependeant:ſ3 simul ortũ habuerũt.vt in aut.quo opor.epis.in prin.ꝛ plene dixi.C.de sum.tri.l.j.ꝛ q: etiã cũ magna difficultate aditur papa.Puto q̃ vacãte imperio assumi possint arma sine eius licẽtia.vt.ṡ.dixi.

8 ¶Colligunt etiã qdã ex istis verbis bella orta sunt qḋ duellũ†sit a iure cõcessuꝫ.qḋ verũ nõ est vt no.ĳ.ad l.aq.l.q̃ actione.§.si quis in collucta tiõe ꝛ de leg.ĳ.l.cũ fili⁹.§.fi.de iure tñ lombardo concessa est pugna in certis casib⁹ vt in lõbarda de homici.lib.ho.l.recolim⁹.ĳ.Sꝫ qḋ dictũ est.ṡ.qḋ bellũ qḋ fit ad defensionem esse de iuregentium non vr̃ bñ dictũ,imo vr̃ de iure naturali.nã etiã hoc lꝫ aĩalib⁹ brutis.vt.ṡ.si quadrupes pau.fe.dicaẗ.l.j.§.cũ arietes.ius aũt gẽtiũ soli humano generi cõpetit vt.ṡ.e.l.j.§.ius gẽtiũ.So.nõ est incõueniẽs qḋ fit de iure naturali ꝛ de iuregen.nã de iure naturali ẽ vt resistat forma resistendi introducta est de iuregẽtiũ.s.vt nõ ad vindictã:ſ3 cũ moderamine inculpate tutele:q̃ forma locũ non hꝫ in brutis:ꝛ ꝑ hoc ḋr de iuregẽtiũ.¶Ex predictis etiã põt colligi sol.si aliquis congregauit amicos ad bellũ ꝛ perdiderũt arma in bello an teneatur eis ad resti.q: si bellũ erat licitũ teneẗ.q: mãdatũ fuit licitũ ꝛ obligatoriũ.si illicitũ tũc non:q: tunc mandatũ nõ est obligatoriũ.vt.ĳ.mã.si remunerandi.§.rei turpis.ꝛ.l.si vero.§.adolescens.de hoc dixi.C.ad.l.iul.de vi.l.qm̃ multa facinora.Sꝫ pone quod aliquis nobilis diffidauit aliũ ꝑ nunciũ†vel literas ille diffidat⁹ nihil respondit:ſ3 statim armata manu intrauit territorium diffidantis ꝛ ei multa dãna intulit nũquid põt dici ꝓditor:dic q̃ nõ:q: diffidat⁹ nõ teneret remãdare diffidanti.ar.ĳ.de cap.ꝛ postli.reuersis.l.hostes.nã ibi nõ teneẗ ille cui indictuꝫ est bellũ remandare vt ibi pꝫ.ꝛ ꝑ hoc de ṽ.si.l.quos nos hostes.

De diffidatione questio authen.

9 Scḋo op.qḋ hic ḋr q̃ dñia de iuregentiũ sint distincta.Imo vr̃ distin.dñiorũ fuisse de iure naturali quo caueẗ quicqd calcauerit pes tuus tuũ erit.nõ furtũ facies nõ cõcupisces rẽ ꝓximi tui sol.dicunt quidã q̃ añ illud ius diuinũ erat ius gentium vel dic quod ante ius gentium erant res distincte quantũ ad vsum nõ quantũ ad dñium.vel dic q̃ in statu innocentie ante peccatũ nõ

10 erant proprietates siue dñia huic vel illi applicata:ſ3 oĩa erãt cõia oib⁹.xĳ.q.j.dilectissimis.cõis eñ oĩm vsus que sunt in hoc mundo oibus hoĩb⁹ esse debuit.Sed per iniquitatẽ vnus dixit hoc esse suũ ꝛ alius illud:ꝛ sic inter mortales facta est diuisio.denicꝫ grecorum quidã sapientissimus hoc ita sciẽs debere esse cõia amicoruꝫ aĩa esse debere cõia:ꝛ sicut nõ põt diuidi aer necꝫ splendor solis:ita nec reliqua q̃ cõiter oib⁹ data sunt ad habendũ diuidi debere hec habenda esse cõia.Ex quo pꝫ qḋ proprietates ꝛ dñia rerũ destinata sunt sequela peccati et propter pec-

11 catum introducta.s.per habendi cupiditatem†vnde Ja.in ep'la sua vnde bella ꝛ lites in vobis nõne ex cõcupiscẽtĳs q̃ dominãtur in membris vestris ꝛ hec inducunt solicitudinẽ rerũ tꝑaliũ ꝛ inordinatũ amorẽ:q: vnusquiscꝫ intantum afficitur ad rẽ ꝓpriam quod retrahitur ab amore dei scḋm pl⁹ ꝛ min⁹:vñ Am.brosius cõia amisimus cũ propria cepimus.¶Itẽ opp.ad idẽ qḋ dominia sint de iure ciuili.vt per vsusc.vt.ĳ.de vsusc.l.ĳ.Itẽ per testamentum.vt.C.de testamentis.l.testandi.ĳ.de acq.pos.l.cum heredes.ꝛ de furtis.l.a titio.Item per dedicationem.vt.C.de sac.ecc.authẽ.ingressi.so.dicunt quidaꝫ q̃ licet dominia sint de iuregentiũ:non tamẽ excluditur qḋ de iure ciuili lꝫ alĳs modis.

12 nã†de iuregentiuꝫ sunt per alluuionem specificati ꝛ traditionẽ.vt.ĳ.de acqui.re.do.l.j.cum.l.seq.vſcꝫ ad.l.acquiritur.ſ3 iure ciuili per vsusc.ꝛ alios modos:ꝛ hanc so.hic sequitur gl.Alĳ vt pe.dicunt qḋ nõ est nisi vnũ dominiũ ꝛ illud est de iuregentiũ:sed acquisitio dominĳ potest esse de iuregentium ꝛ ciuili.Sed contra hoc est:q: rei vendicatio datur ei qui est dominus de iuregẽtium vel ciuili:vt.ĳ.de rei vendica.l.in rem actio.ad qḋ respõdet quod differentia nõ est ex parte dominĳ,sed ex parte acquisitionis.nam dominium de iuregentium dicitur quod acquiritur ꝑ acquisitiones iurisgentium:ꝛ dominiuꝫ ciuile quod acquiritur per acquisitionem iuris ciuilis.dominium est ergo secũdũ istos de iuregentium.sed modi acquirendi sunt aliqui de iure ciuili,vt dictum est:sicut ꝛ obligatio alia dicitur naturalis,alia ciuilis.vt.ĳ.dicetur.Jaco.butriga.soluit quod ius ciuile non separat dominia:q: iam separata inuenit sed disponit de ipsi⁹ acquisitione quomodo ambulet de vno in aliuꝫ.ꝛ hec in effectu eadẽ

13 est cum solutione proxima.¶Item oppo.quod†emptiones et venditiones non sint iurisgentium sed ciuilis:q: emptio ꝛ venditio non contrahitur sine pretio constituto in pecunia numerata,vt insti.de emptio.vt ven.§.pretium.ꝛ.ĳ.de contrahen.em.l.ĳ.ꝛ ante fuerunt hoĩes q̃ fuerit nummus.vt.ḋ.l.ĳ.ꝛ.C.de veteris numismatis potestate.l.ĳ.li.xj.Sol.dicunt quidam q̃ cõsensus quod est fundamentum principale emptionis ꝛ venditiõis est de iuregentium.forma autem est a iure ciuili vt in contrario,sed certe tunc magis attendenda esset forma que dat esse rei.vt ĳ.ad exhibẽ.l.iul.§.sed ꝛ si quis.ꝛ sic debent dici esse de iure ciuili.Et ideo dic q̃ etiam de iuregentium nũmus erat inuentus lꝫ non esset talis qualis est hodie:nam superueniente imperatore eius mandato cepit fieri moneta.vt dictis.ll.ꝛ q̃ contract⁹ sint de iure ciuili meminit lex.ĳ.sol.matri.l.ex diuerso.§.j.ſ3 dic vt ibi

14 dixi.¶†Itẽ op.qḋ contractus sint facti.ꝛ non iur.vt.ĳ.de cura.furio.l.consilio.dic secũdũ gl.q̃ lꝫ ipsi contractus sint facti:tamẽ forma tradita circa eos ad solennitates sunt iuregentium sicut ꝛ hereditas est ius incorporale:ꝛ tamẽ res corporales continentur in ea.Jus enim gentiũ non curauit de ipso ꝯctu ꝑfecto vt insti.de stip.seruo.§.sed cum factum.iuncta.l.que dicit aliud esse ire.ꝛ aliud iter.insti.de stipu.seruo.§.communis seru⁹.vnde dic fm̃ Gui.q̃ cõtractus potest consyderari tripliciter.vno modo quoad potestatem ꝛ modũ contrahendi:ꝛ tunc est iurisgentium.vt hic.Alio modo eo facto:ꝛ tunc est facti.vt.ḋ.l.consilio de cura.furio.tertio modo expostfacto:ꝛ tunc nihil aliud est q̃ obligatio.vt.ĳ.de verbo.obli.l.qnta.§.j.ꝛ insti.de obli.§.j.Guil.¶Item oppo.qḋ commerciũ est ꝓprie cõmutatio mercium secundum Hug.sed large sumendo est nomen generale qḋ cõplectitur oẽs ꝯctus.hic aũt nõ videẗ:q: subĳcit de emptione ꝛ alĳs contractibus.dicit gl.quod licet sit genus hic sumitur ꝓ specie.s.permutatiõis.vel dic qḋ ponitur vt genus.ꝛ quod subĳcit emptiones ꝛc.exemplificatiue ꝛ expositiue poniẗ:ꝛ subaudi scilicꝫ.

15 ¶†Item oppo.q̃ obligationes non sunt de iuregentium.ĳ.de estima.act.l.j.ꝛ de pre.ver.l.naturalis.§.j.so.vt ibi not.¶Item quia non sunt nisi due obligationes.s.naturalis que procedit a iure naturali.ꝛ ciuilis que procedit a iure ciuili.vt insti.de obli.in prin.ꝛ.ĳ.de condi.indeb.l.si fideiussor.ergo nulla est a iuregentium.Solu.dicunt doctores qḋ obligatio naturalis est duplex.vna que procedit ex iure naturali primeuo ab instinctu nature qua obligamur benefacientibus nobis benefacere.vt.ĳ.de peti.

16 here.l.sed si lege.§.consuluit.†ꝛ tali obligatiõe mouentur etiaꝫ bruta animalia.vt canis:ꝛ ista nullum hꝫ effectum iurisgentiũ vel ciuilis:q: nec habet actionem nec officium iudicis:nec impedit repetitionem sicut dicit hic gl.ꝛ allegat.ĳ.de condi.indeb.l.si non sortis.§.libertas.vbi de hoc not.ꝛ satis dixi.Sed certe ille §.hoc non probat:q: ad illam naturalem obligationem de qua loquitur ille.§.poterat cogi libertus per iudicis officiuꝫ.vt.ĳ.de offi.prefec.vi.l.j.§.patronus.vnde dicendum quod ista obligatio naturalis potest esse duplex.vna que de iure ciuili producitur ad prestandi necessitatem:ꝛ inducit exactionem per officium iudicis:sicut illa qua tenentur parentes alere liberos ꝛ econtra,vt.ĳ.de.libe.agnoscen.l.si quis a liberis.in princip.ꝛ.C.de libe.l.j.Item illa qua tenetur libertus ad operas patrono.vt not.ḋ.§.cum patronus.Alia est que non producitur ad prestandi necessitatem ꝛ hec est illa qua obligamur benefacientibus nostris.ꝛ ista vocatur obligatio ad antidora.vt.ḋ.§.consuluit.viĳ.q.ĳ.illud.ꝛ extra de testa.cum in officĳs.ꝛ hoc non inducit exactionẽ:sed inducit donationis presumptioneꝫ.vt.ĳ.man.l.si vero nõ remunerãdi.§.item papi.et de probati.l.procula.sed magis proprie dicitur remuneratio.vt.ĳ.mã.l.idemqꝫ.§.si.quod qd ꝓficiat

17 colligitur dicto.§.consuluit.ꝛ.ĳ.de dona.l.aquilius.†Et si queratur de repetitione huius debiti naturalis soluti dicunt qdam vt Pet.de bella pertica et sui sequaces referre q: aut solues credebat se benefactori suo efficaciter obligatum,ꝛ sic tanq̃ debitũ soluit ꝛ hoc constat:ꝛ tunc repeti possit.ꝛ ita intelligit gl.hic posità aut sciebat se non teneri ꝛ hoc cõstat:ꝛ tũc nõ repetit vt in regula iuris,cui⁹ p errorẽ.ꝛ ita no.ḋ.§.cõsuluit.Aut ẽ dubiũ ꝛ tũc ꝑsumiẗ donatio.vt.ḋ.§.itẽ papi.ꝛ.ḋ.l.ꝓcula.Sed cõtra primum membrum obĳcitur et videtur expressum quod soluens etiam errando

errando tale debitum naturale credens se efficaciter obligatuꝫ
nõ repetat, vt. ĩ. de fideiuſ. l. si testamento. §. j. sed de alia natura-
li obligatione loquit: sed melius probatur dicto. §. libert⁹. in. l.
si non sortis. de condi. inde. q: ibi soluit libertus officiales ope-
ras cum patronus nõ indigeret & sic errando tanꝙ debitas sol
uit: & tñ non repetit propter beneficiuꝫ libertatis qđ recipit a pa
trono & sic hic gl. bene allegat licet ibi male soluerat. Scđa est
obligatio naturalis q̄ tñ hoĩbus cõpetit. & ista ꝓcedit a iuregē
tium qđ đr naturale vt insti. de rerũ di. §. singulorũ. Et ista scđm
quosdã est duplex: & quedã eñ est efficax ad agendũ: vt cõuētio-
nes que inter partes procedunt & incidunt in proprium nomen
contractus, vt. ĩ. de pac. l. iuregen. in prin. sꝫ fm gl. illa non est na
turalis tñ imo & ciuilis approbatione, vt insti. de obli. §. j. & ar.
ĩ. de ver. signi. l. obuenire. Quedã est inefficax ad agendũ & non
parit actionem, vt. d. l. iuregentium. §. sed cum nulla: & tunc aut
est expresse reprobata a iure & nullum hꝫ effectuꝫ. vt. C. de legib.
l. nõ dubiũ. & ĩ. de condi. indebi. l. si nõ sortē. in prin. Aut est nec
approbata nec reprobata: & tũc ei⁹ effectus est compensandi et
impediendi repeti soluti. vt. ĩ. de compensa. l. etiam de ac. & ob. l.
naturales. & de fideiuſ. l. fideiussor. §. ij. ver. naturales. de dona. l.
hoc iure. §. pe. ad le. fal. l. j. §. si debitor. & ad treb. l. quãuis. ¶ Itē
op. ad idē qđ obligationes sint de iure ciuili. vt. ĩ. tit. proxi. l. ij. §.
deinde. so. ibi in actionibus hic in obligationib⁹. sed hoc qũo ꝓ
18 cedat qđ quis obliget iuregentium: & ex tali † ob. cõueniatur iu
re ciuili. sol. duobus modis fm Ja. bu. primo ꝙ lꝫ vinculuꝫ ob-
ligationis esset a iuregentium: tñ modus & forma deducendi eã
in iudicium inuenta fuerunt a iure ciuili: q: cũ aliquid addimus
iurigentium facimus ius ciuile. vt. ĩ. e. l. ius ciuile. vt dic qđ a iu-
regentium inuenta fuit obligatio: sed iure ciuili approbata: & se
cundum hoc hꝫ effectum exigendi & dicuntur iure ciuili obliga
tiões approbate & eodē iure sunt deducte ad necessitatē exactio
nis. si enim naturalis sola non hꝫ necessitatē nec dat ius exigen
di: sequitur quod per adinuentionem ciuilis prout sunt due vel
comprobationem naturalis prout est vna der effectus exigendi
& forma. & sic cã agendi: & ipsa actio sunt de iure ciuili. vt dicta. l.
ius ciuile & dicto. §. deinde. ¶ Itē opponitur quod tot sint imo
plures obligationes iuris ciuilis ꝙ iurisgentium: nam in quo-
19 libet contractu ex quo agi potest est dare obligationeꝫ † iuris ci
uilis ergo regula debuit esse de obligationibus iuris ciuilis et
non iurisgentium cuius contrarium hic fit in litera. Ultramon
tani dicunt quod hic dꝫ exponi obligationes. i. cõtractus quod
patet: q: statim fit exceptio de contractibus secundum exempli
ficationem gl. & sic bene procedit regula: quia contractus sunt a
iuregentium cum ante iusgentium contrahi non posset: q: oĩa
erant communia. & sic exceptio bene conuenit regule. vt. ĩ. de legi
bus. l. in his. vel potest dici ꝙ non est dare nisi vnam obli. in sub
stantia. s. naturalē habet tñ approbationē iuris ciuilis vñ natu
ralis se habet vt substantia ciuilis vt qualitas. & hoc probatur
expresse insti. de ob. in prin. vbi diffinitur oblig. in singulari & ta
men per vnam tñ. s. naturalē vel ciuilē quis nõ cogitur ad sol-
uendum ergo ibi diffinit vtranqꝫ vnam per modum substantie
aliam per modum qualitatis. si enim essent due in substãtia po-
suisset diffinitionem in plurali: sed contra hoc oppo. quia si ciui
lis se hꝫ per modum qualitatis nunꝙ poterit esse sine naturali
20 † cum accidens non possit esse sine subiecto, vt. ĩ. si cer. pet. l. eius
qui in prouincia. circa fin. & de fur. l. si quis vxori. §. neqꝫ verbo.
cuius contrarium reperitur: q: qñqꝫ tollitur naturalis & rema-
net ciuilis. vt. ĩ. de pac. l. si vnus. §. pactus. Sed respondeo ꝙ cuꝫ
ciuilis est coniuncta naturali tunc habet se per modum quali-
tatis: sed quando separatur a naturali tunc est substãtia & desi
nit esse qualitas. nam idem est in possessione ciuili & naturali. nã
quaten⁹ ciuilis est iuncta naturali habet se ciuilis vt qualitas
& pedissequa. quod patet q: si habeo ciuilem per me naturalem
per colonum & sic ambas simul si perdo naturalem p expulsio-
nē coloni perdo: & ciuilē que erat pedissequa naturalis. vt. ĩ. de
acqui. pos. l. peregre. §. quibus explicitis. sed qñ separatur natu
ralis a ciuili. vt q: habeo vtramqꝫ per me ipm & recedo de fun-
do tunc ciuilis que erat primo qualitas transit in substantiam
q: eã retineo quocũqꝫ vadã & licet alius ingrediatur naturaleꝫ
non priuat me ciuili. vt. C. de acqui. pos. l. lꝫ. & ĩ. de acqui. posses.
l. clam possidere. §. qui ad nundinas. & ita est de obligatione na
turali & ciuili: quia cum sunt simul iuncte ciuilis se hꝫ vt quali-
tas quando est separata a naturali transit in substantiaꝫ. vt. ĩ.
de so. stichum. §. naturalis. & dicta. l. si vnus. §. pactus. ĩ. de pac.
21 vbi de hoc satis dixi. ¶ Item op. qđ † nulla sit obligatio natu-
ralis: q: secundum hoc etiam bruta possent obligari cum parti
cipent iure naturali. vt. š. e. l. j. §. ius naturale. quod tñ falsuꝫ est
q: omnis obligatio exigit consensum. vt. ĩ. de pac. l. j. qui nõ est
in brutis. dic ergo ꝙ hic sumitur naturalis pro ea tantum qua
participant homines. Sꝫ ad hoc seru⁹ nõ possit obligari. nã iu
re naturali non quo participant bruta vt dictum est. Iuregētiũ
non: q: eo iure est seruus. Iure ciuili non: quia eo iure pro nullo
habetur. vt. ĩ. de reg. iur. l. quod attinet. Pro quorum euidentia
est sciendum ꝙ aliquando ius naturale sumitur pro instinctu
nature: & tunc iusgentium est eius species apposita cõprehēdēs
ea que solis hominibus cõpetunt etiã si dicãtur naturalia siue
sint precepta naturalia siue sint rationes naturales: & tũc cõpre
hendit etiã obligationes. Qñqꝫ sumitur ius naturale ꝓ eo ꝙ cõ
petit hominibus tñ: & tunc non est species opposita iurisgentiũ
& ita sumitur. š. eod. l. j. §. priuatum. & ĩ. de pac. l. j. eo ergo iure na
turali cui non est opposita species iusgentium. & qđ ꝯpetit solũ
homini seruus potest obligari, q: rõ naturalis vult qđ pacta
seruentur. & pro hoc. ĩ. de condi. inde. l. si quid. & de acceptila. l. an
inuti. §. fi. & ante approbat. iuris ciuilis & produc. act. aut non et
inducit excep. compensationem & impedit soluti repetitionē vt
superius dictum est. Obligatio ergo serui procedit a iure natu-
rali ꝙ est cõe oĩbus animalibus: sꝫ eo tñ ꝙ est cõe solũ hoĩbus.
Alias op. hic facit Jac. but. & alij doctores quas cã breuitatis
omitto: & q: mihi videntur plus subtiles ꝙ vtiles & transeo ad
aliquas qõnes. ¶ Primo querendo vtrum vtile dominiũ qđ
hñt superficiarius emphyteota & similes sit de iuregentiuꝫ: & vr
22 quod sic per. l. istã. † In contrarium vr: q: emphyteota & superfi
ciarius habent dñium a pretore vt. ĩ. de rei ven. l. superficiario.
& l. se. pretor aũt est a iure ciuili, vt insti. de iur. natu. §. constat er
go. &c. Jac. de ra. tenet hãc scđam opi. per. d. l. Et ad istã. l. respõ-
det quod est quedã distinctio dñij: q: quoddam directũ & quod
dam vtile. de qua distinctiõe hac. l. nõ agitur. Pe. vero dicit vti
le dñium esse de iuregentium qđ sic probat: locatio & conductio
est de iuregentium & si quis conducit ad non modicũ tṗs habet
vtile dñium. vt insti. loca. §. adeo ergo &c. Modi aũt vtilis domi
nij sicut superficiarij & similes sunt de iure pretorio: vt dictũ est
sicut & seruitus est de iuregentium. licet aliqui modi deueniendi
in seruitutem introducti sint de iure ciuili. vt. ĩ. de statu ho. l. iij.
23 §. seruitus. & l. iiij. §. j. ¶ Item queritur vtruꝫ † seruitutes reales
& personales sint de iuregentium: & videtur ꝙ nõ q: ciuilis rõ iu
ra naturalia non potest corrumpere. vt insti. de iure naturali. §.
sed naturalia. sed capitis diminutio que est iuris ciuilis corrũ-
pit vsum & vsumfr. que sunt seruitutes ꝑsonales. vt. ĩ. quib⁹ mo
dis vsufr. amittatur. l. j. & C. de vsufr. l. corruptionē ergo &c. sed
istud arg. non concludit nisi de seruitutibus personalibus. tꝫ er
go Pe. qđ sint de iuregentium arg. insti. de vsu & habi. §. fi. non
ob. qđ iura naturalia &c. q: verũ est de facili. vel in totum aliqñ
tñ sicut est videre in sñia. vt. ĩ. de penis. l. qđ ad statum. & C. de pe-
nis. l. deportatorũ. ¶ Itē queritur ex sñia an transferat dñium
24 traditione secuta † gl. que est hic videtur sentire ꝙ sic que incipit
imo etiã in fi. dum dicit. Item per sñias & testamenta. Ista que-
stio est de apicibus iuris, & de ea satis nota. ĩ. de public. l. ij. in fi.
per Cy. in lectura sua. C. cõia vtriusqꝫ iudi. l. j. & plene no. & dixi.
insti. de offi. iudi. §. fi. & ĩ. de excep. rei iudicate. l. exceptio. vbi ple-
nissime dixi. ¶ Item queritur an sñia absolutoria auferat do-
minium. verbi gratia petebam a te rem meam rei ven. non pro-
25 baui † & iudex te absoluit nunquid perdaꝫ dominium: vr quod
sic: q: res iudicata pro veritate accipitur vt in regula iuris. In
contrarium est: q: sñia non tollit naturalem oblig. vt. ĩ. de cõdi.
indebiti. l. iul. ergo nec dominium. antiqui doctores tenebãt qđ
tollat dominium per. l. ĩ. de penis. l. quod ad statum. & l. qui vlt.
Item q: heres institutus dñs est vt. ĩ. de acqui. pos. l. cũ heredes.
& tñ si pronuncietur contra testm̃ desinit esse heres: & dñiũ trãsfer
tur ad veniētes ab intestato. vt. ĩ. de ĩoffi. testa. l. papi. §. fi. moder
ni tenent contrarium: q: sñia non inducit ius nouũ: sed declarat
vetus. vt. ĩ. si seruitus ven. l. sicuti. §. sed si queratur. Item quia
succumbens adhuc agere potest licet sibi obstet exceptio rei iu-
dicate: sed exceptio est exclusio iuris. vt. ĩ. de excep. rei iudicate. l.
exceptio. & ibi nota. ergo &c. & ista est verior opinio. nõ ob. allega
tiones antiquorum: q: sñia alia est declaratoria vt illa que fert
in realib⁹ vt dicto. §. sed si queratur. alia dispositiua seu noui iu-
ris introductoria. & de tali loquuntur contraria. de hoc tangit
per Cy. & dixi. C. quibus res iudicata non nocet. l. j. ¶ Denuo q̄
ritur hic đr qđ obligationes sunt iurisgētium quatuor exceptis
26 † que numerantur in gl. q̄ sunt de iure ciuili. circa qđ quidã do-
ctores probare nituntur ꝙ etiam alique ex ipsis quatuor sint de
iuregētium. Et primo de stipulatione probatur sic: acceptilatio
que est verborum tollit stipulationem que similiter verbis cõtra
hitur: & acceptilatio est iurisgentium. vt. ĩ. de accepti. l. iij. §. acce-
ptum. & §. fi. & sic stipulatio videtur esse iurisgentiũ. non ob. §. de
consti. insti. de ac. quem allegat glo. quia recte intuenti non pro-
bat quod dicit gl. Itē quod stipulatio & literaruꝫ obligatio sint
iurisgentium probatur sic quoties duo veniunt ad esse alicuius
vnum tanquam principale aliud tanquam accessorium seu mi-
nus principale: semper minus principale cedit magis princi-

pali,vt.j.de sta.ho.l.queritur.de auro et argen.le.l.ꝛ si non sint.
§.perueniamus.Sed ad contractus stipulationis ꝛ literaruꝫ
obligationis accedit vinculum naturale.s.consensus.ꝛ ciuile.s.
verborum ꝛ literaruꝫ:ꝛ istud est minus principale ergo fieri dꝫ
denominatio a consensu tanꝙ a principaliori ꝛ qui est iurisgen
tium.ꝛ hoc manifeste colligitur.j.de act.ꝛ ob.l.non figura.Iteꝫ
qđ cōtractus emphyteoticus sit iurisgentium probat̄ sic.Añ
ius ciuile erat talis contractus licet dubitaret̄ quis esset qđ ius
ciuile determinauit.vnde cū solū nomen habeat a iure ciuili nō
debet|ab eo dominari:sꝫ a iuregentiuꝫ arg.j.de ac.re.do.l.adeo.
§.cū quis.Idem probatur de sponsalitia largitate q̄ cōsensum
hꝫ a iuregētiū nomē aūt ꝛ solēnitates a iure ciuili.ꝛ de hoc not.
ꝛ dixi.j.de pac.l.legitima.Moderni cum gl.tenentes ꝓbant sic:
ꝙ sicut de iure ciuili locatio ꝛ conductio cum naturalis sit non
verbis:sed consensu contrahitur,vt.j.loca.l.j.ergo a cōtrario cō
tractus qui contrahitur verbis:sicut stipulatio non est natura
lis.Idem videtur de literarum obligatione:nam vbi de ea tra-
ctatur inueniuntur hec verba constitutio ꝛ constitutionib⁹ ꝛc.
vt insti.de literaruꝫ obli.sed constitutiones sunt a iure ciuili.vt
j.de consti.princi.ꝛ.C.de leg.ꝛ consti.Idē probatur de ꝯctu em
phyteotico ꝛ sponsalitia largitate:qꝛ olim inter veteres ꝯtract⁹
quidā dicebant contractū emphyteoticū esse emptionē:quidaꝫ
locationem postea lex zenoniana statuit eius naturā ꝛ nomē.vt
d.§.adeo.insti.locati.ꝛ.C.de iure emphy.l.j.Eodē modo spon-
salitia largitas reposita est in specieꝫ nominatā ꝯct⁹.vt in aut.
vt sposalitia largitas.vnde dici dñt iuris ciuilis tāꝙ ab ordinā
te ꝛ disponente.vt.j.ti.ꝑxi.l.ij.§.j.ꝛ.§.precū aptus.Ad ꝯrīū po-
test respondere.Et primo ad primum ꝙ lꝫ vinculum naturale
s.consensus per se consyderatum sit efficacius ꝛ potentius quā
vinculum ciuile tamē veniens ad compositionem predictorum
quatuor contractuū mutat per adiunctum naturam suam ꝛ re
stringitur ad significatum adiuncti.qđ sic probatur:verbum lu
crum sui natura continet omne lucrum.verbū questus continet
tantum lucrum ex opera prouenien:sed contracta societate ad
lucrū ꝛ questū non videtur esse contracta nisi ad lucrū ex ope-
ra proueniens.vt.j.pro socio.l.sed si adijciatur.Sic ꝛ alibi speci
ficatio huius verbi dulcia que hꝫ sui natura cōprehendere po-
tabilia ꝛ non potabilia.ratione adiuncti restringitur ad potabi
27 lia,vt.j.de vino tri.ꝛ ole.le.l.fi.¶ Adhuc queritur an † in obliga
tionibus iurisgentium sit reperire aliquā obligationē ciuilem.ꝛ
videtur quod sic:quia ex iure gentium est naturalis obligatio:
sed ex naturali obligatione non agitur,vt.j.de ver.sig.l.credito-
res.In contrarium videtur qđ ante ius ciuile erant contractus
iurisgentium ꝛ agebatur ex eis.vt.j.de pac.l.iurisgentium.Sed
nostri doctores dicunt quod ibi erat ciuilis obligatio ꝑ appro-
bationem iuris ciuilis:sed si hoc est ergo omnis obligatio est ci
uilis approbatione quod ipsi concedunt.vt institu.de obligati.
§.j.ꝛ arg.j.de ver.signi.l.lege obuenire.et hoc tenet Iac:de aret.
ꝛ sic intelligit quod no.j.de reg.iur.l.hoc amplius.§.j.Ia.de ra.
ꝛ Pet.tenent quod in obligationibus iurisgentium que in spe
ciale nomen deuenerunt non sit ciuile vinculuꝫ:sed naturale so
lum ex quo agebatur ante ius ciuile:ꝛ nunc etiam agitur.qđ sic
probatur:qꝛ naturales obligationes non eo solo estimantur si
actio aliqua earum nomine competat sed ꝛc.vt.j.de ac.ꝛ oblig.
l.naturales.Ergo patet quod ex eis agebatur.Preterea hic di-
citur quod obligationes sunt iurisgentium paucis exceptis:sꝫ
si esset ponere ciuilem obligationem in contractibus ꝛ obliga-
tionibus iur.gentium non essent pauce:sed quasi omnes.ꝛ ista
qō tēdit ad illā vtrū actiōes sint de iure ciuili vel gentiū de qua
statim dicetur.¶ Item queritur vtrum in obligationib⁹ iuris
28 ciuilis sit reperire † naturale vinculum.ꝛ videtur quod nō ꝑ ea
que dicta sunt.s.proxi.casu econuerso.In contrarium videtur
expresse.j.de condi.inde.l.si fideiussor.Pe.dicit aut querit̄ de ta
libus conuentionib⁹ iuris ciuilis in quibus sine iure ciuili orie
batur naturalis:ꝛ tunc est duplex obligatio.s.naturalis ꝛ ciui-
lis.vt.d.l.si fideiussor.aut de illis in quib⁹ amote iure ciuili non
oriebat̄ naturalis ꝛ tūc non est ibi vere nisi vinculū ciuile.fictio
ne tū iuris dici pōt ibi esse naturale:puta si papa vel imperator
concedat alicui qđ possit exigere collectas vel decimas ab aliq-
bus,hoc casu nō est nisi ciuilis obligatio:sed qꝛ voluntas supe-
rioris representat in hoc voluntatē subditi arg.j.de euic.l.si pl⁹
§.j.ꝛ.C.de euicti.l.si ob causam fingitur ibi naturaleꝫ obligatio
nem subesse:sicut dicitur in sententia vbi non est vinculū natu-
rale nisi fictum.vt.j.de condi.indebi.l.iul.¶ Denuo q̄rit̄ num-
29 quid † actiones sint de iuregētiū:de hoc est controuersia magna
inter doctores.Et gl.communiter tenent ꝙ sint de iure ciuili,vt
no.C.de precibus imperatori offeren.l.quoties.ꝛ ibi de hoc satis
dixi.ꝛ qđ sint de iure ciuili allegatur.j.ti.ꝑxi.l.ij.§.deinde ex his.
ꝛ ibi plene dicam.Queritur etiam an obligationes ex delicto
sint iuregentium.gl.tenet ꝙ nō imo de iure ciuili vt no.instit.de
iur.naturali.§.ius autem gentium.Contrariū tenet Iac.de ra.
dicens ꝙ etiam iuregentium puniebantur delicta.vt.j.de furt.
l.j.vbi dicitur furtum iure naturali prohibitum qđ exponit.i.iu
regentium lꝫ gl.ibi exponat.i.iure diuino.de quo non est verisi-
mile legislatorem intellexisse puniendi tamen modus in aliqui-
bus delictis bene fuit inuētus a iure ciuili,vt patet.j.ti.ꝑxi.l.ij.
§.deinde cornelius silla.Item quid de quasi contractib⁹.dic qđ
omnes sunt iuris ciuilis insti.de tute.§.j.ꝛ ibi in gl.ꝛ omnes po
tes inquirere parte excepta condi.indebi.vt.j.de condi.indebi.l.
si quod dominus.ꝛ.l.conditio.Et est ratio qꝛ conditio hꝫ instar
mutui insti.quib.mo.re contrahitur ob.in prin.ꝛ mutuuꝫ est iu
ris ciuilis.Gul.¶ Vltimo delectationis causa queritur an se-
30 cundū theologos ꝛ ius diuinū:ꝛ philosophos possint † hoīes
licite tenere ꝛ habere diuitias ꝛ res exteriores tanꝙ proprias:ꝛ
in hoc fuit quorundam opinio ꝙ non possent haberi nec appro
priari sine peccato cuꝫ eo iure omnia fuerint cōia,vt dictū est ꝯ
quos est in psalmo.viij.qui incipit domine dñs noster quam
admirabile est nomē tuuꝫ in vniuersa terra.versus:Omnia sub
iecisti sub pedibus eius ꝛc.Sed vnde dari posset qđ verū est qđ
subiecit in communi non in particulari.Sed dicendum qđ cir-
ca res exteriores potest haberi duplex possessio:vna trāsmutan
di naturam ipsarum rerum:ꝛ ista competit soli deo qui eas de
nihilo creauit.scđa est habere commodum ꝛ vsum earum:ꝛ ista
potest haberi ꝛ acqri per hoīes iuste ꝛ licite:ꝛ hoc probat̄ Ge-
nesis.j.c.faciam⁹ hoīem ad imaginem ꝛ similitudinem nostraꝫ
ꝛ presit piscibus maris ꝛc.sed responderi posset,vt.s.qđ talis
ꝑeminētia dꝫ esse in cōmuni.philosophus tū probat ꝙ possit li
cite haberi etiā in particulari primo politicorum vbi dicit pos-
sessio inest homini naturaliter:sꝫ ꝛ illud intelligi posset in ꝯmu
ni.¶ Et ideo aliorum opinio fuit qđ licitum esset habere ꝛ pos
sidere in communi non in singulari sine peccato.Sed dicenduꝫ
ꝙ licitum est homini etiam in particulari licite acquirere.vt ex-
31 pēdat licite ꝛ ī vsus † rectos vt in eleemosynis,ꝛ alijs iustis cau
sis:al's oīs elemosyna q̄ fieret esset illicita ꝛ vana:ꝛ iō dicit Aug.
in libro de verbis domini de iustis laborib⁹ facite elemosynas
ꝛc.nā eleemosyna est act⁹ charitatis:sicut probat Tho.in secū-
da scđe qōne.xxxij.ꝛ in euangelio Io.ij.c.qui habuerit substan-
tiam huius mundi ꝛ viderit fratrem suum necessitatem patien-
tē ꝛ clauserit viscera sua qūo charitas dei manet ī illo.Itē est et
alia rō:qꝛ possessio propria rerum exteriorum est necessaria vite
humane.primo,vt hō reddatur solicitus ad iuste acquirendū:
qꝛ nisi homo posset sibi appropriare nō curaret acquirere in cō-
muni.videm⁹ enim homines magis solicitos circa propria ꝙ
circa cōia.naturale quippe vitium est negligi qđ cōmuniter po-
sidetur.C.qū ꝛ quibus quarta pars in bonis decurionum de-
beatur.l.j.li.x.Contrariū tū videmus in religiosis qui sunt val-
de soliciti ad acquirendū cōi.Itē vt euitetur confusio in mun-
do:qꝛ si ea que sunt necessaria ad culturam ꝛ curam deberēt fie-
ri per oēs quilibet vellet facere illud qđ esset leui⁹ ꝛ minoris la-
boris:ꝛ euitare illud qđ esset maioris laboris.ꝛ sic seq̄ret̄ cōfu-
32 sio.¶ Item qꝛ magis † pacificus status est si possideatur in pti-
culari quā in cōi:qꝛ si possiderent̄ in cōi tpe messiuꝫ ꝛ vindemia
rum quilibet vellet colligere satis ꝛ nesciret q̄ eēt ps sua ꝛ ꝑ ꝯñs
peruenirēt ad rixas.ꝛ ideo dꝛ qđ cōio ē mater discordie,vt.C.de
dona.l.sancimus.§.ne aūt.de iur.do.impetrā.l.fi.§.sꝫ si qdē.ꝛ.j.
de leg.ij.l.cū pater.§.dulcissimis.ꝛ sic ptꝫ qđ licite pōt qs habe-
re ꝛ possidere in particulari:ꝛ licite acqrere bōa exteriora.¶ In
gl.imo etiā ibi.itē per arrogationē.vt instit.de acq.per arroga.
¶ Ibi item per sñias.vt.ff.de sta.lib.l.statuliberi a ceteris.de re
bus eorum qui sub tut.ꝛ cura sunt.l.iij.§.item q̄ri potest.insti.de
offi.iudi.§.fi.ꝛ patet in secundo decreto.ꝛ.C.si in cā iudicati pi-
gnus captum sit.ꝛ ti.de iur.do.impetran.¶ In ea gl.in fi.vt ap
paret in institutionib⁹ ꝛ legatis.vt.j.de acq.pos.l.cū heredes de
ficerēt a titio.Sꝫ dic quod isti sunt modi q̄rendi dñia:Oldra.

Questio theologalis ꝛ autho.

1 ☞ Ius ciuile qñ concordat cum iure naturali vel gentium.
2 Matrimonium est de iure diuino non de iure naturali.
3 Quandocūqꝫ aliquid minuitur vel detrahitur vel additur mu
tatur nomen.

Us ciuile. Supra.l.j.§.priuatum ius.po
sui bimēbrem diuisionē iuris
priuati ꝛ de duobus membris dixit in precedentib⁹
hic dicit de tertio.i.de iure ciuili:ꝛ non potest poni cō
mode casus nisi sicut litera iacet:quia descriptionem iuris ciui-
lis ponit.Et dic qđ ista verba qđ neqꝫ in totum ꝛc.cum sint ne-
gatiua debent resolui in affirmatiuā:quia diffinitiōes et descri
ptiones cum dicant esse rei tradi debent per verba affirmatiua.
1 Expone ergo quod † ius ciuile quandoqꝫ concordat cum iure
naturali vel gentium:quandoqꝫ discordat:et quandoque ad-
dit:quandoqꝫ

dit:qñqz detrahit.addit in tutela materiã et formã q2 nõ erat in
uenta per ius naturale nec gentium:sed inuenta fuit de iure ci
uili.vt insti.de tute.in pñc.Itẽ addit formã tãtũ vt in seruitute
q̃ erat de iure gẽtiũ,vt.s.e.l.manumissiones.Adiecit eñ nouaz
formã qua quis efficeret seru⁹.s.cũ se vendit ad p̃tiũ participan
dũ,vt.j.de sta.ho.l.hõ liber.Itẽ detrahit circa seruitutẽ iure gẽ
tium quo erat in seruis potestas dominis vite et necis que po-
testas iure ciuili est restricta,vt.j.de his qui sunt sui vel ali.iur.
l.j.Itẽ s̃m quosdã ius ciuile addidit iuri naturali solennitates
2 sponsaliorũ et †matrimoniorũ q̃ nõ est verũ:q2 m̃rimoniũ non
est de iure naturali:sz diuino vnde d2 quos deus cõiunxit hõ
nõ separet,et dixi.s.e.l.j.§.ius naturale.Itẽ dicit gl.q̃ detrahit
iuri naturali in vsuscapiõe:sz hoc nõ vr̃ bñ dictũ:quia iure na
turali dominia non erant distincta,vt.viij.di.in prin.sz iure gẽ
tium fuere distincta.vt.s.l.pxi.vnde vsuscapio magis videt de
trahere iuri gentium q̃ naturali.et ita not.gl.j.de condi.inde.l.
nã hoc natura.Et ideo põt dari exẽplũ de liberis alẽdis quod
est de iure naturali,vt.s.e.l.j.§.ius naturale.qñqz tñ contra,vt
j.de libe.agno.l.si quis a liberis.§.sz si filius.et.§.si quis ex his.
et ius ciuile addit in hoc:q2 ius allẽdi ad necessitatẽ deducit of-
ficio iudicis,vt.d.ti.de lib.agno.Itẽ põt dari exemplũ de filijs
spurijs qui iure naturali succedebant sicut alij:sed hodie nõ vt
in aut.qui.mo.na.effi.sui.§.vlti.Op.ad literam que dicit quod
neqz in totum recedit:nec per oĩa ei seruit:nã inquantuz recedit
in totum videtur recedere:et inquantũ ei seruiat in totum videt
seruire.et sic male videt dicere litera.Sed dic q̃ in ista op.est fal
lacia simpliciter et s̃m quid:nam litera dicere voluit qd semper
facit vnũ vel aliud.nõ eñ est verũ q̃ semper ei seruiat:nec semp
ab eo recedat:sed aliqñ facit vnum aliqñ aliud.i.aliqñ concor
dat et aliqñ discordat:et hoc voluit dicere litera.¶Ultimo q̃re
de quo iure ciuili loquatur lex ista.gl.dicit qd loquitur de.l.xij.
tabularũ.alij dicunt qd loquitur de iure qd est ars boni et eq de
quo dictum fuit.s.e.l.j.nam istud ab initio fuit ex scripto et nõ
scripto.hodie aũt totum est scriptum,vt in decretis.j.di.§.cum
itaqz.põt et tertio loq de oĩ iure vrbis romane:q2 illud est ius
ciuile qd addit vel detrahit iuri communi qd contingit fieri ẽt
per cõsuetudinem:et ideo dicit qd istud ius cõstat ex scripto etc.
3 est et alia iuris diuisio.Colligit ẽt.d.Gui.de suza.qd †quoties
aliquid detrahitur vel additur mutat nomẽ,vt hic patet.et di-
cit qd facit ad confirmationem priuilegiorum.vt ille q confir-
mat dare videatur et priuilegium mutat nomen.pro hoc in au-
then.de defen.ci.§.interim et.j.de ver.sig.l.lege obuenire.vbi de
hoc plene dixi.Itẽ facit hec lex q̃ qñ addit aliquid libello vel
detrahitur qd dicatur nouus libellus de quo.C.de edendo.l.
edita.Et si princeps cõmittat alicui ordinario aliqd qd sibi cõ
petebat ordinario iure,an cognoscere videatur sicut ordinari⁹
vel delegatus.de hoc dicetur.j.de offi.presidis.l.sepe audiui.Et
dic q̃ si imperator mutet in rescripto formã p̃cedendi et quod
p̃cedat alio modo q̃ iure cõmuni quod intelligitur delegatio
alias non Gui.

Us autem ciuile. Hic agitur de iure ciuili scripto.
Ja.Et quot modis sumatur ius ciuile dic vt in glo.
et adde duos alios modos qui no.in gl.insti.de iure
naturali.§.j.

1 ☞ Auxilium ordinarium aliqñ concurrit cum extraordina-
rio secundum Jac.de are.

1 **Ius pretorium.** †Jac.de are.ex isto.§.colligit
qñ auxiliũ extraordinariũ cõ-
currat cum ordinario:quia ante est inuentum causa ordinãdi
ordinarium.vt est exemplum in actione in factũ que dat ex edi
cto si quis ius dicenti non obtemperauerit.et de.l.sancim⁹.C.
de iudi.et tunc bene concurrunt:nam potest quis vti vtroqz re-
medio contra aduersarium contumacem.i.petere expensas con
tumacie et petere ne sibi pendat adit⁹ ad cãm nisi refusis ipsis
expensis.potest etiã poni exemplum in actione ad exhibendum
q̃ est extraordinaria,vt no.j.ad exhi.l.iij.§.ibidẽ.et tñ concurrit
cũ rei ven.q2 eã coadiuuat,vt.j.ad exhiben.l.j.et de rei ven.l.j.§.
j.Aut cã supplendi vt est in integrum restitutio:et tũc nõ cõcur
rit cum ordinaria,vt.j.de mino.l.in cãe.§.vbi de hoc.Et idez in
actiõe in factũ ex edicto de edendo q̃ non concurrit cũ alia ordi
naria.vt.j.de edendo.l.qdã.aut cã corrigẽdi.sicut est in interro
gationib⁹ q̃ fiunt in iure qb⁹ qs cõpellebat olim r̃ndere iur.act.
hodie non.et ideo nõ concurrũt.sz hodie officio iudicis tñ com
pellitur quis respõdere,vt.j.de interroga.act.l.j.Est et aliud exẽ
plum:nam olim calumnia puniebatur iur.ac.vt.C.de iur.cal.
l.ij.§.antiqua.hodie iudicis offi.vt inst.de pena temere litigan.
§.ij.Jac.de are.de ista materia latius dixi.j.de ope.no.nun.l.in

prouinciali in glos.j.ibi,et prius.id est de iure ciuili ante preto-
rium.Old.

1 ☞ Ciuitates possunt facere statuta ad eorum voluntatem.
2 Statuta an valeant si sit contra ius commune.
3 Uniuersitas an possit ius facere.

Omnes populi. Ista lex est p quã to-
tus mũdus tz qd ci-
1 uitates possint facere statuta ad eorũ volũtatẽ et qd
talia statuta valeant inter ciues illi⁹ ciuitatis non
inter non subditos,vt.j.de iur.om.iud.l.extra territoriũ.hoc ẽt
colligit And.py.ex verbis hui⁹.l.dũ dicit sibi ius constitui.vn
de dicit q̃ si statuto ciuitatis senarũ caueat qd quilibet de po-
pulo possit accusare sine inscriptiõe:et florentinus existẽs senis
velit vti beneficio dicti statuti qd nõ possit.ad hoc etiã allegat
C.de adulte.l.quãuis adulterij.And.Et vide pro declaratione
huius.l.repetitionem Ray.quã hic omisi propter p̃lixitatẽ:sz
posui eã in fine mei operis statutorum de qua multa tractat.de
hoc tamẽ plenius habetur per tractantes materiã statutorum
do.Jac.de are.Ric.et Old.tenebãt qd statuta fieri possent c̃ ius
cõe inter eos qui ea condebant dũmodo non lederẽtur iura im
perij:q2 tunc non valeret.Pro hoc bene.j.de col.illici.l.sodales
de sepul.vio.l.iij.§.diuus.C.de offi.prefec.p̃to.orientis.l.formã
al'as normã.vbi de hoc plene dixi.Et ad hoc extra de maiori.et
obe.c.super his.Et facit qd no.per Compost.extra de cõsti.c.cũ
oẽs.per Inno.eo.ti.c.que in ecclesiarũ et de iureiu.c.veniens.et
2 de consue.c.ex parte.In contrarium qd †statuta valeant etiã si
sint cõtra ius commune facit.j.qd vi aut clã.l.prohibere.§.pla
ne.et qd no.j.de reg.iur.l.nec ex pretorio.vbi de hoc tetigi.et.j.de
legi.l.de quibus.in fine prime gl.Et de hoc etiaz no.C.de decre.
decurio.l.j.et super rub.li.x.Soluunt quidaz aut lex inhibet sta
tutum fieri contra certam.l.et tunc factum contra non tenet.vt
C.de epis.et cleri.aut.cassa.de fur.aut.nauigia.et communia de
successi.aut.oẽs peregrini:aut non prohibet expresse statutum
fieri,sed aliquid directo p̃hibet:et tunc si statutũ fiat cõtra:non
tenet.vt.C.de legi.l.non dubium.aut nõ prohibet expresse et tz,
dũ tñ non sit contra imperium.vt hac.l.nec eñ est verisimile qd
legislator per hanc.l.voluit concedere populis facere statuta cõ
tra iura imperij vel eius lesionem.nã sic facere possent statutuz
qd essent exempti a iurisditione imperij quod est absurduz.et de
hoc latius dixi.d.l.formã.et.j.de legi.l.de quib⁹.in magna distin
ctione.ver.peñ.tamen dic vt in meis questionibus statutorum
3 prima parte.Sed vr̃ q̃ populus †vel vniuersitas nõ possit ius
facere:sed magistratus vel rectores qui eis presunt hoc facere
debeant.ita no.j.quod quisqz iur.l.j.§.j.et pro hoc.C.de decretis
decurio.l.ij.et de legationibus.l.si qd extraordinarium.li.x.Et
ideo Gui.de cug.intelligit.l.istã in illis pp̃lis q sibi eligere p̃nt
rectorẽ vel iudicẽ:sicut sunt populi lombardie q ex pace cõstan
tie eligunt sibi rectorẽ sine confirmatione alicuius supioris etiã
imperatoris q̃uis alias a superiore confirmari deberent.vt in
vsibus feu.de pace iur.fir.l.hac edictali.§.iudices vero.vel al'r.
aut popul⁹ vult ordinare aliqd qd solũ cõcernit dãnũ vel vtili-
tatẽ singulorũ vt circa domos faciẽdas vel eleuãdas:et tũc pos
sit.aut vult aliquid ordinare.qd cõcernit publicũ:et tũc nõ pos
sit,vt.d.l.si qd extraordinariũ.de le.li.x.Si aũt nõ concernit p̃-
iudiciũ vt qd det certũ qd tũc possit,vt.j.de decre.ab ordi.fac.l.
ambitiose.in fi.vel qd c̃ctus valeant dato qd instr̃m inde non
fiat.q̃ talia facere possint sine c̃firmatiõe superioris.p̃bat.j.de
priui.credi.l.antiochẽsiuz p quã hic vr̃ fundata opi.Gui.Ego
aũt puto quẽlibet populũ imperio romano subiectũ posse sibi
facere leges et statuta vt predictum est etiã sine confirmatiõe su
perioris;q2 hic imperator hoc eis concedit et confirmat.et gl.s.
allegata q̃ quisqz iu.l.j.§.j.lz dicat magistratus ius spãle cõde-
re posse,nõ p̃hibet populo hoc facere:sed hec.l.sibi cõcedit.Et
lz sup hac.l.cõmuniter doc.consueuerint tradere.q.multas sta
tutorum eas tñ omitto sciẽter:q2 disposui dño concedente face-
re specialẽ tractatũ sup statutis de quo tractatur p.d.Guid.de
suz.et Jac.de arena in suis libellis factis sup statutis.tangitur
etiã per Albertum de gaudino in fi.libelli sui conditi sup male
ficijs.¶In gl.sed que sunt.ibi hoĩes syluestres vel populi de
nouo inchoati qui nondũ certã legẽ vel consuetud.nẽ h̃nt.vt.j.
ti.proxi.l.ij.circa prin.Ja.vl' forte quidã populi qui sunt liberi.
vt.j.de captiuis.l.non dubito.

¶Sequitur solennis repetitio super predicta.l.oẽs populi.cla
rissimi iurisconsulti do.Raynerij de forliuio quam Albericus
dicit hic omisisse propter prolixitatẽ et eã in fine operis sui sta-
tutorum posuisse:que hic concinno et congruo ordine exambe
latur.

In Chriſti nomine eiuſqꝫ matris ſanctiſſime Marie virginis glorioſe totiuſqꝫ celeſtis curie Amen. Repetiturus.l.omnes populi.ſitam.ff.de iuſti.⁊ iur.hunc ordinem obſeruabo:quia primo declarabo rubricā vt in glo. Secūdo diuidam.l.in partes. Tertio eam ſummabo. Quarto ponam caſum in terminis,literam exponam. Quinto not.colligam. Sexto veniam ad materiā noſtre.l.⁊ eam expediā opponendo ⁊ querendo,nihil de contingentibus omittēdo. Redeo nanqꝫ ad primum:⁊ declarationem rubrice ponas vt in gloſſ. rubr.quod decreui hic omittere gratia breuitatis:quia in proſecutione lectionum latius pertractabo. Redeo ad ſecūdum.⁊ lex noſtra diuiditur in partes duas.in prima ponitur dictū cū diſtinctione bimembri. Secundo ipſius declaratio.ſecūda ibi, nam quod quiſqꝫ ⁊c. ¶ Redeo ad tertiū.⁊ lex iſta hoc dicit in
1 ſumma.†populus cuiuſlibet ciuitatis rationabilis iure ſpeciali ⁊ proprio ⁊ iuregentiū cōmuni omnium hominū vti poteſt. Et premitte ꝙ ille verſic.nam quod quiſqꝫ.poteſt habere duas lectu.vnam quod loquatur in iure ſcripto quod appellatur lex municipalis ⁊ ſtatutum ciuitatis.⁊ hec eſt cōmunis lectu.ſm quam exponas literam:ſibi ius cōſtituit dicas expreſſe. Secunda lect.eſt ꝙ loquatur in iure nō ſcripto.i.ſpeciali cōſuetudine ciuitatis:⁊ tunc exponas conſtituit.ſ.per tacitū conſenſum populi.l.an in totum.C.de edific.priua.⁊ que ſit long.conſue.l.j.⁊ ff.quod cuiuſqꝫ vniuer.nomi.l.item eorum.in princ.⁊ de decur. l.non tantum.§.j.⁊ de mune.⁊ hono.l.j.§.j.⁊ quod ibi not.⁊ de iur.immu.l.ſemper.§.legem.⁊.ff.de legi.⁊ ſena.conſul.l.de quibus.⁊ pleniſſime dixi in ſparauerola noſtra.C.lectura nouiſſima in.l.conſuetudinis.C.que ſit long.conſue. Facit quod.j.in quadā queſtione dicetur. Redeo ad quartū.ſ.ad caſum in terminis. Et quia per ſe patet:⁊ eſt facilis ideo per te pōnas:bene tamē ponam propter rudes viue vocis oraculo non in ſcriptis. Nunc venio ad expoſitionē litere ibi omnes.⁊ ſic populus nullus a ſtatuto huius legis excipitur.l.a procuratore.⁊ quod ibi not.C.manda.⁊.ff.de here.inſti.l.hoc articulo.de leg.iij.l.iul.in prin.⁊ de reb.dub.l.ſi is qui ducenta.§.vtrum.cum determinatione quam infra ſubijciam.arg.ad predicta.j.de teſt.mili.l.in fraudem.§.fi.⁊ ſi inge.eſſe di.l.hec oratio.in fin. ¶ Ibi populi.
2 †ſub hoc ſignificato etiam nobiles comprehenduntur.inſti.de iur.na.§.plebs.no.Archi.extra de elec.c.fundamenta.⁊ de preben.c.quāuis.lib.vj.⁊ dixi.ff.de offi.prefec.vrb.l.j.§.quies. Hoc verum niſi communis vſus ⁊ vulgaris loquendi dictaret oppoſitum qui debet ſeruari.ff.de lega.j.l.ſi ſeruus plurium.§.fin.de leg.iij.l.nummis.⁊.l.non aliter.in.§.j.⁊ de flu.l.j.§.j.⁊ de fund. inſtru.l.cum de lanionis.§.aſinam.⁊ de ſupel.lega.l.labeo.ver. nec mirum.vbi glo.ad predicta probanda inducit pulcherrima carmina. Facit quod.j.in quadā queſtione dicetur. ¶ Ibi qui hoc relatiuū qualiter ſe habeat ad precedēs ipſius antecedēs inferius declarabo. ¶ Ibi regūtur per ſuos magiſtrat⁹ quos olim dabat ſolus imperator in ciuitate romana.ff.ad.l.iul.de ambi.l.j. Hodie vero per vniuerſum orbem creat maximos magiſtratus.vt in.x.col.de pa.iura.fir.§.iudices.⁊ ibi no. Minores vero quilibet populus ciuitatis,vt in aut.de defen.ciuita.⁊ quelibet vniuerſitas licita.l.fi.ff.de iur.om.iudi.facit quod plene no.ff.de iur.om.iudi.l.⁊ quia.⁊ quod plene not.Azo.in ſumma.C.eo.titu. ¶ Ibi vtuntur.neceſſario quo ad ſecundum ius ſ.eo.l.ij.§.fi.cum ſeq.l.⁊ inſti.eo.§.ſingulorum.nam homo qui
3 †non vtitur iuregentiū rationabili irrationabilis efficitur.vnde nō debet dici homo,ſed beſtia:vt no.in aut.de mona.in princi.colla.j.⁊ diximus.ſ.eo.l.j.in fi.quo ad primum ius iſte vſus ponitur contingenter:quia populi ciuitatum nō habēt neceſſe leges municipales ⁊ ſtatuta condere.contingenter tamen poſſunt ſi volunt,vt patet in hac.l.ver.nam ⁊c.⁊ inſti.de iur.natu. gen.vel ciui.§.omnes vero populi.vbi plene no.quot modis ſumatur ius ciuile.⁊ ibi per Azonē in ſumma. ¶ Ibi nam quod quiſqꝫ populus.dic ſubditus romano imperio non alius.arg. C.de ſum.tri.l.j.⁊ quod ibi dixi.⁊ patet hic in gloſ.ſed quomodo ⁊c.ſecundum quod vnuſquiſqꝫ populus triuixinus ⁊ ſimiles poſſunt leges municipales ⁊ ſtatuta cōdere cōtra noſtrum ius ciuile.⁊ ſm hoc nullus vtetur noſtro iure ciuili.vnde erit ꝓ nihilo ius noſtrum qđ tamē non eſt concedendum. Et ideo dic ꝙ populus bene poteſt ius municipale ⁊ ciuile cōdere. Sed caue tibi ne erres prout glo.errauit:nec ſumas pro populo partē populi:ſed populus romanus eſt populus ſub quo comprehēdūtur omnes ſubditi imperio romano. Et populus barbarus eſt populus ſub quo ⁊ alij ſimiles qui nō ſunt ſubiecti romano imperio ⁊ iſti poſſunt.l.cōdere. Item loquitur hic de noſtro iure ciuili. Qđ ergo dicit omnes populi expone vt romanus,barbarus,⁊ ſimiles qui non ſunt ſubiecti romano imperio. Nā iſti populi partim ſuo proprio.ſ.iure ciuili:⁊ partim iure communi omnium hominum.ſ.iuregentium de quo.ſ.eo.l.ex hoc iure vtuntur. Et quod dicit quiſqꝫ populus ita ꝙ nō pars populi.
4 nā† Padua ⁊ alie ciuitates ſunt pars populi romani:nec poſſunt iura cōdere contra imperatorem:quia non poſſunt vt vniuerſitas ⁊ populus romanus:nec poteſt vt eius pars.j.qđ cuiuſqꝫ vniuerſi.nomi.l.nulli.C.de decur.l.nominationum.lib.x. ⁊ quod.j.dicetur hac lege. ¶ Ipſius ciuitatis ⁊c.accipe vt romana,babylonia,⁊ ſimiles que non ſunt ſubiecte romano imperio. Cōmunis tamen error eſt in contrariū.⁊ ita ſeruatur qđ quotidie fiunt ſtatuta in ciuitatibus contra.l.imperatoris.qđ
5 non credo poſſe fieri. Nam ſicut† par in parem non habet imperium:nec poteſt contra eum.l.dicere:ita multo minus minor in maiorem ⁊ ſubditus in dominum,vt.j.de arbi.l.nam magiſtratus.ſm Ja.de are.⁊ male. Nec ob.hec ratio quia ſubditi imperatoris hoc faciūt authoritate imperatoris eis per hanc.l.conceſſa:ergo ſunt licita.ar.C.de legi.l.fi.in fi.⁊ de vete.iu.enucl.l.j. §.omnia.⁊ intellectus Jac.de are.non eſt bonus in.l.iſta qr loquitur de populis qui vtuntur legibus qđ intelligitur Romanorum ⁊c.vt inſti.de iur.na.§.ſed ⁊ quoties.⁊ ſic non poteſt intelligi de populis non ſubditis romano imperio.l.j.C.de ſum. tri.⁊ qđ ibi not. Fateor tamen ꝙ inſti.de iur.natu.§.quod vero. expreſſe loquitur de populo Romano.dicas ergo vt.j.dicam.⁊ dic totus populus vel maior pars.arg.j.ad munici.l.quod maior.⁊ de regul.iur.l.aliud.§.refertur.qđ not.Dyn.in.c.quod omnes tangit.de iureiur.quod intellige prout not.Jo.in.d.l.cōſuetudinis.C.que ſit long.conſue.circa medium magne glo.facit quod infra dicam. ¶ Ibi,⁊ ſibi.exponunt quidā ad ſui commodum.⁊ tale ſtatutū reuocat indiſtincte,vt inſti.de iure na.§. penul.ſecus ſi ad vtilitatem priuatam:vt.j.de decre.ab ordi.fa. l.penul.⁊ ibi not.quid autem ſi fiat ad preiudicium ipſius populi vel ſingulorū,dic vt no.Jo.d.l.conſuetudinis.in glo.magna.facit quod infra dicam per Jac.de are. Ibi cōſtituit etiam ſine conſenſu ſuperioris ſm Inno.extra de conſti.c.cū acceſſiſſent.⁊ de cōſue.c.pe.Guil.de cu.hic videtur ſentire contrarium dic vt infra dicā in queſtione de hoc formata.⁊ ſubaudiūt quidā vel magiſtratus ipſius populi.quod dic vt not.j.qđ quiſqꝫ iur.l.j.§.j.⁊ per Pet.d.l.conſuetudinis.circa fi.in quo dic vt.j.
6 dicam. ¶ Ibi proprium,ſubaudit Jaco.de are.quia tale† ſtatutum populi eſt ius:ergo debet eſſe iuſtum,vt dixi.ſ.l.j.et debet eſſe vtile toto populo vel maiori parti.ar.j.eo.l.penul.§.j.et de legi.l.j.dum dicit cōmune preceptum.⁊ in.l.ij.greca dum dicit ciuitatis compoſitio communis ⁊c.⁊ dic proprium quando ſingulariter inter litigatores quandoqꝫ inter alios:vt.j.de in offi.teſta.l.pap.§.fin.⁊ de re iudi.l.ſepe.⁊ plene per Pe.C.quib. res iudi.non no.l.ij.⁊ dic etiam proprium quandoqꝫ tantum in ea ciuitate:quando tendit ad ordinationē litis:quandoqꝫ etiā extra illam quando tendit ad litis deciſionem.ff.de euic.l.ſi fundus.⁊ de vſur.l.j.in princ.⁊ plene dixi.C.que ſit long.conſue.l.j. als.ij.et plene de hoc.j.dicā. ¶ Ibi ciuitatis.iſtud verbū pro-
7 prie† cōprehendit circuitum ſolummodo intra muros nō burgos,non ſuburbia:non comitatum diſtrictum ſeu territorium ciuitatis,vt.j.de verb.ſig.l.ij.in prin.⁊.l.collegarum.⁊.l.qui in continentibus.⁊ de penu leg.l.nā quod liquide.§.ſi ita.⁊ extra de ſen.excō.c.ſi ciuitas.lib.vj.tū hic puto latius accipi vt etiam predicta comprehendat non ſubdita ciuitati als ſecus.ar.ff.ad munici.l.qui ex vico.⁊.C.de epiſ.⁊ cle.l.nulli.§.ꝙ ſi in vico.⁊ de na.lib.l.ſi quis ſen.in prin.⁊ in aut.qui.mo.na.effi.ſui.§.ſi quis igitur ex qualibet.⁊ qđ not.j.de poſthu.l.ex ea.de quo dic vt.j.
8 dicam. Et dico ꝙ† ſi ciuitas deſtinatione vel caſmate pereat vel ab hoſtibus capiatur vel fiat inhabitabilis:puta quia omnes de illa ciuitate recedant ſm ea que no.j.ad municip.l.eius.§.celſus.omnia enim iura ⁊ priuilegia extinguunt ac leges municipales ⁊ ſtatuta per ea que no.ff.de cenſi.l.forma.§.quanqꝫ.⁊ facit qđ not.de aqua quoti.⁊ eſti.l.hoc iure.§.ſi aquam.⁊ qđ not. Guli.j.de pign.act.l.ſolutū.in prin. Quid autē ſi dicta ciuitas poſtea reficiatur:⁊ fiat habitabilis dic vt not.Dy.ff.de leg.iij.l. pater.§.tuſculanū.⁊ qđ ipſe not.in.c.priuilegiū perſonale.li.vj.

facit.q.quā de monasterio sancti Proculi Bononie disputa-
ui.¶ Ibi naturalis.expone vt insti.de iur.nat.§.qd vero.⁊ de
re.diui.§.singulorum.⁊ differt ab illa naturali de qua.j.de pet.he
re.l.sed ⁊ si lege.§.cōsuluit.vt ibi not.⁊ ptz.j.de reg.iur.l.cū am-
plius.§.in summa.⁊ de act.⁊ obl.l.naturales.⁊ de fideius.l.fide-
iussor obligari.§.fideiussor.⁊ de condi.inde.l.iul.verū debitorē.
⁊ qd ibi dicam.⁊ insti.de oblig.in prin.⁊ qd ibi not.in glo.⁊ per
Pet.¶ Ibi ideo.per hanc literam patet quod loquitur solum
in humana natura que est rationalis non autē in animalibus
irrationabilibus in quibus habet locū ius naturale,vt.s.e.l.j.
in fi.⁊ hic subijcit omnes gētes omnes homines ⁊c.facit qd.s.
dixi.¶ Ibi apud coherentiam localem designat non detenta-
tionem seu possessionem de qua als.j.de verb.signifi.l.id apud.
¶ Ibi pereque.hoc verbum perfectam,equalitatem designat.
arg.j.de verb.sig.l.vrbana.§.pnoctare.⁊.l.edificia.§.perfecisse.⁊
insti.de act.§.eque.vel designat naturalē equitatem que.s.na-
turalis ratio appellatur.⁊ insti.de iur.na.§.qd vero.que differt
ab equitate ciuili:q2 illa potest esse scripta ⁊ nō scripta:ista sem
per scripta,vt patet in eius capitulis,vt.s.l.j.§.fi.⁊.l.seq.cū seq.
vsqz ad.l.ius ciuile.insti.de iur.nat.§.ius autem.Itē illa quan
doqz succumbit rigori iuris ciuilis,vt plene dicimus.C.de leg.
l.j.ista nunꝗ.vt patet insti.de iure nat.§.sed naturalia.⁊ de le-
gi.agna.tut.§.fi.j.de capi.di.l.eas obligatiões.lz iur.ciui.statu
tum possit in aliquibus capitulis particularibus ipsi deroga-
re:vt patet.s.eod.l.manumissiones.⁊.l.ius ciuile.in princ.et ibi
no.⁊.j.l.pe.¶ Ibi quasi expressiuum est veritatis,vt.s.patet.et
d.§.qd vero.⁊.j.l.pe.facit qd not.j.de trās.l.j.⁊ de cōdi.ob cau.l.
iij.in prin.§.si quis quasi.⁊ de acq.here.l.si quis vero.q2 in fine
ibi vtunt.i.vti necesse habēt put dixi in prin.¶ Redeo ad qn-
tū.s.ad no.q̄ colligas p teipsuz.Sz ad vnū aduerte,⁊ istud no.
9 ꝙ †licet ciuitatibus ⁊ earū populis condere iura que vulgo sta-
tuta dicuntur,vt in.l.pe.j.de mune.⁊ hono.l.vt gradatim.§.⁊ si
lege.j.de decre.ab ordi.fa.l.fin.⁊ qd cuiusqz vni.no.l.item eorū.
in prin.cū si.quā materiā plenissime explicabo,lz Ja.de are.ali
ter intelligat ⁊ male,vt.s.dixi.Redeo ad sextum ⁊ primo op.in
glo.⁊ sic in prin.huius.l.ponitur regula generalis ex parte an-
tecedentis.secūdo subijcitur relatiuum ipsius restrictiuū,vt.l.
si debitor.§.j.j.de contrahen.emp.⁊.l.stichum qui meus.de le-
ga.j.⁊.l.nuper.⁊.l.ea tū.de leg.iij.⁊.l.quintus.de aur.⁊ arg.leg.
Igitur infertur ꝙ quidam sunt populi qui nō regūtur lege seu
moribus,qd est falsum,vt in fi.huius.l.⁊ insti.de iur.na.§.qd ve
ro.⁊.C.de legi.⁊ consti.l.leges sacratissime.⁊ de condu.⁊ procu.
do.au.l.j.li.xj.ff.de leg.l.j.⁊.ij.⁊ de excu.tuto.l.si duas.§.j.ver.et
heres.so.dicit glo.ꝙ quidā sunt homines ciuiles de quibus lo
quitur contra.quidam vero siluestres:de quibus loquitur hec
lex.Idem no.insti.de iur.nat.§.ius ciuile.Quidam hoc impu-
gnant:q2 tales homines nō faciunt populū.Ergo de his nō lo
quitur hec.l.que facit mentionem de populo.que opinio nil va
10 let:†q2 faciunt populū siluestrē sicut homines ciuiles populum
ciuilē.⁊ ita cōiter fertur peritioribus quorū authoritatē sequi
debemus,vt.l.diui.ff.de iure pat.in aut.de nō alie.§.qd autem.
sed alia ratione reprobo so.glo.q2 diuinare est contra.l.si puta-
tor.j.ad.l.aquil.mand.l.si fideius.§.j.C.de malefi.l.nullus.et.l.
nemo.⁊.l.⁊ si excepta.vel hanc sol.defende intelligendo vt.j.di-
cā.alij dicūt ꝙ Ja.de are.aliter sol.vcz ꝙ hic loquit propter po
pulos de nouo creatos qui non reguntur certa.l.vt.l.ij.§.j.j.ti.
j.⁊ hoc impugnant dicentes ꝙ tales populi bene reguntur.l.et
moribus sed non certis.sed certe ipsi imponūt mendaciū Jaco.
de are.nā ipse hoc nunꝗ dixit,vt patet in cōmento huius.l.qd
habeo ⁊ de quo.j.in pluribus locis faciā mentionē.preterea eo
rum verba sunt falsa.nam ⁊ populi de nouo creati regūtur cer
tis.ll.s.iuregentiū.de quo loquitur.l.j.⁊ patet insti.de iu.nat.§.
qd vero.⁊ de re.di.§.singulorū.⁊ moribus certis,quos oportet
ipsos habere propter vsum.facit insti.de iur.nat.§.ex non scri-
pto.sed certis.ll.s.iuris ciuilis scripti non.ita loquitur.l.ij.§.j.j.
11 ti.j.quare sol.quidam ꝙ† hoc relatiuū non ponitur restrictiue
sed declaratiue hoc modo omnes populi,q.s.oēs.ll.⁊c.q2 quali
tas que ponitur per relatiuū tātum competit cuilibet de gene-
re,vt.C.de sum.tri.l.j.⁊ ad treb.l.oībus.⁊ dicūt sic:q2 aut quali
tas que adijcitur per relatiuum competit cuilibet de genere est,
⁊ ponitur declaratiue,vt hic cum si.aut nō competit cuilibet de
genere:⁊ tunc aut relatiuū ponitur sine copula ⁊ ponitur restri
ctiue vt cum copula ⁊ ponitur augmentatiue,vt.d.l.ea tū.ff.de
leg.iij.hec sol.non placet:q2 qualitas de qua loquitur.l.ista nō
est vniformis cuilibet de genere:q2 non vniformiter singuli po
puli reguntur.l.aut moribus.sed sm diuersitatem regionum ⁊
occurrentiam factorum,vt.l.ij.⁊.iij.et.l.labeo.j.de supel.lega.⁊
ad leg.fal.l.pretia rerū.et de eo qd cer.lo.l.ideo.et ad trebel.l.q2
poterat.patet per ea que.s.dixi super ver.proprium.Igit patet
ꝙ qualitas de qua hic agitur non potest cuilibet de genere con
uenire vniformiter sed difformiter.⁊ ita qui sm varietatē popu
lorum et gētium forma qualitatis istius alteretur nō dicit hic
qualitas cuilibet de genere essentialiter conuenire.ppter muta
tionē et alterationē in forma.ar.ff.ad exhi.l.iul.§.sed et si qs.de
sta.ho.l.nō sunt liberi.de acq.re.do.l.adeo.§.cū quis.de aur.et
arg.leg.l.seia.ad leg.falc.l.si is qui quadringēta.§.quedā.nam
12 †ea q̄ discrepāt in forma alterata dicunt in materia discrepare,
vt.l.si cōuenerit.§.si quis.ff.de pig.ac.et qui.mo.vsusfr.amit.l.
repeti.§.rei.⁊ de lega.iij.l.quesitum.§.illud.cū.d.l.adeo.§.cū qs.
et insti.de re.diui.§.et ex aliena.facit qd no.ff.de acqui.rer.do.l.
sed et si ex meis.in prin.⁊ de rei vē.l.licinius.als mutius.et.l.in
rem.§.si quis rei sue.quare aliter so.et sic qd hic relatiuū istud
ponit restrictiue ppter homines rationales qui nutu poti9 ꝙ
ratione ducunt et reguntur qui debēt bestie appellari,vt.s.di-
xi.et forte istū intellectū habuit hic glo.dū dicit ꝙ hoc dicit hic
ppter hoīes siluestres ⁊c.intelligendo hoīes siluestres oēs qui
nutu non ratione regunt.nā ipsi sunt siluestres ab hominibus
ciuilibus q ratione regunt,vt.C.de aposta.l.hi q sanctā.et lex
de talibus nō curauit.s.eos subijcere rationi,vt.l.q̄ adulteriū.
C.de adul.facit qd dicimus in.d.l.C.de sum.trini.⁊.l.oībus.ad
trebel.lz Jaco.de are.dicat oppositū,et male per ea que.s.dixi.
Scdo op.de.l.pe.j.e.de.l.fi.C.de legi.so.dicūt quidā ꝙ hec corri
gitur per illam qd non placet:q2 debemus correctionē iurium
euitare,vt.l.precipimus.in fi.C.de appel.cum si.quare glos.sol.
scdo ꝙ.l.contraria loquitur in iure ciuili:hic vero in iuregentiū
naturali et iure ciuili speciali.facit eo.tit.l.j.et qd dicimus.ff.de
legi.l.quibus.et.C.que sit long.cōsue.l.ij.vel sol.vt in cōtrario
no.vcz ꝙ solus imperator facit ius ⁊ nullus alius solus,vt ibi
plures sic,vt hic.sed certe precedēs so.est vera.et ista vltima est
ratio ipsius.Tertio op.ꝙ ista.l.videtur sibi contraria:q2 dicit
ꝙ illud ius qd inducit ratio naturalis dicitur iusgentiū.imo
debet vocari ius naturale,vt insti.de re.diui.§.singulorū.sol.di
co ꝙ iusgentium potest appellari ius naturale sm vnum signi
ficatum,vt in contrario.et no.in.l.j.§.ius naturale.s.eo.ti.et.d.
§.singulorum.proprie tamen appellatur iusgentium naturali
ratione hominum inductum,vt hic et insti.de iur.nat.§.quod
vero.s.eo.l.j.§.fi.cum.l.seq.vsqz ad.l.ius ciuile.nā ius natura-
le sumitur pluribus modis,vt no.d.§.ius naturale.et per Pe.
insti.de iu.na.§.j.in lec.sua.et etiā p Azo.in summa.¶ Quar-
to op.ꝙ illud vniuersale omnes non comprehendat vniuersali
ter omnia.nam de ipso particularia quedam excipiuntur,vt.l.
fin.C.sine cen.vel re.sol.illud contingit ratione subiecte mate-
13 rie.facit quod ibi not.sm quam† sermones debēt intelligi sm
philosophum probatur.et.ff.loca.l.si vno.§.j.et de vsur.l.si sti-
pulatus.et de dā.infec.l.damni infecti quidam.§.fi.et sm eius
naturam de generali sermone quedam excipiūtur,vt.ff.de ser-
ui.l.si cui.de rit.nup.l.quanꝗ.cum simi.¶ Deinde opp.ꝙ non
solū populi sed quelibet vniuersitas licita possit sibi constitue
re ius proprium et ciuile,vt.C.de consti.pe.l.ij.§.fi.et in aut.de
14 fideius.§.fi.colla.j.†Sed fatendū est hoc videlz qd ⁊ populi cō-
stituāt tale ius et etiā quelibet vniuersitas licita,vt ibi et.j.ad
municip.l.j.de hoc dic vt in questionibus.j.dicam.Contra so.
istam instatur de.l.fi.j.de colle.illici.sol.ibi collegium et vniuer
sitas illicita.s.licita.ar.eo.ti.l.iij.in prin.⁊.j.qd cuiusqz vniuer
si.no.l.j.secundo instatur de leg.j.C.de monopo.so.ibi cōuētio.
et.l.reprobata.expresse per.l.communē.hic non.ar.ff.de pact.l.
contra iuris ciuilis.in prin.et.l.iuregentiū.§.pretor.de reg.iur.
l.nec ex pretorio.facit qd no.ff.de pac.l.pacisci.de ver.obl.l.sti-
pulatio ista.§.alteri.et ad.l.fal.l.qd de bonis.§.j.et.C.de pac.l.
pacta que contra.facit que statim subijcio.Et ideo cōtra.l.istā
op.de aut.cassa.C.de sac.sanc.eccle.et aut.nauigia.C.de fur.et
cōmu.de luc.aut.oēs peregrini.so.ibi.l.municipalis.est expsse
reprobata a iure cōi,et sic in ea cessat dispositio huius.l.hic ve-
ro secus.facit qd no.ff.de leg.l.de quib9.et.C.de vsur.l.eos.ver.
nec liceat.⁊.C.que sit lon.cōsue.l.ij.et qd ibi dixi.nam in capitu
lo expsse specialiter reprobato cessat approbatio generalis,vt
ff.de verb.obli.l.doli clausula.de penu leg.l.nam qd liquide.§.
fi.ad trebel.l.si quis priore.in fi.⁊ de penis.l.sanctio.cum simil.
¶ Deinde oppo.de.l.antiochēsium.j.de priui.cred.sol.patet p
ea que ibi not.nā non ob.sm vltimam sol.glos.vel sm aliam.l.
municipalis valet:vt hic,sed non derogat iuri alterius,vt ibi.
15 ratio†q2 eius verba hoc dictāt et cui non conueniunt verba le-
gis,nec lex.vt.l.si vero.§.de viro.ff.sol.mat.et.l.hos accusare.§.
omnibus.ff.de accus.et.l.j.C.ad legē iul.de adul.Deinde op.de
l.fi.j.de decre.ab ord.fa.so.hic agitur de robore ac substantia.l.
municipalis seu statuti specialis:in contrario de ipsius effectu
circa vinculū subditorum qd ad scientes porrigitur non igno
rantes,vt ibi qd dic vt in questionibus.j.dicam.contra so.istā
instatur de.l.fi.§.lz.j.de publica.sol.ibi erat publice not.in.d.l.
fi.non vt in eis not.⁊ dic vt ibi no.Deinde oppo.qd vocibus et
statutis

ſtatutis populi non ſit credēdū,vt.j.qui ⁊ a qui.l.ſi priuatus.⁊
C.de pe.l.decurionū.ſol.ibi populus exercet actū illicitū:hic ꝓo
licitū ⁊ a iure pmiſſum.Deinde opp.de.l.vacuatis.C.de decu.⁊
eoꝝ fi.de pfeſ.⁊ med.l.fi.li.x.ſol.eo.mō.Deinde op.de.l.ſi ꝯſtat.
ff.de appel.ſol.ibi populus exercet actū ad iuriſdictionem alte
rius pertinentē:hic autē ius ⁊ propriam.l.ſibi conſtituit ex po
tentia a iure communi per hanc.cum ſi.ſibi cōceſſam.arg.ff.qñ
ap.ſit.l.j.§.ſolent.⁊ qđ cuiuſq; vniuer.no.l.nulli.⁊.l.ſeq.⁊.l.itē
eorum.§.j.⁊.C.de decur.l.fi.lib.x.facit qđ no.j.de reg.iur.l.neq;
pignus.§.priuatorum.Deinde op.qđ populus ſibi non poſſit
legem imponere,vt.l.quod autē.§.fi.ff.de dona.inter vi.⁊ vxo.⁊
l.ſi quis in prin.ff.de leg.iij.ſol.poteſt imponere legē duraturā
eius voluntate durante,vt hic quā poteſt immutare ⁊ cōtrario
imperio reuocare,vt in contrario.⁊ patet inſti.de iur.na.§.pen.
qđ intelligas prout in expoſitione litere.ſ.dixi.Deinde opp.q2
16 oīs potētia infert actū† ⁊ cū illo cōuertit ⁊ in illū reſoluit,⁊ ecō
tra,vt.l.iij.§.ſi quis ſic.⁊.l.labeo.in prin.j.de ſta.⁊ de aqua plu.
arc.l.j.§.hec autē.ſed cōſtat ꝙ ſi populus deueniſſet ad actū cō
dendi.l.propriā ſpecialē derogaret generali arg.ff.de lega.iij.l.
vxore.§.codicillis.⁊.§.feliciſſimo.⁊.l.ſeruis vrbanis.§.pe.⁊ de
pe.l.ſanctio legū.facit qđ plene not.j.de fun.inſtru.l.queſitū.§.
pe.de reb.dub.l.j.plene p Dy.in.c.graui.lib.vj.Sic igit cū per
hāc.l.populis ſit cōceſſa potētia cōdendi legē ppriā ⁊ ſpālē nō
debēt poſſe vti lege cōi ⁊ gñali ſicut ſi illa potentia in actū foret
deducta per locū a pari validū in iure ciuili,vt no.ff.ſol.mat.l.ſi
ſocer.in prin.de iureiu.l.nā poſtea.§.ſi is.de neg.geſt.l.pompo-
nius ſcribit.ver.queādmodū.ſol.nego primā maiorē,⁊ dico qđ
potētia ⁊ actus differūt tāꝙ ſpēs ſeparate ⁊ diſtincte.ptz.C.de
iur.do.l.ſi ſocero.de ꝯtrahē.emp.l.in emētis.⁊ qđ ibi no.ſi quis
alte.vel ſibi.l.multū.⁊ de iniu.teſta.ff.l.j.⁊.ij.⁊.l.cū in ſecūdo.de
ver.obl.l.ex iſto.§.fi.⁊.l.quicqd aſtringēde.§.fi.qđ ptz q2 primū
eſt in fieri,ſecūdū in factū.ar.ff.qđ qſq; iur.l.j.§.hec aūt verba.
ne qs eū ⁊c.l.ſi p aliū.§.docere.de ſta.li.ptz etiā p ea q̄ dicimus
ꝙ cōditio dr impleta qñ eſt in facto cōſummato ſm eius formā
nō in fieri.ff.de ſta.ho.l.arethuſa.de cōdi.⁊ demō.l.meuius.⁊.l.
cōtrahēdi.§.fi.de ver.obl.l.qdā cū filiū.ver.pe.Nec ob.l.labeo.
in prin.q2 ideo ibi actus reſoluit in potētiā limitatā p arbitriū
boni viri ne malitia heredis impediat libertatē,vt ibi ptz in li-
tera.ar.ff.de ꝯhē.emp.l.hec vēditio.pro ſoc.l.ſi ſocietatē.§.arbi
troꝝ.⁊.l.vnde ſi nerue.⁊ de oper.lib.l.ſi libertus.ita ⁊ malitijs
hominū eſt obuiādū,vt.ff.de trāſa.l.cū hi.§.ſi cū lis.de dol.l.ar
bitrio.§.dolo.de re.eo.l.magis.§.ſi pupillus.de rei vē.l.in fun-
do max.heredū,vt.C.de leg.l.ſi legatarius.de fideicō.l.queſtio-
17 nē.in fi.⁊ aut.hoc amplius.† nā nil eſt mali ꝙ hoīes ad malitiā
dediti nō reperiant:vt in aut.vt hi q ob.⁊c.§.j.col.vj.⁊.C.mād.
l.ab anaſtaſio.⁊ fugiendū eſt vtiq; malū,eligēdo vero bonū,vt
in aut.qui.mo.na.effi.ſui.circa prin.vbi glo.no.hoc eſſe glorio-
ſiſſimū verbū.Itē nō ob.qđ ſubijcit.e.l.labeo.in princ.de aqua
plu.ar.⁊.d.§.hec autē.qm̄ illud cōtingit ex diſpoſitione certa.l.
expreſſa ppter qđ poſſumus a pprio ſignificato.l.recedere,vt.l.
ꝙuis.ff.de in ius vo.de iur.pa.l.adigere.§.ꝙuis.⁊ de excu.tut.l.
ſcire opz.§.aliud.qui pe.tu.l.credēdū.in prin.facit qđ not.C.de
legi.⁊ cōſti.l.nō dubiū.circa prin.hic vero ſumus in caſu dubij
in quo a pprio verbi ſignificato nō debet recedi.l.j.§.ſi is q na-
uem.ff.de exer.ac.qui ⁊ a qui.l.pſperit.de ver.obl.l.qcqd aſtrin
gende.in prin.⁊ de leg.iij.l.ille aut ille.§.j.⁊.l.nō aliter.in princ.
hoc pbatur ex eo ꝙ vulgariter dr in incertis nō certis locus eſt
cōiecturis,vt.l.cōtinuus.§.cū ita.in fi.de ver.ob.de iniu.l.ſed ⁊
ſi vnius.§.filio.de au.⁊ arg.leg.l.pediculis.§.argēto.⁊.l.labeo.
de ſupel.leg.Itē nō ob.d.l.iij.§.ſi qs.ſic q2 illud ideo q2 ibi ſer-
uus cōſequit libertatē actu ⁊ effectu:re ipſa igit tenent ꝯditio
nē implere re ipſa,lz eius verba ſint plata reſpectu potētie.ar.
ff.de regu.iur.l.ſm naturā.cū ſi.al's ſecus vt dixi.d.§.ſi quis.ſic
probat eo.ti.l.ſi peculiū.§.is.⁊ de cōdi.⁊ demō.l.cū ita.in prin.
¶Cōtra primo dicta inſto de.l.itē legato.§.j.ver.vtroq;.ff.de
leg.iij.ſol.ibi interuenerat actus primus.ſ.emptionis ⁊ cōſum
matus q ſufficit lz ſecūdus idē in potētia fiēdi reſiſtebat,nō aūt
erat ad actū deduct9.⁊.e.l.§.fi.⁊.l.q filiū.§.fin.Nec ob.huic ſol.
eo.tit.l.ligni.§.ſi lignū.⁊.l.ſi tibi lanā.§.fin.qm̄ ibi agebat de re
trāſferenda in aliū ſtatū.Eodē mō rñdeo ad.l.ſi qs duas.§.j.ff.
cōia pd.⁊ de leg.j.l.qđ in rerū.§.ſi qs.⁊.l.plane.§.fi.⁊ de ver.ſig.
l.locus.¶Itē non obſt.huic ſol.ff.de leg.iij.l.predijs.§.titio.⁊
§.pen.⁊ fi.⁊ de fun.inſtru.l.ſeie.§.tyranne.qm̄ ibi primus actus
emptionis pfectus ⁊ cōſummatus nō erat ad preſumptionē ſe
cūdi neceſſario ordinati.ſ.ſic vt ibi ptz.facit ar.ff.de here.inſtit.
l.ex facto.§.rerū.cū.§.pe.⁊ fi.⁊.C.ad leg.iul.de vi.l.qm̄ multa.⁊
qđ ibi dixi.⁊.j.de act.emp.l.fundi.§.q̄ tabule.⁊.l.granaria.§.fi.
itē nō ob.pdicte ſol.ff.de leg.j.l.cetera.§.pe.q2 illud ne vitiāt le-
gatū.arg.ff.de lega.ij.l.titia cū teſtō.§.j.⁊ ad trebel.l.cogi.circa
18 prin.⁊ de reb.du.l.quoties.cū ſi.Deinde op.† q2 lex cōis ⁊ gña-
lis eſt potētioris ⁊ fortioris virtutis.l.ſpeciali.in aut.de nō ali.
§.quia vero.facit arg.ff.de teſta.mili.l.eius militis.§.militia.de
act.⁊ obl.l.in honorarijs.ver.ſed cū reſciſſa.⁊ qđ no.C.ad velle.
l.antique.in prin.qđ no.Io.C.q po.in pig.ha.l.fi.in medio ma-
gne gloſ.⁊.l.qđ nō.C.ſi aduer.ven.l.j.igit dz pualere iuri pprio
ppli ⁊ ſpāli.⁊ ſic ppl's primo vti tenebit ⁊ debebit tanꝙ fortio-
ri nō ſecūdo tanꝙ debiliori.ar.ff.de ſta.ho.l.querit.de au.⁊ ar.
leg.l.⁊ ſi nō ſint.§.perueniamus.de acq.re.do.l.qcqd infecto.§.
j.⁊ fi.⁊ qđ no.ff.de pub.l.ſiue.§.ſi duobus.⁊ de priui.credi.l.pri-
uilegia.⁊.C.de priui.do.l.j.⁊ p Dy.in.c.qui prior.de reg.iur.li.
vj.bene facit.ff.de fideiuſ.l.gñaliter.cū ſi.⁊ de rei ven.l.in rē.§.ſi
quis rei.et qđ ibi not.Itē alia rōne q2 ius cōe eſt ordinariū:ſpe
ciale vero extraordinariū:ergo ⁊c.ff.de mino.l.in cauſe.in prin.
de oper.no.nū.l.in puinciali.§.j.⁊ qđ ibi not.Dy.ſol.primū ar.
tollit p diſpoſitionē dictarū legū expreſſam,qua ius cōe pferūt
ſpāli,⁊ ei derogare faciūt in ea parte:hic ſecus,vñ ſpāle dz puа
lere gñali.ſ.ciuili nō gētiū.de quo loquit hec.l.vel ſaltē cum eo
cōcurrere nec ſibi ſuccūbere,vbi nō ſunt cōtraria facit.l.fi.C.q̄
ſit lō.cōſue.⁊ qđ ibi dixi.Preterea iſtud ius ſpāle dz cēſeri cōe
quo ad populū ipſius ciuitatis authoritate principis q hāc po
tētiā ſibi ꝯceſſit.ar.C.de leg.l.fi.in fi.de vet.iu.enu.l.j.§.oīa acce
dat.ff.de heredi.inſti.l.aſſe toto.de cōdi.inſti.l.inſtitutio talis.⁊
de cōdi.⁊ demō.l.ſi ita ſcripſero.ſcđm ar.tollit:q2 loquit in iure
extraordinario ſubſidiario iuris cōis:hic ſec9,qđ ptz:q2 pōt cū
iure cōi cōcurrere.facit.ff.de rei ven.l.j.§.p hāc.⁊ qđ ibi no.⁊ ꝙ
plene not.Dy.in.d.l.in puinciali.§.j.Deinde op.q2 cōīs cauſa
19 † eſt potētior ſuo cauſato:q2 illđ regulat ⁊ diſponit:vt.l.digna.
ver.⁊ reuera.C.de leg.⁊.ff.de excep.rei iudi.l.ſi mr.§.eandē.et.l.
an eadē.§.actiones.⁊.l.cū de hoc.facit.l.j.C.p quas pſo.no.ac.
⁊ qđ ibi not.⁊.ff.de acq.poſ.l.iij.§.ex plurimis.et de reg.iur.l.nō
vt ex pluribus.ſed hic eſt cā iuris ſpālis.ſ.potentia pplo hui9.l.
authoritate cōceſſa ⁊ eſt cauſatū.ſ.ius ſpāle a pplo ꝯſtitutū:dz
igit primū ſcđo potētius iudicari:vt ſic ipſa potētia tanꝙ cā p
cipue attēdat nō ipſuz ius ab ea cauſatū:⁊ ſic ppl's ipſo nō vta
tur.ſo.duplex eſt cā.ſ.pxima ⁊ remota.pma eſt potētior ſuo cau
ſato,vt in cōtrarijs.ſcđa non,vt hic.facit.ff.de dolo.l.cū quis.⁊
qđ no.d.l.iij.§.ex plurimis.ff.de acq.poſ.qđ ptz:q2 hec potentia
pdicta eſt cā remota huius.l.ſpālis:ſed ꝯſenſus ppli eſt pxima
in eſſe ipſius pductiua:vt ptz in hac.l.ibi cōſtituit.⁊.ff.de leg.l.
j.⁊.ij.⁊.l.de qbus.⁊ inſti.de iur.nat.§.ius.⁊.§.qđ vero.⁊.§.lex.ſi
in iure non ſcripto.C.de edifi.priua.l.⁊ an in totū.inſtit.de iur.
na.§.ex nō ſcripto.⁊.C.que ſit lon.cōſue.l.j.⁊ plene dixi eo.tit.l.
20 ij.deinde op.† ꝙ legiſlator hic nō potuerit ꝯcedere ptātē pplis
cōdēdi.l.ſpecialē in preiudiciū ſuoꝝ ſucceſſorū,vt.l.digna.C.de
legi.ſo.fateor hoc ſi volūt potētiā ipſaz reuocare,vt in ꝯtrario:
ſed hic loquit dū hoc ſpōte patiunt,vnde tacite cōſentire vidē
tur.ar.ff.de exer.l.j.§.magiſtrū.⁊ loca.l.cū plures.§.locator.fa-
cit qđ no.C.q̄ ſit lon.cōſue.l.ij.in fi.glo.magne.deinde opp.q2 le
giſlator nō potuit hāc potentiā populis cōcedere in derogādo
iuri ciuili qđ.ſ.dixi eos facere poſſe:vt no.ff.de reg.iu.l.neq; pi-
gnus.§.priuatoꝝ.q2 ſm hoc oēs ppli de mūdo poterūt ſtatuta
ſpālia facere ꝯtra totū corpus iuris ciuilis:⁊ hoc modo tollere
totū ius ciuile:⁊ hoc modo ſibi romanū imperiū vſurpare,qđ
nō eſt veriſile principē romanorū velle.C.de inoffi.teſta.l.ſi qñ.
ne hoc mō impator romanū diminuat et ſubuertat imperiū qđ
nō dz facere ſed augere,vt.ſ.in rub.⁊ in rubr.pe.inſti.⁊ in cōſti.
ffoꝝ.Itē q2 p hūc modū indirectū pderet dñium mūdi ⁊ ipſius
monarchiā.l.depcatio.ff.ad.l.rho.de iac.⁊ de excu.tu.l.ſi duas.
§.j.ibi ⁊ heredes qdā ⁊c.⁊.C.de quadri.pſcrip.l.bñ a zenone.qđ
nō lz ſibi directo.ar.l.legatus.ff.de offi.pſi.et de ori.iur.l.ij.§.et
cū placuiſſet.ergo nec p obliquū.ar.ff.de pact.l.qđ dictū.de lib.
le.l.ſi qs reū.§.j.⁊ de his q no.infa.l.athletas.§.ſiue.⁊.C.de vſu.
rei iudi.l.fi.§.fi.⁊ ne tribuat ptātē populis romanū imperiū cō
temnēdi ꝙ nullus dz pſumere quantūcūq; ſuperbie faſtigio tu
midus eſt,vt.l.fi.C.de leg.ſo.fateor pplos hoc poſſe authoritate
imperatoris quādiu tolerat et patit p hāc.l.cū ſi.⁊.ſ.dixi.ſz tñ
21 ipſe hz frenū in manu:nā pōt.l.iſtā† et populoꝝ ſtatuta vna le-
ge leuiſſima reuocare:vt.l.nō eſt nouū.ff.de legi.et.l.de qbus.fa
cit qđ not.ff.de leg.iij.l.ſi qs in prin.teſtamēti.et.C.de teſta.aut.
hoc inter liberos.C.ſi cōtra ius vel vti.pub.l.fin.⁊ plene dixi.de
preci.impe.offer.l.reſcripta.et ſic nō derogatur imperio nec im-
peratorie ptāti directo vel per obliquū:et ſic ceſſant cōtraria,et
hoc eſt ꝙ dicit:Roma caput mūdi terre orbis frena rotūdi.in-
ſti.de ſatiſ.§.fi.et.C.de vet.iu.enu.l.j.§.ſz et ſi qua.l.dixi.ff.de le-
gi.l.de qbus.Deinde op.ꝙ ppl's ſingularis nō poſſit legē con-
dere:q2 nō poterit obſeruare formā traditā in eius ꝯſtitutione.
C.de leg.l.humanum.a qua forma nō dz recedi:vt ea.l.in fi.⁊.j.
ad munici.l.cōſtitutionibus.et.C.de iur.fiſ.l.certe.lib.x.ſol.il-
lud in.l.cōi,generali et imperiali,iſtud in.l.ppria vnius populi
ſpeciali.facit qđ.ſ.dixi ⁊.j.dicā.vel dic ꝙ dicta forma eſt huma-

na nõ necessaria,vt ibi dixi.z.ĩ.dicã.¶ Deinde op.ꝙ populus
non possit cõstituere legẽ;q2 cõstitutio ꝓprie ad imperatorem
refertur,vt.ff.de cõsti.prin.l.j.z insti.de iur.natu.§.sed qd prin-
cipi.sol.ibi gñalis hic spãlis.facit qd proxime dixi.deinde opp.
22 †ꝙ.l.spãlis non possit tollere gñalẽ,vt.C.de offi.p̃fec.p̃to.l.nor
mã.so.hic.l.pplĩ.ibi p̃fecti p̃torio:iõ q2 ibi est limitatio ꝯtraria
principis spãlis.hic sec⁹.arg.ff.de acq.re.do.l.in agris.et man.
l.diligenter.cũ si.Ad idem oppo.de lega.iij.§.diuus.ĩ.de sepul.
viola.sol.ibi lex municipalis p̃cessit.l.cõem sequẽtẽ cõtrariã,et
sic ei p ip̃am derogat̃:hic nõ vt ibi dixi.et.ã facit qd.ĩ.dicã.De-
inde op.ꝙ statuta ciuitatũ nõ sunt iuris sed facti.extra de ꝯsti.
c.j.li.vj.sol.vt ibi p Jo.mo.z Archi.facit qd dixi.C.de sac.san.
eccle.l.si.in prin.¶ Nunc venio ad qõnes,z primo q̃rũt qdã q
possint facere statuta.z primo an oĩs ppl̃s p se sine superioris

An oĩs popu lus sine supio ris authorita te possit statu-ta facere.

23 authoritate.z vr̃ † ꝙ supioris authoritas reqrat̃,vt.ĩ.de lega.l.
si qd extraordinariũ.li.x.Ad idẽ i aut̃.de defen.ciui.§.interim.
qd Guil.hic tãgit sic dicẽs ꝙ aut ppl̃s vult ordinare aliqd qd
solũ cõcernit dãnũ vel vtilitatẽ singuloꝝ vt circa domos faciẽ-
das vel eleuãdas vel circa ꝓtectionẽ:z tũc posset sine authori-
tate supioris.aut velit aliqd ordinare qd cõcernit ppl̃m:z tunc
non posset sine authoritate superioris,vt.d.l.si qd extraordina
riũ.si aũt nõ ꝯcernit p̃iudiciũ sz cõmodũ:puta vt det̃ certũ qd:
z tunc possint,vt.ĩ.de decre.ab ordi.fa.l.ambitiosa.qd intellige
f̃m determinationẽ.d.l.et.C.de decre.decuri.sup immu.l.j.et.ij.
lib.x.Et qd si aliqs cõtrahat q̃uis nõ fiat instr̃m ꝙ possit cõue
niri:illud em̃ facere pñt sine authoritate supioris.ar.l.antiochẽ
siũ.ĩ.de priuil.credi.sed certe talis.l.spãlis esset supflua cũ id li-
ceat de iure cõi.C.de pact.l.pactũ.de ꝓba.l.cũ res.de fi.instru.l.
cũ instr̃is.z.l.instr̃m.cũ si.ergo exẽplũ incõgruũ.ar.ĩ.de vsur.l.
si stipulatus.de leg.j.l.si qñ.ad municip.l.j.in fi.C.de thesau.l.j.
lib.x.et de admi.tu.l.cũ interdicere.nisi poneres exẽplũ in ꝯctu
in scriptis:tũc em̃ exẽplũ esset cõgruũ,vt ptz.C.de fi.instr.l.cõ-
tract⁹.insti.de emp.z vẽ.§.j.dicũt quidã qd Guil.minus pfecte
loquit̃:et ideo sic distinguũt ꝙ aut q̃ris de populo qui nullã hz
iurisdictionẽ:vt sunt ville z castra q̃ simpl̃r subiacẽt alicui ciui
tati vel dño,aut de ppl̃o q hz oẽm iurisdictionẽ a p̃ncipe cõces-
sam vel p̃scriptã,vt in aut̃.de defen.ciui.§.iusiurãdũ.in fi.mag.
glos.aut q̃ris de ppl̃o q hz iurisdictionẽ limitatã,vt in ciuilib⁹
causis z crialib⁹ leuib⁹,vt sunt multa castra in marchia.primo
casu aut ppl̃s vult facere statutũ ptinẽs ad cause decisionẽ aut
ad rerũ ipsius administrationẽ.si ad decisionẽ tunc aut interue
nit authoritas supioris ppl̃i vel dñi:z tunc valet,vt.C.de testa.
l.fi.que sic dz intelligi f̃m eos.facit extra de consti.c.cũ accessis-
sent.sic intelligunt.d.l.si qd extraordinarium.aut non interue-
nit authoritas supioris et nõ valet cũ careat iurisdictiõe et fa-
cere statuta est iurisdictiõis sumpto ar.vt ptz ex diffinitione ei⁹
no.ff.de iur.om.iudi.l.j.z cui denegat̃ zc.l.oĩno.ff.de sponsa.cũ
si.si vero q̃ris de his q̃ pertinẽt ad suorũ bonorũ administratio
nem,vt de expẽdenda cõis pecunia,z pñt fieri nisi essent iure de
rogata vel ambitiosa,vt.ĩ.de decre.ab ord.fa.l.j.z.l.ambitiosa.
24 secundo casu qñ ppl̃s hz oẽm iurisdictionẽ † põt facere statutũ
nõ expectata supioris authoritate,vt hic z insti.e.§.oẽs.z.ĩ.de
priui.cre.l.antiochẽsiũ.z ꝙ isto casu nõ expectat̃ superioris au
thoritas,ptz exẽplo cõsuetudinis que inducit̃ ex tacito cõsensu
populi z equiualet statuto in quo cõstat ꝙ non reqrit̃ superio-
ris authoritas,vt.ĩ.de leg.l.de qbus.z qd gñalitas istius.l.de-
beat intelligi de ppl̃o iurisdictionẽ habẽte,ptz ex tit.ĩsti.eo.vbi
exẽplificat de populo romano z atheniensi.nã per.l.istã cũ si.vr̃
cõcedi ppl̃is licẽtia faciẽdi statuta etiã sine supioris authorita
te:lz p̃sides ꝓuinciarũ in terris ecclesie aliud faciant obseruari.
Tertio casu qñ habẽt iurisdictionẽ limitatã in his in qbus iu
risdictionẽ hñt pñt in aliijs nõ sine authoritate superioris p ea
q̃ dicta sunt.Certe primũ sic indistincte ꝓlatũ videt̃ maledictũ:
qm̃ ville z castra alioꝝ iurisdictiõi subiecta pñt habere iurisdi-
ctionẽ volũtariã z statuta facere circa illã.ar.C.de emã.lib.l.j.q̃
loquitur gñaliter z indistincte vbi exponimus municipij.i.ciui
tatis ville vel castri per.l.athlete.§.remittunt̃.z.l.administran-
tes.in prin.ff.de excu.tut.z ad municip.l.j.qd ptz q2 faciũt vni-
uersitatẽ licitã per ea que no.in.l.respublica.C.q.ex cau.ma.z.l.
rẽpublicã.C.de iur.reipub.li.xj.lz vltramõtani impugnent di-
ctas glo.z male,vt dixi.d.l.respublica.Nec ob.ff.de ver.sig.l.pu
pillus.§.territoriũ.qm̃ ibi loquit̃ in iurisdictione cõtentiosa.z
hoc ptz ex verbo vẽdi.qd est ibi in lr̃a.hoc ꝓbat̃.p.l.ij.ff.de offi.
ꝓcõ.z leg.z p id qd no.in.l.vlt.ff.de iur.om.iu.z de adop.l.emã-
cipari.z qd no.Ja.de bel.in qõne p ipsuz disputata:vcz de illo
qui hz ptãtẽ ab impatore legitimãdi bastardos an possit legi-
timare in terris subditis quo ad tpalẽ iurisdictionẽ ecclesie ro-
mane qd plene tractaui in.l.etiã.§.fi.ff.de manu.vin.Item facit
qd.s̃.dixi sup ṽbo ciuitatis.itẽ z qd ipsi subijciũt in iurisdictio
ne,secus q2 nõ hñt illud est fatuũ dicere:q2 illud nõ ꝯtingit p̃n-
cipaliter ex potẽtia.l.ipsi denegata,sz secũdario z in ꝯñtiã pro-
pter antecedẽs p̃ambulũ denegatũ.s.q2 nõ habẽt iurisdictionẽ
causarũ,vñ nõ pñt ꝯdendo.l.disponere circa illas,vt in aut̃.de
defen.ciui.§.nulla.z.§.nõ habẽte.ptz in si.ff.de offi.ei⁹ cui man.
est iur.l.j.in prin.z ad municip.l.ea que.§.j.cum si.z qd not.ĩ.de
iur.om.iud.l.j.vñ illud mẽbrũ caruit dubio fundamẽto:nã p̃di
ctus magr̃ seu doctor nõ debuit ponere.l.qd labeo.de car.edi.
ff.qd vi aut clã.l.is qui in puteũ.§.aristo.z.C.de fur.l.ancille.cũ
si.z hoc etiã ptz ex eius verbis in secundo mẽbro subiectis,vbi
dicit aliud in ppl̃o iurisdictionẽ habente:z circa illã tanq̃ circa
cãm finalẽ solũmodo se inuoluit.z qd subijcit qd cũ superioris
authoritate poterit i his q̃ ptinẽt ad decisionẽ cãe posito ꝙ nõ
habeat iurisdictionẽ cõtẽtiosam.z dicit esse casum.C.de test.l.fi.
z.d.l.si qd extraordinariũ.certe ipse male intelligit.d.l.q2 certe
nõ loquit̃ in terris.s.villis z castris iurisdictionẽ nõ habẽtib⁹:
imo in aliijs iurisdictionẽ habẽtibus,qd ptz per ipsarum magi
stratus.i.p̃sides ꝓuinciarũ prefectũ z eius vicarium,vt ibi not.
nã aliijs p̃est inferior magistratus.s.defensor ciuitatis,vt.C.de
defen.ciui.l.j.l.defensores.z.l.iubemus.z in aut̃.e.colla.iij.Itẽ
male intellexit de.l.fi.C.de testa.qm̃ in ea cõdẽda nõ interuenit
tũc authoritas superioris:scz principis vel precessit vel secuta
fuit f̃m veros intellect⁹.d.l.z qõ nostra nõ talis est:sed vtrũ in
edictione.l.publice requirat̃ superioris authoritas,qd patet.
qm̃ gl.d.l.intelligit in villis z castris ciuitatis bonoñ.in qbus
ꝓcederet.d.l.etiam sine cõfirmatione z authoritate cõis bono-
niensis sui superioris f̃m eius intellectũ.z tñ.s̃.dixit oppositũ:
z sic male intelligit dict⁹ doctor qui intelligit eã gñaliter in au-
thoritate impatoris z cuiuslibet superioris,vt ipse.s̃.dixit.Itẽ
qd subijcit ꝙ facere statutũ est iurisdictionis,male dicit,vt ptz
per.l.istã que loquit̃ indistincte de quolibet ppl̃o vtẽte iure scri
pto z nõ scripto.Nec ob.qd insti.eo.§.oẽs.z.§.sed ius.facit mẽ
tionẽ de ppl̃o romano z atheniẽsiũ:q2 illud dixit legislator gra
tia exẽpli z per antonomasiã,vt ibi subijcit̃ in.§.sed z quoties.
ergo illos solos ppl̃os necessario nõ includit,vt.ff.de vi z vi ar.
l.j.§.qd vulgo.z de dã.infec.l.dãni infecti stipulatio pertinet.z
ad.l.aql.l.ita vulneratus.cũ si.Unde iõ dicit de populo roma-
no:q2 magis dubitabat̃ de eo an posset ꝯdere.l.specialẽ.z vide
batur qd nõ,cũ posset cõdere cõem z gñalẽ quasi cõdendo spãlẽ
abuteret̃ sua ptãte.ar.C.de iude.l.iudeos.in fi.ꝙ non licet aliijs
ppl̃is cõdere.l.gñalẽ,vt.l.j.C.de legi.z cõsti.lz Ja.de are.in po-
pulo romano indistincte intelligat.l.istã z male,vt.s̃.dixi.Nec
obst.qd dicit̃ in diffinitione iurisdictionis,vt not.in.l.j.ff.de iu-
risd.om.iu.qm̃ illa diffinitio refert̃ ad ius z equitatẽ a iure iam
inductã nõ p aliũ de nouo inducẽdã,vt ptz in eius expositiõe.z
p Azo.in summa.C.eod.z in aut̃.de defen.ciui.§.nulla.Quare
illud dictũ in seipso falsum est:q2 hoc nõ repit̃.l.cautũ,vt.l.illã
C.de colla.z in aut̃.de trien.z se.§.cõsideremus.nã ea q̃ sunt iu
risdictionis no.in.l.j.ff.de offi.eius cui mã.est iur.z facere statu-
ta non ponit̃ inter illa:igit̃ illud dictũ simpl̃r est falsum p locũ
a diuisiõe,vt.l.patre furioso.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.z
de act.z obl.l.obligationũ fere.§.placet.nõ em̃ debuit ex capite
suo.l.extẽdere.ff.so.ma.l.si vero.§.de viro.z.C.de legi.z cõsti.l.j.
Preterea ꝙ in eo dicto simpl̃r male cantet hoc necessario sic ꝓ-
bo.certũ est qd quedã cause sunt meri imperij,quedã mixti,q̃dã
iurisdictiõis,vt plene not.d.l.j.ff.de offi.eius cui mã.est iur.z.l.
imperiũ.de iur.om.iud.z.C.de peda.iu.l.placet.sic dicerẽ facere
statuta est iurisdictiõis:est dicere ꝙ populus possit facere statu
tũ de causis q̃ sunt simplicis iurisdictiõis,nõ de causis meri vel
25 mixti imperij:q2 si ponimus id propter qd † sequit̃ necessario
aliud,ponimus z illud,vt.l.illud.ff.de acqui.here.z.l.p herede.
§.papinianus.z qd ibi no.ff.ad trebel.l.j.§.si heres.C.si cer.pet.
l.j.de acqui.here.l.p hereditarijs.de iure deli.l.fi.§.j.cũ simi.sed
hoc est falsum:q2 ppl̃s posset facere statutũ de causis meri vel
mixti imperij si ad eũ spectaret de cõsuetudine vel de iure p ea q̃
no.d.§.nulla.z p Guli.in.l.imperiũ.z plene dixi.C.de emã.lib.
l.j.nõ al̃s.ar.ff.de iudi.l.solemus.§.latrũculator.C.de epi.z cle.
l.repetita.z de test.l.ꝯsulta.z.l.testamẽta.z ꝙ ibi no.Ja.de are.
Nec potes ip̃m excusare si dicas ꝙ ipse intellexit de iurisdictio
ne gñali sub qua tũc cõtinet̃ merũ imperiũ atq3 mixtũ,vt no.d.
26 l.imperiũ.q2 dicta excusatio nõ ꝓcedit cũ † verbũ simpl̃r ꝓlatũ
ab hoĩe vel a lege f̃m ꝓpriũ z spãle significatũ nõ gñale z cõe dz
intelligi,vt.ff.de leg.ij.l.legatis.z de leg.iij.l.hoc legatum.et de
au.z ar.leg.l.quintus.z de ver.sig.l.in.l.cẽsoria.ff.si ager vecti.l.
j.§.qui in perpetuũ.Accedat qd not.ff.de euic.l.minor.§.j.et de
exce.rei iu.l.si mater.§.eãdẽ.Itẽ nõ potes ipsum excusare ꝓpter
diffinitionẽ iurisdictionis sup qua se fundat in qua iurisdictio
sumit̃ in gñe,vt no.d.l.imperiũ.q2 vt.s̃.dixi illa diffinitio nõ fa
cit ꝓ eo,vt ptz in eius expositiõe.fatẽdũ est tñ ꝙ quilibet magi-
stratus municipalis ac supior põt facere statutũ ac.l.spãlẽ nõ
p̃ncipaliter rõne iurisdictiõis ipsis cõpetẽtis sed authoritate.l.
hoc

hoc ipsis concedẽtis,vt.l.j.§.j.ĩ.qđ quiſq; iur.⁊ qđ ibi no.et ibi
dicã qđ dic vt.ĩ.dicã. Itẽ qđ subĳcit exẽplo ꝯsuetudinis ⁊c.ma
le dicit,⁊ contra casum.l.C.de edi.priua.l.⁊ an in totũ.vbi dicit
expꝰsse ꝙ in cõsuetudine ꝑ ciuitatẽ inducẽda requirit cõsensus
tacitus magistratuũ eius superioꝝ.ad qđ.ff.ad municip.l.mu-
nicipes.⁊ de cõdi.⁊ demõ.l.municipibus.⁊.C.de aduo.di.iu.l.
restituẽde.in pñ.⁊ qđ ibi no.ptꝫ in materia cõsuetudinis ĩ qua
tenet glo.⁊ oẽs doc.antiqui ⁊ moderni ꝙ cõsensus tacitus supe
rioꝝ magistratuũ eã inducat ⁊ cõtradictio impediat,vt.d.l.de
quibus.⁊.C.q̃ sit lon.cõsue.in rubꝛ.⁊ plene dixi eo.ti.l.ĳ.⁊ ꝑ p̃di
cta apparet ꝙ ipse peccauit etiã in tertio mẽbꝛo sue distinctiõis
27 nec mirũ:qꝛ posito ꝙ nõ expedit sequit † ꝙ nõ opꝫ fm pħm,vt
no.ff.de cõdi.⁊ demõ.l.a testatoꝛe.ꝓbat.ff.sol.ma.l.diuoꝛtio.§.
alioq̃n.⁊ de rei ven.l.ex diuerso.§.j.⁊.C.de rei vẽ.l.ratas. Quid
ergo dicemus:rñ.⁊ dico qđ superioꝛ dꝫ populũ seu eius cõsilia-
rios ad hoc solẽniter ꝯuocare,vt.C.de decu.l.ĳ.li.x.facit qđ no.
ff.de dol.l.sed si ex dolo.§.j.⁊ qđ cu.vni.no.l.sicut.§.j.⁊ de regu.
iur.l.aliud.§.refert.⁊ inter eos propositionibus facere de ipsa
l.condẽda,vt patet insti.de iur.nat.§.lex.⁊.§.plebiscitum.⁊ hoc
modo requiratur eius authoꝛitas nõ aliter.⁊ sic intelligo opi.
Inno.extra de consti.c.cũ accessissent.et de consue.c.pen.⁊ qđ.j.
dicet ĩ alia.q. Nec ob.si dicas qđ dicti.§§.loquunt in.l.cõi,scꝫ
populi romani.hoc fateoꝛ:sed idẽ dꝫ esse in spãli quo ad suã spe
ciem.ar.ff.de admi.tu.l.si duo.ꝑ soc.l.actione.§.renũciare. Bñ
facit qđ not.s̃.eo.lib.j.§.publicũ.⁊.ĩ.qđ cu.vni.no.l.nulli.⁊ qđ
ibi dicã. ¶ Scđo queritur an collegia possint facere statuta.re
28 spondẽt qdã † ꝙ collegia approbata pñt in his in quibꝰ habẽt
iurisdictionẽ ⁊ spectat ad eos,vt.C.de iur.om.iu.l.fi.de ꝯsti.pe.
l.ĳ.§.fi.⁊ qđ ibi no. Certe ꝙ hic dicit de iurisdictione intelligẽdo
ꝓut ipse intellexit in p̃cedẽti.q.ipse peccauit sicut ⁊ ibi,per ea q̃
ibi dixi. Preterea hec sua distinctio est imperfecta,⁊ dꝫ supple-
ri per ea q̃ in cõtrarioꝝ sol.hoc tãgentiũ.s̃.dixi.vnde etiã in hoc
peccauit impfecte loquẽdo.ar.in tertia consti.C.circa pꝛin.⁊ ad
sylla.l.pe.⁊.ff.si qs cau.l.sed ⁊ si qs.§.q̃situ.⁊ ad.l.rhod.de iact.
29 l.fi.§.pe.in fi. Deinde q̃ritur an † pars vniꝰ ciuitatis puta vnũ
quarteriũ possit facere statutũ.⁊ vr ꝙ sic:qꝛ est licitũ collegiũ,vt
ĩ.de leg.j.l.si quis a filio.§.fi.ꝓ hoc videt casus.ĩ.tit.j.§.deinde
cũ esset.sed cũ iurisdictio nõ resideat in certa parte ciuitatis,sed
in tota seu toto populo vel cõsilio q populũ rep̃sentat,vt no.ff.
de iur.om.iu.l.⁊ qꝛ.dico ꝙ nõ poterit facere statuta ad decisio-
nẽ causarũ sine authoꝛitate supioꝛis sed statuta pertinẽtia ad
expensas,⁊ alia q̃ incũbunt ipsi parti pñt,per ea q̃.s̃.dicta sunt.
Nec ob.d.§.deinde cũ esset.qꝛ facit ꝓ qꝛ illa plebiscita demũ va
lẽt ex cõfirmatiõe postea subsecuta,vt ibi ptꝫ.⁊ ita ibi intelligit
Ia.Bal.hec ille.certe salua pace sua in hoc qđ facit mẽtionẽ de
iurisdictiõe ipse peccauit ꝑ ea q̃ superius sepe dixi. Certe in p̃di
cta.q.sic est de iure dicẽdũ ꝙ aut tota ciuitas simul hꝫ cõe regi-
men ⁊ cõem bursam ⁊ cõem magistratũ:⁊ tũc nõ possit pars ci
uitatis cõdere statutũ sed requirat cõsensus totius populi vel
maioꝛis partis totius ciuitatis ⁊ ipsiꝰ magistratus eo modo
quo p̃dixi.ar.ĩ.de decre.ab oꝛ.fa.l.ĳ.⁊.iĳ.et ad munici.l.qđ ma-
ioꝛ.de reg.iur.l.aliud.§.refert.C.de decur.l.noĩationũ.lib.x.ne
in vnico regno ⁊ regimine fiat schisma.ar.x.col.ĩ tit.de ꝓhi.feu.
ali.ꝑ fed.l.imperialẽ.§.p̃terea ducatus.⁊.ff.cõi diui.l.cõi diui-
dũdo.in pꝛin.⁊ qđ ibi not.et.ff.de admi.tut.l.iĳ.§.apparet.⁊ qđ
ibi dixi.⁊ qđ ibi no.C.de metro.be.l.j.li.xj.ar.ff.ad muni.l.magi
stratus.et.l.impatoꝛes.de offi.cõsul.l.j.aut habẽt diuersum re-
gimẽ ⁊ bursam diuersam ⁊ diuersos magistratus foꝛte ex pꝛiui
legio p̃ncipis spãli vel ex ꝯsuetudine legitime p̃scripta. Nõ ob.
his q̃ not.d.l.j.C.de metro.be.tunc possit quasi diuerse vniuersi
tates ⁊ licite a iure appꝛobate,ar.ff.de off.asses.l.si eadẽ.⁊ qđ cu.
vni.no.l.j.§.j.⁊ qđ ibi not. Itẽ ar.C.de off.p̃fe.p̃to.afri.l.in noĩe
dñi.§.cũ aũt deo adiuuãte.ver.p̃terea.ad pꝛedicta facit qđ not.
Pe.circa materiã consuetudinis partes ciuitatis in.l.ĳ.C.q̃ sit
lon.cõsue.⁊ Gui.in.l.de quibus.ff.de leg.quã materiã ipse cõ-
pleuit in.l.ingenuũ.ff.de sta.ho. Nõ ob.§.si parti.aĺs.§.fi.d.l.si
quis a filio.qꝛ hic loquit in actu qui tãgit ius ⁊ regimẽ ciuita-
tis:ibi in alio qđ declarat,ꝑ ea que.s̃.dixi. Deinde q̃rit an iudi
30 ces † possint facere statuta.⁊ vr ꝙ sic.ar.ĩ.qđ qſq; iu.l.j.§.j.et qđ
ibi no.in gl.⁊.ĩ.ti.ĳ.l.nõ ambigit.⁊.C.de off.p̃fe.p̃t.l.noꝛmã.ptꝫ
in oĩbus edictis p̃toꝝ.s̃.l.pxi.in fi. Ecõtra vr ꝙ nõ,vt.C.cõ.vel
epist.l.ꝓgrãma.ista.l.nõ facit ad materiã istã:qꝛ respicit solũ si
militudinẽ ⁊ effectũ sñie vt ibi ptꝫ in lr̃a quã certũ est ibi cessare.
de qua similitudine nõ curamꝰ,hic in.q.nostra.⁊.ĩ.de decre.ab
oꝛd.fa.l.ĳ. Sol.distingue aut q̃ris de maioꝛibꝰ iudicibus vt se-
natoꝛibus p̃fecti p̃toꝛio qui equiparant regibꝰ q sunt ꝑ mũdũ
vt solet dici ꝑ doct.ĩ.de of.p̃fe.p̃to.l.j.⁊ isti pñt,vt.s̃.l.pxi.et.d.l.
noꝛmã. Idẽ põt dici de legato sedis ap̃lice.extra de off.dele.c.fi.
aut q̃ris de alĳs qui nõ sunt in tãta dignitate constituti:et tũc
aut habẽt dignitatẽ ꝑpetuã seu ad vitã,vt comites ⁊ marchio-
nes in eoꝝ terris,et ep̃i in eoꝝ diocesi:⁊ tũc possint extra de ma.
et obe.c.ĳ.⁊ de cẽsi.c.ĳ.cũ si.et inducit.x.col.in tit.de sta.cõ.li.ec.
§.j.vbi dicit ꝙ statuta q̃ comites consules vel q̃cũq; alie perso-
ne ⁊c.q̃ verba intellige de p̃dictis habẽtibus iurisdictionẽ ꝑpe
tuã.rõ vt sicut pꝛinceps qui est dñs mũdi facit in totũ:ita isti q
sunt dñi in partẽ statuta et cõsuetudines faciũt ꝓ parte.hec si-
militudo nõ est bona qꝛ imperatoꝛ sibi hãc ptãtẽ spãliter reser-
uauit his ꝑsonis exceptis q̃bus spãliter ꝯcessit.facit qđ.ĩ.dicã.
aut q̃ris de iudicibꝰ habẽtibus iurisdictionẽ tpalẽ,vt ptãtes ⁊
rectoꝛes terrarũ:et tũc aut vult facere statuta et cõstitutiões cõ
uocato cõsilio et ꝓceribus ciuitatis:⁊ tunc possit,vt.d.l.j.§.j.ĩ.
qđ cu.vni.no.et ita sentit ibi gl.et de decre.ab oꝛ.fa.l.ĳ.et ita in-
telligit dicta cõstitutio de sta.cõtra lib.ec.⁊c.et.d.l.ꝓgrãma. Ex
31 his ptꝫ ꝙ p̃sides † ꝓuinciarũ missi ab ecclesia nõ pñt facere sta
tuta seu cõstitutiões absq; cõsilio ꝓuincialiũ:qꝛ nõ sunt de ma
ioꝛibus iudicibus.sunt enĩ clarissimi,vt not.ff.de offi.pꝛe.super
rub.⁊.l.illicitas.§.q vniuersas.et ptꝫ in.l.raptoꝛes.C.de epis.⁊
cle. Itẽ habẽt iurisdictionẽ tpalẽ.illi vero quos appellaui iudi
ces maioꝛes sunt illustres et spectabiles,vt no.de off.p̃to.pꝛe.et
de off.p̃:in rub.sed ꝫ seruat vel de consuetudine vel spãli cõces-
sione dñi pape.hec ille qui in pluribus peccasse videt.pꝛimo qꝛ
ꝙ maximi iudices.s.illustres et spectabiles ponẽdo exemplũ de
senatoꝛibus p̃fectis pꝛetoꝛio et p̃toꝛibus pñt facere legẽ:certe il
lud nõ cõpetit eis rõne dignitatis sed ex cõcessiõe spãli eis a iu
re ꝯcessa per.l.superius alleg.qđ sic ꝓbo:qꝛ si dignitas illa esset
cã finalis ptãtis cõdendi legẽ vbicũq; et in quocũq; esset ea rõ
dignitatis ipse posset legẽ cõdere.ar.ff.ad.l.aql.l.illud.de verb.
obl.l.a titio defuncte.l.j.§.hoc interdictũ.et.C.ad.l.fal.l.fi.et de
interdi.l.j.cũ si.ꝯñs est falsum,q̃ cõsequẽtie falsitas sic ꝓbatur:
Certũ est ꝙ vicarĳ,ꝯsules,duces,sunt spectabiles,vt.C.de epi.
et cle.l.raptoꝛes.de rap.vir.l.j. Itẽ multi sunt illustres alĳ a pꝛe
dictis,vt.C.vbi sena.vel clar.et in aut.vt ab illu.et qui super eã
sunt.col.vj.et.C.de ꝓcu.l.pe.quos cõstat nõ habere ptãtẽ.l.ꝯdẽ
de.C.de leg.et cõsti.l.j.et fi.et ꝓbat qꝛ cũ superius noĩatis talis
ptãs spãliter concedat a lege:igit alĳs denegat:qꝛ hoc sibi im-
peratoꝛ spãliter reseruauit.fi.C.de iu.au.anu.l.j.⁊.ff.de na.resti.
l.q̃ris.et de postu.l.j.§.de qua.et de.q.l.j.§.fin.de pe.l.diui.ergo
est falsum etiã antecedẽs.facit.ff.de pub.l.si ego.§.partes.et qđ
ibi no.et.C.de fur.l.apud antiquos.dixi.ff.de fur.l.quidã tabu
larum.in pꝛin.et de epis.et cle.l.cõuenticulã. Preterea ipse dicit
ꝙ comites et marchiões qui habẽt iurisdictionẽ ꝑpetuã ad vi-
tã possunt facere statuta et cõstitutiones in sua terra et diocesi.
dicit esse casum in ti.de sta.contra lib.ec.§.j.certe ipse non bene
aduertit ad.d.§.qui loquitur de ptãtibus ciuitatũ quos cõstat
nõ habere dignitatẽ perpetuã seu ad vitã.⁊ hoc ptꝫ de cõsuetu
dine ⁊ de iure.C.de defen.ciui.l.in defensoꝛibus.in aut.eo.§.in-
terim. Nec ob.p̃dictis q̃ dixi de cõsulibus.d.§.j.qm̃ ibi non lo-
quitur de cõsulibus de iudicibus:sed de cõsulibus ⁊ ancianis
consiliarĳs ciuitatũ ⁊ locoꝝ.de quibus no.C.de iur.ca.l.ĳ.§.fin
autẽ.⁊.C.si vnus ex plu.tu.⁊c.l.j.⁊ ꝙ sic debeat intelligi de tali-
bus cõsulibus dicta litera ꝓbat ex cõiunctione scripture dñ di
cit statuta ⁊ cõsuetudines q̃ ciuitates loca ptãtes consules ⁊c.
ꝓbatio facit.l.si seruus pluriũ.§.fi.de leg.j.⁊ de leg.iĳ.l.nũmis.
⁊ de testa.l.heredes palã.§.sed ⁊ si notã. Preterea ꝙ de cõsuli-
bus iudicibꝰ nõ loquat euidẽter ostẽdo:qꝛ illi vigebãt solũ in
ciuitate romana,vt.l.ĳ.§.exactis.ĩ.ti.j.⁊ de consu.l.j.de qua nõ
põt loqui.d.§.qui loquitur de statutis illicitis,⁊ ꝯtra ius q̃ nõ
est verisimile fieri in ciuitate romana a qua leges oẽs manarũt
⁊ iura.ar.C.de vet.iu.enu.l.j.§.sed ⁊ si cõtra.l.⁊ vnde vi.l.memi-
nerint. Itẽ nõ ob.qđ subĳcit interdicti.§.ibi vel q̃cũq; persone
alie ⁊c.qm̃ illa litera dꝫ restringi ad personas q̃ aĺs possunt fa-
cere statuta ⁊ ꝯsuetudines inducere de iure.de q̃bus.s̃.dixi.ar.
ff.de mune.⁊ ho.l.vt gradatim.§.sed ⁊ si lege.⁊ qđ no.de ope.no
32 ui nũ.l.nã rei.⁊.C.de sac.san.ec.l.j. Itẽ qđ subĳcit † ꝙ iudices q
habent iurisdictionẽ tpalẽ pñt facere statuta ⁊ ꝯsuetudines de
cõsilio ꝓcerũ ciuitatis,nõ aĺs,vt no.in.l.j.§.j.ĩ.qđ qſq; iu.dico
ꝙ dꝫ ipse intelligere ad hoc vt.d.l.sit perpetua,per.l.falso.C.de
diuer.rescrip.sed sine dicto cõsilio põt sed nõ erit perpetua,sed
tpalis,qꝛ nõ durabit vltra tp̃s sui regiminis,vt ptꝫ ꝑ.l.fi.ff.de
pe.⁊ qđ ibi not.et.ff.de iur.om.iud.l.eũ qui.§.j.de postu.l.⁊ pu-
to.§.j.⁊.C.eo.l.j.⁊ qđ no. Dy.in.d.l.fi.de pe.qđ no. Gui.in Spe
cu.de lega.§.superest.ver.põt etiã legatus.facit qđ statim dici-
mus in seq.q.⁊ dic vt ibi. In qua queritur ptãs hꝫ arbitriũ im
ponẽdi penã vbi nõ est expꝛessa a statuto vel iure.ff.de effrac.l.j.
§.expilatoꝛes.de pe.l.sanctio legũ.⁊.l.hodie.an in fine sui regi-
minis poterit declarare vt ꝓ tali maleficio talis pena imponat.
Gui.de cu.dicit ꝙ sic:tñ talis cõstitutio seu declaratio nõ ꝓtẽ-
33 deretur vltra † tp̃s sui regiminis.ar.x.col.in ti.de cle.q inue.fa.
c.j.hec ille.sed certe dꝫ distinguere:qꝛ aut illud fecit cã cognita:
⁊ durabit perpetuo.aut sine cause cognitiõe:⁊ tũc est vera opi.

Bali.per ea q̃ not.in.d.l.fi.ff.de pe.cũ alijs q̃.s.dixi.Deinde q̃/
rit:magister grãmatice facit statutũ inter scholares ꝙ quicũq̨
fecerit tale quid soluat.xij.denarios.an valeat dictũ statutũ ita
ꝙ talis pena possit exigi in iudicio.Circa hoc sic dicit qd magi/
34 ster† h̨ iurisdictionẽ in scholares,vt.s.ti.j.§.illud.⁊.C.ne fil.p
pa.aut.habita.⁊ coertionẽ,vt.ĩ.ad.l.aql.⁊ si quacũq̨.§.fi.⁊ lo/
ca.l.itẽ querit.§.itẽ iul.aut ergo magister facit statutũ ad deci/
sionẽ causarũ in qb⁹ nõ h̨ iurisdictionẽ ⁊ nõ põt:qr nõ maior,
aut h̨ iurisdictionẽ perpetuã ad vitã,vt.s.dixi.certe hoc est fa/
tuũ ⁊ ridiculũ dubitare p ea q̃.s.dixi.aut facit statutũ aliquod
ꝓhibẽdo vel precipiẽdo qd respicit bonos mores,⁊ hoc valet ⁊
d̨ ei pareri sicut patri,vt.l.j.de excusa.ac.li.x.⁊ qd no.ff.de ob/
se.l.liberto.⁊ sic sicut ⁊ patrie,vt.l.veluti.s.eo.arg.de iniur.l.itẽ
apud labeonẽ.§.ait pretor.⁊.§.idẽ ait.C.de secun.nup.l.j.⁊ de
emẽ.ꝓpin.l.j.⁊.ff.de tu.⁊ cur.da.ab his.l.scire op̨.§.qd relig̃s.
⁊ de ver.obl.l.si q̃s stipulatus.§.fi.cũ si.quas.ll.spãliter ad hoc
induco.certe cũ sine aliquo statuto posset ĩpe penã declarare cũ
ipse habeat iurisdictionẽ ⁊ coertionẽ in eos,vt.s.ꝓbat.ar.d.§.
effractores.⁊.l.sanctio legũ.deberet sic dici qd aut factũ dictoꝝ
scholariũ cadit in delictũ per.l.punibile.⁊ tunc.d.l.vĩ supflua.
p ius cõe,vt.l.j.in fi.ĩ.ad muni.cũ si.cõiungẽdo.ll.quas.s.indu
xi.aut non cadit in delictũ per.l.punibile.⁊ tunc ꝓcedat qd.s.di
xit.Sed certe ⁊ in casu p̃cedenti.d.l.põt saluari si dicas ꝙ magr̃
hoc facit ex abũdãti cautela ⁊ gratia euidẽtioris intellect⁹.ar.
C.de testa.l.testm̃.ff.de neg.gest.l.si pupilli.§.j.man.l.q mutuã.
§.j.⁊ de reg.iur.l.q̃ dubitationis.⁊.l.non solẽt.⁊ ne videat̃ negle
ctum,vt.ff.de iniur.l.itẽ apud labeonẽ.§.hoc edictũ.⁊ ne singu/
lis vicibus ad hoc interpelletur.ar.in aut.de here.⁊ fal.in prin.
⁊.C.de p̃scrip.xxx.an.l.male agitur.Putarẽ tñ ꝙ si in tali deli/
cto pena certa esset per.l.statuta.cũ ipse sit minor nõ posset p.l.
ipsi⁹ alterari.ar.d.l.normã.C.de offi.p̃fe.p̃t.nec ob.qd.s.dixi de
populo:qr h̨ ptãtẽ ĩdeterminatã circa editionẽ statuti ⁊ iuriũ
sed minor magistrat⁹ determinatã ⁊ limitatã,vt pt̨.d.l.formã
al's normã.Et idẽ subijcit ꝙ aut talis magr̃ imponit penã pecu
niariã ad morũ coertionẽ ⁊ nõ valet.ar.C.de rei vxo.act.l.j.§.ta
ceatur.certe illa.l.facit in cõtrariũ.cũ enĩ ibi sit spãle,vt ibi pt̨.
igitur in contra.ius cõe,vt.ĩ.de leg.l.ius singulare.⁊ ad muni.
l.j.in fi.¶ Preterea cõtra hoc dictũ facit apte.d.l.j.C.de secun.
nup.⁊.d.l.apud labeonẽ.§.ait p̃tor.⁊.§.idẽ.Nec obst.si dicas ꝙ
magister hoc fecit ad sui cõmodũ circa penã ĩ dictis.ll.no.qr di
co ꝙ hoc sibi licet si sit modica pecunia.de qua.l.nõ curat,vt.l.
scio.ff.de in integ.resti.⁊ de ĩpẽ.⁊ oĩno.⁊.l.fi.sec⁹ si magna.ar.C.
de mo.mul.l.mulctarũ.⁊.x.col.ĩ tit.q̃ sint reg.Nec ob.d.l.j.C.de
secũ.nup.S̨ nec in his qm̃ ibi spãle,vt ibi pt̨ in litera.⁊ ar.ij.
ne quis in sua cã.in rubro ⁊ nigro.aut imponit penã alteri⁹ co/
ertionis ⁊ nõ valet ante tp̃s:sed cũ casus euenerit tũc d̨ statue
re suo arbitrio modũ nõ excedẽdo.arg.l.hodie.ff.de pe.sed certe
anteq̃ casus euenerit tenet.d.l.rõnib⁹ supradictis.sed cessaret
eius executio:qr pena nõ d̨ imponi sine delicto alicui innocẽ/
ti.vt.C.de pe.l.sancim⁹.⁊.ĩ.de pe.l.absentẽ.in princ.⁊.l.crimẽ.⁊
l.si pena.⁊ qd no.eo.tit.in rub.Et idẽ subdit de statutis que fa/
35 cerẽt† parẽtes in domibus ꝓ corrigẽdis morib⁹ filiorũ ac etiã
famulorũ qd nõ placet circa famulos cũ nõ habeat iurisdictio/
nem seu coertionẽ in eos,vt.l.non dubito.ff.de cap.imo sunt li/
beri quo ad eos nec eorũ subditi quo ad hoc:ergo ⁊c.C.de sum.
tri.l.j.Facit qd.ĩ.dicã per Jac.de are.Circa filios posset tolera/
ri modica coertio.ar.C.de emẽ.propin.l.j.⁊ de pa.pot.l.si filius.
⁊.l.congruẽtius.⁊.ff.de his qui sunt sui vel ali.iur.l.j.⁊.ij.instit.
eo.§.j.ff.de lib.⁊ posthu.l.in suis.ad.l.cor.de sicar.l.ij.de emen.
ser.C.l.j.⁊ qd ibi no.Ad predicta facit qd querit Jac.de are.qui
possint facere statuta.ad qd respondent ꝙ totus populus ciui/
tatis,vt hac.l.que dicit populus.⁊ sic fiebat olim.l.populi ro/
mani per ipsum populũ totũ,vt insti.de iur.nat.§.lex.putarẽ tñ
sufficere per maiorẽ partẽ populi per.l.quod maior.ĩ.ad muni.
⁊.s.dixi.qd dic vt.ĩ.dicã in.q.de hac materia.aut illi qui habẽt
authoritatẽ a populo sicut olim factũ fuit per senatores qui ha
buerũt olim ptãtẽ sed.h.a populo romano ⁊ fecerũt senatuscõ.
vt.ĩ.ti.j.l.ij.§.deinde qr difficile.Ad quid ergo eligunt̃ statuta/
rij in ciuitate:rñdet ꝙ sint dictatores statutoꝝ ꝓuideant super
quibus negotijs sit vtile cõdere statutũ,⁊ postea interroget̃ po
pulus vel decuriones an eis sic placeat:sicut ⁊ olim fiebat in.l.
populi romani,vt in preal.§.lex.⁊ hodie in legibus imperatorũ
sunt dictatores,vt.C.de legi.l.humanũ.dic latius,vt.ĩ.dicet̃ in
q̃õnibus.Facit qd dixi in prima cõsti.cod.§.j.in nouissima spa
36 rauerola.¶ Deinde q̃ro an excõicati ⁊ interdicti† possint face/
re statutũ,⁊ certe nõ.extra de immu.eccl.c.aduersus.§.qr vero.
nec cõualescũt impedimẽto cessante sine noua cõfirmatiõe.ar.
eo.tit.c.j.ff.de leg.iij.l.iij.§.sed ⁊ si simul.de bo.pos.fm tab.l.qui
ex liberis.§.testõ.Idẽ credo de bãnito imperij,vt.x.coll.de sta.
con.li.ec.§.j.dicit enĩ nõ obediũt principi ⁊ perdũt ea q̃ sunt iu/
ris ciuilis.ff.de pe.l.quidã.in fi.⁊.ĩ.de capi.di.l.amissione.Sed
statuta sunt iuris ciuilis,vt hic.ergo ⁊c.Predicta puto vera in
bãnitis imperij vt est dictũ.de quibus.C.de epis.⁊ cle.aut.item
nulla.⁊ aut.itẽ quecũq̨.de here.aut.gazaros.Idẽ de bãnitis
de ꝓpria patria fm determinationẽ quã plene scripsi.ĩ.de here.
infi.l.j.quibus equiparãtur excõicati,⁊ sic perdũt ea que sunt
iuris ciuilis,vt dixi.⁊ no.insti.de capi.di.§.minor.⁊ facit qd no.
in Spe.de instru.edi.§.compendiosa.ver.quid de bãnito.⁊ ver.
q̃d de excõicato.⁊ qd no.Arch.extra de sen.exc.c.pia.lib.vj.De
interdictis vero sic dicas ꝙ aut illud interdictũ respicit admini
strationẽ bonoꝝ,⁊ illi possunt facere statutũ nõ violãs illud in
terdictũ.arg.ff.de cur.fur.l.j.⁊.l.iul.⁊ de testa.l.is cui.⁊ de verb.
obli.l.is cui.⁊ de vsusca.l.si ab eo.⁊ ꝓ emp.l.si quis cũ sciret.nã
verba illius interdicti debent in ꝓprio significato seruari,vt.ff.
de bo.liber.l.si patronus.§.si q̃s cũ esset.Bene facit.ff.de execu.
rei iud.l.si ex testõ.⁊.l.si cũ argentũ.in prin.aut illud interdictũ
respicit personã:⁊ tũc qr isti equiparãtur legatis qñ eis liceret
morari in sua patria possent cõdere statuta.al's secus.arg.ff.de
interdi.⁊ releg.l.j.⁊.l.relegati.⁊.l.relegatoꝝ.§.ad tp̃s.⁊.§.inter/
dicere.⁊.§.dubitatũ.⁊.§.cõstitutũ.⁊.§.se.⁊ seq.⁊.l.auxiliũ.⁊.l.fi.
ff.de iur.om.iud.⁊ de bo.au.iud.pos.l.cũ vn⁹.§.pe.Et ita debuit
ille dicere qd cũ omisit in hoc peccauit.Deinde q̃ritur qualiter
37 puniant̃ illi q faciũt† statuta nec habẽt ptãtẽ:⁊ dicit ille ꝙ si fa
ciãt dolo malo cã occupãdi ptãtẽ illi⁹ q eã habebat incidat in
l.iul.maiestatis.ĩ.ad.l.iul.ma.l.j.ij.⁊.iij.hec ille.Suppleas,al's
punitur extraordinaria pena,vt.l.sanctio legũ.ĩ.de pe.⁊ hoc ex
sola editiõe statuti.Si vero vltra ꝓcedãt ad actũ vsus eos pu/
to puniri pena falsi,vt.l.fi.ff.ad.l.cor.de fal.S̨ ĩ s̃cda ꝯstitutio/
ne.C.§.hec igit̃.⁊ de vet.iu.enu.l.ij.§.hec igit̃.⁊ sic pt̨ qd etiã in
hoc ille peccauit.¶ Deinde querit̃ qualiter statuta faciant illi
qui ptãtẽ habẽt,⁊ dicit ꝙ si iudices maiores vel dñi hoc faciãt
humanũ est ꝙ hoc faciãt de consilio sapientũ,vt.C.de legi.⁊ cõ
sti.l.humanũ.Sed si proprio motu velint hoc possunt,dũtñ pu
blice diuulgetur,vt.C.de leg.l.iij.Certe.d.ll.loquuntur in.l.ge/
nerali a principe cõdẽda.in alijs magistratib⁹ dic vt.s.dixi de
statutis a iudicib⁹ cõdẽdis.Si vero statuta fiãt a populo talis
38 est ordo,† ꝙ cõuocetur totus populus siue cõsiliarij q represen
tãt totũ populũ,vt no.C.q̃ sit lõ.ꝯsue.sup rub.hoc ꝯuocato vc̨
authoritate ptãtis vel alteri⁹ magistratus solẽniter hoc est so/
no cãpane vel tube seu voce preconis,vt no.C.de decu.l.ij.lib.x.
⁊.ĩ.de reg.iur.l.aliud.§.refert̃.Et vocet̃ ad curiã vel ad aliũ lo/
cũ populi ꝯsuetũ,vt.d.l.ij.⁊ de leg.l.si qd extraordinariũ.e.li.q/
bus sic adunatis iudicet̃ vtrũ due partes sint p̃sentes qd requi
ritur,vt.C.de decur.l.noĩationũ.li.x.⁊ qd cu.vni.no.l.nulli.Itẽ
nõ sufficit vocatos esse nisi due partes sint p̃ntes.ar.C.de p̃di.
cu.l.fi.li.x.fm Odof.l̨ gl.al'r ibi exponat.⁊ no.d.l.aliud.§.refer
tur.q̃bus sic coadunatis d̨ fieri p̃posita altero de duobus mo
dis:qr põt fieri gñaliter qd placet nobis de tali facto statuere ⁊
super illa p̃posita erũt cõsultores.⁊ ille mod⁹ colligit̃.ĩ.ad vel/
leia.l.ij.§.j.melius inducas.ĩ.de peti.here.l.itẽ veniũt.§.preter
hec.Ali⁹ modus est ꝙ fiat p̃posita certa ⁊ limitata,vc̨ an pla/
ceat populo qd talis sit.l.⁊ tale statutũ.⁊ ille modus colligitur
insti.de iur.na.§.lege.⁊.§.plebiscitũ.⁊ ad.l.aquil.§.hoc tñ capi/
te.⁊ tunc id qd placuit maiori parti illud erit statutum,vt.ĩ.ad
munici.l.qd maior.de reg.iur.l.aliud.§.refertur.C.de decu.l.no
minationũ.⁊ qd cu.vni.no.l.nulli.tñ q̃dã sic distinguunt.Aut
fit statutũ p̃ter legẽ,⁊ sufficit cõsensus maioris partis.Aut cõ/
39 tra legẽ† ⁊ tũc requirit̃ consensus totius populi.arg.in aut.de
defen.ciui.§.fi.ibi nullo reluctãte ⁊c.Facit qd no.Pe.C.q̃ sit lõ
ga cõsue.l.ij.in.iiij.q.⁊ Bali.in.l.ingenuũ.de sta.ho.qd illa asse
rit sibi nõ placere dicẽs ꝙ dictus casus est specialis.Certe imo
est cõis ⁊ generalis inspecta ipsius rõne,vc̨ qr est cõtra legẽ.q̃
ratio d̨ attẽdi potius q̃ dictũ.ff.de pac.l.qd dictũ.de iurepa.l.
adigere.§.quãuis.de re mili.l.et milites agrũ.in prin.Facit qd
no.ff.de leg.l.nõ omniũ.et de cõdi.et demõ.l.cũ tale.§.falsam.et
qd no.Dy.in.c.fi.extra de regu.iur.lib.vj.Et Jac.de are.C.q̃ sit
lon.cõsue.l.j.et plene scripsi.ff.sol.ma.l.j.vnde opi.dictoꝝ doct.
mihi placet.Et subijcit predicta vera de iure cõi,sed p statuta
qñq̨ alius ordo datur.Certe tunc illud seruatur,vt in hac.l.cũ
si.vide breuiter p̃dicta in effectu sunt superflua,qm̃ ipse tetigit
sub breuiloquio.s.in.q.illa an in statutis cõdẽdis requirat̃ su/
perioris authoritas.¶ Deinde q̃rit̃ quid si vna pars expulit
40 aliã† de ciuitate.distingue qr aut aliqui de ciuitate absunt vo/
luntarie et remanet tota ptãs in alia parte.ar.ĩ.de tut.⁊ cur.da.
ab his.l.vbi absunt.et.d.l.noĩationũ.C.de decu.et qd not.ff.de
in integ.resti.l.fi.ar.q.ex cau.ma.l.nec enĩ.cũ si.Si vero sint ex/
pulsi aut ad illos expulsos nõ ptinebat ius cõdẽdi statuta,pu/
ta qr non erãt de consilio:et tũc eorũ absentia nõ obstante illi q
remãserunt poterũt facere statuta.ar.ĩ.ti.j.l.ij.§.deinde cũ esset.
Certe de hoc non d̨ dubitari.ff.de testa.l.heredes palam.§.j.de
bo.pos.

bo.pos.ẜm tab.l.cū tabule. Aut ad expulsos ptinebat sicut ad
remanētes:⁊ tūc aut sunt expulsi ex iusta cā,puta qꝛ nā obediūt
sue ciuitati:⁊ tūc perdūt oīa eius iura.j.de capi.di.l.amissione.
§.j.⁊.l.athletas.§.fi.⁊ hec ego sic probo:qꝛ cēsentur rebelles sue
ciuitatis,vt.j.de deser.et occu.l.ij.lib.xij.et sic perdunt etiā ius
condēdi statuta.optime facit.j.de leg.l.fi.ver.qꝛ quē semel.quē
ad hoc spāliter induco.Facit qđ.j.dicet in alia.q.Aut sunt ex-
pulsi sine iusta cā,puta ꝓpter inuidiā:⁊ tūc p̄sentes possunt cō
dere statutū quantū ad eos.ar.j.de ser.rust.pred.l.per fundū.in
preiudiciū expulsorū nō possunt ne sua malignitate ⁊c.vt.j.de
fur.l.itaqꝫ fullo.cū si. Uel deberet hoc casu distingui:qꝛ aut mi-
nor pars fuit expulsa.⁊ pars maior q̄ remāsit in ciuitate possit
statutū condere in preiudiciū minoris expulse.ar.d.l.qđ maior.
⁊.l.aliud.§.refertur.⁊.l.noīationū.nec eīm absentia dꝫ obesse cū
presentia ⁊ cōtradictio nō obesset.ar.j.de iniur.l.sed ⁊ si vnius.
§.filio.⁊ de reg.iur.l.qui pōt inuitis.⁊.d.l.noīationū.⁊ de pact.
do.l.quoties. Nec ob.ff.de arbi.l.celsus.al's.l.sūt tres.qꝛ ibi spā-
le,vt ibi no. Qđ nō videt̄ verū cū facto maioris partis et dolo
⁊ violētia minor pars sit impedita vnde nō p̄iudicat ei nisi quo
ad possessionē perdendā,vt.ff.de acqr.pos.l.clā.§.fi.cū.l.seq.et.l.
si id qđ.§.fi.et de vi ⁊ vi ar.l.j.§.interdictū.⁊.§.siue aūt.⁊.§.non
autē.⁊ de acqr.pos.l.peregre.§.quibus. Bene facit.l.j.j.de leg.
⁊.l.ij.ver.ciuitatis ⁊c.Et bene facit.j.de capt.l.si quis ingenuā.
§.pe.⁊ fi.⁊.l.hostes.per q̄ vr̄ de iure dicendū qđ etiā illud statu-
tū nō teneret etiā quo ad presentes in iure totiꝰ populi.in iure
ꝓprio eoꝝ sic,vt.d.l.p fundū.ar.j.de magi.cōue.l.j.§.j. Nec ob.
d.l.qđ maior.cum si.qm̄ hic minor pars impedit̄ facto maioris
ibi secꝰ.ar.j.de reg.iur.l.nō dꝫ alteri.⁊ de dol.l.j.§.j.et de arbi.l.
ita demū.ar.j.qđ vi aut clā.l.j.§.sed aristo. ¶ Deinde q̄rit̄ qꝛ di
41 xi oēs de populo vocādos ad vnū locū.† qđ si singuli cōsense-
rūt separatim in domo sua:⁊ hoc cōstat publicis instr̄is an va
leat:⁊ videt̄ ꝙ sic.ar.cū cōsuetudinis.j.ti.ij.l.de qbus.⁊ cō.p̄d.l.
fi.de aqua plu.arcē.l.sin autē.qđ nego per duas regulas.prima
qꝛ in his q̄ ptinēt ad plures vt vniuersos reqrit̄ cōsensus oīm
simul,vt.d.l.ij.C.de decur.extra de elec.c.innotuit. Itē in his in
quibus ꝯsensus maioris partis preiudicat minori.⁊ si ptineat
ad plures vt singulos reqrit̄ ꝙ fiāt simul,vt.j.de pui.cre.l.si vē-
tri.§.fi.induco.l.fi.de bo.aut.iu.pos.⁊ de cu.bo.dā.l.fi.j.de pac.
l.iuregē.§.fi.⁊.l.seq. Nec ob.ꝙ dicit̄ de ꝯsuetudine:qꝛ ibi plura
litas actuū et cōcursus tpis succedit loco talis coadunatiōis.
Nō ob.d.l.fi.⁊.d.l.sin aūt.qꝛ ibi in iure qđ pertinet est cōe pluri-
bus vt singulis,nec cōsensus maioris partis alteri preiudicat.
Facit qđ dixi in.d.l.per fundū.et p Dy.in.c.qđ oēs tāgit.li.vj.
Predicta puto vera de iure.ar.j.de opt.le.l.si tibi.et qđ ibi not.
Ja.de are.⁊ Arch.extra de ele.c.si qū.li.vj. ¶ Deinde q̄ro qua
42 liter reqrat̄ † volūtas populi.vr̄ ꝙ requirat̄ expressus ꝯsensus.
j.ti.ij.l.de quibus.et in hoc differat statutū a cōsuetudine:qꝛ in
hoc requirit̄ expressus in illa tacitus.Credo sic dicendū ꝙ req-
rant̄ verba ex parte cōsulētis ⁊ interrogātis seu prepositā faciē
tis.Ex parte vero populi r̄ndētis non reqrat̄ ꝯsensus:sed suffi
ciāt signa cōsensus ẜm ꝙ ꝓposita fiāt in partito de sedēdo ad le
uādū siue ad busulas ⁊ balotas.ar.j.de act.⁊ obl.l.ꝯsensu.⁊ ad
hoc induco spāliter vnā legē.j.ad treb.l.seruo inuito.§.si pupil
lo.vel interrogati nutu possunt significare,vt.j.tit.ij.l.j.⁊ qđ ibi
not.⁊.l.de quibus.⁊ ita de cōsuetudine seruatur.hec ille.Certe
fateor ꝙ populus dꝫ ostēdere per signa interrogatiōis.arg.in-
sti.de inuti.stip.§.quoties.⁊.§.preterea.et.j.de lib.leg.l.aurelio.
§.sticho.Sed tū per illa signa satis declarat̄ consensus in pre-
posita interrogātis requisitus,vt.d.l.de quibus.⁊ de edil.edic.
l.si tū.§.ei qui.⁊ de acqui.here.l.recusari.⁊ qđ ibi no.⁊ rē ra.ha.
l.paulus.⁊.j.ti.j.l.ij.§.j.⁊ qđ ibi no. ¶ Deinde querit̄ an possit
43 cōmitti † aliquibus ꝙ faciat statuta.⁊ videt̄ qđ non.ar.j.de he-
red.insti.l.illa institutio.⁊.l.captatorias.cū volūtas testatoris
sit lex,vt in aut.de nup.§.disponat.⁊ qꝛ hoc spāliter qbusdā cō
mittitur:ergo ⁊c.vt.ff.de offi.eius cui mā.est iur.l.j.in prin.ecō-
tra qđ possit.j.ti.j.l.ij.§.deinde qꝛ difficile.dic ꝙ aut illi qui ha-
bēt illā ptātē volūt alijs delegare ⁊ nō possunt.ar.d.l.j.in prin.
de offi.eius ⁊c. Aut ppl's vult alijs cōmittere ⁊ pōt.ar.j.ti.j.l.ij.
§.exactis.⁊.§.deinde qꝛ difficile.et ibi apparet rō d̄rie. Uel dic
qđ rō est:qꝛ ille cui cōmittit̄ a ppl'o videt̄ ordinarius nō delega
44 tus:qꝛ † ppl's pōt dare iurisdictionē ordinariā,vt no.ff.de iur.
om.iu.l.⁊ qꝛ.alij iudices nō dāt ordinariā.aut illud delegari nō
pōt:ergo ⁊c.Certe de hoc vltimo nō debuit dubitari:qꝛ pn̄t hoc
mō statutarios eligere,vt ptꝫ.j.tit.j.l.ij.§.j.ꝟ.postea.et in ꝓe.in-
sti.§.cūqꝫ.et.C.de iusti.cod.cōpo.§.ideoqꝫ.⁊ ibi dixi.ptꝫ etiā in
l.ij.§.q̄ oīa.C.de vet.iur.enuc.Et rō ptꝫ qꝛ ipse populꝰ facere vr̄.
ar.d.l.j.§.oīa.C.de vet.iu.enuc.⁊ qđ cu.vni.no.l.itē eoꝝ.§.j.⁊ de
leg.ij.l.vnū ex familia.§.si de falcidia.⁊ de ꝯdi.insti.l.institutio
talis.⁊ qđ ibi not.⁊.C.de iudi.l.fin.⁊.l.apertissimi.in fi.⁊ qđ ibi
not.Facit qđ.s.dixi.et qđ.j.dicā in quadam.q.per Jac.de are.

¶ Deinde querit̄ de quibus et sup quibus possint fieri statu-
45 ta:† et siquidē statuta fiant sup his q̄ disposita sunt a iure na-
turali vel gentiū nō possunt illud tollere in totū sed illi deroga
re in aliquo sic,vt.s.eo.l.ius ciuile.et qđ ibi no.⁊.l.manumissio
nes.et.ff.de cōsti.prin.l.j.et qđ.s.dixi.et qđ.j.dicā p Jac.de are.
¶ Deinde q̄ro an possit fieri statutū de his q̄ disposita sunt a
iure diuino.⁊ videt̄ ꝙ non.nā aut statuit id qđ ius diuinū,⁊ vr̄
supfluū sicut cū debitor legat creditori,vt.l.creditori.j.de leg.j.
et facit.l.si qū.in prin.eo.tit.et ad muni.l.j.in fi.et.C.de thesau.l.
j.lib.x.Aut disponit aliter et videt̄ nō posse cū minor nō tollat
l.maioris.j.de arbi.l.nā magistratus.et qđ no.d.l.j.j.de consti.
prin.et.C.si ꝯtra ius vel vti.pub.l.fi.et de vsur.aut.ad hec.Ecō-
tra videt̄ ꝙ sic:qꝛ de iure diuino gn̄aliter et indistincte sufficiūt
duo testes:qꝛ in ore duorū vel triū ⁊c.extra de iudi.c.nouit.et de
testi.c.cū in oī.et.j.de testi.l.vbi numerus.et tū de iure ciuili exci
piunt̄ testamēta in qbus reqrunt̄ septē,vt.C.de testa.l.hac con
sultissima.cū si.Item de iure diuino prohibet̄ homicidiū,vt in
decalogo.nō occides ⁊c.tū de iure ciuili in multis casibꝰ homi
cidia pmittunt̄,vt.C.qn̄ lic.vni.sine iud.vin.l.j.et.ij.et.j.ad leg.
cor.de sica.l.iij.§.fi.cū multis alijs.Et gl.breuiter se expedit qđ
pōt distinguere nō tollere ius diuinū.d.l.j.j.de ꝯsti.prin.et.d.l.
fi.C.si contra ius vel vti.pub.Cy.ibi latius tū nō pfecte,et in.l.
rescripta.C.de p̄ci.impe.offe. Unde distingue aut illa q̄ sunt de
iure diuino sunt mere spūalia:et tunc sup his nec impator nec
ppl's pōt legē ꝯdere.extra de cōsti.ecc.sancte Marie.facit.C.de
epi.et cle.aut.clericis.et aut.statuimꝰ.Sed certe.ll.ille loquunt̄
etiā in causis tpalibus,vt in eis ptꝫ.Sed tū predicta puto vera
ꝓpter distincta regimina spūalia et tpalia.i aut.qūo opor.epi.
in prin.col.j.nō quo ad confirmationē eoꝝ et fauorē:qꝛ tūc pn̄t.
ptꝫ.C.de sum.tri.l.j.et p totū ti.et de here.l.qcūqꝫ.et aut.creden
tes.et aut.gazaros.et p totū ti.et in tit.vt ne.lice.si.sal.⁊c.l.⁊ ne
sanctū baptis.ite.l.j.et in aut.vt cū de ap.cog.§.si ꝟo liberi.col.
viij.aut sunt tpalia:et tūc aut de iure diuino nō est simpliciter
statutū vt in illo precepto nō occides.nā alibi pmittit̄ ex cā,cū
dicit.qui occiderit occidat̄ ⁊c.et tūc ex cā pōt pmitti p statutū.l.
j.et.ij.qn̄ lic.vni.sine iud.vin.et.l.iij.§.fi.ff.ad.l.cor.de sica.cū si.
Aut de iure diuino est simpliciter al's spāliter statutū:⁊ tūc aut
cā legitima excludit peccatū et valet.l.siue statutū,vt ptꝫ i testō
in quo reqrunt̄ septē testes de iure ciuili nec sufficiūt duo:qꝛ.l.
presumit fraudulēter et dolose factū,vt.C.de testa.l.iubemꝰ.in
fi.et qui test.fa.pos.l.hac cō.et de fideius.l.fi.et ideo tollit̄ statu-
tū iuris diuini,et qđ dicit in ore duorū vel triū stet omne verbū.
extra de iudi.c.nouit.et.ff.de testi.l.vbi numerꝰ.Et propterea te
stamentū carens solēnitate septē testiū nō seruaret̄ in foro iudi
ciali.Sed vtrū debeat seruari in foro cōscientie dubitāt theolo
gi.Ego dicerē qđ non:cū p legis subtilitatē in eo casu spāliter
sit ꝓuisum,vt.d.l.fi.C.de fideicō.⁊.§.fi.cū seq.de fideicō.heredi.
Aut cā legis vel statuti nō excludit pctm̄ ⁊ non valet exēplū de
alienatione fundi dotalis q̄ nō valet nec confirmat̄ p iuramen
tū de iure ciuili,vt.C.de leg.l.non dubiū.⁊ no.de iur.do.l.si pre-
diū.⁊ de rei vxo.act.§.⁊ cū lex est rō fauor dotiū.Itē ptꝫ exēplū
in pacto de successione futura ꝙ nō valet nec cōfirmat̄ iuramē-
to,vt no.C.de colla.l.pactū.iste.ll.nō tenēt de iure canonico.rō
qꝛ p tales casus non excludit̄ peccatū cū p eas sit licitū deiera-
re de iure diuino.secꝰ extra de iureiur.c.cū cōtingat.eo.ti.c.fi.li.
vj.de pac.c.ij.e.lib.Sed certe ratio ptꝫ in dictis decre.idē in.ll.q̄
pmittūt prescribere malefidei possessorē que non faciūt cessare
peccatū sed inducūt:⁊ ideo non debent tenere.extra de prescrip.
c.fi.⁊ de reg.iur.c.possessor malefidei.lib.vj.qđ dic vt ibi p Dy.
46 plene. ¶ Ex ista theorica apparet sol.pluriū qōnū.primo † an
valeat statutū ꝙ bānitꝰ possit impune occidi.et dic ꝙ sic:qꝛ nō
statuit̄ contra iuri diuino,vt dixi p.d.l.j.⁊.ij.C.qn̄ li.vni.⁊c.et.l.
iij.§.fi.de sica.cū si.et dicūt quidā ꝙ est casus duarū.ll.simul cō
iunctarū.nam iste bānitus videt̄ rebellis ⁊ trāsfuga sue ciuita
tis,vt.l.amissis.§.j.ff.de ca.di.Sed talis pōt impune occidi au
thoritate legis cōis,vt.d.l.iij.§.fi.ff.de sica.ergo ⁊ iste bānitꝰ au
thoritate statuti.Ad primū ꝓbādū induco meliorē legē.s.C.de
deser.⁊ occul.l.ij.lib.xij.⁊.s.dixi:Certe in.q.p̄dicta puto debere
distingui:qꝛ aut est bānitus ex graui delicto ex quo p ministrū
legis debebat occidi:et tūc vigore statuti impune possit occidi.
aut de alio leuiori:et tūc secus.arg.ff.de bo.eoꝝ ⁊c.l.fi.et de adi.
leg.l.iij.§.fi.vbi de hoc dixi.⁊ hoc tenet Gandinus in libello de
maleficijs.⁊ sit ratio ne plus cōcedat̄ priuato circa vindictā de-
lictoꝝ ꝙ iudici ministro.l.qđ esse nō dꝫ,vt.C.de iude.l.nullus.⁊
qđ me.cau.l.extat.cū si. ¶ Ecce aliud dicit statutū qđ q p.v.an-
47 nos † debitū nō petierit cadat a iure suo.Certe tale statutū nō
valet:qꝛ nec.l.impialis hoc dicens valeret,sed si diceret statutū
ꝙ tale ius fictitium presumat̄ bene valeret:qꝛ talis causa exclu
dit peccatū p ea q̄ dicta sunt.s.Certe ⁊ precedēs statutū putarē
valere:qꝛ nō aufert ius sed in totū abbreuiat,qđ pōt impator.

C.de preci.impe.offe.l.quoties.ac si etiā statutū.ar.eius qđ not.j.qđ quisqȝ iur.l.j.§.j.ꝛ.l.iij.§.si is.facit ar.j.de castrē.pec.l.pater qui castrēse.§.j. Preterea si valet statutū in secundo casu ꝙ ille fatetur ꝙ aufert ius suū actori in totū quo ad effectū,vt.C.plus vale.qđ agi.per totū.multomagis dȝ valere in casu precedenti,vbi ius non in totū aufertur sed abbreuiatur per iura superius proxime inducta. Item si statutū dicit ꝙ cōtractus minorum nō valeat etiā si fuerint iurati nisi interueniat cōsensus duorū propinquorū ꝛ si cōtractus aliter fiat presumerētur minores dolo inducti tunc valeat statutum:qꝛ si per statutū presumit dolus pōt iuramētum impune cōtemni,vt.d.c.cū cōtingat.ꝛ de pac.c.ij.lib.vj.ꝛ de iureiur.c.licet.e.li.qđ videtur sentire Ja.de bel.in quadā sua distinctione. Hocnō videtur bene dictum:qꝛ cū statutū non possit directo tollere vinculū iuramēti,vt in iur.elleg.ergo nec illo modo per indirectū.ar.ff.de tuto.et cura.ꝛc.l.scire oportet.§.j.ꝛ de reb.eo.l.magis puto.§.si pupillus.ꝛ de cōdi.insti.l.que sub cōditiōe.§.si quis.cū illud statutū presumat dolum ꝛ fraudē qđ est contra veritatē.l.siue possidetis.C.de pba.ꝛ qđ ibi no.ꝛ.ff.qđ me.cau.l.non est verisimile.in prin.quā presumptionē tollit vinculū iuramenti,vt in.c.allegatis.ꝛ.C.si aduer.ven.aut.sacramēta. Sed aduerte Jac.de are.sic distinguit in materia precedēti:qꝛ aut statutū dicit iniustū:qꝛ est contra ius naturale vel diuinum,aut est contra ius positiuum.primo casu aut iuuatur aliqua ratiōe naturali,aut nō.secundo casu non debet seruari etiā si est iuratum.verbi gratia dicat statutum ꝙ nullus cōtrahat matrimoniū,qđ nullus prestet alimēta filijs:ꝙ res mea efficiat titij sine causa,ꝛ contra ius diuinum ꝙ cuilibet sit licitum furari vel adulterari contra illa precepta,nō mechaberis,non furtum facies ꝛc. Predicta dico
48 carere ratione:† qꝛ nō descendunt a iustitia sed ab iniustitia.ꝛ ideo dico talia statuta nō valere:qꝛ iura naturalia sunt immutabilia,vt insti.de iure na.§.pe.cum si.ꝛ qꝛ populus non potest tollere.l.superioris.vt.ff.de arbi.l.nā magistratus.ꝛ ad trebel.l.ille a quo.§.tempestiuum.sicut nec imperator.C.si contra ius vel vti.pub.l.fi.ꝛ de nup.aut.qđ eis.ꝛ de iureiu.cum contingat.alš cum quidā. Si autem aliqua ratione iuuatur statutū tunc posset valere ꝛ deberet seruari nec liceret illud contemnere.verbi gratia:statutum est ꝙ liceat occidere bānitum,qđ intelligas de graui crimine,vt predixi,ꝙ liceat cuilibet furari furi dū ipse furatur alteri,potest valere statutum.ar.C.qū li.vni.sine iu.vindi.ꝛc.l.j.et.ij.ꝛ.j.de alea.l.j.§.j. Itē si fiat statutū qđ si quis aliquem occiderit vel mulierem stuprauerit ꝙ eius bona fiant he-
49 redis† occisi vel illius mulieris tenere debet statutū.ar.C.de raptu virg.l.j.§.si autē ingenuā.vel si fiat statutum ꝙ qū cōmune habet rem cōem cum priuato sibi subdito ꝙ liceat cōi totā vendere cum nō possit partem per se cōmode vendere,vt.C.de ven.re.fis.cum priuatis cōmunibus.l.j.lib.x. Secūdo casu quando statutum est cōtra ius positiuum qđ ex quadā industria legislatorū est adinuentū:tunc aut illud statutum est expresse prohibitū ꝛ nō valet,vt.C.de sac.san.ecc.aut.cassa.extra de iureiur.c.veniētes. Aut non est expresse prohibitū,ꝛ tūc valet inter subiectos,puta si statutum dicat ꝙ nulla prescriptio teneat,vel qđ res vsucapiantur duobus vel quatuor annis. Ad predictā distinctionē facit extra de consue.c.fi. Teneas istā distinctionem precedētem cum determinationibus quas ibi dixi.alš etiā hic peccaret. Jac.de are.facit qđ plene dixi in repet.l.rescripta.C.de preci.impe.offe.ꝛ.l.ij.C.que sit lon.consue. Deinde quero quid si dicatur statutum iniustū,ꝛ per hoc non seruandū ex diuerso negetur quis poterit illud cognoscere ꝛ diffinire. Respondeo si hoc dicatur incidenter per modū exceptionis credit Jac.de are.ꝙ quilibet iudex corā quo hoc tractat.ar.C.de iudic.l.quoties.vbi ꝛ apud quē.l.fi.in fi. Si autē in modū petitionis peteretur declarari iniustum in figura iudicij,credo ꝙ habet cognoscere ꝛ diffinire iudex superior qui habet iurisdictionē in illo populo qui fecit statutū.ar.C.quomo.ꝛ quādo iud.l.si vt proponis.ꝛ.l.si preses.ꝛ de accus.l.iiij.bene facit.C.de repu.l.dubium.ver.certū.ꝛ.j.de decre.ab ord.fa.l.ambitiosa.in fi. Nec ob.C.quādo prouo.nō est ne.l.ij.vbi tenet sententia iniusta:qꝛ illud speciale propter authoritatem rei iudicate.ratio qꝛ debet imputari illi qui non appellauit,vt.C.si sepius in integ.re.po.l.j.at hic nulla culpa potest imputari illi qui non dicit statutū iniustū. De-
50 inde quero quid si statutum est approbatū† tanꝗ̄ vtile populo qđ reuera erat inutile,an peccat iudex in iudicando fm̄ illud an poterit se excusare iudex vel potestas ab obseruatione talis statuti:ꝛ videtur ꝙ sic.ar.j.de re.eo.l.j.§.manēte.d.l.magis puto.§.si es.ꝛ.§.maneat. Jaco.de are.putat contra.vȝ ꝙ seruari debet tale statutū tanꝗ̄ iustū per iudicē,ꝛ per subditos tandiu quādiu p populū sustinet.habito respectu nō ad id qđ est factū sed qđ fieri debuit.arg.j.l.pe.§.ptor.ꝛ de offi.presi.l.sed lȝ.qꝛ tenet tale statutū lȝ debeat rescindi,vt.d.l.ambitiosa.in fi. Idē in

sniā,vt.d.l.ij.C.qū puo.nō est ne.ꝛ.j.ꝙ sen.sine ap.re.l.j.§.itē cōtra sacras.ad idē.j.qđ quisqȝ iu.l.j.ꝛ.iij.ꝛ eius vtilitas p approbationē populi est declarata qui sup hoc habet ptātē,vt hac.l. Sed quero qs habet hoc cognoscere ꝛ quis rōne vsus cōis statutū reuocare. Rñdet Jac.de are.ipse ppl's.ar.j.de reg.iur.l.nihil tā naturale.ꝛ de decre.ab ord.fac.l.qđ semel.ꝛ de pto.stip.l.j.in fi.ꝛ.l.in pretorijs.ꝛ de ver.obli.l.in cōuentionalibus. Nec ob.ꝙ dictū est in prima qōne qm̄ ibi dicebat iniustū alia rōne:hic vero pꝑter inutilitatē ppl'i.facit qđ statim dicet in proxima q. Deinde qro qđ si dico statutū inutile ꝛ contra vtilitatē ci-
51 uitatis:† nunqđ corā ptāte illius ciuitatis possum petere ꝙ cognoscatur ꝛ remoueatur statutū in modū petitionis vel expositionis. Rñdet Jac.de are.ꝙ nō:qꝛ hoc ius est datū populo vel decurionibus ꝛ nō iudici.ar.j.de decre.decu.immu.in rub.li.x.ꝛ qꝛ ptās subest statutis:nō statuta ptāti.nā sub tali lege se obligauit vniuersitati facere suū offi.arg.j.qui satisd.cog.l.si fideiussor.in prin.§.j.ꝛ nau.cau.stab.l.fi.ver.itē si pdixerit.ab ea ergo nō pōt sine ꝯsensu vniuersitatis discedere.ar.j.cōmo.l.in cōmodato.§.sicut.ꝛ.C.de act.ꝛ ob.l.sicut.ꝛ in decre.dist.iiij.c.j.in istis legibus tpalibus quāꝗ̄ de his iudicēt dū eas instituūt:tū cum fuerint institute ꝛ cōfirmate nō licebit iudici de ipsis iudicare sed fm̄ eas,vt.d.c.ꝛ.c.pcedēti.est aūt in fi.ꝛ.C.de sum.tri.l.nemo. Deinde qro quid si corā potestate ciuitatis dicat statutum esse factū per castrū ꝙ est sub illa ciuitate cōtra vtilitatē illius castri:nunquid poterit potestas de hoc cognoscere p talē modū ꝛ ex cā dictū statutū remouere. Rñdet Ja.de are.ꝙ nō nisi de hoc esset questio an maiori parti visum esset ꝙ esset vtile municipio vel non,hoc est an esset approbatū vt vtile p maiorē partē vel nō.ar.d.l.j.C.de decre.decu.super immu.melius enim de sua vtilitate cognoscere ac scire pōt municeps ꝙ potestas ciuitatis,vt.d.c.cū in istis.ꝛ.c.est aūt.ꝛ.l.nemo.C.de sum.tri. Nec ob.j.ad munici.l.municeps.ꝛ de cōdi.ꝛ demon.l.municipibus.qꝛ ibi denotat fictionē,vel ibi loquitur ecōtra.s.vbi cōstabat de cōsciētia magistratuū municipij.hic vero de cōscia ipsorꝫ municipum.ꝛ hoc si de sola vtilitate municipij contēdatur,sed si de alia rōne de reuocatione statuti litigaret bene posset corā dicto potestate ꝛ alio eius superiori cognosci ꝛ diffiniri,vȝ corā potestate ciuitatis sub qua est municipiū.ar.C.de accu.l.iij.ꝛ.l.absentē.ꝛ ar.j.ad muni.l.qui ex vico.cū si. Facit qđ.s.dixi in proximis q̄stionibus ꝛ in alijs,vȝ qui populi possint cōstituere statuta. Deinde quero quid si statutum est approbatū per po-
52 pulum† tanꝗ̄ iustum,qđ in veritate est iniustū:nunquid licebit iudici vel priuato statutū non seruare:videtur ꝙ sic:qꝛ hoc statutum nō habet matrem iustitiā,vt dicit Ja.de are.s.l.j.nā nō potest dici ius:qꝛ non iustū,vt ibi.distingue circa hoc vt.s.dixi circa materiā vtrū debeat seruari statutū cōtra ius diuinū,naturale seu positiuū. Deinde queritur an super his que sunt
53 disposita† a iure cōmuni possint fieri statuta:videtur ꝙ sic.j.ti.ij.l.de quibus.in fi.de pac.l.pacisci.coniuncta.l.non impossibile.eo.tit. Contra videt.C.de vsur.l.eos.ver.nec liceat. Circa hoc dic ꝙ quāqȝ lex resistit statuto prohibendo ne fiat.ar.ꝛ tunc non valet.d.l.eos.qꝛ tunc cessat cōcessio principis per hanc legē permissa.sic ꝛ.C.de sac.san.eccle.aut.cassa.ꝛ de fur.aut.nauigia.C.cōmu.de suc.aut.omnes peregrini. Quādoqȝ lex nō resistit statuto:tunc quedā glo.videtur dare talem doctrinā:nā qꝛ aut cōtra tale ius potest veniri per pactum ꝛ poterit veniri per statutum,aut non per pactum:tunc nec per statutū,vt no.C.de decr.super immu.in rub.lib.x. Alie glo.videntur dānare dictā equiparationē pacti ꝛ statuti.j.de reg.iur.l.nec ex pretorio.ꝛ.l.neqȝ pignus.§.priuatorꝫ.ꝛ no.C.que sit lon.consue.l.ij.in gl.magna circa mediū glo.tangitur etiam in.l.de quibus.j.tit.ij.pro quibus glo.concordandis dic ꝙ quandocunqȝ quid est prohibitū per pactū:qꝛ cōtra bonos mores tūc pcedit equiparatio pacti ꝛ statuti que fit in dicta glo.C.de decre.super immu.in rub.lib.x.qꝛ lex ꝛ statutum debent esse sancta ꝛ honesta.j.de legi.l.ij.ꝛ.iij.ꝛ.C.de legi.l.leges sacratissime.ꝛ.iiij.dist.c.erit ergo.si continet aliquid inhonestū non valeret. Aut est prohibitum alia ratione per pactū:puta publica authoritate seu alicuius iuris subtilitate.extra in.§.alteri.de.l.stipulatio ista.j.de ver.obli.tunc tale arg.non procedit.ita loquuntur alie glos.ad quod facit.j.tit.ij.l.de quibus.in fi.ꝛ tunc non dicitur statutum contra legem,licet disponat aliter ꝙ lex.j.de pac.l.pacisci.ꝛ.C.de pac.l.pacta que contra.et qđ ibi not.predicta vera quando fit statutum de his que ad populi iurisdictionē spectāt.si vero fieret super cau-
54 sis† iudicialibus que solus princeps sibi reseruauit.extra.C.de his qui ve.eta.l.ij.ꝛ.j.de adop.l.ij.in fi.ꝛ tunc statutum non valeret:quia non pertinet ad populi iurisdictionem per ea que dicta sunt.s.in.j.q. Certe hoc est superfluum dicere per ea que ibi dixi.facit quod not.extra de maio.ꝛ obed.c.ij.x.dist.c.iiij.et ibi not.ꝛ.c.dist.c.contra morem. Jac.de are.circa primum dicit

quod

qd.d.glo.C.de decre.super immu.lib.x.in rub.loquit̃ vbi statu-
tum est cõtra iusgentiũ,vt patet in exẽplis illius glos.alie vero
glos.loquunt̃ in his que sunt contra ius positiuũ qd patet esse
verũ per ea que ipse.s.dixit in distinctione statutorum que sunt
contra ius,vel posset dici qd.d.glo.C.de decre.super immu.pce
dit a pari videlicet vt illud demũ possit statutũ vniuersitatis ꝙ
eius pactũ ⁊ nõ plus:non autẽ a dispari.⁊ sic plus possit statu-
tum vniuersitatis ꝙ̃ pactum priuatorũ.⁊ ita intelligantur alie
glo.⁊ hoc tãgit glo.in.d.l.neq; pignus.in.d.§.priuatorum.vbi
de hoc dixi per Ia.facit.j.de capti.l.postliminiũ.§.fi.⁊ qd ibi di
55 xi. ¶ Iuxta hoc querit̃ an valeat statutũ † factũ a ciuitate qd
a sententia iudicis nõ liceat appellari:videtur qd nõ:qꝛ solus
princeps potest hoc facere,vt.j.a qui.app.nõ lic.l.j.§.fi.ergo ⁊c.
vt modo dixi.in contrariũ videtur casus.j.titu.ij.l.ij.§.exactis.
Ego sic dicerem aut querit̃ de iure ciuili fm qd nõ potest appel
lari ad principẽ omissis medijs,vt.j.de app.l.j.§.si quis.⁊.l.im-
peratores.⁊ tunc aut ciuitas que facit tale statutũ habet iuris-
dictionem primitiue ⁊ secundarie,⁊ valet:qꝛ de his que ad eius
iurisdictionẽ pertinent,vt.d.§.exactis.aut habet solũ primam
appellationem ⁊ non valet.impediẽdo enim primã appellatio-
nem impedit secũdã per quã ad superiorẽ deuenitur ⁊ deueniri
deberet qd nõ licet.arg.j.de spon.l.oratio.aut secundã tantum
causam appellationis,⁊ idẽ,vt.d.l.j.in fi.j.a qui.appel.nõ li.aut
queris de iure canonico fm qd põt appellari ad papã omissis
medijs,vt extra de appel.c.si duob⁹.et.c.solicitudinẽ.⁊ tũc tale
statutũ ꝓut impedit iurisdictionẽ superioris nõ valet,vt extra
de maio.⁊ obe.c.ij.certe imo videt̃ sic de iure dicendũ:qꝛ aut sta
tutum sit in preiudicium certe persone quam prohibet speciali-
ter appellare ⁊ non valet per ea que not.Io.d.l.ij.C.que sit lon.
cõsue.aut generaliter ⁊ indistincte prohibet suos subditos ap-
pellare:⁊ tũc aut facit specialẽ mentionẽ ⁊ expressam superioris
ad quem erat appellandum:⁊ tunc non teneat quasi factum in
eius contemptum ꝙ non licet.arg.ff.de iurisdi.om.iudi.l.si fa-
milia.⁊ si quis ius dicen.nõ obt.l.j.in prin.⁊ de interro.act.l.de
etate.§.qui tacuit.aut statutum nõ facit specialem ⁊ expressam
mentionem superioris illius ⁊ debet valere:qꝛ tunc non cõcer-
nit contemptũ illius superioris,sed ius subditorũ ⁊ authori-
tatem sententie sui magistratus.ad hoc.j.de condi.⁊ demon.l.
nonnunꝙ̃.⁊ de reg.iur.l.expssa.hoc euidẽter ostendit̃:qꝛ pactũ
priuatorum hoc potest,vt.C.de temp.appel.l.fi.§.fi.⁊.j.de pac.
l.tale.§.qui prouocauit.⁊.j.a qui.ap.non lic.l.j.§.si quis ante.
igitur multofortius statutum vniuersitatis per ea que not.d.l.
neq; pignus.§.priuatorum.⁊.C.de decre.decur.super immu.in
rub.lib.x.Nec obst.d.l.j.§.fi.a qui.ap.non li.quia ibi in delega
tis iudicis:hic in statuto vniuersitatis qd plus potest.ar.eo.l.
§.si quis ante.⁊ qd.s.dixi.ratio qꝛ appellatio est beneficium iu
ris ciuilis.j.de app.l.j.in prin.vnde potest ꝑ aliud ius ciuile de
facili impediri,vt patet.j.de ap.reci.per totũ.⁊.C.quorũ ap.nõ
re.per totum ti.cum si.secus si esset de iure naturali vel gentiũ,
vt insti.de iure na.§.pe.cũ si.⁊ hanc questionẽ publice disputa-
uit Arsendinus filius meus doctor legũ de statuto vniuersita-
tis qd prohibet appellari a sententia rectoris teneo qd ipse ibi
dixit. ¶ Deinde queritur vtrum liceat facere statutum super
his que ꝑ alia statuta dicte ciuitatis sunt statuta ⁊ disposita.⁊
hic est aduertendum:qꝛ qñq; statutũ precedẽs est simplex qñq;
derogatoriũ secũdi statuti:qñq; non derogatoriũ,sed sacramẽ
to firmatũ:qñq; sunt duo statuta cõtraria eodẽ tempore cõfir-
mata in eodẽ volumine reperta de quolibet est videndũ.Circa
56 primũ videtur ꝙ qñ procedit † statutũ simpliciter per sequens
potest immutari,vt insti.de iur.nat.§.ea vero.In contrariũ vi
detur.j.de decr.ab ordi.fa.l.qd semel.distingue aut statutũ fuit
in simplici dispositione statuti:aut trãsit in cõtractũ vel quasi
primo casu per seques statutũ potest simpliciter tolli ⁊ reuoca-
ri per.d.§.ea vero.an autẽ in reuocatione requirat̃ superioris
authoritas.j.dicetur circa tertium articulum.Secũdo casu nõ
potest reuocari quasi in preiudicium quasi contractus,vt.j.qd
cuius.vni.no.l.itẽ eorũ.§.ex his.⁊.§.qd si actor.⁊ ita debet intel-
ligi.d.l.qd semel.⁊ qd ibi no.sed certe aliter ibi no.⁊ forte meli⁹,
nec predictũ mẽbrum meruit recitationẽ:qꝛ predictam prohibi
tionem reuocationis non producit authoritas statuti,vt.d.§.
ea vero.sed authoritas cõtractus vel quasi,vt.l.sicut.C.de act.
⁊ obli.hoc probatur in.d.l.vbi ita.j.de do.cau.mor.⁊ bene pro-
bat̃ per ea q̃ not.Dy.extra de reg.iur.c.qd semel placuit.lib.vj.
** ¶ Et ad intelligentiam premissorum subijcitur talis.q.statu-
57 to cauetur ꝙ † qui venerit ad habitãdum in tali castro habeat
immunitatẽ perpetuo.quidã venerunt:nunc ciuitas vult reuo
care statutũ:an potest?⁊ certe in preiudicium illoꝝ qui nõdum
venerunt potest.in preiudiciũ illorũ qui venerunt nõ potest.nã
dictũ statutum transiuit in contractum vel quasi,vt do vt fa-
cias,vel facio vt des.i.concedo immunitatẽ vt venias.si aliqui
venerũt ex vtraq; parte perfectus est contractus.⁊ ideo nõ est
locus penitentie:sed anteꝙ̃ veniant sic.ar.j.de condi.ob cau.l.
si pecuniã.⁊ sic intelligo.d.l.qd semel.⁊ qd ibi not.per glo.⁊ per
Dy.dictum superius bene placet per.l.ij.j.de iure immu.⁊ qd
ibi no.Dy.sed ar.nõ placet:qꝛ illud statutũ dum concedit im-
munitatẽ his qui veniũt ad habitandũ in tali castro videt̃ cõ-
ditionabiliter cõceptũ.ar.j.de contrahen.emp.l.si debitor.§.j.
⁊ de leg.j.l.stichũ.§.qui meus.⁊ de leg.iij.l.nuper.⁊ sic non indu
citur cõtractus innoĩatus qui habet fieri per modũ non per cõ
ditionẽ,vt.j.de prescrip.verb.l.naturalis.in prin.⁊ not.j.de iu-
reiur.l.si quis cũ debitore.not.Gul.j.de pac.l.si intra.Nec ob.
j.de contrahẽ.emp.l.labeo scribit si mihi bibliothecam.per ea
que ibi dixi. ¶ Circa secundũ qñ precedens statutum est reuo-
catoriũ secũdi:vt qꝛ prohibet aliquid fieri:vel dicit ꝙ non pos-
58 sit contrariũ statui † an valeat secundũ simpliciter,vel cũ gene-
rali reuocatione contraria.an requirat̃ specialis reuocatio pri
mi:⁊ videt̃ scdm statutũ simpliciter tollere primũ.arg.j.de iure
codi.l.diuus.§.lz.Preterea eoipso qd.l.est facta sui virtute tol
lit precedẽtẽ contrariã,nec disputãdũ est de hora:sed iudicãdũ
est fm eam.iiij.dist.c.erit.⁊.C.de cri.sacril.l.ij.Preterea videtur
casus.C.de legi.l.humanum.vbi imperator prohibet ne leges
fiãt sub certa forma.⁊ tñ plures postea sunt facte simpl'r nulla
de ea habita mẽtione.⁊ valẽt vt ibi no.⁊ de emẽ.iusti.codi.circa
fi.⁊ hoc quidã tenẽt.E cõuerso ꝙ requirat̃ specialis reuocatio
sicut in testamẽtis,vt.j.de leg.j.l.si mihi ⁊ tibi.§.fi.⁊ ibi no.⁊ de
leg.iij.l.si qs in prin.testamẽti.Preterea hoc patet in rescripto
59 impetrato cõtra.l.ꝙ nõ valet nisi dicat̃ in rescripto,† nõ obstã-
te tali.l.vt no.C.si cõtra ius vel vti.pu.l.fi.⁊.C.de testa.aut.hoc
inter liberos.Rñdeo ꝙ nõ tenet propter presentẽ clausulã dero
gatoriã positã.ar.C.de preci.imper.offe.l.nec dãnosa.⁊ per hoc
d.aut.hoc inter liberos.⁊ qd no.C.de pac.l.pacta nouissima.et
hoc tenẽt aliqui.sunt quidã qui distinguũt aut p̃cedẽs statutũ
est derogatoriũ voluntatis ⁊ requiritur expressa reuocatio per
iura alle.aut est derogatoriũ solẽnitatis:qꝛ vult scdm nõ vale
re nisi seruata certa forma:⁊ tũc tollit̃ ꝑ scdm statutũ simplici-
ter,vt.d.l.diuus.§.lz.⁊.d.l.humanũ.⁊ hãc opi.sequebat̃ Oldr.
⁊ qdã alij hic ꝑ ea q̃ not.Iac.de are.d.l.si qs in prin.testamẽti.⁊
recitat Cy.C.de testa.l.sancim⁹.Quid dicem⁹?Dy.circa testm̃
60 † videt̃ dicere ꝙ reqrat̃ spãlis reuocatio.extra de reg.iu.c.ꝙ se-
mel.li.vj.quã opi.tenuit Cy.ꝓut perusij disputauit ꝑ iura alle.
qd etiã sic ꝓbat:qꝛ derogatoria p̃cedens declarat deesse animũ
in futurũ,vt.j.de relig.l.at si qs.§.pleriq;.⁊ de acqui.here.l.qui
in aliena.§.fi.sic ergo in scdo statuto deficit animus ⁊ volũtas
igitur non est statutum.j.tit.ij.l.de quibus.Non ob.l.diuus.§.
licet.cũ distinctiõe predictorũ:qꝛ intelligo ꝙ ibi expsse penituit
prioris voluntatis,vt ibi no.al's deficeret voluntas.non ob.ꝙ
de ea non est disputandũ:quia verum est qñ est.l.sed hic non est
ꝓpter defectũ voluntatis.Itẽ non ob.l.humanũ.qꝛ ibi impera
tor loquit̃ ex humanitate non dicẽdo si aliter fiat nõ valeat:qꝛ
secus vt patet per ea que dixi.⁊ qd dicit Dy.quẽ in hoc sequor
salua pace dicẽtis Cy.tenet cõtrariũ cũ Iac.de are.vt ipse scri-
bit in.l.sancimus.C.de testa.quã etiã disputauit Iac.de bel.vt
ipse recitat in aut.de testa.imperfec.⁊ male,vt plene scripsi.d.l.
sancimus.ad.l.humanũ.nõ bene rñdet̃ per.l.non dubiũ.eo.tit.
Sed dicas ꝙ imperator ibi dicit humanũ non autẽ necessariũ,
vt.l.fi.eo.ti.⁊ no.Archi.de offi.ord.c.ꝙ̃uis.⁊ de re iudi.c.aposto
lice.lib.vj.⁊ dixi.d.l.humanũ. ¶ Sed an iuramẽtũ habeat vim
61 † clausule derogatorie ita ꝙ reqrat̃ expssa reuocatio.Io.an.in
q.quã bononie disputauit de eo q iurauit nõ reuocare testm̃ te
net ꝙ sic.arg.j.de leg.ij.l.cũ pater.§.fili⁹ matrẽ.de leg.iij.l.cũ qs
decedẽs.§.codicillis.sed istud est male dictũ:qꝛ ea rõne videt̃ ꝙ
iuramẽtũ debeat habere vim reuocationis exceptionis nõ nu.
pec.qd est falsum,vt.C.de nõ nu.pec.l.fi.Sed certe sicut ibi pro-
missio facta fuit spe future numerationis,ita iuramẽtũ q̃ ratio
hic cessat.Certe determinatio dñi Io.est falsa,vt plene scribunt
vltramon.C.de sac.sanc.eccle.l.j.⁊ ibi dixi.⁊.d.l.si quis in prin.
testamẽti. ¶ Quid aũt si vterq; interueniat.s.verba derogato-
ria ⁊ iuramẽtũ?dicũt quidã ꝙ nõ põt reuocari vt sic iuramẽtũ
aliquid operetur,qd non placet:qꝛ nemo potest sibi legẽ impo-
nere a qua non possit recedere,vt.d.l.si quis in prin.testamẽti.⁊
iuramentũ satis operatur qd eius timore nõ ita de facili ad re-
uocandũ accedit̃.arg.s.de iur.calũ.l.ij.§.qd si actor.⁊ ad.l.iul.
62 repe.l.fi.facit qd hic not.Iac.de are.qui sic querit. ¶ † Quid si
dictũ est in statuto ꝙ non possit tolli per aliud statutũ ⁊ precise **Questio notabilis.
debeat obseruari postea factũ est statutũ contrarium in quo di
ctum est qd debeat obseruari nõ obstante primo.⁊ vtrunq; re-
mansit in volumine statutorũ,et iuratũ est per rectorem super
statuto clauso vt moris est,qd eorum debet seruari?videtur ꝙ
primum cum sit derogatoriũ secundi,vt.ff.de leg.j.l.si mihi ⁊ ti
bi.§.fi.⁊.l.si ita,cum simi.Contrarium tenet Iaco.de are.per.d.

l.si quis in princi.nam sicut est in statutis ita in generalibus.l.
vt hac lege.⁊ in illis veteres trahuntur ad nouas,vt.j.de leg.l.
non est nouū.nam primū statutū debet seruari quandiu durat
statutum:sed cum sit sublatum per scđm non dicitur statutum
adeo qđ nō porrigitur,sicut nec sacramētū fidelitatis porrigit̃
ad regē postq̃ est cassatus.extra de elec.c.venerabilē.in fi.ad qđ
facit.ff.qui satis.cog.l.si.induco.c.dño guerrā.x.col.in tit.hic fi-
nitur.l.⁊c.Circa quartā.s.qñ sunt duo statuta in eodē volumi-
63 ne ꝯtria,⁊ eodē tpe cōfirmata.†istā.q.not.Dy.C.de test.tut.l.ij.
⁊.j.de testa.tu.l.tutores.⁊ de libe.⁊ posthu.l.gallus.circa prin.
⁊ ibi recitat opiniones.sed teneas opi.Dyn.videlʒ q̄ illud qđ
est vltimū in volumine statutorū.⁊ sic in cōpositione preualeat
⁊ tollat primū:q2 tēpus cōpositiōis nō ꝯfirmationis inspicit̃,
vt.d.l.tutores.d.l.ij.⁊.j.de testa.mili.l.si certarū.§.fi.⁊ de iur.co
di.l.cōficiunt̃.§.si miles.qđ puto verū.nā totus codex fuit eodē
tpe confirmatus.⁊ tñ in eo sunt.ll.quedā contrarie ⁊ vltime de-
rogāt primis predicta vera vbi per quandā distinctionē reduci
possent ad cōcordiā:q2 tūc vtrūqʒ seruaretur vt in prima cōsti.
codi.§.quibus.ibi preterq̃ si aliqua ⁊c.⁊ de vete.iur.enuc.l.ij.in
prin.⁊ de inoffi.do.l.j.cū si.Predictā opi.Dy.credo veram per
casum.l.insti.de iur.na.§.pe.ver.si ea vero.⁊ dixi.d.l.ij.C.de te-
sta.tute.⁊ hoc sentit hic Ja.de are.in alijs.q.circa materiā istā.
64 Circa tertiū qñ primū statutū est iuramento firmatū.† videtur
qđ non possit tolli per secundum obstante sacramēto.C.si ad-
uer.ven.aut̃.sacramēta.extra de iureiur.c.cū contingat.⁊ eod.
tit.c.licet.lib.vj.⁊ de pac.c.q̃uis.eo.lib.vj.Econtra q̄ tollat̃ per
sequens.nam si iurarem non contrahere matrimoniū cum seia
vel contrahere cum titia:postea cōtraho cum seia vtroqʒ casu
valet matrimonium.extra de sponsa duorū.c.j.lib.vj.de vot.c.
j.in fi.eo.l.j.dic qđ aut tale statutū per quod primū tollitur re-
quirit authoritatē superioris:⁊ tunc nō potest tolli primū per
secūdum per iura primo allegata.ratio q2 ille qui habet inter-
ponere authoritatē nō vult esse piurij author.ar.C.si aduer.vē.
l.j.aut nō requirit superioris authoritatem:⁊ tunc potest reuo
cari licet reuocantes sint periuri,per iura secundo alleg.index
enim tibi suum non tibi tuum denegat auxilium,vt no.d.l.j.C.
si aduer.ven.certe de primo non debuit dubitari:quoniam tale
statutū nō esset statutum sine authoritate superioris.que an in
ipsum requiratur.s̄.plene dixi.quare Jac.de are.videtur senti-
re hoc vltimū esse verū,vt patet per ea que.s̄.dixi in eius proxi-
ma.q.et latius per eum statim patebit.¶ Quero igitur si statu
65 tum est precisum an populus † poterit potestatem absoluere
tam a iuramēto q̃ a statuto.in hoc vidēdum est quid importat
hoc verbum precisum.⁊ certe non est verbum vulgare legis sed
magistraliter consueuit dici hoc verbum precisum importare
necessitatem sine remedio,vt dicimus aliquem teneri ad factuʒ
precise quando nec prestando interesse nec alio modo potest se
defendere a presta.facti,vt.j.de procur.l.sed ⁊ he.§.priuatorū.
in glos.scilicet precise.⁊ de oper.no.nū.l.stipulatio.§.siue.in gl.
sic.s̄.de pact.⁊ quod met.cau.l.si cum expositione.§.si quis per
vim.in glo.⁊ sic videtur statutū intelligi precisum quando sine
remedio absolutionis seruari debet.vt sic dicere sit p̄cisum non
absolubile sed sine omni remedio seruādū.⁊ hoc denotat signi-
ficatio verbi precisum.quasi prius cesa ⁊ remota via absolutio
nis et remedij qđ esset contra obseruantiam huius statuti.Sic
etiam dicitur quādoqʒ statutum trunchum eo modo.i.trūcha-
ta via ⁊c.⁊ sic arguit lex alludendo vocabulo.ff.de acqui.pos.l.
j.⁊ de tutel.l.j.cum si.⁊ sic est communis intellectus et vsus lo-
quendi qui est in talibus considerādus,vt.j.de leg.iij.l.legatis
seruis.§.fi.de fun.instru.l.cum de lanionis.§.asinam.tale ergo
est ac si diceret sine remedio absolutionis.videtur ergo quodā-
modo qđ non possit absolui per vniuersitatem ⁊ populū quasi
huic beneficio sit renunciatum per rectorem.arg.C.de pac.l.pe.
j.qui satisda.cog.l.si fideiussor.in prin.⁊ nau.caup.l.fi.§.j.⁊.C.
de temp.app.l.fi.in fi.⁊ de leg.j.l.si mihi et tibi.§.fin.⁊.l.si ita.in
prin.et sic est in rescriptis que sunt leges speciales.j.de constit.
prin.l.j.que non valent quandoqʒ propter derogationem factā
per legem precedentem,vt.C.de preci.impe.offer.l.quoties.⁊ ne
lit.pen.l.ij.cum si.⁊ super hac renunciatū est et iuratū.⁊ sic ser-
uandū est.extra de iureiur.c.si vero.⁊.c.cū cōtingat.econtra q2
tam ab obseruatione statuti q̃ a renūciatiōe recedere potest vo
lūtate vnius vniuersitatis cui tenebat̃.ar.j.de verb.ob.l.cū sti-
pulatus sim a p̄culo.⁊ loca.l.cū plures.§.lesi.⁊ de reg.iur.l.nil
tā naturale.extra de iureiur.c.j.⁊ de lega.iij.l.si qs in prin.et de
iur.codi.l.diui.§.licet.et hoc putat verū Jac.de are.Quid ergo
differt statutū precisum a nō preciso:ipse rñdet q2 cum hec ver-
ba precisum habeāt intellectum quē predixi videntur esse dero-
gatoria absolutionis future.et ideo in absolutione faciēda re-
quiritur qđ fiat specialis mētio de dictis verbis reuocādis per
quam appareat vniuersitatē a predicto vinculo recedere velle.
ar.d.l.si quis in prin.Sed vbi hoc verbum precisum non est po
situm in statuto dicā hoc non requiri,sed sufficere solam abso-
lutionē simplicē,vt.s̄.dixi p.d.l.si quis in princi.cū si.¶ Quid
66 ergo si statutū est p̄cisum ⁊ iuratū,† ⁊ demū facta est absolutio
per vniuersitatē nō facta mentione q̄ sit precisum:nūquid tene
tur rector postea seruare statutū:videt̃ q̄ non.ar.j.si quis cau.
l.ij.in prin.⁊ de eo qđ cer.loc.l.fin.C.deposi.l.j.cū si.q2 si remissa
est obseruatio statuti satis videtur remissum vinculum qđ erat
super absolutione non facienda,vt.d.ll.et.C.de vsur.l.eos.in
prin.⁊.j.de regu.iur.l.cum principaliter.cum si.Econtra quod
sic:q2 verba derogatoria ibi posita faciūt q̄ non valeat absolu
tio,vt.d.l.si mihi et tibi.§.fi.⁊.l.si ita.cum cōcor.⁊ hoc putat ve-
rum Jaco.de are.nam sic est in rescriptis vt dixi.Et idem puto
si continetur in statuto quod non possit absolui.vel quod abso
lutio data nō valeat nisi data fuerit per quatuor testes vel alia
quecūqʒ verba derogatoria.in omni enim casu si facta fuit ab-
solutio simpliciter nō facta mētione de verbis derogatorijs nō
valebit.aliter enim facta cum reuocatione dictorum verborū
valebit per iura superius allegata.¶ Sed nunquid incidit in
67 periurium rector † procurando vel recipiendo absolutionem
cum forte continetur in statuto iurato qđ non recipiet nec con-
sentiet absolutioni si postea cōtingat absolutionem dari facta
mentione de predictis verbis derogatorijs:videtur qđ non.ab
vtroqʒ enim vinculo est absolutus scilicet obseruationis statu
ti ⁊ absolutiōis nō recipiēde,vt.d.l.si quis in prin.⁊ qui remit
tit principale remittit accessorium,vt.d.l.eos.in prin.cum con
cor.Econtra videtur q̄ anteq̃ absoluetur incidit in periurium
petendo vel procurādo qđ iurauerat nō facere,vt.C.de trāsac.
l.si quis maior.et.l.vbi pactum.Sol.videtur Jac.predicto q̄ si
absqʒ procuratione ⁊ facto eius vniuersitas reuocauerit sacra
mentum rectoris tollēdo statutum ⁊ verba derogatoria,rector
consentiendo et recipiendo non incidat in periurium:quia tem
pore cōsensus receptionis sue sublatum erat vinculū sicut ille
qui iurauerat non recipere vsuras si per creditorem cui iuraue-
rat absoluit̃ ab illo iuramēto forte ad instantiā ecclesie postea
libere recipere ⁊ repetere potest.extra de iureiur.c.j.sed si procu-
rauit absolutionem dari iam incidit in periurium cum iurauit
hoc non facere.nec hoc sacramentum est relaxatum,vt.d.l.vbi
pactum.et.d.c.j.de iureiurā.consilium tamen est quod si rector
vult procurare in tali casu q̄ primo procuret absolui a vinculo
sacramenti quo turbatur non procurare,aut nō petere absolu
tionē statuti.simile consiliū dat̃ extra de iureiur.c.ad nostrā.in
glos.si iurauit.⁊ sic remoto obstaculo qđ erat cōtra petitionem
absolutionis statuti libere petet absolutionē,sicut remoto pa-
cto de nō petēdo per contrariū pactū libere agit̃ primo iure,vt
j.de pac.l.si vnus.§.pactus.¶ Quid ergo si consiliū vniuersi-
68 tatis † iurauit nō absoluere statutū per quecūqʒ verba vel nō
absoluere nisi certo modo.sicut cōtinue fit:nunqd incidet in p-
iuriū absoluēdo rectorē ab huiusmodi statutis ⁊ sacramentis:
In hoc distinguit Jac.p̄fat⁹:q2 si vniuersitas post tale iuramē
tū mutauit statutū ita q̄ certū est q̄ si in tali statu fuisset:sicut
est nūc:nō iurasset tale statutū sicut qñqʒ est cōmutatio stat⁹ de
bello in pacē vel ecōtra.credo absoluere posse suū rectorē,⁊ non
teneat̃ iuramentū seruare.p hoc.j.ad municip.l.imperatores.⁊
de solu.l.cū quis in prin.et de vac.mune.l.pretor.§.si post.⁊ ex-
tra de iureiur.c.quēadmodum.Si autē nō mutauit tali modo
statutū etiā si seruādo statutū euidēter faciūt decuriones.⁊ illi
per quos fiunt facta municipij vel ciuitatis in perniciē ⁊ detri-
mentū illius vniuersitatis adhuc credo idē:q2 si hoc sacramen
tum seruatur vergitur in periculum animarū suarū qđ est alie
na negotia,vcʒ vniuersitatis ex certa scientia male tractare,vt
extra de iureiur.c.quāto.et ad hoc bñ facit extra de his q̄ fiunt
a ma.par.ca.c.j.et ar.C.de trāsac.l.si ex falsis.⁊.j.ad.l.iul.maie.
l.ij.et extra de iureiur.c.veniētes.et induco.j.pro emp.l.qui fun
dū.§.si tutor.et.C.de trāsact.l.p̄ses.nā his duobus casibus nec
discretū nec iustū dʒ dici sacramentū,vt extra de iureiur.c.et si
christus.⁊.c.tua nos.Si autē nullus predictorū casuū interue-
nit,aut predictū sacramentum fecit aut alteri,puta vicine ciui-
tati:tūc periuriū cōmittunt faciēdo contra sacramentū qđ po
test seruari sine periculo,vt extra de iureiur.c.cum cōtingat.in
fi.⁊.c.si vero.et.C.si aduer.ven.l.j.⁊ aut̃.sacramēta.⁊ de trāsac.
l.si quis maior.Sed verū est q̄ tunc posset absolui ab obserua-
tione sacramēti ab illo cui iurauit,vt.s̄.dixi in rectore ciuitatis.
si autem non iurauerit alteri sed ipsi inter se ratione officij sicut
quotidie faciunt qui iurant ciuitati:⁊ ipsi ciuitatē representāt,
vt.j.de cōdi.et demō.l.municipibus.nostri ciues iurare viden-
tur,vt videmus in consiliarijs ciuitatū:tunc similiter cōmittūt
periurium non seruādo statutū,vt.s̄.dictū est in proximo casu
sed tunc nō possunt absolui ab aliquo ab obseruatione statuti
nisi forte per papā ex causa,vt extra de iureiur.c.quāto.vel per
imperatorem.

imperatorem.j.ad munic.l.imperatores.¶ Sed ponamus qd decuriões siue cõsiliarij qui iurauerũt nõ absoluere rectorẽ ab obseruatione statuti ꝛ postea periurãdo absoluerũt: nũquid tenet absolutio: ꝛ videt ꝙ non.ar.d.l.si quis maior.ꝛ si aduer.vẽ. aut.sacramẽta.sed contrariũ credit verũ Jac.prefatus.ar.j.de ver.ob.l.si ita quis ꝓmiserit.§.ea lege.ꝛ extra de spõ.c.sicut ex li
69 teris.¶ Deinde quero an in reuocãdo requiratur† superioris authoritas.dicũt quidã aut erat talis populus qui poterat statutũ facere sine superioris authoritate: ꝛ tunc eadẽ ratione poterunt reuocare ꝑ ea q.s.dicta sunt.Certe nullus de hoc sani capitis debuit dubitare cũ ille nõ sit superior quo ad hoc.ar.j.de iudi.l.solemus.§.fi.ꝛ.C.si a nõ cõpe.iudi.l.pe.ꝛ de testa.l.testamenta.ꝛ.l.cõsulta.bene facit de repudijs.l.dissentientis.in fi.l. Aut nõ poterãt facere statutũ sine supioris authoritate: ꝛ tunc aut volunt statutũ primũ tollere aliter statuendo, aut simpliciter tollere et ad ius cõe reducere.primo casu nõ possunt nisi interueniat supioris authoritas in destruẽdo sicut in cõstruẽdo. scdo casu possunt sine supioris authoritate.ar.j.de iniust.test. l.ij.ꝛ.C.de testa.l.hac consultissima.§.si quis autẽ.vbi primũ testamentũ tollit per scdm minus legitime factũ qñ per illud ad ius cõe redit: q2 sunt instituti venientes ab intestato al's secus. ꝓ hoc videt casus extra de consti.c.cũ accessissent.induco ꝓ hac parte.j.de pac.l.si vnus.ver.ꝙ in specie.ꝛ qd ibi not.ꝛ.C.de sac. sanc.eccl.aut.quas actiones.certe non puto ꝙ aliquo casu quo in statuto cõdẽdo requirat supioris authoritas.possit vniuersitas reuocare primũ statutũ per scdm etiã in quo redeat ad ius cõe sine superioris authoritate.ar.j.de serui.rust.pd.l.tria.ꝛ qd ibi no.ꝛ de pac.l.ab emptione.ꝛ.C.qñ li.ab emp.dis.l.j.ꝛ.ij.ꝛ.j. de acq.pos.l.Quis.de solu.l.put quisq3.ꝛ de reg.iur.l.nil tã.ꝛ.l. fere.ꝛ.C.de nup.l.si vt ꝓponis.el.ij.rõ pt3 q2 primũ statutũ fuit ligatũ superioris authoritate.igit d3 eiꝰ authoritate dissolui ꝑ iura superius alle.Nec ob.d.l.ij.ꝛ.l.hac cõsultissima.§.si qs.q2 hic est defectus in forma essentiali.s.in cõsensu superioris q requirit in dissoluẽdo ꝛ destruẽdo, sicut in cõstruẽdo, vt probaui. ibi vero adest huiꝰ forma: sed est defectꝰ solũ in solẽnitate legali: ꝛ ideo secꝰ.qd pt3 q2 ꝛ si ibi esset defectus in forma ꝑdicta nõ ꝓcederent.d.ll.ar.e.tit.l.iubemus.ꝛ.ff.e.l.j.ꝛ de leg.j.l.si mihi et tibi.§.fi.ꝛ si quis ali.te.ꝓhi.per totũ.ꝛ.C.eo.titu.ꝑ totũ.facit.ff. de iure codi.l.j.ꝛ fi.ꝛ qd ibi dixi.ꝛ per Bar.j.de here.insti.l.quoties.in prin.Item nõ ob.l.si vnus.ver.qd in specie.q2 ibi nõ est defectꝰ in forma ꝑdicta.hic sic.bene facit.ff.de accep.l.an inutile.in prin.ꝛ qd ibi dicimus.ꝛ de pac.l.si vnꝰ.§.pe.ꝛ de ver.obl.l. j.§.si quis ita.cũ si.Bene facit ad predicta insti.de autho.tu.in prin.ff.eo.l.obligari.in prin.ꝛ.C.de bo.q lib.l.fi.§.necessitatẽ.et qd dicit pe.C.ad maced.l.fi.c.cũ accessissent.ad hoc not.facit vt
70 ibi pt3.¶ Deinde qrit quos ligẽt statuta: vc3 an ligẽt† forenses.an minores.an clericos.an ciues extra territoriũ existẽtes. de qbus cũ similibus qõibus plene ꝑ Cy.C.de sum.tri.l.j.ꝛ q sit lon.cõsue.l.j.ꝛ.ij.que hic omittit ille gratia breuitatis.remittendo ad not.per Cy.d.l.j.Circa primũ vc3 circa forẽses querit Jaco.de are.quid si aliquis bononiẽsis cõueniat mutine ex cõtractu.an debebit fm statuta mutine vel bononie iudicari.cum hac.q.distinguit fm Odofr.ꝛ multos alios.vc3 q2 aut statutũ ꝑtinet ad ordinationẽ cause vt sunt statuta vt libellꝰ nõ det.vel q ordinant qualiter d3 fieri lit.cõtest.ꝛ similia: ꝛ tunc fm statuta mutine vbi iudiciũ agitatur.ar.j.de testi.l.iij.§.fi.Aut statutum pertinet ad litem decidendam: et tunc fm statuta bononie vbi fuit contractũ.ar.j.de euic.l.si fundus.ꝛ de vsur.l.j.in prin. Nec ob.C.de emãci.lib.l.fi.ꝛ.l.j.vt ibi dixi.ꝛ que sit lon.consue. l.ij.Item querit quid in delictis si in loco in quo deliquit statutum ciuitatis imponat corporalem alia in loco in quo cõuenit
71 reus imponat aliã,† puta legis cõis vel corporalis seu ecõuerso qualis pena imponẽda erit reo.ad qd respondet Jac.ꝑfatus fm.l.loci in quo delictũ est commissum.ar.ff.de extraor.crimi. l.saccularij.§.sunt quidam.certe concor.Dy.in.l.si cui.§.fi.ff.de accus.ꝛ Cy.d.l.j.C.de sum.tri.ꝛ vbi sena.vel cla.l.j.¶ Quid ergo si actor bononiensis agat mutine contra mutinensem.ꝛ statutũ est ibi tale ꝙ non tenetur bonoñ.seruare: nunquid poterit petere actor qd seruet statutum bononie cõtra mutinẽsem reũ: videtur quod sic: q2 statutum tenet subditos.vt hac.l.cum.d.l. j.C.de sum.tri.Econtra ꝙ nõ: q2 equalitas debet in iudicijs seruari.vt.C.de fruc.ꝛ lit.expen.l.fi.ꝛ de tempo.in integ.re.l.pe.ꝛ.j. de arbi.l.si cum dies.§.pe.quidã tenent primam opi.per prima iura.alij secundã per secunda iura.pro prima opi.facit q2 potestas ꝑ sacramẽtũ tenet illud seruare.vnde nõ d3 subire piuriũ. vt.j.de in lit.iur.l.videamus.§.j.ꝛ q2 statutũ indistincte loquitur ergo ꝛc.vt.j.de publi.l.de pretio.cum si.Et si distinctio facta.s. in alia.q.que est an statutum sit de ordinatione litis.an de decisione est vera quam ibi faciunt quidã: qualiter procedet hec.q. cum omne statutum qd est circa lites aut pertinet ad ordinationem litis, aut ad decisionẽ seu diffinitionẽ, ꝛ vterq3 aut nullus tenetur hoc seruare: nõ bene video nisi dicas qd forte ex speciali priuilegio habeat hic actor bononie vt ad statutum illud nõ teneatur litigãdo mutine.ꝛ tunc putat Jaco.de are.fm opi. s.dictam esse verã per.d.l.fi.C.de fruc.ꝛ lit.expen.ꝛ de pro.ri.sac. scri.l.in sacramẽtis.§.ꝛ qm.lib.xij.cum si.Nec obst.iuramentũ rectoris: q2 nõ videt deierare.ar.j.qui satisd.cog.l.fi.nã statutũ ꝛ iuramentũ debet intelligi cum determinatiõe.d.l.fi.C.de fru.
72 ꝛ lit.expen.¶ Deinde queritur a quo tẽpore statuta ligẽt† ista q.potest intelligi duobus modis.primo a quo tempore statuta incipiant habere vigorẽ.secundo an post vigorẽ assumptum ligent facta precedentia pendentia.an solũ sequentia.Circa primum videt ꝙ ligent post duos mẽses.vt in aut.vt fa.noue consti.ꝛc.colla.v.Ecõtra ꝙ ligẽt a tpe sciẽtie.j.de decr.ab or.fa.l.fi. Quidam distinguũt aut loqueris de sciẽtibus: ꝛ ligant statim. vt.d.l.fi.aut de ignorãtibus: ꝛ tunc aut sunt statuta preiudiciũ afferẽtia.aut tantũ cõmodum.primo casu est differẽtia inter leges cões que ligant post duos mẽses ꝛ leges municipales que ligant post modicũ tempus arbitrio iudicis.ita qd quis possit dici esse in supina ignorãtia.vt no.d.l.fi.ꝛ est casus extra de consti.c.vt aiarũ.lib.vj.Certe Dy.in.c.ignorãtia.li.vj.videt tenere cõtrarium in.vj.commẽto.vc3 ꝙ leges municipales ligẽt post duos mẽses per.d.aut.vt facte noue consti.ꝛc.quam opi.ibi videtur tenere Jaco.de bel.p.§.ne igitur.ꝛ.§.se.ea.consti.facit qd no.Guli.j.ti.ij.l.de qbus.ꝛ Rofr.in ti.si quis ius di.nõ obtẽp.
73 in princ.Secũdo casu statuta statim suũ† producũt effectũ.ar. C.de decu.in fi.li.x.qd nõ puto sed solũ post duos mẽses.vt pt3 in cõstitutiõe prefata.vel postꝗ publice fuerint not.ꝑ ea que.j. dicã.Nec ob.d.l.pe.in fi.q2 loquit in.l.zenonis veteris.cui imperator derogat in parte.puta in his q sunt adepti dignitates ibi nominatas ante principium sui imperij ꝛ factã dictam legẽ postea reducũt eã in totũ ad statum.l.fi.eo.ti.vt no.d.l.pe.in fi. ar.hic in.l.oĩo noua.vnde nõ facit.d.l.pe.adducit simile de legato qd acquirit ignoranti: q2 affert cõmodum.secus in hereditate que continet onus.j.man.l.si hereditatem.ꝛ no.C.de cura.fur.l.fi.§.legatis.Certe istud nõ est bonũ simile: q2 illud speciale in vltima voluntate.secus in actibus inter viuos per ea q no.j.de act.ꝛ ob.l.cõsensu.ꝛ.C.de sac.san.ecc.l.illud.ꝛ de cõtrahen.emp.l.in emẽtis.ꝛ patet.j.de dona.l.absenti.ꝛ pt3 de acqr. pos.l.qui absenti.in princ.Facit qd not.C.de dona.cã mor.l.j.ꝛ qd ibi dixi.igitur in cõtrariũ est ius cõe.vt.j.de leg.l.ius singulare.ad municip.l.j.in fi.Preterea hic est contrariũ statutũ legis aperte.vt pt3.d.l.fi.de decre.ab or.fa.ꝛ de cõsti.vt fac.no.cõsti.vnde simile nõ ꝓcedit.Et fm ꝑdicta pt3 ꝙ is qui cepit bãni-
74 tum d3 habere ꝑmiũ† statuto cõtentũ l3 statutũ ignorauerit. ꝙ dicũt esse verũ si cepit eũ sciẽs bãnitũ: al's secus: q2 nõ vr sua opera captꝰ bãnitꝰ.ar.j.de acq.re.do.l.si is q.§.qd si seruus.qd puto verũ si illud premiũ sibi debet a cõi a quo ꝓcessit illud statutũ.vnde ignorãtia eius esset supina.ꝛ sic nõ tolerãda.vt not. d.l.fi.secus videt si de bonis alterius premiũ debet: q2 non esset astrictũ nisi post tempus statutũ.vt dixi.Sed certe posset dici ꝙ vnũquodq3 statutũ cõtinẽs cõmodũ ꝛ preiudiciũ statim sor-
75 tiatur effectum a die publicationis: † q2 tũc incipit toti populo publice esse notum qd sufficit.vt not.d.l.fi.Facit qd not.Inno. extra de consti.c.cũ accessissent.ꝛ Jo.mo.extra de rescrip.c.j.lib. vj.ꝛ de elect.c.si eo tempore.ꝛ de cõces.preben.c.j.ꝛ.c.si apostolice.ꝛ de sent.excom.c.romana.facit qd not.Dy.j.ad sylla.l.si qs in graui.§.si quis ignorãs.Nec obst.d.aut.vt fac.no.consti.ꝛc. quia loquitur in.l.cõmuni que habet plures ligare ꝙ statutũ ciuitatis.vnde ibi requiritur maior dilatio ad scientiam presumẽdam.ar.C.quomo.ꝛ qñ iud.aut.qui semel.facit qd not.vl.C.
76 de sum.tri.l.j.¶ Deinde queritur vtrũ postꝗ statutũ† assumpsit vigorem liget solum sequentia an etiam precedentia.quidã dicunt.q.istam valde dubiam vtilem ꝛ quotidianã Cy.aliquantulum tangit.C.de leg.l.leges ꝛ constitutiones.Jac.de bel.hoc disputat in aut.vt cũ de app.cog.in prin.colla.viij.ꝛ tamen nimis obscure ꝛ imperfecte loquitur: quare quidam diuidũt istã q.in tres articulos: quia quandoq3 cauetur expresse qd trahatur ad preterita.quandoq3 expresse quod trahatur ad futura. quandoq3 nil dicitur.Circa primum videtur ꝙ talis adiectio.l. sc3 ꝙ trahatur ad preterita nõ valeat.vt.C.de trãsac.l.causas. in aut.vt.cũ de app.cog.in prin.quare ipsi sic dicũt qd aut queris de preteritis decisis seu finitis: ꝛ talis adiectio bene põt ad illas porrigi cõfirmando.C.de trãsact.l.fi.sed ꝓ ipsa infirmãdo vel aliter disponẽdo no.vt.d.l.causas.ꝛ de sac.sanc.ec.l.pe.in fi. ꝛ de fi.instru.l.cõtractus.ver.nisi.ꝛ in aut.vt spõ.lar.§.fi.colla. ix.ꝛ p ea q statim dicent.Aut sunt negotia pendẽtia preterita: ꝛ tunc aut non sunt in iudiciũ deducta: ꝛ ad ea statutum porrigitur si est cautũ.d.l.leges.aut sunt in iudicium deducta: ꝛ tũc aut pendẽt per appellationẽ: ꝛ ad ea nõ porrigitur, etiam si ex-

presse caueatur, vt in aut. vt cũ de ap. cog. in prin. aut pendẽt in iudicio principali: ⁊ idẽ, vt in aut. vt in medio litis non fieri sacras formas ⁊c. colla. viij. que loquit̃ non solũ de rescripto principis speciali, sed de quolibet iurisdictionẽ habẽte. e. tit. §. illud. Itẽ loquit̃ etiã de quolibet statuto spãli, qḋ p3: q2 ibi imperator mãdat leges suas gñales in dictis negotijs solũmodo obseruari. ⁊ hoc sentit glo. in. d. ti. vt cũ de ap. cog. in prin. ⁊ ꝑ hoc p3 rñsum ad. l. pe. C. de sac. san. ec. ⁊. l. fi. in fi. de vet. iur. enuc. l. ij. §. pe. ⁊ fin. qḋ verũ est: q2. l. gñalis põt hoc facere vt trahatur ad pendẽtia in iudicio, sed p. l. spãlẽ nõ põt hoc fieri p. d. aut. in medio litis ⁊c. si eñ imperator sanctissim⁹ in quo cessat oĩs suspicio, vt. j. ad. l. iul. ambi. l. j. nõ vult hoc posse per suas sacras formas: multominus valebunt statuta ⁊ reformationes ciuitatũ. ⁊ de hoc expresse cautũ intelligo. s. qḋ ad preterita porrigat̃ qñ statutũ per verba preteriti tẽporis est confectum, vt. C. de sac. sanc. ecc. l. decernimus. ⁊ de quadri. prescri. l. bene a zenone. §. q2 igitur. facit qḋ no. d. l. leges. C. de legi. certe plenι⁹ et latius disputat Jac. de bel. d. aut. vt cũ de ap. cog. in prin. ex quibus verbis aliqui sumpserunt distinctionẽ pmissam, vt patet in. ll. per ipsos alle. ¶ Juxta predicta queritur que dicantur negotia fi-

78 nita † seu decisa. ⁊ideo prescriptione, transactione, sententia, iureiurãdo, stipulatiõe, quietatiõe, et similib⁹ modis, vt. d. l. cãs. ⁊ de sac. sanc. eccl. l. pe. ⁊ fi. in fi. in aut. vt spon. larg. §. fi. ⁊. j. iud. sol. l. cũ q̃rebat̃. ver. pinde. ⁊ de ver. sig. l. transacta. ⁊ ad tertul. l. j. in fi. Circa tertiũ qñ nihil exprimit̃, dicũt ꝙ in casib⁹ in qbus dixerũt ꝙ ad preterita nõ trahat̃ etiã si expresse sit dictũ ad illa sine dubio simplex statutũ non trahit̃ in alijs distinguit: q2 aut statutũ pcedit declarando, aut anullando, aut cõfirmãdo, aut inducẽdo de nouo, primo casu porrigitur ad preterita, vt. C. de pac. l. fi. de transact. l. fi. in aut. de filijs ante dota. instru. na. §. fi. colla. iiij. vbi hoc expresse habetur. Scḋo casu aut cã anullationis suberat de pterito porrigit̃ ad pteritũ. in aut. de nõ ali. ⁊c. §. oĩa igit̃. ⁊ de incest. nup. §. et hoc qdẽ. C. de incest. nup. l. pe. et fi. Aut cã annullatiõis inducta est p. l. annullãtẽ ⁊ non porrigit̃ ad pterita. C. de testa. l. iubem⁹. in fi. de cura. fur. l. fi. in fi. in aut. de non alie. §. alienatiõis. Tertio casu qñ cõfirmãdo, dicũt qdã

Questio notabilis.

vt Jac. de bel. ꝙ tũc porrigit̃ ad preterita, vt. d. ti. vt cũ de app. cog. in prin. per. l. bene a zenone. §. q2 igit̃. C. de quadri. prescri. ⁊ in aut. de mona. §. oĩb⁹. dicunt qdã ꝙ illud ideo q2 ille. ll. sunt plate p verba pteriti tpis. al's dicũt idẽ hic ꝙ in mẽbro sequenti. reprehendunt etiam do. Jac. per. l. si quis argentum. §. pe. C. de dona. j. que confir. pac. nuda donationis. et tamẽ nullus diceret eam porrigi ad donationẽ ante. d. l. factã. arg. d. l. leges. C. de leg. Quarto casu quãdo lex procedit inducẽdo de nouo seu statuendo: tũc aut tale statutum pertinet ad litis ordinationẽ: aut ad cause decisionem. primo casu statutum habet locũ in omnibus futuris litib⁹ quãꝙ sint de pteritis negotijs. C. de iur. calũ. l. ij. in prin. §. pe. et de fi. instru. l. comparationes. in fi. et ita tenet Cy. d. l. leges. ⁊ Jac. de are. Scḋo casu qñ pertinet ad cause decisionem: tunc aut loqueris in delictis aut in cõtractibus ⁊ alijs dispositionibus. si in delictis: tunc aut lex facit aliquem actum esse delictum qui principaliter non erat ⁊ nõ porrigitur ad facta preterita, vt. C. de testa. l. iubemus. in fi. ⁊ in aut. de san. epis. §. fi. aut lex seu statutum solẽnitatem seu formã inducit seu exceptionem, aut defensionem parat, aut eam tollit. primo casu si actus est ceptus sed non perfectus: ⁊ ad illũ lex porrigitur, vt C. de fi. instru. l. cõtractus. ver. que tam. ⁊ extra de elec. c. cum in cunctis. §. que sane. Aduerte iste male inducit hec iura: q2 loquuntur in cõtractibus non in delictis. et membrum precedẽs loquitur in delictis. Aut actus est perfectus ratiõe forme: sed in pendenti ratione effectus: et ad illum lex noua non porrigitur, vt. d. l. iubemus. in fi. et de cura. furio. l. fin. in fi. et de rei vxo. §. actiones. in fi. ⁊ de legit. here. l. lege. xij. tab. in fi. in aut. de non alienan. §. alienationes. Aduerte. d. ll. non faciunt: quia habẽt dispositionem expresse limitatam respectu temporis sed predictum membrũ loquitur in. l. simpliciter prolata. quare male allegant. Secũdo casu quando inducit exceptionem, tunc aut exceptio causatur a tempore contracte obligationis et statutum talem exceptionem ad contractus preteritos non extendit. in aut. de duo. re. §. fi. sed certe legem illam male inducit per ea que nunc proxi. s. dixi. dicit ipse fallit in aut. de tempo. non solu. pecu. super dote. §. fi. Certe illud ideo q2 illa lex ita expresse disponit. vnde non facit ad. q. nostrã que loquitur de. l. noua simpliciter prolata. Aut exceptio causatur ex alio facto post cõtractã obligationem: et tunc si illud tale factum post statutum contingat exceptio porrigitur etiam ad obligationem, vt. C. de vsur. l. pe. que lex sic expresse disponit. vnde ad. q. nostram non facit. vt prediximus. ⁊ eodem modo tollo. l. testium. C. de testi. quã inducunt pro parte predicta. Tertio casu quando exceptionem tollit. l. noua: et tunc idem: quia si quidẽ exceptio ceperat ante statutũ ⁊ non tollitur. aut ceperat competere postea: ⁊ tunc tollitur per ea que dicta sunt. ar. j. de iur. fis. l. fiscus. s3 certe illa. l. habet dispositionem expressam in tẽpore, vnde nihil facit ad. q. nostram per ea que. s. sepe dixi. ¶ Ex his decidunt multas. q. quotidianas. Pone: dicit statutũ qḋ viso instrumento iudex faciat capi debitorem nec possit opponi contra instrumẽtum nisi exceptio quietationis, solutionis ⁊ falsitatis. queritur an dictum statutum habeat locũ in instrumẽtis ante illud confectis: ⁊ certe inquantũ respicit litis ordinationẽ qḋ debitor capiat̃ habebit locum in preteritis. inquantũ respicit decisionem ex eo qḋ statutum adimit exceptionẽ: tũc si quidẽ exceptio cepit cõpetere post statutum, illa non admittitur alias sic vt ex predictis apparet.

79 ¶ Ecce alia: dicit statutũ ꝙ possessor bone fi. † prescribat qnqȝ annis. queritur an possessio habita ante factũ statutũ pficiat. ⁊ videtur casus ꝙ sic in aut. hec constitutio interpretationis ⁊c. §. fi. colla. viij. Contrariũ dicunt cum natura legis sit dare formã futuris negotijs, vt. d. l. leges. oportet ꝙ ille actus vnde debet oriri prescriptio. s. qnqȝ annorũ ceperit post statutũ, vt. d. l. pe. C. de vsur. ⁊ de testi. l. testium. Nec ob. d. constitutio: q2 illud ideo q2 ibi sic est cautũ expresse cõtra predictã determinationẽ. Facit qḋ no. Cy. ⁊ Jaco. de are. in. d. l. leges. C. de legi. cum istud statutũ principaliter de possessione nõ de pscriptione disponat, vnde forte ipsi non bñ dicũt in hoc. ¶ Ecce alia: dicit statutũ ꝙ vxore mortua in matrimonio sine filijs maritus lucretur certã partẽ dotis, querit̃ nunqd hoc locũ habeat in dotib⁹ ante statutũ datis, certe cũ tale ius retinẽdi partẽ dotis cõpetat viro ex ipso facto. s. ex morte vxoris si hoc cõtingit postea credo ꝙ habeat locũ statutũ in dotib⁹ ante datis per ea que dicta sunt certe qua ratione iste. §. impugnat Jac. de bel. in vno mẽbro pari ratiõe põt impugnari in oibus suis dictis: q2 in omnibus legibus p ipsos allegatis lex expresse disponit de tpe limitãdo negatiue vel affirmatiue. quare dicas breuiter ꝙ lex noua regulariter non disponit de pteritis. d. l. leges. cũ si. nisi hoc expresse in ipsa caueat̃: q2 tunc porrigit̃ fm eius dispositionẽ ⁊ formã nisi hoc in. l. cõtraria caueat̃. ⁊ hoc declarat̃ in oib⁹. ll. cõtrarijs allegatis. ⁊. d. aut. de fil. ante dota. instru. na. §. fi. facit ad hãc sol. qḋ no. C. de legi. l. non dubium. ¶ Juxta predicta queritur de quadã. q. que dicitur padue fuisse disputata per do. Rich. malumb. que talis est. in furore tempore orte discordie inter cõmune padue ex vna parte, ⁊ cõmune Venetiarũ ex altera statuerũt

80 dñi Paduani † vt quicũꝙ priuatus deprehẽsus fuerit vẽdere salẽ capite puniat̃. titi⁹ incidit in statutũ ⁊ anteꝙ accusaretur nouũ statutũ factũ est ꝙ qcũꝙ priuat⁹ fuerit deprehẽsus vẽdere salẽ puniat̃ pena. xxv. li. tñ deinde accusat̃ titius. querit̃ an sit puniendus fm formã. d. statuti, an fm formã prioris statuti. et determinauit ꝙ in isto delicto duo debemus cõsiderare scilicet actũ obligatoriũ: ⁊ iste est actus preteritus. scḋo actũ liberatorium iur. satisfaciendi obligationi. ⁊ iste est actus futurus. modo si fieret statutũ qḋ liceret salẽ vẽdere priuato vel certo modo vendere nõ porrigeret̃ ad preterita: q2 respicit actum obligatorium. sed si fieret statutum minorans penã respicit actum liberatoriũ: sed talis actus est futurus: ergo statutũ eum cõprehẽdit quanꝙ depẽdeat ex actu obligationis pcedentis, vt. C. de testi. l. testium. ⁊ in aut. hec constitutio interpreta. constitu. ⁊c. §. fin. col. viij. Huic opin. videtur cõsonare Cy. C. de legi. l. leges ⁊ constitutiones. in fi. ⁊ ibi per Jaco. de are. Sed ista non videntur vera. nam. l. testiũ. nõ facit: q2 fateor ꝙ actus solutiõis qui sequitur post illam. l. debet probari secundũ formã illius. l. sed ipsa qualitas seu pecunia eius qḋ debetur inspicitur fm tẽpus obligationis, vt. s. dixi. probat̃. j. de iur. do. l. res. extra de censi. cum olim. ita hic videt̃ qḋ decapitari debeat fm formã prime. l. sed ipse modus decapitãdi d3 fieri fm formã noui statuti si sup hoc cõditũ esset. Nec ob. aut. hec cõstitutio ⁊c. q2 ibi ideo q2 expsse cautũ est vt pdixi. ⁊ vt ibi p3. Quid dicem⁹: dicit qdã mihi ꝙ hoc pẽdeat ex determinatiõe duarũ legũ q̃ sibi adinuicẽ cõtradicere vident̃. s. j. si ex noxa. cã aga. l. pe. q̃ dicit in penis tẽpus snĩe debere inspici. alia est. j. de penis. l. j. q̃ dicit tps delicti qḋ contrariũ est valde difficile. ⁊ glo. ibi sol. s. ꝙ in publicis spectat̃ tps snĩe, vt. d. l. pe. in priuatis tps delicti, vt. d. l. j. Ista sol. est falsa p. l. si qs decurio. C. de fal. ⁊. l. iniuriarũ. j. de iniur. ⁊ qḋ not. in. l. statuliber a ceteris. in prin. j. de sta. lib. q̃ adiectio pene qñꝙ ex cã fiat, qñꝙ diminuat. l. quid ergo. §. pena grauior. j. de his qui no. infa. ⁊ in tali adiectione vel diminutione faciẽda inspicit̃ tps snĩe. d. l. pe. s. si ex noxa. cã aga. ⁊ hoc sentit ibi glos. in vlti. sol. ⁊ in. q. not. in aut. vt iudi. sine quoquo suffra. §. qḋ autẽ primitus. In. q. igitur proposita cũ primũ statutũ fuerit factũ in furore orta discordia vt pdixi. ex pdicta cã fuit imposita pena grauior ꝙ esset cõueniẽs delicto. s. pena decapitatiõis. ⁊ ideo pena sequẽtis statuti debet inspici qḋ disponit de alia pena tẽpore snĩe. ⁊ hoc mõ põt sustineri dicta determinatio. ⁊ hoc etiã

tetigit

tetigit do. Rich. malum. in quadā specie sue distinctiōis: ergo aut p statutū imponit pena delinquēti, aut pena per. l. cōem imposita mitigat. primo casu aut statutū cōtinet penā cōuenientē delicto et inspicit tps delicti. aut penā grauiorē ꝙ conueniat et inspicit tps snīe, vt ex p̄dictis ptz. Scdo casu qñ pena imposita mitigat, verbi grā: qꝛ dicit statutū ꝙ bāniti liberent soluendo tm̄, tūc porrigit etiā ad bānitos anterioris tpis qñ erat aliō statutū. ratio: qꝛ talis modus liberationis cōtingit post delictum cōmissum, vt ex predictis ptz. sic intelligit qđ not. Cy. d. l. leges. Certe mihi vr̄ qđ in. q. predicta debeat puniri dictus titius pena statuti qđ vigebat tpe delicti cōmissi, non pena posterioris, ꝙ vigebat tpe snīe pluribus rōnibus. prima qꝛ tpe primi statuti crimē fuit p ipsum pfectū et cōsummatū, et sic fuit illo statuto ligatus, vt. s̄. dixi. et not. Dy. ff. de accusa. l. si cui. §. fin. ꝛ. s̄. dixi. Scđa qꝛ ipse violat legē primi statuti non posterioris: ergo ꝛc. ar. C. de peti. bo. subla. l. j. li. x. Tertia p. l. oīs hereditas. §. nūꝙ. j̄. de reg. iur. et qđ ibi not. circa fi. gl. ibi sed hic delictū ꝛc. Quarta per regulā. d. l. leges. ꝛ de test. l. iubem⁹. in fi. et in aut. de sanc. epis. §. fi. cū si. qđ probatur esse verū: qꝛ cum delictum titij fuerit perfectū et cōsummatū ante scđm statutū qđ est p̄latū p verba futuri tpis sicut et primū, scđm statutū ad dictū delictū titij nō dꝫ extēdi, vt ptz exp̄sse p ea q̄ no. Dy. j̄. de verb. sig. l. verbū oportebit. in prin. Hec hꝫ hic locum materia. d. l. pe. si ex noxa. causa aga. ꝛ. l. j. j̄. de penis. qm̄ ibi post delictū fuit variata cōditio delinquētis: ꝛ ideo dic vt. d. ll. no. nā precedēs intellectus alterius doctoris nō procedit per ea que no. Guli. de cu. in. d. l. pe. vt ibi plene dicā. hic aūt nō fuit variata cōditio delinquētis sed eadē
81 pseuerauit. ¶ Deinde querit vsqꝫ ad qđ tps † statuta ligent. dicūt quidā vsqꝫ ad annū: qꝛ tm̄ ꝯsueuit durare officiū potestatis qꝛ ea iura seruare tenet. j̄. de penis. l. fi. Dy. ibi dicit cōtrariū: qꝛ statuta sunt iuris ciuilis, vt hic: ergo perpetua, vt insti. de ppe. ꝛ tēpo. act. in prin. ꝙ puto verū. et est casus extra de offi. deleg. c. fi. ꝛ induco. l. falso. C. de diuer. rescrip. ꝙ est verū si statuta essent a pp̄lo facta. si vero a ptātibus seu iudicib⁹ de hoc ptātē habētibus: tūc actio ex eis descēdēs esset tpalis. s. annalis ad instar p̄toriarū, vt. d. ti. de ppe. ꝛ tēpo. ac. in prin. ꝛ. j̄. de ac. ꝛ ob. l. in honorarijs. ſm quosdā. certe nunc dico ꝙ tāto tpe duraret quāto regimē conditionis ꝛ statuti, p. d. l. fi. j̄. de pen. et. s̄. dixi. Deinde
82 quero vtrū appellatio † suspēdat effectum statuti. verbi gratia statutū est factū titius sentiēs se grauatū vult appellare. q̄ritur nunqd possit. videt ꝙ nō. j̄. tit. j. l. ij. §. exactis. ibi neqꝫ prouocatio ꝛc. et de verb. sig. l. si qua pena. pro hoc. j̄. de appel. re. l. fi. vbi habet ꝙ ab eo qđ discernit perpetuo edicto non appellat. et ibi de hoc p Dy. Preterea statutū non est snīa: ergo ꝛc. vt. d. l. fi. in glo. vlti. Preterea ius dꝫ esse ppetuū, vt. d. l. falso. C. de diuer. rescrip. sed si per appellationē suspēderetur non esset ppetuū: ergo ꝛc. Ecōtra ꝙ possit appellari: qꝛ appellat a decreto decurionum, vt. l. j. §. solet. j̄. qñ app. fit. Preterea speciale est in senatu vt ab eo non appelletur, vt. j̄. qui. ap. non li. l. j. ergo in cōtrariū est ius cōe. Preterea in. d. l. ij. §. exactis. j̄. titu. j. hoc spāliter fuit statutū ꝛ ꝯ̄ ius cōe: ergo ꝛc. Sol. quidā sic dicūt aut statutū seu cōstitutio fit simplr̄ contra certā personā et possit appellari, vt d. §. solēt. ꝛ. C. de censi. l. j. ꝛ. l. qui grauatos. li. xij. aut fit generaliter ꝛ non pōt appellari, vt. d. l. ij. §. exactis. j̄. tit. j. de verb. sig. l. si qua pena. ꝛ. d. l. fi. de appel. reci. Credunt ꝙ lꝫ statutū seu constitutio generalibus verbis cōcipiatur qđ si p̄bari potest aliqbus legitimis cōiecturis in odiū certe psone spāliter esse confectū, qđ tunc ab eius iniqtate ille poterit appellare. arg. j̄. de doli excep. l. j. §. fi. vbi cōtra dolū amissum in lege cōdēda succurrit. tm̄ cōtra iniqtatē statuti gn̄alis puto alr̄ succurri, vt. s̄. ptz in. q. formata p Jac. de are. ¶ Deinde q̄ro an statuta recipiāt inter
83 pretationē. † ꝛ dicūt quidā ꝙ hāc. q. disputauit Jaco. bal. Ego vo eā bononie disputaui: ꝛ sic distinxi qꝛ aut q̄rit de interpretatione. l. cōis. an possit allegari in q̄ōnibus statutorū, aut de interp̄tatione ipsius statuti seu. l. municipalis. primo casu refert: qꝛ aut ius vet⁹ est correctū p nouū legisla. C. de nouo codi. confir. l. j. §. hūc igit. aut iuri veteri est derogatū, et derogatū silr̄ p nouū legisla. vt. C. de lati. lib. tol. in prin. ꝛ de ver. sig. l. derogare. aut ipsi iuri veteri est additū vel detractū seu illud est expositum p nouū legislatorē. Et his modis interp̄tat, vt. j̄. ad tertul. l. j. §. g opas. ꝛ de ver. sig. l. verbis legis. in fi. ꝛ tunc legē municipalē ſm determinationē iuris cōis intelligere possum. arg. ff. de sepul. vio. l. iij. §. diuus. rō qꝛ non dꝫ interpretatio fieri sed iuris cōis statutū seruari, vt. C. de vete. iur. enu. l. j. §. iubemus. igit et in prima cōstitutione codicis. §. qb⁹. ver. adijciētes. ꝛ. s̄. eo. l. ius ciuile. in prin. als fere nulle. ll. cōes possent allegari circa materiā statutorū, qđ esset absurdū. aut est vnius actus in aliū resolutio seu vna spēs in aliā resoluta: ꝛ sic p̄pria qualitas et natura tributa cōtra p̄priā significationē verborū: ꝛ tūc nō possum. arg. ff. de supel. leg. l. labeo. ꝛ sol. ma. l. si vero. §. de viro. ꝛ ar. ff. si ager vecti. l. j. §. qui in ppetuū. qꝛ nō dꝫ subaudiri actus extrinsecus, vt. ff. de pub. l. q̄cunqꝫ. §. fi. ꝛ de bo. poss. ex te. mili. l. j. et de cōdi. ꝛ demō. l. cū auus. ꝛ. C. de fideicō. l. cū acutissimi. ꝛ. j̄. de iure fis. l. fi. vo. pap. ꝛ infinitis legib⁹ q̄ subaudiūt seu intelligūt nouos casus cōtra p̄priā significationē verbor, seu vba oino exponūt extranee ꝛ improprijssime. j̄. de aq̄ plu. ar. l. j. §. j. ꝛ de statu. l. iij. §. si quis sic. ꝛ. l. labeo. in prin. aut est p̄pria verborū expositio, vt ptz. ff. ad. l. aquil. l. ita vulnerat⁹. in prin. et de ver. obli. l. j. in fi. insti. eo. §. vtrū. ꝛ no. j̄. tit. j. l. j. in prin. et tūc etiā possum. ar. ff. de aur. ꝛ ar. le. l. plautius. ꝛ de leg. iij. l. nō aliter. de fun. instr. l. cū de lanionis. §. j. et de leg. ꝛ sena. cōsul. l. benigni⁹. ꝛ. l. in ambigua. Si vero agat de interp̄tatiōe ipsius. l. municipalis: tūc aut vba p̄prie expono ꝛ ſm p̄priā significationē declaro: ꝛ possum. rō qꝛ talis declaratio nil noui inducit sed vetus inductū detegit ꝛ exponit, vt. ff. de testa. l. heredes palā. §. si qd. et de acq. rerū do. l. adeo. §. cū qs. ꝛ si ser. ven. l. sicuti. §. sed si q̄rit. ꝛ de rei ven. l. ex diuerso. §. j. ꝛ hoc tenet Dy. ff. de verb. sig. l. j. pro quo faciunt ll. p̄xi. allegate. Aut ad aliū casum extēdo seu restringo: et tunc aut rōne absurditatis vitāde, ꝛ possum. verbi gratia statutū p̄hibet de nocte ire cum lumine, multo fortius intelligā p̄hibitū sine lumine. Itē si prohibet portari bladū extra comitatū super asinis: multo fortius intelligā p̄hibitū sup bobus curru vel iumēto. Itē si p̄hibet portari frumētum multo fortius et farinā: lꝫ Dy. dicat cōtrariū ꝛ male. ff. de leg. iij. l. q̄situ. §. illud. arg. ad p̄dicta. ff. ad macedo. l. sed ꝛ iure. §. mutui. cū semp absurditas a
84 iure ciuili † intelligat exclusa etiā si sit verbis omissa, vt. ff. de nego. gest. l. pōponius. el. j. ꝛ de excu. tut. l. scire opꝫ. §. aliud. deinde l. in ambigua. ff. de legi. ad qđ accedit. C. de cōdi. inser. l. cum patrem. de testa. l. cōsulta. j̄. de leg. j. l. si qs a filio. §. j. de fideicō. lib. l. fi. de reg. iur. l. aliud. §. absurdū. de pub. l. Cesar. vbi de hoc dixi. sic intelligo. ff. de mune. ꝛ hono. l. vt gradatim. §. sed et si lege. ibi em̄ lex municipalis restringit, lꝫ Dy. dicat ꝙ simpliciter declaratur qđ est falsum, vt ibi ptz exp̄sse. Itē sic intelligo. l. ij. C. de noxa. nā ꝛ illud cōtingit grā euitande absurditatis. s. ne ex delicto alterius innocēs insolidū puniat cōtra iura. C. de penis. l. sancimus. sic no. C. de decre. decu. sup immu. in rub. li. x. Predicta etiā p̄bant ex eo ne det occasio circūscribendi legē. arg. ff. de trāsa. l. cū hi. §. si cū lis. de reb. eor. l. magis puto. §. si pupill⁹. cū si. Aut rōne suadētis eqtatis: ꝛ tūc aut. l. munici. psonalr̄ est cōcepta: ꝛ nō extēdit extra aliā psonā etiā silem rōnē habētē, vt. j̄. de cōsti. prin. l. j. in fi. ꝛ de reg. iur. l. priuilegia. ꝛ. l. in oib⁹. ꝛ insti. de iur. na. §. sed qđ principi. Hec ob. ff. de ver. obl. l. si stipulatus fuero. qꝛ illud propter durā separationē vitandā, vt. j̄. de vsu et ha. l. certū. C. cōia vtrius. iu. l. possessionū. ꝙ ptz qꝛ in stipulatione alteri⁹ rei illud cessaret, vt eo. tit. l. stipu. ista. §. alteri. et. l. si ita stipulat⁹. §. chrisogonus. in fi. Aut nō psonalr̄, tm̄ in certo casu certo mō disponit: ꝛ tūc aut eqtas hui⁹ motiua est scripta ī corpore iuris, ꝛ eā seruabo etiā in alio casu in quo eadē eqtas reperit. Exēplū: si statutū ꝯcedit īmunitatē a muneribus psonalib⁹ maioribus. xxv. annis, minoribus. xxx. multo magis in minoribus. xxv. annis locū hēbit: qꝛ eqtas scripta hoc dictat. ff. de mino. l. j. ꝛ. C. q eta. l. j. ꝛ. ij. li. x. Itē si statutū maiorē. xxv. annis minorē. xl. repellit a ꝯsilio publico: multo forti⁹ minorē. xxv. annis ff. de mune. ꝛ ho. l. ad rēpublicā. rō ptz: qꝛ in ei⁹ oppositū seq̄ret absurdū. ad qđ facit qđ. s̄. p̄xi. dixi. Aut equitas motiua nō est scripta in corpore iuris: verbi grā: qꝛ statutū gabelle ꝙ creditor vel ali⁹ nō dn̄s hn̄s ius in re possit eā vēdere sine gabella: nō extēdā ad dn̄m licet in eo fortior equitas videatur. Itē si pmittit vēdi frumētum a dn̄is sine gabella, nō extendet ad vinum lꝫ in ipso sit silis rō eqtatis: qꝛ. d. l. nō alr̄. j̄. de lega. iij. ꝛ. l. p̄sperit. q et a qui. et. l. qđ cōstitutū. de test. mili. ad munici. l. cōstitutionib⁹. et de verb. obl. l. quicqd astringēde. in prin. et de exer. l. j. §. si is q nauē. ꝛ. C. de leg. et cōsti. l. j. et ar. d. l. si vo. §. de viro. j̄. sol. ma. nā statuentes non videntur hoc in mente gessisse. ar. j̄. de excu. tu. l. ex his. et de sup. leg. l. labeo. ī fi. et. C. de cad. tol. §. sin autē ad deficientis. Hec ob. j̄. ti. ij. l. iura. et de vi ꝛ vi ar. l. j. §. qđ vulgo. et qđ no. de reg. iur. l. p̄pter necessitatē. et. l. qđ q̄. et qđ no. Dy. eo. tit. c. in argumētū. lib. vj. qꝛ loquunt in iure cōi: hic vo in spāli ꝛ municipali. ar. d. l. priuilegia. et. l. in oib⁹. j̄. de reg. iu. et qđ no. Dy. in. c. priuilegiū psonale. eo. ti. li. vj. Et eodē modo rn̄deo ad ea q̄ not. C. de sac. san. eccle. l. illud. Et est ratio qꝛ ipsa. l. ciuilis illud concessit, vt. j̄. tit. ij. l. non possunt. hic lex municipalis nō. ꝛ hoc declaratur ex eo quia si cessaret dispositio iuris cōis, ille casus esset indecisus ꝙ abhorret. l. lator. ar. ff. de vēt. inspi. l. j. §. ex hoc rescripto. C. de vete. iur. enuc. l. j. §. cū huius materia. at in. l. municipali secus: qꝛ casus p ipsam indecisus iuris cōis dispositioni relinquitur, et per illud deciditur. l. si extraneus. de condi. c b cau. et. l. cōmodissime. de libe. et posthu. et sol. ma. l. si cum dotē. in prin. et qđ in eis no. ꝛ per hoc patet Dy. defecisse in hac materia. ff. de leg. iij. l. qui duos. ꝛ. l. quesitū. §. illud. et de ver. sig. l. j.

Gui.de suza.dicit Ric.mata.⁊ Jac.de are.minus plene dixisse
in.l.j.C.que sit lon.consue. Nec ob.predictis.ff.de neg.gest.l.iij.
§.huius verba.q2 ibi in casu a pretore omisso cessat ratio simi-
litudinis ⁊ identitatis:⁊ in casu expresso ꝓpter diuersitatē ne-
gotiorū personarū ⁊ tēporū,vt not.C.eo.titu.l.curatoris. Qui-
dam vero ex dictis omniū ex suo capite tradit talē doctrinā:q2
interpretatio qñq3 sumitur pro correctione,vt.ĩ.ad tertul.l.j.§.
qui operas.qñq3 pro abrogatione seu derogatione,vt.ĩ.de ver.
sig.l.derogare.⁊.l.verbis legis.in fi.qñq3 per verborum decla-
rationē seu expositionē,vt.ĩ.de ver.obl.l.j.in fi.qñq3 ꝑ additiōe
seu ad nouū casum extēsiōe.in aut.qui.mo.na.effi.legi.in prin.
⁊.ĩ.tit.j.l.j.⁊ ibi no. De qualibet ergo interpretatione videndū
est per se. Si igitur queritur nunquid statuta recipiāt interpre-
tationē correctiuā,breuiter dic:aut quis vult interpretari statu
tum esse correctū per.l.generalē superuenientē,dicēdum est qȝ
non.extra de consti.c.j.li.vj.not.Cy.C.de testa.l.fi.in fi.tāgit gl.
que sit lon.consue.l.ij.salua pace hoc nō est verū indistincte per
l.iij.§.diuus.ĩ.de sepul.viol.et ideo dic vt ibi dixi. Aut qs vult
interpretari statutū esse correctū per sequēs statutū:⁊ dic vt.s̄.
dixi in.q.circa hanc materiā,maxime p Ja.de are. Aut qs vult
facere istā correctionē ex seipso:et priuate nō pōt,sed ille qui le-
gem tulit pōt,vt.C.de legi.et consti.l.j.ĩ.tit.ij.l.de quibus.et de
preto.stip.l.j.in fi.⁊.l.in pretorijs. Salua pace hoc dictū debet
determinari per.q.s̄.tactā,de ista materia maxime per Jac.de
are.qui querit quid si est dubiū super statuto quis deberet in-
terpretari:videt̄ ꝙ statutarij qui cōpilauerūt.ar.ĩ.de reg.iur.l.
in ambiguis.sed ipse tenet quod ipse populus vel consilium fe
cit statutū,vt.s̄.dixit:q2 eius est legē interpretari qui ipsam fe-
cit.vt.C.de legi.l.j.⁊ fi.⁊.l.leges sacratissime.in fi.⁊ not.extraor-
dinarie.C.de sac.san.eccle.l.oī die.vt statim.ĩ.dicetur. ¶ Si ve
86 ro queritur an statutū recipiat interpretationē arctatiuā† seu
restrictiuā,vr̄ ꝙ nō.ĩ.qui ⁊ a quib.l.prospexit.ad sylla.l.si qs in
graui.§.vtrū.de leg.prest.l.j.§.⁊ generaliter.econtra qȝ sic.ĩ.de
mune.⁊ hono.l.vt gradatim.§.sed ⁊ si lege.C.de sac.sanc.eccl.l.
j.de no.codi.cōpo.§.quibus.dic aut statutū habet plura capi-
tula,⁊ vis vnū detrahere:⁊ idem qȝ.s̄.circa correctiuam dictū
est. Aut statutū loquit̄ gñaliter ⁊ vis illud vt certos casus non
cōprehēdat:q2 in eis cessat ratio que mouit statuētes,vel quia
resultaret iniquitas:⁊ tunc aut quis vult facere illam restrictio
nem ne damnum quis indebite patiatur:aut ne aliquis lucrū
indebite ꝑdat,aut ne ad aliquē lucrū indebite ꝑueniat.primo
casu talis restrictio faciēda est:vt.l.adigere.§.ꝙuis.de iur.pat.
nā nisi ibi fieret restitutio ꝑderet̄ iuspatro.eo.tit.l.q cōtra. Sed
certe nihil facit.nā illud iō q2 mēs et ratio.d.l.est scripta exꝑsse
contra verba:al's non liceret per ea que no.Jo.in.l.non dubiū.
C.de leg.⁊ Dy.extra de reg.iur.c.fi.lib.vj.⁊ ita intelligunt.l.ij.
C.de noxa.de qua dic vt.s̄.dixi in mea distinctione. Secūdo ca
su talis restrictio non fit,vt.d.l.prospexit.ibi enim seruus ꝑdit
lucrum libertatis qȝ per ꝙ iniquum est et contra rationem:et
tamē p hoc nō recedimus a verbis generalib⁹ nec restringim⁹
illud,vt.ĩ.de rit.nup.l.pen.§.j. Sed tñ aduerte predictis ob.l.in
adulterij.C.de adult.sol.vt ibi,⁊ f̄m ea que ibi not.ꝑdicta vera.
sed.d.l.pe.§.j.est contra.sed illud ideo quia.l.iul.procedit sic sta
tuēdo. Tertio casu talis restrictio fit,vt.l.vt gradatim.§.sed et
si lege.de mune.⁊ hono. Fallit rōne publice vtilitatis.ĩ.ad syl-
la.l.si quis in graui.§.vtiq3.sed certe charissime ille.§.nihil fa-
cit:q2 loquitur in.l.cornelia.nō in municipali.tñ tales interpre
tationes ⁊ restrictiōes fiunt a iudice.ĩ.ti.ij.l.nō possunt.⁊.l.seq.
Ex predictis f̄m eū pñt solui multe q̄ones.pone vnā.dictat sta
87 tutum boñ.ꝙ qui fecit sanguinem † in palatio capite puniatur
quidam barberius flobotomauit iudicē in palatio:querit̄ nū-
quid dicta pena veniat puniendus.fuit magna contētio,tñ de-
terminatum fuit qȝ non:q2 non debēt verba legis captari.ĩ.ad
exhi.l.pe.dȝ ergo intelligi de illo qui faceret iniuriose.et hoc ne
quis indebite perdat personā: sed si statutum priuaret aliquē
lucro talis restrictio nō fieret vt ex predictis apparet. Pro hoc
posset induci.ĩ.de iniur.l.j.§.vsq3 adeo. Predictam determina
tionē puto verā:q2 hoc fecit barberius tanꝙ medicus vtēs ar-
te sua.⁊ ad hoc.ĩ.de offi.presi.l.illicitas.§.si cui.vnde cum ex in-
de mereatur premiū,vt.ĩ.de var.⁊ extraor.cog.l.j.§.j.non debet
pati penā.s̄.e.l.j.ver.bonos.cū si.⁊ ad hoc.ĩ.ad.l.aql.l.si seruus
seruum.§.si calicem. ¶ Tertio queritur an statuta recipiāt in-
88 terpretationē declaratiuā seu expositiuā.⁊ videt̄ ꝙ nō:† q2 vbi
sunt in.l.verba obscura recurrendū est ad legislatorē si presens
est.C.de legi.l.leges.§.j.no.eo.ti.l.cū de nouo.⁊.ĩ.tit.ij.l.nō pñt.
sed populi ciuitatū sunt ꝑsentes:ergo ⁊c. Ecōtra ꝙ sic: q2 sicut
fit in legibus sic in beneficijs.ĩ.de consti.prin.l.fi.sic in stipula-
tionibus.ĩ.de ver.ob.l.stipulatio ista.§.eū qui. Idē in iudicijs,
vt eo.ti.l.inter stipulantē.§.j.⁊ de confes.l.certū.s̄.de iudi.l.si qs
intentione.⁊.l.solemus. Idē in vltima voluntate.ĩ.de lega.iij.l.
nō aliter.qȝ est verū f̄m Dy.⁊ Ja.de are.⁊ cpi.meā.s̄.dictam
dū tñ dicta declaratio seu expositio iuri sit cōsona.ar.extra de
cōsti.c.cū dilect⁹.⁊ ibi no.⁊.s̄.ꝓbaui p plures.ll.in distincti on
mea.si aūt est adeo obscurū qȝ pōt aliqua cōgrua expositio fie
ri:tunc recurreret̄ ad statuētes. Sed querit̄ an recurret̄ ad oēs
illos quib⁹ cōmissum fuit vt conderēt statuta,an ad ipsum po
pulū.videt̄ ꝙ ad illos sapiētes statutorū conditores.ĩ.tit.j.l.ij.
§.exact.veritas est f̄m oēs ꝙ populus seu cōsiliū interpretabit̄
cum illi sapientes statutarij sint functi officio suo nec amplius
habeāt,⁊ sic nō habēt ius interpretādi.ĩ.de app.l.ab executio-
ne.in prin.⁊ ibi not.facit de re iudi.l.iudex.s̄.de arbi.l.dicere.§.
fi.⁊.l.seq. Nō ob.§.exact.q2 ibi durabat eorū officium. Jaco.de
are.s̄.cōcordat in.q.sua. Querit̄ ergo que sit ista congrua expo
sitio.dicas ꝙ qñq3 in statuto sunt verba gñalia:⁊ ista gñaliter
debent intelligi nisi restringantur ex cā,vt dictū est.qñq3 in sta
89 tuto sunt verba indefinita:† ⁊ tūc vtrū eq̄polleāt vl'ibus tradit
doctrinā Jac.de bel.ĩ.de pig.act.l.si necessarias.§.si annua pe.
de leg.ij.l.si plurib⁹.in prin. Dy.extra de reg.iur.super rub.lib.
vj. Sed an ista doctrina sit seruāda in statuto est dubiū ꝯsistēs
in hoc an eo casu quo indefinita eq̄pollet vl'i illud sit ex propria
verbi significatione,an ex interꝑtatiōe.⁊ certe est ex interpreta-
tione seu vrbanitate,vt.ĩ.de serui.vrb.ꝑdi.l.si seruitus.ibi beni
gnius ⁊c.sic ergo cū illud ꝓcedat ex vrbanitate seu iterpretatio
ne nō debem⁹ in statuto eā accipere nisi aliud appareret de rō-
ne:sed tñ dico ꝙ cū cōgrua expositio equaleat vl'i in his in qb⁹
est eadē rō lȝ sit hoc ex interꝑtatiōe.⁊ hoc vr̄ esse de mēte statuē
tiū.nā si aliud diceres qua rōne non cōprehēdet̄ vnū eadē rōne
nec aliō:⁊ sic statutū esset elusoriū:ergo oīa ex mēte disponētis
vr̄ cōprehēdere.C.de libe.ꝑte.l.j.in fi.⁊ differt ab vl'i:q2 qñ vl'is
restringit̄ ad casus nō habētes eādē rōnē,illud est ex interꝑta
tione:sed indefinita illos casus nō cōprehēdit ex ꝓpria signifi-
catiōe. Breuiter dic ꝙ hoc vltimū est verū,etiā f̄m philosophū
⁊ f̄m.ll.q2 aliud est dicere hō currit:q2 sufficit vnum currere.et
aliud est dicere oīs hō currit:q2 req̄rit oēm hoiē3 currere,adeo
ꝙ si vn⁹ hō nō currat falsificat̄ tota orō,vt.l.si is qui ducēta.§.
vtrū.ĩ.de reb.du.⁊ dixi p pe.d.l.si plurib⁹.de leg.ij.tñ in particu
laribus eādē rōnē habētib⁹ q̄ in ipsa cōprehēdunt̄ credere per
statutū talē interpretationē admitti,cū eq̄tas oīm dictoꝝ parti
90 culariū vr̄ scripta vl'r p ea q̄.s̄.dixi i distinctiōe mea. ¶ † Juxta
hoc q̄rit̄ qd si in statuto est verbū hñs plures significationes q̄
erit cōgrua expositio? Circa hoc sciēdū est ꝙ qñq3 verba habēt
plures significatiōes ꝓprias,qñq3 vnā ꝓpriā aliā impropriā.
primo casu sumit̄ illa significatio q̄ ꝯgruit subiecto materie,vt
ĩ.loca.l.si vno.§.j.⁊ de leg.j.l.si seruus pluriū.§.fi.⁊ de reg.iur.l.
quoties.vbi sunt exēpla. Pone,in statuto aliqñ reperit̄ verbū
fuerit,qȝ pōt sumi in ꝑterito ⁊ in futuro qual'r intelligim⁹.⁊ cer
te cū natura.l.⁊ statuti sit dare formā futuris negotijs itelligat̄
de futuris.arg.ĩ.de cōdi.⁊ demō.l.si ita legatū.⁊.l.solemus.qȝ
puto verū nisi al'r.l.dispō ordinaret p.l.hoc gen⁹.eo.ti.ĩ.de ver.
sig.l.verbū oportebit.⁊ qȝ ibi no. Dyn. Scdo casu qñ hȝ duas
significationes vnā ꝓpriā,aliā iproprīā:tūc in dubio ꝓpria dȝ
assumi nisi aliud de mente appareat,vt.ĩ.de exerci.l.j.§.si is qui
nauē.⁊ de leg.iij.nō aliter.in prin.de mēte aūt cōstare dico si in-
tellect⁹ f̄m ꝓpriū intellectū cōtineret absurditatē seu iniq̄tatē:
⁊ tūc assumerem⁹ iproprīā,vt.l.in ābigua.ĩ.ti.ij.vel si cōis vsus
al'r se hr̄et,vt.l.cū de lanionis.§.asinā.ĩ.de fun.instruc.⁊ de leg.
iij.l.liberoꝝ.§.qd ergo.⁊ de sup.leg.l.labeo.circa prin. Facit qȝ
s̄.dixi in prin.l. Tu debes meli⁹ ponere exēplū,⁊ ꝓbare ꝑdicta
p.l.legat⁹.ĩ.de leg.ij.⁊ de leg.iij.l.hoc legatū.⁊ de au.⁊ arg.leg.l.
quint⁹.⁊ si ager vecti.l.j.§.q in perpetuū.⁊ qȝ not.de euic.l.mi-
nor.§.j.⁊ de excep.rei iud.l.matre.§.eandē.in fi.§. ¶ Juxta hoc
91 q̄rit̄ † vñ sumat̄ hec propria significatio,⁊ qual'r dignoscat̄.i ñ
deo primo ab authoritate vt est si in aliqua.l.hoc dicat̄,vt.ĩ.de
verb.sig.l.ꝓprie.⁊.l.ferri.⁊ p multas alias. Certe de hoc nullus
dȝ dubitare vñ superfluū est hoc dicere. Itē p diffinitionē.ĩ.de
testa.l.j.⁊ de tute.l.j.de act.⁊ obli.insti.in prin.⁊ in multis.ꝙ in-
telligo in diffinitione legitima q̄ possit cōuerti cū suo diffinito.
in alijs sec⁹.ĩ.de dol.l.j.§.j.⁊ de verb.sig.l.fi.⁊ no.eo.ti.l.nihil.⁊
de reg.iur.l.oīs diffinitio.⁊ de capi.dimi.l.j. Itē qñ ꝑdicta defi-
ciunt sumit̄ ꝓpria significatio verbi ab allusione seu deriuatio
ne vocabuli,vt.ĩ.de verb.sig.l.pupillus.§.territoriū.l.in lege.⁊
ibi not.⁊.ĩ.si cer.pe.l.ij.§.appellata.qȝ intelligo nisi allusiōi seu
deriuationi repugnet diffinitio:q2 tūc stat̄ diffinitioni,vt.ĩ.de
test.l.j.vbi testm̄ dicit̄ testatio mētis.sed nō omnis testatio mē-
tis est testm̄,vt ibi not.⁊ insti.de testa.in prin.cū si. Itē intelligo
predicta nisi allusio repugnet limitationi seu qualificationi fa-
cte a iure,exemplū in.d.§.appellata.vbi mutuum dicitur quasi
de meo tuū.sit ergo vbicūq3 de meo fieret tuū,esset mutuum.sed
non sequitur:quia deficerent alie qualitates que ponuntur in
dicta.l.⁊ alia multa exempla possent poni. ¶ Ad predicta op-
po.de.l.

po.de.l.fin.§.pe.ĵ.ad munic.vbi nunq̃ stat allusioni vocabuli.
dic vt ibi dixi. Ad predicta bñ facit.ĵ.de ver.obl.l.quoties in sti
pulationibus.et qđ ibi no.⁊ ibi videas. ¶ Deinde quero vtrũ
92 statuta recipiant† interpretationẽ extẽsiuã.⁊ dico q̃ nõ:q2 non
est nostrũ.l.extẽdere.l.si vero.§.de viro.ff.sol.ma.de testa.mili.l.
qđ constitutũ.⁊ ad muni.l.constitutionibus. Preterea statuta
a sunt stricti iuris,[a] qđ pz:q2 actio ex eis descẽdẽs est stricti iuris,
vt insti.de act.§.actionũ.sed in his q̃ sunt stricti iuris casus nõ
expressus habet̃ p omisso,vt.ĵ.de verb.ob.l.quicqd astringẽde.
et casus omissus iuris cõis dispositioni relinquit̃,vt.ĵ.sol.ma.
l.si cũ dotẽ.in prin.de lib.⁊ post.l.cõmodissime. Ecõtra qđ talẽ
interpretationẽ recipiant,nã statuta sunt ius ciuile:ergo exten
duntur de similibus ad similia,vt.ĵ.tit.ij.l.nõ possunt.⁊ ibi hoc
no.gl.in cõsuetudine.⁊ est casus in.l.de quibus.circa prin.⁊.C.
que sit lon.cõsue.l.j. Preterea stipulatio est stricti iuris:⁊ tamẽ
recipit interpretationẽ extẽsiuã.vt.ĵ.de verb.obl.l.si stipulatus
fuero per te non fieri.sed ad illã.s̃.respondi in distinctione mea.
Dicunt quidã aut q̃ris nũquid recipiãt declarationẽ extẽsiuã
actiue.i.vtrũ extendant̃ ad casus statuto nõ expressos,aut pas
siue,hoc est vtrũ leges se extẽdãt ad statuta.primo casu aut que
ris de casibꝰ sine quibus disposita p statutũ nõ possunt cõmo
de sortiri effectũ,⁊ ad illos extendant̃.vt.d.l.si ita stipulatꝰ fue
ro per te.hoc declara vt.s̃.dixi. Ad idẽ de arbitris.l.nõ distin
guemus.§.de officio.⁊ qđ ibi not.⁊ de iuris.om.iu.l.ij.et de pro
cur.l.ad rem mobilẽ.⁊.l.ad legatũ. Caueas q̃ ista non est ꝓprie
extẽsio sed accessoriũ ad principalẽ naturã cõseruãdã reductio.
ar.ff.de pe.leg.l.j.⁊.ij.⁊ de fun.instruc.l.cum fund.et.l.fundus.⁊
de serui.rusti.p̃di.l.iij.§.qui hz.cũ si.et p Dy.in.c.accessoriũ.li.
vj. Aut q̃ris de alijs casibus in quibus est eadẽ rõ:⁊ tũc aut ca
sus illi p ius cõe nõ sunt decisi,⁊ ad illos extendit̃.l.de quibus.
in prin.et.l.j.que sit lon.cõsue.et ita dz intelligi glos.ĵ.tit.ij.l.nõ
possunt. Aut sunt decisi per ius cõmune:et tũc ad illos statutũ
nõ extẽdit̃,sed iuris cõis dispositiõi relinquit̃.et ita intelligunt̃
dicta iura.s̃.q2 nõ est nostrũ.l.extẽdere ⁊c.vt.d.l.si vero.§.de vi
ro.cũ si.s̃.alle.⁊ pro hoc.ĵ.ti.ij.l.qđ cõtra.et.l.in his. Qđ intelli
gas esse verũ nisi rõ identitatis et ejusdẽ eq̃tatis esset scripta:q2
tũc secus,vt.s̃.dixi in distinctione mea.nã tunc statutum in di
ctis casibꝰ coadiuuaret ⁊ corroboraret rationẽ iuris cõis in di
ctis casibus.de q̃bus dixi in distinctione mea.ar.C.q̃ sit lon.cõ
sue.l.fi.⁊ qđ ibi not. Scđo casu qñ passiue tũc indistincte dicunt
q̃ sic.exẽplũ p statutũ alicuius ciuitatis inductũ est aliqđ mu
nus psonale.certe oẽs.ll.que de muneribus psonalibus et non
personalibꝰ loquunt̃ subeũdis vel nõ,ad illud extẽderent̃.ĵ.de
mune.et hon.l.j.§.j.et ibi tex. Aliud exẽplũ statutũ cõfirmat ali
quod testm̃ qđ de iure cõi nõ valet:vtrũ.l.fal.sena.cõsul.treb.et
alie.ll.testamẽtarie extendentur ad hoc statutũ:certe sic.ĵ.ad.l.
falc.l.j.§.lex falcidia.⁊ hoc modo põt ĩtelligi qđ dicit̃.ll.priores
trahi ad posteriores.ĵ.tit.ij.l.nõ est nouũ. Plenĩꝰ dicas in hoc
mẽbro vt.s̃.dixi in distinctione mea:q2 istud dictũ non est verũ
p oĩa,vt ibi ptz. ¶ Juxta hoc quero vtrũ statutũ extẽdat̃ vt de
93 cidat casus † a cõtrario sensu,sicut dicimꝰ.ĵ.de offi.eius cui est
mã.iur.l.j.§.j. Ista.q.recidit in hoc vtrũ argumẽtũ a contrario
sensu fit ex propria significatione an ex iuris interpretatiõe ex
tensiua. Jac.bu.sic dicebat s̃m quosdã,vcz q2 aut casus qui ve
nit a contrario sensu nõ erat alias decisus:⁊ tũc p cõtrariũ sen
sum statuti nõ decidit̃ sz tanq̃ casus omissus relinquit̃ disposi
tioni iuris cõis,vt.ĵ.sol.ma.l.si cũ dotẽ.in prin. Aut erat alias
decisus:⁊ tũc ar.sumit̃ a 9trio sensu est magis ex mẽte seu ex in
terp̃tatiõe q̃ ex verbis.qđ colligit̃.ĵ.si cer.pe.l.si pecuniã.ibi tã
q̃ sub 9tria cõditiõe.qđ verbũ tãq̃,est nota improprietatis.ĵ.de
adop.l.si pr̃.§.q duas.⁊ qđ ibi not.et est casus.C.de fur.l.apud
antiquos.et ibi no.sup ṽbo 9iectura.⁊ sic dico q̃ ex statuto nõ
cõprehendat̃ nisi s̃m distinctionẽ predictã. Sed instat̃.d.l.si qs
locuples.ĵ.de manu.te.in fi.ibi vt aptissime ⁊c.vbi vr̃ dici q̃ ar.
a contrario sensu fit apertissimũ in superlatiuo,et sic ꝓcedat ex
verbis:sed ego intelligo s̃m interpretationẽ et mentẽ.et hoc de
notat verbũ videat̃,qđ est ibi in lr̃a,qđ denotat fictionẽ,vt no.
de vi ⁊ vi ar.l.j.§.deiecisse.q̃ in fraud.cred.l.si pr̃.facit de relig.et
sump.fune.l.ossa.in fi.lz q̃dã r̃ndeãt illud cõtingere ꝓpter absur
ditatẽ vitãdã q̃ insurgeret si 9triũ sequeret̃. ¶ Itẽ cõtra p̃dicta
op.nam s̃m p̃dicta videt̃ q̃ arg.a cõtrario sensu sit ex mẽte igit̃
videt̃ esse ex illa.l.seu statuto.vt.ĵ.de ver.sig.l.nominis.§.verbũ
ex legibus. Dicũt quidã q̃ qñ casus est decisus alias a iure cõi
nũq̃ videt̃ esse de mẽte q̃ illo iure decidat̃ nisi exprimat̃,vt.ĵ.ti.
ij.l.qđ vero. Hec so.est falsa,vt ptz.ĵ.de legi.tu.l.iij.in prin.et ad
l.pomp.de parrici.l.sed sciendũ.et de excus.tut.l.scire oportet.§.
aliud.et q pe.tu.l.credẽdũ.cũ si. Nec ob.si dicas q̃ illud exprimi
tur a.l.q2 fateor hoc propter rationẽ q̃ est idẽ qđ mẽs.l.vt not.
Dy.extra de reg.iur.c.fi.lib.vj.sic igit̃ predicta sol.est vera qñ ex
mente procederet decisio contra verba.l. Alias posses arguere
ex mẽte.l.ꝓpter idẽtitatẽ rõnis seu p simile,vt.ĵ.tit.ij.l.nõ pñt.⁊
ad.l.acq.l.illud.cũ si.facit qđ not.C.de leg.l.nõ dubiũ.circa p̃n.
Nõ ob.d.l.nois.q2 ibi cõsiderat legẽ quo ad effectũ eius q pari
ter resultat ex verbis.l.et eius mẽte seu effectu.vt ptz in exẽplis
illiꝰ glos.⁊.d.l.nõ dubiũ.que distinctio dz ad statuta nõ simplr̃
94 adaptari,sed s̃m distinc.p̃missam. ¶ † Deinde q̃ro an extẽdat̃
ad casum q est idẽ s̃m fictionẽ non s̃m veritatẽ.videtur q̃ sic ex
coniunctione duarũ.ll.vt.C.de iur.aur.anul.l.ij.de condi.⁊ de
mõ.l.falsa.circa prin.coniuncta.l.cum ex oratione.ĵ.de excu.tu.
Cõtrariũ dicũt q̃dã:q2 ad hoc vt casus q s̃m fictionẽ deciditur
cõprehẽdat̃ in statuto necesse est quoqz sp̃aliter exprimi casus
ĵ.de neg.gest.l.iij.§.hec ṽba.cũ sua glo. Nec ob.l.cũ ex orõne.q2
illud nõ est vigore orõnis sed vigore rescripti postea subsecuti.
Hec sol.nõ est bona:q2 dictũ rescriptũ fundat̃ sup statuto ora
tiõis tãq̃ sup cã finali,vt ptz in p̃n.d.l.igit̃ vr̃ ipsa attẽdẽda.ar.
ĵ.de pact.l.qđ dictũ.de iur.pa.l.adigere.§.q̃uis.⁊ qđ no.ĵ.tit.ij.
l.nõ omniũ.⁊ de cõdi.⁊ demõ.l.cũ tale.§.falsam.⁊ de calũ.l.hec
actio.⁊ de mino.l.papiñ.exuli.⁊ de leg.ij.l.cũ pr̃.§.dulcissimis.⁊
de acq.pos.l.si is q aĩo. Nõ ob.§.hec verba.p ea que.s̃.dixi in di
stinctione mea.p qđ ptz q̃ statutũ posset extendi ⁊ nõ extẽdi ad
talẽ casum s̃m ea q̃ ibi dixi si bñ me intelligas. ¶ Itẽ q̃ro quid
95 si statutũ est ꝓlatũ † in vna psona:puta in titio,nunqd extende
tur ad alias psonas:vr̃ q̃ sic.ĵ.ti.ij.l.iura gñaliter.⁊ ĩ prima cõ
sti.C.circa fi.⁊ qđ no.Dy.in.c.qđ alicui gratiose.li.vj. So.dicũt
quidã in legibꝰ cõibꝰ ⁊ rescriptis imperialibus.dic vt per Dy.
in statutis vero ⁊ alijs dispositiõibꝰ factis p noĩa ꝓpria.dicũt
qđ ad alias psonas nunq̃ extendit̃,vt.d.c.q̃ alicui.⁊.ĵ.de cõsti.
prin.l.j.in fi.⁊ p hoc.ĵ.de testa.tu.l.si qs ita.in prin.facit qđ not.
Cy.C.de ser.fug.l q̃cunqz.j.q.j.⁊ qđ.s̃.dixi in distinctione mea.
Scio qđ q̃dã repetijt.l.cesar.ĵ.de publi.dũ ego recessi de studio
boñ.p papã Bñdictũ tũc tp̃is interdicto:⁊ trãstuli me ad legẽ
dũ in iure ciuili ad felicẽ ⁊ triũphalẽ ciuitatẽ pisanã,q tũc tp̃is
erat meus discipulus nec multũ excellẽs inter alios mei audito
rij propter defectũ idoneorũ,iuxta.l.vt gradatim.§.quoties.ff.
de mune.⁊ hono.cũ si.fuit assumptꝰ ad meã sedẽ,licet indignus
⁊ me reprehẽdit in distinctiõe mea qua rep̃hẽdi Dy.in ea par
te qua intelligit.d.l.vt gradatim.§.⁊ si lege.in interp̃tatione de
claratiua. Ego ṽo intellexi in interp̃tatiõe restrictiua.⁊ fundat
suã opin.q2.d.§.loquit̃ in orõne indefinita,q̃ ꝓprio significato
cõprehẽdit oĩa.ar.ĵ.de cõsti.pecu.l.j.§.ait p̃tor.⁊.§.de pupillo.
Certe dñi parcẽdũ est sibi:q2 ipse est dure ceruicis et nihil vnq̃
subtile potuit cadere in caput eiꝰ dũ ipse erat meus discipulus.
nã ipse male dicit q̃ indefinita cõprehẽdat oĩa ex ꝓprio signifi
cato,put.s̃.sepiꝰ est oñsum p philosophũ ⁊ p.ll.nec ob.ll.p ip̃m
alle.q2 tex.ibi dicit exp̃sse cõtra.primo in.§.de pupillo.vbi dicit
Ulpianus q̃ de ipso nil fuit exp̃ssum edicto p̃toris:ergo ex mẽ
te ⁊ interp̃tatione.l.de ipso tacite fuit intellectũ,vt ibi dicit Ul
pianꝰ exp̃sse. Scđo.§.ait p̃tor.loquit̃ in masculino qđ cõcipit fe
mininũ nõ ex verbis sed ex mẽte.⁊.l.interp̃tatiõe,vt not.ĵ.de ṽ.
sig.l.j.igit̃.d.ll.sunt exp̃sse cõtra eũ lz p se inducat ⁊ male. Pre
terea vide posito q̃ sibi faterer qđ.§.⁊ si.l.loquatur in oratione
indefinita,vt ipse dicit:tñ fortius faceret p opin.mea:q2 indefi
nita agit̃ de inclusione ⁊ exclusione particulariũ,⁊ sic de ipsius
restrictione ⁊ extẽsione,vt patet in legibus.s̃.alle.in eius mate
ria.⁊ hoc ptz ad oculũ.vñ suus intellectꝰ eũ cõfundit tãq̃ igna
96 rum.⁊ facit pro opi.mea. An autẽ masculinũ† prolatũ a statu
to cõprehendat femininũ,hic nõ trado sed ad Dy.remitto.d.l.
j.ĵ.de ver.sig.⁊ ad Cy.in.l.quicũqz.C.de ser.fug. Itẽ p̃dictꝰ ma
gistellus reprehendit me in alijs:q2 ego dicebã q̃ statutum reci
pit interpretationẽ rõne absurditatis vitande,ponebã tale exẽ
plum:statutũ prohibet portari super asinis frumentũ extra co
mitatũ,multo fortius super curru ⁊ sup iumẽtis ratione absur
ditatis euitãde.dicit ipse illud nõ est absurdum:q2 ius cõe vult
qđ q̃libet possit facere de rebꝰ suis q̃cq̃d vult,vt.C.de reli.l.sta
tuas.⁊ mãda.l.in re mãdata.⁊.ĵ.si serui.ven.l.sicuti.§.aristo.cũ
si. Aduertat ille miser hic nõ agimꝰ de iure cõi:q2 illo iure non
ꝓhibet̃ portari frumẽtũ extra comitatũ super asinis sed de iu
re municipali quo fit illa ꝓhibitio:multo fortiꝰ ⁊ scđa rõne ab
surditatis vitãde,vt dixi. Ponamꝰ eñ q̃ ius cõe faceret primã
ꝓhibitionẽ:certe ip̃m oporteret fateri ĩuitis dẽtibꝰ suis q̃ mul
to fortiꝰ faciat ⁊ scđaz.p iura q̃ induxi in di.mea.⁊ p mille.ll.vt
ĵ.tit.ij.l.nõ pñt.p rõnẽ ⁊ mẽtẽ.d.l.adigere.§.q̃uis.⁊ qđ no.C.de
sac.san.ecc.l.illud.⁊.ĵ.de reg.iu.l.q̃ ꝓpter necessitatẽ.⁊ p Dy.in
c.qđ alicui.⁊ in.c.argumẽtũ.lib.vj.⁊ p.l.illud.ĵ.ad.l.aquil.cũ si.
vñ ipse male cãtauit.⁊ hec patẽt cuilibet rudi sicut ipse tũc erat.
Preterea ĩpugnat s̃m exẽplũ qđ ego dixi.vcz q̃ si statutũ pro
hibet aliquẽ ire de nocte cũ lumine multo fortiꝰ sine lumine rõ
ne absurditatis vitãde.dicit ipse nõ est verũ qđ illud sit absur
dũ:q2 de iure cõi cuilibet lz ambulare p viã publicã ad sui libi
tũ.ipse dz verecũdari de his verbis:q2 ipse loquitur in iure cõi

a ¶ Statuta sũt
stricti iuris.ad
de.l.ij.§.is qui
nauẽ.de exerc.
l.iij.§.hec ver
ba.đ neg.gest.
qđ est limitan
duz nisi large
interpretent̃ a
lege nota.in.c.
dilectꝰ.de con
sue.in.l.ij.C.đ
noxa.i.l.cesar.
ff.de pub.bal.
singulariter ĩ
l.contractꝰ.de
fideius.bar.in
d.l.oẽs popu
li.⁊ ibi Alex.
⁊ in extrauag.
ad reprimẽdũ
et in.l.sanctio.
ĵ.de pen.Bal.
in.l.executorẽ.
C.de execu.rei
iud.no.in.c.ex
pediat.de elec.
in.vj. Bal.in
l.pen.in fi.C.p
quas pso.no.
acquir.

quo nō fit ꝓhibitio de via sed ꝑmissio,vt.l.ij.§.j.ne quid in loc.
publ.ꝛ de via publica.l.via.ꝛ.C.de ser.l.per agrū.sed hic loqui-
mur in iure municipali quo fit prima ꝓhibitio.multofortiꝰ et
secūda ratione absurditatis vitande.nā qui male agit vadit de
nocte ꝛ odit lucē.ff.de ven.inspi.l.j.§.de inspiciēdo.ꝛ.C.de don.
l.donatio.nā ꝛ si iure cōmuni fieret prima ꝓhibitio:multofor-
tius ex eius mēte ꝛ rōne intelligeret̃ facta scđa in qua potētior
ratio ꝑ iura superiꝰ alleg.arg.ff.de his q deie.vel effu.l.j.§.j.ꝛ.l.
si vero.§.ꝑtor.cū.§.seq.vnde ipse nescit quid dicat.Itē reprehē-
dit me in eo qđ dixi ꝙ vbi statutū ꝑsonaliter est cōceptū nō extē
ditur ad alias ꝑsonas.ipse dicit ꝙ sic:qꝛ statutū nō est ꝓprie ꝑ-
sonale,vt.l.iurisgentiū.§.vtrū.ff.de pac.ꝛ qꝛ illud exprimit̃ gra
tia exēpli:ergo ꝛc.vt.l.j.§.qđ vi.j̃ de vi ꝛ vi ar.Salua pace sua
ipse nō intellexit me:qꝛ verba mea debēt intelligi in.ll.munici-
palibus ꝛ rescriptis.ll.vero ꝑ ipsum alle.in iuribꝰ cōibꝰ ꝛ alijs
dispositionibꝰ.ptꝫ in his q̃.s̃.dixi.℟.itē q̄ro qđ si statutū est ꝓla
tū in vna ꝑsona ꝛc.ptꝫ in ti.ij.l.iura.nō.l.singulas.ꝛ qđ ibi no.
Preterea ipse me reprehēdit in alio exēplo quo extēdebā statu
tū ad casum nō exp̄ssum vigore suadētis equitatis ꝛ ponebam
exemplū.statutū repellit a cōsilio publico maiores.xxv.annis,
minores.xxx.ann.multofortius minores.xxv.ann.vt.l.ad rem
publicā.j̃.de mune.ꝛ hon.dicit ipse ille nō ꝓcedit vigore.l.mu-
nicipalis ſꝫ virtute.l.cōis.Aduerte charissime ipse nescit qđ di-
cat:qꝛ si nō repellas eos virtute.l.municipalis,ex tacito intelle
ctu male faceres ꝛ eiꝰ mētē offenderes ꝙ nō lꝫ rōne suadētis eq
tatis,lꝫ etiā sit ꝓhibitio iuris cōis,quasi ī hoc lex municipalis
legē cōem roboret ꝛ coadiuuet ex mēte statuētiū qui hoc vident̃
in mētē gessisse ꝓpter ꝓhibitionē rōnis q̃ est ꝙ minoris cōsiliū
est debile ꝛ infirmū,vt.ff.de min.l.j.de ser.export.l.si minor.Si-
mile in ꝯsuetudine q̃ etiā ex mēte ꝛ eiꝰ rōne legē cōem fortificat,
roborat ꝛ coadiuuat,vt.l.j.ꝛ fi.C.q̃ sit lō.cōsue.ꝛ.s̃.dixi.ꝛ hoc lꝫ
dicere sic spāliter statutū ne videat̃ neglectū,vt.l.itē apud labeo
nē.§.hoc edictū.j̃.de iniur.vñ ꝛ hic melius fuisset silere ꝙ male
loq.Et eo modo dānat aliud exēplū qđ subieci de statuto ꝙ cō
cedit īmunitatē a muneribꝰ ꝑsonalibꝰ maioribꝰ.xxx.ann.mino
ribus.xl.multofortius minoribꝰ.xxv.Sed rñdeo eo mō quo.s̃.
ꝓxime dixi,ꝛ bñ.Nec ob.ꝙ ipse subijcit ꝙ si statuētes,vt.s̃.ges-
sissent in aīo sentire de minoribꝰ.xxv.ann.tñ hec dispositio non
possent ꝑ ipsos adaptari.ar.j̃.de leg.j.l.iiij.de reb.dub.l.in ambi-

Diffinitio iustitie fm Platonem.

guo.de sup.leg.l.labeo.qꝛ dico ꝙ male intelligit dictas leges.j̃.
97 in fi.¶ Deinde q̄ro si in cōtrahēdo† renūciatū est bñficio statu
ti,an postea seruari debebit in iudicio statutū.ꝛ videtur ꝙ non,
vt.C.de pac.l.pe.ꝛ.j̃.de pac.l.si vnꝰ.E contra qꝛ ptās est astrictꝰ
seruare statuta.ꝛ iurauit ꝛ est de hoc obligatio versus rēpubli-
cā q̃ ꝑ pactū cōtrahētiū nō tollit̃.ff.de pac.l.si vnus.§.ꝛ in sum
ma.ꝛ hoc est qđ dicit̃ statuta ad vtilitatē publicā introducta,
pactis priuatoꝝ nō posse tolli.j̃.de pac.l.ius publicū.ꝛ.C.de iu
ra.calū.l.ij.§.sed qꝛ veremur.Solu.sic distingue:qꝛ aut statutū
fuit factū ob vtilitatē priuatoꝝ principaliter:ꝛ valebit renūcia
tio ꝑ iura.s̃.primo alle.Nec ob.l.si vnꝰ.§.ꝛ ī summa.qꝛ illa ob
ligatio fuit ꝯcta inter ptātē ꝛ rē publicā principaliter ob vtili-
tatē priuatoꝝ,vnde pñt eā remittere ꝑ iura primo alle.Secus si
principaliter ob rē publicā vel aliū,vt in cōtrario.ꝛ ar.eo.tit.l.
iurisgētiū.§.si paciscar.ꝛ ꝙ statim dicā.Aut ob vtilitatē publi
cā:ꝛ tūc non pōt per scđa iura.qđ declara ꝑ ea q̃ no.in aut.vt si.
ꝓhi.ma.debi.ꝛ credi.§.qꝛ vero.colla.vij.ꝛ qđ plene dixi in.d.l.
98 pe.C.de pac.Unde q̄ro si statutū est iuratū† sicut cōiter iurant̃
statuta,nunqđ ptās poterit absolui ab isto statuto ꝛ sacro per
vniuersitatē.Rñdet Iac.de are.j̃.de decre.ab or.fa.l.qđ semel.ꝛ
de reg.iur.l.nihil tā.extra de iureiur.c.j.ꝛ.j̃.de verb.obli.l.cū sti-
pulatus sim mihi a ꝑculo.ꝛ loca.ꝛ condu.l.cū in plures.§.lege
dicta.De hoc per Guil.j̃.de iureiur.l.labeo.dic vt.s̃.ꝑ Iac.de
are.plenius in q̄ōnibus ad materiā hāc ꝑtinētibꝰ.¶ Finis re
petitionis dñi Raynerij de Forliuio adamussim tersa.

1 ☞ Quid sit iustitia ꝛ an iustitia diuina aliquod tribuat ius.
2 Iustitia est summa virtus que iura distribuit.
3 Quid sit iustitia fm philosophum.
4 Iustitia non cognoscit patrem vel matrem sed solam veritatem ꝛ Deum imitatur.
5 Iustitia dicitur anima ciuitatis,ꝛ ideo ea remota nihil aliud sunt regna nisi latrocinia.vide hic alia de iustitia vsqꝫ ad fin.

a Ustitia.[a] Hec est scđa pars principalis hu
ius ti.in qua tractat deꝰ prima par
te rub.sicut fecit insti.eo.Et sic videt̃ iurisconsultus
ordinē rub.ꝑuertisse:qꝛ primo debuit tractare de iu
stitia.scđo de iure.sicut fecit insti.e.cū etiā iustitia prior fuerit ꝛ
ab ea descendat ius,vt.s̃.eo.l.j.in prin.ꝛ hoc respectu in rub.ꝑ-
misit de iustitia,sed tractādo,iō ꝑmisit de iure:qꝛ de eo plura di
cturus erat:qꝛ ꝑ totū corpus iuris de hoc tractat.sed certe ꝛ de
iustitia:sed dic qđ de vtraqꝫ tractat singulariter ꝛ in casibꝰ spe

a ¶ Iustitia.ad de Ang.ī aut.de here.et fal.§.exhrdatos.Barth.cepo.in rub.de test.xx.colum.

cialibus.hic autē de vtraqꝫ tractat in genere nō descēdendo ad
casus speciales,fm Iac.de ra.Sed ꝓ declaratione huiꝰ diffini
tionis queramus de qua iustitia loquat̃.ꝛ gl.dicit ꝙ loquit̃ de
iustitia diuina q̃ est cōstās ꝛ ꝑpetua qđ non potest attribui ho
1 mini.Sed cōtra hoc opponit glo.ꝙ iustitia† diuina nō tribuat
vnicuiqꝫ ius suū.nā in euāgelio legit̃ Mat.xx.c.qđ deus tantū
tribuit mercēnario in sero veniēti:sicut illis qui venerāt mane,
ꝙ nō videt̃ fuisse iustū.Sed dicit gl.illud mistice dicit̃ ꝙ exposi
tione.i.figuratiue ac si dicat qđ Deus ita miserebit̃ peccatoris
in extremis penitētis sicut ante:sicut apparuit in latrone cruci-
fixo cū Christo cui dixit hodie mecū eris in paradiso.ꝛ Esa.xlv.
Ezech.xxiij.ꝛ in decre.de peni.dist.j.c.facilius.Quacunqꝫ hora
peccator ingemuerit amplius nō reminiscar iniqtatū eius.ꝛ in
psalmo.xxxij.qđ incipit,Beati quorū remisse sunt iniqtates.ij.
q.j.c.j.si ergo.de peni.di.j.dixi.ꝛ.§.his authoritatibꝰ.ꝛ.c.vlti.ꝛ
dist.iij.illud vero dixi cōfitebor,ꝛ tu remisisti impietatē peccati
mei.periculosum tñ est tantū ad penitētia tardare.vnde Aug.
in vita praue agere ꝛ in morte penitētiā periculosum est,vel di-
cit glo.ꝙ pōt intelligi de iustitia humana:sed tūc illa verba cō-
stās ꝛ ꝑpetua,tollunt̃ de diffinitiōe:qꝛ homini cōuenire nō pñt
cū septies in die cadat iustus:ꝛ statꝰ hōis sub ꝑpetuo motu cō-
sistat.Sed tu dic ꝙ verba illa nō debēt tolli de diffinitione etiā
in iustitia humana:sed exponi debēt cōstās ꝛ ꝑpetua.s.quantū
humana fragilitas patit̃.sic exponit̃ ꝯstās.j̃.de edil.edic.l.si qđ
venditor.Iaco.ꝛ Old.vel dic fm Rich.qđ cōstās exponit̃.i.in
2 nata ꝛ ꝑpetua,scꝫ quo ad effectū,vel fm Dy.dic ꝙ hic† diffinit̃
iustitia ꝓut est virtus.nā iustitia est summa virtꝰ q̃ iura distri-
buit,vt in aut.vt oēs obe.iudi.ꝓuin.in prin.ꝛ ꝓut est virtꝰ:oīa
ista verba diffinitiōis in se cōtinet.verū est tñ qđ particulariter
in qualibet mēte in qua est diffusa corrūpit̃:ꝛ sic desinit esse vir-
tus:ꝛ ꝑ cōsequēs nō est iustitia:ꝛ talis iustitia ꝓut est virtꝰ sem
ꝑ est apta tribuere vnicuiqꝫ ius suū.Dy.posset ꝛ aliter dici,vt
not.ꝑ Azo.in summa,insti.de iusti.ꝛ iur.alias diffinitiones iu
stitie ponit gl.vnā Tullij,iustitia est habitꝰ animi cōi vtilitate
seruata suā cuiqꝫ tribuēs dignitatē.ista diffinitio nō est cōple-
ta.ꝛ ideo adde maioribus reuerētiā:minoribꝰ disciplinā,pari-
bus cōcordiā.Deo obediētiā,sibijpsi castimoniā,inimico patiē
tiā,misero seu pauperi cōpassionē.item ponit aliā diffinitionē
Platonis.iustitia est† q̃ plurimū pōt ī his q minimū possunt
3 q.d.qñ iustitia exercet̃ in fauore paruorū ꝛ pauperū ꝛ miserabi
liū ꝑsonarū,tūc plurimū pōt ꝛ relucet,vt.j̃.de off.ꝑsi.l.illicitas.
§.ne tenuis.ꝛ.C.ne lic.po.l.j.ꝛ qñ imperator inter pupillos et vi
duas.l.j.vel fm Ric.hoc vult dicere qđ iustitia est virtus adeo
potēs ꝙ preualet alijs rebꝰ,vnde philosophus.v.ethic.iustitia
est preclarissima omniū virtutū,ꝛ in ipsa est oīs virtꝰ.ꝛ ideo cō
mētator dicit ibidē ꝙ hꝫ vultū aureū.ꝛ sic eā diffinit,iustitia est
habitus laudabilis a qua fit qs iustus,ꝛ per quā agit actiōes
iustitie,ꝛ vult res iustas.iniustus vero est aduersans legi.ꝛ qui
acqrit multa ꝑ rapinā ꝛ violētiā iniustus est,etiā q trāsgredit̃
naturā equalitatis obseruator:ergo legis ꝛ ꝯsistēs fm naturā
equalitatis ꝛ cōtētus licitis lucris iustus est.Cassiodo.etiā di-
4 cit:† iustitia nō cognoscit patrē nec matrē sꝫ solā veritatē ꝛ deū
imitat̃ fm Sene.de copia verboꝝ ꝛ de quatuor virtutibꝰ,iusti-
tia est tacita nature cōuētio in adiutoriū multorū inuēta:et nō
est nostra constitutio sed diuina lex et vinculū societatis huma
ne:in hac nō est vt estimemus quid expediat nisi quicqđ illa de
creuerit quisquis ergo hāc sectari desideras:time et ama Deū
vt ameris a Deo,amabilis Deo eris si in hoc illū imitaberis:
vt velis omnibus ꝓdesse et nulli obesse:et tunc te virū iustū oēs
appellabūt obsequētur venerabūtur et diligēt.iustus vt sis nō
solū nō nocebis,sed etiam nocētes prohibebis nihil nocere nō
est iustitia sed alieni abstinentia.Et de ista virture iustitie vide
pulcherrima per sanctū Thomam in lib.de regimine dñoꝝ seu
de quatuor virtutibus vbi inter alia ponit ꝙ secundū philoso
5 phos est anima† ciuitatis.nam sicut anima egressa de corpore
corpus marcescit et cadit in nihilū:sic egressa de ciuitate iustitia
ciuitas corruit.remota eñ iustitia qđ sunt regna nisi latrocinia
magna.ꝛ habent̃ hec per Aug.lib.iiij.de ciui.Dei.c.iiij.de ipsa
etiā iustitia vide in alphabeto dictione iustitia.et per Archi.in
rosario.xxiij.q.ij.c.vbi sana fides.et de peni.dist.ij.c.potest.Qui
facit iustitiā in omni genere acceptus est Deo.extra de insti.ad
decorē.et in cor.aut.vt omnes obe.iud.ꝓuin.in prin.et.§.j.et.§.
si vero.et ibi in summa Azo.nā iustitia est ipse Deus.xj.q.iij.c.
quicūqꝫ.et not.per Azo.in summa.C.de reb.credi.et iureiu.§.ij.
j.col.et summū bonum in rebus est iustitiā colere.xij.q.ij.cū de-
uotissimā.Et reddi debet cuilibet iustitia sine acceptione perso
narū.extra de iudi.nouit.§.sed forsan.et extra de reg.iur.c.in iu
di.lib.vj.in iudi.enim nihil habere debet locū nisi iustitia.C.de
app.l.eos.§.j.et perfecta est fortitudo que defendit̃ cū iustitia et
fauore imperij.in aut.de man.prin.§.patrocinia.

1 ☞ Summũ bonũ est in rebus iustitiã colere ⁊ ius suum ⁊c.
2 Potestas potest precipere subditis ea que sunt iuris et tenentur obedire.
3 Genus prolatum species non continet expressas.

Iuris precepta. Ibi, alterum non ledere nec seipsum, vt. ĵ. de bo. eorũ qui mor. sibi consci. l. fi. ⁊ de edil. edicto. l. cum autẽ. §. excipitur. Jac.
1 de ra. Ibi cuiqꝫ tribuere. nã summũ † bonũ in rebus est iustitiã colere ⁊ ius suũ cuiqꝫ tribuere. xij. q. ij. cũ deuotissimam. et dicit glo. ꝙ hic reprobat̃ opinio pla. ⁊ sequaciũ qui dixerunt ꝙ in insti. e. ti. vbi sunt ista eadẽ verba nõ diffiniebat̃ ius. Sed ista reprobatio nõ placet Jac. de ra. ꝙ per ista verba ius diffiniat̃: lꝫ enim quo ad effectuꝫ ex eis possit colligi virtus ipsius diffinitionis: tñ iurisconsultus hic nõ intẽdit iuris diffinitionẽ repetere quã clarissime tradit. ṡ. e. l. j. Ibi ius est ars ⁊c. Ja. de ra. ¶ Itẽ
2 colligit. M. de fano ꝙ potestas † põt precipere subditis ea que sunt iuris ⁊ ipsi tenent̃ obedire. vnde dicit ꝙ existẽs potestas in quadã ciuitate romandiole precepit cuidã tenenti vxorẽ ⁊ cõcubinã ꝙ dimitteret cõcubinã cũ sibi nõ liceret ꝯcubinã cũ vxore retinere, vt. C. de concubinis. l. j. ⁊ cõia de manumis. l. vlti. ⁊ pro hoc in proemio decretaliũ, in princ. Ibi fore pudicos ⁊c. ¶ In gl. vt nõ solũ. ibi adiuuet. Explicite enĩ hoc nõ continet, vt. ĵ. de vulg. ⁊ pu. substi. l. cũ ex filio. §. filie. Jac. Ibi ꝙ bonũ est, vt. ĵ. de rit. nup. l. qui liberos. ¶ Ibi extra duo prima relinquitur. nam
3 genus † prolatum species expressas non continet sed alias similes. ĵ. de verb. ob. l. doli clausula. ⁊ de vino tri. ⁊ oleo leg. l. vlt. §. cui dulcia. Jac. but. ⁊ vide q̃d dixi. ṡ. e. l. vt vim.

1 ☞ Que sit differentia inter iustitiam ius ⁊ iuris prudentiam quid sit summum bonum ſm boetium. ⁊ nu. 2.
3 Summum bonum in rebus est iustitiam colere vt ibi p Albe.

Iuris prudentia. Omissa expositione glos. dic q̃d planius leguntur sequẽtia vt oĩa sint casus noĩatiui ⁊ ablatiui quasi dicat habere prudentiam huius iuris est habere notitiam diuinarũ ⁊ humanarum rerum ⁊ iusti atqꝫ iniusti ſm Jaco. de ra. non tamen est opus scire theologiam, vt dicit glo. Item querit glo. differẽtiam † inter iustitiam ius ⁊ iuris prudentiã ⁊ prima differentia in glo. posita est vera. Secunda cõsueuit impugnari per doctores. dicit enim glo. ꝙ iustitia est summũ bonum ius medium iuris prudentia infimum: sed hoc non videt̃ bene dictum q2 sum
2 mũ bonũ est felicitas. nam ſm Boetium † de consola. est status oĩm virtutũ ⁊ bonorũ aggregatione perfectus. Item iuris prudentia videtur maius bonũ q̃ ius. nã multo melius est habere peritum iuris q̃ habere ipsum ius. i. libros corporis iuris i archa. ⁊ sic male videtur dicere glos. ad hoc dicendũ ſm Jaco. de ra. ꝙ summũ bonũ ⁊ infimum potest sumi duobus modis. vno modo quo ad bonitatẽ alio modo quo ad ordineꝫ seu prioritatem ⁊ posteritatẽ primo modo sumendo male dicit glo. ⁊ concedit oppositionẽ. secundo modo sumendo bene dicit glos. q2 primo fuit iustitia. scdo ius. tertio iuris prudentia. et hoc respectu iustitia dicitur summũ. i. primũ bonũ. ius mediũ. i. scdm. iuris prudentia. infimũ. i. tertiũ in ordine vnde glo. respexit ordinẽ nõ bonitatẽ. vel posset dici ꝙ etiã respiciẽdo bonitatẽ glos. bene dicit. nã iustitia participat de oibus alijs virtutibus cuꝫ virtutes sint connexe. ergo oẽs virtutes sunt in ea ⁊ p cõsequẽs sum
3 mũ bonũ. ⁊ ideo dicit̃ ꝙ summũ † bonũ in rebus est iustitiaꝫ colere. vt. d. c. cũ deuotissimã. xij. q. ij. ⁊ dixi. ṡ. eo. l. in princip. Et ad illud q̃d dicit̃ ꝙ melior est prudentia iuris q̃ libri iuris ciuilis in archa, dicendum ꝙ legislator non intellexerit de iure hoc est de voluminibus seu libris sed intellexerit de ipso iure prodito quod prius ⁊ melius fuit q̃ iuris prudentia: ⁊ ideo dicitur medium bonum. sunt ⁊ alie differentie inter iustitiam ⁊ ius. de quibus dixi super rub. ver. item querit glo.

1 ☞ Unde habuerit originem ius ⁊ quot modis sumatur vide remissiue.
2 Non est attendendum quod fit siue quod fieri debet.
3 Locus vbi solent reddi iura an sit de substantia iudiciorum.
4 Ad indeterminata loca vel incerta quis citari non debet.
5 Consuetudo facit ꝙ locus vbi iura reddi solent non sit de substantia.
6 Iudex relicto loco determinato si ferat sententiam in alio loco non citatis partibus ad illum locum an tunc valebit sentẽtia.
7 Iudex an possit pronunciare in loco non consueto de consensu partium.
8 Sententia lata in ecclesia per iudicem secularem non valet ⁊ cõfessiones partium ⁊ alia acta possunt fieri in domo iudicis.
9 Locus vbi redditur ius varijs nominibus appellatur de q̃bꝰ vide per Alb. hic.
10 Electio prelati vel canonicorum an debeat fieri in ecclesia et an reformationes consiliorum vel creatio syndicorum valeant ⁊c.
11 Decretum interpositum per iudicem contra ius litigatoris an valeat vide casum.
12 Iudex inique iudicans dicit̃ ius fecisse non habita relatiõe ⁊c.
13 Iudex ordinarius est successor alterius vnde dicitur habere locum ⁊ sedem alterius.

Ius pluribus modis. Hec lex alibi non reperitur ⁊ vtilis est vnde originem † habue-
1 rit hoc verbum ius, [a] ⁊ quot modis sumatur vide p Archidia. in Rosario. j. di. c. ij. ⁊. iij. ⁊ extra de verbo. signific. c. ius. ⁊. c. forus. Item oppo. ad prin. ꝙ ius non semper bonum ⁊ equum. ⁊ dic vt dixi. ṡ. e. l. j. ver. tertio opp. Item no. literam que
2 sepe allegatur ꝙ non est † attendendum quod fit sed quod fieri debuit. ad quod bene concor. ĵ. de offi. presidis. l. sed licet. ⁊ quod ibi no. ⁊ extra de elec. c. cum causam. ⁊ ibi in glo. in contrarium facit. ĵ. de fundo instructo. l. fundi instruc. ⁊ ibi in glos. Sꝫ illud in ijs que facti sunt. hic in ijs que sunt iuris que habent limitatos terminos a iure. vt ⁊ in sententijs, vt. C. de sententijs ⁊ interlocu. omn. iudi. l. nemo iudex. Item no. aliud ad q̃d continue
3 allegatur. l. ista, in causis. §. ꝙ locus † vbi consueuerũt iura reddi est de substantia iudiciorum. ⁊ ideo si alio loco fiant actus iudiciarij vel feratur sententia quod non valeat. Quod tamẽ plenius discutiamꝰ. Et primo videtur ꝙ sit de substantia vt hic. et pro hoc. ĵ. de iud. l. si locus. extra de appel. qua fronte. Ibi in camera regis ⁊c. cũ ibi no. licet Inno. ibi videatur sentire contrarium. §. q̃d teneat etiam in camera regis. ⁊ pro hoc etiaꝫ. C. de dila. l. a procedente. vbi de hoc satis dixi. ⁊. ĵ. quis ordo in bonorũ possess. seruetur. l. j. §. j. ⁊ glo. que est insti. quibus ex causis manumittere non licet. §. eadem lege. Cõtrarium videtur innuere gl. C. de sententijs. l. cum sententiam. que incipit, in officialibus. licet tex. ⁊ prima glo. multum faciant. pro alia opi. pro ista etiam secunda opin. bene facere videtur extra de offi. ordi. c. cum episcopus. li. vj. vbi dicitur ꝙ eps in quolibet loco sue diocesis nõ exempto potest locum eligere ⁊ de causis cognoscere. Item pro hoc. ĵ. de arbitris. l. si cum dies. §. si arbiter. Quid ergo tenebimus glo. ĵ. de interroga. acti. l. voluit. videtur distinguere vtruꝫ id quod agitur exigat plenam cause cognitionem. et tunc locus sit de substantia. si autem nõ plenam, tunc nõ. pro hoc. ĵ. de manumis. vin. l. nõ est omnino. ⁊ de hoc tetigi ſm Jac. de bel. C. de tempo. in integ. restitu. l. superuacuam. Alij vt Jaco. but. distinguunt. Aut est iudex ordinarius aut delegatus vel arbiter. Si ordinarius quia cõmuniter habet locũ destinatum vbi maiores reddere iura consueuerunt si pronunciet diffinitiue sequi tenetur locum illum per iura predicta. Si vero interlocutorie tũc habeat locum predicta distinctio vtrum exigat plenã cause cognitionem vel non per. d. l. voluit. ⁊. l. a procedente. Si vero sit delegatus vel arbiter tunc si non sit locus determinatus in delegatione vel compromisso possunt eligere locum: dũ tamen honestum per preallega. §. si arbiter. in. l. si cum dies. de arbit. et de iudi. l. si locus. ⁊ ita tenet Cy. sed Pe. C. de episco. audiẽ. l. si q ex consensu. ver. ⁊ quia ſm istam lecturam dicit etiam delegatum a principe vbicunqꝫ posse cognoscere. Et de ista materia not. in Spe. de arb. §. fi. ver. de loco. ⁊ ver. sequentibus. Ad indetermi-
4 nata † tamẽ loca vel incerta puta ad talem vel talem locũ quis citari nõ debet, vt extra de rescrip. c. quia nõnulli. in textu ⁊ glo. Et predicta opi. ⁊ distinctio cõmuniter tenetur ⁊ approbatur. Sed contra eam est prealle. c. cum episcopus. de offi. ord. lib. vj. quod loquit̃ in ordinario. ⁊ tamẽ dicit ꝙ quolibet loco sue diocesis non exempto põt ius reddere ⁊ de causis cognoscere delegatus etiam pape cui commissuꝫ est vt certo loco inquirat ex iusta causa vel impedimento potest alio loco inquirere ⁊ cognoscere. vt extra d offi. ⁊ po. iudi. dele. c. statuimꝰ. lib. vj. Glosator in cor. aut. de testi. §. multe. in glo. que incipit, apud eundem. videtur indistincte sentire ꝙ locus vbi maiores consueuerunt iudicare sit de substantia nisi iudex aliter de cõsuetudine habeat. vt ibi dicitur. ⁊ sic videtur attendi debere iudicis consuetudo.
5 † ⁊ puto ꝙ iudex etiam ordinarius si sibi placet possit mutare tribunal. vbi eius predecessores consueuerunt iudicare: dũ tamen hoc notorie faciat ⁊ publice. ⁊ ad talem locum citent̃ partes ne decipiantur. ⁊ ita vidi fieri Pergami ⁊ in alijs ciuitatibus. nã quandoqꝫ iudices ordinarij sedebant sub palatio postea eorum sedes fuerunt mutate super palatio. et ita etiam vidi fieri in palatijs episcopalibus ⁊ archiepiscopalibꝰ: ⁊ vidi etiaꝫ iudices sepe cognoscere ⁊ pronũciare in hospitio cõmunis vbi nõ erat eorum tribunal, ⁊ etiam in eorũ cameris dicendo se eli-

a ¶ Hoc verbũ ius. Add̃ Jo. an. i rub. i mercu. in. vj. Et de iure naturali vid̃ Spe. in ti. d̃ exce. §. ij. ver. sꝫ q̃ro. Et d̃ iu republico vid̃ Bar. i. l. fi. C. d̃ sac. ec. ⁊ Bal. i l. j. ĵ. solu. mat. Et de iure ciuili vide Bal. i l. fi. C. si cõtra iu: vel vti. pu. Et ꝙ ius canonicũ in omni foro sit seruandũ, Jo. d̃ imo. in. l. illa institutio. de here. inst. Ale. in. l. captatorias. C. de test. mili. Et de iure canonico vide Lodo. pon. in sing. ver. sꝫ q̃d si ciuitas. Et ius supueniẽs lite pẽdẽte an prosit vide per Bal. ⁊ Ange. de are. §. super est. inst. de ac. Bart. ⁊ Bal. in. l. nõ põt. de iud. Flo. in. l. j. ff. de vsufruc. ⁊ in. l. iiij. de pe.

sione coniug.c.placet determinatum fuit ꝙ beneficiũ impetranti deberetur per secundo allegata.⁊ quia cum res deducitur ad eum casum a quo incipere non posset distinguitur aut actꝰ erat consummatus:⁊ tunc non vitiatur.⁊ sic verificatur regula actũ legitime.de reg.iur.lib.vj.aut non erat consummatus:⁊ tunc vitiatur ⁊ sic loquuntur contraria ⁊ sic soluit glo.ĩ.de seruituti.l.pro parte sic econtra cum ante consummationem venit ad eum casum a quo potuit incipere confirmabitur,vt cõtrariorum sit eadem disciplina.⁊ sic est in casu nostro:q2 anteꝙ consequeret̃ ius plenum per collationem,vt dicto.c.fin.de concessio.preben.lib.vj.beneficium est reductum ad eam summam in quo potuit habere initiũ ⁊ sic cessante causa prohibitionis cessat prohibitio.ĩ.de iure patrono.l.adigere.§.quamuis.Et ꝙ tempus vacationis debeat inspici,videtur expressuꝫ extra de preben.c.ei cui.lib.vj.non ob.regula catoniana: quia locum habet in pure legato:nos autem loquimur de eo qd debetur sub conditiõe vel saltẽ die incerta vbi regula locum non habet,vt ex dictis.ll.patet in quibus attendimus tempus conditionis vel diei, vt.d.l.interuenit.de leg.presran.⁊ non solum attendimus illud tẽpus quo ad rem:sed etiã quo ad eius estimationem, vt.ĩ.si cer.pet.l.vinum.⁊ de verb.obl.l.quoties in diem.non ob.c.si eo tempore.quia ibi persona erat inhabilis ⁊ sic gratia nulla ⁊ per consequens nõ firmatur,vt.d.c.non firmatur.nam circa habilitateꝫ persone inspicimus initium,vt.d.c.dudum.de elec.nõ obst.d.c.vlti.in clementinis.quia speciale est vt ibi not.per Joan.andr.non obst.insti.de here.qualita.⁊ diffe.§.in extraneis.vbi inspicitur duplex tempus:scꝫ testamenti,⁊ mortis:q2 loquitur in herede nõ in beneficio qd magis assimilatur legato vt predixi. Faciunt etiã predicta ad duas alias pulchras ⁊ subtiles q̃stiões.

8 Prima quarum est talis:statuto† cauetur ꝙ si filius cõmittat homicidium pater teneatur dare partem eidem computata sua persona ⁊ filiorum que debeat confiscari.accidit ꝙ filius alicuius in Calendis ianuarijs homicidiũ cõmisit.accusatus fuit in Calendis februarijs:cõdemnatus in Calendis augusti.aliquo istorum tẽporum bona patris fuerunt aucta vel diminuta.queritur s̃dm qd tempus pars debeat assignari filio.Et dominus Jac.de vicẽ.qui hanc questionem disputauit in studio paduano tenuit ꝙ considerari debeat tempus sñie nisi pater dolose et in fraudem fisci bona diminuisset per.l.post contractũ.ĩ.de dona.cum sua materia.Alia q̃stio que fuit disputata per do.Old.talis est:duo sunt statuta in ciuitate.vno quorum cauet̃ ꝙ presentans bannitum ad mortẽ habeat a cõi libras centum.altero cauetur ꝙ nullus vadat ad capiendum bannitum in alteriꝰ territorio sub certa pena.sempronius vidit quendã bannitũ in districtu dicte ciuitatis ⁊ voluit eũ capere:ille fugere cepit ⁊ euꝫ
9 insequebat̃ ⁊ tãdem cum cepit in alieno districtu:† queritur an debeat habere premiũ inspecto initio.an penam inspecto fine.determinauit capientem incidisse in penã inspecto fine per multa subtiliter allegata tãgentia de principio ⁊ fine que causa breuitatis omitto.⁊ vide qd no.⁊ dixi.ĩ.de mino.l.iij.§.minor.⁊ maxime in ver.scio.⁊ recurre ad ipsam questionẽ quam posui in q̃stionibus statutorum vltima parte.vbi agit̃ de bannitis. Ultimo opp.glo.ad versi.deinde ꝙ nõ sit exemplis iudicandum,vt C.de sententijs.l.nemo.⁊ non soluit.Et ideo dic s̃m Jacob.de bel.ꝙ bonis exẽplis vtedũ est,vt.ĩ.de postu.l.j.§.casum.de manu.vind.l.an manumittere.⁊ no.ĩ.titu.proxi.l.de quibus.in fi.glo.s.cuius non extat memoria.xx.di.de quibus.in glo.⁊ p Archi.⁊.xxxvij.di.qui de mensa.in fi.vel dic ꝙ lex contraria loquitur in sententijs decisiuis in quibus nõ est vtendũ exemplis sꝫ legibus,vt ibi,⁊.ĩ.de offi.presi.l.sed licet.Secus autem in moralibus obseruantijs,vt.C.de eman.propin.l.j.⁊ de cohorta.l.si cohortalis.lib.xij.⁊ de hoc dixi in.l.contraria.

a ¶ Et declarare. Adde bal.in.l.ne in arbitris.C.de arb.in ver.q̃ro arbi. Lanfrã.in trac.de arbit.vij.part.q.xxvij.Spe.eo.ti.§.si.versi.lꝫ ãt.idẽ Spe.vs.sꝫ nunqd veruꝫ obscuruꝫ vbi Jo.an.in addi.⁊ Bart.in l.dicere.in.iij.no.ff.de arbi.

1 ☞ De origine imperij an fuerit licitum vel violentum vide remissiue.
2 Terra dicitur esse alicuius principis licet in ea non habeat dominium sed solam iurisdictionem.

Ecessarium. Diuide.l.in tres partes.vt colligitur in glos.Rubrice.Et pro declaratione huius.l.vide.vij.di.per totum ⁊ in libro Dantis.vj.capitulo paradisi.⁊ ibi in
1 cõmento pulchra de origine† imperij romani.⁊ an fuerit licitũ vel violentum.de quo dixi.C.de sum.tri.l.j.⁊ de gestis et virtutibus Justiniani habetur eo.c.vj.⁊ dic necessariũ id est vtile nobis expedientibus.que sunt pollicita,per Caium.s̃.l.proxima. Ibi curias.propter curam reipublice eis cõmissaꝫ vt sequitur ⁊ vide in alphabeto dictione curie.Jac. ¶ Ibi, curiatas: quia editas de consensu ipsarum curiarum.Jaco.no.argu.quod collegit glo.pro quo facit.C.de rei vxo.act.l.vnica.§.sed si nõ igno remus.ibi quam composuimus.⁊ cum hoc fuit solũ quo ad ordinationem.⁊ pro hoc etiam bene.ĩ.de liber.leg.l.aurelius.§.filias.vbi de hoc tetigi.Et facit pro adiuuandis testibus qui largo modo proferunt verba dicentes res aliquas esse alicuius q tamen nõ est dominus sed ius aliquod habet in eis:p quo fa
2 cit quia terra† dicitur esse alicuius regis aut principis:⁊ tamẽ non habet dominium,sed solam iurisdictionem.extra de postu.prela.c.j.§.j.ver.nec valet.⁊ ibi in glo.et per Compost.et Inno.⁊.xij.q.j.c.penul.⁊ fi.⁊ tetigi.C.de testi.super rub.circa fi.versi.eodem modo.⁊ pro hoc.ĩ.de pecu.l.si seruus ordinarius.et qd ibi dicam.

1 ☞ Per legem tribunitiam cassate fuerunt leges regum que remansissent licet imperator esset cassatus.
2 Ex legibus correctis non est arguendum.
3 Arbiter potest interpretari corrigere ⁊ declarare ⁊ facit ꝙ emẽdatores statutorum possint facere noua statuta.
4 Disputatio fori est concessa peritis.
5 Accidens an origini preualeat.

Exactis deinde regibus.

Ibi, neqꝫ prouocatio.i.appellatio.pro hoc.ĩ de verbo.signi.l.si qua pena. Ibi sicut similitudo p cõtrariũ,vt.C.de libe.cau.l.sicut datam.et ibi in glo.⁊ nomina istorum decem virorum habentur.vij.di.§.fue
1 runt.Ex hoc.§.collige primo ꝙ per legem† tribunitiam cassate fuerunt leges regum expresse ⁊ nisi cassate fuissent licet tribuni electi fuissent:tamen leges regum remansissent.Et sic licet deponatur imperator Raynerius vel alius dominus:tamen remanent leges eius nisi expresse cassentur.secus est in factis per tyrannum,vt.C.de sacrosan.eccle.l.decernimus.⁊ ibi in lectura.
2 Facit etiam ꝙ ex legibus correctis† non sit arguenduꝫ.de quo no.d.c.fuerunt.vij.di.xj.q.j.c.quicunqꝫ litem.extra de iud.c.nouit.C.de latina liberta.tol.l.vnica.circa princip.⁊ de iure fis.l.iustas.lib.x.Item no.qd illis decẽ viris data fuit potestas interpretandi ⁊ corrigendi leges decẽ tabularũ.⁊ qd duas tabulas adiecerunt.Primum facit ad illud quod continue apponitur
3 in cõpromissis ꝙ arbiter† possit interpretari corrigere ⁊ decla
a rare[a] ꝙ quid operetur,vide in Specu.de arbitro.§.vlti.vers.sed nunquid verbum obscurum.⁊.ĩ.de arbitris.l.quia arbiter.si errauerit ⁊ hic accipitur interpretari in propria significatione latius accipitur.s̃.e.l.j.in prin.⁊ vide quod ibi dixi.Sed quomodo isti potuerunt addere duas tabulas cum hoc eis concessum non esset,sed solum corrigere ⁊ interpretari:respõderi posset ꝙ ⁊ si mandatum non esset principaliter erat tamen vicinum mãdato,argu.ĩ.iudicatum solui.l.iam tamen.§.in hac.Et facit qd emendatores statutorum possint facere noua statuta.de quo dixi.C.de nouo codi.compo.circa princ. ¶ Item facit ad illud qd sepe fit in consilijs ciuitatum datur enim sapientibus plena potestas super aliquibus negotijs,vt illud quod ordinauerint valeat ac si esset ordinatum per consilium sicut data fuit istis decẽ viris circa.ll.corrigendas ⁊ interpretandas.⁊ pro hoc.ĩ.qd cuiusqꝫ vniuersitatis.l.item eorum.§.si decuriones.Ja. Item no.ex verbis illis exulantem in italiam.arg.ꝙ banniti nostris temporis ad honores possint vocari ⁊ eligi in alijs ciuitatibꝰ:pro hoc.s̃.in proemio.§.hec autem tria volumina.⁊.C.de episcopali audien.l.mathematicos.arg.contra:q2 eos infamia comitatur.C.de requiren.reis.l.si.vbi de hoc satis dixi s̃m Jaco.de bel.in vltima questione.ĩ.de postulan.l.ex ea causa.C.de dignitatibus.⁊ extra de regu.iur.c.in casibus.lib.vj.cum ibi notatis per Dy.⁊ alios.Glo.tamen insti.quib.mod.ius pa.po.solui.§.relegata.dicit bannitos aliquando cõparari relegatis.aliquãdo deportatis quã glo.reprobat Jaco.de are.⁊ alij moderni p iura predicta.⁊ de hoc dixi.C.de here.insti.l.j.⁊ in meis questioni
4 bus statutorum quarta parte. ¶ Item no.qd disputatio† fori est concessa peritis.non tamen verbosa,vt insti.ꝙ cum eo qui in aliena potestate in prin.⁊.C.de postu.l.quisquis.vbi de hoc di
5 xi. Ultimo not.glos.qd accidẽs† origini preualet.ad qd dic aut propter accidens mutatur natura ⁊ preualet in hoc cum cõcor.aut natura permanet ⁊ non mutatur ab accidenti:⁊ tunc preualet natura,vt in contrarijs.vel dic vt no.in.§.bestias.ĩ.de postulan.l.j.Jac.de bel.

1 ☞ An actiones sint de iure gentiũ vel ciuili:⁊ an cõditiones sint actiones personales.
2 Materia eius qd componitur oportet ꝙ procedat compositũ.
3 In dubio debemus accipere denominationem a digniori ⁊ vetustiori.
4 Nulla naturalis obligatio parit actionẽ nisi in pacto:oĩs obligatio de iure gentium est naturalis.

5 Actiones habuerunt originem ⁊ natiuitatem a iure ciuili.
6 In generalibus ⁊ corruptibilibus non potest cõponi nisi de eo quod est sed istud nõ procedit in deo componente ⁊c.
7 An obligatio que est mater actionis sit de iure gentium.

Deinde ex his. Ubi actiones composite sunt. Iste est tex. p quem tenent cõiter
1 glo. ⁊ doctores ꝙ actiones † sint de iure ciuili, vt not. ⁊ tetigi. s.
ti. pri. l. ex hoc iure. ⁊ pro hoc bene facit. j. de act. ⁊ obli. l. actio-
nũ genera. §. fi. Sz ꝙ sint de iure gentiũ sic pbat. oẽs cõditiones
sunt psonales actiões, vt inst. de act. §. appellamus. ⁊. j. de act. ⁊
obl. l. actionum duo sunt genera: sz cõditiones sunt de iure na-
turali, vt. j. de condi. inde. l. indebiti. ꝙ ius naturale hoc casu su
mit p iure gentiũ, vt inst. de re. di. §. singulorũ. ⁊ no. d. l. indebi-
ti. ergo ⁊c. Itẽ est expressum. j. rerum amo. l. rerum quidẽ. ibi nã
iure gentiũ condici puto vbi de hoc plenissime dixi. ⁊ hic ex cer-
ta scientia repeto. Tertio sic. omne quod cõponitur prius existe
2 bat: qr compositio † est partium prius existentium ordinatio, vt
no. in gl. s. in proemio. in prin. super verbo. cõpositã: cũ ergo hic
dicatur in litera ꝙ actiones cõposite sunt ergo prius existebant
⁊ sic anteꝙ esset ius ciuile ergo de iure gentiũ ⁊ qd hic dicit eas
cõpositas a iure ciuili dic. i. approbatas vel ordinatas. Quar-
to sic obligatio est mater actionis, vt. j. de procurato. l. licet. §. ea
obligatio: sed obligatio est de iure gentiũ, vt. d. l. ex hoc iure. s.
ti. proxi. ergo ⁊ actiones cũ mater ⁊ filia eiusdem cõditionis eẽ
debeant als sequeretur absurdum ꝙ obligationes que sunt de
iuregentiũ essent sine actione ⁊ per consequens inutiles: qr ne-
mo sine actiõe experit, vt. j. de nego. ge. l. si pupilli. §. videamꝰ. ꝙ
autem ex obligationibus iurisgentium ageretur probatur. j. d
pac. l. iuregentiũ. in prin. ⁊ de act. ⁊ obli. l. naturalis. Preterea si
3 dubium † est an sint de iure gentium vel ciuili in dubio denomi
nari debent a iure gentiuz tanꝙ vetustiori. ⁊ digniori. j. finium
regun. l. in finalibus. ⁊. d. §. singulorum. insti. de rerum diuisio-
ne. Item hoc probat tali valido arg. deportatus acquirit post
deportationem ea que sunt iurisgentium nõ iuris ciuilis, vt. j.
de penis. l. quidem. Sed deportatus post deportationem. ex cõ
tractu iurisgentium acquirit sibi obligationem efficacẽ ⁊ actio
nem, vt. j. mã. l. si tibi mãdauero. §. is cuius. ꝙ nõ esset si actio eẽt
de iure ciuili cum ea que sunt iuris ciuilis sibi non querãtur vt
dixi. Contrariũ ꝙ sint de iure ciuili sic probatur. primo per tex.
inst. de act. §. sed iste. ibi ex ciuilibus causis descendunt ⁊. §. alie.
⁊. j. commo. l. in commodata. §. sicut ibi, actionesqz ciuiles. ⁊. C.
de dona. l. cum res. ⁊ not. d. l. ex hoc iure in glo. sed actiones ⁊ p
hoc bene insti. de perpetuis et tempora. actio. in princ. ⁊. §. j. vbi
dicitur eas procedere a legibus senatusconsultis et constitutio
nibus principum que sunt de iure ciuili, vt. s. tit. proximo. l. ius
4 autem ciuile. Item probatur sic nulla res † naturalis regulari-
ter parit actionem nisi in pacto, vt. j. de pac. l. si vnus. §. pactus
ne peteret. sed omnis obligatio de iure gentium est naturalis:
ergo nulla obligatio de iure gentium parit actionez ergo actio
nes non sunt de iure gentium ꝙ autem naturalis obligatio nõ
pariat actionem probatur. j. de regu. iu. l. cum amplius. §. is na
tura. et quod omnis obligatio iurisgentium sit naturalis. pro-
batur. j. de fideiussor. l. fideiussor. §. fideiussor. de sol. l. si is cui. §.
fina. ⁊. l. stichum aut pamphilum. §. naturalis. ⁊. j. de acti. et ob
liga. l. naturales. regulariter enim ex naturali non oritur actio
nisi iuncta ciuili: licet fallat in casibus vt in pacto nudo dotis
⁊ do. sed in illis ⁊ similibus sunt a iure ciuili approbate als nũ
ꝙ parerẽt actionẽ, vt inst. de ob. in princ. ⁊. d. l. naturales. ⁊. d. §.
fideiussor. Item tex. dicit dicto ti. insti. de ob. §. j. ꝙ omnes actio
nes aut sunt ciuiles aut pretorie. ciuiles sunt que sunt lege con
stitute: nec debet exponi id est approbate: quia hoc non fuit in-
tẽtio legislatoris imo ꝙ suum esse habuerint a iure ciuili. ⁊ ideo
statim subijcit. aut certe iure ciuili comprobate. sicut est videre
aliquando ex pacto nudo dari actionem quod est origine de iu-
re gentium ⁊ approbatum est de iure ciuili. imo verius potest di
ci ꝙ talis obligatio naturalis q̃ oritur ex pacto non parit actio
nem. ⁊ ideo dicit. l. ꝙ tales actiones sunt datiue, vt de condit. ex
lege. l. vnica. ⁊ ibi no. Pro ista etiã opinione bene facit. j. de fur.
l. eum qui. §. is qui precario. ibi nulla ciuilis actio. Itez recte in
tuenti textus est clarus in isto. §. ibi tria hec iura nata sunt ⁊c.
5 dicit em̃ nata nõ approbata. Ex quo apparet ꝙ actiões † origi-
nẽ ⁊ natiuitatẽ habuerũt a iure ciuili. Ex quibꝰ videt tolli opi-
nio dñorũ. M. filt. Ja. de ra. ⁊ Pe. Ray. s. ti. pri. l. ex hoc iure. et
allegat qd no. j. de bo. pos. here. pe. l. j. ⁊ multorũ aliorum sequa-
ciũ q dixerũt ꝙ actiones origine sunt de iure gẽtiũ sed rõne for
me ⁊ solẽnitatis seruãde in eis pponẽdis sunt de iure ciuili. quã
opi. tenuere. d. ti. inst. de ob. in prin. Unde do. meus Oldr. tene-
bat opinionẽ gl. ꝙ actiões etiã quo ad natiuitatẽ ⁊ originẽ eẽnt
de iure ciuili p rationes ⁊ iura supradicta. Idez vident sentire
Inno. ⁊ Cõpost. extra de cõsti. c. q̃ in ecclesiarũ. quorũ opinioni
adheret Dy. inst. de act. in prin. ver. quarto restat. vbi de hoc sa
tis p eũ Arch. in rosario. j. d. c. iusgentiũ. Hostien. extra de sum.
tri. c. j. §. hec sancta. ⁊ Azo. in summa. C. si cõtra ius vel vtilita-
tẽ publicã. circa prin. Et ad cõtraria põt rñderi vt in eis not. vel
dic ad. l. indebiti. de cõdi. indebi. ꝙ conditio indebiti naturalis
est id est ab equitate naturali primeua pcedẽs nõ aũt a iure gẽ-
tiũ. Ad. l. rerũ. j. rerũ amota. vbi dr iure gentiũ condici posse dic
ꝙ hoc verũ nõ actionẽ inducendo: sed dominia distinguẽdo: qr
anteꝙ actio esset oportuit dominia esse distincta ꝙ fuit p iusgẽ-
tiũ. frustra em̃ electe actiões nisi dominia forẽt distincta et ideo
dicit iure gentiũ cõdici posse nõ qr iusgentiũ induxerit actionez
ad petendũ sed qr induxit distinctionẽ dominiorũ ex quo post-
ea secuta est actio vel posset intelligere plane literã dñ dicit ma-
ritum cõdicere posse ab eo qui iniuste possidet iure gentium ac
si dicat iusgẽtiũ distinguit iustũ possessorẽ ab iniusto ad aliud
qd dicebatur omne qd cõponit ⁊c. põt haberi duplex respectꝰ.
s. cõponentis ⁊ compositi. cõponẽs em̃ nõ cõponit nisi ex eo qd
est ⁊ sic pcedit arg. qr actiones nõ possunt cõponi nisi ex eo qd
6 est. hoc autẽ verũ est in generalibus † ⁊ corruptibilibus nõ autẽ
in deo cõponente quia ille oĩa ex nihilo creauit. si aũt cõsideret
respectu cõpositi tũc qd componit inquantũ cõponit tunc inci
pit esse qd nõ erat qd sic probat ꝙ ex lege componitur vt ex quo
incipit esse quod non erat: sed oĩs actio ex lege cõponitur ne ex
quo vt ex hoc. §. deinde ergo ⁊c. dicit enim tex. ex his legibus nõ
per has. ll. ⁊ ibi nata sunt ⁊c. cui verbo nõ potest responderi fm
Bermundũ. vel dic ꝙ primo fuit lex. xij. tabularũ ⁊ ex his ortũ
habuerunt ius ciuile ⁊ actiones. ⁊ sic patet ꝙ ex iure ciuili tãꝙ
ex materia ortũ habuerunt actiones. ad alia cum dicebatur qd
7 obligatio q̃ est mater † actionis est de iure gentium ergo ⁊ actio
dicendum quod nõ est verũ qr naturalis obligatio nõ parit re
gulariter actionẽ lz qñqz pariat in pacto nudo, vt. d. l. iure gen-
tiũ in pñ. j. de pac. nec enim possumus dicere quin fuerint pacta
ante vestimenta. sed hodie sunt pacta vna cum vestimentis ⁊ di
cuntur pacta vestita vnde generatio vestimentorum ex quibus
oriuntur actiones non est attribuenda iuri gentiũ sed iuri ciui
li. Ad aliud qd dicebatur in dubio attribuendum iuri gentiuz
sicut vetustiori dicendum qd hic non est dubiũ, vt ex superiori-
bus ptz. ad aliud quo dicebatur qd obligationes sine actione
fuissent iure gentium inutiles dicendum qd tũc manu regia fie-
bat executio nõ virtute actionis, vt. s. e. l. in prin. nõ obstãt. l. na
turales. de act. ⁊ ob. ⁊. l. iure gentium. in princi. j. de penis qr qd
ibi cõpetat actio ex obligatione naturali non est virtute solius
vinculi naturalis sed per adiunctionẽ ciuilis vinculi vt inst. de
ob. §. j. vel si dicamus ex vinculo naturali actionem competere:
nõ propterea sequitur actionem de iure gentium fuisse. non ob.
vltimum ar. de deportato qr dici potest qd cum deportatus que
rat sibi obligationem per consequens querit etiã actionẽ tãꝙ
eius seqlã ar. j. de insti. l. cuicunqz. §. si ei quẽ. Old. ⁊ Cy. de hoc
etiã no. vt dixi. C. de precibus impe. offeren. l. quoties. distinctio
quã facit gl. j. de ver. sig. l. creditores inter cõtractus iurisgentiũ
⁊ iuris ciuilis reprobatur per dictã. l. actionũ genera. de acti. et
ob. vltimo no. ex verbis illis ne populis prout vellet instituerat
qd in iudicijs instituendis nõ proprium alicuius arbitriuz dz
attendi sed iuris forma ⁊ authoritas magistratuum iudicijs
presidentium. Jac.

1 ☞ Ex dolo regulariter quis non consequitur premium fallit
vt ibi.

Postea cum appius. Ibi ius ciuile fla-
uiũ. Facit ad id qd
dixi. s. ea. l. in prin. Itẽ opp. glos. qd iste Gneus flauius ex dolo
1 cõsecutus fuit premiũ. Sed dic qd regulare est qd ex dolo † non
cõsequat quis premiũ, vt. C. de leg. l. si legatarius. Fallit qñ ali
quis magnũ bonũ occultũ i lucẽ publicã deducit vt hic ⁊. C. ex
qui. cau. serui pro proemio accipiunt libertatẽ p totum vel ali-
ter solu. vt in gl. qd populus nesciebat eum furatum fuisse et sic
remanet regula firma. ⁊ ad. l. titio rñ. vt ibi no. Jac. de bel.

1 ☞ Pars expulsa de ciuitate nõ pdit ptãtẽ legis cõdende vel
statutorum quam habebat anteꝙ expelleretur ⁊ ideo ⁊c.

Unde cum esset in ciuitate. Colli-
git Ja
1 co. de are. qd partes † expulse de ciuitatibus nõ perdant legiti-
mã potestatẽ quam habebãt anteꝙ expellerentur vel recederẽt
⁊ ideo possunt sibi eligere potestatem ⁊ statuta facere vt ⁊. j. co.
§. hisdem temporibus. Nam hic dicitur qd plebs recessit a pa-
tribus ⁊ constituerunt sibi leges que plebiscita vocantur. Jac.

De hoc satis dixi.j.de capti.et postli.reuer.l.si quis ingenuam.§.ciuilibus distinctionibus.

1 ¶ Uniuersitas non potest de facili consentire.et facit q presidentes vniuersitatis possunt iurare de calumnia.

1 **Deinde quia difficile.** Glo.colligit vni a uersitatem† nō de facili consentire[a] quia so.et dic vt no.j.de dolo.l.sed si ex dolo.§.j.et de regu.iur.l.aliud.§.refertur.Jac.de bel.Et facit quod presidentes vniuersitati possint iurare de calūnia pro hoc.C.de iura.calum.l.ij.§.quod obseruari.

a ¶ Uniuersitatem non de facili cōsentire. Adde glos.et doct.in.c.cum omnes.de cōstit.et in.c.j.de reb.ec.nō alie.in.vj.Bal.in authē.hoc ius porrectum.de sac.san.eccl.et in.l.non ambigit.et ibi Ange.de leg.Ale.in.l.suū.§.hodie.ff.de pact.Bal.in.l.j.qō.v.de offi.cōsu.Bar.in.l.oēs populi.ꝯ.de iusti.et iure.Ale.consil.xlij.iiij.parte.

1 ¶ Negotia magis cōmode expediuntur p vnū q per plures.

Nouissime. Ibi per partes.l.paulatim.Jacob.Et not.qd dicit glo.cōmodius regi et ne 1 gotia† expediri per vnū q per plures.de hoc pulchre dixi.ꝯ.in proemio.§.discipuli igitur.in magna additione versi.verum qr in vnitate.

1 ¶ Iste.§.solet allegari per aduocatos quando petunt executionem alicuius sententie.

2 Parum est aliquem esse missum in possessionem nisi missus defendatur.

Post originem. Hic est secunda pars principalis huius.l.in qua tractat de secunda parte rub.s.de origine magistratuum. ¶ Ibi.effectus rei id est iuris executio.Jac. ¶ Ibi.parū est em̄ ius in ciui 1 tate esse.No.hunc tex.qui sepe allegatur p aduocatos† quādo petunt executionem vel aliquid aliud a magistratibus.Et con cor.extra de elec.c.vbi periculū.§.preterea.de statu regula.c.vnico.§.et quoniam.lib.vj.et sic dicitur parum esse quē mitti in pos 2 sessionem† nisi missus defenderetur,vt.j.ne vis fiat ei qui in pos.missus est.l.j.§.j.et parū pdesset ferre sententias nisi esset q executioni eas mandaret,vt no.per Azo.in summa.C.de execu.rei iudica.in principio.et pro hoc.iij.qō.j.c.ij.§.j.et.c.vlti.et durum et graue est prouinciam esse sine rectore.in aut.de manda.prin.circa prin. ¶ Ibi qd constare.ponitur q pro qr.et constare est vna pars,lz quidā habeant scriptū per duas partes et male.Jaco.

1 ¶ Iste.§.facit ad statutum q quis nō possit torqueri sine cōsilio antianorum.

2 Magistratus qui nō habet merum imperiū potest habere carcerem.regulariter contra.

3 Stationarij siue liminarche nō possunt in carcerē mittere lz ꝛc.

Exactis. Ibi puocatio id est appellatio. ¶ Ibi.i iussu populi.Facit pro statuto qd est in multis 1 ciuitatibus q quis nō possit† torqueri sine consilio antianorū et pro hoc.j.eo.§.deinde cū esset. ¶ Ibi.in vincula publica.id est in carcere.Et sic no.qd potest habere carcerez etiā ille magistra 2 tus qui† non habet merum imperium.regulariter videtur contrarium,vt.j.de iuri.om.iud.l.iij.vbi de hoc dixi.et forte consul merum habebat imperium:lz ab eo posset appellari,vt dixi.j. 3 de offi.consu.super rubrica.Et stationarij† siue liminarche qui idem sunt,vt no.C.de accusa.l.si quis se iniuriam.licet aliquam iurisdictionem habere videantur tamen in carcerem mittere nō possunt,vt.C.de curiosis et stationa.l.j.in fin.lib.xij.et de cohortali.l.j.eod.lib.nisi forte ad tempus vt superiori remittant,vt in aut.de defen.ci.§.et audient.col.iij.et.j.de offic.proconsu.et leg.l.somnient Oldr.et Jac.et de hoc dixi.C.de offi.eius qui vicem alterius iud.obt.l.fi.in fi.

Hisdem temporibus. Not.glo.hic positaꝫ que incipit,hic signatur contra quem multum facit,p concordandis textibus qui diuersificant in quantitate vel tempore,ad qd vide qd notaui.C.de vete.iur.enu.l.j.circa prin.et.ꝯ.in proemio.§.j.

1 ¶ Amor inhonestus mulierum facit homines committere omne nephas.

2 Ex conuersatione mulierū cepit idola adorari vnde dicitur q vinū et mulieres faciunt apostatare sapientes.

Et cum placuisset. ¶ Ibi,cōstituti,ad supplendam legem.xij.tabu. Ibi verginius.miles quidam. ¶ Ibi,ac nephas miscuisse.no. 1 qd amor† inhonestus mulierū facit homines omne nephas cōmittere.et ideo dicitur nihil est furore amoris vehementius in aut.quib.mod.natu.effi.legi.§.illud.et ibi in glo.et Salomon ex 2 conuersatione† mulierū cepit idola adorare.iij.reg.c.xj.et.xxxij.q.iiij.c.salomon.vnde dicit vinū et mulieres faciunt apostatare sapientes.Eccle.xix. ¶ Ibi,madens scꝫ.id est madefact⁹. ¶ Ibi statum suum recepit.tunc enim reintegrata fuit reuocata plebe populi consensu.Jac.

1 ¶ Officiales ciuitatis debent eligi partim ex nobilib⁹ et plures et partim ex plebeis.

2 Aliquot anni aliquando dicuntur centum aliquādo.xvij.quādoqꝫ pauciores.

Deinde cum post. Ibi,late sunt.id est allegate vel inducte.cā autez contentionis inter plebem et patres erat super consulibus creādis,vt sequitur et.ꝯ.eo.§.exactis secundo.et hoc tempore iā ema 1 nauerat.l.xij.tab. ¶ Ibi,ex vtroqꝫ corpore,no.qd officiales† ciuitatum partim debent eligi ex popularibus et partim ex nobilibus:sed ex nobilibus plures.Jacob.Item collige ex gl.qd ali 2 quot† anni dicuntur centum,xvij.quandoqꝫ ad pauciores videtur referri.j.§.proximo.ibi,post aliquot deinde annos.Ber.autem sentit q aliquot anni dicantur duo.extra de censibus.c.cū canonici.in gloss.videtur et vide in alphabeto dictione aliquot ennis.

Et quia magistratibus. ¶ Opp.gl.et non soluit de.l.de more deferre.et extra de off.dele.c.consuluit.Sol.fm Ja.de bel.q hic in ordinarijs.ibi,in delegatis.vel dic qd est incōueniens vt hic:vz tamen sententia si ea hora iudicauerit.argu.j.qñ app.fit.l.j.§.biduū.et.d.l.more.et.C.de transl.l.non minorem.vbi de hoc no.et dixi.vel dic vt no.in.§.sedebunt.in aut.de iudi.vel dic qd olim fuit inconueniens vt hic:hodie non vt ibi.vl hic loquitur de maximis magistratibus,vbi s:sec⁹ in alijs vt subijcit.et hec placet Jac.de bel.

1 ¶ Crimen falsi an sit publicum.

Capta deinde sardinia. Nomlat multas pnincias imperio subiugatas.Alie habentur.C.de off.prefe.pret.l.in nomine domini. ¶ Ibi,de falso,no.cōtra.Pla.qui dicebat crimē 1 † falsi non esse publicum nisi in testamento falso,vt no.j.de publi.iud.l.j.Jac.

Diuus deinde augustus. Ibi,sexdecim ptores computatis predictis duodecim qd ptz:qr.j.statim dicit.xviij.pretores in vrbe.ius dixisse et facit ad id quod no.ꝯ.ti.prox.l.manumissiones.circa fi.ver.item opponitur glos. ¶ Ibi,non sunt magistratus.no.qd officiales qui constituuntur extra ordinem causa publice vtilitatis non sunt magistrat⁹ sicut dr hic de prefectis vigilum et annone.

1 ¶ Quando in vna parentela sunt sapientes vel nobiles eorum successores illis assimilantur.

Juris ciuilis. Hic est tertia pars pncipalis huius.l.vbi tractatur de tertia parte rubrice. ¶ Ibi,appius claudius eiusdē generis.not.arg.quod 1 ex quo in vna† parentela sunt sapientes vel nobiles successores eorum illis assimilant.et pro hoc.C.de vet.iur.enu.l.ij.§.que oia ibi antiqua stirpe ꝛc.et ibi de hoc dixi.et.j.de edil.edic.l.qd si nolit.§.qui mācipia.ibi videas.vel posset dici qd hic fuit eiusdē generis nō per parentelā sed per scientiā.vt.j.eo.§.post hos fuerūt publius.Ibi,ab his profecti sunt ꝛc.Ibi,missus legatus not.magnam prudentiam et circumspectionem huius legati.

1 ¶ Doctor appellatur pater vnde versus:est pater hic cura pater est ꝛc.

Deinde sextus. Ibi,plurimi filij ei⁹.id est scholares siue discipuli.doctor eniz 1 appellat pater:† vnde versus.Est pater hic cura pater est aliꝰ genitura.Est pater etate pater hic vocatur honore.In gl.ꝯ.eo.§.fuit.in fi.Sed sol.vt ibi:quia ille greco nomine appellat⁹ fuit sophie iste latino sapiens vt in litera ptz.Jac.

1 ¶ Fabula est impossibiliū et incredibiliū poetica narratio.

2 Historia est antiquitatis vera narratio.

3 Eloquentia an preferatur iuris scientie.

4 Sciētia sine eloquētia est sicut gladius in manu paralitici et eloquētia sine sciētia sicut gladius in manu furiosi fm Tullium.

Post hos

Post hos fuerunt. ¶ Ibi, historiam composuit. historia differt a
1 fabula: quia fabula† est impossibilium ꝛ incredibilium poeti-
2 ca narratio. †historia est antiqtatis vera narratio. ¶ Ibi, plus eloquentie. iste puertit ordinē: qꝛ prius animas postea linguas oportet fieri eruditas, vt. s. in proemio. §. illud vero. in fi. Jaco.
3 Sed quid sit melius vtrū eloquentia† an iuris scientia? dic ꝙ iuris scientia equiparatur auro: eloquentia argento. xxxvij. distin. c. legimus. ꝛ de eloquētia vtrum bonum an malum attulerit reipublice vide plene per Tullium primo rhetoricorum vbi
4 dicit ꝙ† sciētia sine eloquētia est sicut gladius in manu paralitici: ꝛ eloquentia sine scientia sicut gladius in manu furiosi. vide quod dixi. C. de veter. iur. enucle. l. ij. §. que omnia. ꝛ ad hoc. j. eod. §. ex his trebatius.

1 ¶ Jureconsulti ꝛ viri prudentes debent esse familiares principum ꝛ dominorum.

Seruius autem. Ibi, turpe esse patritio. ¶ Not. pulchrū text. cum quo concordat extra de conuersio. coniuga. c. cum sis preditus. ¶ Ibi, pro rostris posuit. hoc expone, vt. s. ea. l. §. exactis. j. ver. postea ne diutius. ¶ Ibi, is fuit Cesaris familiarissim⁹. no. qd
1 iureconsulti† ꝛ viri prudentes debent esse familiares principis ꝛ aliorum dominantiū. pro hoc. j. eo. §. post hunc. Ibi, hic etiā nerua. sic ꝛ alias imperator vocat prefectum vrbis amicū suū. j. de offi. prefe. vigi. l. fi.

Fuit eodem. Ibi, consulatum offerret. Not. qd iste nolens plus ascendere in honorem recusauit cōsulatum sibi oblatum. Pro hoc. C. de episc. ꝛ cler. l. si quemꝗ. Ibi, trebatio: eloquentior. Not. de eloquentia de qua dixi. s. eo. §. post hos fuerunt publius.

Post hunc. Ibi, quo suffectus fieret. No. qd iste repudiauit consulatum qꝛ supponebat alterius loco. ¶ Ibi rome sex mensibus. No. pulchrā dispensationem temporis ꝛ de sciētia ꝛ quare homines addiscūt sciētiā vide pulchra. xxxvij. di. c. nonne. ꝛ. c. sequenti. ꝛ ibi plene per Archi. in rosario. ꝛ vide etiam pulchra de scientijs in legēda beate Catherine in legendis sanctorum.

1 ¶ Grandis natu dicitur qui attigit quinquaginta annos.
2 Doctores a scholaribus sunt sustentandi.
3 Doctor potest collectam remittere scholaribus vt libēti⁹ scholas intrent.

1 **Primus diuus.** Ibi, iam grandis natu. Not. dici grandē natu† qui est fere quinquaginta annorum. ꝛ vide in alphabeto. ¶ Ibi, a suis au
2 ditoribus sustentatus est. No. qd doctores[a] debent† sustentari a scholaribus suis. Ad illa etiam tenētur scholares doctorib⁹ que dixi. s. in proemio. §. quibus si se imbuerint in fin. ꝛ vide qd
3 dixi. s. tit. proxi. l. j. §. ius naturale. Potest etiam doctor† remittere collectam scholaribus vt libentius intrent scholas ei⁹. no. per Archi. xviij. di. de eulogijs. quod. c. cōmuniter male allegatur in glo. quia allegatur. xxiij. di.

1 ¶ In compositione legum multa sunt considerāda. nota dictum Esaie.
2 Leges iuste obligant in foro cōscientie. nota illud puerb. viij. c.
3 Leges sunt facte a deo ꝛ eorum derogationes a diabolo.
4 Tribus concurrentibus leges dicuntur iuste alias non dicuntur proprie leges.
5 An leges humane sint deriuate a lege diuina ꝛ an sint illi contrarie.
6 Lex humana constituta fuit ad finem pacis conseruande. ꝛ ad istum finem facta fuit etiam lex diuina.
7 Nota pro obseruatione legum quod dicitur de mathatia duce machabeorum.
8 Quid fecerit licurgus vt leges obseruarentur in ciuitate.
9 Leges fuerunt licurgi atheniensis. nota dictum Aug. ꝛ Tho. de aquino.
10 Anacharius comparabat leges araneis secundum vale. maximum. vide rationem.
11 Scriptura an sit de substantia legis. ꝛ quid sit lex. ꝛ nu. 12.
13 An per leges quis cogatur facere bonum ꝛ an debeant fieri de raro contingentibus.
14 Que sit differentia inter legem generalem ꝛ regulas iuris.
15 Quando sit procedendū de similibus ad similia. ꝛ quando pcedat argumentum a simili.
16 Scholaris existens in studio et non studēs an ex priuilegio percipiat fructus prebende.
17 Et posteriores leges corrigant priores an idem sit in statutis.
18 Princeps an teneatur seruare leges quas fecit sm opinionem theologorum ꝛc.
19 An lex tollatur per consuetudinem vel per duas sententias.
20 Si reperiatur simile legis ꝛ simile consuetudinis quid seruandum.
21 Quid sit cōsuetudo quomodo inducatur ꝛ ex quibus actibus.
22 Una sententia pape vel imperatoris an sufficiat ad faciendum consuetudinem.
23 Ex sententijs non mandatis executioni an inducat cōsuetudo.
24 Quid si est pronunciatum quandoꝗ pro consuetudine quandoꝗ contra.
25 An consuetudo debeat esse prescripta ꝛ an habeat causam continuam.
26 Consuetudo debet esse rationabilis ꝛ non contrarians iuri diuino vel naturali.
27 Unde dicatur consuetudo ꝛ vnde habuerit originem.
28 Quomodo ꝛ quid debeant deponere testes ad probanduꝫ consuetudinem.
29 An consuetudo liget furiosos infantes mulieres forenses peregrinos ꝛc.
30 An valeat consuetudo ꝙ creditor possit capere vel pignorare debitorem ꝛc.
31 Ecclesie prouincie an teneantur sequi consuetudinē ecclesie metropolitane.
32 Recipiens pedagiū ex priuilegio de omnibus enimalibus an poterit recipere de hominibus gallinis vel anseribus.
33 An dictio nisi ponat vide questionem.
34 Multis modis dicitur consuetudo. ꝛ que consuetudo sit seruāda. ꝛ qualiter probetur.
35 An scriptura sit de esse legis. ꝛ non scriptura de esse consuetudinis. ꝛ an. l. interpretetur per consuetudinem.

¶ De legibus ꝛ senatusconsultis ꝛ longa consuetudine. Rubrica.

Super rubrica. Ista rubrica est partita. C. in tribus titulis de quib⁹ vide per Azo. in summa cuiuslibet titulorum de omnibus partibus rubrice habetur in summa pandectarum hoc co. tit. Et potest continuari. s. de orig. iur. dixit hic de ipsis iuribus ꝛ in hoc tit. agitur de legibus quomodo fiant, vt. j. eo. l. j. de earum potestate. j. e. l. legis mutus. de earum interpretatione. j. eo. l. si de interpretatione. Et est aduertendum ꝙ in
1 constructiōe legis† multa debent considerari, scilicet ꝙ sit equa ꝛ iusta ꝛc. ꝛ ideo scribitur Esaie. x. Qui condtis leges iniquas a ꝛ scribentes iniustitiam scripserunt vt opprimerent in iudicio pauperes ꝛ vim facerent cause humilium populi mei vt essent vidue preda eorum ꝛ pupillos diriperent. hec ꝛ alia sunt consideranda in legis constructione ea autem cōdita non est de lege disputandū sed secundū eā iudicandum, vt in decretis. iiij. di. c. erit autem lex. nam seruanda est lex: licet perꝗ dura. vt. j. qui et a quibus. l. prosperit. nulla enim lex satis cōmoda omnibus est sed horreo ne hoc ex defectu rerum quas cupimus que magis nos capiunt ꝙ nos illas. Sed quero vtrum leges humane im-
2 ponant homini necessitatem in foro† conscientie? dicenduꝫ sm Tho. de aquino. j. scde questio. cxcvj. ꝙ quando leges sunt iuste habent vim obligandi in foro consciētie a lege eterna a qua deriuantur, iuxta illud prouerbiorum. viij. per me reges regnant ꝛ legum conditores iusta decernunt. quod positū est. C. de summa trinita. l. inter claras. vltra princip. ꝛ pro hoc facit quod dicitur ꝙ fuerunt per ora principum diuinitus promulgata. C. de prescrip. long. temp. l. fi. vbi de hoc dixi. x. dist. constitutiones et ibi in glo. ꝛ per Archidia. ꝛ. j. eo. l. ij. ꝛ ibi in glo. ꝛ alias dicit le
3 ges† facte sunt a deo ꝛ derogationes legum a diabolo. xxxv. di. c. sexto die. ꝛ de hoc dixi. C. de legi. l. leges sacratissime. deus enim est a quo legum latores proferendi leges licentiam acceperunt in auf. vt ij qui oblig. se habere perhibent res minorū circa prin
4 ci. Est autem sciendum quod leges† dicuntur iuste tripliciter. primo ex fine, scilicet quando ordinantur ad bonuꝫ commune. Secūdo ex authoritate cōdentis, scilicet quando nō excedit potestatem suam in lege condenda. Tertio ex forma, scilicet quando secūdū equalitatem proportionis subditis imponit ad bonum cōmune. ꝛ hec tria simul concurrentia faciūt legem iustā. ꝛ econtra istis deficientibus non est lex proprie sed violentia: et tunc non obligat in foro conscientie nisi forte ob vitanduꝫ scādalum vel seditionem: quo casu tenetur homo iuri suo cedere. Matth. v. qui angariauerit te mille passus ꝛc. vt dixi. s. de iu-

a ¶ Doctores. Adde Bal. in l. j. C. de legi. Bart. in. l. j. §. diuus. de var. ꝛ extra. cogn. Alex. Bar. in l. iulia. §. eum quoꝗ. ff. ex q. cau. maio. et ita. d. Berth. in suo repert. in vers. doctor pro anno.

sti.z iur.l.vt vim.Et hec intelligunt̃ de lege lata a principe vel populo catholico z fideli z hec notant̃ p dictuz fratrẽ Thomã
5 vbi.s.Sed non videtur q leges humane† deriuate sint a lege diuina:nam lex humana quedã dimittit impunita q̃ punit lex diuina.nã lex humana nõ punit peccatũ solius cogitatiõis,vt.j.de penis.l.cogitationis.lex autẽ diuina sic.nã qui viderit mulierẽ ad concupiscendũ eã statim mechatus est eam in corde suo.Mat.vj.z.xxxij.q.v.c.sicut enim.vnde Augu.lib.i.de libero arbitrio dicit:lex illa que regendis ciuitatibus fertur multa concedit atq3 impunita relinquit q̃ p diuinã puidentiã iudicãtur.Dicendum q lex humana a diuina deriuatur nec ẽ ei cõtraria.vnde Augustinus eodem libro de libero arbitrio in temporali lege nihil est iustum atq3 legitimũ q non ab eterna lege homines sibi deriuauerint.Et ad tollendum contraria supponenda
6 sunt duo.primũ q finis quem intendit lex humana† est pax humani generis ad inuicẽ.iiij.di.c.facte sunt autem leges.finis etiã legis diuine est pacificatio humani generis quo ad deum.Secundum est q lex humana non attingit ad perfectionem legis diuine,sed respectu eius est imperfecta.z ex his patet sol.ad obiecta.lex eñ humana nõ punit nisi ea que cõtrariantur fini suo id est paci conseruande inter hoies:z ideo quedã relinquit impunita que punit lex diuina quia contrariantur fini suo id est paci hominum cũ deo z ideo non sequitur q sit contraria sibi,sed qd est imperfecta respectu diuine legis q̃ iudicat solum de his que spectant ad suum finem.s.de temporalibus non aũt de his q̃ principaliter spectant ad deũ id est de spiritualibus.est etiã attendendũ q tãta fuit cura antiquis legumlatoribus q leges inuiolabiter seruarentur q preeligebãt diuersis penis affici q̃ le
7 ges eorũ violare.vnde† habetur de machatia duce machabeorum.j.machabeorum.ij.c.z pro hoc machabeorũ.ij.c.xiij.q propter obseruantiam legis diuine maluit vesci herbis q̃ idolatria inquinari.z tempore mortis dixit filijs:ego viam decretam proficiscor commendo vobis patrias leges vt pro eis grata mente moriamini.nã corpora mortalia sunt facta vero monimẽta im mortalitatis ordine consequunt̃.z Augustinus secundo de ci
8 uitate dei dicit de quodã Licurgo† q ipse statuit quasdã leges quas.j.subijciam.z obligauit ciuitatẽ iuramẽto q nihil in eis mutarẽt ante reuersionẽ suam fingens se velle pficisci ad oraculũ delphicũ z iuit in cretam ibiq3 exiliũ peregit vt eius leges seruarent,moriensq3 ossa sua in mare precepit pijci ne si reperirentur illi de ciuitate soluerent iuramentũ z estimarent se absolu
9 tos.¶† Leges autem ipsius Licurgi fuerunt vt narrat idem Augustinus z sanctus Tho.in libro de regimine dñorum.c.j.vbi agit de iustitia,z multa alia pulchra ibi ponit de leguz obseruãtia.Prima lege populũ in obsequio principum principes vero ad iustitiam informauit.Secũda lege parcimoniaz oibus suasit existimãs laborẽ militie assidua frugalitatis consuetudine faciliorem.Tertia oĩa z singula emi nõ pecunia sed cõmutatione mercium iussit,vt habetur etiã.j.de contrahen.empti.l.j.Quarta auri z argenti vsum velut oĩm scelerum materiam sustulit.Quita administrationẽ reipublice per ordinem diuisit.regibus potestatem bellorũ.magistratibus iudicia.senatui annuas sanctiões custodiã legũ populo z creãdi quos vellet magistratus potestatẽ permisit.Sexta fundos oẽs equaliter diuisit vt equa patrimonia neminẽ alijs potentiorem redderẽt.Septima cõuiuari omnes publice iussit ne cuius diuitie vel luxurie in occulto essent.Octaua iuuenibus non amplius vna veste vti toto anno permisit.Nona iuuenculos pueros pauperes nõ in forum sed in agrum deduci iussit vt primos annos nõ in luxu sed in opere agerent.Decima statuit virgines sine dote nubere.Undecima iussit vt vxores eligerentur nõ pecunia sed virtute z castitate.Duodecima maximum honorem non diuitum nec potentum sed pro gradu etatis seniũ esse voluit.Nihil autẽ vlla lege predictarũ in alios ipse statuit cuius non ipse primuz documentũ daret vt ibidem dicit̃.Nũc autẽ legislatores multi nõ solũ obseruant leges quas cogunt inferiores seruare:ideo Va
10 lerius maximus.lib.viij.ait q subtiliter Anacharius† leges telis aranearum cõparabat.nam vt illas infirmiora aĩalia retinere vt muscas valentiora transmittere dicebat his itaq3 humiles z pauperes constringi diuites vero z potentes non alligari dicebat propterea suas leges antiqui voluerũt esse iustas.Fuit enim generale edictũ apud antiquos nihil expedire quod non
11 esset iustum z honestum.An scriptura† sit de substantia legis not.per Cyn.C.eod.§.de legibus.l.j.z dixi.j.eod.l.de quibus.et vide alia circa leges que ibi dixi super rubrica.C.eo.Ultimo in quadã mea chronica lib.secundo.parte quarta de inuentione z commendatione legis sic scriptum inueni.Ueneratione ampliori colendos puto viros illos acutissimis ingenijs preditos qui vtcunq3 ratiocinando inuestigare conati quid in rerum natura latitaret,quid ve in moribus appetendum atq3 fugiendũ

a ¶An lazarus.Adde Ang.i l.si marito.j.sol.mat.Bar.in.l.seruus effectus.de acti.z obl.Bal.in.l.ex his.z ibi gl.z Bar.j.e.per Bar.in.l.naz ad ea.j.e.Jo.de imo.z alex.in.d.l.si marito.Jo.an.z canoniste i.c.fraternitatis.de frigi.z malefi.

esset quid ipsis ratiocinandi regulis certa connexione traheretur.aut quid non esset consequẽs vel potius repugnaret licet humanitus impediti in multis errauerint inter cetera tamẽ ad iuti diuinitus leges temperatissimas inuenerunt que quibuslibet eodem ore loquentes homines ad fidei obseruationem constringerent eorumq3 immoderatos impetus cohiberent vt proinde humane societatis consiliatio tuta pacis tranquillitate sub iustitie custodia letaretur lex humana equitatis interpres est vtpote cui equitatis z iustitie voluntas innotuit.vnde ipsaz omnium rerum diuinarum z humanarum compotem dicimus
12 que dei inuentio est z donum lex† autem est donũ dei equitatis forma norma iustitie diuine volũtatis imago salutis custodia vnio z consolidatio populorum regula officiorũ exterminatio vitiorũ violentie z totius iniurie pena z vide in alphabeto dictione lex.Et quasi omnes leges huius ti.alibi non reperiũtur alie diffinitiones.l.ponuntur.j.eo.l.j.Et an delictum ignorantia commissum puniatur.Et si quis percussit mulierẽ pregnantẽ ita q fecit abortiuum an teneatur de homicidio.Et qd mulieres z artiste z laici repellantur a condendis legibus z statutis.Et an scriptura sit de esse legis de duplici iustitia ciuili z naturali.j.eo.l.nam z Demosthenes.Et an per leges cogatur quis
13 facere bonũ.An leges† fieri debeant de raro contingentibus,
a j.eo.l.iura z duabus.ll.sequentibus.Et an Lazarus[a] dum resurrexit ruperit testamentũ per eũ factum z recuperauerit hereditatẽ z bona per eũ relicta.Et an recuperauerit vxorem quam habebat.Qd bone mulieres sunt rare.Quando aliquid dicat̃ fieri frequẽter.j.eo.l.nã ad ea.Et de significato huius dictionis frequẽter,z dictionis raro,de virtute legis.j.eo.l.legis virtus.Et an aduocati z partes debeant interesse qñ aliquis torquet̃.
14 Que sit differentia† inter legẽ generalem z regulas iuris.j.eod.l.iura constitui.de sanatu z senatoribus vide pulchre.j.eo.l.nõ ambigitur.Et an romana ecclesia habeat senatũ.Et si senatores eligantur duo vel vnus tantum,an possint legem condere.z quomodo intelligatur q ius vniuersitatis remanet in vno.z an hec lex hodie sit correcta.Et an reges z principes possint sine licentia principis leges cõdere.Et si aliquid sit commissum arbitrio potentis z antianorũ z potens cum vno ex antianis concordet in vno z omnes alij antiani in alio quorum arbitrio
15 stari debeat.Quando procedendum† est de similibus ad similia.j.eo.l.neq3 leges.z.l.non possunt.Et plene de argumento a simili quando procedat vel nõ.Et a quo magis sit arguenduz,vtrum a simili legis vel consuetudinis.Et an in maleficijs vel statutis procedatur de similibus ad similia.Et quãdo dubitatio oritur super legibus quid faciendũ.An illud qd inductũ est cõtra rationẽ porrigat̃ ad similia.j.e.l.qd vero contra rationẽ.Et an.l.si qs seruo.C.de fur.locũ habeat in filio.Et si maritus ex forma statuti lucretur quartã dotis,an in ea imputẽtur legata ipsi marito ab vxore.Et an cõstitutio pape pducatur ad casus vbi est eadẽ ratio.An exceptiones vitient regulã vel eã cõfirmẽt.j.e.l.in his.Et an pducãt regulã ad alios casus.Et si ex statuto vel cõsuetudine possit dãnari absens de crimine capitali,an interueniat pcurator.Qd sit ius singulare.j.l.ius singulare.Quid est scire leges.j.e.l.scire.Et de significato huius verbi scire:z an scire z vehementer opinari sit idem.Et an dicamus scire qd ab his audimus.Et qualiter scholares studere debeãt z sufficiat allegare titulũ sine lege:z an potius debeat stari verbis q̃ sentẽtie.q interpretatio fieri dz in benigniorẽ partẽ.j.eo.benignius.Et an filij naturales p subsequẽs matrimoniũ legitimentur inuiti.z an nepotes mortuo patre legitiment̃ p subse
16 quẽs matrimoniũ.An scholaris† existens in studio z non studẽs percipiat ex priuilegio fructus prebende.j.eo.l.in ambigua.q in legibus omniũ nõ possit ratio reddi.z quare.j.e.l.nõ oim.z.l.sequenti.z que sit ratio q tutorẽ habenti nõ potest dari tutor sed curator.Cũ lex concedit in preteritum in futurũ prohibet.z alias punit in preteritum zc.j.eod.l.cũ lex.q minime sint mutãda que per cõsuetudinẽ sunt interpretata.z de legũ interpretatione.j.eo.l.minime.Inciuile est respondere prius q̃ intelligatur.j.eo.l.inciuile.qd fauore alicuius est introductũ nõ dz conuerti ad eius lesionẽ plene.j.eo.l.nulla.Et facit si maritus legauit vxori vsumfructũ fundi vel castri z si fructus nõ attingerent ad centũ flo.quod deberẽt suppleri per heredes:an si excedant centum flo.vxor teneatur heredibus restituere.Et si aliqs impetrauit priuilegium qd pensio eius domus non taxetur in loco vbi est consuetudo q taxentur pensiones domus z ipse inhabitet domum alienam,an debeat taxari.Et si statutuz est in studio q scholares sint ciues an teneantur ad onera.Quod po
17 steriores† leges regulariter corrigãt priores.j.eo.l.nõ est nouũ.Et an idem in statutis.z an in vna cõpilatione statutorũ simul approbata sit dare prius vel posterius.Et facit q si statuto caueat q dãna data de nocte emendẽtur p custodes,z alio statuto

caueatur

caueat ꝙ emendent p̄ oēs de ciuitate: vtrū scd̄m restringatur p primū solū ad custodes. Et qđ dicat nouū feudū vel vetus: ⁊ an dicat vetus illud de quo apparent due inuestiture. Quid dicatur fieri cōtra. l. ⁊ quid in fraudē. l. j. e. l. cōtra legem. ⁊ de multis modis quib⁹ fit fraus legi. ⁊ qñ dicat quis legē transgressor. ⁊ qñ derogatur vel abrogatur legi. ⁊ facit ꝙ fraus sit de nomine ad nomen: puta florētini ex pacto non debebāt mittere gētes in territorio pisano nisi ambasiatores: miserūt gētes armatas qb⁹ imposuerūt nomē ambasiatorū. certe fraus est. Idem: de tpe ad tps, vt si sciēs ordinatū esse bladū debere vendi viliori ptio vēdidit ignoranti ptio maiori. ⁊ qñ sit stādū verbis. l. ⁊ qñ sententie. Qđ pnceps ⁊ papa: sint legib⁹ soluti. j. e. l. princeps. et an inferiores possint leges transgredi ⁊ maxime rex Francie. ⁊ an priuilegiū mariti trāseat ad vxorē. ⁊ an princeps teneat seruare leges quas fecit fm opinionē theologor ⁊ philosophor. vtiles remissiōes in materia cōsuetudinis. j. e. l. de quib⁹. in princip. ⁊ an cōsuetudo excuset in delictis dixi. C. de epi. au. l. iij. ꝙ lōgingtas tpis in cōsuetudine multū operetur eadē. l. vltra princi. in collectione notabiliū. ⁊ ꝙ procedentia a paribus causis parē habēt effectū. ⁊ qđ non refert declaret quis volūtatem verbis an factis. et qđ plus est aliquid fieri facto ꝙ verbo. ⁊ ꝙ quis ipso facto renūciat iuri suo. ⁊ an per dessuetudinē lex tollat. et an liber vsus feudorum sit liber iuris ciuilis. an habens manum debilitatā succedat in feudū. ⁊ an hermaphrauditus. ⁊ an monach⁹ ⁊ canonicus regularis. ⁊ an filius succedat matri in feudū sicut patri. ⁊ quod debeat prius seruari vtrū simile consuetudinis loci an consuetudo romane ciuitatis. ⁊ vtruʒ primo ciuitatis: an prouincie vel regni consuetudo seruetur. Et an populus romanus hodie possit condere legem vel solus princeps. et an lex tollatur per consuetudinem. iij. col. ver. iteʒ opponitur ꝙ lex. †An
19 per duas sententias tollatur lex eadem col. versic. item opponitur. quod consuetudo que inducitur quod lex et consuetudo debeant conuenire patrie eadem col. versic. item opp. aut lex. An consuetudo vincat legem vel econuerso. iiij. col. versic. item opponitur. secundum glos. quod omnis consuetudo contra. l. videatur erronea eadem col. versicu. sed ex hoc insurgit. De consuetudine contra. l. preter. l. et secundum. l. eandem col. versi. iteʒ opponitur. quod virtus consuetudinis ⁊ si fit contra ius naturale vel diuinum quod iudex ex sententia contra ius lata non possit consuetudinem inducere cum non debeat ex eodem facto penam ⁊ premium reportare. ead. l. v. col. versicu. item opponit. quod ex eodem facto. ꝙ causa ⁊ causatum differant, eadem col. versicu. item opponitur. quia in principio. l. dicitur ⁊ ibi de consuetudine que est ius ⁊ que est factum. ⁊ an recurratur ad simile legis ⁊ consuetudinis eadem columna. ver. item opponitur. qđ vbi deficit ius. An consuetudo debeat esse longissima vel sufficiat longa eadem col. versi. item opponitur. quia leges de ista cōsuetudine. et an requiratur tantum tempus cuius memoria nō
20 existat. †quid si in casu reperiatur simile legis consuetudinis ꝙ seruabitur eadem col. versicu. expeditis contrarijs. ⁊ an emphyteota vel superficiarius habeant incrementum alluuionis et ꝙ fortius est arg. a minori ⁊ a maiori ꝙ a simili. in ver. sequētib⁹. vj. colū. ⁊ quod in dubio presumitur lex magis rationabilis ꝙ cōsuetudo. Pulchra de materia deceptionis vltra dimidiā iusti pretij. in. vij. col. ver. dñs aūt. Jo. an. an vasallus vel emphyteota possit legare. ea. col. ver. vel pone aliud exemplū. ⁊ ꝙ expressum est magis extensiuum ꝙ tacitum et per consequens lex magis ꝙ consuetudo. ⁊ an ex legibus correctis per consuetudineʒ liceat arguere. ⁊ quod attenditur cui materie magis conueniat casus occurrens vtrum materie legis vel consuetudinis an cōsuetudo mores ⁊ vsus sint idem. ead. l. viij. col. versi. item quero aliud circa literam. si longissimo tempore edificatum est in ciui
21 tate vsqꝫ ad certam altitudinem. †vel populus iuit ad masinandum ad certum molendinum: an ex hoc inducatur consuetudo quotuplex est consuetudo. ja. e. l. ix. col. versicu. item quero quo
a tuplex* est consuetudo ⁊ quedam priuata. ⁊ qualiter consuetudo inducatur eadem col. versi. item quero qualiter talis consuetudo inducatur. ⁊ ex quorū actib⁹. ⁊ quomodo procedat arg. de genere ad speciem ⁊ econtra. x. col. in princi. ⁊ an solus princeps inducere possit consuetudinem generalem. ea. col. ver. et ꝙ princeps solus. ⁊ an ex actibus magistratuum inducatur consuetudo. ea. col. versic. de alijs magistratibus. an a prefecto pretorio. ver. sequenti. an ex actibus decurionum. in ver. sequenti. ex quibus actibus inducatur consuetudo. ea. col. versi. nunc videam⁹ de consuetudine enim exportandi bladum vel assumendi arma pro defensione ciuitatis, ead. col. versic. expresse sic. ꝙ ex frequentia actuum presumatur consensus populi. xj. col. versi. sed quomodo scietur ꝙ actus inducant consuetudinem. ea. col. versi. sed quot actus de porticibus super via publica factis. ꝙ trinus actus qñqꝫ non inducit cōsuetudinē. ead. col. ver. ⁊ trinus actus.

⁊ an vnicus actus inducat in ver. sequenti. de significato verbi frequenter. xij. col. in principio. An ex tribus actibus in eodem instanti concurrentibus inducatur consuetudo. ea. col. versi. sed pone qđ similis. Et an ex actibus populi inducatur consuetudo. ead. colum. versi. dominus Ny. ⁊ de consuetudine carceratorum relaxandorū. Et an ex actibus singularium. eadē col. versi. credo etiam. Et qualiter ex sententia inducatur consuetudo ea. col. ver. si autem ille actus est sententia. ⁊ an ex vna sentētia inducatur consuetudo. xiij. col. ver. domini. Jaco. de ra. An vnica
22 †sententia imperatoris vel pape sufficiat ad consuetudinem inducendam. xiiij. col. ver. vnū est etiā circa hoc. An ex actib⁹ singularium populorum inducatur consuetudo generalis in toto imperio, eadem colum. versicu. ex actibus autem. et an vacante imperio possit induci generalis consuetudo ead. col. versi. sed si princeps. ⁊ an cuiuslibet iudicis sententie inducant consuetudinem, ead. col. ver. adhuc circa istam materiam. ⁊ an ex sententijs que non sunt executioni mandate inducatur consuetudo eadeʒ col. versi. item quero an ex sententijs. ⁊ an per sententias rescissas. xv. col. versi. item quero an per sententias rescissas. ⁊ an ex pluribus sententijs latis per vnū dominū in aliquo loco queratur sibi iurisdictio, ead. col. versi. item querit ipse Jo. an. ⁊ an p sententias latas inter nō subditos inducatur consuetudo, ead. col. ver. item an per sententias latas: ⁊ an sine cōtradictione inducatur, ead. col. versi. item quero an sine contradictione. et qđ si quādoqꝫ pronunciatum est pro cōsuetudine quandoqꝫ cōtra,
24 ea. col. ver. item quero si qñqꝫ sit pnunciatū. ⁊ an tollat consuetudo si populus semel vel bis cōtrafaciat. xvj. col. vers. sꝫ quid si populus. Et an per sñias arbitrorum, ea. col. versi. item querit an per sñias arbitrorū. Et an per consensum erroneum inducatur consuetudo, ea. col. ver. item quero an per consensum. Et de cōsuetudine si dñs ponit manū ante plaustrum ꝙ teneat de periculo vini, xvij. col. ver. posset etiā accipi error. An consuetudo inducat per cōsensum coactum. xviij. col. ver. item quero an inducatur cōsuetudo. Et quanto tpe inducatur valida consuetudo, ea. col. ver. nunc videamus quāto tēpore. ⁊ quis sit titul⁹ in cōsuetudine. xviij. col. ver. sed scd̄m istorū opi. Et an aliud tēp⁹ requiratur in cōsuetudine inter presentes ꝙ absentes. ea. colū. ver. sꝫ qđ. s. dixi. ⁊ an cōsuetudo liget minores, ea. col. vers. vnde lꝫ cōtra minores. ⁊ an cōsuetudo debeat eē pscripta ⁊ qđ sint nō prescriptibilia, ea. col. versi. an cōsuetudo debeat esse prescripta.
25 †⁊ an cōsuetudo habeat continuā causam. ea. col. versi. sed cum in prescribenda seruitute. ⁊ qñ incipiat tempus currere. xix. col. ver. sed quod cūqꝫ tempus. ⁊ an possit induci cōsuetudo ꝙ nulla alia valeat nisi sit. xl. annorum, ea. col. versi. sed adhuc quero an per talem consuetudinem. ⁊ multe descriptiones consuetudinis, eadem col. versi. ex predictis potest colligi. An scriptum sit de esse legis: ⁊ non scriptum de esse consuetudinis. xx. col. versi. restat videre. In quo differant ius scriptum ⁊ cōsuetudo ⁊ statutum ⁊ cōsuetudo. xxj. col. versi. circa primum. ⁊ in quo differant cōsuetudo ⁊ stilus, ea. col. ver. in quo differāt ⁊ cōsuetudo. Qualis debeat esse consuetudo. ea. colum. versic. qualis. autem. et de consuetudine, ꝙ differant consuetudo, qualis debeat esse cōsuetudo, ead. col. ver. qualis autem. Et de consuetudine ꝙ antiqor
26 alicuius parentele portet vexillum ciuitatis ibidem. ⁊ ꝙ †cōsuetudo debeat esse rationabilis ⁊ non obuians iuri diuino vel naturali. ⁊ an valeat statutum vel consuetudo ꝙ banniti impune
b possint occidi, ead. col. versic. item debet esse rationabilis. [b]et ꝙ mala consuetudo non valeat. xxij. columna. versicu. si autē esset consuetudo. et quod non valeat statutuʒ vel consuetudo. quod pro homicidio imponatur pena pecuniaria, in versicu. Postiē. tamen ⁊ quod non debeat esse erronea nec a iure reprobata, in
27 versi. sequentibus. †vnde dicat consuetudo. ⁊ vnde ortum habuerit, ead. col. versicu. vnde dicatur. in quibus differat consuetudo ⁊ prescriptio, ead. colum. versi. in quibus differat. An ius imponendi collectas acquiratur consuetudine vel prescriptione. xxiij. col. ver. quid dicemus. ⁊ in quibus differant cōsuetudo ⁊ pactū, ea. col. ver. in quibus differant. ⁊ an certa pars populi inter se possit consuetudinē inducere, ea. col. versi. item quero an aliqua certa pars. ⁊ quomodo in iudiciū deducat. ⁊ an ex ea actio orit, ea. col. ver. restat videre. ⁊ de consuetudine piscandi et incidendi ligna de busco certo ptio. ⁊ ꝙ cōsuetudo possit intentari in modū actiōis excep. ⁊ officij iudicis. xxiiij. col. per Jo. an. ⁊ de consuetudine ꝙ quis vēdere teneatur habenti rem a tribus partibus. ⁊ an agens ex consuetudine teneatur exprimere in libello, ead. col. versi. sed an agens. ⁊ de consuetudine notoria. et an pponens statutū cū deberet pponere cōsuetudinē vel econtra debeat succumbere, ea. colum. versi. sed circa hoc adhuc quero. et quid faciet aduocatus si dubitatur an sit consuetudo vel statutum quid faciet aduocatus. xxv. col. versicu. sed quid si aliqua lex. ⁊ an consuetudo debeat probari ⁊ qualiter ⁊ quō depo

a ¶ Quotuplex. Adde gl. ord. que ponit plures effect⁹ cōsuetudinis in c. fin. xviij. q. ij. Cy. in. l. ij. C. q̄ sit long. cōsue. Bar. in. l. j. C. eod. tit. glo. in l. fi. ver. imitātur. C. que sit lon. cōsue. spe. in ti. de cōsuetu. per totum.

b ¶ Esse rōnabilis. Qr mala consuetudo ē corruptela in aut. vt nulli iudi. §. j. ⁊ in c. j. de alie. feu. ⁊ in. c. j. d cog. feu. i. c. pe. ⁊ fi. de consue. C. q contra mores. c. male. ⁊. c. cōsuetudo. viij. dis. ⁊. c. ꝙ. ꝙ. de cēsi. l. vj. Bal. in rub. C. q sit lon. ꝯsue. not. in. l. iij. §. diu⁹. de sepulc. vio. Bal. in. l. dudum. de cōtra hen. emp.

28 nent testes,ea.col.versi.sed quid si aliqua lex.et vers.seq.†Quõ
⁊ quid debeãt deponere testes,col.xxvj.ver.sed examinemus.et
ꝙ in his que nõ principaliter sed secundario ꝓponuntur suffi-
cit semiplena probatio.⁊ de cõsuetudine ꝙ habentes domos ex
vtraqꝫ parte possint facere pontes sup via publica an consuetu
do debeat esse prescripta.xxvj.col.versic.sed pone ꝙ constat.qs
sit effectus consuetudinis.xxvij.col.versic.nunc transeamus.et
an consuetudo trahatur ad similia,ead.col.ver.itẽ interpretat̃.
⁊ multos effectus cõsuetudinis in multis casibus.⁊ an ineligi
bilis ex consuetudine eligi possit.⁊ ꝙ per consuetudinem presu
mat̃ etiã si cã quare inducta sit ignoret̃ pulchra distinctio con-
suetudinis.xxviij.col.ver.⁊ ſm eũ sic distingue.⁊ an populus ro
manus vel alius hodie possit inducere cõsuetudinẽ generalem
cõtra ius eadem col.ver.pen.tamen dicit an consuetudo traha
tur ad maiora vel minora.xxix.col.ver.sed qꝛ.s̃.dixi.An cõsue-
tudo liget furiosos infantes ⁊ mulieres.ea.col.ver.an autẽ con
29 suetudo.†An liget pegrinos ⁊ transeũtes,ver.se,an clericos ea
dem col.ver.an autem liget clericos an ignorãtes,ver.seq.⁊ an
consuetudo ciuitatis locum habeat in villis ⁊ castris,ead.col.
ver.sed an consuetudo ciuitatis.⁊ que potius debeat seruari
vtrum consuetudo ciuitatis vel castri vel ville,eadem col.versi.
sed quid si alia consuetudo.Et si alia consuetudo actoris alia
rei alia iudicis que seruabitur eadem columna ver.quid si alia
est consuetudo.quam consuetudinem sequi debeant iudices de
legati ⁊ appellationis.xxx.col.ver.quam consuetudinem sequi
debeant.Si mercator pergam̃.condidit testamentum venetijs
ſm consuetudinem ciuitatis venetiarum an valeat pergami ea
dem colum.vers.quid si mercator.Et an in bonis vltramonta-
nis quos habeat citra montes seruetur consuetudo vltramon-
tana ꝙ primogenitus succedat eadem colum.versic.⁊ ex predi-
30 ctis.†Et an valeat ꝯsuetudo ꝙ creditor ꝓpria authoritate pos
sit capere vel pignorare debitorẽ eadem colũna versic.an valeat
consuetudo.⁊ an in electionibus episcopalibus valeat consue-
tudo de vocandis vel nõ vocandis absentibus eadem colũ.ver.
item queritur an circa electiones.Et an valeat consuetudo qđ
mors epi ante electionẽ debeat nunciari alicui ecclesie.xxxj.col.
versi.reprobata etiam fuit.⁊ an valeat cõsuetudo ꝙ impetrans
vltra certum numerum non habeat vocem in capitulo.versic.
quero etiam.de decretali extrauagãti Jo.pape.xxij.que incipit
suscepti regiminis.eadem colum.versi.item quero si consuetu-
do.⁊ ꝙ arbitrio iudicis committitur.an cõsuetudo sit rationa
bilis an existens in studio possit percipere portionem prebende
debitam ex dicta decretali suscepti regiminis.xxxij.colum.ver-
sicu.puto tamen ꝙ portionem illam.⁊ an valeat consuetudo su
per residentia versi.sequenti.qualiter consuetudo in iudicio ter
31 minetur in ver.sequẽti.†An ecclesie prouincie teneantur sequi
consuetudinẽ ecclesie metropolitane,ver.seq.Quomodo in cõ-
suetudine dispensetur,versi.seq.Et an consuetudo possit induci
ꝙ minor iurisdictionẽ habeat in maiorẽ,vers,seq.Et an valeat
consuetudo qđ quis non possit dignitatem obtinere in ecclesia
nisi sit in ea canonicus,ver.se.Si ciuitas ex consuetudine lõgo
tẽpore fecit obligationem ad aliquam ecclesiam an teneat̃ face
re in futurũ ver.seq.Et de consuetudine que est merũ factuꝫ que
est duplex persone ⁊ loci ver.seq.Qualiter inducatur ⁊ quanto
⁊ qualis ⁊ de quibus esse debeat.xxxiij.col.ver.circa hanc igitur
⁊ ver.se.Qualiter probetur ver.seq.⁊ qs sit eiꝰ effectus,vers.seq.
Ultimo ponitur.xxxiij.col.versi.vltimo ponit quandam qõneꝫ
quadrimẽbrẽ.primo qꝛ comes tholosanus cõcessit regi francie
pedagiũ de oĩbus aĩalibus que transirent per ponteꝫ rhodani
32 vtrum tale†pedagiũ extẽdatur ad hoĩes gallinas vel anseres.⁊
quia rex ex hoc cõcessit comiti ꝙ libere ire posset per regnũ suuꝫ
pro debellando regem aragonie,an istud pactum fuerit licituꝫ
⁊ valuerit:⁊ si rex deneget passum comiti:an possit exigere dictũ
pedagium ⁊ quia ex consuetudine gentes comitis tenentur seq
comitem cum armis vsqꝫ ad proximam aquam et nõ vltra nisi
expensis comitis si aqua mutauit alueum.an teneantur sequi
vltra alueum antiquum.⁊ an de iure subditi teneantur seq do-
minum.⁊ si comes paratus est gentes suas stipendiare teneã-
tur eum sequi vltra aquam ita ꝙ dictio nisi ponat.Et plene de
33 significato dictionis nisi,†⁊ si alique noue cõitates post consue
tudinem predictam facte sunt,an teneantur dictam consuetudi
nem seruare.Et si aliqua castra sunt adiũcta alicui ciuitati vel
prouincie,an teneantur seruare propriam consuetudinem vel
illius ciuitatis vel prouincie cui adiuncta sunt.Consuetudo di
citur multis modis quandoqꝫ inueterata,quandoqꝫ vetustissi
ma ⁊ alijs etiam modis.j̃.eod.l.diuturna.ꝙ facit quanto tem-
34 pore inducatur consuetudo.†Que consuetudo sit seruanda,et
qualiter probetur.j̃.eod.l.cum de consuetudine.Et ꝙ maritus
de iure lombardo in totum succedit vxori.⁊ frater in totum suc
cedit ⁊ tenetur dotare sororem secundum facultates et dignita-
tẽ ⁊ de cõsuetudine prouincie ciuitatis ⁊ regionis oppidi fundi
vniuersitatis ⁊ patrissa.Et de significato dictionis etiam.⁊ de
cõsuetudine firmata cõtradicto iudicio.An scriptum sit de esse
legis ⁊ non scriptum de esse consuetudinis.j̃.eo.l.imo.Quod.l.
interpretetur per consuetudinem.j̃.eo.l.si de interpretatione.

1 ☞Delictum commissum casu culpa vel dolo quãdo puniat̃.
2 Mulierẽ pregnãtẽ percutiẽs ita ꝙ abortiuũ pepererit an tenea
tur de homicidio perpetrato scienter vel ignoranter.
3 Scriptura nõ dicitur de legum substantia.

Ex est cõmune preceptũ.Aliter de-
scribitur lex in decre
tis dist.ij.c.lex est.oẽs tamen descriptiones ad eun-
dem tendunt effectũ.Ibi commune preceptum,id est
communi voluntate statutum vt sic notet causam constituen-
tem vel ad communem vtilitatem factum vt sic notet causam fi-
nalem.Jac.Uel dic communiter omnibus factum.nam cõiter
oẽs ligat,vt.C.eo.l.leges sacratissime.Sed certe imo subditos
tm̃,vt.C.đ sum.tri.l.j.Sed dic ꝙ oẽs debẽt esse subditi vt ibi di
xi.¶Ibi,que sponte id est dolo in iuris ⁊ facti cõtẽptum:⁊ tũc
grauius punitur.C.de incest.nup.l.qui cõtra.⁊.j̃.ad legẽ iul.de
adulter.l.si adulterium,cum incestu.Jac.¶Ibi,ignorantiã cul
pa tamen precedente ⁊ tũc minus punitur,vt.j̃.de sicar.l.in le-
ge.⁊ exempla sunt in glo.potes etiam bene ponere exemplũ per
l.ij.in fi.j̃.de termino moto.⁊ de incẽ.ru.⁊ nau.l.qui edes.⁊.j̃.ad
legem aqui.l.q foueas ⁊.l.si putator.Et dic ignorantia iuris na
turalis vel quasi qđ dic p exẽpla,vt no.j̃.de iur.⁊ fact.igno.l.re-
gula.in glo.magna vel ignorãtia supina eius qđ scire tenentur,
vt.C.de colonis illiricanis.l.vnica.lib.xj.de custo.reo.l.carcer.
⁊.l.milites.⁊ p hoc.j̃.de iur.⁊ fact.igno.l.nec supina.⁊ de verb.
sig.l.late.Et construe sic consulto virorum prudentuꝫ vt sic de-
lictorum que sponte ⁊c.⁊ signanter dicit delictorum:quia est ge
nus generalissimum,vt no.C.si aduer.deli.l.j.Ja.Et qñ puniat̃
1 delictum†cõmissum casu,culpa,vel dolo,dic vt plene dixi.C.de
episc.⁊ cler.l.si quis nõ dicã rapere.⁊.đ.l.in lege.j̃.de sica.⁊ extra
de homicidio voluntario vel casuali ⁊ ibi per Goff.⁊ Hosti.in
sum.⁊ no.⁊ tetigi etiã.j̃.de act.⁊ ob.l.ex maleficijs.§.j.⁊ de pen.l.
respiciendum.§.pen.Et faciunt predicta ad questionem.si quis
2 percussit mulierẽ†pregnantem ita qđ perperit abortiuuꝫ an te-
neatur de homicidio perpetrato scienter vel ignoranter.⁊ vide
tur qđ ignoranter arg.j̃.de sicar.l.iij.⁊ de ista qõ.plenissime di-
cetur.j̃.de stat.ho.l.qui in vtero.Iteꝫ pro hoc quod hic dicitur
virorũ prudentum consulto,colligitur quod mulieres debẽt ex-
cludi a legibus condendis ⁊ per consequens earum consensus
nihil operatur ad consuetudinem inducendã que est ius,vt.C.
que sit lon.consue.l.ij.⁊ ibi per Cy.⁊ per hoc etiam excluduntur
laici ⁊ artiste a concedendis legibus ⁊ statutis.⁊ pro hoc.C.de
legi.l.humanũ.⁊ de nouo codi.cõpo.§.ideoqꝫ.vbi de hoc dixi.
3 Ultimo hic colligit Cyn.qđ scriptura†non sit de substantia le-
gum:qꝛ de hoc in diffinitione ista nihil ponitur.⁊ diffinitio di-
cit esse rei.de quo no.per eum.C.eo.l.j.⁊ dixi ibi sup rub.¶Ibi,
sponsio id est responsio.ad interrogationem enim ⁊ responsio-
nem populi fiebat lex,vt inst.de iur.na.§.lex est.Et hec.l.⁊ quasi
totus tit.iste alibi non reperitur.

1 ☞Tanta est legis authoritas ꝙ omnes illi obedire debẽt:qꝛ
a deo est.
2 Justitie vel equitatis alia est naturalis alia ciuilis licet ciuilis
dicatur naturalis.

Am ⁊ demosthenes. Ibi lex ẽ
cui oẽs
1 homines:quasi dicat†tanta est legis authoritas qđ
omnes hoĩes obedire ei debent.Jac.¶Ibi,donum
dei.⁊ sic ptꝫ qđ leges processerunt a deo de quo dixi super rubri
ca.Et est lux mundi prouerbiorum.vj.c.⁊ fons vite.xvj.c.⁊ pro
cedit a sapientia.ecclesiastici.xix.c.¶Ibi,voluntariorũ id est
dolo ⁊ ex ꝓposito cõmissorum.ibi,non volũtariorum id est sine
dolo ⁊ ex proposito cõmissorum.culpa tamen de quo dictum.s̃.
l.proxima.¶Ibi,cõis compositio.Est enim velut quidã ciuiũ
pactio,vt.j̃.eo.l.sꝫ ea.Jac.¶Ibi,in ciuitate sunt.vel etiam ter-
ritorio ciuitatis,vt.j̃.ad municip.l.qui ex vico.⁊.viij.distin.que
contra.¶In alia diffinitione.Ibi,principem.Coactiue respe-
ctu malorum.Jacobꝰ.¶Ibi,dicere per eius bonas rationes.
¶Ibi,regula iustorum ⁊ iniustorũ.⁊ per iustitiam naturaleꝫ.
de qua dicitur.j̃.de excu.tuto.l.scire.§.sufficit.j̃.de regu.iur.l.se-
cundum naturam.⁊ de conditio.indebi.l.nam hoc natura.Ja.
et de regula dic vt nota.⁊ dixi.j̃.de regu.iur.super rubrica.l.j.
¶Ibi,⁊ eorum subaudi iustorum.¶Ibi,q̃ natura.id est eqta
te naturali

te naturali ingenio hoīs excogitata. ¶ Ibi, ciuilia. i. ciuili iu-
2 re recepta. †Et sic iustitia vel equitas duplex est. alia naturalis.
⁊ alia ciuilis, vt. ĩ. si quis testamento liber esse iussus. l. j. §. j. licet
ciuilis dicatur naturalis ratione ingeniĳ causa cogitantis, vt
hic ⁊. ĩ. de minori. l. j. Et ad hoc facit de seruis exportā. l. cui pa-
cto. Iacobus. ¶ Ibi preceptrix autem faciendorum. an leges
cogant ad benefaciendum dixi. C. eodem. l. leges sacratissime. et
te tigi. ff. de iustitia ⁊ iure. l. j. circa principiū. ibi, bonos non so-
lum metu penarum ⁊c. ¶ In glo. imo omnes. ¶ Ibi ⁊ aposto-
lus dicit ad romanos. c. xiĳ. ⁊ transumptiue extra de censibus.
c. omnis anima. sed illud de lege generali principis: hic de lege
propria romanorum vel alterius ciuitatis. Item et lege genera
li principis ligantur tantum subditi, vt. C. de summa trinitate.
l. j. Iacobus.

Ultra constitui.

Lex cōstituit de his que sepe contingunt
non que raro. hoc dicit cum duabus sequent. hec lex
exemplificatur ⁊ declaratur per duas sequētes. ⁊ cir
ca earum materiam vide bonam glo. extra de desponsa. impub.
c. literas. xviĳ. distinctione. c. in canonicis. in glo. ⁊ per Archid.
⁊ de reg. iu. l. ea que raro. ⁊ ibi de hoc dixi.

1 ☞ An per resurrectionem lazari ruptum fuerit eius testamē
tum ⁊ recuperauerit hereditatem.
2 Qui semel est heres non desinit esse heres.
3 Resurgens a mortuis non reputatur idem homo sed alius ſm
Petrum de bella pertica.
4 An lazarus resurgens recuperauerit vxorē suā quā habebat.
5 Propter bonas mulieres non fit lex qꝛ pauce sʒ ꝓpter malas.
6 Quid dicat de raro cōtingens ⁊ an miraculū de raro ꝯtingat.

1 Ex his.

Glo. ponit exemplum de† Lazaro q
resurrexit vtrum ruperit testamentuʒ
per eum factum ⁊ recuperauerit hereditatem. de hoc
enim non est lex scripta. glo. tamen videtur tenere ꝙ
rumpat testamentum ⁊ recuperet hereditatem, vt tenet gloss. ĩ.
de actio. ⁊ obligatio. l. seruus. sed ista communiter approbatur
quam opinionem corroborat Iacob. butrig. tali ratione: illud
quod operatur ciuilis restitutio contra ciuilem mortem opera-
ri debet naturalis restitutio contra naturalem mortem. sed ciui
lis restitutio restituit in totum id quod perditū erat per morteʒ
ciuilem, vt. C. de sententiam passis. l. j. et si. ergo ⁊c. nam ciuilis
mors aufert bona, vt. C. ⁊. ff. de bonis damnatorum. et restitu-
tio ciuilis illa restituit, vt dicta. l. finali. C. de sententiam passis.
⁊ sic mors naturalis omnia soluit ⁊ tollit. in authenti. de nup.
§. deinceps. ergo resurrectio illa restituit. ⁊ pro hoc quia maio-
ris authoritatis est resurrectio que fit potestate diuina, ꝙ resti
tutio imperatoris. C. de hereticis. authētica gazaros. in authē.
neqʒ virum quod ex dote. §. finali. ⁊ est expressum in authentica
de monachis. §. sancimus. Gulielmus. Sed in contrariū quod
2 lazarus non habeat bona, facit quia† qui semel est heres nō de-
sinit esse heres, vt. ĩ. de minoribus. l. ⁊ si sine. §. sed quod papin. ⁊
probari etiam videtur ex coniunctione legum. ĩ. de regulis iur.
l. seruitutem. de adimendis legatis. l. si seruus legatus. §. fina. ⁊
de solutionibus. l. qui res. §. aream. Dominus Oldrad. And.
py. ⁊ Guliel. de cug. hic et Ray. sequebantur opi. glo. ꝙuis em̄
3 Lazarus† videatur alter homo per resurrectionem nihilomi-
nus tamen bona de equitate recuperat. arg. ĩ. de seruituti. vrb.
predio. l. seruitutes que in superficie. §. si sublatum. de acquiren-
do rerum dominio. l. adeo. §. insula. in versicu. cuius tamen to-
tum agrum. ⁊ ibi de hoc dixi in principio. l. ⁊ pro hoc quemad-
modum serui. amitta. l. si locus. ⁊. l. ⁊ attilicinus. ⁊ de rerum di.
l. in tantum. in principio. Ibi, quasi iure postliminiĳ reuerti lo-
cus in pristinam causam. Et hanc opi. sequunt etiam theologi
qui dicunt quod Lazarus resurrexit idem numero ⁊ spē. Pet.
de bella pertica tenet oppo. et dicit quod resurgens reputatur
alius homo non ideʒ. ĩ. de adimen. leg. l. si seruus. de sta. ho. lib.
de lega. ĳ. l. meuius. §. duobus. ⁊ de verbo. obligatio. l. inter sti-
pulantem. §. sacram. vbi de hoc plenissime dixi. Et per hoc sub-
lata est prima ratio glo. et sequacium. ¶ Ad secundam ratio-
nem glo. respondet qua dicitur ꝙ sicut posthumus rumpit te
stamentum ⁊c. quod ista ratio concludit: quia potuit decedere
intestatus. Item qꝛ testamentum suĳpsius rumpere nō potest:
quia nec alius posthumus posset qui esset conceptus ⁊ natus
post mortem testatoris, vt. ĩ. de suis ⁊ leg. l. titius. ⁊. l. idemqʒ pre
tor. ⁊ de iniust. testa. l. si quis exheredato. ibi, naʒ agnoscēdo ⁊c.
⁊ pro hoc. d. l. seruus. de actio. et obli. ⁊ insti. de cap. dimi. §. pen.
Odof. ⁊ communiter docto. tenent opin. glos. ¶ Ex his oritur
4 alia questio nunquid Lazarus† resurgens recuperauerit vxo-
rem quam habebat. Quidam distinguunt vtrum incontinenti
resurrexerit an ex interuallo. argu. ĩ. de ritu nupt. l. plerīqʒ. Aliĳ
aut vxor contraxerat cum alio et non recuperat. aut non: ⁊ recu
perat argu. ĩ. de mino. l. ꝙ si minor. §. sceuola. ⁊ de decu. l. ĳ. §. j.
Sed videtur quod indistincte recuperet etiam si cum alio con-
traxerit, vt. C. de repud. authen. hodie quantiscunqʒ annis. Ia
cob. de ra. ⁊ Gul. de cug. ⁊ Andre. py. tenent quod non recupe-
ret eam nisi ipsa velit, quia morte solutum fuit matrimonium.
in aut. de nup. §. deinceps. vnde requiritur cōsensus nouus. et
est tex. secundum eos. ĩ. de capti. et postli. reuer. l. non vt a patre.
et. l. cum due species. in fin. alias sequeretur quod in resurrectio
ne generali si quis habuisset tres vel quatuor vxores quod o-
mnes, simul haberet quod est absurdum, vt. C. de adulter. l. cum
qui duas. ¶ Canoniste in ista. qō. variauerunt vt colligitur ex
nota. xxxĳ. q. viĳ. c. licite. in glos. et per Archidi. Et de vtraqʒ. q.
satis tangit Bartho. bri. in. q. suis disputatis quinquagesima
quinta. q. que incipit, esto ꝙ aliquis sit resuscitatus. ⁊ ad hoc
ĩ. de reg. iur. l. ea que raro. ⁊ ibi in glo. ⁊ per me. Item dicit gloss.
5 †ꝙ ꝓpter bonas mulieres nō fit lex qꝛ rare sunt: sʒ ꝓpter ma-
las q̄ multe sunt. hoc vult dicere ista glos. q̄ obscure loquitur ꝙ
ante aut. quā allegat vt matres debitrices ⁊ creditrices mulie-
res que volebant admitti ad tutelam filiorum tenebantur iura
re non transire ad secunda vota, vt. C. quando mulier tute. offi-
cio fungi potest. l. vlt. ⁊ authēticis ibi signatis. ⁊ bone mulieres
que sunt rare non seruabant. male autem que sunt multe nō ser
uabant sed deierabant: ⁊ ideo propter malas que multe erant
facta fuit dicta authentica. quod iurare non tenerentur nō aūt
propter bonas que erant rare ⁊ seruabant. ⁊ hunc dicit Iac. de
ra. esse verum ⁊ proprium intellectum huius. l. et se. videlicet ꝙ
si emergat aliquis casus circa quem casum raro contingentis
dicetur vnum. ⁊ frequenter contingentia dicetur aliud in lege
condenda super tali casu attendendum est quod frequenter cō
tingit nō quod raro, vt. d. aut. Iaco. autem butri. dicit quod ra
ro contingens est casuale ⁊ contra naturam vt dictū est de La
6 zaro ⁊ tunc iura non aptantur ad illud, vt. ĩ. l. proxima. aut† ra-
ro contingens est secundum naturam ⁊ tunc iura bñ adaptan
tur ⁊ fiunt super hoc vt patet in. ll. in glo. allegatis. C. de legi. he
re. l. si maior. ⁊. ĩ. si pars here. pet. l. antiqui. et. C. de consul. l. fina.
lib. xĳ. ⁊ insti. de rerum di. §. insula. et dicitur miraculum quod
raro contingit in authenti. de consu. ĳ. col. licet sepius fiant de
his que frequenter contingunt. de hoc no. per Io. ac. de resc. sta
tutum. §. assessorem. lib. vj. ⁊ per Ber. extra de despon. impub. c.
literas.

¶ Nota pro bonis mulieribus q̄ pauce sunt. Non tot hʒ celū stellas (inqt codrus) nec flumina pisces, quot scelerata gerit femina mēte dolos.

1 ☞ Verbum frequenter, an referatur ad plures vices ꝙ duas.
2 Duo dicuntur multi.
3 Que de raro contingunt nullum prestant impedimentum.

Cum ad ea que frequēter.

¶ De dictione frequēter, ⁊ q̄t modis accipiatur.

1 Hoc† verbum frequenter, videtur referri ad plures
vices ꝙ duas ⁊ hoc propter verbū raro, quod sequi-
tur quod videtur referri saltem ad duas vices propter verbum
eueniunt, quod est pluralis numeri, vt. ĩ. de testi. l. vbi numerus.
⁊ pro hoc. ĩ. proxi. ibi, semel vel bis. ⁊ due mulieres dicunt rare.
in aut. vt sine prohibitione matres debitrices. §. j. quod est con-
tra eos qui dicunt ex duabus vicibus induci consuetudineʒ. cū
ex frequētibus actibus inducatur, vt. C. que sit long. consue. l. j.
⁊ plene ibi dixi super rubrica. versi. sed ex quo vidimus et dicet
ĩ. eo. l. de quibus. In contrarium facit. ff. l. proxi. vbi dicitur vno
aliquo casu ⁊c. ergo si duobus cōtingat, videtur esse frequenter.
pro quo facit. xxv. q. ĳ. c. ita mos syllanorum. ⁊ ibi in gl. ⁊ ar. bo-
num. xxvj. di. c. vna tm̄. C. de episco. aud. l. iĳ. in authen. de defen-
so. ciuita. §. vl. ⁊ ibi in glo. ⁊ per Ber. extra de vita ⁊ hone. cle. c.
monasteria. per Arch. extra de rest. spo. c. frequens. lib. vj. instit.
2 de iur. persona. §. fina. † vbi duo dicuntur multi, vt ibi no. ad idē
ĩ. ad sylla. l. j. §. hoc rescriptum. ⁊. C. ad legem iuliam de vi. l. ser-
uos. ibi bis aut sepius. ergo bis est sepe. Frequenter quandoqʒ
exponitur idest sepius. xviĳ. qō. ĳ. c. non semel. ⁊ habetur hec di-
ctio frequenter extra vt lite non contest. c. quoniam frequenter.
de iniur. l. item apud labeonem. §. qui turpibus. ⁊ ibi etiā est ver
bum frequentia frequenter in oppido seruata sunt. C. de edifi-
ciĳs priuatis. l. an in totum in fi. frequentes sunt querere inoffi-
ciosi testamenti. ĩ. de inoffi. test. l. j. frequētia preuaricationis re-
quirit frequentiā sine extra de penis. c. j. frequentissima hec cau
sa possessionis. ĩ. quibus ex cau. in pos. eatur. l. fulcinius. §. cum
hoc edictum in iudiciĳs frequentari. instit. de excep. §. fi. frequen-
tatur in ecclesia. lxxxviĳ. di. c. vlt. ⁊ que frequenter fiūt vilescunt.
xciĳ. di. legimꝰ. frequētes extra de inst. ex frequētibꝰ, frequētius.
C. de inco. l. ĳ. lib. x. ⁊ vide in alphabeto de verbo raro. C. qui te
stamenta facere possunt. l. discretis. §. j. de consul. l. fi. lib. xĳ. inst.

¶ De dictione raro.

de rerum di.§.insula.de regu.iur.l.ea que raro.& que raro contingunt non prestant impedimentum.in authen.de tabellio.circa medium.col.iiij.& habetur dictio raro & rarus.extra de prebend.c.de multa.raro vel nunquam habetur.extra de offi.& po.iud.delegati.c.coram.circa fi.raritas magistrorum extra de magist.c.vlti.Quod raro sit miraculum & rarum est in authent.de consu.§.hec autem a nobis.Ex predictis non bene patet ad quod vices referantur dicta verba.frequenter & raro.& ideo forte non inepte dici posset quod arbitrio iudicis committatur secundum qualitatem negotij de quo agitur ar.ff.de iur.delib.l.j.in fi.& quod vsus loquendi attendatur.vt.ff.de lega.iij.l.librorum.§.libris.& ibi no.secundum quem vsum verbum raro.intelligitur de paucis vicibus.& verbum frequenter.de multis.

1 ¶ Quatuor his verbis virtutes collige legis.permittit punit imperat &c.
2 Aduocati an debeant esse presentes quando aliquis torquetur.

Legis virtus. Canonizata est hec lex iij.dist.c.omnis autem lex.& vide quod ibi not.& eadem di.c.officium.vnde versus:
1 †Quatuor his verbis virtutes collige legis. Permittit punit imperat atque vetat.Et quod dicit hic glos.quod partes & aduocati debent esse presentes quando aliquis torque.& non seruatur de consuetudine.Et quod aduocati interesse non debeant innuit glo.ff.de publ.iudi.l.custodias.vnde Gul.de cug.hanc glos.intelligit quod aduocati & partes debeant interesse quando iudex examinat & cognoscit & interloquitur an aliquis sit torquendus non autem in ipsis tormentis.& hunc intellectum innuit glo.in cor.auf.de testi.§.quia vero multi.alias quia non sepe.de hoc no.in glos.& per Arch.ij.q.j.in primis.in glo.que incipit.testes iurare debent.& plene dixi.ff.de adul.l.si postulauerit.questio que hic allegatur in glo.etiam tangitur in glo.ff.eo.l.minime.

1 ¶ An sit differentia inter legem generalem & regulas iuris.
2 An lex sit generaliter obseruanda.

1 Iura constitui †Gl.satis obscure no.differentiam inter legem generalem & regulas iur.quia lex generalis in casu in quo prodita est extendatur ad omnes personas & causas in quibus est eadem ratio.vt.ff.e.l.non possunt.regula autem iur.traditur sub signis vniuersalibus vel equipollentibus & vna prolatione plura continet.vt.ff.de rebus du.l.si is qui ducenta.§.vtrum.& de reg.iur.l.j.vel dic quod regula habet locum in pluribus ex vi & prolatione verborum cum concepta sit signis vniuersalibus:lex autem ex vi & prolatione verborum non comprehendit nisi vnum casum licet per identitatem rationis extendatur ad alios similes casus.aut ergo lex est generalis:et generaliter est
2 seruanda.vt.ff.de offi.presi.l.iij.†aut specialis vel localis:& non extenditur ad alias personas vel loca.vt.C.de decu.l.neque dorotheum.& C.de sacrosan.ecc.l.non plures.& l.sacrosan.in dubio aut est in corpore iuris clausa & generaliter seruanda est vt hec.l.aut non:& tunc persona adiecta facit vt non extedatur ad alios.vt.ff.ti.proxi.l.j.Item facit ad hanc.l.in.j.consti.C.§.quibus.

1 ¶ An ecclesia romana dicatur habere authoritatem quam habebat olim populus romanus.
2 In condendis legibus an princeps & senatus equiparentur.
3 Quomodo intelligatur quod ius collegij vel vniuersitatis remaneat in vno solo.
4 An senatus & populus romanus possint legem condere an solus princeps.
5 Solus princeps inducit consuetudinem.
6 Imperium fuit translatum per ecclesiam de grecis in germanos:quod an potuerit fieri per papam deus scit.
7 Sicut princeps equiparatur senatui in condendo legem:ita potestas antianis quo ad arbitrandum.vide pulchram decisionem.

Non ambigitur Ad hanc.l.concor.institu.de iure naturali.§.senatusconsultum.& ij.distinctio.c.senatusconsulta.vbi Archidiac.dicit vnde dicatur senator & alia pulchra de senatoribus.& dixi etiam in alphabeto.†Eccle
1 sia etiam romana dicitur habere authoritatem senatus.xvj.q.j.c.ecclesia.& vide quod ibi not.per Archidiaco.imo.Jacob.de ra.hic tenet quod populus romanus hodie non habeat senatum sed papa cum curia romana dicens quod ibi est Roma:sed nihil allegat nec verum est. ¶ Deinde colligit glossa quod se-
2 natus†& princeps equiparantur in lege condenda:et quia ab eis non appellatur.equiparantur & in alijs licet glos.non dicat ff.de flumi.l.quominus.de aqua plu.ar.l.quod principis.& de postulan.l.j.§.de qua autem restitutione.& ibi in glos. ¶ Querit Cyn.cum hodie non eligatur communiter in vrbe romana nisi vnus senator an habeat potestatem faciendi leges.& sub dubio forte tenet.C.de pet.here.l.vlti.quod sic:quia ius vniuersitatis remanet in vno.vt.ff.quod cuiusque vniuer.l.sicut.& l.plane.secundum Petr. ¶ Glos.hic innuit quod non.& Ja.de ra.hoc tenet per.l.vlt.C.eo.vbi solus princeps facit legem.Dicit etiam intelligendum esse ius vniuersita-
3 tis vel collegij in vno remanere†quando spes est quod alij de vniuersitate vel collegio subrogentur in locum deficientium:quia tunc collegium representatur in illo.vt.ff.de fideius.l.mortuo.sed si non est spes quod alij subrogentur tunc dicitur collegium & ius collegij esse dissolutum ar.ff.de leg.iij.l.pater.§.tusculanus.sic etiam spes reficiendi nauem vel non reficiendi diuersitatem iuris inducit.vt.ff.de ver.ob.l.inter stipulantem.§.sacram.Et sic patet ex predictis reges & principes leges facere non posse nisi hoc habeant a principe vel a populis. ¶ Item querit glos.nunquid ista.l.et similes hodie sint correcte.& quod senatus vel populus romanus non possit condere legem.sed solus princeps glo.hic videtur
4 approbare opi.Jo.†qui tenuit quod sint correcte & quod solus princeps hodie possit condere legem per.l.vlt.C.eo.vbi de hoc no.et dixi.et hanc opi.tenebant domini Py.de matarellis & Rich.de malumbris & allegabant.C.de veteri iur.enu.l.j.§.sed hoc studiosum.& ff.de offi.prefecti preto.l.j.ibi regimen reipublice &c.& ff.ti.prox.l.j.& quia imperator est caput:& ideo populus vel senatus si ne eo condere non pot.& hoc videtur expressum.C.e.l.humanum.& pro hoc.C.de decre.decur.l.ij.lib.x.& de seruis reipub.ma.l.j.et ij.nam & ante principem populus faciebat leges interrogante
5 magistratu.vt insti.de iure natur.§.lex est.†& quia etiam princeps solus inducit consuetudinem.ff.de supel.leg.l.iij.in fi.& pro hoc optime facit in auf.de raptis mulieri.in prin.& in nouellis eod.tit.Odoff.Ja.de ra.& Jaco.but.& Guli.de cug.& Azo in summa eo.§.item pot.tenent oppositum.nam hec.l.& C.de senatusconsultis fuerunt facte post potestatem translatam in principem:& etiam est illa lex de senatusconsultis post dictam.l.vltimam.C.eo.vnde dicunt quod populus posset talem potestatem reuocare.& imperatorem deponere cum talis potestas fuerit sibi collata per modum legis hortensie condite per populum quam legem possunt reuocare.vt.ff.e.l.non est nouum.& quia nemo potest sibi legem imponere &c.vt.ff.de leg.iij.l.si quis in prin.testamenti.Et pro ista opinione facit ff.de orig.iur.l.ij.§.nouissime.& §.in initio.& §.exactis.& bene facit quod not.in glo.in vsibus feudo.si de feudo inter do.& vasallis oriatur.§.j.Cy.de ista questione satis not.in.d.l.vlti.C.eod.Et ad.l.humanum.C.e.que multum videtur contra:quia ibi dicitur quod lex non debet fieri nisi principe approbante.potest dici quod loquitur in.l.condenda per principem non per populum vel sena-
6 tum.hodie etiam dicunt quidam quod†popul9 romanus non posset principem deponere cum translatum fuerit imperium per ecclesiam romanam de grecis in germanos.extra de elect.venerabilem.& quia imperium procedit hodie ab electoribus quibus hoc competit ex antiqua consuetudine.An autem hec translatio potuerit fieri de iure per papam.deus nouit.vide etiam quod dixi.ff.de consti.prin.l.j.Dy.tenet quod populus non posset reuocare potestatem translatam in principem.per.l.quod semel.ff.de decretis ab ordine faci.Ray.idem dicit.nec posset facere.l.reuocatoriam:sed personam imperatoris posset ex iusta causa deponere et reprobare.arg.ff.de excu.tuto.l.sed et reprobari.& quod ibi not.& reprobat opinionem Gulielmi per.l.j.C.que sit longa consuetudo.non obst.C.de donatio.que sub modo.l.perfecta.cum similibus.quia loquuntur de iure quod transit ad successores.imperium autem non per successionem.sed per electionem procedit:& est de fortuna.vt not.C.eod.l.digna vox. ¶ Vltimo dominus Richardus adducebat hanc.l.ad talem questionem:Statuto ciuitatis Padue cauetur quod si quis debeat torqueri sit in arbitrio potestatis & ancianorum vel maioris partis.contigit quod potestas & vnus ex antianis arbitrantur quendam esse torquendum:alij anciani omnes qui sunt numero.xvij.dicunt quod non:queritur quorum arbitrio stari debeat:& determinatum fuit quod stari deberet arbitrio potestatis & vnius antianorum tanquam ma-
7 ioris partis.†nam sicut princeps solus equiparatur senatui in condendo legem.vt hic:ita potestas antianis quo ad arbitrandum predicta.& ad hoc optime facit.ff.de vsufru.accres.l.si quis titio.de heredi.instit.l.titius fundi.& l.liber homo.§.titius.C.de impub.& alijs subst.l.fi.cum ibi nota.& de episco.audien.l.de creationibus.vbi de hoc satis dixi.nec obst.si diceretur hoc verum esse si verba statuti dicerent arbitrio potestatis & antianatus:sicut hic dicitur senatum & non senatores:quia quoties ciuium fit mentio:intelligi debet potius copulatiue quam disiunctiue.vt.ff.de rebus dub.l.ciuibus.Ric.& an valeat tale statutum.dixi quod sic ff.titu.

§.titulo proximo.l.ij.§.exactis.

1 ¶ Ubi occurrit dubium super verbo vel facto legis proceditur de similibus ad similia vel est recurrendum ad principem.
2 Leges non possunt ita scribi vt aperte contineãt omnes casus.

Nec leges. Si occurrit dubitatio sup verbis.l.vel super facto.l.non deciso procedendum est de similibus ad similia.vel recurrendum ad principem.h.d.vsqz ad.l.q᷒ vero.vel
1 fm Jaco.butr.†Si dubitatio occurrat in verbis.l.tunc recurritur ad interpretationem principis,iurisconsulti vel iudicis.si super facto.l.non deciso de similibus ad similia proceditur. et pone casum fm Ray.per aut.quib.mo.nat.effi.leg.in princi.et quere de ratione ⁊ dic vt in principio glo.et verba que sunt in principio glo.que incipit,pp̄ter humani,tracta sunt de summa Azo.ti.de ver.sig.§.quedã.Lex ista ⁊ tres sequẽtes videnť idez repetere:sed vt sit differentia dic ꝙ prime due intelligantur vbi est dubitatio de verbis.alie due intelligantur vbi est dubitatio super nouo facto vel veteri lege nõ deciso.Sed hunc intellectũ non videtur pati litera huius.l.imo videtur loqui etiam cũ dubitatio emergit super nouo facto dum dicit vt omnes casus ⁊c.
2 Unde dicit quod†leges nõ possunt ita scribi q᷒ contineant omnes casus aperte.⁊ ideo in.l.seq.dicitur ꝙ si obscuritas oriať vt si emergat casus eiusdem materie qui nõ pōt decidi propter verba legis ambigua vel imperfecta,adeũdus est imperator vel iurisconsultus q interpretentur ⁊ declarent.sequentes vero leges intelliguntur vbi emergit dubitatio nõ in casu eiusdez materie,sed oĩno nouo ⁊ alterius materie: q: tunc pcedendum est de similib⁹ ad similia.Ja.de ra.Uel dic fm Gul.de suza.q᷒.l.ista loquitur generaliter quocũqz casu sit.l.dubia.naz tunc per principem vel iurisconsultum certificanda ⁊ declarãda est vt in l.⁊ ideo.sequentes vero leges loquũtur qñ lex est certa ⁊ clara: sz casus de quo dubitatur nõ est aperte cōprehensus sub lege: tũc em̄ procedi dz de similibus ad similia.¶ In glo.,pp̄ter humani ingenij exiguitatẽ.ibi.§.sz q:.⁊ melius.§.si quid autem in tanta.¶ Ibi,adhuc.l.determinatio.sicut fuit in contractu emphyteotico qui añ legẽ codicis fuerat incognitus ⁊ dubitabať vtrũ esset vẽditio vel locatio vt inst.loca.§.adeo.⁊.C.de iur.emphyt.l.j.lex aũt nõ pũt.loquiť sup casu nouo emergente vt dixi.

Et ideo. Quia sufficienter etiam potest lex aperte.ad omnia promulgari ideo ⁊c. Ibi,constituũtur.subaudi orta dubitatione.Jaco. ¶ Ibi aut interpretatione.s.iurisconsulti.⁊ est pulchrum exemplum.ff.ad trebel.l.postulante.Jac.¶ Ibi aut constitutione optimi principis.Exemplum pulchrũ.C.de pac. dota.l.lege.Et facit bene ad hanc materiam.C.eo.l.cum de nouo.cum ibi not.⁊.C.de fund.dota.l.j.Jac.⁊ vide quod no.et dicam.ff.tit.proxi.l.fin.

1 ¶ Quando lex est certa procediť de similibus ad similia vbi est eadem ratio.
2 Que dicantur similia ⁊ que equalia fm philosophum.
3 De similibus idem est iudicium.
4 Quando habeat locum argumentum a simili.
5 In maleficijs an pcedať de similib⁹ ad similia.qd in statutis.
6 Quãdo oritur aliqua dubitatio super aliqua lege vel negotio quid iuris sit.
7 Quãdo verba habent plura significata q᷒ eorũ erit attẽdẽdũ.

Non possunt. Pro declaratiõe vide q᷒ dixi.s.duab⁹.ll.primis et breuiter hoc intẽdit.l.ista cũ duab⁹ sequẽtib⁹ ꝙ oẽs casus ⁊ articuli nõ possunt singľr legib⁹ apte cōprehẽdi.sz†qñ lex est certa tũc procedi dz de similib⁹ ad similia.q᷒
1 verũ est qñ eadem ratio est in vtroqz.illud vero q᷒ est contra rationem iuris nõ est producendũ ad consequentias.h.d.⁊ ratio quia omnes casus nõ possunt legibus cōprehendi: quia plura sunt negotia ꝙ vocabula,vt.ff.de prescrip.verb.l.nã natura. Et exempla glo.non placent Gul.de suza.excepto exẽplo de pignoratione filij ad similitudinem venditionis.C.de patri.qui fil.distra.l.ij.potes etiam ponere exemplum per.l.j.C.de interdict.vt ibi in glo.not.Et dic fm Ray.ꝙ ista.l.debet intelligi qñ emergit casus eiusdem materie non decisus per.l.expresse sed per simile legis.Sequens vero lex quãdo emergit casus oĩno extraneus.Non obst.ff.de iur.⁊ fac.igno.l.ij.vt ibi not.¶ Ibi,mani-
2 festa est.per statutũ iuris cōmunis.†Et dic ꝙ similia sunt illa quorum qualitas est vna.eadem vero sunt quorum substantia est vna.equalia quorũ equalitas est vna fm philosophũ ĩ metaphisicis.c.v.⁊ dixi in alphabeto.¶ Ibi debet in casibus personis ⁊ rebus.non obst.C.ne de sta.defun.l.quod constitutum,vt ibi colligi potest.Ray.Et iste.ll.instruunt quando sit arguẽdũ a simili legis.de quo plenissime dixi in alphabeto dictione argumentum ver.a pari seu ratione idẽtitatis.Et de isto argumẽto a simili habetur.xxxvij.dist.c.relatum.in glos.et per Archid.
3 de similibus†enim idem est iudicium extra de rescr.c.inter ceteras.in fi.de transla.episc.c.ij.§.sicut ergo.de parochijs.c.super eo.de baptis.c.maiores.§.verum quidẽ.lz nõ sit exemplis:sed legibus iudicandum,vt.C.de sentẽ.l.nemo.quod dic vt ibi not.⁊ dixi.⁊.s.de orig.iur.l.j.Sententia etiam legis extenditur ad similia.nam verba actionis in factum de pauperie loquũtur solum in quadrupede ⁊ tamen trahuntur ad bipedem:quia eadẽ est ratio,vt.ff.si quadrupes pau.fe.dicatur.l.pe.ꝙ tamen est simile non est idem,vt.ff.depositi.l.quod nerua.arguitur ergo a simili vbi est eadez vel maior ratio in casu in lege nõ expresso.Et de isto ar.a simili notaui.C.de interdicto matri.l.fi.⁊ in glo.per Archid.xxviij.q.j.sicut enim.circa fin.Et dic quod proceditur de similibus ad similia nisi super illo negotio esset consuetudo quia tunc illi staretur,vt.ff.e.l.de quibus.⁊.l.si de interpretatio
4 ne.Et dic†ꝙ istud ar.a simili locum habet quãdo lex est pdita verbis specialibus,vt hac.l.Si autem verbis generalibus:aut sumus certi de mente ⁊ habet locum.l.adigere.§.q̄uis.de iure patro.Aut nõ sumus certi ⁊ hz locum.l.psperit.ff.qui ⁊ a qui. ma.liberi non fiant.et de hoc tetigi.ff.de conditio.⁊ demon.l.cuz tale.§.j.falsam.Quid si eueniat casus non decisus.sed in simili lex dictat vnum: ⁊ consuetudo oppositum:a quo simili arguetur:vtrũ a simili legis nõ a simili cõsuetudinis:respõdeo ab illo q᷒ preualet in casu expresso.vnde si in casu expresso cõsuetudo vincit legem,vt q: sit posterior:tunc arguetur a simili consuetudinis non legis.Si aũt lex preualet vt quia est post consuetudinem:tunc arguam a simili legis non consuetudinis arg.l.pretor.ff.de libe.lega.de dona.inter virum ⁊ vxo.l.si sponsus.§.j.⁊.ff.
5 de stat.ho.l.queriť.⁊.C.que sit long.consue.l.consuetudinis.de hoc plenius.ff.eod.l.de quibus in questionibus.in.j.q.†Sz an in maleficijs procedatur de similibus ad similia:dic vt plene notaui.C.de episco.⁊ cleri.l.si quis non dicam rapere.circa finem. ¶ Sed nunquid idem in statutis vt procedatur de similib⁹ ad similia:quidam dicunt ꝙ nõ cum statuta sint stricti iuris ⁊ nõ recipiãt interpretationẽ secundum eos,vt.ff.de verb.ob.l.quidquid astringende.cum si.Do.aũt Gul.de suza.in libello suo de questionibus statutorum tertio fo.ver.sed pone questionẽ de facto.Est aliq᷒ statutũ in quo aliqd cõtineť volo pcedere de simili b⁹ ad similia.distinguit:aut statutũ est cõtra ius ⁊ nõ est procedendũ de silib⁹ ad silia.vt.ff.j.l.q᷒ vero.¶ Si aũt nõ est directo q̄rius tunc de similib⁹ ad silia pcedi põt p hãc.l.⁊.ff.e.l.de qb⁹. de primo tñ mẽbro.s.q᷒ statutum est contra ius,an debeat tra-
6 hi ad sil'a plenı⁹ statim dicã in.d.l.q᷒ no.cõtra rõnẽ.¶†Ultimo gl.ponit distinctionẽ qd iuris sit qñ dubitatio oriť sup.l.vľ super aliquo nouo negotio ⁊ eandẽ distinctionem ponit.C.eo. l.cũ de nouo.ordo tñ glo.non placet Ric.nec Jac.de ra.sed dicunt si dubitatur de aliquo negotio vel legis intellectu,aut cõsuetudo est super hoc:⁊ illi statur,vt.ff.eo.l.si de interpretatione. ⁊.l.de quibus.Si consuetudo non est,⁊ volo decidi vt amõ illa decisio sit ius cõmune adeundus est princeps,vt.C.eo.l.humanum.⁊.l.cum de nouo.Si solum ad illius decisionem: tũc si lex est prodita super eo,⁊ verborum significatio est clara:statur significationi verborum,vt.ff.de leg.iij.l.nõ aliter.⁊ de exercito.l. j.§.si is qui nauem.ver.igitur ĩ re dubia.Si vero lex nõ est pdita super illo negotio,nec consuetudo:tunc proceditur de similibus ad similia.vt hic.Si vero hoc non appareat tunc vltimo adeundus est princeps vel legis conditor arg.C.de appellatio. l.precipimus.⁊ in aut.de fid.instrumen.§.j.nisi forte princeps esset in loco vbi dubium vertitur,vt.C.de his qui ad eccle.confugiunt.l.presenti.in princip.Si vero super illo negotio lex est condita sed obscura:tunc si est interpretata per consuetudinem ei statur.ff.eodem.l.minime.⁊.l.si de interpretatione. Si hoc nõ appareat tunc quod verisimilius est inspici debet,vt.ff.de regulis iur.l.in obscuro.et extra eodem.c.inspicimus.lib.vj.⁊ ibi de hoc per Dy.⁊ alios.Si nec illud appareat tunc quod minimũ est,vt eod.titu.l.semper in stipulationibus.⁊ eod.tit.c.in obscuris.lib.vj.vbi de hoc late per Dy.⁊ alios.Si nec illud appareat tunc quod benignius est.ff.e.l.benignius.⁊.l.in ambigua.si nec illud appareat tunc a verbis non est recedendum,vt.d.§.si is q
7 nauem.versi.igitur in re dubia.ff.de exerci.†Et si verba habent plura significata tunc aut vtrumqz significatum caret vitio et serua benigniius,vt.d.l.benignius.aut vnum caret vitio ⁊ aliud non ⁊ serua carentem vitio,vt.ff.eodem.l.in ambigua.et de reb. dub.l.quoties.Si vtrũqz vitiosum serua minus vitiosum,vt.ff. de regulis iuris.l.quoties.Si autem verba habent vnum significatum proprium,⁊ aliud improprium:tunc aut mẽs est dubia:

ꝛ serua propriũ.aut certa ꝛ serua: proprium si mens ei conue-
niat,vt.j.de iur.patro.l.adigere.§.quãuis.ꝛ de lega.iij.l.nõ ali-
ter.ꝛ qui ꝛ a qui.l.prospexit.Si mens ei nõ conueniat serua im
proprium,vt.j.de verb.sign.l.sepe.Si ex verbis non possit colli
gi adeundus est princeps vt dictum est.Et pro hoc.C.eod.l.hu-
manum.Et de ista materia etiam not.xxxiij.distinctione.c.ha-
buisse.Recitat etiam Guli.de cugn.distinctionem quam facit
glo.de interpretatione probabili ꝛ necessaria ꝛ probabili tan-
tum.C.eod.l.j.sed ibi recurras.¶ In gl.pone exemplũ ibi,Jo.
tamen dixit.Scdm primũ intellectum hec lex instruit dare ope-
ram iuri scribendo.Sed ſm hunc intellectum Jo.instruit iudi
cem in talibus dubijs iudicare.Jaco.

Nam vt ait pedius. ¶ Ibi,cete-
ra per.l.nul-
lo modo decisa.¶ Ibi iurisdictionẽ principis vl' iu
dicis,vt.j.de iur.om.iud.l.qui iurisdictioni.Ibi,vel
interpretatione iudicis vel legis conditoris si modo eius copia
haberi posset.Jac.ꝛ vide quod dixi.j.de cõstitu.prin.l.fi.in op-
positionibus.

1 ☞ Indultum contra ius est restringendum ꝛ miracula diui-
na non sunt ꝛc.
2 Quando procedatur de similibus ad similia.
3 In his que sunt contra rationem proceditur de similibus ad si
milia vbi est eadem ratio vel maior.
4 Statutum contra ius an extendatur ad consequentiã si sit eadẽ
vel maior ratio ꝛ facit ad questionem.
5 An statutũ recipiat declarationẽ extensiuã vel interpretatiuã.
6 Lex iducta ɔtra iuris dispositionẽ an trahaẗ ad casus similes.
7 An constitutio pape trahatur ad casus similes si sit eadem rõ.

Quod vero. Contra rationez iuris ɔmu
nis ꝛ generalis. Ibi receptũ
est aliquibus specialibus causis.Jac.¶ Ibi ad cõ-
sequentias.Generalitatis,vt.C.de iur.ꝛ fac.igno.l.
fina.vel regularum iuris communis ꝛ generalis secundum exẽ
pla.vel dic ꝙ ex eis.non est procedendum de similibus ad simi-
lia ꝛ in hoc aduersatur.ll.precedẽtibus.Et ad huius.l.materiã
facit extra de reg.iur.c.ea que a iure communi.ꝛ.c.qd alicui gra
1 tiose.lib.vj.cum ibi not.per Dy.ꝛ alios.Indultum†enim[a] cõ-
a tra ius est restringendũ ꝛ preter ius est ampliandum.not.p Ar
chi.xxviij.q.j.oẽs deinceps.Itẽ miracula diuina nõ sunt trahẽ
da ad cõsequentiã.lxj.dist.c.statuimus.§.his authoritatibus.
ꝛ.iiij.q.ij.c.vlt.Et ꝙ dispensatiue introductum nõ est trahẽduz
ad cõsequẽtia.lvj.dist.c.apostolica authoritate.§.hoc autem.ꝛ
c.seq.Et dic breuiter ſm Jac.but.aut aliquid est inductũ cõtra
legem ꝛ cõtra rationẽ:ꝛ tunc nõ porrigitur ad similia,vt hic,et
2 j.eo.l.ꝙ nõ ratione.†si aũt cõtra ius aliquid inducatur ſm rõ-
nẽ tñ vt in casibus exceptis a regulis bñ extendiẗ ad casus vbi
est eadẽ ratio vt ptz in macedo.in quo cõtra regulas iuris con
sulitur filio accipiẽti mutuũ ꝛ tñ porrigiẗ ad nepotes: qr in eis
est eadẽ rõ,vt.j.ad mace.l.filiũ.ꝛ ad res datas in fraudẽ pecunie
vt eo.ti.l.sed iul.§.mutui dationẽ.ꝛ pro hoc facit glo.j.de lib.et
post.l.gallus.§.ꝛ quid si tamẽ.ꝛ qd no.ꝛ dixi.j.de iudi.l.cũ pre-
tor.in prin.Querit glo.nũquid.l.C.de fur.ꝛ seruo corrup.l.si qs
seruo.locũ habeat etiã in filio.gl.dicit ꝙ sic:qr lex hoc dicit.j.de
seruo corrupto.l.vt tantum.§.de filio.sed hoc non dicit ille.§.sz
dicit quod filio corrupto datur vtilis actio serui corrupti,vt di-
xi.j.eo.l.de quibus.ij.col.ver.sed secũdũ Pet.sed.l.si quis seruo.
ponit casum in seruo cuius animus non fuit vere corruptus:
ꝛ tamen datur actio serui corrupti.ꝛ hoc est contra regulas a-
ctionis serui corrupti.puto tamen glossam benedicere quod si
casus illius.l.si quis seruo.contingeret in filio ꝙ eadem equita
tis ratione locum haberet in filio:cum in eo sit eadem ratio siue
maior.vnde dominus Jaco.de are.ꝛ Richar.dicebant quod ẽt
3 illud quod est introductum†contra rationem producitur ad si
milia quando est eadem ratio vel maior.ꝛ allegabant.j.de ope.
no.nun.l.de pupillo.§.si quis riuos.versi.preterea.ꝛ.j.de fe.l.j.
ver.sane.ꝛ ita no.in glo.j.de reg.iur.l.q̃ propter necessitatez.vbi
de hoc plene dixi.Et ad hoc.C.de sac.san.eccl.l.illud.in prin.gl.
magne.ꝛ per Dyn.extra de regu.iur.c.in argumentũ.lib.vj.nec
dicitur hoc casu extendi lex cũ sit eadẽ ratio vel maior,vt no.per
Gra.extra de elec.c.cupientes.in gl.sed positio que est signata
super verbo oẽs electi.Et predicta faciũt ad ea que dixi.s.eo.l.
nõ possunt.s.qd statutũ producatur ad consequentiam vbi est
4 eadem†ratio vel maior.etiam si statutum sit contra ius.Et di-
cunt idem Jac.ꝛ Rich.ita seruatũ fuisse in questione tali.Sta-
tuto ciuitatis cauebatur quod maritus sol.mat.lucretur quar
tam dotis:nũquid maritus in ipsam quartam computabit le-
gata sibi ab vxore relicta.ꝛ determinatum fuit quod sic:sicut et
vxor imputat in illa quarta que sibi debentur per auẗ.p̃terea.
C.vnde vir ꝛ vxor.vbi de hoc dixi.licet enim inductum sit con-
tra rationem:tamen eadem est ratio in vtroq;.Jac.aũt but.in
l.non dubiũ.C.de legibus in fin.scripsit quod statutũ potest ex-
tẽdi de similibus ad similia quo ad declarationẽ:quo ad exten-
5 sionem non dicẽs†statutũ recipere interpretationem declarati
uã non extẽsiuam,vt.j.de mu.ꝛ ho.l.vt gradatiz.§.ꝛ si lege.vbi
de hoc plene dixi.ꝛ.l.cõstitutionib[9].eo.ti.de hoc etiã satis nota
ui.C.que sit long.consue.super rub.ver.nũc formemus aliquas
questiones.ꝛ ver.an idẽ sit in statutis.j.eo.l.de quibus.ver.sed
qr.s.pluries dixi nec video rationem diuersitatis quare statu-
tũ nõ debeat extendi sicut consuetudo que ad similia porrigiẗ,
vt.l.de quibus.alij inherentes verbis Dy.d.c.in argumentum
ꝛ ea declarantes dicunt:cũ queritur an lex contra iuris dispõnẽ
inducta trahaẗ ad casus similes,aut.l.loquiẗ simpliciter,aut in
6 ea†sunt verba taxatiua.primo casu aut corrigetur.l.per talem
extensionem:ꝛ tunc non extenditur.ita intelligitur quod no.C.
de sacrosan.ec.auẗ.quas actiones.quod prescriptio ecclesiasti-
ca nõ extẽdatur ad ciuitatem lz sit eadem ratio,vt eo.tit.l.fi.aut
l.nõ corrigitur,sz solum distinguitur:ꝛ tunc extendatur ad si-
milia per dictã.l.que propter necessitatem.secundo casu quãdo
sunt verba taxatiua aut alia.l.eam extendit.ꝛ fit extensio.C.de
pred.min.l.ob es.ꝛ.j.de vsusc.l.serui nomine.ꝛ de reg.iur.l.con-
tractus.ꝛ quod in eis no.si queratur an possit extendi per homi
nem aut cõtinet aliquid pium:ꝛ potest,vt no.C.de sacrosan.ec.
l.illud.aut odiosum ꝛ non potest,vt.C.de pat.qui fi.distra.l.ij.
7 An aũt constitutio†pape producatur ad casus vbi est eadẽ rõ,
vide Jo.and.de temp.or.c.penul.lib.vj.¶ In gl.ibi,de priuile-
gio dotis.l.j.Et sic non producitur ad consequentiam regule.j.
de reg.iur.l.heredem.Jac.

a ¶ Indultum em.Adde Inno.ꝛ Hosti.in c.lz.de trãsac.Bal.in mar.ver.idulgẽtia.ꝛ i.l.humanitatis.x.q.C.de impub.ꝛ alijs substi.

b ¶ Ius singulare licitũ duobus modis.

1 ☞ Exceptio an vitiet regulam.
2 Quare sit inductum ꝙ absentes possint dãnari.

In his. Uide q̃ dixi.s.l.proxi.Ibi,constituta
sunt specialiter.Jac.in fi.l.naturã re-
gularũ iuris q̃ habent esse generales ꝛ per vniuersa-
lia tradi.posset etiã intelligi qd iura prodita in casi-
bus singularibus nõ producuntur ad consequentias.Qd aũt
1 sit ius singulare traditur in.l.seq.Et ad qd querit glo.an†exce-
ptio vitiet regulã,dic ꝙ si inspiciatur regula simpliciter:ꝛ quo
ad totum tunc semper exceptio vitiat regulam.cũ regula sumaẗ
ex signo vniuersali vel equipollẽti.ꝛ iõ si aliquid ab ea excipiaẗ
regula vitiatur,vt.j.de reb.du.l.si is q ducẽta.§.vtrũ.Si autez
consideretur regula particulariter ꝛ ſm quid tũc vitiaẗ solum
in eo ꝙ excipitur ꝛ in alijs firmatur,vt.j.de fund.inst.l.quesitũ.
§.idem respon.domo instructa:sed lz confirmeẗ in nõ exceptua
tis nõ tñ ampliaẗ vel extendiẗ vt sub regula cõprehendanẗ alij
casus qui sui natura nõ cadãt sub ea vt colligitur ꝛ plene dixi
j.de vsuf.leg.l.gñali.§.vxori vsuf.ꝛ.d.§.idẽ rñ.domo instructa.
ꝛ de ista materia no.ꝛ dixi.j.de reg.iur.sup rubr.ꝛ.l.j.ꝛ p Dy.e.
ti.in proemio.Et dicũt qdã per hãc.l.qd vbi absens põt dãna-
ri de crimine capitali p statutũ vel consuetudinẽ nõ dz admitti
procurator nõ obstante regula que est.j.de proc.l.seruũ quoq;.
§.publice.qr cõtra rationẽ iuris est ꝙ absens possit de tali cri-
mine dãnari,vt.j.de pen.l.absentem.ergo regulam illius.§.pu-
2 blice sequi nõ possumus.Itẽ qd†absentes possint dãnari indu
ctum est in eorũ odiũ ꝛ vt eorũ cõtumacia puniatur:ergo nõ dz
in eorũ fauorẽ cõuerti,vt.j.de interd.ꝛ releg.l.relegatorum.ꝛ de
neg.gest.l.siue hereditaria.Dy.de hoc no.j.de pub.iud.l.pen.§.
ad crimen.In contrarium faciunt ea que notaui.s.l.proxima.
de hoc dicetur.d.§.publice.

1 ☞ Ius singulare potest intelligi dupliciter.
2 Illud est speciale cuius contrarium est ius commune.

b Ius singulare. b† Potest dici ius sin
1 gulare duobus modis
vno modo omnes instãtie contra regulas.alio mo-
do ꝛ meli[9] illud ius qd singulariter est introductuz
cõtra rationẽ in fauorẽ vel odiũ certarũ psonarũ vt macedo.et
velle.ꝛ tale ius facili[9] tolliẗ q̃ alia iura cõia,vt in auẗ.de nõ ali.
2 §.qr vero verisimile.†ꝛ allegaẗ sepe.l.ista qd illud est speciale cu
ius cõtrariũ est ius cõe,vt.j.ad mun.l.j.vbi,de hoc.

1 ☞ Nota ex lege ista quomodo scholares studere debeant.
2 Sufficit allegare sensum legis licet nõ allegetur ipsa lex.
3 Quando magis attendantur verba q̃ sententia.
4 Quid intelligatur per istud verbum scire.
5 Scire dicimur qd ab alijs dici audiuimus.

Scire leges.

Scire leges. Ibi, sed viz. id est verum sensum ꝛ proprium intellectuz. Jaco. ibi ac potestatem, scilicet extensiuam vt vnum pro alio ponatur vt dicit glo. Et concor. extra de pri
1 ui. c. quanto. ꝛ quod ibi in glos. nota. Et docet. l. ista†scholares quomodo debeant studere, scilicet ꝙ non laborent circa verba discenda menti: sed circa vim ꝛ potestatem. nam verba sepe improprie sumuntur in iure. imo quandoqꝫ per contrarium vt beneficus id est maleficus. C. de inofficio. testamen. l. fratres. ꝛ de legatis. l. cum quidam. nã non in folijs verborũ nec superficie scripture, sed in radice rationis lex consistit, vt. ĩ. questione. ĩ. c. marchion ꝛ basilides. Et sic videtur sufficere allegare sensum
2 legis, licet non alleget legẽ. Sed†an sufficiat allegare titulũ solum videtur quod non ad instar confessionis. ĩ. de cõfessi. l. certum: ꝛ de iniurijs. l. pretor edixit. In contrarium videtur: quia imperator solum titulum allegat, vt. C. ad legem fal. auꝫ. sed cũ
3 testator. ibi sub titulo de legat. Item quandoqꝫ†verba magis attendantur ꝙ sententia, vt. ĩ. de vsufruc. leg. l. si alij. Unde dic si verba ꝛ sententia concordarent vtrumqꝫ seruatur. si sentẽtia contradicat verbis statur sententie vt hic. si sententia non contradicit verbis eis statur, vt. ĩ. e exercitor. l. j. §. si is qui nauez. versicu. igitur in re dubia. ꝛ de legatis. iij. l. non aliter. ꝛ hoc nisi ex verbis prauus sequeretur intellectus, vt. C. de episcopis et clericis. l. conuenticulam. ꝛ. d. l. fratres. ꝛ de inofficio. testamento. De hoc an sit standum verbis vel sententie nota. ꝛ dixi. C. de legibus. l. non dubium. in princ. ꝛ. ĩ. eod. l. contra legem. Item
4 dicit glossa qꝺ quandoqꝫ†scire accipitur pro vehementer opinari. vt. ĩ. de aqua pluuia arcenda. l. ij. §. penultimo. Sed dic ꝙ illud quo ad intentionem conditionis operis: hic quo ad legis extensionem ꝛ fictionem: tamen vehementis opinionis et scientie videtur idem effectus, vt. ĩ. de acqui. hered. l. cũ quidam. §. qꝺ dicitur. primo responso. ꝛ not. in eodem titu. l. si quis extraneꝰ. §. vltimo. penultimo respõso. ꝛ pro hoc. ĩ. de questio. l. j. §. si qs vltro. in fin. vbi de hoc tetigi. ĩ. de ritu nuptiarnm. l. si filius. li
5 cet contrarium videatur. ĩ. de pecu. lib. ꝛ ibi in glos. etiam†scire dicimur quod ab alijs andiuimus. lxiij. distinctione. c. salonitane. per Archidia. C. de testamentis. l. cum antiquitas. xxij. questione. v. c. hoc videtur. Et de hoc no. per Archidiaco. de penitẽtia distinctione. iiij. in domo patris ꝛ in alphabeto literas de scientia ignorantia errore et titubatione dixi. C. de iur. ꝛ facti ignoran. l. error.

1 ☞ Ubi lex habet duplicem intellectum ille est seruandus qui tendit in benigniorem partem.
2 Filij naturales an possint inuiti legitimari per subsequens matrimonium.
3 An filij filij premortui legitimẽtur p subsequens matrimoniũ contractum per eos cum concubina. vide questio.

1 **Benignius.** †Cum lex habet duplicẽ proprium intellectum ꝛ vtrũqꝫ carentem vitio seruamus benigniorẽ. hoc dicit. Sequens autem lex loquitur quando vnus intellectus erat vitiosus ꝛ alius carens vitio. Et expone quo, pro vt. Et potest poni exemplum infra de custodia reorum. l. ij. ꝛ soluto matrimonio. l. Caius. ꝛ de testamen. tutel. l. si hereditas. §. qui filium. ꝛ bene. ĩ. si certum petatur. l. si tibi pecuniam. Et de interpretatione. ll. vide quod nota. ꝛ dixi supra eodem. l. nõ possunt. C. eodem. l. cum de nouo. ꝛ. l. finali. Glossa vero ponit exemplum de filijs naturalibus qui legitimantur per subsequens matrimonium, vt. C. de naturalibus liberis. l. nuper. ibi enim vterqꝫ intellectus erat sine vitio vnus tamẽ benignior est altero. et ideo
2 seruamus benigniorem. †Et sic dictio benignius ponitur comparatiue: sꝫ querit Gul. de cug. an filij naturales p subsequens matrimoniũ legitimenꝫ inuiti. Et videꝫ ꝙ nõ: qꝛ inuito bñficiũ nõ confertur. ĩ. de dona. l. hoc iur. ꝛ de regu. iur. l. inuito. ꝛ qꝛ habent iustam causam contradicendi ne redigantur in patriã potestatem: quia per hoc acquireretur vsufꝰ. patri in bonis aduentitijs, vt. C. de bo. q̃ li. l. cũ opꝫ. Et est casus ꝙ iuiti legitimari nõ possint. in auꝫ. qui. mo. na. effi. sui. §. gñaliter. col. vij. ❡ Itẽ q̃rit si habeo ex cõcubina filiũ naturalẽ q ex vxore legitima filios procreauit mortuo ipso filio meo cõtraho matrimoniũ cũ ipsa cõ
3 cubina. nũqd†illi filij dicti filij mei naturales legitimabunꝫ per tale matrimonium ꝛ succedent mihi sicut nepotes mei. sicut ipse filius legitimareꝫ si viueret. Et tꝫ qꝺ non: quia deficit persona filij qua mediante deberent legitimari. Et ideo non potest habere locum retroactio, vt. ĩ. rem rat. l. bonorum. ꝛ de bonorũ pos. l. veluti. ꝛ bene. C. de decur. l. si ille. lib. x. a filio enim debuit hoc beneficium proficisci. ergo eo mortuo cessat, vt. ĩ. de operis libertorum. l. qui libertinus. §. et. l. si ex patronis. §. iulianus. de bonis liber. l. posthumus. nec obst. lex quoniam. C. de natu. lib. q̃ videtur dicere retrotrahi: qꝛ ibi intelligitur qñ in persona patris potérat operari: hic autem non poterat. Gul.

1 ☞ Scholaris prebendatus existens in studio an possit recipere fructus prebende.
2 Scholaris existens in studio ꝛ non dat operam literis an possit recipere fructus prebende.

In ambigua. Hec lex differt a superiori vt ibi dixi ꝛ meliꝰ ꝙ gl. Et pone exemplũ per. l. C. de bon. que libe. l. non sine ratione. Et vide. xxxiij. dist. c. habuisse. et qꝺ ibi not.
1 Et facit hec. l. qꝺ†scholaris prebendatus potest recipere fructꝰ
2 prebende existens in studio. Quid si sit†in studio, sed non studet: nũquid habebit reditus? determinaui ꝙ non per. l. istam. nam verbum istud in studio est ambiguum: qꝛ studium potest accipi pro loco studij vt bonoñ. et pro actu studendi. ar. eius qꝺ dicitur ius accipi loco ꝛc. ĩ. de iust. ꝛ iur. l. pen. in isto ergo ambiguo intelligemus de actu studij: quia ista interpretatio vitio caret presertim cum voluntas constituentis ad hoc aptet. And. px. pro hoc facit. C. de epi. ꝛ cle. l. generaliter. cum his que ibi no. ꝛ dixi. in contrarium tamen videtur in proemio decretalium in princ. ibi bonoñ. cõmorantibus. ꝛ idem dicitur in proemio lib. vj. ꝛ in clementinis. ❡ In gl. ibi hic in verbo. vel verius ibi verba. l. habent duos intellectus ꝛ neutrum vitiosum hic vnuz vitiosum aliud non. vt ibi dixi. ꝛ pro hoc. ĩ. de reg. iur. l. quoties nihil sine captione.

1 ☞ Non potest reddi ratio in qua substantietur legis dispositio: quia ꝛc.
2 Ratio debet esse generalis ꝛ necessaria.
3 Que sit ratio quare habenti tutorem tutor dari non possit sed habenti curatorem sic.

1 **Non omnium.** Id est quorundam vt de le. tut. l. legitimos. §. an ergo. ꝛ ibi in gl. Et†dic quod ratio non reddi potest in qua substantietur legis dispositio necessario: quia leges magis authoritate cõstituentium quam ratione necessaria subsistunt. Sed contra hoc videtur quod omnium reddenda sit ratio. lxviij. di. c. corepiscopi. ꝛ ibi in gloss. quod enim ratione caret extirpari necesse est, vt ibi. xxvj. dist. c. deinde in tex. ꝛ ibi per Archidia. ꝛ de hoc nota. extra de rescript. c. si quando. Sed dic quod statuta a minoribus non carent ratione: nec hoc dicit hec lex, sed dicit, quod nõ potest omnium ratio reddi quod contingit propter fragilitatem humanam. Quandoqꝫ tamen ratio redditur in lege, vt. ĩ. de lega. j. l. ab omnibus. §. j. Statuta enim per maiores absqꝫ dubio statuta fuerunt mouente aliqua ratione licet eorum motus omnes scire non valeamus. Et quare ratio legis inquiri non debeat, ꝛ quomodo hoc sit intelligendum statim dicetur. ĩ. l. proxima. Et not. quod dicit gloss. quod
2 †ratio debet esse generalis ꝛ necessaria, quod facit ad rationes dictorum testium de quo not. d. c. si quando. de rescrip. et not. et
3 dixi. C. de test. l. solam. ❡ Item ratio quam reddit gloss. †quare tutorem habenti tutor dari non potest, sed curatorem habenti sic: non placent Jacob. de ra. sicut enim plenum non compatiꝫ pleno: sic nec semiplenum in eo quod est semiplenum. si sit datꝰ curator secundo loco nihil haberet in illa potestate quam occupauit primus, quod falsuꝫ est: quia qꝺ põt datus primo poteꝫ ꝛ datꝰ secundo sicut in pluribus tutoribus, vt. C. si vnus ex pluri. tut. per totum. ❡ Preterea est reperire casus speciales in quibus habenti tutorem tutor datur: quod esse non posset secundũ rationem glosse. Et ista eadem ratio glosse nota. d. titulo. C. in quib. cau. tuto. habẽ. tutor dari non potest. l. licet. ꝛ per Azo. in summa eod. tit. in fin. ❡ In gl. j. ibi. l. j. §. interdũ. Sed ibi nõ est eadẽ rõ: qꝛ filius hꝫ obedire patri extraneꝰ nõ. Jac. In fi. ꝛ. ĩ. de col. bo. l. si qs filiũ. ibi hec in patre ratio reddi nõ potest ꝛc. Jac.

1 ☞ Non est querenda ratio legis vt nõ stetur ipsi legi nisi reddatur ratio.
2 Doctores ꝛ scholares debent inquirere rationem legis inquãtum possunt: quia scire fm philosophum est rem per causaz cognoscere.
3 Que sit ratio ꝙ in legibus conditis de necessitate nulla sit reddenda ratio.

1 **Et ideo.** Ibi inquiri nõ oportet: †vt in eis substantietur Jac. nec enim querenda est ratio legis sic vt non credatur vel stetur legi nisi eius

ratio reddatur.puta si aduocatus coram iudice allegat legem
ꝛ iudex diceret nō stabo huic legi nisi reddas rōnē quare sic fa-
cta fuerit.hoc em̄ fieri nō dꝫ:qꝛ lex substantiatur ꝛ fundatur in
authoritate legislatoris nō tamē qꝺ doctores ꝛ scholares non
2 debeāt inquirere legū ratiōes si possunt:qꝛ †hoc bonum ꝛ vtile
est qꝛ ſm philosophū scire,est rē per causas cognoscere.Nec em̄
posset argui a simili legis nisi sciremus si in simili esset eadē ra-
tio vel maior vt dixi.s̄.eo.l.non possunt.Et ratio quare in legi-
bus conditis de necessitate nō sit reddēda ratio est illa que hic
3 redditur:qꝛ †multa licita subuerterentur.Est ꝛ alia qꝛ queren-
do rationē esset quedā disputatio ꝛ in dubiū reuocatio qꝺ esset
iniuria legum cōditorum,vt.C.de summa tri.l.nemo clericus.
Nam in cōstructione ꝛ ordinatione legū debēt inquiri ratiōes
ꝛ iuste ꝛ rationabiles fieri:eis aūt factis non est de eis disputā
dum.sed scd̄m eas iudicandum vt in decretis.iiij.di.c.erit autē
lex.ꝛ dixi.s̄.super rubrica.Et de ista materia quare rationes
legum inquiri nō debeāt vide quod pulchre not.Host.in sum-
ma de resc.ij.col.ver.aliud preter ius.ꝛ ver.seq.

1 ☞ Dispositio legis extenditur solum ad futura.
2 Remissio peccatorum non dat licentiam in futurum peccādi,
sed prohibet.

1 Cum lex.†Dispositio legis extendit̄ solum ad futura.Ja.bu.gl.dicit quod li
tera ista cōuertitur ꝛ dicit exēplum esse de.l.diui.C.
de natura.liberis.sed melius est exemplum.C.de te-
sta.l.iubemus.ꝛ prout litera legitur:sicut iacet est propriū exē-
plum.d.l.diui.ꝛ.C.negotiatores ne militent.l.j.lib.xij.Et facit
quod not.C.e.l.leges ꝛ constitutiones.in fi.ꝛ cōcordat ad hanc
2 l.quod dicitur †remissio peccatorū preteritorū non dat licentiā
in futurū peccādi:sꝫ ꝓhibet.j.qō.vij.c.exigunt.ꝛ qū lex aliqd in
preteritū punit in futurum prohibere videtur.C.de summa tri-
nitate.l.nemo.ꝛ bona glo.j̄.de reg.iur.l.nullus videtur dolo fa
cere.Et pro hoc.x.q.j.c.sic quidam.

1 ☞ Consuetudo dicitur legem interpretari,et eius interpreta
tio est necessaria probabilis ꝛ sic sequenda.

1 Minime.Consuetudo †interpretatur legem ꝛ eius interpretatio est necessaria ꝛ
probabilis ꝛ sequenda.h.d.Et potes ponere exem-
plum per.l.qui hꝫ.j̄.de tutelis ꝛ de vsusc.l.sequit̄.§.
qꝺ autē.ſm Ja.de are.ꝛ hoc verū nisi ex iusta causa mutentur.
naꝫ etiā statuta ab apostolis ex causa mutata fuerūt.lxviij.di.
c.corepi.ꝛ ibi in gl.ꝛ per Archi.ꝛ pro hoc extra de cōsang.ꝛ af-
fi.c.non debet.vnde dic ſm Jac.butr.aut est talis qui posset de
nouo legē condere vt princeps vel populus ꝛ tūc bñ posset no-
uum sensum dare ꝛ interpretari,vt.C.eo.l.fi.Si autē nō posset
nouā.l.inducere vt iudex:tunc nec nouū sensum,nec nouā inter
pretationem potest inducere,vt hic ꝛ.j̄.de app.l.ab executiōe.ꝛ
de interpretatione legum no.ꝛ dixi.s̄.eo.l.nō possunt.Et ſm yꝛ.
hec lex loquitur de interpretatione cōsuetudinis.ꝛ ideo gl.sua
dicit super verbo interpretationem errore carenteꝫ,vt in obscu
ra sequamur cōsuetudinis authoritatem.ꝛ ideo dixit errore ca
rentē:qꝛ si per errorem nō teneret,vt.j̄.eo.l.ꝙ nō ratione.¶ In
glo.ibi.§.qꝛ no.ꝑ quorū opi.est.j̄.de adul.l.si postulauerit.§.iu-
bet.al's.§.qōni.de quo no.ꝛ dixi.s̄.e.l.legis virtus.Ibi.l.in oī-
bus hec.l.facit ad istā materiā si illa verba cōstituta est ꝛc.q̄ ibi
sunt exponant̄.i.per consuetudinē al's nihil facit.Jaco.

1 ☞ Non est respondendum nisi prius perfecte cognito.de que
sito.vide pulchram rationem.

1 Inciuile.In fi.†non est respondendū nisi ꝑfecte cognito de quesito.h.d.ad
hoc.xvj.di.c.bñ quidem.ꝛ ibi per Arc.Qui em̄ pri⁹
respondet ꝙ intelligat,se fatuum demonstrat.ꝛ qui
iudicat anteꝙ itelligat.xxviij.di.c.j.¶ In gl.in fi.ꝛ.j̄.ꝺ re.di.l.
in tantū.ꝛ.l.seq.ꝛ de instito.l.j.ꝛ.ij.Ric.

1 ☞ Pupillus adeundo hereditatem lucrosam obligatur cre
ditoribus.
2 An seruus possit torqueri contra dñm ꝛ admittatur in testem
pro domino.
3 Legatuꝫ ꝙ debet suppleri vxori si deficiat in summa an debeat
per eandem restitui si superabundet vide questionem.
4 Stante statuto ꝙ scholares habeantur pro ciuibus an tenean
tur subire onera prout tenentur ciues.vide aliam questionem.

Nulla ratio.Concor.C.e.l.qꝺ fauore ꝛ vi
de quod ibi not.ꝛ dixi et per
Cy.Et quod not.per Dy.ꝛ alios extra de reg.iur.c.
qꝺ ob gratiam.lib.vj.exempla pone vt in glos.et be-
ne.j̄.ad leg.falci.in ratione.§.tametsi.ante ibi hec oratio posita
est pro eis non contra eos:ꝛ qꝺ dicit salubriter introducuntur
dic.i.contra ius cōmune:nā ius singulare ꝛc.vt.s̄.e.l.ius singu
lare.opponit glo.de.l.j.j̄.ꝙ quisqꝫ iur.ꝛ dicit refert an sine po-
stulatione ꝛ sic in fauorem.an cum postulatione:ꝛ tūc in odiū.
vel dic qꝺ qū sine postulatione tūc est salubriter quando prin-
ceps proprio motu facit:quia tunc sine alicuius lesione,vt.j̄.ne
quid in loco publico.l.ij.§.merito.Sed quādo ad alicuius po-
stulationem tūc non salubriter:quia presumitur per importu-
nitatem petentium cōcessum.arg.C.de peti.bonorum sublato.
l.vnica lib.x.sic ꝛ alias refertur vtrū motu ꝓprio vel ad postu-
lationem alicuius concedatur.extra de prebē.c.si motu ꝓprio.
lib.vj.¶ Item opponit instit.de aut̄.tuto.§.neqꝫ.sol.aliter ꝙ̄
glo.quia so.glo.bona non est:cum ille.§.loquatur in heredita-
te etiam lucrosa.vnde dic ꝙ ibi est ratio:quia pupillus adeun-
1 do hereditateꝫ †etiā lucrosam obligaret̄ creditoribus heredita
rijs,vt.j̄.de acqui.her.l.more.hoc aūt esse non potest:qꝛ obliga
ri non potest sine authoritate tutoris.¶ Iteꝫ opponit de.l.pri
dem.C.de questionibus.Solu.aliter ꝙ̄ gl.ꝛ dic quod due sunt
regule.vna quod seruus non torqueatur contra dominū ꝛ hec
est in fauorem dñi.nec retorquetur contra eum.Alia est qꝺ do-
2 mesticum †testimonium repellatur.ꝛ ista impedit seruū admit-
ti pro dño ad testimonium,vt.C.de testi.l.etiā.ꝛ qꝛ testis debet
dicere veritatem pro vtraqꝫ parte,vt.C.de episcopis et clericis.
authentica sed iudex.ꝛ sic cessat contrarium:quia prima regu-
la introducta fauore domini non retorquetur cōtra eū.¶ Itē
opponi.de.l.die sabbato.C.de iudeis.dicit glossa ꝙ non est fa-
uor iudeorum,sed festiuitatis ꝛ pariter impediretur festiuitas
si iudei vocarent alios in ius sicut et si ipsi vocarētur.vel dic ꝙ
ideo est vt equalitas seruetur in iudicijs,vt.C.de fru.et lit.expē.
l.vltima.Uel soluitur aliter vt notaui ꝛ dixi.C.eodem.l.quod
fauore.¶ Item opponitur de.l.ij.j̄.de iure anulorum aureo.
dic clarius quam glo.quod ibi sibi preiudicauit ex propria vo-
luntate faciendo se pronunciari ingenuum per quod voluisse vi
detur ea que ingenuis competūt ꝛ spernere que libertis compe
tunt argumen.j̄.de acquirend.heredita.l.pro herede.§.papini.
ꝛ eodem titulo.l.illud.Uel dic ſm Petr.aut disponitur super
eo de quo non erat al's dispositum iure communi:ꝛ tunc dispo
sitio mediante iniquitate partis redundat in damnum suum,
vt.d.l.ij.de iure anullorum aureo.ꝛ quod quisqꝫ iuris.l.j.Si
non mediante iniquitate partis:tunc si reuertetur in damnum
sui esset dare repugnantiam regularum:ꝛ ideo non redūdat vt
hic cum similibus.¶ Item opponitur.j̄.de pericul.et commo-
do rei vend.l.si vina.dic ꝙ ibi est ratio:quia acida ꝛ mucida nō
venerunt in venditione.¶ Hec.l.inducitur per Gulielmuꝫ de
3 cun.ꝛ Andreā py.ad tales questiones.Quidam habens vxo-
rem legauit sibi reditus cuiusdam castri ꝛ si reditus non vale-
rent ducentas libras voluit quod deberent suppleri per here-
des.contingit quod reditus valuerunt trecentas libras:nunqd
vxor tenebitur dimittere heredibus illa centum que superabū-
dant.hec.l.facit ꝙ non:quia in fauorem vxoris fuit appositum
per testatorem ꝙ si non attingerent ad ducentas libras qꝺ sup
plerentur:ergo non debet in eius lesionem retorqueri:vt si exce
dant restituere teneatur.Et videtur expressum.j̄.loca.l.ea lege.
licet multum videatur contra.j̄.de vino tri.ꝛ oleo lega.l.cū cer-
tus numer⁹.sed ibi erāt verba taxatiua vt ibi patet que restrin
gunt legatum.ꝛ ideo non ob.ꝛ plene dixi.j̄.de verb.obligatio.l.
inter stipulantem.§.sacram.versicu.xj.opp.¶ Alia questio ta-
lis est.In curia romana est statutum ꝛ etiam bononie qꝺ pen-
siones domorum taxētur.aliquis impetrauit quod domus sua
non taxaretur:iste inhabitat in aliena domo quā petit taxari:
ista lex facit quod petere possit.In contrarium est.j̄.qꝺ quisqꝫ
iur.l.j.§.j.ꝛ.l.iij.ꝛ est expressum.C.de metatis.l.oēs.in prin.lib.
4 xij.Item Guid.de suza.adducit ad aliā questionē †si statutum
est in studio qꝺ scholares habeantur ꝓ ciuibus nunquid istud
statutum interpretabitur vt teneantur subire onera ciuium.te-
net ꝙ nō per hāc.l.ꝛ idem dici posset si aliquis recipiat̄ in ciueꝫ
alicuius ciuitatis nisi exprimatur qꝺ teneatur ad onera similia.

1 ☞ Priores leges trahunt̄ ad posteriores ꝛ eꝫ non:sꝫ cāliter.
2 Prius statutum an corrigatur per posterius et istud facit ad
pulchram questionem.ꝛ nu.3.
4 Leges legibus sunt concordande ꝛ earū correctio est vitanda.
5 Illud non est nouū qꝺ est vsitatū ꝛ econuerso.ꝛ facit ad qōneꝫ
quam vide.

Non est nouū.

Non est nouū. Priores leges ad poste
riores trahūtur regula-
riter;ꝛ econtra non,sꝫ casualiter,hoc.d.Et allegatur
l.ista ad correctionem statutorum vtrum posterius
1 †corrigat prius.de quo hic satis tractatur p Gui.de suza.ꝛ in
questionibus statutorū quod ex certa scientia omitto:sꝫ ad tra
ctatus statutorum recurratur.ꝛ de hoc etiam satis dixi.C.de te
sta.aut.hoc inter liberos. Cardi. tenet qđ in statutis vel cōsti-
tutionibus simul approbatis non est dare prius nec posterius.
no.p eū extra de heret.c. vt inqsitiōis.in fi.li.vj. Cōtra est hec.l.
Nam compilatio.ll.fuit simul approbata per Iustinianum:sꝫ
dici posset quod hoc est expressum in legibus qđ posteriores cor
rigant priores, qđ non sic est in statutis.Circa qđ Gul.de cun.
ꝛ Andr.formant talem qōnem:Statuto cauet̃ qđ dānū occul-
te datum de nocte emēdetur per custodes nocturnos.alio statu
2 to cauetur qđ†omne dānū occulte datuꝫ emendetur per oēs de
ciuitate:nunquid istud corrigit primū?videtur qđ sic ar.huius
leg.ꝛ.l.diui.§.lꝫ.de iur.codicillo.ꝛ.C.de pac.l.pacta nouissima.
ꝛ de adimen.leg.libertis.nec est necesse qđ fiat mentio de primo
sicut nec in legib9,vt.C.de nouo codi.compo.§.qbus. Ipsi aūt
tenēt oppositum per.l.sed ꝛ posteriores.ĵ.e. ꝛ per exemplum qđ
ibi ponit glo.de.l.sciēdum.ĵ.qui satisda.cog.ꝛ aut.offeratur.et
3 q2†promptū est leges legibus concordare.C.de inoffi.do.l.vna
ꝛ quia debet euitari legū correctio,vt.C.de app.l. precipimus.
scđm ergo generale determinabitur ꝛ intelligetur scđꝫ determi
nationem primi specialis.ar extra de regul.iur.c.generi.lib.vj.
cū ibi not.ꝛ.C.de silentiarijs.l.decuriōib9.al's incipit his decu-
rionibus.lib.xij.Et p p̄dicta determinatione optime facit.ĵ. de
leg.ij.l.legatorū.§.qplures. al's est sub lege cū ita.§.fi.ꝛ.C.fami.
hercis.l.quoties. Intelligetur ergo primū statutuꝫ solum de cu
stodibus vicinie in qua datuꝫ est dānum extēdet̃ p scđm ad oēs
custodes totius ciuitatis non ad oēs ciues.Et p hoc de aur.et
arg.lega.l.pediculis.§.qui lanam,¶ Item facit hec.l.cū seq.ꝙ
4 illud non est†nouum qđ est vsitatuꝫ ꝛ ecōuerso.Quod facit ad
questionem:q2 eṗs non pōt infeudare de nouo extra de feudis.
c.ij.aliquis producit eṗo duas vel plures inuestituras feudi fa
ctas per predecessores suos ꝛ petit se inuestiri tanꝙ̃ de feudo an
tiquo:nūquid hoc fieri debeat?videtur ꝙ sic ar.istarū.ll.ꝛ.C.de
epe.aud.l.iij.imo videtur sufficere si vnam inuestituraꝫ p̄ducat
ar.ĵ.de vino tri.ꝛ ole.lega.l.vetus est.ꝛ.d.c.ij. Rich.Et facit.vij.
q.j.nō aūt.xviij.q.ij.de monachis.ꝛ.ĵ. de publica.l.vlti.§. quo-
ties.ꝛ vide Innoc.ꝛ Hosti.extra de feudis.c.ij.ꝛ Iaco. de bel.in
vsibus feu.qui feu.da.pos.in prin.ꝛ qđ not.xij.di.p̄ceptis. xxxv.
q.viij.de gradibus.per Archi.extra de ver.sig.c.j.ꝛ.c. quid per
nouale.ꝛ ibi per Inno.extra de ele.c.generali.lib.vj.cū ibi no.p
Cardi.ꝛ Io.an.ꝛ.c.auaritie. per Archi.in glo. nouū est. de cen
sib9.c.sicut.ꝛ ibi in gl.ꝛ.c.cū venerabilis.ꝛ dixi in alphabeto di
ctione nouum.¶ In glo.ibi,itē si.§.mutui.imo debet dicere,sꝫ
iur.¶ In glo.ibi interpretatis legibus.facit qđ not.ĵ.de publi
ca.l.de pretio.¶ In fi.hec lectura non placet Ray.primo pro-
pter literā q̄ dicit nisi cōtrarie.itē q2 litera dicit,sed ꝛ posterio-
res que est aduersatiua cuꝫ copula que habet denotare diuersi
tatem facti ꝛ idētitatem iuris, vt.ĵ. ne quis eum q in ius voca-
tus.l.ij.ꝛ qđ ibi not.fm Iac.de are.

1 ☞ Faciens contra verba ꝛ mentem legis dicitur facere cōtra
legem.
2 Aliquando plus punitur qui fraudat.l.ꝙ̃ qui contra illā facit.
3 Qui dicuntur transgressores legum ꝛ cano.ꝛ quando dicatur
derogari vel abrogari.l.
4 An valeat id qđ vere agitur inter coniuges.
5 Multis modis committuntur fraudes.
6 Quomodo intelligatur fieri fraus de nomine ad nomen vide
questionem.
7 Et quomodo de tempore ad tempus vide exemplum.
8 In pretio licitum est contrahentibus se decipere.
9 Quando mens ꝛ verba legis inter se discrepant quid seruādū.

1 Contra legem facit. Qui facit
†cōtra ver
ba ꝛ mentem legis facit contra.l.qui saluis verbis fa
cit contra mentem dicitur facere fraudem legi.h.d.ꝛ
concor.extra de reg.iur.c.certum. lib.vj.cum ibi no.per omnes
C.e.l.nō dubiū.cū ibi no.ꝛ maxime p Odo.xiiij.q.iij.c.plerīqꝫ.ꝛ
ibi in gl.extra de priuile.quāto.ꝛ p Host.in summa de empt. et
ven.§.fi.ver.illud not.ꝛ qñqꝫ plus punit̃ faciens fraudē legi ꝙ̃
2 †contra legē.ĵ.de his q sunt sui vel alie.iur.l.ij.ꝛ ille q facit ꝯtra
legem quantū in se est contēnit legē,cōtra quā facit vt in aut.de
cōsulibus.§.sed ꝛ si quis presumpserit. Itē aliud est facere cō-
tra legem,aliud preter legem,vt not.C.de pac.l.pacta que cōtra
leges.sicut ꝛ aliud contra voluntateꝫ domini,ꝛ aliud preter,vt
no.C.de epi.ꝛ cle.aut.ascriptitios. Et qui dicantur trāsgresso
res legum ꝛ canonuꝫ dic vt notaui.C.de legib.l.leges sacratissi
3 me.Quando dicatur†derogari vel abrogari legi no.ĵ. de tuto.
ꝛ cura.da.ab his.l.nec mandate.ꝛ de verb.sig.l.derogari.Dein
de glos.ponit aliquas fraudes que fiūt legi inter quas ponit de
contractu ad contractum.Circa quod cauendum est:aut queri
tur an valeat id qđ vere agitur inter coniuges:ꝛ dic ꝙ non:q2
4 illud est expresse contra verba ꝛ mentem.l.prohibētis†donatio
nem inter virum ꝛ vxorem.aut queris an valeat id quod fingit̃:
ꝛ dic ꝙ non:quia in eo deficit cōsensus,vt.C.plus vale.qđ agi.
per totum nō quia fit in fraudem legis. Quomodo ergo vitiat̃
aliquid ex eo quod sit factum in fraudē legis?rñ.aut marit9 vo
lens vxori donare fingit venditionem:ꝛ tunc nec valet donatio:
quia est contra.l.nec venditio:quia in ea deficit consensus.Sed
quando maritus vult vendere ꝛ pro minori pretio vendit vxori
donationis:causa tunc bene valet venditio:quia non deficit cō
sensus:sꝫ quia in fraudeꝫ legis fit minori pretio non valet.ĵ. de
5 dona.inter vi.ꝛ vxo.l.si sponsus.§.circa. vbi de hoc.Sūt† ꝛ alie
fraudes.s.de eadē re ad eandem rem,vt.C.de agrico.ꝛ cēsi.l.quē
admodum.lib.xj.Quandoqꝫ de iuramento ad iuramentuꝫ,vt
ĵ.de bo.liber.l.qui contra.ꝛ.l.adigere.§.si patronus. Quando
qꝫ de quantitate ad quantitatem vt.ĵ.de iur.pa.l.si libertus mi
norem. Interdum de loco ad locum vt.ĵ.de condi.ꝛ demon.lege
cum ita.ꝛ.C.quomodo ꝛ quando iud.l.si vt proponis.Quādo
qꝫ de nomine ad nomen.in aut.vt nulli iudi.circa prin.C.de mu
ta.nomi.l.j.ĵ.de fal.l.falsi nominis.ꝛ ad munici.l.titio. Item de
mensura ad mēsuram,vt.ĵ.de dolo.l.arbitrio.ꝛ de fal.l.fi.Item
de facto ad factum,vt.C. si manci. ita fue.ali. ne prostituatur.l.
vlti.Item de signo ad signum,vt.C.de assesso.l.vltima.Item de
modo ad modum,vt.ĵ.ad leg.aquil.l.quemadmodum.§.magi
stratus.ꝛ.C.eodem.l.de pecoribus.Item de tempore ad tēpus.
C.de cōmer.ꝛ mercator.l.mercatores. in fin.de mino.l.iij.§.j.ꝛ.ĵ.
de seruis export.l.si minor.Quandoqꝫ de mercibus ad merces
vt.ĵ.de extraor.cri.saccularij.Quandoqꝫ de frumēto ad frumē-
tum,vt.C.de conditis in publi.horreis.l.j.lib.x.Posset ꝛ alias
fraudes studiosus lector reperire.ꝛ ex istis fraudib9 possunt vti
lia argumenta colligi primo ex fraude de nomine ad nomē. Or
6 dinatum fuit inter† Pisanos ꝛ Florentinos quod nullus debe
re mittere gentes in districtu alterius nisi ambasiatores.Florē
tini facientes fraudem tali ordinationi miserunt centum arma
tos in districtu Pisano ꝛ imposuerunt eis nomē ambasiatorū
certe fraus fuit de nomine ad nomen,Simile vidi fieri in ciuita
te pergami vbi erat statutum quod quilibet qui recipiebat pe-
cuniam de camera cōis deberet recipere vnum grossum minus
de qualibet libra nisi esset stipendiarius. sepe occurrebat quod
ciuibus statuebatur salarium ꝛ in fraudeꝫ dicti statuti ordina
batur ꝛ dicebatur quod essent ꝛ intelligerētur stipendiarij quo
ad perceptionem dicti salarij.Fiunt etiaꝫ multe alie fraudes le
gibus p malos homines maxime canes palatinos.in aut.vt hi
qui oblig.se habere perhibent res minorum.ꝛ.C.man.l.ab ana
7 stasio.Iteꝫ de tempore ad tēpus.†Seneschalus p̄uincie vidēs
bladum multū esse carum disposuit ordinare super foro quod
certo tantum pretio vēderetur.quidam domesticus Senescha-
li hoc sciens cum haberet magnam quantitatem bladi ante di
ctam ordinationem seu proclamationem per duos dies vēdidit
bladum suuꝫ alicui pretio cariori deinde superuenit ordinatio
qđ bladum venderetur pretio viliori.dicunt Iac.de ra.lꝫ Gul.
ꝛ Andre.Py.quod iste videtur illum fraudasse de tempore ad
tempus:quia cum sciret ordinationeꝫ debere fieri non certifica
uit emptorem ar.ĵ.de act.empti.l.j.§.fina.ꝛ.l.quero.ꝛ locati.l. si
vno.ꝛ de periculo ꝛ commo.rei ven.l.si quis vina.vnde dicit ta-
lem contractum propter fraudem posse rescindi ar.ĵ.de mino.l.
iij.§.si quis minor.ꝛ de stipulatione ser.l.fina. Quod salua eo-
rum pace non puto verum:iste enim in dolo non fuit si vendidit
tempore cariori:ꝛ quia in pretio licitū est contrahentibus se de
cipere vt.l.i cause.§.fi.ĵ.de minor.¶ Ultimo dic quod aliquan
8 do conueniunt†mens ꝛ verba ꝛ vtrūqꝫ seruari debet.ĵ. de supel.
leg.l.labeo aliquando omnino discrepant:quia vnum se habet
in plus illud in minus:ꝛ tunc si mens se habet in plus ꝙ̃ verba
9 aut verba possunt trahi ad aliud †quod mens licet improprie
extenduntur:ꝛ talis interpretatio dicitur extensiua.si verba nul
lo modo possunt extendi ad mentem neutruꝫ seruatur.ĵ.de leg.
j.l.iiij.si etiam mens se habet in minus ꝙ̃ verba:restringam ver
ba ad mentē.ꝛ hec dicitur interpretatio declaratiua,vt.ĵ.de mu
ne. ꝛ ho.l.vt gradatim.§.ꝛ si lege.ꝛ.C.sine censu vel reliquijs.l.
omnes.ꝛ plus ꝛ minus proroganturꝛ restringunt̃ mens ꝛ ver-
ba propter odium ꝛ fauorem vt.l. cum quidā.de lib.ꝛ posthu.ꝛ
extra de regu.iur.c.odia.lib.vj.Iaco.but. ꝛ vide quod dixi.s̃.e.
l.scire leges.

1 Rex francie licet non recognoscat superiorem nõ põt trãs gredi leges Imperatoris.
2 Priuilegium concessum marito extenditur ad vxorem.
3 An princeps teneatur seruare legem quam facit secundũ theo logos.
4 Lex diuina damnat illos qui non seruant quod aliis imperãt faciendum.
5 Christus seruabat leges per eum cõditas anteq̃ illas fecisset et dixisset.
6 Princeps existimet iura sua ab omnibus si z ipse illis legibus reuerentiam prebeat.
7 Propter duo principaliter fuerunt constitute leges nostre.
8 Princeps dicitur in lege positus, z dicit lex animata in terris.

Princeps. Quod hic dicit de principe idẽ intelligas in papa. vt in decre. ix. q. iii. c. cuncta. z not. extra de consti. c. j. z ibi per compost. an alii inferiores possint leges transgredi. Et vide ad istam materiam quod plene dixi. C. eodem. l. digna vox.
1 Et ex hoc patet quod † rex Fracie licet nõ recognoscat superiorem z alii reges non possunt leges transgredi: cum de solo principe inueniatur qd sit solutus legibus. z quia omnes reges de iure sunt subditi imperio. vt plene dixi. C. de summa trinitate. l.
2 j. item collige quod † priuilegium concessum marito extenditur ad vxorem. pro hoc. C. de episcopis z clericis. l. ii. z ibi de hoc dixi: z quia socia est diuine z humane domus. j. rerum amo. l. j. C. de crimine expilat. heredita. l. aduersus. Sed contra hoc opponit glo. de. l. quod principi. z. l. se. de leg. ii. vel dic fm Ja. de are. quod ibi vt principi fuit legatũ: z ideo debetur successori in imperio, vt. j. de iur. fi. l. j. Ibi vel quod princeps zc. z ibi nota. z pro hoc. j. de annuis leg. l. annua. §. j. vel fm Fran. ac. in. l. qd principi. fuit legatum caducum in. l. se. quasi caducum. z de hoc vide qd ibi no. z dixi. C. qui testa. facere possunt. l. si quis. Et pro de
3 claratione. l. presentis quero an † princeps teneatur seruare legem quã fecit fm theologos z philosophos. Et primo videtur q̃ sic iuxta preceptum catonis: patere legem quã ipse tuleris. et pro hoc extra de consti. c. cũ omnes. z qd ibi no. z nõ debẽt aliis legẽ imponere quã ipsi negligunt obseruare extra de prebẽ. c. pro illorum. z pro eorum declaratione videtur q̃ legislator teneat ad eius obseruantiam: z etiã magis quã alii qd sic pbatur: omnis lator legis humane obligatus est ad obseruãtiam legis diuine qr nullus est ab ea solut⁹ ad romanos. xiii. oĩs aĩa sublimiorib⁹ potestatibus subdita sit: sz lex diuina damnat illos qui nõ ser
4 uant id qd † aliis imperant faciẽdũ Matthei. xxiii. super cathedram moysi sederunt scribe z pharisei zc. Et sequitur dicũt eñi z non faciũt alligãt onera importabilia super humeros vestros digito aũt eorũ minimo nolunt ea amouere. z ad romanos. ii. c. Qui doces, teipsum nõ doces. predicas nõ mechãdũ, mecharis zc. sequitur ergo qd lator legis humane teneatur ad ei⁹ obseruantiam: z si non ex precepto legis humane tamẽ ex precepto legis diuine. Secũdo sic: sicut se habet lex humana ad pfectissimam legem diuinam. s. euangelicaz, ita se hz legislator humane ad latorẽ legis diuine: sed lex humana conformari debet legi diuine ergo z lator legis humane debet cõformari latori legis diuine. i. xpo. eo quod talis legislator errare non potuit. vnde dicit Ambrosius q̃ oĩs xpi actio nostra debet esse instructio. sz xps leges quas aliis imponebat seruabat pfectissime, z ante serua
5 bat q̃ † diceret vel doceret vt habetur qst. j. c. cepit christus facere z docere: z patet Matthei. xviii. in consilio iuueni dato vade z vẽde omnia que habes z da pauperibus. z cũ dixit qui nõ renunciauerit omnibus que possidet non potest meus esse discipulus. quam legem in se seruauit quod patet cum dixit Matthei viii. vulpes foueas hñt, volucres celi nidos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. ergo ad ipsius xpi exemplum tenetur lator legis humane seruare legem quã fecit. Ter
6 tio sic: oĩs † legislator tenetur vitare illud pp̃ter qd lex sua suspecta reddatur subditis quibus legem imponit: sed statuens legẽ z ipsam non seruans reddit eam suspectam quod non sit vtilis vel honesta ergo legis conditor tenetur eã seruare. Hanc rõnez innuit lex. C. de testamentis. l. ex imperfecto. ibi nihil tã pprium imperii zc. tunc enim sua iura ab oib⁹ custodiẽda existimet qñ z ipse illis reuerentiã pbet. Iusta est eñi principuz authoritas si qd populo phibent sibi licere non patiantur. ¶ Ad declarationez secundi articuli. s. quod magis teneant obseruare q̃ alii, Sciendum est q̃ qñ aliquis est magis obligatus ad aliquem finem inducendum tanto est magis obligatus curare q̃ remoueãtur ea que possent ipsum finẽ impedire z q̃ fiant ea que possent ipsum finem inducere: vnde eps magis tenetur pcurare salutez animarum q̃ simplex clericus. z per consequẽs magis tenet ad correctionẽ subditorũ z predicationem z instructionẽ eorũ q̃ respiciant animarũ salutez: sed leges sunt institute pp̃ter duplicẽ finẽ principaliter. s. propter vtilitatem boni cõis z vt homines efficiantur virtuosi z abstineãt a vitiis z delictis, vt. s. de iusti. z
7 iur. l. j. circa princ. z. iiii. di. facte sunt aũt leges. † Princeps aũt magis tenetur ad ista duo q̃ subditi. magis eñi tenet ad vtilitatem boni cõis: tum quia regimẽ est specialiter sibi cõmissuz: tũ quia tenet locum capitis reipublice. tenet etiaz magis effici virtuosus rõne preeminentie z dignitatis vt subditi bonũ sumant exemplum ab ipso: ergo magis tenetur ad obseruãtiã legũ que sunt facte ad predictos duos fines q̃ subditi. Preterea fortius
8 astringit † vinculum legis diuine cõcurrentis cũ. humana q̃ solius humane sine concursu diuine: sed legislator tenetur ad eius obseruantiam ex pcepto legis diuine, vt. s. pbatuz est. Subditi aũt ex solo vinculo legis humane. nisi forte qñ preceptum legis diuine concordaret cũ pcepto legis humane ergo zc. Est tamẽ notandũ q̃ legislator z subditi diuersimode ad obseruãtiã eius tenẽtur. Nã subditi tenẽtur necessitate coactionis, legislator sola voluntate pmotiõis boni cõis: nullus eñi imperat sibi vel cogit seipsum, vt. j. de arbi. l. penul. propter qd princeps nõ debet dici proprie sub lege, sz in lege positus: z ideo dicit lex animata in terris in aut. de consulibus vnde gl. super illud psalmi: in lege dñi volũtas eius. dt aliud est esse in lege aliud sub lege. Qui enim in lege est fm legẽ agit voluntarie obediendo legi. q autez sub lege est fm legez agit necessitatis timore coactus. Ad illud aũt qd dicitur q̃ princeps est supra ius dicẽdũ qd est verũ: quia potest illud statuere destruere z exponere qñ expediens est non tamen ipso statuto de facto debet contra illud facere cũ lege diuina ad eius obseruãtiam teneatur, vt. s. probatuz est. z de hoc C. eo. l. digna vox.

1 Consuetudo imitatur legem z habet vim legis ex paritate potentie suarum causarum que in effectu sunt pares.
2 Casus in terminis in hac lege.
3 Quodlibet simile non attẽditur z seruatur vt ex eo valeat argumentum a simili.
4 Longinquitas temporis ad inducendam consuetudinem multum operatur.
5 In casu non deciso per legẽ est recurrẽdũ ad consuetudinẽ loci.
6 Non refert an quis declaret volũtatem suam verbis rebus vel factis.
7 An per desuetudinem z sic per non vsum tollatur lex.
8 Liber feudorum an sit de corpore iuris z ita leges dicantur scripte vel non.
9 Habens manum debilitatam an possit succedere in feudum.
10 Hermafraudit⁹ in quo preualet sexus mulierum nõ est mulier proprie sed mulieri comparatur.
11 Non est iudicandum exemplis.
12 An consuetudo vrbis romane sit spectanda antequam simile consuetudinis loci vbi agitur.
13 Populus romanus an possit facere legem an solus princeps.
14 An. l. tollatur per consuetudinem.
15 Per solam consuetudinem sine vsu contrario an tollatur lex.
16 Consuetudo inducta per duas sententias seu iudicaturas an tollat legem.
17 Consuetudo legi contraria an sit seruanda z an dicatur corruptella.
18 Consuetudo an vincat legem.
19 An consuetudo vel generalis vel specialis tollat legem.
20 An quelibet cõsuetudo dicatur erronea.
21 An valeat consuetudo alemanie q̃ electis duobus imperatoribus in discordia pugnẽt in cãpo z q vicerit obtineat imperiũ.
22 Virtus consuetudinis an sit corrigere legẽ vel interpretari vel confirmare.
23 Consuetudo contra legem diuinam z ius naturale non valet.
24 Quando vsus inducat consuetudinem.
25 An ex moribus z consuetudine causetur aliquod ius.
26 Consuetudinũ alia dicitur longa alia inueterata alia longeua.
27 Qñ in casu non deciso per. l. vel consuetu. reperitur simili. l. vel consuetudini quid simile erit attendendum.
28 Argumentum a minori semper concludit: a pari aũt nõ semp.
29 Incrementum alluuionis accrescit emphyteote sicut accrescit vsufructuario.
30 Lex presumitur magis rationabilis z iusta q̃ consuetudo.
31 Stante consuetudine contra. l. ii. C. de rescin. vendi. Si aliquis sit deceptus vltra dimidiam in locatione an attenditur. d. l. an consuetudo.
32 Vasallus non potest dare vel legare rem feudalem.
33 Consuetudo feudorum prohibet rem feudalem obligari lex scripta dicit contrarium in emphyteota: quid erit in superficiario.
34 Quãdo lex destruitur aut corrigitur per aliam tunc nec ex illa

neq3

neqꝫ ex eius simili est arguendum.
35 Consuetudo mores ⁊ vsus an sint idem.
36 An per desuetudinem ⁊ sic per non vsum tollatur lex.
37 Tempore quadragesime non debet cognosci de causis criminalibus. ⁊ quid sit desuetudo.
38 Alia est consuetudo legi contraria alia cōtra formam.l.alia remota ⁊c.
39 Si longissimo tpe totus populus venit ad meū molendinū an possim prohibere aliquem de populo nunc venientem.
40 Quod fit gratis ⁊ amore non est trahendum ad necessitatem.
41 An per desuetudinem tollatur lex.
42 Tribus modis accipitur consuetudo.
43 Qui sit publica consuetudo ⁊ an scriptura sit de substantia cōsuetudinis.
44 Argumentum de genere ad speciem negando ⁊ econtra affirmando de iure procedit.
45 Princeps solus absqꝫ aliquo alio an possit inducere consuetudinem.
46 Vnusquisqꝫ populus potest inducere sibi consuetudinem specialem.
47 Ex quibus actibus inducatur consuetudo.
48 Quot actus requirantur ad inducendam consuetudinem.
49 Nō sufficit binus actus ad inducēdā consuetudinē nisi ex his resultet tacitus populi consensus.
50 Unus actus manifestus toti populo cum discursu decēnij an inducat consuetudinem.
51 Quid si vno ⁊ eodem die interuenerūt tres actus cuꝫ lapsu decennij ⁊c.
52 Tribus modis validatur consuetudo.
53 Quot actus requirantur ad inducēda consuetudinem.
54 Actus vel vsus eorum qui sunt mortui anteqꝫ cōpleta esset cōsuetudo an prosint ⁊ valeant in inducenda consuetudine.
55 Quomodo intelligatur qđ dicitur ꝙ binus actus inducat consuedinem.
56 Quando populus aliquid facit non coadunatus sed singulariter per plures de populo tunc per binum actum non inducitᷣ consuetudo.
57 Licet plures de populo veniant ad meum molendinū ⁊ illos recipiam pro certo pretio: ex hoc non est inducta consuetudo.
58 Si omnes de populo faciunt aliquem actum scđm ius cōmune an ex hoc inter eos sit inducta consuetudo.
56 Decuriones non possunt facere statu. vel consuetu. ex quibus tollatur ius tertij eo inuito.
60 An ex sententia diffinitiua vel interlocutoria aliqua inducatᷣ consuetudo.
61 Ex sententia lata sine contradictore legitimo ciuitatis vel populi nulla induci potest consuetudo.
62 An per sententias contra leges latas inducatur consuetudo cum tales sententie sint nulle ipso iure.
63 Coactus consensus dicitᷣ consensus etiam si talis coactio esset illicita.
64 Etiam ex sententijs nullis inducitur consuetudo non per se sꝫ ex tacito consensu ⁊c.
65 Quid debeat dicere populus ad hoc vt ex sentētijs non inducatur consuetudo.
66 Sola pape vel imperatoris sententia an sufficiat ad inducēdaꝫ consuetudinem.
67 Ex actibus singularium populorum an possit induci generalis consuetudo.
68 An ex sententijs non mandatis executioni inducatᷣ cōsuetudo.
69 Per sententiam rescissam per appellationem an inducatᷣ consuetudo.
70 Qui protulit plures sententias tam in ciuilibus qꝫ in criminalibus an ex hoc probabitur habere iurisdictionem ⁊c.
71 Per sententias latas inter non subditos an inducatur consuetudo.
72 An sine aliqua contradictione possit induci consuetudo.
73 Si aliqđ sit pronunciatum pro consuetudine aliqđ contra an ex huiusmodi sententijs inducatur consuetudo.
74 Populus vtens semel vel bis contra consuetudinem an illaꝫ tollat.
75 An per sententias arbitrorum inducatur consuetudo.
76 An per erroneum consensum inducatur consuetudo vide exemplum.
77 Consuetudo non inducitur nisi ex tacito affectu populi.
78 An per consensum coactum populi inducatur consuetudo vide casum.
79 Quantum tempus requiratur ad inducendam consuetudinē.
80 Uerbum antiquum, nō sumitur pro lōgissimo tēpore, ⁊ verbū perpetuum, sumitur diuersimode.
81 De iure cano. quantum tempus requiratur ad inducendū cōsuetudinem contra legem vel preter legem.
82 Consuetudo habet maximam vicinitatem cū prescriptione: vnū prescriptio aliquando ⁊c.
83 In prescriptione iurium an sit opus allegare titulū.
84 Leges vniformiter scripte omnes ligant ⁊ obligant.
85 Consuetudo an debeat esse prescripta ⁊ que sint non prescriptibilia.
86 An consuetudo dicatur habere causam continuam: ⁊ an ad eā prescribendam sufficiant .x. anni.
87 Qñ incipiat tps currere vt possit induci consuetudo.
88 An per consuetudinem .x. an. possit induci ꝙ nulla inducatᷣ cōsuetudo in illo loco nisi spatio quadraginta annorum.
89 Consuetudo multipliciter definiri potest seu describi.
90 Consuetudo turpis ⁊ contra bonos mores non vincit legē nec valet.
91 Consuetudo singularis non extenditur ad alias.
92 Consuetudo obtinet vim legis.
93 Scriptura an sit de substantia legis ⁊ non scriptura de substātia consuetudinis.
94 Constitutio vel lex non scripta an liget subditos.
95 Consuetudo ⁊ ius scriptum in quo differant inter se.
96 Cōsuetudo incerta obscura ⁊ impossibilis non valet.
97 Consuetudo laicorum contra clericos in his que non spectant specialiter ad iudiciū ecclesie non valet neqꝫ econuerso.
98 Consuetudo ⁊ statutū in quo differant ⁊ in quo conueniant.
99 Consuetudo ⁊ stilus in quo differant.
100 Consuetudo qualis debeat esse ⁊ an debeat esse cōis.
101 Consuetudo debet esse rationabilis sicut lex ⁊ nō contraria iuri diuino vel naturali.
102 Consuetudo contra ius diuinū sine naturali ratione non valet ⁊ dicitur potius corruptela qꝫ consuetudo.
103 Consuetudo seu statutū qđ quis pro homicidio cōdemnetᷣ pena pecuniaria non valet.
104 Consuetudo vnde dicatᷣ ⁊ vnde habuerit originem.
105 Consuetudo ⁊ prescriptio in qbus differant inter se.
106 Bona fides ⁊ titulus requiritur in prescriptione sed in cōsuetudine non.
107 Consuetudo ⁊ prescriptio vnde causentur.
108 Consuetudo ⁊ pactum in quibus differant.
109 Pars certa populi an possit inducere consuetudinem in illa eius parte.
110 Consuetudo quomodo deducatur in iudicium ⁊ an ex consuetudine oriatur actio.
111 Consuetudo qualiter proponatur per exceptionem.
112 Consuetudo an debeat exprimi in libello per actorem.
113 Actor faciens mentionem de consuetudine in suo libello ꝙ nō erat sed statutū an debeat succumbere.
114 Agens ex vna causa expressa ⁊ probans de alia debet succumbere.
115 Consuetudo an debeat probari ⁊ qualiter debeat probari.
116 Consuetudo probatᷣ per testes per instrumēta ⁊ per alios modos ⁊c.
117 Notoria non indigent probatione.
118 Testes quomodo recipi debeant ad probandum consuetudinem.
119 Testes quid habeant deponere in probando consuetudinem.
120 Pons vel portic⁹ non potest fieri de iure communi super via publica.
121 Testes debent deponere de tribus ad hoc vt sit ꝓbata consuetudo.
122 Testes quando dicātur singulares in probatione consuetudinis.
123 Testes deponentes de actu ⁊ tempore an ⁊ qñ probent.
124 Contradictio paucorum vel in obseruantia an obstet consuetudini.
125 Quis sit effectus consuetudinis ⁊ q̄ sint virtutes eiusdem.
126 Consuetudo an trahatur ad similia.
127 Consuetudo operatur in qꝫpluribus casibus quos per te hic vide.
128 Ineligibilis ex consuetudine an possit eligi.
129 Consuetudinis octo sunt virtutes scꝫ interpretandi corrigendi ⁊c.
130 Consuetudo quando obseruetur pro lege ⁊ quomodo non: distingue.
131 Consuetudo contra ius naturale vel gentium an valeat.
132 Populus an possit inducere consuetudinem localem contrariam legi.
133 Consuetudo qñ est negatiua an possit trahi ad maiora: ⁊ qñ est affirmatiua ad minora.

a ¶ De qb⁹ causis. Ista lex de qb⁹. in. §. inueterata, ad hoc sepe allegat̃ q̃ in causis decidẽdis dz ↄsuetudo attẽdi ⁊ seruari p̃ lege. Ex quo infero iudicẽ facere litẽ suã aliter p̃ferẽdo. Bal. ĩ auth. iubemus. C. de iudi. tex. in. c. i his. xj. disti. gl. in. c. generali. de elect. in. vj. ⁊ in. c. ex lris. de cõsue.

a De quibus causis. [a] Licet huius. l. materiam satis plene tractauerim. C. que sit lon. cõsu. sup rub. tamẽ q2 hic cõiter recurrit repetam magis ordinate ⁊ forte aliqđ addam. Et q2 hec materia profunda est ⁊ p̃ multos rotata, primo dabo aliquas vtiles remissiones. Scđo ponam casum summarium. Tertio casum breuiter in terminis literã diuidendo. Quarto literam exponam circa eam aliqua vtilia colligendo. Quinto opponendo materiam subintrabo. Deinde p̃ questiones ⁊ distinctiones eam plenarie explicabo. Ultimo aliquas suppletiones gl. annectam. Redeundo ad primũ de materia ista no. per Azo. in summa. C. que sit lon. cõsue. ⁊ ibi in glosis ⁊ per Oldr. ⁊ Cy. ⁊ Ny. idecisa in lectura sua no. ⁊ per Hoff. ⁊ Hosti. in summa de consu. ⁊ ibi per Ber. Hosti. ⁊ Inno. ⁊ maxime super rubrica ⁊ per Compost. ⁊ Specu. ⁊ maxime per oẽs in. c. vltimo. ⁊ late per Joan. and. in quadam repetione dicti. c. ⁊ in nouella eiusdem. xij. di. illud in glo. ⁊ per Archidi. ⁊. c. diuturni. ⁊. c. consuetudo. per eundem. viij. di. frustra. in gloss. ⁊ per eum. xj. di. consuetudinis. ⁊. c. in his. x. q. iij. c. quia cognouimus. extra de ver. signi. c. abbate. insti. de iur. naturali. §. ex non scripto. ⁊ tetigi de edificijs priuatis. l. an in totum. ⁊ de emanci. li. l. j. ⁊ in alphabeto dictiõe consuetudo. Alias etiam particulares remissiones vtiles tradam circa si. huius lecture. Casus summarius talis est:

1 † Cõsuetudo imitatur legem ⁊ habet vim legis ex paritate potentie suarũ causarum que in effectu sunt pares. hoc dicit, vel clarius in casu legis nõ deciso consuetudo loci vel similis attenditur alias cõsuetudo vrbis rome ⁊ que procedũt a pari potẽtia paris sunt effectus ⁊ consuetudo legi opposita tollit legem. hoc dicit. quod tamẽ dixi quod que procedunt a pari potentia sunt paris effectus verum est cum potentia pariter imprimit: alias secus, vt est videre in iurisdictione ordinaria ⁊ delegata. j. de iuri. om. iu. l. ⁊ quia lex ista diuersimode diuiditur p̃ doctores. sz omissis alijs diuisionibus diuide. l. in duas ptes p̃ncipales. in prima traditur qualiter per consuetudinẽ negotia nouiter occurentia deciduntur. in secunda qualiter legi per cõtrariam consuetudinem derogetur. secũda ibi quare rectissime. Et iurisconsultus hoc ordine procedit. primo ponit cuiusdam questionis dubie determinationem. in secunda determinatiõis rationem. in tertia rationis rationem. in quarta infert aliũ effectum consuetudinis q̃ esset qui positus erat in prima parte, inferendo illum effectum ex ratione rationis. secunda ibi. ¶ Inueterata enim. tertia ibi. Nam cum ipse. Quarta ibi, Quare ⁊c. diuisione premissa casum in terminis breuiter sic ponas. Quidam casus emergit. l. scripta nõ decisus

2 † quid fiet dicit iuriscõsultus si de hoc est consuetudo in illo loco seruatur si nõ est ĩ illo casu cõsuetudo: sz in simili illa obseruatur. si neutrum appareat reccurritur ad cõsuetudinẽ vrbis rome. ratio est: quia in casu a iure omisso consuetudo pro lege seruatur. ratio rationis est a paritate cause. Causa enim iuris scripti est cõsensus expressus populi: consuetudinis vero est consensus populi tacitus. sz hi duo consensus sunt pares ⁊ nihil refert inter eos: ergo eorum effectus, id est iuris scripti ⁊ iuris consuetudinarij est idem. alius effectus consuetudinis est quia si sunt pares lex ⁊ cõsuetudo, vt predictum est: cum lex posterior corrigat legem precedentem ergo ⁊ consuetudo sequens precedentem corrigit. hoc dicit. Exempla de negotijs nouiter occurrentibus ⁊ iure scripto non determinatis, ponatis vt in glossa, circa que exempla aliqua. j. tangẽtur posito casu litera sic exponatur. ¶ Ibi nõ vtimur. Quia talis casus in iure scripto decisus non reperitur in eodem casu vel simili ⁊ sic non ob. s. eod. l. non possunt. Jaco. ¶ Ibi custodiri opz. scilicet in ipsis causis ⁊ casib⁹ decidẽdis in qb⁹ ius scriptum non est. Jaco. Ibi. ⁊ si qua. s. consuetudo seu mores in re. i. causa sic exponitur. C. de eden. l. is ap. quem res agitur. Jaco. ¶ Hoc defecerit. s. ius consuetudinarium. Jaco. ¶ Ibi et consequens. i. quod sequitur ex cõsuetudine in casu simili a quo arguitur ad casum de quo queritur non autem exponas cõsequẽs s. casum de quo queritur imo precedebat illum casum. Et ideo dicit proximum ⁊ consequens

3 † quia non quodlibet simile attẽditur ⁊ seruatur vt arguatur ex eo a simili, sed solum simile proximum ⁊ vicinum in quo sit eadem ratio vel maior, vt. s. e. l. nõ possunt. Jaco. ¶ Ibi inueterata. alijs modis appellatur cõsuetudo, vt dicam. j. l. proxi. Jaco. vbi de hoc dixi. ¶ Ibi leges scripte tempore libertatis populi romani. Jaco. ¶ Ibi populus p̃bauit. longo vsu ⁊ cõsuetudine. ¶ Ibi suffragio. i. consensu in scriptis redacto. ¶ Ibi popul⁹ romanus. ¶ Ibi ⁊ factis. sine

scriptis

scriptis vtendo per modum consuetudinis. ¶ Ibi quare. i. quia consuetudo populi romani obtinet vim legis generalis & cum ea pcedit a pari. ¶ Ibi receptum est a iure. i. iuri cōsentaneum cū fi. ¶ Ibi vt leges, priores. ¶ Ibi legislatoris. i. legis sequētis contrarie. ¶ Ibi hominum vel maioris partis. ff. de regu. iur. l. aliud. §. refertur. Ray. Jaco. ¶ Exposita litera colligam⁹ aliqua notabilia.
4 ¶ Primo qd longinquitas† temporis in ꝯsuetudine multum operatur. Inducit enim presumptionem ꝯsensus vt. ff. de diuor. & repu. l. ij. Item erroris exclusionem, vt. C. ad velle. l. si mulier perfecte etatis. Item not. quod que pcedunt a pari potentia causarum paris deberēt esse virtutis.
5 ¶ † Itē no. quod in casu legis non determinato recurritur ad cōsuetudinē loci. pro hoc. C. que sit lon. con. l. j. & de edifi. priu. l. an in totum. si nō est consuetudo directo in eo casu sed in simili procedatur de similibus ad similia sicut & in legibus scriptis, vt. s. e. l. nō possunt. & de hoc an cōsuetudo trahatur ad similia latius dicet. ff. in questionibus. ver. item interpretatur. Si non est consuetudo directo nec in simili recurritur ad consuetudinem vrbis rome q̄ caput est omnium & magistra, vt. C. de vete. iur. enu. l. j. §. fi. & in ffi. de satisda. §. fi. ¶ Item no. qd nō refert quis declaret volun-
6 tatem † suam verbis, an rebus, an factis, ad quod. ff. de edi. edi. l. si tamen. §. & qui. & de diuor. l. fi. vnde quidam declarāt voluntatem suam factis & verbo: quidam verbis tantū. quod dicvt in glo. Imo plus est facto q̄ verbis aliquid facere. extra de appel. c. dilecti. & vide in alphabeto dictione credentes hereticor. De hoc tamen potes clarius dicere: quia si q̄ratur an qui potest facere verbis possit facere factis. dic quod sic regulariter fallit: quia qs non potest seipsum arctare verbis, sed factis sic, vt. ff. de arb. l. penul. ¶ Item fallit ex necessitate nature, vt. ff. de adop. l. & qui. et l. arrogato. §. fi. Itē iuris dispositione, vt. s. de offi. eius cui mā. est iurisdi. l. j. Si autem queratur an sit differētia in modo faciēdi vt qui potest vno modo aliqd inducere. s. verbis possit & alio s. factis. dic quod vbi dispositio respicit effectum quod nō differunt. sed vbi respicerent modum agendi que differunt in modo differunt & in effectu, sicut dixi. ff. de condi. indeb. l. sufficit. et ideo quia hec. l. non curauit nisi de effectu equipollent. sed vbi lex attenderet modum tunc si diuersificatur in modo non equipollēt in effectu. & ita debet intelligi quod dicit glo. Machaman⁹. Et sic aliquid dicitur fieri ipso facto & renunciare quis iuri suo extra de offi. dele. c. gratum. & c. cum super abbatia. & multe cōcor. ad hoc sunt ibi in glo. ¶ Item no. quod quidam colligunt & male
7 ex fi. huius. l. quod lex tollitur † per desuetudinem, id est eo ipso quod desijt esse in vsu & longo tempore non occurrit de facto et non est allegata: quod tamen falsum est vt dixi. s. in proemio in prin. ibi quas & eternas fieri optam⁹. & C. de no. codi. compo. §. quibus. & sm Dy. ff. de publica. l. licitatio. §. earum. & hic exponit glo. desuetudinem. id est contrariam consuetudinem. de hoc tamen latius dicetur. ff. in questionibus. ver. item quero questionem. ¶ Collectis notabilibus expedit quod queramus exēpla de casibus in quibus legem non habemus per quam determinetur. Et gl. dicit quod exemplificare debemus de casibus q sunt in vsibus feudorum. sed certe de illis est questio apud doctores
8 vtrum ille liber vsus feudorū sit liber corporis iuris†: & ita sint leges scripte an non. Jac. de ra. tenet exp̄sse quod sint leges scripte & iura imperatorum. & idem claretenet & probat Jac. de bel. in commento suo quem fecit super ipso libro feudorum. j. tit. gl. vltima. & ita cōmuniter reputatur per docto. & gl. quem allegāt p libro authentico. & decima collatione quia fuit factus post librum authenticorū. & de hoc dixi. C. de secun. nup. l. si quis prioris. §. j. in q̄stione feudali dn̄orū Delfini & aymarij de iactauia. alij aūt & Hosti. videnf tenere cōtrariū & quod non sit authenticus nec seruandus nisi quatenus sunt ibi leges imperatorū. & ita tz ipse Hosti. in summa de immunita. eccl. §. inquantū. & ad quos. ver. si vero paternum. ¶ Nec obstat quod sint redacte in scriptis quia dicunt hoc factum ad memoriam. argu. C. de fi. instru. l. contractus. Sed quātum ad presens supposito quod sint de consuetudine & non iura scripta. Glo. ponit exemplum in eo
9 qui habet † manum debilitatam vtrū succedat in feudū de hoc non habemus consuetudinem expressam, sz de eo qui nō habet nisi vnam manum quod non succedat a simili: ergo nec habēs manum debilitatam. quia nō refert nō habere vel inutiliter habere, vt. ff. quod cuiuscz vniuersitatis. l. j. §. quibus. ver. & quidem. Ja. de ra. nō placet istud exemplum: quia nō est simile, imo idē nō habere manum vel inutilem habere. argu. s. e. l. iura. & sic nō videtur procedi de simili, sed de eodem ad eundem. hoc etiam tenent M. fil. & H. de cun. qui allegat argu. ff. de feudo. instru. l. fi. & de act. & obli. l. actio in personam. sed secundum Pet. bonum est exemplum quia ille qui habet manum debilitatā magis potest terrere aduersarium q̄ qui non habet nisi vnam. & ideo nō est idem casus sz similis sicut dicimus in filio corrupto, vbi nō

datur directum auxilium, sed vtile: quia non eadem ratio & sic non est idem casus sed est diuersitas aliqua penes rationem: scilicet quia magis nocet seruus corruptus q̄ filius qui ratiōe sanguinis minus presumitur offendere patri & rebus suis: et ideo lex scripta in seruo non videtur scripta in filio sed proceditur a simili, vt. ff. de seruo cor. l. vt tantum. §. j. & tetigi. s. eodem. l. quod non contra rationem. Sed predictum exemplum glo. mihi non placet alia ratione: quia salua pace glo. in vsibus feu. non est expressum quod non habens nisi vnam manum nō succedat i feudum sed scriptum est de muto surdo ceco claudo vel aliter imperfecto qui feudum seruare non possunt, vt in titulo an mut⁹ vel aliter imperfectus feud. teneat. c. vnico. sed ita pōt dici imperfectus debilitatus sicut māchus & sic est idē casus nō similis, vt dicit Jaco. de ra. & pro hoc. ff. de edil. edicto. l. qui clauum. §. j. Aliud exemplum ponit glossa in hermaphraudito de q̄ nō habemus cōsuetudinem expresse scriptam sed in muliere, vt in titulo de beneficio femine. c. j. & de natura successiōis feu. capi. j. Sed & istud exemplum reprobant Jac. & Pet. quia hermaphrauditus in quo p̄ualet sexus muliebris mulier reputatur vt. ff. de sta. ho. l. queritur. ergo idem est casus & nō similis. Sed guil. de
10 cu. dicit istud exemplū posse saluari † quia hermaphrauditus in quo preualet sexus muliebris non est mulier proprie sed mulieri comparatur, vt dicit expresse textus in dicta. l. quare dum dicit cui comparabimus & sic bene proceditur a simili nō ab eodē & pro hoc. C. de fide instru. l. comparationes. Gul. aliud est exēplum de monacho & canonico regulari sed nec illud exemplum est bonum quia expressum est in vsibus feudorum de quocunqz clerico & religionem assumente, vt dicto titulo de beneficio femine. c. j. §. j. & de vasallo milite qui arma bellica deposuit. c. j. et si de feudo controuersia fit. c. qui clericus. Aliud exemplum glos. quod sicut filius succedit patri in feudū ita succedat matri potest tolerari. alia exempla poterit quis cogitare & aliqua ponuntur. ff. c. in questionibus. prima questione. ¶ Uiso de exemplis transeamus ad contraria. ¶ Et primo opp. quod non sit iudi-
11 candum exemplis † vt. l. nemo. C. de senten. ergo nec consuetudine que inducitur per exempla. Sol. vt in glossa. & dixi. s. de origi. iur. l. j. in fi. & in contrario dixi. & ff. vbi agetur de actibus magistratuum ver. si autem ille actus est sententia. Secundo opp. quod principium huius. l. videtur contradicere fini. nam in principio dicitur quod vbi deficit lex vtimur cōsuetudine. ergo a cōtrario vbi est lex scripta cessat consuetudo. Sed in fi. dicitur q̄ cōsuetudo tollit. l. Sed sol. vt in gl. que incipit quia non habemus & in vltima glo. Item oppo. mores diuturni ex quibus inducit cōsuetudo causantur ex tempore sed tempus nō est modus tollende vel inducende obligationis, vt. ff. de actio. & obli. l. obligationū fere. §. placet. ergo nec mores diuturni inducūt obligationē & p cōsequens nec cōsuetudinem. Sol. solum tempus nō est causa inducende obligationis sed tacitus ꝯsensus ex ipsis diuturnis moribus elicitus vt hac. l. cū concor. sicut & in prescriptione rei corporalis ius acquirit ex diuturno vsu vt. ff. si serui. ven. l. si qs diuturno. & de aqua quo. & esti. l. hoc iure. §. duct⁹ aque. ¶ Item opponitur quia videf q̄ ꝯsuetudo vrbis romane pri⁹
12 debeat spectari q̄ simile cōsuetudinis loci vbi agitur. † Nā cōsuetudo vrbis rome obtinet vicem legis vt in fine huius. l. & inuer. inueterata. & ff. l. seq. ergo seruari debet sicut & lex plata a populo romano & prius q̄ simile consuetudinis, vt. s. eo. l. nō pūt. & sic opponitur de. l. ista ad seipsaz si de lege. C. de veter. iur. enu. l. j. §. penulti. et institu. de satisda. §. fin. solu. dic quod consuetudo vrbis rome pōt esse duplex. vna gn̄alis inducta per pplm romanū eo aīo & intētione vt ab oībus seruetur & diuulgata per totum orbem. & tunc equiparatur legi & per omnes seruari dz sicut lex. & ita locum habet contrarium. Item potest esse specialis inducta vt locum habeat solum in ciuitate romana: & tūc locum habet. l. ista de hoc. s. cuius loci vel terre consuetudo primo sit seruanda. & vtrum primo ciuitatis vel prouincie vel regni vide Compostel. extra. eo. c. j. ver. sed cū dicimus. & tetigi. ff. in que-
13 stionibus ver. sed an cōsuetudo ciuitatis. ¶ † Item opponif quia hic dicif quod populus romanus facit. l. Sed videtur quod solus princeps, vt. C. eo. l. fi. Istud contrarium tollitur multis modis tamen Pe. videtur in hoc residere quod ante legem hortensiam populus poterat facere sed postea non. vnde hodie nō posset & hoc videtur manifeste innui. C. de adop. l. ij. in fin. Sed contra hoc videtur quia tempore quo condita fuit hec. l. erat imperator & imperium: & tamen hic dicitur quod populus pōt facere legem: vnde videtur quod potestas legis condende hodie sit penes populum. sed dici posset quod lex ista est correcta per. l. cōtrariam vbi de hoc nota. & dixi & s. e. l. non ambigitur. de hoc. ff. in magna distin. versic. penul. tamen dicit. Item opponitur qd vbi lex deficit non sit recurrendum ad consuetudinem sed ad simile legis, vt. s. eodem. l. necz & l. non possunt. Sz dic quod ille

intelligantur secundum istam, vt ibi plene not. ⁊ dixi ⁊ tāgitur
etiam hic in glo. prima ibi his modis trahitur ius non scriptū.
¶ Item opponi. secundum Iacob. de bel. nam in princ. huius
l. dicitur quod in casibus in quibus non est lex seruatur cōsue-
tudo: ergo videtur quod si lex adesset primo seruaretur deinde cō
suetudo. Sed contrarium no. insti. de offi. iudi. in princi. Solu.
hic non traditur ordo diffiniendarum litium sed qualiter sit p
cedendum in negotijs seu causis in quibus deficit lex. ¶ Item
14 opponi. † quod lex p cōsuetudinē nō tollatur quia lex est inuen
tio ⁊ donum dei vt. s. eodem. l. ij. in interpretatione greca. et est
honesta ⁊ iusta. iiij. distin. erit autem lex. ⁊ eius precepta cōcor-
dant cum diuinis, vt. s. de iusti. ⁊ iur. l. iustitia. §. iuris precepta.
⁊ omnem iniquitatem expellit vt. C. de vete. iur. enuc. l. j. §. j. ⁊ lex
est quicquid ratione consistit. j. distin. c. cōsuetudo. ⁊ pro hoc. j.
de bon. damna. l. fi. ergo consuetudo legi contraria erit iniqua
⁊ iniusta contra precepta diuina ⁊ contra rationē ⁊ p cōsequēs
inualida. nec poterit tollere legem vt. j. eodem. l. quod nō ratio-
ne. So. omnia concedo omnibus in eodem statu manentibus.
sz quia nihil adeo est stabile vel immobile inter homines ⁊c. vt
in aut. de non alie. §. vt autem ⁊. C. de vete. iur. enu. l. ij. §. sz quia
diuine. ideo propter nouas causas occurrētes potest esse cōsue
tudo bona ⁊ iusta ⁊ lex q ab initio fuit iusta modo erit iniusta.
Simile nota. in vsucapione ⁊ seruitute. s. de iusti. ⁊ iur. l. ex hoc
iure ⁊. l. manumissiones. de hoc an consuetudo tollat. l. vide per
Innocen. extra eodem. c. ex parte. vel dici potest quod lex in suo
genere potest esse iusta ⁊ secundum eius rationē ⁊ iniusta in spe
cie puta quo ad aliquem locum cui non conuenit sic etiam in le
gum correctione quod primo visum est iustū postea apparet in
15 iustum ⁊ corrigitur. Item oppo. ad fin. l. † quod per consuetudi
nem solam sine vsu contrario non tollatur lex, vt. iiij. distin. §. le
ges ver. est enim. So. concedo quod non tollitur sine actu cōtra
rio: alioquin sequeretur absurdum quod si ciuitas non vteretur
quadam lege per centum annos quia forte de facto nō contigis
set quod ipsa lex esset sublata. quod falsum est, vt dixi. s. in nota
bilibus ver. item nota. quod quidam colligunt ⁊ plene dicetur
j. in questionibus ver. item quero questionem de qua. s. tetigi. ⁊
secundum hoc differentiam inter consuetudinem que legez tol
lit ⁊ desuetudinem: quia in consuetudine requiritur anim⁹ in
ducende consuetudinis in desuetudine non. Item opponitur
16 quod consuetudo † que inducitur per binam iudicaturam nō
corrigat legem: quia consuetudinis omnia sub alia deficere vi
detur si consuetudo est contra legem. nam prescriptio locū ha-
bere non potest: quia lex est principis: ⁊ res principis eo tēpore
prescribi non potest ⁊c. C. ne rei dominice vel templorū. l. j. ⁊. ij.
Item sententie due seu bina iudicatura ipso iure non valēt nec
appellare est opus vt. s. de iusti. ⁊ iur. l. pe. ⁊ ibi not. ⁊. j. de ap. l.
si expressim. ergo consuetudinem non inducunt. Item cōsensus
populi fundatur super errore ergo ⁊c. vt. j. eodem. l. quod nō ra
tione. ad primam rationez rñ. quod princeps permittere videtur
talem consuetudinem, vt. C. eodem. l. consuetudinis. Ad secun
dam quod non fuit error expressus. ⁊ talis cōsuetudo patrie ex
pediebat ⁊ de hoc dicetur. j. in questionibus. vbi agetur an cō-
suetudo inducatur ex actibus magistratuū. ver. si autē ille act⁹
est sententia ⁊ ver. domini Iacob. de ra. ¶ Item oppo. qd con
suetudo non tollat. l. quia lex est principis cuius iuri non pōt
prescribi. C. ne rei dominice vel templorum per totuz sol. hoc fit
principe patiente vel permittente. ¶ Item oppo. ⁊ alijs modis
vt not. C. eodem. l. ij. ⁊ solu. vt ibi. ¶ Item opponitur aut lex ⁊
ratio legis patrie conueniunt: aut non. Si conueniunt ergo cō
17 suetudo que legi erit contraria non debet seruari cuz † cōtra ra
tionem esse videatur ⁊ sic corruptela, vt. j. eodem. l. quod non ra
tione. in aut. vt nulli iudic. §. j. ⁊. vij. distin. c. mala. Si vero non
conuenit lex patrie non extēditur ad illum locum. iiij. distin. ca.
erit autez lex. ⁊. j. distin. c. consuetudo. ergo nulla cōsuetudo po-
test corrigere legem. rñ. omnis lex regulariter est generalis ⁊ in
dubio ab omnibus debet seruari, vt. C. eodem. l. leges ⁊ de iur. ⁊
facti igno. l. constitutiones. ⁊ sic quātum ad verba legis ad oīa
loca extenditur. sed quātum ad mentem cordentis legē nō tra
hitur ad patriam cui non conuenit, vt dicto caplo erit autem
lex. ⁊ propter hoc est necessaria consuetudo legi cōtraria que ta
lem legem corrigat. Item potest esse quod lex a sui princip. pa-
trie conueniebat. sed modo non conuenit propter mutationem
status ⁊ causas superuenientes. ⁊ isto respectu potest cōsuetu
do tollere ⁊ corrigere legem. Iaco. de beluiso. ¶ Item opponi.
18 secundum gloss. ⁊ Iaco. bu. ad fi. huius. l. quod † consuetudo le
gē nō vincat, vt. C. que sit lon. consue. l. ij. Solue multis modis
vt hic ⁊ in contrario no. in gloss. ⁊ finaliter tene quod ibi loqui
tur de consuetudine speciali alicuius loci que licet tollat legez
eo loco, vt in. l. contraria primo respon. non tamen tollit vbiqz.
lex autem ista loquitur de consuetudine generali que vbicunqz
corrigit legem. ⁊ hoc probat verbuz abrogentur, quod est in to
tum tollere, vt. j. de ver. sig. l. derogatur Specialis autē tollit le
gem vel quantum ad loca vel quātum ad casum in eo loco: ⁊ eo
casu magis dicitur derogare q abrogare vt in contrario nota.
¶ Item oppo. quod etiā specialis consuetudo. l. corrigat, vt. j.
communia predi. l. venditor. §. si constat. sz dic vt dixi quod cor
rigit eo loco non autem generaliter. vel dic ad. §. si constat. vt di
cam. j. eodem. §. quot actus. ver. nec obst. ¶ Tertio opp. quod
19 nec generaliter nec specialiter cōsuetudo † tollat legem per. l. iij.
§. diuus. j. de sep. vio. secundum vnam lecturam sol. aut cōsue-
tudo sequitur legem: ⁊ tunc consuetudo generalis corrigit legē
generaliter: specialis specialiter. ⁊ ita loquitur hic cum concor.
In contrario autem consuetudo precesserat legem. ⁊ hanc solu.
credo veram. posset etiam aliter intelligi dic. §. vt nota. p Ber.
extra de fide instrumen. c. pastoralis. in prima glo. ⁊ per Ioan.
and. extra de consti. c. j. lib. vj. in vltima glos. ⁊ per domi. Ioan.
monachum Cardi. in vltima glos. ⁊ per Dynum extra de regu.
iur. c. generi per speciem. circa finem libro. vj. ¶ Item opponitur
quod etiam si consuetudo sequatur legem non tamē eam corri-
gat, vt. C. de sacrosanc. eccl. aut. cassa. de furtis. authē. nauigia.
communia de succe. authē. omnes peregrini. ne fili⁹ pro patre.
authē. habita. ⁊ de vsur. l. eos. §. ceteros. ⁊. j. ad legez rhodiā de
iact. l. deprecatio. Sol. aut consuetudo que sequitur est expresse
a lege reprobata ne debeat vel possit induci contra talē legem
⁊ habent locum contraria, scilicet quod consuetudo tunc. l. nō
vincat, sed econtra. aut non est expresse reprobata: ⁊ habet locuz
hec lex cum cōcor. Et est ratio quia quilibet populus facit sibi
legem vel consuetudinem authoritate ⁊ licētia principis, vt. s.
de iusti. ⁊ iure. l. omnes populi. ergo vbi princeps expresse prohi
bet consuetudinem introduci introducta non valet. Quod qui
dam dicunt esse verum nisi ⁊ cōsuetudo specialiter derogaret il-
li. l. derogatorie dicendo: volumus quod sic sit consuetudo non
obstante tali. l. derogatoria consuetudinis: cum paris sint potē
tie lex ⁊ consuetudo, vt hic. ⁊ pro hoc de lega. iij. si quis in princi
pio testamenti. Sed tunc cuz procederet ab expresso cōsensu po
puli magis posset dici statutū q consuetudo. Sz introduci pos
set per sententias in quibus pronunciaretur sic esse consuetum
non obstante tali lege derogatoria consuetudinis tunc enim cū
tacito consensu populi induceretur cōsuetudo. ¶ Sed adhuc
oppo. q dato quod consuetudo nō sit reprobata a lege tamē le
gem non corrigat vt. j. eo. l. quod non ratione. Sz ibi de irratio
nabili ⁊ erronea cōsuetudine loquitur que potius pōt dici cor
ruptela hic autem loquitur de rationabili ⁊ non per errorez in
ducta. ⁊ de hoc plenius dicetur. j. e. §. nunc transeamus ad dilu
cidandum quis sit effectus consuetudinis. ver. quidam autē di
cunt. ¶ Sed ex hoc insurgit alia op. quia videtur quod queli-
20 bet consuetudo † sit erronea: nā cōsuetudo inducitur ex eo q sic
iudicatum esset seruatum. Sz cum iudex iudicat cōtra. l. vel po-
pulus seruat errat: ergo omnis consuetudo est erronea ⁊ sic nō
corriget legem vel saltem non trahetur ad similia, vt. s. eo. quod
vero. cuius contrarium dicit hec lex. Dic quod est quedam cō-
suetudo que ratione caret ⁊ talis bene est erronea ⁊ inualida q-
dam que rationem habet et talis non dicitur erronea. nec i hoc
attendo scientiam vel errorem iudicis sed solum scientiam ⁊ pa
tientiam populi ex quo immediate procedit consuetudo. vel dic
aut est contra legem ⁊ rationem iure inducta: ⁊ tunc seruabo eā
in eo casu sed non in simili. aut contra legē sed nō contra ratio-
nem: ⁊ tunc seruabitur eo casu ⁊ simili ad quem ratio porrigetur
vt hac. l. aut cōsuetudo est preter legem: ⁊ tunc similiter seruabi
tur eo casu ⁊ simili vt hac. l. ¶ Et predicta faciunt quod nō va-
21 leat consuetudo que dicitur esse in alemania † quod duobus im
peratoribus in discordia electis pugnent in campo ⁊ q obtinet
campum obtineat imperium de quo dic vt dixi. j. ad. l. aquil. l.
22 qua actione. §. si quis in colluctatione. ¶ † Itē op. quod virtus
cōsuetudinis nō sit. l. corrigere sed interpretari vel roborare. vn-
de videtur ob. j. eo. l. si de interpretatione. ⁊. C. eo. l. fi. sed dic aut
consuetudo est secundum. l. ⁊ tunc interpretatur eam vbi est du
bia vt. d. l. si de interpretatione. si non est dubia eam corroborat
vt. d. l. fi. C. eo. ⁊. s. eo. l. si de interpretatione. aut preter legem pu
ta inducta in casu a lege omisso tunc imitatur legez vt tantū va
leat in casu omisso quantū lex in casu permisso vt hac. l. in prin.
⁊ insti. de iur. natura. §. ex non scripto. aut est contra legez ⁊ tūc
aut est contra. l. talem consuetudinem induci prohibētem ⁊ nō
valet vt dicta authē. cassa. cum concor. Si autem est cōtra legē
sed non improbata a lege: tunc aut est cōtra. l. diuinam: ⁊ nō va
let: quia minor non habet potestatem in maiorem vt. j. de arbi. l.
23 nam magistratus. † distinguere tamen potest cōsuetudo ius di
uinum vt patet in ore duorum vel triuz stat omne verbū. distin
guitur enim testamentum ab alijs vbi septē requiruntur, vt. C.
qui testamenta facere possunt. l. hac consultissima. ⁊ no. C. si cō-
tra ius

tra ius vel vtilitatem publicam.l.fina. Idem si sit cōtra ius na
turale vt instit.de iure naturali.§.sed naturalia. Si vero consue
tudo est cōtra ius gentium vel ciuile: ꝛ tunc aut est erronea ꝛ nō
seruatur.vt.j.eodem.l.q̄d non ratione.aut rationabilis ꝛ nō er
ronea: ꝛ tunc si precedit legē corrigitur a lege, vt dicta.l.iij.§.diu⁹
de sepul.vio. Si autē sequitur.l.aut est generalis ꝛ generaliter
vincit legē, vt hic. aut specialis: ꝛ specialiter vincit eo loco, vt di
cta.l.venditor.§.si constat communia pre. ꝛ de hoc etiā dicetur
j.§.nunc transeamus.ver.quidam autem dicunt. ¶ Item op.
quod vsus ius prouincie non immutet, vt.j.de reg.iu.l.nemo.§.
24 temporalis. So. aut vsus fuit tanti temporis ꝛ tot actuū † q̄d
consuetudinem induxerit: ꝛ habet locū.l. ista cum si.aut nō tā
ti temporis: ꝛ locum habet contrarium. Item op. ꝙ ex eodē fa
cto non debet quis penam ꝛ premiū reportare vt.j.de negotijs
ge.l. siue hereditaria.cum ergo iudex debeat puniri qui contra
ius tulit sententiam, vt.j.de iudic.l.si filius.ergo non debet con
sequi premiū.s.vt eius sententia faciat sequi consuetudinē.gl.
soluit vno modo.C.eodem.l.ij.in fin.glosse magne.vel dic ꝛ me
lius quod est cōsiderare cōsensum singularem ꝛ expressū qua
lis est iudicis in iudicādo ꝛ talis punitur vt dixi.nec ex hoc pn
cipaliter causatur consuetudo, sed ex tacito consensu populi q
est vniuersalis.ꝛ ita sententia iudicis non est causa efficiens, s;
occasio sed populus consentiens circa ius consuetudinariū in
ducendum.ꝛ talis consensus est licitus ꝛ a lege ꝛ principe ꝑmis
sus scilicet quod tacito consensu possit inducere consuetudinē
ꝛ expresso inducere legem scriptam vt insti.de iure naturali.§.
ex nō scripto.ꝛ.§.omnes populi. ꝛ sic cum in hoc populus non
delinquat non consequitur penam sed premium consuetudinis
introducte.ꝛ de hoc vide perpulchre not.per Inno. extra de cō
sue.super rubrica in fi.gloss.sue. ¶ Item oppo.quia in princ.l.
25 dicitur quod ius † causatur a consuetudine ꝛ moribus. secūdo
dicit in ver.inueterata quod consuetudo est ipsum ius causatū
ꝛ sic videtur dicere idem esse causam ꝛ causatum, q̄d est falsum
vt.j.de gradi.l.j.§.affines.ꝛ quod consuetudo sit ius probatur
inst.de iur.natu.§.constat.ꝛ.§.ex non scripto.ꝛ.§.ꝛ non inelegā
ter.ꝛ.C.eodem.l.fin. Solu.dic quod est considerare consuetudi
nem tripliciter nam quedam est facti ꝛ causat factum vt est i de
linquente frequenter, vt.C.de episcopali au.l.iij. Est ꝛ consuetu
do que est factum ex quo ius resultat consuetudinariū vt sunt
mores vtentiū.ꝛ de hac.l.loquitur princ.huius.l. Item est que
dam consuetudo resultans ex facto ꝛ ita loquitur ver.inuetera
ta ꝛ.§.constat cū cōcor. ¶ Item opp.quod vbi deficit ius scri
ptum non recurratur ad simile consuetudinis, sed ad simile le
gis, vt.s.eo.non possunt. So. deficiente iure scripto et non scri
pto in casu occurrente recurritur ad simile cōsuetudinis, vt hic.
Et ideo dic quod quandoq; ius scriptum trahitur ad scriptū.
Quandoq; ius non scriptum ad non scriptum. Quandoq; nō
scriptum ad scriptum. Quandoq; scriptum ad non scriptū q̄d
dic vt in prima glos.huius.l. ¶ Item op.quia leges de ista cō
26 suetudine diuersimode loquuntur. † nam hic dicitur seruari cō
suetudinem inueteratam: alibi dicitur longeuā, vt.C.e.l.ij. ꝛ de
sacrosan.ec.l.fi.alibi dicitur longa.s.eo. super rubrica.ꝛ.C.e.in
rubrica alibi diuturna, vt.j.l.proxi. So. dic quod seruat longa
ꝛ diuturna que idem tēpus significāt, vt.j.eo.l.ꝓbabitur ergo mul
to magis inueterata vt hic ꝛ longeua vt.C.eo.l.ij. Item op. q̄d
requiratur tantum tempus cuius initij memoria nō existat, vt
j.de aqua pluui.ar.l.j.§.fi.ꝛ de aqua quot.ꝛ esti.l.hoc iure.§. du
ctus aque. So. aut queritur de his que habent continuam cau
sam ꝛ sufficit longum tempus vt hic cum cōcor.als tempus cu
ius nō extat memoria vt in contrarijs. Et si dicas nec hic est cō
tinua causa quia iudex semper non iudicat, dic q̄d est continua
respectu taciti consensus populi qui semper durat.ꝛ ex quo im
mediate consuetudo causatur nō ex sententia iudicis vt dixi.s.
ver.sed ex hoc insurgit.ꝛ ideo sufficit longum tempus.s.x.anno
rum. De hoc plenius.j.versicu.nunc videamus quāto tempo
re. ¶ Expeditis cōtrarijs veniamus ad questiones. Et quia iu
riscōsult⁹ videtur in.l.ista imperfecte prouidisse queramus de
vno casu omisso per ipsum. Pone enim quod emergat aliquis
27 casus non decisus directo per legem vel cōsuetudinem, † sed in
eo reperitur simile legis ꝛ simile consuetudinis.de hoc tetigi.s.
eo.l.non possunt.ver.quid si eueniat casus. Circa hoc videntur
moderni doctores variare, ꝛ Cy.de hoc satis tractat.C.q̄ sit lō.
con.l.j.ꝛ dicūt quidam seruari ꝛ recurri debere ad simile cōsue
tudinis quod probant. Sicut se habet consuetudo ad legē q2
eam vincit ꝛ tollit vt hac.l.ꝛ dictum est.s.sic se debet habere si
mile legis ad simile cōsuetudinis vt per simile cōsuetudinis vin
catur ꝛ tollatur glo.prima.hic videtur sentire contrarium.s.q̄d
attendatur simile legis vnde si vertitur in questione vtrum em
phyteota habeat incremētum alluuionis hic est simile legis scri
pte quia lex dicit quod accrescit fructuario, vt.j.de vsufruc.l.itē
si fundi.§.huic vicinus.ꝛ est simile consuetudinis quia consue
tudo feudorū dicit quod nō accrescit feudatario siue vasallo, vt
in vsibus feu.s.de controuersia inuestitu.c.j.§.si quis de manso.
vnde arguēdo a simili legis scripte dicit gl.quod sicut accrescit
fructuario ita accrescere debet emphyteote. Sed Iaco.de ra.te
net ꝛ.M.sil.contrarium, ꝛ dicit quod attēdi debet magis simi
le ꝛ secūdum illud iudicari.sed maior est similitudo feudatarij
ꝛ emphyteote quia vterq; habet vtile dominium ꝛ eādē rei vē.
vt.j. si ager vectig.l.j.ꝛ insti.de act.§.j.ꝛ de vasallo probatur in
vsibus feu.de inuestitura rei alie.c.j.ꝛ de q̄stione inter vasallū
ꝛ alium.c.j.vbi dicitur quod habet quasi dominiū. Inter fru
ctuarium autem ꝛ emphyteotam nō est tanta similitudo: quia
vsufructuarius non habet dominiū in re; sed solū vsumfructū
ꝛ confessoriam, vt.j.si vsufru.pe.l.qui vsufructu.ꝛ.l.vti frui circa
prin.ergo secundum simile cōsuetudinis iudicari debet q̄d em
phyteota nō habeat incrementū alluuionis sicut nec feudata
rius quia magis sunt similia. Sed contra istam opin. videt q2
lex scripta videtur expressa quod emphyteota habeat tale incre
mentum vt.C.de alluuio.ꝛ pau.l.ij. Sed potest dici quod ibi lo
quitur in predio tributario non in emphyteoticario inter quos
est magna differentia vt not.C.de iur.emphyteo.vbi de hoc.l.j.
Alij tamen defendentes opi.gl.vt Gul.dicūt quod iudicari de
bet fm illud quod est fortius nō fm illud quod est debilius.ar.
j.de aur.ꝛ arg.leg.l.ꝛ si non sint.§.perueniamus. sed fortius est
argui ab vsufructu quam a feudo: quia ab vsufructu arguit a
28 minori † quod semper concludit.a feudo autem arguitur a pari
quod non semper concludit, vt.j.ad municipa.l.imperatores.§.
pe.ꝛ.C.de fid.instr.l.comparationes.quelibet enim ꝓbatio for
tior est ꝙ similitudinis in aut.de instru.cau.§.si vero null⁹. Q̄d
autem fortius arguatur ab vsufructu quā a feudo sic probat:
si id de quo minus videtur inesse ꝛ inest multo forti⁹ id de quo
magis de leg.j.l.seruum filij.§.cum qui.ꝛ in aut.de mona.§.sci
mus, s; minus videtur quod vsufructuario accrescat incremē
tum alluuionis quam emphyteote q habet ius fortius ꝛ potē
tius quam vsufructuarius ꝛ tamen vsufructuario accrescit vt
dictū est: ergo multo fortius emphyteote qui hꝫ fortius ius.i.
vtile dominium vt dictū est. Sed arguendo de feudo arguitur
a pari seu a simili.sed cum multe sint differentie inter feu.ꝛ em
phyteotam non sic fortiter procedit argumentū. Et ad id quod
dicitur quod attendere debemus magis simile verū est si illud
sit scd̄m rationem.secus si sit contra rationem, vt.s.eod.l.q̄d ve
ro.nam cum dicitur quod vsufructuario accrescit hec habet ra
tionē vt ex quo habet ius in principali habeat in accessorio, vt
j.de reg.iur.l.cum principalis.sed consuetudo quod vasallo nō
accrescat est contra rationem predictam ergo arguendum est ab
eo quod est scd̄m rationem. Sed contra hoc dici posset quod ta
lis consuetudo est scd̄m rationem: quia vsufru.morte finit, vt
insti.de vsufr.§.finitur.ꝛ sic cū non sit magnum damnum do
mini cōceditur quod vsufructuario accrescat.sed in feudo secus
est quia transit ad heredes: ꝛ si ei accresceret eēt perpetuū ꝛ ma
gnum preiudicium domini cum non redeat feudum ad eū per
mortem vasalli.ar.j.communi diui.l.in hoc iudicio.§.si conue
nerit.ꝛ de preci.impera.offe.l.ij.ergo idem est in emphyteota cū
eadem sit ratio ꝛ pro hoc.j.de vsufru.l.locum.§.proprietarius.
ꝛ quod ibi nō. Sed ad hoc posset responderi q̄d feudum nouū
non trāsit nisi ad filios ꝛ ita non sit perpetuum preiudicium do
mino.vel posset dici quod incrementum accrescit etiam vbi agi
tur de perpetuo preiudicio vt.j.de iur.do.l.si proprietati.de act.
empt.l.iul.§.si titius ꝛ de peri.ꝛ cōmo.rei vendi.l.id q̄d.et ideo
predicta ratio non procedit.vnde isti tenent quod incrementū
29 accedat † emphyteote arguendo a simili legis scripte ꝛ maxime
quia etiam vasallo cedit si est incrementum mixtum ꝛ non sepa
ratum vt no.b.§.si quis de manso.ꝛ hoc tenent Gul.ꝛ Ray. et
pro hoc.j.de vsufruc.l.item si fundi.§.j.ꝛ.l.arboribus.ꝛ q̄d not.
dicta.l.j.C.de iure emphy. Sed supposito q̄d in casu contingen
te eque simile esset simile legis ꝛ simile consuetudinis tūc dicūt
quidam seruandum simile consuetudinis. Alij dicūt sequēdū
illud quod est rationabilius ꝛ equius sicut dicit de rigore ꝛ eq
tate.C.de iudi.placuit. Et si nō apparet quod sit rationabilius
vel equius videtur Iaco.de bel.quod sequi debeamus simile le
gis quia in dubio lex presumitur magis rationabilis ꝛ iusta ꝙ
consuetudo: quia lex introducitur cum maiori deliberatione et
solennitate, vt.s.eo.l.j.ꝛ.C.eo.l.humanum. Et ad ar.in contra
rium q̄d sicut consuetudo vincit legem sic simile consuetudinis
debet vincere simile legis.r̄ndet quod arg.nō concludit necessa
rio: quia consuetudo legis contraria ꝛ posterior vincit legem.s;
simile legis ꝛ consuetudinis possunt esse non ꝯtraria: ꝛ ideo ar.
nō cōcludit necessario.dn̄s tamen Iac.de ra.stat in prima opi

nione qđ ſimile cõſuetudinis tanq̃ vincentis: ſimile legis ⁊ tanq̃
potioris debeat ſeruari niſi ſimile conſuetudinis eſſet cõtra ra-
tionem vt dictũ eſt. Et ad illud qđ dicitur qđ non ſemp ſunt cõ
traria ſimile legis ⁊ conſuetudinis, ⁊ ideo argumẽtũ qđ vincat
non ſemp concludit, rñdet qđ hoc non cõtingit ex defectu pote-
ſtatis ſimilis conſuetudinis, ſed q2 ſimile legis nõ ſibi aduerſa
tur. ⁊ adducit ſimile de rege ⁊ comite. conſtat eñ qđ rex potẽtior
⁊ dignior eſt quã comes ⁊ vinceret comitẽ ſibi aduerſantẽ. ſed ſi
comes ei non aduerſetur non vincit eum hoc eñ nõ eſt ex eo qđ
rex non ſit potentior, ſed q2 comes ſibi nõ reſiſtit nec aduerſat᷑.
dñs autem Joan.an. in dicto.c.cum tanto.extra de conſue.in fi.
lecture ſue latius dicit de hoc. Et ponit aliter exemplum de ſimi
31 li legis ⁊ conſuetudinis. ⁊ ſic cauetur in iure † qđ ſi in venditiõe
ſit deceptio vltra dimidiam iuſti pretij, qđ agitur ad ſupplemẽ
tum vel reſciſionem contractus. C. de reſcin. vend. l. ij. ⁊ extra de
emptio. ⁊ ven. c. cũ dilecti. Conſuetudo eſt in loco: in contrariuz
contingit qđ in illo loco aliqs eſt deceptus in locatiõe vltra di
midiam iuſti pretij. hoc caſu dicit ipſe ſequemur ſimile legis. ſ.
qđ deceptus in locatione ſic agat ſicut deceptus in vẽditiõe: q2
hoc caſu ſimile legis eſt ſecundum rationem ⁊ equitatez ⁊ ſimi
le conſuetudinis contra, vt. s. e. l. qđ vero. ſic ecõtra ſequeremur
ſimile cõſuetudinis vbi eſſet rõnabilius ⁊ equius, ⁊ vbi nõ eſſet
conſuetudo in contrariũ certum eſt qđ idez eſſet in locatione qđ
in vẽditione vt no. d. l. ij. C. de reſcin. ven. de vſur. l. ſi ea pactione
j. de bo. aut. iudi. poſ. l. in venditione. §. j. ⁊ innuit tex. j. ſi quis in
frau. pa. l. j. §. ſi quis ſub conditione. de ſimili cõſuetudinis qđ
eſt rationabilius ⁊ equius quã ſimile legis ponit tale exemplũ:
lex dicit qđ monachi poſſunt ſuccedere parentibus. C. de epi. et
cle. l. ſi. Conſuetudo feudorũ dicit qđ monachus non ſuccedit ĩ
feudũ, vt dictũ eſt quid ſeruabimus in caſu nõ expreſſo in. l. vel
cõſuetudine vt in canonico regulari? dic qđ ſeruabimus ſimile
conſuetudinis tanq̃ equius ⁊ rationabilius: q2 vaſallus tenet᷑
ſeruire dño ſed canonicus non põt ſeruire dño q2 ſeruire tenet᷑
deo in eccleſia ⁊ ideo non ſuccedit in feudum. Sed ſicut. s. dixi
iſtud non eſt bonum exemplum quia expreſſum eſt qđ nullus ꝓ
fitens religionem aliquam ſuccedat vt. s. dixi. ij. colũ. ver. aliud
eſt exemplum de monacho. aliud exemplũ ponitur ſerui mulie
ris accuſate de adulterio nõ pñt manumitti. intra. lx. dies vt. j.
qui ⁊ a qui. l. proſpexit. pone qđ conſuetudo eſſet in contrariuz
in aliqua ciuitate aliqua mulier in illa ciuitate accuſatur de ſtu
pro nunqd ſerui eius poterunt manumitti? dic quod ſic arguẽ-
do potius a conſuetudine quã a lege quia conſuetudo eſt equa
⁊. l. perquã dura, vt dicitur. d. l. proſpexit. ⁊ ita ſemper arguẽdũ
eſt a fortiori ⁊ equiori. Si autẽ nõ appareat quod ſit fortius ⁊
equius vt verbi gratia ex conſuetudine feudorum vaſallus nõ
32 poteſt donare nec legare rem † feudalem vt in vſibus feu. de ſuc.
feu. c. j. ⁊ qualiter feudũ olim poterat alienari. §. donare. lex ſcri
pta dicit contra in ſuperficiario. j. de lega. j. l. ſi tibi homo. §. fi. ⁊
de ſuperfi. l. j. §. penul. quid dicemus in emphyteota an poſſit le
gare? iſtud non eſt expreſſum lege vel cõſuetudine q̃uis videat᷑
quod ſic in emphyteota fiſci. C. de fundis rei priua. l. j. ⁊ de fun.
patrimo. l. j. lib. xj. Quid potius attendimus ſimile legis vel cõ
ſuetudinis? de hoc no. ⁊ dixi. C. de iur. emphy. l. fi. vel pone aliud
exemplum: Conſuetudo eſt in feudis quod vaſallus non poſſit
obligare rem feudalem vt in vſibus feu. de ꝓhibi. alie. feu. l. im-
perialem. Lex ſcripta dicit contrariũ in emphyteota vt. j. de pi-
33 gno. ac. l. tutor. §. fi. ⁊ de pigno. l. lex vectigali. † queritur qđ erit
in ſuperficiario. dic potius attendẽdum ſimile legis ceteris pa-
ribus quam conſuetudinis: quia lex eſt magis extenſibilis q2
lex procedit ex cõſenſu expreſſo: conſuetudo ex tacito vt ptz hac
l. ⁊ illud quod eſt expreſſum eſt magis extenſibile quam tacituz
vt no. extra de cleri. cõiuga. c. quod a te. j. in quibus cauſis pig.
taci. contrahitur. l. eſt differentia. j. de iur. fi. l. moſchis. iuncta. l.
C. de pig. l. perſecutione. ⁊ pro hoc. C. de inſti. ⁊ ſubſti. l. j. ⁊ de im
pube. ⁊ alijs ſubſti. l. precibus. ergo potius recipiendũ eſt ſimi-
le legis quam cõſuetudinis. Nec ob. quod conſuetudo vincat. l.
ergo ⁊ ſimile legis: quia dico quod quãdo lex deſtruitur aut cor
rigitur per aliam. l. tunc nec ex illa nec eius ſimili eſt arguendũ
vt no. C. de lati. liber. tol. l. vnica. ⁊ de iuſtiniano codi. cõfir. §. pe.
34 † Sed qñ corrigitur a conſuetudine: tũc ex eius rõne a ſimili ar
guet᷑: q2 conſuetudo tollit ſolum illud qđ ſibi vſurpauit. ar. j. de
acqui. poſ. l. iij. in prin. ⁊. l. qđ meo. §. fi. ⁊. j. de iti. actuq; priua. l.
j. §. iul. ⁊ ideo cum conſuetudo nõ vſurpet ſimile legis remanet
in ſuo ſtatu ⁊ argui poterit ab eo argumento infra quibus mo
dis vſuffructus amittatur. l. fundi. ⁊. l. quid tamen. ⁊ de vſufru
ctu lege ſi cuius. ⁊. C. de appellationibus lege precipimus. et de
hoc vide bene per cardinalem extra eo. ſuper rubrica lib. vj. di-
cit etiam idez Jo. an. qui pro maiori parte traxit ab vltramõta
nis maxime a Jaco. de ra. Pe. ⁊ Gul. de cun. qđ attendendum

eſt vtrum caſus contingens ⁊ de quo queritur ſit de materia iu
ris ſcripti ⁊ iure decidatur ſm ſimile ipſius vt ſi ſit q̃ſtio de bo-
nis ꝓprietarijs vt dixi quãdo in contractu eſt deceptio vltra di
midiam iuſti pretij. Si autem ſit de materia cõſuetudinis vt de
re feudali tunc ſequamur ſimile cõſuetudinis. Et ad hoc addu-
cit. j. de bonorum poſſeſ. l. ſed cum patrono. de teſtamẽto mili. l.
ſi certarũ. §. fin. ⁊ de peculio. l. hinc queritur. §. põt. ⁊ ita dicit de
bere intelligi qđ no: in vſibus feu. de feudi cognitione. c. j. in vlt.
35 gl. ¶ Item quero aliud circa literam vtrum conſuetudo † mo-
res ⁊ vſus ſint idem. dicunt quidam quod ſic quia hic coniũgñ
tur per copulam ⁊, exponendo ⁊ pro id eſt. ⁊ conſuetudo ⁊ vſus
etiam coniungunt᷑. C. e. l. ij. ⁊ ibi hoc tenet gl. Sed Ja. de ra. hoc
improbat. nec enim ſequitur quia ſint copulata ꝙ ſint idẽ imo
potius ſequit᷑ qđ ſint diuerſa: q2 officiũ coniũctiõis eſt diuerſa
cõiũgere. extra de ele. c. cum in cunctis. de off. legati. c. penul. C. ꝑ
quas perſo. nobis acquiritur. l. fi. alij habẽt pro. l. ij. §. j. ⁊ ibi in
gl. Item contra eos eſt hec lex que dicit qđ conſuetudo eſt mo-
ribus introducta ergo mores nõ ſunt cõſuetudo, ſed aliud a cõ
ſuetudine. ſicut cauſa ⁊ cauſatum non ſunt idẽ, ſed diuerſa. Sz
hoc non placet Pe. quia vſus non eſt cauſa cõſuetudinis, ſz ta
citus conſenſus populi. de quo q2 nobis nõ conſtat niſi ꝑ vſum
dicitur ꝙ cõſuetudo eſt moribus introducta. differt ergo ſcđm
eum quia conſuetudo ſonat in ius: vſus in factũ. vnde quod di
citur conſuetudinis vſuſq; longeui, exponit id eſt introducte ꝑ
vſum longeuũ. ſimilis expoſitio extra de accuſationibus. c. eui
dẽtia. ⁊ de eo qui furtiue ordines rec. c. j. ⁊ de more ⁊ cõſuetudine
vide pulchra. j. di. mos eſt. in gl. ⁊ per archi. ⁊. c. ſeq. Item quero
queſtionẽ de qua. s. tetigi. ſ. an lex tollat᷑ ꝑ deſuetudinẽ id eſt ex
36 eo † quod lõgiſſimo tpe nõ occurrit de facto nec eſt allegata. Et
videt᷑ qđ ſic per. l. iſtã ⁊. j. ad legẽ aquil. l. ſi ſeruus ſeruũ. §. hec
l. ⁊ q2 ſeruitus amittitur non vtendo. j. quemadmo. ſerui. amit.
l. ſi locus. ⁊. l. ſi partem. §. j. ⁊ dicimus derogatũ eſſe ſacramento
aduocatorum per deſuetudinem. C. de iud. l. rem non nouam. et
hanc opi. ſequi videtur Dy. j. de publicanis. l. licitatio. §. earũ.
vbi de hoc dixi ſecundum euz dñs Ric. tenebat oppoſitũ: quia
leges ſunt eterne, vt. s. in proemio in prin. ibi quas ⁊ eternas fie
ri optamus. vbi de hoc dixi ⁊. s. in oppoſitionibus. verſi. itẽ op
po. ad fi. l. ⁊ videtur expreſſum. C. de iure do. impe. l. fina. in prin.
⁊ quia lex ſine fine victura eſt. C. de domeſti. ⁊ protector. l. fi. lib-
xij. dñs Nyco. de matarellis in hoc ſic dicit: Aut actus cõſuetu-
dinis ſunt contrarij diſpoſitioni legis: tunc per conſuetudinez
legi derogatur, vt dictum eſt. Et quandoq; dicitur deſuetudo
quandoq; contraria conſuetudo. nã quando conſuetudo eſt re
cte contraria diſpoſitioni legis, vt quia lex precipit vnum ⁊ cõ
ſuetudo excuſat. vel lex permittit ⁊ conſuetudo prohibet vt eſt
exemplum in diebus quibus cõdita fuit ciuitas romana ⁊ Cõ
ſtantinopo. qui ſecundũ legez ſunt feriati, vt. C. de fer. l. omnes.
ſed ex conſuetudine non ſunt feriati. ſimiliter lex permittit cuili
bet edificare altius ad eius voluntatem. C. de ſerui. l. altius. cõ-
ſuetudo autem in aliquibus locis prohibet niſi vſq; ad certam
menſuram vt colligitur. C. de edifi. priua. l. j. ⁊ lex prohibet iura
doceri niſi in ciuitatibus regijs, vt. s. in proemio. §. antepenulti
mo. conſuetudo autem permittit vt ibi dixi. Item lex prohibet
cognoſci de cauſis criminalib9 tempore quadrageſimali. C. de
37 fer. l. quadraginta. † cõſuetudo autem permittit. deſuetudo aũt
proprie dicitur quaſi contraria aſſuetudo, vt quando lex aliqđ
ſtatuit ſub certa forma ꝯſuetudo id ſtatuit ſine illa forma vt eſt
exemplum in alienatiõe rerũ eccleſiaſticarum que ſub certa for
ma ⁊ ſolennitate permittitur per authenti. hoc ius porrectũ. C.
de ſacroſanctis eccleſijs. ſed per conſuetudinem ſine illa ſolẽni-
tate permittitur vt ibi no. ⁊ dixi. nam hic non eſt conſuetudo di
recto cõtraria legi quia ad idez tendunt, ſcilicet ad permiſſionẽ
alienationis ſed diuerſificant in ſolennitate. Similiter lex anti
qua iniuriam puniebat pena talionis: hodie alia forma, ſcz ar
bitrio iudicis ⁊ ſic derogat legi antiq̃ vt inſti. de iniur. §. pena.
Sed inter hec quãtũ ad effectũ nõ eſt differẽtia: q2 vtraq; corri
git. l. inquantũ ei contradicit. Si vero actus conſuetudinis nõ
ſint cõtrarij diſpoſitiõi legis in ſubſtantia nec in forma: tũc nõ
corrigit᷑ legẽ verbi grã. in aliqua ciuitate nũquã petita fuit cau
tio damni infecti nec petitum damnum emendari per actionez
l. aquilie. certe hoc non poteſt dici conſuetudo: cum nullus act9
interuenerit ad eam inducendam. vnde non poteſt dici legibus
de materia predicta loquentibus derogatum. Similiter ſi in ci
uitate actum eſſet longiſſimo tempore poſſeſſorio iudicio ſine li
bello hec conſuetudo inducit quod iudiciuz valeat ſine libello,
ſed ſi petatur libellus: offerendus erit: quia nõ interuenit aliqs
contrarius actus iuri communi. ⁊ ſic intelligit glo. aut. offera-
tur. C. de lit. conteſta. Idem exemplum poteſt eſſe in ſacramẽto
calumnie ſm communem intellectuz qui eſt vt preſtetur ſi peta
tur.

tur. ¶ Ex quibus patet ꝙ alia est cõsuetudo legi contraria vt ĩ
38 predictis exẽplis ⁊ illa corrigit. l. † Alia cõtra formã legis ⁊ illa
derogat legi nõ ĩ totũ abrogat. ⁊ hec potest dici desuetudo. alia
est remota vt ĩ vltimis exẽplis ⁊ illa nõ corrigit nec derogat sꝫ
in suo casu inducit ius. alia est simplex abstinẽtia vt in penul. ex-
emplis ⁊ illa nihil operatur. Ex his ergo colligo ꝙ si lõgissimo
tpe in aliqua ciuitate est edificatum vsqꝫ ad certam altitudinẽ ⁊
nũꝗ̃ vltra ꝙ ista est simplex abstinẽtia ⁊ nihil operaẛ. ¶ Quid
ergo si longissimo tempore totus populus venit ad masinandũ
ad molendinũ titij eo volẽte postea aliquis de populo non vult
ibi masinare vel titius vult aliquẽ de populo prohibere: nũqd
39 dici poterit † ꝙ fuerit consuetudo ⁊ ita debeat seruari tam per ti-
tium ꝗ̃ per omnes de populo? Et puto ꝙ nõ possit dici consue-
tudo que obliget qr de iure cõmuni permissum est titio in re sua
ꝓhibere, vt. ĩ. de ijs q sunt sui vel alie. iur. l. ij. §. j. ⁊ de iure com-
muni permissum est cuilibet de populo masinare vbi voluerit.
⁊ cõtra talem ꝑmissionez nullus actus prohibitorí⁹ interuenit.
⁊ sic non est correctum illud ius permissorium. actus enim masi-
nandi vel prohibẽdi fuerunt actus ẛm ius: ⁊ nõ possunt dici cor-
recti: ⁊ sic nõ potest dici cõsuetudo contraria sed potius quedã
abstinentia vel patientia qua titi⁹ abstinuit a repellẽdo ⁊ illi de
populo a recedendo. ⁊ sic quelibet pars abstinuit simpliciter vti
iure communi sibi competenti. Ad hoc etiam allegat Guil. de
cug. qui tenet eandem opi. hic in lectura sua qr consuetudo nõ
põt induci sine animo prescribendi. sed si homines veniant ad
molendinum non est intentio titij nec eorum ꝙ cõpulsiue veni-
ant: quare ꝑ̃scriptio nõ procedit. ĩ. queãd. ser. amit. l. fi. ⁊ ꝺ aqua
quo. ⁊ esti. l. j. §. sed si quis. ergo ⁊c. ⁊ quia qꝺ fit gratis nõ debet
40 trahi ad necessitatem vt. ĩ. de offici. procon. l. solent in fi. † Si tñ
cum vellent ire ad aliud molendinũ eos prohibuit longo tẽpore
tũc ex tempore prohibitionis prescriberet. ar. ĩ. de serui vrb. pre-
di. l. cuꝫ eo. ⁊ ibi nota. ⁊. C. de serui. ⁊ aq̃. l. j. ⁊. l. altius. Et ꝙ alias
possent ire libere ad molẽdinum nisi prescripserit vt predixi est
ar. ĩ. de acqui. poss. l. j. §. si seruus ⁊. §. ꝙ si seruus. de vsusca. l. fi. et
de diuer. ⁊ tempo. prescripti. l. si quisꝗ̃. que. ll. sunt notabiles ad
istam materiam molendini Guil. ⁊ de hoc. ĩ. versi. credo etiaꝫ ꝙ
tales esse debeant dicit etiam ipse ꝙ consuetudo posset dici quo
ad illud quod consueuit percipi pro molitura. vt si velint ibi ve-
nire ad molendum teneantur soluere quãtũ consueuerunt. ⁊ al-
legat. C. de agri. ⁊ cen. l. litibus. §. super reditibus. ⁊ dicit esse ca-
sum. C. de erogati. milita. anno. l. j. li. x. Et vide ad hoc quod no.
C. de serui. l. j. Si aũt actus prohibitorius vel cõtrarius iuri cõ-
muni interuenisset secus esset vt puta si cõsuetum esset ꝙ qlibet
de populo pro certo pretio etiã domino inuito ibi masinare pos-
set. per hanc enim cõsuetudinem derogaretur iuri cõmuni ꝙ do-
mino competebat ius prohibẽdi ne ibi masinarẽt: quia interue-
nit actus cõtrarius. ⁊ qui legitimo tempore consuetudinẽ indu-
ceret secundum formã supradictã ⁊ hic est casus illius. §. cõmu-
nia prediorum. l. venditor. §. si constat. ⁊ sic per talem consuetu-
dinem poterit quilibet inuito dño masinare soluto pretio cõsue-
to. ad hoc allegat Guil. de cug. qui eandem tenet opi. C. de agri-
co. ⁊ censitis. l. litibus. §. super reditibus. lib. xj. ⁊ de erogatione
militaris anno. l. j. lib. xij. Et bene dixi quilibet de populo vt per
hoc denotem cõsuetudinem esse cõem. secus si esset de vno vel de
certis: quia tunc non esset cõsuetudo cõmunis ⁊ generalis vt. ꝯ.
eo. l. iura. sed tunc haberet locum tractatus. ĩ. de vsur. l. cum de ĩ
rem verso. Ny. Alij autem in questione predicta vtrum lex tol-
41 latur per desuetudinem dicunt † aut homines nõ sunt vsi aliq̃
lege animo inducendi consuetudinem contrariã legi: ⁊ tũc tolli-
tur lex: al's non. sed quomodo de tali animo constare posset non
bene video. Pe. vero distinguit: aut talis non vsus habet vsuꝫ
implicitũ legi contrarium: ⁊ tunc tollit legem. aut non: ⁊ nõ tol-
lit. Circa quod dicit aduertendum quod quandoqꝫ dicitur con-
traria consuetudo. quandoqꝫ desuetudo. Contraria cõsuetudo
dicitur quãdo vsus siue actus ex quib⁹ cõsuetudo. resultat sunt
cõtra iuris dispositionem. vt est quando illud quod ius precipit
consuetudo excusat vel econtra vt est exemplum in cõsuetudine
qꝺ primogenitus succedat in totum qꝺ est contra legẽ: tũc enim
tollit legẽ contrariam. ⁊ qꝺ dixi. ꝯ. de edificando altius. Si vero
vsus populi nõ hꝫ implicitam actũ legi ꝯ̃riũ vt qr nõ accidit ca-
sus illi⁹. l. tũc nõ corrigiẛ lex. ⁊ ista est ꝓprie desuetudo. ⁊ ista opi-
nio in effectu cõcor. cũ opiniõe. d. Ny. Itẽ q̃ro quotuplex est cõ-
42 suetudo. † Circa qꝺ dic ꝙ triplex est seu tripl'r sumiẛ in iure vno
mõ pro quodã modo facto seu vsu hominis. scꝺo pro facto seu
vsu plurium personarum. Tertio pro iure quod resultat ex illo
facto. de prima nihil agitur hac. l. ⁊ proprius potest dici assuetu-
do ꝗ̃ consuetudo. ⁊ de illa habetur. ĩ. de pig. act. l. vel vniuerso-
rum. de leg. j. l. si seruus plurium. §. fin. de peculio. l. dominus. §.
fi. ⁊. C. de epali au. l. iij. Et de ista ⁊ eius effectu. ĩ. latius dicetur ⁊
talis assuetudo cadit etiã in animalibus brutis. vt insti. de rer.
diui. §. pauonum. ⁊. §. apium ⁊. ĩ. de acqui. re. do. l. naturalem. §.
in his de secunda. id est de facto seu moribus pluriũ ꝑsonaruꝫ
seu populi loquitur ista. l. in princi. et. ĩ. eo. l. sed ea. de tertia que
est ius resultans ex tali facto ⁊ moribus plurium personaꝝ seu
populi similiter loquitur. l. ista in ver. inueterata. ⁊. l. imo. ⁊ inst.
de iure naturali. §. ex non scripto. Sic ⁊ possessio aliquando est
merum factum vt pedum positio vt. ĩ. de acqui. pos. l. j. in princi-
pio. aliqñ est iuris ⁊ pro iure accipitur, vt. ĩ. de acqui. pos. l. pere-
gre. §. quibus explicitis. ista ergo consuetudo que est ius, ⁊ que
est proprie materia. l. nostre duplex est: quedã publica quedam
priuata. Cõsuetudo priuata est declaratiua eiusdem verbi vel
alteri⁹, vt. ĩ. de vino triti. ⁊ oleo legato. l. ex vsu. ⁊. d. l. vel vniuer-
sorum de pigno. act. ⁊ quod cuꝫ eo. l. fi. vel facti frequẽtatiõe vt
est videre in numinis a testatore relictis qui intelliguntur secun-
dũ consuetudinez testatoris vt dicta. l. si seruus plurium. §. fi. de
testamentis. l. heredes palam. §. sꝫ si notã. de leg. iij. l. nummis.
Et facit. ĩ. de vino triti. ⁊ oleo le. l. j. ⁊. l. si qs vinum. §. si quis ace-
tum. ⁊. §. fi. Itẽ est quedã alia consuetudo priuata que est noui
iuris inductiua que sic describiẛ: cõsuetudo priuata noui iuris
inductiua est que ex frequẽtatis ⁊ debitis actibus non vi nõ clã
non precario fuerit introducta de qua loquitur. ĩ. de aqua plu.
arcẽ. l. j. §. fi. ⁊. l. seq. ⁊ si seruitus ven. l. si quis diuturno. publica
consuetudo est que ex iure non scripto descendit vt hac. l. ⁊ insti.
43 de iure natura. §. ex nõ scripto. † Et an scriptura sit de substan-
tia istius consuetudinis. ⁊ videtur ꝙ non vt. ĩ. eo. l. cum de con-
suetudine. ⁊. l. imo. de hoc tñ. ĩ. plenius dicetur. Itẽ quero quali-
ter talis cõsuetudo ĩducaẛ. circa qꝺ duo sunt attẽdẽda. primũ
ex quorũ actib⁹ inducaẛ. secũdũ ex quib⁹ actibus. Circa primũ
dic ꝙ oẽs illi qui possunt condere legez possunt inducere cõsue-
tudinẽ ⁊ nõ alij. Quod sic ꝓbatur: a quocunqꝫ remoueẛ genus:
44 ⁊ quelibet eius species: † nã argumẽtũ a genere ad speciẽ negã-
do ⁊ ecõtra affirmãdo bene ꝓcedit, vt colligitur. ĩ. ꝺ reb. credi. l.
ij. §. creditũ. de dona. l. filiussa. §. fi. ⁊ no. ĩ. de pac. l. iuregentium.
§. sed si fraudandi. ⁊. C. de transac. l. si causa cognita. Lex aũt du-
plex est. aut generalis que generaliter oẽs astrigit, vt. C. de legi.
l. leges sacratissime. aut spãlis quã vnusqsqꝫ populus sibi con-
stituit vt. ꝯ. de iusti. ⁊ iur. l. oẽs populi. Legẽ generalẽ inducunt
⁊ cõstituũt principes, vt. ĩ. ti. proxi. l. j. Item populus romanus
vt insti. de iure natu. §. lex est. ⁊ senatus vt. ꝯ. eo. l. nõ ambigitur.
Et isti possunt inducere cõsuetudinẽ generalẽ licet ẛm opi. mul-
torũ hodie solus princeps possit condere legẽ generalez vt dixi
45 d. l. nõ ambigiẛ. ⁊ no. ⁊ dixi. C. de legi. l. fi. † Et ꝙ princeps solus
i. sine aliquo alio possit inducere cõsuetudinẽ generalẽ bene fa-
cit. ĩ. de supel. legat. l. iij. in fine cum ibi not. Gul. tamen de cu.
videtur hic sentire ꝙ princeps nõ possit etiã inducere ius cõsue-
tudinarium quia ex cõsensu populi inducitur: ⁊ ideo in euꝫ tale
ius nõ potuit transferri per populum. arg. ĩ. ad trebel. l. si patro-
ni filius. §. qui fideicõmissariam. Gul. Sed ad istud posset re-
sponderi ꝙ ex actibus principis ⁊ patientia ⁊ tacito cõsensu po-
puli induciẛ consuetudo. ⁊ de hoc dicetur. ĩ. ver. vnum est circa
hoc bene notandũ. ⁊ ver. seq. ⁊ ver. pe. tamẽ dicit ꝙ populus qui-
cũqꝫ sit. hic de principe dicit. De alijs magistratibus sciendũ est
ꝙ magistratus habẽtes generalẽ iurisdictionẽ vt erãt pretores
in vrbe proponebãt edicta que iuris habebãt authoritatẽ nõ ex
eo ꝙ ipsis magistratibus principaliter esset data potestas legis
cõdẽde: sꝫ quia data erat eis potestas ⁊ iurisdictio reddẽdi iura
intelligebaẛ cõcessum id quod erat necesse ad ipsam iurisdictio-
nem explicandaꝫ vt. ĩ. de iurisdi. omni. iudi. l. ij. Et quia talia edi-
cta proponere erat circa hoc vtile ⁊ necesse ⁊ per quandã conse-
quentiã hoc eis videbaẛ permissum. vt. ꝯ. de orig. iu. l. ij. §. eodeꝫ
tẽpore. ⁊ quia talia iura ab ipsa iurisdictiõe pretoria originẽ ha-
bebant que erat annalis ⁊ ipsa erant annalia ⁊ actiões ex eis de-
scẽdẽtes nisi sint rei persecutorie, vt. ĩ. de act. ⁊ obli. l. in honora-
rijs. ⁊ ibi not. ⁊ insti. de perpe. ⁊ tempo. ac. in prin. Nec poterant
ipsi pretores iura ciuilia tollere directo sed solum per obliquuꝫ
equitate suggerente vt insti. de bono. pos. §. quos aũt. ⁊ de hoc. ĩ.
ver. si aũt consuetudo debet induci ex actibus magistratuũ. Sꝫ
cum hodie non sint aliqui magistratus habentes generalem iu-
risdictionem in toto imperio nisi solus pñceps nullus alius so-
lus põt generale ius facere: ⁊ per consequens nec generalem cõ-
suetudinẽ introducere. Prefectus aũt pretorio si adesset posset
solus cõdere legem ẛm formam. l. ij. C. de offi. prefe. preto. ⁊ eodeꝫ
modo consuetudinem inducere sicut dixi de lege ⁊ consuetudine
generali ita dico de speciali siue municipali. Illa enim introdu-
46 cuntur a populo cuiusqꝫ ciuitatis. vt. d. l. oẽs populi. † Itẽ a de-
curionibus siue consiliarijs ciuitatũ vt. ĩ. de decre. ab ordi. faci. l.
fi. ⁊ de ver. si. l. pupillus. §. decuriones. Iteꝫ a magistratibus il-
lius ciuitatis ⁊ hoc dupliciter vel per modum edicti siue banni
vel per moduꝫ sñie diffinitiue siue interlocutorie, vt. ĩ. ꝺ quisqꝫ
iur. l. j. §. j. ⁊. ij. ⁊ ibi in gloss. ⁊. ꝯ. de iusti. ⁊ iure. l. penulti. §. ij. nem

quod faciunt decuriones vel magistratus in officio eis cōmisso populꝰ ipse facere videtur, vt.j.ad munici.l.municipes.ꝛ de cōditio.ꝛ demon.l.municipibꝰ ꝛ isti etiam possunt consuetudinē inducere in ciuitatibus quibus presunt ꝛ de hoc.j.q̄stione pri.ꝛ sequenti ꝛ.j.ver.si autem consuetudo debeat induci. ¶ Nūc vi
47 deamus ex quibus actibꝰ inducatur consuetudo† de quo etiaꝫ dicetur.j.e.§.qualiter ergo probabit.ver.sed examinemꝰ. Circa q̄d attendendū est ꝙ instrumēta cōsuetudinis sunt mores ꝛ actꝰ hoīm simul consuti, vt hac.l.in prin.ꝛ ibi q̄d eī moribꝰ ꝛc. quales autem esse debeant isti mores ꝛ actus dic quod tales qui necessario vel ꝓbabiliter arguant consensum illius qui poterat in illo loco legem inducere, vt hac.l.in fi.ibi nā quid interest ꝛc. vnde attendendū est a quibus isti actus ꝓueniūt q2 aut ab iferiori aut a superiori. Si a superiori: aut sunt actꝰ nō iurisdictionales vt locādo, emēdo, ꝛ similia faciendo: ꝛ tūc tales actꝰ priuati etiā superioris nō inducūt cōsuetudinē. Si vero sint actus iurisdictionales oportet quod habeant radicem taleꝫ q̄d ipse solus superior habeat potestatem inducendi, nam si solus pōt legem cōdere: solus poterit consuetudinem inducere. si vero indigeat alieno consensu, vt populi: tūc non posset solus sed cum cōsensu populi ꝛ tunc talis consensus aut habet ante actū iurisdictionalē vt q2 potestas cū consensu populi aliquid pro vtilitate ciuitatis ordinauit vel seruauit: ꝛ tūc talis actus est aptꝰ inducere cōsuetudinem. Aut subsequitur actū iurisdictionalē: ꝛ tūc aut expresse, aut tacite. Expresse sic potestas vel rector videns ciuitatē cui preerat fore pinguem ꝛ opulentam nollēs aliquid exportari cogitauit quod si quid exportaretur deberet cōfiscari, ꝛ ita iudicauit ꝛ seruauit quo facto cōuocauit populū volēs scire an sibi placeret, qui rñderunt ꝙ sic, ꝛ ita est hic cōsensus expressus. tacitus autem si potestas vel rector faciat preconizari quod qlibet assumat ꝛ portet arma pro defeñ.ciuitatis ꝛ populus paruit tali ꝑcepto ꝛ sic tacite. ꝛ istis duobus modis probatur populum cōsensisse.j.de edi.edicto.l.si tamen.§.j.de inoffic.testa.l.si is qui.et ad syll.l.j.§.eodem autē tecto. sed quomodo scietur in tacito cōsensu quod populꝰ fecerit animo inducendi cōsuetudinem: rñ. ex frequentia actuum ꝛ ex temporis lapsu, vt.j.de diuor.l.iij.ꝛ C.ad velle.l.si mulier. Sed quot actus requiruntur ad consuetudinem? Azo in summa ea.ꝛ glo.ꝛ communiter omnes antiqui
48 doctores tenent† q̄d duo actus sufficiant. de quo dixi.s.eo.l.nā ad ea. Et dicunt quidam ꝙ isti actus debent esse per sententias. allegant.C.que sit lō.consuetudo.l.j.de edificiis priuatis.l.an in totum.ꝛ videtur expressum.j.eod.l.cum de consuetudine. Guil. de cug.ꝛ cōiter alij doctores tenent quod inducatur non solum per snīas imo etiam per actus extraiudiciales populi, licet non sit sententiatum super eis ꝛ allegant.j.eo.l.sed ea ꝛ.l.nam imperator. ꝛ ita intelligitur.C.de veteri iur.enu.l.j.§.sed si que leges. de ver.sig.l.vt alfenus.pro hoc.j.de leg.iij.l.nummis de reg.iur. l.semper in stip.ꝛ pro hoc quod dicitur seruari consuetudinem regionis.j.de fundo instru.l.cum de lanionis.§.asinam.ꝛ de leg. j.l.apud iul.§.j.cum simi. Et volens seruare gloss. que dicunt ꝙ duo actus sufficiunt, vt no.C.eod.super rubrica.C.de episcopali au.l.iij.in fi.ꝛ in authē.de defen.ciuita.§.si.col.iij.dicit quod glossator habuit bonum intellectum, scilicet quod binus actus requiratur ad minus non quod semp sufficiat binꝰ actꝰ vnde dicit ꝙ cum ex bino actu inducitur ꝛ colligitur tacita voluntas ciuiuꝫ tunc est consuetudo. vt si aliquis fecit porticum super via publica per quam frequentabant ciues ꝙ non licet fieri de iure vt.j. de seruit.vrb.predio.l.si.ꝛ.j.de flumi.l.si.ꝛ populus non contradixit sed acquieuit per quinquennīū. deinde alius post quinqꝫ annos fecit similiter ꝛ populus non cōtradixit ex tali bino actu dicit induci cōsuetudinem.C.de testa.l.sancimus. Si autem factum esset super via priuata per quam pauci transibant tunc ex tali bino actu non inducatur consuetudo quia populus nescit. ar.j.de iur.omni.iudi.l.si per errorem.ꝛ de aqua plu.arcen.l.sabinus. cum enim populus ignoret non videtur consentire vt ibi ꝛ.j.eo.l.sed ea.ꝛ pro hoc.j.q̄d vi aut clam.l.semper.§.hoc interdictum.ꝛ de instito.l.sed ꝛ si pupillus.§.proscribere. dicit ergo
49 †ꝙ non sufficit binus actus nisi ex his resultet tacitus consensus populi: quia consuetudo inducitur ex his que frequenter fiunt.C.eo.l.j.ꝛ frequenter fit illud quod publice fit ꝛ omnibꝰ patet non autem si fiat occulte.j.derit.nupti.l.palam.ꝛ quando est manifestum toti populo.j.de ope.no.nun.l.stipulatio.§.opus. ꝛ pro hoc bene facit licet non alleget.j.ð aqua plu.arcē.l.labeo. ꝛ extra de senten.excom.c.si aliquando.ꝛ in aut.vt sine prohibitione matres debitrices.§.j.ꝛ idem posset exemplificari de sententia lata super re vili ꝛ inter viles ꝑsonas que paucis innotescit. lata autem de re magna ꝛ inter magnas personas vel in concione publica pluribus innotescit.ꝛ pro hoc facit quod no.i clemētinis de sepulturis.c.j.in glos.que incipit ab homine vel a iure. Concludit ergo ꝙ vtrum duo vel plures actus sufficiant relinquatur arbitrio iudicantis an ex eis resultet consensus populi vel non arg.j.de testi.l.iij.§.j.de iure delibe.l.j.§.ait pretor.ꝛ de effractori.ꝛ expillatori.l.j.§.expillatores. De hoc an binꝰ actus sufficiat not.per Gof.in summa de consu.§.ij.ꝛ per Hostien.§. quot actus.ꝛ pulchra glos.j.di.consuetudo.ꝛ ibi per Archi.circa fi.ꝛ tetigi.d.l.iij.C.de epi.au. Et trinus actus quandoqꝫ nō inducit consuetudinē extra de causa posses.ꝛ proprie.c.cum ecclesia sutrina in fi.ꝛ ibi in glo.ꝛ per Inno. Unus tamē actus quandoqꝫ inducit ius ꝛ possessionē vt not.per Gof.d.§.ij.ꝛ dixi.j.de vsufca.l.sine possessione ꝛ pro hoc.C.de serui.l.fi.extra de consti. c.cum.M.ferrarieñ.de preben.c.pro illorum.ꝛ.d.c.cum ecclesia sutrina.de causa pos.ꝛ proprie.ꝛ ibi no. Sed nunquid vnus actus
50 qui est manifestus toti populo† cum transcursu decennij inducat consuetudinem? Pone aliquis mortua vxore noluit reddere dotem heredibus mulieris obtinuit forte per errorem iudicis: populus hoc sciuit nec contradixit, ꝛ lapsum est decenniuꝫ nunquid est inducta consuetudo? videtur ꝙ sic: q2 hic constat de tacito consensu populi. cum ergo de hoc constet non est querendum de alio actu.j.de dot.prelega.l.iij.in fi.nam in incertis non certis locus est coniecturis.j.de aur.ꝛ arg.leg.l.pediculis.§.j.ꝛ de verbo.ob.l.continuus.§.cum ita. Contrarium est verū quia consuetudo est ex his que frequenter fiunt.C.de edifi.priuat.l. an in totū.de vete.iur.enu.l.j.§.sed si que leges. Sed quod fit semel non fit frequenter.s.eo.l.nam ad ea.ꝛ pluralitas non verificatur in vno.de testibus.l.vbi numerus.de ver.sig.l.inter illaꝫ §.j.de manu.test.l.libertas.§.j.ad turpil.l.fi. ergo ꝛc. Nec obst. quod dicitur nō debemus curare ex quo populus cōsentit. dico ꝙ imo non videtur consensisse.ar.j.de integ.restitu.l.diuus.ꝛ philosophus.ij.ꝛ.iij.ethicorum ad fi.idem videtur sentire. ꝛ ita
51 tenent etiā Old.ꝛ cōmuniter alij doctores. † Sed pone ꝙ simul ꝛ eodem die tres actus euenerunt: nunquid cum lapsu decennij erit inducta consuetudo? videtur† ꝙ sic per ea que dicta sunt.s. in questione quot actus inducant consuetudinē. vbi non fit differētia an actus veniant successiue diuersis temporibus an vna die vel hora qui tantum valet.ar.j.de iudi.l.nonnunꝗ de re iudi.l.contumacia.§.cōtumax.ꝛ pro hoc.j.de verb.sig.l.ter enixa. ꝛ de statulibe.l.iij.§.stichus annua. In cōtrarium videtur nam cum veniunt eodem die non potest constare de consensu populi sicut quando veniunt successiue. nam si nō cōtradiceret in p̄mo actu forte contradiceret in sc̄do. sed cum sunt in vno instanti eodem errore quo nō contradicit in vno nō cōtradicit in alijs ad quod.C.ad vel.l.si mulier.ad leg.aquili.l.illud.§.fi.de probatio. l.quinquaginta iunctis.ll.de leg.j.l.plane.§.j.ꝛ de adi.le.l.cum centum.ꝛ ad rationeꝫ.j.de condi.ꝛ demon.l.nam ad ea.ꝛ de ritu nupti.l.pleriqꝫ. vnde licet re vera sint plures actꝰ vt.j.de pigno. l.si fundus.§.si duo pariter. tamen reputantur pro vno arg.j.de re iudi.l.paulꝰ.ꝛ q̄d ibi nota.ꝛ.j.de pig.act.si conuenerit sicut ꝛ cū qs dicit appello appello appello. ē tātū vna appellatio.xxxj. q.ij.lotharius ꝛ no.per Joan.an.extra de appel.c.ab eo.libr.vj. licet in contrarium faciat in clementinis de app.c.Quis rigor.ð hoc qualiter cōsuetudo inducatur ꝛ per quot actꝰ ꝛ quales no. per Inno.extra eo.super rubrica per Cōpo.in.c.j.ꝛ per Azoñ. in summa.§.ex quibus cognoscatur. Joan.an.in dicto.c.vlti.ex
52 tra eo.dicit quod s̄m Uincē.† tribus modis cōsuetudo validatur. primo per prescriptionem extra de causa possessionis ꝛ proprieta.c.cum ecclesia.ꝛ dicto.c.vlti. dummodo cōtra ius sit prescriptibile vt ibi no. Secundo si obtentum est dicto iudicio cuꝫ esset questio an esset consuetudo, ꝛ iudex pronunciauit esse consuetum ꝛ non fuit appellatum, argu.j.de iureiuran.l.euꝫ qui.§. in popularibus. quia hoc casu sentētia facit ius quo ad omnes. ita ꝙ decetero quis non tenebitur probare consuetudinem. sed ita esse pronunciatum: quia talis sententia non inducit consuetudinem sed inductā declarat, vt.j.si seruitus ven.l.sicuti.§. sed si queratur. Alij dicunt quod quatuor requiruntur ad cōsuetudinem inducendam. primo frequens actus. secūdo longum tempus. tertio q̄d sit rationabilis. Quarto tacitus consensus populi. Primū probatur.C.eo.l.j.ꝛ de edifi.priua.l.an in totū. Secūdū.s.eo.super rubrica.ꝛ.C.eod.ꝛ.j.l.pri. Tertium.j.cod.l.quod non ratione. Quartū hac.l.de quibus dic scd̄m Ja.bu.aut queritur de causa immediata cōsuetudinis. ꝛ illa est solus cōsensus tacitus populi sicut ꝛ expressus sufficit ad legem inducendaꝫ, vt hic. sed si queratur vnde colligitur talis consensus, dic quod ex longo tp̄e ꝛ ex frequentibus actibus. Et ideo circa hoc est instādum de tp̄e necessario ad cōsuetudinē inducendaꝫ.j.plene dicitur. Sed de actibus quot requiratur licet.s.dixerim opinio est
53 Azo.ꝛ glo.quod binus. Alij† tamen dicunt binum non sufficere, sed exigi frequentē.vt.s.dixi.ꝛ in.l.nam ad ea.s.eo. Jacob. de ra.ꝛ de are.defendūt opi.Azo.ꝛ gl.p.§.vlti.in aut.de defen.ci.ꝛ ibi in glo.C.de cur.furiosi.l.cū alijs.in fi.ꝛ.j.de testit.l.iij.in fi. Et respōdēt ad.§.penul.i aut.vt sine ꝓhibitiōe matres debitrices. qui multum

qui multum videtur obst. quod ibi ideo due mulieres dicuntur iurare inspecta multitudine mulierū que deierabāt quo respectu binus actus ibi frequens non dicitur vt not. extra de clerico excōmunicato in c. latores. tutius puto scdm modernos qd arbitrio iudicis hoc committatur vt predixi. Pe. & Cy. dicūt frequētiam actus per se nō esse necessariā ad consuetudinē inducēdaȝ sed solus tacitus cōsensus populi sufficit etiā si per vnicū actū colligi possit sed qr per vnū actum cōsensus de facili nō colligitur: ideo iura loquuntur de actibus frequentibus. & ꝙ sufficiat vnus actus, bene facit extra de preben. c. cuȝ de beneficio lib. vj. & . j. de dot. pleg. l. j. in fine. Gul. de cun. dicit vnicū actū nunquā sufficere cū iura loquātur de frequētia actuū & pluralis locutio nō verificatur ī vno vt. l. vbi numerus. j. de testi. Et ꝙ ex vno actu colligi nō pt ꝯsensus tacitus populi vt. j. de in integ. resti. l. diu⁹. ¶ Qualiter aūt colligi possit consensus popu'i dic exēpli gratia maior natu in multis partib⁹ succedit in totū. vel in ecclesia antiquior cōsueuit optare prebendam vacātem extra. e. cū in tua. lib. vj. inspiciemus enī cū primo maior natu successit quot & qui erāt de populo presentes. Item qn postea successiue successerūt alij. vt si fuerint maior pars populi vel capituli qui hoc sciuerint colligam⁹ tacitum cōsensuȝ ꝙ ita valuerint seruari in futurū ex quo nō cō

54 tradixerint vt. j. ad munici. l. ij. † ¶ Sed an actus vel vsus illorum qui mortui sunt anteꝙ inducta & cōpleta esset consuetudo prosint & valeant ad cōsuetudinē inducendā Ja. de are. tenet qd nō vt dixi. j. cōia predi. l. fi. do. Nyco. de matarellis circa actionē cōsuetudinis dicebat ꝙ cōsuetudo inducitur ex actibus populi aptis ad consuetudinē inducendam. vt cū populus coadunat⁹ aliquid facit ex cōmuni cōsensu: & tunc scdm opi. Jo. & Azo. duplex talis actus interueniens tpis diuturnitate firmatus īducit

55 consuetudinē & ita intelligant opi. gl. & leges allegate † qd bin⁹ actus inducit cōsuetudinē. Item qr factis inducit cōsuetudo vt hac. l. in fin. & pluralis locutio verificatur in duobus vt. d. l. vbi numerus. j. de testi. nā cū iste sit talis actus ex quo si constaret d voluntate populi volētis in futuruȝ ita seruari: sufficeret ad cōsuetudinem inducendam sine alia reiteratione. merito si fuerit talis actus duplicatus & diuturnitate tēporis cōprobatus pōt ꝓsumi & colligi per tales actus voluisse populum sic pro cōsuetudine seruari & sic erit consuetudo. Et pōt esse exemplū si audito de electione principis populus coadunatus statuit qd carcerati relaxarentur ad gaudium: nō tamen expressit sic debere seruari in futurum: quia tunc sufficeret ille vnicus actus. si sic fecit populus bis in diuturno tēpore & nunquam cōtra intelligēdum est populum voluisse sic in futurū seruari et amodo sic erit consuetudo. Si vero actus populi non esset talis qui esset apt⁹ ad consuetudinem inducendam vt qr nō fecit populus coadu-

56 natus aliqd † sed singulariter plures de populo aliquid facerēt semel & bis quāuis non fuerit contractum, sed populus tacuerit lōgo tempore nō credo quod ex bino tali actu inducatur cōsuetudo verbi gratia: si testamentum ceci factum est bis sine solēnitate. l. hac consultissima. C. qui testamēta facere possunt. sȝ tunc requiro quod tanta sit multitudo actuuȝ et talium actuū quod tam ex multitudine ꝙ ex eorum qualitate nō sit dubitandū populū hꝰ sciuisse et voluisse qd sic seruetur in futurū ex quo tanto tempore hoc sustinuit tacendo. Et potest esse exēplum ꝙ ꝓdictū est de porticub⁹ habēdis super via publica & si de actuū numero vel qualitate fuerit dubiū cōmittat arbitrio iudicis vt dictū est & hunc respectū habuerūt leges dicētes frequētē actuȝ inducere cōsuetudinē. vt. d. l. j. C. e. cū si. vel clari⁹ pōt dici: aut illi act⁹ sunt ꝯ ius scriptū aut nō. primo casu videtur ppls cōsentire tacite vt sic inducatur cōsuetudo. secundo non. credo etiam quod tales debeāt esse actus singularium qui nō sint scdm ius scriptum. et qd sine consensu populi ipsum factum de iure esse nō posset. vt patet in exemplo predicto de porticibus super via & in sepulturis que fiunt in ciuitatibus cōtra. l. j. de sepul. vio. l. iij. §. diuus. & etiam in edificijs & plantis contra legem. j. fini. regun. l. fi. & in alijs que non sunt scdm ius scriptum. alioquin tacēdo ppls in actibus singularium que sunt secunduȝ ius & que sine eius consensu valere possunt non intelligitur cōsentire. argu. j. de re iudi. l. sepe. §. j. et de noxali. in delictis. vnde licet mul-

57 tis vicibus multi de populo † veniāt ad masinandum ad tuum molendinum & tu recipias eos pro certo pretio & longo tēpore non puto ex hoc induci consuetudinem que est ius nō scriptuȝ sicut et si vadant ad ecclesiam modo nō prohibito & ibi recipiātur. et in similibus: quia ibi nō pōt dici cōsensus populi expressus nec tacitus qui habeat inducere cōsuetudinem vt hac. l. & de hoc dixi. s. ver. ex his ergo collige. Nec ob. j. communia predi. l. venditor. §. si constat quia ibi non erat de re licita imo illicita. s. quod inuito domino liceret lapides cedere. Preterea ibi nō dicit qualiter fuerit inducta illa cōsuetudo sed quod inducta seruat: vnde ibi potest colligi qd alijs legitimis modis illa cōsue-

tudo fuerit inducta de quibus supra dictum est & . j. dicetur. Sȝ quid si oēs de populo tales actus qui sunt scdm ius scriptum fecerūt pluribus & pluribus vicibus & longo tempore: dicūt qdā

58 † qd tūc est cōsuetudo inducta: quia populus hoc patiēdo & faciendo videtur demonstrare voluntatem suam. vt hac. l. in fi. sed certe ego nō puto quia hoc nō est factum a populo siue vniuersitate sȝ a singulis: & aliud est factuȝ vniuersitatis. aliud singulorum. vt. j. de rerum diuisione. l. in tantum. §. vniuersitatis. nec est patientia vel consensus populi qua inducatur consuetudo: cuȝ sit tale factuȝ quod sine cōsensu populi de iure fieri potuit. vt dictum est. Si autem consuetudo debet induci ex actibus decurionum & sunt actus apti ad consuetudinem inducendam sicut est quando simul congregatus ordo decurionum aliquid facit: tūc idem dico qd dictum est. s. de actibus populi in primo casu. Si autem non est actus ipsius ordinis sed singulorū de ordine: tūc quia non faciunt vt ordo decurionuȝ: erit idem qd dictuȝ est. s. de actibus singularium. decuriones tamen non possent consue-

59 tudinem vel statutū facere per † quod tolleretur ex toto ius alicuius priuati eo inuito. vt dixi. C. de preci. imperatori off. l. quoties. & no. in gl. C. que sit lon. consuetu. l. ij. & per Azo. in summa eo. titu. & de hoc dixi. s. versicu. Item a decurionib⁹ singulariū. Si autem consuetudo debet induci ex actibus magistratuuȝ. si quidem ex actu solēni & apto ad ius generale inter subditos cōstituendum sicut est propositio edicti ab eo qui edicta proponere potest: nam pedanei hanc potestatem non habent. argu. j. ne quis eum qui in ius vocat. l. iiij. in fin. & . C. de iudici. l. sancimus. & in aut. de exhiben. re. §. si vero. quod edictuȝ facit ius generale vt. j. de iur. om. iudi. l. si quis id quod. puto ideȝ quod dictum est in actu solenni populi & decurionum. scilicet quod binus actus longo tempore & taciturnitate populi firmatus inducat consuetudinem. Et potest esse exemplum si ponatur quod superueniente militia regis vel principis factum est edictum vel bannum generale quod vnusquisqȝ habens bladum teneatur vendere militibus certo pretio vel superueniente exercitu hostium factū est edictuȝ quod quilibet possit portare arma impune & ita factuȝ est longo tempore & seruatum cum forte tantum bis illo tempore venerit ille casus dicam amodo esse consuetudinem. ita quod postea talibus casibus interuenientibus etiā sine banno vel edicto debeat tanꝙ consuetudo seruari. nam licet illud edictum sit ius vt predictum est non tamen in edicto fuit expressum quod ī futuris seruaretur. & si dictum fuisset non potuisset extendi vltra iurisdictionem proponentis edictum vt. j. de penis. l. fi. Sed qr binus actus interuenit & obseruantia populi per longum tēp⁹ intelligendum est populum voluisse hoc esse consuetudinem vt s. dixi in actibus solennibus populi. Si autem ille actus est sen-

60 tētia: distingue: † aut est diffinitiua aut interlocutoria. Si diffinitiua tunc quia ille actus est solennius & cuȝ multa deliberatiōe factus vt. C. de senten. ex breui. reci. l. ij. & aptus ad ius constituendum vt. s. de iusti. & iu. l. pen. §. pretor. dicam idem videlicet qd si bis & longo tempore sit iudicatum & illo tempore nunꝙ contrarium factum amodo erit consuetudo rationibus suprascriptis. Et quia talis consuetudo nititur authoritate magistrat⁹ & tacito cōsensu populi & ideo binus actus sufficit. & pro hoc extra de eo qui mitti. in possessio. cau. rei ser. c. cum venisset. & . xxxij. distin. c. placuit. Si aūt solo cōsensu populi roboretur tunc plures act⁹ requiruntur quia quod vallatur authoritate plurium firmi⁹ est in aut. de consangui. & vteri. fratribus. §. fi. nā licet sentētia etiā semel tantum lata ius faciat inter partes vt. d. l. pe. §. penulti. s. de iusti. & iur. & non tamen facit ius inter alios nec ī alijs causis vt. C. res inter alios acta per totum. & ideo dicitur non esse exemplis iudicandū vt. C. de sentē. l. nemo. sed qr sic est bis iudicatū. & hic est actus apt⁹ ad consuetudinē inducendā. & facili⁹ ab eo q gerit vicē populi. scilicet a magistratu. & tā lōgo tēpore popul⁹ tolerat credit popul⁹ velle ꝙ amodo sic seruet. & ideo erit amodo consuetudo. & qui sic iudicabūt dicentur non iudicare exemplis sed iure cōsuetudinario. Et sic nō ob. d. l. nemo. C. de senten. & de hoc tetigi. s. in oppositionib⁹ ver. item oppo. ꝙ consuetudo que inducitur p binam iudicaturā. ¶ Si vero sententia erat interlocutoria licet ius faciat vt. j. qd quisqȝ iur. l. j. §. j. & extra de appella. c. cum cessante. tamen non cum tanta cause cognitiōe & solēnitate fertur vt. j. de arbi. l. sed interpellatur. ideo minorē habet effectū ꝙ diffinitiua. ratio patet. j. de his qui not. infa. l. quid ergo. §. quātum. & arg. C. de repu. l. dubiū. de legi. l. iij. §. interlocutionib⁹. & . l. fi. in princi. & ideo hoc casu dico ꝙ nō sufficit bin⁹ actus sȝ reqrit ꝙ pluries & frequēter talis actus interuenerit et lōgo tpe & in ipso tpe nō sit factū in cōtrariū vt inducat cōsuetudo. & ita loquit. j. de testi. l. iij. ī fi. Et si dubitat quot debeāt ēe tales act⁹ arbitrio iudicis cōmittit vt pdixi. Ny. do. ia. de ra. & gui. de cug. an p dclaratiōe hui⁹ articuli d ꝯsuetudīe q̄ īducit p sniās q̄rūt an reqrāt due sniē an sufficiat vna. Quidā dicūt aut snia

profertur simpliciter super negotio de quo agitur inter partes
vt puta quidā dicebat ꝙ lucratus erat dotem per mortē vxoris,
⁊ ita fuit pronunciatū:⁊ tūc due snīe requirūtur ad minus. Si
aūt principaliter ageretur in snīa de consuetudine qr dixi ꝙ cō
suetudo erat ꝙ viri lucrabātur dotes per mortē vxorū ⁊ ita fuit
pronunciatū, scz de hoc fore cōsuetudinē:tūc sufficiat vna snīa.
⁊ dicunt esse casum.j.eo.l.cum de cōsuetudine. hoc tamen nō cre
dūt esse verum quia qn̄ pronūciatur ⁊ declaratur cōsuetudo esse
non inducitur cōsuetudo, sed illa que erat declaratur:sicut dicit
in seruitutibus.j.si serui.ven.l.sicuti.§.sed si querat. vnde si in
iuste fuit lata cōtra vnū nō nocebit alijs.C.res iter alios acta.p
61 totū.†Item non est lata cū iusto cōtradictore pro vniuersitate
seu populo vt.j.de collu.detegen.l.cū non iusto. Si aūt esset legi
timus cōtradictor i ciuitate vt cōsules vel syndic⁹:tūc bene no
ceret toti pplō vt.j.eo.l.cum de consuetudine.⁊ de sta.homi.l.in
genuū. Sed videt quod consuetudo non inducat ex snīa naz in
ducit ex tacito consensu.vt hic ⁊.j.eo.l.sed ad hoc vt cōsensus sit
obligatorius efficaciter requirit quod sit volūtari⁹.sz cōsensus
iudicialis nō est volūtarius quia iudicium redditur in inuitum
vt.j.de verbo.obli.l.inter stipulantē.§.j.ergo ⁊c. Item videt, qd
62 nulla consuetudo†possit introduci per snīas contra legem etiā
si frequēter tales snīe formentur:cum snīe contra leges date sint
ipso iure nulle.C.qn̄ prouo.non est necesse.l.j.⁊ que snīe sine ap
pel.rescin.l.j.§.cū contra sacras.ergo per snīas nō inducitur cō
suetudo contra legem.argumento.j.qd quisqz iur.l.j.§.fi. Item
cōsuetudo inducit ex tacito consensu, vt dictū est.⁊ ille videt ta
cite consentire qui posset expresse cōtradicere.j.de re iudi.l.sepe.
§.j.de noxa.l.ij.⁊.l.in delictis.§.j.⁊.ij.si ergo late sint snīe ꝙ viri
lucrentur dotes per mortem vxoruz, qn̄o apparet hic de cōsensu
alior cum non possint contradicere, imo denegat appellatio vt
j.de appel.l.a snīa:ergo ⁊c. Cōtrariū est verū vt.j.eo.l.cū de con
suetudine ⁊.l.naz imperator ⁊.C.de vete.iur.enuc.l.j.§.sed si que
leges.⁊ que sit lon.consue.l.j.⁊ de edif.priuatis.l.an in totū.non
ob.contraria.primo ꝙ dicit ꝙ in iudicio non est cōsensus volū
63 tarius†qr etiā coactus consensus dicit cōsensus ēt vbi coactio
est illicita vt.j.qd met.cau.l.si mulier.§.si metu.multo forti⁹ vbi
est coactio licita per ordinē iuris licet forsitan ex iniquitate iudi
cis vt.s.de iusti.⁊ iur.l.pe.⁊ condēnatus si non appellat videtur
consentire, appellare enim debuit si sibi sententia displicebat vt
C.si sepi⁹ in inte.resti.postu.l.j.⁊ de appel.l.hi qui ad ciuilia. vel
potest dici quod in iudicio est coactus cōsensus, quoad illū qui
cogitur sed quoad alios de populo q nō ꝯtradicūt.⁊ quoad iu
dices qui snīas proferunt est consensus voluntarius. Itez licet
consensus condemnati a princi.sit coactus:tamē ex lōgitudine
temporis videtur approbare ⁊ consentire ad illud ad quod erat
ante coactus vt.C.quod metus causa.l.ij.⁊ ita tempus cuz alio
hoc videtur operari.argu.C.de testamentis.l.sancimus.non ob.
quod dicitur quod sentētie late cōtra leges sunt nulle quia hoc
est verum quando in eis esset error expressus, secus si ferant con
tra ius litigatoris.vt.j.de re iudica.l.preses.⁊.l.cum prolatis.⁊
dixi.s.in oppositionibus.ver.item oppo.quod consuetudo que
inducitur per binam iudicaturam. vel dic quod etiam sentētie
64 †nulle inducunt consuetudinem non per se, sed ex tacito cōsen
su populi qui colligitur ex eis seruatis longo tempore sic. ⁊ als
q sibi nō prodest alijs prodest.j.de inofficio.testamen.l.posthu
mus.§.si quis ex his. Et valent prime propter vltimam ad quā
trahuntur arg.j.de seruitu.rustic.predio.l.per fundum. ⁊ cōmu
nia prediorum.l.fina. Sed hoc non placet Ray. quia ibi prim⁹
actus fuit a princi.validus saltem respectu concedētis. hic sim
pliciter sententie fuerunt nulle vt dicta.l.preses.⁊.l.cum prolatis
⁊ ibi nota. Ray. Itez non obstat quod ille dicatur consentire q
potest expresse contradicere quia dic ⁊ quandoqz agitur de con
sensu necessario ⁊ statim obligatorio:⁊ tunc habet locum cōtra
rium.sed hic non agitur de consensu statim obligatorio sed pro
cessu temporis ⁊ de quodam consensu complacentie vt cuz iudi
catum est consentire iudicatis ⁊ ex tali complacentia populi in
ducitur consuetudo quia videtur velle quod ita seruetur in simi
libus.vel dic quod licet populus non possit expresse contradice
re ita quod sententie late tollātur possunt tamen expresse dicere
65 quod†non placent eis tales sententie.nec quod per eas induca
tur consuetudo in alijs similibus quod si facerent non inducere
tur consuetudo.⁊ pro hoc.j.ad municipa.l.ij.⁊ de decurio.l.spu
66 rij.§.pater. Unum etiam est circa hoc bene notandū†quod vni
ca sententia pape ⁊ imperatoris sufficit ad ius inducendum et
per consequens ad consuetudinem inducendam. vt.C. de legi.
l.fina.⁊ extra de re iudi.c.in causis.⁊ not.per Innocen. extra de
consue.super rubrica.⁊ p Compost.in.c.j.ver.item queritur quā
to tempore.⁊ pro hoc.j.de supel.lega.l.iij.in fi. cum ibi nota. qd
tamen Vinc.non placet per ca.cum causa.extra de re iudic.quia
ibi fuerat appellatuz nec erat questio an esset consuetudo, sz an
seruanda esset. Et dic quod per solos papam ⁊ imperatorez po
test induci consuetudo generalis que locum habeat in toto ipe
rio ⁊ in vniuersali ecclesia non autem populum romanum vl se
natum.sed opi.illorum qui tenent quod hodie populus vel sena
tus non possint condere legem de quo dixi.C.eodem.l. nō ambi
gitur. Si igitur papa vel imperator faciant actus aptos ad ius
constituenduz sicut est eorum preceptum sup aliquo facto, si vo
lunt quod si lex erit lex vt.j.titu.j.l.j.alioquin si voluerūt quod
sit sola decisio super illo facto ⁊ hoc bis fecerunt in lōgo tempo
re ⁊ sic seruatum est sine contradictione per longum tempus.⁊ p
totum imperium sine contradictione potest dici quod hec sit cō
suetudo generalis verbigratia:si ad victoriam quam habuit i
perator de hostibus mandauit ferias ⁊ vacationes esse per octo
dies.⁊ in alia victoria per longuz tempus idem fecit ⁊ ita serua
tum est per longum tempus sine contradictione hec erit consue
tudo generalis vt occurrentibus similib⁹ victorijs sine alio mā
dato principis indicantur ferie. Et si teneremus opp.quod ho
die populus vel senatus possent condere legem idem dicerez in
67 eis quod in principe dixi.†Ex actibus autem singularium po
pulorum ⁊ magistratuum posset etiam dici induci consuetudo
generalis in toto imperio si per totum imperium sic seruaretur
sine cōtradictione, nō dico bis vel ter, sed quater ita quod certū
sit principem scire.⁊ consentire intelligatur eo quod non cōtra
dicit, sicut supra dictum est consuetudinem induci ex actib⁹ sin
gulorum. Sed si princeps non esset quia imperium vacaret ad
huc posset dici talem consuetudinem induci ex actibus singulo
rum populorum.si tāta ⁊ talis esset multitudo ⁊ qualitas facto
rum que consuetudinem inducerent principe sciente si princeps
esset.argu.j.de tutore.⁊ cur.datis ab his.l.vbi absunt. hoc verū
puto nisi consuetudo esset contra ius principis vel imperij:quia
tunc imperio vacante in eius preiudicium non posset prescribi
extra de prescrip.c.j.⁊ dixi.C.de prescrip.long.tempo. super ru
brica.adhuc circa istam materiam inducende consuetudinis p
sententias quero nunquid cuiuslibet iudicis sententie diffiniti
ue sufficiant ad consuetudinem inducendam vt predixi. Et cre
do quod sic in alijs casibus ⁊ inter illas personas in quib⁹ ei⁹
iurisdictio extenditur, vt si est iudex notariorum eius bina sentē
tia taciturnitate notariorum longo tempore seruata iter eos cō
suetudinem inducat. Et idem in iudice municipij quo ad muni
cipium ⁊ iudice ciuitatis quo ad ciuitatem.nam sic dicimus in
iure scripto quod porrigitur ad illos tātum qui sunt de iurisdi
ctione cōstituentium, vt.j.de iur.om.iudi.l.fi.⁊.C.de summa tri
ni.l.j. ¶ Ex predictis concluditur qd differentia est inter actus:
nam si sunt actus solennes ⁊ apti ad consuetudinem inducēdā
binus actus sufficit. Si autem non sunt solennes vel apti ad cō
suetudinem inducendam tunc plures ⁊ frequentes requirūtur.
68 ¶ Item quero an ex sententijs†que non sunt executioni man
date inducatur consuetudo.⁊ primo videtur ꝙ non:quia lex di
cit in eodem genere controuersiarum seruata sunt, vt.C.eo.l.j.et
de edifi.priua.l.an in totum.⁊ quia parum valet edictū pretorij
nisi ipsum tuatur.j.ne vis fi.ei qui in pos.mis.est.l.j.§.j. ⁊ p hoc
s.de origi.iur.l.ij.§.post originem.⁊ ar.j. de itine.actuqz priua.
l.j.§.iul.in contrarium videtur.j.eo.l. nam imperator. vbi dicit
rerum iudicatarum, non dicit executioni mandatarum. Item
quia vt predictum est ex consensu inducitur consuetudo, ⁊ qui
non appellat consentit:ergo ex sententijs a quibus nō est appel
latum licet non sint executioni mandate inducitur consuetudo.
Iaco.de ra.distinguit aut est sentētia absolutoria que executio
ne non indiget ⁊ ex talibus inducitur consuetudo.aut est conde
mnatoria que executione indiget;⁊ tūc nisi facta sit executio nō
inducatur consuetudo quia non exequendo inducatur cōiectu
ra contrarij consensus populi.⁊ ita videtur trāsire in dissensuz
Ioan.and.in.d.c.tanto.extra eodez ⁊ Guil.de cun.hic sentiunt
contrarium dicentes quod omissio executionis non est ex defe
ctu iuris sed partis non petentis eā executioni mandari ad cui⁹
petitionem executioni mandari debet secundum.l.j.de re iudi.l.
a diuo pio.vnde cum non restet nisi nudum ministerium execu
tionis non videtur deficere consensus ⁊ ideo inducitur consue
tudo.argu.eius qui impetrat rescriptum ⁊ eo non vtitur vt.j.
quod quisqz iu.lege.iij.§.j.⁊ quia sola sentētia spectatur vt.j.de
pen.l.quod ad statum.⁊ de iniusto testamen.l.si quis exhereda
to.§.irritum.ibi ⁊ non tunc cum consumpt.⁊.c.sicut ⁊ sententia
facit aliquid iure notorium etiam executione non secuta extra
de cohab.cleri.capi.vestra.⁊ capi.fina. hoc verum nisi contradi
ctū foret cum executio peteretur:quia tunc expectaretur diffini
tio super hoc secundum Matthe.si. ¶ Item quero an per sen
69 tentias rescissas inducatur consuetudo,†dic aut sententia est re
scissa per appellationem ⁊ extinguitur pronunciatum, vt.j. ad
turpil.l.j.in fi.aut per restitutionem:⁊ tūc si restitutio venit pro
pter vitia processus, vt quia iudicatum fuit per falsos testes vl
instrumenta

instrumenta: tunc non videtur iudicatum, vt. ī. de re iudica. l. di
uus. ⁊ ideo nō inducitur cōsuetudo. vt. ī. qui satisdat. cog. l. quo
ties. ⁊ de pigno. l. cum vitiose. Si vero sit rescissa sentētia fauore
persone vt minoris: tunc dic qꝺ inducitur consuetudo: quia lʒ
isti inter quos est lata sententia petant eā rescindi: tamē adhuc
remanet sentētia apud alios ⁊ cōsensus populi vt. C. si vnus ex
pluribus appel. l. iij. Ad hoc bene facit quod dicitur in cautio-
ne de rato que remanet penes quosdā licet quo ad alios rescin-
datur vt. ī. rem ra. ha. l. cū minor. in prin. ⁊ de sol. l. stichuʒ. §. qꝺ
vulgo. Gul. Item querit ipse Joan. an. si aliquis dominus in
70 aliquo loco tulit plures sentētias † in ciuilibus ⁊ criminalib⁹
an ex hoc probabitur habere iurisdictionem in illo loco ita qꝺ
possit in hoc consuetudinem allegare dicit quod nō sufficit nisi
probet quod sentētiauerit vt dominus ⁊ sibi vt domino paritū
fuerit vt. ī. qꝺ quisqʒ iu. l. j. §. fi. ⁊ plene no. per Innocē. extra de
resti. spo. c. olim. ⁊ de hoc etiam notaui. C. de iur. om. iudi. in fin.
ver. notandum est. Item an per sententias latas inter non sub
71 ditos inducatur cōsuetudo. † ⁊ de hoc potest queri dupliciter.
primo an non subditi reputētur subditi vt iudex possit cogno-
scere ꝓpter consuetudinem inter eos ⁊ expedituʒ est quod sic. vt
C. de emā. liber. l. j. Secundo quādo cognouit inter aliquos nō
subditos ex prorogatione iurisdictionis vel ex cōtractu ibi cele
brato vtrū ex sententijs latis inter eos inducatur consuetudo
seruāda in loco illo ꝑ omnes. dic aut queritur de consuetudine
inducenda circa iudiciarium ordinem: ⁊ talis consuetudo pōt
induci per tales sentētias. ī. de testi. l. iij. §. fi. ⁊ quemad. testamē-
ta aperiantur. l. ij. §. j. ⁊. ij. Aut queritur de consuetudine indu-
cēda in territorio in quo fit determinatio quo ad sic iudicāduʒ
in futurum ⁊ talis cōsuetudo nō inducitur cū iudicari debeat
non secundum cōsuetudinem fori, sed secundum cōsuetudineʒ
partium prorogantium iurisdictionē, vt. ī. de euict. l. si funduʒ.
Si autem iudex cognoscit inter personas non subditas attēto
loco domicilij, sed ratione contractus vel delicti vel alio modo
sunt subditi: tunc ꝑ tales sentētias induci potest cōsuetudo cū
proprius iudex sit nō curando vnde ꝑuenerint, vt. ī. de offi. ꝓsi.
l. iij. extra de foro compe. c. vlti. ⁊ eo. titu. c. romana. §. contrahē-
tes. lib. vj. ⁊. C. vbi senato. vel clarissimi. l. j. fm Raynal. dic bre-
uiter quod sententie late inter non subditos inducunt cōsuetu
dinē quo ad litem ordinandam: quia quo ad hoc ipsius loci cō
suetudo debet spectari vt dicta. l. iij. §. fi. ī. de testi. quo ad litem
decidēdam secus: quia tunc spectatur cōsuetudo loci cōtractus
nō iudicij vt dicta. l. si fundum cum si. vbi de hoc ⁊. ī. e. ver. qd si
alia est cōsuetudo actionis ⁊ no. C. eo. l. j. ⁊ de summa trinita. l.
j. Item quero an sine contradictione possit induci consuetudo
72 † puta cōsuetudo est quod primogenitus succedat vel canoni
cus antiquior optet prebēdam ⁊ nunꝙ̄ fuit cōtradictum. Et vi
detur ꝙ non: extra de verb. signi. c. abbate. ī. e. l. cum de cōsuetu-
dine ⁊. C. e. l. j. Cōtra quia lex inducitur sine cōtradictiōe, vt. s̄. e.
l. j. ergo ⁊ consuetudo que est ei similis vt hac. l. in fi. de hoc vide
viij. di. frustra. per Archi. vbi multa de cōsuetu. ꝑ eū. Jac. de ra.
distinguit aut apparet qꝺ ꝑ talē actū volūt ꝯsuetudinē induce-
re aut nō Pe. hoc ñ approbat, sʒ dicit qꝺ ꝑ vsuʒ aliquorū actuū
etiam sine cōtradictiōe potest induci cōsuetudo. naʒ cōsuetudo
nō differt a lege nisi per tacitū ⁊ expressum vt hac. l. in fi. ergo ⁊c.
Sed si queratur an cōsuetudo iducatur quo ad hoc vt tali actu
vtētes vti teneantur deinceps inuiti, dicit ꝙ nō nisi cōtradictio
interuenerit ⁊ illi cōsenserit tūc enim incipit quis prescribere cō
tra obtemperātem. vt. C. de seruitu. ⁊ aqua. l. j. ⁊. ij. ⁊ not. extra de
causa possessiōis. c. cū ecclesia. ⁊ dicto. c. abbate. ꝺ ver. sig. sed sal
ua eius pace si dicamus cōsuetudinē ex talibus actib⁹ inductā
credo omnes tam vtētes ꝙ̄ nō vtētes tali cōsuetudine ligari: cū
73 consuetudo omnes liget sicut ⁊ lex. † Itē quero si qñqʒ sit pronū
ciatum pro consuetudine ⁊ qñqʒ cōtra, an ex talibus sententijs ī
ducatur consuetudo. Et istud potest esse dupliciter. vno modo ꝙ
equali numero pronunciatum sit pro consuetudine ⁊ contra cō
suetudinem. alio modo quod pluribus vicibus pronūciatū sit
pro consuetudine vel econtra. Si equali numero sit pronuncia
tum pro consuetudine ⁊ contra vel pluribus vicibus contra cō
suetudinem dicit Guil. de cun. consuetudinem non induci: qꝛ in
duci debet ex sententijs continuatis sicut ⁊ in prescriptione re-
quiritur cōtinuatio temporis vt. ī. de vsuca. l. ij. ⁊. C. de prescrip.
long. temp. l. longi. ⁊ hec fuit opinio Joā. ī. eo. l. cum de consue-
tudine. in glo. j. in fi. ⁊ etiam pro hoc facit. ī. de fun. instru. l. que-
situm. §. si quis eodem instrumento. in aut. quib. mod. natu. effi.
sui. §. si quis igitur. ⁊ in aut. de trien. ⁊ se. §. consideremus. ⁊ ista
fuit ratio quare non prescribatur libertas seruitutis per appo-
sitionem arboris: quia naturaliter mouetur. per parietem autē
sic: quia non mouetur sicut arbor. vt. ī. de seruitu. vrba. predi. l.
quod autem in fi. In alio autem casu quando pluries pronūcia
tum est contra consuetudinem intra tempus legitimum ad pre
scribendum dic qꝺ consuetudo interrupta est sicut ⁊ prescriptio
interrumpitur. vt. ī. de vsuca. l. generaliter. Si autē iam esset cō
pleta ⁊ prescripta consuetudo tunc per vnum vel duos actus cō
trarios nō tollitur nec interrumpitur. ar. ī. de vsuf. l. arboribus
§. de illo. de pactis. l. si vnus. §. sed si pactum. de itine. actuqʒ pri
ua. l. j. §. fi. ⁊. l. ij. iij. ⁊. iiij. ⁊ ita tenet Hosti. extra eod. c. penul. ⁊ in
summa. e. §. que cui. ⁊ Specul. de prescrip. verb. qd si post. ⁊ Cō-
post. in. c. vlti. ⁊ glos. ī. de reg. iur. l. nemo alieno. §. j. ⁊. ī. de offici.
procon. l. obseruare. §. fi. ⁊. C. eo. l. ij. ad fi. glo. magne. Ipse auteʒ
dicit aut populus cū sciuit iudicatum contra consuetudinē ta-
cuit ⁊ nihil dixit: ⁊ tunc nō est interrupta consuetudo per vnam
pronunciationem contra eaʒ. ⁊ populi appellatione intelligit il
los qui regūt populum vt. ī. ad municip. l. qꝺ maior. ⁊. l. munici
pes. ⁊ quod vi aut clam. l. aut qui aliter. §. ij. de condi. ⁊ demō. l.
municipibus. Si vero cōtradixerunt dicentes inique pronūcia
tum contra consuetudinē cū per hoc appareat continuatio ta-
cite volūtatis non obstabit contraria sententia nec interrumpe
tur consuetudo. vt. ī. de leg. iij. l. fideicommissa. §. item si quis cer-
tam. Cum enim a tacito consensu procedat cōsuetudo vt hic pa
tet illos in primo consensu perseuerare ar. ī. de repu. l. fi. §. fin. Et
ad hoc facit qꝺ dicetur. ī. §. qualiter ergo probabiť ver. sed pone
quod constat. Resistere enim debēt presidentes populo his que
fiunt contra populum al's puniuntur. vt. C. de operi. publi. l. ne
mo. quod est notandum. ¶ Sed contra hoc videtur ꝙ talis cō
tradictio vel murmuratio populi nihil opereť: quia vane voces
populi non sunt audiende. vt. C. de pen. l. decurionuʒ filij. vbi de
hoc dixi. ⁊. lxij. di. docendus est populus. dic qꝺ imo quo ad hoc
vt appareat de eorum dissensu ⁊ qꝺ in primo proposito remane
ant. ar. ī. de supel. le. l. labeo. prope fi. ī. de repu. l. fi. circa fin. ⁊. C. si
74 quis impera. maledixe. l. j. † Sʒ qd si populus semel vel bis vta
tur contra consuetudinem. an tollatur consuetudo? ⁊ videtur ꝙ
nō ar. ī. de regu. iur. l. nemo. §. temporalis. ⁊ ita tenet glos. C. e. l.
ij. do. Dy. dicit qꝺ si populus vtatur contra per errorem ꝙ non
tollitur consuetudo vt. C. de iur. ⁊ fac. igno. l. non idcirco. ⁊ de iu
risdi. om. iudi. l. si per erroreʒ. Si ex certa scientia tunc per binū
actum ⁊ temporis cursum inducitur noua cōsuetudo ⁊ alia tol
litur, cum consuetudo sit lex vt hac. l. de quibus. vnde sicut. l. se-
quens corrigit precedentem, sic ⁊ consuetudo. Sed si semel tātū
vtatur contra consuetudineʒ non inducendo. l. q̄ consuetudinē
tollat sed simpliciter vtendo contra consuetudinem: tunc cōsue
tudo nō tollitur: qꝛ nec per principis actum legi contrariuʒ tol
litur lex. vt in aut. vt om. obe. iudi. prouinc. §. arripiat. ⁊ tamen
in potestate principis est legē tollere ⁊ inducere. sic ergo licet sit
in potestate populi consuetudinem inducere ⁊ inductaʒ tollere:
non tamen dicendum est per vnū simplicem actum contrarium
expresse non tollentem consuetudinem ipsam tolli. aduertendū
est ergo hoc solum vtrū sequens actus de quo dubitatur an tol
lat consuetudinem sit sufficiens inducere consuetudinem prime
contrariam vt tūc tollatur prima sicut est binus actus cum cō
cursu legitimi temporis vel alij modi legitimi de quibus supra
dixi, an talis q nō sit habiľ cōsuetudinem nouam inducere. ⁊ tūc
prima licet cōtraria non tollatur. ar. ī. de acqui. pos. l. quāuis. de
pactis. l. si vnus. §. pactus. de solˀ. prout quisqʒ. de reg. iur. l. nihil
tam naturale. ⁊. l. fere quibuscūqʒ. ⁊ ita potest determinari ⁊ sal
uari glo. que est in dicta. l. ij. C. e. Dy. Item queritur an per sen-
75 tentias arbitrorū inducatur consuetudo. † ꝙ videtur quia ad in
star iudiciorum sunt redacta. ī. de arbi. l. j. cum si. ⁊. e. ti. diē pro-
ferre. §. stari. in contrarium videtur qꝛ soluʒ metu pene eis pare
tur. vt. C. de arbi. l. j. nec infamant. vt. ī. de is qui not. infa. l. quid
ergo. §. ex cōpromisso Guil. ⁊ Jo. an. ꝙ si sint tales sentētie que
nō possunt executioni mandari, sed eis metu pene paretur, nō in
duciť consuetudo sed solum pena petitur. cū enim ex talibus sen
tētijs non ligētur litigātes multominus ligāt alios ēt tacite. ar.
ī. loca. l. qui ad certum. de bonis au. iudi. possi. l. cum vnus. §. j. et
de serui. rusti. predi. l. iij. §. qui habet. Si auteʒ est talis sententia
que potest executioni mandari vt est sententia arbitri electi sine
pena ⁊ cum emologatione. vt. C. de arbi. l. cum antea ⁊ extra. e. c.
ꝑ tuas. tunc ex illis posset induci cōsuetudo: opus est tamē hoc
casu qꝺ plures sententie requirantur ꝙ̄ in iudicibus cum iudex
sit persona publica ⁊ ex eius sentētijs facilius colligatur tacit⁹
consensus populi ꝙ̄ ex sententia arbitri. hoc tamen scꝺm quali
tatem sentētiarum arbitrio iudicis committiť, vt predixi. Item
76 quero an per cōsensum erroneum † inducatur consuetudo puta
populus credebat qꝺ de iure maior natu deberet succedere in to
tum vel capitulum credebat qꝺ de iure antiquior canonic⁹ pos
set optare prebendam ⁊ sic credentes longo tempore vsi sunt. Et
videtur ꝙ non quia errans non consentit. vt. ī. de iur. om. iudi. l.
si per errorem ⁊. ī. e. l. qꝺ non rōne ⁊ ita tenet Inno. extra. e. super
rubrica versi. item oportet ꝙ non sit inducta per errorem. Qui-
dam tamen dixerunt consuetudinem induci: quia populus de

non consensu facit consensum ⁊ plus facit contra legem q̄ eam violat scienter quã qui ignoranter.C.de tabul.l.generali.lib.x.⁊ extra de ordinatis ab episcopo.c.j.sed populus ex certa scientia põt tollere legẽ ⁊ contrarium inducere per vsum scienter trãsgrediendo.fortius ergo per vsum ignoranter idem agendo.alij contra per iura preal.⁊ q᷑ refert: an populus velit tollere legẽ an nõ vt.j.ad leg.fal.l.j.§.si legatarius.errans autez nõ videtur velle tollere,vt.j.de inoffic.testa.l.mater.versi.nec enim.Guil.distinguit inter errorem iuris ⁊ facti vt error facti non inducat cõsuetudinem.⁊ ponit tale exemplũ,quidaz habebat vxorẽ ex qua habebat dotem ⁊ bona parafernalia.allegabat consuetudinẽ q̇ debeat lucrari dotez ⁊ bona parafernalia:⁊ ita retinuit parafernalia tãq̄ dotalia.⁊ ita plures fecerunt per.xxx.annos populo sciente ⁊ credente tñ omnia bona esse dotalia:tunc eniz dicit ꝙ non inducitur consuetudo:q᷑ non est cõsensus,vt dicta.l.si per errorem.⁊ de aqua plu.arcen.l.labeo.⁊.l.sabinus.aut est error iuris:⁊ de isto dicit magis esse dubium vtrũ impediat prescriptionem consuetudinis.⁊ ponit exemplum in quodam loco mortua vxore quidam retinuit dotẽ quasi de iure esset lucratus.⁊ ita credebat populus.⁊ ita fecerunt alij per.xxx.annos.demum apparuit quidã iurisperitus ⁊ dixit q̇ hoc nõ erat iur.an talis error impediat cõsuetudinez?videtur ꝙ sic.vt.j.de confes.l.non fatetur.⁊ de iur.⁊ fac.igno.l.error.⁊ pro hoc videt̃ q̇ talis error nõ proficit ad vsucap.vt.j.de vsucap.l.nũq̄.sed ibi est ideo q̄a si ille qui vsucapiebat esset sciens rem esse alienaz nõ vsucaperet ⁊ scire videtur cum ille error iuris non habetur pro errore. Sed hic si populus sciret contrarium esse de iure nihilominus posset ꝑscriptionem consuetudinis inducere.dicas tamẽ q̇ talis error
77 impedit consuetudinem:†quia consuetudo non inducit̃ sine affectu tacito populi vt hic ⁊.j.eo.l.sed ea.quãdo aũt populus facit cõtra ius ⁊ credit facere ꝑm ius nõ videtur velle inducere cõsuetudinem sed vti iure cõmuni:quia ita credit esse de iure. cum ergo affectus deficiat non inducitur cõsuetudo.⁊ q̇ anim⁹ vtẽdi attendat̃ est optimus ⁊ notabilis tex.j.quib.mo.vsuf.amit.l.is qui vsumfructũ. Posset etiam accipi error pro nõ rationabili consensu nõ quia ibi non sit consensus:sed quia ibi nõ est causa nec ratio quare consuetudo inducatur.⁊ talis error nõ impedit cõsuetudinem.vt pone.Consuetudo est bononie q̇ quando dominus ponit manũ ad plaustruz q̇ teneat̃ de periculo vini ⁊ ita populus est vsus.talis error nõ inducit cõsuetudinez.vt.j.eo.ꝙ non ratione.⁊.C.eo.l.j.in prima glos.⁊ ita accipit̃ error in toto tractatu de ꝯdi.indebi.vt.j.ad leg.fal.l.j.§.si legatarius.et j.vsufru.queãd.ca.l.fi.⁊ istud exemplũ ponit glo.d.l.ꝙ nõ rõne.j.eo. Alij de isto errore iuris distinguũt aut error est in iure naturali vel diuino aut positiuo. Primo casu nõ inducit̃ ꝯsuetudo:q᷑ nec ex certa sciẽtia posset induci vt.d.c.vlti.extra eo. Si positiuo vt in exẽplis.s.positis possit induci ꝯsuetudo ꝑ iura ⁊ rões s.ad hoc adductas. Ja.⁊ Pe.distinguũt aut cõsuetudo per errorẽ inducta est ꝑter legẽ aut ꝯ legẽ. Si cõtra legẽ nõ inducit̃ q᷑ q̇ fit ad defensionem legis vel eius obseruãtiã:eius contrariũ operari nõ debet.vñ si populus credẽs sic esse de iure sic seruauit legẽ,tollere nõ videt̃ voluisse ar.j.de condi.⁊ demon.l.falsa.§.fi.⁊.s.eo.l.nulla. Si preter legez refecit,aut errauit populus in cã impulsiua aut in finali. Primo casu inducitur cõsuetudo scḋo non.arguẽdo ab vltima volũtate q̄ legi eq̄pollet in aut.de nup.§.disponat.vt.j.de cõdi.⁊ demon.l.cũ tale.§.falsam. Nec ob.q̇ dicit̃ errantem nõ consentire:q᷑ verum est in eo in quo errat. Et ideo aduertendũ q̇ quñq̄ quis errat circa actum quãdoq̄ circa casum actus.hic aũt populus non errat in vsu actus illius sꝫ ĩ causa:⁊ ideo in actũ consentit:sed non in causaz.vt.d.l.si p errorem.⁊.xxix.q.j.§.j.vnde si credens librum tibi legatum ex causa legati tibi trado:dominium transfero.vt de condi.inde.per totum. ¶ Item quero an inducatur cõsuetudo per cõsensuz coa-
78 ctum.†exemplum sit cum per maiorem partez populi exceptis duobus vsitatum sit q̇ primogenitus succedat in totum. Quidam primogenitus volens succedere compulit istos duos consentire vt sic haberet cõsensum maioris partis populi.an p hoc sit vitiata cõsuetudo?videtur ꝙ sic,vt.j.q̇ met.cau.per totum. Econtra ꝙ non q᷑ consuetudo per iudicium inducitur vt.C.eo.l.j.⁊.j.e.cum de consuetudine.⁊ iudicium reddit̃ in inuituz.vt.j.de verb.obliga.l.inter stipulantem.§.j.ergo ⁊c. Dicebat Petr. aut illi de quorũ consensu queritur fuerunt coacti per priuatũ aut per iudicem.primo casu consensus non proficit.vt.j.qui ⁊ a qui.l.si priuatus.secundo casu aut fuerũt coacti a iudice per viã iurisdictionis,aut sicut a priuato. primo casu valet talis cõsensus ad consuetudinem inducendam.vt dicta.l.cum de cõsuetudine. Nec mirum quia coactus consensus est consensus.vt.j.q̇ metus cau.l.si mulier.§.penul.⁊.xx.q.j.merito.multo forti⁹ vbi coactio est licita ex iuris ordine licet forte ex iniquitate iudicis sit illicita,vt.s.de iusti.⁊ iur.l.penul.⁊ dixi.s.e.versi.sed videtur quod consuetudo non inducatur ex sententia.si vero per iudicẽ vt priuatum cogantur:tunc idem ac si priuatus compulisset.C.de iur.fisci.l.prohibitum.lib.x.⁊ de metatis.l.deuotum.ratio diuersitatis:quia cum iudex disponit vt iudex,eius voluntas videtur voluntas partium vt.C.de eui.l.si ob causaz.⁊ extra de re iudi.c.quod ad consultationem. ¶ Nunc videamus quanto tẽ-
79 pore inducatur valida consuetudo†dixerunt quidam q̇ tanto tempore cuius contrarij memoria non existat vt not.hic in glo.scilicet cuius non extat.⁊ ꝓ ista opi.facit:quia leges loquẽtes ꝺ consuetudine vtuntur verbis que adaptãtur ad longissimũ tẽpus.nam hec.l.dicit inueterata.alibi dicitur vetus.C.de trãslatiõe milit.annone.l.j.li.xij.alibi dicit̃ vetusta.C.de priuile.scho.l.si.li.xij.alibi dicitur vetusto more.C.de excu.munerum.l.maximarum.lib.x.⁊ de testamentis.l.testamenta.⁊ vetusta depositio pecunie dicitur cuius nõ extat memoria.C.de thesau.l.vnica li.x.⁊.j.de offi.proconsul.l.obseruare.§.hoc etiã.⁊.l.si in aliam.et pro hoc etiã.j.de aqua quoti.⁊ esti.l.hoc iur.§.ductus aque.de pollicita.l.imperatores.in fi.de aqua plu.ar.l.j.in fi.⁊.l.se.⁊ quia in seruitutibus que nõ habent continuã causam requiritur tãtum temporis prescriptio.j.de serui.l.seruitutes.⁊ de seruitu.vr.predi.l.foramen. Sed predictis potest responderi quod propter predicta vocabula non sequitur necessario quod tãtum tempus exigatur cuius non extet memoria:sed pro tanto leges vtuntur dictis vocabulis vt innuat quod si longo tempore inducitur cõsuetudo multo fortius longissimo.preterea illa verba quñq̄ non includũt longissimum tempus:imo vetus dicitur vinum ꝙ nõ est nouũ.i.anni prioris.vt.j.de vino tritico ⁊ oleo leg.l.vetus.et pro hoc.j.si.regun.l.in finalibus.⁊.C.si.regũ.l.ij. Item verbum
80 antiquũ,nõ sumitur pro longissimo tempore.†vt.C.si antiqui creditor. Item perpetuum,similiter diuersimode sumitur.vt j.pro soc.l.iij.⁊ insti.de perpetu.⁊ tempora.ac. Et inueteratum,similiter.j.de edil.edicto.l.vlt.⁊ de publicanis ⁊ vectig.l.fin.imo fuerũt qui dixerunt q̇ nulla diuturnitas temporis requiratur:quia ĩ lege scripta nõ requiritur:sed statim sumit vires cui assimilatur consuetudo in.l.ista. Sed aliud in lege quia princeps ⁊ populus eam condunt expresse ⁊ de eorum consensu statim constat. Consuetudo autem inducitur per tacitũ consensuz qui colligitur ex temporis diuturnitate:als non:sicut dicitur de muliere fideiubente.C.ad vel.l.si mulier.ex quo patet quod diuturnitas temporis requirit̃.sed quantum dubitatur? Jo.⁊ Azo.⁊ cõmuniter alij doctores tenent q̇ decẽnio inducatur consuetudo.vt not.hic in dicta glo.cuius non extat memoria.⁊.C.e.super rubrica.⁊ insti.de iure naturali.§.ex non scripto.⁊ idez videtur sentire Inno.extra eo.c.cũ dilectus.in glo.s.rationabilis.⁊ cõpost.e.ti.c.vltimo ver.sed queritur quanto tẽpore.per Hosti.in summa.e.§.j.ver.competenti tempore. Et vide que ibi notantur per omnes. Et pro hac opi.facit q̇ omnes.ll.loquũtur de longa cõsuetudine vt hic in rubrica.⁊.C.eo.⁊ longum tempus dicitur decenniũ.vt.j.qui ⁊ a qui.ma.lib.nõ fiant.l.sed ⁊ si fideicõmissa.§.aristo.⁊ in aut.de tempo.non solu.pec.super dot.§.sinaũt decẽ-
81 nium. Canoniste vident̃ tenere†q̇ in cõsuetudine que est rationabilis ⁊ preter legẽ sufficiat decennium.si vero sit contra legez requiratur tempus.xl.annorum vt not.extra eo.c.vlti.⁊ eo.ti.c.vlti.lib.vj.per Joã.an.⁊ de hoc not.per hosti.in summa.§.j.⁊ in Spec.de prescrip.ver.de cõsuetudine.⁊ per Archi.extra eo.cuz in tua.li.vj. Alij tñ dicũt q̇ tanto tempore inducit̃ q̄to prescriptio.s.decẽnio inter presentes ⁊.xx.inter absentes ⁊ arg.C.ꝺ prescriptio.long.tem.que pro li.l.j. ¶ Sed hoc quomõ cuz semper intelligat̃ populus presens licet aliqui de populo sint absentes.ar.j.q̇ cuiuscq̄ vniuer.l.sicut municipũ.ꝺ iudi.l.ꝓponebatur.⁊ de cõdi.⁊ demon.l.municipibus.⁊ de regu.iur.l.aliud.§.refert̃. Nec ob.q̇ dicitur ꝙ in causa discontinua requiritur ꝑscriptio tẽporis cuius nõ extat memoria:quia hic dico nõ esse causaz discõtinuaz cũ tacitus consensus populi sit cõtinuus licet act⁹ sentẽtiarũ ⁊ alij sint discõtinui.sed illi actus nõ sunt principalis vl' immediata causa consuetudinis.sed tacitus cõsensus. Sed cõtra hoc est:quia idem videtur posse dici in seruitutibus.nam licet actus eundi habeãt discõtinuam causaz:tamẽ ipsa volũtas acquirentis seruitutẽ est continua.vnde idem videtur in cõsuetudine q̇ in seruitutibus. Sed dic quod in cõsuetudine sufficit sola voluntas populi que est continua:sed in prescriptionibus seruitutum requiritur non solum voluntas:sed etiam quasi possessio seruitutis:⁊ ista habet aliquã interruptionem seu iterpolationem.vt.l.foramẽ.j.de seruitu.rusti.pre.⁊ ideo in eis que nõ habent continuam causam exigitur tempus cuius nõ extat me-
82 moria in contrarium. Sed do. Oldra.dicebat†q̇ consuetudo maximam habet vicinitatẽ cum prescriptione vnde prescriptio aliquãdo appellatur cõsuetudo.vt.j.de aqua plu.ar.l.j.in fi.ibi consuetudinem longam ⁊c.⁊ q̇ sicut se habet prescriptio ĩ prescriptibilib⁹:ita se habet cõsuetudo in habilibus ad consuetudinem,

dinem,vt.C.de serui.z aqua.l.ij.Sed si precedat titulus in pre-
scriptibilibus sufficiūt.x.vel.xx.anni.vt.j.de vsuc.l.celsus.z.C.
de prescrip.long.tem.per totū.ergo sic erit in cōsuetudine. Ubi
aūt non est titulus requirit longissimū tempus.xl.annorū.vt.C.
de prescrip.xxx.anno.l.si quis emptionis.z hanc opi.Old.sequi
videntur alij hoc addito qd vbi dicitur q cū titulo sufficiat tēp9
x.vel.xx.annorum dicūt idem esse in quasi titulo.i.iusto errore.
nam iustus error habetur pro titulo.j.de vsucap.l.celsus.z pro
legato.l.iiij.videtur etiam aliquibus qd in prescriptione iuriuz
non sit opus tituluz allegare.p qbus facit extra de prescrip.c.j.
83 lib.vj.z†dic vt ibi not.de hoc.j.ver.in quibus aūt differat con-
suetudo z prescriptio.Sed secundū istoruz opi.quis erit titul9
in cōsuetudine:dic q actus talis qui sit aptus ad consuetudinē
inducendam de quibus actibus dictū est.s.vt diffinitiua sentē-
tia iudicis z actus solēnes populi z decurionū qui sunt modi le
gitimi inducendi cōsuetudinem quasi titulus est sententia iter
locutoria iudicis q non habet tantuz effectum sicut diffinitiua.
z qd act9 iudiciarius habeat loco tituli tenet etiā Dy.z allegat
j.de religi.l.at si quis.de damno infec.l.pretoris.de acqui.pos.l.
iuste.z de regu.iur.l.qui authore.vnde si ex titulo vel quasi orit
consuetudo sufficit longum tempus als vt quādo ex actib9 sin
gulorum:tunc longissimum vel tantum cuius memoria nō exi
stit.z ita intelligatur opinio aliorum.Posset etiam dici z forte
bene qd in hoc casu requireretur tantum tēpus.xxx.annoz sicut
in prescriptione sine titulo.vt.d.l.si quis emptionis.z quia tale
tempus appellatur longum vt eo.tit.l.cum notissimi.§.eodem
iure.Primū tamen credo verius:quia isto tempore.ffor.nōdū
erat inuēta per imperatorē prescriptio.xxx.annorū.vnde ad illā
iste.ll.non poterant habere respectum.Poterit aūt probari me
moriaz non extare sicut in simili casu dicitur.z no.j.de proba.l.
si arbiter.Sed quod.s.dixi qd in consuetudine que introducit
titulo requiratur tempus decennij inter presentes z viceñ.inter
absentes reprobatur per Odof.Jaco.Bal.Ry.de matarellis z
alios multos docto.qui dicūt sufficere decēniuz tam inter absen
tes q inter presentes.z multo fortius maius tempus.z hoc id:
quia prescriptio respicit iura singuloz.z reperta est in odiū ne-
gligentiū.z magis dici pōt negligēs ille qui est psens q absens.
z ideo in prescriptione fit distinctio tēporis inter presentes z ab
sentes.Sed consuetudo:q2 est ius debet esse generalis z cōis,vt
s.e.l.j.ibi cōmune preceptū.z.l.iura.z ideo oēs ligat non habita
distinctiōe presentie vel absentie,cum non cōsurgat ex negligen
tia sed ex cōsensu vtentiū z ideo tempus debet esse vniforme tā
presentibus q absentibus.s.x.annorū ar.C.de tempori.i integ.
resti.l.fi.z de prescrip.lon.tem.q pro liberta.l.ij.z q2 inducit con
84 sensu tacito maioris partis populi†q2 maior pars semper est
presens sicut z leges scripte vniformiter ligāt omnes vt.C.de le
gibus.l.leges z de iudeis.l.iudei romano.Unde licet contra mi
nores alie prescriptiones nō currāt,vt.C.in quibus causis i in-
teg.restitutio nō est necessaria.l.fi.ab isto tamen cursu temporis
consuetudinis non sunt exempti,cum non inducatur contra sin
gulares singulariter.sed cōtra vniuersitatem vniuersaliter.z ita
tenet Jo.an.extra.e.c.vl.in dicta sua lectura.Et vide qd dicā.j.
ver.an aūt cōsuetudo liget furiosos.Est ēt secūda ratio q2 in p-
scriptionibus lōgi temporis requiritur ignorātia z bona fides.
vt.C.de pscri.lon.tē.l.ij.z per totum.in consuetudine aūt sciētia
z quodammodo mala fides videlicet quod sciat populus se vti
contra legem als si erraret z consuetudo non induceret.vt.j.e.l.
qd non ratione.z cōsuetudo firmat solo cōsensu populi,vt hac
85 l.An cōsuetudo debeat esse prescripta z†que sint nō prescripti
bilia,vide per Inno.extra.e.super rubrica.z dicetur.j.in quib9
differant consuetudo z prescriptio.Sed cum in prescribēda ser
uitute que nō habet continuam causam requiratur tantum tē-
pus cuius non extat memoria.vt.j.de seruitu.l.seruitutes.vnde
est quod in consuetudine sufficiat tempus.x.annoz cum nō ha
beat continuā causam.rñ.imo habet.s.cōtinuū tacitū cōsensuz
86 populi.vt.s.dixi.vel dic†qd in prescriptione alius est prescri-
bens z alius contra quē prescribitur:q2 nemo prescribit ɔtra se
vt.j.de vsuc.l.sequitur.§.lana.z prescribenti acquiritur z preiu
dicatur ei cōtra quem prescribitur:z ideo requiritur bona fides
prescribētis.z difficilius est permissa prescriptio:sed in consue-
tudine prescribens z cui prescribitur idē sunt.s.ipse populus q
per talem modū ius consuetudinarium sibi cōstituit z subiectis
tantum.z ideo facilius z breuiori tēpore admittitur cōsuetudo
q prescriptio.Ry.z de hoc.s.in contrarijs ver.Item op.qd req
ratur tantum tempus.Sed quodcūqz tempus requiratur:que
87 ro quando incipiat tempus currere.Quibusdam videtur†qd a
primo actu p quem cōsensus apparet.sicut enim in alijs prescri
ptionibus a tēpore quo inchoata est possessio currit actus pscri
ptibilis,vt extra de causa possessionis z proprietatis.c.cū eccle-
sia.de electi.cumana.z de censi.olim.sic z in ista.Alijs videt qd
tunc incipiat cū omnes actus inducende consuetudinis sint p-
fecti z allegant.j.de admi.tu.l.ita autē.in princi.cum enim diu-
turnitate temporis roboretur cōsuetudo,vt.j.eo.l.sed ea.z.l.er-
go et exigit populi cōsensus et diuturna populi cōprobatio,vt
insti.de iur.naturali.§.ex non scripto.ibi mores diturni consen
su vtentium comprobati et ex vnico actu nō videatur populus
consentire:ergo tūc incipit tempus currere cum tot actus inter
uenerint qui inferant et arguāt tacitū populi consensum nō di
co qui inducāt cōsuetudinem.Communiter tenetur inspici pri-
mum actū vt ex illo inchoato z reiterato cum diuturnitate tem
poris insurgat cōsuetudo.z hāc opi.post multa per eū recitata
tenet Jo.an.in dicto.c.vltimo extra eo.in lectura sua.et ad hoc
facit qd dicam.j.qualiter consuetudo probetur.et p ista opi.fa
88 cit.j.de vsur.l.cū de in rem verso.et†qd ibi no.Sed adhuc que-
ro an per talē consuetudinem diuturnam.x.annorū possit in-
duci vt nulla cōsuetudo inducatur in loco illo nisi spatio.xl.an
norum.Et videtur q non:quia sic consuetudo esset sibijpsi con
traria vt.C.de fur.l.j.Item quod vult ista cōsuetudo seruari in
alijs consuetudinibus seruari debet in seipsa.j.qd quisqz iuris
p totū:cōtrarium tamē tenetur.Et ad predicta cōtraria respō-
detur q non est sibi contraria:quia in gñali sermone seipsam
videtur excipere sicut patet in lege tribunitia que omnes alias
ll.aboleuit non tamen seipsam,vt.s.de orig.iur.l.ij.§.exactis.z
pro hoc.j.de senato.l.j.et.C.de sol.l.inquisitio.Secūda ratio nō
ob.quia nō ex vi eius qd impugnat sed ex consensu populi va-
lidatur.hec tamen cōsuetudo solum ad futuras cōsuetudines
impediēdas extenditur nō ad preteritas cōsummatas vel etiā
tantum ceptas sicut nec lex scripta,vt.C.de legi.l.leges.z ita te-
net Jo.an.d.c.vlti.extra eo.in lectura.Ex predictis potest col-
ligi multiplex diffinitio seu descriptio cōsuetudinis scdz diuer
soruz opi.Isidorus enim sic describit:Cōsuetudo est ius quod
89 dam moribus institutum†qd pro lege suscipitur cū deficit lex.
in decretis.j.di.cōsuetudo.Et hanc descriptionem sequit Gof.
in summa.e.in prin.Sed cōtra istam descriptionem videt qd vl
tima verba non debuerint apponi:q2 cōsuetudo non solum in
troducitur cuz lex deficit:sed quādoqz etiā cōtra legē quādoqz
preter legē qñqz scdm legem.Ad hoc dic qd cū cōsuetudo est cō
tra legem bene deficit lex:q2 cōsuetudo tollit legē et eam vincit
90 vt hac.l.si enim legē non vinceret†vt quia cōsuetudo esset tur
pis et cōtra bonos mores:tūc nō valeret cōsuetudo,sz lex firma
maneret.in aut.vt nulli iudi.§.j.Idem si cōsuetudo est preter
legem.nam et tunc deficit lex.Si aūt est secundū legē tūc nō est
proprie consuetudo sed obseruantia legis.vt.j.l.si de interpreta
tione.z.s.eo.l.minime.ar.in simili.j.de noua.l.si stipulatus fue
ro.z.l.cū enim.magnam tamē authoritatē talis cōsuetudo legi
prestat.vt.C.de col.dotis.l.vnica.li.x.cum ibi not.Joan.mona
chus.Cardi.extra.eo.super rubrica lib.vj.z Inno.ibidē,z Azo
in summa.e.sic describūt:Cōsuetudo est ius non scriptuz mori
bus populi cōstitutum.quā descriptionez colligūt ex hac.l.ver.
inueterata.z insti.de iur.natura.§.ex nō scripto.Hosti.autē sic
describit:Consuetudo est vsus rōnabilis competēti tempore fir
matus nullo actu cōtrario interruptus frequēti actu seu cōtra
dictorio vel cuius nō extat memoria introduct9 vsuqz cōmuni
vtētium cōprobatus.z singula verba huius descriptionis pse
quit extra.e.c.pe.z in summa eiusdē ti.§.j.ij.iij.z.iiij.Jaco.de ra.
sic:Cōsuetudo est ius moribus vel vsibus populi totius vl ma
ioris partis recte initiatis z cōtinuatis ɔstitutū habēs legis au
thoritatē.z signāter ipse Ja.noluit ponere in sua descriptiōe ius
nō scriptū sicut alij posuerūt dicēs qd sicut scriptura nō ē de eē
vel substātia legis vt patet in ipsius diffinitione.s.e.l.j.sic z nō
scriptū nō est de esse vel substantia cōsuetudinis,sed pro tāto di
citur lex ius scriptū,z consuetudo non scriptum:q2 vt plurimū
ita contingit vt.C.eo.l.nam ad ea.Differunt ergo solum per ta
citum z expressum vt hac.l.patet.z ideo ipse exponit constat ius
nostrū ex scripto aut nō scripto.i.tacito z expresso.insti.de iure
natura.§.constat.De hoc an scriptum sit de esse legis z non scri
ptū de esse consuetudinis statim plenius dicam ver.restat vide-
re.Tullius sic describit:Consuetudo est ius quod a natura leui
ter tractum vsus magis efficitur.Jaco.butri.parum discrepās
ab Azo.z sequacibus dicit consuetudo est ius nō scriptum diu
turnis moribus vtētium comprobatum quod adeo est magne
authoritatis vt non fuerit necesse scripto cōprehendi.hec descri
ptio sumitur ex.§.ex non scripto.insti.de iur.natu.z.j.eo.l.imo.
Dicitur aūt ius ad differentiam consuetudinis que est factū ex
quo ius non resultat de qua loquitur.C.de epi.au.l.iij.cū si.non
scriptum ad differentiam iuris scripti vt dicto.§.constat.insti.
de iure naturali.diuturnis moribus hoc probat hac.l.z.j.l.pro
91 xi.z dicto.§.ex non scripto.z dicit vtentiū in plurali.†q2 singu-
laris consuetudo ad alios nō porrigitur.vt.C.e.l.ij.ij.rñ.z.j.cō
munia pre.l.venditor.§.si constat.sequentia verba quod adeo

est magne authoritatis ⁊c.nõ sunt ꝓprie de diffinitiõe,sed ad be
ne esse.⁊ ꝓbantur.ĩ.e.l.imo.⁊ dicitur cõsuetudo,quasi cõmunis
assuetudo:sicut lex cõmune preceptum.s̃.e.l.j.de hoc latius.ĩ.in
questiõe vnde dicat̃ cõsuetudo.dominus Oldra.sic:Cõsuetudo
est ius non scriptum eius qui legem cõdere põt idoneis actibus
tempore debito cum tenacitate seruatis inductũ.que singula sa
tis patent per supradicta.Et ideo dicitur cũ tenacitate inductũ
quia temporalis permutatio ius non mutat,vt.ĩ.de reg.iur.l.ne
mo.§.temporalis.vt autem predicte descriptiones clarius pate
ant ponderemus ⁊ exponamus verba earum que non sunt.s̃.ex
posita.ius dicitur ad differentiam consuetudinis que est meruz
factum,vt.s̃.dixi.nec ob.quod licet ignorare consuetudinẽ,⁊ ius
non.extra de consti.c.j.⁊.ñ.li.vj.⁊.ĩ.de decretis ab ordine faci.l.
j.fateor enim qd licet consuetudo sit ius:non tamen est illud ius
quod est corpore iuris clausum ⁊ ꝓ tanto licituz est ignorare vt
predixi.¶ Ibi non scriptum.vtrum hoc sit de esse consuetudi-
nis.s̃.tetigi ⁊ statim plenius tangã.¶ Moribus ⁊ vsibus. hoc
expositum est.s̃.populi.hoc ideo quia sicut lex scripta a populo
ortum habuerit,vt.s̃.e.l.j.sic ⁊ consuetudo vt hac.l.in fi.⁊ ꝑ hoc
quod dicit populi excludit consuetudinem priuatorũ vel patrisf
fa.que ius non inducit licet qñqz attendatur vt.s̃. dixi. ¶ Vel
maioris partis.ideo dr quia in talibus maior pars statuere po
test:vt.ĩ.ad munici.l.qd maior.⁊ de regu. iur.l. aliud.§.refertur.
¶ Recte initiatis.ideo dicitur quia si per errorem esset initiatũ
non induceretur ꝯsuetudo,vt.ĩ.e.quod non ratiõe.¶ Cõtinua
tis.ideo dic quia si populus ante lõgum tempus dissentiret nõ
induceret̃ consuetudo vt hac.l.ver.inueterata.⁊ dicta.l.j.C.eo.⁊
plene dixi.s̃.ver.Item quero si quandoqz sit ꝓnunciatũ pro cõ-
92 suetudine.¶ Habẽs authoritatẽ legis,ideo dicitur quia†con-
suetudo vim obtinet legis.xj.dist.c.in is.de arbitris.c. dilecti.et
hac.l.⁊ se.⁊.C.eo.l.fin.hec pro maiori parte notantur per Joan.
an.dicto.c.vlti.extra.e.Et sic diffinit:Consuetudo est ius quod-
dam illius moribus institutum qui authoritate publica ius cõ
93 dere potest.restat videre quod dixi.s̃.†vtrum scriptuz sit de sub
stantia legis,⁊ non scriptum de substãtia cõsuetudinis.de hoc
notaui.C.de legibus super rubrica ⁊ que sit long.consuetudo su
per rubrica.Quidaz dicunt quod ꝯsuetudo potest esse scripta:
quia lex dicit non esse necesse eam scribi.ĩ.eo.l.imo.ergo presup-
ponit ⁊ concedit quod scribi possit.Gul.tenet quod de esse con
suetudinis est quod non sit scripta:vt institu.de iure naturali.§.
ex non scripto non obst.lex imo.quia hoc vult dicere quod nõ ẽ
necesse quod in introductione sit scripta non autem per hoc in-
nuit quod scribi possit:cum lex contrarium dicat dicto.§. ex nõ
scripto.Jacob.de rauẽ.tenet contrarium,vt dixi.s̃.in descriptio
ne verb.Jacob.de rauẽ.vel dic quod consuetudo potest conside
rari quantũ ad sui introductionem:⁊ tunc est impossibile quod
sit scripta:quia tacita consensu populi inducit̃ vt hac.l.si autez
esset scripta nõ esset tacitus cõsensus sed expressus.⁊ sic esset lex
vel statutum ⁊ nõ cõsuetudo,vt.s̃.de iusti.⁊ iur.l.omnes populi.
alio modo potest considerari quãtum ad sui cõseruationẽ:⁊ tũc
potest esse scripta nõ tamen dicit̃ per hoc esse in scriptis:qr talis
scriptura fit solũ ad memoriã.vt.ĩ.de pigno.l.cõtrahitur.⁊.C.de
fi.instru.l.contractus.De esse aũt legis est vt scribat̃,vt.d.§.cõ-
stat. insti.de iur.natu.C.de legi.l.humanum.⁊ no.hic in glo.sup
ver.suffragio.⁊ qr leges ligant demum a tẽpore notitie.in aut.vt
facte noue consti.scire aũt esset impossibile nisi scripte essent. Et
94 de hoc †an cõstitutio vel lex non scripta arctet subditos plenissi
me not.Jo.an.in nouella de regu.iur.c.nemo potest ad impossi
bile.qd totum posui.ĩ.de regu.iur.l.impossibiliũ.Ibi de hoc re-
curras.Si tamen princeps vellet ꝙ non scribatur,hoc posset,vt
ĩ.ti.j.l.j.ibi vel de plane ⁊c.⁊ tũc proprie diceretur constitutio.et
forte etiam ibi fuit facta scriptura.vel ibi non est proprie lex sed
rescriptum speciale certaruz personarũ.⁊ d hoc dicetur.ĩ.proxi.
ques.¶ Ex predictis insurgit questio in quo differant ius scri-
ptũ ⁊ consuetudo.item statutum ⁊ cõsuetudo ab vsu ⁊ stilo.Cir
95 ca primuz consideranda est quadruplex causa.†materialis,for
malis,efficiens,⁊ finalis. ⁊ in is conueniunt consuetudo et ius
scriptum.nam consuetudo.l.imitatur.vt.d.§.ex nõ scripto.⁊.C.
eo.l.fi.nam sicut lex debet esse iusta,honesta ⁊ possibilis quo ad
materiam,vt.iiij.di.c.erit autem lex.sic ⁊ consuetudo.Item cer-
ta ⁊ clara quo ad formam extra de cõsti.c.fi.⁊ in aut.de testa.im
96 perfect.§.nos igitur.†nam incerta obscura ⁊ impossibilis non
valet secundũ Hosti.qui hoc not.extra eo.c.fi.in fi.Conueniunt
etiam ex parte cause efficientis.Ille enim põt cõsuetudinem in-
ducere qui potest legem facere.⁊ econtra:qui nõ potest vnuz nec
alterum.⁊ sic ꝯueniunt in causa efficiẽti affirmatiue ⁊ negatiue.
97 Ex quo patet†,qd laici circa clericos non possunt cõsuetudinez
inducere nec econuerso in is que nõ spectant specialiter ad iudi
cium ecclesie.xj.di.ecclesiasticarũ.⁊.c.catholica.Itez cõueniunt
in casu finali.Sicut enim lex fit ad bonũ publicũ vt.d.c.erit aũt
lex.⁊.c.facte sunt autẽ leges.sic ⁊ consuetudo.Multos etiam ca
sus in quibus cõparatur consuetudo legi specifice not.Archi.
xj.di.c.in his.in prin.In quo aũt differant ius scriptũ ⁊ consue
tudo,dicũt quidã qd differunt per scriptum ⁊ non scriptum,vt
d.§.ex nõ scripto.⁊.ĩ.eo.l.imo.de quo dixi.s̃.Ni.de matarel. di-
cit qd consuetudo potest reduci in script.ad memoriã vt.s̃. dixi.
⁊ ita dicit factum fuisse in cõsuetudinibus feudorũ.⁊ idem dicit
Cy.se vidisse in consuetudinibus vrbis rome.sed si populus or
dinet quod consuetudo reducatur in scriptis:ex tunc videtur esse
statutum ⁊ nõ consuetudo.sed dic qd licet sit in scriptis redacta
nihilominus manet cõsuetudo,cum prius esset inducta ⁊ firma
ta tacito cõsensu,vt.ĩ.de act.⁊ ob.l.quoties.vñ videt̃ qd agẽs ex
ea habeat electionẽ vtrũ velit agere ex ea tãꝙ ex cõsuetudine vel
tãꝙ ex lege expssa ꝑ dictã.l.quoties.lz illa loquat̃ vbi vtrũqz est
ordinariũ ⁊ sil cõcurrẽs.Et iõ dicit Cy.merito succubuisse quẽ
dam aduocatũ remeñ.qui proponere debuerat cõditionẽ ex sta
tuto quod prius fuerat licet esset cõsuetudine firmatuz.De hoc
tamen.ĩ.latius dicam cum aget̃ qualiter consuetudo proponat̃
in iudicio.Alij sicut Jac.de ra.dicunt consuetudinem ⁊ ius nõ
differre per scriptum ⁊ nõ scriptum:sed per tacitum ⁊ expressum
98 vt dixi.s̃.in sua diffinitione cõsuetudinis.†In quo aũt conueni
ant ⁊ differant statutũ ⁊ consuetudo videtur idem dicẽdũ qd di
ctum est de lege ⁊ cõsuetudine:cum statutum sit lex municipalis
vt.l.omnes populi.de iusti.⁊ iur.Quidam tamen dicunt qd sta
tutum ⁊ consuetudo differũt per successiuũ ⁊ nõ successiuum.nã
statutum conficitur vno actu:cõsuetudo per multos successiuos
actus ⁊ cõsensus ⁊ per longũ tempus.Sed hoc nõ videtur bene
dictũ:qr etiã vno actu ex quo colligeretur tacitus consensus po
puli volẽtis cõsuetudinem inducere vel etiã expressus inducere
tur cõsuetudo ⁊ nõ statutum.modꝰ enim cõdendi statuta est vt
fiat propositio consultatio ⁊ diffinitio vel saltem quod cõsensus
populi expressus aperte volentis statutuz condere non aũt con
suetudinem inducere.⁊ statuta cõiter in scriptis rediguntur,cõ
99 suetudo non.¶ In quo autez differant consuetudo ⁊ stilus†di
cendum qd de stilo non reperitur clare expressum in iure ciuili
nisi.C.de sacrosan.ec.l.j.ibi liber sit stilus.sed ibi loquitur de sti
lo iuris cõis.Canoniste expressius habent de isto stilo extra de
confirmatione vtili vel inutili.l.penul.de falsis.c.ꝙ graui.videt̃
ergo quod stilus non differat a cõsuetudine per prealle.c.ꝙ gra
ui.qr quod primo vocauit consuetudinem postea vocat stilum
sedis apostolice seu romane ecclesie.Petr.dicebat quod stilus
est ius non scriptum vsibus introductum ab vno stillatum. ⁊ ĩ
hoc differt a ꝯsuetudine que est vsus populi:sed stilus est vnius
iudicis vel pretoris ⁊ sic secundum eũ stilus est quãdo per vsum
instillatũ a iudice terminata est lex puta quod in causis.xx.sol.
non offeratur libellus.iste enim stilus declarat authẽti.nisi bre
uiores.C.de sententijs quo ad forum illius iudicis non quo ad
alios.Ego autem puto quod stilus sit cõsuetudo vel vsus ĩ scri
bendo vel dictando tãtum sicut dicimus stilus curie romane sic
se habet circa rescripta vt probant predicte decretales.⁊ dicitur
forte a stilo quo scribitur in tabulis.In quibus differant cõsue
100 tudo ⁊ prescriptio.ĩ.dicetur ver.in quibus aũt differat.†Qua-
lis aũt debeat esse cõsuetudo,dic ꝙ debet esse nõ erronea.vt.ĩ.e.
quod non ratione.⁊ dixi plene.s̃.ver.item quero an per consen-
sum erroneum.Item scdm domi.Ry.debet esset communis ad
omnes non in personis specialibus:sicut ⁊ lex scripta vt.s̃.eo.l.
iura.cum ipsa consuetudo.l.imitetur vt hac.l.⁊.C.e.l.iij.⁊ debet
esse super eo quod omnes cõmuniter tenentur seruare,licet quã
doqz sit ad cõmodum vel incõmodũ vnius tantum vt est cõsue
tudo quod antiquior talis parẽtele portet vexillum ciuitatis vl
regis vel computetur in numero decurionum vel habeat primã
vocem in electionibus ⁊ similia:nam sicut de talibus constituũ
tur iura scripta ⁊ singularia.vt.ĩ.ti.j.l.j.§.plane.ita ⁊ cõsuetudo
dũmodo inducatur eo modo quo debet ⁊ sic roborata tempore
debito vt dictum est ⁊ sit rationabilis.talis enim consuetudo di
citur cõmunis:quia pro communi vtilitate inducta ⁊ ad eiꝰ ob
seruantiam omnes de populo tenentur sicut ad obseruantiã le
101 gis cõmunis.†Itẽ debet esse rationabilis sicut ⁊ lex scripta.iiij.
di.erit autem lex.⁊ alias conditiones habere que ibi de lege di-
cuntur.⁊ an sit rationabilis iudicis arbitrio cõmuniter no.per
Archid.de consti.c.j.lib.vj.⁊ dicto.c.erit autem lex.⁊ non obui-
ans iuri diuino vel naturali vel positiuo sine iusta ratiõe vl cau
sa.nam cum ratione iusta ⁊ naturali bene potest.vt si est consue
tudo quod banniti pro maleficio impune occidãtur cõtra illud
diuinum nõ occides.vel quod bona occidẽtis applicent̃ heredi
occisi contra illud quo iure gentiũ dominia sunt distincta,vt.s̃.
de iustitia ⁊ iur.l.ex hoc iure.vel qd liceat illis de ciuitate cedere
lapides certo pretio inuito domino,cõtra illud.C.de serui.l.per
agrum.nam tales cõsuetudines iuuant̃ ratiõe que est vt homi
nes metu pene abstineant a delictis,vt colligit̃ in simili.C.quã
do licet

do liceat vnicuiqz sine iudi.vin.l.j.z.ij.z de ra.vir.l.vnica.§.fin
autem ingenuam. Item illa ratione quod propter vtilitatem
cõez sine magno damno aliquid dño preiudicatur,vt.j.cõia p̃
diorum.l.venditor.§.si constat.z.C.in quibus causis serui ꝓ p̃
102 mio acci.liber.l.ij.†Si aũt esset consuetudo sine naturali rõne
cõtra ius diuinum,vt puta quod cuilibet sine pena liceret di
soluere matrimonium contra illud diuinum quos deus coniun
xit hõ non separet.vel quod parentes sint in potestate filiorũ cõ
tra naturalitatẽ que est.§.de iusti.z iur.l.j.z.C.de patria potesta
te.vel quod liceat alicui prohibere eũtes p viã publicã cõtra il
lud.j.de iniur.l.iniuriarum.§.si.nõ valet:q2 talis cõsuetudo ra
tione caret.z dici potest potius corruptela extra eo.c.vlti.vbi de
hoc satis no.per Host.Jo.an.abbatẽ z alios,z plene dixi.C.de
preci.imperato.offe.l.quoties.z statim subijciam. Talis itaqz
mala consuetudo nulla temporis longinquitate firmatur vt in
auẽ.vt nulli iudi.§.j.xxxij.q.vij.c.flagitia.z optime.viij.di.q̃ iu
re in fi.z ibi in gl.cum pluribus ca.seq.z.ix.dist.in prin.z.v.dist.
c.j.z sic posset intelligi.j.e.l.quod non ratiõe vt exponatur.i.cõ
tra diuinam vel naturalem rationem vel etiam positiuã z quod
ibi subijcit sed errore,xponas.i.deuiatiõe.t sic ponitur error.
C.de here.nam qui non tenet viam debitam errare dicitur.Ho.
103 tamen in.d.c.vlt.videtur sentire†quod statutũ seu consuetudo
quod quis condemnetur pro homicidio in pecunia nõ valeat et
ita etiam tenet in summa.e.ti.§.quanto in fi.z allegat extra eo.c.
pe.j.de pac.l.si vnus.§.pena.in authen.de mand.princi.§.opor
tet.z de hoc etiam nota.per eum de offi.ordi.c.dilectus.z de de
lictis puero.c.ij.Itẽ debet esse a iure non reprobata.vt.C.de sa
sanc.ec.auẽ.cassa.cum simi.Item non onerosa ecclesijs extra eo.
c.j.Item debet esse non erronea z sic intelligit gl.d.l.quod nõ ra
tione.de hoc plene dixi.§.versicu.item quero an per consensum
erroneum.In dubio autem propter diuturnitatem temporis p̃
sumerem scientiam.vt.C.de petitio.heredi.l.si filius.z.j.de vsur.
l.cum de in rem verso.Si autem est error populi z principis ius
faciat:q2 habent potestatem iuris constituendi.et pro hoc.j.de
supel.leg.l.iij.in fi.z maxime ꝓpter longam obseruantiam que
104 presumptionem scientie inducit vt predixi.†Unde dicatur con
suetudo z vnde ortum habuerit dic ꝙ dr quasi cõis assuetudo vt
dixi.§.in diffinitione Jac.bu.vel sm Isidorũ dicitur consuetu
do eo qꝺ est in cõi vsu.j.di.c.consuetudo.in fi.vel sm Jo.an.d.c.
vlt.extra eo.dicitur a consuo cõsuis.q2 cõsuti mores sunt illi ex
quibus resultat.z vtroqz modo congruit ethimologie vocabu
li quã sequi debes.vt.j.si certũ pe.l.ij.§.appellata.extra de preb.
c.cũ sm.z in auẽ.de desen.ciui.in prin.col.iij.Ortũ autẽ habuit
post ius naturale.ex quo ceperunt homines simul viuere.quod
ex eo tempore factum creditur,ex quo Cayn ciuitatez edificauit:
Gene.iiij.c.qꝺ prosequere.vt.vj.dist.c.fi.Et ista talis cõsuetudo
continet in se quatuor.Signitur in ratione.z hec est duplex.scz
naturalis z exquisita.naturalis que ex sola naturalitate proce
dit.vt est quod filius succedat patri.vt.j.de boñ.dam.l.cum ra
tio.z in his sufficit plures factum esse sine cursu temporis.j.de
inoffi.test.l.si is qui.z ad syl.l.j.§.eod.autem.Alia est exquisita
que ex ingenio hominis est inducta.z in ista requiritur frequen
quentia actuum debiti temporis vt hac.l.z.j.eo.diuturna.z.C.
e.l.j.nascitur vt in bini actus iteratione.perficitur in multipli
catione z frequentia actuum.roboratur in longi tpis p̃scriptio
105 ne.Oldra.¶†In quibus autem differat consuetudo et prescri
ptio satis bene colligitur extra eo.c.vlti.in vltima gl.z per Hos.
ibidẽ.z in summa.e.§.fi.ver.extra summam.Do.Dy.dicit quod
sic se habet prescriptio ad consuetudinem:sicut disponens ad
dispositum.actus enim repetitus quez consuetudinem vocamꝰ
est dispositum continuatio temporis lege diffiniti quam prescri
ptionem dicimꝰ est disponens.Compost.aliam differentiam as
signat extra eo.c.vlti.in fi.z idem dicit de prescrip.§.j.versiculo.
sed que est differentia.Pet.z Abbas dicunt quod differunt si
cut confirmans z confirmatum.confirmat enim prescriptio cõ
suetudinem.domi.Oldr.dicebat quod consuetudo est inductio
noui iuris quod non erat:prescriptio vero est acqsitio iuris qꝺ
erat per alium.Alij dicunt quod differunt:q2 consuetudo indu
cta fuit ante ius scriptum:sed prescriptio p ius scriptũ z allegãt
de prescrip.c.sanctorum.z.c.vigilanti.Itẽ inducens consuetu
dinem potest ab ea recedere.sed is contra quem est prescriptuz
cogitur prescriptioni stare.Item consuetudo hꝫ effectũ condẽ
di interpretandi,z abbrogandi,vt dicam.j.de effectu consuetu
dinis z etiam alios effectus prescriptio vnum tantum.s.derogã
di prescribendo negligentibus.Item secundum eos in prescri
106 ptione requiritur†titulus z bona fides:in consuetudine nõ.hec
recitanẽ per Joan.and.dicto.c.vlt.Quidam tamẽ tenent quod
in consuetudine sit opus titulo.vt dixi.§.eodem ver.dominus
Oldr.dicebat quod consuetudo.Et licet canoniste dicto.c.vlti.
extra eo.teneant quod consuetudo debet esse rationabilis z pre
scripta volentes dicere quod vbicunqz est tractꝰ tẽporis sit pre
scriptio.Pet.tamẽ dicit quod consuetudo non prescribiẽ quo
niam oportet qꝺ illud qꝺ prescribitur sit ius dispositum nõ dis
ponens.vnde si rem longo tempore per viam publicã cũ ibi nõ
sit ius dispositum non prescriberem.vt.j.de via publica.l.viaz.
Et quod dicitur qꝺ in consuetudine diuturnitas tpis requiriẽ
z ideo prescribitur falsum est:quoniam nihil est ibi qꝺ possit p̃
scribi:q2 non est ius formatum:z ideo prescribi non potest:z ap
pello ius formatum.i.ius dispositum,vt dñiũ rei,ius pignoris,
z similia que prescribuntur.vt.C.de prescrip.lon.tem.z de p̃scri.
xxx.anno.per totum.nesciunt ergo quid dicãt canoniste z sui se
quaces secundum eum.Quid dicemus:aduertatis in quibusdã
partibꝰ sunt nobiles priuilegiati qꝺ possint subditis collectas
imponere cũ efficiuntur milites vel maritant filias.In altero p̃
dictorum casuum nobilis volebat subditis collectaz imponere.
dicũt subditi ꝙ non potest:q2 nunꝙ fuit eis imposita per deces
sores dicit dominus non curo quia consuetudo est qꝺ nobiles
collectant subditos replicant subditi.quod isto iure nunꝙ vsus
est:z ideo vti non potest licet alij vtantur:quare quid iuris:dico
quod aut istud ius quod habent nobiles est eis quesitum p cõ
suetudinem:z tunc potest subditos collectare.aut per p̃scriptio
nẽ:z non potest.ratio est:quia consuetudo ligat tam consentiẽ
tes ꝙ non consentientes.vnde dũ maior pars populi consentit
nõ requiritur consensus aliorum.z ideo dixi.§.in diffinitione vl
maioris partis.sufficit ergo maiorem partem cõsentire.vt etiaz
alij non consentientes ligentur.Aut prescriptio est solũ ex con
sensu prescribentis z contra quem prescribitur.z iõ alijs nõ no
cet.vt.j.de vsusca.l.naturaliter.Sed queret aliquis qũo scietur
an tale ius sit quesitum p consuetudinem vel p̃scriptionẽ.dic ꝙ
cõsuetudo est ius disponens:prescriptio est per quã acquiritur
ius dispositum.vt dominiũ z similia:sed nec istud declarat qꝺ
queritur.Et ideo pe.dicit:aut illi nobiles acquisiuerũt ius colle
ctandi contra oẽs:z tunc per consuetudinẽ.istud apparet si in
107 spicias† vnde cõsuetudo z prescriptio causentur.nã p̃scriptio
ex negligentia non petentis vel resistentis z animo singuli acq
rentis.z si consensus vnius vel plurium interueniat nõ p̃iudi
cat alijs vt dictum est.Sed consuetudo causaẽ ex consensu po
puli vel maioris partis,z ligat etiã ignorantes nõ tanꝙ singu
lares,sed tanꝙ de vniuersitate:q2 consuetudo concernit omnes.
z ideo consuetudine introducta qꝺ primogenitus succedat in
totum omnes primogeniti succedent.z hoc bene innuit gl.ma
gna circa medium.C.e.l.ij.sed si introduceretẽ quod talis primo
genitus puta filius titij vel in tali vico in totũ succederet lꝫ ma
ior pars in hoc consenserit:non p̃iudicat alijs,nec eos ligat:sed
contra eos bene posset prescribi.vñ dicendũ est in qõne prefati
nobilis quod si ipse collectã subditis imponẽdo allegat ius vni
versale z hoc sit verũ virtute illius potest eos collectare.sꝫ si alle
get ius singulare puta qꝺ ille z ille sit collectatus lꝫ in alijs cõ
senserit maior pars non est consuetudo quo ad alios.nec p̃iudi
cat eis,sed est prescriptio cõtra certas personas:z ideo ad alios
non extenditur sm Pe.z Cy.¶In quibus differant consuetu
108 do z pactum,†dic quod aut sunt cõtra legẽ z expresse a lege re
probata z tunc differunt:q2 consuetudo potest tollere talẽ legez
derogatoriam faciendo de ea mentionẽ.vt.j.de leg.iij.l.si quis in
prin.testamenti.z de excu.tu.l.idẽ vlp.pactũ vero non valet.vt.j.
de pac.l.iurisgentiuz.§.pretor ait.Si aũt disponit ꝯ legẽ non tñ
eidem derogantem:tunc consuetudo tollit legẽ vt hac.l.In pa
cto vero distingue.aut continet fauorẽ z valet:aut odiũ z nõ va
let.Si preter legez,valet consuetudo z pactũ.ꝓ hoc.j.de pactis.
109 l.pacisci.¶Itẽ quero an aliqua certa pars†populi possit indu
cere consuetudinem in sua parte.Et vr̃ quod nõ q2 cõsensus ta
citus totius populi est necessarius vt hic,z q2 vnũ corpus est qꝺ
diuidi non potest ar.j.de serui.l.p parte de ver.ob.l.stipulatiões
non diuiduntur:nam diuisio in populo prohibita est.C.de sedi
tiosis.l.j.z.ij.Sed dic contra quod si illi de vno burgo ciuitatis
velint inducere consuetudinem inter se.qꝺ hoc possunt cum idez
iuris sit de toto z parte vt.j.de rei ven.l.que de tota.Item q2 illa
pars per se consyderata videtur quidam populus p se.§.de ori.
iur.l.ij.§.deinde cum esset.z pro hoc de iusti.z iur.l.pe.in princip.
z de mu.z ho.l.vt gradatim.§.z si lege.z q2 certe parti ciuitatis
legari potest de leg.j.l.si quis filio.§.si parti.z quod dixi.j.versi.
sed an consuetudo ciuitatis.Item seruitus potest constitui i cer
ta parte fundi.j.de seruitu.l.pro parte.Itez pro hoc facit quod
dicitur quod proconsul debet ex consuetudine intrare per certaz
portam ciuitatis.vt.j.de offi.proconsul.lege obseruare.§.finali.
110 Restat videre†quomodo consuetudo in iudicium deducaẽ.Et
primo videndũ est an actio oriatur ex consuetudine,z que:puta
consuetudo est quod quilibet de quodam nemore possit accipe
re asinum ponderatum pro.xij.denar.vel quod possit piscari in
aliquo loco:aliq prohibẽt:quod remedium datur contra prohi

bentes. Quidam magni dixerunt quod detur conditio ex.l.vt.j.
de condi.ex lege.l.j.quasi ex consuetudine inducat̃ noua obliga
tio:⁊ dicit̃ noua oĩs q̄ est post legẽ.xij.ta.vt ibi no.⁊ similiter da-
ri dicunt ex statuto. Alij dicunt agendũ in factũ actionẽ.nã edi-
cta pretorũ sunt iura,vt.§.de iustitia ⁊ iure.l.ius autez ciuile.§.
ius.de orig.iur.l.ij.§.eodẽ tẽpore.sed ex edicto pretoris agitur
actione in factum nõ aũt cõdi.ex lege;vt insti.de interdi.§.fi.⁊.j.
nau.cau.sta.l.iiij.§.j. Alij dicunt nullã istarũ agi:nam conditio
ne ex lege non:qꝛ conditio ex lege oritur ex lege noua:sed lz con-
suetudo sit similis legi: nõ tñ est lex:qꝛ nihil est idẽ cui simile est
j.depo.l.qꝺ nerua:⁊ qꝛ lex est scripta,⁊ consuetudo non scripta.
⁊ de hoc dixi.§.in quibus differant ius scriptũ ⁊ cõsuetudo. Itẽ
nec act.in factum:qꝛ edita pretorum ⁊ consuetudo sunt diuersa:
quia actio que denominaretur a consuetudine inconueniens es-
set denominari ab edicto pretoris. Item si esset equum qꝺ ali-
qua istarum daretur:⁊ conuenientius esset quod daret̃ cõditio
ex.l.qꝛ magis conueniunt consuetudo ⁊ lex quã cõsuetudo ⁊ edi
cta pretorum. Gul.dicit:aut cõsuetudo cadit in nomen vel spe-
ciem alicuius contractus:⁊ tunc agitur actione ex eo contractu
recipiente formam a consuetudine vt semper de ꝯsuetudine fiat
mentio.vt si sit consuetudo vt predixi qꝺ de nemore possint acci
pi ligna certo pretio ⁊ aliquis me prohibeat.narrabo talẽ eẽ cõ
suetudinem ⁊ offeram pretium,vt.j.commu.predi.l.venditor.§.
si constat. Si autem non cadat in formã alicuius contractꝰ:vt
puta consuetudo est ꝙ si aliquis intrat vineam alicuiꝰ qꝺ sol-
uat.x.tũc agitur conditione ex consuetudine.⁊ pro hoc facit qꝺ
dicitur in iuramento:qꝛ si cadat in formã contractꝰ ex illo agit̃
si non agitur actione in factum que oritur ex ipso iuramento,
vt.C.de iureiur.l.actori.cũ cõcor. Jo.an.in.d.c.vlt.dicit qꝺ con-
suetudo ꝓponi põt in modũ actionis ꝑsonalis ⁊ realis ⁊ etiam
ꝑ officiũ iudicis ⁊ in modũ exceptionis. Exẽplũ de ꝑsonali:de
iure nullus cogitur rẽ suã vendere:hz locũ cõsuetudo qꝺ vici-
no habenti a tribus partibus cogat̃ quis vẽdere.vl hz cõsuetu
do qꝺ hñs lapidicinas.j.xx.miliaria cogatur lapidicinas ven
dere iusto ꝓtio.si tales nollent vendere cogentur condi.ex cõsue
tudine:qꝛ cum ex consuetudine competat actio,nec sit cautum
quo genere actionis agatur:agetur conditione ex consuetudine
ar.j.de condi.ex lege.l.vnica posset etiam agi ex venditiõe infor-
mata a consuetudine,vt.§.dixi. De reali est exemplũ de primo-
genito cui ex consuetudine debetur tota hereditas.qui aget pe
titione hereditatis que est realis.j.de peti.hered.l.sz ⁊ si lege.eo.
§.antepe.nec datur hic conditio ex consuetudine:qꝛ cũ realis cõ
petat domino,vt.j.de rei ven.l.in rem.⁊ mediante consuetudine
dominium habeat ⁊ sic propter dominium act.in rem aut intẽ-
tabit petitionem hereditatis:qꝛ mediante consuetudine est he-
res insolidum aut rei ven. Et est simile qꝛ lz lex cornel.effectum
prebeat:agitur tamen iure legis.xij.tabularũ.j.de testamentis.l.
lege cornel.per iudicis officium proponitur vbi consuetudo il-
lud induceret vt si de consuetudine detur leso intra trigesimum
annum restitutio:tunc maior.xxv.an.⁊ minor.xxx.lesus peteret
in integ.resti.iudicis officio proposita consue.vt.j.de mino.l.qꝺ
111 si minor.§.si†per exceptionẽ proponitur.pone: habet consuetu
do qꝺ venditor non teneatur de morbis ⁊ vitijs vel non teneat̃
de euictione.si emptor agat,proponetur contra eum consuetu-
do in modum exceptionis. Ad hoc.j.de pactis.l.pacisci. Et facit
extra de cleri.coniu.c.Jo.⁊ hoc placet:licet quidã simpliciter di-
cãt ex cõsuetudine semp agi cõditiõe ex consuetudine per dictã
l.vnicã.j.de condi.ex lege. Canoniste de hoc breuius se expediũt
narrando solam consuetudinẽ ⁊ concludendo ex narratis scꝫ
consuetudinem debere fieri vel contra consuetudinẽ fieri nõ de-
112 bere.de hoc in speculo de consuetudine in princi.† Sed an agẽs
in libello habeat necesse exprimere et proponere consuetudinez
dicẽdo,⁊ hoc peto propter consuetudinem:videtur quod nõ:qꝛ
consuetudo similis est legi.sed qui agit ex iure scripto nõ habz
necesse exprimere proponere legem ex qua agit.C.de edendo.l.
edita.vbi de hoc.ergo ita est in consuetudine.doctores tamẽ te-
nent contrarium:quia leges sunt certe ⁊ scripte.vt.j.de proba.l.
ab ea parte.⁊ de iur.⁊ facti igno.l.ij.consuetudines autem sunt
facti ⁊ incerte.vt extra de constitu.c.j.li.vj.⁊ dic.l.ij.⁊ ꝑ hoc.C.e.
l.j.vbi dicitur quod consuetudo probatur ergo in libello ꝓpo-
nitur. Jaco.de ra.dicebat quod vbi consuetudo esset notoria vt
in Anglia ⁊ Francia quod maior natu succedat in totum non
oportet tunc consue.ꝓponi vel allegari.ar.j.de act.empt.l.j.in fi.
⁊.l.emptor.in princi.⁊ dicetur.j.versi.qualiter ergo probabitur.
Pe.dicit non cogi aliquem consuetudinem in libello ꝓponere:
quia consuetudo non est medium immediatum ad conclusio-
nem,sed ex quo proponitur sufficiens immediatum ad conclu-
sionẽ non est necesse proponi mediatũ puta titulus.si tamẽ im-
mediatum per negationem fiat dubiũ oportebit illud ꝓbare ꝑ
illud mediatum.s.per titulum ⁊ sic in proposito sufficit propone

re ius competens ex consuetudine:⁊ si illud negetur ꝓbare con
suetudinẽ. Jo.an. Sed circa hoc adhuc quero de quadam qõne
113 cuiusdaz aduocati remensis†qui dum esset statutũ in libello ꝓ-
posuit conditionẽ ex consuetudine narrãs esse consuetudinẽ cuz
esset statutum ⁊ obtinuit appellatum fuit ⁊ in appellatione suc-
cubuit.vtrũ iuste succubuerit:⁊ idem posset queri econuerso. Et
videtur quod iuste succubuerit:qꝛ inepte ꝓposuit.vt.j.si messor
falsum mo.dixe.l.j.⁊ qꝛ statutum ⁊ ꝯsuetudo sunt diuersa et iter
se differunt.vt dixi.§.in ver.ex predictis insurgit questio. Et di-
cit Guli.quod dominus suus sepe cogitauit vtrũ posset excu-
sare aduocatum predictum qui proposuit consuetudinez ꝑ sta
tuto. Et videt̃ qꝺ possit:qꝛ si statutum est in ciuitate ⁊ istud sta-
tutum longo tempore seruatum est vl̃ roboratum per consuetu
dinem:⁊ ita videtur duo iura ad idẽ tendentia,vt.C.de veteri iu
re enu.l.j.§.sed si que leges.proponendo ergo consuetudinẽ ro-
borantem statutum videtur excusatus aduocatus. Sed dic qꝺ
excusari non potest:qꝛ ex eo quod primitꝰ inducit obligationẽ
agẽdũ est.s.ex statuto.ad hoc.C.de dona.l.si qs argentũ,vt.j.de
testa.l.lege cornelia.cum ergo ex statuto orta sit obligatio licet
confirmata ex consuetudine agi debuit ex statuto non ex consue
tudine:⁊ ideo iuste succubuit aduocatus.predictus.ad hoc etiã
114 facit:†qꝛ agens ex vna cã expressa ⁊ probans aliam succum-
bit.j.de excep.rei iudi.l.⁊ an eadem.§.actiones.⁊.l.si ex testamẽ-
to.extra de re iudi.c.abbate.li.vj.iudex enĩ hz iudicare secundũ
petita.j.commu.diui.l.vt fundus cum si.absoluet tñ iudex reuz
solum ab inepta petitione,vt.j.si messor fal.mo.dixerit.l.j.⁊ de
pac.do.l.bebius.⁊ extra de iudi.examinata. In contrarium fa-
cit:qꝛ agitur ex confirmante non ex confirmato.j.ad trebel.l.si
quis priore:sed ibi ideo qꝛ primum confirmatum erat sublatuz
per sm vt ibi patet:qꝛ non potest quis decedere cum duobꝰ te-
stamentis.quod secus in statuto ⁊ consuetudine. Sz quid si ali
qua lex esset in ciuitate de qua merito dubitatur an sit lex vel sta
tutum puta qꝛ vno actu populus aliquid seruauit ⁊ seruari dis
posuit.nec hoc est confectum per modum statuti:nec in scriptis
redactum nec etiam apparet quod sit consuetudo:qd faciet tũc
aduocatus: si enim intentat consuetudinem ⁊ reperiat̃ statutuz
succubet ⁊ econtra.si dicat ex consuetudine vel statuto libellus
videtur obscursus ⁊ incertus,vt.j.de iniur.l.pretor.⁊ de iur.si.
l.ita fidei.dici põt qꝺ hoc casu potest intentare vtrunqꝫ sicut dꝛ
quod non refert vtrũ fiat iure galli vel iure velleia,vt.j.de libe.et
posthu.l.gallus.§.si eius.⁊ pro hoc ad velleia.l.ꝙuis.§.si mu-
lier.de acqui.here.l.ꝙ si dubitet.de noxa.l.in delicto.§.si detra-
cta.⁊ de edil.edi.l.bouem.§.aliqñ.j.quorum leg.l.j.§.qui autez.
⁊ de ac.⁊ obli.l.quoties. ¶ Viso quomodo consuetudo ꝓpona
115 tur in iudicio†videamus an probari debeat ⁊ qualiter. Circa ꝑ
mum dico qꝺ omnes concordant qꝺ ꝓbari debeat pro hoc ex-
tra eo.c.cum dilectus.ad si.de offi. Archi.c.si.j.eo.l.cum de con-
suetudine.in aut̃.de vsur.nau.per totum.⁊.C.que sit lon.cõsuet̃.
l.j.nec ob.j.de proba.l.ab ea parte.vbi dicitur ius non ꝓbari:
qꝛ illa loquitur in iure scripto quod probatione nõ indiget.ius
autem nõ scriptum quod ex facto oritur ⁊ cõsistit vt.d.c.j.extra
de constitu.li.vj.probari debet vt dixi.⁊ ad hoc concor.quod
not.C.eo.l.j.in.ij.gl.⁊ per Host.in summa.§.quid debeat proba
re.⁊.§.sequenti.vel dic clarius quod cõsuetudo duplex est:cõsue
tudo vna que est ius non scriptum,⁊ illa probat̃ per modum cu
iusdam conclusionis iuris nati ex obseruantia longi vel longis
simi temporis.⁊ hoc modo ius est ⁊ talis consuetudo inquantũ
est ius vel quod sit ius probari non debet.⁊ ita intelligatur qꝺ
no.per Inno.extra de causa posses.c.cum ecclesia. Alio modo dꝛ
consuetudo quedam facti obseruantia:sicut est in auibus euo-
landi ⁊ reuolandi.vt instit.de re.diui.§.pauonum.⁊ consuetu
do patrissa.in loquendo ⁊ alijs.vt.j.de leg.j.l.si seruus plurium
§.si.de opt.leg.l.ij.in si.de adimen.leg.l.alimenta.§.j.⁊ consuetu
do quam habet proconsul.intrandi per certam partem prouin
cie.j.de offi.ꝓconsul.l.iij.§.penul.⁊ ista non est ius,sed factum:⁊
de ista fiunt positiones articuli ⁊ probationes.non enim fit sim
pliciter ꝓbo vel articulis de consuetudine,sed de his que neces
saria sunt ad consuetudinem inducendam puta de obseruãtia
longi temporis vel tanti cuius non extat memoria scientibus ⁊
patientibus aduersarijs ⁊ sic consuetudo nõ ꝓbatur inquantũ
est ius resultans ex facto: sed magis probatur ipsum factum lõ
go tempore obseruatum iuris dispositioni relinquendũ.de hoc
tetigi.C.de iur.cal.l.ij.in tractatu positionum.ver.super iure an
tem consuetudinario.⁊ in speculo de positionibus.ver.xiij.con-
116 syderandum. Qualiter ergo probabitur.†dic quod ꝑ testes in-
strumenta ⁊ alios modos legitimos probandi vt si probet̃ ali-
quos actus legitimos interuenisse q sufficiant ad cõsuetudinẽ
inducendam ⁊ legitimo tẽpore ita seruatũ.vel si probetur quod
contradictorio iudicio ⁊ causa cognita pronunciatuz est sic esse
consuetum,vt.j.e.l.cum de consuetudine,per hoc enim nõ indu
citur.

citur cõsuetudo:sed probatur inducta sicut ⁊ alias dicitur.ff.de rei vendi.l.ex diuerso.⁊ si seruitus ven.l.sicuti.§.sed si queratur. Et potest dici q̃d hec sñia faciat ius inter oẽs nisi appareat de preuaricatiõe sic ⁊ in alijs publicis iudicijs.vt.ff.de iureiur.l.eũ qui.§.in popularibus.⁊ hoc dicebat Mart.de fano.⁊ sic notat Azo in sum.eo.ti.⁊ gl.C.eo.super rubrica.Item si probetur vel appareat consuetudinem adeo notoriam quod libelli querimoniarum contra consuetudinem propositi sunt reiecti:nam per hoc etiam non inducitur cõsuetudo,sed probatur inducta:⁊ sic intelligatur dictum Azo.in summa ⁊ gl.predicta.C.eodem super rubrica.Idem dicerem quandocunq; constaret iudici consuetudinem esse notoriam:sicut est in Anglia ⁊ in Francia consuetudo quod primogenitus succedit in totum vt dixi.ver.sꝫ an agens in bello.Ibi Jac.de ra.dicebat.Item potest probari per scripturam factam de ipsa consuetudine ad memoriam authoritate publica sicut in ciuitate pergami sunt multe consuetudines scripte.⁊ hoc etiam est in multis alijs ciuitatibus.vt dixi.s. in questione an non scriptũ de esse consuetudinis.vers.restat videre q̃d dixi.s.eodẽ.ergo casu quo consuetudo est iudici notoria
117 seruare eã dꝫ:q2 notoria nõ indigent† probatione vt not.C.q̃ et aduer.q̃s.l.j.⁊ extra de coha.cle.⁊ mulie.c.vsa.⁊.c.fi.⁊ maxime in his q̃ pertinẽt ad ordinationẽ causarũ q̃ quotidie tractanf.⁊ sic ignorari non debent,vt.s.de orig.iur.l.ij.§.seruius.Et põt esse exemplum quod in causis criminalibꝰ procedatur diebus quadragesimalibus ⁊ alijs ferijs,vt.C.de fer.l.xl.vel quod sacramẽtũ aduocatorũ nõ prestetur,vt.C.de iudi.l.rem nõ nouã.Si aũt est ad diffinitionẽ cãe:aut est ad ius inducẽdum de eo de quo nõ est ius scriptum vt in feudis,⁊ valet.aut ad corrigẽdũ q̃d est scriptum vt quod dos non reddatur vxori soluto matrimonio,vel q̃d femina non succedat cum masculo ab intestato his casibus consuetudo dꝫ plene probari.nec sufficit probare cõem obseruãtiã tñ:q2 illa sola non facit ius consuetudinarium vt ex superioribus patet.Si aũt cõsuetudo est inducta ad interpretandũ dubium vel supplendum defectum:tunc puto sufficere probare cõmunem obseruantiam licet non probentur alia necessaria ad cõsuetudinem inducendam:q2 istud non est inducere sed inductũ declarare:⁊ ideo cũ minori solẽnitate admittitur sicut dicit lex
118 in simili.ff.de testamentis.l.heredes palam.§.j.Ry.†Sed examinemus qũo testes recipi debeant ⁊ deponere.communiter tenetur q̃d recipianf sicut ⁊ in alijs causis.s.iurati ⁊ parte psente vel citata.Aliquibꝰ tamen videtur quod hoc casu recipiatur per officium iudicis ad sui informationem:⁊ etiam partibꝰ absentibus vt sicut de iure scripto se informat in libris suis:sic faciat in cõsuetudine que iuri scripto equiparatur,vt hac.l.vñ Pe.volens huic opinioni fauere dicebat q̃d est quoddã ius dispositum quod parti inheret ⁊ cõpetit ⁊ ibi seruatur modꝰ pducẽdi testes a iure traditꝰ.Est et ius disponẽs ⁊ illud:aut est scriptũ:aut nõ scriptũ ⁊ i vtroq; iudex se informet in scripto libros studẽdo in nõ scripto testes recipiẽdo ad sui instructionẽ.⁊ pro hoc extra de rescri.c.ab excõicato ⁊ de appel.c.si a iudice.li.vj.sꝫ eñi in petitiõibꝰ ea q̃ principalr pponũtur ad cõclusionẽ plene probentur.in his tñ q̃ nõ sic principalr pponunf sufficit semiplena probatio.verbi gratia dico domũ tuã debere seruitutem domui mee:satis est etiã si nõ pbem dñiũ dũmodo probem me esse in possessione ipsius domꝰ ⁊ seruitutẽ deberi:q2 iudicato de seruitute non per hoc iudicatur de dñio domus,vt.ff.de exce.l. sed si aũt.⁊ in eo q̃ agit fa.her.qui ex cõsequẽti dicit se dñm partis hereditatis.⁊ tñ sufficit hoc semiplene pbari:vt se possidere,vt.ff.fami.hercis.l.j.Sꝫ ergo maior natu petit hereditatẽ totã ꝑtextu consuetudinis semiplena pbatio in hoc sufficiat.q.q.d sit prima opinio tenetur.q̃d allegans consuetudinẽ eã pbare teneatur.Multa eñi ꝯ psonas ⁊ dicta testiũ partes obijcere possent que iudex inquirendo nõ cognosceret.Et certe recte inuenti.l. illa.ff.fami.her.nõ dicit q̃d in pcessu nõ teneaf plene pbare se heredẽ ⁊ pro qua parte:sed dicit q̃d ex eo q̃d possidet admittif ad iudicium fa.her.⁊ q2 regulariter oĩa iudicia requirunt plenam probationem nisi specialiter reperiatur quod sufficiat semiple-
119 na,vt.ff.ad exhi.l.iij.§.ibidẽ.¶†Quid ergo deponent testes:dicunt quidam probari debere p maiorem partẽ vniuersitatis:q2 de conscientia aliena quis deponere non potest,ff.de acq.here.l. cum falsum.⁊.C.de accusa.l.qui explicandi.sꝫ hoc esset minꝰ durum ⁊ quasi impossibile.Et ideo dic q̃ potest probari per duos testes sicut ⁊ alia negotia.ff.de testi.l.vbi numerus.⁊ deponent quod ita vsitatum est ⁊ fuit in tali loco ⁊ tanto tempore.arg.C. de testamentis.l.non codicillũ.nam ⁊ fama que habet induci p maiorem partem probatur per duos testes,vt.ff.de te.l.iij.§.j.⁊ ibi no.super verbo consentiens fama quod bene facit ad propositũ.Hostien.in sum.eo.§.qualiter ponit quadruplicẽ modum probandi.Azo in summa eo.ponit licet obscure triplicẽ.vnus quod testes deponant semper sic esse sine contradictione serua-

tum.Item quod deponant libellos querimoniarũ esse reiectos. tertius quod deponant sic esse pronunciatuꝫ dicto iudicio.Exẽplũ põt poni:consuetudo est q̃d hñs domos ex vtroq; latere possit facere pontem sup via publica vel porticũ quod non licet de iure cõi.ff.ne quid in loco publi.l.ij.§.tractatum.⁊ de seruitu.l.
120 si.contra† illuꝫ qui faciebat vicinus dedit libellũ ⁊ fuit reiectꝰ: ex hoc colligitur tacitus populi consensus:⁊ perinde est ac si iudicatum foret esse consuetudinem,ex quo in loco publico ⁊ vnde multi transeunt.⁊ ad hoc.ff.de nego.gest.l.si autem.§.si quocunq; modo.secũdo responso.De vltimo dicit Azo:vnꝰ allegabat in iudicio cõsuetudinẽ:alter negabat.iudicatũ fuit eẽ cõsuetũ,vt.ff.e.l.cum de consuetudine.Jac.Bal.hos modos nõ approbat dicens quod res inter alios acta ⁊c.vt.C.res inter alios acta per totum.tales enim actus interuenire possunt sine cõsensu populi vel maioris partis.Marti.aũt de fa.⁊ Ry.tenẽt opi. Azo.⁊ glo.que est.C.eo.super rubrica.q2 hoc non est consuetudinem inducere sed inductam probare,vt predixi.ar.l.ex diuerso cum si.ff.de rei ven.⁊ dicunt quod talis sententia facit ius inter omnes per.d.l.eum qui.§.in populari.de iureiur.Pet.tꝫ opini. Jac.Bal.alij dicunt quod testes debent deponere q̃d sic est consuetudo:sed cum etiã peritissimi discordent in diffinitione cõsuetudinis.vt.s.in diffinitione patet.fatui essent testes sic loquẽtes ⁊ anceps subirẽt periurium contra.l.videamus.ff.de in lit.iurã. Item testes deponere debent factum nõ ius.vnde deponere debent super facto ex quo resultat consuetudo.Credo tñ quod si testes sic deponerent ⁊ in redditione ratiõis dicerent de tot actibus ex quibus colligi posset consensus maioris partis populi q̃d esset sufficiens probatio sicut dictũ est de probatione fame.et sic dr de pbatione filiationis q̃d pbaf q̃s natꝰ esse vicinis sciẽtibus,vt.ff.de his qui sunt sui vel alie.iu.l.filium.Secũdũ Joã.
121 an.†testes debent probare tria.s.vsum populi,vsus frequẽtiã, ⁊ temporis diuturnitatẽ.nã ex his tribus inducitur consuetudo,vt.s.pbatũ est nisi forte ex vnico actu cogilli posset cõsensus populi volentis inducere consuetudinẽ q̃d nõ de facili cõtingit ponamus exemplũ in practica,in ciuitate sunt mille hoĩes habiles ad consuetudinem inducendam testes inducti ad probandum quod maior natu succedat in totum dicent q̃d sic viderunt iudicari inter tales fratres centum presentibus.⁊ idẽ viderũt inter alios fratres trecentis presentibus.⁊ idem inter alios ducẽtis presentibus.⁊ sic probatur consensus maioris partis populi.hoc tamen non fateor,vt.ff.subijciam queret vltra iudex de tẽ
122 po.⁊ testes dicẽt de decennio.⁊ sic erit probata consuetudo† si autem vnus testis deponeret se vidisse aliquibus presentibꝰ.et alius diceret se idẽ vidisse alijs presentibus:tũc singulares essent ⁊ varij in actu ⁊ presentibꝰ:q2 vnꝰ dicit de vno actu ⁊ certis presentibus:alius de alio actu ⁊ alijs presentibꝰ:⁊ sic nõ deponũt de frequentia actuum.Quidam tamẽ in hoc dicunt cõtra p gl. que est.ff.de testi.l.ob carmen.in fi.⁊ de proba.l.si arbiter.pe.dicit eos singulares ⁊ discordantes in facto:⁊ ad gl.predictam rñdet q̃d ibi testes concordabãt in substantia facti sup quo pducebãtur licet in.l.si arbiter.ab alio audiuerit vnus q̃ alter concordabant tamẽ in auditu.s.memoriam extare.⁊ in glo.dicte.l.ob carmen.concordabant in facto.s.q̃d.xxx.diebus iuerãt anno retro. mensis autem in quo diuersificabant nõ est factũ principale:nec forma facti.⁊ de hoc satis per Cy.C.e.l.ij.sed Pe.⁊ Ja.cuius effectus est,vt.s.licet verba sint longiora.Ista tamẽ practica nõ videtur procedere.si enim dicamus quod primus actꝰ fuit centuꝫ presentibus,secundus trecentis,⁊ tertius ducentis:ex hoc nõ sequitur quod maior pars de mille consenserit:q2 in secundis potuerunt esse multi ex primis.⁊ in tertijs multi ex primis:⁊ secũdis.⁊ actus vniuersitatis dꝫ fieri a maiori parte psentiũ.ff.quod cuiusq; vniuersi.l.nulli.⁊.l.plane.de decre.ab or.fa.l.iij.⁊ extra de elec.c.lꝫ in fi.⁊ debent consentire vt corpus non vt singuli vt no. dicta.l.nulli.⁊ extra de constitu.cum omnes.⁊.ff.de reg.iu.l.aliud §.refertur.⁊ sic patet quod in vnoquoq; actu requiritur cõsensus maioris partis ⁊ quod consentiant vt corpus vel populus non vt singuli.hoc tamen vltimum nimis esset durũ quia sic esset necesse eos simul,vt collegium conuenire ⁊ consentire:⁊ sic cõsensus esset expressus non tacitus ⁊ non inducens consuetudinem:sed statutum vnde ad consuetudinem inducendam puto sufficere consensum tacitum maioris partis etiam si singulariter consentiant.⁊ ideo est necessaria iteratio ⁊ diuturnitas temporis.dicam ergo quod si antiquior canonicus optauit in ecclesia patientibus episcopo vel capitulo q̃ super hoc possent statutum facere ⁊ iterũ alius optauit eis patientibus licet talem patientiam non fecerint ad collegium congregati inducta sit consuetudo per lapsum decennij.⁊ sic loquitur extra eo.c.vl.lib.vj.
123 ¶Et q2.s.tetigi de singularitate testium dic q̃d† aliq̃ testes de actu ⁊ tempore concordãt:vt q2 deponunt titium fecisse homicidium ⁊ in eadẽ persona loco ⁊ eodẽ tẽpore:⁊ tunc est plena pro-

batio,vt per totum ti.de testi.⁊ de probatiōe aliqñ de eodē actu
secūdū diuersa tempora,vt in possessione que est de vna:sed per
cōtinuata tpa vt est possessio.vt si vnus dicat eū possedisse vno
tpe ali⁹ alio tunc hꝫ locū.l.ob carmē.§.si testes.⁊ gl.ibi posita,
sed si oporteret ꝓbari de possessione certi tpis vt mensis Janua
rij.vel in prescriptione tunc opus esset probari de certo tempo-
re alias si de diuersis temporibus deponerent non probaret.
Aliquando sunt diuersi ⁊ eorum dicta diuersos producūt ef-
fectus:⁊ tunc etiam nihil probant vt si vnus deponant de vna
obligatio.⁊ quantitate alius de alia,vt.l.iurisiurandi.C.de te-
stib.aliqñ sunt diuersi in diuersitate facti:sꝫ idē concludunt in
effectu quo ad condemnationem,vt si vnus ꝓbet de mutuo ali⁹
de confessione mutui:qꝛ tunc etiam sunt singulares non sequi-
tur condemnatio:qꝛ alia est actio que oritur ex mutuo alia que
ex confessione mutui.Si vero diuersi sunt in facto tamen idem
concludunt quo ad ius ⁊ iuris effectū vt puta agebat̃ de here-
si alicuius non specificando ex qua specie heresis vnus dicit de
vna specie heresis:vt qꝛ non credebat Christum natum de vir-
gine maria.alius dicit quod non credebat Christum passum lꝫ
vnus dicat de vna specie heresis alius de alia tñ qꝛ in effectū cō
cordant sequi debet condemnatio sic est in consuetudine,puta
qꝛ vnus deponit de vna snīa alius de alia alij de alijs actibus ⁊
si probant actuum frequentiam probata erit consuetudo.ideꝫ
patet in iurisditione si vnus dicit quod vidit aliquem iudicem
vti iurisditione suspendendo alius decapitando:alius ciuiliter
pronunciando:certe probata est iurisditio:qꝛ oēs ad eundē effe
ctum tendunt.s.ad probationē iurisditionis.Idem in decimis,
vt si deponentes super decima dicunt quod viderunt solui deci
mam vnus dicit de faba alius de frumento ⁊ sic de alijs:ꝓbata
erit p̄statio decime ⁊ sic potest intelligi.d.l.ob carmē.§.si testes.
⁊ gl.ibi posita.j.de testi.Sed pone quod constat qꝺ maior pars
populi ꝯsenserit maiori natu hereditatē deferri.sꝫ in attestatio
nibus testium reperitur aliquos fratres fecisse contrarium ⁊
equaliter hereditatē iter se diuisisse.an per hoc erit impedita seu
interrupta consuetudo dicūt quidam ꝙ sic inducentes gl.que
est.j.de reg.iur.l.nemo.§.j.que distinguit an cōsuetudo sit p̄scri-
pta vel non.quam gl.approbant Dy.⁊ Canonistę.Cy.⁊ Petr.
ipsam gl.reprobant ⁊ male,vt.j.dicam dicentes qꝺ consuetudo
sicut ⁊ statutū inducitur ex consensu maioris partis populi:nec
differunt nisi per tacitum ⁊ expressum,vt dictum est.s.⁊ ꝓbatur
hac.l.in fi.Sed si ciues de consensu maioris partis faciant sta-
tutum:lꝫ aliqui dissentiant:nihilominus valet.ergo sic erit in
124 consuetudine†ꝙ paucorū contradictio vel obseruantia nō ob
stabit.pro hoc.j.ad municip.l.qꝺ maior.Et ad gl.illā rñdent ꝙ
nescit quid dicat.non enim prescribit̃ cōsuetudo:qꝛ est ius dis-
ponens lꝫ tp̄s requirat̃ ad confirmationē,vt.s.dixi fm Petr.in
qōne in quibus differat consuetudo ⁊ prescriptio.Alij moder-
niores distingunt.aut illud in quo maior pars populi cōsentit
est preter legem,vt in vsibus feudorum.⁊ tūc ꝯdictio paucorum
nihil obest.aut est ꝯ legē.⁊ tunc sic.in aut.de defen.ciui.circa fi.
ibi nullo reluctante ⁊c.Sed salua pace reprobantiū.d.glo.illud
quod dicunt non ob.illi gl.Nam glo.illa loquit̃ qñ maior pars
populi fecit contra semel vel bis.⁊ si cōsuetudo primo erat pre-
scripta ⁊ taciturnitate tp̄is firmata nō nocerent postea illi act⁹
contrarij.Si autem non esset prescripta ⁊ firmata,tunc nocerēt.
vnde si questio formet̃ de dissensu vel contrario actu paucorum
qui consuetudinem inducere non poterant:tunc bona est glos.⁊
solutio qōnis quam predicti faciunt.hec no.p Jo.an.d.c.vl.Et
facit ad predicta qꝺ dixi.s.ver.item quero si quandoqꝫ pronun-
ciatum est pro consuetudine.¶ Nunc trāseamus ad declaran-
125 dū qs sit effectus consuetudinis.†gl.ponit tres virtutes consue
tudinis insti.de iure na.§.ex nō scripto.⁊.j.e.l.vlt.Host.in sum.
e.§.fi.prosequitur quinqꝫ virtutes.⁊ do.Ni.similiter ponit qnqꝫ
virtutes,videlicet qꝛ inducit ius,confirmat,supplet,interpreta-
tur ⁊ corrigit.Inducit ius in his que non sunt iure tractata.vt
in feudis.⁊ tunc seruatur consuetudo ⁊ rō cōsuetudinis in casi
bus similibus,vt hac.l.⁊.C.eod.l.j.Item confirmat cōsuetudo
ius scriptum cum concordat cum eo,vt.C.eo.l.fi.ibi imitat̃ ⁊ re-
tinet.⁊ hoc etiam trahitur ad similia sed non tam ex eo ꝙ sit cō-
suetudo ꝙ̄ ex eo ꝙ est lex,vt.s.e.l.nō possunt.⁊ ideo talis effectus
consuetudinis superuacuus est.ar.j.de ver.ob.l.qui bis.Item
supplet,vt.j.l.proxima secundum vltimam expositionem.vt in
exemplo ibi posito de locatione domorū vbi cōsuetudo supplet
ꝙ pensio certis terminis persoluatur ⁊ talem consuetudinem in
similibus seruarem,vt si non esset pensio in pecunia sed in fru-
mento.⁊ sic non esset locatio,sed contractus innominatus dice
rē eisdē terminis talem solutionē faciendam quibus est consue
tudo in pensione pecuniaria.ar.j.de pre.ver.l.naturalis.§.pen̄.
Item interpretatur.l.dubiam,vt in exemplis positis.s.e.l.mini
me.⁊ maxime in exemplo.l.dos a patre profecta.⁊ in hoc etiam
seruarem consuetudinem in similibus,vt qꝺ ibi interpretat̃ con
suetudo in dote que ꝓfecta est a patre intelligatur ⁊ in ea q̄ pro-
cessit ab auo.arg.j.de iure dotium.l.profectitia.in princi.vltimo
126 corrigitur.l.vt hac lege.§.fin.†Sed nunquid tunc trahetur ad
similia? puto ꝙ non,vt.s.e.l.quod vero.⁊.j.e.l.qꝺ non rōne.vt
exponamus ibi non rōne.i.contra ius scriptuꝫ.⁊ errore.i.deuia
tione.⁊ quod dicit in alijs similibus exponatur.i.in suis casibus
seruetur ⁊ ad similia nō trahatur.Ni.De hoc tamē forte posset
idem dici qꝺ dixi in statuto dicte.l.qꝺ vero.s.e.Item consuetu
do transfert possessionē sine traditione,vt extra eo.c.ij.⁊ ibi no.p
Ber.Inn.⁊ Compost.Quatuor etiam alios effectus operatur
consuetudo qui no.in gl.extra de fi.instru.c.cum dilect⁹.Hostiē.
etiam ponit alios effectus consuetudinis:qꝛ per eaꝫ datur iuris
ditio voluntaria ⁊ contentiosa,vt.C.de eman.lib.l.j.vbi de hoc
⁊ de diuer.offi.l.viros.lib.xij.vbi de hoc ⁊ de iurisdi.omnium iu-
di.l.fi.vbi de hoc no.⁊ dixi extra de fo.compe.c.cū contingat.de
offi.ordi.c.duo simul.⁊.c.irrefragabili.Et personam inhabilem
127 ad iudicandum facit habilem.extra de arbi.c.dilecti.†valet ēt
in canonica portione.extra de sepul.c.certificari.In sacramēto
baptismi de conse.di.iiij.c.j.in ieiunijs.lxxvj.di.c.vtinam.In ꝑ-
ceptione beneficij ⁊ ministratione victualium.extra de constitu.
c.cum omnes.de cle.egro.c.j.de concessio.preben.c.ex parte.Iteꝫ
in casu.lxxxiiij.di.cum de quorundam.In receptione ordinis a
non suo prelato.xxiiij.q.j.pudenda.Exēpla iuris ciuilis ad ideꝫ
j.qꝺ cuiusqꝫ vniuer.l.item eorū.in prin.vbi suffragium patris ꝓ
dest filio:⁊ econuerso nisi lex municipij vel perpetua cōsuetudo
prohibeat.j.de admi.tu.l.sine herede.§.lucius.vbi valet consue
tudo ꝙ dñi prediorū ⁊ non conductores sustētāt onera annona
rum.Itē.j.qꝺ vi aut clam.l.iij.§.non tantū.Et circa immunita
tes attenditur consuetudo loci.j.de iure immu.l.semp.§.legem.
Et in locis.C.de peti.bono.subla.l.j.circa medium.li.x.Itē vbi
non inueniuntur hoīes literati sequimur eorū consuetudinē in
testando.C.de testamentis.l.fi.Itē circa aggregandos militie ⁊
circa iurisditionem ampliandā valet consuetudo.C.de diuer.of
fi.l.pe.⁊ antepe.ad fi.li.xij.cum concor.Itē in tribus exigendis
attenditur consuetudo.C.de exac.tribu.l.missi opinatores.circa
medium.li.x.Itē in auro coronario.j.de auro coro.l.j.li.x.Item
in cautionibus interponendis in contractibus.j.de euic.l.si fun
dum.Item in iudicijs instituendis.C.e.l.j.Item in criminibus
puniendis.d.l.j.C.de peti.bono.subla.⁊.j.de extraor.crimi.l.sac
cularij.§.sunt quedam.Itē in declarandis vltimis volūtatib⁹.
j.de fun.instru.l.cū de lanionis.§.asinam.⁊ de leg.j.l.si seru⁹ plu
rium.§.fi.de testa.l.heredes palam.§.sed si notā.declarat etiam
voluntates viuentium.j.de pigno.act.l.vel vniuersorum.Item
j.de decre.ab ordi.fa.l.quod semel.Item dat formā solutioni pē
sionis,vt dixi.⁊ pro hoc.C.loca.l.edem ⁊ vectigal.j.de publi.et
l.publicanus.⁊.l.licitatio.§.eorum.⁊.l.imperatore.⁊ extra de ꝟ.
signi.c.super quibusdam.Item dat formam pensionis soluen-
de pro pascuis ⁊ saltibus rei priuate.C.de pascuis publi.l.j.in fi.
li.xj.Item eum qui ex consuetudine habet peritiam medican-
di inter medicos recipimus.C.de epis.⁊ cle.l.parabolani.⁊ inter
iudices.C.de iudi.l.certi.Item dat formā inspiciendi ventrem
j.de ven.inspi.l.j.§.fi.Item dat formā brutis aīalibus ⁊ vola-
tilibus.insti.de re.diui.§.pauonum.Jo.an.Itē facit nō esse de-
lictum qꝺ al's sui natura delictū esset.no.p Arch.lxiij.di.qꝛ san
cta.⁊ in aut.de san.epi.§.pro consuetudinib⁹.Itē dat formā edi
ficij.j.de serui.vrb.preb.l.qui luminib⁹.item deducit rem priua-
tam ad vsum cōmunem.j.com.pred.l.venditor.§.si constat.Itē
facit vnam rem accessoriam alterius.j.de vsufr.l.item si fundi.
§.fi.Item consuetudo dat priuilegiuꝫ,vt.C.de epi.⁊ cle.l.oīa p̄-
uilegia.Itē cōsuetudo principis ⁊ pape inducit ius cōe,vt.j.de
sup.le.l.iij.⁊ ibi in gl.Itē cōsuetudo dat formā ꝯctib⁹.j.de edil.
edic.l.qꝺ si nolit.§.qꝛ assidua.Item attenditur in albo scribēdo
j.de albo scribendo.l.j.Itē inducit annuā p̄stationē.ix.q.vj.cō-
quest⁹.⁊ not.xviij.q.j.c.j.Itē inducit obligationē,vt.C.de fideic.
l.j.qꝺ tñ intelligo vt ibi no.⁊ dixi.Et ꝓ hoc.j.de vsur.l.q semisses.
⁊.l.cū qdā.§.fi.⁊.l.cū de in rem verso.cum ibi notatis.⁊.xj.d isti.
c.debitum.⁊ de hoc not.extra eo.c.j.de testi.peruenit.j.q.j.nullus
de ope.lib.l.operis.⁊ dixi.C.de pac.l.si certis annis.⁊ de effecti-
bus consuetudinis no.etiam extra eo.c.vlti.Multi tñ ex predi-
ctis effectibus respiciunt et spectant ad consuetudinem que est
merum factum ex quo non resultat ius.¶ An ineligibilis ex
consuetudine eligi possit,vide.xij.di.nos cōsuetudinē.loc⁹ vilis
128 vel bon⁹†nihil facit ad cōsuetudinē ꝓbandā vel improbandā
xij.di.nouit in gl.⁊ per Archi.Presumitur pro consuetudine ꝙ
sit iusta etiam si causa ignoretur quare fuerit inducta.xij.distin.
129 illa.†Quidam autem dicunt octo esse virtutes consuetudinis
s.interpretandi,corrigendi,abrogandi legē,supplendi,presum-
ptionem inducendi,adiudicandi,habitandi,iurisditionem dan
di ⁊ inhabilitandi.sed si ad casus speciales descēdamus alij etiā

collig

colligi possent quorũ aliqui notant per Inn. extra eo. sup rub. ⁊ in gl. pe. extra eo. c. vlti. cum ibi additis per Ioan. an. ⁊ fm eũ sic distingue: aut consuetudo est super negotijs vel actibus quibus nõ vtimur iure scripto: ⁊ tunc seruat qđ dr hac. l. ⁊ se. ⁊ xj. di. in
130 his. §. † vt consuetudo pro lege seruet. aut sup his in quibus vtimur iure scripto naturali vel positiuo: ⁊ tunc aut expresse approbatur a lege ⁊ seruatur, vt. j. de admi. tu. l. fine herede. §. luciꝰ. et qđ cuiusqꝫ vniuer. l. itẽ eorũ. ij. rñso. aut expresse reprobatur a lege, ⁊ non seruatur, vt. C. de vsur. l. eos. de fur. aut. nauigia. communia de successio. aut. omnes peregrini. ⁊. j. ad. l. rho. de iactu. l. deprecatio. Si aũt nec approbetur nec reprobetur expresse a lege: tunc dic: aut est scđm legem ⁊ eã corroborat, ⁊ valet, vt. C. eo. l. fi. ⁊ de legi. ⁊ consti. l. cũ de nouo. aut est pter legẽ, ⁊ valet ⁊ seruatur, vt. j. e. l. diuturna. aut est supra legem, ⁊ subdistingue: aut caret rõne, ⁊ non valet. j. e. l. qđ non ratione. in aut. vt nulli iudi. §. j. viij. di. mala. ⁊. c. veritate. ⁊. c. seq. ⁊. ix. di. sana quippe. aut ratione fulcitur: ⁊ tunc subdistingue: qꝛ aut est fꝫ ius, aut pter ius: ⁊ valet, vt prediri. aut contra ius: ⁊ tunc aut diuinũ aut naturale vel gentium. primo casu: aut est ius diuinũ morale ꝯsistẽs in preceptis vel ꝓhibitionibus: ⁊ tunc nõ valet. extra eo. c. fi. in pn ci. ⁊ ibi no. vj. di. §. his ita. ⁊ qꝛ de consuetudine que rõne fulcit loquimur non videbatur hoc necesse exprimere: qꝛ consuetudo que est contra ius diuinũ non fulcitur rõne, sed caret. aut ẽ ius cerimoniale vel sacramentale: ⁊ tunc contra literaꝫ illius iuris valet consuetudo. v. di. c. j. ⁊. ij. ⁊ de purificatione post partum. c. j. ⁊ de hoc vide qđ no. per Inn. extra. e. super rubrica. Sũt etiaꝫ aliqui casus speciales in quibus non valet cõsuetudo q not. per
131 Ber. extra eo. c. cũ inter vos. † Secundo casu quando est contra ius naturale vel gentium dicunt doctores ꝙ nõ valet nisi cũ cã, puta quando in ea versatur publica vtilitas. ⁊ sic intelligat. j. cõia prediorum. l. venditor. §. si constat. ⁊ pro hoc. xxxij. q. vij. ca. flagitia. ⁊ de hoc not. C. si contra ius vel vti. pub. l. fin. de hoc. ix. di. in prin. viij. di. que contra mores. ⁊ quod no. per Inn. ⁊ Compost. de consti. que in ecclesiarum. ⁊ faciũt an valeat predicta cõsuetudo qđ primogenitus succedat in totum. Si vero est cõtra ius positiuũ, dicunt legiste: aut consuetudo precedit legẽ: ⁊ tũc seruatur lex, vt. C. ne fideiuſ. do. dentur. l. j. qui admitti ad bono. pos. possunt. l. quicunqꝫ. ⁊ sic intelligunt. j. de sepul. vio. l. iij. §. diuus. tu dic quod lex que sequitur consuetudinem specialium locorum vel personarum illam non tollit, vt extra de consti. c. j. li. vj. ⁊ ad. §. diuus. responde vt ibi not. per Car. ⁊ Ioã. an quidam tamen contrarium dicunt per. l. iubemus. j. de test. de hoc diri. e. titu. l. fin. Si vero sequitur legem: aut est generalis introducta p eos qui habent potestatem condendi legem generalem: ⁊ tunc abrogat legem, vt hac. l. ver. inueterata. xj. di. nolite. ⁊. c. palam. ⁊ de conse. distin. j. c. basylicas. ⁊ patet exemplum extra de rescri. c. nonnulli. ij. rñso. ⁊ ibi not. in. fi. peñ. gl. ⁊. e. ti. c. ex parte iij. aut est particularis ⁊ valet in illo loco ar. huius. l. in fi. ⁊ sic loquit. l. ij. C. eo. xij. di. sicut sancta. ⁊. c. nouit. ⁊. xj. di. consuetudinis. quod verum est de iure canonico si sit prescripta alias non. extra eodem c. vlti. ⁊. d. l. nemo. §. temporalis. j. de reg. iur. ⁊ ibi in glo. Itẽ hoc veruꝫ nisi sit erronea: qđ non puto attendendũ in consuetudine generali inducta per principem vel populum romanum: qꝛ nõ est verisimile eos errare, ⁊ qꝛ error cõis ipsorum facit ius, vt. j. de offi. preto. l. barbarius. ⁊ de sup. le. l. iij. in fi. Pe. tamen dicit
132 ꝙ populus † qcunqꝫ sit non potest inducere consuetudinem cõtrariam legi etiam localiter. nam ius expressum diuiditur in sex partes, vt insti. de iure natu. §. constat. Sunt etiã preter illa edicta pretorum que in ciuitate romana fecit pretor ⁊ illa potestatem legis non habebant. vnde cum imperator di. §. constat. de alijs dicat potestateꝫ legis habere non dicit de edictis pretoruꝫ vt ibi patet. ⁊ eodem tit. §. pretor. ⁊ ideo cũ pretor voluit inducere aliquid contra legeꝫ, hoc facere non potest directo, sed remedium adhibet de equiate, vt patet in bonorum possessionibus ⁊ similibus. ista fuit olim qđ populus romanus legem generaleꝫ facere poterat ⁊ per consequens inducere cõsuetudinem legi contrariam. hodie aũt non potest: qꝛ transtulit omnem potestatem in principem. j. de offi. prefec. preto. l. j. §. regimentis. ⁊ ideo non potest hodie facere legem vel consuetudinẽ generalem: specialẽ vero potest sicut quilibet alius populus scilicet que sit preter. l. vel secundum legem non contra legem pro se in lombarda qualiter iudices iudicare debeant. l. placuit. de principe dicit quod per eius actus non inducitur proprie consuetudo, sꝫ stilus qꝛ ab vno solo stilat. ⁊ lex vocat talem stilum vsum imperatoris. j. de supellec. leg. l. iij. in fi. vnde solent dicere barones frãcie noluimus iudicare secundum consuetudinem terre nostre, sed secundum vsum curie regis. de hoc diri. s. ix. co. ver. ⁊ quod princeps. non ob. hec. l. qꝛ loquitur pro tempore illo quo penes populum romanum fuit potestas legis condende: hodie aũt non est: vt ꝓ diri. Et hec vera nisi fieret de cõsensu imperatoris, vt si populꝰ aliquis faceret legem vel induceret consuetudinem cõtra leges imperatore sciente ⁊ patiente: qꝛ tunc consentiens reputatur secundum eum. ⁊ ita innuit gl. magna in fi. C. e. l. ij. ⁊ de hoc ꝑ Inno. extra eod. c. fin. ⁊. xj. di. in prin. Alij autem dicunt ꝙ imperator consensit in. d. l. oẽs populi. cuilibet populo facere sibi legeꝫ ad libitũ etiã contra legẽ. ⁊ hãc opi. tenuit Dy. leges. ff. vetus in romana curia. ⁊ eã puto verã: nam qñ condita fuit. d. l. oẽs populi. ⁊. l. ista, iam erat translata potestas de populo in principẽ vt pꝫ. s. de orig. iu. l. ij. ⁊ de hoc diri. d. l. omnes populi. Dicit Cy. vellem quod opi. Pe. seruaret de facto sicut de iure melior vr: qꝛ sic non facerẽt populi ⁊ plebei maxime statuta iniquissima que appellant sanctissimas leges que potius execratissime dici possunt: sicut exponitur. C. de epi. ⁊ cle. l. si quẽq. Cy. de hoc tetigi s. in oppositionibus. ver. sed vr ꝙ solus princeps. ⁊ vide etiã. xj. di. in prin. per Archi. ⁊ in gl. Sed qꝛ pluries diri consuetudinẽ
133 ad similia trahi ⁊ hac. l. satis probatur. † quero an trahi poterit ad maiora quando est negatiua vel ad minora quando est affirmatiua. verbi gratia: Consuetudo est quod filia nõ succedat patri ab intestato extantibus filijs masculis sed dotari debeat: nunquid erit idem in nepte quod magis videtur. Item si per cõsuetudinem concessum est impune licere occidere bannitum nũquid licebit vulnerare qđ est minus? De hoc diri. C. cõmuni. de succes. aut. itaqꝫ. ver. vlti. qꝛ. s. diri. ⁊ certe vr quod sic. ar. j. de ser ui. expor. l. cui pacto. de sena. l. qui indignus. ⁊ ad mace. l. si filiꝰ tuus. Econtra quod non: qꝛ non debet produci ad consequentiam? respon. si in tali casu est sola ratio similitudinis non producetur consuetudo, vt. s. e. l. qđ vero. ⁊. j. e. l. quod non rõne. ꝫ bi gratia: Consuetudo est quod pena homicidij que secundũ leges est personalis, vt. j. de fica. l. iij. §. pe. sit pecuniaria. non dicã propterea quod sit idem in alio crimine minori. aut sola rõ similitudinis non est causa consequentie sed ratio indentitatis vel maioris rationis declarantis voluntatem ⁊ mentem consuetudinis ad hunc casum puto trahi ad similia ⁊ ad consequentiaꝫ vt in exemplo banniti qui potest ex consuetudine licite occisi si vulneretur animo occidendi trahetur consuetudo ad consequentiã quia sub verbo occisionis satis continetur vulneratio. arg. j. ad leg. aqui. l. illud. ⁊ de adulte. l. nec in ea. §. ius occidendi. ⁊ sub verbo filie potest contineri neptis, vt. j. de verb. sig. l. liberoruꝫ. ⁊ tũc non est solum protractio ad consequentiam seu de similibus ad similia sed potius ipsius veritatis enucleatio, vt not. per Bartiam extra de elec. c. cupientes. li. vj. ⁊ ad hoc facit quod diri de statuto. s. e. l. quod vero contra rationem. Cy. dicit dominũ Richar. de senis vnum ex compositoribus sexti libri distinguere: aut cõsuetudo est per errorem inducta, aut ex certa sciẽtia. primo casu non egreditur personas etiam in suo casu: qꝛ caret consensu, vt. s. de iurisdi. omni. iudi. l. si per errorem. qui requiritur ad eam inducendam, vt hac. l. ⁊ isto casu approbat vltimam lecturam que est. j. e. l. quod non ratione. secundo casu quando ex certa scientia: aut est contra rationem siue legem: ⁊ tunc seruat etiã in alijs personis, in eodẽ tamẽ casu sed non in similibus, vt. s. e. l. quod vero. ⁊ isto casu approbat primam lecturam. d. l. qđ non ratione. aut non est introducta contra rationem: ⁊ tunc proceditur de similibus ad similia secundum eum. vnde secundum hoc si consuetudo est contra legem non trahitur ad similia quãtuncunqꝫ ex certa scientia sit inducta: ⁊ tunc debet exponi. l. qđ non ratione. i. contra ius scriptum. sed errore. i. deuiatione, vt. s. exposui. quasi dicat in suis tantum terminis seruet, ⁊ ad similia non
134 detrahatur. † Quod facit si statutum est contra ius cõe an trahat ad similia. de quo diri. d. l. qđ vero. ⁊ no. in vsibꝰ feu. de feu. cogni. c. j. Alij dicunt aut queritur de preiudicio generando vniuersis vt vniuersis: ⁊ tunc ꝑiudicet infantibꝰ, furiosis, mulieribus ⁊ alijs de vniuersitate, vt. j. qđ cuiusqꝫ vniuer. l. nulli. ⁊. C. de decu. l. ij. li. x. aut de preiudicio generando singulis ꝑ indirectuꝫ: ⁊ tunc idẽ, vt. j. qđ cuiusqꝫ vniuer. l. j. §. quibus. aut directe et sic mediante eorũ facto vel consensu: ⁊ tunc nõ, vt. d. l. q ad certum. j. locati. alij dicunt aut loqueris in actibꝰ in quibꝰ minores admittunt tanꝙ maiores, vt in consuetudine ꝙ maritus lucretur dotem ꝑmortua vxore tunc sic: qꝛ in matrimonijs minor obligatur sicut maior, vt no. j. de mino. l. ait pretor. in prin. vñ ipse non dꝫ attendi tanꝙ minor, sed vniuersitas de leg. iij. l. legatis. §. quibus. ⁊ de minori. l. emilius tota. j. de re. diui. l. intantum. §. vniuersitatis. aut est actus vbi minores nõ admittuntur tanꝙ maiores, vt si est consuetudo quod venditor nõ possit rescindere vẽ
135 ditionẽ rõne minoris pretij: † tunc minores tali cõsuetudine nõ ligantur per restitu. in integ. j. de mino. l. j. qꝛ cum minores non sint idonei ad illos actus: ergo consuetudo ad eos se non extendat. arg. j. de muneri. ⁊ hono. l. vt gradatim. §. ⁊ si lege. ⁊ hec fuit opinio Gul. contra quem facere videtur preallega. l. fine herede. §. lucius. de administra. tuto. Sed dic qđ ibi consuetudo specialiter fuit inducta in personis minoruꝫ in proposito non re. ⁊ vi

ff iij

de quod dixi.s.ver.sed qd.s.dixi q̄ in consuetudine que introdu
136 citur titulo.†An aũt consuetudo liget furiosos ⁊ infantes, dic
qd sic,vt no.C.e.l.consuetudinis.in gl.magna ⁊ p Azo.in sum/
ma.e.ti.§.pe.⁊ potissime cum consuetudo patrimonium respicit
vt.j.de admi.tut.l.sine herede.§.lucius.⁊ p hoc.j.de mino.l.emi
lius.⁊ idem dico qd liget mulieres nec ob.qd isti nõ possint con
sentire,vt.j.locati.l.qui ad certũ.⁊ consuetudo inducitur consen
su:qr verũ est consensu habilium ad legem vel consuetudinem
inducendam,vt.j.de mune.⁊ hono.l.ad rempublicam.talis eñ
consuetudo non ligat singulos vt singulos,s3 vt vniuersos quo
casu omnes de vniuersitate ligantur etiam absentes,vt.j.quod
137 cuiusq3 vniuer.l.nulli.†An autem cõsuetudo liget peregrinos
⁊ trãseuntes,videt̃ quod sic in lombarda de aduenis:⁊ ita tenet
gl.viij.di.que contra.⁊ ibi per Archi.⁊.xij.di.illa.⁊ ibi in gl.⁊ p
Archi.⁊ eadẽ di.c.illud.⁊ plene per Inno.extra eo.super rubri.
circa medium glos.magne per Compost.e.ti.c.j.⁊ per spe.de cõ/
sti.ver.⁊ no.q̄ constitutio ligat ⁊ p Gui.de suza.⁊ Jac.de are.
in suis operibus statutorum dum querunt an statuta ligent fo/
renses.in contrarium est.C.de sum.tri.l.j.vbi de hoc dixi.in sup/
pletione glossarum.⁊.j.de pig.l.debitor.⁊ bñ.j.de his qui deiec.
138 vel effu.l.j.§.habitare.in fi.†An aũt liget clericos, dic qd non.
qr non sunt subditi legibus laicorum:qr duo sunt genera chri/
stianorũ,scilicet clerici ⁊ laici.xij.q.j.duo sunt genera.⁊ ideo di/
uersos habẽt iudices.ergo ⁊c.j.de assesso.l.si eadẽ.⁊ nihil cõmu
ne habẽt cum actibus laicorum.s.de epi.⁊ cle.l.placet.et qr di/
gniores ⁊ maiores sunt laicis.C.de sum.tri.l.iij.⁊ leges minorũ
non ligant maiores,sicut patet in plebiscitis que non ligabant
patres vel nobiles nisi post concordiam factam,vt insti.de iure
natu.§.plebiscitum.⁊.s.de ori.iur.l.ij.§.deinde cum esset in ciui
tate.⁊ de hoc etiam notaui.C.de natu.libe.l.cum quis. circa fi/
nem.imo etiam si esset in eorum fauorẽ non possent eis vti.vt.s.
de sum.tri.l.liquet.ibi,equum enim est ⁊c.⁊ extra de consti.c.ec/
clesia sancte marie.licet contrarium videatur.x.di.si in adiuto/
rium.de hoc dixi dicta.l.j.de sum.tri.in suppletione gl.⁊ de epis.
139 ⁊ de.aut.statuimus.†an liget ignorantes colligi potest ex.l.fin.
j.de decre.ab ordi.fa.cum his que ibi no.⁊ dixi de publica.l.j.§.li
cet de falsis diuus.⁊ dixi.C.quomodo ⁊ quando iud.aut.qui se
140 mel.§.vltimo vero.Sed an † cõsuetudo ciuitatis habeat locũ
in villis ⁊ castris constitutis in eius territorio siue districtu?
dic quod sic,vt no.j.de postu.l.ex ea causa.⁊ pro hoc.j.de iudi.l.
insule.ad municip.l.qui ex vico de vsu.l.j.de tuto.⁊ cura.da.ab
his.l.diuus.⁊.C.de epi.⁊ cleri.l.nulli.in fi.Sed quid si alia con/
suetudo est in villa vel castro ⁊ alia in ciuitate:cui subest? vr̃ qd
sit seruanda consuetudo castri vel ville si ibi agatur cã per hãc
l.in contrarium faciunt iura predicta.⁊.C.e.l.j.⁊ de edifi.priua.
l.an in totum.Primam tenet hic Guid.de su.⁊ de hoc cuius lo
ci consuetudo sit seruanda tetigi.s.in oppositionibus secunda
oppo.Et pro hoc qr talia loca possunt habere suam consuetudi
nem ⁊ statuta.C.de testa.l.fi.C.de luc.aduo.l.ij.⁊ que res pigno.
ob.pos.l.executores.⁊ facit quod dixi.s.versi.item quero an ali/
qua pars ciuitatis.Si autem castrum vel villa non subesset ciui
tati tunc indubitanter non teneretur seruare consuetudinem ci
uitatis sed propriam cum habeat suos terminos limitatos.j.
de acqui.re.do.l.in agris.de offi.prefec.preto.l.in nomine domi
ni circa princi.de fundis limitro.l.quicunq3.de le.iij.l.prediis.§.
pe.⁊ fi.⁊ de fun.instru.l.seie.§.tyranne.⁊.l.predia.⁊ arg.de dam.
141 infec.l.si finita.§.ex hoc edicto.¶†Quid si alia est consuetudo
actoris alia rei ⁊ alia iudicis,que seruabitur? de hoc dixi.C.de
summa trinita.l.j.⁊ de eman.libe.l.j.⁊ dixi etiam.j.de iudi.l.j.qd
videas circa fi.⁊ plene in Spe.de fer.§.j.ver.sed pone qd in loco
qd p parte traxit a Galeoto in margarita de sententiis.ver.pe.
Et dic quod in contractibus celebrandis seruatur consuetudo
loci vbi celebrantur,vt.j.de vsur.l.j.⁊ de euic.si fundus.In emã
cipatione consuetudo loci vbi fit.d.l.j.de emanci.lib.⁊ regulari/
ter in contractibus ⁊ quasi contractibus ⁊ in oĩbus actis ⁊ ge
stis spectatur consuetudo loci vbi aguntur,vt dictis.ll.⁊.j.qd
cuiusq3 vniuer.l.nulli.Idẽ in testamẽtis,vt.C.de testa.l.testamẽ
ta.⁊.l.fi.⁊.j.quemadmo.testa.aperi.l.ij.In delictis ⁊ quasi serua
tur consuetudo loci delicti.C.de noxa.l.ij.vbi de cri.agi opor.l.j.
⁊.ij.extra de cõsti.c.ij.li.vj.⁊ de accusa.si cui.§.fi.Si vero querat̃
de lege communi:tunc seruatur locus iudicij.nam vbi est lis cõ
testata ibi cognoscitur et punitur,vt dic.l.j.⁊.ij.vbi de crimi.agi
opor.⁊.j.de testi.l.iij.§.fina.In iudiciis autem si queratur in eis
de contractu vel actu principaliter vel gesto seu facto extraiudi
ciali inito tunc spectatur consuetudo loci vbi celebratum est.vt
dictũ est.s.Si vero queratur directo vel principaliter de aliquo
actu iudiciali seu consuetudine loci iudicij regulante disponẽte
iudiciũ vel sententiam ⁊ nõ existente contrario principali actui
seu consuetudini illius loci vbi celebrat⁹ est actus extraiudicia
lis in eo quod pertinet ad celebrationem illius actus spectatur

Qd pro his q extra patriã testãt.

consuetudo loci iudicij siue sit ad litem ordinandam siue decidẽ
dam,vt.d.l.testium.§.fi.⁊ de diuer.offi.l.viros.li.xij.nam etiam
in iudicio quasi contrahitur,vt j.de interro.act.l.de etate.§.qui
interrogatus.⁊ de pecu.l.licet.§.idẽ scribit.de hoc not.C.que sit
142 lon.consue.l.j.⁊ de sum.tri.l.j.Jac.de bel.†Quam consuetudi
nem sequi debeant iudices delegati ⁊ appellationis plene not.p
Compost.extra eo.c.j.⁊ per Inn.super rub.et tangitur p Arch.
j.di.consuetudo in suppletione glossaru3.¶ Quid si mercator
pergami condidit testamentum in ciuitate Venetiarũ secundũ
143 cõsuetudinem Venetiarum que est†quod valeat cum duob⁹
testibus.⁊ de ipso testamento sit questio in ciuitate pergami an
valebit tale testamentu3? dixi dicta.l.j.C.de summa tri.⁊ primo
videtur quod sic.ar.d.l.si fundus.j.de euic.vbi de hoc tetigi cu3
concor.ibi enim dicitur testamentum nasci vbi conditur.C.de
testa.l.cum antiquitas.circa prin.ibi vel codicillus nascitur ⁊c.
⁊ talis locus videtur precipue attendendus,vt.C.de munici.et
orig.l.fi.lib.x.⁊.j.de mune.⁊ hono.l.⁊ qui originem.secundũ vnũ
intellectum.⁊ ad muni.l.assumptio.in prin.⁊.§.filius.⁊ pro hoc
bene facit.iiij.dist.que contra.⁊.xij.di.illa.⁊ dicta.l.j.C.de emãc.
libe.⁊ ita tenebat dominus Rich.⁊ pro hoc.C.quemadmod.te
stamen.aperi.l.ij.⁊.j.de excusa.tuto.l.penulti.§.rome.dominus
Oldra.tenebat contrarium quia illa consuetudo localis non li/
gat nisi subditos secundum eum.arg.dicte.l.j.C.de summa tri/
nita.cum simi.⁊ expresse.xij.distin.illud.⁊ quia quadam iuris fi/
ctione non videt̃ venetiis conditum testamentum eo quod con/
dens erat ibi temporaliter ⁊ mente pergam̃.rediturus.arg.j.de
cap.⁊ postli.reuersis.l.nihil.de here.institu.l.ex facto.§.rerum.⁊
§.cum fundus.de leg.iij.l.quesitum.§.vlti.⁊.l.si ita legatum.et
l.si fundus.⁊.j.de iudi.l.heres absens.§.j.Item quia habitan/
tes in vrbe romana non testantur vt ciues romani,sed hi demũ
qui acceperunt vsum terre Romane,vt.j.de iur.fis.l.sed si acce/
pto.in fi.⁊ vr̃ satis expressum.C.de testamentis.l.si non specia/
144 li.ibi patrie tue ⁊c.†Et consuetudo circa solennitatem testan/
di non videtur approbari nisi circa rusticos.vt eodem.titu.l.fin.
vbi de hoc dixi.⁊ pro hoc de leg.iij.l.nummis.ibi neq3 ex regio/
ne,vnde fuit ⁊c.Oldr.Et hanc opinionem tenet do.Jac.de are.
in quadam sua questione,vbi hoc late disputat que incipit , se/
cundum consuetudinem ciuitatis Venetiarum.vnde dominus
Old.traxit predictas allegationes,vt ex ipsius questionis lectu
ra patet.de hoc in Specu.de instrumento.editione.§.compen/
diose.versicu.quid si de consuetudine alicui⁹ castri.Cy.dicit sem
per attendendam consuetudinem loci vbi sunt res.arg.j.de tu/
to.⁊ cura.da.ab his.l.pupillo.⁊ de administra.tuto.l.titiũ.§.tu
tor secundum Jacob.⁊ Pet.ipse tamẽ approbat quod attenda
tur consuetudo loci vbi fit testamentum licet res alibi sint vt in
fra de prescrip.long.temp.l.fi.qr per heredis aditionem bona ve
niunt per quandam consequentiam.argumen.j.de legi.tuto.l.
iij.in principio.⁊.C.de testamentis.l.omniũ.Et ex predictis sol/
uit aliam questionem.Consuetudo est vltra mõtes quod primo
genitus succedat in totum citra montes succedunt equaliter.
aliquis habens bona citra ⁊ vltra decedat. an primogenitus
succedet in totum? dicit quod non.sed solum in vltramontanis.
in citramontanis autem omnes filij succedunt equaliter p pre/
alle.l.pupillo.⁊.l.titium.§.tutor.nec obstat quod tenet in proxi/
ma questione attendi debere loci consuetudinem vbi disponit̃:
quia hec consuetudo directe ⁊ indirecte disponit:⁊ ideo non est
extendenda ad non subdita bona.arg.C.de iu.fi.l.certa forma.⁊
ad municip.l.constitutionibus.in fine.Cyn.¶An valeat con/
145 suetudo†quod creditor possit capere debitorem vel pignorare
propria authoritate.Joan.an.in.c.vlti.extra eod.recitat opini.
Hostien.in sum.eo.§.qualiter ver.quid de consuetudine.qui di
cit q̄ talis consuetudo nõ est vilis authoritatis.vbi de facto ser
uatur . Ipse tamen Hostien.ibidẽ t3 quod de iure non teneat p/
pter rixas ⁊ homicidia que sequi possent.quod intellige nisi cõ
suetudo esset q̄ debitorem voluntarium posset pignorare.tunc
enim valet secundum eũ per.l.iij.C.de pig.vbi de hoc dixi.⁊ com
muniter tenetur q̄ valeat.de hoc tangitur.C.vnde vi.l.si quis in
tantam.in lombarda tamen de debitis ⁊ gaudimoniis.l.j.vide
tur quod creditor facta trina citatione possit pignorare debito/
146 rem:non tamen aperit propria authoritate.¶†Itẽ queritur
an circa electiones episcopales valeant consuetudines ecclesia/
rũ ⁊ maxime de vocandis vel non vocandis absentibus.⁊ vr̃ q̄
sic.nam consuetudo de non vocandis absentibus extra prouin
ciam concor.cum iuribus extra de elec.c.coram.cũ ibi nota.⁊.c.
in Genesi.de re iudi.cũ olim in fi.⁊ not.vij.q.j.factus est.in prin.
⁊ talis consuetudo q̄ nullus absens vocetur approbatur extra
de preben.c.cum in ecclesiis.li.vj.⁊ est vtilis ecclesie vt facilius ⁊
citius prouideat̃ vacationi que periculosa est.de electio.c.ne pro
defectu.⁊.c.qr ppter.⁊.c.statuimus.li.vj.⁊ talis cõsuetudo indu
cit̃ spatio decẽ annorũ,extra eo.cũ in tua.li.vj.cũ ibi notatis per
Archidia.

Archid. & Jo.an.&.xij.di.cōsuetudo.& per Compost.extra eod. c.si.in contrarium. vr qr licet circa contractus & alia negotia ec clesie possit fieri statutum vel consuetudo qr contractus ex cōuē tione legē accipiunt.vt.ff.depositi.l.j.§.si cōuenerit.bñ posset sta tuere vel consuetudinem inducere q̄d non valent nisi oēs essent presentes contra iura q̄ dicunt q̄d presentes sine absentib⁹ face re possunt.x.q.ij.hoc ius porrectū.& no.p Inn.& Jo.an.extra de testi.c.presentium.li.vj.super verbo ipsorum, recepto iuramento ad iura de electio.loquentia puta ad concilium generale.de ele.
147 qr propter non pōt aliqd addi cōsuetudini vel statuto:qr†so lus papa potest contra concilium dispensare.extra de maio.et obe.c.cum inferior.xxj.di.inferior.de prebē.dilectus.ij.de tēpori. or.dilectus.& ibi per Inn.& Ber.& est; expressum in cle.de elec.c. ne romani.in prin.vbi ponuntur.vij.q̄ nō possunt fieri per infe riorem.s.modificari,corrigi,mutari,detrahi,addi,dispensari et renunciari.nullū enim istorū pōt fieri cōtra constitutionem pa palem.vnde si statutum vel cōsuetudo introduceret q̄ electio fa cta nō vocatis absentibus esset nulla:hoc esset addere ad dictā decretalem,qr propter.vbi venit annullanda propter cōtemptū ē.ti.c.q̄ sicut.&.c.venerabilem.ergo tale statutum vel ꝯsuetudo non valet circa electionem episcopalem lz bene valeret circa cō tractus & alia negotia ecclesie.& confirmantur bene predicta ex no.per Arch.in additione facta per eum ad glos.Innocē.extra de condi.ap.c.j.vbi dicit q̄ collatio beneficiorum ordinis & mo nachus non pendent ex solo assensu conferentis & recipientis. sed ex offi.& potestate spirituali quam habet conferens ratione ordinis & dignitatis.contractus vero ex solo consensu ꝯhētium consequuntur effectum. faciunt no.per Car.qui dicit q̄ in benefi cialibus locum habet q̄d est licitum approbantes & illicitū re probantes.de prebē.dilectus.ij.&.c.dilecto.ac si dicat q̄ in bñfi cialibus non licet cuiq̄ apponere q̄d vult,sed dependet ex ordi ne iuris.cum ergo iure non caueatur q̄ electio sit nulla facta nō vocatis absentibus non poterit hoc statuto vel cōsuetudine in troduci. Ad hoc facit quod not.per Paul.leazarū doc.bonon. d.c.ne romani.in cle.de elec.super ver.constituto.vbi dicit q̄ eps non potest statuere contra decretalem,qr propter.q̄d aliqua in electione obseruarentur vel adderetur:qr esset dispensare con tra concilium statutum vel consuetudo generalis ecclesie de ab sentibus vocandis posset intelligi in quatuor casibus in quib⁹ de iure vocant absentes.vnus in electionibus.secundus in col lationibus prebendarū vbi collatio pertinet ad capitulum.ter tius in receptionibus canonicorum.vt.d.c.cū in ecclesijs.de pre ben.li.vj.quartus est in cessationib⁹ a diuinis.de offi.or.c.q̄uis. lib.vj.&.c.si canonici.& sic interpretaremur & statutū & cōsuetudi nē secundum ius commune.extra de consue.c.cum dilect⁹.& ita fuit terminatū in Romana curia in quadā electione ecclesie ru tineñ.vbi erat statutū q̄ electio esset nulla que fieret absentibus non vocatis.& non obstate dicto statuto dictum fuit eam nō esse nullam nō obstante etiam q̄ canonici iurassent seruare statuta
148 ecclesie:†qr iuramentum intelligi debet de statutis possibilib⁹ & libertati ecclesie non contrarijs.extra de iureiur.c.contingit. li.vj.& non sunt iuramenta sed periuria que contra vtilitatem ec clesie attentantur.extra de his que fiunt a maio.parte capi.cum in cunctis.de iureiurā.c.sicut nostris. Reprobata etiam fuit in eadem electione alia consuetudo qua consuetum erat añ electio nem denunciare mortem episcopi rutineñ.ecclesie bituriceñ.hec enim consuetudo reprobatur.extra de electio.c.cum terra.vbi re probatur in patriarcha & patriarcha est loco archiepōrū in ele ctionibus suffraganeorum confirmandis.extra de priui.c.anti qua & facit licet nō sic proprie de elec.c.inter vniuersas.in fi.&.c.
149 quod sicut.in princi. Old.†Quero etiam vtrum valeat cōsue tudo vel statutū quod impetrantes in ecclesia supra certum nu merum non habeant vocem in capit. puto q̄d nō quo ad impe trātes a sede apostolica.cum inferior non possit ligare superio rē.ff.de arbi.l.nam magistratus.& extra de maio.& obe.c.cum in ferior.potissime secundum opi.illorum qui tenent quod nō pos sit hodie introduci consuetudo vel statutum per inferiores con tra ius cōe.vt.s.dixi.ad hoc etiam multum faciunt non obstan tia que communiter apponuntur in literis apostolicis nō obstā tibus aliqb⁹ statutis vel consuetudinibus licet cōtra hoc mul
150 tum faciat extra de consti.c.j.li.vj.†Item quero si consuetudo sit in ecclesia quod nouus canonicus nihil pcipiat vsq̄ ad qua driennium.an sit reuocata per decretalem extrauagantem pape Jo.xxij.q.incipit,suscepti regiminis.presupposito quod consue tudo valeat tanq̄ rationabilis:circa cuius rationabilitatem non potest bene certum iudicari.cum secundum diuersitatem lo corum & temporum consuetudinis ratio varietur.xij.di.sic san cta.&.c.nouit.&.c.illa.& extra de sepul.c.certificari.& ita not. Ho stien.in summa eodem.§.quid sit consuetudo.circa principi.et ideo an sit rationabilis iudicis arbitrio committitur cum regu la certa dari non possit.sicut dicitur in mora.ff.de vsur.l.mora. dici potest tali consuetudini per dictam decretalem suscepte fo re detractum quatenus ipsa verba decretalis sonāt:in alijs aūt ipsa consuetudo firma permanet.vt.C.de edifi.priua.l.cū ppo nebatur.& de adimen.leg.l.allumne.§.qui filias.sicut dicit in iu re scripto:qr stat quod non mutat.C.de appel.l.precipim⁹.mul to fortius in consuetudine vt dicto.c.j.extra de consti.li.vj.vñ si habeat canonicus portionem probende secundū taxationē de cime nihil habebit de distributionibus vel anniuersarijs defun ctorū vel alijs consuetudine obstāte.satis est enim ius suum se cundum consuetudinem seruari.ff.ad trebel.l.ex asse.puto tamē quod portionem illam que sibi debetur virtute dicte constitutio nis percipere possit existēs in studio de licentia epi sui:qr licet dicta portio sit sibi concessa propter obsequium episcopi ecclesie impendendum sic est in omnibus fructibus ecclesiasticis.et ta men debentur in studio existenti.extra de cler.non residē.c.rela tum.&.c.tue nec potest talis censeri absens qui studiorū causa abest.arg.de leg.iij.l.quesitū.in prin.& de fundo instructo.l.seie. §.pamphile.imo talis studens non solum proprie sed etiam vni uersali ecclesie fructuosus esse posset.argu.ff.de sta.lib.l.iij.§.sti chus annua.extra de magistris.c.j.& de elec.cum ex eo.li.vj.iun
151 cto.c.decetero.de cle.nō residen. Oldr.non autem†consuetudo possit induci per episcopum & capitulum super residentia & pce ptione prebendarum. Et de authoritate introducentium dubiū non vr quin episcopus cum capitulo possit facere statutum.& p consequens introducere consuetudinem extra eo.c.cum cōsue tudinis.& de his que fiunt a maiori parte capituli.c.j.sed q̄d nō valeat talis consuetudo vel statutū.vide qr superior potest coge re canonicos ad residentiam.vnde residentia non videtur cau sa sufficiens consuetudinis inducende vel statuti faciendi.in cō trarium videtur:qr omnis consuetudo censetur iusta ex causa que prouocat ad residentiam.& hic videtur proprie casus secun dum Inno.& Hostien.extra de consti.c.cum omnes.vbi statu tum de vineis tenuisset nisi fuisset defectus authoritatis epi ita q̄ illa decretalis videtur decidere questionem.non ob.quod co gi possint ad residentiā:qr & si possit quis ad aliquid metu pe ne cogi.melius tamen est inuitari spe premij.ff.de iusti.& iur.l.j. circa prin.&.C.de assesso.l.j.& in quibus cau.serui pro premi.ac ci.lib.l.j.& sic apparet consuetudinem & statutum ex causa hone
152 stum. ¶†Quid si consuetudines sunt diuerse:dic quod eligit que commodius seruari potest.vt no.per Inn.Ber.& Compo. extra eo.c.cum olim. Quomodo autem probata consuetudine in iudicio per iudicem terminetur parum instandum videtur: quia satis colligi potest ex his que dicta sunt qualiter in iudicio proponatur:qr sententia debet esse petitioni conformis.infra commu.diui.l.vt fundus.extra de accusatio.c.qualiter & quan
153 do.ij.& de symo.c.lz. Cyn. ¶†Et est bene aduertendum q̄ pba ta consuetudine necessaria est sententia super ea.tex.est not.ff.de lega.j.l.apud iul.§.j.ver.iudex igitur.& idem dicunt in notorio & manifesto. ¶An ex sola consuetudine sine sñia vel statuto in cidat quis in excommunicationem dic q̄d non.not.in summa con.l.ij.tit.v.de rapto.q.x.circa finē.versi.addit Raymundus.
154 ¶† Utrū ecclesie ꝓuincie teneantur sequi consuetudinē ec clesie archiepiscopalis vide per Arch.de consecra.dist.j.c.alta
155 ria.†Et quod in diuinis officijs sequi debeant habetur.xij.di. c.de his.in gl.& per Arch.& ad hoc vide in cle.de sentē.exc.c.j.cū ibi nota. ¶Qūo contra consuetudinem dispensetur, habetur xij.dist.c.j.ver.consuetudinis.&.c.fi. ¶Utrum cōsuetudine pos sit introduci quod minor iurisditionem habeat in maiorem,ha betur.xxj.di.deniq̄.&.c.inferior.in gl.& per Archi. ¶Utrum va
156 leat consuetudo†q̄d quis non possit dignitatem in ecclesia ob tinere nisi sit in ea canonicus.vide.xl.di.c.j.ij.&.iij.in gl.& per Ar chi. ¶Si ciuitas longo tempore fecit oblationem ad aliquam
157 ecclesiā†an teneatur facere in futurum dixi.C.de pac.l.si certis annis. ¶Modo qr.s.de consuetudine que est in merū factum ex quo ius non resultat fecimus mentionem licet non sit principa lis materia nostre.l.aliqua subijciamus vtilia & ista improprie & abusiue dicitur consuetudo:& magis proprie dicitur commu nis obseruantia seu assuetudo.vt insti.de rerum diui.§.pauo num.& de hac dixi & loquitur.l.iij.C.de epi.au.& tetigi etiam.C. de pbatio.super rub.circa prin.& hec secundum do.R.potest es se duplex.s.loci & persone.& illa que est loci quandoq̄ est de his que in iudicio aguntur.& est exemplum.ff.de dam.infec.l.si fini ta.circa princi.& de custo.reorum.l.iij.&.l.iiij.§.fin.ff.de te. Quan doq̄ est de his que in loco extra iudicium communiter obserua tur siue a priuatis in suis actib⁹.siue ab vniuersitate in suis acti bus. Et est exemplum in actibus vniuersitatis quod consilium congregetur ad sonum campane.ar.ff.de offi.procon.& leg.l.iij. §.& hoc ibi mag.&c.&.l.si in aliam.de actibus singulorum potest poni exemplum.ff.de vsur.l.j.in princip.de euic.l.si fundus.& q̄d

in instrumētis dotalibꝰ fiat donatio simplex a viro vxori. ¶ Sz
157 †an consuetudo loci excuset contrahentes ꝓhibitas nuptias,
vide extra de consan. ⁊ affi.c.qḋ super his.in vlt.gl.Consuetudo
autem persone dici potest cōis obseruantia quā persona cōmu
muniter seruat vel in loquendo,vt.ī.de leg.j.l.si seruus plurium
§.fi.vel vtendo,vt.ī.de pig.acti.l.vel vniuersorum.de vsur.l.q se-
misses.in fi.de opt.le.l.ij.in fi.de alimē.le.l.alimēta.§.j.⁊ in oibꝰ
istis intelligo communiter qñ pro maiori parte non dico ꝑsona
rū sed actuū sic seruat̄ ⁊ fit.siue sint actus vniuersitatis siue sin
gulorum:sicut ⁊ consuetudo q̄ est ius ex actibꝰ inducit̄ vt ex su-
perioribus patet. ⁊ sicut in alijs que per pluralitatem personaꝝ
habent fieri maior pars oēs representat.vt.ī.ad municip.l.qḋ
maior.⁊ de reg.iur.l.aliud.§.refert. ¶ Circa hanc communē igi
158 tur obseruātiā loci ⁊ persone si †queratur qualiter inducatur
patet ex proxime dictis in consuetudine inducenda.Si querat̄
quanto tpe.dico quod non est certum tempus determinatū.⁊ iō
iudicis arbitrio relinquitur.ar.ī.de iur.deli.l.j.in fi. ¶ Si que-
ratur qualis ⁊ de quibus esse debeat dico qḋ si est loci dicenduz
est sicut dictum est.s̄.in consuetudine que est ius ⁊ eisdē rationi
bus:qꝛ ⁊ ista largo modo dicitur consuetudo,⁊ sapit naturam
illius in aliquo lz non in omnibus,imo debilior est quā illa,vt
ī.patebit ⁊ de quibus illa esse non potest multominus ista sicut
nudum pactum sapit naturam stipulationis qꝛ vtrūqꝫ hz in se
consensum:tñ pactum est debilius stipulatione.⁊ de quibꝰ nō
potest esse efficax stipulatio,nec pactum,vt.ī.de pac.l.si vnus.§.
⁊ generaliter.Circa eam que est persone non est curandum qua
lis sit,vt.ī.patebit.Circa probationem aūt huius cōsuetudinis
dic quod si est notoria iudici non indiget probatione,vt dixi.s̄.
circa consuetudinem que est ius:alioquin probari dz legitimis
159 modis sicut ⁊ alia negotia.ar.C.e.l.j.Quis sit huius effectꝰ †
⁊ in quo differat ab illa que est ius distinguenda est illa q̄ est lo-
ci ab illa que est persone.nam illa q̄ est loci operatur circa iuris
intellectum ⁊ obseruantiam hoc modo:qꝛ aut allegatur esse cō
suetudo sed probatur solum talis consuetudo ⁊ obseruantia.et
tunc vt.s̄.dixi de probatione consuetudinis.Aut non allegatur
esse consuetudo sed sola simplex obseruantia ⁊ cōsuetudo:⁊ tūc
dico qḋ eius effectus circa ius scriptum facit duo.s.qḋ ea que in
l.nō sunt finita ⁊ terminata finit ⁊ terminat ⁊ q̄ sunt dubia de-
clarat.De primo est exemplum in.d.l.si in aliā.ī.de offi.ꝓcōsul.
⁊ lega.circa prin.de ferijs.l.presides.⁊ de vsuris.l.j.in prin.nam
quod ibi est omissum a lege de tempore feriarum cōis loci obser
uantia diffinit.Et indefinite dictum de vsur.similiter diffinit et
declarat.Et pro hoc valet bñ.ī.de aqua plu.arc.l.si plus.cum ibi
no.Et in vtroqꝫ intellige consuetudinez largo modo pro assue-
tudine seu communi obseruātia.de secūdo est exemplū.ī.de fur.
l.j.§.j.⁊.ī.e.l.nam imperator.vt exponatur qḋ ibi dicit consuetu
dinē.s.verā aut rerū perpetratio.i.generaliter iudicatarū.i.cōez
obseruantiam.Item circa iudicia ⁊ actus iudiciales facit eadez
duo.vt.ī.de dam.infec.l.si finita.circa princip.⁊ de custo.re.l.iiij.
Similiter in contractibus.ī.de regulis iuris.l.semper in stip.et
de euic.l.si fundus.Similiter in vltimis voluntatibus facit ꝓ-
dicta duo de lega.j.l.si seruus plurium.§.fi.de lega.iij.l.legatis
seruis.in fine.⁊ de fundo instru.l.cum de lanionis.§.asinam.
160 ¶ Item proprie significationi verborum †derogat de lega.iij.
librorū.§.quid ergo si quis.in gl.qua appellatione.nam lz leges
predicte expresse non dicant de ista communi obseruātia.sz quā
doqꝫ dicant consuetudinem:tamē intelligi debent largo modo
vt contineant etiam istam talem assuetudinem de qua loqmur.
non tamen legitime inductam ⁊ prescriptam.vt satis ex ipsarū
161 legum verbis ⁊ mente colligi potest.†Circa illam assuetudinē
que est persone,dic quod illa circa iuris communis intellectum
nihil facit,sed solummodo circa ea que per ipsam personam di-
cuntur vel fiunt.⁊ ideo si talis assuetudo persone est circa serui-
tutem acquirendam facit ius ipsi vtenti.i.acquirit sibi seruitu-
tem si legitimo tempore fuerit firmata,scilicet.x.annorum.si ha
bet continuam causam alle.tanto tempore cuius non extat me-
moria vt nota.ī.de seruitu.l.seruitutes.⁊ hoc si nitatur ex solo
tpe.Si aūt ex concessione quam probare nō potest,si talis assue
tudo fuerit firmata longo tempore si seruitus habet continuā
causam licet non inducatur seruitus tamen probatur inducta,
vt no.ī.de vsur.l.cum de in rem verso.hoc verum si iure seruitu
tis hoc faciat alias secus,vt.ī.de iti.actuqꝫ priua.l.j.§.viuianꝰ.
⁊.l.fin.Idem est si talis assuetudo est de obligatione inducēda:
qꝛ per eam obligatio non inducitur.arg.ī.de actio.⁊ obligatio.
l.obligationum fere.§.placet.sed inducta probatur.vt.d.l.si cuz
de in rez verso.not.Sed si assuetudo nō fuerit de predictis ⁊ lon
go tempore firmata,sed fuerit de alijs rebus vel fuerit de predi
ctis sed legitimo tempore non firmata:tunc duo tantum facit.
scilicet quia in factis ⁊ dictis illius obscuram intentionem de
clarat.vt.d.l.vel vniuersorum.de pigno.act.quod cum eo.l.si.de
testamentis.l.heredes palam.§.j.⁊.d.l.si seruus plurium.§.fi.de
leg.j.Item dat formam his que cum eo vel in rebus eiꝰ agunt̄
ī.de vsur.l.qui semisses.in fi.⁊ ad macedo.l.sed iul.§.quod dicit̄.
Et in his si consuetudo loci ⁊ persone sunt diuerse prius atten-
denda est consuetudo persone.vt.d.l.si seruus plurium.in fi.Itē
cū.s̄.dictum sit ꝙ ista talis assuetudo inducatur cum pro maio
ri parte sic seruatur in loco aut persona qualiter hoc probabit̄.
vr̄ eñ difficile probari cū nō sit inuenire testes qui bene possint
hoc scire.nam qui diceret quod pro maiori parte sic seruatū est
necesse hz scire quoties illud factum est.⁊ hoc scire difficile est:
162 imo quasi impossibile.†sed dic quod si testes dicāt ꝙ sic cōiter
seruatur satis est ⁊ in interrogati de cā scientie dicēt:qꝛ viderūt
sic seruari per plures vices in quarū numero terminū nō ponēt.
Quod autem sufficiant arbitrio iudicis relinquitur.arg.d.l.de
iur.deli.l.j.dum tamen sint due vel vltra satis erit nisi probaret̄
contrarium ꝙ pluries aliter foret seruatū.Cum eñ duo actꝰ cō-
muniter sufficiant ad probandam veram consuetudinē que est
ius:multomagis ad istam assuetudinē.arg.C.de epi.au.l.iij.⁊ ex
tra de cau.pos.c.cum ecclesia sutrina. ¶ In quo autem differat
163 ista assuetudo facti †a vera consuetudine q̄ est ius satis ex su-
perioribus patet.Et de assuetudine do.Nico.dabat hos versus:
Qualiter ⁊ quanto si constat ⁊ ad quid actus.Sit iure bis vel
plus tpe longo.Si proba pro cunctis sit nota vel arte probet̄.
Ius firmat facit tollit supplet apperit ipsum.Do.autem Old.
de ista assuetudine que est merum factum loquens sic eā scribit.
Consuetudo est eiusdem facti bina vel frequentata patratio in
telligens ꝙ binus actus eam inducat.vt.d.l.iij.de epi.au.quam
multi allegant ⁊ intelligunt sed male quod loquitur de vera cō
suetudine que est ius.nā de illa nō loquitur sed de quodam abu
su seu assuefactione circa iterationem delictorum.⁊ de ista etiaz
loquitur.C.de iur.fis.l.facultas.lib.x.⁊ de ea etiā no.xxv.q.ij.c.
ita nos syllanorū.extra de cōsue.c.vlt.⁊ in aut.vt nulli.iudi.§.j.
⁊ dr mos coloratus.C.de meta.l.deuotū.⁊ frequētata patratio
probatur.C.ad leg.iul.de vi.l.seruos.⁊.ī.de ser.corrup.l.neratiꝰ
§.j.⁊ hec nunq̄ inducit ius.in aut.de iudi.§.j.⁊ quantomagis
inducitur tanto deterior est:qꝛ tanto grauiora sunt peccata ⁊c.
vt.d.c.vlti.extra eo.ad collationē auri coronarij nullꝰ sine con-
suetudine obligatur.C.de auro coronario.l.j.lib.x. ¶ Vlterius
querit Guliel.de cug.si in tota tholosana erat cōsuetudo quod
portantes arma soluerent decem in carcasesio,qḋ soluerent vi-
164 ginti.†quedam loca de carcasesio fuerunt adiuncta tholosa-
ne.queritur secundum quam consuetudinem ista loca regi de-
beant.⁊ videtur qḋ secundum consuetudinem carcasesij,secūdū
quam regebantur anteq̄ adiungerentur.ar.ī.de aur.⁊ ar.leg.l.
si ita ⁊.l.fi.in prin.Et pro hoc.C.de ser.l.non mō.de aqua quot.
⁊ esti.l.hoc iure.§.j.item ista loca veniunt vt incrementum se-
parata:⁊ ideo vt separata habere debent suas cōsuetudines,ar.
ī.de vsufr.l.item si fundi.§.sed si insula.Sed dic cōtra:qꝛ postq̄
princeps fecit translationem videtur perfecte fecisse.⁊ ita regan
tur secundum consuetudinem tholosanam ar.ī.de re iud.l.qdā
consulebat.⁊.C.de nup.l.imperialis.⁊ pro hoc quod dicitur in
165 tutore cui permittitur se mutare.ī.de exc.tu.l.idē vlp.†⁊ qꝛ idē
debet esse de incremento ⁊ principali.ī.de iur.do.l.si proprieta-
ti.de publicia.l.si ego.§.fi.⁊ de leg.j.l.si ex toto.vbi de hoc.⁊ vide
quod dixi.ī.de pigno.act.l.si conuenit vt nomen.§.si nuda.⁊ ꝑ
hoc de admini.tuto.l.quoties.§.fi.de pac.dot.l.inter socerū.§.
si conuenerit.C.de donationibus.ante nuptias.l.si constante.§.
j.⁊.l.fi.circa medium.ī.de here.insti.l.liber homo.§.titius.⁊ qḋ
dr cum princeps de duabus prouincijs facit vnam.in aut.vt iu
di.sine quoquo suffra.§.illud.⁊ ad hoc.C.de metropoli berito.l.
j.lib.xj.⁊ quod ibi no.⁊ pro hoc.ī.de iudi.l.insule.Et quod dicit̄
in iliacensibus adiunctis rome.ī.de excu.tuto.l.non tantum.§.
iliacensibus.⁊ de senato.l.fi.in fi.⁊ pro hoc iura allegata nō ob-
stant. ¶ Vltimo ponit Guliel.quandam questionem disputa-
tam vltra montes:presupposito de consuetudine vel statuto qḋ
gentes cuiuscūqꝫ loci comitatus teneant̄ sequi comitē vsqꝫ ad
aquā proximā ⁊ non vltra nisi expensis ipsius comitis prouin-
cie.rex Francie concessit dicto comiti qḋ posset ire ꝑ regnū suuz
quocūqꝫ vellet debellare regem aragonū,⁊ libere haberet ingres
sum ⁊ hospitalitatem per regnum suum propter quod dictꝰ co-
mes concessit dicto regi pedagium de omnibus aīalibus sui co-
mitatus que transirent super ponte Rhodani qui pons ꝑ me-
dium diuidebat dictum comitatum ⁊ regnuz.modo Rhodanꝰ
mutauit alueum per aliam partem primo alueo penitus dere-
licto ⁊ desiccato:post vero spatium.xl.vel.l.annorū dictꝰ comes
volens debellare dictum regem aragonuz transire volebat per
regnum Francie,et rex denegauit nihilominus exigit peda-
gium super ponte predicto sicut prius:gentes etiam comitis
dicunt quod non tenentur sequi comitem nisi vsqꝫ ad locū vbi
Rhodanus alueum habere consueuit.queritur quid iuris.Et
ista questio

ista questio habet quatuor capita. Primũ vtrũ rex possit habere pedagiũ in ponte predicto ex quo denegat ingressum in regno. Secũdo vtrum teneatur ingressum prestare comiti predicto non obstante lapsu temporis .xl. vel quinquaginta annor. Tertio vtrũ gentes teneantur sequi comitem vltra alueũ desiccatum. Quarto si comes est paratus dare eis stipendia vtrũ teneantur eum sequi vltra alueũ. Et pro declaratione premittenda sunt aliqua. †primo quod pactũ de sequendo comitem
166 valet. & q habeãt eũ sequi vsq ad aquã: hoc potest esse ex consuetudine. ar. ff. de acqui. re. do. l. naturalem. §. in his cõsuetudo enim prouincie bene potest esse, vt. ff. eodem. cũ de consuetudine. Sed si aliqua noua vniuersitas fiat in comitatu, an teneat seq hanc consuetudinem: videtur q non: quia videt tempore consuetudinis introducte de ista cogitatũ quia nõ erat. ar. ff. de cõtrahen. emp. l. in lege. & l. rutilia. talia enim ad presentes tantũ videtur aptari. ar. ff. de auro & argento le. l. si ita. dic contra propter: verba generalia consuetudinis que habent q gẽtes cuiuscunq loci comitatus sequi debeant comitem. que verba gñaliter sunt accipienda. de leg. iij. l. iul. & l. si cui lana. ad trebel. l. balista. de sepul. vio. l. iij. §. diuus. de seruitu. vr. predio. l. si seruitus. & de libe. & posthu. l. placet. Item quia omnes vniuersitates comitatus faciũt vnum corpus & vnam prouinciam. ff. de offi. prefec. vrb. l. j. §. cũ vrbem. & pro hoc in simili. ff. de fideiusso. l. mortuo. & de iudi. proponebatur. de fundo instr. l. lucius. & pro hoc ff. de vsufr. l. item si fundi. §. sed si metalla. de serui. rust. predio. l. certo generi. §. fi. tot⁹. & C. de epis. & cle. l. oĩa priuilegia. ¶ Item
167 quero an de iure sit q subditi † teneant sequi dominũ. dic aut est dominus respectu feudi. Et dic q sic, vt in vsibus feu. hic finit lex deinde cõsuetudines regni incipiũt. c. j. quod incipit domino guerram faciẽte. & que fuit prima causa amittendi beneficij. §. preterea. Sed an suis expensis: videtur q sic. de capitulis corradi. §. similiter. & de prohibita feu. alie. per Fede. l. imperialem. §. firmiter. & ff. de ope. liberto. l. suo victu. vbi de hoc dixi qd puto verum si illo anno sit tantum in fructibus feudi quantũ in expensis. Si de feu. cõtrouersia sit. c. lz vasallus. versi. j. vt qsitum. In quibusdã tamen locis seruat quod habent sequi vsq ad .xxx. dies. pro quo facit. C. de re mili. l. tam collatores. §. si vero etiã. li. xij. Sed ibi non loquit de vasallis imperij sed de stipendiarijs Imperatoris. Si aũt sunt alij subditi nõ ratione feudi: tũc si queratur in alio q imperatore quo ad defensionem terre & patrie subditi tenentur. C. de his qui latrones. l. j. §. j. & ij. de epi. & cle. l. si quis in hoc genus. & l. raptores. & de reg. iu. l. nõ videtur dolo carere. & in vsib⁹ feu. qualiter vasallus iur. d. c. j. An autem expensis proprijs: dic q si quotidie haberẽt insistere circa hoc tunc expensis domini alias nõ. d. l. suo victu. de ope. lib. & l. opere. & l. pe. de procu. l. sed & hoc. §. non solum. ad exhiben.
168 l. sed si hereditas. §. j. † Ad inuadendũ aũt alios credo q non teneantur eum sequi. C. de decu. l. curiales. lib. x. Si aũt loquamur de subditis imperatoris illi se nõ possunt excusare. ff. de re mili. l. qui cum vno. §. eum qui. & §. qui filiũ. de mune. & hono. l. j. & l. fi. & est ratio: q rempublicam habẽt defendere. vt. C. de re mili. l. milites. ¶ An autem teneant comitẽ vltra aquã sequi suis expensis propter illa verba nisi expensis suis: & an cogi pos
169 sint. Orit dubitatio ex illo verbo † nisi vtrũ ponat vel priuet. Circa quod dic aut ponitur post verba negatiua, aut post affirmatiua. Primo casu aut ponit super parte negatoria & tũc ponit licet conditionaliter. vt si promitto non vendere domũ nisi tibi videor promittere q tibi vendam. ar. ff. de pe. le. l. nã quod. §. fi. de act. empt. l. si sterilis. §. si tibi. & l. qui fundũ. Aut nisi ponitur super modificatione negatoria: & tũc si illã negationem precedat aliqua dispositio ponit illã dispositionẽ precedentẽ conditionaliter. si nulla precedebat dispositio: tũc non ponit actualiter, sed aptitudine si ita fiat. ff. de manu. testa. l. titia. §. fi. vbi de hoc dixi. Si autẽ precedit dispositio tũc ponit actualiter, vt. ff. de sta. li. l. si quis ita. §. j. & de condi. & demon. l. quib⁹ diebus. §. quedã. in fi. Aut dictio nisi, ponit post verba affirmatiua: & tũc aut loquimur in actu qui nitit & pendet ex dispositione profitẽtis: & tũc ponit sub conditione inceptiua de leg. iij. l. cũ pater. §. donationis. & de condi. & demonst. l. qbus diebus. §. quidam. in fi. aut pendet ex ordinatione duorum: & tũc sub conditione resolutiua ponit. vt. ff. de act. & obliga. l. obligationũ fere. §. j. & ibi in glo. & potest dubiũ ibi positum in. §. j. in gloss. ibi solui q ille sit excõmunicatus. Dico ergo in casu nostro q gentes tenent comitem sequi expensis comitis: q dictio nisi, ponit post verbũ dispositiuũ. ergo ponit vt pz ex pdictis. Et de significato hui⁹ dictionis nisi, no. in gl. ff. si qs cau. l. si eũ. §. fi. & dixi. C. de trãsac. l. iiij. & plene in alphabeto dictione nisi. & per Dy. extra de reg. iur. c. non remittitur peccatum. li. vj. ¶ Itẽ queritur nunquid
170 † promissio regis francie facta comiti de prestando transitũ & hospitalitatem quoties vellet debellare regẽ aragonũ valuerit. & videt q sic. C. de metatis. l. iij. & fi. li. xij. In cõtrarium videtur q turpis est. ff. de verb. oblig. l. generaliter. de pac. l. iurisgentiũ. §. pe. dic ergo q intelligenda est si iustũ fuerit bellũ ex parte comitis, vt. d. c. j. in vsi. feud. hic finitur lex & consuetu. regni incipiunt. nam etiam inuadendo potest esse iustũ bellũ puta ppter defectũ iudicis vel vacante imperio, vt dixi. ff. de iusti. & iure. l. ex hoc iure. vltra prin. & pro hoc. C. de epi. & cleri. l. si quis in hoc genus. in fi. ff. que in frau. cre. l. ait pretor. § si debitorẽ. & est expressum in vsib⁹ feudor de milite vasallo qui contu. est. c. j. §. j. in fin. vbi de hoc. C. de decu. l. generali. li. x. & dixi etiam. C. ne vxor pro marito. aut. & nisi modo. & C. de here. aut. si vero domin⁹ temporalis. ¶ Itẽ quero quomodo comes potuit concedere regi exa
171 ctionem predicti pedagij † cũ noua vectigalia sint de iure prohibita, vt. C. noua vectig. l. j. dic q ipse comes habebat de consuetudine vel de iure, vel dic q hoc est propter fauorẽ quẽ rex impẽdebat ipsi comiti. ar. ff. de vsu & habi. l. plenũ. §. equitij. de legat. iij. l. librorum. §. pe. & de serui. l. si iter. & sic per modũ remunerationis. ar. C. de sac. san. eccle. l. iubem⁹ nulli. & qd ibi notaui. & ff. de rei ven. l. ex diuerso. §. fi. Sed cũ concesserit pedagiũ de omni
172 bus animalib⁹, † nunqd ad homines se extẽdat: videt quod sic ff. de liber. & posthu. l. quod dicitur. & de rei ven. l. itẽ si verberatũ. §. fi. & vsufr. quemad. ca. l. si vsufr. §. fi. contrarium dico propter odium. arg. ff. de pig. l. obligatione. C. de priuile. credito. l. pen. ff. ad legẽ aquil. l. ij. in prin. & §. j. & ad legẽ rhodiam de iactu. l. ij. Sed nunqd de gallinis & anseribus debebitur pedagiũ: videt
173 q sic. ff. si quadrupes pau. fe. di. l. j. & l. vlt. cõtra: q ista † minuta sunt & portantur: animalia vero ducuntur: & quia ponunt aues vt species distincta ab animalibus. ff. de iusti. & iur. l. j. §. ius naturale. in aut. vt oẽs obediãt iudi. prouin. §. hec considerantes. & q ad ista minima nõ est verisimile extẽdi. in aut. de iudi. §. ne aũt. Itẽ querit an rex iuste possit denegare trãsitũ comiti. Et videtur q sic quasi comiti obstet prescriptio, & amiserit ius suum non vtẽdo. ar. C. de serui. & aqua. l. penul. & de prescri. xxx. annorum. l. omnes. & l. sicut. & ff. quemad. serui. amittatur. l. si sic constituta. & C. de fundis rei priuate. l. eũ qui. li. xj. Item q iste comes vult actũ odiosum intentare. s. bellũ. & pro hoc. ff. de nundinis. l. j. dic cõtra: q pedagij prestatio videt interrumpere prescriptionẽ. cũ eñi rex continue exegerit pedagiũ agnoscere videtur & transitũ cõcedere. C. de prescrip. xxx. l. cũ notissimi. §. imo. & §. illud. & hoc cũ mercede videatur recipere non potest pscribere. eo. ti. l. male agitur. & pro hoc. ff. de le. co. l. post diẽ. C. de iur. do. impetrã. l. ij. ff. de pac. l. qui in futurũ. de vsufru. l. arboribus. §. idem tractat. Itẽ ius hospitalitatis fuit quesitũ comiti. C. de sacrosan. eccl. l. fi. & aut. quas actiones. nec ob. q tãto tẽpore tollunt iura ciuitatis: q nõ est verum cũ ex libertate. C. si aduersus li. l. j. in fi. Itẽ talis hospitalitas nõ admittitur nõ vtẽdo. ff. de vsu & habi. l. si habitatio. & p consequẽs nec transitus cũ sit coniuncta. ff. de lib. & posthu. l. si ita scriptũ. §. regula. & si vsufr. pe. l. j. de seruit. rusti. predio. l. vna est via. & pro hoc. C. de agri. & cẽsit. l. cum scimus. §. final. Itẽ pro hoc q in his que habẽt in se tristitiã nõ vsus non nocet imo habetur vt vsus, & ante dz conditio impleri quam quis admittatur ad legatũ. C. de cadu. tol. l. vnica. §. fi. nã aũt sub conditione. & de condi. & demon. l. mutiane. lz si conditio hz in se tristitiam non. ff. de condi. & demonstra. l. cum tale. ij. rñso. & l. pater. §. socrus. & pro hoc videtur tex. infra de seruit. l. seruitutes. ij. §. j. iuncta. l. iter. ff. queadmodum serui. amittatur. Et ad predicta faciunt q not. & dixi. d. l. cum notissimi. §. eodẽ iure. C. de pscriptio. xxx. annor. Itẽ queritur an rex possit exigere pedagiũ põtis qui est supra rhodanum. videt q
174 non: † q rhodanus mutauit alueũ. ar. ff. de aqua quoti. & esti. l. hoc iure. §. j. & queadmo. vsufr. amit. l. quid tñ. §. j. & ij. Contrarium dic: primo quia rhodani fuit facta mẽtio solũ ad demonstrandũ. vt. ff. de condi. & demõ. l. cum tale. §. falsam. de lega. ij. cũ filius. §. heres meus. de contrahẽ. emp. l. fin. §. lucius. de ali. leg. l. lucius. de le. iij. l. Paulo callimacho. §. meuius. & de legatis. j. l. quidam. Itẽ demonstrationis tẽpus attendendum est de contrahẽd. emp. l. rutilia. de legat. ij. l. vxore. §. testamẽto. iuncta. l. j. de ali. le. l. mela. in princi. & pro hoc. ff. de re. dub. l. si cognatis. & de le. ij. l. peto. §. fratre. Itẽ non nocet lz recesserit: quia eodem modo potest transiri per pontẽ. ar. ff. de ser. vrb. pdi. l. foramen. iuncta. l. de seruituti. rusti. pdi. l. via. §. si lacus. Tertio quia in ponte nihil est immutatũ. Nec ob. q videtur q sit priuator, vt ff. de via pub. l. j. & de serui. rusti. pdi. l. fi. & de acqui. re. do. l. martius. Cum itaq pons remaneat: & pedagium remanere dz. ar. ff. de verbo. obli. l. eum qui ita. & de sta. libe. l. iij. §. pen. Itẽ dic q rex non potest exigere pedagium de his que vadunt contra regẽ aragonum: quia isti videtur excepti. arg. C. de sol. l. inquisitio. de acti. empt. l. si mercedem. & de ver. signi. l. in. l. cẽsoria. Itẽ quia alio tẽpore satis est solutum: ergo isto non soluet. arg. ff. de adminis. tu. l. a tutoribus. §. j. mandati. l. idẽq. §. fi. & pro hoc de pu

Questio notabilis.

bli.l.licitatio.§.res. ¶ Ultimū dubiū est an gentes teneantur
175 †sociare comitem vltra alueū desiccatum.ꝛ videtur ꝙ nō.C.de pred.cur.l.j.li.x.de proba.l.ex persona.de contrahen.emp.l.rutilia.dico ꝯtra.primo ratione exercitus incerti indicendi indictis.vnde tempus indictionis attēdi debet.ff.de ope.lib.l.si qs hac.l.ꝛ tempus quo indicitur inspici debet.eodem tit.l.eius artificiū.Et quod dicit vsqꝫ ad aquam proximam non dicit terminum ad quē.ar.ff.de le.ij.l.non oportet.de condi.ꝛ demonstra.l.cū qui.Et pro hoc.ff.de fun.instru.l.lucius.ꝛ de opt.lega.l.vlti.Et ad hoc etiā facit recta significatio huius verbi proximior.ff.de verbo.signific.l.proximus.ꝛ vnde cognati.l.j.§.si quis proximus.ꝛ pro ista determinatione facit.ff.de aqua plu.ar.l.ij.§.pe.ꝛ bene quemad.ser.amit.l.nā satis.§.pe.ꝛ bene facit.ff.de aqua quot.ꝛ esti.l.hoc iure.§.si aquarū.fm Rayn.Guliel. ¶ Item Gul.querit qd sit in ecclesia est consuetudo ꝙ canonici nō procedant ad electionem prelati nisi cum superioris licentia ꝛ quā
176 docūqꝫ†vacaret tūc petatur licentia vacante ecclesia canonici impetrata licentia superioris ad electionē processerūt ꝛ electus administrauit apparet electionem fuisse nullā ipso iure vel cassata est ex aliquo vitio canonici sine noua licentia volūt ad electionem procedere.querit an possint.notandi sunt tres casus. Primus quando electio fuit nulla ipso iure ꝛ electus nō administrauit.Secūdus quando nulla fuit ꝛ administrauit.Terti⁹ quando tenuit ꝛ cassata fuit administrauit vel non.In pmo indistincte tenet ꝙ possint ad electionem procedere sine noua licētia.quia sic est in matrimonio carnali:qꝛ cū agit de matrimonio carnali intelligitur de valido,vt.ff.de condi.ꝛ demonst.l.hec conditio.ergo idem in spirituali:qđ contrahit per electionem. ꝛ pro hoc.ff.de iu.do.l.promissio. Item attendenda sunt verba consuetudinis quandocunqꝫ vacaret,ꝙ importat repetionem: ꝛ est sensus ex numerositate,vt si sepius vacet sepius petat licentia.pro hoc qui.mo.vsufr.amit.l.ij. Est etiam facienda vis in verbo tunc,vt sit sensus cū vacat primo petatur licentia ꝛ sic deinceps ad multiplicationē vacatiōis multipliciter licētia. cū ergo electio est inutilis non potest dici iterū vacasse.ꝛ ideo authoritate prime licentie procedi poterit ad electionē validā. arg.sumpto ex virtute dictorū verborum quandocunqꝫ,ꝛ tunc, quod denotat extremitatē temporis.ff.de condi.ꝛ demon.l.iiij. quod ergo cauet consuetudine ꝙ canonici non procedāt ad electionem sine licentia superioris intelligendū est de electiōe vtili
177 equiparando licentiam ratihabitioni.†nā ratihabitio nō potest trahi ad ea que nulla sunt alia ratione ꝙ propter defectū cōsensus.ar.ff.de offi.procon.ꝛ lega.l.obseruare.in fi.vbi de hoc.ꝛ pro hoc.C.de dona.inter vir.ꝛ vxo.l.donationes. Itē promissio se refert solum ad illū casum quē potest valere.nā testator potest instituere nepotem ex filio si nascat post.x.menses a morte eius cui substituit:q substitutio intelligit in casu in quo valere potest.s.mortuo filio ante mortem testatoris.vt.ff.de li.ꝛ posth. l.gallus.circa princi.sic ergo licentia de eligēdo trahi debet ad electionem validā.ad hoc facit.ff.de iureiu.l.qui per salutem.de opt.legat.l.ij.de decurio.l.herennius.ꝛ de mino.l.ꝛ si fine.§.sed qđ pap.secūdo casu vbi electio fuit nulla ꝛ electus administrauit,ꝛ cōmuni errore credebat electus,videtur per ea que dicta sunt ꝙ de iure ciuili non sit opus noua licentia:qꝛ ad multitudinem vacationū sequit multitudo licētiarū,vt dictum est.at hic non sunt plures vacationes,sed vna licet administrauerit: cū electio fuerit nulla ipso iure.ad quod facit dicta.l.herennius. de decu.sed in contrariū quod sit noua vacatio ex quo de facto administrauit,facit extra de conce.preben.c.cū nostris.qꝛ possessio habet plurimum facti:ꝛ ideo videt opus noua licentia.
178 †nā possessio non dicitur vacua nisi sit vacua de iure ꝛ de facto ff.de act.emp.l.ij.ꝛ de vulg.ꝛ pupil.substit.l.ex facto.§.fin.vnde hoc casu tenet qđ sit opus noua licentia.ꝛ pro hoc extra de ele. c.auditis.cū ibi no.Tertio casu quando electio tenuit ꝛ cassata fuit:patet ex predictis ꝙ opus est noua licētia:qꝛ vt dictū est licentia trahi debet ad electionē que tenuit ꝛ vbi tenuit ꝛ cassata est certū est de nouo vacare:ꝛ ideo noua licentia opus est.et pro hoc qꝛ vacante tutela testamentaria loc⁹ est legitime ea nō vacante cessat legitima ꝛ dicit vacare quando datio est ipso iure nulla.si autē tenuit ꝛ excusat non dicitur vacare.vt.ff.de testa.tu.l.si quis sub conditione.ergo idem in proposito de elec.ꝛ pro hoc.ff.de legi.tuto.l.legitimos.§.queri.ꝛ ar.eorum que.s.dicta sunt de dictionibus quādoqꝫ,ꝛ tūc.ꝛ pro hoc.C.de nupt.l.si vt proponis. ¶ Itē querit cōsuetudo est ꝙ pro quolibet capi
179 te animalis facientis transitū† per territoriū soluat vectigal. quedam vacca pregnans transitum faciebat,ꝛ pro ea solutū est vectigal.in eodem territorio fecit vitulū.an pro vitulo sit soluēdū vectigal:ipse indistincte tenet ꝙ non.nam vectigal est octaua pars rei que vehit.C.de cōmercijs ꝛ merca.l.ex prestatione. cum ergo solutum sit pro vacca pregnante octaua pars estimationis videt soluta respectu vituli cuius respectu vacca est maioris valoris.ff.de euic.l.vacce.ergo amplius solui non debet.ꝛ pro hoc bene.ff.de condi.furti.l.si seru⁹.§.boue.C.de fur.l.ancille. posset tamen dici qꝛ fetus edit⁹ est maioris estimationis ꝙ quando est in vtero qđ pro illo pluri deberet solui vectigal.ar. d.§.boue. ¶ Predicta vera vbi ex consuetudine soluit vectigal respectu estimationis toti⁹.sed si cōsuetudo esset ꝙ ꝑ quolibet animali soluerentur duo solidi non habito respectu ad estimationē animalis:tūc qꝛ soluendo pro vacca non soluit respectu fetus:qꝛ ita soluit non pregnans sicut pregnans:tūc duo solidi essent soluendi pro fetu:qꝛ tūc cessat inconueniēs ꝙ bis idē exigat.ꝛ pro ista diuersitate bene facit.ff.ad.l.fal.l.penales.§.fi. ꝛ ad predicta bene facit.ff.locati.l.sed addes.§.si quis mulierē.
¶ Itē querit consuetudo est in Britania ꝙ qlibet qui cōuenitur coram comite super cōtractu vel delicto potest aduocare re
180 gem frācie:ꝛ amplius ibi cōueniri nō potest coram comite.rex non vocatis baronib⁹ Britanie qui dicūt sua interesse pro se ꝛ suis hominibus remisit illā consuetudinē comiti.querit an valeat remissio facta ipsis baronibus non vocatis.videt ꝙ sic:qꝛ rex non recognoscit superiorem.extra q fil.sint legi.c.per venerabilem.ꝛ pro hoc equiparat principi:sed princeps nullo vocato potest dilatoriam cōcedere.C.de preci.impe.offe.l.quoties. ꝛ.ff.ne quid in loco public.l.ij.§.si qs a principe.sed responderi potest ꝙ ex predicta cōcessione regis sequit baronibus grauis lesio.si enim concessa esset respectu aliquorū singularium forte tolerabilis esset sed respectu omnium ꝛ in perpetuū grauis est ꝛ intolerabilis ergo non valet per iura predicta.ꝛ pro hoc.ff.de vulg.ꝛ pupil.sub.l.ex facto.ꝛ.C.de eman.lib.l.nec auus.Et hoc inducit do.su⁹ ad similem questionē.vnus aurelian⁹ vult prorogare iurisdictionē iudicis carnoteñ.potest.ff.de iur.om.iu.si conuenerit.sed an omnes aureliañ.dicit ꝙ non ꝑ iura predicta. nam ꝙ esset tolerabile in vno vel duob⁹ est intolerabile in oib⁹: quia per hoc iudex aurelianus perderet suam iurisdictionem in totū.pro hoc qꝛ patronus potest cogere libertū iurare ne nu
181 bat ad tēpus†sed in perpetuū nō,vt.ff.qui ꝛ a quib.l.quesitum. ꝛ sic perpetuitas temporis inducit iniquitatem ꝛ grauem lesionem quod non facit modicū tempus.ergo ita in proposito.pro hoc.C.de dona.l.sancimus.§.fi.vbi donatio annua ad vitā donatarij valet sine insinuatione.sed si fiat mentio heredis nō valet propter longitudinem temporis.ꝛ ad hoc facit qđ not.in simili questione.d.l.quoties.C.de preci.impera.offe.vbi loquit de dilatoria:sꝫ si ista esset peremptoria. Multe alie questiones circa istam materiam queri possent:quia fere omnes questiōes statutorū possent queri de consuetudine.sed elegi eas que mihi vise sunt vtiliores ꝛ materie hui⁹ legis magis conformes. Pro declaratione gl.aliquas suppletiones faciamus. ¶ In glo.prima ibi,Quia domino seruire non potest vt in vsibus feudorū. an mutus vel aliter imperfectus feudū retinere possit.c.vnico. exemplū cū glossa reprobat per Jacob.de ra.vt.s.dixi. ¶ In eodem gloss.ibi de regulari canonico. Istud exemplū similiter reprobat per aliquos,vt.s.dixi. ¶ Ibi vt succedat matri. Sed hoc est expressum in vsibus feud.de beneficio femine.c.vnico.in prin. ¶ Ibi de stat.ho.l.querit.Sed nec istud est bonum exemplum:quia istud non est simile consuetudinis,sed expressus casus.l.qꝛ hermaphraudit⁹ in quo preualet sexus muliebris mulieri equiparat in omnibus,vt dicta.l.queritur.Jacob. ¶ Ibi emphyteoticario. Meli⁹ diceret feudatario siue vasallo cum dicat trahi ius scriptū ad non scriptum.ꝛ de emphyteota est ius scriptum.C.de iur.emphyteo.l.j.in fi.ꝛ ibi in gl.no. ¶ Ibi vt.l. si lenones.C.de epi.audi.In gl.qꝛ non habemus.in fi. Qđ tamen sane intelligas qꝛ per desuetudinem non tollit lex.vt.s.dixi. ¶ In gloss.s.cuius non extat.ibi.l.j.in fi. Sed ibi exponitur verbum diu quod est in tex.ꝛ verbum longā pro spatio.x.annorum.Fran.ac. ¶ Ibi de episcopali au.l.nemo.ꝛ.ff.de ver.signi. l.seruius.Richar. ¶ Ibi sit consuetudo deinceps.Et sic est hic casus noui iuris inducendi nō aūt ibi:sed declarādi quod erat ar.ff.si ser.ven.l.sicuti.§.sed si queratur ꝛ latius in questionib⁹ s.dixi.ver.si autem ille actus est sententia.ꝛ de hoc no.C.eo.super rubrica. ¶ In glo.j.consensu in scriptis redacto.Sic exponitur.ff.quod cuiusqꝫ vniuersi.l.illud.ꝛ.ff.de offic.questo.l.ij.aliter exponitur.C.de suffra.l.vnica. ¶ In gl.l.j.cōsuetudine.ibi l.magistratibus.vel melius exēplifica.ff.de re iudi.l.a diuo pio. in prin. ¶ In ea.glo.in fin.Sed certe ꝛ verbis,vt.ff.de cōfes.l.j. Jaco. ¶ In glo.not.per duo ibi ꝛ hoc planū est:vt.s.e.l.nō est nouum.Richar. ¶ Ibi.§.si constat.Itē ibi ex certa sciētia erat consuetudo ꝛ pro loci vtilitate ꝛ animo vtēdi tali cōsuetudine in futurū.Jac.Et ad.§.si cōstat.ꝯcordat.C.q admi.ad bo.pos. l.penul.ꝛ de officio quest.l.ij.Richar. ¶ Ibi secundū legem,vt quia lex expresse eam approbat.Ja. ¶ Ibi itē alij distinxerūt. Hec opinio approbat.C.de decre.decur.in gl.rubrice li.x.Jac.

Cōsuetudo

1 ☞ Consuetudo quãqz dicitur vetustissima quãqz antiqua,quãdoqz vetus quandoqz ⁊c.
2 In quo differat hec.l.a superiori.
3 Consuetudo an inducat̃ ꝑ duas sententias latas intra.x.annos.

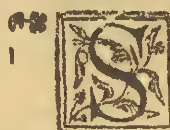
1 Diuturna. Supra.l.proxi.dicitur inueterate.† Quandoqz dicitur vetustissima ⁊ iugiter obseruata.C.de priui.scho.l.quoties.li.xij.Quandoqz antiqua.C.de iur.fis.l.penult. Quãdoqz vetus.infra de polli.l.imperatores.⁊ de decu.l.nõ tãtum.§.fin.Quandoqz longa.vt hic super rubrica.⁊.C.eodem. Quandoqz dicitur vetusta.C.de testamentis.l.testamenta oĩa. Quandoque perpetua,vt infra eodem.l.nam imperator. Et faciunt predicta in argumen.ad questonẽ de qua dixi.ṡ.l.proxima,scilicet quanto tempore inducatur consuetudo. ¶ Quid differat hec.l.a superiori dicitur in glo.Sed certe gloss.non videtur bene dicere quatenus dicit† ꝙ lex superior loquitur de causis.l.non determinatis.⁊ de quibus in iure nil est scriptũ.ista autem loquitur de casibus de quibus est scriptũ in iure vt in locatione:non tamen est.l.determinatũ puta quo tẽpore solui debeat pensio.de quo no.⁊ dixi.C.locati.l.edem.nam litera huius l.videtur in hoc contradicere cum dicit que ex nõ scripto descẽdũt.⁊ sic loqui videtur de causis non scriptis in iure.⁊ ideo prima differentia glo.verior videtur. ¶ Item dicit gl.ꝙ per duas sententias latas intra.x.annos inducitur consuetudo.de hoc
3 latius dixi.ṡ.l.proxi.ver.si aũt ille actus est sñia.Item dicit† ꝙ consuetudo inducit̃ ex eo qd perpetuo sic est seruatum vt ꝙ clerici vendant sine decreto episcopi.de hoc no.⁊ dixi.C.de sacrosanct.eccle.aut.hoc ius porrectum.

1 ☞ Per pronunciationẽ factã in contradictorio iudicio intra x.annos inducitur consuetudo,vide exempla.
2 Consuetudo regionis est seruanda ⁊ consuetudo oppidi ⁊ fundi ⁊c.
3 Dictio etiam,potest legi tribus modis.
4 Cõsuetudo ad hoc vt valeat debet esse firmata in cõtradictorio iudicio.

Cum de cõsuetudine. Lex ista cũ duabus sequentibus cũ ea continuantur docet que consuetudo sit seruanda,⁊ quomodo possit probari.de quo satis dixi.ṡ.l.de quibus,ver.viso quomodo cõsuetudo ꝓponatur.Et differt hec.l.a sequẽti:qꝛ hec loquitur de consuetudine firmata contradicto iudicio sequens quando per longum tempus extra iudicium est inducta ⁊ seruata cõsuetudo.Et potest poni exemplum secũdum Mar.de fano:iure lombardo cauetur ꝙ maritus succedat vxori,vt in lombarda de succes.l.fin. hanc consuetudinẽ allegabat quidam iudex ⁊ dicebat intelligi debere de omnibus bonis.alius dicebat ꝙ in dote tantũ pronũ
1 ciatũ fuit ꝙ in omnibus bonis succederet.⁊ ita fuit etiã † pronũciatum.secũda vice intra.x.annos.per tales actus dicit̃ firmata cõsuetudo cõtradicto iudicio.vel posset poni exemplũ:qꝛ iure lombardo frater tenetur dotare sororem secũdum dignitatem ⁊ facultates,⁊ postea ipse succedit in totũ.vt in lombarda de succes.l.si pater filiam.istud seruatũ ⁊ pronũciatũ est ex consuetudine in tota Italia etiã cõtradictorio iudicio. ¶ Itẽ not. secũdum eundem Mar.ꝙ hec.l.loquitur de consuetudine pro-
2 uincie vel ciuitatis seruanda.Quandoqz dicit̃ † consuetudinẽ regionis seruari debere.ĵ.de lega.ĵ.l.apud iul.§.ĵ.⁊.l.si seruus plurium.§.fi.⁊ de vsur.l.fi.Itẽ consuetudo oppidi,vt.C.que sit lõ. consue.l.ĵ.⁊ de edifi.priua.l.an in totũ.Item consuetudo fundi ĵ.communia prediorum.l.venditor.§.si constat.Item cõsuetudo vniuersitatis in electionibus.ĵ.de decu.l.non tantũ.§.fi.Itẽ seruatur etiam consuetudo patrisfa.vt.ĵ.de pig.ac.l.vel vniuersorum.sed illa est consuetudo mere facti,de qua plene dixi.ṡ.e. l.de quibus.circa fi.Iac.de ra.latius se extendit circa expositio
3 nem huius.l.dicens ꝙ † dictio etiam,potest legi ⁊ construi tribus modis.scilicet cum dictione firmata,cum dictione iudicio,⁊ cũ dictione contradicto.prout legitur ⁊ construitur cũ dictione firmata dicit ꝙ dictio etiam parũ operat̃ et implicat vel non firmat:⁊ tũc potest legi vt loquat̃ de iudicio confirmante consuetudinem ⁊ potest loqui de confirmatione cõsuetudinis alio modo ꝙ per iudicia,verbi gratia aliquando fuit iudicatũ contra consuetudinem vel iudicando ꝙ non esset cõsuetudo vel iudicando contra illud quod dictabat consuetudo.deinde tamẽ post talem sententiam nihilominus seruata fuit consuetudo pacifice ⁊ sine aliqua contradictione non obstante tali sententia. certe talis consuetudo tanꝙ fimata seruabit̃:⁊ secũdum hoc non loquitur de iudicio firmante consuetudinem:sed de confirmatione ipsius consuetudinis.alio modo potest legi de iudicio confirmante consuetudinem:quia cũ fuisset aliquãdo contradictum an esset consuetudo pronũciatũ fuit esse consuetudinez vel iudicatũ fuit secũdũ consuetudinẽ.Sed prout dictio etiaz. legitur ⁊ construitur cũ verbo iudicio.similiter implicat negationem vt dicamus an etiam iudicio,aliquando contradicto firmata sit vel non quasi dicat etiam alio modo ꝙ iudicio põt firmari.sed prout legitur tertio modo verbum etiam cũ dictione contradicto,tũc non implicat negatiuaz.sed secundũ istam lecturam est de necessitate ad hoc vt valeat cõsuetudo ꝙ sit firmata cõtradicto iudicio.⁊ ista lectura falsa est,vt patet in.l.se.⁊ dixi in.l.de quibus.Alij etiam habent in litera non cõtradicto.et secũdum hoc exponunt ꝙ consuetudo fuit firmata iudicio non contradicto:id est quia semper sine contradictione ita iudicatũ est ⁊ seruatum.sed istaz literam dicit Gui.de suz.fore falsaz:qꝛ non potest esse aliquod iudiciũ quod non habeat aliqualẽ contradictionem cũ per narrationem ⁊ contradictionem fiat litis contestatio.vt.C.de lit.contestat.l.vna.Alij exponũt cõtradicto iudicio:id est contra cõsuetudinem dicto ⁊ pronũciato.Alij quia iudices sibi contradixerũt in pronũciando:qꝛ vnus pro consuetudine alius contra.de quo plene dixi.ṡ.l.de quibus.vers. item quero.si quandoqz sit pronunciatum pro consuetudine ⁊ quandoque contra veriorez intellectum huius.l.esse puto,vt dicere voluerit ꝙ ille qui vult allegare consuetudinem ⁊ probare
4 attendere† debeat vtrum sit firmata contradicto iudicio vel nõ ⁊ si firmata sit alleget illas sententias si nõ probet cõsuetudinẽ longo tempore seruatam,⁊ ita loquit̃.l.sequens.

1 ☞ Consuetudo potest firmari etiam sine iudicio cõtradictorio cõtra precedens summarium.

1 ✠ Sed ea. Ista.l.aduersat̃ precedẽti hoc modo crederet aliquis ꝙ† cõsuetudo nõ valeret nisi firmata esset contradicto iudicio qd nõ est verũ imo etiã sine iudicio,vt dixi.ṡ.l.prox.⁊ prior.ad l.istã.ĵ.de pollicita.l.imperator.⁊ de decu.l.nõ tantũ.in fi.

✠ In ista.l.sz ea.aduerte ad tex.in ꝟ. quentiõe.qꝛ in pisano originali legit̃ cõuẽtio ⁊ melius fm Bolog.in apostil.

☞ Scriptura est de substãtia legis.
1 Iuramentũ est maioris authoritatis ꝙ sñia quo ad solẽnitatẽ
2 non quo ad ius.vide rationem.

Ideo. Hec.l.manifeste facit ꝙ scriptura sit de esse legis pro quo facit.C.de legi.l.huma
1 nũ.⁊ qd nõ scriptũ† sit de esse consuetudinis.⁊ pro hoc insti.de iur.natu.§.constat.⁊.§.ex nõ scripto.de quo plene dixi.ṡ.e.l.de quibus.ver.restat videre quod dixi.ṡ.Et
2 facit hec.l.pro eo qd dicit̃ ꝙ iuramentũ† est maioris authoritatis ꝙ sñia.ĵ.de iureiu.l.ĵ.⁊.ij.qꝛ hoc est verũ quo ad solẽnitatem nõ quo ad ius:qꝛ sententia maiorez exigit solẽnitatẽ ꝙ iuramẽtũ:qꝛ sententia formari dz in scriptis in iuramento sufficit qd vna pars deferat:alia iuret vt plenius dicã.d.l.ij.Guli

1 ☞ Uerba obscura in.l.posita sunt interpretanda secundũ cõsuetudinem.
2 Princeps solus an possit condere ⁊ interpretari legem.

Si de interpretatione. Ad legẽ istã concor.extra de consue.cum dilectus.Et potest intelligi dupliciter fm Iaco.de ra.Uno modo si est ob-
1 scuritas† in verbis legis interpretanda sunt illa verba fm cõsuetudinem.Et ponit exemplũ de.l.si lenones.C.de epi.audien. vbi ex consuetudine intelligũtur verba illa quod filie quibus pater imponit necessitatem peccãdi debent liberari ab illa necessitate:quia pater cogitur eas emancipare.⁊ tunc exponitur hec litera quo iure,id est qua iuris interpretatione per cõsuetudinez potest etiam legi quando verba iuris sunt certa sed emergit casus dubitabilis vel lex habet duos intellectus si super hoc est cõsuetudo illa seruabitur.⁊ sic lex determinatur per consuetudinẽ ⁊ declarat̃ sic ⁊ vna lex per aliam,vt.ṡ.e.l.non est nouum.opponit glossa de.l.ĵ.C.de legi.vbi dicit̃ ꝙ princeps interpretatur.l. Glo.soluit per distinctionem:⁊ eadem distinctio est in.l.cõtraria.illa tamen.l.diuersimode intelligit̃,vt ibi not.Et eodẽ mo-
2 do ob.eo.ti.l.vlti.vbi dicit̃† ꝙ soli principi licet condere ⁊ interpretari.sed dic vt ibi no.scilicet ꝙ nullus solus potest interpretari legem nisi princeps sed per hoc non excluditur ꝙ populus per consuetudinẽ interpretari nõ possit.vel posset dici ꝙ interpretatio principis est generalis in toto mũdo:sz populi solum in eo loco vbi est consuetudo vt plene dixi in.l.de quibus. ver.vnũ est etiã circa hoc bene notandum.

1 Consuetudo an possit induci per errorem distingue.
2 Consuetudo φ dominus ponēs manum ad plaustrum vini teneatur an valeat.
3 Naturalis affectus facit φ vnus teneatur iuuare alium.

Quod nō ratione. Pro declaratione huius.l. vide quod notaui.§.eodem.l.quod non contra rationez. ꝛ in.l.de quibus in oppositionibus.versicu. Item op.φ lex per consuetudinem non tollatur ꝛ in qstionibus.ver. sed nunquid.tunc trahitur ad similia.ꝛ versic.sed qꝛ.§.pluries dixi.ꝛ ver.qualis autem debeat esse consuetudo.ꝛ versic.se. Si autem esset consuetudo sine naturali ratione.Et quādo querit̄
1 an consuetudo†possit per errorem induci.dic aut introducitur contra.l.aut preter legem.primo casu nunquā confirmatur.vt pone.l.cauetur quod hereditas paterna equaliter diuidat̄ inter liberos populus credens φ de iure sit φ primogenit⁹ succedat in totum vtitur sic.x.annis sic credēs esse de iure talis error impedit consuetudinem induci.ratio est:quia populus credēs sic esse lege scripta non tollit legem quia noluit.vnde lex non potest dici tolli contrario consensu populi: quia hoc non voluit quia nemo vult tollere illud quod nescit.Ad idē instituisti per errorem extraneū credens filium tuum mortuū non tollitur hereditas filio.vt infra de hered.institu.l.fi.ꝛ.C.de testamento mili.l.sicut.ergo sic est in populo.Si vero populus inducit consuetudinem preter.l.aut inducit consuetudinem in casu in quo nō est lex scripta tūc aut populus erat in causa finali propter quā facit illud.aut impulsiua.Si finali nō inducitur cōsuetudo: qꝛ cessante causa cessat effectus:quia si populus vtatur cōsuetudine propter causam que non suberat non reputatur ibi cōsensus propter defectum cause.Si vero populus erat in causa impulsiua vel in persuasione tunc non impeditur consuetudo induci.
2 vt qꝛ populus credens rationabile†φ ponens manuz ad plaustrum teneatur licet non sit rationabile:tamen populus cōsensit in modum vtendi tunc consuetudo inducitur.vt infra de cōditio.ꝛ demonstra.l.cum tale.ꝛ de hoc hic not.in gloss.ꝛ dixi in remissionibus.§.datis.in prin.huius.l.Et dic φ ratio que mouere potuit talem consuetudinem est quia bubulcus vinum trahens erat in culpa trahendo per locum periculosum.dominus etiam fuit in culpa ponendo manum ad plaustrum:quia immiscuit se rei ad se non pertinenti.vt infra de regu.iur.l.culpa.Ad illud quod opponebatur φ ad dominum non pertinebat ponere manum ad plaustrum.ꝛ ideo videbatur culpa compēsari.vt infra de dolo.l.si duo.Sed hoc est falsum qꝛ dn̄s nō fuit in cul-
3 pa:immo bene fecit†propter naturalē effectum quē inter homines natura constituit.vt vnus alium iuuare teneat̄.vt.j.de ser.expor.l.seruus ea lege.

Ergo. Hec.l.ꝛ sequens est quasi quedam summaria diuisio totius iuris nostri.ꝛ sub qua possunt omnia sequentia comprehendi ꝛ continuari.

1 Constitutio quid sit.quid decretum.ꝛ quid sit edictum.
2 Populus Romanus an hodie possit condere legem.

De constitutionibus principum. Rubrica.

Super rubrica. Vis Az.i sum ma de legib⁹ et constitutionibus.ꝛ extra de constitutio.per totum.ꝛ lib.vj.cum ibi no.per Inno.Host.ꝛ Cōpost.ꝛ in summa eodem titu.per Gof.ꝛ Host.ꝛ per Spe.ꝛ per eum in repertorio eodem tit.ꝛ lib.vj.per Joan.an.Archid.ꝛ bene per Cardina.ꝛ quod notaui.C.eodem.super rubrica de legibus ꝛ constitutionib⁹.Et qd
1 sit constitutio quid decretalis†quid decretum quid edictum vide in proemio summe Host.secunda charta ver.est enim differētia inter decretales.ꝛ vide etiam ad hanc materiam.C.de iur.ꝛ fac.igno.l.constitutionis.cum ibi notatis.An populus ro-
2 manus†hodie possit condere legē.infra.e.l.j. Que lex transtulit potestatem in principem.ꝛ an eius interlocutio faciat ius cōmune.an priuilegium personale egrediatur personaz.ꝛ an cedi possit.ꝛ distinctio bona circa rescripta an nouitates induci debeāt.j.eodē.l.ij.pulchra ꝛ vtilia de interpretatione priuilegiorū principis ꝛ ciuitatis.vide.j.eo.l.fi.Et pulchras questiones circa materiā rescriptorū ꝛ priuilegioꝝ ꝛ quod plene dixi.C.de preci.impe.offe.l.quoties.ꝛ.l.rescripta.

1 Populus an possit hodie condere legem.
2 Imperium de iure hodierno nō videtur esse penes romanos sꝫ teutonicos.
3 Sententia interlocutoria pape vel principis an faciat ius generale.
4 Priuilegium personale an egrediatur personā cui conceditur.
5 Priuilegium personale an possit alteri cedi.
6 Imperator an possit auferre alicui dominiū rei sue.
7 Rescriptum impetratum per mendaciū quando valeat.

Quod principi. Primo ponit̄ ibi dictū vsque ibi.vt pote. Ibi ponit̄ ratio vsqꝫ ibi.quodcūqꝫ. Ibi illatio vsqꝫ ibi.plane. Ibi illatiōis exceptio vsqꝫ in fi.Et est hec l.de verbo ad verbum insti.de iur.na.gen.ꝛ ciui.§.sed qd̄ principi.ꝛ vide quod ibi no. No.φ hec.l.potest adduci pro ꝛ con
1 tra an populus hodie†possit cōdere legem.nā φ non possit facit verbum omne.naꝫ qui omne dicit nihil excipit.vt.C.mā.l.a procuratore.φ remāserit penes populū potestas cōdendi legē facit verbū conferat.nō eīn dicit transferat.Sed alibi dicit trāslatis.j.de offi.prefect.preto.l.j.ver.regimentis.glos.in insti.d.§.
2 sed quod principi.videtur tenere†φ hodie imperiū nō sit penes Romanos sed penes teutonicos.quod populus romanus hodie nō habeat potestatē legis condēde.ꝛ hāc hic sequitur Jac.de ra.de hoc no.ꝛ dixi.§.ti.pri.l.non ambigitur.ꝛ.C.de legi.l.fi. Sed que fuit ista lex regia que dedit potestatē principi:quidaꝫ φ fuit lex hortensia de qua loquitur.§.de origi.iur.l.ij.§.deinde cum esset in ciuitate.Sed certe illa nō loquitur de potestate data principi.sed de cōcordia facta inter plebē ꝛ populū.dic ergo φ fuit alia lex specialis de qua loquitur eadē lex.ij.§.nouissime. ꝛ quare dicat regia vide quod no.j.de iu.om.iud.l.more.Ray.
3 Itē hic videtur φ interlocutoria†principis faciat ius generale ꝛ dicit Jaco.de ra.φ aduocati curie Romane quando deficiunt eis iura dicunt:ego sic vidi interloqui papaꝫ in simili cā. ꝛ idē dicit fieri in regno regis frācie dicendo sic interlocut⁹ fuit rex in simili.Ipse tamen tenet ꝛ bene φ interlocutoria principis vel pape.vel regis non faciat ius generale nisi sit redacta in corpore iuris.De hoc no.C.eo.l.iij.ꝛ.l.fi. Ex ver.plane.no.φ pri-
4 uilegia personalia†nō egrediunt̄ personas quibus cōceduntur de quo dic vt extra de regu.iur.c.priuilegiū personale.cū ibi no.
5 per Dy.ꝛ alios ꝛ dixi.C.ad vell.l.heredes.†Et an priuilegiū personale possit alteri cedi.vide Arch.xvj.q.j.c.hinc est.op.ad istū ver.de leg.j.j.quod quisqꝫ iu.Sol.vt in glo.Itē op.ad idē.C.de fruc.ꝛ litiū expen.l.fi.Sol.vt gl.ꝛ ex his glo.hic ponit quandaꝫ distinctionē circa rescripta.ꝛ latius ponitur ꝛ dixi.C.si ꝯtra ius
6 vel vti.pup.l.fi.in qua distinctione tangit hic gl.†an Imperator possit dominiū rei sue alicui auferre.d quo dic vt plene dixi.§.in proemio.in prin.Item dicit glo.φ rescriptum per mēdaciū im-
7 petratū valet vt secundū veritatē iudicet̄.†qd̄ intellige verū esse de rescripto impetrato super simplici iustitia.secus si esset priuilegium gratiosum:qꝛ tūc per mēdaciū impetratū nō valeret. vt.C.si cōtra ius vel vti.publi.ꝛ.l.si legibus.ꝛ ibi de hoc.ꝛ extra de rescri.c.sup literis.ꝛ ibi de hoc p Ber.Inn.ꝛ alios.

1 Nouitates sepe pariūt discordias.
2 Noua possunt induci propter euidentē vtilitatem.

In rebus nouis. Pone exēpla vt in gloss.ꝛ ratio huius
1 l.esse potest.†qꝛ nouitates[a] sepe pariunt discordias.
a vt extra de consue.c.cum consuetudinis.ꝛ de cōsan.ꝛ affi.c.φ dilectio.in fi.ꝛ inducētes nouitates reprehenduntur. xj.di.c.quis nesciat.in fin.ꝛ pro hoc infra de decre.ab or.fa.l.qd̄
2 semel.sed quando euidens est vtilitas†tunc noua induci possunt.vt extra de consan.ꝛ affi.c.nō debet.ꝛ de sent.excō.c.alma mater.in prin.li.vj.

a Nouitates.Cōcor.tex.i.c.φ dilectio.i fi.d ꝯsan.ꝛ affi.tex.in.c.cū cōsuetudinis.de cōsue.i.c.qꝫ nesciat. xj.di.ꝛ Bald.hic optime tractat.

1 Imperator concedēs domum an videatur concedere etiā adiacentia.
2 Priuilegium concessum φ filij sequātur originē matris an habeat locum in filijs legitime quesitis.
3 In alternatiuis electio debet esse debitoris.
4 Impetrans beneficium quod duxerit acceptandū an possit dimittere primū vacans ꝛ acceptare secundū.ꝛ an impetrās beneficium certi valoris possit acceptare beneficiū minoris valoris.
5 Litere que concedunt̄ ad bn̄ficia sunt ambitiose:ꝛ ideo restringende.
6 Beneficia pape concessa motu proprio sunt latissime interpretanda.
7 Beneficia principum stricte interpretātur vbi agitur de preiudicio tertij.
8 Interpretatio legis ꝛ beneficioꝝ an spectet ad principem.

Interpretatio

9 Interpretatio beneficiorum an debeat fieri z restringi ad formaz iuris cõmunis.
10 Rescripta sunt stricti iuris z potius lites sunt restringẽde quã laxande.
11 Beneficium quid sit.
12 Contractus an sint large interpretãdi sicut beneficia principis z testamenta.
13 Beneficia principũ latissime sunt interpretanda, vide exẽpluz.
14 In vltimis volũtatibꝰ quare plenior sit faciẽda interpretatio.
15 Beneficia principum quare sint latissime interpretanda.
16 Priuilegia z rescripta qualiter sint interpretãda circa tẽpus acquisitionis: itẽ circa peesonã impetrãtis, item zc.
17 Priuilegia circa personã impetrãtis qualiter interpretent̃, et an extendant̃ ad heredes.
18 Priuilegium personale qñ transmittat̃ ad heredes.
19 Priuilegium concessum a principe an transeat ad heredes.
20 Priuilegium in quo fit mẽtio de herede an debeat intelligi de primo herede an vero de omnibus heredibus in perpetuum.
21 Priuilegia circa locũ exemptionis qualiter sint interpretãda, vide exemplum.
22 Priuilegiũ cõcessum persone vt militibus quomodo debeat intelligi.
23 Priuilegia qualiter sint interpretanda circa personas priuilegiatas simul cõcurrentes.
24 Imperator concedens alicui castrũ sub quo est villa cõstructa an videat̃ illã ipsam villã concessisse.
25 Domo legata videtur legata insula ipsi domui coniuncta.
26 Imperator concedens alicui simpliciter castrũ an videat̃ cõcedere seu donare res existentes in ipso castro.
27 Beneficiũ concessum per ciuitatẽ alicui an sit plenissime interpretandum sicut beneficiũ principis.

a BEneficium. a Hec lex z eius materia vti
lis est: z quia breuis regu/
la summario non indiget. Et est idem in rescripto
pape. vt extra de ver. significa. c. olim. vbi de hoc per
Ber. z late per Inno. extra de dona. cum dilecti. in fi. z p hoc de
priuile. quia circa. z. c. in his. z. j. de adulte. l. antepenul. Et expo
ne quam preualere. Et non ob. de epi. audi. l. iij. vt ibi not. Et de
ista materia bene no. in Specu. de legato. §. fi. qui incipit postre
mo. versi. quid si dispensatio. z ver. sequentibus per Hostien. in
summa de rescriptis. tertio fo. versi. z de ipsius interpretatiõe.
z per Gof. eodem titu. §. nunc videamus de interpretatione. et
bene per Compost. eodem titu. c. eam que. z ille qui astricte vel
malitiose interpretat̃ principis rescriptum efficitur infamis,
vt. C. de legi. l. ij. vltra medium. Et hanc. l. intellige secundum ea
que nota. per Dyn. extra de regu. iur. c. que a iure cõmuni. libro
vj. Et premitte ad euidẽtiam qr Imperator aliquando. l. con/
dit, vt. s. eodem. l. j. z. legibus in glossa allegatis. Et aliquando
rescriptum cõcedit. z de hoc vltimo loquitur hec. l. Et aliquan
do rescribit contra legem, vt. s. titu. j. l. ius singulare. z. C. de pre
ci. impe. offe. l. nec damnosa. Quandoqz preter. l. vt hic. Quan/
doqz secundum. l. siue ad iuris communis obseruantiã, vt. C. si
contra ius. vel vti. pub. l. prescriptione. his premissis quere exẽ/
plum in. l. nostra. primum exemplũ qd ponit gloss. est si Impe/
1 rator concedit domum vt videatur concedere † etiã adiacentia:
vt probatur. C. de bo. vacanti. l. si quando. lib. x. Jacob. de ra. et
quidam moderni reprobant istud exemplum: quia isto casu nõ
fit latior interpretatio ꝗ in vltimis voluntatibꝰ, vt infra de fun
do instructo. l. seie. §. fi. cum concor. ibi in glo. allegatis. Quare
in. l. si quando. nulla videtur specialitas. vel aliter ibi ad princi
pem peruenerat domus in confiscatione cũ pecoribus z adiacẽ
tibus. nam cum confiscatur domus vel possessio: cõfiscant̃ etiã
adiacẽtia z cõstituta in eis vt probat̃ expresse. C. de incest. nup.
l. cum ancillis. vnde Imperator videtur donare sicut peruenerũt
ad eum. z ita est in priuato. j. de su. z leg. l. fi. iuncta. l. iij. in prin.
de fun. instruc. z. l. seie. §. tyranne. z de lega. iij. prediis. §. fi. vnde
si Imperator non dixisset domũ sicut est ita dono, vel nisi perue
nisset ad eum cum adiacentibus adiacentia nõ venissent in. d. l.
si quando. z pro hoc de leg. iij. l. qui habebat. §. fi. z. l. quesitum.
§. peto. z contra exẽplum gloss. etiam facit. C. de ope. pub. l. si ali
quando. vbi Imperator concedendo alicui opus publicũ vide
tur concedere solum dirutum z quod parum est in vsu reipubli
ce. sz forte ibi speciale fauore reipublice: vnde alij, vt Pe. de bel
ui. z Cy. volentes defendere gloss. dicunt ꝙ exemplum gloss. bo
num est. nam in. d. l. si quando. de bonis vacãtibus Imperator
concessit domum integro statu ex quo videtur concedete etiam
adiacentia. vt plenissima fiat interpretatio. nec est verũ ꝙ sic: qr
si legaui domum integro statu, nõ videor adiacentia legasse: qr
hec verba in legatis respiciunt solum integritatem ipsius rei z
nihil extra ipsam rem adiacens. sed in beneficiis principis vt ple
nissima fiat interpretatio verba ipsa integro statu comprehen/
dunt etiam adiacentia, vt. d. l. si quãdo. non obs. l. seie. §. vltimo
cum concor. qr ibi testator vsus fuit his verbis lego fundũ vti
posside. vel vt nunc est. que verba non possunt referri ad integri
tatez, sz ad aliqua extrinseca: z perinde est ac si dixisset, lego fun
dum cum instrumentis. z ideo ibi in legato per illa verba ꝯpre
henduntur etiã adiacentia. z ita intelligunt iura predicta. z exẽ
plum approbat etiam Jaco. butri. Secundum exemplum glo.
est de lega. j. in fi. j. ad municipa. vbi ponticis fuit concessum ꝙ
2 filij matres sequantur. nam ex plenissima † interpretatiõe extẽ/
ditur etiam ad filios legitime quesitos. Sz certe istud nõ est bo
num exemplum: quia hoc non contingit ibi ex largissima inter
pretatione imo ex necessaria: quia nisi sic interpretaretur benefi
cium principis ex toto redderet̃ inutile z nihil operaretur: quia
de iure communi vulgo quesita matrem sequuntur, vt infra ti.
j. l. lex nature. Et ideo vt verba rescripti aliquid operent̃ etiam
ad legitimos trahuntur. argu. infra de lega. j. l. si quãdo. Guil.
de cun. ponit exemplum per. l. supra de officio. prefe. vrb. l. j. §. cũ
vrbem. z ex hoc terminat talez questionẽ. Pone ꝙ Imperator
cõcessit in ciuitate ista vbi sunt plures notarij ĩ curia seneschal
chi videlicet coram vicario z coram iudice appellationẽ alicui
hoc modo: concedimus tibi tabellionatũ in curia seneschalchi
coram vicario vel coram iudice appellationum cum vacabit. z
vnum valet magis ꝗ aliud. si primo vacet illud quod minus va
let z nolit acceptare postea vacat aliud ꝙ plus valet z vult illd
3 acceptare nunquid possit. videtur ꝙ non: † qr electio videtur de/
bere esse debitoris in alternatiuis, vt. j. de iur. dot. l. plerunque.
z extra de reg. iu. c. in alternatiuis. lib. vj. contrarium tenet per
legem istam. z quia ista concessio non ledit publicam vtilitatez
nec aliquem priuatum. arg. j. de leg. ij. l. lucius. ¶ Itez in digni
tatibus cõcedendis sunt certe forme prima secunda z tertia, vt
C. de pala. sacra largitionum. l. scriniis. li. xij. Princeps conces/
sit alicui dignatem sub ipsis formis: nunqd potest eligere maio
rem si vult: certe sic. C. de castrensi ar. z ministra. l. ij. lib. xij. quaz
dicit esse casum notabilem z determinare questionẽ predictam.
z per illam. l. dicit melius ꝗ per aliquam aliam posse poni ca/
sum. in. l. ista. z pro hoc. C. de pri. sacrorum scrinio. l. in scriniis. lib.
xij. vbi dicitur ꝙ potest esse in maiori. nec sequitur ꝙ non possit
esse in minori si vult, sed ideo de maiori dicit: quia sic velle pre/
4 sumitur. Et faciunt etiam predicta † ad impetrantes beneficia
que duxerint acceptanda an possint dimittere primum vacans
z acceptare secundum z an imperans beneficium certi valoris
possit acceptare minoris valoris de hoc secũdo est casus quod
non. extra de preben. eum cui de nõ secerdotali. in. vj. De prima
forma. scilicet de beneficio quod duxerit acceptandum habetur
in cle. de conces. preben. c. vnico. z extra de conces. preben. c. j. lib.
vj. z dic quod ille cui talis gratia facta est de beneficio quod du
xerit acceptandum tenetur acceptare primum vacans. secundũ
autem nisi ex iusta causa acceptare nõ potest, vt extra de conces.
preben. cap. ne captande. lib. vj. z ibi de hoc no. per Archidia. z
Joan. and. z eodem titu. capit. quia cunctis. §. vltimo. lib. vj. et
ibi etiã hoc tenet Inno. quod videtur cõtra determinata supra
5 in proxima questione. Sed dic ꝙ ideo hic aliud est † quia litere
que conceduntur ad beneficia sunt ambitiose: z ideo restringẽ/
de, vt extra de preben. cum in illis. §. penul. lib. vj. z capi. quan/
uis. eodem tit. z eodem li. quia ambitiose z odiose sunt vt ibi pa
tet. z ad hoc facit quod no. per Car. extra de offic. or. c. ordina/
rij. lib. vj. quod verũ est nisi gratia concederetur proprio motu
pape nõ ad petitionem alterius: tũc enim fit plenissima interp̃/
6 tatio, † vt extra de prebẽ. c. si pluribus. lib. vj. z. c. si motu pro/
prio. eodem li. Et dicitur fieri motu proprio si hoc expresse dica
tur in gratia alias non, vt. d. c. si motu. in fi. z talis gratia ẽt re
integra per mortem pape non expiratur, vt extra de prebẽ. c. si
cui nulla. li. vj. z de reg. iur. c. decet concessuz. li. vj. z vide ibi no.
per Dyn. z alios. ¶ Modo oppo. ad. l. istam quod plenissime
non fiat interpretatio, vt. j. ne quid in lo. publi. l. ij. §. merito. sol.
vt gloss. vel dic ꝙ plenissime interpretatur in p̃iudicium conce/
7 dentis: † sed si agitur de preiudicio alterius tunc non fit plenis/
sima interpretatio: sz stricta. z ita loquitur. §. merito. z. §. si qs
a principe. nam species furti est de alieno largiri, vt. j. de fur. l. si
pignore. j. respõso. z ista fuit opi. Inno. extra de decimis. c. tua.
z de autho. z vsu pal. c. ex tuarum. quam opi. sequuntur Gabriel
de oseletis Cy. z alij moderni. ¶ Item op. quod ad principem
8 seu alium concedentem spectet interpretatio † vt supra de legi.
l. z ideo. de vulg. substitu. l. ex facto. C. de legi. l. fi. z extra de sent.
excommu. c. inter alia. §. j. solut. dic quod per alios si fiat inter/
pretatio debet fieri plenissima, vt hic sed si fiat per principem vel
papam illi possunt interpretari ad libituz: z ita loquunt̃ cõtra
ria z ista so. traditur in gl. extra de cõsan. z affi. c. qd dilectio. in

a ¶ Bñficiũ. Ads
ad hãc. l. tex. in. l.
j. §. pmittit̃. de aq̃
quot. z esti. quem
tex. dt singularez
Frã. are. i. l. apud
iulianũ. §. cõstat.
ff. de leg. j.

glo.ar.cōtra.vel dic secundū.M.sic.aut certū est priuilegium ⁊
nulla indiget interpretatione.aut dubiū:⁊ tūc debet fieri inter-
pretatio ſm.l.istam si tanta esset dubitatio quod commode de-
clarari nō posset tunc adeūdus est princeps si adiri potest vt in
cōtrarijs.⁊ de hoc no.d.l.⁊ ideo.§.de legi. ¶ Itē opponit gl. ꝙ
9 interpretatio † debeat restringi ad formam iuris communis. vt
C.de inoffi.testa.l.si qū. So.dicit glo.ibi est ratio in litera.et ra-
tio est q2 nō est verisimile Romanorū principē q iura tuet̃ hu-
iusmodi verbo ⁊c.vt ibi dicit̃.hec so.nō placet Pe.nec moder-
nis.Imo dicunt ꝙ ibi loquit̃ de priui.quod est contra ius cō-
mune.⁊ ideo restringit̃,vt.§.ti.proxi.l.quod nō cōtra rationez.
hic aūt de beneficio quod est ſm ius commune vel preter in quo
fit interpretatio plenissima.Itē opi.de.§.quod vero verisimile
in aut̃.de nō ali.glo.dicit simpliciter legem tamen cōmunē ⁊c.
Ex qua collige duas so.prima ꝙ hec.l.loquatur.vbi nō rescribi
tur cōtra legē ibi sic.⁊ ideo non valet nisi dicatur non obstante
tali lege.alia sol.potest colligi ꝙ ibi erat cōtra.l.cōem.i.suadētē
communē vtilitatē.⁊ ideo nō valet nisi dicatur non obstāte ⁊c.
¶ Itē oppo.gl.de.l.sepe.j.de offi.presi.Glossa hic nō soluit sed
in contrario sic:⁊ ideo dic vt ibi.vel dic ſm Jacob.de bel.ꝙ hic
10 in beneficijs ibi in rescriptis.Et est ratio q2 rescripta † sunt stri-
cti iuris ⁊ restringende sunt lites potius ꝙ laxāde,vt extra de re
scrip.c.significante.⁊.c.significauit.⁊.c.fi.⁊.j.si cer.pe.l. quidam
estimauerūt. ¶ Ex predictis patet ꝙ hec.l.nō est intelligēda de
rescriptis ad lites nec de priuilegijs cōtra ius cōmune.ſz soluz
de beneficijs ſm legem vel preter.l.⁊ ideo signanter dixit bene-
11 ficiū nō rescriptū.Ex quo quero † quid sit beneficiū.⁊ gloss.vide
tur hic sentire quod beneficiū sit cū aliquid concedit̃ alicui con
tra ius cōmune.nā exēplificat.l.istā per.l.j.ad municip.l.j.in fi.
glo.non bene dicit q2 beneficiū est cōtra ius cōmune,vt.l.si qū.
C.de bo.vacan.lib.x.per quam.§.dixi exemplificari.l.istam. dic
ergo quod beneficiū vno modo large sumit̃ prout est genus ad
omne priuilegiū ⁊ rescriptum:siue sit cōtra ius cōmune siue nō.
⁊ in ista significatiōe non accipitur hic.sed de his tractatur. C.
de diuersis rescrip.per totum.⁊ extra de priui.per totū.secundo
modo sumitur stricte vt sic species assumat nomē generis sicut
⁊ alias.j.de adop.l.ij.⁊ in ista stricta significatione accipit̃ hic.
⁊ dicit̃ beneficiū.i.beniuola actio que prebet gaudiū capiētib9.
in vsibus feu.quibus modis feudū amittat̃.c.beneficiū.⁊ not.j.
de re.iur.l.inuito.⁊ istud beneficiū est quādo princeps mihi ali
liquid concedit qd non est directo contra ius,sed preter ius vel
ſm ius.vt cum concedit mihi bona vacantia ad ipsum spectan
tia,vt.d.l.si quando de bonis vacātibus.lib.x.⁊ istud beneficiū
debet latissime interpretari,vt hac.l.Sz alia rescripta vel priui
legia non,vt ex superioribus patet ⁊ probat̃.§.titu proxi.l.ius
singulare.vt.l.qd non contra rationē.⁊ hoc ſm Pet.Cyn.⁊ mo
der.licet aliqui contradixerint intelligūt.l.istā generaliter de o-
mni rescripto ⁊ priuilegio:sed male vt ex predictis colligitur.
¶ Iuxta hec dicit glo.ꝙ in cōtractibus fit plena interpretatio
in testamētis plenior,in beneficijs principis plenissima,vt hic ⁊
j.de reg.iur.in testamētis.⁊ extra de dona.cum dilecti.in fi. que
12 omnia declaremus per exempla. ¶ Quod in cōtractibus † fiat
plena interpretatio ponit exemplū gl.per.l.C.vt actio.ab here.
vel contra her.l.j.Olim enim stipulatio post mortē reputabat̃
impossibilis ⁊ vitiabatur.hodie fit interpretatio ꝙ valeat,vt.d.
l.j.Sed istud ſm Pe.Jaco.de ra.⁊ alios non est propriū exem
plū:q2 licet ibi fiat plena interpretatio:attamē oportet nos q̄re
re exēplū vbi fiat cōparatio de plena pleniori ⁊ plenissima cir-
ca idem.vnde Pe.ponit sic exemplū aliquis vēdidit mihi fun-
dū vti optimus maximusq3 est.hic fit interpretatio plena ꝙ li-
berū tradere teneat̃,vt.j.de ver.sig.l.si cū fundū.⁊.l.qui vti opti
mus.Sed in testamētis fit plenior:q2 si quis mihi legat funduz
vł domū,vt nunc est:videtur legare fundū cum instrumēto nō
tamē liberū,vt.j.de le.iij.l.quesitum.§.peto.⁊.l.qui habebat. §.
13 fi.⁊ de fun.instru.l.seie.§.fi.in beneficijs † principū fit plenissima
quia si princeps donat mihi domū integro statu videt̃ donare
omnia adiacentia ⁊ instrumenta domus ex plenissima interpre
tatione,vt preal.l.si quando.C.de bonis vacantibus.li.x.⁊ sec9
esset in contractibus ⁊ vltimis voluntatibus,vt.§.dixi licet Ja.
de ra.contrariū senserit.s.quod idē sit in vltimis voluntatib9 ⁊
beneficijs principū ⁊ male vt ex superioribus patet.⁊ sic bn̄ con
cluditur quod in contractib9 plena in testamētis plenior in be
neficijs principis plenissima fit interpretatio.qd sane intellige
secundum possibilitatē verborum.Sz que est ratio diuersitatis
inter predicta?dic ꝙ bona.nam contractus proprie loquendo
sunt vbi vltro citroq3 orit̃ obligatio,vt.j.de ver.signifi.l.labeo.
⁊ fiūt gratia vtriusq3.⁊ ideo plena ⁊ equalis fieri debet interpre
tatio non pro vno contra alium ar.j.de reg.iu.l.cōtractus. vbi
eligitur media via circa considerationē doli ⁊ culpe in cōtracti
14 bus qui gratia vtriusq3 celebrantur. † In vltimis voluntatib9

☞ Questio auř. in materia būficiali.

ideo est plenior interpretatio facienda:quia sunt in fauorem le-
gatariorum tantum.⁊ ideo in eorum fauorem tantū latius vo-
luit.l.interpretari debere.ar.j.quādo di.le.ce.nec semel.§.j. vbi
annus soluendi incipit in principio al'as in fi.secundū ꝙ appo-
situs est fauore debitoris vel creditoris.item ⁊ fauore testatoris
qui amplius velle nō potest.C.de sacrosan.eccle.l.j.⁊ idez est in
donationibus inter viuos que fiunt fauore donatarij tm̄.vt.d.
c.cū dilect9.extra de dona.In beneficijs principis ideo fit latissi
15 ma interpretatio † q2 sunt quedam largitates ⁊ liberalitates p-
uenientes a principe qui debet esse liberalior ⁊ largior omnibus
alijs:q2 est nobilior ⁊ excellētior alijs ⁊ liberalitas hanc sibi le
gē imponit.vt debere se estimet quod sponte tribuit.⁊ nisi in be
neficijs suis creuerit nihil se putet prestitisse,vt extra de don.c.j.
⁊ pro hoc.j.de iudi.l.sed ⁊ si susceperit.§.j.ver.ſz ⁊ si proponas.
quis eñ causatur imperatorē si plura dederit,cū deus sibi plu-
rima dederit ⁊ multorū dominū esse,i aut̃.de nō ali.§.si minus.
coll.ij?Ex predictis ergo patet clare ꝙ hec.l.loquitur de benefi
cijs stricte sumptis non de priuilegijs vel rescriptis. ¶ Sed q2
de interpretatione priuilegioꝝ ⁊ rescriptorū posset dubitari,vi-
16 deamus † qualiter sint interpretāda circa tēpus acquisitionis.
item circa personā impetrātis.itē circa locum exēptionis. Itez
quomodo vbi persone priuilegiate cōcurrūt:⁊ qualiter circa du
rationē vel vitā ipsorū priuilegiorū.De primo.s. de tēpore acq
sitionis.i.an statim cum concedunt̃ habeant effectū vel demū a
tēpore presentationis videtur ꝙ a tēpore presentatiōis,vt.j.de
acqui.pos.l.qui absente.In contrariū ꝙ a tempore cōcessionis
q2 libellus repudij habet effectū a tempore missionis,vt.C.de re
pu.l.licet.⁊ de acqui.posses.l.si me in vacuā.⁊.l.quod meo.§.si fu
rioso.Petrus ⁊ Cy.dicunt ꝙ si princeps vel papa concedat mi
hi absenti priuilegiū quod valet a tēpore cōcessionis.nā volun
tas siue dispositio principis equiparatur volūtati testatoris.in
aut̃.de nup.§.disponat.col.iiij.⁊.C.de dona.inter vi.⁊ vxo.l.do
nationis.sed si testator mihi ignorāti relinquat a tēpore testa-
toris,queritur mihi dominium etiā ignorāti,vt.j.de leg.ij.l.cuz
pater.§.surdo.ergo idē in priuilegio principis.⁊ hoc verū quo
ad fauorē eius cui cōceditur.nā quo ad eius vel alterius p̄iudi-
ciū nō valet nisi a tēpore scientie,qd sic probat̃:sicut in disposi-
tione principis sola voluntas sufficit:sic in cōtractibus dissen-
sus solus operatur ad dissolutionē licet dissoluere depēdeat ex
consensu vnius.vnde si maritus mittat libellū repudij a tēpore
quo dissensit dissoluitur matrimoniū,vt.d.l.licet.C.de repudijs.
⁊ societas dissoluitur dissensu vnius socioꝝ quo ad preiudiciū
suū.sed quo ad preiudiciū socij solū quādo sciunt,vt.j.pro soc.
l.sed ⁊ socius.§.j.⁊ ad.l.qui absenti.rñ.ꝙ differentia est inter vo
luntatē principis que est lex:⁊ ideo eius sola volūtas potest mi
hi commoduz afferre etiā ignoranti ⁊ voluntatē priuati:q2 ex
parte sui non erat qui consentiret.⁊ ideo ⁊c.⁊ sic intelligo dictā
l.qui absente.⁊ pro hoc ar.j.de solu.si cum cornelius.Canoni-
ste videntur tenere quod habeat effectū demū tēpore presenta-
tionis ⁊ consensus,vt no.per Archi.extra de procura.c.is q. et
per Joan.an.in cle.e.ti.de procu.c.j.ibi videas.⁊ de hoc vide ex-
tra de conces.preben.c.j.li.vj.§.j.et.ij.cum ibi no.et vide Cōpo.
☞ de rescrip.c.capitulū sancte crucis. ¶ Et ex predictis potest so
piri questio quis habet ecclesiā curatā ⁊ acceptat aliā prima va
cat ipso iure,vt extra de prebē.De multa papa fecit gratiā ali
cui obtinenti beneficiū curatū nūquid statim vacet prima etiā
anteꝙ gratia perueniat ad eius notitiaz?dicendum est ꝙ nō.⁊
pro hoc extra de elec.c.commissa.§.j.li.vj.et de prebē.c.licet epi-
scopus.eod.li.⁊.j.de condi.⁊ demon.l.multum. ¶ Item quero
17 qualiter † priuilegia interpretentur circa personā impetrātis nū
quid extēdantur ad heredes.⁊ videtur ꝙ non.§.eo.l.j.§.fin.et.j.
de regu.iu.l.priuilegia.et extra eo.c.priuilegium personale. lib.
vj.et vide ibi plene no.per Dy.et alios.in contrariū videtur:q2
priuilegium vell.transit ad heredem militis , vt.C.ad vell.l.he-
redes.Quidam dicūt aut priuilegiatus est vsus priuilegio i vi
ta ,sua aut nō.primo casu non transit ad heredez.ita intelligūt
j.de re iudicata.l.si cuz procuratore.et.l.et si fideiussor.et.l.inter
eos.§.j.secundo casu quādo nō est vsus in vita sua dicūt trāsire
ad heredem,vt.C.ad vell.l.heredes.vbi etiam de hoc dixi. Ista
non videtur vera:quia etiam vbi quis in vita non est vsus pri-
uilegio:tamen non transmittitur ad heredem . nam pupillus
habet priuilegium vt in personali actione preferatur ceteris
creditoribus,vt infra de priuileg.credito.l.dabimus.§.j. tamē
⁊ si fit vsus in vita ad heredem non transmittit,vt infra de ad-
minist.tuto.l.si ex pluribus.dic ergo aut priuilegium lege cōces
sum est aut a principe.Si a lege inspecta naturali ⁊ sufficiēti ra
18 tione † vt est priuilegium restitutionis concessum minorib9 pro
pter imbecillitatem etatis,vt.j.de mino.l.j.⁊ tale transmittitur
ad heredem,vt.j.de in integ.resti.l.non solum.⁊ idem in benefi-
cio vell.concesso mulieribus propter sexus fragilitatem,vt.j.ad
vell.l.j.

velł.l.j.in principio.q ⁊ istud transit ad heredē,vt dicta.l.here
des.C.ad velł.aut priuilegium est concessum alicui.non habet
naturalem ⁊ sufficientem rationem:quia persona cui conceditᷓ
non habet imbecillitatem vel defectum plusq̄ alij:⁊ tūc regula
riter nō transit ad heredes,vt.d.l.inter eos.⁊.l.⁊ si fideiussor.ꝺ
re iudicata.⁊ ita etiam possunt intelligi dicta.l.dabimus.§.j.de
priuileg credito.⁊.l.ex pluribus.de administra.tuto. Hoc ta-
men fallit in casibus.ꝭ.solut.matrimonio.l.etiā.§.j.vbi de hoc
⁊ ratio fallendi est ibi fauor matrimonij ⁊ liberoꝝ,vt eodem ti-
tulo soluto matrimonio.l.j.Fallit etiā.C.qui potio.in pig.ha.
l.assiduis.§.exceptis.⁊ ratio fallendi est vt in proximo casu,sci
licet fauor liberorū ⁊ matrimonij.Secundo casu quādo tracta
19 tur de priuilegio concesso a principe,†an transmittatur ad he-
redes,distinguūt qdā:aut est vsus priuilegio in vita:⁊ nō trans
mittitur ad heredes:alias sic ad instar pactorū,vt.ꝭ.de pactis.
l.iurisgentium.§.pactorum.de prob.l.si pactum.⁊ de verborū
obligationi.l.si ita stipuler.¶ Credo indistincte quod priuile-
gium a principe concessum corpore iuris non clausum ad here
dem non transmitatur.ꝭ.de aqua quo.⁊ esti.l.j.§.permittitᷓ.de
regulis iuris.l.neratius.vbi de hoc de iur.īmunitatis.l.iiij.⁊ de
censibus.l.forma.⁊ de hoc tetigi.C.de episcopis ⁊ cleric.l.ij.in
fi.⁊ ratio quare nō transeunt ad heredem quia priuilegia sunt
contra ius coōmune:vnde non sunt extendenda nec ad res nec
ad psonas differētes penes terminos de qbus queritᷓ.ergo ⁊c.
vt.s.ti.proximo.l.quod vero.⁊.l.quod non ratione.Ad contra-
ria responde de pactis personalibus que transmittuntur dico
q̄ nō est simile:quia licet sint personalia tamen sunt secundum
ius commune priuilegia cōtra ius commune:ergo ⁊c.vt dicta
l.quod vero.⁊ sic priuilegia non clausa in corpore iuris nō trās
mittūtur ad heredes.hoc verum vbi priuilegiū est simpliciter
concessum.Ubi aūt de heredibus in eo fieret mētio dicunt qui-
20 dam† q̄ intelligitur solum de primo herede.ar.C.de vsufru.l.
cum antiquitas.In contrariū videtur q̄ ad omnes heredes in
perpetuum,vt.ꝭ.de iur.immu.l.j.⁊.iiij.Solu.distingue an sit fa
cta mentio de posteritate an de herede.si de posteritate tūc por
rigitur ad omnes descēdentes ex linea masculina nō feminina,
vt.d.l.j.de iu.immu.⁊ est ratio quia verbum posteritas,refertur
ad verbum familie ⁊ familia consistit solū in descēdentibus ex
genere masculino,vt.ꝭ.de ver.significa.l.familie.⁊ institu.quib.
mo.ius pa.po.solui.§.fi.secundum Pe.sed glo.ponit aliam ra
tionem.ꝭ.de lega.ij.l.si ita scriptū.in principio.scilicet ne publi-
ca infringatur vtilitas.⁊ illam sequitur ibi Dyn.⁊.ꝭ.de ver.sig.
l.agnoscere.§.liberorum.sed forte prima verior.Item q secun-
dum medicos partus masculi non procedunt a muliere,sꝫ a vi
ro.nā filius filie mee non dicitur de potestate mea,vt.ꝭ.de inoff.
testamen.l.v.⁊ insti.de pa.po.in fin.Si autem in priuilegio fiat
mentio de herede refert:quia aut dicitur de heredibus in plura
li tūc trāsit ad filios ⁊ filias heredes ⁊ etiam extraneos,vt.ꝭ.de
verb.signifi.l.sciendum.⁊.l.heredis appellatione.aut locutꝰ est
in singulari dicendo tibi ⁊ heredi tuo concedo priuilegium tūc
satis credo q̄ de primo herede intelligatur,vt dicta.l.cū antiq-
tas.C.de vsufru.secundum Pe.⁊ vide ad trebel.l.facto.§.fina.
¶ Modo restat videre qualiter priuilegia sint interpretāda cir
21 ca locum exemptionis.†verbi gratia:aliquis est exemptus a iu
risdictiōe ordinarij iudicis sicut sunt multe abbatie ⁊ monaste
ria ⁊ milites ⁊ similes.pone q̄ iste exēptus delinqt vel contra-
hit in iurisdictione vel territorio ordinarij:nunqd poterit se tue
ri vt non teneatur respondere coraꝫ ordinario? videtur q̄ sic,vt
C.de iur.om.iu.l.magisterie.alias enim parū esset sibi vtile pri-
uilegium:quod esse non debet.argumen.l.si quādo.ꝭ.de legat.j.
In contrarium videtur.C.vbi de cri.agi opor.autᷓ.qua in pro-
uincia.Dic secundum Pe.aut queritur de casu in quo speciali
ter est exēptus:puta q̄ non possit conueniri coraꝫ ordinario ꝑ
delicto commisso in die festiuitatis sue vel in monasterio suo:⁊
tūc conueniri nō poterit.expressum est.C.de decu.vr.ro.l.curia-
les leges.li.xj.⁊ vbi de curiali conditione quis conueniatᷓ.l.fin.
§.j.aut queritur de casu in quo non est specialiter exemptus,sꝫ
solum generaliter:q princeps vel papa dicit eximimus te a iu-
risdictione ordinarij.tunc aut conuertitᷓ ratione publicarū fun
ctionum vel tributorū ⁊ non habet priuilegium,vt.d.l.fi.§.j.C.
vbi quis de curiali cōditione ⁊ in quibus causis milites fori p̄-
scriptione vti non possunt.l.vnica.circa mediū.⁊ in authent.vt
iudi.sine quoquo suffra.§.volumus.ratio est quia tributa ma-
gis debentur ratione rei q̄ persone.argu.C.de mune.patri.l.iij.
li.x.⁊ dicuntur magis predia q̄ persone conueniri.ꝭ.de publica
nis.l.imperatores.Aut cōuenitᷓ alia ratione q̄ tributorum vel
publicarum functionum:tūc subdistingue:aut data est exēptio
loco ⁊ persone,aut persone tantū.Si loco ⁊ persone:aut delin-
quunt vel contrahunt extra locū exemptum,aut in loco.Si ex-
tra locuꝫ:nō prodest eis exemptio sed conueniuntᷓ coram ordi-
nario.si in eius iurisdictiōe contrahant vel delinquāt.sed si ex-
tra locum sue iurisdictionis vel in loco exempto:tunc non ar.ꝭ.
de iudi.l.heres absens.⁊ de iuris.om.iudi.l.final.⁊ est super hoc
decretalis expressa Inn.iiij.ad quam recurras extra de priui.c.
j.que incipit,volentes.lib.vj.⁊ hoc verum nisi in priuilegio esset
derogatū expresse dicte decretali sicut vidi in priuilegio aposto-
lico concesso ordini calumacensi per clementem.vj.vbi contine
batur q̄ non obstante dicta decretali nec in ꝯtractibus nec de-
lictis deberent vel possent conueniri coraꝫ aliquo iudice nisi co
ram papa.¶ Si concessum est priuilegiū persone tantū vt mili
22 tibus† q̄ debeant sub certo iudice conueniri,vt sub magistro
militum:tunc dic aut priuilegiū est concessum propter excellen
tiam dignitatis:tunc habet locū.l.j.⁊.ij.C.vbi senatores vel cla
rissimi.q aut conueniuntur ex re pecuniaria,aut ex delicto.⁊ si
ex delicto,aut enormi,aut cōmuni,vt dictis.ll.dicitur.Si autē
priuilegium est concessum proptet publicam vtilitateꝫ ⁊ ꝓpter
occupationes publicas vt militibus tunc aut queritur in ciui
libus:⁊ nō tenentur respondere sed coraꝫ magistro militum,vt
d.l.magisterie.C.de iur.om.iudi.Si in criminibus:aut illud cri
men est speciale in persona ipsorū:⁊ non esset crimen aliorū,vt
vendere arma ⁊ equos:vel deserere exercitum vel similia.⁊ tunc
conueniuntur coram magistro militū,vt.ꝭ.de re mil.l.ij.in prin.
⁊.l.desertorē.Aut est crimen commune qꝺ cadit in persona cu-
iusqꝫ,vt furtū ⁊ similia:⁊ tūc iure veteri erat distinctio inter par
ua ⁊ magna crimina.sed iure nouo credit Pe.q̄ cōueniantᷓ co-
ram ordinario,vt dicta autᷓ.qua in prouincia.⁊ in cor.vū sumi
tur vt omnes ob.iudi.prouin.§.j.⁊.§.si igitur.⁊.§.cōsiderantes.
23 colla.v.† Qualr priuilegia sint interpretāda circa psonas pri-
uilegiatas simul concurrentes,dicam.ꝭ.de mino.l.verū.et dixi
C.de sacrosan.eccle.autᷓ.quas actiones.Qualiter sint interp̄tā
da circa vitā vel ducationē ipsoꝝ.l.an sint perpetua vel tēpora-
lia dixi.C.de diuersis rescri.l.falso.Et de ista materia rescripto-
rū ⁊ priuilegioꝝ vide per Gof.⁊ Host.in summa.⁊ in Spec.de
rescrip.⁊ tit.de priuilegijs.⁊ ꝑ eundē Spe.de rescripti presenta
tione in prima parte.⁊ dixi etiā.C.de diuersis rescriptis.super
rubrica predicta pro maiori parte fuerūt Ja.de ra.Pe.de bella
pertica Jac.but.⁊ Cy.¶ Ultio querit hic Gui.de suꝫ.Si Im
perator concessit alicui castrum sub quo erat villa constructa,
24 an videatur villā cōcessisse.†videtur q̄ non:q stipulatio dāni
infecti non porrigitur ad domos connexas postea emptas,vt
ꝭ.de dam.infec.l.damni.§.si.is qui edes.Item exemplum lapi-
dicinarū facta de fundo vendito refertᷓ solum ad tunc apparen
tes non ad ea que postea.ꝭ.de contrahen.emp.l.in lege.⁊ ꝑ hoc
etiam.ꝭ.de auro ⁊ argento le.l.si ita.de leg.iij.l.vxori.§.vxori.et
de acqui.re.do.l.in agris.⁊ si seruitus imposita fuerit lumini-
bus que nunc sunt nō extenditᷓ ad lumina futura.ꝭ.de serui.vr-
ba.predio.l.si seruitus.j.rū. In contrarium videtur hec.l.que
25 dicit fieri interpretationem plenissimam. Item domo† legata
videtur legata insula eidem coniuncta.de lega.iij.l.predijs.§.fi.
⁊ idem in fundo legato.ꝭ.de fundo instru.l.seie.§.tyranne.⁊ ꝑ
hoc.d.l.si seruitus.ij.rū.de serui.vrba.predio.In questione pre
dicta dicit q̄ si tēpore concessionis priuilegij villa erat iuxta ca
strum ⁊ sub castro ⁊ non gaudebat proprio nomine vel iure qꝺ
concessa videtur.arg.ll.vlt.allegatarum.⁊ pro hoc.ꝭ.de officio
prefe.vr.l.j.§.cū vrbē.Si aūt nō erat tēpore cōcessionis priuile-
gij vel si erat vtebatᷓ nomine ⁊ iure proprio nec erat sub castro:
tūc nō videatur concessa per.ll.primo alleg.ad hoc facit.l.si qū.
C.de bo.vacan.li.x.⁊ quod dixi.s.in exēplis huius.l.¶ Ex pre
dictis etiā dicit Gabriel de oseletis q̄ si Impator concedat ali
26 cui simpliciter† aliquod castrū,vedetur solū iurisdictionē cōce-
dere non aūt personas vel res que in eo sunt.alias dicit q̄ inci-
deremus in opinionem Mar.reprobatā q̄ Impator possit res
subditoruꝫ auferre sine causa de qua dictum fuit.s.in proemio
in princi.¶ Itē querit ipse Gui.si ciuitas cōcessit alicui benefi
cium aliquod an debeat plenissime interpretari sicut beneficiū
27 principis.†⁊ dicit aut beneficiū fuit ambitiosum:⁊ tūc nō va-
let ⁊ dꝫ rescindi,vt.ꝭ.de decre.ab or.fa.l.ambitiosa.⁊.C.de decu
ri.l.vacuatis.li.x.si aūt nō est ambitiosum,⁊ valeat:tūc dicit in
terpretari plenissime.ar.huiꝰ.l.G.Sꝫ ī ꝯtrariū sunt multū rō-
nes quas.s.dixi.q princeps dꝫ esse liberalior ⁊ excellētior oibꝰ
alijs que nō videntᷓ vendicare locū in ciuitate imo in oppositū.

1 ☞ Homo est dignissima creatura.
2 Hominū quidā sunt iudei quidā sunt sarraceni quidā pagani
siue turchi siue tartari ⁊ vū dicantur sarraceni.
3 Christianorū duo sunt genera scꝫ veri ⁊ putatiui.
4 Christianorū chatolicorū duo sunt genera.s.clerici ⁊ laici.
5 Papa ⁊ Imperator fuerunt instituti a deo ⁊ nullus eorum dꝫ
iura alterius vsurpare ⁊ facta subditoꝝ iudicant:facta vero eo
rum deus solus iudicat.

6 Ordo clericorum vnde habuit originem.
7 Papa dicitur episcopus Rome.
8 Qui sint presbyteri cardinales in vrbe Romana.
9 Diaconi cardinales qui sint in eadē vrbe.
10 Cardinales possunt esse numero.70.ad representādum discipu-
los christi ⁊c.
11 Episcopi qui immediate subijciunt pape ⁊ de pluribus episco-
patibus vide vsq; ad finem rubrice.

¶ De statu hominum. Rubrica.

Super rubrica. Uide Az.in sū-
ma pandectarū
hec eo.ti.⁊ in summa de seruis nō ordinādis p
Hof.⁊ hostiē.⁊ continua ad precedētia vt ibi.
1 ¶ Et q̄r homo † est dignissima creatura⁊, vt.j.
de edil.edic.l.iustissime.⁊ secūdū moderna tēpo
ra varij sunt status hominis, de quibus hoc ti.nō tractat: ideo
per modū summe aliqua de moderno statu hoīm hic tractabo.
Et q̄r status hominis sub perpetuo motu consistit ⁊ nunq̄ in
eodē statu permanet, vt.C.de vete.iu.enu.l.ij.§.sz q̄r diuine.ista
materia status hominū posset in lōgū protēdi: q̄r posset hic in-
seri tractatus do. Mar.de fa.de homicidijs pulcher ⁊ longus,
sz q̄r cōmuniter p multos habetur, hic omitto.⁊ q̄r eius effect⁹
quasi habet in spec.de feudis.§.quādoq;.de homagijs.vbi de
statu hominis multa tractantur: ⁊ pulchra dixi in alphabeto
dictiōe homo. ¶ Sed q̄tum ad presens spectat statū modernū
hoīm sic distinguo. Quidā enim sunt iudei: quidam sarraceni.
2 ⁊ † sarracenos intelligo oēs qui nō seruāt vetus testamentū nec
nouū siue sint pagani, siue turci, siue tartari, siue alio noīe nun-
cupati.⁊ dicunt sarraceni a Sarra vxore Abrahe a qua magis
a voluerūt appellari q̄ ab Agar[a] ancilla Abrahe de qua fuit eo
rū origo, a qua etiā vocant agareni. De his iudeis ⁊ sarracenis
⁊ paganis habet.C.de iude.⁊ celi.⁊ de sacrifi.paganor et tem-
plis.⁊ in summa dictor titulorū.⁊ extra de iudeis ⁊ sarracenis.
⁊ per Host.⁊ Hof.in summa ipsius ti.⁊ in Spec.eo.ti. De chri
3 stianis † dic q̄ duo sunt genera christianor.s.veri ⁊ putatiui, vt
dicto ti.de sacrifi.paganorū ⁊ tēplis.l.christianis.⁊ dicunt chri
stiani a christo, vt.C.de summa trini.⁊ fide ca.l.j.Et istor q̄dam
sunt heretici, de quibus habet.C.de here.⁊ extra de here.per to
tum.⁊ lib.vj.⁊ in cle.⁊ in summa dictorū titulorū.⁊ istorū here
ticor multe sunt secte de quibus habet dicto tit. de here. ⁊ ple-
nius nominant ⁊ errores eorū.xxiiij.q.vlt.quidā autē. ¶ Chri-
4 stianorū † catholicorū duo sunt genera clerici, ⁊ laici, de quibus
habet.xij.q.j.c.duo sunt genera christianorū.horū duorū gene
rum duo sunt capita principalia.clericorū caput est papa, lai-
cor Imperator.que duo capita a diuina fuerunt collata clemē
tia.xcvj.di.c.duo sunt quippe.⁊ in aut.quomodo opor.episco.
5 in prin.colla.j.ad exemplum solis † ⁊ lune, vt extra de ma.⁊ obe.
c.solite.⁊ null⁹ debet iura alterius vsurpare.xcvj.di.c.cū ad me-
rū.⁊ facta subditor iudicāt: facta vero ipsorū iudicant a deo.ix.
q.vlt.c.facta.Et de potestate papali ⁊ imperiali satis dixi.C.de
de sum.tri.l.j.⁊ plene traditur in quodam libelllo fratris Joā.
parisieñ.de potestate papali ⁊ imperiali ⁊ p Dantem alligerij
de florentia in libello quez intitulauit de monarchia.tractādo
ergo primo de clericis dico q̄ varij sunt gradus, officia, ordines,
⁊ dignitates eorūz. de quibus satis habet.xxj.di.clericos.⁊.c.
se.⁊.xxij.di per ordinem habes statutum ⁊ ordinem ecclesiarū,
⁊ habuerūt primo originem a christo ⁊ ab vrbe romana. In vr-
6 be namq; romana † sunt quinque ecclesie qui patriarchales vo
cantur, videlicet ecclesia beati Joā lateraū.que consueuit habe
re priorem sed ex constitutione Bonifacij.viij.habet decanū.et
etāt religiosi, ⁊ facti fuerūt canonici ordinis sancti Augustini.
¶ Ecclesia sancti Petri que habet archipresbyterum q̄ debet
esse diaconus Cardin.⁊ sunt canonici seculares.Ecclesia sancti
Pauli que habet abbatē ⁊ sunt monachi sancti Bñdicti.Ec-
clesia sancte Marie maioris que habet archypresbyterū ⁊ sunt
canonici seculares.Ecclesia sancti Laurētij foris muros q̄ ha-
bet abbatem ⁊ sunt ordinis sancti Benedicti: his ecclesijs assi
7 gnati sunt episcopi dominus papa † qui dicit episcopus vrbis
Rome, vt.C.de sum.tri.l.inter latas.⁊.l.reddētes.in superscri-
ptione quinta.q.iiij.c.ij.in superscriptione.⁊ p Archid.iiij.di.c.
in istis.in fi.habes alia nomina quibus papa intitulatur. Itez
ep̄s Hostiē.⁊ vellecteñ.albanēsis.portueñ.sabineñ.tusculanus
⁊ penistrinus. Isti sunt episcopi cardinales. Singulis vero
alijs ecclesijs vrbis assignati sunt infrascripti presbyteri cardi-
8 nalis.p̄sbyter † cardinalis tituli sancte crucis in Hierusalē.san
ctor Petri ⁊ Marcellini.sanctor quatuor coronatorū.sancto
rū Joānis ⁊ Pauli sctē Sabine.sancte Anastasie.sancti Ste-
phani in collio mōte.scti Clemētis.sctōruz Neri ⁊ Achilei. sctē
Susanne.sancte Potētiane. scti Sixti.scti Petri ad vincula.
sctē Eudoxie.sancti Martini.scti Eusebij.scti Equinatij.sctē
Prixe.sctē Praxedis.sancti Uitalis Ciriachi intermiñ. sancti
Marci.sancte Basilice.xij.apl'or.sancti Marcelli.scti Lau-
rētij i Luciā.sctē Fabiane.sctē Marie trās tyberim.scti Lau.
in damasco.scti Calixti.sctē Cecilie.scti Grisogoni Diaconi
9 cardiales.sctē Lucie septē solij.sctē Marie i agro. † scti Theo
dori.sctē Marie in gosine diui.sancti Georgij ad vellū aureū.
sctē Marie noue.sctōr Cosme ⁊ Damiani. sanctorū Sergij ⁊
Bathi.scti Adriani.scti Marie in via lata.sctē Marie in por
ticu.scti Angeli.scti Nicolai ⁊ carcere tulliano. sancte Lucie
in cilite.sancti Eustachij in macello.sancte Agathe.sctē Ma-
rie in dompnica. Isti sunt tituli diaconor cardinalis q̄ equipa
rantur senatoribus qui erant in imperio.⁊ de quibus dixi in al
phabeto dictione senator.ecclesia eniz senatus habet.xvj.q.j.ec
clesia.⁊ numerus dominor cardinaliū nō est taxatus licet pre-
dicti eorū tituli sint in vrbe.dicūt tamen quidam q̄ possunt esse
10 † lxx.q̄r representant discipulos Christi q̄ fuerunt.lxx.xxj.di.se-
ptuaginta.⁊ tot etiā fuerūt lingue, vt eo.c.vnde cum iudicēt oēs
nationes ⁊ linguas satis cōsonus numerus videret: de facto tñ
videmus q̄ numerus est arbitrio pape. Uiso de dñis papa ⁊ car
dinalibus videamus de ep̄is eidē immediate subiectis ⁊ qui nō
11 sunt in alterius prouincia cōstituti.Et primi sunt ep̄i † cardina
les de quibus predixi. ¶ Itē ep̄s tiburtinensis in campania.
Episcopi anaginensis.figuinus.ferētianas.alatranē.vetulanē
sis.terracēsis.soranēsis.gaytanus.fondanensis.agnas. ¶ In
marchia furconesis, siue aglensis.marcitanus. valuenēsis.tea-
chinus.perenoensis.⁊ adriensis.isti sunt coniuncti aprucineñ.
De districtu alme vrbis neposinēsis.sutrin⁹ ciuitanensis. orta
nēsis.balneoreneñ.vrbenetanus.viterbiēsis.⁊ tuscanensis. Isti
sunt coniuncti castreñ.suanensis.clusiensis.perusinus. castella
nēsis.aretinensis.senēsis.grosetanēsis.vulteranēsis.lucanus.pi
storiēsis.florentinus.fesulanus.lunensis. ¶ In ducatu spoleti
assissinas.fulginas.auterinus.egubinus. spoletanus.reatin⁹.
tudertin⁹.amelieñ.narnieñ.interapñ. In marchia anconitañ.
esculañ.firmañ.camerinū.macerañ.⁊ auximan⁹ humanas anco
nitanus esin⁹ vel esinas senogabieñ.faueñ.pesaurieñ.forsinfor-
meñ.vrbinis. Sancti leoñ.caleñ. ¶ In romaniola rauenati.ari
minēsis.feretran⁹.rauenas.racanauēsis. ¶ In sicilia archiep̄s
panormitan⁹ q̄ hz hos suffraganos.agrigentinēsez.mazaranē
sem.siracusanū. ¶ Archiep̄s messanēsis hos hz suffraganeos.
Cephaludeñ.Pactēsez.scti Marco militēsez ⁊ exēpti sunt isti
duo vltimi. In calabria. ¶ Archiep̄s regin⁹ hz hos suffraga
neos cessanēsem.neucrastrensez.cathecēsez.cotroniēsez. tropiē
sem.opiensem.rouenensem.aquilacēsem.militēsem exemptum.
¶ Archiep̄s cusentin⁹ hz suffraganeū marinacēsez. ¶ Arch.i
ep̄s rosan⁹ nullū hz suffraganeū resignanēsis exēpt⁹ est. ¶ Ar
chiep̄s sctē seuerine hz suffraga.ebriaceñ.sironieñ.irsulie eñ ge
nettrastreñ.semitinū. ¶ In apulia archiep̄s cōsan⁹ hz suffrag.
mornañ.satriañ.montis virideñ.laquedoñ.scti angeli. ¶ Ar-
chiep̄s auterōtin⁹ hz suffrag.potētanēsez.tritaricēsez.venusiñ ē
sem grauiēsem.anglonēsez. ¶ Archiep̄s tarētinus hz suffrag.
mutuleñ.castellañ. ¶ Archiep̄s brundisinus hz suffrag.astru-
meñ. ¶ Archiep̄s ydrontinus hz suffra.Castreñ.Galupōtañ.
licieñ.vrgentiñ.loritadeñ.vel luceñ. ¶ Archiep̄s barten.habet
suffrag.rotontineñ.melphetañ.iuuenateñ.nubētiñ.vel rubñ.sal
pheñ.Caneñ.biroteñ.Cōuersateñ.palignañ. catherīn. lanelīn.
¶ Archiep̄s tranieñ.habet suffra.vigilieñ.audieñ.sargauiteñ.
¶ Archiep̄s sipōtin⁹ hz vestañ.trayañ.melphieñ.exēptos.ra-
polan. ¶ In terra laboris. ¶ Archiep̄s beneuentanus habet
suffraganeos telosin⁹ sancte Agate.alisieñ.mōtis marranij mō
tis chorum.auelieñ.vitañ.arianeñ.sinañ.asculeñ.litheren.torti
buleñ.drachonarū valaroceñ.allarieñ.Floteneñ.termoleñ.lesi-
nen.Frequentan.teruentin.bimien.vardiē.musanē. ¶ Archi-
episcopus salernitan⁹ hos hz caputaquen.pollicassinēsez nus
quinitanensem vel nusquiensem.sarnen.aternēsem.miraceñ.ra
uellensem exemptū. ¶ Archiepiscopus amalfitanus habet ca
ptan.scalen.minoreñ.liceran. ¶ Archiepiscopus surrentin⁹ ha
bet lobiensem.salpen.equen.castelli maris.stabien. ¶ Archi-
episcopus neapolitanus habet auersan.exemptū.nolanen.pu-
teolanum.cimianen.isolanum vel insulanum.acerarū. ¶ Ar
chiepiscopus capuanus habet teaanen.caluen.calinē. casorta
nen.sirasen.venefranen.aquinaten.exemptum.isornien. ¶ In
tuscia archiepiscopus pisanus habet masanen. In corsica aia
cen.alerien.sagonen. ¶ Archiepiscop⁹ ianuēsis habet bobien.
aprumacen.nobilen.marauenen.brumacen.nouerlē. ¶ In ro-
maniola ⁊ flamminia archiepiscopus rauennas habet adriē.
comacen ceruien.folien.foropulien.vel limen.saxanaren.sarci-
nen.vel sassanaren.vel robien.fauentinum.imolen.mutinē. bo
nonien.reginum.parmen.barctanen. ¶ In lombardia plana
archi-

a ¶ Agar. Adde do. Hiero. de an-
gest. i pn. iiij. sen. vbi tz hāc opinio
nem.

¶ De cardinalib⁹ diaconib⁹ archi-
ep̄is ⁊ ep̄is vrbis romane ⁊ eor suf
fraganeis.

archiepiscopus mediolanēsis habet pergā. brixien. cremoneñ. laudeñ. nouarieñ. vercelleñ. yporegieñ. taurineñ. asteñ. aqueñ. ableñ. terdoñ. papieñ. exemptum. sauoneñ. albigañ. viginti mil lieñ. placentinū exeptū. ferrarieñ. ¶ In dalmatica supra mare patriarcha aquilegeñ. habet hos suffraga. et nullos metropolas mantuañ. cumanum. tridētinū. veroneñ. paduañ. vicētinū. tertusinē. cōcordieñ. cenoceñ. felireñ. belneñ. cōiuncti sunt pelaneñ. vel paleñ. parentiū. triestin. vel tergestiū. comacleñ. vel peteñ. capitis ystrie. vel iustiplicitañ. ciuitatis noue marraueñ. In ystria supra mare patriarcha gradeñ. habet sub se vnū metropolum tantū ꝛ hos epos suffraga. Et est vna de quatuor principalibꝰ sedibꝰ patriarchal. castelañ. torcelañ. equineñ. vel glusañ. caprulen. clugiē. ciuitatis noue. ¶ Archiepus iodreñ. hꝫ hos suffra. ausareñ. signeñ. vegleñ. arben. noueñ. feruen. ¶ Archieps sponletanus habet hos sibi mitaneñ. tragarieñ. signeñ. scardoñ. arbiñ. noueñ. niceñ. croacen. rerbaneñ. tunen. ¶ In sclauonia archieps tagusieñ. hꝫ stagneñ. roseneñ. tribumeñ. cathaneñ. hic est substitutus. bateñ. rosorieñ. ꝛ biduanen. qui coniuncti sunt. ¶ Archiepus atiranensis hꝫ duchlinen. suatinen. driuastreñ. pollaceñ. scodrinen. albonen. scutereñ. sardonensem ¶ In vngaria archieps strigonien. hꝫ agren. nitureñ. vzacieñ. taurien. Quinqꝫ eclien. vesprinuen. ¶ Archieps collocēsis habet cagrabien. vltra siluanum. raradien. cenadien. canadien. ¶ In pollonia archieps suesueñ. habet vratislanien. mazouien. plocen. crateracien. posonien. lulucē. canuuen. ¶ In alemania magna archiepiscopus maguntinus habet pragen. holomucen. eysteren. bambergen. herbipolen. vozizeburgen. cōstantien. curien. argen. merin. spiren. vormacien. verden. hildesmen. halberstadē. padebirnen. mozamen. augusten. ¶ Archieps colloniensis habet hos suffraganeos leodien. traectē. monasteriē. minden. aquen. osuaburgen. ¶ Archieps treuerensis hꝫ istos bardeuicen. sollofrucen. rasche. burgen. oluernien. lubicen. rigen. vel liuonē. ¶ Archiepiscopus rigene. habet vnum suffraganeum emptabaten. ¶ Archiepiscopus magdebegeñ. habet anelbergū. grandeburgen. misuen. merseburgen. citen. vel nūcburgē. ¶ Archiepiscopꝰ salseburgēsis habet patauieñ. ratiponen. frigisenen. gurcen. brixanen. reismesmen. lauartinien. rimē. de nouo creatum sechonen. ¶ Archiepiscopus treueren. habet meren. tulen. virdinunen. ¶ In burgundia et sabaudia. ¶ Archieps tarantasien. habet sedimen. augusten. ¶ Archiepiscopus bisiontinus habet basilien. lausanen. bolicen. ¶ In prouincia prouincie. ¶ Archiepiscopus ebrudunen. habet dignen. vicien. grassen. vel antipollitañ. sencen. venertien. gluuidaren. ¶ Archiepiscopus aquen. habet apten. forouilien. regen. vapinten. sistariten. ¶ Archiepus arelaten. habet masilien. tholonen. calaniten. vasionen. carpentecaracen. auinionē. anansiten. tristāstriū. ¶ Archiepiscopus vieñ. habet valētinū et vieñ. ꝛ coniuncti sunt viuarien. gratinopollitañ. mauranien. gobetin. ¶ In Francia. ¶ Archiepiscopus Lugdun. habet eduen. matisconē. lingonen. cabiloñ. ¶ Archiepiscopꝰ senoñ. habet Parisieñ. carnoten. aureliañ. marmoñ. antisiodoreñ. tre moso. ¶ Archiepiscopus bonoñ. habet suesioneñ. catalanen. cameracen. tornacen. morinen. siue marmoderien. accabatē. ambianen. nomomen. silnaueten. laudumen. beluacen. ¶ In normania ꝛ britannia. ¶ Archieps rhotomagen. habet barocen. sagien. abriten. ebroteruen. lexonien. constantien. ¶ Archieps turonen. habet cenomanen. rodonen. andegauen. naticleueten. cerisopoten. veneceñ. machomen. bernoten. tricoren. heronen. dulen. ¶ In aquitania. ¶ Archiepiscopus boniriten. hꝫ hos suffraganeos. Et est primas in burdegalen. prouincia claronituteñ. sancti Flori. ruthen. vadrien. carcharcen. montislanen. lemouicen. tutelen. mumaten. castren. anteren. elemptum. ¶ Archiepiscopus burdegalen. pictauen. malcaten. lucioneñ. siue lucioñ. xanocten. eugolisinen. petragonten. sarlaten. agenugē. cōdameñ. ¶ In vaschonia curta. ¶ Archiepiscopꝰ auxitanꝰ hꝫ aquen. lectoren. conuenarum conserañ. tarmoñ. aduren. ollerē. vasaten. saionen. ¶ In gottia sola. ¶ Archiepus narboñ. hꝫ carcasonen. ellenen. biteron. agaten. lodonen. magalonen. nemasen. mutinen. ¶ Archieps tholosanꝰ hꝫ appanaren. rinen. mirapiren. lomberinē. sancti papulli vanren. mōtis albani. ¶ In aragonia ꝛ catolonia. ¶ Archieps tornaten. habet barchionen. maipricen. exeptū gerūden. vicen. alerdenē. osten. dirasocē. calaguritanū. calciacenē. vrgelen. cesaragusta. dortinenē. valētinen. pompꝰ ¶ In hispania larga. ¶ Archiepiscopus zelotonus habet zaigotinen. oxomen. burgē. exemptum palentinēsꝫ cordubonē. sargobunē. Cōtene. ¶ Archiepiscopꝰ campostelanus habet abulonē. placentinē. salamatinēsꝫ canrien. vlnebonoñ. et legietien. exemptos onetenē. ꝛ amorenē. ciuitaten. egeramen. lameten. paten. ¶ Archiepiscopus brachareñ. hꝫ portugalen. columbatē. visen. anaten. sudē. lucen. astoricē. immindoniten. ¶ Archiepiscopus yspalensis habet genuen. corduben. carthaginen. exemptum. siluen. gradicen. glasgrien. erchadien. cādiocassen. chabanen. abdonen. dulcheldonē. duniblanē. brachinen. moramien. rossonesen. vel rostiāhinen. blinigrē. vel arechachel. ¶ In normania incomposita. ¶ Archiepiscopus vidrosiensis habet stauernogieñ. hamatoñ. stauetē. grenahumaneñ. bergen. hasboen. sedren. vel insulanē. isladeñ. hortadē. grene. laudien. scalocen. olenen. ¶ In ybernia ꝛ sunt omnes homines bibuli. istud tamen multum transiuit communiter ad oēs nationes. ¶ Archiepiscopus armachanus habet cānomineñ. vel dibidini. lochedalen. mindien. lugrudunen. cōueren. archadelchen racholigen. damblagiathen. damensſen. ¶ Archiepiscopus dombilinensis habet hos. claude lacen. feruen. decharnuthen. leglonen. caldaleñ. ¶ Archiepiscopus casoleñ. habet laomen. brinoricen. finaboren. insulanū. catay. imlaten. vzatefozden. lisinoreñ. clinacen. alias colloneñ. cortanen. rosen. afferten. ¶ Archiepiscopus tuanien. habet althaden. elfrutē. cubianefetē. acadeñ. cornacen. suaten. cellimūdrach. ¶ In sardinia. ¶ Archiepiscopus callaritanus habet dulcieneñ. vel frillacaneñ. dollienen. suelleneñ. ¶ Archiepiscopus turicanus habet sorenen. plonacen. ampurieneñ. gisareleneñ. castieneñ. athaneñ. bozanen. ¶ Archiepiscopus arboneñ. habet hos versselleneñ. a scte iuistetoreñ. albe. ciuitaren. castellieñ. ¶ In surca vltra mare vbi christus fuit crucifixus. Patriarcha herosolymitanus habet hos metropolos ꝛ suffraganeos scꝫ episcopos ebroeñ. lidden. ascalon. qui est beclon. ¶ Arachiepiscopus tiren. hꝫ acconen. sudomeñ. briceñ. paradeaden. vel bellien. ¶ Archiepiscopus Cesarce vnum habet suffraganeum tātum sebasten. que ciuitas sebastia inde dicitur alias dicitur samaria. ¶ Archieps nazarenus habet suffraganeum vnum tiberiadeñ. ¶ In antioceno patriarchatu sunt centū quinquaginta tres ecclesie cathedrales ad instar illius euāgelij. impletum est rethe magnis piscibus centum quinquaginta tribus. istis temporibꝰ isti hos habent archiepiscopos cabulenen. iacdiceñ. antecaden. spolitanianeñ. riblien. vel siholech. ¶ Archiepiscopus tarsien. nullum hꝫ suffraganeum. ¶ Archiepiscopus odosseñ. que rages medorum hodie dicitur nullum hꝫ suffraganeum. ¶ Archiepi valorieñ. margaten. tulupen. glopolitanus nullū hꝫ suffraganeū. Et coriceñ. nullum hꝫ. manustiē. nullum hꝫ. ¶ Archieps nicesieñ. habet pupheñ. nymocieñ. lunochomueñ. limosieñ. famagustanum.

a ¶ Ebroensis. de isto suffraganeo ebroēsi aliqd fuit dubietatis: verū vidi eū i ciuitate lingoneñ rite ꝛ ordinate sacratū: sub q̄ sacros meos ordies suscepi.

1 ¶ Ecclesia hierosolimitana habuit episcopum vsqꝫ ad tempus iustiniani augusti.

1 Iuxta traditionē veterū. † Quedā sunt indie ciuitates que authoritatē non modicam habent apud palestinos ꝛ maxime grecos. Hierosolymitana ecclesia vsqꝫ ad tēpus Justiniani augusti episcopū habuit nulla vel modica prerogatiua gaudentē. tēpore vero dicti principis cōgregata est synodus generalis tēpore Vergilij pape. Cōstātinopolitanē. antiochia ꝛ hierosolymitañ. patriarchalis super infrascriptis, videlicet theodritia. ꝛ super theoderi mobseti epatum ꝛ sup episcopale yle ad marnuprosan. in quadā synodo sanctorum patrum qui ad eā cōuenerāt authoritas decreuit dictam ecclesiam honorare ꝛ eius episcopo locum inter patriarchas dare. Et qꝛ predicta hierusalē quasi in limitibus Alexādrie ꝛ antioceni erat patriarchalis. nec habebat vrbes vñ ordinaret sibi suffraganeos visum est expedire vt vtriqꝫ patriarche aliquid detraheretur ꝛ eidem patriarche hierusalem iuxta formā aliorum patriarcharum ordinarentur subiecti. subtraxerunt ergo annocē. cesarien. scitoplican. ꝛ archiepiscopos metropolitā. ꝛ Alexādrinus qui hodie est pasagiū: vbi nō est hodie archiepiscopus rasten. ꝛ beterē. Item oportebat ipsum patriarchā hr̄e metropolitā. preter sctōs quos greci simbolos vocāt subtraxerunt predictis metropol. quosdā episcopos ꝛ quosdam alios de nouo creauerunt vsqꝫ ad. xxv. quarum vrbiū ꝛ nomina subiunximus cōputatis ipsis metropolitā. ꝛ eorum suffraganeis. Et est ordo talis.

1 ¶ Qui sint episcopatus existētes sub prima sede cesarea maritima quā reedificauit herodes rex.
2 Secunda sedes galilee est trāslata apud nazaret ob reuerentiā anūciationis dominice ꝛ natiuitatis gloriose virginis marie.
3 Archiepiscopus nazarenus vbi transfiguratus est Christus quos habeat suffraganeos.
4 Cardinales ꝛ patriarche sunt similes prefectis pretorio.
5 Magistratus ꝛ dignitates seculares imperij habuerunt originem a populo Romano deinde a regibus vltimo ab imperatoribus processerunt ꝛ procedut.

6 Reges qui vnguntur ex priuilegio ⁊ antiqua probata consue-
tudine.
7 Duces ca pitanei comites ⁊ valuasores veniunt post reges.

1 Sedes prima cesarea maritimaqz.†palestrũ quã reedifi
cauit herodes sub hac sede sunt epatus de tractionen.
videlicet dora antipadea ianue.i.ausunocopolis.suus
sorusis rabas vel rasias.regium ephatos.regiũ goribo.regiuz
limas. regium gedearũ.regiũ ad motus parallias.i.palmenũ.
azotus tipium estomason estilion.tricomas textus.saltũ cõstã
tinaquis. ¶ In galilea sedes secunda stopol.i.barsinen.†Sed

Epatus galileorum.

2 hodie est translata sedes apud nazaxet,ob reuerentiã annũcia-
tionis dñice ⁊ natiuitatis gloriose virginis Marie: sub qua
sunt episcopatus capitolides mira Badarum pelleñ.millius.
Ippus thetrachonuas climagaulamias.Comarias.tiberias.
¶ Tertia ordinatio sedes tertia arabia moabitis,id est petra
deserti.vnde paracen.sub hac sunt episcopatus decem.Augu-
stopollis arundilla brach.gerapollis.mẽsides.clucis.zora.vro
sam,pentaconuas.saltuz.Iecaticon. ¶ Quarta ordinatio pri
me partis sub hac sunt episcopatus infrascripti:arason,dias,
medianon,neui:filladelfias:ierapollis:Esinus:neapollis:filo-
pollis:foriustus:dionisias:Constantianis:pentacomias:trico
nuas:conofades:saltum votaneos:exannas:comogomias: co
mogeros:comostan⁹:comisanatherdõ: comotherchachos:co
muscaz:pron.cominuelcanos:comisprago.arcthon.comispecti
nus:comissiratio:comisucerus comisuchanos:comisariothos
comissiraconos:clima:anatolꝗz:vsiuo:comissariotas:comiuar
chanos:comisuedamos.Suffraganei qui hodie sunt sanctus
georgin⁹ prima lidda.lappe.id est laffe.aschalon. Gaza.moyu
nas.pictelicianapolis.pensabce.betigeberim.forupollis.id est
sichem.Sabastea gorotumpitus id est hiericho tiberiades dio
zezarea legionũ.id est legirum : capitolina maurauen.godora.

Suffraganei archiepi nazareni.

¶ Quinta ordinatio prime partis.†Archiepiscopus nazare
3 nus vbi trãsfiguratus est Christus habet suffraganeos tabor.
caracha.vel petra.adrega.affrahelis.frahin.henelopolis mõs
sinay.iuxta pedemontes est abbatia in vertice epatus. ¶ Hec
est ordinatio sub sede apostolica antiochie catholicorum me-
tropolitañ.episcoporũ.catholic⁹viripolis que est baldach.ca-
tholicusam que est persidis. ¶ Sedes prima secũde ordinatio
nis terprus.sub hac sunt episcopat⁹decem.porifecoñ.id est cay
fas.sydõ sarepta.id est sarpon.rillium.id est sibellech.brocion.
id est bruchum.orsya sallacays.arados.id est cortosa.paucas.
id est bermias.arach.machedca.tripolis. ¶ Sedes secunda se
cunde ordinationis taphur.sub hac sunt episcopatus quinqz.
sebastis,mallos,tina,coricos,podereados. ¶ Sedes tertia secũ
de ordinatiõis edessa.i.ragra id est ronas.sub hac sunt epatus

Qui reges inunguntur.

decem.vroy.constantia.carion.mecarhaponlis.vachiocion.co
dinaron.imeria.querquienti.tapharon.calmuchos. ¶ Sedes
quarta secũde ordinationis appana.i.nilabaym.sub hac sunt
episcopatus septẽ,ephifaria.sacrioualla.i. solenñ. larissa.nul-
lanca.manaui.raphia. ¶ Sedes quinta secunde ordinationis

Rex bitinie dicitur audacissimus.

ieropolis.i.malbe sub hac sunt episcopatus octo.Remna.sur-
con.varnalis.decessarea.perri.orimo tollichi.cutopi. ¶ Sedes
sexta secũde ordinationis hostia.i.busellech.sub hac sunt epi-
scopatus.xiiij.gerason. philadelphia.adraon. anscandon. bel
radon.horonna.herri.venemi.nephellia.lustra.scilie.iumerica.
ycappi.philadelphia pua.irmopolis . germanicopolis.moda.
demeciopolis.subdihinopolis.adrasci.miloy.neapolis. ¶ Isti
sunt vltra brachiuz sancti Georgij.Sedes septima damaschi.
sub hac sunt episcopatus decez.albi.pamipon.loadicia.curia.
renouatam. iabruda. danabi. rarothea. bardami. sura qui.
¶ In bulgaria sunt quedam ecclesie episcopales:quedam ar-

De archiepis et epis bulgarensium.

chiepiscopales que nullum habent suffraganeũ. ¶ Archiepi-
scopus toricioneñ.qui est primus toti⁹ bulgarie. ¶ Archiepi
scopus velesoudieñ.nullum habet suffraganeuz. ¶ Archiepi-
scopus proschameñ.hz hos suffraganeos.scopieñ.perisrieñ.be-
rudieñ.lomisien. brimiciberen̄. ¶ Archiepiscop⁹ hostiliamen.
habet hos suffraganeos.spirañ. lipsacen.lindinen.de fillaria.
troyanen.andrianiten.laucoren.decomidiã.candimoniã.lupu
dien.de palca de epigomia de liparomi. ¶ In romania impe-

De priarcha constantinopolitano et quot habet suffraganeos.

rij. ¶ Patriarcha constantinopolitañ.habet hos suffragane-
os.colũbrien.naturen. spigacen. panaden. derlen. calcedonen.
¶ Archiepiscop⁹ yrathẽ.hos habet suffraganeos. rodestonẽ
sem.pistasien. callipollen. danen. turloten. archadopolitanen.
misimenen. ¶ Archiepiscopus ventien.hz hos suffraganeos.
Rusionen.apten.lipsalen. ¶ Archiepiscopus madicen.nullũ
habet suffraganeũ. ¶ Archiepiscopus andriono.nullum ha-
bet suffraganeum. ¶ Archiepiscopus trayapolitañ.hz suffra
ganeum amen. ¶ Archiepiscopus machacen.habet suffraga-
neum maiomen.Archiepiscopus mesinopolitanus habet suf

fraganeum xatchien. ¶ Archiepiscopus silepen.habet suffra-
ganeos xpopolitanen.tragmen.crisopolitan.tragin .crisopoli
tañ.Archiepiscopus seren.nullum hz suffraganeũ. ¶ Archi-
episcopus tesaso.habet suffraganeos . vicen. citreñ. verien.
¶ Archiepiscopus larien.habet suffraganeos dimittieñ.al-
mireñ.cardicen.sidomen.mazarocen.dimittien. ¶ Archiepus
neopatren.habet suffraganeos tormipolen.daualcen.solonen.
adelonen.nigroponcen.reconen.megaren. egumen. ¶ Archi-
episcopus thebanus hz suffraganeos sarothomen.castorien.
¶ In achaia. ¶ Archiepiscopus corinthien.arigien. ¶ Ar-
chiepiscopus patracen.habet collonẽ.mothonẽ.coronen.auri-
clen. ¶ Archiepiscopus corsien.nullum habet suffraganeum.
¶ Archiepiscopus duracien.nullum hz suffraganeuz. ¶ Ar-
chiepiscopus creten.habet hos suffraganeos,arianen.cãticen.
millopotanen.rirothouisien. ¶ Archiepiscopus collocen.qui
dicitur rodicillus nullum habet suffraganeum.Et hodie non
sunt plures in mundo ecclesie patriarchales,archiepiscopales
nec episcopales nisi de nouo create per summuz pontificem.au
diui quod archiepiscopatus Lugdunen.per papã Ioãnẽ fuit
diuisus in plures episcopatus remanente firmo archiepiscopa
4 tu.†Et si bene aduertatur hi patriarche ⁊ cardinales sunt simi
les prefectis pretorio,vt not.j.de offi.prefec.preto.l.j.in fine.ar-
chiepiscopi presidibus prouinciarum. Episcopi defensoribus
ciuitatum.de alijs inferioribus dignitatibus.sicut de archidia
conis:archipresbyteris:prepositis abbatibus ⁊ similibus bre-
uitatis causa pertrãseo:qr satis sunt no.in iure et in facto. Et
expeditis dignitatibus ⁊ statu ecclesie modo trãseo ad digni-
tates seculares imperij.Et primo de imperatore qr ad plenum
loqui de ipso ⁊ imperio non possum sub silentio trãseo licet ali-
qua pulchra scripserim de eo in alphabeto dictiõe imperator.
5 Magistratus autem ⁊ dignitates seculares imperij. † primo
ortum habuerunt a romano populo:deinde a regibus:vltimo
ab imperio processerunt et procedunt vt colligi potest.s.de ori-
gi.iur.l.ij.§.post originẽ.⁊ optime probatur in vsib⁹ feu.de pa-
ce iuramento fir.l.hac edictali.§.iudices vero.⁊.j.de decu.l.im-
peratores.vbi de hoc videas.speciale tamen est in ciuitatibus
lombardie que fuerunt in pace cõstãtie que habent potestatem
constituendi sibi magistratus,vt no.d.§.iudices.⁊ de hoc dixi
C.de prescrip.lon.tem.l.fi.⁊ de magistratibus officijs ⁊ digni-
tatibus imperij.Quidam sunt illustres ⁊c.vt in aut.vt ab illu
stribus ⁊ qui supra eos sunt per totum.⁊ ibi in glo.⁊ de eis ha
betur.j.de senato.⁊ titulis sequentibus.⁊.C.de offic.prefec.pre-
to.orientis ⁊ illirici.cum multis titulis sequentibus ⁊ libr.xij.
per totum.Sed propter longam vacationem imperij multi ex
illis recesserunt ab aula quod non est sine magno discrimine et
strage vniuersi orbis.sed de his que remanserunt aliqua subij-
cio.Et primo de regibus christianorum quorum quidã coronã
tur ⁊ inunguntur ex priuilegio ⁊ ex probata ⁊ antiqua cõsuetu
6 dine.†vt rex hierosolymitanus:rex Frãcie:rex sicilie:⁊ rex an-
glie:alij non.noia aliorũ regũ.rex cipri:rex sardinie:rex catholi
cus:rex castelle:rex legionis:rex portugallie:rex arragonũ:rex
maioricarũ:rex nauarre:rex comagie:rex mauritanie:rex vlco-
me:rex edonorum:rex bitinie audacior omnibus.rex vngarie:
rex armenie:rex sobrie:rex tolleñ.rex dacie.rex pollonẽ.ex nouo.
Et hodie non sunt plures reges christianorũ nisi de nouo crea
rentur per principem hec quasi omnia extraxi de quodam libro
romane ecclesie q puincialis intitulatur que credidi pulchrum
7 et vtile hic inserere de alijs dignitatib⁹ post reges sunt† Mar-
chio:dux:comex:capitaneus et valuasor.de quibus habes ad
literã in vsibus feu.quis dicatur marchio:dux:comes ⁊c.⁊ not.
per Io.an.extra de elec.c.fundamenta.lib.vj.vbi de officialib⁹
vrbis rome tractatur.⁊ quis sit maior dux comex vel marchio,
vide per Host.in summa de penitentijs.§.quibus confitenduz.
ver.cui dux.⁊ ver.cui marchio.⁊ vide etiam quod not.j.de sena-
to.l.qui indignus.Sunt etiã alij inferiores status hominum:
quod longum esset prosequi.⁊ ideo predicta quantum ad pre-
sens sufficiant.

1 ☞ Publicatis rebus an comprehendãtur actiões ⁊ quo or-
dine titulorum sit arguendum.
2 Capti in iusto bello an efficiãtur serui.⁊ quod dicatur iustum
bellum.
3 Filius existens in vtero quo ad suum cõmoduz an habeatur p
nato: ⁊ qualiter intelligatur.
4 Vitium in grãmatica an vitiet instrumentum vel rescriptum.
5 Filij an possint contrahere matrimonium sine consensu patris.
6 Peritis in arte sua an sit credendum ⁊ an authoritates diuine
scripture ⁊ philosophorum possint allegari ⁊c.
7 Mulier contrahens in die mortis primi mariti cum secundo ⁊
pariens filium cuius erit filius,⁊ cui succedet.

8 Conditio in dando an possit per alium impleri. quid in conditione faciendi.
9 Questio facti quid sit, et quid questio iuris.
10 Mulieris damnate ad mortem an differatur executio propter lactationem partus pauperis non habentis etc.
11 De multis generibus filiorum et qui succedant et qui non.

1 Super rubrica.† An donatis vel publicatis reb⁹ meis comprehendantur actiones.j.e.l.j. Quod ex ordine titulorũ liceat arguere.j.eo.l.ij. duob⁹ demonstratis hominib⁹ vno libero: alio seruo: falsum est dicere eos liberos vel seruos. et ideo plurale resoluit in singulare.j.e.l.iij. et an ascriptitij sint liberi et possint testari. diffinitio libertatis et seruitutis ingenuitatis et libertinitatis.j.e.l. libertas.et.l.se. Et an seruus
2 possit esse sine dño. Et q captit in iusto bello serui efficiuntur. Et qd sit iustũ bellũ. et de reb⁹ eorũ q capiunt in iusto bello et si subditi imperij vel eorũ bona capiant ab hostib⁹ qd iuris. An calamitas matris noceat filio.j.eo.l.et seruor. Et q iuste iputet nobis pctm originale. et q dictio qualitatiua adiũcta verbo de
3 notet qualitatẽ fm tps quo adijcit. Qd existẽs†i vtero quo ad cõmodũ habeat p nato. et qualr intelligat.j.e.q in vtero. Et an pũtans lupã pgnãtẽ q peperit tres hẽat pmiũ statutũ ordinatum p omnib⁹ an p matre tñ. et an pcutiẽs mulierẽ pgnãtẽ ita qd pariat abortiuũ puniat pena capitis. Et an in subrogatiõe fienda ad ofiliũ ex forma statuti de primiorib⁹ expectabit ille
4 q est in vtero. an subrogabit sequens primiore non expectato. Qd antiquit⁹ fiebat instr̃m de natiuitate cuiusqz.† Et an vitiũ grãmatice vitiet instr̃m vel rescriptũ.j.eo.l. imperator pius. Et an tabellio propria authoritate possit corrigere errorẽ vel defectum instrumẽti qd fecit. Casus in qb⁹ est deterior et melior conditio feminaz q̃ masculorũ.j.e.l.i multis. Quis sit hermafraudit⁹.j.e.l.qrit. et si vterqz sexus pariter incalescat qd iuris. et qs de hoc cognoscet. et an possit pmoueri ad ordines et esse testis in testõ. et si statuto caueat q de ɔctu pmutationis nihil soluat p datio: et de cõtractu venditionis sic et ego pmutaui rẽ meã cum tua et qz tua plus valebat dedi tibi pecuniã an sit cõtract⁹ vẽditionis vel permutationis. et si pmisi tibi vendere equum meum valẽtem centum p decem libris minus q̃ alij si sit deterioratus ita q nõ valet nisi.xv. an teneat tibi dare pro quinqz. ¶ An fi
5 lij†possint matrimonium cõtrahere sine cõsensu patris.j.eod. l.paul. Et an filij spurij legitimentur per subsequens matrimoniũ. Et an matrimoniũ qd ab initio non valuit cessante impedimẽto cõfirmetur. Et an q ɔtraxit matrimoniũ in gradu phibito ex quo filios pcreauit si postea impetret dispẽsatiõẽ extẽda
6 tur ad filios iam natos. ¶ Quod peritis†in arte sua credẽduz est.j.eo.l. septimo mense. Et an authoritates diuine scripture et philosophorũ et poetarum possint allegari in causis. Et an glo
7 sis et opinionibus doctorũ sit standũ. ¶ Quare partus†possit nasci diuersis temporib⁹. Et si mulier die mortis primi mariti contrahat cum secundo et pariat filium cuius erit filius primi an secundi mariti: et cui succedat. ¶ Si dominus non defendit seruum in causa capitali an perdat eũ.j.eo.l. seruus. Et an si negligat eum infirmuz et de iudicio fortune. Quod non sunt liberi qui carent forma hominis.j.eo.l. non sunt liberi. et qd altera ta forma vniuersali alteretur res. secus in particulari. Et q nõ legitime bannit⁹ nõ habeat p bãnito. Et q digitus nõ est mẽbrum sed officium membri: et ideo debilitãs in digito nõ cadit
8 in penã statuti loquẽtis de membro.† Quod cõditio in dando possit p aliuz impleri. et an cõditio faciendi.j.eo. arethusa satis plene. Et an tertius nascat liber. Et an vno contextu possit pleri cõditio ita q pariat duos effectus. Et questio duorũ seruorum obuiãtiũ sibi in ponte quorũ vn⁹ debebat fieri liber si obuiaret
9 libero et alter si obuiaret seruo qs erit liber. ¶† Quid est questio facti. et quid qstio iuris.j.eo.l. idem erit. Et an in interlocutoria iuris veniãt expense. Et qd erit in casu dubio qñ non apparet quis primo nec quis vltimo natus sit. Item quid si arethusa non pareret, sed exsecto vẽtre matris partus extraheretur an videatur impleta conditio. An natus ex muliere dãnata ad mortẽ sit liber et in ptãte.j.eo.l. imperator Adrianus. Item qñ qs cõsequat p sociũ qd per se cõsequi nõ posset. Et qd de patre dãnato. Et qd si mulier nõ est dãnata ad mortẽ sz relegata vel dãnata ad membri abscissionez, an differatur executio propter
10 partum.† et an differatur propter lactationez partus pauperis non habentis vnde possit lactari. et an pater possit occidere filiam adulteram pregnantem inuentaz in adulterio. Et an pugille electo ad duelluz dãnato debeat differri executio quousqz duellum fuerit finitum. An partus sequatur patrem vel matrem et quo ad que.j.eod.l. cum legitime. Quod multa retinentur que de nouo acquiri nõ possunt.j.e.l. qui furere. et qd episcopus propter furorem non remoueatur. et quod si quis sane mẽtis accepit penitentiam et effectus furiosus committat delictum ex quo priuari deberet ecclesiastica sepultura, q nihilominus sepeliat. et quod si quis delegauit non capaci nõ priuet iurisditione qz de incorporalibus ad corporalia lz arguere. An
11 res mutata reuertat ad statũ pristinũ.j.e. homo liber.† de multis generibus filiorũ et qui succedant et q non.j.eo.l. vulgo. An sñia faciat ius quo ad oẽs plenissime.j.eo.l. ingenuum.

1 ☞ Donans omnes res suas an videat donare actiones sibi competentes.
2 An videatur donare suos seruos.
3 Publicatis bonis vel rebus an intelligantur publicate actiones vel serui.

OMne ius. Hec.l. parua est summa toti⁹ iuris nostri et cõcor. insti. de iure natu. gentium et ci.§.fi. Et no. glo. hic positam ibi
1 imo etiaz actiones que facit ad questiones†si donaui tibi res meas nunquid actiones videar donare. ista gl. facit qd sic: qz dicit appellatione rei cõtineri actiones. Et pro hoc videtur expressum.j. ad trebel.l. si legatus.§.j. de verb. sig.l. nominis.l. in eorum. et.l. rei. et si cer. pet.l.j. Contra dico qz de rebus q̃ sunt in dñio meo et patrimonio dz intelligi.j. de au. et ar.l. qnt⁹. §. argẽto.§. cui legatũ. et.l. scribit. in prin. et qz hic ponunt actiones pro specie distincta a rebus non ob. gl. quia satis cõcedo q rei appellatione contineantur actiones, sed verbũ meas restringit ad id qd est in dominio non in credito p iura predicta, scdm Jaco. de aret. et de hoc dixi.d.§. argento. Si autẽ decerẽ omnes res ad me pertinentes: tunc etiam actiones includerẽtur: quia verbũ pertinere latissime ptz, vt.j. de verb. sig.l. verbum pertinere. Gui. de cun. And. pisanus dicit q aut verbum meum adijcitur certe rei singulari: et tunc non comprehendit actiones, vt.d. §. argento. et.l. scribit. Si autem adijcit rei incerte vel generi vel vniuersitati: tunc continet etiam actiões qz sunt mee licet illud quod exigo pro eis non sit meum sed mihi debitũ. An. et Ray.
2 per notata p Dy.d.§. argẽto.† Sed an seruos meos videor donare? videtur qd non: qz hic ponũtur persone pro specie separata a rebus, vt hic ptz in tex. et glo. sed dic cõtra. et est expressum. j. de leg.ij.l. oĩa.§. cum ita. et.C. de ver. sig.l. fin. vbi dicitur quod sicut res sic homines in patrimonio nostro dicũtur. et qz seruos sicut alias res nostras vendicamus, vt.j. de rei ven.l.j.§.j. et ad hoc facit qd no. per Dy. et dixi.d.l. noĩs.j. de ver. sig. et quod no.
3 j.l.ij.† Et faciunt etiam predicta an bonis vel rebus publicatis videantur publicate actiones et serui. et videt qd sic, vt.C. de senten. passis.l. si ademptis. vbi de hoc dixi.

1 ☞ Ex ordine rubricarum et titulorum licitum est argumentum.
2 Ordo ex causa potest mutari.

CUm igitur. Ibi sic non ob.l. pcedẽs, vt in gl. Ibi ɔiũctos applicãtes titulos. Ex hoc colligit Jac. de ra. q ex ordine
1 titulorũ et rubricarũ licitũ est arguere. pro hoc.C. de nouo codi. compo.§. quibus. ibi congruis subdere titulis. Et
2 not. q sequit prout res patitur quia ex† causa mutatur ordo. vt dicit glo. Jac. de ra. Item ven. ab. qd no.j. si cer. pet. in rubrica, vt ibi dicetur.

1 ☞ Numerus pluralis an resoluatur in singularem.
2 Homines ascriptitij an sint serui.

SUmma itaqz. Vide quod not. instit. de iu. p. in pñ. Opp. gl. qz duobus demonstratis hominibus quorum vn⁹
1 est seruus ali⁹ liber, falsum est dicere isti sunt liberi vel serui. et ideo dicit glo. q plurale debet resolui in singulare vt qd dicit litera omnes homines resoluatur. i. omnis homo. et allegat de condi. et demon.l. falsa.§. penul. sed debet dicere vltimo. Sed Jac. de ra. dicit q.§. ille nihil facit. ibi enim dicitur qd pluralis locutio resoluitur in duas singularitates. sed glos. hic non resoluit in duas sed in vnam tãtũ. et ideo ipse allegat de re. du.l. si is qui ducenta.§. vtrũ. Sed nonne hec oratio omnis homo ita comprehendit omnes homines sicut illa omnes homines. Quid ergo dicit glo. sed dic quod hec oratio omnes homines comprehẽdit omnes homines simul et in communi. et ideo esset falsa, vt patet in oppositione glo. sed hec oratio comprehẽdit quẽlibet singulariter: et tunc est vera. Si ergo coniuncte intelligas falsa est et procedit oppositio. sed si disiuncte vel de disiuncto predicat: tunc cessat oppositio Jac. de ra. et Jaco. butri.

vel expone omnes homines.i.omnium hominuz aut liberi ⁊c.
2 ¶Querit glo.†quid de ascriptitijs.⁊ finaliter cōcludit quod
sint serui quo ad dominos:quo ad extraneos nō.Sz Gabriel
de osseletis dicit hanc fuisse additionem cernotinam ⁊ falsaz ⁊
tenet cum Jo.q indistincte sint liberi.nam seruitus ⁊ libertas
sunt directo contraria.⁊ duo cōtraria nō possunt stare.⁊ videt̃
casus p Gabriele.C.de la.liber.tol.l.vnica post prin.ibi qs cū-
patiatur ⁊c.in eodem subiecto,vt.j.de reg.iur.l.ius nostrū non
patitur.Non ob.quod dicit glo.quod vendicantur a domino.
nam ⁊ filij vendicantur adiecta causa de iure quiritum.j.de rei
ven.l.j.§.per hanc.⁊ ciuitas subditos suos,vt.j.ad munici.l.de
iure.⁊ prodest scire an sint liberi vel serui vt sciamus an possint
testari testificari ⁊ alios actus facere sicut liberi.⁊ q sint liberi
tenet glo.in.l.iubemus.C.de epi.⁊ cle.que hic allegatur.⁊ insti.
de iur.perso.in pnc.⁊.C.de testi.aut.si dicatur.q̄ est signata sup.
l.quoniam liberi.⁊ Azo in summa.e.titu.quod dixi q possunt
testari intellige secundum no.C.de agri.⁊ censi.l.cū satis.li.xj.
Gabriel.

1 ☞Omnes homines de iure naturali primeuo liberi nasce-
bantur.
2 Seruus quandoqz reperitur sine domino.
3 Mansuetudo antiquorū imperatorū quātūcūqz infideliū qui
nolebant hostes captos in bello interfici.
4 Hostes capti in bello iuste efficiunt̃ serui capientium.
5 Bona capta in bello ab hostibus an efficiantur capientium.
6 Bona subditorum imperij capta ab hostibus an efficiantur
hostium.

a ¶Libertas. ista lex in ꝟbo iubēt abūdat ſm lecturā pi-
sanam.

Libertas.a Gl.legit tribus modis.tertia
vera secundum Ray.⁊ licet gl.
dicat q hic diffinitur libertas iuris naturalis prime
1 ui quo†omnes homines liberi nascebant̃ ⁊ dicat q
omnis liber est nisi sit seruus de iure gentium vel ciuili:Ja.ta-
men de ra.hoc improbat ⁊ dicit q seruus aliquaz libertatē nō
habet ⁊ qd hic diffinitur libertas solum hominis liberi,⁊ legit
literā prout iacet.nisi vi.i.de facto,vt qr forte tenetur captꝰ vel
alias de facto prohibetur aut iure,nam de iure prohibetur de-
licta facere,vt.j.de penis.per totum.multa etiā alia de iure pro
hibentur.Ja.de ra.hunc credo verum intellectuz Jaco.bu.vo
lens glo.saluare dicit aut consideramus libertatē in se ⁊ in sua
substantia ⁊ hanc habet seruus a iure naturali,aut ꝯsideramꝰ
libertatem quo ad exercitium ⁊ reductionem ad actum et tunc
seruus propter offuscationem iurisgentium vel ciuilis non po-
test talem libertatem exercere.⁊ hoc voluit dicere glo.secunduz
eum.⁊ de hoc.s.de iusti.⁊ iur.l.manumissiones.plene dixi.Et
est hec.l.⁊ sequēs de verbo ad verbum insti.de iu.perso.p totū.
et duobus ti.sequentibus.¶Ad ver.seruitus opp.gloss.q nō
2 sit bona diffinitio:†qr quādoqz seruus reperitur sine domino.
gloss.non soluit nisi qr inuenire videtur quod illis casibus sit
speciale.Tu dic secunduz Ja.bu.aut queritur de tempore quo
quis alieno dominio subijcitur ⁊ eo tempore semper debet esse
dominus cui subijciatur:vt hic.si autez queris postq subiectꝰ
est seruituti:tunc quādoqz remanet sine domino certo in casibꝰ
in glo.not.⁊ vide quod no.insti.de iur.perso.§.seruitus.Ad.l.
si vsusfructus.de liberali causa responde quod ibi non erat ve
re seruꝰ licet seruiret sic.C.communia de ma.l.j.nam sicut pater
non potest esse sine filio debitor sine creditore:ita nec seruꝰ sine
3 domino saltem a prin.quia sunt correlatiua.†Item no.man-
suetudinem antiquorū imperatorum qui fide carebant q nole-
bant hostes captos debere interfici sed seruari contra quā mā-
suetudinem multi crudeles hodie faciunt interficiendo captos
4 in bello.Item no.†quod illi qui capiuntur in iusto bello efficiū
tur serui capientiū ⁊ pro hoc.j.de cap.l.hostes.vbi de hoc ⁊ de
verbo.significati.l.quos nos hostes.⁊ de isto iusto bello satis
dixi.s.de iusti.⁊ iur.l.vt vim.⁊.l.ex hoc iure.⁊ ad hoc vide extra
de iudeis ⁊ saracenis ita quorūdam.⁊ plene per Host.in sum-
ma de treuga ⁊ pace.§.sed vt aliquam doctrinam.xxiij.q.vij.in
summa.⁊.c.j.extra de iureiur.c.sicut.iij.⁊ ibi plenissime p Jnn.
5 ⁊ per eum extra de restitu.spo.c.olim.¶†Sed nunquid bona
que auferuntur hostibus in bello iusto efficiantur accipien-
tium:dic quod sic,vt.j.de acqui.re.do.l.naturalem.§.fina.xxiij.
q.v.c.dicat aliquis.⁊ ibi in glo.⁊ not.per Hostiē.in summa di-
cto ti.de treuga ⁊ pace.sunt tamen illa bona que capiuntur in
bello presentanda duci belli qui postea inter milites qui fuerūt
in bello distribuit pro qualitate personarū,vt no.d.c.dicat ali-
quis.Et hoc etiā de consuetudine seruatur in bellis modernis
licet communiter sint iniusta.⁊ talem contributionem vocant
6 butinum.¶†Sed quid econuerso nūquid bona subditorum
et fidelium imperij,si capiantur ab hostibus efficiūtur hostiū:
dic quod sic vt.j.de captiuis ⁊ postlimi.reuersis.l.v.que incipit
postliminij ius.⁊ not.per Hosti.dicto titu.de treuga ⁊ pace.dt
gualdana imperatoris ⁊ pape,an faciant sua que accipiūt,dic
vt no.C.de sacrosan.ecc.l.neminem.de bellis ciuilibꝰ italie
vna pars expellit aliaz vide quod plene notaui.j.de cap.⁊ p
limi.re.l.si quis ingenuam.§.in ciuilibus dissensionibus.

1 ☞Seruorū an sit vna ⁊ eadem conditio.
2 Patiens se vendi ad participandū de pretio non est seruꝰ de iu
re ciuili.
3 Calamitas matris an noceat filio.
4 Dictio qualitatiua adiuncta verbo denotat qualitatem rei se
cundū tempus verbi cui adijcitur.
5 Peccatum originale primorum parentum quare nobis iuste
imputetur.

Et seruorum. Concor.insti.de iure per
sonarum per totum op-
1 ponit glo.†quod seruo⁊ non sit vna conditio:quia
quidam ordinarij quidam vicarij,vt.j.de peculio.l.
si seruus ordinarius ⁊ quidam nouitij ⁊c.vt in glo.dic qr quo
ad seruitutem omnes sunt eiusdem statꝰ licet quo ad officia di
2 uersorum.Item op.quod ille qui se vendi patitur†ad pretium
participandum non sit seruus iure ciuili,vt dicit hic litera ver.
iure ciuili.nam contractꝰ emptionis est iurisgen.vt.s.de iusti.
et iur.l.ex hoc iure gen.sed dic quod licet contractus venditio-
nis sit iurisgen.tamen ista forma vendendi liberum hominem
et faciendi eum seruum vt hic dicitur,fuit introducta de iure ci-
uili.et ideo venditus secundum istam formam effici dicitur ser
3 uus de iure ciuili.Item opponit glo.†quod calamitas matris
noceat filio ⁊ nō soluit sed remittit ad notata.C.de fideicom.li-
ber.l.fin.sed ibi nihil not.sed in.l.cum libertatem.eo.tit.de hoc
not.et bene et in summa Azo.eodem tit.§.fi.Et not.eo.tit.l.de
beri.vel dic quod hic mater de bono statu transiuit in malū ibi
econtra.secundum Jaco.¶Item non ob.ad fin.j.de here.insti
tu.l.si alienū.§.in extraneis vt ibi colligi potest.¶In ver.inge
nui.sufficit matrem aliquo tempore liberam fuisse ad hoc vt fi-
lius sit ingenuus.Et allegat̃ hec litera quod dictio qualitati-
4 ua†adiuncta verbo denotat qualitatem rei secundum tempus
verbi cui adijcitur ⁊ pro hoc.j.de noxal.l.in delictis.§.si detra-
cta.Jaco.butri.Et facit hec litera secundū Jacob.de ra.quod
5 peccatum†originale et primorum parentum nobis iuste impu
tetur:quia casus matris ante conceptionem nocet filijs,vt hic.
sed omnes sumus nati ⁊ concepti post casum ⁊ peccatum pri-
morū parentum ergo ⁊c.et pro hoc.C.de liber.et eorū li.l.ij.Ja-
cob.de ra.

1 ☞Filius existens in vtero quo ad eius commodum habet̃
pro nato.
2 Statutū disponens qd capiens lupū debeat habere.xx.si quis
capiat lupam pregnantem q̄ fecit tres lupatinos an pro quoli-
bet lupatino habebit.xx.
3 Stante statuto quod homicida decapitetur an percutiens pe-
de mulierem pregnantem que postea fecit abortum debeat de-
capitari.
4 Qui speciē animantis occidit reus est mortis nec interest quis
manibus proprijs occidat an causam mortis prebeat.
5 Qualitas non ordinata ad mortem de sui natura excusat ab
homicidio.
6 Ubi duo sunt vnum propter aliud solius principalis est habē
da ratio.
7 Homicidium vnde dicatur.
8 Statuta non recipiūt interpretationem extensiuam.
9 Homo dicitur factus qn̄ est natus iuxta illud symbo.⁊ homo
factus est.
10 Uersus per quos potest cognosci quādo partus sit organiza
tus ⁊ formatus in ventre.
11 Quomodo formetur fetus in ventre mulieris.
12 Propter spem posthumi retardat̃ libertas dato q sit fauora-
bilis.
13 Spes proximioris in publicis muneribus excludit remotio-
rem.
14 Infantes sunt inhabiles ad decurionatum etiam si sit aliorum
penuria.
15 Lex vbi requirit idoneitatē certi temporis si superueniat nihil
prodest.
16 Posthumi nequaquam includuntur in his que sunt stricti iu
ris.
17 Fructuarius an teneatur submittere in locum capitum iā mor
tuorum de iam natis an pos.expectare ⁊c.

Qui in

1 a Qui in vtero. Existens in vtero † habet̃ pro nato[a] quo ad suum cō-
modum non aliorū.h.d.cū.l.penul.j.eo.ti.per quaʒ
ista exemplificatur. Non ob.j.de verb.sig.l.nō est pu
pillus.de liber.⁊ posthu.l.si a primo de oper.liber.l.qui liberti-
nus.§.pe.de testa.tu.l.si nemo.§.fi.C.de appel.l.j.⁊ de fideicom.
liber.l.cū inter.cum ibi no.Ray.Et intellige.l.istam secundum
Ja.de ra.qđ habeatur ꝓ iā nato scʒ eo nato vt perinde habeat̃
quo ad eius cōmodū ac si natus foret tpe cōceptionis.nō auteʒ
habetur pro iam nato dum est in vtero.vnde quando natus est
succedat ac si natus foret dum erat in vtero vt.d.l.penul.j.eo.et
facit.C.de naturali.liber.l.nuper.in fi. ¶ Opp.glo.de.l.arethu
sa.j.eo.So.qđ ibi non expediebat sibi haberi pro nato.vel dic
quod ibi principaliter tractat̃ de cōmodo matris licet per con-
sequētiam et filij.vel dic qđ ibi testator apponēs cōditionem re
spexit tempꝰ partus et ideo expectatur qđ nascatur. ¶ Ad se-
cundū responsum oppo.glo.de.l.pregnantis.j.de penis.⁊.j.eo.
l.imperator adrianꝰ.glo.nō soluit.Sed dic ꝙ ibi principaliter
sibi prodest licet ꝑ quādā cōsequētiā prosit ⁊ matri.⁊ eodē mo-
do solue aliud cōtrariū qđ sequit̃ in glo.vbi dicitur qđ prodest
quo ad alimēta.Itē prodest fisco in casu.j.ad trebel.l.ex facto.
§.ex facto ⁊ ibi no. ¶ Itē opponit glo.de.l.excusant̃.§.qui aūt
in ventre.de excu.tuto.So.non est contra:quia ibi non tracta-
tur de commodo partus,sed patris:⁊ ideo sibi nō prodest.⁊ sic
concor.vt hic ⁊ ibi patet. ¶ Itē opp.de.§.posthumus.insti.de
legat.So.sm Jac.de bel.qđ existens in vtero cōsequitur cōmo
dum qđ natus posset percipere vt hic.sed cōmodum qđ natus
capere non posset non,vt ibi.vel sm Jaco.de bel.illud ibi rōne
vitande sinistre suspicionis ⁊ illud etiam est hodie correctum.
¶ Item opp.de.l.in lege falcidia.j.ad le.fal.placuit.so.vt in cō
trario not.qꝛ ibi non de commodo partus tractat̃,sed heredis.
¶ Itē opp.de.l.antepe.j.vnde cogna.sed dic ꝙ illa concordat.
nam verū est ꝙ non habetur ꝓ nato in vtero existēs.sed postea
natus habet̃ ac si natus esset dum erat in vtero. ¶ Item opp.
de.l.fi.de colla.bo.sol.scđm Jaco.de are.qđ collatio non fit ibi
posthumo:qꝛ nondū erat heres.⁊ qꝛ nō fit etiā nato anteq̄ sit he-
res,vt.C.de colla.l.posthumo.⁊.l.si maritus.vel dic sm Jaco.
butrig.qđ ibi ptʒ ratio qꝛ nō est cui cōferat̃,⁊ tamē natꝰ sentiet
cōmodū ac si retro natꝰ esset.Sed que est ratio ꝙ si ancilla sub
trahat̃ fingitur natus ⁊ furtiuus,vt.j.eo.l.penulti.⁊ tamē pro
ipso nō agitur furti.rn̄deo qđ sit furtiuus est suum commodū
ne vsucapiatur ⁊ ad nouū dn̄m forte malū trāsferat̃.Et iō quā-
tum ad hoc habetur pro nato.esse em̄ furtiuū non est vitiū affi-
ciens eius animū,sed qđ dn̄o eius detur furti actio in duplum
vel quadruplum hoc nō est cōmodū partus sed dn̄i:⁊ ideo quo
ad hoc non habetur pro nato vt hac.l.ij.responso.Jac.bu.Itē
cessat hec.l.⁊ existens in vtero nō habet̃ ꝓ nato fauore testamē
ti,vt no.in glo.notabili.ff.de libe.⁊ po.l.si appellatio.in vltima
glo.⁊ vide quod dixi de contrata.l.illud.§.fi.⁊ de excu.tuto.l.ij.
§.oportet.ver.qui aūt. ¶ Expeditis gl.adduco hāc.l.ad plures
vtiles questiones.Prima est statuto cauetur quod capiens lu
2 pum † habeat.xx.sol.quidā cepit lupā pregnantē que fecit tres
lupatinos:nunquid pro quolibet habebit.xx.determinatū fuit
ꝙ non per.l.istam qꝛ non habētur pro natis quo ad alteriꝰ cō-
modum nec cum tractatur de eorum incōmo.⁊ pro hoc.j.de cō
trahen.emp.l.in lege.And.pisanus ⁊ Guil.de cun.⁊ vide.j.ad
leg.rho.de iactu.si vehenda.vbi de hoc dixi ⁊ pro hoc faciunt
cōcor.hic allegate in gl.⁊ maxi.l.excusantur.§.qui aūt i vētre.
de excu.tuto.⁊ qꝛ partus est portio viscerū matris.j.de ventre
inspici.l.j.§.hoc iure.⁊ bene facit.j.locati.l.sed addes.§.si quis
mulierem.Secūda questio est statuto cauetur quod homicida
3 decapitetur.† Accidit quod quidā cum pede percussit mulieręʒ
pregnantē.ita qđ peperit abortiuum queritur an debeat deca-
pitari.hec.l.est ar.qđ sic:qꝛ pro nato habetur.⁊ pro hoc.j.de ex-
traor.cri.l.diuus.vbi de hoc ad leg.cor.de sica.l.si mulierē.vbi
de hoc dixi de penis.l.Cicero.⁊.C.de sica.l.penul.⁊ ibi in glos.et
bene per fratrem Ray.in summa de homicidio.ver.quid si ali-
quis ꝑcutit mulierē.⁊ bn̄ per Hostien.§.quid si homicidiū.Itē
licet ictus forte non esset ordinatus ad mortē hominis:tamen
ad abortionē sic:⁊ aliud alij mortiferum esse solet,vt.j.ad leg.a-
quil.qua actione.§.sed si quis.⁊ ad leg.iul.de adulte.l.nihil in-
4 terest.Item qui speciem animantis occidit † reus est mortis.j.
de mortuo inferē.l.negat.⁊ de liberis agno.l.necare.Iteʒ nihil
interest occidat quis manibus proprijs,an causam mortis pre
beat ad leg.cor.de sica.l.iij.in princ.⁊.l.nihil.et ad leg.aquil.l.
qui occidit.§.in hac.et pro hac opi.vnde cognati.l.j.§.si quis ꝓ
ximior.de suis et legi.l.titius.⁊ institu.de here.ab intest.§.cum
autem.extra de homicidio.c.si aliquis.cū ibi notatis.⁊.j.de pe
nis.si quis aliquid.§.qui abortionis.⁊ quod ibi dixi.in cōtra-
rium videtur qꝛ iste nō videtur habuisse animuʒ occidēdi vt.l.
j.§.diuus.et.l.in lege.⁊.l.diuus.de sica.⁊ maxi.quia cum pede
percussit quod non videtur ordinatum ad mortē vt dicta.l.j.
§.sed si claua.de sica.cum ibi notatis ⁊ quod consueuit notari
per docto.C.de sica.l.j.et ad hoc.j.ad leg.aql.l.si seruus seruū.
5 §.si mulier.vbi dc hoc tetigi.Item ꝓ hoc qualitas † non ordina
ta ad mortē sui natura excusat,vt.j.de iniur.l.vulneris.⁊ insti.
eo.§.atrox.⁊ de penis.l.aut facta.§.qualitate.Iteʒ istū excusat
iusta ignorātia qđ mulier esset pregnās vt.j.de cōtrahen.empt.
l.in lege.⁊ queād.testamēta aperiātur.l.si duobus.§.si tabule.
nec enim dbuit diuinare eā fore ꝑgpnātē,vt.l.si putator.ad leg.
aquil.et sic videt̃ cessare dolꝰ ⁊ animus occidendi,vt predictuʒ
est.pro hoc.j.locati.l.si ignorans.de iniur.l.iteʒ apud labeonē.
§.si qs virginē.de abigeis.l.j.⁊ ad leg.flauiaʒ de plagiar.l.pla
gij.potuit em̄ iste percutiens probabiliter ignorare eā fore pre-
gnantem.ar.de liberis agno.l.j.§.illud.et pro suo.l.fin.pro hoc
etiā bene facit quia etiam cum quis delinquit ⁊ preter proposi
tum incidit in aliud delictum in personam alterius non puni-
tur,vt.j.de iniur.l.eum qui.§.si iniuria.⁊.l.j.§.penulti.⁊.l.item
apud labeonem.§.interdum.sed ita videtur in proposito:quia
percutiendo mulierem nō videtur eam percussisse respectu par-
6 tus:ergo ⁊c.⁊ ad hoc bene.j.de furt.l.verū.⁊.l.q iniurie.† Item
quia vbi duo sunt vnum propter aliud soliꝰ principalis est ha
benda rō.j.de conditio.⁊ demen.l.cū seruus.si certū petatur.l.
rogasti.de edil.edic.l.cū eiusdem.et de statuliberis.§.non solū.
sed ita est in ꝓposito:qꝛ percussio principaliter facta fuit respe-
ctu matris:ergo quatenꝰ influxit in abortiuū nō est habēda rō
⁊ maxime qꝛ non est principale per se,sed portio viscerum ma-
tris,vt.s.dixi.ad hoc etiā bene facit:qꝛ delictum debet esse certū
⁊ probatū clarissimis ꝓbationibꝰ,vt.l.sciāt cuncti.C.de proba.
at certū non est nec ꝓbari posset qđ propter ꝑcussionē ista mu-
lier pepererit abortiuum qꝛ forte partus ante percussioneʒ erat
abortus,qđ cōtingit in multis mulieribꝰ nō percussis:ergo ⁊c.
⁊ pro hoc.j.de penis.l.interpretatione.quid dicemus in q̄stione
predicta pulchra ⁊ dubia?Et certe videtur posse dici qđ ex for-
ma statuti iste percutiens nō debeat decapitari per iura ad hoc
7 adducta,quod sic fortifico:† homicidium dicitur ab hominis ce
de vt.l.j.§.occisorum.j.ad syl.⁊.l.qua actione.§.occisum ad leg.
aquil.⁊.l.ita vulneratus.⁊ ad hoc in alphabeto dictiōe homi-
cidiorum.⁊ hoc etiam probat ethimologia vocabuli que est at-
tendenda vt.l.ij.§.appellata.j.si certum peta.⁊.l.j.in princip.de
acqui.pos.⁊ statuta maxime penalia intelligi debēt stricte ⁊ se-
cundum propriū significatū vt.l.qđ constitutum.de milit.testa
mento.de exerci.l.j.§.is qui nauem.⁊ dixi in.l.cesar.de publica-
nis.⁊ per Dy.de verb.signifi.l.j.⁊ dixi etiaʒ.j.de mune.⁊ ho.vt
gradatim.§.⁊ si lege.sed ita est in proposito quia partus anteq̄
sit natus non recte dicitur homo:ergo nec verū homicidium
cessante ethimologia vocabuli ⁊ per consequens eius effectu-
vt.C.de ser.l.a nullo.item qꝛ minus est in spe q̄ in re vt.j.de re-
gu.iur.l.minus.sed extinguendo partum videtur extingui spe-
cies animātis,vt.d.l.negat.j.de mortuo inferen.ergo minus
est q̄ si ipsum animatum extinguisset ⁊ sic cessat homicidium ⁊
8 per consequens statutū.† Item in statutis nō admittitur inter
pretatio extensiua vt not.per Dyn̄.de verb.signific.l.j.⁊ de vi et
vi ar.l.j.§.deiecisse.sed qui partum anteq̄ nascatur extinguit
necare videtur,vt.d.l.necare de liber.agno.quod verbum vide-
tur denotat quādam improprietatem non veritatem,vt.d.§.de
iecisse.⁊ de relig.⁊ sump.fu.l.ossa.§.fi.⁊ hoc signanter dicitur in
d.c.si aliquis.extra de homicid.quod tenetur vt homicida non
quod sit vere homicida ⁊ statutum requirit verum homicidiū
ergo in proposito locum non habet.nec enim sequit̃ tenetur vt
homicida:ergo est homicida.ꝓ hoc.j.de pet.here.sed si lege.§.
inde.j.depo.l.quod nerua.et ad leg.aquil.l.qua actione.§.cel-
sus.⁊ quod not.in.l.mercis.de verbo.signifi.et quod not.in gl.
d.c.si aliquis.vbi dicitur quod ex hoc nō efficitur regularis nisi
actu homo interficiatur.et ad hoc.xv.q.j.si quis nō iratus.⁊ de
pen.di.c.j.c.periculose.⁊ ibi in glos.Item cum statutum loqua
tur de homicidio intelligemꝰ de hominis cede prout est in esse
perfecto quam perfectionem videtur recipere ex natiuitate ⁊ se-
paratione ab vtero matris ar.j.ad le.fal.l.si is qui ecce.§.que-
dam.⁊.l.edificia.§.perfecisse.de verb.signific.et hoc etiaʒ in sim
bolo quo cantatur in missa dum dicit:Et natus ex maria virgi
ne et homo factus est.quasi factio hominis sit in natiuitate.et
pro hoc.j.loca.l.sed addes.§.si quis mulierem.ad hoc etiam fa
ciunt iura.s.allegata in proxima.q.cum ergo cessent verba sta
tuti,cessabit ipsum statutum.j.de accusa.l.hos accusare.§.o-
mnibus.Si autem querat̃ quid sit de iure cōmuni,dic:aut loq
mur ante.lx.dies ⁊ sic anteq̄ partus sit organizatus ⁊ formatꝰ
in vtero matris:tunc cessat pena mortis in.d.l.diuus.de extra-
ord.crimi.cum ibi no.⁊ extra de homici.c.sicut ex literarum.et
ibi per Innoc.et vide.v.di.c.ad eius vero.⁊ extra de purga.ca.

a ¶ Pro nato. Adde no.ff.de exc.tuto.l.ij.§.q aūt.⁊.l.q in vtero.de stat.ho.l.cū pater.⁊ ibi Bar.de nego.gest.glo.i.l.cū autē.de tute.

Interp̄tatio versiculi ⁊ hō factus est.

c.vlti.z in glo.z.xxxij.q.ij.c.moyses.z ibi in gloss.z exodi.xxj.c.
Si post.xl.dies aut constat qd percussit animo cōmittēdi abor
tiuū aut constat ꝙ nō.aut dubitatur.Primo casu dign⁹ est pe
na mortis vt dictis.ll.si mulierē.de sicari.de pen.Cicero.z.C.de
sica.l.penul.secundo casu non tenetur pena mortis vt.d.l.diu⁹
j.de sica.z.l.si seruus seruū.§.si mulier.ad leg.aquil.Tertio ca-
su quando dubitatur de animo percutiētis.aut aspectu nō ap-
parebat pregnans aut apparebat.primo casu tanꝙ de non pre
gnante iudicandum est z sic non tenebitur pena mortis.ar.§.si
quis virginem in.l.item apud labeonem.j.de iniur.loca.si igno
rans.z de contrahen.empt.l.in lege.cum si.naz probabilis fuit
ignorātia que excusat a dolo z a pena doli,vt.s.de iur.om.iu.l.
si quis id qd.§.doli.Si apparebat ex aspectu esse pregnantem
tūc ex qualitate facti z percussionis z personaruz bonus iudex
arbitrabitur de animo percutiētis an percusserit animo faciē-
di abortiuū vel nō vt.d.l.j.C.de sica.cum ibi not.in glo.z p do-
cto.z de iniur.l.si nō cōuitij.j.de sica.l.j.§.diuus z.§.sed si cla-
ua.z.l.fin.z de iniur.l.vulneris cū si.z omnibus casib⁹ qb⁹ dixi
teneri pena mortis dico qd tenet vt homicida.nō tamē est vere
homicida vt.d.c.si aliquis z.s.dixi.z ita terminauit questionē
predictam.Segnorolus de homodeis famosus doctor medio-
lañ.et idez quasi tenet hic in effectu domi.Gabriel de osseletis.
10 z adijcit istos versus†per quos potest cognosci quando partus
sit organizatus z formatus in ventre.
Sex in lacte dies ter sunt in sanguine terni.
Bis seni carnem,ter seni membra figurant.
¶ In legendis sanctoruz festo purificationis beate virginis.
et fit distinctio inter masculum z feminam vt in masculo infun
datur anima.xl.die in femina octuagesimo.z alique rationes di
uersitatis ibi redduntur.hoc idem videt sentire Hostiē.in sum
ma in purificatione post partum.§.j.vbi videas z hoc idem ha
betur in decretis.v.di.§.j.z.c.se.z ibi in glo.z per Archidiac.z
quia de ista materia forte standum esset opinioni medicorum
ar.j.l.sepe.ideo si quis de ista materia vult habere plenissime et
subtiliter z opiniones oīm theologorū philosophorū z medi-
corū recurrat ad quēdam librū cōpositū a fratre Egidio roma
no ordinis heremitarū sancti Augustini quē intitulauit de for
matione corporis humani.xv.c.quō formet fetus human⁹ in
vtero z de tempore formationis vbi dicit ꝙ sacri doctores con-
11 ueniūt.†quod primo fetus fit albus quasi lac.postea fit rube⁹
quasi sanguis.postea fit compactus quasi caro.vltimo aūt ibi
membra formantur.Sed de tempore formatiōis quātū ad mē
bra dicit magnam esse discordiam.nam Augu.lxxxiij.questio
num questione.liiij.tenet ꝙ in.xlv.diebus puer sit totaliter for-
matus z organizatus dicēs qd primis sex diebus habet quasi
similitudinē lactis sequētibus nouē cōuertit in sanguinē.xij.
sequētibus cōsolidat quasi caro.xviij.sequētibus perfecte for-
matur quo ad oīa mēbra z sic.xlv.dieb⁹.ad hoc concordāt ver
sus quos.s.posui.philosoph⁹ aūt in.ix.de animalibus dicit ꝙ
mascul⁹ in.xl.die format.i femina reqrit plus tēporis.Quedā
glos.que est leuitici.xij.dicit ꝙ mascul⁹ in.xl.femina in.lxxx.In
quodā libro medicorū qui intitulat de spermate dicit qd mas-
culus in.xxx.femina in.xl.q omnia reducūtur ad cōcordiā per
Auicēnam nono de animalib⁹ et plenissime habet p dictū fra-
trē Egidiuz dicto suo libro.c.xv.vbi recurras.Alia qstio talis
est q fuit de facto in ciuitate Padue z ibi disputata de do.Ol.
Statuto ciuitatis Padue cauebatur Consiliū ciuitatis Pa-
due in numero mille ꝯsiliariorū vti nūc est ppetuo debeat pma
nere z loco mortuorū vel religionē intrātium vel alio modo de
ficientiū a cōsilio debeat potestas subrogare de ꝓximioribus:z
magis idoneis vsum ad tertiū gradū.accidit qd quidam nobi-
lis de ipso consilio decessit relicto patruo fratre patris et filia
nupta pregnāte querebatur an potestas deberet subrogare pa
truū an expectare posthumū p̄supposito qd de generali consue
tudine ipsi⁹ ciuitatis infantes de cōsilio ipso esse poterant.Qd
posthum⁹ sit expectandus tanꝙ ꝓximior facit.l.ista nā patru⁹
ab ipso proceditur tanꝙ a proximiori z de proximiori faciēda
est subrogatio ex forma statuti z si de alio fieret subrogatio nō
valeret ar.j.de optione leg.l.ij.z de leg.ij.l.cum pater.§.heredi-
12 tatem.j.ibi cū de alijs eligēdi potestas non fuerit zc.nā† pro-
pter spem posthumi retardatur libertas q est ita fauorabilis.
vt.j.de ma.testamento.l.neratius.z de verb.sig.l.intelligēdū.et
l.quod dicimus.z qd hoc optime.j.de fideicō.liber.l.cū quasi.
§.eleganter.vbi decretū libertatis differtur quo ad certum esse
13 ceperit successorem nō exstiturū.Item pro hoc†quia in publi-
cis muneribus sicut est tutela spes proximioris remotiorez ex-
cludit.j.de legi.tuto.l.j.§.si apud hostes.z de excu.tut.l.non so
luz.§.si libertinus.et ibi no.ac ordo decurionatus est mun⁹ pu
blicum,et ianua oīm bonorū vt.j.de decur.l.honores.§.penul.
et de vaca.munerū.l.a decurionatu.ergo posthumus debet ex-
pectari vt sic solem cū honore decurionatus respiciat,vt.C.de
fideicō.liber.l.cū inter veteres.ne vnus festinatione p̄cepti ius
alterius vsurpet.de acqui.hered.l.cum seruus ad tertul.l.ij.§.
sed si forte.z.C.qui ad bonorū pos.admit.possunt.l.fi.z pro hoc
bene facit de here.insti.l.si nō lex.§.fi.z de bonis libertorū.si fi-
lius.§.penul.Itē bonū publicū retardatur propter obstaculū
posthumi qui speratur.j.e.l.imperator Adrianus.de ventre in
pos.mitten.l.si ventris.de bonorum poss.l.non ambigendū.et
C.de bonis proscriptorum.l.fi.Siue ergo in subrogatione pa-
trui vertatur publica vtilitas siue priuata differtur ꝓpter spē
posthumi.et pro hoc de ventre inspici.l.j.§.fi.Item videtur ca-
sus.j.vnde cognati.l.j.§.si quis ꝓximior.vnde legitimi.l.pen.si
pars heredi.petatur.l.antiqui.quis ordo in bonorū pos.serue-
tur.l.j.§.si venter.de acqui.here.l.cū quidam.§.qd dicitur.et.l.
ventre.et de contrata.l.j.§.si ex tribus.In contrarium videtur
14 quia infantes†sunt inhabiles ad decurionatum etiā si sit alio
rum penuria.j.de muner.et hon.l.ad rem publicā.et de iur.im-
munitatis.l.ij.§.j.ergo frustra ei⁹ natiuitas expectaret.nec ob.
cōsuetudo qr eīn intelligo de infantibus nō habētib⁹ cōpetito
res vt.ff.de decurioni.l.generaliter.§.spurios.sed casus noster
nō est talis et hoc etiā indicāt verba statuti q dicūt in numero
mille virorum indicant enim qd in locum viri mortui vir alius
subrogetur qd in infante verificari nō pōt.j.de aur.z arg.lega.
l.vestis.§.j.ver.pueritia.z de mino.l.iij.§.j.z maxime de posthu
mo qui nec hō itelligitur vt.j.ad le.falci.l.in.l.falcidia placuit.
¶ Item filia qua mediante posthum⁹ admitteretur vt.j.de col
la.bo.l.dedit dotem.auus est inhabilis ad huiusmodi honorē
vt.j.de reg.iur.l.ij.ergo nō est rectuz mediū nec causa admissio-
nis cum ipsa sit admissibilis.et pro hoc ad tertul.l.ij.§.qui ope-
ras.ij.responso.z de bo.pos.ꝯta.l.iij.§.si quis filio.z si dicatur
quod mulier est medium et causa admissionis ad tutelam z ta
men ipsa non potest esse tutrix.illud est qr onus tutele ex conse
quentia hereditatis defertur vt.j.de leg.tuto.l.j.in princi.et.§.
15 j.et.l.iij.in princi.z.§.si duo.Item hoc probatur qr†vbi lex cer
ti temporis idoneitatem requirit superueniēs idoneitas nihil
prodest.j.de reb.dub.l.si cognatis.z de lega.ij.l.cum ita.§.in fi-
deicōmisso.sed statutū reqrit idoneitatē in subrogādo tpe mor
tis illi⁹ in cui⁹ locū debet subrogari duz dicit in locū mortuoꝝ
ar.j.de excu.tuto.l.excusant.ij.rñso.z de cura.furio.l.vlti.§.eo.
scz obseruando quo tpe cōstat posthumū non esse idoneum er
16 go zc.vltimo ad hoc facit†qr ea que stricti iuris sunt posthu-
mos non includunt.j.de euict.l.si pregnans z.l.nate.z no.de le
ga.j.l.non quocūqz.§.iul.sed statutū est stricti iuris qd ptz qr
ex eo datur cōditio ex.l.que est stricti iuris ergo zc.Et qd post-
hum⁹ nō possit includi sub verbis statuti ptz:qr lz habeat esse
naturale tamen non hz esse ciuile.s.idoneitatis z verba statuti
requirūt vtrūqz qd ptz qr dicit ꝓximiorib⁹.qd denotat esse na-
ture.j.de gradibus.l.non facile.z de regu.iur.l.iura sanguinis.
postea subijcit z magis idoneis qd denotat esse ciuile vt.j.de
mu.z ho.l.honor.§.fi.z de decur.l.honore.z ꝙ nō habeat esse ci
uile ptz qr nō est in patria potestate que est de iure ciuili vt.j.de
colla.bo.l.fi.z si dicat fieri poterit habilis si nascat.dico qd ex
hoc nō debet retardari decretū seu subrogatio que respicit bo-
num publicum quod requirit plenum esse vt.j.de decurio.l.ge-
neraliter.§.spurios.ergo ꝓpter spem posthumi nō debet retar-
dari vt.j.de fideicom.lib.l.ergo.§.j.z maxime quia statutum de
hosthumo non facit mentionem vt.j.de lega.j.l.qui filiabus.et
pro hac parte videtur casus expressus.C.de decuri.l.nullus.ij.
lib.x.¶ His pro vtraqz parte disputatorio modo decursis et
alijs que decurtaui breuitatis causa determinando tenui sub
rogationem patrui non differendaz ꝓpter spem posthumi.Et
quod statim debeat fieri subrogatio bene facit.C.de aduoc.di-
uer.iudi.l.petitionem.§.fi.z de agētibus in rebus.l.j.li.xij.z de
murilegul.l.si quis ex corpore.Et similez questionē format lex
17 dum querit†an fructuarius teneatur submittere in locū capitū
mortuorum de iam natis,an possit expectare nascitura z certe
debet facere de iam natis,vt.j.de vsuf.quid ergo.§.penulti.sic
in proposito de iam natis est faciēda subrogatio.Ad cōtraria
respondet qd gratia breuitatis omitto z responsiones quasi o-
mnes colliguntur ex defectu idoneitatis posthumi ad decurio
natū.ad.l.istam potest responderi quod in questione proposita
non agitur principaliter de commodo eius qui in vtero est sed
de bono publico vt rei publice in occurrentibus salubriter con
sulatur,vt.j.de verb.signi.l.pupillus.§.decuriones.z.C.de ero
gatione militaris annone.l.penul.z hec qō et eius declaratio
multum clarificat.l.istam Old.Et faciunt predicta ad questio-
nē quasi similē quam notaui.j.nau.cau.sta.l.licet.§.fi.Et an ta
lis sit irregularis ita qd ad ordines ꝓmoueri non possit dixi in
alphabeto secūdo dictione homicidium.iiij.ver.quid si qs pcu-
tit mulierem.Et vide de hac materia exodi.xxj.

Natiuitas cuiusq; hoīs de iure antiquo solebat scribi.
2 Instrumentū an vitietur ex vitio grāmatice quid in rescripto pape.
3 Testamentum an vitietur ex vitio grammatice.
4 Tabellio an possit corrigere errorē vel defectum commissum p eum in instrumento.
5 Tabellio equiparatur testi & testis postq̄ deposuit non potest ex interuallo addere vel mutare.
6 Tabellio potest corrigere instrumentum etiam datum partib⁹ si probet errorem.

1 Mperator pius. Ex hac.l.not.vt dicit gl.q̄d †an-tiquit⁹ erat moris scribere natiuitatē cuiusq; hoc idem notat Archi.liiij.di.admittunt. Itē dicit glos.
2 quod ex vitio grāmatice †non vitiatur instrumentum.p hoc.j. de ma.testamēto.l.qui habebat.vbi de hoc dixi. Sec⁹ est in rescriptis domini pape vt extra de rescriptis.ad audiētiam.& ibi no. Itē indignū est verba sanctorum patrū restringi sub regulis prisciani vel donati.xxxviij.di.c.indignū. Rofre.tamen sub
3 dubio forte tenet †testamentum vitiari ex vitio grammatice vt not.per eum de bonorum pos.q̄ petitur ex edicto diui adriani circa medium ver.quid autem si talis repetitio.quod non puto verū,nec seruatur,& speciale est in rescriptis:& ratio specialitatis reddit & no.dicto.c.ad audiētiam. ¶ Opp.q̄d instrumento stetur vt.C.de proba.l.cū precibus.cōcedo nisi de errore doceatur,vt hic.&.C.de testa.l.errore.vbi de hoc dixi. Et allegatur
4 hec.l.†an tabellio possit corrigere errorem vel defectum per eū factum in instrumento.& facit hec.l.quod si etiam sine iudicis authorita.& ad hoc.j.de regu.iur.l.si librarius.& melius est q̄d ipse corrigat q̄ alius in aut.vt fratrū filij.in pri.& de nup.§.j.in fi.quarte colūne.& pro hoc de optione leg.l.apud aufidium.& q2 etiā in iudi.quis corrigit errorē suū ante sentētiā vt.C.de iur.et facti igno.l.error.& p hoc ad leg.cor.de falsis.l.fin.& l.si quis decurio.in fin.C.de fideius. In contrarium facit in aut.de here di.& fal.§.vbi absunt. Gui.de suza.& aliqui alij dicunt q̄d si tabellio est bone fame q̄d potest corrigere p iura prio allegata als non.alij distiguūt aut querit de solēnitate aut de veritate:si de veritate & tabellio sit honesta persona:tūc possit corrigere maxime per dictam.l.si quis decurio &.C.de dona.l.in donationibus.si de solēnitate secus vt dicto.§.vbi absunt.& si de vtroq; querit.s.de solēnitate & veritate adhuc possit corrigere:nā als mixtura facit q̄d nō faceret simplicitas,vt.C.de petit.here.l.hereditatis. Alij distinguūt:aut vult corrigere falsam latinitatē & pōt,vt.j.de re iudi.l.actorū verba.&.l.Paulus.aut vult corrigere declarando verba obscura vt q2 in instrumento continet titius promisit.x.nec continetur de qua moneta & potest q2 nihil noui facit vt.j.de acqui.rerum.l.adeo.§.cū quis.& de testamentis.l.heredes palam.§.sed si notā. Si autem vult corrigere addendo vel detrahendo non potest q2 nouū facere videtur.s. de iusti.& iure.l.ius ciuile.de operis noui nunci.l.j.§.opus.& de preto.stipu.l.j.§.fi.& nouum instrumentum facere non posset sine voluntate partium in aut.de tabel.in princip. An. pisanus et Guil.de cun.dicunt quod si tradidit instrumentum partib⁹ amplius nihil facere potest:quia functus est officio suo vt.j.de re iudi.l.iudex.quāuis videat contra dictam.l.heredes palā.§. sed si notam de testa. Sed non ob.q2 ibi testator poterat conficere nouum testamentum sine alicuius consensu. ¶ Item p hoc
5 quia tabellio †equiparatur testi.vt.j.de testa.l.domitius. Sed testis ex quo deposuit non potest ex interuallo aliqd addere vel mutare in aut.de testi.§.q2 subsunt.& quia esset p̄sumptio fraudis quod ad instantiā alicuius partis faceret.& pro hoc etiā q2 minoribus iudicibus non licet interpretari eorum sententiā de appel.l.ab executione ergo nec iste qui non habet iurisditionē. erit ergo opus quod coram iudice probetur de errore vel defectu & eius authoritate corrigat & suppleatur iste tamen tabellio tenetur parti ad damnum q̄d sustinet vt.C.de magistra.cōue.l.fi.&.j.si messor fal.mo.dix.l.fi.G.& And.& ita vidi in iudicijs obseruari.de hoc in speculo de instrumen.editio.§.postremo.versi.sed nunquid confectum. Ray.dicit opinionem Guil. esse veram quando non est probatum de errore,s; tabellio dicit se errare:quia sibi non creditur per.d.l.si quis decurio.& de do-
6 na.l.in donationibus.†Errore autem probato dicit quod tabellio potest indistincte errorem corrigere.& partes debēt sibi restituere instrumentum de equitate.ar.j.ad exhi.l.iij.§.interdum.& quod not.j.de eden.l.quedā.§.fi.& hanc dicit fuisse opi. Odof. Et ad hoc facit quod not.j.de vsufr.le.l.si alij.& de here. institu.l.quoties.§.sed si maiore.hoc verum dicit quando in iudicio non fuisset facta fides alias de ipso instrumento.si enim productum alias fuisset in iudicio & eidem fides adhibita; tūc non posset corrigi quo ad illas personas inter quas fidē fecisset. Et ita dicit se consuluisse de facto consultus a ciuitate verone. Et facit quod not.s.de testa.l.ambiguitates. Nō ob.quod tabellio videatur funct⁹ officio suo per.l.iudex.quia imo ex toto functus non est quia adhuc posset reficere instrumētū si esset admissum per partes vt.j.de eden.l.si quis ex argē.§.fi.& not.j. de ad.& peri.tut.chyrographis. Ray.

1 Masculinū genus preualet feminino:conditio feminarū an sit deterior masculorum.
2 Casus in quibus conditio feminarum est melior cōditiōe masculorum.
3 Mulieres sunt sagaciores in malum q̄ sint masculi.
4 Mulieris conditio est deterior in intercessione vide rationem.
5 Mulieris conditio est melior in impetratione venie.

1 N multis. Sexus masculinus† preualet feminino.h.d. Et casus in quibus est deterior conditio feminarum q̄ masculorū no.per Ber.extra de peni.& remis.c.noua quedā.et per Hostī.de maior.& obed.c.dilecta.& latius in libello bagarotti de fugiti.rubrica cōtra procurato.versi.preterea scire debet & per Specu.de procur.§.j.& in summa institu.de libertinis.
2 §.fi.& per specu.d.§.j.no.etiā†casus vbi est melior conditio feminarum q̄ masculorum.& vide.xxxiij.q.v.mulierem.vbi etiā not.in gloss.quod non potest testificari in criminalibus.cuius contrarium videtur.j.de testi.l.ex eo.et vide etiam in brocardis Azonis de his quibus partitur rubricella.melior est conditio masculorum. ¶ Oppo.ad.l.istam.C.de liber.prete.l.maximū vitium.vbi dicitur quod sunt accusatores nature:q2 differentiam faciunt inter masculos & feminas. Sol.dic q̄d quo ad ea que sunt iuris naturalis primeui vt in successionibus gradibus & iuris sanguinis nulla est differentia vt in contrario.sed in his que sunt ex dispositione iuris ciuilis:quia mulieres nō habēt tantam ciuilitatem:nec cōstantiam sicut masculi.habet
3 locum.l.ista.†mulieres tamen sunt sagaciores in malū q̄ masculi.& ideo dicitur q̄d malitia in eis supplet etatem vt extra de despō.impu.de illis.& cito crescit mulier sicut mala herba.C.de his qui veniam eta.impet.l.ij. Glo.hic numerat multos casus in quibus est deterior conditio feminarū. Est & alius.j.de exc. tuto.l.spadonem.§.liberti. Et inter alios casus dicit quod deterior est conditio mulierum in tabularum depositione,vt.j.de fide instru.l.si de tabulis. ¶ Quod dicit Jac.de ra.esse verū qñ sunt paris conditionis. Si enim masculus esset vnus ribaldus qui statim fugeret cum tabulis communibus:& mulier esset honesta matrona deponerentur penes mulierem. ¶ Itē dicit gl.
4 quod deterior est conditio†mulierum in intercessione:quia nō possunt intercedere pro alio vt.j.ad vel.l.j.sed certe in hoc videtur melior eius conditio quia potest intercedere si vult renūciare vel.vt.j.ad vel.l.fi.& si non renunciat iuuatur vell. ¶ Itē dicit glo.in bonorum pos.contrata.que nō datur contra testamēta feminarum. Sed in hoc secundum quid est deterioris conditionis,& secundum quid melioris.nam si consideras quod intentans querelam inofficiosi testamenti rumpit testamentū in totum & agens contrata.non in hoc est deterior conditio mulieris.sed si consideras quod agens querela secundū hec iura non obtinet nisi probet se gratū.& agens cōtrata.nihil habet probare nisi se preteritum:tunc est melior conditio mulieris vt eius preteritio habeatur pro exheredatione. Jac. ¶ Itē dicit
5 glos.quod est melior conditio†mulieris in impetratione venie etatis. Sed forte ibi non est eius commodum q2 ibi reddit rō q2 mala herba cito crescit. Item dicit esse meliorem conditionē in.l.si fuerit de rebus dubijs,sed ibi hoc facit fragilitas sexus mulieris vt presumatur retro nata. Jaco.butri.vel ibi non est fauor mulieris sed libertatis.

1 Duplex causa vbi concurrit in eodē attendimus potentiorem & sacrū trahit ad se non sacrum.
2 Hermaphrauditus a quo dicatur genitus & vnde dicatur.
3 Hermaphraudit⁹ gerit in parte dextra masculinū sexū & in sinistra femininum.
4 Hermaphrauditus an possit esse testis in testamēto & promoueri ad ordines.
5 Hermaphraudit⁹ habet electionem in quo sexu velit manere & quo velit vti & istud relinquitur sue conscientie.
6 Ardor libidinis an magis incalescat in femina quam in masculo.
7 Ista lex facit ad aliquas qōnes quas prosequere vsq; ad finē.

Querit hermaphrauditū.

1 Maius trahit ad se minus.vel dic†vbi duplex cau
sa cōcurrit in eodē potētiorē attendimus hoc dicit.
et sacrum trahit ad se nō sacrū de consec.di.j.c.de fabrica.ꝛ ibi
p Archi.ꝛ pro hoc extra de cōse.ec.vel altaris.c.vnico.ꝛ de sen
tentia excōicatiōis.c.si ciuitas.ī si.li.vj.Et dic qd hermaphrau
2 ditus†fabulose dicitur genitus de mercurio ꝛ venere.nā mer
curi⁹ grece hermes dicit ven⁹ aphrаudite.i.spuma.ide ꝯponit
hermaphraudit⁹ qui allegorice quandam sermonis lasciuitatē
significat:qꝛ plurimi neglecta ratiōe veritatis querūt supfluos
sermonis ornat⁹.vel dic fm Archi.qd hermaphraudit⁹ dicit
i.castratus.nā herma idē est qd castratio fm Papiā.vł herma
grece mascul⁹ dicit,ꝛ fraudis femina.Inde hermaphraudit⁹ q
3 simul est mascul⁹ ꝛ femina.†nā in dextera parte gerit sexū mas
culinū,ꝛ in sinistra femininū.ꝛ tales vicissim coeundo gignunt
et pariūt scdm pollicratē.hec no.per eū.iiij.q.iij.hermaphrau
dit⁹ ꝛ.xxxiij.q.v.hec imago.¶Et de isto hermaphraudito an
possit esse testis in testamēto vide.ī.de testi.l.repetūdarū.§.fin.
que allegat in glo.q̄ est canonizata.iiij.q.ij.ꝛ.iij.hermaphrau
4 ditus,vbi de hoc in glo.Et an possit†ad ordines ꝓmoueri:dic
quod nō vt nota.etiā p Archidia.xxvij.q.j.diaconissaꝫ.Quid
si in vtroqꝫ pariter incalescit ita qd nō apparet in quo magis?
hec qō no.in glo.ꝛ nō soluitur dicto.c.hermaphrauditus.ꝛ vi
de qd ibi no.p Archi.ꝛ.xxxiij.q.v.hec imago.p eundē.Et videt
quod iudicari debeat secūdū sexuꝫ masculinū ar.ī.de rebus du
bijs.l.qui duos.§.cū in bello.quia presumitur magis potens ꝛ
eo.tit.l.si fuerit.§.fi.ꝛ qꝛ dignior est mascul⁹ quā femina vt.s̄.l.
proxi.ꝛ ar.institu.de rerum di.§.sed cum.An.pisanus tenet qd
5 sit in eius electione†quo sexu velit manere.ꝛ quod illo vtatur
quo magis sentit se preualere.ꝛ hoc relinquatur cōscientie sue.
quia nullus ita scire potest sicut ipse ar.ī.de acqui.here.l.cū fal
sum.de aur.ꝛ argen.lega.l.ꝛ si nō sint.ad syl.l.si quis in graui.
§.si cum omnes.ꝛ pro hoc.C.de nup.l.j.iuncta.l.vidue.eo.titul.
l.in coniunctione quia hic agitur de prouisiōe ipsius sicut ibi.
ad hoc vide qd pulchre not.per Hosti.in summa de testibus.§.
quis possit.super verbo sexus.versi.quid de hermaphraudito.
¶Sed quid si esset infans ita quod non potest discernere?dic
quod expectabitur quousqꝫ sit etatis quod discernere possit.ar
gu.C.quando ꝛ quibus quarta pars.l.ij.§.ad filiorum.libro.x.
Interim tamen admittetur ad portionem hereditatis mino
rem ad quam ex consuetudine admittūtur mulieres:sine preiu
dicio tamen.ar.ī.si pars hereditatis petatur.l.antiqui.et de so.
l.si pater.Sed quis cognoscet in quo magis incalescat?dic qd
medici vt.C.de re mili.l.semel.libro.xij.ꝛ.ī.eod.l.septimo.vel dic
quod mulieres vt.ī.de ven.inspi.l.j.§.j.¶An magis icalescat
6 ardor libidinis†ꝛ luxurie in femina ꝙ in masculo?dic quod in
femina vt bene probat Dātes in tractatu iferni.c.xix.quod in
cipit diuina pena.¶Item facit hec.l.ad questioneꝫ statuto ca
uetur quod de contractu permutationis soluātur pro gabella
duo:pro venditione quinqꝫ.pone permutaui librum meum cū
tuo ꝛ quia tuus erat melior dedi tibi.xxv.nunquid soluam tāꝙ
de venditione an tanꝙ de permutatione arg.huius.l.dicendū
est habendum respectuꝫ cui contractui magis applicetur:vt si
pretium quod dedi plus sit ꝙ valeret liber meus accedat cōtra
ctui venditionis.si econtra contractui permutationis.ꝛ ad hoc
faciunt concor.hic in glo.allegate.ꝛ de leg.ij.qui solidum.§.j.ꝛ
7 ī.de contrahen.emp.l.domum.†Idē potest dici si ex consuetu
dine de re emphyteoticaria permutata nō detur laudamentuꝫ
sed de vendita sic.ꝛ ego permutaui rem meaꝫ emphyteoticariā
cum tua addita tibi pecunia an sit permutata vel vendita. Itē
adducit Iaco.de ra.ad.q.pone quod promisi tibi per stipula
tionem quod si contingeret me vendere equum meum quod da
rem tibi pro.x.libris minus ꝙ alij.equus tūc valebat quinqua
ginta.deinde deterioratus est ita quod non valet nisi.xv.volo
vēdere:nūquid teneor tibi dare pro quinqꝫ?ꝛ dicit quod Gof.
determinat quod sic per.l.de annuis lega.l.liberto.§.a liberto
vbi de hoc dixi.Ipse tamen dicit dictum.§.parum facere et de
terminat contrarium arguendo ab incōuenienti:quia si equus
deterioraretur intantum quod non valeret nisi.x.ꝛ obolum:ne
cesse haberem dare pro obolo.ꝛ sic pro nihilo:quia idem est ha
bere causam lucratiuam vt.ī.de doli ex.l.apud celsum.§.si quis
autem ex causa legati.Item esset magis donatio ꝙ venditio cū
magis cedat donationi ꝙ venditioni.propter modicum p̄tiuꝫ
vt.ī.de donatio.inter vi.ꝛ vxo.l.si sponsus.§.circa.ꝛ esset dece
ptio vltra dimidiam iusti pretij vt.C.de rescind.ven.l.ij.Iac.de
ra.ꝛ And.py.ꝛ eodem modo posset adduci ista.l.ad multas si
miles questiones vt in connexis iudicemus secundum illud
quod preualet.et ad hoc extra de consecra.eccl.vel alta.c.vnico
lib.vj.ꝛ in vnitis sequimur quod fauorabilius est.C.cōmunia
de le.l.ij.in prin.vbi de hoc tetigi ꝛ no.plene extra ne se.vacan.
c.j.ꝛ.xvj.q.j.c.ꝛ temporis qualitas.

1 ☞Filius conceptus ex filia in potestate que contraxit matri
monium sine consensu patris est spurius.
2 Filij spurij etiā antea nati de iure canonico legitimātur p sub
sequens matrimonium.
3 Filij suscepti seu nati in matrimonio prohibito non efficiūtur
legitimi dato quod sit dispensatum per papaꝫ super matrimo
nio.

Aulus respondit.

1 ¶Cōceptus†ex filia in po
testate constituta secunduꝫ Iac.de are.que ꝯtraxit
matrimonium sine consensu patris est spurius.h.d.
Et sicut dicit glo.licet nihil alleget.l.ista est correcta de iure ca
nonico:quia matrimonium contractū per filios sine patris cō
sensu tenet vt no.extra de despon.impub.c.j.xxvij.q.ij.sufficiat
et.xxxij.q.ij.non omnis.ꝛ ibi per Archi.ꝛ.c.hoc sanctū.in glos.
ꝛ de regular.c.cum virum.in glo.paterna deuotio.¶Opp.si
mul.licet glo.separet de.l.cū quis.de naturalibus liberis.ꝛ.§.
vlti.institu.de nup.quia idem est casus ꝛ so.vt soluit glo.l.cum
quis.quia ibi loquitur ex natis ex concubina qui legitimātur
per subsequens matrimonium validum hic autem nūꝙ valuit
matrimonium.ratio est quare valet in contrarijs:quia concu
binatus ex.l.nomen assumpsit vt dicit glo.ꝛ bene.de iure tamē
2 canonico†per subsequens matrimonium etiaꝫ filij spurij ante
nati legitimātur vt extra qui filij sint legitimi.c.tanta.quod in
telligit Iaco.de ra.hic quo ad ordines non quo ad successionē
licet canoniste in dicto.c.tanta.teneant quod quo ad omnia.
¶Item opponit glo.de.l.quinta.C.de nup.dic quod ibi pater
viuens ꝛ sciens roborauit matrimonium non contradicendo
hic autem per mortem eius non roboratur.ꝛ potest esse ratio lꝫ
glo.non dicat:quia vbi aliquid roboratur ita demum retrotra
hitur si causa confirmans potuit facere valere eo tempore quo
factum fuit vt.l.obseruare.de offi.proconsul.ꝛ leg.sed causa im
pediens matrimonium fuit defectus consensus patris qui hic
non interuenit sed mors.ꝛ ideo matrimonium hic nō cōfirma
tur.ꝛ vide Dy.extra de regu.iur.c.non cōfirmatur.lib.vj.Sed
contra hoc videtur.eod.tit.C.de nup.l.vj.que incipit,ꝛ si con
tra mandata.quia sicut ibi cessat impedimentuꝫ finito officio.
ita ꝛ hic per mortem patris.ꝛ ideo deberet confirmari hic sicut
ibi.Sed so.vt in contrario not.ꝛ dic quod ibi remoto impedi
mento superuenit nouus consensus inter coniuges ꝛ sic nouū
matrimonium.hic autem licet cessauerit impedimentuꝫ p mor
tem patris:non tamen superuenit nouus consensus inter cōiu
ges qui matrimonium firmaret.Iac.but.ꝛ Iac.de bel.¶Ex
tra glo.op.de.l.ꝛ seruorū.§.ingenui.s̄.e.vbi sufficit tempore na
tiuitatis liberam fuisse matreꝫ potest dici quod ibi loquitur de
ingenuitate hic de legitimitate.sed tu dices:Imo idem videtur
in aut.qui.modis naturales effici.sui.§.si quis igitur.istud cō
trarium signat hic Iac.de ra.ꝛ non soluit.Sed dic quod quan
doqꝫ inspecto tempore conceptionis est illegitimus.i.nō de ma
trimonio,sed alias reputatur naturalis quo ad patrem.vnde
si habens cōcubinā efficitur legitimus si nascatur tempore ma
trimonij vt in contrario.Aut est illegitimus ita quod nō repu
tatur naturalis quo ad patrem.vt quia contractum est cū filia
fa.sine consensu patris vel cuꝫ sorore vel alio modo erat cōiun
ctio reprobata tunc non est legitimus,sed spurius in aut.qui.
modis naturales effi.legi.§.si.etiam si nascatur tempore secuti
matrimonij vt hic.Et istud est bene notandum:quia facit qd si
3 aliquis contrahat†matrimonium in gradu prohibito ꝛ conci
piuntur vel nascuntur filij postea impetrat dispensationē a pa
pa,ꝙ filij non efficiuntur legitimi per.l.istā licet Machañ.sub
dubio forte dicat contrarium per.l.vlti.s̄.titu.proxi.quod non
credo.vt colligi potest ex his que ibi dixi nisi forte in dispensa
tione foret expressum quod filij etiam ante nati ex illo matrimo
nio forent legitimi de plenitudine potestatis papalis sicut feci
apponi in quadam dispensatione per me impetrata super quo
dam matrimonio.¶In glo.ibi quādo.i.quo tempore.¶Ibi
erat.i.esse incepit.Franc.ac.ꝛ vide quod dicā.ī.de spō.l.filiofa.
et de ritu nupt.l.ij.

1 ☞Peritis in arte sua est credendum et eis fides adhi
benda.
2 Authoritates poetarum ꝛ philosophoruꝫ possunt allegari in
causis decidendis.
3 Authoritates diuine possunt allegari in decisione causarum.
4 Glosatores fuerunt homines ꝛ ideo potuerunt errare et sibi
ipsis sepe contradicunt.

Legitimus

5 Legitimus partus est in tertio mense qñ partus possit edi.
6 Mulier si in die obitus primi viri contrahat cum secūdo matrimonium ⁊ pariat filium in septimo nono vel vndecimo mense mortuo secundo viro cui succedet filius.
7 Partus quare assimiletur patri aliqñ ⁊ quandoqȝ matri.
8 Declaratio matris non valet circa filiationem: qꝛ potest verisimiliter errare circa tempus conceptionis.

a **Septimo mense.** Allegatur. l. ista ꝙ peritis † i arte[a] sua credendum est: sicut dicit iurisconsultus de ypocrate, de hoc dixi. s. in proemio in princip. ibi quis amplius q̃ nos cognoscit. ¶ Item allegat̃ ꝙ authoritates philo
2 sophorū † ⁊ poetarum possunt in causis allegari: ad hoc. j. de rerum diuisi. l. in tantum. §. si. ⁊ ibi in glo. ⁊ de contrahenda emptione. l. j. ⁊. xxxvij. distin. legimus. §. sed econtra. de consecrat. distin. v. c. ne tales. ⁊. c. nunq̃. ⁊. xxvj. q. iij. c. nec mirum. ⁊ diuine
3 † authoritates possunt in causis allegari: vt in auth. vt iud. sine quoquo. §. iiij. ver. est quoqȝ. ⁊ ibi in glo. Allegantur etiam prouerbia antiquorum: vt. j. de offi. procon. l. solēt. §. vetus prouerbium. que omnia intelligit hic Guid. de suza. vera esse vbi deficiunt leges, al's non: nisi forte ad legum corroborationem. Faciunt etiā p̄dicta ꝙ glo. ⁊ opi. doct. in causis possint allegari et seruari debeāt. ꝓ hoc bñ. j. de dam. infe. l. si edibus. ibi nostri p̄ceptores ⁊c. extra de deci. c. j. §. j. ⁊ ibi in glo. xxiiij. q. j. cum beatissimus. ⁊ ibi in glo. Et papa dicit ꝙ nō vult derogare opinionibus magistrorum extra de resti. spolia. c. literas. §. nos autē. In cōtrarium videtur expresse. ix. distin. c. neqȝ quorūlibet. vbi dicit textus ꝙ salua reuerentia que eis debetur possumus eorū scripta improbare atqȝ respuere si forte aliter senserint q̃ veritas habeat. ⁊ ꝓ hoc bene facit. j. ad leg. falc. l. j. §. si vsuff. ⁊ tex. ⁊ glo. j. de offic. presi. l. sed licet. ⁊. C. de sentē. l. nemo. erubescimus enim cum quid sine lege dicimus. in aut. de trien. ⁊ semis. §. consideremus. col. iiij. Puto ꝙ glo. ⁊ opi. doctorum possint in causis probabiliter allegari non ꝙ inducant necessitatem: vt. C. de legi. l. j. cum ibi notatis. ⁊ ideo iudicio meo maledicunt qui di-
4 cunt ꝙ non recederent a gloss. in iudicando. † nam ⁊ glossatores homines fuerunt ⁊ errare potuerūt ⁊ sepe sibiipsis cōtradicūt. de hoc vide qđ no. j. si cer. pe. l. j. ⁊ in alphabeto dictione arguit̃ ver. tertio arguitur exēplo seu ab authoritate. Itē no. ꝙ legiti-
5 mus partus † est in. iij. mense. Et quando partus possit edi. vij. ix. ⁊. x. mense vide in libro fratris Egidij de formatione corporis humani. c. xvj. de quo etiam dixi. s. eodē. l. qui in vtero. Sed quot dies dabimus istis mensibus? dic vt. j. de reg. iur. l. vbi lex. ⁊ plene dixi in alphabeto dictione mensis. ⁊ vide quod nota. in auth. de resti. ⁊ ea q̃ parit. §. mulier enim. colla. iiij. in glos. ⁊ de libe. ⁊ posthu. l. gallus. in princ. ¶ Ultimo quero questionem
6 disputatā per do. Iac. de bel. † Berta contraxit matrimonium cum titio. decessit titius eadem die obitus titij. ipsa ꝯtraxit matrimonium cum sempronio ⁊ eam duxit ⁊ carnaliter cognouit: peperit filiū in septimo nono vel vndecimo mense. decessit sempronius. Ex hoc themate elicit qnqȝ q̄ōnes. prima an nat⁹ succedat p̄rio marito tm̄. scđa an scđo marito tm̄. tertia an vtriqȝ. quarta an neutri. qnta an stet̃ declaratiōi matris. post multa alle. pro ⁊ cōtra que causa breuitatis omitto soluit sub tali distinctione. Quia aut est similis vni ⁊ alteri nō: aut est similis vtriqȝ: aut dissimilis aut est dubium. Primo casu dicit eum succedere illi cui similis est. hoc posset esse verū in masculo: quia naturaliter assimilatur patri sed femina matri. ⁊ rationem quare vide pulcherrime in libro fratris Egidij ordinis heremitarum in libro quē composuit de formatione humani corporis. c. xix.
7 Quare partus † assimilat̃ aliquādo patri aliquādo matri aliquādo neutri. secundo casu quando est vtriqȝ dissimilis. aut est in possessione filiationis ad vnum ⁊ illi succedit per. l. filium. j. titu. proxi. si ad nullū forte qꝛ natus est post mortem vtriusqȝ ⁊ extra domum cuislibet tunc dicit ꝙ si est alia soboles indubitata ex vtroqȝ marito quod repellitur a successione vtriusqȝ qꝛ ꝓbare debet se filium, vt. C. quorum bonorum. l. j. ⁊ ibi not. Si vero ex altero tātum extat soboles vel ex neutro. dicit de equitate eum admitti ad successionē illius de quo proles non extat vel si ex neutro extat a successiōe vtriusqȝ exclusis agnatis. ⁊ ad hanc distinctionem probādam adducit multa iura ⁊ rationes que causa breuitatis omitto: sed ad ipsam questionem recurratur que est mihi. cccxiiij. in libro magno questionū disputatarū ⁊ incipit, Berta cōtraxit. Non ob. ꝙ allegādo se filiū vtriusqȝ allegat impossibile de natura cōtra. l. cōfessionibus. j. de interro. ac. qꝛ illud verum in eodem iudicio secus in diuersis. arg. j. de inoffi. test. l. pap̄. §. nec impuberis. ⁊ in auth. de triē. ⁊ semis. §. illud. dicit tamen ꝙ si ad vnam sententiam perueniatur sibi preiudicetur in alio: quia sententia facit ius. j. eodē. l. ingenuū. ⁊ de liberis agnoscē. l. j. §. fin. ⁊ duabus legibus sequentibus.
8 ⁊ dicit non esse standū † declarationi matris: quia verisimiliter potest errare circa tempus cōceptionis ⁊ deponere debet de veritate, vt. C. de testibus. l. testium. Dy. mouet istam questionē de adimen. lega. l. iij. §. si duobus. vbi allegat quod debeat venire ad vtriusqȝ hereditatem. j. de inofficioso testamento. l. pap̄. §. sed nec impuberis. de secun. tabu. l. qui ex liberis. in princip. de vulga. substitutio. ex duobus. de donatio. inter virum ⁊ vxorē. l. cum hic status. §. si ambo. de donat. causa mortis. l. si hi qui. de fideiussoribus. l. generaliter. de regulis iur. l. quoties nihil. ⁊ de carboniano edicto. l. ij. ¶ In contrarium quod ad nullius successionem admittantur, facit dicta. l. confessionibus. ⁊. l. seq. §. fina. de interroga. actio. Item ad dispositionem vnius contrariorum ⁊c. vt de instito. l. sed ⁊ si pupillus. §. institoria. ⁊ allegans cōtraria nō auditur ⁊ libertas ⁊c. vt. j. de rebus dubijs. l. si quis de pluribus. hec questio fuit determinata per Azonē in questionib⁹ sabbatinis quod de rigore nō admittat̃ ad successionem vtriusqȝ sȝ de equitate sic. argu. j. de rebus dubijs. l. qui duos. circa princ. ⁊ vide in brocardis Azonis quando filius admittatur ad vtriusqȝ matris successionem. ⁊ extra de p̄sumptio. c. ij. ⁊ ibi in glo. Ber. ⁊ vide quod notaui in simili questione. C. ad orficia. super rubrica. Iaco. de ra. j. eo. vulgo. tenet ꝙ neutri succedat: quia propter incertitudinem non potest patrem demonstrare.

a ¶ Peritis in arte. Addbal dū hic et text. meliorē de corpore iuris ī. l. semel. C. de re mi. lib. xij.

1 ☞ Dominus licet non defendat seruum in causa capitali tamen illum non perdit si absoluatur a crimine.
2 Dominus negligens curare seruum infirmum perdit illum si conualeat.

1 **Seruus.** † Licet in causa capitali seruū dominus non defendat eum non perdit si absoluatur a crimine. hoc dicit not. de iudicio fortune de quo plene dixi in alphabeto dictione fortuna. ⁊ ratio dubij huius legis est quia cū dominus habet seruum pro derelicto amittit eum: vt. j. pro derelicto. l. fin. sed hic non habuit eum pro derelicto: sed commisit eum fortune ⁊ iustitie nō animo deserendi sicut dicitur in mercib⁹ eiectis. j. ad leg. rho. de iactu. l. q leuande. ⁊ de furtis. l. falsis. §. si iactū. Itē
2 potuit esse alia ratio † quia si dominus seruum egrum negligit curare perdit eum. C. de latina libertate tollen. l. vnica. §. sed scimus. vbi no. quod eum perdit. sed quod hic not. verius est qꝛ hic non est ita quia infirmitas venit a natura: ⁊ ideo dominus curare tenetur: sed delictum venit ex dolo vel culpa. ⁊ ideo dominus eum defendere non tenetur. ¶ Item male dicit hic glo. que dicit quod dominus eum defendere non potest sed solum allegare causas absentie: quia imo etiā plene defendere potest ⁊ per se ⁊ per procuratorem: vt. j. de public. iudi. l. seruus. ⁊. C. de accusa. l. ij. ⁊ ibi no. Iac. ⁊ Richar.

Questio i praxi vbertim subtilis ⁊ arguta.

1 ☞ Homo carens forma hominis non est vel dicitur homo.
2 Bannitus non legitime non habetur pro bannito.
3 Digitus non est membrum sed officium membri. ⁊ facit ad questionem.
4 Filio nato habenti formam corporis humani sufficit vt possit succedere licet habeat plures digitos ⁊c.

1 **Non sunt liberi.** † Qui caret forma hominis nō est homo. hoc dicit. vel sic alterata forma vniuersali alteratur esse rei. sec⁹ in forma particulari. Quod si mōstrum ⁊ prodigium hic habetur ⁊ dixi in. l. quod certarū. in gl.
2 allegata. Et adducitur ista lex quod † si quis nō legitime banniatur nō habeatur pro bannito. ad hoc. j. de re iudicata. l. iiij. §. condemnatum. vbi de hoc dixi. ¶ Item facit in eo quod dicit membrorum officia ⁊c. secundum expositionem glos. Si statuto caueatur quod qui debilitauerit membrum alicui puniatur in centum quod si quis debilitauerit in digito non teneat̃
3 pena statuti † quia digitus non est membrum sed officiū membri. pro hoc infra de edilitio edicto. l. idem offilius. Posset dici quod si ex debilitatione digiti esset debilitata tota man⁹ que est membrū quod maxime cōtingit ex debilitatiōe pollicis attendatur pena statuti: alias non, vt hic. ¶ In glossa prima ibi que est contra. Et dic vt ibi notaui. ¶ In eadem glossa in fine. hec non videtur bona solutio: quia tunc non repelleretur a successione viri: quia monstruosus: sed quia ex alio conceptus. sed dic quod est bona si tractatur de successione matris. Prima tamen solutio melior est. Iacobus butrigarius. vel dic hoc habere locum si antequā esset grauida haberet rem cū animali bruto: quia tunc imputaretur sibi culpa nec prodesset talis natus

ad implendam conditionem. Si vero iam est pregnans ex viro
postea haberet rem cum bruto: tūc impleret conditionem. Ga-
briel. quod putat Jac. esse verum vbi esset relictum simpliciter
sub conditione si pareret: secus si sub conditione si pareret filiū
quia tunc non impletur conditio, per. l. istam. ¶ Item vltima
glo. dicit ꝙ ampliare formam sine incommodo non nocet. Sed
4 tu dic siue sine incommodo siue cū incōmodo non nocet † dum
tamē quod natum est habeat formam humani corporis. vnde
licet haberet plures digitos ita ꝙ commode non posset manus
operari nihilominus haberetur pro filio ⁊ veniret ad successio
nem. Nec ob. ll. allegate per glo. quia locum habent quo ad red
hibitoriam non quo ad casum nostrum. ⁊ ita dicit Gabriel fuis
se determinatum mutine.

1 ☞ Ancilla efficitur libera impleta conditione per se vel per
alium ⁊ quod parit liberum parit.
2 Impossibile est duos infantes de natura vno impetu ex vētre
procedere.
3 Conditio dandi potest impleri per alium ⁊ sufficit parturien-
do ⁊c.
4 Questioni mere existenti in facto non potest dari congrua re-
sponsio.
5 Conditio dandi q: est facti an possit per alium impleri.
6 Electa industria persone quis non potest expedire negotium
per alium.
7 Pater legans filio suo centum si pro eo vadat ad sanctum Ja
cobum: si filius non iuit sed precepit filio suo ꝙ iret, an ipse ha-
bebit relictum ab auo.
8 Mulier cui relicta est libertas si tres filios pepererit an incipiē
te tertio nasci efficiatur libera.
9 Conditio an possit impleri vnico momento: facit ad decisionē
cuiusdam sophismatis seu questionis.
10 Uide aliud sophisma quod potest decidi per istam legem.

a ¶ Arethusa. Adde qđ i litera pisana habet arescusa ⁊ bñ: q: testimonio Uergilij Arethusa fuit virgo. Et talem positis velox arethusa sagittis.

a
1 Rethusa. a † Impleta conditione ancille
apposite per se vel per alium ef-
ficitur libera: ⁊ quod parit liberū parit. h. d. Et pri-
mo ponit questionem ⁊ eius determinationē. Secū-
do determinationem probat per simile. Tertio extendit qđ di-
xerat. Quarto excusat se ab incongrua ratione seu interroga-
tione. ¶ Secūda ibi, veluti. tertia pars incipit in. l. sequēti que
cōtinuatur. ¶ Quarta ibi, questio ergo facti. Casum in termi-
nis pone fm literam, ⁊ eam expone vt in glo. ¶ Ibi testmamē
to dñi. ¶ Ibi excedere. al's procedere. Et non ob. j. si pars here.
peta. l. antiqui. ⁊ communia predio. l. si quis duas. vt ibi nota.
¶ Ibi nascatur, nō ob. C. qui potio. in pig. ha. l. assiduis. §. ex-
ceptis. vt ibi no. ¶ Collige notabilia. primo ꝙ impossibile est
2 † de natura vno impetu duos infantes ex ventre procedere. pro
hoc. j. de reb. dub. l. si fuerit. §. fi. ⁊ ar. j. de acqui. pos. l. iij. §. ex cō-
3 trario. ¶ Secundo no. ꝙ cōditio dandi † potest per alium im-
pleri: vt ⁊. C. de condi. inser. l. fi. ¶ Tertio no. ꝙ sufficit partu-
riendo conditionem impleri vt libertatem cōsequatur. ⁊ ꝯcor.
j. de leg. j. l. ab omnibus. §. cum quidā. ¶ Quarto no. ꝙ ad q̄-
4 stionem mere facti † non potest bene dari congrua responsio. et
ꝓ hoc. j. ad leg. aquil. l. si ex plagis. §. in cliuo. ¶ Modo opp. q:
videtur ꝙ conditio debeat esse impleta, vt. j. de condi. ⁊ demon.
l. qui heredi. §. fin. sed hic dicit incipiente igitur ergo male. Sed
dic ꝙ hic erat conditio impleta quod indicant verba sequētia
existens conditio ⁊c. quod ergo dicit incipiēte expone. i. in ipso
actu parturiendi fm Pe. ⁊ Jac. ⁊ sic hec intelligitur fm illam.
¶ Item op. de. l. boues. §. hoc sermone. j. de verbo. sig. Sol. ibi
conditio simplex prolata fuit hic limitata numero filiorum.
¶ Item oppo. ꝙ non teneat ista libertas, vt. j. de condi. insti. l.
seruus. So. hic conditio extrinseca ibi intrinseca ratione domi
nij: vt probat. l. sequens que incipit quia ratio. ¶ † Itē opp. q:
videtur ꝙ non possit per alium impleri: q: conditio est facti ⁊ fa
cta non potest impleri per alium, vt. C. de cadu. tol. l. vnica. §. ne
autē. Sol. vt in gloss. cū qua Cy. hic concor. ⁊ vt not. ⁊ dixi. d. §.
ne autem. ⁊ de sol. l. inter artifices. ⁊ per Jo. and. in nouel. de re-
gu. iur. c. qui per alium facit. ⁊ per Dy. ⁊ alios in. c. potest quis.
l. vj. vel dic plenius fm Guli. de cun. aut quis vult aliquē actū
suo proprio nomine facere, aut actum ad quem alius tenetur ꝑ
alium explicare. primo casu regulariter qđ possum per me ⁊ per
alium: vt dictis iuribus. ⁊ de admi. tuto. l. ita autem. §. gessisse.
⁊ de vi ⁊ vi ar. l. j. §. deiecisse. Fallit in casibus no. per Dy. d. c.
potest quis. Item fallit. j. de adop. l. post mortē. §. j. ⁊ est ibi ra-
tio: q: adoptio nō est in administratiōe patrimonij, vt. j. de ma
numis. l. seruus. Item fallit in venia etatis: vt. C. de his qui ve.
eta. impe. l. ij. sed ibi est ratio: q: illud venit ex industria persone
ꝙ non potest commode explicari per aliū. Item fallit. C. de iu-
di. aut. ad hec. ⁊ est ratio q: in principio medio ⁊ fine cognosce-
re debet per se non per alium. Item fallit. C. de thesau. l. j. li. x. ⁊ i
est ratio: q: thesaurus est inuentio ⁊ donum fortune. Item fal-
lit de acqui. here. l. paulus. rñ. per ꝓcura. q: aditio hereditatis
cōsistit in animo non in administratione procura. arg. eius qđ
6 no. C. de iur. delib. l. potuit. † Secūdo casu dic quod aut est ele-
cta industria persone, ⁊ hoc constat: ⁊ nō possum per alium: vt
dicta. l. inter artifices. ⁊ de lega. iij. l. fideicommissa. §. fi. aut non
est electa, ⁊ hoc cōstat: ⁊ tunc possum: vt. C. de contrahen. stip.
l. veteris. aut dubitat: ⁊ tūc aut est act⁹ factibilis per quoscūq;
⁊ tunc possum per alium: vt dicto. §. gessisse. Si non est factibi-
lis per quoscūq; non possum, vt. j. de statulib. l. statuliberuz. §.
si quis non dare. ⁊ dicto. §. ne autem. de cadu. tollē. ⁊ tūc aut fa
ctum habet certos fines a natura designatos, aut non. Si non
dic vt dixi: si habet tunc dꝫ considerari industria ꝑsone vt si p̄-
sumitur electa nō possit: vt not. in. l. inter artifices. Si non ap-
paret tunc ex qualitate persone videat electa industria vel nō
C. de summa tri. l. liquet. ⁊. j. de offic. eius cui mand. est iurisd. l.
j. ⁊ dicta. l. inter artifices. Et predicta faciunt ad decisionē mul
tarum questionū de quibus dixi dicto. §. ne autem. ⁊. C. de epi-
sco. ⁊ cleri. l. quisquis censibus. ⁊ ad alias quas notat Jo. and.
dictis. c. potest quis. ⁊ qui per alium. que posui sub titulo de re.
iur. ⁊ an quis posset seruire per substitutū. Et Gul. de suz. for-
7 mat hic talem questionem. † pater ꝓmisit inter viuos vel lega-
uit filio centum si iret pro eo ad sanctum Jacobū: iste filius in
vita nō iuit sed precipit filio suo in articulo mortis existens ꝙ
ire deberet. iste filius iuit: nunquid consequatur legatum vel ꝓ-
missum ab auo? Et primo videtur ꝙ sic: quia licet quis nō pos
sit per procuratorem manumittere, vt. C. de manu. l. nec mulie-
rem. potest tamen per filium, vt. C. cō. de ma. l. j. in fi. ⁊ q: pater ⁊
filius censentur eadem persona, vt. C. de impu. ⁊ alijs sub. l. fi. et
videtur de agri. ⁊ censi. l. cum scimus. in fi. li. xj. In contrariū fa
cit. d. §. ne aūt. de cad. tol. cū concor. determinādo dicit ꝙ si pri-
mus fili⁹ fuit in lōga mora vel negligētia nepos postea implē
do non cōsequatur legatum vel promissum. ar. ll. que dicūt nō
posse fieri per alium. Si aūt parabat se ad eundum ⁊ mors pre-
occupauit eum: tunc secus per alia iura alleg. ꝙ quis potest ꝑ
alium. Casus decretalis videtur licet nō alleget qđ indistincte
possit implere per alium. extra de vo. c. licet. cum ibi no. Modo
q: glo. non bene clarificat hanc. l. quero quid erit de tertio an
nascet liber vel seruus. De quarto enim nullum est dubiū qđ
liber nascitur. Quidam subtilizantes dicūt ꝙ sic per hāc. l. di
8 citur enim † ꝙ mulieri erat relicta libertas si tres pepererit in-
cipiēte tertio nasci efficit libera: ⁊ ita ille tertius facit ꝙ mater
est libera eo incipiente nasci: ergo ⁊ ipse liber est: q: ex libera na
scitur. operabitur ergo duo natiuitas tertij. s. ꝙ mater ⁊ ipse ef-
ficiantur liberi. nec hoc est incōueniens: vt. j. ad. l. fal. l. si pupil-
lus. ⁊ qđ sic debeāt intelligi illa verba incipiēte. igitur ⁊c. pro-
batur vt si intelligas de tertio habemus propositum si dicas
de quarto hoc esse nō pōt q: sic oporteret quintū nasci per illa
verba qui postea nascitur. ⁊ pro hoc etiā q: dicit veluti ⁊c. q: a-
lia cōditio potest impleri in ipso actu pariendi vt in fi. l. ergo et
ista. ⁊ sic tertius erit liber. Ad hoc etiam faciunt verba sed non
dubitari quin vltimus liber nascatur. ⁊ sic nulla dubitatio erat
de quarto, sed solum de tertio voluit terminare. l. ista. nā lex de-
bet fieri de casu dubio. vt. j. ad car. l. quod labeo. ¶ Itē dicunt
esse casum. j. de condi. insti. l. fi. sicut eñ ibi impletur conditio fi-
lio moriente: sic ⁊ hic in ipso actu pariēdi. Et ꝓ hoc etiā addu-
cunt. j. de leg. j. l. si post mortē. §. j. ver. p̄terq̄ si seruus. vbi i pū-
cto impletur cōditio. ergo ⁊ hic in actu pariēdi. In cōtrarium
est veritas vt quartus sit liber ⁊ nō tertius. probo: partus non
est liber nisi nat⁹ ex matre libera, sed anteq̄ sit libera oportet qđ
tres pariat ad hoc vt cōditio ipso facta ⁊ in totum sit impleta:
vt. d. l. qui heredi. §. fi. de cōdi. ⁊ demonstr. ergo ⁊c. ¶ Preterea
videtur casus in. l. que statim sequitur dū dicit vtrūq; nō posse
ingenuum nasci: ergo nō tertius: sed ipsi exponunt vtrūq;. i. pri
mum ⁊ secundū non aūt tertiū. sed hec expositio non ꝓcedit: q:
litera dicit qui posterior nascitur: ergo loquitur de vno non de
duobus: q: vno impetu duo nasci non possunt. ¶ Ad contra-
ria respōdeo, ⁊ primo ad tex. istū. Ibi incipiēte igitur partu: q:
expono. s. scđo quo tres peperit. nō loquitur de primo nec scđo
nec tertio editis scđo loco, sed de oibus simul acsi dicat qñ secū
do incepit tres parere post primū primo editū. vñ tertius edit⁹
impleuit conditionem. Et qđ subijcit qđ postea nascitur loqui
tur de quarto ⁊ vltimo. Ad secundū qđ arguebat ex fi. huius
l. qđ sufficit conditionem impleri in actu pariendi dico ꝙ bene
sufficit dummodo sit perfecte impleta. ar. ß. qđ quisq; iur. l. j. in
fi. sed tertius partus perfecte implet cōditionem: ergo ipse non
est liber sed quartus. oportet enim vt dixi conditionem esse per
fecte impletam anteq̄ sit libera nec ex ea liber nascatur. ¶ Ad
l. vltimā

l.vltimam de condi.insti.ruu.ꝙ ad hoc vt quis consequatur reli ctum sub cōditione oportet cōditionē impleri regulariter. Al litubi aliâs impossibile esset impleri: vt in.l.cōtraria.nā legatum non pōt queri mortuo sed viuo, ꝛ illa cōditio si non ascenderit capitolium nō potest impleri eo viuente: ꝛ ideo impletur vlti mo vite spiritu. Simile.ĳ.de testa.ma.l.si quis locuples. Ad.l. si post mortem.§.j.rū.ꝙ quedam sunt que ordinem requirunt ꝛ quedam nō, quoties igitur inter legatum et conditionem ordo requiritur oportet totā conditionē impleri: vt.d.l.qui heredi. §.fi.de condi.et demon. sed sic nō est in casu.l.cōtrarie.nam in li bertate et legato seruo acquirendo sui natura non requirit or do: qꝛ vnū nō est suspensiuum alterius. ꝛ ideo possunt vno mo mento impleri.et sic loquitur.l.cōtraria. ¶ Ex predictis potest responderi ad quoddam sophisma qd dicit Jac.de ra.fuisse de facto. Quidam existēs vltra rhodanum habebat seruū stichū alius existens citra habebat seruum pamphilū dixit dñs stichi vade supra pontē et si obuiaueris homini seruo liber esto. Ecō uerso dicit dñs Pamphili vade supra pontem ꝛ si obuiaueris homini libero esto liber. iuerunt supra pontem et sibi inuicem obuiauerunt. Queritur an ambo sint liberi vel quis eorum an nullus fm opin.illorum qui tenent ꝙ in.l.ista tertius sit liber.
9 †et cōditio possit impleri vno momento in questione predicta ambo erunt liberi qꝛ stichus obuiauit Pamphilo seruo ꝛ fa ctus est liber ꝛ Pamphilus obuiauit sticho facto libero et per cōsequens ipse erit liber ꝑ preallег.l.si pupillus.ad.l.fal.ꝛ ꝑ hoc ĳ.de leg.ĳ.l.si post mortē.ꝛ ibi per lnx.ꝛ de statulib.l.stichum ti tio.§.j.ꝛ de noua.l.stichum.§.j.ꝛ.l.quoties. Similis modus ar guendi.ĳ.de dona.inter vi.ꝛ vxo.l.que tū.ꝛ de lib.et posthu.l.fi lius a patre.§.j. Sed fm nos qui tenemus ꝙ in.l.ista terti⁹ nō fuerit liber dic ꝙ solus stichus est liber qꝛ obuiauit homini ser uo. Pamphilus autem nō obuiauit homini libero imo in pū cto in quo obuiauit sticho erat seruus nec efficitur liber nisi cō ditione impleta perfecte vt dictum est per.l.qui heredi.§.fin.de condi.ꝛ demon. aliâs enim implicaremus duo contraria.s.stichū vno momento fuisse liberum ꝛ seruum qd esse nō potest.ĳ.de re gu.iur.l.in testamētis.ꝛ.l.ius nostrū. Quare dic ꝙ stichus erit liber ꝛ nō Pamphilus.arg.ĳ.ad leg.fal.l.qui quadringēta.et de cōditio.insti.l.si titius.ꝛ hoc propter perplexitatē.ꝛ hoc vi detur dicere tex.ĳ.de dona.inter vir.ꝛ vxo.l.cum hic status.§.si ambo. Non obst.predictis allegata.l.si post mortem.de lega.ĳ. quia ibi in vno instanti non sunt duo cōtraria sed diuersa: qꝛ legatum ꝛ libertas possunt concurrere: vt no.de here.insti.l.sed ꝛ si in conditione.§.fi.sed in questione proposita sunt seruitus ꝛ libertas que sunt opposita: vt.l.manumissiones.ß.de iustit.ꝛ iu.ꝛ ideo nō possunt concurrere in eodem instanti.vt.l.sicut.ĳ. quibus modis vsusfr.amit.§.j.ibi neqꝫ enim ꝛc. Eodem modo pōt solui aliud sophisma. Ecce rex quodā pōte ponit famulū cum equo ꝛ sibi mandat vt dicēti veritatem det equum: dicenti vero mendacium nō det. quidam venit ad eū ꝛ dixit. tu non da bis mihi equum: si nō dat sibi ille dicit veritatem: si dat sibi di cit mendacium: ꝛ ita habere nō debet. Istud tamen sophisma nō est ex toto simile primo: sed ꝯcor.ĳ.ad leg.fal.l.qui quadrin genta.vbi videtur casus. ¶ Nūc ponamus tertium sophisma
10 quod ponit Guli.C.de insti.ꝛ substit.l.ĳ.†Ecce eps dicit titio si cras in ponte obuiaueris primo monacho sis canonicus.et cuidam monacho.si obuiaueris canonico sis prior. isti summo mane obuiauerūt sibi.ipse tenet qd ambo habeant beneficium per.d.l.cū hic status.§.si ambo.de dona.inter vi.ꝛ vxo.ꝛ per.l.fi lius a patre.§.j.de libe.ꝛ posthu.ibi simul qꝫ paterfa.factus est ꝛ filius.ꝛ allegat.l.ab omnibus.§.qd si idem.ĳ.eo.ti. quod vide tur cōtra determinationem factam de primo problemate. Do mi.Bar.circa hāc materiam sic dicit. aut illa que sunt ꝯtraria fiunt aliquantulū successiue: ꝛ tunc iudicamus de eis tanꝙ per prius ꝛ posterius.vt.l.si stichū.in fi.de sol. ꝛ melius.l.si stichū. §.j.de nouatio.aut cōcurrunt in eodem instanti: et tunc aut ad validationem actus requiritur quod vnū precesserit aut suffi cit nō fuisse postea factum. primo casu res vitiatur ex quo nesci mus quod precesserit per.l.si inter virum.in fi.ĳ.de reb.dub. nisi vnum sit fauorabilius altero: qꝛ tunc illud valet quod est fauo rabilius per.l.si ita fuerit.eo.ti.in fi. secundo casu ambo cōuali dātur per.d.l.cum hic status.§.si ambo.in fi.de dona.inter vir. ꝛ vxo. Et per hoc determinat talem questionē. Statuto cauet ꝙ nulla reformatio statutorum possit fieri nisi ꝑpositio fiat per capitaneum populi. alio statuto cauetur ꝙ non possit proponi per aliquē in consilio de eximēdis bānitis de bāno alioquin ꝑ ponēs sit ipso iure priuatus officio suo. Capitaneus populi ꝑ posuit super reformatiōe statuti de nō eximēdis bānitis ꝛ fuit obtentum ꝙ non eximerent de bannis. querebatur an reforma tio valeret. Do.Ja.bu.disputauit hāc questionē ꝛ tenuit ꝙ re formatio non valeret: qꝛ capitaneus proponendo fuit priuatus officio, vnde sequens actus reformationis non valuit: qꝛ facta fuerunt successiua.ꝛ sic de eis iudicatur vt prius ꝛ posterius. vñ per verba Bart. videt concludendū in primo sophismate cum sit fauorabilius vtrūqꝫ seruū esse liberū qd vterqꝫ sit liber sicut determinat in tertio sophismate ꝙ ambo habeant beneficia.

1 ¶ Questio facti quid sit ꝛ quid questio iuris.
2 Interlocutoria iuris que dicatur ꝛ que interlocutoria facti.
3 Uictus an condemnetur victori in expensis in interlocutoria iuris vel facti.
4 Libertas relicta an propter incertitudinem sit nulla.
5 Arethusa si non pariat sed secto ventre extrahantur liberi an quartus extractus de ventre erit liber.
6 Mulier cui relicta est libertas si ter enixa fuerit si in vno partu tres habeat liberos an consequatur libertatem.

Sophisma Jacobi de ra.

Dem erit in fi. Quero quid est que
1 stio facti. ꝛ quid iuris. Questio facti†est vbi proponitur factū incertum: quod nec ex verbis nec ex mente pōt coniecturari si cut hic.nā ꝑponitur arethusam quatuor peperisse nescitur qs primo nec quis vltimo nec istud possum⁹ coniecturari. ꝛ ad ta lem questionē facti nō potest certū responderi de iure.vt.ĳ.ad leg.aquil.l.si ex plagis.§.in cliuo.ꝛ.ĳ.de vsur.l.mora.et ideo iu risconsultus hic ad facti questionem non respondet. Questio iuris est vbi factum ponitur certum, sed dubitatur quid iuris. sicut in questionibus disputatis per doctores ꝛ que continue occurrūt de facto vbi factū est certum, sed ius dubium. ¶ Sed ad hoc instat: quia nulla est questio facti in qua nō possit que ri quid iuris. in dubio ergo oīs questio facti est questio iuris. Dic ꝙ quedam sunt facta adeo dubia ꝛ incerta qd in eis non pōt cadere aliqua presumptio sicut in.l.ista. Quedā vero sunt facta que licet sint incerta cum ex verisimilibus coniecturis ca dit in eis presumptio vt est in voluntate testantium ꝛ cōtrahen tium: vt.ĳ.de leg.j.l.si seruus plurium.§.fi.ꝛ de reg.iur. l. semp in stipulationibus. Questio ergo facti est vbi factū est adeo nu dum et incertū qd super eo nulla iuris coniectura cadit. ꝛ ideo dicūt quidam docto. quod est dare interlocutoriam facti ꝛ in
2 terlocutoriam iuris. Interlocutoria facti†est vbi partes discor dant in facto vt dico te excommunicatum tu negas: iudex inter loquitur te excommunicatū. ista est interlocutoria facti. Inter locutoria iuris est cum partes concordant in facto sed discor dāt in iure vt producitur testamentū. quelibet partiū cōfitetur ꝙ testator erat minor.xiiij.anno. sed vna dicit ipsum potuisse te stari alia nō. iudex interloquitur ipsum nō potuisse testari: ista
3 est interlocutoria iuris. ꝛ dicūt referre propter expensas:†qꝛ in interlocutoria iuris nō cōdemnatur victus victori in expēsis. in interlocutoria facti sic.ꝑ hoc.ĳ.de iur.ꝛ fac.ign.l.ĳ.ꝛ.ĳ.de his qui.vt indig.l.post legatum.in princ.per quam.l.dicunt quidā ita tenuisse Jac.de are. qd tamen non reperi in scriptis suis nec placet Pet.de bel.nec And.pisano. imo dicūt ꝙ victus victo ri condemnatur in expensis in interlocutoria siue sit facti siue iuris: qꝛ licet interlocutoria iuris stet in iudice tantum tamen pars que iniuste opponit ꝛ contra ius prebet causam expēsarū ꝛ litigij. ꝛ ideo tenetur ad expensas.ar.ĳ.ad leg.aquil.l. qui occi dit.§.in hac. ꝛ qꝛ impetrās ius iniquum a iudice tenetur licet a iudice pēdeat cōcedere vel non cōcedere.vt.ĳ.qd quisqꝫ iur.ꝑ to tū. Nō ob.l.post legatū. si quis eā recte intelligat vt dixi.C.e.ti. l.polla. ¶ Glo.hic aggredit qd noluit aggredi iurisconsultus qrit enī quid erit hic in qōne dubia facti vbi ignorat qs primo ꝛ quis vltimo natus fuerit forte qꝛ mater tpe part⁹ erat sola ꝛ ceca vel peperit in loco obscuro ita ꝙ obstetrices nō potuerunt cognoscere illū q primo natus fuit ab illo qui vltimo vel nō cu rauerūt hoc notare. nūquid aliqs in hoc dubio erit liber: Glo. dicit ꝙ si vnus erat masculus alius femina presumitur primo natus masculus.per.l.si fuerit.de reb.dub. qd nō plꝫ Ja.de are. qꝛ in.l.si fuerit. est speciale fauore libertatis matris vt efficiatur libera aliâs dicit nullam esse differentiā inter masculū ꝛ feminā. Si oēs nascerentur masculi vel oēs femine dicit glo. qd omnes erunt liberi.ar.l.cum inter.in fi.C. de fideicom.lib. Sed contra hoc videtur expresse.ĳ.de manu.testa.l.cū ex pluribus. vbi pro
4 pter†incertitudinē nulla debetur libertas: sed ipsi rñdēt ꝙ re fert vtrū testator reliquerit libertatē vni ex seruis iā natis quia tūc ꝑpter incertitudinē vitiat libertas. ꝛ ita loquit.l.cū ex plu ribus. Si vero vni ex nasciturís tunc in dubio oēs sunt liberi. ꝛ ita loquitur.l.cū inter. rō diuersitatis est qꝛ in iam natis te stator potuit habere maiorē affectionē ad vnū ꝙ ad aliū in na sciturís nō. Sed certe licet isti subtiliter loquant tū male dicūt quia casus est hic in contrarium dum dicit litera non posse dici vtrunqꝫ ingenuū nasci. ꝛ hoc etiā voluit dicere litera superio

Sophisma Guliel.

ris.l.ibi.nec em̃ natura permisit simul vno impetu ⁊c. Sed ipsi
respõdent ꝙ iste.ll.loquunt̃ in casu certo sed ad casum dubium
nõ respõdet hic iuriscõsultus sed dicit ꝙ est questio facti acsi
dicat qđ de hoc interrogari nõ debuit:vt.j.de fun. instru.l. seie.
in fi. ¶ Quid dicemus? Pet. Guli.de cun. Jaco.de ra.⁊ multi
alij moderni tenent quod in dubio nullus sit liber etiam si de-
cem nascerent̃ per.l.istã ⁊ per.d.l.cũ ex pluribus. ⁊.l.si fuerit.et
quia deficit probatio ergo ⁊ ius,vt.l.duo sunt titij.de testamẽ.
tute. ¶ Ad.l.cum inter.que facere videtur pro alia opinione
respondet quod ibi apparet testatorem noluisse aliquẽ a liber-
tate excludere:hic sic.nã si dicat si tres pepererit libera esto.ap
paret quod noluit liberos esse omnes. Et ideo dicit Pe.nõ au
deo dicere eos esse liberos contra voluntatẽ testatoris, vt.j.de
conditio.⁊ demonstra.l.in conditionibus. At vbi testator ha-
bet ancillam pregnantem ⁊ nõ sperabat quod pareret nisi vnũ
siue plures pariat:omnes sunt liberi:quia nõ videtur voluisse
aliquem a libertate excludere.⁊ sic loquitur.l.cũ inter hec. So.
ad.l.cum inter.non placet Ray.per.l.si quis sub conditione.j.
si quis omissa cau.testa.⁊ per no.in.l.si quis cũ debitore.j. de iu
reiur.nec ob.de ma.test.l.si quis locuples.quia ibi loquitur in
dispositione principali cui adiungitur conditio. nã ⁊ hic ' lem
est in matre cuius libertati apponit̃ illa cõditio. Unde respon
det quod ibi testator disposuit principaliter de libertate primi
nascituri ⁊ expresse: hic non,sed de illa in vi conditionis fuit lo-
cutus.nam ⁊ hic idem esset quod in.l. cum inter.si expresse reli-
quisset libertatem vni ex filijs nascituris. Est ergo liber solum
quartus ⁊ vltimus non ex dispositione testatoris,sed authori
tate iuris:qꝛ nascitur ex matre libera. Opinio tamen Pet.sibi
placet alia ratione:quia aut dices omnes esse liberos:⁊ tũc di-
ceres contra hanc.l.item quia poneres esse natũ post libertatẽ
matris,⁊ sic conditio libertatis matris non esset impleta ꝯtra
literam. §.proxi.l.ibi hec conditio ⁊c.⁊.d.l.qui heredi.§.fina.de
conditio.⁊ demonstra.aut dices quod aliquis esset liber: ⁊ tunc
non apparet quis sit ratione incertitudinis.arg.j.de her.insti.
l.qui soluendo. Ray. ¶ Alij, dicit gl. dicunt sorte dirimendũ,
quod non placet.pro ista opinione videtur facere. C. cõmunia
de lega.l.fina.§.ij.sed non facit per ea que ibi dixi ⁊ quod no.C.
vti possi.l.j.in fi.glo.magne. ¶ Alij dicit glo. dicunt aut vnus
est in possessione libertatis ⁊c. Hanc videtur approbasse Jac.
de are.⁊ Jaco.bu.vt si vnus sit in possessione libertatis alter de
beat probare se vltimo natum. Si neuter est in possessiõe liber-
tatis, vterqꝫ erit seruus,vt.j.de leg.ij.l.si quis seruum.§.cum in
ter. Si vterqꝫ est in possessione libertatis, vterqꝫ erit liber:quia
heres neutrum potest conuincere cũ probatio deficiat. Ad hoc
5 j.de proba.l.circa.cum ibi nota. ¶ † Item queritur quid si ista
arethusa nõ pareret sed secto ventre matris extraheretur: vt.j.
de mortuo inferen.l.negat.nunquid quartus natus liber erit?
dicunt quidã:aut testator dixit si arethusa tres habuerit,aut si
tres pepererit,primo casu habebit quartꝰ de ventre extractus
libertatem.secundo non,vt.j.de ver.sig.l.etiam ea mulier.quia
viua parit non mortua,vt eo.tit.de verb. signi.l. anniculus.§.
fin. Isti licet peccent in verbis,habent tamen bonũ intellectũ.
nam differentia est inter cõtractus cõditionales ⁊ vltimas vo-
luntates:quia in contractibus cõditio vel spes cõditionis trãs
mittitur ad heredem ⁊ sic post contrahentis mortẽ potest con-
ditio impleri:in vltima volũtate secꝰ,vt.j. de reg.iur.l.que lega
ta.⁊ insti.de verb.obli.§.ex conditionali.⁊ ibi in glo.not.ratio
diuersitatis. Si ergo testator legat ancille libertatem si tres pa
riat ex quo mortua est conditio non põt impleri ⁊ sic deficit li-
bertas:vt dictis.ll.⁊.j.quando dies leg.ce.l.cum heres. ⁊ de ca-
du.tollend.l.vnica.§.ne autem. Sed cum legat si tres habuerit
tunc licet mortua sit in puerperio reputatur ꝯditio impleta,vt
6 d.l.etiam ea mulier. † Quid si testator reliquit libertatem si ter
enixa sit : ipsa peperit tres: an habebit libertatem? videt̃ ꝙ nõ
quia non peperit ter sed tres vna vice.sed d c cõtra:vt.j. de ver
bo.signi.l.ter enixa.

In vrbe. Duas lecturas tene secundam fm
Ray. Et non obst.l.barbarius.j.de
offic.preto.vt ibi colligi potest. Nec ob.j.qui ⁊ a qui
bus.l.ij.⁊ ibi no. Ray.

1 Filius conceptus anteꝗ̃ mulier ad mortem damnetur est
liber:si autem ⁊c.
2 Conceptus anteꝗ̃ mater damnetur ad mortem quare sit liber
cum sit ⁊c.
3 Pater dãnatus an retineat matrimoniũ ⁊ filios in potestate.
4 Muliere pregnãte relegata in aliqua insula an differatur exe-
cutio vsqꝫ quo pepererit.
5 Mulier postꝗ̃ peperit filium an debeat conseruari pro lactan-
do filio an vero duci ad supplicium.
6 Pater qui potest occidere adulterum filium ⁊ adulterã filiam
an teneatur illam seruare si sit pregnans.

1 Imperator adrianus. † Si muli-
er dãnet̃ ad mortẽ ante ꝯceptus est liber:si aũt inter
dicta aqua ⁊ igne ⁊ ante ⁊ post ꝯceptus est liber.h.
dicit. ¶ Op.gl.ꝙ male dicat tex.cũ dicit liberã:qꝛ idẽ in ancil-
la qđ seruat̃ vt.j.de pe.l.pregnãtis.gl.cõcedit ꝯtrium, ⁊ dicit idẽ
in serua: sꝫ de libera ideo dicit:qꝛ dãnata fit serua pene ⁊ sic mu
tat cõditionẽ.⁊ ideo videbat̃ seruũ parere:sed hoc nõ est soluere
cõtrariũ,sed reddere rõnẽ dubitationis huius.l. Ad solu.ergo
cõtrarij dic ꝙ duo ponebat q̃ cõpetũt solũ libere mulieri.s.ꝙ pa-
riat liberũ ⁊ in ptãte.⁊ ab istis bene sumit̃ ar.a cõtrario sensu.
si ergo ancilla non parit liberũ ⁊ in ptãte nõ aũt dꝫ sine ar.a cõ
trario sensu ab eo qđ dicit eã pregnantẽ seruari:qꝛ idẽ est in an-
cilla vt dictũ est. Op.extra glo.ꝙ nõ debeat seruari sed statim
puniri:vt.C.de pe.l.si vendicari.⁊.l.cũ reis.so.spãle est hic fauo
re partus ne occidat̃ qui nõ deliquit.⁊ sic habet per partũ qđ ꝑ
se habere nõ posset. Itẽ nõ ob.j.de mortuo inferen.l.negat. qꝛ
ibi naturaliter decesserat fm Ja. Sed cõtra hoc op.de.l.si ꝑ im
pressionẽ.C.qđ me.cã. Sed dic ꝙ hic est spãle rõne partus. vel
dic ꝙ hic non habet mulier vt ei datũ sed partui lꝫ consecutiue
transeat cõmodũ ad eã.vel solue vt dicet̃.j.de adop.l.post mor-
tem.§.j. Itẽ op.glo.ad idem ⁊ non soluit.C.si in cõi eademqꝫ cã
in integ.rest.po.l.j.so.hic ⁊ in.l.si cõem.in glo.alleg.erat duorũ
communis ⁊ inseparabilis causa:⁊ ideo opꝫ per consequentiã
necessariã ꝙ prosit alteri sed in contrario non erat duorũ causa
inseparabilis,⁊ ideo alteri non ꝓdest:vt ibi no.vel dic:aut adie
ctio est vtilis ⁊ necessaria ⁊ tunc ratione adiuncti permittit̃ qđ
al's denegaretur:vt hic cũ cõcor. Aut est vitiosa vel turpis vel
separabilis:tunc nõ permittitur, vt ibi: ⁊.j.de postu.l.j.§.item
senatus.⁊ de infa.l.furti.§.j.⁊.ij. Jaco.de bel.qui de hoc brocar
do an concedatur aliquid ratione adiuncti plenius no.in libel
lo quẽ ipse facit sup vsi.feudo.de feudo guardie ⁊ castaldie.c.j.
2 ¶ Quero ad declarationẽ tex. † quare conceptus anteꝗ̃ dãnet̃
ad mortem sit liber cum sit effecta serua pene.rñdeo qꝛ inspicit̃
illud qđ magis sibi prodest ⁊ sic cõceptionis,vt.s.eo.l.⁊ seruo-
rum.§.ingenui. Nec debet puniri filius ex delicto matris,vt.C.
de pe.l.sancimus. ¶ Querit gl.si concepit ⁊ peperit post dicit
glo.ꝙ erit liber non ⁊ in potestate patris.sed.ll. allegate ꝑ glo.
nihil faciũt qꝛ loquuntur in patre dãnato hic econtra in matre.
3 † Si ergo loqueris de patre dãnato,dic aut queris an retineat
matrimoniũ an filios in potestate.primo casu aut retinet affe-
ctionẽ ad eũ vxor q̃ remãsit in ciuitate ⁊ durat matrimonium.
aut nõ: ⁊ nõ durat tñ filij sunt liberti:vt.l.quidã. in glo.alle.cũ
si.scđo casu dico ꝙ nõ habet filios in potestate nec iã natos nec
conceptos nec concipiendos cum videatur alter homo.vt no.⁊
dixi.C.de repu.l.j.nec curo retineat matrimonium vel non. Et
an idem in patre bãnito dixi.d.l.j.C.de repu.⁊ de here.instit.l.j.
¶ Si aũt mater fuit dãnata, vt hic ⁊ nõ ad mortem : tunc si pa
ter qui remansit in ciuitate retinet affectionẽ ad vxorẽ filij erunt
liberi ⁊ in potestate vt hic cum mater nõ fuerit serua pene.si nõ
retinet affectionẽ tunc potest distingui:aut cõceperat antequã
damnaretur ⁊ filius nascit̃ liber ⁊ in potestate:aut postea ⁊ ma
ritus mutauit affectionẽ tunc nascitur liber ⁊ non in potestate
tanꝗ̃ ex non legitimo matrimonio natus.⁊ hoc casu potest gl.
procedere Jaco.bu. De hoc vide hic per Guli.de acu.⁊ facit.j.
de fideicom.li.l.generaliter.§.ex damnata. Ray. ¶ Expeditis
glo.quero quid si mulier nõ sit damnata ad mortem sed relega
4 ta † in aliquã insulam nũquid differtur executio pene quousqꝫ
pariat? videtur ꝙ nõ:qꝛ hec.l.loquit̃ solũ in dãnata vltimo sup
plicio:ideo nõ est extẽdẽda sed tenẽda in suis terminis:maxime
qꝛ videt̃ contra publicã vtilitatẽ:vt.l.cũ reis.C.de pe. Et ꝓ hoc
etiã facit hec.l.que mẽtionẽ facit de interdicto aque et ignis et
nõ dicit differri. ¶ In cõtrariũ est:qꝛ hec.l.vt dictũ est inducta
est fauore partus.⁊ si mulier fatigaretur posset partus perire.⁊
sic sustineret penã ex delicto matris cõtra.l.j.de pe.l.crimẽ.⁊ ꝓ
hoc facit qꝛ obstetrices nõ debẽt tãgere ventrem ne ledant par-
tum.j.de ven.inspi.⁊ ad hoc.j.si quis cau.l.ij.§.si nõ propter va
litudinem. Idẽ multo fortius si esset condẽnata ad mẽbri mu-
tilationem:qꝛ esset maius periculum partus:⁊ qꝛ equipollet vl
timo supplicio in aut.de collatore.§.prohibemus. qđ ergo hic
dicit de vltimo supplicio ad maiorem euidentiam dicit ⁊ quod
dicit de aque ⁊ ignis interdictione non negat debere seruari.et
ideo idem vbicunqꝫ subest periculũ partui.⁊ ideo nec torqueri
debet vt dixi.j.de pe.l.pregnãtis.ex quo potest solui alia q̃stio.
Ecce ꝙ mulier damnata ad mortẽ peperit.dicit ipsa iudici: do
mine ego sum pauper mulier si me interficiatis non erit aliquis
5 qui lactet filiũ meũ: † nunquid seruari debet pro lactando par-
tu? videt̃

tu videtur ꝙ sic perliura predicta. ⁊ pro hoc. j. ad carbo. l. iij. §.
an autem vescendi. nam iure naturali tenetur filiũ alere. vt. C.
de patria pote. l. pen. ⁊ de infan. expo. l. ij. seruari ergo debet ad
debitum naturale soluendũ sicut seruatur seruus ad redditio
nem rationũ. C. de bo. prescrip. l. j. ⁊ sic seruat̃ vt reuelet socios
facinoris: vt. j. de pe. l. qui vltimo. Cõtra dic ꝙ pena nõ differa
tur per hanc. l. que dicit dum partum edat ergo nõ vltra. ⁊. d. l.
pregnantis. j. de pe. ⁊ ne detur materia delinquendi. de pen. l. si
operis. nõ obstat ꝙ partus posset mori fame: q2 dico ꝙ aletur
expensis publicis. ar. C. ex qui. cau. ser. pro premio ac. libertatẽ.
l. ij. ⁊ ar. ne quid in loco pub. l. si per publicum. ⁊ de capti. l. mu-
lier. nec mirum ꝙ partus patiatur periculũ propter delictum
puniendum. arg. in aut. vt liceat matri ⁊ auie. §. si vero ex con
sensu que est signata. C. de diuor. facto penes quam ibi allegã-
tur. Item quero pater potest occidere adulterũ et adulteram.
6 j. de adult. l. quod ait. † Quid si adultera erat pregnãs: nunqd
potest eam seruare? videtur quod sic per. l. istam. dic quod põt
occidere vno impetu. hoc enim casu solum factum attenditur
⁊ nõ ordo iuris, vt. j. de condi. ⁊ demõ. l. meuius. de his qui no.
infa. l. quid ergo. §. iij. ⁊ pro hoc ar. j. de acquir. re. do. l. fi. nõ ob.
hec. l. q2 sententie feruntur cũ temperamento ⁊ moderamine, vt
C. de pe. l. qui sententiam. ⁊. l. cum reis. ⁊ ideo ordo iuris serua-
ri debet ⁊ in sententia ⁊ in executione. sed pater subito ⁊ irato
animo hoc facit, vt. d. l. qd ait. ⁊ ar. j. ad. l. aquil. l. si ex plagis. §.
tabernarius. C. de sic. l. is qui aggressorẽ. et cõmotus hoc fecit:
vt. j. si quadru. pau. fe. di. l. j. §. ⁊ generaliter. vltimo quero statu
tum est ꝙ si quis prouocetur ad duellum propter aliquod deli
ctum quod possit se defendere per alium pugilem. aliquis pro-
uocatus ad duellum elegit aliquem in pugilem post elec. pugil
damnatus est vltimo supplicio nunqd differetur executio quo
usq3 duellum perficiat? dic qd non. arg. j. de publi. iudi. l. is qui
reus. ⁊. l. qui iudicio. quodammodo enim talis accusat. de alie.
feu. paterni. ⁊ quia talis non potest defendere aliquem. C. de p-
cura. l. reus. ⁊ quia sententia transiuit in vigorem rei iudicate,
j. nil no. ap. pen. l. fi. ⁊ si dicatur ꝙ ille qui elegerat in pugilẽ pe-
riclitabitur, dic ꝙ eliget aliũ vel cogetur aduersari⁹ agere via
ordinaria. arg. j. manda. l. inter causas. §. abesse. casus enim for
tuitus obesse non debet ei. arg. C. de episco. au. l. si preses. qui pe
tant tuto. l. qui cum patrem. ¶ In gl. ibi nec cuius origine sed
incolatu. argu. C. de cap. l. j. ⁊. j. de verb. signifi. l. prouinciales.
secundum Jac. de are.

Um legitime. Summario non indi-
get quia ex breuitate se
summat. ⁊ concor. xxxij. questione. iiij. liberi. cum ibi
not. in glo. ⁊ per Archi. ⁊ quod no. per Gof. in sum-
ma de seruis non ordinandis. §. fin. ⁊ per Host. eo. titu. §. quid
sit libertas. versi. penul. ⁊ pulchra glo. Ber. eodem titu. c. fina.
instit. de impe. in prin. ⁊ late in Spec. de feudis. §. quoniam de
homagijs. versi. quinto queritur. j. de verbo. significa. l. familie.
§. j. ⁊ quod subtiliter no. per Jo. an. de penis. c. vbicunq3. li. vj.
secunda ⁊ vltima glo. ⁊ plenissime dixi. C. de rei vendi. l. partum.
⁊ vide etiam Azo. in summa ex qui. causis maio. prima col. ver.
item qui. ⁊ vide. j. eodem. l. vulgo. ⁊. l. lex nature. ⁊. j. de inoffic. te
stamen. l. si suspecta. §. j. ¶ Quid de filijs infidelium quorum
vnus ad fidem conuertitur quem sequuntur patrẽ vel matrem.
dic secundum Tho. secunda secunde. q. x. ꝙ si sunt etatis perfe-
cte sequi possunt quem volunt al's sequuntur fidelem etiam si
indigerent matris infidelis. ⁊ no. in summa cum. l. iij. titu. x. de
impedimento disparis cultus. q. xij.

1 ☞ Furiosus retinet statum ⁊ dignitatem sine administratio
ne sicut rei sue: dominium ad nouum autem ⁊c.
2 Episcopus furiosus vel infirmus an amittat suũ episcopatũ.
3 Argumentum de corporalibus ad incorporalia in iure est va-
lidum ⁊c.
4 Judex delegans iurisditionem non capaci non amittit illam.
5 Argumentum de rebus ad personas de iure procedit.

1 **Ui furere.** † Furiosus retinet statum et
dignitatem sine administra-
tione sicut rei sue dominium. h. d. ¶ Ad nouum au
tem honorem aspirare non potest, vt dicit glos. ⁊ be
ne. Et ratio est quia facilius impeditur promouendus ꝙ deij-
ciatur iam pmotus. l. distin. c. quicunq3 penitens. ⁊ ibi in glos.
⁊ plenius per Archi. ⁊. j. tit. proxi. l. patre furioso. ¶ Item facit
2 ꝙ episcopus infirmus vel furiosus † nõ amittat episcopatum.
pro hoc extra de supplen. negligen. prelat. c. grandi. libro sexto.
Item ꝙ si aliquis sane mentis accepit penitentiam postea effi
ciatur furiosus ⁊ in furore commisit delictum ex quo carere de-
beret ecclesiastica sepultura quod ea non careat quasi retineat
eundem statum ⁊ reliquias prioris animi ante furorem. et pro
hoc dicta. l. patre. j. tit. j. ⁊ de offic. presi. l. diuus. ¶ Ultimo no.
3 ex fine legis qd licitum est argumentari de incorporalibus † ad
corporalia sicut de dignitate ad dominium rei retinende. et qd
ius statuit in vno ⁊ in alio. nisi lex expresse faciat differentiã. ⁊
pro hoc. j. de iure deliberan. l. ait pretor. ⁊ de solutio. l. pupillo.
Oldr. ⁊ Richar. ¶ Cum ergo iurisditio et dominium equipol
a leant[a] † facit quod si iudex delegauit non capaci qd non amit
4 tat iurisditionem vt equiparamus iurisditionẽ et dominium p
legem istam. Si enim transferatur dominium in non capacem
non perditur, vt. j. ex quibus causis maio. l. nec vtilem. ergo idẽ
in iurisditione licet secus sit in possessione. j. de acquiren. posses.
l. quod cum eo. §. fin. Guli. de cun. ⁊ Andre. pi. ¶ Item nota
5 quod licitũ est argumentari de rebus † ad personas. pro hoc de
verborum obligatio. l. si duo. de lega. j. si quis inquilinos. §. si
ita legatum. ⁊ bene in vsibus feudorum. de vasallo qui contra
constit. lotharij. c. j.

a ¶ Jurisditio ⁊ dñium equipolleant. Ad de Bartol. et Bal. hic q dicũt hũc tex. in hoc esse singularẽ ꝙ iurisditio et dñium equiparãtur.

1 ☞ Res mutata de facili non redit ad primum statum; fallit
vt ibi.
2 Remissio non potest esse vbi non tenet nunciatio.

1 **Omo liber.** † Res mutata nõ de facili
redit ad primum statũ Ja.
¶ Fallit hec. l. secundum glos. in duobus casibus.
vnus. j. si inge. esse di. l. ij. quod dic vt ibi. Alius de
natal. restitu. l. ij. Et tertius. j. de edil. edicto. l. facta redhibitio-
ne. Itẽ quartus si sciente domino efficitur clericus, vt. C. de epi.
⁊ clericis. aut. si seruus. signata super. l. iubemus. ¶ Item non
obst. ad hanc legem scilicet de religio. l. cum locant. ibi dicam.
¶ Opponã. gloss. institu. de inge. in fine. dicit ꝙ ibi manumissio
fuit facta de facto non de iure: quia ibi non erat seruus ⁊ sic nõ
poterat manumitti: vt. s. de iustitia ⁊ iure. l. manumissiones. q2
vbi non fuit habitus nõ potest esse priuatio sicut dicim⁹ in nũ-
2 ciatione noui operis. † quia vbi nunciatio non tenuit nõ potest
esse remissio. vt. j. de noui oper. nuncia. l. ait pretor. ¶ Item op-
po. gloss. et non soluit de. l. in tantum. j. de rerum diui. Sol. aut
primus status fuit extinctus ⁊ non recuperatur, vt hic. aut fuit
elisus ⁊ tunc sic vt ibi arg. j. de sol. l. qui res. §. aream. vel dic qd
aut illud quod superuenit est ordinatu3 ad redintegrationem
primi stat⁹ ⁊ redintegrat vt in cõtrario, vt esset etiã in seruo na
talium restitutio vel pretij solutio quia videretur potius rescin
dere actum primo factum quam nouũ inducere. sed si illud qd
superuenit non est ordinatum ad redintegrãdum primũ statũ
sed nouum inducendũ: tunc nõ redintegratur antiquus sed no
uuus inducitur vt hic in manumissione. Jac. bu. vel secundum
Jaco. de bel. hic mutatur prorsus de proprio esse in aliud esse.
Ibi non secundũ quid tamen: quia de cõmuni esse in propriũ.
arg. j. de in ius vocan. l. communis. ⁊ ad exhiben. l. iulia. §. sed ⁊
si quis. vel dic quod hic difficulter: ibi vero faciliter mutauit sta
tum. Et est ratio vt no. j. de noxa. l. si noxale. in prin. ⁊. C. de con-
di. ob cau. l. ea lege. Jaco. de bel. Et vide. j. de acquiren. re. do. l.
sed ⁊ si ex meis. §. arbor. ¶ Ultimo ista. l. fm Guli. de suza. est
arg. ꝙ si cõmune fecit foueam in predio meo propter guerram
⁊ facta pace explanetur quod ad me non redeat de quo dic vt di
cam. d. l. in tantum. in princ. de re. diui.

1 ☞ Filiorum multa sunt genera ⁊ qui succedant ⁊ qui non, vi
de remissiue.
2 Non posse honeste ⁊ non posse sunt paria.
3 Uulgo quesiti non dicũtur habere patrem neq3 agnationem:
⁊ facit ad. q.

1 **Ulgo.** † De multis generibus filiorum ⁊ qui
succedant ⁊ non vide per Host. ⁊ Ho
stiẽ. in summa qui filij sint legi. per totũ. ⁊ in Spec.
eo. ⁊ qd no. C. de natu. liber. super rubr. ⁊ per totum.
⁊ an isti vulgo quesiti matri succedant vide. C. ad orfi. l. pe. ⁊ in-
2 sti. ad or. §. fi. Itẽ no. † ꝙ paria sunt nõ posse vel honeste nõ pos
se. concor. sunt in glo. dicitur enim quis posse quinq3 modis: vt
no. extra de rescrip. c. sciscitatus. Itẽ no. ꝙ iste vulgo quesitus
non habet patrẽ. vnde versus: Cui pater est populus pater est
sibi nullus ⁊ omnis. Cui pater est populus nõ habet ille patrẽ.
3 vt no. insti. de nuptijs. §. penul. in glo. † Et non dicuntur etiam
habere agnationem in cor. aut. qui. mo. natura. effi. sui. §. filium
vero. ⁊ ideo statuta quibus cauetur ꝙ filij teneantur pro patri-
bus vel econuerso vel agnati pro agnatis vsq3 ad certũ gradũ
in istis non vendicant sibi locum. de hoc dixi. C. ad. l. iul. ma. l.
quisquis. de natura. liberis. l. fi. ⁊ in meis qõnibus statutorum.
⁊ vide. j. tit. proxi. l. filium. ver. vidi etiam dubitari.

Lex. Et dic lex.s.ciuilis.z quod dicit nature.i.lata super naturali statu ratione originis parentum. ¶ Ibi sequantur. Glossa legit duob⁹ modis: tene primã. ¶ Ibi inducat. Glossa legit tribus modis.prima vera. Ray. Et vide de istis filijs illegitimis in alphabeto secũdo dictione illegitimus nature. Se summat z qd dicit matrimonio, subaudi vt ex cõcubina.z sic addit ad.l.cum legitime.ß.eod. Jac.de are.

1 ¶ Sententia lata in causa ingenuitatis facit ius quo ad omnes.
2 Res inter alios acta an alijs preiudicet.
3 Sententia ad hoc vt faciat ius quo ad omnes debet continer quatuor.
4 Sententia lata contra patrem facit ius quo ad omnes non autem si sit lata contra alios extraneos.
5 Sententia an z quãdo faciat ius contra omnes, vide pulchrã distinctionem.
6 Ars imitatur naturam quantum potest.
7 Sententia absolutoria in delictis quando prosit socio z quando condemnatoria non noceat.

Ingenuum. Ista.l.vtilis est z p multos male intellecta.z breuiter dicit† q sententia lata in cã ingenuitatis facit ius quo ad omnes. Ja.bu. Idem potest dici in causa filiationis vt lata sñia pro filio cõtra patrẽ facit ius quo ad oẽs.ß.de lib.agno.l.j.z.ij.z.l.in oibus.vbi de hoc satis dixi.z vide Inn. extra qui fil.sint leg.c.tantam.idem dicunt quidã si pronuncietur aliquem esse clericũ vel si aliquis banniatur de maleficio.p hoc ß.de interdi.z releg.l.relegatorum.ß.interdicere.z.ß.seq.idẽ in etate,vt.ß.de minori.l.de etate. Item sñia suspensionis facit ius quo ad oẽs.vij.q.j.c.si quis presbyter.z ibi in gl.z in questionibus Bartho.brix.xlv.q.que incipit,clericus quidã.quã videas
2 qz bene facit ad istam materiam. Oppo.q res†inter alios iudicata alijs nõ preiudicet:vt.C.res inter alios acta.per totũ.dic q regula est q non facit ius nisi inter litigantes vt ibi extra de re iu.c.cũ inter vos.in fi.z de fi.instr.c.inter dilectos.ß.porro.et ibi p Inno.facit tñ qualequale preiudicium: quãdoqz enim in contrario not.fallit hic z in alijs casibus specialibus notatis C.quibus res iudicata non nocet.l.ij.in glo.z per me.z no.etiã ß.de inoffi.testamẽ.l.papi.ß.fina.de condi.indebi.l.iulia.z bene z plene in brocardis Azo.de sentẽtijs prima rubricella. Item oppo.de.l.diui fratres.ß.de liberali causa. Solu.refert aut pronuncietur ingenuus:z tunc facit ius vt hic an pronũcietur esse seruus vel libertus z tunc non facit ius,vt in contrario. vel dic vt in brocardis de sententijs in solutione. Oppo. quod etiam si pronuncietur ingenuus non faciat ius:vt.C.eo.ß.de collu. detegenda per totum.concedo cõtrarium quod sit lata per collusionem non facit ius.al's sic vt hic. Item oppo. q etiam si sit lata per collusionem tamen non facit ius:vt.ß.de inoffic.test.l.qui repudiãtis.ß.fi.sol.ibi non fuit defensa causa sed erat absens z contumax ille cõtra quem fuit lata sentẽtia:z ideo presumitur lata magis ex cõtumacia q ex iustitia:vt ibi no.z ideo nõ facit ius.hic aũt lata fuit presentibus partibus: z ideo facit ius. Et pro hoc de lega.j.l.si seruus plurium.ß.j.cum ibi not. ¶ Item oppo.de.l.cum non iusto.ß.de collu.detegen.vbi omnibus predictis concurrentibus nõ facit ius,respondeo.hec determinatur per illam.z istud clarificat verum intellectum huius.l. quia hic fuit lata sententia cum iusto ꝯtradictore.s.cum vero patrono. secus si cum aliquo extraneo qui diceret se patronum cum non esset:quia tunc alijs non preiudicaret. Et idem est si sententia feratur inter patrem z filium:quia facit ius inter omnes.secus si ferretur inter filium z alium de cognatione:quia tunc non facit ius quo ad omẽs.z ita tenet hic Ja.de ra. Ja.bu. Gabr.de osseletis.z communiter omnes doc.z Azo in summa de collu.de
3 tegenda.ß.quinquennium. Cõcludendo ergo q ad hoc†vt sententia faciat ius quoad omnes quatuor sunt necessaria vnũ in prin.q sit legitimus cõtradictor,vt.d.l.cum non iusto.z optime.C.de inge.manu.l.j.z ad hoc.ß.de inoffi.testa.l.cũ duobus. Aliud est necessariũ in medio.s.q causa sit bñ defensa al's sententia videretur lata ꝓpter negligentiam vel contumaciam:et ideo nõ faceret ius.vt.d.l.qui repudiantis.ß.fi.de inoffic.testa. z quod sit plene cognitũ.secus si summatim vt not.C.quo.bo. l.j.z vide.ß.c.i.l.si iudex.z de cõdi.indebi.l.iulia.z vide etiam in Specu.de sñia.ꝟsic.quid in casu econuerso. Aliud est necessarium in sñia,scilicet q iudex ꝓnũciet affirmatiue declarãdo eũ ingenuũ. secus si negatiue pronunciãdo eum non esse liberum quia tunc non faceret ius,vt.ß.de libe.cau.l. diui fratres.z.l. si seruus qui. Quartũ est necessarium post sñiam quod nulla collusio detegatur al's non faceret ius,vt de collu.detegen.per totum. Et ex predictis dicit Ja.de ra.male fuisse terminatã quãdam qõnem de facto. Quidam asserebat se filium cuiusdam defuncti z petebat hereditatem a quibusdam possessoribus.negabant eum filium.tandẽ probauit z obtinuit.deinde egit contra alios possessores aliarum rerum hereditariarũ.illi negant eum filium.iste producebat probationes z sñiam latam cõtra alios possessores: dicit pronũciatum fuisse q sibi sufficeret per.l.istã z pro hoc optime facere videtur.ß.de lib.agno.l.j.z.ij.ipse dicit
4 q male fuit iudicatũ:qz verum est q sentẽtia†lata cõtra patrẽ in cã filiationis z cõtra verum patronũ in causa libertinitatis bene facit ius quo ad omẽs,z ita debet intelligi iura predicta vt dixi.secus si feratur inter alios.ratio est qz ius ꝓsumit q pater z verus patronus quoꝝ magis interest magis curiose z fideliter defendent causam q extranei. ¶ Querit gl.an idem sit in iuramento quod hic dicitur in sentẽtia.z determinat q sic.z vt hec materia liqueat an sententia ius faciat inter omnes.distin
5 gue.†Aut queritur de actiõibus popularibus,aut de actionibus rescissorijs,aut de sentẽtijs declamatorijs. si de sentẽtia lata sup act.populari z dic q facit ius inter oẽs nisi detegatur collusio actoris:qz tunc nulli faceret preiudicium,vt.ß.de iureiur. l.eum qui.ß.in populari.z de preuari.l.iij. ratio est: qz cum qs preoccupatur sibi appropriat z populus videtur per eum litem exerasse.vt.ß.de ver.sig.l.si cui.aut queritur de sententijs rescissorijs:z tunc aut queritur an faciant ius generale vt prosit omnibus,z dico q sic quicũqz actionẽ intentauerit vt patet in querela inoffic.test.qz testamẽto rescisso sententia prodest omnibus quoꝝ interest z reducitur res ad causam intestati:vt.ß.de
6 inoffic.test.l.posthumus.ß.si quis ex his.ratio est†qz ars imitatur naturam quãtum potest:vt insti.de adopt.ß.minorẽ. sed fm naturam si habeo per aliquẽ locũ transire remoto obstaculo libere transeo.sic in ꝓposito remoto patris testamẽto in quo sum exheredatus z alius institutus aperit z parat mihi viam vt libere adire possim.vt.d.ß.si quis ex his. Si queritur de sententia rescissoria aut est lata contra testm̃ qd impediebat me adire hereditatẽ eo defendente cuius interest principaliter tm̃ defendi puta herede scriptor:z tũc facit ius inter oẽs qz testamẽtum irritatur,vt.ß.de inoffi.testa.l.papi.ß.fi.et.l.seq.aut est lata legatario defendente: z nõ nocet heredi nec facit ius,vt.C.quibus res iudi.nõ nocet.l.j.ratio qz presumitur heres fidelius defendere quia habet maius ius q legatarius. Aut queritur de sententijs introductorijs latis in actiõibus personalibus:tũc regulariter alteri non preiudicat:qz actus isti introducti sunt vt per eos agenti qratur z nõ alteri,vt.ß.de verb.oblig.l.stipulatio ista.ß.alteri.et.C.res iudicata nõ nocet.l.j.et ibi de hoc satis notaui super rubrica.aut queritur de sentẽtijs declaratorijs iuris:aut facti.si iuris vt de statu filiationis et huiusmodi qd est ius vel iuris realis:qz in realibus queritur de declaratione iuris realis.in criminalibus autẽ queritur de declaratione facti:z in istis nõ prodest nec ꝑiudicat res inter alios acta:vt.ß.
7 de re iudic.l.sepe.†si tamen factum sit connexũ absolutoria ꝓdest consocio condemnatoria nõ nocet:vt.ß.de adulte.l.denunciasse.ß.queritur.et ar.ß.si serui.ven.l.loci corpus.ß.si fundũ.qd an sit verum resumã in sequentibus. aut queritur de sententia declaratoria iuris vt peto libertũ meum pronunciari:tunc aut fertur sententia eo defendente cuius nõ principaliter interest: z tunc nõ preiudicat alijs sed illis solum inter quos lata est quo ad plenũ preiudiciũ sed qualequale sic,vt.d.l.C.quib⁹ res iudi.nõ no.l.j.et.ß.de pig.si superatus. Aut est lata eo defendẽte cuius principaliter interest cãm defendi:et tũc facit ius quo ad omnes vt hic z.ß.de libe.agno.l.j.ß.fi.et.l.ij. modo reuoco in dubium qd dixi qd in facto cõnexo prodest absolutoria z non nocet condẽnatoria vt ptz in adulteris.d.l.ß.denunciasse. Itẽ queritur nunquid idem est in alijs casibus q in adulterio:vt pone statutũ est q nullus vẽdat vel emat vinũ secrete,accusaui te de hoc et cõdẽnatus es.nõ nocet emptori vt dictũ est.sed nũqd absolutoria sibi prodest:videtur q sic per ea que dixi.in contrarium videtur qz speciale esse videtur in adulterio ne secũdũ matrimoniũ turbetur,vt.d.l.denũciasse.ß.queritur.ergo in alijs erit ius cõe in cõtrariũ.ß.ad muni.l.j.in fi.sed cõtra hoc videtur q idẽ sit in oibus cõnexis,vt.d.l.loci corpus.ß.si fundus.sed dico q ibi prodest non vi sentẽtie sed vi vsus indiuidui:qz vxor seruitute ad rem communẽ virtute sententie vnde nõ prodest tibi principaliter sententia sed vsus qui est indiuiduus ad rem cõem vnde si tu impediaris vti seruitute nõ poteris vti seruitute nec petere interesse:vt.d.ß.si fundus.z pro hoc.ß.si ser.ven.l.si de communi agro.z si diceretur q in absolutoria est fauor in condemnatoria nõ:nihil est:qz ita est fauor si tu absoluaris sicut si ego absoluar.ita q semper est ex vna parte absolutoria.de hoc etiã tetigi.d.ß.queritur.in.l.denunciasse.

Qui

Qui in vtero. Uide q̄d dixi. s. eod. l. qui in vtero. ꝛ de matre captiua vide in summa Azo. ex qui. cau. ma. prima col. ꝛ breuiter dicit quod existens in vtero pro nato habetur quod. iiij. ꝓbat. exēplis. ¶ Ibi legitime hereditates his restituuntur. i. reseruantur, vt sic interim aliorū differatur aditio ꝛ interim mittatur mater in possessionē nomine ventris: vt j. de acquir. here. l. cum quidā. §. j. ꝛ. j. de ven. in poss. mit. l. fina. ꝛ dic legitime. i. ab intestato. j. pro socio. l. iij. §. de illo. ¶ Ibi postliminium erit. Etiam si solus reuertatur. Ja. nō ob. infra pro suo. l. si ancillam. vt ibi not.

e **Um qui se.** Non ob. j. titu. j. l. si pater. §. fin. vt ibi not. Ray.

1 ¶ Seruitus vnde habuerit originem: ꝛ quesita per seruum an sint domino quesita.
2 Committens in fraudem legis an plus puniatur si committat contra legem.
3 Judei an habeant filios in potestate: ꝛ an possint esse in officio vel dignitate.
4 Negatiua aliquando probatur per affirmatiuam: ꝛ quomodo probetur aliqua meretrix.
5 Filiatio quomodo probetur.
6 Filius natus ex concubina quam quis publice tenet an presumatur eius esse.
7 Argumentum a diuisione de iure est validum: ꝛ ideo enumeratis ꝛc.
8 Furiosus an habeatur pro consentiente: ꝛ que non prosunt singula, multa iuuent.
9 Filiusfamilias furiosus an acquirat patri.
10 Patres an cogantur inuiti emancipare filios: ꝛ in quibus casibus.

¶ De his qui sunt sui vel alieni iuris. Rubrica.

Super rubrica. Cōtinuatio patet ex. l. in prin. ꝛ vide in summa insti. hoc eo. ti. Q̄d totus iste titulus loquatur de ptāte iuris ciuilis nō iuris naturalis vel gentiū. j. eo. l. j. ꝛ cognito vno cōtrariorum cognoscit aliud. Et vnde habuerit ori-
1 gine† seruitus: ꝛ q̄d iuste demū quesita p seruū querunt dn̄o: q̄d facit ad generalē cōfirmationē priuilegiorū ꝛ statutoꝝ vt solum extēdant ad iusta. ꝛ si statuto caueret ꝙ bānito nō reddat ius nō possit iudex de offensa sibi facta ꝓcedere p inquisitionē. Et q2 dn̄s occidens seruū vel vxorē vel familiares punitur ac si occidisset extraneū in. §. sed hoc tpe de ptāte dominorum in ser uos refrenata. j. eo. l. ij. ꝛ ꝙ qn̄q3 vna rō vincit duas. Quādoq3
2 plus punitur faciēs fraudē† legi ꝙ cōtra. l. ꝙ valeāt statuta ꝓhibētia ne quis ludat vel al's re sua male vtatur. ꝙ vēditur seruus sub conditione vt redeat in dn̄i potestatē ꝛ si redeat nō valet contractus. Et an principis interlocutoria faciat ius gn̄ale:
3 an iudei† habeāt filios in ptāte. ꝛ an possint esse ī dignitate vel officio. j. eo. l. in ptāte. Q̄d filius exiēs patriā potestatem per dignitatem quo ad eius commodū videatur nō exisse. j. e. l. nepotes. ꝛ facit cōtra cōsue. ꝙ dn̄s terre succedat morienti sine liberis in ptāte ꝙ nō succedat decedenti relicto filio sacerdote. Q̄d
4 negatiua† qn̄q3 probatur per affirmatiuā. j. eo. l. filiū. Et qn̄o ꝓbetur aliqua meretrix. Et ꝙ ꝓsumptio validior tollit aliā ꝓsumptionē. Qualiter probetur filiatio. ꝛ an de filiatione incidenter
5 cognoscere possit iudex secularis. † ꝛ si testis deponat se scire ꝓ certo aliquē esse filiū an valeat: ꝛ an ꝓbato simpliciter aliquem esse filiū intelligatur probatū ꝙ sit legitim᷒. ꝛ si obijciat electio ꝙ non sit legitimus cui incūbat probatio ꝛ si mulier die mortis primi mariti cōtrahat cū secūdo deinde pariat filiū: cuius erit filius: ꝛ cui succedet, primo viro an secūdo. Et si aliquis tenuit
6 publice cōcubinā† ꝛ peperit filiū an presumat eius filius. Et si statuto caueatur ꝙ pater teneatur emēdare dāna data per filiū extendatur ad filiū naturalē vel spuriū. Si bona filij patrē viuēte sunt publicata an cōe possit petere legitimā filij in bonis pa
7 tris. j. eo. l. si qua pena. Q̄d ar. a diuisione† sit validū. j. eo. l. patre. ꝛ ideo enumeratis his qui sunt descripti in estimo sequitur alios nō estimatos ꝛ plene quedā impediūt cōtrahēda que nō
8 dirimūt iā facta. † Et an furiosus habeatur ꝓ cōsentiente. ꝛ an que non prosunt singula coniuncta iuuāt. Et ꝙ reliquie ꝓcedētis volūtatis ꝛ mādati multū operātur: ꝛ an officium iudicis cesset superueniente accusatore. Et si statuto caueatur ꝙ aliquis nō ducat bladū extra districtū sub certa pena. ꝛ reperiat aliqs cū blado extra districtū an sit sufficiēs ꝓbatio: ꝛ q̄d si reperiat in cōfinibus. Et an filius furiosi patri acquirat. Q̄d si filiusfa.
9 †in publicis causis reputet pro patrefa. j. eo. l. filiusfa. Et an in publicis criminib᷒ possit accusare ꝛ esse in iudicio sine cōsensu patris. An lata sn̄ia in principali paret preiudiciū in incidenti plene. j. e. l. si iudex. ꝛ in cā alimentoꝝ possit appellari ꝛ alia vti
10 lia in materia alimētoꝝ. † Q̄d inuiti nō emācipāt patres ꝛ inuiti nō emancipant filij. j. e. l. fin. Et ca sus sp̄ales vbi cogitur pater filium emācipare: ꝛ an illis casibus possit eū emācipare inuitum, ꝛ an tūc teneatur sibi partē bonoꝝ suorū dare. Et an fili᷒ liberatus patria potestate volens, possit in potestate redire.

1 ¶ Quilibet aut est sui iuris, aut alieni. sui iuris sunt patresfamilias ꝛc.
2 Cognito vno de contrarijs an cognoscatur ꝛ reliquum.
3 Potestas dominorum in seruos an sit de iuregentiū vel ciuili.
4 Seruus quicquid acquirit an acquirat domino.
5 Statuto disponente ꝙ bannitus non audiatur pro iniuria sibi illata an iudex pro ea poterit inquirere.
6 Tabellio an stipulando acquirat alteri.

De iure personarum. †Quilibet aut est sui iuris aut alie. Sui iuris sunt patresfa. alieni serui ꝛ filij ex legitimo m̄rimonio nati in quos erat olim ineffrenata potestas hodie refrenata. h. d. vsq3 ad. l. nepotes. Et caue q2 hic titul᷒ nō ꝓsequit libertatē iuris naturalis sed quandā existentiā sui iuris q̄ excluditur a filijsfam. ꝛ tamen sunt liberi, ꝛ dictio famulis, est quedam qualitas denotans patriam potestatē in patrefa. quod absit. ꝛ in filiofa. quod adsit. Item non prosequitur hic potestatē dn̄i in seruum de iuregentium sed quandā subiectionem que est iuris ciuilis ꝛ cōprehendit etiā filiumfa. qui de iuregentiū nō est subiectus alieno iuri. Nec ob. ꝙ hic faciat mentionē de potestate dn̄i in seruū qui est iurisgen. q2 hic nō dicit de ea vt eā ꝓsequat principaliter, sed vt denotet ꝙ restricta est a iure ciuili. vt. s. de iusti. ꝛ iur. l. ius ciuile. ꝛ sic de iure ciuili tantū loquitur hic titulus. Jac. bu. ꝛ hoc voluit dicere glo. j. l3 obscure. Itē op. glos. contra istā diuisionē q̄d sit imperfecta: q2 quidā sunt in pendēti: vt filij captoꝝ ab hostibus, sed dic vt in gl. preterea filij captoꝝ nō sunt in ptāte parentū: vt. j. de testa. l. lege cornelia. dicūtur ergo pēdere ratione spei. ar. j. ad mace. l. j. §. si pēdeat. de bo. liber. l. si necesse. ꝛ de su.
2 ꝛ legi. here. l. pe. Itē colligit gl. ꝛ sepe allegat† ꝙ cognito ꝛ ꝓbato vno cōtrarioꝝ cognoscit ꝛ ꝓbatur aliud: q̄d verū est in directo cōtrarijs. al's secus. xxvij. q. j. c. nuptiarū. vbi de hoc ꝛ plene de hoc vide p Dy. extra de reg. iur. c. rōni cōgruit. ꝛ. c. qui sentit cōmod. li. vj. Si cū renūciat vitio statim ingredit virtus. xxxij. q. j. cū renūciatur. ꝛ ibi in glo. ꝛ pulcherrime ꝛ plene per Arch.
3 Itē no. † ꝙ ptās quā habēt dn̄i in seruos est de iuregē. dicit gl. hoc verū approbatione, sed s̄m canones ab ebrictate. de hoc dixi. s. de iusti. ꝛ iu. l. manumissiones. in prin. ¶ In textu ibi oēs pereque gētes. Iste tex. sic arguit: illud est iuregētium q̄d apud oēs gētes seruatur, sed q̄d quis habeat ptātem in seruos suos apud oēs seruatur: ergo talis ptās est iuregentiū. Ja. bu. Item
4 no. † q̄d dicit l'ra quicquid q̄rit seruus querit dn̄o. dicit gl. etiā inuito, ꝓ hoc l3 nō alleget. j. de ver. ob. l. seruus vetāte. ꝛ de acq. re. do. l. etiā inuitis. ad hoc op. gl. de. l. q̄d seruus. j. de acqr. poss. dicit gl. ꝙ hic loquitur de iuste q̄sitis: ibi iniuste. j. de manumis. l. caius. que ad confirmationē priuilegioꝝ ꝛ statutoꝝ vt videantur confirmari solū iusta. ꝛ pro hoc. j. de condi. inde. l. si ꝓcura. ꝛ que in frau. cre. l. si pater. ꝛ est expressum extra de iureiu. c. j. li. vj. Et idē in confirmatione feudoꝝ. arg. j. de pig. l. obligatione. de his que in testa. delē. l. j. §. j. de leg. j. l. legata inutiliter. ꝛ de fal. l. diuus. §. sed nec generale. ꝛ est expressum in vsib. feud. per quos fiat inue. c. j. Item opponit gl. ad regulam q2 seruus querit vsufructuario vsuario ꝛ bonefidei possessori ex re eorum ꝛ opera sua sed illi sunt quasi dn̄i. Itē opponit ad idē q2 seru᷒ stipulando factum oē sibi ipsi acquirit. vt insti. de stip. ser. §. sed cum factum. dicit glo. ꝙ secundario querit dn̄o quo ad commodum: q2 seruus l3 vadat vadit ad dn̄m vtilitatis. Ex quo colli
5 git Ja. bu. † ꝙ si statuto caueatur ꝙ bannitus non audiat pro iniuria sibi illata, ꝛ iudex velit per inquisitionē ꝓcedere q̄d non possit q2 hoc redūdaret in vtilitatē bāniti. ꝛ ꝓ hoc. C. de iniur. l. dn̄m. Itē op. glo. ad idē q̄d illud q̄d querit seruus est in pendenti, vt. j. de vsufr. l. sed ꝛ si quis. §. interdū. So. vt gl. vel posses dicere s̄m Ja. de ra. ꝙ non est in pendēti: q2 statim queritur domino: sed pro tanto dicitur esse in pendenti: q2 si seruus soluat pretiū de pecunia fructuarij retrofingit dominium esse q̄situm fructuario. Item opponit de seruo publico stipulāte rē pupilli saluam fore qui non querit reipublice sed pupillo: vt. j. de magistra. conueni. l. j. §. pe. Sed ibi loquitur de seruo publico. i. tabellione qui est liber homo. vt. C. de tabula. l. generali. li

6 x.sed dicitur seruus publicus qꝛ publice seruit.⁊ †an sit verū
qđ tabellio stipulando alteri acquirat,dicet̃.ĩ.de adopt.l.non
aliter.dicit etiam glos.ꝙ eodē modo dꝫ responderi ad.l.j.⁊.ĳ.ĩ.
de instit.vbi seruus alienus institor meus mihi querit non ve
ro dn̄o:qꝛ sibi per.l.acquiritur sicut per epistolam.non tn̄ epi
stola querit.¶ Item oppo.glo.de acquir.re.do.l.j.§.si seruus.
vbi nulli acquirit.sol.vt glos.Item fallit hec regula in heredi
tate:qꝛ si seruus est institutus non querit dn̄o nisi iussus pre
cedat:vt.ĩ.de acqr.here.l.si quis mihi bona.§.iussum.⁊ potest
esse ratio quia illa acquisitio posset esse nimis onerosa:qꝛ obli
garetur creditoribus hereditariis ſm Jacob.de ra.

1 ☞ Seruus post statutum iuris ciuilis potest leuiter castiga
ri per dominum,non grauiter.
2 Interficiens seruum proprium tantum punitur sicut occidēs
alienum.
3 Seruus an possit occidi per dominum sine causa.

1 **Sed hoc tempore.** Post statutum iuris ci
uilis dominus †potest le
uiter seuire in seruū sine causa ⁊ cum causa.sed grauiter non
sine cā.h.d.Jac.but.⁊ ꝓ hoc pꝫ mīsio ad contraria in glo.signa
ta.non ob.ĩ.sol.mat.l.etiā.§.j.⁊.C.de his q ad eccl.cōfug.l.fina.
in fi.vt ibi not.in fi.subaudi vt ait Ulpi.dicēs ꝙ sequit̃.j.l.pri.
2 Itē no.ex isto.§.ꝙ occidēs† seruū ꝓprium nō minus punitur
ꝙ̄ occidens alienum.⁊ idē pōt dici de vxore ⁊ aliis familiaribꝰ,
vt si eos occidat puniat̃ sicut si extraneos occidisset.Item not.
3 ꝙ dn̄s † nō pōt occidere seruum suū sine cā.sed nūquid ex qua
libet cā ⁊ delicto ex quo seruus mortē meruerit pōt dn̄s seruū
punire ⁊ occidere:puta si est homicida vel latro:videt̃ ꝙ sic a
cōtrario sensu huius litere.⁊ videtur expressum.ĩ.de manumis.
l.si quis dicat.⁊ videtur text.⁊ glos.ĩ.ad syl.l.⁊ si percussor.§.fi.
vbi de hoc dixi.Sed dic contra ꝙ dn̄s non pōt occidere seruū
suum nisi eo casu quo posset seruū alienū vel liberū hoīem,vt
deprehensum in adulterio:quo casu loquuntur.ll.alleg.in glos.
de verb.ob.l.qui seruū.⁊ de leg.j.l.quid ergo.§.si heres.al's au
tem nō potest eū punire sed solū in vinculis tenere:vt.C.fa.her
cis.l.in ipsius.⁊ de emen.seruo.l.j.sed eū punire non potest:sed
debet iudici tradere puniendū:vt habetur expresse.ĩ.ad legem
corn.de sic.l.circūcidere.§.fi.al's est.l.⁊ incipit seruo.⁊ argu.ĩ.de
contrahen.emp.l.dn̄i.de pe.l.seruorum.⁊ tangit glos.instit.eo.
§.fi.⁊ ꝓ hoc.ś.tit.j.l.seruus.⁊ qꝛ hoc est de mero imperio nec est
singulis concedendum:vt.ĩ.de reg.iur.l.non est singulis conce
dendum.Guliel.⁊ Jac.de ra.

1 ☞ Domini in seruos ⁊ famulos non debent multum seuire
per dictum apostoli.
2 Seruitus voluntaria est turpior ceteris:vide pulchrum dictū
Senece.
3 Iuste petitiones sunt exaudiende:⁊ qui misericordiam petit,ei
denegari non debet.
4 Fraudans legem in plus punitur ꝙ̄ faciens contra legem.
5 Consuetudo an possit tollere ius alterius.
6 Officialis abutens suo officio quia sit nimis crudelis potest
priuari officio.

Si dominus. Ista.l.multum refrenat
potestatē dn̄orum in ser
uos.pro quo facit Apostolus ad ephesеos vlti.ibi,
1 Et vos dn̄i †eadem facite seruis remittētes minas:
qꝛ ⁊ illorum ⁊ vester dn̄s est in celis apud quem nō est acceptio
personarum.⁊ ad colossenses vlti.Dn̄i quod iustum est ⁊ equū
seruis prestate scientes ꝙ ⁊ vos dn̄m habetis in celis.⁊ Cato:
Cum seruos fueris proprios mercatus in vsus:
Et famulos dicas:homines tamen esse memento.
Et Seneca episto.xlviii.Uis tu cogitare istū quem seruū tuū
vocas:ex eisdem seminibus ortum eodē frui celo eque spirare
eque moueri.⁊ subdit.nam qui nunc est dominus forte aliquā
do erit seruus.nescis qua etate Hecuba seruire cepit.qua Da
rii regis mr̃.qua Plato.qua Diogenes.⁊ adhuc subdit.Ser
uus est,sed fortasse liber est animo.ostende quis seruus nō sit.
alius libidini seruit:alius auaritie:alius ambitioni:omnes ti
2 mori.†nulla seruitus turpior ꝙ̄ voluntaria.Et de hoc vide per
eundem li.vj.epi.iii.¶ Ibi detrahi non ob.C.de dila.cū a no
bis.vt ibi colligitur.¶ In ver.sed dn̄orum.iste tex.videtur as
signare duas rationes pro dominis,⁊ vnam contra eos.⁊ tn̄
vna preualet duabus contra.l.in aut.de consang.⁊ vte.fra.in
pn̄.Sed dic ꝙ hic vna ratio est potētior duabꝰ ⁊ ideo preualet.
vel dic quod due sunt generales.vna specialis:⁊ ideo preualet,
vt extra de reg.iur.c.generi.lib.vj.¶ Ibi his qui iuste depreca
3 tur.no.ꝙ iuste petitiones† sunt exaudiende.pro hoc.ĩ.de euic.l.
minor.⁊ de ser.ru.predi.l.sed attillicinus.⁊ qui misericordiam
petit ei denegari nō debet extra de renun.c.sane.de hoc.d.l.sed
attillicinus.¶ Ibi fraudē fecerit forte supponendo alium em
4 ptorem.Et no.ꝙ hic plus punitur† fraudē faciens legi ꝙ̄ si fa
ceret contra legem.¶ Ibi diuus etiam modo loquitur Ulpia.
⁊ est finitum rescriptum imperatoris Richar.op.glo.ꝙ si com
pellat ad turpem violationem qđ non debeat cogi vendere sed
manumittere:vt.C.de epi.au.l.si lenones.sol.vt glo.⁊ pro solu.
glo.facit quod in.l.cōtraria compellentur publice fornicari ver
bum lenones.nam leno est qui publice prostituit,vt.ĩ.de his q
not.infa.l.athletas.§.qui lenocinium.Ja.bu.opponit glos.qđ
aliquando iuri alicuius detrahatur,vt.ĩ.communia pred.l.vē
ditor.§.si constat.dicit glo.ꝙ ibi est ꝓpter consuetudinem.sed
5 certe non videtur† ꝙ consuetudo possit tollere ius alterius qđ
esset contra rationem.⁊ de hoc dic vt in contrario dixi.⁊.ś.de le
gi.l.quod nō ratione.⁊.l.quod contra rationem.Item per hāc
l.ver.sed damnosum.dicunt docto.ꝙ statuta que prohibent ne
quis vtatur male re sua puta ne ludant vel domum suā destrue
re velint vel similia faciant,bene valent.⁊ pro hoc institu.eo.in
prin.licet quidam dicere voluerint ꝙ hoc sit speciale in seruis:
qꝛ homo est dignissima creaturarum:vt.ĩ.de edil.edi.l.iustissi
me.sed male dicunt qꝛ insti.eo.in princ.loquitur de quibuslibet
6 rebus.Item facit ar.ꝙ si officialis† abutatur officio suo qꝛ sit
nimis crudelis,quod priuetur officio.⁊ pro hoc.ĩ.de iudi.l.iu
dex.C.de aque duct.l.eos qui.⁊ si quacunqꝫ preditus po.l.j.de
offi.procon.⁊ leg.l.ii.vel saltem eius seuitia refrenetur.C.de cu
sto.reorum.l.ii.⁊ pro hoc.ĩ.de pe.l.respiciendum.Item opp.de
l.inuitum.C.de contrahen.emp.so.hic speciale ꝙ dominus cō
pellatur vendere.Et not.quod venditur ea lege ne in potestate
domini reuertantur.Sed quid si postea emeret dominus nun
quid valebit:Ja.de ra.dicit quod nō propter authoritatem iu
dicis vendentis ⁊ prohibentis ad dominū reuerti ⁊ allegat de
penis.l.moris.§.sunt ⁊ alie.⁊ de cu.fu.l.iul.dicit etiam qđ dato
quod iste seruus esset prohibitus alienari qđ nihilominus vē
di posset quia ista venditio est necessaria:vt.ĩ.de fun.dot.l.j.ad
syl.l.si quis in graui.§.his quoqꝫ.⁊ si emptor non inueniretur
soluetur pretium a fisco.ar.ĩ.de adul.si postulauerit.§.iubet.⁊
C.in quibus causis serui ꝓ premio ac.libertatē.l.j.in fi.vltimo
dicit gl.quod matrona de qua loquitur in fi.fuit relegata cau
sa plene cognita ⁊ per sententiam diffinitiuā secus si per inter
locutoriam.Sed in hoc non bene dicit glo.quia si interlocuto
ria esset redacta in corpore iuris ſm eam esset iudicādum.ś.de
consti.princ.l.j.de nouo co.cō.circa fi.⁊ no.ĩ.qđ me.cau.l.me
tum.§.sed quod pretor.Jac.but.⁊ Richar.

1 ☞ Iudei cum sint subiecti romano imperio an habuerint fi
lios in potestate.
2 Iudei an possint aspirare ad dignitates vel officia.
3 Filius natus ex matrimonio quando non sit in patris pote
state.vide remissiue.

In potestate. Nota glo.que tradit qua
tuor modos constituendi
patriam potestatem.⁊ qualiter probetur,dic vt no.
ĩ.solu.matrim.l.titia.⁊ vide institu.de pat.potest.in
princip.⁊ infra de rei vend.l.j.§.per hanc ⁊ aliam.que dicit et
bene quod hic ciues romani accipiūtur omnes subiecti roma
1 no imperio.Querit hic Jaco.de rauen.cum iudei† sint roma
no imperio subiecti,an habeant filios in potestate ⁊ videt̃ qđ
sic:quia etiam ad honores admittuntur.ĩ.de decurio.l.genera
liter.§.fin.⁊ pro hoc.C.de iudeis.l.iudei romano iure.dicit qđ
si contrahant nuptias secūdum mores romanorum quod ha
bent filios in potestate si secundum ritus suos nō.⁊ pro hoc.ĩ.
distin.c.ius quiritum.⁊ ibi in glo.⁊ vide quod notaui.C.de iu
deis.super rubrica in princi.Item dicit ⁊ bene quod ad digni
2 tates† vel officia publica aspirare nō possunt:vt.C.de iudeis.
l.vlti.per quam corrigeretur.d.§.vlti.in.l.generaliter.de decu.
vt ibi no.⁊ pro hoc.ĩ.de excu.tut.l.spadonem.§.iam autem iu
dei.⁊ ibi in glo.⁊ est expressum.C.de episcopali au.l.iubemus.
⁊ ideo dicit quod male faciunt quidam potentes qui prepo
nunt iudeos in terris suis officiis publicis quia sententie ⁊ ge
sta per eos nulla sunt,per iura predicta.⁊ de hoc in Spe.de iu
dice delegato.§.fin.ver.Item quod est iudeus.Casus mirabi
3 lis in quo filius natus† ex legitimo matrimonio nō est in pote
state patris,no.per Jac.de are.ĩ.ad trebel.l.ex facto.§.ex facto.
videlicet quando conceptus est ante deportationē patris ⁊ na
tus post deportationem non soluitur matrimoniū.C.de repu.
l.j.⁊ per deportationem perditur patria potestas.insti.qui.mo
dis ius pa.pote.sol.§.j.⁊.ĩ.de penis.l.quidam.no.autem quod
ille

ille qui est in vtero nõ est in potestate donec nascatur. j. de col. bon. l. fi. ꝛ de assign. libertis. l. vlti.

1 ¶ Filius per dignitatem sacerdotalem an liberetur a patria potestate, vide pulchram questionem.

Nepotes. Nota glo. que dicit ꝙ si exiuit de potestate per dignitatẽ ꝙ sibi nõ obest: qꝛ fingitur non exiuisse quoad hoc vt filij recidant in eius potestatem. Et dicit Jaco. de ra. ꝙ facit ad qõnem quã habuit de facto dñs suus qꝛ in quibusdam partibus ẽst cõsuetudo vel potius corruptela licet seruetur q̃d si quis decedat ꝛ non habeat aliquem in sua potestate tẽpore mortis dominus terre habet totum ius manus mortue. quidã mortuus relicto vnico filio sacerdote, petebat dñs hereditatem. cõtra eum allegabatur quod dignitas † sacerdotalis non liberat a patria potestate sed solum episcopalis, vt. C. de epis. ꝛ cleri. auth. sed episcopalis. In contrariũ allegabatur ꝙ dignitas sacerdotalis ꝛ quilibet sacer ordo liberat a patria potestate, vt no. per Ber. extra de etate ꝛ qual. iudeorum. licet Innocen. ꝛ Hosti. ibi teneant contrarium vt plene dixi. d. authen. sed episcopalis. sed esto ꝙ verum esset ꝙ sacerdotium liberet a patria potestate, verum est quo ad eius commodũ. sed si sit eius incommodum: fingitur non exiuisse, vt hac glos. que allegat in authen. constitutio que de dignitati. §. illud. col. vj. ꝛ ita dicit fuisse terminatum. Jaco. de ra.

1 ¶ Conuersatio mariti ad vxorẽ facit natũ esse filiũ mariti.
2 Filiatio probatur ex coniecturis ꝛ negatiua probatur per absentiam ꝛc.
3 Maritus ꝛ adulter si promiscue rem habeant cum muliere cuius presumitur esse filius.
4 Presumptio facit transire onus probationis in alium.
5 Meretrix quomodo probetur.
6 Filiatio quot modis probetur.
7 Positiones ꝛ capitula q̃ño fiant ad probandum filiationem.
8 Iudex secularis põt incidẽter cognoscere de causa spirituali.
9 Filiatio quomodo probetur vide pulchras remissiones.
10 Probatio filiationis an sit impossibilis.
11 Probans se filium simpliciter intelligitur probasse se legitimum ꝛ naturalem.
12 Filius non debet renunciare regno dato ꝙ parentes dicant eum non esse eorum filium.
13 Filius natus ex concubina an presumatur illius qui illam publice tenebat.
14 Pater an teneatur pro filio naturali stante statuto ꝙ pater teneatur emendare damna data per filium.
15 Pena. l. quisquis. C. ad leg. iul. maiestat. an habeat locum in filijs naturalibus.
16 L. Pompeia de parricidijs an habeat locum si pater naturalis occidat filium naturalem vel econtra.

1

Filium. † Ex conuersatione mariti ad vxorem colligimus natũ esse filiũ mariti. Jaco. but. vel sic: ille est fili⁹ qui ex viro ꝛ vxore nascitur. Et probatio filiationis † fit ex coniecturis probabiliter inferentib⁹: ꝛ negatiua pbat̃ per absentiã vel naturale impedimentum. Et diuide. l. in quatuor partes. primo ponitur ius in facto. vsq; ibi. ¶ Sed fingamus. ibi ponit qualiter affirmatiua probatur vsq; ibi. ¶ Sed mihi. ibi adhuc docet negatiuam probari vsq; in fine. ¶ Ibi anniculũ. expone vt. j. de ver. sig. l. annicul⁹. ¶ Ibi assidue morat⁹. i. freq̃nter ꝛ q̃ tandẽ cõcepit. ꝛ ex ista lr̃a colligit odof. † ꝙ si marit⁹ ꝛ adulter pmiscue habeãt rẽ cũ m̃liere ꝛ m̃lier pariat filiũ: p̃sumit̃ fili⁹ mariti ꝛ nõ adulteri. lz sit ar. ꝛ. j. de adul. l. miles. §. defuncto. ¶ Ibi filiũ agnoscere ex illa vxore natum. Jaco. ¶ Ibi si cõstet, probatur hec negatiua per probationem affirmatiue ex qua hic resultat, vt. j. patet. sic. C. de cõtrahen. ꝛ com. stip. l. optimam. ¶ Itez ex presumptione transit onus † probationis in aliũ sic. C. de don. inter vir. ꝛ vxo. l. etiam. cũ concord. ꝛ secundũ hoc intelligit̃. j. ad carbo. l. ij. §. cause. Jacob. de are. ¶ Ibi vel alia cã, vt qꝛ frigidus, vt extra de frigi. ꝛ malefic. per totũ. Jaco. ¶ Ibi vicinis scientibus. Qui querelas parturiẽtis ꝛ voces infantis pri⁹ audient. ꝛ facit. C. de nup. l. si vicinis. Jaco. vbi de hoc satis dixi ꝛ. j. de pba. l. j. Et no. ꝙ hic admittitur pbatio pbabilis ex coniecturis ꝛ cõiter accidentibus: qꝛ de filiatione nõ potest haberi necessaria probatio, vt. j. de cõdi. ꝛ demõ. l. lucius. ꝛ ita aliqs
5 volẽs † probare aliquã esse meretricẽ probabit ꝙ cum eo conuersabãt̃ in domo hoĩes luxuriosi ꝛ dabant sibi denarios et faciebãt actus luxuriosos. ista erit sufficiẽs probatio: cuz talia necessario probari nõ possint. ꝛ pro hoc extra de p̃sump. c. tertio loco. vbi autem põt fieri vera ꝛ necessaria pbatio, nõ admittitur ex cõiecturis, vt. C. de pba. l. ad proba. ꝛ ibi in glo. licet ergo scientia vicinorum sit pbabilis p̃sumptio ꝛ probatio filiationis vt hic ꝛ dicta. l. si vicinis. cedit tamẽ probationi que est necessarijs. ꝛ ita probatio vel presumptio validior tollit aliam p̃sumptionẽ, vt. C. de adulte. l. si qui. ꝛ. j. de in inte. resti. l. diuus.
6 ¶ Quot modis probetur filiatio, † dicunt quidã ꝙ quatuor. vno modo sc̃dm hanc. l. alio modo per confessionẽ partis. nam pars respõdere tenetur positioni que fit super filiatione, vt. j. rerum amo. l. marcellus. ꝛ ista erit plena probatio. sed in. l. marcellus. de proprio facto interrogabatur. Item probat̃ filiatio per quasi possessionem vt si pbetur q̃d talis tractabatur per talem sicut filius vt. d. l. ad proba. ꝛ. l. nõ nudis. ꝛ. l. non ep̃lis. si tamen cõtrarium probaretur nõ sufficeret talis probatio, vt hac l. Item probatur per communem opinionem ꝛ famã, vt. C. qui accusa. non possunt. l. nõ ignorat. ꝛ. j. de fundo instructo. l. cum
7 de lanionis. §. asinam. † vnde in iudi. communiter fiunt positiones ꝛ capitula circa predicta quatuor. primo q̃d talis est filius talis ꝛ si negat̃ quod natus est in domo vicinis scientib⁹ ꝛ marito assidue vel frequenter cõuersante cum vxore. Item q̃d ipse talis eum tractauit habuit ꝛ reputauit pro filio ꝛ tanq̃ filiũ et ille eum tanquam patrem. ¶ Item q̃d de predictis est opinio vox ꝛ publica fama. ꝛ de hoc plenissime dicam. j. de probat. l. j. Jac. bu. addicit Aber. de bobio alios modos probandi filiationes vnus per epistolam scriptam matri vel filio in qua nomiat eum filium, vt. j. de probatio. l. finali. primo responso. quod dic vt ibi. Itẽ alio modo qui colligitur. j. de liberis agnoscendis. l. j. §. iul. ꝛ ibi de hoc satis dixi al's est. l. et incipit quod senatus. Item quando parentes habuerint eam vt charã filiã, vt. j. de questionibus. l. j. §. j. Et dicit quod in coniunctione libere mulieris presumitur pro matrimonio, vt. j. de ritu nuptiarum. l. in libere. quod dicvt ibi ꝛ extra qui filij sint legitimi. ca. ex tenore. Est ꝛ alius modus pbãdi filiationẽ si pater in testamẽto vel instrumento dicat filiũ vel filiã, vt. C. de naturalib⁹ liberis. auth. item si quis. que sumitur de corpore vt liceat matri et auie. §. j. Item est alius si pater eum exheredat presumitur filius licet eũ filium negauerit, vt. j. de inoffic. testa. l. si instituta. §. j. Quid si agatur causa hereditatis ꝛ fiat positio quod talis est filius ꝛ negatur: actor vult probare coram iudice seculari. dicit reus non
8 potes quia ista est causa matrimonialis ꝛ spiritualis de qua debet cognoscere iudex ecclesiasticus. puto † q̃d in causa pcedatur ꝛ q̃d iudex secularis incidẽter cognoscat, vt. C. de iud. l. quoties. vbi de hoc dixi. nec enim agitur principaliter causa matrimonialis. ꝛ ita obtinui in iud. ꝛ cõtinue seruatur. ꝛ ita tenet Jaco. but. dicta. l. j. j. de probati. Et quia ista probatio filiationis est multum frequens ꝛ de ea vidi multum dubitari: do vobis re-
9 missiones ex q̃bus plenissimã instru. habere poteritis. † de hoc not. extra de proba. c. per tuas. ꝛ bene ꝛ subtiliter per Inno. extra de filijs pres byterorum. c. michael. ꝛ p Ber. eo. tit. c. qm̃. qui filij sint legitimi. c. transmisse. ꝛ. c. per tuas. de purgatiõe canonica. c. accedens. C. de proba. l. non nudis. ꝛ. l. non ep̃lis. institu. de adop. §. fi. in glo. C. de testamẽtis. l. neq; pfessio. j. de probat. l. quidam. ꝛ. l. fi. de liberis agno. l. j. §. iul. al's est. l. ꝛ incip. quod senatus. bene per Roffre. in libello sc̃do quaterno tit. si fili⁹ vel nepos nõ agnoscatur a patre vel auo. circa medium. ꝛ de tributor. circa medium. versi. item de filio. de interdicto quorum bonor. §. sed circa. ꝛ in positionibus actionis. C. quorum bonorum. l. j. in glo. ꝛ dicto libello Roffre. de acti. in re preiudiciali que datur contra filium vltra prin. versi. sed qualiter probatur matrimonium. ꝛ ver. se. ꝛ de hoc dixi. j. de questio. l. j. §. j. de lib. agno. l. j. de here. insti. l. nemo. §. qui frater. C. de carbo. edic. l. ij. in glo. per Gof. in summa qui filij sint legit. §. in summa notandum est. ꝛ plenissime per hosti. in summa eo. ti. §. qualiter probetur. ꝛ vide vtrunq; in summa de presump. ꝛ per Gof. in summa de filijs presbyte. §. si quis neget. de cohabit. cleric. ꝛ mulie. §. fi. ꝛ dixi in alphabeto dictione notorium. Itẽ dicit glo. ꝙ hec l. fingit eũ filiũ, sz hoc non est verũ: qꝛ admittit̃ probatio in contrariũ. in pñ. ergo loquit̃ de veritate: in ver. nõ tñ. ꝛ ver. vlti. loquit̃ de p̃sumptione nõ de fictione. Jaco. de are. ꝛ Guli. de suz.
10 ¶ Itẽ dicit gl. † ꝙ pbare filiationẽ est impossibile. ꝛ allegat. l. lucius. de cõdi. ꝛ demõ. Sz. l. illa nõ dicit esse ĩpossibile: sz dicit nõ esse potestatiuã cõditionẽ. nõ eñ sequit̃ nõ esse ptãtiua: ergo est impossibilis. nã ad ptãtem meã nõ pendet electio imperatoris nõ ideo sequit̃ ꝙ sit impossibilis. nõ est ergo impossibilis sz nõ est necessaria probatio sed ex coniecturis vt dixi. Ja. bu. ¶ Et ex hoc dicit Jaco. de ra. ꝙ si testis deposuit aliquẽ esse filium et se scire hoc pro certo in redditione rationis adducit cõiecturas sufficientes q̃d dictum eius potest saluari licet quidam dicant contrarium per istam glo. que dicit ꝙ est impossibile. nam dicit

se scire pro certo intelligendum est de ea scientia quam huma-
na fragilitas patitur secundū qualitatem negotij de quo agi-
tur, in aut. q̄no oppo. circa princ. ⁊ .j. de edil. edic. l. si quis vendi-
tor. ¶ Item colligit Ja. de ra. ex prin. huius. l. ⁊ gl. j. in prin. ꝙ
11 si quis probat† simpliciter se filiū ꝙ intelligatur facta proba-
tio ꝙ sit naturalis ⁊ legitimus per glo. que dicit naturalem et
legitimum. ⁊ ꝓ hoc. j. de senato. l. senatoris filiū. vbi de hoc teti-
gi. ⁊ vide. j. ad treb. l. ex facto. §. si quis rogat⁹. de hoc latius di-
xi. d. l. si vicinis. C. de nup. vbi etiā dixi si aliquis est electus ad
aliquam dignitatem ecclesiasticā vbi est necesse ꝙ sit legitimus
si sibi obijciatur ꝙ non est legitimus vtrū sibi incumbat pro-
batio an aduersario. ⁊ vide in alphabeto dictione filij appella-
tione. ¶ Itē oppo. gloss. de. l. j. §. si quis longo tēpore. j. de libe-
ris agno. ⁊ non bene soluit. ⁊ ideo dic ꝙ ibi loquitur in summa
ria cognitione: hic in plenaria: vnde hic tractatur de pleno pre-
iudicio filiationis: ibi solū quo ad alimenta in quibus sibi pre-
iudicat pater si presens erat ⁊ contempsit plautianum, qd̄ hic
locum habere non potest cum absens fuerit ⁊ reuersus eum na
tum inuenerit non in ventre: quo casu non est locus plautiano.
Jaco. but. narrat Jaco. de ra. ꝙ quidam filius cuiusdam regis
vocatus fuit per matrem vetulam ⁊ sibi dixit ꝙ re vera non fue
rat filius regis nec habebat ius in regno. ille sicut fatuus renū
12 ciauit. † vnde dicit ꝙ etiā si pater ⁊ mater idem dixissent non de
buit credere nec renunciare: quia ipsoꝝ confessio filio ꝓdest sed
nō nocet. j. de carb. edic. l. j. §. si quis. de questio. l. j. §. j. ⁊ de pro-
ba. l. fi. ¶ Querit hic Uber. de bobio si mulier ea die qua mor-
tuus est maritus accepit alium, deinde peperit filiū nono men-
se cuius filius reputabitur primi an secundi mariti ⁊ cui succe-
det. de hoc dic vt plene dixi. s. titu. j. l. septimo mēse. in vltima. q.
13 ¶ Item vidi sepe dubitari: quidā habebat cōcubinā† seu ama
siam ad quam publice ⁊ notorie habebat accessum sicut ad cō-
cubinam. ista peperit filium vel filiam ⁊ dicit quod est filius vel
filia ipsius amasij, et portat sibi ad domum. iste negat ⁊ recusat
recipere: an presumitur filius eius? videretur prima facie qd̄ sic
per. l. istam. Ad idem facit quod dicit glo. in. c. michael. de filijs
presbyte. in glo. constiterit. Sed recte intuenti ista. l. facit in cō-
trarium: q2 hic loquitur in vxore que presumitur honeste viue-
re maxime fauore matrimonij pro quo presumit̄ vt dictū est. s.
sed in cōcubina videtur oppositum: q2 inhoneste viuit. ¶ Sed
ꝓ prima opi. facit. j. de adulte. l. miles. §. defuncto. ⁊ q2 concubi
natus per. l. nomen assumpsit, vt. j. de cōcubinis. l. in cōcubina
tu. obtinui tamen qd̄ non presumat̄ filius nisi probetur ⁊ maxi-
me si ex fama vel aliter probaretur qd̄ et alij haberent accessum
14 ad istā cōcubinā. vidi etiā dubitari: † si statuto caueat̄ ꝙ pater
teneat̄ emendare dāna data per filiū: nunquid statutum locum
habeat in filio naturali tantū nato ex cōcubina? videtur ꝙ sic:
q2 tales filij appellant̄. j. de in ius vocā. l. quāuis. ⁊ l. quicq3. ⁊ l.
parentes. ⁊ ibi in glo. ⁊ vide qd̄ ibi dixi ⁊ succedunt patri in cer-
ta portione, vt. C. de naturali. li. aut. patri. ⁊ pater dat tali filio
cur. C. de cōfir. tuto. l. fi. ⁊ q̄n mulier tut. offic. fungi pōt. l. fina. et
pro hoc bene facit. j. ad trebel. l. ex facto. §. si quis rogat⁹. ⁊ vide
qd̄ ibi dixi ⁊ ad hoc de leg. ij. l. lucius. §. fi. ⁊ l. cū pater. §. volo. et
instit. de gradi. §. aliud. in contrariū est. l. ista in principio. Itē
quia statu. est odiosum ⁊ ideo non extendendū ad filios impro
prios. C. ne filius pro patre. per totū. ⁊ vide quod ibi notaui. di-
citur terminatum fuisse mutine vbi erat tale statutū qd̄ si iste fi
lius erat simpliciter naturalis natus ex soluto et soluta quod
statutum locum haberet per iura. s. allegata. ¶ Si autem erat
spuri⁹ nō, vt. s. eo. l. vulgo. vbi de hoc. ad hoc facit qd̄ dixi dicta
l. si vicinis. C. de nup. ⁊ ad leg. iul. maiest. l. quisquis. ꝟsi. quarto
querit̄. Alij nō inepte distinguūt: aut statutū est sup iure natu
rali vel quasi: tūc ap. parētis ⁊ filij contineant̄ naturales vt di-
cta. l. parētes. ⁊ de ritu nup. l. adoptiuus. §. j. aut statutū est sup
iure ciuili: ⁊ tunc aut est fauorabile: ⁊ cōtinent̄ naturales, vt di-
ctis. ll. aut odiosum: ⁊ non cōtinent̄, vt. j. de senato. l. senatoris.
15 vbi de hoc. Et ꝓ hoc possunt terminari plures questiones. † pri
ma est an pena dicte. l. q̄squis. C. ad leg. iul. maie. habeat locū
in naturalibus. de quo ibi plene dixi. videt̄ em̄ qd̄ sic: q2 contra
ius quasi naturale est cōmittere cōtra Imperatorē q est pater
oium. arg. in auth. de incestis nup. §. penul. ⁊ de ventre in posses
16 sio. mittendo. l. j. §. generaliter. Item si pater† naturalis occidat
filium naturalem vel econtra: an habeat locum pena. l. Pom-
peie. de parricidijs. C. de his qui parētes vel liberos occiderūt?
quidam quod non quia est pena odiosa. sed dic contra quia est
super iure naturali quo pater nō tenetur occidere filiū vel ecō-
tra. s. de iust. ⁊ iure. l. j. §. ius naturale. ⁊. j. ad leg. Pompeiam de
parricidijs. l. penul. posset etiā hic queri. l. viij. questio. py. quam
notauit dicta. l. si vicinis. ⁊ alia questio de muliere adultera eie-
cta que iuit ad lupanar ⁊ peperit filiū an presumatur filius ma-
riti quam ibidem notaui.

¶ Ista q̄stio indies. in praxi cōtingit eā obseruari.

1 Filio sublato de medio nepos tenet locum ipsius filij.
2 Seruus pene hodie nullus efficitur.
3 Legitima filijfamilias delinquētis an debeatur fisco mortuo filio relictis filijs ⁊ eius patre. vide latius. q.
4 Filius transmittit hereditatē delatā ⁊ non aditam ad suos.

SI qua pena. † Subducto filio de me-
dio nepos obtinet locum
filij. hoc dicit. ¶ Ibi ciuitatibus retenta libertate vt
quia deportatus est. ¶ Ibi seruus pene. vt quia da
2 mnatus est in metallū. Jac. hodie† tamē nullus efficitur seruus
pene, vt in authen. de nup. §. qd̄ autem. collatio. quarta. que est
signata. C. de donatio. inter virū ⁊ vxo. l. res vxoris. vbi de hoc
dixi. ¶ Ibi affectus viuo auo. Et sic non obstat. j. de liberis et
posthu. l. si quis posthumos. §. si filium. Ray. ¶ Ibi loco filij.
vnde si se non reperiat ab auo viuente institutum vel exhereda
tum rumpit auitum testamentum. j. de libe. ⁊ posthu. l. gallus.
⁊ de iniusto testmē. l. posthumorum. ⁊ quod dicit loco filij, qua-
si dicat qui erat nepos auo incipit esse filius, vt. j. de heredi. in-
stituen. l. sed si in conditione. §. nepotes. Jacob. ¶ In glo. vlti-
ma ibi ⁊ facit. scilicet ad hoc ꝙ factum vel delictum patris non
noceat filio. Jacob. Et facit. l. ista ad questionem quam vidi de
3 facto: † Filiusfamil. cōmisit delictum ex quo bona publicari de
bebant ex forma statuti. habebat filios. deinde mortuus est pa
ter. commune dicebat habere debere saltem legitimam contin-
gentem isti filio in bonis patris. nepotes dicebant ꝙ non. pro
communi allegabatur quia fiscus succedit in cōmuni iure da-
mnati. j. de fideiusso. l. inter eos. §. fi. ⁊. C. ad leg. iul. de vi publi-
ca. l. iij. sed legitima est debita filio, vt. C. de curato. furio. l. fina.
saltem sub conditione in authen. de hered. ⁊ falcid. §. si quis ve-
ro non implēs. ⁊ fiscus succedit in iure etiam cōditionali, vt. j.
de pac. dot. l. inter socerum. §. fina. ⁊ quia filij sunt quodammo-
do domini. j. de liber. ⁊ posthu. l. in suis. In contrarium est ex-
presse. l. ista que dicit nepotes loco filij succedere: ergo excludi-
tur fiscus. ⁊ pro hoc. j. de contratabu. l. j. §. filium. ⁊ de bo. liber.
l. si necesse. §. si deportatus. iste enim filius non est modo aptus
habere bona patris quia deliquit ⁊ ideo fisc⁹ nihil habet. j. de
4 contratabu. l. j. §. is quoq3. † Item filij etiam delatā heredita-
tem ⁊ non aditam non transmittunt nisi ad suos, vt. C. de his
qui ante aper. ta. l. j. ergo non ad fiscum. ⁊ si dicas fiscus habe-
tur loco liberorum, falsum est. j. de lega. iij. l. paulo callimacho.
§. pomp̄. ⁊ ad trebel. l. ex facto. §. ex facto. ⁊. §. si quis rogatus. ⁊
pro hoc facit quod dicitur nulla bona in ciuitate relinquunt. j.
de vulgari ⁊ pupilla. substitu. l. lex cornelia. circa mediū. Item
castrense peculium deuenit ad patrem non ad fiscum. C. de bon.
proscripto. l. si filius. ⁊ videtur expressum ꝙ successio nō veniat
ad fiscum. C. de iure fisc. l. certa forma. libro decimo. Nec obstat
l. inter socerum. quia ibi loquitur in stipulatione conditionali
que transmittitur: quod nō sic in successione cōditionali, vt. s.
probatum est. ⁊ nota. j. de iure patronatus. l. diui fratres. ⁊ ad
hoc. j. de bonis damnato. l. cum reo. in principio. Ray. ¶ Itē
non obstat ꝙ fiscus habeatur loco heredis: quia verum est in
bonis que non spectant ad alium. ⁊ est verum quādo pater pri
mo decessisset ⁊ filius adiuisset. sed hic primo decessit filius ciui-
liter: quia deportatus vt. j. de contrata. l. j. §. j. Guliel. de cun. et
Andr. py.

1 Causa existēte in esse ꝑfecto ea deficiēte nō deficit effectus.
2 Argumētum a diuisione seu a sufficiēti partium enumeratione est validum.
3 Negatiua quomodo probetur, vide pulchrum modum.
4 Multa impediunt contrahenda que nō dirimūt iā cōtracta.
5 Cessante causa an cesset effectus. vide pulchram distinctionem.
6 Furiosus an habeatur pro consentiente.
7 Que non operantur neq3 nocent per se ⁊ separata: non nocent neq3 operantur etiam coniuncta.
8 Reliquie volūtatis dicunt̄ remanere in eo qui efficit̄ furiosus.
9 Seruus non torquetur contra dominum propter memoriam ⁊ reliquias pristini dominij.
10 Filius furiosi acquirit patri furioso.

1 PAtre furioso. † Ubi causa est in esse
perfecto: ea deficiente
nō deficit effectus. Jac. but. vel magis ad literā: Fu-
ror supueniens nō impedit matrimoniū iā cōtractū:
2 per consequens nec eius effectū. † Et allegat̄ sepe. l. ista ꝙ arg. a
diuisione seu a sufficienti partium enumeratione est validum.
pro hoc insti. de acti. §. actionum. ⁊ dixi in alphabeto dictione
argumentum. Ex quo colligit Jacob. bu. ꝙ per talem modum
quādoq3 probatur negatiua: vt si dico aliquem nō esse estima-
tum in

tum in estimo cõmunis vel nõ iuisse ad exercitum ꝛ adsunt li-
bri estimi vel in quo sunt descripti qui iuerunt ad exercitum. ex
hoc enim sequitur quod si quis non est de inscriptis quod non
intelligatur estimatus vel non iuisse ad exercitum. ꝛ de hoc di-
xi. C. de proba. l. actor. vltra princ. ꝛ ad hoc. ĩ. de ꝓba. l. ij. Solu.
no. ꝙ hic cessat cã matrimonij, scʒ consensus: ꝛ tamen nõ cessat
4 effectus mr̃imonij. i. patria ptãs ex quo colligit glo. qꝺ † multa
impediunt contrahenda que non dirimunt iam contracta. fu-
ror enim impedit matrimoniũ contrahẽdũ ꝛ non dirimit iam
contractum. cõcor. sunt in glo. ꝛ ad hoc extra de sponsalib⁹. cũ
dilectus. in contrariũ adducit glo. tria argumenta. ĩ. de relig. l.
sunt persone sed illa magis concor. qr ꝓhibet de nouo fieri nõ
in iam facto inferri. Itẽ allegat ꝓ argumẽto cõtrario. ĩ. de fide
a iusso. l. vranius. vbi de hoc tetigi. Item allegato ꝓ contrario[a]
ĩ. de arbi. l. non distinguemus. §. sacerdotio. Glo. non soluit. et
est brocardicum quod multum allegatur in causis ꝓ cuius so.
vide quod nota. per Dy. extra de regulis iuris. c. ij. versiculo se
cundo opponitur. ꝛ. c. actum legitime. libro. vj. ꝛ latius dixi de
verbo. obliga. l. inter stipulantem. §. sacrã. in quarta oppositio
ne. ꝛ. l. existimo. ꝛ plenissime de regulis iuris. l. in ambiguis. §.
j. Sed quantum ad presens distingue fm Iaco. butr. quia ali-
quando impedimentũ respicit ipsam causam. aliquãdo ipsam
rem. id est effectum. Si respicit causam tunc aut efficientem aut
finalem aut materialem aut formalem. si efficientem tunc aut
5 res est in fieri aut in esse perfecto. † Si in fieri tunc cessante causa
cessat effectus, vt dicto. §. sacram. ꝛ. C. qui testamen. facere pos-
sunt. l. furiosum. Si in esse perfecto tunc cessante causa non ces-
sat effectus vt hic. si autem est causa finalis tunc quãdocunqʒ
deficiat impedit effectum durare, vt. ĩ. de fideiussoribus. l. vra-
nius. §. si cum alio. ꝛ. ĩ. tit. proximo. l. in omni. ꝛ. C. de episcopis
ꝛ clericis. l. generaliter. vbi etiam de hoc satis dixi. si autem est
causa materialis idem quod in efficienti: alias finali: quia sem
per si cessat facit cessare effectum, vt dicta. l. inter stipulãtem. §.
sacram. ꝛ de solu. l. qui res. §. aream. Si est causa formalis ideo
quia cessante causa cessat effectus siue sit in fieri. vt. ĩ. ad leg. fal-
cidiam. l. si is qui quadringenta. §. quedam. siue sit in esse perfe-
cto, vt. ĩ. ad exhiben. l. iul. §. sed si quis. Si autem impedimen-
tum respicit directo rem ꝛ effectum: tunc aut impedimentũ est
ordinatum ad impediẽdum factũ ꝛ fiendũ: ꝛ impedit vtrunqʒ.
si ad impediendũ alterum tantum tunc alterum tantum impe
dit, scilicet illud ad quod impediendũ est ordinatũ siue sit fien-
dum siue factum, vt. ĩ. de arbitris. l. non distinguemus. §. sacer-
dotio. vbi de hoc etiam notat idem Iaco. butri. in effectu idem
vt hic licet per alia verba. si causa est impulsiua ea cessante non
cessat effectus, vt. ĩ. de postulan. l. j. §. sexum. Iacob. butriga. vel
dic secundum Iacob. de belui. quod hic dicitur est regulare, in
contrarijs speciale. vel secundum Py. aut prohibetur quis cõ-
trahere tantum aut prohibetur etiam habere. primo casu obti
net quod hic dicitur cum concordan. secundo casu habẽt locũ
contraria vel respon. ad. §. sacerdotio. vt notat. institu. de assi-
gnatione libertor. §. datur. ꝛ. ĩ. de assignandis libertis. l. vtrũ.
vel dic aut que contracta ꝛ facta sunt sunt facta legitime: ꝛ tũc
obtinet hec regula. aut sunt facta non legitime ꝛ tũc aut lex ꝓ-
hibet simpliciter ꝛ tunc que impediunt contrahenda dirimunt
iam facta. aut lex vltra progreditur si quid cõfirmando habet
locũ hec regula. Si annullando nõ, vt. C. de legi. l. non dubiũ.
vel dic scdm Dy. aut factum est inchoatum ꝛ non perfectum ꝛ
tunc tollitur per eum casum qui impediret inchoari, vt. ĩ. de ser
uitu. l. pro parte. cum concor. aut factum iam erat tũc casus su-
perueniens qui impediret ab initio inchoari non tollit factum
vt hic cum concordan. ꝛ extra de regulis iuris. c. factum legiti-
me. libro sexto. vbi de hoc per eum. sed contra eius solu. multũ
facit. l. vranius. de fideiusso. cũ alijs similibus ibi allegatis per
Dy. dicto. c. Iac. de bel. Sed potes dicere vt. s. dixi scdm Iac.
butri. vel potes dicere scdm Pet. aut est eadem causa impedi-
menti in contrahendo ꝛ iam contracto tunc quod impedit vnũ
impedit aliud, vt dicta. l. vranius. de suspe. tuto. l. post susceptã
ꝛ de liberis agno. l. sine. §. plautianũ. aut non est eadẽ ratio im-
pedimenti in contracto ꝛ ꝯtrahẽdo: ꝛ tũc habet locũ qꝺ hic di
citur qꝺ multa impediunt cõtrahẽdo: ꝛ tũc habet locum quod
hic dicitur ꝙ nulla impediũt cõtrahẽdo ꝛc. ꝛ de sponsa. l. furor
ꝛ idem in administratione, vt. ĩ. de iudicijs. l. iudex. ꝛ. l. obseruã-
dum. aut econtra ratio impedimenti impedit iam contractum:
sed nõ cõtrahen. tunc habet locum. §. sacerdotio. quia vbi erat
sacerdos ꝛ sciui potui mihi preuidere. sed vbi tpe compromissi
non erat sacerdos sed postea factus est nõ est quod mihi impu
tetur propter sacerdotium superueniẽtẽ. Pe. ꝛ And. Et ex pre-
dictis etiam põt colligi so. ad. l. meuius. §. duobus. in fi. de leg.
ij. que multum videtur obstare. vel posses dicere fm Rayn. qꝺ
hic erat impedimentũ in persona ibi in re, argu. dicti. §. sacrã.

6 Item no. qꝺ furiosus † habetur pro consentiente. in contrariũ
allegat glo. ĩ. locati. l. qui ad certũ. solu. ibi in obligatione con-
trahenda vel contracta ꝛ finita extendenda. hic aũt in cõtracta
ꝛ nondum finita perseueranda. Iaco. de bel. vel ibi nõ poterat
esse tacita volũtas in mortuo vel furioso ar. ĩ. de precario. l. cer-
te. ergo deberet esse in. §. voluntate in glo. hic allegato ꝛ tamen
ibi dicitur quod filia intelligitur tacite consentire. rñdeo ꝙ ibi
ideo est qr etiam si esset sane mentis nõ posset cõtradicere vt. e.
ti. solu. matri. l. dotẽ. Oldr. vel dic qꝺ in casibus in quib⁹ requi
ritur expressus ꝯsensus furiosus non habetur pro consentiẽte
vt. ĩ. de regu. iur. l. in negotijs. ꝛ. ĩ. de ꝓcura. l. j. §. furiosus. ꝛ idẽ
vbi exigitur tacitus consensus vt. d. l. qui ad certũ. ꝛ de preca-
rio. l. certe. Sed in casibus in quibus sufficit ꝯdictionem cessa
re habetur pro non ꝯdicente vt hic ꝛ. d. l. ij. §. voluntatẽ. so. ma
7 tri. vbi de hoc Ia. bu. Item no. ꝙ † que non operant̃ nec nocẽt
sepata ꝛ per se non operantur nec nocent etiam cõiuncta nã fu
ror viri tantũ vel mulieris tantũ non dirimit mr̃imonium nec
etiã simul coniuncta vt qr vterqʒ sit furiosus. Circa qꝺ dic aut
plura que sepata non operantur coniungunt̃ ad vnum cõem
effectum ꝛ tunc separata non operantur bene operantur simul
iuncta vt. C. de ꝓba. l. rõnes. ꝛ. l. instrumẽta ꝛ ibi no. ꝛ dixi. Sed
vbi non vniuntur ad vnum cõem effectum tunc que sepata nõ
operantur nec simul iuncta, vt. ĩ. de excu. tuto. l. spadonẽ. §. qui
multa. ꝛ. C. qui num̃. tutelar. l. j. vbi de hoc dixi. nam in. l. rõnes
cõiungebantur ad vnum effectũ, scʒ ꝓbationis. sed in. l. spado-
nem. §. qui multa. ꝛ. l. j. qui nu. tute. nõ quia alia est cã excusatio
nis numeri liberor ꝛ alia tutelar. Iac. but. ¶ Item no. ꝙ reli-
8 quie volũtatis † remanẽt in furioso. pro hoc de acquirẽ. pos. l. j.
§. furiosus ꝛ. l. si is qui animo. ꝛ de vsusca. l. iusto. §. eũ qui post
ea. Oldr. Sed que reliquie pñt remanere cum furiosus nec ha-
beat voluntatem nec ꝯsensum? sed dic ꝙ supsunt reliquie prio
ris volũtatis quã habebat qñ furire cepit ꝛ in illa videtur per
seuerare vt dixi. s. ti. j. l. qui furire ꝛ sic etiã dicitur ꝙ ex natura-
li obligatiõe sola nõ agitur qr semper fuit sola. sed si aliqñ fuit
iuncta cum ciuili ꝓpter reliquias ciuilis agitur ex ea. ĩ. de pact.
l. si vnus. §. pactus. ꝛ de condict. indebi. l. iul. verum debitorem.
9 ¶ † Item seruus non torquetur cõtra dñm ꝓpter memoriã et
reliquias pristini dñi. vt. ĩ. de qõnib. l. vnus. §. seruus. sic ꝛ reli-
quie precedẽtis mandati reuocati multum operantur. ĩ. de sol.
l. cũ quis. §. j. ꝛ instit. man. §. recte. Item põt induci hec. l. ad. q.
quã no. Dy. in. d. c. actum legitime. scilicet si iudex incepit pro-
cedere per inquisitionem ꝛ superueniat legitimus accusator an
cessare debeat inquisitio de quo dic vt. d. c. no. Itẽ adducit̃ hec
l. in. q. rñso ꝙ si statuto caueatur ꝙ nullus extrahat bladum ex
tra districtum ꝛ extrahere intelligatur qui inuenitur in vijs an
fractis non recte venientibus ad ciuitatem si aliquis inueniat̃
extra districtum cum frumẽto an sit sufficiens ꝓbatio. et dic ꝙ
non: quia ille videt̃ exijsse qui primo fuit vt hic. ꝛ pro hoc. ĩ. de
reg. iur. l. non videt̃ rem amittere. ꝛ. l. non potest videri desijsse
And. Si aũt reperiatur in confinibus an puniatur dixi. C. de
10 seruis fugi. l. si fugitiui. ¶ Ultimo no. ex fi. l. ꝙ filius † furiosi
patri acquirit pro hoc. C. de bo. que libe. l. cum oportet. Sed qd
si est institutus heres an acquiret patri. dic ꝙ si iussu curatoris
patris adit sic, vt. ĩ. de acqui. heredi. l. antistius. §. fi. ꝛ ibi in glo.
Si autem sine iussu tunc sibijpsi acquirit tanꝙ̃ verus heres, vt
eo. tit. l. cum heres institutus. Iaco. de aret.

a ¶ Pro cõtrario. Adꝺ bar. ꝛ alex. ĩ. l. j. de off. ei⁹ cui mã. est iuris. bal. ĩ l. ꝯquẽticulã. j. opp. C. de epi. ꝛ cle. doc. ĩ. l. si ꝓpo. §. de viro. sol. ma. ĩ. l. inter soceruʒ. §. cuʒ inter. ff. de pact. dota. ĩ. l. q testõ. §. mulier. ff. de testa.

1 ☞ Factio testamenti est publici iuris.
2 Filiusfamilias in publicis iudicijs an possit accusare sine con-
sensu patris.

Iliussa. Se summat, ꝛ scdm Andr. restrin-
ge. l. istam ad casus quos ponit, sci
licet ĩ publicis authoritatib⁹ ꝛ vtilitatib⁹, in quib⁹
duas personas representant non autem eam indi-
1 stincte intelligas † quia testamenti factio est publici iuris, vt. ĩ.
de testamen. l. iij. ꝛ. C. qui testa. face. pos. ꝛ tamen filiussa. testa-
mentum facere non potest. vt eodem ti. l. senium. §. filius. And.
2 Et facit † ꝙ filiusfamil. in publicis criminibus possit accusare
ꝛ esse in iudicio sine consensu patris. cuius contrarium tenet
gloss. C. de bon. que lib. l. fin. §. j. sed communiter reprobatur vt
ibi dixi. ꝛ. ĩ. ad trebel. l. nam quod.

1 ☞ Sententia lata super principali non preiudicat super in-
cidenti non plene cognito vel ꝙ non trahat ꝛc.
2 Quando tamen preiudicet vide pulchras distinctiones,
3 Agens petitione hereditatis si opponatur eum esse seruum et
contra eum feratur sententia an virtute talis sententie possit pe
ti tanꝙ̃ sit seruus.
4 Appellatio an habeat locum in causa alimentorum.

1 SI iudex. Sñia lata† sup ꝑncipali non pre-
iudicat ĩ incidẽti nõ plene cogni
to vel ꝙ nõ trahat necessariam cõsequentiã ad prin
cipale.h.d.ƀm vtrũq̃ ĩtellectũ Ja.⁊ ꝯcor.ad hãc.l.
ĩ.de iur.delibe.l.filius.dum dubitat.Et de ista materia princi-
palis ⁊ incidẽtis vide qd no.⁊ plene dixi.C.de ordi.iud.l.adice.
Et ad sol.cõtrarĳ in glo.signati dic vt in glo.⁊ lz secũda so.cõi
ter approbet: tamẽ ⁊ prima vera est.Distingue plenius ꝙ glo.
2 †Aut fuit semiplene cognitũ de incidẽti:⁊ tũc lata super prin-
cipali incidenti nõ preiudicat,vt hic ⁊.ĩ.de libe.agn.l.si quis a
liberis.§.si vel parens.si aũt de incidenti fuit plene cognitum
tunc aut incidẽs trahit necessariam consequẽtiã a principali.
⁊ tunc lata sñia super principali incidenti vt.C.de ordi.cognit.
l.ĳ.si aũt non trahit necessariam cõsequẽtiam a principali:tũc
lata super principali si de nouo de incidenti queratur non pre-
iudicat vt hic scdm primam sol.nisi aliter constaret de mẽte iu
dicis.vt.ĩ.de cõpensa.l.quod in diem.§.si rationem. Jaco.but.
vel dic scdm Jaco.de bel.aut incidens non põt moueri sine ꝑn
cipali,aut põt.primo casu no.regulam quod sñia lata in prin-
cipali parit excep.rei iudica.in incidenti vt.ĩ.de rei ven.l.officiũ
⁊ sñiam rescin.non posse.l.peremptorias.fallit in casibꝰ ibi no
tatis.⁊.C.de iur.⁊ facti igno.l.i.si vero põt.aut de incidenti nul
lo modo est cognitũ: ⁊ nõ obstat sñia lata in principali in in-
cidenti vt.ĩ.de neg.gest.l.si naũt.§.si.⁊ de compen.l.qd in diẽ.§.
si rationẽ.Aut est cognitum de incidenti:⁊ tũc aut summatim
tantum ⁊ non preiudicat vt hic ⁊.§.si vel parens.aut plene et
tunc aut incidens est priudicialis ex parte actoris ⁊ rei,vt cum
filius petit alimenta dicens se filium ⁊ pater negat eum filium:
⁊ tunc sñia lata in principali pro actore vel pro reo ⁊ absoluto
ria vel condẽnatoria p̃iudicat in incidenti,vt.C.de ordine iud.
l.j.de ordine cognitio.l.ĳ.de fide instru.l.fi.§.ĳ.⁊ de libe.agno.l.
j.§.fina.⁊.l.ĳ.⁊.iĳ.aut preiudicialis est ex parte actoris et nõ rei
vt peto a te hereditatem tu dicis me seruum si fertur sententia
condemnatoria pro actore preiudicat in incidenti vt dicta.l.ĳ.
de ordine cognitio.si vero absolutoria pro reo non parit exce-
ptio.in incidenti:quia potest esse quod actor non est heres nec ꝑ
hoc sequitur quod sit seruus quia nõ probat hoc esse ⁊c.sz ecõ-
tra si pronunciatur heres necessario sequitur quod sit liber.ar.
C.de ꝓba.l.nõ nudis.⁊.l.neq̃ natales.vel dic aut absolutꝰ est
reus quia actor est eius seruus et de hoc plene cognitum est et
tunc preiudicat.aut qr est seruꝰ alteriꝰ vel qr nõ est heres:⁊ tũc
non preiudicat.vel dic aut fertur obsolutoria quia reus proba
uit excep.⁊ tunc preiudicat aut qr actor nõ ꝓbauit suã intentio
nem ⁊ non preiudicat,vt.d.l.ĳ.cũ simi.extra de ord.cogni.c.ĳ.⁊
vide qd not.ĩ.de iudi.l.de qua re.vel dic ƀm Guli.de cun.ꝙ vbi
ex sentẽtia lata super principali necessario sequitur decisio in-
cidentis tunc decisa videtur incidẽs.vt dicta.l.ĳ.de ord.cogni.
⁊ de exceptio.rei iudic.l.duobus.aľs non,vt in.§.si compensa.
hec non differt a precedẽti nisi in hoc quia nõ distinguit sit ple-
ne cognitum vel non.vel dic aut fuit ⁊ est semiplene cognitum
super principali ⁊ incidenti ⁊ sic cognosci debuit,aut plene sed
vt sic cognosci debuit,aut dubitatur qualiter cognitum sit.pri
mo casu dic quod sententia super principali lata non parit p̃iu
ciũ in incidenti vt hic.⁊.d.l.si quis a liberis.§.si vel parens.se-
cũdo casu dicit Petr.aut de voluntate illius fuit plene cogni-
tũ in cuiꝰ fauore erat vt summarie deberet cognosci:⁊ tũc est idẽ
ac si plene cognosci debuisset.aut cõtra eius voluntatẽ:⁊ tũc idẽ
ac si summatim cognitũ foret vt si lata sup principali nõ p̃iudi
cet incidẽti,vt.ĩ.de peti.here.l.si qs liberta.ad fi. aut plene fuit
cognitũ ⁊ plene cognosci debuit ⁊ tũc dic aut ad decisionẽ prin
cipalis necessario ⁊ ꝓbabiliter sequit̃ decisio incidẽtis aut ꝓba
biliter ad iustificãdũ sentẽtiã sup principali licet nõ necessario
aut nec ꝓbabiliter nec necessario sequit̃ vnũ ad aliud primo ca
su lata sñia in ꝑncipali parat preiudicium in incidẽti,vt.d.l.ĳ.
de ordi.cogni.nõ enim est possibile qd sit heres nisi sit liber:et
ideo necessario ad decisionẽ hereditatis q̃ est principalis sequi
tur decisio seruitutis q̃ est incidẽs vt.d.l.ĳ.aut nõ necessario ꝓ-
babiliter tñ sequit̃ decisio incidẽtis ad iustificandã sñiam prin
cipalis:⁊ tunc idẽ:quia ad decisionẽ principalis sequitur deci-
sio incidentis si est plene cognitum,vt.d.l.de cõpensatio. quod
in diem.§.si rõnem.cum concor.qd est verum si ad idem agere-
tur proponẽdo principaliter ⁊ incidenter. sed si non ageret̃ ad
eundem effectum tunc sñia lata in principali non preiudicaret
in incidenti.poterat eñ esse iustum deberi alimẽta licet nõ esset
filius ⁊ ideo nec probabiliter infertur ex diffinitione ꝑncipalis
cause alimentoꝝ eum esse filiũ nisi ex serie sñie appeat qd iudex
motus fuerit ad decisionẽ incidentis pronunciando sup prin-
cipali.ar.dicte.l.quod in diem.§.si rationẽ.in dubio dici posset
quod ad hoc vt necessario sequatur decisio incidentis oportet
qd appareat quod iudex de ea plene cognouisset.ar.ĩ.de acqui-
ren.here.l.pro herede.§.pap̄.⁊ eorum que no.dicta.l.qd in diẽ.
§.si rõnem.predicta vera vbi compẽsatio esset debite opposita
puta quãtitatis liquide ad quãtitatem.liquidam sed si indebi-
te puta speciei ad quãtitatem vel non liquida ad liquidã et iu-
dex cognouit licet cognoscere nõ debuerit sz reĳcere ⁊ tulit sen
tentiam super principali nunquid adhuc peti poterit illud qd
in compensationẽ deducebat̃:videtur ꝙ non, sed lata sñia te-
neat ⁊ preiudicet licet cognoscere non debuerit.ar.ĩ.de fer.l.j.⁊
qñ ap.sit.l.j.§.biduũ.Contra puto qr ex aliquo nihil infertur
nisi sit opꝰ ad eiꝰ iustificationẽ,ar.dicte.l.pro herede.§.pap̄.de
acqui.here.cũ ergo duo mouere potuerint iudicem ad reĳcien-
dam compẽsationem vnum qr inepte ꝓposita erat, aliud quia
nõ debebatur compẽsari neutrũ necessario infert̃ immo magis
verisimiliter infert̃ ꝙ fuit reiecta qr inepte opposita.et ideo ite
rum peti poterit.⁊ pro hoc bene facit qd no.⁊ dici consueuit.C.
qñ ciuil.act.preiud.crimi.l.vnica. sed si iudex exp̄ssisset in sñia
ideo se reĳcere quia non erat sibi debitũ id quod cõpensabat:
hic videtur dubiũ ⁊ dicunt quidã ꝙ talis sñia adhuc non pre-
iudicat cõpensanti ⁊ allegant.ĩ.de his qui no.infa.l.lucius.cer
te dico ꝙ hoc casu p̃iudicabit sñia licet cognoscere non debue-
rit.per.d.§.biduum.⁊ de interdi. ⁊ rele.l.ĳ.§. ad tempꝰ. nec ob.
l.lucius.quia ibi ꝓnunciabatur cõtra illum cõtra quẽ non fue
rat lis cõtestata.hic autem contra illum contra quem fuerat lis
3 contestata.⁊ ideo obstabit exceptio rei iudicate.Sz † nunqd si
petebam hereditatem ⁊ tu excipiebas me seruũ et lata fuit sen-
tentia cõtra me exprimẽdo in sñia me non probasse ⁊ me seruũ
nunquid virtute talis sñie poterit me petere in seruum: dic ꝙ
non nisi de nouo probaret.sicut aľs dicitur in iuramento.ĩ.de
iureiuran.l.sed ⁊ si possessori in prin.ista enim sñia fuit lata so-
lum super excep.nam super tali incidenti non debuit expresse
ꝓnunciari vt.d.l.ĳ.de ordi.cogni. Jac.de ra.hic ꝓtendit istam
materiam dicendo:aut ciuilis incidit ciuili,aut criminalis ciui
li ⁊c.que non est ꝓprie materia huius.l.Sed de hoc dic vt dixi
d.l.adite.C.de ordi.iudi.¶ Ultimo querũt hic docto.an in cã
4 alimentorũ† possit appellari.⁊ videtur ꝙ sic.ĩ.de iur.patrona.
l.fi.dic vt dixi.ĩ.de appel.reci.l.vlti.in hoc eñ sunt varie opi. vt
ibi notaui.Cõis tamen est opinio:aut agitur de alimẽtis p̃te-
ritis ⁊ tunc possit appellari.aut de futuris ⁊ tũc non.Alĳ aut
petuntur afficio iudicis sicut petit filius a patre,aut iure actio
nis vtputa ex testõ vel promissione.primo casu non offertur li-
bellus: scdo sic.⁊ de hoc vide in Spe.de appel.§.in quibus.ver.
viĳ.qñ res.Et de ista materia alimentoꝝ videas in Margari-
ta Galeotti de alimentis.in Specu.qui filĳ sint legi.⁊ quod di-
xi.C.de transact.l.de alimentis.⁊ plene.ĩ.de lib.agno.l. si quis
a liberis.§.si vel parens.

1 ☞ Pater in quibus casibus cogitur liberare filios a patria
potestate vide remissiue.
2 Pater emancipando filium an teneatur illi dare partem suo-
rum bonorum.
3 Filius liberatus a patria potestate an possit volens sub eadem
potestate reuerti.

INuiti. In glo.⁊ legitimi ibi ꝙ emãcipatione
1 puta per dignitatẽ.⁊ casus in † quibꝰ
cogitur pater filios liberare a patria potestate vide
C.de episc.au.l.si lenones.vbi de ista materia not.et
dixi.ĩ.ti.j.l.nõ põt.⁊ in libello Rofr.de offic.iud.quo pater cogi
tur filiũ emancipare.sed an in illis casibas quibus cogitur pa-
ter filium emancipare si nolit filius emancipari poterit ipsum
emancipare:dic quod non:quia fauore filĳ hoc est inductum.⁊
ita tenet gloss.C.de emancip.liber.l.nec auus.⁊ in authen. qui.
modis naturales effici.sui.§.si vero.aľs.§.generaliter.in gl.col
2 la.vĳ.⁊ per Rofr.d.tit.de offi.iudi.† Sed an eo casu quo tene-
tur pater filium emancipare tenet̃ sibi dare partẽ:dic vt dicta.l.
si lenones notaui. Et vide formam libelli reuocandi filium in
ptãte in speculo de natis ex libero vẽtre.℣.pone si filiꝰ.⁊ in sum-
3 ma Azo.de ingratsi liberis.† Sz an filiꝰ liberatꝰ a patria pote
state possit volens in potestate reuerti:videtur qd sic a contra-
rio sensu huius.l.Sed dic contra vt.ĩ.tit.proxi.l.qui libertatis.

1 ☞ Adoptio impedit matrimonium contrahi.
2 Adoptio quid sit: quid arrogatio.
3 Arrogatio quare nõ potest fieri nisi cũ authoritate principis
secus in adoptione.
4 Emancipatio quomodo diffiniatur.
5 Adoptio an possit fieri authoritate principis.
6 Tabellio locans domum scholaribus an possit facere instru-
tum locationis.
7 Minor sine curatore an possit ingredi monasterium.

Nepos

8 Nepos adoptiuus an perdat iura quesita per adoptionem emancipato filio.
9 Arrogator an teneatur satisdare de bonis pupillo restituēdis.
10 Absens vel dissentiens non arrogatur. ⁊ an quis possit venire cōtra factum suum, vide pulchrā qō. de principe sabaudie ⁊c.
11 Jura agnatiōis inter patrē ⁊ filiū an tollanť ꝑ emācipationē.
12 Ecclesia semel commendata an amplius possit commendari.
13 Casus in quibus potest procedi nemine citato.
14 Jnfans an possit adoptari vel arrogari.

¶ De adoptionibus ⁊ emancipationibus ⁊ aliꝫ modis quibus ius patrie potestatis dissoluitur. Rubrica.

Super rubrica. Uide Azo. in summa ⁊ ī summa insti. Et cōtinua. s. tit. pxi. dictū est de his qui sunt alieni iuris. sed quia per adoptionē quis subijcitur alteriꝰ potestati ideo ponit de adop. ⁊ quia per emancipationē ⁊ etiā alijs modis soluitur patria potestas vt insti. qui. mod. ius patrie ptātis sol
1 uiť. ꝑ totū. subijcit aliā partē rubrice. ⁊ aduerte ꝙ †ista adoptio impedit mr̄imoniū ꝯtrahere extra de cognatiōe legali. ⁊ ibi per summistas ⁊ plene dixi in alphabeto scdo dictione impedimen
2 tū. vij. †Quero qd sit adoptio a. dicūt qdā qd est actus legitimꝰ
a per quē efficiť filius q nō erat pene naturā imitans. arrogatio vo est actus legitimꝰ ꝑ quē homo sui iuris alteriꝰ ptāti subijciť pene naturā imitās. ⁊ vide. j. de lib. ⁊ posthu. l. filio quē pr̄. ⁊ qd ibi no. prima descriptio videť defectiua: quia nihil dicit de nepotibꝰ ⁊ tn̄ nepotes pn̄t adoptari. vt. j. e. l. si is q nepotes. ⁊ diuersa est adoptio nepotū ⁊ filioꝝ. insti. de adop. §. sꝫ hodie. ⁊. C. e. l. cū in adoptiuis. circa mediū. Et ideo dic qd adoptio est actꝰ legitimꝰ ꝑ quē fit trāsitus de ptāte vnius in ptātē alteriꝰ naturali vinculo cōcurrēte pene naturā imitās quo nō cōcurrēte nō fit ptātis trāsitus sꝫ sola successio ab intestato deferť. qd sit actꝰ legitimꝰ ptꝫ quia fit. l. authoritate ⁊ ꝓ hoc. j. de reg. iur. l. actꝰ legitimi. qd fiat trāsitus de ptāte in ptātē ptꝫ. j. l. ij. §. impio. qd naturale vinculum debeat cōcurrere alr̄s nō transit in potestatem ꝓbať. d. l. cū in adoptiuis. §. ij. C. eo. naturā imitās, vt. j. e. l. adoptio. ⁊. l. ij. §. pe. ⁊. d. l. cū in adoptiuis. §. sꝫ nec articulū. ad descriptionē arrogationis addas pncipis authoritatē, vt. j. e. l. j.
3 ⁊. ij. ⁊. l. adoptio. Que est ratio ꝙ †arrogatio nō fit nisi pncipis authoritate: dic qd fortius est quod ille qui est sui iuris intret potestatem alterius ꝙ̄ de vna potestate in alteram. Jtē adoptādus non habet bona ⁊ habet patrem ⁊ ita nō est verisimile qd eum daret in adoptionem nisi pro commodo filij quod totum
4 secus est in arrogādo. Jac. de ra. †Emancipatio est patrie potestatis relaxatio coram iudice facta. j. eo. l. emancipari. ⁊. C. eo. l. fina. Et licet possit quis adoptari in filium ⁊ nepotem: tamen in fratrem non, vt. C. de heredibus institu. l. nec apud peregrinos. cum ibi notatis. Quod in matrimonio contrahendo primo debeat interrogari maritus ꝙ̄ vxor. j. eo. l. ij. talis tamen ordo peruersus non vitiat matrimonium. Et vide. q. de duobus baronibus sub pena promittentibus dare filiā in vxorem filio alterius. intra annū. quis incidat in penā si nō fiat quolibet eorū
5 tacēte. ⁊ de adoptione infantis. †Et an adoptio possit fieri authoritate principis. ⁊ an magistratꝰ supior possit expedire commissa inferiori. De spadone an possit adoptare eadē. l. §. illud. Et an vitiū naturale sit fortius accidētali. Et qd dicať alicuius ꝓpriū. Et an sacerdos possit adoptare. Quod in iurisditione voluntaria quis fungi possit vice duoꝝ. j. eo. si cōsul. ⁊ ibi plene de hoc. Ex quo colligitur qd officialis deputatꝰ ad dandā licentiam bladi possit dare familie sue. Et qd si testator legauit consulibꝰ tholose mille ⁊ vni ex cōsulibꝰ cētū. qd ille admittať ad legatū mille cū alijs cōsulibꝰ. Et an baro fecit donationem vltra
6 suammā legitimā possit coram eo insinuari. †Et an tabellio locās domū scholaribꝰ possit cōficere instr̄m de locatione. Et an tabellio possit sibijpsi stipulari ⁊ ꝓmittere soluere alij. Quorū consensus requirať in adoptione. j. eo. l. in adoptione. ⁊ an sufficiat taciturnitas sine ꝯdictione ⁊ si pater dotauit vnā ex filiabꝰ de oībus bonis maternis alia presente, ⁊ non contradicente an sibi preiudiceť. an nepos adoptatus debeat habere quartā ex constitutione diui pij. j. eo. l. cum nepos. An minor sine curato
7 re possit ingredi monasterium. j. eo. l. cū adoptio. † Qn̄o liberatus a patria potestate possit in eam redire. j. eodē. l. qui liberatus. ⁊ an nepos emancipatus ab auo si sit ingratus patri possit in potestatē reuocari. ⁊ an res mutata ad pristinuꝫ statum redeat. Quando cessante causa cesset effectus. j. eod. l. in omni. Et an adoptione soluta per mortem patris adoptiui tollanť
8 iura naturalia vel ciuilia †an nepos adoptiuus perdat iura quesita per adoptionem emācipato filio. j. eodem. l. sed etiam. Qui dat se in arrogationem dat ⁊ sua. j. eodem. l. si pater. ⁊ an possit ex pacto aliqua retinere, ⁊ an idē in monacho, ⁊ an in titulo vniuersali transeat dominium sine traditione. An quis admittatur tanꝙ̄ quilibet alius: plene eadem. l. §. qui duos. Et ꝙ quis potest facere vnum vno iure ⁊ ꝯtrium alio iure. Que requirantur in arrogatione eadem. l. §. in arrogationibus. Et qui dicātur senes. Quid sit morbus, ⁊ quid valitudo. Et quod vasallus videatur alienare feudum in fraudem quando est. lv. annorum si debeat peruenire ad socium non extantibus liberis. Qd adoptio naturam imitatur. j. eodem. l. adoptio. De arrogatione pupilloꝝ. j. eo. l. nec ei. §. eorum. Et que debeāt inquiri circa eam. quo loco fiat inquisitio. ⁊ an sit dandus libellus. ⁊ ꝙ ꝑ arrogationem extinguitur substitutio pupillaris. Quod arro
9 gator †teneať satisdare de bonis pupilli restituēdis eadē. l. §. fi. ⁊. ll. sequentibus. An tabellio possit alteri stipulari plene. j. eo. l. nō enim aliter. ⁊ si ille cui quesita est stipulatio nolit eam, an competat ipsi tabellioni. Et an per sacerdotē alij querať stipulatio. Et an tabellio vnius territorij possit conficere instrumenta in alieno territorio. Et de significato verborum ad quos ea res pertinet. An substitutio pupillaris ipso iure restituať vel non. ⁊ an prospiciatur libertatibus ⁊ legatarijs per satisdationem vel actionē ex testamento. j. eo. l. his verbis. ⁊ an fingatur stipulatio interposita vbi non est. Si ꝓmoritur arrogator deinde impuberes heredes arrogatoris restituunt bona pupilli ⁊ a

¶ Quid sit adoptio. Adde spe. ī ti. d cog. leg. ꝑ totū. ⁊ d reb. eccle. non alie. ⁊ īstit. de adop. ⁊ ibi angelus.

quartā arrogatoris ex cōstitutione diui pij. j. e. l. si arrogator. quibus debeat restitui. qua actione. ⁊ an sit quarta oīum bonorum vel eius quod debetur ab intestato. ⁊ idem in nepotibus. quia eadem ratio. Et an quarta debeatur extantibus filijs legitimis. ⁊ an expressio eorū que insunt aliqd operetur. An substitutio pupillaris reconualescat. ⁊ an agatur ex substitutiōe vel tacita stipulatione. et an ista quarta sit aucta sicut debita iure nature. Et quid iuris quando premoritur impubes arrogatus quando habuit substitutionē ab vtroqꝫ parente. ⁊ quādo ab altero tm̄. ⁊ an constitutio diui pij fuerit vtilis tātum, ⁊ an etiā necessaria. ⁊ an quarta debeatur filio facto puberi. Et an impubes possit eam petere viuente patre. ⁊ an transmittat ad heredes. qd tempus debeat inspici in quarta petenda. ⁊ an petatur actione ex testamento vel tanquā debitum. ⁊ an possit arrogatꝰ deducere duas quartas ⁊ an mortuo pupillo cui erat substitutio pupillaris facta admittatur mater ad debitā filio iure nature. Et si arbiter pronunciauit debitorē debere soluere in termino legali. iiij. mensium qui datur condemnatis. an intelligatur terminus legis vt sic possit mora purgari. an ipsius arbitri vt sic purgari non possit. ⁊ si iudex statuit terminū iuris ad recipiendum apostolos a quo tpe incipiat. an inter socios sit cōicanda hereditas in qua quis est institutus qui successurus erat ab intestato. ¶ Quibus agnoscitur filiꝰ adopti
10 uus. j. eo. l. qui in adoptione. †Absens vel dissentiens nō arrogatur. j. e. l. neqꝫ absens. An quis possit venire contra factum suum plene. j. eo. l. post mortem. qd facit an princeps sabaudie dn̄s ciuitatis taurini potuerit reuocare concessionē potestatis padi cōcessam cuidam ciui taurini per rectores ⁊ cōsiliarios ciuitatis dum placeret ipsi principi ⁊ ipse postea ratificauit. ⁊ de significato huius dictionis dum. de brocardico quedā possum per me que nō possum per aliū eadem. l. §. neqꝫ adoptare. et an emancipatio possit fieri per ꝓcuratorē ⁊ facere legitimari filiuꝫ
11 corā principe per ꝓcu. †an iura agnationis per emācipationē tollanť inter patrē ⁊ filium. j. eo. l. quē filius indiuisibili pōt diuisibiliter ꝓcedi in indiuisibilibus secus. j. eo. l. liberū. vbi sermo deficit nutus admittiť. j. e. l. si pater. ⁊ de tacito cōsensu. ⁊ an pater teneatur expresse cōsentire filio in iudicio. an religiosi vel sacris ordinibus cōstituti possint filios adoptare. j. eo. l. ⁊ q vxorem. regulariter nō cogitur pr̄ filiū emācipare. fallit in casibus j. eo. l. nō pōt. an vitricus possit esse tutor vel curator priuigni, j. eo. l. nōnunquā. ⁊ an impubes possit ingredi monasteriū non pōt esse filius tpalis. j. eod. l. si tibi. Adoptio dignitatem auget nō minuit. j. eo. l. per adoptionem. Que sunt voluntarie iurisd. quolibet loco honesto etiā extra iurisdi. pn̄t exerceri. j. e. l. emancipari. Et qd legatus extra terminos legationis possit bn̄ficia conferre. ⁊ ep̄s extra diocesim sibi subditum tonsurare. ⁊ an coram magistratibus municipalibꝰ possit exerceri ea que sunt voluntarie iurisdi. ⁊ an indulgentia data nō subditis valeat. qn̄qꝫ
12 adoptio non imitatur naturā. j. eo. l. adoptare. †Quod ecclesia semel commendata amplius cōmendari non possit eadem. l. §. eum quem. princeps pōt cōfirmare adoptionem non iure factā j. eo. adoptio. ⁊ an dicta testiū nō solenniter recepta ⁊ an coram doctore vl̄ magistrato de grāmatica possit fieri adoptio. Quod citandi sint illi quoruꝫ interest in priuilegijs ⁊ alijs vide plene
13 j. eo. l. nam ita diuus ⁊ ibi pulchre qōnes circa hoc et† casus in quibus pōt ꝓcedi nemīe citato. an filio adoptato filij eius trās

eant in ptãtem.ĩ.e.l.arrogato.in arrogatione secus que sit plena pubertas eadẽ.l.§.j.si fili⁹ exeat patris ptãtem nepotes nũquid recidãt in eius ptãtem.ĩ.eo.l.si pater filium.ꝛ facit qꝺ habens literas ad beneficiũ si accipiat vxorem, licet ipsa moriaꝛ nõ possit vti literis.ꝛ an iura naturalia tollanꝛ finita adoptio
14 ne.†An infans possit adoptari vel arrogari.ĩ.e.l.etiam. Adoptans nepotẽ velut ex filio mortuo vel incerto eo mortuo iura cõsanguinitatis expirant.ĩ.e.l.si is q nepotẽ.onera filij adopt. transeunt ad patrẽ.ĩ.eo.l.onera.qꝺ facit ꝙ onera ingressi trãseant ad monasterium.in seruitute quesitis filius redigitur in potestatem beneficio principis.ĩ.eo.l.si.

Filios. Diuide cum.l.seq.in tres partes.primo enim ponitur vnus effectus adoptionis vsqꝫ ibi quod adoptionis. Ibi ponitur diuisio adoptionis vsqꝫ ad.l.sequentem. ibi ponitur dissimilitudo specierum vsqꝫ ad.l.si consul.

1 ¶ Maritus ad contrahendum matrimoniũ debet prius interrogari ꝙ vxor.
2 Mulier ex verecũdia loqui non dꝫ.ꝛ facit ad qõnem quã vide.
3 Maior infante an possit arrogari.
4 Adoptio an possit fieri authoritate principis.

Generalis. Ibi aũt principis spẽalem super hec indulgentiam cõcedẽtis. Iac.alius tñ magistratus mãdato principis inquiret de inquirendis.ĩ.eo.l.si pater.§.fin.ꝛ ar.C.de his qui ve.eta.impe.l.ij.ꝛ dixi.ĩ.eo.l.nec ei.§.eo.ꝛ si nõ sit Imperator dic vt no.insti.eo.§.j. ¶ Ibi magistratus imperio.iure sui magistrat⁹ authorizantis. Ja.colligit gl.ex.l.ista ꝙ ĩ ma
1 trimonijs†contrahendis primo debeat interrogari marit⁹ ꝙ vxor sicut hic interrogatur primo qui adoptat. ꝛ ita de consuetudine bene seruatur.si tamẽ iste ordo peruerteretꝛ nõ vitiaret matrimoniũ quod solo consensu contrahitur.vt.ĩ.de reg.iur.l. nuptias.ꝛ in his que consensu contrahunꝛ non est de substantia talis ordo.vt.ĩ.de act.ꝛ obli.l.cõsensu.ex quo soluit Ubert. de bobio talem questionẽ:duo barones habentes guerram pacem fecere: et pro pacis firmitate conuenerunt qꝺ vnus darꝛ filio alterius filiam in vxorem sub pena mille marcharũ vsqꝫ ad certum terminũ quilibet stabat ꝛ de mrĩmonio nihil loquebaꝛ an alter alteri in penam incidisset.allegabaꝛ.l.ista ꝙ pater puelle inciderat in penam quia debebat facere interrogari. In cõ
¶ Mulieres parciloque esse debent. 2 trarium allegabatur qꝛ mulier†ex verecundia loqui nõ debet vt.C.de nup.l.in cõiunctione.ꝛ quod dicitur de osculo.C.de dona.ꝑpter nup.l.si a sponsa. Huli.tenet ꝙ volens petere penam habeat se offerre ꝛ alium interpellare.ar.ĩ.de act.empt.l.iulia. §.offerri.ꝛ de condi.ꝛ demon.l.testamẽto.ꝛ quod hic dicitur de consuetudine est non de necessitate. Et idem potest dici de iuramento prestando inter patrem puelle et maritum, vt primo iuret maritus. ꝛ in electionibus debet primo dignior interrogari. de infantibus adoptandis vel arrogandis dic vt in glo.ꝛ.ĩ.e.l.
3 etiã infantes.†Maior aũt infante arrogari põt mutua interrogatione.ar.ĩ.de spon.l.in spõsalibus. Jac. Itẽ querit glo.an
4 adoptio†possit fieri authoritate pncipis.ꝛ nõ firmat pedẽ. sed videtur inclinare ꝙ nõ quia Imperator nõ debet de sic vilibus se intromittere. Ja.de ra.tenet cõtrarium.ꝛ allegat.ĩ.eo.l.fin.et qꝺ ibi no. Sed dicit ꝙ forte glo.querere voluit an si is qui est in aliena potestate adoptet authoritate pncipis sit adoptio vel arrogatio.ꝛ tenet ꝙ sit adoptio. Jac.etiã de are.tenet opinionem predictam ꝙ adoptio posset fieri authoritate pncipis.ꝛ allegat C.qñ decreto opus non est.l.ij.ꝛ.ĩ.de reg.iur.l.non debet cui qꝺ plus est. Habriel de osseletis eadẽ tꝫ opinionẽ.ꝛ allegat qꝺ no. C.de pedan.iudi.l.ij. Et dicit si queratur an magistratus superior possit expedire illud qꝺ est cõmissũ inferiori.aut psona additur iurisditioni.aut species generalis iurisditionis alij delegatur.ꝛ de genere eximitur.primo casu qñ persona additur iurisditioni nihilomin⁹ habẽs generalẽ iurisdi.põt de ea cognoscere.vt patet in pfecto vrbis ꝛ prefecti vigilum.vt.ĩ.de officio prefecti vigilum.l.ij.ꝛ quasi per totum ꝛ est expressum.C.de iurisdi.om.iudi.l.per iniquum.secũdo casu qñ species iurisditionis de genere eximitur tunc videꝛ cognitio illius speciei denegata habẽt generalem iurisditionẽ. vt extra de reg.iur.generi. lib.vj.de manu.testamento. si peculium.de leg.iij.vxo.§.felicissimo.ꝛ de fundo instructo.l.quesitum. Habriel.

1 ¶ Spado quis dicatur.ꝛ an possit adoptare.quid in castrato.ꝛ quis dicatur.
2 Uitium naturale an sit fortius accidentali.
3 Cui committo me ꝛ mea committere dicor.
4 Proprium quid dicatur.
5 Sacerdos an possit adoptare.
6 Filiusfamilias an possit adoptare.

1 Illud. Spado†est cui violenter amputata sunt virilia ꝛ ideo adoptare potest. Castratus est a natura ꝛ talis adoptare non potest nec matrimonium cõtrahere vt no. ĩ.de iure dot.l.si serua.§.j.vnde versus.
Castratos natura facit violenta spadones.
Efficit improbitas.eunuchos sola voluntas.
De hoc.C.de eunuchis.l.j.dixi.ꝛ.ĩ.de ver.sig.l.spadonem. Et
2 ex predictis collige ꝙ vitium naturale†fortius est ꝙ accidentale. Sed contrarium videtur quia naturali vitio parcitur.vt.ĩ. de dam.infec.l.fluminum.§.vitium de quo dic vt ibi not.sed hic potest esse ratio quia adoptio imitaꝛ naturã vt.ĩ.eo.l.adoptio.ꝛ ideo vitiũ naturale magis eam impedit.ꝛ concor.ĩ.e.ar
3 rogato.§.spado.vltimo colligit gl.qꝺ†cui cõmitto me ꝛ mea ꝛ opponit ad hoc ꝛ non soluit de.l.hac.l.C.de pactis cõuen.sed dic quod hic loquitur de eo qui desinit habere propriũ et ideo bona transeunt vt in aut.ingressi.C.de sacrosan.eccle.in ꝯtrario autem non desijt habere ꝑprium ꝛ ideo bona nõ trãseunt. vel dic ꝙ hic est successio per vniuersitatẽ in contrario nõ ꝛ ad hoc facit insti.de acquisitione per arrogationẽ.in prin. Itẽ no.
4 ex ver.hoc vero ꝑprium quod illud est ꝑprium†cui alter non
5 cõicat vt ꝛ.ŝ.de iusti.ꝛ iure.l.omnes ppl'i. ¶ †Solet qri an sacerdos possit adoptare.ꝛ videtur quod non: quia non potest matrimoniũ contrahere ar.dicte.l.si serua.§.fin.de iure dot.in alijs clericis non constitutis in sacris ordinibus secus, vt.C.
6 de epis ꝛ clericis.l.pꝛ̃sbyteros. ¶ †Sed nunquid filiusfam. dic quod non.ar.ĩ.de adul.l.sic eueniet. Ubertus de bobio.

1 ¶ In iurisditione voluntaria quis põt fungi vice duorum.
2 Unus non potest sustinere vicem duorum.
3 Officialis habens potestatem dandi licentiam ꝑ extrahendo bladum potest dare licentiam extrahendi sue familie.
4 Judex vel baro faciens donationẽ excedentem quingentos aureos an ipsa donatio possit coram eo insinuari.
5 Commodum pecuniarium impedit quod quis non possit esse author in re sua.
6 Tabellio qui locauit domum suam scholaribus an possit facere instrumentum locationis.
7 Tabellio habetur pro teste.
8 Promissio tabellionis sibiipsi facta ꝙ solueret libras centum alteri absenti an valeat vide latius questionem.

1 Si consul. †In iurisditiõe voluntaria qs potest fungi vice duorum.hoc dicit. Circa qꝺ sic distingue aut ꝯsideraꝛ persona vt persona: ꝛ tũc est impossibile qꝺ quis gerat personã duorum.vt.ĩ.de pactis.l.si plures.§.j.vbi de hoc dicam qꝛ impossibile est qꝺ vnus homo sit duplex.aut non consideramus personam simpliciter vt personam sed respectu qualitatũ que sunt sibi annexe puta officior: ꝛ tunc si ille qualitates possunt se cõpati vt in iurisditione voluntaria tunc vnus põt subire vicem plurium vt hic ꝛ.l.se.ĩ.de offi. pretoris.l.ij. de stipul.seruo. l.j.§.si cõis seruus.de leg.ij.l.ꝛ ꝑculo.ꝛ arg.ĩ.de annuis lega.l. titia.§.qui marcho.hic em̃ se compatiebatur quod esset filius ꝛ consul.vel preses cum agitur de iurisditione voluntaria: si autem ille qualitates se non compatiũtur vt est in iurisditione cõtentiosa tunc vna persona nõ potest sustinere vicem plurium: quia implicaretur contradictio.vt.ĩ.de officio pretoris.l.fina. ad trebellia.ille a quo.§. tempestiuum. ꝛ de iurisditio.omniũ iudicum.l.qui iurisditioni. Jaco.butrig.in casu ergo vbi emancipatio esset contentiose iurisditionis.vt quia filius peteret cogi patrem ad emancipandum in casibus specialibus q notanꝛ in.l.si lenones.C.de episcopali audien.non posset locum habere lex ista per dictam.l.qui iurisditioni.fm Jaco.de rauẽ. Et ex predictis declarata est regula que est hic.vel dic fm Ja.de bel.
2 quod regula est quod†vnus nõ sustineat vicem duorum.vt in contrarijs ꝛ hic cũ similibus est speciale.vel dic aut officia sunt repugnantia ꝛ vnus non sustinet vicem duorum vt in ꝯtrarijs als sic vt hic. Fallit in tutore plurium pupillorum qui licet representet personam plurium tamen habetur loco vnius ꝑpter vnum debitum.vt dicta.l.si plures.de penis.versiculo necnon. Et ad.l.vltimam de officio pretoris dic vt ibi notatur in gl. de hoc etiam satis notaui.C.de nouo codice cõponẽdo.§. ideoqꝫ. super verbo atqꝫ patritium. Et predicta faciunt ad multas q̃
3 stiones de facto.prima est†quod si aliquis erat officialis ad dãdum licentiam de blado quod ipsam licentiam possit cõcedere sibi familie sue de quo dic vt dicta.l.de officio consul.l.j.§.fina. Item facit quod si testator legauit consulibus Tholose mille inter se

inter se diuidenda ⁊ titio qui erat vnus ex consulibus legauit
centū: an admittatur ad legatum de mille sicut consul, ⁊ ad cē-
tū sicut titius? dicendū ꝙ sic quia ista sunt cōpassibilia. ⁊ vide-
tur expressum. d. l. titia. §. qui marcho. de annuis legatis. vbi
de hoc plene dixi. ⁊ C. de lega. l. cum questio. Si autē nō essent
cōpassibilia tunc secus vt. ī. de probatio. l. quinquaginta. ⁊ de
4 alimē. lega. l. alimenta. §. basilice. Item facit: † Si aliquis ba-
ro vel iudex fecit donationem excedentē quingentos aureos:
an corā eo possit insinuari. videtur qd sic per. l. istā quia sunt
cōpassibilia. ⁊ pro hoc. ī. de officio pretoris. l. j. Nam si concedi
tur emancipatio coram se fieri. vt. ī. l. proxi. vbi sepe fiunt dona
tiones, vt. C. de colla. l. vt liberis. concessum videtur ꝙ etiā pos
sint insinuari. arg. ī. de iurisd. om. iudic. l. ij. cum simi. Item nō
est dubium ꝙ donare est voluntarie iurisditionis, vt. ī. de do-
na. l. dona. ⁊. C. de dona. l. in hac. sed contra puto qꝛ actus insi-
nuationis requirit qualemqualē cause cognitionē, scilicet ꝙ
ille qui donat nō sit inductus fraude, vt. C. de dona. l. data. nō
ergo ipse idem de hoc poterit cognoscere qꝛ ea fraude qua in-
duceretur ad donandū induci posset ad insinuandū. arg. C. ad
velleia. l. si mulier. ⁊ ꝓ hoc in aut. vt nō fiant pignora. §. fina. ⁊
hoc apparet in cōsule qui vult manumittere seruū cū cause co
gnitione qꝛ talis cognitio nō potest fieri coram eo, vt. ī. de offi
5 cio cōsul. l. j. in fi. ⁊ qꝛ vbi vertitur † cōmodum pecuniariū non
pōt quis author esse in re sua, vt. ī. de autho. tu. l. j. ⁊. l. pōt. ⁊. l.
qd dicitur. Itē quere an hec. l. locū habeat in arrogatione si iu
dex impetrauit rescriptū a principe ꝙ possit aliquem arroga-
re facta inquisitione de his de quibꝰ fieri dꝫ, vt. ī. eodem. l. si pa
ter. §. fin. nunquid talis inquisitio poterit fieri corā seipso? di-
co ꝙ non per iura predicta. ⁊ hec. l. loquitur solū in adoptione
vbi adest pater naturalis qui excludit oēm suspicionē fraudis.
nam patria potestas consiliū capit ꝓ liberis. ī. de adulte. l. nec
in ea. in arrogatione secus. Itē querit Iac. de ra. quidā tabel-
6 lio † locauit domum suam scholaribus ⁊ volētibus scholari-
bus fecit instrumentū de locatione: nūquid valeat tale instru-
mentū? videt qd sic per hāc. l. cū simi. ⁊ qꝛ tabellio alteri stipu
latur ⁊ tū scribit. ī. eo. l. non aliter. ⁊. l. his verbis. facit eñ instru
mentum vt tabellio non vt priuatꝰ: ⁊ ideo vident hec se cōpati
si dupliciter consideretur ar. ī. quod cuiusqꝫ vniuer. l. item eo-
rum. §. j. ⁊ ad hoc. ī. eo. l. si pater. §. qui duos. Sed cōtrarium te
net quia hic vertitur cōmodum pecuniarium: ⁊ ideo non pōt
esse author in re sua vt dictū est. ⁊ pro hoc. C. de ꝓba. l. rōnes. ⁊
l. exemplo. ī. ad trebel. l. j. §. fuit quesitū. l. aūt ista non lequit de
cōmodo pecuniario. ⁊ inter hec est differētia, vt. ī. de lega. j. l. pla
ne. ij. §. fi. ⁊ de test. l. testamēto. §. j. Itē tabellio habetur ꝓ teste
in instrumento. C. de falsis. l. si qs decurio. ⁊. ī. de testa. l. domi-
tius. ⁊ quis nō pōt esse testis in re sua. C. de testi. l. oībus. ⁊ ideo
asscribens sibi in testamēto pena falsi tenet. C. de his qui sibi
asscrib. in testa. per totum. ⁊. ī. de fal. l. diuus. ⁊. l. si quis legatū.
dicit tamē ꝙ scripta in tali instrō que faciunt contra eum bene
valent. ī. de contratabu. l. non putauit. §. si quis. vbi de hoc et
de liber. lega. l. aurelius. §. idem quesiit. in fi. Et ex predictis ob
tinui in. q. de facto: quidam tabellio cōfecerat instrumentū in
7 quo cōtinebatur † ꝙ ꝓmittebat sibiipsi tanꝙ publice ꝑsone ꝙ
daret ⁊ solueret titio libras centū. dubitabat an valeat qꝛ ti-
tius non erat presens, obtinui ꝙ non valeret qꝛ ista erant com
passibilia si dupliciter cōsiderabatur tanꝙ priuatus ⁊ debitor
⁊ tanꝙ tabellio qui pōt alteri stipulari, vt. ī. de vsu. caius. ⁊ pro
hoc. ī. de stipu. ser. l. j. §. si cōis. ⁊ vide qd dixi. ī. de falsis. l. impu-
berem. §. fi. ⁊ de magistra. cōue. l. j. §. exigere. Ex predictis etiam
sopitum est dubiū occurrēs sepe pergami vbi sunt nunciȷ com
munis qui sunt notariȷ ⁊ faciunt precepta ⁊ inde conficiunt in
strumēta. ⁊ sunt aliqui qui sunt notariȷ ⁊ iudices ordinariȷ qui
appellant missi regis ⁊ cōficiunt instrā sicut tabelliones ⁊ pre-
stant authoritates sicut missi regis seu iudices, predicta eñ be-
ne valent qꝛ sunt cōpassibilia ⁊ se inuicē coadiuuantia. de hoc
dixi. d. §. ideoqꝫ. C. de nouo codi. cōp. ⁊ vide in brocardis Azo.
de presidibus ⁊ iudicibus rubricella qui gerit vicem duorum: ⁊
quod no. ⁊ dixi de ma. vin. l. j. extra de proba. c. iij. in gl. iudiciū.
⁊. lxxxix. dist. singul. ⁊ de insti. c. vlti.

Magistratum. Hec. l. idem dicit quod superior nisi quod ista ge
neraliter loquitur de omni magistratu ⁊ loquitur
de patre magistratu: superior de filio.

1 ☞ In arrogationibus requiritur consensus arrogantis et
arrogati non aliorum ⁊c.
2 Filia in matrimonio contrahendo non oportet ꝙ expresse con
sentiat sed sufficit ꝙ pater eam tradat viro per manum.
3. Pater dotans vnam ex filiabus de omnibus fere bonis mater
nis alia filia legitime etatis presente ⁊ non cōtradicente an pre
iudicet ipsi filie tacenti.

1 **In adoptionibus.** † In arroga-
tionibꝰ requi-
ritur consensus arrogantis ⁊ arrogati nō aliorum
nisi curatoris: in adoptionibꝰ vero cōsensus patris
⁊ filiȷ. hoc dicit vsqꝫ ad. l. etiam cetus. Iac. ¶ Ibi vel cōsentiē-
do scꝫ expressim ⁊ hoc referas ad patrem ⁊ qd sequitur nō con
tradicendo referas ad filiū: cōtradicente eñ filio fieri nō posset,
vt. s. tit. j. l. fi. Iac. ⁊ vide qd dicam. ī. eod. l. etiam infantes. Et ex
2 hoc fi. colligit Gabriel de osseletis qd non exigitur † qd filia ex
pressim cōsentiat in matrimonio sed sufficit qd pater tradat eā
viro per manū ⁊ ipsa nō contradicat ad hoc bene facit licet nō
alleget. ī. de spōsa. l. sed hec que. ⁊ dic vt ibi. Ad. §. inuitus q hic
in glos. allegatur pro ꝯtrario sol. vt nota. per Dyn. ⁊ alios ex-
tra de reg. iur. c. qui tacet. lib. vj. ⁊ no. ⁊ dicetur. d. §. inuitus. Et
dicit Ja. de ra. qd propter coniunctionē personaꝝ inducit pre-
sumptio consensus si nō contradicat, vt. ī. de dona. inter virum
⁊ vxo. l. si seruus cōis. in fi. in extraneis secus vt. ī. de euic. l. qui
3 dā vbi de hoc. Et ex † hoc colligit ar. qd si pater dotauit vnam
filiam fere de omnibus bonis maternis presente ⁊ non contra
dicente alia filia legitime etatis quod sibi preiudicet: ipse tū te
net ꝯtrariū si filia erat in ptāte. p. l. j. in fin. C. de bonis maternis. ⁊
authē. ibi posita ⁊ in aut. de nuptiȷs. §. si vero expectet. col. iiij.

1 ☞ Filius adoptiuus an habeat querelā inofficiosi testamēti.

1 **Cum nepos.** † Quero an iste nepos ha-
bebit quartaꝫ de qua dicit
ī. eodem. l. si arrogator. videtur quod non quia filiꝰ
eū ꝑcedit vt. ī. de liberis ⁊ post. l. gallus. §. in oibus.
sed dic cōtra. ⁊. l. gallus. loquitur de filio ⁊ nepote naturali iste
autem nepos adoptiuus venit ex accidenti ⁊ ideo habet quar
tam lꝫ filius sit in medio. ar. in aut. de here. ab inte. §. j. col. vij.
⁊ de suis ⁊ legitimis. l. nepotes. Et questio ꝑdicta ꝓcedit in ar-
rogato: in adoptiuo non: qꝛ non habet querelā, scdm Rayn. vt
no. C. de adop. l. pe. in prin. gl. magne Ray. ⁊. §. j. in aut. de he-
re. ab inte. magis facit contra quia loquitur in nepote ex alio fi
lio. Ray. contra opi. Guli. facit. ī. eo. l. si quis nepotē. ꝓ Guliel
mo facit bene. ī. eo. l. si arrogator in fi. ad. l. si quis nepotem. dic
quod ibi in adopti. vel quod nō succedit vt filius vt ibi: sꝫ quar
ta sibi debetur vt hic. ⁊ patet. ī. de inoffi. testa. l. papi. §. si quis
impubes ad. §. in omnibꝰ rubrice, vt. s. ⁊ est ratio diuersitatis:
quia ibi habet bona patris naturalis ipsiꝰ nepotis ⁊ tenet sub-
ire eius onera hic non. vel dic vt. s. dixi quia ibi agitur de suc-
cessione tanquā suus: hic de iure quarte que non cadit in natu-
rales vt hic patet non enim succedit vt suus quem alius prece
dat vt ibi. sed quarta bene debetur cuilibet arrogato ratiōe ar
rogationis vt hic vel ratio diuersitatis inter nepotem natura-
lem ⁊ arrogatum est quia in arrogato interuenit factū obliga-
torium aui arrogatoris: in naturali secus. Ray.

1 ☞ Mior an possit ītrare religionē sine authoritate curatoris
2 Minor potest contrahere matrimonium sine eius curatore.

1 **Cum adoptio fit.** Oppo. d. l. nā ita
diuus. ī. eod. ⁊ dic
vt ibi. Et est argu. l. sequens quod minor † habens
curatorem non possit ingredi religionem sine eiꝰ au
thoritate, ⁊ quia per talem ingressum fit bonorū translatio que
est prohibita vt. C. de prediȷs minorum. l. iij. ⁊ per totum, In cō
2 trarium est quia potest contrahere † matrimonium carnale sine
curatore, vt. C. de nuptiȷs. l. in copulandis. ergo fortius spiri-
tuale. ⁊ quia ad ingressum non requiritur consensus patris. C.
de episcopis ⁊ clericis. l. deo nobis. §. pe. ⁊ ibi in glos. ⁊ est expres-
sum. xx. q. ij. c. j. ⁊ quod dicitur de translatione bonoꝝ est ex qua
dam consequentia vt no. in aut. ingressi. Gabriel.

Si quis nepotem. Glosse sufficiunt
hac. l. ⁊ sequenti.

1 ☞ Filius datus in adoptionem quomodo reuertatur in po-
testate patris.
2 Ille qui emācipauit filium potest euꝫ reuocare in potestatem:
alter non.

Qui liberatus. Per adoptionem enim
reuertitur nec dicit no-
uus filius sed antiquus reditus vel reuersus, vt. ī. de
libe. ⁊ posthu. l. filio. ⁊ de contratabu. l. non putauit.

§. si quis emancipatum. Jacobus de are. Reuertitur etiā alio
1 modo in potestatem honeste† quando datus est in adoptionē auo materno: tunc enim auo mortuo vel si eum emancipat reuertitur in patriam potestatem vt. C. de adopt. l. cum in adoptiuis. §. sed hec omnia. Jacobus de rauen. Et dic qui liberatus, scilicet filius naturalis. & pro hoc non obstat. ff. eo. l. adoptare. §. eum quem. ¶ In fi. vel alio modo vt. C. de sent. pass. l. fin. pone q̄ habeo filium in potestate ex quo habeo nepotem quem emancipo filio in potestate retēto q̄ possū. ff. e. l. liberū. Me mortuo iste nepos ingratus est patri suo: nunquid pōt eum reuocare in potestatē? videtur q̄ sic a contrario sensu huius litere que dicit honeste & ex generalitate titu. & de ingratis liberis. Sed
2 dic contra quia† ille reuocat qui dedit, vt. C. de reuo. dona. l. pe. & fin. sed hic pater non liberauit istum nepotem sed auus: ergo &c. argu. ff. qui & a qui. l. si quis hac. l. in princi. &. ff. j. &. §. fundo. licet glo. innuat contrarium. ff. eo. l. si pater filium. Rayn. & ideo dicit tex. C. de ingra. lib. rescissa emancipatione. Cum ergo iste filius non emancipauerit non potest rescindi quod non est. argu. ff. de iniusto testa. l. nam et si sub conditione. §. rumpendo. & de edil. edict. l. bouem. §. si sub conditione. Item no. q̄ res minata non redit ad pristinum statum de quo dic vt dixi. s. tit. j. l. homo liber. & vide etiam questionem quam notaui. s. titu. proximo. l. fin. in fine.

1 ¶ Cessante causa cessat effectus. fallit in causa impulsiua.
2 Filius adoptiu9 p morte p̄ris senatoris an amittat dignitatē.

1 **In omni.** †Cessāte causa cessat effect9. Fallit in impulsiua. & ita soluitur cōtrarium in gloss. signatum de. §. sexum. vbi etiam de hoc. & plene dixi. s. titu. proximo. l. patre furioso. Dignitas ergo quesita adoptione finitur ea finita. & etiam ius originis. vt. ff. ad municipa. l. ordine. §. fina. & l. sequenti. ¶ Querit
2 Jacob. de rauen. †an filius adoptiuus senatoris per mortem patris amittat dignitatem. videtur q̄ sic ex generalitate huius l. & sic intelligit glo. l. istam. ff. eodem. l. si is qui nepotem. sed male dicit illa glossa vt ibi dicam. Item ita debet finiri per mortē sicut per emancipationem: quia mors omnia soluit. in authē. de nuptijs. §. deinceps. collatio. quarta. ipse tamen tenet cōtrarium quia per emancipationem capite minuitur & eius status mutatur. institu. de adopti. §. preterea. et de capitis diminutio. §. minima. & sic emancipatio tollit ea que sunt iuris ciuilis. & p hoc. ff. ad macedo. l. sed iulia. §. si filius. sed si efficitur sui iuris per mortē nec capite minuitur nec status eius mutatur & tollūtur solum ea que sunt iuris naturalis. & hoc probatur ex cōiunctione duarum legum. ff. de capi. diminu. l. tutelas. §. j. & de suis & legitimis. l. j. §. fi. & l. ij. §. & paruí. Jacob.

1 ¶ Nepos adoptiuus an perdat iura quesita per adoptionē emancipato filio adoptiuo.

Sed etiam. Domi. Marti. tenet primam lectu. que etiam placet Jac. de ra. & Butr. s. q̄ per emancipationē filij adoptiui per
1 quandam cōsequentiam† nepos adoptiuus perdat iura quesita per adoptionem. secus in naturali vbi nepos non exit de potestate aui per emancipationem patris. Et ideo dicit de concepto nato ante adoptionem: quia de eo erat maior dubitatio: quia videbatur habere fortiora iura q̄ ille qui natus esset in adoptione. Jac. de rauen.

1 ¶ Committens se alicui & sua committere dicitur que retinere non potest.
2 Filius dans se in arrogationem an possit ex pacto sibi retinere aliquam partem suorum bonorum.
3 Dominium in titulo vniuersali an transeat sine traditione.

1 **Si pater** †Cui committo me & mea que retinere nō possum. Concor. s. eo. l. ij. in fi. & quod ibi not. & dixi. ¶ Ibi redigunt. tanq̄ nepotes facta ac. nō ob. ff. de contrata. l. iij. §. si pater. vt ibi no. Glos. excep. obligationem operarum & ratio est: quia ille pariunt per arrogationem quod dic vt not. in. §. allegato p glo. institu. de acquisitio. per arrogationem. §. j. Itē querit glo.
2 an ille† qui se dat in arrogationem possit ex pacto sibi excipere vel reseruare bona sua in totum vel pro parte glo. dicit q8 non ad instar monachi. & sic fm glo. tenebit arrogatio & exceptio bonorum erit nulla. Et hanc glo. sequi videtur Jac. de are. et allegat. ff. si vsuff. peta. l. j. §. j. & ad muni. l. j. & quia exceptio videtur repugnare monachationi & arrogationi vt. ff. de regu. iur. l. vbi repugnantia. de conditio. insti. l. si titius. de testamento militis si certarum. de vsu & ha. per seruum. §. fi. & extra de conditio. appositis. c. fi. cum ibi notatis. Jac. de are. & hec opinio satis tolerari posset in monacho lz circa hoc sint diuerse opiniones glo. & doctorum. quidam enim dixerunt ex tali pacto ingressum viciari. de hoc plene dixi. C. de sacrosan. ec. auth. ingressi. ver. item querit glo. nūquid ingrediens. vbi de hoc plene. Sed quicquid sit in questione monachi, dico quod equiparatio quā facit glo. de monacho ad arrogatum non est bona cum monachus proprium habere non possit vt extra de stat. mona. c. ij. arrogatus sic nam filius hodie potest habere proprietatem & pater vsumfruc. vt. C. de bonis que liberis. l. cum oportet. potest etiam habere bona in quibus pater non habet vsumfru. vt dicto titu. de bonis que liberis. authē. excipitur. ergo arrogat9 potest excipere quicquid dicat gloss. vnde in monacho serua. l. per seruum. de vsu & ha. & quod not. in dicta authen. ingressi. In arrogato serua. l. j. §. j. si vsuffru. peta. fm Jac. bu. & Ja. de ra. Item vide
3 tur colligi hic† quod in titulo vniuersali transeat dominium sine traditione. & pro hoc. ff. pro socio. l. ij. & iij. in contrarium videtur. C. de pactis. l. traditionibus. & de here. vel act. vend. l. qui tibi. dic quod quidā sunt tituli vniuersales aptitudine & actu: & in his transit dominium sine traditione vt. ff. de acquir. possessio. l. cum heredes. Quidam aptitudine & non actu, vt titulus venditionis. & si quandoq̧ actu sit, tunc ea que sunt iuris transeunt sine successione. vt. C. de here. ven. l. ij. Fallit in cōtractu societatis vt dicta. l. j. & ij. ff. pro soci. vbi vero est titulus singularis tunc corporalia exigunt traditionem, vt dicta. l. traditionibus. in corporalibus est necessaria cessio. Fallit in casibus notatis. C. de legatis. l. ex legato nominis. ¶ In glossa vltima in fine de istis pactis dic vt nota. dicto. §. placet. & dicta. l. finali. de superficiebus.

1 ¶ Fide vel contrarietate non repugnante quis potest facere tanq̄ alius quod tanq̄ ipse facere non potest.
2 Officium suum nemini debet esse damnosum.
3 Filius exclusus a bonorum possessione tanq̄ filius admittitur tanq̄ agnatus.

1 **Qui duos.** †Ubi fides debita vel cōtrarietas non repugnat quis potest facere tanq̄ alius quod non potest tanq̄ ipse. hoc dicit text. & gloss. Et ista est via brocardica que sepe allegatur in causis. & dicitur argu. de tanq̄ & iura videntur pro et contra vt hic patet in glos. Sed solue & dic quod regula est quod quis venire possit tanquam alius. Fallit dicit gl. ff. de inoffi. test. l. si pponas. §. penul. Sed ibi non est proprie fallere. nam ibi bene admittitur tanq̄ alius sed veniendo vt alius videtur renunciare querele inofficiosi testamēti quia si vellet postea agere querela tanq̄ filius esset sibi contrarius: & ideo repellitur, vt in. l. contraria et de vulga. et pupil. sub. l. coheredi. §. coheres. Item fallit dicit glossa. C. de dolo. l. j. et de distractio. pigno. l. ij. Sed in illis ideo fallit: quia veniendo vt extraneus faceret contra fidē promissam. nam fideiussor quando fideiubet videtur promittere q̄ soluet. vt. ff. de cond. indeb. l. indebitam. & ideo frangeret fidem si emeret pignus vt extraneus. Sed ibi veniret contra fidem conuentionis & promissionis si veniret tanq̄ alius. Item fallit dicit glo. de lega. ij. l. finali. §. quatuor. Sed ibi ideo quia veniendo vt extraneus veniret contra fidem coniunctionis & fraternitatis. Jacobus bu. & Jacobus de rauen. Uel ibi creditor habebat causam a filio & ideo repellitur filius etiam ratione iuris superuenientis, vt. ff. de doli exceptio. l. apud celsum. §. si a titio. Item videtur fallere in alio casu licet glossa non dicat. C. de administratio. tuto. l. cum quedam. & institu. de inofficio. testamē. §. qui ita. Sed dic q̄ ibi veniendo vt alius nō est sibi contrarius: quia tutor duas personas representat, scilicet suam & pupilli. vnde si petat legatum nomine pupilli non per hoc videtur suo nomine approbare testm̄: &
2 quia† officium suum non debet esse sibi damnosum vt. ff. ex quibus cau. maio. l. videlicet. vel dic fm Ja. de bel. & quasi in idem recidit, aut faciendo vt quilibet venit contra factum pprium & nō potest, vt. C. de dolo. l. j. cum concor. Si non venit contra factum proprium regulariter admittitur vt alius. Fallit quando est eadem ratio prohibitionis in vtroq̧ casu vt. d. l. si proponas. §. pen. Item ratione proximitatis & cōmunionis. vt. d. §. quatuor. Item ratione imminentis suspicionis, vt. C. de sacrosan. eccle. aut. quibuscunq̧ signati super. l. iubemus nulli. Jaco. Et vide quod de hoc not. extra de prescript. c. ad audientiam. in fin. & per Innocen. eo. tit. c. cum ex officijs. Quasi simile brocardicū est quod quis potest facere aliquid super vno et super eodē facto contrariū alio iure. de quo vide quod notatur per Hosti. in summa de electio. §. & qualiter. ver. verūtamen. secundum

cundum allegata τ ver. seq. τ vide etiam quod no. per Innocē. de elec. c. cum inter canonicos. in glo. sed nonne. τ ad predictaꝫ materiam bene facit extra de ap. c. pe. li. vj. cū ibi notatis. ad pre
3 dicta etiam facit q2 filius † exclusus a bonoruꝫ pos. tanꝗ filius admittitur tanꝗ agnatus. ꝫ. de successorio edicto. l. j. §. sed vidē dum. τ maritus exclusus ab accusando iure mariti postea admittitur vt extraneus. ꝫ. de adul. l. iure mariti. τ ad hoc etiaꝫ. C. de inoffi. testamen. l. eum qui. cum his que ibi no. τ dixi. Et vide etiā notata p Cōpost. extra de elec. c. cum ecclesia vulterana. τ p Hy. τ alios extra de reg. iur. c. cum quid vna via prohibere.

1 ¶ Arrogatio fit cum cause cognitione. τ que veniant in ipsa cause cognitione.
2 Etas in senibus diuersificatur secundū diuersitatē negotiorū.
3 Senex quare citius dicatur quo ad excusationem muneris iudicandi ꝗ quo ad excusationem tutele τc.
4 Quinquaginta quinqꝫ anni sufficiunt ad excusandum aliquē a munere iudicandi.
5 Feudatarius alienans feudū post. lv. annos an dicatur alienare in fraudem sociorum vide pulchram questionem.

1 **In arrogationibus.** † ¶ Arrogatio fit cum cause cognitione. τ que vertantur in cause cognitione hic in text. dicit̃ vsqꝫ ad. §. satisdatio in. l. nec ei. Et hec pars generalis est in pupillo τ maiore arrogato. Et caue: quia dum impetratur principis authoritas super arrogatione ipse concedit conditionaliter si ista affuerint. vnde arrogans veniens cum rescripto docebit coraꝫ magistratu iustas causas arrogandi subesse. Jaco. but. ¶ Ibi nec maiorem. id est seniorem. ¶ Ibi minor. id est iunior. Fran.
2 hic habes in glo. qui dicantur senes † τ secundum diuersitateꝫ negotiorum diuersificatur etas in senibus. τ vide pulchra de senectute τ senibus in alphabeto dictione senectus τ dictione senex τ. ꝫ. in fi. huius operis. Et quare dicatur citius quis senex quo ad excusationem muneris iudicandi ꝗ quo ad excusa. tutele vel testimonij. dicit Jac. de raue. † quia maior est occupatio
3 circa munus iudicādi quia habet regere vnam prouinciaꝫ vel ciuitatē ꝗ circa munus tutele vbi administrat bona vnius pupilli. Et ideo ad excusa. muneris iudicandi sufficiunt quinqua
4 ginta quinqꝫ. † anni. ad excusa. tutele al's testimonij ferendi exiguntur septuaginta. vt. C. qui eta. l. vlti. lib. v. Item no. ꝙ dicit glo. vtilius esse studere procreationi liberorum ꝗ arrogare. in contrarium adducit. C. de natu. libe. l. iij. sol. ibi tractatur de iā natis tm̄. hic vero de natis τ nascituris vnde vtilius est rei publice τc. quia nihilominus nati ꝯseruantur. Item dicit glo. q̄d morbus est tēporalis valitudo perpetua. de significato huius dictionis morbus vide ī alphabeto dictione morbo graui. Itē est argu. iste. §. sed nec libertum alienum quod quis non possit arrogare alienum vasallum. Itē adducit Guil. de suz. ad questionem talem: plures habebant eandē rem in feudum τ ex forma feudi si vnus moriebatur sine liberis quod socij succederēt
5 nisi bona fide alienasset partem suaꝫ † quod si iste alienasset post quinquagintaquinqꝫ annos quod presumatur in fraudem cū non possit studere procreationi liberorū q2 pōt liberos pcreare. τ p hoc. ꝫ. eo. l. nec ei. §. iij. τ solu. matri. l. filie. Guil. si autē alienet ante etatem. lv. annor nō psumat̃ in fraudē

Adoptio. In glo. in fi. Et. ꝫ. eo. l. adoptare. Richar. τ. l. τ qui vxorem.

Nec ei. Ibi alicuius. Quem vult arrogare. opp. vt in glo. τ sol.

1 ¶ Rescripto principis impetrato quid sit fiendum in arrogatione fienda.
2 Arrogans τ arrogatus debent venire coram iudice τ facta inquisitione petere ab eo decretum interponi.

Eorum. Iste. §. specialiter loquitur in arrogatiōe pupillorum tantum. ¶ Ibi adoptarent q̄d colligitur ex sequētibus. Jaco. butri. Sed quo loco fiet ista inquisitio? dic quod coram iudice illius qui arrogari debet. nam im
1 petrato rescripto † principis super arrogatione fienda impetrans habet intimare rescriptum iudici illius qui arrogari debet qui cōuocatis amicis arrogādi inquiret de infrascriptis vt C. e. l. ij. τ sic fit in venia etatis. C. de his q veniā etatis impetra. l. ij. sed an in hoc erit dādus libellus? videtur q̄d sic per aut̃. offeratur. nam etiam in his que expediunt iudicis officio datur li
2 bellus. vt. ꝫ. de minor. l. papi. exuli. dic contra † sed arrogare volens τ arrogandus venire debent coram iudice τ simplici verbo petere ꝙ facta inquisitione suum interponat decretum cum hoc de voluntate vtriusqꝫ procedat sicut dicitur in emancipatione. ꝫ. de offi. preto. l. j. Et si dicas quare hoc cum princeps rescripserit. dic quod nihilominus fiet inquisitio τ decreti interpositio vt. C. de adop. publicis. l. j. in prin. lib. x. τ in aut̃. de collato. §. sin aūt aliquando. princeps enī sub tali conditione videtur rescribere τ subintelligitur si preces veritate vtant̃. C. de diuersis rescri. l. vniuersa. τ sic fit in venia etatis vt. d. l. ij. C. de his qui veniam eta. impe. G. ¶ Ibi. τ substitutionem a parente factam extinguere. substitutio enim mero iure per arrogationem extinguitur sed imperiali beneficio restituitur vt. ꝫ. de vulga. et pupil. substi. l. causa cognita. Et ibi no. τ dicam. ꝫ. e. l. non enim. Jaco. de are. τ. l. his verbis. Jaco. de ra.

1 ¶ Arrogatio procedit ex vi satisdationis tacite vel expresse et sine τc.

1 **Satisdatio.** † Arrogatio pcedit ex vi satisdationis expresse vel tacite subintellecte et sine damno eorum ad quos pupilli successio peruēta est. hoc dicit cum. l. seq. vsqꝫ ad. l. si arrogatio. τ dic cum fideiussore. vt. C. de verbo. significa. l. sancimus.

1 ¶ Tabellio potest alteri stipulari.
2 Notarius stipulans nomine alterius quomodo debeat concipere verba.
3 Contractus iuris gentium an perficiantur solo consensu.
4 Actio an nobis queratur per tabellionem.
5 Tabellio an possit retinere pro se quod refutauit is cuius nomine aliquid stipulatus est sibi dari.
6 Sacerdos an possit alteri stipulari.
7 Tabellio vni⁹ territorij an possit conficere instrumenta in alieno territorio.
8 Tabellio creatur ab eo qui habet authoritatem creandi.
9 Notarius creatus a papa vel imperatore potest vbiqꝫ in romano imperio conficere instrumenta.

Non enim aliter. Ibi subscribendū erit. dicit glo. ꝫ. consentiendum vt a principe. tu dic a preside vel pretore coram quo insinuatur indulgentia principis τ cause probantur vt. C. eo. l. ij. Jacob. de are. τ dixi. s̄. l. pri. §. eorum. Et ex ista. l. ibi seruo publico τc. tenet hic glo. τ vbicunqꝫ τ to
1 tus mūdus seruat quod tabellio † possit alteri stipulari. hoc tenet glo. insti. de inutili. stipu. §. si quis alij. rē pupilli saluam fore. l. iiij. τ dixi ibi in. l. ij. τ de magistrat. conue. l. j. §. exigere τ est etiam pulchra glos. de leg. ij. l. peto. §. fratre. que incipit publico seruo que loquitur etiam vbi non est pretoria vel iudicialis. et eod. titul. l. cum pater. §. titio in glo. que incipit. quo casu. ibi vel seruo publico. ad idem est glo. ꝫ. de vsur. l. caius. τ vide Inno. de conuer. coniuga. c. dudum. Sed non videtur verum quia alteri stipulari quis non potest nisi in casibus exceptuatis vt. ꝫ. de verbo. obli. l. stipulatio ista. §. alteri τ. l. tantum qui. §. sin autem. de
2 consti. pec. Sed supposita opi. gloss. pro vera † quomodo verba concipiet? dic quod dicet promittis mihi stipulanti nomine talis. Sed quid si dicat promittis mihi stipulāti quod dabis illi? certe idem vt hic patet. idem est in tutore vt. ꝫ. de consti. pecu. l. eū qui. §. si actor τ. §. iulia. τ videt̃ notari insti. de inuti. stipu. §. alteri. Dy. in. d. l. ij. rem pub. sal. fo. τ Oldra. tenet opi. gloss. τ pro eius opinione optime facit. l. ista. τ. ꝫ. de vsur. l. caius. vbi videt̃ expssuꝫ. nec pōt dici ꝙ speciale sit in pretorijs q2 nec hic nec in. l. caius erat stipulatio pt̃oria. nec hic erat fauore pupilli. imo ad cōmodū agnatorū τ aliorū vt hic patet. Sed supposita ista opinione p vera nunquid poterit hoc locum habere in cōtractib⁹ iurisgētium? videt̃ ꝙ non q2 tabellio creatur de iure ciuili in aut̃. de tabell. per totū. τ. C. de tabula. ergo de cōtractu iurisgētiū se nō poterit intromittere. ar. insti. de iure naturali. §. fi.
3 τ de capi. dimi. §. q̄d autem. Incertū est ꝙ contractus † iurisgētium perficitur cōsensu vt. ꝫ. de act. τ obli. l. consensu. sed ille qui est absens nō pōt cōsentire ergo τc. Sꝫ dic ꝙ pōt etiā in ꝯtib⁹ iurisgentiū interuenire ꝙ licet dn̄iuꝫ sit de iure gentiū: modi tamen cōtrahendi τ forma sup ipsis ꝯtractibus sunt de iure ciuili sicut patet q2 dn̄ium transfertur p iudicē. insti. de offic. iudi. §. fi. τ tamē magistratus τ iudices sunt de iure ciuili vt. s̄. de orig. iur. l. ij. §. post originem. nō ob. absentia: q2 confirmatur per ratihabitionem sicut est in stipulatione vt hic ita in contractibus iurisgentium. τ hanc opi. hic tenet And. py. Guil. τ multi alij τ vide Inno. extra de fide instru. c. cum. p. tabellio. Sed ꝙ tabellio non possit alij stipulari tenet hic Guil. de suz. Gabriel de osseletis τ Jac. bu. s̄. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. j. vbi omisi vt hic ponerem. τ dicunt esse speciale hic sicut τ in alijs pretorijs. τ sic intelligunt. ꝫ. de preto. stipu. l. in pretorijs. τ rem pupi.

sal.for.l.iiij.ꝛ de magi conue.l.j.§.exigere.de in ius voca.l.euz
pro quo.ꝛ.C.de cap.ꝛ .postli.reuer.l.cum cognatos.Et qđ hic
dicitur de seruo publico dicunt non loqui de tabellione sed de
seruo reipublice de quo loquitur.j.de questio.l.j.§.seruum mu
nicipum.ꝛ.C.de ser.reipubli.ma.l.j.ꝛ.ij.tales enim dicũt posse
alijs stipulari.sed hoc est falsum quia per tales seruos non q̃-
ritur singularibꝰ personis sed ipsi reipu.vel vniuersitati,vt.j.
de rerum diui.l.in tantũ.§.vniuersitatis.ꝛ ꝙ hic de tabulario
debeat intelligi est expssum insti.eo.§.cum aũt.vbi dicit tex.per
sone publice.i.tabulario. Ipse Gabriel in.d.l.eum pro quo de
in ius vocan.sic distinguit.Cum queritur an per tabellionem
4 actio †queraẜ dic aut tractatur de acquisitione que fit per sti-
pulationem pretoriã ꝛ tunc acquiritur vt.d.l.in pretorijs.als
incipit in omnibus.de preto.stip.si de alijs stipulationibꝰ aut
presenti aut absenti.Si presenti acquiritur vt.j.de ver.oblig.l.
si procuratori presentis.si absenti aut ex re eius ꝛ sibi acquiriẜ
vt.j.de nego.gest.l.ꝙ ex re.Si ex re aliena aut talis stipulatio
exigitur ex necessitate ꝛ tunc acquiritur vt hic.C.de lit.contest.
aut.libellum.ꝛ de epi.ꝛ cleri.aut.generaliter.Si vero ex volũ-
tate tunc serua regulam.§.alteri.¶ Sed quicquid dicatur cre
do ꝙ in omni actu ꝛ contractu etiã extraiudiciali possit tabel-
lio alteri stipulari ꝛ queretur.Et ideo dicitur seruus publicus
quia publice seruit.vt dicit glo.d.§.cum autem.instit.eo.vnde
l.voluit inducere aliquã specialitatẽ in tabellione ꝛ nulla esset
specialitas si non posset in omnibus:qꝛ in pretorijs ꝛ iudiciali
bus quilibet etiam non tabellio põt acquirere vt.d.l.in omni
bus.e.preto.stipu.ꝛ.l.iij.rem pup.sal.for.ꝛ.j.si quis cau.l.vlt.
5 ꝛ hãc seruat vbiqꝫ cõsuetudo.¶ Sed pone †ꝙ tabellio stipu-
latur alicui:ipse refutare vult illaꝫ stipulationeꝫ:tabellio hoc
videns vult sibi habere:nunquid põt?videtur ꝙ sic ar.C.si cer-
tum peta.l.si absentis.ꝛ de lega.ij.l.si titio.Dic cõtra qꝛ iste ta
bellio quando fuit stipulatus noluit sibi querere sed alij.et est
nudus minister.ꝛ ideo nihil debet remanere penes eum de leg.
ij.l.si quis titio.ꝛ.l.lucius.§.a te de adimen.lega.l.filio.§.ma-
ter.ꝛ ad treb.l.lucius.§.filia.ꝛ pro hoc bene facit de acquiren.
re.do.l.homo liber.in prin.ꝛ de acqui.pos.l.j.§.p eũ.¶ Sꝫ ex
6 quo de tabellione diximꝰ †quid erit de sacerdote:nunquid põt
alteri stipulari ꝛ querere?de iure canonico non est dubiũ qđ sic
extra de vsur.c.quãꝙ lib.vj.ꝛ ibi plene p Gartiã de hoc plene
dixi.s.de iusti.ꝛ iure.l.j.§.huius studij.ꝛ de tabellione ꝛ sacer-
dote vidi qđ plene dixi in quadã questione.d.Dyñ.C.de vsur.
sup rubrica,ver.dominus Dy.in ista materia qui possint crea
re tabelliones plene dixi.C.de fide instrumento.super rubrica.
7 ver.est etiam notandum.¶ Sed an tabellio †vnius territorij
possit conficere instrumenta in territorio alieno?videtur quod
sic quia hoc est voluntarium ꝛ hoc facit requisitus a partibus
in aut.de tabel.in prin.ergo extra territoriũ fieri poterit vt.j.e.
l.emancipari.de offi.proconsul.l.ij.ꝛ de sol.l.quero.Sed dic ꝙ
non potest in alio territorio.ar.C.de epis ꝛ clericis.l.repetita
ꝛ de testamentis.l.cõsulta diualia.sicut videmꝰ in tutore de ad
mi.tuto.l.si duo.iudi.solui.l.iij.§.si tutor.ꝛ quia puniẜ tabellio
si faciat instrumentũ in loco vetito ꝛ videtur phibitus in quo
libet loco nisi in eo in quo creatus est.C.de dona.l.secundũ di-
ui.Item p hoc.C.de decu.l.duumuirum.lib.x.Item quia vide
tur creatus tantum in suo territorio vt dicitur in missione in
8 posses.j.de bonis autho.iudi.possidẽ.l.cũ vnus.§.is q.† Item
ille creat tabellionem q habet authoritatẽ in aut.de tabel.§.si
vero.sed extra territorium suũ quis non habet iurisdic.vt.j.de
iurisdi.omni.iudi.l.fi.ꝛ p hoc de excu.tut.l.ij.ꝛ.C.de numera.ꝛ
actua.l.in puincijs.ꝛ hoc qꝛ magnum esset preiudiciũ illorum
qui sunt de alieno territorio cum acquisitum perderent in aut.
de administrã.offi.§.j.col.iij.ꝛ ideo notarij se intromittere non
debent de scripturis aliorũ.C.de pxi.sacro.scri.l.hac parte in
fine.nec ob.quod dicitur ꝙ est voluntarium quia hoc veruꝫ in
iudice qui potest exercere iurisdictionem volũtariam extra ter-
ritorium.sed tabellio non habet iurisditioneꝫ sed officiũ qđ est
factũ.C.de adoptio.l.adop.nõ tabulis ꝛ de iure fisci.l.instar.li.
x.ꝛ pro hoc.j.eo.l.emãcipari.ꝛ.j.de offic.proconsul.l.j.predicta
puto vera in tabellionibus creatis ab alijs inferioribus habẽ-
tibus determinatum imperium.†secus in creatis ab impera-
tore vel papa qui habent generalem iurisditionem:naꝫ illi pos
sent conficere instrumenta per totum romanum imperium . et
ita seruatur.ꝛ de hoc dixi.d.ver.est etiam notandum.C.de fide
instrumentorum super rubrica.¶ Ibi ex bonis eius impube-
ris defuncti ꝛ sic non extenditur ad quartam debitam ex bo-
nis arrogatoris vt no.j.eod.l.si arrogator.in fine.Ray.¶ Ibi
ad quos ea res de significato istorum verborum vide.j.de ver-
borum significatio.sciendum.§.fina.¶ In glo.quia probauit
in fi. Ibi loquitur de quibusdam leuibus que non sunt de sub-
stantia ꝛ ideo omissa non vitiãt.vel ad.l.senator dic vt ibi not.

vel ibi loquitur in adop.ꝛ etiã in arrogatione ꝛ quo ad adop.
non interest vt ibi.sed quo ad arrogationem sic vt hic .

1 ☞ Actio directa vbi expirat nunꝙ instauraẜ eadem sed daẜ
vtilis actio.
2 Stipulatio aliquando fingiẜ interposita vbi non est.

Is verbis. Ibi date sunt.i.relicte p pa-
trem pupilli post mortẽ im-
puberis. Iaco.de are.¶ Ibi substituto seruo.Sed
quomodo nonne statim effecto pupillo patris here.
seruus substitutus ꝛ cui libertas est data.sđm istum casuꝫ sta
tim adueniente conditione.i.a morte pupilli fit liber.vt.j.de te.
sta.ma.l.statuliberos.ꝛ de heredibus instituẽ.l.pater filio.quo
modo ergo hac cautione ea prospicitur cum moriente pupillo
sit liber?respondeo predicta obtinent vbi pupillus statumn on
mutat:qꝛ tunc impletur eius conditio morte pupilli cũ moria-
tur sui iuris pupillus.sed vbi moritur pupillus nõ sui iuris sꝫ
moritur in alterius potestate existens per arrogationem et sic
conditio deficit mero iure non competit ei libertas.argumen.j.
de verbo.significa.l.pupillus.in princi.ꝛ de solu.l.cum quis in
prin.vel dic quod alienatio serui non perimit eius statum liber
tate remanente pupilli testamento . Secus eo rupto vel irrito
facto capitis diminutione vt hic ꝛ.s.eo.l.nec ea.§.eorum . Sed
cum libertas dependeat ex pupillo quomodo secũdis tabulis
liber esse iussus causam statuliberi viuo pupillo apphẽdit vbi
per pupillum alienatus circa libertatem testatoris beneficio in
euentum mortis pupilli non fundatur.j.de statuliberis.l.ij.Et
no.ꝙ super omnia statuliber est sed tamen eius statulibertas
pempta est irrito facto pupilli testamento etiam si sit meus ser
uus quomodo ei succurritur vinculo cautionis contra hũc ar
rogatorẽ dominũ vel fideiussores quos dedit vt.C.de libe.cau.
l.post certi.ꝛ de transac.l.interpositas?rñdeo.succurritur ipso
iure beneficio principis vires facti testamenti instaurantis mo
riente pupillo.ar.j.de vulg.ꝛ pupil.substi.l.cã cognita.ꝛ arg.j.
de iniust.testa.l.posthumꝰ.ꝛ de secũ.tab.l.qui ex liberis.§.testa
mento.quia permisit pupillũ arrogari sine damno aliorum ar
gu.j.si a parẽ.quis fue.ma.l.j.§.nepos.ꝛ.C.de emancip.liber.l.
nec auus.nec obstat ꝙ hic dicit his verbis ꝛc.quia cautio non
est pspectiua libertati sed instaurationi testamẽti authoritate
principali.sed quia ꝛ iudicio percipitur ꝛ cautio non ad nouuꝫ
creandum sed ad creatum in totum reducendum precipitur vt
j.ad trebel.l.titius.§.fin.Satisdatio enim fit seruo publico ad
vtilitatem eorum qui aliquid ex secũdis tabulis consequi de-
buissent eo nõ arrogato ꝛ omniũ talium iura authoritate iudi
cis instaurantur.Alij dicunt libertatem petendam ex stipula-
tione ꝛ restitutionem hereditatis ꝛ hũc casum specialem dicũt
quo vtiliter stipulatur seruus a domino se manumitti als dire
cta libertas non petitur prestari,sed competit ipso iure vt.j.de
ma.testa.l.testamento.ꝛ de fideicõ.liber.l.sed si non data.§.j.cũ
expirauerit per arrogationem impuberis relictum libertatis
non ipso iure cõpetit sed prestabiẜ exẽplo fideicõ.vt.j.de fideic.
1 liber.l.gñaliter.§.testamẽto.ꝛ.d.l.sed si nõ data.§.j.†nã vbi ex
pirat directa actio nũꝙ instauratur eadẽ sed vtilis actio datur
vt.j.si ex noxa.cau.aga.l.ij.in fin.ꝛ.C.si aduer.transf.l.j.ꝛ fm hoc
agiẜ ex stipulatione interposita ad libertatẽ ꝛ hereditatẽ vt.j.
solu.ma.l.si ꝓo.§.fi.ꝛ ad legata p legatarios.Sed cũ hodie res
arrogati non q̃raẜ arrogatori quo ad pprietatẽ vt insti.de acq.
p arroga.non posset arrogatio manumittere vt.C.de his qui a
nõ do.p totũ.ꝛ melius est primã admittere sñiam Iaco.de are.
2 Itẽ colligit hic glos.ꝛ sepe allegaẜ †ꝙ fingitur interposita sti-
pulatio vbi non est.pro hoc.C.de rei vxo.ac.l.vnica.in prin.Sꝫ
fm Iac.de ra.hec.l.hoc nõ dicit sed qđ dicit ꝙ daẜ vtilis actio
dicit ipse.s.ex testamẽto legatarijs ꝛ vtilis petitio hereditatis
substituto ꝛ alie actiones hereditarie.ꝛ pro hoc est lex expressa
dicta.l.cã cognita.j.de vulga.substitu.licet enim testamentum
ipso iure sit extinctũ per arrogationẽ vtiles tamẽ actiones dan
tur ex eo vt dicta.l.nõ autẽ daẜ ex stipulatione ficta actio.ꝛ hoc
innuit litera dũ dicit prospectum esse libertatibus.impossibile
enim est ꝙ libertates directe valeant nisi valeat testamẽtuꝫ qꝛ
ille habentur a manu testatoris vnde fingitur valere testamen
tum ꝛ illi qui haberent actiones directas non arrogato pupil-
lo habent vtiles post arrogationẽ ꝛ de hoc dicetur.j.eo.l.si ar-
rogator. Iac.de ra.¶ Item non obstat ad secunduꝫ responsuꝫ
hec.l.j.de edil.edic.l.sciendum.§.deinde.vt ibi dixi.ꝛ vide instit.
eo.§.cum autem.¶ In glo.impropie.i.extensa significatione
vocabuli non autem proprie. Iaco.

1 ☞ Satisdatio data per arrogatorem an expiret pupillo fa-
cto adulto.

Hec autem

Ec autem satisdatio. Scilicet cōmittit si impubes decessit in arrogatione. Jac. Secus si pubes: & est ratio vt no. insti. eo. §. cū autē. & dic decessit viuo arrogatore vt dicetur. j. eo. l. si arrogator. Ex hoc videtur quod hic satisdatio expiret pupillo facto adulto. est ne hoc verum? †dicūt qdam quod non, imo semper succedūt ij ad quos ea res pertinet. p hoc de lega. j. l. legatis seruis vt lega. no. ca. l. j. §. sub cōditione & pro hoc. s̄. l. proxi. subuenit eñ ex tali satisdatione venientibus ab intestato sed ei succedi potest etiā si sit pubes factus ergo &c. Sed cōtra dico quia ex quo est pubes fact⁹ disponere potest de bonis suis ergo non habent de quo cōquerantur sed ante pubertatem possent fraudari substituti & ideo cautio interponitur quod puto verum nisi substitutio foret facta impuberi per fideicom. quia tunc dicerem quod pater arrogator teneret ad onera vt instit. de acquisitis p arrog. §. fi. & dicetur. j. eo. si arrogator. & videtur Rof. in libello de act. ex stipulatu. que interponit ab arrogatore plene.

1 ☞ Arrogatore premortuo & ex post arrogato impubere heredes arrogatoris tenentur reddere bona que fuerūt &c.
2 Pater arrogator pōt substituere impuberi i bonis sibi per eū datis vsqz ad pubertatem.
3 Substitutio arrogatoris an extendatur ad bona arrogati vndecunqz peruenta.
4 Quarta quando non debeatur de bonis arrogatoris.
5 Expressio eorum que tacite insunt a lege nihil operatur.
6 Legitimi impuberis an succedant ei ab intestato post pubertatem ex tacita voluntate arrogatoris.
7 Bona pupilli acquisita per arrogationez an debeant restitui premoriente arrogatore.
8 Testamentum factum per patrem naturalem in quo substituerat pupillo qd erat ruptum p capi. diminu. an reconualescat p mortem patris arrogatoris.
9 Testamentum seu substitutio confirmatur p tria que hic vide.
10 Pupillus an debeat habere quartam oīm bonorū vel eius qd habiturus esset ab intestato.
11 Quarta que debetur arrogato an sit aucta sicut quarta debita iure nature.
12 Substitutio vel veniētes ab intestato in quo succedant ipsi pupillo, & qua actione petant eius bona.
13 Arrogato impubere decedente ante arrogatorem quid veniat restituendum de bonis pupilli, & quibus.
14 Quo remedio succurratur substitutis venientibus ad hereditatem pupilli arrogati.
15 Remedium quando aliquod reperitur tunc non est opus legis remedio.
16 Premortuo arrogato ad qd veniāt substituti quo iure & qua actione.
17 Venientes ab intestato admittuntur suo iure ad bona arrogati & substitutus a patre arrogatore admittitur ad quartam.
18 Arrogatus quando habuit duos substitutos vnum a patre arrogatore in quarta, alium a patre naturali: si moriatur quomodo ei succedatur.
19 Actio psonalis nō datur in singularem successorem.
20 Substitutio que non potest valere iure directo obliquatur.
21 Posito vno inconuenienti sequitur aliud. vide pulchruz exemplum.
22 Quando quis possit decedere duobus testamentis.
23 Constitutio diui Pij prouidens arrogato de quarta an fuerit vtilis tātū an etiā necessaria.
24 Quarta bonorū arrogatoris an debeatur filio arrogato facto puberi.
25 Arrogatore non relinquente quartā vt debet qua actiōe aget fili⁹ arrogatus.
26 Quarta an possit peti p impuberem viuente eius patre.
27 Quarta relicta per arrogatorem in testamento an petat actione ex testamento.
28 Arrogatus an possit deducere duas quartas.
29 Pater an possit petere legitimam filij defuncti impuberis nō obstāte substitutione facta p patrem filio.
30 Terminus legalis potest purgari non termin⁹ hominis, & facit ad. q.
31 Concedēs rem precario intelligit concedere ꝙdiu voluerit.
32 Testator exheredando filium si heres adeat facit cōditionez & non tenet institutio neqz exheredatio.
33 Expressio eorū que tacite insunt an nihil operetur.
34 Crescēte malitia debet crescere & pena.
35 Judex a quo appellatur si statuat terminum ad recipiendum apostolos an computetur tempus a die sententie &c.

1

I arrogator. †Si premoritur arrogator deinde impubes heredes arrogatoris tenentur reddere bona que fuerunt arrogati & quartam partem bonorum arrogatoris in qua potest arrogator substituere vsqz ad tempora pubertatis non vltra & predicta locum habent etiā in nepote arrogātis. hoc dicit. Et prima pars. l. est multum defectiua quia dicit bona restitui debere & non dicit cui, nec qua actione: & dicit qualis sit hec quarta. & ideo ista supplebuntur inferius. Et hec. l. fm Jacob. de rauen. habet quatuor dicta. Primo ponit vnam questionem & eius solutionem. Secūdo aliam & soluit. Tertio ponit determinationez & rationē sue solutionis. Quarto. l. extendit etiam ad nepotes. secunda ibi, Sed an impuberi. tertia ibi, Ceterum. Quarta ibi, Hec omnia. primam subdiuide in tres quia primo thema. secundo questio. tertio decisio. secunda ibi, An heredes. tertia ibi, Et dicendum. secunda principalis subdiuiditur in quatuor. in prima questio resultans ex premissis. in secunda decisio. in tertia decisionis limitatio. in quarta limitationis ratio. secunda ibi. Et puto. tertia ibi, Et hactenus. Quarta ibi, Quia hoc non. Casus & litere expositio satis patet intelligenti. ¶ Ibi adoptiuo. id est arrogato exheredato preterito vel emācipato vt. j. patebit. Ray. ¶ Ibi mox. idem si non mox dum tamen postea Rayñ. ¶ Ibi quoqz etiam filios naturales arrogatoris fm Pet. & bene vt. j. de inoffic. tex. l. papi. §. quarta. & §. si quis impubes Ray. ¶ In ver. sed an impuberi filio arrogato. ¶ Ibi substituat pupillariter & directo nō per fideicommissum fm Guil. vt. C. de inofficio. testamen. l. & tribus & quod ibi dixi & j. dicam Ray. ¶ Ibi admitti fideicommis. etiam intra tempora pubertatis secundum Gulielmuz & bene, vt. j. de vulga. & pupilla. substitu. l. coheredi. §. cum filie &c. nec fideicommissum. ¶ Ibi iudicio eius. patris arrogatoris. ¶ Ibi ad eum. filium arrogatum. ¶ Ibi hec omnia que dicta sunt in. l. ista. & l. nec ea vsqz ad. l. hoc autem secundum quosdā.
2 vel dic vt. j. dicam. Ray. Notabilia collige quod pater †arrogator potest substituere impuberi in bonis q̄ sibi dat vsqz ad pubertatem & concord. institu. de pupill. substitut. §. igitur & C. de impuberum & al. substitu. l. humanitatis. secundo no. quod ille qui dat alij id quod tenetur authoritate legis non videt ipse concedere sed ipsa lex concord. de lega. ij. l. vnum ex familia. §. si de fal. & de adimen. leg. l. rem legatam. sub liberalitatis tamen appellatione quandoqz debituz naturale persoluitur. C. de hereti. l. cognouim⁹. §. sed ne videamur. & de imponēda lucratiua descriptione. l. j. libro. x. vltimo ex fine not. quod propter identitatem rationis hec. l. extenditur ad nepotes. pro hoc. j. ad legez aquiliam. l. illud. qd veruz est nisi aliud inducat diuersitas terminorum vt extra de rescrip. capi. ij. & plene notaui. C. de interdict. matrimo. inter pupil. & tuto. l. fin. Et quia materia subtilis est & per multos notata, & glossator sicco pede transiuit eaz ordinate tradam per oppositiones questiones & inductionem
3 ad questiones de facto. Et primo oppo. quod substitutio †arrogatoris extendatur non solum ad quartam sed ad omnia bona que ab arrogatore peruenerunt, vt. j. de vulga. substitu. l. sz si plures. §. in arrogato. sol. concede opposi. & istam supple per illam vt dicit gloss. secundo oppo. quod ista substitutio patris arrogatoris extendatur ad omnia bona impuberis vndecūqz peruenta vt. C. de impuberum & al. substitut. l. precibus. & j. de inofficio. testamen. l. papi. §. sed nec impuberis. so. hic est speciale ideo quia alia bona impuberis debent ad alios pertinere puta ad substitutionem per patrem naturalem vel venientes ab intestato quibus adoptio nocere non debet. Item not. se-
4 cundum Pet. †quod quarta de qua hic dicitur non debeat restitui si extāt filij naturales et legitimi patris arrogatoris cum illi habeāt vtrumqz vinculum, scilicet naturale & ciuile ergo debent excludere pupillum arrogatum qui habet solum vinculuz ciuile, vt. C. communia de succe. aut. itaqz solu. dicit ipse hoc verū esse vbi vtrūqz vinculum inferet in effectū qd hic non est quia naturalitas non operatur in succedendo sed solū ꝙ sit legitimus. Sed hoc reprobatur per modernos quia emācipatus nō est legitimus & tñ succedit & naturalitas bene operat in succes. vt in aut. de consan. & vteri. fra. §. j. & C. de natu. libe. aut. licet patri. dicēdū est ergo ꝙ hic iuris fictio est vtrūqz vinculū & ideo equipollet veritati vt. j. l. pxi. ¶ Item opp. hic dicit ꝙ huic impuberi pōt arrogator substituere i quarta. Sed contra hoc videt cum eam nō habeat beneficio patris sz beneficio. l. ex cōstitutione diui Pij: ergo in ea non pōt grauari vt. C. de fideicō. l. ab eo. Sed dic ꝙ ista substitutio q̄ fit impuberi itra tpa pubertatis nō est grauamē sz puisio vt. C. de inof.

testa.l.ex trib⁹ ꝛ de impu.ꝛ al.substi.l.humanitatis.ꝛ ideo ces-
sat cõtrarium dicens ꝙ qui non honorat̃ non grauat̃. ¶ Ite3
5 †op.hic dicit̃ ꝙ expressio eorũ que tacite intelliguntur a lege ni
hil operat̃ sed contra.ĵ.ad.l.fal.l.titio.dic ꝙ expressio nihil ope-
ratur in detrimentũ eius in cuius fauore tacite subintelligitur
sed in eius fauore vt hic ꝛ in cõtraria.ꝛ sic concor.de hoc dicet̃
plene.ĵ.in qõnibus ver.itẽ Ja.de ra.inducit. ¶ Itẽ oppo.fm
Ray.de.§.non solũ.insti.de pup.sub.Sol.ibi facta fuit substi-
tutio pupillaris filio naturali hic filio arrogato.ar.ĵ.de vulg.
ꝛ pup.sub.l.sed si plures.§.ad substitutos ꝛ.§.in arrogato.S3
contra hãc sol.instat̃ de.l.miles ita.§.pe.de testa.mili.Sed hic
est substitutio regularis ꝛ de iure cõi ibi autez irregularis ꝛ de
iure speciali vt ibi patet in lr̃a.ꝛ eo.ti.l.milites etiã his.ꝛ.C.e.l.
in testõ.ꝛ arg.ad hãc sol.eo.ti.l.eius militis.§.militia. ¶ Item
instat̃ contra sol.predictã de.l.cẽturio.in fi.ĵ.de vul.ꝛ pup.sub.
Sol.hic substitutio regularis ꝛ directa facta impuberi de iure
cõi:ibi aũt irregularis facta puberi ꝛ cõtra ius cõmune ex pri
uilegio militari vt ibi patet.ꝛ no.ꝛ dixi in.l.precibus.C.de ipu.
6 ꝛ aliis substi. ¶ Itẽ op.contra.l.istã† quia legitimi impuberis
succedũt ei ab intestato post tp̃s pubertatis ex tacita volunta-
te arrogatoris.ꝛ tũc posset onere fideicõmissi grauari.vt.ĵ.de iu
re codicil.l.si quis cũ nullum.ꝛ.l.conficiunt̃.in prin.ꝛ de leg.iij.
l.j.§.sciendũ.sol.hoc est falsum imo succedunt ex tacita volũta
te ipsius puberis qui poterat facere testm̃ vt.ĵ.de le.j.l.si fundũ
per fideicõ.ꝛ.l.seq.S3 ɔtra hoc instat̃ q2 talis substitutio fidei
cõmissaria nõ põt sibi fieri post tp̃a pubertatis.ꝛ tũ tũc non po
terat facere sibi testm̃ vt dixi sup expositiõe litere.nñ ideo ꝙ illud
ideo q2 talis substitutio est grauamẽ filij vt.C.de inoffi.testa.l.
qm̃ in prioribus.ꝛ sic nõ põt fieri isti filio a patre nõ honorãte
vt hac.l.circa fi.ꝛ.C.de fideicõ.l.ab eo cũ fi. ¶ Itẽ opp.de leg.j.
§.si impuberi.ĵ.de coll.bo.Sol.pater arrogator hic decessit an-
te arrogatũ ibi ecõuerso vt ibi patet in litera Rayñ.Expeditis
cõtrariis venio ad q̃stiones.ꝛ primo q̃ro ꝓ declaratiõe textus
quare oĩa bona pupilli restituũtur oĩa dissoluunt̃ ꝛ in pristinũ
7 statũ reducũtur ꝛ† ideo bona ꝑ arrogationẽ q̃sita debẽt resti-
tui vt.š.eo.l.in omni.ꝛ insti.eo.§.cũ autẽ.Itẽ attende quod due
sunt partes materie nostre.l.prima ps est qñ pr̃ arrogator pre-
cedit deinde pupillus ꝛ iste casus est in tex.huius.l.alius casus
seu alia pars est qñ pupillus ꝓcedit ꝛ postea pater arrogator ꝛ
iste casus tangit̃ in glo.Circa partẽ de qua agitur in textu que
8 ro† nũquid ꝑ mortẽ patris arrogatoris testamentũ factũ ꝑ pa
trẽ naturalẽ in quo substituerat pupillo ꝛ qđ erat ruptũ ꝑ capi-
tis diminutionẽ pupilli vt insti.quibus modis testamenta in-
firment̃.§.nõ tñ recõualescat ꝛ valeat.Et videt̃ qđ nõ q2 semel
extinctũ nõ reconualescit arg.ĵ.de sol.l.qui res.§.areã.in cõtra-
rium videt̃.ĵ.de legat.iij.l.j.§.sed si filius in hac questione tenet
glo.qđ recõualescit per mortẽ arrogatoris vt.d.§.non tamen ꝛ
ideo dicit glo.qđ datur vtilis petitio hereditatis.Sed gloss.in
d.§.non tñ dicit ꝙ reconualescit si in codicillis declarauerit se
velle in eadem voluntate manere.vt ꝓbatur.ĵ.de bono.pos.fm
tabu.l.qui ex liberis.§.testõ.Sed hoc hic esse non põt quia pu-
pillus nõ habet testamẽti factionẽ nec velle nec nolle vt.ĵ.de re
gu.iur.l.qđ pupillus ergo non videt̃ hic testamentũ potuisse re
cõualescere ꝛ hanc opi.tenebat.d.Mar.sil.ꝛ quidã moderni et
dicebãt nõ agi ex testõ sed ex stipu.expressa vel tacita de qua lo-
quitur.ĵ.nõ eñ aliter.š.eo.ꝛ hoc ibi vr̃ sentire gl.l3 Jac.de are.
ꝛ dera.ibi teneãt cõtrarium vt ibi dixi.qđ dicemus? Pe.ꝛ alij
moderni dicũt qđ gl.bene dicit.ꝛ ad illud qđ dicit̃ qđ d3 decla-
rare in codicillis locũ h3 ꝛ verũ est quãdo esset pubes qui fecis-
set testamentũ.sed hic pupillus nõ fecit testamẽtu3 sed pater ꝑ
eo faciendo ei substitutionẽ ꝛ ideo ipse pupillus nec potest nec
debet facere dictã cõfirmationẽ vel declarationẽ in codicillis.
Imo cũ reperitur factus sui iuris volũtas patris reperitur du
rare.vnde distingui debet aut fili⁹ moritur impubes ꝛ tũc ipso
iure de equitate pretoria recõualescit testamentu3 licet nihil in
codicillis declarauerit:q2 nec declarare potuit vt dixi ꝛ ꝑ hoc
dicto.§.non tamen.ꝛ bene.ĵ.de vulg.pup.substi.l.cã cognita.ꝛ
ibi nota.ꝛ de iniusto.tes.l.posthumus.ꝛ ꝑ hoc bene.ĵ.de operis
noui nun..l.nam reipublice.ꝛ quod ibi not.de conditio.ꝛ de-
mõ.l.pater seuerinã.in prin.ꝛ hoc etiã sequit̃ Ray.ꝛ sic saluãt
glo.aut erat pubes factus:ꝛ tunc est opus declaratione in codi
cillis vt dicto.§.testamento.in.l.qui ex liberis.de secũdis tabu
lis.Imo quod plus est videtur enim quod talis declaratio nõ
faciat testamentum reconualescere.nam testamentum non po-
test confirmari ab epistola vel codicillis vt.C.de codicillis.l.he
reditatis.insti.de codicillis.in princi.talis ergo declaratio nõ
fit vt per eam reconualescat testamentum sed vt appareat te-
9 statorem voluntatem non mutasse.†tria ergo sunt que confir-
mant testamentum vel substitutionem.scilicet bonum initium
testamenti impedimentum cessans per quod ruptum erat ꝛ su

xilium iuris pretorij.ꝛ sic concluditur glo.bene dicere qđ sub-
stitutus intentet vtilem petitionem hereditatis.preterea qđ ex
stipu.agi nõ possit sicut dicebat.M.ꝛ sequaces patet q2 stipu
latio non posset se extendere ad quartam que petitur in bonis
arrogatoris cum forma stipula.extendatur solu3 ad bona que
fuisset habiturus si arrogatus non fuisset vt patet.š.eo.l.non
enim aliter.preterea sequeretur magnum absurdu3.pone enim
quod filius post mortẽ patris arrogatoris omnia bona sua ad
uocauit ab heredibus arrogatoris deinde mortuus est ꝛ veniẽ
tes eidem ab intestato acceperũt bona reperiretur substitutus
omni auxilio destitutus.nam cõtra heredes arrogatoris ex sti
pu.agere nõ posset q2 liberati sunt soluendo filio:cõtrauenien-
tes ab intestato nõ q2 nõ fuerũt ex stipu.obligati ex testamẽto
non si teneremus testamentũ non cõualuisse.ꝛ sic esset omni au
xilio destitutus qđ esset absurdum.Conclude ergo glo.bene di
10 cere. Itẽ querit gl.an† iste pupillus debeat habere quartã oim
bonorũ vel eius qđ habiturus esset ab intestato.glo.dicit ꝙ ei⁹
qđ esset habiturus ab intestato.sed tex.videt̃ dicere expresse qđ
habere debeat quartã omniũ bonorũ.insti.eo.§.cũ aũt.ver.itẽ
nõ al's.ꝛ.ĵ.que in frau.pat.l.fi.ꝛ cum dicit glo.ꝙ iste arrogatus
haberet plusꝙ naturales ꝛ legitimi si essent plures nõ videtur
mirũ nec inconueniens cum iste arrogatus trãstulerit in patrẽ
arrogatorem omnia bona sua.ꝛ ita magis est ei succurrendum
vt.š.eo.l.hoc ei.§.preterea.in hãc opi.tenet hic Guil.de su3.q2
non permittitur arrogatore ei qui habet vnum vel plures filios
naturales ꝛ legitimos vt.d.§.preterea.seqtur ergo ꝙ iste arro-
gatus inueniat se solum ꝛ ideo quartam omnium bonoru3 de
bet habere.ꝛ sic cessat absurditas glos.Sed possibile est ꝙ iste
post arrogationẽ procreat liberos naturales ꝛ legitimos ꝛ sic
incideremus in absurditatem glo.ꝛ ideo cõmuniter alij docto.
approbant glos.ꝙ solum habeat quartam eius qđ habiturus
esset ab intestato ad instar naturalium ꝛ legitimorũ.C.de inof.
testa.l.parentibus.ꝛ.ĵ.de inoffi.test.l.papi.§.qm̃ autem quar-
ta.ꝛ adoptio naturam imitatur.š.eod.l.adoptio.ꝛ ꝑ hoc bene
insti.de acqui.ꝑ arroga.§.j.non obstãt rationes allegate in cõ
trariũ.nam quod dicit̃ ꝙ filius arrogatus trãsfert bona.verũ
est si habet.sed possibile est ꝙ pauper erat ꝛ nihil habebat.ꝛ sic
cessat dicta ratio.Et q2 etiã naturales ꝛ legitimi querũt patri-
vt.ĵ.de acqui.hered.l.placet.Ad.l.istã que loquit̃ indistincte ꝛ
ad.§.cũ aũt.insti.eo.vbi videt̃ exp̃sse innui ꝙ sit quarta omniũ
bonorum ꝙ.l.ista ꝛ ille.§.se retulerunt ad illud qđ frequentib⁹
fit.nã frequẽtius qs arrogat in defectũ filiorũ naturaliu3.vt.d.
§.ꝓterea.l.nec ei.š.eo.ꝛ tũc si filius arrogatus sit solus bene est
quarta oim bonoꝝ.ꝛ sic ꝓcedit opi.do.Guido.ꝛ ꝑ hoc.š.de le-
gi.l.nã ad ea. ¶ Item quero an sicut quarta iure nature est au
cta in aut.de trien.ꝛ se.§.j.sit aucta etiã ista q̃ debet̃.arrogato.
11 videt̃ ꝙ sic:q2† adoptio naturam imitatur vt.š.eo.l.adoptio.et
d.§.j.insti.de acquisi.ꝑ arroga.Sed dic contrarium not.d.§.in
aut.de triẽ.ꝛ seq.ꝛ q2 hoc nõ inuenit̃ expresse puisum.ꝛ rõ qua-
re aucta fuit in filijs naturalibus ꝛ legitimis est quia filij tales
multiplicãtur:ꝛ ideo opus fuit augeri quartã fm numerum li
berorũ.vt.d.§.j.q̃ ratio cessat in adoptiuis vt.š.e.l.si pater.in fi
ne.Itẽ quarta est aucta in illis qui possunt admitti ad querelã
vt.ĵ.de inoffi.testa.l.papi.§.si quis impubes.que non datur ar-
rogato vt ibi patet.Alij vt Pe.tenent contrarium.scilicet ꝙ sit
aucta:q2 quoties duo procedunt sub eadem ratiõe idem iuris
est in vtroq3.C.de diuer.rescript.l.j.ꝛ de iure patro.l.adigere.§.
quãuis.s3 filius naturalis ꝛ adoptiuus quo ad debitũ bonorũ
subsidium paribus passibus ambulãt:ergo ꝛc.ꝛ q2 illa aut.de
trien.ꝛ se.loquitur indistincte de filijs ꝛ filius adoptiuus est fi-
lius:ergo ꝛc.Nõ ob.ꝙ videatur loqui solum de illis quibus da
tur querela q2 subaudiendum est vel aliquod aliud auxiliu3 lo
co querele.ar.ĵ.si quis cau.l.si eum.§.qui in iure.glo.in hoc va
riant.Ex.hic sequitur opi.Pe.Concludamus ergo ad casum
huius.l.quãdo precedit arrogator deinde pupillus.Et si que-
ratur qui veniãt ad eius successione3 dic qđ substituti si habet.
12 si non.venientes ab intestato. ¶ †Si queras ad quid veniãt.re
spondeo ad omnia bona impuberis et per cõsequens ad quar
tam sibi debita3 in bonis arrogatoris.Si queras quo iure vel
qua actione.dic per vtilem petitionem hereditatis quia substi
tutio reconualescit cum tempore mortis reperiatur pupillus
sui iuris vt predixi.ꝛ ideo datur solum vtilis ꝛ non directa q2
reconualescit solum de equitate pretoria non de iure ciuili.S3
hoc non placet Rayne.quia constitutio diui Pij non facit he-
redem arrogatum in quarta sed astringit arrogatorem ad re-
linquendum:ꝛ ideo petitur condi.ex ipsa constitutione Ray.li
cet quidam ꝛ male qđ si non relinquat agatur ad interesse quia
obligatus erat ad factum vt.ĵ.de re iudic.l.si quis ab alio.§.fi.
sed hic obligatio est limitata ad ipsam quartam vt patet hic ꝛ
ĵ.ꝛ si qs in frau.patroni.l.fi.Ray.ꝛ de hoc.ĵ.dicetur.assumam⁹
modo

13 modo casum gl. e conuerso, scilicet † qn̄ precedit ipubes ⁊ post-
ea pater arrogator, quid veniet restituendū? rn̄deo quarta nō
quia illa non debetur arrogatore superstite, debent ergo resti-
tui solum bona impuberis, sed quibus? dicit glo. quod substitu
to si adest. Si vero abest, venientibus ab intestato, ⁊ dicit ꝙ sub
stitutus admittit̄ ex vigore stipulatiōis expresse vel tacite qua
si lex fingat substitutionē non rumpi vt. §. e. l. non enim aliter. ⁊
l. his verbis. Pe. ⁊ Jac. de ra. dicūt ꝙ si stipulatio nō est inter-
posita substitutus petet vtili acti. ex testamēto nō licet sit ruptū
testamētum seu tabule pupillares mero iure nō tamen in effe-
ctu qd̄ pz qr libertates nō debentur nisi adita hereditate vt. j.
de ma. test. l. testamēto manumissus. Sed hoc casu valent liber
tates directe vt. j. de vulg. substi. l. causa cognita. ⁊. §. eo. l. his ver
bis. Quid dicemus? glo. ⁊ docto. variant. nā glo. inst. eo. §. cum
aūt tenet qd̄ substitutio nō recōualescit ⁊ ꝙ substitutus ⁊ veniē
tes ab intestato habeāt necesse agere ex stipu. interposita si in-
terposita est vel si nō est interposita ex stip. ficta a lege ⁊ ita etiā
videtur sentire glo. §. eo. l. his verbis. hic videt̄ sentire qd̄ l. fin-
gat testamentū nō rūpi q̄ glo. verior est Ray. dicit quod gl. nō
cōtradicunt sed cōcor. si bene cōsiderentur. quidā enim dānāt
glos. q̄ est in. l. his verbis q̄ dicit ꝙ in stipu. expressa datur actio
vtilis: ⁊ in tacita etiā vtilis, dicunt enim in stipu. ficta dari dire
ctā vt. C. de rei vxo. acti. in prin. Sed Ray. respondet quod ibi
loquitur in acti. q̄ datur stipulanti. vel qui fingitur stipulatus
hic aūt actio datur alijs ar. j. rem pup. sal. fo. l. iiij. cū si. Item da
mnant glo. in alio quia dicūt substitu. admitti ex testamēto qd̄
nō fingitur ruptū quod probāt: qr. l. ex his verbis subuenit etiā
libertatib⁹ directis q̄ non possunt cōpetere nisi hr̄ditate ex te-
stamento adita. de ma. testa. vnde si substitutus haberet ex sti-
pu. hereditas nō esset ex testamēto adita. Itē p̄starent̄ ab here-
de non a defuncto vt. l. papi. §. fi. j. de inoffi. testa. vnde ipsi dicūt
qd̄ ipse substitutus habet vtili ex testamēto ⁊ sic confirmantur
etiā libertates directe ar. j. de fideicō. lib. l. iiij. in prin. ⁊. §. j. ⁊ ita
intelligūt. l. his verbis. in fi. qd̄ non placet: qr testamētū hic fuit
ruptū nec cōfirmatū. ⁊ dicit Ray. quod illa opinio est cōtra ca
sum. l. cā cognita. de vul. sub. ⁊ quod ibi nota. ⁊ ideo opinio gl.
vera ⁊ hic libertates confirmant̄ a lege. ⁊ pro hoc non obst. pri
ma ratio ar. dicte. l. papi. §. fi. Ray. prima cōiter tenet̄ sz moder
ni multi approbant istam. credo quod vtrūqz possit sustineri.
vnde ad qōnē rn̄deo quod testamētū nō recōualescit. reuera qr
ex quo ipubes mortuus est in ptāte arrogatoris nō posset face
re testamentū vt insti. quibus nō est permissum facere testm̄. in
prin. verūtamē licet testm̄ nō recōualescat consulit̄ tamen his
14 ad quos bona puētura erant si non fuisset arrogatus. † Si di-
catur quo remedio succurrit̄. Guil. de cug. dicit ꝙ non virtute
substitutionis sed virtute stipulationis expresse vel tacite ficte.
⁊ qd̄ dicit ꝙ libertates nō valent nisi adita hereditate dicit ipse
quod hic est speciale quod subueniat̄ libertatibus ⁊ substitu-
to per. l. his verbis. §. eod. quamuis hereditas non sit adita vt
⁊ als subuenit̄ sine aditione hereditatis. C. de fideicomm. liber.
l. j. ij. ⁊. iij. ⁊. j. de fideicō. liber. l. ij. ⁊ fi. Hanc etiā opiñ. videt̄ sequi
Ros. in libello de actione ex stipulatu q̄ interponit̄ ab arroga-
tore. verū est tamē qd̄ dicit subueniri libertatis officio iudicis
nō act. ex stipu. quia seruus in iudicio esse nō pōt vt. j. de iudi. l.
vix. Guid. etiā de suz. tenet istam opi. ⁊ dicit ꝙ vtilis petitio he
reditatis nūqꝫ potest locum habere cum det̄ contra possiden-
tes pro herede vel pro possessore vt. j. de peti. here. l. regulariter.
⁊ isti non sunt tales possessores. Pe. vero distinguit. Aut que-
ritur qualiter subueniatur libertatibus. ⁊ dicit ꝙ ipso iure de-
bentur ac si nunqꝫ testamentum esset ruptum vt preallег. l. cau
sa cognita. de vulg. ⁊ pup. substi. Aut queritur qualiter subue
niatur substituto vel alijs legatarijs: tunc aut stipulatio inter
uenit ⁊ agūt ex ea vt. §. eo. l. non enim. aut non interuenit: ⁊ agit̄
non vtili ex stipu. ficta sed vtili ex testō qua egissent si pupillus
non fuisset arrogatus. hoc probat̄ a simili. j. de fideicom. lib. l.
quidam alias quemadmodum. §. pe. ⁊ fi. datur ergo vtilis ex te
stamēto qn̄ stipulatio non interuenit als non quia cū est aliud
15 remedium interpositū † non est opus legis remedio arg. j. vt in
pos. leg. l. j. §. si debitori. ⁊ sic intelligit. §. eo. l. his verbis. nam. l.
illa introduxit stipu. volēs oibus cōsuli etiā libertatibus ideo
voluit. l. illa dare vtilem act. ex testamento quasi directam ac si
non esset ruptum testamentum: ⁊ per hoc posset sustineri glo. q̄
est in. §. cum autem. insti. eo. q̄ dicit sine cautione vera vel ficta
non admitterentur predicte persone ex testamento quasi dicat
si non esset. l. que loquitur de cautione volēs cuilibet consulere
non diceret̄ testm̄ quasi valere. vnde quod dicit ibi sine cautio-
ne dic id est sine lege q̄ cautionē induxit. non credo tamē qd̄ ille
fuerit intellect⁹ illius glo. sz qd̄ intellexerit de cautiōe vera vel
ficta. Sz licet predicta sint subtilia tamen cū hodie non inferat̄
actio in libello vt no. j. de eden. l. j. non video multum curandū
an detur actio ex stipu. vel vtilis ex testō nisi quia vna est stricti
iuris, alia sap. naturalem bone fidei quo ad quedam. sufficit er-
go qd̄ factū ⁊ cā in libello exprimatur. Cōcludendo ergo ad ca-
16 sum gl. qn̄ premoritur arrogatus † dic qd̄ veniūt substituti vel
veniētes ab intestato si substitut⁹ nō est ad quid veniūt ad oīa
bona impuberis non ad quartā bonorū arrogatoris qr supui
xit pater arrogator quo iure veniūt ex stipula. tacita vel expssa
nō ex substitutiōe: qr nō est ꝯfirmata, cū fili⁹ tpe mortis esset in
potestate. vel aliter fm̄ Pe. ⁊ alios predicta vera si decedat im-
pubes. nam si decederet pubes factus pater occuparet oīa iure
peculij, vt. j. de ca. pe. l. ij. Sz predicte psone aduocabunt ab eo
puisione facta p. l. non ex puisione filij q̄ expirauit per ei⁹ mor-
tem. Sed quare non extendit̄ substitutio etiā post pubertatem
rn̄deo. in substituto nō qr expirasset pubertate adueniēte dato
ꝙ non fuisset arrogat⁹. ergo admitti non dz vt. §. e. l. non aliter
a contrario sensu. Sz nonne veniētes ab intestato successissent
etiā ei facto puberi? rn̄deo sic si voluisset. nā fact⁹ pubes testari
poterat ⁊ instituere quos voluisset. cum ergo testm̄ non fecerit
excludunt̄ totaliter ⁊ pater occupat oīa iure peculij hodie autē
haberet successorem ab intestato vt in auť. de here. ab intestato
colla. vij. Itē glo. coniungit duas q̄stiones simul. Sz tu eas di
uide. vna est qn̄ impubes habuit substitutū in quartam a pa-
tre arrogatore ⁊ nullū habuit a patre naturali. Alia est qn̄ ha
buit duos substitutos vnū a patre naturali, aliuz a patre arro
gatore in quartā sibi relictā. Circa primā dubitat̄ nunqd veniē
tes ab intestato veniāt ad bona ppria impuberis ⁊ substitut⁹
a patre arrogatore in quartā veniat ad ipsam quartā. dicit gl.
non audeo dicere ne videat̄ impubes pro pte testatus ⁊ p par-
te intestatus contra regulā iuris, ius nostrū. ⁊ de castrensi pecu
lio. l. heredita. §. j. ⁊ hoc timore non fuit glo. ausa firmare pedē
sz inclinare videt̄ quod substitut⁹ a patre arrogatore succedat
in omnibus sz restituit veniētibus ab intestato alia bona im-
puberis ⁊ sibi retineat quartaz: ⁊ dicit ꝙ tenet̄ vtili actione ex
stipulatu. Sz ista opinio non est vera vt patebit i examinatio-
17 ne sequētis q̄stionis. † vn̄ communiter tenēt doctores quod ve-
niētes ab itestato admittātur suo iure ad bona arrogati ⁊ sub
stitut⁹ a patre arrogatore admittatur ad quartam. nec obstat
quod videatur arrogatus pro parte testatus ⁊ pro parte inte-
status: quia istud ideo est: quia iste fingitur habere duos pa-
tres, scilicet vnum naturalem ⁊ alium adoptiuum ⁊ per conse-
quens duo patrimonia propter naturam correlatiuorum. j. de
iureiurand. l. si duo patroni. §. si quis iurauerit quod est contra
ius vt. j. de excu. tuto. l. iurisperitos. §. oriundus. quia ergo fin-
gitur habere duos patres ⁊ duo patrimonia, non est incon-
ueniēs qd̄ in vno decedat testatus in alio intestatus. sicut dicit̄
in milite. j. de testamēto militari. l. eum qui certarum. ⁊ in seruo
qui consideratur habere duo peculia. j. de peculio. l. hinc queri-
tur. §. pe. ⁊ ar. j. de tuto. ⁊ cura. da. ab his. l. pupillo ⁊ pro hoc fa
cit qd̄ dicit̄ de exeplaria substitutione facta a patre, ⁊ matre. C.
de impu. ⁊ alijs substi. l. humanitatis. in fi. lex ergo ius. nostrū.
de reg. iur. debet intelligi in eodē testatore ⁊ eodez patrimonio.
18 sec⁹ in diuersis vt dixi. in. ij. q. † quādo arrogat⁹ habuit duos
substitutos vnū a pr̄e, aliū ab adoptiuo sunt tres opiniones ⁊
iste opiniones ortū habuerūt quia qs nō pōt decedere cū duo
bus testamētis sz per secundum rumpit̄ primum, imo etiam si
vult valere primum valet vt ex secundo non ex primo. j. ad tre-
bel. l. si quis priore. ⁊ de iniusto testamento. l. posthumus. §. fi. ⁊
sic videtur in proposito quia pater naturalis decessit facto te-
stamento id est substituto pupillo. deinde pater arrogās fecit
similiter in quarta: quia non potest decedere cum duobus testa
mētis valeat primū patris naturalis vt ex secundo patris ar-
rogatoris: ⁊ sic substitutus a patre arrogatore omnia capiet, sz
restituet bona arrogati substituto a patre naturali virtute etiā
stipulationis interposite a patre arrogatore de restituēdis bo
nis arrogati vt. §. eo. l. non eīn aliter. ⁊ in ista opinio. videt̄ glo.
⁊ p hoc. C. de secū. nup. l. ij. cū sua gloss. inclinare. Sed hec opi-
nio falsa est quia aut substitutus a patre naturali agit ex iure
fideicom. ⁊ hoc est falsum qr directam substitutionem fecit non
fideicommissariam: qr nemine rogauit imo directo substituit,
qd̄ potuit. cū ergo valuerit iure directo non obliquatur vt. j. de
vul. ⁊ pup. sub. l. in pupillari. ⁊ ibi no. ⁊ ad trebel. l. sceuola. Itē
nec hoc pōt habere locum ex testamēto seu dispositione patris
adoptiui: qr ⁊ ipse neminem rogauit, nec tabulas patris natu-
ralis confirmauit, nec aliquid prestari iussit substituto patris
naturalis sicut fuit. in. l. si quis priore. si dicatur qd̄ agat ex sti-
pu. istud etiā esse non pōt: qr substitutus qui nē est successor pa
19 tris adoptiui vel si est singularis non tenet̄ ex stipul. † qr actio
psonalis non dat̄ in singularē successorem vt. j. ad trebel. l. j. §.
si heres. ⁊ de iudi. l. fideicō. §. tractatum. Et ideo hāc opi. repro-
bat Ray. ⁊ allegat hāc. l. ibi ⁊ puto ⁊. j. de vulga. substit. l. sed si

plures.§.in arrogato.nec obstat qđ secundū ista iura bona ar
rogati transibant in arrogatorem,vt.š.eo.l.si pater.q2 hoc ve⸗
rū viuo arrogatore.sed eo mortuo ipso iure redibāt ad dñiū ar
rogati ⁊ fiebat separatio bonoꝝ vt patet hac.l.⁊.ĩ.si in frau.pa.
l.fi.⁊ pro hoc.š.e.l.in omni.Et ideo alia opiñ.est ecōtra,scilicet
ꝙ substitutus a patre naturali totum capiat ⁊ restituat quar⸗
taꝫ que fuit de bonis arrogatoris substituto a patre arrogato
re quasi substitutus a patre naturali videatur heres vniuersa
lis ⁊ substitut⁹ a patre adoptiuo loco legatarij.ar.C.de heredi.
institue.l.quoties.⁊.ĩ.de here.insti.l.j.§.si ex fundo.⁊ pro hoc
20 licet non allegent qui tenet opi.predictam † quia sustitutio que
non potest valere iure directo obliquaretur vt.ĩ.ad trebel.l.sce⸗
uola de lega.iij.l.cū quis decedens.§.seia.⁊ de vulga.⁊ pupil.
substitu.l.verbis ciuilibus.⁊ hec opinio videtur equior ꝙ̃ pri⸗
ma,sed tamen nec ista videtur posse sustineri:quia quod dicitur
ꝙ primus videatur heres vniuersalis ⁊ alius habeatur loco le
gatarij locum habet in vno testatore.secus in duobus ⁊ maxi⸗
me disponentibus sicut hic fuit.⁊ substitutus in quarta nō di
citur substitutus in re certa.Alia etiā ratio ꝙ obligetur substi
tuto nō videtur bene sufficere q2 nō est rō quare nō valeat ipse
directo ⁊ ideo nō obliquatur vt.ĩ.de vulga.sub.l.cēturio.⁊ no.
ĩ.ad trebel.l.sceuola.⁊ ideo tertia opi.videtur tutior,scilicet ꝙ
quilibet substitutus admittatur ad bona quibus substitutus
est petitione hereditatis,licet vnus vtili alter directa quia pri⸗
mum testm̄ valet de equitate p̄toria:scđm de iure ciui.⁊ hoc ve⸗
rū.Et ad illud qđ dicit̄ ꝙ nō potest decedere duobus testamen
21 tis,respōdeo ꝙ posito vno incōueniēti sequit̄ aliud vt.ĩ.de rei
ven.l.ex diuerso.† nā cū ponimus filiū habere duos patres,qđ
est mirabile:oportet ex natura correlatiuorū p̄supponere duos
filios vt.C.de decuri.l.albo.ergo iste fili⁹ h̄r loco duoꝝ filiorū,⁊
p cōsequens p̄supponit̄ duo esse patrimonia.⁊ per consequens
duo testamenta.si ergo quilibet substitus admittit̄ ad bona in
quibus est substitut⁹ in sua substitutiōe sicut dixi in milite:sic
⁊ al's ratione diuersarū qualitatū quis fungit̄ vice duorū vt.š.
e.l.ij.⁊.iiij.Item verū est ꝙ quis nō potest decedere cum duo⸗
22 bus testamētis quādo est eadem † persona.secus in diuersis vt
dixi.⁊ pro hoc bene facit.ĩ.de his qui.vt indig.l.tutorē.Et hāc
opi.cōmuniter sequūtur moderni.⁊ fuit opi.Azo.vt hic patet
in apparatu suo.¶ Cōcludam⁹ ergo sub breuiloquio totā ma
teriā huius.l.per tres casus generales.primus est quando pre⸗
moritur arrogatus in pupillari etate secūdus quādo premori
tur pater arrogator nō facta substitutiōe in quarta ⁊ facta sub
stitutione vel non facta per patrē naturalē.tertius quādo p̄mo
ritur facta substitutione.primus casus subducit̄:q2 aut habet
substitutū a patre naturali ⁊ queritur quomodo cōsulatur ve
niētibus ab intestato:⁊ iste primus casus ⁊ predicte questiōes
ex ea oriētes sunt satis clarificate ex precedētibus.⁊ veritas est
fm cōem opi.qđ venit substitutus si extat.Si vero veniētes ab
intestato veniunt ad oīa bona impuberis nō aūt ad quartam
bonoruꝫ arrogatoris quia ipse arrogator superuixit,quo iure
veniatur,hic est opinio q2 quidā ex stipu.tacita vel expressa,nō
autē ex substitutione que rupta est per arrogationē.nec potuit
confirmari cuꝫ filius tempore mortis sue reperiat̄ in potestate.
Alijs videtur qđ ex substitutione petat vtili petitione heredita
tis ⁊ qđ conualescant tabule pupillares ex instauratione prin⸗
cipis vel de equitate pretoria vt ex superioribus patet. Predi⸗
cta vera filio arrogato decedēte in pupillari etate.Si enim de⸗
cedat factus pubes:tūc pater occupat omnia iure peculij ⁊ resti
tuit,fm qđ in precedentibus dixi.Secundus casus principalis
qñ premorit̄ pater arrogator nō facta substitutione in quarta.
dic qđ si est substitutio facta per patrem naturalem ille venit:si
nō est facta substitutio:veniūt venientes ab intestato.Si q̄ras
ad quid,dic qđ ad oīa bona que impuberi cōpetebāt ⁊ per con
sequens ad quartam.Si queras quo iure veniant,opiniones
sunt.quedam est qđ per bonorum possessoriam hereditatis pe
titionem:quia substitutio reconualescit cum filius reperiatur
sui iuris tempore mortis ⁊ sic datur vtilis bonorum possesso⸗
ria hereditatis petitio non directa quia substitutio reconuale
scit solum de iure pretorio non ciuili.⁊ ista magis placet.⁊ vide
tur fulciri validioribus rationibus licet aliorum opinio sit qđ
substitutus ⁊ veniētes ab intestato agant ex vigore stipu.inter
posite,quod nō video bene posse defendi vt ex superioribus pa
tet.alij vt Pe.eligunt mediam viam dicentes quod sit stipula⸗
tio est expresse interposita ex ea agatur.Si non tunc vtili actio
ne ex testamēto vt in superioribus dixi.Tertio casu principa⸗
li quando impubes habet duos substitutos vnū a patre natu⸗
rali aliū a patre arrogatore,licet ⁊ in hoc sint opi.cōmunis ta⸗
men ⁊ que videt̄ melius posse defendi est qđ quilibet substitut⁹
admittat̄ ad suam substitutionem virtute substitutionis non
virtute stipulationis vt ex superioribus patet.Conclusa mate

Conclusio totius materie per tres casus.

ria huius.l.restant aliqua extra propriam materiam tangēda
que tamen faciunt ad.l.presentem.Et quia hic agitur de proui
sione constitutionis diui Pij,que prouidit in quarta,q̄ro an
23 ista prouisio † fuerit vtilis tantū an etiam necessaria.Et vide⸗
tur primo qđ supflua q2 filius arrogatus reputat̄ filius vt.š.e.
l.j.⁊ indistincte dicit ꝙ pater tenet̄ relinquere quartam filio vt
C.de inoffi.testa.l.parentib⁹.⁊.l.cū q̄rit̄.Jaco.de ra.dicit consi⸗
derandū esse qđ ɔstitutio h̄ꝫ duas partes.vna est qđ arrogator
relinquat impuberi quartā.alia qđ si eū emācipat vel sine cau⸗
sa exheredet qđ similiter relinquat quartā.Quātū ad primam
partē posset dici superuacua p iura predicta.Quātū ad scđam
est vtilis ⁊ necessaria q2 post emancipationē reperit̄ extraneus
⁊ pater nihil ei relinquere tenet̄.sed per cōstitutionē petet quar
tā.ĩ.si quid in frau.pa.l.fi.Et aduertatis q2 Jac.predictis vide
tur sentire ꝙ cōstitutio diui Pij locū nō habeat ĩ filio facto pu
bere.Ex quo pōt solui questio disputata bono.vtrū filio arro⸗
24 gato † facto puberi quarta debeat̄.nam aut fuit emancipatus
vel exheredatus sine cā in impubertate:⁊ tunc prouidetur sibi
per cōstitutionē vt.d.l.fin.⁊.ĩ.de inoffi.test.l.papi.§.si quis.aut
fuit exheredatus cū cā vel emancipatus:⁊ tūc nihil habebit lꝫ
aliter fuerit determinatū in qōne p̄dicta ⁊ male:q2 sicut emāci⸗
patus cū cā excludit̄ sic ⁊ exheredatus vt.d.l.fi.cū p mortē sit so
luta adoptio sicut p emācipationē.⁊ q2 eadē ē ratio.⁊ hoc etiā
tenet Rof.in libello.d.ti.de act.ex stipu.q̄ dat̄ cōtra arrogato⸗
rē vbi dicit cōstitutionē habere locū qñ exheredat̄ vel emanci⸗
patur sine causa:ergo secus si cū cā.aut post pubertatem:⁊ tūc si
cū cā sit emācipatus vel exheredat⁹ nihil habebit sicut ali⁹ fili⁹
naturalis ⁊ legitimus.Si autē sine cā sit exheredat⁹ h̄ꝫ quere⸗
lā vt dicta.l.cū querit̄.cū si.Si nō fuerit emācipatus sine cā sibi
imputet quare consensit vt.ĩ.de reg.iur.l.dānum quod quis.et
de hoc no.p Cy.⁊ dixi.C.e.l.ij.⁊ facit insti.e.§.cū autē.Itē que⸗
ro pone quod arrogator nō religt quartā vt debuit qua actio⸗
25 ne adit filius? † dic qđ agit cōdi.ex dicta consti.diui Pij.argu.ĩ.
de cōdi.ex lege.l.j.⁊ de coll.bonorū.l.j.§.si impuberi.fꝫ Jacob.
de ra.⁊ scđm eū pater arrogator est obligatus ad relinquendū
⁊ sic ad factū ⁊ ideo si non relinquit est mora tempore mortis ⁊
succedit obligatio ad interesse vt.ĩ.de re iudic.l.si quis ab alio.
§.fi.⁊ ad hoc agetur condi.ex constitutione diui Pij fm eum et
26 Pe.Itē queritur an impubes † possit petere quartam viuente
patre.Et videt̄ quod sic ne fame pereat.In contrariuꝫ est veri⸗
tas q2 constitutio dicit qđ tenetur relinquere qđ ad vltimā vo
luntatē refertur.ĩ.de tab.exhi.l.j.circa fi.⁊ videtur expressum.ĩ.
de coll.bo.l.j.§.si impuberi.Rofre.in libello dicto ti.de actione
ex stipu.que dat̄ cōtra arrogatorē tangit in quarta cōceptio⸗
ne libelli ⁊ qđ dicitur qđ fame periret dicendum quod aletur ex
alijs bonis ⁊ si nō haberet pater alere teneretur vt.C.de alēdis
liberis a parentibus.Item si filius impubes decedat ante pa⸗
trem arrogatorem an transmittat ad heredes? dic qđ non vt ibi
no.⁊ dicto.§.si impuberi.Qđ tp̄s inspici debeat in quarta pe⸗
tenda vide in ver.sequenti.Item querit glo.⁊ nō soluit.d.l.j.§.
27 si impuberi.de coll.bo.† Si arrogator reliquit quartā in testa⸗
mēto an petatur actione ex testamento vel tanꝙ̃ debitū allegat
p ⁊ cōtra.⁊ tandē dicit non curandū quo iure petatur.sed certe
imo videtur curandum ꝓpter cōceptionē libelli,vt.ĩ.de liber.⁊
posthu.l.gallus.§.sed si filius.⁊ ideo dic fm Jac.de ra.⁊ Pet.
qđ petitur act.ex testamento non de rigore iuris quia non est p
prie legatum,sed de equitate:sicut al's de equitate petitur mu⸗
tuum.ĩ.si cer.pet.l.si ego.⁊ pro hoc q2 quarta debita filio natu⸗
rali ⁊ legitimo potest ei legari.C.de inoffi.test.l.cum queritur.⁊
hec opi.per doc.communiter approbatur ⁊ illa glo.singularis
est ⁊ nescio eam alibi.⁊ vide quod ibi dixi.Non ob.qđ legatuꝫ
sit id quod debetur q2 non est verū:q2 nō est obligatio ad quar
tam simpliciter,sed ad eam relinquendam,⁊ sic ad factum vt di
xi.š.in alia.q.Item non ob.quod legando impleat cōditionē.
nam legare est liberalitas et donatio quedam vnde potest esse
nomen contractus ⁊ nomen facti quo impletur contractus.et
iō de equitate hic improprie sumitur nomē legati.¶ Itē Rof
fre.mouet aliam.q.d.titu.de act.ex stipu.que datur cōtra arro⸗
28 gatorem circa fin.videlicet † an iste arrogatus possit deducere
duas quartas.⁊ videtur ꝙ sic:quia istam quartam habet bene
ficio.l.vt es alienum.ergo ⁊ aliam potest habere.Ipse tamen te
net contrarium.Sed contra eū q2 ista in quarta nō pōt fideicō
misso grauari vt hic sed solum in alijs bonis q̄ habet ab arro⸗
gatore:ergo videtur qđ possit etiam aliam quartā habere.Cy.
dicit idem dicendū quod in filio naturali ⁊ legitimo de quo no.
C.ad.l.fal.l.quāꝙ̃.⁊ plene dixi.C.de inoffi.te.aut.nouissima vl⸗
timo ista lex per docto.inducitur ad plures questiōes de facto.
primo enim inducitur per.d.Gabri.ad quandam questionem
transmissam de prouincia in lombardia:quidam prouincialis
cōdidit testamentuꝫ ⁊ instituit filium impuberē sibi heredē pu
pillariter

pillariter substituit: iste i pupillari etate decessit et substituti ap
29 prehenderunt hereditatem: † mater ab istis substitutis tanq̃ veniens ab intestato petebat debitã iure nature filio suo quasi in ea nõ tenuerit substitutio. C. de inoffi. testa. l. qm̃ in prioribus et de impuber. et alijs substituti. l. precibus. Ipse dicit qd videt̃ sibi hic casus in cõtrariũ q2 hic substitutus admittit̃ ad totũ et excludit veniẽtes ab itestato pupillo mortuo in pupillari etate: q2 substitutio pupillaris nõ est onus sed prouisio vt. C. de in offi. testa. l. ex tribus. de ista questione plenissime dixi. d. l. preci- bus. in materia pupillaris substitutionis. §. sed adhuc quero. et dixi etiã. ff. de inoffi. test. l. cõtra veterani. §. sed nec impuberis. Itẽ Jaco. de ra. inducit ad aliã. q. Duo cõpromiserunt in arbi trũ sub pena. arbiter condẽnauit reum actori ad petita. et dedit sibi terminũ legalẽ ad soluendũ. s. quatuor mensium. reus non soluit ad terminum et sic incidit ad penam. modo vult soluere et morã purgare: nunquid potest: † tota vis istius. q. est vtrũ iste ter minus dicatur terminus legalis vel hominis. quia si est lega-
30 lis potest purgari: si hominis non: q2 † mitius agitur cum lege q̃ cũ homine ministro legis vt. ff. de arbi. l. si cũ dies. §. fin. et l. seq. Et ista. l. facit qd dicatur terminus legalis dum dicit quia hoc nõ iudicio eius etc. sic videt̃ in pposito qd ex quo statuit termi- num legalẽ nõ videat̃ eius authoritate statuti terminus s3 au- thoritate legis: et sic possit mora purgari. et p hoc. ff. de lega. ij. l. vnũ ex familia. §. si de fal. vbi si iudex exprimit qd tacite a lege subaudit̃ videt̃ apposuisse ad admonitionẽ nõ ad cõditionẽ. ff. de tute. l. muto. §. sub cõditione. et de leg. j. l. hec verba. et p hoc. ff. de ritu nup. l. proxi. et de distra. pig. l. quesitis. §. j. In cõtrarium videt̃ q̃ nõ sit legalis cu3 sit datus authoritate. l. s3 ab homine licet sit per. l. declaratus et terminatus p hoc si relinquit̃ lega- tum alicui tacite intelligit̃ si nollet legatũ vt. ff. de reg. iur. l. inuito. et tñ si exprimat̃ a testatore operatur aliquid q2 facit legatu3 cõditionale vt. ff. de cõdi. et demonst. l. si ita expssum erit ergo etc. Itẽ si aliqs mihi simpliciter legat intelligit̃. vt. ff. de ver. oblig. liber homo. §. decẽ. et tamẽ si testator exprimat qd legatũ detur die mortis sue operatur q2 facit legatũ in diẽ. ff. de lega. j. l. talis scriptura. ergo expressio aliquid operatur. Itẽ heres potest reti nere fal. etiã si testator nihil dicat. ff. ad leg. fal. l. quod de bonis ad fi. et tamen vbi testator exprimit operatur alium effectum. ff. ad leg. fal. l. si titia ergo etc. Quare probatur et istud valde viget.
31 † Si cõcedis mihi rem precario intelligitur quãdiu volueris. ff. de precario. l. j. et durat etia3 post mortẽ quousq3 heres tuus re uocauerit. ff. de precario. l. cũ precario. in fi. sed si exprimis in cõ- cessione precarij quãdiu volã statim reuocat̃ per mortẽ ergo ex pressum aliquid operat̃ vt. ff. loca. l. iiij. Itẽ ad idem ad hoc vt si lij exheredatio valeat tacite intelligit̃ si heres institutus adeat ff. de contratabu. l. filium. §. sed cum exheredatio. Sed si testator
32 † exheredat hoc expresso si heres adeat ista expressio facit cõdi tionẽ et nõ tenet institutio nec exheredatio vt. ff. de liberis et post hu. l. iij. §. si filius ergo etc. In questione pdicta varie sunt opiñ. Jac. de ra. tenet qd intelligatur terminus legalis: per. l. istã. et sic possit mora purgari. et p eius opi. est q2 oẽs dilationes que sta- tuũtur in iudi. dicũtur dilationes legales et tñ cõmuniter sta- tuuntur et determinant̃ ministerio et arbitrio iudi. vt. ff. de dila. p totũ et. C. e. ti. ergo fortius est in illa que statuta et determina- ta est a lege sicut illa que datur iudicatis l3 ministerio hominis sit statuta. et pro. hoc. ff. de leg. l. si ita legatum. §. fi. et de condit. et demon. l. si ita expressum. et bene de condi. l. cũ tale. §. meuie. et vi detur expressum cũ glo. ff. de re iudi. l. iiij. §. si quis cõdemnatus in fi. §. in glo. nõ vt vtroq3. arg. ad contraria nõ respondet, sed responderi põt q2 subtilia sunt. ad primũ dic qd in legato sunt due acquisitiões vna reuocabilis et illa queritur legatario etiã ignorãti vt. ff. de lega. ij. l. cum pater. §. surdo. alia irreuocabilis et illa fit per agnitionem. in prima non inest tacita cõditio. si vo let et ideo non mirum si expressio aliquid operetur et ita no. ff. de conditio. et demon. l. nonnunq̃. ad scd̃m rñdeo quod in. l. talis scriptura ideo expressio aliquid operatur: quia tacitum per. l. intellectum non erat necessarium quin potuisset per testatorem immutari, sed in. l. ista tacitum est de necessitate ita qd nõ pote- rat per arrogatorem immutari. et sic est in questiõe nostra quia arbiter habuit necesse sequi terminũ legalem nisi ex causa illud immutaret vt. ff. de re iudi. l. iiij. et. l. debitoribus. ad tertium res- pondeo qd in. l. titia expressio ei9 qd per. l. intelligitur nihil ope- ratur. s. in preiudicium eius in cuius fauore exprimitur et sic in telligitur. l. titia. et sic est in questione nostra: q2 expressio nihil operat̃ in preiudiciũ illius pro quo tacite intelligitur. ad quar tum respondeo sicut responsum est ad primũ qd qñ concedens precario exprimit cũ voluerit nõ exprimit illud qd al's intelligi tur: et ideo nõ est mirum si expressio aliqd operatur; nã dico qd precarium durat q̃diu appareat dominum nolle concedere. et inter nolle et velle est dare medium, vt in regula iuris qui tacet sed ille qui moritur non declarat se nolle. et ideo precarium du- rat sed qñ exprimit q̃diu volet finitur precarium et deficit velle. et ideo nõ mirum si expressio aliquid operatur. Ad quintu3 dic qd illud qd tacite intelligitur si exprimatur non habet effectu3 si eodem modo exprimatur quo tacite est intellectum. sed quod adeatur hereditas ad effectum exheredationis tacite intelligi- tur aditio sed non per modũ conditionis. sic intelligitur. §. sed cum exheredatio. et ideo si exprimatur nõ exprimitur eo modo quo est intellectum: quia eque principaliter pducitur inesse ex- heredatio et institutio. sed conditio predicta relata cum exhere datione quã conditionẽ oportet impletã esse anteq̃ exhereda- tio habeat effectũ vt. ff. de condi. et demõ. l. qui heredi. §. fi. et hu- ius conditio non põt esse anteq̃ filius exheredatus. vnde cũ fit p conditionẽ vitiatur. et sic intelligo. d. l. iij. §. si filius. de liber. et posth. et ita respõdet Pet. subtiliter. Sed do. Dy. in. l. expressa nocent. ff. de regu. iur. et in pluribus alijs locis breuiter dicit qd
33 regula est † qd expressio eorũ que tacite insunt nihil operatur. et si quo casu cõtrariũ reperiatur speciale est. quã solu. colligit ex l. ff. de condi. et demon. l. si in diem. §. seruo. adhuc tamẽ remanet assignare rationẽ specialitatis in casibus specialib9 q̃ colligit potest ex dictis Pe. Ipse tamẽ Pe. in. q. pposita tenet opposi- tum. s. qd expressio termini facta per arbitrũ operetur ne mora possit purgari: quia cum dies apponit ab homine legis mini- sterio vel ministro nõ põt mora purgari. et sic precise cõmittitur pena. ratio est quia mitius cum lege q̃ cũ ministro rõnis q2 of
34 fendendo ministrũ. l. offendit̃ lex mortua et lex viua. † et sic crescẽ te malitia crescere d3 pena. ff. de penis. l. relegati. cum ergo arbi ter apponit diẽ licet legalẽ et sic cõcurrit cũ lege offendit̃ lex et of fendit ipse arbiter ideo etc. Et hanc opi. pe. sequitur Cy. ad hãc l. respondet qd tacite intellectũ si exprimatur nõ reputatur ex- pressum, verũ est si istud expressum posset super imponere aliud onus rei debite. et sic est in. l. ista. vt expressio nõ habeat effectu3 vt onus imponat. et idẽ est in. l. vnum ex familia. §. si de fal. de le- ga. ij. sed in. q. nostra solum vult authorizare et ideo reputat̃ ex pressum tanq̃ a ministro legis voluntatem exequente. hãc etiã opi. tenet Jaco. butri quia in potestate arbitri erat alium ter- minum statuere vt. l. iiij. de re iudi. sed hic non erat in potestate patris conditionem quarte mutare. ¶ Ex predictis etiam vi-
35 detur posse decidi questio. Si index † a quo appellatur statuit terminũ ad iuris recipiendũ apostolos an cõputet̃ tẽpus a die sententie vel a die quo iudex statuit. de quo habetur. C. de app. l. iudicibus. item inducitur hec. l. ad aliã. q. iusta hereditas di- citur que ab intestato potest obuenire. ff. p soci. l. iij. §. illo. Duo socij cõuenerũt qd si alteri eorũ obueniret iusta vel legitima he reditas qd sit cõmunis: accidit qd quidã instituit vnũ ex socijs predictis heredem in testamẽto qui tamẽ ab intestato successu rus erat nunqd tenet̃ cõmunicare talẽ hereditatẽ: videt̃ q̃ non quia iusta et legitima dicitur illa que obuenit ab intestato tan- tum vt. d. l. iij. §. de illo. In cõtrariũ videt̃ q̃ sic arg. huius. l. cũ fi. Quidã distinguunt aut queritur de legitimo bonorum sub sidio quod necesse est relinqui et illud cõmunicabit̃. aut de resi- duo q̃ non est necesse relinqui: et illud non communicabitur. Jac. de ra. et Pe. tenet quod tota hereditas sit cõmunicanda: quia q decedit intestatus videtur instituisse eũ qui sibi ab inte- stato succedit. nam non testãdo cũ potuit videtur relinquere. et sic ex tacita voluntate defuncti videt̃ obtinere vt. ff. de iur. codi- cil. l. conficiunt̃. §. j. et de lega. iij. l. j. §. sciendũ. et ideo si exprimat̃ voluntas non pptereamutatur nomen hereditatis: q2 sic esset facere differentiã inter tacitum et expressu3 qd esse non debet. ff. de leg. l. de quibus. et. ff. si cer. pe. l. cum quid.

1 ¶ Jus ciuile de facili adaptat̃ iuri ciuili non tñ est sic in iure naturali.
2 Adoptio non affert ius cõiunctionis adoptato cum cognatis patris sed solum etc.
3 Relatio an sit faciẽda ad proxima.

Ui in adoptione. ¶ Hic est scd̃s punctus lectio nũ s3 modũ bonoñ. Et breuiter dicit adoptio cõsur git illis qb9 agnascit̃ adoptiu9 † vel sic ius ciuile de
1 facili applicat̃ iuri ciuili: nõ sic iure naturali vel sanguinis. Et prin. hui9. l. h3 duas lecturas pma sa. Ray. ¶ Ibi cognat9 fit i. cõiũgit̃ q2 adoptio est de iure ciuili nõ aũt cognatis coniũgit̃ q2 in his tãtũ operat̃ ius naturale vt insti. de legi. agna. tute. §. fi. Et sic in hac. l. cognatio in genere accipit̃ de quo dic vt. ff. de gradib9. l. iuriscõsult9. §. j. Fran. ac. ¶ Ibi sed ius agnationis offert. al's affert. nõ aũt habeas aufert. et hoc voluit dicere litera
2 ista † qd adoptio nõ affert ius cõiunctionis adoptato cũ cogna tis p̃ris sed solũ cu3 illis qui sunt agnati patris et hoc declarãt

sequentia non ob. ĩ. eo. l. si is qui nepotē. vt ibi no. Ray. ⁊ q̃stio ⁊ dubitatio huius. l. fuit an filius adoptiuus succederet cognatis patris sui adoptiui per vnde cognati. ⁊ dicitur quod non. ¶ In glo. j. quibus. ibi fm Mart. intelligebat q̄d si quis agnatum suū adoptauerit efficeretur ex agnato cognatus omnibus agnatis adoptantis. ¶ Ibi sed remanēt cognati. quod verū est sed non per. l. istam quia. l. ista non loquitur de cognatione antiqua sed de ea que de nouo fit per adop. quod patet duz dicit sed ius agnationis offert. ⁊ in sequentibus exemplis. Frāc. ac. ¶ Ibi quib⁹ est arrogatus agnatus. ar. ĩ. de suis ⁊ legi. l. ij. §. hereditas. ¶ Ibi non extraneo. vt auo. In glo. vlti. ibi adoptantis dicitur. Et sic hec litera non refertur ad proxima sȝ ad superiora. Et est ratio quia litera hoc non patitur propter ad
3 uersatiuam tamen. Frā. de hoc† debeat fieri relatio ad proxima vel remota dicetur. ĩ. de iur. om. iudi. l. si idem cum eodem. in fin. ¶ Ibi ⁊ hoc in vxore perpetuo est verū. vt. ĩ. de ritu nup. l. qui etiam in fi. Richar.

Nec absens. Absens vel dissentiens nō arrogat nec arrogat. hoc dicit cum fi. l. sequentis vbi de hoc videas.

1 ¶ Contra factum proprium nō est licitum venire vbi est cursu temporis roboratum licet ab initio ⁊c.
2 Emancipationes solent fieri coram magistratibus.
3 Contra factum suum an quis possit venire.
4 Pater an possit licite venire contra emancipationem per eum factam.
5 An qs possit venire contra factū suū vide longā distinctionē.
6 Contra factum suum quis non potest venire vbi ius ꝑmittit. aliquid fieri.
7 Contra factum ꝙ quis confite˜ se fecisse an quis possit venire.
8 Confessio facta secundū legem an possit reuocari.
9 Clausula dū placuerit principi. an importet conditionem ⁊ facit ad pulchram. q. de principe sabaudie qui cōcessit pedagium pontis padi cuidam taurinēsi an illud potuerit reuocare ⁊c.
10 Unus ⁊ idem sermo ex mente contrahentium seu proferentiuȝ diuersam assumit significationem.
11 Promissio non cōtra facere vel venire denotat quandam perpetuitatem.

1 **Post mortem.** †Contra factū propriū venire nō lȝ vbi est cursu temporis roboratū licet ab initio tenuerit ipso iure. hoc dicit. ¶ Ibi vixerat. ⁊ sic prescripserat libertatem seu essentiā sui iuris. C. de patria po. l. j. ⁊ ar. de prescrip. lon. tēp. que pro liberta. l. j. ⁊. ij. Jac. de are. ¶ Ibi quasi non iu
2 ris vt q2 nō coram† magistratu. vel non coram eo corā quo cōsueuerāt fieri emancipationes vt. C. de emancip. liberorum. l. j. ¶ Ibi prohibetur. nō ob. de leg. ij. l. titia. §. fin. vt ibi colligitur
3 lex ista continue allegatur† quod quis non potest venire cōtra factum suum. contraria sunt in glo. ⁊ gl. soluit diuersimode et de isto brocardo in multis partib⁹ no. ꝑmo in brocardis Azonis prima parte rubrice de qualitate factorū rubricella venire cōtra factū suū nemo pōt ⁊ de doli cōsideratione. rubricella nō dȝ quis cōtra factū ꝓprium allegare ⁊ bene extra de clericis cōiugatis. c. diuersis falla. per Ber. ⁊ Innocē. ⁊ per eosdeȝ extra de elec. c. nosti. xij. q. j. certe. in gloss. ⁊ p Archi. xxxv. q. viij. quod quis in glo. ⁊ per Archi. ⁊. lv. di. penitentes. in gloss. ⁊ per eum. ¶ Examinatus primo sol. glo. prima sol. gloss. videtur in hoc stare aut factum est a lege ex toto ꝓhibitum: ⁊ tunc possit quis venire cōtra factum suū. aut non est prohibitum, sed non est solenniter factum: ⁊ tūc non possit contrauenire. hec solutio non est vera ⁊ tollitur expresse per. l. ij. C. si aduer. rem iudi. et patet etiam in glo. seq. Alia solutio est aut factum est contra legeȝ: et potest venire contra. aut preter legem ⁊ nō pōt. Sed nec hoc videtur posse defendi q2 in titulo de condi. ob tur. cau. fit contra l. ⁊ tamen faciens nō pōt venire cōtra imo melior est conditio possidentis. ⁊ ad hoc etiam. ĩ. de dolo. l. eleganter. posset dici sustinendo glo. aut substantia contractus est contra. l. ⁊ nō valet ⁊ potest venire contra. secus si qualitas sola vt dolo vēdere vel ob turpem causam dare vt in cōtrarijs. Quare dici posset si cōtractus est fm. l. non licet regulariter contrauenire vt. l. sicut de act. ⁊ obli. Si preter. l. tunc aut ob factum suū ⁊ diuturnitas tēporis: ⁊ non licet venire contra vt hac. l. cum si. aut contra. l. et tunc non parit obligationem vt. ĩ. de fideius. l. cum lex. ergo nullus cogitur tali contractui stare vel parere. Fallit vbi lex vltra procedit: ⁊ tunc seruabo formam ꝓcessus siue patiatur lex contrauenire excipiendo ⁊ nō agendo vt in ti. de cōdi. ob turpē cau. siue personali agendo nō vēdicādo. vt. l. elegāter. de dolo. ⁊ idē quocūq3 modo. l. vltra ꝓcedat. ar. ĩ. de dā. infe. l. si finita. §. si fore. cū si. ⁊ hoc si veniat suo noīe. nā alieno indistincte videt˜ licere. vt. C. de liber. cau. l. j. ⁊ de sacrosan. ec. l. iubemus. §. sane. vbi de hoc tetigi. ⁊ potes addere q̄d no. ꝑ Dy. extra de reg. iur. c. q̄d semel placuit. lib. vj. Sed in scd̄o mēbro vbi factū est preter. l. videtur q̄d quis possit cōtrauenire. nā pactū nudū est preter. l. et tū possum allegare me nō teneri ex eo. ⁊ si dicat˜ q̄d ibi nō adest cursus tpis hic sic. hoc est falsuȝ: q2 etiā cursus tpis ipm nō validat. vt. C. de pac. l. si certis annis. nisi sustineres dicēdo q̄d hic allegabat˜ solēnis emācipatio. ⁊ ꝓbabat˜ patiētia longi tpis ꝑ l. cū de in rē verso. ĩ. de vsuris. vel dic q̄d aliud in obligatiōe vt. l. si certis annis. ⁊ de act. ⁊ ob. l. obligationū fere. §. placet. ⁊ aliud in actu emācipationis. vt hic. nā iste actus existētie sui iuris tēpore seu prescriptione firmat˜ vt. C. de ꝓscrip. lon. tēp. q̄ ꝓ liber. ꝑ totū. Itē actio emācipationis habet multū facti: ⁊ obligatio multum iuris. ⁊ lex multuȝ fingit in his que iuris sunt facti vt ĩ. de pac. l. si vnus. §. pactus. ⁊ de capt. l. in bello. §. facte. ⁊ ideo hic ex cursu tpis lex fingit emācipationē fuisse solēnē. Itē actio
4 existētie sui iuris est fauorabilis.† Si ergo q̄rat˜ spāliter an liceat patri venire ꝯtra emācipationē dic ꝙ hic quatuor obstabāt patri. s. factū suū. tpis cursus. mors filie. ⁊ fauor existētie sui iuris. Regulariter ergo ꝓter legē facta cursu tpis nō firmant˜. vt. l. si certis annis. ⁊. l. obligationū fere. §. placet. Fallit in actu emācipationis in quo dic aut obstat patri tm̄ factū suū ⁊ nō nocet. ⁊ hec est cōis opi. fm Pe. vt. ĩ. de ꝓba. l. ab ea parte. tamen Jac. de are. distinguit. Aut filia mortua est ⁊ nō pōt. vt hic. aut viuit. ⁊ pōt vt. C. ne de sta. defun. l. si pater. cōmunieer tū doctores sequūtur opi. glo. aut patri obijcitur solus cursus temporis. et tunc oportet q̄d. xx. annis steterit in quasi possessione sui iuris arg. C. de prescrip. long. tem. que pro liberta. l. ij. ⁊ ibi in gloss. et videt˜ expressum. C. de patria potest. l. j. vbi de hoc. ⁊ pro hoc ad carboñ. l. decessit. Aut patri obijcitur vtrūq3. s. factū suuȝ ⁊ cursus tpis: tūc sufficit longū tps vt hic. ⁊ dicta. l. j. C. de patria po. ⁊ hec vera qñ allegat˜ emācipatio q̄ dicit˜ nō esse solēnis. si auteȝ allegat˜ emācipatio solēnis ⁊ ad eā ꝓbādā inducit˜ cursus tpis sufficerēt decē anni. ar. dicte. l. cū de in rē verso. ĩ. de vsur. Fallit in casibus. C. si maior factus sine decreto factā alij ratam habuit. l. fi. ⁊ est ratio. vt ibi. Itē fallit. C. de testamentis. l. sancim⁹ sed ibi magis vt infirmet quā valere faciat vt ibi patet. vel dic speciale in huius statuti libertatis fauore ar. dicte. l. ij. C. de prescrip. lon. temp. q̄ pro libertate. ¶ Si autē querat˜ generaliter
5 an quis† possit venire contra factum suum disting. aut factum est reuocabile aut nō. primo casu vt q2 est donatio cā mortis vel vltima voluntas vel contractus innominatus: tunc possum reuocare. ĩ. de dona. cā mortis. l. si mortis. ⁊. l. senatus. §. j. In vltimis volūtatibus patet de adimē. le. l. ij. §. fi. ⁊. C. de sacrosan. ec. l. j. In precario. ĩ. de precario. l. cum precario. in contractibus innominatis. ĩ. de condi. ob causam. l. si pecuniā. in prin. ⁊ de rerum per. l. j. §. fi. ⁊ ad hoc vide q̄d no. ꝑ Dy. dicto. c. q̄d semel. de regu. iur. lib. vj. secundo casu quādo factū est sui natura irreuocabile aut volo contrauenire nomine alieno: ⁊ possum. C. de liberali causa. l. j. de sacrosan. ecc. l. iubemus. §. sane. aut nomine proprio: ⁊ tunc aut factum est secundum. l. aut contra legeȝ. aut preter. l. primo casu regulariter non possum contrauenire vt. l. sicut. C. de act. ⁊ obli. cū si. ⁊ extra de regu. iur. c. quod semel placuit. cum ibi notatis per Dyñ. et alios nisi error interueniat. vt C. de iur. ⁊ fac. ignoran. l. error. secundo casu quando est cōtra l. dicunt vltramontani. Aut est nulluȝ fauore tertij. aut fauore publice vtilitatis. aut mei fauore. primo casu non possum venire contra. C. de reuo. dona. l. cum profitearis. Sed certe ibi non erat simpliciter nullum. Si autem fauore publice vtilitatis: nō possum contrauenire. vt hic. nam emancipatio tollit patriā potestatem que est sacra. C. de col. l. filie. ⁊ per hoc pertinet ad ius publi. s. de iusti. ⁊ iur. §. ius publicū. Si fauore mei possum contrauenire vt est cum dolus dedit causam contractui. vt. ĩ. de dolo. l. eleganter. quod non placet: quia ibi erat nullum respectiue non simpliciter. nec est contra. l. sed preter. ⁊ ideo quando factū meum est contra legem semper sequar processum legis. vt si lex simpliciter annullat veniat contra: quia nulluȝ est vt. l. non dubium. C. de legi. si vltra procedit seruabitur quod lex statuit. vt si concedit annullari iur. act. vel iur. excep. fiet secundum quod lex statuit. vt dictis. ll. eleganter. ⁊ cum profitearis. tertio casu quando factum est preter ⁊ non potest validari tempore sicut sunt obligationes: ⁊ possum cōtrauenire vt. d. l. si certis annis. C. de pact. nisi allegaretur solēnis obligatio ad cuius proba. induceretur temporis cursus. vt. l. cum de in rem verso. ĩ. de vsur. si autem potest validari tempore vt est existētia sui iuris vt hic in emancipatione dic vt. s. dixi. Jacob. butri. Alij vt Jacob. de ra. de bel. ⁊ alij doctores diuersimode distinguunt quorum dicta simul colligam vna distinctione. Aut factuȝ est sui natura reuocabile. vt in vltimis voluntatib⁹ ⁊ similib⁹. ⁊ potest cōtra

uenire

uenire vt plene.s.dixi.aut factuz non est sui natura reuocabile:
dic qd aut factum est scdm legem,an contra legem,aut preter le
gem. Si factum est fm legem regulariter nō licet contrauenire
vt.d.l.sicut.C.de act.z obli.z.j.cōmo.l.in cōmodato.§.sicut. fal
lit in contractibus innominatis. Itez innominatis in casibus
qui no.in.d.l.sicut.z.j.de condi.ob causam.l.si pecuniā. ¶ Itē
queritur quando inest cōditio tacita vel expressa que deficit.qd
dic vt no.j.de condi.ob cau.l.j.§.j.z de cōdi.indebi.l.ij.z.iij. Itē
si fides nō seruatur vt.j.pro soci.l.si conuenerit.z loca.l.quero.
§.si inter locatorem. Itez in casibus in quibus licet variare.qd
dic vt.j.de procu.l.in cause. Itez si error interuenit,vt.C.de iur.
z fac.igno.l.cum testamentum.z.l.cum falsa.et.l.error.z.l.cum
quis. Secundo casu quando factum est cōtra legē z de iure nō
tenet.aut quis vult cōtrauenire alieno nomine:z potest, vt ī pre
lato z economo qui potest venire contra alienationem per se fa
ctam.C.de sacrosan.ec.l.iubemus.§.sane.j.de doli exceptio.l.si
procur.et ibi in glo.z bene.C.de administra.tutor.l.cum quedā
de liberali causa.l.j.z.j.de pactis.l.iurisgē.§.si paciscar. Si vero
suo nomine z ad suum commoduz si quidem ex neutra parte te
net.aut fuit sciens:z potest contrauenire excipiendo nō agēdo.
vt.j.de cond.ob turp.cau.l.si ob turpem. de cōtra.empti.l.sena-
tus de doli excep.l.paulus.z.C.de seruo pi.da.ma.l.si creditori
bus. Fallit ratione etatis.C.de predi.mino.l.prediorũ.z.l.seq.
Item fallit.C.de litig.l.fi.circa princip.aut fuit ignorans:z tūc
potest etiam agēdo contrauenire vt.d.l.fi.C.de litig.z de agric.
z censi.l.queadmodū.li.xj. Si vero tenet ex altera parte tantū,
si ille ex cuius parte tenet fuit ignorans potest contrauenire ille
ex cuius parte valet non alius, vt no.j.de dolo.l.eleganter.z de
cōtrahen.empt.l.et liberi.et de mino.l.in cause.secundo.z.C.d
procura.l.non eo minus. Tertio casu principali quando est pre
ter legem aut pendet:z non licet contrauenire,vt.l.per fundum
de serui.rust.pre.aut non pendet nec tenet: z licet ꝯtrauenire,vt
eadem.l.per fundum.et de verbo.oblig.l.stipulatio ista.§.alte-
ri.fallit vbi esset cursu tēporis confirmatum vt hac.l.z pro hoc
bene.C.de fundis patri.l.fi.lib.xj.aut factum tenet:z tūc aut est
factum a scientie z non licet contrauenire.aut ab ignorante z li
cet vt.j.si quis cauti.l.sed z si quis.§.fi.z.C.de iur.z facti ignor.
l.si post diuisionem. Iaco.tamen de ra.dicit quod.l.per funduz.
nō debet allegari in ista materia:quia ibi fuit iure z secundū le
gem factum quo ad personalem obligationem constituendā:z
ideo non potest contrauenire licet factum nō tenuerit quātum
ad realem seruitutem constituendā. Quidam tamen vltra mō-
tani in secundo membro principali quando factuz est contra le
gem z de iure non tenet distingunt vt predixi,qd aut factum est
nullum in preiudicium tertij,aut iuris publici,aut in fauorē fa
cientis. Si in fauorem tertij tunc non potest faciens contraueni
re:sed tertius.sic loquitur.C.de seruo pign.dat.ma.l.si creditori
bus.z de reuo.dona.l.cuz profitearis de leg.j.l.si seruus pluriū.
§.j.z sic etiam posset intelligi.l.per fundum. Si in preiudicium
iuris publici tunc faciens pōt cōtrauenire nomine publico vt
dicto.§.si paciscar.z sic etiam posset intelligi.l. quemadmoduz.
de agricolis z cēsitis.z hoc verum vbi fauore publico prohibi-
6 tuz est totaliter fieri.†sed si ius permittat aliqualiter fieri: tunc
non potest quis contra factū suum venire.naz in mari seruitus
constitui non potest vt.j.de iniur.l.iniuriarū.§.fi. z.l.se. z tamē
si quis constituat nō potest contrauenire,vt.j.cōmunia predio
rum.l.vēditor. Si autē factum sit nullum in fauorem facientis
tunc potest cōtrauenire.C.de predijs minorum.l.j.z.l.si quidem
cum si. Sed cōtra predictam distinctionem videtur quia fauor
publicus videtur quod filij remaneāt in potestate parentum:z
tamē contra emancipationem non potest venire pater, vt hic.
Sed dic qd pater bene posset contrauenire si emancipatio non
esset solēnis: nisi alia que.s.dixi sibi obstarēt,z maxime cursus
temporis,vt.C.si aduers.rem iudi.l.ij.sicut etiam maritus pro
pter fauorem publicū dotium,vt.j.solu.ma.l.j.potest venire cō
tra alienationem per se factam de fundo dotali,vt.C.de rei vxo.
ac.l.vnica.§.et cū lex. Si aūt queratur an quis possit venire cō
7 tra factum quod cōfitetur se fecisse,dic aut confitetur id†qd fa-
ctum est esse factuz contra legem z potest contrauenire vt.l.j.C.
de liber.cau.aut nō confitetur esse factum contra legem sed pre-
ter:z tūc nō venit ꝯtra,vt.C.de ser.pi. dat.ma.l.si creditoribus.
z potest esse ratio qr allegat turpitudinez suam:z ideo nō audi
tur vt.C.de condi.ob turpē cau.l.mercalem. si autē nō confitet
se aliquid fecisse z vult reuocare: tūc potest: quia omnia sunt cō
cessa zc.vt.j.ex quib.cau.ma.l.nec non.§.sed qd eis.nisi aduer-
sarius probaret de iure suo. hoc tamē casu ei qui dicit incumbit
probatio.j.de proba.l.ij.aut est dubium:tunc rōne dubij potest
contrauenire, vt.C.si aduers.rem iudi.l.ij.ibi enim dicit litera.
minimeqꝫ emancipatus zc. Ex quo patet qd erat dubiuz:qr fi
lius dicebat se emancipatū pater negabat.C.ne de sta.defun.l.
qd constitu. Si autem confessio sit fm legez an possit quis reuo
care z contrauenire,dic vt not.j.de interro.acti.l.celsus. Quod
8 autem dicatur hic longum tempus†,glo.dicit decennium vel
plus vt.l.qd constitu.ne de stat.defun.sed videtur qd exigat.xx.
annor.C.de prescript.long.temp.que pro liber.per totuz.so.vt
not.C.de patria po.l.j. Ray. ¶ Ex predictis potest colligi solu-
tio qōnis mihi transmisse de ciuitate taurini.rectores ciuitatis
taurini p domino principe sabaudie qui ipsi ciuitati dominat
voluntate consiliariorum ipsius ciuitatis concesserunt cuidaz — Dubium notabile.
ciui taurinensi administrationem z pedagium pontis padi.cū
clausula dū placuerit domino princi.s.scripto.quā concessio-
nē postea ipe dñs princeps confirmauit ac promisit eam defen
dere z non contra facere vel venire sub obligatiōe bonorū suo
rum ac etiam postea pluries mandauit per literas suas officia
libus suis quod ipsum ciuem fouerent z nō impedirent in con-
cessione predicta.post hec idem dominus princeps predicta iu-
ra alteri concessit z primum a possessione dicte administratio-
nis amoueri fecit.querebatur an secunda ꝯcessio valuerit z an
primum potuerit amouere z contra factum suum venire.ex pre
9 dictis videtur ꝙ non. In contrarium allegabatur†qd illa clau
sula dum placuerit domino principi,conditionē inducebat pro
pter verbum futuri temporis quod regulariter conditionez fa
cit.j.de leg.j.l.stichū qui meus erit. de aur.z arg.leg.l. scribit. z
est expressum extra de condi.appo.c.super eo.z.c.per tuas.z exi-
gebant perseuerantiam in placito domini principis ar.j.de cō
ditio.z demon.l.illis libertis.contra naturam aliarum cōditio
num quas regulariter sufficit semel extare.C.qn dies le.ce.l.cū
vxori.z de insti.z substit.l.si quis hered.z hoc ppter monosylla
bam dum,que notare videtur conditionem actu perseuerantē.
vt dicamus dum placuerit dño principi.i.donec placuerit.ff.de
conditio.z demon.l.si ita quis legauerit.de le.iij.l.qui concubi-
nam.§.vxori.z de in ius vocā.l.qd ibi pontificem dum sacra fa
cit.z cōfirmatio facta per.d.principem sub eis cōditionibus fa-
cta videt sub quibus factus erat primus cōtractus.j.ad trebel.
l.titius.extra de fide instrumētorū.c.inter dilectos.z de cōfirma
tione vtili.cum dilectus.z de priuil.c.qr intētionis nec est verisi
mile.d.principem voluisse se ligare ꝙ non posset velle cōtrariū
de pecul.leg.l.si peculium.§.sicut aūt. de operis no. nunc.l.j.§.
fi.z p hoc bene.j.de fideic.liber.l.cum fidei.z.l.cū quasi. ¶ Pre
dictis tamen subtiliter allegatis non obstantibus consuli con
10 trarium motus triplici rōne.†prima est vnus z idem sermo ex
mente proferentiū diuersam significationez assumit vnde lex di
cit qd voluntas testatoris penam conditione separat.C. de his
que pene nomine.l.ij.j.de ver.sig.l.alienationis.§.oratio.mens
autē colligit ex natura rei cui verba inseruntur.vnde si stipulor
habere licere cum per te stat cōtinet factuz promittentis z per-
sonarū ad se venientium,vt.j.de ver.ob.l.stipulatio ista habere
licere.z tamen cum in venditione habere licere profertur conti-
net etiam factū extraneorum ex mēte contrahentiuz sumpta ex
natura contractus,vt.j.de act.empt.l.emptorē.§.qui autem ha
bere licere.z ibi not.cum ergo predicta verba placuerit domino
principi,sint ambigua,an perseuerantiam exigāt:z secūdū hoc
contractus seu cōcessio de qua agitur erit temporalis z ex volū
tate domini principis pēdens, an sufficiat semel extare:z scdm
hoc erit perpetuus in tali dubio verba predicta debent eam si-
gnificationem accipere que nature contractus cōueniūt:sz iste
contractus de sui natura debet esse perpetuus vt.C.de vendi.re-
rum ciuitatis.l.ij.li.xj.ergo zc. Secūda ratio sumitur ex proprie
tate verbi placuerit,qd est futurum modi subiunctiui formatū
a preterito indicatiui.z ex quo semel placuit conditio:infallibi
ter extitit,z mutationem aliquam nō admittit.j.de vb.ob.l.si qs
stipulatus sit stichū.z ar.j.de le.iij.l.fideicō.§.sic fideicō.cuz si.z
accedit extra d re.iu.qd semel placuit.li.vj. cum ibi no. per Dy.
z alios. Tertia ratio sumitur ex promissione quā fecit dñs prin
11 ceps†non cōtra facere vel venire que perpetuitatem quandam
notat ar.j.iudicat.solui.l.nouissima.ex qua obligatus est nedū
cōtra facere sed curare ne p aliū cōtrafiat.j.de ver.obl.l.in illa.
z locati.l.in lege. Et absonum videtur dicere qd illa verba dum
placuerit,si perseuerantiā placiti notarēt videāt bis repetita sicut
dicitur ridiculum esse volentem heredē esse exheredare.j.de he-
red.insti.l.nā dubitari. ita derisoria z nugatoria esset dicta pro
missio de defendendo z non cōtraueniēdo si intelligeretur nisi
sibi placeat cōtrauenire.pro nō dato enim est quod dare nisi ve
lis cogi nō potes vt.j.de acti.z obli.l.sub hac.de vb.ob.l.a titio
§.fi.z de cōtrahē.empt.l.hec vēditio.cū si. Absit igitur repetitio
talis absurditatis negatiōis vt.j.de lega.j.l.si quis a filio. Itez
videtur esse casus in.q.predicta.C.de loca.predio.ciui.l.fi.li.xj.

1 ☞ Quedam possum per me que non possum per aliū.z quod
non possum per me nec per alium.

2 Emancipatio an possit fieri per procuratorem.
3 Procurator an possit facere legitimare filium coram principe vel comite ꝛc.
4 Compaternitas an possit contrahi per procuratorem.

Nec adoptare. Facit.s.eo.l.neqꝫ absens. Et dic per alium etiam habentẽ mandatum nec ob.j.de tuto.ꝛ cura.da.ab his.l.illud vt ibi colligi potest. Glo.hic colligit brocardicum. Quedã possum per
1 me † que non possum per alium. Aliud brocardicum est ꝙ non possum per me nec per aliũ. De istis brocardicis se expedit breuiter Jaco.de ra.dicit enim qđ regula est qđ nõ possum per me nec per alium si quo casu reperiatur contrariũ speciale est.idem dicit de secundo, qđ regula est qđ possum per me ꝛ per alium si quo casu reperitur cõtrarium speciale est vt hic ꝛ de hoc dixi.s.de sta.ho.l.arethusa in magna distincti.ꝛ no.de admi.rerũ ad ciuita.perti.l.ij.§.j.ꝛ per Dy.extra de reg.iur.c.potest quis.lib.vj.ꝛ dixi satis plene.j.de vsusf.l.labeo ꝛ hic nõ repeto. Sed breuiter põt dicere aut est cã que requirit presentiã vel industriam persone ꝛ non potest exerceri per aliũ.j.de minor.l.minor aspectu.C.de his qui veni.eta.impe.l.ij.§i nõ requirit presentiam vel industriam persone potest vt.j.de ma.vin.l.etiam.§.ij.et de hoc etiam dixi.C.de cadu.tol.l.vnica.§.ne autẽ ꝛ.j.de sol.l.inter artifices.ꝛ declaratur per.l.ij.C.de his qui ve.eta.impe. cõiuncta
2 l.si pater in fi.ꝛ.l.nec ea.§.j.s.eo. Sed † nunquid emancipatio potest fieri per procuratorem? videtur ꝙ nõ per.§.istum ꝛ.s.e.l.neqꝫ absens.et.C.de ma.vin.l.nec mulierem vbi de hoc dixi. In contrarium videtur.C.communia de ma.l.penul. vbi etiam infans potest manumitti. Sed emancipatio non videtur consistere in administratione patrimonij:ꝛ ideo per curatorem vel procuratorem expediri posse non videtur vt.j.de ma.l.seruus furiosi. Py.de lafon.in.d.l.nec mulierem.tenet qđ emancipatio fieri possit per procuratorem. Idem tenet Raynal.s.eod.l.neqꝫ absens.ꝛ dicit quod ratio colligitur.s.eo.l.ij.in princip. Jura tamen predicta multuꝫ obstant. Vidi etiã dubitari an quis † pos-
3 sit facerre legitimari filium per procuratorem corã principe vel comite habente super hoc potestatem a principe. videtur ꝙ nõ quasi exigatur presentia patris ꝛ filij legitimãdi:quia sicut hic requiritur in adoptione quia transit in potestatem alterius:ita videretur in legitimatione per quam transit in potestatem alterius. Jaco.but.cõmuniter contra seruatur,cum in legitimatione nõn videatur expressum:ꝛ ideo stetur regule.j.de procur.l.j.
4 Item facit qđ campaternitas † non possit contrahi per procuratoreꝫ de quo dixi.C.de procu.super rubrica.ꝛ vide in questionibus disputatis libro magno.q.lxxiij.ꝛ in alphabeto secundo dictione impedimentum.vide circa fi.

1 ☞ Emancipatio tollit iura agnationis inter patrem ꝛ filiuꝫ vide contrarium.

Quem filius. Qui nõ est mihi ꝯiũctus mihi alium nõ coniungit
1 hoc dicit glo.hic sentit † qđ per emãcipationẽ iura agnationis tolluntur inter patrẽ ꝛ filiũ.in.§.vlt.insti.de legi.agna.succes.hic in gl.allegatio tenet qđ pereunt in filio sed in patre non in.l.legitimis.j.vnde cogna.tenet qđ remanẽt in vtroqꝫ.qđ remaneãt in patre est expressum.C.de emanci.lib.l.fi.vnde dicit hic Jaco.de ra.qđ licet nõ sit nepos meus tamen retineo iura agnationis in eo licet ipse non retineat in me sicut est dictũ in filio.de hoc etiã no.ꝛ dixi.C.vnde liberi.l.qꝫ se patris.

1 ☞ Potentia patris potest diuisibiliter procedi in diuisibilibus.secus in indiuisibilibus ꝛc.

1 **Liberum arbitriũ.** Nota † qđ in diuisibilibus patri potentia potest diuisibiliter procedi. In indiuisibilibus ꝛ connexis secus vt in contrario in gl.fi.gnato.vbi negotium erat inseparabile ratione commixtionis hereditatis iam facte. Jaco.sed videtur filium nõ debere separari a patre vt.j.cõmunia vtriusqꝫ iudi.l.possessionũ.ꝛ.j.de fundo instru.l.iiij.§.lanificas.sed ibi de alia separate loquitur.ꝛ vide quod dixi.s.e.l.sed etiam.

1 ☞ Seruo vbi deficit admittitur nutus ꝛ tacitus consensus.
2 Presentia in actibus aliqñ sufficit sine contradictione.
3 Pietas paterna consilium capit pro liberis.
4 Filiofamilias agenti in iudicio an sufficiat tacitus cõsensus patris.
5 Tutor mutus ab initio dari nõ põt sed datus et effectus mutus non desinit esse tutor ꝛ authorizare in rebus pupilli.

1 **Si pater naturalis.** Ubi † sermo deficit nutus admittitur.h.d.potest eam exprimere per scripturã.ꝛ facit.j.de leg.iij.l.nutu.cũ his que ibi no.ꝛ dixi.Et glo.non bene colligit quod vbi sermone opus nõ est sufficiat tacitus consensus per.l.cum quid.j.si certum petatur.hic eñ non fuit tacitus consensus corde retentus, sed expressus nutu loco verborum vt dixi in summario quare dic quod est cõsensus expressus verbis vt in stipu.vt.j.de verb.obli.l.j. quãdoqꝫ tamen
2 sufficit † presentia sine cõtradictione,vt.j.de fideiusf.tuto.l.cum ostendimus.§.fi. Item est consensus expressus per actus extrinsecos vt hic ꝛ.C.de fideicõ.l.in epistola. Item est tacitus in corde retentus ꝛ de hoc loquitur.l.cum quid si certum peta. Jaco.butriga.ꝛ.j.locati.l.qui ad certuꝫ.sed videtur quod hic.l.nullũ habuit dubium cum sufficiat non contradicere.vt.s.e.l.in adoptionibus.in fi.sed illa in filio loquitur vbi sufficit si non cõtradicat. sed in patre exigitur quod expresse consentiat sicut est in repetitione dotis vbi sufficit filiam non contradicere ꝛ oportet patrem expresse consentire.j.so.ma.l.ij.in prin.ꝛ.§.fi.ꝛ.l.non solum ꝛ.l.si cum dotem.§.soluto. ꝛ potest esse ratio †:qꝛ paterna
3 pietas consilium capit pro liberis.j.de adulter.l.nec in ea. non sic econuerso in aut.de nup.§.si vero expectet.coll.iiij.vel posset dici quod in eo qui loqui potest sufficit si non contradicat sꝫ in muto non nisi faciat signa consensus:quia aliter de eius etiam tacito consensu apparere non potest.arg.j.de condi.ꝛ demon.l.pater seuerinã.in prin. Sed pone: filiusfa.agit in iudicio: nũqd pater habeat necesse consentire an sufficit tacite? videtur quod requiratur expresse vt in tutore.j.de autho.tut.l.etiam.ꝛ.l.obli-
4 gari.§.fi.ꝛ ideo mutus tutor esse nõ † potest, vt.j.de tutel.l.j.§.mutus.in contrarium videtur qđ sufficiat tacitus vt dicta.l.in adoptionibus.s.e.ꝛ not.gloss. quod in tutore non requirũtur verba.j.de regu.iur.l.non voce.ꝛ vide.j.de autho.tut.l.etiam ꝛ ibi in glo.ꝛ in speculo de curatore.§.vt aũt.ver.sed nũquid sufficit.dic qđ in cõtractu qui fit in pupilli fauore non requirũtur verba.j.de autho.tut.l.inter pupillos.nõ ob.§.mutus. quia ve-
5 rum est † quod ab initio mutus tutor dari nõ potest:sed datus effectus mutus bene potest authorizari vt dicta.l.vbi nõ voce. quid ergo in patre? dic quod sufficit si patiatur se scribi in actis ꝛ qđ nõ contradicat ꝛ ex hoc videtur cõsensum prestare.ar.j.de fideiussor.tuto.l.cum ostendimus.§.fi.ꝛ.C.arbitrium tu.l.fi. Si autẽ filiꝰ agat patre sciente ꝛ se in actis nõ interponẽte nõ sufficit sentẽtia patris vt.j.de pcu.l.filiusfa.§.inuitꝰ.nisi appareat de cõsensu p verba vel pnunciũ vel eplam ar.j. de acqr.here.l.si qs mihi bona.§.iussum. Itẽ p glos.h positã rephẽdit Ja.de ra.alias glo.dicẽtes qđ actio nõ est factũ:nã hic exponit gl. iure.i.verbis expressis ꝛ verboꝝ expressio est factũ ergo ꝛc. An.py.

1 ☞ Clerici ꝛ cõstituti in sacris ordinibꝰ an possint adoptare.
2 Religiosi non possunt adoptare.
3 Clerici seculares constituti in sacris habent filios in potestate susceptos ante sacros ordines.

1 **Et qui vxorem.** Hec.l.est arg.qđ clerici † in sacris ordinibus cõstituti lꝫ nõ possint habere vxorẽ vt in aut.de mona.§.si autẽ vxor.ꝛ de nup.§.sed ꝛ si qs.tñ possint filios adoptare:quia a natura possunt cõtrahere matrimonium licet non ex accidenti.imo si procrearent filios essent spurij nec essent in corum potestate.s.de sta.ho.l.lex nature. dic qđ
2 illi qui transeunt in aliena potestate sicut religiosi † indubitanter adoptare nõ possunt vt.j.de acqui.re.do.l.homo liber. imo etiam ex ingressu perdunt patriam potestatem vt not.j.de mino.l.si ex causa.§.idem papi.ꝛ dixi in aut.ingressi.in alijs clericis secularibus cõstitutis in sacris dic quod extraneos adoptare nõ possunt:cũ nec matrimonium contrahere nec talibus immiscere se possint.C.de epis.ꝛ cleri.l.placet.ꝛ.l.repetita.et in aut.de sanctissimis epis.§.aliud aũt.agnationem autẽ bene re-
3 tinẽt,vt.C.de epi.ꝛ cle.l.generaliter.ꝛ aut.presbyteros. † Item possunt habere filios legitimos in potestate quos genuissent añ sacros ordines.nec dicuntur filij sacerdotis.C.de nup.l.imperialis.vnde forte illos de cognatione adoptare possent Andr.py.Gul.ꝛ Raynal.tenent indistincte ꝙ non possint adoptare per.d.l.placet.ꝛ.l.generaliter.de epis.ꝛ cle.s.eo.l. adoptio.ꝛ.l.ij.in fi.ad aut.presbyteros respondent qđ alio casu loquitur.s.in tutela cui non repugnat natura.Gul.ꝛ Ray.

1 ☞ Pater an possit cogi ad emancipandum filium.
2 Patria potestas nõ admittit tuto.vel curatoris dationem.

Pater in

3 Pater in casibus in quibus cogitur filium emancipare an co-
gatur sibi dare partem ⁊c.

1 NOn potest. † Pater nō cogit̃ filiū eman
cipare. fallit in casib⁹. h. d. cū
ll. se. ⁊ vide. s̃. ti. pxi. l. fi. Nō ob. ĩ. de ver. obli. l. vtrum
vt ibi no. Gl. ponit quatuor casus in quibus pater
cogitur filium emancipare. poterit ne tunc filius esse in iudicio
cum patre? videtur ꝙ non sine tutore vel curatore. C. qui legi. p-
so. l. j. ⁊. ij. ⁊ de autho. prestan. l. clarum. In contrarium videtur:
2 † qr patria potestas nō admittit tuto. vel cura. dationem. C. de
cura. furio. l. fi. Quidam dicunt, ⁊ forte non male. ꝙ officio iudi
cis explicabitur etiam sine tutore ⁊ iudex supplebit vicem tuto
ris sicut ⁊ al's. C. qui admit. ad bo. pos. pnt. l. bonorum. ⁊ de iur.
deli. l. si infanti. Et hoc videtur sequi Roffre. de officio iudicis
quo petitur filius emancipari. vel posset dari curator ad istā li-
tē tantū sicut ⁊ al's. C. de bo. que liber. l. fi. §. finaūt in scđa etate.
3 † Et an his casibus qbus cogit̃ emācipare cogat̃ sibi dare par
tem bonorum suoꝝ, dic vt dixi. C. de episco. audi. l. si lenones.

1 ☞ Uitricus an possit esse tutor priuigni.
2 Mater transiens ad secunda vota amittit tutelam.
3 Uir tutor transiens ad secunda vota quare nō amittit tutelā
sicut vxor.
4 Pupillus an possit ingredi religionem.

1 UOnnunꝗ. Glos. colligit quod † vitric⁹
potest esse tutor priuigni ⁊ vi
detur expressum in. l. hic allegata in gl. de contrario
iudicio tute. l. fi. ⁊ ibi dixi an possit esse cur. cōtrariū
videtur innuere glos. C. vbi pupillus educari debeat. l. j. vbi de
2 hoc dixi. Sed quomodo potest esse tutor quia mater † trāseun-
do ad secunda vota perdit tutelam filiorum propter maritū. C.
ad tertul. l. omnem. ⁊ quando mulier tute. off. fungi potest. l. ij. si
gno. ipsa repellitur per maritū multofortius ipse ar. ĩ. de colla.
bonorū. l. dedit dotem auus. ⁊. C. de sacrosan. ecc. aut̃. multoma
gis. dicunt quidā quod hic loquitur quādo erat tutor ante ma
trimonium quo casu non finitur tutela, vt. C. de interdicto ma-
tri. l. ij. contraria loquuntur quando post vult esse tutor: qr nō
3 potest, vt ibi. † Sed quare nō repellitur a tutela sicut vxor? dic
qr volūtas mulieris momētanea est. qui petant tuto. l. fi. ⁊ quia
vitam filiorum adijcerent secundo marito. C. de admi. tut. l. lex
que tutores. ⁊ quia etiaꝫ facilius tollitur ius priuilegiatū quā
commune. C. ad vell. l. antiqua. in aut̃. de non alie. §. quia vero
verisimile. ⁊. ĩ. de test. mili. l. eius militis. §. militia. cuꝫ ergo tute
la sit officium virile vt. ĩ. de tutel. l. tutela. ⁊ de testa. tu. l. iure no-
stro. mater admittitur ad tutelam iure priuilegiato non repelli
tur a tutela per secundum matrimonium. vitricus autem rema
net tutor: quia admittitur iure communi. ⁊ quia potest habere
affectionē ad eum sicut ⁊ potest adoptare vt̃ hic, si constet de ta-
li affectione al's secus, vt. s̃. eo. l. nec ei. secundum Odof. ⁊ Ray.
4 Item facit. l. ista quod impubes possit ingredi monasteriū: † qr
potest se transferre in potestatem alterius, vt hic: multofortius
in potestatē dei. in aut̃. de monachis. §. sancimus. sed dic cōtra
quia intrando religionem vouet: ⁊ pupillus in voto non obli-
gatur. de pollici. l. si quis rem. §. voto. sed verum est in voto rei
in voto psone secus. in authēti. de sanctissimis episcopis. §. nul
la ⁊. C. de episcopis ⁊ cleri. l. deo nobis. §. hic etiam vnde de vo-
luntate patris ⁊ amicorum videtur ingredi posse. C. eo. l. impu
berem. ⁊ facit quod not. s̃. eo. l. ij. Raynaldus. de iure canonico
est expressum quod not. extra de regula. c. j. ⁊ eo. titu. c. j. ij. et. iij.
lib. vj. et not. dicto. §. voto. ⁊ dixi in aut̃. ingressi. vltra princip.
C. de sacrosanc. eccle.

1 ☞ Adoptio non recipit conditionem vel diem sicut emanci-
patio.
2 Pactum ingredientis religionem de retentione bonorum an
vitiet ingressum.

SI tibi. Glo. licet obscure duobus modis in-
telligit. l. istā. prima placet Ray. ⁊ ex-
ponit actio. i. adoptio. vno mō exponit actio. i. actus
⁊ scđm hanc expositionem adoptio facta sub tali pa
cto nulla est: sed ꝓpter pactū vitiatur quia est actus legitimus
vt. l. actus legitimi. in glo. hic allegata. alio modo dicit glos. qđ
verbum actio, potest accipi proprie: ⁊ tunc teneret adoptio sed
nulla actio daret̃ ad id quod deuenit in pactum ⁊ secundum h̃
adiectio pacti vitiat̃ ⁊ nō vitiat adoptionē. ⁊ ad hoc facit. l. he-
reditas quā glo. allegat ⁊ male ꝓ cōcor. ad. l. actus prima lectu
ra. s. quod adoptio vitietur approbatur per Jac. de are. de ra. ⁊

1 communiter per omnes: † qr sicut emancipatio nō recipit dieꝫ
nec conditionem vt. d. l. actus. ita nec adoptio vt contrarioruꝫ
sit eadem disciplina. Item quia in tali adoptione est repugnā-
tia non dando in adop. vult esse perpetuum filium, vt. ĩ. de ver.
sig. l. liberorum. sed per pactum vult esse temporalem ⁊ sic repu
gnantia vitiat. ĩ. de reg. iur. l. vbi repugnantia. ⁊ pro hac opi. fa
cit. ĩ. de testa. tu. l. ⁊ si datus. secus est in dominio aliaruꝫ rerum
quod potest transferri sub talibus pactis, vt. ĩ. de pre. ver. l. si vir
vxori ⁊. l. si tibi aree. Jac. de are. Si ergo aliquid apponitur in
actu vel contractu quod sit contra substantiaꝫ omnia vitiant̃.
secus si ex interuallo quia tunc vitiatur adiectum tantum vt. ĩ.
de vsu ⁊ ha. l. p seruū. §. j. vbi de hoc. in adminicularibus auteꝫ
adiectio vitiatur nō principale siue in cōtractu siue ex interual
lo. ĩ. si vsufr. petatur. l. j. §. j. ⁊ facit ad id quod no. et dixi in aut̃.
2 ingressi. † an pactum de retentione bonorum vitiet ingressum
vel vitietur ⁊ tetigi. s̃. eo. l. si paterfa.

PEr adoptionem. Adoptio digni-
tatem nō minuit
sed auget vel sic, res inducta ad augmentum nō in-
ducit diminutionem.

1 ☞ Episcopus an possit subditum suum in alieno territorio
tonsurare.
2 Iudex potest interponere decretum super his que sunt sue iu-
risdictionis.
3 Indulgentia data per episcopum non subditis valet de iure.

EMancipari. Coram magistratu etiā
extra suā prouinciā exi-
stente potest adoptio fieri. vel sic: que sunt volunta-
rie iurisdictionis quocunqꝫ loco honesto fieri pn̄t.
Et facit qđ legatus existēs extra terminos legationis possit be
1 neficia concedere ⁊ quod episcopus † subditum suum in alieno
territorio possit tonsurare. ad hoc vide. ĩ. de iur. om. iu. l. fi. gloss.
dicit quod etiam corā magistratu municipali vt. C. de magistr.
municip. l. ij. videtur ergo quod coram iudice legitimo fieri de-
beat cum sit actus legitimus. ĩ. de reg. iur. l. actus. ergo corā iu-
dice ordīario. ĩ. de probati. l. ab ea parte. §. j. al's est lex ⁊ incipit
si quis negetno. in glo. dic quod potest fieri coram quocūqꝫ iu-
dice habente iurisdi. sicut dicitur in insinuatione. C. de dona. l.
in hac. ⁊ in aut̃. de defen. ci. §. nulla. Si dicas decretum requiri-
tur in emancipatione, vt. C. de offi. preto. l. j. dic quod magistra
2 tus bene † potest interponere decretum in his que sunt sue iu-
risdictionis. ĩ. ad municipales. l. ea que. in principio. ⁊. §. magi-
stratibus ⁊ argu. s̃. de iurisdi. om. iudi. l. ij. ergo coram quocūqꝫ
magistratu fieri potest vt. C. de emancipatis. liber. l. j. ⁊ ibi no. ĩ.
eo. l. adoptio. ¶ Sed quomodo respondebimus dicte glos. que
est in dicta. l. ab ea parte. §. j. al's est. l. si quis neget? dic quod ista
glo. est verior. vel si vis illam concordare cum ista dic qđ ibi vo-
cat iudicem ordinarium omnē habentem iurisdictionem sed q
libet habens iurisdi. est ordinarius huius cause vt hic patet in
glo. ergo ⁊c. Gul. ⁊ And. Et est ar. ſm Jaco. de ra. quod indul-
3 gentia † data per episcopum nō subditis valeat. Jacob. ¶ In
glo. in fi. prima vera secundum Raynal.

ADoptare. Hac. l. adoptio nō imitat̃ natu
ram. Opponit glos. ⁊ nō soluit
de. l. adoptio em̄. s̃. eo. Sol. ſm Ja. de bel. qđ hic nō
habet filium quia decessit. potuit tamen habere ⁊ eo
superstite ex eo nepotem. ⁊ sic concordat ⁊ imitatur naturā. vel
dic quod hic est speciale sic. s̃. eo. l. ⁊ qui vxorē. vel dic quod imi-
tatur naturam. i. possibilitatem nature al's non vt in contrario.
⁊ argu. ĩ. de interro. act. l. confessionibus. vel dic quod in contra
rio subauditur plerunqꝫ vt ibi no. Ray.

1 ☞ Ecclesia mihi commendata ad sex menses amplius com-
mendari non potest.

1 Cū quem. Iste. §. est ar. † qđ si sit mihi ecclesia cō-
mendata ad sex menses quod amplius
commendari non possit. pro hoc extra de ele. c. nemo lib. vj. ⁊ de
commēda ecclesie vide quod no. xxj. q. j. per plures. in glo. ⁊ per
Archi. ¶ In glo. ibi. §. qui duos ⁊. l. qui liberatus.

1 ☞ Arrogatus ⁊ alij quorum interest debent vocari in arro-
gatione confirmanda.
2 Adoptio an possit fieri coram doctoribus et magistris gram-
matices.
3 Imperator an possit confirmare dicta testium qui non deposue
runt solenniter vel deposuerunt partim verum partim falsum.

Adoptio non iure. Id est nō solē-
niter, vt.C.e.l.
fi.vel nō inquisitis inquirendis.fm.l.s.e.l.nec ei.§.⁊
1 primū petit nūc arrogator cōfirmari vocabit† arro
gatus ⁊ alij quoꝝ interest,vt.j.l.pxi.Et vide ad istaꝫ materiam
confirmationis qd not.p Cōpost.extra de elec.c.qd sicut.Item
ponit exēplū gl.si adoptio sit facta corā magistro de grāmati-
ca vel corā sene ⁊ eā approbat Gabriel de osseletis ⁊ dicit ideꝫ
2 esse si corā doctore.Sed Ja.dera.⁊ Ric.malūb.† dicūt qd cuꝫ
doctores ⁊ magistri habeāt iurisdictionē inter scholares,vt.s.
in pemio.§.pe.⁊.C.ne fili.p pa.aut.habita.potest corā eis fieri
adoptio cum fieri posset corā quocūqꝫ qualēqualē iurisdictio-
nē habentē,vt.s.eo.l.magistratū ⁊.l.emācipari.⁊ ibi no.⁊ dixi.
Et pro hoc insti.qui.mo.ius pa.po.sol.§.nostra.¶ Itē est arg.
hui⁹.l.qd imperator possit ꝯfirmare dicta testiū q nō solēniter
3 deposuerūt† vel q deposuerūt partim verum ⁊ partim falsum
quod valeant in eo quod verum dixerunt de quo dixi.C.de trās
act.l.si ex falsis.

1 ☞ In arrogatione fienda sunt vocandi illi de quorum preiu
dicio agitur.
2 Consensus agnatorum an sit necessarius in adoptione fienda.
3 Stante statuto qd iudex procedere debeat cum consilio cōsu-
lum an tenebitur sequi eorum consilium.
4 Rescriptum quando impetratur an debeant vocari illi quorū
interest.
5 Appellatio a confirmatione adoptionis an de iure valeat.
6 Rescripta vel instrumenta quādo authēticantur coram iudi-
ce secundū formā ⁊c.debet vocari quorum interest.
7 Instrumentum vetustum vel amissum nō pōt refici nisi citato
debitore ⁊ creditor iuret quod illud amisit.
8 Papa cōcedente beneficium alicui nullus debet citari.
9 Filij spurij vel naturales quādo legitimātur debent citari quo
rum interest.
10 Iudex pōt recipere testes sup notorio maleficio nullo citato.
11 Casus in quibus iudex potest procedere sine citatione vide re-
missiue.

Nam ita diuus. Ibi iudices palatij
imperialis vel qbus
imperator hꝯ cōmittat vt.C.eo.l.ij.Et breuiter dicit
1 ꝙ vocādi† sunt illi de quorū ꝑiudicio agit᷑.Sꝫ qui
sunt illi.dicit gl.qd sunt tutores quorū tutela finit᷑ ⁊ iō eoꝝ con
sensus exigit᷑.C.de autho.pstā.l.fi.Sed an agnati gloss.sub du-
bio forte dicit qd sic licet cōtrafaciat.s.eo.l.cū adoptio.sed illa
loquitur de agnatis patris arrogantis hic filij arrogati.Et in
telligas.l.istā in īpubere cum arrogatio non tenuit.⁊ ideo vo-
candi sunt agnati qui venirent ad successioneꝫ si adoptio facta
non esset ⁊ sic eorum interest ⁊ ideo vocabuntur.ar.s.e.l.nō ali-
ter.⁊.l.hec autem satisdatio.Si autē esset pubes videretur non
habere locū.l.ista cum talis arrogatus ad libitū de bonis suis
disponere possit.ergo p rescriptum prohiberi non debet.arg.C.
de contrahen.emp.l.dudum.⁊ pro hoc.s.eo.l.hic aūt.fm Odo.
⁊ Raynal.⁊ vide in insti.eo.§.cum autem in fi.gl.magne.vel dic
qd etiam hoc casu agnati requirendi sunt:qꝛ de adoptione que
ritur que iure dicitur non facta ⁊ vocabūtur saltē tanꝙ defen-
sores.ar.C.eo.l.ij.⁊.j.ex qui.causis maiores.l.hec autē.Sed nō
video quare hoc casu requirat᷑ maior solēnitas in cōfirmatiōe
quā in noua datione.ar.C.de nup.l.si vt proponis.⁊ in aut.de
defen.ci.§.interim.pro glo.facit:qꝛ lex procedit de iure commu-
ni istud qd hic petitur de iure speciali.quod facilius tollitur in
aut.de non alie.§.quia non verisimile.⁊ facit qd notat.G.s.e.l.
nōnunꝙ.Raynal.Sed supposito quod agnati aliquo casu vo
2 cari debeāt,† an sit necessarius eorum consensus vel sufficit qd
vocentur.videtur quod consentire debeāt,vt.C.eo.l.ij.⁊.s.eo.l.
eorū.dico qd si isti agnati contradicant probatis iustis causis
eorum consensus nō est necessarius.⁊ si dicas quod est eorū ꝑ-
iudicium,dico quod nō quia eis est subuentum per satisdatio-
nem vt dicta.l.non aliter ⁊.l.hic auteꝫ.cum ergo non habeant
causam contradicendi non possunt cōtradicere vt.j.so.ma.l.do
tem.aliquādo enim aliqui requiruntur ad consilium ⁊ tamē eo
rum consilio non statur,vt.j.de admi.tu.l.quidaꝫ decedens.§.
papī.⁊.l.titium ⁊ meuium.Et ex hoc potest terminari questio
3 si statuto caueatur† qd iudex procedere debeat cum cōsilio cō
sulum qd non teneatur sequi eorum consiliūꝫ sed solū petere vt
magis deliberate procedatur de hoc satis dixi dicta.l.quidam
decedēs.§.pap.⁊ in alphabeto dictione cū cōsilio ⁊ p hoc bene
C.de tuto.⁊ cura.illustrium personarum.l.vnica.predicta pro-
cedunt quādo per arrogatorem petitur arrogatio cōfirmari.
Si autem mortuo arrogatore petat arrogatus communi con-
firmari:tūc qꝛ agnatis est ius ꝗsitū in bonis arrogatoris ⁊ pos
sunt excludere filium tanꝙ non legitime arrogatū debēt agna
ti requiri de quorum preiudicio agitur nec ob.s.eo.l.cum ado-
ptio.qꝛ ibi cōcurrebat consensus patris ⁊ filij quod sufficit.hic
autem in cōfirmatione nō erat nisi cōsensus filij licet ab initio
affuerit cōsensus patris licet minus legitimus:⁊ ideo requirū-
tur agnati vt hic,fm Jaco.but.Vltimo gl.colligit ar.ex ista.l.
4 ꝙ quādo impetrantur rescripta† vocari debent illi quorū in-
terest.Circa qd dic fm Jaco.de are.aut rescripta conceduntur
ad lites ⁊ sunt de simplici iustitia:tūc si partes sunt presentes ci
tande sunt,alꝰs non vt.j.de iudi.l.obseruandum.ibi in glo.⁊.C.
de litis con.aut.offeratur.⁊ per Gof.in summa de offi.delega.
§.item obseruandū.⁊ est ratio qꝛ salue sunt sibi exceptiones cō
tra rescriptū vt.C.si cōtra ius vel vtilitatem publicā.l.prescri-
ptione.⁊ de dil.l.si quando.Aut conceditur rescriptum de gra
tia ad aliquid aliud de gratia quod cedit ad ꝑiudiciū alterius
tunc si est modicum preiudicium.idem qꝛ necesse non est aliquē
vocari vt.C.de precibus imperatori offerē.l.quoties.j.ne qd in
loco publico.l.ij.§.si quis a principe.⁊ argu.j.de fideicō.liber.l.
ergo.§.illud.aut multū ledit aliū ⁊ tunc ille qui principaliter le
ditur ⁊ contra quem impetratur rescriptum citandus.est vt h
⁊.C.si vt ab hereditate se abstineat.aut.si vero omnes credito-
res.vbi de hoc dixi.Querit Gul.de cu.si in casu huius.l.voca-
ti fuerunt quorū interest ⁊ probauerunt causas legitimas qua
re adoptionis confirmatio nō valebit iudex nihilominus pro
5 nunciauit cōfirmationē tenere† nunqd appellari potest:videt᷑
qd nō quia dependet a rescripto principis a quo nō appellat᷑.
vt.j.quando ap.sit.l.fi.Cōtrarium tenet nam illi quoruꝫ inter-
est appellare possunt.j.de appel.l.a sententia.⁊.l.non tantum.⁊
quod dicitur quod a rescripto non appellatur verum est sed hic
non appellatur a rescripto sed ab iniqua sentētia iudicis:sicut
etiam non appellatur ab executore nisi modū excedat.j.de ap.
l.ab executione.⁊ pro hoc.j.quando appel.sit.l.j.cū ibi notatis.
⁊ dicit esse expressum in aut.de collatore.§.si autem aliqū.G.
6 Idem potest dici† qū rescripta vel instrumēta authēticant᷑ vel
publicantur corā iudice,fm formam.l.publicati.C.de testa.nā
vocandi sunt quorum interest vel saltē proponi edictū seu vo-
catio generalis vt no.per Inn.extra de testi.c.Albericus.⁊ di-
xi in aut.si quis in aliquo documēto ⁊ in speculo de instru.edi.
§.postꝙ.⁊.§.ostēso.⁊ idē fit in cōfirmatione electionis,vt extra
de elec.c.vlti.li.vj.⁊ ibi no.Idem etiam hic dicit Guid.de suz.
si creditor dicat se perdidisse instrumentum vel vetustate corru
7 ptū ⁊ petit a tabellione qd sibi reficiat.† nam hoc fieri non pōt
nisi citato debitore ar.huius.l.⁊.d.aut.si vero oēs creditores.⁊
j.de nat.resti.l.fi.Et debet iurare creditor quod amisit.arg.C.de
fid.instru.l.fi.⁊ de ista materia notaui eo.ti.l.sicut iniquum.Et
ad istā materiam qd sint citandi quorū interest facit extra de te
sti.c.ij.iij.q.ix.c.absente.⁊.c.absens.⁊.C.qūo ⁊ qū iud.l.ea que ⁊
bene extra de preben.c.licet eps li.vj.⁊ qd no.⁊ dixi.C.de au.pre
stan.l.fi.⁊ per Dy.⁊ alios de reg.iur.c.qd oēs tangit lib.vj.In
terpretatio rescripti fit nullo citato,vt no.per Inno.extra de v.
sig.c.olim.Et ad hanc materiam vide no.per Inno.⁊ Cōpost.
extra de elec.c.nihil.Itē nō est necesse qd aliquis citetur qū qs
consecratur vel ꝓmouetur ad sacros ordines.no.p Inn.extra
8 de elec.c.statuimus lib.vj.Itē qū papa† concedit beneficia ec-
clesiastica vel scribit p aliquo beneficiādo nullus citat᷑.extra de
preben.c.cū fm aplm.⁊ not.extra de re iudi.cū olim de ꝑsump.
c.dudum.per Inno.⁊ per eundeꝫ de conces.preben.c.ꝓposuit.
9 ¶ Quādo spurij† vel naturales legitimātur citandi sunt quo
rum interest fm Inn.extra de fil.presby.c.veniens.sed de facto
hoc non vidi seruari.Item pōt cognosci nomine citato an cau
sa incerta in appellatione sit iusta vt no.per Inno.de offi.dele.
ga.c.pastoralis.ij.col.⁊ de elec.c.bone.Item super maleficio no
10 torio pōt iudex† testes restes recipe nullo citato,vt no.p In-
no.extra de coha.cleri.c.tua.iij.col.Itē si ꝓcessum est ꝯ aliquem
per inquisitionem aliquo prosequente,⁊ ille cōtra quē ꝓcessum
est petat in causa appellationis vel alio modo sententiā vel pro
cessum reuocari ille qui prosecutus fuit inquisitionem citari nō
debet vt not.per Inno.extra de accusa.c.olim in vltima gl.Itē
qū iudex dat bonorū pos.cōtrata.vt in libello Rofr.de bo.pos.
contra tab.vltimo folio.Alios casus in quibus pōt ꝓcedi sine
11 citatione no.d.l.ea que.C.qūo ⁊ quādo iud.⁊† vide in speculo
de citatione ⁊ de rescripti presentatione ⁊ de cōtumacia ⁊ de in
quisitione de clausula vocatis qui fuerūt euocandi que sepe ap
ponitur in rescriptis pape vide extra de iudi.c.exhibita.

Arrogato. In gl.sed an recidant in fi.hoc
non est verum:qꝛ hic loquitur
in adoptato qui iaꝫ exiuit patris naturalis potesta
tem vnde nepos nunquā est recasurus in potestatē
huius filij vt.s.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.nepotes.et.j.l.
proxi.ergo per cōsequens nec in potestate arrogatoris recasu-
rus est

rus est nepos. Sed in.l.si pater.loquitur in arrogatione in qua
transit filius cum omnibus qui sunt in eius potestate. Cũ ergo
nepos captus ab hostibus reuersus sit recasurus in potestate
filij h' est patris sui:recidet etiam in potestate patris arrogato⸗
ris. Jacob.de are.⁊ butriga.⁊ Richar. Sed scdm Mar.sil.ho⸗
die planũ est qd recideret in potestatem sui patris qui hodie nõ
transit in potestatem patris adoptiui vt.C.eo.l. cum.in adopti
uis.olim secus vt.s.titu.proxi.l.nepotes.⁊.j.l.pri.in fi.sed reci⸗
deret in potestatem patris sui naturalis adoptati vt hac gloss.
cum additionibus Mar.

Non tantum. In gloss.no.plena ibi. qr in re als est in.l.de pupillo.§. si in plurib'. Fran.

1 ☞ Filius exiens potestatem patris per adoptionem vel emã⸗
cipationem nunꝙ habet nepotem in potestate mortuo auo li⸗
cet filius reuertatur in potestate ⁊c.
2 Impetrans in aliqua ecclesia primam vacaturam si ducat vxo
rem ante vacationem que moriatur deinde vacet ecclesia an de
beat admitti.
3 Adoptione finita per mortem patris remanet ius agnationis
quesitum.

1 **SI pater filium.** †Si filius exeat pa
tris naturalis pote
statem adoptione vel emãcipatione nunquã nepos
ex eo mortuo auo in eius filij recidit potestatez licet
filius in patris potestatem per adopti.reuertatur.h.d. Jac.bu.
2 Et inducitur hec.l.ad talem questionẽ:†impetraui in quadam
ecclesia ad primam vacaturam.anteꝙ vacaret duxi vxorẽ.mor⸗
tua est anteꝙ vacet: deinde vacat. nũquid ad ipsam debeã ad⸗
mitti:videtur ꝙ sic quia medium tempus quo capax nõ fui no
cere non debet.j.de here.instit.l. sed si in conditione.§. solemus
⁊ pro hoc.j.quibus modis vsusfru.amittatur.l.j.§.j. ⁊ quod di
citur de illo qui contraxit cum concubina cuius liberi non legi
timantur etiam si medio tempore cum alia contraxit matrimo
nium.C.de naturali.liberis.aut.idem ius.tamen dico cõtra:qr
ducendo vxorem videor mutasse voluntatem ⁊ inhabilẽ me cõ
stituisse ad beneficium obtinendum.vnde licet vxor moriat nõ
possum redire ad beneficium.ad hanc.l.⁊.s.de sta.ho.l. homo li
ber.Et pro hoc in aut.de monachis.§. sinautem vxorem ⁊.§. si
vero relinquens.C.de iur.do.impetrã.l.ij.⁊ ar.j.man.l.si prece⸗
dente.§.lucius.nec ob.§.solemus.qr ibi in institutione non ha
bebat aliquod ius donec adiret hereditatem hic autez ex rescri
pto habet ius ad beneficium etiam anteꝙ vacet. Gul.ad predi⸗
cta faciunt notata per Dy.extra de reg.iur.c.j.lib.vj.ver.vj.⁊ ꝟ.
septimo ⁊ per Joã.an.in nouella de clerico egro.c.j. ⁊ ita deter⸗
minat predictam questionem Bartho.brix.in qstionibus suis
nona questiõe que incipit quidã impetrauit. ⁊ ad hoc facit.xv.
questio que incipit obertus quidem. ¶ In gl.prima ibi ingra⸗
tus existat.hoc nõ placet Ray.per ea que not.s.e.l. qui libera⸗
tus Ray. ¶ Ibi extraneus si adoptaretur.ar.j.de contratab.l.
si emancipatus.§.fi. Jac.de are. ¶ Ibi quesita perdit. hoc non
3 est verũ † nã finita adoptione morte patris remanet ius agna⸗
tionis quesitum ⁊ est casus.C.de fideicom.l.eam quaz.in fi.⁊.j.
de contrata.l.virum. Item hic non dicitur nouus filius esse sz
reditus,vt.j.de liberis ⁊ post.l.filio.⁊ de cõtrata.l.non putauit.
§.si quis emancipatum ⁊ ideo melior est ratio quia ius huic ne
poti quesitum de non recidendo in potestatem sui patris ei in⸗
uito auferri nõ potest. nõ ob.l. in omni.s.e. quia ibi interuenit
emancipatio vt ibi dixi. Jaco.de are.⁊ Richar. vel hic quo ad
dignitatem:ibi quo ad alia iura vt ibi per.G. Ray.

1 ☞ Infans quare possit adoptari nõ autem arrogari.
2 Infans potest emancipari ex rescripto principis.

ETiam infantes. Glo. intelligit.l.
istã ꝙ infans po⸗
1 test adoptari sed nõ arrogari:†quia qui arrogat in
terrogatur an velit,vt.s.e.l.ij.in adoptione nõ expe⸗
dit quod interrogetur sed sufficit quod non contradicat.s.e.l.
in adoptionibus. Joã.tamen sentit quod etiam infans arroga
ri possit de cõsilio proximorum ⁊ amicorum qui considerabũt
an sit vtile.arg.C.e.l.ij.⁊ not.s.e.l.ij. Sed certe.l.ij.C.e. in impu⸗
bere loquitur non in infante vnde vera est opinio glos. fm Jac.
de rauen.quod infans potest adoptari non arrogari. Emanci⸗
2 pari potest † infans ex rescripto principis,vt.C.de emãcipa. li⸗
berorum.l.iubemus.

1 ☞ Auo mortuo durat adoptio ⁊ p consequens durat cogna
tio ⁊ ea ⁊c.
2 Jura consanguinitatis seu consanguinei dicuntur fratres ex
eodem patre nati.⁊ facit ad.q.quam vide.

SI is qui nepotem. Si adoptaui
nepotem velut
ex filio mortuo vel incerto me mortuo oĩa iura cõ⸗
1 sanguinitatis expirant.vel sic:†vbi mortuo auo du
rat adoptio per consequens durat cognatio. Et ea resoluta re⸗
soluit.vel magis ad literã:vbi ex filio viuo ⁊ eo cõsentiẽte ado⸗
ptatur nepos mortuo auo durat adoptio ⁊ eius effect' als aui
morte resoluitur fm omnem lecturã. ¶ Ibi ex matrefa.eius.i.
eius vxore. Jaco. Et hec.l.habet duas lec.vnã Joã. vt primuz
responsum loquatur in filio mortuo.scdm in filio viuente ⁊ cõ⸗
sentiente.⁊ hanc sequitur Jac.bu.⁊ Gui. Secunda lec.est yr.vt
primum responsum loquatur in filio incerto e pluribus: qr ne⸗
minem expresse nominauit. Secundũ responsum loquit quan⸗
do vnum ex pluribus expresse nominauit.lectura yr.procedit si
ne scrupulo ⁊ magis est amica litere.⁊ placet Raynal.vtriqz ta
men lecture videtur obstare.s.eo.l.qui in adoptionẽ.sed dic se⸗
cundũ Jo.qd ibi loquitur quando adoptat ex filio viuo ⁊ mor
tuo auo:adoptatus in locum nepotis recidit in potestatem fi⸗
lij ⁊ ideo cũ se inueniãt nepos adoptatus ⁊ naturalis in eiusdẽ
potestate representantur fratres. non sic quando adoptantur
tanꝙ ex filio mortuo quia tunc mortuo auo in eiusdez potesta
te.s.filij mortui recidere non possunt ⁊ ideo nec fratres iudican⸗
tur. Alie solutiones hic dantur per Jacob.de ra. quas breuita
tis causa nõ prosequor:qr materia magis est subtilis ꝙ vtilis.
Secundum yr.dic qd primo casu fuit adoptatus vt nepos nõ
determinato ex quo filio vnde ex nullo ratione dubitationis vi
detur adoptatus vt.j.de ma.test.l.cum ex pluribus.⁊ sic ad nul
lum habet iura consanguinitatis rõne ambiguitatis. secus si
adoptauit ex certo ⁊ expsso filio vt in scdo rñso:viuẽte ergo auo:
oibus cõiũctus est quo ad ius agnationis vt.d.l.qui in adopt.
Sz mortuo auo:aut adoptatus est ex filio certo ⁊ expresso ⁊ vi⸗
uẽte:⁊ tunc durat adpotio ⁊ ius cõsanguinitatis vt.s.eo.l.si qs
nepotẽ.⁊ hic in fi. aut adoptauit vt ex filio mortuo vel certo tũc
non durat consanguitas vt hic in primo responso. vnde male
dicit glo.secũda que dicit mortuo auo ius agnationis esse sub
latum quia imo durat vt.j.de contrata.l.vtrum ⁊ dixi.s.eo.l. si
pater filiũ.de suis ⁊ legi.l.j.§.fi.⁊.s.e.adoptare. nec obst.l. in oĩ.
s.e.quia adoptio finita fuit per emancipationem hic per mor⸗
tem. Ray. Sed qñ adoptatur tanꝙ ex filio mortuo tunc nõ cõ⸗
trahitur consanguinitas:quia qñ nepos adoptatur filius con
sentire debet vt.s.e.l.si quis nepotem.⁊.l.si is qui filiũ.vnde cuz
filius mortuus consentire non possit nõ tenet expressum.s.ado⸗
ptio ergo nec tacitum.s.cõsanguinitas ar.j.de ser. rust.pre.l.iij.
§.fi.⁊ de bonis au.iud.possi.cum vnus.§.j.secus si ex filio viuẽ⸗
te ⁊ consentiente:que tunc bene contrahitur sanguinitas ⁊ va⸗
let expressum ⁊ tacitũ. Gul. Item non ob.huic.l.j.de gradibus
l.si filium.§.fi.vt ibi not. ¶ Ultimo colligit Jac. de ra. qd iura
2 † consanguinitatis seu cõsanguinei dicuntur fratres ex eodez
patre nati. Et ideo si testator legat cõsanguineis suis.x.p quo⸗
libet intelliguntur solũ fratres sui ex eodem parente ⁊ pro hoc
j.de suis ⁊ legi.l.j.⁊.ij.in fi.⁊.C.de legi.here.l.iij. In contrarium
videtur qd ex communi vsu loquẽdi cõsanguinei vocãtur oẽs
de sanguine siue de genere.⁊ ideo omnes vidẽtur ad legatũ ad⸗
mitti ar.j.de supel.leg.l.labeo.⁊ de verb.sig.l.anniculus. quidã
dicunt aut testator erat iurisperitus ⁊ habet locum prima opi.
quia presumitur locutus fuisse fm propriam significationẽ vo⸗
cabuli.si non erat iurisperitus:tunc intelligatur fm cõmunem
vsum loquendi. Ipse tamen indistincte tenet quod secundũ cõ⸗
munem vsum loquendi intelligatur voluntas testatoris qr li⸗
cet sit sciendũ vt pauci tñ est loquendũ vt plures seu multi.

1 ☞ Monasterium an teneatur ad onera ingressi.

1 **ONera.** † Facit qd monasteriũ non teneat ad
onera igressi de quo dic vt dixi in aut.
ingressi. ¶ In glo.in fi.vbi de hoc not.plene. Et nõ
ob.j.de vaca.mu.l.ij.§.adoptiuum.vt ibi not.

1 ☞ Aliqua conceduntur patri naturali que extraneis nõ con
ceduntur.

IN seruitute. Ibi bñficio pncipis Jac.
de ra. intelligit put iacet.
i.priuilegio principis etiam non arrogando: sed tũc
non faceret proprie ad titulum. ad contrarium de.l.
si pater.§.fi.s.e.dic quod hic erat pater naturalis:⁊ ideo sibi cõ⸗

ceditur arrogare libertum alienum. secus in extraneo vt in con-
1 trario. nã† aliqua cõceduntur patri naturali que extraneis nõ
conceduntur, vt.C.eo.l.cũ in adoptiuis. Nõ ob.l.fi.§.de sta.ho.
imo concor.q2 hic z ibi fatetur eum remanere libertuz. Jac.bu.

¶ De rerum diuisione z qualitate. Rubrica.

1 ☞ Donatio vltra quingentos aureos sine insinuatione habẽ
do rem pro derelicto z patiendo zc. an valeat.
2 Lapilli thesaurus z gẽme an fiant alicuius p solã iuẽtionẽ zc.
3 Ripe an veniant, in mensura si vendatur fundus vicinus ripe.
4 Locus semel consecratus an possit effici prophanus.
5 Cimiteriuz an gaudeat immunitate confugientium ad ecclesiã.
6 Cõsecratio an possit alteri committi.
7 Muri ciuitatis quomodo debeãt refici z an super eis liceat edi
ficare.

Super rubrica. Iste titul9 habet tres partes i pri
ma parte ponitur vna rerũ diuisio vsq3 ad.§.q̃
dam. ibi ponitur alia vsq3 ad.l.quedaz. ibi pon̄i
tur alia z per exempla declaratur vsq3 i fine. Cõ
tinuationem rubrice habens institu.e.in princi.
quia.§.de statu ho.l.j.dictuz est quod omne ius quo vtimur aut
pertinet ad personas aut ad res aut ad actiones de personis di
ctum est a dicto titu. vsq3 huc hic tractat de rebus que sint i bo
nis nullius z concedantur occupanti vel non.j.e.l.j. Et an pos
1 sim donare† rem valentez vltra quingẽtos aureos sine insinua
tione habendo eam pro derelicto z patiendo donatarium eam
accipere. de significato dictionis publicum eadez.l.§.hec autez
de rebus corporalibus z incorporalibus.in.§.quedam de reb9
communibus iuri naturali gentium z ciuili.j.e.l.quedam.z an
differãt publica z cõmunia z cuius sint littora maris. An lapil
2 li gemme z thesaurus† fiant alicuius per solam inuentionẽ an
sit opus amotione z occupatione.j.e.l.item lapilli. an flumina z
aluei eorum sint communia vel publica.j.e.l.nemo.§.sed flumi-
na.z quid sit licituz facere i eis. Quid sit ripa z cuius sint ripe,
3 j.eo.l.riparũ.†z an veniant in mensura si fundus proximus ri
pe vendatur ad mensuram.z si via publica sit intermedia inter
fundum z ripam cuius sit ripa. Quid sit licitum fieri in mari
eadem.l.§.fin.z.l.se. z si ciuitas fecit foueam vel alueũ per fun-
dum meum z postea explanetur, an debeat mihi restitui. Quid
sit theatrum z stadium.j.e.l.in tantum.§.vniuersitatis.z an sin
guli de vniuersitate vel collegio possint testificari i causa vniuer
sitatis vel collegij plenissime. Et si est relictus vsus nemoris vni
uersitati. an illi de vniuersitate vtentur equaliter vel secundũ di
uitias z dignitatem.z an singuli possint petere legatum vel de-
bitum vniuersitati. Si omnes de capitulo cõspirauerunt cõtra
electum z fecerunt procu.,contra eum an admittatur. Si vniuer
sitas mutuat sub vsuris, an singulares vniuersitatis sint vsura
rij. si impetrata est inquisitio contra collegiuz, an singuli de col
legio possint promoueri. Si ciuitas est interdicta ex delicto vni
4 uersitatis, an ligentur absentes vel qui contradixerũt.† locus se
mel consecratus non efficitur prophanus eadem.l.§.sacre.z an
calix conflatus desinat esse sacer.z aliquid posse publice fieri qd
non seruatur per illationez mortui efficitur locus religiosus ea
dem.l.§.religiosum.z an totus vel tantum vbi mortuus sepeli
5 tur. et† an cimiterium gaudeat immunitate confugientiũ ad ec
clesiam. et an quis possit sepelire vxorem in sepulchro commu-
ni parentele inuitis alijs.z an in re cõmuni vniuersitatis vel sin
gulorum melior sit causa prohibẽtis vel facere volentis plene z
qui preferantur ex scholaribus quoruz aliqui voluũt aperire ho
stiũ hospitij quidaz claudere, z an authoritates poetarũ z phi
losophorum allegari possint in causis. si quis dubitet ne offen
datur quod possit deferre arma z signa alicuius potestatis.j.e.
6 l.sanctuz.†z an cõsecratio possit alteri cõmitti.j.e.l.sacra loca.
Sed nunquid aliquis cõsecrare possit rem suam sine principis
authoritate.z an feudũ possit cõsecrari iuito feudatario. Quid
sit sacrarium eadem.l.§.illud de refectione murorum ciuitatis,
7 †z quomodo refici debeant z per quos eadem.l.§.muros.z an
edificare liceat super eis. quod res sacre nõ recipiunt estimatio-
nem eadem.l.§.fi.similitudo per contrarium.j.eo.l.sicut. Trãs
cendens muros ciuitatis romane capite punitur.j.eo.l.fin.an
idem in muris alterius ciuitatis. Et an idem si trãseat spaldũ
de lignamine z d romulo z remo.z an iudex dbeat equaliter pu
nire filiuz z extraneuz z positum in dignitate z vilem. Et si duo
habeant iurisdi.in vno castro z vnus delinquat possit per aliũ.

1 ☞ Res diuine sunt destinate vsui hominum.
2 Res habita pro derelicto conceditur occupanti, z facit ad que
stionem.
3 Fraus non potest fieri legi.

Summa. Expone vt in prima glos.z de hoc
§.de sta.ho.l.summa. ¶ Ibi arti
culos.i.species seu partes principales. et sic nõ obst.
j.§.id vero z.§.sequenti.z.l.ij.sile.§.de iusti.z iur.l.j.
§.huius studij. ¶ Ibi heres existat per aditionem hereditatis.
z nõ ob.§.de sta.ho.l.z seruorũ.§.j.vt ibi colligi potest. Rayn.
¶ In glo.nõ enim. in fi.z.j.eo.l.vlt. ¶ In glo.s.priuati homi-
1 nis. ibi sine iudicio. vel dic† qd res diuine hoĩum destinate sunt
vsui. naturam enim homini subiecit deus zc.vt.j.de vsur.l.in pe
cudum. et sic nõ obst. oppositio de libero homine q sui natura
nullius est in bonis, vt.§.de sta.ho.l.ij. Jaco.de are. ¶ In eadẽ
glo.in fi.vnde versus:
Natura facto censura tempore casu,
Res in nullius dicitur esse bonis.
¶ Sunt z alij casus vt in seruo debilitato extra domum eiecto
qui in nullius bonis est z tamen nõ habet locum regula quod
occupanti concedatur vt.C.de lati.liber.tol.l.j.§.scimus. Item
in libero homine, vt.j.de verb.ob.l.inter sti.§.sacrã. z hi casus
not.per Azo.in summa insti.hoc ti.in princi. Et quod de here-
ditate dicitur verum est q nõ est in bonis alicuius viuentis:ta
men hereditas est persona ficta. vnde dicitur domina iure here
ditatis, vt.j.de fideius.l.mortuo.z de acq.re.do.l.hereditas. dic
ergo qd in bonis nullius est vere nec ficte.z est aptum esse in bo
nis alicuius illud occupãti conceditur.z fm hoc nihil ob.regu
2 le. Item dicit glo.quod res habita† pro derelicto cõceditur oc
cupanti, vt.j.pro derelicto.l.si id quod. Ex quo dicunt quidam
qd si volo tibi donare rem valentem vltra quingentos aureos si
ne insinuatione q debeo haberz eam p derelicto z tu accipias.
quod non puto verum:q2 fraus fieret legi, vt.§.de legi.l.fraus.z
j.de tuto.z cura.da.ab his.l.scire oportet.§.j.z q2 renunciari nõ
potest insinuationi, vt dixi.C.de sacrosan.ec.l.illud. vbi de hac
3 q.dixi.z pro hoc q† nõ possit fieri talis fraus facit.j.de proba.
l.qui testamentum.z de lega.iij.l.cum quis decedẽs.§.titia. que
in frau.credi.l.sed z si rem suam pro derelicto. Et si dicas quod
allegans fraudem probare debet, vt.j.de proba.l.quoties.§.q
dolo. rñdeo quod presumitur ex cõiunctione personarum.C.de
dona.l.data.j.de bo.liberto.l.nihil.§.facilior.z.C.de sacrosan.
ec.aut.quibuscunq3 vel ex cõnexitate actus.j.de priuil.credi.l.si
neutri.§.fi.al's autem oportet qd fraus probetur. Hul.

Hoc autem. In gl.improprie in fi. Publicũ ergo
pprie sumptũ refert ad ciuitatem ro
manam vt.d.l.eum qui. vbi de hoc not.z dixi. Sz qñq3 sumitur
respectiue per oppositũ ad ius diuinuz, vt.d.l.vlti.de sacrosan.
ec.z qñq3 per oppositum ad priuatum vt hic z tunc comprehẽ
dit non solum romam sed alias ciuitates. ¶ In glo.s.hominis
in fi.de quo dic vt plene not.z dixi.j.de condi.insti.l.ij.

Quedaz preterea. Hic ponitur secunda re-
rum diuisio. et vide in in-
stituto: de rebus corporalibus z incorporalibus. vbi est iste.§.
sicut iacet.z vide.j.de acqui.re.do.l.seruus.§.incorporales.
¶ In glo.que incipit non dicit. Ibi q̃uis ipsi tamen incorpo-
rales sunt. Jaco.

1 ☞ Adiacens siue cõnexum sequitur naturam sui principalis
2 Usus reruz de quibus in hac lege est de iure naturali primeuo
communis omnibus animalibus.

Quedam. Hic ponitur tertia diuisio rerum.
1 Ibi z pro hoc no.q† adiacẽs siue
connexum naturam sequitur principalis. Oldrad.
¶ In glos.prima iuris gentium. hanc glos.reprobat
Jacob.de are. dicit q litera debet intelligi proprie de iure natu
rali primeuo quo ista sunt communia omniuz animalium etiã
brutorum, vt in decretis.j.distin.c.ius naturale.z.§.de iustitia z
iure.l.j.§.ius naturale. z dicit q glos.deberet esse signata super
l.sequẽti super verbo iure naturali. Sed Gabriel de osseletis z
alij volentes saluare glos.dicunt q hec litera debet intelligi so-
lum quo ad vsum hominum z prout possunt fieri occupantis
quod solum hominibus conuenit iure gentiuz, vt.§.de iustitia
z iure.l.j.§.finali.z pro isto intellectu facit.j.eo.l.nemo. ibi quia
non sunt iuris gentium zc. in eo autez quod littora sunt populi
romani quo ad protectionem z iurisditionem, vt dicit sequens
gl.hoc est de iure ciuili: tria ergo sunt cõsideranda. primo vsus
2 z hic est de iure† natureli primeuo z cõmuni oĩm animaliũ.
secundo potestas acquirendi dominium per occupationem. et
hoc est de iure gentium z solis hominibus conuenit z sic intelle
xit glo. Item iurisditionem z protectionem in istis, z hoc est p

prium

prium populi romani ⁊ de iure ciuili, vt in sequenti glo.

1 ☞ Inuenta in littore maris fiunt inuētoris dūmodo nō sint in dominio alterius.
2 Thesaurus ⁊ lapilli an acquirantur per solum visum sine occupatione.
3 Thesaurus inuentus in fundo feudali cuius debet esse an domini vel vasalli.
4 Commune quot modis dicatur.

a **Item lapilli.** Concor. insti. e. §. item lapilli. ⁊ vide quod ibi no.ᵃ
1 † Et intellige ꝙ inuenta in littore fiunt inuentoris dūmodo nō sint in dñio alterius: vñ si inuenires in littore maris gēmā vel lapillum meū que mihi cecidissent non efficerentur tua, vt no. dicto. §. item lapilli. ⁊ ibi glos. facit differentiam inter lapillos gēmas ⁊ thesaurū, nam in thesauro tenet quod sola inuētione sine alia occupatione acquiratur inuētori, ⁊ ideo q primo inuenit ⁊ vidit illud habebit. in lapillis gēmis ⁊ alijs in littore inuentis nō acquiritur dominium, nisi ꝑ occupationem: ⁊ ideo non primo inuenienti, sed primo occupāti concedūtur. ratio diuersitatis potest esse quia thesaurus aliquando fuit alicuius quia est pecunia reposita cuius non extat memoria. ꝟ. de acqui. rerum dominio. l. nonnunꝗ. §. thesaurus. vbi de hoc per Jaco. de are. ⁊ C. de thesau. l. vnica. lib. x. et ideo facilius queritur eius dominium. sed lapilli ⁊ gemme non sunt alicuius: ⁊ ideo non sic de facili queruntur. ar. ꝟ. de acquir. pos. l. quod meo. §. si venditorem. sed certe hec ratio non est sufficiēs. Et ideo Jacob. de ra. ⁊ butriga. tenent ꝙ per solū visum sine oc-
2 cupatione nec thesaurus † nec lapilli acquiruntur: ⁊ ideo oportet ꝙ occupenť ⁊ amoueantur, vt. ꝟ. de acquiren. pos. l. iij. §. neratius. ⁊ ibi est expressum in tex. ⁊ glo. ⁊ ibi dixi. ⁊ no. eo. ti. l. j. in glo. secus si alius. ⁊ l. peregre. sic est in re habita pro derelicto q2 oportet ꝙ volens eam acquirere sibi apprehendat, vt. ꝟ. pro derelicto. l. si id quod. Non ob. instituti. eo. §. thesauros. vbi videtur queri thesaurus per inuentionem quia intelligo per inuentionem cum apprehensione, vt. C. de fideiuś. l. si barsatorā. Alij volentes saluare glo. q̄ dicit in thesauro sufficere visum, dicunt ꝙ verum est vt inde ius constituatur inuentori vt si quando inuenit vadat ad dominū fundi in quo inuenit licet dominus primo capiat nihilominus ipse inuētor habeat dimidiam iure inuentionis ⁊ sic intelligunt dictum. §. thesauros. insti. e. Gabri. de osseletis quod ea que non sunt per se mouentia, sicut thesaurus lapilli ⁊ gemme ⁊ similia sola inuentione sine alia occupatione fiunt inuentoris per. §. thesauros. Sed in se mouentibus sicut sunt aues, pisces ⁊ bestie nō nisi capianť: quia adhuc euadere possunt ⁊ multa accidere ne capiātur, vt. ꝟ. de acquiren. re. do. l. naturalem. §. j. quod occupatio in omnibus sit necessaria verius credo vltimo quia hic de thesauro tractatur, querit Ja.
3 de ra. si † thesaurus inuentus sit in fundo feudali cuius erit domini vel vasalli. videtur quod domini, vt dicto. §. thesauros. et ꝟ. si ager vecti. l. j. ⁊ ij. doctores dicunt quod est vasalli q2 est dominus vtiliter ⁊ naturaliter possidet. ⁊ pro hoc. C. de metallis. ⁊ metallar. l. j. ⁊ iij. li. xj. ℭ In gloss. gemme. ibi publica esse communia, scilicet dicebat Pla. Ibi communia esse publica. s. dice-
4 bat Pla. ⁊ quot modis dicatur commune † vide quod dixi. C. de nouo codi. cōpo. circa prin. super verbo donare cōmunibus: ⁊ in alphabeto dictione cōe. ⁊ vide. ꝟ. l. proxi. §. sed flumina.

Nemo igitur. Ibi quia non sunt iuris gentium id est non sunt talia ꝙ iure gentium cōcedantur occupāti sicut mare. Jaco. de are.

1 ☞ Commune et publicum an sit idem.
2 Solum ⁊ superficies non debet diuerso iure censeri.
3 In mari cuilibet licet edificare sed in flumine non sine licentia principis.

1 **Sed flumina.** † Pla. tenebat communia ⁊ publica idem esse ⁊ quod est commune est publicum ⁊ econtra, vt not. s. l. proxima. pro Pla. facit quia in insti. eo. §. j. dicitur quedam esse communia ⁊ quedā publica. ⁊ in. l. quedam. s. eo. solum dicit contraria ⁊ nihil dicit de publicis quasi communia sint publica. Item in dicta. l. quedam. dicitur ꝙ littora sunt communia. ⁊ insti. eodem. §. littor. dicitur ꝙ eorum vsus est publicus. gloss. in dicta. l. proxima reprobat plura: quia in institu. eo. §. j. ponuntur vt species diuerse cōmunia ⁊ publica: ergo non sunt idem. Item cōmunia sunt que sunt in vsu communi omnium animantium, vt dicta. l. quedam. s. eo. ⁊ conceduntur occupanti, vt aer, aqua profluens.

Sed publica licet sint in cōmuni vsu omnium non tamen concedūtur occupāti: vt flumina ⁊ portus, imo sunt interdicta ꝓhibitoria ne quid in eis fiat, vt. ꝟ. ne qd in loco publico. ⁊ ne qd in flumine publico. ergo publica non sunt communia: nec econtra. vnde glo. concludit ꝙ in fluminibus duo sunt consideranda, scilicet aqua ⁊ alueus. aqua communis est ⁊ concediť occupanti. alueus est publicus ⁊ non conceditur occupanti. vel posses dicere ꝙ alueus est publicus, aqua cōmunis, ⁊ vsus publicus. ⁊ publicū potest dici cōmune: ⁊ ecōtra quo ad alios actus vt lauare, bibere ⁊ similia. ⁊ quo ad aliquos actus aliqua sunt cōmunia q̄ nō sunt publica. Jaco. de ra. reprobat differentiam
2 glo. inter aquam fluminis ⁊ alueum: † quia superficies ⁊ soluz a non dꝫ diuerso iure censeri, vt. ꝟ. de vsufru. l. eum q edes. ⁊ aqua est quasi superficies ipsi⁹ aluei ⁊ soluz trahit ad se superficiem, vt. ꝟ. eo. l. pe. ⁊ de acq. re. do. l. adeo. §. ij. ⁊ iij. Si ergo dicas aquā communem alueus erit eiusdem iuris. vnde si aliquis habens domū ex vtraqꝫ parte fluminis vellet facere opus in aqua licet nō tāgeret solū nō posset. ⁊ sicut ꝓhibetur in alueo: sic in aqua. ⁊ idem videtur de mari ⁊ de flumine. nam in vtroqꝫ licet facere si alteri nō noceat, vt. ꝟ. de acqui. re. do. l. ꝗuis. de flumi. l. j. §. si in mari. ⁊. §. se. ⁊ ne quid in loco publi. l. ij. §. aduersus. posses dicere ꝙ communia differunt a publicis ratione maioris cōmunitatis ⁊ vtilitatis, vt aer ⁊ mare magis est cōmune omnib⁹ animantibus quā flumen vnius regionis. ⁊ ideo propter maiorez communitatem dicuntur communia. publica vero q2 non habēt tantā cōmunitatem dicūtur publica quasi populica. vt insti. de publi. iudi. vnde communia in nullius dominio sunt, sed dicuntur publica ⁊ cōmunia quantum ad vsum. differentia ta-
3 men est inter mare ⁊ flumen: † q2 mari licet edificare ⁊ communiter nemini nocet: in flumine nō nisi permissione principis vel senatus, vt. ꝟ. de flumi. l. j. §. deinde. ⁊ ne quid in flumine publico. l. j. ⁊ de ser. rusti. predio. l. imperatores. sed ꝙ idem sit in vtroqꝫ videtur per. d. l. ꝗuis. de acqui. re. do. ⁊ vide ad hanc materiam ꝟ. de ser. l. seruitutes. §. publico. ⁊ de iniur. l. iniuriarum. §. si. et. l. seq. dicebat etiaꝫ Pla. ꝙ pro istis cōmunibus ⁊ publicis cum non sint cōia nisi quo ad vsum ⁊ non ad proprietatem non pōt agi cōi diuidundo. Jac. de ra. contra si vnus plusꝗ̄ sit equū vti velit hauriendo vel piscando vel alio modo vtendo poterit agi vtili cōi diuidūdo, vt pro rata vtať, vt. d. l. imperatores. de ser. rusti. predi. ⁊ bene. ꝟ. cōmuni di. l. communi diuidundo. §. cū de vsufructu. Jaco. de ra. ⁊. l. arbor. in fi. Mar. sil.

ℭ Q̄ᵭ ibi no. Adde Christ. por. ⁊ Ang. in §. item lapilli. insti. eo.

1 ☞ Ripa fluminis an debeat mensurari vendito fundo iuxta flumen.
2 Domino volante incidere arborem in ripa fluminis ⁊ alio volente siccare rhetia in eadem ripa quis preferatur.
3 Uia publica existente in medio inter fundum ⁊ ripam ripa est illius cuius est fundus vltra viam.

b **Riparum vsus.** ᵇ Nō dicit vsufru. q2 b proprietas esset. ℭ In
1 ver. sꝫ ꝓprietas. ar. † qᵭ si habeo fundū iuxta flumē ⁊ vēdidi ad mensurā ꝙ ripa fluminis debeat venire in mensura. in cōtrariū est. ꝟ. de cōtrahē. emp. l. littora. ⁊ de peri.
2 ⁊ cōmo. rei vē. l. id qᵭ. Ric. ad. q. gl. † si vn⁹ velit rhetia siccare ⁊ alius arborē incidere qs ꝑferať. dic ꝙ si simul ꝯcurrūt ꝑferť volēs siccare rhetia nō volēs incidere lꝫ sit dñs. nam ⁊ dñs vti dꝫ re sua ita vt nō impediat vsum alteri debitū. ꝟ. de vsu ⁊ ha. l. vlt. q2 vtiť re ad eum vsum ad quē est destinata, vt. ꝟ. l. pri. §. in cōi. Si autem dominus preueniat potest arborē incidere: q2 pōt de re sua facere quicquid vult, vt. s. de his q sunt sui vel alieni iuris. l. ij. §. dominorum. ⁊ de hoc etiam no. insti. eod. §. riparū. Et quid sit ripa vide. ꝟ. de fluminibus. l. j. §. ripa. † Quid si via pu-
3 blica est in medio inter fundū ⁊ ripā: dic ꝙ ripa est illius cuius est fundus vltra viā publicā, vt. ꝟ. de acqui. re. do. l. maritus.

ℭ Riparum. Adde ꝙ i hac l. in ver. applicate. dꝫ legi sꝫ Bolog. appellere ⁊ hoc melius.

In mare piscantibus. Ibi casam. no. verbū iuxta vulgare. ⁊ habetur. ꝟ. de vsufru. l. penul. ⁊ de leg. iij. l. si mihi menia. Richar.

1 ☞ Fouea facta pro defensione ciuitatis si facta pace explanetur an debeat mihi restitui quasi ⁊c.

1 **In tantum.** Ibi in pristinaꝫ cām. ar. ꝙ si ciuitas † fecit foueā ꝓ defensione ciuitatis vel aqueductū ꝑ prediū meuꝫ postea facta pace explaneť qᵭ debeat mihi restitui quasi iure postliminij redierit in pristinā cām ⁊ ꝓ h. ꝟ. qui. modis vsufru. amit. l. si ager. de acq. pos. l. iij. §. labeo. de acq. re. do. l. adeo. §. insula. in fi. ⁊. l. ergo. §. alluuio. ⁊ de fluminibus. l. j. §. si fossa. ⁊ hoc nisi recepissem pretium: q2 tūc petere nō possem. ꝟ. de rei vē.

l.eius pro emptore.l.iij.rerū amo.l.si propter.nisi vellē restitue-
re pretiū qd accepi.vt.j.cōmo.l.in cōmodato.§.fi.⁊.l.si vt certo
§.j.Argumentum tamē cōtra.s.de sta.ho.l.homo liber.vbi de
hoc dixi in fi.⁊ de hoc vide in questionibus Py.xlij.qōne que
incipit,bononiēses.¶In gloss.j.in fi.qꝛ cū sit in bonis nullius
ratione occupationis conceditur edificanti nō qd solum cedat
edificio sed edificanti ratione edificationis ⁊ occupationis.⁊ iō
cessante edificio cessat dominium,vt hic dicitur ad instar capti
ab hostibus.⁊ est similis consequentia.C.de ser.fugi.l.fi.fm ve-
rum intellectum.Jaco.butri.

1 ☞ Stadium est octaua pars vnius miliaris.
2 Uniuersitas potest habere bona non tanꝙ vniuersitatis sed
tanꝙ singulorum.
3 Testimonium illorum de collegio vel vniuersitate an valeat
in causa collegij vel vniuersitatis.
4 Omnes ciues tenentur defendere rempublicam.
5 Multa licent per obliquum que directo licere non possunt.
6 Causa ecclesie non censetur causa clerici.
7 In electionibus factis per collegium vel capitulū possunt esse
testes illi de collegio vel capitulo qui elegerunt.
8 Interesse incertum non debet attendi ⁊ per istud deciditur pul
chra questio.
9 Prelatus vel administrator ecclesie an admittatur in testem
in causa ecclesie.
10 Factū a maiore parte vniuersitatis an valeat vide remissiue.
11 Usufructu relicto alicuius nemoris alicui vniuersitati pro cō-
modo singulorum an omnes equaliter vti debeant.
12 Uniuersitas si velit an possit conueniri.
13 Uniuersitas mutuans sub vsuris an faciat singulos vniuersi-
tatis vsurarios.
14 Interdictum ciuitatis proueniens ex debito vniuersitatis an
liget absentes ⁊c.

Uniuersitatis. Ibi,theatra.quid sit theatruz
⁊ vnde dicatur,vide.xcij.di.can
tantes,in gloss.⁊ per Archi.⁊ vide in alphabeto dictione thea-
1 trum.⁊ insti.eo.§.vniuersitatis.Et quid sit stadium † ibi not.
qꝛ est octaua pars miliaris.Et vide ꝙ vniuersitatis sunt q̄ de-
seruiūt singulis vt theatra,stadia ⁊ similia.vnde q̄dā sunt vni
uersitatis quo ad proprietatem ⁊ vsum communem nec ꝑtinēt
ad aliquem de vniuersitate prout sunt singuli vt sunt theatra,
stadia,domus cōmunis vbi habitāt rectores vel vbi cōgregā-
tur consiliarij.⁊ de his loquitur iste.§.⁊.j.de in ius vocā.l.sed si
hac lege.§.qui manumittit.⁊ de qōnibus.l.j.§.seruuz.⁊ in his
qd cōe est meū nō est.Et pro hoc.j.de contrahen.emp.l.sed cel-
sus.in pn.l.sicut municipiū.§.j.⁊ fi.j.qd cuiusqꝫ vniuer.cū his
que ibi no.⁊.j.de ver.sig.l.inter publica.⁊ ibi in gl.Nec ob.j.de
2 colle.illici.l.j.in fi.vt ibi no.¶Itē pōt vniuersitas † habere bo
na que sunt vniuersitatis nō tanꝙ vniuersitatis sed tanꝙ sin-
gulorꝫ,vt si aliqua vniuersitas habeat ius pascēdi i aliquo ter-
ritorio vel talliādi in aliquo nemore vel similia,vt.j.si ser.vē.l.
testatrix.§.j.⁊ de leg.j.l.si quis a filio.§.fi.nā vniuersitas nō ha
bet aliqua aīalia que ibidem pascāt sed singuli ciues habēt ibi
ius pascēdi ⁊ talliandi ⁊ nō magis vnus ꝙ alius.⁊ ideo dicun-
tur vniuersitatis:⁊ tunc qd cōe est eo modo quo cōe est meū est.
¶His premissis veniamus ad dubitabilē questionē glo.s.an
3 illi de collegio † vel vniuersitate possint ferre testimoniū in cau
sa vniuersitatis vel collegij.glo.hic tenet ꝙ sic per iura que alle
gat.Ad cōfirmationem gl.facit qꝛ canonicus pro canonico in
causa ecclesie potest testificari.extra de offi.deleg.c.cum.R.ca-
nonicus.⁊ ibi in gloss.⁊ pro hoc.j.quod quisqꝫ vniuersitatis.l.
secunda.⁊ ibi in glo.j.de testi.l.idonei.⁊ ibi in glo.⁊ videt expres
sum extra de testi.c.insuper.⁊ ibi de hoc per Ber.⁊ Inno.⁊ ple-
nius.e.ti.c.cū nuncius.⁊.c.tuis.in glo.⁊.c.presentium.li.vj.per
Inn.iiij.q.ij.c.nullus.in gl.⁊ plene.xiiij.q.ij.c.j.in glo.⁊ per Ar-
chi.⁊ de hoc in Spe.de teste.§.ij.ver.sed nunquid in cā vniuersi
tatis.⁊ ver.sed nunquid rector.⁊ in questionibus Barth.brix.
xxiij.q.⁊ pro hoc etiā in aut.de mona.§.cogitanduz.⁊ ibi in gl.
colla.j.Sed Jac.de are.tenebat cōtrarium duplici rōne.prima
qꝛ commodū ⁊ incōmodum cause vniuersitatis vel collegij sal
tē scdario ⁊ per obliquum spectat ad singulos,vt.j.quando ap
pel.sit.l.j.§.in propria.⁊ per consequens testificari videtur in re
propria qd est prohibituz,vt.C.de testibus.l.oībus.⁊.j.de testi.
4 l.nullus.⁊ † oēs ciues tenent defendere remplicam.j.de oper.
no.nun.l.in ꝓuinciali.§.fi.⁊.l.seq.⁊ ar.s.de iusti.⁊ iur.l.ij.secun-
da ratio est qꝛ ciuibus rector imperare potest ⁊ prelatus illis de
collegio:ergo non sunt testes idonei,vt.j.de testi.l.idonei.⁊ pro
hoc etiam qꝛ ciuis nascitur patrie ⁊ reipublice,vt.j.de ventre in
pos.mittē.l.j.§.si ea.in fi.§.ergo non pōt esse testis.j.de testi.l.te-
stis idoneus.⁊.C.de testi.l.parentes.Item aduocatus repellit
propter affectum.j.de testi.l.fi.⁊ tutor in causa pupilli.j.de iur.
fi.l.deferre.§.fi.ergo multofortius isti.Sed quod possint testifi-
cari sicut gl.dicit non obstantibus predictis:quia commoduz
vel incommodum non spectat ad singulos principaliter nec di
5 recto sed per quandam consequētiā ⁊ † per obliquum ⁊ multa
directo nō lꝫ que per consequentiam licent vt ecce tutori nō li-
cet authoritatē prestare vt pupillus directo sibi obligetur pōt
tū authoritatē prestare vt pupillus adeat hereditatē debitoris
ipsius tutoris.⁊ sic per consequens obligatur ipse pupillus tu
tori,vt.j.de au.tu.l.j.⁊.l.quod dicimus.⁊ ad trebel.l.j.§.fuit que
situm.¶Item legatarius testificatur in causa testamēti,lꝫ ad
eum commodum pertineat.C.de testa.l.dictātibus.⁊ insti.de te
sta.§.legatarius.⁊ est ratio qꝛ non principaliter sed ꝑ cōsequen
tiā spectat ad eū cōmodum.secus si principaliter vt.d.l.oībus.
C.de testi.⁊ ptꝫ in herede qui pro testamēto non testificat.insti.
6 de testa.§.sed neqꝫ heres.¶Item causa ecclesie † nō censetur
causa clerici,vt.C.de epi.⁊ cle.l.cū clericis.¶Itē facultas pro-
bationum non est angustanda,vt.C.de here.l.qm̄.pauci autez
reperirentur testes qui nō haberēt aliquam affectionem vel ad
quos nō spectat qualecūqꝫ cōmodū vel incōmodum.¶Item
nō ob.alia ratio Jaco.de are.ꝙ imperari potest qꝛ verum est te
stis idoneus ille cui imperari potest.s.in cā imperātis.⁊ ita in-
telligit gl.⁊ Azo dictā.l.idonei.j.de testi.Quid dicemus?Qui
dam distinguunt vtrum ꝓpter illā cām sit facienda collatio a
singulis puta qꝛ vniuersitas alicuius loci cōuenit ex forma sta
tuti ꝓpter homicidium vel robariam in eius territorio ꝑpetra
tam ad penā vel restitutionē qꝛ nō ceperunt malefactores:⁊ tūc
ad testimoniū singulares de vniuersitate nō admittent.ar.eius
qd de socio dicit.C.de testi.l.qm̄ liberi.⁊ precipue qꝛ pecuniari-
ter interest sua:qꝛ opꝫ eum conferre si contra vniuersitatē ferat
snīa:qꝛ illud collectum nō est vniuersitatis sed singulorꝫ,vt.j.ne
quid in loco publico.l.ij.§.viarum.⁊ optime.C.de ope.publi.l.
oēs prouinciarum.Aut est causa in q̄ nō est faciēda collatio a
priuatis,vt qꝛ vniuersitas conuenitur pro re quam possidet vel
agitur de molendinis vniuersitatis.vbi tantum soluit ꝓ mola
tura eius sicut extraneus.Rayn.tunc admittat ad testificāduz
cum res illa sit vniuersitatis ita qd nō singulorum,vt hic cum
cōcor.s.allega.Et est ratio qꝛ est verisimile quod pro re vel cau
sa vniuersitatis deieraret.naturale enim vitiuz ⁊c.vt.C.quādo
⁊ quibus quarta pars.l.ij.li.x.⁊ hanc sequebatur Dy.ꝑ ea que
notantur in glo.j.de collegijs illicitis.l.j.in fi.Dy.minor tū fi-
des semper adhibetur illis de vniuersitate qū admittunt ad te
stificandum,vt no.in glo.d.§.cogitāduz.in aut.de mona.alij vt
7 Ja.de ra.bu.⁊ multi alij moderni distinguunt † aut tractamꝰ
de his q̄ nō pñt ꝑ alios ꝓbari nisi ꝑ illos de collegio caplo vel
vniuersitatis.vt de electionibꝰ ⁊ siībus q̄ fiunt secrete in caplo
vel vniuersitate:⁊ tūc admittunt illi de collegio ⁊ vniuersitate.
ar.C.de repu.l.cōsensu.§.pe.⁊ de naufra.l.quoties.lib.xij.et.d.
§.cogitandum.in aut.de mona.⁊ est expressum extra de iureiu.
c.⁊ si xp̄s.in fi.aut agit de his que possunt per alios probari.⁊
tunc aut illa sunt vniuersitatis quantū ad honorē nomē ⁊ cō-
modum ita qd nō singulorꝫ ⁊ tunc singuli de vniuersitate pos-
sunt testificari vt hic cuz concor.⁊.d.l.sicut municipiū.§.j.j.qd
cuiusqꝫ vniuer.nec ob.qd ex consequentia commodū vel incom
modū spectet ad singulos qꝛ hoc nō attēdit,vt p̄dixi.⁊ ꝓ hoc.j.
ne q̄d in loco publico.l.ij.§.idē labeo.⁊ de ipensis in rebꝰ dota
libꝰ factis.l.fi.⁊.de test.l.q testō.isti.de testa.§.testes.aut cā vni
uersitatis est quo ad nomē ⁊ honorē sꝫ singulorū quo ad cōmo
dū directo ⁊ immediate,vt qꝛ dꝫ inter eos diuidi lucrum vel da-
mnū:⁊ tūc singuli d vniuersitate testificari nō possunt tanꝙ i re
ꝓpria,vt.d.l.nullus.j.de testibus.de collegijs illicitis.l.j.i fin.
⁊.l.oībꝰ.C.de testi.Et qd aliq̄d sit vniuersitatis quo ad nomē ⁊
honorē ⁊ singulorū quo ad cōmodū probatur clare i textu.j.de
leg.j.l.ciuitatibꝰ.¶Nō ob.qd quis nascatur patrie ⁊ reipubli
ce:qꝛ verum est quo ad iniuriaz defendēdam.Et ex predictis di
cit Ja.bu.fuisse terminatā qōnez petebātur.x.a cōitate scti Jo.
in parte seto districtus Boñ.producebantur testes de dicta vni
uersitate.interrogati an spectaret ad eos cōmodū respondebāt
qd sic qꝛ si cōe ex hoc efficeretur pauperius posset poni collecta
inter vicinos pro solutione dicti debiti dictum fuit ex hoc nō vi
8 tiari eorꝫ testimoniū qꝛ icertū erat an imponeretur collecta † ⁊
tale interesse incertum non dꝫ attendi.ar.j.ad le.rho.de iactu.l.
ij.§.portio.Ja.de ra.butri.Guil.de cun.⁊ multi alij hāc vltimā
distinctionem sequuntur.¶Ex predictis etiā potest sopiri que
stio quā vidi inter cremoñ.⁊ parmeñ.qui simul contendebāt de
quodaz pedagio fluminis padi in loco berselli:q̄libet enim ciui
tas pretendebat pedagium fore suum ⁊ inducebantur in testes
ciues vtriusqꝫ ciuitatis ⁊ dubitabat an testificari possent.¶An
9 autem prelatus † vel administrator ecclesie admittatur in testē
in causa

in causa ecclesie. vide in questionibus Bartho. brixi. c. xxxi. q. que incipit aliquis erat administrator. ¶ Sed pone quod vniuersitati est relictus vsus nemoris nunquid quilibet de vniuersitate vti poterit vel relicta sunt centum nunquid quilibet de vniuersitate petere poterit. videtur quod non, per hunc. §. cum concor. z quia esse relictum vniuersitati z in particulari ponuntur vt species diuerse de ver. ob. l. si ita stipulatus. §. chrisogonus. z videtur expressum. ff. de re. du. l. ij. z. l. cum senatus. nisi aliud appareret ex mente testatoris que attenditur, vt. ff. de cōdi. z demon. l. cum tale. §. legatum. z. §. falsam. z. l. in conditionibus. vel ex conditione legati z legatarij. vt. ff. de vsu z ha. l. plenū. §. preterea. z. §. egit. z. l. diuus. In casibus tamen specialibus vnus de collegio z vniuersitate potest experiri z potere nomine vniuersitatis. vt extra de rescript. c. cum dilecta. in fi. z ibi in glo. vlti. quod est bene notandum.
10 ¶ † An valeat factum a maiore parte vniuersitatis, z pulchra de ista materia vide per Inno. extra de consti. c. cum omnes. ad municip. l. quod maior. z de reg. iu. l. aliud. §. refertur.
11 ¶ † Sed adhuc quero quādo vsus nemoris est relictus alicui vniuersitati pro commodo singulorum quod fieri potest, vt. d. l. ciuitatibus. de legatis. j. An vtentur equaliter omnes vel secundum quod sunt digniores z ditiores. z videtur quod plus recipiāt ditiores z digniores sicut etiam sentirent de oneribus vniuersitatis. C. de apo. pub. l. j. lib. x. z de operibus publicis. l. omnes prouinciarum. z insti. pro soc. §. illud. z de reg. iur. l. secundū naturam. In cōtrarium quod omnes equaliter. ff. de re iudica. l. paulus. de consortib⁹ eiusdem litis. l. j. z de diuersi. rescrip. l. j. z hoc credo verius ar. ff. de re. du. l. vtrum. §. fi. talia enim pro vsu hominum reliquuntur z quilibet secūdum quod indigebit vtetur ff. de vsu z habita. l. vsus pars. C. de aqueductu. l. si quis per diuinam. in fi. lib. xi. z. ff. de ser. rusti. predio. l. si partem in fi. Oldr.
12 ¶ † Sed an vniuersitas si velit potest conueniri dic quod non sed syndicum constituet, vt. C. de re mili. l. tā collatores. §. in his. li. xij. ¶ Item quero si omnes de capitulo sunt conspiratores contra electum z constituant procuratorem nomine capituli ad impediendum confirmationem electi an repellatur procurator. hic est ar. quod non: quia capitulum non potest dici conspirasse. licet singuli cōspirauerint. Contrarium tenet Archi. xiij. distinc. c. illud circa fi. z pro hoc extra de procu. c. fi. z quod ibi no. ¶ Si
13 vniuersitas † dat pecuniam sub vsuris an singulares vniuersitatis sint vsurarij. Archi. tenet quod sic illi qui cōsenserunt. xlvij. di. c. ij. ¶ Item an impetrata inquisitione cōtra collegium aliquis de collegio promoueri possit. Archi. videtur sentire quod nō si inquisitio est impetrata expressis nominibus illorum de collegio, vt no. per eum. lxxxj. di. c. tantis daniel. circa mediū. ¶ An
14 autem si ex delicto † vniuersitatis sit interdicta ciuitas ligentur absentes vel qui delicto contradixerunt dic vt dixi. C. ne filius pro patre. super rubrica. ver. sed quid si vniuersitas. z vide quod dicam. ff. e. al. §. religiosum. Et pulchra de ista materia. ff. quod me. cau. l. metum. §. animaduertendum.

1 ¶ Calix fractus vel conflatus an desinat esse sacer.
2 Consecratio facta a pontificibus remanet diruto edificio.
3 Monachus professus accipiens vxorem an debeat puniri per iudicem secularem.

Sacre. Ibi priuatum id est autoritate priuati. Ibi prophanū id est procul a phano id est sacro. Et vide in alphabeto ver. semel. Concor. extra de reg. iur. c. semel deo dedicatum. li. vj. cum ibi no. z. C. de fur. l. si nondum. Et videtur
1 iste text. cōtra canonistas qui dicunt † quod calice conflato vel fracto desinit esse sacer, de quo dic vt no. z dixi. C. de sa. san. eccl. aut. preterea. ¶ Sed quare diruto edificio non reuertitur in pristinam causam, vt. §. eo. l. in tantum. in princi. Dicendum quod ibi ratione edificationis solum efficiebatur edificantis. Et ideo
2 sublato edificio effectus tollitur. sed in ede sacra secus est † quia diruto edificio remanet cōsecratio facta a pontificibus. ¶ De inde collegit glo. aliquid concedi publice fieri quod non cōceditur priuatim. z allegat multas leges: tamē nihil faciunt ad istū §. Nam hic facit differētiam de eo quod fit publice, id est authoritate publica vel priuata. ille faciunt differentiam an aliquid fiat palam vel clam. de quo plene dic vt dixi in. l. nō existimo. de ex. cu. tuto. in glo. allegata. z. C. de sum. tri. l. iij. ¶ In hoc ergo dic quod in dicādo locū exigit publica authoritas: nec sufficit pri-
3 uata, vt hic patet. ¶ † Et ex primo arguitur si monachus professus accepit vxorem an debeat puniri per iudicem secularē si palam presumptio est quod nō putauit delinquere. z ideo punitur per iudicem ecclesiasticum. si clam tunc presumptio est in cōtrarium: z ideo per iudicem secularem punitur. Ja. butri.

1 ¶ Cimiteriū an gaudeat immunitate cōfugiētiū ad ecclesiā.
2 Socius habens guerram cū aliquo potest ponere homines armatos in turri communi inuito socio.
3 Vxor alicuius de parentela an possit sepeliri in sepulchro communi ipsius parentele.
4 Penitētia in contractibus innominatis re non integra admittitur.
5 In re communi an sit melior conditio prohibentis.
6 Pars scholarium an possit aperire domus ostium inuita altera parte.

Religiosum. Intellige nō quod totus locus efficiatur religiosus, sed solū illa pars vbi mortuus est illatus, vt. ff. de relig. l. ij. §. sepulchrum. ¶ Vnde
1 est ar. † quod cemiterium non gaudeat immunitate confugientium ad ecclesiam quatenus mortui sunt in eo sepulti. Sed dic cōtra quia cemiteria communiter cōsecrantur ita quod religiosa sunt nō solum per mortuorum illationem sed per cōsecrationem ipsorum ad quod extra de cōsec. eccle. vel alta. c. vnico. lib. vj. Item collige ex ver. in commune autem. quod si duo habeāt
2 turrim communem, † z vn⁹ habeat guerram cū aliquo quod inuito socio potest ibi ponere armatos. ¶ Item dominus proprietatis inuito vsufructuario, vt. ff. de vsu z ha. l. si ita. §. dominus proprietatis. z dicunt quidam idem in emphyteota. ¶ Item facit
3 quod si aliqua parentela † habeat sepulchrum commune quod vnus de parentela possit ibi sepellire vxorem. ar. ff. tit. proxi. l. femine. de iurisdi. om. iudi. l. cum quedam. z quod falso tutore au. l. penul. ibi in familiam sponsi. et. C. de digni. l. mulieres. lib. xij.
4 Oldr. ¶ † Item ex ver. sed in alienum. collige quod nō licet penitere re nō integra. ¶ Fallit in cōtractibus innominatis. ff. de condi. causa da. l. si pecuniā. z dixi. C. de act. z ob. l. sicut. ¶ Vlti
5 mo gl. tangit brocardum an in re communi † potior sit cōditio prohibentis vel facientis, de quo dic vt not. in. l. sabinus. alias incipit in re communi. ff. communi diuidun. z de vsufr. l. arboribus. §. nauis. z per Dy. z alios extra de reg. iu. c. in re communi. libro. vj. ¶ Et dic latius aut queritur de re communi vt vniuersitatis vel capituli z nō singulorum: z tunc aut agitur de necessitate vel vtilitate capituli vel vniuersitatis z tūc quod fit per maiorem partē inuitis alijs valet. ff. ad municip. l. quod maior. vbi de hoc z de reg. iu. l. aliud. §. refertur. z intelligo de maiori parte presentium dum tamen due partes sint presentes. ff. quod cuiusque vniuersitatis. l. plane. z. l. se. z conuocato capitulo vel vniuersitate. vt. C. de decu. l. ij. li. x. z. l. vocationum. z extra de elec. c. in genesi. ¶ Aut agitur de his que non spectant ad vtilitatē vel necessitatem vniuersitatis. ¶ Sed forte de gratia alicui facienda tūc preiudicatur tantū consentientibus z non alijs, vt. ff. de magi. conue. l. j. in princ. ¶ Aut pertinet ad aliquos communiter vt ad singulos: z tunc aut queritur de actu omnibus cōmuniter proficienti, aut omnibus communiter preiudicanti, aut de actu singulariter proficiente. Si de actu omnibus communiter proficienti: tunc maiori parti standum est. ff. de pactis. l. si plures. §. fi. z. l. se. z. C. de cessione bono. l. fi. Si de actu omnibus cōmuniter preiudiciali: tunc aut vnus sociorum vult vti re communi ad eū vsum ad quem est destinata: z potest inuitis socijs vt hic. aut ad vsum ad quem non est destinata: z tunc aut per talem vsum res efficitur melior z potest inuitis socijs, vt. ff. communi diuidundo. l. si edes. Si deterior non potest vt dicta. l. sabinus. communi diui. z de serui. l. ij. Aut nec melior nec deterior efficitur: tunc aut prodest vti volēti z potest inuitis socijs, vt. ff. de serui. vrba. predio. l. fistulam. in fine. Aut non prodest: z non potest socijs inuitis, vt eo. titu. l. quidam iberus. z. l. fistulam. in principio. Et ad hoc facit quod notatur per Dyn. z alios extra de regu. c. quod omnes tangit. libro. vj. z. C. de au. prestā. l. fi. Jaco. de ra. butri. Jacob. Bald. z communiter omnes. Et quando res est communis vt singulis sufficit quod singulariter simul vel separatim consentiant, vt. l. per fundum. ff. de ser. rusti. predio. ¶ Et ex predictis soluit Jaco. de ra. questionem scholarium quorum aliqui
6 voluīt † aperire ostium hospitij alij claudere quod si est hora aperiendi puta de mane pro eundo ad scholas preferuntur volentes aperire. Si autem hora nocturna tunc volentes claudere preferuntur. ¶ In glo. que incipit quandoque etiam in nō suum in fi. Sed illud operatur annexitas iuris sacri: z character cōsecrātis. Jaco. bu.

1 ¶ Nouitius nondum professus nō dicitur religiosus z ideo inijciens in eum violentas manus non est excommunicatus.
2 Autoritates poetarū z philosophorum an possint in causis allegari.

Cenotaphium. Quod dicitur monumentum ff. de religio. l. vel quod. §. fina. et vide in alphabeto. ¶ Colligit hic argu. Jac. de are. quod nouis

1 tius† nondum professus non dicatur religiosus: ꝛ idē iniȷ̄ciēs in eum manus violentas non sit excommunicatus per.c.vij.q. iiij.si quis suadente.ꝛ extra de sentē.excom.c.parochianos.ar. contra.ȷ.de iniur.l.item apud.§.sponsum.Iaco.ꝛ bene.C.de bo nis que liberis.l. non sine ratione.ꝛ hoc puto verius per nota per Archi.dicto.c.si quis suadente.circa finem in additione.ȷ.p psalmistam.ꝛ quod no.de insti.c.ij.ꝛ per Compo.ꝛ est expressū extra de senten.excom.c.religioso.lib.vj.extra de rescript.cum adeo. ¶ Item colligit gloss.arg.pro ꝛ contra.quod autoritates
2 †poetarum ꝛ philosophorū possunt in causis allegari.dic qꝺ verum est probabiliter deficientibus legibus ſ; non necessario nisi rationem necessariam assignent.de hoc dixi.s.de sta.ho.l. septimo mense.

1 ☞ Dubitans ne offendatur potest peti sibi cōcedi deferre insi gnia alicuius domini vel potestatis.

a **Sanctum.** ᵃ Ponit diffinitionem sancti et eius deriuationem.Et quod di cit munitum.dic ex precepto. ¶ Et colligitur hic ar gumentū qꝺ si quis dubitet ne offendatur qꝺ possit
1 petere sibi cōcedi† deferre tobbas vel alia insignia alicuius po tentis vel domini:sicut hic legati populi romani deferebant her bas ne violarentur.licet enim quis non possit propria autorita te signa imponere:tamē autoritate iudicis potest,vt.C.vt nemo priuatus.l.j.ꝛ.ij.ꝛ ī auť.de man.prin.§.titulos.coll.iij.ꝛ hoc vi di aliquando fieri de facto.ꝛ de hoc vide plene.ȷ.de offi.presi.l.il licitas.§.ne potentiores.

a ¶ Sanctum. Adde in text. vbi habes san guinibꝰ:qꝛ li tera stare non pōt:imo legi dꝫ sagminibꝰ q̄ est herba q̄ dicit verbena.

1 ☞ Consecratio seu potestas consecrandi an possit alteri con mitti.
2 Rem suam an quis possit cōsecrare sine autoritate principis.
3 Autoritas principis vel pontificis in consecratione requiritur
4 Imperatores olim erant sacerdotes.

1 **Sacra loca.** † Nota cōsecrandi potestatē posse cōmitti alteri. sed an in feriori epo,vide qꝺ no.extra de conse.eccle.vel alta.c.
2 aqua. ¶ Sed nunquid aliquis possit consecrare† rē suam sine principis autoritate:videtur ꝙ sic.vt extra de re.iur. c.semel deo dicatū.lib.vj.et.C.de fur.l.si nondū.ꝛ hic intelliga tur de loco publico.ar.ȷ.ne quid in loco publico.l.ij.§.si quis a principe.ꝛ.ȷ.de ser.l.seruitutes.§.publico.ꝛ feudum non potest consecrari inuito vasallo.ī vsibus feudorum qualiter feu.olim pot.alie.§.j.sed locus allodij sic.de pace iuramen.fir.§.ad hoc.
3 de allodijs.S; dic contra† qꝺ ad cōsecrationem autoritas pn cipis vel pontificis est necessaria,vt insti.e.§.sacre.ꝛ.ȷ.vt in pos. leg.l.fi.ꝛ vide in spe.de leg.§.nunc ostendendum.ver.xxxj.ꝛ est expressum.s.eo.l.intantum.§.sacre. ¶ Non ob.contraria qꝛ be ne verū est quod possunt dari ꝛ dedicari ecclesijs vt habeant si cut res suas,vt.C.de epi.ꝛ cle.l.de his.ꝛ in auť.de alie.ꝛ emphy teo.§.ij.ꝛ.d.§.ad hoc.de allodijs.sed propter hoc nō sunt sacre
4 nisi consecrentur per principem vel pontifices.† nam sicut dicit glo.imperatores olim erant sacerdotes,vt in decre.xxj.di.c.cle ros.ver.pontifex.ꝛ.x.di.de capitulis.Et rome erat templum mi rabile quod appellabať pantheon:hodie vocatur sancta Ma ria rotūda qꝺ papa petijt imperatori de gratia ꝛ cōsecrauit.vt habetur in legendis sanctorum in festo omnium sanctorum ꝛ ī Martiniana de templis vrbis.

1 ☞ Locus nō sanctificat res vel personas ſ; econtra:qꝛ res ꝛ persone sanctificāt locum.

Illud. Ibi edificio priuato.hodie hoc videtur prohibi tum.C.de epi.ꝛ cle.l.decernimus. ¶ Et nota qꝺ
1 sequitur ꝙ rebus sacris inde amotis desinit esse sacer.† Et sic lo cus non sanctificat res vel personas sed econtra,vt.C.de episc. ꝛ cle.l.si ꝙꝗ.Ja.de ra.

Proprie. Ibi subnixe.i.firmate,vt.ȷ.de offi.prefec.p to.l.j.§.vltimo sic exponitur obnixe.i.vincu lo sacramenti firmate.ȷ.de lega.ij.l.cum pater.§.filius matrem alias subnixus id est suppositꝰ vel obligatus.ȷ.de superficie.l. prima.§.j.

1 ☞ Muri ciuitatum non possunt refici neq; super eis aliquid ponere vel adiungere.
2 Muri ciuitatum vel castrorum non debent fieri de pecunia pu blica sine authoritate principis.
3 Modica murorum refectio spectat ad eos q habent ibi iuxta eos terrulas.
4 Dux quidam magnas exegit condēnationes a quibusdam q edificauerant super muros sue ciuitatis contra istum.§.

1 **Muros autem.** † No.qꝺ nō licet muros ciui tatis reficere nec eis aliqd sup ponere vel adiūgere ꝛ hoc propter fortuitos casus incendij.ȷ.ne quid in lo.sac.l.fi.ꝛ facit.s.l.proxi.§.fina.ꝛ forte idem est in mu ris castrorum cum eadem sit ratio.ꝛ pro hoc.s.l.proxi.§.fi.ꝛ qꝺ no.ȷ.ne quid in lo.sac.l.pe.ꝛ de offi.pcon.ꝛ le.l.si in aliquam.in prin.Ray. ¶ Quid ergo si quis reficiat dic qꝺ nihil recuperat: qꝛ contra voluntatem ꝛ.l.prohibente.C.de neg.gest.l.fi. ¶ Itē dato qꝺ vtiliter gesserit punietur extra ordinem,vt.ȷ.de re mili. l.iij.§.in bello.arbitrio iudicis,vt.ȷ.de pen.l.hodie.ꝛ pro hoc.ȷ.
2 ne quid in lo.sac.l.pe. ¶ Posses dicere qꝺ muri† ciuitatū vel castrorū sine autoritate principis non debent fieri de pecunia publica,vt.C.de operi.pu.l.pe.l.opus.ꝛ.l.intra vrbem.de pecu nia autem propria quis facere posset autoritate presidis,vt eo. ti.l.omnes.muri autem domorum priuatarum possunt fieri ad libitum.eo.ti.l.per puincias.Si autē loquimur de muris reedi ficandis:tunc si sunt reditus publici de illis debent refici.eo.ti. l.ne splendidissime.si non sunt tūc facienda est tallia inter illos de vniuersitate.eo.ti.l.inter omnes prouinciarum.ꝛ hic si sit ma
3 gna refectio.† si modica tūc eorum sumptu qui habēt ibi terru las,vt eo.ti.l.turres.ꝛ ar.ȷ.de vsufru.l.hactenꝰ.C.de vsu ꝛ ha.l.
4 si domus.dicit Jac.de ra.se audiuisse de quodā duce† qꝺ exegit magnas condēnationes a quibusdā q edificauerant supra mu ros ciuitatis cōtra.§.istum.ꝛ ego vidi de facto in ciuitate mea. ꝛ nisi qꝛ multa erant edificia omnia fuissent destructa ſ; ꝓpter multitudinē tolleratū fuit: l; oīa fuissent destrui potuissent.ꝓ hoc.ȷ.ne qd in loco publico.l.pe.ꝛ vide quod plene no.ȷ.de ope ri.pub.l.opus.

Res sacra. In glo.imo qn̄q;.Ibi estimationem re cipit in eo qꝺ vas nō in eo qꝺ res sacra. ¶ Preterea ibi vasa sacra conflata desinūt esse sacra,vt ibi no. ꝛ dixi.s.e.l.intantum.§.sacre.

Sicut. Cōtrariorum actuum cōtrarius est ef fectus.h.d. ¶ In gl.in fi.imperfecta est oratio ꝛ supple recordare fili qꝛ recepisti bona in vi ta tua ꝛ Lazarus similiter mala.sic.C.de lib.cau.l.si cut.ꝛ de testa.mili.l.sicut.

1 ☞ Transcendens muros alterius ciuitatis an debeat puniri ea pena qua punitur transiens muro vrbis romane.
2 Judex debet punire proximum sicut extraneum ad exemplum romuli.
3 Ratione sanguinis an quis excusetur in penis imponendis.
4 Justitia non nouit patrem vel matrē amicos vel inimicos diui tias neq; paupertatem secundum diuum ber.
5 Duobus dominis existentibus in eodem castro si vnus eorū delinquat an alter possit illum punire.
6 Delinquens dicitur amittere omne priuilegium.

Si qs violauerit muros. Ciuitatis romane vt sequiť.S; nunqd idē ī trāscen
1 dente† muros alterius ciuitatis vel castri vidi de fa cto ī ciuitate pgami tpe regiminis dn̄i Guil.de castro bacc̄ho, qui me reclamāte transeūtē decapitauit. Mar.sil.hic tꝫ qꝺ nō sit pena capitis ſ; al's extraordinaria arbitrio iudicis.ꝓ hoc fa cit glo.q̄ format.q.insti.e.§.sancte.ꝛ nō dicit imponi penā capi talē.ꝛ Az.in summa eiusdē titu.ꝛ in lōbarda de fur.l.j.ꝛ.s.eo.l. sanctū.§.fi.ꝛ.l.sacra.§.muros.l; de trāscēdēte nō loquanť:ꝛ qꝛ pene sunt moliēde.ȷ.de pe.l.interptatione.Itē in multis est ꝑui legiata ciuitas romana,nā crimē lese maiestatis locū hꝫ ī ea nō in alijs ciuitatibꝰ.ȷ.ad.l.iul.ma.l.j.ꝛ ibi in glo.ꝛ idē in.l.iul.pe. vt.ȷ.ad le.iul.pe.l.iiij.§.fi.ꝛ de fur.l.ob pecuniā.ꝛ pro hoc instit. de iur.na.§.ſ; ius.ꝛ.ȷ.de ver.sig.l.eū q vectigal. ¶ Sed an idē si qs trāseat spaldū de lignamine ꝯstructū videť qꝺ sic cū sit eadē ratio.ī ꝯriū qꝛ pene nō sint extendēde,vt.d.l.interptatione.S; pro prima opi.est exp̄ssum.ȷ.de re mili.l.iij.§.in bello.Itē dicit gl.ꝙ romulus ꝛ remus fratres edificauerūt roman.de quo vide vij.q.j.in apibꝰ.vbi fit mētio de.l.ista.ꝛ in martiniana circa pn. rubri.a qbꝰ psonis roma īcepit.Et colligit ex eo ꝙ romulus fra
2 trē occidit ꝙ iudex† punire dꝫ ꝓximū sicut extraneū.In ꝯriū ar guit glo.ȷ.de recepta.l.j.illa nihil facit.sed.l.ij.e.ti.ꝛ de incē.ru. ꝛ nau.l.pediꝰ.Ja.bu.dicit qꝺ ꝯiunctio dlinquētis ad iudicē nō immutat penā,l; varietas psonaꝝ delinquētiū bn̄ alterat penā. qꝛ qn̄q; dignitas auget penā,vt.C.de epi.ꝛ cle.l.p̄sbyteri.qn̄q; minuit,vt.C.de sum.trini.l.iij.vbi de hoc dixi.Si nec auget nec minuit,aut tractať de pena corporali ꝛ minus puniť dignior. aut pecuniaria ꝛ minus puniť vilior,vt.d.l.pedius.ꝛ.C.ad.l.fal. de plag.l.fi.vel ſm Jac.de bel.dic qꝺ hic loquiť in iurisdictione

exercēda

exercendꝰ in contrarijs in pena imponēda. ⁊ est ratio hic: q̄ iu
dex debet seruare iustitiam que tribuit vnicuiq; ius suū, vt. s. 4
de insti. ⁊ iur. l. iustitia. pene aūt sunt emoliēde. Ja. de ra. hic vi
3 detur sentire quod ratiōe † sanguinis qs excuseť in penis ipo
nendis per. d. l. ij. de recep. ⁊ maxime pater in filio: q̄ magis ve
renť patres in filijs quā in seipsis. j. qd met. cā. l. isti qdē. ⁊ p hoc
extra de offi. le. c. nisi specialis dilectio. cū ibi no. p Ber. ⁊ Inn.
⁊ ideo excusat quēdā bailiuū q erat in quodā loco p quodā po
testate ⁊ filius ipsius baillliui ppetrauit homicidiū ⁊ fugit bai 5
liuus postea eū receptauit: vn̄ dn̄s cuius erat bailiuus volebat
pcedere contra eum ex receptatione filij. dicit qd nō pōt per. d. l.
ij. de recep. ⁊ quo ad receptationem puto habere locū. l. illā. sed
quo ad penam imponendam puto qd cōiunctio sanguinis de
linquentis ad iudicem penā non minuat vt predixi. vnde beatꝰ
4 Ber. dicit † qd iustitia non nouit patrē neq; matrē amicos vel
inimicos diuitias nec pauptatē. ⁊ p hoc extra de regu. iur. c. in
iudicijs nō est habenda acceptio psonarum. lib. vj. cū ibi not. p 6
Dy. ⁊ alios. Et ad hoc vide qd no. p Ja. de bel. in libello suo su
per vsibus feu. de natu. feu. vltra prin. ¶ Ultimo facit hec. l. in
5 ar. † Duo sunt dn̄i in eodē castro vnꝰ cōmittit delictū aliꝰ vult
eum punire. videť qd possit arg. huius. l. Sed responderi posset
qd hic romulus solus erat dn̄s, vt dicit gl. Item qd punire pos
sit facit: q̄ quilibet habet iurisdictionē insolidū. j. ti. ij. l. j. cū ibi
no. ad municip. l. magistratus. cū ibi no. ⁊ l. qd ergo. Itē preses
puincie equalē sibi punire potest. j. de pe. l. si quis forte. est etiā 7
clarissimus, ⁊ tn̄ punit clarissimum. C. ne lic. po. l. j. In cōtrariū
videť q̄ par in parē non habet imperiū. j. de arbi. l. nā magistra
tus. ⁊ cum duo pares contendunt recurritur ad principē. j. de re
iudi. l. duo ex tribus. ⁊ hec tutior. ¶ Non ob. hec. l. q̄ romulus
erat maior, vt dixi ⁊ pbať. s. de ori. iur. l. ij. §. j. Itē non habebat
tunc superiorem. ¶ Non ob. qd dr̄ de preside qui punit clarissi
mum: q̄ est par dignitate non administratione. in auť. vt iud. si
ne quoquo suffr. §. qd aūt. ⁊ i puincia p̄sidis ei dz obedire. C. de
pal. sac. larg. l. nihil oīno. lib. xij. ⁊ ibi no. qd archieps dz reuerē 8
tiaz epō in suo epatu. Sed qd possit eū punire. videť q̄ deliquit
sicut priuatus non sicut castri dn̄s. ar. C. de contrahē. emp. l. cū
ipse. cū ibi no. Sz hec ratio videtur tolli per. l. magisterie cū sua 1
6 materia. C. de iur. om. iud. ¶ † Item qd possit puniri facit q̄ de
linquendo amisit omne priuilegiuz. C. vbi se. vel cla. l. j. ⁊ p hoc 2
regula auť. qua in puincia. Sz hec ratio posset tolli: q̄ ibi erat 3
iudex competens hic non, vt ptz. d. l. j. C. vbi se. vel cla. Rayn. de
hoc. j. de vsufru. l. si adhuc. §. questionis. 4

¶ De senatoribus. Rubrica. 1

1 Senatores an habeāt merum imperium: ⁊ vnde dicātur.
2 Ordo senatorum est maior prefecto pretorio.
3 Masculo testi an magis sit credendum q̄ femine.
4 Delinquens in officio an remoueatur.
5 Filius comitis natus anteq̄ pater esset comes an succedat tan
q̄ primogenitus vel natus post comitatum.
6 Qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundum tempus
verbi cui adiungitur.
7 Uxor regis an mortuo rege adhuc dicatur regina.
8 Prepositiones a vel ab ⁊ vsq; vtrum includant vel excludāt. 2

Uper rubrica. Uide Azo. in summa pādecta
rū. In glo. in fi. de quorū numero summi magi
stratus eligebanť sicut inciuitatibus de nume
ro decurionū. j. de decu. l. honores. §. si is q. Ja.
de are. ⁊ habēt senatores merū imperiū, vt no.
insti. q. mo. ius pa. po. sol. §. cū aūt. ⁊ vide qd no. ⁊ dixi. s. de legi. 3
1 l. non ambigitur. Et dicūtur senatores † a senos qd est sensus.
lxxxiiij. di. c. si. ⁊ lxxxvj. di. c. si quid vero. vel dicuntur senes na
tu q̄ in senectute eligebanť, sm̄ Hug. ⁊ no. Arch. ij. di. c. senatꝰ.
⁊ ibi vide per eū de senatu ⁊ senatoribus. ⁊ dixi in alphabeto di
ctiōe senator. ⁊ de eorū ptāte ⁊ authoritate vide qd no. ⁊ dixi. s. 4
de legi. l. nō ambigiť. Sed ratione prefecti pretorio sunt maio
2 res quā senatores. ⁊ ideo ille ti. debuit p̄cedere † dic qd totꝰ or
do senatorum est maior p̄fecto qd patet q̄ restituit ad famā. j.
de postu. l. j. §. de qua concedit aquam de flumine pu. j. de flu. l.
quominus. nec ab eius sententia appellatur, vt. j. qui. ap. nō li.
l. j. Item no. quod natus de vilibus parētibus ⁊ virtuosus no
bilior est quam econtra. lvj. di. c. nunq̄. in tex. ⁊ gl. ⁊ per Archi.
3 Quod maior dignitas † sit in sexu virili quam femineo ⁊ an in
testimonio magis credať masculo quam femine. j. eo. l. j. Et an
in generali sermone contineatur persona loquentis. ⁊ an de ge 1
nerali sermone quedam excipiantur. Et si promisi cōcedere tur 2
rim contra omnem personam vel patrocinium p̄stare an teneat

contra me ⁊ mihi coniunctos. Et an dignitas superior trāseat
4 ad inferiores, ⁊ econtra. † Quod in officio delinquēs remouea
tur. j. e. l. cassius. Et an instrumentis tabellionis dānati de fal
so credať. ⁊ an infamia facti repellat a testimonio. Senatu re
motus pōt rome morari. j. e. l. senatorē. Cui deneganť maiora ⁊
minora. j. e. l. qui indignus est. Et quis sit maior marchio, dux
ve comes, ⁊ de arg. a maiori ⁊ minori, ⁊ qui sint supillustres spe
ctabiles ⁊ clarissimi. Et quod episcopus est illustris. ⁊ qd si co
5 mes efficitur clericus statim desinit esse comes, † an filiꝰ comi
tis natus anteq̄ esset comes succedat tanq̄ primogenitꝰ vel na
tus post comitatum. j. eo. l. senatores. ⁊ an natus ante regnū vel
sacerdotium dicatur filius regis vel sacerdotis. ⁊ cum sit mētio
de filio naturali subauditur ⁊ legitimo. Et an filius adoptiuꝰ
succedat in dignitate patris ⁊ possit sicut filius ad ꝯsiliū subro
gari. fortior est dignitas que habetur a patre naturali quaz
adoptiuo. j. e. l. senatoris filius. §. j. de digni. fil. ⁊ nepo. sena. j. e.
6 l. emancipatū. ¶ † Qualitas adiūcta verbo significat qualita
tē sm̄ tp̄s verbi cui adiungiť. ⁊ ideo mortuo patre bānito nō dr̄
eius filius bāniti filius. ea. l. §. j. Inspiciť tp̄s cōceptionis vel na
tiuitatis qd filio magis pdest ea. l. §. si qs cōceptus. pōt nepos
habere dignitatē ab auo ⁊ patre ⁊ vna pdita alia retineť. e. l. §.
fi. ¶ Et facit qd delictū patris nō noceat filio nec ex eiꝰ delicto
perdatur feudū auitū. ¶ Femine cōsequunť dignitatē a patri
bus ⁊ maritis. j. eo. l. femine plene. ¶ Et an vxor regis mortuo
7 rege dicať regina. † Et an vxor quondā senatoris q̄ postea nu
psit plebeio eo mortuo redeat cū filijs senatoris an recuperet di
gnitatē. ¶ Et qd si cōtraxit spōsalia. Et qd si ꝯtraxit matrimo
niū inualidū. ¶ Et an filia senatoris hodie possit nubere liber
to. descendētes per lineam masculinam retinent dignitatē ascē
dentiuz nō per femininā. j. eo. lib. Et vsq; ad quē gradū trāseāt
priuilegiū ⁊ dignitates ascēdentiū in descendētes. ¶ Et an in
penis quas patiuntur filij ex delicto patris cōtineantur filij na
turales per dignitatem domicilium adijciť non transfert. j. eo.
8 senatores. vtrum prepositio. a, vel ab, † ⁊ vsq;, includant vel ex
cludant. j. e. l. si. facit. C. de dignita. l. mulieres. lib. xij.

1 Maior dignitas est in viro quam in femina ⁊ ideo eius
testimonium preualet.
2 Persona loquens an contineatur in generali sermone.
3 Promittens cōcedere turrim vel prestare auxilium cōtra oēm
personam an teneať prestare contra se vel eius cōsanguineos.
4 Mulieres nō admittunť ad publicas dignitates vel officia.

1 COnsiliarij. † Maior dignitas est in sexu
viri quā femine. ad hoc. s. de
sta. ho. l. in multis. cū ibi no. ¶ Et sic est arg. qd ma
gis credať testi masculo quā femine. ⁊ p h̄ bene ex
tra de ver. sig. c. forus. §. testes. ad h̄ vide de testamētis. l. q testa
mento. §. mulier. ⁊ cōcor. ad hanc. l. de pe. dist. vij. c. hec imago.
Et dic consularem q hz dignitatē sine administratione. ar. j. de
arbi. l. iij. §. fi. ⁊ qd ibi no. ⁊ iste erat senator. j. e. l. vlti. Et hoc mō
l. ista facit ad ti. ¶ Ibi p̄fectorius q hz dignitatē sine admini
stratione vt filius p̄fecti, vt. d. l. iij. §. fi. sm̄ Odof. ¶ Ibi vxores
⁊ filias, vt. j. e. l. femine. ¶ Item allegatur hec. l. ⁊ male qd in ge
2 nerali sermone nō cōtineť persona loquens. † nā hic loquitur
Ulp. nō saturninus. Sed de hoc dic vt not. ⁊ dixi in. l. inqsitio.
C. de sol. q̄ hic alle. in gl. ⁊. j. locati. l. qui insulā. §. fi. melius ergo
colligit gl. qd de generali sermone q̄dā excipiunť. ¶ Ad. l. pau
lus. §. fi. j. de pig. que hic allegať in cōtrariū dic quod regulari
ter generalis sermo oīa cōprehendit, vt ibi nisi sit iusta ratio ex
cipiēdi, vt hic. vel so. vt no. d. l. inquisitio. ¶ Et sm̄ hoc facit ad
questionē de eo q pmisit cōcedere turrim vel p̄stare patrociniū
3 cōtra oēm psonā, † an teneať p̄stare cōtra se vel cōsanguineos.
de quo dixi. d. l. inqsitio. ⁊ de eden. l. q accusare. pprius tn̄ h̄ col
ligitur qd in generali sermone non cōtineť ille de quo facta est
spālis locutio, vt ex litera ptz. ⁊ ad hoc de ver. ob. l. doli clausu
la. vbi de h̄ dixi. ¶ In glo. puilegio sexus. in fi. Quia mulieres
4 † ad publica officia vel dignitates nō admittuntur, vt. j. de re.
iur. l. femine. ¶ Et per hoc etiā non placet qd. s. de tutore dixi:
q̄ mulier regulariter ad tutelā nō admittitur nisi sit mater vel
auia, vt. C. qn̄ mu. tu. offi. fun. pōt. Ja. bu. ⁊. M. fil. ¶ In gl. sed
ab alio. ibi, ad superiores. In contrarium facit. C. de qōni. l. j.
⁊ ibi in glo. ⁊. j. de pe. l. moris. §. iste fere. ver. parentes. ⁊ vide qd
no. ⁊ dixi. j. e. l. liberos. Rich. ¶ Ibi. l. in sacris. in p̄n. ⁊ de agēti
bus in rebus. l. fi. ¶ Ibi que ibi dicuntur. ⁊ per specialem largi
tatem principis ibi confirmantur. Ja. de are.

1 Delinquens in officio est remouendus.
2 Tabellio qui confecit falsum instrumētum an possit amplius
recipere instrumenta.

3 Infamis infamia facti an possit esse iudex vel testis.
4 Infamis de facto repellitur a iudicando cum sit dignitas.

1 **Cassius.** †In officio delinquens remouetꝰ
est.h.d.secus si ꝑpter negligentiam
insti.de suspe.tu.§.suspectꝰ.⁊ de hoc satis dixi.C.de
offi.prefec.preto.ori.l.si quos.vbi de hoc plene dixi.⁊
ꝑ hoc de susce.⁊ archa.l.si aliquid.⁊ predicta vera si remoueat
propter delictum in ipso officio commissum:quia tunc non pōt
ad aliud redire,vt hic.si propter aliud delictum in officio nō cō
missuz videtur secus.C.de cohorta.l.si quis.⁊ dic quod deliquit
2 in officio,vt q: accepit pecuniā,vt.j.ad.l.iul.repe.l.ij.⁊.iij.† ⁊ fa
cit qd tabellio qui confecit falsum instrumentum amplius face
re non possit.de quo dic vt dixi.ff.de iniur.l.diuus.vbi de hoc ꝑ
3 Dy.Item videtur sentire gl.†qd infamis infamia facti nō pos
sit esse iudex vel testis.Cōtraria gl.C.de sum.tri.l.j.⁊ ibi de hoc
dixi.⁊ videtur qd ista sit verior:q: paria sunt accusare ⁊ testimo
nium ferre,vt.j.de bo.libe.l.qui cum maior.§.sed si non accusa
uerit.sed infamis non potest accusare,vt.j.de accu.l.qui accusa
re.Item q: illi admittuntur ad testimoniuz qui sunt integri sta
tus,vt.l.iij.j.de testi.sz talis nō est integri status,vt.C.de inoff.
te.l.fratris.ergo ⁊c.Itē debet testis esse vndiqꝫ idoneus ⁊ omni
exceptione maior.C.de contrahen.stipu.l.optimam.⁊ probate
opi.vt.C.si cer.pe.l.fi.In contrarium est ar.in aut.de testi.§.san
cimus.coll.vij.ibi ignobiles.⁊ ibi ignoti.Item edictum de testi
bus est prohibitorium,vt.ff.de testi.l.j.sz nō reperitur infamis
de facto prohibitus.Quidam dicunt eum repellendum:q: īfa-
mis non admttitur ad honores,vt.C.de digni.l.ij.sed reddere
testimonium habet honorem admixtum.ergo ⁊c.gl.in.d.§.san
cimus.ver.si vero ignoti.videtur sentire qd amittātur in subsi-
dium ⁊ cum tormentis alias non.⁊ hoc videtur probari ex cō-
iunctis legibus.C.de inces.nup.l.cum ancillis.cōiuncta cum.l.
serui.j.de testi.⁊ videtur expressum eo.tit.l.ob carmen.§.si ea.et
hanc videtur approbare hic And.py.Jac.bu.Old.⁊ communi
ter alij docto.vidētur sequi glo.illam que est in.d.l.j.C.de sum.
trini.scz qd admittantur ad testimoniū:sz minus fidei eis adhi
beatur,vt.j.de test.l.quesitum.⁊ ita tenet glos.j.ad carbo.l.iij.§.
due cause ⁊ ibi dixi.⁊ de hoc etiam no.C.de nauf.l.iij.lib.xj.et de
hoc etiam vide qd no.in specu.de teste.§.j.ver.item recipitur qd
est infamis lz non firmet pedem.⁊ de hoc etiam no.in gloss.j.de
testi.l.iij.§.lege iul.Ad istam glo.respondent ꝙ ista gl.⁊.ll.in ea
4 allegate loquntur solum de iudice non de teste†nam infamis
de facto bene repellitur a iudicādo cuz sit dignitas,vt.d.l.ij.C.
de digni.⁊ extra de reg.iur.c.infamibus.li.vj.⁊ tex.istius.l.loq-
tur de infamia iuris ⁊ de infamia facti.vide qd plene no.C.de ī
fa.l.nullā.⁊.j.de his qui no.infa.super rubrica.Itē querit Pe.
an testificari possit coraz arbitro.⁊ videtur qd sic:q: arbiter pōt
esse infamis,vt.j.de arbi.l.parui.⁊ ideo arbiter non pōt repelle-
re a testimonio vel postulando.

Senatorem. Senatus remotus pōt rome
morari.h.d.qd intelligit gl.
ex causa non turpi.sed ego puto qd etiam si infamia
sit remotus qd possit rome morari ⁊ speciale in sena
tore:nam hic agitur de priuilegijs senatoꝝ:⁊ forte remotꝰ erat
propter valitudinem.C.de offi.prefec.preto.l.si quos.

1 ☞Cui denegantur minora ⁊ maiora.
2 Capitanei in lombardia appellantur barones in regno sicilie.
3 Immunis ab oneribus ordinarijs nō tenetur ad munera extra
ordinaria.
4 Qui dicantur illustres ⁊ qui super illustres.
5 Comes effectus clericus desinit esse comes.

1 **Cui indignus.** †Cui deneganꝰ mino
ra et maiora.Ad hoc
facit qd not.per Archi.lxxv.di.c.ordinationes.⁊ dic
qd indignus erat propter delictum seu vtilitatez per
sone ⁊ hic tollit contrarium licet gl.aliter dicat.Ray.¶Et no.
glo.hic positam que ponit ordines dignitatum.⁊ clarius ī cor.
aut.vt ab illustri.⁊ q supra eos sunt.coll.v.Item ecōuerso:cui
quod plus est licet nō debet quod minus est non licere.extra de
reg.iur.c.cui licet.lib.vj.cum ibi no.per Dy.⁊ alios.Et quis sit
maior dux,comes,vel marchio,vide per Host.in summa de pe-
nitē.§.quibus confitendum.ver.cui dux.⁊ ver.cui marchio.Itē
2 not.qd in regno sicilie barones†appellantur qui vocantur capi
tanei in lombardia.vt no.Rof.i libello rubri.de vasal.¶Itez
3 ex.l.ista ⁊ ex ꝑdictis colligitur ar.a maiori ⁊ a miori.¶†Et fa-
cit etiam quod si quis habet immunitatē a muneribus ordina
rijs qd nō cogatur ad extraordinaria.pro hoc.C.de his q a pn.
vaca.accepe.l.j.li.x.⁊ ibi deb per Odof.⁊ facit ad hāc materiā
viij.q.ij.c.miramur.l.di.placuit.extra de deci.c.ex parte.de tem
4 po.ord.c.literas.⁊ de elec.dudum.¶Et no.quod eps†appella
tur illustris.extra de re iudi.c.⁊ si snia.li.vj.superillustres sunt se
natores vel patritij,vt.j.e.l.fi.§.j.Illustres prefecti pretorio.in
aut.de appella.§.illo videlicet.Spectabiles comites procon-
soles pretores moderatores ⁊ duces.in aut.de appel.§.illo.⁊.§.
ad hoc.colla.iiij.Clarissimi sunt presides prouinciarū.C.de pri
ua.car.l.vnica.ad.l.iul.de vi.l.vlti.⁊ vide de raptu virg.l.j.§.j.
5 ¶Item not.qd si comes† efficiatur clericus desinit esse comes
xxj.q.iij.c.presens clericus.in prin.⁊ ibi in glo.

1 ☞Non refert a quo vel qualiter fiat dūmodo legitime fiat.
2 Natus antequaz pater eēt comes an succedere debeat in comi
tatu tanquam primogenitus:an alter natus post patrem co-
mitem.
3 Filius natus antequam pater esset rex an dicatur filius regis.
4 Facta mentione de filio in dubio intelligimus de filio legitimo
⁊ naturali.
5 Filius adoptiuus sortitur dignitatē patris.⁊ facit ad pulchrā
decisionem.

1 **Senatoris filium.** Nō refert a quo
vel qualiter fiat
dum tamen legitimo nō fiat.Et intellige qd hic dici
tur qd nō īterest quo ad dignitatem per filium obti-
nendam non tamē quo ad onera in loco originis declināda,vt
j.ad muni.l.filij.§.senatores.C.de digni.l.senator.lib.xij.⁊ ꝯcor.
cum hac.j.de decu.l.ij.§.in filijs.¶Et hec.l.videtur terminare
questionem.cōsuetudo est in partibus vltramōtanis qd primo
2 genitus in comitatu succedat.contingit†qd quidā anteꝙ esset
comes habuit vnum filium post adeptaz dignitatem comitatꝰ
habuit aliū.queritur quis succedat in comitatu.per hanc.l.vi-
detur qd primus ibi nec īterest ⁊c.vt hic.⁊ ita tenet hic Gui.de
suz.⁊ pro eius opi.bene facit.j.de pe.l.mores.§.iste fere.ver.pa
rentes.vbi de hoc no.per Dy.⁊.d.l.ij.§.ī filijs.vbi Dyn.videtur
tenere cōtrarium.s.qd secundus succedat per prealle.l.senator.
C.de digni.lib.xij.¶Sed Guido ad illam respondet qd secun-
dus habetur pro nato quo ad honores primus quo ad bona.
¶Pro opi.Dy.facit.C.de decu.l.fi.§.j.⁊ ibi no.⁊.eo.ti.l.nemi
nem.⁊.l.doctitij.⁊.l.pe.⁊.l.si quis decurio.aut.subiectus.⁊ hāc
opi.hic tenet Ja.de ra.⁊ And.pi.⁊ ad hanc.l.respondet qd hic
loquitur quo ad dignitatem.⁊ predicte alie.ll.quo ad successio-
nem priuilegiatam querendam.⁊ de hoc vide qd no.C.de nupt.
3 l.imperialis.vbi ⁊ habes in glo.† an dici debeat filius regis vel
sacerdotis qui natus est ante regiam vel sacerdotalem dignita
tem.⁊ dixi in alphabeto dictione senatori.⁊ quod dici debeat fi
lius sacerdotis ⁊ regis facit tex.⁊ gl.lxiij.di.c.adrianus.⁊ quod
dicam.j.eo.l.femine.⁊ quod no.⁊ dixi.C.de nup.l.imperialis.§.
4 penul.¶Item collige ex prima glo.†qd vbi fit mentio de filio
naturali in dubio subaudiꝰ ⁊ legitiō.⁊ ideo obtinui ī quadā.q.
in qua facta erat positio qd titius fuerat filius sempronij nec di
cebatur naturalis ⁊ legitimus qd subaudiri debebat:⁊ per cō
sequens ad successionē venire.de quo dixi.§.de his qui sunt sui
vel alieni iur.l.filium.ver.item collig.Ja.de ra.⁊ pro hoc.j.eo.l.
liberos.in glo.¶Item collige ex secunda glo.huius.l.determi
nationē alterius.q.Ecce statuto cauebatur qd quis posset sub
rogare filium in consilio ciuitatis.quidā non habens filiū ado
ptauit quēdam in filium,⁊ ipsum in consilio substituit.quereba
tur an substitutio teneret.determinatū fuit qd sic per istam glo.
5 †que dicit etiam hodie filium adoptatum sortiri dignitatez pa
tris.⁊ pro hoc facit alia glo.j.de in ius vo.l.adoptiuum.in pnc.
¶In ea.glo.in fi.dic qd melius probaꝰ:q: patris potestas nō
est causa dignitatis querēde:sz q: pater,vt.j.eo.l.emancipatū
secundo responso.⁊ qd ibi no.in simili in primo responso.Jac.
bu.¶In glo.vtrobiqꝫ.in fi.vel.dic de hoc vt ibi no.

Senatoris filius. Ibi amittit.Non
obstat qd no.§.de
ado.l.nec ei.vt ibi dixi.Ray.¶In.§.a senatore.ibi
adoptione subaudi facta ab hoīe inferioris dignita
tis.¶In fi.subaudi.ab inferiori adoptat.Jac.de are.¶In gl.
que induxit vt hic in fi.sol.ibi loquitur in filio adoptiuo qui fi-
nita adoptione non retinet dignitatem quam habebat a patre
adoptiuo.sed hic dicit qd nō minuitur illa quam quis habet a
patre naturali.licet se dederit in adoptionē.⁊ est ratio q: fortio
ra sunt naturalia quā ciuilia,vt insti.de iur.natu.§.sed natura
lia.Ja.bu.⁊ de regu.iur.l.iura sanguinis.

Emancipatum. Ibi q: expressiuum
veritatis.sic.j.si cer.
pe.l.si institorē.¶In glo.s.naturali.in fi.vbi nullo
tpe fuit in ptāte ⁊ tū hz dignitatē a patre.sic ⁊ hic lz
extiterit.

exiuerit, inspicit ergo in dignitatibus coniunctio naturalis nõ patria ptãs, vt ꝛ dixi, §. eo. l. senatoris filium, in fi. Ja. bu.

1 ¶ Filius senatoris nõ põt dici qui cõceptus est ꝛ natus post remotionem patris a senatu ꝛc.

2 Qualitas adiuncta verbo debet intelligi secundum tẽpus verbi, ꝛ facit ad. q.

1 **Item labeo.** †Non põt dici filius senatoris q cõceptus ꝛ natus est post remotionem patris a senatu propter turpitudinez. h. d. ꝛ concor. j. de decu. l. ij. §. in filijs. Ja. de are. Nõ ob. j. de fal. l. si quis patris, vt ibi colligitur. Ray. Et no. qđ qualitas adiuncta verbo significat ipsaz qualitatem secundũ tempus verbi: ꝛ est ar. si statutuz est factũ

2 †quod quilibet bannitus pro parte gibellinorum ꝛ eius filij debeant recedere de ciuitate: ꝛ quidam ipsorum bannitorum tẽpore statuti mortuus erat qđ filius eius de ciuitate recedere nõ debeat q: non est filius banniti cũ pater nõ viuat, debet ergo esse filius banniti tempore quo fit statutum. Ja. bu.

Si quis conceptus. In glo. no. in hoc. in fin. Inspicitur ergo tempus quod sibi magis prodest quocũqz sit illud, vt. §. de sta. ho. l. ꝛ seruoruz. §. ingenui. ꝛ in. l. contraria. in fi. ꝛ hoc quãdo ex coitu nõ reprobato sunt concepti: alias secus, vt. §. de sta. ho. l. paulus. Jac. de are.

1 ¶ Dignitas põt haberi a patre ꝛ ab auo ꝛ vna perdita alia retinetur.

2 Patris naturalis macula an impediat dignitatem consequi ab auo.

3 Pater committens delictum propter quod debeat amittere feudum si feuduz sit auitum an nepos possit illud retinere.

4 Filius an possit repudiare hereditatem patris ꝛ retinere bona feudalia.

5 Filius in vita patris vel aui committens feloniaz an post mortem patris ꝛ aui debeat priuari feudo.

1 **Si quis ꝛ patrem.** †Et a pr̃e ꝛ ab auo põt quis cõsequi dignitatẽ ꝛ vna perdita alia retinetur, h. d. Ibi ante cõceptionez viuo tamen auo, secus si post mortez, vt in. l. contraria. Jac. de are. q: si non fuisset cõceptus viuo auo nihil hz ex persona sua q: nunq̃ fuit ei coniunctus: vnde nec successionez nec dignitatem habet ab eo. j. vnde cogna. l. j. §. si qs primior. ꝛ de suis ꝛ legi. l. titius. Aut ergo concipitur viuo auo: ꝛ macula patris ei non nocet, vt hic. Aut eo mortuo: ꝛ tũc nocet in. l. contraria diuo marco. vel dic: si queris an macula patris impediat ab auo consequi digni

2 tatez: †aut est macula naturalis q: spuri⁹: ꝛ tũc nec a patre nec ab auo consequitur dignitatem. C. de natu. libe. l. fi. §. de sta. ho. l. paulus. ꝛ. l. lex nature. Si macula patris fuit accidẽtalis, vt q: emancipatus vel aliter exiuit potestatem ꝛ dignitatem tũc aut loqueris de his que veniunt ex dispositione aui: ꝛ tunc aut non erat conceptus nec natus viuo auo: ꝛ nõ habet ab auo q̃ veniũt ex eius dispositione tacita per legem: vt successiões. institut. de here. ab intesta. §. plenũ. de legatis. j. l. j. §. fi. ꝛ de iur. codi. l. cõficiuntur. si loqueris de his que veniunt ex dispositiõe aui expressa ab eo immediate: ꝛ idem, vt hic. Si autem veniunt ab auo velut ex causa remota bene potest habere, vt hic. Si autez erat cõceptus viuo auo tunc omnia retinet, vt hic. Jac. but. vel dic qđ illa que veniunt a genere transeunt ad nepotes etiam si cõcipiãtur mortuo auo, vt. j. de bonis libertorum. l. paulus. §. paulus. ꝛ de interdic. ꝛ rel. l. iij. ¶ Et ad. l. diuo. respõde quod filius potest esse aspersus macula propter delictum: tamen est legitimus ꝛ tunc nõ nocet filio talis macula quin habeat dignitatem aui. j. de iure patro. l. diui fratres. §. j. ꝛ ibi de hꝰ et de penis. l. crimen. aut filius est aspersus macula: ideo quia nõ est legitimus: tũc filius non sequitur naturaz patris, vt. d. l. lex nature. de sta. ho. ergo nec nepos, vt. j. de decu. l. ij. §. j. ꝛ. C. de natu. li. l. fi. ¶ Ultimo

3 querit in gl. si pater †committat delictuz propter quod debeat amittere feudum si feudũ sit auitum. qđ non nocet nepoti sz nepos retinet illud feudum. Idẽ tenet glo. j. de in ius vocan. l. ado ptiuum. in fi. Dy. format istam questionem. d. l. iij. de interdic. ꝛ rel. vt ibi dixi. ¶ Op. Dy. videtur sequi glo. in vsibus feu. qui. mo. feu. amit. §. fin. ꝛ de successione feu. c. j. §. j. in glo. quid igitur erit. sed contra Dy. ꝛ glo. videtur tex. in vsibus feu. si va. feu. priuetur. c. j. ꝛ si de feudo controuersia fuerit. c. si vasallus culpam. ꝛ ibi de hoc ꝛ § que fuit prima causa beneficij amittendi. §. preterea. de hoc etiam notani. C. de liber. ꝛ eorum lib. l. ij. quid dicetimus? dicunt quidam aut pater deliquit viuo auo anteq̃ feudũ sit oĩno acquisitum: ꝛ tunc filio non nocet delictum patris dũ tamẽ aliquod emolumentum patri nõ queratur, vt. j. de bonis liber. l. querit. ꝛ. l. in seruitute. §. si patroni filius. aut pater committit feloniam postq̃ fuit sibi feuduz oĩno quesitũ: ꝛ tunc ipse repellitur ꝛ oẽs descendentes ex eo, vt. d. c. si vasallus culpam. si de feudo controuersia fuerit. ꝛ que fuit prima causa amittẽdi beneficij. c. preterea. ꝛ ad hoc facit quod no. d. l. diui fratres. de iure patro. vbi de hoc satis no. Et hanc opi. tenent hic Gui. de cun. ꝛ Ja. bu. Ja. de ra. videtur sentire quod indistincte si feudũ pertinuit ad filium per successionem vel acquisitionem ꝛ committit delictum ex quo feudo priuetur qđ nõ transeat ad descendẽtes ꝛ. l. ista sm eum nihil facit q: l. ista loquitur de senatoria dignitate q̃ potest capi a plurib⁹. s. per filios nepotes ꝛ alios descendentes. ꝛ ideo vnus non capit totuz nec capiendo alios priuat ꝛ per consequens nec delinquẽdo sed in feudo sic est quod proximior excludit alios: ꝛ ideo excluso filio qui est proximior nõ admittuntur sequentes. Alij vt Ja. de be. ꝛ An. dicunt: aut feudũ est nouuz, aut antiquum. Si nouum: regulariter factuz patris nocet filio, vt. d. c. j. §. j. de succes. feu. vbi de hoc in glo. ꝛ p Jaco. de bel. ꝛ si de feu. contro. fue. c. si vasallus. ꝛ. d. ti. si vasallus feu. priue. c. j. ꝛ ibi per Ja. de bel. ¶ Si vero fuit antiquum: aut alienauit feuduz, aut cõsensit alienanti, aut delictum commisit. primo casu aut alienat legitime. s. iure permittẽte. tunc filius succedit. de suc. feu. §. j. qui. mo. feu. amit. §. item si fuerit. ꝛ de ali. feu. c. ꝛ si clientulus. aut non legitime sz iure contradicente: ꝛ tũc si de hereditate patris aliquid peruenit ad filiũ vel peruenire potest repellitur filius nec succedit nec reuocat ꝛ sic factum patris filio nocet. vt dictis capitulis. ꝛ si de feudo cõtrouersia fuerit. c. titius. alias autem filius succedit in feuduz ꝛ reuocat alienationem. vt ti. an agnatus vel fili⁹ defuncti possit feudum retinere. c. j. Secundo casu quando alienanti cõsensit nõ nocet filio, vt. d. §. j. de succes. feu. no. in glo. ¶ Et est ratio differentie inter hunc casum ꝛ precedentem: q: filius isto casu non videtur venire contra factum patris quãdo pater tantuz cõsensit alienationi nec se obligauit: q: per talem consensuz sicut ꝛ cum quis renunciat iuri suo tantuz naturaliter obligatur, vt. j. de pac. l. j. ꝛ. l. si vnus. §. pactus. vbi de hoc. sz quãdo pater obligatur naturaliter ꝛ ciuiliter tunc filius non reuocat nisi i casu de quo est dictuz quia non potest venire cõtra factum patris, vt. C. de resti. mili. l. ea q̃. ꝛ. d. tit. an agnat⁹ vel filius defuncti. c. j. ¶ Tertio casu quãdo deliquit aut filius deliquit viuo auo: ꝛ non nocet nepoti sed tũc succedit nepos i feudo quasi pater nunq̃ fuerit in rerũ natura. ꝛ habet feudum ex persona aui nõ patris, vt dicto ti. que fit prima causa benefici amit. c. j. j. de contrata. l. j. §. penul. ꝛ fi. de iure patro. l. diui fratres. ꝛ ibi no. ꝛ de interdi. ꝛ rele. l. iij. Aut deliquit post mortem aui: ꝛ tunc eius delictuz idistincte nocet filijs ꝛ repelluntur, vt dicto ti. si vasal. feu. priuetur. c. j. si de feudo cõtrouersia fuerit. c. si vasallus. que fuit prima causa amit. beneficij. §. penult. ꝛ de questionibus. l. diuo marco. ꝛ de hoc etiã not. per Dy. extra de reg. iur. c. non debet quis alteri odio pregrauari. lib. vj. ꝛ satis etiam dixi. j. de penis. l. crimen. sed quid in alijs rebus non feudalibus? dic aut committitur delictuz circa rei acquisitionez: ꝛ tunc non nocet ei qui est i pari gradu, vt. j. si quis aliquem testari prohibuerit. l. j. §. fratris. sed in alijs in minori gradu sic, vt. j. de his qui. vt indi. l. si scriptis. ꝛ de fal. l. si qs partis. Si cõmittitur post rei acquisitionem: aut tractatur de delicto commisso ante mortẽ eius de cuius successione agitur: ꝛ nõ nocet filio, vt. j. de contrata. l. j. §. fi. si post mortem: sic, vt. d. l. iij.

4 de interdi. ꝛ rele. †Faciunt etiaz predicta si filius velit repudiare hereditatez patris ꝛ habere bona feudalia quod possit p hoc C. vnde libe. l. q se patris. vbi de hoc. ꝛ si vt ab hereditate se absti. l. iij. de hoc dic vt dicto ti. an agnatus vel fili⁹ defuncti possit feu

5 dum retinere. c. j. ¶ †Sz quid si filius in vita patris vel aui cõmittit feloniam cõtra dominuz feudi: moritur pater vel auus: nunquid ex tali felonia filius priuabitur feudo? videt quod sic ar. l. sempronius. de vsufruct. le. vbi amittitur vsufru. constitutus ꝛ constituendus. ꝛ pro hoc facit quod no. ꝛ dixi. C. de cap. l. nec nos. si filius vendit rem in vita patris eo mortuo si vellet vẽdicare obstat exceptio. Ja. de ra. j. quod me. cã. l. extat. dicit doctorem suum determinasse contrarium: quia filius tempore delicti non erat vasallus: vñ non potuit dici talis felonia ex qua feudo priuari debuerit quia nõ tenebatur domino ad seruitiuz vel homagium.

1 ¶ Mulieres a parentib⁹ ꝛ viris dignitatem consequuntur et quam habent a patre retinent donec nubant plebeio quã ꝛc.

2 Mulieres retinent dignitatem post mortem mariti quam consecute sunt in eius vita si non nubant homini inferioris dignitatis.

3 Uxor regis appellatur regina etiam mortuo rege eius marito.

4 Dicta de vxore an trahentur ad ſponſam vide queſtionem.
5 Monialis contrahens matrimonium de facto an poſſit redire ad monaſterium.
6 Filie ſenatorum de iure hodierno an poſſint contrahere cum libertis.
7 Filius tutoris non poteſt contrahere cum pupilla.

1 FEmine. †Mulieres a parentibus ⁊ a viris
dignitatem conſequuntur ⁊ quam
habent a patre retinent donec nubant plebeio quaꝫ
habent a marito donec nubant homini inferioris di
gnitatis.hoc dicit.¶ Ibi continentur.dimitte ver.qui ſequit
⁊ legas verſi.feminis eñ.¶ Ibi niſi,pro ſi non.⁊ de ſignificato
huius dictionis vide in alphabeto dictione niſi.¶ Ibi clariſſi
mos.ſed plebios.⁊ hic.l.dationem nõ que trahitur ex verbo ni
ſi:⁊ dic non ſortite ⁊c. Old.Et no.plebios dici qui carent digni
tate.Ja.de are.¶ Ibi tribuunt dimitte ver.ſeq.⁊ legas ver.tã-
diu.¶ Ibi parentes vero.ſ.tribuunt dignitateꝫ filiabus.Old.
2 Et ſic no.qd mulieres† conſequuntur dignitatẽ mariti ⁊ eam
retinẽt etiam poſt mortem mariti ſi nõnubant homini inferio
ris dignitatis.Ad hoc facit.C.de profeſ.⁊ medi.l.medicos.lib.
xij.de agen.in re.l.fi.li.xij.⁊.eo.li.de priui.ſcho.l.fi.de proxi.ſac.
ſcri.l.in ſacris.de fo.compe.ex parte.⁊ ibi per Inno.⁊.C.de epi.
⁊ cle.l.ij.⁊ ibi de hoc dixi in fi.Et ad hoc bñ.C.de digni.l.mulie
res.li.xij.⁊ domicilium mariti retinet etiaꝫ eo mortuo.j.de iur.
om.iudi.l.cum quedam.⁊ ad muni.l.filij.§.vidua.⁊ participat
infortunium viri.C. ad ſecund.nup.l.pe.⁊.fi.⁊ ſo.ma.l.ſi cuꝫ do
3 teꝫ.§.ſin aũt ĩ ſeuiſſimo.⁊ ſic ptꝫ† qd vxor regis appellatur regi-
na etiaꝫ eo mortuo ⁊ filius regis ⁊ imperatoris.Et ad hoc.lxiij.
di.c.ij.¶ Item non obſt.l.ſeq.vt ibi no. Sed quid ſi vxor ſena-
toris nupſit plebio,deinde mortuo eo redit cum filijs primi vi-
ri ſenatoris:nunquid recuperet ſenatoriaꝫ dignitatẽ amiſſam?
dic qd non,vt in aut.de nup.§.⁊ non permittimus.col.iiij.Sed
quid ſi nõ nubat plebeio ſed committat ſtuprum cũ eo:an amit
tet dignitatem?dic quod ſic ne plus habeat caſtitate luxuria.in
aut.de reſt.⁊ ea que parit.§.fi.Sed pone quod contraxit ſolum
ſponſalia cum plebeio an amittet dignitatẽ.⁊ videtur quod ſic:
4 †qr que de vxore dicuntur trahuntur ad ſponſam.C.de bo.que
li.non ſine ratione.dic contra,vt ar.j.de his qui no.infa.l.ſolet
§.j.⁊ ad muni.l.ea que deſponſata.Et per hoc etiaꝫ terminatur
alia queſtio ſi eſt ſtatutum vel cõſuetudo quod filie maritate a
patre nõ ſuccedant cuꝫ fratribus ſed ſint dote contente quod ſi
pater contraxit ſponſalia pro filia ⁊ moriatur ante contractuꝫ
matrimonium quod filia non excludatur,vt.d.l.nõ ſine dixi.et
l.illa non ſine.locum habet vbi loquitur de fauore ſecus vbi lo
quimur de odio:qr tũc iura loquentia de vxore non extendũtur
ad ſponſam,vt.d.l.ſolet.⁊ de hoc etiam dixi.d.l.filij libertoruꝫ.
§.j.ad municip.¶ Item quid ſi contrahat matrimonium de fa
cto quod non tenet de iure,puta in gradu prohibito:nunquid
5 amittet dignitatem prioris viri?Et idẽ poſſet queri† de monia
li que contraxit matrmonium de facto,vtrum poſſit redire ad
monaſterium.Ad vtrãqꝫ queſtionem facit qd vitioſe factuꝫ eſt
factum nõ videtur.j.qui ſatiſda.cog.l.quoties.⁊ de re iudi.l.iiij.
§.condemnatum.In contrarium videtur expreſſe.j.ad muni.l.
de iure.§.mulieres.Ja.de ra.diſtinguit:aut contraxit ſciens ſe
non iure contrahere:⁊ tunc ſibi nocet quo ad infamiã ⁊ quo ad
omnia alia ne ſit melior conditio delinquentis quaꝫ non delin
quentis.ar.j.de nox.l.non ſolum.ſi vero ignorans:tunc non no
ceat.⁊ pro hoc bene.C.de inceſ.nup.l.qui cõtra.¶ Ultimo que
ro iure veteri prohibitũ erat ſenatoribus contrahere matrimo
nium cum libertinis,vt.j.de ri.nupt.l.lege papia.⁊.l.lege iulia.
hodie correctum eſt vt ibi not.ſi conficiantur inſtrumenta dota
lia.in aut.vbi liberti decetero.§.ſi quis autem.Sed querit glo.
6 d.l.lege papia.†Nunquid hodie filie ſenatorum poſſint cõtra
here cum libertis nõ ſoluit.tu dic quod non:quia hoc non inue
nitur correctum,nam.d.§.ſi quis.loquitur ſoluꝫ in ſenatore nõ
in filia ſenatoris:ergo in ea ſtabit iuri antiquo,vt.C.de appel.
l.pcipimus.⁊ ratio diuerſitatis inter ſenatorem ⁊ filiã eſſe po-
teſt:qr filia aliquoties decepta per libertum poſſet ad matrimo
nium induci quod non ſic eſt veriſimile in ſenatore.⁊ quia vxor
ſubijcitur viro nõ ecõtra.⁊ pro hoc facit quod dicitur de tutore
7 †cuius filius nõ põt contrahere cum pupilla.C.de interdi.ma.
l.ſi tutor.⁊.j.de ri.nup.l.libertinum.§.fi.⁊ idem in alio officiali
eo.ti.l.ſi quis officium.§.fi.⁊.l.ſi furioſi.§.j.Glo.not.tenet con-
trarium.j.l.proxi.⁊ male.Gul.de cu.⁊ And.

a ¶ Nupte. Iſta lex in ver. matrone male aptatur ſm bolog. qr dꝫ legi mainene.

1 ¶ Luxuria plus habet quam ipſa caſtitas
2 Filia ſenatoris licet luxurioſe viuat non amittit ſenatoriam dignitatem.
3 Filij concepti antequam pater remoueatur ab officio ſenatoris dicuntur filij ſenatoris.

FIliam. ¶ In fi.nõ ob.j.d ĩ rẽverſo.l.ſeruus.
in rẽ.in fi.vt ibi colligit ⁊ dixi.Opp.
de.l.ſ.prme.vbi nubẽdo plebeio amittit dignitateꝫ
⁊ hic nubẽdo liberto nõ amittit.⁊ hic nõ valet matri
1 moniuꝫ.†⁊ ſic hꝫ plus caſtitate luxuria.cõtra.l.in aut.de reſti.
⁊ ea que parit.§.fi.⁊.C.de reuo.dona.l.his ſolis.Sed dic qd hic
cuꝫ nubit liberto nõ efficitur vna caro cũ eo:qr matrimoniũ nõ
tenet:⁊ ideo nõ perdit dignitatẽ.ſed vbi nubit plebeio tenet ma
trimonium.⁊ ideo ſequit mariti conditionẽ,vt.j.de iuriſdi.om.
iudi.l.cum qdã.⁊ dixi.ſ.l.pxi.Ad id qd dicitur ꝙ plus hꝫ luxu
2 ria quã caſtitas,dic qd ſenatoris filia† licet luxurioſe viuat nõ
amittit ſenatoriã dignitatẽ,vt.C.ad orfi.l.ſi qua illuſtris.niſi q̃
ſtũ corporis fecerit,vt.j.de ritu nup.l.ſenatoris filia. Gul.Se-
cus in ſenatoris vxore,vt no.ſ.l.pri.¶ Item glo.j.dicit qd hec
l.eſt hodie correcta.contrariam glo.habes.j.de ritu nupt.l.lege
papia.⁊ illa eſt verior,vt dixi.ſ.l.proxima. Gul.⁊ And.Et qc
quid dicat ſcda gl.dic qd hic non peruenit ad eum caſuꝫ a quo
potuiſſet incipere matrimonium.nam licet pater ſit remotus a
3 ſenatu† tamen filij ante concepti remanent filij ſenatoris,vt hic
⁊.ſ.eo.l.emancipatum.§.ſi quis cõceptus.⁊ ſic durat cauſa im
pediens.Ja.de ra.In glo.que incipit,de facto.ibi nõ tenet.Et
ideo per hoc inualidum non tollitur validum.i.dignitas mulie
ri competens.In glo.vlti.ibi.§.fi.vbi plene dixi.

1 ¶ Deſcendentes per lineam maſculinam retinẽt dignitateꝫ aſcendentium. ſecus in deſcendentibus per lineam femininã.
2 Priuilegia ⁊ dignitas ſpeciales ⁊ clariſſime an tranſeant ad nepotes.
3 Filius naturalis heretici an admittatur ad honores ⁊ beneficia eccleſiaſtica.

1 LIberos ſenatorum. Deſcẽdẽ
tes† per li
neam maſculinaꝫ retinent dignitatem aſcendentiũ.
deſcendentes per femininã nõ.h.d.⁊ an ecõtra priui
legia deſcẽdentium tranſeant ad aſcẽdẽtes dixi.ſ.e.l.j.Sed q̃ro
2 an oĩa priuilegia† ⁊ dignitates ſpectabiles ⁊ clariſſime trãſeãt
ad nepotes.Rñdeo non,ſed honor militũ ⁊ veteranoꝝ extẽdit
ſoluꝫ ad filios,vt.C.de q̃nibus.l.milites.de penis.l.honor.de
excu.tu.l.ſed ⁊ milites.§.nõ ſolũ.⁊ de aduo.diuer.iudi.l.lauda
bile.§.j.quorũdã vſqꝫ ad pnepotes,vt de q̃nib⁹.l.diuo mar-
co.lꝫ videat qd vſqꝫ in infinitũ,per.l.j.de pe.l.moris.§.parẽtes.
Sed dic qd ille.§.reſtringit p.d.l.diuo marco.vt ibi dixi.Et pre
dicta vera in patre naturali ⁊ legitimo ⁊ iuſto.ĩ ĩiuſto ſecus,vt
3 j.de ritu nup.l.lege iulia.§.j.Et facit quod filius† naturalis he-
retici admittat ad honores ⁊ beneficia eccleſiaſtica:qr nõ ſequi
tur cõditionẽ patris.ſ.de ſta.ho.l.lex nature.⁊ qr cuꝫ tractatur
de patre intelligi dꝫ de legitimo.C.de adulte.l.hec verba.licet fi
lij hereticoꝝ a predictis repellant vſqꝫ ad ſcdaꝫ generationẽ,vt
extra de here.c.quicũqꝫ.§.heretici.li.vj.⁊.c.ſtatutuꝫ.vbi de hoc
no.per Jo.an.⁊ de hoc late not.C.ad.l.iul.maieſtatis.l.qſquis.
ver.quarto q̃rit.¶ Item nõ ob.C.de decu.l.priuilegio.lib.x.qr
ſol.vt ibi.nec ob.j.de ver.ſig.l.ſpecioſas.vt ibi no.

1 ¶ Per dignitatem domicilium adijcitur non transfertur.

1 SEnatores. † Per dignitatem domiciliũ
adijcit non transfert.h.d.In
glo.ij.ibi poſſit mutari in totum.naꝫ quo ad quid be
ne mutat,vt in prima glo.⁊ vide quod no.C.de iuriſ-
di.om.iu.l.iuris ordineꝫ. in fin.¶ Ibi an conſtitutione.Et ſic
ratione incolatus.⁊ de hoc dic vt.j.ad municip.l.ſi quis inſtru
ctus.alias eſt.§.celſus.ſub.l.eius qui.in gl.⁊ per Dy.⁊.l.aſſum
ptio.in prin.

¶ Iura adaptantur ad ea q̃ de raro fiunt.regulariter contra.

1 NUpte. a Ibi raro.†not.iura adaptari ad ea q̃
a raro fiũt.regulariter ꝯtra, vt.ſ.de legi
1 bus.l.nã ad ea.⁊ dic vt ibi.Ibi iterũ poſt mortẽ mari
ti.Ibi dignitatis.quod alias non contingeret.ſ.eo.
l.femine.Nõ ob.C.de preci.impe.offe.l.reſcripta.quia hic reſcri
ptum non ledebat alium:ibi ſic.

1 ¶ Arengationes ⁊ conſilia que dantur in cõſilijs poſſunt dici ſententie.
2 Obtentum in vno conſilio non poteſt in alio poſtea mutari.
3 Dies precepti vel ſententie an computetur in termino,vide.q.

Dictio

4 Dictio vsqȝ an ponatur inclusiue.
5 Dies termini an computetur in termino.

Senatores. Ibi, accipiendum est eos. bona grammatica est ſm Priscianum. qui dicit legenduȝ est musas, ꝛ habetur similis grammatica. C. de neces sa. ser. here. insti. l. quidam. vlta princ. ver. sed antiquitatem. Et no. qđ dicit in senatu sententiam dicere possunt. Ex quo collige
1 †qđ arengationes ꝛ consilia que dantur in consilijs ciuitatū ꝛ dominorum possunt dici sententie. ꝛ pro hoc. ꟗ. de albo scribē. l. ꟗ. in fin. ꝛ ibi in glo. de decu. l. ij. §. restitut⁹. ꝛ. l. spurij. §. fi. ꟗ. de off. questoris. l. ij. circa fi. ꝛ vide quod ibi no. Et facit qđ si obtentuȝ
2 est aliquid in vno cōsilio†nō possit postea mutari in alio. sicut nec sniā. C. quando prouo. non est neces. l. ꟗ. Richar. ¶ Itē no. ibi a patritijs ꝛc. qđ verbū a, ponitur inclusiue ratione subiecte materie. sic. C. de aduo. diuer. iudi. l. post duos. ¶ Ibi a primo vsqȝ ad sexagesimum. ꝛ de aqua quoti. ꝛ esti. l. ꟗ. §. estatem. ar. cōtra. ꟗ. de act. emp. l. ratio. §. fi. in fi. ¶ Ibi quod a brūdusio ꝛ ibi in glo. ꝛ plene dixi. ꝑ hoc. ꟗ. de ven. inspi. l. ꟗ. §. is apud queȝ. de ex cu. tu. l. scire opȝ. §. aliud aūt. ꝛ de hoc not. per Arch. xxxi. di. c. ꟗ. ꝛ plenius. c. aliter. ꝛ dixi in alphabeto dictiōe a. ¶ Ex quo pñt terminari questiōes. si statuto caueatur qđ a die sniē vsqȝ ad. xx.
3 dies compareāt partes vel aliquid simile statuitur†nunqd dies preceptiui snīe includatur. dico ꝙ regulariter dictio a, hȝ excludere per glo. paruam que est. ꟗ. de duo. re. l. si ex duobus. ꝛ. l. si id quod. in fi. licet ibi dicat de ꝓpositione ab. sed idē puto in vtraqȝ prepositione. Sed aliqñ includunt propter naturaȝ eius cui ad iunguntur. nam hic non possumus dicere qđ excludat cū dignitas patritiatus excedat dignitatē senatoriam. ꝛ ideo impossibile est qđ excludat. ꝛ ita in. d. l. post duos. q2 si secundus hȝ mul to magis primus. ꝛ hoc apparet ex coniunctione duarum. ll. C. de appel. l. eo. §. fin. ꝛ auť. sed hodie. al's hodie. ꝛ sic dico in. q. qđ dies sententie et termini excluditur. ꝛ pro hoc. ꟗ. si quis cau. l. ꟗ.
4 And. ¶ Ultimo colligit gl. qđ dictio†vsqȝ, ponitur inclusiue. de quo plenissime dixi. C. de ꝓcu. auť. qđ ius. ꝛ in alphabeto dictione vsqȝ, plene dixi. Sed quantum ad presens dic secundum Ja. bu. aut cōstat de mente: ꝛ illa seruatur, vt hic ꝛ dicta auť. ꝙ ius. C. de procu. Si dubitatur de mente tunc cuȝ dictio vsqȝ iungitur cuȝ prepositione ad, que seruit accusatiuo casui, vt. ꟗ. de cōdi. ꝛ demon. l. si in annos. ꝛ. l. non putabam. excludit. secus in ꝓpositionibus seruientib⁹ ablatiuo: q2 de sui natura includunt. vt in illis versibus: In campo curro ꝛc. Preterea termin⁹ ꝛ terminatum non sunt idem. igitur cū dictio vsqȝ, denotet terminū non includit terminum in terminato. Ja. bu. Et predicta faciūt
5 vtrum dies †termini computari debeat in termino. ꝛ ad alias questiones quas in alphabeto no. ꝛ. d. auť. qđ ius. ꝛ ad hoc. ꟗ. de ver. ob. l. si ita quis. in prin. Ja. de are. ꝛ plene dixi. ꟗ. de offi. proconsul. l. meminisse

¶ De officio consulis. Rubrica.

1 ¶ Consules vnde dicantur: ꝛ de potestate eorum.
2 Consules equiparantur presidibus.
3 Consules quam dignitatem habeant: an sint illustres vel super illustres.
4 Consules seu cōsiliarij nostri temporis possunt comparari decurionib

Super rubrica. Uide in summa pandectarū eo. ti. ꝛ. C. eo. ti. li. xij. hic erat maior inter senatores. insti. de iur. natu. §. lex est. ꝛ olim habuit meruȝ imperiū, vt. ꟗ. de orig. iur. l. ij. §. exactis. Jac. de
1 are. An hodie habeat statim dicam. † Et dr cōsul ex eo qđ plurimum reipublice consulebat, vt. d. §. exactis. videamus de ptāte istorum consuluȝ. Et gl. ꟗ. ꝛ pe. videť sentire ꝙ habeāt solū volūtariā iurisdictionē ꝛ nō hñt ptātē ī facinorosos hoīes vt. d. §. exactis deinde regibus. Sed dic qđ hñt iurisdictionē cōtentiosaȝ, vt ꝓbať. ꟗ. de cōdi. ꝛ demō. l. si cui libertas. ꝛ ibi dixi de alimen. leg. l. solēt. §. ꟗ. ꝛ. ꟗ. de arbi. l. iij. §. fi. ꝛ hoc ptȝ
2 q2 ab eis appellatur. ꟗ. de ap. l. ꟗ. §. ꟗ. † Item equaranť psidi quo ad cognitionem vt. ꟗ. si ingenuus esse dicať. l. iiij. al's est. l. iij. §. fi. Itē hñt mixtū imperiū q2 dāt tutorē, vt. ꟗ. de admi. tu. l. tutores. qui post finē. §. tutores pubere. qđ est mixti iperij, vt. ꟗ. de tutel. l. muto. §. tutoris. Et qđ habeāt etiā merū imperiū facit. ꟗ. de in ius vocā. l. ij. in prin. ꝛ ex qbus cau. ma. l. sed ꝛ si per ptorē. §. ait pretor. No ob. §. exactis. q2 pōt dici qđ poterāt sȝ appellabatur vt ibi. Uel dic verius qđ ibi loquiť cū adhuc nō erat imperator tū habebāt magnā ptātem q̄ ablata fuit eis post imperatorē: ꝛ
3 postea ei: attributa ꝑ hāc. l. ꝛ supius alle. † Itē quero quā dignitatē habebāt isti cōsules. gl. vř dicere qđ sunt illustres. C. de digni. l. ꟗ. ꝛ vbi sena. vel cla. l. quoties. ꝛ. ꟗ. de offi. pręto. sup rub. Sȝ dic qđ sunt superillustres q2 ille gradus est prim⁹. ꝛ supillustres sunt qvocanť patres cōscripiti. C. de cad. tol. l. vnica. in pñ. ꝛ. C. de cōsul. l. nemini. Itē qđ cōsules sint supillustres. ꟗ. ti. pri. l. fi. in fi. vbi equaranť patritijs. ꝛ apparet q2 eoꝝ noīa ponunť inistrumētis post ꝑncipem, vt in auť. de ꝯsul. circa fi. Senatores ergo sunt maiores quo ad qd: q2 princeps vocat eos patres ꝛ cōsules quo ad aliud scȝ ī instrumentis vt dixi. Supillustris ergo
4 nō est dignitatas ꝑ se sed adiectio. † Quid de cōsulibus hodiernis seu cōsiliarijs? dic qđ pñt decurionib⁹ cōparari, vt no. ꟗ. de dolo. l. sȝ si ex dolo. §. ꟗ. C. de decu. l. ꟗ. ꝛ dixi. ꟗ. de verb. sig. l. pupillus. §. si decuriones. ꝛ isti non hñt dignitatē ordinariā, sȝ extra ordinariā, vt dr in equestri dignitate. C. de eque. digni. l. ꟗ. ꝛ qui mili. non pos. l. fi. cōsiliarij tamen tholosani habent imperiū sȝ non intromittunt se nisi de modicis vt. ꟗ. de via publica. l. ediles. ꝛ de decu. super rub. ꝛ in subsidiuȝ super mixto imperio, vt. ꟗ. de tu. ꝛ cu. da. ab his. l. vbi absunt. ꝛ non habent dignitatē ordinariam. facit qđ no. C. si vnus ex pluribus tutori. l. ꟗ.

1 ¶ Inchoata per vnum alter non explicat nisi necessitas immineat ꝛ ī iurisditione voluntaria qs pōt fungi duplici officio.
2 In iurisditione ordinaria plurium quilibet habet iurisditionē insolidum.
3 Casus in quo duo iudices ordinarij gerentes idem officiuȝ vn⁹ non potest agere sine alio.
4 Uno ex pluribus ordinarijs gerentibus idem officiuȝ infirmāte qui cognouit de causa vsqȝ ad sententiaȝ an alius possit ferre sententiam. a
5 Tribus filijs succedentibus patri habenti iurisditioneȝ an quilibet poterit vti iurisditione insolidum.
6 Socius habens iurisditionem cum alio in vno castro si delinquat an possit puniri per alium qui non deliquit.
7 Manumissio an sit voluntarie iurisditionis.
8 Manumissio an possit fieri apud eum qui habet par imperiū.
9 Commissio facta alicui qui postea effectus est eps an per hoc cēseatur reuocata.
10 Inquisitoribus pluribus existentibus vnusquisqȝ eoruȝ habet inquirere insolidum ꝛ separatim prout sibi placet.
11 Instrumentum rogatuȝ fieri per duos tabelliones an possit cōfici per vnum ex dictis tabellionibus sine altero.
12 Officialis deputatus ad dandum licentiā ciuibus ad extrahēdum bladum an possit dare licentiam extrahendi sue familie.
13 Necessitas non habet legem.
14 Uotum de non comedendo carnes nō habet locum si vouēs sit infirmus.

¶ Officium. Adde Bar. h q dicit istaȝ. l. esse mirabileȝ ad h qđ senatores habent administratiōnē insolidū sȝ bolog. hic tamen arguit.

a
1 **Officium[a] consulis.** † Inchoata ꝑ vnū non explicat alter nisi necessitas immineat. ꝛ in iurisditione volūtaria qs pōt fungi vice duoꝝ nō ī cōtētiosa. h. d. Ja. ¶ In ver. sed si euenerit. ibi. consul fit. forte q2 liberi supplebant etateȝ, vt. ꟗ. de mino. l. ij. vel spāli priuilegio principis. ꟗ. de re iudi. l. qdā cōsulebāt. ꝛ sic nō ob. ꟗ. de mune. ꝛ hono. l. ad rē publicā. Ibi cū. ꝑ qñ. ibi exaiat qđ nō pōt expedire corā se. Ibi ꝓbata a se. Ibi pōt manumittere apud se. ꝛ hoc tollit oīa cōtra
2 ria. Ray. ¶ Ex. l. ista no. plura. primo†ꝙ ī iurisditione ordinaria pluriū quilibet hȝ eā insolidū. de quo dixi. ꟗ. de re. di. l. fi. ꝛ ꝑ hoc. C. si vnus ex plur. tuto. l. ꟗ. ꝛ ibi in glos. ꝛ ꝑ me. ꝛ ad hoc facit qđ no. ꟗ. de arbi. l. sicuti. ꝛ plenius. ꟗ. de re iudi. l. pōp. si vni. alias incipit si vni. ad quā gl. recurras cū his que ibi dixi. ꝛ. ꟗ. de exer. l. ꟗ. §. si plures. Sed cōtra hoc vř. ꟗ. de re iu. l. duo ex tribus. Sed dic qđ ibi loquiť in delegatis quibus commissuȝ erat vt oēs cognoscerēt ꝛ diffinirēt. vt hic in gl. no. Et facit ad hāc materiam extra de offi. dele. c. cū plures. l. ij. vj. cū ibi no. ꝛ in auť. vt iudi. nō expe. sa. iuś. §. ꟗ. ꝛ qđ not. per Jnn. de offi. dele. c. sup eo. in fi. al's. c. cām matrimonij. ꝛ plenius eo. ti. c. prudentiam. circa prin. in gl. Ber. q̄ incipit ad hanc qōnē. ꝛ in qōnib⁹ Barthol. b. ix. xcīij. q. q̄ incipit cōmissa fuit. ꝛ vide in spec. de iudi. dele. vlti. col. ver. sed nunqd si plures. ꝛ de sen. §. sequiť. ver. qd si duo iudices. Dic ergo ꝙ si sunt duo ordinarij gerentes idē officiuȝ, vnus nō pōt agere
3 sine alio: q2 quilibet hȝ iurisditionē īsolidū, vt hic. † qđ est verū nisi iudiciuȝ esset initiatū corā ambobus. sic intelligo. d. l. si pōp. si vni. de re iudi. ꝛ. d. l. magistratus. ad munici. In delegatis autē secus, vt. d. l. duo ex tribus. ¶ Ex ꝓdictis determinari pñt plures. q. prima est in ciuitate padue sunt duo iudices maleficiorū vnus intrinsecus, alius extrinsecus. cā est agitata corā vno. nūquid ali⁹ poterit eā terminare. vř ꝙ nō: q2 vbi ceptū est iudiciū ibi finē accipere dȝ, vt. ꟗ. de iudi. l. vbi ceptuȝ. ꝛ pro hoc. C. qño ꝛ qñ iu. auť. q semel. ꝛ de spor. l. ꟗ. Idem posset dici ꝑgami vbi sunt rij. cōsules iustitie q cognoscūt de cāis pecuniarijs. ꝛ de vicario

et accessore ptātis qui hn̄t idē officiū.sed statutū est ibi in cōtra
riū scʒ qđ cepta corā vno possint terminari p aliū. ¶ Sed pone
qđ vnus ex pluribus ordinarijs gerētibus idē officiū cognouit
4 de causa vsqʒ ad sn̄iam,deinde grauiter infirmat̃:† nūqd alius
poterit ferre sn̄iam:vr̃ qđ sic.ar.huius.l.q̄ pmittit causa ꝓbata
corā vno corā alio posse fieri manumissionē ꝓpter impedimētū
infirmitatis vel aliā iustā cām. Gui.de suz.tenet ꝯriū p.d.l.vbi
ceptū. Non ob.hec.l.q: hic loquit̃ in volūtaria iurisdictione.se
cus in cōtētiosa.⁊ ħ nisi alter delegaret sibi vel cōmitteret vices
suas,vt no.d.l.vbi ceptum. Ja.bu. ⁊ Gabriel tenent qđ quādo
necessitas subest vnus possit expedire ceptū ab alio. Opi.Gui.
puto veriorē,secus forte si mortuus esset vel remotꝰ. argu.j.de
appel.l.imperator.§.j. ⁊ sic đr in executoribus vltime volunta-
tis extra de test.c.vlti.li.vj. In delegatis tn̄ et arbitris secus, vt
extra de offi.deleg.c.vno delegatoꝝ.vbi de hoc. ¶ Item querit
Ja.de ra.quidam ep̄s erat infirmus vel senio cōfectus,vn̄ pa-
pa dedit sibi duos coadiutores q gubernarēt ep̄atuʒ:nūqd vnꝰ
poterit sine alio:dubiū depēdet an isti coadiutores sint delega-
ti vel ordinarij q: si delegati nō pn̄t vnus sine alio,vt.d.l.duo ex
tribus.de re iu.⁊.d.c.vno delegatorum. Si ordinarij qlibet hʒ
iurisdictionē insolidū p hanc.l. Jac.dicit ꝙ sunt ordinarij tāq̄
vices gerentes ep̄i,vt.C.de offi.eius q vicem alterius iudi.obti.
l.j.de tu.⁊ cura.da.ab his.l.j.de leg.iij.l.j.§.a p̄fectis. ⁊ not.j. de
5 offi.pcōsul.l.nec qcq̄.§.vbi decretū. Itē pone: tres sunt filij † q
succedunt patri habēti iurisdictionē.nunqd qlibet poterit vti
iurisdictione insolidū:vr̃ qđ sic p.l.istam:q: iurisdictio est indi
uisibilis:ergo qlibet eā hʒ sicut đr in seruitutibꝰ.j.de ver.obli.l.
ij.§.j.⁊ ibi in glo.que incipit valet eñ stipulatio.circa fi. ⁊ hanc
sequitur Ray.qđ iurisdictio trāseat insoliduʒ sed nō exercitiū.
⁊ alle.de prohi.alie.feu.p Fede.l.imperialē.§. preterea. exercitiū
aūt nō trāsit insolidum p.d.glos.Ray.⁊ fa.her.l.heredes.§.an
ea. Sed dic cōtra qđ vnus nō pōt sine alio. nā in casu huius.l.
ideo vnus ordinarius pōt sine alio q: ab initio qlibet hʒ iuris-
dictionē distinctā ⁊ insolidum,vt.d.l.magistratꝰ.j.ad munici.⁊
l.qd ergo.⁊ de ap.l.imperator.§.j.nā cause cognitio ideo cōmit
titur pluribus ordinarijs vt citius ⁊ facilius cause expediant̃:
et ideo qlibet pōt insolidū. sʒ in delegatis ideo cause pluribus
cōmittunt̃ vt trāseant sine suspicione. In.q.ergo ꝓposita lʒ filij
sint ordinarij nō pōt qlibet insolidū:q: non hn̄t a principio iu-
risdictionē distinctā,imo succedūt patri:⁊ ideo oēs simul hn̄t.⁊
ideo ratio q̄ est in ordinarijs in eis nō vendicat sibi locū.p hoc
in aut̃.de māda.p̄n.§.si vero canonicū.coll̃.iij. Ja. de ra. ¶ Itē
6 faciunt predicta:† Si duo habent plenam iurisdictionē in vno
castro et vnus eorum delinquat,an alius istum delinquētē pu
nire possit.de qua questione dixi.j.de vsufruc.l.si adhuc.§. que-
stionis.⁊.s̄.de rerum diui.l.fi. in fine. ¶ Item facit an si qs co-
gnouit de causa vsqʒ ad cōclusionē possit sententie prolationē
delegare.⁊ vide.C.de iudi.aut̃.ad hec si administrator. ¶ Iteʒ
est ar.huius.l.qđ si duo sunt notarij ad vnum banchuʒ seu offi
ciuʒ et vnus incepit acta vnius cause qđ debeat finire nisi neces
sitas subsit.et ad hoc.d.l.vbi ceptuʒ.et.j.de iudi.⁊.C.de spor.l.j.
7 ¶ Itē quero an manumissio † sit volūtarie iurisdictiōis. Dic
aut fit a maiore.xxv.annis:et est voluntarie,⁊ pōt tunc qs fun-
gi vice duoꝝ,vt hic ⁊.s̄.de adop.l.si consul.vbi de hoc dixi. aut
a minore:et tunc cum fieri debeat cā cognita sapit naturam iu-
risdictionis cōtentiose et ideo nō pōt tunc quis fungi vice duo
rum.vnde minor nō pōt apud se causaʒ examinare ⁊ manumit
tere,vt hic.sed ipsa manumissio sui natura est voluntarie iuris-
dictionis:et ideo causa probata apud collegā minor pōt apud
seipsum manumittere vt hic secundum verā lecturam. ¶ Iteʒ
8 quero an aliquis possit manumittere † apud eum q habet par
imperium nō tn̄ in eodem loco. dic qđ sic,vt.j.de ma.l. apud.lʒ
eñ sint pares in dignitate:tn̄ distinctaʒ habēt iurisdictionē.Si
aūt sunt pares et in eodē loco:tunc si ille qui vult manumittere
est minor.xx.annis, nō potest coram se causaʒ manumissionis
ꝓbare,sed habet facere corā collega, vt hic.Si autē collega in-
firmatur prius q̄ expleatur manumissio. causa tn̄ ꝓbata potest
coram se,vt.j.de ma.vin.l.si ragatus.§.fi.Si aūt sit maior tunc
nō potest coram collega,vt.j.de ma.vin.l.apud filiū.§.j. ¶ Sʒ
que est ratio qđ coram pari in eodē territorio nō potest manu-
mittere sed apud parem sed in alio territorio sic: Dic qđ si esseʒ
maior.xx.annis possem manumittere corā me.⁊ ideo lex voluit
qđ illud qđ ego possum facere coram me nō faciam coram colle
ga meo:nec me sibi submittā cum sim sibi par in dignitate ⁊ ad
ministratione.sed in alio casu quādo nō in eodem loco est par
nō est inconueniens qđ me submittā eius iurisdictioni, vt.j.de
iurisd.om.iu.l.est receptū.et ad hoc.C.de pala.sac.largi.l.nihil.
lib.xij. Vel dic qđ college nō tam dicūtur habere iurisdictionē
parem quā eandem,vt.C.de consul.l.j.lib.xij.Et ita not. in.d.l.
apud eū de manumissionibꝰ. ille autē q est in alio territorio nō

9 eandem sed parem hʒ. ¶ † Et ex hoc pōt solui.q. si ep̄s cōmisit
causam alicui q postea factꝰ est ep̄s alterius ciuitatis ꝙ cōmis-
sio nō sit reuocata lʒ videat̃ prima facie contra.j.de iudi.l. iudi
ciū soluit̃.i fi.nā iste nō hʒ idē iperiū sʒ par. Ja.de are. ¶ Pro
cōclusiōe ergo p̄dictoꝝ dic aut loqmur in his q hn̄t administra
tionē ab hoie,vt sunt delegati arbitri ⁊ ꝓcuratores: ⁊ tūc videt̃
eis cōmissa administratio ꝓ partibus nō insoliduʒ,vt dicta.l.
duo ex tribus.de re iud.de arbi.nō distinguemus.§.cū in pl̃es.
de offi.delega.c.vno delegatoꝝ.⁊.j.de ꝓcu.l.pluribus.C. quan-
do prouo.nō est neces.l.cū a magistratu.⁊.d.c.cū plures. de off.
deleg.lib.vj. Aut đ his q hn̄t administrationē a lege, vt iudices
tutores ⁊ curatores:tunc regulariter qlibet insolidū, vt ħ ⁊.C.
de au.prestā.l.fi. Fallit.C.de appel.l.in offerendis.sed ibi viden
tur quasi delegati.ratio diuersitatis est q: qn̄ cōfertur a lege nō
confertur in vi copule q̄ habeat distribuere in ptes.sʒ cū ab ho-
mine sic,⁊ ideo vnus sine alio expedire non potest. Alij dicunt
qđ plenior est faciēda iterp̄tatio cū fit a digniori hoc est a lege.
Alij dicunt vt predixi qđ qn̄ fit a lege ideo fit pluribus vt citiꝰ
lites expediant̃.⁊ ideo quilibet insolidum.qn̄ ab hoie,vt in dele
gatis fit pluribus vt suspicio tollatur. Fallit in inquisitoribus
10 heretice prauitatis quorum quilibet pōt † insolidū separatim
inquirere ꝓpter fauorem dicti officij,vt extra de hereti.c. vt inq
sitionis.lib.vj.⁊ ad hoc vide in cle.e.ti.c.j.⁊ vide quod dicam.j.
ti.ij.l.j.§.initio.⁊ vide qđ dicā.j.ti.ij.l.j.an habeant iurisdictio-
nem. ¶ Et ex predictis ptʒ qđ ista.l.male allegabat̃ cōtra me i
quadā.q.dubia in qua duo tabelliones rogati erāt cōficere in-
strumentum cuiusdā magne donatiōis, ⁊ vnꝰ fecerat sine alio
11 ⁊ allegabat̃ qđ valebat p.l. istā. Ego dicebā contrariū † q: isti
tabelliones magis equipollent delegatis ⁊ ꝓcuratoribus q̄ or
dinarijs vel tutoribus.lʒ enim officiuʒ tabellionatꝰ sit introdu
ctū a lege,vt.C.de tabu.p totū:tn̄ ptās ⁊ administratio ꝯficiēdi
instrumēta cōfert̃ ab hoie creāte tabelliones ⁊ a ꝯhentibus,vt
C.de fi.instru.l.contractus. ⁊ adiecti fuerūt duo ad suspicionē
falsitatis tollendā.ar.C.de fideicō.l.fi.Et ita obtinuit corā vica
rio dn̄o Mli. magnifico doctore,⁊ ad hoc bene facit.d.l. a ma-
12 gistratu.C.qn̄ ꝓuo.nō est neces. ¶ Itē facit.l.ista ad aliā.q.† si
aliquis est officialis cōmunis ad dādū licētiā bladi vel aliā qđ
eam possit cōcedere sibi ⁊ familie sue ⁊ fungatur vice duoꝝ. pro
hoc.s̄.de adop.l.si cōsul.vbi de hoc tetigi.⁊.l.magistratum. In
contrarium est q: iudex esset in re sua.C.ne qs in causa sua iudi
cet.l.j. Puto distinguendū aut parabola danda requirit cause
cognitionem ⁊ nō pōt,vt ꝓbari videt̃ hac.l.in fi. Aut nō requi
rit cause cognitionē ⁊ tunc possit. ⁊ sic intelligant̃.ll. ad ħ alle.
Sed cōtra hāc distinctionē videt̃ q: in adoptione reqritur cau
se cognitio vt.s̄.de adop.l.si pater.§.in adoptionibꝰ.⁊.§.fin.⁊.l.
se. Sed dici pōt qđ illa est leuis cause cognitio.vel ibi loquit̃ in
arrogatione q̄ fit corā principe.secus in adoptione vbi nō req-
rit̃ cause cognitio. Itē cōtra p̄dicta vr̃.j.de offi.p̄to.l.fi.Et ad.ll.
in cōtrariū allegatas posset rn̄deri qđ ibi ipsemet nō facit sʒ fa
cienti cōsentit seu authoritatē p̄stat.s.emācipāti vel eū in ado-
ptionē dāti.⁊ ita no. Az.i apparatu suo.d.l.vlt.de off.p̄to. Sed
nō video posse rn̄deri ad.l.istā vbi ipsemet manumittit nō autē
manumittēti cōsentit.⁊ in.l.magistratū.s̄.de adop.⁊.j.de offi.p̄
fi.l.ij. Old. Vltimo allegat̃ sepe.l.ista ꝙ necessitas nō hʒ legē. si
13 bi eñ necessitas † legē facit,vt.j.de ma.testa.l.qui potuerūt.⁊.j.
q.j.c.remissionē pctōꝝ.cōi di.l.itē q̄uis.§.j.in fi.j.de publi.l.fi.§.
si ꝓpter necessitatē.et.C.de pa.q fili.distra.l.ij. vbi de hoc tetigi.
extra de cōsue.c.quāto.de obseruatione ieiuniorū.c.ij.in fi. ⁊ de
reg.iur.c.qđ nō est licitū,adeo ꝙ q votū fecit de nō comedendo
carnes pōt comedere tpe infirmitatis ⁊ necessitatis,vt ex dictis
14 iuribꝰ ptʒ.⁊ no.p † Archi.xxxij.q.vlti.c.j.⁊ tpe necessitatis oia
sunt cōicanda.xij.q.j.dilectissimis.⁊.j.ad.l.rho.de iac.l.ij.§. cuʒ
in eadem naue. ⁊ vide in alphabeto dictione necessitas vltima.
¶ In gl.licet alius ibi non solum.§.fi. hic nihil facit sed eo.ti.
l.penul.§.fi. Jaco.de are.

¶ De officio prefecti pretorio. Rubrica.

1 ¶ Prefecti protorio quibus equiparentur ⁊ quibus senato-
res patricij.
2 Prefecti pretorio equiparantur regibus.
3 Rex francie non habet superiorem.
4 Rex persarum an subijciatur imperio.

Reuiter Iste est illustris in aut̃. de
ap.§.illo.col.iiij. Originem
prefectorū pretorio ponit ⁊ duo priuilegia q̄ ha
bēt duo alia no.in gl. qđ leges faciūt ⁊ iudices
inutiles remouent q̄ colligunt̃.C.eo.l.j.⁊.ij. Et
not.ex isto p̄ncipio ꝓ breuitate. Sed cui pn̄t ho
die equiparari

die equiparari isti prefecti pretorio. Jo. dicit ꝙ patriarchis. Et
1 senatores† patritij ꝛ consules equiparantur cardinalib⁹: quia sunt iuxta papam, sicut ꝛ isti iuxta imperatorem. ꝛ sicut patriarche longe mittuntur: ita ꝛ prefecti pretorio. in auth. de eccle. ti. §. j. et. ij. ꝛ vide Car. de elec. cupientes. ꝛ de maio. ꝛ obe. c. j. ꝛ per Archi. de re iud. c. fi. Sed ista cōparatio non est bona quo ad nos: qꝛ nihil ad nos de dignitatib⁹ ecclesiasticis. An ergo possent comparari regibus, videtur ꝙ non: quia dictatores erāt sub regibus, vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. his dictatoribus. cū ergo isti prefecti pretorio sint in eodē officio quo dictatores, non equiparā
2 tur regib⁹ cum sint sub ipsis. ff. de capti. l. postliminiū. §. j.† Sed dic ꝙ eqparantur regibus. sicut enim non appellatur a regib⁹: ita nec ab istis, vt hic. Item condunt. ll. sicut ꝛ reges ꝛ remouēt iudices negligentes, vt. C. e. l. si quos. Item recipiūt infulas, id est coronam sicut ꝛ reges. ff. de quadri. prescri. l. bene a zenone. ꝛ no. C. de decu. l. fi. li. x. Itē prefectus habet sedem carthagini q̄ est ciuitas regalis. C. de offi. pfe. preto. aphrice. l. j. §. ideo. in auth. vt ordi. prefec. §. remouemus. ꝛ de fi. instru. §. fi. Constat autem illa esse regna ꝛ regiones sicut hodie tenet rex. in auth. vt spō. lar. §. aliud. ꝛ consti. c. quedā digni. §. j. col. vj. ꝛ sic videtur ꝙ pfecti pretorio sint similes regibus. Non ob. §. his dictatorib⁹. vbi dicitur ꝙ dictatores ꝛ tribuni erāt sub regibus: quia verū est sub
3 rege Romano. sicut oēs reges hodie sunt sub imperatore† excepto rege frācie qui non habet superiorem, vt probaui p multas rationes in auth. quomodo oportet epi. in prin. non tamē dico ꝙ dictatores ꝛ tribuni subessent alijs regibus. Aliqui enim
4 erant reges qui non erant subditi imperio sicut† rex persarū. C. de cōmer. ꝛ mer. l. mercatores. ꝛ tamē eos vocabat socios. in authen. de here. ꝛ fal. §. j. Uel dic ꝙ subditi erāt lꝫ eos vocet amicos. nam ꝛ prefectum vrbis vocat amicum. C. de ser. expor. l. j. ꝛ
5 ff. titu. proxi. l. fin. Jacob. de ra. Quod dixi regem† francie[a] non
a habere superiorem ꝛ a sententijs regum nō appellari salua pace. d. Jacob. nō puto verum, imo omnes subsunt imperio, ꝛ ab eorum sententijs appellatur ad principem, vt. C. de appel. l. ꝛ in maioribus. ꝛ quia non reperitur prohibitum. ¶ Item no. text. credidit enim princeps ꝛc. ꝙ fides explorata alicui⁹ facit bonā presumptionem pro eo. ¶ In gl. casus additio fuit hic gl. Ibi se lesos per eorum sententias. ibi in alijs iudicibus, scilicet qꝛ ipsimet non restituunt contra proprias sentētias. Richar.

¶ Uasallus faciens confederationē cū inimicis domini priuatur fundo.
2 Prefectus vrbis extra territorium an habeat iurisdictionē.

¶ De officio prefecti vrbis. Rubrica.

Super rubrica. Oīa crimina q̄ committunt intra vrbem ꝛ centesimum miliare punit prefect⁹ vrbis ꝛ relegat. ꝛ de potestate assignata prius insula per principem. ff. eo. l. j. in prin. ꝛ p verba vrbē fidei tue committimus confert iurisdictionē ordinariā. ea. l. §. in initio. Et an idem sit in inquisitoribus heretice prauitatis ꝙ sicut ordinarij. Et an dato castro in feudū videat data iurisdictio castri. Itē an loquat hic de vrbe Romana vel constantinopolitana. Et ꝙ lapis ponit p miliari. et sic finis rei pro ipsa re. Et de significato hui⁹ dictionis intra, si vendo qcqd habeo intra talem arborem, quod arbor cōprehēdat. Et si pmitto soluere intra. x. dies qd decim⁹ dies includatur. Si legaui bladū quod habeo i ciuitate, an cedat legato qd habeo in districtu. Et an si in instrumēto contineatur confiteor me vēdidisse talē rē pbet venditionē. Judiciū criminale potest agi inter seruū ꝛ dn̄m, ꝛ patrē ꝛ filiū. e. l. §. si qs seruū. Et iudex maleficiorꝫ pōt cognoscere de crimine etiā ciuiliter intētato. Itē tutor p pecuniā impetrans tutelā, punit. ꝛ idē in quolibet emēte officiū publicū. e. l. §. itē solēt. Et ꝙ tutor teneat oīa bona pu
1 pilli ponere in iuētario. Quod vasallus† faciēs confederationē cū inimicis dn̄i priuet feudo. e. l. cū patronus. Et idē in iudice ꝙ possit ex tali cā recusari. An cōpellat qs vēdē victualia iusto ptio vel alias res. e. l. §. cura carnis. Et an dom⁹ possint taxari. an religionibus ꝛ denūciationibus officialiū credat. e. l. §. qes. Et an datiarijs credat accusantib⁹ faciētes cōtra datiū pōt pfectus interdicere vrbi patrie ꝛ foro. e. l. §. fi. Prefectus vrbis ex-
2 tra territoriū† nō hꝫ iurisdictionē. ff. e. l. vlti. an existēs in exercitu extra territoriū suū possit punire ciues delinquentes in exercitu. Et an citatio facta die feriato vt cōpareat die iuridica valeat. Et an subdit⁹ possit citari extra territoriū. Et an idē i epo ꝛ sacerdote vt nō possit absoluere parochianū extra parochiā.

1 ¶ Prefectus vrbis regulariter cognoscit de omnib⁹ que intra vrbem ꝛ centesimum miliare aguntur.
2 Differentia cum princeps insulam assignat ꝛ cum prefectus deportat.

Omnia omnino crimina.
1 †Prefectus vrbis regulariter cognoscit de oibus q̄ intra vrbē ꝛ centesimū miliare agunt. h. d. prin. gl. dicit hodie esse correctū ꝙ hic de assignatiōe isule dt ꝛ alle. ff. de le. iij. l. j. §. j. nihil facit. sed. §. ij. sed dic vt ibi ꝛ alijs legibus hic in
2 gl. alle. Sed que est differentia cum princeps insulam† assignat vel cū prefectus deportat. dic qꝛ sentētia prefecti statim adimit ciuitatem deportato: sed sententia presidis non prius q̄ sit approbata per principem, vt. d. l. j. §. ij. ꝛ de leg. iij. ꝛ de hoc dicam ff. de offi. presi. l. illicitas. §. qui vniuersas. Et vide sup verbo vendicauit. qd no. ff. de rei ven. l. j. §. per hanc.

1 ¶ Imperator cōcedens alicui castrū in quo habebat iurisdictionem videtur etiam ipsam iurisdictionem concessisse.
2 Cognitio prefecti vrbis se extendit ad omne id quod agit intra centesimum miliare.
3 Uendens quicquid habet intra talem arborem ipsam arborem etiam vendere videtur.
4 Testator legans bladum qd habet tholose an videatur legare illud qd habet boarie in districtu tholose.
5 Ciuitas Romana hodie an subsit pape.
6 Forma originalis instrumenti donationis facte per constantinum imperatorem pape siluestro.

a ¶ Regem fracie. Addo qd dixit dn̄s igne⁹ pceptor me⁹ i tractatu suo an rex frācie superiorem recognoscat.

In initio. Ibi fidei tue cōmiserimus. No. ꝙ p ista verba videt ei ordinariā iurisdictionē cōferre ꝛ oia cōmittere, vt hic pꝫ. Et qꝛ similia verba sunt in rescriptis pape in qbus cōmittit iurisdictionē inqsitorib⁹ heretice prauitatis, vr ꝙ habeāt iurisdictionē ordinariā. ꝛ qꝛ etiaꝫ qlibet cognoscit ꝛ pcedit insolidū vt ex. de her. c. vt offm̄. li. vj. Sꝫ dic aut vba rescripti referunt ad territoriū, vt qꝛ dt fidei tue ɔmittim⁹ talē ciuitatē gubernandā, ꝛ tūc vr ibi cōferre iurisdictionē ordinariā, vt hic. Aut referunt ad causas, puta cōmittim⁹ tibi causas talis loci vel puincie sicut fit inqsitorib⁹: ꝛ tūc sunt delegati, sapiunt tamē ordinariorum naturam quia delegati sunt ad vniuersitatem causarum, vt. C. de peda. iud. l. j. placet Jaco. bu.
1 ¶ Et per hoc videt posse terminari. q.† Si imperator vel alius
b concessit alicui castrum[b] in feudū in quo habebat iurisdictionem, quod etiā iurisdictionē cōcessisse videat. de hoc plenissime notaui. C. de iuris. om. iu. l. fi. vers. item quero an generali donatione. ꝛ. ff. de iurisd. om. iu. l. imperium. ver. item quero vtrū recognoscens. p hoc. qꝛ iurisdictio adheret territorio. C. vbi ꝛ apud quē i inte. resti. postu. l. iij. circa mediū. ꝛ maxime sub nomine castellorū. C. de fin. limi. l. quicunqꝫ. li. xj. ꝛ pro hoc. ff. de verb. sig. l. pupill⁹. §. territoriū. sicut etiā seruitus adheret predio. ff. de vsufr. l. si aliena. §. hoc iure. de ser. vr. predi. l. vnus ex socijs. et pro hoc de bo. vacā. l. si quādo. li. x. ꝛ de le. iij. l. vxore. §. legauerat. ff. de contrahen. emp. l. si aquae ductus. ꝛ vide quod de hoc no. secū dn̄ Dy. ff. de acqui. re. do. l. ergo. in prin. ¶ Itē quero de qua vrbe loquatur. videtur ꝙ de Roma per excellentiā, vt insti. d iur. na. §. quoties. ꝛ ista clauditur intra centesimum lapidē seu miliariū. lapis enim hic ponit pro miliari: qꝛ Romani in fine cuiuslibet miliaris ponebant lapidem magnū ad denotādū ꝙ ibi erat finis miliaris. ꝛ sic ponitur finis rei pro ipsa re. ¶ Sed videtur ꝙ intelligi debeat de ciuitate constantinopolitana, vt. C. c. ti. l. oīa corporatorū. Sed dic vt ibi dixi: qꝛ de vtraqꝫ pōt intelligi. vel forte quelibet habebat suum prefectum. Azo i summa
2 hui⁹ ti. tenet ꝙ de Roma loquat. ¶ Itē no. ꝙ quicquid† agitur intra centesimū miliare spectat ad cognitionē pfecti vrbis. si vltra non. ꝛ p hoc. ff. de dam. infect. l. dies cautionis. §. si tam viciniū. quod tamen intelligas ratione iurisdictionis quam in vrbe hꝫ. nō tamē prohibet ꝙ si Romanus cōmitat delictū vltra centesimū lapidē ꝙ nō possit ratione domicilij corā prefecto accusari ꝛ puniri: qꝛ imo pōt. C. vbi de cri. agi opor. l. j. ꝛ. ij. Itē vide de significato hui⁹ dictionis intra. nam cōcessa iurisdictio
3 ne intra centesimū lapidē etiā ipse lapis cōtinetur. † Et videt ꝙ si vēdo tibi quicquid habeo intra talē arborē ꝙ etiā arbor i vēditione cōtineatur. ꝛ si promitto tibi soluere intra. x. dies ꝙ. x. dies contineatur. pro hoc. ff. de success. edic. l. j. §. quod diximus. ꝛ. ff. de ver. signi. l. anniculus. ꝛ de leg. iij. l. patronus. §. j. Et ple- ne vide in alphabeto dictione intra. ¶ Et faciunt pdicta: aliqs legauit bladum quod habebat tholose nunquid videat legare
4 †bladū qd habebat in loco boarie districtus tholose: hic est ar. ꝙ sic. ꝛ no. ff. de leg. iij. l. cuiqꝫ Rome. vbi videtur casus. Sꝫ pōt dici ꝙ. §. iste. ꝛ. l. illa non ob. qꝛ loquuntur in vrbe Romana q̄

b ¶ Cōcessit alicui castrum. Addei hac. l. bar. in ver. cuz vrbē. qui dicit rex. no. ad hoc ꝙ si castrū cōcedatur alicui vr territoriū cōcedi. ꝛ plus dicit bolo. hec omnia iure cōceduntur.

continet domos etiā extra vrbē intra centeſimum miliare. non
ſic in tholoſa vel aliȷs ciuitatibus q̄ murotenus claudunt,vt.ȷ.
de penu leg.l.nā quod.§.ſi ita legetur.⁊.ȷ. de ver.ſi.l.ȷȷ.⁊.l. vt al-
4 phenꝰ.†Dic ꝙ ſi teſtator nō habebat bladū in ciuitate tholoſe
ne inutile ſit legatū:tunc videtur legaſſe bladū qđ habebat bo-
arie diſtrictus tholoſe.pro hoc.ȷ.de fun.inſtr.l.fundus qui lega
tus.de aur.⁊ argē.leg.l.pediculis.§.itē queritur.⁊.l.titia.§.ſem
pronie.Sic dicitur etiā de teſtatore q legat chartas ꝙ ſi nō ha-
bet alias chartas tunc libri cōtinentur.ȷ.de lega.iȷ.l.librorū.§.
ȷ.Si autē habebat bladū tholoſe poſſet dici aut bladū erat bo
arie cā cuſtodie ⁊ teſtator cōſueuerat trahi facere tholoſaz:tūc
illud bladū veniat i legato:q̄ ꝗuis ſit ibi ad tēpus ⁊ cauſa cu-
ſtodie videtur eſſe tholoſe vbi eſſe cōſueuit.ar.ȷ.de aur.⁊ arg.le.
l.iȷ.⁊.iiȷ.⁊.l.ſi vxor. videt enim eſſe vbi eſt deſtinatū.de leg.iȷ.
l.ſi ea.⁊.l.ſi fundus.⁊.l.que ſint.in princ.⁊ de fun.inſtru.l.ſeie.§.
inſtructus.Si autē non conſueuit facere trahi tholoſam:tunc
nō cedet legato per.d.l.nam quod.§.ſi ita legetur.cū ɔcor.Gul.
de cun.⁊ Jaco.de are.⁊ Jaco.bu.quorum ſunt omnia predicta
quaſi.¶ Itē no.verba illa cū vrbem fidei tue commiſerimꝰ. nō
enim dicit cōmittamus.Et ſic facit pro venditionibꝰ ⁊ aliȷs cō
tractibꝰ ⁊ reſcriptis ꝙ licet in eis ſint verba preteriti pfecti vel
plusꝗ perfecti,puta q̄ dicitur talis confitetur ſe vendidiſſe talē
rem titio licet non dicat in preſenti ꝙ valeat.pro hoc.ȷ.de pac.l.
tres fratres.in prin.ibi diuiſiſſe ⁊c.de don.l.ex hac ſcriptura.C.
5 de epiſco.⁊ cler.l.ȷ.¶ Ultimo tāgit gl.vtrū ciuitas† Romana
hodie ſubſit pape.⁊ videtur tenere ꝙ ſic ex donatione cōſtātini.
ad quod vide extra de elec.fun.li.vȷ.ſed an dicta donatio value
rit in ꝑiudiciū ſucceſſorū ⁊ imperȷ.cōmuniter docto.iuris ciui-
lis tenent ꝙ nō no.in aut.quomodo opor.epi.in princi.⁊ dixi.§.
in proemio ſup verbo,Auguſtinus.Et de iſto cōſtantino ⁊ de
iſta donatiōe vide in alphabeto ſcđo dictione cōſtātinus.et de
iſta etiā donatione ⁊ cōtentis in ea ſatis plene hr̄ in.d.c. funda
menta.⁊ plenius.xcvȷ.di.cōſtātinus.qđ.c.palea eſt vt ibi no.ta
men q̄ ipſius donationis forma originaliter cōmuniter nō ha
betur,ne veritas lateat hāc formā originalē donationis eiuſdē
authoritatis decreui q̄ talis eſt.¶ In nomine ſancte et indiui-

Ꝺe donatiōe Cōſtātini ipatoris fctā ſummo pōtifici de ciuitate Romana.

due trinitatis patris ⁊ filȷ ⁊ ſpiritusſancti.Imperator ceſar fla
6 uius†conſtantinus fidelis,manſuetus,maximus,beneficꝰ,got
ticus,ſicruſmaticus,germanicus, britanicus,vninomꝰ,pius,
felix,victor ac triūphator ſemp auguſtus in chriſto Jeſu.imo
ex eodē ſancte trinitatis ſaluatore dn̄o deo noſtro ſanctiſſimo
ac beatiſſimo patri patrū Silueſtro vrbis Rome ep̄o ⁊ pape at
que oībus eiꝰ ſucceſſoribꝰ in ſede beati Petri vſqȝ in finē ſeculi
pontificibus,necnō oībus reuerendiſſimis ⁊ deo amabilibus
catholicis ep̄is eiuſdē ſancte Romane eccleſie.per hanc noſtrā
imperialē conſtitutionē ſubiectis in vniuerſo orbe terrarū nūc
⁊ in poſteris tēporibus cōſtitutis gr̄a,pax,charitas, gaudiuȝ,
lōganimitas,miſericordia a deo patre oīpotente.⁊ a Jeſu chri
ſto filio eius ⁊ ſpiritu ſancto cū omnibus nobis.Poſtꝗ docēte
beato ſilueſtro trina mei merſione verbi ſalutis purificatū ⁊ ab
oī lepre ſqualore mūdatū beneficȷs beati Petri ⁊ pauli apoſto
lorū cognoui.vtile iudicauimus vna cum oibꝰ ſatrapis ⁊ vni-
uerſo ſenatu optimatibus etiā ⁊ cūcto populo Romane eccle-
ſie imperȷ ſubiacēte.vt ſicut in terris vicariꝰ filȷ dei eſſe vr̄ con
ſtitutus:ita etiā pōtifices q ipſius principis apoſtolorū vices
gerunt principatus ⁊ poteſtatē ampliꝰ ꝗ terrena iperialis no-
ſtra ſerenitas ⁊ manſuetudo habere videt cōceſſa a nobis no-
ſtroqȝ imperio obtineāt.Eligētes nobis ipſuȝ principē apoſto
lorū vel eiꝰ vicarios firmos apud deū eſſe patronos.⁊ ſicut no-
ſtra eſt imperialis terrena potentia eius ſanctā Romanā eccle
ſiā veneranter honorare decreuimus,⁊ ampliꝰ ꝗ noſtrū impe-
riū ⁊ terrenū ſedē ſacratiſſimā beati Petri glorioſe exaltare tri
buentes ei poteſtatē ⁊ glorie dignitatē atqȝ vigorē ⁊ honorificē
tiā imperialē atqȝ decernētes ſancimꝰ vt principatū teneat tā
ſuper quatuor precipuas ſedes.ſ.antiochenā,alexandrinā, cō-
ſtātinopolitanā,⁊ hieroſolymitanā,ꝗ etiā ſup omnes in orbe
terrarū dei eccleſias.Et pontifex q ꝓ tpe ipſiꝰ ſacroſancte Ro-
mane eccleſie extiterit celſior ⁊ princeps cūctis ſacerdotibꝰ mū-
di exiſtat.⁊ eius iudicio quēqȝ ad cultuȝ dei vel chriſtianorum
ſtabilitatē ꝓcuranda fuerint diſponant.iuſtū quippe eſt vt ibi
lex ſancta caput teneat principatꝰ vbi ſanctarū legū inſtitutor
ſaluator nr̄ beatū Petrū apoſtolatꝰ obtinere ꝑcepit cathedrā,
vbi ⁊ crucis patibulum ſuſtinēs beate mortis poculū ſumpſit,
ſuiqȝ magiſtri ⁊ deinde imitator apparuit.⁊ vbi gētes ꝓ chriſti
noie confeſſione colla flectebant. vbi etiā beatus Paulus apo
ſtolus ꝓ chriſto extēſo collo matyrio coronatus eſt.Illic vſqȝ i
finē querāt doctorē vbi ſancti doctoris corpus quiſcit.⁊ ibi pro
ni humilitatis celeſtis regis dei ſaluatoris noſtri Jeſu chriſti
famulentur officio vbi ſuperbi terreni regis ſeruiebant impe-
rio.Interea noſcere volumus oēm populū vniuerſarū gētiū ac
nationū per totū orbē terrarū nos cōſtruxiſſe intra palatiū no
ſtrū lateranenſe eidē ſaluatori noſtro dn̄o deo Jeſu chriſto ec-
cleſiā a fundamētis cuȝ baptiſterio ⁊ duodecim nos ſciatis de
eiꝰ fundamētis ſcđȝ numerū.xȷȷ.apoſtoloꝝ cophinos terre onu
ſtos ꝓprȷs aſportaſſe humeris. quāqȝ ſacroſanctā eccleſiā ca-
put ⁊ verticē montiū oīm eccleſiaꝝ in vniuerſo orbe terrarū co
li dici venerari ꝑdicari ſancimꝰ,ſicut ꝑ alma imperialia decreta
noſtra ſtatuimꝰ.Cōſtruximus itaqȝ eccleſias beatorū Petri ⁊
pauli apoſtoloꝝ quas argēto ⁊ auro locupletauimꝰ,vbi ſacra-
tiſſima eorū corpora cuȝ mag no honore recondentes ⁊ thecas
ipſoꝝ ex electro cui nulla preualēt elemētoruȝ cōſtruximꝰ,⁊ cru
cē ex auro puriſſimo ⁊ gemmis pretioſis per ſingulas eoruȝ ro
chas poſuimus,⁊ clauis aureis texuimus,qbꝰ ꝓ cōtinuatione
luminarioruȝ poſſeſſiones contulimus ⁊ rebus diuerſis eas de
corauimus.⁊ ꝑ noſtras imperialiuȝ iuſſionū ſacras literas tā
in oriēte ꝗ in occidēte ⁊ ſeptētrionali plaga ⁊ meridiana:vcȝ i
iudea,aſia,grecia,aphrica,italia,⁊ in diuerſis inſulis noſtram
largitatē conceſſimus,ea prorſus ratione vt per manus beatiſ
ſimi patris noſtri Silueſtri pōtificis ſucceſſorūqȝ eius omnia
diſponantur.Gaudeat vna vobiſcū omnis populus ⁊ gētium
nationes in vniuerſo orbe terrarū,exhortantes omnes vt deo
nr̄o ⁊ ſaluatori chriſto immenſas vna nobiſcū gratias refera-
tis:quoniā ipſe deus in celis deſuper ⁊ in terra deorſum:q nos
ꝑ ſuos ſanctos viſitans apoſtolos ſanctuȝ baptiſmatis ſacra
mentum ꝑcipere ⁊ corporis ſanitate dignos efficit.ꝓ quo cōce-
dimus ipſis ſanctis apoſtolis dn̄is meis beatiſſimo Petro et
paulo,⁊ per eos etiā beato ſilueſtro patri noſtro ſummo pōtifi
ci ⁊ vniuerſali vrbis Rome pape ⁊ omnibus eius ſucceſſoribꝰ
pōtificibus quiꝰ vſqȝ in finē mūdi in ſede beati Petri eſſent ſeſ-
ſuri,atqȝ de preſenti cōcedimus palatiū imperȷ noſtri lateranē
ſe,quod omnibus in toto orbe terrarū prefert atqȝ precellit pa
latȷs:deinde diadema videlȝ coronā capitis noſtri ſimulqȝ fri
gium,necnō ⁊ ſuperhumerale videlicet lorum qđ imperiale cir
cūdare aſſolet collum,verūetiā ⁊ chlamydē purpureā atqȝ tuni
cā coccineā et oīa imperialia indumenta ſeu etiaȝ dignitatē im
perialiū preſidētiū equitū.Cōferentes etiā imperialia ſceptra ⁊
compta atqȝ ſigna baltheū ⁊ diuerſa ornamenta imperialia et
oēm ꝓceſſionē iperialis culminis ⁊ glorioſe poteſtatis noſtre.
Uiris etiaȝ reuerendiſſimis clericis ⁊ diuerſis ordinibus eideȝ
Romane eccleſie ſeruientibus illud culmen ſingularitatē potē
tiā ⁊ ꝑcellentiā habere ſancimus,cuius ampliſſimus noſter ſe-
natus videt gloria adornari.i.patritios atque conſules effici.
necnō ceteris dignitatibus imperialibus eos promulgātes de
corari.⁊ ſicut imperialibus extat decorata militia:ita clerū ſan
cte Romane eccleſie adornari decreuimus.Et quemadmoduȝ
imperialis potētia diuerſis officȷs cubiculariorū nēpe ⁊ oſtia-
riorum atqȝ oīm excubiarū alias concubitorū ornatur pulchri
tudinibus:ita ⁊ ſanctā Romanā eccleſiā decorari volumꝰ.Et
vt ampliſſime alias ampliſſimū decꝰ pōtificale prefulgeat decer
nimus.⁊ hoc vt clerici eiuſdē ſancte Romane eccleſie mapulis
⁊ litheaminibus.i.cādidiſſimo colore decoratos equos eqtent.
⁊ ſicut noſter ſenatus calciamentis vtitur cū vdonibus.i.cādi
do linteamine illuſtrari,alias illuſtretur.⁊ ita celeſtia ſicut ter-
reſtria ad laudē dei decorent.Preterea oibus autē licentiā tri
buētes ipſi ſanctiſſimo preſuli patri Silueſtro vrbis Rome ep̄o
⁊ pape,⁊ omnibus q poſt eū in ſucceſſum perpetuis tēporibus
aduenerint beatiſſimis pōtificibus pro gloria ⁊ honore dn̄i dei
noſtri ⁊ in eādē magnā ⁊ catholicā eccleſiā ⁊ apoſtolicam ex no
ſtro in clero alias in dicto vt quē placatus alias prelatꝰ ꝓprio
clero clericare voluerit ⁊ in religioſoruȝ clericorū numero cōnu
merare nullus ex omnibus ꝑſumat ſuperbe agere.Decernimꝰ
itaqȝ ⁊ hoc,vt idē venerabilis pr̄ noſter Silueſter ſummꝰ pon-
tifex ⁊ ſucceſſores eiuſdē pōtifices diademate,videlicet corona
quā ex capite noſtro illi conceſſimꝰ ex auro puriſſimo ⁊ gēmis
pretioſis vti debeant ⁊ eorū capiti ad laudē dei ꝓ honore beati
Petri geſtare.Ipſe vero beatiſſimꝰ papa ſup coronā clerica-
tus quā gerit ad gloriā beati Petri ipſa ex auro nō eſt paſſus
vti corona.frigiū vero candido nitore ſplendidā reſurrectioneȝ
dominicā deſignās eius ſanctiſſimo vertici manibꝰ noſtris im
poſuimus.⁊ tenentes frenū equi ipſius ꝓ reuerentia beati Pe
tri ſtratores officiū illi exhibuimus.Statuētes eodē frigio oēs
eius ſucceſſores ſingulariter vti in proceſſionibus ad imitatio
nē imperȷ noſtri,vt nō pōtificalis apex vileſcat,ſȝ magis am-
plius ꝗ terreni imperȷ dignitas gloria ⁊ potētia decoretur.Ec
ce tā palatiū noſtrū vt ꝑlatū eſt Rome vrbis,alias quāqȝ ro-
manā vrbē ⁊ omnis italie ſeu occidētaliū regionū loca ⁊ ciuita
tes prefato beatiſſimo pōtifici patri noſtro Silueſtro vniuerſa
li pape concedentes ⁊ relinquētes.alias concedimus ⁊ relinq-
mus ipſius ⁊ ſucceſſorū pontificū poteſtati ⁊ dictiōe firma im-
periali cēſura per hāc noſtrā diualē ſanctā ⁊ pragmaticā cōſti-
tutionem

tutionē decreuimus disponenda atqꝫ i iure sancte Romane ecclesie concedimus permanenda. vnde congruū perspeximus nostrum imperiū ꝛ regni potestatē orientalibus transferri ac trāsmutari regionibus ꝛ in bizantie prouincia i optimo loco nomini nostro ciuitatē edificari ꝛ nostrū illic imperiū ꝯstitui. quoniā vbi principatus sacerdotū ꝛ christiane religionis caput ab ipe ratore celesti cōstitutū est: iustū nō est vt illic imperator terrenꝰ habeat potestatē. Hec vero omnia per hāc nostrā imperialē ꝛ imperialia diualia decreta statuimus atqꝫ cōfirmauimus vsqꝫ i finem mundi illibata ꝛ incōcussa permanere decreuimus. vnde corā deo viuo qui nos regnare pcepit ꝛ corā terribili eius iudicio obtestamur omnes nostros imperatores successores vel cunctos optimates satrapas etiā amplissimūqꝫ senatū ꝛ vniuersuꝫ populū in toto orbe terrarū nūc ꝛ i posterū imperio nostro subiacentem nulli eorū quoquo modo licere hec que a nobis imperiali sanctione sacrosancte Romane ecclesie vł eius omnibꝰ pōtificibus concessa sunt refragare atqꝫ cōfringere vel i quoqꝫ cōuelli. Si quis autem qꝫ nō credimus temerator aut cōtemptor extiterit eternis condemnationibus subiaceat innodatꝰ. ꝛ sanctos dei principes apostolorū Petrū et paupulū sibi i presenti et in futura vita sentiat cōtrarios atqꝫ in inferno inferiori ꝯcrematus. alias condēnatus cū diabolo ꝛ omnibus deficiat impijs: huius vero imperialis nostri decreti paginā proprijs manibus roborantes superveneradū corpus beati principis apostolorū posuimꝰ ibiqꝫ eidē dei apostolo spondētes nos cūcta inuiolabiliter obseruare ꝛ cūctis nostris successoribus imperatoribꝰ conseruanda mandātes relinquimꝰ beatissimo patri nostro Siluestro summo ꝛ vniuersali pape eiusqꝫ per eū cūctis successoribꝰ pōtificibꝰ dño deo et saluatore nostro Jesu xp̄o annuāte tradidimus perenniter atqꝫ feliciter possidēda. ꝛ subscriptio imperialis diuinitas nos cōseruet per multos annos sanctissimi ac beatissimi patres. datū Rome sub die caleñ. aprilis dño nr̄o flauio ꝯstātino Augusto quarto et galiano clarissimis viris cōsulibꝰ.

Si quis seruum. Ibi adulteriū. no. criminaliter iudiciū agi inter dominuꝫ ꝛ seruū. vt hic ꝛ. ĵ. de accu. l. seruos. §. j. ꝛ iter patrem ꝛ filiū. vt. ĵ. de sica. l. inauditum. nō autē ciuiliter. vt. ĵ. de iudi. l. lis nulla. de fur. l. serui ꝛ filij. ꝛ vide. ĵ. de iudi. ibi vix. Jacob. de are. Ibi qꝫ vi aut clā. hic videt qꝫ sint duo interdicta vnū qꝺ vi aliud qꝺ claꝫ. de quo. no. ĵ. de mor. infe. l. si proprius. Sed dic cōtra. ĵ. qꝺ vi aut clam. per totum. ¶ Ibi vnde vi. arg. qꝫ iudex maleficiorū possit cognoscere de istis interdictis etiā si ciuiliter intentet. Richar. Ad hoc vide quod no. in gandino ꝺ multis. q. que cōmode adaptātur ad titulos. ver. itē pone questionē que senis fuit ꝛ i suis questionibꝰ statutorū secunda parte. ver. itē quero statuto caue tur qꝫ oēs cause maleficiorū. ꝛ. ĵ. de iud. l. solemꝰ. §. latrūculator.

1 ☞ Tutor q data pecunia efficit tutor an puniat ꝛ qua pena.
2 Tutor debet ponere omnia bona pupilli in inuentario.

1 **Item solent.** Tutor† qui data pecunia efficit tutor punitur. Sed qua pena dic qꝫ extraordinaria. vt. ĵ. de tutel. l. in eos. ꝛ de effracto. l. j. §. expilatores. ꝛ si tutor fit vilis persona pōt poni in cōpedibꝰ. ĵ. de suspe. tu. l. iij. §. tutores. Gul. Idē posset dici de emētibꝰ officia cōmunis vel alias administrationes vel officia publica. Ja. de are. et dicit Gul. de suꝫ. qꝫ de his cognoscitur summarie ꝛ diebꝰ feria
2 tis per. d. l. in eos. sed hoc nō probat. l. illa. † Itē no. hic expꝛssum qꝫ tutor oīa bona pupilli dꝫ ponere in inuentario. ꝛ pro hoc. C. de admi. tu. l. tutores. ꝛ ibi plene dixi. ¶ In gl. p quādā ibi. §. sꝫ si gs. vbi de b. ꝛ vide qꝺ no. ĵ. de re. mili. l. nō oēs. ĵ. fi. ꝛ ꝺ calū. l. ij.

1 ☞ Querela non refertur proprie ad ius ordinarium sꝫ extra ordinarium ꝛ facit ad. q.

Quod autem dictum est. Ibi domi nos crimi naliter vel ciuiliter iure ordinario sed extraordinario sicvt sequit. Ibi exposcat eius officium misericorditer implorādo. ĵ. de iure patr. l. j. ꝛ facit quod no. ĵ. de interro. ac. super rub. Et no. qꝫ que
1 rela proprie † non refert ad ius ordinariū sed extraordinariuꝫ qꝺ facit si statuto caueat qꝫ qrele bānitorū nō audiātur. qꝺ intelligi debeat iure ordinario, sed extraordinario sic. ꝛ p hoc. ĵ. de alee lu. ꝛ alea. l. j. §. qꝫ aūt. Ray. cōtrariū seruatur. largo modo itelligere de oī qrela odio bānitorū ꝛ fauore reipublice. Et p h extra de elec. c. qrelā. ꝛ de isti. c. ex frequētibꝰ. ꝛ vi. d i alphabeto. ꝛ. C. de fal. l. qrelā. ibi pmittēdū. vt. C. q accu. nō pos. l. pe. ꝛ fin. Richar.
1 ☞ Confederatio potestatis vel iudicis cum meis inimicis est iusta causa illum recusandi.

Cuꝫ patronus. ¶ Ibi conuitium verbale. vt. ĵ. de iniur. l. itē apud. §. conuitium. Jac. ¶ Ibi comminaric. um non obsequitur. Ja. ¶ Ibi fustibus. quādo iniuriam committit. Jaco. ꝛ subaudi vel ad tēpus relegare. vt. ĵ. de iure patro. l. j. Jac. ¶ Ibi solet. secundum qualitatem delicti grauius puniendi. Jacob. de are. ¶ Itē no. ar. feudale quod gl. colligit de quo dixi in. l. liberi. alle. in gl. ad quod facit extra de accusa. c. repellantur. cum. ibi no. ꝛ bene per Jacob. de bel. in opere feudorum quib. mo. feud. amit. versi. qro
1 quid si vasallus cum inimicis. † Et facit etiaꝫ qꝫ si potestas vel iudex confederauit se cū inimicis meis qꝫ sit iusta causa euꝫ recusandi. p hoc de liberali causa. l. si pariter. ꝛ optime. ĵ. de accu. l. iij. §. si accusatio. Ba.

1 ☞ Victualia an quis compellatur vendere iusto pretio.
2 Tempore necessitatis ꝛ caristie omnia debent esse communia.
3 Victus appellatione continetur habitatio.
4 Familia seneschali qñ vadit per districtum ratione officij pōt capere victualia pro se ꝛ equis suis.

Cura carnis omnis. Dicebat quidam trufator etiā meretricum. Et allegatur. §. iste qꝫ quis compellitur vendere victua
1 lia † iusto pretio. de quo no. ꝛ dixi. C. de epi. au. l. ij. ꝛ de mune. ꝛ hono. l. fi. §. itē episcopi. Quod intelligebat do. Mat. sil. generaliter faciendo preceptum generale qꝫ quilibet habens bladuꝫ vltra sufficientiam suā presentet in foro ꝛ iusto pretio vendat. Sed vni specialiter precipere non posset. Jaco. bu. contra in victualibus. sicut etiam cogit aduocatum prestare patrociniū. vt. ĵ. de postu. l. j. §. ait pretor. quod etiaꝫ pertinet ad vitam hominum. C. de aduo. diuer. iu. l. laudabile. ¶ Gul. de cun. dicit aut queritur in casu necessitatis vt caristie: ꝛ tūc quis cōpellitur vē
2 dere †: cuꝫ tunc omnia sint communia. vt dixi. š. de offi. consul. l. j. ꝛ probatur. ĵ. ad. l. rho. de iactu. l. ij. §. cum in eadē naue. ꝛ sub isto casu possent comprehendi casus notati. ĵ. de rei ven. l. itē si verberatum. ꝛ de eui. lucius. Si autem necessitas talis nō imminet tunc in his que spectant ad victuꝫ hominis si sunt exposita venalia compellitur vendere iusto pretio. vt hic ꝛ. d. l. fi. de mune. ꝛ honor. ꝛ. l. ij. de epi. au. Si autem nō sunt exposita venalia regulariter quis non cōpellitur vendere. vt. ĵ. ad. l. iul. de annona. l. fi. vbi etiam de hoc dixi. aut loquimur in alijs rebus vt domibus ꝛ predijs: ꝛ tūc non compellitur quis vendere. de cōtra hen. empti. l. inuitum. ꝛ de iudeis. l. nemo exterus. ꝛ licet hic loquatur in prefecto vrbis: idē tamē dicit in alijs iudicibus adhibitis tamen aliquibus bonis viris ad pretium taxandū. ꝛ si gs excedat ipsam taxationeꝫ habetur pacis violator ꝛ punitur in xx. lib. vt in vsibꝰ feu. de pace iur. fir. §. post natale. Et dicit Jac.
3 de ra. qꝫ qꝛ appellatione victus continetur habitatio † etiā pretium hospitiorū pōt taxari. vt. ĵ. de verb. signi. l. verbo victus.
4 ꝛ ita fit bononie ꝛ in Romana curia. dicit etiā ipse Gul. † qꝫ qñ familia seneschali vadit per districtum ratione officij quod possunt accipere victualia pro se ꝛ equis a subditis sine pretio. ꝛ al le. C. de lucris aduo. l. ij. lib. xij. de hoc dicam. ĵ. de offici. procō. l. obseruare. in prin.

1 ☞ Officialibus potestatis an sit credendum.
2 Datiarijs ꝛ publicanis referentibus se inuenisse aliquos faciētes contra formam datij an sit credendum.

Quies quoqꝫ. Scribitur in decretis quies nobis ex corde appetenda est sꝫ p lucro multorum aliquando postponenda. viij. q. j. in scripturis. ibi spectaculorū. de quo. C. de specta. li. xj. ꝛ attēde qꝺ dicitur ꝛ ad referēdū sibi ꝛc. ¶ Sed nunquid relationibus talium credē
1 dū † est puta quia miles potestatis vadit ꝛ dicit se inuenisse aliquos ludere vel quid simile: iste. §. est ar. qꝫ sic. maxime quia iurant eorum officiū: ꝛ ideo non est verisimile eos immemores salutis eterne. C. ad. l. iul. repe. l. fi. extra de prescripti. c. ad audientiā. Et in hac op. fuit do. Gul. de suꝫ. quādo essent duo vel plures officiales concordantes. ar. de testi. l. vbi numerus. Contrarium puto per. l. ea quidem. C. de accu. vbi exponit gl. officium. id est officiales. ꝛ p hoc. ĵ. de custo. reo. l. diuus. C. de decu. l. j. li. xij. Et de hoc plenissime not. d. l. ea quidem. tales enim referendarij equipollēt accusatoribus. vt. ĵ. ad turpil. l. ab accusatore. §. nunciatores. ꝛ ideo eis non creditur nisi probent. vt ibi not. ꝛ
2 vide in aut. de referendarijs. ¶ † Et pro predictis exclusi sepe datiarios seu publicanos q retulerunt se inuenisse aliquos facientes contra formā datij ipsorum: sed si vnus accusaret vel denunciaret ꝛ alij testificarentur: tunc crederem secus. Et est rō diuersitatis: qꝛ testis iurat dicere verum. ꝛ si falsum dicat puni

tur de falso. non sic in denūciantibus vel referentibus. sed ipsi datiarij hodie faciunt poni in datijs eorum φ credatur duob⁹ concorditer accusantibus. itē in citationibus ex consuetudine creditur nuncijs iuratis si referant se citasse, vt plene dixi. ff. l. ea quidem. quid ergo proderit istorum relatio? dic φ proderit vt ex eorum relatione possit iudex ad inquisitionē procedere, vt. d. l. ea quidem. In modicis tamen tenet Jaco. bu. credi officiali potestatis iurato etiam quo ad plenam probationem. arg. C. de falsis. l. si quis decurio. ⁊ de rebus eorum. l. mag. §. ne tamē. sȝ multum contradicit. l. diuus. de custo. reorum. ⁊. d. l. ea quidem.

Et vrbem interdicere. Gloss. opp. de. l. relegatorum. §. constitutum. ff. de interdic. ⁊ rele. ⁊ male soluit. ⁊ ideo melius solue vt in contrario no. Richar. ¶ Item non ob. ff. de offic. presi. l. illicitas. §. illicita. vt ibi not.

1 ¶ Potestas alicuius ciuitatis existens in exercitu extra suū territorium an possit punire delinquentem sibi subditum.
2 Iudex an possit citare suum subditum existētem extra suum territorium.
3 Sacerdos an possit vbiqȝ etiam extra parochiā absoluere suū parochianum.

PRefectus vrbis. Ibi non habet scilicet in actu, sed in habitu sic, vt sequitur: quia delegare pōt. ille tamen delegatus iurisdictione vtetur in territorio delegātis non extra: quia eius vice fungitur vt plenius not. ff. de offic. psi. l. iij. ⁊ dixi. ff. de offi. procon. ⁊ le. l. ij. ⁊ de iurisdict. om. iudi. l. fi. dic ergo φ si est in territorio ⁊ vult iudicare de his q̄ sunt extra non potest, et si est extra ⁊ vult iudicare de his que sunt intra nō potest, sed alij committere q intra iudicabit. Jac. but. ¶ Et facit. l.
1 ista φ si potestas† alicui⁹ ciuitatis sit in exercitu extra territorium suum ⁊ in ipso exercitu aliquis eius ciuis delinquat φ nō possit eum punire, ⁊ pro hoc. d. l. iij. primo responso. ff. de officio presi. vbi de hoc tetigi. ⁊ de iurisdi. om. iu. l. fi. vbi de hoc. In contrariū videtur q: cuȝ sit rector exercitus potest punire delinquētes. ar. ff. de iurisdi. om. iu. l. ij. cum si. Et ne maleficia remaneant impunita. vt. ff. ad. l. aql. l. ita vulneratus. Uel saltem puniet eū tanφ dux belli. arg. ff. de re mili. l. iij. ⁊ per totuȝ. Richar. Itē est ar. in fi. huius. l. φ citatio facta die feriato vt compareat die iuridica valeat sicut hic valeret delegatio: q confertur ad locū iu-
2 risdictionis delegātis. Facit etiā φ iudex † possit citare subditū suum extra iurisdictionē existentē: q effectus iurisdictiōis ⁊ citationis cōfertur in loco sue iurisdictionis, et videt casus. C. de epis. ⁊ cle. l. omnes qui vbiqȝ. §. executorib⁹. vbi de hoc dixi. ⁊. C. hoc. e. ti. l. φ promulgatis. vbi etiā de hoc dixi. Et hec opin. fuit Jaco. de are. ⁊ eam sequuntur Richar. Oldra. ⁊ Cy. qui hāc. q. disputauit ⁊ dixit papam in decretali quā fecit in cōtrarium in fauorem regis Roberti male dixisse in clementinis de re iudi. c. pastoralis. ⁊ de hoc plene in. d. q. disputata. Et quod hac. l. dicitur de prefecto vrbis videtur idem in episcopo. xj. q. j. si quisquā
3 ⁊ de pe. di. vj. c. fi. vbi Archi. tenet † φ sacerdos possit vbiqȝ absoluere parochianum suum etiam extra parochiā: quia confessio ⁊ absolutio est voluntarie iurisdictionis. Item tenet Hosti. in sum. de pe. ⁊ remis. §. cui confitendum sit. circa prin. ver. sȝ nūquid. ⁊ vide in spe. de legaco. §. finitur. versic. sed si egredietur. et q̄d plene dixi. ff. de iurisdi. om. iudi. l. fin.

1 ¶ Questorum quot sint genera ⁊ vnde dicantur.
2 Certum est tenendum ⁊ incertum dimittendum.
3 Romulus ⁊ numa pōpilius fuerūt primi principes Romani.

¶ De officio questoris. Rubrica.

a ¶ Origo. Ad a de q̄d in versi. gratianus q̄d scōm literam pisanam dȝ legi grathan⁹.

ORigo. a Ponit originem questorū et in tex. ponit duo genera q̄storum in gl. additur vnum tertium genus. Est ⁊ quartū genus q̄d preerat aduenis remittēdis ex vrbe ⁊ expediēdis, vt in aut. de questore. coll. vj. Et di-
1 cunt questores† a querēdo: quia pecunias publicas querebant alij ab inquirendo qui preerant causis capitalib⁹ vbi acerrima fit inq̄sitio, vt. C. de fal. l. vbi. in ecclesia Romana sunt duo questores vnus qui preest literis papalib⁹ legēdis ⁊ examinādis ⁊ ille est vicecancellarius. alij p̄sunt pecunijs eccl'ie Romane debitis exigēdis: ⁊ illi vocāt collectores ⁊ deputant ad voluntatē pape. Et glo. ⁊ Azo in summa dicunt. Et φ illi qui presunt principalibus libris in senatu legēdis sunt illustres, vt. ff. de senatoribus. l. fin. Alij autem nō sunt illustres: q possunt eligi ex plebeis, vt. ff. l. ij. circa finem. ⁊ pro hoc. C. de proximis sacrorū scri. l. j. ⁊. iij. ⁊. l. peculiari. li. xij. sed vr̄ φ omnes indistincte sint illustres. C. de ap. l. precipimus. aut. de q̄store. Nō ob. φ possint eligi ex plebeis. hoc enim princeps bn̄ facere pōt: nec enim dubitandū ⁊c. vt. C. de crimine sacrilegij. l. sacrilegij. et
2 collige ex prin. l. se. φ tenēdum est certuȝ † ⁊ dimittēduȝ incertū. nā dubium erat an romulus ⁊ remus habuerint questores. hic dimittit ⁊ tenet φ a tullo hostilio habuerint originē ⁊ pro hoc q̄d certū sit tenendum, facit de pe. di. vij. c. si scire. itē romulus ⁊
3 numa pompilius fuerunt primi † principes Romani, in aut. vt prepo. nomen impe. in prin.

1 ¶ Dignitas pretoria an liberet filium a patria potestate.
2 Rome ⁊ in curia Romana an habeat locum symonia.
3 Gesta per iudicem excommunicatum qui non putabatur excōmunicatus an valeant.
4 Quis non potest se dare in tutorem vel iudicem.

¶ De officio pretoris. Rubrica.

SUper rubrica. De iurisdictiōe ⁊ ptāte pretorū dicam. ff. e. l. fi. Quod dignitas pretoria† non li-
1 beret a patria potestate, infra eodē. l. ij. Quod error cōmunis facit ius ⁊ quādo ⁊ qualiter plene. ff. eod. l. bat bannis. ⁊ etiam de errore singulari ⁊ principis ⁊ vniuersitatis. Et an opi. preferatur veritati. ⁊ quod ꝑpter multitudinem gestorum valent que alias non valerent. quod equitas prefertur rigori. quod legitime factū ex superuenienti causa nō retractatur quod pretor non possit esse nisi ciuis Romanus an liceat petere dignitatem ecclesiasticā vel secularē. ⁊ an data pecunia. ⁊ an teneat ordinatio symoniaca. ⁊ an liceat fieri palam q̄d nō clam. ⁊ an Rome habeat locū. l. iul.
2 ambit⁹. ⁊ an in curia Romana † locū habeat symonia. ⁊ si amicus dedit pro amico pecuniam vt eligeretur ad aliquā dignitatem an valeat. ⁊ an salarij vel distributionū ꝑceptio faciat quē decurionē vel canonicum. Et an gesta per barbariuȝ valuerint de rigore vel de equitate, ⁊ an sententia lata contra ordinatorē preiudicet ordinato. Et an populus vel princeps potuerit auferre dn̄ū barbarij domino suo. ⁊ quod facilius consentit vn⁹ φ populus. Et an barbarius fuerit liber ⁊ pretor. Et si aliq litigantes coram barbario sciebant eum esse seruum an valeat gesta per eos coram eo. Et an filius primogenitus qui scit ⁊ credit cōsuetudinem iniquam qua succedit primogenit⁹ in totum teneatur restituere fratribus suis partem eis cōtingentem de hereditate paterna. ⁊ an barbarius debeat habere salariū q̄d habebant alij pretores. Et si episcopus vel comes fecit vnū seruuȝ vicariū suū an valeāt gesta p eum sicut hic dicit de barbario. ⁊ an idē si esset delegat⁹ inter duos tantū. Et an gesta per iudiceȝ
3 † excōmunicatū qui nō putabatur excōmunicat⁹ valeant. ⁊ q̄d speciale est in sententia excōmunicatiōis φ lata per eū q reputabatur iudex cū nō esset nō valeat. Et an sentētia heretici vel instrumētū per eū cōfectum q putabatur catholicus valeat. ⁊ an institutio facta p eum q credebat habere ius instituēdi cuȝ nō haberet valeat. ⁊ an institutus taliter teneat ad fructuū restitutionē. Et generaliter an gesta p p̄latum vel iudicē vel officialē qui non erat vere prelatus sȝ reputabatur valeat. Et si cōfessus fui alicui peccata mea quoniā credebā sacerdotē cū nō esset an sim absolutus. Et an gesta per eum qui se gerebat ꝓ legato sedis apostolice cū nō esset, valeat. Et an gesta per legatum reuocatum p mortem pape vel expressam reuocationē cum hic ignoraret valeant. Et an instrumēta confecta per illum qui credebatur tabellio cum nō esset valeant. Quod quis non possit se dare
4 † tutorem vel iudicem. ff. e. l. fi. ⁊ quod nō possit eligere seipsum. ⁊ si plures sunt non possint eligere vnum ex eis. Et si data est potestas alicui eligēdi meliorem ⁊ ipse sit melior an possit se eligere. Et si testator dedit potestatem executori dandi cētum cui vellet an possit sibi retinere ⁊ de potestate ⁊ iurisdictiōne pretoruȝ.

1 ¶ Dignitas pretoria an liberet filium a potestate patris.

1 **SEd etiam.** Glo. dicit † φ dignitas pretoria liberat filium a patria potestate. sed certe. ll. quas ad hoc allegat hoc nō dicūt nec reperitur ī modis quibus quis liberat a patria potestate. insti. qui. mo. ius pa. po. solu. ¶ Item op. gloss. de. l. si plures. §. fin. ff. de pac. ⁊ non soluit. Sed so. vt ibi dicam. ⁊ dixi. ff. de adop. l. si consul. Item non ob. ff. e. l. fi. vt ibi no.

1 ¶ Propter communem errorem ⁊ vtilitatem publicā gesta a minus legitimo pretore valent.

Erro:

2 Error communis facit ius;⁊ opinio veritati prefertur.
3 Barbarius philippus an potuerit esse pretor.
4 Barbario an licuerit petere preturam.
5 Palam multa licent que non clam.
6 Pecunia an possit dari pro honore ⁊ dignitate adipiscenda.
7 Petens dignitatem an incidat in.l.iul.de ambitu.
8 Seruus an possit esse pretor.
9 Error communis an faciat ius.
10 Error priuati an faciat ius.
11 Opinio an preferatur veritati ⁊ econtra.
12 Sententia lata contra ordinatorē an preiudicet ordinato.
13 Gesta p cōfirmatū cuiꝰ cōfirmatio postea rescindiť an valeāt.
14 Barbarius an fuerit liber.
15 Seruus effectus episcopus efficitur liber.
16 Dominus habet spatium.xxx.dierum ad reuocaū.seruum.
17 Volens antecedens non videtur velle consequens quod nō sequitur necessario ad illud.
18 Barbarius an fuerit vere pretor.
19 Que non apparent perinde est ac si non essent.
20 Verba narratiua quandoqꝫ inducunt dispositionem.
21 Effectus ⁊ vtilitas que resultat an barbarius fuerit visus pretor vel non.
22 Error communis an excuset scientes.
23 Consuetudo ꝙ primogenitus succedat an excuset filium habē tem conscientiam lesam de succedendo vide latius questionem.
24 Prescribens mala fide tenetur ad restitutionem.
25 Gesta per seruum constitutum vicarium per episcopum an valeant quo ad ignorantes eum fuisse seruum.
26 Gesta coram seruo delegato qui communiter habebať pro libero an valeant.
27 Sentētia excommunicationis lata ab eo qui credebatur iudex ⁊ non est non ligat.
28 Gesta per eum qui credebatur prelatus ⁊ non erat an valeant.
29 Confitens peccata sua corā eo quem credebat esse sacerdotem ⁊ non erat re vera an sit absolutus.
30 Gesta coram iudice delegato reuocato partibus ignorātibus an valeant.
31 Instrumenta confecta per eum qui publice credebatur notariꝰ cum non esset an valeant ⁊ de eo qui exercuit officiū iudicis cū iudex non esset.
32 Peccatum materie facilius excusatur ꝙ̄ peccatum forme.
33 Tabellioni sufficit se probare esse in quasi possessione tabellionatus ⁊c.
34 Mulier retenta per aliquem p decēnium an reputeť vxor illiꝰ.
35 Acta ⁊ gesta per errorem an teneant.
36 Auaritia est radix omnium malorum.
37 Verba, rite ⁊ recte, differūt inter se.

Barbarius. Lex ista per multos est rotata ⁊ repetita.ponam summarium,diuidam,literaꝫ exponā,notabilia colligā,
signabo contraria,⁊ querā aliquas q̄stiones. Ultimo.l.⁊ eius materiam adducā ad multas questiones de facto.
1 †Summarie hoc dicit:propter communē errorē ⁊ vtilitatē pu
blicam gesta a minus legitimo p̄tore valent. ⁊ secundum quos
daꝫ erit liber ⁊ pretor. Vel sic: opi.veritati preponitur si ab erro
re communi ⁊ publica vtilitate ortum habuit:⁊ non valētia va
lidat ratione presumpte voluntatis. Et secundum gl.diuiditur
in quatuor partes:q2 primo poniť thema,⁊ ex themate tres q̄
stiones,que omnes soluuntur licet tertia confuse secundum gl.
prima pars vsqꝫ ibi,sed nihil.secunda vsqꝫ ibi,quid dicemꝰ.ibi
tertia vsqꝫ ibi,sed si scisset.ibi quarta vsqꝫ in fin. Vel diuide se
cūdū Old.in.vj.partes.primo ponit nudum thema.scdo que
dam cōferētia ad questionē querendā premittit. Tertio assum
pta vna parte eorūꝫ que premiserat principalē.q.querit. Quar
to.q.soluit ⁊ ad solutionē duas rationes adducit.vnā ex ratio
nabili equitate. aliam ex potētie sublimitate. vel secūdū alios
ex p̄sumpta voluntate. Quinto quandam absurditatem tollit.
Sexto idem esse in principe ⁊ populo arguēdo cōcludit. prima
vsqꝫ ibi,sꝫ nihil.secunda vsqꝫ ibi,⁊ tamen videamus.tertia vsqꝫ
ibi,⁊ si scisset.quinta vsqꝫ ibi,ꝙ ius.sexta vsqꝫ in fi.⁊ concor. be
ne ad.l.istam.C.de testa.l.j.de senten.⁊ interlo. om.iudi.l.ij. vbi
plene de ista materia notaui.⁊.iij.q.vij.c.j.§.tria.cū ibi notatis
in gl.⁊ per Archi. Casum in terminis pone per te in genere q̄
rendo an gesta coram barbario valuerint. Literā expone ibi fu
gitiuis.quis sit fugitiuus vide.ĩ.de edil.edic.l.quis sit fugitiuꝰ.
in principio.⁊.§.errorem.ibi preturam petijt palam: vel p eius
bona opera ⁊ virtutes ⁊ per hoc tollitur vnum contrariū,vt.ĩ.
patebit,secundum Odoff.⁊ Mar.sil.licet alij aliter dicant,vt.ĩ.
patebit. ¶ Ibi designatꝰ est ab imperatore vel populo Roma
no. Ibi obstetisse quātuꝫ ad administrationem. Richar.ibi ait
pōp. Si exponas vt dixi,dic ⁊ bene. Si autē intelligeres quo ad
veram preturaꝫ tunc dic ꝙ pōp.male dixit,vt.ĩ.patebit. ¶ Ibi
quasi non pretor fuerit.nam vere pretor fuit secunduꝫ pomp.sꝫ
male dixit vt predixi.⁊.ĩ.dicam. ¶ Ibi at quin.hic loquitur vl
pia.et expone at quin.pro sed.⁊ assumit solu.j.q. ¶ Ibi pretu
ra eum functuꝫ quo ad administrationē vt predixi.et pro hoc.ĩ.
de eo qui pro tu.nego.ge.l.j.circa pri.⁊ de tuto.⁊ cura.da.ab his
l.ij. Aliud est enim esse veruꝫ pretorem,et aliud pretura fungi,vt
d.ll.⁊.ĩ.subijciam. ¶ Ibi humaniꝰ est.i.equius.⁊ dic humaniꝰ
ꝙ̄ contrarium,sic exponitur.ĩ. de sta.lib.l.statuliberi.§. stichus
annua. Et hec expositio facit ad saluandum glo.quam commu
niter reprobant omnes doctores,quatenus dicit ꝙ fuit pretor ⁊
liber,dicūt enim si fuisset liber et pretor gesta tenerent de rigore
non de humanitate And.de hoc latius dicaꝫ in questionibus.
¶ Ibi liberū effecisset.i.verisimile est ꝙ propter eius virtutes ⁊
bona operarem liberū efficisset si scisset euꝫ seruū. And. ¶ Ex
posita litera notabilia collige.primo sepe allegať ꝙ cōis error
2 †facit ius:et opinio veritati prefertur quod.ĩ.plenius declara
bo vsqꝫ adversi.quid dicemus. Itē propter multitudinē gestorū
valent que alias nō valerent.ad hoc.ĩ.de sica.l. qui cedere. Itē
equitas prefertur rigori,vt.C.de iud.l.placuit.vbi plene de hoc
Item quod legitime factū est ex casu superuenienti nō debet re
uocari ad hoc.C.de admi.tuto.l.sancimus.⁊ de reg.iuris.actuꝫ
legitime.li.vj.⁊ dicam.ĩ.ver.itē oppo.cōtra id quod hic colligi
tur. Sed hoc non videtur hic colligi cum non fuerit factuꝫ legi
time corā barbario cū nō fuerit pretor q2 seruꝰ. Sed dic ꝙ fuit
factuꝫ legitime quo ad litigantes propter errorem cōmunē cre
dentes eū pretorē ⁊ liberū quod eos excusat. Anteꝙ̄ veniamus
ad contraria quero que lectura sit verior vtrū gl.que dicit ꝙ hic
formanť tres questiones. Vel Odoff.qui dicit hic formari qua
tuor q̄stiones quarū quarta est:si populus Romanꝰ scisset eū
seruum an liberū effecisset.an lectura Old.⁊ Pe.de bel.⁊ Iaco.
de are.ꝙ hic sit vna questio tantū.s.de gestis coraꝫ barbario an
valeant.credo ꝙ ista vltima sit melior.nā prima et tertia q̄stio
scilicet.an barbariꝰ fuerit pretor vľ liber nō bene possunt elici ex
tex.nam versi.ille sed nihil.magis sunt de themate ꝙ̄ questione.
3 ¶ His visis opponitur primo ad primā partē huius.l.ꝙ †bar
barius nō potuerit esse pretor.q2 opꝫ ꝙ p̄tor sit de ciuitate Ro
mana ꝙ non erat iste barbarius,sed fugitiuus.vnde obstare vi
detur.C.e.l.fi. Sed dic ꝙ.l.contraria dicit ꝙ nō potest esse p̄tor.
nisi Rome foueat larē.sꝫ iste barbarius bene habebat lareꝫ et
domiciliū.⁊ sic nō ob. ¶ Sed ex hoc incidis in aliud contrariū
q2 si Rome morabatur:ergo erat liber,vt.s̄.de sta.ho.l.in vrbe
cū sua gl. Dic aut seruus moratur in vrbe Romana licite ⁊ bo
na fide.⁊ loquitur.l.contraria.aut mala fide:q2 fugitiuus:⁊ ha
bet locū.l.ista.⁊.C.de libe.causa.l.nō mutāt.et.ĩ.de ser.expor.l.
titius. Predicte oppositiones sunt extra gl. ¶ Modo op.secū
4 dum gl.†ꝙ non licuerit barbario petere preturā,vt.ĩ.ad.l.iul.
ambitus.l.j.⁊.C.de epi.⁊ cle.l.si queꝙ̄.dicit gl.ꝙ nō debuit fieri
pretor ex quo petijt.factum tamē tenuit sicut in eo qui symonia
ce ordinatur,cuius ordinatio tenet.ar.ĩ.quando ap.sit.l.j.§.bi
duū. Sed hoc est falsum in dignitate ecclesiastica,vt in auť.quo
modo opor.episc.§.sed neqꝫ pro pecunijs.⁊.j.q.j.c.j.ij.⁊.iij.⁊ in
sum.de symonia.§.j.de pena symoniaci.per Gof. Itē quia cuiꝰ
est specialiter impedita petitio non tenet subsecuta cōcessio.C.
si nup.ex rescripto petantur.l.fin.in fi.⁊ q militare nō possunt.l.
his quidē.li.xij.⁊ pro hoc.C.quādo prouo.non est neces.l.vena
les.⁊ ad trebel.l.seruo inuito.§.cū pretor. Old. Vel dicit glos.ꝙ
5 hic petijt palā ⁊ publice †ꝙ licet nō clam vt in contrario.multa
enim licēt palā que nō clā.ĩ.de admi.tut.l.nō existimo.⁊ de ritu
nup.l.fin.⁊ hanc approbat Richar. Sed nec hec videtur bona:
q2 in sui natura turpibus non minus est phibitū publice ꝙ̄ pri
uatim,vt patet ex impositiōe pene in furto manifesto,vt insti.de
obli.que ex delic.na.§.penā. Et ad.l.de pollici.responde ꝙ pōt
dari pecunia propter honorē sine administratione, sed nō pro
pter magistratū,vt i auť.vt iud.sine quoquo suffragio. Et ad.l.
non existimo.responde ꝙ illud non erat de sui natura turpe. Et
ad.l.vltimā de ritu nuptia.responde q2 ibi nesciebatur vtrū qs
sciēter vel ignoranter illicitū matrimoniū cōtraxisset.⁊ ex eo ꝙ
quis palā vel clā facit,insurgit presumptio scientie vel ignorā
tie non modificatio pene.nec ex hoc illicitū incipit posse fieri lici
te,vt ibi apparet ⁊ no. Old. ¶ Gl.dat tertiā so.quā approbare
videtur.s.ꝙ barbarius petijt preturā Rome vbi non hꝫ locum
l.iul.ambitus,vt.ĩ.ad.l.iul.ambitus.l.j.⁊ per cōsequens in Ro
mana curia nō possit committi symonia,vt not.lxxix.di.c.si qs
pecunia,⁊ dixi.C.ad.l.iul.ambitus.super rubrica. Sed ista sol.
falsa est si intelligas ꝙ barbarius petijt preturā a populo.nā
quādo dignitates conferebantur per populum Romanuꝫ be
ne habebat locum lex iul.ambitus etiā in vrbe Romana,sꝫ ex

quo potestas fuit trãslata de populo in principem ⁊ dignitates
ceperunt dari per eũ nõ est presumptio in principe alicuius cor
ruptele: et ideo hodie dicit̃ cessare. l. iul. ambitus. ⁊ sic loquitur
d. l. j. ĩ. ad. l. iul. ambitus. vnde dic vt dixi in expositione litere ꝙ
barbarius petijt preturam bonis operibus ⁊ virtutibꝰ suis, vt
C. de sta. ⁊ ima. l. ⁊ virtutũ. secũdum Odoff. ⁊ Mar. sil. ⁊ sic ces-
sat contrarium. Sic ⁊ alias dicitur quis quid petere ꝓpter ope
ra sua. C. de sentẽtiam passis. l. vlti. in fin. s̃. de adopt. l. nec ei. §.
ꝑterea. et etiam res inanimate dicuntur petere. C. de emen. iusti.
codi. §. j. de inoffic. test. l. si quando. §. j. Sed nec hec placet Ray.
quia ex tex. patet quod petijt preturam verbis. pro hoc. ĩ. de bo
nis liber. l. in seruitute. §. petijsse. Unde dicit ꝙ cõtrariũ. l. si quẽ
q̃ loquitur in dignitate spirituali: hic in tẽporali, in qua dic vt
statim subijcio. Ray. ¶ Sz contra predicta videtur ꝙ pecunia
6 †dari possit ꝓ honore ⁊ dignitate adipiscenda, vt. ĩ. de mune. et
hon. l. estimationem. §. qui ꝓ honore. vnde distingue aut tracta
tur de dignitate ecclesiastica: ⁊ nõ licet, vt. d. l. si quẽq̃. C. de epi.
⁊ cle. ⁊ no. xv. q. ij. c. j. Aut seculari: ⁊ tunc aut habet administra
tionem connexam ⁊ non licet, vt in aut. vt iudi. sine quoquo suf
fragio. §. cogitatio. Si est simpliciter dignitas ⁊ non habet ad
ministrationem annexam: tunc publice põt. ar. ĩ. de pollici. l. j. §.
j. ⁊ l. toties. §. j. ⁊ l. si quis ob honorem. ⁊ d. l. estimationem. §. j.
non clam, vt. d. l. non existimo. de admini. tuto. cum si. secundũ
7 Pe. de bel. ¶ Iuxta hoc si queratur an petens dignitatẽ †inci
dat in. l. iul. ambitus, dic aut petijt palã ⁊ bona fide non offeren
do pecuniaz: ⁊ non incidit, vt hic secũdum so. Io. dumtamẽ sit
idoneus: alias puniretur. ar. C. ad. l. iul. repe. l. finali. Quid ergo
si amicus alicuius det pecuniaz vt amicus habeat magistratũ
nunquid valeat collatio? dicunt quidam ꝙ sic sicut tenet cõtra
ctus dolo tertij factus. ĩ. de dolo. l. ⁊ eleganter. Iaco. contra nõ
tamẽ punitur ille cui collatio facta est pena. l. iul. ambitus. sz il
le qui dedit pecuniam ⁊ quod nõ valeat collatio facta. d. l. vena
les. C. quando prouo. nõ est neces. ⁊ ad hoc vide extra de symo.
c. sicut. ¶ Scdo ad secundã partem op. contra opi. gloss. ꝙ non
fuerit pretor, vt. ĩ. e. herennius modestinus. dicit glos. ꝙ ibi sola
salarij ꝑceptio non facit quẽ decurionẽ sicut nec distributionũ
receptio quoniã canonicũ. sz hic publica vtilitas error commu
nis ⁊ presumpta populi voluntas fecerũt barbarium pretorez.
alij concedũt oppositionem ⁊ dicunt gl. male dicere: qr non fuit
pretor, vt. ĩ. in questionibus plene dicã. ¶ Itẽ oppo. ad idem qr
8 seruus †non potest esse pretor, vt. ĩ. si quis cau. l. si quis seruum.
⁊ cũ hodie reperiatur seruus talis debet medio tẽpore iudicari,
vt. C. de ser. expor. l. moueor. gl. dicit ꝙ medio tẽpore fuit liber et
pretor ex populi voluntate ⁊ cõmuni errore. alij cõcedũt opposi
tionẽ, ⁊ dicũt gl. male dicere: qr non fuit liber nec pretor, vt. ĩ. in
9 questionibus dicã. ¶ Adversiculũ quid dicemus. op. †qr error
cõmunis nõ faciat ius, vt. s̃. de le. l. quod nõ ratione. ĩ. de cõditi.
cau. da. l. iij. §. subtilius. ⁊ C. de epis. ⁊ cle. l. decernimus. So. aut
loqueris de errore singlari: ⁊ talis error nõ facit ius, vt. d. §. sub
tilius. de acqui. re. do. l. si procurator. ⁊ de iur. om. iud. l. si per er
rorem. talis tamẽ error si sit probabilis excusat a pena qr decre
ta nõ ligant ignorantes. ĩ. de decre. ab or. faci. l. vlt. ⁊ de iur. ⁊ fa.
igno. l. j. §. j. aut loqmur de errore cõmuni vel vniuersitatis: tũc
aut vtilitas publica suadet errorẽ ꝓ veritate seruari: ⁊ tũc facit
ius ⁊ ꝓ veritate seruatur, vt hic ⁊. ĩ. de supel. leg. l. iij. §. fina. vbi
de hoc. ⁊ l. labeo. in fi. ⁊ de errore vniuersitatis not. ĩ gl. j. de aur.
et ar. le. l. ornamẽtorum. quod verum est donec error latet sz eo
detecto nõ quo ad futura, vt dictis. ll. probatur. ⁊ hic dum dicit
quãdiu latuit. aut publica vtilitas suadet ꝯtrariũ. s. errorẽ com
munẽ ius nõ facere ⁊ ꝓ veritate nec facit ius vt. d. l. qd nõ ratio
ne. ⁊ l. decernimꝰ. aut publica vtilitas nec suadet nec dissuadet:
et tũc aut expedit errãti ꝙ error ꝓ veritate seruet̃: et faciat ius et
seruatur. ⁊ facit ius, vt. ĩ. ad macedo. l. si quis patrem. ⁊. C. eod. l.
zenodorus. Si autẽ expediat errãti ꝙ error cõmunis nõ faciat
ius, non facit, vt. ĩ. ad macedo. l. fi. ⁊ de here. insti. l. fi. Sed adhuc
instatur ꝙ error cõmunis non possit: qr ius presupponit volũ-
tatẽ in promulgã. c. vt. s̃. de consti. prin. l. j. ⁊ insti. de iure natu. §.
lex. error autẽ nõ stat cuz volũtate. imo tollit. l. effectũ, vt. d. l. qd
non ratione. dico ꝙ error nõ facit ius. i. legem, vt in cõtrarijs. sz
facit de iure aliquid efficaciã sortiri qd alias non sortiretur iu-
re cõmuni, vt hic cũ concor. vel sub iuris vocabulo comprehẽdi
quod alias nõ cõprehẽderetur, vt. d. l. iij. §. fin. de supel. leg. vbi
colligitur ⁊ no. ꝙ error principis facit ius. ⁊ de hoc etiã ibi dixi
et. C. de sen. ⁊ interlo. om. iu. l. ij. et per Dy. bene de reg. iur. c. ij. li.
vj. ver. viij. ⁊ plene dicaz de isto errore in fin. huius. l. Predicta
vera puto quo ad ignorantes et errantes: sed an quo ad sciẽtes
10 in qõnibus. ĩ. dicam verũ. itẽ qr. s̃. dixi. †Item videtur ꝙ idem
faciat error priuatus, vt. ĩ. ad syl. l. si quis in graui. §. si qs igno-
rans. sed dic ꝙ error priuati excusat a pena delicti dolũ exigẽtis,
vt ibi ⁊. s̃. dixi. sed error cõmunis nõ solũ excusat a pena sz actũ
alias iure cõmuni nõ valentẽ roborat, vt hic cum si. Itẽ op. ad
idẽ ꝙ error cõmunis non faciat ius. d. l. rescripta. C. de preci. im
pe. offe. l. rescripta. cõiuncta. l. j. C. ad. l. iul. viscelliam tollendaz.
Solu. hic populus Romanus expsse derogauit illi. l. quod po
tuit. s̃. de legi. l. de quibus. ⁊ no. d. l. rescripta. ⁊ hic tagitur in gl.
11 licet obscure super verbo effecisset. †An autẽ opi. preferatur ve
ritati vel ecõtra dixi de fur. l. vulgaris. §. si is q in brocardis. et
de acqui. here. l. is qui putat. ⁊. d. l. ij. C. de sen. ⁊ in brocardis de
opi. ⁊ nego. ⁊ libello disputatorio pilei de veritate ⁊ op. ⁊ ꝓ hoc
de iure patronatus. c. cõsultationibus. ⁊ de bigamis. c. nup. et
ĩ. de acqui. here. l. cum quidã. §. quod dicitur. ¶ Item op. cõtra
id quod hic colligitur ꝙ etiam bene gestũ ex superuenienti cau-
sa infirmetur, vt. ĩ. de ne. gest. l. qui aliena. §. q̃q̃. Sz ibi male ge
stum ⁊ ideo infirmatur. hic bene ex populi voluntate p̃sumpta
vel quo ad litigantes. Sed licet hec sit so. cõtrarij, non tamẽ est
sufficiens so. brocardi. Sed brocardicũ solue vt no. per Dy. ex-
tra de reg. iu. c. ij. ver. secundo opponit̃. ⁊. c. actũ legitime. lib. vj.
et dixi de ver. ob. l. inter stipulantem. §. sacram. in quarta oppo
sitiõe. ⁊. s̃. de his q sunt sui vel alie. iu. l. patre furioso. vltra prin.
¶ Itẽ op. ꝙ nulla humanitas hic versetur: quia de iure stricto
hoc debet esse: qr barbarꝰ ꝓpter fugã erat in quadã possessio-
ne libertatis, vt. ĩ. de edil. edic. l. qui sit fugitiuus. §. idem recte. ⁊
ad. l. fla. de plagia. l. sciendũ. ergo omnia per eũ fieri potuerũt et
in eũ cadere. ar. d. l. moueor. C. si ser. expor. ve. de iure fis. l. sz si ac-
cepto. extra de elect. querelã. de causa possessionis et ꝓprietatis
c. cũ ecclesia sutrina. ⁊ de iure patro. c. consultationibus. Sz dic
ꝙ illa quasi possessio erat dolosa ⁊ furtiua, vt. C. de ser. fugi. l. j. ⁊
ideo commodũ nõ affert, vt. C. de acqui. pos. l. improba. ⁊ de ꝓ-
ba. l. vis eius. ¶ Itẽ op. ꝙ ratio humanitatis propter gesta nõ
sit bona: quia idem est etiã alias tali ratione cessante, vt. ĩ. q ⁊ a
qui. ma. liberi non fiãt. l. cõpetit. Respondeo ibi non detegitur
seruꝰ, sz seruituti ex superuenienti delicto vel ingratitudine sub
ijcitur. Uel ibi nõ loquitur de comperta seruitutis virtute sz de
simplici pronunciatione que nõ nocet nisi ei contra quẽ lata est.
12 et vide quod ibi no. Et facit hec so. ad. q. †an sententia lata con
tra ordinatorẽ p̃iudicet ordinato. de quo not. per Inn. extra de
reiudi. c. q̃uis. Itẽ op. ꝙ acta nõ tenuerint. C. de nume. ⁊ actua.
l. actuarios. ⁊ de diuer. offi. l. in his. li. xij. So. ibi peccatũ fuit in
forma electiõis: hic in ꝑsonali electi. et peccatũ in forma maius
est, vt dicã. ĩ. de pac. l. si vnus. §. pe. Ray. Itẽ op. de. l. nõ dubiuz
C. de legi. Sol. vt ibi. Itẽ op. de. l. si tutor. C. in q. caus. in integr.
restit. non est necessaria. ⁊. ĩ. de iureiur. l. iusiurandũ. §. j. So. col-
ligi potest ex his que ibi not. ⁊ dixi. Itẽ op. ad idẽ quod acta p
barbariũ iure cõmuni tenuerint. ĩ. de mino. l. si mulier. de re iud.
l. si ex contractu. ⁊ de bo. anthoritate iud. possidẽ. l. ⁊ si nõ expe-
dierit. §. j. Respõdeo aliud est aliquẽ ab administratione legiti
ma priuilegio vel aliquo alio mõ subduci vt ĩ cõtrarijs. Aliud
ab initio inhabilitatũ ꝓpter status vtilitatem detegit vt hic qr
in primo casu quicquid fecit penes eum administratione durã
te fecit legitime ⁊ lege assistente: ⁊ ideo nõ debet ex alio euẽtu re
scindi, vt. ĩ. de itinere actuq; priuato. l. nec enim. et. C. de admin.
tuto. l. sancimus. qd facit ad questionem electi qui iure permit-
tente administrauit: qr erat de nimiũ remotis partibꝰ cuius ele
13 ctio postea cassatur. †an valeãt gesta p eum vel per confirmatũ
cuius confirmatio postea rescinditur de quo no. per Innocẽ. ⁊
Compost. extra de elec. c. nihil est. ⁊ plenius dicetur. ĩ. ver. itẽ ad
istã materiam facit questio quam no. Dy. Itẽ op. ad ver. sz ⁊ si
scisset ꝙ dominus barbarij non potuerit eo priuari, vt. C. ex q.
cau. serui ꝓ premio accipiunt libertatẽ. l. antepe. So. dic ꝙ ha-
bebit p̃tium a republica, vt ibi qr seruꝰ sibi aufertur fauore rei
pu. vt hic. Nec obst. ĩ. quem ad. ser. amitt. l. si locus. §. fi. vt ibi di-
cã. Itẽ ob. ĩ. de nata. resti. l. fi. So. vt ibi. Item op. ꝙ p̃nceps vel
populus non potuerit dominium auferre barbarij domino in
uito etiam pretiũ soluẽdo, cuz dominiũ sit de iure gẽtium, vt. s̃.
de iusti. ⁊ iure. l. manumissiones. et. l. ex hoc iure. et pro hoc. C. de
precibus imperatori offerendis. l. quoties. So. dic ꝙ sine causa
nõ potest: cũ causa sic fauore reipublice, vt hic. de hoc no. p In-
no. extra de cõstit. c. cum in ecclesiarũ. et plene dixi. d. l. quoties.
⁊. s̃. in proemio circa prin. no. ⁊ dixi. Item opp. ad fin. dum dicit
multomagis in imperatore: qr non multomagis sed pariter cũ
par sit potestas principis ⁊ populi, vt. s̃. de cõsti. prin. l. j. ⁊. C. de
adop. l. ij. dic ꝙ sunt bene pares in potentia sed non in cõsentiẽ
do: quia facilius consentit vnus q̃ populus, vt. ĩ. de dolo. l. sz si
ex dolo. §. sed an municipes. ¶ Expeditis contrarijs venio ad
14 questiones. Et primo quero an barbarius †fuerit liber. glo. di-
cit ꝙ sic. pro gl. facit. C. de latina libertate tol. l. vnica. §. sed si do
mini. nam sicut ibi per patientiam domini induci† libertas ne
populus decipiatur: ita ⁊ hic. Secundo quia pretor videtur ha
bere maiorem dignitatẽ q̃ episcopꝰ: quod patet: quia de mino
ri ad maiorem appellatur, vt. C. de appella. l. precipimus. sz ab
episcopo

episcopo appellatur ad defensorē ciuitatis qui minor est pretore vt.C.de epis.aud.aut.si quis litigantium.sz si seruus efficiatur
15 †episcopus fit liber,vt in aut.de san.epis.§.sed hec quidem.que est posita.C.de epis.et cle.aut.sed episcopalis ordo.ergo multo magis factus pretor efficitur liber.Pro hoc etiā facit hec.l.ibi,sed ꝛ si scisset.que videtur implicare idem si ignorauit per dictionem etiā,que habet implicare.nā ignorātia presupponit voluntatē populi volētis eū esse liberum:qꝛ si sciuisset liberum effecisset.In contrariū ꝙ non fuerit liber facit.l.ista ibi,sed nihil ei seruitutis.ꝛ ibi,si seruꝰ ꝙdiu latuit.ꝛ ibi,sz ꝛ si scisset ꝛc.Et ꝓ hoc de testa.tute.l.si quis tutor.ꝛ expresse.C.si seruus aut libertꝰ ad dignitatem aspirauerit.l.ij.li.x.ꝛ qꝛ patiēdo se ad dignitatē prouehi dissimulato eiꝰ statu debet puniri.ī.de re mili.l.q cum vno §.in insulā.nō debet inde premium reportare.ī.de neg.gest.l.si ue hereditaria.ꝛ de interdic.ꝛ relega.l.relegatorum.§.fi.Et pro hoc etiam facit.C.de libe.cau.l.non mutant serui statum.ꝛ.l.nō idcirco.ꝛ.C.ad.l.iul.viscelliā tollē.l.vnica.ꝛ de cōdi.causa da.l.iij.§.subtilius.ꝛ qui mili.non pos.l.super seruis.li.xij.ꝛ bene.ī.de in ius vocā.l.sed si hac lege.§.patronū.ꝛ.ſ.de adop.l.si pater.in fi.Et qꝛ dicitur hic ꝙ gesta tenent de humanitate que teneret mero iure si fuisset liber.Itez nemo ignorans presumitur donare.C.de dona.l.nec igorans.ergo populus ignorans nō videt libertatē dedisse.sicut nec miles qui institueret seruū quē dicit berum.nā ideo fit liber ꝙ fieret si sciret seruum,vt.ī.de testa.mili.l.neqꝫ.§.si seruum.et qꝛ quod nostrum est ꝛc.vt.ī.de reg.iur.l.quod nostrum.hic autē non interuenit factū vel cōsensus domini.ꝛ pro hoc de nata.resti.l.si.quid dicemꝰ?Jac.de are.Richar.Old.ꝛ fere omnes citramontani et vltramontani reprobāt opi.glo.ꝛ dicunt ꝙ non fuit liber.Ad rationes glo.respōdent ꝑmo ad.§.sed si domini.de latina libertate tollen.ꝙ ibi aderat voluntas testatoris vel heredis q erat dominus aspectū populi decipere intendentis.ar.C.ad vell.l.si sine.nō ob.hec.l.ibi sz ꝛ si scisset.qꝛ dictio ꝛ.non implicat sed gl.habuit etiā.sed cōmuniter ī litera nō est etiā.ꝛ dato ꝙ esset ī litera etiā.nō implicaret quod dicitur qꝛ implicaret ad verbū liberum non ad verbū scisset.nō ob.quod dicit de dignitate episcopali:qꝛ dico ꝙ barbarius nō fuit pretor,vt.ī.subijciā vl ibi speciale fauore cleri sicut et multa alia.ī.de releg.l.sunt persone.Gul.de cu.dicit ꝙ questio videtur terminari posse per.l.C.de prepositis sacri cubiculi.l.pe.lib.xij.ver.si vero.vbi distinguit tacuit dominus per quinquenniū:vel nō.sz potest responderi ꝙ ibi sit speciale propter dignitatē culminis imperatorū ne habeat seruitorē seruū.vt ibi innuit litera.vnde dicemus aut dñs fuit sciens:ꝛ tūc nō est dubiū quin fuerit pretor ꝛ liber,vt.d.l.super seruis.aut ignorans:ꝛ tūc aut cōtinue dñ fuit ī pretura ꝛ nō fit liber,vt.d.l.nō mutant.C.de libe.
16 causa.si aliquo tēpore sciuit†habet spatiū.xxx.dierū ad reuocādū,vt.C.qui mili.nō pos.l.fi.li.xij.vnde adherendo partim glo.et partim docto.posses tenere opi.predictā.Jac.bu.videtur defendere opi.glo.hoc modo si respicimus potestatē populi nō est dubiū ꝙ potuit ei dare preturā ꝛ libertatē.si errorē adhuc idē:qꝛ si scisset liberū fecisset.ergo in dubio presumitur eū velle esse liberū:qꝛ voluit ꝙ eēt pretor quod est impossibile nisi esset liber.ar.ī.ad.l.fal.l.j.§.si legatarius.qꝛ sicut error ibi nō ꝑiudicat si cōsistat in vna causa tātū:ita licet hic populus errauerit in libertate,nō tamē errauit qꝛ voluit esse pretorem maxime:qꝛ error in conditione ꝑsone non nocet.ī.de fur.l.si quis vxori.§.si seruus.et sic error cōmunis populi trāsit in fictum cōsensū eius,vt.d.l.iij.in fi.de sup.le.¶Et ex his nititur respōdere ad ar.cōtraria nā ad.l.ij.C.si seruꝰ vel li.ad digni.aspi.ꝛ ad.l.sed si hac.l.§.patronū.cū si.nō fuit factū populi Romani vel principis:nec vtilitas publica.que rationes fuerunt hic causa libertatis,ita ꝙ in ꝛijs fuit error singularis non cōmunis:qꝛ ius non facit sed cōmunis sic.vt in superioribus dixi.Itē nō ob.l.sine hereditaria.cū si.qꝛ hic nō ex eadē causa.ar.ī.de his q.vt indi.l.j.ꝛ quia hic iteruenit authoritas populi vel ꝑncipis ꝛ publica vtilitas.ex quibus euitat penā ꝛ cōsequitur premiū.Itez nō ob.hec litera que de seruitute dicit:qꝛ loquit de seruitute que erat tpe electionis q sublata est per electionē.Non ob.l.nō mutant.qꝛ ibi illicite:hic licite:qꝛ cōsensu populi non dico ꝙ licite moraretur in ciuitate.nec ob.cōtrarium de.l.in vrbe.ſ.de sta.ho.sed licite fuit pretor ꝑpter consensum populi.Non ob.ꝙ dominium sine causa nō recedat a dño:qꝛ hoc verum sine iusta causa.sz hic fuit iusta causa.s.publica vtilitas.ꝛ ita no.in dicta.l.fi.de na.resti.ꝛ sic duo simul concurrētia tollunt oīa contraria.s.potestas populi vel principis,ꝛ publica vtilitas.Sz contra predicta sic vi
17 detur posse argui†qui vult antecedens non videtur velle cōseques,quod necessario non sequitur ad illud antecedens,arg.ī.de acqui.here.l.pro herede.§.papinianus.ꝛ.C.vnde legiti.l.nō hoc.cū si.cū ergo populus hāc dignitatē potuerit etiā seruo dare derogando legibus hoc prohibentibus,nō sequit ꝙ eligēdo barbariū pretorē voluerit eum esse liberū,cū potuerit fieri ꝑtor per populū etiā seruus existens.Sz ad hoc posset respōdere ꝙ licet populus seruo existenti seruo potuerit conferre preturā nō tamē honeste:qꝛ inhonestū est ꝙ seruus ꝑtor existat.ī.de postu.l.j.ꝛ.l.quos prohibet.ꝛ ea videmur posse q honeste possumus,vt.ī.de ver.sig.l.nepos proculo.videtur ergo populus voluisse quod honeste potuit.s.ꝙ esset liber ꝛ pretor.Opi.tamen cōtrariā communē quasi omniū doctorū puto veriorē.s.ꝙ nō fuerit liber vt statim subijciā.¶Ex ꝑdictis pōt procedi ad examina
18 tionē secunde.q.glo.s.†an barbarius fuerit vere pretor.ad hoc possunt adduci pro ꝛ contra,quasi omnia argumēta precedētis questionis.Et glo.tenet ꝙ fuerit pretor.ꝛ pro op.glo.facit dictū pomp.ibi sed nihil ꝛc.quod nō videtur esse correctū.Itē ꝙ non fuerit pretor non pōt esse nisi propter duo.s.vel propter iuris impossibilitatem:ꝛ hoc nō impedit:qꝛ princeps ꝛ populus sint solutī legibus,vt.ſ.de legi.l.princeps aut propter interuenientez errorē:ꝛ hoc nō impedit:qꝛ fuit circa qualitatē ꝑsone:q nō nocet nec impedit,vt.ī.de furtis.l.si quis vxori.§.seruus.Et ꝓ hoc facit litera que dicit eū pretura functū.si enim intelligeretur eū pretura functū ꝛ nō fuisse verū ꝑtorē:videret derisio.quis enim dubitabat eū pretura functū de facto?hoc eniz pro cōstanti ponit ꝛ sic dictū pomp.esset decisio facti nō iuris.ꝛ cū qstio formetur de iure.s.an fuerit ꝑtor nō est verisimile ꝙ de nudo actu administrationis de facto respōdeatur.de quo dubiū nō erat.ar.insti.de iut.stipu.§.preterea.ꝛ.ī.ad carbonianū.l.quod labeo.Itē ꝓ hoc facit ver.cum etiam potui.arguendo de volūtate expressa populi ad tacitā siue ꝑsumptā:quasi dicat potuit populus hāc dignitatē etiā seruo decernere tollendo leges que prohibent seruo hāc dignitatē:ergo ꝛ hic cū adsit voluntas presumpta populi propter cōem vtilitatē ꝛ errorē cōmunem videt hoc
19 voluisse.nam ea†que non apparent perinde est ac si nō essent.ī.de cōtrahen.empt.l.in lege.ꝛ.C.de testamētis.l.j.sed status seruitutis barbarij latebat:ergo ꝑinde est ac si nō esset.ꝛ si dicas hoc foret verū vbi populus sciret sed hic errabat.respōdeo idē quando errāt qꝛ error erat cōis qui facit ius ꝛ preualet veritati.ī.de sup.le.l.iij.in fi.ꝛ vtilitas publica hoc suadet.ꝛ ideo videtur populus ꝑsumptione oē impedimentū tollere voluisse,ar.ī.de acquir.here.l.pro herede.§.illud.ꝛ.§.papinianus.Item pro hoc bene facit.d.l.j.§.si legatariꝰ.ī.ad.l.fal.qꝛ sicut ibi nō errauit in trāslatione dñij.sz qꝛ putabat plus esse in patrimonio ꝙ esset.ꝛ ideo ibi ille error nō impedit trāslationē dñij.Ita hic licet populus errauit in cōditione persone:nō tamē errauit in ꝑtura:qꝛ voluit eū esse pretorem.in cōtrariū est opi.Richar.Ol.et cōiter quasi oim doctorū.primo qꝛ in.l.ista in pluribꝰ locis
20 dicitur seruus licet narratiue.†verba eniz narratiua quādoqꝫ dispositionē inducūt.C.de iudi.l.sancimus.de bonis q li.l.cum oportet.ad fi.ꝛ.ī.de min.l.si.Itē qꝛ populus errauit in causa fi.credens eū liberū,ꝛ sic nō fuit ꝑtor.ar.C.de her.insti.l.si pater.Et pro hac videtur expressum.C.qui mili.nō pos.l.super seruis.lib.xij.si seruus aut libertus ad dignitatē aspirauerint.li.x.ꝛ ad.l.iul.viscelliā tollen.l.j.ꝛ.ī.de decu.l.herēnius.Itē qꝛ dt ꝙ acta tenēt de humanitate,que teneret mero iure si fuisset pretor.Itē pro hoc qꝛ dicit pretura functū ꝙ indicat eū nō fuisse verū ꝑtorē.aliud enim est esse pretorem aliud ꝑtura fungi sicut aliud est esse tutorē ꝛ tutela fungi.ī.qō fal.tuto.l.j.ꝛ de tut.ꝛ cura.da.ab his.l.ij.ꝛ aliud esse ingenuū ꝛ habere iura ingenuitatis,vt.ī.de in ius vocā.l.sz si hac lege.§.sed si ius annulorū.ꝛ aliud esse publicum ꝛ habere publicam causam,vt.ī.de edē.l.argentariꝰ.in prin.ꝛ aliud est esse apostolū ꝛ virū apostolice sanctitatis,vt.C.de sum.tri.l.j.ꝛ aliud esse magistratū ꝛ magistratū gerere,vt.ī.de postu.l.j.§.casum.versi.nūquid.ergo.pro hoc etiā bñ facit.ī.de testa.tute.l.si quis tutore.ꝛ de fideicō.liber.l.generaliter.§.si quis tutorem.Itē non est dubiū ꝙ non fuit liber,vt.ſ.proxi.q.ꝓbaui.ergo nō potuit esse pretor.ī.de iudi.l.cuz pretor.Ad hoc etiā faciūt.ll.alleg.in gl.de decu.l.herēnius.ꝛ de ser.expor.l.mo neor.Et si dicas verū est nisi factus fuisset a ꝑncipe vel populo.dico hoc verū esse si princeps vel populus sciuissent eū seruū et voluissent vti plenitudine potestatis:alias nō.C.de legi.l.digna vox est.ꝛ de leg.iij.l.ex imperfecto.cū igitur ignorauerint nō vident voluisse eū habilitare.nā solum qñ sciūt vident habilitare.ī.de re iudi.l.quidā cōsulebat.de excu.tuto.l.itē Ulp.ꝛ de nata.resti.l.j.Ad dictū Pomp.respondēt ꝙ male dixit quod apparet:qꝛ iuriscōsul.ex assumpta cōtraria parte quasi vera ꝑcidit ad.q.intētatā ibi,ꝛ tñ videamus ꝛc.Uel dicūt ꝙ Pōp.loqt de pretura facti nō iuris.Ad.§.seruus.in.l.si quis vxori.de fur.rñdēt ꝙ ibi cōtractꝰ nō impediebatur ex statu seruili,vel ex eo ꝙ quis esset filiusfa.etiā sine plenitudine ꝑtātis principis vel populi.hic aūt ex statu seruili impediebatur ꝑtor esse circūscripta pricipis vel populi ꝑtāte qua nō videt vti princeps vel populꝰ voluisse propter ignorātiā vt predixi,vt.C.q admit.ad bon.pos.

l.bonoꝝ.de bo.pos.l.seruus.⁊.d.l.ꝫ si hac lege.§.patronū.ī.de
in ius vo. Qui tenent opi.glo.respondent ad id quod dicitur ꝙ
gesta nō tenerēt de humanitate,sed de rigore:q2 exponūt huma
nius.s.ꝙ̄ cōtrariū,vt dixi in expositione litere. Itē dicunt ꝙ de
tecto errore electio barbarij fuit cassata:⁊ per ꝯsequens gesta ꝑ
eū de rigore.ar.C.de here.l.dānato.sed de humanitate tenent ꝑ
hanc.l. Et si dicas quare fuit cassata si dicatur fuisse libertus. re
spōdeo nō ratione presentis seruitutis sed rōne fuge sue et pro
pter defectum originis natalis,vt ꝓbatur.d.l.C.si seru⁹ aut li
ber.l.j.⁊ de mune.⁊ hon.l.honore.§.gerēdoꝝ. Et de istis actis ⁊
gestis quādo teneant,et quādo non,vide quod dicam.ī.hac.l.
in fi. Itē quia illud quod est in causa debet esse in causato,vt.s̄.
de iusti.⁊ iure.l.manumissiōes.ꝫ causa humanitatis quare ge
ga valent fuit publica vtilitas ne deciperentur litigātes coram
eo.⁊ error cōmunis ⁊ populi potestas ergo eadē equitas esse de
bet in causato.s.quod de humanitate dicatur fuisse pretor ver⁹.
Quid dicemus? Iaco.bu.videtur stare opinioni gl.⁊ Gabriel
de osseletis q de hoc satis no.in tractatu suo de fama.§.nūc su
perest vt ad prortū.ver.speciali ratione.⁊ ī tota sequēti col.vbi
multa tractat de materia huius.l.⁊ maxime de questione illi⁹ q
reputabatur tabellio cū nō esset,an valeāt instrumenta per euꝫ
confecta de qua.ī.subijciā.ver. Itē quero an instrumēta,alij do
ctores cōmuniter tenent cōtra gl.quod non fuerit pretor nec li
ber per rationes ꝑdictas. Iac.de ra.tāgit vnam opi.ex qua vi
derentur predicte opi.ad concordiā reduci,dicit enim quod po
test dici ꝙ nō fuit pretor verus sed ꝑsumptus ad instar iudi.de
cuius iurisdictione disputať et dubitať an eius sit iurisdictio.
vt.ī.in ius vocati vt eant.l.ij.nam ratione dubij habēt iurisdi
tionē presumptā qua potest iudicare se iudicē vel nō iudicē. Sꝫ
hec opi.non ꝓcedit q2 iste barbari⁹ nihil pronūciauit esset pre
tor vel nō,sed pronunciauit super causis principalibus litigā
tiū corā eo.⁊ sic cessat quod dictuꝫ de iurisdictione presumpta.
Ray.in vtraqꝫ.q.dubitando tamen dicit posse dici quod durā
te errore populi non fuerit pretor nec liber:⁊ ideo eius conditio
ne detecta acta per eū non valēt de rigore sed de equitate. ⁊ hoc
modo potest intelligi cōmunis opi.doctorū. Sꝫ errore sublato
per superuenientē scientiam ⁊ populi consensum q passus fuit
postea barbariū in officio residere ex tunc fuerit ꝑtor ⁊ liber. et
hoc indicat litera in prin.ibi sed nihil.⁊ ibi at quin.⁊ ibi sed vi
deamus.⁊ ibi sed et si sciSset.ar.ī.de exercito.l.j.§.magistrum lo
cati.l.cū plures.§.locator.⁊ quod no.ī.de iurisd.om.iud.l.si per
errorem.in fi.vltime gl.⁊ eius conditione detecta electio postea
fuit cassata rationib⁹ quas predixi.et iō acta per eum nō valēt
de rigore,sed de eqtate vt dixi. Et hoc mō possunt saluari opin.
gl.⁊ Iac.but. Nec ob.regula iuris quod ab initio q2 hic electio
nō fuit ab initio vitiosa propter errorem cōmunē populi ibi se
cus. Itē non ob.ī.de decur.l.pe.§.fi.quia ibi fuit ab initio cōtra
dictor hic nō Ray. Alia lectura fuit Old.quod hic ponať so
lum vna.q.ibi quid dicemus.⁊ tūc lex ista hꝫ sex partes vt di
xi.s̄.circa prin.in diuisione.l.⁊ scd̄m hoc hec.l.nihil facit an bar
barius fuerit pretor vel liber:quia de hoc nō queritur sed soluꝫ
de gestis coram eo. Oldr. Alia lectura fuit Iaco.de aret.quod
ponat duas.q.s.an fuerit pretor.⁊ an gesta corā eo valuerint.⁊
tꝫ communē opi.doctorum ꝙ non fuerit pretor nec liber.⁊ hāc
etiā sequitur Iac.de bel. Sꝫ videtur quod effectus huius.q.sit
nullus:q2 cum gesta valeant quid ad nos qd̄ fuerit ꝑtor vel nō?
21 sꝫ dico † quod in hoc potest esse effectus si iurisdictio barbarij
foret prorogata ꝑ aliquos si nō eēt verus ꝑtor non teneret pro
rogatio,vt.C.de iuris.om.iudi.l.priuatorū. Itē non posset sta
re in dignitate si non fuisset ver⁹ ꝑtor,vt.C.vt dignita.ordo ser
uetur.l.j.⁊.ij.li.xij. Item si fuit verus ꝑtor dominus serui non
tenetur de gestis ꝑ eum alias tenereť de peculio. Et sic expedit
scire fuerit verus ꝑtor vel non. ¶ Itē q2.s̄.dixi quod gesta va
lēt propter ignorantiā litigantium, Quid si aliqui litigatores
sciuerunt barbarium seruū:nunquid valebunt q̄ egerint coraꝫ
22 eo? De hoc est q̄rere an error cōmunis † excuset sciētes.⁊ vide
tur ꝙ non.ī.de acquirē.he.l.cum quidam.§.quod dicitur.de de
cre.ab or.fac.l.fi.⁊.C.de tabula.l.generali.lib.x.nam qui certus
est certiorari non dꝫ.ī.de act.emp.l.j.vnde error cōmunis non
excusat sciētes si vnus sciuit alius ignorauit quo ad ignorāteꝫ
tꝫ quo ad scientem non.ar.ī.de liberali causa.l.liberis.§.si duo
de contrahē.emp.l.donauit.ver.si autē venditor.⁊ versi.se.et.l.
et liberi hominis.⁊ de doli excep.l.apud celsuꝫ.§.aduersus.⁊.§.
marcellus. Pone ergo quod filiusfa.communi opi.reputabať
paterfa.fenerator bū sciebat eum filiumfami.erit ne excusatus?
certe nō.ī.ad macedo.l.iij. Et predicta faciūt ad questionē quā
hic tangit Ia.de ra.⁊ dicit dominū suum quesiuisse a multis re
ligiosis.cōsuetudo est vltra mōtes qd̄ primogenitus succedat
in totū aliqs primogenitus erat magnus iurisperitus:⁊ sciebat
quod talis cōsuetudo erat contra ius scriptū ⁊ de hoc habebat
23 conscientiā lesam:† an excuset eū cōsuetudo,vt possit omnia bo
na paterna retinere vel teneatur dare fratribus partē eorum. q
dam dicebāt quod sic:quidā ꝙ non. tamen plures cū concordabāt
quod ex quo sciebat cōsuetudinē iniquā ⁊ habebat consciētiaꝫ
lesam qd̄ teneretur dare fratribus partē suā,⁊ magis sequi con
scientiā ꝙ̄ consuetudinē.ad hoc bene facit quod notat Io.an.ī
nouella de re.iu.c.possessor malefidei.ver.quintū erat.vbi tenet
24 † quod prescribens mala fide tenetur ad restitutionē:⁊ tamē ꝑ
scriptio est inducta a iure,vt.C.de prescri.xxx.annorū per totū.
⁊ ad hoc etiā facit quod notaui.C.de adulter.l.gracch⁹.an occi
dens adulterū vel bānitū authoritate statuti lꝫ nō puniať pec
cet tamē quo ad deū.in oppositū facit q2 dꝫ informare cōscien
tiā suā secundū cōsuetudinē,et non debet esse lege clementior.ī
auť.de iudicibus.§.oportet.colľ.vj. Itē querit an iste barbari⁹
eo detecto seruo debeat habere salariū quod dabatur alijs ꝑto
ribus.ver.quod sic.ī.ad munici.l.titio.⁊ idē videť posse dici in
omnib⁹ officialibus nō legitime administrātibus. Gui.de suꝫ.
tenet cōtrariū q2 sciebat se seruū ⁊ ineligibilē:et ideo ex ei⁹ do
lo nō debet premiū reportare,sed penā,vt.l.siue hereditaria.de
neg.ge.⁊ de interdic.⁊ reľ.l.relegatorū.§.fi. ¶ Modo veniam⁹
ad vltimū et adducamus hanc.l.et eius materiā ad plures que
stiones de facto occurrentes. Et primo quero qdā episcop⁹ vel
comes quedā seruū cōstituit vicarium suum ignorās eū seruū:
35 † nunqd valebūt gesta per eū? videtur ꝙ nō:q2 licet versetur pu
blica vtilitas tamen deficit potestas cōstituēdi seruū vicariū q̄
potestas erat in.l.ista ī populo ⁊ principe.quidā tamē dicūt so
lam publicā vtilitatē sufficere vt gesta que erant multa valeāt
de humanitate.⁊ ꝓ hoc bū.C.de sententijs ⁊ interloc.omniū iu
dic.l.ij.que loquitur de legato a magistratibus.⁊ dicitur quod
sentētia tenet. Ita quod hic loquitur de pricipe ⁊ populo vide
tur notare accidentiā facti nō ministeriū iuris. ⁊ quid ergo si ser
uus vel alias inhabilis esset delegatus inter duos tm̄ ⁊ ad vnā
26 causam,⁊ cōmuniter credebatur liber vel habilis:† an tenebūt
gesta corā eo? dixerunt qdāꝙ non:quia cessat ratio publice vti
litatis.sed cōtra credo propter errorē communē.et hoc videtur
probare dicta.l.ij.de sententijs ⁊ interloc.om.iudi.et ꝓ hoc.C.
de testamētis.l.j.pone ergo quod aliquis impetrat⁹ iudex erat
excommunicatus sed hoc ignorabatur ⁊ cōmuniter reputabať
ꝓ nō excōmunicato vel impetratus erat executor super aliquo
beneficio:nūquid valebūt gesta per eū? videtur ꝙ sic.ar.hui⁹.l.
excōmunicatus pōt dici seruus pene.ar.C.de sentētiam passis
l.fi.⁊ pro hoc bene facit q2 ad hoc vt excōmunicatus repellať a
publicis actibus oportet ꝙ sit notorius et publicus excōmuni
cat⁹ nō occult⁹,vt not.per Io.an. extra de sententia excōicatio
nis.c.decernimus.in fi.⁊ videtur tex.⁊ gloss.extra de re iudi.c.ad
probandū.⁊ per Inn.extra de except.c.exceptionē.⁊ facit quod
no.in spe.de sen.execu.§.j.in fi.⁊ per Inn.de excep.c.j.li.vj. Sed
alij cōtra q2 speciale videť in excōicato ī quo iurisdictio cadere
non pōt,vt no.in glo.iij.q.vij.§.tria.⁊ vide quod not. per Inn.
extra de officio delegati.c.cū sup abbatia. in glo.que incipit spe
ciali.ver.in ordinarijs autē. Prime opi.starē per iura ad hoc al
legata.⁊ vide.xxiiij.q.j.in sum. Item est bene notādū qd̄ Arch.
27 tenet.xj.q.iij.c.in sentētia pastoris † quod speciale est in sn̄ia ex
cōicationis lata ab eo q credebať iudex ⁊ nō erat qd̄ nulla est ⁊
nō ligat illū cōtra quē est lata et plene ꝑ eūdē de sen.excō.c.j.in
gl.j.simul causam. ¶ Sed an sn̄ia heretici q reputabať catho
lic⁹ teneat? dic ꝙ nō,vt no.xxiiij.q.j.in sum.⁊ plene per Arch.ex
tra de offi.delegati.c.pe.lib.vj.ibi etiā habes an instrumētū cō
fectū ꝑ hereticū valeat.⁊ ad hoc vide.C.de hereticis.auť.gaza
ros. ¶ Itē ad istā materiā facit.q.quā no.Dy.extra de reg.iu.
c.j.li.vj.ver.octauo queriť si credebatur instituentē instituendi
ius habere cū ī veritate nō haberet,an cōperto errore institutio
vitieť.⁊ an teneať taliter institut⁹ ad restitutionē fructuū quos
percepit.⁊ videť sentire ꝙ nō vitieť nec teneať ad fructuū resti
tutionē. Sꝫ Io.an.in nouella eo.c.dicit quod sol.Dy. videtur
cōtra casum decretalis de iure patro.c.cōsultationibus.vbi cre
dulitas sine possessiōe nō iuuať.sed dicit Dyn.forte intellexisse
de eo qui credebať esse prelat⁹ ad quē spectabat collo. ¶ Inde
sumpta occasione quero generaliter an gesta per eū q credebať
28 prelatus † cū nō esset valeāt gl.videť tenere ꝙ nō.C.de eo qui ꝓ
tut.neg.gest.l.ij.⁊ ibi de hoc tetigi. Et qd̄ non valeāt bene facit
ī.de rebus eorū q sub tutela sunt.l.qui neqꝫ.vbi de hoc tetigi.⁊
ī.de iureiur.l.iusiurādū qd̄ ex cōuētione.§.j.⁊ ibi in gl.⁊ de hoc
dixi. In cōtrarium vř hec.l.cum si.quidā dicunt qd̄ si erat ep̄s
vel alias magn⁹ prelatus qd̄ valeāt propter publicā vtilitatē.si
autē esset inferior prelat⁹ nō valerēt. Alij distinguūt aut pecca
tū fuit in forma electionis:⁊ nō valēt gesta:q2 nūꝙ̄ fuit prelat⁹:
⁊ allegāt ꝓ casu.C.de numerarijs ⁊ actuarijs.l.actuarios.li.xij.
⁊ ď diuer.off.⁊ appari.l.ī his officijs. Si aūt pctm̄ eēt ī materia
tūc valerēt vt hic. Et ad hoc satis cōcor.opi. Odo.q2 dicit qd̄ si
electio

electio ab initio fuit nulla q̄d non valent si ab initio tenuit licet postea cassetur q̄d teneant ar. ĩ. de bo. au. iudi. pos. l. si non expe- dierit. §. j. ⁊ que in frau. cre. l. pupillus in prin. Archi. videt̄ senti re q̄d gesta valeant quousq̄ tollantur, vt no. per eum. l. xij. dist. c. si. Imo q̄d plus est dicit idē in truso, vt no. per eū. xij. q. ij. aliena- tiões in prin. ad hoc extra de elec. c. nihil est. cū ibi no. per Ber. Inno. Hosti. ⁊ Compost. Et vide Inn. plenissime extra de resti. spo. c. in literis. ⁊ de relig. do. c. cum dilectus. ⁊ in spe. de act. vers. sed pone quidam dicens se episcopum. Et ad predicta etiam fa- cit q̄d not. per Ubertum de bobio in patria potestate de produ ctione alicuius suiẽ. §. j. ⁊ per Inno. de relig. do. c. cum dilectus. Si aūt post mortem prelati opponatur eū nō fuisse prelatum et gesta per eum non tenere, vide q̄d no. in spe. de pba. §. j. ver. ⁊ no. q̄d prescriptus modus probandi. ⁊ ver. sequētibus. ¶ Itē q̄d si confessus sum alicui peccata mea quem credebam sacerdotē

29 cum non esset: nunquid ero absolutus? dic† quod sic, vt nota. p Ber. extra d̄ elec. c. dudū. scd̄o in gl. que incipit, q2 cū iā desierit. ⁊ per Inno. ibidē in glo. que incipit, pōt dici aīas nō deceptas. ¶ Item quero quidam gerebat se p legato apostolice sedis qui nō erat: nunquid gesta p eū vel corā eo valebūt? dic plene vt no. per Host. in summa de offi. legati. §. quid pertinet. ver. q̄d ergo si q̄s gerat. ⁊ in spe. de legato. §. superest videre. ver. q̄d si quis se p legato. ¶ Item quero: aliq̄s erat legatus sedis apostolice vl' de legatus in aliqua cā reuocatus est vel per mortē delegātis ante

30 lit. contest. vel per expressam reuocationē† partes hoc ignorātes egerunt vel litigauerūt corā eo: nunquid gesta valebūt? videt̄ q̄d sic. arg. huius. l. ⁊ p hoc bene. ĩ. de offi. presi. l. si forte. Sed illa in ordinario loquitur. ⁊ de hoc dixi. ĩ. si cer. pet. l. eius qui in proui ciam. In cōtrariū multū facit. ĩ. de ma. vin. l. si pater. Quidā di cunt q̄d siue iudex siue partes sciebant reuocatū vel mortuū q̄ nō valeant gesta. Alij dicunt q̄d scīa iudicis non nocet, sed sciē tia partiū sic. ⁊ si vna partium sciebat alia ignorabat: tenet ĩ fa uorem ignorātis nō sciētis. ar. iurium q̄ de procuratore loquūt̄ que ita distinguūt. ĩ. de procur. l. si pcurator. ⁊. C. de satisdādo. l. vna. vbi de hoc plene dixi. Et ratio est q2 qñ partes sciunt non valet iurisdictio. vt. C. de iurisdi. om. iudi. l. priuatoz. Jure cano nico videt̄ q̄d necesse sit q̄d veniat in notitiam iudicis reuocati. vt extra de resti. spol. audita. Et p hoc ar. ĩ. si cer. pet. l. ei⁹ qui in puincia. vbi de hoc. Ad hoc vide q̄d no. per Jo. an. in cle. de renun. c. j. per Hosti. de conces. prebē. q2 cūctis. ⁊ q̄ satis notaui. C. mā. l. mādatū. ⁊ vide no. per Archi. de offi. dele. c. pe. lib. vj. ¶ Item

31 quero an instrumenta† cōfecta per eū qui publice credebat̄ ta- bellio cū non esset valeant. Et idem potest q̄ri de illo q exercuit officium iudi. cum iudex non sit. videt̄ q̄d sic per. l. istā. ⁊. C. de ta bula. l. generali. lib. x. ⁊ pro hoc etiā ĩ aut̄. de tabel. §. pe. vbi dicit̄ q̄d tabellio nō d3 facere instrumēta p substitutū s3 cū faciat va lent. Ultramontani tenēt cōtrariū: q2 dicūt esse peccatū in for ma: q2 supponitur q̄d nō fuit iudex nec tabellio. sed in. l. ista pec catum est in materia q2 hic electio facta erat p illos q̄ eligere po

32 tuerāt† ⁊ peccatum materie facilius excusatur q̄ peccatū forme ar. ĩ. de consti. pec. l. j. §. eū qui inutiliter. ⁊ de accep. l. an inutilis. ⁊ ad hoc allegant pro casu preal. l. actuarios. C. de nume. li. xij. ⁊. l. in his de diuersis offi. ⁊ appari. non ob. §. pen. de tabel. q2 ibi substitutus habebat authoritatē ⁊ commissionem ab eo qui fa cere poterat instrumēta p se. ⁊ ideo ibi ille error sustinetur. s3 in q̄stiõe pdicta a nullo habebat authoritatē: ⁊ ideo gesta nō va- lēt. Hāc opi. etiā hic tenet Ray. q2 hic interuenerūt tria. s. autho- ritas superioris, vtilitas publica, cōis error, q̄ nō interuenerūt in. q. pposita tabellionis vel iudicis. Itē nō ob. fm eum. l. com- petit q̄ ⁊ a qui. ma. libe. non fiant. ⁊. C. de sen. l. ij. q2 respōsio p3 p verā lecturā dictarū legum. Azo. in sum. de fide instru. in aut̄. te net q̄d instrumentū valeat. versi. s3 q̄d si pferat̄. Idē tenēt galeo tus in margarita de fide instru. circa prin. Hostien. eo. tit. ĩ sum ma. scd̄a colū. Inno. eo. ti. c. primo in prima colū. ⁊ de hoc plene in spe. de pcura. §. rōne aūt forme. ver. ij. de pba. §. j. ver. ⁊ not. et latius de instru. edit. §. restat talis. ibi loquitur in instrumentis confectis ante officiū amissum. secus si postea vt ibi per Jac. de bel. vide ver. sed quid si pducitur. ⁊ ver. ⁊ scias. ⁊ ver. illud aūt ⁊ §. instrumētū. ergo ver. quid si tabellio. ⁊ de hoc satis notaui. C. de proba. l. cū precib⁹ circa prin. Quid dicem⁹? cōiter doctores tenēt q̄d instrumētū ⁊ gesta nō valeāt per iura predicta: ⁊ quia priuatorū cōsensus ⁊c. vt. C. de iurisdi. om. iudi. l. priuatorū. ⁊ p hoc bene de decur. l. modestinus. de rebus eorū. l. qui neq3. de iu reiur. l. iusiurandum q̄d ex cōuentiõe. §. j. ⁊ glo. ibi posita p quas ll. hoc hic tenet Old. Et ne detur materia falsis instrumentis. ff. quēad. test. aperi. l. ij. §. dicit. hāc opi. tenet Gabriel. de osseletis in tractatu suo d̄ fama. §. nūc superest vt ad portū. ver. itē quero aliquis liber homo. vbi plenissime tractat. q. predictā. Et p ei⁹ opi. adducit glo. in aut̄. de hered. ⁊ fal. §. huic nobis. col. j. q̄ inci- pit ergo a cōtrario sensu. Et pro hoc bū facit tex. ⁊ gl. C. d̄ peda.

iudi. l. j. Dy. etiā tenuit istā opi. ⁊ allegat de admi. tu. l. titiū. §. a matre. ⁊ ad. ll. cōtrarias r̄ndet q̄ non erat defectus ex parte con cedentium sed illius cui cōcedebat̄. Cy. in. l. cōparationes. C. de fide instru. post multa tenere videtur opiñ. predictā Mar. fili. qui hanc. q. publice disputauit in fi. vj. specie questionū disputatarum bononie tenet opi. predictā. ⁊ dicit q̄ nō sufficit pbare q̄d sit vel fuerit in possessione tabellionatus. Quid dicemus? q̄- dam distingunt aut tabellio est de longinquis partibus vel est mortuus: ⁊ tūc credetur instrumento: q2 non sic de facili pōt p- bari q̄d sit tabellio alias nō credatur. Sed q̄d ex diuersitate lo corū diuersitas iuris inducat̄, nō videt̄. C. de tēp. in integ. resti. l. fi. ⁊ de vsusca. trāsfor. l. j. Odof. hic tenet opi. Azo. q̄d instrumē ta valeant si erat in quasi possessione tabellionatus ⁊ communi opi. reputabatur tabellio. ⁊ p hoc in aut̄. de instrumentorū cau tela ⁊ fide. §. si vero moriātur. in tex. ⁊ glo. al's oporteret nos in infinitū procedere: q2 si tabellio de quo querit̄ pduceret instru- mentū q̄ño creatus foret tabillio: diceretur q̄d ille qui confecit illud instrumentū nō erat tabellio. ⁊ sic oportet recurri ad illū qui primo fuit factus tabellio, quod esset impossibile. Quicq̄d sit de iure in iudicijs vidi cōmuniter obseruari q̄d si tabellio est de longinquis partibus ⁊ causa est magne quantitatis vel pō deris scribitur officiali illius loci q̄d rescribat an ille esset vel re- putaretur tabellio. ⁊ an fides adhibeatur scripturis ⁊ instrumē tis per eum confectis sicut publicis. si autē tabellio est de loco

33 de quo agit̄ sufficit† q̄d probet̄ eū esse vel fuisse in quasi posses- sione tabellionatus. ⁊ quod tabellio publice reputatus sit. et h̄ probat̄ pducendo alia instrumēta que cōfecit ⁊ quibus adhibi ta est fides sicut publicis. ⁊ ex hoc presumatur vere fuisse tabel- lio. pro hoc bene facit quia si aliquis longo tēpore ministrauit in aliquo ordine puta diaconatus vel sacerdotij ⁊ est habitus ⁊ reputatus p taliter ordinato presumit̄ q̄d legitime fuerit or- dinatus ab epo suo, vt plene not. p Inno. extra de eo qui furti ue ordines suscepit. c. innotuit. ⁊ pro hoc. ĩ. de iure fisci. l. sed si ac cepto. ⁊. C. de testa. l. j. ⁊ in ista opi. dicitur fuisse Pe. de bel. ⁊ di cit de consuetudine seruari. Cetera dic vt notaui. d. l. ij. C. de sen. ⁊ interlo. om. iudi. ¶ Si q̄s violenter occupauit iurisdictionē alicuius ciuitatis vel castri an valeant eius sentētie vel debeāt retractari, dic vt plene no. per Inno. extra de resti. spo. c. in lite-

34 ris.† An qui tenuit aliquam tanq̄ vxorem decennio reputabi tur pro vxore, vide Innoc. extra de presump. c. illud. ¶ Ultimo q2. s. de errore communi dixi me dicturū ĩ fi. l. dic fm Ray. aut erro cōis precessit electionē seu collationem dignitatis vel offi- cij: ⁊ tūc valet electio ⁊ collatio ⁊ acta ⁊ gesta: q̄a error cōis ⁊ lex tunc tollit oēm defectum, vt hac. l. ⁊. d. l. ij. C. de sen. ⁊ interlocu. om. iud. Fallit in iudice publice excommunicato, vt. s. dixi. Aut error cōis superuenit post electionem seu collationē: ⁊ tūc nihil operatur: q2 ingressus fuit vitiosus ⁊ error nō probabilis q2 ve ritas debuit inquiri ⁊ eo casu. l. non supplet defectū, vt. ĩ. de iu ris. om. iud. l. si per errorē. ⁊ de iudi. l. ij. ⁊. l. si q̄s ex aliena. ⁊ de in terrog. ac. l. de etate. §. pe. ⁊ tunc cessat. l. ista. ar. ĩ. de iuris ⁊ fact.

35 igno. l. nec supina. ¶ An aūt teneāt acta ⁊ gesta,† dic aut in ele ctiõe est clausula que limitat expresse acta ⁊ gesta vt aliter nō va leant nisi valeat electio ⁊ stat̄ limitationi, vt. d. l. actuarios. ⁊. d. l. in his. ⁊. C. de legibus. l. nō dubium. ⁊ de sacrosan. ecc. aut̄. cas sa. Aut in electiõe nō fuit limitatio: tūc aut est peccatū ĩ forma electionis, vt in solennitate eligendi: tunc aut electoribus cōpe- tebat ius eligendi a lege, aut ab homine. primo casu tenēt acta ⁊ gesta si nullus ab initio extitit cōtradictor: alias secus, vt. d. l. pe. §. fi. ĩ. de decur. in aut̄. quomodo opor. epi. §. si quis aūt. extra de causa pos. c. cū olim. ⁊ de preben. c. cū dilectus. Scd̄o casu nō va lent acta per illū q2 electio seu collatio nō habuit radicē nec fun damentū. ar. d. l. actuarios. ⁊. C. si a nō cōpe. iud. per totū. ⁊ extra de hereti. c. fraternitatis. Et ratio inter casus predictos bene no. per pet. C. de contrahen. empt. l. vltima. Aut est peccatū in mate ria puta q2 nulla est facta electio vel electoribus non cōpetebat ius eligēdi tunc error cōis nihil operatur nec tenēt acta per illū vt. d. l. herennius de decur. ⁊. C. de sacrosan. eccle. l. decernimus. ⁊. ĩ. de rebus eorū qui sub tute. l. qui neq3. vbi de hoc. ⁊ p hoc fa cit q̄d no. Inn. extra de elec. c. nihil. ⁊. c. q̄d sicut. Aut est peccatū in accidenti, puta q2 facta est electio per pecuniā, ⁊ sic symonia ca: ⁊ tūc dicūt quidā q̄d error cōis nihil operat̄ ⁊ acta non tenēt

36 q2 talis electio pcessit ab auaritia† q̄ est radix omniū malorū ĩ aut̄. vt iudi. sine quoquo suffragio. §. quarta. C. de episc. ⁊ cle. l. si quēquā cū si. ⁊. d. l. actuarios. ⁊ extra de symonia. p totū. ⁊ p sum mistas. eo. titu. Nec ob. hec. l. q2 hic electio nō fuit turpiter facta nec vitiosa pp̄ter cōem errorē ⁊ eligētiū authoritatē vt dixi. Alij dicūt q̄d acta nō valēt, vt no. j. q. j. c. cito. ⁊. c. cum ois. de hoc vide q̄d no. per Inno. d. c. nihil. ⁊. c. q̄d sicut. de elec. vbi videtur tenere quod acta valeant si electio fuit confirmata per superiorem ⁊ al legat. ĩ. quod falso tuto. au. l. j. §. idē pomp. sed ibi non fuit sim-

plex cõfirmatio sed ptor dixit se ratum habiturũ gestũ cũ tali tutore. Itẽ allegat ipse Inno.j.de mino.l.ait ptor.§.permittit.Sʒ ibi erat legitimus tutor ꝛ iteruenit iussus iudicis. Itẽ allegat.j.de decur.l.pe.§.fi.sed ibi electio facta fuit rite licet non recte. hic aũt nõ rite.
37 ¶ †Inter hec aũt verba rite ꝛ recte differentia est vt no.j.de inoffi.test.l.ij.ꝛ de contrata.l.nõ putauit.§.non queuis.ꝛ dixi in alphabeto.primã opi.tenent legiste.opi.Inno.canoniste,aut est peccatũ in qualitate psone electi:tũc autẽ vitium est manifestũ aut occultum.primo casu nõ valẽt gesta.vt.ð.c.nihil ꝛ.C.si a nõ cõpe.iudi.per totũ:qꝛ nõ suffragatur error cõis qð ẽ necesse vt hac.l. Secundo casu tenent gesta si est error probabilis.vt hac.l.secus si non probabilis.vt.s.dixi.ꝛ hoc tenet Iaco.de bel.qui de hoc satis not.ð.l.ij.C.de sentẽtijs.lʒ alij etiã aliud requirant.s.vtilitatem publicam multorum.vt.s.dixi.Ray.

1 ¶ Potestate eligendi alicui concessa non tamen põt seipsum eligere.
2 Electiõe commissa pluribus an possint vnum ex seipsis eligere.
3 Executor testamẽti habẽs potestatẽ distribuẽdi bona cui velit an possit pro se retinere.
4 Pretores de quibus in hoc titulo an habebant merum imperium.
5 Iudex potest punire comites ꝛ familiares suos.

1 Pretor. Allegatur lex ista qð si data est alicui potestas eligendi ẽpm vel aliũ officialẽ qð ipse nõ possit eligere seipm.ꝛ hoc tenet glo.j.qð cuiusqʒ vniuer.l.plane.ꝛ dixi eo.ti.l.nulli.ver.itẽ qrit gl.in.l.plane.ꝛ extra de elec.c.cũ in iure peritus.ꝛ plene de sorti-
2 legi.c.vltimo. Et eisdẽ capitulis no.si commissa est electio †pluribus,an possint eligere vnũ ex seipsis.de hoc plene per Inn.in nouella.c.in toto.lib.vj.ꝛ dixi de regu.iur.l.in toto. ¶ Et ex predictis etiam videbis solutionẽ si alicui est data ptãs eligẽdi meliorẽ ꝛ ipse sit melior,an possit seipm eligere.de quo vide in questionibus Barthol.brix.cir.qð.que incipit alicui de canonicis.
3 Facit etiã qð si testator †dedit executori ptãtem distribuẽdi cui vellet qð sibi retinere non possit per hoc est expressum.j.man.l.si mandauero.§.si tibi centum. In contrarium videt.C.de cõtrahen.ꝛ cõmit.stip.l.fm respõsum.vbi mulier stipulata reddi cui velit põt sibi retinere. Sed dic ꝙ non ob.qꝛ qñ aliquid ponit in volũtate mea. Aut est tale qð als de iure cõi ad me pertinebat ꝛ possum etiam mihi retinere.vt.ð.l.scðm. Si non pertinebat ad me de iure cõi,vt qð essem eps vel officialis vel legatarius:tunc in generali sermone non cõtinetur persona mea cui fit sermo.vt s.de sena.l.j.ꝛ de solu.l.inquisitio.ꝛ.ð.§.si tibi centũ. Sʒ quero
4 an isti pretores †haberent merũ imperiũ:videtur qð non qꝛ hic ꝛ.C.eo.nihil dicit.sed solũ de iurisdi.ꝛ videt tex.qꝛ cognoscũt de suspecto tutore nisi sit enormis causa quã tutor cõmisit qꝛ tũc remittere debẽt ad prefectum vrbis.j.de suspec.tuto.l.j.§.si tutor.ꝛ.§.fin. Et qꝛ prefectus vrbis oĩa crimina sibi vendicauit vt.s.ð offi.prefec.vrb.l.j. Sed dic cõtra vt not.insti.qui.mo.ius pa.po.so.§.ij.ꝛ dixi.j.de iurisdi.om.iudi.l.imperium.versi.sed nunquid pretores.nam ꝛ de adulterio cognoscunt.j.de accusa.l.libellorũ in prin.vbi est pena capitalis.C.de adulte.l.q̃uis. Et pro hoc in aut.de lenonibus.§.preponamus de in ius voc.l.ij.ex quib.cau.maio.l.sed ꝛ si per pretorem.§.hec clausula.ꝛ in illis est casus. Ray. Non ob.qð prefectus vrbis vendicat sibi oĩa crimina:qa verũ est tanꝙ superiori:tñ nõ est absurdũ qð plures cognoscant vnꝰ tanꝙ superior,alius tanꝙ inferior:sicut est in ista villa in senascalo ꝛ eius vicario. Non obstat.ð.l.j.§.tutor de suspec.tuto.quia ibi est ratio quia pretor romanus dabat tutores ꝛ nõ aliꝰ vt.C.de tuto.illu.perso.l.j.vnde quia eos dabat nõ debebat eos punire quia forte ex gratia eos dederat.ꝛ ita erat suspicio quod
5 eos non puniret:ꝛ ideo ipse remittit ad prefectum vrbis.sic† iudex põt punire comites ꝛ familiares suos.j.de penis.l.si quis comitũ.nisi adsit suspicio.vt.C.ð asses.l.domesticus.ꝛ vide Az.in summa eo.

¶ De officio prefecti vigilum. Rubrica.

1 ¶ Custodes an teneãtur emendare furta.
2 Pena eorum quorum negligentia vel dolo exortus est ignis.

Super rubrica. Uide Az.i summa eo.tit. Incendia plerũqʒ culpa inhabitantium fiunt.j.e.l.ij.§.j. Si statuto caueatur qð damnum datũ p incendium emẽdetur per cõia,petẽs emẽdaʒ tenetur probare ignem impositum. Si incẽdiũ exortum in domo alicuius transiuit in domos vicinorũ,an teneat damnum emendare,ꝛ an teneatur de leuissima culpa.ꝛ si ille in cuius damnum transiuit fuit negligẽs in defendẽdo ꝛ extinguẽdo an teneatur emẽdare dãnum alijs vicinis. Et si propter inimicitias impositus est ignis in domo alicuius ꝛ trãsiuit ad do
1 mos vicinorum,an teneatur. Quod †custodes teneãtur emẽdare furta,eadẽ.l.§.effracture. Et si custodes castri diuiserunt inter se custodiam vt medietas vigilaret ꝛ medietas dormiret,ꝛ castrum sit inuasum,an teneantur dormiẽtes. Cui incumbat onꝰ probandi vtrum custodibus an agenti contra eos. Ꝗ actũ est
2 ad ignem extinguendũ.e.l.§.sciendũ de pena †eorũ quoꝝ negligentia vel dolo ignis est exortus.j.e.l.fi.ꝛ quod imperator vocat prefectum amicum suum.

1 ¶ Ad clamorem incendij omnes debent concurrere.

Apud vetustiores. Id ẽ antiquos. ¶ Ibi nonnunq̃.i.aliquãdo. Ibi vnde.i.ex qua familia. Ibi euoca-
1 bant.i.fiebat euocatio. Ol.ꝛ est ar.qð †quãdo est clamor p incendio qð oẽs currere teneantur. Ja.de are.vt hic in gl. Ibi excubias.j.de re mili.l.qui excubias.

Nam salutem. Id est custodiam. Et nota pulchrum principiũ. Ibi cohortes,id est societates. Ibi binas regiões,id est contractas.

1 ¶ Famosus dicitur qs ex iteratiõe delicti.potest etiã accipi in bonam partem.
2 Prefectus vigilum quare non habet gladij potestatem.
3 Incendium dicitur fieri semper culpa habitantium.
4 Cõmune tenetur emendare damnũ datuʒ per ignẽ ex statuto si probetur ignem fuisse suppositum ꝛc.
5 Habitantes domos in quibus ignis est positus an teneantur de leuissima culpa.
6 Non defendẽs igneʒ si cõmode potuit defendere an teneatur de damno dato
7 Dominus domꝰ cui per inimicitias fuit impositꝰ ignis an teneatur emendare damnum datum ceteris vicinis.

Cognoscit. Ibi tam atrox rõne dolosi,vt.j.de vi ꝛ vi ar.l.j.§.j.ver.ad solã aũt.ꝛ.§.pe. Iteʒ ratione rei que sit magna.nã paruitas rei facit cessare atrocitatẽ arg.j.de bonis eorum qui mor.si consci.l.fi.§.idem rescripsit de incẽ.rui.naufra.l.pedius.ꝛ de penis aut facta.§.quantitate. Ex quibus ptʒ qð demuʒ punit vbi nõ est pena capitalis irrogãda tunc eñ licet cognoscat remittit ad prefectũ puniẽdũ,vt.C.e.l.j.ꝛ.l.finali. Item quod dicit famosa dic quia pluries deliquerit.
1 Famosus †eñ quis dicit ex iteratione delicti.j.de penis.l.capitalium.§.famosos.ꝛ de abigeis oues.§.j.sicut ꝛ in bona pte dicitur quis famosus doctor ꝛ aduocatus propter exercitationeʒ
2 studij. Et rõnẽ quare prefectus vigilum †non habeat gladij potestatem dixi.j.de offi.presi.l.illicitas.§.qui vniuersas.ꝛ vide qð dixi.j.de condi.cã data.l.pe. ¶ Ibi ꝛ qꝛ plerũqʒ.nota bene text.
3 istũ. Sed op.glos.qð semper incẽdiũ †fiat culpa inhabitãtium.vt.j.de periculo ꝛ commo.rei.ven.l.si vendita insula. Sed dicit bene qð illa determinatur per istam.nam qñqʒ incendia fiũt sine culpa inhabitantium,vt si incẽdiũ oriatur de domo vicini mei ꝛ vi ventorũ transeat in domum meã:tũc eñ non est mea culpa sʒ est casus fortuitus. Sed quãdo incẽdiũ oritur in domo alicuꝰ tunc communiter presumitur culpa inhabitantium,lʒ ꝛ tũc aliter esse possit,puta si ignis supponeretur per alium.ꝛ ita intelligi debet hec.l.ꝛ.ð.l.si vendita.j.pro socio.l.cuʒ duobus.§.dãna fatalia.ꝛ locati ꝛ conducti.l.si quis fundum. Old. Et sepe allegaui.l.istam cum concor.qꝛ statutum est pergami qð si cui datũ sit dãnũ per incendium qð cõia teneãtur emendare.qð ad hoc vt
4 commune †teneret necesse erat pbari ignẽ per aliquẽ fuisse suppositum:als psumeretur culpa inhabitantiũ.ꝛ qð tale statutuʒ valeat probatur.j.de incen.rui.nauf.l.ne quid. ¶ Sʒ quero an
5 inhabitantes †teneantur de leuissima culpa,ꝛ sic si incendium transiuit ad domos vicinorũ teneantur eis damnum emẽdare.ꝛ videtur qð sic.nã tales tenentur.l.aquil.vt.j.ad.l.aquil.l.si sernus seruum.§.si fornicarius ꝛ est expressum.j.de penis.l.capitalium.§.incendiarij.sed in.l.aquil.venit leuissima culpa,vt.j.ad l.aquil.l.in.l.aquil.leuissima culpa venit cum hoc temperamẽto si culpa precessit casum. Si autẽ non precessit tũc non venit leuissima,vt eo.titu.l.si putator.ꝛ ita tenet gl.in.ð.l.in.l.aquil.ꝛ intellige de leuissima culpa que est in committendo vel faciẽdo vt ll.hic allegatis.non aũt de illa que fit in omittendo,vt.j.de vsuf.l.si cuius.§.de preteritis.circa fi.§. Est differentia inter leuẽ leuissimam ꝛ casum fortuitũ.dic vt no.isti.qui.mo.re cõtrahit obli.

§.at is

fa. at is qui vtendum. ¶ Sed vlterius querit Ia. de ra. incendiū fuit exortum in domo vicini mei: deinde trāsiuit in domū meā: 1 ego fui negligēs in defendēdo ⁊ extinguēdo ita q̄d trāsiuit in domos aliorū vicinorum: nūquid eis tenear? dicit q̄ nō. sic arg. ff. de dā. infec. l. qui bona. §. cū inter edes. ⁊ de aqua plu. arcen. l. si tertius, in prin. ⁊ locati. l. item querit. §. exercitu. Q̄d intelligo si cō
6 mode defendere potuit, † sed si nō potuit sine periculo tūc nō tenetur quia sufficit q̄d faciat sicut diligēs. vt. d. l. si vēdita. nā persone sunt p̄ferēde reb⁹ vt. C. de sacrosan. ec. l. sancim⁹. Et si dicas nōne ei licuit negligere domū suā vt. ff. de pet. here. l. si qd possessor? R̄ndeo sic sine dāno alterius. vt. d. §. cū inter edes. cum simi. ¶ Itē querit Gul. de suz. questionē q̄ fit mātue. quidā habebat
7 inimicos † q̄ supposuerūt ignē ī domo sua. ignis p̄cessit ī domos vicinorū: nūquid tenetur emēdare? ⁊ videt̄ q̄ sic: q̄ hoc accidit p̄pter inimicitias suas. ff. loca. ⁊ condu. l. si merces. §. culpe. ⁊ so. ma. l. in his rebus. in prin. videt̄ tū q̄d pri⁹ ad autores incēdij recurrere debeat vt. ff. de suo cor. l. in hoc iudicio. ⁊ si in eos nō potest habere regressum tunc agatur cōtra eū. per dictas. ll. Et q̄ varie sunt pene incēdiariorū, vide q̄d dixi in. l. data opera. C. q̄ accusa. non pos.

1 ¶ Custodia cōmissa alicui tenetur ipse custodiens si male custodiat rem.
2 Custodes castri si inter se diuidant noctem ad custodiā castri ⁊ in parte noctis diuisa inimici intrent castrū an oēs teneātur an solum pars que vigilare debuit.
3 Dolus vel culpa allegata an debeat probari per allegantem.

Effracture. Ibi custodes plerunq̄ puniunt̄. No. literam istam que facit ad ea q̄. ff. dicaz. ⁊ sequentem. Ibi imperatoris portio esset. ex quo collige q̄d familia imperatoris nō excusat̄ a delicto. sed punit̄ sicut alij. ¶ Itez
1 nota q̄d cui commissa est custodia † alicuius rei tenet̄ si male custodiat. pro hoc. ff. de offi. presi. l. diuus. ⁊ de custo. reorū. l. carceri q̄d facit pro. q. q̄d custodes q̄ cōiter eligūtur in ciuitatib⁹ ad custodiēdum de nocte teneant̄ emēdare furta ⁊ dāna que commit tunt̄ q̄n eis imminebat custodia. Quod puto veruz si eis possit culpa imputari. nam si fures ingressi forent per locū turpē vel insolitum per quē nō erat verisimile eos ingredi posse vel debere. tunc custodes nō tenent̄. ar. ff. q̄d vi aut clam. l. semp. §. hoc inter dictū. Et idem si dn̄s fuisset negligens puta q̄ dimisisset ostium apertū d̄ nocte. Et iō signāter hic dixit litera plerūq̄ puniūtur. Richar. Gul. de suz. ⁊ Gab. ¶ Idem posset dici de custodib⁹ deputatis ad custodiam alicuius castri vt si eorū negligētia ini-
2 mici intrauerint castrum q̄d teneantur per iura predicta. † Sed quid si custodes inter se diuiserant custodiam vt dimidietas deberet vigilare vsq̄ ad mediā noctē. ⁊ alia medietas vsq̄ ad diē. ⁊ inimici intrauerunt castrum hora qua dimidietas vigilare debebat: nunquid tenētur alij qui dormire poterāt? videt̄ q̄ sic: q̄ videtur q̄d omnes per totam noctē vigilare debeant. vt. ff. §. pri. ⁊ q̄ non sunt excusati diuidendo custodiā inter se sicut nec tutores diuidendo tutelam. vt. C. de diuidenda tutel. per totum. hec questio fuit de facto bonon̄. in quibusdam custodibus qui custodiebāt imolā p̄ cōmuni bonon̄. ⁊ diuisa custodia inter eos vt dictum est. Marchio eam cepit ⁊ determinatum fuit q̄d illi qui vigilare nō tenebant̄ illa hora non tenerentur per. l. diuus. ff. de officio presidis ibi eos a quibus illo tempore obseruādus esset ⁊c. ⁊ in fi. ipsius. l. ⁊ quia vitiū nature est q̄d quilibet dormiat: ergo dormire debentibus non imputatur. ff. ad leg. aquil. l. si seru⁹ seruum. §. si fornicarius. ⁊ de dam. infec. l. fluminum. §. vitiū autē. Sed quero cui incūbit onus probandi vtrum custodibus q̄d casu fortuito, an agenti contra eos q̄d dolo vel culpa eorū? Et p̄mo
3 videtur q̄d illi † qui allegat dolum vel culpā. vt. ff. de p̄ba. l. quoties. §. qui dolo. ⁊. C. de pign. acti. l. si nulla. ⁊. l. si creditor. vbi de hoc dixi plene. In contrarium videtur quod custodibus incumbat probatio qui allegant casum fortuitum vt. ff. de edēdo. l. si quis ex argentarijs. §. fi. ⁊. l. se. ⁊ de custo. reorum. l. fi. §. penul. ⁊ ibi in gl. dicaut custodia est alicui principaliter commissa puta castri vel alterius rei: ⁊ tunc si allegat casum probare debet vt p̄dictis ll. ad hoc allegatis. aut nō est custodia principaliter commissa, sed tenetur ex consequentia custodire vt in commodato ⁊ pignore: ⁊ tunc qui allegat dolum vel culpam tenetur probare. vt in alijs. ll. ad hoc allegatis. Gabriel. ¶ In gloss. idem in liberis. hanc gloss. intellige vt. ff. de questionibus. l. vnius. §. testes. ⁊. l. ex libero.

1 ¶ Ignis per acetum citius extinguitur q̄ per aquam.

a **Sciendum est.** a Ibi aquā in cenaculo habeat ad ignez extinguēdū si oriretur. Et no. mirabile q̄d alibi dicatur q̄d per acetū extinguitur ignis † vt. ff. de fundo instructo. l. quesitum. §. si domus ⁊ de penu leg. l. iij. §. penoris. ⁊ pōt forte esse ratio q̄ frigidū est vt no. ff. de cōtrahen. emp. l. in emptionibus.

Imperatores. No. q̄d imperator vocat p̄fectū vigilū amicū suū sic ⁊ p̄fectū vrbis. C. si mācipiū ita fuerit alie. ne p̄stituat̄. l. j. ⁊ p̄fectū annone. C. de ḡhē. ⁊ cō. stipu. l. fin rūsum. ⁊ rectorē p̄uincie. C. de nup. l. si inuita. ⁊ de pena icēdiarior̄ vide q̄d dixi. C. q̄ accu. nō p̄nt. l. ⁊ si data opera. Itē vocat amicos iuriscōsultos. ff. de iu. pa. l. diui fratres. ¶ Ibi ignē habuerint. ita q̄d sit ortum incendium in loco. ¶ Ibi p̄fectum vrbis de quo. ff. de offi. prefec. vrb. l. j. in prin.

¶ De officio proconsulis ⁊ legati. Rubrica.

1 ¶ Proconsul dicitur superillustris quo ad dignitatē sed habet administrationem spectabilem.
2 Furce erecte in aliquo loco an denotent iurisdictionē ⁊ que sit iurisdictio contentiosa ⁊ que voluntaria.
3 Rectores ciuitatuz an possint vel debeant morari in hospitijs priuatorum.
4 Verbum debet aliquando ponitur pro potest, ⁊ econtra.
5 Edes sacre debent de publico reparari.
6 Aduocati an habeant aliquam dignitatem.
7 Rectores non debent permittere recedere suos iudices ante finem syndicatus.

Super rubrica. Vide Azo. in summa eo. ti. in alia significatiōe sumit̄ extra de offi. legati. ⁊ vide ibi in summa. Gof. ⁊ Hosti. ⁊ in speculo. eo. ti. ⁊ mari. §. j. ⁊. §. nūc dicam⁹. Et diuide hūc ti. in tres partes p̄mo ponit p̄tātē p̄cōsulis ante ingressum p̄uincie sibi decrete vsq̄ ad. l. obseruare. §. post hoc. ¶ Ibi ponit potestatē durāte officio vsq̄ ad. l. vlti. ¶ Ibi ponit p̄tātē post egressum p̄uincie q̄d nihil pōt. prima diuiditur ī duas partes: q̄ p̄mo ponit p̄tātē p̄cōsulis anteq̄ ingrediatur p̄uinciā vsq̄ ad. l. obseruare. ¶ Ibi ponit qd seruare debeat anteq̄ ingrediat̄ vsq̄ ad. §. post hoc. Et hic p̄cōsul est spectabilis. in aut. de nō alie. §. fi. ⁊ de raptu vir. l. vnica. §. finaūt post cōmissum. Et p̄consul d̄ cōsul p̄cul immissus. ⁊ sic eligebat̄ ex cōsulibus. ¶ Sed q̄n hoc cū cōsules sint illustres vt. ff. de senato. l. fi. ⁊ sic ex dignitate magna descēdit ad minorē duobus gradib⁹?
1 Sed dic q̄d proconsul † est superillustris quo ad dignitatez, sz hz administrationē spectabilē sicut al̄s d̄. C. de ap. l. si q̄n. sicut ⁊ rex Anglie est dux Aquitanie: ⁊ tū est rex Anglie. sic ⁊ cardinales aliq̄ dicunt̄ ep̄i cardinales aliq̄ p̄sbyteri aliq̄ diaconi cardinales. Et iste eq̄parat̄ cardinalib⁹. vt not. ī speculo de legato. §. superest. ⁊ per card. de offi. leg. c. j. li. vj. Q̄ insignia dignitatis q̄s
2 possit deferre in alieno districtu. ff. e. l. j. ⁊ an archiep̄s vl' ep̄s hoc possit. Et an h̄ns furcas † erectas in aliquo loco videat̄ ibi habere iurisdictionē. Que sit iurisdictio cōtētiosa ⁊ q̄ volūtaria. ff. e. l. ij. ⁊ an legat⁹ vel archiep̄s extra territoriū possit cōferre b̄nficia ⁊ alia que sunt volūtarie iurisdictiōis. ⁊ an iurisdictio volūtaria possit delegari. ⁊ an coram locūtenente extra territoriuz possint expediri ea q̄ sunt voluntarie iurisdictionis. Et q̄d idem verbuz
3 sumitur p̄prie ⁊ improprie. † an rectores ciuitatū possint vel debeant morari in hospitijs priuatorum. ff. e. l. obseruare. ⁊ q̄n officiales vadūt per districtū causa officij an possint gratis recipere victualia p̄ se ⁊ eq̄s. an rectores possint secū ducere baroarios eadem. l. §. j. an rector possit secū vxo. ducere ⁊ an teneatur eū seq. ⁊ quod substātiuum resoluitur in adiectiuum eadem. l. §. p̄ficisci. De significato verbi decessor, ⁊ an liceat alicui se cōmēdare ea. l. §. anteq̄. ⁊ q̄d consuetudo rectoris in ingressu prouincie sit ser-
4 uanda. Q̄ verbum debet † ponit̄ pro pōt ⁊ econtra eadem. l. §. fi. ⁊ an ratihabitio retrotrahatur vel valeat vt ex nūc pene ⁊ aliquas questiones circa hoc. Ex necessitate aliqua conceduntur que alias nō cōcederētur. ff. e. l. aliq̄n. Et q̄d vicarij potestatū non habent mēbri abscisionē nec vltimū supplicium. an de criminibus possint cognoscere vicarij potestatum ⁊ qualiter. ff. e. l. solent. an omisso medio recurratur ad principem vel papam eadē. l. §. j. et q̄n liceat iudicibus referre in facto vel in iur. an hodie liceat recipere esculenta ⁊ poculēta vel aliquid aliud eadem. l. §. fi. ⁊ an liceat contrahere cum subditis. Et an rustic⁹ qui soluit certis an-
5 nis aliquid cogi possit soluere in futuruz. † Q̄ edes sacre de publico debeat reparari. ff. eodē. l. si aliq̄n. ⁊ an exactor cōmunis debeat seruare ordinem iudiciarium. Et si in vna ecclesia est vna dignitas tm̄ habeat tantam potestatē quantam habēt plures ī alia eadem. l. §. fi. vtrū potestas ⁊ eius familia possint exigere de

a ¶ Sciēdū. ad de i §. calciatū cū armis q̄d h̄z literā p̄sanaz d̄z legi calciantē cū hamis.

bita cõis nõ obstante quod sit alius officialis ad hoc specialit̃ deputatus, j. e. l. nec gcq̃. quid sit decretum quid sententia quid authoritas in quo differant eadẽ. l. §. vbi decretum. ꝛ an decretũ possit interponi in absentia partium ꝛ qd decretum in causis d mentis furiosi ꝛ similium debeat interponi gratis. ꝛ an interlocutoria possit ferri absentibus partibus. ꝛ an libell⁹ in summarijs vel quãdo imploratur iudicis officium sit necessarius. ꝛ an datio dilatiõis possit delegari. ꝛ q̃ cause possint delegari ꝛ que nõ. ꝛ an iurisdictio legati vel delegati vel collõ beneficij possint probari per testes. ꝛ an sententia possit legi per alium. ꝛ an iste §. locũ habeat in spiritualibus. in quibus causis proceditur de
6 plano, ꝛ qualiter eadez. l. §. de plano. †Qz aduocati nullam habent dignitatẽ eadẽ. l. §. fi. ꝛ an iudex possit exercere officiũ suũ si nõ petat a parte, ꝛ an cogere possit aduocatũ pstare patrociniũ gratis pauperibus ꝛ miserabilibus personis. Qz officialis durat vsq3 ad aduentum successoris. j. e. l. meminisse. Et an officialis regis q erat annualis ꝛ cui erat specialiter cõcessum infeudare ꝛ castellanias concedere possit hoc facere finito anno vsq3 ad aduentum successoris. ꝛ an hec. l. locuz habeat in rectoribus nostri temporis. ꝛ quid si successor nõ venit personaliter sed misit legatum seu vicarium suum, an cessat officium predecessoris. et an relegatus per rectorẽ vel officialem si exeat relegationez finito primo officio. ante tamẽ aduentũ successoris possit puniri per primum officialem vel per successorẽ. ꝛ si rex cõtulit iudicaturas ad voluntatẽ suam, an eo mortuo expirent nisi reuocentur exp̃sse per successorem. Et plene de significato dictiõis vsq3. ꝛ an po
7 natur inclusiue vel exclusiue. †Quod rectores non debeant permittere recedere iudices suos ante finez syndicatus. ea. l. §. fi. an post lit. cõtest. delegatus possit alij deleg-re. j. eodẽ. l. legat⁹. Qz proconsul. nõ deponit insignia nisi quando ingressus est portã rome. j. eo. l. fi. Si festum sancti saturnini veniat in die dominica qua monichi percipiebãt ex cõsuetudine duas partes ablationũ ꝛ canonici tertiam, ꝛ in festo sancti saturnini econtra dicto festo quid iuris erit ꝛ idem si dies mercati ꝛ nũdinarũ incidant eodẽ die ꝛ vnus plus percipiebat die mercati ꝛ ali⁹ plus die nũdinarum. quid iuris erit,

1 ☞ Insignia que quis habet ex officio possunt deferri p q̃cũq3 loca etiam non subdita. vide rationem.
2 Episcopi ꝛ archiepiscopi an possint vti eorum insignijs in aliena diocesi.
3 Furce erecte in aliquo loco an probẽt iurisdictionẽ in illo loco,

Roconsul quid. Proconsul post egressum vbi ante ingressuz prouincie proconsularia defert insignia iurisdictionem voluntariam habet non contẽtiosaz ꝛ legat⁹ eius vtraq3 caret. hoc dicit vsq3 ad. l. obseruare. No. er
1 go quod habẽs aliqua insignia† ex officio potest quocũq3 loco etiaz sibi non subdito ea deferre. Et est ratio quia sibi est honor ꝛ nemini nocet, que ratio redditur. C. de prepositis sacri cubicu
2 li. l. fina. li. xij. ꝛ sic est argu. quod archiepiscopi† ꝛ episcopi^a possint vti insignijs eorum etiam in aliena diocesi quod non est verum extra prouinciam suã vt extra de autho. ꝛ vsu pallij. c. j. c. ad honorez. vbi est speciale in pap. ꝛ. c. ex tuarum. ꝛ que sit ratio diuersitatis dicyt notat Gof. in summa eo. ti. §. fin. ❡ Item facit
3 quod† si qs habet furcas erectas vel plãtatas in aliquo loco an per hoc probetur qd ibi habeat iurisdictionez. quod videtur p hãc. l. ꝛ. C. vt nemo priuatus vel a regia suspendat. l. j. tu dic qd iurisdictio probatur per exercitium actuũ qui pertinẽt ad iurisdictionẽ. ꝛ ex illis actib⁹ probatur al's non. Et dic de hoc vt nota. per Inno. extra de elec. c. querelam ꝛ compost. penulti. glos. ꝛ de relig. domibus. c. cõstitut⁹. ꝛ vide qd dixi. j. de seruitu. vr. pre. l. foramen. in fi.

a ❡ Et epi. Ad de bal. i auf. q̃ in puincia. C. vbi de cri. agi opor. no. i. c. romana. §. Jhentes. de fo. cõp. in. vj. glo. i. c. j. de rapto. in. c. postulasti d foro cõp. Car. in cle. j. de offi. ordina.

1 ☞ Jurisdictio que dicatur voluntaria, ꝛ que contentiosa.
2 Emancipatio actiue ꝛ passiue non habet locum in inuitis.
3 Appellatur a iudice si deneget facere iustitiam parti petenti.
4 Legat⁹ an possit reseruare vl' cõferre beneficia anteq̃ ingressus sit prouinciam sue legationis.
5 Archiepiscopus mediolañ. an possit tõsurare aliquẽ mediolanensem extra suum territorium.
6 Jurisdictio voluntaria an possit delegari.
7 Emãcipatio ꝛ alia q̃ sunt voluntarie iurisdictionis an possint fieri coram vicario potestatis vel locumtenente.
8 Adoptio ꝛ emancipatio competit iure magistratus.
9 Emancipatio ꝛ adoptio põt fieri coram vicegerente.
10 Locũtenens an possit exercere que sunt voluntarie iurisdictionis extra territorium.
11 Jurisdictio delegata dicitur limitata ꝛ ideo vlterius extendi nõ

potest.

Mnes proconsules. Quero q̃ sit iurisdi
1 ctio† cõtentiosa, ꝛ que voluntaria. Glo. dicit qd contentiosa est que redditur in inuitos. Voluntaria que redditur in volentes. tu dic quod quedam est contentiosa sui natura ꝛ actu ꝛ de illa loquitur glo. ꝛ leges per eam allegate. Quedam natura sed non actu. ꝛ cum partes sponte veniunt ad iudicium ad quod cogi possent de voluntaria dic quod quãdoq3 est voluntaria quo ad partes ꝛ quo ad iudicem. ꝛ de hac loquitur
2 l. ista ꝛ glo. †quia inuiti non emancipant, nec emancipant' in authẽ. qui. mod. naturales effi. sui. §. generaliter. nec iudex cogitur authoritatẽ prebere quãdo est extra territorium suũ. Quãdoq3 iurisdictio volũtaria quo ad partes est necessaria quo ad iudicẽ vt si pater velit emãcipare filium volentem coram iudice existẽte in sua iurisdictione ꝛ territorio tunc iudex tenetur authoritatẽ pstare. ꝛ si non facit dicitur iniuriam facere, vt. j. de aqua quoti. ꝛ estiua. l. j. §. permittitur. nam iudex denegans iustitiam facere relegatur. in authẽ. vt nulli iudicuz. §. ꝛ hoc peruenit. col. ix.
3 † ꝛ potest appellari ab eo tanq̃ iustitiam denegãte. in auf. de defen. ci. §. iubemus. de man. princi. §. ꝛ non permittas. ꝛ. C. vt lite pen. l. ij. Quandoq3 etiã voluntaria iurisdictio assumit naturaz contentiose vt in manumissione fienda per minorem in qua requiritur cause cognitio vt dixi. s. de offic. consul. l. j. volũtaria ergo iurisdictio põt exerceri extra territoriũ vt hic patet. Ex quo soluuntur dubia de quibus vidi dubitari. legatus de latere authoritate legatiõis põt beneficia cõferre, vt extra de offi. legati. c. j. i
4 fi. lib. vj. †contulit quedam beneficia vel fecit reseruatiões ante q̃ ingressus esset prouinciam legationis sue dubitabatur. an valerent dicendum quod sic per. l. istam. ꝛ q2 tales legati equiparãtur proconsulibus. vt eo. ti. c. ij. li. vj. ꝛ ita de facto obtinui. ꝛ vid quod no. extra de offi. legati. c. nouit in gl. ꝛ per Inn. ꝛ qd dixi. j.
5 de iuris. om. iudi. l. fi. ❡ Aliud dubiuz est† archieps mediolañ. quẽdam mediolañ. extra territorium suum tonsurauit pma tonsura: dubitabat' an valeret obtinui quod sic per. l. iã quia ꝛ hoc est voluntarie iurisdictionis. ꝛ ad predicta bene facit quod no. i glo. ꝛ per Inno. extra de offi. legati. c. nouit. Et idem est de penitentia quia est voluntarie iurisdictionis ꝛ per confessorẽ audiri ꝛ absoluere quolibet loco etiam extra diocesim vt dixi alphabeto secundo dictione cõfessio. iij. versi. an sacerdos possit subditũ suum ꝛ dictione absolutio. j. versicu. episcopus in aliena dioce.
6 ❡ Item tangit glo. sed non clare an iurisdictio† volũtaria possit delegari. Jaco. de rauẽ. videtur hec sentire quod non. per fi. huius. l. vbi dicitur legatum proconsulis non habere talẽ iurisditionem. glos. hic videtur sentire quod possit delegare. in cõtrarium innuit glo. j. de offi. eius cui man. est iu. l. j. versic. tutele datio. s3 hoc cõmuniter per doctores approbatur. ex hoc oritur du
7 bium† an coram vicario potestatis vel locũtenente alicuius iudicis possit fieri emancipatio. ꝛ alia que sunt voluntarie iurisdictionis. ꝛ Jacob. de ra. hic videtur sentire quod nõ ꝛ p hoc quia hoc est mere voluntarium ꝛ residet in personã iudicis adeo qd non videtur ab eo posse separari nec alteri delegari. ar. j. de ver. obli. l. fi. in princi. ꝛ. l. si quis stipulatus. locati. l. iiij. qui sine ma. ad libertatem peruenire possunt. l. penultima que incipit latin⁹. ꝛ de dona. l. lucius. G. de cug. tenet oppositum ꝛ bene vt puto ꝛ dicit quod coram legato proconsulis ꝛ coram quocunq3 locũtenente possunt expediri ea que sunt voluntarie iurisdictiõis. No obst. hec. l. quia hic proconsul nõdum erat ingressus prouinciã ꝛ ideo nullam iurisdictionem delegare potest vt. j. eodẽ. l. obseruare. §. fin. ꝛ ita finis huius. l. intelligitur secundũ prin. Et quod
8 hoc sit verum probatur qd adoptio† ꝛ emancipatio competit iure magistratus. vt. s. de adopt. l. ij. §. j. ꝛ. l. iiij. ꝛ. C. de magistra. munici. l. ij. ꝛ de dona. l. in hac. ꝛ in auf. de defen. ci. §. nullam. s3 mandata iurisdictione transeunt illa que sunt iure magistrat⁹, vt. j. de offi. eius cui man. est iur. l. j. §. qui mãdata ergo ꝛc. Item quia quod plus est transfertur in eum ergo qd est minus arg. j.
9 de reg. iu. l. cui quod plus est. Item emancipatio ꝛ adoptio† potest fieri coram vicegerente. C. de offici. eius qui vicẽ alterius iudicis obtinet. l. ij. proconsul ergo postq̃ est ingressus puinciam ꝛ legatus eius possunt que sunt iurisdictionis volũtarie. vt ifra de man. vin. l. apud consulẽ. non ob. quod dixi quod sunt i voluntate. ꝛ ideo non transferuntur in aliũ quia dico quod hoc nõ est voluntarium quo ad iudicem, imo necessarium, ꝛ punitur si non faciat que iustitie sunt vt dicta auf. vt nulli iudi. §. ꝛ hoc perue
10 nit. †Sed adhuc quero an coram locumtenente possint exerceri extra territorium ea que sunt voluntarie iurisdictiõis. videt' q̃ sic: quia iudex ordinarius hoc facere potest, vt hac. l. in principio ꝛ. s. de adop. l. emãcipari. ver. apud pconsulẽ. ergo ꝛ iste poterit quia potest omnia que potest ordinarius. sed dic quod nõ potest licet coram

licet corã ordinario fieri possit: quia locũtenens non habet iu
risdictionem a se sed fungitur vice eius cuius locum tenet vt.ĩ.de
officio eius cui mand.est iurisdictio.l.j.§.qui mandata.cũ ergo
non habeat ex se ꝓpter sui fragilitatem nõ poterit extra iurisdi
ctionẽ exercere.pro hoc.s.de offi.prefecti vrbis.l.fin.et ibi dixi.et
nota.ĩ.de offi.presidis.l.iij.in princip.et pro hoc facit qd dicit de
ordinario et delegato.C.de accu.l.iiij.qñ et qñ iudex.l.si vt pro-
ponis.et.l.si preses.multum enim plus potest ordinari⁹ quã de-
11 legatus vt.C.de iudi.l.a iudice.et.ĩ.de iur.om.iud.l.more.† iuris
ditio enim delegata limitata est: et ideo vltra extẽdi nõ potest ar
gu.ĩ.de acqui.re.do.l.in agris.et sic posset loqui hic.l.qd legat⁹
proconsul.non possit extra prouinciam exercere que sunt volun
tarie iurisdictionis licet proconsul possit.Gul.¶ Ultimo colli
1 git glo.quod quandoq; idem verbum ponitur proprie et impro
prie et no.C.de in inte.resti.l.j.si tutor vel cura.interuenerit.l.j.et
ibi dixi.et in alphabeto dictione idẽ verbum et not.in glo.ff.solu.
ma.l.cũ mulier.Et aliqñ repetitũ strictius sumitur quã primo
positum.vt.C.de libertis et eor liberis.l.pe.et ibi no.et ad treb.l.
ex facto.§.vlt.et vide in speculo de disputationib⁹ et allega.§.iiij.
ver.Item clausula et ver.sequẽtibus et vide ad hoc duas gl.vnã
C.de legi.here.aut.cessante.et aliam.ĩ.de re iudi.l.sepe.§.scienti-
bus.in dubio accipitur verbum ꝓprie de quo plene dixi.ĩ.de bo
norum pos.l.j.

1 ¶ Rectores vel officiales alicui⁹ ciuitatis an possint morari in hospitijs suorũ subditorum gratis et sine mercede.
2 Officiales quando vadunt per districtũ possunt recipere alimẽta pro se et equis.

Obseruare. Glos.colligit arg.contra pre
latos petentes procurationes
a clericis in ciuitatibus ad quas veniunt quãdo aũt
tales procurationes debeantur a cleris vide extra de
censi.per totum.et per Gof.et Hosti.in summa eo.tit.et facit ad
hanc.l.in aut.de manda.princi.§.j.et.§.illud col.iij.et pro decla-
1 ratione huius.l.quere † an rectores vel officiales possint mora-
ri in hospitijs subditorũ gratis vel mercede.dic aut sunt ibi do
mus vel palatia publica vbi possunt habitare: et tunc nec gratis
nec mercede morari possunt in hospi.priuatorum imo puniunt
quinquaginta lib.auri.C.de offi.rectoris prouincie.l.si.aut non
erant ibi dom⁹ vel palatia publica: et tũc si queris an gratis pos
sint habitare dico quod nõ nisi in casu vbi priuatus haberet af
fectionem ad iudicem vt.ĩ.de donat.l.aquilius.alias enim non
potest talia munera recipere vt.ĩ.eodem.l.solent in fi.et.ĩ.titu.ij.
l.plebiscito nã donatio est gratis habitare vt.ĩ.de dona.l.in edi
bus.si autem habitare mercede soluta tunc etiam non potest ad
hoc cogere subditos.vt.ĩ.eo.solent.§.fi.et.C.de contractibus iu
dicum.l.vnica in medio.l.hoc enim non reperitur nisi in princi
pe.et ille non recipit nisi tertiam partẽ domus.vt.C.de metatis.
l.ij.li.xij.et sic potest intelligi hec.l.quod proconsul nõ possit co-
gere subditos ad sibi danda eorum hospitia.sed faciat sibi ꝓui
deri per commune.And.et Gul.vnum tamen satis singulare vi
2 deatur † quod quando officiales vadunt per districtũ exercẽdo
officium quod possint recipere alimonias pro se et equis a subdi
tis gratis et sine pretio.C.de lucris aduocatorum.l.ij.lib.xij.con
tra qd est dicta.l.solent.§.fi.ĩ.eo.et dicto.ti.j.aut.de man.prin.§.
j.et.§.illud.

Nemo proconsul. Ibi stratores.sic dicti qr
malefactores capiebant et
prosternebant in terrã.sed vice taliũ postea subrogati fuerũt mi
lites quorum auxilium per presidẽ implorabatur.vt.C.de epis.
et cleri.si quis in hoc genus et.l.raptores.et hoc dicit ista litera sꝫ
vice eorũ et c.hodie autem qr non sunt dicti milites ad hoc depu
tati statuta ciuitatũ concedunt secũ ducere tales stratores seu
baroarios.Ja.de are.

1 ¶ Uxor an teneatur sequi suum virum euntem in aliquo officio.
2 Matrimonium continet indiuiduam consuetudinem.

Proficisci. Oppone et quere vt in glo.deinde colli-
1 ge hic ar.† qd vxor teneatur sequi viruꝫ
euntem in officio et pro hoc.C.de restitu.milit.l.j.et.ij.vbi de hoc
dixi.et dic quod tenetur sequi si prope vadat: non si longe arg.ĩ.
de operis libertorum.l.quod nisi.et de annuis leg.l.meuia.in fi.
l.vel nisi ab initio erat talis conditionis quod cõsueuerat ire lõ
ge sequi tenetur quia sub ea conditione videtur matrimoniũ cõ
2 traxisse vt eum sequatur cum matrimonium † indiuiduam con-
suetudinem vite contineat.et pro hoc.ĩ.de vsu et ha.l.plenum.§.
equitij.C.de episcopali audi.l.si legibus.¶ In gloss.ibi in ad-
lectiuum.sic.s.de orig.iu.l.ij.§.deinde ex his.et in alphabeto di-
ctione substantiuum.¶ In eadem gloss.in fin.et.C.de noxa.l
penulti.¶ In eadem gloss.ibi non furti teneatur.arg.ĩ.de dol.
l.non debet.Ray.

1 ¶ Commendare se aliquando licet.
2 Cõsuetudo prouincie circa ingressum ꝓcõsulis est seruanda.

Anteq̃. Ibi decessori.i.ꝓconsuli cui succedit.et qui re
cessurus est per aduentũ eius.Old.et de signi
ficato hui⁹ dictionis vide in alphabeto dictione decessor.¶ Et
non ob.in aut.de admi.§.j.vt ibi no.¶ Itẽ no.circa pn.huius
1 §.qd licitum est alicui commẽdare † seipsum de hoc dixi.C.de
nouo codi.compo.circa pn.super verbo ausus est.et in alphabe
to dictione commendamus.sed quod nõ liceat alicui se commẽ
dare videtur.vj.q.j.c.imitare.prouerbiorum.xxvij.laudet te os
alienum et non tuum extraneus et nõ labia tua.et cato: nec te col
laudes nec te culpaueris ipse.et seneca: omnis laus in ꝓprio ore
sordescit.dic quod ad inanem gloriam et sine veritate nõ licet se
cõmendare vt dictum est.sed cum veritate.et ad virtutem et bo-
num licet vt hic: non tamen sic quod alteri noceat.xj.q.iij.si qs
de hoc per Thom.in secũda secunde de humilitate articulo ad
2 vj.§.ad primum questione.clx.¶ Item no.† quod consuetudo
prouincie circa ingressum proconsulis est seruanda magis eni
facient.i.reputabunt prouinciales seruari sibi consuetudinem
et pro hoc.C.de diuersis officijs et apparitoribus.l.viros.et.l.ꝓ-
batorias.lib.xij.quelibet enim prouincia in suo sensu abundat
extra de sepul.c.certificari.

1 ¶ Delegans non habens potestatem delegandi si postea ad eum perueniat an valeat delegatio.
2 Uerbũ debet aliquãdo ponitur pro potest quãdoq; ecõtra.
3 Sententia lata per iudicem incõpetentem quã iudex cõpetens ratificauit an valeat.
4 Ratihabitio episcopi an validet tonsuram factam per aliquẽ eius nomine.
5 Ratihabitio an possit retrotrahi.
6 Sententie plures late per iudicem qui ignorabat se iudicẽ an valeant.
7 Actus viuentium possunt esse in pendenti.

Post hoc. Ubi secundũ id tempus quo aliqd fit fie
ri nõ potuit ratihabitio non trahitur re
tro sed valet vt ex nunc.hoc dicit vsq; ad.l.solent.Jac.butrig.
¶ Et diuide quia primo ponit dictũ.secundo probat illud.ter
tio soluit.Quarto facit aliaꝫ solutionẽ.secũda ibi.est eñ.ter
tia ibi.Sed si ante.Quarta in.l.aliquando.¶ Ibi absurdũ ac
cipe quod est.ĩ.alij eam mandare quam nõ habet postea reassu
me hic antequã ipse et c.¶ Ibi.videri legatum habere.Concor.
ĩ.ad trebellia.l.sed si in alio.§.fina.et.l.se.Et est argu.quod si ca-
1 rens iurisdictione † delegauit et postea nactus fuerit iurisdictio
nẽ quod firmetur delegatio.pro hoc.C.de secũdis nup.authẽ.si
quis ex his.que est signata super.l.femine.sed dic contra arg.ĩ.
de rei vendi.l.si a titio et de doli ex.l.apud celsum.§.si a titio.non
ob.hec litera quia hic iam erat radicata iurisdictio in ꝓconsule
mandante Jaco.de are.de hoc nota.et dixi.C.qui pro sua iuris-
dictione iudicẽ dare possunt.l.j.versicu.item querit gloss.quid
2 si tempore.¶ Item colligit gloss.quod hic verbum debet.† po-
nitur pro potest pro hoc.ĩ.de iudic.l.non quicquid.et quandoq;
econtra sic et.ĩ.de operis noui nuncia.l.non solum.§.j.et de libe-
ris et posthu.l.si ita.ĩ.mandat.l.j.vbi de hoc dicam.et nota.ĩ.de
offic.presidis.l.sepe.in glos.de verbo.significa.l.verbum oporte-
re.et ibi in glo.et verbum debet et debetur.quãdoq; significat ho
nestatem non necessitatẽ.extra de despon.impuberum.c.j.ĩ.de
iudic.l.et post.edictum.C.de pigno.l.iij.ad leg.fla.de plagia.l.si
fratrem.et.xxiij.q.j.c.quod debere.et vide eadem causa et.q.c.quod
precipitur ex proprio significato vocabuli necessitatem impor-
tat.ĩ.de peculio quod debetur cum multis si.¶ Item no.ex fin.
huius.l.quod sententia lata per legatum proconsulis valet vt
3 ex nũc nõ vt extunc † quod facit si iudex incompetens tulit sentẽ
tiam inter partes et iudex competens eam ratam habeat nũgd
valeat.et hec.l.facit quod non.in contrariũ est quia sentẽtia nul
la potest ratificari.C.communia vtriusq; iudi.l.ij.sed ibi nõ vale
bat vt sententia sed vt consensus partium ad quod.ĩ.habetur.l.
fin.et.C.de iu.fisci.l.instar.lib.x.sed dic q̃ non potest ratificari ta
lis sentẽtia sine nouo processu.et ita nota.ĩ.de iudi.l.licet.et nota.
et dixi.C.qui ꝓ sua iurisdictione.l.vnica.sed hec lex paruꝫ facere
videtur quia ideo hic mandatum iurisdictionis nõ trahitur re-
tro quia consul qui mãdabat iurisdictionem ante ingressuꝫ nõ

habebat exercitiū iurisdictionis:ꝛ ideo alij committere nō poterat vt hic dicit litera. Sed in questiōe proposita iudex competens habebat iurisdictionem ꝛ eius exercitiū.sed videt qꝺ legatꝰ etiā extra prouinciā existēs possit delegare ita qꝺ statim teneat vt.ſ.de officio prefecti vrbis.l.fi.sed dic aut habet iurisdictionē ꝛ exercitium, vt qꝛ ingressus est prouinciam:ꝛ tunc potest delegare ꝛ statim valet vt in prin.huius.ſ.aut habet iurisdictionē ꝛ nō exercitium vt qꝛ exiuit prouinciam:ꝛ tunc idem vt.d.l.fi.ibi eniꝫ intrauerat iurisdictionē,ꝛ postea exiuerat qꝺ dic vt ibi. aut nō habet iurisdictionem, nec exercitiū: vt qꝛ nondū est ingressus prouinciā:ꝛ tunc non tenet delegatio nisi postꝗ̄ ingressus ē vt in fi.huius.ſ. ¶ Sed pone:aliquis nomine alicuius episcopi tu
4 lit sententiā vel tonsurauit† aliquē in clericum.episcopꝰ ratificauit:nunquid valebit:videtur ꝙ sic per regulam,ratihabitio retrotrahitur.de reg.iu.li.vj.ꝛ.C.ad mace.l.fi.ꝛ hoc videtur innuere glo.Ber.extra de his que fiunt a prelato sine consensu capituli.c.ij.circa fi.glo.ibi nisi illustris persona ꝛc.nam episcopus est illustris ꝛ potest sententiam per aliuꝫ ferre vt extra de re iudi.c.vlti.lib.vj.ꝛ pro hoc ꝺ reg.iu.l.quod ab initio.ꝛ.e.ti.c.nō firmatur.lib.vj.nam mandatum iurisdictionis vt dixi retro nō trahitur per hanc.l.ꝛ pro hoc insti.de au.tuto.in princi.ꝛ.ſ.e.ti.l.obligari.ꝛ de acqui.heredi.l.si quis mihi bona.ſ.iussum.de hoc dixi dicta.l.vnica q.ꝑ sua iurisdict.iudices dare possunt. ꝛ an quod nullum est possit ratificari,vide notata extra de elect.c.auditis.
¶ Ex predictis colligamus brocardicum quod gl.tangit.scilꝫ
5 an ratihabitio† trahatur retro.ꝛ videtur ꝙ non,vt hic. in cōtrarium est regula iur.ratihabitionem,vbi de hoc per Dy.ꝛ alios lib.vj.ꝛ.C.ad macedo.l.fi.vbi de hoc satis dixi. ꝛ de hoc no.C.de dona.inter vi.ꝛ vxo.l.donationes.de inofficio.dona.l.ij.de iu.fi.l.ij.lib.x.Et circa hoc dicunt quidam:aut ille actus poterat exerceri ꝛ valere sine volūtate mea si ille egisset nomine suo:tūc si factū nomine meo ratifico ratihabitio trahitur retro vt si agas nomine meo.nā agere est actus de se permissus,sed non actio mea. vnde si ratū habeo quod egisti nomine meo trahitur retro ꝛ valet vt ex tunc.ſ.de iudi.l.licet.rem ra. ha.l.iij.ſ.falsus.ꝛ dicta.l.vltima.C.ad macedoū.aut ille actus non poterat exerceri nomine suo est actus iurisdictionis:ꝛ tunc nullo mō potest ratificari vt valeat quod actuꝫ est vt ex tunc.valet tū vt ex nunc.ꝑ hoc.ſ.ꝺ infamibus.l.quid ergo.in prin.de iur.do.l.si mulier.ſ.ex asse.et ad treb.l.qui institutus.ſ.j.ꝛ de boū.pos.l.iij.ſ.acquirere.Hul. ¶ Alij dicūt aut quis habet ratum post tempus ergo ille actꝰ non potuit exerceri:ꝛ tūc ratihabitio nihil operatur.ſ.rē ra. ha.l.bonorū.aut intra tēpus quo potuit exerceri:ꝛ tūc aut ille actꝰ deficiebat ex solo consensu:ꝛ tunc ratihabitio retrotrahit ꝛ mādato comparatur vt dicta.l.licet.ſ.de iudicijs ꝛ.l.cum minor.ſ.falsus.rem ra.haberi.Sed si ille actus deficiebat substantialibꝰ tunc ratihabitio retro nō trahitur vt hic.Et facit ad hoc quod nota.in gl.magna.C.de bonis que lib.l.vlti.ſ.necessitate. And. Alij vt Jac.bu.dicit aliquando occurrit impedimentum ex tēpore quo fit aliquando ex tempore quo ratum habetur aliquādo ex neutro. Si ex tempore quo fit valet ex ratihabitiōe ꝛ ex tēpore ratihabitionis vt hic.si eo tempore quo ratū habet occurrit impedimentum tūc nec retrotrahitur nec confirmatur vt ex tunc vt dicta.l.bonorum.rem ra haberi.si vero ex neutro tempore occurrit impedimentum sed est defectus solius volūtatis tūc ratihabitio valet ꝛ retrotrahitur questio ad quedā non quo ad omnia:ꝛ tunc ꝓcedit gl.l.donationes.C.de dona.inter vi.ꝛ vxo.ꝛ.l.iul.ſ.qui satis.cog.circa quod dic:aut vitium fuit cuꝫ vitio ꝛ ratihabitio retro nō trahitur etiam si vitium causabatur ex defectu voluntatis que superuenit.sed si non fuit cum vitio,sed valuit secundum quid licet non simpliciter propter defectum volūtatis tunc trahitur retro volūtas ꝛ ratihabitio sequēs vt dicta l.iul.qui satis.cogantur ꝛ.l.iij.rē ra.habe.C.de nupt.l.ꝛ si cōtra.ꝛ de naturalibus liberis.l.cum quis.vbi autem valuit ab initio sine ratihabitione nec retrotrahitur nec aliquid operatur qꝛ nō est necesse confirmare quod valuit.ꝛ ita sentit glo. dicta.l.iul. q satis.cogā.ꝛ Dy.dicto.c.ratihabitionem.ꝛ gl.ſ.de negotijs ge.l.pomp.ꝛ pro hoc.ſ.de verbo.signifi.l.lege obuenire. ꝛ sic precedens distinctio locum habet in his que non valuerūt ab initio. si vero non valuit propter iuris rigorem:tunc ratihabitione nō confirmatur,vt.ſ.de appel.l.si expressum.cum sua gl.nisi actꝰ sit talis qui per se possit facere actū valere vt.C.communia vtriusqꝫ iudic.l.ij.Jac.butri.quelibet distinctio bona ꝛ vera est. ¶ Iteꝫ
6 querit Hul.de cu.aliquis qui re vera erat iudex† ignorabat se iudicem ꝛ sicut iudex tulit plures sententias:nunquid valebūt:videtur quod sic,vt veritas inspiciatur.ſ.de iur.ꝛ facti igno.l.regula.ſ.qui ignorauit.de fur.l.inter omnes.ſ.recte.ꝛ de crimine expi.heredita.l.fina.nam ignorans potest dari iudex.ſ.de iudic.l.cum furiosus.probabilius videtur contrariū quia ad hoc vt sit iudex oportet quod habeat voluntatem ꝛ affectionem ad rem iudicatam:quia non omnis vox iudicis est sententia.C.de sententijs.l.ex stipulatione.ꝛ ad hoc bene facit de illo qui credit se tutorem et non est.ſ.de eo qui pro tutore.l.quero.ꝛ iudicatū solui.l.iij.ſ.ij.Ho. ¶ Item colligit glo.aliud notabile.s.qꝺ sufficit queꝫ non reuocare licet datio non tenuerit,qꝺ verum est nisi interueniat actꝰ per quem presumatur reuocasse si sciuisset. ¶ Itē not.
7 actus viuentiū† posse esse in pendēti.de quo dic vt no. ꝛ dicaꝫ.ſ.cōmunia prediorū.l.fi. ¶ Ultimo ad contrariū qꝺ glo.signat ꝛ non soluit de.l.nō est nouū.ſ.de acqui.rerū do.vbi videtur ꝙ qs possit transferre qꝺ nō habet.So.vt no.e.ti.l.traditio.ꝛ.ſ.de regu.iu.l.qꝺ nostrū.qꝛ vel dic qꝺ hic est regulare:ibi speciale.vꝉ qꝺ ibi dicit in creditore dic qꝺ nō dat dñium qꝺ non hꝫ.sed prestat cām dñij vt ibi ptꝫ in litera.ꝛ debitor est qui dat vt instit. quibꝰ alie.licet in prin.vbi de hoc.

1 ¶ Uicarij potestatum nō possunt membrū abscindere vel penam mortis inferre

Aliquando. Ex necessitate qꝺ alias denegat.h.d.ꝛ de hoc no.ꝛ dixi.ſ.de offi.consul.l.j.Et no.gl.que est hic ex qua colligit quod vicarij† potestatuꝫ non possunt mēbrū abscin
1 dere vel penam mortis inferre.ꝛ hoc forte nisi haberent talē potestatem a consilijs ciuitatum qui dare possunt in aut.de defen.ciuita.ſ.interim.ꝛ ideo redargui quēdam vicarium potestatis q absente potestate cōdēnare disposuerat quendaꝫ ad mortē:ꝛ bene cessauit ex quo sibi dixi de hoc vide.ſ.de offi.eius cui man. est iurisdictio.l.j. ¶ In glo.vlti.in fi.hoc non placet Ray. qꝛ in cōtrario erat impeditus iusta de causa,vt no.i aut. de administrato.col.vij.Ray.

1 ¶ Uicariꝰ iudicis ecclesiastici an possit deponere ꝛ de causis criminalibus cognoscere.
2 Legatus proconsulis potest subdelegare.
3 Omnis delegatus pōt cognoscere de suspec.tuto.
4 Proconsul qñ committit legato cognitionem criminum ꝛ sibi remanet diffinitio an debeat audire ter,semel in principio ꝛc.

a
Solent. a Ibi mādare.s. specialiter.nam ex generali ꝯmissione criminū cognitio nō
1 trāsiret.sicut dicit† in vicario iudicis ecclesiastici q ex generali cōmissione non pōt deponere nec de causis criminalibus cognoscere extra de offi.vicarij.c.ij.li.vj.Ric.cum ibi notatis. ¶ Sed cōtra hoc videtur.C.eo.l.j.vbi videtur qꝺ ex generali commissione de criminibus cognoscant ꝛ referant ꝛ remittant.sed ꝛ illa de speciali commissione intelligi posset vt dixi. Glo.dicit duo esse specialia in legato proconsul. primum quod de omni crimine cognoscat licet non pronūciet nec puniat vt ħ ꝛ dicta.l.j.C.eo.l.secūdum.quod de crimine suspecti cognoscit ꝛ pronunciat ꝛ tutoreꝫ remouet ꝛ alius tantum de remouendo co
2 gnoscit per iura in glos.allegata.† Est ꝛ aliud speciale quod gl. non dicit quia legatus proconsul.subdelegat.vt.ſ.eo.l.legatus. prout est ibi litera affirmatiua.secus in alijs vt.C.de iudi.a iudice.Jac.de ra.dicit quod primum speciale non est in proconsulis legato sed specialitas est in re mandata.s.quod cognitio criminum possit ei demandari etiam ꝓconsule presente.ꝛ hoc significanter dicit litera:sed hoc genus mandati extraordinariū est.i.speciale quod demandetur solum quo ad cognitiōe cū alie cause ciuiles sibi demandētur quo ad cognitionem ꝛ diffinitionē etiā presente procōsul.ꝛ sic bene iungitur litera nec liberādi ꝛc. sine alijs suppletiōibus.ꝛ quod nihil sit speciale in legato procōsulis plusquam in legato presidis vel alterius probatur.ſ.eodem l.nec quicquam.ibi quod etiam omnium communia presidum sunt nisi vis inferatur litere.sicut ibi facit gloss. nam ibi loquit vlpi.qui locutus est ab ista.l.solent.vsqꝫ ibi ꝛ dicit esse communia omnium presidum. Quantum ad secundum de suspecto tu
3 tore dicit Mar.fili.quod omnis delegatus† potest cognoscere de suspecto tutore.ſ.de offi.eius cui māda.est iurisdictio.l.cognitio.vbi de hoc ꝛ.l.se.sed sententie prolatio ꝛ ipsa remotio nō potest delegari.ꝛ hoc est speciale in legato proconsulis ꝛ maioris proconsule vt possint pronunciare ꝛ remouere vt infra de suspe.tuto.l.j.ſ.an autem.sed si suspectus tutor de aliquo graui crimine accusetur non vt remoueatur sed alias puniatur: tunc ordinarij maiores cognoscunt ꝛ puniūt.infra ad turpilianum.l.j.ſ.suspecti.ꝛ.ſ.de offi.prefec. vrbis.l.j.ſ. Item apud prefecturam. ꝛ hoc casu potest dici speciale in legato procōsulis quod cognoscere possit. sed non pronunciare sicut ꝛ de alijs criminibus vt hac lege.sed videtur quod omnis qui cognoscit de suspecto possit remouere:quia interdicit sibi administrare vt institutio.de suspectis tuto.ſ. si quis autem.sed dic quod hoc facit lex, non autem

a ¶ Solēt.Concordat huic.l.i ver.vꝉ munus. text.i.c.q recte.xj.qō.iij.ꝛ in.c. nō lꝫ eadē.q.ꝛ in.c.non sane.xiiij.q.v.

aūt iudex per sententiam vnde adhuc remanet tutor licet sibi ad
administratio sit interdicta. ⁊ sic debent intelligi leges ⁊ glo. de
ista materia tractātes. M. fili. Et vide ad materiā hui⁹. l. in spe
4 culo de legato. §. superest. ver. sed nunqd legatus. sed quero† qñ
ꝓconsul cōmittit legato cognitionē criminū ⁊ sibi remanet dif-
finitio, nūquid debet audire ter: semel in principio semel in dimi
dio ⁊ semel in fi. scdm aut. ad hec. C. de iudicijs. dic qd nō q2 illa
loquit̃ cū sniē ꝓlatio reseruatur ab hoīe hic aūt reseruat̃ a lege.
⁊ ideo secus. Ric. ¶ Ultimo ad ver. sicut autē. op. de. l. iudiciuz
soluitur. ĵ. de iudi. so. vt glo.

1 ☞ Appellatio ad principē omisso medio nō valet. secus si ap
pelletur ad papam.
2 Princeps aliquando est consulendus si casus sit dubitabilis.

1 **Legatos.** Omisso medio† non recurrit̃ ad pricipem
hoc dicit. sec⁹ ē i papā. ad quē appellat̃ omis
sis medijs vt dixi. C. de ap. l. precipimus. ⁊ hic dicit Ja. de ra. qd
hoc fit vt pap. habeat pecuniam: de hoc vide in speculo de ap. §.
nunc tractemus ad quē sit appellandū. Et dic qd aliquando su
ꝑ facto seu qualitate facti consulitur princeps. vt. ĵ. de offi. ꝑsi. l.
2 diu⁹ ⁊ no. ĵ. de iudi. l. eum quē temere. §. j. † super iure si est casus
dubitabilis pōt vt hic. si nō ē dubitabilis nō. C. de relationib⁹.
l. iij. vbi de hoc. Si vult referre ꝑpter defectum iurisdictiōis po
test vt hac. l. in princi. si ideo quia timet partes nō pōt in aut. vt
iudices non expectent sacras iussiones. Qd intelligūt doctores
nisi esset iustus metus vt. ĵ. qd me. cau. l. nec timorē. ¶ Sed que
ras cui est facienda relatio dic qd delegatus deleganti ⁊ ordina
rius principi.

1 ☞ Donum ⁊ munus differunt inter se.
2 Judices hodie an possint accipere esculenta ⁊ poculenta.
3 Proconsul non potest emere a subditis nisi ea que sibi perti-
nent causa victus.
4 Ratio tutele non potest exigi durante ipsa tutela vel cura nisi
sit perpetua.
5 Rusticus q pluribꝰ annis dedit aliquid puta vinū, par caponū
an in futurum possit compelli ad dandum capones.
6 Varietas impedit prescriptionem.
7 Prouerbia possunt in causis allegari.

Non vero in totum. In fine dicit gloss. j.
necessitatem. domin⁹
Gul. de suz. exponebat. i. non recipiat ita sepe exenia quod pro-
ducat ea ad munerum qualitatem. nam exeniuz est res parua, sz
sepe recipiendo produceretur ad qualitatez muneris que est res
magna vt. ĵ. de ver. sig. l. inter donum. vel dic sm Rich. quod dif
1 ferentia† est inter donum ⁊ munus. quia donum dicitur etiā si-
ne causa. munus cum causa vt dicta. l. inter donum. vnde non de
bet producere ad munerum qualitatem. i. vt exenia dentur ⁊ reci
piantur cum causa, puta vt iudex det sibi maiorē dilationē vl' al's
sibi faueat ī causa. hoc em̄ fieri nō debet vt. ĵ. ad leg. iul. repe. l. iij.
⁊. iiij. ⁊ hoc voluit dicere litera ista Ric. quelibet est bona. vl' pos
set exponi qualitatem. i. quantitatem. s. vt nō recipiat sub nomi
ne exeniorum magnas quantitates puta vnum plaustrum vini
seu aliquas perdices vel fruct⁹ vel fialas vini ⁊c. et ad hoc bene
concor. extra de rescriptis. c. statutum. §. insuper. lib. vj. cum ibi
notatis per Archi. ⁊ Jo. an. Sed an sit hodie correctum qd etiā
2 esculenta† ⁊ poculenta recipere nō possint? videtur quod recipe
re liceat quia talia animuz iudicis nō est verisimile posse peruer
tere extra de simonia. c. ⁊ si questiōes qd em̄ scriptū est isaie. xxx-
iij. xxxv. capitulis beatus qui excutit manus suas ab omni mu
nere, intelligenduz est de illis muneribus que accipiētis animū
allicere vel peruertere possunt vt dicto. c. ⁊ si qōnes. in contrariū
qd hodie recipere nō possint tenet gl. ĵ. de offi. presidis. l. plebisci
to. ⁊ idem tz gl. in aut. scriptū exemplar. ij. in prin. col. ij. ⁊ titulo
sequenti iusiurandum quod prestatur ab his qui admini. susci.
§. j. ⁊ hanc op. hic tenet. Gabriel de osselletis ⁊ Ray. quando hz
sufficiens salarium vt dictis. ll. ⁊ dicit se sic cōsuluisse capitaneo
militie. ⁊ ego etiam cōsului plurib⁹ rectorib⁹ ciuitatis mee. ⁊ tu
tius ⁊ honestius credo. ⁊ ꝑ hoc. j. q. j. c. iudices. ⁊ ibi in glo. ⁊ per
Archi. ⁊ de hoc in speculo de legato. §. superest videre. ver. illud
quoqz non est omittendum. nec hospitia priuatorum debet iha
bitare vt dixi. s. eo. l. obseruare. in prin. nisi forte al's esset singu-
laris amicus priuati ar. ĵ. de dona. l. acquilius. Gul. tamen de
cug. tenet qd iste. §. ⁊. l. plebescito non sint correcte: q2 legum cor
rectio vitatur. C. de ap. l. ꝑcipimus. ⁊ q2 dicto aut. scriptū exem-
plar. dicit qd non debēt auaritiam retinere quasi dicat quod nō
debent indistincte recipere. sed sm modum huius. l. vt sic illa in
telligatur sm istam vt. s. de legibus. l. sed ⁊ posteriores. Jmo vi
detur quod possint accipere munera vsqz ad centum aureos vt
ĵ. ad leg. iul. repe. l. eadem in fi. sed ibi non ex offici. vt ibi dixi. et
de hoc an liceat iudici ordinario vel delegato aliquid recipere
vt nota. C. de lit. contesta. aut. auferatur super verbo sportulis.
3 Jtem nota. quod non licet proconsuli† a subditis emere nisi vi
ctus causa. qd facit si interdictuz esset alicui emere a statuto vel
lege vel iudice quod emere possit victualia pro hoc. C. de cōtra-
ctibus iudici. l. vna vbi de hoc de vectiga. ⁊ commissis. l. vniuer-
si. ⁊. ĵ. d ver. sig. l. in lege cēsoria. sed quero an hodie rectores ⁊ of
ficiales a subditis emere prohibeantur. videtur qꝫ nō q2 antiq-
tus erant perpetui. vt. ĵ. eo. l. meminisse hodie autē sunt tēpora-
les: ⁊ ideo videtur qd possint arg. ĵ. de iudi. l. si debitori. C. de pre
cibus impera. offe. l. quoties. ⁊ arg. ĵ. de excu. tuto. l. iurisperitos
in prin. ¶ Jtem ꝓ hoc q2 durāte tutela vel cura non pōt exigi
4 ratio† nisi cura sit perpetua. ĵ. de tutelis ⁊ ra. distr. l. nisi finita.
§. si tamē. in contrarium videtur q2 rationis ꝓhibitionis erat.
q2 poterāt esse terribiles subditis que hodie durat. ĵ. de cōtrahē.
empt. l. non licet ⁊. l. qui officij. C. si quancūqz preditus po. l. vni-
ca. ⁊ ꝓ hoc qd dicitur de militibus quod cōtrahere nō possunt
ĵ. de re militari. l. milites agrū. ⁊. C. eo. l. milites. ⁊. l. fi. ⁊ si dicas
quod magnum esset eis preiudicium. dic qd poterunt cōtrahe-
re cū nō subditis contrahendo enim cum subditis vilipēderēt
dignitatē ⁊ officiū suū. C. de cōmercijs. l. nobiliores. ⁊ negotia-
tores ne militēt. l. j. li. xij. pōt dici aut loqueris de familiaribus
⁊ illi possunt contrahere vt. ĵ. si cer. pet. l. ꝑsidijs vbi de hoc. si de
maioribus vt seneschalo ⁊ vicario tūc nō possunt. ar. hui⁹. §. ⁊
C. de ꝯtractibus iudi. l. vnica. Gul. de cun. de hoc dixi. d. l. vnica.
5 ¶ Ultimo glo. colligit ar. † ꝓ rustico qui multis annis dedit
gratis aliqd puta capones qd ī futurū dare nō possit cōpelli. ꝓ
hoc bene licet gl. nō alleget̃. C. de pac. l. si certis annis. vbi de h
plene dixi. ꝓ hoc. ĵ. de operis liber. l. opis nō impositis ⁊ de pri-
ui. credi. l. si creditores. §. j. dici posset aut constat qd ex liberali-
tate ꝑstabat: ⁊ tunc etiā si per. xxx. annos compellit̃ in futurum.
⁊ ita intelligatur hec glo. q2 niti non potest nisi ex prescriptiōe
que hic cadere non potest cum non habeat animū prescribēdi.
ar. ĵ. quēad. seruitu. amitta. l. fi. ⁊ de aqua quo. ⁊ esti. l. j. §. sed ari
sto. nā familiaritatis iur. ⁊c. vt. ĵ. de acqui. pos. l. qui familiarita
tis aut rusticus credebat se ad hoc obligatū ⁊ tunc ꝑ prestatio
nē decēnij obligatur in futurū. ĵ. de vsuris. l. cuz de in rem verso
minus autē decēnio nō sufficit nisi in alimētis. C. de fideicō. l. j.
cū em̄ rusticus soluit vt debitū, ⁊ dn̄s recipit quia tūc glibet hz
animū prescribēdi: bene resultat prescriptio vt dicta. l. fi. quēad.
seruitus amittatur. cū autem aliquis est obligatus ad annum
prestanduz non prescribit liberationem etiam. xxx. annis vt. C.
de ꝑscrip. xxx. annorum. l. cum notissimi. §. in his. cū ergo libera
tio tanto tempore nō queratur multominus videtur queri obli
gatio vt. ĵ. de act. ⁊ ob. l. arianus. q2 maius tempus videtur req-
ri in obligando quā liberando dico verum est ceteris parib⁹ hic
autem non sunt oīa paria: q2 cum debitor non soluit est sola ne
gligentia ex parte creditoris non petentis. Sed quādo rusticus
credens se obligatum soluit par caponum adest cōsensus decla
rans voluntatem vtriusqz, argu. s. de legibus. ⁊ ideo sufficit de
cēnium. aut est dubium vtrum rusticus det vt debitum vel vt do
num tunc presumitur reddere vt debitum: q2 non presumitur ia
ctare vt. ĵ. de proba. l. cum de indebito. §. j. Si autem rusticus va
riabat, quia vno anno dabat capones alio anseres alio ꝑdices.
tunc non presumeretur debitum arg. l. seio. §. medico de annuis
6 leg. que hic allegatur in glo. ⁊† quod talis varietas impediat ꝑ
scriptionem est argu. ĵ. de seruitu. vr. pre. l. qd autē. ⁊ de fundo in
structo. l. quesitum. §. si quis edē. dico etiā qd si rusticus erat libe
ralis ⁊ ita faciebat etiam alijs qd tunc presumam exenium: quia
consuetudo patrissa. attenditur. ĵ. de pign. act. l. vel vniuersorū
de leg. j. si seruus pluriū. §. fi. ⁊ de peculio leg. l. dn̄s testamento. §.
j. ⁊ ita intelligi dz qd no. d. l. cū de in rem verso. ĵ. de vsur. Gul. et
de hoc in glo. x. q. iij. q2 cognouimus. Allegat̃ etiā iste. §. per illa
7 verba vetus ꝓuerbium qd prouerbia† allegari possunt i causis
ꝓ hoc de le. iij. l. si chorus. in pri. ⁊ extra de iudeis. ⁊ dixi. s. de sta.
ho. l. septimo mense. Ray.

1 ☞ Ecclesie debent de publico reparari qui aūt teneantur ad
reparationem vide remissiue.
2 Ministeria militaria que dicantur.

Si in aliquam. Alij habent si in aliaz
quā. ⁊ tunc quā, potest
esse aduerbium ⁊ ponitur pro valde. vel potest esse no
men quā. i. aliquā. s. que nō sit cap. ꝓuincie. ¶ Et no.
1 literam expressam quod edes sacre†. i. ecclesie debent de publico
reparari quod esset pium si seruaretur. qui autē teneantur ad re
paratione ecclesie vide extra de ecclesijs edificandis ⁊ in summa

ipsius ti.per Gof.⁊ Hosti.⁊ vide.j.de vsuf.l.hactenus.¶ Item
dicit gloss.⁊ male quod si sunt muri ciuitatis vel castrorum non
possunt fieri sine licentia principis quod falsum est per.l. quam
glo.allegat.s.de rerū di.l.sacra.§.penul.ibi enim dicit quod re-
fici possunt authoritate presidis q minor est pcōsule ergo ⁊ au-
thoritate pconsul.⁊ dicit quod ibi dixi.⁊ no.j.de publicis operi
2 bus.l.opus.¶ Sed que sunt ministeria† militaria de quibꝰ lo-
quitur ver.curatores:dic quod erant milites qui dabantur istis
curatoribus ad exigenduz quod debebatur operi publico:quia
forte opus publicum fiebat per impositionē tallee seu collecte vt
C.de operibus publicis.l.omnes prouinciaruz.⁊ isti milites seu
ministri ipsam taleam exigebant per viam executionis non via
ordinaria.⁊ ita dicebat doctor meus fieri debere contra debito
res fisci vel ciuitatis cum cōstat eos esse debitores.⁊ ista seruant
in ciuitatibꝰ ex forma statutorum.nam ex forma iuris cōmunis
videt quod fiscus in exigēdo debitores suos debeat seruare ius
cōmune.C.de exac.tributorum.l.nemo.lib.x.⁊ de conductoribꝰ
⁊ pcuratoribꝰ domus auguste.l.j.li.xj.⁊.j.de autho.tutorū.l.de
fendente.Gul.

Cum plenissimam.

Ibi extraordinē ius di
cunt.¶ Dicūt enī qui-
dam qui non sunt magistratus.⁊ dicunt ius extra ordinē. vt.s.
de orig.iu.l.ij.§.diuus deinde augustus.ver.postea vero.⁊ de his
loquitur hec litera licet glo non dicat.Et facit ista litera qd si in
vna ecclesia sicut in paduana sit tantū vna dignitas.s.archipre
sbyteralis qd tantam dignitatem ⁊ potestatem babeat ille solꝰ
quantā habēt plures qui sunt in alia vt archidiaconꝰ prepositꝰ
primicerius ⁊ decanus ⁊ vice oīm fungatur.⁊ pro hoc.j.ti.ij.l.
ex omnibus Ric.⁊.j.l.proxi.

1 ☞ Potestates ciuitatū lōbardie ex pace cōstantie sunt loco p
sidum ⁊ pro consulum ⁊ istud facit ad vnam decisionem hic.

Nec quicquam.

Premissis casibꝰ spe
cialibus in quibꝰ pro
consul habet cognitionem subijcit clausulaz genera
lem dicens qd nihil est in prouincia qd per ipsuz nō
expediebatur.⁊ adducebatur hec litera ad questionez: in ciuita
te mutine erat vnus officialis specialiter deputatus ad exigēdū
cōdemnationes ⁊ alia debita cōmuni:potestas ⁊ eius familia vi
dentes istum negligentem in exigendo volebant exigere.iste di-
cebat qd nō poterāt se intromittere de eiꝰ officio.⁊ p hoc allega
bat.j.de ma.testamēto.l.si peculium.cum si.⁊ ver.qui hic sequit
sane si fiscalis.⁊ quia vni cōcessum videtur alijs ademptuz.j.de
iudicijs cum pretor.determinatum fuit contrariū per istud priu.
huius.l.⁊.j.ti.ij.l.ex omnibus.quia potestate ciuitatū† Lōbar
die ex pace cōstantie sunt loco presidum ⁊ pconsolū vt no.in gl.
C.de prescrip.lon.tem.l.fi.⁊ in aut.de defen.ci.§.sed ita in gloss.
que incipit maiori in fin.glo.poterūt tn̄ potestas ⁊ eius familia
abstinere si volunt nec possent cogi exigere per versi.j.proxi.sane
si fiscal.Gabriel.

1 ☞ Decretum quid sit ⁊ in quo differat a sententia.
2 Decretum potest interponi partibus absentibus ⁊ non citatis.
3 Decretum in causis dementis furiosi vel mente capti debet in-
terponi gratis.
4 Sententia an possit ferri vel mitti absentibus partibus.
5 Creditor qui ex pacto pōt ingredi bona dubitatoris an possit i
petrare istud a iudice parte non citata.
6 Sententia interlocutoria an possit ferri partibus absentibus ⁊
non citatis.
7 Que expediuntur mero iudicis officio ⁊ per decretum libellum
non exigunt.
8 Libellus nō requiritur vbi petitur officium iudicis per modū
exceptionis.
9 Qualisqualis petitio requiritur in casibus in quibus non req
ritur libellus.
10 Delegatio nō habet locū in his que expediuntur cū plena cau
se cognitione ⁊ decreti interpositione.
11 Cause ciuiles requirentes plenam cause cognitionem delegāt.
12 Merita causarum partium assertione panduntur.
13 In delegatione fienda quatuor sunt necessaria.
14 Cause delegabiles que sint ⁊ que non.
15 Cause ciuiles an possint delegari.
16 Cause meri ⁊ mixti imperij etiam capitales de iure canonico de
legari possunt.
17 Jurisdictio delegata an possit probari per libellū vel per testes.
18 Presbyter an possit probare suaz institutionē vl collationē be
neficij per testes.
19 Clericus an teneatur facere fidem de sua institutione.
20 Decretum qualiter ⁊ quando interponatur.

Ubi decretum.

Iste.§.cōiter repetit ⁊ per mul
tos rotatꝰ ē quorū vtilia subij
ciam.Et primo ponit dictum.scdo rōnem dicti.¶ Ibi oīa eniz
⁊ optime concor.j.de regu.iu.l.oīa quecunqz cause cognitionē
cum ibi notatis.¶ Premitto aliqua euidentialia.¶ Primo
1 quid sit decretuz† dic qd est deliberata pmissio iudicis,id est cū
cause cognitiōe non continens condemnationem vel absolutio
nez.aliquādo tamē largius accipitur pro iudiciaria correctiōe
vt.j.ad trebel.l.recusare.ij.rn̄.Oldra.¶ Et de significato huis
dictiōis decretuz, vide in alphabeto dictione decretū.¶ Item
differt decretum a sentia qr sententia regulariter non fertur li-
te non contest.C.de tpi.appel.l.si ⁊ de his qui ad eccle.confug.l.
presenti decretū fit vt hoc.§.⁊ in cor.aut.de here.⁊ fal.§.si qs ve-
2 ro nō in plures ⁊.C.ad trebe.l.sancimus ⁊ ibi i gl.¶ †Et potest
a interponi etiam absentibus[a] ⁊ nō citatis partibus vt no.d.l.re
cusare.j.ad trebel.¶ Et dicit decretum quasi cuz deliberatiōe
verbuz. cretū ⁊ ita dicit Odof.C.si vt ab hr.se absti.aut.si vero
omnes creditores.vbi de hoc dixi.¶ Et quid sit decretuz quid
snīa quid autoritas vide per Joā.an.extra de reb.eccle.non alie.
3 c.j.li.vj.pe.gos.¶ †Et in causis dementis furiosi ⁊ mentecapti
gratis debet interponi decretuz vt.C.de epali audi.l.tam demē
tis.in fi.his premissis venio ad lecturā Ber.§.qui habet.iiij.le-
cturas secundū glos.sed quarta nō est bene amica litere licet sit
in se vera scdm primam lecturam.decretum ponitur pro diffini
tiua sententia ⁊ libellꝰ ponitur p epistole partibꝰ missa.¶ Et
scdm hanc breuiter dicit diffinitiua non fertur per epistolā par
tibus absentibus destinataz ratio huius colligitur.j.de re iudi.
l.de vnoquoqz.⁊.C.de sentētijs ex breuiculo recitā.l.j.⁊.ij. literā
expone vbi.i.in quibus causis ⁊ negotijs.⁊ sic non desinat diuer
sitatem locorum sed causarum.¶ Decretum.i.iudi.prohibitio
seu permisso circa aliquid faciendum.Ma.fili.Et vide rofre.de
bonorum posse.que datur patrono in fin.libellum diuersimode
4 exponitur scdm diuersas lecturas.sz ad istaz opponit† qd snīa
possit ferri ⁊ mitti absentibus partibus vt.j.de arbi.l.diē profer
re in prin.⁊ melius probatur.C.de exhiben.reis.l.ij.§.ex longin
quo.sol.dic gl.hic loquitur in diffinitiua cōtraria loquunt i in
terlocutoria.⁊ pro hoc allegatur cōtinue ista gl.per aduocatos
in practica quod interlocutoria potest ferri i absentia partiū ad
hoc concor.glo.que est in.d.l.oīa quecunqz.j.de reg.iu. ⁊ alia.d.
l.recusare.ij.rn̄so.j.ad trebel.⁊ alia.j.de arbi.l.sed interpellatur.
§.j.⁊ bene per Inno.extra de procura.c.auditis.in prin.¶ Sed
ad hoc oppo.de.l.a procedente.C.de dila.nam interlocutoria re
quirit cause cognitionem cum de preiudicio alicuius tractat:er
go pars debet esse presens vel citata vt.s.de adopt.l.nam ita di
uus.⁊.j.de re iudic.l.de vnoquoqz.⁊.C.si per viz vel alio modo
l.fin.¶ Sed dic aut interlocutoria requirit plenaz cause cogni
tionem a affert preiudicium vt quia continet aliqd dari vel resti
tui vt in arbitris vt.j.de rei ven.l.qui restituere.⁊ qd metꝰ causa
l.si cum excep.§.quatenus.vel super dilatiōe danda vel non vel
super alio emergenti vel incidenti in causa qd requirat cause co
gnitionem plenam tunc qr equiparat diffinitiue idem dicā qd i
diffinitiua.⁊ ita loquūtur contraria.⁊ pro hoc qd no.⁊ dixi.j.de
re iudi.l.qd iussit.aut est talis interlocutoria que non parat pre
iudicium vel modicū ⁊ non exigit cause cognitionem vt de citā
do vel diem proferendo:⁊ tunc pōt ferri absentibus partibus vt
predixi.⁊ de hoc no.in speculo de dila.§.nunc videamus.ver. sz
pone ecce.⁊ de excep.§.viso.ver.sed si iudex videt se male interlo-
5 cutum.¶ Et predicta faciūt si creditor† ex pacto ppria authori
tate possit ingredi possessionem bonorum debitoris,⁊ ex vrbani
tate velit hoc facere authoritate iudicis an hoc possit īpetrare a
iudice non citata parte:qr videtur quod sic cuz non requiratur
cause cognitio:quia etiam aduersario presente ingredi posset.
¶ Et ad hoc bene facit glo.insti.de libertinis.§. multis autem
modis.signata super verbo vel in trāsitu.sed hoc nō prosequor
quia hic non est principalis materia.Sed dic vt dixi.C.de pig.
l.iij.alij dicunt redeundo ad materiam diffinitiue ⁊ interlocuto-
6 rie,an possit ferri absentibus partibus.aut queritur† quādo i-
terlocutoria requirit cause cognitionem ⁊ parat piudiciū.an in
ipsa cause cognitione requiri debeantur partes.⁊ dicendum qd
sic.⁊ ita intelligantur.l.de vno quoqz.de re iudi.⁊.C.si p vim vel
alio modo.l.fi.⁊.j.de minor.l.in cause.§.causa cognita.cuz simi.
aut querit de prolatione ipsius interlocutorie post cause cogni
tionem:⁊ dicunt quidam quod ipsa interlocutio potest fieri in
absentia partium ex quo partes sunt citate vel presentes in cau
se cognitione.sed tu dic contra tam in interlocutoria quā diffi-
nitiua que exigat plenam cause cognitionem,vt.j.de iudi.l. ad
peremptorium.C.qn̄o ⁊ quando iudex.l.cōsentaneū ⁊.j.qn̄ ap.
sit.l.j.§.item cum ex edicto.⁊ dicta.l.de vnoquoqz.de re iudic.si

autem

a ¶ Etiā absen
tibꝰ.adde bal.
i.l.eū ⁊ miores.
C.si aduer.rez
iudi.vbi decre
tū ꝯ miores in
defensos pōt
pmulgari bar.
i.l.fi.ff.de resti.
i integ.no. i.l.
si minor.ff.de
bo.auth.pos.i
l.si pses.C.q. ⁊
qn̄ iud.secꝰ tn̄
i scdo decreto.
bar.⁊ bal.i.l.j.
C.qui leg.pso.
bal.in.l. sub p
textu.C.de he
re.actio.

autem queratur an p̄missa cause cognitione possit mitti inter-
locutoria ad partes absentes p̄ nunciū vel epistolam. dico q̄d
sic, vt. C. qui accu. non pos. l. si ea. de exhi. re. l. ij. cōmi. vel epi. l. q
magno. et. d. l. diem proferre. de arbi. nisi esset talis interlocuto-
ria que equipolleret diffinitiue, vt q2 contineret dari vel resti-
tui vel simile: q2 tunc idem quod in diffinitiua, vt no. et dixi. d. l.
quod iussit. de re iudi. ¶ Itē opponi. ad hanc lecturam quod
etiam diffinitiua possit ferri in absentia partium. nam cōfessio
et sententia videntur equiparari. vt. ff. de confessis. l. certum. §. si
quis absente. ad. l. aquil. l. proinde. et de re iudic. l. debitoribus.
sed confessio potest fieri per epistolam et valet, vt. ff. depo. l. pu-
blia. ergo et sententia dic quod illa. l. publia. loquitur de cōfes-
sione ad probandum que non equipollet sententie. et sic est expe
dita prima lectura glo. ¶ Venio ad secundam s̄m quam decre
tum ponitur proprie. et libellus proprie. ¶ Et breuiter hoc di-
7 cit. † Ea que expediunt̄ mero iudicis officio misericorditer im-
plorato et per decretum libellum non exigūt vt est exemplū in
transactione alimentorum minorū et similib9. et pro hoc bene
C. de pred. mino. l. minorum. ar. s in minorum. et vide quod ple-
ne no. per Inno. extra de offi. iud. c. ij. et p̄ Hof. et Host. in sum-
ma. e. ti. ¶ Op. ad hanc lec. ff. de excu. tu. l. scire oportet. §. opz.
metu huius contrarij gl. reprobat hanc lecturam et male secun
dum Iac. butri. et ad contrarium respōdet q̄ ibi libellus offer-
tur voluntarie non ex necessitate, vt hic. et ad. l. excusare. e. ti. dic
vt ibi no. Et eodem modo posses intelligere. §. istū. et q2 hic gl.
non firmat pedem an libellus debeat offerri cū iudicis officiuz
imploratur. gl. videtur tenere q̄ non. ff. de interro. act. super ru-
brica. et in auc. de trien. et se. §. illud. in fi. vt. s. de origin. iur. l. ij. §.
post originem. et C. depositi. l. iij. et de eo quod cert. lo. l. ij. §. nūc
de offi. ¶ Circa hoc dic aut queritur de offi. deseruiente actiōi
siue deseruiat proponendo siue exequendo vt peto offi. iudicis
aliquem interrogari: et tunc non est dandus libellus. et ita intel
ligantur dicte gl. et. l. j. de interroga. actio. et de rei ven. l. qui peti
torio. et hoc idem si imploretur offi. iudi. vt sententia mandetur
executioni: quia non dat̄ libellus, vt. ff. de mino. l. si minor. xxv.
annis cui fideicommissum. ne vis fiat ei. l. si quis missum. in pn̄.
et. l. iij. §. j. et dixi. C. de iu. et facti igno. l. j. et idem in offi. quod de-
seruit actioni supplendo. vt cum peto fructus post lit. contest.
perceptos, vt. ff. de edi. edi. l. ediles. §. item sciendum. et ibi in glo.
et per me. et. l. item si serui. §. j. satis est enim sciendum quod datus est libel
lus in actione cui deseruit aut est officium quod datur in locuz
deficientis actionis tunc aut dat̄ rōne aut equitate. si rōne dat̄
libellus. et fit litis cōtest. vt. C. de li. cōte. aut. offerat̄. vbi de hoc
dixi. et ar. ff. si quis cau. l. si cum. §. qui iniuriaruz. si equitate aut
requirit̄ modica cause cognitio aut non modica vt statim subij
ciam. Aut est officium actioni non deseruiēs s3 proponitur iu
re actionis. quod esse potest quia actionis verbo etiam officiū
continetur, vt. ff. de verbo. sig. l. actionis verbo. vt est cum petit̄
in integrum restitutio vel cautio dāni infecti tunc aut tale offi
cium requirit plenam cause cognitionem et libellus est dādus
et lis contestanda. ff. de mino. in cause. §. causa cognita. et. l. pap.
exuli. quod intelligo quando requirit cause cognitionez ex par
te supplicantis: si autem respectu alterius nō supplicantis tūc
non est necessarius libellus vt cum petitur dari tutor vbi requi
ritur cause cognitio ex parte tutoris, vt. ff. de confir. tuto. l. natu
rali. §. fina. tunc non requiritur libellus, vt. ff. qui petūt tut. l. di
uus. in princ. et argu. ff. de fer. l. ij. de suspe. tuto. l. iij. §. preterea. si
autē cause cognitio plena non est necessaria ex aliqua parte. vt
quia petitur dari aduocatus vel quod per filium prestetur pa
tri reuerentia et obedientia: tunc libellus non est necessarius, vt
ff. §. de plano. et. §. aduocatos. et quis ordo in bonorū possef. ser-
uetur. l. ij. cessant enim rationes dandi libelli. vel petitur in pre
8 iudicium alicuius nec exigitur sententia diffinitiua. † Quādoqz
officium petitur per modū exceptionis, vt. ff. de petit. heredita-
tis. l. plane. §. j. et. l. finali. et tunc non requiritur libellus, vt. ff. de
excu. tuto. l. scire oportet. §. oportet. et. l. excusare. cum ibi nota.
alij vt Iaco. bu. breuius dicunt, et est idem in effectu aut ex offi-
cio petitur aliquid dari vel fieri ab aliquo: vt salarium aduoca
torum et similia et in quibus exigitur diffinitiua sententia: et tūc
exigitur libellus ex generalitate aut. offeratur. et q2 debet sen-
tentia terminari, vt. ff. de iudi. l. de qua re. et quia petitur in pre-
iudicium alterius cui debet deliberatio dari, vt. ff. de edendo. l.
j. aliud est officium quod misericorditer imploratur quod non
proponitur in forma actionis nec petitur ab aliquo aliquid da
ri vel fieri nec sequi debet diffinitiua vt cum petitur decretū in-
terponi super alimentis vel alienatione minoris et similia, vt. ff.
eodem. §. de plano. et. s. de offi. p̄fe. vrbis. l. j. §. cum patronus. et
tunc non exigitur libellus. sic potest intelligi prealleg. glos. que
est infra de interroga. actio. super rubrica. quedam tamen sunt
in quibus licet de plano cognoscatur et tollat̄ altior indago nō

forma iudicij vel libellus, vt. ff. ad exhibē. l. iij. in prin. et. §. ibidē.
et de adulte. l. miles. §. sexaginta. vbicunqz tamen dixi non exi-
9 gi libellum requiritur tamen † qualisqualis petitio seu declara
tio super qua possit declarari quod petitur, vt. C. de naufra. l. de
submersis. li. xj. extra de ver. sig. c. sepe. in cle. vbi de hoc satis no
ta. et de hoc etiam no. in Specu. de in integ. resti. §. j. ver. vlti. de
libel. conce. §. nunc dicendum. ver. octauo. et p̄ Roff. de rescisso-
ria. §. qualiter in hac actione fiat libellus. et de hoc tangitur per
Dy. ff. de annu. leg. l. quintus. et dixi. ff. de accu. l. libellorum. ver.
an autem in ciuilibus. et vide de isto officio iudi. plene. ff. de iur.
om. iu. l. j. et no. extra de offi. iudi. c. j. et in summa. e. ti. per Hof. et
Host. et sic est expedita secunda lectura q̄ satis est amica litere.
¶ Sequitur tertia lectura quam dicit glo. esse communem. se-
cundum quam decretum proprie ponitur et libellus exponitur
10 pro iudice delegato. et breuiter dicit † q̄ que expediunt̄ cuz ple-
na cause cognitiōe et decreti interpositiōe nō delegatur. et qua
re iudex delegatus appelletur libellus: q2 ī libello seu rescripto
continetur eius delegatio: et ideo officiales libellenses vocātur
C. de appel. l. precipimus. Et ad hanc lecturā op. vt glos. primo
de. l. fi. C. vbi et apud quē in inte. resti. postule. et. ff. de in integ. re
sti. l. omnes. dicit glo. q̄ ibi est speciale. nec reddit rationem spe
cialitatis. sed ratio potest esse tripliciter. prima fauor minoruz:
et quia in petēda resti. petitur aliquid fieri. et q2 officium per q̄d
petitur restitutio quasi subrogatū est loco deficientis actionis.
vt. ff. de mino. l. quod si minor. §. ex hoc edicto. sed iste rationes
non videntur bone: quia. l. contraria loquitur etiaz de resti. que
datur maioribus. vnde Pe. dicit q̄ ratio specialitatis est fauor
ipsius cause restitutionis que est fauorabilis: et ideo potest per
delegatum expediri. sed contra hoc videtur quia causa liberalis
est fauorabilis et tamen non potest per delegatuz expediri, vt. ff.
de arbi. l. non distinguemus. §. de liberali. et. §. de pedañ. iudi. l.
placet. in fi. s3 ipse dicit q̄ cause liberales rare sunt et cause resti
tutionis frequentes et non sunt tanti periculi sicut cause libera
les. et ideo facilius delegantur. vel secunduz Ray. hic requirit̄
solum decretum: ibi sententia diffinitiua. Eodē modo opponi. l3
gloss. non opponat de. l. muto. §. tutoris datio. ff. de tute. et dicit
vt ibi no. Itē opp. glo. de. l. pe. §. vt poss. ff. de offic. eius cui man-
da est iurisdic. et de vē. in pos. mit. l. j. §. si ea. so. vt gl. quia illa
non requirunt plenam cause cognitionem quod reqrit regula
huius. §. sed contra hāc so. insta de eo quod no. ff. de iur. om. iu-
di. l. iubere. so. ibi loquitur in causis meri vel mixti imperij: hic
in causis meri et simplicis iurisdictionis. Ray. ¶ Itē opp. de
11 † causis ciuilibus requirentibus plenam cause cognitionem, vt
C. de iudi. l. iudices. et tamē delegantur, vt. C. qui pro sua iuris.
iudi. dare pos. l. j. so. dicit gloss. q̄ iste. §. loquitur de ijs que expe-
diuntur ex offi. contraria de ijs que expediuntur iure actionis.
et ponit glossa exēpla in hoc. §. vt in transactione alimētoruz et
in bonorum possessionibus dandis. Sed istud hodie non esset
bonuz exēplum: quia hodie nō est necessaria plena cognitio in
bonorum pos. danda. vt. C. qui ad. ad bono. pos. pos. l. fi. et no. ff.
de bonorum pos. l. iij. §. pe. Richard. Itē ponit gloss. exempluz
in dilatione danda per. l. a procedētē. C. de dila. et sic videtur sen
tire glos. q̄ datio dilatiōis non possit delegari, s3 cōtra videtur
q2 illa que competūt iure magistratus possunt delegari et trās
eunt mandata iurisdictione, vt. ff. de offic. eius cui man. est iuris.
l. j. §. j. et dicuntur cōpetere iure magistratus omnia illa que cō
petunt sibi eo ipso quod est magistratus, vt no. d. l. j. §. fi. et. C. de
magistra. conue. l. j. et. ij. s3 de dilationem in causa que coram
eo vertitur competit cuilibet minimo magistratui: q2 cōmissa
sibi causa omnia sequētia vidētur sibi commissa. ff. de iuris. om.
iudi. l. ij. ergo videtur q̄ dare dilationē cum competat iure ma-
gistratus possit delegari. et sic videtur male dicere glo. et si intel
ligeres dictū glo. generaliter et indistincte quod in nulla causa
etiam delegabili posset delegari dilatio ordināda absqz dubio
male dicetur. sed si restringas gl. ad causas de quibus loquitur
iste. §. que non sunt delegabiles: tūc etiam dilationis ordinatio
delegari nō posset. tūc posset glo. sustineri et ita puto eā intelle-
xisse. et ita pōt intelligi p̄dicta. l. oīa quecūqz. de regu. iur. ¶ Itē
op. C. de offi. eius qui vi alte. iudi. obti. l. suggerente. et sol. vt in
glo. et pro so. glo. facit. ff. de leg. iij. l. j. §. a prefectis. et. §. seq. et iste
est cōis intellectus huius. §. et eū sequebatur Dy. s̄m quod hic
dicit Cy. et ita intelligebat et ponebat casuz in. d. l. oīa quecūqz.
de reg. iur. vbi de hoc dixi. Ja. de ra. dicit q̄ licet ista lectura sit
in severa: tamen non bene conuenit litere vt accipiatur libellus
pro iudice delegato: q2 non est verisimile iurecō sultū vsum fuis
se tali vocabulo improprio si de delegato loqui voluisset. vnde
ipse ponit casum si titius detinebat fundū meū vel debebat mi
hi centum vado ad proconsulem et peto q̄ per literas suas mā-
det sibi q̄ soluat vel restituat dicitur q̄ non potest: q2 talis cau
sa exigit cognitionem et decretum. i. sententiam: et ideo per libel-

12 lum.i.per literas vel epistolam expediri non potest:† q2 merita
causarum partium assertione pandunt,vt.C.si per vim vel alio
modo.l.fi.⁊ ibi in glo.⁊ vnde vi.l.meminerint.⁊ hũc intellectuʒ
sequitur Pet.et dicit eum planissimũ.⁊ pro isto intellectu bene
facit:q2 in superioribus locutus est iurisconsultus de ijs q̄ pro-
consul potest expedire per literas vt de aduentu suo ⁊ similib9.
modo dicit de ijs que per literas non possunt.sʒ istud exẽplum
non placet Ray.cum hic loquatur de causis que requirunt de-
creti interpositionem:exemplum aũt loquit̃ de ijs que requirũt
sententie diffinitiue prolationem. Ray.dicit etiam ipse Jaco.
ꝙ si quis vellet in litera proponere negationem ⁊ dicere nõ oĩa
enim ⁊c.multa cessarent contraria sed talis conuersio litere mi-
hi non placet nec est de mẽte iurisconsulti:vt patet etiam in di-
cta regula iur.oĩa quecũqʒ ⁊ sic expedita est tertia lectura quan
tum ad mentem huius.§.sed q2 fm vnã lec.hic fit mẽtio de cau
sis que non possunt delegari:ideo lʒ de hoc plene notauerim.C.
de pedañ.iudi.l.placet.¶ Tũ quantum ad presens dic ꝙ qua-
13 tuor† sunt necessaria ad hoc vt tantum possit delegari.primo ꝙ
ille qui delegat sit ordinarius vel delegatus a principe,vt.C.de
iudi.l.a iudice.Item ꝙ causa sit de eius iurisdictiõe,vt.C.q pro
sua iurisdic.l.vnica,vbi de hoc.Itẽ ꝙ delegatus sit de iurisdi-
ctione delegantis al's eum cogere non posset sententiam dicere:
delegatio tñ teneret,vt no.C.qui pro sua iur.l.j.et pro hoc.ĵ.de
iur.om.iudi.l.fi.quartum ꝙ causa sit delegabilis.Que aũt sint
14 delegabiles† ⁊ que non dicit ꝙ quedam sunt cause criminales
quedam ciuiles.Criminalium quedam sunt capitales quedam
nõ capitales.Capitales que sint.no.insti.de publ.iudi.in prin.
ĵ.de accusa.l.libellorũ.ĵ.de offi.presi.illicitas.§.veritas.de pub.
iudi.l.ij.⁊ de pe.l.capitalium.et iste cum iure magistratus non
cõpetant sed sint meri imperij non delegantur,vt.ĵ.de offi.eius
cui man.est iurisdi.l.j.in prin.⁊ de regu.iur.l.nemo gladij pote-
statem.⁊ ibi in gloss.de hoc nisi forte propter absentiam.⁊ tunc
quo ad cognitionem tantum non quo ad diffinitionem,vt ea.
l.j.§.huius rei.vel dic vt ibi plene dixi.Fallit etiam in procõsu-
le qui tales causas delegare potest legato suo quo ad cognitio
nem tantum si necessariam moram in itinere patiatur,vt.s̃.eo.
l.aliquando.⁊.l.solẽt.et.ĵ.eo.l.si quid.et in aut.de colla.§.pro-
hibemus.Si autem non sunt capitales.tunc aut exigunt modi
cam coertionem tũc illa competunt iure magistratus etiã ma-
gistratibus municipalibus,vt.ĵ.de iur.om.iu.l.magistratibus.
⁊ ideo possunt delegari.⁊ idẽ puto si ex crimine imponatur pe-
cuniaria pena applicanda parti vel fisco cum eadeʒ sit ratio,vt
d.l.j.§.que vero.de offi.eius cui mã.est iurisd.si vero sit magna
coertio puta membri abscissio,deportatio vel similis:tunc etiaʒ
non delegatur:q2 est meri imperij,vt.d.l.j.in prin.et.§.ij.de offi.
eius cui man.est iurisdi.Fallit in procõsule vt predixi ⁊ in alijs
propter absentiam.sed tunc quo ad cognitionem tantũ.¶ Vi
15 so de criminalibus videamus† de ciuilibus. Et primo de illis
que maioribus iudicibus reseruantur ⁊ assimilantur crimina-
libus vt est causa status,vt.ĵ.de arbi.l.non distinguemus.§.de
liberali.tũc aut est causa ingenuitatis ⁊ libertinitatis ⁊ nõ de-
legat̃ nisi sint cause criminales maiores ⁊ meri imperij,vt.C.đ
pedañ.iudi.l.placet.in fi.Si vero sit causa seruitutis ⁊ liberta-
tis,⁊ illa potest delegari:quod potest:q2 eius cognitio cõpetit
etiam alijs ꝙ̄ presidi,vt.C.vbi causa status.l.iãdudum.licet in
istis causis status an possint delegari fuerint diuerse opi.Jo.⁊
Azo.et aliorum doctorum.vt no.⁊ dixi.d.l.placet.⁊ in summa
eiusdem ti.si sit causa fame vt suspecti tutoris delegari non po
test,vt.ĵ.ad turpil.l.j.§.suspecti.quidam tamen dixerunt hodie
omnes causas status ⁊ al's citra membri abscissionem indisti n
cte posse delegari per dictum.§.prohibemus.al's ad hoc prohi
bemus.in aut.de collã.si vero cause sunt ciuiles:tunc aut cõpe
tunt iure actionis.aut iudicis officio.si iure actionis ⁊ extẽdunt
summam trecentorum aureorum nõ possunt delegari nisi quo
ad cognitionem vel etiam ad diffinitionem quando esset impe-
ditus multitudine causarum,vt.C.de iudi.aut.ad hec.sʒ quã-
do committit quo ad cognitionem tantum debet ter audire,vt
dicta aut.ad hec.fm Jac.de are.Pet.tamen ipsam aut.intelli
git non in iudicibus principalibus sed in assessoribus,vt ibi di
xi.Si vero non excedit summam trecentorũ aureorũ potest de-
mandari quo ad totum.i.cognitionem ⁊ diffinitionem:q2 talis
causa dicit̃ minima,⁊ de ea possunt omnes magistratus cogno
scere ⁊ cõpetit iure iurisdictionis in aut.de defen.ciui.§.⁊ iudi
care.⁊ de iudi.§.audient.d.l.j.de offi.eius cui man.est iurisdi.et
ĵ.ad muni.l.ea que.⁊.l.fi.C.de peda.iud.¶ Predicta vera sunt
in causis que desiderant plenam cause cognitionem ⁊ sententie
diffinitiue prolationem sicut regulariter requirunt omnes cau
se ciuiles que iure actionis expediuntur,vt.C.de iud.l.iudices.
⁊.ĵ.de iudi.l.de qua re.si enim requirerent semiplenam cause co
gnitionem videntur fm glo.indistincte posse delegari,vt.ĵ.ad
exhiben.l.iij.in prin.⁊.§.ibidem.si aũt competunt iudi.offic.aut
desiderant semiplenam cause cognitionem,aut plenam.si semi
plenam possunt demandari etiam si requirant decreti interpo
sitionem.ĵ.de offi.eius cui mã.est iurisdi.l.cognitio.§.vt possess.
Si vero desiderãt plenã cause cognitionem ⁊ decreti interposi-
tionem tunc non delegatur,vt hoc.§.fm tertiã lec.et de regu.iu.
l.omnia quecũqʒ.Fallit in causa restitutiõis in integ.vt.C.vbi
⁊ apud quos.l.fi.⁊ in datione tuto.vt.C.de tut.⁊ curato.da.ab
his.l.ius dandi.⁊ de tute.muto.§.tutoris.⁊ quod dixi ꝙ causa
desiderans semiplenam cause cognitionẽ ⁊ decretũ possit dele-
gari intelligas de primo decreto.secus in secundo,vt.ĵ.de iuris.
om.iu.l.iubere.vbi de hoc.¶ Predicta vera sunt de iure ciuili
de iure autem canonico oẽs cause meri ⁊ mixti imperij etiam ca
16 pitales† possunt delegari,vt no.xxiij.q.iiij.c.illđ.vbi de ista ma-
teria satis no.in glo.⁊ per Archi.⁊.xcv.di.c.j.de offi.ordi.c.qđ
sedem.in fi.prime glos.ne clerici vel monachi secularib9 nego.
se immi.c.in sacris.⁊.c.sñiam.⁊ per Inno.de offi.deleg.c.vene-
rabili.in prin.Ea aũt que sunt ordinis ep̃alis inferiori ep̃o dele
gari non possunt,vt not.d.c.qđ sedẽ.⁊ de conse.eccle.vel alta.c.
aqua benedicta.¶ Et de ista materia delegationis bene not.in
glo.d.l.j.de offi.eius cui man.est iur.⁊ de iur.om.iu.l.imperium.
super verbo mixtum.⁊ de iudi.l.a iudice.satis dixi per Hostiẽ.
in summa de offi.deleg.§.que delegari.in Spec.de iur.om.iud.
per totum.⁊ de offi.deleg.§.fi.ver.item quod est delegatus.⁊ be
ne per Rof.que cause possunt delegari primo folio libelli sui.et
dixi de dam.infect.l.j.⁊ plene.d.l.placet.de pedañ.iudi.¶ Item
17 querunt doctores circa istam lec.q2 iste.§.† dicit iurisdictioneʒ
delegatam probari per libellum.an possit probari per testes.et
iste.§.allegatur ꝙ non sed probari debeat per literas delagan-
tis.⁊.C.de man.prin.l.vnica.vbi de hoc late dixi.et in authent.
de colla.§.eos.Ja.tenet ꝙ asserens se delegatum a principe nõ
possit probare nisi per literam seu rescriptum delegationis per
d.l.j.In alijs delegatis dicit seruari regulam que est.C.de fide
instru.l.in exercendis.⁊ pro hoc facit.C.de nup.l.imperialis.§.
fi.et aut.maximis.¶ Sed contra predicta videtur expressum in
aut.vt in medio litis.§.j.⁊.§.adijcimus.⁊ de litig.§.q2 vero.in
quibus dicitur delegationem fieri sine scriptura.vnde forte di-
ci posset aut qui asserit delegationem principis est in loco pro-
pinquo:⁊ tũc possit probari per testes.aut in loco remoto:⁊ tũc
per literas.sic intelligantur iura predicta.ar.pro hac distin.ĵ.de
dam.infec.l.iiij.§.si tam vicinum.sed hec non bene concor.cum
predictis alijs iuribus allegatis.¶ Et ideo dic aut mandatuʒ
est simplicis cognitionis inter aliquos litigantes:⁊ tunc potest
probari per testes ⁊ sic intelligantur predicta iura vt in medio
litis.§.j.⁊.§.⁊ hoc dicimus.cum si.si autem mandatum sit gene
ralis iurisdictionis.in aliqua ciuitate vel prouincia vel cõtineat
aliquod arduum:tunc non potest probari per testes,vt.d.l.vni
ca de man.prin.⁊ in aut.de colla.§.eos.⁊ est tex.ꝙ hoc casu ha
beat probare per rescriptum originale non per transumptuʒ.
C.de diuer.off.l.probatorias.li.xij.l.fi.§.j.nisi forte esset tale ne-
gotium quod esset dependens a principali offic.sibi commisso,
vt quia princeps mandet alicui ordinario ꝙ exequatur aliquid
quod pertinet ad officium suum:tũc enim posset probari per te
stes.sic intelligatur dictus.§.si vero.in aut.de litig.ratio predi-
ctorum reddi potest:quia quando est modica cognitio non est
magnum preiudiciuʒ.vbi autẽ est negotium arduum secus.ad
quod.ĵ.de procura.l.si procu.⁊ de sol.l.hoc iure.⁊.ĵ.vt in pos.le.
l.ij.⁊.C.de procura.l.j.cum ijs que ibi notaui.sed quando man-
datum consonat cum officio suo tunc est p̃sumptio pro eo.arg.
C.qui mili.non pos.l.his quidẽ.li.xij.⁊ pro hoc in feudis de cõ
trouer.inuesti.c.j.⁊ de controuersia inter emptorem ⁊ vasalluʒ.
c.vno.Ad predicta faciunt no.per Inno.extra de priuile.cum
olim.⁊ late in glo.⁊ per Archi.xcvij.dist.c.nobilissimus.xxv.q.
ij.institutionis.per Ber.extra de fide instru.c.iij.⁊ per Arch.in
proemio li.vj.glo.pe.per Hostiẽ.in summa de officio delega.§.
item credi non debet.per Innocẽ.de proba.c.quoniam contra
falsam.per Hostiẽ.extra de elec.c.nihil.in vltima glo.⁊ in Spe.
de legato.§.sequitur videre quot sint genera legatorum.⁊.§.su
perest videre.ver.quid si de iurisdictione legati dubitetur de iu
dice de legato.§.fin.versiculo item excipitur quod non ostendit
mandatum.⁊ versicu.item quia dicit se delegatum.per Galeo-
tum in margarita de iudice ordinario.versi.sʒ nunquid potest
probari.per Gof.in summa de offi.delega.§.quid de auditori-
bus.⁊ per Host.in summa eo.ti.§.fi.ver.quid de auditoribus.⁊
per Inno.de ele.c.cum in iure.⁊ de eo qui fur.ordi.succe.c.inno
tuit.Pap.tamẽ continue cõmissiones facit cardinalibus ora-
culo viue vocis,licet postea partes eas redigi faciant in actis.⁊
pro hoc bene dicta aut.de litig.§.si vero ap̃.ibi siue sine scriptis
siue per mandata ⁊c.colla.viij.¶ Ex predictis etiam potest sol
18 ui questio an presbyter† institutionem suam vel collationem be
neficij

neficij sui possit probare p testes: quia aut collatio est parua, et potest: aut magna, ⁊ non potest ad instar matrimonij carnalis, vt.d.l.imperialis.§.fi.C.de nup.⁊ aut.maximis.ibi posita.nam matrimonium spirituale quod est inter sacerdotem ⁊ ecclesiam equipollet matrimonio carnali, vt extra de translatione.c.inter
19 corporalia.Et an clericus teneatur† facere fidem de sua institutione ⁊ cui, vide Jo.an.extra de reg.iur.c.j.libro.vj.⁊ sic expedita est tertia lectura. ¶ Quarta lectura est ꝙ non potest delegare sententiam per alium legendam. quod intelligas tanꝙ iudici: quia tanꝙ ministro posset si esset maioribus iudicibus, vt.C.de sen.ex breui.reci.l.ij.⁊ idez si esset eps qui potest sententiam per alium recitare, vt extra de sen.⁊ re iudi.c.vlti.li.vj. ¶ Ultimo repetentes hic consueuerunt recitare quod libellus dicitur multis modis.de quo dic vt dixi in aut.offeratur.C.de lit.contest. ⁊ in alphabeto dictione libellus. ¶ Et quod decretum dicitur multis modis.de quo dixi in alphabeto dictione decretum. Et quod est satis notabi. Inn.tenet extra de religio.do.c.constitutus.quod.§.iste non habet locum in spiritualibus. ¶ Qualr
20 ⁊ quando decretum† interponatur. vide per Host.extra de reb.eccle.non alie.c.dudum.§.an vero.⁊ qd possit interponi etiã potest actum vel contractũ in quo requiritur.allegat.C.de seruis reipu.ma.l.ij.

Circa aduocatos. Moralis est iste.§.instruẽs iudices qũo se habere debeãt circa aduocatos cuius cõtrariũ sepe faciunt iudices imperiti.⁊ vide.j.§.aduocatos. ¶ Ibi postulare, ad hoc.j.de postulan.l.quos prohibet.

1 ¶ Casus in quibus de plano potest cognosci.
2 Uerbum de plano, quid importet.

1 **De plano.** Ponit casus† in qbus de plano cognosci põt:⁊ de hoc multa dubia erant apud doctores, scilicet qualiter procedi deberet in causis que de plano cognosci debebãt que dubia hodie sunt p maiori parte declarata.in cle.de ver.sig.c.sepe contingit.vbi de ista materia bene no.per Jo.an.⁊ in hoc facit vnum specialem tractatum dominus Jo.fasolus de pisis quem posuit Speculator ad literaz in speculo de offi.om.iu.§.fi.⁊ de hoc per eum titulo de legato.§.superest videre quid ad legati officium.versi.sed nunquid legatus possit cognoscere.⁊ de hac materia tetigi.C.de ijs qui in eccle.ma.l.iandudum.de iudi.l.iudices.⁊ de latina liber.tollen.l.vnica.§.similiqz modo.⁊ de naufra.l.de submersis.li.xj. extra de iudi.nouit.circa finem.⁊ ibi in glo.de spon.cum in tua.de accusa.sicut olim.⁊ ibi plene per Inno.⁊ tangit in glo.quis ordo in bonorum possess.seruetur.l.ij.§.dies.⁊ ad hoc de interrogato.actio.l.voluit.ex quibus habebitur plena notitia causaruz que cognoscuntur summarie simpliciter de plano vel sine strepitu ⁊ figura iudicij.⁊ ad hoc etiam bene.j.de adul.l.miles.§.sexaginta. ¶ Et ad hoc verbum de plano, inducunt quidam talẽ similitudinem si commodo tibi seruuz vt operari debeat in plano non debes eum facere laborare in alto.j.cõmo.l.si vt certo.
2 §.sed interdum.sic ⁊ ille qui† de plano cognoscit non dz admittere exceptiones requirentes altiorẽ indaginem.vt.j.ad exhib.l.iij.§.ibidem.⁊ de accusa.leuia.cum simil. ¶ Ibi retinere filiuz ⁊ dicere sententiam quam pater tulerit, vt.C.de pa.pote.l.congruentius.

1 ¶ In postulando debet seruari ordo:q2 primo sunt expediẽdi clerici deinde rustici.
2 Iudex etiam parte non petente potest officium suum interponere.
3 Iudex an possit cogere aduocatum vt gratis prestet patrocinium.
4 Aduocatus an peccet si gratis non prestet patrociniuz pauperibus.

Obseruare. Instruit iudices circa ordinem audiẽtie subditorum ⁊ male seruatur cõiter per ius dicentes. Et no.ꝙ aduocati non habẽt aliquam dignitatem ibi neqz in aliqua digni.⁊c.⁊ appellatur officiũ.C.de aduo.diuer.iudi.l.laudabile militare tñ dicunt vt eo.ti.l.aduocati. ¶ Itẽ deposito officio videnẽ habere dignitatẽ.C.de aduoc.
1 diuer.iu.l.j. ¶ † Itẽ no.de ordine postulantiũ.vnde dicit Iac.de ra.ꝙ si ipse esset iudex primo expediret clericos qui habẽt vacare diuinis.deinde rusticos qui habẽt vacare agriculture ⁊ sic sucessiue alios. ¶ Itẽ no.ex verbis illis vel nemo sit qui petat
2 ꝙ iudex potest† officiũ suũ interponere etiã si non petatur. Quod verũ est in officio residente in personaz iudicis tñ, vt inquirere malefactores ⁊ similia, vt.s.eo.l.si in aliquã.⁊.j.de offic.presi.l.congruit. Idẽ si residet in personã partis ⁊ alterius vt dare apostolos appellanti.hoc enim interest appellantis ⁊ iudi.ad quẽ appellatur.⁊ ideo etiam non petenti dare tenetur.vt.C.de ap.l.iudicibus.aut interest solius partis:⁊ tunc aut est persona que nescit vel non potest petere:⁊ tunc ex officio suo etiam nõ petenti dare vt hic.⁊.C.de epi.⁊ cler.l.si quis in hoc genus.aut scit et potest petere:⁊ tunc non dat nisi petẽti, vt.C.de postulã.l.prouidendum.de naufra.l.de submersis.li.xj.de dam.infec.l.iiij.§.hoc autem iudicium.⁊ hic a contrario sensu. ¶ Sed quero an
3 iudex† cogere possit aduocatum vt gratis exhibeat patrociniũ alicui pauperi vel miserabili persone.non credo quia non reperitur iure cautum:aduocato enim licet vendere patrocinium.⁊ iurisperito iustum consilium.xj.q.iij.non licet.⁊.xiiij.q.v.nõ sane.⁊ ideo tunc non faciet sibi satisfieri de publico, vt no.in glo.j.de postulan.l.j.§.ait pretor.⁊ cõiter in bonis ciuitatibus sunt aduocati salariati de publico vt prestent patrocinium pauperi
4 bus ⁊ miserabilibus personis† non tamẽ nego ꝙ aduocatus q gratis non prestat patrocinium pauperibus nõ peccet.de hoc latius dixi.C.de suffra.l.vnica.ver.item quero vtrum aduocatus.circa fi. ¶ Colligunt etiam quidam hic a cõtrario sensu ꝙ iudex non teneatur dare aduocatum diuitibus ⁊ potẽtibus cõtrarium credi ex generalitate dicti.§.ait pretor.in.l.j.j.de postu. ¶ In glo.s.reprimendam.vel dic ad inuidiam.i.blasfamum illius qui prouincie preest sic exponitur.C.quod me.cau.l.ad inuidiam. ¶ In gl.que diximus.in fi.ibi vel intellige hanc literã indistincte vt dixi.d.l.solent.

1 ¶ Iurisditio iudicis durat vsqz ad aduentũ successoris.
2 Cause cepte corã legato an finita legatione possint agi corã eo.
3 Cautela quomodo iudex post annũ possit adhuc stare in eodez officio nõ obstãte statuto prohibẽte illũ confirmari.
4 Iurisdictio iudicis ꝙ duret vsqz ad aduẽtũ successoris qũo debet intelligi:⁊ istud facit ad pulchram decisionem.
5 Iudex expectãs in officio aduẽtum successoris an debeat habere salarium pro rata tẽporis quo perseuerauit in officio.
6 Nouus iudex nouum factũ debet vindicare ⁊ facit ad pulchrã decisionem.
7 Rex si concedat iudicaturas ꝗdiu sibi placuerit ⁊ moriatur an sit opus iudicibus noua cõcessiõe successoris an vero duret adhuc eorum officium ⁊c.
8 Delegatus lite contestata mortuo delegante cognoscit de causa delegata.
9 Dictio vsqz, an ponatur exclusiue.
10 Terminus rei putatur esse de re.
11 Dictio vsqz, si ponatur iuxta terminatũ an stet exclusiue.
12 Accusans tenet pena talionis.
13 Distinctio Alberici an dictio vsqz, ponatur exclusiue vel inclusiue.

1 **Conuenisse.** Iurisditio iudicis† durat vsqz ad aduentũ successoris, h.d.⁊ concor.j.tit.proxi.l.j.⁊.j.de offic.presi.l.si forte.⁊ dic omnia que spectant ad ordinariam iurisditionẽ non als fz Guliel. Et non obst.j.de fer.l.pridie.cuz ibi no. ¶ Idẽ est in tutore, vt.C.vt cause post puber.adsit tu.l.j.⁊ vide que ibi dixi ⁊ maxime de syndico constituto ad tempus an
2 finito tempore possit adesse causis per eũ ceptis.† ⁊ an cause cepte coram legato finita legatione possint agi corã eo de quo dic vt extra de rescrip.c.statutũ.libro.vj.⁊ in Spe.de legato.§.finit.versi.j. ¶ Op.ad.l.istã in authẽ.de admini.§.fi.colla.vij.vbi dicit ꝙ deponit administrationem per duos dies aut aduentum successoris.⁊ ad hoc.j.de fer.l.pridie.dicunt quidã ꝙ hec.l.corrigitur per illum.§.sed tu dic ꝙ in hoc solum corrigit ꝙ adueniẽte successore deponit officiũ per duos dies ante.⁊ ita loquit dict⁹.§.⁊ ibi in glo.no.sed quousqz successor adueniat durat ei⁹ officiũ, vt hac.l.⁊ ita etiã not.in gloss.j.de iur.om.iudi.l.eũ quẽ.in fi.vltime glo.⁊ vide.j.de testa.mili.l.tribun⁹.in princi.⁊ vide in alphabeto in dictione ad.circa fi. ¶ Sed quero an idẽ sit in rectorib⁹ ciuitatũ nostri tẽporis q cõmuniter sunt annales puto ꝙ sic propter rationẽ que hic reddit in litera ibi.⁊ vtilitas prouincie exigat ⁊c. ¶ Et vidi ex hac.l.fieri talẽ fraudẽ statuto ca
3 uebat† ꝙ potestas nullo modo posset vltra suum terminũ confirmari sub grauibus penis amici cuiusdam potestatis volẽtes ꝙ potestas finito officio primo adhuc duraret nõ audentes eũ confirmare vel de nouo eligere metu statuti ordinarũt ꝙ null⁹ eligeretur vsqz ad sex menses ita ꝙ ille perseuerauit in offi.p.l.istã. Credo tñ ꝙ fuerit in fraudẽ statuti, vt.s.de legi.l.fraus. ¶ Itẽ not.ꝙ fm Iaco.de ra.glo.male exponit verba illa cũ sit vnus proconsulatus.⁊ ideo ipse exponit fm vnam gl.quã dicit fuisse Jr.vnus est proconsulatus nõ inspecta personarũ diuer

sitate sed idẽtitate officij.q.d.quicũqꝫ sit proconsul siue primus
siue successor super forma officij, ⁊ officium proconsulatus est
vnum.⁊ pro hoc.ĩ.de iudi.l.mortuo iudice.⁊.C.de iudi.l.prope-
randum.§.finaũt.in medio triẽnij. dicit etiam ꝙ hec lex locum
habet solum in ordinarijs secus est in delegatis:qꝛ non subest
rõ publice vtilitatis de qua hic dicit̃. Si aũt delegati iurisditio
prorogaretur durante prima delegatione dici posset idem offi-
cium sicut dicitur idem compromissum qñ est prorogatũ. vt.ĩ.
de arbi.l.si cum dies.⁊ ad hoc de precario.l.sꝫ si manẽte. ¶ Itẽ
quero in regno francie officiales ordinarij regis non possunt ĩ-
feudare bona regni ⁊ non possunt dare castellanias nisi ex spe
ciali concessione regis.quidam officialis regis deputatus erat
in certa parte vsqꝫ ad annum in potestate infeudandi et dandi
castellanias:nũquid anno elapso hoc facerẽ possit vsqꝫ ad ad-
uentum successoris? videtur ꝙ sic per.l.istam cum concor.de cõ-
di.⁊ demon.l.si in diem.⁊ de leg.iij.l.iul.§.fi. ¶ Sed dic contra
4 ꝙ †post finitũ officium non potest.⁊ quod hic dicitur intelligi
debet in ijs que habet ex principali ⁊ generali administratione
officij non ex speciali concessione.ar.ĩ.de pign.l.obligatione.q8
vi aut clã.l.is qui.§.plane.⁊.ĩ.de off.pcu.cesa.l.j.§.j. non enim
talia verba referunt̃ ad extraordinariũ.ĩ.de annu.leg.l.seio. §.
medico.nõ enim est dubiũ ꝙ officialis hoc facere nõ posset ex vi
gore prime concessionis sed tacite repetitionis sub qua repeti-
tione non venit id quod est de iure speciali.ar.ĩ.lo.l.item queri
tur.§.qui impleto.⁊.C.loca.l.si cũ hermes.⁊ pro hoc qđ dicit̃ in
venditione curie ⁊ feudi de vasallo milite.c.vno.⁊ si de feu.con-
tro.fue.§.generali.⁊ qꝛ hoc non est proprium administrationis
officij.ĩ.de admi.lega.sub conditione.nec ob.hec.l.qꝛ vt dixi in-
telligitur de ordinaria administratione ⁊ iurisdictione. ¶ Itẽ
quero pone ꝙ successor proconsulis mittit legatuꝫ suum quod
potest ex causa:vt.s.eo.l.aliqñ.⁊ dicit sibi ꝙ interdicat predeces
sori quod se de officio nõ intromittat.an poterat hoc facere? vi
detur quod sic:qꝛ mittere eum potest,vt.l.aliqñ.⁊ licet primus
possit cognoscere verum est preter voluntatem successoris non
cõtra.ar.ĩ.de procu.l.põpo.⁊ videtur expressum in aut̃. de col-
5 la.§.prohibemus. Item quero †an pro tpe quo remansit in offi
cio expectans aduentum successoris debeat habere salariuꝫ. vi
detur ꝙ nõ:qꝛ est sequela prime administratiõis.ar.C. vt cau-
se post pubertatẽ adsit tutor.l.j.⁊ de admi.tuto.l.ita aũt.§.si tu
tor.⁊ qꝛ si nõ impleuisset totum tempus habuisset totum sala-
rium.ĩ.de assesso.l.diem functo.⁊.C.de dome.l.fi.li.xij.ergo cum
vltra gerit nihil habere dꝫ.⁊ qꝛ de necessitate habet oĩa gerere,
⁊ primum salarium datur sibi propter tale onus in aut̃.vt iudi.
sine quoquo suffrag.§.illud quoqꝫ.dico qđ habebit pro rata tẽ
poris:argu.ĩ.so.ma.l.diuortio.de migran.l.j.§. sed si pensio.et
est expressum quod habeat pro rata in auth.de administratio-
nibus.§.illud.⁊.§.fi.collat.vij. ¶ Item quero: officialis tholo
sanus ecclesiasticus relegauit aliquem:⁊ in sententia dixit ꝙ si
reuerteret̃ qđ reseruabat sibi penam legalem.s. duplicãdi tem-
pus relegationis,vt.ĩ.de pe.l.aut damnũ.§.quisquis. Iste rele
gatus matrimonium contraxit cum vidua ⁊ ita factus est biga
mus ⁊ ante tempus finitum reuersus est de relegatione. querit̃
an ipse officialis ecclesiasticus possit eum pũire vel iudex secu-
laris regis. ¶ Et videtur ꝙ officialis ecclesiasticus qꝛ iste pre-
uentus est,vt.ĩ.de iudi.l.si quis postea.de iur.om.iud.l.cũ que-
dam puella.⁊ de verb.ob.l.si filius.licet enim sit factus alterius
conditionis:non sic in officiali:qꝛ sequela est primi.ar.ĩ.de vsu-
fru.l.adhuc.in prin.⁊ de admi.tuto.l.ita autem.§.si tutor. dico
contra:quia hic agitur de nouo facto ⁊ de noua conditione p-
6 sone:⁊ ideo †nouus iudex vindicare debet.ĩ.de publica.l.licita-
tio.§.fiscus.de impo.lucra.descri.l.vna.in prin.lib.x.⁊ pro hoc
specialiter inducitur.l.loquẽs de tutore dato quousqꝫ abesse ce
perit causa reipublice.ĩ.de excu.tuto.l.pe.§.j.⁊ pro hoc est text⁹
bene faciens de seruo qui mutauit conditioneꝫ.C.de ser.expor.
l.pe.per quaꝫ specialiter hoc dico ⁊ contraria repello:quia hic
agitur de nouo facto.sed contraria loquũtur de facto antiquo
mutato cum conditione que contra fuit.ar.C.de vete.l.fi.lib.x.⁊
de hoc tetigi.ĩ.qui satisda.cog.l.fi. ¶ Item quero: rex contulit
7 iudicaturas quãdiu sue placuerit voluntati.mortuus est. †nun
quid noua cõcessio successoris sit necessaria.nec se possint ante
de officio intromittere:qꝛ non plus potest durare corum pote-
stas ꝙ̃ concedentis.ĩ.de lega.ij.l.peto.§.predium.de iure fisci.l.
statuis.§.cornelius.⁊ hic voluntas per mortem extinguitur.ĩ.
locati.l.iiij.quibus ad liber.procla.non.li.l.latinus.⁊ de leg.iij.
l.fideicom.§.sic fideicom. Et videtur casus extra de rescript. c.si
gratiose.lib.vj. Sed dico contra ꝙ remanent ordinarij iudices
donec reuocentur.ar.huius.l.qꝛ hic si extincta persona esset ex-
tinctum officium non posset se intromittere vsqꝫ ad aduentum
successoris ⁊ hoc propter publicam vtilitatem ne iudicature re
maneant sine iudice.ar.ĩ.de insiito.l.si quis mancipiũ.§.si nu-

pubes.⁊ licet iurisdictio delegati finiatur morte mãdatarij, vt
ĩ.de iuris.om.iudi.l.⁊ quia.non tamen sic in ordinario qui ha-
bet iure suo.ar.eius quod dicitur de procura.in rem suam.C.đ
dona.l.illam. ¶ Item tantum ius habet ordinarius in sua iu
risdictione ante litem contesta.sicut post.imo plus qꝛ potest de-
8 legare †sed delegatus lite contesta.mortuo delegãte cognoscit,
vt. ĩ.de iudic.l.venditor.§.iudices.⁊ de iuris.om.iudi.l. et quia.
ibi,ergo ⁊c.⁊ pro hoc optimum ar.in aut̃.qño opor.ẽpos.§.licẽ
tiam.⁊ de questore.§.super hoc.collat.vj.ibi vt cogatur ad nos
⁊ ad semper imperium hoc denunciare que verba sunt notabi-
lia.nec ob.contraria:quia aut verbum volũtatis ponitur circa
actum de se irreuocabilem:⁊ tunc importat de se reuocationeꝫ,
vt.d.l.iiij.ĩ.loca.si autem circa actum qui de se est reuocabilis si
cut hic;vt.s.de orig.iur.l.ij.§.deinde,tunc illa verba donec sue
placuerit voluntati vidẽtur ex abundanti apposita.ĩ.de lega.j.
l.quando.nec ob.decretalis:quia loquitur in casu ambitioso ⁊
odioso.vel dic ꝙ illo casu prebenda nõ cõsueuit reuocari ⁊ ideo
verbum voluntatis appositum operatur reuocationem.sꝫ isti
iudices quotidie reuocantur proprio motu regis:⁊ ideo per ver
bum voluntatis non reuocant̃ nisi de expressa reuocatione ap-
pareat.ar.in aut̃.de referẽ.§.j.colla.ij. ¶ Vltimo allegatur hec
9 lex propter †istam dictionem vsqꝫ,que hic ponitur exclusiue.de
quo dixi.C.de procu.aut̃.quod ius.⁊ in alphabeto dictiõe vsqꝫ,
⁊ per Ia.de ra.ĩ.de dolo.l.si oleum.§.fi.multa iura reperiuntur
in quibus hec dictio vsqꝫ.ponitur exclusiue,vt hic.ĩ.an per aliũ
causa appel.l.j.§.sed si ea.de tute.quesitum.de leg.j.filiussa.§.j.
⁊ in aut̃.qui.mo.natu.effi.leg.§.illud quoqꝫ.cũ multis simi.in-
clusiue ponitur.s.de sena.l.fin.vbi de hoc tetigi de dolo.l.id est.
de verbo.obli.l.qui rome.§.callimachus.in aut̃.de app.et intra
que tempora.§.similiqꝫ modo.⁊.C.de nup.l.a caligato. Iac.de
ra.d.l.fi.de senato.dicit ꝙ licet quidam faciant differentiam an
proferatur ab homine vel a lege:tamen regula est ꝙ summatur
inclusiue ⁊ si quo casu reperiatur exclusiue.quod est speciale.
¶ Sed hoc non puto verum quia forte plures casus reperiren
tur vbi ponitur exclusiue quam vbi inclusiue. nec esset dare ra-
tionem specialitatis. alij dicunt ꝙ semper ponit̃ inclusiue nisi
sit preiudicium tertij vel nisi lex offenderetur.⁊ ita intelligit̃ hec
lex. ¶ Sed nec hoc videtur verum:qꝛ multe leges reperiuntur
in quibus est preiudicium tertij ⁊ tamẽ ponitur inclusiue,vt.C.
quibus mune.vel presta.ne.se li.excu.l.j.in fi.li.x.⁊ nepos etiam
includitur in actu preiudiciali cum dicitur vsqꝫ ad nepotes. in
aut̃.de non alie.§.quod autem iusto.⁊.§.emphyteosim.colla.ij.
⁊ pro hoc.C.de questio.l.diuo marco.iuncta.l.ĩ.de ritu nup.l.le
ge iul.⁊ pro hoc.C.vt intra cer.tem.criminalis que.termi.l.j.iũ-
cta.l.ĩ.de accusa.si cui.in prin.⁊ si promisi vsqꝫ ad diẽ decimam
dies decima includitur.ĩ.de ver.obli.l.eum qui ita.de act.⁊ ob.
l.obligationum fere.§.ad diem.iunctis.ll.de verb.ob.l.qui hoc
anno.⁊.l.eum qui certarum.⁊ pro hoc de verb.sig.l.anniculus.
§.j.quando dies leg.ce.l.si cũ prefinitione. de dolo.l. id est.vsqꝫ
de leg.iij.patronus.§.sempronio.de leg.ij.l.quidam in testamẽ
to. ¶ Et ad aliud quod dicitur nisi lex offendatur ita parum of
fenditur lex si ponitur exclusiue sicut inclusiue.vnde nõ videtur
de hoc posse dari certa regula vel certa exempla sicut dicitur. ĩ.
de leg.j.l.titie textores.in prin. ¶ Quid dicemus? Guli.de cu.
dicit fm doctorem suum quem dicit hãc.l.repetijsse.quod quan
a doqꝫ ista dictio vsqꝫ,[a] sumitur absolute vt quãdo non facit rela
tionẽ:⁊ tunc includit. s.de adop.l.si arrogator.§.j.C.de adopt.
l.cum in adoptiuis.§.sed ne articulum.⁊ de reuocan.dona. l.fi.
¶ Quandoqꝫ ponitur respectiue seu relatiue: ⁊ tunc est dubiũ
an includat vel excludat. ¶ Circa quod dic ꝙ respectiue ponit̃
altero de quatuor modis vel casibus. ¶ Quãdoqꝫ enim super
tempore:quandoqꝫ super loco:quandoqꝫ super numero: quan
doqꝫ super gradu. ¶ Si super tempore:vt quia dicit̃ a tali die
vsqꝫ ad talem diem:tunc sumitur inclusiue,vt.d.l.eum qui ita.
§.qui ita.de ver.obli.⁊ de act.⁊ obl.l.obligationum fere.§.j. cuꝫ
simi. Quando super loco vt a tali loco vsqꝫ ad talem locum tũc
ponitur inclusiue,vt.ĩ.de leg.iij.l.patronus.§.j.⁊ de le.ij. l.qui-
dam in testamento. Si super numero vt vsqꝫ ad annos.x.ponit̃
inclusiue,vt.ĩ.quando dies leg.ce.l.si cum prefinitione. Quãdo
super gradu vt a filijs vsqꝫ ad nepotes ponitur inclusiue,vt.s.
de sena.l.fi.C.de questio.l.diuo marco. Item debes scire ꝙ ter-
minus ad quem super quo ponitur dictio vsqꝫ,potest accipi per
modum termini ⁊ per modum terminati.per modũ termini vt
lego tale fundum vsqꝫ ad talem arborem.per moduꝫ terminati
vt lego vsqꝫ ad talem fundum.ille enim fundus nõ est termin⁹.
his visis an ponatur inclusiue vel exclusiue,dic cum vsqꝫ ponit̃
super vero termino semper includit nisi euidenter probet̃ quod
super illo termĩo habet locũ diuersa causa quare terminus nõ
debeat includi ⁊ comprehendi.⁊ hoc probo prosequendo diui-
sioneꝫ quam feci super primo quando ponitur super tempore:
vt promitto

a ¶ Dictio vsque.
Adde Bal.ĩ aut̃.
hoc ampli⁹.in ꝟ.
nono.de dictione
vsqꝫ.vl.col.C.đ si
deic.idẽ Bal.ĩ.c.
j.§.decedẽte.q feu
duꝫ da.pos.col.x.
Spe.ĩ ti.đ dispu.
⁊ al.§.post hoc.in
ꝟ.itẽ dictio vsqꝫ.
itẽ spe. ĩ ti.đ cita.
§.j.ꝟs.itẽ excipit̃.
doc.ĩ.l.j.đ pig.ac.
Bart.ĩ.l.p̃ronus
sempronio.ff.đ le.
iij.bal.ĩ.l.a caliga
to.C.đ nup.Ray.
ĩ.l.filiussa.§.j.ĩ.đ
le.j.Archi.in.c.si
gratiose.đ rescri.
ĩ.vj.Hemi.ĩ.c.sta
tutũ de p̃b.Oldr.
ꝯsi.xlix.ici.cõsue-
uit dubitari.Ale
xã.ĩ.l.j.§.nuncia-
tiõi.ff.de ope.no.
nũ.bal.in.l.ex fa-
cto.⁊ ibi Alex.j.đ
vul.⁊ pup.

vt promitto vsq ad talē diem. certe dies est terminus ⁊ illa dies includitur, vt. ff. l. eum qui ita. §. qui ita. de ver. ob. ⁊ de actio. et obli. l. obligationum fere. §. j. ⁊ C. de sum. tri. l. j. ⁊ hoc habet locum nisi sit ratio diuersa quare nō includatur. verbi gratia promitto tibi dare duos sol. quolibet die p carnibus emendis vsq ad diem veneris vel vsq ad primam diem quadragesime, dies veneris vel prima dies quadragesime non includitur: quia ibi subest ratio diuersa quare non includitur quia illis diebus nō comeduntur carnes. Idem dico in loco lego vsq ad talem arborem. certe arbor includitur in legato, vt. ff. de dolo. l. id est vsq. ⁊ quod ibi no. ⁊ pro hoc qz terminus rei de re esse putatur. ff. com. diui. l. arbor. ⁊ pro soc. l. pe. ⁊ de acqui. re. do. l. pro regione. est ergo arbor sicut portio rei: ⁊ ideo recte continebitur. ⁊ bene potest esse q totus limes sit fundi, vt. ff. de peri. ⁊ commo. rei vend. l. id quod. §. fi. ⁊ q hoc sit verum probo: qz si datur intra arbores cōtinentur. arg. ff. de offi. prefec. vrbis. l. j. §. in initio. ⁊ hoc nisi euidenter probetur ratio quare non debeat includi. vt pone exemplum in loco. vendo tibi talem fundum vsq ad talē fundū vel talem turrim. ⁊ turris habebat aditū aliunde vel alius fundus erat pretiosior fundo vendito. certe hoc casu nō includeretur turris vel alius fundus pretiosior. ar. ff. de dam. infect. l. qd̄ conclaue. ⁊ de lega. iij. l. si cui edes. ¶ Idem vbi ponitur super gradu vel numero. Si vero apponitur super terminato semper excludit nisi sit eadē ratio quare includatur, vt pone in loco do tibi a tali fundo vsq ad talem fundū: certe ille fundus non continetur, vt. ff. de flumi. l. penul. nisi eadem sit ratio vt si lego predia caia que sunt sub cura talis vilici: certe si terminus sit sub cura illius vilici includitur, vt. ff. de leg. iij. l. patronus. §. sempronio. ⁊ pro hoc eo. ti. l. prediis. §. titio. ⁊ de fundo instru. l. seie ex parte. §. tyranne. ¶ Item dico in tempore vt si dicatur do te tutorem vel substituo te vsq ad pubertatem. certe ibi non ponitur per modum termini veri sed per modum terminati: ⁊ tūc pubertas excluditur, vt. ff. de tute. l. quesitum. ⁊ hoc nisi sit eadem ratio in terminato. vt pone testator dixit pupillum instituo: ⁊ si habeat tutorem nolo q predia alienentur vsq ad pubertatem. certe dico q non poterūt alienari post pubertatem licet videatur contra. ar. ff. de pac. do. l. inter socerum. §. cum inter patrem. quasi videatur dicere q alienari possint post pubertatem a cōtrario sensu dico tū q pubertas includitur: qz est eadē ratio. ar. ff. de leg. j. l. cum filio. §. j. de condi. ⁊ demon. l. pater seuerinam. §. conditionum. nec enim est verisimile q testator voluerit post pubertatem alienari posse cum verba sint negatiua. ar. ff. de condi. ⁊ demon. l. cum tale. §. fi. ⁊ de ma. testa. l. titia. Guli. de cun. ¶ Sed licet predicta sint pulchra ⁊ subtilia ⁊ mulceāt animos auditorum tū videntur instantiam recipere. primo enim qū dicitur q si dictio vsq. ponitur super vero termino quod includit nisi sit ratio manifesta in contrarium: ista non videtur posse sustineri. nam cum in fundo est arbor pro termino dicitur terminus quia terminat. sed si includeretur arbor nō terminaret imo illud qd sequeretur post arborē esset terminus non arbor. dicitur enim a terminando. ⁊ hoc probo per demonstrationem cui responderi non pōt. ecce q lapis sicut est moris terminat duos fundos si legetur vsq ad lapidem fm regulam predictam lapis contineretur. sed si dominus vel dñi vtriusq fundi legarent vsq ad lapidem duobus legatariis sequeretur q vterq legatarius haberet lapidem. ⁊ idem potest dici de arbore, quod tamen est falsum: qz lapis est cōmunis vtriusq. ff. de acqui. re. do. l. pro regione. communi diui. l. arbor. ⁊ ff. l. pe. ff. pro soc. sed ista est absurditas videtur posse tolli si dicam9 q vtriq legatario lapis vel arbor cedat cōmuniter non insolidum. tutius tamen putarem dicere q si esset arbor pretiosa nō includatur legato. als sic, ar. de leg. iij. l. qui solidum. §. j. ⁊ de reb. dub. l. j. ¶ Item alia regula vere non
11 videtur qn dicitur q si † dictio vsq. ponitur iuxta terminatum. quod ponatur exclusiue vt si legetur vel vendatur vsq ad talē turrim: qz lex videtur dicere contrarium. s. q ponatur inclusiue etiā si ponatur sup termino terminato vt probatur. C. de tē. ap. l. fi. in princ. Et si dicas ibi est ratio in contrariū. certe nulla ratio ibi videtur in contrarium. preterea hoc dicendo nihil aliud est dicere nisi q dictio vsq. ponitur inclusiue nisi reperiātur leges in quibus ponatur exclusiue. ⁊ econtra. nam non est lex vbi ponatur verbum vsq. inclusiue vel exclusiue sine ratiōe vel causa. alias etiam instantias posset curiosus lector reperire contra regulas ⁊ distinctiones predictas. ⁊ ideo alii voluerunt redire ⁊ defendere aliam distinctionem. ff. positam. s. q vsq. regulariter ponatur inclusiue nisi paretur preiudicium tertio vel lex offendatur: qz tunc sumitur exclusiue. ¶ Et ad leges que videntur cōtrarium dicere. s. q etiam vbi paratur preiudicium tertio ponitur inclusiue conantur sic respondere. ¶ Et primo ad. l. pen. §. pe. C. de arbi. vbi videtur agi preiudicio tertii, ⁊ tū ponitur inclusiue pōt dici q ibi sumitur exclusiue, vt ea. l. §. fi. ⁊ ad. l. j. ff. an per alium causa appel. dicunt q ⁊ ibi ponitur exclusiue. et q in causa relegationis non interuenit procura. ⁊ ibi in gl. ⁊ ad. l. j. in fi. C. a quibus mune. vel presta. ne. se liceat excu. li. x. dicūt q lz ibi esset preiudicium singulare erat tū vtilitas publica in cōtrariū que magis attenditur q preiudicium priuatum, vt. C. de ca. tol. l. vnica. §. fi. ⁊ ibi dixi. ¶ Ad. l. in aut. ff. non alie. §. qd autē incerto. ⁊. §. emphyteosim. vbi est preiudiciū ⁊ tū includit dicūt q ibi ex natura verbi non peruenit ad nepotes sed ex precedēti dispositione qz antequā locaretur non accederet emphyteota nisi sciret q ad nepotes transiret ⁊ hoc fuit vt plures accederēt ad cōtractū simile. C. de rescin. ven. l. ratas. ¶ Ad. l. si cui. in princi. ff. de accu. ⁊. l. j. C. vt intra cer. tē. crimi. que. ter. dicūt q ibi est dare vnū de duobus: qz accusatus deliquit ⁊ tunc nō est preiudiciū ab accusatiōe imo a seipso: qz lex punit delinquentē. vt. ff. ad turpil. l. ij. §. j. in fi. ⁊. C. de sum. tri. l. liquet. non ergo est preiudicium
12 accusato: qz qd culpa sua ⁊c. vt. ff. de reg. iur. l. qd quid. Item nō paratur preiudiciū accusato si nō deliquit: imo fauor qz † accusans tenetur pena talionis. C. de accu. l. fi. nam cōsolatio ⁊c. vt in vsib. feu. que fuit prima cau. benefi. amit. §. j. ⁊ de pe. l. capitalium. §. famosos. ¶ Ad. l. diuo marco. C. de questio. respondetur qz ibi non constabat de priuilegio. item qz illi habebant priuilegium propter vtilitatem publicam ⁊ ideo nō censetur preiudicium priuati. Ad. l. eum qui ita. §. qui ita. de ver. ob. ⁊. l. obligationum fere. §. j. de act. ⁊ obli. respondetur qz ibi nō est preiudicium tertii sed preiudicium partis principalis. ad. l. quidam in testamento. de leg. ij. respondetur qz ibi nō est preiudicium heredis: qz tempore quo disponebatur heres nullum ius habebat: ⁊ ideo nō potest allegare preiudiciū. ⁊ sic dicūt dictas leges nō obstare. ⁊ sic stant in opi. predicta q regulariter vsq ponitur inclusiue nisi sit preiudicium tertii vel euidēter appareat q sit cōtra legem: ⁊ qz videntur plures esse leges vbi ponitur inclusiue q exclusiue. nam inclusiue ponitur in aut. de iudi. §. hec autem ⁊ bis. de defen. ciui. §. ⁊ iudicare. C. ex qui. cau. infa. irro. l. ij. ff. de in ius vocan. l. quiq. §. parentes. de verb. ob. l. si ita quis. §. seia. circa medium. C. de proxi. sacro scri. l. peculatur. in prin. de temp. appel. l. fi. in prin. ⁊ etiam super termino terminato ponitur inclusiue, id est de leg. prestan. l. filium. de carbo. edic. l. sed si is. §. an autem. ver. quidem. C. de vsur. l. eos. de leg. iij. l. patronus. §. j. sed exclusiue ponitur. C. de carbo. edi. l. ij. ff. de ser. rusti. predio. l. fi. vnde nec ista opinio forte est bene tuta: ⁊ instantias recipere potest. Do. Old. dicebat aut de mente proferentis apparet siue sit lex siue homo. qd voluerit poni inclusiue vel exclusiue: ⁊ tunc ei stabitur. ff. de ver. ob. l. alienationis. de reb. dub. l. vbi. ⁊. l. cum in testamento. ⁊ de reg. iur. l. semper in stipulationibus. ⁊ hoc siue de mente constet expresse siue ex coniecturis, vt. ff. de lega. ij. l. quidam. ⁊. l. qui solidum. §. j. si est dubium aut est fauor inclusionis: ⁊ includit. aut est odiū: ⁊ excludit. ar. ff. de leg. iij. l. patron9. in prin. ⁊. §. j. vbi de hoc satis dixi. ⁊ ar. ff. de libe. ⁊ posthu. l. cum quidam. ⁊ ita sentit glo. dicta. l. id est. ff. de dolo. sed hoc videtur falsum quia etiam in penis que sunt odiose, vt. ff. de pe. l. interpretatione. sumitur inclusiue, vt. ff. de iis que no. infa. l. ij. de extraor. cri. l. saccularii. §. sunt quedam. secundo in fi. C. de liber. prete. l. maximum vitium. ibi vsq ad dodrantem. vnde forte predicta distinctio de fauore ⁊ odio vera esset. si proferatur ab homine ⁊ de eius intentione non constet. si autem proferatur a lege aut inclusio est contra ius commune aut secundū ius commune aut preter ius. primo casu excludit. ff. de lega. j. l. filiusfamilias. §. j. et ibi in glo. ⁊ an per alium cause appel. l. j. ⁊ ibi in glo. si secundū ius commune est inclusio. tunc includit, vt. ff. l. ij. de iis qui notantur infa. cum simili. si preter ius commune. tunc aut est actus habens recompensationem seu relationē ad aliud. ⁊ tunc secūdum illud ad quod habet relationem capitur coniectura: ⁊ secūdum coniecturam sumitur exclusiue vel inclusiue, arg. ff. de reg. iuris. l. in obscuris. ⁊. l. semper in stipulati. si non habet relationem ad aliud tunc ponitur inclusiue, vt. ff. l. patronus. de legat. iij. cum simili. ⁊ ita etiam in effectu tenet Cyn. C. de nuptiis. l. a caligato. ⁊ de hoc etiam tangitur per Jaco. de are. ff. ad leg. falc. l. j. in prin. vbi dixi. ¶ Sed nec predicta distinctio in totum plena videtur quia multi casus possunt occurrere in quib9 dictio vsq non poterit terminari secūdum distinctionem predictam.
13 ¶ Unde puto dici posse sicut dr † de mora que nō potest ad plenum diffiniri, vt. ff. de vsur. l. mora. sed sumendo ex predictis colligi potest talis distinctio aut apparet de mente proferentis siue sit lex siue homo ⁊ illi stetur vt dictum est. si de mente non appareat aut dictio vsq. ponitur absolute per se ⁊ nō relatiue vel respectiue ad aliud ⁊ tunc puto verum quod regulariter ponatur inclusiue per iura supra ad hoc adducta. si vero ponatur relatiue ad aliud tunc aut profertur a lege aut ab homine. primo casu aut termini cui adiicitur dictio vsq. ⁊ precedentis est eadē ratio subiectiua. ⁊ hoc constat aut nō est eadem ratio ⁊ hoc cō

stat. aut dubitatur. primo casu quando est eadez ratio vtriusqz ponitur inclusiue, vt. s. de senato. l. si. de his qui no. infa. l. ij. z dicta auc. quod ius. C. de procura. secundo casu quando nõ est eadem ratio accipitur exclusiue, vt hac. l. z. d. l. filiussa. §. j. de leg. j. ad legem fal. l. j. cum simi. ¶ Tertio casu quando dubitatur sit eadem ratio vel non posset dici φ includat vel excludat fz fauorem z odium vt fauor amplietur z odium distinguatur, vt. d. l. id est. §. de dolo. z glo. ibi posita. si vero proferatur ab homine tunc aut adijcitur termino qui habet certam iuris limitationem aut non. primo casu accipitur exclusiue vel inclusiue fm iuris limitationem, vt. s. de tute. l. quesitum. in fine. secundo casu aut profertur ab homine in vltima voluntate, aut inter viuos. si in vltima voluntate regulariter accipitur inclusiue propter fauorem vltime voluntatis, vt. d. l. patronus. §. j. de leg. iij. nisi ratione adiuncti vel precedentium vel sequentiuz aliud appareat ex coniecturis, vt. d. l. qui solidum. §. j. de leg. ij. z de reb. dub. l. j. si vero profertur ab homine inter viuos tunc aut dictio vsqz diuidit terminū a quo a termino ad quē: tunc si termin⁹ est pars rei terminate ponitur inclusiue vt si vendo fundum vsqz ad arborem que erat in fnudo z pars fundi: tunc arbor includitur in vēditione. vt. j. communi diui. l. arbor. z pro soc. l. pe. aut terminus est extra rem terminatam nec est pars eius, vt vēdo tibi fundum vsqz ad palatium: z tunc excludit vt hac. l. cum si. nisi forte ex coniecturis puta ex quātitate pretij. vel qr simul empta essent vno pretio aliud apparet. vt. j. de regu. iu. l. semper in obscuris. cum ibi no. in glo. z per Dy. z me. z de leg. iij. l. patronus. §. j. et de fun. instru. l. seie. §. tyranne. cū concord. ibi alleg. in gloss. qr si hoc est in legatis ergo z in contractibus. arg. de le. j. l. seruum filij. §. eum qui. cum simi. si aūt dubitatur an sit terminus terminans an terminatus tunc habeat locū distinctio fauoris z odij z accipiatur in eam partem in quā fauor inclinat, vt. j. de verb. obli. l. eum qui ita. §. qui ita. de act. z obli. l. obligationum fere. §. j. z ar. d. l. cum quidam. de libe. z posth. si non appareat vt fauor vel odium tunc fiat interpretatio contra proferentē, vt. l. veteribus. j. de pac. z de contrahen. emp. l. labeo. z de reg. iur. l. contra eum. li. vj. cum ibi no. per Dy. z alios. hoc tamen adiecto φ nisi expresse vel ex coniecturis aliud appareat. s. quod terminus sit idem cum terminato z pars eiusdem: semper terminus dz excludi. z hoc quia diuersa sunt terminus z terminatum als non diceretur terminus nec terminare. z si qs casus occurret qui nō clauderetur sub distinctione predicta quod vix esse deberet: tūc dicerem quia natura prepositionum est significare z variare significatum secundum naturam eorum quibus adiunguntur sicut apparet in illis versibus. In campo curro zc. tunc dicerem quod prepositio vsqz, assumeret significatuz exclusiuum vel inclusiuum secundum naturam dictionis vel dictionū vel orationis cui adiungitur. si vero hoc non appareret tunc relinquerē arbitrio iudicis qui significationez declararet. ar. C. de fideicō. l. voluntatis. z. j. de iure delibe. l. j. in fine. predicta vtilia sunt et ex eis possunt solui multe questiones que oriuntur ex dictione vsqz, prolata a lege vel ab homine in testamentis rescriptis statutis z cōtractibus de quibus aliquas posui dicta auc. qd ius. z hic non repeto. Alia etiam de significato huius dictiōis vsqz videas in alphabeto dictione vsqz.

Legatum. Expressum est hic φ rectores non debēt permittere iudices suos recedere ante finitū syndicatum. Iac. bu.

Si quid. Concor. s. eo. l. solent. cū ibi no. z expositione animaduersiōe, vt. j. de iu. om. iudi. l. imperium.

1 ☞ Procurator post litem contestatā efficit dñs litis: et ideo sine causa mutari nō potest.

Legatus. In glossa ibi neqz. in fine. alij dicunt z melius qd etiam post litem contestatam non potest delegare non obstat. l. neqz. que loquit in procuratore: quia nō est par
1 ratio procuratoris z iudicis† quia procurator efficitur dominus litis per contestationem, vt. j. de procurato. l. que omnia. nec potest sine causa reuocari vt eodem titu. l. ante litē. z. l. post litē. secus est in iudice, vt. j. de iudicijs. l. iudicium soluitur. sequens, ergo solutio verior est z per doctores communiter approbatur. Mar. sil. z Iaco. de ra. de hoc in Speculo de iudi. delega. §. iaz nunc. versi. quid si in delegatione. z versi. sequen. z per Archid. de officio delegati. c. is qui. lib. vj. vbi tractat notata per Cy. C. de iudi. l. a iudice.

Proconsules. Non ob. in auc. de administra. vt ibi no. Item nō ob. j. ti. ij. l. si forte. vt ibi dicam. Ray.

Et legati. In fine post ingressum sue prouincie non prius z sic non obstat. s. eo. l. ij. Ray.

1 ☞ Proconsul an statim deponat imperium cū ingressus est prouinciam in qua erat proconsul.

2 Accidentale z naturale qñ simul concurrūt prefert naturale accidenti. z istud facit ad pulchrā questionem.

1 **Proconsul portam.** Op. † φ proconsul deponat imperium statim cum egressus est prouinciaz in qua erat proconsul. vt. s. eo. l. ij. Sed dic φ verum est sed proconsularia insignia retinet quousqz portam rome ingrediatur vt hic. z ibi auc. de admini. §. si. vel dic: dicit glo. φ qr roma est communis patria potuisset quis dubitare φ proconsul in vrbe romana retineret iurisdictionē quasi esset in prouincia sibi decreta qd remouet hic. l. z inducit Iac. de ra. hāc. l. ad tales questiones. in ecclesia sancti Saturnini sunt monachi z canonici seculares sicut z in ecclesia beati Ambrosij medioleñ. Et est consuetudo in ipsa ecclesia φ monachi omnibus diebus dominicis habeant duas partes obligationum z canonici tertiam z in festo beati Saturnini est econtra. accidit φ festum sancti Saturnini fuit in die dominica vnde canonici petūt duas partes obligationum ratiōe festiuitatis sancti Saturnini z monachi petunt duas partes rōne diei dñice. queritur quid iuris. videt primo φ monachi debeāt habere ratiōe diei dominice: qr sicut hic proconsul deponit imperium cum ingredit portam vrbis: ita videtur beatus Saturninus deponere imperium cū intrat festiuitatem diei dominice tanφ solennioris z ita tanφ solenniori cedat. pro hoc videtur expressum. C. de fer. l. dies festos.
2 §. j. ¶ † Item quia quando simul concurrunt accidentale z naturale: naturale prefertur z inspicitur. j. de tute. qui habet. cum ergo festum sancti Saturnini sit accidentale z festum diei dñice naturale potius inspietur naturale. in contrarium videtur qr generi per speciem derogatur de lega. iij. l. vxore. §. felicissimo. et c. generi. de re. iur. li. vj. cum igitur festum sancti Saturnini sit specialiter semel tantum in anno derogabit diei dñice tanφ generi. Quidā dicūt aut illa die fuit celebrata missa diei dñice tūc monachi habeant duas partes, aut fuit facta missa festiuitatis sancti Saturnini: z tūc canonici vt attēdat cuius contēplatione facte fuerint oblationes. ar. j. de vsufru. l. si serui. z. l. seq. solu. matri. l. si vero negotiū. §. j. cū similib⁹. vel melius posset distingui. quantū cōiter soliti sunt habere monachi pro duabus partibus obligationum in die dñica tm̄ det eis z residuuz habeāt canonici sicut als attēditur consuetudo patrissa. j. de leg. iij. cū quereret. §. lana. z de pe. leg. l. nam qd liquide. §. si cui. similis modus diuidendi habet. j. de petit. here. l. sed z si lege cōmissoria. §. quod autem. z ad trebel. l. titi⁹ rogatus. z pro tali diuisione allegat. j. de separatio. l. j. coniūcta. l. debitor. in prin. eod. tit. z ad hoc bene de lega. ij. l. qui solidū. §. j. vbi de hoc dixi. ¶ Similis questio est. Ex consuetudine vel statuto in ciuitate qdam habebat die mercati tres partes pedagij qd exhigebat z alius quartā die nūdinarum modo accidit φ dies mercati z nundinarū simul vna die accidit querit quis debeat habere tres partes posset dici idem vt. s.

1 ☞ Prefectus augustalis habet merū imperium z gladij potestatem.

2 Papa vltra montes nō ɔsequit dignitatē papalem: qr nō pōt transferre sedem de vrbe romana in aliū locum.

¶ De officio prefecti augustalis. Rubrica.

Prefectus. Uide Azo. in sum. hui⁹ ti. z apud hūc pōt manu
1 mitti, vt. j. de ma. vin. l. apud prefectū. † Itē habet merum imperium z gladij potestatem. j. ti. proxi. l. illicitas. §. qui vniuersas. z punit raptores virginū. C. de epi. z cle. l. raptores. in fi. z de priuatis carceribus. l. j. non o b. C. eo. l. ij. vbi videtur dicere quod habeat solum cognitionem z referat princip: quia verū est in iudicibus sibi subiectis. in alijs subditis secus vt dixi. z not. d. §. qui vniuersas. ¶ Item nota φ iste prefect⁹ non adipiscebat dignitatem quousqz erat ingressus Alexandriam q erat principalior ciuitas dicit gl. sic Papa z Imperator rome. Et ita est
2 arg. qd Papa † vltra montes non consequat dignitatē nec potuerit transferre sedem de vrbe romana, z qr precepto domini trāslata fuit de Antiochia romā z sic fieret contra preceptū domini. xxiiij. q. j. rogamus. z ibi hoc sentire videt Archi. in rosario z

rio ⁊ pro hoc extra de elec.c.fundamenta.lib.vj.Facit etiam ad
acquirendum possessionem vt si vnus ingrediatur possessionez
principaliorem beneficij vel alterius rei, puta vnus ingreditur
possessionem alicuius sacristie de qua erat questio aduersarius
exportat de sacristia aliqua vasa vel reliquias quod potior est
principalior sit in possessione ille qui ingressus possessionē ipsi⁹
sacristie.

1 ☞ Preesse alteri quis potest quinqꝫ modis ⁊ prelatio cōsistit in tribus.
2 Potestas eligendi an faciat ꝙ quis possit seipsum eligere.
3 Per aduentum dominorum pauperes non debent grauari ꝓ lectis ⁊ alijs.
4 Pena vel mulcta an possit propter paupertatē remitti.
5 Verba voluntatis vel facultatis in rescriptis an importent necessitatem.
6 Inquisitio qñ ⁊ in quibus criminibus possit habere locum.
7 Magistratus an possit agere vel cōueniri ex contractibus vel delictis.
8 Renunciatio an fieri debeat in manibus superioris.

De officio presidis. Rubrica.

Super rubrica. Vide Azo. in sum.e.tit. Et
1 notandū ꝙ quis dicitur alteri preesse † quinqꝫ
modis.s.officio.xxj.dist.in nono vite merito.ij.
q.vij.beati ordine.xciij.di.a subdiacono.admi-
nistratiōe vt preses archipresbyter ⁊ archidia-
conus.extra de off. archypresby.c.j.consecratiōe vt eps.xxj.dis.
c.j. Et hec prelatio consistit in tribus.in iudicijs.xxj.di.infe
rior.in preceptis.ea.dist.nunc aūt. In sacramētis.ea.dist.deni-
qꝫ.hic no.per Archi.ea.dist.xxj.c.quāuis. de generalitate nois
presidis.j.eo.l.j. Qd fungatur vice duor.l.ij. Qd possint puni
re indistincte delinquentes in eius prouincia.j.e.l.iij. Si sit ex-
tra ꝓuinciā in qbus duret eius iurisditio.⁊ si sui subditi in alie
na prouincia delinquāt an possit eos punire.⁊ de remissiōe ma-
lefactor si archieps delinquat in diocesi epi an possit per eū pu
niri.⁊ an bannire possit rector non subditos delinquētes in ei⁹
territorio.⁊ an existēte preside extra prouinciā possit eius iuris-
2 ditio p nō subditos ꝓrogari † an habēs ptātem eligendi possit
eligere seipsum.j.eo.l.iiij.multa spectantia ad officiū presidis
j.eo.l.illicitas.⁊ an illa possint ex officio an iure actionis. et an
possit ex officio peti satisdatio de non offendendo que dicatur il
licita exactio.⁊ an post biennium possit iudex inquirere de non
numerata pecunia ⁊ inhibere exactionez.⁊ si statuto caueat ꝙ
obligationes exorte pro maleficijs non valeant extendat etiā
ad futura.an iudex possit sm conscientiam iudicare.ea.l.§.veri
tas plene.⁊ an contra conscientiam iudicare sit peccatū ⁊ si po
testas videat aliquē interfici,an sine alijs pro hoibus possit ho
micidam punire de satisdatione de non offendendo prestanda
illi qui timet aliquē potestatē.ea.l.§.ne potentiores plenissime.
⁊ de triplici securitate ei pstāda.⁊ an debeat prestari cū fideius-
sore,⁊ an cū sacramēto,⁊ qua pena puniatur contra faciēs.⁊ an
si offendit illū qui satisdedit extra territoriuz iudicis corā quo
pstitit incidat in penā satisdationis,⁊ quāto tpe duret talis sa
tisdatio.qd nō possit quis prohiberi vti arte sua.ea.l.§.illicita.
qd est contra statuta practicor ꝙ aliquis non possit vti tali ar
te nisi soluat practico.x.pro intrata. Qd in aduētu dñoruz pau
3 peres † non debeāt grauari pro lectis vel alijs.ea.l.§.ne tenuis.
an medicus puniatur ex imperitia ⁊ qua pena.ea.l.§.sicuti me-
dico.⁊ an illi qui affirmāt carceratū nō posse liberari,⁊ per hoc
de carcere dimittitur si liberet teneant cōi ad interesse.⁊ an idē
sit in aduocato vt si causa perdat eius imperitia teneat.⁊ si eps
contulit beneficiū scholari quē putabat peritū cū non esset pos
sit sibi auferre. Qui habeāt gladij potestatē ⁊ qui ius relegādi
4 deportandi ⁊ in metallū dandi.ea.l.§.qui vniuersas.† an pena
vel mulcta possit ꝓpter paupertatē remitti plene ea.l.§.fi.⁊ de
priuilegijs paupertatis ⁊ diuitiarū an quis cōpellatur reficere
domū suā vel de nouo edificare.j.eo.l.preses. An verba volun-
5 tatis † vel facultatis in rescriptis necessitatē importēt.j.eo.l.se-
pe.⁊ de verbis hortor ⁊ moneo an dent iurisditionē.⁊ si scribit
ordinario an efficiat delegatus in illa causa.⁊ an per mortē mā
dantis vel iubentis finiatur cōmissio.an inspici debeat ꝙ factū
6 est vel qd fieri debuit.j.eo.l.sed lz.an ⁊ † qñ ⁊ in quibus crimini-
bus possit procedi ad inquisitionē.j.eo.l.cōgruit.an delictū fu-
riosi vel infantis sit impunitū.j.eo.l.diuus.⁊ ꝙ iudex qñqꝫ pōt
dissimulare penā ⁊ ꝙ non debet addi afflictio afflicto.⁊ de hoc
plene.⁊ an ex suspicionibus quis possit dānari.⁊ si furiosus ha
bens dilucida interualla delinquat cui incūbat onus probādi.
Et an iudex possit consulere si dubitat in iure vel facto.⁊ an
literis credatur ⁊ ꝙ pro qualitate delicti imponit pena ⁊ ꝙ cu
stodes negligentes puniuntur.⁊ si quis interfecerit hoiem dor
miendo an puniatur:an causa voti possit preses pernoctare.j.e.
7 illud obseruandū † an magistratus possit agere vel cōueniri ex
cōtractibus vel delictis plenissime.j.eo.l.senatusconsulto.⁊ an
possit cognoscere ⁊ punire de delictis familie sue.⁊ an familia-
res sui possint agere vel cōueniri coraz eo.⁊ si inuenio rem mihi
furto subtractā qd possum eā facere sequestrari donec satisdet
de ea nō baratāda.⁊ an mercator trāsituz faciens cū equo abla
to quē emit bona fide possit ibi cōueniri vel debeat cōueniri in
loco domicilij.an gesta per legatū delegatū vel ꝓcuratorē reuo
catum morte vel expressa reuocatione vel hoc ignorarēt valeāt,
j.e.si forte.an esculenta poculenta vel alia munera possint p ma
gistratus recipi bene.j.e.l.plebiscito. Quomodo ⁊ quod nimia
a familiaritas parit contemptuz. Quod renūciatio[a] fieri debeat
8 † in manibus superioris.j.eo.l.legatus.⁊ an qui renūciauit pos
sit penitere.⁊ an papa possit renūciare. Qd magis dānificatus
plus puniri habeat delinquens.j.eo.l.vl.⁊ an acta in ciuili fa-
ciāt fidem in criminali.

a Renunciatio. Adde Bart.in.l.fi.C.de defen.ci. q dicit qd renūciatio fieri dz ī manibus ꝯfirmātis nō eligētis.gl.i.c.ij.d restit.in ite. Bal. ī.l.legat⁹.j.e. bar. ī.l.si qs vi.§.dr̄ia. de acq.pos.⁊ in.l.j.C.d peti.bo.sub.lib.x.

Presidis nomen. Oppo.ꝙ nomē presidis sit gene-
ralissimum,vt.j.ad turpil.l.j.§.suspecti.⁊ dic vt glo.
Item oppo.ꝙ nomen presidis cōprehendat pro-
consulem ⁊ dic vt in glo.

Preses apud se. Dic vt plene dixi.s.de adop.l.cōsul.⁊ de offic.
cōsulis.l.j.in fi.

1 ☞ Preses punit quēcunqꝫ etiā extraneū delinquentē in sua prouincia.
2 Potestas vel rex extra suum territoriū in exercitu an possit punire subditos delinquentes extra territorium.
3 Subditus delinquens in aliena prouincia an possit puniri per suum dominum.
4 Archiepiscopus delinquens in diocesi episcopi an possit puniri per episcopum.
5 Jurisditio presidis existentis extra prouinciā an possit per non subditos prorogari.
6 Lex vbi non distinguit nec nos distinguere debemus.

1 Preses prouincie. † Preses ponit quēcūqꝫ etiā ex
traneū delinquētem in sua prouincia.h.d. Et dic ꝙ
sunt tres casus.vnus qñ est extra prouinciam de ijs
que sunt extra.secundus quando est intra de eo qd est intra.ter
tius quando est extra de eo qd est intra potest per legatum non
per se. Ja.bu. Facit hec.l.in sui principio ad questionez quā no
taui.s.de offi.prefec.vr.l.fi.s.si potestas est in exercitu extra ter-
2 ritorium † suum vel rex cū gentibus suis in transitu vltramari-
no.vtrum possint subditos delinquentes punire.⁊.d. Mar.fil.
hic tenet ꝙ sic:qr vniuersitas videtur eius iurisditionem proro
gasse in exercitu ⁊ trāsitu ex quo consenserunt eos exire territo-
rium.⁊ qr sine tali iurisditione exercitus vel transitus fieri non
posset:ideo videtur concessa.j.de iur.om.iu.l.ij.de hoc dixi.d.l.
3 fi. Item † quid si subditi sui delinquant in aliena prouincia.
an poterit eos punire.dic qd sic rōne incolatus ⁊ domicilij.j.de
interdi.⁊ releg.l.relegatorum.§.interdicere.vt.C.vbi de cri.agi
opor.l.j.dū dicit vel reperiuntur.sed si iudex vbi deliquit petat
eum remitti remittēdus est vt puniatur vbi deliquit,vt.j.de pe
nis.l.aut facta.§.fi.⁊.l.capitalium.§.famosos.⁊ de accu.l.si cui.
§.pe.⁊ fin.vbi de ista remissione dixi.⁊ in aut.qua in ꝓuincia.C.
vbi de cri.agi opor.plenius dixi de cōsuetudine tñ in italia nō
fit remissio.⁊ pro hoc.j.ad muni.l.si qs instructus.⁊ ibi p Dyn.
4 an. Quid si archiepiscopus † deliquit in diocesi episcopi an
poterit per eum puniri:dic ꝙ sic,vt no.iij.q.vj.c.j.⁊ vide ibi no-
tata que vtilia sunt ad istam materiam.⁊ qd not.xcij.dist.si qui
episcopi de raptore.c.j.⁊ per Inno.de ma.⁊ obe.cum inferior. et
per Hostien.in summa de sen.excō.§.quis possit excōicari.vers.
quid si metropolitanus.⁊ per Archi.⁊ Jo.an.extra de cōsti.c.
ij.lib.vj.⁊ extra de senten.excom.c.a nobis.⁊.vj.q.iij.c.placuit.
Itē dicit Vber.de bobio ꝙ argumento huius litere nitun-
tur lōbardi hoies alterius iurisditionis in eor territorio delin
quentes bannire ita ꝙ possint postea sm formā statutorum im
pune offendi.ar.dicti.§.īterdicere.in.l.relegator.de interdictis
⁊ rele.ar.C.⁊.j.de iur.om.iu.l.fi.⁊ videtur expressum.C.de pen.l.
5 ij. Itē querit Gul.de suz.qñ preses est extra prouinciaz † an
possit eius iurisditio per non subditos prorogari.⁊ videtur qd
non:qr hic dicitur ꝙ priuatus est,vt.C.de iur.om.iu.l.priuato-
rum.ipse tenet contrarium:qr non est priuatus iurisditione, sz

solo exercitio.ꝛ ideo potest fieri prorogatio,vt.j.de iudi.l.ij.ꝛ.C.
de iurisdi.om.iudi.l.j. ¶ Ultimo collige generale qđ colligit
6 glo.vbi lex†nō distinguit nec nos distinguere debemus.in con
trarium allegat ꝛ non soluit.j de testi.l.quesitū.sed solue vt sol
uitur.j.de publi.l.de pretio.¶ Uel dic fm Jac.de ra.vbi lex nō
distinguit nec inuenitur per aliam.l.distinctum vel per rōnem
eiusdem.l.vel alterius,vt.s.de legi.l.nam vt ait.ꝛ.l. non est no-
uum.ꝛ.l.se.nec nos distinguere debemus.Jac.ꝛ de hoc.lx. dist,
si euangelica.in glo.ꝛ per Archi.Item ex fi.huius.l.dicūt qui-
dam in quolibet crimine posse procedi per inquisitionē de quo
dicetur.j.eo.l.congruit.¶ In glo.quantum ad contētiosa.
¶ Ibi non est priuata.Quod verū est qū habet animū redeun
di:als secus.ar.insti.de rerū diui.§.pauonum.ꝛ qđ no.in Spe.
de legato.§.finitur.Ray.¶ In glo.vlti.in fi.de hoc dic vt no.ꝛ
dixi de consti.prin.l.fi.

a ¶ Scđz ꝯsciētiā. Adde Bal.i.l.fi. C.đ pe.iud.q ma. iud.Alex.in l.bo nor.C.q ad.no.i l c.cū eterni.đ re iu. vbi iudicās fz cō sciētiā cōtra leges scriptas nō icidit in penā.

Presides prouincie.

Nō magis tutore. Uide qđ dixi.s.de offi.preto.l.fi.

1 ☞ Spectantia ad officium presidis an expediantur mero iu-
dicis officio an iure actionis.
2 Timens ne offendatur ab aliquo potest petere cautionē ab eo.
3 Uerba preteriti temporis de sui natura nō significant futurū.ꝛ
facit ad pulchram.q.

Illicitas.

Hec lex ponit multa que specia-
liter spectant ad officium presi-
1 dis.†sed nunquid ista de quibus hec lex loquitur ex
pediunť mero iudicis officio an iure actionis. gloss.
hic posita videtur sentire quod locatur de officio mercenario
quod deseruit actioni de dolo vel quod metus causa dum dicit
quod cauetur per totum titulum ꝛc.ꝛ quia extraordinariuz ces
sat vbi locum habet ordinarium.si enim ista expedirētur mero
iudicis officio superuacui viderentur illi tituli de dolo,qđ me-
tus causa,ꝛ vnde vi.in contrarium innuit hic litera.ꝛ.j. eodem
§.illicita.ꝛ.§.ne tenuis.ꝛ.s.de offi.proconsu.l.nec quicꝙ.§. fin.
ne vis fiat ei.l.ij.ꝛ.iij.de vsufru.l.si cuius.§.si inter duos. ꝛ vide
tur expressum.C.de transact.l.si super posses.vbi de hoc dixi. ꝛ
arg.de ijs qui ad eccle.confu.l.denunciamus.Jaco.butri. dicit
quod aut queritur de tempore ante violentiam vel oppressionē
illatam:ꝛ tunc habet locum merum iudicis officium ad phibē
dum ne inferantur.ꝛ ita intelligantur iura ad hoc allegata.aut
queritur post violentiam vel oppressionem illatam:ꝛ tūc fit iu-
re actionis ꝛ officio mercenario deseruienti ipsi actioni.ꝛ ita in
2 telligantur iura in contrarium allegata.†ꝛ ideo si timeo ne ali-
quis me offendat possum petere a iudice quod compellat eū sa-
tisdare quod me non offendet.ꝛ pro hoc dicta.l.denunciamus.
vbi de hoc dixi. Jaco.bu.ꝛ de are.ꝛ dicam.j.ea.l.§.ne potentio-
res. plene.Alij dicunt aut violentia vel oppressio est notoria.et
tunc mero officio procedatur quia in notorijs ordo est ordinez
non seruare.si non est notoria tūc iure actionis ꝛ ordine iudicia
rio seruato.Sed que dicitur illicita exactio? dic ꝙ quelibet quā
fieri leges prohibēt.j.de leg.iij.l.fideicom.§.si quis illicite. ꝛ de
publicanis.l.licitatio.§.quod illicite.ꝛ bene in vsi feud.de pace
iura.firmāda.§.illicitas.ꝛ in auť.vt nulli iudicum.§.quēadmo
dum.colla.ix.¶ Item dicit Jac.de ra.quod quidam ex princi.
huius.l.tenēt qđ licet quis non possit expedire de non numera-
ta pecunia elapso biennio iudex tm̄ ex offi.potest inquirere ꝛ nō
pati exactionem illicitam: quod non puto verum ex ijs que pre
dixi.¶ Item Richar.de malumbris allegat istud principium
ad questionem: statuto cauetur quod omnes obligationes pre
textu maleficiorum extorte non valeant:an tale statum locum
habeat in obligationibus postea contractis?videtur quod nō
3 propter verba†preteriti temporis que sui natura futurum non
significant.de lega.iij.l.vxori.§.j.sed dicit contra:quia ꝛ hic est
verbum preteriti temporis ꝛ tamen etiam de futuris intelligen
dum est maxime quia leges ꝛ statuta sui natura dant formā fu
turis negotijs,vt.C.de legibus.l.leges.vbi de hoc ꝛ pro hoc. j.
quod metus causa.l.j.Richar.

1 ☞ Ueritas preualet errori ꝛ iudex debet iudicare ex sibi notis
vt iudici.
2 Iudex non debet iudicare secundum conscientiam, sz secundū
allegata ꝛ probata.
3 Iudex qū possit iudicare fm conscientiam.
4 Notoria non indigēt probatione.
5 Faciens contra conscientiā edificat ad gehennam.
6 Iudex iudicando cōtra conscientiā fm allegata ꝛ probata non
peccat.
7 Ecclesia non iudicat de occultis sed tm̄ de manifestis.

☞ Questio q̄ dietiz cōtingit.

8 Iudex qui vidit fieri homicidiū an posset facere decapitari ho-
micidā absqz alijs probationibus.

Ueritas.

1 †Ueritas preualet errori:ꝛ iudex iudicare
debet ex sibi notis vt iudici.h.d.¶ Et alle-
2 gať sepe.§.iste cū glo.ꝙ†iudex nō debet fm conscientiam iudi-
care sed fm allegata ꝛ probata.p hoc bene.C.đ here.l.quicūqz.
§.qđ si fecerint.de sacrifi.paga.ꝛ tē.l.pe.ꝛ de epi.ꝛ cle.l.raptores.
ibi post legitimas ꝛ iuri cognitas pbationes.ꝛ hoc fuit intro-
ductū per Christū,vt no per Azo.in summa de testib. penulti,
col.ver.est aūt introductū.ꝛ Rof.qui ab Azo.dño suo traxit in
libello vlti.ti.de cōstitutiōe ex libe.vltra prin.visis enim exami
natis allegationibus iudex debet pronunciare.C.de prescript.
a xxx.an.l.j.ꝛ de adulte.l.serui.¶ Et an possit fm conscientiam[a]
3 iudicare†vide in questionibus Py.C.viij.q.que incipit vulgo
queri solet vtruz iudex fm allegata.¶ Et breuiter dicit aut est
talis iudex q potest legem facere vt princeps vel prefectus pre-
torio ꝛ talis potest fm conscientiam iudicare:qꝛ ex quo potest
facere legē que preiudicat in cōmuni multofortius inter duos
litigantes.C.de legi.l.fi.ꝛ qꝛ lex confidit de conscientia istorum
vt.s.de offi.prefec.preto.l.j.in fin.ꝛ.C.de offi.prefec.preto.l.j.ꝛ.l.
formam.als normam.in alijs minoribus iudicibꝰ dic aut vult
iudicare fm conscientiam informataz quaz habet sicut iudex ꝛ
tunc potest:quia tuc non iudicat fm con scientiaz sz fm ea que
sibi sunt nota ꝛ probata vt iudici:ꝛ ita loquuntur leges alle. p
me.j.de fer.l.ij.in fi.vbi de hoc ꝛ fin.regund.l.si irruptione.si fm
conscientiam quam habet informatam vt priuatus:tūc aut est
4 notorium ꝛ potest†quia notoria probatione non indigēt.C. q
ꝛ aduer.quos.l.j.j.de ac.empt.l.emptorem.ꝛ qui satisda.cog.l.
si vero pro condemnato.§.qui pro rei qualitate quia perinde est
ac si esset probatum ex quo esset notoriū vt plene dixi.C.de accu.
l.ea quidam.als autē debet iudicare fm allegata ꝛ probata nō
fm conscientiam vt hic.lex enim non confidit de conscientia ta
lium iudicum inferiorum:ꝛ ideo iurant iudicare fm legē in au
then.iusiurandū qđ prestať ab ijs qui administ.susci.§.ij. ꝛ ibi
in glo.ꝛ pro hoc facit qđ no.ꝛ dixi.C.vt que desunt aduo. super
rubrica.ꝛ.l.j.ꝛ quod etiam no.ꝛ dixi.j.de ijs qui no.infa.l. quid
ergo.§.pena grauior.ꝛ per Inno.extra de consti.c.j.ꝛ per Ber.
ꝛ compostel.¶ Et ad istam materiam bene facit.iij.q.vij.c. iu-
dicet ille.cum ibi no.in glo.ꝛ per Archi.ij.q.vij.c.alieni.in glos.
¶ Sed videtur ꝙ contra conscientiam iudicare non debeat,qꝛ
5 †qui contra conscientiam facit edificat ad gehennā extra de re-
stitu.spolia.c.literas.§.j.ꝛ expresse habetur ꝙ iudex non debet
contra conscientiam iudicare extra de accu.qualiter ꝛ quādo.ꝛ
de sen.ꝛ re iudi.c.cum eterni.§.j.lib.vi.sed dic de hoc vt ibi ple-
ne no.per Ber.ꝛ ibi de hoc tangitur per Jo.and.ꝛ plenissime p
Archi.super verbo contra iustitiā.extra de consti.c.j.in gloss.s.
malo.ꝛ per Inno.ꝛ per eundem extra de censib.c.venerabili. in
glo.j.versi.respondeo ꝙ qū episcopus.¶ Et non peccat iudex
6 †iudicando contra conscientiaz fm allegata ꝛ probata:qꝛ hoc
videtur facere authoritate legis ꝛ sicut iuris minister.ar.xxiij.q.
v.homicidas.nec debet iudex esse clemētior ꝙ lex in auť.de iud.
l.oportet.ꝛ ita tenet Archi.d.c.cū eterni.licet glo.in dicto.c. iu-
dicet.iij.quest.vij.dicat quod iudex quando probata ꝛ allegata
sunt contra conscientiam vt qꝛ scit testes falsos vel vidit fieri
negotium vel contractum quod negatur quod debeat tunc alij
delegare.sed hoc non sufficit quia potest esse quod causa nō est
delegabilis:vel quia iudex est delegatus qui non potest subde
legare,vt.C.de iudi.l.a iudice.ad hoc facit quod nota.xv.q.v.c.
presbyter.in glo.j.ꝛ plene in summa fratris Raymundi de iu-
ramēto ꝛ periurio.§.quid de iudice.de hoc etiam no.xxviij.dist.
c.postꝙ.de offi.ordi.c.j.in glo.canones dicunt.ꝛ de offi. delega.
7 c.pastoralis.§.quia vero.†ecclesia etiam non iudicat de occul-
tis sed tantum de manifestis. extra de symo.c.sicut.in fi.ꝛ.c.tua
nos.ꝛ.ij.q.v.c.consuluisti.ꝛ de hoc satis per Hostien.in sum.de
elec.§.ꝛ qualiter.ver.verum cum secundū allegata.ꝛ per Goff.
in summa de clandestina despon.§.ideo autem clandestinam.ꝛ
in brocardis Azonis de presidibus ꝛ iudicibus rubricella,iu-
dex ex conscientia.ꝛ per Hostien.in summa de rescriptis. §.de
ipsius interpretatione.ver.hec est in scriptis redigenda.ꝛ in al-
phabeto dictione conscientia.¶ Ex predictis potest determi-
nari questio que fuit de facto Bonoñ.Existente enim potestate
8 †ad fenestras palatij vidit quendam qui occidit aliuz in platea
☞ fecit eum capi ꝛ volebat eum decapitari facere?doctores conuo
cati fuerunt ꝛ consuluerunt quod non poterat nisi homicidiū
probaretur.an ergo eum absoluere deberet nisi probareť?Gul.
de susa.dicit quod non.sed vel debet causam delegare.arg. j.de
iurisditione omnium iudicum.l.ꝛ si preter.vel in consilio iuris-
ditioni renunciare.Sed salua eius pace primum non procedit:
quia causa capitalis non potest delegari,vt dixi.s.de offic.pro-
cōsul.

confu.⁊ leg.l.necquicquaꝫ.§.vbi decretum,nec etiam potest per renunciationem a se iurisditionem abdicare,vt.j.e.l.pe.secure er go si non probetur homicidium potest euꝫ absoluere vt patet ex superioribus.hoc nisi maleficium committeretur eo sedente pro tribunali:tunc enim quia est sibi notum vt iudici videtur qd ex sola conscientia ⁊ ex eo qꝫ vidit possit malefactoreꝫ punire vt dicta.l.ij.in fine.j.de ferijs ibi aut aspectu atrox iniuria ⁊c.⁊ ibi de hoc tetigi.⁊ pro hoc videtur expressum in tex.⁊ glo.ij.questio. j.capi.deus omnipotens.§.quando autem.⁊ ibi est gl.aurea in ista materia,⁊ quam non memini alibi,⁊ ꝯ hoc bñ in speculo de inquisitione rubricella de notorijs criminibus qui est.§.vltim⁹ ver.istud autem notorium.⁊ versi.seq.⁊ dixi etiam.C.de accusa. l.ea quidem.versi.sed nunquid notorium potest negari.⁊ bene in gandino de multis qõnibus que non cõmede adaptantur.ver. Item pone questionem dum potestas esset ad balchionem. ¶ Predicta etiam faciunt ad qõnē padue disputatã:iudex sta tuerat dilationem partibus sed de dilatione non fuit facta scri ptura:vna partiuꝫ negat dilationem datam:nunquid iudex ex conscienta poterit interloqui dilationeꝫ statutam ⁊ sibi credat? de hoc tamen latius dic vt dixi.C.de arbitris.l.ne in arbitris.

1 ¶ Securitas quid sit qũo describatur.
2 Securitas aliquando prestatur a re rei qñqꝫ a persona persone.
3 Auxilium extraordinarium cessat vbi habet locum ordinariũ.
4 Homo non debet insidiari homini.
5 Cautio seu satisdatio de re non baratanda potest peti.
6 Securitas an prestetur per eũ qui dixit alicui in aure quod illũ interficeret.
7 Cautio de non offendendo aliquem in personam est prestanda altero de tribus modis.
8 Sacramentum an debeat interuenire in securitate prestanda.
9 Promittens aliquē non offendere ⁊ contrauenīēs qua pena pu niatur.
10 Offendens aliquem extra iurisditionem illius coram quo pro misit illum non offendere an possit puniri vide questionem.
11 Promissio de nõ offendendo quanto tempore debeat durare.

Ne potentiores. Concor.bñ.C.eo.l.ij.⁊ de istis potentioribus vide quod be ne dixi.j.de alie.iu.mutandi cã.l.iij.⁊ facit ad id qd dixi in princ. huius.l.qd si quis timeat aliquē potestatē ne eũ offendat quod iudex possit cogere ad satisdandũ de non offendendo. ¶ Circa
1 qd dic qd securitas † est legitimum presidium quod iuste timen ti sibi periculum vel damnum inferri prestatur officio pñdentis. legitimum presidium dicitur qꝫ est auxilium lege inductuꝫ sicut dicitur legitima conuentio.š.de pactis.l.legitima.⁊ pro hoc bñ C.de his qui ad ec.cõfugi.l.denunciamus.⁊ de transactio.l.si su
2 per possessiõe.vbi de hoc dixi. ¶ † Unde dic qd quedã securitas prestatur a re rei,quandoqꝫ a persona persone.a re rei prestat̃ vt in cautione de dãno infe.vt.j.de dam.infe.per totum.a re perso ne nõ est lex inducta.vnde si domus tua ruat nõ possum petere cautionē rõne persone me:qꝫ possum mihi prouidere nõ trans eũdo inde.vt.j.de dam.infe.l.qui bona.§.ceterũ lꝫ tamē cautio principaliter nõ petatur:cogitur tamē reficere iudicis officio:vt j.e.l.preses.⁊ de dam.infec.l.curatores.⁊.l.fi.⁊ si aliquis tꝫ aliqd appensum qd põt alij nocere tenet̃ illud admouere.j.de his q̃ de iece.vel effu.l.j.§.pretor.⁊.§.hoc edictum.qñqꝫ petit̃ prestari secu ritas a persona rei vt si timeo ne quis trãseat p res meas vt de uestet vel timeo qd in persona mea iniuriam vel dãnũ nõ inferat
3 in his duob⁹ casibus prestetur securitas.videtur qd nõ:qꝫ vbi hꝫ locum auxilium ordinarium cessat extraordinariũ.j.de mino ribus.l.in cause.⁊ de ope.no.nuncia.l.in prouinciali.sꝫ his casi bus dat̃ auxilium ordinariũ qꝫ si me offendat in persona vel re bus possuꝫ petere eũ puniri.vt.j.d extraor.cri.l.saccularij.§.sunt quidam. ¶ Itē sup futuro nõ adaptat̃ offiñ iudicis qd hic fieret, vt.j.de vsur.l.j.§.j.superuacuis eñ cautionibus nõ est vtendum j.de procu.l.non cogendum.§.sabinus.sed talis securitas vr̃ su peruacua cum sit prouisum a iure cõi.vt.j.de ope.noui nuncia. l.de pupillo.§.si quis riuos.⁊ de pace tenenda ⁊ de pace iu.fir.p totuꝫ ergo ⁊c. ¶ Itē p hoc qꝫ aut ille qui cõminatur facit hoc dolose:⁊ tunc non est prestanda cautio:se propter dolum est pu niendus vt.d.l.saccularij.§.sunt quedam.si non dolo tũc vanus est timor qui estimatur.vt.j.de reg.iur.l.vani timoris.⁊ per hac distinctione facit tex.j.depo.l.sed si nõ dolo. ¶ Sed dic qd cau tio sit prestanda tam pro persona quam pro rebus:quia talis se curitas interponitur de re ad rem vt dictũ est de damno infecto ergo fortius de persona ad personam cum res inanimata non possit habere malum propositum,vt.j.si quadrupes pau.fe.di catur.l.j.⁊ hec ratio fundatur ex.l.pretor.§.hoc edic.j.de damno infecto,⁊ quia anime hominum ⁊c.C.de sac.sanctis.eccle.l.san

cimus. ¶ Item qꝫ quandoqꝫ possum mihi prouideri pro tem pore futuro,vt.j.si seruitus ven.l.harum.⁊.l.egi.sic ergo ⁊ in.p
4 posito † quia hominem homini insidiari nefas est,vt.š.de iustit. ⁊ iur.l.vt vim.⁊ pro hoc bene facit.C.de his qui ad ecclesias cõ fug.l.denunciamus vbi de hoc tetigi ⁊ de transac.l.si super pos ses.⁊ videtur expressum.C.de propositis sacri cubiculi.lege iube mus.§.j.ibi,lesis implorandi presidium facultateꝫ denegari nõ conuenit lib.xij.⁊.j.quod metus causa.l.nõ est verisimile vbi de hoc dixi ⁊ vide in speculo de pigno.pro hoc etiam facit quia do minus prestat securitatē seruo in aut.de monachis.§.si vero in tra trienniuꝫ.de his qui ad ec.confug.l.presenti.§.pe.⁊ maritus vxori vt ibi no.⁊ dixi si ergo serui propter seuitiaꝫ domini pos sunt hoc petere,vt.š.de his qui sunt sui vel alieni iur.l.ij.de offic. prefect.vrb.l.j.§.seruos.de penis.l.capitaliuꝫ.§.ad statuas.⁊.C. de his qui ad statuas confug.l.j.multo fortius liberi poterunt.
5 ⁊ pro hoc bene in aut.de manda.prin.§.sꝫ neqꝫ. ¶ † Quod etiã sit prestanda pro rebus facit qꝫ petitur satisdatio de re non ba ratanda,qui satisda.cog.l.si fideiussor.§.finali.⁊ de appel.l.impe ratores.⁊ pro hoc.C.de proba.l.si de possessione.⁊ quia ex infra dicendis patebit sol.ad ar.contraria hic non soluo.sequitur in descriptione securitatis,iuste timenti ⁊c.nã oportet quod sit iu stus metus non vanus vt dixi vt quia potentior minatur inferio ri ⁊ qui consueuit talia facere.si enim minor maiori non sic qꝫ lu bricum lingue ⁊c.vt.j.ad.l.iul.maie.l.famosi.⁊.C.si quis impera tori maledixerit ⁊.C.de dolo.l.dolum ex perspicuis insidijs vbi de hoc dixi. ¶ Idem si non esset minatus sed insidiatus.argu. C.qui accusare non possunt.l.propter enormē.talis enim met⁹ cadere potest in constantem.j.quod metus causa.l.metum.⁊.C. de transactioni.l.interpositas.⁊ pro hoc.j.locati.l.habitatores.
6 §.primo cum simi. ¶ Sed pone quod aliquis † nunquã fuit mi natus nec insidiatus,sed dixit tibi in aure qd te interficeret:nun quid prestabitur securitas que habet prestari cum cause cogni tione in authenti.de manu.prin.§.sed neqꝫ.dic attendendas cõ iecturas puta si propter litem est sibi alias odiosus in aut.de te sti.§.si vero odiosus.insti.de excu.tuto.§.item propter litem.pce dentibus enim talibus coniecturis ⁊ forte cum iuramento ca lum.prestabitur cautio arg.j.de damno infecto.l.qui bona.§.pe nul.tales enim circunstantie sunt attendende.j.de re mili.l.non omnes.§.a barbaris.⁊ quod tunc credatur cum iuramēto.facit j.de dãno infecto.l.pretor.in princi.⁊ ad exhiben.l.thesaur⁹.qꝫ alias hoc non posset probari argu.j.de exc.tut.l.scire oportet.§. sufficit.sed si tales circunstantie non probarentur ei non credere tur qꝫ cum cause cognitione debet interponi alias satisdatio,vt d.§.ad statuas.in.l.capitalium.j.de penis ⁊.d.§.neqꝫ.autem.de man.prin. subijcitur in descriptione quando timet periculum vel damnum,intelligo damnum quoad res:periculuꝫ quoad p sonã.sic exponitur.j.de verb.signifi.l.aliud est capere.§.j. ¶ † Sꝫ
7 quomodo prestabitur hec cautio.dic altero de trib⁹ modis.vno modo per promissionem.alio per persone publice adhibitio nem.tertio modo per signorum seu titulorum adhibitionem. per promissionem quia possum petere quod ille a quo timeo prestetur cautio de me non offendendo vt.d.§.sed neqꝫ.de man da.princ.⁊.C.de his q ad eccle.confu.l.presenti.§.pe. ¶ Sed nũ quid debeat prestari talis cautio:cum fideiussoribus?videtur qd sic quia ex hoc intelligitur quis esse securus.j.qui satisdare cog. l.j.institu.de replica.§.finali.⁊.j.soluto matrimonio.l.si constan te.§.quoties.in contrarium videtur.C.de verborum signi fica.l. sancimus.dic committi arbitrio iudicis secundum qualitateꝫ cause ⁊ personarũ an cum fideiussore vel sine sit prestanda. ¶ Itē hec cautio prestanda est dubitanti ⁊ amicis ⁊ sequacibus suis ⁊ dato qd nõ esset expressum subintelligeret̃.j.de precario.l.cum precario.ij.⁊ de vsu ⁊ habi.l.non solum.⁊ videtur expressuꝫ.C.si quacunqꝫ preditus po.l.j.§.illo videlicet.ibi cum sua domo et econtra satisdãs tenetur satisdare pro se ⁊ suis ar.j.de ver.ob.l. si ita stip.de ver.signifi.censoria.⁊.C.si rector prouincie.l.vna. ¶ Secundo prestatur securitas dubitanti per persone publice a adhibitionem.dubitans enim potest petere a iudice qd det sibi de familia sua qui eum defendant.potest enim hoc peti a princi pe allegat Guil.C.de erogatione milita.annone.l.fin.li.xij.licet ibi loquatur solum in custodia rei. ¶ Sed nunquid alius iudex possit mihi dare familiares suos qui me custodiant ⁊ defendãt? videtur quod nõ imo penaꝫ videtur incurrere.C.de offi rectoris prouin.l.ne quis.⁊ pro hoc.C.de officio milita.iudicum.l.j.dico quod iudex potest causa cognita si sibi videt̃ cã iusta subesse ar. eius qui mittitur in pos.iudicis authoritate ar.j.vt in pos.le.l.is qui.§.missus.⁊ de bonis autho.iudi.possiden.per totum.⁊ ar.j. de iudi.l.si.⁊ de rebus eorum.l.magis puto.§.ne tamen.⁊ de offi
a cio milita.iudicum.l.fi. ¶ Tertio prestatur securitas[a] per signa vel tituli impositionem.allegat Guliel.l.vlti.C.de erogatione milita.anno.⁊.C.vt nemo priuatus.l.j.⁊ ne quis vel a regia.⁊ in

a ¶ Prestatur securitas. Adde bar. hic qui bene tractat hanc materiam bal.in aut. agricultores.C. que res pig.obli. idem bal.in.l.j.C. si aduers⁹ fo.spe. in ti.de emp.⁊ vē. §.j.versi.sed quid si bal.in.l.falsus. C.de fur.Gul.de cug.in aut.ꝯ mã. prin.§.sed neqꝫ.

auť.vt defuncti ſeu funera.§.j.colla.v.ꝛ ſic loquũtur.l.C.de bo. vacan.l.iiij.ꝛ.C.de aqueductu.l.ij.ſi tamē perſona que timet poſ ſet deferre tale velum: certe nō video qꝺ fieri poſſit ſecundum iu ra principis tamē hoc concedere poteſt.iudices tamen non poſ ſunt aliquid nouum facere.arg.C.de legibus.l.cum de nouo et argu.ſ.de rerum diui.l.ſanctum.vbi de hoc dixi.ꝛ.ĩ.de iure fiſci.
8 l.ſed ſi accepto. ¶ Sed an in ſecuritate preſtādā† interuenire dꝫ ſacramentum. Et videtur ꝙ non qꝛ ſi iuro me non damnificatu rum aliquem ꝛ faciam: non admittitur probatio in contrarium argu.ĩ.ſi mulieri ĩ poſ.calum.cauſa.l.j.ꝛ de iureiuran.l.iij.§.pen. ¶ Itē iuramentum de futuro non debet admitti.ĩ.de cōditio. inſti.l.que ſub conditione.ꝛ de conditio.ꝛ demon.l.non dubita mus.ꝛ ita tenet gl.in auť.de man.prin.§.ſed neqꝫ.ſed poteſt dici quod gl.illa loquitur qñ petitur ſecuritas a creditore per debito rem in qua non requiritur tanta ſolennitas ſicut in iſta.et ad id quod dicitur quod non debet iurare de futuro verum eſt vt com mittatur illicitum alias nō prohibetur vt in caſu noſtro.ꝛ hoc videmus in iudice ꝛ alijs officialibus qui iurant in prin.admini ſtrationis facere iuſtitiā in futuro.ꝛ illicita nō cōmittere in auť. iuſiurā.quod preſtatur ab his qui adminiſtra.ſuſci.per totā cō ſtitutionē ꝛ videtur expreſſum dicta.l.preſenti.§.j.de his qui ad eccle.confug.in auť.de monachis.§.ſi vero intra trienniuꝫ.ꝛ in
9 tranſactiōe iuratur.C.de tranſac.l.ſi quis maior. ¶ † Sed que ro quid ſi talis ſecuritas infringatur per promittentem qua pe na punietur.dicunt quidam quod nulla alia pena niſi ſm quali tatem delicti.vt.ĩ.eodem.lege.congruit.eſt ergo effectus ſolum vt magis timeat ſatiſdans ꝛ qꝛ fideiuſſores tenebuntur.alij di cunt quod punitur.l.iul.maieſtatis tanꝗ pacis turbator.ĩ.ad.l. iul.maie.l.ij.ꝛ de re mili.l.pe.alij dicunt quod tradetur offenſo vt puniat ſicut ſibi videbitur ſicut traduntur legatis hoſtium illi qui eos iniuriant.ĩ.de legatiōibus.l.ſi. ¶ Opi.predicte vere nō ſunt nam lege iul.maieſtatis non punitur quia loquitur quan do turbat pacem communem non vnius tantum.non ergo pu nitur tanꝗ fractor pacis.ſed tāꝗ fractor ꝓmiſſionis.nec dꝫ tra di aduerſario.nam in legatis eſt ſpeciale ex quadam equitate iu re gen.que hic ceſſat.ꝛ ideo debet adire ſuperiorem.nec per ſe po teſt ſumere vindictam.vt.C.de iudeis.l.nemo extraneus dico ta men quod grauiori pena punietur ꝙ ſi non ſatiſdediſſet.ꝛ qꝛ ta lis pena non eſt a lege ſtatuta cōmittitur arbitrio iudicis vt ta men in aliquo magis puniatur quam alias puniretur ex tali de licto.vt in vſibus feu.de pace tenenda.§.ſi quis hominem.ꝛ.§.ſi quis alium licet ibi loquatur de pace communi non ſingulari. ꝛ forte pena dublicabitur: qꝛ tranſgreditur illud quod eſt ei pro hibitum.arg.ĩ.de penis.l.aut damnum.§.ij.ꝛ pro hoc facit qꝺ dicitur de domino qui male tractat ſeruum ſuum.ſ.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.l.ij.§.pe.ibi ſi tue conſtitutioni fraudem fe cerit ꝛ quod relinquatur arbitrio iudicantis facit.ĩ.de effracto. l.j.§.expilatores.communiter tamen in talibus ſecuritatibus cō ſueuit apponi ꝛ determinari certa pena in quā incidat faciens
10 contra.vt.ĩ.de cuſto.reorū.l.ſi quis reum.† ſed pone qꝺ preſtiti talem ſatiſdationem titio arbitrio ſeneſcalchi Tholoſe vulne raui ipſum titium extra iuriſditionē ſeneſcalchi nunquid pu niar tanꝗ frangens promiſſionem videtur quod non: qꝛ pote ſtas ſeneſchalchi extra territoriū nō extenditur.ĩ.de iuri.omni. iudi.l.fi.ꝛ pro hoc.ĩ.de poſtu.l.ex ea cā.ꝛ de procur.l.ſꝫ ꝛ he.§.nō ſolum.ſed dic contra ꝛ iudex in cuius territorio vulneraui pu niet me pena legali.qꝛ ratione delicti ibi ſortitus ſuū forum.vt C.vbi de crimi.agi opor.l.j.ꝛ auť.qua ĩ prouincia.ꝛ ſeneſcalchꝰ me puniet pena debita qꝛ feci contra promiſſionem.qui enim ꝓ mittit damnū non inferre videtur promittere quolibet loco nō infere.ĩ.de iudi.l.oēm. nam ꝛ alias qui non eſt ſubiectus iuriſdi tioni alicuius ex promiſſione obligatur.ĩ.ſi quis in ius voca.nō ierit.l.ij.ꝛ arg.ĩ.de legationibus.l.fi.nec eſt mirum quod ita per duos iudices puniatur: qꝛ ꝛ alias fit in auť.de ſanctiſſimis epis §.ſi vero crimen.ꝛ.C.de ſacroſan.eccle.l.placet in fi.ibi de hoc di
11 xi. ¶ Itē quero quanto tpe durabit talis ſecuritas. ¶ † Opi. communis quod duret ſolū.xxx.diebus per dictuꝫ.§.ſed neqꝫ in auť.de man.princi.ſed hoc videť inconueniens qꝺ ita breui tpe duret.vnde dicunt alij quod durat ꝑpetuo vel ad arbitriū iudi cis.nec dico vt alij dicunt qꝺ fiat ad breue tp̄s ſꝫ renoueť ar.ĩ.de damno infecto.l.iiij.qꝛ ſuperuacuum eſſet quod ita ſepe de iure ſuo proteſtari deberet ar.C.de preſcrip.xxx.annorū.l.male agiť. dico ergo ꝙ fiet arbitro iudicis ar.ĩ.de dā.infec.l.ſi finita in p̄nc. ſicut etiā ſecuritas que preſtatur ſeruis eſt perpetua vt non re uertantur in domini poteſtatem.ſupra de his qui ſunt ſui vel alie.iuris.l.ij.ſerui etiam publicanť ꝑpetuo ꝓpter timorē dñi.ĩ. de adulte.l.ſi poſtulauerit.§.iubet.nec obſt.§.ſed neqꝫ.de mand. prin.qꝛ ibi petebatur ſecuritas ob debitum ciuile ideo dať illa dilatio qꝛ intra illud tp̄us pōt adhiberi remedium ꝛ pōt videri an ſit debitor vel non in caſu autē noſtro non ſic.cū ergo ꝑ.l.nō

ſit ſtatutum tempus.nec certa quantitas arbitrio iudicis relin quitur.ĩ.de iure delibe.l.j.in fi.de bonis autho.iudi.poſſi.l.in vē ditione.§.de tempore.Guli.ꝛ optime.ĩ.de cuſto.reorum dicta.l. ſi quis reum. ¶ In gl.dupliciter lege hanc literam. ¶ Iſta glo. defectiua eſt.ꝛ ideo eam ſupple.vno modo legi pōt ad religionē preſidis prouincie pertinet ne defenſores.i.procuratores.ſ.potē tiorum inſectentur actiue innocentes.id eſt humiles.calūnioſis criminibus.i.accuſatiōibus criminum. ¶ Alio modo ſic ad re ligionem preſidis prouincie pertinet ne defenſores proprie acci pe eorū.ſ.humiliorū innocentes.ſ.ipſi defenſores humiliorū in ſectentur paſſiue calumnioſis criminibus.i.accuſationibus ca lumnioſe inſtitutis ab ipſis potentioribus contra ipſos defen ſores humiliorū.ꝛ hoc voluit dicere gl.Jac.de ra.

1 ¶ Preſes non poteſt prohibere ſine cauſa aliquem vti ſua ne gotiatione.ꝛ facit ad queſtionem.

Illicita. ¶ Ponit aliqua ſpectantia ad officium p̄ſi dis ꝛ aliqua ſibi denegata inter que eſt quod
1 † non poteſt ſine cauſa prohibere aliquem vti licita negotiatio ne quod eſt contra multos dominos qui quando faciunt vendi vinum vel bladum ſuum prohibēt quod alij non vendāt quod eſt contra textum iſtuꝫ.ꝛ pro hoc bene.ĩ.de iure patro.l.quero.ꝛ de operis libertorum.l.libertus negotiatoris Guli. Itē facit cō tra ſtatuta practicoruꝫ.ĩ.beccariorum ꝛ aliarum artium quem prohiberet aliquam vti ipſa arte niſi ſoluant tantuꝫ pro intra ta niſi ſtatuta forent approbata per ciuitates. Ja.de are.

1 ¶ Pauperes non debent grauari propter aduentum domi norum ſed diuites.

1 **Ne tenuis.** Notabilis eſt iſte.§.ꝙ in† aduentu do minorum vel aliorum officialium et pro apparatu eorum non debet mitti ad accipiendū lectos vel alios apparatus ad domum pauperum ſed ad domum diuitū cuius contrariū fit ſepe. Jac.de ra.alij exponunt lumine vnico.i.vxore vt aliquid addat qꝺ ſequitur vel breui ſupellectili.

1 ¶ Medicus non excuſatur allegando fragilitatem huma nam.
2 Medicus cuius imperitia mortuus eſt infirmus an teneatur l.corne.de ſica.
3 Heres non prouidens teſtatori de bono medico an priuetur he reditate.
4 Imperitia quis obligatur.
5 Aduocatus cuius imperitia cauſa eſt amiſſa an teneatur ad re ſtitutionem parti.
6 Iudex qui male iudicauit de conſilio ſapientum an ſit excuſatꝰ.

Sicuti medico. Bene facienti ſecundum artē ꝛ vſum Jacobus. ¶ Ib i inno
1 xiū.i.impunitum. Ric. ¶ Not.ergo ꝙ medicus† non excuſatur pretextu humane fragilitatis ſcilicet ipſius medici qꝛ excuſabat ſe dicēs quod non poterat habere memoriam oīm textuū medi cine ꝛ hoc voluit notare ſequens gl.que allegat.ĩ.ad.l.aquil.l.ſi ſeruus ſeruum.§.ſi fornacarius.ſed contra hoc videtur quod ex fragilitate memorie quis excuſetur.C.de veteri iur.enucle.l.ij.§. ſed qꝛ diuine.ꝛ.ĩ.de acqui.poſ.l.peregre. ¶ Itē vide ad materiā huius.§.quod no.in ſpeculo de legato rubricella.de diſpenſatio ne.§.iuxta propoſitionis.verſic. Item exercens artem cirurgie.
2 † Sed nunquid iſte medicus cuius imperitia mortuus eſt infir mus punietur.l.corne.de ſica.videtur quod ſic.licet eñ in ea la ta culpa non equiparetur dolo tamen bene tenebitur: qꝛ nō de buit aſſeuerare qꝺ ignorauit.vt.ĩ.de act.empt.l.iuli.§.j. Jaco.de are. Ma.fili.dicit qꝺ tenetur aquilia.ĩ.ad.l.aquil.l.qua actione §.fi.ꝛ.l.ſeq.vbi de hoc.ſed illa in ſeruo loquitur vel dicit eū puni ri extra ordinem.arg.ĩ.de penis.l.reſpiciendū.§.delinquitur.ſꝫ ſi dolo dicit eum teneri.l.corne.de ſicarijs. ¶ Item facit hic.§.
3 quod ſi heres† non adhibuit bonum medicum teſtatori quod priuetur hereditate.ita no.in gl.ĩ.de edil.edicto.lege quod ſi no lit.§.ſi mancipauit que eſt notabilis ad iſtam materiam ꝛ alia gl.que eſt ſolu.matri.l.ſi ab hoſtibus.fina. ¶ Item quero que ſtionem Bononie diſputatam dum rex Entius filius impera toris Federici Boñ.captus fuiſſet cum multis militibus in ob ſidione ciuitatis bonoñ.illi milites erāt grauiter vulnerati ꝛ ad uocati fuerunt medici qui ſuo iuramento aſſeruerunt ipſos mi lites liberari non poſſe: ꝛ ideo relaxati fuerunt.apparuit poſtea ipſos milites liberatos ꝛ querebatur an illi medici tenerentur cōi bonoñ.ad intereſſe.determinatum fuit quod ſic cū hoc con tigerit eorū imperitia.vt hoc.§.cum concord.queſtio eſt.xliiij.in queſtionibus

questionibus disputatis ꝛ incipit cũ rex entius. ꝛ est quarta qõ
4 ipsius questionis: ibi videas. ¶ Et sic not. quod quis† tenet de imperitia ad hoc concor. de ne. gest. l. nam ꝛ seruus. §. fi. qđ qsqꝫ iur. in alterũ sta. l. ij. ad leg. aquil. qua actione. §. fi. ꝛ. l. idem iuris §. mulionem. locati. l. si quis fundum. §. celsus ꝛ. l. item querit. §. si gemma. commo. si vt certo. §. sed interdũ. de iudi. si filius de peculio. l. licet. §. idẽ est. ꝛ de var. cognitio. l. si iudex. Ex quibus potest solui qõ si scholaris veniens de studio asseruit ep iscopo suo se fore vtroqꝫ iure peritum cũ esset idiota. ꝛ eps credens sibi contulit eidem vnum beneficium vtrũ reperto quod erat idiota possit eum priuare beneficio Bartolom. brixi. tenet qđ eum priuare non possit in qõnibus suis. xx. q. que incipit cleric⁹ quidã reuer-
5 sus a studio ibi videas. ¶ † Sꝫ nunquid idem est in aduocato quod hic dicitur, vt si ei⁹ imperitia causa perdatur teneatur ad restitutionem parti. vr̃ qđ sic ar. huius. §. ꝛ videtur expressum. ꝺ. l. ij. j. quod quisqꝫ iur. in alterum statuerit. ꝛ de iudi. si filius. ꝛ. ꝺ. l. si iudex de varijs cognitio. licet loquant̃ in iudice eadeꝫ tamen ratio videtur in aduocato. de hoc dixi. C. de aduocatis diuersoꝝ iudicioꝝ. l. j. ꝛ aut. hodie signata. C. de iudi. l. rem non nouam. et in speculo de aduocato. §. fi. ver. quid si per imprudẽtiã. ¶ Et qꝛ
6 s. dixi iudicem de imperitia teneri si male iudicat† quid si iudicauit de consilio sapientum sicut fieri consueuit, nunquid erit excusatus? videtur ꝙ nõ qꝛ predicte. ll. distincte loquunt̃ ꝛ qꝛ a lege non est inuentum hoc remedium vt consiliarios assumat, sꝫ dꝫ iudicare secundũ qđ sibi de iure vr̃. j. de arbi. qualem. in aut. iniuran. qđ prestatur ab his qui ad. susci. col. iij. de defen. ci. §. j. ꝛ vt omnes obe. iudi. ꝓuin. §. si vero neqꝫ in fi. eo. enim ipso quod assumit iudicis officium vr̃ asserere se peritum in aut. de iudi. circa prin. colla. vj. turpe enim est patritio ꝛc. s. de origi. iu. l. ij. §. seruius sulpitius vnde cum alios instruere debeat nõ debet expectare qđ ab alijs instruat̃ in aut. de sanctissimis epis prima colatione. ꝛ de eden. l. si quis ex argẽtarijs. §. prohibet. Itẽ sibi dꝫ imputare qđ malos consiliarios elegit. ꝺ. l. nam ꝛ seruius. §. fin. de neg. ge. si mensor falsum modum dixerit. l. ij. §. cum quis. ꝛ ꝑ soc. l. de illo. In contrarium facit qꝛ a iure concessum est consulere peritiores ꝛ imputatur non consulenti cum possit. j. quis ordo in bonoꝝ pos. seruetur. l. ij. §. fi. de bonoꝝ poss. l. in bonoꝝ ꝛ de iur. ꝛ facti igno. l. regula. §. sed iuris ꝛ iudicibus de iure dubitantibus permissum est consulere. j. de iudi. l. eum quẽ temere. §. iudicibus. ꝛ arg. j. de vari. cogni. l. j. §. aduocatos. ꝛ magistratus qui statuit ius iniquum consilio assessoris excusatur dicta. l. ij. l. quod quisqꝫ iur. ꝛ qꝛ ex consuetudine talia cõsilia habentur ergo excusatus est ar. C. de his qve. etatis impe. l. j. ꝛ de admi. tu. l. sancimus. ꝛ de adul. l. gracch⁹. dominus homo bonus doctor antiquus dicit quod si elegit prudentes consiliarios excusatus est qꝛ non est verisimile eos errare debere. C. de officio prefecti ꝑtorio. l. j. nec enim religioni iudicantis debet videri eum teneri quod iustam habuerit excusationem. vt. j. de procura. l. nõ cogẽdũ. §. fi. in fi. ꝛ. ꝺ. l. ij. quod quisqꝫ iur. ꝛ ita intelligantur iura ꝑ hac parte allegata. si autem imperitos eligit non excusetur. vt. ꝺ. l. quod si nolit. §. si mancipium de edi. edicto cum gl. sua ꝛ de rei vendica. l. vtiqꝫ. §. culpa. ꝛ ita intelligant̃ alia iura ad hoc adducta ho. ꝛ de hoc etiam plene dixi. C. de legibus. l. humanum ꝛ dicta. l. si filius. infra de iudi. et in speculo de requisitione consilij.

1 ☞ Prefectus vigilum an habeat gladij potestatem.
2 Tutor quare non possit dari habenti tutorem.
3 Ciuitates italie an habeant gladij potestatem.
4 Preses quare possit relegare in insulam ꝛ deportare non.
5 Prefectus vrbis ꝛ prefectus pretorio deportare possunt.
6 Deportatio est pena nobilium ꝛ decapitatio inferiorum.

Qui vniuersas. Ibi in metallũ. Cuius appellatione etiam excauatio crete ꝛ similium continetur. vt. j. de rebus corum qui sub tutela. l. j. §. fin. ꝛ. l. se. Opponitur quod non habeant gladij potestatem q sunt
1 clarissimi ꝛ tñ prefectus augustalis qui est spectabilis ꝛ † prefectus vigilum non habeant gladij potestatem. vt. C. de officio ꝑfecti augustalis. l. ij. ꝛ. s. de officio prefecti vigil. l. iij. §. j. ꝛ. l. fina. ꝛ ita quod esset denegatum maiori concessum videretur minori. Glossa dicit quod speciale est in prefecto augustali. hec so. nihil valet qꝛ non est dare rationem specialitatis. vel dic: dicit glo. qđ illud quantum ad iudices qui ei subsunt vt in eos non habeat merum imperium in alios aũt sic. ¶ Si intelligas istã sol. simpliciter sicut sonat falsa est ſm Oldra. qꝛ iudices qui ei subsunt si delinquãt in officio possunt per ipsum puniri. ꝛ est expressum j. de penis. l. si quis forte. §. pe. vbi plene dixi ꝛ pro hoc in authẽ. de questore circa medium de mãda. princi. §. j. ꝛ. C. de officio magistri militum. l. ij. si autẽ intelligas gl. de iudicibus ꝛ officialibus qui delinquunt extra officium: tunc est vera solutio gl. quia prefectus augustalis non potest eos punire sed cognoscit ꝛ remittit ad principem. ꝛ ita debet intelligi dicta. l. ij. C. de officio ꝑfecti augustalis. quo ad prefectum vigilum dic secundum Jac. but. quod ideo non habet gladij potestatem quia inuenit eam occupatam per prefectum vrbis omne ius gladij: vt. s. de officio prefecti vrbis. l. j. ꝛ ideo prefectus vigilum postea superueniens eam habere non potest. ꝛ idem in prefecto annone sicut dicitur
2 in tutore qui non potest dari habenti tutorem† qꝛ inuenit totaꝫ potestatem occupatam per primum. vt. C. in quibus causis habenti tutorem. per totum. Jac. de rauẽ. dicit qđ licet presides ꝓuincie sint inferiores dignitate quam prefectus augustalis ꝛ ꝑfectus vigilum tamẽ sunt maiores administratiõe ꝛ iurisditiõe.
3 ¶ Sed quero quid de ciuitatibus italie† nunquid habeãt gladij potestateꝫ. Rofre. dicit quod non de iure licet sibi vsurpẽt de consuetudine vt no. per eum in libello suo primo folio titulo q possint esse iudices ordinarij. Odof. dicit ꝛ bene quod ciuitates lombardie que fuerunt in pace constantie ex ipsa pace habuerunt merum imperium concessum ab imperatore ꝛ verum est vt dicta pace patet ꝛ hoc etiam notat gl. in authen. de defen. ciui. §. sed neqꝫ proprios in gl. que incipit si maiori in fi. ipsius gl. ꝛ idẽ videtur posse dici in alijs ciuitatibus cum hodie non sint presides prouincie sed ciuitates quelibet habent rectores, vt no. C. de prescriptione longi temporis. l. vlti. sed miruꝫ videtur quod possit decapitare et in metallum damnare quod est maius ꝛ nõ possit deportare. vt. j. de leg. iij. l. j. §. deportatos. quod est min⁹ cum gl. probat gl. respondet quod deportare non potest non ex defectu iurisditionis, sed quia non habet insulas, sꝫ sunt in proprio dominio principis: ꝛ ideo opus est quod princeps primo assignet insulam. hanc eandem solutionem approbat Dy. extra de regu. iur. c. cui licet libro. vj. sed hec solu. non videtur posse stare: quia imo preses prouincie habet insulas. ꝛ ideo potest insulam relegare. vt. j. de interdictis ꝛ relegatis. l. relegatorum. §. primo
4 que est ergo ratio† quod relegare potest in insulã. ꝛ deportare nõ vt infra de penis. l. ij. ꝛ dicto tit. de interdictis ꝛ relegatis. l. inter penas? dic secundum Richar. quod rati o est: qꝛ per deportationem perdunt ea que sunt iuris ciuilis que habet homo a principe vel a lege ꝛ ideo tale beneficium non potest ei auferri ꝑ alium vt. s. de adoptio. l. si arrogator. ꝛ. C. de adulte. l. adulte. ꝛ extra de regu. iu. c. indultum libro. vj. quia par in parem non habet imperium multominus minor in maiorem. sed huic rationi fortiter obstat: quia possunt in metallum dare vt hic per quod perdit non ea que sunt iuris ciuilis, vt infra de penis. l. aut damnũ §. est pena. sed dic quod per damnationem in metallum non perdit directo ea que sunt iuris ciuilis, sed ꝑ quandam consequentiam ꝛ per indirectum: qꝛ illa sententia facit eum seruum pene ꝛ per consequens perdit illa sic ꝛ alias quedam conceduntur ꝑ indirectum que non concederentur directo. s. de pactis. l. si vnus §. illud. de authoritate tutor. l. quod dicimus. ꝛ. C. de iudicijs. l. quoties. contrarium tamen notatur. ꝛ male. C. de accusati. l. ob.
5 in contrarium. vt ibi dixi. sed adhuc obst. predictis† quia prefectus vrbis ꝛ prefectus pretorio possunt deportare. vt. ꝺ. l. j. §. deportatus de leg. iij. ꝛ de officio prefecti vrbis. l. j. §. relegandi. sed dic in eis speciale: qꝛ vice principis cognoscant ꝛ est eis specialiter ꝛ hoc concessum. vt patet dicto. §. deportatos. de hoc dixi dicta. l. ij. de penis. ꝛ. C. de accusa. l. absentem. Jaco. de raue. reddit aliam rationem dic enim quod si esset vera ratio glo. ꝙ ideo non deportaret preses: quia non habet insulam. quod si vellet deportare simpliciter ꝛ non insulam quod hoc posset: vel si haberet insulam quod posset in insulã. cuius contrarium videntur dicere dicte. ll. ij. de penis ꝛ de interdictis ꝛ rele. l. inter penas. aliud enĩ est deportare in insulam ꝛ aliud simpliciter sine insule assignatione. vt. eod. titulo. l. exilium triplex est. vnde dicit ipse qđ
6 † deportatio est proprie pena nobilium decapitatio inferiorum: quia pro delicto pro quo plebius decapitaretur nobilis deportatur. vt dicta. l. inter penas ꝛ de penis. l. diui fratres. ꝛ. l. capitalium. §. fi. ꝛ ad. l. iul. peculatus, scilicet sacrilegij penã cũm simi. ob. allegatis. ꝛ ideo pena deportationis que est pena nobilium principi vel his qui vice principis cognoscunt reseruata est Ja. de ra.

1 ☞ Preses potest remittere penam vel mulctam propter paupertatem.
2 Pena ordinaria an post sententiam possit tolli vel minui.
3 Iudex plus potest in mulcta ꝙ in pena.
4 Iudex ex amore quẽ habet erga delinquentem potest remittere penam imponendam non impositam.
5 Pena vel mulcta quando possit remitti vel commutari vide remissiue.
6 Paupertas prodest ꝛ de priuilegijs paupertatis ꝛ damnis diuitiarum ꝛ quis dicatur pauper videre remissiue.

Preses provincie. Preses mulctam impositam propter paupertatē
1 †remittere potest ⁊ remissa amplius exigi nō pōt. hoc dicit ⁊ sic habet duo dicta. secundum ibi reprehensa ⁊c. ⁊ concor. extra de restitu. spolia. c. olim. ij. ⁊ de vsur. cū tu. ¶ Opp. de. l. penā. C. de penis. ⁊ l. si operis. ⁊ de re iudi. l. qd iussit. cum simi. sol. dicit glo. l. j. loquit̄ in pena hic in mulcta, vt ⁊ C. de modo mulctarū. l. fi. ¶ Et potest esse ratio secunduʒ Ja. bu. q2 mulcta imponit̄ ex officio et ideo in ea multuʒ potest iudex, sed pena ordinaria est statuta per. l. vnde in ea non sic potest, vt. j. ad turpil. ij. §. j. in fin. vel posses aliter respondere ad. l. qd iussit qd iudex nō pōt sententiā diffinitiuā reuocare vt ibi sed obligationem ex ea natam tollere potest vt hic, sed contra hoc videtur qd etiā in snia possit minui ⁊ augeri pena, vt. C. ex quibus causis infa. irrogatur. l. ⁊ si seuerior, sed ibi in ipsa sententia ⁊ cū cause cognitione vt ibi dixi, secus post sniam in pena ordinaria vt predixi. ¶ Sed vr̄ qd
2 etiam post sniam pena ordinaria †possit minui, vt. C. de episc. et cleri. aut. interdicimus. que est signata super. l. placet. sed dic vt ibi dixi plene: q2 ibi imponitur pena principaliter ad correctionē futuri. s. ne clericus in futurum ludat. ⁊ ideo si se penitētē ostēdat potest minui tp̄s pene vt ibi, secus si pena principaliter imponat̄ ad correctionē delicti preteriti: q2 tunc non potest remitti pena vt predixi, principaliter ideo dixi: q2 in omni pena principaliter attendit̄ correctio, vt. j. de penis. l. si pena. ¶ Itē op. qd etiā sine paupertate remittat̄. vt. j. si quis cau. l. ij. ⁊ si quis in ius voc. nō ierit. l. ij. in fi. sed ibi loquitur de pena iudiciali ⁊ cōuētionali in qua est mirabile qd nō cōmittitur si nō interest vt ibi ptz ⁊ dicam ⁊ de eo per quem factum est. l. fi. §. j. ¶ Item op. de. l. quicūqʒ. C. de seruis fugi. vbi propter paupertateʒ nō remittit̄ sed qd non potest pecunia luit in corpore. solu. dicunt quidā qd hic in mulcta ibi in pena imponenda. Et est ratio quā dixi q2 plus pōt
3 iudex †in mulcta quā in pena, vt. j. de ver. sig. l. aliud. §. inter mulctam. ⁊ l. si qua pena. ꝑterea hic in pena iam imposita ⁊ sic delictum non est sine pena: lʒ propter paupertatem postea remittat̄ qd fieri pt in mulcta, sed non in pena. in contrario aūt loquitur in pena imponenda. vnde si remitteret̄ delictū esset sine pena. ʒ. l. ita vulneratus. j. ad leg. aquil. alij dicunt ⁊ hoc colligunt ex. l. seruū. §. pe. de ver. ob. ⁊ de conditione furtiua. l. in re furtiua qd remanet solū prima ratio. s. q2 iudex plus pōt in mulcta quā in pena, sed scđa ratio nō concludit: q2 ⁊ anteq̄ penā vel mulctam imponat pōt in corpore punire si videat reū in facultatib⁹ deficere. Itē ⁊ post sniam in executione potest mutare in corporalē condemnatio tamen erit facta in pecunia vt colligitur ex dictis l. qui seruum. §. pen. de ver. ob. ⁊ l. in re furtiua de condi. furtiua. vnū i hoc erit idē in mulcta ⁊ pena, ⁊ ita solū subest illa rō: q2 magis potest in mulcta, ⁊ de hoc etiam in contrario notaui Ja. bu.
4 Item quod est bene notādum †iudex ex dilectione ⁊ amore quē habet ad delinquentē pōt remittere penā imponendā nō impositam vt extra de officio legati. c. nisi specialis ⁊ ibi not. p Ber. ⁊ Inno. qd non credo verū de iure ciuili vt dixi. ʒ. de rerū diuisione. l. fi. sʒ decretales multe ad libitum facte fuerūt. ¶ Et de ista
5 materia qñ pena ⁊ mulcta †possit remitti ⁊ commutari vide qd not. per Gartiā ⁊ Jo. car. extra de elec. c. cupientes li. vj. per gandinū in ope suo vtrū pena possit augeri vel minui de hereti. c. vt commissi. li. vj. per car. ⁊ Archi. ⁊ in quadam qōne dn̄i Jaco. de bel. que incipit in xp̄i nomine cauetur lege municipali qd q aliquē percusserit, ⁊ est. cccvij. in li. magno qōnū disputatarū. ⁊ dicetur. j. de his q not. infa. l. qd ergo. §. pena grauior. ⁊ vide etiā. j. de ver. sig. l. verbū oportere dari cum ibi notatis. ¶ Itē opponit gl. ad secūdā pt̄e hui⁹. §. ⁊ nō soluit q2 vr̄ q̄ mulcta remissa. si debitor perueniat ad pinguiorē fortunā iterū exigatur ad instar coloni cui remissa est merces ⁊ debitoris qui cessit bonis, vt j. locati. l. si vno. ⁊ de cessione bonoruʒ. l. is qui bonis. sed dic qd ibi erat obligatio suspēsa non extincta hic autem erat extincta ar. j. de sol. l. qui res. §. aream ⁊ qd ibi no. ¶ Ultimo no. qd pau
6 a pertas †prodest[a] ⁊ de priuilegijs paupertatis ⁊ diuitiarum ⁊ eorum dānis vide quod plene notaui ⁊ quis dicatur pauper. C. de epis ⁊ cleri. l. si quis ad declinandam ⁊ per Archi. xj. q. iij. c. pauper in brocardis Azo. rubrica de necessitate ⁊ paupertate ⁊ per eūdē Archi. xxx. di. c. hec aūt. per Jo. an. extra de rescriptis statutum. §. insuper. li. vj. ⁊ dixi in alphabeto. ¶ Et aliud est paupertas, aliud penuria. ⁊ no. per Archi. extra de statu regula. c. periculoso. li. vj. prima colum. ¶ Et facit ad materiam. j. de munere. ⁊ hono. l. cura. §. inopes.

a ¶ Paupertas prodest. Adde Bal. in. l. acceptā. C. de vsu. spec. in tit. de senten. §. ij. versi. est ⁊ quarta. ⁊. §. iiij. ver. quid ergo gl. in. l. minorib⁹ C. de his quib. vt indig. Inn. in. c. ex rōne eo. ti. bal. in. l. ij. §. si qs. ff. si quis cau. Ino. in ca. dilationem de appel. Alex. in. d. §. si quis idē ale. in. l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. man. Pañ. in. d. c. ex ratione lodo. in. l. si vero. §. de viro. j. solu. mat. archi. in. c. statutum de resc. in. vj. Ange. i tracta. malefic. in gl. ꝟ. adulterio. bar. in. l. tutores. C. de excu. tut. idē bar. in. l. fi. C. qui. mune. lib. x. cardi. in cle. j. xvj. q. de censi. bal. in. l. fi. C. de condi. inser. idem bal. in aut. hisdē. C. de secun. nup. Alex. in. l. argentarius. ff. de edendo Abb. in. c. cuʒ instantia ⁊ in. c. procurationes de censi. ⁊ hec supradicte allegatiōes probant qd paupertas in multis casibus proficit.

1 ¶ Domum suam an quis compellatur reficere.
2 Dominus domus potest prohiberi ne destruat domum ad diformitatem vrbis.
3 Socius domus cōpellitur reedificare domum communeʒ alio socio volente.

Preses provincie. Hic videtur expressum quod quis
1 †compellatur reficere domū suā de quo dicyt no. ⁊ dixi. j. de damno infecto. l. ad curatoris. ⁊ in speculo de satisdatione. §. fi. ver. circa hoc queritur. Sed videtur quod sufficiat cautio de damo infecto vt per totum ti. de dam. infeeto. sed dic illud verum est quando petitur cautio ratione rei. secus si ratiōe persone ⁊ dic de quadruplici securitate, vt dixi. ʒ. l. pro xi. §. ne potentiores. ¶ Et quantum ad presens dic quod qs pōt
2 prohiberi †ne destruat domum propter deformitatem vrbiū. C. de edificijs priuatis. l. ij. de leg. j. l. cetera. ⁊. j. de contrah. emp. l. senatus de nouo edificare nullus compellitur. Fallit in decuriōe si non habeat domum in ciuitate, vt. C. de edifi. priuatis. l. singu
3 larium. ¶ †Item fallit in socijs †q2 si vnus velit reficere vel reedificare domum destructam alius compellitur secundum. l. si vt proponis de edifi. priuatis. ⁊ hoc sol. l. cum duobus. §. ideʒ respondit, reficere autem domum propriam quis compellitur, vt hic ⁊ dicta. l. ad curatoris ⁊ l. singularium in fi. ¶ Et hoc poterit fieri quolibet de populo nunciāte ⁊ requirente interest enim cuiusqʒ de populo q2 forte trāsiens inde posset periclitari ⁊ etiā propter deformitatem ciuitatis. ⁊ pro hoc. j. de operis no. nunci. l. nam rei publice. Imo etiam nemine nunciante potest hoc facere preses ex officio suo. ⁊ hoc indicat litera ista dum dicit, deformitati auxilium ferat et coget remedijs iuris captis pignorib⁹ ⁊c. secundum Odof. in his enim que competūt mero officio potest iudex etiā nemine petente vt in repellendo postulantes prohibitos. j. de postulan. l. quos prohibet. de procur. filiussfami. §. milites. ⁊ ibi in gl. ⁊ pro hoc in aut. de man. prin. §. coges. co. iij. ⁊. j. e. l. congruit. ⁊ dixi. ʒ. de offi. procōsul. l. nec quicq̄. §. fi.

1 ¶ Uerba potestatis vel voluntatis in rescriptis inducūt necessitatem.
2 Uerbum potest an importet necessitatem.
3 Uerba persuasoria important necessitatem.
4 Uerba hortamur ⁊ monemus transferunt iurisditionem.
5 Uerbum precipio, ⁊ iubeo, est mere necessitatis: ⁊ verbum mando, equiuocum.
6 Preses non potest delegare dationem tutoris.
7 Rescripta sunt plenissime interpretanda.
8 Significatio verborum mutatur propter naturam rei.
9 Imperator scribens alicui: Titium adire potes. si titius nullam habeat iurisditionem an censebitur sibi data per. predicta verba.
10 Quod a principio est voluntatis ex post facto est necessitatis vide questionem.

1 **Sepe audiui.** †Uerba potestatis vel voluntatis in rescriptis necessitatem non inducunt. hoc dicit. ¶ Et hec lex ponit casum in specie. sequens dictum generale in omnibus ⁊ in fine casuum in specie. ¶ Et de isto verbo potes, an necessitatem importet vide Joan. an. extra de regu. iur. c. j. lib. vj. super verbo non potest. de verbo debes †an importet necessitatem
2 not. ⁊ dixi. ʒ. de offi. proconsul. ⁊ legati. l. obseruare. §. fi. ⁊ dixi. C. de procu. l. neqʒ tutores. de vtroqʒ scilicet potest ⁊ debʒ ⁊ in quo differāt. vide per Archid. l. di. c. quantum. ¶ Quandoqʒ tamen
3 verba suasoria †vt permitto et rogo necessitatem important, vt xj. q. iij. c. rogo ⁊ ibi in gl. ⁊. C. de nouo codic. compo. §. quibus. in prin. vbi gl. exponit permisimus scilicet percipiendo. ¶ Item
4 per ista verba hortamur †⁊ monemus confertur iurisditio, vt not. ij. qō. vij. c. sicut inquit. ⁊ vide compo. extra de rescriptis constitutus. in gl. sed nunquid. ¶ Opponitur quod hec verba inducant necessitatem, vt in authentica, vt nulli iudicum. §. ⁊ hoc vero iubemus col. ix. dicit gl. quod si per verbum mando potest delegare si per verbum precipio non per dictum. §. ⁊ ita dicit distinguere curiales domini pape ⁊ imperatoris licet dicit glos. sit argumentum. contra. j. man. l. prima sed potes dicere quod magis est differentia inter mandatum quod est gratuitum q2 cum mando qd geras negotia mea non cōpelleris suscipere, vt. j. de procu. l. filiussa. §. inuit⁹ ⁊. d. l. j. j. mandati. ⁊ iussuʒ q̄ importat de se necessitatē vt. j. qd iussu. l. j. ⁊ de acqui. here. l. si quis mihi bona. §. iussum. vel in. d. l. j. man. loquitur de contractu mandati ⁊ effectu actionis ex eo producende. ⁊ ideo ad propositum non ac
5 cedit. ¶ Item verbum precipio ⁊ iubeo, †est mere necessitatis. verbum mando, equiuocum quod se habere potest ad vtrunqʒ ⁊ ideo trahitur ad voluntatem non ad necessitatem ne rescriptum vitietur arg. j. de reb. dub. l. quoties. j. ad trebel. ex facto. §. fina. et quod ibi nota. ⁊ hic in fi. glo. magne. Ray. cū ergo princeps dicit mandamus qd cognoscas nō videtur iussus sed exhortatus tantum

tantum vt cognoscat.pōt ergo delegare q2 delegatus principis delegat.vt.C.de iudi.l.a iudice.sed quando dicit iubemus,tunc verba necessitatem imponere videntur.ad qd facit qd dicitur ꝙ
6 preses†non potest mandare nec delegare datione tutoris vt.ꝫ. de tuto.ꝛ cura.da.ab his.l.nec mandante.sed si iubet alicui qd det non videtur delegare insti.de attil.tutore.§.fi.ꝛ hoc presupponit textus in auẗ.vt nulli iudi.§.ꝛ hoc vero iubemus.hic allegato.ꝛ ita puto sustineri posse gl.istam que per multos reprobatur.And.sed Jac.de ra.dicit quod ille.§.et hoc vero iubemus non facit nam in illo.§.notatur.differentia inter verbuꝫ mando ꝛ precipio quoad hoc vt si per verbum mando expirat mādatū morte mandatoris re integra.sed si per verbum precipio,nō expirat mandatum morte mandatoris.dicit etiam qd distinctio glos.locū habere posset vbi princeps scriberet delegato.sed vbi scribit ordinario vt hic erat:distinctio gl.locum non habet:nec tunc refert inter verbum mando ꝛ verbum iubeo vel precipio. Sed circa hoc qn̄ iudex scribit ordinario,dicunt Jaco.butri.ꝛ Andre.vt.ꝫ.in distinctione subijciam.dic ergo aut loquimur in actibus voluntarijs ꝛ gratuitis.ꝛ tunc verbū volo rogo mādo equiparantur vt dicta.l.j.ꝫ.manda.ꝛ.C.communia de legatis.l. ij.aut d nō gratuitis ꝛ nō volūtarijs vt i iudicijs ꝛ tutelis.ꝛ tūc inter ista verba distinguitur q2 verbū iubeo est necessitatis vt.ꝫ. de mune.ꝛ hono.l.munerū.§.iudicandi.ꝛ dicta.l.nec mādate.de tuto.ꝛ cura.da.ab his.ꝛ.d.§.ꝛ hoc vero iubemus.in authen.vt nulli iudi.Andre.¶Itē op.qd aliter sit distinguendum,vt.ꝫ.de leg.iij.l.fideicommissa.§.si quis ita.sol.ibi in vltima volūtate in qua dic vt no.ꝛ dixi de leg.ij.l.peto.in prin.¶Item oppo.quod
7 in rescriptis fieri debeat†plenissima interpretatio,vt.s.de cōsti. prin.l.fi.so.vt gl.ꝛ plenius in contrario.¶Et pro solutiōe oim contrariorum distin.aut loquimur in vltimis voluntatibꝰ,aut contractibus,aut rescriptis.primo casu aut vtitur testator verbis dispositiuis ꝛ necessitatem inducunt quecunqꝫ sint verba, vt.d.l.fideicommissa.§.si quis ita.d e lega.iij.aut de precatiuis,ꝛ tunc aut verba diriguntur ad honoratum ꝛ non inducunt necessitatem.ꝫ.de vsufr.le.l.gn̄ali et ibi no.aut ad grauatuꝫ:ꝛ tunc sic vt.d.l.peto ꝛ ibi no.de le.ij.ꝛ.l.miles in prin.ꝛ.l.cum pater.§. donationes.si vtitur verbis enunciatiuis non inducunt necessitatem regulariter.C.de testamentis.l.verba testamenti fallit.C. de testamento mili.l.ex his verbis.in cōtractibus distin.q2 aut mandatuꝫ est illicitum ꝛ nullo tpe inducūt necessitatē,vt.ꝫ.mā. l.si remunerādi.§.rei turpis.si est licitū aut transit in consiliuꝫ ꝛ non habet necessitatem nec ante suspectum nec post,vt.ꝫ.man. l.si remunerandi.§.plane.ꝛ de reg.iur.l.consilij.¶Si vero;trāsit in mandatum tunc anteꝙ sit suspectum non inducunt necessitatem post sic.vt.C.de procura.l.inuitus.¶Si aūt loqmur in rescriptis sicut loquitur hec.l.tūc aut verba diriguntur ad litigantem aut ad iudicem.primo casu quecunqꝫ verba sint nō inducunt necessitatē duplici rōne.primo q2 nemo inuitus agere ꝛc. vt.C.vt nemo inuitus.in rubro ꝛ nigro.Itē q2 magis vr̄ cōsulere quā artare.vnde non attēta natura verborū q̄ alias necessitatem important vt debes vel mando,sed potius natura rei necessitatem non imponūt.vt.C.de transac.l.age.de rei ven.l.is q destinauit ꝛ.ꝫ.mand.l.ij.ꝛ de serui.vrba.pre.l.quidam iberus.sic et
8 alias.†propter naturam rei mutatur significatio verborū.ꝫ.de leg.iij.l.qui concubinam.§.si heres.ꝛ de act.emp.l.emptorem.nā de natura legati vel vēditionis nō est qd dn̄ium transferat si tū legaẗ vel vendiẗ genꝰ vel quātitas dꝫ dominiū trāsferi vt dictis ll.qd verū est quoad impetrātē.sed quo ad aduersariū bn̄ inducunt necessitatē si impetrans agere vult vt.C.de dil.l.si qn̄.si aūt verba dirigunẗ ad iudiceꝫ:tunc aut ordinariū simpliciter ꝛ sub forma communi non dando sibi nouam formam procedendi et tunc necessitatem non important quecunqꝫ sint verba q2 vr̄ potius ipsius iudicis officiū excitare qd exerceat officium suum,vt l.munerum.§.iudicandi.ꝛ q2 idē continet rescriptū quod ius cōmune ꝛ ideo expressio nihil operatur.C.de fideiusso.l.non recte. ꝛ.ꝫ.locati.l.quero.§.interlocutorem.vn̄ si cā erat alias delegabilis poterit delegare al's non.si aūt erat addita certa forma in rescripto ex qua immutabaẗ forma officij sui ꝛ ius cōmune puta q2 mandaẗ qd summarie cognoscat tunc facit eū delegatū q2 cū aliquid additur ꝛc.vt.s.de iusti.ꝛ iur.l.ius ciuile vbi de hoc dixi ꝛ pro hoc.ꝫ.de preto.stipu.l.j.in fi.ꝛ ideo tunc idē dicam quod in delegato ar.ꝫ.de offi.eius cui man.est iurisditio.l.ꝛ si pretor.ꝛ ꝑ hoc bene extra de officio ord.c.licet.ꝛ qd ibi no.per Inn.vel dic secundum Jaco.de bel.qui hoc no.ꝫ.de officio eius cui man.est iurisditio.l.ꝛ si pretor qd aut causa committitur ei qui nullā habꝫ iurisditionem ꝛ tunc indubitanter est illius cause delegatꝰ vt ꝑ totū ti.de officio delegati.aut habenti iurisditionē tūc si nō hꝫ iurisditionē illius cause est delegatus,vt.C.qui pro sua iurisdi. l.j.si vero est eius cause ordinarius aut sibi committaẗ per eum a quo habet iurisditionem ordinariam:ꝛ tunc non efficitur delegatus sed est quedam excitatio officij sui vt predixi.si vero ab alio habebat iurisditionem ordinariam quā ab eo qui sibi cōmittit:tunc est delegatus.Jac.de bel.ꝛ vide quod notaui.ꝫ.de asesso.l.diem functo circa fi.ver.item querit si iudici ordinario.et de officio eius cui man.est iurisditio.l.ꝛ si pretor.¶Si ꝓo scribitur delegato tunc aut per verbū mando,ꝛ non imponit necessitatem cum mandatum sit gratuitū.ꝫ.man.l.j.poterit ergo delegare si causa est delegabilis cū sit speciale in delegato a principe qd possit delegare,vt.d.l.a iudice.C.de iudi.si per verbū precipio vel iubeo tunc necessitatem inducit vt per seipsuꝫ cognoscat ꝛ ita loquitur hic glossa ꝛ iura que allegat.ꝛ pro hoc.ꝫ.qd iussu l.j.ꝛ qd ibi no.Jaco.bu.¶Querit Ja.de ra.†si imperator scri-
9 bat titium adire potes ꝛ titius nullā habebat iurisditionē.ꝛ an per hoc videaẗ sibi iurisditionē conferre ꝛ causaꝫ delegare.dicit quod si princeps sciebat eū priuatū quod vr̄ ei dare iurisditionē delegatam vt rescriptū aliquid operetur.nec videtur velle ꝙ cognoscat sicut ordinarius ar.ꝫ.de bonorū posses.l.seruus.ꝛ.C.q admitti ad bonorū posses.possunt.l.bonorū.Si ignorauit eū priuatum,adhuc vr̄ idē.q2 si testator vtitur talibꝰ verbis ad heredē credo ꝙ dabis titio.x.licet verba non habeant expressam donationē habent tū vim legati.ꝫ.de le.j.l.etiā hoc modo.ꝛ de leg. ij.l.vnū ex fa.in fi.ar.ꝫ de vsufr.le.l.generali Jaco.de ra.¶Ultimo Gul.de suz.hic q̄rit q̄ōnē in qua dicit se fuisse aduocatuꝫ in romana curia.Guil.bardina impetrauit literas a papa.ad archiepiscopum narboū.qd sibi prouideẗ de aliquo beneficio si vacabat in archiepatu cum nullum vacaret.excogitauit iste fraudē ꝛ petijt ab archiepiscopo qd cōmitteret alicui qui sibi cōferretur cum vacaret.archieps hoc fecit deinde vacauit archidiaconatꝰ ecclesie Narboū.vn̄ iste delegatus volebat eidē Guil.cōferre.archieps ꝓhibebat ꝛ volebat alteri conferre.q̄rebaẗ quid iuris.allegabat domi.Guido pro archiepo qd tale mandatum prouideas ꝛc.non inducebat necessitatem per hanc legem.sepe. cum simi.ꝛ licet archiepiscopus delegauerit alij potestateꝫ ꝓuidendi tamen talem potestatem ꝛ commissionem poterit reuocare,vt.ꝫ.de iudi.l.iudicium soluitur.ꝛ;de procurato.ante litem In contrarium allegabatur quod verum erat quod rescriptum nō imponebat archiepiscopo necessitatem nisi delegasset sed ex quo
10 delegauit ꝙ† a princ.erat voluntatis efficitur necessitatis,vt.l. sicut.C.de actionibus ꝛ obligationi.cum simi.sed per hoc non respondebatur ad id quod dicebatur archiepiscopum posse reuocare:ꝛ ideo vt asserit ipse Gul.succubuit.Guil.de suz.pro declaratione predicte questionis vide notata per composto.extra de rescriptis.c.capitulum sancte crucis.primo fo.versi.et primo queritur.

Ex omnibus. In gl.extra ordinē.erāt eī qu dā magistratꝰ extraordinarij.vt.s.de ori.iu.l.ij.§.diuus deinde Augustus.

Omnia enim. In gloss.prima ibi ꝑses nō imo relegare poterūt vt.ꝫ.de interdic.ꝛ relega.l.relegatorum.ij.res.ꝛ plene dixi in.§.qui vniuersas.ꝫ.allegato.

1 ☞Factum est inspiciendum non quod fieri debuit.
2 Opinio parui doctoris lege roborata est magis tenenda ꝙ magni doctoris sine.l.

Sed licet. Ibi factum est male.ꝛ hoc tollit cōtrarium q2 non ex sententijs,sed ex consensu populi tacito consuetudinē inducēte iudicareẗ.Jac.bu.ibi.l.pe.§.fi.Sed contra hoc vr̄ ꝙ in-
1 spici debeat quod†factum,est nō quod fieri debuit,vt.ꝫ.de fun. instru.l.fundi instructi.sed ibi in his que dependent a voluntate testatoris qui in re sua est moderator ꝛ arbiter.vt.C.mandati l.in re mandata.hic in his que spectant ad iuris decisionem.vel solue ꝛ aliter vt in cōtrario dixi.Et ex ꝑdictis potest solui aliud contrarium de.l.pe.§.fi.ꝫ.de iuris.om.iud.¶In ea gl.in fine eru bescimus enim cum quid sine lege dicimus in aut.de trien.ꝛ semis.§.consyderemus.col.iiij.ꝛ de hoc dixi.s.de statu homi.l.septimo mense.Itē facit ꝙ plus seruari debeat opinio parui do-
2 ctoris†lege roborata ꝙ magni sine lege.Old.

1 ☞Judex potest procedere in criminalibus sine accusatione ꝑ solam inquisitionem.
2 Judex ex inquisitione generali etiam probato crimine quare nō possit delinquentes punire.
3 Judex de iu.cano.precedente infamia potest in omni crimine ꝑcedere per inquisitionem.
4 Judex potest cogere habentes guerram ad faciendum pacem ꝛ treugam.
5 Judex ex offō pōt cogere aliquo ad iudicandū fures ꝛ latrones.

Congruit. Hec lex vtilis est, et ponit aliqua principaliter spectantia ad officium presidis. et ex ea plura vtilia colliguntur. Quidam enim ex .l. ista et in auth. de colla. §. iubemus. et de manda. princi. §. et non permittas. et pro hoc in lombar. de fur. l. sed hoc nouimus dicere voluerunt op. glossarum nostrarum et Azo.
1 et communiter omnium doctorum quod in omni crimine† possit per inquisitionem procedi sine accusatore quod est contra .l. de mune. et hono. l. rescripto. §. si quis accusatorem. et contra ea que no. et dixi. .j. de adulte. l. hi. §. si publico. frustra enim ibi dicerentur casus speciales in quibus proceditur ad inquisitionem si esset verum quod generaliter in omnibus criminibus hoc fieri posset. Unde dic quod non est verum quod in omni crimine possit ad inquisitionem procedi sed solum in casibus in iure expressis puta officio nunciante vel in criminibus notoriis, vt. C. de accusa. l. ea quidem. vbi de hoc late dixi. et pro hoc. s. de offi. prefec. vrb. l. j. §. quis. ¶ Item si priuatus offerat malefactorem. C. de malefi. et mathe. l. fi. et .j. de condi. cau. data. l. pe. et in casibus specialibus a lege concessis qui nota. d. §. si publico. et C. qui accusa. non pos. l. iij. ¶ Ad hanc .l. et alias in contrarium allegatas responde. Et primo ad .l. istam quia loquitur de inquisitione generali, vt quando maleficia frequentantur in ciuitate, et non apparent accusatores. tunc enim potest inquirere generaliter contra omnes qui reperientur culpabiles et se informare ex receptione testium. quia informatione recepta et reperto aliquos esse culpabiles ex tali informatione, vt .j. de quonibus. l. j. §. diuus et de cust. re. l. diuus. tunc procedet ad inquisitionem specialem contra eos.
2 †nam ex inquisitione generali non posset eos punire authoritate testium receptorum. quia recepti sunt lite non contestata. quod esse non debet, vt in auth. de testi. §. pe. et extra vt lite non contesta. per totum. item quia testes iurauerunt parte absente quod esse non debet. vt C. de test. l. si quando. et de fide instru. l. iudices. ¶ Gabriel tamen de oseletis dicit quod sufficit inquisitio generalis. cum in .l. ista non dicatur de aliqua inquisitione speciali. Dicit tamen quod iudex dabit reo defensionem in qua poterit probare contra personas et dicta testium receptorum. sed quod prius dixi communiter placet doctoribus et de facto seruatur. ¶ Posset etiam dici quod .l. ista loquitur de inquisitione que fit per officiales secundum. d. l. ea quidem de accusa. et §. quies de offi. prefec. vrb. vel in notoriis vt predixi.
¶ Et eodem modo potes respondere ad. §. iubemus et. §. et non permittas. ¶ Uel quod verius credo illi. §. non loquuntur de inquisitione, sed dicunt quod iudex per seipsum debet criminosos puni
3 re et de criminibus cognoscere non autem alium delegare. †. De iure tamen canonico infamia precedente potest in omni crimine ad inquisitionem procedi. vt extra de accusa. c. qualiter et quando. et ibi de ista materia inquisitionis satis nota. per. d. Inn. et alios et per Gof. et Hostien. in summa eo. tit. et per Specu. plene ti. de inquisitione. et per Inno. extra de offi. iudi. c. ij. Secundo allegatur hec .l. pro
4 illa verba pacata atque quieta quod iudex† possit habentes guerras cogere ad faciendum pacem vel treugam pro hoc. s. de offi. prefec. vr. l. j. §. quies. dic quod in litibus ciuilibus debet esse solicitus ad concordandum partes, vt .j. de operis no. nun. l. j. §. et post operis vbi de hoc dixi extra de mutuis peti. c. j. in fin. in criminalibus idem post penam impositam in auth. de man. prin. §. deinde competens. ante autem debet esse solicitus ad pene impositionem vt hic quia hoc suadet vtilitas publica. .j. ad .l. aquil. l. ita vulneratus. Mart. fili. de hoc plenius dicetur .j. de vsufru. l. si cuius. §. inter duos.
¶ Item allegatur contra receptatores malefactorum et hereticorum et pro hoc extra de hereti. c. excommunicamus. §. credentes. Item
5 allegatur quod ex officio possit quis† cogi ad fures et latrones indicandos non autem iure actionis, vt .j. de pre. ver. l. solent et .j. de conditio. ob turpem causam. l. iiij. §. si tibi indicium dedero.
¶ In gl. prima pro hoc .j. de sta. li. l. statuliberum. §. j.

Furiosi. Prima pars prouidet contra futurum periculum vsque ad ver. sane. ibi prouidet contra iam factum in genere vsque ad .l. diuus. ibi prouidet in specie. vsque ad ver. cum autem. ibi prouidet contra eos qui debuerunt furiosum custodire. Jac. bu. et concor. in clementinis de homicidio. c. vnico et vide ibi notata per Jo. an. ¶ Ibi per necessarios .i. propinquos vel coniunctos. vt. s. de iusti. et iure. l. fi.

1 ¶ Delictum furiosi vel infantis an puniatur.
2 Afflictio non debet dari afflicto.
3 Contumacia crescente debet crescere pena.
4 Missus in banno ex contumacia an patiatur missionem in possessionem bonorum suorum.
5 Judex ex suspicionibus an possit aliquem condemnare.
6 Onus probandi aliquem furiosum vel infirmum ad quem pertineat.
7 Literis presidis est credendum sicut literis episcopi.
8 Custodes negligentes in eorum custodia puniri possunt.
9 Dormiens si somniando aliquem interficiat an teneatur de homicidio.

1 **Diuus.** † Uide. s. proxi. §. et an delictum furiosi vel infantis puniatur vide. xv. q. j. per totum. et d. c. vnico in clementinis de homicidio cum ibi not. Sed videtur quod stultus in culpa effici debeat sapiens in pena. xxxviij. d. c. qui ea et quod vi aut clam. l. seruius. sed ibi in stulto non in furioso. canoniste tamen videntur equiparare stultum et furiosum. iij. q. ix. indicas. et vide quod ibi not. et extra de cleri. egro. c. j. §. si vero. lib. vj. Et pro hoc de tuto. et cur. da. ab his. lege nec mandante. §. j. et C. de episcopa. audien. lege tam dementis. sed vt puto intelliguntur de prorsus dementibus in quibus non cadit dolus nec culpa. ¶ Et no. illa verba de modo pene eius dissimulare non dicit absoluere quod facit pro eo quod faciebat dominus Becarius de becaria in regiminibus suis. si enim inquirebat contra aliquos et non inueniebat eos culpabiles non statim eos absoluebat ne forte preiudicaret accusare volentibus et probare delictum sed supsedebat et dissimulabat vt hic. d. et in fine regiminis sui faciebat postea absolutiones. et de simulatione licita et illicita nota. et dixi. C. de commerci. et mercato. l. ij. et de iur. et fac. igno. l. constitutiones. ¶ Item not. quod colligit gl. quod non debet adi
2 di afflictio† afflicto. Sed contra videtur. v. di. c. cum enixa. et .c. ad eius vero. Dic secundum Alber. pap. quod regula est quod afflictio non additur afflicto: vt hic. Fallit ratione delicti. C. de summa trini. l. j. in fi. de penis. l. iij. Item ratione pacti. vt .j. de transac. l. qui fidem Uel dic aut prima afflictio est causa secunde et euitatur vt hic, et d. l. tam dementis cum similibus. Si neutra ab altera sed ex variis causis procedunt vel ex vna communi tunc procedunt ambe vt in dictis Jac. but. Unde si aliquis commisit vnum delictum et ex eo punitus
3 esset: nihilominus punietur ex altero si committat:† quia crescente contumacia crescere debet pena. .j. de penis. l. relegati. et facit. extra de cleri. egro. c. ex parte et ibi in gl. et. vij. q. j. cum percussio. vel dic secundum Jaco. de bel. aut afflictio est per se sufficiens: et tunc addi non debet alias sic, vt no. d. c. cum percussio. vel dic quod hic est regula que fallit quoties pactum vel culpa potest afflicto imputari. C. de transac. l. cum proponas. l. vbi. et .l. si quis maior de secun. nup. l. j. et d. l. nauis. et extra de eta. et quali. c. j. vbi de hoc. et no. in vsi. feu. de natura feudi. c. j. Jac. de bel. ¶ Et inducunt quidam gl. hic positam cum .ll.
4 in ea allegatis† quod si ex contumacia feci aliquem poni in banno ex eadem contumacia non possum petere me mitti in possessionem bonorum, sed iterum debeat citari alias missio non valeat. Hugo de lafon. de quo vide extra de dolo et contu. c. ij. li. vj. per Archi. et alios. Et ad hoc de statuli. l. iij. §. stichus. ¶ Item no. ex verbis illis nec subest vlla suspicio a contrario sensu quod si suspicio subesset damnaretur. sed contra. .j. de penis. l. absentem. dic secundum Jac. de ra. aut factum
5 est incertum: et tunc ex suspicionibus nemo damnatur vt in contrario nisi esset suspicio iuris et de iure. vt. C. de adulte. lege si quis adulteri sed vbi factum est certum vt hic. nam certum erat quod interfecerat matrem. tunc si esset suspicio quod cum simulatione furoris non vero furore interfecisset bene damnaretur vt hic. et plenius dixi d. l. absentem. ¶ Item quero quando furiosus habet dilucida interualla vtrum accusator habeat probare quod fuerit tunc in dilucidis interuallis an ipse quod tunc fuerit in furore. videtur quod accusator vt. c. iudicas. iij. q. ix.
6 et ibi in gl. † Sed de hoc cui incumbat onus probandi aliquem fuisse infirmum furiosum vel sane mentis. et qualiter probetur. vide no. xvij. q. ij. c. j. et no. et dixi. C. de codicillis. l. nec codicillos. ¶ Item ex verbis illis consules nos, colligit quod dubitans in iure vel in facto potest principem consulere quod verum est de facto ambiguo. vt quia probationes sunt equales ex vtraque parte sed non bene clare et hoc indicat hic text. vt si quid tale etc. quod si habeas aliqua indicia licet non clara consules nos. sed super facto certo non debet consulere sed absoluere vel condemnare. vt .l. eum quem temere. §. j. .j. de iudi. Richar. de hoc dixit. s. de offi. procon. l. solet. §. legatos. ¶ Item lege literam ibi vt existimemus sic an supplicio afficiendus sit cum per immanitatem facinoris possit videri sentire commiserit. ¶ Item no. ex litera se
7 quenti cum autem ex literis etc. quod creditur literis presidis† sicut et episcopi. vt. C. de epis. et cleri. l. si qua per calumniam. vbi de hoc dixi. arg. contra. .j. de custo. re. l. diuus. et quia viue voci vnius non creditur quantecunque dignitatis sit. C. de testi. l. iurisiurandi. ergo minus mortue. de hoc dicetur .j. de procura. l. si procuratorem.
¶ Item ex verbis illis prout tibi leuaui etc. collige quod pro modo delicti imponenda est pena. vt .j. de penis. l. relegati.
8 ¶ Item ex fi. l. nota quod custodes† negligentes in eorum custodia puniuntur. de quo dic vt plene dixi. s. de offic. prefec. vigi. l.
9 iij. §. effracture. ¶ Ultimo querit Jac. de raue. quid† si aliquis dormiendo surrexit sicut multi faciunt et aliquem interfecit an teneatur. ista questio est casus decretalis predicte de homicidio in clementinis prout est ibi in litera dormiens quod non punitur licet quidam habeant in litera demens. sed communiter habetur dormiens. et pro hoc extra de baptismo. c. maiores. §. verum. et §. seque. Sed de iure ciuili arguamus sicut ipse arguit. primo quod teneatur sicut fornicarius qui dormiendo dat damnum. .j. ad .l. aquil. l. si seruus

si seruus seruum.§.si fornicarius.¶ In contrarium videtur qꝛ dormire est naturale ⁊ ideo non imputandum.ff.de ver.signi.l. probrũ.de damno infecto.l.fluminum.§.an vitium.⁊ quia furiosus ⁊ dormiens equiparantur.ff.de ac.pos.l.j.§.j. Ipse distinguit qꝛ aut iste sciebat modũ suum ꝙ surgebat in somno quia alias sepe sibi occurrerat ⁊ tunc qꝛ in culpa est nõ certificãdo cũ eo dormientes in camera, vel nõ faciendo exportari arma ⁊ tũc ex tali culpa tenetur, vt.ff.ad.l.aqui.si putator.qꝛ culpa precessit casum, vt.ff.commodati.l.si vt certo.§.interdum. Si aũt al's sibi non occurrant non teneatur.⁊ pro hac distinctione facit qđ dr de seruo qui consueuerit fugere vel non.ff.de rei ven.l.si a bonefidei.§.fi.⁊.l.seq.⁊ argu.ff.ex quibus cau.maio.l.sed ⁊ si p pretorẽ. §.femine.mitius tamen punietur:qꝛ cessat dolus.ff.de sica.l.in lege.⁊ qꝛ impetu videtur deliquisse.ff.de penis.l.respiciendũ.§. delinquitur.⁊ de re militari.l.omne delictum.§.per vinum.⁊ idẽ posset dici si culpa sua incidisset aliquis in furorẽ vt mitius puniatur. Sed qꝛ hoc aliqualiter durum videtur dicerem equius fore delinquentem in furore nullo modo puniri ⁊ in hoc starem decretali predicte.

Illud obseruandum. Glos. tenet ꝙ iure diuino possit per noctem ⁊ noctes stare extra prouinciaz causa voti soluendi, dicit eñ propheta ps.lxxv. qui incipit, Notꝰ in iudea deus. vouete ⁊ reddite vota vr̃o deo. ¶ Jaco.de raue.dicit ꝙ aut est officialis perpetuꝰ ⁊ tunc posset pernoctare pro voto soluendo. Si aũt esset tp̃alis vt hic erat nõ qꝛ finito officio poterit votum soluere.tandem dicit qđ si votũ fecit anteꝗ̃ esset preses habeat locũ.l.ista. Si aũt post non posse abdicare a presidatu, vt.ff.eo.legatus. Et dictum prophete intelligit qñ potest votum impleri sine preiudicio alterius.hic autez esset preiudicium reipublice cuius officium primo exercere permisit ⁊ iurauit in aut. iusiurandum quod prestatur ab his q ad susci.⁊ per hoc qꝛ filius non obligatur in voto propter preiudicium patris.ff.de pollicita.l.si quis rem.§.voto.andre.⁊ idẽ dicit Ray.in epo quod hic in preside dicitur.

1 ¶ Maiores magistratus vel eorũ familiares nõ agũt vel cõueniunt durante officio: tamen currit prescriptio.
2 Dilatio legalis non debet esse damnosa.
3 Prescriptio an ⁊ quando currat non valenti agere ⁊ quando non.
4 Sequestratio non est prohibita quando dubitatur qđ res non baratetur.
5 Satisdatio facit cessare sequestrationem in illis casibus in quibus sequestratio admittitur.
6 Missio executionis an sufficiat ad interrumpendaz prescriptionem.
7 Multa impediunt aliqua facienda que non tollunt iam facta.
8 Preses durante eius officio an possit cognoscere de questione inter familiares suos ⁊ in causa procedere.
9 Officiales perpetui an possint agere vel conueniri.
10 Presides vel alij officiales an possint cognoscere de delictis familie.
11 Judex quando possit punire eum qui sibi intulit aliquam iniuriam.
12 Sequestratio hꝫ locum quando res furtiua reperitur pene aliquem nisi ille qui illam habet velit satisdare.
13 Magistratus durante eius officio an possit agere vel conueniri vide pulchram distinctionem.

Senatusc͂sulto. In causis presidis vel suorum familiarium eatenus preditur quatenus ex mora periculuz
1 imminet.h.d. ¶ † Vel sic: maiores magistratꝰ, vel eorum familiares non agunt nec conueniuntur durãte officio tamen currit prescriptio. ¶ Et diuide in duas partes in prima loquitur in contractibus celebratis ante officium vsqꝫ ibi si quid tamen.ibi loquitur in delictis cõmissis durãte officio vsqꝫ in fi. Et prima pars subdiuiditur in duas.nam in prima phibet.i secunda dat remedium contra damnũ illatum.⁊ concor.ff.de in.l. pars literarum.⁊ de in ius vocan.l.ij. ¶ Et ratio huius.l.apta est.s.timor suspicionis ꝙ non essent nimis fauorabiles istis personis.⁊ periculosum est coram suspecto iudice litigare, vt.C.de iudi.l.apertissimi.ad scd̃az partem concor.ff.de iniur.l.nec magi
2 stratibus. ¶ Oppositio ad.l.istam ꝙ dilatio legalis † non debz esse damnosa ⁊ sic pscriptio nõ currere, vt.ff.de iudi.l.ij.§.fi. Solutio hic bene est sine damno sicut ibi qꝛ restituit. Itez opponitur quod ipso iure non currat non valenti agere: vt.C.de anna. except.l.j.in fi. Solu. dicit hic gl. potuit agere quoquomodo, scilicet vsqꝫ ad litis contestationem sicut in delictis.tamen quia sunt multi occupati reputantur agere non posse.et quia etiam subditi contra presidem commode agere nõ possent perinde est ac si nullo modo possent.argu.ff.de verborum significatione.l.nepos proculo.⁊.C.de epis.audi.l.preses.vbi de hoc bene dixi. Sꝫ ista solutio.gl.non videtur vera:quia ex quo supponit eos agere posse vsque ad litem contestatam si non agerent eis imputaretur ⁊ si sint occupati constituant procuratores.⁊ idem de subditis si possunt agere vsqꝫ ad litis contesta.⁊ ideo damnum ꝙ sua culpa sentirent ⁊c. vt in regula iuris ⁊.ff.ex quibus causis maiores.l.ab hostibus.§.sed ꝙ simpliciter.⁊.l.sequen.⁊ ideo dicendum videtur quod nullo modo agere vel conueniri possint ex contractibꝰ.⁊ ita dꝫ exponi hic parcissime.id est nullo modo ⁊ si dicatur qđ ex delictis põt agi vsqꝫ ad contesta. vt in fin.l.ergo idẽ in contractibꝰ non sequit̃ qꝛ nõ est eadẽ rõ vtrobiqꝫ imo diuersa qꝛ actiones ex ꝯtu per restitutionẽ reformant̃ sed non ita actiones ex delicto qꝛ si moriret̃ delinquẽs nõ trãseunt ad heredes, vt.C.ne ex delictis defunctorũ.l.vnic.ergo aliud in ꝯtibꝰ ⁊ aliud in delictis.quo ergo r̃idet̃ ad ꝯrũ.d.l.in fi.de anna.excep. R̃ñ.difficile est tñ dicendum ꝙ licet in casu l. nius.l.agi nõ possit tamẽ currat prescriptio ⁊ dat̃ restitutio. Et dicit Pet. qđ
3 † quandoqꝫ iuris prohibitio afficit aliquem vt agere nõ possit ab ipso initio quo actio oritur, vt qꝛ est filiusfa.⁊ tunc nõ currit prescriptio mero iure.⁊ sic loq̃t̃.l.ꝯria qñqꝫ occurrit impedimentum agendi ex postfacto post actionem natam vt hic ꝓpter magistratum superuenientẽ tũc currit pscriptio q̃ iã inchoauerat.sed datur restitutio.⁊ pro hoc bene.ff.ex qui.cau.maio.l.sꝫ ⁊ si per pretorẽ.§.si ferie scd̃m eũ. Guliel.de cug.dicit ꝙ sunt tres casus:qꝛ aut nullo mõ põt agi ⁊ cõmode.aut potest agi sꝫ non cõmode. primo casu aut adest impedimentũ iuris, aut facti.si est impedimentũ iuris tũc aut occurrit añ pscriptionẽ inchoatã:⁊ tũc ipe dit ipso iure currere pscriptionẽ.⁊ ita loq̃t̃.d.l.j.C.de an.excep.et de fun.do.l.si fundũ. Si post inchoatã prescriptionẽ currit sed datur restitutio vt hic.⁊ in hoc concor.cũ petro si est impedimẽtum facti iustũ semper currit sed datur restitutio.vt.l.j.§.si qs propter.ff.de itine.actuqꝫ priua.⁊ de serui.rusti.predio.l.sꝫ attilianus.si vero est iustum non datur restitutio.vt.ff.si quis cau.l.ij.§.si quis tamẽ secundũ. G.nec ob.finis huius.l.qꝛ in delictis loquitur:hic in contractibus.⁊ rationẽ diuersitatis.s.dixi.et p hoc patet ꝙ gl.vltima huius.l.est falsa.⁊ hoc probat aduersatiua si quid tamen ⁊c. Ray.sed Jacob.but.dicit eos male dicere in primo membro scilicet in impedimento iuris.naz ⁊ vbi ab initio interueniret impedimentum esset idem puta in actionibꝰ quesitis durante officio.vt hac.l.in fi.⁊ in prin. ¶ Item qñcũqꝫ superueniat impedit in totum, vt.C.de iure delibe.l.fi.§.donec.⁊ C.de prescrip.xxx.an.l.sicut.§.non sexus.⁊.l.fi. Non ob.l.si fundum.de fundo dotali quã Gul.alleg.qꝛ ibi non erat iuris impedimentum impediens actionẽ sed prescriptionẽ ⁊ ideo nihil ad propositum quare patet eos male dicere in vtroqꝫ membro impedimenti iuris.in impedimento facti bene dicunt qꝛ currit sed datur restitutio si est iustũ per iura per eos allegata. ¶ Ad.§. si ferie allegatum p pe.nihil respõ. Jac.but. Sed potest responderi ꝙ ibi impeditur prosequi sed non agere per.l.j.§.sed excipit. ff.de ferijs. Vel dic ꝙ aut impedimentum occurrit hominis ministerio:⁊ habet locũ.§.si ferie.aut sine hominis ministerio:⁊ loquitur.§.donec.⁊ pro hoc gl.iij.huius.l.sed illa respicit iurisdictionem non prescriptionẽ secundum Ray.quare ipse Jac.dicit aut occurrit impedimentum ex parte prescribentis aut ex parte eius contra quem prescribitur.primo casu dicit quod si occurrit ante prescriptionẽ inchoatam impedit eam currere ipso iure.C.si aduersus vsucapi.l.j.ff.de fun.dota.l.si fundũ.C.de vsucapio.transfor.l.vnica.§.hoc tantummodo.⁊.l.sancimus.in qbus causis in integrum restitutio non est neces.si occurrit post inchoatã currit mero iure sed datur restitutio. Fallit in casu mirabili dicte l.sicut.§.non sexus.C.de prescriptio.xxx.anno.vbi ipso iure non currit licet post inchoatam occurrat.sed ibi specia le vt ibi nota.si autem occurrat impedimentum ex parte eiꝰ cõtra quem prescribitur ⁊ ita est impedimentum actionis siue impediens ius agendi vt in.l.nostra tunc non distincto occurrat impedimentum ante vel post, aut animo agere non potest ⁊ ipso iure non currit prescriptio et impedit inchoatam ⁊ inchoandaz ⁊ ita loquitur.l.j.in fine.C.de annali exceptio.⁊ dicto.§.donec.l. finali de iure delibe.aut impedit commode agere ⁊ sic non prorsus tunc currit inchoata ⁊ inchoanda sed datur restitutio, vt hic ⁊ dicta.l.secunda.§.penulti.de iudic.⁊.l.sꝫ ⁊ si restituatur.§. si dies Jacob.butriga.sed Ray.non approbat opinio. Jacob. butriga.⁊ dicit eum non bene intellexisse princi.huius.l.in quo impeditur omnino agere:⁊ ideo exponit parcissime, id est nullo modo secundum eum.⁊ ideo tenet aliam opinionem.per.§.si ferie.⁊ dicit communiter tenere alios doctores.l.quot.de preci.impera.offe.de hoc etiam vide quod dixi.C.de episco.audienti.l.si

preses.¶ Item opp.de.l.qui iurisditioni.ff.de iurisdi.omni.iudi
cum.solutio non reddit ius plene vt ibi,sꝫ parcissime sic vt hic
duplici rōne cū qꝛ non est magnum damnū necessitatis ne actio
pereat sicut ⁊ alias.ff.ad trebel.l.ille a quo.§.si de testamēto.Eo
dem modo potest responderi ad.l.vnicā.C.ne quis in causa sua
iudicet verba de hoc dixi.vel dic vt dicit gl.quod agitur coram
superiore.¶ Itē op.ad fi.qꝛ sequestratio est prohibita.C.de ꝓ
4 hibita sequestratione.l.j.sed hic speciale† qꝛ timet̄ de re baratan
da.⁊ pro hoc.ff.qui satis.cogan.l.si fideiussor.§.fi.ex quib⁹ colli
5 git̄ ꝙ in casib⁹ in qb⁹† esset fienda sequestratio cessat si offeratur
satisdatio,qđ est notandum.⁊ pro hoc.C.de assertore tol.l.j.§.su
per peculio.⁊ de agricolis ⁊ censitis.l.litibus.li.xj.⁊ de ista ma
teria sequestrationis plene dixi.d.l.vnica de ꝓhibita sequestra
6 tione.¶ Ultimo extra gl.op.quod sufficiat executionis† missio
ad interrūpendā prescriptionē.⁊ sic non sit opus contestatione
vt.C.de prescrip.xxx.anno.l.sicut.⁊.l.cū notissimi gl.vr̄ concede
re oppositionē ibi qꝛ saltē per executorē potuit hic perpetuare
actionē.sed gl.male dicit qꝛ tpe huius.l.non fiebat perpetuatio
per executorē,vt.ff.de eo per quē factū erit.l.fi.sꝫ per iura.C.fuit
introducta talis interruptio vt.d.l.sicut in rem.Item opp.ff.de
adulte.l.si adulterium cū incestu.§.fi.⁊ qđ ibi no.sol.ibi in crimi
ne publico ⁊ enormi:hic in alio.⁊ vide qđ no.ff.de iudi.l.ij.§.sed
si dubitetur.Itē op.ad fi.l.de.l.sciendū in prin.ff.qui satis.cogā.
sol.ibi in cautione iudicio sisti.hic de re non baratanda.Rayn̄.
expeditis contrarijs veniam⁹ ad q̄ones.Et primo q̄rit̄ circa ꝑ
mam partē que loquitur de contractibus initis ante p̄sidatum.
quid de contractibus initis durante officio:dicit glos.qđ multo
minus de illis ius dicetur,vt.ff.de iudi.l.pars literarū.alias inci
pit magistratus.Sed queritur dicit gl.multo minus imo vr̄ qđ
magis de istis debeat ius reddi sicut ⁊ de delictis durante offi
cio cōmissis vt in secunda parte.l.⁊.ff.de iniu.l.nec magistratib⁹
vt ibi in gl.⁊ hoc quidam dixerunt ⁊ reprobant gl.sed Jaco.de
7 raue.⁊ Cy.tenent cum gl.† nam multa impediunt facienda que
non tollunt iam facta,vt.s.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.pa
tre furio so.ita est in proposito qꝛ in contractibus initis durāte
officio impedimentū reperit̄ ab ipso initio.⁊ ideo min⁹ ius dici
tur quod si actio fuisset ab initio sine impedimento:⁊ qꝛ imputa
ri potest contrahentib⁹ durante officio:qꝛ scire debebāt ius eis
nō reddi.¶ Nec ob.qđ dicitur de delictis qꝛ non est eadē ratio
in delictis ⁊ contractibus:qꝛ contractus contrahunt̄ cōsensu,
sed delictū quis inuitus patitur.Itē obligatio ex delicto extin
gueret̄ morte delinquentis sed obligatio contractus non vt di
xi.s.in secunda oppositione.¶ Item quero an in istis cōtracti
bus initis post presidatum currat p̄scriptio mero iure ita ꝙ sit
opus restitutione.de hoc dic vt dixi in dicta secūda oppositiōe.
¶ Tertio q̄ro qꝛ hic loqtur de delictis tpe p̄sidat⁹ cōmissis qd
erit de an̄ cōmissis.vr̄ qđ nō cognoscat̄.vt.ff.de iniur.l.nec magi
stratibus sed puto qđ sic saltē ad ꝑpetuationē actionis ⁊ qđ fiat
transitoria in heredes cū eadē sit rō,vt.ff.ad leg.aquil.l.illud.
¶ Itē querit Ja.de ra.qꝛ hec.l.loquitur solū inter officiales et
8 subditos sed† quid si sit qō inter familiares presidis inter se nū
quid cognosci ⁊ procedi poterit dicit qđ sic qꝛ hic cessat rō ꝓhi
bitionis q̄ erat suspicio qđ preses non faueret familiarib⁹ suis
sed inter familiares suos habet parē affectionē que tollit ipsam
suspicionē.vt.ff.de ritu nup.l.pe.§.de illo alias de vno.cessante
ergo ratione.l.cesset ⁊ lex.vt.ff.de iure patro.l.adigere.§.ꝙuis.
¶ Item quero hec lex loquitur in officialibus annalib⁹ sed qd
in perpetuis vel dubijs qui equiparantur perpetuis,vt.ff.de con
di.inde.l.sufficit.Docto.tenent ꝙ non sit eidē imo eis ⁊ contra
eos ius dicat̄ ꝑ superiorē alias esset magnum periculum in mo
ra.sed in annalibus nō erat ita magnū ꝑiculū:qꝛ finito officio
poterant conueniri ⁊ in mora modici tpis ⁊c.vt.ff.de iudi.l.si de
9 bitori.† Et quod officiales perpetui possint agere ⁊ cōueniri est
argu.bonum.ff.si certum pet.l.presidis.⁊ de his agetur corā su
periore vt dixi non corā ipso preside.vt.d.l.vnica ne quis in sua
causa iudicet.in aut̄.de ap.⁊ intra que tpa.§.illud.colū.iiij.ff.ad
trebel.l.ille a quo.§.tempestiuum.⁊.ff.de appel.l.imperatores.
¶ Predicta vera sunt in magistratib⁹ maiorib⁹ habētib⁹ me
rum imperiū.minores enim magistrat⁹ etiā durante officio pos
sunt cōueniri et vsqꝫ ad sniam diffinitiuā procedi.ff.de in ius vo
cā.l.ij.⁊ ibi in gl.⁊.ff.de iudi.l.pars literaruꝫ.alias incipit magi
stratus.⁊ ibi in glo.de iniur.d.l.nec magistratibus.⁊ ibi in gl.et
ad.l.aquil.l.quēadmodū.§.si magistratus.⁊ isti etiam minores
in casibus specialibus possunt conueniri durante officio q not.
per azo.in summa vt omnes taꝫ ciuiles ꝙ militares iudices.§.
fina.¶ Roffre.etiam tenet quod potentes ciuitatum Lombar
die possunt conueniri durante officio in libello iuris canonici.
titulo qui possunt accusare ⁊ accusari vbi de hac materia nota.
10 ¶ Item queritur an presides† vel alij officiales possint cogno
scere de delictis familie.Dic quod sic vt plene dixi.ff.de penis.l.
si qui forte.§.si quos.C.ne quis in sua causa iudicet.l.vnica.⁊ de
officio prefe.pretorio oriētis.l.si quos vbi etiā satis dixi an iudi
ces possint cognoscere ⁊ punire đ iniuria eis illata et familie sue
⁊ de hoc vide quod no.in gl.⁊ per Archidia.ij.q.vij.c.si quis ab
episcopo.⁊ cap.si quis erga.⁊ per ipsum Archidiaco.xciij.dist.
si quis autem.Et quantum ad presens dic quod communiter
tenent doctores aut iniuria fit iudici vel familie sue vt priuato.
⁊ tunc nō potest cognoscere nec punire vt hic ⁊.d.l.vnica.C.ne
quis in causa sua iudicet.⁊.ff.de iuris.omni.iudi.l.qui iurisditio
ni.cum simi.⁊ presumam ꝙ sit sibi facta vt priuato si inferēs al's
11 erat inimicus suus.† Si autem iniuria sit facta dignitati ⁊ offi
cio qđ p̄sumā si fiat sibi ex eo ꝙ exercebat ⁊ faciebat officiū suuꝫ.
tunc qꝛ non est facta vt priuato sed vt officiali poterit cognosce
re ⁊ punire,vt.C.de officio eius qui vicem alterius iudicis ob
tinet.l.j.⁊.ff.si quis ius dicenti non obtemperauerit.l.j.cū simil.
⁊ ideo potestas ⁊ prelati assumūt qđ dignitati ⁊ officio sit facta
iniuria vt possint cognoscere ⁊ punire ⁊ de hoc est tex.expressus
extra de penis.c.j.li.vj.qđ incipit romana.⁊ fuit inno.quarti.et
vide ibi notata per oēs.¶ Sed cōtra predicta vr̄ casus in aut̄.
de defen.ciui.§.si vero egerint.co.iij.sꝫ ibi loquitur de officialib⁹
presidis delinquentibus in defensorem qui presidis iudicio re
seruantur vt ibi Old.Itē ex fi.hui⁹.l.no.vnū qđ nō reperies ali
12 bi ita clare† qđ si res furtiua reperiatur penes aliquē qđ aut se
questrant̄ aut satisdat vt hic dicit̄.Querit ēt Gul.de su.si equ⁹
meus fuit mihi furat⁹ ⁊ mercator q cū bona fide emerat trāseat
cū equo ꝑ ciuitatē meā,an possim ipsum facere sequestrari.⁊ di
cit qđ sic vbi satisdet vt hic dꝛ ⁊ pro hoc.ff.qui satis.co.l.si fideius
sor.§.fi.vbi de ista materia dixi.sed an teneat̄ hic respondere vel
debeā eū conuenire in domicilio suo de quo dic vt not.⁊ dixi.C.
vbi in reꝫ actio.l.fi.⁊ in speculo de cōpetenti iudic.aditione.§.re
gulariter.ver.quid si quis.¶ Ultimo pro declaratione oim̄ ꝑ
13 dictorū† distingue cū aliqs est in magistratu aut vult agere aut
conueniri.primo casu aut est sol⁹ in magistratu ⁊ nō pōt agere,
vt.ff.de iu.om.iud.l.qui iurisditioni.⁊.C.ne quis in cā sua iudicet
l.vnica nisi vsqꝫ ad litis cōtest.si actio esset tpe peritura hac.l.sꝫ
op.gl.Jac.de are.⁊ Jac.bu.fm Dy.Cy.Jaco.de ra.⁊ sequaces
nullo mō pōt agere sed actio sibi restituit̄ vt hic ⁊.s.dixi.vn̄ glo.
exponit parcissime.i.raro.ipsi aūt exponunt.i.nullo modo.illis
expositio est.ff.de in integ.resti.l.diu⁹.ibi parū exaudita voce pre
conis.i.non audita.Si nō est solus sed habet sociuꝫ tunc posset
se submittere iurisditioni socij.ff.de iurisdi.om.iud.l.est receptū.
ita tamen vt personaliter non sit in iudicio,vt.C.de procurat.l.
quicunqꝫ.⁊ pro hoc.ff.de iudi.l.pars literarū.Secundo casu qn̄
conueniuntur ab alio dic aut est de maioribus aut de minorib⁹.
Si est de minoribus vt pergami consulis iustitie potest a qui
buscunqꝫ conueniri etiā durante officio.vt.ff.de iniur.l.nec magi
stratibus ⁊ ibi in gl.⁊ dicta.l.pars literarū ⁊ ibi in gl.⁊ ad le.a
quil.l.quēadmodū.§.si magistratus si vero est de maioribus.et
non potest a subditis conueniri durante magistratu vt hic ⁊.ff.
de in ius vocan.l.ij.⁊ ibi in gl.⁊.d.l.nec magistratib⁹ ⁊ ibi in gl.
a non subditis autē potest conueniri in loco domicilij si sit cau
sa q̄ possit ꝑ procura.agitari ita tꝫ gl.C.de epis.audi.l.si preses
in prima gl.⁊ pro hoc dicta.l.quicunqꝫ.C.de procu.⁊.ff.ex quib.
cau.maio.l.item ait pretor.in fi.⁊.l.seq.hic in causis ciuilib⁹ siue
gestis ante magistratum siue in officio.Si aūt sint officiales ꝑ
petui possunt agere ⁊ conueniri:vt.ff.si cer.pe.l.presidis.⁊ supra
dixi.¶ Si vero causa sit criminalis tūc aut vult agere rōne cri
minis in eum perpetrati vel familiam suam sicut in priuatos ⁊
potest vsqꝫ ad contestationem ne actio sua periret per mortē cri
minosi vt hic in secundo responso.⁊ secundum quosdā cā aget̄
coram eo secundum alios coram superiore vel socio si habet.vel
saltem delegabit ad suspicionem tollendam ratione affectionis
ad se vel familiam suam.ar.ff.de iurisdi.om.iudi.l.solent.⁊.C.de
assesso.l.fi.in fi.⁊ pro hoc.ff.de iniur.l.lex cornelia in prin.Si au
tem sit illata iniuria officio vel dignitati:tunc potest cognoscere
⁊ punire per.c.romana de pe.li.vj.⁊.s.dixi.Honestius tamen iu
dicio meo hoc casu faceret si delegaret.¶ Guido indistincte tꝫ
quod de iniuria sibi illata nullo modo possit cognoscere:qꝛ iniu
rians eum factus est eius inimicus ex quo potest eum recusare.
ff.de liberali causa.l.si pariter.⁊ pro hoc de in iur.l.lex cornelia in
prin.¶ Communiter docto tenent quod dixi prius.Si vero cā
sit criminalis ⁊ conueniatur ipse vel familia sua regulariter non
possunt conueniri durante officio de delictis commissis an̄ offi
ficium,vt.ff.de acc.l.hos accusare.⁊ de adul.l.si adulterium cum
incestu.§.finali satisdabit tamen de respondendo finito officio
vt ibi habetur in tex.⁊ gl.Si vero durante officio deliquit in of
ficio aut extra officium.si in officio pōt conueniri durāte officio.
vt.C.ad legem iul.repetundarum.l.penultima ⁊ finali.⁊ in alijs
etiam casibus qui no.per Azonem in summa vt omnes tam ci
uiles quam militares iudi.in fi.⁊ eius familiares potest ⁊ debet
punire

punire per seipsum si delinquerunt in officio vt dicta.l.si qs for
te.§.si quos.ĩ.de penis ⁊ bene.C.de officio magistri mili.l.ij.si
vero extra officiũ.i.de non pertinentibus ad officium delique-
rũt videtur quod sit in furto speciale vt in aut.vt iudi.sine quo
quo suffragio.§.illud.⁊ vt differentes iudi.§.si vero ⁊ not.in gl.
dicta.l.ij.ĩ.de in ius vocan.quid ergo erit de homicidio ⁊ alijs
criminibus cõmissis durante officio. Iste casus est dubitabilis.
glo.in dicta.l.si adulterium.§.ij.videtur innuere quod possint
puniri etiã durãte officio.⁊ pro hoc facit quia dictus.§.⁊ dicta
l.hos accusare.ij.respõso loquunt̃ solũ de criminibus cõmissis
ante officium per quod videtur a contrario sensu quod de com
missis in officio possunt puniri.ar.ĩ.de offic.eius cui man.est iu.
l.j.§.huius rei.⁊ de testi.l.ex eo.⁊ vt tollatur sibi occasio delin-
quendi,vt.ĩ.de pactis dotali.l.conuenire.Gabriel de osseletis
in dicta.l.ij.de in ius vocã.tenet contrariũ attenta ratione q̃ est
in predictis.ll.ratio enim quare accusari non possunt durante
offi.est vtilitas publica ne officium deseratur que est preferẽda
priuate.C.de cadu.tollen.§.fi.⁊ de primipilo.l.vtilitas.libr.xij.
Gabriel. ¶ In glo.s.liberto.ibi corã superiori.hãc tenet Pe.
per authen.de appel.§.illo.⁊ est casus ꝰm Rayn.in authen.de
defenso.ciui.§.si vero contigerit.

1 ☞ Gesta per legatum vel procuratorem ignorantem mortẽ
dñi delegantis per reuocationem an valeant.
2 Ignorans quandoq aliquid potest quod non potest sciens

I forte. Non ob.ĩ.de testa.mili.l.tribunus
in prin.vt ibi not.Et hec.l.bene fa-
1 cit† ꝙ gesta per legatum delegatum vel procurato-
rẽ reuocatũ morte dñi vel delegãtis vel etiã p expres
sam reuocationẽ eo ignorãte reuocationẽ valeat de quo dixi.ṡ.
de offi.pto.l.barbarius.ver.itẽ quero aliqs erat legatus.⁊ dixi
etiã.C.mãdati.l.mãdatũ plene.⁊.ĩ.ti.pxi.l.j.ver.quinto queri-
tur.⁊ si cer.pata.l.eius qui in puincia.⁊ de manu.vin.l.si pater.
¶ Ad argumẽta ꝯtraria hic signata in glos.quibus nõ rñdet
respõde primo ad.l.vltimã.ṡ.ti.ij.dic qd ibi erat extra locũ hic
vero in loco iurisditionis.Et est rõ diuersitatis qr ibi est cert⁹
qd eius iurisditio est oĩno finita hic dubius. Uel dic qd ibi po
nit imperiũ id est vexillũ seu insignia sed iurisditionẽ deposuit
q̃ cito exiuit puinciã nisi fuisset ignorãs vt hic. Uel ibi est spe-
ciale in proconsule in iurisditione volũtaria vt etiam sciens ad
uentũ successoris retineat. Iaco.but. ¶ Ad aliud qd glo.dicit
2 ꝙ põt ignorans† qd non potest sciens.⁊ allegat.l.barbari⁹.dic
qd.l.barbarius.nihil facit:quia ibi populus vel imperator fece
rũt ingnorantes barbarium seruũ pretorẽ:qd facere potuissent
etiam scientes vt ibi dicit̃.⁊.§.testes.quẽ glo.allegat bene facit
qr põt quis seruum ignorans ad testimonium admittere tãq̃
legitimum testem ꝙ non posset sciens ad contrarium,quod si-
gnat gl.de vsus.l.labeo.dic quod ibi sunt paria scientia ⁊ igno
rantia scdm quid sed regulariter est differẽtia vt.ĩ.de iuris ⁊ fa
cti igno.per totum. Iaco.de bel.vel dic qd ibi in seruo q acqui-
rit domino inuito,vt.ĩ.de acquirẽd.re.do.l.etiam inuitis.ergo
⁊ ignoranti. Dy.vel dic aut tractamus de iur.acquirendo:⁊ qr
ibi requirit̃ animus preualet scientia ⁊ ignorantia nõ prodest
vt.l.is qui.de acqui.heredi.alr̃ equiparantur.ĩ.de acqui.pos.l.
possessio.§.⁊ si possessio.in dicta.l.labeo ⁊.ĩ.si cer.peta.l.si a fu-
rioso.aut tractatur de iure quesito conseruãdo tũc plus potest
ignorãtia quã scientia si ignorantia cõtingit circa id qd indu-
cit reuocationem mãdati vt hic.ĩ.man.l.si precedente ⁊ de sol.si
seruus.§.qd si seruo.si certum petatur.l.eius qui in puincia ibi
plene dicam.⁊ hoc in oratione singulorũ sed in cõi equiparant̃
ignorãtia ⁊ sciẽtia si reipublice expediat vt.l.barbari⁹. Ia.but.

1 ☞ Plebiscitum quid sit vide remissiue.
2 Esculentum ⁊ poculentum quid sit.
3 Munera capiens debet considerare quatuor.
4 Munera nõ sunt accipienda ab infamibus.nota dictũ senece.

1 Lebiscito. Quid sit plebiscituz† vide.ṡ.
de origine iur.l.ij.§.deinde cũ
essent.⁊ insti.de iure naturali.§.plebiscitũ.⁊ p decla
ratione huius.l.vide qd plene notaui.ṡ.de offi.pcõ-
sul.⁊ leg.l.solent.§.fi.⁊.l.obseruare.in princi.⁊.C.ad.l.iul.repe-
2 tun.l.oẽs. ¶ Quid sit esculentũ,† dic qd edit̃.poculentũ qd bi-
bit̃ no.extra de rescrip.statutũ.§.insup lib.vj.p Archid.⁊ Io.
an.⁊ primi dies dicunt̃ duo.argu.ĩ.de testi.l.vbi numerus.alij
quinq argu.ĩ.si quis caut.⁊.l.⁊ si post tres. Tu dic arbitrio iu
dicis pro qualitate personaruz.extra de symo.c.⁊ si questiões.
3 Et dic qd in acceptione munerum† quatuor principaliter sunt
seruanda.primo qd nõ recipiantur a calũniatoribus ⁊ persecu
toribus innocentũ.Exodi.xxiij.ne accipias munera que exce-
cant etiã prudentes ⁊ subuertũt verba iustorũ.⁊ in psalmo:do
mine qs habitabit in tabernaculo tuo.qui munera sup Inno-
centem nõ accepit. Item ꝙ non recipiantur ab iniuste vexatis.
vnde Gregorius lib.v.registri.exenia nostre sanctitatis accipe
re nolueram:quia valde incongruũ est vt a predatis ⁊ afflictis se
4 minibus munera percepisse videamur.† tertio ꝙ non recipiant̃
ab infamibus.hoc etiã dedignabãtur antiqui gentiles vñ Se
neca lib.ij.de beneficijs loquens de scisma. Iulia cum esset ei pe
cunia missa a Fabiano persico non accepit.⁊ obiurgantibus
his qui non estimant mittentes,sed missa ꝙ non accepisset ait
ego ab eo beneficium non accipiam a quo propinationem non
sum accepturus quia infamis. Quarto non sunt munera pas-
sim accipienda:qr vilissimum ⁊ auarissimũ est,vt.d.l.solet.§.fi.

1 ☞ Familiaritas nimia parit cõtemptum ⁊ eius affectio im-
pedire solet veritatem.
2 Precibus calamitosorũ quare iudex nõ debeat illachrymari.
3 Honor verbalis non est faciendus sed realis.

Bseruandum. Ibi calamitosior.i.
debilium persona-
rũ ꝰm Odof.⁊ hec lex cum sequenti moralis est ⁊ in
struit iudices quomodo debeant conuersari ⁊ se ha
1 bere cum subditis.Et nota quod nimia familiaritas† parit cõ
temptum ⁊ familiaritatis affectio veritatem sepe impedire so-
let.iij.q.v.c.accusatores testes.⁊ propter nimiam conuersatio-
nem infidelium inclinari solent animi simplicium ad perfidiaz
extra de iudeis.c.ad hec. ¶ Item nota qd precibus calamito-
2 sorũ non debet iudex† illachrymari.nam si nimia seruatur hu-
militas regentis frangit̃ authoritas.lxxxvj.di.c.quãdo.⁊ ideo
a rectoribus q̃ maxime teneri debet forma iustitie ne quis bre
ui lachrymula vel vberioribus fletib⁹ a vacillitate rectoris cri
minis vindictã extorqueat.xviij.q.iiij.c.est iniusta. ¶ Item no
ta qd gl.arguit hic bononiẽ.ꝙ aliud simulãt aliud corde agũt.
3 sic etiam arguit eos† quod faciunt honorem verbalem nõ rea-
lem.ĩ.mandati.l.si vero non remunerandi.§.cum quidam. Sz
licet gl.dicat quod iudex debeat aliud simulare aliud corde a-
gere hoc non dicit textus,sed dicit ꝙ vultu suo nõ debet detege
gere animum suum lachrymando precibus miserorũ.si enim
faceret sicut multi faciunt qui dicunt delinquentibus quod se-
cure veniant postea eos puniunt.ista esset proditio nec hoc do-
cet.l.ista.

1 ☞ Renunciatio debet fieri in manibus illius qui concessit.
2 Papa celestinus an renunciare potuerit papatui.

1 Egatus. † Renunciatio fieri debet in ma-
nibus illius qui concessit.hoc di
cit ⁊ ad hoc extra de renũ.c.admonet.cuz ibi notatis
per Ber.⁊ Inn.⁊ Compost.⁊ pro hoc in aut.de de-
fen.ci.§.⁊ cõfirmandus col.iij.⁊ est aduertendũ qd hec.l.loqui-
tur in ordinario qui non potest a se in totum iurisditionem ab-
dicare secus est in delegato qui si in totuz cõmittat alteri vices
suas amittit iurisdictionẽ in totũ.extra de officio delegati sup
questio.⁊.e.ti.c.duo ⁊.c.si is cui.⁊.c.penul.lib.vj.cum ibi nota-
tis.Et facit bene hec.l.ad q̃stionẽ notatã per Io.an.in nouella
de regu.iur.c.mutare.lib.vj.⁊ quem notaui.ĩ.de reg.iur.l.nemo
potest mutare.videlicet qd si erant duo vel plures delegati cum
clausula,qd si ambo ⁊c.et vnus recusauit ⁊ renũciauit de lega
tioni ⁊ postea peniteat ⁊ velit cum collega de causa cognoscere.
An collega teneatur eũ admittere de quo dic plene vt ibi not.
2 an papa† Celestinus renunciare poterit est hic ar.ꝙ non quasi
non haberet superiorem terrenum.sed dic contra in manu car-
dinalis qui eum elegerant,vt extra de renun.c.j.lib.vj.⁊ p hoc
§.sed cum placuisset.de orig.iur.l.in gloss.an legatus.⁊ rõ hu-
ius.l.est qr ista renũciatio esset in preiudiciuz subditor̃.in aut.
de administra.nec ob.ĩ.de iuris.om.iudi.l.solet.vt ibi no.

1 ☞ Quanto fortius quis damnatur ex delicto alterius tanto
magis punitur delinquens.
2 Ex actis habitis in causa ciuili an possit procedi in causa cri-
minali.

1 Reses. † Quanto fortius quis dãnificat̃ ex
delicto alterius:tãto magis punitur
delinquẽs.h.d.⁊ qd dicit seuerissime dic.i.vltio sup-
plicio vt.ĩ.de penis.l.vltimum.vel arbitrio iudi.ꝰm
Odofr.ĩ.de effra.l.j.§.expilatores.⁊ vide qd dicet.ĩ.de his qui
no.infa.l.quid ergo.§.pena grauior.⁊ allegat̃ hic.l.qd ex actis

2 †habitis in cā ciuili ꝓcedi possit in criminali.ꝑ hoc.C.de cōdi.
ob turp.cām.l.qꝺ euitandi.de re iudi.l.ex ꝯctu.in aut.de colla-
to.§.iubemus.col.ix.In ꝯtrariū.C.ad leg.iul.de tutore.§.iubem⁹.
col.ix.¶ In contrarium.C.ad.l.iul.de vi publi.l.si quis ad se
fundum.de hoc plene dixi.C.de edendo.l.is apud quem.

1 ☞ Princeps quia habet duplex patrimonium debet habere duos procuratores.
2 Procurator cesaris generalis dicitur illustris ⁊ comes rerum priuatarum.
14 Venditio facta per aliquem mandato mandatarij an valeat.
15 Negotium magnum alicui cōmissum non potest demandari.
16 Reuocatio procuratoris eo ignorante vel aduersario non annullat iudicium.
17 Rem alienam quis potest vendere non tamen in preiudicium domini.
18 Mandans verberari clericum licet eum postea peniteat ⁊ anteꝙ nuncius perueniat fuerit verberatus clericus an mandās erit excommunicatus.
19 Imperator succedens an teneatur seruare contractum sui predecessoris.
20 Aditio hereditatis an consistat in solo animo sine actu exteriori per quem ⁊c.

¶ De officio procuratoris cesaris. Rubrica.

Super rubrica. Vide in summa pandectarum ⁊
C.eo.tit.vbi intitulatur de officio comitis rerū
priuatarū.Et cōtinua rubricā vt in dicta sum-
ma pandectarum.¶ Vel dic quia in qualibet
ꝓuincia erant presides de quibus.s.titu.proxi
mo ⁊ eodem modo in qualibet prouincia erat procurator cesa-
ris ideo de eo dicit.Et dicitur rationalis eo qꝛ de gestis teneba
1 tur reddere ratione.Et qꝛ princeps †habet duplex patrimoniū
scꝫ ꝓpriū qꝺ habuit a patre vel a genere suo ⁊ imperij qꝺ appel
latur fiscale:ideo habet duos ꝓcuratores.vnū qui appellat ꝓ-
curator cesaris qui gerit curā patrimonij proprij.alium qui ap
pellatur ꝓcurator fisci qui habet curaꝫ patrimonij fiscalis.⁊ si
est controuersia inter ꝓcuratorem cesaris ⁊ fisci,vel inter fiscū
⁊ priuatuꝫ:procurator fisci est iudex.C.si aduersus fiscum.l.j.ij.
⁊.iij.⁊ vbi cause fiscales.l.penul.⁊ fin.Quare autem iste sit illu-
stris vel clarissimus Azo in summa tenet qꝺ sit illustris dicto
ti.de officio comitis rerum priuatarum per.l.C.de assessor.l.fin.
vbi cause fiscales.l.si quis.quare ergo ponitur post tractatum
presidis qui est clarissimus,vt.C.de priuatis carceribus.l.j.dic
2 sm̄ Pe.qꝺ duo sunt procuratores †cesaris.vnus generalis in
toto imperio ⁊ ille est illustris ⁊ vocatur comes rerum priuata
rum,⁊ de illo loquuntur leges predicte.alius specialis in qua-
libet prouincia qui est clarissimus:⁊ de illo loquitur hic de si-
gnificato verborum acta ⁊ gesta.j.eo.l.j.⁊ an repellatur talis li
bellus dico me gessisse negotia tua in iudicio ⁊ ideo peto te con
demnari.⁊ an simplex procurator possit adire hereditatē.et an
procurator cesaris habens liberam possit alienare.⁊ plene an
error impediat translationem dominij.⁊ an procurator vēdēs
de euictione teneatur.⁊ an per ista verba ꝓmitto me ratū habi
turuꝫ quicquid gesserit procurator meus videatur sibi cōcessa
libera.⁊ an procurator cesaris possit conferre vel concedere be
neficia vel officia ad cesarem spectātia in locis in quibus est ꝓ-
curator ⁊ an procurator datus ad vendendum possit per aliuꝫ
vendere ⁊ si scholaris permisit socio vendere libros suos post-
ea penituit ⁊ mandauit nuncium ad reuocandum mandatum
⁊ socius vendiderat ante aduentum nuncij valeat venditio . et
an gesta cum reuocato qui ignorauit reuocationem valeat.⁊ si
mādaui clericū verberari postea me penitet cum ille ignorans
reuocationeꝫ verberauit an sim excōmunicatus.⁊ an successor
imperatoris teneatur seruare pacem vel contractum factum a
predecessore.⁊ an aditio hereditatis consistat in solo aīo sine
actu exteriori.Quod procurator cesaris non potest deportare
sed prohibere aliquem ne accedat ad predia cesaris.⁊ qꝺ dictū
⁊ ratio sunt idem ⁊ an valeat dictū testis reddentis rationem
scio qꝛ scio.⁊ si bānum est appositum per iudicem partibus an
possint sibi remittere sine eius cōsensu.⁊ an arbiter possit preci
pere partibus qꝺ vnus non vadat in contractum alterius.

1 ☞ Gesta mandato alicuius videntur per eum gesta qui fieri mandauit.
2 Aditio hereditatis consistit in animo.
3 Procurator cesaris an possit vendere sine cōsensu īperatoris.
4 Hereditates sine aliqua aditione acquiruntur fisco.
5 Errans an transferat dominium.
6 Errans circa substantiaꝫ persone non transfert dominium.
7 Errans circa rem seu corpus rei non transfert dominium.
8 Error in nomine si consentiatur in corpus non impedit translationem dominij.
9 Error circa pondus vel mensuram an transferat dominium.
10 Tradens rem alienam vt suam non transfert dominium.
11 Tradens rem nomine domini sine mandato non transfert dominium.
12 Verba,promitto habere ratum quicquid per eum gestuꝫ erit, an videatur concessa procuratori administratio libera.
13 Procurator cesaris an possit conferre beneficia ⁊ officia cesari spectantia.

De acta. In hac lege cū sequēti sic ꝓcedit
iuriscōsultus.primo ponit dictū.
scꝺo illud determinat ⁊ restringit.in tertia cōcludit.
in quarta vnū spāle in procuratore cesaris ponit.in
quinta aliud speciale.in sexta illa spālia verificat ⁊ restringit.
scꝺa ibi,si rē cesaris.tertia ibi deniqꝫ.quarta ibi ⁊ hoc ꝑcipuū.
qnta ibi ⁊ si cesar.sexta in.l.sequenti.Casus facilis est ⁊ lr̄a satis
plana ⁊ ꝑ inferiora declarabit.dicūt em̄ qdā qꝺ ista ꝟba,acta ⁊
gesta,idē significāt.⁊ qꝺ est inculcatio ꝟboꝝ sicut ⁊.j.si cer.pe.l.
certi ꝯditio.in prin.Glo.⁊ doctores dicūt qꝺ differūt qꝛ ꝟbum
acta, generali⁹ est ⁊ ꝯprehendit acta in iudicio ⁊ extra:sed ver-
bū gesta,solū em̄ iudicialia,vt.j.de ver.sig.l.labeo.ij.lꝫ ꝯtriuꝫ vi-
deat eo.ti.l.lꝫ inter gesta.¶ Sꝫ videt si sunt diuersa qꝺ debue
rit postponi generalius.sed dic qꝺ qn̄qꝫ ponit spāle post gene-
rale vt.C.de serui.⁊ aqua.⁊ de hereti.⁊ manicheis.puto qꝺ iuris
cōsultus voluerit notare differentiam inter acta ⁊ gesta.sed fue
rit inculcatio verboꝝ vt dixi ⁊ hoc indicat ibi atqꝫ si a cesare ge
sta vbi nō repetit verbū acta.⁊ vide in alphabeto dictione acta
⁊ dictione gesta.Et ex hoc patet ꝙ qdā male arguebāt formam
talis libelli quidā em̄ ꝓponebat se gessisse negotia titij ī iudicio
ex quo petebat eū cōdēnari dicebāt em̄ libellū non procedere qꝛ
verbū gesta de extraiudicialibus intelligitur.nā etiam ad iudi
cialia pōt extendi ⁊ maxime rōne adiuncti qꝛ dixi in iudicio ver
ba em̄ equiuoca ab adiuncto determinantur vt.j.de penu.leg.l.
nam quod.§.si.Item ex vsu loquendi verbum gesta extenditur
etiam ad iudicialia ergo sic debet intelligi.j.de supel.leg.l.la-
beo ⁊ de ver.signi.l.anniculus.¶ Notabilia collige.primo qꝺ
1 gesta †mandato alicuius videntur per euꝫ gesta.j.de admi.tu-
to.l.ita aūt.§.gessisse.¶ Scꝺo not.ꝙ tunc dicitur procura.cuꝫ
bene gerit rem domini sic ⁊ tutor.j.ꝑ emptore.l.qui fundum.§.
tutor.¶ Item not.ꝙ speciale est in procura.cesaris quod po-
test iubere seruum adire hereditatem cum regulariter per pro-
curatorē adiri non possit hereditas vt.j.de acqui.heredi.l.pau
lus.Iaco.tn̄ de ra.dicit quod in hoc non est speciale in ꝓcura.
cesaris.imo etiam quilibet procurator cuiuslibet priuati gene
ralis posset adire hereditatem delatam domino.⁊ iubere seruū
institutum adire de quo dic vt dixi dicta.l.paulus.⁊.C.qui ad.
ad bonorū pos.possunt.l.j.vltra prin.⁊ pro hoc ad trebel.l.ser-
uo inuito.§.fina.⁊ vide.j.de acqui.here.l.si quis mihi bona.§.
2 sed ⁊ fisci seruus.¶ Item not.ꝙ hereditatis aditio †consistit
in animo insti.de here.qualitate ⁊ differentia.§.in extraneis.et
C.de iu.delib.l.si auia habet tamen declarari annis sm̄ Iaco.
de are.per signa exteriora nec sufficit in animo retineri vel cogi
tari argu.j.de penis.l.cogitationis de testamētis.l.heredes pa
lam.§.ij.⁊ de condi.cau.dat.l.dedi.§.sed si factum.⁊ de hoc di-
cetur.j.in qōnibus.Oppo.ad istā in prin.vbi dicitur qꝺ ge-
sta per procur.cesaris rata sunt ac si essent gesta per cesarem cō
tra si teneris mihi dare certo loco ⁊ accipio alio videor remitte
re interesse non sic in procura.vt.j.de eo quod certo loco.l.ij.§.
idem iul.iuncta.l.si.e.ti.so.gesta per procuratorem habent ra-
ta ⁊c.in his in quibus habet mandatum in his autē que sunt
vltra vel preter mandatum non sed procura.non potest remit-
tere vel donare vt.j.de pactis.l.contra iur.§.sed filius ergo ⁊c.
¶ Item oppo.ad idem de litera sequenti quia si rē cesaris tra-
dat nō transfert dominium.so.verum est quod gesta per procu
ratoreꝫ rata sunt si est cōmodum domini secus si in damnū vt
j.de iure fisci.l.j.§.an bona.item hic tradebat tanꝙ suam pro-
priam non tanꝙ cesaris.¶ Item oppo.ad idem quia hic dici-
3 tur qꝺ procura.cesaris †non potest vendere sine eius consensu.
sed contra quia habet liberā,vt.j.de procur.l.ꝓcur.cui libera.⁊
ad trebel.mulier.§.si heres.Glo.dicit quod potest dumtamen
bona fide.vt hic ⁊ in contrario ⁊ ad cōmodū cesaris als nō.sꝫ
hoc videtur contra literaꝫ que non dicit bona fide vel mala vē
dat vel trāsigat sed videtur indistincte prohibere.sed dic quod
hic debet exponi si donationis vel venditionis vel transactio-
nis causa quid agat subaudi mala fide ⁊ ī dānuꝫ cesaris secus
si bona

si bona nam hic ponitur dictio vel, que est disiunctiua inter do
nationē venditionē ⁊ trāsactionē aut donare est ꝑdere.ĵ.de do
na.filiussa.per consequens sic debet intelligi de vēditiōe ⁊ trās
actione.s.qđ fiat animo ꝑdendi ⁊ dānificādi cesarē vt sit disiun
ctio magis ꝙ̄ cōiunctio arg.ĵ.de reb.dub.l.j.ꝼm Pet.¶ Item
4 opp.ad id qđ dicit̃ ꝙ pōt hereditatē adire:† q2 sine aditiōe ipso
iure hereditates acquirūtur cesari,vt.ĵ.de iure fis.l.j.§.an bo
na.⁊ de publicanis ⁊ vectig.l.cotem ferro.§.dn̄s. ¶ Solu.dic
qđ quedā sunt q̄ deferunt̃ in fiscū iure cōi ⁊ ista nō acquirūt̃ si
ne apprehensione vel aditione vt hic.Quedā transferunt̃ in fi
scū iure priuilegiato vt bona dānatoꝝ.⁊ ista q̄runt̃ sine aditio
ne vt in contrario.vel hic loquit̃ de hereditate delata cesari nō
fisco. ¶ Itē oppo.l.ista scđm glo.dicit ꝙ si procura.vendit rem
cesaris sicut suā ꝙ nō trāffertur dominiū:q2 nemo errans trās
fert dn̄ium.cōtra.ĵ.manda.l.seruum titij.ij.rn̄.Jaco.de ra.dicit
⁊ bene qđ istud cōtrariū non debuerit signari:quia hic nō erra
bat cesar cuius res erat sed procurator.sed istud cōtrarium po
test signari ad rōnē glos.nō ad textum. Ratio glo.est q2 errans
non transfert dominiū. ¶ Ad istam rationez opponitur de.d.
5 l.seruum titij scđo responso vbi † errans videtur transferre do
minium.⁊ istud contrarium multum implicat istā.l.⁊ glo.se ex
tendit ad illam materiā an errans transfert dominiū que non
est ꝓprie materia huius.l.sed legis contrarie. ¶ Glo.soluit cō
trariū qđ in.l.cōtraria mādauit dn̄s de re sua vendēda lꝫ igno
raret rē suā.hic aūt ꝓcuratori nō mādauit.male opponit ⁊ ma
le soluit.nā hic nō est ratio quia errans nō transferat dn̄iuz:q2
hic ꝓcurator nō errabat sed mala fide vēdebat rē cesaris tāꝙ̄
propriā.⁊ ideo non transfert dn̄iuz sine cōsensu cesaris. ¶ Itē
est mala solutio q2 dicit glo.qđ in.l.contraria dn̄s non ignora
bat rē esse suā,sed ignorabat ex qua cā sua esset.⁊ ideo supposi
to quod hic errasset debuit dicere quod hic errauerit in dn̄io.et
ideo nō transfert vt ibi in causa dominij:⁊ ideo transfert vt ibi.
¶ Sed cōtra hanc solutionem instatur:quia errans in domi
nio transfert dominium,vt.ĵ.si cer.peta.l.eius qui in prouincia
§.quas vero vbi de hoc.Solutio ibi errabat in dominio credēs
esse illius a quo causam habebat:⁊ ideo transfert dominiuz:se
cus si alterius,vt.ĵ.de acquiren.re.domi.l.si procurator.§.illa.
Sed certe ille.§.dicit oppositum dum loquitur de tutore.vt ibi
patet. Ray.tamen licet sit secus repellitur ille qui tradidit per
exceptionem:quia tenetur de euictione,vt.d.l.seruum titij pri
mo responso.ĵ.mandati.ita dicit glo.⁊ ita intelligit.d.l.si pro
curator.Sed hoc non placet Dy.quia.d.l.si procurator.in fi.di
cit ꝙ nulla est alienatio ⁊ ꝙ nemo errans rem suaz amittit.Sꝫ
si repelleretur per exceptionem a vendicando amitteret rem suā
quod est contra.l.illam:quia non refert vtruz quis ipso iure an
per exceptionem excludatur.vt in regula iuris.Unde ipse dice
bat qđ errans in dominio rei sue qui tradit eaz credens alienā
ꝙ̄ eius a quo causam habet non transfert dominium nec exce
ptione repellitur cum de euictione non teneatur:quia non va
let contractus ipso iure:⁊ ideo non competit euictio:quia si nō
valet expressum nec tacitum quod ex eo sequitur. ¶ Item non
est verum qđ procurator teneatur[a] de euictione:vt dicam infra
in suppletione glossarū. ¶ Non ob.l.seruum titij primo respō
so quia ibi loquitur quando procurator habebat mādatū de
vendendo rem certam:quo casu repellitur per exceptionem de
euictione:quia habet regressum per actionem mandati,sꝫ in.l.
si procurator non habebat mandatum vendendi rem certam:
nec sub generali mandato comprehenditur.vt vēdat rē suam:
⁊ ideo non tenet contractus ipso iure nec habet actionem man
dati nec de euictione tenetur,vt dictum est ꝼm Dyn̄.vnde licet
hic non sit proprie materia huius legis:tamen quia glo.⁊ doc.
eam hic tangunt:dic vt dixi.d.l.si procurator.de acquir.rer.do.
⁊ plenius eo.titu.l.cum in corpus.Uel dic aut erratur circa ꝑ
sonam eius cui traditur:aut circa rem:aut circa qualitatem ꝑ
sone:aut circa qualitatem seu conditionem.† Si circa substan
6 tiam persone erratur vt quia volebam rem tradere titio ⁊ tra
didi seio credens quod esset titius non transfertur dominium.
vt.ĵ.de furtis.l.si quis vxori.§.cum titio.⁊.l.si is qui.§.si tu ti
tium.si errat circa qualitatez persone quod potest esse multipli
citer:vt quia credo liberum ⁊ est seruus vel est falsus procura
tor quem credo verum:vel credo eum sane mentis ⁊ est furiosus
tunc aut erat habilis ad dominium acquirendum aut inhabi
lis.Si inhabilis:vt quia furiosus non transfert dominiuz,vt
ĵ.de acquiren.posses.l.quod meo.§.si furioso.⁊.l.barbarius.Si
erat habilis ad dominium acquirendum refert aut recepit no
mine suo:aut alieno.Si suo nomine tantum credebam eum di
uitem cum esset pauper bene transfertur dominium,vt.ĵ.de fur
tis.l.si quis vxori.§.si seruus.⁊.l.falsus.§.si quis.Si autē reci
pit noīe alieno:vt q2 credebam te ꝓcura.titij cū non esses:refert
ꝼm quosdam:aut qualitas fuit semel vera vt quia aliquando
fuisti procu.sed es reuocatus:aūt nunꝙ̄ fuit qualitas vera q2
nunꝙ̄ fuisti ꝓcura.si semel fuit vera si quidem mala fide recepi
sti non transfertur:si bona fide sic.si nunꝙ̄ fuit vera nō trāsfer
tur. Pe.dicit indistincte ꝙ si bona fide recepit transfertur ⁊ be
ne,vt.ĵ.de sol.l.cū quis.§.j. ¶ Scđo casu principali quando er
ratur circa rem aut erratur circa ipsam rem aut circa substan
tiam rei:aut circa nomen rei:aut circa pondus vel mensuram
7 aut circa aliam qualitatem rei.† Si circa rem ipsam seu corpꝰ
rei:vt q2 credo tradere codicē ⁊ trado digestū vel credo tradere
equū:⁊ trado bouē:tunc nō est dubiū quod impeditur transla
tio dominij quia deficit consensus,vt.ĵ.de contrahen.emp.l.in
vēditionibus.in prin.deficiente enim consensu dominium nō
transfertur nuda traditione,vt.ĵ.de acqui.re.do.l.nunꝙ̄ nuda.
⁊ de acquiren.posses.l.si me in vacuam.aut errat̃ in substantia
rei nō in corpore ⁊ impeditur translatio dominij,vt si credo tra
dere massam auri:⁊ trado ferri.ĵ.de sol.l.si cum aurum.⁊ de pi
gno.actione.l.eleganter.§.qui reprobas.⁊ ad hoc.ĵ.de ꝯtrahē.
emp.l.in venditionibus.§.inde queritur.⁊.l.quid tamen stipu
latio autem bene valet,vt.ĵ.de verbo.obliga.l.si id quod aurū.
⁊ q̄ sit rō diuersitatis in stipu.⁊ vēditione no.dicta.l.si id qđ au
rū.Aut est error in nomine:tunc aut in nomine proprio:aut ap
pellatiuo.Si proprio vt credo te vocari martinū ⁊ vocaris Pe
trus:⁊ vel dico codicē vocari digestū tūc cū in corpe ꝯsentiamꝰ
8 † error ꝓprij nominis nō impedit trāslationē dominij vt.C.de
testamentis.l.si in noīe.cū si.Si erratur in appellatiuo q2 crede
bam qđ vestis appellatione aurū cōtineret̃:tunc talis error im
pedit dominij translationē,vt.ĵ.de leg.j.l.si quis in fundi voca
bulo.vbi de hoc quod verū est nisi illa noīa secū haberent ma
gnā cōuenientiā:sicut habent charte cū libris,vt.ĵ.de lega.iij.l.
librorū.§.qđ tamen cassius.si vero errat̃ circa pondus vel men
9 surā:vt † q2 dabat̃ in maiori pondere vel mēsura quam deberet
tūc nō trāsfertur dominiū in eo in quo errat̃,vt.ĵ.de furtis.l.si
qs vxori.§.si maiora.⁊ de dolo.l.arbitrio.§.de eo.aut est error
solū in dando nō in corpore substantia pondere vel mensura:⁊
sic est error circa qualitatem tunc aut erratur in causa dominij
aut in ipso dominio.Si in causa dn̄ij vt q2 credebā rem esse meā
ex successione titij cū esset ex successione meuij tūc non impedit̃
dominij translatio,vt.ĵ.man.l.seruū titij.ij.responso.si autē er
rabatur in dominio tunc aut credo quod res sit mea ⁊ est eius
cui trado:tūc impedit̃ dominij translatio,vt.ĵ.de conditio.cau
sa data.l.iij.§.subtilius.nisi authoritate rei iudicate ꝼꝫ quosdā
vt.ĵ.de publi.l.sunt ⁊ alie.quod est falsum,vt dixi.s̄.de iustit.et
iur.l.ex hoc iure.⁊.C.cōmunia vtriusqꝫ iudi.l.j. ¶ Aut error ī
dominio:quia credo esse titij cum sit mea tunc aut credebam
esse eius a quo eam habebam.⁊ transfert̃ dominium:vt.ĵ.si cer
tum petatur.l.eius qui in ꝓuincia.§.quas vero.Si alterius ꝙ̄
eius a quo causaz habebā tūc nō transfert̃ dominiū,vt.d.l.si ꝓ
curator.ĵ.de acqui.re.do.repellitur tn̄ a vēdicando per exceptio
nem:q2 de euictione tenet̃ scđm glo.ꝙ non est veruz ꝼm Dy.vt
s̄.dixi. ¶ Et ideo circa hunc articulum dic:aut erat negotium
voluntarium aut necessarium.si voluntarium aut tradi de mā
dato illius cuius esse credebat specialiter ad rem illā tradēdaz.
⁊ tūc nō transfertur dn̄ium sed tn̄ per exceptionē repellit̃ q2 hꝫ
regressuz ꝑ actionē mandati,vt.d.l.seruū titij.primo responso.
⁊ hoc casu posset glo.precedere que est hic.aut tradit sine illius
mādato vel generali mandato:⁊ tūc non trāsfertur dominium
nec exceptione repellitur a vendicādo,vt.d.l.si ꝓcurator ⁊.ĵ.de
contrahen.emp.l.⁊ si ꝯsensuz.Si negotiuz erat necessarium vt
tutoris tūc nō transfertur dn̄ium nec tradēs tenetur de euictio
ne,vt.C.de euic.l.excep.⁊ de nego.gest.l.tutori.Aut tradit rem
10 † alienā vt suā ⁊ suo noīe ⁊ nō trāsfert̃ dominium vt.ĵ.de cura.
furio.l.iulianus.§.fin.⁊ q2 nemo plus iuris ⁊c.vt.l.traditio de
acqui.re.do.Nec hoc casu dn̄s pōt habere ratum cū non sit suo
nomine gestū,vt.ĵ.de nego.ge.l.si pupilli.§.si ego.⁊ extra de re.
iur.c.ratum qs.lib.vj.nisi in subsidiū re perempta vel ꝑscripta
vt.C.de rei vendi.l.mater.vbi de hoc dixi.Aut tradit noīe dn̄i
11 tunc † aut sine mandato ⁊ nō trāsfert̃ dn̄iuz,vt.C.de rebus alie.
non alie.l.j.nisi dominus ratum habeat:q2 tunc ratihabitio re
trotrahit̃ ⁊c.vt.C.ad macedo.l.fi.⁊ in regula iur.Aut cuz man
dato ⁊ tunc regulariter nō trāsfertur dominiū. ¶ Fallit in tri
bus casibus si habet speciale mādatū vel generale cum libera.
vel sunt res que seruādo seruari nō possunt,vt probatur.ĵ.de ꝓ
curato.l.ꝓcurator cui libera.⁊.l.ꝓcurator totorū.⁊ de iureiur.
l.iusiurandum qđ ex conuentiōe.§.fi.⁊.l.seq.⁊.C.de admi.tuto.
l.lex que tutores.speciale est tn̄ in procuratore cesaris ꝼm gloss.
qđ habēs liberā nō trāsfert̃ dominium si est in dānum cesaris
vt hic. ¶ Si vero quis tradat rem suam:sciens suam,tunc siue
tradat noīe suo siue alieno transfertur dn̄ium,vt.d.l.iulianus.
§.curator.de curato.furio.si vero error est in causa traditionis:
tūc si erratur quia creditur vera que est falsa ⁊ trāslatio nō im

a ¶ Procurator teneat̃ ⁊c. Adde no.in.l.si ꝓcurator de ꝓcur. Bar.in l.seruū.ff.mā. Paul.de cast. cōsi.clj.qđ incipit visis ⁊ ponderatis.

peditur vt si credo me debere codicem ex vendito trado ex alia
causa ⁊ tu ex eadem causa recipis bene transfert dominium sz
datur conditio indebiti vel sine causa, vt per totum titu. de con
ditio. inde. et sine causa, aut erratur quia alias in causa ꝓpter dis
cordiam partiū vt vnus volebat donare alter credebat ex cau-
sa venditionis recipere tūc aut vtraqꝫ cā est apta ad dñiū trās
ferendum aut altera tm̄. ¶ Si vtraqꝫ aut vtraqꝫ cōtinet verū
debitum: tūc est in electione debitoris in quā cām velit debitū
soluere eo non eligēte transfert electio ad creditorem creditore
nō eligēte trāsfert ad legis potestatē q̄ est vt videat solutū in
duriorē cām vt. l. j. ij. iij. ⁊. iiij. ꝗ. de sol. ⁊. C. de so. l. j. vbi plene de
hoc dixi. ¶ Si altera tm̄ continet verū debitū intelligitur debi
tum p̄cedens esse solutum, ⁊ in eam causam ex qua vere debet
vt. ꝗ. de acqui. re. do. l. cū in corpus. ¶ Si autē nulla ⁊ habet lo
cum distinctio que fit. ꝗ. si certum peta. l. si ego. qꝛ aut quis erat
traditurus ex ea cā quā subesse estimabat ⁊ trāsfert dominium
vt dicta. l. cū in corpus. ij. rn̄so. aut nō erat traditurus ex ea cā ⁊
nō trāsfertur vt dicta. l. si ego. in princi. ¶ Si vero altera statū
causa est habilis ad dñium transferendum vt trado ibi ex cau-
sa donationis ⁊ tu recipis ex cā cōmodati: tunc non transfert
vt dicta. l. si ego. ⁊ si extat pecunia vendicat vt eadem. l. in fi. fm
Dy. ¶ Sed Pe. dicitqꝫ cum erratur in causis diuersis obliga
torijs non trāsfert dñiū vt dicta. l. si ego. ¶ Si vna est obliga
toria alia liberatoria tūc fauore liberationis cedit in liberato-
riā vt dicta. l. cū in corpus. ⁊ de sol. qui hominem. §. si debitor. ⁊
idē sentit Jac. de are. in. l. arrianus. de act. ⁊ obli. ⁊. l. cū qdā. de li
beris ⁊ posthumis. ¶ Nūc venio ad q̄stiones. Et prio q̄rit an
12 p ista verba q̄ cōiter apponūtur in ꝓcuratorijs † ꝓmitto habe-
re ratū qcqd p eum actum ⁊ gestum fuerit videatur concessa li
bera administratio, videturqꝫ non quia libera est specialiter cō
cedenda vt. ꝗ. de peculio. l. quā tuberonis. §. j. ⁊ speciale dicitur
quod a generalitate verborū extractum est. ꝗ. de procur. l. pōpo.
⁊ extra de reg. iu. c. generi. lib. vj. Sed. l. quā tuberonis. loquitur
in mandato ab homine hic allego Ray. In contrariū videtur
quia verba debent aliquid opari. ꝗ. de leg. j. l. si qn̄. ⁊ nihil opera
rent ista verba nisi inducerēt liberā qꝛ ⁊ sine his dominus ha-
bere ratum tenet gestū a ꝓcura. eius mandato ergo ⁊c. p̄terea
hoc videtur sentire hic glo. que est super verbo gerere, que dicit
quod procurator cesaris hic habebat liberā administrationē
vt in prin. huius ti. sed tm̄ glo. non dicit qd haberet per illa ver-
ba ratum ⁊ gratum nisi dicas hoc colligi posse ex illis verbis
sic ab eo cōprobant ⁊c. Quidam dicunt aut aliqua fuerūt spe-
cialiter expressa ptinentia ad liberam vt vendēdi ⁊ transigendi
⁊ postea subijciuntur illa verba promittens ratum habere ⁊c.
⁊ tunc videt data libera potestas quo ad omnia. aut non sunt
aliqua specialiter expressa. ⁊ tūc non cum magnum sit periculū
dño ꝯcedere liberā q̄ oīa pōt excepta donatione vt. ꝗ. eo. de pecu
lio. l. libera. ⁊ de pcu. l. ꝓcurator cui libera. ⁊ de dona. l. filiusfa.
⁊ p hoc bn̄. ꝗ. mā. l. creditor. §. lucius. p ista distinctione bene fa
cit. ꝗ. si quis cau. l. sed ⁊ si quis. §. quesitum. ⁊ extra de procu. c. q
ad agendum libr. vj. quod videas cum ibi not. Pet. tenet qd p
illa verba non videatur concessa libera sed sit concedenda spe-
cialiter. i. expresse. sic als exponitur specialiter. C. de nego. gest. l.
negotium. fm vnā lecturā. non eñ est verisimile qd p talia ver
ba generalia velit quis sibi magnū p̄iudiciū generare. ⁊ p hoc
bene. d. l. sed ⁊ si quis. §. quesitum. si quis cau. nam verba gene-
ralia que sequuntur aliquem actum non operant nisi declara-
tionem istius actus precedentis. ⁊ sic est in ꝓpositum: quia illa
verba ratum ⁊ gratum restringuntur ⁊ referunt ad precedētia
concessa tm̄. ⁊ pro hoc bene. C. fami. hercis. l. quoties. in fi. ⁊ hāc
opi. etiam approbat Cyn̄. ⁊ communiter approbat. non ob. qd
verba debeāt aliquid operari qꝛ verum in vltimis volūtatibꝰ
vbi fit latior interpretatio. ⁊ ita loquitur. d. l. si quādo. de legat.
primo. sed in contractibus inter viuos restringuntur ad prece-
dentia ⁊ est quasi quedam declaratio ⁊ inculcatio verborū arg.
ꝗ. de auro ⁊ argen. leg. l. pediculis. §. labeo. ⁊ si cer. pe. l. certi con
ditio. ⁊. ꝗ. p socio. l. sed si adijciat. vbi de hoc. ¶ Secundo que-
13 ritur an procurator cesaris † possit conferre beneficia vel offi-
cia spectantia cesari. videt qꝫ non quia non potest donare vt di
cta. l. filiusfa. de dona. ⁊ de pac. l. contra iuris. §. filiusfamilias.
⁊ videt expressum extra de offi. vicar. c. vlti. libr. vj. In contra-
rium videt quia potest alienare ea que seruādo seruari nō pos-
sunt vt. ꝗ. de procuratoribꝰ. l. procura. totorum ⁊. C. de admi. tu.
l. lex que tutores. sed ista vident non posse seruari ergo ⁊c. pro
hoc. ꝗ. de leg. ij. l. vnum ex fa. §. si de falci. Pet. tenet qd si domi-
nus de facili ꝓuidere non potest qd tunc ꝓcura. possit. ad iura
contraria respondet qd istud non est donare, imo est quedā ne
cessitas qꝛ beneficia ⁊ officia non debent remanere vacātia ⁊ in
necessitatibus nemo liberalis existit vt. ꝗ. de adim. leg. l. rem le-
14 gatam. ¶ Tertio querit mandaui titio † quod venderet li-

brum meū. iste mādauit alij ⁊ ille vendidit: an valeat venditio?
videtur qd sic: qꝛ procura. ad negotia potest alium substituere
ad iudicia non nisi lite con. vt. ꝗ. man. l. si ꝓcur. §. si quis manda
uerit ⁊. C. de procur. l. neqꝫ. In contrarium videtur. ꝗ. mā. l. dili-
genter. ⁊ videtur expressum nisi inferatur vis litere. ꝗ. de diuer. ⁊
temporali. prescript. l. in vsucapione. §. idem adijciendum. vbi
de hoc. ¶ In hoc sunt varie opiniones. Gloss. tenet qd ven-
ditio tenet in. d. §. item adijciendum. ⁊. d. §. si quis mandauerit.
¶ Mar. fili. distinguit inter procuratorem generalem ad ne-
gotia constitutū, ⁊ specialē ad rem vendendā. nā generalē dicit
posse gerere per substitutū, vt. d. §. si quis mādauerit. spāle non
qꝛ spāliter cōmissa nō debēt alij cōmitti, vt. ꝗ. ti. ij. l. j. ⁊ sic intelli
git dictū. §. itē adijciēdū. ¶ Alij dicunt aut est electa industria
psone, ⁊ nō pōt, vt. d. §. itē adijciendum. ⁊. ꝗ. mādati. l. mādatum
distrahēdorum. ⁊ de solu. l. inter artifices. aut non fuit electa, ⁊
potest, vt. d. §. si quis mādauerit. Jacob. de ra. ⁊ Pe. vident in-
15 distincte tenere venditionem non valere: † qꝛ magnum nego-
tium alicui specialiter cōmissum non pōt demādari, vt. d. l. j. ꝗ.
titu. ij. sed istud est magnum cum exigat spāle mādatū vt. ꝗ. de
ꝓcura. l. ꝓcurator totorū: ergo ⁊c. ex magnitudine enim nego
tiorum videt industria psone electa, vt. C. de sum. trin. l. liquet.
ad fi. ¶ Sed hoc non videt bene dictum. licet enim vēditio exi
gat speciale mādatum: tm̄ si mandarem qd venderet rem parui
valoris non p hoc diceret magnum negotium nec videret ele-
cta psone industria. ¶ Puto dicēdum qd non possit vēdere p
substitutum vel per. d. l. diligenter. ꝗ. mand. Et est differentia in
ter nuncium ⁊ procuratorē: nuncius enim ꝟba contractus cō
fert in personam domini ⁊ dominum obligat non se. ꝗ. de con-
stitu. pecu. l. qui autem. §. fina. ⁊. l. sequē. procurator vero in suā
psonā, vt eo. titu. l. eum qui. §. iulianus. ⁊. C. si quis alteri vel si-
bi. l. multum. Modo ita est si mando tibi qd vendas tanqꝫ pro
curator, si tu alij committeres preberes solum ministerium ⁊ ex
cederes fines mādati: ⁊ ideo non preiudicat mihi, vt. d. l. diligē
ter. ⁊ illa est ratio illius. §. item adijciendū. fm Pet. ⁊ eum se-
quit Cyn̄. ⁊ veritas est. ¶ Quarto querit pone quod schola-
ris intendens repatriare cōmisit socio qd vēderet libros suos
cum fuit in partibus penituit eum anteqꝫ vēderent ⁊ misit nū
cium socio qꝫ non vēderet. anteqꝫ nuncius perueniret ad sociū
eos vendiderat ⁊ tradiderat querit an dominiū sit translatū.
videt qꝫ non. ꝗ. de manu. vindi. l. si pater. ¶ In contrarium vi-
det. ꝗ. manda. l. si mādassem. Quidam distinguunt: aut trāstu
lit dominiū librorū in istū socium vt vēderet: ⁊ tūc trāsfert do
minium eo inuito ⁊ ignorāte, vt. ꝗ. de dona. l. hoc iure. §. si quis.
aut non transtulit dominiū: ⁊ tunc non potest in aliū trāsferre
eo inuito vel inscio, vt. ꝗ. de dona. l. ij. §. si quis donaturus. ⁊ no.
ꝗ. de condi. ob cau. l. si pecuniā. §. si seruū. Et est ratio qꝛ consen
sus dñi necessarius est: ⁊ ideo si non adsit deficit vnū de substā
tialibus vt. d. l. si pater. ⁊ de orig. iur. l. j. ⁊ pro hoc. ꝗ. de regu. iur.
l. qd nostrum. cum ergo consensus deficiat ꝓpter reuocationē
dñium nō transfert: qꝛ vnū essentiale deficit. ¶ Sed cōtra hoc
16 sic opponitur: † ad esse iudicij requiritur consensus domini, et
tamen si reuoco ꝓcuratorem eo ignorante vel aduersario valet
iudicium. ꝗ. de ꝓcura. l. si procurator. ⁊. C. de satisdādo. l. vnica.
¶ Item ad hoc vt debitor liberet requirit consensus credito-
ris, ⁊ tamen si constituo ꝓcuratorem ⁊ reuoco ⁊ debitor igno-
rans sibi soluat liberatur. ꝗ. de solu. l. cum quis. §. j. ergo non vi
det vera dicta sententia Pet. ad hoc ipse respondet primo qd
non est verū qd ad esse iudicij requirat domini consensus sicut
17 nec ad esse venditionis. † nam rem alienam quis vendere pōt
licet nō in preiudicium dñi. ꝗ. de contrahē. emp. l. rē alienā. ita
⁊ super re mea quis litigare potest vt. ꝗ. procur. l. sed ⁊ he. in p̄n.
⁊. ꝗ. de iud. sed ad traditionem dñij requiritur consensus egres-
sus domini als non preiudicatur domino vt dicta. l. quod no-
strum. ad illud qd dicitur de liberatione debitoris dicit esse spe-
ciale fauore liberationis sicut ⁊ vbi est error in causis, vt. ꝗ. de
acqui. re. do. l. cum in corpus. ⁊ dixi. s. in distinctione. ⁊ de sol. l.
qui hominem. glo. tamen videt sentire contrarium. ꝗ. de contra
hen. empt. l. j. §. fi. ⁊ vide de p̄dicta questione ⁊ similibus qd ple-
ne dixi. C. man. l. mandatum. ⁊ breuiter dic an reuocatio ꝓcura
toris facta eo ignorāte aliquid operet. dic aut querit an opere-
tur ad impediendam actionem mādati ⁊ dic qꝫ non ⁊ tenet do-
minus ad interesse. ꝗ. mā. l. inter causas. ⁊. l. si mandato. aut que-
ritur an reuocatio impediat actum gerendum: ⁊ tunc aut actꝰ
est gerendus p ministrum tantum seu nuncium aut per procu-
ratorem. si per nuncium tantum tunc p reuocationem indistin
cte impeditur actus gerendus: qꝛ minister seu nūcius nihil ge-
rit sed tantum declarat voluntatem eius a quo mittit. cum er-
go eo tempore quo actū gerit sit reuocatus ideo impedit actꝰ
quia deficit consensus mādantis vt. d. l. si pater. de ma. vindi-
cta. ⁊ de consti. pec. l. iij. §. j. aut actus gerendus est a procura-
tore ⁊ tunc

tore:⁊ tunc aut ad eſſe illius actus erat neceſſarius conſenſus
mādantis:aut non.primo caſu reuocatio de qua etiam non ſit
certioratus procura.impedit actum gerenduȝ,vt dictum eſt.ſ.
de venditione.⁊ idem in matrimonio vt extra de procur.c.vlti.
lib.vj.aut conſenſus mandantis non eſt neceſſarius ad actum
gerēdum:⁊ tunc reuocatio non impedit actum gerendum,vt.j.
mā.l.ſi mādaſſem.⁊ de dona.l.hoc iur.§.ſi quis pecuniā. ¶Et
ex predictis poteſt colligi terminatio queſtionis ſi mādaui ali-
18 cui quod verberaret clericū†poſtea me penitet ⁊ mitto ſibi nū-
ciū ꝙ nō verberet.⁊ anteꝗ̄ nuncius perueniat ad eū ipſum ver-
berauerat.an ſim excōmunicatus.qr dicendum eſt qꝺ ſi lȝ va-
rie fuerint opi.in hoc notate p Jo.an.extra de ſnīa excōicatio-
nis.c.cū quis.li.vj.de hoc no.in glo.⁊ p Archi.xvij.q.iiij.c.oēs
raptores.⁊ in q̄ſtionibꝰ Barto.brix.clxxiij.q̄ſtione q̄ incipit ali
qs mādauit ⁊ dixi.C.de accu.l.nō ideo minꝰ vltra pn.⁊ p Ber.
de ſnīa excōi.c.mulieres.nō ob.rō q̄ mouit Inno.in ꝯriū quaſi
iſte nō fuerit in dolo ſed in culpa tm̄ nō reuocādo tēpeſtiue mā
datū:qr lȝ in hoc fuerit in culpa in dolo fuit mādādo qui dolꝰ
non tollit̄ p reuocationē tardā poſtea ſubſecutā. ¶Item q̄ro
19 ſi imperator†ꝯxit an eius ſucceſſores ſeruar e teneant̄.⁊ poſſet
poni exēplū in pace cōſtātie quā fecit imperator Federicus cū
lōbardis ⁊ in donatione Cōſtantini de qua ſatis dixi.ſ.in pe-
mio.Et de hoc an ſucceſſores ſeruare teneant̄ ſatis notaui.C.
de legibus.l.digna vox.ſed quantum ad pn̄s crederē bn̄ dictū:
qr aut imperator obligat ſe per pactum vel cōtractum vel alio
modo in his q̄ ſpectāt ad imperiū ⁊ eius imperij:⁊ tūc credo qꝺ
ipſe ſeruare teneat̄ ſi cedāt ad cōmodū imperij ar.dicte.l.digna
vox.⁊ huius.l.⁊ tunc etiaȝ forte ſucceſſores ſeruare tenerent̄ cū
debeat imperiū augere.Si autē cederet ad dānū imperij mani-
feſtū tūc non teneatur ſeruare nec ipſe nec eius ſucceſſor ſȝ ipſe
idē poſſit venire contra factū ſuum per ea que dixi.ſ.de adop.l.
poſt mortē.⁊ qr alr̄s daretur ſibi materia imperiū ſpoliādi vbi
augere tenetur vt dixi:⁊ quia ſic eſt in cōtractibus eccleſiaſticis
vt.C.de ſacroſanc.eccle.l.iubemus.§.ſane vbi de hoc.⁊ de rebꝰ
eccleſie nō alie.ſi quis presbyterorum ⁊.xij.q.ij.alienationes.p
Archi.⁊ no.extra ne prelati vices ſuas.c.vlti.⁊ plene dixi.j.ſo.
ma.l.ſi filio.§.ſi vir in quinquenniū.Aut imperator ſe obligat
vel contrahit ſuper his que ſpectant ad ꝓprium patrimoniuȝ
ſuū:⁊ tūc credo qꝺ ⁊ ipſe ⁊ quilibet eius ſucceſſor ſeruare tenea
tur ſicut quilibet priuatus nec in hoc puto eum eſſe legibus ſo-
lutum.ſed hanc diſtinctionem videt̄ tollere.l.C.de quadri.pre-
ſcrip.l.bene a zenone.que videtur cōparare ꝯtractus factos ſu
per rebus imperij ⁊ proprijs ipſius imperatoris.illaȝ.l.intelli-
gerem quatenus de imperialibus ⁊ fiſcalibus loquit̄ quando
contractus eſſet celebratus nō in dānum imperij:tūc enim fir-
mus eſt ſicut ⁊ initus ſup ꝓprijs imperatoris.vt.d.l.ſed ſi eſſet
in enorme dānum imperij crederem ſaltē ſucceſſores non teneri
ſed poſſe contrauenire.non ob.qꝺ imperator ſit ſolutus legibꝰ:
quia verum eſt inquantum imperator nō inquātum homo pri
uatus.Item contrahendo vel alia faciēdo in rebus proprijs q̄
habēt formā a iure ciuili videt̄ ſe tacite ſubmittere iuris diſpo-
ſitioni qꝺ pōt ipſe ⁊ papa.j.de iuriſdi.om.iudi.l.eſt receptum.
Gabriel. ¶Vltimo q̄ro id de quo tetigi ſupra.ſ.an aditio he-
20 reditatis†conſiſtat in ſolo aīo ſine actu exteriori per quē ani-
mus declaretur.Jaco.de are.ꝙ non ⁊ pro hoc de acqui.here.l.
pro herede.cum ſimilibus. ¶In contrariū videtur qr non de-
ficit ius,ſed probatio.j.de teſtam.tute.l.duo ſunt titij.ſed ipſe
exponit non deficit ius.i.iuris ratio ſi factum eſſet certum:quia
eſſet tutor ille de quo teſtator ſenſit:tamē quia non apparet iō
neuter eſt.p hoc de leg.j.ſi quis a filio.§.j.⁊ de rebus du.l.ſi fue-
rit.Pet.tȝ quod ſolus animus facit quē heredē ⁊ ſola mētalis
ratihabitio quē obligat etiā de qua non conſtet ꝓbatio:nam
ſi dedi tibi ſeruum vt manumitteres poſtea penitui nec te cer-
tioraui ſi manumittas non erit liber,vt.j.de condit.cau.da.l.ſi
pecuniam.§.ſi ſeruum ⁊ vide quod ibi dixi.ergo ſic in propoſi-
to ſȝ.l.illa hoc non dicit ſcd̄m gloſſ.q̄ eſt ibi,ſȝ facit.l.ſi pater de
man.vin. ¶Itē ſi pater decedat relicto filio ⁊ vxore quam du-
bitat eſſe p̄gnantem cum non ſit vt.j.de acquir.here.l.vētre.§.j.
lege hoc faciēte q̄ de omnibus certa eſt.⁊ pro hoc.j.ex quibus.
cau.maiores.l.nec vtilē. Opinio Pet.vt puto v̄a eſt quod ad
legis poteſtatē.ſȝ ſi vertat̄ in dubium opus eſt probari p actuȝ
extrinſecum.⁊ ſic intelligat̄ opiū.Jacobi.pro hoc.j.ſi cer.peta.
l.cuȝ ad preſens. ¶In gloſſ.j.in fi.⁊ dic vt ibi. ¶In gl.qui ne-
mo tenet̄ de euictione hoc nō eſt verū ſi vēdat ſicut ꝓcurator ⁊
noīe dn̄i.tūc em̄ nō tenet̄ de euictione,vt.j.de euic.l.ſi cum vēdi
tor.§.fi.ſecus ſi vēdidit rē dn̄i tanꝗ̄ ſuā ⁊ cōcepit v̄ba in pſonā
ſuam.vel etiā noīe dn̄i vēdidit ſȝ de euictione ſpecialiter ſe ob-
ligauit.⁊ ita intelligat̄.j.de procu.l.procurator qui pro euictio
ne.vbi de hoc plene dicam.Ibi ſeruū titij in primo caſu illius
l.Frā. ¶In glo.ſȝ nōnne ibi.§.ſi heres v̄ſi.ſȝ ſi cum diſtrahat.

¶In glo.j.ſpeciale in fi.⁊ de iure fiſ.l.aufertur.§.penul. ¶In
gloſſ.vltima in fi.alr̄s incipit.l.per procuratorem facta.

1 ☞ Procurator ceſaris deportare non poteſt ſed prohibere
quem ne accedat ⁊c.
2 Teſtis interrogatus de ſciētia qui reſpondit ſcio quia ſcio an
probet.
3 Lex elieſentia an impediat libertatem.
4 Bannum appoſitum per iudicem partibus an poſſit p partes
amoueri.
5 In criminalibus non poteſt compromitti.⁊ facit ad pulchraȝ
deciſionem.

1 CVratores.†Procurator ceſaris depor-
tare nō pōt ſed ꝓhibere queȝ
ne accedat ad predia ceſaris.nec poſtea cōcedere po
teſt quod redeat.h.d. ¶Et dicit glo.qꝺ ideo nō po-
teſt concedere qꝺ redeat quia functus eſt officio ,vt.j.de re iudi-
ca.l.iudex. ¶Sȝ certe hec non poteſt proprie dici ſententia,ſed
quedā ſimplex prohibitio.Et ideo forte eſt ratio quia ſemel ꝓ-
hibitus,qr malus ⁊ iniurioſus adhuc talis preſumitur,vt.j.de
accuſa.l.ſi cui.§.iiſdem . ſicut etiam dicitur de milite remiſſo
qꝺ ei facile nō concedit̄ redire.C.de re mili.l.ſemel.li.xij. ¶In
cōtrariū facit.j.de ſer.expor.l.j.ſed ibi pactum erat appoſitum
fauore venditoris cui pōt renūciare.Et allegatur hec.l.ad mul
ta.primo qr hic dictum ⁊ ratio eſt eadē qꝺ valeat dictum teſtis
2 dicētis ſe ſcire aliquid ſup quo teſtificat̄ ⁊ iterrogatus †de ſciē
tia dicit ſcio qr ſcio.⁊ ꝓ hoc inſti.de vſuſca.§.furtiue. vbi dicit̄
rei furtiue vſuſcapio non procedit:qr lex iul.impedit vſuſcapio
3 nem.⁊ inſti.ex quib.cau.ma.non licet.Dicitur†qr lex elieſentia
impedit libertatē.⁊ pro hoc de peti.heredi.l.qui interrogatus
⁊.l.nec vllam.⁊ quod nota.j.de vſuſcapio.l.labeo. ¶In contra
rium eſt.C.de teſti.l.ſolam.⁊ qꝺ no.extra de ſentē.⁊ re iudi.c.ſi-
cut nobis.in glo.videtur qꝺ teſtis.⁊ clare no.per Innoc.extra-
de teſti.c.cum cauſam.in princ.ſcd̄e col.⁊ py.tenet in q̄ſtionibꝰ
ſuis.lxxvj.q̄ſtione que incipit,queritur vtrū illoruȝ teſtimonio
ſit credēdū. ¶Et ad hanc.l.⁊ ſimiles poteſt reſponderi ꝙ nō eſt
idem dictum.⁊ ratio.dictum em̄ eſt qꝺ non habet ius deportan
di.ratio eſt quia non eſt ſibi cōceſſum quaſi diceret eſt de genere
prohibitorum.⁊ videtur omnibus prohibitum quibus non eſt
conceſſum.Richard.⁊ plene dixi dicta.l.ſolam.C.de teſtibus.
4 Item facit hec.l.†quod ſi bannum ſit appoſitum partibus p
iudicē quod partes non poſſint amouere.⁊.j.de ſerui.ruſti.pre.
l.tria predia in fin.⁊.l.diuus de poſtulan.l.quos prohibet.⁊.C.
libertis ⁊ eoruȝ liberis.l.ij.in fin.⁊ quod nota.j.ad ſyl.l.diuus.
In contrarium videtur quia ſi partes concordant pretor ratū
habere debet.j.de operis no.nun.l.j.§.itē queritur.⁊ pro hoc.j.
ſi quis cau.l.ij.§.j.primum tutius:quia lȝ bannum apponat̄
gratia partium:ipſi tamē non poſſunt amouere.⁊ ita nō ob.§.
itē q̄ritur.quia ibi in priuato poterat fieri nunciatio vt eo.titu.
l.de pupillo.§.meminiſſe.ſȝ bannuȝ priuati non poſſunt appo
nere.C.vt nemo priuatus.l.j.⁊ in aut̄.de mā.princi.§.⁊ nō ha-
bente.Guil.Et eodē modo reſpondet̄ ad.l.j.⁊.ij.C.ſi ſeruus ex-
por.ve.Ray. ¶Vltimo ē ar.quod ſi aliqui habētes diſcordiā
compromittunt̄ in arbitrum ⁊ arbiter inhibet ne vnus vadat
5 ad contractum alterius,an hoc facere poſſit.⁊ videt̄ ꝙ nō:†qr
in criminalibus compromitti non pōt:ergo nec talis pena im
poni vt.j.de arbi.l.non diſtinguemus.§.iul̄.tu dic qꝺ pōt argu.
huius litere qꝺ eſt notandum.Jac.de are.facit etiam quod ſi in
ſocietate eſt malus ſocius quod poſſit repelli a ſocietate.⁊ pro
hoc.j.p ſoc.l.ſi conuenerit.⁊ ibi dixi ⁊.C.de agricol.⁊ cēſi.l.fi.li.
xj. ¶In gl.vlti.in fi.vt.C.vbi cauſe fiſcales.l.ad fiſcum.⁊ ſi ad-
verſus fiſcum.l.j.⁊.ij.Fran.ac.

1 ☞ Membri abſciſio vel vltimuȝ de iure canonico an delega
ri poſſint.
2 Que cauſe poſſunt delegari ⁊ que non.
3 Argumētum a contrario ſenſu an ſit de iure validum.
4 Cauſe meri imp̄ij hodie de conſuetudine indiſtincte delegant̄.
5 Delegatus poſt litis conteſtationē an efficiat̄ dn̄s litis ⁊ poſ-
ſit ſubdelegare.
6 Miſſio in poſſeſſionē an poſſit delegari.

¶De officio eius cui mandata eſt iuriſditio. Rubrica.

SVper rubrica.Continua vt in
gl.⁊ dic q̄tuor
circa materiā delegatorū vt in ea.et lȝ dicat gl.
quod de ſecundo nihil dicat.et tu dic quod ſic
j.e.l.⁊ ſi p̄tor. ¶Et de iſta materia delegator̄

habetur extra de officio delegati lib. vj. ⁊ in summa Gof. ⁊ Ho-
sti. eo. tit. ⁊ in Speculo. de citatione fienda per delegatum dixi
j. de iurisdi. om. iudic. l. ij. ⁊ plene dixi de materia delegatorū. j.
de iuris. om. iudi. l. more. ibi recurras. l. j. ⁊ satis dixi de causis q̄
possunt delegari. s. de offic. proconsul. l. nec quicq̄. §. vbi decre-
tum ⁊. C. de pedañ. iudic. l. placet qui pro sua iurisdi. l. j. ⁊ de iu-
1 di. l. a iudice. an de iure canonico membri† abscisio vel vltimū
suppliciū possint delegari dic quod sic vt. xxiij. q̄. iiij. c. illud et
ibi in glo. ⁊ per Archi. j. dicam. ver. item quero nunquid, impe-
rator. Que possint delegari simplici sacerdoti per papā, habet
xcv. dist. c. j. in glo. ⁊ per Archi. ⁊ vide etiā q̄ nō possint delegari
inferiori q̄ episco. de consecra. eccle. vel alta. c. aqua benedicta.
2 ¶ Que cause possunt delegari† ⁊ que non vide. j. e. l. j. in princ.
et que est ratio diuersitatis īter primam regulā ⁊ scdam. an que
non possunt delegari specialiter transeant cū vniuersitate. et de
significato huius relatiui quis q̄ qd. ⁊ an datio tutoris possit
delegari. ⁊ de subrogato in locū iudicis mortui vel ꝑpetuo ab-
sentis. an sit ordinarius vel delegat⁹. ⁊ de ꝓhibitiōe loci serua-
torum, ⁊ an archiepi ⁊ epi possint cōmittere visitationes alteri.
Et an preses vel rector in casu absentie possit committere cau-
3 sas criminales quo ad totū vel quo ad cognitionē tm̄. † Et ple-
nissime de arg. a contrario sensu eadē. l. ver. huius rei. Et de ob-
ligatione conditionali an deficiente cōditione deficiat ⁊ sequat
ex ea argumentū a ꝯrio sensu. ⁊ an ex statutis resultet argumē-
tum a ꝯrio sensu meri imperij. ⁊ de arg. a ꝯsequēti destructo. et
quot sint ordines magistratuū. ⁊ quare glo. nihil dicit hic de su-
perillustrib⁹. ⁊ an imperator possit delegare causas meri impe-
rij. ⁊ an delegatus ab eo possit tales causas subdelegare. ⁊ an
preses vnam cām meri imperij possit spāliter delegare. ⁊ an hoc
possit si est in ꝓuincia infirmus. Et an qñ hz necesse ꝓficisci pos-
sit ꝑ aliquos dies añ delegare tales causas. ⁊ si reuertat an sta-
tim sit reuocata delegatio ⁊ si reuersus est sed statim hz recede-
re. Et si ordinario supueniāt tot cause capitales q̄ nō pōt eas
expedire an possit aliq̄s delegare. ⁊ plena distinctio q̄ cause pos-
sint delegari. ⁊ an stetur lr̄is iudicis dicētis se īpeditū multitu-
dine causarū sine alia ꝓbatiōe impedimēti. ⁊ qd hodie de ꝯsue-
4 tudine cause† meri imperij indistincte delegātur ⁊ iurisditiōes
vendunt ⁊ diuidunt. ⁊ an merū imperiū possit prescribi. ⁊ si qs
vsus est iurisditione in ciuilibus an prosit in criminalibus vel
econtra. ⁊ an in alienatione castri cū omni suo iure trāseat me-
rū imperiū. ⁊ si rex alienauit an transeat ius regiū per delegatū
transit solū iurisdictio delegata nō ordinaria ea. l. §. qui māda-
5 tam. ⁊ an litis cōtestatione delegatus† efficiat dñs litis ⁊ possit
subdelegare. ⁊ an delegatus possit punire testē coraz eo falsum
testificantē. ⁊ an tutor possit alienare prediū minoris inutile. e.
tit. l. mandata. §. j. quod delegatus fungitur vice delegantis et
honorandus est ex eius ꝑsona. j. e. l. ⁊ si pretor. ⁊ si causa cōmit-
tatur ordinario an efficiatur delegatus. an cognitio ⁊ executio
suspecti tutoris possit delegari. j. eo. l. cognitio. ⁊ an bonorū pos-
6 sessio vel in possessionem missio† possit delegari eadē. l. §. vt pos-
sessio. ⁊ an delegatas habeat modicam coertionez. j. eo. l. fi. ⁊ an
modica coertio sit de mero imperio.

1 ☞ Que specialiter competūt magistratibus ⁊ in priuilegiū
non delegantur nisi ⁊c.
2 Delegatio an habeat locum in his que a lege tribuuntur.
3 Aliqua transeunt cum vniuersitate que specialiter transire nō
possunt.
4 Relatiuum quis vel qui indeterminate appositum si nō appa-
reat determinatum vitiatur eius dispositio.
5 Tutoris datio non est meri vel mixti imperij nec iurisditionis.
6 Iudex habens iurisditionem cōmendatam a lege dicitur ordi-
narius.
7 Presides in casu absentie an possint delegare quo ad animad-
uersionem.
8 Casus in quo delegatus potest procedere ad executionez crimi-
nis in absentia presidis.
9 Argumentum a contrario sensu an sit de iure fortissimum.
10 Conditionis euentus non inducit obligationem sed conuen-
tio siue contractus precedens.
11 Priuatio obligationis presupponit ipsam obligationem pre-
cedere.
12 Promissio singulis annis si viuā differt ab ea quo ad viuam.
13 Argumentum a contrario sensu habet locum ad destructionē
cause finalis.
14 Argumentum a contrario sensu an ⁊ quando procedat vide
distinc. Alberi.
15 Argumentū a prohibitis ⁊ permissis quod dicatur.
16 Conditione cessante cessat conditionatum.
17 Argumentum a contrario sensu an possit sumi ex statutis.
18 Argumentum a contrario sensu an veniat ex propria verborū
significatione.
19 Argumentum a consequenti destructo an sit de iure validum.
20 Imperator an possit delegare causam meri imperij alteri.
21 Delegatus a principe ad causam meri imperij an possit subde-
legare.
22 Res prohibita alienari extra familiam si alienetur in vnuz de
familia potest vlterius vendi.
23 Preses infirmus in prouincia an possit delegare causas meri
imperij.
24 Preses qui propter absentiam delegauit causam an reuersus
censeatur reuocasse delegationem.
25 Ordinarius cui superuenerūt tot cause capitales quod omni-
bus superesse non potest an possit aliquas ex eis delegare.
26 Cause meri imperij possunt per principem delegari.
27 Delegatus a principe an possit alteri causam subdelegare.
28 Cause mixti imperij an et quando possint delegari.
29 Cause mixti imperij possunt committi propter multitudinem
causarum ⁊ publicas occupationes.
30 Cause iurisditionis quomodo delegentur.
31 Iurisditiones in partibus vltramōtanis de iure hodierno seu
abusu vel consuetudine diuiduntur per reges ⁊ comites vel ba-
rones ⁊ venduntur ⁊ delegantur.
32 Iurisditio est res incorporalis et per consequens indiuisibi-
lis. ⁊ facit ad. q.
33 Castro alienato cum omni iure suo an transeat meruz vel mix-
tum imperium.
34 Rex dans castrum alicui cum omni iure quod in eo habebat
an videatur ius regium sibi concessisse.

1 QUecunq̄. † Que specialiter cōpetūt ma-
gistratibus et in priuilegium
nō delegātur nisi ex necessitate. que vero cuilibet ma-
gistratui cōpetunt iure magistratus regulariter de-
legantur. h. d. ¶ Et vide Raymūdum in summa de penis ru-
bricella quis possit punire subditos. vbi de ista materia bñ tan-
git et tenet qd papa pōt omnes causas delegare. ¶ Et diuide
quia primo ponit duas regulas, quarū prima est qd que specia-
liter concessa sunt per. l. vel senatusconsultum vel constitutionē
principum non delegantur. Scda est quod que iure magistra-
tus competunt delegantur. In scda parte infert ex prima regu-
lam si specialiter cōmissa non possunt delegari ergo errant ma-
gistratus qui delegant cognitionē legis iulie de adulte. In ter-
tia parte ꝓbat illationē per argumentū fortissimum. In quar-
ta parte illationē exemplificat. scda ibi ⁊ ideo. tertia ibi huius
rei. quarta ibi ⁊ si a familia, vsq̄ ad. §. qui mandata. ¶ Vel ali-
ter, ꝯm Iac. butri. primo ponit dicta vsq̄ ibi, et ideo. ibi illatio
ex primo dicto vsq̄ ibi, huius rei. ibi ꝓbat dictum primū ⁊ illa-
tionem vsq̄ ibi, cum als. ibi ponit exemplum secundi dicti vsq̄
ibi, et si a familia. Ibi est exemplum primi dicti. prima diuisio
clarior est et fuit Iac. de ra. Casus literalis satis facilis est ⁊ li-
tere expositio. ¶ Ad euidentiam premitte quod sicut sunt duo
precepta scz dare ⁊ ad diē dare vt. j. de arb. l. celsus. sic duo sunt
esse magistratum et esse de maioribus. Ea ergo que cōpetunt
cuilibet magistratui eo ipso qd est magistratus inferūt solū ea
que sunt iurisdictionis: ⁊ ideo delegari possunt. ea vero que cō-
petunt specialiter ⁊ in priuilegiū eo qd est de maioribus magi-
stratibus inferūt merum ⁊ mixtum imperium: ⁊ ideo non dele-
gantur. et hoc volūt cōcludere regule in principio legis posite.
¶ Expone ergo rubricā de officio eius cui mādata. i. delegata
est iurisditio. i. de ꝑtāte iudi. delegati. vbi attēdēda sunt duo. s.
potestas ipsius iudi. delegati. ¶ Itē potestas ordinarij quam
habet in delegando. ¶ Et expone literā quecunq̄ specialiter. i.
eo ipso qd est de maioribus ⁊ in priuilegiū. ⁊ qd subijcitur que
vero iure magistrat⁹ expone. i. eo ipso qd est magistrat⁹. ¶ Mō
pone exēpla prime regule. s. de lege ꝓut sunt exēpla hac eadē. l.
s. de cognitione legis iulie de adulteris. ⁊. l. iul. de vi. de senatus-
cōsulto ē exēplū an dñs sit occisus a familia: hoc em̄ spāliter est
cōmissuz maioribus magistratibus ꝑ senatuscōsultū syllania-
num, vt. j. eo. ꝟ. et si a familia. et ad syl. ꝑ totū. de cōstitutione ꝑn-
cipis est exēplū de potētioribus ꝓstātibus patrociniū in causis
vel suscipientibus in se actionem: hoc enim specialiter cōmissuz
est rectori prouincie ex constitutione diui claudij vt. C. ne liceat
potē. l. j. et. ij. hoc exēplum reprobāt quidam: q2 hec lex antiqua
non potuit cogitare de illa noua sed tu defende ꝯm Ray. quia
prima compilatio. C. facta fuit ante compilationē. ff. Ray. alia
etiā exēpla sunt in glo. sed nō sunt ꝓpria: q2 loquūtur de inter-
positione decreti que nō est ꝓprie materia huius. l. sed. s. de offi-
cio ꝓcōsul. l. nec quicq̄. §. vbi decretū vbi plene dixi. deinde not.
quatuor arg. q̄ colligūtur ex glos. q̄ incipit, arg. triplex. et de his
argumētis

arg.j.dicetur plene. ¶ Modo op.ad p̃n.l.qđ q̃ a lege tribuun-
2 tur†possunt delegari.nã oẽs cause ciuiles ꝛ earũ cognitio a le-
ge tribuiť ꝛ tñ delegãť vt in auť.de defen.ciui.§.ꝛ iudicare et
§.ꝛ audiret. Imo nisi habeat a lege nõ delegat vt.j.de iuri.om.
iudi.l.more.ꝛ.l.ꝛ quia.so.verbũ specialiter tollit contrariuʒ:qꝛ
cõmissa specialiter.i.ex̃psse.sic exponitur.C.de nego.gest.l.nego
tiuʒ.ꝛ in priuilegiũ non delegãť vt hic:sed cõmissa a lege non
in priuilegiũ delegãť,vt in cõtrario. Si vero ab homine non
delegantur vt.j.eo.l.fi.vnde dicit glo.qđ hec dictio spãliter,duo
importat.s.specialiter ꝛ in priuilegiũ ꝛ qđ alterũ nõ sufficit. Sʒ
male dicit qꝛ alterũ sufficit.s.qđ in priuilegiũ.eodem modo põt
responderi ad.l.s̃.de officio p̃fecti vrbis.l.j.§.si quis seruuʒ.vbi
prefecto vrbis specialiter cõmittitur cognoscere de interdicto
qđ vi aut clam:ꝛ tñ põt delegari qꝛ nõ cõmittitur sibi speciali-
ter.i.in priuilegium ꝛ quominus alij possint cognoscere:ꝛ ideo
delegari põt.cõtra hoc tamen videtur.j.de dam.infec.l.iiij.§.q
duas.vbi de hoc satis dixi.ꝛ ratio diuersitatis inter primã ꝛ se
cundã regulã.s.quare cõtenta sub prima regula nõ possunt de-
legari ꝛ contenta sub secunda sic.ratio est:quia in cõtentis sub
prima regula videtur electa industria personarũ maiorũ magi
stratuum.ꝛ lex ꝛ princeps.specialiter confidit de eis in magnis
causis ꝙ nõ aliter iudicabũt q̃ ipse princeps foret iudicaturus
vt.s̃.de officio prefecti preto.l.j.§.fi. Unde omnis gens sub ma
iori iudice constituta maiorem habebit prouidentiã.in auť.de
defenso.ci.§.audient.ergo non possunt eis comissa alijs delega
gare,vt.j.de regu.iur.l.nemo potest gladij potestatẽ.ꝛ ꝓ hoc.j.
de solu.l.inter artifices.sed in secunda regula cessant rationes
p̃dicte.nec videtur ꝑsonarum electa industria in minoribꝰ ma
gistratibus:ꝛ ideo ipsi possunt delegare. Jacob.de ra. ¶ Item
nõ ob.j.de iudi.l.solemus.§.fi.vt ibi no. Et dic ſm Ray.quod
principium huius.l.loquitur solum de causis meri imperij nõ
mixti.ꝛ hoc ꝓbat litera ibi,ꝛ ideo.ꝛ ver.huius rei.licet glo.ali-
ter dicat. ¶ Item opponiť ad idem.hic enim dicitur qđ q̃ spe-
cialiter cõmittũtur nõ possunt delegari specialiter,nec manda-
3 ta generali iurisditioni transferuntur. ¶ Sed contra quia†q̃-
dam que non possunt transferri specialiter tñ transeunt cũ vni
uersitate,vt.j.de cõtrahẽ.emp.l.in modicis.ꝛ ibi de hoc.de acq-
ren.re.do.l.quedam. ¶ Sol.licet glo.non soluat hic est speciale
ibi vero regulare. Uel dic ꝙ hic non est actuʒ de eo tacite vel ex
presse:ibi vero fuit actuʒ ex̃psse vel saltẽ tacite. ¶ Uel dic quod
hic est ius ꝑsonale ꝛ ꝑsone coherens.s.merum ꝛ mixtum impe
rium ſm Jaco.de bel.ꝛ de hoc nota ꝛ dicetur ſm eum in.d.l.in
modicis.ꝛ dixi etiã.d.l.quedã. ¶ Uel dic ſm Pet.qđ ea q̃ spe-
cialiter nõ possunt sed generaliter:quia tantum importat regu
lariter generale quo ad ea que sub generali includuntur,quan
tum speciale quo ad speciẽ,vt.j.de admini.tuto.l.si duo.ꝛ.C.de
p̃scri.xxx.anno.l.omnes.sed que specialiter nõ possunt transire
bene transeunt cũ vniuersitate non cũ generalitate.vnde si ob-
ligo tibi oĩa bona mea non transeunt sub ista generalitate spe
cialiter ꝓhibita,vt.j.de pigno.l.obligatione generali.sʒ si do ti
bi hereditatem vel peculiũ meũ oĩa hereditaria vel peculiaria,
transeunt sub ista vniuersitate.nã ibi plura sunt sub gñalitate
sunt separata,ꝛ ideo ꝓhibita transire non transeunt.sed vbi
sunt sub vniuersitate,sunt vnica ꝛ censenť vnum corpus,ꝛ sunt
eiusdem nature,ꝛ ideo omnia transeunt sicut patet in seruituti
bus que ꝑ se vsucapi non possunt sed cum fundo sic.vt.j.com-
muni diui.l.arbor ꝛ de vsuscap.l.si aliena.§.j. Cõclude ergo qđ
quedam sunt in quibus specialiter disponitur.quedam in qui-
bus generaliter.quedam in quibus vniuersaliter. In disposi-
tis specialiter nõ transeunt nisi specialiter disposita.in disposi
sitis generaliter nõ trãseunt spãliter ꝓhibita.in dispositis vni
uersaliter omnia transeunt que sub vniuerso cõtinẽtur. ¶ Itẽ
4 †opponitur ad idem qꝛ relatiuum quis que quod,appositũ in
determinate si nõ appareat determinatũ vitiatur dispositio,vt
j.de auro ꝛ argen.leg.l.qntus. ¶ Sol.vt in glos.quia cõcessum
ꝛ determinatũ reperiť maioribus vt.s̃.de offic.p̃sid.illicitas.§.
qui vniuersas.ꝛ ꝑ consequens denegať minoribus ex quo ma
ioribus spãlr ꝛ ĩ priuilegiũ est cõcessum. ¶ Iteʒ opponiť ad eã
dẽ primã regulã:qꝛ tutoris datio specialiter cõmittiť,vt.j.de tu
telis.l.muto.§.tutoris datio.ꝛ tñ delegať,vt insti.de vtili tuto-
re.§.sʒ hoc iure. ¶ Sol.dic quia regulariter verũ est quod cau
se q̃ specialiter cõmittunť lege vel senatuscõsulto vel cõstitutio
ne nõ delegantur.fallit in datione tutoris que demãdabať iu-
bẽte preside,vt.d.§.sed hoc iure.quod intellige in terminis ibi
contentis.s.vbi ille cui delegatur est iudex ordinarius ꝛ vbi fa-
cultates pupilli sunt parue vt ibi patet.ꝛ nota.j.de tuto.ꝛ cura.
dat.ab his.l.nec mandante.in prin.ꝛ hoc contingit triplici ra-
tione.s.fauore pupillorum vt habeãt plures iudices.ꝛ quia is
cui delegatur habeat al's iurisditiones ꝛ ꝓpter iussum superio
ris. Hodie vero dicit glo.qđ competit datio tutoris iure magi-
stratus si facultates pupilli sunt parue,vt.d.§.sed hoc iure.ꝯsi.
nos aũt.ita no.hic,ꝛ.j.de tuto.ꝛ cura.dat.ab his.l.ius dandi.
ꝛ de hoc dicetur ꝛ not.j.de iurisdi.om.iudi.l.j. ¶ Pe.vero hoc
sentire videtur ꝙ etiam vbi fauor pupilli exigit:possit datio tu
toris cõmitti etiã priuato,vt.s̃.de offi.ꝓcõ.l.penul.sicut cogni-
tio de suspecto etiã priuato cõmittiť ꝓpter fauorẽ pupillorum.
5 vt.j.e.l.cognitio. ¶ Et aduertatis qꝛ tutoris datio†nõ est me-
ri vel mixti imperij:qꝛ nõ cõpetit alicui eo qđ habeat merũ vel
mixtũ imperiũ.nec est iurisditionis qꝛ lʒ preses habeat meruʒ
imperiũ non ꝓpter hoc dat tutores:sed ex speciali.l.cõmissione
vt isti.de vtili tutore.ꝛ dicta.l.muto.§.tutoris datio vbi de hoc
dixi.j.de tutel.si em̃ sub mero mixto imperio vel iurisditione cõ
tinẽtur superfluo lex senatuscõsultũ vel ꝯstitutio cõcedeť vt.C.
de thesau.l.vnica,li.x.ꝛ ita no.j.de tut.ꝛ cur.datis ab his.l.ius
dandi in glo.ergo ius dãdi tutores pupillis etiã paruas facul
tates habẽtibꝰ põt forte dici nõ esse concessum iure magistratꝰ
sed ex speciali cõcessione principis:ꝛ ꝓpterea non videť delega-
bile ꝑ hãc.l.ꝛ sic põt intelligi p̃alle.l.ius dandi.ꝛ.l.nec mandan
te.in prin.tñ predictis non obstantibus videť ꝙ sit delegabilis
sicut dicit glo.qꝛ nõ cõmittiť vni respectu alterius in priuile-
giũ,vt dicemus.j.circa primã questionẽ. ¶ Tertio oppo.ꝙ ea
q̃ specialiter sunt cõmissa maioribus transeant data iurisditio
ne,vt.C.de officio eius qui viceʒ alterius iudi.obtinet.l.ij.solu.
ibi nõ est delegatus sed in locũ mortui subrogatus vel ꝑpetuo
absentis qui est ordinarius vt ibi no.ꝛ dixi.vnde hʒ iurisditio
nẽ ordinariã a lege cõmendatã ſm Rofre.ꝛ sic aliud est habe-
6 re iurisdictionẽ delegatã,aliud cõmẽdatã a lege:†qꝛ talis est or
dinarius vt no.per ipm̃ Rofre.in libello suo scđo folio sub ti-
tulo que cause possunt delegari prima colũna vbi de ista mate
ria bene no.ꝛ in Speculo eo.ti.§.fi. ¶ Quarto op.qđ hic dici-
tur ꝙ in casu absentie possunt delegari:sed contra quia ꝓhibi-
ti sunt loci seruatores vt in auť.vt nulli iudi.ꝑ totum de man-
da.princ.§.eos.ꝛ vt iudic.sine quoquo suffrag.§.nullo quoqʒ.
Sol.dicit glo.aliud est habere loci seruatores qui erant bara
tatores ꝛ ꝓuincias spoliabant.ꝛ hoc non licet vt in contrarijs
sed habere iudices delegatos in casu absentie ꝛ ad tempus hoc
est concessuʒ vt hic.loci enim seruatores erant officiales quibꝰ
cõmittebatur cura ꝛ visitatio ꝛ inquisitio certorum locorum ꝑ
presidem ꝓuincie ꝛ referebãt sibi.ꝛ quia isti oĩa mala faciebãt
ideo fuerunt ꝓhibiti vt in cõtrarijs qđ est contra archiepisco-
pos ꝛ ep̃os qui cõmittunt visitationes aliquorũ monasteriorũ
vel ecclesiarũ aliquibus quas ꝑsonaliter facere deberent iusto
impedimento cessante. sed hoc faciunt vt euitent laborem.de
hoc vide extra de offi.ordi.c.si episcopus.lib.vj.cũ ibi notatis.
7 ¶ Quinto op.ad idem: hic dicitur qđ p̃sides†in casu absentie
possunt delegare sed videtur ꝙ non animaduersionẽ vt in auť.
de collatore.§.ꝓhibemus.so.dic qđ p̃sides in casu absentie pos
sunt delegare tales causas quo ad cognitionem tñ ꝛ sic loquiť
hic sed quo ad diffinitioneʒ vel executionẽ non,vt in cõtrario.
quidaʒ tñ contra vt.j.in distinctione dicetur.sed instatur quod
etiam quo ad decisionẽ possit vt.C.de offi.eius qui vicẽ alteriꝰ
iudi.obtinet.l.ij.sed illa intelligitur ſm istam.s.vt possit preter
vltimum supplicium ꝛ membri abscissionem vt vbi not.ꝛ dixi.
vel verius dic qđ ibi loquitur in suspecto loco mortui vel ꝑpe-
tuo absentis qui est ordinarius.ꝛ habet iurisditionem cõmen
datam,ꝛ habet merum ꝛ mixtum imperium in cognoscendo ꝛ
exequendo vt.s̃.ꝓxime dixi. Et est ex̃pssum.j.de leg.iij.l.j.§.pre-
fecto vero p̃torio.alius vero delegatus in casu temporalis ab-
sentie solum habet cognitionem vt dicto.§.ꝓhibemus.in auť.
8 de collatore.†Fallit tamen ſm Pet.vbi esset insignis latro vel
malefactor cuius sententiam differre in aduentum p̃sidis esset
periculosuʒ: qꝛ tũc delegatꝰ ex cã absentie posset ꝓcedere ad sen
tentiaʒ ꝛ executionẽ.argu.j.de operis no.nun.l.de pupillo.§.si
qs riuos.ꝛ de iniusto testa.l.si qs filio exhere.§.hi autẽ oẽs.ꝯs.
nisi forte.vñ dicit Cy.se defendisse quẽdã amicũ suũ q remansit
in carceribus cuiusdam potestatis absentis ꝛ fuerunt suspensi
quidam insignes latrones.sed licet ista opinio Petri ꝛ Cy.sa
tis sit equa tamen p̃dictus versi.nisi forte.qui magis facit pro a
ipsa opinione non loqtur in iudice delegato sed in iudice ordi
nario.s.in p̃side,vt ibi patet:vnde forte non est veruʒ in delega
to.de hoc dicaʒ.j.in distinctione. ¶ Sexto op.quia hic dicitur
a quod argumẽtum a cõtrario sensuᵃ est fortissimũ†ꝛ ad hoc se-
9 pe allegať ꝛ bene facit.j.mãdati.l.si ꝓcuratorem.§.si ignorãtes
ꝛ ibi in glo. Cõtra.C.de epi.ꝛ cle.l.cõuenticulã.vbi nõ resultat
argumentũ a cõtrario sensu de iurisdi.om.iud.l.nemo.ꝛ de cõ-
ditio.insert.l.cũ patrẽ.vbi non resultat argumentum a contra
rio sensu. ¶ In hoc sunt varie opiniones,sed quo ad.l.cõuen-
ticulã põt dici qđ ibi resultat argumentũ a cõtrario sensu qua
tenꝰ dicit ꝯuẽticulã illicitã ꝓhiberi. ¶ Unde em̃ seqť qđ licita
cõcediť sed nõ seqtur qđ dicitur extra ecclesiã:qꝛ nõ seqť qđ in

a ¶ Argu.a ꝯ-
rio sensu. Ad
de Bar.ꝛ Alle
xã.hic bal.i.l.
cõuẽticulã.de
epis.ꝛ cle.doc.
in.l.si ꝯo.§.de
viro.j.sol.ma.
i.l.iter socer.§.
cũ iter.ff.đ pac.
do.in.l.q testa
mẽto.§.mľier.
de testamen.

ecclesia,sed ibi ideo qꝛ resultaret absonus ⁊ prauus intellect⁹
vt ibi dixi. ¶ Sed pro generali solutione omniũ cõtrariorum
forte ſm Odofre.vt no.in.l.cõuenticulã.C.de episc.⁊ cleri.Dic
aut illa ꝓpositio iuris ex qua colligit argumẽtũ a ꝯtrario sen-
su habet istã monosyllabã si,⁊ tũc resultat:⁊ ita loquit hic si ꝓ
ficiscatur ⁊c.aut nõ hꝫ ipsam monosyllabã ⁊ tũc cessat vt in cõ
trarijs. ¶ Sed ista solutio nihil valet,cũ multe leges reperian
tur:in quibus nõ est dictio si,⁊ resultat argumẽtũ a ꝯtrario sen
su,vt insti.per quas pso.§.ex his iuncto etiã principio. ¶ Pre
terea in legibus cõtrarijs lꝫ nõ sit expresse subintelligitur tamẽ
p resolutionẽ,vt cũ dicit cõuenticulã illicitã subaudit si est ex-
tra ecclesiã.⁊ nemo declinet examẽ ordinarij si est lis cõtestata.
Alij vt Odofre.Jmo.Oldra.vt no.in.d.l.conuenticulam.⁊ se
quaces dicũt argumentũ a contrario sensu est fortissimum.ve-
rũ est nisi lex sit expressa in cõtrariũ vel ratio naturalis.vel nisi
resultaret prauus intellectus ex argumento a contrario sensu.
tũc enim nõ hꝫ locũ ipsuꝫ argumentũ,vt in legibus cõtrarijs.
nam ꝙ nõ declinet iudex ordinarius etiã ante litẽ cõtestatã ꝓ-
hibet p aliã.l.C.de iudi.l.aptissimi.⁊ ideo ex.d.l.nemo.C.de iu-
ris.om.iudi.non resultat argumentũ a contrario sensu in.l.con
uenticulã.ꝓhibet ratio naturalis:qꝛ deterius est facere cõuen
ticulã illicitã in ecclesia ꝙ extra in.l.cũ patrẽ.esset abson⁹ intel-
lectus si resultaret argumentũ a cõtrario sensu vt ꝓbatur in.l.
titia.§.idẽ rñ.de ver.ob.⁊ sic soluũtur predicta contraria.⁊ hãc
opi.sequit Jo.monachus cardinalis extra de elect.c.generali.
lib.vj.⁊ per Jo.an.de eta.⁊ qualita.c.vnico.lib.vj.alij vt Azo
in brocardis de legibus ⁊ verborũ statutis rubricella cõtrari⁹
sensus legis circa mediũ brocardorũ ⁊ sequaces tenẽt qd si mo
nosyllaba si,adiecta ꝓpositioni ex qua sumi debet argumẽtuꝫ
a cõtrario sensu accipiatur pro qꝛ.⁊ sic causaliter sicut accipit
hic si ꝓficiscit.i.quia ꝓficiscitur:tũc resultat argumẽtũ a cõtra-
rio sensu.Si vero dictio si,accipiatur conditionaliter:tũc est ꝓ
babile argu.fallit enim vbicũqꝫ lege vel argumẽto probari po-
test nõ esse recipiendũ vel sumendũ argumentum a cõtrario sen
su,vt.C.de condi.causa data.l.dictam.ibi enim nõ sumit argu
mentũ a cõtrario sensu ne sit cõtra aliã.l.eo.ti.l.si militẽ.⁊ sic lo
quunt cõtraria ⁊ vbicunqꝫ subaudim⁹ maxime si v̄o ꝓbari nõ
possit cõtrariũ alia.l.tũc resultat vt hac.l.cũ concor.⁊ ad hoc ex
tra de regula.⁊ transeuntibus ad religionẽ.c.cũ virũ.in fi.⁊ ibi
in glo.⁊ de his q̃ fiunt a prela.sine cõsen.capi.c.cũ apostolica ⁊
in hoc stat opinio Azo. ¶ Sꝫ Cy.ad eius cõprobationẽ indu
cit exẽplũ ⁊ fuit Jaco.de ra.si promitto tibi.x.si nauis ex Asia
venerit.nõ sequit si nõ venerit qd non sum obligatus.nam cuꝫ
cõtrahitur sub conditione ea existente cõtrahit obligatio.sꝫ si
deficiat nõ seqtur cõtrari⁹ intellectus qd ea deficiente deficiat
obligatio.⁊ ita est in prealleg.l.cũ patreꝫ.C.de condi.inser.vbi
dicitur si nõ diuertat filia caueat nõ seqtur si diuertat ꝙ nõ ca-
ueat. ¶ Circa quod attendendũ qd euentus cõditionis[a] nõ in-

a ¶ Euent⁹ cõditionis. Add Bart.⁊ Jo.de Por.i.l.qties.i die.de v.ob.⁊ ibi Alex.⁊ i.l.ita stipulat⁹.e.ti.Bal.i repe.l.qd te.vj.co.si cer.pe.⁊ i.l.⁊ si post tres.si qs cau.

10 ducit obligationem† sicut probat Hugo.i indissolubilibus.⁊
no.i gloss.j.de verbo.obl.l.a titio.sed conuentio siue cõtractus
precedens iducit obligationem conditione existente.sed si con-
ditio deficiat verũ est ꝙ non dabo non virtute cõuentionis pre
cedentis iam facte qꝛ non est obligatio.nam si esset obligatio
itroducta in defectũ conditionis desineret ⁊ obligaretur ille ad
non petendum.non seqtur ergo si nauis non veniat obligatio
deficiat ⁊ quod tibi non tenear.imo nunꝙ fui obligatus.⁊ sic
iducit.d.l.cum patreꝫ.vbi dictio si,ponitur conditionaliter et i
eius defectum non resultat.argu.a contrario sensu ⁊ idẽ colli-
gitur ex.d.l.dictam.C.de cõdi.ob cau.⁊ hoc voluit dicere Azo
11 ⁊ bene.†ad priuationẽ enim obligationis oportet obligationẽ
precedere,vt.s.de iusti.⁊ iure.l.manumissiones. ¶ Sed contra
hoc videtur ꝯetiam vbi dictio si,ponit conditionaliter tunc re
resultat argumentum a contrario sensu,vt.l.si repetendi eo.tit.
de condi.ob causam. ¶ Sed dic quod ibi nõ ponit conditiona
liter sed causatiue.nã ibi i cause defectum cõtrahit obligatio.⁊
qd sic accipiatur ptꝫ ex rubr.illi conti.q̃ dicit de ꝯdit.ob cãm.s.
secutam. ¶ Sed adhuc istatur ad idẽ contra Azo.nã si aliqs
12 ꝓmittit annua vel singulis annis† videtur promisisse quolibet
anno si viuam vt.j.de annis lega.l.in singulos.⁊ tñ dicit.l.qd
si ꝓmittas quoad viuã heres meus est obligatus ad non petẽ
dum ⁊ põt repelli exceptione taciti pacti.ergo nõ est verum qd
dixi qd i defectum conditionis nõ deficiat obligatio ⁊ non re-
sultet argumentũ a ꝯtrario sensu:⁊ ideo videtur obstare Azo.
⁊ tollere oia predicta.j.de verb.obl.l.eum q ita.§.q ita.cuꝫ si.ad
hoc respondetur qd falsum est quod vbi ꝓmittitur per stipula-
tionem singulis annis vel quoad viuam qd sit stipulatio cõdi
tionalis.Jmo est pura vt.ff.de donatio.causa mortis.l.sena-
tus.§.fi.⁊ de verbo.obl.l.si stichum.§.stipulatio.⁊ ideo cũ adij-
citur quo ad viuã videt pactũ iterpositum qd post mortẽ nõ pe
tat:⁊ ideo heres meus exceptione repellitur,non ob.leges alle

gate qꝛ loquuntur i vltimis voluntatibus vbi legatũ annuum
vel singulis annis vel quoad viuã itelligitur conditionale pro
sequentib⁹ annis vt dicta.l.si i singulos.⁊ ideo heres legatarij
ipso iure repellit ſm Pet.rõ diuersitatis iter stipulationẽ ⁊ le-
gata colligitur qꝛ i stipulationib⁹ versatur factum stipulãtis
i legato non sed sola volũtas testatoris:⁊ ideo plus debet ope-
rari factũ suũ ꝙ alienũ.similis ratio no.isti.de verb.obl.§.ex cõ
ditionali.⁊ ideo Dyñ.i.d.§.i additione sua non bene dicit vbi
facit differentiam iter stipulationem conceptã singulis annis
⁊ conceptã sub istis verbis quoad viuã qꝛ primam dicit esse in
diẽ.secũdã conditionaleꝫ qd nõ est verũ qꝛ sic sequeretur qd de
fectus conditionis iduceret argumentũ a contrario sensu qd
s.reprobatũ est scdm opi.Azonis concludendo ergo opi.Azo
nis obscuram dic.qd vbi ponitur monosyllaba si causatiue re-
sultat argumen.a contrario sensu vt hic cũ concor.vbi non po
nitur ꝯditionaliter nõ resultat vt i ꝯtrarijs.⁊ ista opinio Azo
nis videtur bona.⁊ si diceretur multas leges reperiri vbi non
est dictio si,⁊ tamen qñqꝫ resultat argumen.a cõtrario sensu.⁊
qñqꝫ non dicendum quod lꝫ dictio si sibi nõ sit aliquãdo expres
se:tamen subintelligitur ex conceptione verborum vt predixi.
13 ¶ Alij vt Jac.de ra.Pe.⁊ sequaces dicunt† ꝙ argumentuꝫ a
contrario sensu habet locum ad destructioneꝫ cause finalis vt
sic cessante causa cesset effectus.nã hic causa finalis quare p̄ses
delegare poterat est causa absentie.ea ergo cessante non potest
committere.⁊ hoc traxerunt a Dy.q hoc no.extra de reg.iur.
c.peccatum non remittitur.super verbo restituatur. ¶ Ad iu-
ra contraria potest responderi.primo ad.l.conuenticulã.C.de
episcopis ⁊ clericis.dicitur conuenticulã illicitã extra ecclesiaꝫ
fieri non licet:seqtur ergo quod intra ecclesiaꝫ sic.dico ꝙ nõ qꝛ
finalis causa non est qꝛ extra ecclesiam:sed qꝛ illicita:⁊ ideo cũ
illa causa duret:ideo ꝓhibetur vbiqꝫ.⁊ ea cessante vt qꝛ licita
bene resultat argumentum a contrario sensu:quia licita fieri
potest itra ecclesiam ⁊ extra.ad.l.nemo de iuris.om.iud.vbi di-
citur post litem contest.ordinariũ non recusari ergo a contra-
rio sensu ante litẽ conte.põt.nõ sequitur qꝛ non est causa fina-
lis litis cõtestatio:sed quia iudex est ordinarius,vt.C.de iudi.
l.apertissimi.Jtẽ i.l.cũ patrẽ.C.de cõdi.i ser.nõ fuit causa fina-
lis nõ diuertere sed ne fieret fraus legato,vt.j.vt leg.no.caue.p
totũ.Et per istam viam possunt solui alia cõtraria si qua repe
riuntur.⁊ allegant plura i dictis brocardis Azo.Et de isto ar
gumento a contrario sensu notaui i.d.l.conuenticulam.⁊ no.i
decretis.ix.dist.c.§.quicunqꝫ.i glo.⁊ per Archi.viij.q.j.c.scien
duꝫ.circa si.xxxij.dist.c.hospitiolum.xlj.dist.c.vbi nõ resultat
arg.a contrario sensu.⁊.iij.q.iiij.c.beatus.vbi de hoc p Arch.
xxiij.q.ij.c.sane.⁊ plenius per ipsum Archi.xvij.q.ij.c.j.quod
icipit Gonsaldus. ¶ Sed scdm Guil.de cu.predicta distin-
ctio Azo.⁊ quasi oia predicta videtur tollere.l.j.de pact.dota.
l.iter socerũ.§.cum iter.vbi expresse ꝓbatur qd ex propositione
conditionali resultat argumentũ a contrario sensu.Et si dica
tur qd ibi nõ est cõditio si,dic qd est eqpollens:qꝛ ibi fiebat pa
ctum filia defuncta sine liberis ⁊ fiebat p verba ablatiui abso-
luti q̃ obtinẽt vim cõditionis,vt.j.de statuliber.l.cum heres.§.
si duo de fideicõmis.liber.l.thais.⁊ de ꝯdi.⁊ demõ.l.a testatore.
¶ Nec ob.ratio supra tacta qd i defectũ conditionis non defi
ciat obligatio que nõ precessit:qꝛ p̃uatio presupponit habitũ
seu obligationẽ precedentem:qꝛ dico qd cõtract⁹ põt sumi du
pliciter.p̃mo i habitu q est de presenti.alio modo q non est de-
presenti sꝫ põt esse i futurũ.Unde cũ ꝓmitto si nauis ex asia ve
nerit poterit esse qd ero obligatus si venerit.nã si venerit volo
esse obligat⁹.⁊ sic est habitus q euenire põt:⁊ ideo põt sumi ar
gumẽtũ a cõtrario sensu qd si nõ venerit nõ sim obligat⁹.Ad
qd facit ꝙ dicit i cã.j.de ꝯdi.⁊ demon.l.cũ tale.§.falsaꝫ.Unde
ſm Guil.non videt ꝓcedere dicta distictio Azo. ¶ Quid er-
go dicemus vere nõ puto posse tradi generalẽ doctrinã de isto
argumento a contrario sensu qn subtiliter ituenti recipere pos
set istãtiã. ¶ Tamẽ ex p̄ditis oibus colligi põt talis distictio.
14 †aut i contrario sensu est aliqd dispositum p aliã.l.tũc non sũ-
mitur argumentum a contrario sensu,sed statur dispositioni
illius.l.sicut patet.C.de epi.audiẽ.l.ij.vbi dicit ꝙ clericus ante
diffinitiuã sniaꝫ non põt appellare.nõ seqt a ꝯrio sensu ergo
post diffinitiuã põt appellare,hoc em ẽ dispositũ p alias leges
vt.C.⁊.ff.de appel.p totũ.Jtẽ hoc clarius probatur i prealleg.
l.nemo.C.de iurisdi.om.iud.vbi dicit post litẽ contestatẽ ordi-
narium non recusari.non seqtur a cõtrario sensu,ergo ante li-
tẽ contestatã põt:qꝛ hoc est dispositum i cõtrariũ per aliã.l.vt
C.de iudi.l.apertissimi.Si vero i sensu cõtrario nihil est dispo
situm p aliam.l.tunc potest sumi argumentum a contrario sen
su nisi esset contra mentẽ ꝓferentis vel contra naturalem ratio
nẽ.vel nisi aliquod absurdũ sequeret ⁊ tũc dictio si,ponit cau-
saliter ⁊ posset dici.aut cessat causa finalis dispositiõis.⁊ põt
sumi

sumi argumentū a cōtrario sensu nisi esset cōtra mentē ꝓferen-
tis vel cōtra naturalē inclinationē, vel nisi aliqđ absurdū seque
retur: ⁊ tūc dictio si, ponit̄ causaliter ⁊ posset dici aut cessat cau
sa finalis dispositionis ⁊ pōt sumi argumētū a cōtrario sensu.
aut nō cessat ⁊ tūc sumi nō pōt. dici tūc etiā argumētū a causa
cessante. Itē si lex disponit casualiter. i. specialiter ī vno casu re
sultat argumentū a ꝯtrario sensu qđ sec⁹ sit in alijs casibus: qꝛ
15 qđ in vno permittit̄ in ceteris ꝓhibet̄ † ⁊ tunc pōt etiā dici ar-
gumētū a ꝓhibitis ⁊ ꝑmissis. ⁊ ita etiā pōt intelligi hic: qꝛ lex
disponit qđ preses vno casu pōt delegare. s. cū necessario ꝓfici-
scitur ergo in alijs casibus secus. Si vero lex disponit cōditio
naliter. tūc qꝛ cōditio cū cōditionato hn̄t se cōuertibiliter vt ha
16 beat locū ꝯditionatū vbi hꝫ locū cōditio, † ⁊ ea cessante cesset,
vt. ꝭ. de ꝯdi. ⁊ demon. l. q heredi. ⁊ de cōdi. indebit. l. qui ꝓmisit,
tūc si querit̄ an dispositū sub cōditione cessat ea cessante, dic qđ
sic: ⁊ ideo hoc respectu hꝫ locū argumētū a ꝯtrario sensu. sed si
querit̄ an ex vi dispositionis noue hoc ꝯtingat, dic qđ si ille ef-
fectus pōt haberi absqꝫ vi noue dispositiōis subintellecte, vt cū
ꝓmitto sub conditione. nā tunc etiaꝫ nulla subintellecta noua
dispositione deficiente conditione nō teneor vt superius est pro
batum: tūc nihil subintelligitur nec resultat argumentū a con
trario sensu vbi non aliter non pōt haberi effectus nisi ꝑ subin
tellectum noue dispositionis tūc subintelligitur vt dicta. l. inter
socerum. §. cum inter. de pact. dot. ibi eīm nō posset dotē retine-
re sibi subintellecta noua dispositiōe. ⁊ ideo subintelligit̄. ⁊ sic
intelligit dictum. §. Guli. de cun. ⁊ de isto argumēto aliquid te
tigi in alphabeto dictione argumentuꝫ. ver. a contrario sensu.
17 ¶ † Sed nūquid ex statutis potest sumi argumētū a cōtrario
sensu? ꝓ inuestigatione veritatis huius q̄ōnis videndum est an
argumentū a contrario sensu veniat ex ꝓpria significatiōe ver
borum an non. nā si ex propria significatione veniret: tunc etiā
sumetur a statuto. Si non: non posset sumi qꝛ statuta sunt stri-
cti iuris ⁊ non recipiunt interpretationem extensiuam vt dixi
de publicanis. l. cesar. ⁊ per Dy. ꝭ. de verb. signifi. l. ij. ⁊ dixi in si-
mili q̄ōne. ꝭ. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. deiecisse. ¶ Dicendum est ergo
18 † quod istud argumentum nō venit ex ꝓprio significato verboꝝ
sed ex quadā interpretatione ⁊ subauditione. ⁊ hoc tenet Ray.
⁊ allegat. C. de furtis. l. apud antiquos. ⁊ hoc bene probatur. ꝭ.
si certū petatur. l. pecuniam. qꝛ si sumeretur ibi a contrario sen-
su ageretur ex contraria stipulatione qđ non est verum. Immo
agitur ex prima. vnde potius primū relinquit in suo esse ꝙ con
trarium sensum inducat sicut patet etiam ex his que predixi de
obligatione cōditionali. igitur a statuto non resultat argumē-
tum a cōtrario sensu. ⁊ ita cōmuniter doctores tenēt ⁊ aduoca
ti de alijs argumētis que hic sumuntur in gloss. dic vt in alpha
19 beto dictione argumentū. ¶ Potest etiam s̄m Mar. † sili. hic
sumi argumentū a consequenti destructo. est eīm hic consequēs
quia preses habet necessarie abesse si hoc destruatur ⁊ remouea
tur destructum est antecedens. s. qđ delegari possit ⁊ de hoc ar.
habetur. ꝭ. de public. l. eum qui. j. rn̄so. ⁊ in alphabeto dictione
argumentū. ver. a cōsequenti destructo. ⁊ pro hoc. C. de arbi. l. j.
¶ Expeditis predictis veniamus ad questiones materie no-
stre. l. Et primo quia ista. l. facit differentiam inter maiores ma-
gistratus ⁊ maiores qui sint isti. ⁊ gloss. hic tangit quatuor or-
dines magistratuum ex quibus dignoscuntur maiores et mi-
nores. et latius in cor. auth. vt ab illustribus et qui supra eos
sunt. ⁊. s̄. de senato. l. qui indignus. ¶ Sed querit̄ glo. hic omi-
sit ⁊ nihil dixit. de superillustribus. dicunt quidam quia non re
peritur quod habeant merum imperium vel mixtum sed solū
voluntariam iurisditionem vt. s̄. de offi. cōsul. l. vna. sed hoc est
falsum qꝛ imo habēt merum imperium, vt. ꝭ. de ap. l. j. §. ij qui.
⁊. ꝭ. de arbi. l. iij. vnde dic s̄m Pe. ꝙ lꝫ habeāt merū imperium:
non tn̄ exercent sicut alij: qꝛ morantur circa latus principis et
sunt pars corporis eius, vt. C. ad leg. iul. maiest. l. quisquis. vn-
de quia raro exercent glo. non curauit de eis facere mentionem.
20 ¶ † Item quero nunquid imperator cām meri imperij possit
alij delegare. Dic ꝙ sic: qꝛ est casus. C. vbi sena. vel claris. l. fin. ⁊
de preci. impera. affer. l. j. ¶ Et ad. l. istā pōt respōderi qꝛ impe-
perator nō clauditur sub regula, vt. s̄. de legi. l. princeps. qꝛ est
lex aīata in terris. in aut. de consul. §. fin. ⁊ pro hoc bene. ꝭ. de te-
sti. l. iij. §. verba eple. ⁊. xxiij. q. iiij. c. illud. ⁊ ibi in gloss. vbi etiam
no. ꝙ de iure canonico cause meri imperij bene possunt delega
ri. ⁊ idem no. per Inno. extra de offi. dele. c. venerabilis. et not.
etiam de offi. or. c. qđ ad sedē. et de rap. ⁊ incen. c. in archiepisco-
patu. ⁊ ne cle. vel monac. c. clericis. ⁊ ibi in gloss. Item quero si
21 princeps † alicui delegauit causam meri imperij an ille poterit
subdelegare. videtur ꝙ sic. C. de iudi. l. a iudice. ⁊ ita no. in glos.
C. qui pro sua iurisditione. l. vnica. penult. responso. illa tn̄ glo.
cōiter per docto. reprobatur. vt ibi dixi. ¶ Et ideo dicendum
est contrarium secundum Ja. de are. Ja. de ra. Oldr. ⁊ Cy. qui

dicunt ꝙ non pōt subdelegare: qꝛ delegatus a principe non ha
bet maiorem potestatem ꝙ̄ ordinarius: sed ordinarius hoc nō
posset ꝑ hanc. l. ergo ⁊c. preterea sicut ille cui concessum est spe-
cialiter merum imperiū a lege non potest illud delegare, sic nec
ille cui commissum est a principe. nā princeps ei concedendo vr̄
propter magnitudinem cause elegisse industriam persone. arg.
C. de sum. tri. l. liquet. circa fi. non potest ergo alij cōmittere per
l. inter artifices. de sol. ⁊ extra de offi. dele. c. qm̄ abbas. ⁊ ꝑ hoc
bene dicit regula iuris. ꝭ. de reg. iur. l. nemo gladij potestatem. ⁊
qđ dixi in simili de procu. constituto ad rem vendendam ꝙ nō
pōt alij committere, vt no. s̄. de offi. procur. cesaris. l. j. Guli. tn̄
de cun. ⁊ An. py. videntur approbare predictam glos. ⁊ respon
dent ad allegata in contrarium: qꝛ ordinarius habet potestatē
a lege ⁊ lex dat sibi potestatē secūdum naturam causarum. s. vt
delegabiles possit delegare alias non. sed tn̄ princeps delegat
causam qđ pōt, vt. d. l. fi. C. vbi senatores vel claris. delegando
excedit naturam cause qꝛ cause meri imperij non sunt sui natu-
ra delegabiles. cū ergo semel excessit naturam semper erit dele-
gabilis. ⁊ pro hoc. ꝭ. de re iud. l. quidam ꝯsulebat. in fi. ⁊ allegāt
22 C. de ipo. lucra. descrip. l. vnica. in fi. li. x. † Et qđ si testator ꝓhi-
bet alienari extra familiam ⁊ alienetur in vnum de famlia po-
test vlterius alienari. de leg. iij. l. pater. §. xv. ¶ Ad hoc potest
adduci gl. que est. ꝭ. de re iudi. l. a diuo pio. in princi. ¶ Opinio
alia tutior videt̄ ⁊ alijs rationibus non respondent ipsi Guli.
⁊ And. s. de industria persone electa. ⁊ ad. l. nemo gladij. q̄ indi
stincte loquitur, nec reperitur iste casus exceptus. ⁊ hanc tenet
Ray. ¶ Sed pone: preses prouincie vult specialiter committe-
re vnam cām meri vel mixti imperij: nūquid pōt? videt̄ ꝙ sic: qꝛ
hic ꝓhibet solū trāsmitti generaliter mādata iurisditione ⁊ q̄-
dā generaliter nō pn̄t demandari q̄ possunt specialiter, vt. ꝭ. de
mino. l. illud. cōiter tenet̄ ꝯ̄rium p. d. l. nemo pōt. ꝭ. de regu. iur. ⁊
23 de hoc. ꝭ. dicā. ⁊. l. imperiū. ꝭ. de iuris. om. iudic. ¶ † Itē q̄rit̄ an
p̄ses existēs in prouincia infirmus graui īfirmitate possit dele-
gare causas meri īperij. videt̄ ꝙ nō: qꝛ qđ in vno cōcedit̄ in alijs
denegatur. sed hic conceditur in causa absentie: ergo in alijs de
negatum videtur, vt. ꝭ. de iudi. l. cum pretor. ¶ In contrarium
videtur qꝛ eadē subest rō: qꝛ superesse non potest. ⁊ ꝑ hoc. s̄. de
offi. consul. l. vnica. ⁊ de offic. presi. l. meminisse. Et qꝛ infirmus
habetur pro absente, vt. ꝭ. de re iudi. l. quesitum. ⁊ pro hoc insti.
de excu. tuto. §. item propter aduersam. ⁊. ꝭ. de vaca. mune. l. pe-
nul. §. fi. ⁊ bene. ꝭ. de iudi. l. si longius. in prin. ⁊ ista cōiter tenet̄.
¶ Item quero: preses habet necesse proficisci per aliquos dies
anteꝙ̄ vult delegare: qꝛ non pōt superesse cum habeat compo-
nere sarcinulas ⁊ parare necessaria ad recessum suum: nūquid
potest. videt̄ ꝙ sic, vt. ꝭ. ex qui. cau. maior. l. ab hostibus. §. sed ꝙ
24 simpliciter. ⁊. C. de exh. reis. l. ij. ¶ † Sed pone preses ob absen-
tiam delegauit: reuersus est: nunquid statim ipso facto reuoca-
ta est delegatio. ista questio similis e illi sabbatine quaꝫ glo.
mouet. ꝭ. mandati. l. qui mutuam. §. j. sed recte intuenti non est
similis: qꝛ hō presens ⁊ reuersus bene pn̄t habere ꝓcuratorem
sed preses prouincie reuersus ⁊ presens non potest habere de-
legatum in causis meri imperij. cū ergo cesset causa finalis de-
legationis. s. absentia dicendum est qđ eo reuerso cesset effectus
idest ipsa delegatio, vt. C. de epi. ⁊ cle. l. generaliter. ⁊. ꝭ. de iu. pa-
tro. l. adigere. §. ꝙuis forte tn̄ non sic subito reuocata est dele-
gatio sed expectatur aliqđ modicum tempus quo preses causis
possit superesse. arg. d. §. sed qđ simpliciter in. l. ab hostibus. ex
qui. cau. ma. ¶ Sed quid si reuersus est sed statim oportet eum
abesse: nūquid erit reuocata delegatio? dic ꝙ nō: qꝛ tunc nō ces-
sat causa finalis. ⁊ pro hoc ar. C. de cura. furiosi. l. cū alijs. in fin.
⁊ sicut mulier non videtur diuertisse que in breui reuersa est, vt
ꝭ. de repud. l. iij. sic non videtur reuersus qui in breui abiturus
est a contrario. nam non videtur venisse qui non stetit. extra de
25 elec. C. si postꝙ̄. §. j. li. vj. ¶ Sed pone alicui † ordinario super-
uenerunt tot cause capitales qđ non potest oib⁹ superesse: nun
quid hoc casu poterit aliquas delegare? videt̄ ꝙ non: qꝛ videt̄
sibi concessum soluꝫ si proficiscatur: vt hic. ⁊ qꝛ hoc specialiter
videt̄ sibi prohibitum, vt. C. de peda. iudic. l. placet. ver. qđ non
ita. Hosti. tn̄ in summa de offi. dele. §. que delegari. versi. cogni-
tio ergo causaruꝫ. tenet qđ hodie omnes cause criminales pos-
sint delegari circa membri abscissionem per. §. prohibemus. in
aut. de collato. coll. ix. sed certe ille. §. loquitur qn̄ preses cōmit-
tebat anteꝙ̄ ingressus esset prouinciam quo casu non habebat
fundatam iurisditionē, vt. s̄. de offi. proconsul. l. iij. ⁊ ideo execu
tio ⁊ merum imperium non videntur translata. ⁊ lꝫ glo. que est
hic que incipit. s. cognitionem teneat per. d. §. prohibemus. qđ
si contingat presidem abesse quod possit delegare quo ad cogni
tionem tantum non quo ad executionem vbi exigitur membri
abscissio vel maior pena. tn̄ And. pysa. ⁊ Guli. de cun. ⁊ Azo
in summa de peda. iudi. vltra mediū. ⁊ videt̄ sentire glo. ꝭ. de tu-

to.ꝛ cura.datis ab his.l.j.vbi hoc tetigi tenent oppositum.et
dicunt ꝙ potest tunc delegare ꝛ cognitionem ꝛ executionē cum
ista litera indistincte dicat ꝙ cū proficiscitur potest eā mādare.
¶Et ad.§.prohibemus.respōdent ꝙ nō loquitur hoc casu,vt
dixi:sed qñ delegat anteꝙ̄ sit ingressus prouinciā quo casu ei⁹
iurisditio non erat radicata nec fundata vt predixi.¶Et licet
de ista materia delegationis causaruȝ dixerim ꝛ no.in multis
locis,vt,dixi.š.eo.super rubrica:tñ quātū ad p̄sens breuiter di
co ꝙ sunt tria genera causarū.s.meri imperij.Item mixti.Itē
26 iurisditionis de quibus per ordinē videam⁹.¶Et primo †de
causis meri imperij,ꝛ dic ꝙ ille indubitāter possūt p principē
delegari,vt.d.l.fi.C.vbi sena.vl' clarissimi.ꝛ lȝ ibi delegauerit q̄
ad cognitionē reseruata sibi pene ipositiō etñ cū sit.š.legē cre
do ꝙ q̄ ad oīa possit delegare si velit sicut etiā creat ꝛ facit ordi
narios ꝛ maiores magistratus,vt in vsi.feu.de pace iura.fir.§.
iudices vero.qui ex eius creatione habēt merū ꝛ mixtū iperiū.
ꝛ quo ad cognitionē ꝛ quo ad executionem,vt.š.de iurisd.om.
iudi.l.iperiū.vt.š.de offi.presi.l.illicitas.§.qui vniuersas.licet
in certis casib⁹ nō possint penā imponere incōsulto p̄ncipe,vt
ad.l.corne.de sica.l.penult.cū concor.ibi in glo.no.ꝛ de pe.l.di
ui fratres.de iure canonico non est dubium ꝙ oēs cause crimi
nales possunt quo ad totum delegari,vt.š.dixit ver.item que
27 ro nunquid imperator.¶†An autem ille cui princeps delega
uit causam meri imperij possit subdelegare varie sunt opinio
nes vt dixi.š.ver.itē quero quid sit princeps.de alijs autem iu
dicib⁹ an possint cās meri imperij subdelegare varie sunt opi.
¶Sed dic aut q̄rit̃ anteꝙ̄ sit iudex ingressus prouinciā vel lo
cum officij sui,aut post ingressum.si ante ingressum recurre ad
l.solent.š.de offi.pcon.ꝛ le.l.ea que.ibi no.ꝛ dixi.Et ad.d.§.p
hibemus.in aut.de colla.qui eo casu loquitur vt dixi.š.Si ve
ro post ingressum tunc exigant mēbri abscissionem vel grauio
rem penā regulariter non delegantur,vt hac.l.ꝛ.d.l.nemo po
test gladij potestatem.de reg.iur.ꝛ in aut.de collato.§.iubem⁹
aūt oēs.col.ix.¶Fallit qñ habent iudices vel rectores necesse
proficisci ꝛ abesse:quia tunc possunt delegare,vt hac.l.§.huius
rei.ꝛ hoc quo ad cognitionē tantum ꝼm gl.ꝛ multos alios do
cto.Uel ꝼm alios quo ad totum cum hic litera non distinguat.
ꝛ ne delictorum punitio differatur.ar.j.de penis.l.si forte.et.C.
de penis.l.cum reis.ꝛ dixi.š.proxi.ver.ꝛ licet glo.Idem si sit lō
ga ꝛ graui infirmitate grauat⁹ ꝼm cōem opi.cum sit eadem ra
tio,vt.š.dixi.Item in alio casu.j.e.l.pretor.vt ibi dixi.De iure
etiam canonico tales cause delegātur indistincte,vt.š.dixi.Si
vero exigant minorem penam ꝙ̄ membri abscissionem:tūc ꝼm
opiniones multorum omnes possunt delegari.hodie de iure
aut.quo ad totum,per dictum.§.ad hoc prohibemus.et hanc
opi.videtur innuere glo.que incipit sic continua.in fi.C.de pe
dan.iudi.l.placet.vbi de hoc plene dixi.ꝛ idem ibi Odof.ꝛ idē
in glo.de offi.eius qui vicem alterius iudicis obtinet.l.ij.ꝛ per
Hostien.in summa de offi.dele.§.que possunt delegari.ver.co
gnitio.per Io.an.in cle.eo.tit.c.j.glo.ij.ꝛ in glo.ꝛ per Arch.d.
§.illud.xxiij.q.iiij.per eundē de offi.vica.c.licet.libr.vj.ꝛ in gl.
extra de rapto.c.in archiepiscopatu.¶Alij quorum opinio ve
rior mihi videtur dicunt vetera iura quo ad hoc non mutata p
dictum.§.de collato.ad hoc prohibemus,q2 vt predixi ille.§.lo
quitur quando nondum erat proconsul vel rector ingressus p
uinciam quo casu potest committere causas citra membri ab
scissionem.vt ibi dicitur.sed quādo est in prouincia hoc non po
test quo ad causas meri imperij exigentes magnam penam vel
coertionem.si autem modicam coertionem exigerent vel penaȝ
pecuniariam fisco vel parti applicandā vel de eis ageretur ciui
liter:tunc q2 de hoc possunt cognoscere ꝛ exequi etiā magistra
tus municipales,vt.j.de iurisdi.om.iudi.l.magistratibus.quo
ad totum possunt delegari vltra prin.ꝛ Specul.de iudice dele
gato.§.fi.¶Itē si est delegatus in causa criminali,lȝ cōtrariū
innuat de iu.om.iud.ꝟ.ad huius aūt articuli notitiā.ibi hodie
28 tū oia possunt ꝛc.¶Nunc videamus de causis mixti imperij†
an ꝛ qñ possint delegari.Et dicūt quidam ꝙ his solis casibus
delegantur quibus ꝛ cause meri imperij:cū cause mixti imperij
sint commisse maioribus magistratibus specialiter ꝛ in priuile
gium sicut cause meri imperij,vt videt̃ colligi ex hac.l.in princ.
ꝛ pro doc.j.de tuto.ꝛ cura.dat.ab his.l.ius dandi.ꝛ.l.nec man
dante.j.de iurisdi.om.iu.l.iubere.de transacti.cū ij.§.si pretor.
j.ad turpil.l.ij.§.abolitio.ꝛ.§.suspecti.¶Sed tu dic aut que
ritur de causa in integrum restitutionis ꝛ illa indubitanter de
legatur,vt.C.vbi ꝛ apud quos in inte.re.po.l.fin.aut queritur
de alijs causis mixti imperij.ꝛ dic ꝙ sub generali commissione
nō trāseunt:vt.j.eo.l.ij.¶Si queris an specialiter cōmitti pos
sint,dic ꝙ cum causa sic,sine causa non,vt.d.§.si pretor.in.l.cū
hi.de trāsac.de offi.procon.l.nec quicꝗ̄.§.vbi decretum.vbi de
hoc satis dixi.ꝛ.l.oia quecūꝗ̄.de reg.iur.j.e.l.cognitio.in prin.
ꝛ.d.l.plȝ.C.de peda.iud.¶Sȝ que erit iusta causa cōmittēdi?
Dic ꝙ oīs causa ex qua possent ꝯmiti cause meri imperij absꝗ̄
dubio est iusta cōmittēdi causas mixti impij.¶Itē hoc plus
29 est in istis†ꝙ cōmitti possūt ꝓpter multitudinē causarum vel
occupationes publicas,vt.d.l.plȝ.vbi de hoc etiā plene dixi.et
de dā.infec.l.iij.§.duas res.ꝛ dicet̃.d.l.iubere.de iurisdi.omn.
iudi.ꝛ.l.imperiū.vbi agit̃ de mixto iperio.ver.videamus ergo
ꝼm hoc.¶Sed nūquid de istis causis stabitur literis iudicis
cōmittentis sicut fit tota die?Dicūt eñ iudices q2 sum⁹ occupa
tionib⁹ publicis vel causarū multitudine impediti cōmittimus
talē causam.an erit necesse probari causam subesse si negetur?
videt̃ ꝙ pbari debeat.insti.qui ma.accu.non poss.§.ij.al's de fa
cili sine cā posset cōmitti.ꝛ pro hoc.j.de proba.l.ij.ꝛ.l.qui testa
mentū.ꝛ de leg.ij.l.cum quis decedens.§.titia.¶Cōtrariū vr̄
verius:q2 p̄sumptio est p iudice qui iurauit officiū suū.C.ad.l.
iul.repe.l.fi.extra de p̄scr.ad audiētiā.ergo ei⁹ literis ꝛ cōmissio
ni credet̃.ar.š.de off.presi.l.diuus.j.de publi.l.si publicanus.et
in aut.vt nulli iudi.§.si quis vero cōprehēsor.Dico tū ꝙ nō
admittitur probatio in contrarium si quis velit probare cām
non subesse,vt.d.l.si publicanus.ꝛ ar.j.de custo.reo.l.diuus.et
pro hoc.j.de fi.instru.ꝛ iur.ha.fis.l.j.li.x.cū ibi not.ꝛ extra de of
fic.deleg.c.prudentiā.cū ibi no.p Ber.ꝛ Inn.¶Nūc videam⁹
30 de causis iurisditionis†qño possint delegari.Dic ꝙ si excedūt
summā.ccc.aureoꝝ sine causa nō possunt delegari.Et cause iu
ste delegandi sunt ille de quib⁹.š.proxime dixi.ꝛ habet̃.d.l.plȝ.
cū gl.sua.C.de peda.iud.¶Et si dicas,quid ergo differunt iste
cause a causis mixti imperij:dic ꝙ cause mixti iperij iudice exi
stente in prouincia non possunt generaliter cōmitti sed specia
liter tantū ꝛ ex causa,vt predixi.sed cause iurisditiōis bene pos
sunt cōmitti generaliter.si aūt sint cause minores.ccc.aureis cū
causa ꝛ sine causa possunt delegari,vt hic ꝛ i aut.de defen.ciui.
§.ꝛ iudicare.cum competant iure magistratus,vt hic.¶Que
cause status possint delegari ꝛ que nō videas.d.l.placet.¶Et
licet predicta sint vera de iure:hodie autem de cōsuetudine seu
abusu ꝛ maxime in partibus vltramontanis inductum est q̄d
31 †iurisditiones sunt diuise per reges,comites,barones,ꝛ mili
tes diuersimode.ꝛ hodie dicitur esse iurisditio in bonis cuiusli
bet sicut quelibet res corporalis,ꝛ donatur venditur et diuidi
tur:quia vnus qñꝗ̄ habet dimidiam alius tertiam vel aliam
ꝛ diuidunt secundum partes per tpa:q2 habēs dimidiam vtit̃
tota iurisditione medio anno,ꝛ sic de alijs partibus:ꝛ sup his
ita contrahunt sicut super alijs rebus patrimonialibus et lo
cant:ꝛ ideo in partibus illis cause meri ꝛ mixti imperij ad libi
tum cuilibet etiam priuato committuntur ꝛ locantur ꝛ vendū
tur et ita abutuntur sicut eis placet.et sunt apud eos diuidua
alienabilia,ꝛ prescribuntur insolidum et pro parte ex quo mul
te questiones orte sunt:ex quibus aliquas subijciamus.¶Ec
ce:aliquis nobilis dicit se habere omnimodam iurisditionē in
aliquo castro,aliquis in eo cōmisit delictū ex quo sustinere de
beret penam mortis,iste vult eum punire,ex alia parte insurgit
rex,ꝛ dicit ꝙ ad ipsum spectat punitio,q2 dicit se eē loco princi
pis in regno suo,ꝛ oīs iurisditio spectat ad principem nisi con
tra probet̃.nobilis vero allegat prescriptionē pro se dicens se
ꝛ maiores suos vsos iurisditione oīmoda in illo castro etiā tā
to tpe cuius non extat memoria.non tū poterat probare ꝙ ali
quem morti condemnauerit:q2 forte casus non accidit sed be
ne pbabat se vsum iurisditione dādo tutores fustibus cedēdo
ꝛ similibus.queritur ad quem debeat pertinere condemnatio
32 huius criminis.Et videt̃ ꝙ ad istū nobilē:†q2 iurisditio est res
incorporalis:ergo indiuisibilis,vt.j.de ser.rustic.pred.l.vna est
via.ꝛ quantum est de iure scripto puto iurisditionē esse indiui
sibilē:sed ex ꝯsuetudine diuisibilis est:vt predixi.vnde dici po
test aut iste nobilis nitit̃ ex titulo,puta q2 dicit se vel maiores
suos emisse vel alio titulo ꝛ postea prescripsisse,q̄d pōt,vt.š.di
xi.ꝛ isto casu vtēdo aliquibus casibus iurisditione in alijs etiā
retinet:q2 non pōt ei imputari si in alijs casibus vsus non sit:
in quibus casibus non accidit.ar.j.de ser.rust.pred.l.ꝛ attilici
nus.Si aūt mittatur solum ex tpe sine titulo:q2 dicat se prescri
psisse,hoc casu non proficiet sibi prescriptio nisi in illis casibus
in quibus vsus est:q2 iurisditio vt dixi ex ꝯsuetudine hodie di
uisibilis est.vnde vnus in vno castro hȝ merum imperiū alius
mixtum:alius iurisditionem minimā.ꝛ ideo si quis prescribat
vnum non ꝓpterea p̄scribit aliud.ꝛ ad hoc facit.C.de aquedu
ctu.l.vsum aque.lib.xj.ꝛ de aqua plu.arcē.l.j.§.trebatius.et ita
iudicauit de facto.d.Hermūdus doctor vltramōtan⁹.ꝛ de hoc
plenius dicet̃.j.de iuris.om.iud.l.imperium.in q̄nibus.an me
33 rum imperium prescribi possit ꝛ quāto tpe.¶†Sȝ q̄d si habēs
castrum alienat cū oī suo iure:nunquid transit merū vel mixtū
imperiū?videt̃ ꝙ nō per.l.istā cū non possit delegari.¶Jac.et
Pe.ꝯtra.ꝛ dicūt aut ꝯfert alicui castrū tanꝙ̄ administratori
vel vicario

vel vicario: ⁊ tunc non transit: vt hic. aut tanꝙ in dñm ⁊ iure do
minij: ⁊ tunc sic: vt in. q. nostra. Pro hoc facit qđ dixi. ṡ. e. l. vl-
tra princi. ver. itē opponit ad idē. hoc enim dr. Glo. tñ sentit cō
trarium. j. e. l. solet. ⁊ de hoc etiā dixi. ṡ. de cōsti. prin. l. fi. ¶ Sed
nunquid cōcedendo specialiter videat cōcedere iurisditionem?
34 dic: vt dixi. ṡ. de offi. prefect. vrb. l. j. §. cū vrbē. ¶ Sed qd † si rex
dedit alicui castrū cū oī iure qđ habebat in eo: nunqd videt ius
regium cocessisse qđ habebat in eo tanꝙ rex nō tanꝙ illius ca-
stri dñs. nam duplex ius habebat in castro. vnū tanꝙ dñs spe-
cialis ipsius castri qđ forte emerat, aliud tanꝙ rex qui hʒ dñiū
in toto regno. Dicendū ꝙ ex tali generali cōcessione nō videat
ius regium traustulisse lʒ forte posset specialiter remittere vel
donare: qꝛ sub tali generali concessione non videtur concessisse
que nō esset specialiter concessurus, vt. j. de pigno. l. obligatio-
ne. cum fi. ¶ Et de ista materia vide pulchras qōnes quas no.
C. de iurisdi. omnium iudi. super rub. ⁊. l. fi. ⁊ plenissime. d. l. im-
perium. j. de iurisdi. om. iud.

1 ¶ Jurisditio delegata transit per delegationem non ordina
ria ⁊c.
2 Dominium quis non videtur habere quod ab eo facile potest
recedere.
3 Procurator lite contestata non potest reuocari nisi ex causa.
4 Testis deponens falsum coram delegato an possit puniri per
delegatum.

1 **Qui mandatam.** † Per delegationē
trāsit iurisditio de
legata nō ordiaria nec cause meri imperij, sed modi
ca coertio. h. d. Jac. de bu. ¶ Ibi propriū nihil hʒ. s.
qđ sit ordinariū. Dy. ⁊ Jac. bu. ¶ Uel dic propriū. i. p̄cipuum
scʒ vt dicamꝰ ꝙ delegatus nō hʒ illud qđ p̄cipue mandat pro-
consuli vel p̄sidi vel alij delegāti. Jac. de are. ¶ Ibi vtitur. i. hʒ
exercitium ordinarie sicut ꝓcurator exercitū directe actionis.
¶ Ibi iurisditionē. s. delegatā. Dy. ⁊ Jac. ⁊ he expositiōes ꝓ-
cedunt ꝑm verā lecturā. ¶ Ibi trāsferri p delegationē ita ꝙ or-
dinaria remaneat delegāti. Dy. ¶ Ibi qđ lege dat. s. certis per
sonis, vt. ṡ. in princ. l. Dy. ¶ Ibi nō posse trāsire p specialē vel
generalē delegationē, vt in prima regula posita in prin. huius
l. que tñ fallit aliquibꝰ casibus, vt ibi dixi. ¶ Ibi Paulus no-
tat nō corrigēdo sed determinādo dicit glo. ⁊ bñ. similis exposi
tio. j. de p̄to. stip. l. Paulus notat. ⁊ deleg. j. si fundū per fideicō
missum. Dy. ¶ Exposita litera dic ꝙ qꝛ principiū huius. §. vi-
detur contradicere fini. ⁊. l. cognitio. in princ. j. e. sunt hic tres le
cture. nā in principio dicit ꝙ delegatus nihil habet propriū. et
postea dicit ꝙ habet iurisditionē ⁊ modicā coertionē, ⁊ in. l. co-
gnitio. dicitur cum propriam iurisditionē ⁊c. ¶ Quare dic ꝙ
quidā intelligunt totum. §. in iurisditione delegata ⁊ dicunt ꝙ
delegata iurisditio transit in delegatum secundum veritatē. ⁊
ita intelligitur secundum respōsum: sed lex fingit nō trāsire: qꝛ
facile pōt reuocari per delegantē, vt. j. de iudi. l. iudicum solui-
2 tur. † sicut nec videtur quis habere dñium qđ ab eo de facili po
test recedere, vt. C. cōia de leg. l. fi. §. sed qꝛ. ⁊ de reg. iur. l. non vi-
detur. Unde secūdum istam lecturam principium. §. loquitur
secundum fictionem et secundum responsum. et. l. cognitio. j.
eođ. loquitur secundum veritatem ⁊ concordat cum secundo re
spōso. ¶ Alia lectura que est verior ꝙ loquatur in ordinario.
nam ordinaria per delegationem non transit, sed solum exerci
tium, vt. ṡ. dixi in expositione litere. ⁊ ita etiam intelligitur. d. l.
cognitio. ⁊ qđ ibi dicitur dederis exponitur. i. cōcesseris vel pro
miseris quo ad exercitium sic etiam sumitur. j. commoda. l. si vt
certo. §. nunc videndum. ⁊ pro hac lectura bene facit. j. eod. l. ⁊ si
pretor. ⁊ istam sequuntur communiter doctores. tertia lectura
est qđ prin. loquatur in ordinaria que non transit in secūdo re-
spon. ⁊. j. eo. cognitio. alias incipit. l. cuʒ propriam loquatur in
delegata. ⁊ ista etiam est bona lectura. ⁊ eam tenet Ja. but. ⁊ se-
cundum eam exposui literam. vnde ꝑm primam totus. §. loqui-
tur in delegata primū responsum secūdum fictionem. secundū
responsum secundum veritatem: secundum secundam lecturā
totius loquitur in ordinaria. primū respōsum quo ad transitū
iurisditionis scđm quo ad exercitiū tm̄, ⁊ ꝑm hāc exponitur trās
ferri. i. pmitti vel concedi. Scđm tertiā primū rn̄sum loquitur
in ordinaria q̄ nō trāsit scđm in delegata que transit. ¶ Op. ꝙ
delegatus habet aiurisditionē ꝓpriam saltē lite cōte. ad instar
procuratoris, vt no. ṡ. de offi. procōsu. ⁊ lega. l. legatus. ¶ Sed
3 dic ꝙ iudex non efficitur dñs litis sicut procurator. † nā procu-
rator reuocari non potest lit. conte. nisi cā cognita, vt. j. de pro-
cura. l. post litē. iudex autē sic qñcunqʒ placet deleganti, vt. j. de
iudi. l. iudicium soluitur. Et est ratio qꝛ procurator potest time
re damnum pecuniarium propter expensas vel aliam causam:

sed delegatus non. Ja. bu. ⁊ de hoc vide qđ dixi. j. de iurisd. om.
iudi. l. more. Item potest adduci. §. iste pro ⁊ contra. ad qōnem
4 si coram † delegato deposuit testis falsuʒ testimoniū, an possit
eum punire. videtur ꝙ non cū hoc sit meri imperij, vt. j. de fals.
l. j. §. fi. hoc aūt non hʒ delegatus, vt hic ⁊. ṡ. e. l. j. in prin. in con-
trarium videtur qꝛ imperium qđ iurisditioni coheret habet de
legatus, vt hoc. §. in fi. ergo videtur ꝙ audacter possit eum pu
nire. ad qđ facit. C. de peda. iudic. l. j. quoties. ⁊ videtur expres-
sum in aut. de testi. §. si vero ignoti. Sed ibi innuitur ꝙ ad su-
periorem recurrere debeat: ⁊ ita faceret in contrarium. et hoc te
net Gul. de cun. ⁊ qđ etiam non possit eum torquere, vt no. per
eum. j. de iurisd. om. iud. l. imperium. ver. item quero an torque-
re. ⁊. C. de testi. l. nullum. de hoc dixi ⁊ no. in Spec. de teste. §. j. ꝟ.
item ꝙ corruptus. ⁊ ver. sequentibus. ¶ In gloss. j. ibi species
vna cōmittitur. Et sic ꝑm hanc differentiā tit. iste loquit in mā
dato gñalis iurisditionis. cū rubrica dicat mādata. Jaco.

Mandata. Iste text. videt ɔtra distinctio-
nem quā feci. ṡ. l. proxi. circa cau
sas mixti imperij. vbi dixi ꝙ mandabant ex causa ⁊
hic dicitur ꝙ non in. §. j. sed dic ꝙ non potest genera
liter: sed si habet necesse proficisci sic, vt in aut. de colla. §. prohi
bemus. Et intellige istud principium, vt no. ⁊ dixi. ṡ. de offic. ꝓ-
cons. ⁊ leg. l. ij. §. apud. Et non ob. j. de dam. infec. l. j. ⁊. l. iiij. §. si
duas. vt ibi no. ⁊ dixi.

Si tutores. In glo. j. in fine. imo falsum est vt. j. de
rebus eo. l. magis. §. si es alienum. ⁊. l. si
fundus. ⁊ ibi no. ⁊. d. l. ob es. C. de pred. mino. Dy. ¶ Sed for-
te. ll. ille loquuntur solum quando fundus non afferebat com-
modum, nec incommodum. glo. autem loquitur qñ affert incō
modum, quo casu forte posset alienari, vt gloss. dicit. ⁊ aut. hoc
ius porrectum. ¶ Ibi suffectus. i. substitutus in locum mortui
vel perpetuo absentis. Dyn.

1 ¶ Delegatus fungitur vice delegantis non sua.
2 Scholares quot ⁊ quos iudices habeant.
3 Scholaris licet habeat tres iudices tamen vnū eligendo alios
excludit.
4 Delegatus est honorandus ex persona delegantis cuius vices
gerit.

1 **Et si pretor.** † Delegatus fungit vice de
legantis nō sua. h. d. Et fa-
cit. ṡ. e. l. qui mandatam. §. j. ⁊ qđ ibi dixi. ⁊ bene con-
cordat extra de offi. dele. c. sane. ⁊. C. de appel. l. etiam
eos. ⁊ ibi in glo. ¶ Et prima glo. que est hic refert se ad ius no-
uum. C. ne filius pro patre. aut. habita. ¶ In eadem ⁊ iure ve-
2 teri, vt. ṡ. in proemio. §. penulti. vbi scholares † habēt tres iudi-
ces. s. doctorem episcopum ⁊ presidem seu potestatem, ⁊ dicit ꝙ
doctor delegauit ep̄o vel potestati. Sed videtur ꝙ istud exem-
plum non procedat. nam bene confiteor ꝙ si senescalcus tholo
sanus delegat causam illi qui non erat alias ordinarius illius
cause puta senescalco cartuceñ. ꝙ tūc ille bene erit delegatus et
fungetur vice delegantis. sed vbi ex postfacto efficeretur ordi-
narius illius cause extingueretur delegatio, vt. j. de iudic. l. iu-
dicium soluitur. multo ergo fortius si a principio est ordinariꝰ
illius cause nō tenet delegatio. ar. ṡ. de his qui sunt sui vel alie.
iur. l. patre furioso. qꝛ facilius impediuntur contrahēda ꝙ dis-
soluantur contracta, vt ibi. Si ergo doctor deleget ep̄o vel po-
testati qui alias sunt ordinarij cognoscent non ex vi delegatio
nis sed tanꝙ ordinarij: qꝛ cessat extraordinarium vbi locū hʒ
ordinarium, vt. j. de mino. l. in cause. ⁊ ita videtur malum exem
a plum glo. ¶ Sed dic ꝙ est verū qꝛ licet scholaris habeat[a] tres
3 iudices † vt predixi: tñ vnum eligēdo excludit alios, vt. d. auth.
habita. ⁊ ar. ṡ. de offi. consu. l. j. ⁊ de procur. pluri. vnde si elegit
doctorem exclusi sunt ep̄s ⁊ ptās, ⁊ ideo si doctor eis cōmittat
cognoscunt vt delegati. Guli. ⁊ An. Jac. cōtra. ¶ Nec ob. hec
litera que ponit pro constanti qđ erat pretor: qꝛ verum est quo
ad alios vel respectu istius solum quo ad iurisditionē nō quo
ad eius exercitiū. sic no. ṡ. de offi. presid. l. iij. ¶ Nec ob. qđ dicit
Gul. qꝛ hic ep̄s ⁊ ptās non videtur habere iurisditionem ordi
nariam cum sint a doctore preuenti, vt dictum est Ray. ⁊ vide
qđ no. j. de exer. l. j. §. fi. cum. l. seq. in vlti. q. ¶ De hoc tñ quan-
do committitur per superiorē ordinario an efficiatur delegatus
dic vt dixi. ṡ. de offi. p̄si. l. sepe audiui. ⁊. j. titu. pxi. l. diem functo
circa fi. ver. item querit si iudici ordinario. ¶ Est tñ notandum
ꝙ delegatus si est de maioribus maiorem habet potestatem in
4 aliquibus, vt. C. de sportu. l. ij. ⁊ † qđ delegatus honorandus est
ex persona delegantis cuius vice fungitur, vt hac. l. ⁊ pro hoc
j. de albo scriben. l. ij. Mar. sil.

a ¶ Scholaris habeat. Adđ Bald. in aut. habita. x. col. in ver. vj. querit. C. ne filius pro patre.

1 ☞ Legato proconsulis cognitio suspecti tutoris potest generaliter vel specialiter delegari.

1 Cognitio. †Suspecti tutoris cognitio legato proconsulis potest generaliter et specialiter delegari. Quod sic probat litera: ea que transeunt sub generali delegatione transire possunt per specialem. sed causa suspecti tutoris per generalem transit, vt ptz ex rescripto imperatoris: ergo ec. ¶ Ibi eam contingere. idest delegatam esse. ¶ Oppo. sequendo ordinem glo. quia videtur quod non possit demandari, vt.j.de tuto.et cura.datis ab his. l.nec mandante.et de tute.l.muto.§.tutoris datio. ¶ Sol. vt hic et in contrariis, et de tuto.et cura.l.ius dandi. ¶ Idem oppon.de l.j.§.suspecti.j. ad turpilianum. Solue vt gloss. vel vt plenius j.dicam. ¶ Item oppo. quod non habeat proprium, vt.s.eo.l.j.§.fi. Solu. vt ibi no.et dixi. ¶ Dominus Dyn. dum legeret.l.istam loco domini Fran.accur. reprobauit istam gl. quo ad solutionem. §.suspecti.j.ad turpil.l.j.alias.ij. Et sequenti die do. Fran. voluit defendere glo. Do. enim Dy. dicebat quod cognitio bene potest delegari: vt hic, sed remotio non. do. Fran. dicebat quod ex quo potest cognoscere et remouere. nam cui committuntur precedentia et sequentia, vt j.titu.ij.l.ij.et ne continentia cause diuidatur vt.C.de iudi.l.nulli. ¶ Preterea videtur expressum institu. de suspec.tuto.§.consequens. Et hoc sit speciale fauore pupillorum vt hic dicitur. Quidam approbant vnum: quidam aliud. §. suspecti. videtur dicere quod solus preses. §.consequens videtur velle quod legatus possit, et quod legatus presidis possit videtur expressum. j.de suspec.tuto.l.j.§.an autem. Unde dic quod si queritur de cognitione illa competit legato presidis. et secundum Dy. etiam cuilibet delegato. si de remotione tunc solus legatus proconsulis, vt insti.de suspec.tuto.§.j.cui respondent qui tenent opin. Dyn. quod ibi loquitur de remotione que fit a lege. nam cuilibet accusato de suspecto statim a lege interdicitur administratio, non autem de ea que fit a iudice. ¶ Sed hoc videtur violare literam. vnde forte non male dici pot. fm Mar.sil. quod hec.l.loquitur in cognitione suspecti, alie.ll.in amotione. Et si queratur de amotione legali omnes qui cognoscunt possunt talem amotionem facere si de ea que fit a iudice per sniam illa fit solum per legatum proconsulis. Si aut queratur de accusatione que fit ad aliam penam imponendam propter delicta commissa p tutorem in administratione tunc loquitur.§.suspecti.j.ad turpil.l.ij.vbi etiam de hoc no.et dixi.et.s. de offi.prefec.vr.l.j.§.item ad prefecturam.

☞ Que expediuntur cum leui cause cognitione per decretum
1 delegari possunt.
2 Cause cognitio plena requiritur in decernenda bonorum possessione.
3 Uerba, iudicatum solui, an tantum operentur quantum soluere iudicatum.

1 Et possessio. †Ea que expediuntur per decretum cum leui cause cognitione possunt delegari.h.d. ¶ Ibi, detur.i.vt pronuncietur possessionem bonorum dandam. ¶ Ibi possidere iubeatur.i.pronuncietur mittendus ex primo vel secundo. Dy. ¶ Ibi mittat.i.pronuncietur mulierem mittendam. Dy. ¶ Ibi in possessionem mittatur.i.mitti pronuncietur. Dy. ¶ Et si exponas vt glo. quod possessiones bonorum sint due partes non videtur posse delegari, vt.j.tit.ij.l.iubere. ¶ Sed dic quod hic loquitur de cognitione de mittendo non de missione re ipsa. vt i.l.contraria. et de hoc satis dixi.j.de dam.infec.l.iiij.§. duas res et.j.ti.ij.l.j.et.l.iubere.et.l.imperium.et hunc puto verum intellectum hui⁹.§. ¶ Sed si exponas quod sit vna pars vt etiam gl. dicit tunc
2 oppo. quod non possit delegari†cum in bonorum possessione decernenda requiratur plena cause cognitio, vt.j.qs ord.in bon.poss.ser.l.ij.§. dies. ergo non delegatur, vt.s.de offi.proconsul.l.nec quicquam.§.vbi decretum. So. dic quod quedam sunt bonorum possessiones que tribuunt ius, et ille requirunt plenam cause cognitionem et decreti interpositionem, vt in contrariis. et io non delegantur. ¶ Quedam que non tribuunt ius improprietatis et illa expediuntur cum leui cause cognitione licet requirant decretum et ideo delegantur. sed licet iste intellectus sit in se verus tamen non credo quod fuerit hic de mente iurisconsulti, sed solum primus intellect⁹ de missione in possessionem. et aliqualiter facit ad
3 questionem vtrum† tantum operentur verba iudicatum solui quantum soluere iudicatum. de quo dicam.j.q satisda.cog.l.iulianus.circa finem.

1 ☞ Delegatus non subdelegat et per delegationem transit modica coertio.

1 Mandatam. Delegatus † non subdelegat, et p delegationem transit modica coertio.h.d. Et facit ista litera contra Bulgarum, qui dixit modicam coertionem contineri sub mero imperio. ¶ Sed dic quod ipse loquitur de coertione modica que fit mero officio. vt cum iudex punit libertum non obsequentem patrono. talis enim continetur sub mero imperio. sed textus iste loquitur de ea que fit officio mercenario deseruienti actioni proposite. talis enim non continetur sub mero imperio vt hic. ¶ Ibi non posse etiam quo ad vnum articulum cause, vt no. in Spec. de iudice deleg.§.j.ver.sed nunquid delegatus. non ob.j.tit.ij.l.imperium.vt.j.dicam. Ray.

1 ☞ Assessor debet esse iurisperitus.
2 Iudices qui possint habere assessorem, et cuius expensis.
3 Sententia lata per rectorem sine consilio assessoris an valeat.
4 Locumtenens principalis officialis an possit esse de sua patria.
5 Iudices an possint recipere salarium a partibus.

De officio assessorum. Rubrica.

Super rubrica. Uide Azon. in summa, et C.eo. per totum, et extra de rescript.c.statutum.§.assessorem. et in Spec. de offic.ord.rubricella de assessore. et p Egidium de foscara. de ordine iudicario rubrica. qualiter sit eligendus assessor. Item
1 dz assessor†esse iurisperitus. in aut. de iudic. vltra principium. et ibi in gl. et ibi etiam habetur de iudice an debeat esse iurisperit⁹, et j.de re iudi.l.quidam consulebat.et C.de iudic.l.certi. Spectantia principaliter ad officium assessoris vide.j.ead.l.j.et inter cetera quod debet respuere libellos male conceptos vel de re illicita et si ex forma libelli non appareat qd facere debeat. et de remissione testium que fit de prouincia in prouinciam. et an valeant attestationes si
2 non mittuntur clause et sigillate. ¶ Qui iudices † possint habere assessorem et cuius expensis. et si vna parte absente fit electus assessor an teneatur soluere suam partem salarij. Et an quis debeat assessorem accipere per se an a superiore suo, et an assessor possit pronunciare presente iudice, et an iudex vel rector possit ferre sententiam per assessorem. et an rector teneatur ex delicto assessoris, et an quis possit cogi esse assessor vel consiliarius. et an snia lata per
3 rectorem † sine consilio assessoris valeat, et an infans possit esse assessor.j.e.l.ij. vna prouincia diuisa in duas habet pro duab⁹.j. e.l.si eadem. et quod qs non pot esse assessor nec rector in ciuitate vel prouincia sua. et an si hz originem in vna et domicilium in alia possit
4 esse in aliqua earum: et quare contrarium sit in lombardia et rome† et an locumtenens principalis officialis possit esse de patria sua. et qd preualeat an origo an accidens, et de vnione et diuisione prouinciarum et ecclesiarum, an mortuo rectore debeat ipse et assessor eius habere salarium totius tpis. Et an idem in doctore aduocato notario et aliis officialibus vel operarius, et qd de salario infirmorum. ¶ Et si papa concessit priuilegium transfretantibus vltra mare qd habeRent reditus bnficior suor vsqz ad triennium, et intra triennium mortuus est sacerdos qui transfretauit debeat heres eius
5 habere fructus futuri tpis. ¶ Et an iudices† possint recipere salarium a partib⁹, et si ordinario delegata est causa an debeat dici delegatus vel ordinarius est.

1 ☞ Assessor potest laniare dentibus libellum si eum videat male conceptum.
2 Curia romana vtitur multum literis pro examinandis testibus in aliena prouincia.
3 Iudices qui sint qui possint habere assessores.
4 Assessores cuius expensis dari debent an ordinarij vel delegati.
5 Assessor de iure canonico et consuetudine accipitur inuitis partibus et earum expensis.
6 Iudex an possit capere assessorem propria authoritate an debeat sibi dari authoritate publica.
7 Assessor an possit pronunciare presente iudice cui assidet.
8 Rector an teneatur ex delicto assessorum et an compellatur quis esse rector et consiliarius.
9 Sententia lata per rectorem sine consilio vel presentia assessoris an valeat.

Omne officium. Ponit principalia spectantia ad officium assessoris. exempla pone vt glossa. ¶ Et ad id quod dicit de libellis respuendis si sunt male con-
1 cepti vel de re illicita, concordat quod dicitur† qd dz talem libellum dentibus laniare. vndecima questione prima sacerdotibus. et ibi in glo. et vide qd no. p Innocen. extra de offi. vica.c.j. vbi dic quod si ex forma libelli appareat libellum inepte conceptum vel de re

de re illicita puta accuso titiũ q2 occidit seium quem deprehen-
dit in adulterio cũ filia: in hoc põt supplere ꝛ libellũ remittere,
vt. C. vt q̃ desunt aduo. ꝛ ibi ĩ summa. ꝛ de hoc ibi tetigi. ꝛ. C. de
his q̃ ad eccl. cõfu. l. denunciam⁹. ꝛ vt nemo priuatus. l. fin. in fi.
Idẽ si alias peccet in forma, vt. ĳ. de accu. libel. de edẽ. l. j. ꝛ. C. e.
l. edita. vbi de hoc dixi. ꝛ ad hoc. ĳ. de peti. hered. l. postq̃. ꝛ vide
q̃d ibi dixi. ℂ Si aũt ex forma libelli hoc non appareat sed re-
pellendus sit libellus p exceptionẽ: tũc iudex nõ supplet sed de-
bet pmittere partẽ pponere exceptionẽ. ꝛ si quidem sit exceptio
que impediat litis ꝯtestationẽ ꝛ pcessum: tũc libellũ reĳciet, vt
extra de lit. ꝯtest. c. exceptionis peremptorie. ꝛ. ĳ. de ꝯdit. indebi. l.
elegãter. §. si qd post. al's pcedet ad li. ꝯtest. ꝛ diffinitionẽ. C. de
ord. iudi. l. j. de adul. qm̃ Alexãdrũ. ꝛ de libe. cã. l. liberis. in fin.
nisi forte esset notorium impedimentũ, vt no. p Inn. d. c. j. de of.
vica. ꝛ p hoc. ĳ. de postul. l. quos phibet. de pcu. l. filiusfa. §. mi-
lites. ꝛ ibi in glo. ad aliud q̃d dicit glo. de epl'is. l. mittẽdis iudi
2 ci alterius puincie p testibus recipiendis ꝛ remittẽdis† qua re-
missione multũ vtit̃ romana curia pter locoꝝ distantiam, vt
extra de test. c. pñtiũ. lib. vj. ℂ Querit Ja. de ra. cũ debeãt mitti
dictoꝝ testiũ dicta clausula ꝛ sub sigillo, vt. d. c. psentiũ. in fi. q̃d
quidã nõ habẽt. ꝛ ĩ auť. de testi. §. ꝛ qm̃. qd si attestationes mit-
tant̃ a parte: nunqd valeãt: vr̃ q̃ nõ: q2 istud est de forma. ipse
tñ tenet ꝯtrariũ: q2 leuis solẽnitas que nõ vitiat, vt. ĳ. de ven. in
spi. l. j. §. fi. ꝛ ar. eius q̃d d2 de riuo. ĳ. de riuis. l. j. ꝛ seq. Et de ista
remissione testiũ plene dixi. C. de fid. instru. auť. apud eloquẽtis-
simũ. ℂ Expedita materia huius. l. aliqua dicamus p declara-
3 tione totius titu. ꝛ primo q̃ramus qui iudices† possint habere
assessores. de ordinarĳs em̃ non est dubiũ, vt in auť. de iudi. in
prin. ꝛ. §. j. col. vj. ibi administrationib⁹ nostris. ꝛ ibi in gl. ꝛ est
rõ q̃ ibi reddit̃: q2 rectores ꝛ p̃sides qm̃ sunt laici ꝛ iuris ignari
vt ꝛ. C. de iudi. l. certi. De delegato etiã vr̃ expressum in auť. vt
4 defun. seu fune. §. fi. ℂ † Dicũt quidã q̃ ordinarĳ possunt ha-
bere expẽsis publicis, vt. ĳ. e. l. diẽ functo. sed delegati expensis
pprĳs, vt. ĳ. e. l. fi. nõ aũt expẽsis partiũ. ꝛ sic intelligũt dictũ. §.
vlti. In delegato tñ a principe dicũt: aut est talis q̃ salarium a
partibus põt recipere: vt in auť. de iudi. §. ne aũt labor. tũc nõ
posset recipe assessorẽ expẽsis partiũ. Si aũt de iure nec de ꝯsue-
tudie possit pcipe salariũ a partib⁹, vt a partib⁹, vt ĩ canonicis
scti stephani: tũc expensis partiũ põt assessorẽ accipere. argu. ĳ.
de admi. tũ. l. tutorib⁹. §. principalibus. ꝛ man. l. ideq̃z. §. labeo.
5 † S3 de iure canonico ꝛ ꝯsuetudine tollit̃ assessor etiam inuitis
partibus ꝛ earũ expensis, vt in. c. statutũ. §. assessorem. extra de
rescrip. li. vj. ꝛ no. p Inn. extra de offic. dele. c. sup q̃onum. in gl.
signata sup verbo vices suas. ꝛ sup verbo statuim⁹. et. C. de iu-
di. auť. ad hec. ℂ Sed qd si vna parte absente eligitur assessor
vel ꝯsiliarius ꝛ pars p̃sens soluit salariũ nũquid poterit recu-
perare ab absente: vel an iudex poterit sibi precipere q̃ soluat
partẽ suã: dic q̃ sic. ĳ. fini. regun. l. iiij. §. j. Sed nũquid assessorẽ
6 põt† quis sibi assumere an teneat̃ eũ recipere ab eo qui sibi ad-
ministrationẽ ꝯcessit. Ja. de ra. dicit q̃ non põt sibi eligere sed
d3 sibi dari authoritate publica. ꝛ dicit q̃ est tex. C. e. l. nullus. ꝛ
ibi in glo. vr̃ notari ꝯtrariũ. Sed dic q̃ illa. l. nõ loquit̃ de asses-
sore, sed de notario vel quodã alio officiali qui eligebat̃ in frau-
dem, vt ibi ptz. Ũñ dic q̃ põt sibi assessorẽ assumere, vt. C. eo. l. j.
ꝛ. l. liceat. ꝛ in auť. de mãdatis prin. §. festinabis. ꝛ ita seruatur.
ℂ Sed q2 hic d2 q̃ assessor non põt p se pnunciare sed indicare
7 d3 ei cui assidet† nunqd assessor posset pnunciare eo p̃sente: vi-
det̃ q̃ sic: q2 tũc nõ ipse pnunciare videt̃. sed is coram quo p̃sen-
te pñũciat. ar. eius q̃d d2 de stipulatione que non põt fieri nisi
vtroq̃ p̃sente, vt. ĳ. de ver. ob. l. j. §. j. ꝛ tñ si fiat pcuratori p̃sen-
tis valet, vt. eo. ti. l. si pcuratori p̃sentis. ꝛ q̃d dicit aduocatus p̃
sente parte vr̃ dicere pars. C. de erro. aduo. l. j. ꝛ hanc tenet Jac.
de ra. ꝯtrariũ est verũ: q2 sñia nõ põt ferri p aliũ, vt. C. de sen-
ten. ex breui. reci. l. ĳ. vbi de hoc dixi. Gul. tñ de cu. dicit q̃ si re-
ctor puta senescalcus nesciret literas q̃ tũc possit p assessorem
legi facere ꝛ pferre sñiam. ar. eius q̃d d2 in agẽtibus in rebus,
vt. C. de agen. in reb. l. agentes. in fi. de hoc tñ dic vt dixi in. d. l.
ĳ. de sen. ex breui. reci. vnde est ergo q̃ assessores in partib⁹ lon-
bardie pñũciãt cõtinue. dic q̃ hoc iõ est q2 habẽt iurisditionẽ
8 ab vniuersitatibus: vt etiam notatur in Specul. de assessore. §.
officium. in fine. ℂ Sed nunquid rector† tenetur ex delicto asses-
soris: videtur q̃d sic, vt. C. vt omnes tam ciuiles q̃ mili. iudi. l.
j. in contrarium est. ĳ. quod quisq̃z iuris in alte. sta. l. ĳ. ℂ Item
quero an quis compellatur esse consiliarius vel assessor: vide-
tur q̃ sic: quia etiam compellitur esse iudex. ĳ. de munerib⁹ ꝛ ho-
noribus. l. si quis ad magistratum. ꝛ. l. vltima. §. j. ꝛ. C. eodem
l. non parum. ꝛ pro hoc quia inuitus quis cõsulere cogitur. C.
de proxi. sacro. scri. l. ĳ. libro duodecimo. ℂ In contrariũ mul-
tum facit. C. e. l. j. vbi dicitur q̃ pmiorum exhortatione deberet
haberi non metu terribili nec necessitate incongrua libertati.

Sed dici posset q̃ ibi loquitur de metu priuato ꝛ illicito, nõ au-
tem de iudiciario de quo loquuntur predicte alie. ll. in cõtrariũ
9 alle. ℂ Sed nunqd sñia† lata per rectorẽ sine consilio vel pre-
sentia assessoris valeat: videt̃ q̃ non: q2 de forma et necessitate
videt̃ q̃ cũ cõsilio assessoris pnũcient, vt in auť. de iudi. §. j. et
C. de sen. ꝛ interlo. om. iudi. l. cũ sententiã. l3 gl. ibi teneat opposi-
tum Jaco. de ra. dicit q̃ tenet sñia licet dicat tuti⁹ esse q̃d de cõ-
silio assessoris pronunciet.

1 ℂ Libertus potest esse assessor: infamis non.

1 Liberti. † Libert⁹ põt esse assessor: infamis nõ
Gl. hic colligit ꝛ male q̃ vbi lex nõ
distinguit nec distinguem⁹, nam hic alia lex distin-
guit, vt ptz in lr̃a. sed de dicto brocardico dixi. ş. de
offic. presid. l. iiij. ꝛ no. ĳ. de publ. l. de pretio. In glo. sed arbiter. in
fine. Solu. per ea que ibi dixi.

1 ℂ Unũ origine quod postea in duo diuiditur censet̃ vt duo.
2 Iudex nõ d3 quis esse vel rector in sua ciuitate vel prouincia.
3 Oriundus in vna ciuitate an possit assidere in alia in qua ha-
bet domicilium.
4 Locũtenẽs officialis pncipalis an possit esse oriũd⁹ ciuitatis.
5 Preses non põt habere vxorem in prouincia s3 concubinã sic.
6 Accidens an mutet originem ꝛ preualeat origini.
7 Una prouincia põt diuidi in duas ꝛ due simul vniri possunt.

1 Seadem. † Q̃d erat originaliter vnum et
est diuisuz in duo censet̃ vt duo
h. d. vel sic, accidens prefert̃ origini. ratio quare quis
nõ debeat assidere in sua prouincia, no. in gl. ş. e. l. fi.
ꝛ ex qui. cau. ma. l. hi qui. ꝛ de hoc plene dixi. C. de offi. pto. l. tres
2 tantummodo. ℂ Item non debet quis esse iudex† vel rector in
prouincia vel ciuitate sua, nisi pnceps hoc sibi specialiter indul
geat, vt. C. de crimine sacrileg. l. fi. ꝛ de diuer. offi. ꝛ appa. l. iiij. li.
xij. ℂ Sed quare quotidie fit contrarium: q2 ꝛ rectores ꝛ asses-
sores maxime in lombardia sunt de eadẽ puincia ꝛ q̃nq̃z de ea-
dem ciuitate posset dici q̃ hoc forte est ex potestate quã habent
ciuitates lombardie ex pace cõstãtie ex qua possunt sibi eligere
rectores quos volũt. ℂ Item speciale est in ciuitate Romana
vbi officiales erãt de roma tñ, vt. d. l. tres tantũmodo. C. de off.
3 preto. ꝛ extra de ele. c. fundamẽta. li. vj. ℂ Sed pone† q̃ aliquis
est oriũdus in vna, in alia habet domiciliũ: nunqd poterit assi-
dere in ea in qua habet domiciliũ: videt̃ q̃ sic q2 hic dicitur ori-
tus ꝛc. ℂ Sed dic q̃ non: q2 puinciales phibent̃: vt hic ꝛ. d. l. ĳ
qui. ꝛ hic. ꝛ. C. e. l. in cõsiliarĳs. ꝛ puinciales dicuntur nõ tñ ori-
gine s3 etiã domicilio, vt. ĳ. de ver. sig. l. puĩciales. ꝛ est expressũ
4 d. l. iiij. de diuer. offi. li. xij. ℂ † Sed qd in locũtenẽte principalis
officialis nũquid possit esse oriũdus ciuitatis: Videt̃ q̃ non ad
instar assessoris. nã locũtenẽs iudicis maiorẽ potestatẽ habet
q̃ assessor. ꝛ sic alia via occurreret legi. ĳ. de tut. ꝛ cur. da. ab his.
l. scire opz. §. j. ꝛ pro hoc. C. de priui. scho. l. j. §. fi. lib. xij. In hac
rõne fundatur tex. q̃ comites ducũ nõ debẽt post depositũ offi
cium recipere locũ minoꝝ. C. de offi. iu. mili. l. iiij. ℂ Sed dic cõ-
tra q̃ locũtenẽs põt esse de prouincia. Et cũ dicitur iudex nõ po-
test esse de loco, dico q̃ in iudice subest ratio: q2 non timet ali-
quem cũ nõ habeat superiorẽ nisi principẽ, sed locũtenens sec⁹
ꝛ per superiorẽ si delinquat in officio statim punitur. ꝛ pro hoc
etiã qñ iudex principalis se absentat nõ de facili inueniret locũ
tenentẽ extra puinciã. ergo de prouincia concedit̃. ar. ĳ. eo. l. fin.
ℂ Itẽ locũtenẽs est delegatus. sed delegat⁹ põt esse subditus,
vt. ĳ. titu. proxi. l. eũ qui. ꝛ. C. qui pro sua iurisdi. l. vnica. ℂ Et p
5 hoc quod dicitur de preside† qui non potest habere vxorem in
prouincia sua sed cõcubinam sic, vt. ĳ. de ritu nup. l. si quis offi-
cũ. ꝛ de concu. l. fi. ℂ Nec ob. preualleg. l. iiij. C. de offi. iud. mili. q2
magna est differẽtia an quis repellat̃ ab aliquo actu inspecta
mera persona, an ex persona de loco. nam ibi repellitur vna via
ꝛ alia: sed hic non repellitur ex persona sed ex loco. Ad q̃d facit
de illo qui prohibetur emere sed non pignus accipere: ꝛ tamen
ex pignore põt sequi venditio. ĳ. de pigno. l. in quoꝝ. Ita hic l3
prohibeat̃ esse assessor vel iudex nõ tñ prohibeat̃ esse locũtenẽs.
6 Guli. ℂ Ultimo ad id q̃d dicit glo. q̃ accidẽs† mutat originẽ
ꝛ origini preualet, dic aut accidens ex toto immutat originem
ꝛ attenditur accidens ꝛ non origo, vt hic, ꝛ. ş. de orig. iuris. l. ĳ.
§. exactis. vbi de hoc. ℂ Fallit quando disponens se retulit ad
originẽ l3 origo mutata esset, vt. ĳ. de lega. ĳ. l. cũ filius. §. heres.
vbi de hoc. ꝛ. l. meuio. §. j. Si vero accidens non ex toto mutat
originem sed superueniẽs accidens tollitur causa dispositiõis
originis: tunc etiam spectatur accidens nõ origo, vt. ĳ. de postu
lan. l. j. §. bestias. vbi de hoc. Si aũt accidẽs nõ facit cessare cau-

sam dispositionis originis tũc origo spectatur,vt.j.ad.l.aquil.
l.ij.ꝛ ad municipa.l.assumptio.§.filius.ꝛ.l.incola.Jaco.butri.
7 ¶ Ultimo not.ꝙ vna ꝓuincia† potest diuidi in duas.possunt etiam due vniri simul.ar.extra de excess.prela.c.sicut venire.vbi de ista materia vnionis ꝛ diuisionis. ¶ Item vna ꝑbenda potest diuidi in duas.ꝛ est ar.ꝙ si aliquis impetrauit primam prebendam vacantem ꝛ post impetrationẽ diuisa sit prebẽda ꝛ vacet vna ꝙ illa sola debeatur impetranti fm Jaco.de ra.hoc forte verum nisi fieret in fraudẽ impetrantis.arg.extra de renunc. c.si te prebendam.lib.vj.ꝛ vide ad hanc materiam.C.de metropoli.beri.l.j.lib.xj.

☞ Quod per me non stat quin cõpleatur pro cõpleto habeť.
12 Casus cõtingens in personã locatoris facit mercedẽ nõ deberi.
3 Aduocatus fisci licet moriatur tamen transmittit salariũ totum ad heredes.
4 Electus rector alicuius ciuitatis cuius electio nõ tenuit an debeat habere salarium.
5 Officialis si non moriatur sed solum infirmetur ob quod sit ei dandus substitutus quis eorum habebit salarium.
6 Judices an possint recipere salarium a priuatis litigantibus.
7 Aduocatus recipiens salariũ pro tota causa si moriatur ipsa causa pendente an eius heres teneatur restituere.

1 Item functo † Pro cõpleto habetur ꝙ p me non stat.h.d.vel clarius vbi stat per casum fortuitum cõtingentẽ in personã cõductoris quominus ꝑstet operas debeť totum salarium nisi alij poterint operas suas locare si eius culpa nihil debetur si per culpam locatoris indistincte debeť.h.d. scđm omnes lecturas. ¶ Et diuide in prima regula.in secunda exceptio.in tertia aduersatio quedam que duobus modis intellitur.secunda ibi modo si non.tertia ibi diuersum. Et dic ꝙ in prima parte mortuus est legatus. In secũda habuit successorẽ ante tempus.Et prima pars legitur tribus modis.primo vt q̄rat solum de salario assessoribus a legatis prestãdo:ꝛ tũc est in litera a legatis.Secũdo ꝙ si nõ est in litera.a.subaudiať.Tertio vt loquatur tam de salario prestando legato,ꝛ p hoc comitibus seu accessoribꝰ.ꝛ oẽs lecture reducunť ad duo ꝯria.s.ad.l. petitionẽ.de aduo.di.iu.§.qñ aũt.ꝛ.j.lo.ꝛ cõd.l.itẽ si vno.§.itẽ cum quidam.vbi de hoc plene no.ꝛ de hoc etiã no.ꝛ dixi.l.post duos.eo.ti.de aduo.di.iud.ꝛ sol.vt i gl. Oppono contra ipsam
2 solutionẽ ꝙ post mortẽ non debeatur salariũ:† qꝛ casus contingens in personam locatoris facit mercedẽ nõ deberi,vt.d.§.itẽ cum quidam.ꝛ.d.§.qñ aũt.So.ꝙ hic nõ queriť de salario legati in cuius personã casus contingit,sed accessorum p quos non stetit quominꝰ operã prestarẽt.ꝛ hoc prout habes in litera a legatis.vel si nõ habes.a.subaudiať.sed si nõ subaudias loquiť de salario vtroqꝫ,scꝫ legati,ꝛ accessorꝫ:ꝛ tũc dicit glo.ꝙ verbũ prestitum stat proprie:qꝛ iam salarium erat prestitũ.ꝛ oĩa sunt plana.sed non video per hoc qđ sint plana:qꝛ tunc etiam repeteretur eatenus quatenus non seruiuit,vt.d.§.item cum quidam.ꝛ eo.ti.l.si quis.§.imperator.nisi defendas qđ hic nõ querit an sit prestandum salarium legatis vel non:sed contingentiam facti ponit:qꝛ salarium erat prestitum legatis,ꝛ querit an sit prestandum comitibus vel accessoribus ꝛ sic querit solũ de salario accessorum.vel dic ꝙ legatus etiã pro illo anno quo defunctus est percipit totum salarium nõ pro sequentibus annis ꝛ ita loquitur contrarium de.l.petitionem.§.quãdo aũt.vt ibi
3 no.Jac.bu.† Speciale ergo videtur in aduocato fisci ꝙ licet casus mortis contingat in persona sua tñ percipiat totum salariũ illius anni.secus est ergo in alijs operarijs vel scriptoribus et artificibus:qꝛ si contingat casus in personã eorꝫ qꝛ nõ recipiũt mercedẽ nisi ꝓ rata tpis qđ operati sunt,vt.d.§.item cum quidam.ꝛ ita no.in glo.in.d.l.post duos.C.aduo.diuer.iud.quam glo.approbat do.Richar.ꝛ qđ no.C.de condi.ob cau.l.penult. ꝛ plenius.j.de cõdit.cau.da.l.si pecuniam.primo responso. In glo.imo videtur licet contrarium nota.ꝛ male in.d.§.item cum quidam.in fi.glo.magne.d.l.si vno.j.loc.ꝛ per Azo.in summa eo.titu.Richar.Et de hoc fuit questio inter cremoñ.ꝛ heredes do.Ber.de bono.qui decessit in regimine ciuitatis cremone.ꝓ heredibus allegabatur hec lex.ꝛ.d.l.post duos.ꝛ gl.ibi posita quia idem videť in rectore qđ in aduocato fisci.vt.j.de var.ꝛ extraor.cog.l.j.§.pe.qui incipit diuus.cum cõcor.ibi allegatis in glo.vbi ista questio queritur ꝛ terminatur pro ista parte.ꝛ hãc partẽ tenet do.Guid.de suza.in suis q̃onibus statutorũ quasi circa fi.versi.sed pone q̃onem de facto statutum est qđ loquitur de certa forma eligendi potestatẽ.vbi de hoc satis not.per eum ꝛ de hoc no.d.l.post duos.ꝛ ibi per Azo.in summa eiusdem ti. circa fi.ꝛ tangitur per Jac.de are.j.de stipu.ser.l.si seruus cõis

meuij.§.fi.in fi.ꝛ no.ꝛ dixi de annu.leg.l.si in singulos.ꝛ.l.a nobis.ꝛ.l.seie.ꝛ tetigi de istis salarijs.C.de offic.prefec.preto.oriẽtis.l.si quos. ¶ In contrarium allegabatur.d.l.petitionem.§. quando autem.de aduo.diuer.iudi. ¶ Sed dic vt ibi not.allegabatur etiam.d.§.item cum quidã.in.l.si vno.j.locati.sed ibi loquitur in alijs operarijs vel artificibus locantibus operas suas allegabatur etiã pro communi crimine quod salariũ deberetur solum pro rata.l.de diuisione.in fi.cũ.l.seq.solu.matri. ¶ Et ad istam materiam faciunt iura allegata per Garsiam extra de postulando.c.properandum.Gregorius decimus.et pro heredibus dicitur fuisse terminatum per iura predicta.
4 ¶ Sed qđ si electus est rector † alicuius ciuitatis,sed electio non valuit:nunqđ habebit salariũ? videť ꝙ sic arg.C.de leg.l. administratione. ¶ Querũt Jac.de ra.ꝛ Guli.de cun.quid de doctore qui mortuꝰ est facta collecta inter scholares ꝛ recepto salario a cõi:an teneať ꝓ rata restituere,vel salariũ integrũ non recepit:an heredes petere possint.hec.l.est arg.ꝙ totum habere debeãt heredes.put.l.ista intelligitur in salario legati.ad idem facit prealle.§.diuus.j.de var.cogni.l.j.lꝫ ꝛ illa loquatur in salario iam prestito. ¶ Jac.tñ videť sentire ꝙ si quotidie locent operas suas qđ locũ habeat.d.§.itẽ cũ quidã.j.locati.l.si vno. Idem põt dici de notario electo sicut fit ĩ ciuitate pergami ad sex mẽses pro.x.libris qđ si ante moriatur debeatur salariũ solum pro tpe quo gessit officium sed ꝙ transmittat ad heredes bene facit.C.de ꝓxi.sacro.scrin.l.si quis in sacris.li.xij.ꝛ de do
5 me.ꝛ ꝓtecto.l.fi. ¶ † Si aũt officialis non moriať sed solum infirmeť ꝛ alius ꝓpter infirmitatẽ loco eius surrogeť qs debeat habere salarium dixi bñ.d.l.si quos.C.de offi.prefec.preto.ori. ꝛ ꝙ infirmus si liberatur debeat redire ad officium ꝛ habere salarium,bene facit.j.de decu.l.ij. ¶ Item querit Ja.de ra.papa indulsit volẽtibus transfretare vltra mare ꝙ possint percipere fructus beneficiorꝫ suorꝫ vsqꝫ ad trienniũ.quidã sacerdos qui transfretauit mortuus est intra triennium.queritur cui debeãtur fructus sequentiũ annorꝫ:vtrum succedenti in beneficio ab heredibus sacerdotis per istam.l.videreť ꝙ heredes deberent habere fructus illius anni quo mortuus est ꝛ sequẽtium deberent esse successoris in beneficio.ꝛ pro hoc.d.l.petitionẽ.§.j.ꝛ.l. post duos.§.qñ aũt.de aduo.diuer.iud. ¶ In cõtrariũ videtur qꝛ rescriptũ pape hoc solũ videtur operari vt habeatur ꝓ presente ꝛ percipiat fructus ac si resideret.sed si presens ꝛ residens fuisset heres eius non habuisset fructus eo mortuo ꝓ futuro tpe:ergo ꝛc.ar.j.ex qui.cau.maio.l.antepe.duo enim sunt impedimẽta ex quibus fructus nõ perciperet.s.si non resideret vel si moriretur.sublato ergo vno.s.residẽtie non tollitur aliud per rescriptum.s.mortis.ar.j.de ser.vrb.predio.l.si domus.ꝛ ꝓ hoc qꝛ istud beneficium ꝯcessum est fauore trãsfretationis non fauore sacerdotis. ¶ Unde ꝓ tpe quo non seruit transferationi nõ dꝫ gaudere rescripto.ar.j.de ꝯdi.ꝛ de.l.illis libertis.ꝛ qđ no.C.de leg.l.j. Dicit tñ ꝙ si iste sacerdos affectasset bñficium tribus annis cã trãsfretãdi vel fecisset sũptꝰ cã trãsfretandi equalẽtes fructibꝰ triẽnij ꝙ ille cui affectauit perciperet fructꝰ vel heres eiꝰ post mortẽ de fructibꝰ deberet indẽnis ꝯseruari.ar.j. de condi.cau.da.l.si pecuniam.sed ꝙ transeãt ad heredem indistincte bene facit.d.l.fin.C.de dome.ꝛ prot.li.xij. Hãc.l.repetijt in monte Pessulano do.Bertrandus de monte fauentio magnus iurista,quem vidi postea cardinalẽ magne reputationis in collegio cardinaliũ ꝛ aliqua ex ꝑdictis recitauit sed non oĩa deinde adiecit qꝛ hic tractatur de salario legati et assessorum et multas alias personas quibus salarium debetur:de quibus vide in Spec.de salario.ꝛ in alphabeto dictione salarium.ꝛ hic omitto causa breuitatis ꝛ vide qđ no.ꝛ dixi.j.ex qbus cau.ma.
6 l.milites.Quesiuit etiã ipse do.Bertrãdus † nunquid iudices possint recipere salarium a priuatis.ꝛ dicit ꝙ nõ vbi hꝫ a publico.in auť.vt diffe.iudi.§.fi.si non a publico:sic,vt in auť.scriptũ exẽplar. ¶ Itẽ dicit ꝙ delegatꝰ põt recipe a partibꝰ.i auť. de iudi.§.ne aũt labor.Itẽ q̄rit si iudici ordinario delegata est cã nũquid respicieť vt causa delegata vt sic possit recipere salariũ.videť ꝙ nõ:qꝛ potior est dignitas ordinaria,vt.C.de iud.l. aptissimi.ergo potiꝰ inspiciť,vt ar.j.de acq.re.do.l.si qs.§.cũ in partes.ꝛ.s.de sta.ho.l.quare. ¶ Itẽ qꝛ delegatio accidẽtaliter euenit:ergo potiꝰ ĩspici dꝫ ordinaria.ar.C.de fer.l.fi.ꝛ de of.vi. l.j.Cõtra videť:qꝛ magis attendiť accidẽtale q̃ originale,vt.s. l.prima.ꝛ.j.de postu.l.j.§.bestias.ꝛ ar.s.de adop.l.si pr̃.§.qui duos.Primũ approbat qđ nihil possit ꝑcipere.i auť.de mãda. ꝑnci.§.illud.col.iij.cũ hac tñ modificatione si plus non expedat occasione dicte cause q̃ esset expensurus.ar.j.fa.hercis.l.ex pte. ¶ Item querit si habui aduocatum ꝛ dedi sibi salarium ꝓ to
7 ta causa † et pendente causa mortuus est,an possim pro rata repetere salarium ab herede.gl.ꝙ nõ.dicta.l.j.§.diuus.de varijs cogni.ꝛ.d.l.si vno.§.item cum quidam.j.locati.qꝛ stetit per casum for

sum fortuitum. ⁊ ad hoc faciunt iura pro ⁊ contra allegata. ſ. in questione rectoris ⁊ doctoris mortui. Ipſe tñ tenet qđ habe re debeat solum ꝑ tpe quo deseruiuit. allegat. C. de erog. milit. anno. l. fortiſſimi. li. xij. ⁊ de re mili. l. j. ⁊. q2 pecunia ⁊ labor diui ſionē recipiūt. j. de annu. leg. l. ſeio. in princip. ⁊ ꝑ hoc. C. de con di. inser. l. legatum. Item q2 speciale est in legibus. C. de proxi. sacro. scri. l. ſi quis. in fi. ergo ius commune in contrarium. ⁊ ꝑ hoc facit glo. que est in. d. l. post duos. C. de aduo. diuer. iu. Non ob. ſ. diuus. in. l. j. de var. cogni. q2 ibi anteꝙ̄ morireť aduocat⁹ ſtabat per clientulum quominus cauſa finireť. ⁊ ſic intellige. d. ſ. non ob. de ſta. lib. cū heres. ſ. ſtichus. q2 ibi ſpeciale fauore li bertatis. non ob. l. pe. C. de condi. ob causam. q2 ibi non inter uenit casus in pſona illius qui debebat implere sed in persona alterius. ¶ In glo. post mortem. in fi. ⁊ pro hoc. j. de cōdi. ⁊ de mon. l. iure ciuili. ⁊ facit hec questio ad questionem quā dixi. j. ſi cer. pet. l. qui pecuniam. Jaco. butr.

In consilium. Uide quod dixi. ſ. eod. l. ſi eadem. ⁊ non ob. j. qui bus ex cau. maio. l. hi qui. vt ibi no. ⁊ vide quod no. eodem titulo. l. milites.

1 ¶ Iuriſditio est triplex quia alia est pleniſſima, alia plenior, alia plena.
2 Iuriſditio quomodo deſcribatur.
3 Iuriſditio vnde habuerit originem et an ſit apud infideles in ſuos ſubditos.
4 Cui aliquid mandatur, ⁊ oīa mādata videntur ſine quibus iu riſditio ſeu mandatum explicari non poteſt.
5 Conſuetudo vel collegium approbatum an poſſit dare merum imperium.
6 Mixtum imperium quare dicatur mixtū ⁊ ex quibus cauſis.
7 Delegatus cū poteſtate ſubdelegandi an ſubdelegare poſſit.
8 Officium legatorum vel inquiſitorum heretice prauitatis an expiret mortuo papa.
9 Corrumpens album pretoris qua pena puniatur.
10 Iuſſus iudicis an excuſet debitorē a pena vſuris vel intereſſe.
11 Mercator cui est ſatiſfactum ab vno ex illis ꝙ illū derobaue runt an teneatur illi cedere iura contra alios fures.
12 Pater in cauſa filij ⁊ familie an poſſit eſſe iudex.
13 Papa ⁊ Imperator an poſſint de eorum cauſis cognoſcere an illas delegare teneantur.
14 Iudex an poſſit delegare totam vel partem iuriſditionis.
15 Iudex cauſe in qua fuit auuocatus h3 iuſtam cām delegandi.
16 Legatus vel epiſcopus an poſſit extra ſuam iuriſditionem cō ferre beneficia vel ordines excommunicare vel abſoluere.

¶ De iuriſditione omnium iudicum. Liber secundus.

Super rubrica. Continua vt in glo. ⁊ vide Azo. in summa eo. ⁊ plene in Spec. de iur. om. iud. ⁊ extra de offi. iu. ⁊ de offic. iudic. ord. ⁊ in summa Hoſ. ⁊ Hoſt. eiuſdē tit. ⁊ ī margarita Baleoti

1 de iudi. ordi. ⁊ dic† ꝙ iuriſditio alia pleniſſima, vt in imperatore, alia plenior, vt in ſenatu ⁊ ꝑfecto ꝑtorio. alia plena, vt in alijs magiſtratibus. ⁊ hoc ſubdiuiditur: quia alia ordinaria, alia delegata, alia voluntaria, alia contentioſa, alia merum imperium, alia mixtum, vt hoc titulo. Oldra. vt in ſum

2 ma Azo. eo. titulo. ſ. j. ¶ † Iuriſditio ſumpta in ſpecie eſt po teſtas explicandi queſtiones que iure magiſtratus competunt ⁊ in eis poteſtas iudices delegandi. Jaco. de are. ¶ Aliter de ſcribitur in glo. j. eo. l. j. ⁊ ibi dicam. Et iſta materia ſatis eſt ꝓ funda ⁊ ſubtilis. ⁊ de ea pulchra dixi. C. eo. ſupar rubrica. ⁊. l. fi.

3 ⁊ per totū. † vnde habuerit originē iuriſditio. ⁊ an ſit apud in fideles in ſubditos ſuos, vide qđ plene no. per archi. xi. q. iij. ca. cui eſt illata. ⁊ ibi etiam tangitur in glo. ⁊ per Inn. extra de vo to. c. qđ ſuper. de fo. compe. licet. ⁊ per Hoſti. de ſum. trini. c. j. ſ. hec ſancta. ⁊ in ſumma de homicidio. ſ. qua pena. v. ⁊ ſi oppo nas. In quibus conſiſtit iudicis officium. j. e. l. j. Et dicitur la tiſſimum ⁊ quare ⁊ in quo differt appellatio iudicis ⁊ ius dicē tis. In quibus differt officium ⁊ iuriſditio. ⁊ qui fuerint añ iu riſditionem vel magiſtratus. ¶ Que differentia eſt inter lati tudinem ⁊ longitudinē. quod duplex eſt officium nobile ⁊ mer cenariū ⁊ in quibus vtrunqꝫ conſiſtit. an ꝗ expediunť ex officio fiant parte nō petente. an officiū iudicis ſit actio. qñ iudex po teſt bonorum poſſeſſionem dare et deſcriptio iuriſditionis. an miſſio in poſſeſſionē ſit mixti imperij vel iuriſditionis ⁊ an da tio tutoris ſit mixti imperij ⁊ qđ iudicis delegatio eſt iuriſdi

4 tionis † cui aliquid mandatur ⁊ omnia ſine quibus mandatū explicari non poteſt pleñ. j. e. l. ij. ⁊ an delegatus poſſit citare re ⁊ verbo. ⁊ an prohibentur precedentia ⁊ ſequentia. diffinitio nes meri ⁊ mixti imperij ⁊ iuriſditionis. j. e. l. imperiū. que ſint cauſe meri imperij. quare dicatur merum imperium. in quibus conſiſtit merum imperium, an modica coertio ſit meri imperij. an relegatio, an fuſtigatio, an miſſio in carcerem, an torquere, an abſciſſio auricule, an amputatio digiti, an leuia crimina, an reſtitutio ad famā, an depoſitio officialiū, an accuſatio ingra ti, an omnia publica crimina, an cauſe liberales. ſi in crimina libus feratur ſententia abſolutoria an tunc dicantur meri im perij. an merum imperium conſiſtat in ſententia vel executione tantum. Qui iudices habeant merum imperium. an pretores et epiſcopi habeant merum imperium. Qui poſſunt dare me rum imperium an delegatus a principe in cauſa meri imperij

5 poſſit ſubdelegare. † an conſuetudo det merum imperium. an collegia approbata poſſint dare merum imperium. an merum imperium preſcribi poſſit ⁊ quanto tempore. et an quanto tpe perdatur nō vtendo. an vtendo quo ad aliquos actus retineať in totum. ⁊ an vtendo in vno loco retineatur in alijs. ⁊ an ſuffi ciant ſnīe niſi eis paritum ſit. an recognoſcens caſtrum in feu dum videať recognoſcere territorium ⁊ meru3 imperium. an in gñali cōceſſione caſtri facta ꝑ regē includať ius regiū ſi vnus ex vaſallis vēdat partē caſtri feudalis ⁊ emptor ibi committat delictū an puniať ꝑ dñm vel alios vaſallos. Que intelligank excepta vēdito caſtro excepto mero impio. ſi in codē caſtro vn⁹ habeat cognitionē alius executionem meri imperij. an habens executionem poſſit inuito alio furcas erigere. ⁊ pulchra de ere

6 ctione furcarum. De mixto imperio diffinitiones † quare dici tur mixtum ⁊ ex quibus eſt mixtum. in quibus cauſis vertitur an cauſe mixti imperij poſſint delegari. natura mixti imperij in quibus conſiſtit. de iuriſditione quis poſſit iudicem delegare. que cauſe poſſunt delegari. diffinitiones iuriſditionis diuiſio nes eiuſdem in quibus conſiſtit iuriſditio. que eſt eius natura. quibus iudicibus cōpetit ⁊ qñ mero imperio ineſt iuriſditio. an miſſio in poſſeſſionē ſit meri imperij vel iuriſditionis. j. e. l. iu bere. ⁊ an ſimplex iuſſus ſit mixti imperij. ⁊ aliqua de primo et ſecūdo decreto. ⁊ in quibus actionibus interponank. ⁊ an miſ ſio in poſſeſſionē poſſit delegari. ⁊ qui iudices faciunt interpo ni pretorias ſtipulationes. ⁊ quare dicuntur ꝑtorie. delegatus delegat. j. e. l. more. ⁊ plene de iuriſditione delegata. ꝙ mos ma ior eſt ſeruandus ꝙ quis plus poteſt in his que h3 ſuo iure ꝙ̄ alieno. ⁊ qđ mandatur re integra morte finitur plene ꝙ habeāt iuriſditionē a ſe ⁊ qui alieno bñficio. differentia inter mandatū ⁊ ꝑceptū. aut delegatur ſub noīe ꝑprio aut appellatiuo officij vel dignitatis aut ſub vtraqꝫ. ſi delegať canonico an tranſeat ad ſucceſſorē canonicū et ſi comitiſſe an tranſeat ad ſequentem comitiſſam. an qui confirmat det vel non plene. an delegatus poſſit reuocari per delegantem lite cōteſtata a iuriſditio dele gati a principe expiret mortuo principe re integra an delegatus

7 poſt litem cōteſtatam poſſit ſubdelegare. † an delegatus cū po teſtate ſubdelegādi poſſit ſubdelegare. an delegatus a delega to principis vel pape poſſit ſubdelegare: an delegatus a lega to de latere poſſit ſubdelegare an datis tribus iudicibus mo re curie romane poſſint ſibi cōmittere vices ſuas. an delegatus ante litem conteſtatā habeat aliquā coertionem an delegat⁹ a principe ad aliquid exequendū poſſit ſubdelegare. ſi delegatus a principe ſimpliciter ſubdelegat, an videatur in totum ſubde legare. an duo ex tribus poſſint citare tertio irrequiſito. differē tia que eſt inter commiſſionē que fit vt conſiliario ⁊ delegatio nem. an delegatus ad certum tp̄s poſſit dilationes abbreuiare. ſi delegata eſt cauſa duobus terminanda intra annum. et ſi nō faciant alij duo ſunt ſubrogati an primis mortuis teneātur ſe cundi expectare finem anni. qñ dicitur res integra in iudicio et extra. ⁊ circa beneficia eccleſtica, an ſufficiat vna citatio ad per petuationem iuriſditionis vel debeat eſſe trina. et an debeat eſſe legitime facta. an iuriſditio conferatur ante preſentationem re

a 8 ſcripti. quibus modis finitur iuriſditio^a delegata † an morte pa pe expiret officium legatorum vel inquiſitoꝝ heretice prauita tis. ſi delegans non eſt mortuus ſed ab officio remotus vel excō municatus vel alias inhabilis factus, an expiret iuriſditio de legati. an geſta per legatum vel delegatum poſt reuocationem valeant. qui poſſint dare iuriſditionē ordinariam ⁊ delegatam quomodo cognoſcitur quando princeps det ordinariā vel dele gatā. ⁊ ſic cauſa cōmittatur ordinario an efficiatur delegatus an citatio in vna cauſa perpetuet iuriſditionē in alijs. an man datum executionis ſententie expiret morte. an monacho poſſit cauſa delegari. cā cōmiſſa vni iudici ſi alij duo adiungunť ⁊ tē pore preſentationis ſecūdi reſcripti erat iam lis conteſtata per primū an cognoſceant duo adiuncti cū tertio. alie vtiles qōnes in materia delegationis remiſſiue. Si cā eſt cōmiſſa epō perga meñ. ⁊ vnus erat intruſus qui poſſidebat ali⁹ legitime electus

a ¶ Finiť iuriſ ditio. Adde Immo. in. c. di lecta. de off. de leg. Bartol. ⁊ Alex. in. l. q2 de iu. om. iud. gl. in. l. vendi tor. ſ. iudices. ff. de iudi.

9 qui non possidebat quis cognoscet† de corrūpente album pre-
toris ⁊ eius pena, ⁊ de triplici albo.j.e.l.si quis id qđ.et an istud
edictum locum habeat in corrūpēte libros statutoꝝ vel scriptu
rarū alicuius ciuitatis, ⁊ an appellatione masculini continean
tur femine in penis, ⁊ cui applicet̃ pena huius edicti, ⁊ ꝙ pena
locū habet etiā ante propositionē dū proponitur ea.l.§.j.ꝙ fa-
cit an bannitus captus dum scribebatur in libris banno ⁊ an-
te completam scripturam substinere debeat penam bannitorū.
⁊ quod nō valens soluere penam pecuniariam luit in corpore.
eadem.l.§.in seruos, ⁊ quando potest commutari sententia et
quando non, quando imperitia excuset a pena vel non, eadez.l.
§.doli, et cuius iuris imperitia excuset, ⁊ an minor teneatur pe-
10 na huius edicti, et an iussus† iudicis excuset debitorem nō sol
uentem a pena vel vsuras vel interesse, ⁊ an mandas teneatur
si mandatum est ⁊ non est executum, et qđ mandans qñqz tene
tur ⁊ mandatarius nō ꝑpter bonam fidem qđ facit ꝙ laborato
ribus qui mādato alieno intrant ⁊ laborant in fundum alienū
credentes esse mandatis, an in penis soluendo vnus liberet a-
11 lium plene.j.eo.l.adeo quidam, ⁊† si plures derobauerunt mer-
catorem ⁊ vnus soluit an liberet alios, et an mercator teneat̃
sibi cedere iura, delicto familie ⁊ plurium personarū qualiter te
neant̃ plene.j.e.l.si familia, ⁊ an puniatur pena statuti quo ca-
uet̃ ꝙ iudex pro quolibet delicto impunito puniatur si plures
12 deliquerunt ⁊ aliquos puniunt ⁊ aliquos nō.† an pater possit
esse iudex in causa filij vel familie sue.j.eo.l.qui iurisditioni. Si
plures summe petantur diuisim an fiat coaceruatio.j.e.l.si idē
⁊ an inspiciatur quod euenire pōt, ⁊ an clausa sit referenda ad
oīa vel ad ꝓxima tantū vel remota, ⁊ aliqua pulchra de recon-
uentione, si iudex pōt cognoscere vsqz ad certam summā et cre
ditor in maiori summa diuidat petitiōes an cognoscere possit
⁊ si iudex cognouit ⁊ pronūciauit vltra summam de qua potest
cognoscere an sñia sit in toto nulla vel solū in eo quod excedit
magistratus municipales habēt modicā coertionē non grauē.
j.eo.l.magistratibus, ⁊ qui dicunt̃ magistratus municipales.
⁊ an possint in corpus punire, ⁊ an defensores ciuitatum vel ca
stroꝝ habeāt merū imperiū saltem in notorijs, ⁊ an confessio fa
cta corā vno iudice fidem faciat corā alio, ⁊ an delinquēs in cle
ricum possit ex eisdem actis excōicari ⁊ puniri pena tꝑali. Qui
dz causam delegare dz esse ordinarius eiusdē.j.e.l.cū qui. Mi-
13 nor pōt se submittere maiori.j.eo.l.est receptū. Et papa † ⁊ im-
perator an possint de eorum causis cognoscere vel teneātur de
legare, ⁊ an iurisdictio volūtaria possit prorogari. Error impe
dit prorogationē iurisditionis.j.e.si ꝑ errorē, ⁊ de hoc plene, et
de hyperbolica locutione, et an sñia teneat in preiudicium sciē-
14 tis.† Iudex pōt delegare partē et totā iurisditionē.j.eo.solet, ⁊
an merū imperiū transeat in delegatione generali, ⁊ an ptās ci-
uitatis possit in totū cōmittere vices suas ⁊ ab officio recedere
iusta est causa delegādi quādo factus est iudex cause qui fuerat
15 aduocatus.j.eo.l.si pretor, et qd† si fuit aduocat⁹ in cā capitali
an poterit delegare, ⁊ an qui fuit aduocatus si recuset̃ possit de
legare, ⁊ si ille qui tulit sñiam a qua appellatum est successit iu-
dici appellationis an possit de appellatione cognoscere, pactū
nudū de iurisditione cōferenda non valet.j.e.l.si ꝯuenerit, ⁊ qd
de pacto vestito, ⁊ quid si aliquis aliquo actu approbauit iudi
cem delegatum an postea possit recusare, ⁊ an valeat pactū ꝙ
quis possit vbiqz locoꝝ conueniri, ⁊ an sufficiat renunciare o-
mnibus exceptionib⁹ declinatorijs nō prodest mutatio domi-
cilij post ꝯuentionē.j.eo.l.cū quedā, ⁊ qđ vxor sequit̃ domiciliū
viri, ⁊ quid si non est transducta: non inspicimus quod debet̃
sed quod petitur.eadē.l.§.j.⁊ sic non inspicitur qđ euenire pōt
extra territoriū vel iurisditionē iudicis nō est ei parendū.j.e.l.
16 si. Plenissime an legat⁹ vel ep̄s† extra suā iurisditionem possit
cōferre bñficia vel ordines vel excōicare vel absoluere, ⁊ an exi-
stens extra territoriū possit mandare aliqua expedienda in ter-
ritorio. an in territorio vel diocesi aliena possit quis exercere iu
risditionem de consensu illius cuius est territorium. Si ep̄s cō
cedit literas indulgentie ad refectionē operis qđ est extra suam
diocesim an valeat subditis suis, ex qua questione multa inue-
nies de gestis extra territorium an valeant. an citatio extra ter
ritorium valeat an legatus apl̄ice sedis possit exercere iurisdi-
tionē extra prouinciam sibi decretam, ⁊ an legatus in pluribus
prouincijs possit negotia vnius in alia exercere. an sortitus fo-
rū rōne cōtractus si ibi nō inueniatur possit alibi citari. Si cō-
ditio apposita est sñie excōicationis, ⁊ ante conditionē expiret
iurisditio excōicatiōis an valeat, ⁊ an videat̃ retro excōicatus:
vel tꝑe extantis conditionis tantum. Si iudex tulit sñiam vltra
summā iurisditionis sue an sñia in totū sit nulla vel in id quod
excessit. Si princeps concessit duobus iurisditionē in eodē ca-
stro vni vsqz ad.x.libras, alij vsqz ad.xxv. an petere volēs.xxv.
petet coram vtroqz vel coram altero tantum.

1 Officium iudicis consistit in his que sunt mixti imperij ⁊
iurisditionis.
2 Iudex ⁊ ius dicens an sint idem.
3 Iurisditio et officium in quibus differant.
4 Officium potest accipi pro exercitio iurisditionis ⁊ administra
tionis eius.
5 Officium iudicis in quo sit latissimum.
6 Officium iudicis nobile est duplex.
7 Officium iudicis mercennarium potest etiam dici latissimum.
8 Citari nullus debet sine authoritate iudicis.
9 Parte nō petēte an debeāt fieri que incumbūt iudici ex officio.
10 Officium iudicis non habet matrem obligationem sed actio.
11 Officium iudicis et actio differunt inter se sicut mīa et iustitia.
12 Nemo in necessitatibus liberalis existit.
13 Iudex potest dare bonorum possessionem.
14 Iurisditio quomodo describatur.
15 Missio in possessionem an sit mixti imperij ⁊ possit delegari.
16 Datio tutoris an sit mixti imperij, ⁊ an delegari possit.

1 Ius dicentis.† Iudicis officiū consi-
stit etiaz in his que sunt
mixti imperij ⁊ iurisditionis.h.d. vel sic ius dicentis
officium dicit̃ latissimū: q2 cōsistit in maioribus hoc
est in his que expediūtur officio cū plena cause cognitione. Ia.
co.butr. ¶ In terminis pone sic: audiui de magistratibus nūc
vellē audire de officio maioꝝ magistratuum, respōdet iuriscon
sultus ius dicentis officium ⁊c. Ia. Unde primo ponit dictum
deinde illud exēplificat per quatuor exempla, declaremus igi-
tur quālibet partē per se. ¶ Circa primam partem primo que
ro: dixit ius dicentis ⁊ non iudicis, puto ꝙ hoc non fuerit cum
ministerio dictū nisi sicut placuit.l.dictatori sicut pōt colligi ex
tra de offi.iudi. non dicit ius dicentis. Gloss. tñ ⁊ doctores ali-
qui dicunt ꝙ cū ministerio dictū fuit q2 hic nō loquitur de oī
iudice sed de eo tñ qui hz merum ⁊ mixtū imperium qđ ptz per
exempla que oīa excepto vltimo sunt de mixto imperio, ⁊ ista
2 nō cōpetunt oibus iudicibus, ar.j.ad municip.l.ea que.† Di-
cit ergo ꝙ alia est iudicis appellatio quia cōprehendit oēm iu-
dicē, sz appellatio ius dicētis cōprehēdit solū maiores iudices
habentes merum ⁊ mixtū imperium. Sed ista differentia non
videtur bona, nam iudex iudicando ius dicit, vt.s̄.de iustit. et
iur.l.pe. de sta.ho.l.ingenuum, ⁊ de re iudi.l.res iudicata, ⁊ qui
ius dicit iudicat: ergo nō differunt, sed defendēdo glo. dic ꝙ ve
rum est ꝙ iudicando ius dicitur ⁊ ſm hoc conuenit cuilibet iu
dici. Item dicitur ius etiam nō iudicando sed decretū cū cau-
se interpositione interponēdo, differt enim decretum a sñia, vt
s̄.de offic.procon. ⁊ le.l.nec quicq̄.§.vbi decretum, dixi satis de
ista materia officij iudicis, ⁊ de his loquitur.l.nostra, vt ptz ꝑ
exempla que iudicis officio et per decretum expediuntur. cum
ergo isti qui hic expediunt sint iudices, q2 iudicare possunt: nō
tñ oēs possunt ius dicere de his de quibus.l.ista loquitur. sed
quicquid dicatur credo ꝙ ista verba cum iuris ministerio posi
ta non fuerint ⁊ ꝙ eque bene diceret iudicis, ⁊ si dixisset iudicis
eodem modo queri posset quare non dixisset ius dicentis. et in
ista sñia est Iaco. de are. ⁊ multi alij, ⁊ pro hoc.C.de peda.iudi.
l.iij. ⁊ est expressum extra de ver.sig.c.forus. vbi dicit̃ iudex ius
dicens. ¶ Sequitur in litera officium, et de hoc verbo vltra-
montani hic faciūt magnas filaterias quas traxerunt a Gof.
⁊ Hosti. in summa de offi.iudi. ⁊ ab Inno.eo.tit.c.ij. ⁊ a Spec.
tit. de offi.om.iud. et Rof. qui plene tractat ꝑ multos titulos de
offi.iudi. et vide.j.de var. et extraor. per totum. et instit. de offic.
iu. ⁊ in summa eo.ti. ⁊ ideo hic nō trāscribo sed ibi recurratis ⁊
quasi oīa que hic recitant inuenietis. ¶ Sed q̄ro quare nō di-
xit ius dicentis iurisditio ⁊ nō officiū. dic quia iurisditio est ge
nus que diuiditur in merum ⁊ mixtum imperium et iurisditio
nem. vnde si dixisset iurisditio exempla sequentia videretur esse
simplicis iurisditionis stricte sumpta et nō mixti imperij quod
est falsum, vt dicta.l.ea que, ad municip. ¶ Item quero in qui-
3 bus differat officium † et iurisditio. dicunt quidam ꝙ officium
iudicis potest dici sicut filia et iurisditio sicut mater sicut dicit̃
de actione et obligatione, vt.j.de procurato.l.licet.§.ea obliga
tio. vnde secundum eos officium iudicis oritur ex iurisditione.
sed hoc non videtur: quia lex alibi innuit ꝙ ante iurisditionem
essent magistratus.s̄.de origine iuris.l.ij.§.post originem. et sic
videretur ꝙ ante esset filia ꝙ mater. Item quia iurisditio adhe-
ret territorio. vt.C.vbi et apud quos in integ. restit.post.l.ij. cir
ca medium. de verborum significatio.l.pupillus.§.territoriū.
et de offic.prefec.vr.l.j.§.cū vrbē. Alij dicūt ꝙ officium et iuris-
ditio sic se habēt sicut cōtractus ⁊ obligatio vnde cōtrahere est
facti.j.de cu.furi.l.consilio. sic officiū est factū et ex illo facto re
sultat iurisditio, nec ob.§.post originez, q2 oportet ꝙ ante esset.
iurisditio

iurisdictio.vel loquit̃ ibi de iurisdictione vniuersali de qua lo⸗
quitur.j.ne quid in lo.pub.l.littora.illa enĩ erat ante officiũ,sed
postq̃ fuit distincta iurisdictio.¶ Guli.de cun.dicit qđ iuris⸗
dictio est qualitas officij vel idem cũ officio ita qđ modica diffe
rentia est inter ipsa.vnde officiũ qđ pertinet ad magistratus po
test accipi pro administratione.sicut dicitur q̃ iudex nõ potest
conueniri durante officio.s.de offi.presid.l.senatus.z de iudi.l.
pars literarum.Itẽ potest accipi officium pro exercitio ipsius
officij,vt.s.de offi.consu.l.vna.z de offi.procon.l.j.Unde si reci
pias officiũ pro iurisdictione est qualitas officij:qz iurisdictio
adheret territorio vt predixi:ergo adheret administrationi,si⸗
cut seruitus adheret predijs,vt.j.de vsusca.l.si aliena.§.j.de ser.
vrb.pred.l.si edes.seruitutes autem sunt qualitates,vt.j.de ver
bo.sig.l.quid aliud sunt iura.sic z iurisdictio est qualitas offi⸗
cij.Unde idẽ est dicere iudex hz iurisdictionẽ sicut iudex hz offi
cium sicut diuisio in tutore.j.de admi.tut.l.in tutore.In hoc tñ
differt:qz administratio est quoddã principale officiũ z quod⸗
4 dam particulare.¶ Itẽ officiũ † põt accipi p exercitio admini⸗
strationis.z de isto loquit̃ hic:z tũc videt̃ idẽ qđ iurisdictio put
iurisdictio sumit̃ gñaliter.in aut.de defen.ciui.§.ipsos quoqz.
¶ Quandoqz accipitur pro specie distincta,vt.j.eo.l.imperiũ.
Unde si accipias iurisdictionẽ p officio dic q̃ sit species officij,
vt hic.Si autẽ accipias iurisdictionẽ gñaliter videt̃ idẽ qđ offi
ciũ sed differt:qz officiũ dr respectu persone.iurisdictio respectu
territorij principaliter.¶ Sciendũ est etiã qđ officium sumitur
multis modis.de quo vide in alphabeto dictione officia serui⸗
tutis.z p Archi.de cõsue.c.j.in glo.magna lib.vj.Et sic descri⸗
bitur:officiũ iudicis est potestas iudicib⁹ a iure pmissa seu exer
citiũ illius ptãtis.¶ Sequitur in litera latissimũ est.sed videt̃
qđ non sit latissimũ:qz hic non fit mentio de mero imperio sed
solũ de mixto z iurisdictione,vt patet in exemplis.Sed dic fm
Odof.q̃ hic etiã includitur merum imperiũ cũ dicit,nã z.quasi
dicat non solum cõprehendit merũ sed z bonoꝝ possessionẽ zc.
Item querit Iac.de ra.quare dixit latissimũ z non longissimũ.
dici põt qz sic placuit legislatori.¶ Docto.tñ dicunt qz latitu⸗
do magis respicit discretionem q̃ longitudo:qz vix inuenitur
longus sapiens.z ideo pper pleniorẽ cõprehẽsionẽ dicit latissi
5 mum.¶ Sed quero † in quo est latissimũ.dic qđ duplex est offi
cium,quoddã nobile,z quoddã mercẽnariũ.Et dr mercẽnariũ
qñ inheret z deseruit actioni,z hz actionẽ tanq̃ dominã,sicut
dicitur hypothecaria pedissequa:qz alij actioni deseruit.C.de
vete.iu.enu.l.ij.§.quartus.¶ Ista tñ verba nobile z mercẽna⸗
6 riũ nõ sunt verba iuris sed magistralia doctorũ.† Officiũ no⸗
bile duplex est,quoddam qđ residet in persona iudicis proprie
z nõ ad petitionẽ partis:puta vt malis hominibus purget p⸗
uinciã per viã inquisitionis,vt.s.de offi.presi.l.congruit.vbi de
hoc.z de offic.prefec.vrb.l.j.§.quies.in aut.de colla.§.prohibe⸗
mus.de man.prin.§.j.z.ij.z.C.de offi.rec.prouin.l.iustissimos.
Posset etiam poni exẽplum:qz quis compellitur indicare furẽ
mero officio iudicis nõ ad instantiam partis,vt no.j.de condi.
ob turp.cau.l.idem erit.§.fi.z dixi.d.l.cõgruit.z licet hic de isto
officio posset intelligi:non tñ credo q̃ fuerit de mẽte iuriscõsul⸗
ti,qđ patet per exempla.¶ Est z aliud officiũ nobile qđ residet
in persona partis z ad instãtiam partis exequitur,vt qđ minor
restituetur qđ fit officio iudicis nõ iure actionis,vt.j.de mino.
l.qđ si minor.§.restitutio.z.§.fi.z ibi no.in.l.in cause secũdo.in
prin.nã tũc omnia verba dirigunt̃ iudici z fit sibi cõclusio non
parti:z tunc licet nõ sit actio proponitur tñ in modũ actionis.
z sic põt intelligi.j.de act.z obli.l.actiõis verbo.z bene extra de
offi.iudi.c.ij.cũ ibi no.¶ Proponitur etiam in modũ actionis
qñ presidi per officiales delinquentes nunciantur,vt.j.de cust.
reo.l.diuus.z.C.de accus.l.ea quidẽ.z.d.§.quies.s.de offi.pre⸗
fe.vrb.z ad turpil.l.ij.§.nunciatores.Quñqz pponit̃ tale officiũ
in modũ exceptionis,vt qñ male fidei possessor nõ hz retẽtionẽ
expẽsarum per exceptionem loco exceptionis implorat iudicis
officium,vt.j.de peti.here.l.plane.z.l.fi.in fi.¶ Et istud officiũ
latissimũ est quo ad multa.de quo videas q̃ plene no.per Gof.
z Hosti.in summa de offi.iudi.z per Spec.de offi.om.iu.et sta⸗
tim dicetur in declaratione exẽplorũ huius.l.¶ Aliud est offi⸗
7 cium mercenariũ qđ deseruit actioni vt predixi.† z istud est etiã
latissimũ.z de eo potest intelligi.l.ista,fm Ray.non vt patet in
exemplis.z de isto officio habetur.C.depo.l.iiij.z ibi tetigi.z.j.
de eo qđ cer.lo.l.ij.§.nũc de offi.z.l.centũ capue.¶ Est enim la⸗
tissimum in prin.cause ad cogendum partes venire ad iudiciũ
actorẽ si videat eum malitiose tardare prefigendo sibi terminũ
post quem non audiatur.C.de inge.ma.l.diffamari.de accu.l.si
ea.z.j.de op.leg.l.mancipiorũ.vel per citationes,vt.C.de epi.z
8 cle.l.oẽs qui vbiqz.† nã sine authoritate iudicis nullus est citã
dus.C.de exhibẽ.reis.l.nullus.z in aut.de questo.§.si vero ali⸗
qui.¶ Itẽ in libellorũ examinatione z admissione vel reiectio⸗
ne,vt.s.tit.proxi.l.j.z ibi dixi.Itẽ in personis postulantiũ.j.de
postu.l.j.§.ait pretor.z.l.quos phibet.itẽ responsionibus fien⸗
dis,vt.j.de interrog.act.l.j.§.qui tacuit.item in medio cause,vt
j.de iudi.l.si quis intentione.z de edil.edic.l.ediles.§.item scien
dum.z circa iuramentum calũnie.C.de iur.calũ.l.ij.§.sed qz ve⸗
remur.Item circa positiones de leg.iij.l.offidius.in aut.de his
qui ingre.ad ap.§.fi.z.d.l.ij.§.qđ obseruari.de iur.calũ.vbi ple⸗
ne de ipsis positionibus dixi.item in testiũ productione publi⸗
catione z examinatione,vt per totum tit.de testi.item in facti et
iuris allegationib⁹,vt.C.de iudi.l.iudices.z gñaliter vbicunqz
eñ equitas mouerit,vt.j.de interro.act.l.vbicũqz.itẽ in fi.vt bñ
z clare pronunciet̃.in aut.in medio litis non fie.sac.iuss.§.pen.
col.viij.insti.de act.§.curare.vt.C.de peda.iudi.l.iij.item in ex⸗
pensis.j.de re iudi.l.paulus.z.C.de fruc.z lit.expen.l.termina⸗
to.z in vsuris.j.de vsu.l.videamus.item in executione sentẽtie,
vt.j.de rei ven.l.qui restituere.de re iudi.l.a diuo pio.in prin.et
§.j.C.de execu.rei iudic.per totum.z sic patet esse latissimum in
prin.medio z fine.in multis etiam alijs cõsistit officiũ iudicis,
vt patet.s.de offi.presid.l.illicitas.per totã.l.z ibi dixi,z alijs q̃
not.per Host.Inno.d.c.ij.de offi.iudi.z p Gof.z Host.in sum
9 ma eo.tit.z Spe.de offi.om.iudi.¶ An autem ea † que fieri de⸗
bent ex officio z ad incõmodum partis fieri debeant etiã parte
non petẽte dixi.s.de offic.procon.l.nec quicq̃.§.obseruare.An
autem in officio sit necessarius libellus z fieri debeat litis con⸗
testatio,dic vt dixi.d.l.nec quicq̃.§.vbi decretũ.de offi.procon.
in secunda lectura.¶ Queri etiam consueuit an officium iudi
cis z actio sint idem.de hoc not.j.de mino.l.in cause secundo.in
prin.z.l.qđ si minor.§.fi.Et videt̃ qđ sint idẽ,vt.j.de act.z obli.
l.actionis verbo.z per alia alle.per.M.d.l.in cause.opi.Io.est
in cõtrariũ.¶ Opi.Io.per Dy.z alios cõmuniter approbat̃.
10 † nam iudicis officiũ nõ habet matrẽ obligationẽ sed actio sic,
vt.j.de pcu.lz.§.ea obligatio.z qđ officiũ nõ habeat matrẽ ob⸗
ligationẽ,pbatur.j.de act.emp.l.qui per collusionẽ.§.j.z de dã.
infec.l.cũ postulassem.Rofr.in libello suo de officio iudicis qđ
loco actoris habet̃,vbi plenissime tractat de ista materia officij
iudicis,z in pluribus titulis sequentibus tenet circa mediũ di
11 cti tituli † qđ officium iudicis z actio differũt sicut misericordia
z iustitia vel sicut necessitas z voluntas,nam officiũ iudicis est
voluntariũ z sonat in misericordiã z clemẽtiã.j.de iudi.l.quic⸗
quid.iustitia vero que fit iure actionis sonat in necessitatem:qz
iudex habet necesse hoc facere.¶ Sed hoc reprobãt Iac.de ra.
z Pe.z dicũt q̃ iudex hz necesse expedire z facere ea que petunt̃
iudicis officio propter equitatẽ que inest ipsi officio quã dene⸗
gare nõ põt,vt patet in restitutione minorũ z maiorũ z bonoꝝ
possessione.nam iudex tenet̃ restituere minorem lesum z decer
nere bonorũ possessionem ei cui delata est,vt.j.de succes.edic.l.j.
§.semel.z si nõ faciat intelligit̃ iniurias facere z põt appellari,
vt.C.si sepi.in inte.resti.pe.l.j.¶ Quidã volẽtes seruare Rofr.
dicunt qđ verum est q̃ facere tenetur que incũbunt officio suo.
si tamen facit:facit sibi gratiam.z si non facit iniuria est,vt.j.de
12 aqua quoti.z esti.l.j.§.pe.¶ Sed tñ hoc non est verũ:† qz in ne
cessitatibus nemo liberalis existit,vt.j.de adi.leg.l.rem legatã.
Et ad.d.§.pe.de aqua quoti.z esti.põt responderi qđ illud erat
naturale beneficiũ q̃ fundus inferior irrigari debeat a superio
ri,vt.j.de aqua plu.arc.l.j.§.pe.z ideo hoc per principẽ de facili
conceditur.z si non cõcedat̃ iniuriosum est,vel dic qđ pro tãto
dicit̃ ibi iniuriosum si non cõcedat̃:qz iam semel erat cõcessum
authoritate illius q petebat.qd dicemus?dic qđ officiũ et actio
differũt in applicatiõe cause ad cõclusionẽ.nã si peto iura actio
nis puta.x.ex causa mutui ꝯclusio fit parti.s.debitori q̃ conde⸗
mnet̃ ad ipsa.x.sz in officio iudicis non fit applicatio cause ad
cõclusionẽ vt parti cõcludat̃ sed iudici.nã non dico aduersariũ
obligatũ nec peto eũ condẽnari sed concludo iudici vt me resti
tuat aduersus cõtractũ vel aliquid aliud faciat qđ ex officio te
netur,vnde in actionibus constituit̃ qs in mora per interpella⸗
tionẽ in officio iudicis nõ.arg.d.l.qui p collusionẽ.§.fi.z de dã.
infec.l.cum postulassem.z de hoc etiam dixi.C.deposi.l.iiij.in fi.
¶ Expedita prima parte.l.trãseamus ad secundã.s.ad exẽpla.
13 z primũ exẽplũ est † q̃ bonorũ possessio dare potest,z sic innuit
qđ nõ teneatur de necessitate,vt.s.de offi.presi.l.sepe.Sed cõtra
videtur qđ necesse habeat,vt.j.de mune.z hono.l.munerũ.§.iu⸗
dicandi.dicit glo.qđ exponi dz põt pro dz,vt no.d.l.sepe.dein⸗
de oppo.glo.de.l.vlti.C.qui admit.ad bo.pos.possunt,sed dicit
glo.qđ illa corrigit istã.z.ll.antiquas.nã per iura antiqua bo⸗
norũ possessiones dabantur cũ cause cognitione,vt.j.quis ord.
in bo.pos.serue.l.ij.§.dies.z tunc exigebãt decreti interpositio⸗
nem.z erãt mixti imperij.hodie autẽ non exigũt cause cognitio
nem plenã nec decreti interpositionẽ.z ideo corã quocunqz pñt
agnosci.z ideo hodie sunt iurisdictiõis,vt.d.l.fi.qđ verũ est nõ
apparẽte cõtradictore,vt.j.de bo.pos.l.iij.§.causa cognita.vbi

de hoc. ꝛ arg. C. de edic. diui adri. tol. l. fin. ꝛ de hoc not. s. de offi.
eius cui manda. est iurisdi. l. cognitio. §. vt possessio. ¶ Itē glo.
14 hic ponit descriptionem iurisdictionis† dicēs ꝙ iurisdictio est
potestas de publico introducta cum necessitate iuris dicendi ꝛ
equitatis statuende. Et ista est descriptio Azo. ꝛ s̄m eum non
est descriptio illa que ponit. j. e. l. iij. in fi. Alias etiā descriptio-
nem posui s̄m Oldr. s. super rubri. Et dicitur potestas qꝛ pote
statem habet in subditos, vt. j. de verb. sig. l. potestatis. De pu-
blico introducta. i. propter bonū publicum: qꝛ publice interest.
ex quo iura sunt ꝙ sit aliquis qui ea reddat, vt. s. de orig. iur. l.
ij. §. post originē. cum necessitate iuris dicendi: ideo dicit qꝛ cogi
tur quis recipere tale officium, vt. C. de aduo. diuer. iudi. l. sanci
mus. ꝛ. d. l. munerum. §. iudicandi. j. de mune. ꝛ ho. ꝛ postꝙ offi-
cium susceperunt compellūtur ius reddere in aut. de iudi. §. o-
mnis autem iudex. col. vj. ¶ Equitatis statuende ideo dicit: qꝛ
in arbitrarijs vt in dilationibus dandis ꝛ alijs que suo arbi-
trio cōmittunt equitatem seruare debent. in aut. iusiur. ꝙ pre-
sta. ab his qui admini. suscip. §. j. col. iiij. ꝛ not. per Inno. extra
de consti. c. j. ꝛ vide. j. e. l. imperiū. vbi latius de ista descriptione
dicetur. ꝛ dic de equitate scripta. C. de fur. ꝛ ser. corrup. l. si quis
seruo. ne sint contra. j. qui ꝛ a quib. l. prosperit. officium autem
iudicis est exercitium ipsius iurisdictionis vt dixi. s. omnia au
tem applicata descriptiōi iurisdictionis possunt applicari offi
cio mercenario quod actioni deseruit vel ꝙ proponitur loco
deficientis actionis. ¶ Secundum exemplum est in possessionē
mittere. ¶ Oppo. de. l. cognitio. §. vt possessio. s. titu. ij. Sol. vt
15 hic ꝛ ibi: † quia aut loquimur de missione re ipsa: ꝛ ista est mi-
xti imperij, ꝛ non delegatur, vt hic. aut de cognitione mittendi
vel de missione ex primo decreto, ꝛ illa est iurisdictionis ꝛ dele-
gatur vt in contrario. ꝛ pro hoc. j. ad municip. l. ea que. §. j. et de
hoc. j. eo. l. iubere. ¶ Pet. dicit ꝙ in parte sentit cum glos. scilꝫ
ꝙ mittere re ipsa sit imperij, vt. d. l. ea que. §. j. nam imperium re
spicit coertionem personarū vt cogatur quis pati alium ingre
di in possessionem, vt. j. de reg. iur. l. nemo. ꝛ. j. e. l. imperium. aut
loquimur de pronunciatione mittendi in possessionē: ꝛ tūc aut
de pronunciatione fienda cū cause cognitione. ꝛ non potest de-
legari, vt. j. de reg. iur. l. omnia quecunqꝫ. aut cum leui cause co-
gnitione: ꝛ tunc est iurisdictionis. vel dic verius ꝙ pronuncia
tio per ordinariū, siue ex primo decreto siue ex secundo cū plena
cause cognitione nō est imperij sed iurisdictionis, vt. j. de dam.
infec. l. iiij. §. duas. vbi de hoc plene. ꝛ. §. si forte. ꝛ sic loquitur. l.
cognitio. §. vt possessio. Potest etiam loqui de missiōe ex primo
decreto cum ex primo decreto non veniatur in possessionem re
ipsa, vt. j. de acqui. pos. l. iij. §. fi. ¶ Item oppo. ꝙ mittere in pos
sessionem non sit imperij: quia fieri potest etiam per nunciū seu
executorem. Sed dic ꝙ illi non reputantur mittere sed ille qui
eis cōmittit. nam sunt sicut ministri ꝛ priuati nullā habentes
cognitionem vel iurisdictionē, vt. C. de execu. rei iudi. l. si vt pro-
ponis. ꝛ arg. j. de consti. pecu. l. qui autem. §. fi. ꝛ. l. seq. ¶ Sequi
tur tertiū exemplum pupillis non habētibus tutores cōstitue-
16 re, an datio tutoris† sit mixti imperij ꝛ possit delegari, vt hic tā-
gitur in glo. ꝛ plenius. j. de tute. l. mitto. §. tutoris datio. ꝛ ibi sa
tis dixi. ꝛ. l. nec mandante. de tut. ꝛ cura. da. ab his. ꝛ not. ꝛ dixi
etiam. s. de offi. eius cui manda. est iurisdic. l. cognitio. ꝛ. l. j. ver.
item op. ad eandem primam regulam. Glo. tenent ꝙ olim esset
mixti imperij hodie iurisdictionis si facultates pupilli sint. j.
quingētos aureos, vt insti. de attil. tuto. §. pe. Sed Iac. de ra. ꝛ
Pet. tenent' ꝙ etiā hodie nō sint iurisdictionis, licet hodie cō-
petant cuilibet magistratui fauore pupillorum, non ex eo ꝙ sit
iurisdictionis. ꝛ respōdet ad. §. pe. de attil. tut. ꝙ verū est ꝙ ma
gistratus potest dare tutorē vna cum antistite seu episcopo, vt
ibi dicitur. non autē solus sed si competerent sibi iure magistra
tus posset per se solum expedire. vnde. §. ille magis cōcludit ꝙ
sit mixti imperij ꝙ iurisdictionis. Pet. tamē tenet ꝙ fauore pu
pillorum possit delegari, vt dixi. d. l. j. de offi. eius cui mād. est iu
risdic. Sed an idem est in alijs causis pupillorū, vt possint dele-
gari licet sint mixti imperij puta si pupillus petat bonorū pos-
sessionem: videtur ꝙ sic cum sit eadem ratio. glo. tenet ꝙ non:
quia magis consideratur ꝙ plerūqꝫ euenit sicut datio tutoris
quā ꝙ raro, scilꝫ petitio bonorū possessionis: sed melior est ra-
tio s̄m Iac. but. ꝛ Pet. quia maius periculū vertitur in omis-
sione dationis tutoris: quia imminet periculum persone pupil
li ꝛ rerum ꝛ fit tantū ad vtilitatē pupilli. in bonorum possessio-
ne non est tantum periculū: quia quandoqꝫ potest esse damno-
sa. ꝛ pro hoc arg. j. ad velleia. l. j. Quartum exemplum est de iu-
dicis delegatione: quia planū est: ꝛ est exemplum de iurisdictio
ne. tria precedentia sunt de mixto imperio, vt. s. patet. ꝛ sic expe
dita est clare lex ista.

1 ☞ Mandato aliquo ꝛ omnia mandata videntur sine qui-
bus mandatum explicari non potest.
2 Delegatus ab alio quam a principe an possit citare ante litem
contestatam.
3 Citatio potest fieri tribus modis.
4 Delegatus principis post litem contestatam potest citare per
edictum.
5 Mandatis sequētibus mādata videntꝛ precedētia ad illud ꝛc.
6 Vno concesso an videantur concessa sequentia. vide distinc. al-
berici.
7 Prohibitis precedentibus videntur prohibita sequentia.
8 Prohibitum directo an concedatur per obliquum.
9 Commissa cause cognitione videtur cōmissa ipsius cause dif-
finitio.

1 Vi iurisdictio. † Cui mandatur ali-
quid ꝛ omnia sine qui-
bus mandatum explicari nō potest. h. d. ¶ Et licet
glo. videatur hanc. l. intelligere in iurisdictione dele
gata: tamen ꝛ de iurisdictione ordinaria potest intelligi que da
tur a lege vel a principe. nam ꝛ illa sine quibus talis iurisdictio
expediri non potest videtur cōcessa, vt citare ꝙ est principiū cu-
iuslibet iudicij, vt insti. de pe. teme. litig. §. fi. Et gl. hic innuit ꝙ
2 delegatus† ab alio ꝙ a principe non possit citare ante litē con-
testatam. pro opi. glo. est licet non alleget in aut. de exhi. reis. §.
si vero quidā. ibi iudice nihil ante litē contestatam valente age
re ꝛc. col. v. ¶ Sed circa hoc aduertendum est ꝙ triplex est mo
3 dus citandi† scꝫ per nunciū per epistolam, ꝛ per edicta in albo
posita, vt in aut. de litig. §. omnē. licet quidam dicāt, ꝛ male, in
ordinarijs infimis ꝙ per se habeant citare, vt. C. de iud. l. sanci-
mus. in fin. arbiter etiā qui nullā habet iurisdictionē, vt. j. de re
iudi. l. ait pretor. citat per nunciū ꝛ epistolā, vt. j. de arbi. l. diem
proferre. ꝛ. l. sed si cōpromissum. Idē dic in delegato: qꝛ quomo
do posset alias partes cōpellere ad cōtestationem si non posset
citare. Sed responderi posset ꝙ habere debet recursum ad dele
gantem qui eos citet ꝛ cogat, vt videtur innuere ille. §. ¶ Alij
tamen intelligunt. d. §. nihil valēte agere ante litē contestatā. s.
quo ad diffinitiuā que ante litē contestatā non fertꝛ. C. de temp.
appel. l. fi. §. illud. Incōueniens enim esset ꝙ arbiter posset cita-
re ꝛ delegatus nō. ꝛ pro hoc facit ꝙ not. extra de offi. dele. c. ex
4 literis patriarche. in gl. hic euidēter. † In delegato tū principis
hoc plus est: qꝛ post litē cōtestatā potest citare per edictū ꝙ nō
pōt delegatus ab alio, vt. d. §. omnē. de litig. ꝛ lꝫ glo. dicat ꝙ de
legatus possit citare re ꝛ verbo post litē cōtestatā. sed forte hoc
nō est verū: sed implorabat brachiū ꝛ officiū ordinarij delegan
tis, vt. d. §. si vero etiā quidam. ¶ Vltimo gl. colligit generale
cui aliqd cōmittitꝛ, ꝛ id ꝙ ex eo sequi poterat. ꝛ allegat aliquas
ll. que hoc non dicunt, sed dicūt ꝙ cum aliquid conceditur, ꝛ id
videtur cōcessum sine quo illud expediri nō potest. ꝛ istud ꝓprie
colligitꝛ ex. l. ista. ¶ Sed qꝛ lex ista sepe allegatꝛ ad ista genera-
lia q̄ sunt quasi similia: idcirco collige primo permiscue. Pri-
mū est cui mandantꝛ precedentia ꝛ sequētia videntur esse māda
5 ta, vt hic, ꝛ. j. de condi. inde. l. indebitā. † ꝛ cui mandantꝛ sequen-
tia ꝛ precedentia mandari videntꝛ, ꝙ verū est qn̄ sequētia aliter
explicari nō possunt. ¶ Vel dic s̄m Ia. de bel. cū quid concedi-
tur, ꝛ id per ꝙ peruenitꝛ ad illud ꝛ sine quo illud explicari non
potest. ꝛ hoc proprie colligitꝛ ex. l. ista. ¶ In contrariū videtꝛ cū
aliquid conceditur illud solū cōcessum esse videtꝛ de quo appa-
ret ꝛ non aliud. ¶ Solu. primū regulare scd̄m speciale. ¶ Vel
dic idem videtꝛ concessum de quo est cogitatū tacite vel expresse
ꝛ non aliud nisi concessum sine alio non posset exerceri: qꝛ videtꝛ
concedi quasi de eo videatur cogitatū. vel dic aut per aliud sine
quo concessum nō pōt exerceri redditur inutile qꝛ cōcessum est:
ꝛ tunc id videtꝛ cōcedi, vt hic. aut redditꝛ vtile: ꝛ tunc nō, vt. §. edi
ficium. in glos. alle. Iac. de bel. ¶ Vel dic cum queritur an vno
6 concesso† concedantꝛ omnia sequētia, aut queritꝛ de illis que se-
quuntꝛ ex necessitate aut ex ordine. Si ex necessitate tūc vno con
cesso omnia cōcessa videntꝛ, vt hic. nā si concedo fundum videor
concedere arborem que est in fundo. ꝛ si concedo solū videor cō
cedere superficiem, vt. j. de act. ꝛ oblig. l. obligationū fere. §. pla-
cet. in fi. Si ex ordine tantū: tunc aut est eadē ratio concedēdi se
quelam que ꝛ principale: ꝛ tūc videntꝛ concessa sequentia. nā qꝛ
heres tenetꝛ mihi concedere inspectionē testamēti: per cōsequēs
ꝛ lecturā, vt. j. quēad. test. aper. l. ij. §. inspectio. Aut nō est eadē
ratio principalis ꝛ accessorij: tunc aut concessio principalis fa-
cta est ex actu stricte interpretando vt in mandato: ꝛ tunc man-
dati fines sunt custodiendi, vt. j. mand. l. diligēter. vnde non vi-
dentur mādata illa in quibus nō est eadē ratio, vt. s. de offi. pro
con. ꝛ leg. l. solēt. aut concessio principalis facta ex actu large in
terpretando tunc etiā sequela cōcessa videtꝛ vt si princeps cōce-
dat domū videtꝛ cōcedere adiacētia, vt. C. de bo. vacā. l. si qn̄. lib.
7 x. Pe. ꝛ no. ꝛ dixi. s. de cōsti. prin. l. beneficiū. † Scd̄o forma illud
brocardū negatiue cui ꝓhibētur p̄cedētia ꝓhibentꝛ ꝛ sequētia.

de quo

de quo dic vt no. & dixi. C. de legi. l. non dubium. & cui prohiben
tur sequentia & precedentia. in quo dic aut est perpetuo prohibi
tum consequẽs: & tunc etiã antecedens videtur prohibitum. se
cus si consequens non est perpetuo prohibitum: quia tunc nõ
videtur prohibitũ antecedẽs, vt. l. contrario. ĩ. de spõsa. que hic
allegatur in glo. & ibi de hoc tangitur in glo. & ibi dixi vel colli
ge sm Ja. de bel. cum quid prohibetur, & omne id per qd perue
8 nitur ad illud † econtra cum quid directo prohibetur conceditur
per obliquum. & dic aut prohibitũ continet odium aut fauorẽ.
vel dic aut est omnino prohibitũ aut ratione certe rei vel cause.
vel dic primũ facere regulam. secundũ speciale. vel dic vt no. per
Dy. de autho. tut. l. j. circa prin. & de reg. iur. c. cũ quid vna via.
lib. vj. & vide per Cy. C. si rect. prouin. l. j. & etiam ad hanc mate
riam extra de offi. dele. c. preterea. ĩ. de procur. l. ad rem mobilẽ.
& l. ad legatum. & l. qui procu. & extra de dona. inter vir. & vxo. c.
de prudentia. & ibi in glos. & qd dixi. s. de adopt. l. si pater. §. qui
9 duos. † Est etiam arg. l. ista qd si cui committatur cause cogni
tio qd per consequens videatur commissa diffinitio. de quo di
xi. C. si contra ius vel vtili. publi. l. j.

1 ☞ Meri imperij sunt que in animaduersione seu quasi consi
stunt ea autem sunt mixti que cum cause cognitione, & per offi
cium iudicij expediuntur.
2 Merum imperiũ & mixtum quid sit, & quid iurisdictio simplex.
3 Hominis appellatione ex proprio significato comprehenditur etiam mulier.
4 Gladius duobus modis accipitur.
5 Iurisdictio est nomen generale et diuiditur in tres species in merum scilicet imperium mixtum & iurisdictionem.
6 Imperium simpliciter & principaliter sumptum potest considerari tripliciter.
7 Merum imperium quomodo diffiniatur.
8 Merum imperium competit maioribus iudicibus.
9 Merum imperium quare dicatur merum.
10 Merum imperium in quibus consistat.
11 Modica coertio an sit meri imperij.
12 Relegatio an sit meri imperij.
13 Fustigatio an sit meri imperij.
14 Missio in carcerem an sit meri imperij.
15 Torquere aliquem an sit meri imperij.
16 Abscissio auricule an sit meri imperij.
17 Amputatio digiti non est de mero imperio.
18 Publica crimina an sint omnia meri imperij.
19 Cause liberales an sint meri imperij.
20 Iurisdictio omnis recipit denominationem ab effectu.
21 Magistratuum quinq; sunt ordines.
22 Merum imperium an sit solum in principe.
23 Illustres qui dicantur & qui superillustres & qui clarissimi.
24 Prefectus vigilũ an sit spectabilis & habeat gladij potestatẽ.
25 Merũ imperiũ apud quos existat & qui sint qui illud habeãt.
26 Pretores & episcopi an sint spectabiles & habeant merum imperium.
27 Ecclesia non habet potestatem exercẽdi gladium per se sed per alium.
28 Merum imperium a quibus dari possit.
29 Consuetudo an det merum imperium.
30 Collegia approbata an possint dare merum imperium.
31 Merum imperium an possit prescribi de quo vide pulchram questionem.
32 Concessibilia que sunt prescriptibilia sunt.
33 Prescriptio non dat nisi vtile dominium.
34 Curialis contra curialem non prescribit.
35 Parochiani non possunt prescribere ius presentãdi in ecclesia & multa alia que non possunt prescribi vide remissiue.
36 Decime non prescribuntur per laicum.
37 Patiens res prescribi vel consuetudinem super ea induci scire presumitur.
38 Vectigalia inconsulto principe institui non possunt.
39 Merum imperium ex consuetudine non datur.
40 Merum imperium & iurisdictio quanto tempore possint prescribi.
41 Pretendens se habere merum imperium in quodam castro si probet patrem suum vsum esse per. xl. annos an debeat obtinere vide. q.
42 Iurisdictio est res incorporalis, & ideo non possidetur nec vsucapitur.
43 Prescriptio iurisdictionis est cõtra potestatem imperij, & ideo non est permissa.
44 Contra fiscum quanto tempore prescribatur.
45 Prescriptio non habet locum contra subiectionem & ius imperij. vide rationem.
46 Iurisdictio quanto tempore perdatur, & an possit perdi maxime non vtendo &c.
47 Archidiaconus vsus iurisdictione in vno loco an illam sibi retineat in alijs locis in quibus vsus non est.
48 Feudatarius recognoscens se tenere castrum in feudum ab aliquo an videatur recognoscere territorium & merum imperium in eo.
49 Castro recognito & coniunctum ei & cõnexum recognitum esse videtur.
50 Recognitio est actus inducens interruptionẽ prescriptionis.
51 Accessorium non coherens principali non transit cum eo in translatione iuris &c.
52 Adiacentia rei donate non cedunt in donatione nisi sit dictũ.
53 Rex donans castrum cum omni iure suo an videatur sibi concessisse ius regium quod ibi habebat vide aliam. q.
54 Emens partem castri ab vno ex fratribus an sit exemptus a iurisdictione aliorum.
55 Signum cui competit & signatum competit per hoc deciditur pulchra questio.
56 Locus debet vendi pro furcis erigendis si aliter reperiri non possit.
57 Furce quare debeant stare recte & apparere hominibus.
58 Furce erecte cedunt ad solatium passorum iniurias & damnum delinquentium.
59 Mixtum imperium quid sit & quomodo describatur.
60 Mixtum imperium quare dicatur mixtum.
61 Missio in carcerem & tutoris datio an sit mixti imperij.
62 Mixtum imperium in quibus causis vertatur.
63 Cause mixti imperij an delegantur.
64 Cause mixti imperij participãtes plus de mero imperio quam de iurisdictione non delegentur.
65 Natura mixti imperij que dicatur.
66 Mixtum imperium in quibus consistat.
67 Mixtum imperium equiparatur participio. vide rationẽ per Albericum.
68 Delegatus non potest subdelegare.
69 Cause iurisdictionis an possint delegari.
70 Iurisdictio quomodo diffiniatur.
71 Iurisdictio quomodo diuidatur.
72 Iurisdictio quomodo insit imperio & quot modis.
73 Merum imperium sumitur tribus modis scilicet maximum medium & minimum.
74 Mixtum imperium est duplex scilicet maximum & minimum.
75 Iurisdictio sumitur tribus modis.

Imperium. Ista. l. & ei⁹ materia est diffi
cilis & subtilis, et p multos
diuersimode tacta: quorum vtilia q̃ magis ordina
te & breuiter potero subijciam. & summarie. h. d. † Ea
1 sunt de mero imperio que in animaduersiõe vel quasi cõsistũt.
ea sunt de mixto que cũ cause cognitione & per officiũ expediũ
tur. de iurisdictiõe est posse iudicẽ delegare. & diuide in tres par
tes: q: primo ponit diuisionẽ imperij. in secũda ponit exẽpla di
uisionis. in tertia ponit aliã speciem distinctã ab imperio. secũ
da ibi merũ. tertia ibi iurisdictio. ¶ Casum in terminis pone
sicut litera sonat, querẽdo qualiter diuidatur imperiũ & exempla
eiusdẽ, & quid sit iurisdictio. ¶ Et vt cessent multa cõtraria dic
2 q merũ imperium † est summa potestas de publico introducta
explicãdo causas in quibus agitur de statu hominis minuendo
vel totaliter cõsumẽdo ab omni cõmodo pecuniario deputata.
Mixtũ est potestas media explicandi causas ad cõmodũ pecu
niariũ pertinẽtes & officiũ seu authoritatẽ maiorum iudicũ requi
rentes. Simplex iurisdictio est potestas explicãdi causas pecu
niarias minimas & causas leuissimas criminales q̃ ratiõe sue
modicitatis pro vilibus reputantur. Alij tamẽ aliter describũt,
vt. ĩ. patebit. Literã expone ibi merum. i. simplex & purũ sine ali
qua mixtura alicuius cause pecuniarie vel ciuilis sm Odof. et
Oldr. aliter sumitur merũ. C. de execu. rei iudi. l. executorẽ. & l. si vt
pponis. vel dic merũ. i. liberũ inspecta persona excellẽti relatio
ne facta ad principẽ nõ ad alios quibus ipse cõmittat vel com
mittit merũ imperiũ. Ray. & vide in alphabeto. Ibi mixtum ex
mixtura quadã cõpositum, scz meri imperij & simplicis iurisdi
ctionis simile. ĩ. de vsusca. l. rerũ mixtura. ex quo naturã mixtã
& specialẽ sortitur. simile insti. de act. §. quedã. Ibi habere. s. iudi
cem. Ibi gladij. hoc designat instrumẽtũ legale quo vita debet
adimi delinquẽti. nõ autẽ no. instrumentũ materiale puta secu
rim vel ensem. ĩ. de pe. l. aut damnũ. §. j. Ibi aduertendũ stricte &
pprie significat vitã adimi, vt. d. l. aut damnũ. sed hic latius su
mitur sm glo. & ĩ. dicã. ibi facinorosos. i. illicite delinquẽtes. C.
ad leg. iul. de vi. l. quoniã multa. & de epis. & cler. l. si quenq̃. in fi.
3 ¶ Ibi homines cõprehendit etiã mulieres † ex proprio signi

ficato vocabuli.j.de verbo.sig.l.hominis.¶ Ibi qđ ⁊ potestas
scʒ mera in ꝑsona maiorũ magistratuũ qui gladio vtuntur ad
laudē bonoꝝ ⁊ penā malorũ,vt ꝓbāt.ll.alle.per glo.⁊ not.extra
de iureiur.c.j.lib.vj.¶ Ibi inest gl.exponit duobus modis.tu
dic iurisdictio inest.i.qualitates ⁊ cause q̄ iurisdictionis sunt,
vt q̄ in pecuniaria disceptatione cōsistunt.¶ Ibi bonoꝝ pos.
que tribuit ius,vt not.in.l.nec quicꝗ̄.§.vbi decretũ.⁊ dixi.s̄.eo.
l.j.¶ Ibi iurisdictio ordinaria.¶ Ibi etiā quasi dicat nō solũ
in pecuniaria disceptatiōe cōsistit sed etiā in iudicibus delegā-
dis.Ray.Modo quālibet partē per se declarem⁹.Primo op-
ponēdo qđ diffinitio meri imperij que hic ponit̃ in textu sit in-
sufficiens:q̄ non cōuertitur cũ diffinito.nā est inuenire merum
imperiũ sine gladio ⁊ animaduersione,vt patet in deportatiōe
⁊ graui coertione q̄ sunt de mero impio,vt.j.de bono.pos.l.edi-
cto.§.sed ⁊ si quis rei capitalis.⁊.s̄.de offic.procō.l.si quid erit.
¶ Glo.prima cōcedit oppositionē,⁊ dicit qđ non est diffinitio
sed exemplũ meri imperij.⁊ bulg.per elegātia verba dixit hic nō
meri vel mixti imperij diffinitionē sed generis predicationē po-
nit.i.exempla de quibus genera predicant̃.⁊ ponit genera me-
rum ⁊ mixtũ imperiũ.Alij dicunt ꝙ potest dici qđ sit diffinitio.
nā bene animaduertit̃ in corpus cũ libertas ⁊ ciuitas auferſ̃ ꝑ
deportationē.sed glo.mota fuit ꝓpter verba illa gladij potesta
4 tem.¶ †Sed dici pōt ꝙ duplex est gladius.s.materialis ⁊ ciui
lis.⁊ ꝑcussus gladio ciuili.s.deportationis ita morit̃ ciuiliter
sicut moritur naturaliter occisus gladio materiali,vt.j.de bo.
pos.cōtra tabu.l.j.§.fi.⁊ sic intelligit̃.d.l.edicto.§.sed ⁊ si q̄s rei
capitalis.⁊.j.de pen.l.capitaliũ.⁊ de hoc vide qđ dicet̃.j.e.ver.
sed nunqd diffinitio.¶ Ut ergo merũ imperiũ primo plene tā-
gamus scire oportet quō adinuicē separent̃ merũ imperiũ ⁊ mi
xtum.itē iurisdictio ⁊ modica coertio.⁊ quō quodlibet digno-
scat̃.Et lʒ glo.⁊ Azo in summa hui⁹ tituli de hoc tractauerint
tñ minus ꝑfecte.⁊ ideo s̄m moder.plenius disseramus p̄mitten
5 do† ꝙ iurisdictio est nomē generale.⁊ ꝓut genus est diuidit̃ in
tres species.s.in merũ mixtũ imperiũ ⁊ iurisdictionē.⁊ sic iuris-
dictio retinet nomē gn̄is ⁊ speciei sicut ⁊ adoptio.l.ij.¶ Quidā
tñ addūt quartā speciē.s.modicā coertionē.Sed Guli.de cun.
dicit cōtineri sub mero imperio.Glos.videt̃ sentire ꝙ cōtineat̃
sub iurisdictione,vt.s̄.l.ꝓxi.⁊ videt̃ expressum.s̄.tit.ij.l.fi.⁊.j.tā
gam in diffinitione Iac.but.In genere sumit̃ iurisdictio vt cō-
prehēdat tam merũ ꝙ̄ mixtũ imperiũ ⁊ omnē causam de mun-
do,vt.s̄.tit.ij.l.j.in princ.⁊ in aut.de defen.ciui.nulla.⁊.§.ipsos
quoqʒ.col.iij.Et qđ iurisdictio sit genus ꝓbat̃:q̄ in diffinitiōe
omniũ specierũ ponit̃ sicut dicimus in iure.s̄.de re.diui.l.j.§.q̄-
dam.hoc etiā ꝓbat̃.s̄.tit.ij.l.j.ver.⁊ ideo.vbi loquit̃ de mero im
perio:⁊ tñ dicit iurisdictionē suā mandatā.Qn̄qʒ sumit̃ iurisdi
ctio vt species.⁊ ista stat in noīe suo.⁊ de ista agemus vltimo lo
6 co.†Eodē modo dici pōt ꝙ imperiũ simpliciter ⁊ principaliter
sumptũ pōt ꝯsiderari tripliciter.vno modo quo ad causas ma
ximas,⁊ sic dicit̃ merũ.alio modo quo ad medias,⁊ sic dicit̃ mi
xtũ.tertio modo quo ad minimas:⁊ tūc d̄r iurisdictio prout est
species.⁊ hoc clare voluit dicere lex ista.vnde imperiũ sumptũ
simpl̄r ⁊ in gn̄e pōt sic describi:Imperium est legitima ptās de
publico introducta cũ necessitate iuris dicēdi ⁊ eq̄tatis statuē-
de in causis capitalib⁹ ⁊ medijs plenā cause cognitionē deside-
rātib⁹,vel in minimis etiā coertionē modicā habentib⁹.prima
verba descriptiōis exponatis vt dixi.s̄.ea.l.j.⁊ dicet̃.j.cũ de iu-
risdictione aget̃ ꝙ postea sequit̃ in causis capitalib⁹.s.qñ agit̃
de morte naturali vel ciuili vel mēbri mutilatiōe hodie,vt.j.pa
tebit.medias causas appello vbi corporis coertio magis venit
⁊ cōprehēdo etiā fustigationē,vt.j.de accu.l.leuia.minimas ap
pello causas pecuniarias q̄ iurisdictiōis sunt intra trecētos au
reos.Alij breuius diffiniūt imperiũ est legitima ptās de publi
co introducta cũ adiectione iurisdictiōis,⁊ sub hoc cōprehēdit̃
etiā modica coertio,vt.C.de sportu.l.ij.s̄.eod.l.ij.⁊.j.eo.l.magi-
stratibus.cũ si.ex ordine ergo agamus primo de mero imperio.
¶ Querēdo primo qd sit merũ imperiũ ex quo diximus hic in
literā nō diffiniri sʒ exēplificari.⁊.s̄.circa prin.l.dedi vobis vnā
7 diffinitionē satis bonā que fuit do.Oldr.†Alij aūt sic diffiniūt
merũ imperiũ est legitima ptās ꝑ quā expediunt̃ ea q̄ sunt de iu
risdictiōe suprema.Sʒ ista diffinitio est multũ icerta:q̄ dubiũ
est q̄ sit iurisdictio suprema,sed illi q̄ dāt eā dicũt qđ est certa iu
ris interpretatiōe.j.de pen.l.q vltimo.j.de cōdi.ob cau.l.pe.⁊ ꝓ
hoc.s̄.de orig.iur.l.ij.§.exactis deinde regibus.ver.populo de-
inde autho.sʒ hoc est eque incertũ sicut primũ.¶ Itē nō v̄r bo
na diffinitio alia rōne:q̄ diffinitio speciei dʒ dari ꝑ diffinitionē
sui gn̄is:cũ ergo iurisdictio simpliciter sumpta sit gen⁹ ad me-
rũ imperiũ vt dictũ est:dʒ in eius diffinitione resumi diffinitio
iurisdictiōis ⁊ addi differētia specifica,sic dicēdo:merũ imperiũ
est legitima ptās ⁊c.stās in cōdēnatione vite ciuitatis vel liber
tatis.vnde vbi ciuitas sola adimit̃ sed nō libertas est merũ im-

periũ vt in deportatione ꝓbat̃,vt insti.de cap.dimi.§.minorē.⁊
d̄r pena capitalis,vt.j.de pe.capi.⁊ de bo.pos.l.edicto.§.rei capi
talis.sʒ relegatio nō q̄ relegat⁹ retinet ciuitatē ⁊ familiā,vt.d.
§.rei capitalis.nec hoc dico de burga mea dicit Pe.de bellapti
ca cuius fuit ꝑdicta diffinitio.sed hoc dicit q̄dā additio hic po-
sita sup verbo aīaduertēdi.Glo.antiqua dicebat.i.aīaduerten
di in animatũ corpus dicit additio in totũ vel in partē,⁊ addit
de bursa sua vel mēbroꝝ mutilatiōe.nā mero impio inest gladij
ptās,vt hic ptʒ q̄ cōsistit in trib⁹ primis.s.in adeptione vite ci-
uitatis vel libertatis.sed de mēbri mutilatiōe nihil erat in legi
bus antiq̄s sed vel in totũ euadebat vel in totũ moriebat̃.mē-
bri aūt mutilatio introducta fuit ꝑ.l.codi.vt.C.de ser.fug.l.iij.⁊
aut.sed nouo iure.ibi signata.⁊ in aut.de mād.prin.§.coges.q̄
mēbri mutilatio cōpetit solũ maioribus iudicibus,vt in aut.
de colla.§.ad hoc ꝓhibem⁹.¶ Diffinitio ergo pōt sic cōcludi:
merũ imperiũ est legitima.Odof.dicit summa potestas de pu-
blico introducta cũ necessitate iuris dicēdi ⁊ equitatis statuen
de cōsistēs in ademptione vite ciuitatis libertatis vel membri
mutilatiōe.ista enim diffinitio fit per genus ⁊ differētias,vt ex
ꝑcedētibus patet.⁊ ista diffinitio ꝑ multos antiquos ⁊ nouos
approbat̃.¶ Sed adhuc ista videt̃ insufficiēs:q̄ multe cause
sunt meri imperij que nō adimūt vitā ciuitates libertatem nec
mēbri abscissionē,vt in alia corporali coertiōe ⁊ leuibus crimi-
nibus ⁊ alijs de q̄bus.j.patebit que sunt meri imperij:q̄ ex po-
testate iudicis pēdent,vt in aut.de defen.ciui.§.audiēt.⁊ ex hoc
reprobatur Odof.qui dixit summa potestas nisi dicas ipsum
intellexisse de summo impio.¶ Unde alij dicũt merũ imperiũ
est legitima ptās ⁊c.vt in diffinitione Pet.⁊ addunt cōsistēs
etiā in his causis que ex potestate vel nobili officio iudicis de-
pendent nihil applicando agenti.nā accusans de aliquo crimi
ne publico nō facit vt aliquid sibi applicet̃ sed vt iudex supplē-
do ius accusatoris puniat delinquentē.⁊ ideo in popularibus
actionibus q̄s nō cōstituit procuratorē:q̄ nō habet plenũ ius
nisi ꝑ iudicē suppleat̃,vt.j.de ꝓcur.l.lʒ.§.in popularib⁹.⁊ ideo
dicit.l.qđ in criminib⁹ q̄tio facti depēdet ex potestate iudicis:
pene vero impositio legis arbitrio reseruat.j.ad turpil.l.j.§.ca
lũniatoribus.⁊ ad munici.l.ordine.¶ Sed cōtra hoc videt:q̄
in crimine raptus bona applicant̃ rapte,vt.C.de rap.virgi.l.j.
Sed dic qđ illud nō est principaliter sed solũ ex quadā cōseque
tia.sicut dicit̃ vsure nō debent̃ ꝓpter lucrũ,vt.j.de vsur.l.cũ q̄-
dam.§.si a pupillo.⁊ tñ ex quadā consequentia lucrũ est,vt.j.de
aur.⁊ arg.leg.l.⁊ si non sint.§.perueniamus.¶ Uel posset dici
speciale esse in.l.cōtraria in solatiũ virginis rapte,vt ibi innui-
tur.¶ Alij vt Iac.de are.⁊ butri.sic diffiniunt:merũ imperium
est iurisdictio seuerioris vltionis in personā interēde principa
liter ob vindictā publicā introductũ.Et s̄cđm hoc de mero im-
perio iudicant̃ cause grauioris pene,vt.C.ex qui.cau.infa.irro.
l.⁊ si seuerior.⁊ vbi criāliter ꝓcedit̃ nō ergo est in ciuilib⁹ in q̄-
bus est priuata vtilitas.Ite nō vbi leuiores imponunt̃ pene et
leuiores coertiones:q̄ ille minoribus magistratib⁹ cōpetũt,vt
j.e.l.magistratibus.⁊ in aut.de defen.ciui.§.audiēt.⁊.§.leuia.et
trāseunt ad legatũ,vt.s̄.tit.ij.l.fi.Sed Guli.de cun.ponit mo-
dicā coertionē sub mero imperio qđ videt̃ exꝑsse contra casum
d.l.fi.s̄.tit.ij.dũ dicit imperiũ ꝙ nō est merũ.Sed pōt dicere qđ
est aliquod imperiũ siue coertio q̄ expedit̃ officio mercēnario et
deseruit cause delegate sine qua causa nō posset expediri.⁊ illud
nō est merũ.⁊ de illo loquitur.l.ij.s̄.eo.⁊.d.l.fi.s̄.tit.ij.Aliud qđ
principali officio expedit̃,vt cũ ad aliquod leue crimē ob publi
cam vindictā accusatio instituit̃ ad penā leuē,vt.d.§.audiēt.et
§.leuia.⁊.j.de accus.l.leuia.distinguā ergo tria genera causarũ
meri imperij.s.maiores q̄ auferũt vitā in totũ vel in partē natu
raliter vel ciuiliter.Itē que relegationē vel grauiorē coertionē
cōtinent.¶ Itē que continent minorē coertionē licet quedā ex
his delegent̃ quedā non vt dicet̃ in alio mēbro cũ de mixto im
perio tractabit̃.Iac.but.¶ Sed nunqd diffinitio pōt dici illa
que hic tradit̃ in tex.de hoc tetigi.s̄.vltra prin.primo opponen
do.Et Pet.dicit ꝙ est vera diffinitio.⁊ hoc tenet recedendo ab
alijs diffinitionibus.¶ Sed contra hoc opponit̃:q̄ s̄cđm hoc
8 merũ imperiũ est qñ capitalis pena imponit.†⁊ sic cōpetit ma-
ioribus iudicibus,vt.s̄.de offi.presi.l.illicitas.§.q̄ vniuersas.j.
de in ius voc.l.ij.⁊.s̄.tit.ij.l.j.¶ Sed cōtra hoc videt̃:q̄ q̄libet
iudex etiā minimus pōt cognoscere de leuibus criminibus etiā
si agat̃ criminaliter,vt.d.§.audiēt.in aut.de defen.ciui.⁊ sic se-
quit̃ qđ merũ imperiũ consistat in alio quā in gladij potestate.
Unde gladij ptās reseruat̃ maioribus magistratibus.merum
imperiũ cuilibet.Et ꝑ hoc do.Io.de manimochonato dicit qđ
vbicũqʒ agit̃ criminaliter ibi exercet̃ merũ imperiũ ⁊ gladij po
testas.Sed obstat sibi q̄ cause meri imperij nō delegant̃,vt.s̄.
tit.ij.l.j.⁊ cōpetũt maioribus,vt.d.l.illicitas.§.qui vniuersas.
de offi.presid.⁊.l.ij.j.de in ius vocan.¶ Sed ipse respondet qđ
cause

cause meri imperij non delegant̃.hoc non est ex substãtia meri
imperij ⁊ qđ cõpetãt maioribus,sed solũ de substãtia meri im-
perij est habere gladij ptãtẽ.sed q̃dã cause meri imperij delegã-
tur,vt minime.quedã nõ,vt magne,vt.ḋ.§.audiẽt.in aut.de de-
fen.ciui.⁊.ḋ.l.j.de offi.eius cui man.est iurisdi.❡ Itẽ quedã cõ
petũt magnis,vt magne,vt.s̃.de offi.presi.l.illicitas.§.qui vni-
uersas.⁊ de in ius voc.l.ij.quedã minimis,vt minime.in aut.de
defen.ciui.§.audiẽt.❡ Unde ipse cõcludit ꝙ omnes cause vbi
agit̃ criminaliter sint meri imperij siue magne siue parue.vbi
autẽ agit̃ ciuiliter nõ:qꝛ non imponit̃ pena capitalis,vt.ḋ.l.ca
pitaliũ.j̃.de pen.⁊.ḋ.l.edicto.§.rei capitalis.de bo.pos.⁊ sic nõ
cõpetũt maioribus iudicibꝰ.in aut.de defen.ciui.§.audiẽt.⁊ de
offi.eius cui man.est iurisd.l.j.Sol.illa meri imperij habẽt gla-
dij ptãtem ⁊ cõmittit̃ hoc maioribus vt maioribus,in.ḋ.l.ij.de
in ius vocã.⁊.ḋ.§.qui vniuersas.in.l.illicitas.alie non.❡ Sed
adhuc opponit̃ q̃dã sunt de mero imperio in qbꝰ nõ est gladij
ptãs,vt in deportatione qꝛ pena capitalis imponit̃.j̃.de pen.l.
capitaliũ.ergo ⁊c.⁊ sic merũ imperiũ ꝯsistit etiã in alio quã gla
dij ptãte.❡ Sed dic vt dixi.s̃.in prima oppositione qđ duplex
est gladius.s.materialis ⁊ ciuilis.❡ Sed q̃ro quare dicat̃ me-
9 rum imperiũ.† Archi.dicit ꝙ merũ grece latine dꝛ purũ,vt no.
de cõse.di.iij.c.j.⁊ dixi in alphabeto dictione merũ.⁊.s̃.in expo
sitione litere.⁊ ideo dicũt q̃dã qđ aĩaduertit in aĩa vera.i.hoĩs
qui est dignissima creaturarũ,vt.j̃.de edil.edic.l.iustissime.Alij
qꝛ solo imperio.i.iussu iudicis hꝫ effectũ,vt si qs dãnat̃ ad mor
tẽ statim fit executio:si deportat̃ statim amittit ciuitatẽ ⁊ dñiuꝫ
rerũ suarũ.vnde cause criminales statim trahũt secũ executio-
nem,vt.C.de pen.l.cũ reis.⁊.j̃.de penis.l.qđ ad statũ.⁊.l.q vlti-
mo.pecuniarie nõ:sed lꝫ hoc sit verũ tñ hoc respectu nõ dꝛ merũ
imperiũ.Alij dicunt ꝙ dꝛ merũ:qꝛ est separatũ a cõmodo pecu
niario.sicut vinũ dicit̃ merũ qđ est separatũ ab aqua.Sed ꝯtra
hoc videt̃:qꝛ cõmodũ pecuniariũ est in deportatione vbi bona
applicãtur fisco:⁊ in virgine rapta cui applicãtur bona rapto
ris.sed dic qđ hoc est ex quadã cõsequẽtia non principaliter,vt
s̃.dixi.⁊ pro hoc de autho.tuto.l.j.⁊ insti.de testa.§.legatarius.
et ideo alij dicunt qđ dicitur merũ:qꝛ separatum est a commo-
do pecuniario alicuius priuati ⁊ speciale est in muliere rapta.
Alij vt Jac.but.dicunt qđ dicitur merũ triplici ratione.primo
ex libero arbitrio separato a generali necessitate iuris dicẽdi.de
qua habet̃.j̃.de mune.⁊ hono.l.munerũ.§.iudicandi.⁊ tale me-
rum imperium cõpetit solum imperatori:qꝛ in eo nulla subest
necessitas,vt.C.de legi.l.digna vox.⁊ de testa.l.ex imꝑfecto.ne-
cessitas em̃ detrahit potestati ⁊ libertati,vt.s̃.de sta.ho.l.ij.§.li
bertas.⁊ qꝛ hoc fuit maxime principi attributum in quo libere
residet.ideo dictũ est merũ qđ tamẽ ipse princeps cõmunicauit
alijs magistratibus,vt.s̃.de offi.procõ.⁊ leg.l.si in aliquã.§.cũ
plenissimã.⁊ de offi.presi.l.illicitas.§.qui vniuersas.⁊.l.omnia.
licet ad istos trãseat cum necessitate iurisdicendi:cum ex prima
⁊ excellẽti attributione facta principi a quo habẽt assumpsit re
ctum nomen meri imperij.❡ Secundo est considerare aliã ne-
cessitatem que nõ venit ex.ḋ.generali.l.munerum.§.iudicandi.
que est remota a generali necessitate,⁊ est specialis ⁊ immedia-
ta:⁊ hoc est vbicũqꝫ cause expediũtur iure actionis siue bonefi-
dei siue stricti iuris.sed latius in bonefidei ⁊ est mercenariũ offi
cium ⁊ deseruit actioni ⁊ ex eius necessitate fit.⁊ de hac loquit̃
C.depo.l.iiij.⁊ de vete.iur.enu.l.ij.§.quartus.⁊.j̃.de edil.edic.l.
ediles.§.item sciendum.⁊ talis necessitas nõ adest in mero im-
perio.expeditur enim per accusationes nõ per actiones,vt in-
sti.de publi.iudi.in prin.Itẽ per inquisitionẽ,vt.s̃.de offi.presi.
l.congruit.⁊.C.de testi.l.nullum.❡ Item per denũciationẽ ex
officio,vt.s̃.de offi.prefec.vrb.l.j.§.sane.⁊.C.de accus.l.ea quidẽ.
⁊ in eis nõ seruit officium,sed mero ⁊ libero officio expedit.Est
⁊ tertia consideratio:quia ſm Jaco.de are.non est inuentũ nisi
ad publicam vltionem.⁊ per hoc separatur ab vtilitate priua-
torum quã principaliter non respicit,⁊ sic in hac potest satis di
ci concordare cum glo.Jac.de are.Primã causam meri impe-
rij ponit Azo in summa huius ti.§.potest ⁊ alia diuisio.vbi de
10 hoc.❡ Itẽ quero in quibus consistit merũ imperium† de hoc
in precedentibus dictũ est:sed latius subijciamus.⁊ dic ſm glo.
qđ omnis causa in qua adimit̃ vita ciuitas vel libertas est de
mero imperio.quare licet hec.l.dicat de animaduersiõe ⁊ sic de
naturali morte idẽ fit in alijs.s.ciuitate ⁊ libertate ꝓpter simili
tudinẽ quã habẽt:qꝛ est mors ciuilis,vt.ḋ.l.edicto.§.sed ⁊ si qs
rei capitalis.de bono.pos.⁊ his finibus est contẽta glo.⁊ male.
❡ Quid em̃ si tractamus de membri abscissione:certũ est ꝙ est
causa meri imperij,vt in aut.de colla.§.ꝓhibemꝰ.col.ix.❡ Itẽ
quid si de graui corporis coertione queramus:nonne ⁊ hec me
ri imperij est:certe sic.nec enim cõsistit in commodo pecuniario
⁊ tendit ad publicam vindictam,nec expeditur officio alicuius
actionis officio mercenario:ergo sunt meri imperij,vt.l.si quid
erit.s̃.de offi.procons.⁊ leg.❡ Sed quid de modica coertione:
11 † ſm Jac.de are.⁊ butrig.nõ est meri imperij:ſm Guli.de cun.
est meri imperij.❡ Sed contra Guli.est:quia talis causa dele-
gatur.⁊ quia competit etiam magistratibus municipalibus,
vt.j̃.eod.magistratibus.vbi de hoc dixi.⁊ videtur casus contra
Guli.s̃.ti.ij.l.fi.ibi dum dicit qđ non est merum imperium.sed
responderi posset vt ibi dixi.⁊.s̃.hac.l.scilꝫ qđ Guli.intellexit
12 de mero imperio minimo.❡ Quero etiam an relegatio † sit de
mero imperio.Jaco.but.qđ sic per rationem predictam:qꝛ non
consistit in pecuniario cõmodo ⁊ tẽdit ad publicam vindictã,
nec expeditur officio mercenario deseruiente alicui actioni.hãc
etiam opi.sequitur Guli.de cun.qꝛ ibi est aliqua corporis coer
tio:qꝛ habet a certis locis abstinere,vt.j̃.de libe.ho.exhib.l.ij.⁊
de condi.⁊ demon.l.titio centũ.§.titio.⁊ de interdic.⁊ releg.l.re
legatorum.in prin.Item qꝛ imperium non debet distingui per
qualitatẽ sed per genus:qꝛ distinctio qualitatis non mutat ali
quid in substãtia sed in mediocritate nõ in genere.ita dicit tex.
j̃.de fun.instru.l.fi.vnde dicit est de causis medijs meri imperij
non de maximis.❡ In contrariũ qđ sit de iurisdictione:facit
qꝛ ad cause penã proceditur contra absentem.j̃.de pen.l.absen-
tem.⁊ an per alium causa appellationis.l.j.§.sed si ea.⁊ ꝓ hoc
videtur facere glos.j̃.si quis ius dic.non obtemp.l.j.❡ Sed qđ
sit de imperio mero tenet glo.qui.mod.ius pat.potesta.sol.§.re
legati.⁊ ita cõmuniter tenet̃.❡ Itẽ quero quid de fustigatio-
13 ne† videtur qđ nõ sit de imperio mero:qꝛ cõpetit magistratibꝰ
municipalibus.⁊ in aut.de defen.ciui.§.audient.❡ Cõtrariũ
tenet Guli.⁊ dicit qđ est de mero imperio minimo nõ maximo
vel medio.⁊ in hoc nõ requiritur plena cognitio,vt.j̃.de accu.l.
leuia.j̃.de his qui notã.infa.l.ictus fustiũ.⁊ quia qualitas non
mutat genus,vt.ḋ.l.fi.de fun.instru.cõtinet enim coertionẽ cor
poris licet modicã.❡ In contrariũ tamen est.ḋ.l.vlti.s̃.titu.ij.
❡ Pro opi.qđ sit de mero imperio est:quia infert penam cor-
poralem,vt.j̃.de pen.l.in seruorum.in fin.qđ non sit de imperio
mero videtur expressum:qꝛ prefectus vigilum non habet merũ
imperiũ:⁊ tñ potest fustigare,vt.s̃.de offi.prefe.vigi.l.ij.§.j.et.l.
fi.Sed dici posset qđ nõ est de mero imperio maximo vel medio
sed minori,vt.s̃.dixi.⁊ dicetur.j̃.in questione quibus iudicibus
14 cõpetat merũ imperiũ.† Itẽ querit̃ de missione in carcere an sit
de mero imperio.videt̃ qđ sic.j̃.de in ius voc.l.ij.❡ In contra-
rium videt̃:qꝛ defensor ciuitatis põt incarcerare.in aut.de de-
fen.ciui.§.audiẽt.⁊ videtur expressum.j̃.de fugi.l.ij.⁊.l.luminar
che.s̃.de orig.iur.l.ij.§.exactis.j̃.si quis ius dicẽ.non obtem.l.j.
iũcta.j̃.de fur.l.si quis vxori.§.si fugitiuum.Dico qđ carcer po
test fieri ex multis causis vno modo respectu causarũ que sunt
meri imperij:⁊ tunc videtur esse meri imperij habere carcerẽ,vt
ḋ.l.ij.j̃.de in ius voc.j̃.de cust.reo.l.iij.alio modo respectu medij
imperij seu mixti:⁊ tunc dicit̃ meri imperij.⁊ ad.§.audient.dic
qđ defensor ciuitatis ibi ponit in carcerẽ,non vt puniat sed ad
maiorem referat ⁊ remittat.Ray.❡ Alio modo respectu mini
mi imperij:⁊ tũc dicit̃ minimi imperij.ar.ḋ.l.j.j̃.si quis ius dicẽ.
nõ obtemp.⁊.j̃.de cõdi.ob cau.l.pe.et hoc intelligo qñ vult ha-
bere carcerẽ iure ꝓprio,al's secus,vt.C.de cur.et sta.l.j.lib.xij.et
de cohorta.l.j.e.lib.⁊ ꝓ hoc facit glo.in aut.de nõ alie.§.j.coll.j.
q̃ incipit lꝫ nõ sint immobilia,nisi distinguat̃ an cõpetat actio
ꝓ re mobili vel immobili sicut distinxi an carcer cõpetat ꝓ cau
sis meri imperij vel alijs.⁊ ar.j̃.de mili.test.l.si certarũ.⁊ de pig.
act.l.si ꝯuenerit.circa prin.et.j̃.ad.l.iul.pec.l.sacrilegij.§.fi.et.C.
qui bo.ced.pos.l.j.❡ Si autẽ iure alieno vellet facere carcerẽ di
co ꝙ põt.arg.j̃.de fur.l.interdũ.§.qui furẽ.⁊ de adul.l.capite qn
to.§.j.et isti dici possunt habere carcerẽ nõ vt retineãt sed vt su-
periori ꝑsentẽt,vt.s̃.de offi.ꝑfec.vigi.l.iij.§.fi.⁊.C.de defen.ciui.
l.defensores.⁊ vide in alphabeto dictione carcer.❡ Itẽ quero
15 an torquere† sit meri vel mixti imperij videt̃ ꝙ nõ sit meri:quia
dñs põt habere q̃stionẽ de seruis.j̃.ad sylla.l.et si pcussor.de cõ-
di.causa da.l.pe.s̃.de offi.ꝑfec.vigi.l.iij.§.effractor.de iniur.l.itẽ
apud labeonẽ.§.q̃stionis.et.§.questionẽ.dico qđ est de mero im
perio,et qđ dꝫ ſm causam regulari,vt.s̃.prime dixi de carcere,
vt si causa sit de minimo imperio tunc illi habeãt questionẽ,vt
ll.ꝑalleg.vel secundũ alias causas.⁊ ideo dico ꝙ delegatus nõ
potest torquere testem corã eo vacillãtem licet ordinarius hoc
possit.j̃.de questio.l.ex libero.et eo.tit.l.fi.sed habet remittere or
dinario.in aut.de testi.§.et iudices.col.vij.qui est multum no-
tandus.Et qđ sit de mero imperio ꝓbatur.C.de defen.ciui.l.de
fensores.iij.❡ Nec ob.j̃.de questio.l.maritus.vt ibi colligi po-
test.Ray.Et de hoc dixi.s̃.de offic.eius cui mand.est iuris.l.j.§.
16 fin.❡ Item quero an abscissio † auricule sit de mero imperio.
et videtur quod non:qꝛ pro hoc nec corpus occiditur:nec mul-
tum affligitur.⁊ ideo equiparantur dolor auris et dentis.j̃.de
edili.edic.l.ob que vitia.§.fin.ille autem cui dens abest non est
morbosus,vt eo.tit.l.cui dens.cũ enim aliquis est precisus,nõ

tamen quominus laborare non possit, sanus reputaṫ, vt eo. tit.
l. idē ⁊ filius. ⁊ ideo amputatio auricule non videṫ animaduer
sio talis ꝙ sit de mero imperio, sed est coertio que est de imperio
non mero. est em̄ imperiū non merū, vt. s. de offi. eius cui mand.
est iurisdi. l. j. §. fi. ⁊. l. vlt. §. j. lz em̄ auditus sit vnus de quinqꝫ sen-
sibus: auricula tñ nō est mēbrū principale, nec ea ꝑcisa impediṫ
auditus. ⁊ sic nō obstāt iura q̄ videnṫ eqparare mēbri abscissio
nem ⁊ vltimū supplicū. in aut. de colla. §. ꝓhibemus. cū si. q: in-
telligi debēt de mēbris principalibus sicut diciṫ in milite ven-
dēte arma qꝺ capite punitur: q: verū est de armis principalib⁹.
j. de re mil. l. qui cōmeatus. §. pe. qꝺ aūt diciṫ qui aurē hominis
tetigit ⁊c. j. de fur. l. vulgaris. intelligi dꝫ quo ad cōtrectationē
sicut sufficit glebam attingere ad acquirendā possessionem. j. de
acqui. pos. l. iij. ⁊ de predictis tetigi. C. de offi. eius qui vicē alte.
iudi. obti. l. ij. fm̄ Oldr. cuius fuerūt predicte tres questiones, ⁊
17 Guli. de cun. ¶ De amputatione digiti † non est dubium qꝺ
non est de mero imperio q: non est mēbrum sed officiū mēbri,
vt. s. de sta. ho. l. non sunt liberi. ¶ Est etiam notandū ꝙ crimi-
na leuia non sunt de maximo mero imperio: q: talia coercētur
per minimos magistrat⁹, vt. j. de accu. l. leuia. ⁊ in aut. de defen.
ciui. §. ⁊ audient. ¶ Possunt tñ dici de mero imperio minimo:
quia personā coercēt ⁊ separata sunt a commodo pecuniario,
¶ Item restituere ad famam videṫ de mero imperio q: compe-
tit soli principi ⁊ senatui. j. de postu. l. j. §. de qua autem. ⁊ qꝺ ali
quis possit deponere iudices ⁊ officiales: vnde ꝑfect⁹ augustal.
hoc non potest. C. de offi. prefec. augusta. l. ij. sed prefectus preto
rio orientis ⁊ illyrici specialiter, vt. C. de offi. prefec. preto. oriē. ⁊
illyri. l. si quos. vbi de hoc dixi. ¶ Item cōcedere aquā de flumi
ne publico: q: hoc solū principi ⁊ senatui competit, vt. j. de flu.
l. quominus. ¶ Sed an accusatio ingrati quā facit patronus
de liberto ingrato vel pater de filio sit meri imperij: ⁊ videtur ꝙ
sic: q: per talē accusationem libertus reducitur in seruitutē, vt
C. de liber. ⁊ eo. lib. l. ij. ⁊ filius in potestatē, vt. C. de ingra. lib. l. j.
¶ In cōtrariū videṫ q: talis accusatio pōt fieri corā quocūqꝫ
iudice, vt. d. l. ij. de liber. ergo nō est de mero imperio. ¶ Sed di-
ci posset qꝺ quilibet magistratus possit cognoscere in odiū in-
gratitudinis: sicut speciale est qꝺ causa meri imperij delegetur
propter absentiā. s. de off. eius cui mā. est iuris. l. j. §. j. Et licet cō
sistat in cōmodo pecuniario tamē non principaliter sed incidē-
ter, vt. j. de in inte. resti. l. non solum. ¶ Item quero generaliter
18 an omnia publica crimina † sint meri imperij. ⁊ videtur qꝺ sic,
vt. s. tit. ij. l. j. ver. ⁊ ideo. iuncta. l. de offi. presi. l. iij. Dic qꝺ publi-
corum criminum quedā sunt capitalia ⁊ illa sunt meri imperij
vt ꝓbatū est. s. alia nō capitalia: ⁊ illa pñt dici meri imperij non
maximi sed medij qꝺ etiam posset dici mixti qñ in illis non tra-
ctatur de adēptione vite naturalis, vel ciuilis, vel mēbri abscis-
sione. ¶ Et ad dignoscendū capitalia dic aut crimē est ordina-
rium aut extraordinarium. ordinariū est in quo certa pena a le
ge statuiṫ. extraordinariū vbi pena cōmittiṫ arbitrio iudicis.
vnde in ordinario cōsidera penā que imponiṫ a lege et videbis
vtrū sit capitalis vel non. in extraordinaria referas te ad cōsue
tudinem. ⁊ an sit capitale vel nō. ar. j. ad turpil. l. ⁊ in priuatis.
⁊ fm̄ Ioā. de manimonacho omnis cā criminalis in qua agiṫ
criminaliter dicitur meri imperij, vt dixi. s. ver. sed nūquid diffi
19 nitio. ⁊ ver. seq. ¶ Item quero an cause liberales † sint meri vel
mixti imperij. videtur qꝺ non sint meri: q: in illa potest cōstitui
ꝓcurator. j. de procu. l. sed ⁊ he. §. j. In contrarium q: super eis
cōpromitti nō potest. j. de arbi. l. non distinguemus. §. iulianus
alias. §. de liberali. ⁊ pro hoc bene facit. C. de peda. iud. l. ij. in fi.
cū ibi not. ⁊ de liber. ⁊ eo. libe. l. ij. Sed si in criminibus capita-
libus feraṫ sentētia absolutoria nūquid tūc erit de mero impe-
rio? videtur ꝙ nō: q: ibi non est animaduersio. ar. huius. l. cū si.
Et prodest istud scire ad questionē quā. j. queram, an merū im-
periū possit ꝑscribi. pone em̄ qꝺ quis vsus sit mero imperio lō-
gissimo tēpore sed semp absoluēdo an videaṫ prescripsisse merū
imperium vel iurisdictionē tantū. Sed dic qꝺ absolutoria est
de imperio sicut condēnatoria qñ ferṫ ex euētu cause. i. respectu
probationū. nam si probatū fuisset crimē secuta fuisset cōdēna
toria. ar. j. de condi. insti. l. que sub conditione. §. quoties. j. eo. l.
cum quedā puella. §. j. ⁊. C. mand. l. ⁊ si cōtrariam. ⁊ pro hoc ar.
j. de re iudi. l. iij. de libe. ⁊ posth. l. si quis posthumos. ⁊ de aqua
plu. arcē. l. j. §. j. ¶ Item quero an merū imperium dicaṫ in sen-
tentia vel in executione. ⁊ videṫ ꝙ in sententia q: executio fit au
thoritate sñie. vnde executor facere nō videṫ sed ille qui necessi-
tatē imponit. ar. j. de leg. ij. l. vnū ex familia. §. j. ⁊ de leg. j. titius
ꝯ lucius. vnde solū nudū ministeriū ꝓstare videṫ. ar. C. de exe-
cu. rei iudi. l. executorē. ⁊. l. si vt ꝓponis. ⁊ videṫ exꝓssum. j. de in-
iust. test. l. si quis filio exheredato. §. irritū. ⁊ de leg. iij. l. j. §. a pre-
20 fectis. ¶ In cōtrarium videṫ q: omnis iurisdictio † recipit de-
nominationē ab effectu. j. ne vis fi. ei. l. j. §. j. s. de origi. iur. l. ij. §.

post originē. vnde magis videṫ attēdēdus effectus ꝙ sentētia.
j. de verb. obli. l. in executionibus. §. fi. ad maced. l. si filius. §. fi. ⁊
l. seq. ⁊ ar. j. de aqua plu. arcē. l. j. §. itē sciendū. ⁊ videṫ exꝓssum. j.
de iure pa. l. seruū a filio. §. fi. ⁊ ꝓ hoc. j. de suis ⁊ legi. l. intestato.
§. is plane. Dic aut q̄riṫ de illo qui hꝫ ꝓnūciationē ⁊ executio-
nem ⁊ ille semper hꝫ imperiū. ar. d. l. j. §. a ꝑfectis. aut ad manda
tum superioris: ⁊ non hꝫ imperiū propriū per se. faciūt que alle
gaui. s. ver. itē quero de missione in carcerē. secundū ꝓbatur: q:
si appellareṫ posset reformare sententiā. j. de preto. stip. l. j. §. pe.
si non exequitur vt superiorē tunc non habet imperium, vt. d. l.
executorē. ⁊. l. si vt proponis. C. de execu. rei iudi. ⁊ pro ista distin
ctione bene facit. j. de obse. patro. prestā. l. titius. Itē quero qui
sint iudices qui habent merū imperiū. ⁊ aduertatis q: declara
tio huius q̄stionis multum declarat ⁊ aperit materiā huius. l.
21 ¶ Est igitur aduertendum qꝺ quinqꝫ † sunt ordines magistra
tuū, superillustres, illustres, spectabiles, clarissimi, ⁊ simplices
magistratus. not. s. de sena. l. qui indignus. de offi. eius cui mā.
est iurisdic. l. j. ⁊ in corpore aut. vt ab illustri. ⁊ q supra eos sunt
col. v. ⁊ per Rofr. in libello primo folio qui possunt esse iudices
ordinarij. super omnes istos est princeps qui est fons ⁊ origo ⁊
creator omnium magistratuū, vt. j. ad. l. iul. ambit. l. j. ⁊ in vsib.
feud. de pace iura. fir. §. iudices vero. vnde princeps habet me-
rum imperium omni coactione ⁊ necessitate absolutū, vt. C. de
22 legi. l. digna vox. Adeo qꝺ dominus Lotharius dixit † qꝺ me-
rum imperium erat solū in principe: q: translatū erat in eum po
pulū romanū, vt. s. de orig. iu. l. ij. §. nouissime. sed in hoc voluit
adulari principi. ⁊ Azo tenet cōtrariū in summa huius tit. vl-
tra mediū. nā istud imperiū a principe concediṫ etiā alijs magi
stratibus, vt. j. subijciam. Multa tñ reseruauit sibi princeps q̄
non transeunt ad alios magistratus vt cōcedo veniā etatis. C.
de his qui ven. eta. impe. per totum. Item super ingenuitate, vt
de nata. resti. per totum. ⁊ super legitimatione superior. in aut.
qui. mo. natu. effic. legiti. per totum. Item deportare non potest
alius magistrat⁹ nisi sit sibi specialiter cōcessum a principe vel
insula assignata per eū. j. de interdi. ⁊ rele. l. inter penas. ⁊ de leg.
iij. l. j. §. j. ⁊ dixi. s. de offi. presi. l. illicitas. §. q vniuersas. Itē prin
ceps potest delegare causas meri imperij, sicut sibi placet, vt. C.
vbi sena. vel claris. l. fi. vnde absqꝫ dubio omnes alij magistra-
tus habentes merū imperium vel iurisdictionē non habēt ita
plenā sicut princeps. nā eam habent cū necessitate iurisdicendi:
vnde iurāt se iudicaturos secundū iura ⁊ leges. in aut. iusiurā.
qꝺ presta. ab his qui admini. susci. post prin. itaqꝫ supillustres
sunt maiores magistratus sicut senatores ⁊ consules ⁊ alij de
quorum officio tractatur. s. de senato. et de offi. consul. illustres
23 sunt prefecti † pretorio, ⁊ alij qui sequūtur vsqꝫ ad titu. de offi.
preto. spectabiles sunt pretores, ⁊ alij qui sequuntur ab illo tit.
vsqꝫ ad tit. de offi. presi. ¶ Preses ⁊ alij sibi similes sunt claris-
simi, vt. C. de priua. carce. l. j. ⁊ de rap. virgi. l. vnica. Omnes alij
sequentes post istos appellātur simplices magistratus, seu mi-
nimi vel pedanei iudices, vt. C. de peda. iudi. per totum. ⁊. j. eo. l.
magistratibus. inter quos numerantur defensores ciuitatum,
vt in aut. de defen. §. ⁊ iudicare. ⁊. §. ⁊ audiunt. col. iij. patet ergo
qꝺ primi quatuor ordines sunt maiores ⁊ magistratus tamen
secundum plus ⁊ minus. ¶ Glo. igitur hic ⁊ clarius. s. titu. ij.
l. j. in glo. dicit qꝺ omnes predicti quatuor ordines habent me-
rum imperium, ⁊ probat sic. presides prouinciarū qui sunt cla-
rissimi habent gladij potestatem, vt. s. de offi. presid. l. iij. ⁊. l. illi-
citas. §. qui vniuersas. ergo multofortius superiores habēt sci
licet superillustres ⁊ spectabiles. arg. C. de decur. l. fi. lib. x. ⁊ ista
opinio glo. est multum cōmunis sed contra istam multi insur-
gunt: allegantes primo de cōsulibus qui sunt superillustres, vt
dixi. ⁊ tamen secundū eos non reperitur eos habere merum im
24 perium, vt. s. de offi. consul. l. j. ¶ Item dicunt prefectus † vigi-
lum est spectabilis. ⁊ non habet gladij potestatem, vt. s. de offi.
prefec. vigil. l. iiij. §. j. ⁊. l. fin. vnde ipsi concludunt qꝺ illi soli ha-
bent merum imperium qui habent administrationem cum ter-
ritorio. nam tale merum imperiū adheret territorio, vt. j. de ver
bo. signifi. l. pupillus. §. territorium. ⁊. s. de offi. prefec. vrb. l. j. §.
cum vrbem. ⁊ pro hoc. d. l. iij. de offic. presid. ⁊. j. eod. l. fin. ⁊ vide
quod not. eo. tit. l. illicitas. §. qui vniuersas. Sustinendo glo. di
ci potest quod non est verum quod consules non habeant me-
rum imperium imo habēt: quia ad eos appellatur. j. de appel.
l. j. ⁊ pro hoc de in ius voc. l. ij. ⁊ de arbi. l. iij. §. fin. et plene dixi. s.
de offi. consu. super rubrica. ad id quod dicitur de prefecto vigi
lum, potest responderi qꝺ non habet merum imperium alia ra
tione quam dixi. s. de offic. presidis. l. illicitas. §. qui vniuersas.
¶ Vel posset dici quod rome erant diuersi magistratus diuer-
sa officia gerentes. nam vnus preerat certis rebus: alius alijs,
vt patet in officijs ipsorum officialium. sed in prouincia solus
preses habebat omnem potestatem quam habebant omnes

magistratus

magistratus in roma.vt.§.de offi.presi.l.ex omnibus.ꝛ idem in
proconsule.de offi.procõsu.l.si in aliquam.in fi.ꝛ.l.seq.qđ dicit
ꝙ merũ imperiũ adheret territorio puta bene dictũ.¶ Satisfa
25 ciẽdo ergo q̃stioni † qui sint illi q habẽt merũ imperiũ põt dici
ꝙ illi qui habẽt ab his q dare possunt de qbus statim subijciã.
Et põt dici ꝙ aĩaduersio in qua cõsistit merũ imperiũ põt sumi
tripliciter qñqꝫ stricte ꝛ ꝓprie,qñqꝫ large ꝛ improprie,qñqꝫ lar-
gissime ꝛ minus ꝓprie.stricte ꝛ ꝓprie sumẽdo aĩaduersio est il-
la que cõsistit in morte naturali vel ciuili ꝛ mẽbri abscissione.de
morte naturali ꝓbatur hic ꝛ.j.de publi.iud.l.ij.ꝛ de pen.qui vl
timo.de morte ciuili.j.de contra tabu.l.j.§.filiũ.De mẽbri ab-
scissione.C.de ser.fug.l.iij.ꝛ aut.ibi posita.ꝛ in aut.de colla.§.ꝓ
hibemus.col.ix.Et ista absqꝫ dubio competit magistratibus
qui sunt ex predictis quatuor ordinibus nisi eis reperiatur ex-
presse denegatum.Et dico qđ cõpetit eis cum habent admini-
strationem,ꝛ per cõsequens exercitiũ.nã superillustres raro se
intromittũt de exercitio causarũ:qꝛ sunt circa latus principis.
ꝛ hoc respectu posset dici ꝙ non habẽt exercitiũ meri imperij ex
defectu dignitatis vel potestatis,sed ex defectu administratio-
nis,ꝛ ista ꝓprie dr̃ aĩaduersio:qꝛ animaduertit̃ in animã ꝛ cor-
pus,ꝛ ideo nõ inepte dici posset ꝙ isti habẽt solũ exercitiũ ꝛ exe
cutionẽ meri imperij,ꝛ hoc innuit.§.tit.ij.l.j.ver.ꝛ ideo.Et forte
hoc voluit dicere Lotharius cũ dixit merũ imperiũ esse apud
principem solum quasi isti habeant solum exercitiũ ꝛ subroga-
tur in hoc vice principis sicut delegãs fungitur vicibus delegã
tis,vt.§.tit.ij.l.ꝛ si pretor.Secũdo sumit̃ aĩaduersio large ꝛ im
proprie que cõsistit in criminalibus iudicijs in quibus non in-
fertur pena capitalis sed alia grauis corporis coertio,vt rele-
gatio,fustigatio,flagellatio,damnũ pecuniariũ cũ infamia,di-
gnitatis depositio ꝛ similia.ꝛ de istis penis tractatur.j.de pen.
l.si quis forte.§.fi.ꝛ duabus.ll.seq.ꝛ in istis dicit̃ cõsistere ani-
maduersio improprie:qꝛ nõ ita dure animaduertit̃ in animatũ
corpus sicut in superioribus,ꝛ ista cõpetit oĩbus magistratibꝰ
quatuor ordinũ.¶ Tertio sumitur largissime ꝛ minus impro
prie:sicut illa que cõsistit in leuibus criminibus : sicut est modi
ca coertio:ꝛ illa cõpetit oĩbus magistratibus infimis,vt.j.eo.
l.magistratibꝰ.§.eo.l.ij.ꝛ.§.ti.ij.l.j.in fi.ꝛ.l.fi.Et sic patet solutio
26 questionis quibus cõpetat merũ imperiũ.† Sed nunquid pre-
tores ꝛ epĩ qui sunt spectabiles,vt in aut.de appel.ꝛ intra q tẽ-
pora.§.similiqꝫ modo.col.iij.habent merum imperium? Glo.te
net ꝙ sic in insti.qui.mod.ius pat.potest.sol.§.cũ autẽ.Quidã
reprehendunt illã glo.ꝛ illa glo.allegat.ff.de leg.iij.l.j.§.a prefe-
ctis.sed ibi non loquitur de pretore.vnde dicũt qđ pretores ha-
bent merũ imperium quo ad cognitionẽ:executionẽ autẽ remit
tunt ad prefectum vrbis,vt.C.de offi.prefec.vrb.l.j.§.cum vrbẽ.
qui hodie est in ciuitate Constãtinopol.vt in aut.de leno.§.pre
conizamꝰ.col.iij.ꝛ ꝓ hoc.C.de adul.l.ꝙuis.j.de accu.libellorũ ĩ
prin.ꝛ suspe.tuto.l.j.§.pen.hoc reprobat Ray.per.d.l.libellorũ.
ꝛ.§.de offi.eius cui mãda.est iurisdi.l.j.§.ꝛ si a familia.nec obst.
§.penul.vt dixi.§.de offi.preto.l.fi.ꝛ plene dixi ibi.sed qđ epĩ nõ
habeant merũ imperiũ videtur qđ est habere gladij potestatẽ
27 † quam non exercet ecclesia,vt extra ne cle.vel mona.c.sentẽtiã.
sed verũ est per se sed per alios sic,vt eo.ti.c.clericis.ꝛ ibi no.itẽ
qꝛ non habet territoriũ nec mandãt sentẽtias suas executioni,
vt.C.de epis.audi.l.episcopale.ꝛ aut.ibi posita.ꝛ in aut.de san.
episc.§.si quis aũt.col.ix.dico ꝙ habẽt merũ imperiũ.nã in sua
diocesi puniũt ꝛ terrẽt clericos suos excõicãdo,priuãdo ꝛ depo
nẽdo que succedunt loco pene capitalis ꝛ easdẽ vires habent.j.
ad.l.iul.pecul.l.iij.In multis etiã ciuitatibus epĩ sunt comites
ꝛ habent ab imperio ex priuilegijs merum et mixtum imperiũ
etiã in laicos:ꝛ illud exercẽt per alios,vt.§.dixi.Reges etiã in
regno suo habent merũ imperiũ.xij.q.ij.c.cũ deuotissimã.in fi.ꝛ
vide.C.de epi.ꝛ cle.aut.clericus quoqꝫ.Nũc q̃ro qui possint da
28 re merũ imperiũ.† De principe nõ est dubiũ:qꝛ põt creare magi
stratus ordinarios qui habent merũ,vt probatum est.§.ꝛ quia
speciale est in eo ꝙ possit etiã specialiter delegare causas maxi-
mas meri imperij,vt.C.vbi sena.vel cla.l.fi.ꝛ de preci.impe.off.
l.j.¶ An autem delegatus ab eo in causis meri imperij possit
alijs subdelegare,plene dixi.§.tit.ij.l.j.in prin.Itẽ quero si prin
ceps.¶ Item non est dubium qđ lex dat merum imperium,vt
§.tit.ij.l.j.in prin.Sed de alijs inferioribus dubitatur vnde di-
cunt multi doctores ꝙ quilibet qui potest dare iurisdictionem
ordinariã potest dare merum imperium.qui autẽ possint dare
ordinariã habetur in glo.j.e.l.ꝛ qꝛ.que glo.sumpta fuit ex sum
ma Azo.eo.tit.§.dat autẽ.in quibus dicit̃ ꝙ cõsensus exp̃ssus
vniuersitatis itẽ consensus eorũ qui sunt de aliquo collegio itẽ
cõsuetudo,sed de singulis videamus.Et primo de consuetudi-
29 ne† ꝙ cõsuetudo dat merũ imperiũ cõsueuit allegari.C.de emã
cip.lib.l.j.vbi de hoc satis dixi.ꝛ.C.eo.tit.de iurisdi.om.iud.l.fi.
Sed quantũ ad presens Jac.de ra.dicit ꝙ consuetudo non dat
merum imperium ꝙuis dat iurisdictionẽ.qđ sic probat.consue
tudo nititur ex solo cõsensu tacito populi,vt.§.de legi.l.de qui-
bus.sed populus expresso cõsensu non potest dare merum im-
periũ:qꝛ ad eos spectat sola creatio solius defensoris ciuitatũ,
vt.j.ad.l.iul.ambi.l.j.ꝛ in aut.de defen.ciui.§.interim.defenso-
res autem ciuitatis nõ habent merum imperium,vt in aut.de
defen.ciui.§.audient.ꝛ.§.ꝛ iudicare.ꝛ probatum est.§.ergo be-
ne sequitur ꝙ populus ex expresso consensu nec ex tacito in quo
inducitur cõsuetudo possit dare merum imperium.nam apud
populum romanum antiquitus erat creatio omniũ magistra-
tuum,ꝛ omne imperiũ ꝛ omnis potestas que postea translata
fuit in principem,vt dictum est.§.exceptis defensoribus ciuita-
tis,vt probatur.d.l.j.ad.l.iul.ambi.ꝛ.§.de orig.iur.l.ij.§.nouis-
sime.ergo bene sequitur quod dictum est nec valet dicit ipse Ja
co.ar.potest populus dare iurisdictionem:ergo ꝛ merum impe
rium.sicut non sequitur hoc est animal:ergo homo.ipse tamen
Jac.bene concedit qđ si sit consuetudo tanti tẽporis cuius nõ
extet memoria qđ per talem consuetudinem dari possit merum
imperium.ꝛ hoc dicit expressum.C.de fund.limit.l.j.lib.xj.ꝛ de
hoc dicetur.j.in questione an merum imperiũ possit p̃scribi.
Pet.vero sequitur aliorũ sententiã scilꝫ ꝙ consuetudo det me-
rum imperiũ nõ per eorum rationem predictam sed per aliam
que talis est qđ olim poterat populus anteꝙ esset trãslata pote
stas de populo in principem legẽ inducendo.hoc potest hodie
facere consuetudinem inducendo.maiorẽ probat per resolutio-
nem iuris ciuilis in sua principia sic.Constat ꝙ in primis tem
poribus iuris ciuilis anteꝙ populus suũ imperiũ transtulisset
in principem duplex modus erat introducendi ius ciuile,vnus
per consensum expressum legẽ statuendo,alius per tacitũ indu
cendo consuetudinẽ.qđ probatur insti.de iur.natu.§.ex nõ scri
pto.ꝛ.§.ꝛ nõ inelegãter.istorũ modorum vnde sublatũ est scilꝫ
modus expressus.s.legẽ statuẽdo qđ hodie põt solus princeps
ſm vnam opi.§.de consti.prin.l.j.ꝛ de iur.natu.§.sed qđ princi
pi.in insti.ꝛ dixi.C.de legi.l.fi.sed secundus modus.s.per tacitũ
consensum hoc est ꝑ cõsuetudinẽ nõ reperit̃,mutatus ergo ad-
huc remanet in suis viribus,vt.C.de test.l.sancimꝰ.ꝛ talis mo
dus expresse videtur approbare per principẽ.C.que sit lon.con-
sue.l.ij.cum ergo modus consuetudinis in suis viribus manet
hodie potest populus per consuetudinem quantum olim pote-
rat per legem merũ imperiũ in aliquẽ transferre sicut transtulit
in principẽ:ergo ꝛc.Ex hoc argueret solũ de populo romano.
De alijs tñ populis idẽ dici posset in suis ciuitatibꝰ quasi hoc
faciant ex consensu principis hoc eis concedentis per.l.omnes
populi.§.de iusti.ꝛ iur.Sed dici posset ꝙ cum apud eos nõ fue
rit merum imperium non videtur eis cõcessisse in preiudicium
imperij ex generali cõcessione.d.l.omnes populi.vt ibi dixi imo
si quis vellet tenere sentẽtiam do.Jaco.posset dicere ꝙ modus
per quem olim populus romanus inducebat ius per consuetu
dinem est mutatus ꝛ sublatus quo ad hoc vt merum imperiũ
introduci possit per cõsuetudinẽ:nec hoc videtur princeps ap-
probasse in.d.l.ij.C.que sit lon.cõsue.in generali cõcessione con
suetudinis introducẽde:qꝛ nõ est verisimile ꝙ hoc cõcessisset in
specie.ar.j.de pigno.l.obligatione generali.cum si.Et sic patet
an cõsuetudo vel expressus consensus vniuersitatis possint da
re merũ.Et si dicatur ꝙ contrariũ fit de facto quasi per omnes
vniuersitates.Dicendũ ꝙ licet de facto fiat ꝛ propter vacatio-
nes longas imperij:tamen de iure fieri nõ posset nisi ciuitates
pretenderent concessionẽ principis sicut ille ciuitates Lombar
die que fuerunt in pace cõstantie,vel nisi pretenderent tantum
tempus cuius nõ extaret memoria.De abusu etiam vltramon
tanorum multum est vsurpatum merũ imperium.ꝛ diuiditur
ꝛ alienatur sicut alie res,vt plene dixi.§.tit.ij.l.j.circa fi.ver.ꝛ li
30 cet predicta sint vera.¶ De collegijs approbatis † an possint
dare merum imperiũ consueuit allegari,quod sic:quia dant iu-
risdictionem,vt.C.eo.l.fi.Sed contrarium puto per ea que di-
cta sunt.§.ꝛ dixi etiam.d.l.fin.C.eod.vbi satis de ista materia.ꝛ
etiam super rubrica.an in causis meri imperij possit iurisdictio
prorogari vide qđ dixi.C.de episco.audi.l.episcopali.de iurisd.
omnium iudi.l.j.ꝛ vbi de crimi.agi opor.l.j.ꝛ ibi per Cy.ꝛ not.
in Specu.de compe.iudi.addi.§.regulariter.versi.sed nunquid
in iudicem.¶ Multum etiam dubitatur ꝛ disputatur an me-
31 rum imperiũ † possit prescribi[a] ꝛ si prescribi possit quanto tem-
a pore.ꝛ ponamus clare questionem in terminis:aliquis habe- a
bat territorium in quo non habebat iurisdictionem,sed alius
tamen exercuit merum imperium publice ꝛ sciente eo ad quem
spectabat merum imperium.Jaco.de ra.tenet ꝙ non prescribit
quia iurisdictio est introducta pro tuitione iuris.§.de orig.iur.
l.ij.§.post originem.ꝛ.j.ne vis fi.ei qui in poss.mis.est.l.j.ergo ex
ea non debet induci quod est contra ius.C.vnde vi.l.memine-
rint.imo vtens videtur si incarceret facere carcerem priuatũ,qđ

¶ Possit prescribi. Adde Bal. in addi. ad Spe.de iurisdi.om.iud. ver.fi.ꝛ latius i.l.j.C.de emãcip.libe.

est graue crimen.vt.C.de priuatis carce.lege prima.Item cū gerit se pro magistratu cum non sit incidit in legem Juli.maiestatis.vt infra ad legē Juli.maiest.l.iij.in fine.¶Item quia istud est imperij:ergo non potest prescribi.C.de prescrip.xxx.an.l.cōperit.& de fun.patri.l.fi.li.xj.itē qr mali mores &c.in aut.vt nulli iudi.§.j.&.C.de decu.l.oēs iudices.& pro hoc bene.C.de curio.& statio.l.j.li.xij.& de cohorta.l.j.e.li.Guil.de cun.tenet oppositū & qd dicit iura imperialia non posse prescribi dicit q quedam sunt iura imperialia que nō conceduntur & si fiat non valet nisi cū tpe de quo dr.d.l.comperit.C.de prescri.xxx.an.&.C.de fun.patrimo.l.fi.cū igitur imperator nō cōcesserit ↄcedendo castrū nisi solam ꝓprietatem nō videtur merū imperiū pscribi posse.sed cū hodie videamus principem multis concedere & concessisse merū imperiū arguamus ex illis vnde†que sunt cōcessibilia
32 sunt prescriptibilia.ff.de aq plu.arcē.l.q principis.de flumi.l.quominus.& de aqua quoti.& esti.l.hoc iure.§.ductus aque.& ar.C.no.vectigal insti.nō pos.l.fi.ff.de publi.l.j.& de pollicita.l.imperatores.Et p hoc qd possit pscribi facit.C.de emācipa.libe.l.j.vbi de hoc dixi.&.l.fi.lʒ loquantur in voluntaria iurisditione & hoc etiā satis clare videt innuere.C.de fun.limi.l.quicūq castellorū.li.xj.& videt tex.de diuer.offi.l.viros.li.xij.& ibi in glo.¶Itē cōsensus ciuitatis cū autoritate superioris pōt hoc facere vt in aut.de defen.ciui.§.interim.& no.ff.e.l.& qr ergo & ex tacito consensu.ar.C.eo.l.priuator.¶Ad cōtraria respondet qn dicitur iurisditio est inuēta p tuitione iuris &c.possum dicere q hoc cessat vbi ille q facit nō delinqt sed credit suo iure facere.ar.queād.seru.amit.l.fin.vñ nō est in dolo.C.de fal.nec exemplum.Vel dic q non videt induci ad iniuriā postq cōsummata est pscriptio.ar.ff.de acqui.pos.l.si quis fundum.§.j.& quādo dicit q incidit in crimen.l.iul.maie.dico q crimē videtur sublatum ex quo cōpleta est pscriptio.ar.ff.cōia pred.l.fi.de ser.rust.pred.l.per fundū.& ideo totū qd est factum medio tpe videtur iure factum.vt.C.de his qui a nō dño ma.l.vlt.in fin.q optime facit ad istā materiam.ad.l.j.C.de curio.dicit q illi prescribebāt vel nitebantur se iuuare ↄsuetudine qui nō habebāt territoriū qr erat iudex superior.vnde inconueniēs esset q prescriberet cū non haberent id cui iurisditio adheret.s.territoriuz.questio autē loquitur in habēte territorium.ergo &c.ar.ff.de diuer.& tēpo.prescrip.l.longe.iuncta.l.C.de agri.& cēsi.l.queādmodū.lib.xj.Ad.l.comperit.respondet q loquitur in iure subiectionis principi debite.Dico ergo aut hʒ territorium & tūc possit prescribere.aut nō:& tunc non pōt.ad hoc.ff.de decu.l.herennius.C.de diuer.offi.& appa.l.in his.li.xij.& qr non reperitur prohibitū merū imperium posse prescribi ergo &c.ar.l.oēs.C.de prescrip.xxx.an.& de vsuscap.l.vsuscapionē.&.l.fi.& pro hoc.ff.de diuer.pscri.l.fi.gsq.& quod ibi not.& in aut.de defen.ci.§.nulla.& ibi hoc tenet Odo.& de hoc no.extra de of.or.c.j.li.vj.Ray.¶Ja.de bel.hāc qōnem publice disputauit.& multa ex predictis allegat p & cōtra.& vltra predicta allegat q non possit prescribi in aut.de defen.ciui.§.iusiurandum.in fin.ibi preter illa sola &c.licet gl.magna in fi.ibi innuat contrariū.& Az.in summa illius ti.circa fi.
33 ibi hodie per imperatorē Federicum &c.†item qr prescriptio nō dat nisi vtile dominium.vt.C.de prescrip.xxx.an.l.si quis emptionis.in prin.& ibi in gl.directum.ergo remanet penes illum cuius erat q vtili prefertur.vt ff.de procu.in cau.& de loco publico fruen.l.j.§.j.item ea que sunt in vsu publico prescribi non possunt.vt.ff.de via pub.l.viam publicam.&.C.de ope.pub.l.prescriptio.sed merum imperiuz est huiusmodi qr expeditur p magistratus qui iura reddere debent.vt.s.de orig.iuris.l.ij.§.post originem.ergo &c.& qr ad solum principem pertinet vel cui ipse concedit in vsibus feu.de pace iura.fir.§.ad hoc.& titulo.q sint regalie.c.vnico.ergo prescribi nō potest.C.ne rei dominice vel templorū.l.j.& fi.nā alias subditi possent prescribere cōtra subiectionem imperatoris & imperij libertatem qd esset absurdum
34 cōtra subiectionem enim nō videtur procedere prescriptio†vnde curialis contra curialem non prescribit.vt.C.de prescri.xxx.anno.l.prescriptionem.& de decur.l.si quis decurio.li.x.nec apparitores cōtra ordinarios.C.de cohortali.l.ordinariorum.li.xij.& ad hoc bene facit extra de prescrip.c.cum non liceat.cū ibi no.nam & ius visitationis & procurationis nō prescribitur.eo.
35 ti.c.accedentes.& no.per Archi.xj.q.j.c.de lata.†& parochiani non possunt prescribere ius presentandi i ecclesia.lxxj.di.c.hortamur.no.per eundē Archi.multa etiam alia que nō prescribūtur notantur dicto.c.cum non liceat.&.xciij.dist.c.illud in glo.& per Archi.cum ergo predicta sint quedam species iurisditiōis & prescribi non possunt multo fortius merū imperium.Itē que prohibita sunt in alium transferri prescribi non possunt.sʒ merum imperium delegari non potest.vt.s.titu.ij.l.j.in prin.&.d.§.ad hec.de pace iura.firman.& in aut.de colla.§.prohibemus.er
36 go prescribi nō potest.†hoc patet in decimis que non transeūt in laicum & non prescribuntur.extra de deci.c.cum causam.& p hoc etiam bene facit.C.de prescrip.lōg.tempo.que pro libertate.l.fina.vbi homo liber prescribi non potest.ergo ius faciendi liberum hominem seruum pene vel exercendi in eum gladij potestatem quod est merum imperium.vt hic patet prescribi nō potest.¶In contrarium qr si verum est q consuetudo det meruz imperium:ergo & prescriptio que cōsuetudini in multis assimilatur.vt.ff.de publica.l.si publicanus.§.j.& fi.& ibi in gl.& extra de consue.c.fi.& not.extra de foro compe.cum cōtingat.& p hoc
37 est consensus tacitus & scientia psumpta.†qui enim patitur rē prescribi vel cōsuetudinem induci scire presumitur & cōsensum pbere.C.de edifi.priua.l.iij.& dicta.l.vlti.de his qui a non domino ma.& no.C.que sit lon.consue.l.consuetudinis.ad fi.glo.magne.ergo qui patitur possideri & prescribi merum imperiuz sibi competens consentire videtur.¶Item prescriptio est introducta propter bonum publicum.ff.de vsusca.l.j.sed merū imperiū est potestas de publico introducta.vt.s.in diffinitiōibus patet ergo prescriptio in eo locum habere potest:qr vnum publicum tollit aliud.vt insti.de legiti.agna.tute.§.fi.Itē consuetudo dat ius eligendi.ff.de decu.l.non tantum.§.fin.& statuit ius pascuis publicis & priuatis.C.de pascuis publicis.l.j.li.xj.& dat formā edificijs.ff.de ser.vrba.predi.l.qui luminibus.& dat potestatem exigendi vectigalia.ff.de publica.l.imperatores.in fi.& extra de
38 verbo.signi.c.super quibusdam.†que tamē incōsulto principe institui non possunt.vt.C.noua vectigalia istitui non posse p totum.& ibi per Cy.de hoc tāgitur in.l.j.et.ego tetigi super rubrica.tollitur etiam imperio ius exigendi vectigal in loco.ff.de publicanis.l.si publicanus.in fi.&.l.licitatio.§.earū.ergo a simili videtur merum imperiuz posse prescribi.¶Item publica descripta in priuatam causam deducūtur sicut mare & similia.vt.ff.de vsuscapio.l.fi.de diuer.& tempo.prescrip.l.si quisq.et de iniur.l.sane.ergo idem in mero imperio.Et pro hac opi.bene facit extra de prescrip.c.ad audientiam.& glo.ibi posita que incipit secus si secundario.& quod no.per Innoc.extra de postula.prela.c.bone secundo.circa fi.glo.que incipit.quere cum lex dicat.& clarius per eum de appella.c.ad nostram.in fi.maxime qr princeps tanto tempore patiendo videtur consentire & concedere.ar.ff.de ver.signi.l.alienationis.locati.l.cum in plures.§.locator.& pro hoc bene.ff.de aqua plu.arcen.l.vlt.vbi de hoc satis dixi.¶Ipse do.Jaco.sic soluit aut volens prescribere est de maioribus magistratibꝰ qui possunt illud exercere & quasi possidere & tunc possunt prescribere.& ita intelligant iura p hac parte allegata.& maxime.l.viros.de diuer.of.& apparito.in fi.lib.xij.Aut de inferioribꝰ qui nō possunt illud exercere nec quasi possidere:& tunc contra imperatorem vel imperiū prescribere non possunt.sed contra feudatariū imperij cui hoc competeret posset prescribi p ea que not.d.c.ad audientiā.de prescrip.maxime quia in priuatam causam videtur esse deductum.vt.d.l.sane.de iniur.¶Et ad hoc etiam facit quod dicam.ff.in alia questione que incipit.sed nunc restat questio.et ver.seq.¶Ad argumenta contraria respōdetur.Et primo ad primum quod omnia regulariter sunt prescriptibilia.fallit in casu nostro sicut in alijs casibus not.s.ad alia ex quibus arguitur consuetudinem dare iurisdictionem respondet qd verum est in simplici iurisdictio
39 ne non in mero imperio:† quia illud ex consuetudine non dat.& ita tenet Hosti.extra de fo.compe.c.cum contingat.non ob.l.viros.imo facit pro hac solutione:quia de magistratibus maximis loquit non ob.omnia alia iura de antiquitate loquētia:quia de causis pecuniarijs & cōmodo pecuniario loquunt non de mero imperio.preterea lex ibi approbat talem cōsuetudinē.alia argumenta parum obstant.Jaco.de bel.Odof.C.eo.l.fin.in fin.lecture sue videtur sentire qd prescribi non possit cū hanc causam interpellatam nisi eo modo quo prescribuntur seruitutes causam interpellatā habentes.vt.ff.de seruitu.l.seruitutes.& ibi in glo.do.Old.tenet quod prescribi possit.et alleg.d.l.j.C.de emancip.libe.extra de offi.ordi.c.irrefragabili.et.d.c.cū contingat.extra de fo.compe.&.ix.q.iij.conquestus.Et de ista prescriptione iurisdictionis satis not.per Innocen.extra de capel.mona.c.cum dilectus.et ita tenet ipse dominus Oldr.in quadam sua questione que incipit.c.carnotense.& est.lxxvij.in libro
40 magno questionum disputatarum.¶†Sed nunc restat questio quanto tempore prescribatur.videtur quod longo tempore.vt.d.l.viros.C.de diuer.off.et apparito.lib.xij.et.l.j.et fin.de emancip.libe.longum autem tempus est decennium inter presentes et vicennium inter absentes.C.de prescrip.lon.temp.per totum.Sed videtur quod non nisi tanto tempore cuius nō extet memoria.sed illa que not.d.l.seruitutes.ff.de seruit.Dic fm Guli.de cun.aut queris de iurisdictione quo ad extensionem:et tunc sufficit longum tempus.vt.d.l.viros.et.l.quicunq.de fund.limi.et de emancip.libe.l.j.et fi.aut queris quo ad acquisitionem

fitionē: ꝛ tūc exigitur tēpus cui⁹ memoria nō existit. Sed Ray.
dicit ꝙ. d. ll. in prin. alle. loquunt̃ in acquisitiōe si bene aduertā
tur, ꝛ nō in. l. viros. ꝛ hāc dicit fuisse opi. Dy. ad. l. seruitutes. re
spondet ꝙ loquit̃ in tali actu cuius executio debet esse cōtinua
ex necessitate iuris. secus est aūt in exercitio iurisdictiōis, vt ptz
in eius diffinitione, ꝛ. ṡ. de orig. iur. l. ij. ṡ. post originē. ꝛ in aut.
de admi. coll. vij. ṡ. fi. Ray. Primū probat̃: qꝛ cōtinue exercetur
iurisditio ꝛ hꝫ causam continuā. ṡ. de offi. presi. l. cōgruit. ergo
queri pōt. vt. j. de ser. vrb. predi. l. formā. in acquisitiōe aūt iō re
quirit̃ tantū tēpus cuius nō extet memoria. qꝛ tangit ius publi
cū: vt. j. de aqua quoti. ꝛ esti. l. hoc iure. ṡ. ductus aque. de publi
ca. l. imperatores. ꝛ probatur. j. de vsuca. l. fi. ꝛ fi. iuncta. l. j. de di
uer. ꝛ tēpo. pscrip. l. fi. quisꝗ. ¶ Et si q̄ras ratione diuersitatis,
dic qꝺ facili⁹ est extendi ꝙ de nouo acquiri. C. e. l. j. ꝛ. l. priuatoꝝ
ꝛ ar. j. de iudi. l. j. ꝛ. ij. Guil. ¶ Ad predicta facit qꝺ no. ṡ. ti. ij. l.
j. circa fi. ver. ecce aliquis nobilis. Do. aūt nico. de mata. publi
41 ce disputauit in his terminis † quidā nobilis pretēdit se habere
merū imperiū ꝛ omnimodā iurisditionē in quodā castro ꝛ pro
bauit patrē suum cuius est heres vsum esse p. xl. annos, ꝛ vltra
mō q̄rit̃ vtrū debeat obtinere. ꝛ est mihi tertia in libro magno
q̄nū disputarū. ad determinationē hui⁹ q̄stiōis possunt addu
ci all. ṡ. in duab⁹ ꝓximis questiōib⁹. ꝛ primo allegat qꝺ debeat
obtinere: qꝛ pater si viueret obtineret. nā iurisditio consensu po
puli pōt conferri. ṡ. de consti. prin. l. j. de ori. iur. l. ij. ṡ. nouissime
ꝛ in aut. de defen. ci. ṡ. interim. sed hic populus ipso facto cōsen
sit quod non est minus ꝙ verbis consentire. vt. l. de quib⁹. ṡ. de
legi. ergo ꝛc. ¶ Item quia prescriptio in incorporalibus sicut ī
corporalibus est inducta. C. de prescrip. lon. tempo. l. fi. ꝛ serui
tutes habentes continuā causam prescribūtur vt dictū est. ista
autem seruitus vr̃ equiparari seruituti oneris ferendi: quia po
pulus onera dn̄i sustinet idem obediendo. Item pro hoc qꝺ pre
scribi possit bene facit. j. de dam. infec. l. si finita. ṡ. si de vectigali
bus. ꝛ ad hoc faciunt not. per Host. de offi. or. cum dilectus. ꝛ vi
de etiam ibi Inn. ꝛ Ber. ꝛ quod tetigi in alphabeto dictiōe ab
antiquo. Itē ius incolatus prescribit̃. x. per habitantem tam ꝓ
ipso ꝙ cōtra eū. vt. C. de ico. l. ij. ꝛ ex hoc orit̃ iurisdictio. ergo ꝛc.
¶ Itē pro hac parte bene facit. C. de fun. rei priua. l. eū qui. ꝛ. d.
l. fin. de fun. patri. ¶ Et si ista vera sunt vbi nobilis esset actor:
multo fortius vbi est reus: qꝛ taciturnitate tanti tp̄is excludit̃
omne ius petitoris siue sit publicū siue priuatum siue fiscale. vt
d. l. si quisꝗ. de diuer. ꝛ tempo. prescri. ꝛ. C. de sac. san. eccle. aut.
quas actiones. adeo ꝙ habens ius reuocādi talē potestatē tan
to tp̄e excluderet̃ sicut ꝛ ius offerendi. C. de prescri. xxx. anno. l.
cum notissimi. ṡ. eo iure. ꝛ. l. ij. ꝛ qꝺ ibi no. ꝛ talia transeunt ad fi
lios. lꝫ olim esset secus in vsi. feu. qui feudū dare pos. c. j. ṡ. quod
hodie. ꝛ de feu. marchie. c. j. ꝛ. c. si capitanei. ꝛ de ali. feu. c. fin. Et
vr̃ expressum si de feu. controuer. fue. c. defuncto. ṡ. si quis p. xxx.
¶ In contrarium videt̃ quia sunt modi querendi merum ipe
rium. s. l. senatusconsulto ꝛc. vt. ṡ. ti. ij. l. j. in prin. iste non est de il
42 lis ergo ꝛc. ¶ Itē iurisditio † est res incorporalis que non pro
a prie possidet̃ ᵃ nec vsucapitur. vt. j. de vsucapio. l. sequitur. ṡ. fi.
ꝛ. d. l. si seruitutes. de ser. nisi esset ius qꝺ rei deberetur. ꝛ haberet
causam continuā vel quasi. vt. d. l. seruitutes. not. ꝛ de ser. vrb. p
dio. d. l. formam. ꝛ. C. de ser. l. ij. meruꝫ autē imperiū nō videt̃ ius
coherens rei sed persone. nec videt̃ habere continuā cām: qꝛ nō
potest exerceri continue sicut dicitur de itinere ꝛ actu. ꝛ. d. l. serui
tutes. ꝛ ideo personale est: quia est q̄dā astrictio qua qs astrin
gitur alteri. talia autem non prescribūtur. vt. C. de pact. l. certis
annis. ꝛ de ope. libe. l. ope. ꝛ sicut etiam vinculū matrimonij nō
prescribitur. extra de consan. ꝛ affi. c. non debet. Preterea exerce
re iurisditionem est quoddā officiū publicū quod nō exercetur
nomine ꝓprio sed nomine publico sicut ꝛ cetera officia publica
ergo suo nomine non possidet̃, ꝛ p consequens nō pscribitur. j.
de noxa. l. si seruus. ṡ. is qui. de publi. l. queꝗ̄ꝗ̄ꝫ. de vsucap. l. pi
gnori. ꝛ. C. de prescri. xxx. anno. l. male agitur. Et quod non pos
sint vt priuati possidere iurisditionem ꝓbatur. C. eod. l. priuato
rum. ¶ Item quia continuatio publici honoris ꝓhibita est. vt
C. de hono. non continuādis per totum. ergo pscribi non potest
43 † nam talia prescribere est directo contra potestatem imperij qꝺ
non videtur permissum. vt. d. l. comperit. ꝛ. l. prescriptionem. C.
de prescrip. xxx. anno. de fundis rei priuate. l. vsus. ꝛ ne rei domi
nice vel templorum. l. j. ꝛ. ij. Concessio enim iurisdictionis nō te
net in preiudicium imperij. vt no. ī authē. q̄nō opoꝫ. epi. in prin.
¶ Prefatus do. Nico. soluendo dixit: aut constat talē iurisdi
tionem castro debitam ex concessiōe principis vel alio legitimo
modo: ꝛ tunc si nobilis prescripsit dominium directum vł vtile
castri predicti per consequēs ꝛ merum imperium prescripsisse
videtur sicut dictum est in seruitute debita fundo qualiscunqꝫ
sit vt infra de vsucapio. l. si aliena. ṡ. hoc iure. de diuer. ꝛ tempo.
pscrip. l. longe. de seruitu. vrba. predio. l. si edes. in fi. ꝛ totū illud
generale accessorium naturā sequitur ꝑncipalis. j. de reg. iur. l.
cū principalis. Aliter tn̄ procedit hec prescriptio contra princi
pē, aliter cōtra alium: qꝛ cōtra principē nō nisi quo ad vtile do
miniū qꝺ q̄rit̃ feudatario vel emphyteote ꝛ qꝺ prescribit̃. xl. an
nis soluendo debitū canonē vel seruitiū prestādo pro feudo vel
qꝛ per principem sit remissum ꝛ tanto tp̄e sine prestatione posses
sum. vt. d. l. fi. C. de fund. patri. Si aūt esset tributariū tūc dn̄ium
prescribit sed solutionē tributi nō prestaudi non: vt. d. l. cōperit
44 de prescri. xxx. anno. † Contra fiscū aūt pscribit̃ quadriēnio se
cundū qꝺ tradit̃. C. de quadri. prescrip. l. j. Contra alios autē iu
re feudi prescribit̃. xxx. vt. d. ṡ. si quis per. xxx. si de feudo cōtro
uersia fuerit iure emphyteotico. xl. vt not. C. de iure emphy. l. ij.
in fi. gl. magne. iure vero directo. xxx. vt. C. de prescrip. xxx. an. l.
si quis emptionis. ¶ Si vero constat merū imperium vel iuris
ditionem non esse ipsius castri aut iste nobilis cōtendit cū prin
45 cipe ꝛ succūbet † qꝛ contra subiectionē ꝛ ius imperij nō pōt pre
scribere: vt. ṡ. dictum est. ꝛ pro hoc extra de cōsue. c. cū inter vos
ꝛ qꝺ no. in simili in aut. quō opor. epi. in prin. qꝛ vtēdo mero im
perio vtunt̃ sicut ministri ꝑncipis ꝛ nomine publico ꝛ imperij.
ꝛ ideo non prescribunt. vt. d. l. male agit̃. C. de prescrip. xxx. an. si
cut nec socius prescribit societatē quo minus ꝛ renūciari possit
vt no. C. de anna. excep. l. j. si aūt nobilis cōtēdit cū ꝑplo dicti ca
stri aut allegat ti. iustū puta a ꝑncipe: aut ab alio habente a ꝑn
cipe aut ab alio nō habente sup hoc authoritatem. aut a popu
lo aut a nullo. primo casu sufficit patrē talem titulum allegare
cū longa possessione ꝛ obedientia populi: vt. j. de vsu. l. cū de in
rē verso. cū ibi no. ad filiū autē hoc nō trāsiret sicut nec alia offi
cia publica nisi esset sub hac forma concessum qꝺ trasiret etiam
ad filios. argu. j. de leg. ij. meuio. ṡ. fi. ꝛ. C. de vsufr. l. antiquitas.
Si vero allegat̃ titulus habitus ab eo qui nō habebat potesta
tem vel a nullo allegatur q̄ sunt paria tunc omnino succumbet
vt. d. l. si certis annis. C. de pac. cū ibi no. si vero allegat cōcessio
nem factam a populo: tūc adhuc locum habet. d. l. cum de in rē
verso. cū ibi not. sed hoc casu popul⁹ semper posset reuocare. vt
d. l. ij. de orig. iur. ṡ. exactis. ṡ. deinde. ꝛ. ṡ. nouissime. ꝛ ar. j. eod. si a
conuenerit. pro socio. l. veruꝫ. ṡ. fi. de iudi. l. iudicium soluit̃. nisi
a superiore foret ꝯfirmata. vti aut. de defen. ciui. ṡ. interim. si au
tem iste nobilis contendit cum alio tertio tunc ꝛ actor cum non
possit possidere nec prescribere nisi doceat de iusto titulo succū
bet. si est reus obtinebit: quia prescriptio tollit ius actoris. ꝛ ta
lis exceptio transit etiam ad filiuꝫ heredem. vt. d. l. si quisꝗ. j. de
diuer. ꝛ tēpo. prescrip. ꝛ de regu. iuris. lege heredes. Nicolaus.
¶ Ex his insurgit alia questio Guli. quanto tempore perda
46 tur † iurisdictio ᵇ ꝛ an possit perdi ꝛ maxime non vtēdo quia nō
b eueniat casus ea vtendi. ¶ Quidam dicunt quod sic. sed qꝛ sua
culpa non euenit detur restitutio ex clausula generali quādo ca
sus eueniet iurisditiōis exercende. vt. j. de ser. rusticoꝝ predio. l.
vnus. in fin. ꝛ de iti. actuqꝫ priua. l. j. ṡ. si quis propter. Si autē
esset in culpa: quia casus exercēde iurisditionis bene eueniebat
sed ea non vtebatur: tunc longo tempore amittitur. Alij quod
requiritur tempus longissimū vel duplicatū argu. j. de ser. rus.
pred. l. hec autem. cum semper sit paratus exercere iurisditionē b
ꝛ tenebat locum paratum. Item tempus quo casus nō euenie
bat sibi imputari non debet. arg. j. quemad. seru. amit. l. si quis
alia. ṡ. fin. ꝛ. l. iiij. ṡ. fi. vbi de hoc dixi. Et hanc opinionem tenet
Guli. quod aliquo tempore non perdatur si casus nō eueniat
si autem eueniret ꝛ esset negligens non vtēdo bene perderet ar.
j. de regu. iu. l. quod nostrum. ꝛ. l. alienatiōis. Item quia alij nō
quereretur. argu. j. ex qui. cau. ma. l. nec vtilem. Et iura in cōtra
rium allegata repello vbi habeo ius in meo. ꝛ ibi sum cōtinue
non possum amittere. vbi autem habeo ius in alieno vt est ī ser
uitutibus rusticis amittuntur non vtendo. hic autem nō. ar. j.
de ser. vrba. pred. l. cum eo cum ibi not. ꝛ. C. de seruit. l. alicuius.
¶ Item dico qꝺ videor vti etiam quando casus non euenit cū
teneat terram paratam propter quam inducta est iurisditio. C.
de iudeis. l. nemo. vnde magis vtitur qui continue impedit ꝛ te
net terram suam in pace vt. ṡ. de offic. presidis. l. congruit. et in
aut. de māda. prin. ṡ. j. ꝛ. ij. Item quia teneo seruiētes meos ꝛ fi
milia ergo videor totum retinere ar. j. quēadmoduꝫ serui. amit.
l. si stillicidium in fi. ꝛ. l. seque. ꝛ quēadmodū vsufruc. amit. l. cū
vsusfruct⁹. Et facit quod nota. de seruitu. ru. predi. l. attilicin⁹.
posset etiam aliter dici per ea que nota. ꝛ dixi. C. de diuer. rescri.
l. falso. ꝛ de excu. tuto. l. voluntarie. Ray. ¶ Item quero suppo
sito qꝺ merum imperium possit pscribi si ꝓbatū sit de aliquib⁹
actibus. puta qꝺ fustigari fecit vel mēbrū abscidi: nūquid hoc
sufficiat etiam quo ad vltimū suppliciū ꝛ totalē pscriptionē me
ri imperij. an vero intelligatur ꝓbata pscriptio soluꝫ quo ad il
los actus? Quidam qꝺ sufficit quo ad totum qꝛ merū imperiū
et iurisditio est res indiuisibilis ad cuius pos. querēdam nō est
necesse singulos actus exerceri. argu. j. ad trebel. l. restituta. de

a ¶ Possidet̃. Adde bar. ṡ. i l. si vnus. et in l. vna est via. ff. de ser. rus. predio.

b ¶ Iurisditio. adde bar. in. l. fi. vti pos. ꝛ i. l. j. ṡ. si qs i hoc. ff. de iti. ac. qꝫ pri. ꝛ i. l. sequit̃ ṡ. si viā. ḋ vsucap. ꝛ i. l. si aliena. ꝛ in. l. iuste ṡ. nō mutat. e. ti. Car. i cle. fi. de cēsi. Inno. in. c. dilect⁹. de rap. Bar. cō silio. j.

acqui.pos.l.iij.§.j.⁊ qđ no.ꝑ Dy.extra de reg.iu.c.j.lib.vj.⁊ hec
fuit sñia Inno.extra de capel.mo.c.dilect⁹.⁊ de resti.spo.c.in li-
teris. ¶ Ego autē puto qđ aut iste p̄scribēs allegat titulū ⁊ ve-
ra sit opi.Innoc.q̄ nō est qđ sibi imputet̄ si casus nō occurrit,
vt.ff.de seruit.rusti.predi.l.⁊ attilicinus.⁊ ꝓ hoc.ĵ.de aqua plu.
arcē.l.si prius.vbi de hoc tetigi.Si autē nitat̄ ex solo tp̄e sine al
legatiōe tituli hoc casu nō credo ꝙ ꝓsit sibi p̄scriptio nisi ad ca
sus in quibus vsus est.⁊ ꝓ hoc.C.de aqueduc.l.vsum aque.lib.
xj.⁊ de aqua plu.arc.l.j.§.trebatius.⁊ qđ dixi.š.tit.ij.l.j.circa fi.
ver.ecce qdā nobilis.Et ita cōsuluit de facto do.Hermūd⁹ do
47 ctor vltramōtanus. ¶ An Archidiacon⁹ † qui vsus est iurisdi
ctione in vno loco retineat sibi in alijs in qb⁹ vsus nō est,vide
extra de offi.archi.c.dilecto.⁊ qđ dixi.C.de excus.tu.l.volūtarie.
ver.ad idē facit.⁊.ĵ.de verb.obl.l.qđ dicit̄.⁊ facit qđ not.in simi
li.ĵ.eo.l.more.ver.sed pone aliqs erat delegatus ad vniuersitatē
causarū.Et est notandū ꝙ nō sufficit tulisse sentētias in causis
meri impij vel iurisdictiōis nisi appareat in ipsis sentētijs fuis-
se sibi paritū tanꝙ dño ⁊ iudici,vt.ĵ.qđ quisq; iur.l.j.§.fi.⁊ ple-
ne no.ꝑ Inno.extra de resti.spol.c.olim.⁊ de hoc etiā dixi.d.l.fi.
C.e.⁊.l.fi.C.de emā.lib.⁊.§.de legibus.l.de quib⁹.ver.itē querit
48 ipse Jo.an.si aliquis dñs. ¶ Itē q̄ro vtrū recognoscēs † castrū
in feudū ab aliquo videat̄ recognoscere territoriū ⁊ merū impe
riū in eo.videt̄ qđ sic:q̄ castrū ⁊ merū imperiū quoddā totū cō
stituūt intra certos fines positū.ĵ.de ver.sig.l.pupill⁹.§.territo
riū.nō ergo debēt diuerso iure cēseri,vt.ĵ.de vsusca.l.eū q edes.
nec pars libera ⁊ pars subiecta cēseri,vt.ĵ.de execu.rei iud.l.iu-
dicate.circa prin.⁊ de lib.cau.l.duob⁹. ¶ Itē territoriū ⁊ ꝑ cō-
sequēs merū imperiū subiacet castro.ar.C.de epis.⁊ cle.l.nulli.
et.ĵ.ad munici.l.q ex vico.recognoscēdo ergo castrū ⁊ omne qđ
subiacet castro.š.de adop.l.si pater.et.C.de pecu.eius qui liber
ta.meruit.l.vnica.et sunt sicut accessoriū et principale.xvj.q.ij.
c.si quis episcoporū.et.c.possessio territorij.itē territoriū et ꝑ cō
49 sequēs merū imperiū est immediate ipsi castro cōiunctū † reco-
gnito ergo castro ⁊ connexū ⁊ cōiunctū videt̄ recognitum.ĵ.de
act.emp.l.creditor.§.fi.de leg.iij.l.predijs.§.balneas.et.§.pen.⁊
fi.⁊ de fun.instruc.l.seie.§.tyrāne.vbi hoc tetigi.⁊ videtur exp̄s-
sum.š.de offi.prefe.vrb.l.j.§.in initio.ver.cū vrbem.vbi de hoc
dixi.et episcopus est dñs ciuitatis,⁊ per cōsequens diocesis ex-
tra de relig.do.c.de xenodochijs.⁊.d.c.si quis epoꝝ.xvj.q.ij.et
q.vj.oēs.et videt̄ expressum.si serui.ven.l.testatrix. ¶ Item qui
includit principale et dependēs ab eo.C.de codicil.l.j.de iniust.
testa.l.nā et si sub cōditione.§.fi.et de testa.tut.l.si hereditas.§.
filiū.rōne ↄfirmatū sit testamētū ⁊c.sed iurisdictio in territorio
pendet in castro quasi ex capite,sicut aqua q̄ ex castello ducit̄ ex
castello dependet.ĵ.de aqua quoti.⁊ esti.l.j.§.ait pretor.⁊.§.q̄ ex
castello.⁊.§.seq.ergo ⁊c. ¶ Itē iurisdictio castri ⁊ territorij in
se vna est ⁊ indiuisibilis ⁊ incorporalis.ar.ĵ.de verb.ob.l.stipu
lationes nō diuidunt̄.in prin.ad.l.falci.l.j.§.si vsufr.⁊ de serui.
rusti.pred.l.vna est via.Recognitio ergo castri ⁊ cōcessio iuris-
dictiōis nō est circa partē:sed poti⁹ circa totū tā in castro ꝙ in
territorio,vt.ĵ.quēadmo.serui.amit.l.si stillicidij.§.fi.⁊ si serui.
vēdi.l.si eo loco.§.fi.si sic ergo ⁊c. ¶ Itē appellatio castri apta
est cōprehēdere iurisdictionē,vt not.per Inno.extra de iur.pa.
c.ex literis.qui ergo castrū indistincte recognoscit totā iurisdi-
ctionē recognoscere videt̄.sicut dr̄ de patre filiā dotāte.C.de do
tis ꝓmis.l.fi.ĵ.de interro.act.l.si sine.§.qui interrogatus.⁊ de vi
no triti.⁊ oleo lega.l.quidā heredes.⁊ vide in questionibus py.
50 xvj.q.que incipit,episcopus mutinensis. ¶ Itē recognitio † est
actus inducens interruptionē prescriptionis,vt.C.de prescrip.
xxx.ann.l.cū notissimi.§.sed ⁊ si quis.sed actus interruptionem
inducens non solū afficit id circa qđ interruptionē inducit:sed
omne qđ pendet ab illo,vt.d.§.sed ⁊ si quis.et de anna.excep.l.
fi.sed iurisdictio territorij pendet a castro,ergo ⁊c. ¶ Item pro
hoc.ĵ.e.l.fi.⁊ de capti.⁊ postlimi.reuer.l.postliminij iure.ibi an
teꝙ in presidia ꝑducat̄. ¶ In ↄtrariū facit vt extra de rescrip.
c.rodulphus.cū ibi not.⁊ de prebē.c.quāuis.§.quāꝙ.lib.vj.sic
videt̄ castrū ⁊ territoriū ⁊ iurisdictio fore diuersa.Itē q̄ dicta
recognitio fuit generalis q̄ parit obscuritatē.ĵ.de iur.fis.l.ita si
dei.⁊ in obscuris qđ minimū est sequimur.ĵ.de reg.iur.l.semp
in obscuris.cū igitur merū imperiū magis sit ꝙ predia vrbana
vel rustica non dicitur sub generali recognitione venire.Itē ta
lis recognitio fuit indiscreta ⁊ sine causa ergo inualida.ĵ.de ꝓ-
ba.l.cū de indebito.§.fi.⁊ hec ratio videtur satis valida:q̄ aut
recognitio fit ad feudum de nouo inducendū,⁊ nihil valet cum
feudum non cōstituatur nisi per inuestituram vt in vsibus feu-
dorum,qualiter feudum acquiratur nō autem per simplicē re-
cognitionem.arg.C.de libe.causa.l.liberos.⁊.l.parentes.⁊.l.in-
terrogatā.⁊ hec fuit opin.Odof.C.de pac.l.traditionibus.vbi
de hoc dixi.Aut fit ad probandum feudum iam constitutum ⁊
simile non valet:q̄ super totaliter incerto re ⁊ genere,⁊ ideo nō

valet.arg.ĵ.de confes.l.certum.⁊ pro hoc.ĵ.C.de apoch.publi.l.
j.lib.x.item pro hoc quia castrum territorium ⁊ iurisdictio sunt
diuersa nomina ergo non idem,vt.C.de codicil.l.si idem.⁊ ideo
facta recognitione vnius non videtur facta de alijs argu.ĵ.de
leg.iij.lucius.§.collegio.⁊ extra de spon.ex literis.nam in com-
muni vsu ⁊ modo loquendi castrum appellatur qđ murotenus
cingitur territorium nota.quod est extra.ergo sub recognitiōe
51 castri nō continetur:vt.ĵ.de ver.sign.l.ij.⁊.l.vt alphenus.† item
in translatione iuris de vno in alium accessorum principali nō
coherens translato principali nō transit.ĵ.de peculi.l.quoties.
de peculi.lega.l.antepenul.de fundo instruc.l.ij.§.j.⁊ de suppel.
leg.l.fi.sz territoriū castri ad castrum nō solum est diuisibile,sz
diuisum pariete medio:vt.ĵ.ↄmunia prediorum.l.si quis duas
§.j.⁊ de lega.j.quod in rerum.§.si quis post testamētum.⁊ vnū
ab altero loco ⁊ qualitate decernitur:vt.C.de predijs minorū.
l.si predium ergo ⁊c.item non potest vnum sub altero cōtineri
quia de diuersis diuersa iura traduntur.C.si curialis relicta ci
uitate rus habitauerit.l.vnica.lib.x.⁊.xxj.q.j.clericus ab instā-
ti.⁊ ibi nota.⁊ videtur expressum.xliij.distin.c.ego Ludouicus
vbi hec questio tangitur in glos.⁊ pro hoc etiam facit.C.de bo
52 nis vacan.l.si quādo.li.x.† vbi adiacentia rei donate non cedūt
in donatione nisi dictum sit licet gl.ibi contrarium innuit.⁊.š.
de consti.princi.l.beneficium.vbi de hoc dixi.pro hoc etiam fa-
cit.ĵ.de serui.rusti.predi.l.qui duo.⁊ appellatione fluminis nō
continetur ripa.ĵ.de fluminibus.l.j.§.in flumine.⁊ hanc opi.se-
quitur Old.nisi obseruantia vel communis modus loquendi
53 vel aliquis actus exterior aliā interpretationē inducāt. ¶ † Et
faciūt predicta si rex dat alicui castrum cū omni iure quod ha-
bet in eo,an videatur ius regium quod ibi habebat sicut rex cō
cessisse.de quo dixi.š.titu.ij.l.j.circa finem ⁊ facit.xxiij.q.v.c.re-
gum. ¶ Item quero de alia questione quam querit Dy.⁊ quā
notaui.ĵ.de excusa.tuto.l.cū ex oratione.Tres erant fratres va
salli comitis pro quodam castro.vnus vendidit partē suā vni
ex vicinis dicti castri cū oī suo iure:deinde iste emptor in ip̄o ca
stro cōmisit maleficium.dubitat̄ an comes de isto maleficio de
beat cognoscere sicut cognosceret si frater q vēdidit maleficiuz
cōmisisset:an vero alij duo fratres qui nō vendiderūt.qđ comes
cognoscat est ar.d.l.cū ex oratione. ¶ In contrariū est.ĵ.de iu-
re annulo.aureo.l.fi.§.pe.de in ius vocan.l.sed si hac lege.§.pa-
tronum ver.sed si ius annulorum.⁊ de acquir.heredi.l.paulus
respondit per ꝓcuratorem.in fi.Dy. ¶ Posset etiā retēto eodē
54 themate queri † an emens ab vno ex fratribus sit exemptus a iu
risditione aliorum duorū.⁊ an ī alios vicinos seu habitatores
iurisditionē quesierit.⁊ ꝙ non sit emptus a iurisditione aliorū
duoꝝ fratrū ⁊ nihilominus in alios vicinos iurisditionē q̄sie-
rit.facit.d.l.cū ex oratione cum cōcord.š.allegatis.⁊ ad sylla.l.
si exheredatus filius.alias si filius exheredatus ī fi.⁊.l.seq.⁊ vi-
de quod dixi.ĵ.de in ius vocan.l.sed si hac lege.§.si liberta.in fi.
¶ In contrariū est quia subrogatus debet vti iure pleno eius
in cuius locum subrogatur:vt.ĵ.de condi.⁊ demon.l.filie.§.a ti
tia ⁊ emptor iuribus venditionis.ĵ.de contrahen.empti.l.do-
lia.§.j.⁊ terminata fuit per domi.Franciscum accur.qui eā dis
putauit per primo allegata.⁊ videtur expressum.ĵ.de iure pa-
tro.l.caius.Item quero quid si aliquis vendidit castrum exce
pto mero ⁊ mixto imperio que videntur excepta satis colligit̄
ex precedentibus.s.ex diffinitionibus meri imperij ⁊ ex questio
ne in quibus cōsistit merum imperiū.⁊ vide in opere dñi Oldr.
qōne.x. ¶ Item quero questionem que fuit vltra montes vbi
sunt iurisditiones multum permixte.Duo habebant in quodā
castro iurisditionē ita qđ vnus habebat cognitionem causarū
criminalium alius executionem.habēs executionē volebat eri-
gere furcas alter cōtradicebat.querebatur quid iuris.determi
natum fuit per.d.Old.⁊ est mihi sextū in opere suo in libro ma
gno questionum disputarum qđ posset:quia habens cognitio
nem non videtur habere iustam causam contradicēdi:ergo nō
est audiendus.C.de edic.diui adri.l.fi.ibi arbitrium requirat̄ ⁊
55 causa cum si.† Item q̄ cui cōpetit signū competit ⁊ signatuz.ĵ.
de falsis.l.eos.§.qui se de iure annulorum aureo.per totū.⁊.C.
de athletis.l.vnica lib.x.sed huic cōpetit signatum hoc est execu
tio ergo ⁊ signum qđ habetur in erectione furcarū.argu.bonū
C.de off.prefecti p̄torio aphrice.l.in nomine dñi.ibi sicut ex clau
suris ⁊ burgis ⁊c.⁊ pro hac opin.bene facit.ĵ.de vsu ⁊ habita.l.
si ita.§.dñs.⁊ si alius dubitet ꝙ nō paretur sibi p̄iudicium quo
ad cognitionē fiat cū ꝓtestatione quā lex ponit.ĵ.de liber.exhi-
ben.l.iij.§.penulti.ibi vt sine diminutione ⁊c.⁊ de aqua quoti.⁊
esti.l.penulti.ibi sine p̄iudicio ⁊c.⁊ de test.tute.l.idez fiet.ibi sine
vllo autē preiudicio ⁊c. ¶ Ex predictis insurgit alia questio q̄
fuit inter regem maioricarū ⁊ abbatē amanie super iurisditiōe
ville de cella noua in qua rex habebat merū imperium tantum
⁊ abbas mixtum ⁊ aliā iurisditionē.rex erexit furcas in territo-
rio dicte

rio dicte ville in quodam quadriuio publico, abbas dicebat quod non poterat. Primo quia licet quadriuium esset publicum, proprietas tamen non erat regis sed monasterii: et ideo sine voluntate abbatis ibi rex erigere furcas non poterat: et quia etiam in territorio cellenoue nunquam fuerant furce nec facta aliqua executio per regem sed in monte pessulano ibi vicino quod est regis. ¶ In contrarium allegabat quia cum rex habeat ibi merum imperium: ergo pot furcas erigere licet alias non fuerint erecte in signum meri imperii quod ibi habet vt facinorosi ibi pu
56 niantur vbi delinquunt maxime cum dictus locus sit publicus. † imo si non reperiretur locus cum furce erigantur propter publicam vtilitatem teneretur abbas locum vendere dicto regi, vt .j. quemadmo. ser. amit. l. si locus. §. fi. de rei ven. l. item si verberatum. §. preterea. de euic. l. lucius. de relig. et sump. fu. si quis sepulchrum. ne quid in loc. publ. l. j. §. sunt qui putant. et C. ex quib. cau. ser. pro premio accip. libertatis. l. ij. Domi. Oldr. cui dicta questio fuit commissa consuluit pro rege rationibus sanct. et est in opere suo. clxxiij. questione in libro magno questionum disputatarum, adijciens etiam quod in erectione furcarum publica versatur vtilitas. sicut enim publice interest maleficia non esse impunita, vt .j. ad. l. aquil. l. ita vulneratus. sic multo vtilius est homines terreri ne maleficia committant: quia melius est in tempore occurrere etc. C. in quib. cau. in integ. resti. non est neces. l. fi. et quando lic. vnicuique sine iudi. vind. l. j. hoc autem fit metu penarum, vt .s. de iusti. et iur. l. j. circa prin. et aliquando aggrauantur pene, vt .j. de pen. l. aut facta. in fi. et quia executiones penarum
57 actu transeunt, et cito a memoria recedunt † : ideo humana industria inuenit furcas erigere vt suppliciorum remoueatur memoria sicut et monumenta inuenta sunt ad memoriam mortis, vt .j. de codi. insti. l. quidam in suo. ita quod in hac erectione furcarum concurrit vigor publice discipline et vtilitas priuatorum .j. de publi. l. licitatio. §. quod illicite. competit autem ei cui competit punire, argu. .j. de re mili. l. officium. regentis exercitum sicut et archiuum habere ei qui acta conficit in auth. de defen. ciui. §. et iudicare. Et ad hoc bene facit. C. vt nemo priua. titu. l. ij. vt sic per metum et visum
58 furcarum homines territi a maleficijs desistant, † et hoc etiam cedit ad solatium passorum iniurias et damnum delinquentium que duplex vtilitas colligitur .j. de penis. l. capitalium. §. famosos. est enim loco propositionis cuiusdam edicti vt si quis maleficium tali loco committeret malo leto periret .j. de extraord. cri. l. saccularij. §. sunt quedam. ad predicta etiam bene facit quod dixi .s. proxi. questione de signo et signato ad quod etiam facit. C. de fabri. l. stigmata. et extra de sente. excom. c. si iudex laicus. lib. vj. et de hoc satis dixi. C. eod. l. j. et fin. que ideo hic repetij vt materia meri imperij sparsa non esset circa quam predicta subtilia singularia et vtilia dicta sufficiant. ¶ Nunc agamus de mixto imperio cuius diffinitionem posuimus .s. in princ. l. alij dicunt quod hic in tex. ponitur diffinitio mixti imperij et eius exemplum. alij describunt sic: merum imperium est legitima potestas etc. consistens in his que delegari non possunt non in ademptione vite ciuitatis vel libertatis neque membri abscissione. Alij dicunt mixtum imperium est legitima
59 potestas etc. † consistens in causis criminalibus non capitalibus maioribus et in causis ciuilibus excedentibus. ccc. aureos vel consistens in animaduersione improprie dicta et commodo pecuniario magno, et ista diffinitio constat ex genere et differentijs. Alij dicunt mixtum imperium est legitima potestas etc. consistens in causis que non possunt delegari nec adimunt vitam ciuitatis vel libertatis. quod sit legitima potestas probatur .s. tit. ij. l. j. quod in causis que non delegantur. C. de peda. iudi. l. ij. quod non adimant vitam etc. quia hoc est de mero imperio vt ex superioribus patet. Alij dicunt mixtum imperium est legitima potestas etc. consistens in his causis que ex potestate vel nobili officio iudicis dependent aliquid applicandi actori. Alij dicunt mixtum imperium est legitima potestas etc. in causis pecuniarijs vel quasi plenam vel summariam cause cognitionem requirens cum decreti interpositione iudicis officio implorato. et istud vltimum designat differentiam inter merum et mixtum. nam imperium consistit in animaduersione: mixtum in pecuniario vel quasi .j. de leg. j. l. filiusfamilias. §. secundum vulgarem. et de regu. iur. l. libertas. per hec diffinitio plenior est alijs. Jac. de are. describit sic mixtum imperium est potestas quedam propter commoda priuatorum sublimioribus potestatibus deputata et propter id quod dicit propter commoda priuatorum apparet quod differt a mero imperio, quod non consistit principaliter in commodo priuatorum sed in vindicta publica vt ex superioribus patet. et licet predicte descriptiones in verbis differant tamen
60 tendunt ad eundem effectum. † Sed quare dicitur mixtum imperium: dicunt quidam vt gl. quia est ex diuersis compositum, vt .j. de codi. et demon. l. cum seruus. et l. intercidit. §. j. et ad. l. aquil. l. ij. in fi. nam partem habet de mero imperio, et partem de iurisdictione: capit enim a mero imperio quod non delegatur a iurisdictione quod consistat in pecuniario commodo: et de his que sunt mixti imperij hic habetis vnum exemplum: in litera alia habetis. C. de vendi. rerum ciui. l. si. lib. x. de pred. mino. l. fi. j. ad munici. l. de iure. de arbi. l. ij. §. tametsi. Item executio sententiarum per missionem in possessionem, vt .j. l. proxi. et est mirabile quod minor iudex potest exequi sententiam suam in criminibus leuibus, vt in auth. de defen. ciui. §. audiet. et in ciuilibus mittendo
61 in possessionem re ipsa non. ¶ Item mittere in carcerem † est de mixto imperio, vt .C. de priua. carce. l. ij. de quo plenius dixi .s. ea. l. ver. item queritur de missione in carcerem. et datio tutoris .s. tit. ij. l. ij. §. j. sumit ergo secundum opi. predictam nobile a mero imperio et vile a iurisdictione: et ideo dicitur magis imperij quam iurisdictionis. Sed hoc reprobant Guli. et Jac. de ra. quia etiam cause mixti imperij deleganturt, vt .s. tit. ij. l. cognitio. §. fi. cum enim expeditur mero officio ergo mixti imperij. et sub tali mixto ponit eas Jac. et Gul. licet gl. ponit sub iurisdictione qualibet causam meri imperij delegabilem: ergo et illa que cum leui cause cognitione expeditur. s. officio et per decretum. Sed prout videtur sentire Jac. et Guli. alia est mixtura videlicet quia ex absoluto officio non sub mixto necessitati alicuius actionis, et sicut merum ita et hoc non est subnixum necessitati speciali et mediate iuris propositi: ergo de mero habet. Item a iurisdictione quod consistat in vtilitate priuatorum. ¶ Uideamus ergo secundum hoc in quibus
62 causis mixtum imperium vertatur. † Et dic quod in causis que expediuntur mero officio consistente circa priuatorum vtilitatem. Et ideo consistit in tribus in quibus concurrunt hec duo. ¶ Primo in concessione noui iuris. i. bonorum possessionis. Secundo in legali permissione, vt in alienatione rerum minorum et translatione alimentorum, vt .s. l. j. et hac. l. et .j. de transac. l. cum hi. §. si pretor. ¶ Tertio in propulsanda contumacia inobedientium qui non parent, vt .j. eo. l. iubere. et sic dicam quod alie sunt leues: quia cum leui cause cognitione expediuntur, vt. l. pen. §. fi. .s. tit. ij. Alie grauiores que cum graui, vt. l. nec quicquam. §. vbi decretum proconsulis et legati. ¶ Item huic mixto dicitur inesse iurisdictio tribus modis, et sic exponitur quod est in hac. l. dum dicit cui iurisdictio inest, quod declarabo .j. in tertio membro iurisdictionis. Quando ergo dicitur quod cause mixti imperij
63 † non delegantur non est verum indistincte: quia imo delegantur ille que non requirunt plenam cause cognitionem vt videbitis .j. l. proxi. et dixi .s. titu. ij. l. j. et .d. §. vbi decretum .s. de offic. proconsul. l. nec quicquam. et .C. de peda. iudic. l. ij. et ideo hic non repeto. ¶ Et si opponas quod secundum istud cause mixti imperij nihil habent a mero cum delegantur: quia perdunt quod habent ab eo, et sic remanent simplicis iurisdictionis. Respondeo quod hec oppositio procedit secundum intellectum glo. que male dicit: quia Inno. habuit a mero imperio quod in eis vertitur principalis iudicantis potestas et in eis iudicis officium imploratur sicut in causis meri imperij, et istud retinetur a mero imperio et a iurisdictione quod consistant in commodo pecuniario et vtilitatem priuatam respiciant non publicam vindictam, et sic est mixti imperij. Ray. Est ergo dare mixtum imperium maius in quo versatur iudicis officium cum plena cause cognitione et illa non delegantur. ¶ Item minimum in quo iudicis officium non requirit plenam cause cognitionem et illa possunt delegari. Domi. Guid. de suz. dicit quod glo. hic et vbique dicit causas mixti imperij non posse delegari, et dicit quod glo. decipiuntur ex. l. j. .s. tit. ij. §. que non iure magistratus, quia illum tex. male intellexerunt nam principium illius. l. loquitur in causis meri imperij que non delegantur nisi in casu absentie iudicis vt eadem. l. ver. huius rei. et ratio quare non delegantur nisi in casu illo est: quia specialiter conceduntur et in priuilegium maioribus magistratibus lege vel senatusconsulto vel constitutione principum. Quod autem postea sequitur in ver. que non iure magistratus competunt intellige in magistratibus de quibus dixerat sicut sunt cause mixti imperij que cause pecuniarie delegari possunt: quia. l. illa loquitur de illis magistratibus tantum qui habent merum imperium non quod iste cause mixti imperij attribuantur istis maioribus specialiter et in priuilegium a lege senatusconsulto vel constitutione sed eo ipso quod sunt tales magistratus talia eis competunt, et ita debet intelligi dictus ver. que vero. Unde iste tales cause mixti imperij propter occupationes publicas possunt delegari etiam non habenti alias iurisdictionem, vt .C. de peda. iudi. l. ij. et qui pro sua iurisd. l. vnica. nisi sit inhibita delegatio sicut videmus in datione tutoris, vt .j. de tute. l. muto. §. tutoris datio. quia lex expresse prohibet delegari nisi iurisdictionem habenti, vt .j. de tut. et cura. dat. ab his. l. nec emandante. et instit. de attil. tuto. §. pen. et dixi .s. tit. ij. l. ij. §. j. et. l. cognitio. ¶ Item alio casu cause mixti im
64 perij † non delegantur, vt quando participant plus de mero imperio quam de iurisdictione, vt .j. eo. l. iubere. non ob. etiam. l. nec quicquam. §. vbi decretum. de offi. proconsu. et leg. quia loquitur in causis que requirunt plenam cause cognitionem et decreti interpositionem que non delegantur vt ibi dixi. Guido de suzar. Alij doctores reprobant mixturam de qua dictum est .s. videlicet quod ab imperio capiat quod non delegetur a iurisdictione quod consistat in commodo pecuniario, nam alique cause mixti imperij sunt que non consistunt in pecuniario commodo vt patet in relegatione que secundum eos est de mixto imperio et in leuibus criminibus et non consistunt in pecuniario commodo, vnde ipsi dicunt quod a

De materia mixti imperij.

iurisdictione capit q nō cōsistat in adēptione vite ciuitatis vel libertatis,z sic p negationē a mero aūt impio capit qd cōpetat solū maioribus iudicib⁹,z quedā cause magis capiūt de mero imperio z ille nō delegant nisi in casu absentie aliquē capiunt min⁹,z ideo delegant ꝓpter multitudinē causarū,vt.l.iij.C.de
65 peda.iudic.¶†Si ergo queraṫ natura imperij mixti dic qd est tribui specialiter maioribus magistratibus vt maioribus.Itē nō posse regulariter delegari.primū ꝓbaṫ q2 mixtū imperium nō cōpetit minorib⁹ magistratibus vtpote defensori ciuitatis, vt ꝓbatur in auṫ.de defen.ciui.scdm ꝓbaṫ q2 q sic mādanṫ vel tribuunṫ mādata iurisdictiōe nō trāsferunṫ,vt.ſ.ti.ij.l.j.¶Si
66 queraṫ in qbus cōsistat mixtū imperiū†dicendū qd consistit in aiaduersiōe improprie dicta z in cōmodo pecuniario maiori.i. in causis criminalibus in quib⁹ nō tractaṫ de adēptiōe ciuitatis vel libertatis vel mēbri abscissione sed poti⁹ in illa pena pecuniaria vel corporali de qua tractaṫ.j.de pen.l.si qs forte.z.l. seq.z in causis pecuniarijs excedētibus.ccc.aur.z qd in istis cōsistat mixtū imperiū probaṫ per.l.istā q̄ exēplificat de bonorū possessione,vt.j.quis ordo in bo.pos.serue.l.ij.§.dies.ꝓbaṫ etiā per rationē sic.certū qd iste criminales z ciuiles de qbus est dictū nō cōpetūt iure magistratus:q2 nō cōpetūt oib⁹ magistratibus,vt.d.auṫ.de defen.ciui.§.z iudicare.z.§.z audiēt.¶Itē nō sunt de mero imperio cū non cōsistāt in adēptione vite ciuitatis libertatis:nec mēbri mutilatiōe ergo sunt de mixto imperio.vnde vt breuiter colligam⁹ oēs cause q̄ cōpetūt maioribus magistratib⁹,z q̄ nō sunt de mero imperio vel simplici iurisdictione,put est species z excedūt.ccc.aureos illa sunt mixti imperij.z dicit mixtū resecatis aliorū sentētijs ſm Pet.q2 cōmixtū ex duob⁹ quoꝝ neutrū est ipsum cōmixtū nemini collectū est ex mero impio z iurisdictione simplici.z q cōsistat in cōmodo pe
67 cuniario.†nā sicut participiū dr q2 partē capit a noīe z verbo z tñ nō est nomē nec verbū sed qd per se distinctū ab his ſm grāmaticos:sic mixtū impiū dr:q2 capit partē a mero impio z partē a iurisdictiōe:z nō est merū imperiū nec iurisdictio sic dr res mixta ex duobus corporibus insti.de re.diui.§.frumētū.hec de mixto impio ꝑ presenti sufficiant.¶Modo trāseamus ad ter
a tiū.§.ad iurisdictionē.z dicit hic q iurisdictioᵃ est iudicis dādi licētia ac si dicat qd ille qui hƺ iurisdictionē pōt causas iurisdictiōis delegare.nō habēs iurisdictionē nō pōt:q2 nemo dat qd nō hƺ.C.de hereti.l.ij.¶Sed ad hoc opponiṫ:q2 delegatus
68 †hƺ iurisdictionē delegatā.z tñ nō pōt subdelegare,vt.C.de iudi.l.a iudice.z.ſ.tit.ij.l.fi.dicit glos.q nō hƺ iurisdictionē gnalē sed particularē:z iō delegare nō pōt.z sic loquunṫ cōtraria.Sƺ ista nō valet:q2 idē est de toto z parte,vt.ſ.de rei ven.que de tota.Unde dic qd hic dicitur iurisdictio est iudicis dandi licētia quasi dicat ea que iurisdictionis sunt possunt delegari verū est sui natura.vnde qd delegatus nō possit delegare nō est ex defectu cause sed ex defectu ꝑsone iudicis.sicut etiā dicit q procuratori nō pōt dare ꝓcuratorē ante litē cōtestatā,vt.C.de ꝓcur.l.j. §.vsus.sed est ex defectu potētie procuratoris qui ante litē contestatam non est dñs litis sicut est in delegato:q2 nullā propriā iurisdictionē habet sed exercitiū aliene,vt.ſ.ti.ij.l.j.§.qui mādatā.z.l.z si ꝑtor.z q̄ qñcunq3 pōt reuocari p delegantē,vt.j.de iudi.l.iudiciū soluiṫ.z iō nō mirū si subdelegare nō pōt.¶Secū
69 do opponiṫ tu dicis qd cause q̄ sunt iurisdictiōis possunt delegari.Cōtra q2 cause vltra.ccc.aureos sunt iurisdictiōis z tñ nō deleganṫ.ſ.tit.ij.l.j.§.q̄ vero.Dic qd cause iurisdictionis regulariter possunt delegari cū agis de causis vltra.ccc.aureos.Dico qd falsum est:q2 etiā cause mille marcarū possunt delegari. si dicas nō cōpetunt iure magistratus ergo nō possunt delegari,vt in auṫ.de defen.ciui.§.z iudicare.dico q nō sequiṫ sed ecōuerso bene sequiṫ cōpetunt iure magistratus ergo possunt delegari.z sic loquiṫ.§.z iudicare.z.ſ.titu.ij.l.j.§.que vero.z de offi. ꝓcōsu.z leg.l.solet.diffinitionē iurisdictionis ponit glo.ſ.eo.l. j.z ego ibi declaraui,z ideo nō repeto.Alij tñ non cōtēti dicta diffinitione aliter dicunt:z dicunt iurisdictio est legitima potestas zc.addunt cōsistens in his tñ que iure magistratus cōpetūt hoc est in cōmodo pecuniario minori qd nō excedit summā ccc.aureorū z modica coertione,z dicit istā diffinitionē ꝓbari p superiora,z qd datur p genus z differētias.z puto qd bona sit. alij addūt descriptioni glo.hec verba cōsistēs in criminibus leuibus z causis pecuniarijs vsq3 ad.ccc.aureos.nā minor magistratus vt defensor ciuitatis habet cognitionē istarū causarū, vt in auṫ.de defen.ciui.§.audiēt.z.§.iudicare.addūt etiā z his q̄ sunt volūtarie iurisdictiōis:nā magistratus municipalis hƺ potestatē emācipādi.C.de emāci.lib.l.vlt.z insinuāda instrume
70 ta.C.de magi.munici.l.j.z hec etiā bona descriptio est.¶†Bu li.de cun.sic describit iurisdictio est legitima potestas zc.in ꝑsona iudicātis consistens,z dicit qd legitima dicit:q2 est a lege sicut dicit tutor legitimus.i.de legitimis tuto.l.legitimos.pote

ᵃ ¶Quod iurisdictio.Adde not.in auṫ. de defen.ci.§. oportet.doct. in.c.Quis.§. eiusdē.de foro cōpe.Spec.in ti.de iurisd.§. notādū.Bal. i.l.j.C.de emā. libe.Bar.hic ample tractat Alex.in rubr. ſ.de iuris.om. iudi.Joan.de imo.in rub.de offi.deleg.

stas dicitur,id est dictio que appellatur potestas.in auṫ.vt oēs obed.iudi.prouin.in prin.z.§.z hec cōsiderantes in persona iudicis consistens dicitur:quia multe sunt alie legitime potestates,vt.j.de verb.sig.l.potestatis.de hoc not.ſ.l.j.z in auṫ.de defen.ciui.§.nulla.non tamē secundū eum consistit in persona iudicis vt in suo subiecto sed consistit in territorio.an autē possit dici bona descriptio illa que hic traditur in tex.seƺ iudicis dandi licentia.dicit qd iurisdictio potest considerari prout concernit personā iudicis tantū,z nihil aliud respectu partiū vel iurgij:z tunc est vera diffinitio iudicis dandi licentia,vt hic,z.j.de iudi.l.obseruandi.aut cōsideratur prout cōcernit causas exercitium causarū:z tunc descriptio tex.non esset sufficiēs,sed tūc eam sic describit:iurisdictio est legitima potestas zc.vt dicit gl. ſ.eo.l.j.z addit in causa non principaliter criminaliter incepta nec per decreti interpositionē sed per sententiā termināda additionem sic declarat in causa non principaliter criminaliter intētata.quia si intētaretur criminaliter cōtineretur sub mero vel mixto imperio.principaliter ideo dicit:quia secūdario bene potest inquiri cū in crimine principaliter non vertatur.j.de priua.delic.l.fi.z in hoc differt a mero z mixto imperio qd sequiṫ nō per decreti interpositionē sed per sentētiā termināda.not.differentiam a mero z mixto imperio in quibus imploratur merū officium:in iurisdictione autē expediṫ iure actionis z nō per decretum sed per sniam.¶Jac.de are.describit iurisdictio prout est species est potestas audiēdi z iudicandi in questionibus ciuilibus in quibus est potestas iudicis delegādi.¶Uisa diffinitione videamus diuisionē iurisdictionis de qua vide per Azo.in
71 summa eo.§.itē†iurisdictio.q2 alia volūtaria alia cōtentiosa. ſ.de offi.ꝓcon.z lega.l.ij.Uoluntaria est que expletur inter volentes.ſ.de adop.l.non potest.Contentiosa que explicatur inter contendētes:q2 iudiciū redditur in inuitū.j.de verb.obli.l. inter stip.§.si stichū.Alia diuisio:q2 alia ordinaria que cōceditur p legē vel principē,alia delegata q̄ daṫ a iudice ordinario, vt.j.e.l.more.z.l.z q2.cū si.vel delegato a principe,vt.C.de iudi. l.a iudice.Et que sit ordinaria iurisdictio habeṫ in summa eo. tit.z.C.de offi.rec.prouin.l.qui ordinariā.z de mo.mul.l.eos.in prin.licet quidam dicāt qd delegata non potest dici iurisdictio cum nullam propriā habeat delegatus sed exercitio aliene vtitur,vt.ſ.tit.ij.l.j.§.qui mādatam.z.l.z si pretor.z.j.eo.l.solet.et ibi in glos.sicut z procurator non habet actionē exercitium aliene,vt.ſ.de procur.l.j.z secundū hoc non est diuisio iurisdictionis ordinarie z delegate imo est eadem:quia a delegāte ortum habet.¶Est z alia diuisio iurisdictionis in genere sumpte:q2 alia merum imperium alia mixtū,alia remanet in suo nomine vt ex superioribus patet.¶Alij dant aliā diuisionē:q2 alia est plenissima que consistit in principe et papa qui multa possunt que sunt denegata alijs magistratibus,alia minus plena que residet in alijs magistratibus,de quib⁹ supra dictū est.¶Alij vt Jac.de ra.dicunt q vnica tantum est species iurisdictionis. vnde dicit qd in omnibus casibus siue ciuilibus siue criminalibus versatur iurisdictio in cognoscēdo sed executio consistit in mero imperio,z ex his duobus fit mixtum,z hoc satis innuit.l. ista vnde ipse do.Ja.intelligit qd hic nō ponanṫ tres species iurisdictiōis ponaṫ differētia inter imperiū ex vna parte z iurisdictionē ex alia.sed contra do.Ja.z ꝑ opi.alioꝝ doctorū q etiā in mero imperio insit iurisdictio videṫ.d.l.j.ver.z ideo videtur errare magistratus.ſ.tit.ij.dū ibi dicit iurisdictionē suā mandant.z tñ ibi de mero imperio loquiṫ.vnde cōmunis opi.doct. tutior videtur qd sint tres species iurisdictionis vt dictū est.patet ergo satis ex predictis in quibus cōsistit simplex iurisdictio prout est species:q2 consistit in his que cōpetunt iure magistratus vsq3 ad.ccc.aureos,z in modica coertione vt probaṫ.j.eo.l. magistratibus.z in auṫ.de defen.ciui.§.audient.z.§.z iudicare. Que est eius natura q2 est tribui iure magistratus z posse delegari vt ex superioribus patet.¶Quibus iudicibus cōpetat. dic qd oibus magistratibus:q2 oēs magistratus iurisdictionē habēt,vt.j.de iudi.l.ꝑtor.z q2 cōpetit vt dictū est iure magistratus ergo oibus magistratibus cōpetit.¶Ultimo quero qūo
72 imperio inest iurisdictio†dic qd tribus modis.nā si iurisdictio cōsidereṫ vt genus inest mero z mixto impio sicut genus in specie vt si homo est,animal est.si vero cōsideres eam vt speciē inest mixto imperio sicut qdā qualitas.§.q2 in pecuniario cōmodo cōsistit:z tñ est species p se:sicut dicit de itinere z actu:quia iter inest actui:z tñ sunt seruitutes separate,vt instit.de seruitu.§.j. Itē inest p modū cognitionis z exercitij.nā merū z mixtū imperiū cognoscunṫ z exercenṫ p viā iurisdictiōis.¶Ultimo in hac materia sic cōclude:q2 habemus merū imperium qd est tri
73 plex:†maximū mediū z minimū.de maximo sunt cause capitales in qbus versaṫ mors naturalis vel ciuilis seu mēbri abscissio,z alia de quibus.ſ.dixi.de medio sunt cause criales in quibus

bus imponuntur pene medie vt religionis vel similes. de mini
mo sunt cause criminales in quibus imponit modica coertio
74 corporalis. ¶ Item habemus mixtū imperium † qd est duplex
scz maximū ⁊ minimū. de primo sunt cause pecuniarie vel qua
si q̄ plena cause cognitione mero iudicis officio explicātur. De
scdo cause pecuniarie vel quasi que cū leui cause cognitione me
ro iudicis officio explicant. ¶ Item habemus tertiū. s. iurisdi
75 ctionē † q̄ sumitur tribus modis[a] vno modo prout per se consi
8 stit in genere cōprehendens merū ⁊ mixtum imperiū ⁊ omnem
causam de mūdo. Scdo prout per se stat in sua specie distincta
a mero ⁊ mixto imperio. tertio put adheret mixto imperio put
iurisdictio sumit. scdo modo pro specie stāte distincta a mero ⁊
mixto imperio. de tali iurisdictione sunt oēs cause pecuniarie
cuiuscūqz quātitatis que expediunt iure actionis nō ex officio:
⁊ terminant per sententiā diffinitiuā non per decreti interposi
tionem: Ray. ⁊ hec sufficiant pro conclusione huius legis.

1 ☞ Casus in terminis in ista lege.
2 Missio in possessionem an sit mixti imperij ⁊ possit delegari.
3 Missio in possessionem ex causa damni infecti potest delegari. vide rationem.
4 Simplex iussus an sit mixti imperij.
5 Mulctare plus est quam in possessionem mittere.
6 Secundum decretum non interponitur in personalibus nisi in causa damni infecti.
7 Cognitio de mittendo in possessionem licet sit mixti imperij, delegatur.
8 Pretorie stipulationes a quibus interponātur ⁊ a quibus iudiciales.
9 Stipulationum quatuor sunt diuisiones.

Ubere cauere. Hec lex clarificat ex
multis not. s. l. proxi.
⁊. s. tit. ij. l. j. ⁊ l. cognitio. als. l. cum propriam. ⁊. §. vt
possessio. ⁊ ideo in ea breuius transibo. ⁊ vide no. per
Inno. de offi. ⁊ pote. iud. deleg. c. significasti. Et quia breuis est
summario nō indiget. Et glos. nescio ex qua causa exemplificat
verba iubere cauere, in causa dāni infecti, ⁊ verba ⁊ in possessio
nem mittere. s. ex alia causa. nā iste nunꝙ fuit intellectus huius
l. sed verus intellectus est vt tota legatur in alia causa ꝙ dāni
infecti puta legator vel alia vt dicamus iubere cauere pretoria
stipulatione ⁊ in possessionē mittere hoc totū magis est imperij
ꝙ iurisdictionis: ita qd dictio magis, ponat electiue, vt ibi ma
gis volo esse diues ꝙ pauper. i. diues ⁊ non pauper fm Oldra.
1 ¶ Et omissis ambagibus glo. que obfuscāt hanc. l. dic † qd ca
sus legatū erat mihi in diē vel sub conditione. adiui iudicem ⁊
petij cautionē pretoriam de legato prestādo adueniente die vel
cōditione. nūquid qd iudex iubeat te cauere ⁊ si non caueas qd
mittat me in possessionem est imperij vel iurisdictionis? Rūdet
qd est magis imperij. ⁊ cōcordat. j. ad munici. l. ea que. §. magi
stratibus. literam expone iubere. s. iussu licito. cauere aliqū nu
dis verbis, vt. j. de preto. stipu. l. j. §. stipulationū. aliquando cū
fideiussoribus vel pignoribus, vt. e. ti. l. pretorie. ⁊ insti. de satis
da. §. si vero aliquis pretoria stipulatione. Stipulationum alie
sunt iudiciales siue pretorie. alie conuētionales alie cōmunes,
vt. j. de pto. stip. l. j. in prin. ¶ Et in possessionē mittere. possessio
alia iuris alia facti. j. de acquir. posses. l. j. ⁊ missio alia verbalis
alia realis, vt. j. patebit. ¶ Ibi, magis est. potest poni electiue
vt dixi: ⁊ etiam cōparatiue, vt. j. subijciam. In princi. scz mixti:
qr duplex est imperiū, vt. s. l. proxi. quā iurisdictiōis, scz simpli
cis ⁊ contentiose de qua dixi. s. l. proxi. ⁊ ista sufficerent. ¶ Sed
qr glo. opponit multis modis signemus contraria. ex quorū so
lutione patebūt lecture diuerse quas glos. ponit. ⁊ fm ordinem
2 glo. primo opponit † qd mittere in possessionē non sit mixti im
perij: qr ea que sunt mixti imperij non delegant, vt. s. ti. ij. l. j. sed
lex dicit qd potest delegari, vt eo. tit. l. cognitio. als incipit cum
propriā. §. vt possessio. Sol. vt in cōtrario. s. qd cognitio de mit
tendo potest delegari: ipsa autē missio re ipsa non, vt hic. vnde
scdm hoc iubere cauere ⁊ in possessionem mittere, scz re ipsa ⁊ si
is cōtra quē fit missio resisteret deijcerer eū ⁊ auferret sibi posses
sionē manu militari. ista sunt imperij magis ꝙ iurisdictionis,
⁊ ideo non delegantur sed cognoscetur an sit quis mittendus.
Istud est magis iurisdictionis: qr nullā animaduersionē cōti
net, ⁊ ideo delegat, vt in cōtrario. ⁊ fm hoc iste due propositio
nes copulant simul. s. iubere cauere, ⁊ in possessionē mittere. sed
tunc videret debere dici sunt imperij, ⁊ nō est imperij. sed dic qd
ista dictio est impsonaliter ponit vel resoluitur in duas singu
laritates, vt. ff. de condi. ⁊ demon. l. falsa. §. fin. ¶ Sed oppo. ad
hanc solutionem, ⁊ videtur qd missio re ipsa possit delegari, vt
j. de dam. infec. l. iiij. §. duas res. Sed dicit glo. qd speciale est in
3 causa damni infecti: † qr celeritatem desiderat, vt eo. tit. l. j. ⁊ sic
habes fm hanc lecturā ꝙ missio in possessionē re ipsa non dele
gatur sed cognitio de mittendo sic, vt. d. §. vt possessio. Fallit in
causa dāni infecti, vt. d. §. duas. vel dic ⁊ verius fm Ric. qd ibi
loquitur de delegatione pretoris mortui non viuentis: nā ibi a
pretore mortuo delegat minori magistratui: qr maior abest: qr
celeritatē desiderat. ⁊ idem intelligit Petr. in alijs causis mixti
imperij vbi periculū est in mora ⁊ maior iudex est absens: qr mi
nor cognoscere poterit cū sit eadē ratio, ⁊ plenius dicas vt ibi
dixi. ⁊ metu huius contrarij transit glos. ad secundā lecturā qd
hec. l. loquatur tota de missione ex secūdo decreto que est mixti
imperij. ⁊ ideo delegat sed missio ex primo sic, vt in cōtrarijs. §.
vt possessio. in. l. cognitio. ⁊. §. duas. in. l. iiij. de dā. infec. ⁊ secun
dum hoc hic loquit ex missione ex secūdo decreto tam ex causa
damni infecti ꝙ ex alia que non delegatur. ¶ Alia solutio est
aut queritur de missione re ipsa ex primo vel secundo decreto ex
qua quis efficiatur detētator vel possessor, ⁊ hoc non delegatur
vt hic. aut de cognitione tantū vt tunc si ex primo decreto dele
gatur vt in cōtrarijs. si ex scdo non, vt hic, ⁊. s. de offi. procōsu. l.
nec quicꝙ. §. vbi decretū. et non differt ista solutio a prima nisi
in hoc: qr scdm primā omnis cognitio delegatur secundū hanc
nō cognitio ex secūdo decreto sed omnis missio re ipsa secundū
vtrāqz prohibetur delegari. vel dic vt differat, vt fm hāc ponat
tertiā lecturam scz in missione ex causa damni infecti, ⁊ alia. vel
solue aliter: quia non est contrariū mixti imperij esse ⁊ delegari
vt in contrarijs, ⁊ dixi. s. l. proxi. ⁊ opi. approbata per glos. non
est vera, vt. j. subijciam. ¶ Item oppono ad primum dictū hu
4 ius. l. ⁊ videtur qd simplex iussus † non est mixti imperij cū fiat
cum leui cause cognitione, vt probatur. d. §. duas. ⁊. j. vt in pos.
leg. l. si is a quo. timore huius contrarij dicit glo. intelligi debe
re de iussu qui importat necessitatem iubendo qd caueat, ⁊ nisi
caueat qd mittatur in possessionem: sed secundū hoc idem esset
primum dictū ⁊ secūdum. vel dic qd tamē glo. dicit de tali iussu
qui necessitatem importet sensit forte de detētione in carcerem
que videt esse imperij, vt. j. de in ius voc. l. ij. ⁊ qr forte ista solu
tio non est congrua dicit glos. vel dic qd ponat vnum casum. tu
dic qd loquatur de iussu scdo de cauendo qui succedit post pri
mam missionē, vt veniatur ad fm decretū, et de his loquitur. l.
pretor. circa prin. ⁊ ver. eum cui ita. j. de dam. infec. fm Iac. but.
¶ Item op. de. §. si vero etiam quidam. in aut. de exhib. reis. et
dic qd ibi de ordinario loquitur vel de delegato principis fm
glo. vel dic qd hic loquitur quando principaliter iure actionis
petitur missio ibi autem incidenter, ⁊ ex quadam consequentia
et sic posset etiam de delegato loqui cum res aliter non poterat
expediri, arg. s. l. ij. C. de iudi. l. quoties. ⁊ not. in simili. j. qui sa
tisda. cog. l. arbitro. vel dic fm Pet. qd ibi loquitur quādo ma
ior iudex aberat, ⁊ periculum erat in mora. extra glos. sic oppo
ne: quia videtur ꝙ primum decretum etiam demandetur: quia
cui qd plus est licet ⁊ qd minus vt in regula iuris: sed licitū est
magistratui ⁊ cuilibet de causa cognoscenti etiam delegato at
tingere causam maiorē etiam liberalē incidētē: ergo multo ma
5 gis missionem re ipsa. ¶ Item plus est mulctare † ꝙ in posses
sionem mittere, vt probatur. j. de in ius vocā. l. satis. ⁊ qd not. j.
si quis ius dic. non obtem. l. j. sed mulctat, vt. d. tit. et. j. eo. l. ma
gistratibus. ergo in possessionem inducit. ¶ Itē id debet posse
sine quo sibi cōmissum non potest expedire: si ergo coercet, vt. s.
eo. l. ij. ⁊. j. e. l. magistratibus. ergo in possessionē inducit, sed for
te non posset procedere cū esset cōuentus comparere ⁊ sine dolo
per qd cessat mulcte impositio. restat ergo qd pignora capiant.
Item cū omne leue iure magistratus cōpetat, in aut. de defen.
ciui. §. audient ergo. ⁊ hic cū ex primo decreto nullū ius querat
aduersario nec in proprietate nec possessione quomodo ergo tā
ville non delegantur. ¶ Item est relegare qd hec cause sunt mi
xti imperij que excedunt. ccc. aureos aut que expediuntur cū ple
na cause cognitione ⁊ decreti interpositione: sed hoc non est de
illis ergo non est mixti. ¶ Non obst. gl. que dicit qd. l. ea que. j.
6 ad municip. intelligatur de primo decreto † cū secūdū nō inter
ponatur in psonalibus nisi in causa dāni infecti, vt dicit gl. qr
dico qd. l. ea que. §. j. loquit de adiudicatione q̄ in personalibus
interponitur loco secūdi decreti, vt. j. de re iudi. l. a diuo pio. §. si
post addictum. et. C. si in cau. iudi. pig. cap. sit. l. ij. Si sequaris
hanc opinionem que fuit Mart. sili. contra glo. adhuc videtur
contradicere. d. l. ea que. §. j. nec videtur bene soluta: quia ibi vi
detur loqui ante tempus obligationis vbi prima missio non se
cunda adiudicatio locū habet, vt. j. in quib. cau. in pos. eat. l. in
possessionem. ⁊ ibi not. nisi dicas ibi venisse diem qd videtur cō
tra istum tex. ⁊ eius mentē. ⁊ ideo dic aut imploratur officiū pro
cautione ⁊ missione: ⁊ tunc videtur procedere glos. Aut agitur
causa iurisdictionis ⁊ delegabilis: ⁊ tunc trāseunt in cōsequen
tiam eius que per se non transirēt, vt. s. eo. l. ij. s. tit. ij. l. si. ⁊. C. de

[a] ¶ Trib⁹ modis. Adde Inno. ⁊ Abb. anti. in. c. cū dilectus. de capel. mona.

iudi.quoties.ꝛ ita loquitur tex.ſine violentia in aut.de exhibē.
§.ſi vero.ꝛ in ſimili not.in.l.arbitrio.ī.q ſatiſd.cog.ꝛ hoc videt
tutius.¶ Uel dicas qḋ ſit mixti imperij ꝛ poſſe delegari vt in
cōtrarijs:qꝛ expeditur cū leui cauſe cognitione:ꝛ tamen nō cō-
petit iure magiſtratus,vt.d.l.ea que.§.j.ī.ad munici.Iac.butr.
¶ Uel dic ſm Iaco.de are.ꝛ Richar.qḋ glo.male dicit quate-
nus dicit in perſonalibus nō interponi ſcḋm decretum:qꝛ imo
interponit vt patet in cauſa noxali.ī.de pecul.l.ediū noie.ꝛ.ī.ſi
ex noxa.cau.aga.l.ij.ad fi.vbi dicitur qḋ ſeruus abducitur pro
pignore.ꝛ ideo male videtur dicere gloſ.que eſt.ſ.de publi.l.itē
ſi ſeruū.vbi dicit qḋ ſm decretum locū non habet.¶ Itē patet
in cauſa legatorū vbi ex ſecūdo decreto fit miſſio,vt.C.vt in poſ.
leg.l.qui legati.q̄ de vtroq̄ decreto expreſſe loquitur.ꝛ hāc opi.
ſequitur glo.ꝛ Dy.ī.vt in poſ.leg.l.ſi plures.ꝛ.l.is cui.¶ Alia
gloſ.dicit qḋ in cauſa dāni infecti non habet locū ſcḋm decretū
que eſt.C.vbi in rem act.l.ij.quā ſequit Iac.de are.¶ Colliga-
mus ergo ſub cōpendio materiā.l.noſtre.ꝛ dicamus qḋ aut lo-
7 quimur de cognitione an† quis ſit mittēdus,vel non.ꝛ iſta ſm
cōmunē opi.delegat licet ſit mixti imperij,lꝫ quidā diſtinguāt
inter cognitionem que fit ex primo decreto ꝛ illa delegatur,ꝛ di
cunt eam eſſe iuriſdictionis.ꝛ illā que fit ex ſecūdo:ꝛ illa non de
legatur cum ſit mixti imperij.aut queritur de miſſione verbali
ꝛ nō reali:ꝛ illa etiā delegatur ſicut cognitio.aut querimus de
miſſione reali:ꝛ tūc ſi ex primo decreto cū nō tribuat ius impro
prietatis nec poſſeſſione poſſit delegari.Si autē ex ſecundo de-
creto cū illud tribuat ius nō poſſit delegari.ꝛ hoc ſi petatur ex
officio.ſi autē iure actionis tūc in conſequētiā trāſit ꝛ poſſit de
legari.¶ Ultimo hec lex videt deſtruere opi.Ioā.not.ī.de ver.
obli.l.quinta.que incipit,ſtipulationū.de preto.ſtip.l.j.ꝛ inſti.
8 de diui.ſtipu.dicit enim Ioā.quod pretorie ſtipulationes† in-
terponuntur a maioribus iudicibus vt patet hac.l.¶ Iudicia
les vero a quibuſcunq̄ iudicibus vnde pretorie ſunt mixti im
perij iudiciales ſunt iuriſdictionis.Sed cōtra Io.ſic arguitur
cautio de rato ꝛ iudicatū ſolui ſunt pretorie,vt.d.l.j.ī.de preto.
ſtipu.ergo non videntur expediri poſſe coram minore iudice qḋ
falſum eſt:qꝛ etiam corā delegato interponunt.Sed dicit Ioā.
qḋ quedā ſunt pretorie ſtipulationes que officio p̄toris ob hoc
principaliter adijci interponūtur vt in ſtipulatione damni infe
cti iſta enim nō interponit corā paruo magiſtratu.ꝛ ita intelli-
ge iſtā.l.¶ Quedā interponunt officio p̄toris nō ob hoc prin-
cipaliter adijci.nam iudex nō aditur principaliter vt faciat ca-
ueri ſed niſi preſtet denegat nō preſtanti iuriſdictionē ſuam di-
cens non es ſufficiens procur.vt.ī.de ꝓcur.l.minor.§.fi.ꝛ.l.ſeq.
ꝛ ideo interponitur apud quēcunq̄ iudicem ſic.ī.de preto.ſtip.
9 l.fi.Sed dic clarius quā Io.qḋ† quatuor ſunt diuiſiones ſtipu
lationum.quedā ſunt iudiciales que officio iudicis interponū-
tur per legem factā ab alio q̄ pretore vt quod caueatur de debi
to in diem ſoluendo,vt.ī.de iudi.l.in omnibus.¶ Quedam eſt
ſtipulatio pretorie inducta per legem inuentam a pretore:ſicut
cautio dāni infecti,vt.ī.de dam.infec.l.j.ꝛ.l.pretor.ꝛ cautio le-
gatorum.vt.ī.vt leg.nomi.caue.per totum.Eſt ꝛ ſtipulatio cō-
uentionalis que ex conuentione partium interponitur,vt.ī.de
fideiuſ.per totum.Cōmunis ſtipulatio eſt que eſt tam pretoria
q̄ conuentionalis ꝛ iſte ſunt tres cautio de rato.rem pupil.ſal.
fore.ꝛ cautio de euic.vt not.inſtit.de diuiſio.ſtipu.ad fi.ꝛ dicun-
tur communes quia partim ſunt cōuentionales ꝛ partim ſunt
pretorie vel iudiciales.Cautio enim de rato quandoq̄ interpo
nitur per.l.a pretore inductam,vt.ī.de procur.l.non ſolū.§.qui
alieno.ſed per pretorem non fuit inductum qḋ reus caueatur de
rato ſed iuriſconſultus iſtud introduxit in certis caſibus.ī.de
procur.l.nō ſolum.§.eſt ꝛ caſus.ꝛ.§.ſeq.l.pompo.Item cautio
rem pupilli ſaluam fore communis eſt,vt.ī.rem pupil.ſal.fore.
per totum.nam illa que interponitur inter tutores vt vnus ſo-
lus adminiſtret illa fuit introducta per iuriſcōſultum.inſtit.de
ſatiſd.tuto.§.j.ꝛ.ij.ꝛ.ī.de adminiſt.tuto.l.iij.¶ Item cautio de
euictione:quia qui vendit rem cauet de euictione de ſimpla,ſi
ſeruum cauet de dupla.ſed quia eadē ratio eſt ſi vendit rem pre
tioſam cauet de dupla:ꝛ hoc introductū eſt per iuriſconſultū,
ꝛ in hoc poteſt dici iudicialis ꝛ quatenus non eſt inducta per
iuriſconſultum poteſt dici cōmunis,vt.ī.de euic.l.emptori.ꝛ ſic
debet intelligi,d.l.ſtipulationum.de verb.obli.et.d.l.j.de preto.
ſtipu.ſm Pet.qui etiam hic tractat materiam primi ꝛ ſecundi
decreti ſed non ſic plene ſicut Dy.ꝛ Spec.de primo et ſecundo
decreto quam materiā plene tractaui.ī.de dam.infec.l.ſi finita.
§.ſi plures.ꝛ ibi in glo.ꝛ ideo hic non repeto.

1 ☞ Delegatus non delegat.hoc dicit.
2 Delegante moriente re integra finitur delegatio ſicut in reli-
quis cauſis.
3 Mos maiorum eſt ſeruandus.
4 Mandatum re integra finitur per mortem mandatoris.
5 Imperiū ſemper durat licet iudices vel imperatores moriant.
6 Delegatus a principe ſubdelegat.
7 Delegatio facta ſub nomine dignitatis non expirat per mor-
tem delegati.
8 Delegatio facta ſub nomine proprio vel appellatiuo an morte
finiatur.
9 Mandatum an finiatur per mortem.
10 Delegatio facta alicui canonico non tranſit ad alium canoni-
cum ſucceſſorem.
11 Confirmans an videatur dare.
12 Delegatus a principe mortuo principe re integra an poſſit de
cauſa cognoſcere.
13 Delegatus ab alio quam a principe lite coram ſe cōteſtata an
poſſit ſubdelegare.
14 Iudex ordinarius delegans cauſam titio cum poteſtate ſubde
legandi an ſubdelegare poſſit.
15 Delegatus a legato principis vel pape an poſſit ſubdelegare.
16 Delegatus legati de latere ſedis apoſtolice an poſſit ſubdele-
gare.
17 Delegatus ante litem cōteſtatā an habeat aliquam coertionē.
18 Tribus iudicibus delegatis an duo ex eis poſſint citare alte-
ro irrequiſito.
19 Merum imperium an poſ.per principem delegari.
20 Res quādo dicatur integra ad hoc qḋ per mortem reuocetur
mandatum.
21 Iuriſdictio quibus modis finiatur.
22 Delegans ſi excommunicetur an expiret mandatum.
23 Iuriſdictio ordinaria a q̄bus dari poſſit,ꝛ a quibus delegata.
24 Citatio facta per delegatum in vna cauſa an perpetuet iuriſdi
ctionem in alijs.
25 Monachus an poſſit eſſe delegatus.
26 Caſus in quibus iuriſdictio delegata extenditur ad alias per-
ſonas vide remiſſiue.

1 More maiorum.† Delegatus nō de-
legat.h.d.cum.l.ſeq.
Et primo ponit dictū cum ratione vſq̄ ad.l.ꝛ quia.
ibi ponit duas rationes ſm gloſ.ego puto qḋ vnam
vſq̄ ibi,ideo.ibi concludit ex predictis vſq̄ in fi.Iac.but.Alij
dicunt qḋ primo ponit duas regulas.Secūdo alterius regule
ponit rationem.Tertio ex predictis infert cōcluſionem.alij di-
cunt qḋ ponit duo dicta.ꝛ ſecundi dicti duas reddit rationes,ꝛ
vnā concluſionē ex dictis colligit.Caſum in terminis pone ſic:
Queſitum fuit a iuriſconſulto quis poſſet delegare.reſpondet
illi qui habent iuriſdictionem iure ſuo non alieno beneficio:ibi
enim non poſſunt delegare.¶ Sed quare hoc dicit iuriſconſul
tus:quia nec hoc principaliter eſt eis a principe conceſſum nec
2 lex defert ſed ſolum confirmat iuriſdictionē delegatam† ex his
infert ſi moriatur delegans re integra finitur delegatio ſicut in
reliquis cauſis,h.d.cum.l.ſeq.¶ Ibi mandare,id eſt delegare.
ibi ſuo iure,id eſt ordinario vel.i.ratione ſue ꝓprie dignitatis.
Iac.de are.ꝛ vide.ī.de iudi.l.cum pretor.§.j.ibi nō alieno bene-
ficio,id eſt non ex beneficio aliene iuriſdictionis vel dignitatis
ſibi delegantis.nam dignitas eſt eius qui eſt in ea,vt.ſ.de ſta.
homi.l.qui furem.ſed non eſt eius cui cōmittitur ſed exercitiū
tantū habet quia ex mandato iuriſdictionis nihil ſibi propriū
conſequitur niſi ſolū exercitium,vt.ſ.tit.ij.l.j.§.qui mādatam.
ꝛ.l.ꝛ ſi p̄tor.ꝛ ideo iuriſdictio delegata improprie dicitur iuriſ-
dictio,vt dixi.ſ.eo.l.imperium.in tractatu iuriſdictionis.et ſic
exponendo ceſſant omnia contraria ſm Iac.de are.Et hec.l.cū
ſequen.tractat de iuriſdictione delegata de qua not.ꝛ dixi.ſ.ti.
ij.l.ij.C.de iudi.l.a iudice.extra de offi.deleg.per totum.ꝛ lib.vj.
ꝛ in clemē.ꝛ per Hoſ.ꝛ Hoſt.in ſumma eo.ti.ꝛ Spec.ſ.de offi.
ꝓcō.l.nec quicq̄.§.vbi decretū.ꝛ.C.de peda.iudi.l.placet.ꝛ ali-
quid.ſ.eo.l.imperium.ꝛ vide.ī.ea.l.in fi.ꝛ.l.cū qui.et qḋ ibi not.
¶ Et pro declaratione ſpeciali harum duarum legum,vide in
Spec.de lega.§.reſtat videre.verſi.item mortue.ꝛ de offi.leg.§.
finitur.verſi.pone ergo qḋ legatus.ꝛ ver.ſeq.ꝛ qḋ not.C.māda.
l.mandatum.ꝛ per Archi.extra de offi.ordi.c.quamuis.lib.vj.
3 ¶ Notabilia collige.¶ Primo ſeruari morem maiorū.† ſ.tit.
ij.l.j.§.qui mandatā.ſ.de iuſti.ꝛ iur.l.pe.ꝛ.C.de teſta.l.teſtamē-
ta.vbi de hoc dixi.Itē nota qḋ quis plus poteſt in his que ha-
bet ſuo iure q̄ alieno.C.de ꝓcur.l.neq̄.ꝛ ideo cōpetēs ſuo iure
trāſmittit ad heredes:alieno nō.ī.de ver.ob.l.ſi ita ſtipulatus.
§.j.ꝛ.l.ſi quis arbitratu.ꝛ.C.de dona.l.ſi quis argentū.j.reſpō.
4 ¶ Itē nota mandatū† re integra morte mandatoris finiri,vt
inſti.mand.§.recte.ꝛ.C.māda.l.mandatū.vbi de hoc plene dixi
re nō integra ſecus.arg.ī.de inſtit.l.ſi quis mācipijs.§.ſi impu-
bes.a cōtrario ſenſu.¶ Oppo.cōtra regulā:dicit hic q alieno
beneficio

beneficio hꝫ iurisdictionē nō pōt delegare, sed princeps habet
alieno beneficio. s. a populo romano, vt. s. de consti. princi. l. j. er
go ꝛc. Dicit glo. qꝺ princeps nō habet ab homine sed a lege or
tensia. hoc nihil est: qꝛ lex ortēsia nihil aliud est nisi volūtas po
puli in scriptis redacta, vt. s. de legi. l. de quibus. Unde dic qꝺ
princeps ꝛ quilibet ordinarius habet iurisdictionē a se. pleni⁹
tamen habet princeps: qꝛ est. s. legem. vt dixi. s. l. proxi. nā sedes
5 ordinaria vt episcoporꝫ † ꝛ aliorū ordinariorū ꝛ imperiū semp
durat lꝫ iudices vel imperatores moriant̄, vt extra de rescrip. c.
si gratiose. lib. vj. sicut hereditas dicit̄ sustinere vicē persone. j.
de acqui. re. do. l. hereditas. ita imperatore vel iudice ordinario
mortuo ipsa sedes retinet iurisdictionē que postea transfert̄ in
electū loco mortui. j. de castrē. pec. l. filiussa. in fi. ꝛ. j. de fideius. l.
mortuo. et hoc tetigi. s. in expositione litere vel posses dicere qꝺ
ordinarius dr̄ habere iurisdictionē ꝑ se. i. ꝓprie: delegatus autē
improprie sicut depositarius dicit̄ habere rē depositam impro
prie, vt. j. de verb. sig. l. habere. ita qꝺ delegatus solū exercitium
habebat aliene iurisdictionis ꝙ nō sic in ordinario, ꝛ ideo mor
tuo delegāte re integra finitur delegata, ordinaria autē non qꝛ
durat in ꝑsona representata. i. in dignitate lꝫ mortua sit ꝑsona
6 iudicis p. d. l. mortuo. † ¶ Itē opponit̄ qꝛ delegatus a principe
hꝫ ab homine, ꝛ sic alieno beneficio ꝛ tñ delegat, vt. C. de iud. l. a
iudice. dic qꝺ speciale est in delegato a principe ꝛ a papa: qꝛ nō
sunt simplices homines sed dicit̄ impator lex animata in terris
in aut. de cōsu. in fi. vnde sicut habēs iurisdictionē a lege inani
mata pōt delegare: ita ꝛ habens a lege animata. i. a principe. nā
ꝛ ordinarij cōmuniter habēt a principe, vt. j. ad. l. iul. ambi. l. j. ꝛ
tamē delegant, vt. s. tit. ij. l. j. §. j. ¶ Itē oppo. ad idem. s. de offi.
proconsu. ꝛ leg. l. legatus. scꝺm literā affirmatiuam. Sed sol. vt
hic in glo. qꝛ eam habet principaliter ꝛ suo iure authoritate le
gis hoc permittētis procōsuli ꝙ sibi possit cōmittere. itē ad idē
oppo. j. quis ꝛ a quo app. l. j. §. j. sed sol. vt. s. titu. ij. l. fin. in prin.
¶ Itē opponit̄ ad. l. seq. vt colligamus totā materiā simul, qꝺ
morte nō extinguatur mandatū, vt in aut. vt nul. iudi. §. ꝛ hoc
vero iubemus. dicūt quidā qꝺ in cōtrariū erat verbū iubeo. nā
inter ista verba mādo ꝛ iubeo est differentia, vt. s. de offi. presi. l.
sepe. vbi de hoc. hic autē loquit̄ de mādato iurisdictionis qꝺ ex
pirat morte, ꝛ de hoc vide qꝺ not. xviij. q. vlti. dudum. ꝛ. xiiij. q. j.
qꝺ precipit̄. vel dicit glo. ibi loquitur in casu ecōuerso. s. qñ mo
ritur delegatus vbi distinguit̄ si morit̄ re integra, aut erat sibi
7 cōmissum sub nomine ꝓprio ꝛ morte expirat. † si sub nomine di
gnitatis vel officij non, vt extra de offi. deleg. c. quoniā abbas. ꝛ
de ann. leg. l. annua. §. a titia. ꝛ dixi. C. de sac. sanc. eccle. l. j. ¶ Et
quid iuris sit si sub vtroqꝫ nomine proprio ꝛ appellatiuo infra
subijciā. Sed certe. §. ille loquitur de morte precipientis ꝛ eius
cui precipiebat̄ vnde dic vt ibi not. quia refert inter delegatio
nem ꝛ ꝑceptū. nā morte delegātis ꝛ delegati re integra finit̄ de
legatio nisi deleget̄ dignitati vel officio vt dixi. sed si iudex supe
rior precipiat aliqd inferiori siue moriatur precipiens siue ille
cui precipitur nō finitur preceptū vt in contrario. Sed si quidē
preceptū spectet ad causam priuatā successor dꝫ illud exequi. si
autē ad causam publicā tūc debet expectare scꝺam iussionē, vt
ibi dicitur. ꝛ de hoc etiam tetigi. C. mand. l. mandatum. in prin.
¶ Aliqui etiā dicūt qꝺ ibi nō erat res integra: qꝛ licet mādatū
8 seu preceptū non esset insinuatū in actis erat tñ ꝑsentatū. † Sed
qd si sub noīe ꝓprio ꝛ appellatiuo sit facta delegatio. Quidam
distinguūt qꝺ ꝑcedat vt si precedat nomē appellatiuū dignita
tis vel officij tunc transeat ad successorē. si vero precedat nomē
propriū tunc morte finiatur, ac si delegatio facta foret solū no
mine proprio. arg. j. de stipu. ser. l. si cōmunis seruus ita stipule
tur. ¶ Alij aliter distinguunt vt dixi. d. l. j. C. de sacrosan. eccle.
¶ Pet. dicit nō esse curandum qꝺ nomen precedat: sed ex quo
sub vtroqꝫ nomine est cōmissum videat̄ electa industria ꝑsone
ꝛ nō traseat ad successorē. arg. j. de sol. inter artifices. ꝛ de admi.
tut. l. post mortem. §. j. ¶ Alij dicunt aut delegans habebat fa
miliaritatem cum delegato: ꝛ tūc videatur commisisse persone.
arg. C. de sum. trini. l. inter claras. alias videatur dignitati vel
officio commisisse. arg. j. de statulib. l. fi. ꝛ pro hoc de reb. dub. l.
qui habebat. Quid si rescripto primo apponat̄ nomē propriū
ꝛ appellatiuū ꝛ in sequētibus solū appellatiuum. verbi gratia
committimus causam titio archidiacono talis ecclesie. postea
subsequit̄ mādantes ipsi archidiacono nec dicit̄ titio: dic ꝙ nō
est vis nec per hoc vitiatur rescriptū, vt. j. de leg. ij. l. licinius lo
custa. vbi in principio ponūtur licinius qꝺ est nomen propriū,
ꝛ locusta qꝺ est appellatiuum: ꝛ in sequentibus ponitur tātum
nomē locusta omisso licinio. ¶ Quid si desinat esse canonicus
per renunciationem vel alio modo, an finiatur commissio ꝛ iu
risdictio: dic qꝺ sic vt dixi. j. de cap. dimi. l. tutelas. ¶ Item op
9 ponitur qꝺ mandatum † morte non expiret. j. manda. l. seruum
non re. §. fi. sed ibi mandatum conferebatur post mortem vt ibi
patet. Sed an eadem distinctio debet fieri in persona mandata
rij sit res integra vel non: dic qꝺ nō si mandat̄ sibi sub nomine
ꝓprio. sed siue sit integra siue nō finitur mandatū, vt. j. de iudi.
10 l. tamen ex contractibus. in fi. † vnū est etiā bene notādum qꝺ si
cōmissio vel delegatio fiat alicui canonico nō trāsit ad successo
rem canonicū, vt colligitur ex not. per Inno. extra de elect. c. qꝺ
sicut. in glo. ꝛ si contēpti. ꝛ per Cōpostel. in fi. ¶ Et vide ad ma
teriam predictam not. d. c. quandoqꝫ abbas. ꝛ. d. l. mandatum.
C. manda. in lectura mea. ꝛ in qſtionibus Bartho. brixien. cvj.
q. que incipit, esto qꝺ dñs Papa. ꝛ p Cardi. extra de rescri. c. sta
tutū. lib. vj. Sed querit Pet. si princeps delegauit causam cui
dam comitisse sub noīe dignitatis ꝛ mortua est an sequēs comi
tissa possit cognoscere. ꝛ dicit ꝙ nō: qꝛ mulieres non possunt esse
iudices. j. de iudi. l. cū pretor. §. nō autē. nisi ex priuilegio princi
pis, vt extra de arbi. dilecti. vel ex consuetudine, vt. C. de arbi. l.
fi. not. ꝛ pro hoc. j. de re iudi. l. quidā cōsulebat. Ista enim comi
tissa nō hꝫ dignitatē ex se sed a marito. in aut. de consul. §. j. col.
iiij. pro hoc qꝛ mortuo legatario aut testatore expirat legatū. C.
de cadu. tol. §. in nouissimo. sed si legat̄ sub nomine dignitatis
aut transmittit̄ ad successorē distinguitur an dignitas sibi cō
petat iure suo ꝛ trāsit: aut iure alieno, ꝛ extinguitur, vt ꝓbatur
in augusta. j. de lega. ij. l. qꝺ principi. et. l. si auguste. qꝺ est satis
singulare ꝛ bene notādū. ¶ Itē oppo. qꝺ delegatus possit dele
gare. nā in. l. ꝛ quia. dicit̄ qꝺ lex confirmat iurisdictionē delega
tam. pro hoc. s. titu. ij. l. j. §. j. sed qui confirmat dat. vt in aut. de
defen. ciui. §. interim. ergo ista. l. videtur sibi cōtradicere. Dicit
glo. verum est vbi lex confirmaret expresse sed non confirmatur
expresse, sed non infirmat hoc est falsum: quia imo expresse con
firmat, vt. d. l. j. §. j. s. tit. ij. vnde dicit glos. ꝙ non sunt per omnia
paria. aliquid dari ab aliquo vel cōfirmari. arg. j. de ma. vindi.
11 l. si pater. ¶ Tu dic ꝟm Guli. cū querit̄ an qui confirmat † det.
aut actus qui cōfirmatur est omnino nullus: ꝛ tunc ille qui cō
firmat dat, vt. s. de adop. l. adoptio nō iure facta. ꝛ de leg. j. l. le
gata inutiliter. aut actus nō erat omnino nullus sed nō erat ex
toto ꝑfectus sicut electio defensoris ciuitatis que indiget cōfir
matione superioris: ꝛ tūc etiā qui cōfirmat dare videt̄. ꝛ ita lo
quit̄. d. §. interim. in aut. de defen. ciui. licet glo. ibi aliter sentire
videatur, ꝛ maxime ꝟm Ray. ꝛ. j. de preto. stipu. l. j. in fi. ꝛ arg. s.
de iusti. ꝛ iur. l. ius ciuiliter. Aut queris de actu omnino ꝑfecto:
ꝛ tūc aut ille qui cōfirmat actū omnino ꝑfectā non habebat po
testatē reuocādi: ꝛ tūc cōfirmatio nō videt̄ nouā dationē indu
cere sed antiquā cōfirmare, vt hic, ꝛ. j. de verb. sig. l. lege obueni
re. vbi de hoc dixi. Sed illa contradicit ꝟm Ray. quare dic ꝟm
eum ꝙ videtur dare quo ad validationem ipsius vt ibi quo ad
qualitatē extrinsecā seu potestatem nō, vt hac. l. Ray. ꝛ arg. C.
de vete. iur. enuc. l. ij. §. merito. ¶ Si vero habebat potestatē re
uocādi sicut testator tūc confirmatio est datio, vt. j. ad trebel. l. si
quis priore. ꝛ de donat. C. l. si quis argumētū. ꝛ hoc quādo dis
ponens vel cōfirmās disponit effectum. ¶ Sed si in proxima ꝛ
prima causa ex cōfirmata agitur, vt. C. de re. permu. l. ex placito.
ꝛ de hoc vide qꝺ not. in glos. ꝛ per Archi. lxiij. dist. c. in synodo.
Itē opp. de. l. venditor. §. iudices. j. de iudi. ꝛ solue vt ibi. ¶ Itē
opp. de. l. iudiciū soluitur. eo. tit. de iudi. Sol. vt ibi ꝛ hic in vlti
ma glo. qꝛ nō est per oīa similitudo ꝛ in mādato iurisdictionis
ꝛ ꝓcuratoris. ¶ Uel posses dicere qꝺ. l. iudiciū. loquit̄ in reuo
catione expressa que fortior est ꝙ̄ tacita que fit ꝑ mortē. ꝛ hāc te
net glos. d. l. vēditores. §. iudices. ꝛ vide. j. ver. itē querit̄ quid in
delegato ab alio. Modo licet de ista materia in pluribus locis
sparsim tetigerim hic omnia vtiliora per qōnes vtiles colligā.
12 Et primo q̄rit hic glo. † an delegatus a principe mortuo princi
pe re integra possit de causa cognoscere. ꝛ videt̄ ꝙ sic: qꝛ legatū
principi eo remoto debet̄ successori, vt. j. de leg. ij. l. qꝺ principi.
ꝛ qꝛ imperiū semp durat. ¶ Cōtrariū tenet gl. ꝛ bene. j. de. l. pro
xi. in. ij. glo. scꝫ qꝺ expiret mandatū nisi dedisset ei iurisdictionē
ordinariā. extra de offi. deleg. c. licet. vbi de ista materia legato
13 rum plura notā. ¶ Item queritur an delegatus † ab alio ꝙ̄ a
principe lite coram se contestata possit subdelegare. Gloss. hic
que incipit id est cōsuetudo in fi. sub dubio forte tenet qꝺ sic ad
instar procuratoris qui lite contestata potest procuratorē con
stituere, vt. C. de procura. l. neqꝫ. ꝛ idem tenet glos. C. vbi ꝛ apud
quos. l. fi. ¶ Contrariū innuit glo. parua vltima huius. l. quia
non est per omnia vera similitudo mādati iurisdictionis ꝛ pro
cura. vt. j. de iudi. l. iudicium soluitur. ꝛ ibi not. ꝛ hanc commu
niter tenent doct. licet in hoc fuerint varie opiniones quas ple
ne not. C. de iudi. l. a iudice. ¶ Sed ista opinio videtur destrui
per legem. C. de peda. iudi. l. placet. ꝛ arg. j. de iudic. l. si longius.
in princi. vbi videtur iudicem delegatum non posse nisi ex cau
sa reuocari. hoc tamen non obstante teneo predictam opi. do
cto. arg. j. ad carbo. l. quod labeo. nam in casu dubio debet. l. in
telligi sed nullū dubiū esset ante litē contesta. ꝛ ideo. l. a iudice,

C.de iudi.intelligi debet ante lit.contest.et post.z ad predictas ll.respondeo z dico si queritur an delegans possit delegatū lite contestata reuocare dic aut vult reuocare causam ad se reuocādo z pōt,vt.d.l.iudiciū soluitur.aut vult reuocare aliȷ delegandoz z tunc nō potest sine iusta causa,vt.d.l.si longius.quedā em possumus per nos facere que non possumus aliȷ cōmittere.ar.ȷ.de vi z vi arma.l.cum fundum.§.ȷ.z in aut.vt decete.commu. non fiant.circa medium.colla.v.z hec opinio Buli.singularis est,z noua sed dic vt dixi,d.l.iudicium.hāc etiam opi.tenet Archid.extra de offi.deleg.c.quamuis.in prin.lib.vȷ.¶ Sed pone

a ¶ An possit delegari.Adde Bal.in.l.ȷ.C.vbi de cri.agi opoz.z in aut.apud.C.de fide instru.Bart.z Alex.in.l.ȷ.de offic.eius.

14 † iudex ordinarius delegauit causam titio cōcedendo sibi potestatem subdelegandi nunquid possit subdelegare:videtur qꝺ non:qz iste.ll.hoc non concedunt z ex generalitate.l.a iudice.C.de iudi.z ꝑ hoc bene.s.tit.ȷȷ.l.ȷ.§.ȷ.C.de ma.vin.l.nec mulierem. ¶ Cōtrarium cōiter tenent doct.z dicūt aut causa ꝓhibet delegari ꝑpter naturā cause:qz nō est delegabilis:z tūc cōsensus iudicis nihil facit.vbi autē prohibet delegari propter defectum persone tunc iudex pōt hoc facere.ar.ȷ.de vsufr.earū rerū.l.ȷ.iūcta.l.de seruitu.rusti.pred.l.cū essent.in fi.z pro hoc.ȷ.de arbi.l.non distinguemus.§.quesitū.vnde ipse ordinarius videtur facere non delegatus.arg.ȷ.qꝺ cuiusqꝫ vniuersi.l.item eorum.§.si decuriones.de leg.ȷȷ.vnū ex familia.§.si de falcidia.z ad.l.falci.l.pater.in prin.de hoc plene not.p Jo.an.extra de offi.dele.c.is cui.lib.vȷ.z de elect.c.pen.§.porro.z plene dixi.d.l.a iudice.C.de iudi.ver.quero aliam pulchrā questionē.z facit qꝺ in simili no.ȷ.de procur.l.ȷ.Et hanc opin.hic sequitur Ray.z alleg.de reb.dub.l.vtrum.§.cum quidam.z de exercit.l.ȷ.§.magistrum.licet dicat Pet.tenere cōtra.et male.d.l.a iudice.nec obst.arg.ipsius Pe.qz aliud in vltima volūtate.z est ratio.ȷ.de here.insti.l.illa institutio.in princ.et aliud in iurisdictione que per aliū exercet.s.l.ȷȷ.in fi.et qꝺ arg.petri non cōcludat patet qz iam sequeretur qꝺ ordinarius non posset delegare qꝺ est falsum.vt.ȷ.l.proxi.et pro ista opi.Buli.et Ray.et sequacium facit.ȷ.de condi.insti.l.institutio talis.in prin.et qꝺ ibi not.Ray.¶ Itē quero an delegatus

15 †a legato principis vel pape possit subdelegare.Inno.tenet ꝙ non totam causam sed certū articulum puta citationē vel receptionē testiū sic,vt not.per eū extra de reiudi.c.cū Bertoldus.pro cuius opi.facit ꝙ dixi in simili.ȷ.de publi.iudi.l.pe.§.ad crimen.Archid.tenet oppositum:quia sic res posset abire in infinitum,vt not.per eū.d.c.quāuis.extra de offic.dele.lib.vȷ.Specu.dicit contrariam sententiam de facto seruari in titu.de iudi.deleg.§.iam nunc.ver.sed nunquid.et.§.seq.et pro hoc in clemen.de offi.dele.c.vnico.cum ibi not.et de hoc dixi.d.l.C.de

16 iudic.l.a iudice.¶ Item queritur †si legatus apostolice sedis de latere causam alicui delegauit an possit subdelegare:z videtur ꝙ sic,vt.s.de offi.procon.z leg.l.legatus.sed si illa.l.intelligeretur in delegato ad vniuersitatem causarum,vt ibi not.glo.ſm vnam opi.nihil faceret ad propositum Archi.tenet qꝺ possit subdelegare extra de offi.leg.c.legatos.vbi videas.lib.vȷ.cōtrarium tamen sentire videtur de iudi.c.si annum.lib.vȷ.z hāc reputo tutiorem vt dixi.d.l.a iudice.C.de iudi.¶ Item queritur an delegatus a principe partibus inuitis possit subdelegare.de hoc dic vt dixi.d.l.a iudice.z not.in Specu.de iudi.deleg.§.iam nunc dicendum.ver.in casibus autem.z versi.seq.z.§.sequitur videre quod sit officium.ver.ȷ.z.ȷȷ.Item queritur si sunt dati tres iudices sicut cōmuniter fit in curia romana vnde pro qualibet parte z tertius ex officio auditoris contradictarū,an ille tertius datus ex officio iudicis cōmittere possit vni ex collegis suis vices suas,vel electus ab vna parte cum iudice electo per partem aduersam.Specu.videtur sentire ꝙ non inuita parte,vt.d.§.sequitur.versi.ȷȷ.z idem tenet Cy.C.qui pro sua iuris.l.vnica.z dicit qꝺ ex hoc solo posset vt suspect⁹ recusari.¶ In contrarium facit.d.l.a iudice.vbi esset delegatus a principe vt

17 ibi dixi.z pro hoc extra de offi.delega.c.vlt.vbi de hoc.¶ † Itē queritur an delegatus ante litem cōtestatam habeat aliquam coertionem.Dic ꝙ sic,vt.s.eo.l.ȷȷ.z.s.tit.ȷȷ.l.fi.z vtrobiqꝫ dixi.z not.extra de offi.deleg.c.ex literis patriarche.in glo.hic euidēter.Sed nunquid delegatus a principe ad aliquid exequendū possit illud subdelegare:videtur qꝺ sic,vt.d.l.a iudice.C.de iudi.z videtur expressum.d.c.vnico in clemē.de offi.deleg.cum ibi not.licet Hosti.videatur sentire contra in summa de rescrip.§.qꝺ iurisdictionem conferat.versi.fines autem excedit.Si delegatus a principe delegat simpliciter an videatur totum subdelegare.dic ꝙ sic extra de offi.deleg.c.super questionum.§.si vero duo.z.c.venerabili.§.porro.z ibi not.z per Host.in summa eo.tit.§.que delegari.ver.quid si simpliciter.z in Specu.eo.titu.§.sequitur videre.versicu.z nota ꝙ si simpliciter.¶ Quid si sunt

18 †tres iudices delegati nunquid poterūt citare partes tertio irrequisito:videtur ꝙ nō.arg.ȷ.de re iudi.l.duo ex tribus.vbi de hoc dixi.¶ In contrariū videtur ad instar plurium consulū.s.de offi.consul.l.ȷ.z plurium tutorum.C.si vnus ex plur.tuto.l.ȷ.z de autho.tuto.l.fi.de hoc dic vt extra de offic.deleg.c.prudentiam.cum ibi not.per Ber.z latius per Inno.z Hosti.z eo.tit.c.cum plures.lib.vȷ.cum ibi not.¶ Est etiam bene notandum qꝺ aliud est cōmittere alicui sicut consiliario vel assessori.z hoc potest facere quilibet delegatus,vt extra de rescrip.c.statutū.§.assessores.z dixi.s.de asses.super rubric.aliud sicut iudici.z hoc non pōt facere ille qui nō potest subdelegare,vt not.xcvȷ.dist.c.nobilissimus.¶ Que cause possint delegari z que non plene dixi.s.tit.ȷȷ.l.ȷ.z de offic.proconsu.l.nec quicꝗ.§.vbi decretum.

19 ¶ Et an merum imperiū † possit delegari[a] per principem:dic quod sic.C.vbi sena.vel claris.l.fi.z dixi.d.l.ȷ.s.tit.ȷȷ.Item quero nunquid imperator,et an ille cui imperator talem causam delegauit possit subdelegare dixi ea.l.versic.seq.¶ An si iudex est delegatus ad certum terminū possit abbreuiare dilationes ne eius iurisdictio finiatur.Dic qꝺ sic,vt extra de offi.delega.c.de causis.z ibi not.z dixi.C.de tempo.in integ.restit.l.petende.¶ Sed pone delegata est causa duobus cognoscēda intra annum z si non terminarent mandatum est qꝺ duo aliȷ cognoscerent ante annū mortui sunt primi duo:nūquid statim aliȷ duo cognoscent vel demum anno finito:videtur ꝙ anno finito.arg.ȷ.de ver.obli.l.in illa.z extra de elec.c.cōmissa.lib.vȷ.¶ In contrarium videtur.C.qui admit.ad bo.pos.l.fi.Nec obstāt cōtraria:qz verum est qꝺ dies debet expectari vbi est certa dies apposita.sed vbi mandat cognosci intra annum nō est certa dies,vt ȷ.si quis cau.l.si eum.§.homo sisti.¶ Sed cōtra hoc est expresse d.c.commissa.qꝺ de anno loquitur.sed dic z ibi not.et vt not.ȷ.de verb.obli.l.hoc iure.¶ Sed quia hic dicitur re integra man

20 datum morte reuocari † quando dicitur res integra.Glo.ponit plures opiniones,z videtur approbare qꝺ res non dicitur integra quando est facta litis contestatio per iura que allegat.z hoc etiam erat ſm decretales antiquas extra de offic.deleg.c.relatū.postea tamē correctum est z perpetuatur iurisdictio per solam citationem,vt eo.ti.c.gratum.z.c.licet.¶ Et an sufficiat vna citatio vel debeat esse trina.z an sufficiat citatio etiam non legitima vide qꝺ plene no.per Archi.ȷȷ.q.vȷ.c.non ita.z de offi.dele.c.quamuis.lib.vȷ.¶ Et an iurisdictio cōferatur ante presentationem rescripti vel demū post presentationem vide extra de procur.c.is qui.lib.vȷ.cum ibi not.¶ Et de hoc quādo dicatur res integra in iudicialibus z extraiudicialibus.dic qꝺ in iudicialibus dicitur res integra de iure ciuili vsqꝫ ad litis cōtestationē in aut.de litig.§.si vero initium.de iure canonico quo ad perpetuationē iurisdictionis vsqꝫ ad citationē legitimam quo ad alia vsqꝫ ad contestationem,vt.d.c.gratum.de offi.delega.et ibi nota.Et pro opi.canonistarum qꝺ per solam citationē perpetuetur facit.ȷ.l.proxi.ibi geri ceperit nam verbum gerere est generale siue vniuersale.ȷ.de admi.tut.l.ita autem.§.gessisse.de verb.signi.l.inter gesta.z de mino.l.ait pretor gestum.Odof.et Ray.dicunt qꝺ decretales seruentur in eodem foro:sed de iure ciuili tenent opi.glos.qꝺ per lit.contest.ad.§.gessisse.respondetur qꝺ alio casu loquitur.hic enim agitur de iurisdictione perpetuanda:ibi de alio actu.ad.ll.in contrariū allegatas hic in gl.respondent ad.l.sicut.z.l.cum notissimi.qꝺ loquuntur de perpetuādo iure partium z sibi quesito suo iure non alieno:secus in iurisdictione delegata que alieno iure habetur,vt.l.z si pretor.s.tit.ȷȷ.Et eodē modo respondent ad.l.posthumus.§.fi.z.l.seq.ad.§.cepisse.dicunt qꝺ alio casu loquitur.ad.§.perueniamus.z §.quid ergo.eodē modo respondēt preterea ibi speciale fauore legati,vt not.ȷ.de verb.sig.l.v.§.opere.ad.§.si ante.dicunt eodē modo:qz ibi quo ad aliū effectū.s.quo ad malā fidē inducendā.Odof.z Ray.¶ Si autē querit de actibus extraiudicialibus dic vsqꝫ quo ceptū est aliquid de substātialibus negotiȷ de quo agitur vt si ꝓmisisti facere domū z fecisti foueā pro fundamēto,vt.ȷ.de polli.l.ȷ.§.cepisse.si autem illud qꝺ ceptum est non est de substātialibus negotiȷ non dicitur esse ceptum z res dicitur integra,vt.ȷ.de condi.causa da.l.si pecuniam.¶ Si autem queritur circa beneficia ecclesiastica non expirat gratia morte concedentis extra de offi.leg.c.si super gratia.lib.vȷ.z ibi not.per Cardi.Jo.an.z Archi.z per eundem.vȷȷ.q.ȷ.c.petȷsti.z pro hoc extra de preben.c.si cui nulla.lib.vȷ.cum ibi not.z per Hosti.eod.tit.c.constitutus.z de iure patro.ad nostram.z per Abb.de rescrip.c.constitutus.z de ista materia reuocationis mandati per mortem,z alia circa materiam delegatorū vide qꝺ not.d.l.man

21 datum.C.mand.¶ Et quibus modis finiatur iurisdictio † delegati habetur in glo.extra de offi.deleg.c.in literis.z in Spec.de iudi.deleg.§.restat.z in summa:eo.tit.§.finitur.¶ Officium legatorum apostolice sedis morte pape nō expirat extra de offi.leg.c.legatos.nec officiū inquisitorū heretice prauitatis extra de heret.c.ne alicui.lib.vȷ.Sed quid si delegās nō est mortuus sed ab officio remot⁹ re integra an expirat mādatū videt qꝺ nō quia perpetuus

q2 perpetuus est. ff. de officio proconsu. l. meminisse. In cõtrariũ videt cum eadem sit ratio remoti 7 mortui ergo idẽ ius. ff. ad legẽ aqui. l. illud. quidã dicũt q̃ nõ expirat 7 qd non est eadem rõ mortui 7 depositi: q2 vbi moritur vacat sedes vbi deponitur nõ vacat sedes sed officiũ. imo nec officium videtur vacare q2 eligi dz successor anteq̃ deponatur. vt. ff. de cõdi. 7 demon. l. publius. 7 ideo semper officiũ durare videtur. ff. de leg. iij. l. fideicommissa.
22 §. si rem. ¶ † Item quid si delegãs excõicatur 7 ita efficit inhabilis ad iudicandum. an expiret mandatũ? videt qd sic q2 qd nõ posset per se nõ posset per aliũ. 7 idẽ est nullum habere delegantem vel habere inhabilẽ. ar. ff. qd cuiusqz vniuer. l. item eorũ. §. quibus. Et de istis dua.. is no. in gl. extra de officio deleg. c. licet vndiqz. quidam dicunt q̃ nõ: q2 mors naturalis 7 ciuilis nõ equipollent per omnia. vt. ff. de dona. inter vir. 7 vxo. l. cũ hic statu. §. si donatam. sed hoc verũ qñ non est idẽ effectus vtriusqz. vt ff. de verb. ob. l. ex parte. §. insulam vbi de hoc dixi. hic aũt videt idẽ effectus nõ ob. qd dicit qui nõ põt per se iudicare nõ posset ar. ff. eo. l. pretor. 7. C. de assesso. l. j. in fi. Item quid si delegans reuocauit mandatum vel mortuus est sed delegatus hoc ignorãs pcessit an valebit pcessus dicũt quidã q̃ sic per. l. si forte. ff. de officio presidis. vbi de hoc dixi. 7 in. l. barbarius. de offi. preto. 7. ff. si cer. pet. l. eius qui in prouinciam. cõmuniter tenet q̃ non quia sententia lata est a nõ iudice. imo etiam si partes vellent consentire in delegatum reuocato mãdato nõ possent. vt. C. e. l. priuato
23 rũ. ¶ Qui possint dare iurisdictionẽ † ordinariã[a] 7 qui delega
a tã hic habetur in gl. 7 in summa eo. ti. 7 dixi. ff. e. l. imperiũ. vers. et primo de consuetudine. Sed cũ princeps possit dare ordinariaz 7 delegatam si det alicui iurisdictionẽ quomodo sciemus vtruz ordinariã vel delegatã. Dicũt quidã qd si ɔmittat vnã causaz videtur dare delegatã. si vniuersitatẽ causarũ ordinariam. Alij distinguũt an faciat eũ officialẽ ppetuũ vel temporalẽ: vt si ppetuũ habeat ordinariã: si tẽporalem delegatã. Unde si papa hodie crearet epm in loco vbi nunq̃ fuit haberet iurisdictionem ordinariã. Si committat ordinario aliqua cã p principẽ an cognoscat vt ordinari[9] vel delegatus dixi. ff. de offic. presid. l. sepe. ¶ Sed pone: aliquis erat delegatus ad vniuersitatem causarũ
24 citauit in vna: † an est perpetuata iurisdictio in alijs? dicũt qdã qd sic: quia vnum est mandatũ. sicut seruitute retenta in pte retinetur in totum. vt. ff. de serui. rusti. predio. l. vna est via. 7 quem admo. serui. amit. l. si in patrem. ¶ Alij dicũt aut cause sunt cõnexe 7 tunc perpetuatio in vna valet ad oẽs. ff. de admini. tuto. l. tres tutores. §. idem in eo. C. de duob. reis. l. fi. 7 dixi. ff. de instit. l. si quis mancipijs. §. si impubes. ff. de mino. l. etiã. 7 de nego. gest. l. eum actum. de hoc no. in glo. d. c. lz vndiqz. de offi. delega. et facit qd notaui in simili. ff. eo. l. imperium. ver. itẽ quero supposito 7 in q̃stionibus Bartho. brix. lx. qõne q incipit quidã impetrauit rescriptum. 7 tetigi de lega. ij. l. ij. ¶ Quid si iudex mãdat alicui executionez sniearan eo mortuo finit mandatũ? dic q̃ nõ. ff. de bon. aut. iud. possi. l. cum vnus. qd dicunt doctores esse verũ qñ mandatur iudici vt iudici. secus si sub noĩe proprio: q2 tũc dic vt dixi. ff. e. l. ver. sed quid si sub nomine proprio. ¶ An monacho
25 possit causa delegari. dic vt notatur per † Inno. extra de priui. c. cum olim. secũdo. ¶ Alias questiones in ista materia delegatorum vide que not. 7 dixi. C. qui pro sua iurisdic. l. vnica. Sed pone: causa q̃dam cõmissa erat episcopo vincentino 7 incipit de causa cognoscere: impetrati fuerunt alij iudices 7 adiuncti ipsi episcopo cum clausula solita apponi in rescriptis apostolicis si lis contestata non esset. non erat contestata tẽpore impetrationis sed tpe presentationis rescripti sic. nunquid iudices adiuncti cũ episcopo cognoscent de causa? Jac. de are. dicit terminatũ fuisse qd non per. l. ea que de tẽpori. in integ. rest. vbi de hoc plene dixi. 7 pro hoc extra de rescrip. c. capitulũ sancte crucis. 7 qd ibi not. de rest. spo. audita. de re iud. c. inter monasteriuz. ¶ Si causa est cõmissa epo pergamẽ. 7 vnus erat legitime electus ali[9] itrusus qui possidebat cognoscet intrusus eo q2 possidet. vt nota. per Arch. xj. q. j. si quisq̃. Preterea põt cõmittere subdiaconio vices suas. xciij. dist. per totum. Casus in quibus iurisdictio
26 delegata † extenditur ad alias personas. vide per Archid. xciiij. dis. c. j. 7 ibi etiã habes an papa ɔmittere possit laico causaz spiritualẽ. 7 an iudex datus a papa possit recusari. an ex actio tributorũ possit delegari dic qd nõ. vt. C. de canone sacraruz largitionum. l. ij. li. x. 7 in aut. vt iudices sine quoquo suffragio. §. j. 7 ibi nota. Si delegatus subdelegat in totum alicui inhabili vel qui non accepit subdelegationẽ an iurisdictio remaneat penes ipm delegantẽ dixi. ff. ex quibus cau. maio. l. nec vtilem. An eam possit delegari sub ea forma quod delegatus pronunciet de cõsilio talis sapientis? videtur quod non. ff. de arbi. l. item si vnus. §. itẽ si plures. ver. idem pompo. 7 de hoc dic vt nota. per Hostien. extra de officio delegati. c. si pro debilitate. ¶ Item de ista materia delegatorum. vide. cxlviij. qõ. px. que incipit vn[9] ex quatuor iudicib[9]. 7. cliij. que incipit cũ causa inter. M. 7. T. 7 in questionibus Bartholomei brix. lxxiij. q. que incipit aliquis impetrauit literas. 7. lxxxv. que incipit queritur vtrum in secundo rescripto. cum octo questionibus sequentibus. 7. cxiiij. 7. cxv. 7. cxxv. 7 cxxvj. 7. cxxxv. 7. cxlviij. an delegatus possit sententiaz suam executioni mandare. vide extra de offi. delega. c. querenti. cũ ibi no. per omnes. 7 per Inno. extra de offi. ordi. c. ab ecclesiarum. et in decretis. ij. q. vj. c. quisquis. de foro compe. c. si quis contra clericum. in vltima gloss. 7 vide in Specu. de sententie executione. et qd dixi. C. de iud. properandum. §. sin autem reus. 7 de re iudi. l. a diuo pio. 7 in Spec. de legato. §. nunc dicamus. ver. sed an poterit legatus. ¶ In gl. id est consuetudo. ibi de crimine sacrilegij. imo est de diuersis rescriptis 7 illa de crimine sacrilegij 7 incipit disputari.

1 ¶ Delegatus quare non subdelegat vide duas rationes.
2 Argumentum ab antecedenti destructo valet.

Et quia. Materia huius legis declarata est ff. l. proxima. 7 dic subaudiri dictuz 7 subauditũ due ratiões secundũ gl. vsqz ibi. ideoqz ibi illo vsqz ad finẽ dictum subauditũ est delegatus
1 nõ delegat. vt. ff. l. prox. † qd sic probatur: is delegat qui eam hz suo iure id est ordinario vel rõne sue dignitatis. hoc non hz delegatus ergo nõ delegat. secundo is delegat in cuius personã princeps vel lex dedit 7 in cuius personam initiũ sumpsit: sed in persona delegati non initiatur: ergo delegare nõ potest 7 bene sequitur ideoqz 7c. vt probatur in. l. fructuario qui concedit commoditatem vtendi alteri. nam mortuo fructuario in cuius personã initiatus fuit vsusfruct[9] finit cõmoditas vtẽdi alteri cõcessa. ff. de peri. 7 cõmo. rei vend. l. necessaria. §. fi. male ergo exponit gl. que exponit principaliter id est a principe. imo debet exponere principaliter id est non principiatur in eius persona. ¶ Itẽ nõ videtur bene dictum qd ponat hic duas rationes: q2 hec nõ esset sufficiens ratio: ideo nõ delegat q2 nõ habet a principe: quia potest habere a lege. nec econuerso est ratio sufficiens sed ambe coniuncte faciunt vnã rationem scilz q2 nõ hz a lege nec a principe. 7 ita nõ principatur in eius persona: ideo non delegat. Ja.
2 bu. ¶ † Et est argumẽtũ ab antecedenti destructo ibi ideoqz 7c. Et licet glo. dicat qd illi qui dant ordinariam possunt dare delegatam nõ est reperire qd lex det delegatam 7 bene dat ordinariam. Jac. but.

a ¶ Iurisdictionem ordinariã. Adde glo. in. c. qd sedez. de offici. ordi. Spec. in tit. de iur. om. iud. §. notandũ. imo. in. c. ecclesiar. de offic. ordin. Pan. in. c. ij. ne pre. vi. su.

1 ¶ Corrumpens album pretoris positũ vt ibi esset perpetuuz punitur in quingentis aureis.
2 Statuta vel libri communis si corrumpantur an habeat locũ istud edictum.
3 Masculinum genus a lege prolatum in odiosis an comprehendat femininum.
4 Mitius agitur cum lege quam cum ministro legis vide rõnẽ.
5 Imperitia an aliquem excuset.
6 Iussus iudicis an excuset. et in quibus. et facit ad questionem quam vide.
7 Laboratores missi ad laborandum in fundo de quo est controuersia si ibi bona fide operentur an puniri possint.
8 Mandans an et quando teneatur de mandato. 7 possit puniri.
9 Pena soluta per vnum an alius liberetur.
10 Ius metitur ex parte actoris.
11 Plures si derobauerunt vnum mercatorem 7 vnus ex eis soluat an ceteri liberentur.
12 Conuento ex suo delicto non fit cessio.

1 Si quis id quod. ¶ † Qui corrupit album pretoris qd erat propositum vt ibi esset perpetuatio punit in quingentis aureis. ¶ Et primo ponitur edictum pretoris vsqz ibi secundum quoqz. ibi. exponit. 7 circa expositionem questiones format. 7 dic qd de triplici albo fit mentio in iure nostro. vnum in quo scribebantur edicta pretorũ generalia de quibus loquitur. l. ista. Aliud in quo scribebantur citationes quãdo quis citabatur per edicta. vt in aut. de litigio. §. omnem. 7 in clementinis. de iud. c. j. 7 lz gl. dicat quod ex mente etiam in hoc habet locum pena huius. l. tamen non puto verũ q2 pene sunt molliende. ff. de penis. l. interpretatione. 7 hoc indicat litera duz dicit non quidam prout res incidit. nã citatiões fiunt put res incidit 7 ideo in eis nec ex mente nec ex verbis pena huius. l. locuz habet fm Ja. bu. 7 de are. Dicunt tamen dari actionez in factũ ad interesse 7 accusari de falso. C. de fal. l. damus. 7. ff. de falsis. l. j. §. q in rõnib[9]. 7. ff. in glo. signata sup verbo quingentoruz licet Rofre. videat sentire ɔtrariũ in libello de albo corrupto. vbi de

ista materia plene videas. ¶ Est ⁊ tertium album in quo scribe
bantur nomina decurionum,vt.j.de albo scribēdo.⁊ de illo nō
2 loquitur hec.l. ¶ Et nūquid hoc edictum hodie† locuz habeat
si quis corrūpat statuta vel libros cōmunis dic vt no.per Rof.
dicto ti.Et dicit Ga.de osseletis qd vidit puniri quēdaz qui ex
traxerat vnū foliū statuti pena falsi vt hic dr in gl.Gab. ¶ Itē
nota ex verbis illis sed vtrūqz sexum ⁊c.contra opinionem dicē
3 tium quod masculinum† a lege prolatum si contineat odiuz nō
comprehendit femininum.de quo satis dixi.C.de ser.fug.l.qui-
cunqz.⁊ per Dy.j.de verbo.signifi.l.j.⁊ Arch.xvij.q.iiij.si quis
suadente.⁊ Jo.an.extra de elec.c.generali.lib.vj.⁊ quod prola-
tum a lege siue contineat odium siue fauorē complectatur femi-
ninum,dum tamen sit actus qui competat sexui muliebri.pba-
tur.j.de iur.fisc.l.ait diuus.⁊ de adulte.l.mater autem fa.§.pri-
mo.Aliqui tamen dicunt:aut profertur in singulari tantū ⁊ nō
comprehendit,vt.l.seruius.j.de verb.signifi.aut in singulari et
plurali tunc si tractatur de fauore comprehendit femininū:vt si
dicatur filio filijsqz,intelligant̄ filie.Si de odio tunc aut incipit
a singulari ⁊ transit ad plurale ⁊ tunc non cōprehendit:qꝛ spe-
cies id est singulare p̄cedens restringit genus id est plurale sub
sequens,vt.j.de vino triti.⁊ oleo lega.l.fi.§.cui dulcia.⁊ pro so-
cio.l.sed si adijciatur.Si incipiat a plurali et trāseat ad singula
re tunc genus precedens non restringitur:⁊ ideo comprehendit
femininum.j.de fun.instru.l.quesitum.§.fina.vt.d.l.seruus.⁊.l.
quisquis.eo.ti.⁊ hoc si prefertur ab homine.Si a lege nō com-
prehendit ex propria significatione. ¶ Si tractatur de odio sed
ex interpretatione sit,si actus conueniat sexui muliebri vt hic,et
de hoc vide in alphabeto dictione si qua ⁊ si quis,cui applicet̄
hec pena?quidā quod fisco argu.j.de termino moto.l.lege agra
ria.alij actioni,vt.j.de popu.actio.per totum.de hoc dic plene
vt nota.per Roffr.dicto titu.§.fin.Jaco.butr. ¶ Quod si dum
proponitur.Facit ad questionem statuto cauetur quod script⁹
in libris bannitorū certa pena puniatur.quidam dum scribe-
retur captus fuit nondum tamen completa erat scriptura nun
quid patiet̄ penā statuti?videtur quod sic.arg.hui⁹.§.sed recte
intuenti pōt adduci in contrarium.nam hic dicitur hoc nō esse
ex verbis edicti pretoris sed ex mente.in statutis autem nō est a
verbis recedendum ergo ⁊c.hec questio dependet an statuta re-
cipiant interpretationem ⁊ quā.de quo plene dixi.j.de verb.sig.
l.j.de muneri.⁊ hono.l.⁊ gradatim.§.⁊ si lege.de publicanis.ce-
sar. ¶ In seruos.ibi,⁊ ī eos.s.liberos homines.op.ꝙ corp⁹ nō
torqueatur si cedat bonis,vt.C.qui bo.cede.pos.l.j.⁊ per totuz.
Sol.ibi ex cōtractu agit̄:hic ex delicto.Et collige qd miti⁹ agit̄
4 cū ministro† q̄ cum lege:quia minister legis remittit mulctam
quantum imposuit ꝓpter pauptatē,vt.s.de offi.presi.l.illicitas.
§.fi.hic autem non remittitur pena legalis sed in corp⁹ torque-
tur propter inopiam.regulariter aūt mitius agit̄ cū lege q̄ cuz
ministro legis,vt.j.de arbitris.l.celsus.Jaco.de are.vbi de hoc
Et dic qd iudex qn̄qz cōmutat penam ante sententiā ex genera-
li concessione legis,vt.j.de his qui not.infa.l.quid ergo.§.pena
grauior. ¶ Quandoqz post sententiam ex speciali concessione
vt hic.mutatur etiam alias in executione quia res est perempta
fit executio in estimatione.j.de verb.ob.l.si quis seruum.§.pe.⁊
de condi.furt.l.in re furtiua.§.ex causa.⁊ de re iud.l.⁊ exhereda-
tum ⁊ in criminali etiā.j.de questio.l.j.§.si quis vltro.⁊ de hoc
5 dixi in.d.l.illicitas.§.fina. ¶ Doli mali.Opponit gl.qd† impe
ritia[a] non excuset.j.de appel.l.j.§.si quis.⁊ non soluit.sed sol.vt
in contrario nota.quia illud propter authoritatem ⁊ rigorē sen
tentie.vel dic fm Jaco.de bel.ibi punitur dolus ⁊ culpa hic do
lus tantū ⁊ ideo non tenetur de imperitia,vt.j.de reg.iu.l.impe
ritia.⁊ de pet.here.l.sed ⁊ si lege.eo.§.scire. ¶ Sed nunquid iste
erit penitus sine pena?respondeo non,sed punietur mitius arbi
trio iudicantis.ar.inst.vi bono.rap.§.quia tamen.⁊.C.vnde vi.
l.si quis in tantam.⁊.j.de pen.l.hodie.Ja.de bel. ¶ Vel dic fm
Jaco.but.quod imperitia vel ignorātia iuris naturalis vel q̄si
nō excusat ⁊ sic loquitur aliud contrariū hic in gl.signatū et nō
solutum de leg.ij.C.de in ius voc. ¶ Si vero alterius iuris aut
queritur de vero dolo puniendo ⁊ tunc iuris ignorantia excuset
cum ignorantia iuris nō sit dolus verus sed lata culpa,vt.j.de
verb.sign.l.late.⁊ inst.de suspe.tut.§.suspectus.ideo excusatur
a pena imo etiā plus dicit quod ignorātia iuris naturalis excu
sat a vero dolo reprobata opi.Dy.quam tenet extra de reg.iur.
c.ignorantia.lib.vj.vbi de hoc satis per eum ⁊ plene dicet̄.j.de
iur.⁊ fac.ign.l.regula.⁊ per hoc dictus.§.qꝛ tamen.inst.vi boñ.
rap.C.ad legē iul.de vi.l.si quis a se fundum.⁊ pro hoc ad legez
fla.de plagia.l.plagij.cum ibi not.aut pena erat imponēda rō-
ne doli presumpti qui idē ē qd lata culpa,vt.j.depo.l.qd nerua.
de infamibus.l.liberorū.§.notatur.⁊ ibi in gl.⁊ nō excusat̄ mul
tomin⁹ excusat̄ si veniat puniēd⁹ ex leui culpa vł leuissima,vt.j.
ad legē aq.l.i lege aq.⁊.d.§.suspect⁹.⁊ not.p Dy.d.c.ignorātia.

a ¶ Imperitia.adde Bal.in l.si quis fundum.§.celsus.⁊.§.seq.ff.loc.Spe.in tit.de requi.ꝯsi.ver.⁊ not.Bal.in c.ij.§.iudices.de pac.iur.fir.

Ja.bu.an minor teneatur pena huius edicti,dic vt no.j.de min.
l.si ex causa.§.nunc videndum:⁊.C.si aduersus delictum per to-
6 tum ⁊ in summa illius tit. ¶ Item no.glo.ꝙ iussus iudicis† ex
cusat quod verum est in leuibus ⁊ ad officiuz eius spectantib⁹
non in atrocioribus,vt.j.de reg.iur.ad ea que atrocitatem ⁊ ibi
de hoc ⁊ plene.j.ad legē aqui.l.liber homo.⁊ de hoc plene not.j.
de his qui no.infa.l.furti.§.qui iussu.de min.l.ait pretor.§.per-
mittitur. ¶ Et faciunt predicta quod si debebā alicui decē sub
pena ⁊ iudex ex aliqua iusta causa mihi precepit quod nō soluā
quod non incidam in penam ⁊ ꝙ etiā durante ipso termino nō
tenear ad vsuras vel interesse quod facit multū pro interdictis
que continue fiunt in ciuitate pergami qꝛ authoritatem iudicis
ad instantiam creditoris interdicitur debitori debitoris qd nō
soluat vt ille debitor cuius debitum est interdictum nō teneat̄
ad penam vel interesse ⁊ pro hoc bene.j.si quis cau.l.ij.§.vlti.et
qꝛ in nulla mora est ⁊.j.si certum peta.l.lecta.In glos.vlt.in fin.
hoc nihil est.⁊ ideo dic qd leges contrarie non loquūtur de mā-
dante nec mandatario sed de dante consilium vel opem:sed opē
⁊ consilium quis dici dare non potest nisi delicto commisso,vt
j.de verb.sign.⁊.l.fugitiuus.⁊ ideo dic mandantem indistincte
teneri,vt.j.arborum furtim cesarum.l.furtim.§.siue autem.sed
l.si quis proferendum.in glo.allegata licet loquatur in mādan
te dicit mandantem non teneri furti manifesti:quia mandata-
rius deprehensus non fuit:quia nec mandans si per seipsuz fur
tum fecisset non teneretur furti manifesti nisi deprehensus tamē
nō negatur eum furti nec manifesti teneri vnde in ipsa.l.si quis
perferendum exportatio pretij non facit furem sed contrectatio
dolosa:⁊ contrectatio dolosa non facit furem manifestum sine
deprehensione:vnde semp vnū deficit:qꝛ surripiens nō erat fur
manifest⁹ ⁊ perferēs nō est fur.vt ibi,ad.l.si titiū.dic ꝙ non fuit
mādatū sꝫ sola suasio vel dic qd lꝫ ibi nō teneat̄ furti tenetur tñ
actione in factū in tantūdē.vt ibi ptꝫ.Et de ista materia mādā-
tis ⁊ mādatarij quomodo quilibet teneat̄ plenissime dixi.C.de
accusa.l.non ideo minus. ¶ Itē facit bene iste.§.in versic.sed si
7 alius ad questionē quā habui sepe de facto:† aliquis conduxit
laboratores ⁊ mandauit eos ad laborandū in fundo alieno vel
de quo forte erat controuersia inter ipsum ⁊ alium ⁊ ipsi bona
fide iuerūt credentes fundū esse mādantis:nunqd ipsi puniētur?
arg.expressum est ꝙ non sed solū mandans.j.de iniur.l.non so-
lum.§.mādato.⁊ de dam.infec.l.dāni infecti stipulatio.§.si mā-
dato.⁊ qꝛ etiam nō iustis ratiōibus ducti excusantur dummo-
do dolo careant,vt.j.de abi.l.ij.in fi.⁊.C.ad legem fla.de plagia.
l.plagij.in fi.vbi de hoc no.⁊ dixi ⁊.j.vi bon.rap.l.ij.§.doli.in cō
trarium multum facit.j.de term.moto.l.ij.in fi.obtinui sepe pri
mam partez per iura ad hoc allegata.⁊ pro hoc.j.qd vi aut clā.
l.aut qui aliter.§.si quis seruus.⁊.j.de eo per quem fact.erit.l.j.
8 in prin.⁊ ibi dixi. ¶ † Vltimo distinguit aut ego mando ⁊ mā-
datarius nihil facit ⁊ tunc non teneor,vt.j.si quis vxorē.§.neqz
verbo speciale est.C.de fur.l.si quis seruo.aut facit al's factur⁹
tunc aut delictū cōsummat̄ ex delicto immediate:⁊ tunc punit̄.
sic loquitur.l.j.§.persuadere.j.de seruo cor.Aut mediāte altero
delicto:⁊ tunc loquitur.l.nō solum.§.proculus.⁊.§.si mandato.
j.de iniur.aut nō erat alias facturus:tūc aut delictum manda-
tum recipit nomen formatum a iure cū inclusione doli:⁊ tunc si
factū sequatur cū dolo,tenetur mandans alias nō,vt.j.de furt.
l.si quis perferend⁹.aut mandat̄ ꝙ format̄ a mero facto tūc fa-
cto secuto tenetur mandans interueniatur dolus vel nō,vt hoc
§.Jac.but.⁊ vide ad istam materiam qd no.extra de regu.iur.c.
ratihabitionem.lib.vj.per Dy.⁊ alios. ¶ De eo qd sepe allega
9 tur quod in penis† vnus soluendo non liberat aliū de quo hic
no.in glo.⁊.j.de eo per quem factum erit.l.j.§.si plures.⁊ ad le-
gem aqui.l.itē mela.§.si plures.plenius in glos.⁊ tangitur etiā
C.de condi.fur.l.j.j.ne quis eum qui in ius voca.l.pe.§.fi.et.l.fi.
ibi dixi ⁊ bene de vi ⁊ vi arma.l.j.§.quoties in brocardis.de do-
li consideratione rubricella si plures de dolo conueniuntur ⁊ ru
bricella sequenti.⁊ bene per Rayn.in summa de bello iusto et
guerra ver.quid si principalis.qd vi aut clam.l.se.§.si in sepul-
chro.⁊ ibi plenissime dixi scdm Dy.⁊ ideo hic facilius transco.
¶ Vnde breuiter dic aut plures sunt obligati ad rē aut ad pe-
nā.primo casu vno soluente oēs liberantur lꝫ quilibet sit obli-
gatus in solidū,vt.d.l.j.C.de condi.furtiua.C.si plu.vna sentē.
fue.condemna.l.j.⁊ ibi in glo.⁊ instit.de duob.reis.§.ex huius-
modi.⁊.§.seq.⁊ de dolo.l.si plures.ratio est quia bona fides nō
patitur qd bis idem exigatur.j.de reg.iur.l.fides.Si autem ob-
ligati sunt ad penam dic quod qn̄qz est pena respectu soluētis
⁊ recipientis,vt quia recipienti nihil abest ⁊ soluēti nihil adest
vt est quando quis consequitur penaz ex isto edicto vel in pena
furti,⁊ similibus:⁊ tunc vnus nō liberat alium.vt hac.l.cū con
cor.Qn̄qz est pena respectu soluentis tantū non recipientis.vt
quia recipiens recipit qd sibi abest vel estimationē seu interesse

suum

suũ ⁊ soluenti nihil adest tunc vno soluẽte ceteri liberãtur vt. j̃. de eo per quem fac. erit. l. j. §. si plures. cum concor. ⁊ est ratio qꝛ qñ est pena respectu soluẽtis ⁊ nõ respectu recipiẽtis nõ ẽ ꝓprie
10 pena: † qꝛ ex parte actoris ius metimur, vt. j̃. si pars here. l. j. Sꝫ quando nihil abest actori tũc est mere pena. j̃. de arb. l. si quis rẽ. ⁊ de verb. ob. l. iij. ⁊ ideo qꝛ quilibet est obligatus ad penaꝫ vno soluente alij nõ liberantur. ¶ Fallit in actione qꝺ metus causa qꝛ non est ab initio penalis, vt. j̃. qꝺ me. cau. l. si cum exceptione. §. fi. ⁊ ll. sequẽtibus. ⁊ ibi no. ¶ Item fallit. j̃. de his qui deie. vel effud. l. j. §. fi. ⁊ ll. seq. Et ratio est qꝛ non agitur ex maleficio sed quasi, vt ibi no. Item fallit de admi. tuto. l. tres tutores. vt not. d. l. j. C. de condi. fur. ⁊ vide Dy. inst. de actio. §. rei persequende. ¶ Item fallit. j̃. de publicanis. l. si multi. quia mitius agitur ex illo edicto, vt ibi not. ¶ Item contra predicta videtur. j̃. de tab. exhiben. l. locum. §. condemnatio. versi. item queritur. vbi dicitur quod si petens exhiberi testamentum sit consecutus a non exhibente estimationem legati nihilominus consequitur legatum ab herede. sed ibi consecutus fuit estimationem in penam ⁊ contumaciam non exhibentis ⁊ ideo heredem non liberat vt
11 ibi dicitur. ¶ Et predicta faciunt ad questionem † si plures derobauerunt vnum mercatorem ⁊ consecutus est ab vno res derobatas vel estimationem quod alij liberentur videtur enim ꝙ sic per dictam. l. j. C. de cond. furti. ⁊ de hac questione vide quod no. plene per Ray. in summa de rapt. §. sed quid si principalis. ⁊. §. seq. ⁊ facit quod not. per Inno. extra de homicid. c. sicut dignum. in gl. magna. An autem mercator teneatur cedere iura
12 soluenti contra socios suos, videtur quod non † qꝛ qñ quis conuenitur ex suo delicto non fit sibi cessio, vt. j̃. de administr. tut. l. si plures. ij. ⁊ de tute. ⁊ ra. distr. l. j. §. tractemus. de hoc dic vt. d. ti. in summa Ray. ⁊ per Inno. d. c. sicut dignum. versi. nam in hoc casu in consilio anime ⁊c. ad totam materiã huius. l. facit qꝺ dicam. j̃. l. proxima.

1 ☞ Cumulatio pluriũ personarũ si inducat pluralitatẽ factorũ ⁊ delictorum sequitur pluralitas penarum.
2 Potestas potest cognoscere de delicto commisso in se et suam familiam.
3 In actione iniuriarum an sufficiat vnica pena.
4 In pluribus factis procedentibus ab eodẽ an singule pene sint imponende.
5 Statuto puniente feritatẽ in. xxv. si duo vel plures mandauerũt feritatem an sufficiat vna pena contra omnes.

SI familia. Uide quod not. s̃. l. proxi. Et breuiter. h. d. † vbi cumulatio pluriũ personarũ inducit pluralitatẽ factorum ⁊ delictorũ sequitur pluralitas penarum. h. d. Et diuide in quatuor partes qꝛ primo ponit dictum cũ remotiõe cuiusdã obiectionis vel ponit differentiã inter duos casus. s. albũ corruptũ ex vna parte ⁊ furtũ ex altera. In secunda assignat predicte differẽtie duplicẽ rõnẽ. in tertia ponit dictũ octaueni. in quarta reprobat illud. scꝺa ibi, fortasse. tertia ibi, vnde octauen⁹. quarta ibi sed hoc põt. ibi, corrupit dolo per se nõ per aliũ, vt in fin. l. ibi fortasse hucusqꝫ dicit hec ratio. ibi, plura facta. ⁊ iõ plures pene. ibi, quẽadmo. s. intelligunꝶ plura facta. Old. ¶ Collige ex verbis illis qꝛ ⁊ hic maiestas p̃toris ⁊c. ar. ad id qꝺ dixi. s̃. de off.
2 presid. l. senatusconsulto. ꝙ potestas † potest cognoscere de delicto commisso in se ⁊ familiã suã rõne officij qꝛ non agitur principaliter priuata iniuria sed maiestas pretoris vindicaꝶ de quo dic vt ibi dixi. Et qꝛ mãteria huius. l. vtilis est, ad euidentiã dic ꝙ aliquando plures veniunt simul ad delinquendum communicato consilio aliquando vnus plura facta cõmittit tũc serua l. quicunqꝫ. C. de ser. fugiti. vbi de hoc. j̃. de termino moto. l. lege agraria. ⁊ de furtis. l. vulgaris. primo casu qñ plures, j̃. declarabo in solutione contrariorum ⁊ distinctione. Et aduerte ꝙ hic loquitur de quatuor criminibus que videntur esse similia ⁊ nõ sunt scilicet de albo corrupto, furto, iniuria. ⁊ dãno dato vnde quandoqꝫ sunt plura facta ⁊ plura reputãtur a iure vt in albo corrupto ꝓpter contẽptã maiestatẽ pretoris. aliqñ est vnum factum plurium personarum fictione iuris in furto naꝫ a iure reputantur vnum vt plures pene nõ imponantur ⁊ in hoc differt ab albo corrupto. Aliquando nullũ est factum sed vnũ cõsiliũ plurium ⁊ tunc vnum crimen ⁊ vna pena ⁊ sic põt intelligi ⁊ saluari dictum octaueni. s. vt loquaꝶ quando plures mandant nõ quando faciunt. opponitur primo qꝛ hic in litera equiparãtur iniuria ⁊ dãnũ datum ⁊ albũ corruptum vt sint in albo corrupto nõ sufficit vna pena ita non sufficiat iniuria ⁊ dãno dato. Sed contra. j̃. ad legẽ aq. l. illud. sol. dicit gl. hic eq̃paranꝶ quo ad hoc: quia vtrobiqꝫ sunt plura facta sed differunt quia a iure non intelliguntur plura quo ad penam vt in contrario. ⁊ rõ specialitatis est in albo qꝛ contempta est maiestas pretoris. Mar. aliter soluit vt in glo. ⁊ videtur bene dicere per. l. semper. §. in sepulchro. j̃. qꝺ vi aut clã. sed gl. dicit ſm Ioã. distinctione Mar. in alijs casibus locũ habere nõ in albo corrupto qꝛ ibi indistincte plures pene ĩponunꝶ ⁊ cẽsentur plura facta. ¶ Itẽ oppon-
3 itur ad idem † ꝙ etiam iniuria non sufficiat vna pena vt de iniurijs. l. si plures dicit glo. qꝺ ibi de rigore vel ibi erant serui diuersorum dñorũ. Alij dicũt idem iniuria ꝙ in albo corrupto vt nõ sufficiat vna ⁊ ratio diuersitatis de furto ⁊ dãno dato ad iniuriã est qꝛ rõne ꝑsone inferẽtis iniuriã augetur iniuria. vnde maior est iniuria si pars verbereꝶ a familia seruorũ ꝙ̃ si ab vno et ideo iniuria teneꝶ pro oĩbus soluere, vt. d. l. si plures. sed in damno vel furto nõ augetur dãnum vel furtum ex eo ꝙ familia faciat plusꝙ̃ si vnus fecisset ⁊ ideo soluendo quantũ si vn⁹ liber fecisset dñs liberatur. nã in furto ⁊ damno fictione iuris dici põt vnum factum quo ad vnã penam in albo. ⁊ iniuria plura sũt facta, ⁊ ideo plures pene. arg. j̃. de sica. l. vlt. vel ſm Azo. licet sint plures iniurie vna tñ fit estimatio, vt no. j̃. ad legẽ aquil. l. illud. vbi de hoc. Uñ concludendo dic aut familia corrupit albũ pretoris ꝑ se ⁊ plures pene imponunꝶ vt hic. aut fieri mãdauit ⁊ tũc dño succurriꝶ vt vna pena teneaꝶ vt hic in fi. Et idẽ iniuria secũdum modernos lꝫ gl. teneat cõtrariũ vbiqꝫ in furto damno dato vel alijs delictis. aut deliq̃t sine iussu dñi ⁊ liberaꝶ tm̃ prestando quãtũ si liber fecisset, vt. j̃. si fami. furt. fe. dica. l. j. ⁊. j̃. de nox. l. si seruus. nec ob. e. ti. l. pluriũ. in prin. vt ibi not. Si aũt deliquit iussu dñi aut tp̃e delicti erat familia aut non. si non teneꝶ ꝓ singulis, vt. j̃. de noxa. l. qꝺ ait pretor. in fi. aut erat familia tp̃e delicti tunc si dño sciente vel iubente teneꝶ sine bñficio edicti illius si familia furtũ fecisse dicaꝶ, vt eo. ti. l. j. §. j. ⁊. j̃. de noxa. l. si cõis familia. Si aũt eo ignorãte aut vno proposito deliquerunt. ⁊ hꝫ locũ beneficium illius edicti si familia furtũ fecisse dicaꝶ. ⁊. l. j. eo. ti. Si diuersis ꝓpositis qꝛ quilibet erat per se facturus cessat beneficiũ illius edicti. vt hic in gl. ⁊ ar. j̃. qꝺ vi aut clam. l. semp. §. si in sepulchro. predicta vera in familia seruor. Quid aũt in liberis dic vt. j̃. ad legẽ aq. l. itẽ mela. §. si plures. ⁊. j̃. subijciã. ¶ Et
4 vt lati⁹ extendamus hanc materiã dic † aliqñ plura facta ꝓcedunt ab eodẽ tunc si in diuersa specie criminis pro singulis singule pene imponẽde sunt, vt. j̃. de accu. l. libellorũ. §. sed si aliud. ⁊ de iniur. l. pretor. §. si mihi plures. aliquãdo circa eandẽ specieꝫ criminis facit vnus plura facta ⁊ tũc vnũ factum censeꝶ ⁊ vna pena imponitur, vt. j̃. de fur. l. inficiando. ⁊. l. vulgaris. veruntñ lꝫ non cumulenꝶ pene sꝫ vna tm̃ pena ĩponatur, doctores tamẽ dicũt ꝙ aut purgatus est prim⁹ actus qñ fit scꝺs: vt qꝛ soluerat penam primi act⁹, vel res furtiua reuersa est ad dñm: tũc ex secũdo actu imponitur noua pena. Et ita dicitur cumulari, vt. l. quicunqꝫ. C. de seruis fugi. vbi etiam de hac materia plene notaui. sed vbi nõ est primus actus purgatus tunc ex iteratione delicti nõ cumulatur noua pena sed augetur, vt. j̃. de pen. l. si quis diuturno. ¶ Non ob. j̃. de termino moto. l. pen. ⁊ fi. de collegijs illicitis. ⁊. d. l. quicunqꝫ. de seruis fugi. qꝛ ibi plures actiones sunt circa diuersas species criminis ⁊ ideo plures pene imponũtur. Aliquando plures delinquunt ⁊ tunc aut sunt liberi aut serui. si liberi aut conueniuntur criminaliter. ⁊ idẽ est ꝙ in albo corrupto. s. ꝙ oẽs punienꝶ qꝛ tractatur de vindicta reipublice sicut in albo corrupto vindicaꝶ maiestas p̃toris. si vero ciuiliter conueniunꝶ aut deliq̃runt cõicato consilio ⁊ sufficit vna pena. aut nõ cõicato ⁊ tũc plures pene ſm opi. Mart. Alij tñ dicunt hãc dist. cõicato cõsilio vel nõ locũ hr̃e siue agaꝶ ciuiliter siue criminaliter. nõ ob. l. ita vulnera⁹. in fi. j̃. ad legẽ aql. ibi agiꝶ ciuiliter ⁊ tñ q̃libet in solidũ teneꝶ qꝛ lꝫ q̃libet teneaꝶ in solidũ vt ibi sufficit tñ semel solui vt hic. vel dic qꝺ ibi accesserũt ad delinquẽdũ nõ cõicato cõsilio: sed qꝛ ille actus nõ poterat per vnũ solũ expediri videbatur subtili ratione per neminẽ factũ fuisse. ⁊ sic neminem teneri tñ ne delictum remaneat impunitum eligitur quod omnes teneãtur ⁊ quilibet in solidũ ⁊ quilibet suã soluere penã tenetur ⁊ hoc facit vtilitas publica ne maleficium remaneat impunitum ⁊ hoc in liberis hominibus. idem in seruis diuersorũ dominorum. ¶ Sed in familia vnius dñi dic vt hic quia in albo semp intelligunꝶ plura facta ⁊ nõ sufficit vna pena. in alijs criminibus lꝫ sint plura facta, vnũ intelligitur fictione iuris et sufficit vna pena licet quidam dicant idẽ iniuria quod in albo corrupto, vt. s̃. dixi. in albo si nõ faciunt sed mandant fieri quia vnum consilium presumitur ⁊ sufficit vna pena vt hic in fin. Si autem essent vere plura facta quia quilibet per se deliquit tunc plures pene debentur. Idẽ quando domino iubẽte delinquũt, vt. j̃. si fa. furt. fe. dicatur. l. j. §. j. Iac. but. ¶ Interdum ergo plures ꝑsone cumulantur in delicto interdum plura delicta in eiusdẽ persona. interdum plura delicta sed vnum factum. interdum vnum crimen sed plures vie agẽdi. de primo tractatur hac. l. de secundo in. l. quicunqꝫ. C. de seruis fug. ⁊. l. nũꝙ̃ plura. j̃. de pri-

na.delic.vbi de hoc satis dixi.de tertio.ff.de penis.l.si quis diurnuo.et ad legem aquil.l.ite mela.§.si plures.de quarto.ff.de accu.l.senatuscon.vbi de hoc dixi.et latius.C.de accus.l.qui de crimine.et ibi per Cy.Et vide qd not.per Dy.d.l.semper.§.si in sepulchro.qd vi aut clam.et per eundē extra de reg.iu.c.in obscuris.lib.vj.et qd dixi.C.de modo multa.l.eos. ¶ Ex pdictis pos

5 sunt solui multe qstiones.Et primo illa si statuto canet†si quis fecerit feritatē puniat in.xxv.et duo vel plures mādauerūt fieri feritatē q sufficiat vna pena cōtra oēs.ar.cōtra.§.l.proxi.et.l.pcedenti.in fi.Sed in nō cōicato cōsilio sed quilibet pprio motu.et de hoc vide plene in qōne dñi Ric.de mata.q incipit duo fratres.et que est mihi.ccc.in libro magno qstionū disputatarum.et eā posui in meis qōnibus statutorū secūda parte vers.quinta questio fuit domini Ric. ¶ Alia est statuto cauetur qd p quocunq delicto impunito p iudicem teneatur iudex in centū.qnq vel sex deliquerunt.iudex puniuit quatuor vel tres.alios ex gratia dimisit.queritur an iudex teneatur ad penam:videtur quod non nisi pro numero personarum.arg.ff.si quis cau.l.si seruus.§.qui duos. ¶ Contrariū dico per.d.l.ita vulneratus.§.fi.ff.ad legē aquil.et hoc etiā colligi pōt ex illis verbis statuti ex quocunq delicto.vt.ff.de her.inst.l.hoc articulo quisquis.et.ff.de pign.act.l.si necessarias.§.si annua.Bul.

1 ¶ Pater an possit esse iudex ordinarius vel delegatus filij in modica causa.

Ui iurisdictioni. Opponit glo.d.l.et in priuatis.ff.de iud.et dat plures solutiones dicens primā esse meliorē.s.q hic loquatur in ordinario.illa in delegato.rationē differentie nō assignat sed Rofr.eam assignat in libello primo folio q possunt esse iudices ordinarij.§.vlt.vbi de hoc plene no.Jac.bu.videt tenere q in cā modica ciuili pater possit

1 esse iudex et ordinari⁹ †et delegat⁹.vt.l.et in priuatis.et ad tre.ille a quo.§.fi.et.l.seq.in causa aūt criminali vel magna ciuili nō.vt hac.l.et de iniurijs.l.lex corn. ¶ Fallit in.l.senatusconsulto.§.de offi.prefi.vbi de hoc et de hoc extra de pen.c.j.lib.vj.cum ibi not.per oēs.et bene per Ber.de for.compe.c.cū contingat.cū ibi not.et per Host.in summa de sentētia et re iu.§.quis debeat sententiā proferre.ver.sed nunquid suis Archi.tz q pater pōt esse iudex in causa filij lz possit recusari.vt nō.per eū extra de rescri.c.statutum.§.j.in gl.su.ecclesie circa finem ipsius glos.et vide ff.de arbi.l.quinetiam.

a ¶ Judice secularī. adde Bal.in.l.cum clericis.C.de epis.et cle.Butri.in.c.constitutus.et ibi Abb.de resti.in integ.Bal.in.l.omni.C.de sacrosanc.eccle.Jas.in.l.de quibus.ff.de leg.

1 ¶ Coaceruatio non fit vbi nocet et rōne reconuentionis corā eodem iudice litigatur.

2 Clericus vocans me coram iudice seculari potest coram eo per me reconueniri.

3 Impetrans rescriptum contra me super cōtrouersijs et illud presentans iudici an possit per me reconueniri dato quod me non conuenerit.

4 Inspiciendum an sit quod potest euenire.

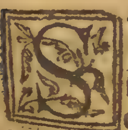
5 Clausula legis vtrum referatur ad totam legē vel ad proximū dictum.

6 Iudex qui non potest cognoscere nisi vsq ad certam summam an re de qua cognoscit aucta ante sentētiam possit cognoscere.

7 Petens annuam prestationem an teneatur cumulare summas omnium annorum et c.

8 Iudex qui potest cognoscere de quinquaginta si cognoscat de centum an sententia valeat quo ad quinquaginta.

9 Conditio apposita vni legato an debeat referri et videatur repetita in alijs.

Si idem cum eodem. Pone casum vt in

1 secunda glo.fm Ray.†Coaceruatio non fit vbi nocet et ratione reconuentionis corā eodem iudice litigatur et spectatur qd ex natura rei presentis euenire potest.h.d. ¶ Et diuide in tres partes:qr primo ab eadem parte proponūtur plures actiones vsq ibi.qd si mutue.ibi.aduersis partibus plures actiones hincinde proponuntur vsq ibi si vna actio.ibi vna actio cōis plurib⁹ proponitur.Et ad euidentiam dic vt gl.vsq ad quam summā possunt magistratus cognoscere olim et hodie. Opp.qd coaceruatio fieri debeat.vt.ff.de appel.l.si qui separatim.§.j.Sed ibi vna actiōe agebatur hic plurib⁹ vel aliter vt in contrario no.Jac.tamē de ra.tz qd si vna actione agatur puta tutele et petantur decē ex administratione vini decē ex administratione frumēti.qd non fiet coaceruatio quia non titulus actionis et c.vt.ff.de fideius.l.tutor. ¶ Item opp.ad idem.ff.de pactis.l.si plures.§.penulti.et fi.t ic aut coaceruatio coadiuuat negotium de quo agitur et admittitur.vt in cōtrario.aut infringit negotium de quo agitur et non admittitur.vt hic. ¶ Uel dic secundum Ja.de bel.qd ibi eqtas et fauor suadet coaceruationē fieri fauore creditoris persequentis sibi debitum ne priuetur suo iure.hic vero suadet oppositū fauore creditoris sibi debitum persequentis ne impediatur iurisdictio. ¶ Item opp.ad ver.quod si mutue.qr secundū primas duas lecturas quas ponit glo.potestas mea nō videtur calumniosa cū talis potestas mihi detur a lege vt ex pluribus foris et iudicibus vnum eligā.vt.ff.de eo quod cer.lo.l.ij.Sed dic quod hic impeditur ratiōe reconuentiōis propter primum iudicium.sed tūc instat:ergo nō est ratio illa quam dicit tex.ne in potestate calūniosa et c.ad quā rationem vide.ff.mand.l.iij.et.iiij.sed est alia ratio.scilicet reconuentionis.Sed dic quod non debet esse in potestate mea scilicet hoc casu:quia ex tali potestate et eius exercitio messet calumnia et sic ratio rationis est reconuentio.Et sic facit expresse hec litera

2 quod si clericus†vocat me coram iudice seculari[a] q possum eum

a reconuenire coram eodem.et est expressum extra de mutu.petit.c.j.et dic vt ibi. ¶ Sed quomodo ergo Justinianus dicit se inuenisse reconuentionem de nouo cum de ea hic tractetur.dic vt no.C.de sententijs.l.cum papinianus.et aut.ibi posita. ¶ Sz qd de questione quam dicit Gabriel fuisse mutine. Quidam erant vasalli domini episcopi vnus conuenit alium in causa feudali conuentus volebat illum reconuenire in causa ad feudum non spectante.querebatur an posset.videbatur quod non:qr episcopus non est eorum iudex in alijs causis.contrariū obtinuit per hanc.l.et.C.de iud.quoties.ipse Gabriel idem tz.et dicit quod est

3 questio Py.sed eam non inueni in questionibus suis. ¶ †Sz pone impetraui iudicem super controuersijs inter me et te.psentaui iudici rescriptum non tamen te conueni coram eo:an possis me reconuenire.videtur quod nō:qr conuentio non procedit qd videtur necesse.argumen.ff.de condi.et demōstra.l.titio vsufructus.et videtur expressum.d.aut.et consequenter.signata super d.l.cum papinianus.que sumitur de corpore de his qui conueniuntur et reconueniuntur.§.penulti.collati.vij.et hoc videtur importare verbum reconuentionis quod videtur presupponere conuentionem precedentem sicut et manumissio seruitutis.§.de iustitia et iure.l.manumissiones.et pro hoc in authen.quibus modis natura.effici.legi.§.penulti.colla.vj. In contrarium facit hec.l.et argumen.ff.de statu libe.l.labeo.et bene.ff.tit.proxi.l.j.§.j.versi.si quis apud eum.et.l.iij.versicu.sed si impetrauerit.de his qui deie.vel effu.l.si vero.§.pretor ait.de bono.poss.contra tabu.l.si post mortem.§.fina.quando prouoc.non est necesse.l.omnem honorem.in fi.et quod notaui in simili de tempori.in integ.restit.l.petende.non ob.quod conuentio debeat precedere:quia consiteor potentia vel actu.hic autem poterat conuenire:ergo et c.arg.ff.de liber.et posth.l.si quis posthumos. Ad authē.consequenter que dicit de conuentione dico hoc dicit ad maiorem euidentiam non qd alias nō possit reconuenire.arg.C.quādo libellus principi datus.l.j.et.ij.Et quantum ad penā imponendam parti que vtitur rescripto est facienda distinctio vtrum ad sui postulationem vel non fuerit concessum.non aūt quātū ad preiudicium tertij quod nisi expresse appareret de voluntate non videretur concessum.arg.ff.de excus.tuto.l.idem vlpia.in fi.Bul.et de ista materia recōuentionis dic vt in Spe.de recōuentione et plene dixi.d.l.cum papi.et authē.ibi posita.et vide etiam q notaui.ff.titu.proxi.l.fi.Item colligit glo.q inspicit q eueni

4 re potest†et allegat pro et contra et non soluit:sed solu.fm Jac.de belui.inspicitur qd euenire potest facile et frequēter vt in primis cōcor.non quod raro vel casu vt in cōtrarijs.vel dic inspicitur si euenire potest sine alterius incōmodo vel iniuria.vel dic inspicitur si euenire potest fm ius et rationē.non si contra Jac.de bel.hoc verum nisi propter alterius morā vel culpā contingat.vt.ff.de neg.gest.l.diuortio.§.quod si facere.et ibi no.et de le.j.l.cū res.§.fi. ¶ Uel dic secundū Ja.bu.aut queritur de re ordinata ad disponendum de presenti et tūc aut futurum expectatur ex natura rei presentis rationabiliter et nō casu et tunc inspicitur et consideratur vt hac.l.et.ff.de acquiren.re.do.l.naturalem.§.illud. Si autem futurum expectat a casu nō ex natura rei tūc non attenditur.vt.ff.de in lit.iuran.l.j.et ibi dixi nisi ex mora vel culpa debentis contingat vt pdixi. ¶ Si aūt res de psenti est ordinata ad disponēdū de futuro vt obligatio cōdōnalis tūc expectat futurū regulariter.vt.ff.de solu.l.sub cōditiōe.ff.si cer.pe.l.pinde.et de ver.sig.l.cedere et ēt posset log.l.ista.cū cor. ¶ Fallit qñ expectat casus vel aduersa fortuna liberi hōis ad eius dānū.vt.ff.de fidei.li.l.gñalr.§.si libero.et de v.ob.l.inter stipulātem.§.sacram.vbi de hoc.et dixi.d.l.j.de in lit.iur. ¶ Uel dic latius aut qrit de cōdēnatiōe facieda.aut de cautione interponēda.aut de impedieda re agēda.prio casu aut qris in psenti et de eo qd in pteritū euitari potuit.aut de eo qd euēire potuit.Si de eo quod

eo qd in preteritū euitari potuit tūc inspicit qd euenire potuit, vt. j. loca. z condu. l. si quis domum. Si de eo qd euenire potest z euitari non potuit: tūc nō inspicit qd euenire pōt, vt. j. de iud. l. non queadmodū. ¶ Scdo casu qñ querit de cautione interponenda tunc inspicitur qd euenire pōt vt cautio interponat nō vt cōdemnatio vt si debitor inchoauit dissipare bona sua petitur cautio interponi. ¶ Tertio casu qñ agitur de re impediēda: tunc aut potest euenire pbabiliter aut nō sz cū difficultate. ¶ Primo casu inspicitur quod euenire pōt, vt. j. de pecu. l. eo tēpore. secundo casu quando cum difficultate z rato. aut queritur de eo quod euenire potest vbi cessat ratio delicti z non inspicit, vt. j. qui z a qui. l. iulia. si intercedit ratio delicti aut queritur de inspiciendo eo qd euenire pōt in preiudiciū delinquentis. aut alterius. primo casu inspicit secundo nō, vt. j. de fideiuss. l. vlti. et de in lit. iur. l. j. Gul. ¶ Quero sicut glo. querit quorū sententia sit verior vtrum Offilij z Proculi an Cassij z Pegasij. Dic qd omnium sententia probabilis est diuersis tñ respectibus. nā si res erant tales que non reciperent diuisionem cōmodā Cassij et Pegasij sniā probabilior est: quia tūc dz vni adiudicari. Si autem cōmode diuidi possunt tunc sententia Offilij z Proculi vera esset fm Uber. de bobio vnde hec clausula in fi. l. posita pōt scdm vnū intellectū referri ad primū dictū. scdm aliū intellectū ad precedens. z si sententie seu opiniones non essent contrarie tunc ad totū Jac. de bel. tz opi. offilij z proculi: qz inspici dz qd petitum est, vt. j. e. l. pe. §. fi. nec ob. qd vni potest adiudicari nam licet vni adiudicetur condemnatur alteri in estimatione partis, vt. C. communi di. l. iij. z insti. de officio iud. §. penul. z fi. z sic inspecto iudicio z exitu venit in iudicio pars tantum z null⁹ plus sua parte petit z consequitur. Jac. ¶ Et ad hoc sepe allegatur
5 finis huius. l. s. vtrum clausula† referatur ad totum vel ad proxime dictum de quo hic no. in glo. Et circa hoc sic dicas secūdū Ja. de are. aut clausula referri pōt ad totum z ad totū refertur, vt. j. de leg. j. l. talis scriptura vbi de hoc dixi. aut referri pōt ad precedens tantum z non ad proximum: z tunc ad precedēs tantum refertur, vt. s. de adop. l. qui in adoptione. in fin. his cessantibus ad proximū refertur vt hic z in cōcor. hic positis. ad hāc materiam bene facit extra de rescr. c. olim. cum ibi not. Jac. Et similem dubiam resolutionem sicut hic habes. j. de ver. obli. l. si seruum. vltra prin. qz magis zc. z ibi in glo. z scdm Jaco. hic fit relatio ad proxima tñ: z sic prima opi. glo. vera est secundū eū. similis dubia relatio habetur. j. de ope. no. nuncia. l. j. ibi nā his interdictis restituere z de. dam. infec. l. fluminum. in prin. et qualiter sit facienda relatio not. extra de rescri. c. causam que. de appel. secundo requi. z. c. inquisitioni. in Specu. de instrumentorū editione. §. nunc autem videndū. ver. itē excipere qz talis clausula. z de hoc satis dixi. d. l. talis scriptura. de leg. j. z de leg. iij. l. heres. §. vxori. z no. in gl. iij. q. v. c. constituim⁹. z per Arch. ibi Andre. Py. sic dicit aut est in omnibus eadē rō z tunc ad oia debet referri clausula, vt. d. l. talis scriptura. qz generale dictum extenditur ad omnia. C. de diuer. rescr. l. j. Si non est eadem ratio sed certum est qd proferens voluit ad omnia referre ad oia refertur. j. de leg. j. l. si quis a filio. scdo responso. z arg. j. de adimen. lega. l. iij. §. fina. ¶ Si non apparet vere vel presumptiue ad q̄ voluerit referre tunc nō trahitur ad omnia. sed an trahat ad proxima vel remota. dic aut apparet de voluntate proferentis z expeditum est vt dixi. pro hoc. j. de dote prelega. l. cum vulgari. si vero apparet tunc aut ratione iuris considerata magis est fienda ad proxima z fiet vt hic aut ad remota z fiet, vt. j. titu. proxi. l. iij. §. si procurator. in fi. z de postula. l. j. §. cum. s. de adopt. et arg. j. ex quib. cau. maio. l. sed z si per pretorē. §. j. sic tamen vt non reddatur actus de quo agitur inutilis, vt. j. de verbo. obli. l. titia. §. idem respōdit. z vide qd ibi plene notaui. ¶ Uel dic aut clausula ponitur in principio legis testamenti vel rescripti vel in fine: z tunc ad omnia refertur si commode potest z nō vitiet vt dixi etiā si contineat odiū, vt. C. de libe. prete. l. j. vel de fauore, vt. j. de reb. dub. l. fin. si autem vitiaret referet ad proxime dictum vt hic cum concor. Aut apponitur in medio aliquorum capitulorū z ad oia capitula refertur, vt. j. de libe. z posthu. l. ij. §. ij. z hoc vbi secundum ordinē deberet pcedere, vt extra de rescri. d. c. causam que. z ibi in gloss. z. C. de institu. z substitu. l. penulti. si in medio eiusdem capituli tunc ad alia capitula nō extenditur sz ad oēs extremitates ipsius capituli, vt. d. l. j. C. de libe. prete. Predicta vera nisi capitula quibus adijcitur clausula forent connexa. vel sicut principale z accessorium: quia tunc omnia cōplectētur nisi appareret proferentem aliud voluisse de leg. iij. l. si quis in principio testamēti. ij. q. vij. c. paulus. Et ad hoc vide questionē Jaco. de bel. q̄ est mihi. lvj. in libro magno questionū disputatarū z incipit qrit an cōstitutio vel statutū ad pterita pēdētia trahatur z eā posui in meis qōnib⁹ statutorū prima parte vers. Item quero questionē disputatā per do. Jac. de bel. ¶ Itē si pcedētia sunt contraria z postea sequat clausula cū nō possit ad oia referri: qz sunt cōtraria referet ad proxi. vt. j. de peri. z commo. rei ven. l. j. §. si dolū. z ibi dixi. ¶ Modo circa. l. queramus aliquas q̄
6 stiones. Pone corā† iudice qui cognoscere poterat vsqz ad certā summā ptū rē nō excedentē summā: ante sniam res est aucta z meliorata an iudex poterit cognoscere. vr qd nō per. l. istā sz. l. ista nihil facit: qz hic ab initio appebat qd summa excedebat. quare dico qz poterit cognoscere. arg. j. de iud. de qua re. z. C. de iud. l. quoties. z est tex. C. de app. l. ampliorē. §. fi. ¶ Et idē dicas si actio creuit sui natura, vt lege aqui. per inficiationē cū actio ab initio recte fuerit initiata. arg. j. de fideiuss. l. tutor. de donat. l. qui id qd. z videtur expressum. j. de peti. here. l. item veniunt. §. cū
7 pdiximus. ¶ Sed qd dicemus† si peto annuā prestationē nūquid summe omniū ānorū coaceruabunt. presupposita opinione glo. qz p futuris annis agi possit, vt. j. de iud. l. nō queadmodum. an inspiciat quantitas singulorū annorū. iura preallegata sunt in argumentū pro z contra. ¶ Alij distinguunt aut debetur ex contractu inter viuos z tunc fiat coaceruatio. aut ex legato z tunc non: quia tot sunt prestationes quot ani, vt. j. de dona. cau. mor. l. senatus. §. fi. z de annu. lega. l. in singulos. z videt expressum. C. de dona. l. sancimus. §. fin. ¶ Alij dicunt aut petitur annuum pro tot annis preteritis quorū summa excedit iurisdictionē iudicis z tunc indistincte iudex non cognoscit arg. C. de duo. reis. l. fi. aut non z tunc aut in petitione adijcitur etiā in futurum soluas. z hoc casu qz excedere potest quantitatē iurisdictionis iudicis nō cognoscet. Si autem illa verba nō adijciuntur sed petitur tantum pro annis preteritis tūc aut re⁹ negat se teneri ad annuum aut confitetur sed dicit se soluisse. prio casu non cognoscet: quia totius debiti etiā futuri cognosceret cum totum vertatur in causa z sic excederet quantitatē iurisdictionis sue. secundo casu cognoscet si quantitas non excedat et pro hoc. j. de iureiur. l. duob⁹. §. exceptio. z. C. de do. l. si quis argentum. §. penul. ¶ Sed quid in actione arbitraria que crescere potest si petat vsqz ad summā de qua iudex potest cognoscere videtur quod non possit arg. huius. l. sed dic cōtra, vt. j. de eo quod certo loco. l. iij. §. nunc de officio. Gul. ¶ Itē quero aliā questionem que mihi occurrit pergami de facto. ibi sunt quidā nobiles de colleonibus qui habent ab imperatore priuilegium quod cognoscant de causis appellationum excedentium summam. xxv. librarum. z hoc est etiam ex pace constantie: aliquis coram consule iustitie porrexit plures petitiones petendo. xxv. pro qualibet petitione lata sententia appellatum fuit ad dictos legatos imperij dicebatur quod appellatio non tenebat: qz petitiones non excedebant. xxv. libras. quelibet per se. in contrarium allegabatur qd coaceruari debebant quia ex eadem actione z eadem causa procedebant. z pro hoc facit glos. j. huius. l. et qd tetigi. s. in prin. qd appellatio non teneret allegabatur. j. e. l. pen. §. quoties. C. de dona. l. sancimus. §. penul. z fi. z de iur. dot. l. fi. §. vlt. z de pac. l. si plures. determinatū fuit qd appellatio teneret per. d. l. si qui separatim. §. j. de appel. z quod ibi not. z. j. ex quib. cau. maio. l. necnon. §. si quis sepius. z extra de dona. c. ad apostolice. circa medium vbi coaceruantur plures donationes
8 per episcopū facte. ¶ Item quero† si iudex qui poterat cognoscere vsqz ad quinquaginta cognouit de cētū an sentētia valeat saltē in quinquaginta. videtur quod nō: qz snīa nō dz pro parte valere. j. fam. erc. l. in hoc iudicio. z ita tz glo. j. eo. l. fi. vbi videtur expressum. z ibi de hoc dixi plene circa fi. in contrariū est. C. de dona. l. sancim⁹. Quidā dicūt qd si non fuit oppositum iudici qd nō posset cognoscere qz tūc teneat in ea summa de qua cognoscere poterat si oppositum fuit non vt. C. de pc. l. ita demuz. Alij dicunt aut cognouit vltra iurisdictionē suā. aut extra iurisdictionē aut cōtra iurisdictionē. Si vltra iurisdictionē nō vz in eo qd est vltra vt hic z. d. l. fi. j. eo. ij. rñso. Si extra iurisdictionē hoc est extra territoriū suū nihil vz, vt. d. l. vlt. j. rñso. j. e. z. s. d off. prefe. vrb. l. fi. Si contra suā iurisdictionē nō vz, vt. j. de iud. l. ij. vbi de cōsensu ptiū, vt eo. ti. l. j. z hec fuit opi. Odo. j. e. l. fi. de hoc no. per Jo. an. extra de reg. iur. c. ea q̄ fiūt. lib. vj. vber. de bobio in patria potestate. rub. de pductione snie. §. videat. z Specula. de snia. §. iuxta pponis. vers. itē est nulla ratione quantitatis. z p hoc. j. de vsur. l. placuit. z de hoc dixi. C. si a nō compe.
9 iu. p totum. An† aūt cōdi. ap. vni legato debeat referri z repetita videat in alijs lega. dic vt plene no. in gl. j. de leg. iij. l. in repetēdis. de leg. j. l. lz impator. de hoc dixi etiā plene. C. de legib. l. leges z constitutiones. z. d. l. titia. §. idem respondeo.

1 ¶ Magistratus municipalis habent modicam cohertionez non grauem.
2 Magistratus municipales qui dicantur.
3 Castra z ville subsunt defensori ciuitatis in cui⁹ sunt territorio.
4 Magistratus an possit punire corporaliter.

5 Prefectus vigilum habet coertionem anormalam.
6 Homicidium notorium an possit puniri per magistratuꝫ ex eo quod est notorium.
7 Ex delicto eiusdem hominis non est sepius querendum.ꝛ facit ad vnam questionem.

1 **Magistratibus.** Modicam coertionē habēt† magistratus municipales,non grauem.h.d.¶ Et dicunt magi-
stratus municipales.i.municipiū alicuius ville ca-
2 stri vel vici:q nō subest ciuitati vel iurisdictioni ciuitatis:sicut
sunt multa.hoc dico vt notetᷣ dr̄ia inter eos ꝛ defensores ciuita
tis.talia em̄ loca pn̄t sibi eligere magistratꝰ nec subsunt defenso
ri ciuitatis ꝛ iō in Codice ponuntᷣ diuersi tituli de defenso.ciui.
3 ꝛ de magistratibus municipalibꝰ.cōiter tn̄ castra ꝛ ville† sub-
sunt defensori ciuitatis in cuiꝰ territorio sunt,vt.j.ad mu.l.qui
ex vico.Sꝫ de qua modica castigatione hic loquitᷣ:gl.videtᷣ in-
nuere ꝙ loquatᷣ de omni castigatione preter vltimū suppliciū.
sed hoc nō est verum.Et ideo Ja.bu.dicit qđ nō pōt aīaduerte-
re in corpus.nā si nō pōt mittere in possessionē re ipsa etiā ex pri
mo decreto,vt.s.eo.l.iubere.qđ est minꝰ qꝛ ibi res leuiter tangi
tur:multo minꝰ corpꝰ pōt tāgere.ꝛ qꝛ nō pōt cognoscere vltra
ccc.aureos ergo multo minꝰ corpꝰ tāgere aīaduertēdo.vn̄ ipse di
cit ꝙ.l.ista intelligitᷣ de coertiōe carceris vt de loco non recedat.
4 ¶ Vel dic qđ corpus pōt tāgere coercēdo vt dixi.† vbi deberet
imponi pena pecuniaria quā soluere nollet.sꝫ si nō posset qꝛ tūc
subrogari dꝫ pena psonalis,vt.s.eo.l.si id qđ.§.j.talem nō pos-
set imponere,vt.j.de pen.l.in seruorum.in fi.si enim non potest
cognoscere de magna pecuniaria.multo fortius de corporali.
¶ Jaco.de are.sentit quod corpus possit leuiter ꝛ leui pena co
ercere.arg.sumptum a contrario sensu de.l.si quid erit.s.de offi.
procon.ꝛ legati.¶ Gul.de cug.dicit ꝙ si pena corpalis veniat
ex crimine principaliter imponenda quod tunc magistratꝰ mu
nicipales non possunt illam imponere:qꝛ tunc est meri imperij
ꝛ mero officio expeditur,vt.s.de offi.prefec.vrbis.l.j.§.cū patro
nus.non enim est tunc iurisdictiōis cū mero officio expediatur.
¶ Item non est mixti:quia continet pecuniarium cōmodum:
ergo sequitur ꝙ sit meri.Si autem coertio corporalis venit inci
denter ꝛ in consequentiā sue iurisdictionis tunc modicam coer-
tionem corporalē potest exercere:qꝛ ista est iurisdictionis ꝛ mer
cenario officio expeditur.ꝛ ita intelligatur.l.ista ꝛ.s.titu.ij.l.fin.
in fi.ꝛ argumen.C.de iud.l.quoties.ꝛ hanc approbat etiaꝫ Ja.
butri.ꝛ Ray.ꝛ dicit esse expressum in autᷣ.de defen.ciui.§.et au-
dient.¶ Et ad.l.in seruorum.§.fi.respondet ꝙ loquitur quo ad
effectum sententie.dic quo ad iudicis potestatem Ray.ꝛ de hoc
dixi.s.eo.l.imperium.ver.sed quid de modica coertione.¶ Sed
contra Gul.videtur quia prefectus vigilum habet etiā magnā
coertionem,vt.s.de offic.prefec.vigil.l.iij.§.j.ꝛ.l.fin.ꝛ tamen nō
habet merum imperium,vt dictis.ll.probatur ergo coertio nū-
5 ꝙ est de mero imperio.Sed dic qđ prefectus vigilum† habet iu
risdictionem anormalam nec deficit sibi merū imperiuꝫ nisi qꝛ
inuenit occupatum a prefecto vrbis vt ibi dixi.Cōcludere ergo
possumus quod isti magistratus municipales nec etiam defen-
sores ciuitatis directo possunt in corpus animaduertere sꝫ taꝫ
liberos ꝙ seruos delinquētes ita quod puniri debeāt pena cor-
porali capient ꝛ sub fida custodia remittent presidi puincie.vt ī
autᷣ.de defen.ciui.§.audient.ꝛ etiā modicā coertionē vt fustiga-
tionem imponere poterunt fm Gul.de quo etiā dixi.s.eo.l.im-
periū.ꝛ sic apparet ꝙ hodie rectores ciuitatū qui equipollēt de-
Statutū pgamense.
fensoribꝰ ciuitatū ꝛ etiā aliorū castrorū ꝛ locorū qui exercēt me
rū imperiū sunt homicide ꝛ iniuste exercēt:cū eis sit denegatum
merū imperiū nisi hoc habeāt ex cōcessiōe principis sicut habēt
loca ꝛ castra que vocātur camera imperij.ꝛ ego de talibus ca-
stris vidi multa priuilegia imperialia.Itē etiā ciuitates lōbar
die que fuerūt in pace cōstantie habuerūt cōcessionē meri impe
rij.ab imperatore Frederico scđo,vt in ipsa pace ꝯstantie patet.
Alie autem ciuitates ꝛ loca forte excusantur vacatione longa
imperij ꝛ presidū prouincie ꝛ ex longa consuetudine seu prescri
ptione ex qua sibi pretendūt merum imperium.de quo satis di-
xi.s.eo.l.imperiū.ver.multū etiam dubitatur vbi plenissime te-
tigi an merū imperium prescribatᷣ.Dicūt etiā quidā ꝙ possunt
inter se concedere merum imperiū sicut ꝛ iurisdictionem,vt.C.
eo.l.fi.quod non puto verum,vt.d.l.vltima dixi.ꝛ.s.eo.l.impe-
rium.versi.de collegijs approbatis.¶ Sed adhuc quero:pone
ꝙ in quodā municipio notorium est ꝙ vnus ex municipibꝰ cō-
6 misit homicidiū vel aliud maleficiū:† nunquid magistratus mu
nicipij poterit tunc eum punire ex eo qđ est notorium:videtur
qđ sic arg.j.de act.emp.l.emptor ꝛ videtur quasi casus.j.de con
di.causa data.l.penul.ꝛ qꝛ in notorijs ordo est ordinem nō ser-
uare extra de iureiuran.c.ad nostram.Casus est in contrarium
C.de defen.ciui.cum defensores ciuitatis.non obst.d.l.pe.qꝛ ibi
de facto fecit vt ibi not.And.Sed pone quod aliquis cōfessus
est coram magistratu municipali se commisisse delictum vel co
ram alio iudice qui ipsius criminis cognitionem nō habebat,
remittitur ad suū iudicē cuꝫ tali cōfessione:nunquid ex tali con
fessione punietur:videtur ꝙ sic ar.eoruꝫ que no.in gl.j.de inter.
act.l.j.in fi.ꝛ.l.vbicunqꝫ.ꝛ p hoc.j.de testi.l.iij.§.fi.ꝛ.C.de arbi.
l.pen̄.ꝛ videtur tex.j.de custo.reo.l.solent.in fi.ꝛ.C.de offi.comi.
rerum priuata.l.j.¶ In contrariū facit.C.si a non cōpe.iudi.l.
j.ꝛ.j.de iniusto testa.l.si quis exheredato.§.pe.j.eo.l.si per erro-
rem.ꝛ facit.C.ne de statu defun.l.si pater.ꝛ arg.j.de diuer.ꝛ tēp.
prescri.l.inter quatuor.de custo.reo.l.diuus.j.de interrog.act.l.
fi.ꝛ de inoffi.testa.l.papinianus.§.sed nec impuberis.et videtur
expressum extra de iudi.c.at si clerici.cum ibi no.¶ Non obst.l.
solent.qꝛ ibi ille qui remittebat erat iudex de iure communi sed
remittebat ad iudicem priuilegiatū.s.magistruꝫ militū.¶ Vel
dic ꝙ lꝫ ibi remitteret nō dicit ꝙ stetur confessioni nisi quatenꝰ
constabit ex scđo pcessu fiendo corā iudice cui remissus est.arg.
j.de excu.tut.l.spadonē.§.qui absolutꝰ.ꝛ de testi.l.iij.§.idem di-
uus.ꝛ de hac questione notaui.C.de confes.l.vnica ver.quarto
queritur.ꝛ dependet a questione an acta in vno iudicio fidē fa-
ciāt in alio.de qua plene notaui.C.de edē.l.is apud quē.¶ Sꝫ
pone:aliqs deliquit in clericū vel ecclesiā ex quo pnunciatus est
excōicatus,vt.C.de epi.ꝛ cler.autᷣ.itē nulla cōmunitas ꝛ in autᷣ.
de mand.prin.§.si vero canonicū.Ista acta deferūtur coram iu
dice seculari nunqd ex illis possit iudex punire pena seculari sine
alio pcessu:videtur ꝙ sic cū cognitio sit facta per iudicem suum
quo ad hoc ꝛ sit recte pcessum p.d.l.j.C.de officio comitis reruꝫ
priuata.ꝛ arg.j.de admin.tuto.l.tutores qui.post finem.§.here
7 des.ꝛ.l.titiū ꝛ meuiū.§.tutoris.In cōtrarium est ar.† qꝛ ex deli
cto eiusdē hoīs sepius queri nō dꝫ.j.nau.cau.sta.l.lꝫ.§.fi.Cre-
do ꝙ iudex secularis possit de crimine procedere non tamen ex
illo processu vt faciat plenam fidem ar.j.de iureiu.l.si duo.in pn
cip.ꝛ pro hoc.j.de tab.exhibē.l.iij.§.si quis dolo.ꝛ arg.C.de fal.
l.de fide.ꝛ videtur expressum in autᷣ.de sanc.epis.§.si vero crimē.
col.ix.ꝛ.C.de sac.san.ec.l.placet.in fi.Jura cōtraria non obstāt:
quia ibi non restabat nisi executio quando mittebantur acta.ꝛ
quando dicitur ꝙ nō dꝫ sepius de delicto eiusdem hominis q̄ri
concedo vno ꝛ eodem respectu seu vno iudice sed diuersis secꝰ.
Pet.ꝛ Gul.

1 ☞ Ordinarius causam potest delegare.
2 Jussus ad hoc vt valeat debet continere quatuor.

1 **Eum qui.** ¶ Qui debet delegare vel iube-ret† dꝫ esse ordinarius cause.h.d.
¶ Ibi potestate maxima vel media,vt.s.eo.l.impe-
riū.vnde in delegatiōe tria sunt necessaria.s.ꝙ sit or
dinarius ꝛ illius cause ꝛ qđ cā sit delegabilis.Et de ista materia
delegationis plene dixi.s.eo.l.more.ꝛ.l.plꝫ.C.de peda.iudi.In
2 iussu quatuor sunt necessaria†.s.qđ ille cui iubet sit ei subiectus
vt sic ei necessitatē possit imponere.ꝛ alia tria q̄ dixi in delega-
tione.¶ In gl.vlt.ibi,vel verius.ꝛ hāc approbat Ja.bu.¶ In
ead.gl.in fi.vel dic qđ ibi successor miserat legatū suū alias dura
ret vsqꝫ in aduentū successoris,vt.l.meminisse.s.de offi.procon-
sul.ꝛ leg.Ja.bu.¶ Itē dicit Ja.ꝙ litera huius.l.in fi.facit con
tra rectores qui vltima die sui regiminis eligūt custodes castro
rū episcopatus qui post finitum regimē debēt durare in eorum
officio ꝛ custodia:qꝛ videtur ꝙ facere nō possint arg.huius lite
re.Ja.¶ Contrariū puto verū qꝛ eius ptās ꝛ iurisdictio adhuc
durat,vt.d.l.meminisse.¶ Pergami est statutū ꝙ vltimis octo
diebus nō possint sententias ferre nec aliquē carceratum rela-
xare.ꝛ vide.j.de iudi.l.venditor.§.j.ꝛ vide qđ not.Ber.extra de
iureiur.c.ꝛ si christus.§.j.in gl.que incipit qualitercunqꝫ.in fin.

1 ☞ Maior potest se submittere iurisdictioni minoris.et facit ad pulchram decisionem.
2 Obligatio inter dominum ꝛ seruum est inefficax.
3 Imperator ꝛ papa ad bene placitum possunt de causis imperij ꝛ ecclesie cognoscere.
4 Cause voluntarie iurisdictionis per quem debent expediri.qd in contentiosis.

Est receptum. Maior potest se sup-ponere iurisdictiōi mi
1 noris.h.d.Unde dicit gl.ꝙ si imperator† hꝫ litē cuꝫ
aliquo ꝙ pōt se supponere iurisdictiōi alteriꝰ.ꝛ ideꝫ
est in papa,vt.ij.q.vij.c.nos si incōpetēter.ꝛ dixi.C.de epi.ꝛ cle.
autᷣ.statuimus.¶ Sed contra opponit glo.C.de libe.cau.l.cuꝫ
affirmes.ꝛ.l.post certi.vbi cōuētio nō tollit id quod maioritas
inducit.

inducit. Glo. non soluit. ¶ Sed tu dic scdm Jac.but. aut actus interueniens facit cessare maioritatē impediēdo ⁊ tūc maior potest se subijcere minori vt hic ⁊ manumissio idē faceret in cōtrarijs, sed cōuentio de manumittēdo inter dñm ⁊ seruū nō tollit maioritatē, nam dñs nō desinit esse dñs: ⁊ sic non cessat cā impe
2 diens: †q2 inter dñz ⁊ seruū obligatio est inefficax, vt. C. de trās. l. interpositas. Ja. ¶ Uel dic qđ ibi speciale fauore libertatis. And. ¶ Uel secundum Ja. de bel. ibi in domino ⁊ seruo hic in domino ⁊ subdito libero, vel ibi in domino et seruo inuicem participēte hic in domino subijciēte se iurisdictioni subditi sui liberi tū. Ja. de bel. ¶ Et ꝙ maior iudex possit se subijcere iurisdictioni minoris bene facit. ꝟ. ad treb. l. ille a qu. §. tempestiuū. vbi cōsul q est illustris supposuit se iurisdictioni pretoris qui est spe
3 ctabilis: †imperator tū ⁊ papa si eis placet possunt cognoscere de causis imperij ⁊ ecclesie, vt. ꝟ. de his que in test. delen. l. prime. ⁊ dixi. C. ne quis in causa sua iudicet. l. vnica. honestius tamen faciunt alijs se subijciendo vt hic. ¶ Item dicit gl. quod hec lex locum habet in iurisdictione contentiosa que per consensuz potest prorogari secus in voluntaria in qua non hʒ locum prorogatio. ⁊ allegat. ꝟ. de manu. vind. l. apud. ⁊ qđ ibi no. ⁊. C. de emācipa. libe. l. vlt. sed illa. l. vlt. prorsus alio casu loquitur vnde magis videtur quod in voluntaria possit se subijcere ꝙ in cōtentiosa. ar. ꝟ. de offi. pconsu. ⁊ leg. l. j. ⁊. ij. Et no. ꝟ. de manumis. vind. l. etiam. §. fi. ¶ Et ideo dic fm Dy. ꝙ hic ex prorogatione cōceditur. ibi autem in. l. apud. ex vigore ꝓprie iurisdictiōis denegatᷓ. Dy. ¶ Uel posses dicere defendendo glos. quod ratio est quia
4 †illa que sunt volūtarie iurisdictionis possunt expediri apđ seipsum per quēcunqꝫ iurisdictionem habentez, vt. ꝟ. de offi. pto. l. j. Illa autē que sunt contentiose iurisdictionis non potest expedire corā seipso: ⁊ ideo vt ius reddatur potest se subijcere. In voluntarijs autem ideo prohibetur quia per seipsum expedire potest ⁊ ideo alteri se nō subijciat. ⁊ pro hoc bene facit. ꝟ. de cōdi. instl. l. quia ratio suadet. Et facit ista. l. quod si sunt duo dñi i vno castro ⁊ vnus delinquat an alius possit eum punire. de quo dixi. ꝟ. de re. diui. l. vlt. Pe. ¶ Sʒ videtur ꝙ ex hac. l. magna sequatur absurditas. Pone eniʒ quod iudex maior subiecit se iurisdictioni minoris lata sentētia per illum necessario appellabitᷓ ad illum qui se subiecit tanꝙ ad superiorē. ⁊ sic erit iudex in causa sua. vnde ad hanc absurditatē vitandā dic ꝙ. l. ista nō loquatᷓ de minori iudice subiecto maiori, sʒ de alio minori nō subiecto. vnde archiepiscopus mediolanensis nō posset se subijcere alicui episcopo prouincie sue sed alterius sic fm Ja. de rauē. ⁊ fm hūc intellectum nō esset verū qđ dicit gl. ꝙ imperator posset se subijcere minori iudici seculari cū omnes sint subiecti imperatori et sic resultaret predicta absurditas. Sed ista absurditas posset tolli si diceremus ꝙ imperator vel alius superior causam appellationis delegare teneretur, vt. ꝟ. ea. l. pretor.

1 ¶ Error impedit prorogationem iurisdictionis.
2 Errans an videatur consentire.
3 Eligens iudicem incompetentem per errorem non videtur electiōi sue preiudicasse.
4 Sententia lata in preiudicium scientis an teneat si vnus errauit ⁊ alius non.

1 Si per errorem. Error† impedit prorogationem iurisdictiōis vt hic. Cōcedit etiā peniten tiā ante lit. cōte. vt ꝟ. eo. l. si cōuenerit quā hic iunge. ⁊ vide qđ no. ⁊ dixi ꝟ. de aqua plu. arc. l. sed hoc ita. ⁊ qđ no. p Inno. extra de offi. dele. c. prudentiam. circa medium glo. exponit alius pro alio puto vrbanus pro peregrino. quod declara sic: duo enim erant pretores rome vnus qui reddebat iura ciuibus ⁊ dicebatur vrbanꝰ. alius peregrinus qui reddebat iura peregrinis, vt. ꝟ. de ori. iur. l. ij. §. cū consules. ⁊. §. seq. Ibi error facti. Ibi imperitiam iuris. non ob. ꝟ. de app. l. j. §. si quis de iud. l. heres absens. ⁊. C. de iud.
2 l. nullum. vt ibi dixi. Ray. ¶ Oppo. gl. duobus modis qđ †er
a rans[a] videatur consentire primo de. l. eum qui. §. si iniuria. ꝟ. de iniur. sol. vt ibi. Uel dic quod licet ibi errauerit in cōditiōe psone consensit tamen delinquere ⁊ inde sequitur sue voluntatis ⁊ propositi penam ne eius delictum remaneat impunitū ad secūdum contrarium de leg. j. §. si legatarius. ꝟ. ad legem falci. dic vt ibi no. q2 licet ibi erraret in quantitate patrimonij consentiebat tū in legato soluendo. ¶ Item dicit glo. quod hic iperbolice loquitur iperbole est excessus veritatis vt in ouidio epistolarum. Frigidius glacie pectus amantis erat. sic ⁊ hic dicit qđ nihil est tam contrariū consensui quā error: ⁊ tamen metus videtᷓ magis cōtrarius, vt. ꝟ. quod metus causa. l. j. Sed dici posset quod hic non loquitur iperbolice quia in errore nullus est consensus in metu sic lʒ coactus, vt. ꝟ. quod metus cau. l. si mulier. ⁊ de ista iperbolica locutione dixi in alphabeto dictione iperbolice loquitur. ¶ Item gloss. reprobat Bul. in tribus. primo quia distinguit inter errorem facti ⁊ iuris per. l. ij. ꝟ. de cofessis. Sʒ saluari posset Bul. quia non negat vtrunqꝫ errorez nocere, sʒ hāc ⁊ alias que dicunt nocere iuris errorem intelligit ante litem cōtestatam. vel dic pleniꝰ aut loquimur de errore qui cōtingit circa rem in iudicium deductaz: ⁊ tunc nullus error inducit sʒ impedit cōsensum ante litē contesta. ⁊ hoc sentit hic glo. post cōtestationem erroris facti impedit iuris non ⁊ hoc fauore ⁊ rigore iudicij ⁊ sic loquitur. d. l. ij. de confessis. Si autez cōtingat error circa iurisditionem iudicis, dic quod ante litem contestatam omnis error impedit post litem cōtestatam cum iam iurisditio sit firmata per consensum error superueniens nō impedit arg. l. patre furioso. §. de his qui sunt sui vel alieni iuris. ⁊ sic in casu l. nostre nō est inter errores distinguēdū ⁊ si hoc sensisset Bul. male dixisset. ¶ Item non dico aliquem errorez impedire post contestationem. ⁊ si hoc sensisset Bul. male sensisset ratione predicta. ¶ In secundo vbi dicebat considerari solum errorem et scientiaz rei facit pro Bul. quia in eius potestate est mutare domicilium ⁊ sic iudicem ⁊ sic hoc dependet ab eius solo consensu ergo errorem ⁊ consensum debeo iudicare secundum eū. Sʒ dic quod licet possit mutare tamen vbi habet plura fora vel iudices electio est actionis corāz quo agere velit. ꝟ. de eo qui certo loco. l. ij. vnde videbatur actori sibi per electionez iudicis preiudicas
3 se quod non est vbi errando eligitur incōpetens †quia tunc nō videtur iuri electionis sue preiudicasse sed exigitur eiꝰ cōsensus ⁊ scientia. argumen. ꝟ. de lega. l. j. serui electiōe ⁊ de operis liberto. l. ij. ⁊. iiij. ⁊ de inoffi. testamen. l. mater. ¶ In tertio etiam videtur posse excusari: quia licet ante litis consta. stare non cogātur: quia possunt voluntatem mutare vt. ꝟ. eod. l. si cōuenerit tamen videtur ex facto ⁊ voluntate actio prorogata. ¶ Pro opi. tamen gloss. bene facit. ꝟ. de iudi. l. non videtur in iudicem cōsensisse. vel dic quod ex sola aditione transit iurisditio sed commutabiliter: quia possunt penitere post litis ɔtest. incōmutabiliter quia penitere non possunt, vt. d. l. si conuenerit. ꝟ. eodē. Jac. bu.
4 ¶ †Sed quero si vnus errauit alius nō, an teneat sententia in preiudiciuz scientis. Jaco. de ra. quod sic sicut dicitur in matrimonio incesto quod tenet quo ad ignorantem quo ad scientem nō. C. de incest. nup. l. qui contra. ¶ Ad arg. gl. ꝙ nō dʒ claudicare iudicium. Respondeo verum esse nisi subsit ratio claudicationis ⁊ inequalitatis sicut videmus in minore. C. de pcurato. l. non eo minus. ¶ Item querit Bul. si duo sperabant qđ Titius intra octo dies efficeretur iudex ⁊ ceperūt litigare corā eo ⁊ factꝰ est postea iudex intra octo dies an teneat processus corā eo ante factus videtur quod sic. argumen. huius. l. ⁊. ꝟ. de iudi. l. j. ⁊. ij. de adulte. l. si vxor. §. j. ⁊. iij. C. de appellat. l. precipimus. §. fi. ꝟ. de inoffi. testa. l. siue pars. vnde licet ab initio sit priuatus tamen si postea efficiatur iudex valeat quod actū est arg. ꝟ. de sta. ho. l. ⁊ seruorum. §. j. ⁊ in aut. qui. modis natu. effi. sui. §. si quis igitur. ⁊ bene. ꝟ. de testamen. tutel. l. si nemo. §. fi. Contrarium tenet per. l. priuatorum. C. e. qui dari tuto. pos. l. in vniuersis de iudic. l. iudicium soluitur. ⁊ iudi. solu. l. si ante. §. fi. ¶ Non obst. l. precipimꝰ. §. fi. quia iudiciuʒ ibi rite fuit fundatū ⁊ initiatū. vnde semper est iudex licet adeptus sit maiorem dignitatē. ¶ Ad l. ⁊ seruorum respondet ꝙ est speciale. Ad. l. si nemo. dicit ꝙ ibi administrabat volūtate testatoris q habebat ius. S. vltimo distinguit cū aliquis erranter facit aut animo iuris noui cōstituēdi ex errore ⁊ deficit quod fit vt hic ⁊. C. de iur. ⁊ facti igno. l. cuz testamentum. de acquir. rerum domi. l. si pcurator. ⁊. ꝟ. de aqua plu. arcen. l. sed hoc ita. Si non fiat animo iuris noui constituēdi si in sola causa sit error non impedit quod fit ⁊ sic velle dicitᷓ licet volūtas ab errore causetᷓ, vt. ꝟ. ad. l. fal. l. j. §. sic legatarius. ⁊ de supel. leg. l. ij. in fi. Sed si error sit in psona ⁊ per cōsequens in cā secꝰ, arg. ꝟ. de fur. l. si quis vxori. §. cum titio idem si error sit in re. ⁊ per ɔsequēs in causa habito respectu ad rez, vt. ꝟ. de acq. pos. l. si me in vacuaz. idē si in qualitate persone sit error, vt. ꝟ. de testa. tute. l. si hereditas. in fi. Ja. de are. ¶ In glo. vltima ibi ante litē ꝙ noceat ⁊ postea id est quādocūqꝫ pbatur error facti ante lit. cōtest. vel post semper impedit iudicij pcessum ⁊ tollit qđ actū est. ¶ Ibi postea nō id est si allegetur ⁊ pbetur ante lit. cōtest. impedit vltra procedi si postea non impedit processum. Jacobus de are.

a ¶ Errās. Ad de Spe. in tit. de po. §. viij. ꝟ. sʒ pone cōfessus Bal. in. l. j. C. qui admi. ⁊ in. l. vēditione. C. de vsu. pemp. Ale. in l. fi. C. de condi. inde.

1 ¶ Pretor pōt mandare totū ⁊ partem sue iurisditionis.
2 Potestas alicuius ciuitatis an possit alicui in totum committere vices suas.

1 Solet. Pretor †potest mandare totum ⁊ ptem sue iurisditionis. h. d. cum. l. seq. Et glos. hic tenet ꝙ mandata iurisditione generaliter nō trāsit merum imperium q2 delegari nō potest. Bul. de

suza.hic tenet contrarium ꝙ licet specialiter nō possit delegari tamen cum vniuersitate transit.j.de acqui.re.do.l.quedaz.cum fi.nam iste fungitur vice delegantis nō sua vt hic dicitur.et ita dicit ⁊ videmus fieri tota die per reges ⁊ barones in terris ⁊ castris eorum vbi ponunt rectores ⁊ officiales qui ibi exercēt merum imperiū.⁊ de hoc dixi.d.l.j.s̄.tit.ij.vltra princip.versic.item opponitur ad idem ⁊ circa fin.versi.sed quid si habens castrum Opi.glos.sequitur Ray.⁊ dicit esse casum.d.l.s̄.tit.ij. ¶Item
2 querit an potestas†alicuius ciuitatis possit alicui committere vices suas in totū ⁊ recedere pro factis suis.tenet quod non qꝛ non potest seruire per substitutum.⁊ pro hoc bene licet non alleget in aut.de colla.§.prohibemus.⁊.§.iubemus.colū.ix.⁊.s̄.de offi.presi.l.legatus. ¶In glos.ij.in fi.aliqui sic arguunt inquātum facit in totum denegata administratio tantuz in parte,vt l.si duo.de admi.tuto.sed si in totuz esset denegata qꝛ nihil esset commissum nihil posset subdelegare:ergo idem parte tantū negata ⁊ parte commissa.sed argumentum non procedit:qꝛ intelligi dz tantum facit negata in totum quo ad totum quantū in parte quo ad partem negatam:non quantum ad concessam.vnde bene sequitur quod nihil potest de parte negata.And. ¶In glo.bona ratio.dic imo puto ꝙ litera noluit dicere qđ fictuz sit omnis iurisdictio ergo nō remanet ordinaria.si non ordinaria ergo nec delegata transit ad quod respondet ista litera.Jac.

1 ☞Aduocatus in cā capitali vel alia meri imperij qui postea effectus est iudex an possit causam delegare.
2 Cause meri imperij propter absentiam delegantur.
3 Delegatus a principe in causa in qua fuit aduocatus an possit causam alteri committere.

PRetor. Dicit glo.⁊ bene quod hic dicitur in tex.qđ iusta causa est delegandi causam in qua factus est iudex vbi fuerat aduocat⁹.hodie est necessaria,vt.C.de asses.l.fina.in fi.et dic vt ibi
1 de hoc dixi. ¶Sz quid si fui aduocatus†in causa capitali vel alia meri imperij ⁊ sum factus iudex:nunquid talem causaz potero delegare?videt̄ ꝙ nō qꝛ tales cause nō sunt delegabiles.vt s̄.de offi.eius cui mand.est iur.l.j.Quidam dicūt qđ cognoscet sed associabitur sibi episcopus vt causa sine suspicione ꝓcedat,vt.C.de iud.aut.si vero contigerit.Pet.⁊ Gul.tenent quod delegabit alias enim ista.l.nullum haberet dubiū in causis delegabilib⁹ sui natura ⁊ lex debet prodi in casu dubitabili ad carbo.l.quod labeo.⁊ pro hoc bene.C.de peda.iudi.l.ij.⁊ qꝛ in ista maius vertitur periculum.vt.C.de episco.audien.l.addictos.ergo fortius debet sine suspicione procedere.Item quia cause me-
2 ri imperij†delegant̄[a] ꝓpter absentiā,vt.d.l.j.de offi.eius cui mā-
a da.est iuris.sed iste videtur absens.j.vt ex qui.cau.maio.l.in eadem.§.succurritur.quia iste sine suspicione ⁊ verecūdia nō posset esse iudex in causa in qua fuit aduocatus, vt hic ⁊.d.l.fin.C. de assesso.ergo pro absente quo ad hoc reputatur quod ergo in contrario dicitur quod nō potest delegari nisi ex causa absentie
3 intellige vel alia simili,vt.j.ad legē.aqui.l.illđ. ¶Sz pone†aliquis est delegatus a principe in causa in qua fuit aduocat⁹ volo ipsum recusare ipse vult aliū cōmittere nunquid pōt.videt̄ qđ sic.arg.j.de neg.ge.l.at qui natura.§.si me viuo. ¶Item qꝛ talis delegatus equiparat̄ ordinario,vt.C.de iud.l.a iudice.sz ordinarius potest vt hic ergo ⁊ ipse.⁊ pro hoc.j.de his qui not.in fa.l.furti.§.qui alieno.Dicit Pet.⁊ Gul.aut cōmisit anꝙ recusaret̄ ⁊ sic videt̄ agnouisse bonā fidem ⁊ vz.nec potest sibi aliqd impingi arg.j.de iur.fisci.l.edicto.§.fina.⁊ sic potest intelligi.l. ista iuncta.d.l.a iudice.vbi aūt non cōmisisset anteꝙ recusaret̄ nō pōt postea:qꝛ iam factus est suspectus ar.C.de suspe.tuto.l. cū qui.⁊ de procu.l.reus.⁊ pro hoc.j.de exc.tut.l.iij.§.verus als iuris.⁊.l.iurisperitos.⁊.l.tutor petitus.in princi.Et bū facit de bonis liber.l.nihil.§.j.⁊ de lib.leg.l.cū heres.⁊ est casus extra de offi.delega.c.iudex.lib.vj.licet non allegetur per Pet.⁊ facit.C. de iud.l.cum apertissimi.cum ibi no.Itē per hanc.l.determinat̄ questio si ep̄s bono.iudicauit in aliqua causa ⁊ appellatuz fuit ad archiep̄m rauennatē quo mortuo ⁊ cā appellatione pendente ep̄s bono.factus est archiep̄s rauēnas ꝙ de dicta appellatione non possit cognoscere sed teneat̄ aliū cōmittere.⁊ ita tenet gl. C.de ap.l.eos.circa prīn.⁊ Py.in questio.suis.cxxiiij.questione que incipit bono.episcopus iudicāte.⁊ Barto.brixien.in suis q̄stionibus.xxxviij.q.⁊ incipit causa fuit agitata.⁊ no.etiaz.iij.q. vij.c.item si contra patrē.in glo.⁊ per Archi.licet contrariuz innuat gl.j.de inoff.test.l.filius.

a ¶Delegant̄. Adde Bart. in.l.j.de offic. eius. Alex.in l.iubere.de iuris.omni.iudi.

1 ☞Uerbum conuenio importat pactum nudum.
2 Clericus an possint consentire in non suum iudicem.
3 Semel approbatū amplius nō potest reprobari ⁊ facit ad pulchram decisionem.
4 Renuncians priuilegio fori potest ante litem contestatam penitere.
5 Pactum quod quis possit vbiqz conueniri quomodo debeat fieri.
6 Promissio quod quis possit vbiqz conueniri ad hoc vt valeat oportet quod promittens renunciet specialiter huic legi ⁊ alijs.

SI conuenerit. Summariū posui.s̄.eo.l.si per errorez.que est de ea materia.vel dic pactum iurisdictionis conferende eam non confert.⁊ si velis intelligere ꝙ hic mutata fuerit voluntas vtriusqz tunc plane ꝓcedit.si a prin.intelligas voluntatem vnius tm̄ mutatā tunc teneas opi.gl.que fuit Jo.⁊ Azo.s.vt ante lit.contest.possit mutare post non.Qđ verum puto quo ad hoc vt iurisdictionē talis iudicis possit euitare sz si conuentio de adeūdo eum fuisset vallata stipulatione vel pena tunc tenent doctores quod agi posset ex stipulatiōe ad interesse vel penā.⁊ hec fuit opi.Azo.in apparatu suo in gl.que
1 incipit.§.nudo pacto.⁊ hoc etiam colligi potest ex verbo†cōuenerit,qđ sui natura de nudo pacto intelligitur.vt.j.si cert.pet.l. lecta.ver.conuenit.⁊ solu.mat.l.quoties.§.fi.⁊ hanc opi.sequūtur Gul.de suza.⁊ Mar.fili.⁊ multi alij licet quidā contradicētes ꝙ pactū est cōtra.l.istam,vt.j.de arbi.l.cū lege. ¶Sz dic ꝙ nō est cōtra.l.istā sed preter.qꝛ hec.l.nō reprobat pactum lz dicat ex pacto nō cōferri iurisdictionem. ¶Oppo.gl.de.l.vlti.C. de pactis ⁊ obscure soluit.Et ideo dic qđ hic fuit conuētio quod non iudex fieret iudex. ¶In lege contraria fuit conuentum qđ iudex declinabilis fieret indeclinabilis.vnde in contrario fuit ⁊ renunciatum priuilegio fori sibi competenti quod potest vt ibi vt autem agebatur quod fieret iudex qui non erat quod nō est ita facile.vnde aut agitur de iurisdictione proroganda ⁊ hz locum hec.l.aut de non declinanda ⁊ habet locū contrarium.Et exemplum quod ponit gl.de scholare non videtur bonum quia per ista iura scholares non habebant electionez, sed eaz habēt per aut.habita.C.ne filius pro patre.Item non ob.C.de testi.l. nullum.quia ibi delinquendo hic non.Ray. ¶Sed nunquid
2 clericus†potest consentire in non suum iudicē?dic qđ ad hoc vt clericus consentiat in iudicem non suum septez sunt necessaria que notantur per Host.in summa de officio delega.§.quib⁹ modis eius iurisdictio prorogetur vltra principium versi.clericus autē.⁊ ad hoc extra de fo.compe.c.si diligenti.⁊.c.significasti.cū vtrobiqz no.⁊ quod dixi.C.de episco.⁊ cler.aut.statuimus.⁊ in Spec.de competentis iudicis aditione. ¶Sed pone ꝙ duo cōuenerunt litigare coram non suo iudice:vnus venit coram iudice alter non.Dic qđ ille qui venit habebit actionem de dolo ad interesse ⁊ expensas.argu.j.de dona.l.qui saxū.§.fi.de prescrip. verb.l.permisisti.§.fi. ¶Sed nunquid est idē quod hic dicitur in iudice delegato?pone aliquis qui poterat recusare iudicez delegatum tanꝙ suspectum aliquid fecit ex quo apparet qđ consensit in eū,puta prestando satisdationez corā eo vel simile faciēdo,vult nihilominus ante litem contestatam eum recusare:nūquid possit?videtur qđ sic.C.de iud.l.apertissimi.Itē qꝛ nō videtur consensisse nisi per lit.conte.vt hac.l. ¶Contrarium tenent
3 Pet.⁊ Gul.†cū semel ipsum approbauerit argu.C.de testi.l.si quis testibus.⁊ de neg.gest.l.pōp.⁊ hoc videtur sentire glos.C. quādo ap.sit.l.fi.vbi de hoc dixi ⁊ ibi tenent cōtrariū Dy.⁊ Ja. de belui.per aut.offeratur.C.de litis contestatio.pro opi.sua allegat Pe.in aut.de exhiben.reis.§.j.col.v.Ad.l.istam respondet qđ loquitur de iurisdictiōe dāda iudici non suo.at nos loquimur de non declinanda seu auferenda arg.j.de edi.edic.l.queritur.§.si vēditor.⁊ vide quod notaui.C.de iudi.l.apertissimi.Itē l.ista videt̄ destruere pactum ꝙ continue faciunt mercatores q recipiunt mercimonia ⁊ faciunt pactum quod possint conueniri ꝓ ipsis mercimonijs quolibet loco in terra ⁊ mari ⁊ vbiqz locorum:nam tale pactum videtur non tenere quominus ꝓmissor ante li.contest.possit penitere,vt hic dicitur.quid dicem⁹ cū hoc continue fiat.quidam dicunt ꝙ pactū fieri dz quod soluet vbicunqz petitum fuerit:qꝛ ibi videt̄ contraxisse vbi soluere ꝓmittit vt.j.de actio.⁊ ob.l.contraxisse.vnde ratione cōtractus ibi poterit cōueniri.sed ista forma non videtur sufficere nā si actor ex-
4 tra proprium forū cōueniat reū reus poterit excipere†qđ aū lit. contest.potest penitere per.l.istam si actor replicet de pacto quo reus ꝓmisit vbicūqz peteret duplicabit reus qđ ante lit.conte. nō dicitur quis petere velle,vt.j.rē ra.ha.l.ampli⁹.⁊ si actor dicat contesteris hic litem dicet reus ego nolo qꝛ licet mihi penitere.d.Jaco.de are.dicit ꝙ si specificet̄ aliquis locus postea subijciatur clausula generalis qđ pactum valeat per.l.j.de admi.tuto.l.titium ⁊ meuiū.§.tutores dati.⁊ ar.j.si quis cau.l.⁊ si quis. §.quesitum.do.Old.de ponte dicebat ꝙ etiā si non exprimatur aliquis

aliquis locus valeat pactum per. l. j. ff. depositi. l. lucius. in prin. sicut enim generalitas temporum non impedit obligationē cōtrahi, vt. ff. de verb. obli. l. si cum petitio. ita nec locorum de hoc vide quod no. per Inno. extra de foro compet. c. dilecti. & de off. deleg. c. significantibus. & in Specu. de competentis iudic. aditione. §. j. ver. sed quid si promisi. & ver. seq. & de renunciatione & conclusione. §. j. versi. & est beneficium. & de hoc bene extra de fo

5 ro compe. c. Romana. §. contrahētes. lib. vj. †Communis opin. modernorum est ad omne dubium tollendum quod pactū fiat hoc modo ꝙ debitor cōueniat ꝙ possis eum conuenire in tali loco & vbicūq volueris: creditor vel eum inuenerit & quod ipse debitor promittat se soluturum in loco specificato & vbicūq creditor voluerit & eum inuenerit: quia tunc ibi videtur cōtraxisse, vt. d. l. contraxisse. de actio. & ob. de bo. aut. iudi. pos. l. j. ff. & iij. et not. ff. de iudic. l. exigere. vnde ratione contractus ibi sortitur forum & ibi poterit conueniri, vt. ff. de iudi. l. heres absens. §. j. & si adijciatur pena cautius est. pro hoc bene facit. d. l. titium et meuium. §. tutores dati. vbi de hoc satis dixi. & d. l. si quis in cōscribendo. C. de episcopis & cleri. ver. sed an possit debitor conueniri & plene in alphabeto dictione promissio. Quidam etiam nō subtiliter dicunt ꝙ si duo conueniant de litigando corā aliquo illud quod in conuentione deducitur perficiēdum est in loco cōuentionis. vel vbi iudex de quo conuenit morā trahit & ius reddit: ergo ibi videtur contractum, & per consequens vnus alium poterit conuenire. Et si dicatur hoc verum est vt ratione cōtractus possit conueniri sub iudice corā quo cōuenerūt litigare, sz nō super principali de quo litigare debebant. hoc nihil est: q2 in illa conuentione de litigando coram certo iudice deductum est factum. ¶ Ad quod secundum veram opinionem quis precise compellitur, vt. ff. de ope. no. nun. l. stipulatio. §. fine. Dicūt etiā quidam ꝙ si quis velit pactum de quo hec. l. loquitur valere faciant ꝙ renuncietur omnibus exceptionibus dilatorijs & declinatorijs: & tunc necesse habebit respondere coram tali iudice ar gu. d. l. si quis in conscribendo. & de iureiu. l. si quis iusiurādū. Sed contra puto quia per talem generalem renunciationē nō efficitur iudex qui non est. & pro hoc. ij. q. j. in primis. xj. q. j. inolita. c. placuit. & c. pe. & extra de iud. at si clerici. de foro compe. c. si diligenti. nam obstante tali renunciatione generali admittuntur legitime exceptiones, vt. ff. qd vi aut clam. l. iiij. & extra de offi.

6 dele. c. ex parte. †& ideo cautius esset ꝙ specialiter renūciaretur huic. l. & postea gn̄aliter. Et q2 de prorogatione iurisdictiōis hic agitur dic de ea plene, vt no. & dicam. ff. de iud. l. j. & ij. & dixi. C. de iur. om. iud. l. j. & de episco. aud. l. episcopale.

1 ¶ Preuentio per litis contestationem vel per sententiam impedit fori conuentionem.
2 Desponsata & non transducta an mutet domicilium.
3 Mulier que habuit plures maritos quare debeat sepeliri in sepulchro vltimi.
4 Mulier an teneatur sequi forum viri.

1 **Cum quedam puella.** ¶ Preuētio per lit. †contesta. vel per sententiam impedit fori conuē tionem quo ad causam illam & idem iudex mandat illam sententiam executioni. h. d. Quod est verū vbi erat iudex sine prorogatione sed si solū ex prorogatione non posset sn̄iam suam exequi, vt not. in glo. ff. si quis in ius voca. non ierit. l. ij. §. j. vbi de hoc. & C. de episco. aud. l. episcopale que prima facie videtur contra. l. istam. ¶ Itē non ob. ff. de execu. tuto. l. idem vlpianus. §. fi. & C. eo. l. ij. vt ibi colligi potest. ¶ Querit gl. de ea que

2 desponsata †est sed nō transducta, an mutet domiciliū. & remittit ad no. in. l. ea que desponsata. ff. ad munici. vbi no. qd mutat. ¶ Et facit hec. l. ꝙ mulier debeat sepeliri ī sepulchro mariti. & si

3 plures maritos habuerit in sepulchro vltimi: †quia eius sequitur domicilium. Et est expressum extra de sepulturis. c. is qui. §. fin. lib. vj. ¶ Sed quero: episcopus pergameñ. excommunicauit aliquem pergameñ. iste transtulit domicilium ad ciuitatē brixieñ. nunquid eps brixieñ. poterit eum absoluere a tali excōicatione: videtur ꝙ sic: quia factus est de foro eius per mutationē domicilij. ¶ Sed dic contra vt extra de for. compe. c. proposuisti. & no. per Arch. de senten. excō. c. eos qui. lib. vj. & pro hoc est arg. l. ista. Et de ista preuentione dicetur. ff. de iud. l. si quis post

4 ea. ¶ An mulier †teneatur sequi virum dic vt plene not. p Archi. xiij. q. ij. c. vnaqueq. & dixi. C. de vxore militis. l. j.

1 ¶ Inspicitur non quantum debetur sed quantum petitur.

1 **Quoties** Non spectamus quid fieri debuit, sed quod factum est. h. d. Uel clarius: †non quantum debetur sed quantum petitur inspicitur. Glo. opponit duobus modis & nō soluit. primo de. l. si idem cum eod. §. eod. vbi de ista materia plene dixi. secundo de. l. licet. §. de offi. presi. ¶ Ad primum dic ꝙ recte intuenti non est contra. quia & hic & ibi consideratur quod petitur. Item hic & ibi consideratur quod euenire potest & debet: quia qui de toto cognouit de toto debet iudicare, vt. ff. de iudic. l. de qua re. ¶ Ad secundum contrarium dic ꝙ hic & ibi consideratur quid fieri debet iudicando. nam hic & ibi iudex iudicabit secundum veritatem. sed quantū ad hoc vt iudicet ɔsideratur quod petitur: quia de toto debet iudicare: ergo non vt sic iudicet: sed vt de toto quod petitur iudicet. Jaco. bu. ¶ Uel dic secundum Jaco. de bel. ad. l. si idem. in fi. ꝙ sequendo opinionem offilij & proculi non est contra secundum concor. sz sequendo opi. Pegasij & cassij videtur contra. ¶ Sed dic ꝙ sic alter est actor & alter reus. vel ibi actor est cōmunis: quia vterq ibi est actor & reus hic vero specialis. vel ibi in iudicio vniuersali hic in singulari. Ray. ¶ Ad. l. sed licet. responde vt no. & dixi d. l. si idem in fi. Uel dic qd ibi in sententia ferēda hic vero in iurisdictione danda vel non. vel ibi est res certa hic dubia. Ja. de bel. ¶ Uel ibi loquit in male facto a persona extranea: hic in p sona contingente, scilicet in actore. Ray. ¶ Itē Ray. hic dicit per hūc. §. posse decidi questionem si statutum prohibet probari per testes in causis excedentibus quantitatem. xxv. librarum qd ille cui maior quantitas debetur poterit minorē petere & p testes probare. ¶ In contrarium facit. ff. si cer. pet. l. quidam estimauerunt per Bul. sed ibi petebatur maior quantitas & pbari poterat hic non. Ray. ¶ Ultimo opponitur extra glos. de. l. ampliorem. in fin. C. de app. Sed dic ꝙ ibi in vniuersalibus loquitur vbi tenet iurisdictio propter dubiū. & vide quod dixi. ff. eo. l. fi. & ff. si cer. pet. l. quidam estimauerunt. in fi.

1 ¶ Excedenti iurisdictionem suam re loco persona vel tempore non paretur impune.
2 Episcopus expulsus potest iurisdictionem suā exercere in aliena dioecesi.
3 Legatus vel episcopus an possit extra suam iurisdictionē cōferre beneficia & alia facere que sunt voluntarie iurisdictionis.
4 Iudici existenti extra territorium & mandāti subditis aliquid fiendum in territorio an sit parendum.
5 Episcopus vel potestas an possit exercere suam iurisdictionem extra territorium de consensu domini cuius est territorium.
6 Indulgentia concessa per episcopum subditis operantibus extra territorium an illis prosit.
7 Cōueniri quis pōt in loco domicilij p re q̄ est extra domiciliū.
8 Bona existentia extra domicilium vendūtur ex decreto iudicis domicilij.
9 Parochianus potest audire suū subditū extra parochiā suā.
10 Tempus in quo actus debet confirmari est attendendus.
11 Prelatis in aliena dioecesi tria prohibentur que hic vide.
12 Executio que fit in rebus existeñ. extra territorium fit per literas missas iudici in cuius territorio sunt ipse res.
13 Indulgentiarum due sunt species.
14 Iudex an possit citare aliquem extra suum territorium vel prouinciam.
15 Iudex iudicans vltra suam iurisdictionē an bene iudicet & valeat eius sententia.
16 Relatiuum quis vel qui iunctum verbo indefinito expressum restringit & non expressum excludit.
17 Iudex an possit multare extra territorium.

1 **Extra territorium** †Excedēti iurisdictionem suā re loco persona vel tēpore non paretur impune. h. d. tex. & glo. in effectu. & vide quod dixi. ff. de postulando. l. ex ea causa. Et construe negatiuā non cum verbo paretur vt sit sensus non parens ius dicenti extra territorium, remanet impunitus. nō autē construas cū dictione impune: q2 tūc resultaret absonus intellectus. s. ꝙ non obediens extra territoriu puniretur. vel ꝙ etiam obediens puniretur. ¶ Et concordat ad hanc. l. ad literam. extra de constit. c. ij. §. j. lib. vj. & vide ibi not. p omnes. Fallit tamen hec regula. ff. de fideicōmis. liber. l. non tantum. §. artificuliano vt ibi in glo. no. Item fallit in episcopo ex

2 pulso ab episcopatu suo & qui non audet ibi iurisdictionem suā exercere: †q2 potest eā exercere in aliena dioecesi, vt habetur in clementinis de foro comp. c. vnico. & vide ibi notata. Et potest hec lex dupliciter intelligi. vno modo ꝙ iudex esset extra territoriū: quo casu priuatus est exercitio iurisdictionis potest tamen tūc delegare, vt. §. de officio prefecti vrbis. l. fina. et vide quod ibi not. et dixi & de officio presidis. l. iij. Alio modo ꝙ iudex bene erat in suo territorio sed iurisdictionem exercebat in personis

vel rebus non existentibus in suo territorio. ¶ Et predicta ve
ra sunt sicut dicit glo. in iurisdictione contentiosa, sed in volun
taria videtur quod eã possit exercere etiã extra territoriũ, vt. s.
de offi. proconsu. & lega. l. ij. lʒ quidam dicant ibi speciale in pcõ
sule & eiꝰ legato. & vide qd ibi no. & dixi. ¶ Ex predictis enim pa
3 tet ꝙ legatus vel episcopus † extra suam iurisdictionẽ potest cõ
ferre beneficia, conferre ordines, & alia que sunt voluntarie iuris
ditionis exercere, vt. c. nouit. not. in glo. & per Innocen. extra de
officio legati. & facit de cõcessione prebẽ. c. per electionẽ. & de hoc
vide quod no. per Arch. & cardi. extra de preben. c. statutum. in
fi. lib. vj. ¶ In ordinibus videtur cõtrariũ sine licentia illiꝰ in
cuius diocesi conferunt, vt extra de aut. & vsu pal. c. ex tuarũ. in
fi. ¶ An autẽ excõicare vel absoluere possit extra territoriũ exi
stens, dic vt ibi not. s. in. c. nouit. & quod no. etiã. ix. q. ij. c. episco
pum. in glos. & per Arch. xj. q. j. si quisꝗ. Itẽ intelligit Jaco. de
ra. l. istã ꝙ iudici exercenti iurisdictionẽ extra territoriũ non sit
4 parendũ. † sed si potestas vel episcopꝰ existens extra territoriũ
mãdaret aliquid subditis ꝙ fiendũ esset in territorio tunc dicit
ei parendũ & nõ habere locũ. l. istã. & ita dicit de facto seruari lʒ
contra hoc multũ facere videatur preall eg. l. vlti. s. de offi. pfec.
vrb. & de officio presidis. l. iij. & de officio proconsulis & le. l. fi. vn
de forte tutius est quod deleget alicui suo subdito, vt not. & dixi
dictis. ll. si enim non subdito delegaret nõ posset eũ compellere
suscipere delegationẽ, vt extra de offi. ordi. c. romana. Inn. iiij. q
est hodie lib. vj. & vide ibi notata per oẽs & extra de offi. ordi. c.
pastoralis. cũ ibi not. Archiepiscopus etiã causas ad eum per
appellationẽ deuolutas nõ pôt extra ciuitatẽ vel territoriũ suũ
committere, vt extra de offi. or. c. vt litigantes. lib. vj. ¶ Sed qro
5 an episcopus † vel potestas possit exercere iurisdictionẽ conten
tiosaʒ in alieno territorio vel diocesi de cõsensu episcopi: vel ar
chiepiscopi seu dñi vel rectoris in cuius territorio vult iurisdi
ctionẽ exercere? videt ꝙ sic, arg. extra de fideiuss. c. constitutus. in
fi. de aut. & vsu pal. c. ex tuarũ. & de insti. c. iij. & hoc videtur tene
re Specu. in legato delegato. c. nunc dicamus quando & vbi &c.
versi. & breuiter. & tangitur per Inno. d. c. nouit. de offi. lega. & p
hoc in clementinis de fo. cõpe. c. vnico. Sed pone ꝙ eps conce
dit literas indulgentie pro opere qd fit extra suã diocesim absqʒ
6 licentia episcopi † in cuius diocesi fit opus nunquid talis indul
gentia proderit subditis cõcedentis? videtur ꝙ sic quasi ista in
dulgentia sit voluntarie iurisdictionis & ideo expediri pôt extra
territoriũ, vt. d. l. ij. s. de offi. procon. & legati sicut etiam. s. dixi in
collatione beneficiorũ. ar. extra de ap. qua fronte. Itẽ est absolu
tio a pena que videtur etiã posse exerceri extra territorium. arg.
extra de senten. excom. c. sacro. & d. c. nouit. ¶ Ista enim que nõ
exigunt cause cognitionem videntur posse extra territoriũ fie
ri, cum per hoc non preiudicetur illi in cuiꝰ territorio fuerit. ar.
eius qd not. per Inn. d. c. nouit. & arg. de epis. & cler. l. omnes qui
vbiqʒ. s. si vero apparitor. & de offic. prefec. vrbis. l. ij. & sententia
priuationis fit de beneficio extra territoriũ ↄstituto extra de for.
pe. c. postulasti. xj. q. iij. si quis a proprio. vij. qd. j. si quis presby
7 ter. & xxxij. q. v. preceptum. † & quis conuenitur in loco domicilij
pro re que est extra. C. vbi in rem actio. l. fi. & de iudi. l. quod lega
tur. & l. fideicommissum. Ista enim incorporalia vbiqʒ suũ effe
ctum extendunt, vt. C. de prescr. lon. tẽp. l. fi. & tutor in domicilio
datus administrat bona extra domicilium posita. j. de exc. tut.
l. propter litẽ. s. j. & ibi no. licet contrariũ not. eo. ti. l. nõ solũ. s.
8 qui testamento de hoc. C. vbi petantur tuto. l. j. † & ex decreto iu
dicis domicilij vendunt bona extra domiciliũ cõstituta. j. de re.
eorũ. l. magis puto. s. illud. & arg. eorũ que not. xvij. q. iiij. in ven
ditionibus. & quod no. Inn. extra de priui. c. pastoralis. & quod
no. Ja. de are. C. de pred. min. l. si prediũ. & videtur attendi debe
re locus vbi indulgentia concessa est non in quem. j. si. cer. pet. l.
vinum. & arg. de cond. institu. l. institutio talis. de heredi. insti. l.
asse. de conditio. & demonst. si ita scripsero. & arg. j. de admi. tut.
l. titium. s. tutores. & l. tutores. s. rerum. ¶ Preterea iste indul
gentie sunt de foro penitentie. vt extra de peniten. & remis. c. cum
ex eo. in quibus nõ consideramus locum vbi actus fit: sʒ qs est
prelatus illius. & ideo ratione delicti non sortitur quis forũ pe
9 nitẽtie no. per Jo. xvj. q. j. c. j. & ideo parochianus † potest audire
subditum suum extra parochiam suam. not. per Hosti. in sum
ma de penitẽ. s. cui. licet enim quis iurisdictionẽ alienam vsur
pare nõ possit spicas tamen cõterere id est aĩas purgare a vitijs
potest. Ita exponit Archi. vj. q. iij. scriptum nõ prosit subditis.
facit hec. l. cum concor. & videtur casus. d. c. ij. extra de const. lib.
vj. vbi sententia lata intra territoriũ non obligat subditũ exer
centem actum extra territorium. locus eniʒ vbi actus sumit effe
ctum considerari debet. arg. d. l. fin. s. de offi. prefec. vrbis. et. l. cõ
10 traxisse. de actio. & oblig. & not. j. de iud. l. ij. s. ij. † qr & tempus at
tenditur in quo actus confirmatur. j. de don. inter vir. & vxor. l.
qr in id tẽpus. & ar. C. ad legẽ fal. de plagia. l. in fuga. & extra de

re iud. c. abbate. lib. vj. Item locus & tempus parificantur, vt. j.
si cer. pet. l. vinũ. Item ita prohibetur excessus quo ad res sicut
quo ad locum, vt hac. l. & inst. de actio. s. plus. sed excedens in re
vel tempore in indulgentijs nihil agit. vt extra de excessibꝰ pre
la. c. accedentibus. ergo idem in excedente quo ad locũ. Itẽ qui
non potest quod est facilius non potest quod est difficilius, vt. s.
de senato. l. qui indignus. & extra de senten. excommu. c. pro illo
rum. sed ligare extra territorium est facilius quã indulgentias
concedere quod patet quia nõ subditum possum ligare si delin
quat intra territorium meum, vt extra de rapto. c. j. de sententia
excom. nuper. & vj. q. iij. placuit. & tamen non possum sibi indul
gentias concedere quantũcunqʒ actũ meritorium in mea dioce
si exerceat. vt extra de peniten. c. quod autem. cum etiam ligare
extra territorium non possum, vt. d. c. vt animarũ. de consti. lib.
vj. ergo nec indulgentias concedere. & pro hoc de penit. di. j. ver
11 bũ. † Preterea iura prohibent prelatis in aliena diocesi tria. s.
iudicare, ordinare, vel aliquid de rebus ad aliũ spectantibus dis
ponere. ix. q. iij. nullus. & q. ij. nullꝰ. & vj. q. iij. scriptum. sed eccle
sie & alia pia loca intra diocesim constituta spectant ad diocesa
nũ, vt. xvj. q. vij. omnes basilice. ergo de eis disponere dʒ indulgẽ
tias concedendo pro fabrica & similibus & nõ alius in cuius dio
cesi non sunt. nam ibi predicare vel celebrare non potest nisi in
uitatus. vij. q. j. episcopi & presbyteri. vj. qd. iij. scriptũ. & pro hoc
extra de peniten. c. nostro a contrario sensu vbi archiepiscopo p
prouinciã suam ergo extra denegatur. Soluendo tenuit do. Ol
dra. qui hanc questioneʒ habuit in curia Romana ꝙ indulgẽ
tia predicta subditis nõ prodesset. Et est in libro magno questio
num disputatarũ in opere suo. xcvij. questione & incipit si p̃la
tus concedit. ¶ Pro cuius declaratione attendenduʒ est an di
cta indulgentia dici debeat cõcessa personis vel loco. si eniʒ per
sonis tunc esset intra territorium. si loco tunc extra. Et videt qd
loco attenta causa proxima non remota. arg. j. de cond. ob tur.
cau. l. pe. de excep. rei iud. l. cum de hoc queritur. et no. in glo. re
rum amo. l. si mulier. & extra de homicid. c. decetero. causa enim
proxima & principalis fuit fauor ecclesie seu operis construẽdi,
vt dicit extrauagans Bonifacij loquens de basilica apostoli q
incipit, antiquorũ sibi ergo debet attribui. nã litera mei causa fa
cta quodam modo mea est. cũ ergo sit facta principaliter pter
locum construẽdum sua esse dicitur. j. de edendo. l. pretor. in pri.
& C. ad exhibendum. l. fi. & ibi no. ¶ Non ob. ꝙ dici posset ꝙ lo
cus non est capax indulgentiarũ sed persone qr de hoc non cu
randũ sed sufficit ꝙ locus sit capax cause illius vel honoris pro
pter que indulgentia cõceditur. sicut cum aliquid ciuitati delin
quitur puta prandium illis qui facerent certos ludos in ciuita
te Romana. nam ciuitas non erat capax illius legati: qr nec co
medit, nec bibit, sed ludentes tantum. est tamen ciuitas capax
illius honoris et cause legãdi. & que fuit proxima cã legandi. et
ideo dr legatum ciuitati non facientibus ludos. j. de leg. j. l. ciui
tatibus. & possent multa similia exempla reperiri. si enim hic fit
remissio pene spiritualis per istam indulgentiã: sic etiã fit remis
sio pene tẽporalis contẽplatione loci vt in fugientibus ad eccle
siã & tamen ecclesia non est capax istius indulgentie: & tamẽ di
citur immunitas ecclesie qr ob honoreʒ ecclesie principaliter est
concessum vt extra de immuni. eccle. per totũ sicut etiam cõcedi
tur clericis alicuius ecclesie quod nõ possint excõmunicari & ta
men priuilegium dicitur esse ecclesie extra de priuilegi. c. cum ca
pella. c. qm̃. & de verb. sig. c. pe. lib. vj. sic etiã conceditur quãdeqʒ
personis habitãtibus in tali ciuitate vel loco priuilegiũ quod
non soluant tributa & tñ priuilegiũ est ciuitatis, vt. j. de censi. l.
j. cũ ergo ista principaliter locis cõcedantur si sunt extra territo
riũ non valent. ar. C. de summa tri. l. j. & de cap. l. postliminij. i fi.
Non ob. quod dicitur ꝙ dare indulgentiã est de voluntaria iu
risdictione: qr hoc non videtur qr tunc posset inter nõ subditos
exerceri ꝙ tamen negat. d. c. qd aũt. extra de peni. quod requirit
in dante indulgentiã ꝙ possit ligare qui est actus in inuituʒ. vj.
dist. sed pensandum & tales sunt de concedentis iurisdictiõe. ar
gu. j. de verb. ob. l. inter stipulantẽ. s. j. ¶ Non ob. qd dicitur ex
tali actu non preiudicatur alteri episcopo: & ideo possit in alie
na diocesi fieri: qr ordinare nõ est actus iurisdictionis & tñ sub
ditũ meũ nõ possum in aliena iurisdictione ordinare. extra de
aut. & vsu pal. c. ex tuarũ. in fi. & qr nõ solũ iudiciũ est phibitum
imo ẽt dispositio de rebꝰ alienis quale hoc est. ¶ Item lʒ execu
12 tio sententie † fiat in rebus extra territoriuʒ: fit tñ per literas mis
sas iudici in cuius territorio sunt, vt. j. de bo. aut. iud. poss. l. cuʒ
vnus. s. penul. & de iud. properandum. s. sin autẽ reꝰ. et sic de cõ
sensu suo ꝙ nec hic nego posse fieri. arg. dicti. c. j. in clementinis.
de for. cõpe. & de re iud. c. pastoralis. de app. c. Romana. & de fo
ro cõpe. Romana. lib. vj. ¶ Nõ ob. qd dicitur ꝙ indulgẽtie sũt
13 de foro penitẽtie: qr duplex est indulgẽtia † vna specialis q da
tur a presbytero cui cõmissum est scdm varios modos puide
re peccatori.

re peccatori.⁊ ista est de foro penitẽtie:⁊ ideo nõ posset cõcedi ni
si a presbytero:quia alius non habet claues de penit.di.j.mul
tiplex.⁊.c.verbũ.Alia generalis que datur ab episcopis.⁊ ista
non est de foro pe.imo de lege iurisd.vt in.c.accedentibus.extra
de exces.prela.vbi dicitur ꝙ episcopalis dignitatis ⁊ iurisdictio
nis,non dicit ordinis.⁊ ideo beatus Thomas ⁊ omnes doc.di
cunt ꝙ clerici etiam diaconi possunt eas concedere: qr possunt
exercere ea que sunt episcopalis dignitatis.extra de elect.trans
missam.¶ Preterea dicere ꝙ ea que sunt de foro penitẽtie pos
sunt extra territorium exerceri,licet hoc dicat Hostien.nõ repu
to bene clarũ nec expeditũ qr ipe nõ probat nisi quia sunt de vo
luntaria iurisdictione.⁊ ad hoc responsum est supra.Et iõ Ar
chi.de peni.dist.prima placuit.recitata opi.Hostiẽ.in fine dicit
ꝙ videtur contra per.c.super cathedram.de sepult.lib.vj.ꝙ ho
die est in clemen.ibi,extra ciuitatem.vbi predicatores constitu
ti secundũ formam illius decretalis sunt quo ad confessiões au
diendas sicut curati,⁊ tamen extra eundẽ locum nõ possunt ho
mines illius loci audire.¶ Sed Joan.de mõtelugdinio respõ
det ꝙ fratres sunt delegati presbyteri ordinarij.sed ista ratio nõ
bene concludit:quia sicut delegatus habet locum in quo consti
tuitur pro territorio,vt extra de rescri.c.statutum.§.in nullo.sic
presbyter suam parochiam ⁊ episcopus suam diocesim.imo ci
tius deberet hoc posse delegatus cũ representet personã pape de
legantis cui subest totus mundus.Oldr.¶ An aliquis possit
14 citare†aliquẽ extra suum territorium[a] vel prouinciam.Ber.tꝫ
a qꝺ non extra de dolo.c.cum olim.in gl.ar.citationes.⁊ per Ar
chi.extra de rescrip.c.statutũ.§.in nullo.lib.vj.⁊ de hoc vide qꝺ
dixi.ſ.de offic.prefe.vrb.l.fi.¶ De legato se.apo.an possit exer
cere iurisdictionem extra prouinciam sibi decretã,vide extra de
offi.delegati.c.excommunicatis.⁊ quod not. per Archidia.ex
tra de electio.c.si abbatem.lib.vj.⁊ vide in Specu.de lega.§.nũc
dicamus.versi.⁊ breuiter legatus in pluribꝰ prouincijs potest
negotia vnius prouincie in alia exercere,vt.d.c.nouit.de off.leg.
⁊ ibi per Inno.Sed quid si aliquis contraxit in ciuitate perga
mi ⁊ ita ibi sortitus est forũ ratione contractus:nunquid cita
ri poterit ex ipso cõtractu extra ciuitatem pergami existẽs?Dic
ꝙ non vt no.per Innocen.extra de dilat.c.preterea.¶ In glo.
que incipit,hic habes argum.Quid si cõditio apposita in sen
tentia excommunicationis extet finita iurisditione excõmuni
cationis morte vel alio modo,an liget excommunicatũ:⁊ an re
tro dicatur excõmunicatus vel tempore extantis cõditionis tã
tum?vide per Archid.lxiij.dis.salonitane.¶ Item vide ad ma
teriam huius.l.in Speculo de legato.§.nunc dicamus.versi.sꝫ
nunquid legatus constitutus.⁊ versi.sequentibus.⁊ rubricella
de dispensati.§.cõsequens.in fi.§.⁊ vide etiam no.C.si a non cõ
pet.iudi.super rubri.⁊ per totuꝫ.¶ Ultimo querit gloss.⁊ non
15 firmat pedem si vltra iurisditioneꝫ†suã iudicauit,an valeat sen
tentia saltem in ea quãtitate que erat de sua iurisditiõe.Quod
in nihilo valeat allegat gl.ĩ.fami.hercisc.l.in hoc iudicio.⁊ pro
hoc.C.de iudi.l.nulli.⁊.ĩ.de arbi.l.pediꝰ.Itẽ quia si iudex ince
pit cognoscere de maiori summa ꝙ spectabat ad eius iurisdi
tionem ⁊ partes non consenserunt in hoc nõ fuit facta litis cõ
testatio ⁊ sic diffinitiua non potuit ferri.C.de tempo.appel.l.fi.
§.illud.Et quia error vitiat sententiam.ĩ.que sentẽtie sine apel.
rescin.l.j.§.j.¶ In cõtrariũ ꝙ valeat in summa de qua cogno
scere poterat,facit.ĩ.de vsur.l.placuit.C.de vsu.l.eos.§.ve.de do
nat.l.sancimus.de appel.l.ampliorem.§.fin.famil.ercisc.l.que
dã mulier.de iurepatro.l.fi.⁊ de mino.l.etiã.§.ex causa.¶ Pe.
⁊ Ray.tenent ꝙ in nihilum valeat.⁊ iura cõtraria loquntur in
ijs que diuisionem recipiunt.hic autem iudex non potest se pro
parte intromittere ⁊ pro parte non.Item quãdo dicitur ꝙ sen
tentia potest pro parte valere cõcedo vbi capitula sunt separa
ta,vt in.ll.allegatis.hic autem est totũ vnũ.⁊ ideo est nulla sen
tentia.et videretur tex.cum glo.C.de modo mulctarũ.l.eos.Et
quando prouoca.nõ est neces.l.certa forma.Ad.l.ampliorẽ dic
ꝙ ibi speciale in vniuersalibus iudicijs vt totum valeat ratiõe
partis propter dubium.Et pro ista opinione Pet.que commu
niter approbatur.facit.ĩ.de arbit.l.quale.⁊.§.dicere.⁊.C.si ad
uer.rem iudica.l.prima.Alij tamen tenent opinionem ꝙ valeat
in eo de quo cognoscere poterat ⁊ solũ in residuo vitiet.⁊ hoc
16 tenet gloss.C.de re iudi.l.ij.⁊ arguunt sic†relatiuũ quis vel qui
iunctum cum verbo indefinito expressum restringit:non,expres
sum excludit,vt.C.de summa trin.l.j.de reg.iu.l.actus legitimi.
⁊ ad hoc adducunt pro eorũ opin.d.l.certa quando prouoc.nõ
est necesse.dum dicit id quod cõtra ius ⁊c.⁊ sic videtur restringe
re solum ad illam quantitatem quod est contra ius vt ibi ptꝫ.⁊
in ista opi.fuit andr.py.⁊ dicit se fecisse hec argumẽta in quadã
examinatione priuata ⁊ non fuit responsum.Ja.bu.videtur se
qui opi.Petr.⁊ ad.l.sancimus.⁊ similes dicit,aut sententia ha
bet plura capitula:⁊ tũc tot sunt sententie quot sunt capitula ⁊
ideo potest vnum valere aliud non,vt.d.l.de minore etiam.§.ex
causa.⁊.C.de transac.l.si ex falsis.aut habet vnum capituluꝫ ⁊
tunc aut indiuiduũ:⁊ non potest pro parte valere,vt.ĩ.quemad
modum serui.amit.l.si communem.Si est diuiduum:tunc secũ
dum regulã pars potest valere ⁊ pars non,vt.d.l.sancimus.⁊.l.
placuit.de vsur.cũ concor.vnde dicit speciale in iurisdictione vt
tota sententia ratione partis inutilis vitietur,vt.d.l.in hoc iu
dicio fa.erc.nam est indiuidua ratione petẽtis.nam si sum debi
tor in decẽ ⁊ petas quinqꝫ possum te compellere ad petenduꝫ to
tum vt dicã in.l.quidam existimauerunt.ĩ.si cert.pet.Itẽ est in
diuidua respectu iudicis:qr de toto dꝫ cognoscere,vt.d.l.in hoc
iudicio.⁊ de hoc vide etiam quod dixi.ſ.e.l.si idẽ cum eodẽ.⁊ vi
de qꝺ dixi.ſ.l.prox.§.j.⁊.l.magistratibus.⁊.ĩ.in suppletiõe glo.
¶ Sed quid si princeps concessit duobus iurisdictionẽ in vno
castro vni vsqꝫ ad decem libras.alij vsqꝫ ad.xxv.quidam pete
re debebat.xxv.nunqd petere dꝫ decem corã vno ⁊.xxv.coram a
lio.vel.xxv.corã vno tantũ qꝺ debeat diuidere.facit.ĩ.de vsufr.
leg.l.si alij.⁊ arg.iurium allegatorum.ſ.proxima questio.con
trarium est verum.s.ꝙ ille qui habet cognitionem solum in de
cem non debeat cognoscere qr excedit eius iurisdictionem.arg.
ĩ.de vulg.⁊ pup.sub.l.ex facto.§.item quero.ĩ.locati.l.si decem.
⁊ qr princeps cõcessit hoc animo ꝙ iurisdictiones essent diuise.
vnde esset inconueniens si induceretur communio.ĩ.de reb.du.
l.sed neqꝫ.⁊ pro hoc.ĩ.fam.erc.l.⁊ puto.§.j.¶ Et an extra terri
17 torium possit iudex†mulctare dixi.ĩ.si quis ius dicen.nõ obtẽ.
l.j.circa fi.¶ In glo.nisi partes.ibi.§.fi. Solu.ibi ex postfacto
res fuit aucta.hic non secundũ Gul.vel speciale ibi in cã appel
latiõis.Et ad.l.sancimus.dic qꝺ ibi dispositio diuidua hic in
diuidua ⁊ ratione partis vt not.Gul.d.l.quidã existimauerũt.
ĩ.si cet.pe.⁊ ratione iudicis,vt.ĩ.de arbi.l.dicere.⁊ ratione sentẽ
tie,vt.d.l.in hoc iudicio.⁊ dic vt ibi.Contrarium no.C.de re iu
di.l.ij.sed dic vt ibi.Odo.dicit aut declinatoria fuit opposita an
te lit.contest.⁊ vera sit ista glo.aut nõ:⁊ tunc illa.ar.C.de procu
ra.l.ita demũ.que opi.nõ placet Ray.ꝙ si iudex expresse pronũ
ciaret de parte non valeret sententia,vt.C.si aduer.rem iud.l.j.⁊
ibi no.ergo ⁊ idẽ cũ tacite videtur iudicare de parte iurisdictio
nis sue.ar.ĩ.de re iud.l.iiij.§.condemnatum.Ray.

a ¶ Extra territorium. Adde Spe. in tit. de cita.§.j. per totum Inno. in c. preterea. de dila. Lud. in l. ij. si quis in ius voca. non ierit.

1 ☞ Magistratus solus an possit facere leges vel statuta et qꝺ
dicatur ius nouum.
2 Magistratus cum vniuersitate an possit statuere dilatoriaꝫ de
bitoribus contra creditores.
3 Hoc edictum exigit rem perfectam ⁊ consummataꝫ:nec sufficit
solus conatus.⁊ facit ad.q.de eo qui accepit lupum ⁊c.
4 Magistratus tenetur de solo dolo ⁊ assessor suus de imperitia.
5 Penitentia an habeat locum in delictis consummatis.
6 Ius iniquum impetratum a reo an noceat fideiussori.
7 Rescriptum vel priuilegiũ concessum an extẽdatur ad futura.

¶ Quod quisqꝫ iur.in alte.statuerit ipse eod.iure vtat.Rub.

SUper rubrica. Cõtinua rubri
cam vt cõtinua
tur per Azo.in summa pandectarum hoc eod.
tit.⁊ vide quod ibi not.Et subaudi ad rubricã
vel statui fecerit,vt apparet.ĩ.eod.l.j.Et miror
quod Rofredus istud edictum pertransiuerit
et non tractauit in libello suo.⁊ concordat cum ista rubrica in
vsibus feudorum de consuetudine recti feudi.c.sacramentum.
§.in quibus.⁊ quod ibi not.⁊.C.de testi.l.si quis testibus.et.C.
de senten.l.cum pap.⁊ in aut.⁊ cõsequenter.quod hoc edictum
habeat equitatem etiam diuinam.ĩ.eodem.l.j.in princip.Et ha
bet duo capita verba vtriusqꝫ capitis eadeꝫ.l.§.j.qui magistra
tum.⁊ quod iste tit.non possit habere locum.Et an magistratꝰ
1 solus†possit facere leges vel statuta.quod dicatur ius nouuꝫ.
an magistratus cum consilio aliquorum ciuiũ possit facere sta
tuta.an legatus sedis apostolice,an episcopus sine capitulo,an
talia statuta sint perpetua.si magistratus cum populo statuit
ius iniquum,an quilibet de populo debeat vti eodem iure.⁊ qꝺ
statuens ius iniquum teneatur eodem iure vti tanto tempore
quanto durat ius iniquum.an istud edictum locum habeat in
sententijs iniquis ⁊ in interlocutorijs vel diffinitiuis.⁊ an in
illis que sunt ipso iure nulle.⁊ pulchra ⁊ singularis opi.quãdo
2 sententia dicitur lata errore expresso.†an magistratus cum vni
uersitate possit statuere dilatoriam debitoribus contra credito
res.⁊ an edictum locum habeat in his que sunt nulla,sed de fa
cto executioni mandata.an edictum habeat locum in volunta
ria iurisdictiõe,an in testamẽtis,an in rescriptis vel priuilegijs
a principe concessis.⁊ quid si non appareat vtrũ proprio motu
vel ad postulationẽ sit cõcessum.⁊ an habeat locũ in priuilegijs

in corpore iuris clausis.an ius iniquũ simpliciter cõcessum trãs
eat ad heredẽ.an locum habeat edictũ si tu impetrasti sup vno
negotio ⁊ ego super alio.⁊ an locum habeat in rescripto ĩpetra
to qđ quis conueniatur vltra duas dietas.an habeat locũ in
iudice delegato,an in arbitro,an in aduocato.an secũduz capi-
tulũ edicti exigat dolum.an pena edicti transeat ad heredem si
impetraui contra vnum.an omnes vti possint contra me,an il-
le solus.an hoc edictũ prosit solum ad excipiendũ si plures sta-
tuerunt.an vno soluente alij liberentur.an obtinẽs ius iniquũ
in vno loco teneatur in omnibus.Quanto tempore durent re-
media huius edicti.Quid si impetrauit qđ nullus debitor meꝰ
posset vti dilatoria cõtra me ⁊ vnus ex debitoribus meis impe
trauit q se tueri posset exceptiõe dilatoria qđ rescriptum preua
lebit.si impetraui ius iniquum in cã decẽ librarum an aduersa
rius vti poterit in causa cẽtũ librarũ.Impetraui a principe qđ
quilibet vicinus talis castri tenet mihi dare quinq; solidos an
nuatim.qlibet de dicto castro vult petere a me quinq; sol.nũqd
possit.Itẽ an iste titulus locũ habeat contra principẽ vel regez
statuentem ius iniquum,an ipsi teneantur vti eodẽ iure.¶ Itẽ
q: verbum statuit licet sit preteriti perfecti:tamen comprehẽdit
etiam futurum tempus.Hoc edictum exigit rem perfectam et
3 †consummatam:nec sufficit conatus eadem.l.§.hec autem ver-
ba.⁊ vide de hoc satis bene.Et qđ verba cum effectu sunt acci-
piẽda ⁊ ideo capiens lupum si fugiat sibi non debet habere pre-
miũ statuti ordinatum capientibus lupos.⁊ an si capitulũ con
cedat aliquibus potestatẽ eligendi sufficiat sine alia trãslatione
4 reali ⁊ sufficiat talis verbalis.Quod magistratus †teneatur de
solo dolo ⁊ assessor de imperitia ⁊ quare.j.eo.l.ij.⁊ q potestates
in syndicatu non tenentur de dolo nisi dolus probetur,sed syn-
dicant ꝓpter imperitiã tantum,⁊ ideo Cremonẽ.male fecerunt q
condemnauerunt quendã eorũ rectorẽ ad mortẽ:q: condemna-
uerat quendã ciuẽ ad mortẽ nec probatũ erat q dolo.⁊ qđ asses
sores habent protestari vel contradicere rectoribꝰ volentibus
facere aliquid iniquum qđ non est de eorum cõsilio.In delictis
5 †consummatis non est locus penitẽtie.j.e.l.iij.Et distinguitur
an proprio motu sit concessum vel ad postulationem impetran
tis.Procurator generalis vel specialis an tenet hoc edicto ea-
dem.l.§.si procurator.⁊ quare aliud in tutore q̃ in procuratore.
⁊ an procurator possit vti contra dominũ.⁊ an cõtumacia pro-
curatoris noceat dño ⁊ factũ tutoris pupillo.an impetrans vel
statuẽs ius iniquũ specialiter in vnũ debeat vti eodẽ iure quo
ad oẽs vel quo ad illũ solũ.⁊ si generaliter statuit vel impetrauit
6 cõtra omnes eadẽ.l.hec pena.¶ An ius iniquũ †impetratuz a
reo noceat fideiussori vel econtra eadem.l.§.si is pro quo.⁊ ple-
ne qñ factũ vnius nocet alteri vel principalis ei qui hz causam
ab eo.an impetratio filij noceat patri eadem.l.§.si filius.Et si fi-
lius vel vxor non possint agere iniuriaruz quia banniti possint
agere pater ⁊ maritus.⁊ an habẽti iura cessa ab amico obstet ex
ceptio banni.q pena huius edicti trãseat ad heredem.Qđ non
idem est in pena banni ead.l.§.qđ autẽ.Quod istud edictũ extẽ-
ditur ad actiones postea quesitas ead.l.§.illud.Et an rescriptũ
7 †vel priuilegium cõcessum extẽdatur ad futura vel postea quesi
ta.an prescriptio tollat obligationẽ naturalẽ ead.l.§.fina.Due
exceptiones fiunt ab edicto.j.eo.l.fi.Et si impetraui rescriptum
qđ possem te cõuenire super fundo,⁊ reconuenis me super decẽ
an possim te cõuenire sup alijs decẽ corã eodẽ iudice.Et si oppo
sui testi q erat infamis vel ribaldꝰ,an possit agere iniuriarum.

a ¶ Hoc edictũ. cõcordat huic l.tex.in.c. cum omnes.de consti.text.in.c.cũ illorum. extra de preb. Bar. ⁊ Bal.in.l.cũ in eo.j.de pac. doct.in.l.cum hereditas.ff.de admi.tut.

Hoc edictum. [a] Dicit qđ hoc edictũ hz magnam equitatẽ.est eñi
fundatum super ea.Et diuide totum titulum in sex
partes:q: primo commendat edictum vsq; ibi, qui
magistratum.Ibi ponuntur verba primi capitis edicti statuti
in personã magistratus vsq; ibi,si quis apud.ibi ponunt ver-
ba secundi capitis edicti statuti in personam litigantis vsq; ibi
hec autez verba.ibi expositio primi capitis edicti vsq; ad.l.si qs
iniquũ.ibi expositio secundi capitis vsq; ad.l.illud.ibi format
noua questio circa vtrumq; caput edicti vsq; ad fi.⁊ concor.ad
istum tit.extra de consti.c.cum omnes.cum ibi not.maxime per
Inn.⁊ Matt.vij.c.vbi sunt verba decreti hic in gloss. allegati.
Item non ob.C.de legi.l.ij.vt ibi not.

Qui magistratum. Hic ponit ṽba vtrius-
q; capitis edicti preto-
ris vsq; ad.§.hec autem verba.¶ Et primũ capitulum loquit
de magistratu statuente nouum ius iniquũ:secundum de litiga
tore impetrante.Et ratio que redditur in fi.huius.§.secundum
glo.⁊ bene refertur solum ad secundã partẽ edicti nõ ad pmaz:
q: cum prima pars edicti exigat doluz si fuit in dolo nõ potuit
credere esse equum ⁊c.¶ Oppono clarius q̃ glos.a diuisiõe qđ
iste titu.locum habere non possit.Aut enim solus magistratus
1 ius iniquum statuit ⁊ non valet:†q: quibusdam concedit spe-
cialiter ius condere vt senatui,vt.C.de legi.l.nõ ambigit.⁊ pre-
fecto pretorio,vt.C.de offi.prefe.preto.l.formam. ergo alijs de-
negatur si non valet non est locus huic edicto,vt.j.eo.l.in fin.et
not.per Inn.extra de consti.cum omnes.Aut populus fecit ius
iniquum assistente magistratu:⁊ tunc ascribitur populo et non
magistratui,vt.j.qñ app.sit.l.j.§.solent.solũ ergo cõtra populũ
deberet torqueri ⁊ sic cessat hoc edictum quod de magistratibꝰ
loquitur.potest dici q magistratus aliquando statuit in his q̃
spectant ad iurisdictionem ⁊ tũc potest per sententiam diffiniti
uã ⁊ interlocutoriã.⁊ sic potest loqui hic tit.⁊ qđ no.hic gl.⁊ pro
hoc.j.de reg.iu.l.res iudicata.¶ Itẽ potest edictũ tẽporale mit
tere quod durat tpe sui officij maxime iurisdictionẽ suam dene-
gando,vt.j.de pen.l.fi.⁊ ex qui.cau.maio.l.sed ⁊ si per pretorem.
§.sz si dñ decreto.⁊ hoc etiã mõ posset hic intelligi.¶ Quedaz
sunt que pertinent ad legem condendã.⁊ si velit perpetuã facere
nõ puto posse.⁊ ita procedat oppositio nisi ab his q possunt cõ-
dere legem vt predixi.vel nisi a populo potestatem haberet arg.
j.qđ cuiusq; vniuer.l.itẽ eorũ.§.si decuriones.⁊ hoc etiã modo
2 potest intelligi hic tit.¶ †Itẽ potest condere legem temporalez
propter necessitatẽ reipublice cum consensu optimorum ciuita
tum,vt.C.de nauicu.l.cũ nautarũ.lib.xj.⁊ arg.s.de offi.prefect.
vrbis.l.j.§.cura carnis.⁊ qđ ibi dixi.⁊.j.ad legem iuli.de anno.l.
vlti.⁊.C.de fundis limito.l.j.lib.xj.vbi de hoc per Odo.in lectu
ra sua.⁊ etiã aliqua edicta gñalia pro bono publico vt qđ nullꝰ
portet arma ⁊ similia,vt no.s.de assesso.l.j.⁊ in his similiter loq
potest iste titulus.¶ Quedam sunt que spectant ad ornatũ ci-
uitatis.⁊ in his põt statuere.ar.s.de offi.procon.l.si in aliquez.
de officio presidis.l.preses prouincie inspectis.⁊.l.de via publi-
ca.l.ediles.⁊ circa id collectas imponere,vt.C.de ope.pub.l.oẽs.
⁊ hoc non bene adaptatur ad titulum istum nisi forte iniq; sta
tueret circa ista:nam tũc locum habere posset etiam in istis Ia
co.butriga.⁊ de hoc statim subijciam plenius.¶ Item oppo-
no qđ solus princeps potest condere legem,vt.C.de legib.l.fin.
Sol.duobus modis vt in glo.¶ Item opp.quod magistratus
3 †nõ astringatur legi quam ipse fecit,vt.C.de legi.l.digna vox.et
quia nemo

quia nemo potest sibi legem imponere ᷑c. vt. ff. de leg. iij. l. nemo. et de arbi. l. penultima. ¶ Sed dic quod. l. digna vox. loquitur in principe qui est supra legem. ¶ Uel dic ad vtranq; legem ꝙ lz nō teneatur ad legem quam condit tenetur tamen ad istud edictum. ⁊. l. huius tit. ¶ Itē opponitur quod magistratus nō teneatur indistincte sed demuz si dolo statuit, vt. ff. eo. l. ij. Sol. hic secundū illam. Item op. ꝙ non exēplis ᷑c. vt. C. de sentē. l. nemo. Dic ꝙ non iudicatur exēplis: sed legibus huius tit. ¶ His premissis expediamus materiā istā per questiones. Et primo qꝛ litera dicit noui iuris statuerit. quero quod dicatur ius nouum.
4 †dic ꝙ illō qđ nō est in corpore iuris clausum nisi cōsuetudine inueterata approbatum, sed ad libitū statuentis statutuz. si enī esset in corpore iuris clausum lz esset durum tamen non esset iniquum, vt. ff. qui ⁊ a qui. l. prosperit. Item si esset cōsuetudine approbatum non esset nouū, nec iniquum, vt. ff. de legibus. l. de quibus. ⁊. l. inueterata. ⁊ pro hoc. ff. de constitu. princi. l. ij. Item dic illud esse iniquū quod non esset per aliam legē vel similem determinatum vel equitate suffultū: tunc enim nō esset iniquū, vt. ff. de legibus. l. non possunt. ⁊. C. de iud. l. placuit. ¶ Secūdo que-
5 ritur an iste titulus †locū habeat in statutis ⁊ quibus. Pro cuius declaratione videndū est an omnes magistratꝰ possunt statuta facere. ⁊ videtur ꝙ sic per istum tex. ⁊ gl. etiam videtur hoc sentire licet non generalia. ⁊ allegat. C. que sit long. consue. l. j. sz illa de statuto non loquitur. ⁊. §. sed ius. in insti. de iure naturali quam gl. allegat loquitur in populo nō in magistratu. populus enim bñ potest sibi legē facere. vt. l. omnes populi. ff. de iust. ⁊ iure. ⁊ ibi dixi. sed ꝙ quilibet iudex possit facere statutum subditis ad libitum nō puto verum: quia posset multū grauare sub-
6 ditos nec esset locus appellationi: †quia a statutis non appellatur, vt. ff. de app. reci. l. penul. ⁊ vlti. nisi in casibus quos. ff. dixi: ⁊. ff. dicam. Et pro hoc quia omnis iudex habet pronunciare se-
a cundū leges.ª in aut. de iud. §. si quis. col. vj. ergo si lege est punitum videtur superfluum super hoc statuere. ar. ff. de capiti. l. post liminium. §. fin. Et quia sic possent statuere ꝙ nō appellaretur ab eis. quod non est verum quia speciale est in certis casibus. ff. de app. reci. l. fin. ⁊ pro hoc a quibus app. non licet. l. j. §. j. ⁊ qꝛ speciale est in prefec. pto. C. de sent. prefec. preto. l. j. Et quia statutū est lex. vt. ff. de insti. ⁊ iure. l. omnes populi. sed legez condere possunt solum princeps vel superiores magistratus quibus specialiter concessum est. vt. ff. dictum est ergo ᷑c. breuiter dic secundū
7 Pet. Gui. ⁊ Jaco. de ra. ⁊ Ray. †aut queritur de statuto quod respicit bonū publicū vt quod nō eatur de nocte vel non portentur arma ⁊ similia. ⁊ tale statutuz bene possunt facere magistratus forte cū consilio aliquorum bonorū virorū ciuita. vt in vsibus feudo. de pace tenenda ⁊ eius violato. §. post natale. arg. ff. de offi. prefe. vrbis. l. j. §. quies. ⁊. §. cura carnis. ⁊. ð. l. j. de fundis limitro. aut circa rerū ciuitatis administrationē. ⁊ in his se non intromittit nisi eatenus vt authoritatem prestet. vt. C. de seruis reipublice manumittendis. l. ij. ⁊ idem in officialibus creandis. vt. ð. l. j. §. solent. ff. qñ ap. sit. ⁊ de decre. ab or. fa. l. j. ⁊ in istis si estimauerit esse vtile reipublice tenetur authorizare alias punitur. vt. C. de decur. l. si quos. lib. x. Azo tñ in summa de iurisd. omn. iudi. circa mediū videtur sentire ꝙ quilibet magistratus in sua ciuitate ius nouū statuere potest ⁊ allegat hanc. l. ⁊ pro hoc bene insti. de iure natura. gen. ⁊ ci. §. scriptuz ius. ibi. magistratuū edicta. ⁊. §. pretorum quoq; edicta. ⁊ qđ not. in glos. ff. de ferijs. l.
8 j. §. j. que incipit. imo derogatur populus tamen †vel ordo decurionum statutum cōdit etiā sine magistratu. vt. ð. l. j. §. solēt qñ app. sit. ⁊. C. de legationibus. l. si quod. lib. x. Licet quidam contra predictā. l. ij. de seruis reipublice manumittēdis. vbi de hoc dixi. De his autem que pertinent ad iurisdictionē magistratus se nō intromittunt nisi ex necessitate. vt. ff. de tu. ⁊ cur. da. ab his. l. vbi absunt. ⁊ de hac materia vide per Ray. in lectura. l. oēs populi. de iust. ⁊ iur. aut de his que respiciūt voluntatē vel voluntatem magistratus. ⁊ non possunt. vt. ff. de decretis ab ordine faciēdis. l. j. ⁊. C. de spectaculis. l. vna. lib. xj. aut de his que respiciūt iuris necessitatem puta circa tuitionē sue iurisdictionis ⁊ possunt. vt. ff. titu. j. l. j. ⁊. C. de modo mulctarū per totū. ⁊ illa magis dici possunt decreta vel precepta ꝙ statuta. ¶ Si circa facta singularia priuatorū nō possunt. vt. C. cōminatiōes vel epistolas. l. progrāma. ⁊. l. fi. Et ar. ad hoc de ven. insp. l. j. ex hoc rescripto. ⁊ maxime in damnum vel preiudicium alterius. vt. C. que sit lōga consue. l. ij. in glo. magna circa mediuz. Pro confirmatione huius glos. licet non alleget facit. ff. de pollici. l. quoties alias toties. §. fi. qui ⁊ a quibus. l. si priuatus. in aut. de defen. ciui. §. fi. ⁊ de magistra. conuenien. l. j. §. j. alias non credo ꝙ magistratus possit per se facere statutum sine cōsensu ⁊ voluntate populi. vt colligi potest in vsib. feudo. de statutis contra libertatem ecc. factis. §. potestates que est. C. de sac. san. ecc. aut. cassa. et. ð. l. omnes populi. ff. de iust. ⁊ iure. Unde in casibus in quibus magistratus possunt facere statuta per se tantuz locū habet ti. iste.
9 Legatus †etiaz sedis apostolice potest facere statuta perpetua in prouincia sibi decreta. vt extra de offi. legati. c. vl. ⁊ ibi in gl. ⁊ per Jnn. ⁊ in Spe. de lega. §. superest videre. ver. potest etiam legatus statuta facere. ¶ Itē episcopus potest statutū facere. dū tamen non sit contra ius cōmune vt extra de consuetu. c. cū dilectus. ⁊ ibi in glo. per Inno. ⁊ Compost. ⁊ de locato. c. ij. de maio. ⁊ obed. c. ij. ⁊ de constitu. c. vlti. lib. vj. ⁊ ibi per Joā. an. ¶ Et ꝙ
10 legatus ⁊ episcopus †non possint facere statuta contra ius cōmune no. per Archi. extra de preben. c. si apostolice. lib. vj. ⁊ plenius de rescrip. c. statutū. eo. lib. v. col. sui apparatus. ¶ Et qui possint facere statuta ⁊ qualia plene dixi. ð. l. formā. C. de offici. prefec. orientis. ⁊ vide no. per Jnno. et Compost. extra de consti. c. cū omnes. ⁊. c. cū accessissent. ⁊ sentit hic gloss. qđ talia statuta facta per magistratus non sunt perpetua. sed finiuntur finito officio. ⁊ allegat. ff. de pen. l. fi. ⁊ pro hoc lz non alleget. ff. ti. prox. eū qui iudicare. Doctores tamen tenent contrariū ⁊ allegāt ꝙ si iudex interdicat aduocatoribus ⁊ foro sine cause cognitione nō excedit tps officij sui. si cū cause cognitiōe tunc est perpetua, vt. C. de postu. l. j. cum ibi not. cū itaq; statuta fiant cuz magna cause cognitione. vt. C. de legi. l. humanū. ergo sunt perpetua. et
11 de hoc dixi. ð. l. fi. de pen. Sed queritur †si iudex statuit aliquid de consilio populi vel capituli vel vniuersitatis campana pulsata ⁊ more solito. istud statutū est iniquū nunquid omnes qui consenserunt illi statuto teneantur eodē iure vti postulāte eo cōtra quem statuerit ⁊ videtur ꝙ sic. arg. ff. ad munici. l. qđ maior. de reg. iur. l. aliud. §. refertur. extra de senten. excom. c. grauem. ⁊ c. nouerit. cum ibi not. per Ber. ⁊ Jnno. ⁊ pro hoc. ð. aut. cassa. ⁊ de immun. ecc. c. clericis laicos. §. j. lib. vj. ⁊ qđ notaui super rubrica. C. ne filius pro patre in simili questione. Glo. hic tenet cōtrariū ⁊ communiter omnes doctores: quia factum vniuersitatis nō est singulorū. vt. ff. de rer. diui. l. in tantū. §. vniuersitatis. ⁊ ad hoc etiā facit quod no. ⁊ dicam. ff. de dolo. l. sed ex dolo. §. sz an municipes vniuersitas non tenebitur. ⁊ pro hoc. ð. c. cum omnes. extra de consti. cū ibi not. ⁊ qđ metus cau. l. metum. §. ant maduertendū. ¶ Item dicit Ja. de are. qđ statuens ius iniquū tamdiu dz vti eodē iure ꝙ diu durat ius iniquum: vnde si fecit preceptū statutum vel decretum temporale. finito tempore non tenebitur. vtpote causa cessante: sed si est perpetuum tūc vti potest perpetuo contra eū. ⁊ forte in tanta summa: quia puniri dz in eo in quo deliquit. vt. ff. de his quib. vt indig. l. rescriptū. Itē quia alie pene sunt inuente. vnde non debet sepius queri de delicto eiusdē hominis. vt. ff. nau. cau. sta. l. licet. sed hoc nō obst. qꝛ verum est eodem genere actionis vel questiōis: sed alio sic. vt. C.
12 quando ciuilis actio preiudicet cri. l. j. ¶ Itez queritur †an hoc edictum locum habeat in sententijs videtur qđ non ar. C. quando prouo. nō est neces. l. ij. ⁊. ff. proxi. §. j. responso. ⁊ quia si iudex inique pronunciat facit litē suā. vt inst. de ob. que ex delicto nascun. circa prin. ⁊ sic nō videtur habere locū pena huius edicti. ¶ Sed dici posset ꝙ vna tollit aliā. vel illa quādo sine dolo hic qñ dolo. ¶ In contrariū videtur qꝛ dicit statuit quod verbum etiā ad sententias referri pōt. vt. C. que sit lon. cōsue. l. j. de iurisd. om. iud. l. priuatorū. ⁊. C. quomodo ⁊ qñ iud. l. si preses. ⁊ p hoc ff. proxi. §. ibi nec effectū decretū habuit. decretū enim pro sententia sumitur. vt. ff. de offi. proconsu. ⁊ leg. l. nec quicꝙ. §. vbi decretum. ⁊ qꝛ de sentētia expresse loquitur. ff. proxi. §. ibi. nec est vlla sententia. Quidā distinguunt inter interlocutoriā ⁊ diffinitiuā vt qꝛ in interlocutoria non potest appellari cum habeat locum edictū in diffinitiua nō. sed imputet sibi quomodo appellauit. vt. ff. de reg. iur. l. damnū. §. ꝙ quis. ¶ Glo. ⁊ Jac. but. reprobāt hanc distinctionē: qꝛ quandoq; cōtingit ꝙ in diffinitiua nō potest appellari propter paupertatem. vt. ff. mand. l. si procurator. §. si ignorantes. Et dato ꝙ posset appellare non appellando est in culpa ⁊ magistratus in dolo qui preponderat culpe. vt. ff. ad legē aqui. l. itē si obstetrix. ¶ Sed hec videtur bona ratio quo ad magistratum in quo dolus exigitur non quo ad aduersariū in quo nō exigitur dolus. ⁊ sic quo ad eum imputandū videtur ei qui non appellauit. ¶ Sed dici potest ꝙ hanc culpā aduersariꝰ nō potest obijcere cū ex ea cōmodū sentiat. Unde dici pōt et si me culpent alij ᷑c. vt. ff. de iure dot. l. cū in fundo. §. j. ⁊ culpa iudicis ē in faciēdo litigatoris in omittēdo. ⁊ ideo culpa iudicis preponderat. ff. de impensis in rebꝰ dotali. factis. l. quarta. so. mat. l. si constante. §. si maritus. ⁊. l. mora. ⁊ ibi not. ¶ Preterea ⁊ ab
13 interlocutoria †quandoq; appellatur: vt quando trahit secū executionem. vt. C. quorum appella. nō reci. l. ante sententie. ⁊ dato ꝙ nō possit ab ea appellari pōt peti reuocari contrario imperio. ff. de re iud. l. qđ iussit. ⁊ sic idē videretur in interlocutoria qđ in diffinitiua. ¶ Item dicit gl. hoc edictū hz locū tā in interlocutoria ꝙ in diffinitiua. ¶ Item dicit gl. hoc edictū locum hēre vbi sententia est aliqua licet sit iniqua cōtra ius litigatoris. secꝰ

a ¶ Scđz leges. Adde contra hoc ꝙ iudex iudicās scđm cōscientiā cōtra leges scriptas non incidit in penā. c. cum eterni. de re iudic. in. vj. Bal. in. l. fi. C. de pe. iudi. qui male iudica. Alex. in. l. bonorum. C. qui admit.

si est nulla ipso iure, vt q2 errore expresso prolata, vt.d.l.ij.quãdo prouoca.non est necesse.si autẽ errore nõ expresso teneret, vt.j.de re iud.l.cũ prolatis vbi de hoc tetigi. ¶ Pe.tamen dicit ꝙ siue expresso errore, vt q2 pronũciat minorẽ.xiiij.an.posse testari siue non expresso sed retento in mente pronũciauit solũ testamẽtum valere.constat tamẽ ex actis ⁊ probationibus fuisse testamentũ
14 minoris.xiiij.annis:† adhuc sententia nulla est ipso iure:q2 non refert inter tacitũ ⁊ expressum, vt.j.si cer.pe.l.cũ quid.⁊ probaꝛ.j.que senten.sine ap.rescin.l.j.imo satis expressum dici potest ex quo cõstat ex actis ad q̃ refertur sñia, vt.C.de sen.que sine certa quanti.l.j.⁊.ij.⁊.j.de re iud.l.ait pretor.§.j. ¶ Idem in exemplo qñ petebantur decem ⁊ quinqȝ ⁊ cõdẽnauit in.xx.q2 si credidit iudex decẽ ⁊ quinqȝ facere.xx.siue hoc exprimat siue in corde retineat si hoc appeat ex actis sentẽtia est ipso iure nulla. Si autẽ simplr̃ cõdẽnauit in.xx.non apparẽte aliquo errore ex actis tũc est cõtra ius litigatoris.nõ ob.l.prolatis.q2 lex illa multos habet intellectꝰ.s3 veritas est ꝙ ibi nõ fuit lata sentẽtia directo cõtra legẽ sed cõtra simile legis ⁊ ideo t3:aduocatus enim ibi allegabat aliquã.l.q̃ l3 nõ esset casus questionis tamẽ a ratione legis vel a simili multũ subtiliter faciebat.iudex tũ dixit ista.l.nõ me mouet.⁊ iudicauit cõtra argumentũ quod adducebaꝛ ex lege illa.certe hoc casu valet sententia.sed si expresse iudicaret cõtra casum legis tũc nulla esset sentẽtia. Pet.⁊ Iaco.de ra. Unde videꝛ ꝙ etiã in sentẽtia ipso iure nulla locũ habeat istud edictũ. Nõ ob.j.§.proxi.q2 ibi erat nulla ex eo ꝙ litigantes nõ erãt de iurisdictiõe iudicis.⁊ ideo nec sentẽtie nomẽ mereꝛ habere. ¶ Alij dicunt ꝙ qñqȝ questio vertitur sup iure vtputa an minor.xiiij.possit testari[a] vel nõ:tunc si pronũciatur eũ posse testari sñia sit ipso iure nulla.⁊ q2 nullũ h3 effectũ non habeat locu3 hoc edictũ. Si aũt questio vertitur inter ptes in iure ⁊ in facto: q2 vnus dicebat minorẽ.xiiij.annis posse testari alius negabat. Itẽ vnꝰ dicebat testatorẽ fuisse minorẽ.alius negabat ⁊ iudex cõtra probationes factas pnũciauit testamẽtũ valere tũc teneret sentẽtia ⁊ esset opus per appellationẽ rescindi.⁊ ita d3 intelligi.d.l.ij.C.quo.app.nõ recip.⁊ est ratio qñ q2 iudex pronũciat super iure ⁊ contra ius nullã põt excusationẽ pretendere. s3 qñ est questio etiã super facto vt q2 vnꝰ dicit testatorẽ maiorẽ alius minorem:iudex h3 aliquẽ colorẽ quasi non fuerit probatum q2 istud cõsistit in eius examinatione, vt.j.de testi.l.iij.ibi tu magis scire potes ⁊c.vnde l3 sñia sit contra.l.est tamẽ ⁊ cõtra ius litigatoris:⁊ ideo t3.sed inique per appellationẽ rescinditur.⁊ hec est noua ⁊ singularis opi.⁊ iudicio meo continẽs veritatẽ et veru3 intellectũ.d.l.ij.C.quo.app.non reci. ¶ Tenẽt etiã Pe.⁊ Gul. ꝙ dato qđ sñia vel statutũ sint ipso iure nulla tamẽ si sunt executioni mãdata de facto per magistratũ quod locũ habeat istđ edictũ ⁊ pro hoc facit finis huiꝰ.l.a cõtrario sensu. ¶ S3 an est
15 verũ ꝙ glos.† dicit ꝙ magistratus cũ consensu procerũ ciuitatis possit statuere ꝙ nullꝰ debitor possit conueniri a creditoribꝰ suis vsqȝ ad certũ tps.videtur ꝙ nõ q2 videtur solus princeps hoc posse cõcedere, vt.C.de prec.impe.offer.l.quoties Pet.dicit ꝙ hoc facere posset sentẽtiando vt si petebã a debitore meo centũ ⁊ iudex condẽnauit eũ ꝙ solueret mihi vsqȝ ad annũ.põt eñ prorogare tẽpus quod datur condẽnatis, vt.j.de re iud.l.ij.si tamẽ inique fecit eodẽ iure vtetur si ipsa sentẽtia est seruata ⁊ executioni mãdata.vnde ipse Pet.dicit ꝙ qñ iudex statuit ius iniquum ꝙ t3 de iure ⁊ nõ est dubiũ ꝙ h3 locũ istud edictum:vt si pronunciat ꝙ tenear respondere libello non ob.exceptio transactionis quã opposueram qđ est contra.l.elegãter.§.si qs post.j.de condi.indebi.si aũt statuit ius iniquũ quod de iure non tenet:tũc si remansit in suis finibꝰ ⁊ nõ est executioni mandatum nõ h3 locũ istud edictũ vt in fi.huius.l. ¶ Si autẽ est pcessum ad executionẽ tunc habet locũ edictũ arg.j.de noxa.l.nõ solum.⁊.j.qđ vi aut clam.l.seruus nec potest imputare ꝙ nõ appellauerim vel nullã dixerim q2 est in dolo qui prepõderat culpe, vt.s.dixi nec ob.j.hac.l.in fine.q2 conatꝰ obfuit de facto. ¶ Itẽ queritur an hoc edictũ habeat locũ i voluntaria iurisdictiõe. vt q2
16 iudex† prestitit authoritatem emancipatiõi minus legitime.et sic inique.dic ꝙ non q2 pene sunt molliende.j.de pen.l.interpretatione. ¶ Itẽ quero an mens huius edicti locu3 habeat in eo qui inique ordinauit in testamẽto in preiudiciũ filiorũ vel alior successorũ vt si alius disponat inique contra eũ vtantur eodem iure.dic ꝙ non:q2 istud edictũ exigit rem perfectã, vt in fi.huius.l.sed dispositio testatoris non recipit perfectionẽ nisi in morte; q2 ambulatoria est volũtas defuncti ⁊c.vt.j.de dona.inter vi.et vxo.l.cũ hic statꝰ.§.oratio.⁊.C.de sac.san.ecc.l.j. ¶ Ite3 queriꝛ
17 an locũ habeat in rescriptis ⁊ priuilegijs principis.† Doct.dicunt ꝙ sic ⁊ ꝙ omnia rescripta ⁊ priuilegia non clausa in corpe iuris determinantur per.l.huius ti.q2 aut proprio motu conceduntur:⁊ tunc ille cui cõcessum est nõ tenetur vti eode3 iure, vt.C.de legi.l.qđ fauore.aut est cõcessum ad postulationẽ ipetrãtis:⁊

a ¶ Non possit testari. Adde tex.in.l.si frater.C.q testa.fac.pos.§.preterea nisi ⁊ specu.in tit.de pigno.§.j.vſ.verũ in posi.rei. Pau.de cast.i.p.l.si frater. Bal.in.l.fi.et i.l.milites.C.de test.mi.nisi forte per statutũ pmittatur. Bar.in.l.si q̃ramus.ff.de testa. Itẽ nisi ad pias causas ⁊ cũ authoritate tutor. Bal.i.d.l.si frater.⁊ Bart.in.l.j.§.j.ff.de tutori.

tũc eodẽ iure vti cõpelliꝛ, vt.j.eo.l.iij.§.s3 si impetrauerit.⁊.C.de petitio.bono.subla.l.ij.lib.x. Et hoc nisi forma rescripti haberet ꝙ princeps ex certa scientia ⁊ plenitudine potestatis derogaret huic edicto.⁊.l.huius tit.vt.C.de natu.libe.l.j.⁊.C.de trans.l.causas vel lites.vbi de hoc dixi.sic licet doctores sic teneant tũ in hoc ti.nõ est aliqua.l.que expresse loquaꝛ de rescriptis pncipis.sed hoc probatur per.l.C.de resc.ven.l.ratas.⁊ vide quod no.per Dy.extra de reg.iur.c.in iudicijs.lib.vj. Quidam tñ dicunt ꝙ cũ rescripta principis intelligi debeãt sine alterius piudicio, vt.j.ne quid in loco.l.ij.§.si quis a principe.⁊.§.merito nõ esse curandũ qñ est iniquũ ⁊ in preiudiciũ alienũ 3 vtrũ proprio motu vel ad petitionẽ sit concessum q2 nunꝙ valet quando est in preiudiciũ alienũ nisi de mente principis hoc volẽtis appareret.p hoc.C.de inoff.testa.l.si quando.de vulg.substi.l.ex facto.in prin.j.de condi.inde.l.fi.§.idẽ quesijt.⁊.C.de off.recto.puinc.l.si quis cohortalis.sed quo ad penã imponẽdã parti ex hoc edicto bene obtinet dicta distinctio vtrũ ad postulationẽ vel pprio motu fuerit cõcessum.sed ne preiudicet tertio not.ar.j.de excus.tuto.l.idẽ vlpianus.in fi. ¶ Sed quid si ex rescripto nõ appeat vtrũ proprio motu vel ad postulationẽ alicuius fuerit cõcessu3? videtur ꝙ sit probandum ad postulationẽ cocessum:q2 ei g docet ⁊c.vt.j.de prob.l.ij.⁊ qui dolũ dicit ⁊c.j.de proba.l.quoties.§.qui dolo.⁊ q2 in benigniorẽ partem ⁊c.s.de legi.l.benignius. ¶ Dicit Andreas aut cõcedẽs erat notus ⁊ amicus concedentis ⁊ tunc presumitur proprio motu.ar.j.de do.inter vir.et vxo.l.vtrũ.man.l.si vero non re.§.idem pompo.⁊.C.de colla.l.si donatione. Si non erat notus ⁊ amicꝰ tunc presumitur ad postulationẽ cõcessum:q2 non est verisimile iniurias nasci vnde iura nascuntur.C.vnde vi.l.meminerint.⁊ pro hoc.de peti.bonoru3 subla.l.ij.lib.x. And. ¶ Iure canonico est casus ꝙ nunꝙ presumitur proprio motu concessum nisi hoc sit expressum in rescripto.extra de prebẽ.c.si motu pprio.lib.vj. ¶ Itẽ quero nũquid
18 habeat locũ in priuilegijs indulgẽtibus† perẽptorias exceptiones.⁊ videtur ꝙ nõ:q2 hoc edictũ exigit statutũ valere, vt hac.l.in fi. Sed si imperator indulgeat peremptorias non v3, vt.d.l.quoties.C.de preci.impe.offe.qđ puto verum nisi imperator in cõcessione diceret.nõ obstante tali.l.vel nõ obstante aliqua.l.q2 tunc valeret vt predixi.arg.in aut.de testa.imperfectis.⁊ dixi.d.l.quoties.§.j. Et dant quidã exemplũ de perẽptoria si impator cõcedit mihi ꝙ non tenear meis creditoribꝰ rñdere.s3 certe ista nõ est vere perẽptoria imo dilatoria:q2 priuilegia simpliciter cõcessa nõ trãseunt ad heredes.vnde heres meꝰ bñ tenebiꝛ soluere. Ubi autẽ diceret ꝙ nõ tenear nec heres meꝰ tunc est vere perẽptoria:q2 priuilegiũ tunc nõ est personale, vt.j.de reg.iur.l.priuilegia.⁊.l.in omnibus.⁊.l.neratius. ¶ Itẽ q̃ro an habeat locu3
19 in priuilegijs in corpore iuris clausis.† multi enim sunt priuilegiati in iure vt clerici milites ⁊ alij.an aduersarij eorũ vtenꝛ eisdẽ priuilegijs cõtra eos. Dicẽdũ ꝙ non nisi priuilegiũ hoc expſse cõtineret.sicut apparet in solutione sportularũ:q2 clerici non tenentur soluere nisi quatuor siliquas.nã aduersarij eodẽ beneficio vtunꝛ, vt.C.de fruc.⁊ lit.expen.l.fi.sed hoc nõ est ex sentẽtia huius edicti:q2 hoc nõ retorqueꝛ in clericos.nec ex hoc damnũ aliqđ sentiunt.sed ideo est vt equalitas seruetꝛ in iudi.vt.d.l.fin.
20 ¶ Itẽ q̃ro an ius iniquũ† simpliciter indultũ trãseat ad heredẽ.dic ꝙ si ad excipiẽdũ nõ transit, vt.s.dixi.si enim mihi concedatur ꝙ soluere creditoribꝰ nõ tenear heres meꝰ soluere tenebitur. Si aut indulget actio siue ad dandũ siue ad faciẽdũ transit ad heredẽ.si ad nõ faciendũ nõ trãsit, vt.j.de ver.ob.l.si sit.⁊ ibi in glo.⁊.j.de pac.dot.l.ob res.§.fi. ¶ Itẽ quero: impetrasti contra me ius iniquũ quod posses agere ex pacto nudo ⁊ ego impetraui in alio facto contra te qđ possem pbare per vnum testem: nunquid ego secundo impetrãs incidã in penã huiꝰ edicti? istđ mouet gl. Et primo videtur ꝙ nõ.nã si fecisti opus in loco publico ⁊ velis me prohibere ne faciam possum te repellere.j.ne quid in loco publico.l.j.idem ait.⁊.§.si publicum.⁊ q2 in pari cã turpitudinis ⁊c.C.⁊.ff.de condi.ob turp.cau.⁊ maxime.l.si ob turpem. Glo.videtur sentire contrarium q2 regula remanet firma in non exceptatis sed a regula huius edicti excipiuntur tantum duo casus.j.ea.l.si.sed iste casus de quo queritur non est de illis duobꝰ exceptatis:ergo h3 locũ regula ⁊ effectꝰ huiꝰ edicti.arg.in aut.de non alie.§.vt aũt.⁊.j.de fundo instr.l.quesitum.§.idẽ respondit. Unde gl.que mouet istã questionẽ.d.l.vltima.j.cod.in vltima glo.est corrupta.nã dicit impetrauerat contra alium.d3 dicere impetrauerat contra me.na3 si diceretꝛ cõtra aliũ hoc nihil esset nisi incideretur in opi.illorũ qui dixerũt quod q impetrauit ius iniquũ contra vnũ debeat vti eodẽ iure cõtra oẽs.de quo no.⁊ dixi.j.e.l.iij.§.hec pena. Sed quid si impetraui rescriptũ vt te conuenire possim vltra duas dietas contra.c.statutũ.extra de resc.lib.vj.nunqd habebit locũ hoc edictũ? videꝛ ꝙ sic. Iac.ꝙ non:q2 istud rescriptum h3 vnicam iniquitatem scilicet
qđ vltra

ꝙ vltra duas dietas, vnde si me velles cõuenire ex tali rescripto
non posses, in aut. de mand. princi. §. sit tibi. hoc tamen dubium
mihi videtur. ¶ Nũc quero de personis. ⁊ primo an habeat lo-
21 cum hoc edictum † in iudice delegato. videtur ꝙ nõ: qꝛ litera di
cit que magistratũ potestatem ⁊c. sed delegatus hoc non hꝫ, vt
s. de offi. eius cui manda. est iurisd. l. j. §. qui mandataꝫ. ergo ⁊c.
dic contra. ⁊ ad arg. contrariũ responde ꝙ habet potestatẽ quã
tũ ad exercitiũ, vt. d. §. ⁊. eo. ti. l. cognitio. ¶ Sed quero an locũ
habeat in delegato siue dolo siue culpa hoc faciat. dic ꝙ sic: qꝛ
delegatus dꝫ esse iurisperitus vnde sicut accessor tenetur de im-
peritia, vt. j. ea. l. ij. ⁊. j. de reg. iu. l. imperitia. ⁊ locati. l. si quis de-
mũ. §. si quis titulos. sic ⁊ delegatus. ⁊ ꝙ debeat esse iurisperitꝰ
probatur in aut. de iud. §. j. sed si ordinarius per imperitiam nõ
tenetur ex hoc edicto, vt. d. l. ij. j. e. sed tenetur ex eo quod facit li-
tem suam, vt. j. de iud. l. si filius. ⁊ insti. de obl. ex quasi maleficio
in prin. de iure tamen canonico potest causa delegari etiã nõ iu
risperito ⁊ hoc sepe fit per. d. c. statutũ. de resc. lib. vj. ⁊ hoc forte
verum est etiã iure ciuili qꝛ cõceditur eis habere accessorem in
aut. de iud. §. oportet. ⁊ de defen. ciui. §. illud. ¶ Sed an hꝫ locũ
22 in arbitro? † videtur ꝙ nõ: qꝛ sentẽtia arbitri non habet effectũ
nec dicitur sententia. C. de arbit. l. j. ⁊ istud edictum exigit rẽ per
fectam, vt. j. hac. l. in fin. Sed dic contra: qꝛ hodie dicitur senten
tia si partes emologent, vt. C. de arbi. l. pen. ⁊ qꝛ alias habet effe
ctum metu pene, vt. j. de arbitris. l. diem proferre. §. stari. nec po
test appellari ab eius sententia vt ibi. ⁊. d. l. j. C. de arbit. ⁊ qꝛ ita
facit litẽ suã arbiter inique pronunciãdo sicut iudex, vt. C. de pa
ctis. l. si quis in conscribendo. ¶ Sed nunquid aduocatus tene
tur? quidam sic ad instar assessoris. j. ea. l. ij. contra credo qꝛ non
inuenitur expressum. ⁊ pro hoc. j. e. l. iij. §. si procurator. et hãc te-
net Ray. quia eadẽ est ratio: ⁊ quia pene non sunt extendẽde: et
qꝛ aduocatus non sentit lucrum, sed pars. ar. j. de var. cogn. l. j.
§. j. ⁊ qꝛ nomine cliẽtuli facere videtur. C. de errore aduo. l. j. ⁊. ij.
23 ⁊ quia procurator non tenetur. j. e. l. iij. §. si procurator. † Sed si
aliquid falsi allegaret bene tenetur, vt. j. de falsis. l. fi. ⁊ arg. si mẽ
sor falsum modum dixerit. l. fin. de iud. cũ pretor. §. marcellus. et
de inofficioso testamento. l. fi. Gul. ¶ Item quero ad secunduꝫ
caput huius edicti exigat dolũ. dic ꝙ nõ qꝛ cõprehendit assesso
rem ⁊ litigatorẽ. sed assessor debet esse iurisperitus: ergo eius im
peritia punitur, vt. j. e. l. ij. ¶ Itẽ litigator qui impetrat ius ini-
quũ locupletatur cũ aliena iactura quod equiparatur dolo, vt
j. de po. l. j. §. an in pupillũ. Sed si assessor erraret in facto vel liti-
gator in facto alieno cessaret edictũ: qꝛ error facti prudẽtissimos
fallit. j. de iur. ⁊ fac. igno. l. ij. ⁊ pro hoc ad vellei. l. quãꝗ. pena hu
ius edicti trãsit ad heredẽ. j. e. l. iij. §. qd autẽ. ¶ Sed cui prodest
24 hoc edictum † verbi gratia impetrauit contra te ius iniquũ nũ
quid cũ qualibet persona teneor vti eodem iure, an solũ contra
te? Azo dicit cõtra omnes, vt. j. eo. l. iij. §. hec pena. ⁊ sic secundũ
eum contingit mirabile ꝙ res inter alios acta aliis nocet cõtra
regulã res inter alios acta. ¶ Doc. tenent cõmuniter ꝙ si obti-
nuit contra vnũ solũ tenetur vti eodem iure demũ eo postulan-
te contra quẽ obtinuit ⁊ nõ contra alium, vt hoc. §. ibi aduersa
rio eiꝰ postulãte. Si aũt impetrasset generaliter vel magistratꝰ
statuisset tunc omnes cõmuniter vti possunt contra eũ, vt. j. e. l.
iij. §. si is pro quo vt puniatur in quo deliquit, vt. j. de his quib.
25 vt indig. l. rescriptũ. ¶ Itẽ querit qd sit beneficiũ † vel auxilium
huius edicti glo. videtur velle ꝙ sit solum ad excipiendũ nõ ad
agendum, vt. j. e. l. iij. §. si tu. Et nescio si Rofred. in libello forte
propter hoc cõmisit i tractatu edictorũ tractare de isto edicto. ⁊
Jo. etiã non posuit in arbore actionũ. ⁊ de hoc multuꝫ dubitãt
doc. sed puto ꝙ auxiliũ sit omni modo quo consequat qs effe-
ctum huiꝰ edicti siue excipiendo siue agendo vel accusando vel
replicando. Exemplum de exceptione. impetraui contra te dila
toriã ꝙ non soluã vsqꝫ ad annũ cõpellor vti eodẽ iure hoc non
potest contingere nisi per viã exceptionis. ¶ Exemplũ de actio
ne egi contra te ex nudo pacto obtinui ꝙ tenereris mihi ⁊ fuisti
condemnatus. certe si agas contra me ex nudo pacto teneor vti
eodẽ iure non virtute pacti nudi sed virtute huius edicti: ⁊ ideꝫ
põt dici in accusatione. vnde quacunqꝫ via consequi debeã effe-
ctũ huiꝰ edicti illã consequar: siue sit via exceptionis siue actio-
nis vel accusationis vel replicatiõis vt dixi. nec video quare ex
isto edicto nõ oriatur actio in factũ sicut ex aliis edictis preto-
ris, vt. j. de act. ⁊ ob. l. in onerariis. ⁊ inst. de perpe. ⁊ tempo. acti.
in princi. Dicunt tamen quidã ꝙ propria actio non orit ex hoc
edicto nisi per viã recompensatiõis. ⁊ iudex ex officio suo coer-
ceat impetrantẽ vti eodem iure nõ aũt iure actionis. ¶ Ego tñ
edictũ generaliter intelligo sicut sonat. Itẽ qꝛ. l. dicit ꝙ ibi alicui
actio ita ⁊ aliis datur cõtra ipsum. j. si ex noxa. causa agatur. l. ij.
in fi. et de nox. electio. §. fin. ⁊ pro hoc videtur expressum. j. de act.
empti. l. bona fides. Gul. ⁊ pro hoc. C. de rescind. vendi. l. ratas.
¶ Sꝫ quero iudex qui inique statuit tenetur ad interesse ex hoc
edicto ⁊ etiam actione de dolo nunquid si actum est vna sit sub
lata alia. Item si sunt plures magistratus qui statuerũt ius ini
quum vel magistratus ⁊ aduersarius qui impetrauit sum cõse
cutus ab vno interesse meuꝫ, nunquid possum agere cõtra aliũ
puta cõtra impetrãtẽ ex secũdo capite? dicendũ ꝙ quãcũqꝫ viã
elegerim possum ad aliã redire quatenus excedit, ar. j. vi bo. rap.
l. j. cum si. ¶ Ad secundã questionẽ dic ꝙ vnus non liberat aliũ,
vt. j. ad legẽ aquil. l. itẽ mela. §. si plures. ⁊ dixi. s. ti. pro. l. adeo q-
26 dã. ¶ † Sed pone aliquis obtinuit ius iniquũ cõtra me in ciui
tate ista an teneatur vti eodẽ iure in omnibus ciuitatibus an in
ista tantũ? videtur ꝙ solũ in ista. ar. j. de procu. l. sed ⁊ he. §. non
solũ. Contrariũ dic ꝙ obligatus est ex isto edicto que obligatio
semp comitat eũ. ar. j. de postu. l. ex ea causa. de condit. indebi. l.
frater a fratre. ⁊ quia ex diuersitate locorũ ⁊c. vt. C. de tẽpo. in in
teg. rest. l. fi. alias sequeretur ꝙ nũꝗ magistratus teneretur ex
hoc edicto: qꝛ nullus debet esse iudex in patria sua. C. de crimi.
sacri. l. fi. nec potest conueniri nisi finita administratione, vt. j. de
in ius voc. l. ij. ⁊ de iud. l. pars literarum. ⁊ sic quando finito offi
cio recederet ⁊ iret ad ciuitatẽ suã non posset conueniri ꝙ esset
27 absurdũ. ¶ Quanto tẽpore duret remedium † huius edicti. di-
cunt quidã sicut ⁊ alie actiones pretorie. arg. insti. de perpe. ⁊ tẽ
po. act. in prin. ¶ Tu dic ꝙ si est actio vel accusatio durat an-
no vt ibi. si est exceptio tunc durat tanto tempore quanto durat
actio illius qui impetrauit, vt. j. de fal. l. querela. ⁊ arg. C. de pre-
scrip. xxx. an. l. cum notissimi. §. illud. que eñ annua sunt ad agẽ-
dum ꝑpetua sunt ad excipiendũ. j. de do. exc. l. pure. in fi. ¶ Sed
quero aliã pulchrã ⁊ vtilẽ questionẽ. impetraui gñaliter ꝙ nul-
lus debitor meus posset se tueri exceptione dilatoria contra me Questio in praxi multũ vtilis.
tu eras debitor meꝰ ⁊ impetrasti specialiter qd nõ tenereris mi-
hi respondere hinc ad quinquenniũ: queritur quot istorũ rescri
ptorũ sit fortius ⁊ validius. videtur ꝙ vltimũ qꝛ vltima priori
bus derogant. de iure cod. l. diui. ⁊. C. de pac. l. pacta nouissima.
¶ In cõtrariũ videtur ꝙ meũ rescriptũ semper tollat exceptio
nẽ dilatoriã tibi cõpetentem ex tuo. vnde si illi qui habent exce-
ptionẽ de iure cõmuni possunt exigi multo fortius tu qui habes
ex priuilegio: qꝛ priuilegia facilius tollunt. ar. C. ad velle. l. anti
qua. j. de mil. testamento. l. eius militis. §. militia. ⁊ in aut. de nõ
ali. §. qꝛ vero verisimiliter. ¶ Ego dico ꝙ siue tuum rescriptum
28 sit impetratũ priusꝗ meũ siue post † qd semper tuũ est fortius cũ
tuũ sit spãle ⁊ meũ generale. ⁊ de tuo mentionẽ nõ faciat. arg. C.
de inof. testa. l. si quando. ⁊ de reg. iur. c. generali. lib. vj. cũ ibi no-
tatis. Itẽ qꝛ meũ generale in aliis creditoribꝰ põt satis opera-
ri. arg. j. de fund. instru. l. fundus qui locatꝰ. ⁊ qꝛ generali sermo
ne priuilegia cõcedunt vni ita ꝙ nõ preiudicent aliis qñ ꝓcedunt
ex eodẽ fonte. arg. C. qui potio. in pigno. habe. l. assiduis. Et qꝛ
quilibet nititur ex concessiõe principis ideo potior est qui tenet
j. de test. mil. l. eius militis. §. veteranus. de condi. ob cau. l. ij. Et
pro hoc. j. de reg. iur. l. in eo. §. fi. ⁊ de nox. l. si qs a multis. ¶ Itẽ
quero impetraui ius iniquũ in cã decem librarũ. nunqd aduer-
sarius vti poterit eodẽ iure in cã ducentarũ? videtur ꝙ nõ ar. j.
de iud. l. per minorẽ. ⁊ qꝛ de modicis non videtur curandũ. j. de
in integ. restit. l. scio. ¶ Quidã dicunt ꝙ vsqꝫ ad concurrentem
quantitatem de equitate. arg. j. ad trebel. l. deducta. de his quib.
vt indig. l. rescriptum. ⁊ de vulg. sub. l. ex facto. §. lucius. ¶ Cõ-
tra dico qꝛ ⁊ si non ledat me in aliquo vti possum contra eum.
multo ergo fortius si me ledit, vt. j. ea. l. iij. §. sed si impetrauerit.
Unde solũ attendimꝰ ꝙ vsus est vel vti potuit. arg. j. de her. in-
sti. si alterius. ⁊. l. quoties. §. si duo. ⁊ pro hoc bene. j. si quis omis
sa cau. testa. l. ⁊ si non totã. de in rem verso. l. j. §. pen. ⁊ de leg. j. l.
⁊ si partis. ¶ Sed pone princeps cõcessit mihi ꝙ quicũqꝫ habi
tat in tali castro teneat mihi dare. v. sol. quolibet anno. qlibet
eorũ vult exigere a me qnqꝫ so. an possint? videt ꝙ sic per. §. istũ.
29 ¶ † Cõtrariũ dico vnde istud edictum hꝫ locũ ꝙ possit qs vti
eodẽ iure contra impetrãtẽ nõ in eadẽ causa sed in alia remanẽ-
te primo rescripto saluo ⁊ eiꝰ cõcessione. arg. j. de leg. j. l. si qñ. ad
munic. l. j. de leg. ij. l. cũ fundus ⁊ allegatur. j. ad legẽ fal. l. si fun-
dus. ⁊ de leg. ij. l. cũ pater. §. q incipit pater filio antep. ¶ Itẽ q-
rit Gul. ⁊ Pet. an iste tit. locũ habeat in principe vel rege cõce-
30 dente ius iniquũ vel statuẽte verbi gratia. † princeps vel rex sta
tuit vel ꝯcessit ius iniquũ cõtra me tractu tpis. litigo cũ ꝓcura
tore cesaris vel regis. ⁊ volo vti eodẽ iure contra eos. querit an
possim. videtur ꝙ sic. C. de legi. l. digna vox. cũ his que ibi not. ⁊
dici. s. de legi. l. princeps. ⁊ de le. iij. l. ex imperfecto. ¶ Cõtrariuꝫ
tenẽt qꝛ istud edictũ statutũ est a pretore, vt. j. eo. l. iij. §. ꝙ ait pre
tor. sed pretor est inferior principe: ergo eũ nõ ligat in aut. de cõ-
sul. circa mediũ. ⁊. C. de legi. l. fi. ⁊ ꝓ hoc faciunt verba edicti hic
posita q̃ se referũt solũ ad magistratus qui habẽt iurisdictionẽ
a principe non aũt ad seipsum principẽ. Idẽ tenet Gul. in rege
dicens regẽ equiparari principi in regno. qd nõ vr mihi bñ di-
ctũ nec aliquo iure posse ꝓbari. sꝫ credo hr̃e locũ in rege sicut ⁊ i

alio magistratu. ¶ Ultimo not. qd licet verbum statuit, hic positũ in verbis edicti sit verbũ preteriti perfecti & rem perfectã significet, vt. j. §. proxi. tamen refert se etiam ad futura statuta. et
31 sic verbũ preteriti tẽporis † cõplectitur futurũ. de quo. j. de ver. sig. l. verbũ erit. & l. verbũ oportebit. Unde ista verba oliz iadudũ quondã tria tpa portãt. Presens preteritũ simul dicas atqz futurum. no. in glo. j. de contrahen. empt. l. nec emptio. ¶ Predicta pro maiori parte elicita sunt ex lecturis Jac. de are. de ra. Jac. but. & Petri de bellapertica & Gul.

1 ☞ Verba sunt intelligenda cum effectu.
2 Statutum donans decem capienti lupum, vel bannitũ an habeat locũ in eo qui accepit lupum sed aufugit.
3 Presentans rescriptum iudici licet eo non sit vsus an possit reconueniri per reum coram eodem iudice.

Hec autem verba. Canonizatus est iste. §. in decretis de pe. dis. j. §. hec autez verba. Et primo exponit verbũ statuerit positũ in edicto, confuse tamen vsqz ibi, & ideo. Ibi clarius exponit per vnũ exẽplum vsqz ad aliũ versi. & ideo si inter eos. Ibi declarat per aliud exemplũ vsqz ibi, quid eniz. ibi ponitur ratio premissorũ. ibi, & ideo si inter eos. s. nõ habuit effectũ propter impedimentũ facti hic propter impedimentũ iuris. Jaco. but. ¶ Itẽ no. verba hic in fi. posita, quid enim obfuit conatus &c. ad quod bene concor.
a extra de sponsa. c. vlt. *cum ibi no. Et hoc est qꝫ verba sunt acci-
1 pienda † cũ effectu. j. ne quis eũ qui in ius vocabitur vt eximat. l. pe. §. docere. & ibi de hoc, & extra de cle. non resi. c. relatum. & ibi no. & j. de ver. sig. l. aliud est capere. & l. nomẽ filiarũ. §. fi. & tõ dicitur qꝫ non prestat impedimentum quod de iure non sortitur effectuz extra de reg. iu. c. nõ prestat. lib. vj. & qd dixi satis bene. j. ad turp. l. j. §. accusationẽ. ¶ Et ideo si aliquis dedit alicui cõsiliuz furti faciendi & furtũ non est factum non tenetur ex consilio: qꝛ nõ habuit effectum. j. de fur. l. si is qui rem. §. si tu titium. ¶ Sz ad predicta opponitur. C. de rescin. ven. l. ratas. Solue vt glos. in secunda solutione que est vera. ¶ Item opponit glos. de leg. ij. j. de extraordi. crimi. & C. si quacũqz predi. potesta. l. j. in princ. Et dicit ibi speciale propter enormitatẽ criminis. ¶ Itez opponit glo. de. l. si quis. C. de fur. & dicit ibi speciale: qꝛ tale delictum de facili poterat trahi in exemplũ. ¶ Item oppo. glo. j. de calumnia. l. & generaliter. Et sol. vt in ea. vel dic ibi intelligi consummatũ delictũ ꝓpter turpitudinẽ ex sola acceptiõe pecũie. ¶ Itẽ oppo. extra gl. de. l. si quis non dicã. C. de epis. & cler. Et solue vt ibi in distinctione Odofre. quã hic recitat Jaco. de ra. ad literã, hoc adiecto quod ipse dicit qꝫ vbicũqz ex delicto imponi debet pena corporalis nõ distingui inter atrociora & leuia. imo etiam in leuibus dicit eũ puniri pena corporali licet nõ perfecerit. & allegat. l. qui autẽ operas. j. de his qui no. infa. sed si agatur ciuiliter tunc dicit nõ puniri nisi perfecerit per. l. qui ea mente. et. l. vulgaris. j. de fur. ¶ Uel dic secundũ Pe. aut delictũ venit puniendũ per viã accusationis: & obtinet. l. si quis non dicã. aut venit puniendũ per viã recõpẽsationis: & tũc obtinet. l. ista. de hoc tamen vide vt plenissime dixi. d. l. si quis non dicam. & vide etiã quod notaui. j. ad turpi. l. j. §. accusationẽ. ¶ Item non ob. j. de condi. inst. l. mulier. §. j. vt ibi colligi potest. ¶ Ultimo adducitur. §. iste ad duas questiões. Prima est si statuto caueatur qꝫ si
2 quis ceperit lupũ † vel bannitũ habeat decẽ. aliquis cepit sed fugit an debeat habere decẽ? videt̃ qꝫ sic. j. de cõtrata. l. si post mortẽ. in fi. & depo. l. j. §. si rem. Contrarium dic arg. huius. §. & de captiuis. l. postliminium. in fi. de in ius vocan. l. eum pro quo. de vi & vi arma. argumen. l. qui possessionem. & de petitio. heredita. l. vltima. & bene. C. de fideiussori. l. si barsatoram. vbi de hoc dixi. ¶ Secunda questio est si capitulum alicuius ecclesie dicat concedim᷒ tali potestatẽ eligẽdi archidiaconũ in ecclesia nostra vacantem, nunquid per hec sola verba sine alia translatione potestatis ille habeat ius eligendi? videtur qꝫ non. arg. hui᷒. §. ibi nõ verbotenus. Compost. tenet contrariũ extra de elec. c. qꝛ ꝓpter. in glos. que incipit, queritur de modo transferendi. vbi plene de hoc. ¶ Item querit Gul. aliam pulchram questionem. Certuz
3 est qꝫ impetrans † iudicem super conuentione potest corã ipso reconueniri. aliquis impetrauit iudicem super conuentiõe & presentauit rescriptum: veruntamen non est vsus: & qꝛ nõ conuenit aduersarium. aduersarius vult eum reconuenire, nunquid possit? & videtur qꝫ nõ: qꝛ reconuentio presupponit conuentionem precessisse quasi sint correlatiua. de cond. & demon. l. titio vsusfr. & pro hoc in aut. & consequenter. que est. C. de sententijs et interlocu. om. iu. & sicut manumissio presupponit seruitutem. s. de iusti. & iure. l. manumissiones. & pro hoc in aut. qui. mo. nat. effi. legitimi. §. penul. in cõtrarium allegat. j. de statuli. l. labeo. de his qui deie. vel effu. l. si vero. §. pretor ait. secũdo. j. de contratab. l. si post mortem. §. fi. & C. quando prouoca. non est neces. l. omnem honorem. in fi. Non ob. qꝫ conuentio non precedat: quia lz non precedat actu: precedit tamẽ potentia: quia impetrans potest cõuenire si vult. vnde quod de cõuentione dicitur est ad maiorem euidentiã. & pro hoc. C. qñ libell᷒ principi datus. l. j. & ij. Sz Ray. videtur sentire contrariũ, & dicit qꝫ a verbis iuriũ que de cõuentione precedente loquuntur non est recedendũ: maxime qꝛ impetratio est contra ius. vt. s. de legi. l. quod vero. & pro hoc adducit aut. qui semel. vbi ante citationẽ potest renunciari. nõ ob. s. ea. l. §. j. in fin. qꝛ ibi loquit̃ in rescripto iniquitatis. Ad. l. omnẽ honorẽ. respondet qꝫ ibi erat iudex competens vtriusqꝫ. Ad. l. j. & ij. C. qñ libellus principi dat᷒. dicit qꝫ nihil faciunt qꝛ loquũtur quo ad perpetuationem actionis in casibus specialib᷒. Nõ ob. aut. offeratur vbi impetrans iudicem ipsum non recusat: qꝛ ibi iudiciũ ceptũ erat. Sed hic in questione proposita reus non erat conuẽtus: ergo aduersarium recõuenire non potest. Ray.

1 ☞ Accessor quare punitur sine dolo & magistratus non.
2 Potestates & rectores ciuitatũ quare syndicãtur finito officio.
3 Potestas faciẽs multos homines decapitari cõtra ius, non dz puniri pena capitis nisi dol᷒ interuenerit sz alias de imperitia.
4 Accessores quid debeant facere quando eorum rector vult facere aliquid contra ius.
5 Accessor an possit ferre sententiam presente potestate.

Hoc edicto. Pro declaratione huius. l. vide quod nota. & dixi supra de offi cio presidis. l. illicitas. §. sicuti medico. & s. l. j. §. j. ver. sed quero an habeat locum in delegato. & ver. itẽ quero an secundum caput. & qꝫ hic dicit magistratui nõ officere, dic quo ad penã huius edicti intellige nisi fuerit in culpa malum accessorem vel consiliarium sibi eligendo, vt. j. de rei ven. l. vtiqz. Oppono qꝫ male excipiat. j. eo. l. fi. cum hic dicatur magistratũ non teneri: nisi de dolo: & ibi non fuerit dolus. sol. vt in gl. d. l. fin. qꝛ de dolo non fiebat mentio in edicto sed iurisconsultus adiecit & ideo ibi bene excipitur. ¶ Item op. de. l. j. §. j. super eo. ver. si quis apud eum. vbi dicit credidisset, & sic sine dolo. Solu. hic in magistratu: ibi in litigante. & ratio est vt dicit gl. Itẽ opp. quia verba apposita in primo capite videntur repetita in secũdo, vt institutio. ad legẽ aqui. §. hoc autẽ capite. solue. verbũ dolo non fuit positum in primo capite: & ideo nõ intelligitur repetitum in secundo licet iurisconsult᷒ adijciat in primo capite, vt prediri. ¶ Item dato qꝫ esset positum in primo non intelligeretur repetitum in secundo: qꝛ nõ est eadem ratio in litigãte & magistratu, vt. s. dixi argu. j. de lega. j. l. lz. ¶ Quero quare accessor
1 † etiam sine dolo punitur & magistratus non, respondeo vt gl. qꝛ videtur se peritũ asseuerasse consentiendo electioni de se facte arg. j. loca. l. si quis fundũ. §. si quis vitulos. Et not. ex fi. glo. se-
2 cundum Gabrielem qꝫ causa quare potestates † & rectores syndicantur: est quia litem suam fecisse intelliguntur quando imperitia aliquid iudicauerunt vel fecerunt & sic tenẽtur reficere dãnũ passo, vt hac glo. & j. de va. cog. l. iudex. si enim velles intelligere qꝫ syndicentur solũ quãdo dolo fecerunt, sicut innuit hec. l. difficile esset probare de dolo: qꝛ nõ presumitur nisi probet̃, vt. j. de proba. l. quoties. §. qui dolo. vnde ipse dicit habendum ꝑ euan-
3 gelio qꝫ si potestas † centum homines decapitaret cõtra ius nisi dolus probaretur qꝫ non deberet decapitari sed alias de imperitia puniri. si autẽ dolus probaretur tunc bene deberet decapitari: quia tunc non fecisset vt magistratus sed vt priuatus, vt j. de iniurijs. l. nec magistratibus. vnde incidit in. l. iul. maiestatis, vt. j. ad legẽ iul. maie. l. ij. ver. penul. & in legem corneliã. de sica, vt. j. ad le. cor. de sica. l. lege cornelia. & hoc est bene notanduz. & male fecerunt Cremon. qui non probato dolo vnũ suuz potestatem fecerunt decapitari. ¶ Caueant itaqꝫ sibi assessores qꝫ
4 † quando sunt cum aliquo rectore qui velit facere aliquid cõtra ius qꝫ non permittant fieri de eorum consilio: quia tenerent̃, vt hac. l. vnde denuncient eis qꝫ non est de eoruz consilio. arg. C. de app. l. quoniã iudices. secundũ Gul. de suza. ¶ Itẽ facit expres-
5 se. l. ista qꝫ accessor † nõ possit ferre sentẽtiã sz potestas de cõsilio suo quod credo verũ nisi causa esset sibi delegata vt not. & dixi. s. de asses. l. j. Domini tamẽ ho. & lañ. doctores antiqui tenent qꝫ pronunciare poterat sed concipere debebat verba in personam potestatis, qd non placet Jac. de are. communiter tamen hodie vel delegatione potestatum vel ex reformationibus consiliorũ ciuitatũ assessores in causis pronunciant. vel qꝛ statutũ est super hoc. In gl. cur hoc, ibi, negotiorum, vt no. C. de iud. l. certi.

1 ☞ Penitentia non habet locum in delictis consummatis.
2 Affectus nõ punitur in leuioribus delictis nisi sequat̃ effectus secus in atrocioribus.

Si quis

a ¶ Capitulo vltimo. Adde Pan. et Feli. ibidem.

☛ Nota aureuz dictum.

1 Si quis iniquum. † In delictis
a cōsummatꝫ nō sit locus penitentie. h. d. Et hec. l. distinguit iter im∣petrantē cum postulatione vel sine. Et facit ꝙ titu∣lus iste non habeat locum in sententijs cuꝫ sententie cōiter nō dentur aliquo non instante, vt. l. de vnoquoqꝫ. ī. de re iudic. sed posset dici ꝙ lata esset ad instātiā procuratoris generalis ꝛ do∣min⁹ ratū haberet. ꝛ cōiter teneꝛ ꝙ locum habeat in sententijs vt dixi. s. l. j. ꝭ. j. ver. itē queritur an hoc edictū locum habeat in sententijs. ¶ Et si dubitetur an sit concessum ad postulationē vel proprio motu, dic vt ibi dixi ver. sed quid si ex rescripto non appareat. ¶ Op. de. l. nulla ratio. s. de legibus. sed verbū salu∣briter ibi positum tollit contrarium. ¶ Item opponit glos. qd liceat penitere, vt. C. de fals. l. qui falsum. C. de app. l. si quis li∣bellos de apostatis. l. hi qui sanctā. i. fine licet glo. alleget. l. apo statarum que nihil facit et de sum. tri. l. fi. in fi. ¶ Sol. dic ꝙ que dam intelliguntur cōsummata ex solo initio ꝛ tunc puniuntur vt consummata. nō dicas quod puniatur affectus sine effectu imo quia pro consummatis habentur vt hic, ꝛ. l. generaliter. ī. de ca lumniato. Quedam vero ex solo initio pro consummatis non
2 habentur. et in his distinguitur: † quia in leuioribus criminib⁹ non punitur affectus regulariter nisi sequatur effectus. in atro cioribus sic. de quo dic vt plenissime no. ꝛ dixi in. l. si quis nō di cam. C. de epis. et cle. ¶ Uel dic ad. l. qui falsam qd ibi non con summauit delictum: quia voluit nō qꝛ nō potuerit. et ideo licet penitere. et de hoc ibi no. ¶ Ad. l. si qs libellos. dic ibi vt no. ꝛ di xi. ¶ Ad. l. ij qui sanctam. ꝛ. l. j. de sum. tri. dic qd loquuntur in his que pertinent ad fidem.

1 ¶ Mandatum generale non porrigitur ad iniqua et illici∣ta ꝛc.
2 Procurator habens generalem cum libera an obliget domi∣num.
3 Procurator an possit vti eodē iure contra dominum.
4 Dolum non potest obijcere qui commodum sentit.
5 Officium procuratoris non debet esse sibi damnosum.
6 Factum vel dolus tutoris an noceat pupillo.
7 Contumacia procuratoris quo ad exitum cause an noceat do∣mino.

1 Si procurator. † Generale mandatū nō por∣rigiꝛ ad illicita vel iniqua exi∣gitur ergo speciale vel ratihabitio, vel quod sit pcurator in rez suam. Tutor ꝛ curator impetrans tenetur non pupillus vel fu riosus. h. d. Et dicit si pcurator. s. simpler. ¶ Ibi ratuꝫ habuit alias ipse procurator a contrario sensu fm Jacob. de aret. Ibi ipse glo. legit duobus modis. prima vera fm Ray. ¶ Nec ob. l. cum queritur. qꝛ loquitur in contractibus: hic in delictis fm Jaco. de are. ¶ Ibi aduersus pcuratorem licet dominus man dauerit vel ratum habuerit: qꝛ ipse habetur loco domini, vt. C. de procurator. l. qui stipendia Ray. Opponit glos. ꝙ pcurator teneaꝛ, vt. ī. de vi ꝛ vi arma. l. j. ꝭ. quoties. ¶ Sl. dicit quod ibi interuenit delictum procuratoris qui parere non debuit in his que dolo cōmittuntur. hic autē potuit impune parere: quia hic potuit impetrare etiam sine dolo. et ideo non punitur vt hic. si tamen dominus mandauit vel ratuꝫ habuerit. ¶ Itē opponit glos. licet obscure. ꝛ istud contrarium potest signari dupliciter. Primo sic si dominus ratū non habuerit procurator teneꝛ vt hic a contrario sensu. Sed videtur qd procurator nō teneatur. qꝛ impetratio tunc non valet ergo ꝛc. vt. s. eo. l. j. ꝭ. fi. Dicit glos. sufficit ꝙ dñs potuit vti si ratum habuisset sicut et hic in tutore dicitur. Secundo signa sic: cū procurator nullū commodū ha∣beat nec habere possit, nec dominus cū nō habeat ratū: ergo in procuratore non debet retorqueri: et responde vt. s. et si dicas. Quare ergo excusatur procurator per ratihabitionē dñi. dic qꝛ
2 tunc dñs fecisse videꝛ. ¶ † Querit gl. si procurator habebat ge∣neralē cuꝫ libera. an dñs teneaꝛ videꝛ ꝙ sic qꝛ videꝛ equiparari habenti speciale mandatū, vt. ī. de procura. l. procurator cui li∣bera. Sl. tenet contrariū et bñ qꝛ in generali mandato hoc nō venit per. ll. allegatas hic in gl. equiparaꝛ ergo habens genera le cū libera habenti speciale mādatū in contrahendo ꝛ gerēdo vt. d. l. procurator cui libera. sed quo ad illicita vel delicta non vt. ī. de condi. indebi. l. si procurator. ꝭ. celsus. versi. ꝙ si indebi∣tum. ꝛ hoc verū nisi dñs vteretur ipetratiōe: qꝛ tunc ipso facto videreꝛ ratū habere vt. ī. rē ra. ha. l. non tm̄. ꝛ de hoc vide quod notaui. ī. ti. proxi. l. j. ꝭ. si procurator. ¶ Item querit glos. quare aliud in tutore ꝛ aliud in procuratore. dicit glo. qꝛ tutor daꝛ in uito vt. ī. de tutel. l. j. et quidam habent in glo. datur inuitus et male: quia tunc esset magis ratio in contrariū: qꝛ tutori tūc ma gis deberet succurri vt. C. de neg. gest. l. tutori. Dicas ergo qd datur pupillo inuito et sic cessat pupilli volūtas vel adulti vel si adest est imperfecta non sic in procuratore vbi adest volūtas domini que excusat procuratorē vt hic vnde licet tutor et procu rator quandoqꝫ ad paria iudicentur, vt. ī. de cōtrah. emp. l. si in emptore. ꝭ. fi. ꝛ de iureiurā. l. iusiurandū. qd ad personas. ꝭ. fi. tñ hic nō sunt pares: qꝛ si tutor ipetrat statim ipetratio habet effe ctū non expectata ratihabitione pupilli non sic in procuratore nisi habeat speciale mandatū et maiorē potestatē habet tutor ꝙ pcurator. vt. ī. de furtis. l. interdū. ꝭ. qui tutelaꝫ. et ideo tutor teneꝛ pcuratur nō. ꝛ de hoc etia tāgiꝛ. in sequēti glo. vbi arguiꝛ ꝙ pupill⁹ teneaꝛ. ¶ Itē querit gl. pulchrā qstionē ꝛ non soluit
3 scilicet † an procurator poterit vti eodē iure contra dñm Mar. fili. Jaco. de aret. ꝛ Dyn. videnꝛ sentire ꝙ non: qꝛ fuit particeps doli ꝛ sic mutua cōpesatione tollunꝛ. vt. ī. so. matri. l. viro. ꝛ pro hoc videꝛ expressum. ī. de neg. ge. l. ex facto. in fi. ꝛ pro hoc quia iste pcurator allegaret suā turpitudinē. s. ꝙ iniquū impetrauit ergo non audiꝛ vt. C. de trā sacti. l. trāsactiōe. ꝛ de reuocā. dona∣tio. l. cū profitearis. dñi Rica. Jaco. bu. ꝛ And. py. tenent cōtra riū nā pcurator nihil deliquit sed solū dñs q impetrasse videꝛ vt dicitur hac eadē glo. in prin. ¶ Iteꝫ quia cōmodū peruenit
4 ad dñm vnde † non pōt dolum obijcere ex quo cōmodū sentit vt ī. de iure do. l. cū in fundo. ꝭ. si mulier. ꝛ qꝛ dol⁹ dñi respexit oēs. sed dato ꝙ procurator fuisset in dolo non fuit respectu dñi ergo non teneꝛ quo ad eū, vt. ī. ex qui. cau. in pos. eatur. l. fulcinius. ꝭ. ꝙ si aduersus ꝛ. ī. de iniurijs. l. eum q nocentē. cōpensatio enim doli ad dolum locum hꝫ qñ vnus cōmittit cōtra aliū vt. d. l. vi
5 ro. ¶ Itē quia officiū procuratoris † nō debet sibi esse dānosuꝫ vt. ī. ex qui. cau. maio. l. videlicet. ꝛ pro hac opi. bene facit. ī. pro∣xi. ꝭ. ꝛ ar. ī. de in rē verso. l. iij. ꝭ. sed si mutua. Ray. sequiꝛ primā opin. hac ratione: qꝛ dñs illo priuilegio non posset vti cōtra p∣curatorē: qꝛ procurator non videꝛ impetrasse cōtra se: qꝛ in ge∣nerali sermone nō cōtineꝛ psona loquentis. C. de solu. l. inquisi tio. ergo nec pcurator ꝫ dñm ar. ei⁹ qd nota. ī. eo. ꝭ. hec pena. ꝛ ꝭ. ꝙ aūt. Nō ob. ꝙ officiū pcuratoris nō debeat sibi esse dāno∣sum: qꝛ nō est dānosum sed nō lucrosum q̄ iter se differunt. C. de codicil. l. fi. Itē nō obstāt alie. ll. in cōtrariū allegate: qꝛ verum esset qñ dñs repelleret pcuratorē rōne sui delicti quod nō facit sed alia rōne ꝙ dixi. Ray. ¶ Et facit iste. ꝭ. quod factū vel do∣
6 lus tutoris † non noceat pupillo. de quo dic vt infra qñ ex facto tutoris. l. j. ꝛ plenius no. infra de admi. tuto. l. fi. in fin. ¶ Itē fa∣
7 cit an contumacia procuratoris † noceat domino quo ad exitū cause. ꝛ distiguit aut dñs sciuit cōtumaciā ꝛ nō purgauit ꝛ sibi nocet: qꝛ videꝛ habere ratum. ī. de tributo. l. procuratoris i prin ci. ꝛ de doli ex. l. apud celsum. ꝭ. queritur aut ignorauit ꝛ tuc nō nocet, vt hic ꝛ. ī. de doli excep. l. procurator. vñ caute facit iudex vel pars qñ pcurator est contumax si dño denunciat. et de hoc plene notatur extra vt lit. non contest. c. j. ꝛ dixi. C. de pcu. super rubrica. ꝛ. ī. ti. proxi. l. j. ꝭ. si procurator plenissime.

1 ¶ Jus iniquū specialiter impetratū specialiter retorqueꝛ et generaliter impetratum generaliter retorquetur.

1 Hec pena. † Jus iniquum specialiter impetratū re∣torquetur specialiter. et generaliter impe tratū generaliter scōm determinationē glo. alij tñ tenēt vltimā opi. gl. s. dato ꝙ impetreꝛ ꝫtra vnū tñ teneaꝛ vti eodē iure quo ad oēs: qꝛ iste. ꝭ. gñaliter loquiꝛ. ꝛ qd dicitur supra. e. l. j. ꝭ. j. ad∣uersario, postulāte ꝛc. de aduersario quocūqꝫ intelligas q nunc postulat licet nō esset aduersarius cū ipetrauit ius iniquū. ꝛ ista fuit opinio Pla. in summa sua. ꝛ fuit etiā opi. Mar. de fano et Nico. de matta. ꝛ pro hoc facit gl. vlt. ī. e. l. fi. prout est ibi ꝫ aliū sed corrupta est ꝛ dꝫ dicere cōtra me vt dixi. s. e. l. j. vers. item qro impetrasti contra me. ꝛ pro hac opinione optime facit. C. de re∣scin. vend. l. ratas. vbi de hoc dixi ꝛ ibi tenet Cyn. cōtrariā opi∣nionem scꝫ ꝙ si impetrauit ꝫ vnū nō teneaꝛ quo ad oēs sed quo ad illū solū. ꝛ hāc tenet Ray. hic. ¶ Gabriel dicit ꝙ sententia Pla. rigiditate confirmatur. alia eqtate fulciꝛ. Jacob. de ra. tꝫ ꝙ non cōtra oēs sed solū ꝫtra illū cōtra quē impetrauit. ar. ī. ex quib. causis i posse. eaꝛ. l. fulcinius. ꝭ. ꝙ si ad uersus. ꝛ de his q. vt indig. l. rescriptum. ꝛ solu. matri. l. etiā. ꝭ. j. ¶ Jaco. de are. vꝛ inclinare in aliā opinionē. ꝛ titulus res inter alios acta. loquiꝛ alio casu: hic aūt loquiꝛ de pena imponēda delinquēti q̄ impo∣nitur etiaꝫ ad alterius postulationē ꝙ illius qui lesus est. ꝛ hec vindicta est quasi publica. ¶ Et faciunt pdicta ꝙ si electis ali∣quibus statutarijs vnus eorū volebat facere quoddaꝫ statutū in sui fauorem timens ꝙ si faceret spāliter in sui persona ꝙ non confirmaretur, fecit ipsum statutū generale ꝙ oēs ciues vti pos sint eodem iure contra eum.

1 ¶ Jus iniquum impetratum a reo nocet fideiussori non eꝫ.

P

a ¶ Si quis ini quū. adde bal. hic in ver. vs⁹ nō sit. ī. q dicit istam. l. esse ad hoc not. ꝙ pe∣na incursa rō∣ne miq ipetra tiōis nō euita turꝫ ei renun cieꝛ. ita Jnn. i c. ex qstione de restit. spol. ita Ange. pau. et Jason.

2 Pater in actione que sibi queritur habetur vt principalis ⁊ fi-
lius vt accessorius.

1 **Si is pro quo.** Ius iniquum † impetratum a
reo nocet fideiussori nõ econtra
h. d. ¶ Ibi impetrauit te cõsentiente secũdũ glo. ¶ Ibi nõ sit.
nõ ob. ĩ. de dona. l. fideiussori. vt ibi colligi potest. Et timore op-
positionis. l. quoties. C. de preci. impera. offe. Sũt hic due lectu-
re: vna ꝙ loquat̃ in dilatoria. alia in perẽptoria et vtraqꝫ defen
ditur. Et si intelligas in dilatoria ꝙ dicit. ĩ. mandati, actionem
nõ habebis. s. interim prout intelligis in peremptoria dic nũꝙ̃.
et ꝙ in perẽptoria loquatur tenet Iac. de ra. ¶ Oppo. ꝙ idẽ sit
etiã si debitor sit soluẽdo, vt. ĩ. de dolo. l. si duo. sed ibi si duo do-
lum cõmiserunt vnus contra alium hic autẽ contra tertiũ non
vnus cõtra aliũ secundũ Mar. sili. et vide pro declaratione hu-
ius. l. quod nota. ⁊ dixi. ĩ. de fideiussori. l. vbicũqꝫ. Opponit glo.
de. l. si. ĩ. de pactis et soluit duobꝰ modis. secunda sol. non valet
q: tũc nõ diceret̃ pati iniuriã cũ voluisset vt extra de regu. iur. c.
scienti. lib. vj. et tex. dicit ꝙ interdum patitur iniuriam et sic in-
nuit ꝙ nõ cõsensit. Sed exponi põt iniuriam id est damnuꝫ fm
Ray. Et sic nõ obstat. ĩ. de iniurijs. l. j. §. vsqꝫ adeo Ray. Item
prima sol. non videt̃ vera quia non debet distingui inter quesi-
ta ⁊ querenda vt. ĩ. §. pri. ⁊ ideo dic melius ꝙ. l. contraria in pa-
cto loquitur vbi pactũ rei nõ nocet fideiussori hic in delicto. cir
ca qđ dicit aut agit̃ de obligatione inducẽda de nouo ex delicto
vel facto rei contra fideiussorẽ et nõ inducit̃, vt. l. si in pignore. ĩ.
de fideiuss. aut de obligatione fideiussoris augenda vel extẽden
da propter factũ rei et non auget̃ nec extenditur. ĩ. de in lit. iur.
l. j. locati. l. quero. ⁊ de eo ꝙ certo loco. l. centũ capue. aut de obli
gatione conseruanda et perpetuanda tũc factum rei nocet fide-
iussori, vt. ĩ. de ver. ob. l. mora rei. ⁊ hic. Et est ratio secundũ glo.
q: sciuit vel scire debuit hoc posse euenire vt. ĩ. de fideiusso. l. si
quis pro eo. §. si nummos. ¶ Sed nunquid potest tolerari pri-
ma sol. glo. vt distinguat̃ inter q̃sita ⁊ querẽda. in. §. se. cõstat ꝙ
nõ est bona distinctio. pmo q: natura exceptiõis est qđ trãseat
ad singularẽ successorẽ vt. ĩ. de exceptio. rei iudi. l. si a te. §. iulia.
et de iureiu. l. etiã. sed ius psonale agendi non transit ad singu-
larẽ successoreꝫ. Ad ppositũ ergo in. §. isto si is pro quo loquit̃
de exceptione que transit a reo in fideiussorem et ideo cum vitio
suo transit etiã si postea sit quesita et ideo illa distinctio hic nõ
videtur bona. Sed in. §. seq. loquit̃ in iure agendi et in vitio p-
sonali quod non transit ad singularẽ successorẽ nisi vtat̃ admi
niculo sui authoris ⁊ habeat cãm lucratiuã quã pr̃ nõ vr̃ ha-
bere cũ filiũ alere teneat̃. ¶ Itẽ q̃dã veniũt ex psona authoris ⁊
ista afficiũt psonã ĩ quã trãseũt si eiꝰ vtat̃ adminiculo vt est hic
in exceptiõe. Quedã nõ veniunt ex psona sed p legẽ licet ppter
psonã vt est in. §. sequẽti nã p legẽ trãseũt actiões in patrem et
ideo vitium filij sibi nocere non dꝫ vt. ĩ. de bonis liber. l. paul. §.
paulus. ⁊ dixi. s̃. de senato. l. emancipatum. ¶ Item in actione
2 † que queritur patri pater habetur vt principalis et filius vt ac
cessorius, vt. ĩ. de cõdi. indebi. l. frater a fratre. ergo sicut hic vi-
tium fideiussoris nõ nocet principali ita nec vitiũ filij nocet pa
tri vt. §. sequenti.

1 ☞ Iniuria illata filio censetur facta patri vt ex ea pater pos-
sit agere.
2 Cessionarius alicuius excommunicati an possit agere licet ce-
dens non.

Si filius. ¶ Vide quod notaui. s̃. §. pri. Ibi incidit
sine voluntate patris alias secus, vt. ĩ. de
his qui. vt indig. l. post legatũ. §. si filius. ibi actionibus differẽ-
dis vel exceptionibꝰ repellendis querendis ⁊ quesitis secunduꝫ
verã lecturã Ray. ¶ In glos. que sunt in fi. videlicet vt noceat
in actionibus q̃rendis ⁊ non quesitis. arg. C. de acquir. pos. l. fi.
Sed dic ꝙ ibi potuit nõ querere vel inquirẽdo pacisci: vt ibi. ⁊
ĩ. de pact. l. sinaũt. sed ex delicto non preiudicat acquisitioni vt
hic. Ray. ⁊ Iac. de ra. intelligit hũc. §. fm antiqua iura secũdũ
que totum patri querebat̃. vt. ĩ. de acquirẽ. here. l. placet. hodie
aũt in his in qbꝰ q̃rit̃ solꝰ vsusfructꝰ patri vt. C. de bonis q libe.
l. cũ oportet. dicit hũc. §. locũ non habere, imo pater nõ obstãte
exceptiõe vtet̃ vsufructu per. l. infra so. ma. l. ij. ⁊ de iure dotiũ. l.
cum dos. vna dicit ꝙ pactũ filij nõ nocet patri agenti alia ꝙ ei
soluatur glo. tamen tenet contrariũ et forte bene q: ille. ll. erant
tempore huius nec verisimile est qđ corrigant istum. §. ¶ Iteꝫ
1 allegatur iste. §. † quod si iniuria sit illata filio et per consequẽs
videtur illata patri et ei compet. t actio, vt. ĩ. de iniur. l. lex cor-
nelia. §. illud quod si filius non possit agere q: sit bãnitus. et ita
ei ius non debet reddi ex forma statuti, quod nihilominus pa-
ter agere possit suo noie non filij. et ita fuit terminatũ p istuꝫ. §.

¶ Et idẽ potest dici in marito ex iniuria vxoris Ia. bu. vt. ĩ. de
iniur. l. j. §. fi. ⁊ vide qđ ibi notaui. ⁊. d. §. illud. ¶ In glo. contra
videbatur ibi eius fideiussor. Vel dic ꝙ nõ est per omnia vt eiꝰ
fideiussor, vt. ĩ. de mino. l. deniqꝫ. §. sed vtrum. Iaco. de are. Itẽ
2 facit iste. §. † quod si habeo iura cessa ab amico vel excõicato li-
cet ipse agere non possit: tamen ego sic. Contrarium videtur de
doli except. l. apud celsum. §. si cum legitima. Quidam distin-
guunt an ex causa lucratiua vel non, vt eo. tit. l. apud celsum. §.
de authoris. sed dic vt plenissime dixi. ĩ. de noua. l. doli. ⁊ in que-
stionibus meis statutorum.

1 ☞ Impetrans ius iniquum non solum punitur ex persona
sua sed heredis.

Quod autem. Ibi iure vtatur. In actionibus
suis differendis vel exceptionibꝰ
repellẽdis Iac. de are. ¶ Ibi an ad heredes hereditario iure li
tigãtes. Iac. de are. ¶ Ibi ipsi denegare scꝫ impetranti. Iaco.
¶ Ibi heredi eius. s. denegari quasi cohereat rei siue actioni.
¶ In glo. ibi neratius, hoc est diuinare. ¶ Ibi. l. j. in fi. sed ibi
nunꝙ̃ tenuit: hic aũt sic. Et ideo omissis solutionibus gl. dic qđ
1 spãle est ppter rigorẽ huiꝰ edicti vt puniat̃ † impetrãs ius ini-
quũ non solũ in psona sua sed etiã heredis: q: possibile esset qđ
nulle sibi cõpetunt actiones. ⁊ ita remaneret impunitũ. ⁊ p isto
rigore seruãdo facit. ĩ. §. pri. vbi punitur nõ solũ in actionibus
tũc cõpetẽtibus sed etiã in postea quesitis. Et q: s̃. dixi. §. istum
loqui in hereditario iure litigante tollitur opinio quorũdam di
centiũ qđ si statuto cauet̃ ꝙ nõ fiat ratio bãnito qđ etiã eo mor-
tuo non fiat heredibus eius: q: illa pena. s. bãni solum imponi
tur persone ⁊ tollitur morte eius. hic autẽ coheret rei siue actio
ni vt dixi. Iacob. de are. pro hoc. C. si reus vel accusator mor-
tuus fuerit per totum. ⁊ vide quod not. ⁊ dixi. ĩ. so. matri. l. quia
tale. ⁊. l. maritum.

1 ☞ Pena huius edicti extenditur etiam ad actiones postea
quesitas.
2 Rescriptum ꝙ quis nõ teneat̃ respondere creditoribꝰ vsqꝫ ad
quinquẽnium an extendatur ad alios futuros.

1 **Illud quoqꝫ.** † Pena huiꝰ edicti extendit̃ etiam
ad actiones postea quesitas. h. d.
¶ Sed quero: hoc multũ videt̃. ĩ. de damno infec. l. dãni. §. si is
qui vicinas. Et faciunt ad multas q̃stiones quas ibi notaui. ⁊
forte hic est spãle propter rigorẽ huius dicti. vt. s̃. proximo. §.
¶ Et Gui. de suza. approbat vltimã gl. qđ iste. §. locũ habeat
etiã si spãliter statuit vel impetrauit ius iniquũ contra aliquẽ.
vt ille possit vti eodem iure in actionibus etiaꝫ postea quesitis.
2 ¶ Querit Gul. de cuneo † si ipetraui a principe ne tenerer cre-
ditoribus meis vsqꝫ ad q̃nquẽnium respondere si postea sorti-
tus sim alios creditores, nunquid ad illos extendat̃ rescriptũ.
⁊ videtur ꝙ sic, argu. huiꝰ lr̃e ⁊. ĩ. de serui. rusti. predio. l. si serui-
tus. nõ ob. vt no. Ray. ⁊ de libe. ⁊ posthu. l. lꝫ. ¶ Cõtra dico ꝙ
ad alios non extendat̃. ĩ. de lega. ij. l. si ita scriptuꝫ. de ver. obl. l.
si stipulatus fuero illud aut illud. §. si stipulatus. ⁊. l. si a colono
de auro ⁊ arg. lega. l. si ita. ⁊. l. fi. de contrahen. emp. l. in lege. et
l. rutilia. de libera. lega. l. aurelius. §. legatũ. ⁊. §. testamẽtũ. ⁊. l.
vlti. §. fi. et de leg. iij. l. vxore. §. testamẽto. ĩ prima gloss. ¶ Et ad
istum. §. respõdeo qđ loquitur ex parte illius qui nõ sibi in fu-
turis poterat puidere: sꝫ ego impetrans potui cogitare de cre-
ditoribus futuris cũ impetrabã rescriptũ. arg. C. de dila. l. j. de
doli excep. l. pure. §. fi. ⁊. C. de except. l. lꝫ. Vel põt dici vt dixi qđ
hic forte spãle est ppter rigorẽ huius edicti. ¶ Ad alia iura di
co qđ loquũtur ĩ casibꝰ in quibꝰ verba se referũt ad futurũ tp̃s.
Gul. ¶ Vel illud est de eq̃tate qđ ostẽdit vbũ humanitatis.
ibi positũ. et vide qđ plene notaui. C. q̃ res pignori obli. pos. l. fi.
et. d. §. si is qui vnas edes in. l. damni infecti.

1 ☞ Prescriptio an tollat naturalem obligationem.
2 Sententia iudicis plus potest ꝙ̃ prescriptio.

Ex hac causa. Glo. intelligit hũc. §. duobus mo
dis. Prima bõa Ray. ⁊ p scđa le-
ctura facit. ĩ. de conditio. indebi. l. si penecã. Ric. Et prima lectu-
ra loquit̃ in soluẽte quocũqꝫ errore. secũda ĩ soluẽte p errorẽ p
babilẽ. secꝰ si nõ pbabilẽ. Et est rõ q: primo casu ciuilis obliga
tio tollit̃ p. l. scđo p hoiem arg. eiꝰ qđ not. ĩ. de cõdi. inde. l. iulia
1 nus. Ray. Et hic videt̃ casus an prescriptio † tollat naturaleꝫ
obligationẽ: nã cõcessio principis et legis eq̃parant̃, vt. ĩ. de ad-
rerũ ad ciuit. perti. l. legat. s̃. de cõstit. princ. l. j. sed concessio pri-
cipis non tollit, vt hic. ergo nec p̃scriptio. de hoc not. p Dy. et
dixi. ĩ.

dixi.j.rem ra.ha.l.fi.de hoc etiam not.j.de acti.ꝛ obli.l. obliga-
2 tionum fere.§.placet.Item sententia iudicis†plus potest ꝙ ꝑ-
scriptio:qꝛ transfertur dominium directum.j.de publi.l.ij. in-
sti.de off.iudi.§.fi.ꝑscriptio nō,vt no.C.ꝑ de bonis mater.auꝭ.ni
trecēnale.sed sententia iudicis non tollit obligationem natu-
ralē,vt.j.de condi.indebi.l.iulia.ergo nec prescriptio ad qđ.j.de
fideiusso.l.fi quis postꝙ.

1 ☞ Utens beneficio legis non delinquit.
2 Opponēs cōtra testes qđ sunt ribaldi īfames vel latrones an possit per eos cōueniri actione iniuriarum.

1 Illud eleganter. †Qui vtitur legis beneficio non delinquit.h.d.℄ Uel dic due exceptiones dantur contra hoc edictum.Et vide quod dixi.§.ead.l.ij. Pone impetrasti rescriptum quod posses me cōuenire super fundo coraꝫ iudice extraordinario reconuenio te ibi super.x.que mihi debebas tu etiam vis me conuenire super alia.x.in quibus tibi teneoꝛ nunquid possis?dic ꝙ non ar.huius.l.et.j.de iureiurā.l. iusiurandum ꝛ ad pecunias.§.ait pretoꝛ.ꝛ facit quod notaꝭ in auꝭ.de exhi.reis.§.j.colla.viij.Ray. ℄ Itē facit iste textus qđ
2 †si testis ꝑducitꝭ contra me ꝛ ego dico iudici nō recipiatis eū qꝛ est latro vel ribaldus vel infamis,quod ex hoc non possit agere contra me de iniuria.et pro hoc.C.de delatoꝛ.l.nulla.lib.x.j. de iure fisci.l.fiscus in q̄stione.§.fi.de bonis liber.l.qui cum maioꝛ.§.libertus.et.j.titu.ij.l.libertus a patrono Andr.tutius tū est secundum eos †ꝙ fiat cum protestatione non iniuriandi.facit etiam quod si potestas precepit in consilio quod nullus loquretur sub certa pena et vn⁹ locut⁹ fuit et al⁹ eū accusauit quod accusatoꝛ non incidat in penaꝫ quia voluit defendere preceptū potestatis.et pro hoc.j.de iniurijs.l.eum qui nocenteꝫ.in princ. ℄ In gl.hec exceptio ibi aduersus alium.hoc est falsum per id quod no.j.in vltima gl.et.§.l.proxi.§.hec pena.licet quidam cōtra quos reprehēdit Petr.C.de rescin.vendi.l.ratas.Raymū. et Sul.℄ In gl.vltima ibi,contra alium.hec gl.coꝛrupta est,ꝛ debet dicere contra me vt dixi.§.ea.l.j.§.j.ver.item quero impetrasti contra me.

1 ☞ Remedio contra contumaces et inobedientes vide remissiue.
2 Iudex ecclesiastitus an possit pecuniariter punire et penam habere.
3 Positiones an possint pronunciari pro confessis contra nō respondentem.
4 Cōtumacia vel dolus procuratoris an noceat domino ꝛc.
5 Iudex precipiēs aliqđ parti sub pena an parte nō faciēte possit exigere ipsam penam.

℄ Si quis ius dicenti nō obtēperauerit. Rubrica.

Super rubrica. Uide Rofre. hic eo.titul.et Azo.in summa pandectarū eo.ti.℄ Et qđ no. in glo.j.de regu.iur.l.non videꝭ.§. qui iussu. Et cōtinua rubricā:qꝛ supra dictū ē de magistratibus et ipsis qnq; non pareꝭ:ideo ponitꝭ hic rubrica,et subaudi ad rubricā qualiter puniaꝭ. ℄ Et de cōtumacia et multa vide.C.de modo multarū ꝑ totū ꝛ maxime.l.eos. et per Azo.in summa eo.titul.et plene ꝑ Hosti.in summa de re iudi.rubricella de multa.ꝛ.j.de ver.sig.l. si qua pena.et in speculo de contumacia et de accusa.§.quinto ꝛ.§.se.ꝛ de regulis iu-
1 ris nō videꝭ dolo carere.ꝛ†de multis remedijs contra cōtumaces ꝛ inobediētes vide in tractatu executoꝛū vltime voluntatis dñi Io.blāci.lxxxvj.q̄stione.et tetigi.C.de episco.ꝛ cleri.l.nulli. De contēnentibus precepta sever.sed nunqd possint cōpelli.De contēnentibus precepta se- dis apostolice vide plene.xix.di.nulli fas est.in glo.in lectura.ꝛ xx.di.de libell.ꝑ Archidia.Et vide extra de dolo et cōtumacia et in summa Gofr.ꝛ Hosti.eo.ti.et in speculo eo.tit.an propria contumacia sit quis mulctād⁹ vide.lxxiij.di.c.honorat⁹.in gl. et per Archi.de ꝑcura.querelaꝫ.ꝛ in Speculo de expensis.§.ij. ver.sed queritur.ꝛ vide de re iudi.l.contumacia.§.contumax.et de contemptu et contumacia vide in alphabeto dictione contēnebat et dictiōe cōtumacia.℄ Qui magistratus possit mulctā indicere an maioꝛes tm̄ vel etiā minores.j.ea.l.in princi.℄ Et
2 an delegatus vel arbiter possint mulctare.†et an iudex ecclesia-
a sticus possit pecuniariter[a] punire et penā sibi imbursare.Et an valeat talis cōdēnatio cōdēno te in.x.soluēda intra.x.dies sub pena tertij ꝛ quarti.Et an iudex inuit⁹ cōpellaꝭ cōtumacē mul-
3 ctare.Et an cōtra nō respōdētē possit†ꝑnūciare positiōes per confessas.Quis dicatur ius dicenti non obtēperare.j.ea.l.§.j. Et qđ turbare dicitur iurisdictionē q̄ impedit publicari processus.ꝛ de significato huius dictionis extremū.ꝛ qđ contumacia punitꝭ in principio medio et fine cause.ꝛ an ficte cōtumax ꝛ non in cōtēptū iudicis puniaꝭ hoc edicto.ꝛ q̄ dicanꝭ extrema secūdū dyalecticos.ꝛ qđ de medijs.ꝛ qđ extrema ꝑbāt mediū vt si probaui me possedisse et soluisse primis ꝛ vltimis annis presumaꝭ
4 mediū.ꝛ qn̄ mediū trahat ad se extrema vel eꝯ.† an cōtumacia dol⁹ vel factū vel scia ꝑcuratoris tutoris curatoris prelati vel administratoris noceat dn̄is pupillis vel ecclesijs,vide plenissime.j.e.l.§.fi ꝑcuratoꝛ.ꝛ an denūciatio facta ꝑcuratori noceat dn̄o.ad qđ deꝭ hoc edictū vtrū ad interesse verū vel ad penā.et an due oriānꝭ actiōes vna fisco et alia parti vel vna tm̄.j.eo.§. vlt.Et actio cōtinēs penā ex vna parte tātum ꝛ ex alia interesse
5 deꝭ post annū ꝛ† an si iudex precepit parti qđ aliqđ faciat sub certa pena possit exigi illa pena.ꝛ an possit moderari per iudicē.ꝛ an hec.l.loquaꝭ de cōtumacia puniēda in expēsis et dānis q̄ sustinuit pars rōne cōtumacie.ꝛ quibus modis cōsulaꝭ fisco et quib⁹ aduersario cōtra cōtumacē.ꝛ an reges ciuitates ꝛ dn̄i possint istas mulctas sibi iburſare cū fisco debeanꝭ.ꝛ an ī mulctis possit appellari.ꝛ an extra territoꝛiū iudex possit subditos inobediētes mulctare.ꝛ de multis remedijs quibus contumacia punitur.et an iudex possit precipere alicui ꝙ nō committat tale delictum de quo est suspectus sub certa pena.

1 ☞ Potestas mulctandi datur omnibus magistratib⁹ dū tm̄ imponatur secundum ꝛc.
2 Magistratibus concessum est defendere suam iurisdictionē penali iudicio.
3 Duumuiri an possint mulctam imponere et qui dicunꝭ duumuiri.
4 Procuratoꝛ fisci et cesaris an possit mulctare
5 Duumuiri an possint mulctare contemnentes eoꝛum iurisdictionem.
6 Rectoꝛes ciuitatum an mulctant de iure vel de consuetudine.
7 Delegatus an possit mulctare.
8 Contēnens iudicem videtur eum priuare sua iurisdictione.
9 Iudex ecclesiasticus an possit aliqueꝫ punire pecuniariter ꝛ penam sibi imbursare.
10 Iudex inuitus an cogatur mulctare partem contumacem.
11 Positiones an possint pronūciari pro confessis si pars non respondeat.

Omnibus magistratib⁹. Hec.l.difficilis ē vt ex subiectis apparebit.℄ Oib⁹
1 magistratib⁹ data est†potestas indicēdi mulctā.dū tm̄ indicatur scđm qualitatē sue iurisdictiōis ꝛ potētie.Itē ois mulctatur qui non paret in maximis vel minimis ꝛ ex cōtumacia ꝑcuratoris tutoris vel curatoris punitur ꝑcuratoꝛ tutoꝛ ꝛ curatoꝛ nō dn̄s vel pupillus.ex cōtumacia tā rei ꝙ actoris hoc iudiciū daꝭ quāti ea res est non ad interesse ꝛ cōtinet meraꝫ penā.h.d.tota.l.Et diuide in prima ponit qs possit cōtumaciam nō parētis punire.in scđa qn̄ dicitꝭ qs nō parere.in tertia qs puniaꝭ hoc edicto.in quarta ad qđ deꝭ.in quinta qualis sit actio. secūda ibi is videꝭ.tertia ibi si ꝑcuratoꝛ.quarta ibi nō solū.qnta ibi hoc iudiciū.Modo declarem⁹ ꝑ partes.ꝛ circa primā ptē attende qđ qdā habēt in litera nō tm̄ duūuiris.ꝛ qdā habēt nō tantum.Scđm primā literā primo ponit regulā.scđo exceptio-
2 nē.regula est qđ omnib⁹ magistratib⁹ † cōcessum est defendere iurisdictionē suā penali iudicio ꝑm modū sue iurisdictionis ad qđ cōcoꝛ.j.de postulā.l.j.in ꝑn.nā ꝛ suiaꝫ suā pōt defendere.j.đ peculio.l.si dānū.§.sed creditoꝛ.Fallit in duūuiris.ꝛ ista est exceptio.Ex quo q̄ro q̄ sint duūuiri ꝛ vide in alphabeto dictione duūuiri ꝛ dicūt qdā ꝙ sunt magistrat⁹ municipales.Sꝫ ꝯ.§. de iurisdi.om.iudi.l.mgratibus.ꝛ.C.de sportulis.l.fi.nā magi- strat⁹ municipales leuia crimina coercere possunt.in auꝭ.de defen.ciui.§.audient.itē delegat⁹ posset hoc facere.C.de peda.iudi.l.fi.ergo multo foꝛtius qlibet oꝛdinari⁹ quātūcūq; infimus.
3 Sol.dic qđ quaten⁹ hec litera dicit†qđ duūuiri.i.magistratus municipales nō possunt mulctā imponere intellige magnā sed modicā sicut in cōtrarijs.ꝛ hoc indicat litera hic scđm ius potestatis sue.Alij dicūt qđ duūuiri erāt qui ꝑerant duob⁹ vel erāt duo gerētes idē officiū.ꝛ nō erāt iudices sed erāt qdam ribaldi sicut hodie baronū potestatis q̄ ꝑcedebāt cū virga per ciuitatē. et ita exponit gl.C.de emācip.lib.l.j.Alij vt Ja.de bel.ꝛ Odof. exponunt hic duūuiris.i.duobus viris.ꝛ dicūt qđ hec litera loquitur de duobus viris.s.de ꝑcuratoꝛe cesaris et procuratoꝛe fisci,qui nō possunt mulctare vt.C.de modo mulctarū.l.ij.ꝛ.iij. Tu dic secūdū modernos qđ duūuiri sunt officiales habentes

a ℄ Pecuniariter.adde bal.ī l.terminato.j.co.C.de fruc.ꝛ lit.expē. Rofre.in libello đ fruc.et expen. Inn.in.c.sepe ꝯtingit de ap. Bar.ꝛ Pe.đ su.in.l.ex diuerso.ff.de rei vē.bal.i.l.i generali.vj.co.đ epis.ꝛ cle.

iurisdictionē,vt habetur.C.de iudic.l.fi. ¶ Hec est verū qd pro
4 curator fisci ⁊ ꝓcurator† cesaris nō possint mulctare:imo oīs iu-
dex pōt iurisdictionē suā defendere vt hic scdm modū sue iuris-
dictiōis.i.scdm qd est maior vel minor.⁊ sic modus referat ad
quantitatē mulcte vt maior iudex magis possit mulctare. Uel
posset etiā referri ad causas.s.qd soli magistratus in grauibus
causis posset graues mulctas iponere.⁊ scdm hoc illa verba se
cundū ius sue potestatis ꝓprie ponunt. Minores aūt iudices
in minorib⁹ ⁊ leuib⁹ causis leuiter possunt mulctare scdm ius
sue ptātis.i.scdm ius sue possibilitatis.⁊ sic ꝟbū ptātis,large ⁊
improprie sumit.⁊ hec fuit opinio Ja.de are.quā multi moder
ni sequūtur. Pro qua bn̄ facit.C.de mō mulctarū.l.illustres.et
ista est satis cōis solutio,⁊ per eā tolli possunt oīa ꝯtria. ¶ Alij
5 vt Ja.de ra.⁊ sequaces tenēt qd isti duūuiri† bn̄ habēt iurisdi-
ctionē ⁊ bn̄ poterāt imponere mulctā contēnentib⁹ iurisdictio-
nem suā ſm potestatē eorū.sed nō mulctā ordinariā de qua lo-
quitur.l.C.de mō mulctarū.l.illustres.⁊.l.eos.illā em̄ imponūt
solū maiores iudices.vn̄ isti duumuiri et alij inferiores iudices
possunt imponere mulctā cōtēnentibus eorū iurisdictionē spe
cialiter eorū arbitrio cū nō sit in hoc facta taxatio.ar.j.de effra-
ctoribus.l.j.§.expilatores.taxatio em̄ de qua loquitur.l.eos.se-
cundū eū locū hꝫ cū mulcta statuitur generaliter cōtra nō obe-
dientes:puta si qs fecerit tale quid soluat tm̄.de hoc satis dixi
d.l.eos.⁊ lꝫ illa.l.eos.loquatur de regētibus ꝓuincias nō tamē
excludit alios.nō credo tm̄ qd minores iudices mulctando pos
sent excedere modū.d.l.eos.imo credo quod lꝫ sit arbitrio eorū
cōmissum cū nō reperiat taxatio in eis qd debeant modū taxa-
tum in.l.eos minuere ⁊ non augere. ⁊ ad predicta bn̄ facit.j.de
verb.sig.l.aliud est fraus cū ibi nota.et extra de penis.c.dilect⁹
filius.⁊ de matrimo.contra interdictum ecclesie contracto.c.j.
6 ¶ Alij dicūt qd rectores† ciuitatum non mulctāt de iure sed ex
cōsuetudine.C.de emācipa.libe.l.j.vel ex pace constātie in lom-
bardia. ¶ Et p̄dictis patet rn̄sio ad.l.C.de defen.ciui.l.defen-
sores nihil.q̄ dicit qd defensores ciuitatū nō possunt mulctam
indicere:qꝛ verum est magnā vel generalē scdm.l.eos.sed mo-
dicaꝫ specialē possunt vt hic.lꝫ Azo videatur innuere cōtrariū
in summa huius ti.⁊ de hoc vide bene p Rofre.hoc eo.tit.§.j.ij.
et.iij.So.Rofre.nō placet Ray.⁊ dicit eā nō esse de mente hu-
ius.l.nec legū contrariarū que expresse loquuntur in mulcta et
Rofr.tenet ꝙ nō possint magistrat⁹ municipales ⁊ mulctā in-
dicere generalē puta qd nullus portet arma vel vadat de nocte
vt hic ſm literā,nō tm̄.sed specialē sic puta de aliq̄ citādo.arg.j.
si quis in ius voca.nō ierit.l.ij.⁊ in contrarijs.⁊ argu.s.tit.j.l.si
qs id qd in prin.⁊.j.de actio.⁊ obli.l.obligamur.§.iure honora
rio. ¶ Ex hoc querit Rofr.nūquid talia bāna ligent ignoran-
tes.de quo dic vt ibi per eum,⁊ dixi.j.de decre.ab ordi.faci.l.fin.
⁊ bene not.per ipsum Ray.in repet.l.oēs populi.de iusti.⁊ iur.
¶ Item opponit ad literā,non tm̄.de.l.non ex oib⁹.j.de arbit.⁊
solue vt ibi. Ray.Sed scdm aliā literā nō tm̄,que est prime con
traria qꝛ ista litera supponit qd duūuiri et magistratus muni-
cipales pn̄t mulctā imponere,obstarēt oīa p̄dicta cōtraria que
vident dicere qd minores iudices nō possint mulctare. ¶ Sed
potes soluere vt.s.dixi. sed hec litera non tm̄ non placet Ja.de
ra.nec Gabrielij de osselletis ⁊ multis alijs modernis qꝛ impro
prie esset dicere non tm̄ duūuiris.tm̄ em̄ eēt dicere non tm̄ pote-
statibus sed etiam regibus.et sic esset inferre de minoribus ad
maiores de quo nullū dubiū est qd si cōpetit minoribus multo
fortius maioribus vt.j.de reg.iur.l.cui quod plus.est extra eo.
ti.c.cui qd plus.lib.vj.imo quod plus est ipse gabriel dicit lite-
ram non tm̄ stare non posse.⁊ dicit qd demū iudicibus habenti
bus merū et mixtū imperium cōcessum est mulctam indicere et
alijs nō per.d.l.eos.C.de modo mulctarū.Et signāter dicit hic
in rubrica dictū fuisse si quis ius dicēti.non dixit iudici.⁊ i tex-
tu is videt ius dicēti ⁊c.nā p hoc idicant solū superiores magi
strat⁹ vt.s.de iurisdi.om.iudi.l.j.Et dicit qd videt quasi casus
j.si qs in ius vo.nō ie.l.j.§.j.ibi a cōpetēti iudice ⁊c. ¶ Nō ob.
preal.l.magistratib⁹ cū si.s.de iuris.om.iudi.qꝛ qd ibi dicit qd
modica coertio concedit:dicit verum esse quo ad hoc vt possit
inobedientē detinere ⁊ cogere eū satisdare de obtēperando ⁊ ex
ipsa satisdatione agere.non aūt pōt mulctā indicere. Uel dic vt
in cōtrario dixi. Opinio Jacobi de are.cōmunior est ⁊ cōmuni
7 ter tenet. ¶ An delegatus† possit mulctare dic vt dixi.d.l.eos.
C.de modo mulctarū et p Ber.⁊ Inn.extra de offi.deleg.c.j.⁊.c.
ex literis patriarche. ¶ In glos.hic euidēter apparet.Et Pet.
tenet ꝙ sic per hāc.l.in prin.et fi.⁊.§.si vero quidā in aut.de ex-
hi.reis.et plene per Archidia.de appel.c.cum legitima libr.vj.
circa medium vbi etiam de arbitro tangitur. Uidetur enim qd
sic,vt.j.de arbit.l.non ex omnibus.vbi de hoc secundū vnam le
cturā.licet videatur contra.j.de iudic.l.ij.§.fin.Et quia nō ha-
bet hanc potestatem,⁊ quia pena arbitri euitatur si peniteat,vt
dicto titu.de arbitris.l.sed celsus.et quia arbiter plus potesta-
tis non habet ꝙ sit sibi concessum ex cōpromisso eo.tit.l.non di
stinguemus.§.de officio. Ad.§.j.l.non ex omnib⁹ potest respō-
deri vt ibi in glo. ¶ Item opponitur qd magistratus non dica
tur suam iurisdictionem defendere:quia inobediens nō vult ip
sum sua iurisdictiōe priuare:ergo nec ipse defendere vt.s.de iu-
stitia et iure.l.vt vim.Sed dic quod inobediens contēnit iudi-
8 cem† et per consequens quātum in eo est priuat eū iurisdictiōe,
vt.s.de offi.presid.l.obseruādū.⁊ iurisdictio non debet esse illu-
soria.j.de iudi.l.si pretor. ¶ Itē oppo.ad literam que dicit pe-
nali de.l.aliud.§.j.j.de verb.signi. ¶ Glo.respondet exponen-
do penali id est mulctali. Et que sit differentia inter penam ⁊
mulctam,dic vt in glo.et in contrario. ¶ Iteꝫ opponitur de.l.
satis.j.titu.proxi.et responde per ea que nota.j.§.hoc iudicium
in fine glo.magne et per Rofr.hoc eo.tit.Item op.de.l.eo tem-
pore.j.de peculio.So.ibi est vnus modus puniendi contuma-
ciā hic alius.Itē op.iste inobediens est in dolo vt in regula iu-
ris nō pōt videri dolo carere.et sic incidit in crimen stellionat⁹,
vt.j.de crimine stelli.l.iij.et sic resultat accusatio extraordina-
ria.vn̄ nō debet sine accusatiōe puniri,vt.j.de mune.et hono.l.
rescripto.§.si quis accusatore.Sol.illud in dolo vero hic in p̄-
sumpto.vel si intelligas hūc tit.in vera cōtumacia ⁊ vero dolo
secundum gl.⁊ Rofre. Ratio quare hoc contingit est propter
authoritatē iudicis contēptā vt patet in princ.huius.l.et.s.de
iurisdi.om.iudi.l.si familia.vel illud in iure quod cōpetit parti
istud in iure qd residet solū in persona iudicis et facit.j.§.fi.⁊ ꝙ
9 ibi no.Ray. ¶ †Et an iudex ecclesiasticus possit pecuniariter
punire ⁊ ipsaꝫ penā sibi imbursare,vide p Archid.extra de sen-
tentia excōmunicationis.c.venerabilibus.§.vlti. ¶ Item q̄rit
an iudex possit condēnare aliquē qd soluat ad certū terminum
sub pena dupli vel sub pena tertij ⁊ quarti sic cōmuniter faciūt
hodie potestates in condēnationib⁹ quas faciūt.dic plene pro
et contra et solue vt not.in speculo de sententia ⁊ his que sentē-
tiam sequuntur.§.j.ver.sed nunquid iudex. ¶ Item quero an
10 iudex† inuitus cogat mulctare cōtumacē.Ja.de ra.dicit qd sic
qꝛ lex vult qd mulcta imponatur nō obediēti,vt hic:⁊ iudex nō
debet esse clementior lege,in aut.de iudi.§.oportet.alias tenet
ad interesse in aut.de questore.§.super hoc.⁊ exiget ab eo quā-
tum bonus iudex mulctatur⁹ fuisset arg.de ver.obl.l.continu⁹.
§.cū ita.Sed ꝙ non cogatur inuitus mulctare facit verbū con
cessum,in prin.l.positum qd est verbū facultatis.j.de iudic.l.nō
quicquid.Rofr.tenet opi.Ja.qꝛ mulcta applicatur fisco,vt.C.
de modo mulc.l.mulctarū.ergo ⁊c.vt.C.vt in pos.leg.l.fi.de ad-
mi.rerū publicarū.l.fi.lib.xj.Et qꝛ ex hoc edicto oritur actio in
factū ergo ⁊ obligatio necessaria,vt.j.de ꝓcur.l.licet.§.ea obli-
gatio.non ob.verbū concessum:qꝛ improprie ponitur.similiter
C.de captiuis.l.fi.⁊.s.in ꝓemio i princ.Sed videtur qd si iudex
nolit mulctare sed alio modo contra inobediēteꝫ procedere qd
possit vt.j.de ventr.inspi.l.j.§.ex hoc rescripto.nec ob.l.mulcta-
ruꝫ.qꝛ loquit in mulcta iam imposita.Non ob.alia contraria:
qꝛ loquunt in iure iā fisco quesito. ¶ Itē nō ob.tertium cōtra-
riuꝫ qꝛ loquitur in iure ꝓducto:hic in producēdo. Prima opi.
tutior est ſm Ray.Nec ob.§.ex hoc rescripto.quia hic instabat
respublica petens mulctā imponi ibi nota.Ray. ¶ Sed nun-
11 quid† si pars nō rn̄deat positionib⁹ vel interrogationib⁹ pōt
eas ꝓnunciare p cōfessas vel per negatas secūdū qd erit maius
damnū parti inobediēti:bermūdus dicit hic ꝙ sic:qꝛ hic nō ex
primitur quā mulctā debeat imponere,sꝫ scdm qd sibi placue-
rit. ¶ Item qꝛ hoc est remediū ꝓditū contra nō respondētē qd
habeatur ꝓ confesso,vt.j.de interrog.acti.l.de etate.§.qui ta-
cuit.de hoc plene dixi.C.de iur.calum.l.ij.§.qd obseruari.versi.
superest vt videamus.⁊ ibi per Cy.⁊ in speculo de positionibus
§.ix.circa prin.de iure canonico.vide extra de confessis.c.ij.lib.
vj.cum ibi notatis per oēs. ¶ In gl.vt penā in fi.secūdum hoc
expone iudicio.i.snīa ⁊ ex ea agitur in factū.C.de rebus credi.l.
actor.et non ex hoc edicto et intentabitur per obedientem,vt.j.
§.fi.ſm Jaco.de are.⁊ dic de hoc vt ibi dicetur.

1 ☞ Jurisdictio iudicis quomodo et per quē dicatur turbari.
2 Extremum quid esse dicatur.
3 Pena huius tituli si quis ius dicenti non obtempera. quando habeat locum.
4 Probabilis ignorantia excusat ab expensis:iprobabilis autem non.
5 Joannes glosator fuit magnus artista et dialecticus vide silogismum.
6 Cā finalis dꝫ esse vniformis suorū subiectorū et nō excessiua.
7 Extrema probant et includunt media.⁊ istud facit ad duas pulcras decisiones.
8 Finis quandoqꝫ trahit ad se principiū quandoqꝫ econtra.

Js videtur.

Is videtur. + Hucusq3 dixit qui possunt mulctare
hic dicit ex qua causa mulcta impo-
nitur vsq3 ad. §. si procurator. ¶ Et nota q̄d turbare dicitur iu
1 risditionem iudicis † qui non patitur publicari processum, sed
impedit, vt extra de officio dele. c. ex literis patriarche. Et hec
litera ꝓpter verbũ extremũ legitur multis modis. primo expo-
nitur. i. vilissimũ. ꝛ scd̃m hoc qui nõ obtẽperat iudici in vilissi-
mis punitur multo fortius si nõ obtẽperat i maioribus. ꝛ hoc
voluit dicere litera ista ꝛ scd̃m hoc põt subaudiri ad literã etiã.
vt dicamus qui etiam. q̄d extremum. i. vilissimum nedum po-
tissimũ. ꝛ iste intellectus satis est planus et cõmunis. ꝛ secundũ
hunc intellectũ extremũ. i. vilissimum appellatur q̄d fit in prin-
cipio cause. s. vocatio in ius, vt institu. de pena te. litig. in princ.
quasi diceret si vocat⁹ in ius nõ veniat corã iudice, sed cõtumax
est in non patiendo rem a se aduocari vel vendicari punitur ex
hoc edicto. multo fortius si in sequentibus et maioribus fuerit
inobediens et contumax vt litis contestatione vel executiõe sen-
tentie, vt ver. ceterum si sequentia. Et pro ista expositione extre
mum id est vilissimũ, facit q̄d homo dicitur extreme nationis. i.
vilissime: quia cõmuniter extrema sunt vilia. ¶ Sed cõtra istã
expositionem videtur q̄d contumacia in nonveniendo quando
citatur vel debeat dici vilissimũ iurisditionis imo potissimum
et maximum: quia initium est potissima pars cuiusq3 rei, vt. ff.
de orig. iur. l. ij. sed illa quo ad producendum rem in esse. et quia
contumax in non veniendo non appellat sed in non restituẽdo
sic, vt. C. de iudi. l. properandum. §. cum autem eremodicium.
et. ff. de appellatio. l. creditor. §. iussus. Sed qui volunt defendere
istam expositionem dicũt ꝙ dicit̃ vilissimum respectu nobilio-
ris, vt. ff. de aur. ꝛ argẽ. legato. l. ꝛ si non sint. §. veniamus. sed ci-
tatio fit vt ad alia sequentia perueniat̃ ꝛ est preparatoria sequẽ
tium et sic hoc respectu alia sunt digniora et fortiora. Itẽ cita
tio dicitur quid vilissimũ quia quilibet quãtũcũq3 paruus iu-
dex põt citare saltim vt sciatur an sit sua iurisditio, vt. ff. si quis
in ius voca. non ierit. l. ij. et de iudi. l. si quis ex aliena. et hanc ex
positionẽ et lecturã sequuntur Andr. py. Iaco. but. et multi
alij. ¶ Item oppo. q̄d medium sit potentius. ff. de seruitu. rusti.
predi. l. qui sella. §. si. cum si. Sol. illud propter impedimẽtũ q̄d
resultat ex medio circa extrema. q̄ ratio hic cessat argu. ff. de he-
2 redi. instit. l. sed si in conditione. §. solemus. Ray. ¶ † Secũdo
modo legitur secundũ bul. vt exponatur extremum. i. vltimũ vt
ille non videatur obtemperare qui nõ obtemperat in vltimo iu
risdictionis. sicut dicit̃ iste laborat in extremis id est i vltimis
vite. ꝛ cũ dicitur extrema gaudij luctus occupat id est vltima. ꝛ
vide Rofre. in libello hoc eo. titu. vers. quartum. et exemplũ q̄d
sequitur veluti ꝛc. et non est exemplum dicti sed subauditi. vn-
de ista lectura est contraria prime. nam secundũ istam si non sit
obtẽperatũ in primis, vt q2 vocatus non venit ad iudicium per
hoc non punitur si postea obtẽperat in vltimis patiendo fieri
executionẽ sententie ꝛ non resistendo. ꝛ sic secũdum istam lectu
ram si pareat in vltimis licet non pareat in primis non punit̃.
et istius vltimi subauditi est exemplum veluti ꝛc. vt predixi.
¶ Sed contra istã lecturã opponitur: quia videtur quod obtẽ
perans primis licet non vltimis parere dicatur et non punia-
tur, vt. ff. de alie. iudi. mutã. cau. l. item. §. non tantũ. et de procu-
ra. l. sed ꝛ he in fine. ¶ Sed dic q̄d titulus iste loquitur et locũ
habet quãdo non paret iudici in cõtẽptũ iudicis ꝛ propter ꝓ-
teruiam ꝛ contumaciã: tunc enim punit̃ vt hic. alias nõ vt i cõ
trarijs. ꝛ hoc est quod signanter dicit Azo in summa hui⁹ titu
3 li quod pena huius tituli † nunꝙ̃ locũ habet nisi interueniat cõ
tẽptus iudicis. vnde licet citatus non veniat dumtamen nõ in
contẽptum iudis. et sic est ficte contumax: pena huius edicti lo-
cum non habet. Sed quando citatus dicit non veniam: q2 nihil
habeo facere cum eo vel nescio quid dicat vel quando sibi preci
pit aliquid contẽnit eius preceptum tunc habet locum iste titu
lus. et vide etiam per Rofre. eo. tit. versi. quartũ. et hoc etiam te
net glo. que incipit hic nota in fi. et pro hoc bene facit. ff. de fidei-
cõmis. liber. l. si eum. §. ex iusta. ¶ Petr. tamen hoc non appro-
bat, sed dicit quod si sine iusta causa nõ cõparet licet non in cõ
tẽptum iudicis q̄d tamen mulctatur licet leuius secundũ eũ q2
arbitraria est hec mulcta. ꝛ scd̃m qualitatẽ cõtumacie augetur
4 et minuitur. ꝛ ita intelligit dictũ. §. ex iusta. ꝛ pro hoc † q2 licet
probabilis ignorantia excuset ab expensis improbabilis tamẽ
non in aut. de iudi. §. oportet. et quia deuiare dicitur a fide qui
leui articulo deuiat. C. de hereti. l. ij. sic et qui ex leui causa stetit
quod non venit satis potest dici contumax. sic et plus punit̃ qui
in cõtẽptũ clauium celebrat ꝙ̃ si simpliciter extra de cle. excom.
minist. c. vlti. et vide in alphabeto dictione contẽnebat. ¶ Al.
tñ vr̃ reprobare istã lecturã bul. Quia secundũ bulg. non posset
habere locũ hec. l. nisi in reo q2 cõtra aliũ nõ fit executio: ꝛ tamẽ
hoc edicto punit̃ tam actor ꝙ̃ reus, vt. ff. §. nõ solũ. ¶ Sed huic
respõderi posset q2 etiã in actore loq posset si reus esset absolu-
tus et ipse cõtra absolutionẽ veniret, vel si peteret beneficium
vel aliqd aliud et ꝓnũciaret̃ q̄d reũ nõ inquietaret. Sed magis
est cõtra bul. q2 si nõ obedit in primis nõ põt lis cõtestari. et ꝓ
cõsequẽs nõ põt ferri diffinitiua. ꝛ sic nõ põt parere in vltimis
id est in executione sententie. ¶ Sed dici posset q̄d potest ferri
interlocutoria de mittẽdo p. l. cũ ꝓponas. de bonis autho. iud.
possi. et aut̃. ibi posita. vñ si tunc paret vltimo id est missioni in
possessionẽ: q2 non cõtradicit licet inobediens ꝛ cõtumax fuerit
in prima citatione non punitur. ¶ Itẽ cõtra bulg. est q2 cõtra
non obedientem in vltimis sunt parata alia remedia per. l. ff. de
rei vendi. l. qui restituere. ¶ Sed dici põt q̄d remedia huius ti-
tuli non cessant per illã. l. nec econtra. sed vtraq3 remedia locu3
habent. ¶ Itẽ cõtra opi. bulg. est. ff. eo. §. vlti. Si enĩ non obtẽ-
peraret in vltimis teneret̃ in vera litis estimatione. cuius con-
trarium innuit dictus. §. sed ipsi intelligunt ipm̃. §. in vera litis
estimatiõe. ¶ Uel posset dici ꝙ ex hoc edicto non venit ṽa litis
estimatio, sed mera mulcta. sed per legẽ qui restituere. venit ve-
ra litis estimatio. ¶ Et sic videt̃ etiã opinio bul. posse defendi.
ꝛ dicit Gabriel q̄d audiuit quedã doctorẽ repetentẽ hãc. l. q te-
nuit opi. Bulg. ꝓ vera. ꝛ alias dixit nõ posse sustineri. ꝛ hoc ꝓ-
pter illa verba ceterũ si ꝛ sequẽtia recusauit ꝛc. nã dictio tũc ex-
tremũ tẽpus significat. ff. de cõditio. ꝛ demonstra. l. quarta. Si
ergo tunc tantũ incidit in penã cũ sequẽtia recusauit nõ incidit
si nõ obedit precedentibus. Sed alij qui reprobãt hanc lecturã
subaudiunt etiã vel exponũt ceterũ ꝛ si sequẽtia exponũt ꝛ pro
etiam. Et istã lecturã videt̃ mihi tollere. l. que dicit q̄d etiã con
tumax in prin. mulctatur, vt. ff. ti. ij. l. ij. §. j. ¶ Tertia lectu. fuit
5 Jo. † qui fuit dialectic⁹ ꝛ magn⁹ artista vt hic ostendit et expo
nit extremũ. i. primũ ꝛ vltimũ. nã nomine extremi contineť ma
ior ꝛ minor extremitas que sunt primum ꝛ vltimũ, vt patet in
hoc silogismo omnis homo est animal: omne risibile est homo:
ergo omne risibile est animal animal enĩ p̄dicat̃ in primo ꝛ vlti
mo ꝛ est maior extremitas ꝛ risibile subijcitur in vltimo et me-
dio ꝛ est minor extremitas. ꝛ hoc scd̃m glo. ꝛ fm̃ Petr. clarius
põt poni exemplum qualiter noĩe extremi cõtineat̃ primum et
vltimum. ecce sum⁹ tres in vno bãcho ille q est in medio dicitur
medi⁹ illi qui sunt in extremitatibus vnus dicitur p̃mus alius
vltimus. ꝛ sic noĩe extremi cõtinet̃ primũ ꝛ vltimũ. Secundum
ergo Jo. intelligem⁹ p̃mũ iurisdictiõis vocare in ius ꝛ vltimũ
executio sñie: dicit̃ ergo q̄d nõ obtẽperare si nõ obtẽperat extre
mis iurisdictiõis. i. primo ꝛ vltimo. ꝛ dictio ceterũ ponit̃ ꝓ cer-
te nõ aduersando sicut aduersat̃ fm̃ Bul. ꝛ sic fm̃ Jo. nõ obtẽ-
perãs primis iurisdictiõib⁹ vt q2 citat⁹ nõ cõparet vel vltimis
puta executioni sentẽtie punit̃ pena huius edicit. et hec lectura
in effectu cõcordat cum prima. licet aliter exponat dictio extre-
mum. ¶ Opp. ad silogismũ Jo. per ea que not. in. l. quesitũ in
fi. ff. de acqui. re. do. sol. hic in silogismo ibi in ꝓpositione vt hic
pt3 in litera. ¶ Itẽ op. cõtra Jo. ꝙ nõ sit dare extremitatẽ ma
iorem vel minorẽ q2 extremũ est idẽ in essentia ergo nõ d3 cõpa
ratiue differre vt. ff. de verb. ob. l. vbi autẽ. §. j. sol. contrariũ pro-
cedit in eode3 subiecto simplici hic aũt in respectiuo ꝛ sic hic est
duplex extremũ ibi vnicũ. ¶ Itẽ op. ꝙ nõ procedat cõparatio
6 Jo. q2 aut rõne cause finalis de qua. ff. de dona. l. ij. §. fin. et † hoc
est falsum q2 causa finalis d3 esse vniformis suor̃ subiector̃ nõ
ipsor̃ excessiua vt. ff. de leg. iij. l. si legatarius. ꝛ de vulga. ꝛ pupil.
substi. l. iã hoc iure. Sol. istud rõne cõpositi de quo principalr̃
agit̃. aut rõne cause formalis de qua habet̃. ff. ad exhi. l. iuli. §. s3
et si quis ꝛ hoc est similiter falsum q2 forma non debet esse ex-
cessiua sui formati. ff. de sta. ho. l. non sunt liberi. ꝛ. ff. de ver. obli.
l. in conuentionalibus. ꝛ q̄d ibi nota. ꝛ. ff. de vsufruc. l. j. ꝛ. ij. solu.
hic non est excessus formati sed eius ꝓbatio ꝑ extremũ maius ꝛ
minus vt in silogismo Jo. apparet aut ratiõe cause materialis
de qua habet̃. ff. de pigno. actio. l. si cõuenerit. ff. si quis et de leg.
iij. l. quesitũ. §. illud. ꝛ hoc etiã est falsum q2 materia nõ põt esse
excessiua sui materiati vt. ff. de acq. re. do. l. ad eo. §. cũ quis. sol.
ibi in materia ꝓductiua hic in materia probatiua que nõ est ex
cessiua sui materiati sed eius probatio mẽsurata necessaria non
contingẽs. arg. C. vnde legitimi. l. nõ hoc cũ simi. ¶ Item op.
adhuc contra silogismũ Jo. quod homo de quo in eo fit p̃mu3
extremũ ex parte anteriori in positiõe ꝛ vltimũ in assumptione
ex parte posteriori vt in silogismo patet. ¶ Sed respondeo q̄d
hoc nõ est verum quo ad ꝓbatiõe subiecti principalis de quo
agitur cuius veritas probat̃ ꝑ mediũ terminũ. s. homo sed quo
ad rudẽ sermonẽ sic. arg. ff. ad. l. aquil. l. huic scripture in princi.
de pigno. act. l. si seruos in fi. ꝛ. C. de sententiã passis. l. fi. ¶ Itẽ
oppono contra Jo. de ver. ceterũ si ꝛ sequẽtia. qui innuit quod
aliquid sequatur vltimũ extremũ q̄d est falsum vt. ff. de ver. sig.
l. proximus cũ si. Sol. fm̃ Joã. hic loquitur de ipso extremo q̄d
nullũ aliud sequitur ꝛ ponit eius exẽplũ hec litera cõtinuatiue

Joães glossator fuit maximus dialecticus.

legēdo vel expone extremū id est primū fm Franc.ac.ꝛ cessabit
cōtrariū.tene cū Jo.¶ Itē op.de litera negatiua nō obtempe-
rasse ꝛc.que infert obediētiā in casu ꝓcedenti.ar.j.de iudi.l.cum
pretor qd est fasum fm Jo.Sol.in litera subaudi etiam ꝛ cessat
contrarium Ray.¶ Sed tunc querit glo.quid de illo qui non
obtemperat medijs.Sol.dicit glo.qd vtrūqꝫ extremorū proce-
dit vsqꝫ ad mediū ꝛ mediū,cōtinent si nō est facta litis cōtesta-
tio.sed si fiat litis contestatio ꝛ in ea non obtēperet idē.¶ Ad
qd dic ꝙ inter litē contestatā ꝛ in iusvocationē qui est primus
nō est dare mediū ꝛ sic inter litis contesta.ꝛ executionē qui est
vltimus actus.ꝛ sic nō ꝓcedit questio de medijs:qꝛ mediū clau
ditur sub extremis.nā sub primo clauditur quicquid fit vsqꝫ ad
contestationem.ꝛ sub vltimo claudit quicqd fit a contestatiōe
vsqꝫ ad executionem.¶ Glos.tñ videtur improbare lecturam
Joānis:quia de medijs nihil dixit.Et fm Joan.exemplum de
primo est ibi,veluti ꝛc.vsqꝫ ad ver.ceterū,ibi ponit exemplum
de vltimo.¶ Glo.autem dicit quod ibi veluti ponit exemplū
de primo ꝛ vltimo.nam cum dicit rem mobilem a se vendicari
passus non est,subaudi qꝛ in iudicium vocatus non venit.hoc
est exēplū de primo qd postea subijcit sed duci eā vel auferri ꝛc.
ꝛ est exēplū de vltimo contrario sensu.nam si in hoc obediens
nō punitur:ergo in hoc obediēs punitur:subaudi qꝛ cōdēnatꝰ
nō vult restituere ꝛ sic est exēplū de vltimo.ꝛ qd subijcit ceterū
si ꝛ sequentia.i.media que sunt sequētia primi.ꝛ sic est exēplum
de medijs.Sed ꝛ de vltimo potest intelligi quia ꝛ vltimū sequi
tur ꝑmū ¶ Alia lectura est vt exponat extremū.i.vltimū.idē
tamē in principijs ꝛ medijs vt subijcit in duobꝰ exemplis ꝛ cō-
cor.quasi cū prima ꝛ differt a secūda que fuit Bul.qꝛ fm illam
nō punitur si nō paret in principijs vel medijs:secūdū hanc sic.
Pet.autē aliter legit ꝛ exponit extremū.i.primum.qꝛ vocatus
nō venit in ius.ꝛ exēplū ponit ibi veluti ꝛc.vsqꝫ ad ver.ceterū
totū est exēplū de primo.ꝛ in ver.ceterū si ꝛ sequentia ꝛc.expo-
nit.i.media vel vltima.ꝛ istā expositionem extremū.i.primum
colligit ex his verbis ceterū ꝛ si sequentia.nā per sequentia in-
telligit primū ꝛ ꝑ exēpla q̄ ponunt in textu que sunt de primis.
nam exēpla indicāt de quo sit intelligendum,vt j.de penu leg.l.
nam qd liquide.in fi.vel posset exponi extremū id est primum et
vltimum sicut Jo.exposuit.Sꝫ dic qd exēpla prima duo ibi ve
luti ꝛc.sunt exēpla de primis in ver.ceterū sit exēplū de medijs
ꝛ vltimis.Do.benedictus doctor antiquus dicebat hoc ꝟbū
extremū intelligi de edicto perēptorio.naꝫ tribus edictis debet
quis citari quorū extremū est perēptoriū vt.j.de re iudi.l.con-
tumacia.§.contumax.ꝛ de iudi.ad peremptoriū ꝛ quod sic in-
telligi debeat ꝓbat qꝛ scdm eū iste ti.loquitur solum de initiali
bus ad iudicia:ꝛ ideo ponitur ante ti.de in ius vocando.qd est
principium ad iudicia vt insti.de pena temere litig.§.omnium.
¶ Opp.qd superfluat iste ti.per titulū si quis in ius vocatꝰ nō
ierit.ꝛ dic vt in gl.mag.in fi.¶ Itē opp.qd superfluat ꝑ edictū
ne vis fiat ei qui in pos.missus est.¶ Sꝫ dic vt dicā.j.§.fi.ver.
querit glo.que sit differentia.¶ Ultimo not.secundū lecturā
7 Jo.vnum qd sepe allegat videlicet qd extrema † ꝓbant et in-
cludunt mediū.vnde si ꝓbaui me possedisse primo anno ꝛ vlti-
mo videtur probatū mediū qd est bene notandū.et ad hoc vide
in alphabeto dictione argumētū.ver.ab extremis.Et facit etiā
qd si emphyteota probat solutionem primorū ꝛ vltimorū anno
rum qd presumatur soluisse medio tpe ꝛ videtur expressum.C.
de apo.publi.l.quicunqꝫ lib.x.ꝛ qd no.Archi.j.questiōe.ij.ca.
quesitū.pro et contra potest adduci extra de causa possessionis
ꝛ proprietatis.c.cū ecclesia sutrina.ꝛ vide etiam quod notaui
secundū Jaco.de bel.C.fami.her.l.quoties.in fi.vbi dicit quod
mediū aliquādo trahit ad se duo extrema.j.de serui.rusti.pre-
di.l.qui sella.§.fi.pro socio.l.duo societatem.§.fi.ꝛ de liberis et
posthu.l.iij.§.filius.Quandoqꝫ extrema mediū extra de app.c.
secundo requiris.ꝛ.j.de here.insti.l.sed ꝛ si in conditione.§.so-
8 lemus.† Quandoqꝫ finis trahit ad se principium de adimen.
lega.l.iij.§.fi.Quādoqꝫ ecōtra de leg.iij.si quis in prin.testa.ꝛ
de iur.ꝛ fac.igno.l.penul.§.penulti.ꝛ ex his accipitur coniectu-
ra,vt patet ex dictis iuribus.Et adde qd not.de fundo instruc.
l.quesitum ꝛ.l.seie ex parte in principio.Jaco.de bel.

1 ☞ Procurator tutor vel curator nō obtēperantes puniunt
non dominus vel pupillus.
2 Contumacia procuratoris vel cōfessio tutoris an noceat dño
vel pupillo.
3 Pupillus an possit excōmunicari ex cōtumacia tutoris.
4 Dolus vel factum procuratoris an noceat domino.
5 Nullus excommunicatur nisi pro peccato mortali.
6 Delictum in generali mandato non comprehenditur.
7 Denunciatio facta procuratori an noceat domino.
8 Factum vel dolus prelati an preiudicet ecclesie.
9 Confessio procuratorum et administratorum an preiudicet eo
rum dominis.
10 Tutor confitens rem debitam a patre pupilli potest illam alie
nare sine decreto.
11 Confessio procuratoris sine mandato an noceat domino si nō
ratificat.
12 Procurator habens liberam administrationē tamen donare
non potest.

Si procurator. Hic est tertia pars in qua di-
cit,quibus non obtemperanti
1 bus mulcta irrogat.dicēs † ꝙ si procurator vel tutor vel cura-
tor nō obtēperauit ipsi puniunt nō dñs vel pupillus.ꝛ quod ex
hoc edicto punit actor ꝛ reꝰ.h.d.ꝛ cōcor.C.de dignit.l.quoties.
li.xij.de sacrosan.eccl.l.iubemꝰ nullā nauē cū his q̄ ibi no.et di
xi.et extra de reg.iur.c.delictū ꝑsone.li.vj.cū ibi no.ꝑ oēs et ma
xime ꝑ Cardi.¶ Oppo.de.l.aut q aliter.§.j.j.quod vi aut clā.
¶ So.ibi quo ad ꝓcessum iudicij fm Mar.sili.¶ Item oppo.
de.l.ij.C.de execut.ꝛ trāsla.milit.anno.li.x.¶ Sol.ibi procura-
tor fuit ꝯtumax cōsensu dñi hic non.¶ Itē opp.de aut.hodie.
C.de app.¶ Sol.ibi pena cadere pōt solū in ꝑsona dñi.hic ī ꝑ
sona vtriusqꝫ.¶ Et eodem modo respondet ad.l.polla.de his
qui.vt indig.¶ Itē op.de.l.procuratoris.j.de tributo.¶ Sol.
hic in cōtumacia ibi in alio delicto.¶ Itē op.de doli ex.l.apud
celsum.§.quesitum.et.l.si procurator.¶ Sol.ibi agitur ex fctō
procuratoris.ꝛ ideo excipitur contra eum sed aliter non punit
vt hic nota.et ad hoc sepe allegatur iste.§.qd cōtumacia procu
2 ratoris † vel confessio tutoris vel curatoris non nocet domino
pupillo vel adulto.et ad hoc.s.titu.primo.l.iij.§.si procurator
vbi de hoc tetigi.Et an hoc sit verū indistincte variant docto
res ꝛ glo.que in multis partibus de hoc tractāt.de hoc eñ no-
tatur in glo.j.qd vi aut clam.l.si is qui in puteum.§.si tutoris.
C.ꝛ.ff.qñ ex facto tutoris.per totū ꝛ in summa eo.titu.ꝛ bene in
glo.j.de admini.tuto.l.fi.satis plene.j.de reg.iur.l.neqꝫ iterdi-
cto et est magna glo.de hoc extra vt lite nō contest.c.j.licet An.
py.hic dicat eam malam glo.¶ De hoc tetigi.j.de re iudi.l.cō
tumacia.in princi.ꝛ.§.contumax.ꝛ satis dixi.C.de confes.l.vni-
ca.vers.xj.queritur de iura.calum.l.ij.§.qd obseruari de ꝓcura.
super rubrica et.l.si ꝓcurator.ad vnā speciem per Gof.in sum-
ma de confessis.§.ꝓcuratoris confessio.j.de confessis.certum.§.
sed an ipsos.ꝛ.§.si quis absente in fi.j.de procurato.l.nō solum
primo respōso.ꝛ in summa eo.§.itē ꝓcurator pro eo.¶ Et dic
circa hoc fm And.py.aut loquimur de omissis a procuratore:
ꝛ tunc aut circa id qd est leue ꝛ nocet dño,vt.j.de ven.inspiciē.l.
j.§.de inspiciēdo.ꝛ de ali.ꝛ ciba.lega.l.iij.aut est graue vel ma-
gnum ꝛ habebat tm̄ generale mandatū ꝛ omisit cū conscientia
domini ꝛ dñs tenet,vt.C.de excu.ꝛ trāsla.mili.anno.l.ij.lib.xij.
ꝛ.d.l.quoties de dignita.si sine cōscientia domini dominus nō
tenetur,vt.j.de peti.here.l.itē veniūt.§.petitā.si habebat man-
datum cū libera.aut omissio sua inducit delictū:tunc aut est pe
na que ita cadit in ꝓcuratorem sicut in dñm:ꝛ non tenet domi
nus,vt hic.Si cadit in dñm tm̄ ipse dñs tenet,vt.d.l.iubemus
nullam.C.de sacrosanc.eccle.vbi de hoc ꝑ Cyn.si nō inducebat
delictum dominus tenetur,vt.j.de tributo.l.procuratoris.sup
verbo scientia.Et vide qd dixi.s.titu.ꝓxi.l.iij.§.si procurator
ver.querit glo.Si autē querit de cōmissis ꝑ procuratorē tunc
si speciali mandato dominus tenet.vt.j.de vi ꝛ vi arma.l.j.§.
quoties.Idē.si nō mādauit sed ratū habuit vt ibi.Si neutrum
interuenit nō tenetur nisi sit locupletior.vt.d.l.fi.j.de admi.tu-
to.Si nō est factus locupletior tunc si ex facto procuratoris ve
nit imponēda pena per viā recōpēsationis dñs nō tenet.vt.s.
ti.proxi.l.iij.§.si ꝓcurator.ꝟ.si tamē.Si per viā accusatiōis tūc
si habebat generale mādatū nō tenet dñs vt.j.de doli except.l.
si procurator.ꝛ ibi in glo.aut est gñalis cum libera:ꝛ tunc aut
cōmisit extra administrationē ꝛ nō tenet dñs.C.vnde vi.l.me-
minerint.vbi de hoc.ꝛ.l.nec ex ꝑtorio.j.de reg.iur.Si intra vel
circa administrationē aut tractamus an ex cōmissione ꝓcura-
toris ꝑiudiciū dño generet:ꝛ dic ꝙ sic vt.d.l.procuratoris.j.de
tributo.sup ꝟbo dolus.ꝛ.l.polla.C.de his quib.vt indig.aut
de exceptiōe dāda ex dolo procuratoris:ꝛ tunc idē,vt.j.de doli
excep.l.apud celsum.§.quesitū.aut de actione dāda cōtra domi
num:ꝛ tunc indirecta actio oriatur ex tali dolo:ꝛ non datur cō
tra dñm.j.de condi.inde.l.si procurator.aut directo nō orit sed
dolus procuratoris extēditur ad dñm ꝛ tunc dat extensionē,vt
j.de insti.l.sꝫ ꝛ si pupillus.§.ꝑscribere.in fin.Et ex isto patet qd
male dicit glo.que est in dicto.c.j.extra vt lite non conte.q̄ dicit
qd dñs est excōicatus ex dolo procuratoris.And.¶ Hāc etiā
3 opinionē qd ex cōtumacia tutoris nō possit excōicari † pupillꝰ
videtur sentire specul.de contumacia.§.nunc dicamus ꝟ.vlti.
qui inciperit sed nunqd minor.ꝛ ad hoc.xj.q.iij.nemo episcopo
rum.Quod

rum. Quod facit etiã ꝙ ex cõtumacia ꝓcuratoris nõ excõmuni
cetur dñs. tñ canoniste in curia romana ⁊ q̃si in quolibet foro
canonico seruãt qꝺ ex cõtumacia ꝓcuratoris excõicať dñs ſm
dictum. c. j. ⁊ gl. ibi positã extra vt lite nõ contest. ſ. si sciens cõtu
maciã nõ purgauit. ⁊ ad hoc extra de iureiur. c. vl. li. vj. ⁊ ad hoc
vide qꝺ no. per Compost. extra de electio. statuimus. in vlti. glo.
quasi circa fin. ⁊ dicetur. j. in distinctione Pe. de bel. ¶ Do. aũt
4 Odo. in materia p̃dicta breuiter distinguit an dolus † vel factũ
procuratoris noceat dño. aut hꝫ speciale mãdatuꝫ ⁊ nocet vt. s.
ti. proxi. l. iij. §. si ꝓcurator. Idẽ si hẽat generalem cũ libera scꝫ
eum. vt. l. apud celsum. §. quesitũ de doli excep. ⁊. l. si procurato-
ri. ⁊ de ꝓcu. l. ꝓcurator cui libera. Idẽ si ex facto vel dolo ꝓcura
toris ad dñm aliquid peruenit. vt. j. de dolo. l. sꝫ ex dolo. ⁊ de tri-
buto. l. ꝓcurator. Itẽ qñ ꝓcurator ꝯdẽnatus est ⁊ sciens nõ ap
pellauit. vt. j. qñ appel. sit. l. j. §. finali. Si aũt procurator est da-
tus ad vnã causam tũc dicit ante litem cõtest. ⁊ nocet qꝛ per lit.
cõtest. factus est dñs litis vt. d. l. apud celsum. §. q̃situ. ⁊. §. nera-
tius ⁊. l. si procurator qꝛ etiã mẽdaciũ ꝓcuratoris nõ nocet dño
vt i auť. de triẽte ⁊ se. §. si vero. ⁊ de hoc vide in summa Hosti.
de dolo ⁊ cõtumacia. Rubricella de contumacia. §. j. ver. sed nũ
quid ꝯtumacia procuratoris. ¶ Iac. aũt but. sic distiguit. aut
loquimur de his q̃ cõmittuntur p procuratorem extra iudiciũ
aut de cõmissis in iudicio. Si extra iudiciũ tunc aut habet spe-
ciale mãdatũ ⁊ tunc siue delictũ siue aliud teneť dñs. s. de vi et
vi arma. l. j. quoties. s. ti. proxi. l. iij. §. si procurator. idem si ratũ
habeat. licet nõ habuerit mãdatum vt dictis. ll. ⁊ extra de sñia
excõicationis. c. cuꝫ quis. lib. vj. si habet generale cũ libera. aut
illud qꝺ geritur est extra negotia domini ⁊ tunc generale man-
datũ cũ libera non equiparatur speciali mãdato ⁊ ideo tũc nõ
p̃iudicat. ⁊ ita põt intelligi dictus. §. si procurator. s. tit. ꝓximo.
l. iij. ⁊ gl. ibi posita ⁊ qꝺ ibi dixi. aut gessit circa negotia domini
⁊ tunc bene equiparatur speciali mãdato ⁊ p̃iudicat dño vt. j. ꝺ
procura. l. procurator cui libera. Quandoqꝫ procurator habet
simplex mãdatuꝫ tũc aut generale ⁊ nõ p̃iudicat dño si dolũ cõ
mittat. vt. j. de cõdi. indeb. l. si procurator. ⁊ q̃ in frau. cre. l. si pa
ter. aut habet speciale mãdatũ ad illã rẽ vel causam nõ dico ad
dolum cõmittendũ ⁊ tũc bene preiudicat dño si dolũ cõmittat
in ea re vel cã vt. d. l. apud celsum. §. neratiꝰ de doli excep. ¶ Si
vero ꝓcurator cõmittat dolũ vel cõtumaciam in iudicio nõ ha
bita distinctione ante litẽ cõtesta. vel post. quia ⁊ ante ⁊ post no
cet contumacia procuratoris dño vt patet in missione in posses.
⁊ post litẽ cõtestatam quo ad omnia que eam sequũtur. ¶ Un
de dic ſm dictũ Iaco. aut queritur de preiudicio generãdo quo
ad processum ex cõtumacia ficta vt quo ad missionẽ in possessio
nẽ. ⁊ in his factũ ꝓcuratoris representatur factum domini ⁊ p̃-
iudicat domino. vt. j. de noui oper. nũcia. l. de pupillo. §. nuncia
re qꝺ cuiusqꝫ vniuersita. nomi. l. j. §. ꝙ si nemo. ⁊. l. ciuitates. ⁊. j.
de ap. l. vlti. ¶ Quedam aũt veniunt ex vero dolo ⁊ vera contu
macia non circa preiudicium litis vt mulctam imponere q̃ im-
ponitur ex vero dolo. vt. C. de pena iudi. qui male iudicauit. l. j.
⁊. ij. ⁊ auť. ibi posita ⁊ in his procuratoris dolus vel contuma-
cia nõ nocet domino vt hic. ⁊ ita põt itelligi. j. de reg. iur. l. neqꝫ
interdicto. ⁊. s. ti. ꝓxi. l. iij. §. si procurator. ⁊ ibi in gloss. Si vero
ageretur de dolo ⁊ delicto commisso circa litẽ vel p̃iudicium li-
tis tunc posset habere forte locum illa distinctio vtrũ ante liteꝫ
cõtest. vel post Ia. bu. ¶ Aliꝫ vt Pet. de bella pertica ⁊ Lam-
bertus de salinis distinguunt: aut queritur de delicto ꝯmisso ĩ
nõ faciendo aut in faciendo. Si in non faciẽdo vt nõ cõparẽdo
quando citatur tũc nocet dño vel pupillo quia ipsi cõtumaces
videntur ⁊ in causa proceditur in eorum cõtumaciam ⁊ sibi im
putent qui tales elegerũt arg. j. de minori. l. cũ mandato de ĩsti-
tor. l. sed ⁊ si pupillus. §. parui ⁊ qꝺ hoc sit verũ ꝓbatur. j. de ꝓb.
oblig. l. cum filius. §. in hac. ⁊. l. ad diem de pupillo tamen inde-
fenso dic vt plene no. ⁊ dixi. C. si aduersus rem iudi. l. cum ⁊ vos
minores. Item dicũt canoniste hoc esse verum nisi dominus cõ
tumaciam procuratoris purgauit quando sciuit. vt. d. c. j. extra
vt lite non contest. ⁊ de iureiur. c. vlti. lib. vj. ⁊ pro hoc bene. C. de
excu. mili. anno. l. ij. in fin. lib. xij. ⁊ de fal. mo. l. j. §. domus. Ipse
tamen Petrus tenet ꝙ de iure ciuili contumacia procuratoris
non nocet dño etiã si sciens non purgat. Et ad. l. ij. respondet qꝺ
ibi vterqꝫ sciẽs ⁊ contumax fuit ⁊ ita ĩtellige. l. illam. Ad decre
talẽ respõdet qꝺ ibi fuerat iniunctum domino ⁊ ideo si non pur
gat contumaciã procuratoris sciens ibi preiudicat. ⁊ ideo dicit
5 qꝺ propter contumaciã procuratoris nõ excõicatur dominus †
ratio est qꝛ nullus excommunicatur nisi pro mortali peccato vt
xj. q. iij. nemo episcoporum. sed dominus sciens contumaciã ꝓ
curatoris ⁊ non purgans non cõmittit mortale peccatuꝫ ergo
⁊c. Canoniste tamen sicut dixi tenent oppositũ. ⁊ qꝺ dicit Pet.
qꝺ in decretali prima extra vt lit. nõ contest. qꝺ iniũctuꝫ fuerat
dño salua eius pace hoc nõ dicit decretalis predicta sꝫ de cõtu
macia solius ꝓcuratoris loquitur aut queritur de cõtumacia
seu delicto procuratoris in faciẽdo tunc cõsueuit dici aut est ta
le delictum qꝺ punitur solũ per viam recompensationis vt cuꝫ
impetratur ius iniquũ: ⁊ tunc habet locum. s. tit. ꝓximo. l. iij. §.
si procurator. aut delictum põt puniri p viã accusationis tũc si
procurator habuit spãle mandatum obligatur dominus. si do
minus sit talis qui ex mãdato potuit obligari, vt. j. de vi ⁊ vi ar
ma. l. j. §. quoties. ⁊. §. deiecisse. ⁊ idem si mandatũ nõ habuit sed
dñs ratum habet, vt dictis. ll. ⁊ extra de sent. excõ. c. cũ qs li. vj.
⁊. s. ti. j. l. iij. §. si procurator. aut non habuit speciale mãdatum
sed generale: tũc aut ex illo delicto factus est dominus locuple-
tior: et tenetur quatenus est factus locupletior. j. de dolo. l. sed
ex dolo. et de administra. tuto. l. fina. aut non est factus locuple-
tior et tunc aut pena delicti est talis que eque bene potest cade-
re in procuratorem sicut in dominuꝫ vt hic. vel si deijciat aliquẽ
de fundo tunc procurator tenetur ⁊ non dominus. C. vnde vi. l.
meminerint. j. de regulis iuris. l. neqꝫ interdicto. et ne vis fiat ei
6 qui in possessioneꝫ missus est. l. prima. §. hoc edicto. † Ratio est
quia in generali mãdato non comprehẽditur quod delinquat.
j. de condit. indebi. l. si procurator. et que in frau. credi. l. si pater
aut est pena que non potest cadere in procuratorem vt quia ac
cusauit testamentũ in quo legatũ erat domino vel pupillo per
qꝺ debebãt priuari relicto si succũbebãt, vt. j. de his quib. vt i-
dig. l. post legatũ. ⁊ extra de reg. iur. c. ex eo. tũc aut non põt dñs
habere regressum cõtra ꝓcuratorẽ vel tutorẽ: qꝛ nõ est soluẽdo
⁊ sibi nõ p̃iudicat, vt. j. de eo per quẽ factũ erit. l. fi. §. j. aut potest
habere regressum contra eum: qꝛ bene est soluẽdo: ⁊ tunc sibi p̃
iudicat qꝛ priuať relicto. C. de his quib. vt indig. l. polla. ⁊ de sa
crosan. eccl. l. iubemus nullã. qñ ex fac. tut. l. j. ⁊ de hoc no. d. l. ne
qꝫ interdicto de reg. iur. Aliꝫ dicũt ꝙ nõ nocet dño vel pupillo
sꝫ pena que nõ potest cadere in ꝓcuratore vel tutore commuta
bitur in aliã penã vt. C. de fal. moneta. l. j. in fi. ⁊. d. l. meminerint
C. vnde vi. ⁊ ar. j. de his qui not. infal. qd ergo. §. pena grauior.
⁊ ad hanc distinctionẽ satis cõcordat Ia. de ra. ¶ Et licet p̃di-
cte distinctiones in aliquibus discrepent tñ ad eũdem quasi tẽ
7 dũt effectũ. ¶ An aũt denũciatio † facta ꝓcuratori noceat dño,
dic ꝙ nõ, vt. j. de peti. here. l. itẽ veniũt. §. petitam nisi notificatũ
sit sibi quia tunc nocet de ope. no. nũ. de pupillo. §. ij. in fin. et ad
8 hoc. j. de euict. l. si rem. §. fin. ¶ An aũt factũ vel dolus † prelati
p̃iudicet ecclesie, dic vt dixi. C. de sacrosan. eccle. l. iubemus nul-
lã. ⁊ nota. extra de reg. iu. c. delictũ persone li. vj. Discusso de cõ
tumacia ⁊ dolo ꝓcuratoris ⁊ alioꝝ administratoꝝ q̃ro etiã cir
ca cõfessiones eorũ an p̃iudicẽt his quorum sunt administrato
res varie sunt opi. vt colligi põt ex remissionibus datis. s. circa
9 p̃n. §. hic plene discutiamus. ¶ Circa qꝺ aduertẽdũ qꝺ † actus
cõfessionis est ꝯiũctus ⁊ cõnexus ei qꝺ in mãdato includiť sicut
preambulũ ad expeditionẽ mãdati. j. cõi di. arbor. §. de vestibu
lo. iu. solui. l. iij. §. ĩ hac. ⁊. j. de ꝓcu. l. ad rẽ. et. l. ad legatũ. nã quo
ties sunt duo quorũ de necessitate vnũ p̃supponit alterũ vt sñia
p̃ambulũ vno supposito suppoiť aliud de acqui. her. l. illud. ⁊
l. necessariꝫ. p̃supposito ergo mãdato ꝓcuratoris vel potestate
tutoris vel alterius administratoris circa iudicia statim p̃sup-
ponitur qꝺ actus ꝯfessiõis qui est cõiunctus ⁊ cõnexus vt p̃pa
ratoriũ ⁊ qñqꝫ decisoriũ iudicis cadat in ipsis per iura p̃dicta. ⁊
s. de iurisdi. om. iudi. l. ij. ergo preiudicat illis quorũ sunt admi-
nistratores sicut ⁊ alia gesta per eos. ¶ Item statur cõfessioni
administratoris p quã detegiť rẽ minoris alienatiõi subesse cũ
10 alias iuri cõi non subsit † vt si tutor cõfiteatur rẽ debitã a patre
pupilli alienari poterit sine decreto, vt ꝓbatur ex coniunctione
legũ. j. de rebus eorũ. l. magis puto. §. si pupillus. ⁊ de admi. tu-
to. l. quoties. §. sicut autẽ. Sic in ꝓposito confessiõi ꝓcuratoris
⁊ administratoris stabitur p quã detegiť rẽ esse intra fines mã-
dati seu administrationis sue. ⁊ per cõsequens subesse eius alie
nationi per deductionẽ in iudiciũ, vt. j. de iure deliber. l. ait pre-
tor. sic ⁊ scriptꝰ heres datus tutor adeũdo se tutorẽ facit vel tu-
tele sue viã aperit. j. de testa. tut. l. tutores non ab herede. Itẽ in-
telligẽtia dictorũ ex causis est assumenda dicẽdi extra de ver. si
gni. c. intelligentia. sed causa cõstituẽdi ꝓcuratorẽ est vt dñs nõ
patiatur penã cõtumacie. argu. s. de neg. gest. l. j. de ꝓcurato. l. j.
§. vsus. ⁊ videť eũ taliter cõstituisse ꝙ nõ sit deterior cõditio ad
uersariꝫ q̃ si ipse interesset vt. j. ex quib. cau. in posses. eať. l. ij. §. de
fendi et ꝓ hoc videtur eum cõstituisse ad probationes ⁊ cõfessio
nes faciẽdas, ⁊ ne aduersarius cõpellať mõ cũ dño mõ cũ ꝓcura
tore litigare. ar. j. de mino. l. minor. xxv. annoꝝ cui fideicõmissuꝫ
et vide etiã ad hoc qꝺ nota. in libro magno q̃onum disputata-
rum. ccxj. vbi finaliter videtur cõcludi qꝺ cõfessio ꝓcuratoris et
alterius legitimi administratoris in iudicio valeat et p̃iudicet
dño et ei cuius negotia administrantur. ¶ Circa hoc sic distin
11 guit Pet. † aut queritur de confessione defensoris sine mãdato
⁊ illa indistincte non nocet dño nisi ratificet vt qui seruuꝫ in fi.

primi responsi.j.de inter.actio.⁊.l.si defensor.⁊ ibi in glos.⁊ p
me.⁊.j.de pcur.l.non solū.aut de confessione pcuratoris habē
tis mandatū:tunc aut generale aut speciale.sz speciale directo
obligatur ⁊ ipse vtiliter.vt.j.e.l.qui seruū.aut habuit generale
vel fuit tutor vel curator.aut cōfitetur extra iudiciū ⁊ non preiu
dicet dño vt.j.de confessis.l.certum.§.sed an ipsos.aut ɔfitetur
in iudicio ⁊ valet ⁊ preiudicat dño pupillo ⁊ adulto.vt.d.l.cer
tum.qꝛ confessio ⁊ sententia parificātur vt.s.de pcura.l.plau
tius.Et ratio diuersitatis inter cōfessionē extraiudicialem ⁊ iu
12 dicialē est:†qꝛ quātuncūqz qs habeat liberā administrationē
tamen donare nō pōt.j.de pactis.l.contra iuris.sed confitendo
extra iudicium videtur donare in iudicio secus:qꝛ de necessita
te cogitur respōdere vt hic.alias denegaretur sibi iurisditio vel
haberetur pro cōfesso.⁊ ita cōmuniter ī iudicio seruatur.alias
opi.vide in remissionibus supra datis.¶ In vsi.non solū op.
de titulo.C.vt nemo inuitus agere vel accusare ⁊ sol.per aut.q
semel.C.quomō ⁊ quando iudex.¶ Item op.de.l.⁊ post edictū
§.j.j.de iudi.Sol.ibi loquitur de pena eremodicij hic de alia.sz
⁊ illud corrigitur per.l.pperandum.§.j.C.de iudi.vt ibi nota.
¶ Ultimo gl.colligit arg.contra bul.ad ea que notauit.s.§.j.
Ray.

1 ☞ Edictum si quis ius dicēti nō obtēperauerit in quantū de
tur contra contumacem.
2 Titulus si quis ius dicenti nō obtēperauerit an sit superfluus
3 Nemo pōt duplici pena puniri.
4 Titulus si quis ius dicēti ⁊c.an habeat locum in vero contu
mace vel ficto.
5 Expense debite per titulum si quis ius dicēti ⁊c.an petantur p
officium iudicis.
6 Cōtumax cōdemnandus in expensis an debeat de nouo citari.
7 Appellari an possit a sententia expensarum.
8 Iudex an possit condemnare in expensis parte non petente.
9 Iudex potest minuere penam per eum positam in precepto si si
bi videatur iniqua.
10 Fisco ⁊ parte quomodo consulatur ex edic.si quis ius dicēti nō
obtemperauerit.
11 Titulus si quis ius dicenti,⁊ si qs in ius vocatus non ierit,quo
modo inter se differant.
12 Mulcta propter contumaciam an possit imponi pro prima ci
tatione licet non sit peremptoria.
13 Citatus pluries ⁊ contumax an pluries sit puniendus.
14 Reus contumax passus missionē in possessionem an debeat sol
uere expensas.
15 Mulcta proueniens ex edic.si quis ius dicēti ⁊c.cuius debeat
esse.
16 Appellari an possit a mulcta.
17 Contumax quibus modis puniri possit.
18 Pena an possit imponi illi de quo dubitať ne aliquē offendat.

Hoc iudicium. Iste.§.hz tres lecturas in glo.
magna ⁊ quartā in secūda gl.
tene primā ƒm Ray.p declaratione vide Rofr.eo.ti.§.sed illud
queritur.Et breuiter dicit qđ hoc iudicium datur ad id quanti
1 exigit cōtumacia nō parētis ƒm verū intellectū.¶ † Op.ꝙ iste
§.sit sibiipsi contrarius qꝛ in prin.dicit ꝙ nō datur ad id quod
interest.⁊ postea dicit ꝙ datur quāti ea res est.nā inter hec vba
nihil referre videť vt.j.de vb.signi.l.inter hec verba ⁊.l.hec ver
ba.Item qꝛ in fi.dicit qđ continet meram penam.Timore hu
ius contrarij sunt hic tres principales lecture.nam quidam in
telligunt de actione que datur parti.⁊ hec subdiuitur ī tres.nā
prima est ꝙ non detur ad interesse totalis cause:sed ad interesse
sumptus ⁊ expēsarum.vnde exponūt nō ad id qđ interest sed ra
tione totalis cause.sed quanti ea res.i.quātū est dānum ⁊ inter
esse partis ratione expensaruz.¶ Ad hoc op.quia cum veniat
puniēda contumacia principij ⁊ finis vt dictum fuit supra.§.is
videtur.debet venire totale interesse vt.l.qui restituere.s.de rei
ven.Sol.verum est qđ totale interesse venit per.d.l.sed non per
hunc ti.¶ Item opp.qđ iste expense veniant officio iudicis nō
iure actionis.vt.C.de iudi.l.sancimꝰ.So.veniūt vtroqz modo
contra hoc videtur.l.in cause.de mino.So.per.l.j.§.per hanc.j.
de rei ven.cū ibi notatis ⁊ dicam infra in questionibus.¶ Itez
op.qđ veniant solum iudicis officio.vt.C.de iudi.pperandum.
§.siue autem.de fructi.⁊ lit.expen.l.terminato.⁊ in aut.de iudi.
§.oportet.¶ Sol.ibi loquitur de expensis que debētur rōne vi
2 ctorie cause hic de his que debētur ratione ɔtumacie.l.¶ † Itē
oppo.qđ hoc edictum sit superfluū tam in principio cause per.l.
ij.quib.ex causis in posses.ea.ꝙ in medio per.l.cōtumacia de re
iudi.⁊ in fin.per.l.qui restituere.j.de rei vendi.⁊ per titu.ne vis
fiat ei.¶ Sol.illa iura consulūt solum contra reum.iste tit.etiā
contra actorem.Item illa consulunt soluz parti ista fisco ⁊ par
ti,vt hic ⁊.s.§.proxi.¶ Item op.qđ sit superfluum parti per ti
tulum si quis in ius voca.nō ier.Sol.per ea que notat.s.§.j.in
fine gl.magne.¶ Item opp.de tit.cōminationes vľ epistolas.
Sol.ibi loquitur in his q̄ requirunt plenā cause cognitionē vt
in sñia diffinitiua vt ibi not.super rubri.per Iac.de are.⁊.j.vbi
3 pupil.edu.debe.l.ij.¶ † Itā op.qđ duplici pena puniri non de
beant.vt.j.nau.cau.stabu.l.licet.§.fi.⁊ de his quib.vt indig.l.re
scriptum.¶ Sol.ibi ɔmisit vnū delictuz tm̄ hic duo.qꝛ ɔtēpsit
iudicē ⁊ offendit partem.ar.j.de edēdo.l.vbi.§.vlti.ƒm Rofre.
hoc eo.tit.ver.quero quomodo.¶ Item caue a gl.quatenus in
telligit hunc tex.in mera pena que datur fisco ꝙ non detur ī he
redem.quia hoc verum in mulcta imponenda in imposita secꝰ
ar.j.de accusat.qđ not.in.l.iij.§.qđ autē.s.titu.proxi.Nec credo
hic litem contestatā requiri cū mero iudicis officio imponať ar
gu.j.de dam.infec.l.cum postulassem.⁊ quod ibi no.per Dyn.⁊
Iaco.de are.⁊ dixi.s.de iurisdic.om.iudi.l.j.¶ Item oppo.de
l.nouissime.§.quod ait.j.quod falso tuto.auto.Solue vt ibi.
4 ¶ Quero an hec.l.loquatur in vero contumace†vel ficto.dic
quod in vero vt hic not.⁊ per Rofre.eod.titu.⁊ quo ad expen
sas etiam in ficte contumace in authen.de exhibē.reis.§.si vero
quidam,⁊ nota.per Cy.C.de iudici.l.sancimus.licet Gul.ibi
contra.¶ Item quero quomodo veniant iste expēse.Gl.quod
per actionem in factum in.l.terminato.C.de fructi.⁊ lit.expen
sis.tenet quod officio iudicis.¶ Sed quidam intelligunt hanc
gl.in expensis contumacie illam in expensis que debentur ra
tione victorie litis.Alij dicunt vt.s.dixi quod vtroqz iure peti
possunt.Alij reprobant istam gloss.et tenent illam que est in.l.
terminato.quia si possent peti iure actionis venirent etiam lite
terminata per.l.centum capue.j.de eo quod certo loco.quod fal
5 sum est per.d.l.terminato.⁊ ibi de hoc dixi.¶ † Petrus tenet
quod peti possint per officiū iudicis ⁊ per ɔditionē ex.d.l.sanci
mus.vbi etiā de hoc dixi:⁊ tm̄ nō veniunt lite terminata.Et ad.l.
centum capue.respondet quod.l.terminato loquitur de expēsis
litis que ex lite oriuntur ⁊ cū lite moriuntur.sed.l.centū capue.
loquitur in alijs accessorijs.⁊ ad hoc facit.j.de edil.edic.l.item
serui.§.j.Guil.d.l.sancimus.tenet qđ solum officio iudicis ve
niant.¶ Tutius est ƒm Ray.qđ veniant iudicis officio ⁊ per
actionem in factū ex hoc edicto vt hic no.⁊ sic cessat conditio ex
l.vt.j.de cōdit.ex lege.l.j.¶ Itē quero qñ iudex pnūciabit sup
expensis.dic qđ super expēsis cōtumacie statim ea commissa.vt
d.l.sancimus.⁊.d.§.si vero quidā.sup expensis victorie statim ī
ipsa diffinitiua vel statim post,vt.d.l.pperanduz.§.siue autem
alterutra vbi de ista materia expēsarū satis dixi.¶ Item quero
6 qñ cōdemnatur cōtumax†in expensis an oporteat eum de nouo
citari.Pet.dicit ꝙ non:qꝛ p̄sumptiue constat iudici de eius cō
tumacia ergo ⁊c.arg.C.de testi.l.nullū.⁊ not.per Ber.extra de
pcura.constitutus.¶ Item quero an appellari possit a senten
7 tia†expēsarū.Quidā dicūt aut veniūt rōne victorie litis:⁊ tunc
sic vt.C.qñ prouo.nō est neces.l.fi.Si rōne ɔtumacie tūc aut est
vere cōtumax ⁊ nō appellat:aut ficte ⁊ tūc sic vt.C.de iudi.l.pro
perandū.§.finaūt reus vbi de hoc.alij dicūt aut fit condēnatio
expēsarū durāte cōtumacia:⁊ tūc nō appellat.alľs sic sicut diciť
in mulctis.C.de appel.l.⁊ in maioribꝰ.⁊.l.in mulctis.¶ Sz alr
intelligitur.l.illa vt ibi dixi:quare tene opinionē p̄dictam in ex
pensis debitis rōne victorie litis.¶ Si rōne cōtumacie:refert
qꝛ aut fit cōdēnatio in absentia aut in presentia cuz pars venit.
pio casu aut ē vere ɔtumax:⁊ nō appellat.aut ficte:⁊ tūc sic,vt
predixi.Scđo casu qñ est presens pōt appellare predicta vera
ƒm illam opi.qua ficte cōtumax cōdēnatur in expensis.ƒm aliā
8 nō de quo supra dixi.¶ Itē quero an iudex†possit condemna
re ad expēsas non petitas Dy.ꝙ sic per.l.ediles.§.itē sciēdum.
j.de edili.edicto hoc ipse tenet.j.de dam.infec.l.iij.§.hoc autē.⁊
facit qđ nota.j.ne vis fiat ei qui in possessionem missus.l.si quis
missus.§.j.G.contra per.d.§.hoc aūt.et qꝛ si iudex condēnaret
ad expēsas non petitas,suppleret de facto qđ esset absurdum.
Ad.§.itē sciendū.respōdet ꝙ ibi fuit petitū qđ venit post litem
contest.vt ibi nota.¶ Hoc puto falsum nec ibi notatur contra
rium facit qđ dicā.d.l.item si serui.§.j.de edil.edict.⁊.d.l.iiij.§.
hoc aūt.Ray.¶ Secūda lectura est vt bene loquatur de actio
ne q̄ datur parti ⁊ qđ detur ad totale interesse.⁊ hoc secūdū opi.
bul.qui tenuit qđ p hunc titulū puniať solū inobedientia ⁊ con
tumacia finis.Sed qꝛ ista opi.bul.non cōmuniter approbatur,
imo doctores ⁊ gl.cōmuniter tenent qđ per hoc edictuz puniať
inobedientia ⁊ cōtumacia tā in prin.q̄ medio ⁊ fine.duruz esset
dicere qđ pro leui cōtumacia cōmissa in principio vel medio qs
puniretur in totali interesse totius cause.¶ Modo oppono ad
predictas ambas lecturas qꝛ text.hic dicit qđ merā penā cōti
net ergo nō est interesse respectu recipiētis.Sz ista nō est bona
solutio quia tūc nō est mera pena quādo ex altera parte ɔtinet
interesse.

interesse.reprobatur ergo prima lect.propter illa verba, quanti
ea res est, que cōtinēt verā estimationē. Item reproba scdam vt
dixi qꝛ hoc edictū punit oēm contumaciā actoris ⁊ rei:vt.s. nō
solū. ¶ Itē reprobant̄ iste lecture ambe sm Mar.sil.qꝛ cū non
sit penalis respectu recipiētis dꝫ dari etiā post annū:vt.ȷ.de ac.
⁊ obli.l.in honorarijs. Sed hec reprobatio do.P.p hāc rōnez
nō placet Dy.nec Ja.bu.qꝛ etiā qñ ex parte rei tñ est penalis ⁊
ex parte actoris cōtinet interesse nō datur vltra annū vt probat̄
ȷ.de eo per quē factū erit quominus qs in iudicio sistat.l.j.in fi.
de ali.iud.mu.cā fa.l.nō solū.§.fi.⁊.ll.seq.⁊ no.ȷ.de reg.iur.l.pu
pillū.§.in heredem.⁊ not.per Dy.si mul.ven.no.cā in pos.mis.
esse di.l.j.§.hec actio. ¶ Itē op.adhuc ad has duas lec.ꝙ iste ti
tu.nō possit loqui de actiōe que dat̄ parti.nā cū loquat̄ de mul
cta dꝫ fisco applicari:vt.C.de modo mul.l.multarū.Sol.timo
re huius cōtrarij dixit Hugo.ꝙ illud habet locū in mulcta im
posita rōne delicti cōmissi extra iudiciū.hic in iudicio ad quam
agere pōt pars.⁊ loquit̄ de mulcta cōprehensa ⁊ expressa in iu
dicis precepto. Verbi gratia iudex mādauit parti vt cōpareat
corā eo sub pena.x.dandoꝛ aduersario ⁊ ideo hec pena applica
tur aduersario ex quo sic expressum fuit in ꝑcepto.⁊ exponit hic
quanti ea res est,.i.quanti continet preceptū iudicis. ¶ Sed ad
hanc lec.op.ꝙ tūc agi deberent actione in factum ex ꝑcepto seu
snīa iudicis ⁊ nō ex hoc edicto:vt.C.de reb.cre.l.actoꝛi.So.tale
preceptū fuit solū cōminatoꝛiū.⁊ ideo nō produxit actionē in fa
ctum cum nō habuit vim snīe.vt.C.cōmi.vel epi.per totū.⁊ ideo
agitur ex hoc edicto ad quantitatē in ipso precepto comminato
rio contentā.⁊ si dicas quō hoc cū iudex sequi nō teneatur illaꝫ
cōminationē.Rñdeo non sequitur vt illā:sed qꝛ quātitas in ꝑ
9 cepto contēta iuste videtur apposita.†posset tñ eā iudex minue
re si sibi videret̄ iniqua.vt.C.de custo.reo.l.si quis reū.⁊.C.de fi
deius.l.si barsatorā.vel pone ꝙ puniat quāti exigit contumacia
non parentis.⁊ sic loquit̄ solū de mulcta fisco applicanda ⁊ tūc
expone quanti ea res est.i.quāti arbitrabitur iudex exigere con
tumaciam non parentis.⁊ ista lec.placet Ja.bu.Nā lꝫ precedēs
lec.P.posset sustineri sm eum:tñ possibile est ꝙ iudex non sem
per exprimeret quantitatē in precepto vel si exprimeret eā sequi
non velit:qꝛ videtur sibi nimis magna ⁊ iniqua.Et hanc lec.et
sequitur Ja.de ra.⁊ Pe.vt iste.§.non loquatur de actione que
datur parti sed solū fisco. ¶ Alia fuit lect.vt loquatur de actio
ne que datur parti parēti contra nō parentē.⁊ qđ dicit nō ad id
qđ interest.i.nō ad interesse singulare:sed quanti ea res.i. quan
tum veritas est.⁊ pro hac lectu.facit.ȷ.qui satisda.cog.l.ij.§.fin.
¶ Est ⁊ alia lec.Ros.⁊ Azo.vt iste.§.loquat̄ in prin.de actiōe
que competit parti obediēti contra inobedientē.secūda de ea q̄
datur fisco.⁊ exponit literā nō ad interesse.s.singulare,sed quan
ti ea res est.i.ad verum interesse. ¶ Et qđ subȷ̄cit ⁊ cū merā pe
nam non exponit cū.i.qꝛ vt sit rō ꝓdictoꝛ.sed exponit cū.i.qñ.s.
qñ datur fisco ad penā ei applicandā:tūc qꝛ est mere penalis nō
datur post annū ⁊c.⁊ sm hoc.§.ponit duo dicta.primū de actio
ne que datur parti:secūdum de illa que datur fisco. Si velis te
nere ꝙ.§.loquatur de actione que datur parti tene istam lectu.
Ros.⁊ Azo.Vel tene lec.P.ꝙ certa quātitas fuit adiecta in ꝑ
cepto.vꝫ si fuit adiecta iudex imponet arbitrio suo sm qđ exiget
qualitas contumacis.Et has lecturas cōiter sequuntur moder
ni doc.Sed planioꝛ lec.⁊ magis amica litere,⁊ que placet Pet.
⁊ Ja.de ra.est ꝙ loquatur solū de vna actione.s.que datur fisco
ex hoc edicto. ⁊ hoc indicant verba dum dicit hoc iudiciū ⁊ nō
hec iudicia.⁊ qꝛ dicit ꝙ mere penalis est nec datur contra here
dem nec competit ad interesse:sed quanti ea res est.i.quantū iu
dex arbitrabitur sm qualitatem contemptus.⁊ ego credo hunc
fuisse verum intellectum huius.l. ¶ Et ideo dicunt quendam
aduocatum lumbarduꝫ qui erat vltra montes male allegasse.l.
istam.qꝛ dicebat hic esse casum ꝙ contumax ante litem contest.
punitur in expensis.cum ipsi dicant hunc ti. non loqui de actio
ne competente parti pro expensis sed de mulcta que fisco appli
10 catur. ¶ †Si ergo queris qualit̄ consulat̄ fisco ⁊ qualiter par
ti.Dicit ꝙ fisco potest cōsuli duobus modis.vno modo officio
mercenario deseruiente actioni vt per ipsum officiū authoꝛita
te huius edicti irrogetur mulcta ⁊ ea negata petatur per actio
nem in factum ex sententia.⁊ ita loquit̄ prīci.huius.l. ¶ Alio
modo ꝙ petatur actione iuris per actionem in factū ex hoc edi
cto.In qua dic ꝙ quandoqꝫ iudex mandat sub certa pena adie
cta,aliquādo penā non adȷ̄cit.sed postea mulctat arbitrio suo
iuxta qualitatem contumacie:vt hoc.§.⁊ qꝛ actio est popularis
poterit agere quilibet de populo.vt.ȷ.de ver.sig.l.si cui.⁊ de po
pulari actione per totum. ¶ Parti autem consulitur quatuoꝛ
modis.Primo est stipulatione si ex interposita:vt.ȷ. si quis in
ius voca.non ierit.per totū.Item per officium mercenarium et
sententiam interlocutoꝛiam vt.C.de iud.l.sancimus. Item per
officium mercenarium ⁊ diffinitiuā.vt.C.de iud.l.properandū.
Item sm aliquas lec.per actionem in factū ex hoc edicto ad id
qđ in precepto continetur vel ad id qđ exigit cōtumacia nō pa
rentis. Item per.l.qui restituere.de rei ven.⁊ cōiter in practica
seruatur quo ad partē.d.l.sancim⁹.vel si interueniat stipulatio
iudicio sisti agitur ex illa quo ad oīa alia si mulcta imponit̄ cō
tumaci applicatur fisco.raro tñ in ciuilibus imponit̄ mulcta:
sed proceditur contra contumacem.s.pignoꝛādo.in possessionē
mittēdo vel personam capiēdo.In criminalibus aūt sepe mul
cta imponitur imo etiam ex consuetudine totius italie ꝯtra cō
tumacem proceditur ad bannum ⁊ condemnationem contra.l.
absentem.ȷ.de pe.vt ibi dixi. ¶ Opponit.gl.⁊ hec oppositio re
spicit totum ti.qđ satis sit mitti in posses.vt.ȷ.ti.proxi.l.satisqꝫ.
Sed dic ꝙ satis est quo ad hoc vt citatus nō trahat̄ de domo,
sꝫ nō satis quo ad fiscū.Vel dic ꝙ satis quo ad partē non quo
ad mulctā fisco inferēdā.ꝑpter iudicē cōtemptū vt hic:vel dic vt
dixi in.l.cōtraria.⁊.s.in oppositionibus factis in prin.l. ¶ Et
eodem modo pōt responderi ad.l.lꝫ.§.fi.ȷ.nau.cau.sta.vbi dici
tur de delicto eiusdem hoīs sepius queri non debere qꝛ vex est
respectu eiusdē persone ⁊ cause sed respectu diuersaꝝ psonaruꝫ
11 ⁊ causarum vt fisci ⁊ partis sic vt hic. ¶ Querit gl.† que sit dif
ferentia inter hunc ti.⁊.ȷ.si quis in ius vo.non ierit.dic ꝙ iste lo
quitur de quacūqꝫ inobediētia siue in nō veniēdo siue in nō re
stituēdo siue alio quocūqꝫ modo fuerit inobediens. Ille aūt ti.
loquitur solū de contumacia in non veniendo.alias differētias
dic vt in glo.Hoc adiecto qđ gl.magna dicit illud non esse edi
ctum sed agi ex isto:quia imo illud est edictuꝫ per se.⁊ ita ponit
Ros.in libello illud edictum per se.⁊ sic cum est inobedientia in
prin.cōcurrit iste ti.cū illo si obediētia est in fine cōcurrit cuꝫ ti.
ne vis fiat ei qui in pos.missus est.⁊ cum.l. qui restituere.de rei
12 ven.Item querit Ros.† an p ꝓpriam citationeꝫ dato ꝙ nō sit
peremptoꝛia quis possit mulctari.⁊ tenet ꝙ sic per hāc.l. in prin.
⁊.§.j.⁊ idem tenēt Jac.de are.⁊ Ray.⁊ ad.l.cōtumacia.§.cōtu
max.de reiudi.C.quō ⁊ qñ iud.l.cōsentaneum.que videntur cō
tra.Respondēt ꝙ hic loquitur in mulcta que debetur fisco:ibi
de missione in possessionem que debetur parti. ¶ Item quid si
13 aliquis est citatus pluries† an pluries mulctabitur.dic ꝙ tan
tum tribus vicibus.vt.C.de modo mul.l.fi.⁊ ibi de hoc ⁊ in spe
cu.de contumacia.§.j.ver.hoc quoqꝫ.⁊ p Archid.extra de dol.
⁊ contu.c.j.lib.vj.⁊ p Ber.⁊ Innoc.extra de elec.c. querelam.et
Pe.d.l.sancimus.C.de iudi.⁊ probatur hac.l.§.j. ¶ Item que
14 ro si reus † est contumax ⁊ passus est missionem in possessionē
an patietur etiam penam expensarum dic quod sic sm Pe. per
§.si vero quidam.in aut.de exhiben.reis.Ray. ¶ Est etiaꝫ no
15 tandum ꝙ Pe.dicit ꝙ† ista multa de qua loquitur titu.iste est
applicanda fisco.i.communitati vel dño illius loci vel ciuitatis
vbi mulcta imponitur ⁊ hoc de consuetudine sed de stricto iure
cum vnus fiscus tantuꝫ sit.ciuitates iudices ⁊ dñi qui istas mul
ctas sibi imbursant iniuriātur fisco ⁊ imperio ad quos talia spe
ctant.vt.C.de modo mul.l.mulctarum.⁊ de bo.vacan.l.j.li.x.qđ
forte posset intelligi de illa magna ⁊ generali mulcta quam im
ponūt maioꝛes iudices pro bono publico ⁊ quiete publica ⁊ ge
neraliter per modum statuti vt statuēdo ꝙ nullus vadat de no
cte vel cum armis ⁊ similia de qua loqui videtur.d.l.eos. ¶ Si
autem imponeretur specialiter propter contemptuꝫ iudicis:tūc
forte non esset ineptum ꝙ illa applicaretur ciuitati vel dño. de
hoc tamen vide quod plenissime dixi.C.de his qui vt indi.l.he
16 redes. ¶ †An a mulcta possit appellari dic vt.ȷ.de verb.sig.l.si
qua pena. ¶ Item querit Pe.si iudex aurelianus de volunta
te partiū exercebat iurisdictioneꝫ parisius:⁊ aliqua ex partib⁹
fuit inobediens.an possit ibi eam mulctare.videt̄ ꝙ sic extra ge
neralitatem huius.l.⁊ arg.C.vbi de posses.agi opoꝛ.l.j.Ipse ta
men tenet contrarium ⁊ ꝙ extra suum territoꝛiū non possit mul
17 ctam imponere:vt.s.de iu.om.iu.l.fi. ¶ † Ultimo tradit multa
remedia quibus cōtumax punitur.primo mulcta pecuniaria vt
hic.Item potest coꝛpoꝛaliter puniri:vt.s.de iurisdic.om.iudi.l.
magistratibus.⁊.C.de spoꝛ.l.ij.Item per captionem pignoꝛuꝫ
insti.de satisda.tuto.§.j.⁊.ij.⁊ de ven.inspi.l.j.§.quid ergo.Iteꝫ
capiendo ⁊ detinendo personam ad.l.iul.pecu.l.cū eo.⁊.l. sacri
legi.§.fi.Item auferendo rem manu militari vbi non vult resti
tuere:vt.d.l.qui restituere.de rei vend.Item denegando sibi iu
risdictioneꝫ ⁊ aditum ad causas.C.de iudi.l.sancimus.⁊.ȷ. ex q̄
bus cau.maio.l.sed ⁊ si per pretoꝛem.§.sed si dum decreto. Iteꝫ
per destructionem edificioꝛum seu domoꝛum:vt.ȷ.communi di.
l.si is cum quo.istud tamen remedium secūdū quosdam est ho
die coꝛrectum qꝛ res non delinquunt sed homines:vt in aut.de
manda.prin.§.opoꝛtet.de hoc communiter sunt statuta in ciui
tatibus.Item per missionem in possessionem.vt.ȷ.ti.j.l.satisqꝫ.
¶ De hoc etiam tetigi.s.super rubrica vltra principium.et in
Speculo de contumacia. ¶ Item per.l.contumacia.ȷ.de re iu
18 di. ¶ †Querit etiā si dubitet de aliquo vel presumat quod velit

aliqđ maleficiū cōmittere an possit sibi pcipere q nō faciat sub
certa pena.dicit,quesiui legē z nō inueni.Sed de iure canonico
dicit esse expeditū extra de pur.cano.c.ij.z p totuz. z dicit q hoc
satis pati pōt.d.§.quid ergo.in fi.de vē. inspi. Sed iudicio meo
melius facit.š.de offic.presi.l.illicitas.§.j.ij.z.iij.z.l.congruit.z
de offi.prefec.vr.l.j.§.cū vrbē.z.§.hoc quoqꝫ.z.§.quies.z qr etiā
a viro pōt exigi satisdatio qđ in futurū non offenderet vxorē,ex-
tra de restit.spo.c.ex transmissa.z.xxxij.q.j.de benedicto.z ibi in
glo.z dixi.C.de his qui ad eccle.cōfu.l.presenti.circa fi.z qr pro
futuro dāno cauet de damno infecto per totū.z si serui.vendi.l.
harum.z.l.legi.

1 Judiciū an incipiat a litis cōtestatione vel citatione.
2 Citatio ex quibus causis vitietur z de modo citandi.
3 Qui nō possint vocari in ius sine permissu pretoris.
4 Filij naturales an sibiinuicē succedant.
5 Vasallus an possit vocare dn̄m in ius sine venia.
6 Causa status vel reuocatio in seruitutē an sit mixti vel meri im-
perij.
7 Statuta an recipiāt interpretationez.z istud facit ad questionē.
8 Alteri per alterū an queratur actio.
9 Trāsactionis exceptio impedit litis contestationem.

De in ius vocando. Rubrica.

Uper rubrica. Cōtinua aliter
q glo. vocati in
ius venire tenentur,vt.š.ti.proxi.ideo supponit
1 hunc ti.†nec est verū qđ glos.dicit q iudiciū in-
cipiat a vocatione in ius imo a lit.ↄtest. in aut.
de litigio.§.si vero initium.sed initiū instituen-
darum actionum bene incipit a vocatiōe in ius.z hoc voluit di-
cere glo. Et habet iste ti.duas partes:vnā de his qui possunt
vocari:aliā de his qui nō possunt vocari sine pena vel venia.vt
2 ex legibus eius patet. †Et de citatiōe z ex qbus causis vitiet
z de modo citandi vide.j.e.l.j.z missiones ad hūc titulū ad sum
mam Azo.z Rofre.eo.ti.z Gof.z Hostien.de dolo z contu. in
summa.z in Specu.de dolo z contu.§. restat videre.per totum
§.z de cita.per totū titu.Et an per dationē libelli dicatur quis
in ius vocare.z an valeat pcessus si non appareat de citatione.
Qui nō possunt vocari in ius de iure ciuili.j.e.l.ij.z.ll. sequenti
bus inter quos sunt magistratus z qui vxorē ducit.qđ intellige
aliter q glo.dicit.vt.d.l.ij. Et grauis coertior in carcerē mis
sio est meri imperij.z q consules habēt merū imperium.z de vo
cato ad maius tribunal vel p duos pares iudices.z de eo q seq
3 tur funus familiare vel nō familiare.†de his q vocari nō pn̄t si
ne pmissu pretoris.j.e.l.quicūqꝫ.§.j.z si pretor nō permittat an
cogatur q contineant appellatione parentis.ea.l.§.parentes.z
an legitimi vel naturales.z idē in filijs.z qui dicuntur maiores
antecessores z propīqui an incestuosi z nati ex concubina cōti
neantur edicto.j.e.l.quia semper.Si alicui cōcedatur immuni
tas a parentibus an intelligatur de naturalibus.j.e.l.parentes.
4 †z an filij naturales sibiinuicem succedant. an idem sit si quis
exeat patriam potestatē per dignitatē vel alijs modis.j.e.l.ado
ptiuum.§.patronum.Et an patronus cogēs libertū vel liber-
tam iurare q non nubet vel vxorē nō ducet perdat iuspatrona-
tus.z an filius ex delicto patris feudo priuet.z an habēs nepo
tē legitimū ex filio naturali possit ipsum nepotē instituere. Gra
ue est pacta frangere.j.e.sed si hac lege.an intrans vineam volū
tate dn̄i castri puniatur pena statuti.z q quis ligatur lege quā
fecit.z si dedi rem in emphyteosim pro.x. mihi soluendis z alijs
x.titio:si res reperiatur in me tenear soluere titio illa decem mi-
nima capitis diminutione non tollitur iuspatronatus.ead.l.§.
patronum.q res vniuersitatis non sunt singulorum.ea.l.§.qui
5 manumittit.†z an vasallus possit vocare dn̄m in ius sine venia
media capitis di.tollit iuspatronatus z restitutio reddit.ead.l.
§.sed si per penam.z an bānitus vel deportatus possit esse in iu-
dicio z an vasallus teneatur seruire dn̄o bannito vel excommu-
nicato.z si eo existente bannito alienauit feudum si postea resti
tuatur an reuocetur feudum an duo possint esse mutuo vasalli.
ea.l.§.si liberta.z si inuicem committant feloniā an compensen
tur vel feudo priuentur.z si vnus rusticus cuiusdā loci emit par
tem iurisdictiōis ab vno dn̄orum sit exemptus a iurisdictiōe al
6 terius.†an causa status vel reuocatio in seruitutē sit meri impe
rij,ea.l.§.si autē liberi.ex causa non famosa pretor cōcedit de fa
cili ex famosa.in ea.l.§.pretor ait.z q grauissima iniuria est fla-
gellis cedere. z que dicatur leuis iniuria vt illata clerico possit
absolui per episcopum siue patronus conueniatur suo nomine
siue alio debetur ei reuerentia:sed tutori patroni non,ea.l.§.fin.
z que sit ratio diuersitatis ibi lex non distinguit nos tn̄ distin-
guimus.j.e.l.q̄uis.z an liceat offendere verba seruata mente. z
an locū habeat pena si patronus vocatus non veniat.z an peni
tendo possit pena euitari.z an valeat processus si vocet patron9
sine venia z an intrans vineā voluntate dn̄i vinee incidat in pe
nam statuti.z an si quis iniuriā fecerit familiari regis vel pote
7 statis nolēti incidat in penā.†z q statuta recipiāt interpretatio
nem.z ideo phlebotomās aliquē in palatio nō puniatur pena
statuti qua puniatur faciēs sanguinē in palatio sed intelligat si i
iuriose fiat filiussa.intentat hāc actionē.j.e.si libertus.z an voca
tus in ius sine venia si actor velit desistere possit petere q proce
datur lꝫ sit excōicatus qui repellitur ab agendo an senes docto
res vel sacerdotes possint vocari sine venia.j.ea.l.generaliter. li
bertus se defendens nō facit ↄtra edictū.j.e.l.libertus a patro-
no.z an possit patronum recōuenire vel ei crimen in modū exce
ptionis obijcere.z an bannitus z excōicatus possint se defende-
re.non videtur vocare in ius qui dat libellū p iudicē impetrādo
j.e.l.libertus aduersus.z q ante dationē libelli qs citari non de
beat.libertus tutorio noīe patronū impune in ius voca.j.e.l.q̄-
situm.z an pcuratorio noīe possit.z an filiussa.tutor vel procu-
rator possit esse in iudicio sine consensu patris.z an excōicatus
possit esse pcurator.z qđ quedā possuz alieno noīe que meo nō
possum an per officialē publicū alteri actio queratur.z si reperiat
coraz officiali facta promissio de seruādo pacē sed nō est expres
sum in cuius manibus fuerit facta pmissio an valeat z psumat
facta parti.z si ptās mediolan̄.stipularet p aliquo nō mediola
8 nen̄.an valeat.†z bona distinctio qn̄ alteri p alterū queratur actio
qđ nullus debeat de domo extrahi.j.e.l pleriqꝫ. z an locū habe
at in domo cōducta z an de aliena domo in qua fugit.z an in ec
clesia possit citari.z de citatione re z verbo tm̄. z de effectu ipsa-
rum citationum.z an illa.l.pleriqꝫ habeat locū in causis crimi-
nalibus z magnis ciuilibus.z pulchra de citatione ad domū.z
plenius in.l.satisqꝫ.z.l.sꝫ his.z ibi an delegatus vel arbiter pos
sint citare re z verbo.z an delegatus a principe.qđ in ius voca-
tus relaxatur a iudicio defendatur vel de cā trāsigat.j.e.l.neqꝫ.
9 §.j.†z q exceptio trāsactionis impedit lit.cōtest.q res cōis sin-
gulorū videat esse cuiuslibet:secus si vniuersitatis.z facit pva-
sallo z emphyteota alienāte rē volūtate vnius dn̄oz q alter nō
possit reuocare nisi ptē suā.z q iuspatronatus est indiuiduuz.j.
e.l.cōis libertus.hoc iudiciū est pretoriū z penale.z ideo nō da-
tur vltra annū nec in heredē.j.e.l.pe.pena huius edicti est.l.au-
reorū.j.e.l.fi.z an aureus z solidus sint idē.z alia de istis aureis
z q etiā in priuatis iudicijs qs nō punit sine accusatore. z qn̄ est
verum qui non potest pecunia luit corpore.

1 Citatio an debeat continere causam propter quam quis ci
tatur.
2 Citatio ex quibus causis vitietur.
3 Processus repertus completus sine citatione an valeat.

N ius vocare. Op.qr ius ponit p lo-
co iudicij. vt.š. de iusti.
z iu.l.pe.§.fi.Quō ergo hic ponit ius pro cā vocatio
nis in iudicio.So.dic q hic voluit notare cōtinēs z
contētū.vn̄ voluit dicere vocare in ius est vocare cā experiundi
ius in iure.i.cā declarādi ius suū in loco iudicij.Et sic facit hec
1 l.†q in citatiōe debeat cōtineri cā quare citatus vocatur.Et iō vr
q citationes indeterminate q̄ sepe fiūt q talis cōpareat auditu
rus q̄ iudex sibi dicere voluerit.vel q cōpareat corā iudice non
adiecta aliqua cā nō valeāt.ad qđ bn̄ facit.j.de iudi.l.ij.§.lega-
tis.ver.nā z diuus.vbi de hoc dixi.z no.in glo.iij.q.ij.c.si ep̄s.z
2 dixi etiā.j.de iudi.l.ad peremptorium.v.q.ij.c.vlti.†Et cause ex
qbus vitiatur citatio bn̄ habent in glo.iij.q.ij.si ep̄s.z vide ibi Ar
chi. Et de ista materia vocationis i ius vide Azo.in summa
hoc.e.ti.z Rofre.in libello.z late per Spec.ti.de cita.z de dol.et
cōtu.§.restat videre.p totū.§.z p Gof.z Host.in summa.e.tit.z
insti.de act.§.penales.z in aut.qui semel.C.quō z qn̄ iu. Itē
dicit glo.q libelli datio nō habet p vocatione in ius.Ex quo q̄
3 rit And.si reperiat †pcessus cause ex toto cōpletus nō tn̄ repe-
riatur citatio an pcessus teneat.Quidā dicūt q nō.z sicut litis
cōtestatio est de substātia,vt.C.de sen.l.platā.sic z citatio.insti.
de pena teme.litig.§.fi.z p hoc in aut.in medio litis non fieri sa
cras iussiōes.§.pe.z.C.de accu.l.iiij.z.j.eo.l. libertus aduersus.
Ipse distinguit:aut pcessus est factus in pn̄tia partiū z tunc
tenet sine citatiōe.nā frustra exigeret citatio ex quo partes sunt
pn̄tes.arg.j.de testa.l.heredes palā.§.fi.Et qr in qbusdā videt
spāle q sit necessaria citatio.vt.C.de pri.sacro.scri.l.hac lege.z
de princi.agen.in reb.l.multis.li.xij.ergo in contrarium rema-
net ius communi.j.ad munici.l.j.Et videt expressum q si par-
tes sunt pn̄tes non exigatur citatio.j.de re iud.de vnoquoqꝫ.de
mino.l.etiam.§.fi. Dicit tn̄ q qn̄ pars est presens z non cita-

ta q

ta qd dicere potest ego volo rūdere vel ꝓcedere in cā: qꝛ nō veni huc ista de cā. vt. ꝟ. de iudi. l. ij. §. legatis. ⁊. §. oēs. Si aūt partes nō fuerūt pñtes tūc nō valet ꝓcessus nisi de citatione appareat ꝑ quā appareat de cōtumacia citati. vt. d. l. de vnoquoqꝫ. ⁊. e. tit. l. cōtumacia. §. cōtumax. ⁊. C. quō ⁊ qñ iu. l. cōsentaneū. nec sup hoc credit iudici. vt. C. de arb. l. ne in arbitris. ⁊ extra de proba. c. qm̄ cōtra falsam. Gul. ⁊ And. ¶ In gloss. j. vt experiat ibi. l. ꝗuis. ⁊. C. de prescrip. xxx. an. l. sicut. ⁊. l. cum notissimi.

1 ¶ Magistratus an durante suo officio possit in ius vocari.
2 Grauis coertio ⁊ in carcerem missio sunt meri imperij.
3 Uxorem ducens non debet vocari in ius.
4 Ducens funus familiare non vocatur in ius.

a In ius vocari. a Ista. l. cū multis seq. tractat de scḋa parte titu. s. de his ꝗ nō possunt in ius vocari. ⁊ subdiuidit ī duas: qꝛ primo ponit de his ꝗ ꝓhibent vocari in ius de iure ciuili. ⁊ ꝗ vllo mō nō vocant etiā ex ꝑmissiōe ꝑtoris vsqꝫ ad. l. gqꝫ. §. ꝑtor. ibi loquit de his ꝗ iure ꝑtorio ꝓhibent vocari. possunt tñ vocari ex ꝑmissione ꝑtoris. ¶ Ponit ergo hec. l. cū sequētibus vsqꝫ ad. d. §. ꝑtor. multas ꝑsonas ꝗ ex toto ꝓhibent
1 vocari. inter quos sunt maiores magistratus † durāte officio. vocant tñ isti magistratus qñqꝫ ex necessitate. de quo dic vt plene dixi. s. de offi. ꝑsi. l. senatuscōsulto. ⁊ vide glo. q est insti. de ac. §. penales. Et hic dicit glo. ꝙ ista litera legit cōuersiue. vt dicam⁹ opꝫ nō vocari. sīlis cōuersio hr. C. de sa. san. ec. ⁊. l. sancimus. de epi. ⁊ cle. l. de his. ⁊. j. de cōtrahē. em. l. cū vēderes. Itē no. vnū qd
2 nō reperies alibi ita clare. s. ꝙ grauis coertio † ⁊ in carcerē missio sunt de mero imperio. de quo dixi plene. s. de iuris. om. iudi. l. imperiū. Itē per prin. huius. l. reprobat glo. que est. s. de officio ꝯsu. l. vnica. q dicit cōsules nō habere merū imperiū. de quo dic vt ibi dixi. sed q volūt defendere: glo. dicūt ꝙ hec dictio ceteros. nō implicat. vt ⁊. j. de pcu. l. nō solū. §. qrit. ⁊ de leg. iij. l. seruus. §. iumentis. Itē qd dicit litera de illo q equo publico vehit. est ar. ꝓ bannitorib⁹ ciuitatū ꝙ debeāt habere equū a cōi. ⁊ ꝓ hoc
3 j. de iur. immu. l. fi. itē dicit tex. ꝙ † in ius vocari nō dꝫ q vxorem ducit. dicit glo. interim dñ dicit Jacob. de ra. dicit hoc largi⁹ intelligendū vt si vnus magnus comes vel baro duceret vxorē q cōsueuit tenere curiā ꝑ octo dies durāte festiuitate nuptiarū nō deberet in ius vocari. Si aūt esset vnus cerdo qui hodie vxorē ducit ⁊ cras laborat posset vocari. vnde fm eū hoc residet in arbitrio iudicis fm qualitatē personarū. ar. j. de iudi. l. sed ⁊ si susceperit. ⁊ de solu. l. ratū. ⁊. l. qd dicimus. Itē dicit text. ꝙ agens causam corā pretore nō debet in ius vocari. dicit glo. nisi vocet ad maius tribunal. vt. j. de re iudi. l. contra pupillū. §. is qui ad mai⁹. ⁊ vide qd ibi dixi de eo qui vocat per duos iudices pares
4 vel per regē ⁊ auditores pape. Itē dicit litera † non vocat in ius qui funus ducit familiare ⁊ dicit gl. ꝙ etiā vsqꝫ ad nouē dies aliqs de familia sua non poterit conueniri qd dicit Ja. de ra. de ista dilatione nouē dierum locū nō habere in oī familiari funere puta si esset mortuus scutifer suus vel seruus vel ancilla ꝫ solum quando mortui sunt pater filius vel similes. ⁊ hoc satis innuit tex. quem glo. allegat in cor. aut. vt cū de appel. cog. §. meminimus. lꝫ alleget. §. pe. vnde sumuntur due aut. signate. C. de sepul. vio. l. fi.

Vel qui cadauer. Dicit glo. s. familiarer: sed tu dic etiā alienum vt addat predictis. Richar.

Deinde pretor ait. Hic incipit tradere qui ꝓhibent vocari de iure ꝑtorio. vt. j. e. l. gñaliter. ⁊. l. fi. Ponendo edictū ꝑtoris qd postea exponit Ulpi. vt in gl. d. Et qd dicit lr̄a sine ꝑmissu meo. intellige vel alterius iudicis super hoc iurisdictionē habētis fm Rof. ⁊ sic nomē ꝑtoris large accipit: vt. s. de offi. presi. l. j. ⁊ nō sufficit veniā petere nisi obtineatur: vt. C. e. l. venia. vbi de hoc dixi. Si tñ sine iusta cā denegaret cogeret ꝑ superiorē cōcedere. in aut. vt diffe. iudi. §. si vero contingit ⁊ vt iudices nō expectēt sacras iussiones. circa prin. Jac. de ra. Itē nō ob. j. de ver. sig. l. lꝫ. §. fi. vt ibi colligit. Ibi sine ꝑmissu cuius forma no. insti. de act. §. penalis.

1 ¶ Parentes ex benigna interpretatione accipiuntur vsqꝫ in infinitum.
2 Parentū appellatione cōtinent nō solū iusti sed ⁊ naturales.

Parentem. Hic incipit Ul. exponere verba edicti ꝑtoris ⁊ primo verbū parentē qd dicit accipi vsqꝫ in infinitū. Sed ad hoc op. de. l. iuriscōsultus. §. parentes. j. de gradi. cogna. ⁊ affi. ⁊. l. nō facile. dicit glo. ꝙ ibi logt fm ꝓpriā significationē vocabuli fm quā parentes dicunt vsqꝫ
1 ad tritauū: superiores maiores appellant. vt ⁊ hic dicit. † sed ex benigna significatiōe accipiunt parētes vsqꝫ in infinitū. Et hoc est bñ notandū. ad qd etiā facit extra de ver. sig. c. ij. ⁊ ibi in glos. Ber. Et facit ad capitula ꝓbationū q sepe fiūt in causis ꝙ talis res fuit maior ⁊ antecessor. de quo etiā no. in alphabeto lr̄a. m. dictione maiores ⁊ antecessores. ¶ Itē no. ꝙ appellatione pa-
2 rentis † cōtinent nō solū iusti. sed etiā naturales. Rō est qꝛ hic tractatur de reuerentia que debet iure naturali. vt. j. eo. l. parentes. vbi de hoc. ⁊ qꝛ etiā agitur de fauore qui est ampliandus. vt j. de libe. ⁊ posthu. l. cū quidā. ⁊ vide. j. de ver. sig. l. parentis appellatione. al's incipit appellatione parētis. qui aūt contineant appellatione ꝓpinquor. vide. xxxv. q. v. c. j.

Quia semper. Uide qd dixi. s. de his q sunt sui vel alie. iu. l. filiū. ¶ Et dicit glo. ⁊ bñ ꝙ nō habet locū in incestuosis. qꝛ patrē nō habēt. vt insti. de nup. §. si aduersus. non tñ intelligas ꝑ hoc excludi susceptos in seruitute. vt. s. l. prima. tales enim ad instar legitimorū succedunt. vt insti de serui. cog. ⁊ implent conditionem sicut legitimi. vt. j. de le. ij. l. lucius. §. dāme. ⁊. l. cū pater. §. volo. ⁊ idem in nato ex cōcubina. arg. j. l. pri. ⁊. C. de natu. libe. l. licet.

a ¶ In ius vocari ꝯcordat tex. huic legi ibi ī ver. magistratus. i. c. ꝓhibētur. ij. q. j. Barto. in. l. de pupillo. §. si quis ipsi ꝑtori. ff. de no. ope. nun.

1 ¶ Parentum omnium ⁊ filiorum legitimorum vel non legitimorum equa est conditio.
2 Immunitas concessa parentibus cōsulum an extēdatur ad patres naturales.
3 Filij naturales an possint sibi inuicem succedere: vide pulchrā distinctionem.

Parentes. Glo. opponit ⁊ non soluit de. l. iij. C. de adul. Ja. bu. soluit ꝙ illa loquitur in alio tractatu: sed istud nō est soluere. ⁊ ideo dicit ꝙ hic loquitur de fauore ex parte parentis ⁊ ideo ampliatur ibi de odio. ⁊ ideo restringitur. vt. c. odia. extra de reg. iur. lib. vj. Itē hic loquitur de reuerentia que prestat ex
1 iure naturali. vt. C. eo. l. ij. fm quod † omnium parētum ⁊ filior legitimorum vel non legitimorum est equa conditio in aut. q. mo. natu. effi. sui. circa mediū. ⁊ aut. qui. mo. natu. effi. leg. ⁊ in aut. vt li. ma. ⁊ auie. §. filium. ¶ In contrarium vero loquitur de quadam dispositione iuris ciuilis. vbi parentes ⁊ filij intelliguntur iusti tantum. vel fm Jaco. de bel. ⁊ idem est effectus. hic agitur de reuerentia ⁊ honore parētum que debetur ex iure naturali. ⁊ ideo omnes cōtinentur. secus cū agitur de commodo vel incommodo liberorum. vt in cōtrario. ⁊. s. de sena. l. senatoris filium. ⁊. l. liberos. ⁊ de hoc tetigi. d. l. senatoris filium. ⁊ plene. C. de nup. l. si vicinis. ⁊ facit quod dixi. s. l. proxima. ⁊. j. de ritu nup. l. lege iulia. §. j. Et ex predictis potest terminari questio quam hic querit Gul. de cu. concessum est consulibus alicuius
2 ciuitatis ꝑ ipso ⁊ eorum parentes sint immunes † a muneribus ipsius ciuitatis. an hec immunitas extēdatur ad patrē naturalem videtur ꝙ sic per hanc. l. ⁊. s. l. iij. §. fi. Contrariū tenet ⁊ dicit: aut loquimur de parente quo ad ea q sunt iuris naturalis tantum: ⁊ tunc locum habet hec. l. aut de his que spectāt ad prouisionem vel dispositionem iuris ciuilis: ⁊ tunc intelligitur de iustis ⁊ naturalibus ⁊ legitimis. vt. j. de su. ⁊ legiti. l. libera. ⁊ ar. C. de insti. ⁊ substi. l. generaliter. §. fi. vnde quandocūqꝫ loquitur. l. de liberis. intelligitur de legitimis. vt. d. l. iij. C. de adulte.
3 cum si. ¶ Sed nunquid si sunt duo filij naturales † succedent sibi inuicē: dic ꝙ sic. si sunt ex eadem matre lꝫ ex diuersis patrib⁹ qꝛ sunt sibi inuicē cognati ex parte matris: ⁊ ideo succedunt ꝑ vnde cognati. Si autē ex diuersis matribus ⁊ vno patre tunc non qꝛ nec sunt sibi inuicē cognati nec agnati. vt. j. vnde cog. l. j. spurius. ⁊. l. hac parte. ⁊ dicit Gul. hoc habere magnā dubitatione. Ray. tenet predictā opi. d. l. hac parte.

Patris. Concor. bene. s. de adop. l. quē filius. Querit gloss. quid si adoptans exiuerat potestatē ꝑ dignitatē. ⁊ dicit ꝙ idem. s. vt impune vocet patrē patris adoptiui. lꝫ videatur arg. cōtra. in aut. constitutio que de dignitate. §. illud. col. vj. Sed non ob. fm Ja. bu. Ray. qꝛ ibi loquitur de fauore filij qui per dignitatem exiuerat patriam potestatē. Itē ibi seruatur ius in filios suos ꝓprios non in extraneos de quibus hic loquitur. et quia eadem ratio hic que in precedenti. ⁊ vide qd no. ⁊ dixi de his qui sunt sui vel alie. iur. l. nepotes.

Adoptiuum. In gl. eo enim. in fi. Prima verior per. l. parentes. s. eod. Jaco. butri.

1 ¶ Patroni q dicant ad hoc vt nō vocent in ius sine venia.

2 Patronus astringens libertā iureiuran.ne nubat,an amittat iuspatronatus.
3 Filius ex delicto patris an amittat feudum.
4 Pater an possit relinquere bona sua vel partem nepoti legiti/mo ex filio naturali.

Patronum. Hic exponit Alpia.verba que erant in edicto pretoris.§.patronū vel pa/
1 tronam.s.qui dicantur† patroni quantum ad hoc edictū vt nō
a vocentur in ius sine venia.Et no.ꝙ quidam sunt patroni[a] ⁊ pro patronis habentur.vt in primo casu huius.§.Quidā sunt pa/troni ⁊ pro patronis nō habenī,vt in ver.quēadmodū.Quidā non sunt patroni sed pro patronis habentur.vt subtiliter colligitur in secundo tertio ⁊ quarto exēplis hic positis.Jaco.butr. ℂ Pro declaratione glo.que incipit hoc si in perpetuum.vide qđ no.ꝭ.qui ⁊ a qui.l.pe.que incipit quesitum. ℂ Vel dic clari⁹
2 aut patron⁹† compellit libertam sterilem iurare ne nubat:⁊ nō punitur:q: non videtur delinquere:q: nō potest parere,⁊ sic nō facere ꝙ mulier nupta facere debet.vt.ꝭ.so.ma.l.j.⁊.ꝭ.de iurepa/tro.l.adigere.§.ꝙuis.aut non sterilē ⁊ tunc aut cogit eam iura/re ne nubat ad tēpus aut simpliciter:si simpliciter amittit iuspatronatus vt hic.si ad tempus,tunc aut apparet factum in fraudem:vt q: modo habebat melius facultatem nubēdi ꝙ al's tūc amittit iuspatronatus,vt.ꝭ.de suis ⁊ legi.here.l.intestato.§.si libertā.aut nō est in fraudem legis,vt q: compulit eam iurare ne nubat intra duos menses vt melius deliberare possit vel contēplatione filiorum impuberum quos habet ex ea volens ꝙ eas vitricum superinducat ⁊ non amittit iuspatronatus.vt.d.l.pe. ꝭ.qui ⁊ a qui.manu.lib.non fiat.⁊ ibi in glo. Pro declaratione gl.que incipit secus si nocens.vide qđ no.⁊ satis dixi.ꝯ.de sena. l.emancipatum.ꝭ.de iurepa.l.diui fratres.⁊ de interdi.⁊ rele.l. iij.⁊.C.de questio.l.diuo marco. ℂ Et contrarium huius qđ hic tenet glo.no.in vsib.feu.si de feudo controuer.fue.c.si vasallus culpam. ℂ Do.Gui.de suz.distinguit inter feudum auitum et paternum.vt primo casu filius non amittat.secūdo sic.arg.d.l. iij.ꝭ.de interdic.⁊ releg. ℂ Ja.de ra.dicit attendi debere formaz
3 concessionis feudi.† si enim in concessione fuit concessum patri tantum:tunc nō transit ad filium si pater ex delicto amisit.si autem in concessione dictum fuit concedo tibi ⁊ liberis tuis tūc si pater propter delictum perdat transit ad filios non iure successionis,sed iure expresse concessionis.ar.ꝭ.de ver.obli.stipulatio ista habere licere.§.si quis ita.Ja.bu.distinguit:aut residebat feudum in persona patris qui deliquit ⁊ tunc non trāsit in filiū vt.d.c.si vasallus.⁊.d.l.diuo marco.aut residebat feudum in p/sonam aui:⁊ tunc ex delicto filij non priuatur nepos ipso feudo. q: non habet a patre.vt in ti.de succes.feu.c.j.⁊ hoc si erat emancipatus ipse filius.arg.d.l.emancipatum.in fi.ꝯ.de senato.⁊ sic posset sustineri glo.que est.d.c.si vasallus culpam.al's male diceret.⁊ hoc in feudo.Si autem queras de iure honoris ⁊ dignitatis:tunc dicit ꝙ non priuatur filius ex delicto patris,vt hic ⁊ d.l.emancipatum.aut queritur de iure filij quo ad contratabulas:⁊ tūc aut si reseruetur filio commodum est reuersurū ad patrem:aut q: filius est in potestate ⁊ tunc priuatur filius al's non ⁊ ita procedit gl.que est in.d.l.diui fratres.de iurepa.vnde aut tractatur de commodo pecuniario.vt de feudo,⁊ de cōmodo qđ datur per contratabulas:⁊ dic vt dicta.l.diui fratres.aut agitur de honoribus ⁊ reuerentia que non consistit in commodo pecuniario:⁊ dic vt dicta.l.emancipatum.⁊ hic.⁊ sic hec lex ⁊ dicta lex emancipatum.nihil faciunt ad feudum. ℂ Et faciunt predicta ad aliam questionem quam hic querit Gabriel de ose.
4 aliquis† habet filium naturalem ⁊ ex eo nepotem legitimū vult sibi relinquere omnia bona sua vel partem.queritur an possit. Et videtur ꝙ non q: per indirectum perueniret commoduz ad patrem cui relinqui prohibitum est.Ipse tamen dicit ꝙ cuz hodie aduentitia non queratur patri nisi quo ad vsumfructuz qđ potest nepoti proprietatez relinquere detracto vsufructu donec pater nepotis vixerit.vel sub conditione ꝙ ad patrem non perueniat vsusfructus.vt.C.de bo.que lib.l.cum oportet.aut excipitur ne delictū patris noceat nepoti innocēti,vt hic. ℂ Sed contra hoc videtur.ꝭ.de bo.libe.l.queritur.sed non ob.q: ratio que est ibi quare delictuz patris nocet filio hodie cessat.Et de ista q̄stione no.⁊ dixi.C.de natu.lib.l.fi. ℂ Contrarium tū videī tenere glo.in simili questione.C.de dona.inter vi.⁊ vxo.l.si constante.vbi de hoc tetigi.tū Azo.in summa eodem titulo reprobat illam glo.vt ibi dixi.

Sed si hac lege. ℂ Ibi ⁊ fidem fregi. Et sic ex constitutione missa ad vrbiū maximū factus est liber.vt.ꝭ.de manumis.l.iiij.Ja. ℂ Et no.cōtra frangentē fidem[b] qđ est
b graue.vt.ꝭ.de cōsti.pecu.l.j.in prin. ℂ Itē nō ob.ad hanc.l.j.de obse.l.titius.vt ibi no. ℂ In glo.cur ergo ibi beneficium edicti. ar.a contrario sensu huius ver.sed si.

a ℂ Patroni. Adde Bal.in l.fi.ver.quo qd sint.de bo.lib. vide p Bar.in l.j.§.fi.ff.de legi.tuto.Spe.in tit.de cita.§.j. ver.itē ad que relam.

b ℂ Frāgentē fidē.Adde Specu.in ti.de ar.§. qualiter ver.sz idē est si fides. Jo.and.in.c.j. de sepul.in.vj. Lāfrā.i tract. de arb.v.parte Jo.de pra.i.l. mutus.§.q nō cogiī.ff.ꝺ pcura.glo.in.c.p/uenit.de fide/ius.Jo.an.i.c. cū tpe.de arbi. Alex.i.l.iij.§. dato.ifi.de iu/reiur.Hinc est notādū ꝙ clericus rūpēs iuramētum magis punit ꝙ rūpēs fidē.Ab.in.c. q̄relā.ne pl.vi. su.⁊ in.c.ad aures.qđ met.cā. Arch.xxvij.q. v.c.iuramenti Bar.in.l.conuentionuz.de pac.Paul.de ca.consi.xxxij.

1 ℂ Superior ligatur ex lege sua sicut subditus ⁊ inferior.

Prostituta. Me vitupetanti honorez seruare non teneor.h.d. ℂ In glo.hoc est ex constitutione.ibi primum verius.imo secundum,vt patet ex legib⁹ hic in glo.alle.Ja.de are.⁊ de ra. ℂ Et facit iste.§.subtiliter intuēti ꝙ si statuto ciuitatis caueatur ꝙ si aliquis intrauerit vineaz alicuius ꝙ teneatur dare.x.dño castri pro pena.⁊ aliquis est ingressus vineam alicuius de voluntate ⁊ parabola dñi castri an incidat in penam ⁊ cui applicetur.Et non est dubium ꝙ non potest applicari dño castri.ꝭ.de neg.gest.l.siue hereditaria.⁊ solu. ma.l.si ab hostibus.§.fi.sed videtur per literam istaz ꝙ pena sit applicanda dño vinee.⁊ pro hoc.C.si man.ita fue.alie.ne psti. l.j.de rap.virg.l.vnica.§.pe.circa medium.⁊ pro hoc in aut.sce/
1 nicas non solum.§.pe. ℂ Item allegatur iste.§.† ꝙ superior ligatur sicut inferior ex lege sua.sicut hic ligaī venditor ⁊ emptor ex pacto non prostituendi.de hoc vide qđ no.C.de legi.l.digna vox.in prin.⁊ plene.ꝭ.de reg.iur.c.nō debet cui quod plus est licet. ℂ Item facit iste.§.ad aliud dedi tibi in emphyteosim quādam vineam ex qua solueres titio.x.nomine pensionis,⁊ mihi xx.⁊ obligasti illi titio vineam nomine pensionis.deinde cessasti in solutione mere pensionis ita ꝙ res est ad me deuoluta.nunquid ego teneor ad illa.x.titio prestanda,vel poterit vineam per hypothecariam aduocare:videtur ꝙ non.ꝭ.de dona.inter vir.⁊ vxo.l.vxori.i prin.⁊ bene videtur facere.ꝭ.de an.leg.l.iij.in prin. ⁊ de ali.leg.l.stichus.§.titia.⁊ de contrahen.em.l.fi. ℂ Contrarium tenet Gul.ar.huius.§.⁊.d.l.j.C.si māc.ita fue.alie.ne prostituatur.Et iura in contrarium loquuntur in iure mere personali ⁊ non perpetuo.hic aūt est perpetuum ⁊ res est obligata.vt ꝭ.si ager vectig.l.j.in fi.Gul.

1 ℂ Minima capitis diminutio non tollit iuspatronatus.

Patronum. Adhuc prosequitur expositionē patroni.E breuiter dicit:† minima ca/
1 pitis diminutio non tollit iuspatronatus. ℂ Et allegatur ver. cum enim hoc ipso contra opi.glo.i.l.barbarius.ꝯ.barbari⁹ non fuerit liber. ℂ Sed dici posset ꝙ ibi vertitur publica vtilitas quare efficeretur liber:hic nulla.de hoc vero plenius ibi dixi. ℂ Ibi dum arrogetur per rescriptum principis ꝙ ignarus arrogator adoptauit.vt.ꝯ.de adop.l.fi.Et sic non ob.C.si contra ius vel vti.publi.l.⁊ si legibus.Ja.de are. ℂ Ibi per obreptionem ipsius liberti celantis conditionem suam. ℂ In glos. prima ibi emancipetur qui seruum castrensis peculij manumiserat.vt.ꝭ.de iurepa.l.seruum.Ja. ℂ Ibi in arrogationem deī manumissor sui iuris.Ja. ℂ In ea.gloss.in fi.Sol.vt ibi:q: ibi loquitur de operis que in faciendo consistunt:que non transeūt ad heredem extraneum,vt ibi no.C.de ope.liber.l.liberti.Jaco. ℂ In glo.quid est qđ dicit in fi.vel dic vt dixi in expositione litere ꝙ adoptari potest beneficio principis,vt.ꝯ.de adop.l.fi.vel non adoptatur alienus libertus vt pleno iure sit filius cū ei morieti succedat patronus,vt.ꝭ.si quis a pa.fue.manu.l.j.§.nepos de bo.liber.l.liberto.⁊.d.l.fi.ꝯ.de adop.Ja.

1 ℂ Libertus vniuersitatis non est singulorum,nec singularē reuerentiam debet,sed ⁊c.
2 Sententia interdicti si feratur in populum,singuli de populo sunt interdicti.
3 Uasallus an possit vocare in ius suum dñm sine venia.

Qui manumittitur. Canonisatus est iste §.xij.q.ij.qui manumittitur.⁊ vide quod ibi nota. ℂ Et breuiter dicit ꝙ† libertus vniuersitatis nō est singulorum,nec singularis reuerentiam debet:sed ipsi vniuersitati ⁊ agentibus ⁊ cōuentis nomine vniuersitatis.Et non ob.ꝭ.e.l.cōis.vt ibi dicam.⁊ de hoc vide qđ plene dixi.ꝯ.de re.diuisi.l.intantum.§.vniuersitatis. ℂ Ibi ꝙuis actorem.Quidam legunt correctiue ⁊ male dicentes ꝙ actorem potest in ius vocare sine venia.vt.ꝭ.hec eadē.l.in fi.Sed verius est quod legatur aduersatiue vt actorem non vocet sine venia.⁊ ratio est q: al's vniuersitas commodū patronatus non haberet cum semper agat ⁊ conueniatur per actorem.vt.ꝭ.quod cuiusꝙ vniuersitatis.l.j.§.quibus.⁊.l.item eorū.§.actor.sed.ꝭ.in fine.l. poterit pupillus gaudere cōmodo patronatus cum erit factus maior lz ad presens vti nō possit.Et concordat ad.§.istuz.ꝭ.ad trebel.l.j.§.fuit quesitum.ver.si aūt collige.de acqui.re.domi.l. statuas.de censi.l.forma.§.ꝙꝙ.⁊ de questionibus.l.j.§.seruum.

⁊ extra

z extra de preben.c.iij.z bene facit extra de preben.c.cum illis.§.fin.lib.vj.cum ibi not.z.c.fi.z q2 archiepiscopus est iudex prouincie sue.vii.q.iij.c.ij.non tamen est iudex singulorum sue prouincie.extra de offi.ordi.c.pastoralis.z ibi in glo.que incipit,est eni iudex.nã z qui possidet hereditatẽ non dicitur possidere res singulares.ff.de acqui.pos.l.qui vniuersas.z de vsufru.l.eũ qui edes. ¶ Sed in contrarium multum facit:q2 cum aliquid mãdetur alicui capitulo z vnus singularis de capitulo illud potest implere tenetur implere:z videtur sibi mandatum,vt extra de rescrip.c.eam te.in fi.z ibi no.z per Inno.extra de sentẽ.excom.c.romana.li.vj.Item quia vniuersitati videt reddi quod redditur primatibus vniuersitatis,vt.C.de aduo.diuer.iudi.l.restituendũ.
2 †z si sententia interdicti feratur in populum singuli de populo sunt interdicti.extra de sen.excom.c.si sententia.li.vj.sed ibi redditur ratio:quia alias sentẽtia interdicti effectu careret.z vide qd ibi no. ¶ Quid si sunt plures socij z constituunt procuratorez:nunquid tenetur eos singulariter defendere:dic vt dicam.ff.qd cuiuscz vniuer.l.si municeps. ¶ Ultimo allegatur iste.§.in ar.
3 q vasallus†non possit vocare dominum in ius sine venia.z ita no.in summa Ja.ardisonis de feudis quibus modis feu.amit.vj.folio.§.illud tamen notandum est.vbi videtur sentire q non habeat necesse veniam petere licet quo ad alia bene debeat reuerentiam sicut libertus patrono.sed quod habeat petere veniaz facit.ff.e.l.generaliter.vbi de hoc.

Liberos. Hic exponit Ulpia.illa verba que erant in edicto pretoris,liberos parẽtes q patroni patrone.

1 ¶ Media capitis diminutio tollit iuspatronatus z restitutio illud reddit.
2 Deportatus an possit conueniri z esse in iudicio.
3 Relegatus non potest esse in iudicio personaliter sed per procuratorem.
4 Uasallus non tenetur inseruire domino bannito vel deportato.

1 **Sed si per penam.** †Media capitis diminutio patroni tollit iuspatronatus z restitutio reddit.h.d.z nõ ob.s.§.patronũ.vt ibi nota. ¶ Et idẽ intelligas in liberto deportato z restituto.vt.ff.de iurepa.l.fine.Et qd dicit ad peregrinitatẽ intellige vt.C.de here.insti.l.j.Quãqz accipit in bonã,vt.C.cõia de succes.aut.oẽs peregrini. ¶ Op.q2 ista reuerẽtia debet iure naturali.C.e.l.ij.ergo debet patrono deportato.ff.de pe.l.quidã. ¶ Sol.dic q non obst.impedimẽtũ iuris quominus etiã deportato reuerentia debeatur:vt in contrario.sed ob.impedimẽtũ facti:q2 non põt ab insula i qua deportatus est recedere.vt.ff.de pe.l.relegati. Ray.z.l.aut dãnũ.§.itẽ si quis.z.§.itẽ eos.z.l.capitalium.§.in exuli-
2 bus. ¶ Et caue q2 glo.dicit†q deportatus non põt conueniri nec esse in iudicio. ¶ Sed contra videt q in casibus possit vt in alimẽtis.vt.ff.de ali.leg.l.is cui.de p non scriptis.l.in metallũ.z de ca.dimi.l.legatũ. ¶ Itẽ in contractibus z bonis que habebat tpe deportationis non conuenitur ipse sed fiscus cui bona sunt applicata sed in postea quesitis vel celebratis bene põt deportatus conueniri.vt.ff.de leg.iij.l.si deportati seruo.z man.l.si mandauero.§.is cuius.z pro illis poterit in ius vocari a liberto sine venia fm Jaco.de are.z de ra.Sz tñ dicit Bul.nõ esse verũ quo ad hoc vt possit venire ad iudiciũ personaliter:q2 nõ dz
3 plus habere q relegatus imo minus.†sz relegatus nõ põt esse in iudicio personaliter imo oportet q constituat procuratorez.ergo zc.ff.ex qui.cau.ma.l.j.z.l.sed z si per pretorẽ.§.j.z.ff.de mino.l.pap.exuli.sed per procuratorẽ bene poterit interesse in casibus suprascriptis.ar.ff.de reb.du.l.quidã.z preallegatarum legum que loquũtur in relegato.illi tñ procuratori nõ debebitur reuerentia.vt.ff.e.l.§.fi. ¶ Itẽ deportatus non debet exire insulam causa litigandi quin hoc esset incõueniens:z possent fingi lites z sic occurrit legibus per indirectum.Bul. ¶ Itẽ allegat
4 iste.§.q vasallus†nõ teneat seruire dño bannito vel deportato nec ei reuerentiã exhibere.z videt expressum in vsi.feudo.hic finitur lex corra.deinde cõsue.regni inci.vltra prin.z idẽ dicitur ibi in excõicato.z vide qd ibi not.z in summa Ja.ardisonis.qui bus mo.feu.amit.§.itẽ nec dñm excõicatũ. ¶ Itẽ facit q si vasallus tpe quo dñs erat bãnitus vel excõicatus feudũ alienauerit z postea dñs restituatur qd sit ei cõmodũ saluũ z possit feudum reuocare.Jaco.de are.

1 ¶ Agnatio de iure hodierno remanet post emãcipationem.

Si filius. Ibi susceptus naturaliter vt differat a ca
1 su sequẽti q dicit q vbi cessat agnatio ibi cessat p adoptionẽ cõiunctio.Unde dicit Frã.accur.†q cũ hodie remaneat agnatio post emancipationem,vt instit.de agna.suc.§.fi.iste ver.dz dici correctus sic.s.e.l.patris frãcisci. ¶ Jn glo.scz a liberto.in fi.arg.ff.de ver.signi.lz.§.paternos.

1 ¶ Uasalli mutui si ambo habeãt guerrã cũ alijs z vocentur mutuo ad succursum quid fiendum.
2 Uasalli mutui sibijnuicem committentes feloniam an debeãt feudo priuari.
3 Dolus an z quando cum dolo compensetur.
4 Uasallus emens partẽ castri ab altero ex dñis nõ ppterea liberatur a seruitio in quo tenetur cum domino.

Si liberta. ¶ Est argumentum quod duo possint mutuo esse vasalli z homo vnus alterius sicut hic liberta z filius mutuum sibi honorem debent. ¶ Sed contra hoc videtur q enim liberta z filius sibi mutuum honorẽ exhibeãt ex hoc nullũ inconueniens sequitur.sed q duo sint mutui vasalli vel homo vnius alterius ex hoc põt incõueniẽs resultare. ¶ Pone eni q vterqz habet guerrã: z mutuo se vocant in succursum sequet perplexitas z impossibilitas. ¶ Sed dato q sic fit de facto q sint mutui vasalli qd posset contingere:q2 tu eras vasallus meus z habebas vasallũ cui successi:modo
1 necessario sumus mutuo vasalli:†si ambo habeamus guerraz cũ alijs,z vocemus nos mutuo in succursum quid fiet? Dicunt quidã q primo inspiciet quis fuerit antiquior dñs vt ille primo possit vocare aliũ,z ille teneat venire z nõ ecõtra.ar.ff.loca.l.in operis. ¶ Alij dicũt succurrendũ illi qui est in maiori periculo.ar.ff.de car.edi.l.j.§.sed z si quis nõ ex liberis. Uel verius nullus alteri succurreret z fiet mutua cõpẽsatio culpe:q2 si vnus obijciat culpã alteri:z alter sibi.z ita erit potior conditio possidentis.vt.ff.so.ma.l.viro.de ver.obli.l.si seruum.§.sequitur.z.ff.ne quis eum qui in ius voc.vi exi.l.ij.vnde in homagio non ligio ita q vnus sit vasallus ligius z homo alterius in totũ.vnde nõ videt bene posse pcedere sed in homagio nõ ligio puta q vnus teneatur seruire alteri cũ duobus vel quatuor armatis ex eorũ feudis bene posset contingere z talẽ mutuã vasallitatẽ audiui esse in comite sabaudie:z Delphino vieñ.qui erãt mutui vasalli ex certis causis z sibi adinuicẽ scribebat hoc mõ:Illustri pncipi comiti sabaudie dño z vasallo suo.z econuerso comes scribebat Delphino.Et q isti mutui vasalli simplr esse nõ possint videt q2 vterqz pariter tenet z etiã simplex dñs vasallo sicut et ipse dño vt in vsi.feudo.de forma fide.c.vno.in fi.si de feu.ctro.fuerit.c.dño committente.z ti.si dñs proprie.priue.cui de.Bul.
2 ¶ Ex predictis concludit q si mutui vasalli†sibijnuicem committant feloniam an debeant feudo priuari vel an compẽsabit.z quidam habent quandam gl.nonam que fuit additio que dicit quod priuantur.quam quidam reprobant dicentes dolũ cũ dolo compensari per preallegatam.l.viro.so.ma.ff.de eo per quẽ factum erit.l.vlti.§.sed si dolo.de compensati.l.si ambo.si quis omissa causa testa.l.quidam.ipse autem Bul.glo.approbat q vterqz feudo priuetur. ¶ Et ad predicta iura respondet quod
3 verum†est dolum cum dolo compensari,quando circa idez factum committitur.hic autem loqmur circa diuersum:quare nõ compensatur.ar.ff.de dam.infec.l.damni.§.si is qui vicinas.z.l.qui bona.§.si quis q2.ff.de fur.qui seruo.§.fi.si cer.pe.l.eius qui in prouincia.z ar.huius.l.Bul. ¶ Ultimo allegatur in argu.iste.§.q si duo erãt consortes z communiter habebant iurisdictionem in vno castro z vnus propter inopiam vendidit partez
4 suam†castri z iurisdictionis vni ex vicinis dicti castri qd ppter hoc non amittit iurisdictionẽ socius eius quã habebat in dicto vicino emptore.z ita tenet hic Jac.de are.arg.istius.§.z per.l.q optime.facit.ff.de bo.liber.l.si libertus cum duos patronos.z de hoc vide qd no.s.de iurisdi.om.iudi.l.imperiũ.vers.item quero de alia.q.quam querit Dy.

Si autem liberi patroni. Iste.§.innuit q reuocatio in seruitutẽ vel cause status nõ sint meri imperij:q2 hic distinguũtur z separant a capitalibus z pro specie distincta ponuntur qd est contra id qd no.z dixi.s.de iurisdi.om.iu.l.imperium.z.C.de peda.iudi.l.placet.

1 ¶ Pretor de facili concedit in ius vocari in cã nõ famosa sed in famosa de iure vel de facto non.
2 Iniuria grauissima est flagellis cedere.
3 Iniuria que dicatur leuis z que atrox.
4 Clericũ percutiens an possit absolui ab ordinario.

Pretor ait. Hic exponit vltima verba edicti pretoris.s.in ius sine permissu meo ne qs vocet.Et breuiter dicit q†pretor de facili concedit in ius vocari

in causa nō famosa, sed in famosa de iure vel de facto nō de faci
li. vnde allegatur ꝙ in generali prohibitione in leuib⁹ facile sit
confessio. Ibi sed totum hoc. s. permittere vel denegare: sitū de
negaret sine ista causa cogeret per superiorem, vt dixi. s. e. l. qui
2 qꝫ. §. pretor. ait. Et no. ꝙ grauissima iniuria† est flagellis cede-
re. glo. tū. j. de iniur. l. pretor. edixit. §. pretor. tenet ꝙ etiā ꝓ gra
uissima iniuria non agatur iniuriarū contra patronū sed actio
ne in factum que non infamat. sed litera ista videtur innuere cō
trarium: sed non innuit, nō enim dicit agi actione famosa sed ex
causa famosa. vnde ex causa famosa bene potest agi actiōe non
famosa. s. in factum. sed ꝙ actione famosa possit agi contra pa-
tronum propter atrocitatem videtur. j. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. inter-
3 dictū. ⁊ ibi in gloss. † Que aūt iniuria dicat̃ leuis ⁊ que atrox di
cunt quidā ꝙ vbi cū pugno percutitur leuiter. sed si cū sangui-
nis effusione tūc reputatur vulnus graue. vel si pugno in oculo
ꝑcutit̃. ar. huius litere. ⁊. j. ad. l. aquil. si ex plagis. ⁊. d. §. preter-
ea. de hoc dic vt dixi. j. de. accu. l. leuia. ¶ Et facit ad id qđ sepe
4 querit̃ an percutiēs clericū † possit absolui ab ordinario. q: pro
enormi nō ꝓ modica sic. vt extra de sen. excō. c. peruenit. ⁊ plene
dixi in alphabeto dictione sanguinē eius. ¶ In glo. j. diminuit
in fi. ⁊. j. de actio. ⁊. obli. l. cessat. ⁊ de vi ⁊ vi ar. l. neqꝫ interdicto.
¶ In glo. vel alius ꝓ eo. ⁊ melius. j. de obse. l. honori. Iaco.

1 ☞ Patrono cōuēto siue suo nomine siue alieno debetur re-
uerentia.

1 **Semper autem.** † Siue patronus conueniat̃ suo noīe siue alieno debet̃ ei
reuerentia tutori vero eius non. h. d. ¶ Et ratio diuersitatis eē
pōt q: etiā qū pro alio conuenitur a liberto semper cōtendit pa
tronus cū liberto. ⁊ posset libertus sibi dicere voces īfaustas qđ
esse nō debet. sed non est sic qū conuenitur tutor patroni. ¶ Et
glo. vlt. in prin. male dicit. nec est bona rō quā reddit. q: s̃m hoc
⁊ in prio casu hui⁹. §. posset vocari sine venia qđ est falsuꝫ. Pre
terea eadē rō esset in ꝓcuratore patroni. q: sibi nō deberet̃ reue
rētia: q: nō infamaret̃: qđ tū est falsum. q: procuratori patroni
reuerentia debet̃, vt. j. de obse. l. honori. ¶ Et ideo dic ꝙ vbicū-
qꝫ agit suo noīe libertus ita ꝙ patronus veniat ad iudicium ꝑ
sonaliter vel per procuratorem semper debet̃ ei reuerentia. nam
etiam qū per procuratorē oportet eū venire personaliter saltem
ad iurandū de calūnia, vt. C. de iur. ca. aut. principales. vel si pe
teretur ꝙ veniret tanq̃ iustior. vt. j. de procura. l. si actor mali. et
C. de procu. l. fin. ⁊ tunc posset libertus contra eum dicere voces
infaustas. qđ lex noluit. vt prodixi. ⁊ ideo oportet veniam impe
petrare. ¶ Sed qū patronus cōuenitur per tutorē nunq̃ habet
necesse personaliter comparere. ⁊ ideo eius tutori non debet̃ re-
uerentia. vt hoc. §. in fi. secus est in actore ciuitatis cui reueren-
tia debetur: vt. s. eo. l. §. qui manumittitur. Ratio est vt ibi dixi.
⁊ ibi tangitur in glo. q: ciuitas semper conuenitur per actoreꝫ.
vnde nisi actori reuerentia exhiberetur nūq̃ haberet ciuitas cō
modum p[a]tronat⁹ qđ secus est in patrono pupillo. q: licet tūc
nō habeat habebit factus maior. sed qū libertus agit alieno no
mine nō potest facere sine venia q: ex parte eius est odium. vt tā
gitur. s. glo. proxi. ¶ Itē q: ipse libertus nō videtur agere sed is
cuius noīe agit. Itē q: si forte contingeret pretorē non permitte
re libertum alieno nomine agere libertus remaneret in damno
forte laboris ⁊ expensarum qđ esse non debet. vt. C. de admi. tu.
l. cuꝫ quedā. ¶ Et dic aut libertus proponit actionē ciuilē alie
no noīe siue sit famosa siue nō pōt. vt. j. e. l. quesitū. vbi de hoc. sꝫ
criminalē nec suo nec alieno noīe pōt aduersus patronū intēde
re. vt. C. si tutor nō gesserit. l. j. sed pōt officiuꝫ iudicis implorare
vt ibi dicitur ⁊ no. ⁊ dixi. Iac. bu.

a ¶ Quāuis. cō cordat huic. l. tex. in. l. cū do-nationis. C. de dona. tex. in. l. j. nō vsqꝫ adeo ⁊ ibi Bar. ff. de iniur.

1 ☞ Lex vbi non distinguit nos tū distinguere debem⁹ autho-
ritatem ⁊c.
2 Legis verba licet offendere seruata tū eius mente.
3 In criminalibus an liceat penitere.
4 Processus liberti vocantis in ius patronū sine venia an sit nul
lus vel annullandus.
5 Ingrediēs vineā authoritate dñi an debeat puniri.
6 Statuta an recipiant interpretationem: ⁊ facit ad pulchrā que-
stionem.
7 Verba iuris calumniari non debent.

a
1 **Quamuis.** a† Vbi lex non distinguit: nos
tū distinguimus authoritatē al
terius legis vel iuriscōsulti. h. d. ¶ Et sic cessant con
traria. l. iij. s. de offic. presi. ⁊ dic vt ibi. ⁊. j. de pub. l. de
pretio. ⁊ qđ dicit penale iudiciū dic de quo sit mētio. j. e. l. pe. ⁊ fi.
⁊ qđ subiecit daturū dic. s. patrono quē libertus cōuenerat sine
venia ⁊ dic ꝙ expositio. s. de edic. ꝑto. hac. l. iurisconsultus sup-
plet ⁊ interpretatur. Item colligit glo. ex fine legis ⁊ sepe allega
2 tur ꝙ licet offendere verba legis † seruata mēte. de quo dic vt ple
ne no. ⁊ dixi. C. de legi. l. non dubium. de libe. prete. l. iij. de iure pa
tro. l. adigere. §. q̃uis. ⁊ plene per Dy. extra de reg. iur. c. vlt. lib.
vj. ⁊ per alios. ¶ Itē gl. dicit istud principiū pōt intelligi duo-
bus modis. primo vt loquatur de actione liberti vocātis in ius
remittenda. ⁊ sic intelligit prima pars glo que incipit duobus
modis. ⁊ hunc credo verū intellectum nec placet mihi nec videt̃
amica litere. secunda lectura gloss. ꝙ loquatur de actione pena-
li remissa per patronū liberto siue commissa siue cōmittenda. de
quo etiam loquitur glo. vlti. ⁊ tene ꝙ pena committatur ex sola
vocatione etiam si non veniat vocatus. ⁊ pro hoc facit qđ no. s.
eo. l. j. ⁊ litera que hic sequitur vel si patronus ⁊c. vt iste casus se
paretur ab illo. nec ob. l. amplius. j. reꝫ ra. ha. qđ ibi loquitur de
verbo petere. hic de verbo in ius vocare. ⁊ ad hoc vide qđ not. j.
de iureiur. l. iusiurandū qđ ex cōuētione. §. fin. ⁊. ll. seq. ¶ Item
querit glo. nunquid idem sit in. l. criminali. C. de iurisdi. om. iu-
3 di. s. † ꝙ liceat penitere in casu illius. l. sicut hic. de quo dic vt ibi
plene dixi. ⁊. d. l. amplius. rem ra. ha. ⁊ de plus peti. l. vnica. et de
transac. l. si quis maior. ⁊ de epi. ⁊ ele. aut. statuimus. ⁊ qđ no. de
fo. compe. si diligenti. de exces. prela. c. graueꝫ. ⁊. xj. q. j. c. placuit.
Itē nō ob. j. de fur. l. qui ea mente. vt ibi no. Alij tū dicūt ꝙ hic
committitur pena ex sola vocatione in ius. ⁊ ideo pōt purgari ⁊
penitere vsqꝫ ad litem contest. tm̄. sed in. l. in criminali. commit
titur tantum lite contesta. ⁊ ideo pōt purgari ⁊ penitere vsqꝫ ad
sniam. Et ad hanc materiā vide extra de exces. prela. c. grauem.
cum ibi no. ⁊. xj. q. j. placuit. ⁊ de fur. l. qui ea mēte. cū si. ¶ Que-
4 rit hic Gul. si † libert⁹ vocauit patronū in ius sine venia et op-
ponitur ꝙ processus sit nullus an, debeat annullari. ⁊ videtur
ꝙ sic. C. de legi. l. non dubiū. de sen. l. pralatam. nā iudiciū debet
esse rite initiatum. C. qui dari tuto. pos. l. vniuersis. In cōtrariū
videt̃ q: lex vltra ꝓcedit penā imponēdo. j. e. l. pe. ⁊ fi. ergo pena
legis debemus esse contenti. j. de ver. ob. si stipulatio facta sit. et
de pac. l. rescriptum. §. si pacto. poterit tū patronus dicere ꝙ nō
procedatur nisi pena soluta. j. de excep. l. iij. ⁊ no. Pet. C. eo. l. fin.
¶ Itē adducit hanc. l. si statuto caueatur ꝙ ingrediens vineaꝫ
5 alterius puniat̃ † in. x. dño applicanda. ⁊ aliquis ingrediat̃ volū
tate dñi qđ nō teneatur. ar. huius. l. ibi si nō inuitus ⁊c. Itē ad-
ducit ad aliud magna pena statuta est contra iniurianteꝫ fami
liaꝫ regis vel rectoris aliquis venit ad rixam cum familiari re-
gis vel rectoris. ⁊ dixit si nō starē ob reuerētiā regis vel rectoris
bene te castigarem. dixit ille nō respicias regem vel rectorem vel
eius vestes sed audacter venias: q: bene me defendā ⁊ forte de-
posuit insignia vel vestes regis vel potestatis ⁊ ille eum acriter
verberauit. nunquid videtur facta iniuria regi vel rectori? videt̃
ꝙ non arg. huius. l. in fi. Itē q: hic cessat interesse partis ergo ⁊
regis. j. ti. proxi. l. ij. ⁊ ibi de hoc no. in contrariū videt̃. j. de iniu.
l. j. §. vsqꝫ adeo. ⁊ q: ille non potuit a se abdicare officiū. s. de off.
presi. l. legatus. ⁊. C. de defen. ciui. l. fi. primū approbat Gule. q:
non potest dici iniuria facta regi cū familiari nō fuerit facta ex
eo qđ fuit vellēs. vt. j. de fur. l. si is qui reꝫ pignori. §. si tu titium.
⁊ de iniur. l. eū qui nocentem. §. pe. ⁊ fi. ¶ Et ad. §. vsqꝫ adeo. re-
spondet ꝙ non. vt patet sed vt quilibet alius de genere conque-
ri pōt. vt. j. de lib. cā. l. j. ij. ⁊. iij. ⁊. C. de senatuscon. clau. l. vnica. et
dicit ipse Gul. ꝙ ista fuit opi. Iaco. de are. And. tū ⁊ Rayn. vi-
dentur sentire contrarium per dictum. §. vsqꝫ adeo. ⁊ ad hoc vi
de quod no. ⁊ dixi. C. de epi. ⁊ cle. l. raptores. circa fin. j. de lib ho.
exhi. l. j. §. si quis volentem. ⁊ quod nota. per Dy. extra de regu.
iur. c. scienti. lib. vj. ⁊ quod dixi. C. de iniur. l. si non cōuitij. ¶ Vl
6 timo alle. finis † hui⁹. l. ꝙ interpretatiōe statutoꝝ quod recipiāt
interpretationē non obstante ꝙ sint stricti iuris de quo satis di
xi. j. de mune. ⁊ ho. l. vt gradatim. §. ⁊ si lege. de ver. sig. l. j. ꝑ Dy.
⁊ plenissime per Segnoroluꝫ. j. de publicanis. l. cesar. ⁊ Ray. in
repetitione. l. omnes populi. ⁊ dixi in meis questionibus statu-
torum prima parte. Et refert hic Ia. bu. ꝙ existente statuto sa-
cratissimo bonoñ. a cui⁹ verbis nō licebat discedere. in quo īter
alia continebatur ꝙ faciens sanguineꝫ in palatio deberet deca
pitari. Quidaꝫ iudex potestatis fecit se phlebotomari in pala-
tio dicebatur quod barbitonsor debebat decapitari inherendo
verbis statuti. ¶ In contrarium allegabatur. l. ista: quia non
inuito fecerat se volenti. replicabatur ꝙ hoc erat ex mente non
ex verbis a quibus non licebat discedere ex forma statuti. Dicit
ꝙ cum hesitatione terminatum fuit ipsum non debere puniri:
7 quia † verba iuris calumniari non debent. vt. j. ad exhi. l. pe. Ia
co. bu. ⁊ pro hoc bene facit lꝫ non alleget extra de sen. excom. c.
is qui in ecclesia. li. vj. vbi dicitur ꝙ per sanguinis effusionē pol
luitur ecclesia: qđ tū intelligitur qū effusio est iniuriosa ⁊ nō ali
ter. vt ibi no. ⁊ plenius de conse. eccle. vel alta. c. vno. eo. lib. ⁊ per
Archi. de conse. dist. j. c. ecclesijs.

Excommunicatus

1 ☞ Excõicatus qualiter debeat audiri inuito actore.

Si libertus. Speciale est hic ꝙ filiusfam. habeat exercitium huiꝰ actionis. alios casus habes notatos. ſ. de iudi. l. si longiꝰ. §. si filius. ¶ Et facit hec. l. secundum Jacob. de ra. ꝙ
1 si aliquis fecit citari excommunicatū† ꝛ excommunicatus comparuit, actor aūt ex penitentia velit desistere a iudicio ꝛ excommunicatus petat, quod procedatur per aut. qui semel. C. quō et quando iu. ꝛ actor replicet ꝙ excõicatus hoc petere non potest: q2 repellitur ab agēdo, vt extra de excep. c. pia. lib. vj. ꝙ hoc non obstante audiatur excommunicatus. ar. huius. l. Et idem dicit in bannito cui ex forma statuti non deberet ius reddi. ꝛ pro hoc licet non alleget extra de rescrip. c. j. lib. vj. ꝛ est expressum. ſ. eod. l. libertus a patrono. vbi melius caderet ista additio.

1 ☞ Patrono qui perdidit iuspatronatus nulla debetur reuerentia.
2 Vasallus an possit vocare in ius dn̄m suum sine venia.
3 Scholaris non potest vocare doctorem suum sine venia in ius.

a Generaliter. a Hanc legem secundū Jaco. de are. legas hoc modo. ꝛ satis concordat cū glos. Generaliter eas personas subaudi comprehensas ꝛ edicto pretoris positas. ſ. eodem. l. quiq;. §. pretor ait. Postea accipe finem huius. l. ibi sine permissu ꝛc. postea recipe quibus reuerentia debetur ꝛc. nam
1 interdum talibus personis reuerentia non debetur: † vt quādo patronus perdidit iuspatronatus secundum nota. C. de bo. lib. l. fina. vel vbi ex edicto compulsus fuisset manumittere vel pater emācipare. C. de episco. audiē. l. si lenones. ꝛ. ſ. si quis a patre fuerit manumissus. l. fina. tunc enim impune in ius vocabitur sine venia. vt. ſ. eodem. l. sed si hac lege. §. j. Et iste est verus intellectus ꝛ cessant omnia contraria: ꝛ tunc bene addit ad superiora vt queramus qui parentes ꝛ patroni non possint in ius vocari sine venia. Et dicit ꝙ illi tantum quibus prestanda est reuerentia. quibusdam enim parentibus ꝛ patronis non est prestanda reuerentia vt predixi. ꝛ probatur etiam. ſ. de reli. ꝛ sump. fune. l. minime. Jaco. de are. ¶ Et dicit quod sunt quidam quibus debetur reuerentia ratione dignitatis ꝛ isti nullo modo vocātur. vt. ſ. eodem. l. ij. cum duabus sequentibus. Quidam quibus debetur ex edicto pretoris. ꝛ isti vocantur cum venia ꝙdiu reuerētia debetur. Non ob. l. semper. de iure immunita. vbi equiparantur senectus ꝛ dignitas: quia verum est quo ad quedā, vt ibi: nō quo ad ea de quibus hic dicitur. ꝛ ideo in dicta. l. semper. ponitur dictio pene. ¶ Et facit prima facie generalitas huius legis
2 ꝙ vasallus† non possit vocare dominum in ius sine venia. sȝ si restringatur vt dixi ad personas in edicto contentas tūc magis faceret contra ꝙ pro. de hoc dixi eodem. l. sed si hac lege. §. manumittitur. ꝛ arg. C. de colonis thracēsibꝰ. l. vnica. circa mediū
3 lib. xj. ¶ Item dicit Gul. quod scholaris† non potest doctorē in ius vocare sine venia. vt. C. de profes. ꝛ medicis. l. magistros. libro. x. ꝛ quod no. ſ. de obsequijs. l. penul. non tamen punietur hoc edicto sed arbitrio iudicantis. vt ibi. ¶ Idem dicit ipse Gul. in sacerdote: quia hoc est in patre adoptiuo: ergo fortius in eo. ¶ In cōtrarium est. ſ. l. ij. vbi prohibet eum vocari dum sacra facit. sed ibi tunc ex toto prohibetur. Gul. ꝛ vide ad hanc materiam glo. que est institu. de actio. §. penales. ꝛ Dy. in lectura eiusdem Ray. reprobat opi. Gul. quia de doctore ꝛ sacerdote non est lege cautum. ꝛ ideo ꝛc. in aut. de trien. ꝛ semis. §. consideremus. Non ob. glo. que est in. §. penales. q2 loquitur in illis qui prohibentur in ius vocari de iure ciuili, vt ibi patet. simile no. ſ. e. l. si. ꝛ hec opi. Ray. de facto seruatur.

1 ☞ Libertus se defendēs an videatur vocare patronū in ius.
2 Excommunicatus ꝛ bannitus licet nō possint agere: possunt tn̄ se defendere.

1 Libertus a patrono. † Libertꝰ se defendens a patrono non videtur eum in ius vocare. h. d. ¶ An possit eum reconuenire vel reaccusare, glo. videt sentire ꝙ sic qđ non placet Ja. bu. ꝙ hoc possit sine venia: sȝ ea solū que spectāt ad defensionē. Excipere etiā pōt de crimine dato ꝙ patronus deberet de hoc in modum exceptionis puni-
2 re. vt no. ſ. de adul. l. ij. §. si publico. Et bene facit hec. l. † ꝙ excommunicatus ꝛ bannitus lȝ agere non possint tn̄ admittanł ad defensionē: ꝛ pro hoc. C. de here. aut. credētes. ꝛ est expressū extra de iudi. c. intelleximus. ꝛ vide ibi no. per oēs. ꝛ de excep. c. cū inter. ꝛ. priorem. ꝛ. ſ. eo. l. si libertus.

Libertus aduersus. Duas habet lecturas in glo. ꝛ secunda vera. Ray. non videtur libertꝰ patronum in ius vocare dando libellum ꝙ sibi ꝯtra eum iudex delegetł. h. d. ꝛ glo. ij. in fin. facit ꝙ ante dationē libelli non debeat quis citari. ad idem facit quod not. ſ. eo. l. j. ꝛ ꝓ hoc ſ. eo. l. sed si hac lege. §. pe.

1 ☞ Libertus tutorio nomine potest impune vocare in ius patronum suum.
2 Filiusfamilias sine consensu patris an possit esse in iudicio tutorio vel procuratorio nomine.
3 Excommunicatus vel bannitus an possit esse in iudicio alieno nomine.
4 Aliqua possum nomine alieno que non possum nomine meo.

1 Quesitum. † Libertus tutorio nomine potest impune patronū in ius vocare. ꝛ rationem huius legis dixi. ſ. eod. l. sed si hac lege. §. fin. ꝛ vide quod ibi notaui ꝛ dixi. ¶ Sed nūc a quid est idem si libertus sit procurator alterius cōtra patronū vt possit eum vocare sine venia. videtur quod sic per legem istā. nā si tutorio nomine potest: ergo ꝛ procuratorio. In contrariū videtur quia tutoris officium est necessarium: procuratoris voluntarium quare ꝛc. ar. ſ. de his quibus vt indignis. l. tutorem. qui satisda. cog. l. fideiussor. §. si necessaria. ꝛ argu. C. de procu. l. qui procura. de decurio. l. si quis procuratorem. lib. x. ꝛ quod no. ſ. eodem. l. sed si hac lege. §. fina. in glo. que incipit sed cui. in
2 fine. ¶ Item allegatur hec lex quod filiusfamilias † qui nō potest esse in iudicio sine consensu patris tutorio vel procuratorio nomine possit. arg. ſ. ad trebel. l. nā quod ꝛ. ſ. de procur. filiusfa. §. ipse quoq;. ꝛ ideo Dynus reprobat glo. magnā que est. C. de bo. que libe. l. fina. §. necessitatem. que tenet ꝙ procuratorio nomine non possit esse in iudicio sine consensu patris. Et pro opi. Dy. bene facit. ſ. de dam. infe. l. qui bona. §. si alieno. ꝛ est textus expressus in iure canonico extra de procur. c. qui generaliter. §. j. li. vj. ꝛ hanc opi. tenebat Old. ꝛ communiter tenent moderni. ꝛ de hoc dixi. d. l. vltima. §. necessitatē. in. d. glo. magna. ¶ Item
3 est hic arg. ꝙ licet bānitus vel excommunicatus † non possit esse in iudicio per se, tn̄ possit esse procuratorio nomine pro alio. ꝛ ꝓ hoc insti. de excep. §. fi. ꝛ. d. l. accedēs. in fi. ꝛ ibi in glo. de hoc dic vt no. in Spec. de pcu. §. j. in prin. ꝛ extra de proba. c. post cessionem. Facit etiā hec. l. ad id qđ habetur extra de resti. spol. c. j. li. vj. §. vlti. ꝛ vlti. glo. Pro recitatione glo. pe. op. de leg. j. l. si tutor non gesserit. Sol. vt in glos. ꝛ ad sol. op. de. l. honori. ſ. de obse. et dic ꝙ ibi agebat suo nomine, hic alieno. ¶ Itē op. de iure. l. nō solum. §. ꝙꝙ. sed dic quod ibi agebat pro iniuria vxoris, suo tamen nomine. vel dic fm̄ Jaco. de are. ꝙ ibi etiam nomine filij vel vxoris non admittitur cum patre presente filius agat quod als non esset. vt. ſ. e. ti. l. sed si vnius. §. filio. per qđ videtur prima sententia glo. vera. Jac. de are. ¶ Vltimo allegatur hec. l. ad illud
4 brocardicum ꝙ aliqua possum nomine alieno† que non possū nomine meo. de quo vide qđ plene no. per Dyn. ꝛ alios extra de reg. iur. c. qđ alicui non licet suo noie. li. vj. ꝛ per Gof. in summa de vsur. §. sed ꝛ si quis alieno.

1 ☞ Promittens aliquem exhibere in iudicio cogitur: alias ad interesse agitur.
2 Promissio de pace seruāda facta impersonaliter an valeat.
3 Alteri per alterū priuatum non acquiritur actio.

1 Eum pro quo. † Qui promisit officiali vel parti aliquē exhibere in iudicio cogitur exhibere vel ad interesse agitur. h. d. tex. ꝛ glo. ¶ Et no. fm̄ Old. ꝙ quando quis cauet in actis vel quando presens est ꝛ patitur se scribi in actis, vt fideiussorem ꝛ non contradicit quod videtur promittere per stipulationem, vt. ſ. de fideiusso. tuto. l. cum ostendimus. §. fin. licet glo. hic faciat vim litere. Ray. ¶ Sed videtur ꝙ hec. l. nihil faciat ad titulum. Sed dic qđ facit: q2 qui promisit exhibere vocatur in ius, cū per talē promissionē vocatus a iudicio relaxetur, vt. ſ. eod. qui neq;. §. qui i ius. Et si non exhibeat postꝙ promisit conuenitur ad interesse, vt hic. ¶ Itē hec. l. loquitur in ciuili. et vide. C. de fideiusso. l. sancimus. cū his que ibi no. ꝛ dixi. Si aūt in criminali ꝓmisit exhibere tunc habet locū. ſ. de custo. reo. l. si quis reū. ꝛ de fideius. C. l. si barsatorē. ¶ Sed querit Gul. ecce apparet aliqui promiserunt coram ptāte seruare pacē sub certa pena. ꝛ quilibet insolidū se obligauit in promissione tn̄ non est
2 scriptum† cui promiserint vtrū tabellioni ptāti vel aduersario: nunquid valebit talis promissio? videł ꝙ non per hanc. l. ꝛ glo.

a ¶ Gñalr. Ad de ꝙ ista. l. pōt hēre locū in patre spūali scdꝫ Gul. de cugn. Bal. Ange. et Paul. de cast. Lu. ro. ꝛ ias. ꝛ ad hꝰ facit text. in. c. ita dilige. re. xxx. q. iij. gl. in. c. q dormierit. xxvij. q. ij.

hic positas que videntur regrere qd fiat officio vel parti. Gul. de suza.hic tenet ꝙ valet promissio si pars erat presens per.d.l. cū ostendimus.§.fi.de fideiusso.tu.⁊ de confes.certuz.⁊ de interrog.act.l.si sine. Si vero pars nō erat presens requiritur ꝙ fiat promissio tabellioni vel iudici noīe partis. ¶ Ja.de ra.dicit ꝙ etiam si parti nō sit facta promissio sed impersonaliter ꝙ valeat vt si dicatur talis constituit talē procuratorez promittens ꝓ eo iudicatum solui.dicit enim ꝙ est speciale in istis stipulationibus iudicio sisti ⁊ iudicatum solui.⁊ allegat ad hoc.j.de verb.obli.l. ita stipulatus.§.chrysogonus. Ipse autem Gulel.dicit ꝙ ex cōiecturis presumitur esse promissuz officiali,maxime si appareat fore petitum ab eo qd reciperet talē ꝓmissionez.ar.j.de legat.j.l. si seruus plurium.§.j.de verb.ob.l.stipulatio ista habere licere. §.ceterum.⁊ de sta.lib.l.si pecuniā.als qui pecuniā.⁊ facit ad id qd no.c.per quas personas nobis acqui.l.fi. ¶ Itez ipse Ja.dicit verum esse ex pacto officialis aliū queri vtilē actionē si est officialis publicus in toto romano imperio,vt qz creatus sit ab imperatore vel alio habente super hoc potestatez. Sed si esset officialis vnius ciuitatis vel loci tunc per eum quereretur solū subditis illius ciuitatis vel loci:quo ad alios est.sicut priuata per-

5 sona.vt.s.de offi.presi.l.iij.†⁊ per priuatū non acquiritur actio alteri.vt insti.de inuti.stip.§.alteri.vbi de hoc not.⁊ dixi.⁊ i hoc multi decipiunť. Unde vidi repelli in curia romana quoddam procuratorium factum coram potestate mediolan̄.contra quēdam non mediolan̄.in quo continebatur ꝙ constituens.ꝓ miserat potestati de rato habendo ⁊ iudicato soluendo. et tutum credo qd fiat in manu tabellionis qui sit constitutus tabellio ī toto romano imperio.Et de hoc satis dixi.s.de adop.l.non aliter. ¶ Et pro declaratione presentis materie dic fm Gabrie.de ossello.cum queritur alteri per alteruz actio acquiratur.aut persona est subiecta aut non.primo casu per eum actio queritur,vt institu.per quas personas nobis acquiritur.⁊ C.eo.l.j.secundo casu aut loqueris de stipul.preto.aut de aliis stipulationibus. primo casu alteri per alterum queritur.vt.j.de pretoria stipu.l. in pretoriis.als in oibus pretoriis.secundo casu aut stipulatur qs in presenti aut absenti.si presenti acquiriť sibi actio.vt.j.de verbo.ob.l.si procuratori presentis.si absenti:aut ex re eius aut extra rem eius.si ex re eius acquiritur.vt.j.de nego.gest.ꝙ si ex re. si extra rē:aut est stipulatio que exigitur ex necessitate aut ex voluntate.si ex necessitate alteri per alterū queriť.vt hic ⁊ C.de lit. cōtest.auť.libellū.⁊ de epi.⁊ cle.auť.generaliter. Si ex volūtate tūc serua regulam.d.§.alteri.⁊ dic de hoc vt ibi not.⁊ dixi.

1 ¶ Nemo de domo sua debet inuitus extrahi.
2 De domo conducta an quis possit extrahi inuitus.
3 Citatio facta in ecclesia an valeat.
4 Citatio an faciat aliquem contumacem.
5 Aliquis in criminalibus de domo sua pōtest extrahi inuitus.

Plerique. Hec.l.cum tribus seq. breuiter dicit neminē de domo debere inuitum ex-

1 trahi,†sed sufficit ꝙ missio in possessionē fiat contra contumacem.⁊ vide Azo.in summa huius.ti.§.j.⁊ i spe.de cita.⁊ per Car.de iudi.c.j.li.vj.⁊ concordat ad id qd nullus de domo extrahatur.C.de preto.⁊ hono.prefe.l.j.li.xij.⁊.j.de reg.iu.l.nemo. Fallit tñ in curiali fugitiuo.vt.C.de decu.l.ex oibus.lib.x.Et no.ꝙ dicit de domo sua.nā si fugeret i aliena domo bene posset inde extrahi a cōtrario sensu huius.l.⁊ ita vidi de fa-

2 cto.†Sed nunquid de domo conducta extrahi poterit? Gul.hic tenet ꝙ nō.ar.j.de iniur.l.lex cornelia.§.domū.insti.de iniur.§. domū.⁊ de his q deie.vel effu.l.j.§.pe.alicubi tñ de facto huius l.male seruať. ¶ Sed qd erit si aliqs sit in ecclesia videť idez ar. in auť.de māda.prin.§.neqȝ aūt homicidas.⁊ vt liceat matri et auie.§.pe. Itē qz ecclesia nō videtur sub iurisdictione iudicis secularis.vt.j.ne quid in loco sacro.l.ij.⁊ insti.de rerū diui.§. nul-

3 lius.Gul.tenet ꝙ citatio†facta in ecclesia valeat: qz in balneo ⁊ theatro pōt quis citari.vt.j.l.sed etiā.⁊ est expssum.C.de his. qui ad eccle cōfu.l.presenti.§.ij.vbi de hoc.⁊.d.§.sed neqȝ.in fi. in auť.de manda.prin.nec em̄ cōfugiēs habet ius prohibēdi qd nullus intret sicut hȝ in domo ꝓpria.ar.j.ne qd i lo.pub.l.ij.§. j.⁊ qd dicitur ꝙ ecclesia nō est sub iurisdictione iudicis secularis verū est specialiter sed sub quadā generalitate fic.qz est in eius territorio.ar.j.de cōtrahē.emp.l.in modicis.⁊ de peri.⁊ cōmod. rei ven.l.si id qd in fi. Gul.de hoc p Pet.C.de adul.auť.si qs.⁊ de his qui ad eccle.confu.l.fi.in fi. ¶ Et dic ꝙ est quedam cita-

4 tio†re⁊ verbo.⁊ ista non constituit quē cōtumacē cū etiā inuitū adducat ad iudicē.⁊ ista pōt fieri regulariter. Fallit in tribus casibus notatis.j.in.l.sed etiā hos.in vlti.glo. ¶ Quedā est citatio verbo tm̄.⁊ per illā constituitur vere contumax si audit citationē ⁊ nō venit fm vnā opi.qd satis est durū.vel fm aliam si dicat velle venire.de quo plene dixi.C.de iudi.l.properandū.§.cuz autez hermodiciū.⁊ no.j.de resti.in integ.l.diuus.⁊ per Jo.an. in cle.de dolo ⁊ contu.c.j.⁊ tunc oportet ꝙ faciat sui copiam vel ex publico conspiciatur:vt in.l.satisqȝ. Quedam est citatio verbo ⁊ facit ficte contumacē vt qñ est absens ⁊ citatur ad domū.vt j.de ope.no.nun.l.de pupillo.§.si forte.de dam.infec.l.iiij.§.toties.vbi de ista citatione ad domū plene dixi.⁊ per Innocē.⁊ de eo qui mit.in pos.cā rei ser.c.fi.⁊ ad hoc.C.de anna.exceptio.l.vt perfectius.aut ergo non est in domo sed extra ⁊ potest citari re et verbo.⁊ non erat contumax qz etiā inuitus deducitur ad iudicē aut est in domo ⁊ non potest citari re sed verbo fic:⁊ si patitur se videri vel ex publico conspici pōt constitui vere cōtumax ⁊ mulctari per.l.j.si quis in ius vo.nō ierit.l.ij.⁊.s.ti.pxi.l.vnica. Itē si condemnatur non appellabit:vt.d.§.cū aūt eremodiciū.in.l. properandū. Si aūt non patitur se videri pōt constitui ficte contumax.⁊ patietur missionē in possessionē ⁊ venditionē si turpiter latitat.vt.j.l.proxi.⁊ ibi no.si tñ condemnetur non perdit beneficium appellandi.item mulctari non potest nisi in cōtemptū iudicis faciat,vt no.j.l.proxi.⁊ dixi plenius.s.ti.proxi.l.vnica. Erat ⁊ alia citatio que olim fiebat per edicta.vt.s.de iuris.om. iu.l.si quis id quod.Et illa faciebat vere contumacem.sed in desuetudinem abiit.⁊ de tali citatione vide in cle.de iudic.c.j.cum ibi not. ¶ Jac.tñ de are.aliter sentit de citatione ad domum,vt

5 statum dicam.j.l.proxi. ¶ †Itē hec.l.non habet locuz in criminalibus.qz bene extrahitur quis de domo,vt no.in glo.j.l.sȝ et his.imo qd plus est Ja.de ra.licet sub dubio forte dicit hanc.l. non habere locum in causis ciuilibus magnis ⁊ magnis magistratibus sed solum in paruis causis ⁊ paruis magistratibus. ¶ Contrarium tñ puto verum ⁊ cōiter tenent alii docto.per generalitatem huius.l. ¶ Ja.etiam de are.dicit ꝙ grauissimuz.s. ꝙ in muneribus quis de domo nō ducatur.pro quo facit.d.l.ex omnibus.de decu.lib.x.

1 ¶ Citatio ad domum facta an sufficiat.
2 Contumax quis non potest constitui sine citatione.
3 Citatio ⁊ denunciatio differunt inter se.

Satisqȝ. Op.ꝙ non sufficiat missio imo etiam mulcta imponať.vt.s.titu.pxi.l.vnica.⁊ sol.vt hic in glo.Et plenius in contrario dixi.⁊ tetigi.s.l.prima. ¶ Uel dic verius fm Ja.de are.et Richar.ꝙ in.l.cōtraria loquiť qñ citatus est cōtumax in nō cōparēdo.hic aūt erat cōtumax i nō permittēdo se citari latitādo in domo.⁊ ex tali cōtumacia nō pōt mulctari:qz nō pōt dici vere contumax cū citatus non sit nec citari possit.vt.s.l.pxi.⁊ de re iudi.l.cōtumacia.§.cōtumax.⁊ ideo satis est ꝙ patiatur missionē i possessionē,vt hic diciť.si em̄ citari posset:posset etiā de domo extrahi.vt.l.ex oibus.C.de decu.li.x. ¶ Querit Jaco.de ra.

1 †an sufficiat quē citari ad domū.Et dicit ꝙ ista.l.innuit ꝙ nō. ⁊ ꝓ hoc de ope.no.nū.l.de pupillo.§.nūciare.Et dicit ꝙ verum est ꝙ non artat nisi ex tpe quo constet familiā suā sibi dixisse.Et de ista citatione ad domū dixi.s.l.pxi.Et habeť de libe.agno.l. j.qd vi aut clam.l.aut qui aliter.§.j.Et pulchra lex ad hoc.j.de excu.tuto.l.scire oportet.§.oportet.plene dixi.j.de dam.infect.l. iiij.§.pretor ait.⁊.§.toties.C.de anna.excep.vt perfectius.⁊ bene per Inno.extra de eo qui mit.in pos.cā rei ser.c.fi.⁊ per Joā. an.in nouella de reg.iur.c.presumitur ignorantia.lib.vj.Ja.tñ de are videtur hanc.l.intelligere ꝙ ista possessio deť etiā sine citatione qñ aliqs in domo latitat ⁊ nō pstat aditū ad se. ¶ Sed

2 †quō hoc cū sine citatione qs nō ɔstituat cōtumax,vt.j.de re iudi.l.cōtumacia.§.contumax.⁊ nisi ex cōtumacia non debeat dari tenuta? Dicit ipse ꝙ quidā dicūt ꝙ mitteť vnus qui eū certiorabit ꝙ nisi cōpareat dabiť tenuta contra eū.⁊ hec non est citatio sed quedā certioratio.⁊ dicit ꝙ hoc teneť ꝓ euāgelio.sed hec l.non ꝓbatur.⁊ ideo ipse dicit ꝙ pclamabitur per ciuitatem:qz verisimile est ꝙ ad eius notitiā perueniat.⁊ ideo si nō defendať fiet missio.vt hac.l.Et ꝓ hac citatione siue ꝓclamatiōe facit.j. de insti.l.sed ⁊ si pupillus.§.pscribere. ¶ Uel dicit ꝙ aliud est

3 citare†aliud denūciare. Primū.s.citatio importat necessitatez veniēdi als mulctať,vt.j.ti.proxi.l.ij.⁊.s.tit.j.l.j. ¶ Est ⁊ quodā admonitorū per viā denūciationis.vt.d.l.iiij.§.pretor.⁊.§. toties.vbi de denūciatiōe fit mētio.⁊ hoc innuit tex.d.§.pretor. ibi,verecūde aūt pretorē ⁊c.als procederetur ad dandā possessionē.⁊ pro hoc.C.de his qui ad eccle.cōfu.l.fi.§.j.Et fm hoc intelligitur ista.l.satis si nō defendatur.defendi aūt videtur quo ad constet eum non defendi.constabit aūt facta predicta denunciatione vel requisitione amicoꝝ per proclamationem generalē si nullus compareat defensor.vt.j.qui.ex causis ma.l.item.§.fi. ex qui.cau.in pos.ea.l.hec aūt.§.j.⁊ vbi pupil.edu.de.l.j. Et vide quod not.j.de priui.cre.l.cum qui in pos.Et istam opini.Ja. credo

credo verã, licet hodie abusus iudiciorum dicta citatione ad domum multum generaliter abutatur. ꝛ ex tali citatiõe quasi in omnibus actibus quis contumax reputetur ꝛ quasi cõtra contumacem procedatur qḋ puto malefactuꝫ. ꝛ improbatur p Dy. ꝛ Uber. d. l. iiij. §. pretor. de dam. infec. vt ibi dixi nisi forte defendatur ex quotidiano iudiciorum vsu. vt institu. de satisda. §. vlti. ꝛ vide etiam. ȷ. l. sed ꝛ is qui.

1 Delegatus ꝛ arbiter an possint aliquẽ citare an re verbo.
2 Ordinarius in criminali an citet re ꝛ verbo. quid in ciuili.

Sed et is qui. Gl. vltima huius. l. ibi ait nec verbo vocatur videtur excludere totaliter citationem ad domũ quando aliquis in domo latitat nec prestat aditũ nec ex publico se conspici permittit. vnde contra istam gl. sunt omnes. ll. ꝛ gl. loquentes de citatione ad domuꝫ. de quo dic vt dixi. s. l. pxi. vel dic fm And. aut aliquis citatur vt contumax fiat ita vt bonorum possessio detur contra eum ꝛ sufficit citatio ad domuꝫ. aut si nõ veniat capiatur ꝛ mulctetur ꝛ tũc non sufficit citatio ad domũ.
1 ¶ Item dicit gl. ꝙ † delegat⁹ vel arbiter non possunt citare re sꝫ verbo. quod intelligit Jacob. but. in alio delegato ꝙ a principe. in delegato enim a principe est opiñ. nã quidam dicunt idem qḋ in ordinario. C. de iudi. l. a iudice. alij idem ꝙ in alio delegato p §. hic allegatum in gl. de exhi. reis. §. si vero quis comprehensorum.
2 ¶ Concludendo breuiter has. ll. dic ꝙ ordinarius † in criminali citat re ꝛ verbo sine distinctione personarum. in ciuili si est in domo nec facit copiam sui nec re nec verbo citatur. ¶ Sed remedia adhibentur de quibus dixi. s. l. proxima. Si facit sui copiam vel patitur se conspici fit verbalis non realis. vt hac. l. si extra domum. tunc fit etiam realis. fallit in matrona honesta.

1 Exceptio transactionis impedit litis contestationem.

Nec impuberes. §. j. Ibi neqꝫ puellas. Non obst. ȷ. rerum amot. l. iij. §. finali. vt ibi colligi põt. ꝛ istud principium legitur duobus modis. secunda vera. Rayñ. ¶ In gl. dicunt quidam in fi. vide. ȷ. de mino. l. minor. etiaꝫ si cõtumax. Ray. in ius vocatus relaxatur ꝛ liberatur a iudicio duobus casibus. s. si defendatur vel de lite transigatur. h. d. adde et tertiũ quando ille qui fecit eum citari non venit. vt. ȷ. tit. j. l. ij. in
1 fi. ꝛ vide ibi in gl. ¶ Et no. quod exceptio transactionis † impedit litis contest. cum faciat dimitti vocatum in iudicio. ꝛ p hoc ȷ. de condi. inde. l. eleganter. §. si quis post transactioneꝫ. ꝛ extra de li. contesta. c. exceptionis peremptorie. li. vj. frustra enim quis de pena promissa laborat ꝛc. vt. ȷ. si quis cau. l. ij. circa principiũ Oldra. ¶ Item non ob. ad hunc. §. ȷ. de sta. lib. l. stichum. §. fi. vt ibi collegitur. Ray.

1 Communis libertus pluriũ videt̃ esse singulorum ꝛ neminem ex eis potest vocare in ius sine venia.
2 Feudum alienatum per vasallum de cõsensu vnius ex dominis an possit in totum reuocari.

1 **Communis libertus.** † Cõmunis libertus plurium singulorum videtur esse cuiuslibet ꝛ neminẽ in ius vocat sine venia. h. d. ¶ Opponit gl. de le. s. eo. sed si hac lege. §. qui manumittitur. ꝛ nõ soluit. sed dic qḋ ibi erat cõis pluribus vt vniuersis. hic vt singulis. de quo vide qḋ no. per Dy. extra de reg. iur. c. qḋ oẽs tangit. lib. vj. ꝛ. ȷ. de reg. iur. l. aliud. §. refertur. ꝛ no. ꝛ dixi. ȷ. de condi. insti. l. ij. Et facit hec
2 l. si † duo domini concesserunt feudũ ꝛ vasallus alienauit de voluntate vnius an alter possit reuocare feudum insolidum. quidã ꝙ sic. ar. huius. l. sed melius facit. ȷ. quorũ leg. l. j. §. si alter. ꝛ quia iuspatronat⁹ est indiuiduuꝫ. ȷ. de iurepa. l. fi. Ray. ¶ Et est casus in vsibus feudorum de vasallo q cõtra constitutionẽ lotharij feudũ alienauit. c. j. ¶ Idẽ qrit Guli. in emphyteota duorum dñorũ ꝛ allegat ꝙ deuoluat̃ insolidũ vt in qõne pdicta. Et dicit ꝙ in hac. l. libert⁹. incidit in penã quinquaginta aureorũ. vt. ȷ. de ritu nu. l. illud. ꝛ q ꝛ a qb⁹. l. si quis hac lege. §. quoties. ꝛ hoc iõ q2 iuspatronatus est indiuiduũ. in. q. tñ pposita dicit ꝙ tñ pars illius dñi qui non est requisitus p vasallũ vel emphyteotaꝫ aperitur. p. d. §. si alter. ꝛ ad hoc. ȷ. de iureiur. l. si duo patroni. vbi de hoc plene dixi ꝛ tetigi etiam. ȷ. locati. l. penulti. §. fi.

In eum. Hoc iudiciũ datur in quinquaginta aureos. ꝛ cum sit pretorium ꝛ penale non datur vltra annum nec in heredem. ꝛ q non põt pecuniã soluere luit in corpore. h. d. cũ. l. seq. Jac. Et vide qḋ no. ȷ. de reg. iur. l. non solet.

1 Nemo sine accusatore in priuatis delictis ponitur.
2 Aureus quandoqꝫ vocatur solidus.
3 Regula q nõ habet in ere luat in corpus in quibus procedat.

Si sine venia. Canonizata est. xij. q. ij. c. eps. §. libertus. ꝛ vide qḋ ibi no. Et no. qḋ dicit ex querela patroni ꝙ etiã i pri-
1 uatis delictis † nemo sine accusatore punitur. ꝛ p hoc ȷ. de mune. ꝛ hono. l. rescripto. §. si qs accusatorẽ. vbi de hoc ple-
2 ne dixi. Et not. ꝙ aureus † qñqꝫ solidus appellatur a soliditate. quia fit de puro auro qḋ nunꝙ diminuit. vt. C. de veter. numis. pote. l. j. ꝛ in eo debent esse impressi eternales vultus. i. principis vt eo. ti. l. j. lꝫ hodie ex consuetudine vel priuilegio ciuitas florẽtie imprimat vultũ beati Joannis ꝛ ciuitas Uenetiarũ beati Marci ꝛ ciuitas mediolani sancti Ambrosij. ꝛ libra argẽti valet. x. aureos. vt. C. de auri ꝛ ar. illati. l. j. li. x. ꝛ vide. C. de suscep. ꝛ arca. l. quoties. li. xj. vnde narrat Rofre. ꝙ quidaꝫ fatuus iudex accipiens solid. pro. xij. denarijs annullauit quãdam donationẽ que excedebat. xxv. libras pisanorum que erat facta sine insinuatione. vt no. per eum in ti. si quis ius dicenti non obtẽp. j. co. ver. sꝫ illud queritur qḋ videas. ¶ Et qḋ hic dr ꝙ qui non potest pecu-
3 niam soluere † luit corpore verũ est qñ pena descendit ex delicto ne maleficia remaneant impunita. vt. ȷ. ad. l. aquil. l. ita vulneratus. secus si ex contractu: quia tunc posset cedere persona bonis. vt. ȷ. e. C. qui bo. cede. pos. ꝛ ad hoc facit. s. de iurisd. om. iudicũ l. si quis id quod. §. j. ꝛ. C. de seruis fugi. l. quicunqꝫ. ꝛ qḋ no. xiij. q. vj. c. si res. ¶ In gl. ꝙ aureos. in fi. Sed habet locum pena extraordinaria arbitrio iudicis. vt no. Insti. de actio. §. penales.

1 Fideiussor non est idoneus nisi renunciet priuilegio.
2 Clericus an possit fideiubere pro laico.
3 Exempti an teneantur comparere coram ordinario.
4 Iudex delegatus an teneatur mittere tenorem rescripti.
5 Delictum commissum in confinibus duarum ciuitatum que debeat punire.
6 Uocatus nõ cõparens si interest vocantis an debeat puniri.
7 Promittens sistere si non sistat an teneatur ad interesse.

¶ Si quis in ius vocatus non ierit: siue eũ quis vocauerit quẽ ex edicto non debuit. Rubrica.

Super rubrica. Continuatio satis pꝫ ꝛ habet. in summa pandectarum hoc. e. ti. ibi vide qḋ tangitur de ista materia ꝛ per speculatorem in spe. de dolo ꝛ contu. §. restat videre. ver. verum si vocatus a iudicẽ. ꝛ bñ in libello Rofre. hoc. e. ti. et
1 hꝫ duas partes. vt patet ex rubrica. ¶ Quod fideiussor † nõ sit idoneus nisi renunciet priuilegio fori. ȷ. e. l. j. ꝛ de qua satisdatione loquatur. ꝛ an tali priuilegio per pactum possit renunciari. ꝛ an idem sit si fideiussor non sit idoneus ex facultatibus. ꝛ qualiter quis sortiatur forum ratione contractus. ꝛ an habeat locum in clerico. ꝛ an laicus in casibus quibus potest conueniri coram iudice ecclesiastico. vt in spiritualibus ꝛ eis annexis pos-
2 sit renunciare tali priuilegio. Et an clericus † possit fideiubere p laico in iudicio vel extra. ꝛ si laicus fideiubeat pro clerico de pñsentando coram iudice seculari teneat fideiussio. ꝛ an renũciatio priuilegij fori fieri debeat specialiter an generaliter. ꝛ an eis cui competebat electio alicuius officialis si male elegit poterit iterũ eligere. Quod vocatus a iudice suo vel de quo dubitatur an sit suus teneatur competere ꝛ allegare priuilegium suum. ꝛ in hoc dubio iudex cognoscit an sua sit iurisditio. ȷ. e. l. ij. Secundo an
3 exempti † teneantur comparere coram ordinario. ꝛ quomõ potest esse iudex in cã sua. ꝛ qũo potest esse certum quẽ nõ esse de iurisditione citantis. Intra qḋ debeat proponi exceptio declinatoria fori. ꝛ si non est opposita ante lit. contest. an possit opponi post lit. contest. Qũo agi ꝛ tractari dꝫ ista cã iurisditionis. ꝛ qd si iudex procederet ex officio. ꝛ an a tali sñia possit appellari. ꝛ an possit reuocari contrario imperio si pronunciauit se iudiceꝫ vel nõ iudicẽ. Et si pronunciauit se iudicẽ cũ non esset ꝛ non est appellatuꝫ an teneat pcessus super cã principali. ꝛ an hec. l. habeat
4 locum in iudice delegato. † an teneatur mittere tenoreꝫ rescripti in citatione. quid in delegato ad vniuersitatẽ causarum. ꝛ in legato se. ap. in aliqua prouincia ꝛ i delegato ad visitationẽ alicuius monasterij. ꝛ si dicatur rescriptum impetratum tacita veritate. Si scholaris qui studuit bononie post recessuꝫ citatur ibi ratione contractus. Si citatus ratione contractus neget se ibi contraxisse an procedetur in principali. ꝛ an simul poterit co-

gnoscere super vtroqz.r an acta facta in declinatoria fidem faciant in principali.† r si in confinib⁹ duarũ ciuitatũ sit aliqua vil
5 la.r ibi comittatur delictum quis cognoscet. Et an sit verum in iudicibus perpetuis puta comitibus r baronibus qui citãt aliquem tanq̃ hominez sui comitatus qd teneatur venire r ipsi de hoc cognoscere. an clericus citatus corã iudice seculari teneatur comparere. Itẽ si cõpareat r nõ opponat priuilegiũ r spõte litiget an teneat sñia. Item si iudex laicus citet clericũ quẽ ignorat clericum r ex contumacia det sibi bannũ an valeat. r si aliqs eum offenderet pretextu dicti banni an sit excusat⁹ ex forma statuti. r an episcopus citatus corã iudice seculari teneat̃ cõparere r an exemptus qui promisit corã ordinario soluere non pretendens se exemptũ si non soluat possit excommunicari per ordinariũ pulchra r vtilis distinctio circa istã materiam. r sup
6 pletiones circa gl.† vocatus non cõparẽs mulctat̃ si interest vocantis. als non. vt qr vocatus esset die feriato. e.l.§.si quis in ius r an inspiciatur interesse in penis. Et quid si iudex die citatiõis se absentauit. r quid si actor nõ cõparuit. r an vocatus ex cã de qua cognosci potest die feriata teneat̃ venire. an teneat citatio facta die feriata vt compareat die iuridica. Si dies termini incidat in diem feriatam an teneat̃ comparere citatus die sequenti nõ feriata. r si notorium est actorẽ nõ habere ius contra citatũ
7 an teneatur comparere.† citatus promittens sistere si non sistat teneatur ad interesse.j.e.l.fi. r si minus sit in pena q̃ in interesse an sit facta nouatio. r an compellatur quis in satisdatione certam penam apponere.

1 ¶ Non legitime factum pro non facto habetur.
2 Renunciari priuilegio fori per pactum an possit.
3 Clericus non potest renunciare priuilegio fori.
4 Exemptus per papam an possit renunciare sue exemptioni.
5 Clericus fideiubendo pro aliquo laico an obligetur.
6 Clericus nõ põt esse fideiussor in rebus tangentibus fiscum.
7 Iuri de futuro per simplicem renunciationẽ renunciari nõ põt.
8 Renunciatio generalis an valeat r sufficiat.
9 Renuncians priuilegio fori an videatur renunciasse futuro.
10 Eligens male r inepte an possit iterato eligere.

1
Si quis in ius. † Nõ legitime factuz p non facto habetur.h.d. r concor.j.qui satisda.cog.l.quoties.vel clarius fideiussor nõ est idoneus qui vti potest priuilegio fori.nisi renunciet. Ibi vocatus a suo iudice vel de quo dubitabat̃ an esset suus iudex. Jaco. ¶ Ibi dederit nuncio vocanti eum.vt.s. titulo proximo.l.eum pro quo. r.j.titulo proximo. r statim dicã. Jacobus. ¶ Ibi iudicio sistendi cã id est de se presentando corã iudice. Jacob. ¶ Non suppositum iurisditioni precise. Jac. vbi pro non dato quod ad illum qui dedit. Jacobus. quia nihilominus poterit inuitus in ius duci. nec fideiussor tenetur q alias teneretur exhibere si esset idoneus. Jacobus. ¶ Ibi renũciauerit.s.ipse fideiussor. Jaco. Et licet glo. videatur innuere qd hic loquatur de satisdatione iudicio sisti que parti prestatur in iudicio de qua loquitur.j.qui satisdare cogantur.l.sciendũ. Ja. tñ de are. r communiter moderni qd loquatur de fideiussione pstita nuncio qui citabat eum q̃ se pñtaret corã iudice de qua loqtur.j.tit.pri. r.s.titu.j.pri.l.eum pro quo. r dixi in expositione litere. idẽ tñ fm Ray. r si ipsi actori satisdederit lz pla. dubitauerit r male per.d.l.eum pro quo. ¶ Oppone qr hic innuitur in
2 fi.† q̃ per pactum possit renunciari priuilegio fori qr videtur qd non preiudicet nisi per lit. contest. vt.s. de iurisdi.om.iudi.l.si cõuenerit. dicit gl. q̃ per pactum non potest quis facere suum iudicem qui nõ est vt in cõtrario. r vide qd ibi no. r qd.j.dicã in supletione gl. sed bene potest facere qd iudex declinabilis erit indeclinabilis. vt hic. r.C. de pac.l.si quis in conscribendo. ¶ Item opponit̃ de.l.iij.j.de fideiusso. vbi dicit̃ q̃ qui recipit fideiussorez minus idoneum sibi imputet. Gl. r doc. cõiter dicũt q̃.l. contraria loquitur qñ fideiussor erat minus idoneus ex facultatibus: hic aũt ex facilitate conueniendi. r est rõ qr tunc lz sit minus idoneus. sperat tñ posse fieri idoneus r locuplex. ar.C. arbitri.tutele.l.si defunctus. sed non sic qñ est inhabilis facilitate cõueniẽdi. r ideo nõ liberatur qui talẽ fideiussorem dedit nuncio q eum citabat. nec preiudicat parti aduerse ad cuius instantiã citabatur. ¶ Itẽ qñ non est idoneus facilitate conueniẽdi excluditur totum iudicium. vt.j.de iudi.l.si pretor.§.marcellus. lz qñ ex facultatibus tenet iudicium lz non sit cautũ actori. ¶ Alij dicũt vbi quis recipit fideiussorem minus idoneũ. aut sciens r vr̃ eum approbasse. vt in.l. contraria. aut ignorans: r tũc sibi iterato cauebitur. vt hic. ¶ Sed hec solutio est quedã diuinatio. qr psupponit hic fuisse ignorãtiã. r ideo prima solutio verior. r vide qd no. r dixi in.l. contraria. ¶ Itẽ opponit r ista oppositio est difficilis: qr q̃ dato nõ renũciet priuilegio fori: videt̃ tamẽ tenere fideiussio: qr ibi sortitur forum rõne contractus: r ideo ibi poterit conueniri. vt.j. de iud.l. heres absens. r.l. oẽm. ¶ Dicit gl. quod hic dicitur q̃ habetur pro non dato quo ad cõmodũ dantis. sed bene tenet fideiussio. vt in.l. contrarijs. ¶ Sed hoc stare nõ põt: qr si teneret fideiussio ille qui eũ dedit satisfecisset quod debebat. ¶ Unde gl. dat aliam solu. r dicit q̃ verũ est quod quis sortitur forũ ratione contractus si ibi inueniatur. sed si non reperiatur ibi sed sit absens locũ hz.l. ista. Et pro hoc bñ facit.j. de admini. tut.l. titiũ r meuiũ.§. tutores. r iure canonico ista opinio approbari vr̃ extra de fo. compe.c. romana.§. cõtrahentes. li.vj. licet gl. innuere videatur contrarium. vt.d.l. heres absens.§.j. vbi de hoc hoc satis not. Et per Azo. in summa de iurisdi.om.iudi.§. item sortitur quis forũ rõne cõtractus. ¶ Hãc tñ gl. sequebatur do. Richa. de hoc vide.s.in.l. extra territorium. de iurisdi.om.iudi. Et multi moderni tanq̃ veriorem r vsus iudiciorũ eam approbat. ¶ Alij vt Jo. dicunt q̃ aliud est sortiri forum ratione cõtractus r aliud sortiri iudicium. nam foruz sortitur hoc ipso qd cõtrahit ibi. sed potest esse qd nõ sortitur iudicium iudicis: qr forte est clericus q cõueniri non dz corã iudice seculari. vt.C. de epi. r cle. aut. statuimus. vnde si clericus fideiubeat bene est de foro non tñ de iudicio. hoc est non conuenietur p tali fideiussione corã iudice seculari. sed corã episcopo. r ideo non est idoneus. et sic potest loqui.l. ista. ¶ Sed istud exemplũ de clerico nõ vr̃ pos-
3 se procedere: qr hic dicitur nisi priuilegio suo renunciauerit.† sed clericus renunciare non potest. vt.d. aut. statuimus. r extra de foro compe. diligenti. ¶ Sz rñderi posset hoc verum esse iure nouissimo. sed hoc iure ffo.rum. r etiã codicis bñ poterãt renũciare: r cõueniebant̃ corã preside. vt.j. de epis. r cle.l. cũ clericis. r.l. oẽs q vbiqz. r.l. si quis in cõscribendo. ¶ Nũqd ergo hodie erit bonũ exemplum in hac.l. vt dicam⁹ de fideiussore clerico q̃ non sit idoneus nisi renunciet priuilegio suo: nõ vr̃: qr renunciare nõ potest vt dixi. ¶ Et de ista renunciatione priuilegij fori vide q̃ not. C. de epis. r cle.l. si quis in conscribendo. r p Joã.an. in nouella de reg.iu.c. scienti. lib.vj. r qd no. de re.iu.l. nemo vr̃ fraudare. et j.l. proxima. Sz nũqd laicus in casu quo põt conueniri corã iudice ecclesiastico. vt in causis spũalibus r eis annexis. an poterit illi renunciare r aliũ eligere. Inn. r Host. tenẽt q̃ nõ in.c.p.r.g.
4 extra de of. deleg. ¶ Et an exẽptus p papam† possit renunciare priuilegio exẽptionis no.p Joan.an. in nouella de reg.iur.c. sciẽti.lib.vj. r dixi.j. de reg.iur.l. nemo fraudare vr̃. vide etiã ad hãc materiam quod nota. r dixi.j. de iudi.l.j. r.d. authẽ. statuimus.
5 ¶ † Sed nũquid si cleric⁹ fideiubeat pro laico in iudicio vel extra teneat fideiussio vr̃ q̃ nõ. sed sit inutilis cũ renunciare nõ possit priuilegio nec conueniri corã iudice seculari. r p hoc vr̃ facere extra de fideius.c.j. lz gl. innuat contrariũ r quod possit fideiubere facit generalitas.c. vlt.e.ti. Pe. de bel. dicit quod tenet fideiussio r quod sortitur forũ rõne contractus r iudicium per iura ad hoc allegata.s.ad.c. significasti. extra de foro cõpe. qd videt̃ multum contra: qr ibi dicitur q̃ clericus nõ põt ᵃ subire alterius
a iudicium sine consensu epi. respondet q̃ verum est directe litigãdo sed per consequentiam quandam vt fideiubendo sic. sed contra hoc multum facit generalitas dicte aut. statuimus. C. de episco. r cle. que indistincte phibet clericũ conueniri corã iudice seculari. r ideo forte opi. Guli. de accu. r Ray. tutior est videlz q̃ fideiussio teneat: non tñ vt conueniat̃ corã iudice seculari sed corã suo iudice ecclesiastico. r pro hoc facit tex. r gl. in aut. vt oẽs obe. iudi. prouin.§. r hoc consyderantes. col.v. r qd ibi not. Ad iura contraria respondet r concedit q̃ renunciare nõ possit priuilegio suo. obligatio tñ r fideiussio tenebit sicut quilibet alius contractus: r pro ea conuenietur corã iudice suo. Ad.§. alium. in authen. de sanc. epi. q̃ similiter videt̃ ob. dicit q̃ loquitur in clericis in monasterio residentibus in alijs secus. ¶ Uel potest dici
6 quod ibi loquitur q̃ clericus† non sit procurator nec fideiussor in litibus tangentibus fiscum in alijs sic. r hoc videtur ibi inuenire quedam gl. r hanc opi. puto veriorem r tutiorem r vidi seruare. lz gl. aliter sentire videatur.j. qui satisd. co.l. de die.§.j. ¶ Sz quid econtra laicus clerico fideiussit de eo presentando corã iudice seculari sub certa pena nunquid tenebit promissio. dicunt quidam quod sic propter penam promissam. ar.j. de ver.ob.l. stipulatio ista.§.j. r pe. maxime si erant scientes eũ clericum.j. si qs cau.l. sed r si quis.§. fi. r arg.C. de predijs mino.l. si is. Contrarium tenet Guil. qr prohibitum est per.l. cũ clericis. C. de episc. r cle. vnde nec tenet principale nec tenet accessoriũ.j. de fideiusso. l. cum lex. r.j. si quis cau.l. si seruus. r.l. quoties. Iura contraria non obstant qr ibi erat preter legem r tunc valeat accessorium lz non valeat principale. hic aũt contra legem vbi nõ valet principale nec accessorium. vt no. r dixi.d.l. stipulatio.§. alteri. r ad.l. falci.l. qd de bonis.§.j. Guil. ¶ Cautum est ergo r ita vidi sepe fieri q̃ laicus promittat sub pena principaliter se curaturum et facturum q̃ clericus se presentabit corã iudice seculari. tunc enim

a ¶ Clericus non potest. Adde tñ q̃ clericus potest euitare foruz sui episcopi per.c. significasti. r capi. si diligenti. de foro cõpetẽ. in aut. statuim⁹. r in.l. si quis in cõscribẽdo. C. de pac. glo. Bartol. r docto. in.l.j.ff. de iudi. in capit. romana.§. contrahentes. de fo. compet. in.vj. Pau. hic idez tz pe. de su.j.l. heres absens.§.j.ff. de iudi.

enim si se non presentat pena committitur periura predicta. ¶ Quod ergo erit bonū exemplum in .l. ista: dicunt quidam in mercatore: quia mercatores habēt duos iudices, s. presidem prouincie et magistrū suum, unde si mercator fideiubeat pro alio non videtur cautū nisi renūciet priuilegio suo. vt. C. de iuris. om. iu. l. fi. sed nec istud est bonū exēplū: quia verū est qd hūt iudicē professionis sue inter se tm̄ et in tangentibus dictā professionē, vt pz. d. l. vlti. ¶ Alij ponunt exemplum in legato existente in legatione: quia habet priuilegium reuocandi domum, vt. ĵ. de iudi. l. ij. §. legatis. sed nec istud verum est quia hoc verum in gestis et contractibus ante legationem secus de contractibus post vel in ipa legatiōe, vt dicto. §. legatis. et eodem tit. l. cum furiosus. §. primo. Est ergo bonum exemplum fm Pe. in milite fideiussore qui habet duos iudices. s. presidem prouincie et magistrum militū, nam licet forum presidis sortiatur non tamen eius iudicium, imo conuenitur coram magistro militum, vt. C. de iurisd. om. iud. l. magisterie. non est ergo idoneus fideiussor quo ad. l. istam nisi priuilegio renunciet, vt hic dicitur. et eodem modo posset poni in scholaribus qui habent plures iudices, vt. C. ne fil. pro pa. auth. habita. ¶ Querit gl. lz obscure quomodo debeat fieri talis renūciatio vtrū specialiter an generaliter. et adijcias vtrū pñti priuilegio an
7 etiam futuro: de priuilegio † futuro non videtur q iuri futuro p simplicem renunciationem non potest renunciari, vt. ĵ. de acqre. heredi. l. nec is. et not. C. de pac. l. j. vnde dic quod priuilegio presenti debet renunciare non futuro: cum hic sint verba presentis temporis que non debet extēdi ad futurū, de auro et ar. le. l. si ita.
8 ¶ † An aūt sufficiat renūciatio generalis renūciando oi priuilegio: vr q sic: quia tm̄ operatur genus &c. de admi. tut. l. si duo. C. de pscri. xxx. an. l. oēs. et qñ mu. tu. offi. fungi pōt. auth. matri et auie. In contrarium est. ĵ. si quis cautio. l. lz et si quis. §. qsitū. vbi de hoc no. et dixi. Pet. dicit q sufficit gñalis vel spālis renūciatio, vt si dicat subijcio me vestre iurisditioni, p hoc in auth. vt sine phibitione matres debitrices et cre. §. j. co. vij. et de here. et fal. §. pe. Ad. §. quesitū. rñde quia ibi nō vz propter futuros et dubios casus gñalis renūciatio. hic aūt fit sup renunciatione priuilegij fori qd est certū. nō ob. l. si qs in conscribendo. C. de pac. quia ibi sic renunciatum fuit de facto. ¶ Non ob. hec. l. que dicit spāliter debere renunciari: quia exponi dz spāliter. i. expsse sicut exponitur. C.
9 de ne. gest. l. negotiū. ¶ † Sz si renūciauit priuilegio fori, nūqd vr renūciasse futuro: vr q sic, arg. ĵ. de ser. rusti. predi. l. si seruit⁹. dic contra propter verbū suo, vt. ĵ. de auro et argen. le. l. quintus. §. argento. alias. §. scribit. et ideo cautū est q petatur, quod etiaz futuro renunciet: quia que de nouo &c. vt. ĵ. qui satisda. cog. l. arbitro. Sed forte adhuc non teneret quia iuri futuro per simplicez renunciationem renunciari non pōt, vt. s. dixi. ¶ Sed pone quod actor recepit talem fideiussorē minus idoneum scienter nūquid poterit alium petere: videt q non, argu. infra de reg. iur. l. cuius per errorē. ¶ Pet. cōtra per. l. j. de pigno. actio. l. elegāter. §. qui reprobos. et de so. l. si cū aurū. ¶ Ultimo allegatur. l. ista ad qō-
10 nem si quis male elegit † an possit iterato eligere. hic est argu. qd sic. Sz de ista questione dic vt plenissime dixi de electi. l. serui electione. et de ver. ob. l. eum qui certarū. §. cū pure. circa finem. et. ĵ. de iureiur. l. qui per salutē. ¶ Et quantū ad presens opinio Pe. que mihi satis placet est aut habet electionem iure suo aut alieno. primo casu si non tenet electio potest iteruz eligere nisi priuatus esset iure elegendi quia eligisset scienter indignum. ĵ. de ope. le. l. ij. et. l. mancipiorūm. et in auth. de sanc. epi. §. oratorium. col. ix. Si iure alieno puta ex commissione capituli: tunc si seruauit formam sibi commissam functus est officio suo siue bene siue male. ĵ. de re iudi. l. iudex. et. C. qūo et qñ iud. l. si vt proponis. et ideo nō potest amplius eligere. Si non seruauit formam sibi datam, vt quia debebat eligere de illa ecclesia et elegit de alia tunc non est functus: et ideo iterum eligere potuit secundum formam sibi datam. ĵ. de arbi. l. quid tamē. et. l. si de pluribus. §. fi. et ad hoc vide extra de elec. c. si compromissarius. cum ibi no. et. c. si cui electio. li. vj. ¶ In gl. id est dare valuerit, similis expositio. ĵ. de verb. obli. l. stipulatus sum damam. et vide in alphabeto. in eadem gloss. in fi. ¶ Uel dic quod ibi non imponitur necessitas veniendi, sz si venerit obtinet quod ibi dicitur. si non venerit obtinet. ĵ. tit. primo. ¶ Uel dic secundum Ray. quod gl. male dicit per. l. vlti. C. de procur. et insti. de his per quos agere possumus. et. ĵ. de procurato. l. j. §. vsus. nisi dicatur quod gl. intellexit qd olim excusabatur si ibat personaliter nec tenebatur dare fideiussores. hodie vero non excusatur personaliter eundo nisi prestet fideiussorem iudicio sisti si non possidet immobilia, ita intelligitur auth. offeratur. et quod ibi not. et insti. de satisda. §. sed hodie. et. ĵ. q satisdare cog. l. sciendum. in prin. et ita intelligatur qd no. ĵ. ti. j. super rub. Ray. ¶ In gl. quare hoc ibi qd nil est, quia si teneret datio ad preiudicium fideiussoris teneret ad commodum dantis imo est bona vt dixi in expositione litere, quia non prodest dāti quo ad hoc vt tollatur contumacia vel mora, et quominus possit ad iudicem trahi inuitus. Ia. ¶ So. Jo. tenet gl. dicta. l. cū furiosus. §. j. Rayñ. In eadem gloss. ibi in auth. vt nulli iudi. §. si vero quis comprehensorum. hoc nō procedit fm opi. Azo. secūdum quaz fit remissio etiam in contractibus, vt. ĵ. de iudi. l. heres absens. §. j. et ibi no. et dato quod remissio facienda non esset sicut tenet ca non iste. d. c. romana. de foro compe. §. contrahentes. li. vj. adhuc hec opi. non procederet quia tale pactū non esset super priuilegio fori qd litera requirit sed esset super iure cōi et ideo sola opi. Joā. de iure procedit. And. ¶ In gl. vlt. in fi. hoc non vr verum: quia idē esset in. l. si conuenerit. sed dic aut cauet officiali et hz locum hec. l. et gl. aut cauetur parti et habet locuz. l. si conuenerit vel dic. lz teneatur vt hic hz tñ exceptio. ante lit. conte. vt ibi. And.

1 ¶ Iudici in dubio est parendum et de propria iurisditione cognoscit.
2 Clerici et alij exempti vocati coram iudice seculari in dubio venire tenentur.
3 Uocatus non tenetur venire ad iudicem si sit notorium eū non esse de eius iurisditione.
4 Certum qūo possit esse aliquē non esse de iurisditione vocantis.
5 Iudex an possit cognoscere an sua sit iurisditio vel non.
6 Iudex an possit se pronunciare iudicem competentem vel nō cōpetentem.
7 Uocat⁹ habēs exceptionē vsqz ad qd tps possit illā apponere.
8 Appellari an possit a sententia qua iudex pronūciauit se iudicē competentem.
9 Iudex an possit reuocare interlocutoriam qua pronunciauit se iudicem competentem.
10 Ex quacūqz cā. an habeat locū in iudice delegato.
11 Delegatus ad vniuersitatē causarū vt legatus sedis apostolice in francia an teneat in citatione mittere tenorē rescripti.
12 Iurisditio delegata an possit prorogari.
13 Iudex an possit cognoscere si sit ifamis vel nō si sibi opponat.
14 Iudici citāti die feriata an sit parendū causa non allegata.
15 Probari non debet qd probatum non releuat.
16 Iudex quando pōt interdicere parti ne amplius vtatur aliquo instrumento.
17 Cōtract⁹ dolo initus nō est null⁹ ipso iure sed annullandus.
18 Cognitio facta ad vnū finem nō facit fidem ad alium.
19 Delictum cōmissum in aliqua villa de cuius territorio cuius sit ignoratur per quem debeat puniri.
20 Ex quacūqz cā. ff. si qs in ius vocā. an habeat locū in iudicibus modernis comitibus et baronibus perpetuis.
21 Cleric⁹ citat⁹ corā iudice seculari in dubio an cōparere debeat.
22 Clericus citatus corā iudice seculari si cōpareat et nō opponat suum priuilegium an acta valeant et sententia.
23 Bannū appositū contra clericum qui non comparuit per iudicem secularem an valeat vel debeat reuocari.
24 Contumax quando possit puniri.
25 Iudex an possit citare subditum vel ciuē suū extra territorium.
26 Citatus notorie exēptus nō tenet corā iudice comparere.
27 Citatus in dubio dz venire et allegare suū priuilegium.

a Ex quacunqz[a] causa. Uocatus a suo iudice vel de quo dubitatur an sit suus, comparere debet vt saltē de iurisditione queratur. hoc dicit. ¶ Ar. sic:
1 † in dubio parendum est iudici et de propria iurisditione cognoscit. et concor. ĵ. de iud. l. si quis ex aliena. et ibi de hoc. et quis or. in bonorum possessiōe serue. l. ij. §. si preses. ¶ Et de materia ista vide quod nota. extra de accusatio. c. veniens. de offi. delegat. capitu. prudentiam. iij. questione. ij. c. si episcopus. extra de rescrip. capitulo super literis. in gl. que incipit istud forsan. et est pulchra et vtilis glo. Innocen. extra de dilatio. capi. ij. et vide Rofre. hoc eodem titulo. et per Joan. andr. in nouella de regulis iuris. cap. scienti. quod posui. ĵ. de regulis iuris. l. nemo fraudare plene. Et
2 quia potest esse exemplum huius. l. in clericis vt † vocati coram iudice seculari in dubio venire teneantur. Item potest esse exemplum in exemptis vt in dubio venire teneantur coram episcopo vt videatur an sint exempti. vt extra de priuil. c. cū persone. libro sexto cum ibi notatis. et plenissime per Innocen. de censibus. c. venerabili. vel an sint casus in quibus exempti sunt de iurisditione episcopi extra de priuileg. capitu. j. libro sexto. Et glo. succincte et parum ordinate prosequitur materiam huius. l. que est continua subtilis et vtilis: et ideo plene tractanda, vt. l. legaui. de liberatione legata. ¶ Primo opp. quod comparere non teneatur: quia extra territorium &c. s. de iurisditione omnium iudicū l. finali. dicit glossa quod vbi est certum et notorium quod † vo-
3 catus non sit de iurisditione vocantis, non tenetur venire, vt in

a ¶ Ex quacunqz concor. textus in c. j. et in. c. cum persone de priuileg. lib. vj. tex. et do. in l. si quis ex aliena ff. de iudicijs.

contrario.in dubio autē sic vt hic alias multabitur et tanꝗ cō-
tra contumacem procedetur,vt.s̄.si quis ius dicenti non obtem
pera.l.j.⁊.ī.§.proximo.nisi eum vocasset die feriata.ī.§.proximo
vel in loco inhonesto.vt.ī.de arbit.l.si cum dies.§.si arbiter.aut
ergo est certum quod est de iurisditione vocantis,vel est dubiū:
⁊ venire tenetur.aut certum est quod non est de eius iurisditio-
ne:⁊ venire non tenetur.vt.d.l.fina.de iurisditione omnium iu-
dicum.⁊.C.si a non competenti iudice.per totū.alij dicunt quod
venire tenetur de vrbanitate per.l.istam.sed non ex necessitate,
vt in contrarijs.quod non placet:quia ista lex necessitatem not.
⁊.l.si quis ex aliena.vt patet ex verbo debet,vt.s̄.de offi.presid.l.
sepe.Alij dicūt ⁊ satis bene quod aut exemptus est ipso iure il-
le qui vocatur,⁊ hoc est certum:⁊ tunc venire non tenetur,vt in
contrarijs.⁊.ī.ti.ij.l.j.§.offilius.aut est exemptus non ipso iure,
sed per exceptionem:⁊ tunc si notorium est quod competat eis
exceptio non tenentur venire puta si aliquis vocatur vltra duas
dietas:⁊ hoc est notorium,vt infra de actione empti.l.emptorē
de ap.capi.duobus.de rescrip.c.nōnulli.⁊ eo.tit.statutum.li.vj.
Si autem est notorium sed dubium an sit vltra dietas tunc cō-
parere tenetur ⁊ exceptionem obijcere.vt dictis capitulis.⁊ si iu-
dex talem exceptionem non admittat poterit appellare.vt extra
de except.c.olim.⁊ ar.de excu.tuto.scire oportet.§.pe.quādo ap-
pel.sit.l.j.§.fi.⁊.C.de incolis.l.ciues.li.x.⁊ dicam.ī.ver.sed nūqd
4 a tali sententia.¶ Pro declaratione itaqꝫ dictorū quero† qn̄o
potest esse certum aliquem non esse de iurisditione citātis.Dic
ꝙ est bonum exemplum qn̄ citatur vltra duas dietas.⁊ notoriū
est vt dixi.¶ Itē potest esse certū qn̄ citatio cōtinet errorem exp̄s
sum vel patens vitium.puta quia in citatione iudicis secularis
continetur ꝙ citat talem sacerdotē fratrem minorē vel clericū.
vel quod citat talem nō subditū.vel quod citat talē ꝙ cōpareat
respondere cuidam seruo excōicato vel bānito vel militi procu-
ratorio nomine alterius.vel in loco nō tuto notorie vel inhone-
sto vel die feriata.In his casibus ⁊ similibus certū est ꝙ citatus
nō tenetur venire.vel si defensor ciuitatis citaret in causa exce-
dente.ccc.aureos,de qua non potest cognoscere.in aut.de defen.
ciuita.§.audiēt.⁊.§.⁊ iudicare.¶ Sed videtur in casibus predi
ctis ⁊ similibus non esse certum:quia possibile est quod nō sub-
ditus qui citatur ibi contraxit vel deliquit.Item possibile est ꝙ
sacerdos citatur in causa reconuentionis vel alijs casibus spe-
cialibꝰ in quibus tenetur respondere corā iudice seculari.quos
no.C.de episcopis ⁊ clericis.authentica statuimus.vel cum cita
tur ad postulationem serui vel excommunicati vel banniti vel
die feriato ꝙ est talis causa in qua seruus potest esse in iudicio,
vt.ī.de iudi.l.vix.vel excommunicatus puta super appellatione
vel ad defensionem.vt extra de rescrip.c.j.libro sexto.⁊ de exce-
ptio.cum inter.R.priorem.vel de qua potest cognosci die feria-
ta.vt.ī.de fer.l.ij.⁊ sic semper videtur esse dubium.⁊ quod citatꝰ
debeat comparere.Sed dic qd̄ dixi esse verum et si predicte cau-
se speciales subessent iudex in citatione eas debet exprimere ⁊ si
non exprimat citatus qui habet fundatam intentionē suam ex
regula comparere non tenetur.⁊ ita tenet Innocē.qui de hoc la-
te et subtiliter no.d.c.ij.extra de dilati.qd̄ oīno videas.Et de hoc
etiam est pulchra gl.iij.questione.ij.c.si episcopus.⁊ dixi.ī.versi.
item queritur aliquis scholaris.Tutius tamē est quod semper
compareat citatus allegaturus priuilegium suum,vt.d.glo.in
fine not.¶ Item opponitur quia videtur quod iudex nō possit
cognoscere an sit sibi subditus ille qui citatur q̄ sic iudicaret in
causa sua contra.l.C.ne quis in causa sua iudicet.in rubro ⁊ ni-
5 gro.¶ Sol.dic quod† cognoscere potest an sua sit iurisditio.nec
dicitur cognoscere de causa propria:quia de hoc non spectat ad
eū cōmodum vel incommodū,vt.ī.qn̄ appel.sit.l.j.§.impropria.
¶ Sed dices bn̄ concedo ꝙ commodū principalis cause ad eū
non spectat,sed saltē spectat ad eū cōmodū sportulaꝝ in aut.de
iudi.§.ne aūt.col.vj.Sed dic ꝙ tale cōmodū non debet attendi:
q̄ nō est principale sed per indirectum ⁊ quandam consequen-
tiam.arg.ī.de autho.tut.l.j.inst.de testa.§.legatarius.de testamē
tis.l.qui testamēto.⁊.d.§.ne autē.¶ Vel pōt dici ꝙ nō est cōmo
dū priuatū.sed dignitatis vel officij.vt.ī.de his qui.vt indi.l.tu-
torem.⁊ ad municip.l.de iure.⁊.s̄.de offi.eius cui manda.est iu-
risdit.l.j.⁊ dixi.d.l.ne quis in cau.sua iudicet.Et vide Rofr.hoc
6 eo.ti.ver.sed illud queritur.¶ Sed an pronunciabit† super hoc
s.se iudicem vel non.Quidam dicunt quod non,sꝫ inspiciet p̄ui
legium vel exceptiones que opponuntur per citatum.⁊ si quidē
viderit eas iustas ⁊ sufficientes non procedet amplius.si autē
viderit eas friuolas procedet in principali eis non obstātibus.
Tu dic ꝙ pronunciabit se iudicē vel nō iudicē.vt hac.l.cum cō
cor.nam est hoc incidens quo nō diffinito non posset procedi in
principali.vt.C.de ordi.iudi.l.iij.sed si pronunciat se non iudi-
cem:ergo pronunciat se priuatum:⁊ sic talis sn̄ia nō meret sn̄ie
nomē habere.sed dic cū pronunciat se iudicē non esse,intelligit
cause principalis,sed in hoc est iudex ad pronunciandū an sit iu
dex vel non,vt hic.⁊ pro hoc.C.si contra ius vel vti pub.l.p̄scri-
ptione.vbi de hoc no.⁊ dixi.⁊ pro hoc.ī.de iud.de qua re.⁊ super
tali incidenti est pronūciādū cū respiciat ordinationē cause,vt
C.de dila.l.a procedente.⁊ vide.ī.ver.sed pone ꝙ exceptiones.
7 ¶ † Item quero si iste vocatus hꝫ exceptionē vsqꝫ ad quod tem
pus pōt eam proponere.Dicunt quidā aū omnes allegatiōes.
vt.C.de excep.l.prescriptiones.⁊.ī.de iud.l.sed ⁊ si susceperit.sed
cum sit dilatoria vr̄ quod possit proponi vsqꝫ ad litē contest.vt
C.de proba.l.exceptio.nec aūt litis contestatio videt̄ in iudicem
cōsentire q̄ non plus operatur tacitus consensus ꝗ expressus,
vt.l.cū quid.ī.si cer.pe.⁊ ideo ⁊c.vt.s̄.de iurisdi.om.iud.l.si con-
uenerit.⁊ qd̄ dicitur ꝙ in initio dꝫ proponi dico ꝙ initium est li
tis contestatio.in aut.de liti.§.si vero initium.⁊ sic dꝫ intelligi
preallegata.l.prescriptiones.⁊.l.sed ⁊ si susceperit.⁊ extra de re
iudi.c.inter monasterium.Sed quid si talis exceptio non fuit p̄-
posita ante litē contest.nunquid poterit postea proponi? videt̄
quod sic non per.d.l.exceptio.C.de proba.¶ In contrarium facit
C.de consortibus eiusdē li.l.ij.dicit aūt exceptio incepit compe-
tere post litem contest.⁊ tunc loquitur.d.l.ij.⁊.ī.de procur.l.post
litē.⁊.l.pomponius.§.rati.Si vero competebat ante lit.contes.
aut ille carebat oī iurisditione ⁊ erat priuatꝰ:⁊ tunc potest qn̄qꝫ
proponi.C.de iurisdi.om.iudi.l.priuatorum.⁊.C.si a nō cōpe.iu
di.per totum sicut ⁊ exceptio falsi procuratoris.vt.C.de proc.l.
licet.¶ Si vero alias habebat iurisditionem sed reus dicebat
ꝙ non erat suus iudex,distingue:aut vocatus omisit proponere
exceptionem scienter ante litem contest.⁊ tunc videtur per con-
testationem eius iurisditionem prorogasse.vt.s̄.de iurisdi.om.
iud.si conuenerit.⁊ sol.ma.l.si cū dotē.§.eo aūt tp̄e.Aut ignorā-
ter omisit exceptionē:⁊ tunc aut cōpetebat q̄ nō erat eius iudex
ipso iure,aut q̄ forū eius poterat declinare.si non erat eius iu-
dex ipso iure,vt q̄ nō erat sibi aliquo modo subditus:tunc quā
docūqꝫ potest dicere tu non es meus iudex.C.si a nō cōpe.iudi.p
totum.⁊.s̄.de iurisdi.om.iudi.l.si per errorem.aut erat suus iu-
dex:sed poterat declinare vt in scholaribus qui habent tres iu-
dices ⁊ possunt vnum eligere ⁊ alium declinare,vt.s̄.in proemio.
§.fi.⁊.C.ne filius pro patre.aut.habita.vbi de hoc tunc istā ex-
ceptionem non proponet post lit.contest.q̄ est de apicibus iu-
ris,vt.ī.manda.l.si fideiussor.§.quedam.nisi ex iusta causa.vt.ī.
ex qui.cau.ma.l.j.vel si esset omissa per errorē facti probabilem.
vt.C.de iur.⁊ fac.igno.l.error.⁊.l.cū quis.cū materia sua.Sꝫ po
ne ꝙ exceptiones proposite fuerunt debito tēpore ⁊ fuerunt ad-
misisse:nunquid iudex tunc potest pronunciare? videt̄ quod sic
ī.de iudi.l.de qua re.in contrarium videtur q̄ tempore quo fu-
turus est priuatus non potest iudicare.s̄.de iurisdi.om.iudi.l.cū
qui.ad fi.dico ꝙ potest iudicare ⁊ si inuenerit se iudicem pronun
ciabit se iudicem.si non pronunciabit se non iudicem,vt hac.l.⁊
dicta.l.si quis ex aliena.non ob.ꝙ tempore quo futurus est pri-
uatus iudicare non possit:q̄ dico ꝙ anteꝗ pronunciet se nō iu-
dicem non erat priuatus sed iudex super hoc.vnde est questio de
puncto.⁊ ad hoc.s̄.ver.sed an pronunciabit.sed quomodo tra-
ctabitur ista causa iurisditionis:nunquid iudex habebit neces-
se probare se iudicem? dic ꝙ non.nec ista causa agitabitur inter
iudicem ⁊ partem negantem.imo tractabitur corā iudice inter
partem vocantem ⁊ vocatū:vnde si conuenis me coram iudice,
⁊ nego eum iudicem.ipse iudex non affirmabit se iudicem vel nō
iudicem nisi prius auditis ⁊ cognitis probationibus partium
alias esset suspectus se ingerendo,vt infra de p̄cu.l.que omnia.
⁊ forte esset iusta causa recusationis:⁊ ideo animi sui motū an-
teꝗ pronunciet non debet detegere,vt.C.de falsis.l.vbi.⁊.s̄.de
offic.presi.l.obseruandum.Sed si procederet ex officio per inqui
sitionem ⁊ opponitur quod non est iudex cum non sit pars ali-
qua affirmans,sed ipse sit loco partis,vt.C.de accusa.l.ea quidē.
Dico quod tunc cognoscet per se de exceptione:⁊ necessitas of-
ficij releuat eum a suspicione.C.qui accus.non pos.l.ij.⁊ infra de
his qui.vt indig.l.tutorē.⁊ vide qd̄ dixi.j.vers.itē an hec.l.locum
8 habeat.¶ † Sed nunquid a tali sn̄ia poterit appellari? videt̄ ꝙ
sic.ī.de appel.l.j.¶ In contrarium vr̄ quia est interlocutoria a
qua non appellatur.C.quorū appel.non reci.l.aū sn̄ie.Dico ꝙ
potest appellari,vt dixi.s̄.vltra principium ibi,⁊ si iudex talem
exceptionē non admittit ⁊c.qd̄ dicis est interlocutoria fateor,sꝫ
est talis qd̄ trahit secum executionem ⁊ cuius grauamē nō pos
set reparari in diffinitiua.quo casu ab īterlocutoria appellatur-
vt not.⁊ dixi.d.l.ante sn̄ie.si enim pronunciaret se iudicem ⁊ nō
appellarem haberem necesse p̄cedere corā nō meo iudice,⁊ for-
te mihi suspecto.qd̄ est absurdum ⁊ contra l.apertissimi.C.de iu
di.¶ Et pro hoc qd̄ a tali sententia interlocutoria possit appel-
lari.bene facit.ī.de appel.reci.l.ij.⁊ qui satisda.cogan.l.arbitro.
⁊.l.si ab arbitro.⁊ expresse hoc tenet glossa.C.ne filius pro pa.au
then.habita.⁊ ibi de hoc dixi in fine.⁊ pro hoc.C.de appel.l.⁊ in
maioribus.

maioribus. ꝛ quia sicut a priuilegio denegato post sententiã ap-
pellatur, vt. C. quorum appella. non reci. l. ab executione. sic et a
denegato ante sententiam. Oldr. Et pro hoc videtur expressum
in aut. de colla. §. fin aute aliquando. circa fi. §. col. viij. Et ꝓ hoc
C. si sepius in integ. rest. postulet. l. j. ꝛ facit quod not. per Arch.
v. q. ij. c. j. in Spec. de iudice delegato. §. fi. ver. sed quis cognoscet.
ꝛ per Innocen. extra de cesibus. c. venerabili. vltima columna.
licet prima facie videatur notare contrarium extra de rescrip. c.
pastoralis. in secunda glossa. sed recte intuenti non est contra.
9 ¶ †Sed nunquid interlocutoria poterit reuocari per ipsum iu-
dicem contrario imperio: videtur quod sic, vt infra de re iudica-
ta. lege quod iussit. vbi de hoc. ꝛ de arbitris. lege dicere in fine.
¶ In contrarium est: quia priuatus est iurisditiõe eo casu quo
pronunciauit se non iudicem. ꝛ ideo functus est officio suo, vt. j.
de re iudicata. lege iudex. ꝛ pro hoc dicta lege supra de iurisdi-
ctio. omnium iudi. l. eum qui. ꝛ C. si a non cõpe. iud. per totum.
¶ Dicunt quidã q̃ si ꝓnunciauit se iudicẽ nõ põt reuocare, q2
nõ põt a se abdicare iurisditionẽ, vt. S. de offi. pñ. l. legat9. s3 illd
verũ est repudiãdo iurisditionẽ nõ aũt ꝓnũciãdo vl' reuocãdo.
¶ Alij dicũt ꝙ ĩtra. x. dies põt reuocare post nõ. q2 trãsiuit ĩ vigo
rẽ rei iudicate. in aut. de ap. ꝛ ĩtra q̃ tpa. §. j. S3 illud est verꝫ quo
ad partes nõ quo ad iudicẽ. vt extra de ap. cũ cessante. ꝛ ibi not.
¶ Dubia est hec questio sed secundum Petr. dic aut pronun-
ciauit se iudicem: ꝛ tunc eam reuocare potest sicut aliam quali-
bet, vt. d. l. quod iussit. aut ꝓnunciauit se non iudicẽ: ꝛ tũc reuoca
re nõ põt, vt. d. ti. si a nõ cõpe. iud. ꝛ quia quesitum est ius parti.
¶ Aliq tñ voluerũt dicere ꝙ cũ agat de persona sua nullo casu
põt reuocare ad instar serui ꝯtentis qui obligat dñm de pecu-
lio. s3 si de seipso nõ. j. de pecul. l. si qs seruũ ꝛ mã. l. cũ seru9. opi.
pet. placet tñ quo ad partes qualitercunq3 pronunciet trãsit in
vigorem rei iudicate si non appelletur, vt dicto capi. cũ cessante.
¶ Sed quero: pone q̃ pronunciauit se iudicẽ: nõ est appellatũ
processit in causa principali ꝛ tulit sententiam: nunquid valet:
¶ Gl. hic vr sentire ꝙ sic q2 nõ appellãdo videor eius iurisditio
nẽ tacite ꝓrogare, vt. j. de iud. l. j. ꝛ. ij. Et credo glo. intellexisse de
eo q alias habebat iurisditionẽ. vt dicã in suppletione eiusdẽ.
¶ Sed pone ꝙ aliquis impetrauit iudicem contra me ꝛ rescri-
ptum vere erat nullum. opposui exceptionem nullitatis contra
rescriptum nihilominus non obstante exceptione pronunciauit
se iudicẽ: nõ appellaui procedit in principali ꝛ fert sentẽtiã: nun
quid valebit: circa hoc dic aut sciens non esse suum iudicem liti
gat coram eo qui alias habebat iurisditionẽ ꝛ tunc vr ꝓroga-
re eius iurisditionẽ ꝛ tenet sentẽtia super principali, vt. d. l. j. ꝛ. ij.
j. de iud. ꝛ. l. si cõuenerit. de iuris. om. iud. aut al's nõ habebat iu
risditionem et tunc nec tacite nec expresse potest eius iurisditio
prorogari. vt. C. de iurisditio. om. iud. l. priuatoruꝫ. aut litigat ꝑ
errorem credens eũ suũ iudicẽ et non prorogat. vt. l. si per errorẽ.
S. de iurisdi. om. iud. Aut dubitat ꝛ opponit exceptionẽ contra
iurisditionem ꝛ iudex pronunciat se iudicem esse ꝛ non appella-
tur ꝛ tunc tenet iudicium ꝛ sententia etiam super principali vt
hic ꝛ. l. si qs ex aliena. de iudi. ꝛ pro hoc de reg. iur. l. res iudicata.
sicut etiã dr in sñia lata ex falsis instrumẽtis. nam si est facta dis
cussio ꝛ examinatio super falsitate instrumentorũ t3 sñia al's re-
tractatur, vt. C. de fi. inst. l. fi. ꝛ si ex falsis instrumentis ꝑ totũ. S3
si dubitat ꝛ nõ opponit cõtra iurisditionẽ tũc vr hic sentire glos.
q̃ rõne dubitationis valeat principale iudiciũ ꝙ nõ pl3 Iaco.
but. ꝛ de are. q2 exceptio incõpetẽtis iudicis qñcũq3 opponi põt
cũ reddat iudicium retro nullũ. vt. C. si a nõ cõpe. iudi. l. j. ꝛ. ij. et
ll. allegatas per gl. intellige qñ cõtra iurisditionẽ fuit oppositũ.
ꝛ iudex ꝓnunciauit se iudicẽ sicut alias sententia super personis
lata facit valere iudiciũ quo ad litigantẽ. vt. C. de procur. l. l3. in
fi. gloss. magne. quod' alias etiam quo ad eos non valeret. vnde
si scienter litigant ꝛ non opponũt de iurisditiõe tũc ꝓrogãt si
dubitant ꝛ opponit ꝛ pronũciat se iudicẽ tenet etiam super prin
cipali. vt hac. l. cum concor. si dubitant ꝛ nõ opponunt non pu-
to tenere super principali si nõ erat iudex. sicut dicitur in soluen
te pecuniam dubitando an sit debita vel indebita. C. de cõdi. in-
de. l. vlti. ꝛ arg. j. de testamẽtis. l. de statu suo. Et secũdum hanc
determinationem dicit hanc gl. debere intelligi. ꝛ predicta sunt
vera in eo qui alias habebat iurisditionem. secus si esset omnino
priuatus q2 tunc nec tacite nec expresse posset dici in eum facta
prorogatio ꝑ preallegatam. l. priuatorũ. C. de iurisdi. om. iudi. l3
quidam dicant in dubio si pronunciatum est eũ iudicẽ ꝛ non est
appellatum tenere postea sententiã in principali per hanc. l. q̃
10 verum nõ puto. ¶ †Item quero an hec. l. locũ habeat in iudice
delegato. videt ꝙ sic propter identitatem rõnis. vt. j. ad. l. aquil.
l. illud. Contrariũ tenent doc. ꝛ dicunt ꝙ non tenetur venire nisi
mittat tenorem rescripti cũ citatione. C. de manda. prin. l. vnica
ꝛ de officio delegati. ca. cum in iure. ꝛ hec opi. cõiter obseruatur
ratio diuersitatis inter ordinariuꝫ ꝛ delegatũ est q2 ordinarius
habet fundatã iurisditionẽ suã a iure communi. vt. S. de officio
prefec. vrbis. l. j. §. cũ vrbẽ. ꝛ est notoria eius iurisditio: secus ĩ de
legato. ꝛ de hoc vide q̃ subtiliter ꝛ plene not. per Innocẽ. in. d.
c. secundo extra de dila. Quidam tamẽ voluerunt distinguere
inter delegatum a principe vel a papa vel ab alio inferiore: vt q2
delegatus a principe vel papa h3 probare iurisditionẽ suã per
literas teneat mittere tenorẽ iurisditionis cũ citatione. in alio
aũt delegato q2 posset ꝓbare iurisditionẽ suã per testes ꝛ alijs le
gitimis modis teneatur citatus in dubio cõparere. prima tamẽ
opi. est magis cõis ad hoc vide in aut. de litigi. §. j. ꝛ. ij. ꝛ. C. si cõ-
tra ius vel vtili. pub. l. ij. ꝛ q̃ ibi no. ꝛ ĩ aut. qui semel. ¶ S3 qd
11 si est delegatus ad vniuersitatẽ causarũ † vt q2 est delegatus se.
ap. vel principis in Francia vel Lombardia nũquid tũc qlibet
citando per euꝫ d3 mittere tenorẽ rescripti: dic q̃ nõ sed sufficit
quod in prouincia sua facit iurisditionẽ suã publice publicari.
arg. j. de instito. l. sed ꝛ si pupillus. §. ꝑscribere. ꝛ extra de postul.
prelato. c. j. ꝛ q2 talis delegatus equiparatur ordinario extra de
offio lega. c. ij. libro. vj. ꝛ. j. quis ꝛ a quo appellet. l. j. ¶ An autẽ
talis legatus vel delegatus possit mulctare contumacẽ vel con-
demnare aduersario in expensis dixi supra si quis ius dicẽti. nõ
12 obtẽperauerit. l. j. ¶ Et an ista iurisditio delegata † possit proro
gari dixi. S. de iuris. om. iu. l. ꝛ quia. ꝛ. C. de episcopali audiẽ. l. epi
scopale. ¶ Sed quid si aliquis est delegatus non ad instantiaꝫ
alicuius sed forte ad visitationẽ alicui9 monasterij venit ad mo
nasterium ꝛ vult visitare: abbas ꝛ conuentus opponunt cõtra
rescriptũ ꝛ dicunt esse falsum q̃ ipse ꝓducit. nunquid hoc casu
iste poterit pronunciare se iudiceꝫ: dicit Pe. ꝙ non imo hoc ipo
q̃ se ingerit est suspectus, vt. j. de procu. l. que oĩa. ꝛ ad. l. corneli.
de falsis. l. vxori. contra hoc tñ est q̃ dixi supra de iudice proce-
dente ex officio ꝑ inquisitionẽ. sed posset dici q̃ illud loquitur in
ordinario cuius iurisditio est magis nota ꝛ firma vt supra di-
xi. Quid ergo fiet: dicit pe. quod habebitur recursus ad delegã-
tẽ in aut. vt nulli iudic. §. ad hoc vero. ꝛ vt iudices sine quoquo
suffra. §. volumus. Communiter tñ vidi seruari contrarium q̃
etiam tales delegati pronunciant se iudices vel nõ iudices. ꝛ ita
vidi seruari in quodam collectore ecclesie romane contra cuius
iurisditionem apponebatur. ¶ Sed pone: delegatus citauit ali
quẽ ille cõparuit ꝛ dicit lr̃as impetratas tacita veritate. ꝛ falsita
te suggesta delegatus pronunciauit eas validas ꝛ iuste impe-
tratas. nunquid talis sñia dat sibi iurisditionẽ. de hoc dicvt ple
ne not. extra de rescrip. c. super literis. ꝛ maxime per Inn. ꝛ Com
post. ꝛ per eundẽ Inn. bene extra de offi. deleg. c. cũ super abba-
tia. ꝛ. d. c. ij. extra de dila. ꝛ not. etiam Innocẽ. d. c. super abbatia.
13 ¶ †Si iudici opponat q̃ sit infamis vel minor vel filia an de
hoc cognoscere possit. ꝛ vide etiã q̃ no. per eum. de ista materia
extra de rescrip. c. ceterum. ¶ Itẽ querit: aliqs scholaris perga-
meñ. studuit bonoñ. ꝑ octo annos ita q̃ verisimile est q̃ ibi sit
sortitus foruꝫ rõne ꝯtus recessit ꝛ modo citatur ꝑ ptãtẽ bono.
nũquid venire tenet: videt ꝙ sic rõne dubij. sed tu dic q̃ venire
non tenetur nisi in citatione exprimat talis cã ex qua vocatus
venire tenetur: quia diuinare talẽ causam non tenetur. tales em̃
casus aduentitij non debent considerari. vt. j. qui ꝛ a quibus. l.
14 iulianus. ꝛ de ver. ob. l. inter stipulantẽ. §. sacrã. ¶ †Idem puto
dicendum in citato die feriata. licet de multis causis cognosca-
tur die feriata. vt. j. de feri. l. ij. nam nec tũc venire tenetur nisi cã
sit expressa in citatione de qua cognosci possit diebus feriatis. et
l. ista loquitur qñ dubium est an sit de iurisditione vocantis. et
vide. S. ver. sed videtur in casibus predictis. ¶ S3 pone quod iu
dex citauit non subditum expressa citatiõe in causa quia ibi cõ-
traxit iste comparet ꝛ negat se ibi contraxisse. nunquid de ista ex
ceptione cognoscet ipse iudex. an impediet litis contesta. videtur
quod cognoscat. vt. C. de excep. l. prescriptiones. ¶ In cõtrariũ
videtur quia istud tangit principale negotium ergo ꝛc. vt. C. si
cõtra ius vel vtili. pu. l. ij. Quod cognosci possit facit q2 ista exce
ptio est preiudialis. ꝛ ideo de ea cognoscitur. C. de ordine cogni.
l. prima. ꝛ de adulterijs. l. quoniaꝫ Alexandrum. j. de questioni-
15 bus. l. j. §. si quis dicatur. ¶ †In contrarium quod iste sic pro-
ponens non debeat audiri ad hoc probanduꝫ. quo probato nõ
releuaretur. vt. C. de probat. l. ad probationem. non enim sequi-
tur non contraxi hic ergo non teneor nõ em̃ sequit si alibi ꝓmi-
si ergo non hic. nam possibile est quod promisit hic ꝛ alibi. j. de
eo quod certo loco. l. iij. Et idem si probare vellet se nunquã hic
fuisse: quia possibile est quod nunquam fuit hic s3 ꝓmisit hic sol
uere. ꝛ ita videtur hic cõtraxisse. vt. j. de actio. ꝛ ob. l. contraxisse.
ꝛ sic nõ videt ꝓcedere exceptio. Quid ergo fiet: dicunt quidam
quod faciet interrogari actorem an de hoc sit factum instrumẽ
tum quod ostendat vt sic appareat an cõtraxerit hic vel non. et
si non exhibeat dicat iudex q̃ postea nõ vtetur ipso instrumen-
to in tota causa. j. de edendo. l. j. ꝛ arg. j. de interroga. actio. l. vbi
cunq3. ꝛ ista est equitas vt lites dirimantur. infra si certuꝫ peta.

16 l.quidam estimauerunt.†r si in hoc iudici nõ potest sibi interdicere ne vtatur amplius ipso instrumento obtemperat.ar.C.qui accusa.non pos.l.si ea que crimẽ.de inge.r ma.l.diffamari.r.j.de iure fisci.l.in fraudẽ.§.sed si instrumenta.si aũt iuraret qd nõ hz instrumentũ in promptu tunc cõpellatur reus respondere libello non obstante qd dicat qd hic non contraxit.ar.j.ad trebel.l.ille a quo.§.si de testamento.r ad exhi.l.iij.§.ibidẽ.r ista fuit opi. Gul.de cu.r An.de pisis.Pet.aũt dicit q si talis exceptio ꝓponatur in modũ declinatorie qd tunc summarie r nõ planarie cognoscetur alias iudex isti⁹ ciuitatis posset citare quoscũqz forẽses inserendo in citatione qd hic cõtraxissent si talis exceptio nõ posset opponi r ea nõ cognita ꝓcedi deberet in principali.Ad id qd dicitur q differri debet qr tangit negotium principale p.l.ij.C.si cõtra ius vel vtili.pub.R̃ndeo q ibi falsuz suggessit rescriptũ impetrãs r ideo non tenet datio iurisditionis r sic remanet iudex fm veritatem qr alias ordinarius erat non fm mendaciũ impetrantis r sic nõ est inconueniẽs si illa exceptio differat̃ r de
17 ea non cognoscatur.sicut dicimus etiaz qd†contract⁹ dolo initus non est nullus ipso iure sz annullãdus.vt.C.de inuti.stip.l.dolo.Sed vbi iudex vocat extraneum quasi ibi cõtraxerit.si sit mendaciũ ipso iure nõ est suus iudex.r ideo dico tũc qd de tali declinatoria cognoscetur summarie vtrũ ɔ̃xit vel nõ r ꝓnunciabit secundũ ꝓbata se iudicẽ vel nõ iudicẽ ad hoc vide qd notaui C.vbi de cri.agi opor.aut.qua in prouincia.ver.itẽ q̃rit ipse do. Guid.¶Sz nũqd poterit simul cognoscere vtrũ ɔ̃xerit de p̃ncipali r super principali absoluere vel condẽnare:v̄r q sic.C.de accu.l.ea quidem.r de testi.l.nullum.r hoc si notoriuz est qd ibi contraxit sicut r ciuitas vocat ciuẽ ad onera quẽ ad notorium esse ciuẽ.vt.j.ad munici.l.de iure.Dic fz Pe.q lz reperiatur ibi contraxisse dz tñ offerri libellus in principali r exceptiones audiri si que cõpetunt.nã iudex nõ dz supplere in his q̃ facti sunt vt
18 C.vt q̃ desunt aduo.l.j.¶†Preterea q̃ties cognitio fit ad vnuz finẽ non facit fidẽ ad alium vnde si ꝓduxisti testẽ ɔ̃tra me r ꝓbaui eum piurũ in modũ exceptionis nõ punietur ex istis ꝓbationib⁹ de periurio.j.de his qui no.infa.l.luci⁹.ergo ita erit in proposito vt si iudex cognouit an ibi ɔ̃xerit ad finẽ sciendi an sit sue iurisditiõis nõ tñ per hoc cõdẽnabit eũ in p̃ncipali.vt.j.de euic.l.vendicantẽ.¶Ad contraria ex qb⁹ colligit̃ q iudex in notorijs ꝓcedere r condẽnare possit dic q verũ est cum fiunt notoria ad finem qd velit pronunciarie.sed si ad alium finẽ tunc nõ posset condemnare vt prediri.¶Ad.l.ad munici.de iure respõdet q ibi est speciale.r ideo in contrarium est ius cõmune.s.de legit.l.iu₃ singulare.¶Uel dicit qd ibi ad finẽ sñie tendebat sz hoc non est verũ.vñ dicit q ciuis ille in illa ciuitate longo tpe steterat vt ciuis.r ideo presumptio esset q erat ciuis.nec ibi agebatur an iurisditio esset illius iudicis.sed an ciuis vel incola.r ideo non est inconueniens de hoc pronunciare.r ad hoc facit vbi te inuenero rc.vt.C.si ser.expor.ven.l.moneor.¶Sz nũquid acta habita in ista declinatoria facient fidẽ in cã r negotio principali.dic qd non per ea q̃ dicta sunt.s.Et si dicatur q sunt inter easdem personas r in eadẽ causa.dic q non fiunt ad illum finem sed ad alium.r ideo non prosunt nec fidem faciũt.¶De ista tamẽ materia latius dixi.C.de eden.l.is apud quem.r ibi videas.
19 ¶Ex predictis potest solui alia pulchra questio:ecce q in cõfinibus ciuitatis mediolani r pergami est quedam villa r dubitatur de cuius territorio vel iurisditione sit.cõmittitur delictum in illa.potestas vtriusqz ciuitatis dicit ratione dubij iurisditionem ad se pertinere.quid fiet:hoc casu puto recurrenduz ad superiorem sicut ad presidẽ prouincie si adesset vel alius superior nec credo aliquem eorum hoc casu posse de iurisditiõe dicte ville cognoscere.propter defectum tñ superiorũ vidi pro talib⁹ causis ambos iudices simul cognoscere r si discordant eligunt tertium vel ad arbitros debet haberi recursus de voluntate partium.r hec etiam faciunt ad materiam.d.aut.qua in prouincia.r vide ibi no.¶Item querit Pe.an hec.l.habeat locum in iu-
20 dicibus modernis r†comitib⁹ r baronibus qui sunt perpetui pone q dicã aliquẽ esse hominem sui comitatus vel sibi subditũ r vocant eum coram se:ille comparet r negat:se esse subditum vel hominem sui comitatus nunquid de hoc cognoscet.r videtur q non quia iudices de quibus loquitur.l.ista erant simplices administratores r temporales:qd patet qr de pretore loquitur qui erat annalis vnde cum non haberent comodum nõ erat periculum si cognoscerent an essent iudices.sed hodie comitatus r baronie sunt perpetue r transeunt ad heredes r sic commodum ad eos principaliter spectat r subest suspicio q non ꝓnunciaret alienos subditos esse suos.Vñ si vna ciuitas vel episcopus dicant villam vel castrum sibi fore subditum.r illa dicat q non:ambo iudices cognoscent vel concordabunt de iudice medio.r ista fuit opinio Ja.de ra.r ꝓ hoc.C.ne quis in causa sua iudicet.l.vnica.r hec opi.est satis equa.¶Petrus tamẽ dicit q r olim r hodie si ad instantiã partis reuocetur in dubiũ an sit de iurisditione vel non semper cognoscet de hoc per hanc l.r.l.si quis ex aliena.¶Quando aũt iudex peteret aliquem in subditum r ille negaret tunc forte procedere r posset opi.Jaco. r de hoc vide.j.de rei vendi.l.j.§.p hanc.r dicta.l.de iuris.omniũ incolarũ.ad municip.r quod dixi.s.ver.sed si procederet ex of-
21 ficio.¶Item:quero citatur aliquis clericus†coram iudice seculari:an debeat in dubio comparere:videtur quod sic:quia certi sunt casus in quibus clericus conueniri potest coram iudice seculari vt in feudis.extra de iudi.c.ceterum.in causa recõuentionis extra de mutuis petit.c.j.r.ij.Et in alijs etiam casibus qui no.xj.questio.j.in summa.r.xxiij.q.v.capi.principes.Sed dic q non tenetur comparere nisi causa foret tunc expressa in citatione puta citamus te in causa talis feudi vt r in superioribus di-
a xi.¶Sed ponamus q clericus citatus[a] coram iudice seculari
22 †sponte comparet r non opponit priuilegium suum r litigat et fertur sñia:nunquid valebit talis sñia:dic q non:qr hoc tacite nec expresse põt renunciare priuilegio fori.vt extra de fo.cõpe.c.si diligenti.r ibi in gl.nec eligere alium iudicem etiam ecclesiasticum sine cõsensu epi sui.vt extra de foro cõpe.c.significasti.licz Jo.videatur sentire q tacite possit renunciare priuilegio litigãdo coram alio iudice.vt no.per eũ.xj.q.j.c.inolita.vbi est magna glo.de hoc.¶Itẽ not.q si eps citetur corã iudice seculari qd nõ tenetur comparere nec allegare priuilegium suum:qr notoriũ est xj.q.j.c.nullus eps.r ibi in gl.¶Item quero de questione quaz sepe vidi de facto:Aliquis iudex secularis vocauit aliquem simplicem clericũ quẽ forte ignorabat clericum:vel qui nõ erat notorius cleric⁹ sicut sunt multi.si enim esset notorius clericus puta episcopus presbyter vel minor:tunc nõ procederet questio.iste
23 citatus non comparuit.r ideo†iudex credens eum laicum dedit sibi bannum sicut fit laicis ex forma statutorũ vel cõsuetudinũ: nunquid valebit tale bannũ:hec est.l.ar.q sic:qr venire debuit r allegare priuilegium suum.vt hac.l.cũ si.r pro hoc extra de appel.cũ parati.r qr quilibet nascitur laicus.¶Speculator tenet contra.r dicit q q̃cito iudex secularis scit eum fuisse clericum q debet bannum reuocare quatenus de facto processit.vt not.per eum de citatione.ver.sed pone iudex secularis citat clericuz.imo ille qui banniuit clericum tenetur ad emendationem damni iniurie.vt extra de iniur.r dam.da.ca.olim scribentibus.r ibi est pulchra gl.de hoc licet illud cap.loquatur in episcopo.cuius excusatio notoria est.vt.s.dixi.Et quod ad epm r alios pontifices est aggrauatũ r grauiores pene apposite in cle.de penis.c.j.r vide ibi not.¶Hec questio disputata fuit primo p Jo.de eo qui videt̃ sensisse quod si clericus fuit in culpa incidendo in habitu laicali q tunc teneat processus iudicis secularis.postea disputata fuit per dominũ meũ dñm Egidiũ cremoñ.doctorẽ decretorum qui tenuit quod processus contra clericum non tenuerit.ex quo apparet eum clericum.de qua questione vide qd plene no. per Joan.an.in nouella de reg.iur.c.scienti.li.vj.r qd no.j.de re.iur.l.nemo v̄r fraudare.r vide qd no.xv.q.iij.placita.xj.q.j.inolita.r qd dixi.C.de epi.r cle.aut.statuim⁹.vbi etiam no.s.d.l.nemo videtur si exemptus contraxit in loco exempti.r promisit creditori non declinare iurisditionem episcopi statuto termino debitum non soluit.r diocesanus elapso termino ignorans eũ exẽptum:qr nec talis communiter putabatur citauit eum:r qr non comparuit eum excommunicauit an teneat talis excommunicatio.de quo ibi vide plene.¶Sed supposita proxima precedenti questione q iudex secularis banniuerit clericum citatum r non comparentem quem clericum ignorabat.r statuto ciuitatis cauebatur quod offendens bãnitur de maleficio esset impunis aliquis offendit talem clericum bannitum r in libris bannorũ descriptum an erit excusatus a pena.¶Ista questio fuit de facto in ciuitate senarum.r de ea dic plene vt not.per Albertum de gãdino in suo opere maleficiorũ titulo de bannitis pro maleficio. ver.itẽ subjicio qõnẽ que potestati senarum contingit.r in quadam qõne disputata per do.Jac.de are.r incipit statutũ est in ciuitate q bannitus possit impune offendi.r est.ccc.in libro magno qõnũ disputatarũ in meis qõnibus statutorũ quarta parte.r de reg.iur.non videntur data.§.qui iussu.r.l.nemo fraudare videtur et facit etiam.j.de re iudi.l.iiij.§.cõdemnatũ.r quod ibi dixi r quod etiam no.C.de epi.r cle.authent.statuimus.¶Ultimo istam materiam claudamus sub distinctione tali aut certuz est vocantem non esse iudicem.sed priuatum r omni iurisditiõe carere.aut est certum esse iudicem.aut dubitat̃.primo casu quando certum est non esse iudicem sed priuatum non tenetur citat⁹ venire:qr etiam si veniret r in eum consentiret non valeret.vt.C.de iurisdi.omni.iudi.l.priuatorum.¶Secundo casu quando certum est eum iurisditionem habere:tunc distinguetur:qr aut habet ordinariam aut delegatam.si delegatam tunc citatus cũ tenore rescripti delegationis cõparere tenetur alias valebit ois processus

a ¶Clericus citatus.adde Ange.in.l.j.§.hec stipulatio ff si cui plus q̃.Bar.cep.cau.cxlvij.spe.in ti.de cita.§.j.ver.sz pone quod iudex.et ibi bald.in addi.ver.non valet cit.idẽ bal.hic in secunda lect.ver.q̃ro nunquid citato.

24 processus contra eum legitime factus†tanquam contra contu-
macem. si vero nullam delegationem habet ⁊ forte falsum teno-
rẽ rescripti trãsmittit. tũc lz caute agat citat⁹ cõparẽdo: tñ si nõ
cõpareat nihil valet processus ꝑpter defectũ iurisditiõis. ⁊ hec
probant ex no. per Inn. d. c. ij. extra de dila. ⁊ p Io. an. in nouel-
la. imo hoc casu tenetur citans ad interesse citato, vt no. extra de
offi. deleg. c. prudentiã. ad finẽ secũde gl. ¶ Si aũt citans nititur
iurisditione ordinaria: tunc subdistingue: aut certum est eũ esse
iudicem vocati, aut certum est eũ non esse eius iudicẽ, aut dubi-
tatur. Si est certũ ꝙ nõ est iudex vocati lz al's habeat iurisditio-
nẽ puta qr potestas pergami citat ciuẽ mediolani vel clericũ nõ
tenetur venire, vt. s. de iurisdi. om. iud. l. fi. etiam si iurisditionez
haberet in eũ ex aliqua causa latenti. arg. j. si qs omissa causa te
sta. l. si seruus. ⁊ l. quoties. ⁊ sic intelligatur gl. vlt. extra de elec. c.
bone. el. ij. ⁊ qd Inno. extra de offi. delec. c. prudentiam. ⁊ ibi per.
Ioan. an. in nouella sup gl. ij. de appel. c. romana. §. ij. li. vj. ⁊ pro
hoc. C. vbi cause fiscales. l. iiij. ⁊. C. si a non compe. iudi. per totũ.
si est certũ eũ esse iudicẽ vocati vel est dubiũ, vt qr potestas per-
gami citat pergameũ. vel citat mediolañ. asserendo in citatione
ipsum pergami cõtraxisse vel deliquisse: tũc subdistingue maxi-
me f'm canonistas: qr aut citat⁹ reperit in iurisditiõe citãtis, aut
extra iurisditionẽ. si extra nõ hz necesse venire ita ꝙ si nõ veniat
possit excõicari mulctari vel al's cõtra eũ ꝓcedi qr extra territo-
rium ⁊c. vt. d. l. vlt. s. de iuris. om. iud. de consti. c. ij. li. vj. ⁊ ꝑ hoc
de fo. cõpe. romana. §. cõhentes. cũ ibi no. ⁊ p Inn. e. ti. c. lz ⁊ ĩ cle.
de sen. ⁊ re iud. c. pastoralis. ¶ Iac. tñ de are. tenebat ⁊ aliq mo-
25 derni†ꝙ iudex possit citare subditũ vel ciuẽ suũ etiã extra terri-
torium, per. l. oẽs q vbiqz. §. vex si apparitor. C. de epi. ⁊ cle. ⁊ ibi
dixi de offi. prefec. vr. l. qd promulgatis. Itẽ opi. Azo. fuit ꝙ ra-
tione contractus vel delicti sortiat qs forũ intantũ ꝙ possit cita
ri ⁊ remitti debeat tã in contractibus q̃ in delictis, vt hic no. in
gl. ⁊ de iudi. l. heres absens. §. j. ⁊ de consue. tñ in cõtractibus nõ fit
remissio. an aũt in delictis plene dixi. C. vbi de cri. agi opor. aut.
qua in prouincia. ¶ Si vero reperit vocatus in iurisditione vo
cantis tunc si ex parte iudicis vel citati nullũ subest iuris impe-
dimẽtũ quo minus inter eos possit esse iurisditionis exercitiũ sit
verum vel falsum qd dicit eũ cõtraxisse vel deliquisse ⁊ sit exemptus
vel non dz ire allegaturus priuilegium suum rõne dubitatiõis.
alias procedi põt cõtra eũ. ⁊ sic loquitur. l. ista. ⁊. l. si quis ex alie-
na. j. de iud. ⁊ extra de rescrip. c. super literis. ad fi. Si aũt subest
impedimentũ propter qd nõ põt esse iudex: tunc dic: aut citatus
est conuentus ratione loci aut ratione temporis aut rõne officij
aut ratione priuilegij. Si ratione loci, vt qr vocatur extra terri-
torium non tenetur venire, vt predixi per prealle. l. vlti. s. de iuris
di. om. iudi. Et idem si vocetur ad locũ notorie non tutum. vt. j.
de iudi. l. si locus. extra de appel. ex parte. cũ ibi not. ⁊. d. c. pasto-
ralis. in cle. de sen. ⁊ re iud. Si ratione tpis vt qr vocauit euz die
feriata idẽ: qr venire non tenetur, vt. j. §. proximo. ⁊ de feri. l. j. Si
ratione officij, vt quia est legatus qui hz ius reuocandi tenetur
venire ⁊ allegare priuilegium suum in dubio, vt. j. de iud. l. ij. §. si
dubitet. Si ratiõe ꝑuilegij adhuc videtur quod teneat venire ⁊
allegare per. d. l. istã. ⁊. d. l. si quis ex aliena. in fi. Qd intelligo ve-
rum esse nisi certum ⁊ notorium esset eius priuilegiuz vel officiũ
vt qr certum est citanti ⁊ notorium in loco ꝙ citati sunt amba-
26 siat. seu legati vel citat epm vel fratrẽ ꝑdicatorẽ vel minorẽ vel
notorium clericum vel notorie exẽptũ. †Hoc eñ casu nõ tenent
venire: qr solum in dubio venire tenent, vt. j. de lega. l. quinta. et
d. §. si dubitetur. de iudi. l. ij. ⁊. d. l. si qs ex aliena. ⁊ hoc casu cũ est
certum ⁊ notorium priuilegium vel officium nõ teneret snĩa con
tra eos, vt. C. si a non cõpet. iudi. per totũ. vnde est quoddam pri
uilegium qd eximit ipso iure a iurisditione iudicis sicut priuile-
gium clericale notorium, vt aut. statuimus. C. de epi. ⁊ cleri. ⁊ cui
etiam clericus non posset renunciare tacite vel expresse, vt. c. si di
ligenti. extra de fo. compe. ⁊. s. dixi. ⁊ tunc nec tenet venire nec va
leret processus contra eum factus. pro hoc. C. vbi de crimine agi
opor. l. j. ⁊ ibi in gl. ⁊ quod not. specu. d. §. j. de contumacia. versi.
sed pone qd iudex. ⁊. §. pe. in fi. cuius verba ponit archi. ad literã
xv. q. iiij. c. ij. in fi. ¶ Aliud est priuilegium qd eximat a iurisdi-
tione iudicis ope exceptionis. si opponatur sicut priuilegium le
gationis ⁊ similia. ⁊ tunc in dubio si nõ opponeret teneret sentẽ
tia, vt. C. de excep. l. j. vnde Pe. dixit ꝙ quoties est dubium de iu
risditione vocantis ipso iure semper venire tenet ⁊ allegare pri-
uilegium suũ al's procedi põt cõ eũ tãq̃ cõ cõtumacẽ. ⁊ adducit a
filii qr si aliqs est datus tutor q se poterat excusare: aut decretum
non tenet ipso iure, ⁊ nõ astringit eũ. aut tenet ipo iure ⁊ tũc nisi
proponat excusationes ligatur ipso decreto. j. de excusa. tuto. l.
scire oportet. §. penulti. ⁊. C. de appel. l. ciues. nec ob. qd dici pos-
set quando citatur non subditus iudici vel die feriata quod pos
set esse subditus: quia ibi contraxisset vel posset esse causa de qua
cognoscitur die feriata. ⁊ sic semper comparere tenetur s quia
vt. s. dixi tales cause debent exprimi in citatione al's nõ tenet ve-
nire, sed statur regulis dictarum legum. s. de iurisdi. om. iudi. l.
finali. ⁊ de fer. l. j. Tamen tutius est quolibet casu comparere, vt
no. Io. d. c. si episcopus. iij. q. ij. in fin. gl. ¶ Et quod. s. dixi certũ
dubium vel notorium intelligo secundum vulgarem ⁊ commu-
nem opinionem, vt. j. de fundo instruc. l. cum de lanionis. §. asinã
⁊ no. in simili. C. de iure do. l. vbi adhuc. ¶ In gloss. sed quomo-
do ibi agere videtur. sz hec ratio cessaret vbi iudex procederet ex
officio. ⁊ ideo sequens ratio melior. Andr. ¶ Ibi. §. in propria.
sed vera vel per modum declinatorie cognoscitur de iurisditiõe.
Si vero principaliter tunc recurre ad. l. de iure. cum sua gl. j. ad
municip. ¶ Ibi ratione dubitationis. in hoc videtur male dice
re glos. secundum Iacobum de are. quia aut scit non suum esse
iudicem: ⁊ tunc non dubitatio sed prorogatio quam facit scien-
ter litigando facit valere quod agitur. aut ignorat ⁊ tunc nihil
valet cessante prorogatione que nulla est sine cõsensu. vt. l. si per
errorem. s. de iurisdi. omnium iu. ⁊ ideo non valebit cognitio su-
per principali, vt no. C. de excep. l. fi. ⁊ leges que sequũtur ad pre-
cedentem partem gl. melius adaptantur. ¶ Sed obstabit quia
hec pars loquitur in dubitante. ¶ Sed contra hoc est. C. de cõ-
di. indeb. l. fi. vbi equiparantur errans ⁊ dubitans. vnde sicut er
ror impedit prorogationem, vt. d. l. si per errorem ita ⁊ dubita-
tio. nisi forte dicas ꝙ. l. illa vlti. de condi. inde. restringatur ad il-
lam materiam tantum conditionis indebiti, non autem extẽda
tur ad prorogationem iudicis. ¶ Sed contra hoc videtur. j. de
iudi. l. ij. satis tamen concedo ꝙ si de iurisditione fuerit oppositũ
⁊ quesitum vtrum esset suus iudex vel non ⁊ ꝓnunciauit se suuz
iudicem quod valeat postea iudiciũ super principali si alias ha-
bebat iurisditionem non si fuisset priuatus carens omni iurisdi
tione. ⁊ cum ista moderatione debet intelligi gl. ista. Unde ipse
Iaco. de are. ita ordinat istam gl. dicit enim quod debemus lege
re ibi ⁊ si sibi non opponatur aliquid quod non sit iudex cogno
scet de facto principali ⁊ dimittere illud qd vsqz ad versic. vnde
non potest dici. quem ver. debemus legere vsqz ibi de iudi. l. j. in
fi. ⁊ tunc reassume quod omisisti tibi ⁊ tenebit etiaz illud iudiciũ
ratione dubitationis ⁊c. ⁊ sic saluatur gl. secunduz eum. ⁊ adde
ad hanc gl. aliam gl. que est de prima sequentis. §. ibi licet autez
sententia teneat ⁊c. Ia. de are. ⁊ vide etiam aliqua que ibi tetigi
ad hanc materiam pertinentia.

1 ☞ Uocatus in ius non comparens mulctatur.
2 Interesse non inspicitur in pena conuentionali.
3 Citatus die feriata non tenetur comparere.
4 Citatio facta die feriata vt qs cõpeat die nõ feriata an valeat.
5 Citatus ad diẽ feriatã ⁊ cõparens ea die an sit excusatus.
6 Iuste impeditus an teneatur saltem mittere procuratorem.
7 Decretum iudicis super alienatione rerum minorum die feria
ta an valeat.

1 **Si quis in ius.** †Uocatus in ius nõ cõparens
multat ex cã. h. d. ⁊ dic ex causa:
vt qr iudicẽ cõtẽpsit: si eñ sine cõtẽptu tũc posset multaz remit
tere ⁊ non imponere f'm Ia. de are. de quo dixi. s. si quis ius dicẽ
ti non obtemperauerit. l. j. Et qd subijcit a cõpetenti iudice dicit
Gabriel esse quasi casum qd inferiores iudices nõ pñt mulcta-
re. de quo satis dixi. d. l. vnica. si qs ius dicenti nõ obtemperaue
rit. ⁊ qd dicit rusticati parcẽdũ. dic nõ simplicitati vt no. p Inn.
extra de rescrip. c. super literis. ¶ Et qd dicit lr̃a ꝙ ꝑtor penã re-
mittit dic ꝓtor. s. vnius ex grã nõ mortu⁹ ex iustitia, vt not. Arc. a
extra de elec. cupiẽtes. ĩ prin. li. vj. nec ob. j. si qs cau. ⁊ si post tres.
vt ibi dicã. Et ad id qd dicit de die feriata nõ ob. j. de adulte. l. mi
les. §. lx. vt ibi no. Ray. oppo. ꝙ non inspiciat interesse. vt insti.
de inuti. stipu. §. alteri. dic plenĩ⁹ q̃ gl. quod sunt tria. s. multa q̃
2 irrogat ex officio. ⁊ in ista inspicit an intersit vt hic. ¶ Itẽ†est
pena conuentionalis ⁊ in illa non inspicitur interesse vt in cõtrio.
Itẽ est stipulatio de sistendo in iudicio in ista cõmittit demuz si
interest, vt. j. de eo p quẽ fa. erit. l. fi. §. j. ¶ Et facit ad qõnẽ credi
tores sepe apponunt in instrĩs debitorũ qd debitor ꝓmittat cõ
parere tali die corã tali iudice ⁊ recipere preceptũ de soluẽdo sub
tali pena, debitor nõ cõparet, creditor petit penã. opponit debi-
tor nõ cõstat ꝙ tũc fueris creditor. ⁊ sic tua nõ interest. vñ nõ po
tes petere penã p hac. l. ¶ Sz gl. cõdicit q̃ dicit nõ h̃re locũ ĩ pena
cõuẽtionali ad cautelã tñ addũt ꝙ cõparebit ⁊ faciet citari cre-
ditorẽ, ⁊ ꝙ presentabit tot pignorata q̃ equaleãt debito. an hoc
valeat dicã. j. de eo p quẽ factũ erit. l. fi. Iac. bu. ¶ Et aduerte qr
gl. j. hui⁹. §. p errorẽ fuit hic trãsposita ⁊ deberet esse in fi. gl. ꝑce-
dẽtis ab illis verbis. lz aũt snĩa teneat vsqz ĩ fi. qr est de illa ma
3 teria, vt ibi dixi. ¶ Item no. ꝙ†citatus die feriata[a] nõ tenet cõ-
a parere vt in fi. l. ¶ Itẽ dicit glo. idẽ si iudex se absentauit de hoc
tñ vide in spe. de expen. §. fi. ṽ. itẽ ꝙ lz. ⁊ plene p Inn. extra d pe. c.

a ¶ Die feriata. ad de tex. in ca. bone ij. de electi. bar. in l. j. §. nunciatio. d no. ope. nũc. Pa. in. c. fi. de fer. Car. in cle. sz in casu. de fo. compe. bal. i. l. fi. C. de fer. idẽ bal. in. l. iiij. C. de dona. ante nupt. ⁊ in. l. cuz clericis. C. de epi. ⁊ cle. gl. in. c. planta. xv. q. iiij. bal. in marga rita. versi. citatio spe. in tit. de cita. §. j. ver. item exci- pitur. Lanf. in. c. quoniam cõ. de p ba. Pau. in. l. j. §. j. de fer.

calūniā. ⁊ per Car. de elec. cupientes. li. vj. v. folio. ⁊ per Arch. de dolo ⁊ contuma. c. j. lib. vj. Et in questionibus Bartho. brixien. ciij. q̄one que incipit quidam citatus fuit. secus autem dicit glo. nihilominus reus tenebitur. ⁊ allegat. l. j. §. j. ff. de eo per quem factum erit. que iudicio meo nihil facit. sed credo ꝙ debuerit allegare eo. ti. l. fi. §. ij. qui incipit si stipulator. vbi dicitur ꝙ si actor fuit impeditus venire ad iudicium per dolum alicuius ⁊ reus similiter per dolum alterius quilibet agit contra impedientem. sꝫ cum actio ex illo edicto nō detur nisi ad interesse, vt eo. titu. l. j. §. si plures. ⁊ l. fi. in prin. non possemus dicere ibi reū agere nisi penam promisisset actori si non sisteret, ad quā eidē actori tenetur licet ipse actor per dolum alterius impeditus non venerit

¶ Item querit glossa quid si fuit vocatus ex causa de qua cognosci poterat die feriata: an teneatur venire: ⁊ tenet quod sic per l. miles. §. sexaginta. ff. de adul. ⁊ ad hoc. ⁊ pro declaratione hu⁹ §. vide not. per Jo. and. extra de elec. c. cupientes. §. ꝙ si per viginti dies. in gloss. quare punitur. ⁊ glos. seq. ⁊ per Car. v. folio.

4 ¶ Sed an citatio† facta die feriata vt quis compareat die iuridica valeat: plene dic vt dixi. C. de ferijs. l. dies festos. ¶ Sed q̄d si dies termini cadat in diem feriatam: nūquid tenetur venire citatus sequenti die non feriata: Dicunt quidam aut citatus fuit vt veniret die dominica vel die natiuitatis vel paschatis: ⁊ nō valet citatio: q2 continet errorē expressum. aut citat⁹ fuit vt cōpareret ad. x. dies ⁊ decima dies erat feriata. ⁊ eo casu vꝫ citatio et dꝫ cōparere illa die. nō vt procedatur in causa sed ne videat̄ iudicem contemnere. Et pro hoc facit. ff. que sententie sine appellatione rescindantur. l. j. de re iudi. l. si preses. de appel. l. si expressim. et de condi. ⁊ demon. l. nonnūq̄. ⁊ hec fuit opinio Mar. de fano. sꝫ Jaco. de are. dicit aut erat talis causa expressa de qua poterat cognosci die feriato, vt de alimentis: ⁊ tenetur cōparere. aut nō et nō tenetur cōparere. sꝫ an saltē die sequēti. tenet ꝙ nō: q2 citatio est quedā interlocutoria, vt. C. de epi. ⁊ cle. l. cum clericis. ⁊ l. omnes qui vbiq3. §. si vero apparitor. ⁊ sententia nō debet ꝑ parte valere ⁊ pro parte nō, vt. ff. fami. hercisc. l. in hoc iudicio. ⁊ hoc verum secundum eum nisi in citatione foret expressum sicut hodie communiter fit in foro canonico ꝙ si dies termini incideret in diem fer. atam cumpareat sequenti non feriata. Jac. de aret. Et facit q̄d dixi in simili. ff. si quis cau. l. ij. §. si quis in iudicio. in fine. de hoc vide quod not. in gl. ⁊ per Arch. xv. q. v. c. placita.

¶ Sed salua pace tantorum virorū opiniones eorū nō videnf procedere. primo nāq3 contra opinionem Mart. facit q2 citatio facta ad diem dominicam qua cantatur ego sum pastor bonus arctauit citatum. extra de dolo ⁊ contuma. cū dilecti. Et ideꝫ de facta ad festum resurrectionis dominice, vt extra de accus. c. veniens. ⁊ pro hoc de dila. c. vlti. in princi. ⁊ in fi. ¶ Opinio etiam Jac. de are. videt̄ tolli p. d. c. dilecti. q2 citatio vt ibi dicitur habꝫ duo precepta. vnum ꝙ compareat. aliud ꝙ tali die compareat. Unde licet liberatus sit nō comparere tali die, q2 feriata est: nō tamen est liberatus quin sequenti die debeat comparere, vt. d. c. dicitur. ⁊ ita no. per do. Innoc. qui de hoc plene not. extra de feri. c. fi. ⁊ per eundem de elec. c. bone memorie. Cremen. in princip. ⁊ plene in spe. de cita. §. j. ver. item excipitur quod citatio. ⁊ versi. sequentibus. ⁊ de dila. §. j. ver. sed pone iudex. ¶ Sed quid si ci-
5 tatus† ad diem feriatam compareat ipsa die feriata: nunqd erit excusatus: videtur quod sic: q2 fecit quod iussum est, vt. ff. de his qui not. in fa. l. furti. §. qui iussu. ⁊ in hoc non est locus coniecturis. ff. de ver. obli. l. continuus. §. cum ita. ⁊ licet non teneatur venire tamē liberum fuit ei comparere, vt hic. ⁊ ff. de solut. quod in diem. ⁊. d. l. cum ita. In contrarium quia iudex non potuit eius presentationem admittere nec edictum circūducere. vt. ff. de iudi. l. ⁊ post. ergo die sequenti debuit comparere. vt dictum est. s. ⁊ q2 nō videt̄ factum quod nō est solenniter factum. ff. qui satisda. cogan. l. quoties. ⁊ bene facit. ff. de opt. leg. l. ij. itē quia vtilis citatio per inutilem representationem tolli non debet. ff. de verborum obligationi. l. j. §. finali. Jo. faxolus. ¶ Sed quid si aliquis fuit citatus peremptorie ad comparendum certa die non feriata, iusto impedimento comparere non potuit: nunquid comparere tenetur die sequēti: videtur ꝙ nō: quia ex quo iuste impeditus fuit comparere illa die circunductum videtur edictum. ac si comparuisset. vt. ff. de iudi. l. ⁊ post edictum. §. circunducto. In contrarium videtur per ea que dixi citationem continere duo precepta vt. d. c. cum dilecti. de dolo ⁊ contuma. ⁊ quod ibi not. per Inn.
6 ¶ An autem iuste† impeditus teneatur saltem mittere procuratorem. no. ⁊ dixi de diuersis ⁊ tempo. prescrip. l. j. ⁊ de re iudic. l. quesitum. ⁊ per Innocen. de ferijs. c. conquestus. Sed quid si aliquis fecit me citari ex causa de qua certum ⁊ notorium erat quod sibi non tenebar, ⁊ quod iniustam causam fouebat: nūqd teneor comparere: dic in hac questione vt not. in gl. extra de clā
7 de. despon. c. vlti. in gl. penul. †. An decretū iudicis valeat super alienatione rerum minorum vel mulierum die feriata, dic vt dixi. C. de ferijs. l. actus omnes.

a ¶ Edicto. Adde bal. hic qui dicit textum istuꝫ esse singularē. ad hoc quod persona cōiūcta admittitur pro cōiūncta ad satisdationē necessariam.

1 ¶ Reus an possit cogi sub certa pena promittere de iudicio sisti.
2 Pena si sit minor ꝙ interesse an censeatur facta nouatio.

Cum quis. Gl. exponit duobus modis. secunda vera. Ray. non solū punitur nō comparens per mulcte impositionē, vt. s. §. proximo, sed etiam in interesse per stipulationē de sistendo. h. d. In alio aūt q aliū sibi ꝓmittat locū hꝫ. ff. qui satisd.
1 cog. l. ij. §. fi. ¶ Querit Gul. de suza. an† cogi possit re⁹ sub certa pena promittere iudicio sisti. ⁊ tenet quod de stricto iure cogi non potest: sed si iudex ex officio cogere nō peccaret. Guli. Sed certe imo peccaret si contra ius faceret. de hoc dic vt no. ⁊ dixi. ff. de preto. stipu. l. fi. ⁊ de custo. reo. l. si quis reū. ⁊ no. in gl. ff. qui sa-
2 tisda. cog. l. ij. §. fi. ¶ In questione gl. si† minus sit in pena quā in interesse, an sit facta nouatio ita quod interesse peti non possit ꝙ penam excedit dicit gl. ⁊ male ꝙ iure veteri fiebat nouatio hodie non. tu dic ꝙ nec etiam iure veteri: q2 non est verisimile quod per minorēꝫ noluerit recedere a prima ⁊ ista est materia. l. predia ff. de actio. empti. ⁊ pro socio. l. socius. ⁊ l. sequenti de pactis. l. rescriptum. §. si pacto. ⁊ dixi in. l. vltima. C. de noua. hic in gl. alle.

¶ In ius vocati vt eant, aut satis vel cautū dent. Rubrica.

Super rubrica. Uide azo. i sum ma pandectarū hoc eod. ti. ⁊ Rof. in libello. ⁊ quod tetigi. s. tit. proxi. l. j. ¶ Et quicquid dicat gl. Azo. ⁊ Rof. ⁊ secundum Jaco. de are. ⁊ butri. dic aut queritur de satisdatione iudicio sisti que interponit̄ quod tota causa de sistendo vsq3 ad finē. ⁊ de hac non loquitur iste ti. sed. ff. quid satis. cog. maxime in. l. sciendum. q2 tūc male staret rubrica alternatiue. imo deberet esse copulatiua: q2 ad vtrūq3 tenetur. loquitur ergo de quadam alia satisdatione quā olim prestabant vocati in ius nuncio vocanti. nam aut vocatus tenebatur venire corā iudice aut satisdare de cōparendo. ⁊ de hac loquitur ti. iste. Quod coniuncte persone pro coniunctis licꝫ sint pauperes admittantur tanq̄ idonei fideiussores. ff. eod. l. j. ij. ⁊. iij. Et quid si persona cōiuncta inueniat alios fideiussores idoneos ⁊ nolit dare an cogatur. ⁊ an iste leges habeant locum extra iudicium puta in contractibus. Et in quibus coniunctis ꝑsonis locum habeat iste titul⁹. ⁊ an ista pena aure. quinquaginta applicetur fisco an parti an fideiussori recusato qui promisit sistere duos hoīes ⁊ non sistit nisi vnum an pena committatur in solidum. ff. e. l. fi.

1 ¶ Fideiussor coniunctus dicitur idoneus pro coniūctis personis ⁊c.
2 Fideiussores si non reperiantur prestatur iuratoria cautio.

1 Edicto. a† Pro cōiūctis ꝑsonis cōiunct⁹ d
a fideiussor idoneus ⁊ recusans eū sciēter punit̄ in quinquaginta aureis. h. d. cū duabus legibus seq. ¶ Et intellige q̄d habet̄ pro idoneo quo ad facultates etiam si sit pauper propter rationes que redduntur in gl. debet tamē esse talis qui possit obligari ⁊ idoneus ex fide ⁊ facultate conueniendi. ff. qui satisda. cogan. l. ij. in prin. ⁊. §. quod ait. ⁊ de verbo. obli. si quis. stipulatus. §. fi. secūdū Jac. de are. ⁊ Rof. e. ti. ¶ Itē hic ti. loquīt qū erat cōiunctio inter citatum qui volebat dare fideiussorē ⁊ eius fideiussorē queꝫ dare volebat. Sed. ff. qui satisda. cogan. l. ij. §. pretor ait. loquitur quādo coniunctio est inter vocatum ⁊ vocantem. tales enim coniunctiones faciunt tales fideiussores idoneos. ⁊ ita separa hanc materiam a. d. l. ij. qui satisda. cog. Jaco. bu. Ibi pro parente, liberos. Ibi pro patrono, libertos. Rico. ¶ Sed querit Andr. pone ꝙ pater vel patronus bene inueniebat alios fideiussores diuites sed nolebant quod fideiuberent pro eis sed volebant dare soluꝫ filium vel libertum. Jac. de are. dicebat quod non erant audiēdi sed ex quo alios diuites inueniebant dare tenebantur: quia malicijs eorū obuiari debebat. ff. de rei ven. l. in fundo. Ipse An. ⁊ bene dicit contrarium. nam lex ista voluit cōcedere priuilegiū sed si diceremus hoc priuilegium locum habere solum quando alios dare non posset nulluꝫ esset priuilegium: quia tunc etiam
2 † quilibet immitteretur iuratorie cautioni. C. de episcop. ⁊ cleri. authen. generaliter. ⁊ insti. de satisda. §. sed hodie. ¶ Sed nunquid est idē in contractu: pone ꝙ euictio rei vendite ꝑ patre imminebat in limine ita ꝙ emptor petebat satisdationē sꝫ. l. si post ꝑfectā de euic. ⁊ de peri. ⁊ cōmo. rei vē. l. pe. dicebat patron⁹ vel pater volo dare filiū vel libertū: emptor recusat q2 sunt pauperes: nunquid dare eos poterit: And. dicit ꝙ non: q2 dictum est priuilegium

uilegium, ꝛ ideo ad alios casus non debet extendi, nã in isto edicto ꝛ ista satisdatione multa sunt specialia, vt. ĩ. si quis caut. l. ꝛ si post tres. Mar. sil. tenet etiã ꝙ in satisdatione iudicatũ solui non habet locum iste titulus. ¶ Item quero qꝛ hic fit mentio solum de parente ꝛ patrono ꝛ alijs qui numerantur in tex. num quid idem erit in fratribus ꝛ alijs consanguineis. Quidam dicunt ꝙ non, sed stetur verbis. Alij ꝙ sic propter idẽtitatem rationis. And. tenet ꝙ extendat ad omnes personas necessarias que non compelluntur inuite testimonium dicere. ĩ. de testi. l. lege iul. Gui. vsqꝫ ad quartum gradum in auꝫ. de eccle. titu. §. interdictum. ꝛ de hoc tangit hic gloss. super versi. necessitudinem. ¶ Itez quero cui applicabitur hec pena quinquaginta aureorum: vtrum fisco vel parti vel fideiussori recusato. videtur ꝙ fisco, vt. C. de modo mulcta. l. eos. ꝛ. l. mulctarũ. Rof. mouet hãc questionẽ in fi. huius ti. ꝛ nõ soluit, sed remittit ad titulũ de albo corrupto. vbi de hoc tractat. §. sed illud queritur. ¶ Jac. de ra. dicit ꝙ ista questio est dubia ꝛ esset recurrendum ad imperatorem super eius declaratione. Et de istis aureis quantum valeant dic vt dixi. s. ti. ij. l. fi.

Item pro patrona. Subaudi libertum. vel vxore: subaudi maritũ nurũ vel subaudi socerum. Ja.

a Qui duos[a] homines. In gl. vero nil vide ri. ibi de mero iure ꝓpter naturã copulatiue seu coniunctiue que exigit cõcursum oĩm copulatiuoꝝ, vt. ĩ. de cõdi. insti. l. si heredi plures. ꝛ qꝛ oratio sumitur ex vniuerso, vnde tota falsificaꝫ si aliquid deest, vt. ĩ. de reb. du. l. si is qui ducenta. §. vtrũ. ꝛ vide qꝺ no. ꝛ dixi in. §. si pluriũ. hic in glo. alle. ꝛ de verbo. obli. l. eadẽ. §. cato. ¶ Ibi nisi ꝓpter cõtumaciam que contumacia facit deficere exceptionem equitatis.

1 ¶ Eximẽs vocatũ qui in ius vocari nõ debuit an delinquat.
2 Minores magistratus ꝛ iudices pedanei an possint mulctare.
3 Mandator homicidij an puniatur pena statuti quo puniꝫ homicida.

¶ Ne quis eum qui in ius vocatus est vi eximat. Rubr.

Super rubrica. Vide Az. ĩ summa pandectarũ eo. ti. ꝛ Rofre. in libello, ꝛ in Specul. de dolo ꝛ contu. §. restat videre. ver. item sepe in ius vocatus. ꝛ bene facit ad totum istuz titulũ. C. de exact. tribu. l. quoties. li. x. Sed an aliã penam patiatur eximens aliquem per vim. dic ꝙ sic. s. penã. l. iul. de vi priuata si sine armis, vel de vi publica si cum armis, vt. ĩ. ad. l. iul. de vi publica ꝛ priuata. per totum. Iste tit. locum hꝫ in eo qui
1 potuit sic vocari ꝛ ad talẽ locum vocari. ĩ. e. l. j. †ꝛ an delinquat eximens vocatum qui vocari non debuit. ĩ. e. l. ij. an hoc edicto mutua cõpensatiõe paria delicta tollanꝫ. Et an ĩ hoc edicto nõ legitime factum habeatur pro nõ facto. An minores magistra
2 tus possint mulctare, ꝛ an pedanei† iudices possint citare. infra e. l. qꝺ si quis. differentia inter verbum eximere ꝛ eripere. ĩ. e. l. sed eximendi. ꝛ an per citationẽ iure isto perpetuaretur actio. ꝛ qꝺ pena huius edicti venit ex sacramento in litẽ. ꝛ an educens monacham de monasterio teneaꝫ pena raptus. an faciẽs per aliuz videatur vere facere vel interpretatiue tantum. ĩ. eo. si per aliũ.
3 ꝛ facit an mandator† homicidij puniatur pena statuti quo punitur homicida. ꝙ in hac actione iuretur in litem. e. l. §. in eum. ꝛ an in dicto iuramento veniat debitum debitoris exempti. qꝺ verba cũ effectu sint accipiẽda. e. l. §. docere. an vnus in hoc edicto soluens liberet alios. e. l. §. fi. ꝛ. ĩ. e. l. si plenissime. ꝛ an exacto debitore liberetur eximens ipsum debitorem. ꝛ an si desinat interesse desinat actio competere. ꝛ si creditor ducebat debitorem ad carceres ꝛ agnati sui eum per vim acceperunt ꝛ postea ipse debitor sponte se presentauit ad carceres, an eximentes teneantur ad creditum soluendum vel sint liberati eo qꝺ debitor se presentauit ad carceres.

1 ¶ Edictum ne quis eũ qui in ius nõ habet locũ in eo qui eximit eum qui per partem in ius vocari nõ debuerat.

Hoc edictum. Diuide qꝛ primo ponit causaz edicti positi in rubrica. ꝛ exponit verbũ ne quis vsqꝫ ad. §. offilius. ibi exponit verbũ eum. vsqꝫ ad. l. ꝙ si quis. ibi exponit verbũ in ius. vsqꝫ ad. §. qꝺ ptor. ibi exponit verbũ vi. vsqꝫ ad. l.
1 sꝫ eximẽdi. Ibi exponit verbũ eximere. vsqꝫ in fi. ¶ †Et attẽdẽdum quia iste titulus bene procedit in eo qui potuit vocari, et sic vocari ꝛ eo loco vocari. ¶ Si autem non poterat vocari vel sic vocari vel eo loco vocari: vt quia habebat ius reuocandi domum tunc nõ cadit in penam eximens, vt probatur hic vsqꝫ ad l. ꝙ si quis. §. si quis. ¶ Oppo. ꝙ huic. l. contradicat. l. sequens in prin. nam hic in fi. dicit ꝙ non delinquit eximens. in princi. l. sequentis dicit ꝙ vterqꝫ delinquit. Sol. vt glo. vel sꝫm Jac. de are. dic ꝙ iure pretorio quo vocari non debuit eximens non delinquit, vt hic in fin. sꝫ iure ciuili quo potuit vocari delinquit, vt. ĩ. l. proxi. vnde de iure ciuili in edictum incidit sed iure pretorio habet exceptionẽ qꝺ satis consonat cum glos. que dicit dari exceptionem. Uel dic sꝫm Ja. bu. ꝙ vere nõ delinquit: quia titulus iste loquitur in vocato. sed non videtur vocatus qui legitime vocatus non est. ꝛ sic nõ videtur vocatũ eximere. ꝛ hoc dicit hec. l. in fin. sed dato ꝙ deliquisset vterqꝫ: tamen non puniretur eximens: quia in pari cã ꝛc. ꝛ hoc ꝓbat prin. l. sequentis. vbi autẽ citatio esset omnino nulla tũc ipso iure nõ teneꝫ, vt. ĩ. l. iij. Sꝫ lꝫ nõ puniaꝫ hoc edicto puto tñ ꝙ de violẽtia illata puniaꝫ per l. iul. de vi publi. vel priuata, vt dixi super rubrica.

1 ¶ Paria delicta mutua compensatione tolluntur.
2 Factum an videatur qꝺ non est legitime factum.

Nam cum. Glo. hic colligit tria argumẽta, sꝫ duo vltima non sunt ve- a ¶ Qui duos. Ad de tex. ꝛ doct. in. c. defleat peccator. de reg. iur. extra.
1 ra. †nã dicit ꝙ paria delicta mutua compensatione tolluntur. Sed certe hoc nõ est verum quãtum ad. l. istã cõpensatio eñ delictoꝝ non admittiꝫ nisi qñ hincinde cõmittiꝫ delictũ, vt ptꝫ in. l. viro. hic alleg. in glos. solut. mat. ꝛ. l. socer. §. j. sed hic nõ sunt delicta hincinde cõmissa, vt hic ptꝫ in litera. ꝛ ideo hic cõpẽsatione nõ tolliꝫ delictũ nec pena liberti vocantis patronũ, sed solũ pena eũ eximentis. ¶ Itẽ colligit glos. qꝺ
2 nõ videꝫ factũ† qꝺ nõ est legitime factũ. sed nec hoc est bñ dictũ in delictis in quibus respectu delinquẽtis ꝯsideraꝫ merũ factũ nec habeꝫ ꝓ infecto imo punitur, vt. C. de adult. l. eũ qui duas. ꝛ. ĩ. de capt. in bello. §. facte. ita erit hic in liberto qui vocauit in ius, qꝛ punieꝫ lꝫ dñs sit exẽptus, vt. s. de in ius vocã. l. ꝙuis. sed respectu tertij. i. eximẽtis factũ minus legitiẽ habeꝫ pro non facto. ꝛ qꝺ dicit lr̃a fortius, dicunt qdã ꝙ hic poniꝫ nouus casus s. qñ põt ibi cõueniri, sꝫ hꝫ ius reuocandi domũ: qꝛ iste debuit venire allegaturus ꝑuilegiũ suũ qꝺ forte nõ allegasset sꝫ sponte litigasset. ꝛ ideo eo casu punitur eximẽs. Sed tu dic ꝙ litera sed fortius referꝫ ꝛ cõtinuaꝫ ad superiorẽ proximũ casum. ꝛ hic est fortior ratio ꝙ in principio. l. vbi põt saltem cũ venia cõueniri: hic nullo modo. ¶ Sed si velis dicere ꝙ ponat nouum casum, dic qꝺ loquiꝫ in vocato ad maius tribunal qui postea vocaꝫ corã minore qꝺ fieri nõ põt vllo modo, vt. s. de in ius voc. l. ij. ꝛ sic loquiꝫ in eo q mero iure vocari nõ poterat. Ja. bu. ¶ In glo. id est ab alio. in fi. vel dic. i. ad aliũ iudicẽ. lꝫ ibi corã alio potuisset cõueniri. Ja. de are. ¶ In glo. vt qꝛ habeat ius. in fi. vel dic ꝙ erat locus incõgruus ꝛ sic corã nulllo poterat cõueniri sꝫ in primo casu habebat priuilegiũ sui iudicis. hic aũt fori, vt in hoc loco corã aliquo nõ cogatur respondere. Ja. de are.

1 ¶ Minores magistratus vt pedanei an possint mulctare.

Quod si quis. §. si qs ad pedaneũ. Iste §. bene facit pro opinione
1 illorum qui dicunt† minores magistratus vt pedanei non possint mulctare. de quo plene dixi. s. si quis ius dicẽ. non obtempe. ¶ Sed que est ratio qꝺ hic cessat pena, dic vt in glo. Uel dic sꝫm Ja. de are. qꝛ isti pedanei nõ vocãt ius ꝑ edicta, sꝫ requirũt, vt. C. de iudi. l. sancimus. ꝛ sic nõ eximiꝫ vocatus. ꝛ iõ cessat edictũ nõ tñ remanebit delictũ impunitũ, vt dicit gl. sꝫ agere ex edicto ꝑ quem factũ est vel actiõe de dolo. Uel dic qꝺ iste pedaneus cognoscebat de cã liberali. qꝺ nõ poterat, vt. ĩ. de arbitris. l. distin. §. de liberali. Ja. de are.

Quod pretor. Ibi ꝛ an ꝛ dolo. scilicet excogitato contra exemptũ. oportet tamen ad hoc vt committatur contra edictum qꝺ dolus adsit ex parte eximentis respectu vocantis seu contra vocantem. ꝛ sic soluitur cõtrarium in glo. signatum.

1 ¶ Citatio de iure digestoꝝ an perpetuet actionem.
2 Rapiens monacham vtrũ puniaꝫ ad penã mortis.

Sed eximendi. Hic exponit verbũ positũ in edicto eximat. Et redditur ratio quare pretor dixit eripiat. ꝛ aduersatur sic. sed licet vim fieri oporteat vt quis cadat in edictum, vt. s. §. proxi. non tamen abduci oportet vocatum: qꝛ

eximendi verbū ⁊c. Ja.de are. ¶ Ibi item si quis per calūniam reipsa ⁊ nō facto ꝓposito cōmissam. Jaco.de are. ¶ Ibi teneri ratio est.j.l.proxima.§.j.nec obstat.§.vltim⁹. vt ibi not. Rayn.
1 ¶ Opponit glo.†qꝺ citatio etiam iure isto perpetuaret actionē:⁊ ita non potuerit dies actionis exire,vt.l.constitutionibus. de actio.⁊ obligatio. ¶ Sed dic aut queritur de faciendo actionem transitoriam in heredes,⁊ sola citatio hoc facit,vt in.l.contraria.aut de perpetuando actionem in tempore.⁊ hoc nō faciebat sola citatio iure isto:hodie sic in prescriptione triginta vel quadraginta annoꝝ in alijs nō,vt.C.de prescri.xxx. annorum. l.sicut in rez.⁊.l.si quis emptiōis. Itē op.hic dicit̄ ꝙ ēt qui calumniose vocauit hz actionē ex hoc edicto.sed cū interesse istud veniat ex iuramento in litem,vt.j.l.proxima.§.j.qūo iurabit calumniosus in litem? Respōdeo tribus modis. primo qꝺ faciebat causa sui iuris cōseruandi vt haberet actionem de euictione cōtra venditorē:⁊ ideo habebat sententiaz expectare,vt.j.de euic. l.si per imprudentiam.nam in fide calumniosa petitio admittit̄ vt.j.de rei vendi.l.vtiqꝫ.⁊ de liberali causa.l.qui de libertate secundū Mar.sil.vel dic ꝙ citatio erat calūniosa reipsa:quia vocabat non debentem,non tamen ex proposito vel intentione vocantis:quia credebat eum debere. ¶ Uel dic ꝺm Pet.quod nō est curandum vtrū esset calūniosa vel non:quia hoc iuramentū in litem est affectionis ⁊ mere penale:vnde non respicit interesse
2 sed pro quanto nollet illum exēptum esse. ¶ † Ultimo allegatur hec.l.ad questionem ꝙ si statuto caueatur ꝙ rapiens monacham puniatur ad mortem vel rapiēs bannitum puniatur certa pena statuti.videt̄ ꝙ nō rapuit:q2 nō erat in manib⁹ alicui⁹. sed dic ꝙ hic manus accipitur pro potestate sicut accipitur.s. de iusti.⁊ iu.l.manumissiones.cū ergo rapuerit de potestate abbatisse videt̄ satis de manibus auferre.⁊ pro hoc.C.de epi.⁊ cle. l.raptores.⁊ idē puto in eo qui eduxisset bannitū de carcere lz re ipsa nō rapuerit de manibus potestatis vel familie.

1 ☞ Qui per aliū facit per seipsum facere videtur.
2 Mandator homicidij an puniatur pena statuti qua punit̄ homicida.

a ¶ Madās. Adde bal.i.l.gallus. §.quid si is.ff.de lib.⁊ posth.⁊ ibi Alex. Bal.i.l.seruū.§.ꝑtor.ꝺ acq. her.⁊ i.l.adeo.de iuris.om.iu. Cy.⁊ doc.hic. Car.i cle. j.ꝺ vita ⁊ ho.cler. d. Uin. paliot.in ꝯsilio visa qdā cōstōne qꝺ ē post ꝯs. lij. Pe.de anc.i.c. canonū statuta.ꝺ consti. Saly.post bal.i.l.nō iō minus.C.de accu. Flo.ꝺ.san.pe.in.l. ita vulnerat⁹.ad l.aql. Panor.i.c. mulieres.ꝺ sen.ex cō.bar.i.l.si q pro emptore.ff.ꝺ vsuca. Alex.i.l.iij.§.si ꝓcurator.ff.qꝺ qs ꝗꝫ iur.bar.i.l. aut q aliter.§.fi.ff.qꝺ vi aut clā.⁊ i.l.hec ꝟba.ꝺ adul.bal.i l.transigere.C.de trāsac.idē i.l.non solū.§.si mādato. ff.de iniurijs.Flo.i l.liber hō.ad leg. aquil.

I per alium. Ibi hac clausula posita.s.§.pri.neue faciat dolo malo ⁊c.Et allegatur hec.l.per Jac.de are.ꝙ non di-
1 catur facere qui per alium facit:†q2 si facere videret̄ superflua esset ista pars secūda edicti pretoris:q2 sufficeret prima ⁊ in editis nihil debet poni nisi necessarium.arg.j.qꝺ metus cā.l.j.interpretatiue tū facere videtur.naz sub verbis edicti que dicunt exemerit ex interpretatione continetur etiam si eximi fecerit. Si aūt in verbis edicti foret expressuz vel eximi fecerit:tūc contineretur per alium faciens sub verbis expressis ⁊ non ex interpretatione.dic ergo aut vtraqꝫ clausula scz exemerit vel eximi fecerit est expressa in verbis:⁊ tunc cōtinetur sub secūdis verbis,non sub primis ex interpretatione. Si vero nō exprimitur nisi prima clausula.s.si quis exemerit tunc sub ipsa clausula cōtinetur faciens per alium ex interpretatione.probatur in text.⁊ glo.insti.de pupil.substit.§.igitur.nam vulgaris expressa sola tacite continet in se pupillarē sz si fiat expressa pupillaris:tunc nō cōtinet̄ sub vulgari.Et sic faciunt predicta ad qōnem statu-
a ti quo cauet̄ ꝙ occisor moriatur nūquid mādans[a] occidi tenea-
2 tur pena statuti†quia hoc non potest esse nisi ex interpretatiōe statuti non autem ex verbis sed statuta non recipiūt talē interpretationē extensiuam.⁊ pro hoc.j.de vi ⁊ vi ar.l.j.§.ait pretor. deiecisti.⁊ de acqui.here.l.si quis seruum.§.pretor ait.ibi non dixit.⁊c.Et facit etiam ad.c.xvij.qō.iiij.si quis suadente diabolo. An mandans clericuz percuti sit excōicatus.⁊ videtur ꝙ sic,vt extra de senten.excōi.c.mulieres.⁊.eo.ti.c.cum quis.lib.vj.cum ibi no. An autem mandans teneatur pena statuti.dicūt qdam ꝙ sic.⁊ statutum reciperet talem interpretationem per.l.ij.C.de noxa.de hoc vide qꝺ not.per Dy.⁊ dixi.j.de vi ⁊ vi ar.l.j.§.deiecisse.⁊.C.de accu.l.ideo minus.⁊.j.de eo per quem factum erit.l. j.in princi.⁊ vide plene in meis questionibus statutorum tertia parte ver.sed quid de questione sepe occurrente.⁊ per Bar.ff.de iniurijs.l.sed si vnus.§.seruus meus.⁊ per doc.in.l.nō ideo minus.C.de accusa.⁊ ibi plene per Salice.

1 ☞ In iuramento in litē an veniat debitum in quo tenebatur debitor exemptus.
2 Nemo presumitur immemor salutis eterne.
3 Solutio vnius in penalibus nō liberat aliū qui deliquit.

In eum. In hac actione iuratur in litem.h.d.ibi qꝺ in virtute est.i.qꝺ in veritate dicebat̄ interesse Jaco. ¶ Ibi ea res est.i.obligatio vel delictum.vel expone pro quanto voluisset exemptū esse. Jaco. ¶ Ibi si calūniator.s. reipsa nō ex proposito Jaco.facit.s.l.proxima.ver.itē si quis.⁊ qꝺ ibi dixi.nō ob.j.§.fi.vt ibi no. ¶ Gl. querit an i isto iuramē-
1 to in litē†veniat debitū i quo tenebat̄ debitor exēpt⁹.⁊ in hoc sunt tres opi.prima aut erat sublata ⁊ perempta actio creditoris ⁊ tūc veniat al's nō.⁊ hanc opi.sequebat̄ Jac.de ra.⁊ alle.s. e.l.sed eximēdi ibi.vt actiōis dies exiret.⁊ q2 hec actio salua est sibi nō interest eius in re petita cū in ea dānum passus nō sit,vt j.de dā.infe.l.dānū.⁊ hoc est etiā in simili edicto.j.de eo per quē factum erit.l.fi.alia est aut est debitor soluendo ⁊ nō venit debitum.aut non:⁊ tunc sic,vt.l.si quis stipulatus.de verbo.oblig. ¶ Tertia est glo.⁊ Azo.qui tenēt indistincte ꝙ veniat.⁊ rōnē assignāt:q2 īterest nostra habere plures debitores.Et ad.l.si qs stipulatus.potest responderi qꝺ ibi loquitur de obligatione cōmittēda ad verū interesse:hic nō.arg.j.de peti.here.l.nec vllaz.§. pe.⁊ de re iud.l.si quis dolo.Et hāc opi.sequit̄ Pe.⁊ Jac.bu.sz nō ꝑ rationē gl.quā dicūt esse friuolā. Uñ em̄ verū est ꝙ est vtile creditori habere plures obligatos sed talis lucri non habet̄ ratio in interesse:q2 hoc verū est si hoc fieri pōt sine alterius iniuria,vt.j.de fur.l.si qs vxori.§.fi.vnde glo.vera est sed nō ꝑ rōnez suā.vñ Pet.ꝓbat ꝑ alias rōnes.nō est em̄ dubiū qꝺ eximēs debitorem dz plus puniri ꝙ̄ si ex sola eius cōtumacia ipse debitor in iudiciū nō venisset:q2 q eximit cōtēnit authoritatē iudicis et infert violētiā exēpto.sed qui sola cōtumacia nō venit cōtēnit solū authoritatē ꝑtoris ⁊ sic minus deliquit.sed q vocat⁹ est ad iudiciū ⁊ satisdat iudicio sisti.si nō venit interesse cōmittitur ad totū debitū esto ꝙ actio salua sit:ergo sic erit in proposito.⁊ pro hoc.j.si qs cau.l.si eū.§.qui iniuriarū.⁊.j.⁊ si post tres.⁊ est casus expressus lz gl.⁊ doc.nō allegent.C.de ac.trib.l.quoties.li. x.⁊ ꝓ hoc de ope.lib.l.fi.⁊ de his qui ad eccl.cōfu.l.presenti.Itē si esset verū ꝙ daret̄ ista actio solū ad expēsas nullū dubiū haberet.l.fi.j.eo.ꝙ eximēs soluēdo nō liberaret debitorez ⁊ qꝺ agi non posset contra debitorē.⁊ q2 in delictis attēditur quod euenire potest:ergo hic attenditur ꝙ debitor posset fieri nō soluendo. Dicendū est ergo ꝙ in ista actione venit totū debituz ita ꝙ l.vltima sit ꝑdita in casu dubio.⁊.j.hac ea.l.§.fi.vbi dicit̄ ꝙ manet eximēs obligatus. ¶ Et ad.l.sed eximendi.dic ꝙ ibi cōsiderauit eximētis affectū nō ꝑditionis effectū.Et ad predicta ē ar. j.de stip.seruo.l.si vsufru.⁊.l.si stipulatus.in aut.de fid.instr.in prin.⁊ ad carboñ.l.qꝺ labeo.⁊ quicquid venit in hac actiōe sit pena cum veniat solū ex affectione.⁊ ideo iurabit pro quanto nollet eū esse exemptū.⁊ ideo vnus non liberat alium,vt probat tex.in.§.hoc iudiciū.⁊ hoc innuit ibi glo.que incipit ⁊ pena.vel si velles tueri gl.cū hic sit pena cōtumacie ⁊ cōtēptus.aut prio cōuenit̄ debitor ad debitū principale ⁊ liberatur eximens.⁊ ita loquit̄ glo.aut primo cōuenit̄ eximens ad penā ⁊ iuratur cōtra eū ⁊ nō liberat̄ debitor.nā sic distinguit̄ in qlibet pena ꝯtēptus vt.j.si quis cau.l.si duo.§.j.Ja.bu.Et de ista materia vide qꝺ dicā.j.e.l.fi.⁊ dicā etiā.j.de eo per quē factū erit.l.fi.§.fin. ¶ Jaco. de bel.dicit ꝙ aut cōtra exemptū agebat̄ ad quātitatē vel gen⁹: ⁊ tūc cessat affectio,v.j.de in lit.iur.l.nūmis.Si vero ad speciez si prima actio est talis ꝙ in ea iuret̄ in litē,vt q2 bonefidei vel arbitraria tūc iurabitur cōtra eximētem in litē ratione affectiōis: al's iurabitur in litē ꝺm verū ⁊ cōe interesse.ar.j.de in litē iuran. l.cū furti.⁊ nō in plus:q2 id debet venire in hoc iuramēto in litē qꝺ venire pōt in prima actione ⁊ nō vltra vt hic ⁊.s.l.pri.§.j.et ij.Itē dicit ꝙ absurdū est dicere ꝙ sit pena respectu actoris illꝺ qꝺ interest rōne affectionis.imo inquantuz est vera affectio est verū interesse lz nō sit interesse cōe sed singulare,vt.C.de sen.q̄ ꝓ eo qꝺ interest profe.l.j.de admi.tuto.l.lex q tutores.⁊.j.de mino.l.si in emptione.Itē si iuret̄ in plus ꝙ̄ interest cōiter vel singulariter ꝙ illud sit pena ⁊ veniat petendum vt pena est absurdius:q2 ꝺm hoc necesse habebit de periurio suo docere qꝺ eē nō dz,vt.j.de iureiu.l.al's.de in litem iur.l.fi.vel presumeret̄ de iure
2 plus iurasse qꝺ nō est verū:†q2 nemo presumitur immemor salutis eterne,vt.C.ad.l.iul.repe.l.fi.vel dabitur via periurijs,vt in plus iuret̄ ꝙ̄ interest quod esse nō debet.C.de indi.vidui.l.ij. ¶ Preterea in actione de dolo iurat̄ in litem.j.de dolo.l.arbitrio in prin.⁊ tū si plures dolū fecerunt vno soluente alij liberātur:vt.j.de dolo.l.si plures.ergo non est mere pena id qꝺ venit in iuramēto in litē.dicit ergo ꝙ in isto edicto id totum qꝺ venit in iuramēto est mere pena respectu vtriusqꝫ q2 venit estimatio rei petite etiā si actor calūniatus est,vt hic ⁊.s.l.pri.§.pe.⁊ ideo eximēs nō liberat reum:q2 penā ⁊c.vt.j.l.fi.⁊ q2 in singulos dat̄ actio pluribus eximētibus ⁊ vno soluente alij non liberantur, vt.j.§.proxi.⁊ de tabu.exhibē.l.locū.§.condēnatio.⁊ ideo non refert duret actio q competebat cōtra exēptum,an non sit amissa prescriptione.⁊ hec pena statuitur respectu rei,⁊ expensarum ⁊ affectionis.

z affectionis, vt hic z. s. l. proxima. §. j. non obst. §. si plures. j. de eo per quem factuz erit. l. j. q2 ibi pena principaliter statuitur ppter interesse z dãnũ actoris: hic aũt principalr ppter delictum puniendũ z secũdario propter lucrum actoris. vnde ibi non est proprie pena sed interesse. z ideo vno soluente liberãtur alij, vt z. d. l. si plures. j. de dolo. hic autẽ est mera pena: z ideo vno soluente alij nõ liberantur vt hic. z rõ est: q2 hic est vis z dolus: ibi dolus tantũ. In dubio presumit pena statuti ratione delicti ne sit impunitũ et ad lucrum actoris vel fisci vel vtriusq3 si in pena nõ habetur respectus ad rẽ. idẽ si habeatur respectus ad rez. si tamen pena sit statuta etiã vbi nõ est debita secus forte si pena sit statuta cõtra principalẽ debitorẽ principaliter. s. de iurisdi. om. iudi. l. si quis id qd. §. fi. z. l. seq. de ijs qui deie. vel effu. l. si vero. §. hec autem actio. z de sepul. viola. l. iij. in prin. ad syll. l. lege. §. fin. z. d. §. condemnatio. et hic. z ideo vno soluente tunc alius nõ liberat nisi in casu qñ actio sit accidẽtaliter penalis. vt. j. qd me. cau. l. si cũ excep. §. fina. z. l. seq. Jaco. de bel. ¶ Sed Rayn. tenet q hic non veniat debitum nec interesse sed quanti actor
3 iurat in litem: vt patet in litera hic. †z quia est mera pena vnus nõ liberat alium. vt. l. adeo. s. de iurisdi. om. iudi. z. j. e. l. fi. z no. in glo. j. ne vis fiat ei qui in possessionẽ missus est. l. j. §. hec actio. nec distinguit an sit debitum quantitatis vel speciei. z ad. l. nũmis. de in litẽ iurã. responde qd licet in nummis nõ sit affectio hic non habetur respectus ad nũmos debitos sed ad personaz exemptam pro quanto nolet actor eam fore exemptam. Ray. et hoc satis cõsonat cũ opi. Jac. bu. supra posita. et vide qd no. et plene dicã. j. e. l. fi.

1 ¶ Verba sunt intelligenda cum effectu.

1 **Docere.** ¶ † Verba cũ effectu sunt accipienda. h. d. et ad hoc allegatur. z cõcordat de cleri. nõ resi. di. c. relatũ. z. xxj. q. ij. c. si qs iã. z ibi in glo. Et no. qd actor tenet probare intentionẽ z circũstantias sue intentionis.

1 ¶ Pluribus obligatis ad penam propter delictum solutio vnius nõ liberat alium.
2 Juramentũ in litẽ habet locũ in actionibus bonefidei.

1 **Hoc iudicium.** ¶ † Ubi plures ad meram penã tenent, vnus soluẽdo nõ liberat aliũ. h. d. z de hoc tetigi. s. §. j. z dicã plene. j. e. l. fina. ¶ In glo. et hec pena. hic glo. innuit qd dixi. s. §. j. q totũ qd iuratur sit pena etiã si iuretur respectu debiti et expẽsarũ. Quidã tamẽ intelligũt hanc glo. fm illam. s. vt quatenus excedit debitum z expensas sit pena. de hoc dic vt ibi dixi z dicam. j. l. proxi. vnde videtur innuere glo. qd sit penalis ex eo qd iurat in litem. Sed
2 Ja. de ra. dicit hoc nõ esse verũ: †q2 etiã in actionibus bone fidei iurat in litẽ. vt. j. de in li. iur. l. in actionibus. et tñ nõ sunt penales. vnde ipse tenet vno soluente aliũ liberari. de hoc dicã. j. l. fi. et vide Dy. insti. de actio. §. penales. ¶ Ibi alium non liberat. hoc veruz est qñ ex delicto tenentur. secus si ex quasi delicto vt. j. de ijs qui deiece. vel effu. l. j. §. fi. cũ. ll. sequentibus. Richar. Et dic qd heredi datur si interest nõ tñ ad interesse. ¶ Opinio autẽ Mar. fil. nõ procedit qui dicebat qd heredi datur ad verũ interesse: q2 cũ litera loquat de hac actione in factum de qua supra, et constat illã non dari ad verũ interesse, vt. s. §. in eũ. ergo non bene dicit Mar. ¶ In glo. secus in defuncto. ibi nõ tantũ ad interesse. interesse ergo est causa sed non mensura. Oldra.

1 ¶ Debitor an liberetur si eximens soluat debitum.
2 Juramentum in litem actoris contra eximentem an cõprehendat verum debitum.
3 Solutio vnius an liberet alium quando duo tenentur ad idez ex diuersis.
4 Exceptiones quesite post traditionem rei nõ transeunt in emptorem.
5 Debitore exacto an liberetur reus.
6 Actio an desinat cõpetere vbi desinit mea interesse.
7 Pluribus existentibus eximentibus an solutio vnius liberet alios.
8 Exemptus sponte se subijciens carceribus an liberet agnatos qui illum exemerunt.

Is qui debitorem. Sũmario non indiget. Sz p declaratione huius legis z totius tituli opponi. ad
1 l. istam †quod debitor liberetur si eximẽs soluat, vt j. de re iudi. l. si qs dolo. §. j. ¶ Solu. dic qd ibi ipsemet erat debitor impediuit mitti iussum in possessionem ex quo cõuentus fuit ad interesse ex edicto ne vis fiat in quo interesse erat estimatio debiti: ideo a debito liberat. secus si alius ipediuisset vt hic. et pbat. j. de tabu. exhib. l. locũ. §. cõdẽnatio. Et est ratio diuersitatis: q2 qñ ipse debitor impedit, bona fides non patit q semel exactũ iterũ exigat. vt. j. de regu. iur. l. bona fides. q ratio cessat qñ alius impedit: q2 tunc soluit penã delicti sui q nõ pdest ad liberationẽ debitoris vt hic. et vide. qd in ẽzio no. ¶ Quero qd querit gloss. s. l. pxi. §. j. s. an in iuramẽto in litẽ qd prestat actor
2 ctra eximentẽ veniat verũ debitũ. †dic q sic vt dixi. s. in euz. Et fm Pet. nõ habet iurare qd esset verũ debitũ sed sufficit quod esset petitum. imo qd plus est credo qd in iuramẽto nõ habeat nominare vel declarare debitũ. sed sufficit qd iuret qd nollet p tãto debitorẽ exemptũ fuisse. z hoc totũ est pena. et solutio vnius
3 nõ pdest alteri. vt no. s. §. pxi. ¶ † Et sic patet qd vbi duo tenẽtur ad idem ex diuersis solutio vnius nõ liberat alium. ¶ Circa hoc tamen doctores distingunt. aut actio est mere penalis ex parte actoris z rei. aut ex vtraq3 parte persecutoria. aut ex vna parte est penalis tamen est in parte persecutoria. primo casu qñ est penalis ex parte vtriusq3: tunc vnus soluendo non liberat aliũ. vt. s. de iurisdi. om. iud. l. si quis id qd. §. finali. z. l. adeo. vbi de hoc no. et dixi. aut est penalis ex parte rei tantũ: tũc vnus soluendo aliũ liberat. vt. j. de dolo. l. si plures. z de eo p quẽ factum erit. l. j. §. si plures. vbi de hoc. Idẽ si sit penalis ex parte actoris tantũ. licet de hoc sint pauca exempla. exẽplũ tamẽ est: quidã volebat facere negotiũ calũniosum cõtra te: dedi sibi pecuniaz vt nõ faceret. si petã ab eo qd dedi liberabit a triplo qd est pena vt j. de calũ. l. in heredẽ. §. fi. z. l. gñaliter. §. j. et penul. et. l. si quis ab alio. §. vlti. vbi plenius dicetur q2 hoc non est indistincte verũ. Si vero est ex vtraq3 parte penalis in parte tamẽ persecutoria, vt in hoc edicto: q2 debitor tuus a quo petebas libruz est vi exẽptus z liber vere valebat centũ in sacramẽto in litẽ contra eximentẽ: iurasti qd valebat ducentũ. quantũ ad centuz que vere liber valebat est persecutoria quia tantum tibi abest. in alijs aũt centum in iuramento plus declaratis est penalis. dicit gloss. qd inquantum est persecutoria vnus soluendo liberat alium. j. ad l. aquili. l. item mela. §. si plures. z ita tenet. s. l. proxima. §. in eũ. quod tamen ibi reprobaui: nam si actio est sui natura penalis sicut est ista vnus soluendo non liberat alium: z ideo in hoc edicto q non datur respectu veri interesse, sed per iuramentum in litem totum est pena. vt. s. §. primo. als fm opi. glos. sequeretur magna absurditas: q2 sic oporteret distingui z cognosci illud quod iuratum est. vltra a vera estimatione oporteret declarari iurantem fuisse periurum z plus iurasse q esset veritas, quod esse non debet. j. de in litem iur. l. fin. vnde bene narrabo quod exemisti debitorem meum qui tenebatur in centum z petam bene illa centum: sed siue vere deberet siue etiam nihil deberet dabitur mihi sacramentum in litem nec habebo necesse probare qd mihi deberet vnde hec actio a sui natiuitate a principio est mere penalis non illa ratione quam dicit gloss. quia in ea iuretur in litem: quia etiam in non penalibus iuratur in litẽ sed in hoc est: quia eximens cõdemnatur in eo quod petebatur a debitore siue esset ver9 debitor siue non. z ideo in hoc edicto solutio vni9 non liberat alium. secus in edicto de eo per quem factum est: q2 illud datur ad verum interesse: z ideo solutio vnius liberat aliũ vt in. §. si plures. d. l. j. j. de eo per quem factum erit. et ista est veritas meo iudicio quicquid dicat gloss. z hoc tenent communiter moderni. ¶ Et de ista materia an vn9 soluendo liberet aliũ satis dixi. s. de iurisditio. omniũ iudi. l. adeo. z fm Dyn. j. quod vi aut clam. l. semper. §. si in sepulchro. Petr. tamen hanc materiam aliter tradit. z dicit: aut non delinquens habet causam a delinquente. verbi gratia dolo possidens rem meam eam vendit titio: nunquid exacto venditore doloso exiget titius emptor? dic aut habet causam talem ex qua datur sibi regressus contra dolosum: z tunc exacto doloso ipse non exigitur. aut non habet regressum: z tunc exigitur. j. de petitio. heredi. l. nec vllam. §. fin. z videtur expressum de solu. l. stichum. §. dolo. z pro hoc de nox. l. de illo. §. fina. z. ll. sequentibus. licet gloss. aliquando dicat indistincte quod exacto doloso exigitur possessor. imo plus exacto doloso de equitate excipit: sicut exciperet si absolueretur per regulam illam qd paria sunt absolutum esse vel condemnatum z soluisse. vt. j. de excep. rei iudi. l. si quis cum totum. §. pla-
4 ne. ¶ Item iura dicunt qd exceptiones †quesite post traditionem rei non transeunt in emptorem. sic est hic exceptio cum dolo quesita post rei traditionem: ergo zc. ar. j. de peculio. l. quesitum. §. si annua z mandati. l. heredum. Petrus tamen perseuerat in prima distinctione an habeat causam a doloso ex qua habeat regressum vel non. ad rationẽ quod exceptio post traditionem rei quesita zc. Respondet quod exceptio non vitiatur virtute transmissionis sed virtute illius equitatis bona fides non patitur zc. vt. j. de reg. iur. l. bona fides. ideoq3 non ageret q2 cõ-

tra primum soluentem regressus haberetur z lis ab eodem exi-
geretꝛ qꝺ esse nō ꝺꝫ.ar.ī.si fa.fur.fecis.ꝺicatꝛ.l.quoties.§.plane.ꝺe
arbit.l.si ꝺuo.z.l.si ex ꝺuobus. vnde non virtute transmissio-
nis sꝫ ne bis idem exigatꝛ. ¶ Sꝫ queritur: hic ꝺicitꝛ qꝺ eximente ☞ Questio notabilis.
5 exacto nō liberatꝛ ꝺebitor† qꝺ ecōtra an exacto ꝺebitore liberatꝛ
eximens: viꝺetꝛ ꝙ nō arg.ꝺ.l.nec vllā.§.penul.ꝺe peti.here.z ꝺe
sol.l.stichū aut pāphilū.§.ꝺolo. ¶ In ꝯtrariū est qꝛ sic ꝺelictū
remaneret impunitū qꝺ esse nō ꝺꝫ aꝺ.l.aquil.l.ita vulneratus.
¶ Itē vt ꝺictū est paria sunt absolutio z cōꝺēnatio cū solutiōe.
sꝫ ꝺebitore absoluto agi posset ꝯtra eximentē: ergo zc.ar.ī.ꝺ ex-
cep.rei iuꝺi.l.si qs cū totū.§.plane.z ar.s.e.l.sꝫ eximēꝺi.z.l.si ꝑ
aliū. ¶ Ista qō in ꝺubio in hoc simili.ī.ꝺe tabu.exhi.l.locuꝫ.§.
ꝯꝺēnatio ꝺubiū est si iꝺē cōueniatꝛ ex ꝺelicto z cōtractu. Sꝫ po
ne qꝺ ꝺiuersi sunt sicut in casu illius.§.cōꝺēnatio nūqꝺ exacto
herede agetur cōtra surripientem tabulas sic ꝺe eo qui possiꝺet
z ꝺolo ꝺesijt possiꝺere viꝺetur expressum ꝙ non possit exigi. In
questione simili ꝺicebat contrariū: argētarius negauit creꝺito-
ri rationes suas: creꝺitor egit cōtra ꝺebitorē nihilominus agit
contra argentariū z hoc per.l.si quis cautionem.l.quia auteꝫ.
6 z ꝺe eꝺenꝺo.l.vbi.§.j. Hec questio ꝺepenꝺet ab illa † an si ꝺesi-
nit interesse ꝺesinat actio competere. Circa quoꝺ cōsueuit ꝺici
aut factū est qꝺ fieri nō ꝺebuit: z tunc lꝫ ꝺesinat interesse nō ꝺe-
sinit actio cōpetere.vt.ī.aꝺ.l.aql.l.si alius.qꝺ vi aut clā.l.si ali⁹.
§.j. Est z alia ꝺe eꝺēꝺo.l.vbi.§.j.z si qs cau.l.q aūt.§.j.z ſm hoc
est expeꝺita questio nostra qꝺ solutio ꝺebitori nō liberat eximē
tē. Pet.ꝺicit hoc esse valꝺe ꝺurū z cōtra mentē iuriū postꝙ ꝺe-
sijt interesse per solutionē. Et ꝺicit nō posse rūꝺeri aꝺ argumētū
ꝺe solutio.stichum.§.ꝺolo.z iꝺeo ipse tenet quoꝺ exacto posses-
sore non agatur contra ꝺolosum. ¶ Et aꝺ iꝺ qꝺ ꝺictum est su-
pra quanꝺo fit quoꝺ fieri non ꝺebuit sicut in casu questiōis no
stre si ꝺesinit interesse non ꝺesinit actio competere.responꝺet qꝺ
aut ꝺesinit interesse ex facto solutionis vel rei restitutiōis z hoc
casu secunꝺum eum ꝺesinit actio competere.vt.ꝺ.§.ꝺolo.z.ꝺ.l.
nec vllam.§.penul.z ꝺe peti.here.aut ex tali facto ex quo nihil
actori aꝺest vt si seruum meum a te vulneratum alius interfecit
tunc actio nō extinguitur quāuis ꝺesinat interesse.sic intelligit
prealleg.l.si alius.§.est z alia.quoꝺ vi aut clam.cum concor.s.
allegatis.ꝺicit tamen casum esse ꝺubium z mihi viꝺetur salua
pace sua qꝺ opi.aliorum ꝺocto.sit verior z qꝺ solutio ꝺebitoris
non liberet eximentem: quia sic remaneret ꝺelictū impunitum.
z qꝛ actio ex hoc eꝺicto non ꝺatur respectu veri interesse seꝺ est
mere penalis.vt.s.ꝺixi in.l.si per aliū.§.j.z si.aꝺ.§.ꝺolo.cum si.
ꝺico quoꝺ ibi est verum quoꝺ ꝺolosus facta rei restitutione per
possessorem bene liberatur a rei ven.quia actor habet rem non
tamen sicut ibi ꝺicit gloss.liberatur a pena illius eꝺicti ꝺe alijs
iuꝺicijs mutanꝺi causa ita ꝺico in proposito licet solutio ꝺebi-
toris faciat quoꝺ ꝺebitum nō possit peti ab eximente nō tamē
facit qꝺ pena huius eꝺicti tollatur in qua pena non consiꝺera-
tur an intersit.z an esset verus ꝺebitor vel non seꝺ solum atten
ꝺitur ꝺolus z ꝺelictum eximentis super quo iuratur in litem.
7 ¶ † Item quero si sunt plures eximētes an vnius solutio libe-
rat alios. viꝺetur ꝙ sic.vt.ī.ꝺe eo per quem factum erit.l.j.§.si
plures.z ꝺe ꝺolo.l.si plures. ¶ In cōtrarium facit.s.ꝺe iurisꝺ.
om.iuꝺi.l.si quis iꝺ qꝺ.§.si.z.l.sequēti.z aꝺ.l.aquil.l.itē mela.
§.si plures. Glos.s.l.prima.§.j.viꝺetur sentire ꝙ in eo quoꝺ est
mera pena vnus non liberat aliuꝫ in eo ꝙ nō est mere pena sic.
Et ꝺicitur mera pena quanꝺo iꝺ quoꝺ exigitꝛ non abest.vt quā
ꝺo exigitur plus ꝙ̄ res valeat z inspicitur tempus ꝺamni ꝺati.
¶ Pet.ꝺicit aut actio est mere penalis z solutio vnius alium
nō liberat.vt.ī.ꝺe aꝺmi.tuto.l.tres tutores.§.j.z ꝺe furt.l.vul-
garis.aut petitur qꝺ abest seꝺ non quoꝺ aꝺest.vt in actiōe leg.
aquil.vbi abest ꝺamnum passo z nō aꝺest ꝺānum ꝺanti.z vnus
soluenꝺo alium liberat.vt.l.itē mela.§.si plures.aꝺ.l.aql.aut
queritur in eo qꝺ est mera pena vt in eo quāti pluris valuit re-
tro z vnus soluenꝺo non liberat alium.vt.ꝺ.§.z ibi ꝺe hoc not.
glo. ¶ In hac actione tꝫ Pe.qꝺ vnus soluenꝺo aliū liberat in
totum nec sequitur est iuratum in litem ergo est penalis: qꝛ sic
sequeretur quoꝺ actiones bonefiꝺei in quibus iuratur in litem
vt.l.in actionibus ꝺe in litem iuranꝺo essent penales qꝺ verum
non est.vnꝺe ꝺicit quoꝺ ista actio non est penalis: qꝛ nō est veri
simile quē iuraturū nisi ſcꝺm veritatem.vt.C.aꝺ.l.iul.repe.l.si.
seꝺ in hoc fauetur iuranti: quia statꝛ iuramēto suo in causa sua
vbi als probare teneretur.in actiōe autem legis aquilie est me-
ra pena quanti retro pluris valuit. Alij tamen moꝺerni ꝺocto
res tenent contrarium.s.quoꝺ ista actio sit in totum z mere pe
nalis.z hoc innuit ista.l.in si.z.ꝺ.l.proxima.§.j.nec habetur re-
spectus aliquis aꝺ verum interesse vel rei estimationem.seꝺ so-
lum aꝺ ꝺelictum eximentis.que pena probatꝛ z taxatꝛ per iura-
mentum in litem.z iꝺeo vnus alium non liberat vt preꝺixi. Et
hāc opi.veriorē puto.z ita tenuit Rofre.hoc eo.ti.in si.z ꝑ hoc

qꝛ ꝺatꝛ etiā calūniatori.vt.ꝺ.§.j.s.l.pri. ¶ Ultimo ex p̄ꝺictis
☞ pōt ꝺeciꝺi questio q̄ fuit ꝺe facto Pergami: Quiꝺā creꝺitor p̄
ceꝺētibus solēnitatibus q̄ ibi requiruntꝛ fecerat capi ꝺebitoreꝫ
suū z per executorē ꝺucebatꝛ aꝺ carceres. quiꝺā agnati ꝺebitoris
eū per vim abstulerūt ꝺicto executori ita qꝺ fugit.creꝺitor accu
sauit ꝺictos eximentes z potestas eos ꝺetinuit plurib⁹ ꝺiebus.
8 † hoc viꝺēs ꝺebitor spōte venit corā potestate z iuit aꝺ carceres.
creꝺitor nihilominus instabat potestati qꝺ cōꝺēnaret eximen-
tes aꝺ solutionē eius totius in quo sibi ꝺebitor tenebatꝛ.illi ꝺi-
cebāt se nō teneri: qꝛ ꝺesierat creꝺitoris interesse ex quo ꝺebitor
erat in carceribus.z aꝺ ꝺefensionē ipsorū eximentiū allegabatꝛ
qꝺ iste tit.locuꝫ nō habebat in casu ꝑposito cū iste ti.loquatꝛ so
lum in eximēte vocatū in ius vbi cōtēnitꝛ iuꝺicis authoritas z
vis persone infertꝛ.vt nota.in gloss.ꝺ.l.pri.z in summa Azo.ꝺe
in litē iurā.§.iurari autē potest.at iste nō erat vocatus aꝺ iuꝺicē
nec vis aliqua sibi illata.ergo zc.vnꝺe cum cessent verba z mēs
eꝺicti cessare ꝺꝫ pena. Itē supposito qꝺ essemus in casu huius
eꝺicti aꝺhuc ꝺꝫ cessare pena.ex quo iste est proꝺuctus aꝺ carce-
res.z pro hoc viꝺetꝛ casus.ꝺ.l.pri.§.ꝺocere.z ꝑ hoc facit quia si
quis alienauit cā iuꝺicij mutāꝺi excusatꝛ a pena ipsius eꝺicti si
rē reꝺimat.vt.ī.ꝺe alie.iu.mutā.causa fac.l.ex hoc eꝺicto.§.qui
alienauit.z ꝺe publica.l.hoc eꝺictū.z qꝛ per exemptionē non est
factū ius creꝺitoris ꝺeterius.vt.ī.si qs cau.l.z si post tres. cum
ibi notatis.z qꝛ qui alienauit res ecclesie inꝺebite excusatur si
eas reꝺimat sine lesione ecclesie vt extra ꝺe rebus eccle.non alie.
c.si qs presbyterorꝫ.z aꝺ hoc facit qꝺ nota.in gl.extra ꝺe locato.
c.si. ¶ In cōtrariū ꝑ parte creꝺitoris allegabatꝛ qꝺ pena huius
ti.locū habebat: qꝛ iste ꝺebitor captus erat manꝺato iuꝺicis et
ſcꝺm formā statutorꝫ ergo authoritas iuꝺicis viꝺetꝛ cōtēpta et
vis illata ꝑsone executoris q euꝫ ceperat z ꝺucebat.iuꝺices eñ
ꝺebēt habere tales executores ꝑ quos exequantꝛ talia z similia.
vt.C.ꝺe sportulis.l.j.z si.z in summa eo.ti.z qꝺ faciūt per tales
executores ipsi facere viꝺentur: omnia enim merito nostra faci
mus zc.vt.C.ꝺe vete.iur.enu.l.j.§.z iꝺeo.z extra ꝺe sñia excō.vt
fame. Aꝺ.§.ꝺocere.responꝺebatꝛ qꝺ verū est si incōtinēti fuisset
ꝑꝺuctus.secus si ex interuallo.z hoc innuit ibi gl.que ꝺicit for
te: qꝛ alia via venit z hoc tenet Oꝺof.in lectura sua.ꝺ.§.ꝺocere.
s.ꝙ eaꝺē ꝺie fuit ꝑꝺuctus.nā z volēs purgare cōtumaciā suaꝫ
venire ꝺebet iuꝺice aꝺhuc seꝺente ꝑ tribunali.vt.ī.ꝺe in integ.
resti.l.ꝺiuus.z pro hoc bene facit qꝺ nota.ī.ꝺe iureiur.l.nō erit.
§.si.in glo que incipit.ex interuallo zc.vel saltem ante litem cō-
testatā ꝺebebāt eum ꝑꝺucere vt liberarentꝛ a pena.arg.ī.ꝺe pe.
lega.l.j.ꝺe verb.oblig.l.ita stipulatus.z aꝺ.l.falciꝺ.l.j.§.item si
ita.z qꝛ statim cum fuit facta exēptio nata fuit ista actio.vt.s.l.
ꝑri.§.hoc iuꝺiciū. ¶ Itē isti eximētes cōmiserūt ꝺolū z malefi
ciū: nā q̄libet violētia habet in se ꝺoluꝫ.vt.ī.vi bono.rapto.l.ij.
§.ꝺoli.qui ꝺolus non purgatur nisi in casibus specialibus.vt
no.in brocarꝺis ꝺe ꝺoli consiꝺeratione rubricella ꝺolū ꝑ sequē
tia non purgari.z ꝺelinquentes semper sunt in mora.ī.ꝺe libe.
exhiben.l.si.z ꝺe vi z vi arma.l.j.§.bellissime.questio nō fuit ter-
minata qꝛ partes transigerūt.sꝫ puto qꝺ sit casus lꝫ nō allega-
retur in questiōe.ꝺ.l.quoties.ꝺe exacto.tributorū.z pro hoc.C.
ꝺe operis liber.l.si.z ꝺe ijs q aꝺ eccle.cōfu.l.pñti. ¶ In glos.se-
cus in si.prima tutior.z pro ipsa facit qꝺ no.per Dy.ī.ꝺe verbo.
obli.l.stipulatio ista.§.alteri. Ray.

1 ☞ Satisꝺatio requisita ꝺicitur contumelia.
2 Promittēs satisfacere an liberetꝛ ꝺanꝺo fiꝺeiussores.
3 Fiꝺeiussor quilibet ꝺicitꝛ iꝺoneus pro coniunctis personis.
4 Preceptū factū in mortuū an valeat z transeat aꝺ hereꝺem.
5 Suspectus nō possiꝺens immobilia an quis ꝺicatur.
6 Maritus pro funꝺo ꝺotali an satisꝺare teneatur.
7 Appellari an possit a sententia arbitri.
8 Fiꝺeiussor ꝺe iuꝺicio sisti an teneatꝛ in cā appellationis.
9 Debitor in ꝺiē vel sub cōꝺitione quanꝺo cauere teneatur.
10 Fiꝺeiussores ꝺe iuꝺicio sisti an ꝺebeāt possiꝺere immobilia.

¶ Qui satisꝺare cogantur vel iuramēto promittāt vel sue
promissioni committantur. Rubrica.

Uper rubrica. De satisꝺatiōe
iuꝺicio sisti viꝺ
per Rofre.ꝺe actione ex stipulatu iuꝺicio sisti.
z in aut.ꝺe exhibē.reis.§.sancimus.col.ix.vbi
est pulchra glo.z insti.ꝺe satisꝺat.§.seꝺ hoꝺie.
¶ Et nota singularem text.in ista materia qꝺ
1 † queꝺā cōtumelia est qñ satisꝺatio ab aliquo requiritur ꝺe te-
sta.tuto.l.tutores testamento.in si. Et viꝺe Azo.in summa pā-
ꝺectarum hoc eo.ti.z in Specu.ꝺe satisꝺationibus.z instit.ꝺe
satisꝺationibus.z in summa Gof.z Host.ꝺe pign.z alijs cau-
tionibus

tionibus.§.sequitur. ¶ Et iste titulus tractat principaliter de satisdatione pdicta iudicio sisti.licet incidenter tractet de aliis satisdationibus,vt no.j.e.l.filius.als.l.si filius.z ibi in glo.z.l. sciendu.z dixi.j.e.l.iulianus. ¶ Quid sit satisdare z qd satisfa-
2 cere.j.e.l.j.Et an qui promisit satisfacere† liberet dando fideiussores.Et si quis pmisit me facere securum ad sensum sapientis an teneatur dare fideiussores.z an qui satisdare non potest cōmittatur iuratorie cautioni z quando quod fideiussor debeat esse idoneus ex facultatibus facilitate conueniendi z ex fide q nō sit cauillosus.j.e.l.ij.z an dicatur posse facile conueniri ille qui habet castrum fortissimum vbi persone inhabiles sunt in iudicio satisdatiōes iudiciales nulle sunt eadem.l.§.si quis is.als
3 ex is.z an fideiussor iudicio sisti pprie dicat fideiussor.† Qd pro coniunctis personis quilibet dicitur idoneus fideiussor eadem l.§.pretor ait.Ad quid committatur stipulatio iudicio sisti,eadem.l.§.final.z an certa quantitas pro interesse promissa dicatur interesse conuentum.z an satisdans compellatur in satisdatiōe certā qtitatē p pena adijcere.z an snia lata contra principalem sine nouo libello mandetur executioni cōtra fideiussorez z an fideiussor iudicio sisti habeat priuilegiū qd habēt aliī fideiussores.z vsq ad qd tēpus teneat.z an teneat obligare bona sua in satisdatione.z an fideiussor teneat ad penā dupli q venit per inficiationē in actione.l.aquilie z similes penas.z in quib9 noceat factū principalis fideiussoris.j.e.l.siue i duplū.z an teneatur ad penā q puenit ex iuramēto in litē.z qd de fideiussore iudicatū solui.Impossibilitas a principio vel ex postfacto p mortē cōtingens ante morā liberat fideiussorē iudicio sisti.j.e.si deces-
a serit.Et qd mors ciuilis[a] z naturalis equiparant z qd exceptio cōpetens principali statu eius mutato nō cōpetit fideiussori.et an si principalis bannit sit excusat9 fideiussor iudicio sisti.z an
4 preceptū† factū in mortuū valeat z trāseat ad heredem.z an qñ certū est principalē sisti nō posse in termino statim cōmittatur stipulatio vel expectet terminus.z an si ex statuto teneant cōitates in quorū territoriis fiunt homicidia ad penam centū nisi presentēt homicidā si malefactor sit bannitus liberatuz sit cōe. z an idē si sit mortuus.Qui recusat fideiussorem euidentissime locupletē tenet iniuriarū.j.e.l.si vero.§.qui p rei qualitate.z dz esse locuples in reb9 immobilib9 qd est notandū.z qd notoria pbatione nō indigeret.z cui incūbat onus pbādi an alleganti diuitias an paupertatē plene z an teneat iniuriarū qui recusat in cōtractu recipere fideiussorē idoneū.Fideiussor dr nō idone9 nō solū ex facultatibus sed etiā priuilegio fori:z ideo pdici sibi debet qd tali priuilegio nō vtatur.j.e.l.si fideiussor.z an talis pdictio sufficiat ad tollendū eius priuilegiū.z an si predixi creditori qd me nō reciperet in fideiussorē qd teneri nolebam si postea me obligo an prosit mihi predictio.ex necessaria satisdatiōe qs remittit ad alium locū vbi satisdare possit ea.l.§. si necessaria.psona suspecta aut satisdat aut res petita sequestrat ea.l.§.
5 si.z an dicat† suspectus nō possidens immobilia.z qd si petat res imobilis.z an bona debitoris suspecti sequestrent.vbi partes discordāt de die stipu.succedit iudicis arbitrium.j.eod.l.de die.z pulchra distinctio an valeat stipulatio si dies omittatur. z an iudex possit abbreuiare tempus legale tam ex parte rei q actoris.z an a tali abbreuiatiōe possit appellari.z qd cause cōtingentia reducunt ad iudicis arbitriū.vitiose satisdat qui dat mulierē p fideiussore eadē.l.§.qui mulierē.an maritus pro fun
6 †do dotali satisdare teneat ea.l.§.quidam aiunt.z an snia lata cōtra maritū petentē fundū dotalē a cuius possessiōe ceciderat preiudicet mulieri.z modus alienādi fundū dotalez.accipienti seruū ignoranter p fideiussore succurritur ea.l.§.si seruus.z minori.xxv.annis recipiēti fideiussorē minus idoneū.si fideiussor succedat stipulatori ex integro cauet.z facit si papa cōmisit causam titio z Archidiacono pgameñ.z moritur Archidiaconus z titius efficiat Archidiacon9 an sol9 possit de causa cognoscere.p necessaria satisdatione pstanda quis ad aliū locū remittit si dolo z culpa caret z iuret de calūnia ea.l.§.tutor.an a senten-
7 tia arbitri† possit appellari.j.e.l.arbitro.z qñ ab interlocutoria appellet.z de approbationibus fideiussorū.z de estimatoribus bonorum dandorū in solutū creditoribus.z de emergenti z incidenti.z an snia arbitri aliquo casu possit executioni mandari per officium iudicis vel actione in factū in casibus in quib9 dat actio z exceptio.z quare in illis casibus dat actio z non in aliis z qualiter petat iniquū arbitriū reduci ad arbitriuz boni viri. appellatio qñq accipitur p simplici querela.j.e.l.si ab arbitro. z facit qd bāniti nō possunt appellare.semel approbatū ex causa pōt reprobari.z an habeat in fideiussoribus datis in cōtractu.vt si sunt facti inopes iterū dentur alij superueniēs mandatū ex parte actoris nō vitiat stipulationes iudiciales.j.e.l.iulia. z an hoc locū habeat in cautione iudi.solui.z an habeat locū si superueniat mādatū ex parte rei.z an cōuentus p fundo si alia immobilia nō possideat euitet cautionē iudicio sisti.z an scdm ista iura cōuentus suo noie teneat pstare cautionem iudicatuz solui.z vtilis distinctio quid iuris qñ superuenit mutatio ex par-
8 te actoris vel rei.z† an fideiussor iudicio sisti teneat in causa appellationis.z qñ ratihabitio retrotrahatur.quibus verbis interponatur cautio iudicio sisti.z an teneatur qs pmittēs alienū factū.quare reus satisdat iudicio sisti z nō actor.z in quib9 causis interponat hec cautio iudicio sisti.z si quis promisit sistere homicidā sub pena similitudinis supplicij an valeat talis promissio.z an in stipulatione iudicatū solui tm̄ operentur ista verba soluere iudicatū,sicut iudicatū solui.Institutus sub cōditione tenet cauere substituto in defectū cōditionis.j.e.l.inter oēs.
9 z bona distinctio† qñ debitor in diē vel sub conditione cauere teneatur.z si in aliquo instrumēto ptineat aliquid factū pfilio oīm de capitulo vel cōsilio lz aliq fuerint absentes nō est falsuz instrumentū.An debeat caueri oibus substitutis vel vni tm̄.j.e. sed si plures. ¶ Si filius defendit patrē vel econuerso cauetur de iudicato soluendo.j.ead.l.filius.als si filius.possessor rei immobilis non satisdat.j.e.l.sciendū.z quis dicatur immobilium possessor z an vsufructuarius dicat possessor immobiliuz.z an dominus respectu rei feudalis.z an possessor magnorū mobiliū excusetur a satisdatione.z an possessor immobiliū teneat saltez iurare z bona obligare.z an conuentus in vno loco si possidet immobilia in alio excusetur a satisdatione.z an cōuent9 in causa mille marcarum excusetur si possideat immobilia valētia li. x.z an excusetur conuentus pro re immobili ex eo q illam solaz possideat.quid si non sit dominus sed habeat publicianam,vel sit bonedei possessor.z an possidens reditus immobiles excusetur.an si pater possidet immobilia excusetur filius a satisdatio
10 ne.† An fideiussores dandi in ista cautione debeant esse immobilium possessores.an creditor habeatur pro possessore. z si debitor constituit se tenere noie primi creditoris,postea idem fecit noie secūdi creditoris si primus propria authoritate ingrediat possessionē pignoris possit p scdm accusari de violētia.z an creditor teneat ponere pignus in estimo tāq de bonis suis.an tutor possidēs immobilia excuset a satisdatione in cā pupilli. an cōdēnatus ad restitutionē rei habeat p possessore si lapsuz sit tēpus psequēde appellatiōis ea.l.§.si fundus.qd inspicit tps iudicij suscepti.an qs sit possessor immobiliū lz postea mittat vel vendat ex iusta causa pōt deferri iuramentū.j.e.l.si.z an talis sit re vera periurus.z an iurās soluere in termino sit periur9 si precepto iudicis non soluat.z an teneat soluere excōmunicato vel bannito.

1 ¶ Promittens satisfacere an dando fideiussores liberetur.
2 Promittens aliquem facere securum ad sensuz sapientis an teneatur dare fideiusso.si sapiens istud dicat.
3 Fideiussorem non reperiens submittit iuratorie cautioni.

Satisdatio. Quid sit satisdare z qd satisfacere declarat hec.l.ibi vt.i. sicut.ibi ei,creditori.ibi imple m9 qualitercū qz sit cōtētus.j.de pig ac.l.si rē.§.oīs.ibi nostro,quē nō constat eē creditorē. ¶ Pro declaratiōe huius.l.pone qd mutua-
1 sti mihi.x.† pmisi satisfacere intra certū tps adueniēte tpe volo dare fideiussorē nūqd possim:vr q sic p hāc.l.z.j.qbus modis pignus vel hypothe.solui.l.itē liberat9.§.q parat9.de ver.ob.l.in illa.z.l.si stipulat9.§.pñt.si cer.pe.l.fi.in fi.z de cōsti.pe.l.promissor stichi.§.fi.vbi de hoc dixi.And.z Gul.tenēt cōtrariū z allegāt i aut.vt cū d ap.cogno.§.ad hec.vñ sumit aut.si qñ.C.de cōsti.pe.z qz vba apposita in ptctu debēt intelligi fm naturā contractus.C.p socio.l.iij.locati.l.si vno.§.lz si vbo donatiōis.Sz de natura mutui est qd restituat pecunia,vt.l.cū qd.si certū petet ergo zc.z p hoc est rñsum ad.l.istā qz hic in iudicio nō obstat.§.q paratus qz ibi de voluntate creditoris. ¶ Ista qstio est dubia in verb.satisfacere.Vñ dicūt qdā qd cū verbū satisdatiōis vel satisfactiōis pfert ab hoie ad ptctū singularē:z tūc intelligit secūdū ptctū vel negotiū de quo agit,vt.d.l.fi.si cer.pet.ibi eñ nō promisit se satisfacturū sed curaturū q darent:quo casu liberatur dādo fideiussorē locupletē als tenet ad interesse.z ad hoc.j. de solu.l.satisdationis. ¶ Cōtra predicta multū videt hec.l.qz hic ponitur verbū satisfactionis esse limitatū scdm desiderium eius cui satisfit etiā simplr pferēdo z referēdo nos ad speciē cōtractus. ¶ Iaco.butri.dicit aut cōuenerūt partes vt dentur pignora vbi als debuerat dari fideiussor,z pōt:qz tūc z si stipulatio sit pretoria transit in conuentionalē,vt.j.de verbo.obli.l.in conuentionalibus.aut nō cōuenit inter partes:z tunc aut lex iubet satisdari.z cū species satisdationis sint due pt eligere pignora vel fideiussores.z sic pcedit hec.l.z glo.z de colla.bono.l.iij. §.iubet.z de fideicōmis.liber.l.iij.§.adiecit.z.d.l.pmissor.§.fin. de cōsti.pe.aut expresse dat forma satisdationi.s.vt cū fideiussore caueat,vt.l.ptorie.d pto.stip.z tūc nō lz formā mutare,vt.j.d

a ¶ Mors ciuilis. Adde doc.i.l.j.§. pe.cōtra Bal.in aut.si q mulier de epi.z cle.in.l.insulā.z ibi doc.j.sol. ma.Bart.i.l.deo nobis.d epis.z cle. Alex.i.l.si decesserint.j.e.Lud.ro. decisiōe.cccixix. incipiēte fuit dubitatū.no.i.c.susceptū.de rescri.in vj.z.c.si eps a paganis.de supplē.negli.pla.Io.i.c. si.de do.iter vi.et vxo.Car.i cle.j.vt li.pen.

solu.l.paulus.Ja.bu.¶ Dñs Ric.de malũbris hic querebat
2 talẽ questionẽ.† Quidã promisit facere aliquẽ securũ ad sensuʒ
sapiẽtis sui.sapiens dicit qd debeat dare fideiussores.nunquid
dare teneat.Et dicit qd sic p.l.istã:qꝛ hic dicit ꝙ qs fit securus
datis fideiussoribus.⁊ ꝓ hoc.j.de vsufr.l.si cuius.⁊ de ope.noui
nũcia.l.pretor.§.hoc interdictũ.lʒ Jac.de aret.videatur sentire
cõtrariũ.j.de preto.stipu.l.j.§.cões.¶ Dñs autẽ Odofr.in le-
ctura sua.C.de procu.l.j.in simili qstione distinguit aut contra
ctus vel negotium de quo agit sui natura exigit fideiussorem et
tũc dare tenetur qui ꝓmisit facere securũ:vt in stipulationibus
pretorijs,vt.j.de preto.stipu.l.pretorie.vel in cõtractu venditio
nis si euictio immineret in lumine contractus esset mos regio-
nis,vt.j.de euictionibus.l.si fundus.Si autem contractus vel
negotiũ sui natura fideiussorem non exigat sicut est regulariter
in cõtractu venditionis,vt.j.de periculo ⁊ commo.rei ven.l.pe-
nul.⁊ de euic.l.ij.⁊.l.illud tũc fideiussores dare nõ debeat. et ra-
tio est quia cũ quis promittit facere securum arbitrio sapiẽtis
intelligit arbitrio boni viri,vt.j.de ver.ob.l.continuus.§.cum
ita.bonus aũt vir arbitrari debet fm naturam cõtractus ⁊ ne-
gotij de quo agitur vt predictum est ⁊ hoc nisi expresse dictũ fo
ret facies me securum dando fideiussores quia tunc seruaretur
qd actum esset,vt.d.l.promissor stichi in fi.de consti.pecun.⁊ de
colla.bono.l.j.§.penul.⁊ dicit qd cautum est consilium qd hoc
adijciatur,¶ Idem dicit:si dictum esset facies me idonee secu-
rum ad sensum sapiẽtis:nã tũc ꝓpter verbum idonee,intellige
retur de fideiussoribus,vt.j.mã.l.si mãdato titij.in fi.vbi de hoc
satis nota.⁊ dixi de fideicõ.lib.l.iij.§.adijci.⁊ notaui.C.de ver.
sig.l.sancimus.¶ Opi.do.Rich.multũ videtur fortis ⁊ for-
te distinctio Odo.locũ haberet qñ dictũ esset cauebis mihi ad
sensum sapientis mei.Ad predicta etiã facit glo.posita ⁊ qd di
xi.j.de ver.ob.l.ex ea parte.in prin.¶ Ultimo nota vnuʒ valde
3 vtile quod glos.tangit scʒ qd iurans † se fideiussorem dare non
posse cõmittitur iuratorie cautioni,vt.C.de epi.⁊ cleri.aut.ge-
neraliter vbi de hoc satis dixi ⁊.j.si cui plus ꝙ p.l.fal.l.iij.§.quã
uis.qd dicit Gabriel non esse indistincte intelligendũ.⁊ distin-
guit aut res aliqua petitur ab aliquo possidente ⁊ eius rei noĩe
ab eo petitur satisdatio hoc casu committitur iuratorie cautio
ni ⁊ intelligit hec glos.⁊.C.de assertione tol.l.j.⁊ si persona esset
suspecta fieret reo sequestratio,vt.j.ea.l.si fideiussor.§.fi.⁊.C.de
agri.⁊ censi.l.litibus.li.xj.Si aũt aliquis petat rẽ sibi tradi pro
qua satisdare tenetur hoc casu non cõmittitur iuratorie cautio
ni nec res sibi traditur nisi satisdet,vt probat.j.de vsufru.leg.l.
vxori.⁊ nota.in glo.C.de vsufru.l.j.⁊ pro hoc de assertione tol-
len.l.ij.¶ In glo.vltima ibi interuenire,vt.j.de preto.stipul.l.
j.⁊.l.generaliter.¶ Ibi.l.pretorie tertio.⁊ de colla.bo.l.fi.Con-
trariũ nota.j.de reg.iur.l.in eo.§.nostro.¶ Ibi dare non posse
non precise qꝛ deierare posset.j.e.l.de die.in fi.sʒ iurabit se crede
re dare nõ posse fm Odof.dicta aut.⁊ generaliter.In fi.glo.nec
ob.de ver.obl.l.in cõuentionalibus,per ea que ibi no.⁊ dicunt
hoc.C.de procu.l.j.Ray.

1 ☞ Fideiussor dicitur idoneus ex tribus.

a
Ideiussor.[a] Idoneus † dicitur fideiussor ex duobus.h.d.addas ⁊ ter-
1 tium.s.ex fide vt.j.de ver.obli.l.si quis stipulatus.in
fi.vbi de hoc qꝛ nõ sit cauillosus,vt.j.ex q.cau.ma.l.
sʒ ad eos.Et qd dicit gl.de minutissimo loco vel castello intel-
ligit Gul.qñ castrũ nõ subest iurisditiõi iudicis corã quo dʒ p-
stari satisdatio.Si aũt subessent iurisditioni vt qꝛ sunt duo ca-
stra fortissima sub rege nihilominus tales castellani fideiubere
poterũt rege ⁊ officialibus suis:qꝛ rex poterit mãdatũ suũ exe
qui licet castra sint fortissima.⁊ vide de ista idoneitate fideiusso
rum.§.si quis in ius vocatus nõ ierit.l.j.

a ¶ Fideiussor.ad-
de Bal.i.§.susce-
pto.in aut.de ex-
hibẽ.reis. Idem
bart.in.c.corã.de
offi.⁊ po.iu.dei.

1 ☞ Dominus potest releuare procuratorẽ a fideiussione.
2 Fideiussor de iudicio sisti an gaudeat priuilegijs quibus alij fi-
deiussores.

Si quis is. ¶ Ubi persona inhabilis venit ad iu-
dicium iudiciales satisdationes nulle
sunt fm omnem lecturam.Et gl.hic in fi.dicit ꝙ male quod iste
non est proprie fideiussor,sed in fide sua aliuʒ recipiens:qꝛ imo
est proprie fideiussor,vt.j.iudi.solui.l.si ad defendendũ non pri
me obligationis ꝑ qua reus cõuenitur sed sistẽdi eũ in iudicio
1 cũ reus primo promiserat se sistere.⁊ hoc est qd dicitur † qd do-
minus potest releuare suũ ꝓcuratorẽ a fideiussione ⁊ pro eo fide
iubere:insti.de satisdatione.§.sed hodie.ad rationem glo.quod
non tenetur principalis ergo nec fideiussor,dic quia veruʒ est ꝙ
non tenetur vt dixi antiqua actiõe quia actori nulla compete-
bat sed tenet ex promissiõe quã facit iudicio sisti.⁊ huic accedit
fideiussor,vt.j.si quis caut.l.si cũ.de fideiuss.l.si quis pro eo.⁊.j.
eo.filiussa.Guid.de suʒ.Ja.de ra.⁊ pro hoc.j.eo.l.si vero.§.qui
fideiussorẽ.⁊ si quis cautio.l.is qui fideiussorẽ.⁊ de verb.obli.l.
quoties.quinimo talis fideiussor est magis ꝓuilegiatus ꝙ alij
fideiussores,vt.C.de fideiuss.l.sancimus.Guli.¶ Ray.defen-
dit glo.per.l.quoties quis aliũ.j.de ver.obli.vbi dicitur qd ta-
lis fideiussor videtur ꝓmittere factũ suũ ergo nõ est proprie fide
iussor,vt no.eo.ti.l.cũ filius.in prin.⁊.§.j.⁊ de fideius.l.si quis p
eo.⁊.l.sicut reus.Ray.¶ In glo.ibi non tenet.dic vt.j.de fide-
2 iusso.l.fideiussor obligari.† Et an fideiussor de iudicio sisti ha-
beat priuilegia que dant fideiussoribus,dicã.j.§.fi.in fi.

Pretor ait. Quid differat iste.§.a lege.j.ij.⁊.iij.§.in
ius vocati vt eant.dic vt ibi dixi.Et hic
ponit edictum pretoris ⁊ eius expositionẽ in ista materia.

1 ☞ Actio ex stipulatu de iudicio sisti cõmittit ad interesse.
2 Petens a fideiussore qui nõ sistit principalẽ debitorẽ an teneat
probare debitum petitum.
3 Fideiussor de iudicio sisti an cogatur certam quantitatem pro-
mittere.
4 Libellus nouus an sit dandus in actione de iudicio sisti cõtra
fideiussorem.
5 Fideiussorum plures sunt species.
6 Principali condemnato non censetur cõdẽnatus fideiussor cõ
tractus.
7 Fideiussores de iudicio sisti an habeant priuilegiũ ꝙ primo cõ-
ueniatur principalis ⁊ alia beneficia.

1 In fideiussores. ¶ † Actio ex stipulatu iudi-
cio sisti cõmittitur ad interes
se.h.d.¶ Ibi dat pretor.i.cõfirmat.nec eniʒ actio que datur ex
stipulatione iudicio sisti est pretoria.licet Azo dixerit duas da
ri vnam ex stipulatione.aliã ex hoc edicto que est pretoria,vt in
summa huius tituli.§.penul.qd nõ placet modernis.¶ Et qd
dicit litera an vero quantitate qcquid dicat glo.Dic fm Jaco.
de ra.quantitatẽ.s.certã.⁊ hoc indicat statim responsio ibi nisi
quãtitatẽ certã ⁊c.quasi dicat ad verũ interesse tenet non ad cer
tã quantitatẽ p iudicẽ taxandã.Ja.de ra.¶ Ja.vero but.expo
nit an vero quãtitatẽ.s.certã pro interesse promissam.⁊ dicit qd
est casus cõtra Dy.qui dicit qd quãtitas ꝓ interesse ꝓmissa est
interesse cõuentũ.nã hic ponit pro specie opposita ad interesse.
¶ Item quia lex dicit qd in tali quãtitate pro interesse promis-
sa non inspicit an intersit insti.de inuti.stipu.§.alteri.¶ Pre-
terea pone qd promisisti mihi.x.noĩe ⁊ loco interesse ⁊ vere mea
non interest nisi in quinqʒ.nũquid dices tota.x.esse interesse:cer
te nõ:nam non cadũt sub diffinitione interesse:qꝛ nõ sunt dãnũ
emergens nec lucrũ cessans.Ex quo ptʒ opinionẽ Dy.bonam
nõ esse quã ponit extra de regu.iur.c.mora.circa fi.lib.vj.Com-
mittitur ergo ista stipulatio ad verũ interesse vt hic.⁊ de verbo.
obli.l.quoties.¶ Sed nunquid petebã a te.x.ꝓmisisti iudicio
2 sisti,nũquid † habeo necesse probare qd illa.x.mihi debes re vera
si volo agere contra fideiussorẽ qui te nõ sistit.Quidam dicunt
ꝙ nõ sʒ sufficit probare qd petebã.x.alias stipulatio iudicio sisti
nullũ haberet effectũ vel vtilitatẽ.item si esset verum qd proba-
re deberet verũ debitũ non videretur posse morã purgare quod
potest per.l.⁊ si post tres.j.si quis cautio.Sʒ hec opin.absurda
est dicere quod si peterem a te mille ⁊ dedisti fideiussorẽ iudicio
sisti ⁊ non sistas vna die quod fideiussor teneatur in mille ⁊ sic
qualibet vice quia non sisteret ⁊ qd probari debeat veritas de-
biti facit.j.ne vis fiat ei qui in possessionem missus est.l.j.§.hec
verba.⁊ quia missio fit fʒ mensurã debiti declarati nõ petiti,vt
in aut.de exhi.reis.§.si vero.nec ad hoc ob.qd dici posset qd hoc
verum est quando missio petitur virtute primi debiti.hic virtu
te stipulationis iudicio sisti:nam ista stipulatio sequitur natu
ram principalis debiti,vt.j.vt le.no.ca.l.j.§.sub cõditione.vers.
itẽ querit.⁊ de ope.no.nun.l.stipulatio.§.siue.Itẽ hoc videtur
expressum.j.de preto.stipu.l.fi.vbi dicitur qd in talibus stipu-
latiõibus cõmodius est certã summã adijcere ne probãdo ad exi
guaʒ quãtitatẽ deducatur ex quo apparet ꝙ non sufficit ꝓbare
tantum petitum esse sed tantum re vera deberi ⁊ hoc etiam ex-
presse dicit iste.§.in fi.non ob.quod dicitur quod talis stipula-
tio nullius est effectus imo est propter vtilitatẽ fideiussoris qui
tenebitur etiam principali existẽte non soluẽdo,vt.d.l.j.§.si sub
conditione,vt le.no.ca.non obstat.l.⁊ si post tres.qꝛ illa loqui-
tur in satisdatione penali vbi certa quãtitas erat promissa q̃ cõ
mittit:sed purgatur vt ibi dicitur.dic ergo aut reus simpliciter
promisit sistere in iudicio dato fideiussore sine certa quãtitate.⁊
tunc oportet qd probetur verum interesse ⁊ verum debitum per
iura predicta.aut promisit sistere adiecta certa quantitate ꝑ in
teresse

teresse si non sisteret tunc interesse: quia videtur taxatum inter partes petetur fm qd promissum & taxatum est, vt. d. l. fi. de preto. stipu. & hic de ver. obli. l. iij. §. vltimo. penalis tamen stipulatio non cõmittitur nisi intersit actoris imo repellitur a petitione pene per exceptionem. s. si quis in ius vocatus non ierit. l. iij.
3 ad fi. Pet. † Querit gloss. an compellatur iudicio sisti fideiussor certã q̃titatẽ promittere, & nõ firmat pedẽ, sz de hoc dic vt notaui & dixi. s. si quis in ius vo. non ierit. l. fin. de preto. stipu. l. fina. & de custo. reorum. l. si quis reum. ¶ Jac. butrig. hic dicit qd in criminalibus que non recipiunt terminationẽ cõpellitur certã quantitatem promittere, vt. d. l. si quis rerũ. & C. de fideiussor. l. si barsatoram. & idẽ in causa liberali. vt. j. rẽ ra. ha. l. pro tantũ. ad exhi. §. fi. in alijs non, sed solum ad interesse tenetur quod approbat. M. fil. nisi loci cõsuetudo aliud obtineret. arg. j. de edi. edic. l. qd si nolit. §. qui assidua. Jaco. & Mar. & de dam. infect. l. si finita. in prin. & quasi vbiq3 est talis cõsuetudo qd certa quãtitas adijciat. ¶ Odo. hic tenet per fi. huius. §. qd teneat certã penã adijcere si actor petat & alleget etiã dictã. l. vltimã de preto. stipula. & rem ra. ha. l. si procurator. §. iulianus. Sed q nõ teneatur adijcere si non vult videtur expressum. j. si quis caut. l. sed & si quis. §. fi. & ibi in glo. De hoc vbi ex cõuentione certa summa adiecta fuit ergo sine conuentione non tenetur. & ita tenet glo. institu. de satisda. §. sed hodie. de hoc dicam. j. e. l. iulianus. ver. sed in quibus causis interponitur. ¶ Itẽ q̃rit Guli.
4 de cuneo † an in ista actione oporteat dari nouũ libellũ contra fideiussorẽ an agetur ista actione in factũ eoipso q nõ presentauit principalem ad interesse & fiat executio eoipso contra eum. ¶ Quidam dicunt qd non datur libellus sed fiet condemnatio statim. j. ad. l. aquil. l. proinde. §. notandum. & quia vbi iudicatum solui committitur stipulatio non restat nisi executio infra iudicatum solui. l. prima. & C. de vsuris rei iudicate. l. fin. ¶ In contrarium videtur quia quando promitto aliquem sistere in iudicio non teneor ex sententia lata contra ipsum. imo liberor lata sñia. j. de fideiusso. l. grece. §. fi. ¶ Sed qñ aliquis promittit iudicatũ solui obligatur ex iudicato quare recte executio fit cõtra ipsum, vt. d. l. fi. C. de vsu. rei iudi. sed quo ad fideiussorẽ iudicio sisti non habetur pro cõdemnato imo si reus se nõ defendat põt eũ fideiussor defendere, vt. C. de fideiusso. l. sancimus. Unde
5 aduertendũ est qd varie sunt fideiussiones, † est enim fideiussor iudicio sisti: & iste si reus sistat vsq3 ad sententiam vlterius non tenetur. in aut. de ijs qui ingre. ad ap. §. j. colla. v. & de hoc nota. in aut. de exhib. reis. §. suspecto. Si autem non representet eum vsq3 ad sententiã, sed sit in mora p̃sentandi tũc aut tps quo debuit presentare nõ est elapsum: & tũc releuatur ex toto si moriatur, vt. j. eo. l. si decesserit. aut tẽpus est lapsum & adhuc datur ei ex equitate sex menses, vt. d. l. sancimus. C. de fideiussoribus. sz si intra id tempus moriatur fideiussor tenetur, vt dicta. l. penul. responso. & datur libellus: nec contra eum fit statim executio, vt hoc. §. Aut loquimur in fideiussore iudicatum solui. & hoc distingue: quia aut cõuenit ex eo qd verbũ sonat: quia principalis est condẽnatus: & tunc fit executio cõtra ipsuz sine aliquo libello sicut contra principalẽ, vt. C. vbi de cri. agi opor. aut. qua in prouincia. ibi vt de rebus &c. & j. iudi. solui. l. j. & dicta. l. fina. C. de vsuris rei iudicate. in fine. vbi de hoc notat & dixi. ¶ Alij tamen contra: quia iniquũ videtur contra fideiussorem fieri executionem de cuius iure non est quesitũ. & allegant de iureiurando. l. cum duobus. §. qui iurauit. Si aũt cõuenitur ex alijs clausulis, vt q2 nõ defendatur reus principaliter: tunc nõ habet pro condẽnato, vt. j. iudica. solui. l. iij. §. fina. & l. iam tamen. in prin.
6 ¶ Aut loquimur in fideiussore cõtractus: & tũc dic qd † dãnato principali non videtur damnatus fideiussor. arg. j. manda. l. papinianus. & j. de excep. rei iudi. l. singulis. & l. & an eadem. & de apppellati. l. asinam. §. j. Guli. ¶ Et si querat vsq3 ad qd tẽpus
a teneatur fideiussor iudicio[a] sisti, distingue aut promittit in scriptis & in publica causa: aut in priuata. si in priuata tenet sistere vsq3 ad sñiam vt predixi. si in publica aut actor frustratur causam & fideiussor tenetur vsq3 ad sex mẽses: q2 ex negligẽtia actoris nõ debet diu fideiussor in obligatione manere. C. de fideius. l. penul. ¶ Si aũt actor est diligens & prosequitur causam tũc tenet fideiussor exhibere vsq3 ad sñiam, vt. d. l. grece. §. post litẽ. j. de fideiusso. & vide quod not. insti. de satisda. §. sed hodie.
7 ¶ Item querit Guliel. de suza. an isti fideiussores † iudicio sisti habeant beneficium qd primo cõueniatur principalis & alia beneficia que dãtur alijs fideiussoribus dicit q non: q2 res abiret in infinitũ: q2 & iste satisdaret iudicio sisti & non sisteret. ad cautelã dicit quod vtile est si renũciet. & ita seruatur. ¶ Sed an talis fideiussor teneatur obligare bona. dic q sic per. l. omnes qui vbiq3. C. de epis. & cleri. §. in hac. & insti. de satisdat. §. sin vero. lz gl. teneat cõtrarium. j. vt lega. no. caue. l. filio. Alias pulchras q̃stiones in ista materia vide quas notaui. d. l. sancimus. C. de fideius. ¶ In glo. qd videtur in fi. dic vt ibi dicam. & j. eo. l. de die. in prin. ¶ In glo. s. in factũ ibi ex sua p̃missione, vt. s. si quis in ius voc. nõ ierit. l. fi. ¶ Ibi in summa. nec ob. q no. j. nau. caup. stabu. l. idẽ. §. j. & fin. & qd ibi not. q2 ille glo. debent intelligi qñ actio specialis datur a lege hic secus. Item nõ ob. l. quoties. et l. j. cum sequentibus. j. de prescrip. ver. q2 ibi actio in factum ciuilis hic pretoria. ¶ Item nõ ob. l. q2 actionũ. eod. ti. q2 ibi actio in factum subsidiaria hic alia & facit. j. de rei vẽdi. l. j. §. per hãc. & qd ibi no. Ray.

1 ¶ Fideiussor mortuo principali in actiõe. l. aquilie an teneat in duplum.
2 Actio legis aquilie nõ est penalis nisi in eo q hz oculos retro.

Siue in duplum. Querit glo. quid in actione. l. aquilie q̃ crescit in duplũ p inficiationẽ. nunqd si facta inficiatione per principalẽ si recedat a iudicio. & non se
1 presentte vel moriatur tenebitur fideiussor † iudicio sisti in duplum. Glo. tenet q nõ lz dicat esse argumẽtũ cõtra. j. de fideius. l. si quis pro eo. §. si nũmos. Sed respõderi põt qd ibi loquit de obligatione que principaliter venit ex re super qua fideiussit scz super numeratione & sic respicit rẽ principalẽ non penã hic autem ex delicto inficiantis qd nõ obest fideiussori, vt. j. de ver. obli. l. mora rei. & dic vt ibi no. Unde aut queritur quo ad obligationem perpetuandã: & tunc factum rei nocet fideiussori, vt dicta lege mora. aut queritur de obligatione augenda vt in questionibus huius glo. & tunc non nocet, vt. j. locati. l. quero. & de eo quod certo loco. l. centũ capue. & ibi no. & idem in obligatiõe de nouo inducenda, vt. j. de fideius. l. in pignore. Jac. but. de bel. & alij moderni. & Ray. qui exponit hanc. l. siue in duplum originaliter & sicut non obstant glo. hic posite. nec obstat. j. si qs cau. l. si cum. in prin. vt ibi notatur nec. l. centũ capue. per ea que ibi nota. Ray. Gul. tamen de suz. dicit glo. male dicere & quod fideiussor tenetur in duplum facta inficatione per principalem in actione legis aquil. dicit enim quod actio legis aquil. sui na-
2 tura non est penalis † nisi in eo quod habet oculos retro in anno vel. xxx. diebus, vt. j. ad leg. aquil. l. inde neratius. §. si dolo. & C. ad legẽ aquiliã. l. contra negãtem. & ideo fideiussor tenetur in totũ: q2 cogitare debuit hoc euenire posse: q2 vbi res est disposita ad futurum: futurum attenditur. s. de iurisd. om. iudi. l. si idẽ. in fin. Sed illud est verum quando futurum venit ex natura p̃sentis non si venit ex contumacia vel ex casu vt hic. nã de natura legis aquilie principaliter non venit duplum sed simplum. de hoc tetigi. d. l. si idẽ. & dicetur. j. de in lit. iur. l. j. & dicta. l. centũ capue. ¶ Deinde queritur in glo. an idez sit si lis creuit per iusiurandum in litem. s. vt fideiussor ex facto rei in hoc nõ teneatur & dicit fideiussorẽ nõ teneri. ¶ Sed Guid. de suz. dicit hãc questionẽ nõ posse p̃cedere q2 iuramentum in litẽ prestatur demuz lata sententia & tũc fideiussor iudicio sisti est liberatus, vt. l. grece. §. post litem. de fideius. sed questio posset procedere in casu. l. si qñ. C. vnde vi. ¶ Ultimo querit an idem in fideiusso. iudicatum solui. & videtur tenere q sic licet sit argu. contra. d. §. si nummos. in. l. si pro eo. de fideius. & d. l. mora rei. de ver. obli. Sed responderi posset vt. s. dixi. tñ Jac. de are. videtur tenere qd fideiussor iudicatũ solui teneat in eo toto in quo cõdẽnatus est p̃ncipalis & allegat supra quod quisq3 iur. l. iiij. §. si is qui. & iudicatum solui. l. iudicatum solui. & dicit qd nõ ob. l. vlti. de fideiusso. allegata per gl. vt ex. d. l. clare potest perpendi Jac. de are. q2 ibi quãtitas erat aucta ex nũc agẽtis cõtumacia & ideo eam nõ petit. & vide qd dixi. j. de in lit. iur. l. j.

a ¶ Fideiussor iudicio. Adde bar. in l. cũ stipulat[9] sim. ff. de ver. ob. Ale. in. l. sancim[9]. C. d fide. doc. in aut. offerat. C. d lite 9te. Ant. de but. j. c. j. qd met. cau.

1 ¶ Impossibilia de iure & de natura equiparantur & vitiãt obligationem.
2 Casus fortuitus ante morã cõtingens liberat promissorem.
3 Fideiussor an teneatur mortuo principali.
4 Preceptũ cõtra mortuũ an valeat & transeat ad heredem.
5 Sententia lata cõtra mortuum non valet.
6 Exceptio cõpetẽs principali an cõpetat fideiussori.
7 Fideiussor in diẽ an teneat mortuo principali ante diem.
8 Promittens titium sistere rome sub pena an liberetur mortuo titio ante diem.
9 Fideiussor liberatur per mortem principalis.
10 Fideiussor in contractibus an liberet per mortem principalis debitoris.
11 Habens regressum contra aliquem an liberetur cedendo actionem.
12 Cõmunitas cõstituta in mora p litis cõtestationẽ an liberetur per interitũ homicide seu rei. vide pulchrã questionem.
13 Bannito principali an teneant fideiussores de presentãdo.

Si decesserit. ¶ Impossibilia de iure & de natura equiparantur, et
vitiant obligationem.h.d. ¶ Uel sic: impossibilitas
1 †a principio vel ante moram vitiat obligationem, se
cus si post morã ad impossibile deducat.h.d.cũ principio.l.se.
¶ Et diuide in tres partes, prima vbi tempore precepti deces-
serat ille qui debebat exhiberi. In scda post pceptũ & ante mo-
ram. In tertio post morã, scda ibi, vel post, tertia ibi, finaũt. Et
primo loquit de naturaliter mortuo vsq ad.l.si'uo.ibi de mor-
tuo ciuiliter.ibi actio nõ ob.C.de exce.l.defensiões.vt ibi notat
Ray.ibi decesserit & sic post morã.ibi vtiliter id est cum effectu.
Et dic ad euidẽtiã qd aut decessit q debebat sisti anteq iudex p-
ciperet fideiussori qd ipsum sisteret & tũc liberat fideiussor ipso
iure,& sic loquitur primus casus huius.l.aut decessit post prece
ptũ sed ante lapsum tẽpus quo sistere debebat & tũc liberat fi-
deiussor ope exceptiõis.ita loquitur secũdus casus.aut decessit
post lapsum tẽpus.& sic post morã fideiussoris & tunc fideiussor
cũ effectu tenetur vt in fin.l.& quod dixi de morte intellige natu
rali vel ciuili.notabilia collige.primo qd preceptum impossibile
& cui per rerũ naturã pareri nõ potest nullũ est vt hic &.j.de iu-
di.l.de qua re.§.fi.que sen.sine ap.rescin.l.fi.in princi.&.§.idem.
2 secundo nota†qd casus fortuitus ante morã cõtingẽs ipso iu
re liberat promissorẽ vt hic &.j.de verb.obli.l.si ex legati causa.
secus si post morã cõtingat,vt.j.l.prima.& de lega.j.l.cũ res.ad
fi.tertio no.qd mors ciuilis & naturalis equiparant qd verum
est quando idem est effectus vtriusq,vt.j.de cõtratab.l.j.§.si fi-
liũ.& de ver.o bli.l.ex ea parte.§.in insulã.vbi de hoc dixi.quar-
to no.ex prin.l.seq.qd exceptio competẽs principali statu eius
mutato nõ cõpetit fideiussori vt hic &.C.de fideius.l.j.& de exce.
l.defensiões. ¶ Oppone quod reo mortuo nihilominus fideius
3 sor†cõueniatur,vt.j.si quis cau.l.si eum.§.homo.dic q si reus
ante morã exhibitionis decessit sine dolo vel facto fideiussoris
liberat fideiussor vt hic sed si cũ dolo decessit nõ liberat vt in cõ
trario & ex ista solutiõe fuit sublata cauillatio Aldrici que fuit
talis: ipse fideiusserat in causa criminali pro quodã scholari iu
dicio sisti: scholaris venit ad eũ & dixit q metu pene fugere vo-
lebat.dixit Al.ego accusabo te de alio crimine tu eris cõtumax
& faciam te banniri & sic ero liberatus a satisdatione: q nõ po-
tero te sistere,pter bannũ & ita factum fuit cum cõueniret Al-
dricus ex satisdatione excusabat se pretextu banni per.l.istam
contra eum allegabatur quod istud bannum processerat facto
& dolo suo: & ideo fuit reiecta exceptio sua per dictum.§.homo
sisti.vnde consultius fuisset quod fecisset accusare scholarẽ per
alium & tunc potuisset excusari quia non apparuisset quod fa-
cto vel dolo suo bannitus fuisset. ¶ So.opponitur: hic dicitur
quod preceptum impossibile vt contra mortuum nõ valet imo
4 videtur†quod valeat & transeat ad heredem.j.de fideicõ.liber.
l.cum quasi.in prin.dicit glo.quod bene valet in fauore mortui
vt in contrario.sed contra mortuum non vt hic. Ista solu.non
videtur bona quia sic claudicaret iudicium quod esse nõ debet.
C.de fructibus & li.expen.l.final.alij dicunt speciale esse in con-
trario fauore libertatis sed nec hec est bona quia in.l.cum qua-
si.non erat fauor libertatis sed heredis vt haberet ius patrona
tus.Dic ergo quod est reperire decretum sententiam & pceptũ
5 †si sententia vel preceptũ feratur contra mortuũ nõ valet.nam
in iudicio oportet partes esse in rerum natura,vt.j.de iudi.l.de
qua re.§.fin.quia in iudicio quasi contrahitur.j.de pecu.l.iij.§.
idem scribit.Est & decretũ qd magis respicit rem q personã vt
patet in decreto interposito super alienatione rerum minoris
qd magis cõcernit pmissionẽ alienationis rei minoris q ipsius
personam.& sic etiam in.d.l.cum quasi decreuit iudex libertatẽ
seruo cõpetere & iura patronatus reseruant heredi iam mortui
decretum valet vt ibi.nam mortuus dicitur iusta causa abesse
vt.j.de ver.sig.l.mulieris.§.abesse.vel dic fm Jaco.de are.quod
hic promisi.s.de certa persona sistenda: & ideo nõ transit ad here
dem.vt.j.de libe.leg.l.non solum.§.tale. ¶ Item opponitur qd
6 exceptio†competens principali cõpetat fideiussori: vt.j.si quis
cau.l.sed & si quis rei capitalis.in prin. Timore huius cõtrarij
dicunt doc.qd hic est litera pro non condemnato & sic concor.si
vero est litera affirmatiua pro cõdẽnato subaudiunt post mo-
ram vel exponunt cõdẽnato.i.cõdẽnando & postq fuit in mora
condemnatus fuit: & ideo fideiussori non prodest exceptio con-
dẽnationis sic & alias ponitur tẽpus pro tẽpore.C.ex qui.cau.
infa.irroga.l.si possidoneum.sed hoc non videtur bene dictum
q iurisconsultus idem poneret qd fieri nõ debet.C.de nouo co-
di.compo.circa medium.& quia inferretur vis litere.vñ Petrus
dicit quod fuit cõdẽnatus in certa summa pecunie & pro illa de-
dit fideiussores.deinde condemnatur capitaliter reus & sic inci-
pit sibi exceptio competere que non prodest fideiussori quia sta-
tus principalis mutatus est vnde dic cum queritur an exceptio
reo cõpetens cõpetat fideiussori,dic aut illa exceptio competit
principali statu eius non mutato & illa competit fideiussori,vt
j.de pactis.l.fi.aut de ista q cõpetit p status mutationẽ: tũc aut
p mutationẽ status pncipalis nõ efficit ĩpossibile qd fideiussor
impleat qd pmisit & nõ liberat fideiussor nec hz exceptionẽ reo
cõpetẽte vt si debitor pquo fideiussor tenebat moritur vel de-
portat,nihilominus põt soluere fideiussor id in quo obligatus
est.& sic intelligat.l.ista.&.C.de fideiusso.l.j.aut per mutationem
status principalis efficit impossibile qd fideiussor pmisit vt q
pmisit eum sistere in iudicio certa die & ante diẽ mortuus est vel
deportatus & ita nõ põt eũ sistere tũc aut hoc cõtingit ante mo-
rã fideiussoris & liberatur vt hic &.j.si quis caut.l.sed & si quis.
in prin.aut post morã fideiussoris & nõ liberat,vt.s.l.pri.in fin.
¶ Ueniamus ad questiones: prima quã ponit glo.est si quis fi
7 deiussor†fuit de sistendo certa die & ante diẽ mortuus est prin-
cipalis ita qd certũ est eũ sistere nõ posse vel q est ita in longin-
quo qd nõ posset sistere die statuta nunqd fideiussor tenebit? di
cit gl.q ista stipulatio est cõcepta in diẽ & sub cõditione: & ideo
lz cõditio existat dies tñ expectari debet,vt.j.de ver.ob.l.in illa
cum similibus in glo.allegatis.sic & in pposito lz cõditio extite
rit q certũ erat eũ sisti non posse,pter tpis breuitatẽ: tñ si ante
diẽ mortuus est dz expectari dies. Moderni dicũt qd nesciunt
qd glossa dicere voluerit. ¶ Et ideo dicunt quidã q glossa vo-
luit dicere qd ex quo fideiussor se tñ arctauit qd exhibere nõ po
terat principalẽ qd stipulatio penalis cõmissa sit tamẽ eius ex
actio differatur vsq ad diẽ.& pro hoc glo.facit.j.de ver.ob.l.cũ
stipulatus sum mihi aut proculo. Alij dicũt qd gloss. intellexit
diẽ expectari quo ad obligationẽ.& sic per mortẽ principalis an
te diẽ fideiussor erit liberatus.quis ergo intellectus est verior?
¶ Opinio Jac.de ra.fuit qd licet fideiussor se tñ arctauerit qd
die statuta exhibere non posset: si tñ ante diem principalis mo-
riatur q nõ cõmittat penalis stipulatio,& fideiussor liberetur.
Et licet glos.hic dicat qd in stipulatione principali de sistendo
adest dies & cõditio si viuat: tamẽ de ista stipulatione nihil esset
tractandũ sz solũ de penali vtrũ sit cõmissa vel nõ.hec eñ pena
lis habet diẽ & cõditionem conditio impletur q cito.certum est
eũ sisti non posse,& hoc inspecto statim videtur posse agi ex ista
stipulatione penali.tamen casus mortis contingens ante diem
qua sisti debebat excusat fideiussorẽ & liberat.& pro hoc intelle-
ctu faciunt.ll.in glo.allegate,maxime de verbo.obli.l.cũ stipu-
latus sum mihi aut proculo.licet eñ ibi dicatur penam cõmis-
sam si certũ erat opus cõpleri nõ posse ante calendas: tamẽ di-
stinguendũ est inter facta promissa.Quedã eñ sunt facta q fiũt
successiue,vt domus.vbi si in opere successiue non procedit ini-
tiando mediando & finiẽdo cõmittit stipulatio penalis.vnde si
promissor est in mora inchoãdi cõmittitur stipulatio ad inter-
esse: quia nõ inchoauit: & sic quia nõ mediauit & quia nõ termi-
nauit.& sic cõmittitur stipulatio successiue & particulariter,vt
j.de verb.obli.l.stipulationes nõ diuidunt.§.plane.vbi de hoc
no.& dixi sed ad totale interesse non cõmittit nisi adueniente
die quo opus perfici debuit,vt.j.de ver.obli.l.si stipulatus essem
abs te.Est & aliud factũ qd perficitur vno cõtextu vt sistere ho-
minem in iudicio.vnde ibi nulla obligatio efficax committitur
ante diẽ q sistere debuit,& ideo hoc casu casus mortis supueniẽs
ante diẽ excusat pmissorẽ in totũ.nõ sic vbi promisi facere opus
successiuũ: tũc enim casus superueniẽs excusat solũ ab eo quod
fieri restabat tempore casus superuenientis sed non a mora q
pcessit inchoando vel mediãdo vt predixi.& pro hoc.j.quod vi
aut clam.l.si alius.§.est & alia.& de edil.edicto.l.iustissime.
¶ Sed ad hoc opponitur si promisi titium sistere rome certa
die sub pena quando certũ est eum sisti nõ posse pena est cõmis
sa.quomodo ergo obligatio pene que in pecunia consistit tolle
8 †retur per casum mortis ante diem superuenientem cũ ista sti
pulatio penalis sit in genere q perire nõ potest,vt.j.ad.l.fal.in
rõne.§.incerte.&.C.si cer.pera.l.incẽdiũ: dico q vbi res interijt
vel quis liberatus est tẽpore videtur soluere,vt.j.de admini.tu
to.l.si pupillus.vnde casus mortis tñ operatur ac si eum stitis
sem die statuta ex quo per me non stat sz in alio casu vbi pmisi
opus facere casus superueniens nõ põt representare factum il-
lud quod debuerat fieri ante casum superuenientẽ puta inchoa
re & mediare & preterito tempore in opere processisse sed bene re
presentat factum quod erat fiendum post casum superuenientẽ
& ab eo quod fieri debuisset post casum,casus bene liberat pro-
missorẽ,& quo ad illud pena nõ cõmittit.& sic patet q multũ re
fert pmittatur factum quod fit successiue an factũ quod habet
fieri vno cõtextu vel momento. Jaco.de ra. Et pro hoc bene ex-
tra de elect.c.cõmissa.que loquit in facto successiuo cum ibi no.
9 per omnes lib.vj. ¶ †Hãc opi.sequitur hic Guli.q iste fideius
sor liberet per interitũ principalis.& allegat de verb.oblig.l.si
ex legati causa.&.l.cum filius.Nec ob.fm eũ q iste fuit in culpa
tantũ se

tantum se artando,vt.j. si quis caut.l.ij.§.si tamen.quia talis
culpa purgatur ꝑ casum superuenientē lꝫ mora non purgeť,vt
j.ad.l.rhod.de iactu.l.fi.§.j.et.j.si cer.pe.l.quod te.cū casus hic
superuenerit,nec culpa causauerit ipsum casum culpa per illū
casum purgatur.¶ Hanc etiā opi.tenet Ja.bu.qꝛ cum adhuc
supersit dies exhibēdi cōpetit exceptio:ergo non est in mora,vt
j.quando dies leg.cedat.l.j.in fi.⁊ si cer.pet.l.lecta.¶ Ad leges
allegatas per glo.respondet primo:qꝛ.l.in illa.⁊.l.cū stipulatꝰ
sum a proculo.loquūtur vbi cepit obligatio a conditiōe:vnde
homine mortuo existēte conditione nō extinguitur obligatio:
sed purificať vt ibi.sed si incipit a ꝑcedenti pactione extinguiť.
¶ Itē posset dici secundū eū quādo tale factū esset in preceden
ti obligatione quod non faceret deficere obligationem:qꝛ non
desinit posse fieri licet ad diem fieri nō possit durat principalis
licet ⁊ secunda.s.penalis cōmittatur.vnde nō extinguitur pri-
ma nec ergo secunda vt accessoria prime.tn̄ debet esse altero cō
tentus nisi sit dictū quod vtrunqꝫ petať,vt.j.de pactis.l.rescri
ptum.§.si pacto.⁊ de transac.l.qui fidē.⁊ sic loquitur glo.dicte
l.cū stipulatꝰ sim mihi a proculo.in fi.gl.magne.Et licet in ista
questione varient glo.hic ⁊.d.l.in illa stipulatione si calēdis.et
l.cum stipulatus essem abs te.⁊.l.hoc iure.⁊.l.si homo.⁊.l.cū sti
pulatus sim mihi a proculo.⁊.l.insulam.tamen ex predictis o-
mnia ad concordiā reducunť.⁊ de hoc vide quod not.ꝑ Dy.
extra de reg.iur.c.nemo potest ad impossibile obligari.li.vj.cir
ca fi.⁊ quod plene dixi.C.de ꝯtrahen.stipula.l.non moriturū.⁊
l.insulā de verb.obli.¶ Si aūt glo.intelligatur quod stipula
tio cōmittať sed expecteť ⁊ differatur executio vsqꝫ ad diē tunc
glo.nō posset sustineri:vt ex predictis ptꝫ nisi intelligamus gl.
quando stipulatio incepit a precedenti conditione.nā tunc de-
fectus potentie facit stipulationē committi ⁊ agi.⁊ nō liberať
ꝓmissor,vt.j.de ver.obli.l.ita stipulatur.¶ Vel posses saluare
glo.vt questio glos.non intelligatur in casu nostre.l.Sed qn̄ id
fieri debuit non desinit fieri posse perpetuo lꝫ intra tempus fieri
non possit:vt est facere domum.nā tunc stipulatio committiť
cum desijt fieri posse intra tempus.expectatur tamē dies vt aga
tur:quia tunc non est liberatus.⁊ ita loquitur preallega.l.cū
stipulatus sim mihi a proculo.quam gl.allegat.In secūda que
10 stione quā facit glo.s.an idem † sit in contractibꝰ.Dicebat do.
Ricar.ꝙ est casus.j.de verb.obli.l.ita stipulatꝰ.vbi de hoc sa-
tis dixi.nam aut incepit a precedenti conditione ⁊ tunc statim
cū desinat posse dari vel fieri cōmittitur stipulatio penalis:vt
homine mortuo etiā sine mora ꝓmissoris teneatur ad penā:vt
d.l.in illa stipulatione si calendis.⁊.l.ita stipulatus.aut incepit
a precedenti cōuentione ⁊ tunc mortuo homine sine mora libe-
ratur ꝓmissor,vt hic ⁊.j.si quis cau.l.iij.⁊ de ver.ob.l.si homo
mortuus ⁊ ibi in gl.quā approbat Dy.⁊ qꝛ sublato principali
tollitur accessoriū de reg.iur.l.cū principalis.⁊ ista fuit opinio
Odofre.⁊ de hoc ꝑ Dy.d.c.nemo potest.Sed in primo mēbro
vbi stipulatio penalis incepit a ꝯditione,Ja.subdistinguit qꝛ
aut nō potest dari per casum ⁊ tūc aut est talis casus ex quo ꝓ-
missor habet regressum contra aliū nō.Si nō vt homo est mor
tuus naturaliter ⁊ hoc casu pena non cōmittitur ⁊ ita loquiť
l.vbi dicunt esse speciale.j.ad.l.rho.de iactu.l.fi.§.idē iuris.vbi
autem datur ingressus cōtra aliū:vt qꝛ alius interfecit hoīem
promissum ⁊ sic habet regressum contra occidentem:tūc aut est
soluendo occisor cōtra quē datur regressus ⁊ pena committiť,
vt.j.ad.l.aquil.l.ꝓinde.⁊ sic intelligatur.d.l.in illa stipulatio-
ne si Calendis de verb.ob.aut nō est soluendo ⁊ tunc de equita
te pena nō cōmittitur,vt.j.de eo per quē factū erit.l.fin.⁊ sic di-
stinguitur.j.si quis cau.l.ij.ad fi.⁊.l.iij.Jac.de ra.¶ An aūt eo
11 † casu quo habet regressum cōtra aliū liberetur actionē cedēdo
vide.d.l.ꝓinde.ad.l.aquil.⁊ de dolo.l.arbitrio.§.fin.¶ Sed qꝛ
in superioribus dixi diem expectari anteꝙ̃ agatur hoc intelli-
ge si nolo agere ad factū vt fiat.sed si vellē agere ad iteresse:tūc
aut ad interesse particulare operis non inchoati:vel nō media
ti ⁊ possum statim.aut ad totale operis non cōsummati ⁊ de-
beo diē expectare,vt.j.de ver.ob.l.stipulationes nō diuiduntť.
§.plane.vbi de tali interesse satis dixi.Alij dicūt aut dies est ap
positus ad differendā exactionē ⁊ hoc constat ⁊ expectať dies.
aut ad purificandū obligationē ⁊ hoc cōstat ⁊ statim agi pōt.
In dubio aūt siquidem erat dandū vel fiendū parti ⁊ tunc vide
tur ad differendā exactionem alias ad purificandū cōditionē.
qđ declarant per exēpla.verbi gratia si tibi non dedero stichū
intra annū dabo decē nomine pene.hic expectať dies.¶ Si ve
ro nō est dandum vel faciendum parti tunc non expectať.hoc
ꝓbatur.j.de verb.ob.l.in illa stipula.si calendis.⁊.l.hoc iure.
¶ Pet.tamē.j.si cert.peta.l.non omnis dicit debere considera
re an id quod in conditione deuenit sit dandum vel faciendū
a ꝓmissione nec attendatur cui sit dandū vel faciendū.qđ vide-
tur verius vt probatur in glo.l.hoc iure.de verb.ob.de quo dic

vt.d.l.nō omnis secundū Pe.¶ Et de ista materia istarū que
stionū quas glo.tangit recurre ad ea que notaui.d.l.nō mori-
turū.C.de contrah.⁊ cōmit.stip.de ver.ob.l.in illa stip.si calen-
dis.⁊.l.si homo.⁊.l.stipulationes nō diuiduntť.⁊.l.cū stipula-
tus sim mihi a ꝓculo.⁊.l.ita stipulatꝰ ⁊ per Dy.d.c.nemo po-
test ad impossibile in fi.lib.vj.⁊ qđ etiā notaui.C.de fideiusso.l.
sancimus.Et vide etiā in qōnibus dn̄i Guidonis de suza.viij.
folio.j.col.in fi.ver.sed pone qōnem de facto statutum est quod
eligantur custodes.¶ Ultimo ex predictis potest colligi que-
stionis solutio que fuit de facto ꝑgami tp̄e regiminis domini
beccarij de beccaria tūc potestatis ⁊ in qua sit subtilis doctor
⁊ famosus subtiliter allegauit ⁊ est talis:statutum est pergami
quod si in territorio alicuius cōis perpetratum fuerit homici-
diū soluat cōe lib.centum nisi presentauerit homicidā.perpe-
tratū fuit homicidiū in territorio cuiusdā cōmunitatis ⁊ inqsi
tio facta est contra cōitatem ex eo ꝙ nō presentauerat malefa
ctorē in respōsione inquisitionis:confessatū fuit homicidiū fo-
re perpetratū in territorio cōmunis ⁊ ꝙ nō presentauerant ho
micidā,⁊ more solito satisdatio p̄stita ⁊ statutus terminus de
fensiōis ⁊ in termino defensiōis ꝓbatū fuit homicidā mortuū
esse.querebať an cōmune per interitū homicide foret liberatū
a pena statuti.Et allegabať.l.ista ꝓ casu ad defen̄.cōmunis et
j.de ver.ob.l.si homo mortuꝰ.⁊ qꝛ presentatio erat impossibi-
lis,vt.j.de regu.iur.l.impossibiliū.⁊ eo.ti.c.nemo potest lib.vj.
¶ In contrariū allegabať per eundē do.beccariū qꝛ verba sta
tuti dicunt quod soluat cētū nisi p̄sentet.⁊ ita obligatio est pu
ra lꝫ sub conditione resolui possit.s.si presentetur,vt not.j.de in
diē addic.l.ij.in gl.⁊ de acti.⁊ obli.l.obligationū fere.§.fi.vbi di
citur quod si excōico te nisi solueris intra.x.dies ꝙ statim es ex
cōmunicatus lꝫ soluendo intra terminū possit toli talis excōi-
catio.⁊ hoc etiā notat Bar.brixien̄.cxxviij.questiōe que incipit
12 esto quod iudex.Itē allegabatur † qꝛ cōmunitas erat in mora
ꝑ ꝯtestationē ⁊ interpellationē:⁊ ideo per interitū nō liberaba
tur,vt.j.de ver.ob.l.si ex legati causa.⁊ si cer.pet.l.qđ te.¶ Et ꝑ
hoc etiā bene facit gl.que est.d.l.ita stipulatꝰ sum te sisti de ver.
obli.que incipit nō igitur expectandū.⁊ etiā tex.eiusdem.l.qui
distinguit vtrū obligatio incipiat a pactione vel a cōditione.⁊
ꝓ hoc de penu leg.l.si penū.⁊ qꝛ in noxali iudicio vbi est emen-
datio damni in obligatione ⁊ noxe deditio in solutione interi-
tu serui post morā vel litis contestationē non liberatur dn̄s.j.
de noxa.l.electio.§.si is.⁊.l.si pluriū.§.fin.qꝛ mora precedit ca-
sum,vt.j.solu.matr.l.semel mora cū si.allegabatur etiā qđ sal-
tem mortuus p̄sentari debuerat cū statutum nō distinguat de
mortuo vel viuente.¶ Ad hoc respondebať quod hoc nō erat
de mēte statuti qđ requirit p̄sentationē vt homicida puniatur
quodāmodo fieri nō pōt,vt.C.si reus vel accusator mortuꝰ fue
rit.per totū.¶ Finaliter obtentū fuit in collegio iudicū Per-
gamen̄.quod cōmune cōdēnari deberet ꝑ iura predicta.¶ Ad
l.istā respondebať quod hic sistere erat in obligatione:et si non
sisteret pena:⁊ ideo si ante morā moriatur liberatur ꝓmissor.sꝫ
ex forma dicti statuti est econuerso qꝛ centū sunt in obligatio-
ne penali.lꝫ p̄sentando cōe possit se liberare:⁊ sic recte intuen-
ti hec.l.ad ꝓpositū non accedit.¶ An aūt bannito principali
13 † teneantur fideiussores de p̄sentando hec questio dependet ab
illa questione an banniti nostri tēporis equiparētur deporta-
tis.de quo dic vt dixi.C.de here.insti.l.j.⁊ vide de p̄dicta qōne
in opere Alberti de gandino super maleficijs vltimo ti.ver.itē
pone questiones sepius occurrētes ⁊ in meis qōnibus statuto
rum quarta particula vbi agitur de bannitis.Cōmuniter vidi
seruari qđ si p̄ncipalis banniať anteꝙ̃ fideiussor fuerit in mora
presentandi quod fideiussor liberetur per.l.istā.⁊ ideo cauti iu-
dices anteꝙ̃ ꝓcedant ad banniendū principalem requirunt fi-
deiussores de p̄sentando ⁊ precipiunt quod intra certū termi-
nū representent.⁊ si non faciunt ꝓcedunt ad bannū dandū p̄n-
cipali.⁊ ex hoc fideiussores nō excusantur cum fuerint in mora
presentandi.⁊ sic fuerit cōmissa pena.⁊ ad hoc facit quo not.et
dixi.j.si qs cautio.l.sed ⁊ si quis in prin.⁊ in Spec.de accu.ter-
tia particula.§.sequiť videre.℣.itē queritur.¶ In glos.cū non
esset dies ibi hoc factum.i.hec stipulatio penalis facto adiecta
sicut in sequenti questione adiecta fuit dationi.Oldra.¶ Ibi
statim debet agi ad penā Oldra.¶ Ibi in illa stipulatione.s.
Calendis.imo dic idem extra iudiciū ⁊ in iudicio:qꝛ casus con
tingens in re promissa ante moram nō patitur cōmitti stipula
tionē penalē que concepta videtur ad puniēdum morā.ar.j.ad
leg.rhod.de iactu.l.fi.§.idē iuris.⁊ de ver.obli.l.si homo mor-
tuus ⁊ ibi no.Et hoc verū nisi ex casu esset promissor habiturꝰ
contra alium regressum,vt.j.ad.l.aquil.l.proinde.¶ Non ob.
l.in illa quia ibi stipulatio penalis incipit a precedenti condi-
tione.quo casu nō videť adiecta ad puniendum morā.sed con-
siderat solū conditionis existentiā.hinc est ꝙ impossibilis con-

ditio cum in faciendo concipitur obstat stipulationi penali. cũ
autem incipit a cõditione impossibili pura redditur, vt. ĵ. de ꝟb.
oblig. l. impossibilis cõditio. ⁊. d. l. in illa, vltimo respõso. Old.

I vero pro cõdemnato.

scilicet post fideiussionẽ. Ibi decesserit. s. postea. Ibi
amiserit. s. post morã exhibitiõis. Et dic tria tpa cõ
siderari. Primũ qñ fuit condẽnatus ante fideiussionẽ quo ca-
su nulla est fideiussio ipso iure sicut nec ꝓ seruo. ĵ. si quis cau. l. si
seruus. Secundũ tempus est qñ cõdẽnatus fuit post fideiussio-
nẽ ⁊ ante morã fideiussoris quo casu tenet ipso iure sed obstat
exceptio, vt. s. l. ꝓxi. ¶ Tertiũ tẽpus est post fideiussionẽ ⁊ mo-
ram fideiussoris reo condẽnato ⁊ tũc cũ effectu tenet̃ fideiussor
cũ post morã cõmissam deficiat posse exhiberi. ⁊ sic loquit̃ hic.
¶ Guar. tamẽ intellexit hanc. l. non in cautione iudicio sisti vt
glo. intelligit sed de cautione extra iudiciũ facta in cõtractu et
tunc litera procedit plane ⁊ cum non ⁊ sine non, sed tunc. l. qua-
si nullũ dubiũ haberet, ⁊ ideo intellectus gl. melior: maxime cũ
iste titulus ⁊. l. p̃cedens ꝓprie tractet de cautione iudicio sisti.

1 ☞ Creditor reprobans fideiussorem notorie locupletem tene-
tur actione iniuriarum.
2 Notorium an indigeat probatione.
3 Paupertas vel diuitie vtrũ presumãtur an probari debeant.
4 Pauper quare quis presumatur.
5 Multitudo diuitiarũ nõ ꝑuenit ad multos ⁊ datur ex fortuna.
6 Paupertas quomodo probetur.
7 Idoneus qs p̃sumit̃ in qualitate intrinseca vide plura exẽpla.
8 Recusans recipere fideiussorem idoneum an teneatur indistin
cte actione iniuriarum.

1 **Qui pro rei qualitate.** Reprobãs fide-
iussorem † euidẽ-
tissime locupletẽ tenet̃ actione iniuriarũ. h. d. ⁊ dz locuples in
rebus immobilib⁹ vt nota. in glo. in authẽ. de exhi. reis. §. san
cimus. coll. v. ⁊ dixi. ĵ. eo sciendũ. circa fi. quod est bene notãdũ.
¶ Et iste. §. recte loquit̃ nõ de satisdatione iudicio sisti de qua
loquitur. l. sciendũ. ĵ. e. sed de illa satisdatione que prestabat̃ nũ
cio vocanti aliquem in ius de qua loquitur. s. in ius vocati vt
eant. ⁊ dixi etiam si quis in ius vocatus nõ ierit. l. j. ⁊ expone rei
qualitatẽ, vt no. s. e. l. ij. in princ. Ray. et quod subijcit approba
tum dic per iudicem, vt. ĵ. eod. l. arbitro. ⁊. l. sequen. ¶ Et. §. iste
2 ad duo sepe allegatur. Primum est ꝙ † notoria probatione nõ
indigeret. Circa quod dicit breuiter Iac. bu. ꝙ quedã sunt no-
ta vt notoria. ⁊ ista probantur esse notoria non tñ necesse est ꝓ-
bari verũ esse sed solum notoriũ. Quedam sunt manifesta: ⁊ il-
la habent probari vera esse seu sic esse, vt. C. de ap. l. ciues. vbi de
hoc. Quedam sunt euidentissime notoria, vtputa aliquis debe
bat esse fideiussor in centũ libris. cõis vulgi opinio est ꝙ sit di-
tissimus. ista nõ expedit aliquo modo ꝓbari vt hoc. §. Quedam
sunt nota iudici vt priuato. ⁊ ista debẽt probari in figura iudi-
cij, vt. s. de offic. presi. l. illicitas. §. veritas. Quedã sunt nota iu-
dici vt iudici, vt que consistunt in aspectu oculoꝝ. ⁊ ista ꝓbant̃
ꝑ talẽ aspectũ. ĵ. de mino. l. minor. xxv. annis aspectu. ĵ. finiũ re-
gun. l. si irruptione. ⁊ hec probari nõ debent. Et illa dicunt̃ no-
toria que habent actũ manentẽ. C. quomodo ⁊ qñ iudex aut. q
semel. ⁊ in corpore vnde sumit̃. ⁊ qui ⁊ aduersus quos. l. j. ⁊. ij.
de manifesta. ⁊ ibi de hoc satis. Quedã sunt notoria actus trãs
euntis ⁊ tunc probatur esse quia non proprie dicitur notorium
sed manifestum, vt. d. l. ciues. de hac materia dixi plene vt nota-
ui. C. de accu. l. ea quidem. ⁊ per Ber. ⁊ Inn. extra de cohab. cle.
3 ricorum. c. vestra. ⁊. c. tua nos. † Secundo allegatur ad qõnem
vtrum paupertas: vel diuitie p̃sumantur vel probari debeant.
¶ Circa hoc variãt glo. ⁊ doc. Glo. magna que est. ĵ. de proba.
l. ij. circa fi. sentit qd quilibet p̃sumatur diues ⁊ soluendo. ⁊ hoc
etiã innuitur. e. ti. l. non est necesse. de hoc satis nota. per Arch.
vj. q. vlti. c. fi. et not. ⁊ tetigi. C. de proba. l. ex persona ⁊ eod. tit. l.
actor ꝯm Iac. de are. ⁊ satis ꝑ Garsiã ⁊ Cardinalẽ extra de ele
cti. c. si forte. li. vj. per Gabrielẽ de osseletis in tractatu suo de fa
ma. §. nunc ad portũ. ver. quid dices aliquis vt maior. ⁊ ad hoc
ĵ. de priui. credi. l. si creditores. in fi. vbi de hoc tetigi. ⁊. C. arbi-
triũ tutele. l. si defunctus. ⁊ in alphabeto dictione pauper extra
de elec. c. bone memorie maguntine in gl. magna de p̃sumptio.
c. dudum. ¶ Sed cõtra gl. que dicunt quod quilibet presumat̃
4 soluendo videtur melius dici ꝙ † quilibet presumat̃ paup q̃
diuitie sunt ex accidenti cũ homo nascat̃ nudus ⁊ sine diuitijs.
xlvij. dist. c. homines. ⁊ Cato: Infantẽ nudũ cum te natura crea
uit ⁊c. ⁊ ꝓ hoc. ĵ. e. l. arbitro. ⁊. l. si arbitro. Si eñ quilibet p̃su-
meret̃ soluendo ad quid daretur arbiter ad ꝓbandos fideiusso
res. ⁊ q̃ speciale videtur in coniunctis personis quod habean

pro locupletibus. s. e. l. ij. §. pretor ait. ⁊ in ius vocati vt eant. l. j.
ergo secus in alijs. qui eñ accidens dicit sic diuitias habet pro
5 bare. ĵ. de proba. l. ab ea parte. ⁊. C. de serui. l. altius. † nã multi-
tudo diuitiarũ accidẽs est ⁊ nõ peruenit ad multos. in aut. de
consuli. in princ. ⁊ ꝑueniunt ex fortuna. ĵ. de acquir. re. do. l. si is
qui. §. j. ⁊ q̃ ex diuitibus efficiuntur pauperes. C. ne filius ꝓ pa
tre. aut. habita. ⁊ vñ quasi casus. ĵ. de magist. conueni. l. j. §. si ma
gistratus. ver. probatio aũt. Et q̃ idoneus ⁊ soluendo dicitur
qui habet tñ in bonis quantum soluere tenet̃. ĵ. de verb. sign. l.
quos nos hostes. §. locuples. ¶ Item dicitur qd quis p̃sumit̃
sibiipsi soluendo, vt. ĵ. ad leg. falc. l. cum querebatur. §. j. ergo a
contrario quo ad alios soluẽdo nõ presumitur. ⁊ pro hoc etiã
in aut. de exhib. reis. §. fi. col. v. ¶ In contrariũ videt̃ qd pau-
pertas non presumatur, sed probari debeat. d. l. si creditores. de
priuile. credi. ⁊ q̃ patronus petens alimenta a liberto hz neces
se probare se pauperem. ĵ. de libe. agno. l. fi. ¶ Quid dicem⁹: cõ
muniter doctores sequuntur distinctionem glos. que est hic lz
eã aliqualiter amplient ⁊ declarent: ⁊ dicũt aut est notoriũ ali-
quẽ esse diuitẽ vel pauperẽ ⁊ tunc statur notorio nec indiget ꝓ-
batione. vt hoc. §. aut non est notoriũ sed est p̃sumptio vel con-
iectura ex tpe preterito ad p̃sens. vt si ab antiquo fuit diues p̃-
sumitur diues. si ab antiquo fuit paup presumitur paup: q̃ de
preteritis ad p̃sens presumimus ⁊ coniecturamur, vt. C. de pro
ba. l. ex persona. ⁊. ĵ. de proba. l. non est necesse. Si nõ est aliqua
coniectura tũc aut aliquis petit se admitti ad aliquẽ actũ tanq̃
diues puta ad decurionatũ vel officiũ cũ ex forma statuti non
admittant̃ nisi habeant tñ in bonis tunc habet necesse ꝓbare
quod habeat tñ in bonis. Si vero velit se excusare vel admitti
pretextu paupertatis tunc hz necesse ꝓbare paupertatem. vt di
cta. l. fi. de libe. agnos. ⁊ institu. de excusa. tuto. §. item propter.
¶ Idẽ si aliquis obijciat alicui qd excludatur ab aliquo actu
ꝓpter diuitias vel paupertatẽ. nã obijciens habet necesse ꝓba
re q̃ ei qui dicit ⁊c. vt. ĵ. de proba. l. ij. ⁊. l. cum de lege. ⁊ ibi in gl.
⁊. C. de iur. dot. l. vbi adhuc vbi de hoc dixi. ¶ Sz qño proba-
6 bitur † paupertas[a] cum sit mere negatiua. C. de ꝓbatio. l. actor:
a ¶ Respondeo cum non possit necessario probari ꝓbabitur ꝑ
coniecturas: vt q̃ vadit mendicando ⁊ male indutus ⁊ similia.
vt. C. de repudijs. l. consensu. ⁊ de rei ven. l. indicia. vel q̃ est vul
gi opi. vt. C. de iure do. l. vbi adhuc ⁊ ibi in gl. Quando eñ ali-
quid non potest necessario ꝓbari probatur per coniecturas. vt
C. de proba. l. non epistolis. ⁊. l. neq3 natales. ⁊. ĵ. de re milit. l. nõ
omnes. §. a barbaris. ¶ Et hec vera in qualitate extrinseca pu
7 ta diuitiarum, vel paupertatis, ⁊ similium: sed in qualitate † in-
trinseca presumitur quis idoneus ⁊ sufficiens puta quod quis
sit sane mentis nisi probetur contrarium, vt. ĵ. de leg. ij. l. cũ pa-
ter. §. rogo. ⁊. C. de codicillis nec codicillos ⁊ ibi in glo. ⁊ presu-
mitur quilibet dignus nisi probetur indignus de leg. ij. l. cum
quidam. ⁊ presumitur gratus nisi probetur ingratus, vt. C. de
inoffic. testa. l. omnimodo. ⁊ ibi de hoc nota. ⁊ dixi. nisi presum-
ptio esset in contrarium. vt extra de regu. iuris. c. semel malus. ⁊
pro hoc extra de scrutinio in ordine faciẽdo. c. vno ⁊ ibi de hoc
⁊ per Host. in summa eodem titu. §. que sit forma. ver. forma ve
ro secundi scrutinij ⁊ versi. seq. vbi no. ratio quare qualitas in-
trinseca et boni mores presumũtur. sed qualitas extrinseca nõ:
ibi videas. ⁊ de hoc etiam nota. et dixi. ĵ. de proba. l. cum de le-
ge. ¶ Vltimo quero nunquid iste. §. intelligatur indistincte ꝓ-
8 ut sonat. s. ꝙ recusans † recipere fideiussorem idoneum teneatur
iniuriarum. dic ꝙ non secundum Pet. sed aut recusat eũ ex cau
sa probabili vt q̃ fideiussor est amicus ei⁹ ⁊ nollet cũ eo litiga-
re vel q̃ fideiussor lz esset locuples erat cauillosus ⁊ litigiosus
tunc non tenetur iniuriarũ q̃ ex iusta causa facit. arg. ĵ. de ver.
obli. l. si quis stipulatus in fi. ⁊ ex qui. cau. maio. l. sed ad eos et
q̃ nõ habuit animũ iniuriandi, vt. ĵ. de furtis. l. qui iniurie. aut
recusat eũ sine iusta cã: ⁊ tunc aut ille fideiussor dabatur ex cau
sa necessaria aut volũtaria si ex volũtaria puta volebã a te eme
re fundum sed volebã ꝙ dares mihi fideiussorem offers mihi
titium ego non cõtentor sed eũ recuso tũc nõ loquit̃. §. iste nec
teneor actione iniuriarũ q̃ licitũ est mihi ab initio recipere vel
nõ recipere: ⁊ cõtrahere vel nõ cõtrahere. C. de act. ⁊ obl. l. sicut.
et de instito. l. sed ⁊ pupillus. §. j. aut renuit eũ in casu necessarie
satisdationis vt iudicio sisti vel iudicatũ solui: ⁊ tunc loquitur
iste. §. q̃ tenet̃ iniuriarũ. ratio est quia mihi iniuriam facit tra-
hendo me personaliter ad iudicium si satisdare volo de me pre-
sentãdo vt hic dicitur ⁊ quia arctat me ad alium fideiussorẽ q̃-
rendum tenetur etiã fideiussori: quia sibi iniuriat̃ recusando eũ
tanq̃ non idoneum cũ vere sit idoneus. ¶ Sed dices tu ergo
semper poterit eũ recusare asserendo eum amicum suum, vel ca
uillosum. sed dic ꝙ super hoc sibi non creditur nisi doceat vel
appareat, vt. ĵ. de cast. pecu. l. si forte pe. ¶ Vltimo nota quod
qui iniuste ducitur in ius patitur iniuriam ⁊ agit iniuriarum.

Satisdans

a ¶ Paupertas. Adde doc. in. l. ij. C. qñ fisc⁹ vel pri. Nicol. de Neap. in. l. paupertas de excu. tuto. Bald. in. d. l. ij. idẽ in. l. q̃cunq3. C. de seru. fug. Ang. ⁊ Pe. de sum. i. l. in fundo de rei ven. bar. in. l. qui accusare de accusa. Spec. in titu. de accusa. ver. Item excipit̃ cõtra accusatorẽ ⁊ titu. de testa. §. j. versi. Itẽ qd est pauper. Et dicit̃ ꝓprie pauper qui non hz centũ aureos in bonis. §. sed nr̃a cum glos. instit. de succes. liber. ⁊ quis dicat̃ pauper vide Panor. in. c. odoard⁹ de solu. Ange. in aut. de here. ⁊ falcid. §. hinc nobis. Bar. i aut. quod locũ. C. de collat. Vincentius paliotus consilio incipiente in hac hesitatiõe. quod est post cõsilium. cv. Alexã. in. iiij. pape versi. l. in. l. qui accusare.

1 ☞ Satisdans vitiose pro non satisdante habetur ꝛ nõ valet satisdatio.
2 Non facere ꝛ vitiose facere differunt inter se, vide notabile.

1 **Quoties.** †Vitiose satisdans pro nõ satisdã te habetur. h. d. ꝛ pro hoc. s. si quis in ius vocatus non ierit. l. j. vbi de hoc dixi. ¶ Non ob. j. de oper. no. nunc. l. j. §. j. vt ibi nota. ¶ Unde si statuto cauetur ꝙ iudex in criminalibus recipere teneatur ab accusatore satisdationẽ de expensis restituẽdis si succũbat ꝙ si minus idoneũ fideiussorem accipiat ita puniatur ac si nullũ re
2 cepisset. ¶ Quãq3 tamen differt non facere† ꝛ vitiose facere infra de acti. empti. l. iul. in prin. ꝛ qđ nota. extra de consti. c. cum M. ferrarieñ. Jac. but. non sufficit ergo de facto fieri nisi legitime fiat. C. si mancip. ita fuerit alie. l. ea quidem. vbi de hoc dixi.

1 ☞ Fideiussor minus idoneus videtur non solum ex facultatibus, sed etiam ex priuilegio fori.
2 Fideiussor protestans ꝙ non intendit alicuius esse fideiussor si postea promittat an obligetur.
3 Protestatio an tollatur per factum protestationi contrarium.

Si fideiussor. †Minus idoneus videt fideiussor nõ solum ex facultatibꝰ sed etiã ex priuilegio fori ꝛ protestatio facta contra aliquem tollit ius suũ nisi cõtradicat. h. d. cum glo. ꝛ ꝙ contradicere debeat bene facit. j. ad macedo. l. filiusfa. si absente prẽ. ꝛ ad id qđ dicit de priuilegio fori facit. C. de fabricẽ. l. eos. ꝛ de proximis sacrorum scriniorum. l. in sacris. ꝛ vide qđ no. ꝛ dixi. s. si quis in ius voca. nõ ierit. l. j. Sed qđ. s. de protestatione facta contra aliũ dixi: ꝛ hic notat in glo. non videtur bene probari per. ll. in glo. allegatas. nã in illa naute caupones ꝛ stabularij consenserunt expresse rectores vt ibi in textu dicitur l3 glos. ibi subaudiat maxime, et dicat idem si non consenserunt per hanc. l. ꝛ sic hic probat hãc per illam, ꝛ illam per istam. ꝛ de hoc ibi not. ꝛ dixi. Item. l. itaq3. de edili. edic. parum facit: quia ibi predictio impedit obligationez contrahendam: hic aũt loquimur de priuilegio quesito tollendo qđ non est sic facile. Opi. tñ glos. dicit Jaco. de ra. fore verã ꝛ sepe allegatur. ad quid enim diceret hic text. predicendum esse si predictio non operaretur effectũ: certe frustra esset ꝛ esset impositum verbis et nõ rebus. ¶ Et faciunt predicta ad questionem si predixi credi
2 tori anteq̃† me reciperet in fideiussorem quod me non reciperet ꝛ si reciperet quod nolebam teneri quod si postea me recipiat licet tũc nihil dicam ꝙ nõ tenear ex quo sibi predixeram. ꝛ ita dicit Jac. de ra. terminatum fuisse per. l. qui aliena. §. celsus. ꝛ gl. ibi positam de acquir. here. alias est. l. ꝛ incipit cum qui. vbi de hoc dixi. ꝛ pro hoc. j. quod metus causa. l. si mulier. §. si metu. Et quia obligatio non procedit nisi consensu partium qui hic deficit, vt. j. de actio. ꝛ obli. l. obligationũ substantia. ꝛ. l. in omnibus, et quia protestans se nolle litem cõtestari per responsionẽ quam faciat si postea respondeat non fit contestatio, vt not. C. de lit. cõte. l. j. ꝛ pro hoc de leg. primo. l. si fundũ p fideicõmissuz.
3 ¶ In contrarium multum facit† quia vbi factũ est cõtrarium protestationi protestatio tollitur, vt extra de appel. c. solicitudinem. ꝛ no. per omnes extra de constitu. cũ. M. Ferrarieñ. ꝛ. j. locati. l. cũ in plures. §. locator. Sed ibi non fuit protestatus licet in proposito haberet animum non recipiẽdi. questio dubia est ꝛ iura primo allegata loquuntur quando actus subsequens ꝑtestationem non fuit liber sed metu factus vt in eis ptz. Similis questio not. in glo. s. de procurato. l. titius. ꝛ de ista materia protestationum plene dixi. C. de rei ven. l. si fundum. ꝛ plenissime per Cardin. in. c. in generali. extra de reg. iur. li. vj. Forte dici posset ꝙ si incontinẽti facta protestatione fideiussit non valeat quasi protestatio insit ꝛ inesse intelligatur per. l. lecta. si cer. pe. ꝛ. C. de pact. l. petens. Si autem ex interuallo post longum tempus tunc valeat. arg. j. de cõdi. ꝛ demon. l. nã ad ea. Py. in questionibus suis. xxv. q. que incipit, biginotus. indistincte tenet ꝙ non teneatur. ꝛ vide qđ dixi in simili questiõe. j. si quis cautio. l. ij. ꝛ de hoc in margarita de fideiusso. ver. sed pone ꝙ fideiussor antequam fideiuberet.

Si necessaria. In necessaria satisdatiõe succurritur satisdare debenti vt ad aliũ locum remittatur nisi mora dolus vel culpa sibi possit imputari: in voluntaria nõ succurritur. h. d. cum. §. tutor. j. l. proxima. ¶ In glo. prima ibi vel similis. ar. j. de iur dot. l. quamuis. Ibi l. interdum. ꝛ. l. sequenti. Jacob.

1 ☞ Res mobilis pro qua satisdatum non fuit per suspectam personam debet penes iudicem sequestrari.
2 Suspectus vt quis dicatur que concurrere debeant.
3 Creditor petendo pecuniam an possit facere sequestrari res debitoris suspecti.
4 Juratoria cautio cessat vbi persona iurare debẽs est suspecta.

1 **Si satisdatum.** †Res mobilis cuius nomine a persona suspecta satisdatum non est apud iudicem sequestratur. Nõ ob. j. si cui plus q̃ per. l. fal. l. cum non facile. vt ibi colligi põt. ꝛ vide Jaco. de bel. C. de episc. aud. l. de creatiõibꝰ. Ray. ¶ Glo. tradit aliqua ex quibꝰ redditur quis suspectus. vnũ aliud addas. s. ꝑpter simplicitatẽ redditur prelatus suspectus. xxxix. distinc. c. j. ¶ Sed nunquid
2 omnia ista que ponit glo. simul concurrere debeant† ad hoc vt quis dicatur suspectus? Respondeo non sed sufficit vnũ secundum negotiũ de quo agitur. nã si queratur de idoneitate circa diuitias, tunc pauper suspectꝰ habet. si circa mores tunc qui semel malus fuit vel deliquit suspectꝰ habet ꝛ sic de ceteris vt instit. de suspec. tuto. §. penul. Posset tñ dici ꝙ mali mores inducant suspicionem etiam circa rem de qua querit nisi dissipetur saltem per respectum cautionis de re exhibenda ꝛ non baratãda, vt. s. de offic. presidis. l. senatusconsulto. ꝛ vide quod ibi de hac materia dixi. ꝛ ꝑ. j. de ap. l. imperatores. Jaco. bu. ¶ Sed Jac. de ra. dicit ꝙ ex eo ꝙ quis nõ possideat immobilia nõ credit sufficere quo ad sequestrationẽ sed quo ad hoc vt satisdationẽ prestet si põt ꝛ si non potest prestet iuratoriam cautionẽ. vt no. s. e. l. j. ꝛ. C. de assert. tollen. l. j. vel forte refert secundũ eũ petãrẽ vt meã ꝛ tunc satisdet vel deponat, vt. d. l. senatuscõsulto. vel iuret, vt. d. l. j. ¶ Querit Jaco. de are. cum iste. §. loquatur in re mobili q̃ petit quid erit in re immobili. respõdeo ꝓhibenda est distractio ꝛ curator dabit qui cõseruet. arg. j. de pollici. l. de pollicitationibꝰ. qui ꝛ a quibus. l. ꝓspexit. de pet. here. l. diuus. Itẽ
3 querit† si petatur pecunia an debitoris suspecti res poterunt sequestrari. ꝛ dicit ꝙ sic eadem ratione cum onus eis imineat, vt j. de iudi. l. fideicõmissum. ꝛ. C. de debito. ciuita. l. ij. nec ob. si dicatur ꝙ illa loquitur in debitore ciuitatis quia ciuitas ꝛ priuatus paribus passibus ambulant: vt. j. ad macedo. l. nihil interest. ꝛ de ver. sig. l. eũ qui vectigal. Non ob. ꝙ cõmitti debeat iuratorie cautioni, vt nota. s. e. l. j. q2 illud verum secundũ qualitatẽ ꝑsone sue, vt insti. de satisda. §. sed hodie. C. de peti. here. l. fin.
4 ꝛ. j. de liberali cã. l. diui. † sed qñ persona suspecta est cessat iuratoria cautio, ꝛ ad sequestrationẽ proceditur, vt hoc. §. ¶ In cõtrarium multũ facit ꝙ regulariter prohibita est sequestratio. nec reperitur predictꝰ casus exceptus. C. de prohibita sequestr. pecu. l. prima. vbi de ista materia sequestrationis satis dixi. Et habetur extra de seq̃st. possessionũ ꝛ fructuum. ꝛ in summa eiusdem tituli per Gofr. ꝛ Host. Communiter vidi seruari ꝙ propter suspicionem debitoris procedatur ad sequestrationem si satisdare nõ potest. ꝛ vide. j. vt le. no. caue. l. postq̃. §. imperator.

1 ☞ Discordia partiũ agẽtiũ in iudicio iudicis sedat arbitrio.
2 Stipulatio sine die an sit nulla.
3 Tacitum quando non habeatur pro expresso.
4 Stipulatio iudicialis in quo differat a conuentionali.
5 Exceptiones quare sunt perpetue, actiones non.
6 Omnia cause contingentia reducuntur ad iudicis potestatẽ.
7 Stipulatio an vitietur si partes discordant de die.

De die. In stipulatiõe iudiciali interposita vel interponẽda si partes de die ad inuicẽ nõ concordent recurritur ad iudicis arbitrium. h. d. ¶ Vel sic: In die stipulationis iudicio sibi ponẽda seruatur arbitriũ stipulatoris. moderandũ tñ arbitrio iudicantis. ¶ Vel breuius secundũ vtranq3 lecturã. In his que in iu
1 dicio aguntur, partium discordia† iudicis sedatur arbitrio. Et secundũ vnam lecturam obstent contraria, secundũ aliã nõ. Et istud principium habet duas lecturas vt patet in secũda glos. ¶ Ibi inter litigatores cõueniri. Quãq3 ibi stipulatores esse scilicet que dies apponatur prout in stipulatione facienda loquitur: sed ꝓut in iam facta dic qua die sistatur Jaco. de are. ¶ Et hec. l. principaliter habet quatuor cõtraria. Primũ de. l. quicquid astringẽde. de verb. ob. aliud de. l. ita stipulatus. e. ti. vbi de hoc vide quod not. ꝛ dixi. Aliud de. l. si finita. de dãno infe. aliđ de. l. j. si qs cau. Et horũ timore maxime triũ sunt hic due lecture. vna que fugit omnia cõtraria vt loquatur de die apponẽda in stipulatione tpe quo interponitur. Alia patitur cõtraria. s. vt loquat de stipulatione iamdudũ interposita. ꝛ secundũ hanc dicit ꝙ si dies nõ fuit apposita in stipulatiõe dudũ interposita. primo attendit ꝙ litigantes cõcordent ꝛ si non cõcordent statur dicto stipulatoris. sed in quo in hoc est opi. quidã ꝙ poterit petere diẽ statui ꝛ iudex statuet suo arbitrio. alij ꝙ petere possit

diem statui z statuere ei⁹ arbitrio si tñ inique arbitretur iudex moderabit in effectu idē sunt. ¶ Op. primo ꝙ talis stipulatio
2 †sine die nulla sit, vt. d. l. quicquid. de verb. ob. q2 dies omissa ꝓ omissa debet haberi vt ibi. sol. duobus modis vt in glo. Prio ꝙ sit speciale in iudicio: vt stetur dicto stipulatoris. Sed ꝯ hoc videtur ꝙ stetur dicto ꝓmissoris, vt. j. de reg. iur. l. fauorabiliores. glo. dicere voluit ꝙ in his q̄ respiciunt processum iudicij fauetur actori, vt. j. de verb. ob. l. inter stipula. §. j. z de iud. l. si quis intentione. sed in his que pertinent ad decisionem fauet reovt in cōtrario ꝙ quidā dicūt verū esse si actor cām prosequitur alias reo prosequente z actore fugiente ꝙ esse pōt, vt. C. de iud. l. ꝓperandum. §. z si quidē. z qñ z quando iudex aut. qui semel fauetur reo etiā in his que tangunt processum. ¶ Secūdo modo soluit glo. satis obscure. z hanc sequitur Ray. aut agebat quilibet de certa die zc. ꝙ intelligebat do. Jacob. ꝙ hic fuit omissa dies z ideo recurritur ad iudicē: sed i. l. quicquid. nō fuit omissa sed obscure posita: z ideo nō recurritur ad iudicē, sed stipulatori imputat qui nō certificauit, vt. j. de pactis. l. veterib⁹. vel dicit aut qlibet agebat de die certa: z tunc tacitū ꝓ expresso habet, vt l. cum quid. si certū petat. aut neuter z tunc supplet per. l. vt hic. aut stipulator tantū agebat sed obscure z tūc sibi imputet vt ꝰ dixi. ¶ Sed ista distinctio non videtur vera, nā primum membrum distinctionis ꝙ tacitū habeat pro expresso, nō est verum
3 †in obligatione que mere verbis cōtrahitur, vt. l. triticū de verb. obli. z. d. l. quicqd astringende. lꝫ vera sit in obligatione que re cōtrahit, vt. d. l. cū quid. si cer. pet. ¶ Aliud membrū. s. qñ non fuit factū inter partes ꝙ nō recurratur ad iudicē sed habeatur ꝓ omisso satis tolerari potest. Dic ergo ꝙ qñ agebat ab vtraqꝫ parte z dies est de substantia, vt. j. de edendo. l. j. §. editiones. tūc q2 omissum est substātiale vitiat sicut z in legatis. j. de leg. ij. l. titia cū testamento. in prin. vt. d. l. quicquid. z. d. l. ita stipulat⁹ de verb. obli. aut nullus agebat de die interponenda: tunc non est de substātia. z ideo nō vitiat sed recurrit ad legis arbitriū in contractibus z iudicijs, vt. C. de fideiusso. l. sancimus. z. d. l. ita stipulatus. de verb. obl. saluo ꝙ in iudicijs iudex pōt supplere instante stipulatione, vt hic. ¶ Secūdo op. ꝙ distinguat verū omittatur p errorē, vel ex certa scientia, vt. d. l. ita stipulatus. de verb. obli. ¶ Glo. dicit seruari illā distinctionē eo addito ꝙ vbi fuit errore omissa recurrit ad iudicem vt hic: quasi diceret: aut fuit p errorē omissa z vitiatur stipulatio. aut ex certa scientia: z tūc aut stipulatio incipit a pactione z expectatur mora. et sic tps legale. aut a ꝑcedente conditione z expectatur ꝙ desinat posse facere eo saluo quod iudex poterit tps abbreuiare vt hic. z hoc voluit dicere glo. ſm Mar. sylli. ¶ Alia solutio glos. est ꝙ hic stipulatio facta fuerit iudice ꝑsente: ibi absente. quasi dicat glo. ibi loquitur de stipulatione conuentionali quā nō moderatur iudex: hic in iudiciali quā moderatur. quod semper intellige qñ scienter fuit omissa. ¶ Alij dicunt ꝙ hic loquitur qñ ex stipulatione pura petitur vt satisfiat sorti. in. l. contraria loquitur qñ cōmittatur stipulatio penalis. ¶ Rayn. sequitur tertiā solutionē glo. hic. z de hoc no. z dixi dicta. l. cōtraria. vbi etiam alie solutiones notant. ¶ Tertio op. de. l. si finita. j. de damno infec. ¶ Glo. dicit ꝙ speciale est ibi i stipulatiōe ꝑtoria in qua seruatur mens ꝑtoris que ex cōsuetudine colligitur. hic loquit in iudiciali: z ideo recurritur ad arbitriū iudicis. In legalibus vel conuentionalibus seruatur. l. arbitriū. vt dicta. l. ita stipulatus. z secundū hoc hic intelligitur secundū illam. s. vt primo recurratur ad cōsuetudinē si qua est. si nulla tunc ad iudicis arbitrium. ar. l. cum de nouo. C. de legi. z hanc approbat Guli. de cun. Jacob. de ra. dicit ꝙ predicte. ll. de dam. infec. l. si finita. z. l. ita stipulatus. de ver. obl. sibi adinuicem cōtradicūt. z ambe cōtradicūt huic. l. ¶ Et ideo ipse dicit. aut dies est omissa ex certa scientia vt perpetuo z sine die esset obligat⁹: z tunc in qualibet earū dicit eum obligatū perpetuo. aut p errorē z constat de errore: z tunc in casu suo seruabitur. l. ita stipulat⁹. z in suo casu l. si finita. ¶ In dubio qñ non constat de errore nec de scientia habet locū hec lex. ¶ Itē opponit de. l. in pretorijs. z. l. j. in fin. j. de preto. stipu. z qꝺ ibi no. Solu. ibi circa substantiale obligationis hic circa accidētale. z hanc solutionē declara p ea q̄ not. d. l. si finita. in princ. ¶ Itē oppo. de aut. offeratur. z. l. j. de dila. Et solue vt gl. Item op. ꝙ certū tps est statutū a lege. C. de fideiusso. l. sancimus. z. j. de fideius. l. grece. §. post litem. Solu. ſm Odofr. licet teneatur vsqꝫ ad illud tempus: tamen actoris interest reū aut presentari ꝑpter expensas contumacie vel iuramentum calumnie prestandū. vel positionibus rñdendū. vel similia. ¶ Itē vt videat an sistatur in eadē causa, vt. j. titu. ꝓxi. l. j. et sequētibus. ¶ Itē opp. ꝙ aliud tps statuatur, vt. l. vltima. j. de ferijs. Sol. ibi circa media iudicij. i. circa dilationes que dantur post litē contestatā: hic circa initiū iudicij. ¶ Quarto op. ꝙ ad nullius arbitriū recurratur, sed ad determinationē. l. j. j. si quis caut. l. ex. miliaria ꝓ qualibet die. ¶ Glo. cōcedit oppositionē z dicit ꝙ hec. l. per illā determinatur. s. vt iudex debeat arbitrari secundū moderationē. l. illius. Sed hoc non videt bene dictū q2 secundū hoc nullū esset arbitriū. vnde dic ꝙ illa loquitur de tempore quod datur absenti ad veniēdū: hic de tempore qꝺ datur presenti ad iudiciū sistendū. Alia lec. est ꝙ loquatur hic de stipulatione interponēda: z hoc ꝓcedit sine cōtrario q2 contraria loquuntur de stipulatiōe dudū interposita. ¶ Et circa hāc materiā sic distingue, aut querit de stipulatiōe interponēda in iudicio, aut extra iudiciū. Primo casu aut de tpe stipulationis interponēdē: qñ stipulatio est i fieri: z loquitur. l. ista: q2 aut cōcordant, z seruatur: aut non, z statur stipulatoris arbitrio. z si arbitratur iudex iniqua moderat. ¶ Et h̄ qñ actor est diligens et procedit in causa alias staretur arbitrio rei, vt. C. de inge. et ma. l. diffamari. et not. C. vt nemo inuitus agere. l. j. ¶ Si vero de stipulatione iam interposita interpretanda tūc aut agebat de certa die apponenda, z sic dies erat de substantia: tunc si dies omittatur stipulatio vitiatur, vt. ꝫ. dixi. si nihil fuit actū de die tunc aut queritur de tpe legali, z aut incepit a pactiōe: z spectatur tēpus more. aut precedenti conditione: z expectatur ꝙ desinat posse fieri z ad hoc vt cōmittatur, vt. d. l. ita stipulatus. de verb. ob. ꝙ contingit vel ciuiliter per lit. contest. vt. l. si titius. de verb. ob. vel naturaliter ꝑ mortē, vt. ꝫ. e. l. si decesserit. z sic ꝓcedit questio ibi formata z quod nota. per Dy. extra de reg. iur. c. nemo potest ad impossibile. li. vj. vel etiā ciuiliter ꝑ deportationē, vt. d. l. si decesserit. z. l. seq. vel quando desinit posse sistere per lapsum triennij quo finitur instantia, vt. C. de iudic. l. properādū. Si queritur de extraiudiciali tunc aut apponitur dies, z seruatur. Si vero apponit: aut agebant contrahentes vt apponeret: z tunc vitiatur si omittatur cum sit de substātia vt predictū est per. l. j. §. editiōes. j. de edēdo. ¶ Si nihil egerūt sed ex certa sciētia omiserunt: tunc recurrimus ad tps. l. ita stipulatus. de ver. obliga. vt expectemus moram vel quod desinat posse facere.
4 ¶ †Sed in quo differt iudicialis a cōuentionali: Rñdeo primo q2 in iudiciali si nō cōcordant partes iudex arbitrat. in conuentionali nunꝗ recurrit ad iudicē in interponenda, sed in interposita sic. ¶ Itē differt q2 stipulatio iudicialis interposita que incipit a precedenti cōdition e expectatur ꝙ posse facere desinat ꝙ pōt esse ciuiliter z naturaliter z per lapsuꝫ triennij vt ꝑdixi: sed in conuentionali lapsus triennij locū non hꝫ. ¶ Item aliud tps datur ad purgādū moram in principali, vt. j. si quis caut. l. z si post tres. z aliud in fideiussoria, vt. C. de fideiusso. l. generaliter. z. l. sancimus. Quodcunqꝫ tñ fuerit hoc tempus legale ex causa per iudicem potest breuiari, vt. j. dicam. ¶ Quidam eñ dicunt ꝙ quo ad actorē potest refrenare z abbreuiari. C. de inge. z ma. l. diffamari. q accusare non pñt. l. ea q2 habet potestatē experiundi. Sed in reo videt ꝙ nō: q2 nulla. l. h. d. sed oēs ll. que de refrenatione loquuntur de actore dicuntvt patet. ll. ꝑalegatis, z q2 non est in rei arbitrio qñ conueniatur, vt. C. de tēpor. in integ. resti. l. petende. sed contra hoc videtur: q2 reus cogit actorē ad ꝓsequēdū iudiciū, vt. C. quomodo z qñ iudex. aut. qui semel. Quare videtur dicendū ꝙ contingentia extra iudiciū reducuntur ad dispositionē legis non iudicis nisi in iudiciū de
5 ducantur: z tunc actiones durāt secundū terminos suos† z exceptiones regulariter sunt perpetue, vt instit. de perpe. z tēpor. act. z. j. de doli ex. l. pure. §. fin. Et est ratio quā predixi q2 in potestate actoris est agere: sed nō sic rei accipere, bene currit sibi ꝑscriptio. sed qñ reo posset negligētia imputari: q2 posset excipere bene currit sibi ꝑscriptio, vt. C. de non nume. pecu. l. in contractibus. Predicta vera cum tps abbreuiatur per iudicē ex cā alias non, vt. d. l. diffamari, z. j. de op. leg. l. mancipor. z sic loqtur. l. C. de remissio. pigno. l. si eo tempore. z gl. vt nemo inuitus agere zc. z idem dic in reo vbi hꝫ potestatem excipiēdi. z de hac materia vide quod plene not. per Dy. extra de reg. iur. c. indultum. z per Cy. z alios. C. qui accu. non pos. l. si ea que crimen. Si autē in iudicio cōtingat: aut i iudicio cōtingūt, aut primo contingētia ad iudiciū reducunt. z sunt in iudicis potestate vt hic, z. l. ꝓperandū. §. z si quid. z. §. finaūt reus. z aut. qui semel. quomodo z qñ iudex. z ideo refrenat tēpus actori ex causa, vt q2 videt eū malitiose differre vt dictis. ll. Et idē puto in reo qñ negligens esset. nam instante actore prefigeretur ei terminꝰ immo magis q2 actoris officii est persequi. ¶ Et sic nota ꝙ omnia cause
6 contingentia †reducuntur ad iudicis potestatē, vt. j. de edili. edicto. l. ediles. §. item sciendū. z de in litē iur. l. videamus. §. iurare. z bene de iudicijs ꝓperandū. §. finaūt reus. vnde ne instantia pereat potest iudex arctare actorem ad ꝓbandū z reū ad oēs exceptiones proponendū. z cū hoc facere possit actori quē verisimile est litē persequi: multo fortius reo quem verisimile est velle fugere. z hoc pōt iudex ex generali potestate sibi concessa in his que ad iudiciū reducunt, vt probatur. d. l. properandū. in prin.

Jaco. de

Jacob.de bel. ¶ Guliel.de cun.sic distinguit:aut loquimur de
cautione necessaria que interponitur in iudicio:⁊ tunc aut con
sideratꝰ prout est in fieri:⁊ tunc si partes concordant seruatur.
si vero ꝯcordant:tūc tex.vř dicere ꝙ stetur actori ⁊ arbitrio iu
dicis.⁊ hoc verū vbi actor consideratur vt actor ꝓprie:qꝛ para
tus est agere.si aūt differt agere in preiudicium rei statur dicto
rei,vt.C.de epis.⁊ cleri.aut.generaliter.⁊ de exhib.reis.§.ij.col.
v.⁊ sic possunt intelligi prealleg.ll.C.de inge.⁊ manumis.l.diffa
mari.⁊ de opt.leg.l.mancipiorū.⁊ qui accu.non pos.l.si ea.⁊ po-
test haberi exēplū de scholari qui volebat recedere,vt no.C.vt
nemo inuitꝰ.l.j. ¶ Sed an hec necessitas possit imponi reo? vi-
detꝰ ꝙ nō,vt.C.de prescript.xxx.anno.l.si quis emptiōis.de do-
li except.l.pure.in fi.⁊ de except.C.l.licet.vnde actiones sunt ꝓ-
finite per iura:quare non mirū est in actione.in exceptione aūt
ius non prefinit:ergo nec iudex,vt in legibus allegatis vt non
habeat iudex maiorem potestatē quā ius in aut.de iudi.§.opor
tet. ¶ Contrariū dico arg.j̄.de excusa.propter litem.§.j. Item
alias esset in potestate actoris,ꝙ protellarent post triēniū qđ
esse non dꝫ,vt.C.de iudi.properādū.§.j.Item ꝓ hoc facit.C.de
iudi.aut.iubemus.⁊ de vsuris rei iudicate.l.ij.in fi.⁊ ibi est tex.
Ray.contra,per.d.l.si ea que.C.qui accus.non pos.⁊ Dyn.d.c.
indultū.non ob.l.ꝓpter litem.nec.d.l.ij.qꝛ loquuntur de tēpo-
re a lege statuto.Ray.Non obstat ꝙ exceptiones nō habēt cer
ti temporis prefinitionē:qꝛ verum est quādiu res non est in iu-
dicio deducta,sed post deductionē ꝓpter largā potestatē iudi-
cis,vt.d.l.ꝓperandū.pōt reus arctari ad eas ꝓponendas.nam
ēt de iure sunt ꝓponende ante snīaꝫ,vt.C.sniam rescin.nō pos
se.l.peremptorias. ¶ Sed nunquid a talibus prefinitionibus
seu arctationibus pōt appellari?dic ꝙ sic qꝛ causa cognita fiūt.
C.de dila.l.a procedente.⁊ videtur expressum.j̄.de accus.l.titia.
⁊.j̄.e.l.arbitrer.⁊ quod ibi no.quod dic vt.d.l.titia.Ray. ¶ Se
cundo casu principali est qū stipulatio est dudū interposita et
tractatur de die:tunc habet locū arbitrium iudicantis vt sta-
tuat diē secundū quod sibi vř,vt in.ij.responso huius.l.⁊ in gl.
aut loquimur in stipulatione extraiudiciali seu cōuentionali ⁊
tunc aut partes concordant ⁊ statur.j̄.de ver.obli.l.v.§.cōuen-
tionales.⁊.l.in cōuentionalibus.⁊ depositi.l.j.§.si cōueniat.Si
7 discordāt de die † stipulatio vitiatur cū discordent circa substā-
tialia,vt.d.l.j.§.editiones.j̄.de eden.⁊ arg.j̄.de vsufr.l.quoties.
⁊ de leg.j.l.huiusmodi.in fine.Aut concepta est stipulatio sine
die:⁊ tunc aut agebatꝰ ꝙ dies apponeretur,sed per errorem fuit
omissus,⁊ talis error vitiat stipulationē.vt.d.l.ita stipulatus.
primo ⁊ secundo responso de verb.obli.Aut non agebatur ꝙ
dies certa apponeretur:tunc si reperitur esse consuetudo statur
consuetudini:vt.d.l.si finita.in prin.de dam.infec.si non est con
suetudo erit perpetua stipulatio. ¶ Et qūqꝫ erit ista perpetui-
tas in fauorem stipulatoris,vt in dāno infec.ꝙ promissor per-
petuo teneatur.Quandoqꝫ in damnum:vt si reus promisit siste
re sine die certa,nā pōt quādocunqꝫ sistere,vt.d.l.ita stipulatꝰ.
⁊ non potest cōmitti nisi ad interesse:vt.j̄.de ver.obli.l.quoties.
⁊.s̄.si quis in ius voca.non ierit.l.si.In hoc tū refert:quia si fiat
in iudicio ⁊ corā iudice tenetur sistere vsqꝫ ad sententiam,vt.j̄.
de fideiusso.l.grece.§.si post litem.⁊ sic potest intelligi glo.C.de
fideiusso.l.penul.⁊ fi.⁊ pro hoc.C.de agrico.⁊ censi.l.litibus.§.
j.lib.xj.Ubi autem extra iudiciū tunc non potest conueniri ex
tali stipulatione diem certā non habente donec certū sit nō pos
se sisti,vt qꝛ mortuus sit naturaliter,vel ciuiliter,vt.d.l.ita sti-
pulatus.Ratio diuersitatis est qꝛ sermones sunt intelligendi
secūdū materiā,vt.j̄.de verb.obli.l.stipulatio ista habere licere
§.ij quoqꝫ.⁊ locati.l.si vno.ver.sed si verbo.quādo itaqꝫ in iu-
dicio promitto te sisti cum iudiciū seu instantia finiatur trien-
nio:ita ⁊ promissio.⁊ ita pōt intelligi.s̄.eo.si decesserit.vbi autē
extra iudiciū cū iudiciū nō sit nisi litis cōtestatio,vt.C.de lit.cō
testa.l.j.sicut intelligatꝰ gl.hic posita ⁊.d.l.ita stipulatus.Gul.

1 ☞ Satisdare vitiose,⁊ non satisdare equiparantur.hoc dicit.
2 Clericus an sit fideiussor idoneus in iudicio.

a
1 **Qui mulierem.** a ¶ Uitiose satisdare,⁊ nō sa-
tisdare † sunt paria.h.d.⁊ con-
cordat.s̄.ea.l.quoties.sed videtur ꝙ imputetꝰ ei qui mulierē re-
cepit,vt.j̄.e.l.si ab arbitro.⁊.j̄.de fideiusso.l.iij.dic ꝙ quādoqꝫ
est inhabilitas in fideiussore respectu facultatū ⁊ tūc recipienti
imputatur vt in cōtrarijs.⁊.j̄.de separatio.l.si creditores.⁊.j̄.de
mino.l.si apud.cum ibi no.Quandoqꝫ est inhabilitas in perso
na fideiussoris:tunc aut fideiubet extra iudiciū ⁊ sibi imputat
qui eū recepit vt dictis.ll.⁊ insti.quibus mod.tol.ob.§.p̄terea.
si in iudicio sibi non preiudicat,vt hic ⁊.j̄.§.si seruꝰ.⁊.s̄.e.l.quo
ties.ratio diuersitatis est:quia qū est defectus ex parte faculta-
tum cum persona est habilis ad obligandum:⁊ ideo tacite vi-
deor eum approbasse quo ad facultates,vt.d.l.iij.j̄.de fideiusso.
⁊ vide qđ ibi not.⁊ dixi.⁊ ad hoc vide supra de pact.l.in perso-
nā.§.j.in fi.§.⁊.j̄,eo.§.si seruus.⁊ non ob.j̄.solu.matr.l.si cū do-
tem.§.si mulier.vt colligitur ex ibi notatis.sed qū est insufficiē
tia ex parte persone in iudicio debet esse talis ꝑsona que sit suf
ficiens ad defendendū,vt.C.de fideiusso.l.sancimus.⁊.j.iudica
tū solui.l.iij.§.fi.⁊.l.seq.vnde cum seruari debeat honor iudicā
tis.etiam si scienter talem recipiam non valet,vt.j̄.de postulā.
l.quos prohibet.⁊ de procur.l.filiusfa.§.veterani.secus quan-
do extra iudicium:qꝛ tunc tales recipiendo imputatꝰ recipienti
2 vt dictis.ll.contrarijs. ¶ † Item gloss.videtur sentire hic ꝙ cle
ricus non sit idoneus fideiussor in iudicio:sed de hoc dic vt di-
xi.s̄.si quis in ius voca.nō ierit.l.j.ver.sed nunquid si clericus.

1 ☞ Exceptio rei iudicate contra maritum an obstet mulieri
agenti ad suum fundum mortuo eius viro.
2 Dominium fundi dotalis an transferatur in maritum.
3 Cautela quod fundus dotalis possit alienari.

Quidam aiunt. ¶ Glo.opponit de.l.sciendū.
§.si fundus.infra eo.⁊ dat tri-
plicem solutionem ⁊ mediam approbat. ¶ Sed Jac.bu.repro
bat primam.s.ꝙ maritus dolo desierat possidere:quia hoc est
quoddam diuinare:nec de hoc aliquid in text.secundum quam
glo.approbat reproba qꝛ non est verisimile ꝙ sponte satisdedis
set.vnde Mart.fili.approbat vltimam solut.glo.ꝙ hic erat du
bium an fundus esset dotalis. ¶ Uel dic secundū quod hic ma
ritus petebat vt quod dicit a marito petatur:id est per maritū,
⁊ sic verbum petatur impersonaliter sumitur.vel dic ꝙ hic lo-
quitur de cautione iudicatū solui,ꝙ non euitabat olim suo nō-
mine cōuentus,dato ꝙ esset possessor immobilium,vt.j̄.e.scien
dum.licet hodie secus,vt instit.de satisda.§.sed hodie.quod tū
dic vt dixi.j̄.eo.l.iulianus.vel dic ꝙ potest loqui etiam iure no-
uo si ponas maritum fuisse absentem ⁊ cū defenderetur per ꝓ-
curatorem vel defensorem mulier fideiussit ⁊ tunc plane proce-
dit ꝼm Jaco.de butri.Et de hoc tetigi.C.vti possidetis.l.j.vltra
princ.vel secundum Jac.de are.loquitur de illa cautione iudi-
cio sisti,de qua habetur.C.de prescript.xxx.anno.l.si quis em-
ptionis.§.sed si aliquis. ¶ Ultimo iste.§.videtur tale dubium
expedire:Mulier dedit fundū in dotem.maritus cecidit a pos-
sessione ⁊ egit rei vendi.contra possessorē,quod pōt,vt.C.de rei
vendi.l.doce ⁊ succubuit.Soluto matrimonio mulier vult age
1 re ad fundum.queritur an obstet sibi exceptio † rei iudicate cō-
tra maritum?Et videtꝰ ꝙ non:qꝛ maritꝰ egit eo tēpore quo mu-
lier non habebat potestatem contradicendi,vt.C.de iure dot.l.
vbi.⁊ in auth.ibi posita quemadmod.seru.amit.l.is cui.in fine.
de condi.⁊ demonst.l.si fundus.⁊ videtur expressum de doli ex-
ceptione.l.apud celsum.§.sed si mulier.⁊.§.apud iulianū. ¶ In
contrarium videtur per istum.§.⁊ pro hoc.j̄.de euict.l.si pro re
pupilli.§.j.de actio.empt.l.creditor predium.⁊ sol.matrimo.l.
2 meuia.§.fundus. ¶ † Item quia in maritum transfertur domi
nium,vt.d.l.doce.⁊ ad hoc.j̄.de except.rei iud.l.si mater.§.hoc
iure.ergo cum ius mariti potentius sit,dicemus ꝙ mulieri no
ceat.⁊ hoc tenet hic Guli.de cun.nisi probaretur collusio vel
culpa mariti:tunc enim preiudicaretur mulieri:ita demum si
maritus esset soluendo:alias non.arg.j̄.de dolo.l.eleganter.§.
penult.de dote prelega.l.pater.in fin.⁊ infra de eo per quem fac.
erit.l.fi.§.j.⁊.l.notabilis.de cōditio.⁊ demon.l.titio.§.fi. ¶ Nō
ob.prima ratio ꝙ mulier inuita maritus poterat agere.nā hoc
non attenditur,sed ꝙ ea sciente ⁊ volente processit cum videatꝰ
procurator suus,vt.d.l.mater.§.hoc iure.de exceptio.rei iudi.
¶ Sed videtur distinguendum vtrum ea sciente maritus ege-
rit ⁊ sibi preiudicet.si ea ignorante non,vt infra de re iudic.l.se-
pe.§.sed scientibus.ibi nam ⁊ cum maritꝰ ⁊c. ¶ Sed dic ꝙ il-
la.l.intelligitur ꝙ mulieri non nocet scientia sola,sed quod ma
ritus eius nomine videtur agere:vnde scientia nocet si sciam.et
ꝙ habeam causam ab eo,⁊ ꝙ essem reus,alias nisi his cōcurrē a
tibus scientia non nocet si sententia fuerit lata contra ipsum.
vnde lex sepe ponit tria exēpla ⁊ est ratio ꝙ requiratꝰ ꝙ sit reus
vnde qū ille qui mihi obligauit est actor ⁊ succumbit non ideo
declaratur ꝙ non sit dn̄s nec cōstituitur ius alij.vbi autem est
reus sententia facit ius contra dn̄m:ergo ⁊ cōtra me.Et idē di-
co in casu proposito ⁊ hoc ibi voluit dicere glo.tacite.⁊ ita est
ibi in alijs exemplis quare in casu nostro non hꝫ locum.l.sepe.
3 † Et ex predictis videtur dari cautela ꝙ alienari possit fundus
dotalis videlicet si vir sit soluendo ⁊ cadat a possessione ⁊ agat
contra possessorem rei vendicatione ⁊ nō probet ⁊ succumbat.
nam talis sententia nocet mulieri.si tamen maritus sit soluen-
do vt predixi.Si autem nō sit soluendo ⁊ probetur eius dolus:
vel culpa seu collusio:tūc mulier agere poterit ad fundū Gul.

¶ Qui mulie
rem.Adde ra
pha.ful.paul.
de castr.ludo.
ro.⁊ ias.hic q
dicunt istū.§.
esse notabileꝫ
ad hoc ꝙ mi-
nor hn̄s cura-
torem pōt sine
eo se obligare
fideiubendo ꝓ
suo ꝓcuratore
ita Ang.hic.

Si seruus. ¶ Glo.metu.l.pompo.§.rati.legit istã literã trãsponẽdo,sed vos legatis prout iacet ⁊ dicatis ꝙ qui accepit seruũ fideiussorẽ ignorabat eũ seruum.Et ideo qñcunqȝ detegatur seruꝰ siue ante litẽ cõtestatam siue post succurritur recipiẽti.ꝑ hoc.j.vt in poss.leg.l.plane.de confir.tuto.l.in cõfirmãdo.⁊.C.de cõsor.eiusdẽ litis.l.iij.⁊ vide qd dixi.s.§.q mulierẽ.⁊.§.rati.itelligiẽ qñ actor sibi potuit ꝓuidere ante lit.cõtesta.¶ Preterea ibi loquitur de cautione de rato.⁊.l.vna.C.de satisdãdo in fi.loquiẽ de cautione iudi.solui.

1 ¶ Fideiussorem accipienti minus idoneum succurritur.
2 Mulieri abutenti vel donanti non succurritur.

Minori vigintiquinqȝ annis.

1 ¶ † Recipienti non idoneũ fideiussorẽ succurritur Jac.⁊ idem dicas de muliere ẽm Jo.licet glo.contrariũ teneat. ¶ Et ꝙ dicit glo.ꝙ Jo.non soluit qñ minor vel mulier scienter recipiunt fideiussorẽ minus idoneũ,dic ꝙ minor restituetur,vt.j.de iureiuran.l.iusiurandũ qd ex cõuentione.§.si pupillus.⁊.C.si aduer 2 sus sol.ꝑ totũ.Et mulier sibi iputabit ẽm Ja.de are.⁊ tho.† qr ei abutenti vel donãti nõ succurriẽ,vt.j.ad velleia.l.sed si ego.

1 ¶ Stipulatio si sit interposita per confusionem extinguitur ⁊ de nouo cauetur et facit ad questionem.
2 Mandantis intentio in rescriptis est semper attendenda.

1 **Si fideiussor.** ¶ † Ubi stipulatio interposita ꝑ confusionem extinguitur de nouo cauetur.h.d. ¶ Et facit iste.§.ad questionem si papa commisit cãm titio ⁊ archidiacono pergameñ.et archidiaconus moritur et titius factus est archidiaconus an solus possit de causa cognoscere.Et videẽ ꝙ sic:qr modo obtinet vicẽ amborum.s.de adopt.l.si consul.⁊.l.si pater.§.qui duos.ꝙ cuiusqȝ vniuersitatis.l.item cor.⁊ de stipu.ser.l.iiij.⁊ bene facit in auẽ.vt iudices sine quoquo suffrag.§.illud.coll.ij. ¶ In contrariũ est iste.§.j. 2 iud.solui.l.si autem.in fi.⁊ de iudi.l.iudicium soluitur.† et qr in rescriptis debet attendi intentio mandantis.j.mand.l.diligenter.⁊.l.si quis pro eo.⁊ intentio mãdantis fuit ꝙ duo cognoscerent nõ vnus solus,⁊ hoc apparet ꝑ copulã.⁊.C.per quas pso.no.acqui.l.si duo.⁊ de leg.ij.l.ea tñ adiectio.⁊ pro hoc.j.de arb.l.pedius.in fi.⁊.l.seq.alias incipit,si in seruum.ideo enim commisit duobus ne fraus committeretur,⁊ suspicio cessaret.arg.C.de fideius.l.questionem.⁊ in auẽ.vt differ.iudi.§.cõtingit.vñ ꝙ titius solus cognoscat est contra formam rescripti ⁊ pro hoc j.ad trebel.l.si res aliena.§.fi. ¶ Et videtur expressum.C.de pedañ.iudic.l.placet.extra de offic.deleg.c.vno delegatorum.et quod not.j.de re iudi.l.duo ex tribus.licet posset responderi ꝙ in iuribus predictis facta erat commissio persone in questione proposita dignitati.⁊ facit qd no.s.de iurisd.om.iudi.l.⁊ quia in fi.glo.mag.non ob.contraria quia verum est quẽ posse sustinere vicem duorũ nisi sequatur iuris absurditas que hic sequeretur,vt.j.de pactis.l.si plures.⁊.C.de assessoribus.l.fin. Guli.

1 ¶ Juramentum de calumnia an sit prestandum in positionibus que fiunt ante litem contesta.

Tutor. Ita demum quis in necessaria satisdatione remittiẽ si careat dolo culpa vel mora ⁊ de calumnia iuret.h.d.vsqȝ in finẽ. ¶ Ibi,item legatarius.scȝ mittendꝰ est in municipium si hoc petat. ¶ Ibi iubetur iurare.scȝ qui se petit mitti in municipium. ¶ Ibi,de calumnia.facit iste.§.et.j.de oper.no.nunc.l.de pupillo.§.q opus.ꝙ in positionibus que 1 fiunt ante litem † contesta.sit iurandum de calumnia:quia licet semel tantum sit iurandum de calumnia:tamen cum sacramentum calumnie non sit prestitum ante litem cõtesta.⁊ sic nõ põt referri ad positiones que fiunt ante litem contest.debet prestari specialiter pro ipsis positionibus qd est notandum ⁊ memorie cõmendandum ẽm Jac.de are.et de hoc dixi.C.de iura.cal.l.ij. ¶ In gloss.§.ꝙ iuret si.Uel dic vt in glo.seq.Tho.

Heres quoqȝ. ¶ Uersic.diuersum si sine culpa.puta qr ꝓpter inopiam heres satisdare non potuit.vt.j.de colla.bo.l.j.§.si frater.et.§.si cũ duobus.et solu.ma.l.si cõstãte.§.quoties.vel missio facta fuit aute aditam hereditatẽ,vt.j.vt in possessio.le.l.j.§.non exigit. Oldr.

1 ¶ Appellatur a sententia arbitri ⁊ approbatũ ex causa potest reprobari.
2 Prescriptio non currit non valenti agere.
3 Lex debet fieri de casu dubio.
4 Officiũ iudicis an possit implorari in executiõe sñie arbitri.
5 Actio quando oriatur ex sententia arbitri.
6 Sententia iniqua arbitri qualiter petatur reduci ad arbitriũ boni viri.
7 A sententia arbitri quãdo non liceat recedere nisi soluto interesse parti vel pena de qua in compromisso.

Arbitro. ¶ A sñia arbitri † appellaẽ.⁊ approbatũ ex causa reprobare lȝ.h.d. ¶ Uel sic:arbitriũ arbitri iniquũ põt retractari. Timore.l.prime.C.de arbi.sunt hic tres lecture.vna ꝙ loquatur in cõpromissario,alia in bono viro electo a iudice,alia in iudice delegato.⁊ pone casum in nube. ¶ Op.ꝙ nõ appelletur a sñia arbitri,vt.d.l.j. ¶ Sed dic ꝙ hic speciale. Sed an hodie possit appellari ꝑ.l.cũ antea.C.de arbi.dic ꝙ nõ vt in gl.qr ante decẽ dies nõ oritur actio ex tali sñia arbitri.⁊ si non appellaẽ ⁊ post decẽ dies nõ põt appellari. ¶ Sed ista rõ glos.nõ bene cõcludit ẽm Jac.de ra.nã ex sñia sub ꝯditione lata nõ oritur actio nisi impleta cõditione:⁊ tñ ante appellaẽ a tali sententia,vt.j.qñ app.sit.l.j.§.biduũ.Itẽ si ante decendiũ non potuisset appellari:qr si actio orta nõ esset nõ cõputareẽ:nec cur2 reret decenniũ nisi ex tpe quo appellari potuisset:† qr nõ potẽti agere nõ currit prescript.vt.C.de ꝑscrip.xxx.anno.l.cũ notissimi.§.illud.⁊ de inoffi.testa.l.contra maiores.vnde ipse tenet a tali sñia posse appellari.Sȝ Jac.de are.⁊ And.py.tenẽt opi.gl.⁊ dicunt ꝙ ex sententia arbitri sine pena electi datur actio propter partiũ approbationẽ expressam vel tacitã hoc ipso ꝙ non contradicunt,vt ⁊ alias.j.de re iudic.l.sepe.§.scientibus.ante ergo decẽ dies non est appellandũ cũ sola contradictio partis ipsam annihilet.sed appellatio solũ suspẽderet post.x.dies nõ qr iam est approbata tacite ⁊ emologata per lapsum decennij. ¶ Non ob.§.biduum.qr ibi est sñia licet pẽdente cõditione nõ habeat effectũ:sed sententia arbitri ante decendiũ nõ est sententia quo ad aliquid. ¶ Non ob.ꝙ currere non debeat decendiũ nõ valenti appellare:qr hoc nõ est qr currat sed qr tacite videẽ approbare ⁊ emologare nisi contradicat ante decẽ dies,vt.d.l.cum antea.§.j.C.de arb.Jac.de are.⁊ Andr.Et vide qd no.et dixi.d.l.j.C.de arbi. ¶ Alia lectura est ꝙ hic loquatur in iudice delegato.Sed contra hoc opponiẽ ꝙ ista causa non sit delegabilis cũ requirat cause cognitionẽ,vt.s.de offi.ꝓconsu.⁊ legati.l.nec quicquã.§.vbi decretũ.ergo nõ tenuit sñia,⁊ sic non fuit necesse appellari,vt.C.si a nõ compe.iudi.per totũ.Sol.hic nõ requirit plenã sed semiplenã cognitionem:alij ꝙ h spãle ꝙ hic fit per modũ incidentis qr delegata erat causa principalis ⁊ incidit questio fideiussorũ.ar.C.de pedañ.iud.l.pe.sed melius diceretur emergentis qr super incidẽti nõ pronunciatur,vt.C.de ordine iudi.l.j. ¶ Et cõtra hoc opponitur si est emergẽs ergo ꝑ interlocutoriã fuit decisa.⁊ sic ab interlocutoria appellari non potest,vt.C.quorum ap.non reci.l.ante sñie. Solu.hic interlocutoria trahit secũ executionẽ.nec eius grauamen restaurari poterat ꝑ appellationem a diffinitiua:⁊ ideo tũc appellaẽ,vt not.d.l.ante sententie.⁊ dixi.s.si quis in ius voca.nõ ier.l.ij. Et pro hoc extra de ap.c.si.lib.vj. ¶ Alia lectura est quam approbat Mart.sili.⁊ Gul.de cun.ꝙ loquitur de quibusdã approbationibus qui erant electi per iudicem sicut boni viri ad probandũ vel improbãdũ fideiussores.vnde si isti inique agant per modũ querele ⁊ reclamationis non per viam directe appellationis recurritur ad iudicem qui eos elegit.qui ex officio suo examinabit an querela sit iusta ⁊ de hoc habeẽ tit.C.de diuersis officijs ⁊ apparitoribꝰ.Et eodẽ modo potest procedere hec l.in bonis viris qui eliguntur ad estimãdas res debitorꝙ dari debent insolutũ creditoribus,vt si iniuste estiment iudex possit ex officio inquirere non per modum appellationis.⁊ huic litere nihil obstat:qr nõ est arbiter nec delegatus sed bonꝰ vir qui arbitraẽ ⁊ refert iudici. ¶ Itẽ nõ appellatur sed reclameẽ.ad quod facit.j.l.proxi.que huiusmodi appellationẽ vocat querelam.⁊.C.de rela.l.j.Et secundũ hanc cõiter practicaẽ.l.ista.tamen nõ placet Ray.qr ista.l.expresse loquitur de vera appellatione dũ dicit atqȝ a iudicibus ⁊ c. ¶ Preterea hec lectura secundũ eũ reprobatur aperte.j.a qui.appel.nõ licet.l.fin. ¶ Nec ob.l.sequens in princ.vt ibi exponit glo.vnde ipse Rayn.dicit ꝙ tutior lectura est ꝙ ista.l.loquatur qñ principaliter fuit delegata cã.⁊ ista de fideiussoribus fuit incidẽs vel emergẽs Ray. 3 Nec ob.ꝙ † ista lectura nõ videatur habere dubiũ.⁊.l.debet fieri in casu dubio.j.ad carb.qd labeo.qr imo hȝ dubium:qr videbatur modicũ preiudiciũ generare.⁊ sic appellari non posse videbatur.j.de in integ.resti.l.scio. ¶ Sed certe imo generat magnũ preiudiciũ vt patet.j.de iud.l.ij.§.sed si dubitetur.⁊ ideo.d.l.vlti.a qui.appel.non licet.Istã questionẽ an appellari possit non soluit in litera Rayn.Et eodem modo posset defendi media vt

dia, vt si principaliter sit questio principalis delegata et emergat ista de fideiussore quod appellari possit licet sit interlocutoria: quia trahit secum executionē vt dixi. Si aūt ista sola emergens fuisset cōmissa: tunc ex officio iudicis per querelā posset iniquitas reformari. nec verū est quod hic sit speciale. ¶ Dūs Old. tenebat quod hic fuit facta obligatio per iudicē ordinarium solum de ista emergenti an fideiussores essent idonei et per ipsum delegatū fuit pronunciatum diffinitiue sup idoneitate fideiussoris. et sic cessant contraria primo dicta. §. vbi decretum. quia hic non requirebat plena cause cognitio nec decretū, sed sñia diffinitiua. ¶ Et sic non obstat quod dicitur ab interlocutoria non posse appellari: quia hic fuit diffinitiua. et. l. j. C. de arbitra. non ob. quia non loquitur hic
4 in arbitro, sed iudice delegato. ¶ Sed quero: arbiter † est electus sine pena et ita ex eius sententia oritur actio. nūquid poterit iudicis officiuz implorari vt exequatur talez sñiam? dic quod sic vbicunqz oritur ex ea actio: quia tunc actio que oritur in factum que oritur ex ea et officium iudicis sunt eiusdē effectus et ad idem tendunt nisi dicas quod in officio iudicis non datur libellus: sed in actione in factum sic, quod verū est: et ideo fatuus esset ille qui intentat illam actionem in factū et non petit officium iudicis vt dixi. C. de iureiur. l. actori. nam intentando actionem in factū esset abire in infinitum: quia lata sententia secūda adhuc oritur actio in factum et sic in ea daretur libellus vsqz in infinitum et nunquam fieret executio. vbicūqz ergo ex sñia arbitri oritur actio pōt peti
5 executio iudicis officio. † Oritur autem actio ex sententia arbitri vbicunqz partes expresse ratificauerūt vel tacite, vt. d. l. cum antea. §. j. et. §. sin autem. ¶ Itē vbi est actum in compromisso quod pena soluta nihilominus ratū maneat arbitriū, vt. C. de trāsact. l. qui fidem. Licet quidam dicant hoc non habere locū in arbitrijs vt dixi. d. l. j. C. de arbitris. alias aūt vbi non oritur actio non pōt peti executio, sed metu pene ei paretur, vt. d. l. j. ¶ Sed que est ratio quod in predictis casibus datur actio in alijs non? dic quia in predictis casibus nullum esset paratū remediū: nisi oriretur actio et exceptio: sed in alijs est paratum remedium: vel per stipulationem ad interesse vel per penam appositā, vt. ff. de arbi. l.
6 diem proferre. §. fi. et. l. seq. Bermūdus. ¶ † Sed qualiter petetur sententia arbitri iniqua reduci ad arbitriū boniviri? dicunt quidam quod per appellationem sicut sñia iudicis. hoc non est veruz, vt. d. l. j. C. de arbitris. Imo fit per iudicium bone fidei, vt. ff. pro socio. l. vnde et si nerue. vnde si est actor qui de iniquitate cōqueratur aget prima actione. si excipiatur de sñia arbitri replicabit de iniquitate. ¶ Si aūt reus conqueritur si agatur actione in factū excipiet de iniquitate et petet reduci ad arbitriū boni viri et sic quandoqz per replicationem quandoqz per exceptionem posset etiam peti et sic fit communiter tam ex parte actoris quam ex parte rei iure actionis iniquum arbitrium reduci ad arbitriuz boni viri per. d. l. vnde et si nerue. quod intelligit bermundinus esse verū quādo actio oritur ex sñia. vbi autez esset promissum stare
7 sententie † non posset ab ea recedi nisi soluto interesse, vt. ff. de arbitris. l. diem proferre. §. fin. et. l. seq. et si pena est promissa nisi staretur nō potest recedi nisi pena soluta, vt. C. e. l. j. et e. tit. aut. decernit. alias decernimus. Non aūt facit dñiam inter arbitrum et arbitratorē: quia dicit nō inueniri iure cautum sed in modo cognoscendi sed qualitercunqz cognoscat semper vocatur arbiter, vt. ff. pro soc. l. si societatem. §. arbitrorum. ¶ Dyn. tñ videtur tenere quod non obstante promissione pacto vel pena possit semp peti reduci ad arbitriū boni viri vt no. per eū extra de regu. iur. c. scienti. lib. vj. et dixi de verb. obli. l. si quis arbitratu. et. C. de arbit. super rubrica. et ita communiter in iudicio seruatur.

1 ☞ Interlocutorie late sup emergēti statur nisi fuerit reclamatū.
2 Appellatio quādoqz sumitur pro simplici querela. et istud facit ad questionem.
3 Defensio non denegatur excommunicato et bannito.

1 **Si ab arbitro.** ¶ † Interlocutorie late super emergenti statur nisi fuerit reclamatum. h. d. Et dic si ab arbitro, id est iudice delegato. ¶ Ibi probatos, fideiussores. ¶ Ibi sua volūtate, ab initio. ¶ Ibi accepit fideiussores sine aliqua iudiciali petitione fm Jac. de are. ¶ Ibi hisab initio pauperibus. Ibi fideiussoribus predictis. ¶ Ibi causa cognita summatim, vt no. s. l. pri. in fi. ¶ Non ob. j. eo. l. sciendū. §. fi. vt ibi no. ¶ Et no. ex hac. l. et pcedenti simul iunctis quod appellatio
2 quādoqz † accipitur pro simplici querela. et pro hoc. j. de mino. l. prefecti. et. C. de rela. l. j. et in alphabeto dictiōe appellare. et vide quod dixi. s. l. prori. ¶ Quod bene facit quod si statuto caueatur quod querele bannitorum non audiantur quod nō audiantur etiā eorū appellatiōes. ¶ Contra hoc tamen facit extra de rescriptis. c. j. lib. vj. vbi licet excōmunicatus non audiatur super alijs querelis tñ auditur
3 appellans. nam appellatio est defensionis species. † et defensio non denegatur excommunicato nec bannito, vt extra de excep. c. cum inter. R. priorem. et quia de proprio significato vocabuli aliud est appellatio aliud simplex querela, vt extra de ap. c. Romana. §. cum vero. lib. vj. et per consequens appellatio que non est proprie simpliciter querela non excluditur a statuto.

1 ☞ Approbatum semel ex causa est licitum reprobare.
2 Obligatio semel extincta an resurgat.

1 **Qui ex causa.** Semel approbatum † ex causa est licituz reprobare licet regula sit in contrariū. j. de neg. gest. l. pomponius. et de regu. iur. c. quod semel placuit. Sed fallit rōne publice vtilitatis, vt. j. de excu. tut. l. sed et reprobari. et si noua cā emergat vt hic. ¶ Sed nunquid hoc habeat locum in fideiussoribus datis extra iudiciū puta in cōtractu, vt si ex cā superueniēti desinant esse nō soluēdo iterū caueatur. Jacob. de rauē. quod non. Et speciale est in istis iudicialibus que sunt necessaria, vt. s. eo. l. si fideiussor. §. si necessaria. se
2 cus in volūtarijs, † vbi semel extincta obligatio non resurgit. at hic si dati non essent cogentur ad dandum, et per consequēs ad dandum ex integro si ad inopiam sunt deducti. Guli. de suza. allegat quod etiam in contractibus sit iterum cauendum: quia nō videtur dedisse qui ita dedit vt habere non possim. de leg. iij. l. qui concubinam. §. si heres. de leg. ij. l. meuius. §. pe. de iure patro. l. si libertus. et de actio. empti. l. titio. in princi. ¶ Ipse autē distinguit quia aut fideiussio incepit a pcedenti conditione, vt quia dixi: si contingat rem mihi vēditam euinci nolo quod isti sint fideiussores. tunc si ex causa superueniēti efficiantur non soluēdo ex integro satisdandum est per. ll. allegatas. Si autē incepit a precedenti promissione quod statim fideiussores se de euictione obligauerunt tunc si medio tempore antequam conueniantur desinant esse non soluendo non est ex integro satisdandū per alia iura ad hoc adducta. tales enim aduentitij casus non sunt cōsiderandi, vt. j. de verbo. obliga. l. inter stipulantem. §. sacram.

1 ☞ Mandatum superueniens ex parte actoris non vitiat stipulationes iudiciales.
2 Possidēs fundū tantū pro quo cōuenitur an satisdare teneatur.
3 Satisdare an teneatur qui conuenitur suo nomine.
4 Lex illud potest quod pactum.
5 Cautio iudicatum solui an extinguatur mutata conditione procuratoris.
6 Mutata conditione rei an committatur stipulatio.
7 Defensor cause pncipalis nō tenetur defendere in cā appellatiōis.
8 Fideiussor de iudicio sisti an teneatur in causa appellationis.
9 Ratihabitio an retrotrahatur.
10 Cautio de iudicio sisti qua forma et quibus verbis interponatur.
11 Promittens factum alienum an obligetur.
12 Satisdatio de iudicio sisti quando debeat interponi.
13 Satisdatio de iudicio sisti in quibus casibus interponatur.
14 Promittens sistere homicidam si non sistat an promissor possit puniri eodem supplicio quo homicida.
15 Promissor homicide de iudicio sisti sub pena tenetur ad penā si ipsum homicidam non sistat.
16 Stipulatio iudicatum solui an comprehēdat tres clausulas si sit concepta per ista verba, promitto soluere iudicatum.

1 **Julianus.** ¶ † Superueniens mādatum ex parte actoris nō vitiat stipulationes iudiciales. h. d. secundū oēs lecturas: Nā hec lex habet duas lecturas ppter duo cōtraria, quorum vnū euitando in aliud incidimus. Nam si dicimus quod loquatur in cautione iudicio sisti euitamus cōtrariū de. l. si ante. j. iudi. solui. et incidimus in contrariū. l. sciendum. j. eo. Si dicamus quod loquitur in cautione iudicatum solui euitamus cōtrarium dicte. l. sciendum. sed incidimus in cōtrariū dicte. l. si ante. Ponamus ergo primo lecturam quod loquatur in cautione iudicio sisti licet sit vltima in glo. ¶ Ibi vt fundū, scz meū, ibi peteres, et sic per actionem in rem, vt. j. de act. et oblig. l. actio in personā. Ibi acceperis, a possessore conuento iudicatum solui secundū primam lecturam, vel iudicio sisti secundū aliam. primā sequitur Ray. ¶ Et ad ipsam opponamus quod non teneatur presta-
2 re ipsam cautionē iudicio sisti cum sit possessor immobiliū: † quia possidet fundū qui ab eo petitur. et sic obstat. d. l. sciendum. j. e. in prin. et. §. si fundus. ¶ Sol. tribus modis. Primo quod nō possideat alia immobilia nisi fundū qui petebatur ab eo. hec non videtur bona: quia etiam ratione rei qua cōuenitur non tenetur satisdare, esto quod alia immobilia nō possideat, vt. d. l. sciendū. §. si fundus. et no. s. eod. l. de die. §. quidā aiunt. Alij dicunt quod hic

loquitur in creditore qui conueniebatur ratione fundi sibi obligati qui non euitat satisdationem, vt ea.l.sciendū.§.creditor. sed istud est diuinare, nec hoc innuit litera. Alij ꝙ loquit̄ in eo qui habebat solā detētationem per.l.officiū.ff.de rei ven. sȝ nec hoc placet: q2 tunc cōuentus posset nominare dominū in iudicio, vt.C.vbi in rem actio.l.ij.⁊ sic ꝓprio nomine conueniri non posset, ⁊ sic ista lectura nō vr̄ bene posse defendi. ⁊ ideo transit glo. ad aliam lecturā.s.ꝙ loquatur de cautione iudicatū solui ⁊ per hoc nō ob.l.sciendū que loquitur de cautione iudicio sisti.
3 Sed tunc opponitur† ꝙ conuentus suo nomine non tenet̄ prestare cautionem iudicatū solui: vt insti.de satisda.§.sed hodie. Sol. dicit glo. ꝙ hec.l.loquitur secundū ista vetera iura ffoꝝ, secundū que reali cōuentus suo nomine satisdabat iudicatū solui sȝ cōuentus personali nō vt insti.de satisd.in prin.⁊.§.j. hodie aūt siue reali siue personali suo noīe conueniat̄ talem satisdationē nō prestat, vt.d.§.sed hodie. ¶ Hanc opin. improbat Dy.⁊ Fran.ac.⁊ dicunt ꝙ etiā secundū ista iura ffoꝝ suo noīe conuentus non satisdabat iudicatū solui.⁊ dicūt ꝙ est casus.ff. ex qui.cau.in pos.eatur.l.hoc aūt.§.recte defendi. vbi de hoc dixi secundū eos ⁊ fm Gul.de suza. est casus.ff.tit.pxi.l.si cū vno ex dominis.⁊ qd dr̄ instit.de satisda.in princ.⁊.§.j. ꝙ olim satis dabatur intelligunt iure antiquissimo ante cōpilationē ffoꝝ. et de hoc etiā nota.ff.de pcura.l.si procurator.§.per cōtrariū. alias est.§.Vlt.in.l.in cause.⁊ hoc etiā innuit gl.j.ff.eo.l.sciendū.cū dicit iure antiquissimo prestari hic ergo defensor rei satisdedit. itē dicit Pet. si concedis ꝙ non prestet cautionē iudicio sisti ergo nec iudicatū solui que cōtinet tres clausulas quarū vna est de defendēdo, vt.ff.iudicatū solui.l.iudicatū solui. sed clausula de defendendo in effectu continet cautionē iudicio sisti. ar.ff.ex qb. cau.maio.l.item ait pretor.§.fi.⁊ not.ff.e.si filius. alias filius. Sȝ ad hoc respondet ipse Pet. ꝙ cauet de iudica. soluendo quo ad alias duas clausulas nō quo ad clausulā de defendendo q̄ includit illam iudicio sisti. Sed qū clausule separant̄: q2 videtur contra.ff.de acceptila.l.si accepto fuerit lata: dic ꝙ istud non est
4 impossibile: † nam illud potest lex quod pōt pactū.C.de fideius. l.vlt. sed per pactū potest illa clausula remitti ergo ⁊ per.l.arg. C.de fideiusso.l.sancimus.⁊ sic secundū eum intelligūt istam.l. moderni. Sed ista non placet sibi ꝙ loquatur de cautione iudicatū solui sȝ de cautiōe iudicio sisti: q2 sermones sunt intelligēdi secundū materiā de qua agitur, vt.ff.locati.l.si vno.⁊ de vsuris.l.si stipulatus. sed iste tit.ꝓprie loquitur de cautiōe iudicio sisti, vt nota.ff.eo.l.fili9. alias si filius. ergo ista.l.debet intelligi de illa cautione. ¶ Itē si est vera opi. Dy.⁊ franc.ac. quā predixi.s.ꝙ secundū ista iura suo noīe conuentus non pstabat cautionē iudicatū solui vt pbat̄.d.l.hoc aūt.§.fi.ex qui.cau.i pos. eatur non potest hec.l.intelligi in cautione iudicatum solui. et ad.l.sciendum.§.si fundus.ff.eo.respondent ꝙ verū est ꝙ possessor immobilium nō pstat cautionē iudicio sisti si possideat alia immobilia de quibus non erat controuersia, vnde in.d.§.si fundus.ff.eo.respondent ꝙ verum est ꝙ possessor immobiliū nō p̄stat cautionē iudicio sisti si possideat alia imobilia de quib9 nō erat ɔtrouersia. vnde in.d.§.si fundus. nō dicitur ꝙ esset cōtrouersia de fundo dotali imo dicit ꝙ quo ad fundum dotalē habetur pro possessore immobiliū tam maritus q̄ vxor subaudi vt euitent satisdationem iudicio sisti si pro alia re conueniant̄, non autem si pro ipso fundo.⁊ hanc lecturam ⁊ opinionē puto veram licet glo. reprobet eam.d.§.si fundus.⁊.s.eo.l.si fideiussor.§.quidā aiunt.⁊ de hoc dixi.ff.eo.l.sciendū.ver. Itē querit̄ si peto. Sed si teneatur lectura ꝙ.l.ista loquatur de cautione iudicatū solui multū obstare videtur.ff.iudicatum solui.l.si ante.
5 vbi per mutationem conditionis† procuratoris extinguit cautio iudicatū solui.gl. dicit ꝙ hic fuit mutatio ex parte actoris: ibi ex parte rei. Sed q̄ est ratio differentie gl. assignat duas. prima q2 ex parte actoris non est mutatio imo fit transitus de nō esse ad hoc est de non habente mādatum ad habentē.⁊ ita primo persona nō habēs mādatū nulla erat modo fic.⁊ sic nō est ꝓprie mutatio sed ex parte rei fit transitus de esse ad aliud esse. ¶ Nam ex parte rei pōt interuenire defensor sine mandato ⁊ si postea incipit habere mandatū est mutatio de esse ad aliud esse. ⁊ ideo ꝓpter mutationē talē extinguitur cautio iudicatū solui sicut vere alia psona interueniret extingueret̄: ita qū eadē persona mutat conditionē extinguitur q2 fingitur alius. arg. eius qd dixi.s.de adoptio.l.si arrogator. Hanc rationē videtur tollere d.l.si ante.ver.⁊ ideo. vbi fiebat mutatio de esse ⁊ tn̄ extinguitur stipulatio vt dicam.ff.in suppletione glo. Secunda ratio gloss. satis est aperta ⁊ clara. aliam rationē reddit do. Marti.fili. et pulchram. Omnis procurator veniens ex parte actoris allegat mandatū ⁊ venit vt procurator. mādatū ergo superueniēs non habet eum alterare sed verificare eum esse procuratorē. sed ex parte rei veniens nō cogitur alterare nec cōmuniter allegat

mandatum, sed venit vt simplex defensor. mandatum ergo superueniens habet ipsum alterare. nā primo casu fit executio cōtra eū.ff.de procura.l.plautius. secundo contra dn̄m, vt.ff.de mino.l.cum mandato.⁊ ideo talis mutatio ex parte rei facit extingui stipulationē iudicatū solui. ¶ Guli.de cun. dicit ꝙ in.l.si ante venit defensor animo nouandi.⁊ ideo si superueniat mandatū alterat̄, sed si non interueniret animo nouandi nō currat ex parte rei vel actoris cū semp eandē personā representet. vnde superueniens mandatū nō habet alterare psonā. quod nō placet Ray.⁊ alijs quia si venit ex parte rei sine mandato executio fit in eū. si supueniat mandatū executio fit in dn̄m vt dixi.⁊ ideo in tantum fit alteratio persone, sed ex parte actoris nunq̄ venit nisi alleget mandatū.⁊ ideo mandatū superueniens nō alterat personā sed verificat vt predixi. Aliā rationē assignat glo.in.d. l.si ante. vbi plene dixi. ¶ Posset etiā alia ratio assignari q2 ex parte actoris fideiussores cōsentiunt se obligari dn̄o cum eius procurator alleget mandatū, vnde superueniens mandatū nō reddit fideiussores deceptos, quod secus est in mutatione rei si recte inspiciatur. ¶ Hugolinus volēs ista omnia euitare dixit ꝙ hic satisdationē accepit pcurator anteq̄ agere inciperet.⁊ cū postea agere incepit superuenit mādatū. Unde tēpore satisdationis recipiende inuenitur habere mādatū.⁊ sic nō fuit mutata ei9 cōditio. tene gl. ꝙ aliud fit ex parte actoris q̄ ex parte rei. ¶ Et cōtra primā rationē gloss. instatur duobus modis vt in glo.⁊ solue vt in glo. ¶ Sed in secundo contrario qn̄ quis pōt agere pro inuito, vt.l.iij.de libe.causa bene est verū ꝙ extinguit̄ stipulatio, sed ea ratione q2 primo agens agebat ꝓprio noīe.⁊ ideo superueniens mandatū alterat personā. Jaco.de rauē. et pet. dicunt ꝙ.d.l.si ante. nō meruit signari pro contraria: q2 in contraria loquitur de conditione rei qui se alteri obligauit. lex autē ista loquitur de mutatione cōditionis pcuratoris actoris qui alterū sibi obligauerit. ¶ Si enim mutata est conditio procuratoris rei semp est consultum actori: q2 si mutauit reus conditionē pcuratoris sui, ⁊ sic fideiussores quos dedit sunt liberati, petet actor sibi de nouo dari alios fideiussores ⁊ si non petat sibi imputet: vt.ff.de sol.l.cū quis. Sed si mutatio que cōtingit ex parte pcuratoris faceret ꝙ fideiussores dati ex parte rei non tenerentur tenent̄ iterato alios fideiussores dare qd est difficile. ⁊ sic grauaretur reus vel eius pcurator ex mutatione contingēte ex parte actoris quod esse non dȝ.⁊ ideo mutatio cōtingens ex parte actoris non extinguit satisdationem iudicatum solui, ⁊ hec est vera opinio ⁊ tangitur licet nō sit clare in glo.d.l.si an
6 te. Et circa hanc materiā† sic distingue aliqn̄ contingit mutatio rei ⁊ stipulatio non committitur, vt.C.de pet.here.l.hereditas.⁊.ff.de excep.rei iud.l.cū queritur.⁊.l.cū de hoc ⁊ iud.solui. l.cū querebatur.⁊ de iudi.l.nō a iudice.§.si. secundū vnam lecturā aliqn̄ mutatio actionis ⁊ tunc aut mutatur actio: sed nō causa ⁊ nō extinguitur stipulatio, aut mutatur actio ⁊ cā ⁊ tūc extinguitur stipulatio, vt.ff.iudica.solui.cū querebatur aut mutatur instātia ⁊ tollitur cautio, vt.l.cum lite mortua.ff.iudi.solui. aliquando mutatur iudex ⁊ tunc aut per modū transitus vt q2 primo volebā litigare corā vno nunc corā alio ⁊ extinguitur cautio, vt.ff.iudi.solui.l.si quis apud aliquē. aut per modū appellationis ⁊ tunc etiā videt̄ extingui, vt.d.l.cū apud.iud.solu. ¶ Circa hoc tamen dicūt quidā in cautione iud.sol. ꝙ aut interponitur determinate ad personā iudicis dicēdo ꝙ iste iudex iudicabit vel in causa principali tm̄ ⁊ tunc non tenet̄ in cā app. vt.d.l.cum apud. si vero indeterminate vel dicendo ꝙ iudicabitur per istū ⁊ successorē tunc sic, vt.d.l.cum apud.in fi. aliquando simpliciter ⁊ tunc tres sunt opin. quidam quod se referat ad vtraq; causam vt. M.fili. qui hoc tenuit publice disputando. alij ꝙ solā cām principalem respiciat ⁊ sic intelligunt.d.l.cum apud. tertia est Gul.de cun. qui distinguit: aut appellat reus ⁊ durat cautio alias esset in ptāte rei appellare ⁊ extinguere cautiones qd est absurdū, vt.ff.de arbi.l.ne in potestate.⁊.s.de iurisdi.om.iudi.l.si idē cū eodē. aut appellat actor ⁊ extinguit̄ stipulatio, ⁊ sic loquitur.l.cum apud.⁊ allegat.ff.de conditione furti. l.siue.⁊.l.⁊ ideo. vbi si volūtarie fiat alienatio rei tollitur conditio furtiua. si necessario nō ita ⁊ hic. si ex voluntate actoris mutatur iudex extinguitur stipulatio. hanc opi. sequit̄ Gul. Ray. licet videatur contra.C.de app.l.eos.in septima questione sed male.⁊ pro opi. Gul. facit tex.⁊ glo.C.de pcur.l.ij. Qui tenent cōtrariā opi. respōdet ad.l.ne in potestate. ꝙ hic stipulator fuit in culpa q2 debuit petere sibi satisdari etiā in cā appellationis vt statim sequitur opi. And. ꝙ nō placet Ray. † quod defensor cause principalis non tenetur defendere in causa appellatiōis, vt.C.de procura.l.inuitus. ergo nec eius fideiussor: sed tenet̄ in hoc obligare. arg.d.l.ij.C.de procur.⁊ pro hoc instit.de satisda. §.si vero reus. Ray.⁊ And. tenent ꝙ semper extinguatur si appellat̄ qd est quid imputet̄ actori etiā qn̄ reus appellat: q2 pōtuit facere

tuit facere opponi in satisdatiōe quod solueret iudicatū ꝑ istū
iudicem vel alium qui eius loco succederet ⁊ ideo semper extin-
guitur arg.j̄.de pactis.l.veteribus.⁊ de reg.iur.c.contra eū lib.
vj.qd non est in.d.l.si ideo.⁊.l.siue.⁊ quia.l.cū apud.loquit̄ gn̄a
liter ⁊ indistincte per quācūq; partē appellet̄ aut cōtingit mu-
tatio circa ꝑsonas litigātes tūc si ex parte actoris remanet cau
tio iudicio sisti vt hic ⁊.j̄.de procu.l.in cause.§.fi.Si autē mute
tur conditio ex parte rei tunc aut defensor susceperat iudicium
animo nouandi ⁊ extinguitur satisdatio superueniēte mādato
quia ex toto fit mutatio persone.⁊ sic intelligatur.d.l.si ante.in
fi.Si aūt erat simplex defensor tūc nō extinguit̄.⁊ est ratio quia
in primo casu suo nomine defendebat nō meo.⁊ ideo ratificare
non possum,vt.j̄.de neg.gesto.l.si pupilli.§.si ego.potest eīn suo
nomine facere animo nouandi,vt.j̄.de solutio.l.solutionē.⁊ iu
dic.solui.l.ij.⁊.l.cum querebatur.§.fi.sed quando defendit meo
nomine sicut simplex defensor tunc fideiussor tenetur ꝓpter ra-
tihabitionem,vt.j̄.rem ratam haberi.l.iij.§.falsus.⁊ hoc verū
nisi dominus fideiussisset ꝓ eo de nouo:quia tunc fideiussio pri
ma videretur,vt.j̄.de preto.stipu.l.valerianus.ex parte autem
actoris non potest suscipere iudicium animo nouandi,vt.j̄.de
noua.si stichum.§.fi.⁊ ideo fideiussor tenet̄.arg.huius.l.Et pre
dicta vera quādo mutatio fit ante litē contestatā secus si post
8 vt statim dicam.¶ Ex hoc insurgit questio an fideiussor† iudi
cio sisti teneatur in causa appellationis.Et videtur qd nō.j̄.de
fideius.l.grece.§.post litem.Et contra quod sic quia licet appel
letur remanet eadē causa.j̄.de condit.indebi.l.eleganter.§.ij.de
transactio.l.⁊ post rem.⁊.C.de procura.l.ita demum.Unde di-
cunt quidam aut non appellatur ⁊ non durat satisdatio,vt.d.
§.post litē.aut appellatur ⁊ durat.¶ Sed verius videt̄ ꝙ siue
appelletur siue non ꝙ finiatur satisdatio vt in corpore aut̄.de
his qui ingre.ad appella.in prin.col.v.⁊ ibi in gl.⁊ sic vbi dica-
tur eadem causa verum est quo ad quid nō simpliciter.¶ Op-
pone secundum do.Marti.contra id quod glo.dicit ꝙ ratiha
9 bitio† retrotrahitur quando nullum fuit quod factū est.Cōtra
rium enim videtur sentire Dyn̄.extra de reg.iur.c.ratihabitio-
nem.lib.vj.sed potest dici ꝙ trahitur retro id est ad preterita cō
firmanda si non valuerūt:alias nō vt hic.sed non quo ad tēpus
vt hic:q2 ex tunc incipiūt valere preterita.⁊ ita loqt̄ Dy.¶ Et
dic aut agitur de eo qd tūc valere potuit ⁊ valuit.aut nō trahi
tur retro.aut non potuit valere nec valuit ⁊ tunc etiam nec tra-
hitur retro,vt.s̄.de offi.ꝓconsu.l.obseruare.§.fi.aut potuit vale
re sed nō valuit ⁊ tunc trahitur retro vt confirmet preterita ex
nūc tm̄.¶ Oppo.quod non bene euitetur oppositio de dicta.l.
si autē.iudicatum solui.intelligendo de cautione iudicio sisti:
quia in.l.si ante.loquitur de cautione iudicatū solui que in se in
cludit cautionē iudicio sisti ex clausula de defendēdo vt.s̄.dixi.
¶ Sed dic qd sunt diuerse vt probatur insti.de satisd.§.sꝫ ho-
die Jaco.but.Uel dic vt.s̄.dixi scd̄m Pet.Sed videt̄ quod illa
l.si ante inducat magnam captionem actoris cū ius sibi sit que
sitū ex stipulatione.ergo non debet sibi auferri,vt.j̄.de reg.iur.
l.quod nostrum.Sed dic ꝙ.l.illa debet intelligi quando supue
nit mandatum ante litem cōtesta.vt.j̄.de nouat.l.delegare.In
casu autem in quo esset litis contestatio non extinguit̄ satisda-
tio.⁊ hoc voluit dicere.l.si petitor eo.ti.iud.solui.⁊ arg.infra de
procu.l.post litem cum ibi no.vnde fundato iudicio nō pōt mu
tari in preiudiciū actoris.vel aliter non interest cū cōmittatur
stipulatio de re defendenda.⁊ ita videtur intelligere gl.circa me
diū.vel dici posset ꝙ si satisdatio sit extincta potest sibi petere de
nouo caueri,vt.s̄.dixi.¶ Expeditis cōtrarijs circa istā materiā
10 q̄ro qua forma seu quib⁹ verbis īterponat̄ ista cautio† iudicio
sisti.Dicūt quidā ꝙ interponat̄ per hec verba promitto quod
Titi⁹ faciet tibi rationē.Sed certe ista verba magis adaptant̄
ad stipulationē iudicatū solui.nam facere fieri rationē idem est
qd soluere,vt.s̄.de offi.proconsu.l.obseruare.§.j.sed qui tenet̄
sistere non tenet̄ soluere,vt.d.l.grece.§.post litem.j̄.de fideiusso.
alij dicunt ꝙ dicet promitto quod titius stabit in iudicio sꝫ nec
hoc valet quia istud esset promittere factum alienum quod nō
valet,vt.j̄.de verbo.oblig.l.stipulatio ista habere licere.§.j.nisi
forte renūciaret beneficio ꝙ nō posset allegare se alienum factū
promisisse vel pro alieno facto obligatū fore sicut sepe apponi
tur in instrumentis.vnde dic.vel quod reus principalis promit
tet se sistere ⁊ alius erit fideiussor.vel promittet hoc modo ꝓmit
to quod titium in iudicio sistam tunc enim factum propriū ꝓ
mittere videtur,vt.j̄.si quis cau.l.si procurator ⁊.d.l.stipulatio
ista.§.penulti.⁊ eodem titu.l.quoties ⁊.s̄.si quis in ius voca.nō
ier.l.fin.Sed prealleg.l.quoties quis alium sisti videtur innue
re qd hoc casu etiam promittendo factum alienum valeat stipu
latio.vnde dicit aut quis promittit impersonaliter puta talem
11 sisti tūc valeat ꝓmissio† q2 ita pōt referri ad suum factū ⁊ suam
personam sicut ad alienū,vt.j̄.iudi.solui.si reus ⁊.d.l.quoties.

Aut promittit factum tertie persone vt rei:vt quia vendo seruū
⁊ promitto eum legalem vel quod bene bibit ⁊ comedit ⁊ vꝫ,vt
j̄.de pact.l.non impossibile.⁊ de euic.l.si ita.aut promittitur fa-
ctum persone tūc aut promittit vt propriū vt promitto ꝙ sistā
⁊ vꝫ,vt.d.l.fin.si quis in ius vocatus.cum simi.aut omnino fa-
ctum alienū vt ꝓmitto ꝙ sistet ⁊ nō valet,vt.d.l.stipulatio ista
pōt etiam promittere se facturū ⁊ curaturū qd sistet:q2 hoc est
ꝓmittere factum suum,vt.d.l.si reus iud.solui.de fideius.si cum
12 reus.⁊ si cer.pet.l.fi.† Itē queritur qn̄ debeat interponi ista satis
a datio[a] iudicio sisti.dic quod ante litem conte.nisi desinat eē cau
tū vel aliquid emergat ex quo nō possit ante interponi,vt.j̄.de a
proc.l.pōpo.§.rati.⁊ ar.j̄.de interro.actio.l.de etate.§.ex causa.
s̄.eo.l.arbitro.⁊.C.de cōsor.eiusdem litis.l.ij.¶ Sed quare reus
satisdat iudicio sisti ⁊ non actor:respōdeo q2 reꝫ presumitur fu
gere magis q̄ꝫ actor ⁊ ideo dicitur fugitiuus,vt.C.de iud.prope
randum.actor tn̄ prestat aliam satisdationē de qua habetur.C.
13 de epis.⁊ cle.aut̄.gn̄aliter.¶ † Sed in quibus causis interponi-
tur ista cautio iudicio sisti:dic quod in causis ciuilib⁹ ⁊ crimina
libus diuersimode tn̄.nam in causis ciuilibus non tenet̄ certā
penā adijcere,vt not.⁊ dixi.s̄.ea.l.ij.§.fi.Fallit in causa liberali,
vt.j̄.rem rat.hab.l.procurator ad exhib.q2 libertas est inestima
bilis,vt.j̄.de reg.iu.l.libertas.in criminalibus aūt tenet̄ certā
penam dicere ꝙ non recipiunt bene estimationem ⁊ si non fuerit
adiecta iudex determinabit,vt.j̄.de custo.reorum.l.si quis reū.
¶ Sed quid si quis promisit sistere homicidā sub pena similitu
14 dinis supplicij nunqd† si nō sistat puniet̄ eadē pena:videtur ꝙ
sic,vt.j̄.de fideius.sicut reus.¶ Item q2 potest fieri per pactū qd
potest fieri per.l.sed.l.obligat custodem carceris si fugiat carce-
ratus ad similem penam,vt.j̄.de cust.reo.l.fi.⁊.C.de cust.reorū.
l.ad cōmētarieñ.si ergo ibi hoc facit.l.ex quasi cōtractu fieri po-
test ex pacto in contractu,vt.j̄.de pac.l.nō impossibile.In con-
trarium est veritas ⁊ communiter tenetur q2 nemo est dn̄s mē-
brorū suorū,vt.j̄.ad legē aqui.l.liber homo.ergo taliter fideiu
bendo non potuit corpus suum ad mortē obligare sꝫ per hoc
non bene tollunt̄ contraria vbi se obligat ex quasi cōtractu ad
15 custodiā carceris ⁊ tenetur.† Et ideo alij distinguūt aut ꝓmisit
certam penam pecuniariam ⁊ ad illā tenebitur,vt.d.l.si qs reū.
de custo.reorum vbi de hoc tetigi.Si nō adiecta certa quātita-
te aut promisit simpliciter tunc punietur pecuniariter arbitrio
iudicis,vt.d.l.si quis reū.aut promisit sub eadem pena tūc aut
non exhibet propter culpam ⁊ non sustinebit eandē penam sed
aliter punietur corporaliter vel pecuniariter fm qualitatem ne-
gotij arbitrio iudicis.aut nō exhibet propter dolū ⁊ tunc ean-
dem penam patietur,vt.d.l.fi.eo.ti.l.ad cōmētarieñ.de cust.reo-
rum.Sed hoc non credo verum sed vbi culpa nō exhibet punia
tur pecuniariter vbi dolo tunc pecuniariter ⁊ etiā corporaliter
nō pena mortis sed alia arbitrio iudicantis ꝑ.ll.predictas.Nō
ob.l.si cū reus.q2 ibi loquit̄ de pena q̄ cadere poterat in ꝑsonā
fideiussoris.nec loquitur de pena corpali.¶ Nō ob.arg.quod
pōt lex pōt pactū.sed ita est per.l.in custode carceris ergo ⁊c.q2
non est bonum argumentum.Nam in.l.fina.⁊.l.ad cōmētarien
sem.deliquit in officio quod est grauius:quia ex tali delicto eua
dit penam delinquens q̄ꝫ venire contra simplicem promissionē.
argumē.j̄.de penis.l.quedam.Et qd dr̄ ꝙ magistratus maiores
non possunt cōueniri durāte officio,sed si delinquant in officio
bn̄ conueniunt̄ vt dixi.s̄.de offi.presi.l.senatuscōsulto.⁊ ꝓ hoc
C.ad legem iul.repe.l.iubem⁹.⁊ ad hoc vide qd no.in gl.xxiij.q.
v.c.cū homo ab homine.¶ Itē dubitari vidi nūquid in stipu-
16 latione† iudicatū solui sufficiāt ista verba ꝓmitto soluere iudi
catū ita ꝙ cōprehendāt tres clausulas sicut ⁊ illa verba iudica
tū solui.de hoc dixi.j̄.iud.solui.super rubrica.¶ Et ibi tenet.d.
Old.ꝙ non comprehendant tres clausulas:quia illa verba iu-
dicatum solui sunt v̄ba iuris que de iuris interpretatione illas
tres clausulas comprehendunt,vt.d.l.iudicatum solui.qd non
important illa verba soluere iudicatum que non sunt verba iu-
ris sed hominis.sicut dicitur in pacto legis cōmissorie.q2 aliud
est dicere sit res inempta que sunt propria verba illius pacti.et
aliud si dicatur res in me transeat,vt.C.de pactis inter empt.et
vendi.l.iij.¶ Jaco.de rauen.tenet oppositū,⁊ dicit ꝙ licet ver
ba sint transposita tamen sunt eiusdem effectus.nam ista verba
quādoq; inueniunt̄ transposita,vt.j̄.de preto.stipu.l.ij.§.incer
tam.vnde ille tres clausule ita continentur sub illis soluere iu-
dicatum sicut sub illis iudicatū solui cum nō sit de eorū signifi-
cato sed de iuris interpretatione.ad.l.iij.de pactis inter empt.⁊
vendi.rn̄det qd illa verba res ad me pertineat vel res sit inem
pta non sunt eiusdē ꝓtātis nec effectus:q2 illa verba sit res in-
empta significant ꝙ cōtractus resoluat̄.sꝫ illa verba res ad me
pertineat nō significāt resolutionē cōtractus sine cuius resolu-
tione res non potest ad venditorē pertinere.cum sicut nudis pa
ctis dn̄ia rerum nō trāsferuntur,vt.C.de pactis.l.traditionib⁹.

[a] ¶ Satisdatio. Adde pau.de ca.i.l.iul.i ꝑn. ff.q satis.cog. doc.i rub.ff.iudi.sol.⁊ i.l.pōponi⁹.§.rati.de ꝓcu.in.l.de die.§.q seru⁹ q satis.cog.

sic nec etiam transferuntur. Unde si diceretur sit resolutus con
tractus vēditionis tantū operaret̃ ac si diceret res sit inempta
scd̃m ipsum Iac. ⁊ Pet. qui tenēt opinionē predictā ⁊ Rayn̄. ⁊
allegat. s̃. eo. l. de die. §. si seruus quā puto veriorem ꝙ dn̄i mei.
Oldr. ¶ In glo. ibi vbi qd̓ factum est non tenuit. Hec solutio
aperte tollitur in. d. l. si ante. versi. ⁊ ideo vbi fit mutatio de eo q
tenuit ad eum q tenet. ⁊. j̃. de procurato. l. in cause. §. si ex parte. ⁊
tn̄ nō cōmittitur stipulatio. ⁊ ideo tene alias solutiones que hic
et in contrario notantur ⁊ dixi s̃m Dyn̄. ¶ Ibi nullus est sine
mandato interueniente eīn falso ꝓcuratore ex parte actoris nul
lum est iudicium, vt. C. de ꝓcurato. l. licet. ⁊. j̃. de prescrip. verb. l.
naturalis. §. si. vmbraculum tamen seu figura iudicij esse nega-
ri non pōt quod ratihabitione implet̃ ⁊ ad iudicij retro ꝓcedit
essentiam, vt. j̃. de iudi. l. lz. ⁊ rem ratam haberi. l. cum minor. Et
retro ꝓcurator intelligit̃ sine quo nulluz erat iudiciū. Ex parte
vero rei secus cum in persona defensoris substātietur iudiciū,
vt. j̃. de procura. l. plautius ⁊. C. de ꝓcura. l. exigendi. mutato ita
ꝙ personatu defensoris ex nouo mandato quesito cautio cohe
rens primo personatui cum ipso personatu mutat̃ ⁊ extinguit̃.
Uel dic ꝙ hec cautio fauore actionis iterponit̃, vt. j̃. de preto. sti-
pu. l. j. §. j. ⁊ ideo in eius persona larga fit interpretatio. arg. s̃. de
in ius vocan. l. sed si hac lege. §. penulti. ex parte vero cauentis
cum nullus sit eius fauor stricte accipienda est ⁊ facienda de p-
sona interpretatio, vt eius personatu mutato mutetur vt ibi et
argu. s̃. de in ius vocan. l. quesitum. Iac. de are. ¶ Ibi cuz que
rebat̃. §. si. ⁊. l. penul. ¶ Pōt esse ⁊ alia ratio diuersitatis q̄ not.
in. d. l. si ante. in vlt. opi. glo. ibi, vel ibi in vtraqz ⁊c. ¶ In eadez
glos. ibi stipulatus sum dāmam. in prin. Que distinctio nō pla
cet Azo in agente sine mandato, vt. d. l. licet de iudicijs. nec ob.
d. l. si ante. iudi. solu. quia lex illa tota loquitur in defensore rei.
Francis. accursius.

1 ☞ Institutus substituto in defectuz ꝯditionis cauere debet.
2 Debitor in diem aut sub conditione an cauere teneatur.
3 Instrumentum asserens omnes de consilio fuisse presentes an
reddatur falsum si reperiatur aliquis ex eis fuisse absentes.

1 **Inter omnes.** ¶ Institutus † substi-
tuto in defectum condi
tionis cauere debet. h. d. pone casum vt in secūda gl.
Ray. cum. l. seq. ¶ Et diuide in quatuor partes. pri
mo querit an possit peti cautio vsqz ibi, ⁊ si defecerit. ibi ponit̃
an iterposita cautio cōmittatur vsqz ibi ⁊ plerūqz. ibi ampliat
quod dixerat vsqz ad. l. seq. ibi adhuc ampliat. Iac. but. Et hec
l. potest intelligi de cautiōe hereditatis nō diminuende. ⁊ scd̃m
hoc nullū ob. contrarium. Item potest intelligi in cautione de
hereditate restituenda ⁊ tunc ob. cōtrarium de. l. paulus no. j̃.
de preto. stip. ⁊ vide qd̓ nota. in. l. in omnibus. j̃. de iudi. que hic
allegat̃ in gloss. ⁊ qd̓ dixi ibi plene. ⁊. C. de here. vel act. ven. l. ij.
2 ¶ Et dic cū querit̃ an debitor † in diem vel sub cōditione tenea
tur cauere, aut est debitor ex vltima voluntate ⁊ cauere tenetur
vt hic ⁊. j̃. vt leg. no. ca. l. si. fauore vltime volūtatis. aut est debi-
tor ex contractu ⁊ tunc aut hz dilationē ex priuilegio principis
⁊ cauere tenet̃ vt. C. de preci. imperat. offe. l. vniuersa. aut hz di-
lationē ex cōuentione ⁊ ex forma contractus ⁊ nō tenet̃ cauere
vt. d. l. ij. C. de heredi. vel acti. vend. ¶ Fallit si debitor medio tē
pore efficiatur suspectus ⁊ incipiat dissipare bona sua. sic intelli
gatur. d. l. in omnib⁹. j̃. de iudi. ⁊ de priui. credi. l. si creditores. et
sic intelligit Azo. ⁊ bene. pe. ⁊ si non caueret fieret sequestratio.
arg. j̃. de ap. l. imperatores. And. ¶ Item allegatur hec. l. cū gl.
3 ꝙ si in aliquo instrumento † cōtineatur ꝙ prelatus cū omnib⁹
de capitulo aliquid fecerit vel potestas cum oibus de cōsilio et
probetur qd̓ aliqui de capitulo vel consilio erāt absentes quod
ipsum instrumentuz non reddat̃ falsum sed intelligi debeat de
omnib⁹ qui erant presentes ⁊ qui fuerūt interrogati ⁊ pro hoc
facit concor. in glo. allegata. j̃. de vsufruc. accrescē. l. j. §. si. si serui
tus ven. l. si qn̄. §. j. ⁊ de furtis. l. inter omnes. ⁊. C. de inoffi. dona.
l. si. ⁊ ad munici. l. quod maior. ⁊. j̃. de eo ꝑ quez fac. ⁊. l. j. §. serui
nomine. ¶ Et idem si instrumentum diceret cum toto capitulo
vt dixi. j̃. de rei vendi. l. in rem actio. §. item quicunqz. versi. vlti-
mo ⁊ vide. j̃. ad. l. aquili. l. scientiam. §. qui cuz aliter. ¶ Sed qd
facit hec. l. ad tit. cum hoc titu. tractetur de cautione iudicio si-
sti, ⁊ iudicatum solui: dic quia rubrica est generalis licet princi
paliter de illis tractetur tamen de ista incidenter. ¶ In glo. vt
q₂ pendente. ibi, bonorum possessio. ser. ca. ⁊ secundum hanc nō
ꝓcedit prima solutio. de. l. paulus notat. j̃. proxima glo. sed secū
da sic. Ibi. §. sub conditione ⁊ dic vt ibi not. ⁊ eodez titulo. l. hi
demum. Iaco. ibi vel dic quod fuit datus hoc nihil est. Ibi vel
dic possidet quia accepit. huic bene cōuenit prima sol. de. l. pau-
lus notat. j̃. proxima glo. Iaco. ¶ In glo. scilicet diminuenda
ibi ⁊ hec cautio. scilicet de non diminuenda. ¶ Itez dic directo
non per fideicommissuz. ¶ Et dic aut queritur an in omnē euē
tum cauere debeat, scilicet in defectum conditionis ⁊ eius euen
tum. ⁊ dic quod non vt in contrario secundum vnuz intellectū.
¶ Aut teneatur cauere in defectum conditionis tantū: ⁊ tunc
si de facto tantū possidet cauet vt hic si de iure vt quia petijt bo
norum possessio. secundum tabu. tunc non secundum vnam so
lutionē: secundum aliam sic que est in gloss. vlti. in fi. ¶ Idem si
nō est suspecta vt. C. vt in pos. lega. l. cū archimedorā. ⁊ de lega.
j. filiussa. §. idem princeps. sed vbi non est suspecta sufficeret cau
tio alias fieret sequestratio vt. l. imperatores. de app. And.

Sed si plures. Alibi videtur dici qd̓ ca-
ueatur primo ⁊ nō secun-
do, vt. j̃. de ven. inspici. l. j. §. denunciari aūt oportet.
Sed dic ꝙ omnib⁹, vt. j̃. vt leg. no. caue. l. si duo. nec
generabitur institutus quia eosdem fideiussores omnibus da-
bit, vt ea. l. ⁊ eo. tit. l. iij. Iac. de raue.

1 ☞ Defensor aliene litis nemo est idoneus sine satisdatione
iudicatum solui.
2 Pater vt legitimus administrator filij non satisdat de iudicio
sisti.
3 Pater in actiōe de dote pro filia quare satisdet de iudicio sisti.

Filius. alias, si filius. Nemo
aliene li-
1 tis est idoneus defensor † sine satisdatione iudicatuz
solui. h. d. Uel sic etiā vbi persona cōiuncta defendit
coniunctam tenetur cauere de iudicato soluendo. ¶ Et plus re
spondet iurisconsultus ꝙ fuerit interrogatus q₂ interrogatus
de filio respōdet etiam de patre. Oppo. quod sit sub congruo ti
tulo. ⁊ solue vt in glo. Sed videt̃ ꝙ pater nō debeat satisdare cū
sit legitimus administrator, vt. C. de bo. maternis. l. j. Solue vt
glo. q₂ nō satisdat in illis bonis in quibus est administrator le
gitimus vt in contrario in alijs bonis sic vt hic. ⁊ sic intelligas
2 hanc glo. s̃m Iaco. de ra. ⁊ Ray. ¶ Et dic † ꝙ aliqn̄ venit pater
et venire pōt vt legitimus administrator, vt cum hz vsumfru-
ctum in aduentitijs ⁊ tunc non satisdat sicut nec tutor, vt. §. qd̓
obseruari. ⁊. §. defensionē hic allegatis in gl. aut nō venit vt ad
ministrator legitimus nec venire pōt vt pro filio emācipato vel
in cā castrensi vel quasi vel qn̄ in aduētitijs nō hz vsumfructū
quod est quādoqz, vt. C. de bonis que libe. l. cū oportet. in prin.
⁊ aut̃. ibi signata. ⁊ tunc satisdat vt hic. aliquādo licet possit ve
nire sicut legitimus administrator. tamē venit sicut extraneus
vel ratione cōmunionis quā habet vt in actione de dote filie et
tūc etiā satisdat, vt. j̃. so. ma. l. ij. ⁊. l. nō solū. §. si de dote. j̃. de ꝓcu.
3 ¶ Uel posset dici ꝙ † in actione de dote nō sit legitim⁹ admini
strator cum nō habeat vsumfructū in ea. ergo non mirū si satis-
dat vt dixi. Ia. bu. de hoc etiā no. in gl. ⁊ per Cy. ⁊ dixi. C. de bo
nis q̄ libe. l. si. vbi aūt. ¶ In gl. vlti. ibi emācipatus erat. hec so-
lutio est contra literam istā que dicit, filiusfamilias. ⁊. s̃. de his q
sunt sui vel alie. iur. l. nā ciuiū. Ibi erit hodie vt hodie nō satis-
det olim sic. Iacob. but. ¶ In fi. s. administrator q₂ potest repu
diare vsumfru. ⁊ non erit legitimus administrator, vt. C. de bo-
nis que libe. l. fin. §. j. Iac. but.

1 ☞ Possessor rei immobilis non satisdat.
2 Possessor immobilium quare non satisdet.
3 L. sciendum. qui satis. cogan. an loquatur indistincte de omni
cautione.
4 Ususfructus an dicatur possessor immobilium.
5 Possidens multa bona immobilia an liberetur a satisdatione
de iudicio sisti.
6 Possessor īmobiliū q nō tenet̃ satisdare an teneat̃ saltē iurare.
7 Iuramentum satisdationis equiparatur satisdationi.
8 Fideiussoris datio subrogatur loco immobiliuz. ⁊ facit ad pul
chram questionem.
9 Conuentus in mille scutis ⁊ possidens immobilia pro centum
an euitet satisdationē de iudicio sisti.
10 Conuentus pro re immobili an releuetur a satisdatione de iu-
dicio sisti.
11 Possidens bona fide rem alienam an releuetur a satisdatione
de iudicio sisti.
12 Habens reditus annuos ⁊ non immobilia an excusetur a satis
datione de iudicio sisti.
13 Filius conuentus cuius pater possidet immobilia an excuset̃
a satisdatione de iudicio sisti.
14 Fideiussores de iudicio sisti an debeāt possidere bona īmobilia.
15 Casus in quo possessor immobilium satisdare tenetur de iudi-
cio sisti.

Sciendum

Sciendum. †¶ Possessor rei immobilis
nō satisdat. ꝛ quis habeatur
possessor declaratur hac.l. ¶ Et primo ponit regulā
vsq; ibi possessor aūt.ibi format questiones ꝛ decla-
rat ibi possessores cū aliquo iure ꝓprietatis admixto fm Ray.
de quo infra dicetur. ¶ Ibi,satisdare.iudicio sisti. ¶ Ibi possi
det ciuiliter.ꝛ naturaliter ratione dominiȷ̄ directi ꝓ parte suffi-
ciente ad estimationē litis vt hic no.in fi.prime glo. Ray. ¶ Et
pro declaratione huius.l.vide qđ no.per docto.C.de epis.ꝛ cler.
aut.generaliter.ꝛ in glo.de exhi.reis.§.suscepto.ꝛ per Rofre.in
libello de eo qui promisit aliquem iudicio sisti.que tractat hic
Guli.ꝛ vide etiā in speculo de satisdatiōib⁹. ¶ Sed que est ra
a tio ꝙ possessorᵃ.immobiliuꝫ non satisdat? † dic q2 verisimile est
2 ꝙ nō sic fugiat sicut fugere posset cum rebus mobilibus cū qui-
bus de facili posset recedere vel eas occultare.sꝫ res immobiles
seipsas exhibent,vt.C.qn̄ ꝛ quibus quarta pars.l.ij.lib.x.ꝛ si
fugeret reus mitti posset in possessionē ipsarum rerum immobi
lium. Jac.de raue. ¶ Pet.dicit se nō credere hanc esse rationeꝫ
nā fundus dotalis excusat ab ista satisdatione,vt.j.e.l.§.si fun
dus.ꝛ tamen non potest simul esse mariti ꝛ vxoris.vn̄ ipse Pe.
dicit ꝙ ratio est p̄sumptio affectiōis ad res immobiles.forte q2
fuerūt progenitorū suorū quas inuite relinqueret.ꝛ sic presum-
ptio est ꝙ non fugeret.arg.j.de contrahen.empti.l.qui officiȷ̄ de
minori.l.si in emptione.ꝛ ar.s.in ius vocati vt eant.l.j.ij.ꝛ.iij.et
quod ibi no.que affectio cessat in rebus mobilibus,vt.j.de leg.
iij.l.si chorus.§.j. ¶ Sed nec hec videt̄ bona scđm Andr.pone
enim quod habeam pulchra ꝛ ampla mobilia ꝛ iacolia que for
te fuerūt progenitorū meoruꝫ: quis dicet ꝙ non habeam maio
rem affectionem ad ipsa q̄ ad vnū paruū fundū? vnde ipse ap-
probat primam rationem.s.quia non pōt ita fugere cuꝫ rebus
immobilibus sicut cū mobilib⁹. Nec ob.ꝙ dicit Pet.de fundo
dotali.q2 lꝫ mulier ibi nō habeat dominium vel possessionē hꝫ
tñ spem infallibilē ad eam per se vel heredes suos vt.C.de iure
do.l.in rebus ꝛ sic subest prima ratio quod nō sic presumat̄ fu-
3 gere sicut cuꝫ mobilibus. ¶ Item quero † an hec.l.que indistin
cte loquitur de omni cautiōe loquatur.dic quod nō sꝫ speciali-
ter de cautione iudicio sisti.de qua principaliter loquitur hic ti
tu.vt nota.s.l.proxi.ꝛ dixi.s.l.iuli. Opponitur qđ possessor imo
bilium non excusetur ab ista satisdatione vt.s.eo.l.de die.§.qui
dā aiunt.ꝛ.d.l.iulia. ¶ Respondeo qui immobilia possidet de
qbus non mouetur sibi controuersia euitat hanc satisdationeꝫ
cum distinctione quam dixi.d.l.iulia.ꝛ dicam.j.ea.l.§.si fund⁹
ꝛ.j.ea.l.versic.item queritur si peto a te. ¶ Itē opponit̄ qđ pos
sessor immobilium hodie satisdare teneatur per aut.offerat̄.C.
de lit.contesta.que indistincte loquitur ꝛ est posterior. Dico qđ
licet ista sit noua tamen determinatur ꝑ istam veterem vt.s.de
legi.l.non est nouum ꝛ.l.sed ꝛ posteriores ꝛ ibi not. ¶ Itē op.
ad idem qđ satisdare teneatur vt.j.de incē.rui.ꝛ naufr.l.ne qd.
§.penul.dic quod ibi fallit:q2 sicut est ibi vnū speciale:sic ꝛ alia
vt.C.de naufragiȷ̄s.l.submersis. ¶ Vel solu.aliter vt dixi.j.de
4 suppletione glo.in fi. ¶ Itē op.hic dicit̄ † qđ qui vsumfruc.pos
sidet non dicitur possessor immobiliuꝫ: sed contra quia natura
liter possidet vt.j.de acquirēd.posses.l.naturaliter. Respondeo
vsufructuarius vere non possidet sed ius suuꝫ quasi possidet vt
C.de episco.ꝛ cler.l.raptores ꝛ.j.de precario.l.cū quis.§.is qui.
Et ꝙ dicitur generaliter possidet,expone.i.detinet.vl' dic quod
vsufructuarius non reputat̄ possessor quo ad materiam huius
l.propter facilem amissionē vsusfru.qui multis modis amittit̄
vt insti.de vsufru.§.finit̄.ꝛ.j.quib.mod.vsusfru.amitta.per to
tum.et.C.de vsufr.l.corruptionē.ꝛ idē in creditore,vt.j.§.credi-
torū. ¶ Sed pone:possideo maxima mobilia:an equipolleant
5 immobilib⁹ quo ad † hanc satisdationē? videt̄ ꝙ sic.ar.j.de ripa
munienda.l.j.§.j. In contrarium videt̄ quia hec.l.imponit ne-
cessitatem satisdandi ergo non excusat̄.ar.j.de ꝓcura.l.seruum
quoq;.§.fin.ꝛ.l.minor.§.fi. Et q2 facile fuisset legislatori hoc ex-
primere arg.C.de cadu.tol.l.vnica.§.finaūt ad deficiētis. Qui-
dā distinguūt aut iste res mobiles sunt adeo ponderose ꝙ vidē
tur eq̄pollere īmobilib⁹ vt dolia maxima,naues,ꝛ similia:ꝛ tūc
euitet satisdationē ar.j.de le.j.l.cetera.§.peñ.ꝛ.j.de vino tritico
ꝛ oleo lega.l.iij.§.si vinū.ꝛ de vsufr.l.ꝛ si quis.§.ꝓprietatis. Si
aūt essent de facili portabiles:tūc secus vt.j.q ꝛ a qb⁹.l.in frau
dem.ꝛ insti.ex qb.cau.ma.non lꝫ.§.j.ꝛ ꝑ hoc facit identitas rō-
nis vt.j.ad.l.aqui.l.illud.ꝛ hanc tenet And.ꝛ cōtinet equitatē.
tñ Pet.ꝛ Ray.tenēt cōtrarium:q2 non sunt ex toto immobilia
et q2 in eis non sic cadit affectio totaliter sicut in immobilibus.
6 ¶ † Item queritur an possessor immobiliū qui non teneat̄ sa-
tisdare tenetur saltē iurare ꝙ stabit in iudicio.videtur ꝙ nō:q2
beneficiū huius.l.debet esse mansurum.in aut.constitutio que
dignitatib⁹.§.j.ꝛ q2 possessio īmobiliū ꝛ satisdare eq̄parantur
vt.j.hic in glo.ver.tu dic scđm Jo.ꝛ solum ille q nec immobilia
possidet ꝛ satisdare non potest iurat:vt notat.s.eo.l.j. ¶ In cō
trarium facit quia illi quibus a iure remittitur hec satisdatio
iurare tenetur.C.de principibus agen.in rebus.l.fin.ꝛ de ꝓxi-
mis sacrorum scriniorū.l.in sacris.ꝛ ꝑ hoc bene quod iurare te
neatur ꝛ etiam bona sua obligare.C.de epi.ꝛ cle.l.omnes q vbi
q;.§.in hac.i fi.ꝛ quod dixi supra eo.l.ij.i fi.ꝛ hanc tꝫ gl. ¶ Pe.
7 eam reprobat: † q2 iuramentum p̄statur in defectum satisdatio
nis ꝛ equiparatur satisdationi,vt.d.l.j.supra eo.ꝛ.C.de episc.et
cle.aut.generaliter.ꝛ q2 non est presumptio fuge ex quo immo-
bilia possidet. Non obstant contraria:q2 ibi ex priuilegio excu
santur a satisdatione ꝛ ideo non mirum si teneantur saltem iu
rare.secus vbi excusantur ex forma iuris cōis:q2 possidet immo
bilia.facilius enim tollit̄ priuilegium q̄ ius cōmune in authē.
de non alienā.§.q2 vero verisimile.ꝛ hanc etiam tenet Ray.te-
net glo.per.§.sed hodie.ꝛ quod ibi no.institu.de satisdat. Ray.
ꝛ And. ¶ Sed si velles tueri glo.dic ꝙ tantū operat̄ possessio
immobiliū nō habente dignitatē quantū esse in dignitate quo
ad excusationē satisdationis.sed existēs in dignitate iurat:ergo
ꝛ possessor. Sed huic posset dici ꝙ dignitas cum iuramento suc
cedit loco satisdationis.vnde non est bonū simile. ¶ Preterea
non esset cautū litigatori cū constituto in dignitate si non iura
ret.ꝛ sic eius dignitas noceret aduersario quod esse non debet,
vt.C.de statutuis ꝛ imagini.l.vt virtutum. ¶ Opinio petri i iu
diciȷ̄s seruatur ꝙ possessor īmobiliū non teneat̄ iurare. ¶ Sed
pone:agis ꝯtra me in ciuitate ista i qua nō possideo īmobilia sꝫ
in aliȷ̄s locis bene possideo:nunq̄d excusor a satisdatione? videt̄
ꝙ sic ex generalitate:q2 ex diuersitate locorum non seq̄tur diuer
sitas iuris.insti.quod cum eo.§.j.ꝛ.C.de tempo.in integ.resti.l.
8 superuacuam. ¶ In contrariuꝫ videtur:q2 † fideiussoris datio
subrogatur loco īmobilium:sed fideiussores alterius fori nō ex
cusant.vt.s.si quis in ius voca.non ierit.l.j.ergo nec res. Itē q2
non est plene cautum actori nec satisfactum huic.l.q2 iudex in
bonis extra territorium suum non posset executioneꝫ facere,vt
supra de iurisdi.om.iud.l.fi.ꝛ.j.de bo.autho.ind.pos.l.cuꝫ vn⁹.
§.is q. Et ꝑ hac opinione videtur expressum.j.de principibus
agentium in rebus.l.fi.ꝛ ibi i glo.lib.xij. Et hanc opinionem te
nēt hic Jac.de are.ꝛ And. ¶ Pe.distinguit aut possidet īmo-
bilia in loco vicino:ꝛ tunc releuat̄ a satisdatione.aut remoto:et
tunc non.nā ex quo sunt in loco vicino satis videt̄ hic esse.ar.j.
de tuto.ꝛ cura.datis ab his.l.diuus.ꝛ ꝑ hoc de dam.infec.l.iiij.
§.duas.ꝛ.§.si tam vicinū.s.eo.l.si fideiussor.§.si necessaria.ꝛ de
ꝓcu.l.sed ꝛ he.§.nō solū. Gui.de suꝫ.tenet hic īdistīcte qđ excu-
setur. ¶ Ad rationes i cōtrariū ꝙ fideiussor dꝫ esse de illo foro i
quo fideiubet rn̄det ꝙ hoc ideo est:q2 ꝯtalē fideiussorem q non
esset de eius iurisdictione nec re nec verbo posset ꝓcedere.vt.d.l.
diuus de tuto.ꝛ cura.da.ab his. ¶ Sed contra bona alibi exi-
stētia pōt ꝓnūciare ꝛ rescribere iudici i cuius territorio sunt ꝙ
exequat̄,vt.d.l.cū vnus.§.is q de re iud.l.a diuo pio.ꝛ de indi.l.
ꝓperandum.§.sinaūt reus ad.l.vlti.C.de principibus agentiuꝫ
in rebus.dicunt ꝙ ibi dicitur q Rome vel in prouincia immo-
biles possident facultates aut sue substātie committant̄ aut iu
ratorie cautioni referūt singula singulis:vt si habeāt īmobilia
rome nec iurabunt nec satisdabunt. Si autem habent immobi
lia i ꝓuincia nō satisdabūt sed iurabūt q2 possessio īmobiliū in
prouincia nō releuat a satisdatione i iudicio ꝙ mouet̄ rome sic
9 itelligit.d.l. ¶ † Sed pone:cōuenis me in causa mille marcarū.
possideo immobilia valentia centū sol.nunq̄d excusabor a satis
datiōe? videtur ꝙ sic:q2.l.ista loq̄tur īdistincte.i contrariuꝫ est
q2 non est sufficienter cautum pro hoc.j.de priuileg.credito.l.si
creditores ꝛ.j.ꝙ cū eo q i ali.po.l.ij.dic ꝙ opus est quod sit pos
sessor īmobilium equalentium his que petuntur et etiaꝫ vltra
propter expensas.q2 satisdare debet habet necesse dare fideiusso
res locupletes pro qualitate rei,vt supra eodē.l.si vero.§.q pro
rei qualitate.preterea contra eum q se absentat contumaciter
fit missio pro mensura debiti declarati et in tanto pluri quantū
est verisimile expensas esse posse i authen.de exhi.reis.§.si vero
et pro hoc patet solutio ad aliam questionē quā querit Guid.
de suꝫa.si possideat īmobilia sterilia vel inutilia an excusetur a
satisdatione:q2 dicendum est vt supra ꝓxima questione. ¶ Itē
10 queritur † si peto a te rē īmobilem an illa res te releuet a satisda
tione.glo.vbiq; tenet qđ sic.vt nota supra eo.l.de die.§.quidam
aiunt.ꝛ infra.e.l.§.si fundū.de hoc dixi supra.e.l.iul.ver.item si
est vera opi. Dy. Opinionem glo.tenent Andre.ꝛ Jaco.de ra.
¶ Aliȷ̄ distinguunt aut queritur an releuet quo ad petenteꝫ di-
cunt ꝙ sic.aut quo ad aliuꝫ tertium: et dicunt ꝙ nō sic itelligūt
§.si fund⁹. Pe.dicit ecōuerso ꝙ quo ad tertiū releuat vt.C.cōia
de leg.l.ij.sed quo ad petentem non.ꝛ ita intellige.d.§.quidam
aiunt.et.l.iuli.et.d.§.si fundus. Et ratio est fm eum quia petēs
p̄sumitur suo iure petere et ideo quo ad eum nō releuat sed quo
ad tertium sic q2 quo ad eum liberas edes habet vt.j.si seruit⁹

a ¶ Possessor. adde istud esse veruꝫ ēt si pos sideat extra ꝓ uīciā i loco ꝓ piquo vbi pos sit cōueniri.se cus si i loco lō ginquo.gl.i.l. fi.de p̄n.agē.in re.li.xij.qđ fa- cit ad cautelā ang.et pau.i.l. fili⁹.qui satis. cog.et ibi alex.

ven.l.loci corpus.§.cōpetit.ꝛ hanc sequit̄ hic Mar.fili. ¶ Itē queritur si conuentus non habeat dominium sed ius publicia ne an excusetur a satisdatione. videtur qḋ sic vt.ĳ.de publicia.l.j.ꝛ quia prefertur omnibus preter dominū vt.e.tit.l.penul. Itē quia possidens etiā mala fide presumitur domin⁹.vt.ĳ.de acqr.re.do.l.fi.C.de rei ven.l.res alienas. ¶ Item qꝛ hic nō dicitur ꝙ debeat esse domin⁹ ſꝫ possessor. Pet.dicit aut credebat dominum illum a quo causaꝫ habet:tūc releuat quia presumptio est qḋ habeat affectionem ad rem illam tāq̄ ad propriā.aut scit qḋ nō erat domin⁹ ꝛ tūc nō releuat ar.ĳ.de dona.inter viruꝫ ꝛ vxo.l.iij.§.j.ꝛ.l.cum hic status.§.fi. ¶ Alij dicūt ꝙ adhibet̄ summaria cognitio sit domin⁹ vel nō.vt.ĳ.vt ī pos.le.l.fi.is a quo.sicut in fideiussore sit idoneus vel non vt.s.eo.l.arbitro.ꝛ si constabit eum dominum nō esse tūc satisdet ꝛ exponūt hic possessor.i.dominus.vt.ĳ.de verbo.signi.l.interduꝫ.ꝛ pro hoc facit qḋ hic de vsufructuario dicitur.absurdum em̄ esset ꝙ ꝑpter res alienas commodatas euitaret satisdationem cum esset ratio ꝛ mēs huius.l. ¶ †Ex predictis colligi potest solutio si bona fide possidebat rem alienā an excusetur.videt̄ ꝙ non qꝛ videtur exigi possessio quaꝫ habet iure dn̄ij arg.ĳ.de vi ꝛ vi arma.l.iij.§.interdicto.ꝛ vti pos.l.j.§.fi.ꝛ.l.iij.§.fi. ¶ In contrarium videt̄ qꝛ aduersarius allegat ius tertij dicēs esse alienam.qḋ nō potest.vt.s.§.cōpetit.ꝛ de dāno infect.l.inter quos.§.j. Dici pōt ꝙ aut possidet nomine ꝛ contemplatiōe dn̄i vt creditor cōmodatarius ꝛ depositarius ꝛ tūc nō vt.ĳ.ea.l.§.creditor. Si aūt suo nomine vt ver⁹ possessor tunc sic vt.ĳ.de noxa.l.si seruus depositus.§.j.ꝛ de rebus eorum qui sub tutela.l.iij.§.j.ꝛ qḋ ibi no. ¶ Contrariū tꝫ Ray.qꝛ possessio hic nō ꝯsideratur simpliciter sed respectu dn̄ij.vt hac.l.ver.itē qui solam ꝛ versi.seq. In cōtrarijs vero cōsiderat̄ simpliciter vel ratiōe alicuius iuris.ĳ.de rei vē.l.iij.§.pe.nō ob.ĳ.loci corpus.§.competit.cum similibus:qꝛ in illis itētio ad aduersarij non est fundata de iure cōi hic sic arg.C.de ꝓba.l.si ue possidetis. ¶ Unde dic ꝙ iste possessor non excusatur nisi ꝓbat ius aliquod respectu proprietatis nec expedit aduersario ꝓbare contrariū licet ꝑ aduersa parte faciat opi.pla.nota.C.de proba.l.ij.sed illa ibi reprobatur ꝛ eo.ti.l.cum res. ¶ Si auteꝫ partes pariter ꝓbarēt tunc recurrēdū esset ad materiā.l.ob carmē.§.si testes.infra de testibus.Ray. ¶ Sed nūquid domin⁹ q dedit rem in feudum excusat̄ per illā reꝫ a satisdatiōe:qdā ꝙ sic ꝑ ver.item qui solā proprietatē.infra.e.nā dominus habet directum dn̄ium.ꝛ ver.sed ꝛ qui vectigaleꝫ.alij dicunt ꝙ non qꝛ nō habet integram ꝓprietatē cū vasallus habeat vtile dn̄ium.sed idem est in agro vectigali.ꝛ ideo prima verior ꝛ eā approbat hic

12 Guil.de suz.†Sed pone ꝙ habeo reditus annuos ꝛ non alia immobilia nunquid excusor a satisdatione si sūt sufficiētes respectu eius quod petitur:quidam qḋ nō qꝛ i istis reditibus nō sic de facili pōt haberi regressus sicut ad immobilia vt ifra de fideius.l.si dubitetur.nam oportet fictualē conueniri qḋ videt̄ fieri posse demū excusso principali.vt.C.qn̄ fiscus vel priuatus.l.iij.ꝛ per totū. ¶ Contrariū tenet Guil.qꝛ si inspiciat̄ ordo executionis vel ad prōptitudinē executionis ita excusaret̄ possessor mobiliū:qꝛ ita est prōpta ꝛ expedita executio in eis vt.ĳ.de re iudi.l.a diuo pio.sed ratio est quā supra dixi:qꝛ immobilia nō sic ꝑnt sumi.vt.C.qn̄ ꝛ a qb⁹ quarta ps.l.ij.lib.x. Aū dicit ꝙ si isti redit⁹ prestant̄ ratione rerū immobiliū habent̄ ꝓ rebus immobilib⁹.vt.C.de secun.nup.l.hac edictali.§.j.de iure do.l.fin.ꝛ de sacrosanc.eccle.l.iubemus nulli circa.prin. ¶ Si aūt illi redit⁹ nō sunt sup aliquib⁹ immobilib⁹ ſꝫ tenet̄ debitor prestare solū ꝑsonali actiōe:tūc nō reputant̄ immobilia nec excusant a satisdatiōe.vt.ĳ.de annu.lega.l.liberto.§.luci⁹.de ꝯ̄hē.emp.l.vlti.§.fi.ꝛ ꝓ hac distinctione facit.C.de dona.l.si qs argentū.ꝛ glo.posita in aut.de nō alie.§.ij.que incipit lꝫ nō sint immobilia.ꝛ qḋ notaui in simili in aut.hoc ius porrectū signata sup.d.l.iubem⁹ nulli ꝛ.ĳ.de verb.signi.l.mouentiū.ſꝫ hoc veruꝫ fm̄ Ray.si erat in quasi possessiōe percipiendi tales reditus.alias sec⁹:qꝛ tunc esset ꝯ̄.l.istā.ꝛ infra.§.si fundus.ver.diuersa causa.ꝛ.C.de agri

13 col.ꝛ censi.l.iubemus.in prin.lib.xj. ¶ Sed pone†qḋ filius cōuenitur non possidet immobilia sed pater sic cū cuius licētia est i iudicio.an excusabitur a satisdatiōe:videt̄ ꝙ nō:qꝛ ex facto filij nō fieret executio in bonis patris.vt.C.ne filius pro patre ꝑ totū. ¶ In contrariū videt̄ qꝛ subest predicta rō scꝫ quod non est verisimile qḋ filius fugeret ex quo pater est locuples. ¶ Itē quia viuēte patre quodāmodo est dn̄s rerū paternarū.vt.C.de libe.ꝛ posthu.l.in suis.sicut ꝛ mulier excusatur a satisdatione propter fundum dotalē.vt.ĳ.e.l.§.si fund⁹.ꝛ tū non est dn̄a nisi spe.ꝛ pro hoc facit.ĳ.pro herede.l.ij.§.filiū.ver.nec eo moueor ꝛ C.pro herede.l.nihil. Et in hanc opinionē inclinare videt̄ Iac.de ra.ꝛ dicit esse casum in.d.l.vlti.C.de princip.agentiū in reb⁹.l.fi.lib.xij.vbi dat priuilegiū vxori ꝛ ei⁹ filijs. ¶ Sꝫ posset dici qḋ ibi specialit̄ iō And.ꝛ Guil.tenēt ꝯ̄riuꝫ ꝛ bn̄ iudicio meo.

nam multa possent accidere ex quibus filius nō haberet bona paterna. Itē qꝛ inspicit̄ tp̄s cautiōis prestāde.vt.ĳ.e.l.§.fi.non aūt tp̄s futurū. ¶ Et ad.§.si fundus responde ꝙ ibi est spes certa de recuperando hic dubia de acquirendo inter q̄ refert infra de do.preleg.l.cum qs.ꝛ de leg.ij.l.cū pater.§.fidei.vnde quedā dependent a casu vt quod filius habeat bona paterna.quedaꝫ de necessitate vt dos ad mulierem redeat vel eius heredes vt.ĳ.sol.matri.l.ij.de mino.l.iij.§.sed vtrum.ꝛ per hoc patet respōsio ad iura contraria ꝛ pro hoc ver.diuersa cā ꝛ.§.fin.ꝛ hanc tenet

14 Ray. ¶ Item querit Guil.†nunquid fideiussores q debēt dari in ista cautiōe debeant esse possessores immobiliū an sufficiat si sunt locupletes rerum mobilium.ꝛ videtur qḋ sufficiat qualitercūqꝫ sit locuples vt supra.e.l.ij.ꝛ si quis in ius vocatus non ierit.l.j.qꝛ expedit habere plures obligatos.infra de libera.leg.l.iij.§.fi.ipse tamen tenet contrariuꝫ quia qua ratiōe repellitur principalis si nō possideat immobilia.eadē ratione ꝛ fideiussor qꝛ si suo noīe cōueniret̄ non esset sufficiens ergo nec pro alio.argu.ĳ.ad macedo.l.filiussa.de acquir.hered.l.ij.ꝛ iura que dicūt ꝙ fideiussor debet esse locuples pro rei qualitate intellige de rebus immobilibus.ꝛ ita tenet gl.in cor.aut.de exhib.reis.§.sancimus colla.v.quod est bene notāduꝫ.ꝛ notabilis est ꝛ pulchra ipsa glo.in ista materia.non obstant iura cōtraria.quod enim dicitur quod expedit habere plures reos concedo sed cum agit̄ de satisdatiōe iudiciali expedit quod fideiussor possideat immobilia ad que faciliter potest haberi recursus quia non posset occultari vt.d.l.ij.C.quādo ꝛ quibus quarta pars.lib.x.ꝛ in aut.de equalitate dotis.§.aliud. ¶ In contrarium multum facit.ĳ.de verb.significa.l.quos nos hostes.§.locuples.qui indistincte loquitur ꝛ quia facile fuisset legislatori exprimere si de immobilibus solum intellexisset. ¶ In glo.quatuor quere ibi iure antiquissimo scilicet ante compilationem digestorū.nam iure ffor.prestare non tenetur vt.ĳ.ti.proxi.l.si cum vno ꝛ ex quib.cau.in pos.eatur.l.hoc aūt.§.fi.in fi.ibi hoc nota.per Dy.ꝛ de hoc no.ꝛ dixi.s.ea.l.iulia.Dy.ꝛ Guil.de suza.ibi.l.quoties. ¶ Et dic ꝙ hic immobilia debet obligare vt.C.de admi.tut.l.fi.§.defensionem.et cū hec obligatio succedat vice satisdatiōis vt ꝛ alias arg.ĳ.vt leg.no.ca.l.postq̄.§.sicuti de damno infect.l.si finita.§.si quis dāni ꝛ ad carbonia.l.de bonis.§.q pupillo. ¶ Et debet esse hec possessio sub iurisditione iudicis ad quē vocat̄.arg.s.si quis in ius vocatus non ierit.l.j.ꝛ.s.e.l.fideiussor.ꝛ nota.C.de principi.agen.in rebus.l.ij.Iaco.de are.Pet.hoc ꝛ hanc gl.reprobat ꝛ dicit ꝙ non teneor iurare vt dixi.s.hac eadem.l.versi. Item queritur an possessor immobiliū. ¶ Ibi satisdatione euitat.de hoc dic vt dixi.s.ea.l.versi.item queritur si peto a te. Ibi vice satisdationis vt dixi.s.prime.ꝛ pro hoc.ĳ.de damn.infec.si finita.§.si quis damni.Richar. ¶ In eadē glo.in fin.vel dic qḋ ibi ideo satisdatur qꝛ nescitur quāti valoris sint res ibi deperdite.et quia presumitur maiorem partem ad eum ꝑuenisse ꝛ forte maximi valoris.ꝛ ideo in dubio nō euitat satisdationem ꝑpter illā rem immobilē que forte est modici valoris.And. ¶ Est et

15 alius casus†in quo possessor immobilium satisda.s.cum vult recuperare tenutam per contumaciam suam datā.vt.C.de prescri.xxx.anno.l.si quis emptiōis.§.pe.de bonis autho.iud.pos.aut.ꝛ qui iurat ꝛ.ĳ.ex quib.cau.in pos.eatur.l.hec autem.§.fi.et no.in aut.de exhiben.reis.§.si vero col.v.Iac.de are.

Creditor. ¶ Ibi possessor non est.id est non gaudet commodo possessionis quo ad euitandaꝫ istā satisdationeꝫ.Iac. ¶ Sed que est ratio:dic ꝑpter facultatē amittendi qꝛ debitor luere pōt sicut dixi in fructuario.s.e.l.ad eo qḋ quidā dixerūt ꝙ si nō esset spes luitionis vt qꝛ crediti quātitas esset magna et debitor pauper et pignus nō valeret vltra creditū ꝙ tunc creditor euitaret istā satisdationem arg.ĳ.de leg.iij.l.qui habebat et de sup.lega.l.legata. ¶ Et facit iste.§.ad qḋ nem de facto debitor obligauit bona sua primo creditori et cōstituit se eius noīe possidere:ꝛ creditor precario se eideꝫ cōcessit detentationē.deinde debitor obligauit bona sua secundo creditori et constituit se eius nomine possidere.primus creditor bona obligata propria authoritate occupauit.secundus creditor accusat eum de possessione occupata et petijt etiaꝫ eum priuari omni iure qḋ habebat in ipsis bonis qꝛ nō posuerat ea in estimo cōis fm̄ formā statuti dicebat̄ fm̄ gl.que est hic ꝙ creditor simpliciter possidet. ¶ Itē possidet respectu iuris pignoris.sed representat in his que respiciunt ius ꝓprietatis imaginē debitoris.vt.C.de prescrip.xxx.annorum.l.cum notissimi.§.sed cum illud simpliciter.ergo dicitur possidere. Iteꝫ respectu pignoris sed respectu iuris proprietatis nō dicitur possidere.et est expressum.ĳ.de furtis.l.si vendidero.§.cum autē.et ꝙ metus causa.l.si mulier.§.qui possessionē. Ad ꝓpositū ergo cum creditor prim⁹ simpliciter possideret ciuiliter et naturaliter ciuilem animo naturalē per debitorē qui se constituit suo nomine possidere quaꝫ semper

semper retinet quocunq; vadat debitor etiā si per se creditor naturalem habuisset priuaretur ea nisi esset in conspectu.nō ergo committit violentiā ingrediendo possessionem quam habebat et non secundus cum debitor non potuerit se constituere possidere pro secundo cum pro primo constituisset.¶ Itē nō obstat primo creditori qd non posuerit rez in extimo: quia eo respectu creditor nō possidet: & ideo in extimo ponere nō debuit vt.d.l.si vendidero.§.cum autem.&.l.si mulier.§.qui possessionez.Guil. ¶ Predicta forte vera nisi debitor interuenisset pos.primi creditoris tradendo eā corporaliter secundo creditori: qr tunc primum possessione priuasset,vt.j.de vi & vi arma.l.colonus.&.C. de acquir.pos.l.ex liberis.

1 ☞ Mulier an dicatur possidere dotem existentem penes eius virum.

Si fundus. ¶ Pro declaratiōe huius.§.vide qd dixi.s.ea.l.in prin.versi.sed pone qd filius.& ver.itez pone q peto a te.¶ Et q mulier dicat possidere
1 dotem †etiam existentem penes virum no.in glo.j.de colla.bono.l.cum emancipati.§.idem quoq;.& de libe.& posth.l.in suis. ¶ Et dic si fundus inestimatus vel estimatus non vera estimatione argu.C.de iure do.l.quoties.&.l.si inter.¶ In glo.hoc intelligūt quidam.Ibi dic ergo hec opinio vera,vt.C.vti posside. l.j.in fine.& dic vt nota.j.de acquiren.pos.l.iij.§.ex contrario.in glo.magna.& hoc etiaz respectu censetur domina,vt.C.de iure do.l.in rebus.& sic nō ob.quod dixi in principio legis vt ibi patet per Guil.Ray.

1 Tutore conuento videtur cōuentus pupillus.
2 Executio satisdationis fit contra procuratorem si non sit releuatus &c.

Tutores. ¶ Uide qd notaui.C.de admi.tuto.l.fi.§ defensionē.Et dic tutores conuenti noīe pu
1 pillorū †vñ ipsi pupilli videtur cōueniri,vt.d.§.defensionē.&.j. de admini.tuto.l.j.§.sufficit.¶ In glos.ibi cū pollidius hoc est diuinare.vñ prima vera.Ray.In glo.ita apta literā in fi.Qui dā indistincte satis.nā licet executio principalis actionis regu
2 lariter fiat cōtra dñm: executio † tamen satisdationis semp fiet contra pcuratorē & sic satisdatio nō est inutilis,& ideo semp interponit.Jacob.but.hec vera qñ releuatus non est pcurator a dño,nam cū releuatus est dño satisdante p eo euitat executionē non alias.Et ex hoc not.q si veniat ad allegādas causas absentie nō satisdat.ar.j.de neg.gest.l.liberto.§.fi.Ja.de are.Et vide j.de procurato.l.si procuratore.& qd ibi no.

1 ☞ Possessor rei petite an excusetur a satisdatione de iudicio sisti.
2 Inspicitur quod euenire potest.
3 Dubius est euentus litis.

1 **Si fundum.** ¶ † Allegat quod possessor rei petite excusetur a satisdatione,de quo vide quod remissiue dixi.s.§.si fundus.Et iste.§.breuiter hoc dicit: plus est in re,min⁹ in spe,maxime in ista satisdatione que cō
2 siderat temp⁹ presens.¶ Opponit gl.quod †inspiciatur quod euenire potest,vt.l.si idem cum eodē.§.fina.s.de iurisdi.om.iudi.Solue vt ibi no.& dixi.Uel dic quod speciale est in hac satisdatione que respicit tempus iudicij & ad ipsum restringit,vt.s. ead.l.§.si fundus ver.diuersa causa preterea hoc futurum non expectatur sm naturam rei nec habet necessariaz consequentiā ad principiuz,vt.j.de mino.l.iij.§.vnde illud.qr q iudex iudicet & super toto q petituz est bene est necesse & necessario sequit ad principiuz iudicij,vt.d.l.si idem.in fi.& eo.ti.l.cuz quedā.& ideo illud cōsiderat vt presens vt ibi.&.j.de mino.l.iij.§.scio.¶ Sz q iudicet condemnādo tantū vel absoluendo tantuz nō sequit
3 necessario† qr dubius est euent⁹ litis vt.j.de peculio.l.quod debetur.& ideo illud futurū non inspicitur,vt hic.&.d.l.iij.§.vnde illud de mino.¶ Querit glo.quid si tēpora prosequende appellationis sunt elapsa: & dicit q idem.Gul.de suza.& cōiter alij reprobant hanc glo.per.l.C.de ap.l.si cōtra maiores.& de tempo. app.l.ij.& vlt.de peculio.sed si damnū.§.fi.qr parata est executio vt.j.de mino.l.si minor.

1 ☞ Tempus cautionis inspicitur an quis sit possessor vel nō.
2 Beneficium quesitum non perditur propter superuenientem inopiam.
3 Res vendita transit cum sua causa & ad eā creditor habet regressum.

1 **Possessor.** ¶ An quis †sit possessor tēpus cautiōis inspicitur.h.d.& vide Dy.extra de re.iu. c.qui sentit.& c.romani.lib.vj.¶ Et glo.hic tenet q si amisit bona pter calamitatē seu casum fortuitum vel forte qr ei ablata sunt q teneat iterato cauere.si aūt vēdidit nō.Et pt reddi rō p glo.qr quando bona subito & casu fortuito diminuunt non est qd imputet creditori & ideo iterato sibi caueт,vt.s.eo.l.si ab arbitro.in fi.sed quando paulatim per venditionē diminuunt imputatur creditori qui sibi nō fecit de nouo caueri.Ja.bu.¶ Sz hec ratio non multū vrget quia vēditio posset fieri subito oim bonorū vel etiā si fieret paulatim ignorabat alienatiōes vel vēditiones fiebāt bona fide emptoribus & sic cessaret reuocatoria vt.j.que in frau.credi.l.j.& Guil.reprobat hāc glo.quia sic esset melioris conditionis delinquēs,qd esse nō dz,nā qui vēdidit est in culpa: ille qui casu fortuito amittit non.& intellige ergo quādo calamitas venit ante litē cōtesta.Si aūt post non teneretur iterum cauere.& ita intelligit.s.ea.l.de die.§.si fideiussor.vel dic q.l.si ab arbitro.in fi.loquit quando post litem contesta.superuenit calamitas quia magna differentia est quando aliqs euasit satisdationē quia nullo modo satisdedit & tunc non tenetur iterato cauere vt hic.aut non euasit satisdationem sed eā prestitit sed facta est insufficiens & tenetur iterato cauere vt.d.l.si ab arbitro.in fi.¶ Alij dicūt q hic loquitur in reo principali inope facto: ibi in fideiussoribus.¶ Et hanc tenet Ray.& glos.j.vt in possessionē lega.l.plane.in prima sol.¶ Et eodē modo rñdet
2 ad.l.si quo tempore.de peti.here.†Et no.q propter inopiam superuenientē non perditur beneficiū quesitum pter diuitias vt in primo casu huius.§.& bñficiū superueniēs diuitiarū nō liberat ab onere imposito propter paupertatē vt in fi.§.Ray.Jac. de are.defendit glo.& dicit q qñ casu fortuito amissa sunt bona nulla cautio vel securitas superest actori.sed quando reus vendit habet pretiuz qd succedit loco rei vt.j.de peti.here.l.si & rem
3 & pretium.¶ Item res vendita transit †cum sua causa & ad eū habet creditor regressum,vt.C.de pig.l.si debitor.Jac.Pe.etiā approbat glo.opi.reprobantium glo.& dicit q ratio diuersitatis est illa quam supra tetigi qr possessor immobiliū ex toto eximitur a satisdatione legis authoritate: & ideo tale beneficiū debet esse mansurum in aut.constitutio.que de dignitati.§.illud sed in.l.si ab arbitro.legat⁹ erat ad cauendū: & iō si cautio desinat esse idonea tenet iterato cauere.& adducit simile qr mortuo boue promisso liberat pmissor in totū.nec tenet prestare coriuz vel carnes,vt.j.de lega.ij.l.mortuo boue.

1 ☞ Periurus non est qui ex iusta causa deserit iuramentum.
2 Jurans soluere intra certum tempus si non soluat quia iudex prohibet non dicitur periurus.
3 Juramentum habet tacitas conditiones quas vide remissiue.
4 Juramentum deserens ex iusta causa an sit periurus & periuriū ei remittatur.

1 **Qui iurato.** †¶ Qui ex iusta causa deserit iuramentum periurus nō est.h.d.¶ Et concordat.j.ad municipa.l.finali.que incipit imperatores.in princi.xxij.q.ij.beatus.extra de iureiuran.c.j.lib.vj.& de his que fiunt a maiori parte capituli.c.j.&.xj.distinctio.in his.cum vbiq; notatis.¶ Et faciūt pre
2 dicta si iuraui †soluere ad certū terminū & iudex ex iusta causa mihi precipiat quod non soluam qd nō sim periurus.xxiij.q.v. c.dixit dominus.in fine.in gl.& per archidiaco.& vide qd dixi.j. de iureiurā.l.labeo.¶ Quid si iuraui soluere ad terminuz: an tenear soluere bannito vel excōicato: dic vt.xv.q.vj.c.penul.& fin.
3 in glo.& per archidia.¶ Et nota q tacite cōditiones †intelligūtur in quolibet iuramento que nota.extra de iureiurā.c.quemadmodū.& de hoc notaui.C.de testamētis.aut.hoc inter liberos. qui enim in melius cōmutat iuramentum non videt illud deserere & ideo qui iurauit aliquā accipere vxorem potest intrare religionē extra de cōuer.cōiuga.c.ex publico.extra de reg.c.lz.Et si aliquis potestas vel rector alicui⁹ ciuitatis iurauit facere officium suum per annum nihilomin⁹ pōt religionez intrare vt in questionib⁹ bartholo.brixiē.xxj.q.que incipit potestas iurauit regere ciuitatē.& per hostiē.in summa de obligatis ad ratiocinia.§.qs obligat.ver.nūqd ergo potestas.& p gof.e.ti.§.penul. & fi.¶ Sed querit glo.nunqd iste q ex iusta cā deserit iuramētū
4 †sit reuera periurus sed ei periuriuz remittatur,q nō sit periurus faciunt predicta iura que dicunt iuramēto tacitā conditionem inesse.& pro hoc extra de consti.c.ij.c.cum.M.Ferrariēn.et c.cū oēs.glo.tenet q sit periurus,sz remittatur: & hoc innuit litera hic que dicit deserit,& pro hoc de verb.obli.l.si qs cū aliter. Jac.de are.& cōiter alij docto.tenent q nō sit periur⁹: qr sicut in promissione inest tacita conditio vt.j.iudi.solui.l.vir bon⁹.& de

procurato.non cogendum.§.at si iusta.ita ⁊ in sacramento.vt d.l.fi.C.de non nume.pecu.⁊ aliis iuribus supra ad hoc allegatis ⁊ extra de iureiu.c.querelam.⁊.§.breui.⁊ sic conditio quo ad effectū subintelligitur.vt ⁊.ī.de arbi.l.ita demū.¶Et ad literā istā rñdet ꝙ verū est ꝙ deserit quo ad ꝓmissionē nudā ⁊ quo ad ꝟba nō tamē quo ad effectū q: cōditio tacite inest.⁊ ideo nō deserat.ꝑ hoc.ī.qui petant tutores.l.credendum q: mentem spectamus non verba.C.cōia de leg.l.ij.Et ad.l.quod meo.quia cōditio tacita ibi inerat de ꝑsenti ideoq; nō intelligitur.hic autem de futuro conditio intelligitur.vt in.ll.hic allegatis.Quidā tamen distinguunt inter casus in quibus pena ipso iure cōmittitur s; remittitur.⁊ in illis sit periurus sed remittatur:⁊ illos in qb⁹ ipso iure non cōmittitur ⁊ in illis non sit periurus.quos casus habetis.ī.de arbitris.l.si cū dies.§.si quis ex litigatoribus.Ja.de ra.⁊ vide ad hanc materiā.xxxij.q.j.c.apud misericordes.et qđ ibi no.in gloss.⁊ per Archi.

1 ☞Secundum decretum transfert dominium.
2 Tempus delicti an consideretur in penis vel tempus sententie.
3 Uotum faciens si postea vxoretur an possit illud perficere inuita vxore.

¶Si ex noxali causa agatur, queadmodū caueatur. Rubrica.

Super rubrica. In glo.in fi.vel dic.s.de satisdationib⁹ ī genere hic in specie.Et vide Azo.in summa pandectarum hoc eo.tit. Conuentus noxali;cauet sistere seruum in eadem causa:qđ intelligitur vt ius actoris non efficiatur deterius.ī.eo.l.j.⁊ que cautio durat vsq; ad sententiā.⁊ quid si alienet occidat vel manumittatur.⁊ si conueniebatur a plurib⁹ ⁊ vni restituat an sit excusatus ab aliis.Quid iuris qñ seruus est ab
1 sens ⁊ dñs presens ⁊ econtra.ī.e.l.ij.§.si absens.†⁊ qđ per scđz decretū transfertur dominiū.⁊ alia de primo ⁊ secundo decreto ⁊ an qui tenetur ad quātitatē respectu speciei si alienat speciem possit eā redimere ⁊ soluere ꝙ ⁊ actio extincta restituitur ⁊ resuscitatur.Fructuari⁹ si nō defendit seruū per vsumfructū.ī.e.l.si cū fructuario.vnus ex dñis tenetur seruū in totū defendere nec satisdat pro parte socij.ī.ea.l.si cum vno.⁊ an commune dicatur ꝓprie meū seru⁹ liber factus non dicitur sisti in eadē causa si cā est criminalis secus si ciuilis.ī.ea.l.si seruum.⁊ an in penis cōside
2 retur tps delicti vel snie.⁊ quod†tps spectetur in publicatiōe partis bonorū patris pro filio delinquente si bona patris sunt aucta vel diminuta an tempus accusationis ante litē ꝯtest.an sententie.⁊ an clericus preuentus vel delinquens ante clericatū cōueniri possit coram iudice seculari ⁊ per eū puniri ⁊ condemnari.⁊ pulchra de degradatione clericorū ⁊ ꝙ faciens plusꝙ d; liberatur ꝓmittens sistere statuliberum si sistat liberum factū liberatur quia casus libertatis erat implicitus ⁊ facit ꝙ vouens
3 ire ad beatum Ja.si postea ingrediatur religionē†vel cōtrahat matrimonium possit votū impleri inuita vxore ⁊ sine licentia abbatis quia casus voti erat implicitus.

1 ☞Conuentus serui nomine actione noxali ad quid teneatur cauere.
2 Pro derelicto habere est species alienationis licet non in certā personam.
3 Citatio hodie perpetuat actionem.

1 Si quis eum.†¶Conuētus serui nomine noxali actione cauet de eo sistēdo in eadē causa ꝙ erit si persecutio iuris actoris nō sit facta deterior.h.d.Ibi actio sit cōtra dominum.Ibi deterius.alias secus vt sequitur.Ibi actio amissa sit ꝓpter defectum ꝓbationum secundū glo.vel tpe scđz Odof.⁊ tunc recte ꝓcedit cōtrarium in gloss.signatum Ray.Et diuide hanc.l.cum sequenti duobus modis.scđm primā diuisionē habet tres ptes:q: in prima loquitur qñ seruus ⁊ dñs erant presentes vsq; ad.§.si absens.ibi tantum seru⁹ erat absens vsq; ad.§.si seru⁹.ibi dñs tm̄ erat absens.vel diuide in duas tantū.⁊ dic ꝙ primo ponit interposita cautione ꝓ seruo quid cōprehendat ⁊ propter qđ committatur vsq; ad.§.si absens.ibi ponit qñ sit interponēda ⁊ illā subdiuide:q: primo loquitur qñ seru⁹ tm̄ erat absens.secūda qñ dñs tantū vt predixi.⁊ collige ex verbis illis donec iudiciū accipiatur ꝙ ista cautio iudicio sisti durat vsq; ad sniam vt ⁊.ī.de fideius.l.grece.§.si post litē.¶Et gl.q̄ incipit vt q: sepe.voluit tollere talē oppositionē:si dicas ꝙ desinit esse dñi ꝑ alienationē hoc statim subijcit ⁊ sic vr̄ bis idē repetere.si dicas ꝙ definit ꝑ manumissionē tunc cautio nō d; cōmitti:q: vr̄ sist in meliorē cāz.vt.ī.e.l.pe.ideo dicit gl.ꝙ desijt esse q: habuit eū
2 ꝓ derelicto qđ nō vr̄ bñ dictū†q: habere ꝓ derelicto est species alienatiōis l; nō in personā certā.vt insti.de re.diui.§.si.nā est qdā mod⁹ tradēdi possessionē vt.ī.de cōtrahē.emp.l.fistulas.§.j.⁊ quedā donatio.vt.ī.de stipu.seruo.l.ꝙ seruus.⁊ iō si statuto caueatur qđ qs rez alienaret nō puto ꝙ possit ꝓ derelicto habere maxime:q: fraus fieret.et ideo exēplū glo.nō tollit oppositionē et ideo melius est aliud exēplū glo.scz ꝙ occidit vel manumisit et dolose.secus si sine dolo.vt.ī.l.pe.vñ dic aut alienat irrecuperabiliter occidendo vel manumittendo:⁊ tunc tenetur insolidū vt hic ⁊.ī.de dolo.l.arbitro.§.nō tm̄.aut recupabilr.tūc aut dolo ꝑ testes conuincitur.⁊ idem vt hic ⁊ argu.ī.de reg.iur.l.parem.aut constat per suam cōfessionē ⁊ tunc noxaliter conuenitur.vt ī.de noxali.l.de illo.Jaco.de are.Uel posses dicere fm̄ Jaco.de are.ꝙ facto huius ꝓmissoris extitit conditio sub qua seru⁹ erat alij legatus.Jac.¶Item glo.que incipit que datur actori nō videtur procedere.nec videtur posse loqui in actore cum ipse sit certus qs sibi damnū dederit ⁊ de certo homine sistēdo sit sibi ꝓmissum.nec videtur loqui de testib⁹ quia ista exhibitio fit lite cōtesta.vt.ī.de interroga.acti.l.j.⁊.C.de litis contesta.l.j.⁊ sic ꝑpetuata actione.rñdeo ꝙ forte erat facta ꝓmissio sistendi hoiem de familia de quo agebatur noxam commisisse qui tamē certus nō erat:⁊ quia nō fuit exhibit⁹ actor agere nō potuit nec actionem perpetuare alias intelligendo vt gl.magis impediretur snia quā actio amitteretur vel tolleretur.¶Uel dic s; Hug.ꝙ actori legatum fuerat sub cōditione si manumitteret seruū istū intra certum tps:⁊ quia non fuit exhibitus non potuit manumittere intra certū tps ⁊ iō legati actio perempta fuit nō obst.ꝙ fecerit
3 me citari q: per citationem fm̄ ista iura non fiebat perpetuatio actionis.†hodie secus vt.C.de prescript.xxx.ann.l.sicut in rem qđ tamen intellige vt ibi no.⁊ dixi.¶Item recita gl.que incipit mala ratio.hoc modo opp.ꝙ non videatur bona fide versari q dedit scđo.vt.ī.de noxa.l.si quis a multis ⁊.ī.de eden.l.quidam §.is aūt.Solu.aut dedi secūdo per dolū:⁊ cōmittitur cautio.aut sine dolo ⁊ non committitur quando autem videatur in dolo dādo.secundo dic aut certum erat ꝙ primus passus fuit delictū ex quo seruus debebat dari pro noxa.⁊ de secūdo non erat certum.tunc dando secundo non videtur bona fide dare sed dolo.⁊ fm̄ hoc corrigitur ratio ⁊ non dictum quia committitur stipulatio et tenetur cum effectu.Si vero econtra constabat de secundo et non de primo tūc videtur bona fide dare ⁊ non dolo dādo scđo:et tūc dictū ⁊ ratio corrigitur quia stipulatio nō cōmittitur.Si aūt certum est ꝙ vterq; passus est damnū vel delictū tūc preueniēti dari debet alias est in dolo.⁊ hoc casu etiam nō corrigitur dictū sed ratio vt.d.§.is autem in.l.quedam.de edendo.aut dubium erat de vtroq; an passi essent damnū tūc possessor debet sniam exceptare vt certificetur.vt.d.l.si quis a multis cum si.qđ si non faciat est in dolo.⁊ hoc casu nō corrigitur dictū sed ratio.sic ergo aut dominus est in dolo:⁊ non corrigitur dictum sed ratio.aut est in bona fide ⁊ corrigitur ratio ⁊ dictum.⁊ sic omnib⁹ casibus corrigitur ratio:sed dictum qñq; corrigitur qñq; non.Jac.bu.¶In glo.mutatione in fi.nec hec superfluit per illas q: hoc competit etiam si sine dolo non sistat dum tamen in eadē causa nō sistat vt hic.Jacob.but.

1 ☞Secundum decretum interponitur contra latitantem.
2 Dominus liberatur ex delicto serui dando seruum ꝓ noxa.fallit vt ibi.
3 Defensore apparente cessat missio.
4 Debitor quantitatis respectu certe speciei potest prestare speciem si vult.
5 Actio semel extincta an resuscitetur.

Sed alio iure vtimur. Scilicet ꝙ in casu precedēti videatur in eadē cā sisti.¶In causis noxe deditionem ⁊ sequētib⁹ cāz ex qua est facta deditio.¶Ibi caput sequitur vt sic detur ꝯ nouū dñm serui nō ꝯ priorem.Ray.¶In.§.si absens.vide quod dixi.s.l.pxi.¶Et h; duas ptes.nā ī pria seru⁹ tantū erat absens q̄ durat vsq; ad.§.si seruus.Ibi dñs tm̄ nō erat absens.¶Et breuiter dic aut dñs dubitat an seru⁹ deliqrit ⁊ d; ꝓmittere eū sistere cū puenerit in sui ptatē.aut est cert⁹ ꝙ nō deliqt ⁊ d; iudiciū ꝓ eo suscipe.aut certus est ꝙ deliqt ⁊ d; cauere eū exhibere cū poterit ⁊ d dolo.vt.ī.de noxali.l.si qs ī aliena.¶Ibi eū sisti qñ dubitat an deliqrit.¶Nec ob.ī.ea.l.si cū vno vt ibi no.Ibi vel iudicium accipe qñ certus est ꝙ nō deliquit.¶Ibi nolit defendere q: certus est qđ deliquit.Jaco.butri.¶Ibi ducendū erit ex primo ⁊ secūdo de
1 creto.Dy.¶Sed hoc nō videtur posse ꝓcedere†quia scđm decretum interponitur demum contra dolo latitantem.vt.ī.ex q-bus causis

bus cau. in possess. ea. l. fulcini⁹. §. j. hic autem dicitur ꝙ dñs fuit absens ex iusta causa: ergo non potuit interponi. ¶ Preterea quoties interlocutoria generat plenum preiudicium ferēda est causa cognita ꝛ presentibus partibus. Sed dic quod licet fieri nō debuerit tamen factū tenuit. argu. ḟ. de dam. infec. l. si finita. §. si forte. ꝛ. §. si postea. ꝛ ideo dic datur restitutio q꞉ iusta causa aberat. Andr. Ibi causa cognita id est ope restitutionis q̄ daꝛ causa cognita. vt. ḟ. de mino. l. in cause. §. cā cognita. ¶ Notabi
2 lia collige primo ꝙ ex delicto serui† dñs liberaꝛ dando seruum ꝓ noxa. vt. ḟ. de noxa. l. j. ꝛ. l. seruus. Fallit ꝓpter doluꝫ domini vt. ḟ. versiculo si vero falso. Itē fallit quādo eius mādato seru⁹ deliquit vt. ḟ. de noxa. l. ij. ꝛ. iij. ꝛ. l. in delictis. §. si detracta. Item sepe allegaꝛ. §. iste versi. si seruus. ꝙ ex secūdo decreto transferꝛ dominiū. secus est in primo. vt. l. ꝓxis. de dam infec. ꝛ ideo re⸗ probaꝛ opinio Jacobi qui dicebat ex secūdo decreto solū para ri cām vsucapiendi vt hic in glo. ¶ Item no. ꝙ si quis appeat
3 defensoꝛ cessat missio† vt. ḟ. de interro. act. l. qui seruum. §. in iu⸗ re ꝛ de bo. auto. iudi. pos. l. iiij. §. fi. vltimo ex fi. no. ꝙ absentia ne mini debet esse damnosa nec lucrosa. nam sicut ex absentia re⸗ stituiꝛ dñs ad seruum abductum sic etiam restituitur abducen ti actio q̄ sublata erat per abductionē: ꝛ sic omnia reponunꝛ in pristinum statum vt ꝛ. C. de reputationibus que fiunt in iudi⸗ cio in integ. resti. l. vna. ꝛ si aduersus transac. l. j. ꝛ. ij. oppo. ad ꝟ. si vero falso. vbi dicitur ꝙ dñs tenetur sine noxe deditione. imo videtur cōtra vt. ḟ. de iureiu. l. eum qui. Sol. hic dñs fuit cōuict⁹ ꝓ testes ꝛ ita generaliter fuit actoꝛ. ibi ꝑ iusiurādū: ꝛ ideo in hoc releuatur ꝛ in alio grauaꝛ vt dñs possit tūc dare seruū ꝓ noxa. ꝛ ꝓ hoc ar. C. de nō nu. pe. auꝛ. cōtra q̄ ꝓpriam. Itē op. ad ꝟ. ꝛ si
4 dolo fecerit†. nā vbi quis est debitoꝛ ad quātitatē respectu spe ciei si nō habeat speciem pōt redimere ꝛ pstare. vt. ḟ. de lega. j. l. si fundum ꝑ fideicommissuꝫ. ꝛ. l. si qñ quis. §. heres. in quibus ap paret ꝙ per alienationē nō tolliꝛ ptās solutiōis speciei q̄ antea cōpetebat: hic aūt tolliꝛ potestas dādi seruū pro noxa ergo ma le. Glos. non soluit licet signet istud contrarium. Et ideo dic sꝫ quosdā ꝙ hic desijt habere taliter ꝙ redimere non potest: vt q꞉ interfecit vel manumisit. Sed ꝯ hoc quo ad manumissionem ḟ. eadē. l. penul. ¶ Sol. hic dolose manumisit ibi nō. Uel dic spe cialiter ad. l. si fundū quod non obstat: q꞉ hic dolose desijt habe re: ibi non dolose: q꞉ voluntate legatarij. ¶ Ibi heres. vendide rat. et in. l. si quando. §. heres vendidit ex potestate alternatiue obligationis. vel dic vt ibi nota. ¶ Unde collige q̄d vbi qs est debitoꝛ in specie simpliciter non liberatur prestando quātitatē: quia aliud ꝓ alio inuito creditoꝛe solui non potest. Si autēꝫ sit debitoꝛ quantitatis respectu speciei: tunc habet locum. l. ista. ¶ Circa quod dic q̄d aliquando desijt habere ita q̄d redimi nō potest ꝛ tenetur prestare quantitatem vt hic. si desijt habere ita ꝙ redimi pōt tunc aut dolo desijt habere ꝛ teneꝛ prestare quā⸗ titatem vt hoc. §. si sine dolo potest redimere si vult vt. d. l. si fun dum per fideicommissum. ꝛ dicit machanianus doctoꝛ bonoñ. q̄d ex hoc lucratus fuit vna vice trecentas libras: quia cū esset questio de quibusdā rebus indebite solutis. et que erant ven⸗ dite per recipientem indebite petebatur magna quantitas pro ipsis rebus conuentus paratus erat res redimere dubitabaꝛ an redimendo ꝛ restituendo liberareꝛ. allegabatur quod non. ḟ. de conditio. indebi. l. si non sortē. §. libertus. ipse dicit contra rium fuisse determinatum. ꝛ. §. libertus debet intelligi secundū determinationem predictoꝛum iurium. ¶ Sed contra mēbrū quando dolo desijt habere quod teneatur ad quantitatem ex⸗ presse contradicit glos. que est hic. sed legibus quas allegat po test responderi ꝙ hoc nō dicunt. sed dicunt ꝙ si possessoꝛ para⸗ tus est suscipere iudicium vel seruus mortu⁹ est quod actio nō datur in prioreꝫ possessoꝛē etiam si dolo desijt possidere sed vbi datur contra eum actio semper est eius nature vt sine noxe de⸗ ditiōe detur vt videtur dicere tex. hic vnde bene est possibile sol li ipsam actionem ex toto. sed posito quod duret durat cuꝫ sua natura macha. ¶ Item op. hic dicitur ꝙ dominus reuersus re cuperat seruum ꝛ actio restituitur aduersario: ergo sentētia la ta pro domino prodest aduersario contra. l. euidēter. ḟ. de excep. rei iudi. ¶ Sed dic ꝙ hoc non est vt sniē sed vt restitutionis in integ. que omnia in pristinum statum restituit vt prediximus. nō ob stat. ḟ. q̄d metus causa. l. quod diximus. vt ibi dicā Raynaldus. ¶ Item opponit glo. quia nō dicitur defendere qui abduci pa titur. Contrarium videtur. ḟ. de procura. l. sed ꝛ he. §. fi. glo. non
5 soluit hic sed dic vt in cōtrario no. ¶ Itē opponit gl. †ꝙ actio semel extincta non resuscitetur vt. ḟ. de solu. l. qui res. §. aream. ꝛ non soluit hic. sed dic ꝙ non resuscitatur eadem numero sed alia noua datur propter equitatem restitutionis que omnia re stituit in pristinum statum. vt predictum est. vel dic latius vt in cōtrario nota. ꝛ dixi. ꝛ ideo hic resuscitatur q꞉ causa extinguēs tollitur vt. ḟ. de iure fisci. l. deferre. §. fin. ꝛ. l. sed reuocata. Oldra.

¶ Doctores vltramontani hic tractant materiam primi ꝛ se cundi decreti sed quia eam etiam latius ꝙ ipsi dicāt tractaui. ḟ. de dam. infec. l. si finita. §. si plures. ꝛ ibi in glo. ꝛ tetigi etiā. s. de iurisd. om. iudi. l. iubere cauere. ideo hic non repeto. ¶ In gloss. signata super verbo ducendum est vsufru.

1 ¶ Usufructuarius qui tenetur defendere seruum an teneaꝛ de noxali.

a Si cū vsufructuario. [a] ¶ Si fru ctuari⁹ ser⸗ uum nō defendit denegatur. h. d. ¶ Et concoꝛ. ḟ. de dā. infec. l. si finita. §. si qua sunt. §. item queritur. ꝛ. §. si de vectigali
1 bus cum ibi no. ¶ Et caue quia licet† vsufructuari⁹ teneatur defendere non tū tenetur noxali vt. ḟ. de noxali. l. is qui. ꝛ dicit glo. q̄d iste vsufr. datur actoꝛi aliquādo datur defensoꝛi. vt. d. l. is qui. §. vlti. Sed nunq̄d dabitur eis ꝓ pignoꝛe tantū. vt. ḟ. de pecu. l. ediū Ja. de are. dicit ꝙ assignabitur ex secundo decreto. Ja. pro hoc. s. l. proxi. in fi.

a ¶ Si cū vsufru ctuario. Concoꝛ dat text⁹ huic. l. i l. hoc ampli⁹. §. fi. cū. l. seq. ꝛ. ī. l. si fi nita. §. si q̄ sunt in ra ꝛ. §. si de vecti galib⁹. ff. de dam. infec.

1 ¶ Conuentus actione personali nec olim nec hodie cauet de iudicato soluēdo.
2 Regula, quod commune est meum est, quomodo intelligatur.

Si cum vno. ¶ Hec. l. duas habet lectu ras vnam in satisdatiōe iu dicatū solui scilicet q̄d† qui cōuenitur ꝓprio nomie
1 personali actiōe nec olim nec hodie cauet de iudica⸗ to soluendo. vnde hic licet ꝓ parte solum suo noīe cōueniretur ta men quia ꝓ parte non potest defendere. videtur totū rōne ptis suo nomine defendere. simile habetur. ḟ. fami. hercisc. l. heredes. §. si vnus. ꝛ ꝓ hoc patet quod Gui. de suꝫ. male allegat hanc. l. vbi dicit esse casum ꝙ fm ista iura suo nomine conuentus non satisdabat iudicatum solui nam hic loquitur in actione perso nali non reali vt dixi. Sed de hoc dic vt nota. ꝛ dixi. s. titu. pri. l. iuꝛ. ꝛ. l. sciendū. Secūda lectura est ꝙ loquaꝛ in cautione iudi cio sisti quā debet interponere ratione totius si nō possidet im⸗ mobilia. ꝛ est ratio quia non pōt ꝓ parte defendere. sꝫ prima le ctura magis est amica litere. ꝛ dic q̄d si vult defendere suaꝫ par tem ex necessitate tenetur totum defendere. si autem vult cedere parti sue ante litem contestatam pōt. postea non. vt hic dicit gl. licet quidā redarguant glo. quasi dicat q̄d possit pro parte de⸗ fendere ante litē ꝯtesta. sed certe hoc nō dicit. ¶ Glos. opponit tripliciter ꝛ nō soluit. ¶ Primo hic videtur ꝙ seru⁹ cōis dica tur totus meus. ¶ In contrariū videꝛ cū totū cōmodū nō sit meū. vt. ḟ. qñ ap. sit. l. j. §. impropria. Solut. fm Dy. ibi nihil de
2 re cōi vel cōmunione diciꝛ ꝛ ideo nō ob. † vel dic ꝙ illud q̄d cō⸗ mune est totū meū non est ex proprio significato vocabuli vt in ꝯtrarijs. Et de ꝟb. signi. l. recte dicimus. sed improprie vt rōne ptis totum defendere teneatur cū non possit pro pte defendere ꝛ vt euitet satisdationē cōis diciꝛ esse totus suus vt hic. ꝛ ꝓ hoc ḟ. de leg. j. l. serui electione. ꝛ hoc est brocardicum de quo ibi no. et dixi. ꝛ. s. de in ius vocā. l. ante pe. ꝛ de rerū diui. l. intantum. §. vniuersitatis. ꝛ de ędit. institu. l. ij. ¶ Et attende q꞉ hec dictio meus. est determinatiua rei in ea pte que mea est. vt. d. l. serui elec ctiōe. Itē restringiꝛ ad tps pñsens vt. ḟ. de auro ꝛ arg. leg. l. si ita. ¶ Itē op. de. l. si seruus cōis. ḟ. de noxa. sol. vt in glo. ꝛ. s. dixi q꞉ ibi credebat parti sue ꝙ pōt ante litē ꝯtest. post nō. ¶ Itē op. ꝙ admittaꝛ particularis defensio vt. ḟ. si pars hereditatis peta tur. l. permittende. Sed ibi loquiꝛ in re diuisibili: hic in indiuisi bili. Ja. bu. vel aliter vt in contrario notatur.

1 ¶ Tempus delicti an sit inspiciendum vel tempus sentētie.
2 Noxales actiones non habent locum in publicis criminibus sed in priuatis tantum.
3 Pena in publicis iudicijs quandoqꝫ statuitur a iudice.
4 Tempus sententie an sit inspiciendum in publicis ꝛ priuatis delictis.
5 Preuentio ꝓdest ad impediendum mutationem foꝛi.
6 Iudex ecclesiasticus non imponit penā sanguinis delinquēti.
7 Mutans foꝛum in dubio an presumatur illud facere in frau⸗ dem.
8 Laicus effectus clericus ratione foꝛi mutatiā mutet iudicem secularem.
9 Clericus antequam puniatur per iudicem secularem est degra dendus.
10 Degradatio est duplex: realis ꝛ verbalis.
11 Degradatio que sit imponenda clerico vel militi.
12 Clericus nec in ciuili nec in criminali debet conueniri coꝛā iu⸗ dice seculari.

13 Priuilegiū ſuperueniens exiuit a priori onere quod alieni in cumbebat.
14 Fugientes ad eccleſiam ab ea non abſtrahuntur niſi in caſibꝰ exceptis.

a ¶ Si ſeruū. Concordat huic.l.tex. ī.l.ſeruorum.ff.de penis.⁊ ī.l.pedíꝰ. de īcen.rui. nau. ⁊ ī.l.iij.§.j.ff. ad.l. cor.de ſic.

I ſeruum.[a] ¶ In cauſa criminali ſi ſiſtitur ſeruus liber factꝰ nō ſiſtit
in eadem cauſa ſed in cauſa ciuili imo etiā in melio
ri.h.d. ¶ Et diuide quia primo loquitur in crimina
li vſq ibi quod autē.ibi loquitur in noxali. ¶ Op.ad ſi.l.qd ꝑ
manumiſſionem non videatur ſiſti in eadem cauſa vt.ſ.ead.l.j.
§.ſi deſinat. ¶ Sol.vt glo.⁊ prima ſolu.⁊ vlti.ſunt eedē ⁊ ideo
eas coniunge ⁊ vere ſunt. ¶ Op.ꝙ etiā ſi ſiſtatur in meliori cā
non videatur bene ſiſti,vt.j.de vſu ⁊ ha.l.ſi.⁊ de ſol.l.paulus ſo
lutiones ille loquuntur quando forma mutat hic nō. ¶ Itē
1 op.ꝙ in penis cōſideret tempus delicti† ⁊ non ſentētie,vt.j.de
penis.l.j. ¶ Sol.gl.ibi dicit ꝙ hic loquit ī publico crimine ibi
in priuato.⁊ pro hoc facit hic litera dū dicit capitaliū.⁊ potuit
eſſe ratio gloſ.quia in publicis criminibus actio ſeu accuſatio
non eſt vnius etiā iniuriam paſſi ſed eſt omniū de populo licet
maxime offenſi.vñ nō eſt certa pſona cui ius queratur niſi poſt
deductionē in iudiciū:⁊ ideo tps iudicij ſeu ſnie īſpicit,vt hic.
ſed in priuatis ſtatim eſt certa perſona cui queritur ius agēdi.
⁊ ideo inſpicitur tempus delicti commiſſi,vt inſtit.de iniur.§.
atrox.⁊.d.l.j.de penis. ¶ Alij dicunt ēt ꝯtra qd hic loquit ī cri
mine priuato ibi in publico.⁊ hoc tenent Iaco.de are.j.de ſta
tuliberis.l.ſtatuliber a ceteris.⁊ Gui.de cu.⁊ alij vltramōtani
⁊ reprobant iſtā gl.⁊ ratio q̄ mouet eos eſt q: in hoc titulo loq
2 tur de noxalibus actionibus† que non habent locum in publi
cis criminibus ſed in priuatis tantum,vt.j.de verb.ſign.l.hec
ſtipulatio ⁊ de edil.edic.l.quis ſit fugitiuus.§.noxas.⁊.§.ꝙ aūt
dicit glo.per actorem. Sed Iaco.de are.habuit in glo.per actio
nem.⁊ ideo eā reprobat q: nō ſit per actionē ſed per officiū iudi
cis vt probat litera ſequēs iuſſu pretoris Iac. Ergo hanc.l.in
telligere ⁊ reſtringere debemus ad priuata crimina. Et hoc hic
dicit capitaliū,exponi debet.i.criminaliū,vt ⁊ alias.j.de ferijs.
l.ſi.⁊ de publi.iudi.l.ij.ſed titu.de penis eſt poſitus inter publi
ca crimina.⁊ ideo in.l.cōtraria loquitur in publico crimine hic
in priuato.⁊ eſt ratio q: in crimine publico ſtatim irrogat pe
na a lege ⁊ non expectat ſnia iudicis,vt.j.de ver.ſig.l.ſi qua pe
na.⁊.l.aliud.§.inter mulctam.⁊.l.j.§.j.j.ad turpi. Et ideo in pu
blicis tanꝙ grauioribus inſpicitur tempus delicti cōmiſſi vt ī
l.contraria. In priuatis autem tanꝙ leuioribus ⁊ in quibus
cōiter eſt pena arbitraria inſpicit tempus arbitrij hoc eſt ſnie
vt hic.j.de penis.l.moris.§.ſi.ad turpil.l.⁊ in priuatis.⁊ de que
ſtionibꝰ.l.ſtatuliber.⁊ hanc ſequitur Iaco.bu. Et pro hoc etiā
facit ꝙ hac.l.dicit de condēnatione pecuniaria q̄ regulariter in
publicis capitalibus nō vendicat ſibi locum.⁊ q:.l.ꝯria loquit
gñaliter ⁊ poſita ē ſub titulo de penis nō ſub titulo de priuatis
delictis. ¶ Sed ꝯtra hanc opi.facit hec.l.ver.ꝙ aūt.que eſt ad
3 uerſatiua ⁊ loquit in noxali.ergo pri.l.loquit ī nō noxali.† Itē
in publicis criminibus qñq pena ſtatuit a iudice.j.ad.l.iul.re
pe.l.lege iulia.§.hodie. ¶ Ray.non diſtinguit crimen publicū
a priuato ſed an pena ſit per legē certa.⁊ ſic ſtatim obligat de
linquēs ⁊ loquit.l.contraria.aut eſt incerta ⁊ p iudicē terminā
da ⁊ loquit hec.l.q: tunc p iudicē eſt ligandus. Et pro hac ſol.
facit litera huius.l.ibi q: aliter ⁊c.Ray. ¶ Itē non ob.huic.l.
j.de iniurijs.l.iniuriarū eſtimatio.q: hic fuit mutata conditio
delinquentis ibi iniuriarū paſſi.Ray. ¶ Vel dic ſm Iaco.de
rauē.ꝙ hic ꝓmiſerat ſiſtere ſeruum generaliter pro quocūq ne
gotio ⁊ delicto ⁊ delictū fuit cōmiſſū p eū eo facto libero.⁊ hāc
videt ſequi gl.d.l.ſtatuliberi a ceteris. Dy.aliter ſoluit in.l.cō
traria cuius ſolutio nō eſt ſic amica litere nec veritati ſicut pre
cedentes.⁊ vide qd ibi notaui. ¶ Et opi.ſuā firmat Dy.per.l.
ſi qs decurio.C.de falſis.⁊ quia.l.contra gñaliter loqtur vñ di
cit ꝙ bene punitur tanꝙ ſeruus vt ibi ſed cuſtodit tāꝙ liber,vt
j.ad turpil.l.domicianus. ¶ Sed iſta rñſio eſt cōtra iſtā literā
que loquit in pena.vnde alij dicunt ꝙ de iure punitur ſicut ſer
uus vt ibi ſed mitigatur pena vt hic q: pretores fauent liberta
tibꝰ.vt.j.de ali.iud.mutā.cau.l.iij.i pn.Ray. Et vide pulchrā
qōnem quam notaui ī.l.cōtra.de filio delinquēte cuius portio
ex bonis patris debebat publicari ex forma ſtatuti.ſi bona pa
tris ſunt aucta vel diminuta,quod tempus īſpici debeat vtrū
delicti cōmiſſi an accuſationis,an litis cōteſtate an ſnie de quo
ibi pleniſſime dixi. Iaco.aūt de bel.hic ad ſolutionē predicti cō
trarij ſic dicit:aut pena eſt communis ⁊ eadē ī libero ⁊ ſeruo:et
tunc ſpectatur tps delicti ⁊ ī publicis ⁊ ꝓuatis criminibus vt
ī contrario. ¶ Aut pena eſt ſpecialis ⁊ maior ī ſeruo ꝙ ī libero
ſicut eſt regulariter vbi eſt corporalis ſiue ſit capitalis ſiue non
ſiue ſit publicum crimen ſiue priuatum:q: ī hoc non eſt vis vt
hac.l.manifeſte apparet ſi litera non calumnietur tunc expecta
tur tempus ſnie ⁊ non perſona. ¶ Scdo autem caſu vbi mix
tum delictum ⁊ perſona eſt caſu pene ſi tunc pſone ꝯditio mu
tetur mutatur ⁊ cauſa.ſed ceſſante cauſa ⁊c.vt.C.de epi.⁊ cler.l.
generaliter.⁊ maxime fauore libertatis,vt.d.l.ſtatuliber de que
ſtionibus. ¶ Sed qd ſi de libero fiat ſeruus:tūc dic quod ſemꝑ
debet ſpectari tps delicti vt ī.l.ꝯtraria q: pene ſunt moliende
vt.j.de penis.l.iterpretatione. ¶ Et ad dictā.l.ſtatuliberi a ce
teris.poteſt reſponderi ꝙ ibi īponitur pena ſtatulibero exiſtēti
ſtatulibero.hic aūt iam eo facto libero.Iac.de bel. ¶ Item op
4 po.ꝙ idiſtīcte ī publicis ⁊ ꝓuatis īſpiciatur tempus ſnie† et nō
commiſſi criminis.vt ī corpore aut.vt iudices ſine quoquo ſuf
fra.§.īterdicimus ver.oportet.alias eſt.§.cum ſua glo. ¶ So
lu.ibi loqtur ī mutatione accidentali vel quaſi que ꝯtingit pro
pter finitum officiū ī illa īſpicitur tempus ſnie hic autē loqtur ī
mutatione notoria vel quaſi in qua dic vt.ſ.dixi. Item oppo.
5 nonne preuentio† prodeſt vt ipediat mutationem fori,vt.j.de
iud.l.ſi qs poſtea:ergo ita debet prodeſſe ī irrogatione pene vt
pena īponatur ſm tempus commiſſi criminis qd tamen eſt fal
ſum.q: ſi laicus efficiatur clericus punit per eccleſiaſticum iu
6 dicem ⁊ aliter ꝙ per ſecularem† q: eccleſiaſticꝰ non īponit ſniā
ſanguinis,vt.C.de epiſ.⁊ cleri.aut.clericꝰ quoq.⁊ extra ne cle
ri.vel mona.ſecularibus negotijs ſe immiſceant.c.clericis.⁊.c.
ſniam. ¶ Sol.aut querit an proſit preuentio quo ad ius fori.
⁊ qualiter ītelligat preueniri dic ꝙ ſi pēſt preuentus ꝯteſtatio
nem vel ſaltem citatione vel ſnia prodeſt preuentio.⁊ mutatio
nihil operatur quominus iudex ꝓnunciet ⁊ exequat,vt.ſ.de iu
riſd.omn.iud.l.cum quedam.⁊.j.de accuſa.l.hi tamen oēs.in fi
ne.⁊.d.l.ſi qs poſtea.vbi de hoc no.vt dicam. Si nō eſt preuen
tus aliter tūc aut mutat forum in fraudem ⁊ non prodeſt mu
tatio vt.j.de bonis eorum q ſibi mortem ꝯſc.l.fina.vbi de hoc
dixi.⁊ de re mili.l.ſi.⁊.C.de reis poſtulatis.l.vnica lib.x.aut ſine
7 fraude ⁊ pōt mutare. ¶ † In dubio aūt an preſumat fraus vel
nō,Dic aut erat iam accuſatus de crimine vel ꝯprehenſus in
eo vel ſuſpectus ⁊ preſumitur in fraudē mutare ⁊ ſibi nō ꝓdeſt
argu.d.l.vlti.j.de bonis eoꝝ q mortem ſibi conſc.⁊ optime.C.q
mili.non poſ.l.j.lib.xij.alias preſumitur ſine fraude mutare et
ſibi prodeſt.vt prealleg.ll. Fallit ſm glo.ī milite armate militie
vt nō ꝯſideret ꝓuentio ſed ſolū fraus,vt.d.l.ſi.j.de re mili.⁊.e.ti.
l.q cū vno.§.reus ⁊ ibi no.⁊.d.l.ſi qs poſtea.⁊ dīc vt ibi dixi. Et
ſm aliquos forte idē dici poſſet ī clerico cū ſit miles celeſtis mi
litie.ar.C.de ſacroſan.ecc.l.q ſub pretextu.vel dic in clericis idē
qd ī alijs ꝓuatis mutantibus forū vt.ſ.dixi.⁊ pro hoc extra de
foro ꝯpe.c.propoſuiſti.cum ibi no. Predicta vera ſunt quo ad
ius fori. ¶ Sed ſi queras an proſit mutatio quo ad ius pene ir
rogande,dic ꝙ aut mutat ꝯditio accidentalis.⁊ ꝯſiderat tpus
ſnie vt ī publicis ⁊ priuatis criminibus,vt.d.§.opꝫ in aut.vt
iudi.ſine quoquo ſuffr.colla.ij. Si ꝟo ſit mutatio naturalis vel
quaſi:tūc ī publicis ꝯſiderat tps delicti,vt.l.j.de penis.ī priua
tis tps ſnie vt hic cum ſimi. ¶ Quid ergo ī laico facto clerico
8 † nonne mutatiōe fori mutat iudicē q aliam penā imponit ꝙ ſe
cularis īpoſuiſſet,⁊ ſic preuentio nihil operat: Reſpōdeo duo
bus modis,vel q: dico ī clerico mutari ꝯditionem accidentalē.
et ſic tps ſnie debet īſpici ſcdm eam ea que.ſ.dixi.vel ſi dicā mu
tari ꝯditionem naturalē vel quaſi dicam ꝙ etiā iudex eccleſia
ſticus penam īponet ſcdm tempus delicti ⁊ ſcdm modū ſue iu
riſditionis vt puta pro naturali morte iponit ciuilem ⁊ ſic ſimi
lem ſicut hodie loco īterdictionis aque ⁊ ignis ſucceſſit depor
tio que ei ſimilis eſt. ¶ Alij dicunt ꝙ dānabit eum ꝓ naturali
morte ad penā carceris perpetui ⁊ panis ⁊ aque vt modico tem
9 pore viuat. ¶ Quando† aūt efficitur clericus ī fraudem ⁊ hoc
ꝯſtat q: deprehenſus ī crimine vel alijs modis vt predixi tunc
dicit Guil.ꝙ punitur per iudicem ſecularē ſi crimē ſit ciuile ſꝫ
degradabitur primo ſeu ſacerdotio ſpoliabitur vt.C.de epiſ.et
cle.aut.clericus quoq.⁊ bene ī aut.de ſanctiſſimis epis.§.ſi ve
ro crimen colla.ix.⁊ de iſta degradatione lꝫ non alleget bene
habetur extra de penis.c.degradatio.li.vj. ¶ Sed pone ecōtra
qd clericꝰ cōmiſit delictū ⁊ poſt cognitionem termini eſt effectꝰ
laicus,puta per degradationem iam nec preuentio prodeſt q:
pena īponitur vt clerico ſed vt laico. ¶ Ad huius notitiā dic
10 ꝙ duplex† eſt degradatio[b],ſcꝫ verbalis de qua loqtur.C.de ſa
b croſan.eccle.l.iubemus nulli.§.ſane primo verſi.economus et
bene.d.c.degradatio de penis lib.vj. Alia eſt realis de qua loq
tur.j.de his q no.īfa.l.ij.§.ignominia de re mili.l.qui cum vno.
§.exauthoratus ⁊.d.authen.clericus.C.de epiſ.et cler.et.d.§.ſi
vero crimen.de ſanctiſſimis epiſcopis.et.d.c.degradatio.§.j.
Sic et deductio peculij quedam eſt verbalis quedam realis.j.
de peculio.l.ſi noxali.§.eſt autē queſtionis.et reſciſſio ꝯtctus q̄
dam eſt verbalis quedā realis.verbalis quādo adhuc eſt res
integra.realis quādo proceſſum eſt ad traditionē vt.C.quādo
licea

Materia degradationis ſubtiliter tractata.

b ¶ Degradatio. Adde ſpe.ī tit.de act.§.ij.ꝟ.⁊ nomē doct.ī.l.ij.§.ſed ſi cū.ff.de īfamibꝰ.

li.ab emptione discedere.l.j.z.ff.z.j.de pactis.l.iurisgentiuz.§. adeo.de ista verbali habet quādo dicitur cingulo priuet,vt.C. de epis.z cleri.aut.statuim⁹.realis aūt est fortior ꝙ verbalis.nā realis tollit omnia nō verbalis.quia enim pcesserat realis ordinatio bene patet qđ verbalis degradatio nō tollit omnia precedentia,cuz nō iteruenat actus retro similis vt.d.l.j.z.ff.quādo liceat ab emptiōe discedere.z.d.§.adeo.z.j.de reg.iur.l.nihil tā naturale.ꝙ totū interueni i degradatione reali,vt.d.c.degradatio.§.j.vsq₃ in fi.c. ¶ Et puto ꝙ verbalis priuet clericū effectu priuilegij clericalis ipsum priuilegiū elidendo z eius effectu priuādo.Sȝ nō puto ꝙ faciat eū desinere ēe clericū nec tollat character clericale cū sit in anima fixū:z ideo adhunc remanet sub iudice ecclesiastico.secus puto in reali que totū tollit z clericū totaliter diuidat z expoliat q₂ interuenit actus retro similis vt.d. c.dgraditio.z.d.§.ignominia.z.d.§.exauthorat⁹.z.d.l.nihil tā
11 naturale.de regu.iuris. ¶ Quero ergo que degradio† imponi debeat clerico vel militi. Respondeo aut degradatio imponit vt pparatoria iurisditionis vt ɔtra eū possit z cognoscere iudex secularis quod alias nō posset,vt.d.aut.clericus quoq₃.de epi. z cleri.z i corpore vnde sumit vt cleri.apud ppri.epi.z ar.l.oēs quivbiq₃.§.ptērea.C.de epis.z cleri.z tunc imponit degradatio verbalis.aut fit degradatio ad pparationeȝ pene vt est in milite qui nō pōt pati penas plebeiorum,vt.l.milites.C.de q̄onibus.z in clerico q pati nō debet penas seculares sanguinis nisi degradetur tunc oportet ꝙ degradet si tales penas d₃ subire vt extra de ver.signi.c.nouimus.cū ibi no. ¶ Quedā degradatio est terminus pene vt cū in ipsa declaratiōe declaratur crimē:sed quia pena non pōt imponi per iudicē ecclesiastica relinquit z tradit potestati iudicis secularis.z ista degradatio est realis z vltima vt.d.l.qui cum seruo.§.exauctoratus.de re mili.z.l.ij.§.ignominia.de his q no.infa.z.d.c.degradatio. ¶ Cōcludēdo ergo que degradatio debeat imponi. Dic si imponit vt termin⁹ pene fm qualitatem delicti erit imponēda,cū vna sit maior altera:nā sic est ipenis,vt.C.de epis.z cleri.l.si quēꝙ z.l.presbyteri. ¶ Si imponatur ad pparationē iurisdictionis vel pene imponi debet ea tantum que sufficiat.Et est ratio quia vtimur pparatorijs solū ad ea que sufficiāt ad necessitatem pparandi,vt.j.de interroga. acti.l.j.Si ergo verbalis degradatio sufficit vt transeat ad iudicem secularē nō est vtendum reali,vt.C.de q̄onib⁹.l.diuo Marco.z.l.milites.z ex quibus cau.infa.irroga.l.decuriones.Itē q̄n fit ad pparationē alicuius pene que nō caderet in clerico dignitate manente.z ita itelligat dictū.c.nouimus.z.d.c.degradatio in princi.z si verbalis non sufficeret tunc vtendum esset reali vt dictis iurib⁹. ¶ In clerico ergo si fiat degradatio vt terminus pene imponat ecclesiasticus iudex plene cognito de crimine p diffiniuam sniam declarabit:quia tunc alij non cōpetit iurisditio.z ne due diffinitiue de eodem crimine pferantur vna p iudicem secularē alia per ecclesiasticuȝ contra.l.licet.j.nau.ca.stab. de accusa.l.senatus.z.d.aut.clericus quoq₃.C.de epis.z cleri.et in corpore vnde sumitur,vt cleri.apud proprios episco.z in authen.de sanctis.epis.§.si vero crimē.Si vero fiat degradatio ad preparationeȝ iurisditionis tunc eam facit ecclesiasticus iudex sed penaȝ inponit iudex secularis cum prima degradatio facta fuerit vt priuetur foro z beneficio ecclesiastico.si vero fiat degradatio ad preparationem pene tūc debet fieri a iudice ecclesiastico z pena ab eodem debet imponi fm idem tempus z ideo videtur tutius ꝙ tunc tātum verbaliter degradetur vt sic remaneat in foro ecclesiastico z possit per iudicem ecclesiasticum puniri secundum moduȝ sue iurisditionis nam si factus esset laicus per degradationem realem:tunc puniri deberet per iudicem secularem,vt.d.c.nouimus.z.d.c.degradatio nisi dicas ꝙ est tutius ꝙ in eadeȝ sententia iudex ecclesiasticus pronūciet eum degradādum,z etiam puniendum z puniat.z sic omnia faciat ecclesiasticus iudex.secundum idem tempus z satis est tolerabile quo ad ex eadem snia hoc fiat.z scđm hoc potest talerari intellectus.d. c.nouimus.de verb.signi.z pro hoc.j.de inoffi.testa.l.qui de in officio.cum ibi notatis.C.de calū.l.j. ¶ Et si dicas q̄ro non nocet preuentio i mutatione fori. Respondeo non fit cognitio vt veniatur ad penā eius sed ad exclusionem iurisditio.vnde non debet isurgere effect⁹ opposit⁹ scilicet vt iurisdictio roboretur argu.C.de iura.calū.l.ij.§.fi.z de lega.j.l.si cui omnes.in princ. ¶ Predicta sunt subtilia z pulchra et itacta per alios z fuerūt Gul.de cuneo.tamen Iacob.de butri.ea recitat in lectura sua nescio quis eorū prior scripserit.de ista materia quis cognoscat de delicto commisso ante clericatū satis notaui.C.d epis.z cleri. aut.causa que fit cū monacho.vt hic habeatur ex integro repetit etiam.de hoc no.per Archi.xj.q.j.c.nemo vnq̄ satis late in speculo.de reo circa prin.ver.tertio z quarto.per Albertum de gandino vltimo titu.opis sui ver.item aliaȝ suā subiicio q̄onē bartolomeus brixieñ.in q̄onibus suis.cxvj.questione que incipit aliquis litigabat.z notat i gl.z de lega.j.l.nemo ad munici. Lincola iam publicis munerib⁹.z bene in meis questionib⁹ sta tutorum tertia parte.z tangūt quidā.j.de arbitris.l.non distinguem⁹.§.itē si quis rome.Et vide.c.si iudex laicus extra de sen. excōi.lib.vj.cū ibi no. ¶ Do.Ricar.tenebat ꝙ iudex ecclesiasticus cognosceret.si enim cognoscit de ciuili in cōtractu inito añ ingressum monasterij,vt dicta aut.cā q̄ fit cū monacho.ergo et de delicto.arg.j.de iudi.l.omnē obligationē.nam z alias de delicto alibi commisso quis alibi cōuenitur,vt.j.vbi de crimi.agi opor.aut.qua i pūincia.z p hoc videtur facere expresse eo.ti.de
12 epis.z cler.aut.statuimus.que videtur indistincte loqui ꝙ† clericus nec in ciuili nec i criminali conueniri possit corā iudice secularī.nec distinguit contraxerint vel deliquerint ante clericatū vel post.z hāc opinionē videtur secutus Dy.z allegat.j.de accusa.l.hos accusare.§.hoc beneficio.cū ibi nota.Nec ob.e.ti. l.si.quia ibi forum non mutauerat sȝ locū. ¶ Marti.de fano tenuit ꝙ iudex secularis cognosceret,vt not.per dictum Alber.de gandino vbi.s.z p hoc.C.de testi.l.nulluȝ.z q₂ in delictis spectatur tps delicti,vt.j.de penis.l.j.z de iniur.l.lex cornelia.bartholomeus brixi.in dicta questione z alij dicūt ꝙ si clericus est pūentus p citationē vel sit deprehensus i crimine ꝙ tūc iudex secularis cognoscat alias nō,z allegāt.d.l.si qs postea.j.de iudi. z glo.ibi positam.que dicit puta clericus de iuris.omni.iudi.l. cum quedaȝ puella.z de reis postulatis.l.vnica li.x.z videtur expressum iure canonico extra de foro compe.c.proposuisti cū ibi not.z de obligatis ad ratiocinia.c.vnico in fine glo.magne et p Io.an.Iaco.de are.Old.de ponte z archi.d.c.nemo vnq̄.xj.q. j.tenent indistincte ꝙ siue clericus sit preuentus siue nō semper deberet conueniri corā iudice ecclesiastico quod sic probāt:Su
13 perueniens priuilegiuȝ eximit a priori onere ꝙ† alicui incumbebat,vt.j.de excu.tuto.l.spadonem.§.si autē quis tutor.z.l.iurisperitos in princ.Et sacerdotiuȝ superueniens tollit munus publicum iā iniunctum.de vacatione munerum.l.ptor.circa prin. ibi vel si quis sacerdotiuȝ nacti sunt zc.z soluit pcedēs compromissuȝ.j.de arbi.l.nō distinguemus.§.sacerdotio.z videtur expressum q₂ si paganus delinquit et iam accusatur fuit miles de crimine.nō agitur sub primo iudice sed sub secundo.vt.j.de re mili.l.qui cum vno.§.reus.Sed gloss.ibi z in.d.l.si quis postea dicit ibi esse speciale in milite ne noceretur ab vtilitate publica. sed eadem ratio imo maior videtur in clerico ne auocetur a diuinis officijs.vt.C.de episcopis z clericis.l.oēs qui vbiq₃ z.l. cum clericis.Iteȝ videtur quasi casus in.l.allegata p Dy.de accu.l.hos accusare.§.hoc bñficio.z p hoc.C.de ope.liber.l.inter
14 dum. ¶ Et p hoc etiam† quia fugientes ad eccle.nisi in casib⁹ exceptis inde non abstrahuntur,vt.C.de ijs qui ad eccle.confu. l.psenti.Multo fortius si efficiūtur reuera clerici vel monachi. Ad contraria rñdent,scilicet ad.l.si quis postea z.l.cū quedaȝ puella z.c.pposuisti.qđ ibi non mutabatur ɔditio persone nec forus,sed adijciebat alius forus.inter que est differentia vt supra de senato.l.senatores.z de exercitor.l.si euȝ.§.iteȝ si seruus. ¶ Unde in iuribus cōtrarijs nō mutatur persone status sȝ forus addicitur. ¶ In casu vero ppposito mutatur z forus z persone status:quia de laico efficitur clericus.et p hoc facit.l.ista vbi mutabatur conditio serui in libertatem z ideo cuȝ inspiciat tēpus sententie non videtur sisti in eadem causa. ¶ Et pro hoc.l. distinctio.c.j.ibi,nequaꝙ studens seculum fugere sed mutare. ¶ Item in iuribus cōtrarijs licet domicilium vel forum mutaret mutabat tamen in eodem genere scilicet de vno seculari ad aliud seculare vel de vno ecclesiastico ad aliud ecclesiasticum z ita quo ad speciem tantum,nō quo ad genus.laicus autē fact⁹ clericus mutat statum persone z forum z quo ad speciem z quo ad genus quia de seculari ad ecclesiasticum propter status mutationem z tradit Iac.de are.fuisse padue terminatum z Oldr. dicit ita fuisse seruatum per senescalum pūincie in curia venesi. ¶ Speculator dicto titulo de reo tenet qđ etiā si cognitio spectaret ad iudicem secularem executio tamē spectat ad ecclesiasticum vt ibi nota.per eum. ¶ Quid tenebimus:duruȝ est eligere in tanta subtilitate z tantorū docto. ¶ Crederem tamē nō male dictum quod vbi clericus sit preuentus in ciuili vel criminali vel constet euȝ factum in fraudem que fraus presumitur vt predixi si iam erat accusatus vel in crimine deprehensus quod tūc cognitio z executio spectet ad iudiceȝ secularem z fiat degradatio secunduȝ formā traditā supra in distinctione gul. ¶ Quicquid tamen sit de iure prelati ecclesiastici studētes vsurpare iurisditionem secularem z palliare delicta clericorum nō patiuntur aliquo casuum predictorū iudices seculares cognoscere vel exequi in causis clericoruȝ.sȝ ex toto ad se reuocant z vsurpant z per eorum penales literas mandant iudicibus secularibus clericos sibi remitti quātūcūq₃ enormia cōmiserint crimina ante clericatuȝ vel post ex quo multi iudices seculares vidētes quod

excedunt terminos suos clericos puniunt sicut ribaldos.

1 Casus vel conditio impliciti habetur pro expressis.et facit ad questionem.
2 Uxor an possit impedire votum mariti factum ante matrimonium.

1 Si statuliberum. †Casus vel conditio impliciti habentur pro expressis.hoc dicit.Et facit argumentum quod si aliquis vouerat ire ad beatum Jacobum et intret monasterium qd possit sine licentia abbatis implere votu quia casus voti implicitus erat vt hic dicitur Jacob.de raue.et
2 idem potest dici †de marito si fecit votu ante matrimonium nu quid vxor possit impedire q maritus no impleat.videtur quod sic,vt in questionibus bartholomei brixien.xxx.questione que incipit,Qidam fecit votum.et vide etiam subsequente questione que incipit,presbyter quidam.

a Madatarij. Adde bal.in.l.no soluz.§.si mandato.ff.de iiur. Saly.in.l.no ideo min⁹.C.de accusa.flo.in.l.liber homo.j.ad leg.aquil.

De eo per quem factum erit quominus quis in iudicio sistat. Rubrica.

1 Mandans an facere videatur.et de pena madatis et mandatarij.
2 Dominus ignorans vel inuitus an teneatur noxaliter ex delicto serui.
3 Dolus cum dolo et pudicitia cum pudicitia compensatur.

Super rubrica. Vide Az.in summa pandectarum huius tituli,et latius per Rofredum in libello eo.titu.et aliquado ex isto edicto consulitur soli actori cotra impedientem vt quado amisit actione suam propter hoc et non fuerat stipulatus pena a reo.et sic loquitur.l.vlti.huius ti.in prin.Aliquado solu reo vt quando actor est stipulatus penam a reo.et ipse actor no amisit actionem.hic enim interest solius rei propter penam ad qua tenetur actori,vt.j.titu.j.l.ij.in fine.et.l.seq.et sic potest intelligi.j.ea.l.j.§.si reus.Aliquado vtrique,vt si ponas actorem actione amisisse et stipulatu fuisse a reo penam in maiori quatitate qua esset quatitas que petebatur:et sic potest loqui.j.eo.l.fina.§.sz si stipulator primo. In glo.rubrice in fine.et pro hoc.j.eo.l.j.§.si reus.Sed Jacob.de raue.dicit q etiam si post vocationem in ius et post satisdationes vi eximeretur multo fortius coercetur delictum eximentis q si ante eximeret.Et bene facit ad materiam huius tituli extra de in integrum restitu.c.ex literis.cum
1 ibi nota.†an mandans vere facere videatur.j.eo.l.j.et de pena madatis et madatarij et cuius animus inspici debeat in delictis et contractibus et an laboratores conducti qui ad mandatum coductoris intrauerunt fundum alienum aliqualiter puniatur.et q quis no debet esse nimis credulus,et plene de hoc vbi sufficit exceptio non datur actio eadem.l.§.si reus.in delictis an vnus
2 soluendo liberet alium eadem.l.§.si plures.†Ex delicto serui dominus ignorans vel inuitus tenetur noxaliter alias insolidu eadem.l.§.serui nomine. An hec actio detur heredi et in heredem et inquantum eadem.l.§.et heredi.que actio detur ex hoc edicto:ad quid et in quo consistat illud quid.j.eodem.l.fina. Et q primo conuenitur dolosus in subsidium no dolosus ad que lucrum peruenit ex dolo. Quomodo perpetuetur actio et quo modo fiat transitoria in heredes et qualiter interrumpatur vsucapio et prescriptio ibi plene an detur noua vtilis vel antiqua directa. Et q vnus non debeat ex dolo lucrum sentire et alius damno affici q facit contra eu qui procurauit testatorem sibi legare q alij legaturus erat et an primo perueniatur ad dolosum qua ad dolum participantem an reus agat contra eximentem quado actoris non interest quia et ipse fuit impeditus eadem.l.§.sed et si stipulator quod compensetur negligentia cum negligentia
3 †dolus cum dolo et pudicitia cum pudicitia eadem.l.§.sed et si stipulator et an primo frangens pacem possit agere cum secudo postea frangente,quod taxatio iteresse facta cum fideiussore no prosit eximenti.j.eade.l.§.fina.et an principalis soluedo liberet eximentem.et an fideiussor soluens liberet eximente et quando et quibus casibus in delictis vel alijs vnus soluendo liberet aliu.

1 Mandans an dicatur vere fecisse.
2 Mandans an teneatur ex delicto mandatarij.
3 Operarij secantes in prato vicini credentes illud esse illius q eos conduxit an possint puniri.
4 Nimis credulus quis non debet esse.
5 Sanctus thomas an fuerit incredulus

Equissimum. Diuide in tres partes Primo commendat edictum vsque ibi fecisse. Ibi exponit verba edicti posita in rubrica vsque ad.§.si reus.Ibi format questiones circa materiam. Ibi teneatur impedito qui ob hoc incidit in pena.Jaco. Et ex ver.fecisse nota q mandans †vere videtur 1
fecisse.concor.sunt in glo.et pro hoc bene.j.de reg.iur.l.hoc iure §.deiecit.et extra de sententia excomunica.c.mulieres.et sic facit ad questionem statuti quo punitur homicida q etiam madans teneatur.de quo dixi.§.ne quis eu qui in ius voca.vi eximat.l.si per aliuz.in prin.et de vi et vi arma.l.j.§.deiecisse.Sed dic q hic intelligitur fecisse ficte non vere. Vel dic qd vere facit id per quod non venit vocatus ad iudicium. Et si queris an ex delicto madatarij[a] teneatur mandans †dic aut madauit ei qui delictum mandatum cosummauit:et tenetur.si no cosummauit no tenetur.Caue tamen quia delictu quadoque dicitur cosummatu ex mero facto quatu ad hoc vt teneatur mandans no mandatarius vt hic et.l.si id quod.§.de iurisditio.omni.iudi.§.doli.Aliquando non dicitur delictu consummatu ex mero facto nisi quo dam iuris adminiculo intercedente vt in furto vbi exigitur contrectatio dolosa inuito domino tunc si dolus non intercesserit mandatarij no tenetur mandans.argu.j.de fur.l.si quis vxori §.neque verbo.et.l.si quis perferendum.et hoc si non erat alias facturus,vt.j.de iniur.l.no soluz.§.proculus.si erat alias factur⁹ tunc aut teneor ex mado et propter mandatum vt quia ex causa immediata et mediato vt quia teneor ex persuasione,vt.j.de seruo corrupto.l.j.§.persuadere.ibi enim non teneor ex fuga sed ex persuasione qr presumitur alias no facturus.aliquado teneor ex madato sed non propter mandatum sed propter delictu eius cui mandaui vt quia mandaui homicidium comitti tunc si erat alias facturus non teneor,vt.d.l.non solum.§.proculus.et.§.si mandato.j.de iniurijs.vbi de hoc.non obstat.l.cum quida.hic allegata in glo pro contraria et de acquire.herdi.vbi inspicitur animus adeuntis et non mandantis quia hic loquimur in delictis ibi in aditione hereditatis.ibi enim filius erat heres et adijt hereditatem,et ideo eius spectatur animus et scientia vel ignorantia hic autem mandatum fuit illicitum et ex mandato secutu illicitum.et ideo no est equum q propter ignorantiam ministrorum dolus vel delictum mandatis debeat excusari.vt.d.l.si quis id quod.§.doli.supra de iurisdi.omni.iudi.vbi de hoc. In contractibus dic q aut in madato continetur de certo et consideratur animus mandantis si de incerto consideratur animus madatarij,vt.j.de contrahe.empt.l.in huiusmodi.et de edi.edic.l.cum macipium et ibi no.vnde in delictis dic vt hic.in aditione hereditatis dic vt in.l.cum quida.in contractibus dic vt dictis.ll.in huiusmodi.et.l.cu mancipiu. Et de ista materia mandantis et madatarij,vide qd no.et dixi.d.l.si id qd.§.doli.de iuris.om.iudi.et plenissime.C.de accusa.l.non ideo minus. Et facit bene ista litera ibi siue sciétes siue ignorates ad id qd sepe vidi de fa
3 cto quidam conduxit operarios et †duxit eos in predium vicini sui ad incidendu nemus vel secadum prata.vicinus accusat eos.nunquid isti sunt puniendi criminaliter:non est dubium quod non tenentur quia no fuerunt in dolo nec lata culpa nec leui:cu crederet rem esse illius qui eos conduxit.pro hoc.j.de abigeis.l.j.in fine.et.l.in lege ad.l.cornel.de sica. Sed an teneantur salte lege aquilia.quida dixerunt q sic quia in ea venit culpa leuissima,vt.j.ad.l.aquil.l.in lege aquilia. Gabriel dicit et bene q nullo modo tenentur quia nec fuerunt in leuissima culpa no interrogando an predium esset illius q eos coducebat:qr hodie hoc non seruatur q operarij et mercenarij debeat hoc inquirere.et ideo consuetudo eos excusat,vt.j.de fundo istructo.l.cu de lanionis §.asinam.alias nemo coduceret eos.et sic possent cessare ab operibus eorum.et pro hoc est optimu argumentum.j.de edili.edic.l.q si nolit.§.qui assidua.gabriel.et dixi.d.l.si qs id qd.§.doli de iuris.om.iudi. Ultimo nota et ad hoc sepe allegatur q quis no
4 debet esse nimis credulus †et de hoc hic no.in glo.et pro hoc bene facit.C.de actio.et obliga.l.nimia credulitate.et.xxiij.q.iij.c.quam magnum.et ibi in glo.et per archi.extra de coniug.ser.c.ij.et ibi in glo.xv.q.vij.c.si quis igitur.lxxxvj.dist.c.si quid vero.et ibi in glo.l.di.c.si quis prepostera.et ibi in gl.ix.dist.c.ego solis.et.xj.q.iij.c.no solum ille et imputatur ei qui credidit verbis adulatorijs extra de couersio.coniug.c.dudum.et pro hoc.xj.q.iij.c.in cunctis. In cotrarium videtur q quis debeat esse facilis ad credendum.nam innocens credit omni verbo.xxij.q.ij.c.innocens.et ibi in glo.et pro hoc de ventre inspi.l.j.§.ceteru et de hoc vide qd no.extra de rescrip.c.cu cotingat.et.j.qd falso tut.aut.l.
5 ij. Et an sanct⁹ thomas †fuerit incredulus vel tantu dubitauerit videas.xxij.q.ij.c.sic quippe.et ibi p Arch. Et circa hoc an quis debeat esse credulus vel no dic fm Jaco.de bel.aut punitur dolus aut et culpa.pmo casu credulitas excusat quia no est in

est in dolo, vt. ff. de adulte. l. mariti lenocinium. §. qui questum in fine cum simi. secundo casu si est credulus in eo quod necesse habet facere aut ꝙ pronunciatum est ei est verum aut falsum. Si verum, si quidē est tale q̄d si sciuisset excusaretur tunc credulitas excusat veritate considerata, vt. ff. de nego. gestis. l. item si. §. fin. ¶ Si autem non est tale tunc non excusat vt hic a cōtrario sensu, ⁊ dicta. l. ij. quod falso tuto. aut. Si vero est falsum si quidem pronuncians est ille cui necesse habet facere tunc credulitas excusat: quia dolus aduersarij preponderat vt hic in gl. si autem non est ille sed alius tunc credulitas nō excusat sed nocet vt hic sed pronuncians ei tenetur, licet iste sit in culpa: quia ille est in dolo vt hic in glo. ¶ Si vero quis est credulus in eo quod nō habet necesse facere credulitas excusat: qꝛ potest credere si vult. ⁊ si non vult non cogitur. ⁊ nihil velle credere stultitia est. ⁊ omnia credere simplicitas, vt dicto. c. si quis preposterea. l. dist. ⁊ d. c. innocens. xxij. q. iiij. Jaco. de bel. ¶ Unum etiam nota ꝙ si quis credit homini cui verisimiliter esset credendum ꝙ non potest dici in culpa vel negligentia, vt no. ff. de cōdi. ⁊ demon. l. titio fundus circa finem gloss. magne. Item non ob. ad hanc. l. ff. de acti. empt. l. iulianus. §. quid tamen. vt ibi no.

1 ☞ In actiōib⁹ datis ad iteresse cessan. exceptione cessat actio.

1 **Si reus.** † ¶ In actionibus que dantur ad interesse si exceptio facit cessare etiam actionem ad interesse. ⁊ sic cessat cōtrarium de. l. q̄d mihi de liberat. lega. hic signatū in gl. qꝛ ibi ad aliud datur actio nō ad interesse. Unde dic ꝙ ibi fuit quid certum ⁊ determinatū in legato. ⁊ ideo agitur, vt. ff. quando dies lega. ced. l. j. cum sine prefinitione. §. fi. vbi autem incertum puta interesse tunc impedimēti exceptio excluditur, vt. ff. de damno infec. l. iiij. ¶ Uel dic secūdū Jac. de bel. ꝙ in contrario actio ⁊ exceptio producunt eundem effectū, scilicet liberationis hic vero contrarios. Et quod dicit hic in litera cum exceptione ⁊c. expone cum pro quādo. s. quia nō iterest rei nisi quo ad penā que petatur ab eo: qꝛ in iudicio non stetit. Si enim interesset eius qꝛ sustinuisset expensas pro se vel aduocatis bene ageret ex hoc edicto. Jaco. de ra. ¶ Et gloss. exponit. §. huius. §. duobus modis. secunda vera fm Rayn. Primam reprobat Pet. qꝛ dicit ꝙ non est reperire actionē in genere, vt no. Ex. C. de actio. ⁊ obli. l. j. sed male vt ibi dixi. Rayn.

1 ☞ Plures delinquentes singuli insolidum ex delicto tenent.
2 Solutio vnius in delictis an liberet alios qui simul deliq̄runt.

1 **Si plures.** † ¶ Regula est ꝙ ex delicto tenent plures delinquētes singuli insolidū. ¶ Sꝫ an vnus soluendo liberet aliuꝫ. aut est pena ⁊ non liberat. aut iteresse ⁊ liberat, vt hic. Idem si originaliter est persecutoria sed post sniam cepit esse penalis. nam inspecto origine vnus soluēdo liberat alium. ⁊ ita loquitur contrarium de. l. si cum exce. §. fi. ⁊ l. seq. ff. q̄d met⁹ causa. ¶ Uel dic vt ibi no. ⁊ idē esset in actione. l. aquil. eadem ratiōe de qua dicetur. ff. ea. l. fi. et dixi. §. qui sa
2 tisda. cog. l. siue in duplum. † ¶ Et de ista materia quādo vn⁹ soluendo liberet aliuꝫ dixi. §. ne qs euꝫ qui in ius voc. est vi exi. l. fi. ⁊ de iurisdi. omni. iudi. l. adeo. ¶ Item vbi plures tenentur ex quasi delicto vnus soluendo liberat alios, vt. ff. de his qui deiece. vel effu. l. j. §. fi. ⁊ ll. sequentibus. ⁊ de hoc plene dicam. ff. ea. l. fin. §. fi. ⁊ in. §. si in sepulchro. hic allegato in glo.

Serui nomine. ¶ Ex delicto serui tenet dominus noxaliter si fuit ignorans vel inuitus: alias tenetur ac si ipse deliquisset. hoc dicit cū l. sequen. Jacob. but. ¶ Ibi omnes consentiunt. scilicet iuriscōsulto de hoc iterrogati sic. §. qui satisda. cog. l. inter omnes. ⁊ facit ad id quod ibi notaui.

1 ☞ Pena eximentis an transeat in heredem ⁊ detur heredi.

Et heredi. ¶ Datur heredi qꝛ persequitur iteresse ⁊ nō datur post annum qꝛ ad eximenteꝫ
1 non peruenit cū eius respectu sit penalis † in heredē datur ita demum si ad eum aliquid peruenit vel lis cū defuncto fuerit cōtestata cūueniat ex delicto, vt. C. ne ex delictis defunctorū. l. vnica. Jacob. but. ¶ Et dic heredi scilicet vocātis ⁊ vocati qui impeditus fuit venire ad iudicium. ⁊ quod subijcit aduersus autē heredes dic. s. impedientis ad iudicium venire. ⁊ dic q̄d quando aliquid peruenit tunc est persecutoria. ⁊ licet sit pretoria tamen perpetua ⁊ in heredē, vt. l. in honorarijs. de act. ⁊ obli. ¶ Et gl. laborat in ponēdis exemplis quomodo potuit ad heredem peruenire ⁊ exemplum quod ponit ꝙ quis exemit per pretiū ⁊ pretium ad heredem peruenit non videtur bonuꝫ quia ad illud pretium non daretur actio ex hoc edicto sed ex edicto de calū. vt. ff. de calū. l. j. ⁊ per totum. ¶ Exemplum etiam Azo. forte non est ex toto verum quia tunc non adest heredi proprie ex emptiōe sꝫ ex traditiōe. ar. ff. de seruo corrupto. l. neratius. ⁊ que in frau. cre. l. ait pretor. §. pe. ⁊ miror ꝙ glos. laborauit in exemplis peregrinis inueniēdis cum exempla propria habeātur. ff. ea. l. fi. in prin. scilicet in eo qui tenebat temporali actione vel vsucapiebat reꝫ alienam ⁊ per exemptionem liberatus est tempore vel perfecit vsucapionem. Jaco. de ra.

Factoris seruus. Ibi ne ex dolo serui qui etiam suus dolus potest dici, vt. ff. de noxa. l. ij. ¶ Ibi sine volūtate puta eo ignorāte vel sciente ⁊ prohibere nō valente, vt. ff. de noxa. l. in omnibus. Jaco. de are.

1 ☞ Actio perpetuatur per litis contestationem.
2 Litis contesta. an interrumpat prescriptionem.
3 Eximente non existente soluēdo an perueniatur ad illum q sensit lucrum.
4 Principali effecto non soluendo agitur contra alium.

Ex hoc edicto. ¶ Ex hoc edicto datur actio in factum ad interesse. tria queruntur que actio detur ad quid, ⁊ in quo cōsistit illud quid. ¶ Et no. ꝙ vbi ex dolo vnius sentit cōmodū alius nō dolosus. Primo cōuenitur dolosus ⁊ in subsidiū peruenitur ad lucrantē. Jac. but. ¶ Ibi qui dolo etiā siue vi. Richa. ¶ Ibi ob eaꝫ rem. i. ex eo ꝙ reus fuit impeditus stare in iudicio. ¶ Ibi dominiuꝫ vtile vel directū vel effectū domini: fran. ¶ Opponit glo. ꝙ debitor nō potuerit tēpore liberari quia ēt fꝫ ista iura actio perpetuabat per executoris missionē vt. ff. de actio. ⁊ obli. l. cōstitutionibus. dicit glo. ꝙ hic cōuentus fuerat per simplicem denūciationem non per executoreꝫ. ¶ Et pro opi. glo. facit ꝙ talis denunctatio possit fieri. ff. de rebus eorum qui sub tutela. l. magis puto. §. nō passim circa fi. ibi requirat ergo necessarios ⁊c. ¶ Sed hec solu. nō est bona quia litera hic dicit in iudiciuꝫ vocatus quod fit per literas vel per nunciū. Item iste titulus habet locuꝫ post vocationem in ius ⁊ post satisdationem, vt patet ex ordine titulorū ⁊ nota. §. super rubrica. ⁊ ideo dic ꝙ vltima solutio gl. vera ē, scilicet ꝙ hoc iure nō perpetuabatur actio per solam executoris missioneꝫ, sꝫ solū fiebat transitoria ad heredes. ⁊ sic loquitur. l. cōstitutionibus. vnde si
1 queris de actione perpetuanda, † dic ꝙ nec hodie perpetuabat nisi per contestationē. vt. C. de prescript. xxx. anno. l. sicut ⁊ ibi in glo. Si queris de prescriptiōe iterrūpēda tūc aut de vsucapione triennij. ⁊ in illa nihil innouatur: qꝛ nec olim nec hodie etiaꝫ per lit. contesta. interrūpitur ipso iure sꝫ quo ad effectum tantū. Et est ratio quia pcedit ex solo fauore possidentis qui fauor nō tollitur etiam per contestationem, nisi quod ad effectum, vt. ff. de rei vendi. l. si post acceptum. ⁊ vide quod ibi not. Si loqueris de prescriptione longi tpis hoc procedit mixtim fauore possidētis ⁊ odio negligētis, vt. C. de edic. diui adri. tol. l. fi. in fi. et ideo eligitur media via vt per cōtestationeꝫ interrumpat ipso iure, vt. C. de rei ven. l. more. Si loqueris in prescriptione longissimi tpis xxx. vel. xl. anno. illa est inducta odio tm̄ negligentiuꝫ, ⁊ ideo per solā missionē executoris iterrūpit cū p solā missionē executoris tollat negligētia ⁊ ille modus interrūpēdi fuit itroductus solū qn̄ fuit inducta pscriptio. xxx. vel. xl. anno. ⁊ in ea tantū locū habet, vt colligitur. C. de prescrip. xxx. annorū. l. cuꝫ notissimi. Ja. but. ¶ Gul. de cuneo sic dicit: aut loquimur in actionib⁹ reali
2 bus cōpetētibus pro rebus mobilibus ⁊ tūc nō fit interruptio etiam p lit. cōtesta. de rigore iuris sꝫ de equitate sic, vt. d. l. more. C. de rei vendi. aut loquimur in immobilibus: ⁊ tūc per solā executoris missionē fit interruptio, vt. C. de prescriptio. xxx. anno. l. sicut. aut loquimur in alijs iuribus competentibus pro icorporalibus tūc interrumpitur per executoris missionē, vt. C. de prescriptio. xxx. anno. l. cū notissimi. in princ. Et que sit ratio diuersitatis inter res mobiles ⁊ immobiles, dic ꝙ est ratio fauoris ⁊ odij vt predixi. ⁊ pro hoc. ff. de vsucap. l. in vsucapionibus. ⁊ de diuer. ⁊ tempo. prescript. l. in vsucapionibus. aut loquimur in actionibus personalib⁹: ⁊ tūc aut sunt pretorie ⁊ annales: ⁊ tūc fit interruptio per litem contesta. veram vel quasi puta precibus imperatori porrectis, vt. d. l. cōstitutionibus de actio. ⁊ obliga. ⁊ C. quādo libellus principi datus. l. j. ⁊ ij. aut loquimur in ciuilibus ⁊ perpetuis ⁊ in eis nō fit interruptio nisi per veram litis contesta. ita intelligit opinio Jo. d. l. sicut. C. de prescriptio. xxx. anno. ⁊ est textus. ff. de fideius. ⁊ heredibus tutorū. l. fi. Guil. Et ista fuerūt quasi omnia Ja. de are. vt dixi. d. l. sicut i reꝫ. Ray. tenet tertiā solutionē que est hic i gl. ⁊ dicit q̄d eā tenēt Mar. fili. Fran. accur. ⁊ Jac. but. lꝫ aliter scribat Cynus ⁊ malein. l. cum

notissimi.al's solutiones dicit esse diuinationes. Et vt cocordes opiniones gl. ꝛ doctoꝝ vtrū detur restitutoria vtilis vel directa dic aut primitiua actio erat sublata ipso iure vt p vsucapionē:ꝛ tūc agitur prehabita restitutione ꝛ datur vtilis noua que pmo erat directa qꝛ prima amissa est. vt. C. ex qui causis maio. l. si ab hostibus. si aūt prima nō erat sublata ipso iure sꝫ tm̄ elisa vt est in prescriptione longi temporis ꝛ personalib9 actionibus, tūc agitur prima antique directa ꝛ si excipiatur de prescriptione replicatur de restitutione que exceptiouem submouit. vt. ꝭ. de iureiurā. l. naꝫ postea. ꝭ. si minor. ꝛ ex quib. cau. maio. l. nec nō. ꝭ. exēplo. vel dic ꝙ per. l. in subsidiū hec actio detur vt ꝓbatur. ꝭ. de le. j. l. plane. de instit. l. ij. ꝛ ad velleia. l. debitrix ꝛ qꝺ ibi no. Ol. ꝛ. ꝭ. placet in glo. allegatus loquitur de tēpore cōuentionali hic aūt de legali fit sermo. ¶ Et dic qꝺ psonalis nō tollitur prescriptio ipso iure. vt. ꝭ. ꝺ actio. ꝛ obli. l. obligationū fere. ꝭ. placet. nec reales prescriptione sed vsucapione triennij sic. vt. C. de vsuca. trāsfor. l. j. ꝛ de prescript. xxx. an. l. si quis emptionis. Ja. b. ¶ Ultimo not. qꝺ in subsidium quādo eximens non est soluendo †peruenitur ad eū qui lucrū sensit ne reus lucrū sentiat ꝛ actor dāno afficiatur qꝺ facit cuꝫ Azo. in gl. notatis ad questionē sabbatinam que not. C. si quis aliquē testari ꝓhibuerit. l. ij. de illo qui ꝓcurauit sibi relinqui qꝺ testator alij volebat relinqre ꝺ quo dic vt ibi dixi. ¶ Et circa hanc materiam dic: aut lucrum peruenit ad eū qui participauit dolū ꝛ iste casus est idubitabilis ꝙ si nō possum consequi ab eo qui principaliter doluꝫ ꝯmisit qꝺ peruenitur ad eum q habuit lucrum cōmunis tn̄ est opi. qꝺ pmo perueniatur ad euꝫ q dolū participauit, ꝛ habuit lucrū. Si nō participauit dolū tūc distingue habuit ex causa lucratiua vel nō vt C. si vēdito pigno. agatur. l. j. ꝛ. ij. vbi vero neuter est in dolo tūc nō video quomodo agi possit contra eū qui habet rē. glo. tamē videt̄ aliqualiter contra velle. C. de reuoc. dona. l. his solis nisi dicas qꝺ aut loquimur in obligationibus que veniūt preter cōsensum ꝛ habeat locuꝫ. ꝺ. glos. si aūt ex cōsensu tūc nō. Mach. ¶ Item lꝫ hic loquatur in habente causam luctiuā qꝺ agatur contra eum in subsidium principali nō existente soluendo. Idē tamen est in habente causam onerosam per. l. que hic allegatur in gl. de leg. j. l. plane. ꝭ. j. que incipit, qui rogatus. ¶ Et per hoc reprobatur Cy. ꝛ Petr. opi. Jac. de ra. in vltima questione quā formaui. C. de reputationibus que fiunt i iudicio in integ. resti. l. j. ¶ Item per. ꝺ. l. plane. ꝭ. j. qꝺ re euicta ab emptore si venditor non est soluendo qꝺ agi possit contra venditorem ipsius vēditoris in subsidiū qꝺ forte posset esse verū facta executione cōtra principalem venditorem scꝺm formam que traditur. C. quādo fiscus vel priuatus debitoreꝫ sui debitoris conue. lege. j. ꝛ. ij. ¶ Et allegatur multum sepe iste text. cum concor. in glosis no
4 stris† quod in subsidium principali effecto non soluendo agit̄ contra alium. vt. C. de here. vel actio. vend. l. ij. in glossa. ꝛ in multis alijs glossis.

a ¶ Stipulator Cōcordat tex. l. l. viro ab vxore ꝛ in. l. cū mulier. ff. sol. ma. cañ. in. c. intelleximꝰ de adulte. gl. i. c. cupiētes de elec. i. vj. Panor. i. c. sicut de iureiur.

1 ¶ Stipulatio de iudicio sisti datur ad interesse.

Sed et si stipulator.

Gloss. obscure opponit qꝺ reus non agat contra suum eximētem: ꝛ ideo clarifica. hec actio datur ab interesse. vt. ꝭ. in princip. huius. l. sed rei qui exemptus est nō interest ergo non agit. qꝺ non intersit probat̄ quia rei non interest nisi propter stipulationem qua tenetur actori. sed hoc casu actori ex stipulatione non tenetur ergo eius non interest quod aūt nō teneatur actori patet qꝛ nō stetit per eum. Item quia non interest actoris eū venisse: ꝛ si venisset actor non erat cum quo litiga
1 ret. †hec autē stipulatio iudicio sisti ad iteresse datur. vt. ꝭ. tit. j. l. ij. ꝛ pro hoc. ꝭ. de reg. iur. l. cum par. ꝭ. illi. Respondet glo. quod aliud i hac stipulatione iudicio sisti que committitur licet p eū non steterit sed per alium eximentem contra quem recurrere potest exemptius. secus si alius contra quē recursuꝫ non haberet ꝛ hec est bona quantum ad primā rationem. ꝛ probatur. ꝭ. titu. j. l. ij. ꝭ. si. ꝛ. l. seq. Sed ad secundam rationem non respondet gl. Sed potest dicere secunduꝫ Mar. sil. quod alias eius intererat quaꝫ ratione stipulationis, puta quia si venisset aliud sibi vtile procurasset vel damnuꝫ passus est propter expensas aduocatorum ꝛ alia qꝺ non fuisset passurus. Glo. videtur velle quod dato qꝺ actor non compareat nō committatur. vt. ꝭ. si quis in ius voca. non ierit. l. ij. Guil. de cu. dicit qꝺ potest interesse rei quia volebat actorem reconuenire ꝛ quia exemptꝰ fuit nō potuit vt C. de sententijs. l. cum papi. ꝛ aut. ꝛ consequenter. Opinio autē Hug. communiter reprobatur.

Cum si venisset reg.

1 ¶ Dolus cum dolo compensatur.
2 Pudicitia compensatur cum pudicitia. vide exemplum.
3 Petitio pene non datur illi qui in eam incidit.

a
1 ## Sed et si stipulator.

a Glo. hic notat ꝛ bene †dolum dolo cōpēsari ꝛc. de quo dic vt plene notaui. ꝭ. solu. matri. l. viro. dicit tamen glo. qꝺ pudicitia pudicitia nō cōpensatur. sed tu dic qꝺ sic sicut ꝛ alia delicta. nā si maritus accuset mulierē de adulterio repellet eum si dicat eum adulterū ante lit. contest. nō post, vt i. ll.
2 hic allegatis de adulte. l. ij. ꝭ. si publico. ꝛ dic vt ibi. † Et eodem modo cōpensant̄ alia delicta: sꝫ quoad penā corporalē imponēdam nō cōpensant̄ imo quilibet punit̄ Ja. de ra. Et faciunt predicta ad ꝗstionem sepe occurrentē si aliqui fecerūt pacem adinuicem ꝛ seruare ꝓmiserunt sub pena, ꝛ vnus primo paceꝫ fregit deinde alius: an scꝺs a primo penā petere possit. nā videtur qꝺ
3 non: qꝛ dolus cū dolo cōpēsatur vt hic ꝛ † p hoc, qꝛ illi nō datur pene petitio quia in eā incidit. vt. ꝺ. l. cū par. ꝭ. illi de reg. iu. vbi de hoc dixi. ꝛ. C. de pactis. l. cū ꝓponas. ꝛ de transactio. l. si quis maior vbi etiā dixi. ꝛ pro hoc bn̄ de leg. ij. cum pr̄. ꝭ. libertis. ꝛ in corpore aut̄. vt liceat matri, ꝛ auie. ꝭ. qꝛ vero. ꝛ hec est veritas nisi dictuꝫ foret quod pena soluta nihilominus pax firma maneret nam tunc quoties fieret contra posset agi ad penaꝫ. vt. ꝭ. de trāsactio. l. qui fidem. ꝛ de arbitri. l. si duo. in fin. Gui. de suz. Item non ob. C. vnde vi. l. j. vt ibi colligi potest, ꝛ de ista materia vide per Dy. de reg. iur. c. in pari. lib. vj.

1 ¶ Interesse appretiatio certo modo facta contra fideiussorē non preiudicat ad interesse contra eximentem.
2 Solutio vnius quando non liberet alium.
3 Solutio fideiussoris an liberet eximentem vel econtra.
4 Lex quando permittat ꝙ vnius solutio liberet alium.
5 Promittens aliqd ad certuꝫ tempus sub pena si fuit impeditꝰ aliquo casu fortuito cum dare vellet an liberetur a pena.
6 Solutio vnius in delictis an liberet aliuꝫ delinquentē a pena.

1 ## Si a fideiussore.

†Appretiatio interesse certo mō facta contra fideiussorem non preiudicat ad interesse cōtra eximētē. h. ꝺ. ¶ Et diuide in quatuor partes. In prima dictū. in scꝺa mi̅sio. in tertia ratio. in quarta dubij remotio. secunda ibi cētum a sempronio. tertia ibi tanti enim. quarta ibi lꝫ fideiussor. Rō dubitādi fuit qꝛ videbatur appretiāte interesse respectu fideiussoris: ergo eodeꝫ mō respectu eximentis vt sic eum in plus non posset conuenire quā fideiussorem quod non est verum: quia per hoc sibi cōtra eximētem non preiudicat. Literā expone ibi quinquaginta stipulatꝰ fuero nomine pene. ¶ Ibi petiturus a reo centum actione temporali. ¶ Ibi reus veniat ꝛ sic est liberatus tpe. ¶ Ibi competebat que tunc amissa est. ¶ In fi. per qꝺ videbatur tūc in plus non teneri. arg. ꝭ. de leg. j. l. si qn̄. ꝭ. primo. Jac. de are. ꝛ de operi. liber. l. si ita stipulatus sed alio casu loquuntur. ¶ Oppo. ꝙ eximens nō teneatur qꝛ hec obligatio debet ad iteresse committi. vt. ꝭ. e. l. in prin. Sed hic non interest actoris vt ꝓbabo ergo eximens teneri non debet. Qꝺ aūt intersit ꝓbatur quia si liberat̄ reus ab obligatione principali qua tenet̄ statim tenetur actori ex stipulatione iudicio sisti ergo actoris non interest, ꝛ per cōsequens nō pōt agere cōtra eximenteꝫ cum cesset interesse. vt. ꝭ. e. l. j. ꝭ. si plures. ¶ Gloss. sicco pede pertransit ꝛ dicit qꝺ interest nostra plures habere debitores. sed hec non est bona rō: qꝛ si cōmitti debet propter interesse si nō intersit non cōmittitur. vt. ꝭ. de ver. ob. l. si ita stipulatus. Et ideo dic ꝙ licet reus teneatur ex stipulatu nihilominꝰ tenetur eximens ex delicto qꝛ ex diuersis causis. Iteꝫ qꝛ statim cum eximitur incipit interesse actoris ꝛ simul ꝛ semel nascitur actio ex stipulatu cōtra principalē ꝛ actio in factum ex hoc edicto contra eximentem. vnde cum vno ꝛ eodem tpe vtraqꝫ actio nascatur. s. ex stipulatione cōtra principalem. ꝛ ex hoc edicto contra eximentem non est dare rationē qua re vna plus ꝺbeat durare vel cessare ꝙ alia. ꝛ ideo vtraqꝫ durat argu. ꝭ. de fideius. l. generaliter. Jaco. but. ¶ Aliam rationem adducit Ja. de are. quia cum de fraude alicuiꝰ ꝗritur nō ꝙ habet actio sed qꝺ p aduersariū perdidit cōsideratur. vt. ꝭ. de reg. iur. l. si quis dolo. ꝭ. j. Dicit tamen glo. ꝙ vno soluēte aliꝰ liberatur cum ad interesse agatur. sed hoc reprobant Jac. de ra. ꝛ Ri
2 char. †ꝛ dicūt qꝺ solutio vnius aliū nō liberat cū ex diuersis factis teneat̄. vt. ꝭ. ea. l. ꝭ. sꝫ ꝛ si stipulator. ꝛ p hoc. ꝭ. e. gl. ꝭ. penul. ꝛ qꝺ not. ꝭ. ne qs eum qui in ius voca. vi exi. l. fi. nec distinguitur scꝺꝫ vtrū primo petatur res ꝛ postea pena vel ecōtra, vt no. ꝭ. ti. ꝓ primo. l. si duo. qꝛ illud verū est vbi vnū ē principale ꝛ aliud accessorium. Ja. de ra. ꝛ Ric. ¶ Ja. de are. videt tenere glo. ꝙ vno soluente alius liberet̄. ¶ Nec ob. ꝭ. de tabu. exhi. l. locū. ꝭ. condemnatio. qꝛ ꝭ vterqꝫ i pecunia tenebat̄ ꝛ ad interesse. ¶ Ibi vnꝰ in pecunia alter in specie. ꝛ iō ibi solutio pecunie non liberat debitorem speciei vt ꝛ notat̄. ꝭ. de rei vēn. l. is qui se obtulit. ꝛ de petitione heredi. l. nec vllam. ꝭ. penul. Item nō ob. ꝓ realle. l. fi. ꝭ. ne quis

quis eū q in ius voca. est vi eximat. q2 ibi eximens ad merā pe⸗ nā tenet̃ hic in eo qd interest. ⁊ de hoc ibi satis dixi. ¶ Hui⁹ gra
3 tia quero an fideiussor soluens † liberet eximentē vel ecōtra. et videtur q̄ sic in duobus reis vt. j. ti. j. l. si duo. §. item si duo per quod videtur qd si eximens soluit interesse tollatur fideiussoris obligatio ad penā. Secūdo pbatur qd vnus liberet alium per l. predia. j. de actio. emp. vbi est pena ⁊ interesse ⁊ quatenus con currunt vna tollit aliā. ¶ Tertio pbatur q2 si eximēs qui sol⸗ uit liberat reum reo liberato oportet ⁊ fideiussorē liberari. ergo ex cōsequētia soluēte eo qui eximit liberat̃ ⁊ fideiussor. ¶ Glo. tenet cōtrarium duabus rationibus. Prima q2 ex sua puisiōe seu pmissione stipulator consequit̃ penā a fideiussore: ergo non pōt cōpensari vel imputari ab eximente nec ecōtra ar. j. de here di. vel acti. vend. l. venditor. scdo q2 eximēs ex suo delicto soluit vnde nō debet fideiussoriā obligationē ex stipulatione venien⸗ tem tollere. vt. s. ne quis eum qui in ius voca. vi exi. l. fi. ⁊ sic pri⸗ ma ratio facit qd solutio fideiussoris non liberet eximentē. scda ratio facit ecōtra. nō ob. l. si duo. §. si duo propter tria. primo q2 tales stipulationes iudiciales nō durāt vbi debitum pncipale solutione vel creditoris voluntate tollitur vt. j. ti. j. l. ij. qd h̄ nō cōtingit. Scdo q2 sicut fideiubēs qui nō sistit incidit in penā ⁊ soluādo rē euitat penā: ita ⁊ vbi correus quasi sit idem ⁊ nō ali⁹. tertio q2 ibi res erat in vna obligatione pena in alia h̄ in vtraq̃ quantitas ⁊ interesse nō ob. l. predia. de acti. empt. q2 de alia pe⸗ na loquit̃ non ob. tertium arg. vt in fi. glo. ¶ Et sic cōcludit gl. licet in fine videatur aliqualiter se corrigere qd reo soluente libe retur eximēs ⁊ econtra: sed fideiussore soluēte nō liberetur exi⸗ mens nec econtra. ¶ Et pōt esse ratio diuersitatis: q2 in obliga tione rei est quasi idē qd in obligatione eximentis. s. interesse. s3 in obligatione fideiussoris pena. ¶ Dominus Mar. fili. tenet
4 qd quolibet casu vno soluēte † non liberetur alter. Jac. de are. tenet qd semper vno soluente alter liberetur. Et est forte arg. q2 vbi soluens recuperaturus est ab alio, videt̃ lex velle ne eundē oporteat bis soluere vna solutiōe ambos exēptos ar. j. de act. ⁊ ob. l. q seruū. ⁊ ar. s. e. l. j. §. si reus. ⁊ ad corroboratione dicte sue opi. allegat. l. s. allegatā p gl. j. ti. pri. l. si duo. §. si duo. j. de peti. here. l. sed ⁊ si lege eo. §. item si rem distraxit secundo ⁊ de solu. stichū. §. si dolo cum quātitatē debitam sub interesse noīe actor sit cōsecutus. vt. s. in princ. l. ⁊ qui satisda. cog. l. j. §. fi. ⁊ l. seq. et ar. j. tit. j. l. ij. in prin. ¶ Sed quid si fideiussor nō potuit soluere integrū cētum: nunqd actor sub nomine interesse poterit ab exi mente consequi integrū cētum? respondeo cū fideiussor habeat regressum cōtra impediētē cuius facto cōmissa est pena contra eum vt ar. j. de ver. ob. l. si ita stipulatus fuero p te. ⁊ s. l. j. §. do⸗ lū. ⁊ §. si re⁹. ⁊ ar. j. de his q deie. l. j. §. si plures ⁊ §. cum autē. vi⸗ detur q̄ non integrum cētum petere debeat sed solum qd deest soluēdo. ar. j. si fa. fur. fe. dicat̃. l. quoties. §. fi. Ja. de are. Gui. de suz. tenet q̄ principali soluēte non liberetur ille qui eū detinuit vel impediuit. Et est rō s̄m eum q2 licet iste actiones sint rei pse cutorie diuerse tñ sunt ⁊ contra diuersos cōpetunt: ⁊ ideo vna nō tollit aliā vt. j. de tab. exhi. l. locū. §. condēnatio. secus si ɔtra eundē cōpeteret q2 tūc vna tolleret aliā. vt. l. locū. l. si merces. §. culpe. Idē dicit si fideiussor soluat q2 pena fideiussoris nō succe dit loco rei sed est pena cōtēptus ⁊ quā actor h3 ex sua puisione ar. j. de here. ven. l. venditor ex hereditate. ⁊ idem videtur sentire Ja. de ra. ⁊ nota. d. §. si plures. ¶ Ray. tenet gl. qd si reus solue⸗ ret interesse recuperaret ab eximente. vt. s. l. j. §. si reus. ergo vn⁹ debet aliū liberare. ar. j. de interro. acti. l. qui seruū in prin. ⁊ se cundo rūso. ⁊ si fa. fur. fecis. dica. l. quoties. in prin. ⁊ qd ibi not. Et rūdet ad. l. vlti. ne qs eum: q2 h̄ reus soluēs interesse recupe⸗ raret ab eximēte ibi nō: q2 illud edictū cōsulit vocāti tantū ⁊ nō vocato. istud vtriq̃. vt no. s. in rubri. ¶ Ray. h̄ oīa traxit Jac. de are. vt. j. patebit. ¶ Et ad. l. si duo. §. item si duo. j. tit. primo quā glo. allegat. Rūdet qd duo rei debēdi reputātur eadem per sona. ⁊ licet sint due cause. vna est pp̄ter alteram. s. fideiussio iu⸗ dicio sisti pp̄ter principalē ⁊ vbi vnum pp̄ter alterum ibi vnū tm̃. vt. j. ti. pri. l. si eum. §. qui iniuriarum. sed hic nō est ita quia dolus eximētis seu impediētis ⁊ obligatio rei principalis qui est impeditus nō sunt eedē. Jac. bu. sic distinguit aut plures te⸗ nent̃ ex eadē causa: ⁊ tūc aut est mere pena ⁊ vno soluēte nō libe rat̃ alter. vt. j. ad. l. aquil. l. item mela. §. si plures. ⁊. s. ne quis eum qui in ius voca. vi eximat. l. penul. in fi. cum si. aut est inter⸗ esse: ⁊ tunc vnus soluēdo liberat alios. vt. s. l. j. §. si plures. Idē3 si actio originalr̃ fuisset rei psecutoria sed postea facta est pena lis. vt. j. q̄ met. cau. l. si cū exceptiōe. §. fi. ⁊ l. seq. aut plures tenē⸗ tur ex diuersis causis ⁊ tūc aut ambo debēt quātitatē vt interesse ⁊ vno soluēte alter liberat̃ vt hic tenet gl. in primo casu. s. in reo ⁊ eximēte. ¶ Sed dic melius hoc casu quādo ex diuersis causis plures debēt quātitatem loco interesse siue penam subrogatā loco interesse, vt hic. dum de fideiussore loquitur quia tunc sig⸗

dem vnus soluēs nō est recuperaturus ab alio: tunc h̄a est opi⸗ nio Accur. ⁊ domini Mar. ⁊ Gul. quod vno soluente nō libe⸗ ratur alter. vt. l. si seruū. j. de interroga. actio. aut est recuperatu rus ⁊ tunc ne contingat qd oporteat eundem bis soluere p solu tionem vnius liberatur alter vt hic in reo ⁊ fideiussore nō in reo ⁊ eximēte: q2 qd soluit reus actori est damnū nō interesse. Unde tñ abest quātum soluit cum liberatus sit a prima actione. aut vnus debet rem ⁊ alter penā: ⁊ tunc aut pena succedit loco rei: ⁊ habet locum. l. predia de actio. emp. q2 tollunt se nisi in id quod excedunt. aut pena succedit loco contēptus ⁊ tunc refert an pri mo soluat̃ res ⁊ liberatur alter a pena. aut p̄mo soluat̃ pena ⁊ nō liberat̃ alter a re. vt. j. ti. p̄mo. l. si duo. §. itē si duo Jac. butri. ¶ Et de hac materia satis dixi. s. de iurisdi. om. iudi. l. adeo. et plenius. s. ne quis eū q in ius vocat⁹ est vi eximat. l. fin. ¶ Sed
5 quid erit in cōtractibus † pmisisti mihi dare ad certū terminū sub pena, cuz dare velles fuisti impeditus per aliquē vel casum fortuitū. nunqd eris liberatus a pena? videtur q̄ nō. vt. j. ti. p̄ mo. l. ij. §. fi. ⁊ l. seq. ¶ Gui. de suza. tenet oppositum tñ nihilo⸗ minus dare tenet̃ qd pmisit. vt. C. de condi. inser. l. fi. Et in. l. cō traria est speciale in iudicijs Gul. ¶ In glo. ibi ⁊ l. iij. nihil ad hoc facit. sed facit ad hoc. s. qui satisda. cog. l. ij. §. fi. ⁊ l. seq. Ja. de are. Ray. dicit qd opi. glo. multi tenēt, sed non respondēt ad contraria. Unde ipse rūdet ad. l. si duo quod ibi tenētur pariter ex eadem causa. hic ex diuersis. ¶ Et ad. l. predia. qd ibi loqui⸗ tur in eadem pena hic in diuersis. Ad tertium argumentum re spōdet glossa obscure que vult quod licet reus sit liberatus ab actione principali: tamen si promisit tenetur ex promissione sua cuius rōne tenetur etiā fideiussor. Uel si reus nō pmisit iste fide iussor tenet̃ tanq̄ principalis ⁊ improprie dicitur fideiussor vt patet. s. qui satisda. cog. l. ij. §. j. in glo. ⁊ hāc gloss. sequit̃ Mar. fili. ¶ Jaco. de ra. eam dānat: quia iste eximēs tenetur cuilibet dannificato propter delictum suum vt. s. l. j. ergo ⁊ isti fideius⸗ sori. vnde si eximens solueret centum actori teneretur ad quin⸗ quaginta fideiussori. ⁊ sic cum fideiussor posset agere cōtra eum ipse debet liberare ipsum fideiussorem per. d. l. qui seruum. et. l. quoties. Nec ob. l. vlti. ne quis euz qui in ius voca. vt. s. dixi. vū glo. in prima questione bene dicit in secunda male. vel dic glo. veram ⁊ ad. l. quoties. ⁊ in. l. qui seruū. respondet quod illa opi. esset vera quando eximens soluisset etiā quinquaginta a fide⸗ iussore pmissa nomine pene. ⁊ hoc casu loquuntur. l. qui seruū ⁊. l. quoties. ¶ Sed hic non soluit illa quinquaginta que pmi sit fideiussor nomine pene sed solum interesse actoris ⁊ ideo ra⸗ tionis glo. remanēt firme. ⁊ bene concludunt. nec ob. opi. Jac. de ra. quia fateor vt predixi quod penā quā solueret fideiussor actori recuperaret ab eximente ⁊ tamen eximens hic nō liberat quia non soluit illam penam actori sed solum cētum ⁊ ita intel ligatur opi. glo. secus si soluisset illam penam actori quia tunc bene liberaret fideiussorem vt predixi per dictas. ll. quoties. et. l. qui seruum. ⁊ ita intelligatur opinio Jacob. de rauen. Ray. ¶ Macha. tradebat hanc materiā per questiones. prima vbi plures tenentur ad penam secunda vbi plures tenentur ad rē vel interesse. tertia vbi vnus tenetur ad rē aliud ad interesse vel estimationem. quarta vbi vnus ad rem alter ad penā. Circa pri mam questionem dicit quod vbi plures delinquunt si conside⸗ retur delictum ex parte delinquentium factum vnius nō est fa⸗ ctum alterius ⁊ eo respectu sunt plura delicta argu. j. de condi. inde. l. si non sortem. §. libertus. ¶ Ex parte passi interdum fa⸗ ctum est vnum puta homicidium vel furtum quia vnum exitū habet ⁊ vnā cōsummationem. interdum sunt plura cōfundun tur tamen sic qd non apparet cuiusq̃ factum sit vt in vinea suc cisa interdū nō confundit̃ vt in iniuria vt quia vnus dedit vnā alapā, alter alterā. vel vnus vnum vulnus intulit alius aliud. ⁊ iniuria verbali vnus dixit tu es proditor alius inebriator. q bus pmissis dic qd aliquādo loquimur in mera pena originalr̃ aliquādo in ea que originaliter nō est mera pena sed ex postfa⸗ cto. aliquādo mixtim habet aliquid penalitatis a principio. ⁊
6 aliquid ex postfacto. vt in. l. aquil. † Si loquamur in mera pe⸗ na dic si plures delinquunt diuersis tēporibus vel vno tēpore ⁊ quilibet suo motu vnus soluendo alium nō liberat. vt. l. si qs id quod. §. fi. ⁊ l. sequen. de iurisdi. om. iudi. vbi de hoc ⁊ in hoc nullū est dubiū. ¶ Si vero delinquant vno cōmunicato ɔsilio tunc aut possunt cēteri sub vno noīe aut non. si sic vt q2 vna fa⸗ milia vel vniuersitas tunc si per alium delinquunt sufficit vna pena vt. s. de iurisdi. om. iudi. l. si familia in fi. si p se tunc si mere agitur ad vindictam criminaliter vt in albo corrupto vn⁹ soluē do nō liberat aliū vt. d. l. si familia. si h̄o non ad vindictā sed ad interesse vt in furto: tunc si loqmur in facto qd p respectuz passi est vnum vel saltē apparenter tunc vnus soluendo alium libe⸗ rat vt. j. si familia furtum fecisse dicet̃. p totum. Si vero non est apparēter vnum sed plura tunc plures pene debētur vt. j. de in

turĩs.l.si plures. Aduertatis tamē quia vbi pena oīm ad vnuz
redundaret tūc vna pena sufficeret, vt.j.si fa.fur.fe.dicatur.l.j.§.
j. Si vero ad vnumquēq; spectat sua pena: tunc quilibet tenetur
insolidum vbi vero ignorāter, an pro vno tātum an nō. dic aut
vno communicato consilio faciunt ꝛ vna pena sufficit ne dn̄s
innocens tota priuetur familia vt.j.si familia furtum fecisse di-
catur.l.quoties. Si vero nō continentur vel nominantur sub vno
corpore. dicunt quidā qđ etiā tunc si cōicato consilio cēseantur
vnum corpus, vt.j.ad.l.aquil.l.ita vulneratus.in fi.sed dic quē
libet insolidū teneri vt eo.ti.l.item mela.§. si plures. Si vero nō
est originaliter penalis tunc vnus soluēdo liberat alium vt.d.
l.si cum excep.§.fi.ꝛ.l.seq.j.qđ met.cau. Si vero est mixtim persecu-
toria ꝛ penalis tunc vnus soluēdo nō liberat alium.ꝛ ita videtur
sentire glos.s.e.l.j.§.si plures.ꝛ hoc sequitur Dy.quia vna actio
non debet diuerso iure censeri, vt.j.de vsucapio.l. eum q edes.
Alij tñ dicunt qđ quatenus est originaliter penalis, vt in actio
ne.l.aquil.quatenus plurimi fuit anno retro vel.xxx.dieb⁹ tunc
vn⁹ nō liberat alium.qñ autē ex postfacto efficitur penalis vt per
inficiationem tunc vnus liberat alium. vbi vero plures tenentur
ad rem vel interesse: tunc si sunt duo rei vnus aliū liberat: alias
non. ¶ Predicta vera vbi oēs delinquunt. Sed vbi vnus deli
quit ꝛ per eum extēditur ad alios, vt.j.de noxali.l. electio tunc di-
stinguunt quidā sit habiturus regressum vel nō, vt.l.quoties.j.
si fami.fur.fecis.dica. Si vero plures tenentur ad interesse ex eadez
cā vnus liberat aliū, vt.s.l.j.§.si plures. Si ex diuersis videtur sen
tire glo.qđ sic. Mar.fili.ꝛ alij q̄ nō. ¶ Tu dic qđ licet ex diuer-
sis causis teneantur representāt tñ eundē: ꝛ ideo vnus soluēdo libe-
rat aliū, vt.j.de interro.actio.l.q seruū. Si nō representāt eūdē
tunc si est habiturus regressum cōtra alium liberatur alter alias
non. vt nota.in glo.recte intellecta in dicta.l.qui seruū. Si vero
vnus ad rē alter ad estimationē hec est materia.l.nec vllā.de pe
ti.here.in qua qdā distinguūt vt si primo rem petijt nō possit cō
seq postea estimationē ecōtra sic.ꝛ ita not.in glo.d.l.nec vllam.
Alij distinguūt sit habiturus regressum vel nō. alij aut in perso-
nali: ꝛ tūc sic. aut in reali: ꝛ tūc distinguitur primo rem vel estima
tionem vt videtur notari in.l.is qui.j.de rei vendi.ꝛ.j.de rebus
eo.qui sub tutela.l.illicite. ¶ Ipse aūt mach. dicit aut vnus sol
uit tanq̄ pretium ꝛ liberatur alter. sic intelligitur.l.illicite.ꝛ glo.ibi
posita. Si vero nō soluitur tanq̄ p̄tiuz rei tunc si primo rē nō peto
estimationē. si estimationē primo tunc distingue sit habitur⁹ re
gressum vel non, vt.d.l.quoties.si fami.fur.fecis.dica. Qñ vero
ab vno interesse ab alio pena tunc gl.que est.j.pro socio.l. si quis
a socio. quā sequuntur Jaco.bu.ꝛ Gul.de cu. dicit quod si pe-
na succedit loco interesse debet actor alijs esse cōtētus nisi qua-
tenus excedunt.ꝛ hoc in obligatione iurisgentiū in obligatiōe
iuris ciuilis semper dꝫ altero esse cōtentus quia fit tacita quasi
nouatio. Si vero pena succedit loco contēptus: tūc distinguit qđ
primo petatur, vt.d.l.si quis a socio no. Machamanus. ¶ Ul
timo Gul.de cu.inducit istū.§.ad tollendū quodā dubiuz, vꝫ
si tutor vel curator dedit fideiussorem pupillo vel adulto in par
ua quātitate, ꝛ postea prestitit authoritatē in satis maiori quā
titate qđ teneat authoritas prestita.arg.huius.§.ꝛ est tex.expres-
sus.C.de iure dot.l.mulier.Gul.

a ¶ Casus superueniens. Adde.tex.in.l.fin aūt.§.hō ꝛ ibi bar.de vei vē. Bar.in.l.si vehēda.§.si eadē ad leg.rho.de iac.ꝛ in.l.si prius.ff.loca.ꝛ in l. si vt certo.§. sꝫ iterdū.ff. cō mo.flo.in.l.sꝫ §.lege.ff.ad le.aquil.Cy.in.l. ad cōparādas C.mād.ꝛ in.l. ij.§.q̄ diximus.ff.si quis cau.

¶ Si quis cautionibus iudicio sistendi causa factis non obtemperauerit. Rubrica.

1 ☞ Uiginti miliaria dantur pro vna die ad veniēdum.
2 Casus superueniens an excuset a pena.
3 Detentus a magistratu vel priuato an excusetur.
4 Generalis renunciatio vel susceptio casuum fortuitorum an valeat in iudicijs ꝛ contractibus.
5 Factū ab vno reorum stipulandi an censeatur factum ab altero.
6 Mora quando possit purgari ꝛ intra quot dies.
7 Pluralitas an resoluatur in singularitates.
8 Actio ad interesse an tollatur si desinat interesse.
9 Stipulatio procuratoris refertur ad personam domini.

Super rubrica. Uide Azo.in summa pādectarū eo.ti. Et potes cōtinuare aliter q̄ glo. quia
p̄fatis stipulationibus qñq; non paretur qd iu-
ris sit subijcit. ¶ Uel sic: Supra de cautiōe iu
dicio sisti nunc de causis qbus contra cōmissionem
1 cautionis excipitur. ¶ Qđ † pro.xx. miliarijs detur vna dies ad
veniēdum.j.e.l.j.ꝛ qđ dies termini nō cōputetur in termino.ꝛ cō-
putantur ipsa.xx.miliaria per rectā viā nō anfractam. Et quali
ter fiat cōputatio diete in iudicijs ꝛ cōtractibus.ꝛ qđ iudex nō
dꝫ facere aliqd onerosum partib⁹. Et an dies prima ꝛ vltima
termini cōputetur in termino.ꝛ an hoc locū habeat si cui statuatur
terminus p̄senti ꝛ in domicilio suo.an solū si absenti. Qđ trās-
acto super principali pena nō cōmittatur.j.e.l.ij.ꝛ bonā distinctio-
nē super hoc.ꝛ an locū habeat vbi trāsactio nō teneret. ꝛ an si trās-
actum est de parte cōmittatur pena in totū.ꝛ an idē sit in expēsis
qđ in pena.ꝛ an si transigēs trāsegerit saluo iure in pena, an pro-
testatio prosit si vocat⁹ ad aliud tribunal excusatur a pena eadē
l.ij.§.si quis municipalis.ꝛ qđ feretur testimoniū est publicū mu
nus ad qđ quis cōpellitur.ꝛ si citetur quis coram diuersis magi
stratibus in causa ciuili ꝛ criminali coram quo debeat cōpare
2 re. Casus † superueniēs[a] excusat a pena nisi p̄cesserit mora vel
a culpa que casum causauerit eadē.l.§.si quis in iudicio.ꝛ quādo
mulier grauida excusetur a veniendo ad iudiciū.ꝛ qño probentur
talia impedimenta ꝛ an qui nō pōt propter impedimentū venire
teneatur saltē mittere procuratorē.ꝛ de excusatiōe propter infirmi-
tatē.ꝛ an excusetur quis per estiuos calores vel frigus hyemale
ꝛ si iudex nō sedit ea die qua reus comparere debebat sit excusa
tus si nō comparuit ꝛ an excusatus die qua debuit cōparere te-
neatur postea sequētibus diebus cōparere.ꝛ an citatus die fe-
riata teneatur cōparere sequēti nō feriata. an difficultas vel im-
possibilitas excuset eadem.l.§.qđ diximus.ꝛ qđ ex duob⁹ cōtra
rijs sit optimū tēperamētum ꝛ nō succurritur ei q se posuit in ne-
3 cessitate † an detentus a magistratu vel priuato excusetur ea.l.§.
similiq; mō.ꝛ an ista impedimēta excusent in cōtractib⁹.ꝛ an in
arbitrijs an dānat⁹ rei capitalis excusetur.j.e.l. sed ꝛ si quis.ꝛ
quis pōt dari in exiliū salua ciuitate.ꝛ an exceptio cōpetēs reo
cōpetat fideiussori.ꝛ si quis promisit aliquem presentare sic ante
diem presentationis an sit excusatus an excusetur a veniendo ad
iudicium ex eo qđ sit accusatus corā alio de crimine eadē.l.§. il
lud.an vxor sit domestica ꝛ a testimonio repellatur eadem.l.§.
4 preterea.† an generalis renūciatio vel susceptio casuū fortuito
rum valeat in iudi.ꝛ cōtractibus plenissime eadē.l.§.q̄situm. et
an plus operetur speciale q̄ generale.ꝛ quid si in aliquib⁹ spe-
cificatis subijciatur clausula generalis ꝛ vtilis distinctio circa
hoc.ꝛ an sit idem periculum ꝛ casus fortuitus.ꝛ an detentus per
latrones excusetur.ꝛ an generaliter possit renunciari omnibus
exceptionibus cōpetētibus.ꝛ cōpetituris.ꝛ qd si dicatur nō ob.l.
ij.s.e.ꝛ hoc.§.quesitum.ꝛ quid si renuncians iurauit nō venire
contra renunciantē.ꝛ an sufficiat in iudicio generaliter propone
re oēs exceptiones sibi competētes.ꝛ an renunciās exceptioni
videatur renunciare actioni.ꝛ si mercator promisit equū emi suo
periculo si equus moriatur sine culpa sua an sit liberat⁹. Cautio
per errorem interposita in iudicio non cōmittitur ea.l.§.itē q̄ritur
ꝛ an cōmittitur cautio interposita que non debuit interponi ꝛ si
delegat⁹ subdelegauit alicui inhabili puta furioso an ipse sub-
delegans debeat de causa cognoscere nō obstante tali subdele-
gatione.ꝛ quando pena adijcitur quātitati vel facto an p̄suma
5 tur in fraudem vsurarū.† Factū ab vno reorum stipulādi socio-
rum representatur in alio.j.eo.l.si duo.de reis promittēdi eadē.l.
§.si duo.ꝛ an consecutus rem possit petere penā ꝛ quādo. quod
pater ꝛ filius sint quasi rei eadem.l.§.fi. qđ fideiussor nō teneatur
vbi principalis se iusta exceptio defendit.j.eo.l. si is qui fideius
sore.ꝛ an exceptiones reo competētes fideiussori cōpetant. oēs
exceptiōes cōes sunt liberis ꝛ seruis excepta absentia reipubli
ce.j.e.l.si quis seruuz.qđ circa preparatoria iudiciorum mora pur
gatur intra tres vel plures dies si ius actoris nō est factū dete-
ri⁹.j.e.l.ꝛ si post tres.ꝛ in quo sit factū deterius an in principali
an in expēsis.ꝛ ad qđ interesse cōmittatur.ꝛ an sit hoc speciale
in iudice, quādo quelibet stipulatio tam principalis q̄ penalis,
quādo potest mora purgari ꝛ intra quod dies, de istis trib⁹ hic
6 plenissime habetur.ꝛ ad qđ † tēpus referatur dictum testiū di-
centium quod titius possedit per.x.annos ꝛ plures an habeāt
locū p̄dicta in vltimis voluntatibus.ꝛ quando conditio iuris
fictione habeatur pro impleta.ꝛ an videatur impleta quādo stat
per eum qui debet implere vel per eum cui debet impleri. si sta-
tur per canonicum quod nō adipiscatur possessionem preben-
de sue an habeatur pro adepta, vt vacet primum beneficiuz vel
teneatur facere prandium cum canonicis suis ex consuetudine
qua facere tenetur de primis reditibus quos percipiet cuz per
eum stat quo minus percipiat. super quo fit contestatio quādo
stipulatio penalis incipit a precedenti conuentione nuda.ꝛ vti
lis questio comitis blesen.ꝛ regis Francie qui sub pena promi
sit comiti non impedire eum in certis nundinis. Postea Phi-
lippus successor regis comitē impediuit: quomodo agatur cō-
tra eum.ꝛ an quod hic dicitur moram posse purgari intra pau
cos dies locum habeat in loco si promissor exiuit locum quē exi
re non promiserat sub pena si cito redeat an purgetur pena. Si
quis promisit sistere duos ꝛ vnum stetit alium non pena insoli
dum committitur de rigore, sed de equitate pro parte obstat ex
ceptio.j.ea.l.si seruus.§.si pluriū.ꝛ est de materia.§.vtrum in.l.
7 si is q ducēta.de reb⁹ dubijs.an † pluralitas debeat resolui in
singularitates

singularitates. qđ facit si maritus ⁊ vxor dedicauerũt hospitali ibi eorũ bona post mortẽ an vno mortuo hospitale habeat partẽ suã. ⁊ quando est dandum vel faciendum, an sufficiat impleri pro parte. ⁊ de materia. §. cato. in. l. ea. de verb. ob. ⁊ qñ in diuiduis vel indiuiduis committatur pena in solidum vel pro parte ⁊ pulchra ⁊ subtilia de factis diuiduis ⁊ indiuiduis et de seruitutibus actionibus ⁊ aliis incorporalibus diuiduis ⁊ in-
8 diuiduis. ⁊ de obligatiõe gñis ⁊ alternatiua. ⁊ an tollat † actio ad interesse competẽs si desinat interesse in. l. si eum. §. qui iniuriarum. ⁊ an ex contumacia debeat pronunciari lis pro contestata. Et de actione subrogata an sapiat naturã eius cui subrogatur. Et facit ad multas qõnes ibi notatas. De natura principalis ⁊ accessorii. ⁊ plene de significato dictionis nisi, ⁊ si nõ, qđ idẽ importat. qđ facit ad plures qõnes maxime ad illã promitto nõ vẽdere rẽ nisi tibi: an tibi cogar vẽdere. ⁊ si iudex pnũciauit aliquẽ excõicatum nisi cõpareret vel solueret an statim sit excõicatus. priuilegiatus nõ videt sisti in eadẽ cã. ĩ. eo. l. qui autẽ. ⁊ de materia preuẽtionis qđ tẽpus attẽdat circa interesse
a eadẽ. l. §. j. ⁊ an desinat actio si desinat interesse. Stipulatio[a] pro
9 curatoris † refertur ad personam domini. ĩ. e. l. si procurator. ⁊ an qđ qs facit ratione officii finito officio teneat. an tutor teneatur finita tutela vel pupillus. ĩ. eo. l. fi. Et an fiat executio in procuratorem vel alium officialem.

1 ☞ Absenti ad veniẽdũ datur dies pro. xx. miliaribus ⁊ dies promissionis vel sistẽdi non computatur in termino.
2 Iudex nõ debet aliquid facere quod sit onerosum partibus.
3 Dies termini an computetur in termino.
4 Tẽpus de momẽto ad momẽtum an debeat cõputari.
5 Sententia debet ferri de die ⁊ non de nocte.
6 Tẽpus appellationis an currat de momẽto ad momẽtum.

1
Icena. † ¶ Absenti ad veniendũ dat dies pro. xx. miliaribus ⁊ non computat in termino dies pmissionis nec sistẽdi. h. d. ¶ Et p declaratiõe huius. l. in primo respõso vide qđ not. p Io. an. extra de rescrip. c. statutũ. §. cũ autẽ actor in gl. an dicta sit computãda de electio. c. cupientes vltra prin. lib. vj. in glo. q̃ incipit. xxii. q. ii. ⁊ de p̃ben. c. presenti. §. locati. e. l. j. ⁊ p Archid. dicto. c. cupiẽtes sup verbo cõmode. ⁊ p Cardi. ⁊ garsiã. Et ista xx. miliaria cõputant nõ a muris sz a cõtinẽtibus edificiis, vt ĩ. de ver. sig. l. mille passus. ⁊ p rectã viã nõ per circunflexam seu anfractam, vt. ĩ. de excusa. tuto. l. nõ solum. §. j. ⁊. C. de nauicu. l. fi. lib. xj. ⁊ si sunt. xxii. vel. xxiii. miliaria dabuntur duo dies, ita qđ pro duobus vel tribus miliaribus habebit vnã diem, vt. ĩ. de ver. sig. l. iii. vbi de hoc ⁊ ideo male dicit glo. hic que dicit pro singulis diebus dari. xx. miliaria. sed dicere debuit ecõuerso, vt d. l. iii. probatur. Gabriel. ⁊ de ista computatione dietarum no. etiã per Archi. ⁊ Cardi. dicto. c. statutũ extra de rescript. lib. vj. super verbo dietam. ⁊ glo. sequen. ⁊ eo. ti. de rescrip. c. nõnulli p Ber. Inno. ⁊ Compos. Talis autẽ cõputatio non fit in cõtractibus vt. ĩ. de ver. obl. l. cõtinu[9]. §. iii. ⁊ que sit ratio diuersitatis inter cõtractus ⁊ iudicia ibi nota. aliis modis sumitur dieta vt
2 dixi in alphabeto dictiõe dieta. Itẽ no. gl. † qđ iudex nõ debet facere aliquid quod sit onerosum partibus vt in glo. ⁊ p hoc. ĩ. de testibus. l. iii. §. fi. extra de testi. c. cum causam. ⁊. ĩ. de iudi. si locus. imo debet facere qđ est vtile partibus vt. ĩ. cõi di. laudicem ⁊ de ali. lega. l. j. ¶ Oppo. qđ ista dilatio. xx. miliariorũ non debeat attendi sed iudicis arbitrium, vt. s̃. qui satisd. cog. l. de die. omissis aliis dic qđ aut est cõtentio inter partes de futura presentatione in iudicio ante stipulationẽ interpositam ⁊ obtinet l. cõtraria. aut de certa que facta erat nõ determinato die ⁊ tũc habet locum taxatio huius. l. ad veniendum ita tamen quod si arripuit iter competẽs ad veniẽdum ⁊ impeditus fuit vi fluminis vel alia iusta causa excusatur vt. ĩ. ea. l. ii. §. si quis in iudicio ⁊ sm hoc exponi põt ⁊ pro. i. vel posset etiã hic loqui qñ reus cauit executori simpliciter sistere in iudicio qr tunc datur sibi tempus ad veniẽdum sm taxationẽ huius. l. ¶ Vltimo nota vnũ
3 ad quod sepe allegatur. l. ista. s. † qđ dies termini nõ cõputatur in termino. ⁊ in hoc glo. diuersificat. primo enim videt dicere q dies quo statuitur terminus ⁊ dies quo sisti debet non cõputãtur in termino ⁊ hãc approbat Gabriel de osseletis tãq̃ equiorem ⁊ magis amicam litere ⁊ Raynal. ¶ Alius est intellectus gl. qđ solum dies in quo sistere debeat excipiatur. Circa hoc dicit Iac. bu. aut simpliciter est assignata dilatio puta decẽ dierũ ⁊ tunc dies precepti non cõputatur in termino. arg. ĩ. de ver. ob. l. eum qui calen. ⁊ hac. l. scđm primã lecturã. aut dixit cõpareas hinc ad. x. dies: ⁊ tunc computabitur tẽpus de momẽto ad momentum: qr verba hoc sonãt dum dicit hinc. ⁊ pro hoc. ĩ. de mino. l. iii. §. minorem. Ia. bu. p hoc. ĩ. de adulte. l. pater. §. j. vbi de hoc dixi. ⁊ de ver. ob. l. eum qui ita. §. qui ita secundo. alii tamen dicunt indistincte in iudicio stari huic. l. ⁊ in contractibus loquuntur. ll. contrarie. ⁊ pro hoc extra de ap. c. super eo. ti. in fi. et qđ ibi nota. ⁊ extra de excep. c. pia. lib. vj. per Ber. Inn. ⁊ Host. ⁊ de resti. spolia. c. frequens eodem libro. Iaco. de bel. hic notat op. qđ dies primus ⁊ vltimus in dilatione debeat cõputari vt ĩ. de feriis. l. more ⁊. l. fina. de iudi. l. ⁊ post edictum. C. de dila. l. j. ⁊. l. siue pars ⁊ ar. ĩ. de successo. edicto. l. j. §. quod dicimus. de v. signi. l. si quis sic dixerit de adulte. l. pater. §. primo. instit. de verbo. obliga. §. in diem. vbi de hoc. ⁊ de lit. contest. aut. offeratur.
4 † Item oppono quod tempus de momento ad momentum debeat computari, vt. ĩ. quando ap. sit. l. j. §. quod in sentẽtiis ⁊. d. §. minorẽ. ĩ. de mino. l. iii. ¶ Solu. aut dilatio datur absenti ad veniendum, vel presenti ad eundũ ⁊ redeundum ⁊ iudicio sistẽdum habita tantum consideratione itineris ⁊ nõ alterius more: tunc primus ⁊ vltimus dies nõ cõputatur in termino vt hic quia in die primo oportet se parare ad iter, ⁊ vltimo die componere sarcinulas. ar. ĩ. ex quib. cau. maio. l. ab hostibus. §. fi. ⁊ de condi. ob cau. l. si pecuniam. in princ. aut datur dilatio absenti vel presenti habita consideratione itineris ⁊ alicuius more cõtrahẽde, vtputa ad eundum standum veniendum ⁊ se presentãdum coram iudice vel dilatio statuitur presenti ad deliberãdũ vel alium similem actũ siue dilatio statuta est ab homine siue a lege. siue detur dilatio dierũ. x. siue in dies. x. siue vsq; ad dies x. siue intra dies. x. computari debet tẽpus de momento ad momentum. ⁊ sic primus ⁊ vltimus dies erit ⁊ cõputabitur in termino, vt. d. §. quod in sententiis cum concor. aut dilatio nõ statuitur simpliciter sed terminus vt compareas tali die tunc põt comparere in die termini vsq; ad mediam noctem vt. d. l. more. Fallit secundũ quosdam si statutus est terminus ad sniam au-
5 diendam qr tunc debet cõparere de die cum † snia debeat ferri de die ⁊ nõ de nocte vt. d. l. more ⁊ in aut. de iudi. §. sedebunt de origine iuris. l. ii. §. ⁊ qr. vbi de hoc. ⁊ no. d. §. in diem insti. de verbo. ob. Iaco. de bel. licet predicta vera credam in iure tamen ex more iudicior vidi seruari qđ dies prima termini non computetur in termino. de vltima die sic seruari non vidi licet expectari viderim in diem sequẽtem maxime vbi de magno preiudicio agitur. Et forte non esset inepte dictum qđ vbi rationes p̃dicte cessarent. s. componẽdi sarcinulas ⁊ parandi se ad iter. quo casu videt loq. l. ista. q cessaret lex ista ⁊ si qs citaret in domicilio proprio qđ tunc nõ deduceret de termino prima nec vltima dies sz cõputaretur tẽpus de momẽto ad momẽtũ. ⁊ ita videtur h sentire Gui. de suz. ⁊ Archi. hoc idẽ innuit satis clare Archi. d. c. frequens de resti. spo. in glo. signata super verbo post diem que incipit. s. in quo proponit. ⁊ hoc aliquãdo obtinui corã magnis peritis quibus visum est hanc. l. loqui in citato de loco remoto ad alium locũ. Et vide ad hãc materiã in Speculo de citatione
6 §. j. ver. viso. de dilationib[9]. §. j. v. sz pone. ⁊ de † appel. §. restat. De tpe appellationis nõ est dubiũ qđ cõputat de momẽto ad momẽtũ, vt. d. §. in sententiis. l. j. qñ appel. sit. ⁊. C. de appel. aut. hodie. alias sed hodie ibi a sentẽtie recitatione. ⁊ pro hoc extra de re iudi. c. qđ ad cõsultationẽ. ii. q. vj. propter superfluã ⁊. c. anteriorum. ⁊ no. per Io. an. d. c. frequens. de rest. spo.

a ¶ Stipulatio. Adde Alex. in. l. j. ff. de pac. glo. in. §. si qs in fi. ⁊ ibi ang. nisi de inutil. stipu. ⁊ glo. in l. stipula. ista. §. si quis insulam de ver. ob. Bar. in. l. huiusmodi. ĩ. de lega. j.

1 ☞ Trãsactio sup re pena nõ cõmissa ipso iure ĩpedit cõmitti.
2 Reo non comparente an possit peti pena posita in transactione que de iure non tenet.
3 Transactio facta sup principali an extẽdatur ad expensas.
4 Sententia lata super principali quare tollat penam trãsactio autem non.
5 Factum protestationi contrarium vitiat protestationem.

1 Non exigimus. Transactio † sup re pena nõ cõmissa ipso iure impedit cõmitti. sed pena iam cõmissa ope exceptionis tollit. ¶ Opp. ĩ. de verb. ob. l. cũ stipulatus essem mihi a proculo. ⁊ solue vt ibi no. ¶ Et vt cõcordes. ll. que hic allegantur pro cõtrariis, dic qđ aut loquimur in pena legali ⁊ tunc re soluta nõ tollitur pena, vt. ĩ. de cõdi. furti. l. si pro fure. §. furti actio. aut loquimur in conuentionali: ⁊ tunc vna tollit aliã quatenus cõcurrũt, vt. ĩ. de act. emp. l. predia. ⁊ p socio. l. si qs a socio. aut loqmur de pena cõtẽptus: ⁊ tunc soluta re tollit pena nõ ecõtra, vt. ĩ. e. l. si duo. §. itẽ si duo ⁊ hic ⁊. ĩ. de arbi. l. ita demũ. aut querit de vsuris q̃ veniunt ex mora vel de interesse qđ venit in arbitrariis: ⁊ tũc cũ veniãt officio iudicis mercenario ⁊ seruiẽte actioni sortis soluta sorte ⁊ illa tollũtur, vt. C. depos. l. iiii. ⁊. ĩ. de eo qđ certo loco. l. cẽtũ capue. ⁊. l. fi. vbi de hoc no. ⁊ plene dixi. aut loquimur de vsuris q̃ veniũt ex stipulatione ppter stipulationẽ, vel ex stipulatiõe ppter moraz tunc lz solutio sortis impediat cursum vsuraꝝ futurarũ vt. ĩ. si cer. pet. l.

Vr. cũ Tiraql. de retract. lign. §. 1. gl. 11. et conr.

lecta.nõ tñ tollit obligationẽ vsurarũ iã cursarũ,vt.j.de ṽ.ob.
l.cũ stipulati.cũ si.Ja.bu.¶ Sz pone qd trãsactũ est sed trans/
actio nõ tenuit:q2 fuit facta super alimẽtis sine pretore,vt.j.de
2 transactio.l.cũ hi.† nũqd petetur pena si nõ cõpareat reus? vi
detur ꝙ nõ.arg.istius tex.⁊ ar.j.de re iudi.l.iiij.§.cõdẽnatũ.qui
satisda.cog.l.quoties.⁊ videtur expressum.j.ad tertul.l.j.§.fin.
de verb.sig.l.transacta ⁊ iudi.sol.l.cum querebatur.§.proinde.
¶ Dic aut neuter litigantium venit ad iudicium ⁊ tunc pena
non committitur,vt.j.de arbi.l.arbiter calen. aut actor venit et
reus non:tunc aut erat certioratus quod trãsactio nõ valebat
q2 actor sibi dixerat ⁊ quod volebat in iudicio cõparere ⁊ quod
transactio nõ valebat tunc pena committitur. Si aũt non fuit
certioratus ⁊ credebat transactionem tenere: tunc ꝓpter iustã
ignorantiam erit excusatus a pena.ar.j.qd falso tuto.l.j.§.fi. et
l.seq.⁊ ꝑ hoc bene.j.de excu.tu.l.qui testamento. ⁊ de fideiusso.
l.si titius Jaco.de ra.Gul.⁊ And. ¶ Sed quid si transactum
est de parte? dic qd pena in totũ committitur.sed ꝓ parte obstat
exceptio.j.e.l.si seruus.§.j.de hoc plenissime vide in qstionibus
Py.xxix.qõne q incipit lucius titius.¶ Sed nunquid erit idẽ
de expensis vt facta trãsactione sup principali videat trãsactũ
3 de expensis? Dicunt quidã † ꝙ non q2 expense sunt interesse nõ
pena ⁊ nõ est pare demq3 ratio ⁊c.vt.C.de codic.l.fi. ¶ Sz dic
cõtra ex quo non est terminatũ de expensis vt.C.de fructi.et lit.
expensis.l.ij.¶ Sed que est ratio quod lata sñia sup principa/
li non tollitur pena vt.l.centum capue.sed per transactionẽ sic
4 vt hic.† dic quia trãsactio nititur consensu vtriusq3 nõ senten
tia,vt.C.de trãsactio.l.sub pretextu.¶ Sz pone quod actor di/
xerit ego trãsigo de causa pricipali saluo mihi in iure cõmissio
ne pene dicit reus audio vos sed non consentio nunquid tene/
bit ad penã? videtur ꝙ sic quia protestatio actoris videt salua
re ius suũ,vt.j.qui.modis pignus vel hypo. soluit.l. si debitor
§.j.nã hic consensus tacitus inducit remissionẽ pene.vbi autez
quereret de amissione iuris alio modo ꝙ per consensum tunc ꝓ
testatio nõ sufficeret,vt.C.depo.l.iiij.⁊ ꝑ hoc bene.j.de re iudi.l.
a diuo pio.§.si pignora.Jac.de ra.¶ In contrarium facit lite/
ra ista dum dicit nisi cõtrarium partibus placuerit q2 hic vni so
li.s.actori contrarium placuit.⁊.j.nau.cau.sta.l.fi.§.item si ꝑdi/
xerit licet gl.ibi innuat contrarium.⁊ pro hoc q2 tantum debet
operari protestatio rei qui dissensit sicut actoris.⁊ pro hoc facit
quod notaui ⁊ dixi.s.qui satisda.cog.l.si fideiussor. ⁊ vide qd in
simili notaui in dño recipiẽte pensionẽ ab emphyteota cuz pro
testatione.C.de iure emph.l.ij.¶ Itẽ iste est sibi cõtrarius reci/
5 piendo sortem ⁊ de protestando de pena † ⁊ quãdo factũ est cõ/
trarium protestationi,protestatio vitiatur vt extra de consti.c.
cum.M.ferrarieñ.cum ibi notatis.per omnes communiter te/
netur quod protestatio saluet ius creditori in pena per iura su/
pra ad hoc allegata.

a ¶ Infirmitas
excusat. Add
tex.in.c.tenor.
de re iu.Spec.
in ti.de cita.§.
j.ṽ.itẽ ꝙ erat
infirmus põt ve
rum si est gra/
uis nõ leuis.c.
querelam de ꝓ
curator.in.l.q
sitũ.de re iud.
xviij.di.c.pla/
cuit Lud.ro.
decisione.ccxx
vj.Car.in cle/
mẽ.sicut de ap
pel.

1 Promittens de iudicio sisti ⁊ non comparens quando ex
cusetur.
2 Testimonium dicere est munus publicum.

1 **Si quis municipalis.** ¶ Qui promisit iudicio sistere † et
vocatur ad aliud tribunal ex causa que requirit ministeriuz ꝑ/
sonale excusatur.⁊ vide.xj.q.iij.qui resistit ⁊ quod ibi nota. ⁊ ex
tra de app.cum parati per Inn.⁊ de offi.delega.c.pastoralis.§.
vlti.⁊ de hoc etiã dixi.j.de arbi.l.celsus.¶ Ibi sine dolo q2 non
dedit operã vt.j.de ex us.tut.l.propter magistratum in prin. vt
2 ibi nota.¶ Et not.ex isto.§.qd dicere testimonium † est munus
publicũ authoritate ⁊ vtilitate. qd nõ reperies alibi ita clare. ⁊
pro hoc extra de testi.cogẽ.ꝑ totũ.⁊ in cõcor.hic allegatis in gl.
Opp.ꝙ non excusetur nisi scdo vocetur ad maius tribunal, vt
j.de re iudi.l.cõtra pupillum.§.qui ad maius. Sol. hic nõ erat
sibi iussum a primo iudice quod sisteret licet se obligasset sistere.
⁊ ideo indistincte excusatur:sed si primus iudex precepisset eius
iussus ipsum artaret nisi secundus iudex esset maior vt in cõtra
rio.ceteris enim paribus melior est conditio primo vocãtis ar/
gu.j.locati.l.in operis.⁊.C.qui poti.in pign.ha.l.assiduis.§.ex/
ceptis.¶ Uel dic secundũ vltramontanos ⁊ G.qd aut vtriq3
iudicio vocat ad operã ꝑsonalẽ vel a nullo.⁊ h3 locũ cõtrariuz
quod debet accedere ad illũ qui est maior si vocatur a primo ad
operam personalem a secundo nõ tunc debet corã primo com/
parere duplici ratione. Primo quia primo ab eo vocatus est.
Item ratione opere personalis.aut a secundo vocatur ad ope/
rã ꝑsonalẽ puta ad testimonium non a primo tunc licet ratiõe
ordinis comparere deberet corani primo:tamen ratione opere
personalis indistincte comparere debet corã secundo vt hic et
j.de publi.iudi.l.is qui reus.Uel potes dicere ꝙ hic nõ excusat
quia vocatur ad iudicium publicũ vt predixi Jaco.butr.¶ Si
iudices essent pares ⁊ quilibet vocaret ex causa que exigi presen
tiam personalem vt quia vnus citat in causa criminali alter ꝓ
testimonio ferendo teneor comparere in causa criminali tanꝗ
maiori vt.xxij.q.ij.beatus.¶ Et ratio differentie qñ requiritur
in causa que exigit personalem presentiaz corã vno ⁊ corã alio
non est quia coram illo vbi non exigitur presentia ꝑsonalis pos
sum comparere per procuratorem.Gul.

1 Casus superueniens excusat a stipulatione de sistendo cõ/
mittenda nisi mora ⁊c.
2 Infirmitas an excuset aliquem a comparendo in iudicio.
3 Mulier grauida ex illicito coitu an excusetur si nõ cõpareat.
4 Mulier iacens in partu an possit citari ⁊ teneatur mittere pro/
curatorem.
5 Excusati vt non teneantur comparere an saltem debeant pro/
curatorem mittere.
6 Infirmus an teneatur mittere procuratorem.
7 Iudex impeditus ea die qua partes comparere debent an excu
set reum qui non comparuit.
8 Citatio ad diem feriatam an se referat ad diem sequentem non
feriatam.

1 **Si quis in iudicio.** † ¶ Casus supueniẽs excusat a stipulatione
de sistendo cõmittenda.nisi mora possit imputari vel culpa que
causauerit casum.h.d.vsq3 ad.§.simili modo.⁊ vide ĩ Speculo
de citatione ver.item quod valitudine.⁊.xviij.di.peruenit.in gl.
2 ⁊ ꝑ Archi.¶ Et nota qd infirmitas † excusat[a] a comparendo
a in iudicio de quo dic vt no.⁊ dixi.j.de re iudi.l.q̃situm.in multis
etiam aliis excusat infirmitas,vt not. per Archid.de consecra.
dist.iiij.c.eps.Et qd dicit in ver.si nõ ꝓpter valitudinem de mu/
liere grauida quod excusetur intellige de taliter grauida q̃ com
mode cõparere nõ poterat,vt quia longe distabat a iudicio vel
erat ꝓxima partui ita ꝙ non poterat venire sine periculo. si em̃
esset in principio vel medio quo tpe discurrũt ꝑ ciuitatem ⁊ pos
sunt venire sine periculo:tũc fm Jac.de ra.⁊ Gul.tenentur ve/
nire.distinctiõe tñ habita fm eos:q2 si esset vna comitissa vel iu
uencula que nunꝗ fuit grauida nisi modo nõ sic arctaret sicut
pauper,vel que multoties grauida fuit ⁊ assueta.arg.j.de iud.l.
si lõgius in fi.Sz nõne imputat ei q2 se arctauit faciẽdo se gra
uidam? Dicit glo.qd excusat q2 tenet reddere debitũ viro suo.
3 vt.j.de ope.liber.l.sicut.† Si autẽ de illicito coitu videt innue/
re gl.ꝙ nõ sit excusata.vt in aut.de resti.⁊ ea que parit.§.fi. ⁊ ne
ex delicto cõmodum sentiat,vt.j.de interdic.⁊ releg.l.relegato/
rum.¶ Sed Ja.de ra.de bel.⁊ Gul.tenẽt oppositũ: q2 lex non
considerauit ꝑcedentẽ culpã sed statũ presentẽ quo est grauida
⁊ impedita. Itẽ illa culpa adulterij non est necessario ordinata
ad grauidationẽ sed potius ex quodã euẽtu hoc cõtingit ⁊ ideo
excusatur ac si nulla culpa precessisset:q2 paratur vitio natura
li ⁊ q2 nõ cõmisit adulteriũ ad hoc vt nõ veniret ad iudiciũ sed
ꝓpter libidinẽ.⁊ ad causam facti recurrẽdũ est,vt.j. de fur.l. ve/
rum.⁊ solu.matri.l.etiã.§.j.⁊ ꝑ hoc.j.eo.l.sz si qs in princ.⁊.§.j.
vbi succurritur dãnato rei capitalis vel in vinculis detẽto nec
imputatur ei quod deliquerit.¶ Ad.§.vlti.de restitu. ⁊ ea que
parit respõdent qd ibi nõ excusat a iuris potestate ⁊ dispositio
ne vt ibi, sed a pena iudiciali sic ꝓpter facti impotentiã, vt hic.
vnde vitiũ nõ excusat nec hic nec ibi,sed in potentia facti sic, vt
hic.⁊ ideo idẽ in grauida ex illicito coitu sicut ex licito:q2 subest
eadẽ ratio impedimẽti. Item mulier certat hic de dãno et pena
vitãda in illo.§.vltimo de lucro captãdo q̃ nõ sunt paria.C.de
codicil.l.fi.Rayn.¶ Sed querit Uber.de bo.an mulier postꝗ
4 peperit † iacens in partu possit citari.⁊ si nõ veniat vel ꝓcura/
torem mittat reputetur cõtumax ⁊ ꝓcedi possit cõtra eam tanꝗ
contra cõtumacem.videtur qd non.ar.j.ex quib.cau.maio.l. in
eadem causa in fi.ibi vt sine dedecore ⁊c. ¶ In cõtrariuz videt
quia quilibet potest citari nisi reperiatur prohibitũ.S.de in ius
vocan.l.ij.Sed de muliere iacente in puerperio non reperit pro
hibitum.⁊ ꝑ hoc etiã facit q2 statim post partũ põt si vult intra
re ecclesiã vt extra de purifi.post partũ.c.j.primũ credo verius ⁊
videtur hic expssuz in ṽ.si tñ post partũ.Sz qũo ꝓbabunt ista
impedimẽta de qbus loquit iste.§.videt qd ꝑ sacramẽtũ vt in
decretis.iiij.q.v.c.j.in fi.⁊ ibi no.in vlti.gloss.⁊ vide etiã alia ibi
notata extra de ele.c.quia ꝓpter.§.fi.⁊ no.bene per Arch.extra
de dolo ⁊ contumacia.c.actor lib.vj.⁊ tetigi.C.de his q ad eccl.
cõfugi.l.presenti.§.sicubi.de naufr.l.quoties.lib.xj.⁊ in aut. de
colla.§.super hoc.⁊.j.de ferijs.l.fi.⁊.j.de excu.tuto.l. scire opor/
tet.§.sufficit.⁊.d.l.quesitum de re iudi.lz in cõtrariũ faciat.j. de
proba.l.in excep.§.j.vbi etiã de hoc dicã. Itẽ per vnum testẽ po
test ꝓbari vt.xviij.dist.c.placuit scdo no.in glo.Jac.de are. d.§.
sufficit.

ſufficit.videꝛ tenere ꝙ nõ ꝓbetur per iuramentum per.l.in exce
ptione.§.j.de ꝓba.⁊ de re mili.l.q cõmeatus.in pꝛin.⁊.l.iij.§.ſi
ad diẽ. qđ eſt verũ, ſm Ray.ſi caſus aliter pꝛobari põt quã per
iuramentũ de facili p.ll.p Jac.allegatas alias eſt vera opinio
5 alioꝝ.Ray.¶ Querit gl.hic an iſti qui excuſanꝛ venire†ſal
tem debeãt mittere ꝓcuratoꝛẽ.glo.hic tenet ꝙ non ⁊ de hoc no.
⁊ dixi.j.de diuerſis ⁊ tẽpoꝛa.pſcript.l.j.⁊.d.l.queſitũ.⁊.j.de iu
di.l.interdum.⁊ dixi etiam.j.de ꝓcur.l.vltima.Circa quod dic
qđ quidã excuſantur a veniendo pꝛiuilegio perpetuo ⁊ iſti tenẽ
tur pꝛocuratoꝛem mittere,vt.C.de pꝛocura.l.penul.⁊ autꝛ.ibi ſi
gnata.⁊ de iniurijs.l.ſi.Quidam excuſantur pꝛiuilegio tempo
rali ⁊ tũc nec venire nec mittere tenẽtur,vt.s.de in ius voc.l.ij.ex
quib.cau.maio.l.j.§.ij.⁊ de iudi.l.pars literarum.Quidã excu
ſantur caſu:⁊ tunc aut caſus nõ excuſat perſonã ⁊ mittere tene
tur pꝛocuratoꝛem,vt.j.ver.quid eñ ſi quis.aut caſus excuſat p
ſonam ⁊ tunc aut culpa pꝛeceſſit caſum ⁊ tũc tenetur mittere vt
j.de mino.l.pap.exuli.⁊ ex quibus cau.maio.l.ſed ⁊ ſi per ptoꝛẽ.
§.ſi aduerſus.Si culpa non pꝛeceſſit caſum tunc aut loquimur
in actoꝛe ⁊ ſibi imputet ſi nõ miſit pꝛocuratoꝛem:qꝛ potuit eſſe
pꝛeuiſus,vt.d.l.j.j.de diuerſis ⁊ tempoꝛa.pꝛeſcri.Si loquimur
de reo tunc Guli.de cun. dicit qđ indiſtincte excuſatur nec tene
tur mittere pꝛocuratoꝛẽ per.l.fulcinius.§.adeo ex qui.cau.in poſ
ſeſ.eatur.¶ Jaco.but.⁊ And.dicunt:aut caſus eſt veriſimiliter
perpetuo duraturus vel ad longũ tp̃s ⁊ tunc tenetur mittere po
curatoꝛem.ar.j.de iudi.l.ſi longius.⁊.l.cũ furioſus.de tute.⁊ ra.
diſtra.l.vbi autẽ.§.cũ aũt.ſi aũt caſus erat bꝛeui tẽpoꝛe duratu
rus non tenetur mittere vt hic.non ob.l.fulcinius.§.adeo.quia
fateoꝛ qđ excuſatur vt non patiatur venditionẽ vt ibi:cõtumax
tñ dicitur vt hic vt patiatur miſſionẽ in poſſeſſionẽ,vt.d.l.fulci
nius.⁊ vt committatꝛ ſtipulatio de ſiſtendo vt hic.Jac.but.Cy.
⁊ Pet.de hoc notant.C.de in integr.reſti.l.j.¶ Jac.de ra.dicit
quod tutius eſt ſi mittat excuſatoꝛem qꝛ tunc ſi ꝓcedatur cõtra
eum ꝓceſſus eſt nullus.ſed ſi iudex incertus de infirmitate pꝛo
cederet teneret pꝛoceſſus ſed infirmus reſtitueretur,vt.d.l.queſi
tum de re iudic.vbi de iſto excuſatoꝛe dixi.¶ Gui.tñ de ſuza.
hic tenet pꝛoceſſum factũ cõtra infirmũ foꝛe nullum indiſtincte
per iſtũ.§.¶ Et de iſta materia vide qđ plene nota.extra de pꝛo
curato.c.querelã.per oẽs de dolo ⁊ contu.cum dilecti.§.ſi.de ap
pel.conſtitutus.v.q.iij.ſi egrotans in glo.⁊ per Archi.in ſpecu
lo de ꝓcurato.§.ij.ver.vltimo in margarita eodẽ verſi.ſed pone
qđ reus.per Gofre.in ſumma.e.§.in grauibus.⁊ per Hoſtiẽ.§.
in qua re ver.vlti.⁊.xviij.diſt.ep̃s in gloſſ.¶ Gui.de ſuza.tenet
6 qđ infirmus†non tenetur pꝛocuratoꝛẽ mittere:qꝛ alias ſibi nõ
ꝓdeſſet excuſatio infirmitatis.cuꝫ etiam ſanus regulariter poſ
ſit comparere per ſe vel pꝛocuratoꝛẽ,vt.j.de pꝛocurato.l.pꝛima.
Et dicit qđ mittet medicum ad ſciendum ſi infirmatur,vt.C.de
re milit.l.ſemel.li.xij.ſi impeditur moꝛbo ꝑpetuo dicit Gabꝛiel
ſi eſt reus ne ius actoꝛis depereat vel nimis differatur quod aut
mittet pꝛocuratoꝛẽ:aut ſi non mittat dabitur curatoꝛ bonis,vt
j.de poſtula.l.cui eoꝝ.§.ſi.⁊.l.ſequen.inſti.de cura.§.ſed ⁊ mul
ti.⁊ videtur expꝛeſſum.j.ex quibus cau.in poſſeſſio.eatur.l.fulci
nius.§.ſed ⁊ ſi curatoꝛ.⁊ vide ad iſtã materiã.j.de hered.inſtit.
l.ſi quis inſtituatur.in ſi.in vltima gl.¶ Jtẽ non ſolum ꝓpter
infirmitatem ſuam excuſatur quis,ſed etiam pꝛopter infirmita
tem cõſanguineoꝝ, vt nota.xxiij.di.c.cõis filius.⁊ extra de ap.
c.ex parte¶ An aũt ſi iudex fuit impeditus ea die qua partes
ſiſtere debuerunt ſit excuſatus reus ſi non comparuit,dic vt no
ta.extra de dolo ⁊ contumacia.c.vlti.in vltima gloſſ.¶ Caloꝛes
7 eſtiui†non ſunt iuſta cauſa excuſationis,vt.d.c.cum dilecti.ex
tra de dolo ⁊ cõtuma.ſꝫ tẽpus hyemale videtur iuſta cauſa,vt
d.§.ſufficit de excu.tuto.l.ſcire opoꝛtet.Qđ tamẽ crederẽ intel
ligendum qñ tempus hyemale eſſe impedimẽto,quominus ire
poſſet ſicut eſt aliquãdo qđ pꝛopter magnitudinem niuium nõ
poſſunt tranſiri montes.⁊ hoc ſatis indicat ille.§.ſufficit.¶ Ul
timo nota ex verbis illis iubet diem iudicij eſſe diffuſum qđ vi
8 detur expꝛeſſe terminare qõnem qđ ſi quis†citatus eſt ad dieꝫ
certã ⁊ illa dies incidat in diẽ feriatã quod ſequẽs nõ feriata eſt
terminus,lꝫ hoc non fuerit expꝛeſſum in citatione:qꝛ dies feria
ta equiparatur ſontico moꝛbo:qꝛ eſt impedimẽtũ ad comparẽ
dum ⁊ pꝛocedendũ in iudicio quo ad partes ⁊ quo ad iudicẽ.⁊
ideo dies iudicij differenda eſt i ſequentem non feriatam,vt hic
Richar.de hoc ſatis dixi.s.ſi quis in ius voca.nõ ierit.l.ij.§.ſi.
¶ Et p hoc videꝛ qđ iſte qui pꝛomiſit ſiſtere certa die cũ fideiuſ
ſoꝛe,ſi illa die ĩfirmitate impediaꝛ qđ teneaꝛ comparere ſequẽ
tibus dieb⁹ qñ erit liberatus.⁊ qꝛ vltima moꝛa nocet.j.de peri.
⁊ cõmod.rei ven.l.illud qđ credit And.eſſe verũ in reo per hanc
literam.Fideiuſſoꝛ aũt ſm eum vltra non tenetur qꝛ obligatus
erat ad certã diẽ,⁊ ideo vltra nõ tenetur.C.de fideiuſſo.l.ſi cum
hermes.j.locati.l.item queritur.§.qui impleto.j.de pactis.l.ſi.
⁊ de arbi.l.labeo.And.¶ Jn glo.j.differẽdũ.quidã repꝛobãt
iſtã glo.qꝛ innuit qđ iſta exceptio non detur ipſo iure ſed p reſti
tutionẽ in integ.qđ eſt falſum imo cõpetit ipſo iure,vt.j.de do
li excep.l.apud celſum.§.ſi in arbitrũ.⁊.l.qui equitate.¶ Sed
ſalua gl.qꝛ cõſiderauit iudicis ptãtẽ cui⁹ arbitrio ſunt hmõi di
lationes.j. de iudic.l. ad perẽptoꝛiũ.⁊.l.ſeq.⁊ de re iudi.l.qſitũ.
non autẽ cõſiderauit officium iudicis per qđ datur reſtitutio ĩ
integrum.Ray.

1 ☞ Cauſa ex effectu datur intelligi
2 Difficultas an aliquem excuſat.
3 Conditio impoſſibilis affirmatiua an vitiet ſtipulationem.
4 Difficile ⁊ impoſſibile differunt inter ſe.
5 Temperamentum fit optimum ex duobus contrarijs.

1 **Quod diximus.** ¶ Ex † effectu datur ĩtelligi
cauſa.h.d. ¶ Jbi cauſa co
gnita.ſ.vt nõ deꝛ exceptio. ¶ Jbi ei dici.i.ad culpam imputa
ri.¶ Jbi ꝓfectus eſt.ſ.ad iudiciũ.¶ Jbi neqꝫ iterũ id eſt econ
uerſo.¶ Jbi ei ĩputeꝛ ꝙ ſic ſe arctauit.¶ Jbi cauſari.i.cauſam
excuſatiõis aſſumere.¶ Jbi patrocineꝛ.i.patrocinari petatur
2 ⁊ certe vtiqꝫ.Jac.de are.¶ Et nota quod difficultas†excuſat.
¶ Sed cõtra.j.de verb.ob.l.cõtinuus.§. illud dicit gloſſ.hic in
iudicijs hic in contractibus hanc repꝛobat Marti.ſili.per.l.in
ſulam.j.locati.Et dicit idem in iudicijs ⁊ contractibus bone ſi
dei,vt hic ⁊.d.l.inſulam aliud in contractibus ſtricti iuris vt ĩ
cõtrario.qđ non placet Jaco.but.Et ideo ipſe dicit aut difficile
vel impoſſibile deducitur in obligationẽ pure:tunc aut eſt diffi
cile tantum ⁊ non excuſat,vt.d.l.cõtinuus.§.illud.⁊ de hoc di
cam.j.§.pꝛimo.aut impoſſibile ⁊ tunc vitiatur obligatio,vt.j.
de reg.iur.l.impoſſibiliũ.⁊ per Dy.extra de reg.iur.c.nemo po
teſt ad impoſſibile.⁊ hec impoſſibilitas ꝓpꝛie diciꝛ iuris vel na
ture.Si aũt difficile vel impoſſibile deduciꝛ in conditione tunc
difficultas vel vitiat p modũ pꝛincipalis adiecta multo minus
adiecta per modũ cõditionis.ar.l.non dubiũ.C.de legi.⁊ per to
tum ti.de condi.ob turp.cau.Si tñ obligatio erat committẽda
ꝓpter moꝛam videtur excuſari a moꝛa ⁊ per cõſequens ab obli
gatione,vt.j.de noxali.l.quoties.§.in poteſtate.⁊ videtur caſus
j.ſi cer.pe.l.qđ te.ſi vero conditio cõtinebat impoſſibile:tũc aut
conditio incipit impoſſibilis ⁊ nõ vitiaꝛ obligatio imo reddiꝛ
pura,vt.j.de acti.⁊ obli.l.non ſoluꝫ.¶ Et idem in legatis ſi ne
gatiue cõcipiatur.ſed ſi affirmatiue referꝛ in legatis,an adijcia
tur honoꝛato ⁊ habetur ꝓ pura.an grauato ⁊ vitiaꝛ totũ,vt in
ſti.de lega.§.pene de hered.inſti.§.impoſſibilis.⁊.C.de his que
3 pene nomine.l.j.†Sed ſi in ſtipulatione adijciatur cõditio im
poſſibilis affrmatiue tũc vitiatur totum,vt inſti.de inuti.ſtipu
latio.§.impoſſibils.⁊.d.l.non ſolũ.de acti.⁊ obli.hoc ſi ab ini
tio fuit impoſſibilis.ſed ſi caſus ſuperueniẽs hoc fecit.Et queri
tur de cõmittenda in conditionis defectum,dic aut factũ eſt im
poſſibile ad diem fieri nõ poſtea ⁊ durat obligatio,vt.j.de verb.
obl.l.inſulã.de arbi.l.celſus.Aut cepit eſſe impoſſibile ad diem
fieri ⁊ quandocũqꝫ:tunc aut pꝛeceſſit moꝛa debitoꝛis ⁊ nõ excu
ſatur nec liberatur imo ꝯmittitur,vt.l.ita ſtipulat⁹.de verb.ob.
aut culpa ⁊ idẽ ſi venit caſus rõne culpe vt hac.l.⁊.j.ad.l.rho.de
iactu.l.ſi vehenda.§.penul.⁊ ſi.Si autẽ ceſſat moꝛa vel culpa li
beraꝛ,vt.d.l.qđ te.ſi cer.pet.de ver.ob.l.ſi ex legati cauſa.¶ Et
hec habent locum qñ ſtipulatio incepit a pꝛecedenti pactione.ſi
aũt a pꝛecedenti cõditione tũc cõditio impoſſilis ab initio red
ditur pura.⁊ idẽ ſi ex poſt facto qꝛ purificatur,vt.d.l.ita ſtipula
tus de ver.obli.⁊.d.l.non ſolum.de acti.⁊ obli.¶ Et dic qđ pꝛo
4 pꝛie eſt difficile† qđ reſpicit ꝑſonã impoſſibile qđ reſpicit rẽ vt
colligi põt ex pꝛeallegatis.ll.⁊ per nota.per Dy.d.c.nemo põt
lib.vj.vbi de iſta materia ſatis nota.⁊ dixi in contrario plene.ſ.
d.§.illud.in.l.cõtinuus.⁊.C.de contrah.ſtipu.l.moꝛiturũ.Jtem
nõ ob.ad hũc.§.j.de arbi.l.penul.⁊.s.§.ſi nõ ꝓpter.vt ibi nota.
¶ Jn ver.quid eñ ſi quis cũ rome.vbi cõueniebaꝛ.¶ Jbi pa
trocineꝛ.nec ob.de neg.geſt.l.ſi pupilli.§.ſi.vt ibi no.Jbi ex bo
no ⁊ equo a iudice cõſiderato ⁊ appꝛobato ſm Odo.⁊ facit.s.ſi
quis in ius vocatus nõ ierit.l.ij.in ſi.¶ Ultimo ſepe allegatur
5 iſte.§.qđ†ex duob⁹ cõtrarijs ſit optimuꝫ tẽperamentũ vt hic in
glo.⁊ ꝓ hoc bene de ſtatuli.l.ſi peculiũ.§.fin.Et ꝙ nõ ſuccurrit
ei qui ſe poſuit in neceſſitate ad hoc.s.qui ſatiſd.cogan.l.ſi fide
iuſſoꝛ.§.j.extra de elec.cũ in veteri.in ſi.⁊ de offi.deleg.c.conſu
luit. ¶ Jn gl. q̃ incipit.i.nimia bꝛeuitas.in ſi.imo videtur vbi
fuiſſe tẽpus anguſtũ.⁊ ideo ibi dicit anguſtias tẽpoꝛis ⁊c.⁊ dic
ibi fuit impoſſibilitas in euentu non in conceptu.Oldr.

1 ☞ Caſus in quibus cõtra nõ comparentem nullus datur re
greſſus.
2 Defunct⁹ a magiſtratu ſiue iuſte ſiue ĩiuſte excuſatur ſi nõ cõ
pareat.

Similiꝗȝ modo. ¶Prosequitur materiam excusationum quibus quis
venire ad iudiciū excusatur.⁊ vide qđ dixi.s.e.l.§.si quis muni
cipalis.¶Et qđ dicit litera ceterorum,dic.s.curātiū dolo,vt de
tineret per magistrū Rich.lȝ glo.aliter exponat ⁊ male.¶Itē
collige ex gl.qđ casus ex cuius contingentia cōtra nullū dat re
1 cursus vt infirmatis tēpestatis fluminis†⁊ similes excusant:sȝ
si contra aliū daretur regressus nō vt hic.¶Sȝ nūquid hec di
stinctio in cōtractibꝰ penalibus seruaret:videtur qđ sicvt colli
gitur ex duabus.ll.j.ad.l.aquil.l.ꝓinde.in princi.⁊ ad.l.rho.de
iactu.l.vlti.§.idem iuris.¶In contrariū videtur qꝛ iudiciū est
necessitatis,vt.j.de ver.ob.l.inter stipulantē.§.j.cōtrahere volū
tatis,vt.C.de acti.⁊ ob.l.sicut.⁊ ideo magis succurrēdum est ei
qui ex necessitate quā qui ex volūtate,vt.s.q satisd.cogan.l.si fi
deiussor.§.si necessaria.¶Iaco.de ra.tenet precedentē opi.qđ
idē sit ī cōtractibus cū distinctione predicta habeat regressuȝ
contra alium vel nō:qnia etiam interdum subuenietur plenius
ꝓmissori in cōtractu quā in iudicio,vt.j.locati.l.si fundū.§.fi.⁊
de hoc.s.§.ꝓximo.¶Cōmunis tn̄ doctorū opi.est qđ in contra
ctibus locum non habeāt iste exceptiones.in arbitris autē con
cedunt qđ iste exceptiones locū nō habeant:qꝛ redacta sunt ad
similitudinē iudiciorū,vt.j.de arbiris.l.j.⁊ tn̄ voluntaria sunt
vt.j.de arbi.l.iij.§.tā ⁊ si neminem.Itē gl.dicit hunc.§.loqui qn̄
quis est detentus a magistratu ⁊ iuste.Sed Ia.de ra ⁊ Gui.de
suȝ.tenent qđ siue iuste siue iniuste detentus sit a magistratu qđ
2 habeat excusationē†qꝛ difficile fuisset sibi cum magistratu liti
gare.ar.j.de ali.iu.mutan.cā.l.iij.¶Simile habet.s.de officio
ꝓsidis.l.senatūscōsulto.⁊ qꝛ iussus iudicis excusat,vt.j.de his q
no.infa.l.furti.§.q iussu.Ia.de ra.⁊ vide qđ nota.xviij.distin.c.
qm̄ quidem.¶Gl.forte voluit dicere iuste.i.a magistratu qui
habebat iurisditionem in eū,⁊ qui poterat euȝ detinere.secus si
nō haberet iurisditionē:qꝛ tunc faceret tanꝗ̄ priuatus.¶Vel
dic qđ vbi iustē detinet habet locū exceptio:qꝛ tūc nō hȝ regres
sum cōtra magistratū.sȝ vbi iniuste nō hȝ locū qꝛ tūc hȝ regres
sum contra eum,vt.j.de iniur.l.nec magistratibus.⁊ de var.co
gnitio.l.si.⁊ hoc verū nisi magistratus esset nō soluendo:qꝛ tūc
in subsidiū haberet exceptionē,vt.s.titu.ꝓxi.l.fi.¶Ray.tenet
glo.qđ detentꝰ fuit iuste sine delicto ⁊ culpa sua forte gratia te
stimonij.⁊ ꝑ hoc facit litera ibi sine dolo.⁊ ibi vel causam presti
terit.Ray.¶Quare dic aut magistratꝰ nec rite nec recte deti
net:qꝛ nō habebat iurisditionē ī eū.hoc casu cessat exceptio qꝛ
hȝ regressum contra magistratū qui quo ad istum erat priuatꝰ
si rite sed non recte,vt qꝛ bene erat iudex suus,sed ex iniusta cau
sa detinuit quē sciebat nō subesse tūc qꝛ facit litē suā ⁊ habet re
gressus cōtra eum cessat exceptio.⁊ sic pōt intelligi glo.ista aut
rite sed non recte respectu detenti.lȝ respectu iudicis sic,vt accu
satus erat de crimine ꝙ nō cōmiserat tūc qꝛ iudex iuste fecit nec
contra eum datur regressus hȝ locū exceptio.⁊ sic etiā pōt itelli
gi iste.§.⁊ glo.Si recte ⁊ rite quo ad oīa tunc si dedit causam im
mediate,vt qꝛ dixit iniuriā iudici,constat qđ nō excusatur ⁊ sic
etiā pōt intelligi iste.§.Et not.in simili.j.de euictio.l.si per im
prudentiā.⁊ hic dū dicit sine dolo.⁊ ibi vel causam ꝑstiterit.Si
vero dedit causam remotiue vt qꝛ cōmisit delictū ex quo retētꝰ
est:tunc si ante ꝓmissionē cōmiserat locū hȝ exceptio,vt.j.e.l.sȝ
⁊ si qs.§.illud.si post tunc qꝛ se artauit ei nō subuenit,vt.s.§.ꝓ
ximo.⁊ not.d.§.illud.Alij dicunt qđ si necessario fuit impeditꝰ
puta in vinculis dat sibi exceptio,vt.j.ex quib.cau.maio.l.sed ⁊
si ꝑ pretorē.in prin.⁊.§.si in vinculis.⁊.l.succurrit.vbi de hoc.
Si vero necessario tunc si culpa precessit committitur alias nō.
⁊ sic potest intelligi.l.ij.§.fi.j.de custo.reo.Mach.⁊ vide.s.titu.
proxi.l.fi.⁊ quod ibi not.⁊ dixi.

1 ☞Exilium potest dari alicui salua ciuitate quod videtur mi
randum.
2 Exceptio cōpetēs reo an cōpetat fideiussori mutato statu rei.
3 Promittens aliqueȝ presentare qui postea fuit bannitus an ex
cusetur.

Sed ⁊ si qs. ¶Ibi debemus,subaudi eū ¶Ibi coercitus id est cōde
mnatus Ia.de are.¶Ibi necessaria.nō ob.j.de fide
iusso.l.capitis vt ibi colligi pōt.¶Ibi exiliū.i.rele
gatione.⁊ sic improprie.j.de publi.iudic.l.ij.Ray.¶Ibi ꝓde
rit.cum taliter dānatus bona non retineat nec possit esse in iudi
cio.¶Ibi defensori qui eū in ciuitate defendit ⁊ negotia eiꝰ ge
rit Iac.¶Ibi salua ciuitate abijt.Nota qđ quis pōt dari ī exi
1 liuȝ salua ciuitate†qđ videtur mirū:qꝛ quō pōt exulare ⁊ reti
nere ciuitatē:sȝ forte saluatū fuit sibi in sentētia qđ retineret ci
uitatē nec memini me hoc alibi reperijsse.⁊ vide.j.de interdic.et
regula.l.exiliuȝ ⁊ qđ ibi nota.¶Opponit gl.de.l.C.de fideius.
l.j.vbi non competit fideiussori exceptio cōpetēs reo eius statu
mutato.¶Solue vt gl.Vel dic pleniꝰ sȝ Ia.but.aut reus rele
uat ab obligatiōe ītātū ꝙ tota obligatio extiguit ⁊ perimit tūc
2 talis exceptio cōpetit†fideiussori etiā mutato statu rei vt hic:qꝛ
cū sit sublata ꝓncipalis nō pōt durare fideiussoria saltē ī effectu
vt hic.aut nō ꝑimit obligatio sȝ trāsfert ī aliū tūc durat obliga
tio fideiussoris vt in cōtrario ⁊ eo.ti.l.si lisias.¶Sed qꝛ in con
tractibus non perimit obligatio rei sed transfert ideo in contra
ctibus non liberat fideiussor vt in cōtrarijs ⁊ qꝛ in iudicio obli
gatio perimitur ideo liberat fideiussor vt hic.⁊ sic debet intelli
gi glo.ista Ia.bu.Vel dic qđ hic fuit fideiussor facti id est ꝑsen
tandi cuius impletio per cōdēnationeȝ facta est impossibilis:⁊
ideo liberatur fideiussor vt hic ⁊.s.qui satisda.cogan.l.si decesse
rit.in contrarijs vero fuit fideiussor dationis q̄ impossibilis fa
cta non est per cōdēnationē,vt.j.de operis liber.l.si libertus mo
rā.⁊ ideo ibi nō liberat.Oldr.De hoc vide per Cy.⁊ qđ dixi.C.
de non nume.pecu.l.tam mādatori.Iteȝ fecit hec.l.⁊ prima gl.
3 pro determinatione q̄stionis si aliquis ꝓmisit†presentare ali
quē in iudicio ⁊ bānitus sit,an sit excusatꝰ a ꝑsentatione.Et vi
detur qđ sic per.l.istā qđ tn̄ intellige si bānitus fuit nō dolo nec
facto promissoris vt not.in glos.j.s.qui satisda.cogan.l.si deces
serit.⁊ si bānitus fuit ex alio delicto quā ex eo pro quo presenta
ri debebat ⁊ ante morā promissoris.si aūt post morā ꝓmissoris
esset bānitus tūc ꝓmissori nō prodesset vt hic notatur in prima
glo.¶Et de ista questiōe ⁊ ista materia vide ꝙ plene notaui.d.
l.si decesserit.⁊ qđ nota.in magarita galioti de accusa.⁊ de fide
iusso.⁊ in Spec.de accu.tertia particula.§.seqtur videre.versic.
item queritur.

1 ☞Condemnato licet detur exceptio non tamē dat accusato.
2 Criminalis actio an preiudicet ciuili vel econtra.

1 **Illud.** †¶Licet cōdēnato detur exceptio,vt.s.in prin.
l.non tamen accusato.h.d.iste.§.Opponit glo.
de.l.ij.§.fi.j.de custo.reorum.Soluit pluribus modis ⁊ primaȝ
solu.reprobat ⁊ bene:qꝛ in cōtrarium dicitur rei nō recipiunt.
Secunda solu.glo.est qđ ibi impeditus erat ita quod venire nō
poterat.⁊ dic qđ impeditus erat propter primam accusationeȝ
ita qđ se defendere non poterat a secunda.⁊ hec est vera ſm Ia.
de ra.qꝛ inquātū impeditur corā illo iudice excusatus est:alias
nō.⁊ hoc voluit dicere litera seqūēs,plane si in vinculis.que dȝ
hic continuari nec debet esse.§.licet quidā habeant:ergo ille.§.
recte intuenti in nullo cōtradicit:qꝛ hic dicit qđ sola accusatio
nō excusat.sed si ratione accusationis necesse hȝ ibi sistere certa
die vel detinetur per magistratū coram quo accusatur excusa
tus esset vt ibi dicitur ⁊ vide qđ ibi dixi.s.ea.l.ij.§.similiꝗȝ mo
do in fi.Iaco.de are.dicit qđ accusatus criminaliter etiā qui sa
tisdedit non dȝ ciuiliter cōueniri nisi forte ideo delinquit vt deti
2 neretur ⁊ conueniri non posset ciuiliter.†nam criminalis preiu
dicat ciuili,vt.C.de ordine iudi.l.fi.sed econtra si ciuiliter conuē
tꝰ satisdedit nihilominꝰ criminaliter accusat ⁊ hȝ sistere vt hic.
Sed an cōmittat stipulatio qꝛ ī ciuili nō sisti,distingue vt dicit
hic litera ⁊ quod dicit literam in cōtrario admissuȝ est,dic ⁊ in
accusatione deductum vnde ibi criminalis preuenit criminalē
vel ciuilem hic econtra ciuilis criminalem Iacob.de are.vt in
glo.dixi.

Preterea. ¶Glo.dicit ꝙ ex isto.§.colligitur quod
vxor sit domestica ⁊ ideo repellatur a te
stimonio.sed certe hic de vxore nihil dicit sed per glo.facit bene
l.quam allegat.j.de iudic.interdum.⁊ vidē qđ nota.⁊ dixi.C.de
his qui ad eccle.confu.l.fi.§.sane.⁊ plenius.C.de testi.l.etiam et
in Spe.de teste.§.j.ver.quid de vxore.

1 ☞Generalis renunciatio vel cōuentio nō porrigitur ad ea
de quibus non est verisimile quem paciscurum fuisse.
2 Indistincte loquens est reprehendēdus.
3 Dicta generaliter quedā non valent que tamē valent specialr.
4 Renunciatio specialiter facta de quibusdam exceptionibus cū
clausula generali an valeat.
5 Indefinita oratio non debet plus operari quā vniuersalis imo
econtra.
6 Speciale plus operatur quam generale quādoꝗȝ econtra vide
aliquos casus remissiue.
7 Obligare an quis se possit generaliter alicui ordini vel speciali
ter religioni vel alicui regule ante professionem.
8 Intellectus.l.impossibilium.ff.de reg.iu.
9 Renunciatio generalis in contractibus an valeat
10 In habentibus symbolum facilior est transitus.
11 Conuentio quod quis teneatur de omni casu fortuito valet.
2 Verba non debent operari vltra mentem agentium.

Generalis

13 Generalis renūciatio facta de casibus fortuitis quibusdā spe cialiter enumeratis valet. vide rationem.
14 Renunciatio iuris futuri facta in iudicio valet. in contractib⁹ non sed pactum sic.
15 Periculum ꝛ casus fortuitus differūt inter se vt gen⁹ ꝛ species.
16 Renunciatio generalis preposita specificatis aliquibus casib⁹ fortuitis an valeat.
17 Exceptio firmat regulā in casibus nō exceptatis ꝛ facit ad pul chram questionem.
18 Renunciatio generalis de non contraueniendo facta cum iura mento an valeat.
19 Renunciare an quis possit in cōtractu omnibus excep. compe tentibus ꝛ competituris vel ferijs statutis factis vel fiendis ꝛc.
20 Renunciatio generalis in genere tantum valet quantū specia lis in specie.
21 Simplex renunciatio super futuris non valet.
22 Renunciatio iuris de futuro an valeat.
23 Mulier renuncians velleiano ꝛ omni iure ꝛc. an obligetur.
24 Renunciatio doli de futuro non valet.
25 Promittēs sistere in iudicio si sit ipedit⁹ p latrones an excuseꝛ.
26 Renuncians exceptioni an videaꝛ renūciare actioni sibi ex ea causa competēti.
27 Recipiens equum ducēduꝫ omni suo periculo ꝛ commodo an teneatur si equus moriatur sine culpa promittentis.
28 Pactum quod conductor teneatur de periculo equi vel bouis conducti quare non valeat.
29 Cessio iurium cōtra oēs debitores nullo specificato an valeat.
30 Renunciatio generalis in priuilegijs an valeat.

Quesitum. ¶ Iste. §. ꝛ eius materia vtilis est ꝛ con tinue versatur in practica. Et summarie hoc dicit. ¶ Generalis renunciatio casuuꝫ fortuitorū nō valet
1 in iudicio.† Uel dic generalis renūciatio vel conuentio nō por rigitur ad ea de quibus nō est verisimile quem pacisſurū fuisse. ¶ Et diuide. in prima parte ponitur thema ꝛ questio. in secun da Attilicini rñsio. in tertia ei⁹ reprehensio per vlpi. scḋa ibi et ait attilicinus. tertia ibi, sed ego. Et qcquid dicat glo. dic qḋ ve rus casus talis est. Quesitū fuit ab attilicino si qs ꝑmittebat creditori suo iudicio sisti sub pena an possit renunciare oib⁹ ca sibus fortuitis qbus sistere impedireꝛ ita qḋ excipere nō possit. ꝛ rñdet attilicinus qḋ nō. reprehendiꝛ a pompo. ꝛ q2 distingue re debuit vtrū generaliter fuerit renūciatū ꝛ nō valet an specia
2 liter ꝛ expresse ꝛ valeat. h. d. sic.† ꝛ alias reprehēditur qs q2 indi stincte loquiꝛ cum debeat distingui. ĵ. ad. l. rho. de iactu. l. fi. Sꝫ vere non video q2 attilicinus debuerit reprehendi. nā interroga tus fuit an generalis renūciatio teneret ꝛ ipse ad ĩterrogata re spondit qḋ nō quare eũ debuit dicere de speciali renunciatione cū de hoc nō interrogareꝛ. sed si forte interrogatus fuisset indi stincte an renūciatio valeret tūc distinguere debuisset. nec dicas sicut gl. dicit qḋ hic aliq exceptiōes fuissent specialiter enumera te ꝛ subiecta clausula gñalis q2 nō sic fuit qsitū ab attilicino vt ex litera patet. ¶ Et sic nota qḋ qdā generaliter dicta nō valeāt
3 †que valent specialiter. sic ꝛ alias qdam valent cū speciali man dato q̄ non valēt cū generali. vt. ĵ. de mino. l. illud. §. si talis. ꝛ de procurato. l. non solū. §. fi. ꝛ. l. pōponius. ¶ Sꝫ q̄ est ista ratio? dic q2 generalitas parit obscuritatē. vt. ĵ. de iure fisc. l. ita fidei. ꝛ de iur. l. pretor. Et q2 sub generali renūciatione multa possent venire quibus si sciret renuncians nō esset renunciaturus. ĵ. de pigno. l. obligatione. ꝛ de inoffi. testa. l. mater. nā generalitas est occasio fraudis. ĵ. de actio. empt. l. j. ꝛ. l. quero. ¶ Jac. de are. di cit qḋ Attilicinus voluit exceptiones exprimi proprijs noibus vt doli in factū ꝛc. Et dicit qḋ nō extendebaꝛ ad nō nominatas. autor. l. dicit etiā in exp̃ssis non valere nisi cause ex quibus exci piꝛ sint expresse. Jac. ¶ Et qḋ dicit litera expresse sint subaudit Quis noia ipsarū exceptionū nō sint expressa. ¶ Modo sequē do gl. q̄ ponit plures lecturas. Primo ponā primā lecturā ꝛ q̄ ram ei⁹ rōnē ꝛ opponā ꝛ reprobabo rationem. Deinde ponā se cundā lecturā ꝛ opponā cōmuniter ad vtraqꝫ ꝛ qrā. Et ad euidē tiam est sciēdū qḋ cōtra cautiones iudicio sisti parate sunt mul te exceptiones. vt. s. e. l. ij. p totā. l. ꝛ legibus sequentib⁹ vsqꝫ ad
4 §. istū. ideo merito qritur in isto. §. si †renūcietur qbusdā ex di ctis exceptionib⁹ spāliter ꝛ subjciaꝛ clausula gñalis. an valeat renunciatio. Attilicinus qḋ nō: auctor legis qḋ sic si spāliter ex primanꝛ. ꝛ deserta est casus noiatiui ꝛ cōstruiꝛ cum verbo exce ptio. ꝛ hec fuit lectura Marti. ¶ Quero de ratione Attilicini. Dicit glo. ideo non valet renunciatio fm eum: q2 videtur facta per metum: q2 iudicium redditur in inuitū. vt. ĵ. de ver. obli. l. in ter stipulantem. §. j. ¶ Sed contra hanc rōnem est qḋ metus in iudicio non presumiꝛ. vt. ĵ. qḋ me. cau. l. fi. ¶ Sed potes aliā ra tioneꝫ reddere quā. s. dixi: q2 generalitas parit obscuritatem. ꝛ ideo imputet sibi stipulator qui potuit clarius exprimere. vt. ĵ. de pactis. l. veteribus. ꝛ de verb. obliga. l. quoties in ambigua ¶ Oppo. quod Attilicinus nō fuerit reprehēdendus: q2 ꝛ ipe idem respondisset. Sed dic vt in gloss. Uel dic vt dixi quod im merito reprehenditur. ¶ Item op. quod valeat generalis si ali qua specialia precedant. ĵ. ad. l. aquil. si seruus seruuꝫ. §. inquit lex ꝛ de ver. obli. l. doli culpa. ¶ Dicit glo. ibi in contractibus. ꝛ sic innuit quod hic sit speciale in iudice. Uel dic quod in. l. si seruus seruum. §. inquit specialis ꝛ generalis erant fm ius cō mune: ꝛ ideo verisimile est quē sic voluisse pacisci. ¶ Item in. l. doli clausula promisit dolum abesse quod est in eius potestate sed hic non est verisimile quod promiserit id cui prouidere non potuit: q2 dependebat ab alio vel casu fortuito. ¶ Item potest dici qḋ. §. inquit lex. non est contra imo concordat. Ibi enim di citur quod generalis clausula operatur si potest alias nō, vt si omnia indiuidua sint expressa, vnde non operatur ibi illa ratio ne: q2 iudiuidua oia sunt expressa at hic nō operatur illa ratio ne: quia nō est verisimile promissoreꝫ voluisse obligari in eo qḋ prouidere non poterat, nec verbo dixisse quod mente nō agita uit, vt. ĵ. de supel. leg. l. labeo. ¶ Secundum hanc lecturam que ro an valeat renunciatio saltem in expressis. Respondeo sic vt glo. q2 vtile per inutile ꝛc. ¶ Secūda lectura est quod generali ter promisit non opponere aliquam exceptionem ꝛ nihil specia liter expressi an valeat. dicit Attilicinus quod nō. Addit iuris consultus quod valent si specificate essent quedam saltem ĩ spe cificatis. ꝛ deserta est casus ablatiui ꝛ cōstituitur cum verbo ꝑ missione. ꝛ ista est vera lectura huius. §. vt predixi. ¶ Oppo. ad vtrāqꝫ lecturam communiter quod tantuꝫ valeat generale quo ad genus, quantum speciale quo ad species. ĵ. commo. l. si vt cer to. §. nunc videndum. man. l. ꝛ aristoni. ꝛ alijs concor. in gl. alle gatis. dic quod illa est regula ꝛ si quo casu cōtrarium inueniaꝛ est speciale vt hic. ꝛ in concordantijs alijs hic in gl. allegatis. ꝛ not. ĵ. de serui. vr. pre. l. si seruitus ꝛ dixi. C. que res pig. ob. pos. l. fi. ¶ Alij dicunt quod sufficit si generaliter renuncio omnibus casibus fortuitis vt in cōtrarijs. ꝛ. l. si duo de admi. tuto. C. de quadri. prescrip. l. ij. Sed non est ita si dicat quod nulla vteꝛ ex cepti. B. dicit quod hoc nō est veruꝫ q2 nisi hic intelligeremus de exceptione casus fortuiti ad nihil aliud posset valere ista renū
5 ciatio. ar. s. eo. l. ij. in fi. ꝛ. l. se. ¶ Itē non debet plus operari† in definita quā vniuersalis: imo econtra quando reperitur vt nota per Dy. in proemio de regu. iur. lib. vj. ¶ Sed ipse. B. ad con traria respondet quod verum est quod tantuꝫ operatur genera le quo ad genus ꝛc. in his de quibus est verisimile cogitatū als secus vt hic q2 nō est verisimile cogitatum de casibus fortuitis. vt. d. l. que fortuitis ꝛ hoc etiam tenet Dy. de reg. iur. c. in gene rali. lib. vj. ¶ Odofr. tenet solut. predictā qḋ hic sit speciale con tra regulam, vt. ĵ. de procur. l. pom. in prin. ꝛ qḋ ibi nota. ꝛ de ac qui. here. l. si quis mihi bona. §. iussum. ¶ Uel dic circa solutio nem huius brocardi aut renunciatio est cōtra ius scriptū ꝛ nō valet generalis renunciatio sed solum specialis, vt hic cum con cor. aut nō est contra ius scriptum ꝛ tunc valet specialis ꝛ gene ralis, vt in alijs legibus hic in glo. allegatis. ꝛ. ĵ. de admi. tuto. l. si duo. vbi de hoc dixi. ¶ Et multos casus in quib⁹ plus ope ratur speciale quaꝫ generale habes notatos. xviij. di. c. quāqꝫ in
6 glo. ꝛ per Archi. ¶ † Aliqui etiam casus ibi no. ecōtra vbi va let generaliter actum magis quam specialiter. pro hoc. ĵ. de con trahen. empt. l. in modicis. ꝛ de acqui. rerum do. l. quedam. vbi de hoc. ꝛ vide quod de hoc bene nota. per Ber. ꝛ Innocē. extra de offi. iudi. ordi. c. ij. Et ad hoc etiam extra de reli. domi. c. reli gionuꝫ. li. vj. ꝛ plene ĩ libello disputatorio Pilei, quarto folio rubricella, licitum est in genere quod per speciem non liceret. et duabus rubricellis sequentibus, pro specialitate cōtra genera litatem bene facit extra de elec. c. vt circa lib. vj. cum ibi not. econ uerso pro generalitate contra specialitatem extra de supplenda negligentia prelatorum. c. grandi. li. vj. circa mediū. ibi vniuer saliter singuli ꝛ singulariter vniuersi ꝛ vide notata. d. ca. vt circa per Bar. ꝛ Gul. duranti. ¶ Ad predicta etiaꝫ facit quia quis
7 potest se generaliter obligare† alicui ordini, sed non specialiter alicui regule vel religioni ante professionem. nota. per Hostien. in summa qui clerici vel vouentes circa fi. ꝛ de regulari. §. ꝛ qua liter obligetur. ver. sed quid si ingressus ꝛ ver. seq. ꝛ de generali tate ꝛ specialitate vide per Dy. ꝛ alios extra de iureiurā. c. gene ri libro. vj. ꝛ de. l. si seruitus. de serui. vrb. pre. ꝛ vide quod notaui de leg. iij. l. heres. §. due statue. ꝛ de regu. iur. c. contractus ex cō uentione libro sexto. ¶ Item oppo. quod nullo modo valeat ge neralis vel specialis cum sit super iure futuro. vt. l. si ita. §. j. de legatis secundo de acquiren. here. l. qui superstitis. Sol. hic fuit pactum ibi renunciatio. hic improprie renunciatio. vel verius in iudicio valet vt hic non alias. Et est ratio quia iudiciū est de p̃nti non de futuro. vt. ĵ. de iudi. l. non queadmoduꝫ. vnde est in

iudicio speciale ppter autoritatē iudicis ⁊ iudiciorū.vnde ple
ne not.⁊ dixi.C.de pactis.l.j. ¶ Itē videtur nō valere hec renun
ciatio quasi sit impossibilis.nā in potestate renūciantis nō sunt
isti casus fortuiti infirmitatis vis fluminis tēpestatis ⁊ similiū
vt.ꝺ.l.que fortuitis.⁊.j.de admini.rerū ad ci.per.l.ij. ¶ Unde
nō videtur valere,vt.j.⁊ de reg.iur.l.impossibiliū.Sed dic qꝺ ꝓ
missio bñ est possibilis a sui principio,licet efficiatur postea im
possibilis per casum superuenientem ⁊ ideo nō vitiatur.⁊.l.im
8 possibiliū †loqtur de impossibilitate iuris vel nature a sui pri-
cipio vt plene dixi.s.l.ij.§.qꝫ diximus.Quā ergo lecturam hic
tenebimus pro vera?dic quod illa quā dixi.s.qꝺ hic erat renun
ciatio generalis nullis casibus specificatis.⁊ lectura Mar.nō
cōuenit bene litere,nec rō sua est vera qꝺ ideo hic non valeat:q̄
iudiciū reddatur in inuitū,vt.s.dixi per.l.si.j.qꝺ metus cau.⁊ q̄
si illa esset ratio nō valeret etiam in specificatis tāq̄ metu facta
cuius cōtrarium hic dicitur. ¶ Sed licet lectura Mar.quo ad
hunc.§.non approbetur per doctores quasi litere nō cōueniat
an eius opinio in se vera sit vt aliquibus specificatis ⁊ subiecta
clausula generali valeat saltē quo ad specificata.j.subijciā ⁊ gl.
hic tenet qꝺ sic. ¶ Item querit gl.an in contractibus valeat ge
9 neralis †renūciatio[a].Mar.qꝺ sic per.l.iuregentiū.§.item si qs
a j.de pactis mandati.l.⁊ aristoni.⁊ cōmod.l.si vt certo.§.nunc vi
dendum.⁊ vno modo facit de nego.gest.l.litis.§.si pecunie.
¶ Jo.tenet idem qꝺ in iudicijs.s.qꝺ sola spālis valeat per.l.j.C
depositi ad vell.l.iubemus.de magis.cōue.l.non similiter de pi
gno.acti.l.que fortuitis.de admini.re.ad ciui.perti.l.ij.§.si eo tē
pore.⁊ hic depositi.l.j.§.sepe.⁊.C.de neg.ges.l.negotium.vbi de
hoc no.⁊ dixi. ¶ Tertij vt bul.dicunt qꝺ valet quibusdam spe
cialiter enumeratis ⁊ subiecta clausula generali per.l.si seruus
seruū.§.inquit lex.ad.l.aquil. Sed ibi ī verbo prolato a lege ⁊
solū ad enumerata extēditur.Item pro bul.facit.j.de verb.obl.
l.doli clausula.⁊ pro hoc etiā facit iste.§.a cōtrario sensu secun
dū primā lecturā:q̄ si non valet in iudicio ergo secus in contra
ctibus. ¶ Sed que istarū opinionū est verior?glo.dicit qꝺ opi
nio Bulg.vsu approbat̄ ⁊ verum est.⁊ ꝓ opinione bul.bñ facit
lꝫ glo.non alleget.C.de lati.liber.tol.l.vnica.§.si.in princi.Et vi
detur etiā approbari de iure canonico,vt extra de procura.c.q
ad agendū li.vj.cū ibi no.per omnes. Cum ista tamē modifica
tione qꝺ generalis clausula subiecta nō comprehēdit nisi casus
similes expressis vel minores nō aūt maiores vel grauiores vt ex
tra de rescrip.c.sedes apostolica.⁊ est expressum in clementinis
de procura.c.ij.cum ibi no.habita tamē distinctione s̄m Odof.
per quē stetit quominꝰ casus enumerarēt̄ ⁊ specificarent̄,vt.j.
subijciā. ¶ Guil.⁊ And.dicūt aut casus nō specificati nō sunt
similes specificatis:⁊ non valet clausula generalis in nō specifi
catis.alias sic.⁊ probāt per arg.generale.l.heredes.§.de pluri-
10 bus fami.hercis.⁊ † quia ī habētibus symbolū.id est similitudi
nē facilior est trāsitꝰ s̄m philosophū.⁊ pro hoc de actio.empt.
l.nō est nouū de rei vendi.l.in rem actio.§.item si quecunq̄.vbi
fortior est coniunctio per materiā similē.⁊ pro hoc de leg.iij.l.q̄
situm.§.j.de fundo instruct.cum de lanionis.§.cū fundus.et.§.
quidem de vino tritico et oleo leg.l.fin.§.cui dulcia.Et bene fa-
cit quod no.de libe.et posthu.l.gallus.§.qd si tamen.⁊ de cōtra
hen.emp.l.fistulas.§.si.vbi ꝓmittendo vnum casum insolitū vi
detur promittere etiā aliū īsolitū propter similitudinē.Guil.
⁊ Andre. ¶ Et ad p̄dicta etiā facit quod no.j.locati.l.opus qꝺ
in aduersione.⁊.l.seq.⁊ p Rofre.de actio.oneris aduersi. ¶ Sꝫ
licet opinio bul.de consuetudine seruetur doct.tamen tenēt qꝺ
Jo.opinio sit vera de iure.tñ q̄ iam esset differentia circa hoc in
ter cōtractus ⁊ iudicia inter que quo ad hoc ratio diuersitatis
reddi non potest quare non ita valeat in iudicijs aliquibus spe
cificatis ⁊ subiecta clausula generali sicut in contractibꝰ.vnde
dicūt ꝙ si seruari deberet bul.opinio in cōtractibꝰ eodē modo
⁊ in iudicijs.cū ratio diuersitatis reddi nō possit,vt.j.de verbo.
obli.l.a titio.⁊ q̄ in iudicio quasi cōtrahit̄ de peculio.l.iij.§.idē
scribit.⁊ qꝺ seruat̄ in cōtractu.j.si quadru.pau.fecis.dicatur.l.j.
⁊ q̄ si nō valet generalis non dꝫ etiā valere vbi aliqui specificā
tur in non specificatis.ar.j.de rei ven.l.que de tota.tum etiā q̄
ll.a bulga.allegate loquunt̄ in renunciatiōe priuilegiorū qbus
facilius renūciatur ⁊ tollunt̄ q̄ ius cōe,vt.j.de testa.mili.l.eius
militis.§.j.in aut.de nō ali.§.quia vero verisimile.⁊ ar.j.de pac.
l.si vnus.§.ꝙ ī specie. ¶ Nō ob.ꝙ ꝓ bul.posset allegari.C.de p̄
scri.xxx.an.l.oēs in prin.⁊ de quadri.prescrip.l.ij.q̄ loquuntur
in verbo ꝓlato a lege.⁊ eodē mō pōt respōderi ad dictū.§.vlti.
C.de lati.liber.tol. ¶ Nō ob.predicta iura hic in gl.cōtra Joā.
allegata:q̄ verū est ꝙ valet generale pactum de periculo omni
id est ex oī culpa venienti.⁊ sic loquitur.l.iurisgentium.§.itē si
quis.de pactis.l.⁊ aristoni.j.man.⁊ in.l.si vt certo.§.nunc vidē
dum.vbi veniebat de natura contractus leuissima:vnde nūc ve
niet casus. ¶ Nō ob.§.si pecunie.in.l.litis.de neg.gest.quia lꝫ

a ¶ Renunciatio.Adde bal.in.l.iubemus.C.ad senatus.velle.

simpliciter appellatio periculi contineat casum hic nō.⁊ etiā q̄
verisimile est ꝙ in generali deducantur q̄ verisimiliter esset de
ducturus in specie,vt.C.que res pig.ob.pos.l.j.quod non est ve
risimile in casibus fortuitis cū prouideri nō poterāt ⁊ propter
odium talis cōuentionis que ratio cessat in.l.si seruus seruum.
§.inquit lex.⁊ ī.l.doli clausula. ¶ Dic ergo ꝙ aliquādo īterue
11 nit †cōuentio de oī casu fortuito ⁊ non est dubium qꝺ tene q̄ ex
pressum est ⁊ cessant rōnes ꝓhibitorie.ar.l.si quādo.de le.j.Ali
qñ conueniunt vt teneat̄ de oī periculo ⁊ tūc si de natura cōtra
ctus veniebat leuissima:tunc vt pactum aliquid operetur tenet̄
de casu.Si de natura cōtractus tenebatur solū de dolo ⁊ lata
culpa tunc tenet̄ de leui.⁊ si tenebat̄ de leui tenebatur de leuissi-
ma.ar.ꝺ.l.si quando.cū si. ¶ Ultramontani tñ reprobant secū
dum mēbrum.s.ꝙ qñ ex natura cōtractus venit leuissima nō ve
12 niat casus fortuitus ⁊ dicunt †ꝙ verba nō debent operari vltra
mentē agentium,vt.j.de act.⁊ ob.l.obligationum substātia.⁊
si certum petatur.l.nō oīs.sed nō intelligitur quis ꝓmittere is
cui non pōt ꝓuidere,vt.C.de prescri.xxx.anno.l.finali. ¶ Pre-
terea videt̄ promittere s̄m ius cōe.vnde sua expressio nihil ope
retur,vt.j.loca.l.q̄ro.vbi videt̄ casus.⁊ pro hoc.C.de fideiusso.
l.non recte.de ope.no.nun.l.nō solū.⁊ iudi.solui.l.vir bonus ⁊
dicam.j.in suppletione glo.in fi. ¶ Sed Ja.bu.cuius sunt pre
dicta dicit ꝙ non recederet a glo.s.ꝙ intelligat̄ velle ⁊ ex eo pos
sit pactum operari.ar.j.de exer.acti.l.j.⁊.ꝺ.§.nunc videndū cō-
mo.l.si vt certo.maxime cū de sui natura periculi appellatione
teneatur casus fortuitus,vt.ꝺ.l.litis.§.si pecunie.de neg.gest.
¶ Non ob.§.inquit.in.l.si seruus seruum.ad.l.aqui.q̄ ibi nō
ideo operatur:q̄ non pōt sed hic pōt.⁊ est verisimile qꝺ volue-
rit renūciare cū ex natura contractus teneretur de leuissima.Et
est casus nō violando literā.ꝺ.§.nunc videndū.Et ad hoc vide
13 qōnem do.Nico.de mat.quā.j.subijciam. ¶ Nūc †quero an q-
busdam specificatis ⁊ subiecta clausula generali valeat renūcia
tio.Dic qꝺ sic,⁊ probatur.j.de triti.vino ⁊ oleo lega.l.fi.§.cui
dulcia.Postq̄ enim expressit quosdam casus fortuitos ⁊ subie
cit generalē clausulā genus debet porrigi ad alias species simi
les expressis.sicut dicitur ī procuratore ꝙ si constituatur ad ali
quid quod exigat speciale mādatū puta ad iurandum de calu
mnia.⁊ subijcit̄ clausula generalis ꝙ extenditur ad oīa ī quibꝰ
exigitur speciale mandatū,vt.ꝺ.c.qui ad agendum.de procu.li.
vj.⁊ cessant oēs rationes cōtrarie:quia nec est obscurum ꝓpter
expressionē nec odiosum:quia hoc voluit que voluntas colligi
tur ex eo ꝙ quosdam expressit.nam precedentia informāt sequē
tia,vt.j.de testa.l.heredes palam.de leg.j.l.si seruus plurium.§.
fi.⁊.ꝺ.§.cui dulcia.⁊ arg.quia post specificationē indiuidui si ap
ponitur genus complecti videtur reliqua indiuidua que conue
niunt in specie cum indiuiduo expresso,vt.l.cū ita.§.in fideicō
misso.de leg.ij.⁊ de verb.sig.l.seruius ait. ¶ Concludendū ergo
14 ꝙ renūciatio †iuris futuri valet in iudicio in contractibus nō.
sed pactum sic,vt.ꝺ.l.j.C.de pactis.cum ibi no. ¶ Item aut cō
ueniunt vt teneatur de casu ⁊ tenet̄.Si de periculo ⁊ ex natura
contractus veniebat leuissima valet ⁊ operatur casum.si nō ve
niebat leuissima dic ꝙ si est simplex generale operatur leuissimā
⁊ non aliud.sic intelligātur allegata per Mar.Si quedam spe
cificata ⁊ subijciatur clausula generalis valet.vt hic s̄m Bulg.ī
iudicijs generalis non valet secundum omnes sꝫ si ponatur ge
neralis ⁊ specialis non valet quo ad generale s̄m primam lectu
rā Mar.sed posset dici valere s̄m secūdam bulg.Ja.bu. ¶ Ca-
ue tñ q̄ si periculi promissio faciat aliquem de casu teneri vbi ex
natura cōtractus leuissima culpa veniret iā hoc erit contrariū
sentētijs Jo.⁊ bulg.de quibus.s.dictū est.cū hec promissio sit
generalis,nec aliquis casus fortuitꝰ specificet̄.⁊ hāc approbat
do.Tho.ꝙ talis renunciatio generalis seu promissio nō faciat
quē de causis teneri etiā in contractibus. ¶ Gui.tñ de suz.di-
cit ꝙ in contractibꝰ obtinet opinio Marti,vt valeat generalis
renunciatio etiam aliquibus nō specificatis per.ll.allegatas p
Marti.de pactis.l.iurisgentiū.§.itē si qs.⁊ man.l.⁊ aristoni.
¶ Et dicit ꝙ euidens est ratio diuersitatis de contractibus ad
iudicia q̄ in iudicijs quis se obligat venire personaliter ad iudi
cium ⁊ ad casus fortuitos per quos excusatur,vt.s.e.l.ij.⁊ ideo
requiritur expressio casuum fortuitorum propter impossibilita
tem quā videtur promittere.Sed in contractibus generaliter
renunciando directo se obligat nō ad impossibile scilicet ad id
qꝺ in contractu continet̄.⁊ ideo valet renūciatio secundum eū.
¶ Ja.de ra.circa hanc materiam sic distinguit.⁊ dicit esse opi-
nionem modernorum.aut agitur inter partes de nullis casibꝰ
enumerandis,sed suscipit in se omne periculum generaliter et
non valet.aut agitur de quibusdam enumerādis ⁊ enumerati
sunt et subiecta clausula generalis et tunc in enumeratis valet
et clausula generalis non valet.aut actū est de omnibus enume
randis ⁊ stetit per eū qui se debet obligare.puta cum bononie
locaret

locaret equum scholari ꝛ vellet enumerare casus ex quibus de-
beret teneri, ꝛ aliquos iam cepisset enumerare dixit scholaris,
ego habeo festinantiam nõ enumerentur alij: qꝛ volo de oibus
teneri ac si enumerasses: ꝛ tunc de oibus teneatur ex quo p eum
stetit: qꝛ pro enumeratis habentur, vt. ff. de reg. iur. l. iure ciuili.
de condi. ꝛ demon. l. iure ciuili. ꝛ ar. ff. si cert. pet. l. cum qd. ꝛ. C. de
prescrip. xxx. an. l. oēs. Si vero stetit per eum cui fiebat promis-
sio quominus oēs enumerarentur tunc promissor solũ de expres-
sis tenetur ꝛ ad expressos tantum restringitur clausula genera
lis sicut transactio, vt. s. de transac. l. si de certa. cum si. Et hanc
coniuncta opinione Bul. approbat Jo. an. in repetitiõe sua ex
tra de commo. c. j. vbi de hoc not. p oēs. ꝛ bene per Pet. de san-
sona. ꝛ fuit opi. Odof. vt patet in lectura sua hic ꝛ. C. de cõmo.
l. j. vbi de hoc no. per eum. ꝛ plene per Cy. ꝛ ibi etiam satis dixi.
¶ Opinio tñ ista Odoffredi non placet Petr. vt. ff. subijciam.
¶ Ja. de are. sic distinguit: aut pactum sit ad detrahenduz aut
ad augẽdum. primo casu aut detrahit prestationi culpe aut do
li. Si culpe vt qꝛ sit pactum ne commodatarius teneatur de cul
pa valet, vt. ff. commo. l. si vt certo. §. interdum. Si vero ad detra
ctionem prestationis doli non valet, vt. C. eo. ti. l. in cõmodato
in princi. ne inuitet aliquis ad dolũ cõmittẽdum, vt. ff. de pact.
do. l. cõuenire. ꝛ de pactis. l. si vnus. §. illud. Si vero pactũ fiat
ad agẽdũ. i. vt quis teneatur vltra naturã contractus: tunc aut
specialiter aut generaliter si specialiter puta si contingat rẽ pdi
aggressura latronum valet quo ad istum casum expressum, vt
hoc. §. quesitum. ꝛ. ff. de contrahẽ. empt. l. fistulas. §. fin. Si vero
non fuit specialiter expressus aliqs articulus periculi tunc aut
15 fuit dictuz ꝙ teneatur de casu fortuito aut de periculo. † Inter
hec enim est differentia quia periculuz est genus casus fortuitꝰ
est species. nam periculum est siue casu siue culpa contingat, vt
ff. l. litis. §. si pecunie. ff. de nego. gest. ꝛ de magis. cõue. l. non simi
liter. ꝛ no. in glo. ff. locati. l. opus qd aduersione. tunc aut expsse
suscipit casus fortuitos sine aliqua dinumeratione. ꝛ credit ipe
Ja. operari vt de quolibet casu fortuito teneatur vt. C. de neg.
gest. l. negotium. ꝛ. ff. locati. l. si quis fundum. in prin. nam in in-
certis nõ certis locus est cõiecturis, vt. ff. de ver. ob. l. cõtinuus.
§. cum ita. ꝛ hãc etiam opi. sequi videt py. in qõnibus suis. lxix.
q. que incipit sequit, alia qõ. vbi de hoc satis no. ꝛ pro hoc bñ fa
cit licet per aliquos non allegetur. ff. de crimi. stellio. l. iij. §. item
si quis impositurum. ver. ꝛ vt generaliter. Si vero pactum non
continet expresse ꝙ teneatur de casu fortuito sed factum est pa-
ctum simpliciter qd de oi periculo teneatur tunc aut obtẽtu cer
ti periculi de quo tractabatur ꝛ cõplectitur illud vt hic. aut nõ
habebatur contemplatio ad certum periculum: ꝛ tunc subdiui
de qꝛ aut numerauit quosdã ꝛ postea generaliter inseruit de oi
periculo ꝛ tunc de oibus tenet, vt. C. loca. l. lz. ibi em̃ primo fuit
pactum speciale ꝛ postea generale subiectum vel alia circũlocu
tio. ꝛ pro hoc. ff. l. fistulas. §. fi. de contrahen. emp. ꝛ. ff. l. j. C. com
mo. dum dicit indẽnitatem tibi promisisse. ꝛ. C. qñ mulier tutele
offi. fun. põt. l. fi. ibi velleiani presidio omniqꝫ alio legitimo au-
xilio. Si vero nulla mẽtio casus est facta sed simpliciter dixit se
velle de periculo teneri: tunc aut ex natura contractus venit le-
uissima ꝛ tunc de casu tenet vt pactũ aliquid operetur, vt. ff. de-
positi. l. j. §. sepe mandati. l. ꝛ aristoni. ꝛ ibi in glos. ꝛ de pactis. l.
iurisgentium. §. si quis pactus. ¶ Quid in tanta iuriũ ꝛ docto
rũ diuersitate tenebimus. ¶ Ray. approbat lecturã Jo. ꝛ mul
ti alij. ¶ Et de ista materia no. per Rof. in libello de ac. oneris
aduersi. sunt bene q post multa tenẽt opi. Jo. ꝛ Azo. ꝛ extra de
cõmodato. c. j. p oēs ꝛ satis per Jo. an. in repeti. d. c. j. ꝛ in spe. e.
ti. in prin. ꝛ ibi est pulchra forma ꝛ vtilis cõtractꝰ celebrãdi sup
hoc ꝛ plenissime p eundẽ ti. de loca. §. iam dicẽduz restat. ver. ad
euidentiam. ꝛ ver. seq. ꝛ in glo. ff. locati. l. si quis fundum. in pn.
ꝛ. l. item querit. §. si gemma. ꝛ in brocardis Azo. de gñalibꝰ di-
ctis ꝛ fortuitis pluribus rubricellis. ¶ Dy. ꝛ Ja. de bu. vident
seq opi. Bul. ꝛ ꝙ sit vera nedũ ex ꝯsuetudine sed etiã de iure, vt
no. p ipsum Dy. extra de reg. iu. c. cõtractus ex cõuẽtione li. vj.
ꝛ multi etiã alij sequunt hãc opi. tã in iudicio ꝙ in ꝯctibus cuz
non possit bene reddi ratio diuersitatis lz Gui. de suz. ratione
diuersitatis reddat vt predixi, ꝛ dicat aliud i cõtractibꝰ ꝛ aliud
in iudicio. ¶ Distinctio do. Ja. de are. etiã videt bñ cõsona iuri
bus hoc excepto ꝙ vbi facit differentiam inter casum fortuitũ
ꝛ periculũ do. Richar. ꝛ multi alij tenent ꝙ si dicat generaliter
suscipio oẽm casum fortuitum ꝙ nõ valeat nisi aliqbus specifi
catis: qꝛ ita est incertũ ꝛ generale ꝛ subest rõ ꝓhibitoria ne sub
gñalitate obliget in his q specialiter nõ esset obligaturus, vt ex
tra de procu. d. c. qui ad agẽdum. li. vj. de hoc dicam. ff. in vlti. q.
¶ Distinctio etiã Odof. ꝛ Jaco. de ra. multis placet ꝛ satis eq̃
est. Pe. tñ dicit ꝙ Jo. opi. de stricto iure verior est. s. ꝙ nec con-
tractibus nec in iudicibus valeat renunciatio gñalis sz spãlis.
sic p. §. istum. ꝛ alias. ll. p eum allegatas. ꝛ distinctionez Odof.
improbat dicẽs ꝙ iure non probatur ꝛ qꝛ si esset verũ qñ staret
p debitorẽ ꝙ nõ numerarent qd haberent ꝓ enumeratis pari rõ
ne si staret p eũ ꝙ nullꝰ enumeraret tenẽt ꝙ est ꝯ. §. istum. ¶ Et
rñdet ad illud qd dicit Odof. ꝙ si stat p ꝓmissorẽ quominꝰ enu
merent habent ꝓ enumeratis. p. l. iure ciuili. dicit quod verũ
est ꝙ vbi p eum in cuiꝰ psona cõditio dz impleri qd habet pro
impleta vbi promissor iã erat obligatus ad iplendum. Sed vbi
obligatio nõdum erat ꝯcta sed agebat de ea contrahenda vt
in casu nostro quo agebatur de obligãdo promissore ad oẽs ca
sus fortuitos tunc nõ habet pro impleto nec habẽtur casus ꝓ
enumeratis, vt hic. nã iste. §. requirit specialem enumerationez
ꝛ sic intelligit dictas. ll. iure ciuili. ¶ Sed p opi. Odof. bene fa-
cit eo. ti. de reg. iur. l. in oibus causis: que indistincte loquit pro
opi. Pe. facit qd not. fm eũ. ff. e. l. ꝛ si post tres. ver. ꝛ predicta fa-
ciunt ad tales qõnes. Intelligit tñ ipse Pe. opi. Jo. ꝙ si q enu-
merentur ꝛ subijciatur clausula generalis: qd tenet in enumera
tis sed non in clausula generali. Et dicit ꝙ sufficit ꝙ enumerẽ-
tur p vnum tm̃ ꝯtentium alio cõsentiente. ar. ff. de ver. obli. plu-
ribus. ꝛ insti. de inuti. stipu. §. si ita. nã mentalis cogitatio que
includit sub clausula gñali non obligat, vt. l. cogitationis. ff. de
penis. ꝛ de nego. gest. l. põpo. ¶ Ex pdictis oriunt plures que-
16 stiones. Primo fm opi. Bul. † an sit idẽ si primo ponat clau-
sula generalis. deinde aliqua specificent verbi gratia ꝓmitto ꝙ
tenear de omnibus casibus fortuitis: ꝛ de incendio ꝛ furto. Et
videtur ꝙ non sit idem. ꝛ qd generalis clausula ꝓcedẽs restrin-
gatur solũ ad species postea numeratas vt. ff. de penu leg. l. nam
qd liquide. §. fi. vbi de hoc tetigi. ¶ Sed dic ꝯrium qꝛ hic ver-
ba specialia non fiunt ad restringẽdũ sed potius ad ampliãdũ.
ꝛ ideo effectum cõtrarium nõ debent ꝓducere: ꝛ in. l. contraria
erãt verba exceptiua. qd patet ex dictione preter. preterea ibi nõ
virtute exceptionis sed virtute obscure locutionis restringit ge
neralitas ꝓcedẽs. ¶ Ad hoc facit qd notaui de leg. iij. l. heres
meus. §. due statue de fundo instructo. l. quesitũ. §. pe. ꝛ de triti-
co vino ꝛ oleo leg. l. fi. §. cui dulcia. ꝛ. ff. l. doli clausula. de verbo.
obli. et qd not. p Dy. extra de regu. iur. c. generi. lib. vj. ¶ Item
quero fm eandẽ opi. Bul. si dictũ sit hoc modo tu teneberis de
oibꝰ casibus excepto furto ꝛ naufragio, nũqd sufficiet. videtur
ꝙ sic quia enumerati sunt aliqui specialiter ꝛ premissa clausula
17 generalis ꝛ † qꝛ exceptiones firmant regulam in nõ exceptatis,
vt. ff. de reg. iur. l. j. ꝛ ibi not. ꝛ p Dy. in proemio de re. iur. in aut.
de nõ alienã. §. vt autẽ. ꝛ. ff. de penu lega. l. nam qd liquide. Jac.
de ra. ꝛ Pe. tenẽt oppositum: qꝛ enumeratio debet fieri in fauo
rem creditoris hic autem fuit facta in fauorem promissoris. et
ideo ꝯ eum retorqueri nõ debet, vt. s. de legibus. l. nulla. ꝛ. C. de
legibus. l. quod fauore. ꝛ qꝛ non est facta fm formam huius. §.
vnde sicut non valet in exceptatis, ita nec in alijs. Sed qd va-
leat videtur expressum. ff. locati. l. qui insulã. §. fi. de contrahen.
empti. ¶ Sed quid si renunciasset hoc modo, renuncio oibus
exceptionibus cõtentis in titulo, si quis cautio. videtur qd va-
leat fm Jac. de ra. qꝛ iura sunt certa ꝛ determinata ꝛ ab oibus
sciri debẽt. ff. de iur. ꝛ fac. igno. l. iij. ꝛ. C. de legi. l. leges sacratissi-
me. ꝛ sic videt sentire gl. ff. de transactio. specialis ꝛ certa secũdũ
formam huius. §. ꝛ hoc videtur sentire glo. ff. de trãsac. l. de his
cõtrouersijs. ¶ Cõtrarium tenet Old. ꝛ Pe. qꝛ sub ista genera
litate ꝛ inuolucro nõ solum fraudaret cõtrahens sed etiã lex: ꝛ
ideo non valet, arg. ff. de iure fis. l. ita fidei. ꝛ qꝛ talis renunciatio
esset in fraudem huius. §. ꝛ p indirectum occurreret legi contra
l. scire oportet. de tuto. ꝛ cura. ꝛ qꝛ talis renunciatio esset cõtra
ius publicũ, vt. ff. de pac. l. ius publicuz. ꝛ qꝛ vbi lex aliqd negat
valere nisi exprimatur vt hic est nõ possunt partes facere qd va
leat aliter ꝙ. l. dicat, vt. ff. de pac. l. pacisci. ꝛ de pac. dot. l. cõueni
re. ꝛ qꝛ illud dicitur speciale vel specialiter factũ quod est a gene
ralitate remotũ. ff. de de leg. iij. l. seruis vrbanis. §. fi. ꝛ de falsis. l.
diuus. §. nec generalem. ꝛ no. p Dy. extra de reg. iur. c. qd semel
placuit circa fi. li. vj. idem etiã tenet Bul. ꝛ And. etiã si dictum
foret in renunciatione non obstante hoc. §. quesitum. per iura ꝛ
rationes predictas. ꝛ potissime quia iste. §. est inductus in fauo
rem publicum: ꝛ ideo pacto priuatorum ei renunciari non po-
test. Speculator tamen in simili videtur sentire cõtrarium dicit
enim ꝙ si renunciatum est specialiter reuocatori donationis p
ingratitudinem non obstante. l. vlti. C. de reuocã. dona. qd te-
net renũciatio. secus si diceretur generaliter donationẽ aliquo
casu reuocari non posse vt not. p eum in speculo de dona. versi.
quid ergo si actum est in donatione. ꝛ dixi. ff. l. vlt. de reuocã. do
na. ꝛ ita vidi cõmuniter seruari ꝙ si renunciatio sit spãlis non
obstante tali lege quod teneat. ¶ Et de ista materia renuncia-
tionis plene dixi. C. de epis. ꝛ cleri. l. si quis in conscribendo. vbi
pulchras questiones tetigi in ista materia renunciationis. ꝛ vi
de Gof. ꝛ Host. in summa de renunciatiõe. ꝛ specula. de renun.
ꝛ conclu. ¶ Item queritur si generaliter † renuncians iurauit

non venire cōtra,an valeat videt̃ qđ sic per aut.sacramēta.C.si
aduersus ven. ¶ Juriste ciuiles tenent qđ vbi renunciatio nō
valet,q2 est cōtra.l.qđ sacramētum non validat eā,vt.C.de leg.
l.non dubium.vbi de hoc dixi.⁊ q2 iuramentũ nō addit nisi reli
gionis vinculũ.vnde si nō valet id cui adijcit̃ nō cōfirmat,vt.j.
de ope.libe.l.si libertus iurauerit.⁊.C.de nō nu.pec.l.fi.⁊.§.qui
satisd.cog.l.fi. De iure canonico secus videtur extra de iureiur.
c.cũ cōtingat.⁊ videt̃ expressum extra de iureiur.c.ij.lib.vj.et de
pactis.c.ij.eo.li.⁊ qđ not.p Dy.⁊ alios extra de reg.iur.c.non
est obligatoriũ.li.vj. ¶ Pe.tñ ⁊ Jaco.de ra.dicũt qđ etiā de iu-
re canonico in questiōe ṗdicta iuramētũ nihil operat̃ ꝑpter ge-
neralitatē,nā in gñali renũciatione deficit cōsensus quo ad ea
qbus nō esset in specie renunciaturus,ar.j.de trāsac.l.qui cũ tu
toribus.⁊.C.e.l.sub pretextu.⁊ decretales.§.allegate nō obstāt
q2 loquunt̃ in casibus spālibus in qbus apparet de cōsensu li-
cet cōtractus esset a iure prohibitus:⁊ ideo p iuramētum adiũ
tum cōsensu cōfirmātur. ¶ Jtē quero an quis possit renuncia
re[a] in cōtractu oībus excep.† cōpetentibus ⁊ cōpetituris vel fe
19 rijs introductis ⁊ introducendis vel statutis factis ⁊ fiēdis vel
literis impetratis et impetrandis sicut sepe fit. ¶ Host.videt̃
tenere ꝙ nō nisi alijs specificet̃ ⁊ subijciat̃ gñalis clausula per
istũ.§.vt nota.p eũ in summa de re.§.q̄ renũciari.ver.qd de pa-
cto ⁊ duobus ver.seq.⁊ dixi.d.l.si qs in conscribēdo.C.de epis.
⁊ cle.⁊ plene in Spe.de renũ.⁊ cōclu.ver.pone alquis renuncia
uit.⁊ ver.seq.quid si quis. ¶ In cōtrariuz qđ valeat q2 mulier
renũciat omni legũ auxilio.in aut.vt sine phi.matres debitri
ces.§.j.q̄ est signata.§.qñ muli.tute.offi.fungi.ṗt.l.fi. ¶ Cōmu-
niter doc.dicũt qđ si queratur de exceptionib9 presentibus qđ
valet renunciatio maxime aligbus specificatis ⁊ subiecta clau
sula gñali iuxta opi.Bul.siue fiat p pactum siue per simplicem
renunciationē,vt.j.de acqui.here.l.qui superstitis.Si autē q̄ri
tur de exceptionibus competituris tunc aut p pactum aut per
simplicē renunciationē,primo casu valet scđo nō,vt.d.l.qui su
perstitis.⁊.C.de pac.l.j.vbi de hoc no.⁊ satis dixi.fallit in iudi-
cio,vt.j.de cura.bonis dādo.l.j.lz ista sit cōmunis opi.tamē fm
Pe.⁊ Bul.nihil est.Et ideo dicũt ꝙ ista qō potest esse duplex.
Primo an talis renunciatio nō valeat ꝑpter generalitatē per
20 istum.§.ibi nulla exceptio ⁊c.ipsi tñ tenēt cōtrariũ:† quia tantũ
valet renũciatio gñalis in genere quātuz specialis in specie,vt
j.de admini.tut.l.si duo.⁊ pro socio.l.actione.§.renunciare.cui
regule standũ est nisi quatenus reperiatur contrarium.ar.C.de
pac.l.si quis in cōscribendo.⁊.j.de pac.l.emptor.§.lucius.cum
ibi no.Et ad.§.istum rñdent qđ iste.§.loquitur ⁊ intelligendus
est solũ de excep.de quibus iste.§.loquitur.⁊ q̄ dependent a casi
bus fortuitis qbus nō pōt renunciari gñalr nec sub inuolucro
ꝑpter rationes q̄ dicte sunt.s.⁊ iste est verus intellectus hui9.§.
secundum eos qđ etiam mihi placet,vt etiā dicam.j.in vlti.qō.
¶ In alijs nō exceptatis per istũ.§.stabitur regule q2 exceptio
firmat regulā in nō exceptatis.j.de regu.iur.l.j.⁊ in aut.de non
ali.§.vt autē. ¶ Scđo modo pōt intelligi questio ṗdicta an im
pediat̃ gñalis renunciatio oīm exceptionũ ꝑpter naturā ⁊ qua
litatē ipsaꝝ exceptionum,vt q2 sint tales exceptiones q̄ nō sint
in fauorē renunciantiũ sed alioꝝ.nā tunc non pñt eis renuntia
re,vt.j.de postulādo.l.quos ꝓhibet.⁊.d.l.si quis in conscriben
do a cōtrario sensu.Si autē sunt inducte in fauorē renũciātiũ:
tunc aut renuncians ignorabat sibi cōpetere ⁊ nō valet renũcia
tio generalis vel specialis.ar.j.de transac.l.cum aquil.⁊.l.q cuz
tutoribus.⁊ de inoffi.testa.l.mater.Si autē sciebat sibi cōpete-
re tunc aut prouenit ex facto duoꝝ ⁊ p renunciationē simplicez
vnius nō tollit̃,vt.j.de pactis.l.si tibi decē.§.de pignore.Si de
pēdet a facto vnius tunc valet illi9 renunciatio ⁊ generalis et
spālis stando regule dicte qđ tantum operatur genus ⁊c.vt ṗ-
dixi.Si fiat p pactũ valet in presentibus ⁊ futuris,vt.C.de pac.
l.j.qđ est verũ nisi exceptio cōpetitura sit q̄ proueniret ꝑpter fa-
ctũ aduersarij:q2 tunc in generali renunciatione nō includit̃ ex
ceptio futura que ꝓueniret ex ei9 facto:q2 alias daret̃ sibi cau-
sa delinquendi ⁊ doluz cōmittēdi qđ esse nō dz,vt.j.de pac.do.
l.cōuenire.Et p h̊ facit q2 si lego oēs res q̄ erāt in domo mea tē
pore mortis mee.si aliqua inferant̃ p factum legatarij non ve-
niunt in legato,vt.j.de aur.⁊ arg.lega.l.si vxori.⁊ de leg.ij.l.cuz
21 ita legat̃.ergo ita in ꝓposito. ¶ † Si autē q̄rit̃ de simplici renũ
ciatione super futuris dic qđ nō valet,vt.d.l.qui superstitis.de
acqui.here.⁊ de leg.ij.l.si ita scriptum.§.si sub cōditione. ¶ Fal
lit fm doc.in iudicio,vt.j.de cura.bo dan.l.j.nā in iudicio fit ali
quo interrogāte in ṗsentia partis.⁊ ideo valet ⁊ equipollet pa
cto,vt.j.de interro.actio.l.fi.⁊ pro hoc.j.de magis.cōue.l.j.§.exi-
22 gere. ¶ Et dicit † Pe.cogitaui multuz vtrum iuri futuro indi-
stincte siue sit quesitum voluntate duoꝝ siue vnius simplici re-
nunciatione possit renunciari.Et dicit qđ duo sunt modi amit
tēdi ius suum.vnus est p conuentionē alius per abdicationem

a ¶ Renũciare. Adde Bal.in aut.sacra.C.si aduer.vēditionē ⁊ i.l.iij.ff.de fideicō.Jo.de porcel.i.l.sciē-dũ.⁊ in.l.si qs cum aliter.de ver.obl.Bal.in.l.ij.de resci.vē.Jdē in ad-di.ad spec.in tit.de renũcia.ver.sed et an valeat.

☞ Qō in praxi cōtingibilis.

siue derelictionem.per conuentionem non possum ius amittere
nisi cōsensu duorum,vt dictum est siue sit de presenti siue de fu-
turo.Alius modus est p derelictionē siue abdicationē:sed nul
lus pōt derelinquere vel a se abdicare ꝙ nō hz.⁊ ideo ius futu-
23 rũ abdicare nō pōt. ¶ Ad id qđ dicit̃ qđ mulier † pōt renũcia-
re velleiano ⁊ omni iuri ⁊c.dicit qđ quedā sunt exceptiones fa-
uorabiles his tātuz quibus cōpetunt ⁊ illis pōt renunciari,vt
vell.regulariter,vt.s.de legi.l.qđ fauore.regulariter ideo dico:
q2 minor bñficio restitutiōis renunciare nō pōt ne incōueniēs
sequatur.s.qđ restituat̃ ad restituēdũ,vt.j.de mino.l.interduz.
de hoc tñ latius dixi.d.l.si quis in cōscribendo.ver.querit̃ etiā
C.de epi.⁊ cle. ¶ Jtē dolo futuro nō pōt renunciari.j.de pactis
24 l.si vnus.§.illud.† q2 p hoc inuitaret̃ alius ad delinquēdum.j.
de pac.do.l.cōuenire.Sic etiā dicũt quidā qđ mulier nō potest
renunciare velleiano:q2 eadē fragilitate inducit̃ ad renuncian-
dum qua inducit̃ ad fideiubēduz.sz hoc est ꝯ tex.j.ad velleia.l.
fi.§.pe.Expedit tñ qđ certiorata sit de viribus velle.q2 cum mu-
lierib9 licitũ sit ius ignorare,vt.C.de iur.⁊ fac.igno.l.ne passim
possunt ignorare vires velleia.⁊ ideo nisi certiorent̃ nō tenet re
nunciatio,vt.j.de inoffi.testa.l.mater.nec presumit̃ certiorata
nisi ꝓbet̃ q2 ista est solēnitas extrinseca q̄ non presumit̃.j.de pu
bli.l.q̄cunq3.§.q a pupillo.⁊ no.⁊ dixi.j.de ver.obli.l.sciendum.
ibi videas. ¶ Jmo plus dicunt qdam moderni qđ opus est qđ
renunciet ex interuallo,non incōtinēti:q2 eadem fragilitate in
duceret̃ ad renunciādũ,vt dixi.pro hoc.C.de pac.pig.l.fi.⁊.j.de
pig.act.l.titius.⁊.C.ad velleia.aut.si qua mulier. ¶ Pet.tamē
dicit contrarium qđ sufficit si renunciat statim in ipso ꝯctu per
d.l.vlti.§.pe.ad velle.Non ob.cōtraria q2 ibi ideo est:q2 qñ de-
bitor obligat pignus ꝑpter necessitatez apponeret oīa pacta q̄
vellet creditor sed ex postfacto nō sic in muliere autē semper est
eadem fragilitas.⁊ ideo quandocunq3 certiorata pōt renuncia
re.Si autē exceptiones sunt in fauorē vel odiũ alterius quā re-
nunciantis nō tenet renunciatio.j.ad macedo.l.j.⁊.l.sed iuli.§.
fi.⁊.l.seq. ¶ Sed nunqd pōt qs proponere in iudicio generali-
ter oēs exceptiones sibi cōpetentes?dic qđ non,sed specialiter
eas exprimere dz,vt extra de testi.presentium.§.vlt.lib.vj.⁊ no.
25 in spec.de excep.§.j.ver.sed illud querit̃. ¶ † Sed pone:aliquis
promisit iudicio sistere sub pena:impeditus fuit per latrones:
nunquid erit iste excusatus?videtur qđ sic.q2 incursus latronũ
est casus fortuitus.C.depositi.l.j.⁊ de pig.actio.l.que fortuitis.
¶ In contratium videt̃.s.eo.l.ij.in fi.nam latrones sunt priua
ti.⁊ si priuatus detinet cōmittitur stipulatio:q2 contra eum da
tur regressus,vt ibi dicit̃:ergo ⁊c.dic aut potest illos latrones
reperire ⁊ sunt soluendo:tunc pena cōmittitur:q2 contra eos
pōt habere regressum.si autē eos non cognoscebat vel nō sunt
soluendo excusatur ⁊ stipulatio nō cōmittitur.j.de leg.j.l.pla-
ne.§.j.de do.prelega.l.pater do.in fi.de excu.tuto.l.scire oportet
§.sufficit.⁊.s.ti.j.l.fi.§.j.ita etiam dicitur in simili.j.de acquirē.
here.l.si pupillus.de admi.tuto.l.ij.⁊ qđ no.j.de procur.l.si mi-
26 nor. ¶ Sed pone † qđ qs renunciauit exceptioni nunquid per
hoc videt̃ renunciare actioni sibi ex illa causa competenti?vide
tur qđ nō:q2 aliud est actio ⁊ aliud exceptio.j.de ser.vrb.predi.
l.si domus.de condi.⁊ demon.l.heres statuliber.de serui.rusti.
predi.l.si mihi.j.de ver.sig.l.verbum oportebit.§.actionis.⁊ vi-
det̃ expressum.j.de euic.l.vendicantē.in prin.⁊ fi.⁊.l.sed si exce-
ptio.⁊ pro hoc.j.de bo.libe.l.si filius.§.paulus.⁊ de succe.edic.
l.j.§.quibus. ¶ Contrarium hic tenet Bul.q2 cui datur actio
multo fortius exceptio.j.de reg.iur.l.inuitus.§.cui damus.Un
de sic in eo qđ est debilius ⁊c.vt.j.de ser.expor.l.cui pacto.Un-
de si excluditur exceptio que est minor:multo fortius actio q̄ est
maior. ¶ Jtē si nō possem me iuuare exceptione si tenerē,mul-
to minus agere possum si ille teneat.C.de fur.l.apud antiquos.
⁊ ꝓ hoc.j.de do.excep.l.dolo.rem ra.ha.l.amplius.§.fi.⁊ de lib.
cau.l.si cui.Et hoc quādo actio ⁊ exceptio ex eadem causa et eo-
dem fonte oriuntur ad eundem effectum.Sed si ex diuersis tũc
renunciando exceptioni non renunciat actioni.⁊ ita intelligat̃
d.l.sed si exceptione.j.de euic.⁊ hec distinctio probatur.j.de ex-
cep.l.j.de neg.gest.l.si duobus.re.amo.l.si cum dos.⁊ arg.com-
☞ mo.l.in rebus.§.fi.B. ¶ Adhuc quero predictam questionē
disputatam per do.Nico.de mata.Scholaris quidaz venit pa
duam ⁊ equum quē remittere volebat tradidit cuidaz mercato
27 ri de partibus suis † hoc pacto qđ duceret ad domũ scholaris
omni suo periculo ⁊ cōmodo vsq3 ad certam diem equus ille si
ne mora ⁊ culpa mercatoris ꝑemptus est.querit̃ an mercator
teneat̃.⁊ videt̃ qđ nō:q2 liberatus est per interitum depo.l.si in
asia.§.fi.⁊.l.si plures.in fi.cum si. ¶ Item de casu fortuito non
tenetur in contractibus pro socio.l.cum duobus.§.damna.C.
de pig.actio.l.q̄ fortuitis ⁊ videt̃ expressum.j.de prescrip.verb.
l.si gratuitam.nō ob.pactum de periculo suscepto:q2 non fuit
specialiter expressum.vt hoc.§.fm opi.Joā.⁊ pro hoc.j.loca.l.
opus

opus qđ in aduersione.cuꝫ ibi not.⁊.l.seq.⁊ qꝛ verbum periculũ non extendit ad casum fortuitum,vt hic in glo. ¶ In cõtrariũ teneat mercator ad estimationẽ qꝛ hoc pactũ in traditiõe equi fuit appositum:ergo seruanduꝫ.j.de pactis.l.in traditionibus. Et qꝛ periculũ idẽ est qđ peremptio ꝓpter verbũ omne,qđ est signũ vniuersale,vt sit sensus qđ teneat de omni periculo hoc est de oĩ perẽptione siue sit totalis siue particularis nõ cõsiderato ex qua causa ꝓcedat peremptio.ar.j. de exerci.l.j.§. si is q nauẽ. ⁊ de leg.iij.l.nõ aliter.⁊ hoc denotat mens verborũ:qꝛ scholaris aliter nõ tradidisset nisi mercator de periculo oĩs peremptionis se obligasset.arg.C.de pac.inter empto.⁊ ven.l.fi. Itẽ hoc videt expressum.j.de pact.l.iurisgẽtium.§.itẽ si quis. depo.l.j.§. sepe. man.l.⁊ aristoni.cũ si.hic in gl.allegatis.nã sic est ecõtra in creditore suscipiẽte periculũ pecũie traiectitie.C.de nau. feno.l.j.⁊ fi. ¶ Soluendo tenuit mercatorem virtute pacti teneri ad estimationẽ,vt dictis.ll.ad hoc adductis.⁊.d.l.que fortuitis.C. de pig.act.per quã potissime dixit decidi articulũ istuꝫ. Saluo qđ si respectu certi casus talia ꝟba apponerent i pacto,tũc restringerent ad illũ casum.C.cõmo.l.j.ad velle.l.iubemus.⁊ de trãsa. l.si de certa.hoc tñ falleret si p pactum cõtractus trãsiret in naturã vsuraruꝫ,vt si fieret locatio equi vel bouis ꝓ certa pẽsione apposito pacto de periculo,siue exprimatur causa periculi siue

28 non:† tunc eñ tale pactum nõ valeret qꝛ ex eo cõtractus fieret feneratitius:qꝛ periculuꝫ esset debitoris ⁊ lucrũ locatoris ꝫ.l. incendium.C.si cer.pe.⁊ de vsur.p totum.alias credit verã opinionem Io.qđ specificari debeat,vt hoc.§.alias nõ contineat casus fortuitus,sed culpa leuis vel leuissima. Et ratio diuersitatis inter pͥmum casum vbi de indemnitate rei sue tractatur. ⁊ secundum vbi ad talem indẽnitatem non intenditur,est quia absonum videtur ꝙ quis p pactuꝫ nõ possit sibi ꝓuidere circa indẽnitatem rei sue vel sibi debite:qꝛ forte alias talẽ cõtractuꝫ nõ faceret.⁊ ideo hoc casu volunt leges qđ per tale pactum intelligatur ꝓuisum contra omnem casum,vt in.ll. ad hoc adductis.⁊ p hoc bene.C.cõmo.l.j. ¶ Sed in secundo vbi non est tãta ratio inducta est moderatio huiꝰ.§.⁊ dicte.l.opus qđ in aduersione.arg.C.de codicil.l.fi.⁊ q potio.in pigno.habe.l.fi. in fi. Rico. ¶ Ultimo quero.⁊ ista questio multum aperit veritatẽ

29 huius.§. Quidaꝫ cessit mihi omnia iura sua † cõtra omnes debitores suos nullo specificato: nunquid valet? vel cõpromissuꝫ factum est de omnibus questionibus vel factum pactum de nõ petendo de oĩbus in qbus mihi teneris. ¶ Uel constitutus est quis ꝓcurator ad oẽs lites.ista oĩa non videnť valere p istum §.Sed tu dic in oĩbus predictis cõtra.nec ob.iste.§.qꝛ intelligi debet ſm do.Richar.solũ qñ renunciatio fit ꝯtra ius cõmune ⁊ ideo restringenda.⁊ hoc satis innuit gl.q̃ exẽplificat qñ renũtiatio est cõtra ius cõmune.vnde cũ facit qõnẽ an iste.§.locum habeat in cõtractibus statim subijcit vt qs possit renũciare vt de omni periculo teneat qđ est cõtra ius cõmune:qꝛ periculũ casus fortuiti nullo bonefidei iudicio ꝓstat, vt.d.l. que fortuitis. ⁊.j.de reg.iur.l.cõtractus. vnde secundũ eum iste.§. locũ habet solũ in renũciationibus q̃ sunt cõtra ius cõmune. secus est aũt in oĩbus predictis questionibus.nam cõtra ius cõe nõ est:imo contra ius commune qđ ego possim cedere iura gñaliter ꝯ oẽs meos debitores,vt per totum ti.de here.vel act.ven. ¶ Item ꝙ de oĩbus cõtrouersijs possit cõpromitti.j.de arbi.l. si cũ dies.§. plenum. ¶ Itẽ qđ faciã pactum generale de non petendo, vt.j. de pactis.l.j.⁊.l.tale.Richar. ¶ Pe.tñ ⁊ Gul.adhuc strictius intelligunt.§.qꝛ intelligũt qđ loquat solũ in renunciatione exceptionum ꝓuenientiũ ex casibus fortuitis huius ti.vt.s. dixi.

30 ¶ † Sed quid erit de priuilegijs, nunqd ad renunciationẽ generalẽ imitent cõtractus vel iudicia? Odofr.dicit qđ iudicia:⁊ iõ opus est in eis renunciatio spãlis per.l.s. si quis in ius voc. nõ ierit.l.j.in fi. Richar. tenet qđ imitentur cõtractus imo dicit ꝙ in eis sufficit sola renũciatio gñalis ⁊ allegat.C. de sñiam passis.l.j.in fi. de bonis vacan.l.si qñ lib.x. ⁊ de quadri. prescri.l.ij. Richar.⁊ vide etiam de renun.qđ tetigi in alphabeto dictione renunciare. ¶ In gl.no.duo,ibi sed Io.cõtra quando dicit periculum. ¶ In eadem glo.in fin.⁊ ista est vera secundum Gul. Andr.⁊ Richar.nisi aliquibus specificatis,vt.d.l.j.C.commo. ¶ Non ob.qđ verba debeant aliquid operari:qꝛ verum est vbi apto ⁊ legitimo modo sunt prolata.sꝫ vbi inepto modo,vt.j.de ver.obli.l.j.Gul.Richar.⁊ And. Idem tenet Oldr. ⁊ alle.j. p socio.l.coiri.⁊.l.sed ⁊ si adijciatur.⁊ hoc pactum videtur magis adiectum causa dubitationis tollende ⁊ ideo ius cõmune non ledit.vt in regula iuris q̃ dubitationis man.l. qui mutuã.⁊.C. de fideiusso.l.non recte.al.

1 ☞ Cautio in iudicio per errorem interposita non valet.
2 Delegans alicui inhabili puta furioso an possit de causa delegata iterum cognoscere vel alteri subdelegare.

1 Item queritur. † Cautio in iudicio p errorez interposita non valet.h.d. ¶ Et qđ dicit litera plus quã statutũ est dicit gl.s.a iure sꝫ Ia. dicit a ptibus:qꝛ ptes cõuenerant qđ reus ꝓmitteret sistere sub pena decez.postea in satisdatione fuit adiectũ de.xx. distinguit vtrum p errorem an ex certa sciẽtia:⁊ tunc tota litera plena est. ¶ Et distingue ſm Ia.bu.cũ interponit cautio q̃ nõ debuit interponi.an cõmittat. dic aut pͥncipalis ⁊ accessoria non debuerũt interponi.aut accessorie tñ in lite interposita est vel plus interposita est quã deberet.⁊ istis oĩbꝰ casibꝰ dic aut ex certa sciẽtia indebitum vel plus debito ꝓmittat ⁊ valet.aut errore:⁊ tũc aut erat nullo modo debitũ vel ciuiliter tantũ ⁊ rescindit promissio quocũqꝫ errore facta,aut erat debitũ naturale:⁊ tunc errore facti facta rescinditur:errore iuris nõ. Unde eo casu rescinditur promissio indebita quo casu indebitũ veniret repetẽdum vt.j.de dona.l.si patronus.vbi de hoc p Dy.⁊ fa.herc.l. q erat. ⁊ in.ll.hic allegatis in gl. ¶ Nec ob.j.de solu.l.cum quis.§.pe. de preto.stipu.l.j.in fi.⁊ de spõsa.l.fi.cum ibi not.Et facit iste.§. ad questionẽ si delegatꝰ a principe subdelegauit aliũ qđ põt, vt

2 C.de iudi.l.a iudice.† ⁊ talis subdelegatus erat inhabilis puta furiosus,an q subdelegauit possit cognoscere vel iterũ aliũ subdelegare. In qua q̃stione cum distinctione ꝓcedit sciuerit vel ignorauerit.argu.C.de cap. ⁊ postli.reuer.l.nec nos ꝓterijt.j.de dona.l.qdam. Pro qua distinctione bñ facit iste.§. Multi tñ ⁊ magni tenent ꝙ indistincte possit cognoscere, per.l.s. de officio eius cui man.est iurisd.l.⁊ si pretor.in fi.C.qui pro sua iurisdi.l. vnica.in fi.s.de iurisdi.om.iudi.l.si per errorẽ.⁊.j.de acqui.pos. l.si me in vacuã.§.j.licet quidam dicunt contra per.l.qđ meo.§. si furioso.in eo ti. Iac.de are. ¶ In glo.not.quedam ibi si quis delegauerit. Quidam habẽt in gl.de dona.⁊ male. sed est in ti. de noua. Ibi econtra.Iac.de are.sic supplet glo. istam quedam valent per errorem que ex certa scientia nõ valerẽt,vt.s. de offi. presi.l.si forte.⁊ de offi.preto.l.barbarius. Item quedam econtra valent ex certa scientia ⁊ hic continuat gl.postea dicit. Preterea quedam nec per errorem nec ex certa scientia ⁊ reassumit gl. ibi j.de arb.⁊c. ¶ Ibi.l. si finita,non ibi fuit error circa substantiã obligationis hic sic.Iac. ¶ In ea.glo.in fi.dic vt ibi.Ia. ¶ In glo.vt ecce vltra duplum.quicqd dicat hic glos.dic vt dixi.s. in prin.§. Ibi.l ij.§.si.⁊ dic vt ibi plene dixi. ¶ In glo.que incipit qꝛ ex certa scientia in fi.Et hoc qꝛ pena adijcit facto sistẽdi ⁊ est tale factum qđ nõ auget obligationẽ,sed fit vt reus meliꝰ sistat ⁊ actor facilius suum ius cõsequatur.secus si pena adijceretur quantitati vel facto ꝙ augeret obligationem:qꝛ tunc nõ valeret tanꝙ factum in fraudem vsurarũ vt.j.si cer.peta.l. rogasti.§.si tibi. ¶ Et sic facit ꝓ vsurarijs qui faciunt debitores promittere ꝙ nisi soluãt in termino presentabunt tot pignora aurea vel argentea que equiualeãt credito sub certa pena ꝙ pena valeat quasi adiecta facto ꝙ nõ auget obligationẽ.ꝓ hoc bene.j. de cõsti.pecu.l. qui autẽ.§.j.licet repugnet.l.cum seruus. de condi.et demon.quasi totum videatur fieri propter pecuniam. ¶ Iaco. bu.tenet ⁊ de facto cõsuluit ꝙ valeat talis pene promissio quãtacũqꝫ fit.vt plene dixi secundum eum.C. de vsur.l. cũ allegas. vbi de ista materia satis dixi.Fatetur tamen ꝙ si probaretur illum vsurarium de facili presumeretur ꝙ pactum foret in fraudẽ vsurarum.⁊ ꝓ hoc bene lꝫ non alleget,facit extra de pigno.c. illo vos.⁊ de contrahen.emp.c. ad nostram. ⁊ facit ad predicta j.de act.emp.l.iulianus.§.ibidem.cum ibi no.

1 ☞ Factum ab vno reorum stipulandi sociorum censetur factum ab altero.

1 Si duo. † Factum ab vno reorũ stipulãdi sociorum representat in alio hoc dicit. ¶ Et dic ꝙ in hoc erant socij:quia conuenerant qđ quicquid perueniret occasione huius nominis commune esset.Ia. ¶ In gl.q̃ incipit,q dolus ꝓdesset. ibi. si is qui duos.ibi nõ pdit legatũ sibi relictũ:hic sic ne ei ꝓsit sua captio ⁊ sic ibi de fauore hic de odio.Iaco.butri. ¶ Uel dic clarius secundum Iaco.de bel.quia ibi circa legatum nullus peccauit. ⁊ etiã ꝓpter naturã liberationis plenarie cõpetit necessario alteri liberatio.hic vero alter eorũ peccauit circa lucrũ perueniẽs ad vtrũqꝫ:⁊ ideo vterqꝫ excludit ⁊ cõtingit propter societatem alias secus,vt.j.de libe.cau.l.liberis.§.si duo.Iac.de bel.

1 ☞ Exigens rem ab vno reorum an possit exigere penam ab altero.

Item si duo. Supra proxime dixit de reis stipulandi:modo dicit de reis promittendi. ¶ Oppo.quia ista duo.s.res ⁊ pena cõcernũt duas causas:

ergo vna nõ debet tollere aliam, vt. ĩ. de arbi. l. si qs rē. ¶ Glo. videtur distinguere qđ si sunt socij non refert exigat primo rem vel penã: q2 nõ potest amplius peti nisi quatenus vna excedit aliam. Si autem non sunt socij tunc si primo petitur res nõ potest peti pena, secus ecõtra. ⁊ allegat gl. ff. de pet. here. l. nec vllã. alias incipit ab herede. §. item si quis dolo. ⁊ de solu. stichuz. §. dolo. ¶ Primam partem approbat Jac. de are. secundam improbat Odof. ⁊ dicunt qđ quãdo nõ sunt socij nõ fit distinctio incipiatur a re vel pena ab vno põt exigi pena, ⁊ ab alio res: q2 sunt ex diuersis causis obligati, vt. ş. ne quis eũ q in ius voc. vi exi. l. fi. vbi de hoc satis no. ⁊ q2 principium. l. loquitur in socijs: ergo ⁊ iste. §. de socijs intelligi debet: q2 que in pñationibus ⁊c. ĩ. de ver. ob. l. titia. §. idem respondit. ⁊ leges allegate p gloss. loquuntur in actione reali ⁊ eadem actione ⁊ eadem re. ¶ Ja. de
1 are. indistincte dicit † qđ si exigit rem ab vno reorũ siue sint socij siue nõ penã exigere non potest nec econtra sed altero debet esse contentus: q2 duo rei pro vnica persona reputant̃ siue sint socij siue non vt. ĩ. de duobus reis. l. iij. in pñ. ⁊ in fi. ⁊ C. de duobus reis. l. fi. Unde sicut si esset vnus obligatus esset altero contẽtus, vt. ĩ. de doli except. l. apud celsum. §. labeo. ita ⁊ hic. et pro hoc facit. ĩ. §. proximo. ⁊ l. si eum. §. qui iniuriarum. et pro hoc etiam quia hic voluntate actoris successit pena loco interesse. ⁊ ideo a quocũqȝ incipiat ambo liberãtur nisi quatenus excedit. ¶ Non ob. ll. in glo. allegate: quia ibi cõtra voluntatẽ actoris vtilis rei vendicatio successit in locuȝ directe: quia possessor dolo desijt possidere. ⁊ ideo si agatur directa liberatur ille qui dolo desijt possidere nõ ecõtra. Richar. ¶ Uel potes dicere secundum Andr. ⁊ Gul. aut loquimur de pena que succedit loco rei vel interesse: ⁊ tunc quodcunqȝ prius loquat̃, siue res siue pena non potest agi ad aliud nisi quatenus excedit, vt. ĩ. pro socio. l. si qs a socio. de actio. empt. l. predia. ⁊ de doli excep. l. apud celsum. §. labeo. quia tunc pena apponitur nõ ad augẽdam obligationẽ, sed pro securitate. Si autem loquimur de pena que succedit loco contemptus: tunc si primo soluatur res liberat̃ a pena, vt. ş. eo. l. ij. in prin. vbi de hoc satis dixi. Si primo soluatur pena nõ liberatur a re vt. d. l. si quis rem. ĩ. de arbi. vbi de hoc ⁊ d. l. nec vllam. §. item si quis dolo. de peti. here. ⁊ de sol. l. stichuz aut pamphilum. §. dolo. Contrarium tamen videtur notari. ş. ti. j. l. fi. in fi. vbi in reo ⁊ fideiussore no. cõtrarium. ⁊ ideo Andr. dicit quod glo. illa male dicit. ⁊ de hoc ibi dixi.

Eque si a patre. Supra dixit in reis nũc in quasi reis. nam pater ⁊ filius sunt quasi rei, vt. ĩ. de compen. l. si cum filio. Et tene primam lecturã glo. quod sint tantum duo casus: quia secunda falsa est nec cõuenit litere. Jaco. butri.

1 ☞ Fideiussor non tenetur vbi principalis se iusta defensione tuetur.
2 Exceptio principalis transit ad fideiussorem.

Si is qui fideiussorem. Scilicet iudicio sisti. ¶ Et breuiter dicit † qđ fideiussor nõ tenetur vbi pñcipalis se iusta exceptiõe defendit. Opp. qđ hec exceptio cum sit psonalis nõ trãseat ad fideiussorem, vt ĩ. de excep. l. exceptiones que psone. Sed dic qđ si fideiussori non competeret haberet regressum contra principalem. Uel dic qđ est quedam exceptio mere personalis in fauorẽ persone mere inducta, vt. ĩ. de fideiusso. l. alia. §. si fideiussor. ⁊ de re iudic. l. ⁊ si fi-
2 deiussor. ⁊ illa nõ prodest fideiussori, vt dictis. ll. † Est ⁊ alia psonalis que non est mere inducta in fauorẽ persone sed mixtim vt velleiani ⁊ macedonia. ⁊ ista trãsit ad fideiussorẽ, vt. ĩ. ad velleia. l. si mulier que. §. j. ¶ Est ⁊ alia que nõ est mere personalis, sed datur principali ppter causam impedimẽti ⁊ ista competit fideiussori, vt hic. nam nõ principaliter prouenit ex persona pñcipalis, sed eius impedimento: ⁊ ideo fideiussori competit, vt dixi. ⁊ de hoc dixi plene. d. l. exceptiones. ⁊ no. per Cyn. plene. C. de non nu. pecu. l. tam mandatori.

Si quis seruum. Omnes exceptiões sunt communes liberis sui iuris vel alieni ⁊ seruis excepta absentia rei publice que non cadit in seruo. hoc dicit.

1 ☞ Mora purgatur intra paucos dies circa preparatoria iudiciorum si ius actoris non est factum deterius.
2 Interesse duobus modis accipitur.
3 Interesse commissum ratione expensarum ⁊ dãnorum an possit purgari.
4 In interesse consideratur ratio damni ⁊ non lucri.
5 Stipulatio de iudicio sisti committitur ad totale interesse.
6 Stipulatione penali cõmissa adueniente die circa preparatoria iudiciorum mora potest purgari intra modicum tempus si ius actoris non est factum deterius.
7 Mora in stipulationib⁹ vbi est dies ⁊ pena an possit purgari.
8 Mora in iudicijs an possit purgari.
9 In mora modici temporis non est preiudicium.
10 Mora in stipulationibus incipientibus a precedenti conditione ad hoc vt cõmittatur oportet expectetur quod desinat posse sistere.
11 Conditio negatiua in stipulationibus de iudicio sisti an faciat moram committi per litis contestationem non expectato qđ desinat posse sistere.
12 Conditione negatiua apposita in vltimis voluntatibus an cõsideretur mora.
13 Stipulatio an cõmittatur ex mora vel p litis cõtestationẽ.
14 Stipulatio quelibet quando cõmittatur.
15 Stipulatio pura statim cõmittitur. fallit in quatuor casibus.
16 Stipulatio annua vel singulis annis committitur in principio cuiusqȝ anni.
17 Dies incertus facit conditionem.
18 Stipulatio concepta sub conditione ⁊ sine die an valeat ⁊ ex ea agi possit.
19 Cõditio apposita in vltimis volũtatib⁹ an vitiet dispositionẽ.
20 Stipulatio oĩs penalis vere dicitur concepta sub conditione ⁊ ideo nunq̃ põt nouare precedẽtẽ pactionẽ nisi cõmittat̃ ⁊c.
21 Stipulatio penalis statim committitur ex mora.
22 Ubi nulla est petitio ibi nulla est mora.
23 Heredis appellatione veniunt oẽs heredes etiam extranei.
24 Litis contestatio in stipulationibus an regratur ad hoc vt mora non possit purgari.
25 Cõditio an habeat̃ quandoqȝ pro impleta fictione iuris.
26 Concessione facta per papam de aliqua prebenda cum cõditione quod prima vacet recepta secunda si stet per eum qui dȝ recipere secũdam prebendam an prima dicatur vacare.
27 Conuentio nuda si precedat an super ea debeat fieri litis cõtestatio an super penale.
28 Stipulatio penalis quãdo incipit a precedenti cõuentione vestita super quo fiet conclusio.
29 Comes blesium impeditus p regẽ Francie in quibusdam nundinis quomodo debeat concludere in libello contra regem qui pmiserat sub pena illum non impedire.
30 Stipulatio penalis cõmissa qñ possit purgari, ⁊ quãdo non.
31 Mora an possit purgari in obligationibus que nascuntur ex delicto vel quasi.
32 Mora de iure communi contrahitur tribus modis.
33 Purgatio more an ⁊ qñ admittat̃ vide pulchrã distinctionem.
34 Prouisio hominis est fortior prouisione legis.
35 Mora quare non purgetur vbi est dies ⁊ pena.
36 Mora an purget̃ qñ ex cõuentione hoĩs noua orit̃ obligatio.
37 Pena apposita a ministro legis impedit purgationem more.
38 Plures dies quot sint intra quos mora purgari possit.
39 Testes deponẽtes aliquem possedisse decem annis ⁊ plus quid significent propter dictionem plus.
40 Testis deponens aliquẽ possedisse. x. annis vel circa. x. annos quid probet.
41 Uerbũ circũ, circiter, ampli⁹ ⁊ silia qd importẽt vide remissiue.
42 Dictio plus refertur ad modicũ nisi ex tali relatiõe sequeretur absurditas q2 tunc refert̃ ad magnã quantitatẽ vide exẽpla.
43 Mora principalis non nocet fideiussori.
44 Promittẽs aliqd certa die statim adueniẽte die est obligat⁹.
45 Mora an possit purgari vbi pena poniẽ ratione cõtemptus.
46 Paratus purgare morã qd debeat dicere coram iudice.
47 Lis qualiter possit contestari super pacto nudo cum non pariat actionem.

Et si post tres. Ista. l. ⁊ eius materia reputat̃ difficilis ⁊ subtilis: et ideo eã declarabo ordinate ⁊ lati⁹ ⁊ subtili⁹ quã glo. nã hac. l. bñ intellecta multe materie subtilissime in iure patebũt. ¶ Primo ergo ponã summariũ. Scdo q2 hec. l. hȝ duas lecturas fm glo. ⁊ tertiã scdm Jac. de ra. Primo ponã primã lecturã ⁊ opponã ad eã. Secũdo ponã scdaȝ lecturã gl. ⁊ opponã ad eã. Tertio ponã lecturã Ja. de ra. ⁊ eã declarabo. ⁊ lecturã aliã Odof. Quarto diuidã materiã hui⁹. l. in tres ptes qs declarabo p q̃rias qõnes ⁊ distinctiones. ¶ Sũmarie hoc dicit: Si stipulatio ɔtinet penã fm vnã lecturã vel est cõmittenda ad interesse fm aliã ⁊ hȝ diẽ in iudicio purgat̃ mora duobus cõcurrentibus q̃ in litera ponunt̃. h. d. Uel breuius fm oẽs lectu. Circa preparatoria iudiciorũ mora purgatur intra paucos dies si ius actoris nõ est factuȝ deterius. hoc dicit.

Prima

¶ Prima ergo lec. glo. est ꝙ promisi sistere in iudicio certa die
sine pena nõ steti ⁊ sic est cõmissa stipulatio ad interesse: nũquid
poterit mora purgari? r̃ndet ꝙ sic predictis duobus concurrẽti
bus. adde ⁊ tertiũ nisi sit lis cõtest. vt. j. dicet. ⁊ ista lect. est satis
amica litere ⁊ literã expone. Et si post tres. s. statim cõmissa sti-
pulatione. Et cõtinua ad. l. ij. §. j. s. eo. hoc modo: nõ solũ excusa
tur a pena qui casu fortuito impeditur, vt ibi, sed si. ⁊c. vel leges
aduersatiue ⁊ sic ꝙuis qs nõ fuerit impeditus casu fortuito sed
ad iudiciũ venire potuisset: tñ ⁊ si post tres ⁊c. fm Odof. ⁊ Ray.
¶ Aut quoqꝫ repete post dies lapsos postꝙ ⁊c. Promisit sim-
pliciter sine pena ⁊ ad certã diẽ vel dic sub pena que ꝓpter eius
moram fuit cõmissa fm veram lec. Ibi potestatẽ fecerit. i. in iu-
dicio se presentauerit. Deterius factum sit. s. in principali. Ibi
exceptione. si cõueniatur ad interesse. Uel dic aduersus petitio
nem pene fm aliam lec. que est vera. ⁊ dic exceptio doli que dat̃
ex equitate. secus enim est de rigore, vt. j. de ver. obl. si seruum. §.
sequitur. ⁊ dixi. j. de eo qd certo loco. l. quod si ephesi. §. fi. Ray.
¶ Oppone ad hanc lec. qꝛ si ius actoris nõ est factum deterius
nõ dꝫ dici esse cõmissa: ⁊ ꝓpterea beneficiũ huius. l. nõ hꝫ locũ
ꝙ possit purgari. nã vbi pena non est ꝓmissa ad iteresse commi-
titur nec cõmittit̃ si nõ iterest. vt. s. si quis in ius vo. nõ ier. l. fi.
⁊ qui satisda. cog. l. ij. §. fi. Sed vbi ius actoris nõ est factum de-
terius nihil interest. ergo stipulatio in nullo committur. So. di
a cũt quidã ꝙ duplex[a] est interesse: † vnũ actiõis amisse. ⁊ hoc nũ
2 ꝙ purgat̃. ⁊ sic loquit̃ hec. l. ⁊. j. eo. l. si eũ. §. qui iniuriarũ. in fin.
aliud est interesse circa expensas ⁊ alia dãna. ⁊ hec faciũt cõmit
ti stipulationẽ sed nõ impedit purgari fm formã hu⁹. l. qꝛ per-
inde est acsi venisset ad diez vt. s. de eo per quẽ fac. erit. l. fi. §. j. et
d. l. ij. §. fi. qui satisda. cog. ¶ Sed ad hanc sol. oppo. ꝙ interesse
3 † cõmissum rõne expensarũ ⁊ dãnoꝝ non possit purgari, vt. s. si
quis ius di. nõ ob. l. vnica. ⁊. C. de iudi. l. sancimus. ¶ So. dicit
glo. aut loquimur de interesse expẽsarũ qd venit ex officio iudi-
cis, vt qꝛ precepit reo ꝙ veniret: ⁊ illud nõ purgatur vt in cõtra
rijs. aut de eo qd petitur actione ex stipulatu. ⁊ illud purgatur.
vt hic. qd nõ placet Iac. bu. qꝛ mitius agit̃ cũ lege ꝙ cũ hoie. vt
j. de arbi. l. celsus. Et ideo facilius deberet ibi purgari. ad qd fa
cit quod no. insti. de act. §. fuerat. ⁊. C. si aduer. do. l. j. ⁊ ideo ipse
Iac. intelligit cõtraria fm istã. ⁊ vt ibi purget̃ si veniat in pau-
cos dies. Richar. tñ dicit ꝙ dato ꝙ purgaret fm formaz huius
l. nihilominus quo ad expensas locus esset remedio illius. l. san
cimus. C. de iudi. s. ꝙ nõ audiat̃ in cã nisi refusis expensis contu
macie fm illã. l. sancimus. Benedict⁹ doctor antiquus dicit si
vis dicere cõtra oẽs doc. ꝙ actor nõ possit petere expensas his
diebus factas sic põt ꝓbari hoc tẽpus est iductũ ⁊ datũ a lege
⁊ ab equitate. vnde nec vsure nec fructus peti possunt, vt. j. de cõ
pen. l. si cũ militi. §. fi. de lib. leg. l. non solum. §. illud. ⁊. C. de vsu-
ris rei iudi. l. fi. Benedictus. ¶ Secundum Ia. de are. aut con-
tumacia est in non veniẽdo qñ citatus est: tunc talis cõtumacia
põt purgari veniendo ⁊ expensas refundẽdo. aut fuit cõtumax
ex manifesta offensa puta non soluẽdo vel non restituẽdo fm ꝓ-
ceptum iudicis: ⁊ talis cõtumacia nõ purgatur nisi satisfaciat.
vt. C. de epi. ⁊ cle. aut. itẽ nulla cõitas. vbi de hoc dixi. ⁊ eadẽ di-
stinctio fit in excõicato. vt extra de ver. sig. c. ex parte. Ia. de are.
¶ Sed certe ista lec. ꝙ loquatur. l. ista solũ in interesse dãnoꝝ ⁊
expensarum nõ placet aliquibus modernis. ⁊ dicũt in damnis
⁊ expensis aliquam exceptionẽ nõ obstare etiã ex stipulatiõe iu
dicio sisti ⁊ dicunt eas peti posse cuꝫ effectu: qꝛ iniquum esset si
repetere non posset vnde ipsi dicunt ꝙ vbi quis promisit siste-
re certa die sine pena, si illa die non sistat ꝙ cõmittitur mero iu-
re stipulatio etiam si ius actoris non sit factum deterius ad in-
teresse totale hoc est ad estimationẽ totalẽ rei petite. sed si veni-
at intra paucos dies obstat exceptio contra tale interesse de eq-
tate huius. l. ¶ Sed contra hoc videt̃. s. ꝙ cõmittat̃ ad interesse
ita demũ si actio sit amissa ⁊ nõ al's: qꝛ ita est in edicto de eo per
quem fa. est, vt probatur in. l. vlti. huius ti. ¶ Item qꝛ in inter-
4 esse consideratur ratio damni † non talis lucri, vt. j. de act. emp.
l. si sterilis. §. cũ per venditorem. Itẽ hoc videt̃ probari. j. eod. l.
qui aũt. §. j. ¶ Sed his non obstãtibus videt̃ veruꝫ esse qd dixi
ꝙ etiam si actio salua sit committatur stipulatio. s. ꝙ verbum so
nat dolũ nõ cõmittere ⁊ rem defendi. Pone ergo ꝙ nõ defenda
tur: certe cõmittitur stipulatio ad id de quo posset iudicari. i. ad
interesse totius cause, vt. j. iudi. sol. l. iij. §. si reus. ⁊. §. seq. ⁊ exꝑs-
se eo. ti. l. cũ querebatur. de hoc tetigi. d. l. vlti. s. de eo per quẽ fa-
ctum est. ⁊ qui satisda. cog. l. ij. §. fi. Et sic videtur debere intelli-
gi. l. ista qñ ꝓmissio fuit facta sine pena. ⁊ sic cõmittitur ad tota-
le interesse eius qd petebat̃ lꝫ actio non sit amissa. ⁊ idẽ in stipu
latione iudicatũ solui: qꝛ ex vna clausula comissa amplius non
committitur, vt. j. iudic. sol. l. iij. §. in hac. ⁊. l. ꝓinde. ¶ Et ꝙ ista
5 stipulatio iudicio sisti † cõmittatur ad totale interesse dicit Pe
trus esse expressum. s. e. l. si duo. §. j. Sed dices tu lꝫ cõmittat̃ ad
totale interesse: non ꝓpterea sequitur ꝙ ad totũ id qd petebat̃:
qꝛ non sequitur ꝙ tñ probauerim interesse, vt dixi. s. qui satisd.
cog. l. si decesserit. ⁊. l. ij. ad fin. ⁊. j. ne vis fiat ei. l. ij. §. hec verba.
Sed dic ꝙ. l. presumit ꝙ debitor bonã fidem agnouisset si venis
set ⁊ ꝙ debitum confessus fuisset. ar. j. de act. em. l. emptorẽ. ⁊ de
admi. tuto. l. quoties. §. deinde. ⁊ sic iudex ꝓtulisset sñiam, vt. j.
de iudi. l. si debitori. ⁊ ideo contracta est obligatio ad totale in-
teresse vt predixi. Petr. Et qꝛ in iudicio non posset considerari
nec venire interesse particulare, vnde etiam si debitor nihil ha-
beret in bonis nihilominus in toto debito videtur interesse: qꝛ
quo ad se locuples est ⁊ in centum potuisset condemnari. j. iud.
sol. l. cũ querebatur. §. j. de verb. ob. l. continuus. §. illud. Sed ti-
more primi contrarij glo. transit ad secundam lec. s. ꝙ pena fue-
rit in promissione adiecta lꝫ in litera hoc nõ exprimatur. ¶ Et
hãc scdam lec. approbat Pe. tanꝙ veriorẽ ⁊ cõiter doct. Et fm
6 hanc summarie. h. d. † Stipulatiõe penali cõmissa per diei ap-
posite lapsuꝫ circa ꝑparatoria iudicioꝝ põt mora purgari itra
modicũ tẽpus si ius principale actoris nõ sit factum deterius.
7 ¶ Sed ad istã oppo. † ꝙ si habeat diẽ ⁊ penã nũꝙ cõmissa pos
sit purgari, vt. C. de contrahen. ⁊ cõmit. stip. l. magnã. ⁊. j. de act.
⁊ ob. l. traiectitie. §. de illo. ¶ Et dicit Petr. ꝙ illud cõtrarium
fecit multos errare: tres dãtur solutiones. Prima ꝙ. ll. ille be-
ne dicunt penã cõmitti sꝫ nõ negãt posse purgari. põt ergo pur
gari ⁊ in contractibus ⁊ in iudicijs. ⁊ hoc tenent vltramontani. a
¶ Sed cõtra hãc sol. videtur. d. l. magnam. que satis innuit nõ
posse purgari: qꝛ dicit penam obnoxium qd nõ esset si posset mi
nor purgare ⁊ a pena liberari. ¶ Alia so. est ꝙ hoc sit speciale i
iudicijs sicut ⁊ alia multa sunt specialia. ⁊ gl. ponit tria spãlia.
primũ spãle nõ placet Ia. bu. p ea q dixi. s. eod. l. ij. ¶ Nec scdm
spãle vt dicet̃ in. l. qui aũt. §. j. j. e. quã glo. alleg. Itẽ nec tertium
vt dicet̃. j. l. pxi. §. j. ⁊ de hoc dicã in suppletione glo. nõ tñ dene-
gat ipse Ia. quin hic sit in iudice speciale. Et hoc etiã tenet Dy
nus. Sed vltramõtani eã reprobãt ⁊ dicũt idẽ in iudicijs ⁊ con
tractibus, vt. s. e. l. ij. §. fi. ⁊ ad. l. rho. de iac. l. fi. ⁊ qꝛ in iudi. quasi
cõtrahit̃. j. de pecu. l. iij. §. idẽ scribit. ⁊. j. dicet̃. ¶ Tertij dicunt
aut fuit conditio potestatiua ⁊ põt purgari: ⁊ tũc ꝓcedit opini.
Mar. aut casualis ⁊ tunc opi. Bul. sed gl. dicit ꝙ hoc nihil est.
sed Ia. bu. dicit ꝙ ista so. põt sic probari in conditione potesta
tiua non videtur committi nisi ꝓpter cessationem ⁊ morã. sed in
penis que cõmittuntur ex mora videtur permissa purgatio etiã
in legalibus de quibus minus videtur. vt. j. qd me. cã. l. si cũ ex-
ceptione. §. satis clemẽter. ⁊ de publi. l. hoc edicto. in casuali ve-
ro qꝛ cõmittitur ex euẽtu casus nõ purgat̃ sicut in. l. qui ea mẽ-
te. j. de fur. ⁊ hec potuit esse ratio ⁊ intellectus predictorũ. Do.
tñ Rich. dicebat glo. in fi. esse transpositaꝫ vitio scriptoris. ⁊ ꝙ
finis glo. debebat referri ad primum membrum glo. s. qñ stipu-
latio committatur. nã Mar. dicebat committi lite contest. tñ.
⁊ hoc est bene verum qñ conditio potestatiua est adiecta. sꝫ si ca
sualis tunc habet locum opi. Bul. vt cõditionalis committat̃
adueniente conditione tantum. Posset etiã alio modo solui cõ
trarium. d. l. magnã. ⁊. l. traiectitie. §. de illo. si intelligeremus le
gem istam ꝙ pena non esset adiecta fm primã lect. tunc enim in
nullo cõtradicerent huic. l. cum loquant̃ qñ pena est adiecta: hꝫ
qñ non est adiecta ⁊ cõmittitur ad interesse, vt. j. de verbo. obli.
l. quoties. ⁊ ideo põt purgari in iudicio fm formã huius. l. in cõ
tractibus fm formam. l. si insulaꝫ. de ver. ob. ⁊ sic qui posuerũt
primam lecturã timuerũt contrarium. l. magnam. ⁊. l. traiecti-
tie. §. de illo. Illi vero qui posuerunt secundam lect. timuerunt
contrarium. l. vlti. cũ si. s. si quis in ius voc. non ierit. ¶ Pe. tñ
vt dixi. d. l. magnã. reprobat solutionẽ ꝙ sit speciale in iudicijs:
qꝛ iudicia sunt quasi contractus, vt. j. de pecu. l. iij. §. idẽ scribit.
Dicit enim ꝙ quandoqꝫ penalis stipulatio aliquid cõtinet qd
cum principali põt exigi qꝛ nõ succedit loco principalis: ⁊ tunc
talis penalis stipulatio perpetuo nõ põt purgari. ⁊ ita loquun
tur contraria. l. magnã. ⁊. l. traiectitie. §. de illo. ⁊ de ver. ob. l. qui
ratione. ⁊ de vsu. per totuꝫ. Sed vbi penalis stipulatio tale qd
continet qd nõ põt exigi cum principali vt ꝓmisisti sistere certa
die sub certa pena: non stetisti: cõmittitur stipulatio penalis q̃
loco debiti principalis succedit talem penalem põt purgare qꝛ
si non esset penalis si committeretur ad interesse posses purga-
re intra paucos dies. ergo ⁊ penalem que succedit loco ipsius. ⁊
sic intellige. l. istã ⁊ preallegatã. l. qui ratiõe. §. flauius. ⁊. d. l. ma
gnam. ⁊ ita tenet Pe. ⁊ dicit audiuisse a magno doctore dicẽte
istam. l. fore de difficilioribus corporis iuris. ¶ Item oppo. ꝙ
8 etiam † in iudicijs nõ purgetur, vt. j. de arbi. l. si cum dies. §. fin.
⁊. l. seq. Sol. hic in preparatorijs iudicioꝝ ibi in decisorijs. ⁊ dic
vt in contrario no. ¶ Expeditis superficialiter lec. gloss. tangã
tertiam lectu. que fuit Iac. de ra. qui istã. l. intellexit indistincte
prout litera sonat. s. in stipulatione iudicio sisti interposita cuꝫ
pena vel sine pena. ⁊ hanc etiam lectu. nõ improbat Pet. licet

a ¶ Duplex. ad de qd dr eẽ triplex. s. cõe, particulare et singulare. Bar. i l. j. C. d sen. q̃ p eo qd inter. p. glo. in. l. j. ff. de act. emp. Inn. i. c. cũ ecclesia stice. de excep. Spec. in tit. de fru. ⁊ intere. §. iiij.

verlorē dicat lec:qñ cum pena.z huic tertie lect.obstant oīa pre
dicta contraria que dixi ad precedentes duas lect.z sol.vt dixi.
¶ Item op.ꝙ semper ius actoris sit factuʒ deterius qz saltem
actio est abbreuiata illis diebus quibus nō stetit z in tantū fa
cta deterior qđ videtur attendendū,v.ī.de leg.j.l.si creditorem.
§.j.sed dic ꝙ quantuʒ ad hanc,l.non attenditur ista modicitas
9 tpis†qz in mora modici tpis zc.vt.ī.de iudi.l.si debitori.z ar.
ī.de ca.pecu.l.pater qz castrense.in fi.sed si esset multū bene attē
deretur:sic habetur in simili.ī.de ver.obl.l.qui bis.z licet dicat
glo.ius actoris factum deterius qz actio tpe periȷt. Idem dicit
Ja.de ra.z si alio modo foret multū deterioratū puta qz testes
per quos poterat probare illo medio tpe mortui sunt.Sed si te
stes mortui sunt quō probabit interesse dicit ꝙ hoc casu in exce
ptione reus fit actor z habet probare ius actoris esse in eodē sta
tu z non esse factū deterius,vt probatur.ī.de ver.ob.l.ß.ad fi.et
l.seq.vel dicit ꝙ probabit interesse probādo estimationē rei pe-
tite ad quam contracta est obligatio et stipulatio cōmissa,vt.s.
dictum est.Ja.de ra.¶ Itē qđ dicit ius factuʒ deterius intelli-
ge vel nisi fit lis contest.super interesse vel penaʒ:qz tunc nō pos
set mora purgari,vt.ī.de arbi.l.si cū dies.§.fi.de verb.ob.l.qui
rome.§.flauius.Fran.accur.de preto.stipu.l.j.§.fin.z de pe.leg.
l.j.in prin.¶ Modo intremus mare magnum z spatiosum vbi
sunt reptilia quoz nō est quasi numerus z diuidamus materiā
l.nostre in tres partes.¶ Primo est qz hic dicitur cōmitti sti-
pulationē ex mora.¶ Secūdo dicit cōmissaʒ purgari.¶ Ter-
tio qđ intra paucos dies.z ista tria p ordinē declaremus.¶ Et
opp.ad primuʒ ꝙ non cōmittatur ex mera.s.qñ desijt posse siste
re,vt.ī.de ver.ob.l.ita stipulatus.vbi de hoc no.z dixi latissime.
10 ¶ Sol.ibi incepit stipulatio a precēdi cōditione:z†ideo expe-
ctatur qđ desinat posse sistere:hic aūt incepit a pcedenti pactio
ne:z ideo statim ex mora committitur.z pro hoc.ī.qñ dies lega.
ce.l.cū sine prefinitione.¶ Iteʒ hic erat dies apposita ibi non.
Item op.ꝙ etiaʒ si incipiat a conditione expectetur mora,vt.ī.
de fideiusso.l.fideiussor obligari.§.fi.¶ Sol.aliqñ nulla prece-
dit conuentio in personam alterius persone vel eiusdē promit-
tentis penaʒ:z ita incipit a mera conditione z expectatur ꝙ de
finat posse sisti.z ita loquitur.l.ita stipulatus.de ver.obli.z qđ
s.proxime dixi.aliqñ aliqua obligatio precedit vel in personaʒ
principalis cui penalis accedit,vel in personam eiusdem pmit-
tentis penam:tunc videtur incipere a pactione:z ideo expectaᵗ
more cōmisso super principali,vt.d.l.contraria fideiussor ob-
ligari.§.fi.de fideiusso.¶ Item opponitur ad idem ꝙ etiā nul-
la precedente obligatione in personam alicuius etiam si incepit
a precedente conditione non expectetur ꝙ desinat posse fieri vt
ī.de ver.obli.l.quidā cum filium.§.j.¶ Sol.ibi erat cōditio af-
firmatiua vbi non expectatur ꝙ desinat,sed ꝙ contrafiat vel ali
ter impleatur conditio vt in cōtrario.Si aūt est conditio nega-
tiua tunc habet locū quod dixi.z.d.l.ita stipulatus.¶ Itē op.
11 ꝙ†etiam si conditio sit negatiua committatur per lit.contest.z
non expectetur ꝙ desinat posse fieri,vt.ī.de verb.obli.l.si titius.
¶ Tres dantur solu.que si bene considerentur sunt eedem in ef
fectu z simul iungende.prima est ꝙ ibi sit spāle:secūda ꝙ ibi per
lit.contest.quam facit vnus stipulatorum cum debitore desinit
posse alij dari,z per hoc impletur conditio stipulatoris qui fuit
litem contestatus.z ideo inspicitur cōtestatio z sic cōcordat cū
d.l.ita stipulatus.¶ Tertij dicunt aut ex hoc expectare ꝙ desi-
nat posse fieri sequitur iuris absurditas z non expectatur vt in
contrario.aut nō resultat expectatur,vt.l.ita stipulatus.quod
statim declarabo.z puto oēs solutiōes simul iunctas esse veras.
Unde dic ꝙ ibi est speciale.z est speciale vt nō expectetur quod
desinat naturaliter,sed sufficit ꝙ desinat ciuiliter per lit.conte.
Et est ratio vt euitetur absurditas que est ꝙ oporteret nos expe
ctare mortem z interitum naturalem rei soluende.sed tunc nō
posset committi stipulatio super re que desijsset esse in rerum na
tura,vt.C.de contrahen.stipu.l.non moriturū.z.ī.de peri.z cō
mo.rei ven.l.ꝙ si pendente.Si nulla resultat absurditas tūc lo
cuʒ habet.l.ita stipulatus,vt expectetur ꝙ desinat posse fieri na
turaliter.¶ Item opp.ad ideʒ ꝙ sufficiat sola mora,vt.ī.ad.l.
fal.l.j.§.item si ita.z qñ dies leg.ced.l.cum sine prefinitione.z sic
non videtur referre incipiat a conuentione vel conditione.Sol.
dicit glo.ꝙ aliud in vltimis voluntatibus z in cōditione appo
sita grauato vt ibi aliud in contractibus vt hic.¶ Item oppo.
ꝙ non spectetur mora vt in vltimis voluntatibus vt dictis.ll.
nec ꝙ desinat posse fieri vt in contractibus per.l.ita stipulatus.
sed committatur statim cum facere potuit z nō fecit,vt.ī.de ma
numis.test.l.libertas.§.j.So.dicit glo.ibi speciale fauore liber-
tatis,Itē in.l.ita stipulatus.fuit adiecta grauato:z in.l.liber-
tas.honorato.z ambe solutiones simul iuncte sunt vere.¶ Itē
oppo.ꝙ in vltimis volūtatibus si apponatur conditio negati-
12 ua non consideretur mora,†sed ꝙ aut legatarius incōtinenti p
cipiat prestita cautiōe mutiana,aut expectetur ꝙ desinat posse
fieri vt.ī.de leg.ij.l.cum filius.§.qui mutiana.z de cōdi.z demō.
l.mutiane.z.l.pater.§.socrus.So.aut opponitur conditio gra
uato z tunc expectatur mora in vltimis volūtatibus,vt.d.l.j.§.
item si ita.ad leg.fal.z qñ dies leg.ce.l.cū sine prefinitione.sed si
honorato:tunc regulariter.aut interponitur cautio mutiana si
potest adaptari.aut expectatur ꝙ desinat posse fieri vt in contra
rijs.speciale videtur in libertate,vt.d.l.libertas.§.j.de manu.
testa,vbi est conditio negatiua z apponitur honorato nec tñ in
terponiᵗ cautio nec expectaᵗ ꝙ desinat posse fieri nec mora.vn-
de non est idem quod in contractibus,vt.l.ita stipulatus.qz dif
fert contractus ab vltima voluntate.Itē qz in.l.ita stipulatus.
apposita fuit grauato:sed ī.l.libertas.apposita fuit honorato.
¶ Item nec est idem qđ in vltima voluntate qñ conditio appo
nitur grauato:qz ibi mora expectatur nec idē qđ est qñ apponiᵗ
honorato:qz nō interponiᵗ cautio mutiana:qz iam sequereᵗ iu
ris absurditas vt caueretur de libertate reddēda qđ ius nō pa
titur,vt.ī.de dolo.l.elegāter.z.C.si aduer.liber.per totū.¶ Itē
nec expectaᵗ ꝙ desinat esse vt al's cū cessat mutiana:qz sequere-
tur alia absurditas.s.ꝙ libertas cōpeteret ei demū morienti:qz
tunc demū certum est ꝙ non ascenderet capitoliū.z sic libertas
esset inutilis que ei demum morienti daretur.¶ Adhuc oppo.
13 ꝙ†stipulatio non committatur ex mora sed per lit.contesta.vt
l.nuda.C.de cōtrahen.z commit.stipu.¶ So.aut cepit a prece
denti pactione vel sita z attenditur mora,vt hic z.d.l.cū sine pfi
nitione.aut nuda:z tūc consideratur litis contestatio sup prin-
cipali fm vnam lec.vel super pena fm aliam,vt.d.l.nuda.C.de
contrahen.z commit.stipu.Et licet vtrūqʒ sit absurdū.s.agi de
facto:tū est minus absurdū:z ideo eligitur,vt.s.de leg.l.in am-
bigua.z videtur probari per preallag.l.si titius.de verb.obliga.
vbi agitur ex stipulatione conditionali etiam conditione pēdē
te z de facto.sed lite cōtestata de iure agitur.z sic dʒ intelligi.d.
l.nuda.Ja.bu.¶ De hoc tū z ista materia qñ cōmittatur que-
libet stipulatio plenissime no.per Cy.z dixi.d.l.nuda.z not.etiā
d.l.ita stipulatus.z plenissime in.l.si insulaʒ.co.ti.vbi posui di-
stictiones Dy.Ray.de forliuio z multoꝝ alioꝝ doctoꝝ.z que
hic etiam consueuerunt recitari per docto.¶ Ex quibus oibus
hic cā breuitatis colligā vnaʒ distinctionē vtilē cū queritur qñ
14 quelibet stipulatio†cōmittatur.dic aut est simplex z nō penalis
vt cum promitto decē.aut simplex z penalis vt cū simpliciter pe
nam promitto.aut est duplex.s.principalis z penalis,vt cū pro
mitto me aliquid daturum vel facturū sub certa pena.Primo
casu aut stipulatio est pura tūc regulariter statim cōmittitur z
ex ea agi pōt.z ideo dr statim cederet dies,vt.ī.de ver.sig.l.cede-
re diē.non quo ad hoc vt reus sit in mora nisi legitime interpel
latus,vt.ī.si cer.pe.l.qđ te.de leg.j.l.titie textores.de verb.obl.l.
eum qui cal.§.quoties.nec tūc statim dʒ creditor venire cū sac-
co paratus sed modico spatio expectare,vt.ī.de solu.l.ratum.z
l.qđ dicimus.insti.de ver.ob.§.omnis.z de inuti.stipula.§.fi.z
istud modicum tempus fm quosdam est decē dierum ad instar
constitute pecunie,vt.ī.de constitū.pecu.l.promissor stichi.§.j.
Alij dicunt arbitrio iudicis cū non sit a iure determinatū,vt.ī.
de iure deli.l.j.in fi.Doctores cōiter tenēt aut stipulator speciē
aut quantitatē.si speciē arbitrio iudicis statuitur.si quantitatē
tunc decem dierum ad instar cōstituti vt dictum est.z ita cōsue
uerunt intelligi predicte.l.ratum.z.l.qđ dicimus.ideo aūt dixi
15 regulariter†puram stipulationem statim committi qz fallit in
quatuor casibus.¶ Primus est in cōstituta vbi dantur.x.dies
vt.d.l.pmissor.§.j.¶ Secundus rōne loci:vt instit.de ver.obli.
§.loca.¶ Tertius est ratione rei que nondum est in rerū natu-
ra vt cū stipulor partū ancille vel fetū vacce qz tacite intelligiᵗ
tempus quo nascantur,vt insti.de except.§.aūpe.¶ Quartus
est si ratione temporis capiat dilationeʒ,vt.ī.de condi.z demō.
l.j.de ver.obli.l.interdum.z.l.continuus.§.cum ita.Si autē in
stipulatiōe est dies subdistingue aut dies est certa aut incerta.
Si certa aut apponitur gratia diuidende prestationis,aut gra
tia differēde petitionis.primo casu statim pōt agi ad primā p-
stationē vt si promitto.x.singulis mēsibus vsqʒ ad annū z p cō
sequentibus prestationibus fm formā cōuentionis z post etiā
agitur de rigore,sed ob.exceptio de equitate,vt.ī.de verb.oblig.
l.eum qui ita.§.qui ita.licet enim tempus non sit modus tollen
de obligationis tamen cum effectu sic:vt.ī.de act.z ob.l.obliga
tionum fere.§.placet.¶ Secundo casu qñ gratia differende pe
titionis tunc in euentu diei committitur stipulatio z ex ea agiᵗ,
vt.ī.de ver.ob.l.qui hoc anno.z insti.de ver.ob.§.in diem.Itē-
rum subdistingue qz quādo dies est apposita in stipula.aut in-
diffinite aut diffinite.z si diffinite aut est certa dies aut incerta.
Si indiffinite vt quia dixi calendis dare spondes nec dixi qui
bus de proximis intelligitur.ī.de ver.obli.l.eum qui calendis.
Si vero diffinite z est certa vt qz dixi calen.martij:tunc oportet
totam

totam diem calendarum preterire: alioquin non erit verum ip
sum non dedisse vel fecisse qđ dare vel facere ꝓmisit cū totus is
dies arbitrio soluētis tributus sit, vt. d. §. in diē. insti. de v̄. obl.
⁊. ĩ. de ver. ob. l. eū q certarum. hoc veruȝ nisi hodierna dies esset
adiecta q̄ tunc etiā hodie recte peteret. nō enim dies causa dif-
ferēde actionis vel petitionis videtur incerta, sed vt presens vi-
deatur esse obligatio vt. ĩ. de ver. ob. l. liber homo. §. decem. nam
hoc casu pura est obligatio. Et si dicatur si est pura: ergo decem
dies vel saltem modicum tempus iudicis arbitio dari debet.
dico ꝙ hoc verum est in obligatione pura in qua nulla dies erat
expressa. hic autem fuit expressa: ⁊ ideo expressio debet aliquid
operari, vt. ĩ. de lega. j. l. si qū, ⁊ vide quod dixi. ĩ. §. vlt. agamus.
ver. deinde querit. ¶ Item subdiuide in ea in qua est dies certa
q̄ aut tantum semel potuit committi aut pluries. Si semel tan
tum vt q̄ stipulatus sum hoc anno vel hoc mēse tunc habēt lo
cum superiora: q̄ non nisi oibus partibus anni vel mensis pre
teritis committitur stipulatio, vt insti. de inu. stipu. §. q hoc an-
no. ⁊. ĩ. de ver. ob. l. qui hoc anno. Si potest pluries committi, vt
16 q̄ stipulatus sum aliquid annuatim vel singulis annis: † tunc
cōmittit̄ in initio cuiuscunqȝ anni. vt. C. qū dies leg. ce. l. j. ⁊. ĩ. qū
dies leg. ce. l. nec semel. ⁊ idem in legatis, vt. ĩ. de an. leg. l. cum in
singulos. ⁊ quando dies leg. ced. l. cum in annos. vnde versus:
Annua si debes tunc inspicias caput anni. Anno si debes fine
teneberis anni. ⁊ hoc casu primi anni stipulatio est pura sequē
tium in diem. Nec ob. l. que dicit indistincte esse puram, vt insti.
de ver. ob. §. at si ita. q̄ illud intellige per abnegationem. i. non
conditionalis ⁊ hoc duos casus siue quis stipuletur annuū qđ
siue singulis annis dico esse plures, vt. ĩ. qū dies leg. ce. l. nec se-
mel. in prin. ⁊. §. nouissime. ⁊ sic sentit glos. C. quando dies le. ce.
l. j. licet videatur sentire contrarium. d. §. at si ita. insti. de verbo.
ob. sȝ illud reproba. vbi autē est dies incerta: tunc aut est incer-
ta omni incertitudine. s. an ⁊ quando vt promitto in die nuptia
rum filie mee. tunc idem per omnia quod in vera conditione ser
uatur, vt. ĩ. de condi. ⁊ demon. l. dies incertus. de verbo. ob. l. sti-
pulatio ista. §. inter certā. ⁊ de leg. j. l. talis scriptura. aut nō est
incerta omni incertitudine sed est certa p an. s. an veniat sed in-
certa qū veniat vt promitto in die mortis, tunc incontinēti orit̄
obligatio ⁊ sola differtur petitio vsqȝ ad diem in contractibus
inter viuos, vt. C. vt act. ab heredibus ⁊ contra heredes. l. j. ⁊. ĩ.
de condi. inde. l. ꝙ si ea. ⁊. l. nam ⁊ si cum moriar. In vltima vo-
luntate secus q̄ ibi nō cōtrahitur obligatio nisi inuita legata-
rij dies veniat, vt. ĩ. de condi. ⁊ demō. l. j. ⁊. l. heres meus. ⁊ quan
do dies leg. ced. l. si cum heres. Et licet predicta distinctio satis
mulceat: tū Dy. in quadam sua distinctione quam posuit ī ista
materia in. d. l. ita stipulatus. ⁊ ibi eam posui, tenet indistincte
ꝙ si dies incerta apposita est in stipulatiōe vt distinctio an sit in
certa p an vel qū. Idem seruari debere in tali stipulatione qđ
17 seruatur in conditionali: q̄ lex indistincte † dicit ꝙ dies incertꝰ
facit conditionem, vt. d. l. dies incertus. de condi. ⁊ demon. ⁊ eo.
ti. l. j. ⁊ de leg. j. talis scriptura reprobata gl. que dicit distinctio
nem fore inter predicta. que glo. est insti. de ver. ob. §. sub condi-
tione. Et idem qđ dixi sentit alia glo. que est. ĩ. de regu. iur. l. oī-
bus obligationibus. quaȝ gl. approbat Franci. accur. ⁊ multi
alij doc. Ubi aūt stipulatio est concepta sub conditione tūc aut
conditio est seu certa seu necessaria, aut impossibilis aūt cōtigēs
que se habet ad esse. ⁊ nō esse, primo casu qū sub necessaria, vt ꝓ
mitto tibi si sol orietur cras, tunc est pura obligatio ⁊ statim po
test agi, vt. ĩ. de ver. ob. l. in illa. de noua. l. si pupillus. §. qui sub
conditione. Si autem est concepta temporaliter, vt lego tibi cū
sol cras orietur tūc est pura obligatio. sed exactio differtur vsqȝ
quo sol oriatur, vt. ĩ. de condi. ⁊ demon. l. si quis legata. ⁊ quan
do dies leg. ce. l. si titio. in prin. Aut stipulatio est cōtracta sub
conditione impossibili ⁊ non valet. vt insti. de inuti. stipu. §. im-
possibilis. ⁊ de ver. ob. l. impossibilis. Et hoc est verū de quacū-
qȝ impossibilitate. secus est in legatis, vt. ĩ. de condi. ⁊ demon. l.
obtinuit. ⁊ de condi. insti. l. j. ¶ Et que sit ratio diuersitatis, dic
vt ibi. Et de ista materia cōditionum impossibiliū vide qđ no.
per Dy. ⁊ alios extra de reg. iu. c. nemo pōt. li. vj. ¶ Si vero sti
pulatio concipitur sub conditione contingenti ⁊ dubia ⁊ que se
habet ad esse, ⁊ non esse, vt si nauis ex asia venerit, tunc cōmittit̄
stipulatio ⁊ oritur actio demum in conditiōis euentum. vel qū
habetur pro impleta. qđ qū sit. ĩ. dicetur. hoc probatur. ĩ. de ver-
bo. sig. l. cedere diem. ⁊ de condi. ⁊ demon. l. qui heredi. §. fi. qūqȝ
enim iuris fictione conditio habetur pro impleta. vt. ĩ. subijciā.
qđ est veruȝ in contractibus. In vltimis voluntatibus vbi nō
est certum conditionem impleri invita legatarij offerendo lega-
tarius cautionē mutianam de restituēdo legato si deficiat cōdi
tio consequetur legatum. vt. ĩ. de condi. ⁊ demonstr. l. mutiane.
18 ¶ Hoc tū membrum qū † stipulatio est contracta sub cōditio-
ne ⁊ sine die potest sic subdiuidere ⁊ declarare: aut cōditio est de

presenti vel preterito aut de futuro. Si de presenti vel preterito
nō suspenditur obligatio q̄ aut vera est, ⁊ valet incontinēti pu
re. aut non est vera ⁊ non contrahitur obligatio. vt insti. de ver.
ob. §. conditiones. ĩ. si cer. pet. l. cum ad presens. ⁊. l. respiciendū.
de verb. ob. l. conditio in preteritum. ⁊. l. si ita stipulatus. Si de
futuro aut habet se ad esse ⁊ non esse, aut ad vnum tantuȝ, vt q̄
dependet ex facto vnius contrahentiū: ⁊ tūc aut possibilis aut
impossibilis. ⁊ si impossibilis aut in dando aut in faciēdo, aut
in non dando vel non faciēdo. Si habeat se ad esse ⁊ nō esse nec
cessit nec venit dies eius: ⁊ ideo non potest agi nisi existente con
ditione. Et tunc demum committitur. vt. d. l. cedere diem. de ver.
sig. ¶ Si vero se habet ad esse tantum q̄ non excitatur est. vt si
sol orietur. vel pone exemplum vt. ĩ. de ver. ob. l. in illa stipula-
tione si calendis. in fi. tunc habetur pro pura. vt ibi. ⁊. d. l. si pu-
pillus. §. qui sub conditione. de noua. Si vero sit impossibilis
affirmatiua in dando vel faciendo siue sit impossibilis de natu
ra, vt si digito celū tetigeris. siue de facto vt si montem aureū de
deris tunc vitiatur incontinenti stipulatio vt predixi. vt instit.
de inuti. stipu. §. impossibilis. ⁊. ĩ. de reg. iur. l. impossibilium. cū
19 alijs concor. s̄. alle. ¶ In vltimis voluntatibus dic † aut condi
tio adijcitur ei a quo reliquitur. ⁊ idem ꝙ in cōtractibus: q̄ vi-
tiat ⁊ nō vitiatur, vt. C. de his que pe. no. l. j. aut adijcit̄ ei cui re-
linquitur ⁊ p non scripta habet̄, vt insti. de here. insti. §. impos-
sibilis. ⁊. d. l. obtinuit. de condi. ⁊ demon. ⁊ hoc facit fauor vlti-
marum voluntatū. Si vero cōditio esset impossibilis rōne pple
xitatis, aut in stipulatione: ⁊ ꝓpter hoc nō vitiatur stipulatio,
vt. ĩ. de ver. ob. l. si titius. aut ī vltima voluntate ⁊ vitiat̄ vltima
volūtas, vt. ĩ. de condi. instit. l. si titius. ¶ Et rō diuersitatis est
q̄ in stipulatione est inuenire tertiā personaȝ in cuius ptāte est
dissoluere perplexitatē. qđ secus est in vltima voluntate, vt eui
dēter colligi pōt ex tex. dictarū. ll. ¶ Si aūt sit impossibilis ne-
gatiua in nō dādo vel nō faciēdo, vt si celū digito non tetigeris,
vel montē aureū nō dederis, tūc statim valet stipulatio, ⁊ habet̄
ꝓ pura tali cōditione habita p nō adiecta. q̄ cū eius cōtraria
scȝ si celū tetigero vel montē aureū dedero sit impossibilis de na
tura ⁊ de facto necessario sequitur ꝙ hec sit vera, adeo vt etiā si
dies esset appositus non expectaret̄ dies, vt. d. §. impossibilis.
de inuti. stipu. ⁊ de ver. ob. l. impossibilis cōditio. nec ob. ꝙ con-
sueuit dies expectari, vt. ĩ. de ver. ob. l. in illa stipulatione. si cal.
q̄ illud verū est qū tenuit ab initio, licȝ postea defecerit. sed hic
ab initio nō tenuit cōditio. si vero stipulatio est contracta ī dieȝ
⁊ sub conditione simul: tunc in euentu cōditionis committitur
tū dies expectatur anteꝙ promissor exigatur, vt. d. l. in illa sti-
pulatione si cal. ĩ. de ver. obl. ⁊. ĩ. e. l. si eū. §. homo sisti. ⁊ si aū diē
agatur ob. exceptio. nā qui ante diē agit male agit, vt. ĩ. qū dies
vsufru. le. ce. l. j. ⁊ no. ĩ. si cer. pe. l. certi condictio. Et hoc verū qū
dies est apposita differende solutioni, vt si nauis ex asia venerit
dabis. x. in paschate. si aūt apponit̄ cōmittende stipulationi nō
expectatur dies ex quo conditio extitit, vt. d. l. in illa stipulatio-
ne si cal. ⁊ dicitur apponi cōmittende stipulationi, qū dies ap-
ponit̄ conditioni sed solutiōi videtur apponi. vel qū hoc est di-
ctum expresse vt predixi vel tacite qū id qđ est in conditione est
applicādū stipulatori, vt. ĩ. de ver. ob. l. hoc iure. ⁊ ibi no. Scđo
casu principali qū stipulatio est simplex ⁊ penalis: tunc aut lo-
quimur in vltimis volūtatibus. Et tunc aut apponitur graua
to ⁊ expectat̄ mora nec distinguo an incipiat a pactione vel cō-
ditione, vt. ĩ. ad. l. fal. l. j. §. item si ita. aut apponitur honorato: ⁊
tunc aut est affirmatiua ⁊ dȝ impleri. aut est negatiua ⁊ tunc vel
debet expectari ꝙ desinat posse fieri si incipiat a conditione vel
si durum est expectare prestetur cautio mutiana, vt. ĩ. de cond. ⁊
demon. l. mutiane. ¶ Fallit fauore libertatis, vt. ĩ. de manumis.
testa. l. libertus. In contractibus vero dȝ expectari ꝙ desinat
posse fieri si incipiat a conditione, vt. d. l. ita stipulatus. de verb.
ob. Fallit in. l. si titius. de ver. ob. vbi sufficit ꝙ desinat posse fie-
ri ciuiliter per contestationē litis, vt. s̄. dixi. ¶ Tertio casu p̄n-
cipali vbi stipulatio non est simplex sed duplex. s. principalis et
penalis: tūc cōsueuit distingui aut incipit a precedēti cōditione
aut precedenti conuentione. si a precedēti conditione aut hȝ diē
⁊ conditionē ⁊ tunc licet conditio extiterit dies tū expectatur vt
d. l. in illa stipulatione si calendis. de ver. ob. aut habet simplicē
conditionem ⁊ tunc si expectaret̄ vere conditionē impleri vitia
retur ꝙ in conditionē deuenit ⁊ tunc solum committitur cū po
tuit facere ⁊ non fecit, vt. d. l. libertas. de manumis. testa. Si ve-
ro nō vitiaret̄ tunc cōmittitur qū desijt posse dare vel facere qđ
in cōditionē deuenit, vt. d. l. ita stipulatus. de ver. ob. ⁊ hoc ī cō-
tractibꝰ. in legatis aūt prestatur cautio mutiana, vt. d. l. mutia-
ne. de cōdi. ⁊ demō. Si vero incepit a precedēti conuentione aut
negatiue de non dando vel non faciendo: ⁊ tunc cōmittitur cuȝ
contra conuentionem ventum est, vt. ĩ. de ver. ob. l. ū. §. fin. ⁊. l. se.
aut affirmatiue de dādo vel faciēdo ⁊ tunc aut precessit conuen

tio nuda z tunc penalis demũ lite cõtest. cõmittit̃ sup p̃cipali fm vnam opi. ¶ Vel q̃ verius est fm Ja. bu. sup principali. i. super eo qd deuenit in conditionẽ, vt. C. de contrahẽ. z cõmit. sti pu. l. nuda. z de hoc adhuc. j. dicet̃. aut precessit cõuentio vestita z tunc cõmittitur ex mora. i. cũ potuit dari vel fieri z interpellatus non dedit nec fecit, vt. d. l. ita stipulatus. ver. sabin⁹. de ver. ob. lz Pe. z Ja. de are. nõ distinguãt inter cõuẽtionẽ nudã z vestitã, sed vtraq̃ dicũt per interpellationẽ cõmitti qd nõ puto verũ, vt dixi. d. l. ita stipulatus. de ver. ob. vbi de ista materia satis no. z. j. adhuc dicet̃. ¶ Et de ista materia hic no. in glo. z p Az. ĩ summa de pac. in cõmẽto. l. si pacto quo penã. z ibi de hoc no. z dixi z plenius no. p eundẽ Azo. in summa de contrahẽ. z cõmit. stipu. penul. col. Vnũ tñ adijcio qd fm Dy. est notandũ. s.
20 q̃ oĩs penalis stipulatio † vere est sub cõditione cõcepta: z ideo nunq̃ nouare põt precedentẽ pactionẽ nisi committat̃. i. nisi existat cõditio. vt insti. qui. mo. tol. obli. §. preterea. ¶ Et hoc prodest scire in materia. d. l. si pacto quo penã. C. de pac. vtrũ super naturali obligatione que precesserat stipulationẽ penalẽ potuerit lis cõtestari cũ nõdũ foret nouata: q2 stipulatio penalis nõdum erat cõmissa: q2 cõmittit̃ demũ lite cõte. ¶ Hoc etiã pdest scire ad materiã. l. iul. j. de cõdi. inde. circa mediũ. l. Dy. Et ista sufficerent ad declarationẽ huius primi articuli. s. qñ stipulatio cõmittatur. Verũ q2 vltramõtani istã materiã ampliauerũt, vt no. per Cy. d. l. si pacto quo penã. At hec materia plenissime habeatur q̃ breuius potero subijciã tacta p eos de quib⁹ aliqua tetigi. d. l. nuda. z. l. ita stipulatus. de ver. ob. ¶ Et primo pmittam opi. Ja. de are. qui reprehendit gl. in eo qd dicit q̃ vbi precessit cõuentio vestita committitur citius: q2 fortior est. vbi aũt precessit nuda nõ sic cito cõmittit̃ sed demum lite cõtestata. ipse enim tenet q̃ siue sit nuda siue vestita semper eodẽ modo cõmittitur pena. s. p interpellationẽ extraiudicialẽ, qd sic probat. vbi stipulatio penalis incipit a precedenti conuẽtione vestita, si interpellatus noluit dare vel facere cum potuit pena cõmittit̃. Et est ratio: q2 cum aliqs permittit dare intelligit̃ dare debere cuz stipulator petierit, vt. j. de ver. ob. l. si decẽ cum petiero. z. l. titia. §. idem respondit. z ista eadez ratio est vbi incipit a cõuentione nuda. z ideo cum interpellatus est q nudo pacto promisit z nõ soluit cõmittitur pena: q2 videt̃ cõtracta sub ea cõditione si petierit vt dictũ est. cũ ergo extiterit cõditio tenet̃, vt. j. qñ dies lece. l. si penũ. z est lex expressa fm eũ. j. de fideiuss. l. fideiussor obligari. §. fi. sed illa hoc nõ dicit fm Pet. z Cy. vt. j. subijciaz. Sed
21 contra hanc opi. Ja. instatur. † nã stipulatio penalis cõmittit̃ tantum ex mora, vt. ff. si cer. pe. l. lecta. §. cũ z sortis. sed vbi est cõuentio nuda nõ põt constitui in mora: q2 vbi nulla petitio nulla mora, vt. d. l. lecta. j. de ver. ob. l. si pupillus. z in regula iuris nõ est in mora. li. vi. z ibi per Dy. ergo nũq̃ cõmittatur q2 ex nuda conuentione nõ oritur actio, vt. j. de pac. l. iurisgentiũ. §. sed cũ nulla. z nemo sine actione experitur. j. de neg. gest. l. si pupilli. §. fi. ergo zc. ¶ Ad hoc respondet ipse Ja. q̃ verũ est q̃ vbi nulla petitio nulla mora quantũ ad illud principale qd venit in pactionẽ nudã sed quantũ ad aliud extrinsecũ. i. ad pene cõsecutionem sic. z ita intelligit̃. l. nuda. sed illud nõ placet Pe. vt. j. subijciam. lz teneat opi. Ja. q̃ siue precedat stipulatio nuda siue vestita, semper penalis stipulatio cõmittat̃ eodẽ modo. ¶ Gul. etiam de cun. in predicto articulo reprehẽdit gl. s. quãdo incepit a nuda conuentione. nã in hoc ipse tenet opi. Azo. z dicit q̃ lis non potest contestari super prima: q2 ex pacto nudo non oritur actio vt predixi. z nemo sine actione experitur. z ideo dicit q̃ lis contestatur super penali sed lz petat penam: non tñ precluditur via reo quominus possit se liberare dando vel faciendo qd deuenit in conuentionẽ nudam. z si ante lit. contest. super penali prestet liberatur a pena. z ita intellige. d. l. nuda. nec ob. q̃ non cõmittatur penalis nisi ex mora, lz hic nulla põt esse mora: q2 nulla petitio vt predixi. dicit enĩ q̃ hic nõ põt negari esse inconueniens, sed de duobus incõueniẽtibus minus est eligendũ, vt. j. de reg. iur. l. quoties. sed minus incõueniẽs est qd agatur ad penam actiõe competenti q̃ ex cõuentione nuda ex qua actio nec competit nec competere põt. ar. j. qui. ad liber. procla. non licet. l. pe. sed ex stipulatione penali licet actio non competat: non tamen lite contest. super ea pena committitur impurgabiliter. et ideo lis contestetur super pena. pro hoc. j. de ver. ob. l. si titius. z de condi. insti. l. mulier. §. si quis seruum. z ideo tenet opi. Azo. z eam etiam tenet Ray. z dicit esse expressum. C. de pact. l. si pacto quo penam. ibi ex stipulatu agens zc. Nec ob. ea. l. duz dicit more iudiciorum exiges. q2 ibi loquit̃ de exactione pene iam cõmisse, vt patet in fi. eiusdem. l. lz glo. z doc. varient. Quia aliqui tenent opi. Jo. q̃ fiat contestatio de facto super conuentione nuda. Gul. ¶ Pe. aũt sic dicit aut precedit cõuentio vestita, verbi gratia: promitto tibi stichum per stipulationem z si nõ dedero promitto. x. nomine pene. tunc cõmittitur cum stichum dare potui z non dedi interpellatus, vt. j. qñ dies leg. ce. l. si penum. z l. cum sine prefinitione. lz quidã dicant z male non esse opus interpellatione. de quo plene dixi. d. l. ita stipulatus. de verbo. ob. Aut incepit a precedenti conuentione nuda, vt q2 nudo pacto conueni tibi dare stichum z si nõ darem promisi per stipulationem dare. x. noĩe pene. tunc cõiter gl. z doc. dicunt q̃ cõmittit̃ per lit. conte. per prealle. l. nuda. ¶ Moderni dicunt z bene sed quare bene dicãt ignorant q̃ cõmittitur cũ interpellatus fuerit dare extra iudiciũ qd in nudo pacto conuenit z non dedit. Qd sic probatur: cũ promitto tibi dare stichũ intelligitur cum petieris. z idem in stipulatione penali que sequitur conuentionez de sticho dando, vt. j. de ver. ob. l. si decẽ cũ petiero. z. l. titia. §. idem respondit. z eadem est ratio vbi incepit fieri a precedẽti conuentione nuda: q2 intelligitur cũ petieris. z ideo cum interpellatus fuero extra iudiciuz cõmittitur stipulatio penalis. nã vbi stipulatio incipit a precedẽti cõditione tũc cõmittitur stipulatio cũ conditio extitit. sed hic contracta est sub cõditione si nõ dedero cum petieris: ergo si nõ dedero cũ petieris committitur, vt prealleg. l. si penũ. z. l. nuda. z hec fuit opi. Ja. de are. qui dicit q̃ est l. expressa. j. de fideiusso. l. fideiussor obligari. §. fin. Sed Petr. z Cy. dicũt q̃ illa. l. hoc nõ probat: q2 ibi loquitur de reo z de fideiussore. z ideo interpellato reo mora nocet fideiussori. z ibi erat cõuẽtio vestita facta per reũ principalẽ super qua fiebat interpellatio. lz vbi precessit nuda impossibile videt̃ penalẽ cõmitti cũ committatur ex sola mora, vt prealle. l. lecta. §. cũ z sortis. j. si cer. pet. sed vbi nulla petitio nulla mora, vt. d. l. lecta. z p̃dictum est. nec placet in hoc Pet. responsio predicta Jac. de are. q̃ hoc verum sit quo ad consequẽdũ q̃ in cõuentione deuenit. lz quãtum ad consequẽdum aliquid extrinsecum puta penã cesset dicta regula vbi nulla petitio nulla mora: imo ipse Pe. dicit q̃ re
22 gula illa † vbi nulla petitio nulla mora vera est indistincte z quo ad principale z quo ad penam, vt. d. l. lecta. §. cũ z sortis. z ideo ipse respondet aliter q̃ Ja. z dicit q̃ vbi precessit cõuẽtio vestita nunq̃ committitur nisi ex mora, vt. d. l. si penum. sed vbi incepit a conuentione nuda lz non sit in mora tñ committur penalis. nam. l. dicit q̃ vbi incipit a precedenti cõditione penalis stipulatio cõmittitur. si non fiat qd in cõditione deuenit. sic z vbi quid promittitur si non fiat qd promittitur stipulatio penalis committitur: q2 videtur sub cõditione promittere si nõ dederit cum de facto petiero. ar. d. l. si penũ. maxime cũ sufficiat qd de facto impleri, vt. j. de ver. ob. l. quidã cum filiũ. z de cõdi. z demon. l. meuius. ¶ Preterea lz vbi incipit a conuentione vestita regulariter non committatur penalis nisi reo existẽte in mora, tñ vbi a nuda cõuentione incipit si interpellatus non dedit cõmittitur. nam qui stipulationem vel conuentionem interponit verisimile est q̃ velit eam existere z impleri. j. de manu. testa. l. si locuples. z vt leg. no. ca. l. hec stipulatio. §. diuus. lz quoties voluntas contrahentiũ vnũ gerit qd non põt fieri fm proprium significatum verborum receditur a verbis z sequimur volũtatẽ. Unde si promisisti stichum nudo facto, z adiecimus stipulationem penalem verisimile est q̃ voluerimus penalẽ cõmitti si stichum nõ dares, vt. d. §. diuus. cum ergo hic non possit constitui in vera mora: q2 nuda conuẽtio non parit actionẽ, recedendũ est a ppria mora. Et dicendum q̃ penalis stipulatio cõmittat̃ si interpelletur de facto z extra iudiciuz: sicut z alibi receditur a pprio significato verbo2 vt seruetur volũtas defuncti. naz de proprio
23 significato † appellatione heredis oẽs heredes etiã extranei cõtinentur. j. de ver. sig. l. sciendũ. sed vt seruet̃ voluntas defuncti a tali significatiõe recedit̃, z cõtinẽt̃ solũ heredes sui z nõ extranei, vt. j. ad trebel. l. ex facto. §. fi. sic in proposito cũ nõ possit stipulatio penalis ex vera mora committi intelligatur cõmitti si interpellatus fueris de facto cũ de iure ex nuda conuentione vere interpellari nõ possit. cum ergo dicit̃ q̃ penalis stipulatio incipiens a nuda cõuẽtione committitur per lit. contest. veruz est si ante non fuerit cõmissa per interpellationẽ de facto: tunc enĩ opus nõ est contestatione. z sic intelligitur. d. l. nuda. Sic z als dicit. l. q̃ a tpe litis conte. estimatio venit, vt. j. commo. l. iij. §. in hac. verum est nisi prius fuerit mora cõtracta, vt. j. si cer. pe. l. vinum. sic ergo stipulatio penalis ante lit. conte. cõmittit̃ p interpellationẽ sed purgabiliter. sed post lit. contest. nõ purgabiliter sicut als dicitur in stipulatione iudicatũ solui, vt. j. iudi. sol. l. cũ qrebat̃. §. proinde. Et hec est Pe. opi. ¶ Circa hoc Ray. hic te
24 net opi. glo. † q̃ exigatur litis contest. per. d. l. nuda. vbi dicit eẽ expressum in litera a qua nõ est recedendũ. j. de exer. l. j. §. si is q nauem. z q2 agitur de pena committenda que est odiosa. z ideo restrigenda. j. de libe. z posthu. l. cum quidã. z si dicatur q̃ reus nunq̃ nollet litem cõtestari, dicit q̃ cogetur per aut. qui semel. qño z qñ iu. Ray. Sed circa stipulationẽ conditionalẽ qñ committatur dicit q̃ si continet dari vel fieri ea impleta committit̃ vt si promisi tibi. x. si iueris romã qñ iuisti completa est. vt. j. de condi.

condi.⁊ demon.l.qui heredi.§.fi.⁊ de ver.sig.l.cedere diem.aut continet non dationem vel non factionem,vt promitto stichū si non ascendas capitolium.vel si non dederis capam titio.tūc si expectaretur tantum tempus ꝙ certum esset illud dari vel fieri non posse ꝙ esset tēpus mortis stipulatoris promissio redderetur inutilis.⁊ ideo tunc dicitur impleta conditio cuž dare vel facere potuit ⁊ nō fecit,vt.ȷ.de vsufru.l.titio.⁊ de manumis.tes.l.libertas.Si aūt expectando tantum tempus promissio remaneat vtilis,vt q2 ad heredem transiret tunc demū post mortē dicitur impleta conditio,vt.C.vt act.ab here.⁊ contra here.l.vnica.⁊.d.l.ita stipulatus.§.ȷ.de ver.ob.hoc in cōtractibus.In vltimis voluntatibus admittitur ad legatum cū cautione mutiana,vt.d.l.mutiane.de condi.⁊ demon.¶ Fallit dicunt doct.in quatuor casibus.Primus est.d.l.libertas.de manumis.testa.Sed ibi est rō quaž predixi:q2 si expectaretur tēpus post mortē legatum libertatis esset inutile:q2 in tpe mortis efficeret liber.¶ Itež ibi pena non fuit apposita:⁊ ideo non facit ad materiā ¶ Item ibi adijciebatur conditio creditori hic debitori.Item ibi de obligatione committenda circa debitū principale hic circa penale.Ray.¶ Item fallit.ȷ.de ver.ob.l.si titius.vbi lit.cōtest.per vnum videtur impleta conditio.sed ibi illud contingit ratione perplexitatis.nam natura duoꝝ reoꝝ stipulandi est qḋ cum lis est contestata per vnum non potest alij solui.ȷ.de duob.reis.l.cū ex duobus.conditio incepit a precedenti conuētione et ꝙdiu viuo possum dare capam.ergo ⁊c.dico obligatio duoꝝ reoꝝ est vt quātūcūꝗ in persona vnius cōtrahatur ante aliū: tū simul ⁊ semel cōtracta dicitur.⁊ ideo si sic dixero:si capaž petro non dedero dabo titio.⁊ titio dixi si tibi capam non dedero dabo petro.ſm iuris iterpretationem vtraꝗ obligatio reputatur eodem tempore contracta non autem sub conditione,sed ac si simpliciter esset contracta:ideo ⁊c.sic intelligi dž.d.l.si titius.de verbo.ob.⁊.d.l.ex duobus.⁊.l.iij.de duo.reis.¶ Item in.d.l.si titius.sequeretur absurditas:q2 stipulatio esset inutilis.⁊ dic vt ibi no.¶ Item fallit fauore vltime voluntatis.ȷ.ad.l.fal.l.ȷ.§.item si ita.in hoc tū dic si testator dicat heres meus si penum nō dederis vxori mee.x.dato.potest legatarius statim cū heres est in mora petere.x.ar.preallег.l.ita stipulatus.de ver.ob.Sed vbi incepit penalis a precedenti legato heres penū dato,si interpellatus non dederit committitur penalis stipulatio.⁊ sic intelligitur.d.§.item si ita.sed si sub conditione foret legata penus: tūc nisi conditione impleta nō committeretur stipulatio penalis.vnde ibi incepit penalis allegato procedente penoris.nō autem incepit a conditione,arg.ȷ.si quis omissa cau.testa.l.si quis sub conditione.⁊.d.l.ita stipulatus.§.si quis ita.ver.idꝗ defendebat.vbi de hoc satis dixi.¶ Item fallit ſm eos.ȷ.de fideius.l.fideiussor obligari.§.fi.¶ Sed Pet.dicit quare ibi fallat nescio.Ibi enim non incepit a precedenti cōditione sed a precedēti conuentiōe.in tertia persona.s.rei principalis.ideo ⁊c.⁊ sic patet ratio in predictis quatuor casibus.¶ Modo q2.š.in distin

25 ctione dixi† ꝙ conditio quandoꝗ habetur pro impleta iuris fictione:quandoꝗ hoc sit dic aut statur per eum cui debet queri quominus impleatur,aut per cuž qui debet obligari,aut ꝑ tertium aut per casum fortuitum.si per eum cui debet queri nō habetur pro impleta,verbi gratia: promitto tibi.x.si rex aurelianis venerit.tu facis ꝙ rex non venit non habetur pro impleta: sed damnum quod sua culpa sentit sibi imputet,vt.ȷ.de reg.iu.l.damnum quod quis.Si stat per euž ꝙ qui debet obligari tūc aut illud quod deductum erat in conditione erat implendū in persona promissoris.verbi gratia:promitto tibi.x.si mihi librū scripseris:vis scribere,nolo.habetur pro impleta,vt.ȷ.de cōdi.⁊ demon.l.iure ciuili.aut in personam alterius tertij:verbi gratia dico librum meum quem habeo pignori tibi vendam si euž liberauero a creditore.stat per me quominus liberem:non habetur conditio pro impleta,vt.ȷ.de contrahen.empt.l.cum ab eo.aut stat per tertium quominus conditio impleatur:⁊ nō habetur pro impleta ⁊ impediens mihi tenetur,vt.ȷ.ad.l.aquil.l.inde neratius.§.ȷ.aut stat per casum fortuitum:⁊ tunc aut illud qḋ ducebatur in conditionem dependebat tantuž ex facto stipulatoris ⁊ habetur pro impleta,vt.ȷ.de condi.insti.l.que sub conditione.§.quoties.aut dependebat ex facto stipulatoris ⁊ alterius,vt.ꝓmitto tibi.x.si cum titio moratus fueris:tunc aut apposita est conditio fauore eius cui debet queri ⁊ tunc si casu fortuito impediatur habetur pro impleta,vt.C.de leg.l.ȷ.aut non est apposita fauore suo sed alterius.verbi gratia:cuidā discreto homini ꝓmitto vel lego.x.si steterit cū filijs meis ⁊ casu si casu fortuito impediatur q2 filij mortui sunt nō habet conditio pro impleta,vt.ȷ.de condi.⁊ demon.l.illis libertis.aut illud quod deducitur in conditione pendebat ex viribus fortune:tunc si per casuž fortuitum impediatur habetur conditio pro defecta,vt.ȷ.de cōdi.⁊ demon.l.qui heredi.§.fin.de hoc not.per Dy.⁊ alios extra de reg.iu.c.cū stat ꝑ eum.⁊.c.imputari.lib.vj.¶ Et ꝑdicta faciunt

26 ad tales qōnes:† papa canonico parisieñ.contulit prebēdā aureliañ.sub cōditione ꝙ vacare deberet parisieñ.cū ipse perciperet fructus prebēde aureliañ.stat per eū quominus fructus ꝑcipiat ex secūda:nūquid vacet prima:videtur ꝙ sic per.d.l.iure ciuili.de condi.⁊ demon.⁊ de regu.iur.l.iure ciuili.¶ In cōtrarium videt ſm predictā distinctionež q2 ex quo illud qḋ erat in conditionē.s.fructus ꝑcipere implendū erat ex ꝑsona obligādi: lž per ipsuž stet nō reputat cōditio ꝓ impleta donec in veritate perceperit fructus,vt.d.l.cū ab eo.ȷ.de contrahē.emp.ſm Pet.¶ Sed lž predicta sint vera de iure ciuili:de iure canonico videtur secus.nā paria sunt pacificā possessionē habere vel ꝑ euž stare quominus habeat,vt extra de prebē.c.lž eps.li.vj.⁊ de ele.commissa.eo.li.⁊.d.c.cum stat per eum.Unde forte quo ad eius incōmodū hr ꝓ impleta nō quo ad eius cōmodū sž qḋ nec quo ad eius incōmodū habeatur pro impleta manifeste probat.d.l.cuž ab eo.Scḋa questio est:in ecclesia sancte crucis quilibet canonicus qñ est admissus in canonicū iurat facere vnū prandiū ⁊ emere vnum palliū de primis fructibus quos percipiet.ꝑ euž stat quominus fructus percipiat.si non faciat prandiuž vel nō emat pallium nunquid erit periurus:videt ꝙ sic.Pe.tenet contra maxime propter illa verba quos percipiet.naž dictio quos est pronomē ⁊ inducit conditionē,vt.ȷ.de leg.iij.l.nuper.igitur si stat per eū non habetur pro impleta ꝑ.d.l.cū ab eo.⁊ facit etiā quod not.š.eo.l.sed ⁊ si quis.§.questiū.ver.pe.tū dicit ꝙ Joan.opi.¶ Ultimo quo ad istud mēbrum querit Pe.que sit verior

27 sententia vtrum Jo.an Azo.in eo qḋ queritur si precessit† conuentio nuda an debeat fieri contestatio super nuda vel super penali:ipse approbat opi.Azo.qḋ lis contestetur super penali sed non per rationes ipsius Azo.sed in hoc concor.cū Ja.de are.⁊ dicit ꝙ fiet interpellatio extra iudiciū super principali ⁊ si non fiat qḋ conuenit:tunc fiet litis cōtestatio super penali,vt.š.dixi.Opi.tū Jo.sequitur Odof.in.l.nuda.⁊ Dy.de reg.iur.c.nō est in mora.⁊ insti.de act.§.ȷ.¶ Quācūꝗ opi.sequamur nō est dubium ꝙ regule iuris vulnerātur q2 si dicamus agi ex prima vulneratur illa regula ꝙ ex nudo pacto actio nascitur vel ꝙ quis sine actione experitur.si dicamus lit.contest.fieri super penali offenditur regula ꝙ vbi nulla petitio nulla mora.minꝰ itaꝗ vulneratur ius sequēdo opi.Azo.ergo videt sequēda.⁊ eaž sequit Cy.ꝙ autē minus vulneretur ex opi.Azo.statim patebit in ꝗstione sequenti.¶ Quero ergo qñ incepit a precedenti conuen

28 tione † vestita super quo fiet cōclusio.Et videtur ꝙ super penali qḋ sic probatur:sicut conuentio vestitur solēnitate contractꝰ sic vltima voluntas vestitur dispositione testatoris sed si testator legat penū ⁊ si heres non dederit legat.x.noīe pene fit contestatio super penali,vt.l.si penū.qñ dies leg.ce.⁊.l.ȷ.§.item si ita.ad.l.fal.ergo ita erit in contractibus.⁊ hoc videt innuere gl.d.§.item si ita.Sed istud videt inconueniens q2 si promisisti stichum per stipulationē ⁊ si nō dares promisisti penā qḋ nō possim petere stichum.sed non est absurduž q2 ratio est necessaria: q2 ſm ista iura vetera principalis conuentio nouabat ꝑ stipulationem penalē sequentē ipso iure,vt.ȷ.de act.⁊ obli.l.obligationum fere.§.fi.⁊ de pac.l.rescriptū.§.si pacto.Unde iura non voluerunt ꝙ lis contestetur super eo super quo non posset procedi ad diffinitiuam,vt.ȷ.de iudi.l.de qua re.Sž super principali non posset procedi ad sententiam cum sit nouata ꝑ sequētem penalem:ideo fit contestatio solum super penali.nec in hoc grauatur reus qui vsꝗ ad cōtestationē pōt implēdo promissa penam euitare,vt.ȷ.de penu leg.l.ȷ.¶ Sed cum hodie non fiat nouatio nisi expresse agatur,vt.C.de noua.l.fi.in electione actoris est qḋ petere velit.¶ Aliqui tū moderni dicunt ꝙ etiam iure antiquo non fiebat vera nouatio sž quasi nouatio,vt dixi.d.l.fin.C.de noua.⁊.d.l.obligationū fere.§.fi.⁊.d.l.ita stipulatus.de ver.ob.¶ Et ꝑdicta faciūt ad questionē que fuit inter regē francoꝝ do.Ludouicū ⁊ comitem blesеñ.q2 rex promisit nō impedire comitē in quibusdaž nūdinis.⁊ si impediret ꝓmisit sibi maximam penam.decessit relicto Philippo qui comitē in di

29 ctis nūdinis impediuit:† dubitatur an comes in libello suo deberet petere ꝙ eum non impediret in nundinis,an vero penaž,an vtrūꝗ alternatiue,an vtrumꝗ copulatiue.Secūdum Pet.ad hoc vocati fuerunt multi docto.Pet.momañ.⁊ quidaž alij qui habuerūt maximū salariū qui cōsuluerunt aut rex ꝓmisit alternatiue dicēdo,ꝓmitto ꝙ vos non impediā vel si impediaž dabo penā:tunc vtrūꝗ alternatiue petendū est,vt.ȷ.de ver.ob.l.si duo.aut pena fuit ꝓmissa absolute vel copulatiue,hoc modo ꝓmitto non impedire ⁊ si impediā ꝓmitto penā:tunc comes habet electionē qḋ petere velit vtrūꝗ tū non:q2 pena videt apposita loco rei,vt.ȷ.de do.excep.l.apud celsum.§.labeo.¶ Oritur etiam aliud dubium si rex impediuit semel an sit pena commissa in totū vel ꝓ rata:q2 istud factū.s.nō impedire,est factum

successiuũ.Ipse tñ Petr.tenet qđ insolidũ cõmittat᷑,vt.d.l.j.in
fi.de penu leg.Et hec de primo articulo sufficiãt. ¶ De scđo.s.
30 qñ†penalis stipulatio cõmissa purget᷑ ⁊ qñ nõ late dixi.j̃.de ver
bo.ob.l.si insulã.⁊.l.ita stipulatus.eo.ti.⁊.C.de contrahen.⁊ cõ
mit.stipu.l.nuda.in fi.Et ideo hic facilius ꝑtransibo cũ vna di⸗
stinctione quã eliciã ex distinctionibus multoꝝ doctoꝝ qui hic
variauerũt.s.Dy.Ja.de ra.Pe.And.zaphi.⁊ Ja.bu.vt colli⸗
gi põt ex his que dixi.d.l.si insulã.⁊ glo.etiã hic ⁊ alibi variant.
¶ Prius tñ opponit᷑ ꝙ nullo modo possit mora purgari,vt.j̃.
de lega.ij.l.titia seio.§.vsuras. ¶ Solue vt dixi.d.l.si insulã.qꝛ
ille.§.dꝫ intelligi perpetuo.s.vsqꝫ ad purgationẽ more. Itẽ op.
post lõgũ tẽpus mora purget᷑,vt aut.qua in ꝓuincta.so.hic de
tpe qđ datur reo obligato ad cõparendũ.ibi de tpe qđ datur in
stitori nõ obligato ad denunciandũ dño. ¶ Itẽ op.de.l.iij.§.fi⸗
na.⁊.l.seq.j̃.iudi.sol.Sol.ibi in fideiussore hic in principali.pre⸗
terea hic fuit adiecta dies ⁊ pena ibi nõ.Ray. ¶ Dic ergo cum
queritur de mora seu p̄iudicio qđ venit ex mora purgãdus.aut
ex contractu aut ex vltima volũtate.aut que venit ex.l.ꝓpter de
lictum simpliciter.aut ꝓpter delictum mediãte mora.aut in iu⸗
diciis. ¶ Primo ⁊ vltimo casu assumo distinctionẽ Dy.positã
d.l.si insulam.aut adiecta est dies ⁊ pena:aut dies tm̃ ⁊ non pe⸗
na:aut pena tm̃ ⁊ nõ dies:aut nec dies nec pena.primo casu aut
loquimur in contractibus ⁊ non purgat᷑,vt.C.de cõtrahẽ.⁊ cõ
mit.stipu.l.magnã.⁊ de act.⁊ obli.l.traiectitie.§.de illo.Aut in
iudiciis vel arbitris:tunc aut est dies a lege aut ab hoie.Si a le
ge admittitur purgatio,vt.j̃.de arbi.l.si cũ dies.§.fi.Si ab ho⸗
mine tũc aut circa decisoria litis aut circa preparatoria.si circa
decisoria purgatio non admittit᷑,vt.j̃.de arbit.l.celsus.sed circa
preparatoria sicut hac.l.rõ est qꝛ minus preiudiciũ est in prepa
ratoriis ꝙ̃ decisoriis.Et ratio diuersitatis inter cõtractus ⁊ iu
dicia est ꝼm Odof.qꝛ iudiciũ redditur in inuitũ ⁊ est necessita⸗
tis,vt.j̃.de ver.ob.l.inter stipulantẽ.§.j.contractus voluntatis
vt.l.sicut.de ac.⁊ ob.⁊ ideo magis succurrit᷑ ei qui ex necessitate
facit ꝙ̃ qui ex voluntate,vt.C.de neg.gest.l.tutori.⁊.ſ.qui satis.
cog.l.si fideiussor.§.si necessaria. ¶ Itẽ qꝛ ista purgatio causat᷑
ab equitate,vt.j̃.de ver.ob.l.seruum.§.sequitur.nã causatur ab
exceptione que nititur equitate,vt.j̃.de doli excep.l.qꝛ equitatẽ.
⁊ de vaca.mune.l.j.⁊ maior equitas versat᷑ in iudiciis ꝙ̃ cõtra⸗
ctibus,vt.j̃.de reb.du.l.si is qui ducenta.§.vtrũ.⁊ ibi no.comũ
gendo cuꝫ.l.j̃.proxima.§.j.vnde fortius in iudicio viget purga
tio propter maiorem equitatẽ. Secũdo casu principali qñ dies
tm̃ adiicitur ⁊ non pena admittitur purgatio vsqꝫ ad lit.conte.
vt.j̃.de ver.obl.l.si ita quis.§.seia.⁊.l.qui rome.§.flauius.⁊ hoc
qñ fuit dies expressa.idẽ ⁊ si tacite intelligatur,vt.d.ti.de verb.
ob.l.si stipulatus omnẽ abs te.⁊.d.l.si insulã.⁊.l.cõtinuus.§.q
insulam.eo.ti.Tertio casu qñ pena tantum adiicitur ad homi⸗
ne pena committitur cum interpellatus nõ soluit.purgatur tñ
vsqꝫ ad lit.contest.vt.j̃.de penu leg.l.j.in prin.⁊ qñ dies leg.ced.
l.cũ sine prefinitione. ¶ Quarto casu qñ nec pena nec dies ad⸗
mittitur purgatio tribus concurrentibus vsqꝫ ad li.contest.vt
d.l.si insulã.⁊ ibi no.de ver.ob.sed qđ tunc vsqꝫ ad sententiã ad
mittatur sentit glo.C.de transac.l.siue apud acta.vbi de hoc te⸗
tigi.qđ forte verum est si paratus est rem prestare cũ tali inter⸗
esse.⁊ ita videt᷑ sentire glo.j̃.de ar.l.si cũ dies.§.fin.Et ista est di⸗
stinctio Dy.in effectu quã nisi sunt aliqui vltramontani ⁊ etiã
citramontani laniare subtilibus rõnibꝰ quas recitaui.d.l.si in
sulam.Finaliter tñ credas distinctionẽ Dy.veram quam cona
tus fui defendere,vt ibi dixi respondendo rõnibus in cõtrariũ
que hic non repeto cã breuitatis.Et trãseo ad alia membra di⸗
31 stinctionis quã posui.ſ.s.† qñ obligatio nascitur ex delicto vel
quasi tũc aut nascitur ex delicto simpliciter ⁊ regulariter nõ ad
mittitur purgatio,vt.j̃.de fur.l.qui ea mẽte.⁊ de edi.edi.l.quis
sit fugitiuus.aut nascit᷑ ex delicto vel quasi ꝓpter moram:⁊ tũc
purgatio admittit᷑,vt.j̃.de publi.l.hoc edicto.⁊ qđ me.cau.l.si
cũ exceptione.§.satis clemẽter.⁊.§.hec actio.⁊ qꝛ hec nõ est ꝓ⸗
prie materia huiꝰ.l.de hoc mẽbro recurrat᷑ ad ea que plene no.
⁊ dixi.C.de epi.⁊ cle.l.si quis nõ dicã.⁊.d.l.qui ea mente.de fur.
Si vero descẽdit ex contractu vel quasi vel ex vltima voluntate
tũc aut loquimur ex parte actoris ⁊ de actione querẽda.aut de
acquisita conseruanda.Primo casu aut de actione querẽda su
per principali:⁊ tunc non admittitur purgatio.j̃.de fideicom.li.
l.thais ancilla.§.intra.aut super accessorio:⁊ tũc admittit᷑ pur⸗
gatio.vt.j̃.de arbi.l.celsus.§.fi. ¶ Secũdo casu admittitur pur
gatio tribus concurrentibus,vt.j̃.de ver.ob.si ita quis.§.seia.
cum ibi not. Item in.§.seia.fuit modus in.§.intra conditio.vt
C.de his que sub modo.l.j.⁊ super rubrica.Aut loqmur de pur
gatione ex parte rei:⁊ tunc aut post moram nõ nascitur noua
obligatio vel actio vel ꝓsecutio:aut noua nascit᷑.primo casu aut
loquimur quo ad periculũ interitus:⁊ tunc puto purgationem
admitti vsqꝫ ad lit.contest.⁊ in hoc concor.glo.⁊ Ray.j̃.de ver.
ob.l.interdum.§.fi.lꝫ Pet.Ja.de ra.Bu.And.⁊ Gul.de acu.
videant᷑ sentire contrarium.sed forte male per.l.sed si alia.j̃.de
32 consti.pec. ¶ Et de isto periculo interitus dic ꝙ mora† iure cõ
muni trahitur tribus modis.primo per diei apposite lapsum.
nam lapsa die tenetur de interitu qꝛ dies interpellat pro homi
ne vt sepe allegatã.l.magnã.C.de contrahen.⁊ commit.stipu.⁊
extra de loc.c.potuit.⁊ hoc si fuit prima que recipere potuit al's
excusaretur,vt.j̃.de lege cõmis.l.dubitat.Secũdo contrahitur
per lit.cõtest.postꝙ̃ tenetur debitor de interitu.j̃.de verbo.ob.l.
nemo.⁊.l.si insulam.haberet iustam causam litigandi,vt qꝛ re⸗
cepit commodatũ ⁊ fecit expensas.vel recepit ⁊ se obligauit cũ
instrumento ⁊ testibus ⁊ repetatur vbi non sunt aliq testes:tũc
enim in mora non est.j̃.cõmo.l.in rebus.§.possunt.⁊.j̃.de vsur.
l.si quis solutioni.Tertio ꝑ interpellationẽ congruo loco ⁊ tpe
factam.⁊ qđ intelligit se debere,vt.j̃.de vsur.l.mora.⁊ si cer.pet.
l.qđ te.vel intelligere debuit,vt.j̃.quod vi aut clam.l.seruꝰ.nisi
remissa sit debiti repetendi instãtia,vt.d.l.mora.siue causa dif⸗
ferenti debiti solutionẽ vel rei restitutionẽ vt.j̃.de vsur.l.scien⸗
dũ.Old. ¶ Aut loqmur de purgatiõe quo ad iudiciũ excludẽ⸗
dũ.⁊ in hoc cõcordãt oẽs qđ purgatio admittat᷑ qñcũqꝫ,vt.j̃.de
procura.l.si reus.⁊ instit.de perpet.et tẽpo.actio.§.fi.Secundo
casu qñ noua nascit᷑:tũc aut ꝓpter fieri aut ꝓpter non fieri.prio
casu dicũt Ray.⁊ Andre.purgationẽ nõ admitti.vt.j̃.de ꝟbo.
obli.l.cũ filiꝰ.§.in hac. ¶ Sed tu distingue:aut loquimur in cõ
33 tractibꝰ bonefidei,aut stricti iuris.†p̃mo casu purgatio admit
tit᷑ ĩtra paucos dies,vt.j̃.locati.l.si in lege.§.colonꝰ.secũdo casu
secus.⁊ ita intelligat᷑ opinio ipsoꝝ. ¶ Uel aliter ⁊ forte meliꝰ
aut res erat integra:⁊ tunc purgatio admittit᷑ tribꝰ cõcurrenti
bus.aut non est integra ⁊ tunc non admittitur,vt.d.§.colonus.
¶ Uel posses istas duas cõiungere ⁊ dicere aut in contractibꝰ
stricti iuris et non admittitur purgatio.aut bonefidei:et tunc
aut res est integra aut non.Et q̃ sit ratio differentie inter casuꝫ
⁊ casum dixi dicta.l.si insulã. ¶ Secundo casu quando nascit᷑
propter non fieri,tunc dic:aut id super quo cõmittitur secũda
potest peti cum principali aut non.Primo casu purgatio non
admittitur,vt.C.de rei vxo.actio.l.vnica.§.exactio.j̃.de actio.⁊
obli.l.traiectitie.§.de illo.de verbo.obli.l.cum stipulati.⁊.C.de
iudi.l.j. ¶ Secũdo casu aut id super quo est commissa secunda
offertur cũ re principali,aut non.primo casu quãdocũqꝫ admit
titur purgatio.⁊ ita intelligat᷑.j̃.de doli except.l.fideiussor.et ꝙ
nota.in.l.vtiqꝫ.j̃.de arbi. ¶ Item in.d.l.fideiussor.nõ loquitur
vi purgationis more sed vi solutionis.⁊ est ratio qꝛ si res redi⸗
ret ad emptorem venditor posset repetere interesse sibi solutum
vt.j̃.de condi.sine causa.l.ij.Multo ergo magis prestando sibi
rẽ in interesse dꝫ exceptionẽ habere,vt in regula iuris inuitus.
§.cui damus.Ray. ¶ Secũdo casu aut id super quo est cõmis⸗
sa noua succedit in locum cõtemptus aut non. ¶ Primo casu
purgatio non admittit᷑ vt.j̃.de ver.ob.l.stipulatio ista.§.alteri.
¶ Secundo casu aut est adiecta dies ⁊ pena aut pena tãtũ,aut
dies tantum,aut nec pena nec dies. ¶ Primo casu in cõtracti
bus non admittit᷑ vt.l.magnã.nec dicatur ꝙ illa non prohibet
purgationem:qꝛ imo prohibet dum dicit pene sit obnoxius.nec
enim esset obnoxius si purgare posset ⁊ penaꝫ euitare.In iudi⸗
ciis circa decisoria nõ purgatur circa preparatoria sicut dixi in
distinctione Dy.⁊ rationẽ diuersitatis inter contractus ⁊ iudi
cia ⁊ preparatoria ⁊ decisoria ibi dixi.Hec vera qñ dies ⁊ pena
apponuntur ab hoie.secus si inessent a lege vt.d.l.si insulaꝫ.de
34 verb.ob. ¶ Et ratio est†qꝛ prouisio hois est fortior prouisione
legis,vt.j̃.de fideicõ.libe.l.filius.ad.l.cor.de fal.l.si qs legatum.
§.fi.⁊ qđ no.C.si aduer.ven.l.ij.⁊ qui po.in pig.ha.l.si assiduis.
¶ Secundo casu qñ pena tantũ est adiecta ab homine tũc pur
gatio admittitur tribus concurrentibus siue loquamur in cõ⸗
tractibus,vt.j̃.de verb.ob.l.qui rome.§.flauius.siue in vltima
voluntate,vt.d.l.j.de penu leg.⁊ qñ dies leg.ce.l.cũ sine prefini⸗
tione.siue loquamur in iudiciis vel arbitris,vt.d.l.si cũ dies.§.
fi.j̃.de arb. ¶ Et est rõ differentie inter hoc ⁊ proximũ mẽbruꝫ.
35 †qꝛ fortior est ꝓuisio vbi duo adsunt.s.dies ⁊ pena,ꝙ̃ vbi vnũ
tantum.s.pena.ar.ſ.de leg.iij.l.re coniuncti.funiculus eniꝫ du
plex difficile rumpitur.in aut.de ꝯsan.⁊ vte.fra.⁊ extra de treu.
⁊ pa.c.j.Tertio casu qñ tantũ dies adiicitur admittit᷑ purgatio
tribus concurrentibus,vt.j̃.de ver.ob.l.si ita quis.§.seia.⁊ est
ratio quã dixi.ſ.proximo mẽbro. ¶ Quarto casu qñ nõ adiici
tur nec dies nec pena in contractibus admittitur purgatio ꝼm
formã.l.si insulam.de ver.ob.in iudiciis.dic vt.j̃.iudi.sol.l.iij.§.
fi.Pet.aũt aliter.dicit eñ Jac.dixisse aut ex commissione more
non oritur noua obligatio:⁊ tunc quãdocũqꝫ põt purgari.ꝟbi
gratia titius ꝓmisit mihi.x.est in mora qꝛ interpellatus nõ sol
uit:sed ex mora tali nulla oritur noua obligatio vsqꝫ ad sñiam
põt soluendo purgare,vt.d.§.fin.insti.de perpe.⁊ tempo.actio.
¶ Nec obst.j̃.de consti.pecu.l.sed si alia.vt ibi dixi.aut ex mora
oritur

oritur obligatio noua tūc aut p.l.ꝛ trib⁹ cōcurrētib⁹ pōt mora purgari. verbi gratia, ꝑmittis mihi facere domū, nō facis ꝛ sic oritur noua obligatio ad interesse. ideo ꝛc. vt. ꝟ. de verb. obli. l. si insulā. aut oritur noua obligatio per conuentionē hoīs vt pro misisti mihi. x. ꝛ si nō dares ꝑmisisti penā. nō das ꝛ sic ex cōuentione succedit noua obligatio ad penā. ꝛ ista nūꝙ purgat̄. Fallit in iudicijs ꝛ arbitrijs, vt. d. l. si cū dies. ꝟ. fi. de arb. ꝛ hic ratio est qꝛ mitius agitur cū lege ꝙ cū hoīe, vt. ꝟ. de arb. celsus. hāc distinctionē reprobat ipse Pe. primo qꝛ nō est dare differentiam inter iudicia ꝛ cōtractus cū iudicio quasi cōtrahat̄, vt. ꝟ. de pec. l. iij. ꝟ. idē scribit. ¶ Itē reprobat qđ ōi miti⁹ agi cū lege ꝙ cum hoīe. ꝛ dicit esse econuerso per. l. j. de iurepat. l. si libertus. vbi de
36 hoc dixi. ꝛ dicā. d. l. celsus. de arbi. ¶ Itē non est verū † ꝙ qñ ex conuentione hoīs noua oritur obligatio qđ nō purget̄ imo purgatur fm eū, vt. ꝟ. de pe. le. l. j. ꝛ qñ dies leg. ce. l. si penū. ꝛ. l. si cum sine prefinitiōe. Et ideo ipse dicit aut ex mora nō succedit noua obligatio: ꝛ tunc verū est qđ purgatur vsqꝫ ad sniam, vt. d. ꝟ. fi. de perpe. ꝛ tēpo. act. ꝛ. ꝟ. de ver. ob. l. interdū. ī fi. aut orta est noua obligatio ex culpa ꝑmissoris: ꝛ tunc etiā vsqꝫ ad diffinitiuā pōt purgari vt si qs vēdidit mihi rē alienā q̄ mihi euicta est poterit offerēdo rē euictā vsqꝫ ad sniam purgare obligationē natā ex mora ad interesse, vt. ꝟ. de do. exce. l. fideiussor. aut noua obligatio succedit ex mora ꝑmissoris: ꝛ tunc aut illud qđ venit ex noua obligatione pōt peti cum principali aut nō. p̄io casu nō pt purgari vt pꝫ in vsuris q̄ peti possunt cum pn̄cipali: vt de vsur. per totū. ꝛ. d. l. traiectitie. ꝟ. de illo. de act. ꝛ obl. aut nō pōt peti cum principali vt ꝑmisisti starei iudicio certa die sub pena: nō stetisti, ꝛ sic est ōcta obligatio ad penā q̄ nō pōt peti cum principali, vt. ꝟ. de doli exce. l. apud celsum. ꝟ. labeo. cū tribus cōcurrentibus pōt purgari. s. itra paucos dies ꝛ si ius actoris nō sit factū deterius in principali. vt hac. l. ꝛ lis nō sit conte. super pena, vt. l. qui rome. ꝟ. flauius. de ver. ob. ꝛ. l. ita stipulatus. ꝟ. seia. ¶ Fallit qñ quis ꝑmisit iudicio sistere sine certa die: qꝛ videtur ꝑmittere vsqꝫ ad diffinitiuā. vnde si semel vocatus nō stetit cōmittitur stipulatio ī totū. pōt tñ purgari vsqꝫ ad diffinitiuā, vt. ꝟ. iudi. sol. l. iij. ꝟ. fi. ꝛ. l. se. rō est: qꝛ citius cōmittitur stipulatio ꝙ regulariter consueuerit. ꝛ ideo diutius purgatur, vt dixi. s. pet.
37 ¶ Item fallit † qñ pena apponit̄ a ministro. l. vt ab arbitro: qꝛ tunc nō purgat̄. quasi sit pena contēptus arbitri, vt. ꝟ. de arbi. l. celsus. nā tunc est verum ꝙ miti⁹ agit̄ cū lege ꝙ cū legis ministro, vt. e. ti. l. si cū dies. ꝟ. fi. sec⁹ autē est ī simplici hoīe non ministro legis cum quo mitius agit̄ ꝙ cū lege: vt. d. l. si libert⁹. de iurepa. ¶ Et de ista purgatione more no. ī gl. ꝛ p Archi. xviij. di. c. propter. ꝛ extra de cōces. prebē. c. nulla. vbi videt̄ ꝙ de iure canonico nō possit mora purgari. ꝛ vide Host. de supplē. negli. prela. ꝟ. fi. ꝛ. c. vltimo. eo. ti. ꝛ qđ ibi not. ꝛ dixi. ꝛ. xij. q. ij. longinquitate. ꝛ vide etiā no. p Bar. de elec. cupiētes. li. vj. fol. vj. et ibi etiam bene per Car. ꝛ quod no. de dolo ꝛ contu. c. vlti. in vlti. gl. De hoc satis etiā no. ꝛ tetigi. C. de pac. l. si pacto. per Cy. ꝛ Ric. de mata indecisa que oīa ī effectu hic tradita sunt etiā. d. l. si in-
38 sulam. ¶ Ultimo agamus de tertio principali. s. † quot sint illi plures dies intra quos dicit. l. istā morā posse purgari. ¶ Gl. tradit plures opinio. Guli. de cu. approbat opin. ꝙ iudicis arbitrio relinquatur, vel non sit lege determinatum: ꝛ inspiciet iudex impedimēta que precesserunt: ꝛ secundum illa potest diminuere vel augere. argu. ꝟ. de iudi. l. ij. ꝛ ex qui. cau. ma. l. si cui. ꝟ. fi. ꝛ est expressum. ꝟ. de verbo. obl. l. si ita quis promiserit. ꝟ. seia. in fi. ꝟ. Dicit tñ ꝙ non dabit minus ꝙ duos dies, vt. ꝟ. de ver. sig. l. ī ter illam. in fi. ꝛ de manumis. testa. l. libertas. nā pluralis elocutio non verificatur in minus duobus. ꝟ. de testi. l. vbi numerus. ꝛ sic erunt saltem septē dies fm eum. ¶ Benedictus antiquus doctor dicit ꝙ apparet hāc. l. ꝛ totū titulū humanitatē cōtinere cum tractent de exceptionib⁹: ꝛ iō dicit̄ ꝙ oīs exceptio sua nitit̄ equitate. ꝟ. de vac. mu. l. j. in prin. ꝛ de do. exce. l. qꝛ equitatē. Uñ dicit ꝙ post tres annos qnqꝫ dies paucissimi dant̄ forte. x. vt. ꝟ. de cōsti. pe. l. ꝑmissor stichi. vel arbitrio iudicātis, vt. ꝟ. de admi. tu. l. ita autē. in prin. ꝛ de iure deli. l. j. in fi. ꝛ hanc puto veriorē. Deinde querit si promisi soluere. x. intra diem dñicā sub certa pena si soluā die dñica an sim liberatus. ꝛ dicit ꝙ sicut. ꝟ. de ma. testa. l. si ita fuerit. ꝟ. labeo. ꝛ de succes. edic. l. j. ꝟ. qđ dicimus. Et hoc qñ obligatio est in dando. idem tenet si in faciendo, vt. ꝟ. de verb. ob. l. qui ante cal. ¶ Quid si ꝑmisit mihi dare post. x. dies ꝛ intra. xij. qñ potero eū conuenire: dicit ꝙ. xj. die, vt. ꝟ. de verbo. sig. l. anniculus. benedictus. ꝛ vide qđ dixi. s. in distinctione magna ver. secundo casu qñ gratia differende. ¶ Ja. de ra. dicit ꝙ illa verba plures ve dies, referuntur ad paucos sicut ꝛ illa adiectio postea ve. de qua habetur. ꝟ. ex qui. cau. ma. l. ab hostib⁹. ꝟ. sed qđ simpliciter. ꝛ qđ hic agitur de purgatione more que purgatur deīnū post paucos dies, vt. ꝟ. de ver. obli. l. si ita qs. ꝟ. seia.
39 ¶ † Et dicit Gul. de cun. ꝙ predicta faciunt ad id qđ quotidie contingit in practica qñ testes ꝑducuntur super probatione tēporis ꝛ dicūt aliquē possedisse. x. annis ꝛ plus qd operat̄ ista dictio plus. Et dicit ꝙ cōmittit̄ arbitrio iudicātis ꝛ pt referri ad duos annos per hāc. ꝛ. l. ꝛ per ea que dicta sunt. s. ꝛ ad hoc. ꝟ. de ver. sig. l. hec adiectio. vbi de hoc dixi. ipse aūt distinguit aut testis loquitur copulatiue dicendo ꝙ possedit. x. annis ꝛ plus tūc sit verū ꝙ ista adiectio plus operet̄ arbitrio iudicātis inspectis facti ꝛ temporis cōiecturis, vt no. gloss. d. ꝟ. sed qđ simpliciter. ꝟ. ex qui. cau. ma. l. ab hostibus. Si autē testis loquat̄ alternatiue dicēdo possedit. x. annis vel plus nihil operatur cū obscure loquat̄ ꝛ dubitatiue, vt. ꝟ. de testi. l. testium. de iniur. l. ꝑtor edixit. ꝟ. qđ ait. de reb. eo. l. si pupillor. ꝟ. si pretor. ꝛ de iure fisc. l. ita fidei. ¶ Sed contra hoc videtur hec. l. vbi est alternatiua. et tñ aliquid operat̄. sed ipse respōdet ꝙ hic est disiuncta legis q̄ pōt operari ꝛ resoluit̄ in cōiuncta. C. de ver. sig. l. cum qdā. Ray. nō sic in disiuncta hoīs, vt. ꝟ. de ver. ob. l. ita stipulatus. ꝛ de leg. ij. l. si ita relictum. ꝟ. fi. a contrario sensu. ¶ Et ꝑ hoc ꝙ qñ testis copulatiue loquit̄ ꝙ valeat ꝛ operet̄ dicit esse expressum. ꝟ. de leg. ij. l. cū fili⁹. ꝟ. pater. ¶ Sed Ja. de are. indistincte tenebat ꝙ talis adiectio pluris nihil operet̄ per. l. cū furti. ꝟ. de in li. iur. hāc opi. Ja. sequitur hic Ray. ꝛ alle. C. de inoff. test. l. si quis in suo. q̄ parum vel nihil facit. Et ad. l. cū fili⁹. ꝟ. pater. respōdet quod ibi est speciale in vltima volūtate. ¶ Sed pro Gul. dicit facere. ꝟ. de postu. l. j. ꝟ. pueritiā. Ray. pro opi. etiā Jac. bene facit: qꝛ dictum talis testis est obscurum: ꝛ iō non probat. pro hoc. ꝟ. de interrog. ac. l. de etate. ꝟ. nihil. ꝛ ꝑbatio obscura non probat extra de proba. c. in presentia. debet enim necessario cōcludere. C. de proba. l. neqꝫ natales. Et ad. l. hec adiectio. de ver. sig. respon
40 de vt ipse Jac. respondet. d. l. si quis in suo. † Sed quid si testis dicat ꝙ possedit decem annis vel circa vel prope decem annis, vel circa decem annos: videt̄ ꝙ intelligatur de. x. annis completis. C. de epi. ꝛ cle. l. nulla. nisi emersis. ꝛ aut. ibi signata. ꝛ in cor. vnde sumit̄ q̄uo opor. epi. ꝟ. quāta igitur. col. ij. ¶ Ipse Gul. dicit ꝙ hec verba videnť quandam dubitationem facere ī testimonio qđ non videatur deponere de pleno ꝛ completo decēnio sicut no. de dictione fere. ꝟ. de iud. l. vir. ꝛ de mino. l. inter vtile. ꝟ. fi. queritur si deponat ꝙ possedit prope. xx. annos. videatur probare vsqꝫ ad. xix. cū dimidio. ꝟ. de excu. tuto. l. nō tantum. in pn̄ci. de lib. exhib. l. iij. ꝟ. fi. ꝛ. C. de iudi. l. ꝑperandum. ꝟ. ꝛ siquidē. ¶ Et idem dicit in dictione circa vt non videatur designare ꝑfectionē tpis. ꝟ. de ser. rusti. pre. l. qui duo. de flumi. l. j. ꝟ. si in flumine. ꝛ arg. infra de contrahen. empt. l. rutilia. ¶ Non ob. d. ꝟ. quanta. in aut. q̄uo opor. epi. qꝛ pōt dici ꝙ illud nō est ex expressione vocabuli fm vnum intellectū. sed fm intellectum prioris l. ar. s. de legi. l. sed ꝛ posteriores. ¶ Uel dic ꝙ quando. l. dicit emersis quinquaginta annis intelligitur, id est consummatis. sed vbi est fauor incepti habetur pro consummatis. infra de mune. ꝛ hono. l. ad rempublicam. secus vbi tractatur de odio, vt in casu nostro, vt. C. quādo dies leg. ced. l. ex his verbis. de diuer. ꝛ tempo. prescri. l. in vsucapionibus. ꝛ de mino. l. iij. ꝟ. minorē.
a ¶ De significato dictionū pene ꝛ fere[a] dixi. C. de procu. aut. qđ a ius. ꝛ plenissime. C. de vete. iu. enucl. l. ij. vltra princ. ꝛ tetigi. s. in ꝑemio huius lib. ꝟ. sed cum vos. ¶ Item ista verba supra tale tempus ad modicum referūtur. j. q. iij. c. quesitum. ꝛ ibi in gloss.
41 ¶ † Item verbum circiter ꝛ verbum amplius, vt extra de ver. sig. c. cum inter vos. ¶ Itē ista verba si qd sacri aut religiosi sit nihil venit ad modicum referuntur. infra de contrahē. em. l. hāc legem. Itē ista verba decē. ꝛ. s. ad modicā quantitatē referunt̄. j. q. iij. c. potuit. ꝛ ibi in glo. Item dictio vltra, vt extra de dila. c. litere. no. ꝛ de istis verbis vide in alphabeto in singulis dictionibus. ꝛ qđ no. d. l. hec adiectio. ꝟ. de ver. sig. ¶ Et qđ dictū est de predictis dictionib⁹ ꝙ referant̄ ad modicū verū est fꝫ Ja. de
42 ra. q hoc no. d. ꝟ. sꝫ qđ simpliciter. † nisi ex tali relatione sequeret̄ absurditas: qꝛ tūc ad maximā quātitatē pñt referri. Et ponit tale exemplū: Statuto cauet̄ ꝙ hñs cētū in bonis vel plus teneat̄ habere equū ꝛ arma in seruitio cōis. aliquis hꝫ quatuor milia ī bonis si diceremus ꝙ dictio plus, referret̄ ad modicā quātitatē iste esset excusatus ab equo ꝛ armis qđ esset absurdū ꝛ ꝯ mētem statuti qđ fortius debet astringere habentes satis plus cētum libr. ꝙ modicum plus. ¶ Posset etiam dari aliud simile exemplum. Si statuto caueatur ꝙ habētes. lx. annos vel plus sint excusati ab exercitu: aliquis habet nonaginta vel centum annos: si referemus dictionem plus, ad modicū tempus iste nō esset excusatus qđ absurdum est ꝛ contra mentem statuti: quia quanto est maioris etatis tāto subest maior ratio excusatiōis. Et de dictione circa ꝛ circiter vide extra de despon. impu. c. continebatur. c. attestationes. ꝛ. c. vltimo cum ibi no. ¶ Ad istam partem oppnit glo. ꝙ non solum intra paucos dies mora purgetur imo vsqꝫ ad sex menses, vt. C. de fideiusso. l. sancimus. Glo. dicit ꝙ illa loquitur in fideiussore: hic in principali. sꝫ hec

a ¶ Pene ꝛ fere. Adđ bal. ī l. si. xv. opp. C. đ edi. diui ad. tol. ꝛ in. l. iij. C. de ve. iur. enucle. c. qui sine. iij. q. vij. Old. consi. xlix.

videtur falsa: quia sibi loquitur in fideiussore presupponitur principalem obligationem precessisse. † sed mora principalis nocet
43 fideiussori, vt. j. de verbo. obli. l. mora. ergo fideiussor non debet habere maius tempus quam principalis. Unde dic verius quod ibi non erat proprie fideiussor sed principaliter promiserat presentare reum in iudicio. et pro tanto dicitur fideiussor quia in fide sua promisit illum in iudicio presentare. et ideo maius tempus sibi datur: quia alieno laborat vitio. ar. C. de natu. libe. l. legem. et dixi in. l. cotraria. Sed contra hoc instatur quod sibi non debeat succurri: quia posuit se in talem necessitatem, vt. s. qui satisda. cog. l. si fideiussor. §. si necessaria. sed dic quod ideo lex ei subuenit: quia non habet in potestate sua eum sistere. alij dicunt quod hic loquitur in ciuili. l. contraria in criminali. vbi cautius est agendum quia maius periculum. ¶ Item op. quod in iudicijs perpetuo possit mora purgari, vt. j. iudi. solui. l. iam tamen. §. in hac. et. l. cum querebatur. §. j. et. l. ij. §. fi. et. l. se. Sol. illa loquuntur vbi promissio de iudicato soluendo fuit simpliciter facta non adiecta die. ¶ Et ratio
44 diuersitatis est: † quia vbi promitto certa die statim adueniente die sum obligatus, vt. j. de ver. ob. l. stipulationes non diuiduntur. §. plane. et. C. de contrahe. stipu. l. magnam. sed vbi non est adiecta dies possum vsque ad sententiam facere cum omnia iudicia sint absolutoria. insti. de pena temere liti. §. fi. vbi enim non est tempus limitatum vsque ad sententiam tenetur fideiussor. j. de fideiusso. l. grece. §. j. quia etiam ante triennium in ciuili et bienium in criminali potest iudicium terminari. sed vbi ad certum tempus promisit aliud est: nam vbi promisi sistere die certa sub pena si non sisto committitur obligatio penalis secundum modum regularem committendi: et ideo purgat intra paucos dies. et sic loquitur. l. ista. sed vbi promisi sistere sine adiectione diei citius committitur quam deberet: et ideo diutius purgatur hoc est vsque ad sententiam. et sic loquuntur contraria que sunt dura et difficilia. s. predicte. ll. iudicatum solui. secundum pet. nam qui in vno grauatur etc. vt. j. de iureiur. l. eum qui. ¶ Item querit Gul. an illud quod hac. l. dicitur in tempore quod possit mora purgari intra paucos dies habeat locum in loco, verbi gratia: aliquis erat arrestatus vel captus per iudicem. promisi et fideiussi pro ipso quod ipse non exiret ciuitatem vel locum vbi captus erat sine licentia iudicis: et quod eum presentarem quotiens fuerit requisitus sub certa pena. iste exiuit ciuitatem sine iudicis licentia et requisitus eum non presentaui postea post paucos dis eum presentaui: numquid ero liberatus a pena? videtur quod sic quia non videtur recessisse ex quo statim rediit. j. de edili. edicto. l. quis sit fugitiuus. §. idem ait. j. de repudijs. l. iij. et pro hoc facit. l. ista et de custo. reorum. l. fi. in fin. et quia idem est de tempore et loco vt. j. si cer. pet. l. vinum. et sic videtur quod licet pena sit commissa tamen obstet exceptio. ¶ In contrarium facit quia hic succedit pena loco interesse: et ideo cum non intersit in negotio principali: quia non est ius actoris factum deterius purgatur vt hic. ¶ Sed quando pe
45 na † apponitur ratione contemptus vt est in casu proposito videtur quod pena non possit purgari, vt. j. de arbi. l. si quis rem. et. l. cum pena. de furtis. l. qui ea mente. et. d. l. quis sit fugitiuus in prin. de edili. edic. et hanc approbat Guli. et Ray. per. l. j. de penis. l. relegati. et. l. aut damnum. §. quisquis. et. §. inter eos. Ray. Item querit Pet. et gloss. licet obscure numquid in hac. l. ille qui vult moram purgare debeat se in iudicio offerre et presentare. Gl. innuit quod non imo sufficiat si paratus sit se defendere et allegat. j. ex quibus cau. maio. l. item ait pretor. §. fi. Petr. bene tenet oppositum et di
46 cit quod † opus est quod compareat coram iudice et dicat domine fui in mora paratus sum eam purgare et iudicium suscipere alias non dicitur moram purgare, vt. j. de periculo et commodo rei ven. l. illud. de ver. obli. l. eum qui certarum. §. fi. et. C. de iudi. l. sancimus. Si autem non fuisset constitutus in mora tunc bene sufficeret si paratus esset se defendere. et ita loquitur. d. l. per gl. all. et ita in iudicio seruatur. vn. l. all. per gl. loquitur cum agitur de bonis alicuius possidendis. secus cum agitur de mora penali purganda, vt predixi. et pro hoc de fideico. li. l. si quis rogatus. ¶ Ultimo Ray. ponit hic aliam lecturam quam dicit fuisse Odof. s. quod iste reus iuste fuit impeditus, vt quia dies feriata fuit, vt. l. ij. s. si quis in ius voc. non ier. vel quia iudex non sedit pro tribunali. vt. j. de ar. l. arbiter talis. que lectura est periculosa secundum eum. primo quia pena non committeretur cum effectu: ergo purgatio non esset necessaria. secundo quia caderemus in questionem difficilem quam tractat Cy. C. de fer. l. vlti. ¶ Opponit de. l. deperditum. de peti. heredi. Sol. vt gl. Ray. ¶ In gl. ad paucos refertur. ibi, vel ad arbitrium. hoc communiter approbatur, vt. s. dixi. ¶ Ibi de iure deli. l. j. §. fi. Ric. ¶ Ibi vt hic sequitur hec est falsa, vt. s. dixi. et ideo dic vt. s. dixi in sol. huius contrarij. et dixi etiam in. l. cotraria. ¶ Ibi datur ad interesse, vt. s. qui satisda. cog. l. ij. §. fi. Ja. ¶ Ibi nihil inducat de hoc latius dic vt. s. dixi et tetigi. d. l. ij. §. si quis in ius voca. non ie. ¶ Ibi quia non venit, etiam si fuit pena apposita. Ja. ¶ In fi. glos. sed et si iudex non preceperit puto recurri ad remedium. l. sancimus. C. de iudi. vt ei denegetur iudicij ingressus donec soluat expensas. Richar. de hoc tamen latius. s. dixi. ¶ In glos. no. quod reus in. fi. pro ista glo. facit. j. de vsur. l. partum. de iureiur. l. iusiurandum et ad pecunias. §. procurator. s. de in ius vo. l. libertus. et. C. qui ac. non pos. l. qui crimen. ¶ Tu tamen hoc reproba et dic quod opus est quod coram iudice compareat et aduersarium requiri faciat vt sic cotumaciam suam purget, vt dixi. s. vlti. q. et ad. ll. predictas responde vt ibi dixi. ¶ In glo. vt quia actio. in fi. non autem fit deterius, sed difficilior fit exactio, vt. j. eo. l. si quis quecumque. Ja. ¶ In glo. vlti. ibi stipulatio penalis commissa. vt. C. de fideiusso. l. sancimus. et. j. de ver. ob. l. si quis cum aliter. Ibi. l. ita stipulatus. §. ij. ver. sabinus. Fran. Ibi stipulatio est simplex. i. non penalis. Jaco. ¶ Ibi. d. l. ita stipulatus. §. item si quis. in prin. Fran. ¶ Ibi fauore vltime voluntatis et alimentorum. ¶ Ibi non expectatur vt desinat posse dare. Jaco. et de istis quatuor casibus dic vt. s. plenius dixi.
47 ¶ Ibi. l. nuda. ¶ Qualiter autem possit lis contestari † super pacto nudo cum non pariat actionem, dic vt no. d. l. nuda. et. C. de transac. l. vbi pactum. et. s. plene dixi. ¶ Ibi ad quod. s. vt fiti mora. Jac. ¶ Ibi quod te. vbi de hoc no. et dixi. ¶ Ibi ea commissa. s. mora. Odra. ¶ Ibi nisi sit lis contestata super pena. ¶ Ibi. et. l. se. vnum omisit. s. si non venit intra paucos dies sed longo tempore stetit, vt hac. l. ¶ Ibi. l. traiectitie. §. de illo. imo et tunc licet purgare nisi fuerit dies apposita, vt. j. de ver. obl. l. qui rome. §. flauius. Et hec vera quoad penam. secus quoad rei promisse interitum tunc enim licitum est moram quandocumque ante interitum purgare, vt. j. de ver. ob. l. si seruum. §. sequitur. versi. si non mora. et de consti. pecu. l. sed si alia. vbi de hoc no. licet in hoc variet doc. vt. s. dixi. ¶ Ibi specialia in iudicijs. tria specialia que hic assignantur in glos. non placent. Jac. bu. ¶ Primum non per ea que dixi. s. eo. l. ij. sed per ea que dicam. j. eo. l. qui autem. §. item. Nec tertium vt dicam. j. l. proxima. §. j. Jac. ¶ Ibi. §. quedam pars. ibi sed non facit inutilem stipulationem etc. Fran. ¶ Ibi. §. illud. in fi. Sed illud quo ad vigorem stipulationis, vt ibi no. Ja. ¶ Ibi quod patet alias item patet. s. aliud esse in iudicio. ¶ Ibi alias cotra. i. in cotractibus. Ja. ¶ Ibi sed hoc exemplum non valet. Do. Richar. dicebat istam esse additionem et falsam et esse optimum exemplum. et quod no. j. l. proxima. §. j. esse falsum. et quod hic no. esse verius. de hoc ibi dicetur. ¶ Ibi alias cotra. s. in contractibus. Ja. ¶ Ibi item nisi circa arbitria in quibus mora post diem legalem potest purgari. Fran. ¶ In fi. gl. imo dic quod est aliquid si intelligatur vel referatur vt. s. in lectura dixi.

1 ¶ Principale si non valet, nec accessorium.

1 Si seruus. † Si non valet principale, nec accessorium. hoc dicit. Et concor. j. eodem. l. quoties. Et dicunt quidam vnam negationem abundare, vt. j. de verborum significatio. l. duobus. Sed male dicunt: quia ibi respiciunt idem subiectum hic diuersa, et personas diuersas, vt dixi. d. l. duobus. et. C. de ser. fugi. l. j. Ray.

1 ¶ Negatiua preposita signo vniuersali affirmatiuo equipollet particulari negatiue.
2 Negatiua postposita signo vniuersali affirmatiuo equpollet vniuersali negatiue.
3 Pluralitas an resoluatur in duas singularitates.
4 Bona vxoris et mariti dedicata hospitali post mortem eorum an debeantur hospitali mortuo altero eorum an superstiti.
5 Conditio apposita in stipulationibus an debeat in totum impleri vt euitetur pena.
6 Soluta parte debiti an cotingat liberatio pro parte.
7 Stipulatio penalis in qua est dies et pena purgatur de equitate in iudicijs secus tamen est in contractibus.
8 Pena in diuiduis quando committatur pro parte vel insolidum vide distinctionem.
9 Indiuiduum potest sumi duobus modis.
10 Casus superueniens si impedit conditionem impleri excusat a pena.
11 In stipulationibus vltimis voluntatibus et cotrac. an sufficiat aliquid pro parte dari vel fieri.
12 Creditor in obligationibus dandi in specie an cogatur recipere partem debiti.
13 Pars sortis soluta per debitorem an cedat lucro creditoris.
14 Pluribus obligatis ad factum an vno contraueniente pena committatur contra omnes et insolidum.
15 Uno ex pluribus heredibus contrauenie te pena committitur cotra omnes heredes: sed quod vnus soluit ex facto alterius ab ipso recuperat iudicio fami. hercis.
16 Indiuiduum et indiuisum an differant et an res indiuise possint habere partes indiuisas.
17 Una res omnino indiuisa an possit esse plurium omni diuisione cessante.
18 Res corporalis an possit esse indiuidua.

Obligatio

19 Obligatio rei corporalis an sit idiuidua aliqua indiuiduitate.
20 Coheres an soluendo partem liberetur acceptatione facta per creditorem vni heredum obligato in genere.
21 Solutione facta de parte stichi per vnum ex coheredibus an pena committatur insolidum.
22 Obligata vna re nisi tota soluatur pena committitur insolidum.
23 Heredes emphyteote an possint omnes expelli si cessatum ex parte vnius quia soluta non fuerit pensio domino.
24 Actiones an sint diuisibiles per veram diuisionem.
25 Seruitutes an sint omnes indiuidue.
26 Pars seruitutis quare non potest constitui pro indiuiso.
27 Obligatio seruitutis vsusfructus quomodo sit diuidua.
28 Seruitus vna et eadem an possit deberi pluribus insolidum.
29 Promittens seruitutem sub pena an soluendo partem pena cōmittatur insolidum.
30 Usus nemoris quē habebat defunctus an remaneat penes quē libet eius heredem insolidum.
31 Facta an sint omnia indiuidua et que sit eorum indiuiduitas.
32 Facta quare aliqua dicatur diuidua aliqua indiuidua.
33 Pluralis locutio geminat singularitatem.
34 Obligatus sub conditione non dicitur obligatus quia conditio nihil ponit in esse.
35 Promissoris conditio debet esse melior in iudicijs quam in contractibus.

Si plurium. Ubi factum diuiduū in iudicium deducitur, et pena si pro parte fiat pena insolidum cōmittitur de rigore sed de equitate in iudicio pro parte obstat exceptio. h. d. fm glo. ¶ Tu dic aliter. Si precedit oratio cōtinēs plura et sequatur stipulatio ɔcepta sub oratiōe sumpta ex aliquo negatiuo vno facto et altero non pena insolidū cōmittitur de rigore in cōtractibus et iudicijs, sed de eqtate in iudicijs pro parte obstat exceptio. ¶ Et est casus huius. ff. de reb. dub. l. si is qui ducenta. §. vtrum. et §. cato. in l. eadem. ff. de verb. ob. nihil facit ad hunc. §. fm Jac. but. et de ra. ¶ Et diuide quia in prima parte ponit dictū cum decisione de rigore. In secunda decisionē de eqtate, scda ibi veruz si prata. ¶ Prima subdiuiditur. quia prima ponit thema et qōnē, in scda decisionē, secūda ibi penā qdē ¶ Et pone casum sic, dn̄s cōueniebatur noxaliter ex delictis duorū seruorū ad dāni estimationē, pmisit eos sistere et nisi sisteret pmisit penā, vnū stetit alterū nō, nunqd insolidū est commissa pena? Dicit iuriscōsultus quod sic: quia verū est oēs statos nō esse. hoc primo, deinde dicit quod si stipulator petat penā insolidū obstat sibi exceptio doli pro parte eius qui stetit. h. d. Literam expone. ¶ Ibi pmittatur sub pena et vna stipulatione secus si diuersis. Ja. de are. ¶ Ibi quia verū est, i. verū est nō oēs eos statos eē, quia glo. male exponit. ¶ Ibi vsurum pro parte pene. ¶ Ibi sti-
1 pulatiōe penali, s. eius q stetit† ppone ergo negatiuā non, signo vniuersali affirmatiuo omnes, vt equipolleat perticulari negatiue et sic erit dicere non oēs status esse, i. quosdā nō et verum est quedaz nō stetisse et iō cōmittitur stipulatio insolidū de rigore, sed in iudicijs ob, exceptio de eqtate, in cōtractibus cōmittitur cū effectu, et hic est casus, d. §. vtrū, vn̄ non dicas quod ɔtingat hoc quia factū sit diuiduū vel indiuiduū, sed ea rōne quia vere extitit conditio stipulationis penalis: quia verū est quedaz non stetisse: et iō pena insolidum est cōmissa sed de eqtate datur exceptio, nec intelligas hūc. §. sicut aliqui intelligere voluerūt, s. in familia seruorū promissa exhiberi: quia tūc dn̄s intantuz teneretur acsi vnus deliquisset, vt ff. si fa. fu. fe. dicatur p totuz, et ista pena succederet loco rei, vt. s. eo. l. si duo. §. j. nisi forte diceres quod vnus de familia dedit dānum et nesciebatur qs, tūc eī si oēs exhibeat pter vnuz in totū pena committeretur, vt. ff. ad exhi. l. iij. §. si qs noxali, et tūc intelligūt quidaz qn̄ dn̄s nō potuit habere illuz seruum quē non stetit quia forte fugerat. secus si potuisset eū sistere si voluisset: quia tūc dicūt penam insolidū cōmitti et cū effectu, et adducūt sic. ff. de colla. bon. l. j. §. si cū duobus, et so. ma. l. si ɔstāte. §. quoties. Opp. quod nulla fuerit pmissio cū seruus in iudicio esse non possit, vt. s. in princ. huius l. et C. de iudi. l. seru⁹. So. dic qd hic erat cā noxalis, vt. s. eod. l. si qs seruū, vel alias talis causa ex qua seruus poterat esse in iudicio. ¶ Itez op. hec rō oēs status nō eē eqpollet huic nullos statos esse, et sic pinde est dicere acsi diceret veruz est nullos status
2 esse: † quia qn̄ signo vl'i affirmatiuo postponitur negatiua eqpollet vniuersali negatiue, vt. ff. de legi. tuto. l. legitimos. §. an ergo. et ibi no. ¶ Ex hoc sequitur quod hic text. ponit falsum in facto: quia verū est aliquos stetisse, et iō falsa est orō vl'is negatiua: quia vno solo sistēte vitiatur vl'is negatiua, vt. d. l. si is q ducēta. §. vtrum. ff. de reb. dub. ¶ Itē male disponitur in iure in fi. huius. §. quia si nullus stetisset nō deberet in aliquo obstare exceptio. huius timore gl. accipit negatiuā nō, et eā pponit dictioni vez, vt dicam⁹ non verum sit oēs status esse, et lz glo. dicat verū, non tū bn̄: quia text. vult probare quod pena sit cōmissa insolidū. Sed glo. non bene probat quia stipulatio penalis non exigit vllā verā, imo exigit conditionem verificatā et sic purificatā stipulationē p verā existentiam ɔditionis, vn̄ prepone dictionē nō, signo vniuersali oēs, et dicit non oēs status esse et debes arguere sic: vbicūqz euenit cōditio stipulationis sicut si essent hic aliqui liberi et aliqui serui falsuz esset dicere omnes liberos vel omnes seruos, et verum esset aliquos liberos et aliquos seruos debet esse cōmissa. Sed hic euenit ergo, etc. quod conditio euenerit sic proba, nam hic fuit cōcepta stipulatio hoc modo si nō omnes sisteres, id ē si quosdā nō sisteres dabis penā, sed certum est quod quosdā non sistit lz sit verū et eius oppositum, s. quosdam status esse, ideo cum euenerit cōditio stipulationis: quia quosdā non sistit debet esse cōmissa pena insolidū de rigore: de equitate tn̄ datur exceptio pro his seruis quos sisti., et lz do. Ja. in hoc redarguat glo. tamen intellectus gl. satis in effectu cōcordat cū eo. ¶ Itē op. † quod pluralitas
3 resoluatur in duas singularitates, vt. ff. de condi. et demon. l. falsa. §. fi. cum alijs cōcor. h allega. in glo. et ex hoc sequuntur duo cōtra. l. istā. vnum quod pena adiecta videbitur cuilibet seruo, et ideo si aliquis nō sistatur tota pena ratione illius serui cū effectu debz esse cōmissa vel si dicas intelligi quod pena respiciat oēs seruos singulariter p partibus: ergo nō debz esse cōmissa in totū etiā de rigore sed solū p parte. quicquid ergo dicat hec. l. nō videtur posse procedere qd dicemus? Quidam dicunt quod hic de odio ibi de fauore. ¶ Bl. in. l. qꝫuis. C. de impu. et ali. substi. videtur dicere quod illud qd dicitur in cōtrarijs. s. pluralitatē resolui in singularitates sit regula, et vbi inueniatur contrariū sit specale. qd non placet Jaco. but. imo dicit quod potius dicendū esset ecōtra: quia standum esset verbis, vt. l. nō aliter. de leg. iij. sed de vi verborum pluralis elocutio plura requirit, vt. ff. de testi. l. vbi numer⁹. et extra de re. iur. c. pluralis elocutio. lib. vj. vbi de hoc p Dy. et alios. ¶ Et ideo dic fm Ja. bu. quod aliqn̄ plura sub plurali locutione concepta vt vnū respiciūt vnū cōem effectū vt vna cōis causa in oratiōe vel lege et tunc nō diuiditur in singularitates pluralitas causarum nec effectuū, sed requirit oia simul esse vera, vt. d. l. si is q ducenta. de reb. dub. et de lega. ij. l. si plurib⁹. et. d. l. qꝫuis. C. de impube. et ali. substi. aliqn̄ plura vt plures cause respiciūt effectum vt vnicū et cōem pro solido vt cōtigit in oratione cōcepta ex aliquo: et tūc licet cause earū et pluralitas in singularitates diuidatur: non tn̄ effectus diuiditur eo rigore quo vnitur, sed ea equitate qua diuisus in plura diuiditur vt hic. Sic ergo primo attendēda est mēs et ratio disponentis vtrū disponat ad vnum effectū sub pluralitate attribuendū cuilibet particulari insolidū, an cōiter ad vnum effectum indiuiduum, vt primo casu pluralitas resoluatur in singularitates, vt. ff. de neg. gest. l. iij. §. negotia. Et sic etiā intelligitur iste. §. Secūdo casu non resoluitur in singularitates, vt. d. l. qꝫuis. C. de impub. et ali. substi. sed quia non est verisimile sic intellexisse de equitate datur exceptio. Si de mente vel rōne disponentis non constat tunc verba debēt attēdi, an ex vi verborum exigatur oia fieri vel non fieri et per quē modū ordinentur ad effectuz an ad vnū tantū an ad quodlibet per se diuisim, ar. d. l. non aliter. de leg. iij. et vide etiā. d. §. fin. in. l. falsa. ¶ Et faciunt predicta
4 ad qōnem mariti et vxoris† qui dedicauerunt bona sua hospitali post mortem suaz si alter decessit an hospitale debeat habere bōa decedētis an nō vel an debeat expectari mors vtriusqz. De q qōne et predicta materia vide qd dixi. d. l. falsa. §. fin. de condi. et demon. et. d. l. qꝫuis. et. l. cum quidam. C. de impube. et ali. substit. ¶ Et videtur casus pro hospitali. ff. ad trebelli. l. lucius. §. Caio. ¶ Itez opponitur quod pena nō cōmittatur insolidū sed p parte vt. ff. rem ra. ha. l. si procurator ratam rē. in prin. ¶ Sol. vt in gl. et dicā. ff. circa fi. Uel ibi vnū factū diuiduū hic plura copulata. ¶ Itez op. quod parte facta nihil videatur factū, vt. ff. de cōdi. et demon. l. qui duobus. ¶ So. aliud est qn̄ aliquid est faciendū vel dandū in vi conditionis: quia tūc eo facto committitur stipulatio et eo non facto non. aliud qn̄ ipa datio vel factū est in principali obligatiōe. Uel sic aliqn̄ conditio est apposita honorato et non dicitur penalis sed simplex stipulatio conditionalis, et sic loquitur. l. contraria: quia nihil percipitur nisi totū impleatur. Sed vbi queritur de penali stipulatione q est vbi in personā grauati est apposita tūc loquitur hic. ¶ Sed contra hoc instatur qd etiam qn̄ in personā honorati non sit opus totā impleri, vt. ff. de solu. l. si stipulatus. §. j. ¶ So. aut conditio apponitur ad obligationē committendam non in vi pene: et tūc aut est in dādo aut in faciendo. † Pri-
5 mo casu aut est dandum ab vno et debz tota impleri, si a pluribus tunc sufficit impleri pro parte, et sic debet intelligi. l. contraria. ¶ Sed ɔtra quia lz a pluribus sit dandum, nō tn̄ sufficit partem impleri, vt. ff. de ver. ob. l. iij. et. l. in executionibus. So. ibi erat obligatio gn̄is: et ideo totum debz impleri sed in datione quātitatis vel spēi sufficit partem impleri. Sed contra: quia ab oibus vel ab vno insolidum, vt. ff. de manu. testa. l. si ita. Sol. ibi in faciēdo nō

in dando.cũ enim est in faciendo concedo q̃ vel ab oĩbus vl'ab
vno dz fieri insolidum,vnde dic aliqñ est implendũ ab vno vni
vl'ab vno pluribus.tunc siue sit in dando siue in faciendo debet
insolidũ impleri.vt.d.l.qui duobus.de condi.& demonst.&.l.cui
fundus.e.ti.Si a pluribus vni aut est obligatio in dãdo & tunc
aut quantitas vel determinata spẽs.& tũc sufficit quemlibet im
plere partem suam vt sibi cõmittatur sua pars obligationis vt
preallegatis iuribus.interdũ indeterminata species vel alterna
tiue tunc insolidum dz impleri alias non cõmittitur obligatio
vt.d.l.ij.de ver.ob.qz solutio partis non habetur p̱ solutione vt
ibi.aliqñ est aliquid faciendũ:tunc dicit latius q̃ glo.aut factuz
est diuiduum & admittitur partis solutio.aut indiuiduum:tunc
attende mentem testatoris. vt si constet voluisse oẽs facere oẽs
faciant alias commodũ non percipiant.Si constat q̃ contẽtus
fuit vnum facere tunc vno faciente oẽs percipient.In dubio ta/
men vnus faciẽdo partẽ non cõsequitur.sed si vnus totum tũc il
le percipiet.vt.d.l.si ita fuerit.de ma.testa.¶ Et de ista etiã ma/
teria satis.no.C.de condi.inser.l.si plures.¶ Item opp.de.l.tu
6 tor.§.lucius.j.de vsur.So.aut queritur† an soluta parte cõtin/
gat liberatio in parte & habẽt locũ que dixi.aut queritur an cre
ditor cogatur particularẽ solutionẽ recipere & loquitur contra
riũ.¶ Itẽ oppone de.l.eadem.§.cato.de ver.ob.vbi in facto di/
uiduo sicut est hic sistere seruos. Si promissor decedat relictis
pluribus heredibus & vnus impleat pro eius parte non cõmit
titur pena sed p̱ alijs partibus sic.So.dicit gl.dicũt quidã aut
non potuit totũ adimplere & non cadit in penam nisi pro parte
vt in contrario.aut qz voluit totuz facere:& tunc in toto cõmit/
titur,vt hic.sed de equi.ob.exceptio.Sed Mar.fil.dicit hãc esse
equitatem vniuersalem & reprobatur qz difficultas non liberat
p̱missorem.vt.j.de ver.ob.l.continuus.§.illud.¶ Sz Ja.butr.
defendit predictam equitutẽ tali ratione licet sit verum q̃ diffi/
cultas a principio nõ impediat obligationem.vt.d.§.illud.si tñ
difficile ex postfacto est in conditione tunc in obligatione omit/
tenda ratione more excusatur a mora qui non potuit.vt.j.si cer.
pe.l.quod te.& per consequens excusatur ab obligatione cõmit
tenda ratione more.sed ille qui non vult non excusatur.cuz ergo
hic sint due obligationes vno de sistendo & ista per difficultatez
non tollitur.vt.d.§.illud alia penalis si non steteris & cũ hec sit
committenda ratione more & difficultas tollat moraz ergo & ob
ligationem committẽdam ratione more.vt hic.& est hoc cõmu/
ne tã in iudicijs.vt.s.e.l.ij.q̃ in contractibus.vt.j.ad.l.rho.de ia
ctu.l.si vehenda.¶ Alia so.est magis communis.s.q̃ hic loqua
tur in iudicijs in quibus si factũ est diuiduum in conditione p̱te
non facta committitur stipulatio penalis insolidũ mero iure li
cet pro parte obstet exceptio.§.cato.loquitur in cõtractibus in
quibus pro parte tãtum committitur.& ista videtur approbari
in dicto.§.cato.& eã tenebat Richar.& communiter doctores.et
secundum hoc istud est speciale in iudicijs sicut & alia multa.vt
no.& dixi.s.l.proxima.¶ Sed ista solutio non placet Petr. nec
Ja.bu.q̃ sit speciale in iudicijs & ea reprobant lege & ratione.qz
equitas operatur magis & lati⁹ in iudicijs q̃ in contractib⁹.qd
ptz qz secundũ glo.difficultas in iudicijs excusat.vt.s.l.ij. in cõ
tractib⁹ nõ.vt.d.l.continuus.§.illud.de verbo.ob.¶ Itez ptz:
7 qz stipulatio† penalis q̃ habet diẽ & penã purgaẽ de equitate in
iudicijs.in contractib⁹ nõ.vt.s.l.proxima.& ibi no.&.C.de fide/
iusso.l.sancimus.cũ ergo forti⁹ opereẽ equitas in iudicijs q̃ in
ꝯtib⁹:& in ꝯtib⁹ mero iure p̱ p̱te tm̃ cõmittaẽ.multo forti⁹ in
iudicijs debet mero iure p̱ parte tantũ cõmitti:ergo so.predicta
nõ est vera.Preterea ego inuenio casum nostrũ ad literã in cõ/
tractib⁹.& diciẽ totã penã cõmitti insolidũ & totã exigi,vt.d.l.si
is qui ducẽta.§.cum ita.&.§.vtrũ.& ideo dic q̃ in iudicijs mero
iure insolidũ committiẽ sed de equitate in parte impleta obstat
exceptio.vt hic.sed in cõtractib⁹ cõmittiẽ insolidũ & cũ effectu.
& in hoc apparet eqtas iudicialis. Intellige ergo.§.cato.indi/
stincte in cõtractib⁹ & iudicijs.nec distinguas p huc.§.qz hic nõ
loqtur in vno facto indiuiduo,sed ĩ plurib⁹ factis copulatiuis.
scz in plurib⁹ seruis sistendis.& ita nihil hz cõe iste.§. cum ergo
cato.nec deberet signari pro contrario.qz.§.cato.loquiẽ in vno
facto diuiduo vel indiuiduo.iste.§.loquitur in pluribus factis
vnde vbi est vnum factum diuiduuz sicut in.§.cato.in parte pe/
na committitur tam in iudicio q̃ in contractibus.vbi vero sunt
plura facta copulatiua sicut hic committitur pena insolidũ de
rigore propter naturam vniuersalis.vt in.§.vtrum.sed in iudi/
cijs pro parte obstat exceptio.vt hic.in cõtractibus insolidũ cõ
mittitur & exigitur.vt.d.§.cum ita.in.l.si is qui ducenta.Ray.&
8 co.bu.† dic ergo q̃ aut diuiduum venit in obligatione & adijciẽ
pena & in iudicijs & cõtractibus pena mero iure pro parte com/
mittitur.vt.d.§.cato.aut vnum factũ in obligatione deducitur
& indiuiduũ & tũc insolidũ cõmittiẽ & exigitur.aut plura facta in
obligatione deducunẽ & adijcitur pena.tñc aut sub oratiõe sum
pta ex vniuerso & tũc aliquo facto & aliquo non committitur in
non facto aut est sumpta ex aliquo & tunc vno facto & altero nõ
pena insolidũ cõmittitur & in iudicijs vt hic.& in contractibus.
vt.j.iudica.solui.l.cuz querebatur.sed ĩ iudicijs obstat exceptio
pro parte vt hic.in contractibus non ob.vt.d.l.si is qui ducẽta
§.vtrum.de reb.dub.& est casus.j.de pign.act.l. si necessarias.§.
si annua.& ad hoc.j.de condi.insti.l.si heredi plures.vnde disti/
gue vt glo.hoc modo.aut dari vel fieri est in conditione obliga
tionis cõmittẽdi.vt in primo mẽbro glo.aut ipsa datio vel factũ
est in obligatione vt in scdo mẽbro.aut ipsa datio vel factũ est ĩ
conditione obligationis penalis euitande vt in tertio membro.
¶ Et adde primo mẽbro glo.dum dicit fieri dic factum indiui/
duum:qz si diuiduuz est in conditione factũ pro parte dz opera
ri commissionem pro parte.qz si hoc est in conditione dãdi mul/
to fortius in conditione faciendi diuiduum.ar.eius qd not.d.§.
cato.& ea.l.§.fi.& hic.¶ In secundo membro glo.caue qz quedã
9 sunt indiuidua† sui natura vt seruitutes & facta.nam talia natu
raliter non recipiunt diuisionez nec possunt fieri pro parte. vt.j.
de verb.ob.l.ij.in prin.Quedam sunt diuidua sui natura sed in
diuidua liberatione vt est in obligatione generis & alternatiua.
nã obligatio generis & alternatiua conueniunt in hoc:qz ĩ obli
gatione alternatiua lz solutio partis non liberet a parte tñ con
stituit obligationem in suspenso vt non possit peti alia pars.vt
j.de condi.indebi.l.si non fortẽ.§.fi.sed in obligatione gñis solu
tione partis nõ cõstituit obligationẽ in suspẽso imo totũ potest
peti acsi nihil esset solutũ.vt.l. si quis stipulatus.§.j. de solut.et
de ver.ob.l.in executionibus.& sic debẽt concordari glo. que vi/
dẽtur cõtrarie.d.l.si non fortez.§.fi.de condi. inde.l.ij. in princi.
de ver.ob.aliter non posset sustineri glo.que est in.d.l.ij.vt ibi di
xi nisi intelligatur in obligatione alternatiua. ¶ In tertio mẽ
bro gl.si pena adijciatur dationi speciei vel quãtitatis vel gene
ris vel facto indiuiduo,dic vt glos.Si facto diuiduo hic siue in
contractibus siue in iudicijs si nihil est factũ cõmittatur pena in
solidũ & cũ effectu.Si est factum pro parte tantũ que non est fa/
cta cõmittitur cum effectu in alia obstat exceptio. & sic intellige
gñaliter hunc.§.qz non inuenio aliud in iudicijs.sed hic alio ca
su loquitur vt dixi.s.in pluribus factis copulatiuis. Si aũt ap/
ponitur conditio negatiua sumpto ex aliquo pluribus p̱positis
maxime precedẽte oratione affirmatiua vel copulatiua.dic in cõ
10 tractibus & iudicijs.vt hoc.§.hoc tñ saluo in oĩbus p̃dictis† q̃
si casus superueniens fecit conditionẽ nõ posse impleri non tene
tur ad penam.vt.l.si vehenda.§.fi.j.ad.l.rho.de iact. Si queraẽ
an cogatur quis p̱tẽ recipere loquiẽ.l.quidã estimauerunt. cum
sua glo.j.si cer.pe.Si quantum ad liberationẽ pignoris loquiẽ
l.q̃diu.C.de distrac.pigno.si de stipulatione cõmittenda ad in/
teresse,loquitur.l.si procurator.j.rem ra.ha.Ja.bu.¶ Petr. tñ
dicit hanc so.glo.ad.l.si procurator non esse veraz:quia stipula
tio penalis in factis succedit in locum interesse.vt.j. de ver. ob.
l.ij.§.fi.¶ Unde sicut interesse nõ cõmittitur nisi quatenus in/
terest,vt.d.§.fi.ita dz esse in pena.vnde dicit ipse q̃ hic fuerunt
plures stipulationes:qz dicit seruos fuisse specialiter enumera/
tos & postea subiecisse & si oẽs nõ steteris &c.quo casu si in parte
est falsa in totum videtur falsa.vt.d.l.si is qui ducẽta.§. vtrum.
de reb.du.& ideo de rigore conuenitur insolidũ de equitate in p̱/
te.sed in cõtrario de rigore & equitate.sed licet hoc sit verum:tñ
iste.§.hoc nõ dicit fm And.& ideo adhereas glo.& ad ar.pe. re/
sponde q̃ in effectu idẽ est in pena qd in interesse quo ad effectũ.
nã in.d.§.fi.in.l.ij.de ver.ob.dicitur q̃tumcũqz succedat in locũ
interesse pena committitur insolidum.vt ptz.d.§.fi. Responde
ergo ad formã argumẽti petri q̃ vbi subrogatur pena in locum
interesse dz eius sapere naturã.vt.j.e.l.si eũ.§.qui iniuriaruz.sed
hic succedit facto hominis quo casu non sapit eãdẽ naturã per
omnia,vt ibi no.& ptz in.l.iij.§.paruiqz.j.de priui.cred.Andr.
¶ Itẽ quero quõ fiet diuisio in isto.§.pone enim q̃ dñs conue/
niebatur noxaliter pro vno seruorũ qui dederat dãnum in cen/
tũ & pro alia in quinquaginta nũquid pena diuideẽ p̱ numero
personarũ seruorũ,& sic pro dimidia:an respectu q̃titatum pro
quibus dñs conueniebaẽ :dic pro respectu q̃titatũ qz ista pena
succedit loco rei.vt.s.eo.l.si duo.§.j.& pro hoc.j.rẽ ra.ha.l.si pro
curator.& de leg.ij.l.qui solidum.§.j. ¶ Ultimo vltramontani
hic tractãt plene & subtiliter materiã de diuiduis & indiuiduis
que non est proprie materia huius.§.sed.d.§.cato.in.l.eadẽ. de
ver.ob.vbi eã plene & subtiliter tractaui.non tñ omitto quãdaz
vtilem distinctionẽ que satis competit ad materiã presentis .§.
11 ¶ † Si queritur vtrũ sufficiat pro parte dari vel fieri,dic aut q̄/
ritur de hereditate adeũda,aut de legato,aut de aliquo alio dã
do vel faciendo.Si de hereditate adeũda nõ possum pro parte
adire & pro parte repudiare.vt.j.de acqui.here.l.j.&.ij.C.de iure
delibe.l.quidã eulogio.cum destinctione que ibi in gl.no.Si de
legato

legato aut est vnum legatum re ꝛ plura appellatione, aut vnuz re ꝛ appellatione, aut plura re ꝛ appellatione, aut vnū re ꝛ appellatione, ꝛ plura re. Si vnum re ꝛ appellatiōe, vt lego tibi sti chuz: legatariꝰ nō pōt ꝑ parte petere ꝛ pro parte repudiare: sed heredes possunt ꝑ parte soluere. vt. ĵ. de leg. j. l. legatarius. et de leg. ij. l. neminē. Si aūt vnū re, plura appellatiōe idē est: q2 noīa synonima idē significant, vt Marcus Tulius Cicero. Si autez plura re ꝛ appellatiōe tunc vnū pōt repudiari ꝛ aliud agnosci nisi vnū haberet onus annexū. aliud nō. vt. ĵ. de lega. ij. l. si duobus. Si aūt plura re ꝛ vnū appellatione vt grex non pōt ꝑ parte repudiari ꝛ ꝑ parte agnosci, vt. ĵ. de leg. ij. l. grege. ¶ Si autez queratur de aliquo dando vel faciēdo: aut debetur iure obligationis, aut causa implēde cōditionis. si cā implēde conditionis aut querit̄ de dando vel faciendo vni ab alio vt lego tibi fundū si dederis heredi meo centū, tunc nō potest pro parte dare nec facere. vt. ĵ. de condi. ꝛ demon. l. cui fundus. ꝛ idē est de pluribꝰ succedentibꝰ loco vniꝰ: q2 nō sufficit pro parte dari vel fieri. aut dz dari vel fieri pluribꝰ ab vno. vt si dicat testator lego tibi si dederis vel feceris heredibꝰ meis tale quid: tunc differt vtrum in facto vel in dando. si in dādo nō sufficit dari vni nisi ꝛ alijs detur anteꝙ sit in mora. vt. ĵ. de cōdi. ꝛ demon. l. qui duobꝰ. ꝛ. l. qui heredi. in fi. ꝛ. l. pe. §. de illo. Si aūt sit in faciēdo aut est tale factum ꝙ si fiat vni sufficit oibꝰ: tunc si fiat vni satis est ꝛ consequitur legatū. vt. d. l. qui duobꝰ. in fi. de condi. ꝛ demon. Si autē a pluribus vno aut in dando aut in faciēdo. si in dando aut est danda res certa: ꝛ tūc si vnꝰ dat partē cōsequit̄ partē legati. vt. ĵ. de condi. ꝛ demon. l. cui fundus. §. j. aut incertū vt genꝰ: ꝛ tunc dando partē nec agit nec liberatur imo adhuc totum peti potest. vt. d. l. ij. §. quedam. de verb. ob. ꝛ. l. in executionibus. §. pro parte. Si aūt est quid faciendum a pluribus vni aut est factum diuiduuz aut indiuiduum. si diuiduum sufficit ab vno fieri. si indiuiduuz nō. nisi aliud appareat ex mente testatoris. vt. d. l. si ita fuerit de manumis. testa. Si aūt de dando vel faciendo pluribus a pluribus plurale resoluit̄ in duas singularitates. si aūt ab vno pluribus aut iure obligationis, aut ad inducendum liberationē, aut ad impediendam pene commissionem. primo casu perinde est ac si testator iussisset dari diuisim. si factuz erat diuiduum. vt. d. §. cato. si aūt ad inducendum liberationez, aut est in dando aut in faciendo. si in dando aut rem diuiduam aut indiuiduam. si indiuiduam vt viam vel iter non potest pro parte solui. vt. d. l. ij. de ver. obl. Si diuiduā, aut in specie aut in genere, aut subalternatione. si in specie certa sufficit pro parte dari ꝛ pro parte soluta contingit liberatio. si in genere soluendo partem non contingit liberatio. vt. ĵ. de cōdi. inde. l. si nō sortē. §. fi. ꝛ. d. l. ij. de ꝟ. ob. Si aūt in faciēdo aut diuiduū aut indiuiduū. vt. d. §. cato. ꝛ. §. dixi

12 †Sz vbi est obligatio dādi i specie nūqd creditor cogat̄ recipere partē? Dic aliter ꝙ gl. aut debitor offert creditori: ꝛ nō tenet̄ recipere. vt. ĵ. de vsur. l. tutor. §. lucius. nisi esset pro parte liquidum ꝛ ꝑ parte nō. vt. ĵ. si cer. pe. l. qdam existimauerunt. si heredes debitoris ꝛ vnus offert partē alius non an teneat̄ recipere. Dic ꝙ non. lz qlibet sit obligatus ꝑ parte. vt. ĵ. de cōdi. ꝛ demō. l. cui fundꝰ. ꝛ fami. herc. l. plane. si aūt soluitur heredibꝰ creditoris. si vni soluat̄ portio cū cōtingēs tenet̄ recipere ꝛ ꝯtingit ī illa parte liberatio. Et est rō diuersitatis: q2 primo casu creditor sentiret dānū recipiēdo particularē solutionē, in scdo nō: q2 heredes recipiendo partē eis ꝯtingentē recipiūt qd sibi debet̄ ꝛ nō aliud vt. ĵ. de ver. ob. l. ij. ad fi. ꝛ. l. seq. si aūt q̄rit̄ de solutione per quam impedit̄ pignoris distractio tūc nō ꝓdest partis solutio vt. C. de distrac. pig. l. ꝙdiu. si aūt q̄rit̄ quo ad impediēdū pene commissionē, ꝛ hec est ꝓprie materia huiꝰ. §. aut est obligatio dādi aut faciēdi. de quo vide Azo. in summa de ꝯtrahē. ꝛ cōmit. stip. §. fi. si in dādo. aut ab vno aut a pluribus. si ab vno datio partis nō sufficit qn stipulatio penalis cōmittat̄ insolidū siue sit pena cōuentionalis siue legalis. vt. ĵ. de act. emp. l. lucius. ꝛ de verb. ob. l. eadē. §. fi.

13 ¶ Sed nunquid pars †sortis soluta cedet ad lucrum creditoris: dic aut actū fuit ꝙ solueret rē ꝛ penā: ꝛ tunc lucrabit̄ partē solutā ꝛ residuū petet cū integra pena. vt. ĵ. de transac. l. q fidē. ꝛ de ver. ob. l. si stipulatus. §. fi. aut nō conuenit vt vtrunqz solueret: ꝛ tūc aut est pecunia q̄ est soluta ꝛ remanebit in solutū noīe pene. vt. ĵ. de condi. inde. l. si non sortez. in prin. aut est spēs ꝛ tunc reddi dz pars soluta. vt. d. l. si non sortē. §. si centum. et de ver. obl. l. ij. §. quedā. si vero est dandū a pluribus aut ex contractu proprio aut ex hereditario. si ex ꝓprio aut sunt plures rei debendi aut non. primo casu loco vnius habentur. vt. ĵ. de duobꝰ reis. l. ij. §. fi. ꝛ. ĵ. de pactis. l. si plures. ꝛ vnius factuz nocebit alteri. vt. ĵ. de duobꝰ reis. l. ij. ꝛ. l. penulti. Sed contra videtur quia vnicuiqz ꝛc. vt. ĵ. de reg. iur. l. in cōdemnatione. §. vnicuiqz. ꝛ de vsuris. l. mora. §. finali. Respōdeo illud nō obstat q2 obtinet in interitu speciei debite quo casu distinguitur sint socij vel nō. vel hic insolidū se obligauerūt ad penā. ¶ Itē adhuc obstat q2 cū creditor accipit partē ab vno videt̄ fecisse tacituz pactū ab alio amplius non petere. vt. C. de pactis. l. si creditores. ꝛ sic amodo nō dz teneri ad penam. vt. §. e. l. ij. cū si. respōdeo hoc obtinet qñ tota sors foret soluta. Sed parte soluta nō tollitur petitio penē ꝛ. l. si creditores. C. de pac. loquit̄ solū de parte sortis soluta nō petenda si nō sunt plures rei debendi tunc quilibet qui nō obtēperauit ad penā ꝑ sua parte tenet̄. ar. ĵ. de duobus reis. l. reos §. cum tabulis. Si ꝟo plures debeant ex contractu hereditario tunc ex cessatione vnius cōmittit̄ ꝯ oēs. vt. ĵ. de verb. ob. l. sexta §. fi. ꝛ. l. in executionibus. §. pe. fam. herci. l. heredes. §. idē iuris. Scdo casu principali qñ faciendum est in obligatione tunc aut

14 est faciēdū ab vno aut a pluribꝰ. ꝛ si ab vno † tunc aut adijcit̄ pena vnico facto ꝛ diuiduo tūc si ꝑ parte tm̄ fiat insolidū pena cōmittit̄. sed ꝑ parte ꝑ qua obtēperatū est nō iterest stipulatoris ꝑ illa parte de equitate dat̄ exceptio. vt. d. §. cato. sed quare aliud est hic ꝙ in specie ꝑ parte soluta? Rñdeo q2 qd fecit repeti nō pōt. vt. ĵ. de ꝑscrip. verbis. l. naturalis facte enim cause ꝛc. vt. ĵ. de cap. l. in libello. §. facte. sz pars speciei solute bene pōt repeti. vt. d. l. ij. §. qdā. de ver. ob. ꝛ de rei ven. l. si aūt. §. fin. ꝛ. l. seq aut factū vnicū est indiuiduū: ꝛ tunc insolidū cōmittit̄ pena, vt d. §. cato. ꝛ. §. fi. e. l. ꝛ. l. ī executiōibꝰ. §. scda spēs. lz qdā dicāt aut q̄rit̄ de impediēda cōmissione pene quo ad ꝑncipalē ꝓmissorez aut quo ad eius heredes. Si quo ad eius heredes non cōmittit̄ ꝑ parte illius q fecit. vt. §. cato. Si quo ad principalē ꝓmissorē aut nō fecit totū: q2 noluit ꝛ pena cōmittit̄ insolidū: aut q2 non potuit ꝛ tūc nō cōmittit̄. ar. ĵ. de colla. bo. l. j. §. duobꝰ. ꝛ de ꝟ. s. dixi in solutione ꝯrij. §. cato. Si autē pena adijcit̄ pluribꝰ fiendis, vt in isto. §. tunc aut incipitur a cōditiōe aut a precedēti dispositione. ꝑmo casu non sufficit vnū fieri quin in totū pena cōmittat̄ siue in cōditiōe adijciātur plura ꝯiūcta siue plura disiūcta. vt. ĵ. de reb. dub. l. si is qui ducenta. §. cuz autē. scdo casu qñ incipitur a precedēti dispositione tunc aut plura apponunt̄ in dispositionē disiuncta ꝛ tunc sufficit vnum ipleri vt pena euitetur. vt. d. l. si is q ducēta. §. si qs autem. aut sunt plura copulata ꝛ tunc aut propositione affirmatiua ꝛ tunc in totuz pena cōmittitur licet in iudicijs de equitate obstet exceptio vt hoc. §. si plurium. extra iudicia vero in totum cōmittit̄ ꝛ cū effectu. vt. d. §. vtrū. aut in propositione negatiua ꝛ tunc neutrum exigit̄ fieri vt euitet̄ pena in totum. vt. d. §. vtrū. ¶ Scdo casu principali qñ est a pluribus faciendūz, aut ꝑ vnum facientem suo noīe ꝛ aliorū pōt satisfieri ꝛ tunc vno contrafaciente cōmittitur pena in totū. vt. ĵ. de ver. ob. l. stipulationū. §. si sortē. aut est tale factū ꝑ vnū facientē suo noīe ꝛ alioꝝ nō pōt insolidū satisfieri: tūc aut tenentur ex ꝓprio ꝯtractu quo casu dic aut sunt duo rei debēdi ꝛ tunc propter factum vnius aduersus oēs committitur. vt. ĵ. de duobus reis. l. pe. aut nō sunt rei debēdi: ꝛ tūc tenet̄ ille tm̄ q nō obtemperauit. vt. d. l. reos. §. cū in tabulis. de duobus reis. ꝛ de ope. no. nū. l. de pupillo. §. si plurium. aut tenet̄ ex ꝯtractu hereditario tūc aut indiuiduū ꝑ modum pene adijcit̄ indiuiduo verbi gratia ꝓmisisti viā prestare ꝛ si nō prestares ꝓmisisti iter. de-

15 cessisti pluribus heredibus relictis † si vnus contrafaciat insolidum est cōmissa pena. verūtñ ꝙ vnus prestiterit ob factū alteriꝰ ab ipso recuperat iudicio fami. herc. vt. ĵ. de ver. ob. l. ij. §. ex his ꝛ. l. stipulationū. §. fi. ꝛ fa. herc. l. coheredes. §. qd si duo aut diuiduum ꝑ modū pene adijcitur diuiduo. verbi gratia ꝓmittis amplius nō agere sub certa pena pecuniaria. tūc si per vnū ex heredibus tuis ꝯtrafiat tm̄ aduersus illū ꝓportiōe hereditaria committitur pena. vt. §. cato. in scdo membro. aut diuiduuz ꝑ modū pene adijcit̄ indiuiduo. verbi gratia. ꝓmittis iter facere sub certa pena pecuniaria. tunc si vnꝰ heredū tuoruz cōtrafaciat pena cōmittit̄ aduersus oēs ꝑ portiōe hereditaria. vt. d. §. cato. ī primo mēbro distinctiōis. aut indiuiduuz per modū pene adijcit̄ diuiduo. ꝟbi gratia ꝓmittis certā quātitatē, ꝛ si nō dederis promittis iter vel viam. si vnus ex heredibus tuis non obtemperat promissori in totū cōmittitur pena que est indiuidua. verūtñ fz Pe. q2 stipulatoris nō interest pro ea parte ꝑ qua est obtēperatum debebit esse contentus estimatione vie vel itineris pro parte illius qui non obtēperauit. vt. ĵ. si serui. ven. l. loci corpus. §. si fundus. vel aget̄ vt insolidū ꝯstituat̄ iter vel via ꝛ partē estimationis illoꝝ q obtēperauerūt refundet eis stipulator. ar. ĵ. de le. ij. l. cū filius ꝛ ad. l. fal. l. j. §. si vsufr. ¶ Et ꝑdicta faciūt ad determinationē pluriū questionū quas tetigi. d. §. cato. ꝛ maxime ad illā qōnē: si ego ꝛ tu fecimus pacē adinuicē ꝑ nobis ꝛ heredibꝰ nostris ꝛ ꝓmisimꝰ adinuicē nos nō offendere sub magna pena si vnus decessit relictis pluribus heredibus quorum vnus fecit contra ꝓmissa: an pena cōmissa ꝯtra oēs ꝑ portionibus hereditarijs, an vero ꝑ parte contra facientis tantū. de qua qōne dic vt dixi. d. §. cato. vbi alia multa dixi pertinentia ad istā materiā et maxime de diuiduis ꝛ indiuiduis. Sed q2 aliaz formā hic tradunt Ja. ꝛ Pe. quā ibi dixerim subijcio hic no. per eos. Et pri-

mo queramus de diuisione rerū corporaliū. Circa qđ sciendum est ꝙ aliud est indiuiduum ꝛ aliud indiuisum. Indiuiduum est qđ nō pōt diuidi. indiuisum est qđ nunꝙ actu diuisū est pōt tñ
16 diuidi. ¶ Quero ergo vtrum res indiuise † possint hr̄e partes indiuisas. dixit Quintus Mutius ꝙ nō. nā si est diuisa res q̄libet pars diuisa facit vnum totū: vñ a partibus cōtinetur res ꝓ indiuiso. Sed Serui⁹ cōtra. vt. ff. de verb. sig. l. recte dicimus. §. fin. ¶ Sed quō hoc esse pōt. Ecce tu ꝛ ego possidemus fundum cōem: cōuenim⁹ ꝙ tu colas ex vna parte ꝛ ego ex alia nec ꝓpter hoc diuidat̄ fund⁹ nisi quo ad culturā. vt. C. de sac. san. eccle. l. iubem⁹ nulli. ꝛ de lega. ij. l. Cai⁹. isto casu res ꝓ diuisa habetur: indiuisa tñ est. ¶ Sed que est vtilitas nonne idē est acsi esset diuisa? Respōdeo nō. nā si quelibet pars faceret vnū totū si aliqs impediret vnā partiū nō ꝓpter hoc possideret totū. sed si remaneret sub appellatione partis sec⁹. vt. ff. de acqui. pos. l. possideri. Item si solui deberet cēsus vel tributum pro quolibet fundo si haberet̄ ꝓ vna re solueret̄ tm̄ pro vna. sec⁹ si haberent̄ ꝓ duab⁹ vt. d. l. possideri. §. j. ꝛ. C. de alluuio. ꝛ palludi. l. fin. dic ergo quod quedā sunt q̄ recipiūt diuisionē destinatione hois vt fund⁹ ꝛ domus. qdā ab ipsa natura: vt homo ꝛ equus ꝛ lignū. In his q̄ recipiūt diuisionē destinatiōe hoīs oportet apparere de destinatione diuisionis ꝑ aliquas cōiecturas, vt puta pariete medio interiecto ꝛ similib⁹. vt. ff. de leg. j. l. qđ in rerū. in fin. ꝛ cōia predio. l. si quis duas. §. si quis partē. ꝛ dic destinatiōe patrisfa. dñi non possessoris tm̄. vt. ff. de rei ven. l. j. §. fi. ꝛ ll. sequētibus. vnde si habeo domū in qua sunt plures habitatores, tñ habeo eam ꝓ vna si lego eā tota videt̄ legata de leg. ij. l. caius. vnde sola destinatio non facit domum diuisam nec solus interiectus parietis sed destinatio cum interiectione parietis. vt. d. l. si qs duas. cōia pred. secus in rusticis vbi sola destinatio operatur sine interiectu. vt d. l. qđ in rerū. §. fi. ꝛ de lega. j. ¶ Sed quid si vendidi tibi oīa ligna vel legaui q̄ ceciderant in bosco meo pro solidis duobus ꝓ quolibet ligno ibi erat quoddā magnū lignū qđ inchoaueram scindere nunqđ habebit̄ pro duob⁹? videt̄ ꝙ sic: q2 destinauerā facere duo. sed dic contra: q2 opʒ ꝙ sit perfecta diuisio. ff. de lega. iij. l. ligna. §. j. ꝛ. l. item legato. in fi. vbi de hoc. ¶ Item quero an
17 vna res † oīno indiuisa pōt esse plurium cessante omni diuisiōe. dic ꝙ non: q2 sicut dant̄ coheredes sic diuisio per. l. xij. tab. licet agat̄ ꝙ fiat diuisio sensibiliter. vt. C. fa. herc. l. ea que. sed bñ concedo ꝙ dñium diuisum est: sed res ipsa est indiuisa quemadmodum actio ꝛ obligatio iter coheredes. vt. C. de pac. l. pacto. Item
18 quero an res corporalis † pōt esse indiuidua videt̄ ꝙ non: q2 qcquid hʒ partē est diuisibile: sed sic est de rebus corporalib⁹ ergo q̄libet res corporalis est diuisibilis. Sed cōtra insti. de offici. iudi. §. fi. Solu. dic ꝙ impossibilitate nature oīs res corporalis est diuisibilis. vt. ff. de verb. ob. l. ij. §. qdā. sed aliq̄ sunt indiuisibilia ꝓpter incōmoditatē vt hō ꝛ equus. ꝛ sic loquit̄ cōtrarium. s. d. §. fi. instit. de offi. iudi. ¶ Quedā etiā res corporales sunt indiuisibiles ꝓpter legū ꝓhibitionē vt res pupillorum. vt. ff. de reb. eorū. l. si pupillorū. ¶ Quedā ꝓpter tpis ꝓscriptionem. vt. C. de annali excep. l. j. §. ad hec. ¶ Quedā ꝓpter cōuētionē. vt. ff. pro socio. l. idēqʒ. in fi. ꝛ. l. si cōuenerit. ꝛ cōi diui. l. in hoc iudicium. §. si inter duos. ¶ Quādoqʒ dicunt̄ indiuise. i. inseparabiles, lʒ sui natura sint diuisibiles vt parētes a liberis, vxores a maritis. vt ff. de fun. instruc. l. qsitū. §. itē lanificas. ꝛ. C. cōia vtriusqʒ iudi. l. possessionū. ꝛ ꝓpter incōmoditatē vt in duobus cōmodis. vt. ff. de edil. edic. l. cū eidem. ¶ Et caue q2 vbi diuisio cessat ꝓpter iuris prohibitionē si fiat diuisio nulla est. sed si ꝓpter prescriptionem vel conuentionem tenet. vt. C. de condit. ob causam. l. ea lege. vbi de hoc dixi. ¶ Item quero an obligatio rei corporalis
19 † sit indiuidua aliqua indiuiduitate. solu. aut queritur de obligatione rei corporalis in genere aut sub alternatiōe, aut specie. Si in genere vt promitto hominē in genere. videtur quod istud membrū nō posset procedere q2 genera sunt incorporalia nec cadunt in obligatione. sed dic ꝙ est in obligatione quodammodo sub conditione scilicet si soluat eum debitor. vnde si velit soluere stichum stichus est in obligatione. vt. ff. qui ꝛ a quib. ma. non fiāt. l. iiij. ꝛ de leg. ij. l. meuius. §. duob⁹. vñ indiuidua est quantum ad liberationem. verbi gratia decedit debitor pluribus heredibus relictis vnus soluendo partem non liberatur, ꝛ tñ soluit qđ debet. ff. de verbo. oblig. l. ij. §. quedam. ꝛ. l. in executionibus. §. j. ꝛ. ij. quid ergo erit de parte soluta ab vno herede? dic quod non parit liberationem imo adhuc petetur homo in genere vt. ff. de solu. l. si stipulatus. vnde dependet a coherede vt si soluat aliam partem coheres in eodem homine liberatio contingit si in alio non: vnde posset dici quod omnes heredes simul essent conueniēdi vt. ff. de quibus rebus ad eundē iudicem eatur. l. j. ꝛ. ij. et fa mil. her. l. heredes. §. si incerto. ꝛ sic apparet qđ obligatio in genere īdiuidua est quātū ad obligationē ꝛ solutionē q2 alias seq̄retur inconueniens si vnus soluendo partē stichi liberaretur et alter soluendo partē pamphili similiter compelleretur creditor accipere in duobus hominibus qđ sibi debet̄ in vno qđ defunctus facere non posset ꝛ ista ratio redditur. ff. de ver. ob. l. in exe-
20 cutiōib⁹. §. ꝓ parte. ¶ Sed pone † qđ vni heredū eius qui erat obligat⁹ in gn̄e accepto fert̄ per creditorē in parte: nūquid liberabit̄ ꝛ coheres ei⁹ soluendo partē? dic qđ sic vt. ff. de acceptila. l. q homīnē. q2 tūc cessat ratio iam dicta q2 vbi fit acceptilatio pro parte, perinde est acsi ab initio sola pars hoīs fuisset debita. et ideo soluēdo liberatur. ꝛ sic intelligit̄. ff. de ver. ob. l. ij. §. si tamen ver. idemqʒ. si aūt sit debitū alternatiue dicunt glo. qđ idē est qđ in debito generis. ff. de condi. indeb. l. cuʒ his in fi. ꝛ ita tenet gl. ff. de condi. inde. l. si non sortē. §. j. Sed dic ꝙ nō est idem quo ad hoc lʒ sit idē quo ad multa nā vbi est debitū alternatiue vtrūqʒ est in obligatione. vñ soluendo partē in vno contingit liberatio in parte ꝛ aget̄ vt soluat aliā partē in eodē vel pamphilū alternatiue. vt. ff. de verb. obli. l. si duo. ꝛ de consti. pecu. l. illud. Et est ratio q2 soluit qđ erat in obligatiōe sed in debito generis nō: q2 ibi aliqd nō est pure ī obligatiōe. Et aduerte q2. l. videtur dicere contrariū in debito alternatiuo. d. l. si non sortē. §. fi. q2 ibi dicit̄ qđ solutio stichi ꝓ parte non perimit: q2 si non soluat in eodem partē ius fingit ipsum nō liberatū ꝛ nihil fecisse sed tamē liberat⁹ est pro parte soluta: q2 ammodo nō petetur nisi pars illius in quo est soluta alia pars vel alter totus alternatiue. Si autē est obligatio ī specie, dic qđ est indiuidua quātū ad oēs. vt. ff. de verb. ob. l. ij. ꝛ. l. in executione ꝛ de solu. si stipulatus. Si aūt q̄ratur quātū ad pene cōmissionē vt si ꝓmitto stichū sub pena ꝛ sol-
21 uo partē † vel vnus ex heredibus meis soluit partē an erit pena commissa dixit Marti. ꝙ sic insolidū de rigore sed de equitate obstat exceptio ꝛ ꝓ parte vt hic. ꝛ de ver. ob. l. v. ad fin. Doct. dicūt qđ cōmittit̄ insolidū ꝛ cū effectu. vt. d. l. v. ꝛ. l. in executione. ꝛ dicunt esse expressum. ff. fami. herc. l. heredes. §. in illa versic. idem iuris. Et dicūt ꝙ. §. iste loquatur in pluribus factis vel rebus ꝛ dāt rationem, q2 sic est in factis diuiduis: quia si vnus fecit partē suā nō tenet̄ q2 ali⁹ nō fecerit ꝛ pena nō cōmittit̄ insolidū cōtra illum q non fecit. vt. §. cat ho. Et est ratio q2 in factis vn⁹ nō potest facere partem quā alius facere tenetur: q2 vnus non pōt facere per alium. sed secus est in dationibus: q2 vnus pōt dare qđ alter dare non pōt. ꝛ ideo in dationibus si detur ꝓ parte nihilominus cōmittit̄ insolidū. Sed lʒ ratio ī se vera sit nō tñ est vera in quolibet exēplo. in pecunia eñ vera est. lʒ in specie debita videtur idē quod in factis: q2 sicut vnus non potest facere ꝑ aliū sic in speciebus vnus non pōt transferre dñium partis alterius. Idem est in vsufructu: nam vnus non potest constituere vsumfructū in parte alteri⁹. ꝛ sic patet rōnem non esse sufficientem ad oīa exēpla. ꝛ ideo dic qđ in dandis in quib⁹ vnus potest dare per alium ratio ꝓcedit. Unde dic qđ vbi sunt duo heredes obligati ad dandū lex obligat coheredes ad dādū partem alterius coheredis si velit penā euitare. ꝛ si nō pōt prestet estimationem ꝛ sufficit ad penam euitandam vt. ff. de legat. iij. l. non dubiū. §. fi. sed in factis lex nō obligat coheredē vt faciat ꝓ pte heredis: q2 in factis lex magis respicit psonas obligatas ꝙ in dādis. vt. ff. de sol. l. inter artifices. ꝛ q2 nō pōt bene haberi estimatio faciendi q2 adhuc non est in rerū natura. sicut dādi qđ est in rerū natura. ¶ Ad. §. istū dicunt ꝙ est speciale. sed dic ꝙ nihil
22 est specialitatis. † Unde dic ꝙ vbi est obligatio in vna re nisi tota soluatur pena cōmittitur insolidū ꝛ cū effectu. vt. d. l. in executione. §. pe. de ver. ob. Ubi aūt de pluribus rebus aut vna cōnumeratione vt promitto gregem: ꝛ tūc idē est ꝙ pena cōmittatur insolidū parte tm̄ soluta. vt. ff. de leg. j. l. si ex toto. §. fin. aut pluribus enumerationibus. ꝛ tunc loquitur iste. §. qđ pena insolidū committitur. sed obstat exceptio pro parte vt hic. ¶ Sed nunquid est idem in vsuris vt parte sortis soluta nihilominus currant vsure insolidum? videtur ꝙ sic per iura preալleg. Et q2 vsure dicuntur pene vt. ff. si cert. pet. l. lecta. ꝛ de condi. indebi. l. pene. Dic ꝙ aut vsure sunt promisse sub vna enumeratione vt ꝓmitto centum ꝛ pro vsuris decem quolibet anno. tūc parte sortis soluta nihilominus vsura debetur insolidum. Si aūt promisi sub pluribus enumerationibus vt promitto centum, ꝛ debent̄ quatuor pro qualibet libra pro vsuris tūc parte sortis soluta cessant vsure illius partis. vt. ff. de vsur. l. seia. Sed nunquid idem in pe-
23 na legali, † vt in emphyteota vel eius heredibus aut possint expelli si cessatū sit in solutione partis? dic ꝙ sic. vt. d. l. eadē. §. fin. de ver. ob. ꝛ fa. her. l. heredes. §. idem iuris. vbi de hoc. lʒ quidā dixerunt ꝙ nō cōmittatur pro parte soluta quasi mitius agatur cum lege ꝙ cum homine: vt. ff. de arbi. l. celsus. sed hoc est verum de homine non ministro legis: vt. ff. de iurepa. l. libertus. ꝛ. ff. dixi. ¶ Et est ratio quia pena legalis imponit̄ inuito. ꝛ ideo difficilius committitur. sed conuentionalis volenti. vnde sibi imputet. ¶ Sed tamen primum est verius ꝙ etiā in legali cōmittat̄
24 insolidum ꝛ ita seruatur. ¶ Item querit̄ an actiones † sint diuisibiles

uisibiles vera diuisione videtur ꝙ sic:qꝛ diuiduntur inter here/
des per.l.xij.tab.vt.C.de pactis.l.pacto.⁊ fa.hercis.l.ea que.dic
ꝙ non est diuisibilis vera diuisiōe.Et tamē mutabilis nam po/
ne habeo plures debitores:decedo pluribus relictis heredibus:
nūquid obligatio que erat in persona mea est in ꝑsona heredū
meorū:certe nō nā mors oīa soluit.vnde omnia q̄ erant in perso
na mea me mortuo pereūt vt in aut.de nupt.§.deinceps.⁊ pro
hoc ꝓ socio.l.iij.⁊ de peculio.l.quis ergo casus.⁊ quando.ll.di/
cunt qđ trāseunt ad heredes verū est iuris fictione.tamē est alia
secundum veritatē in persona mea ⁊ alia in persona heredis li/
cet iuris fictiōe ꝑsona testatoris ⁊ heredis eadē reputetur vt in
aut.de iureiur.a morien.prestito.circa princi.colla.v.⁊ ideo di/
cit ibi litera quodāmodo ⁊c.qđ improprietatē notat.vnde illa
actio q̄ erat in ꝑsona defuncti vna erat ⁊ indiuisibilis licet illa q̄
est in ꝑsona heredū meorū sit diuisibilis quo ad cōmoditatem.
hoc idē not.glo.in hypothecaria q̄ cōpetit illi q̄ succedit in locū
prioris creditoris q̄ nō est eadē sꝫ simul in effectu.vt not.j.q̄ po
tio.in pig.ha.l.aristo.⁊ tamē actiōes ꝑsonales fortius inherent
ossibꝰ q̄ȝ reales:nā ꝑ cessionē realis trāsfert directa.vnde si ha/
beo rei ven.contra te ⁊ vendo rem alicui ille habet directā quaꝫ
habebā nō sic in ꝑsonali sed solū vtilē ⁊ directa remanet penes
cedentem,vt di.l.iij.j.pro socio.⁊ de peculio.l.quis ergo casus.
25 †Itē q̄rit de seruitutibꝰ.dic ꝙ oēs sunt indiuidue p̄ter vsumfru.
j.ad.l.fal.l.j.§.si vsusfr.⁊ de vsu ⁊ ha.l.vsus pars.Et ratio est qꝛ
sicut corporalia sunt diuidua ita īcorporalia vt seruitutes sunt
indiuidua vt insti.de rebꝰ cor.⁊ incor.§.fin.Et dic ꝙ aliquando
seruitꝰ dicit indiuidua in seipsa.⁊ aliquando ꝑ ius positiuū.nā
seruitꝰ aliqn̄ cōsiderat in seipsa aliqn̄ respectu rei in qua est.ali/
qn̄ quātū ad vtilitatē quā affert.¶ Si cōsideret in seipsa si re/
spectu rei in qua est tūc est diuisibilis nisi ius positiuū impedi/
ret.Si quātū ad vtilitatē quā affert diuisibilis est.nā commodi
tas aq̄ ducēde pōt diuidi vt.j.si seruitus vē.l.loci corpꝰ.⁊ de ver.
ob.l.qui vsumfru.¶ Tractemus ergo de diuisione ſm ius posi
tiuū ⁊ dic ꝙ iure positiuo nulla seruitꝰ est diuidua p̄ter vsumfr.
vnde realis nō pōt ꝑ partes constitui nec etiā ꝓ parte rei pro di
uiso.ꝓ indiuiso sic vt.j.de seruitu.l.ad certā.de verb.ob.l.pluri/
bus.§.si placeat ⁊ ita est indiuiduitas quātū ad cōstitutionem.
Sed nunqd vsus pōt cōstitui ꝓ diuiso:dic ꝙ nō ⁊ in hoc differt
ab vsufru.l.vsus pars.j.de vsu ⁊ ha.¶ Sed q̄ est ratio istorum:
Sol.in realibꝰ rō est vtilitas p̄diorū qꝛ lex noluit qđ essent ꝑpe
tue ⁊ insolide,vt.j.de seruit.l.iiij.⁊ qꝛ nō pōt diuidi vna pars ab
alia ex quo res est indiuisa.In ꝑsonalibus aūt rō est qꝛ vsusfru.
plenior est seruitus quā vsus.⁊ magis certa quia hꝫ instar dñij:
vsus aūt nō:⁊ ideo sic facilius possunt assignari partes in vsufru
ctu q̄ȝ in vsu vt.d.l.vsus pars.¶ Sed rō p̄dicta in realibꝰ non
est sufficiēs lꝫ sit apparēs fundi seruiētis.nam lꝫ sit vtile fundo
cui seruitur qđ habeat seruitutē solidā ⁊ perpetuam tamē possi
bile qđ pars fundi ꝓ indiuiso sufficiat ad totā vtilitatem fundi
cui seruitur quare videt possibile cōstitui seruitutē ꝓ indiuiso.
26 ¶ Et ideo da aliam rationē †quare nō pōt cōstitui pars serui/
tutis ꝓ indiuiso qꝛ impossibile est qđ seruiret vni parti qn̄ serui
ret alij.pone qđ cōstituo tibi seruitutē eūdi ad fundū tuum per
meū fundū pro parte indiuisa impossibile qđ vadas ad partem
indiuisam fundi tui qn̄ vadas etiā ad aliā qꝛ nō est ponere etiaꝫ
minimā partē quā nō tāgeret alia pars.⁊ sic videret seruitꝰ con
stituta ad eam parteꝫ ad quam constituta non fuit.Idem est ex
parte fundi seruientis:quia non esset ponere partem in fundo
quātūcūq̄ȝ minimā quin etiā tangatur alia pars.⁊ ideo non
posses ire per fundum meum ꝑ vnam partē quin aliam tāgeres
⁊ sic vtereris parte fundi mei in qua nō esset tibi cōstituta serui/
tus.⁊ sic secundum ius positiuum nulla seruitus est diuidua.di
uidua tamē est habita consideratione rei,vt.d.l.j.§.si vsusfru.j.
27 ad.l.falci.¶ †Iteꝫ quero quō obligatio seruitutis vsusfr.est di
uidua.dicunt glo.quod est diuidua quātum ad heredes stipu/
latoris secus quo ad heredes promissoris.vt.j.de verb.ob.l.sti/
pulationes non diuiduntur.¶ Sed hoc est contra textum.j.de
vsufructu.l.v.dic ergo qđ est diuidua ab vtraq̄ȝ parte sicut obli
gatio pecunie.¶ Item nunquid obligatio aliarū seruitutū est
indiuidua:dic ꝙ sic vt.j.de ver.ob.l.ij.⁊.l.eadeꝫ.§.cato.¶ Iteꝫ
28 nūquid pōt eadē seruitus †deberi pluribꝰ insolidū:Glos.dicūt
ꝙ non.Sed videt ꝙ sic:qꝛ fundus pōt haberi ꝓ parte:ergo sīr
seruitꝰ q̄ debetur fundo.¶ Sꝫ dic qđ est indiuidua ⁊ est īpossi/
bile qđ vtriq̄ȝ seruiat insolidū.non ob.qđ seruitꝰ prestatur fun
do.vnde predia agunt vt.j.de nego.gest.l.qui aliena.⁊ conueni
untur,vt.j.de publicanis.l.imperatores.⁊ noīe fundi petuntur
huiusmodi seruitutes.⁊ qꝛ fundꝰ est vnꝰ vt seruitꝰ vna licet sint
plures dñi fundi.secꝰ in seruitute vsus.nā alius esset vsus ī ꝑso
na vniꝰ,aliꝰ in ꝑsona alteriꝰ.vnde cuꝫ ꝑsone sint plures:plures
erūt seruitutes.secus in seruitutibꝰ realibꝰ,vt.j.de seruit.rustic.
29 predio.l.vna est via.¶ Itē quero †promitto tibi seruituteꝫ sub
pena:soluo partē:nunqd cōmittit pena insolidū:dicit gl.ꝙ nō
qꝛ est factū diuiduū.dic ꝙ siue ꝓmittat seruitꝰ diuidua siue in/
diuidua soluta parte pena cōmittit insolidum.vnde distinctio
quā innuit glo.habet locuꝫ in factis non in dandis.Et qđ dicit
gl.qđ ꝓmittere seruitutē est ꝓmittere factuꝫ diuiduū falsuꝫ est,
vt insti.de stipu.seruo.§.sed cū factū.nā aliud est promittere iter
vel actū:qꝛ hoc est ꝓmittere dare.aliud est ꝓmittere ire agere:qꝛ
hoc est ꝓmittere factū.¶ Sed pone habeo vsum in quodā ne/
more ad vitā meā ⁊ heredū meorū:decedo pluribꝰ heredibꝰ reli
30 ctis:†nunqd quilibet heredū habet vsuꝫ insolidū:videt ꝙ non:
qꝛ sic nemus seruiens oneraret:⁊ possent sic multiplicari hr̄des
qđ nihil remaneret post q̄ȝ ius post me multū remāsisset de vsu.
⁊ hoc esset incōueniēs:Sol.dico qđ quātū ad seruitutes reales
nihil sequit incōueniēs:qꝛ seruitꝰ realis nō respicit ꝑsonas,sꝫ
indigentiā rei cui seruitus debetur ⁊ ideo nō multiplicat serui/
tus ad multiplicationē ꝑsonarū.secus aūt in vsufructu.Vn̄ cō
cedo qđ oēs heredes habeāt quātū defunctus habuit nisi aliud
actū esset.vt.j.de vsufructu.l.iij.§.ne tn̄.Pet.tn̄ vt dixi in.§.ca/
to.videt tenere cōtrariū:qꝛ heredes hoc nō habēt ex ꝑsona de/
functi sed ex stipulatiōe expressa qua stipulatus fuit heredibus
suis.Et ad hoc faciunt que notaui in simili q̄ōne de molendina
rio qui ꝓmisit molere granuꝫ Titio ⁊ heredibus suis.si hr̄des
sunt multiplicati an teneatur oībꝰ molere.que q̄stio fuit Pyn.
in q̄ōnibꝰ suis.xlviij.q̄ōne q̄ incipit,Quidā paterfa.⁊ in q̄stio/
nibus Bartholomei brix.lj.q̄ōne que eodē modo incipit.⁊ de
qua notaui.C.de sacrosan.eccle.aut.hoc ius porrectū.ver.aliā
pulchrā q̄ōnem.¶ Sequit de diuisione factorū dico qđ circū/
31 scripta omni lege †omnia facta sunt indiuidua cum nō habeāt
partes quia de factis non habemus nisi quod fit nunc,vt.j.de
operis liberto.l.opere.Sed ſm glo.quedaꝫ sunt facta diuidua
quedā indiuidua.¶ Sed que est illa indiuiduitas:dicit glo.qđ
est ex parte heredū ꝓmissoris nō aūt stipulatoris.vt.j.de verb.
obli.l.stipulationes non diuidūtur.¶ Sed videt ꝙ hoc nō sit
verum,vt.j.de pretor.stipula.l.ij.ad oppositū per glo.j.de verb.
oblig.l.in stipulationibus.§.operarū.dic aut sunt talia facta q̄
si fiant vni sufficit omnibus heredibus vt si promittis opus de
strui tunc tale factum est indiuiduū ex parte heredis stipulato
ris ⁊ ita loquitur.l.ij.j.de pretor.stipul.aut est tale factum qđ si
fiat vni non sufficit omnibus heredibus.⁊ tunc est vera opinio
32 gloss.p.d.l.in stipulatio.§.operarum.†Sed q̄ fuit ratio qđ lex
voluit quedam facta esse indiuidua ⁊ q̄dā non:Sol.illa voluit
esse indiuidua que si fierēt ꝓ parte nullā afferrent vtilitatem vt
promisi facere domum vtilitas domus est vt ibi possimus ha/
bitare ⁊ ꝓtegi qđ nō possumus consequi facta domo pro parte.
Contingit etiā ꝓpter operis deformitatē vt dicatur facta indi/
uidua vt.j.ad.l.falci.l.si is q̄ quadringēta.§.quedaꝫ.⁊ ideo pro
parte facta non contingit liberatio,imo totuꝫ interesse petetur
tn̄ si pars facta interiret casu fortuito pro illa parte esset libera/
tus vt.j.locati.l.martius.Illa aūt facta dicūtur diuidua quoꝝ
pars facta affert commoditatem vt si promittas amplius non
petere.si enim decedas pluribus relictis heredibus ⁊ aliqui pe
tant ⁊ alij non:hic affert vtilitatē pars nō petentium ⁊ similiter
in ꝓmissione rem ra.ha.Sed in factis indiuiduis si decedat ꝓ/
missor pluribus heredibus relictis quilibet tenetur insoliduꝫ,
vt.j.de ver.ob.l.stipulationes ⁊ de vsuris.l.si stipulatus arg.cō
tra.de edil.edic.l.qđ si nolit.§.si plures.⁊ valet quod si conduco
operas duoꝝ fabroꝝ qđ vno mortuo alter sit insoliduꝫ obliga/
tus.Iaco.⁊ Pe.In glo.j.nō sit verū ibi,itē est hic arg.quidam
habēt hic in glo.literā negatiuā nō geminat.⁊ tunc est similitu
do per contrarium quasi voluerit dicere glos.qđ hic pluralitas
nō resoluitur in duas singularitates sicut resoluitur.j.de ꝯdi.
⁊ demon.l.falsa.§.fi.⁊ alijs cōcor.hic in glos.allegatis.si em̄ hic
resolueret in duas singularitates mero iure non cōmitteretur
pena nisi ꝓ parte eius qui non stetit cuius cōtrariū dicit hic.s.
qđ mero iure in totuꝫ cōmittitur,lꝫ de equitate obstet exceptio
33 in parte.alij habent in glo.literā affirmatiuam † scꝫ qđ plura/
lis locutio geminat singularitatē:⁊ tunc cōcordat lex falsa.§.fi.
cum cōcor.⁊ in hoc geminat singularitates:qꝛ de equitate obstat
exceptio ꝓ parte eius q̄ stetit ⁊ ista litera affirmatiua verior est
⁊ inueni in scriptis antiquis quod dñs ac.interrogatus dixit
gloss.debere esse affirmatiuā ꝓpter leges que in ea allegantur q̄
hoc probant.⁊ vide qđ dixi.s.ver.item oppone qđ pluralitas.
¶ In glo.hic caute,ibi ar.huius.§.in hoc glos.male dicit qꝛ in
l.qui duobus.⁊.l.cui fundus.nō possint scindere obligationem
nō obst.iste.§.qꝛ hic tractatur de ꝓmissore liberādo ibi de here/
de obligando ⁊ non est eadem rō liberatiōis ⁊ obligationis,vt
j.de acti.⁊ obli.l.arrianus.And.¶ In eadē gl.ibi cui fundus.
primo responso imo secundo responso.Ibi si stipulatꝰ.§.j.vbi
equiparat pecuniā speciei certe.Fran.acc.¶ Ibi ꝓ parte tene/
34 tur tn̄.hoc est falsum † qꝛ qui tenetur sub cōditione nō est obli

gatus vt.j.si quis omissa causa testamenti.l.si quis sub cõditione.And. ¶ Ibi,si vero faciendum aliquid.dic scꝫ idiuiduũ.sed si diuiduũ secus. si eñ sic est in conditione dandi multo magis facti diuidui ar.l.v.§.vlti.j.de verb.obli.⁊.l.eadẽ.§.cato.⁊ fami.herc.l.heredes.§.in illa Jac.bu. ¶ Ibi primo responso.⁊.§.iij.penul.respõso.⁊ dic vt ibi Franci.ac.Et est rõ qꝛ vbi est ꝑ parte factum nihil videt̃ actũ nisi in totum ꝑficiatur vt.j.ad.l.fal.l.si is qui quadrigẽta.§.quedam.And. ¶ Ibi de sol.si stipulatus §.j.vbi poniturvterqꝫ casus de pecunia certa ⁊ specie certa,vt.j.de ver.obli.l.in executionib⁹.§.pria species Franc.accur. ¶ Ibi nihil ꝓdest partẽ soluere quin ad penã teneatur.Fran. Ibi idẽ qd in dando.hoc non valet vt.j.rem ratã haberi.l.si ꝓcurator. Ibi sed exceptio ꝑ parte oponitur.dic qd hec.l.non loqitur in facto diuiduo nec illa fuit ratio huius.l.vt probat ver.licet.sed est ratio qꝛ penalis stipulatio concepta est sub conditione.cui⁹ oratio sumitur negatiue ex aliquo maxime precedẽte oratione vniuersali affirmatiua vel copulatiua affirmatiua vbi aliquo non facto commitit̃ obligatio de rigore verborũ.⁊ in contractibus cum effectu ⁊ in iudicijs obstat exceptio pro parte,vt.d.l.si is qui ducẽta.§.vtruꝫ ⁊.§.cũ stipulamur de reb.dubi.Preterea nec in facto diuiduo puto aliud in contractibus q̃ in iudicijs. sed in vtroqꝫ ipso iure pro parte committitur.vt.§.cato.nec video qd ab illa regula sint extracta iudicia cum illud soluꝫ ꝓbet̃ per hunc.§.⁊ iste.§.alio casu loquit̃ scilicet in pluribus factis.

35 ¶ † Itẽ in iudicijs melior deberet esse conditio promissoris in euitanda pena q̃ in contractibus vt.s.eo.l.ij.§.j.cũ sequẽtib⁹.⁊ tunc qd dicit glos.esset absurdum vt.s.dixi in solutione contrarij.d.§.cato. ¶ Ibi.l.eadẽ.§.cato.hec vera secundũ Ric.et approbatur in.§.cato.⁊ qd sequitur additio fuit et falsa Richar. ¶ In ea.glo.in fi.ista opini.potest defendi,vt dixi.s.in solutione.§.cato.Jaco.butri.

1 ☞ Stipulatio de iudicio sisti non impeditur ex defectu iuris agendi.

1 **Reum.** ¶ † Defectus iuris agendi nõ impedit stipulationem iudicio sisti. ¶ Et dic qd cõmittit̃ rõne alicuius interesse:qꝛ forte aliqua negotia sua tractasset que omisit. Et qd dicit liberatus esse dicebatur.s.ab actione qua conueniebatur.Jaco.butr. ¶ Ibi vel vt exhibeã.põt ergo agi ad ipsum factum vt hic vel ad interesse vt.s.qui satisdare cog.l.ij.§.j.Ja. ¶ Ibi vel defendam si volo,vt.C.de fideiusso.l.sancimus.Nec ob.j.de bonis liber.l.s.ex pactionis.in prin.vt ibi colligitur Ray.

Homo sisti. Illud qd est in conditione pertinet ad vtilitatem creditoris dies apposita conditionis intelligit̃ apposita solutiõi.secus si id qd est in cõditiõe nõ spectat ad vtilitatem creditoris.vt dixi.s.eo.l.⁊ si post tres.Ja.bu. ¶ Et facit iste.§.ad qõnem q̃ nota.in glo.j.si cer.peta.l.nõ ois ver.⁊ cũ pecunia.Nõ ob.j.de aquir.heredi.l.si qs heres vt ibi nota. ¶ Itẽ non obstat de statuli.l.cũ heres.§.stich⁹ titio.qꝛ glose ibi posite male dicunt vt ibi dicã.videtur tamen cõditione impleta qd dies debeat expectari.nec ob.de condi.⁊ demon.l.iiij.§.si.et de ver.obli.l.hoc iure vt ibi not.Ray.

1 ☞ Stipulatio que debet committi ad interesse non committitur si cessat interesse de presenti et preterito.secus si de presenti non de preterito.
2 Actio iniuriarum quare non detur heredibus.
3 Lis pronunciatur pro contestata in contumaciam rei illaꝫ nõ contestantis.
4 Subrogatum sapit naturam eius in cuius locum subrogatur.
5 Actio subrogata an tollatur principali actione remota.
6 Actio cõpetens ad interesse an tollatur si desinat interesse.
7 Actio subrogata an assumat naturam eius in cuius locũ subrogatur.
8 Persona subrogata loco alterius an assumat naturam ⁊ statũ illius in cuius locum subrogatur.
9 Additio facta alicui statuto an debeat esse eiusdem nature ⁊ cõditionis cuius est ipsum statutum.
10 Excommunicatio facta de omnibus canonicis pergamẽsibus an extendatur ad canonicos qui postea fuerunt subrogati loco mortuorum.
11 Sententia excommunicationis nõ cadit in vniuersitate vel collegio.secus si interdictum.
12 Excommunicato rectore alicuius ciuitatis an successor eius sit excommunicatus.
13 Subrogatus in locum notarij vel officialis infirmi an eo mortuo debeat remanere in officio ⁊ habere eius salarium.
14 §.si qs iniuriarũ an habeat locũ si in stipulatiõe de iudicio sisti esset adiecta pena vt extincta ⁊c.
15 Dictio si,nõ tm̃ valet quantũ dictio nisi.⁊ facit ad questionem.
16 Dictiones nisi ⁊ si non que sunt eedẽ an ponant vel priuent.
17 Promittens nulli alij vendere nisi mihi nõ tenet̃ mihi vendere.
18 Nisi ⁊ preter differunt inter se.
19 Promittens nulli vendere nisi tibi an teneat̃ tibi vendere.
20 Exceptionis natura est ponere contrarium sue regule.
21 Uerba quando possunt trahi ad proprium significatum nõ debent trahi ad improprium ⁊ facit ad vnam decisionem.
22 Bannũ datum alicui ꝑ iudicem nisi intra decem dies qs se presentauerit ⁊ obediens fuerit an sit conditionale a principio.
23 Dictio nisi magis excipit a se ipso q̃ a subaudito.
24 Uerba,nisi te aliã in vxorẽ nunq̃ habebo,nõ faciũt mr̃imoniũ.

Qui iniuriarum. ¶ Qui promittit sistere ĩ actione iniuriarũ mortẽ iniuriãtis ⁊ iniuriati liberat̃ ab hac stipulatione nisi tantũ tp̃s in mora ꝑterierit qd potuerit actio ꝑpetuari.h.d.vsqꝫ ad.l.si quis.
1 Uel sic:Stipulatio † q̃ debet cõmitti ad interesse non cõmittit̃ si cessat interesse de pñti ⁊ preterito.sec⁹ si cessat de ꝑsenti non de ꝑterito.⁊ iste est verus intellectus. ¶ Sed secũdũ glo.hoc intendit actio subrogata in locũ alteri⁹ sapit ei⁹ naturã.⁊ ad hoc cõtinue allegat̃ ⁊ male vt.j.subijciã.hic eñ stipulatio nõ tollit primã actionẽ iniuriarũ.ergo nõ subrogatur loco eius,sꝫ accumulatur tanq̃ accessoria,argu.j.de vsufru.l.vel inutilium.Rayn. ¶ Et diuide in tres partes.In prima moritur iniuriam passus vsqꝫ ad ver.idẽ dicẽdũ.Ibi mortuus est iniuriat⁹ vsqꝫ ad versic.idem pompo.ibi est determinatio vtriusqꝫ casus vsqꝫ in fi.Prima subdiuidit̃ in tres.primo dictũ vsqꝫ ibi qꝛ tales.Ibi rõ dicti vsqꝫ ibi q̃uis.ibi remouet tacitã obiectionẽ.Ad euidentiaꝫ
2 premitte † qd actio iniuriarũ nõ datur heredib⁹ qꝛ dat̃ ad vindictã.sec⁹ si daret̃ ad penã.vt instit.de ꝑpetu.⁊ tẽpora.actio.§.sed heredibus.⁊ hic in glo.no. ¶ Ibi stipulat⁹ erat simpliciter sine pena.Gul.Ibi ꝓpter rẽ ipsam.i.propter idipsum qd fuerat in principali actiõe iniuriarũ ꝓsequẽdũ.sed persecutio vindicte nõ daret̃ heredi ꝑ actionẽ iniuriarũ.merito nec ꝑ hanc qꝛ pena apposita in stipulatiõe iudicio sisti succedit loco interesse vt.s.eo.l.si duo.§.j.Jac.de are.Ibi in hac cã scꝫ qñ interponit̃ super actione q̃ tollitur morte.⁊ est rõ qꝛ sublato principali vel morte vt hic:vl̃ pacto vt in ver.sequẽti:nã ⁊ defunct⁹ tollit̃ accessoria vt.j.de reg.iur.l.cũ principalis.ibi nõ ꝑmittit̃ ei.vt.s.eod.l.ij.in principio.Ibi action,on ob.j.de operis no.nunc.l.non solũ.§.si.vt ibi notaui Ray.not.ex fin.§.qd ex ꝑseueratione rei in mora ius actoris ĩpinguat̃ ⁊ cõtra morosuꝫ actio ꝑpetuat̃:qꝛ ex quo stat ꝑ illũ qui dꝫ litẽ cõtestari qd nolit cõtestari ꝓ cõtestata habet̃ ⁊ ꝑ hoc.j.de noxa.l.electio.§.fiis quẽ.⁊ ibi in glo.Et ex his
3 ꝓcessit mos iudiciorũ q̃ si reus † est cõtumax in cõtestãdo litem ꝓnũciat̃ lis pro cõtestata qd est notabile ⁊ de hoc dixi.C.de lit.con.l.vnica ver.itẽ q̃rit do.Ja.de are.pulchrã q̃stionẽ Itẽ gloss.allegat ⁊ cõtinue allegat̃ in causis qd actio subrogata in locuꝫ alteri⁹ sapit ei⁹ naturã in cui⁹ locũ subrogat̃ sed male ad hoc allegat̃ qꝛ nõ est subrogata actio ex stipulatu iudicio sisti actioni iniuriarũ imo ambe simul cõpetunt vt ptꝫ ex fi.huius.§.in ver.idẽ põpo.⁊ sic nõ est ꝓprie subrogatio.Et ideo meli⁹ allegaret̃ actio q̃ est ordinata ad aliã vel ꝓpter aliaꝫ dꝫ sortiri eius natu-
4 ram.† Sed ad primũ gñale qd dicit glo.de actio.subrogata ⁊c.faciũt cõcor.ĩ glo.allegate ⁊ maxime.§.fuerat ĩstituta de actioni.⁊ est exꝑssum in tex.j.si qs testamẽto liber esse iussus fuerit.l.j.§.hec actio ⁊ ꝓ hoc.j.de dona.l.q id qd.vbi d hoc nota.ꝑ Jac.de are.⁊ plene dixi ⁊ ꝑ Dy.de dona.causa mortis.l.qd debitori ⁊ dixi etiam.j.de iureiur.l.eũ qui.⁊ hic repetam qꝛ de hoc cõiter
5 hic recurritur ⁊ aliquid addã. ¶ Oppono ergo † qd licet tollat̃ principalis nõ tollat̃ subrogata vel addita vt.j.de consti.pecu.l.itẽ illa.§.q̃rit̃.Sol.dicũt qdã aut prima tollit̃ morte ⁊ tũc tollit̃ scda vt hic.aut prima tollit̃ ꝑscriptiõe ⁊ tũc scda remanet vt ibi qd est falsuꝫ qꝛ nõ est dare rõnẽ differẽtie.⁊ qd male dictũ sit ꝓbat̃.C.de vsuris.l.eos.Et ideo dicit dñs Jo.aut prima tollit̃ morte ⁊ sic ipso iure vt hic.aut ꝑscriptiõe ⁊ sic ope exceptiõis:⁊ tũc scda etiã eodẽ mõ tollit̃ regulariter.fallit in constituto vt in cõtrario.Sed scdm Ja.but.lꝫ ista sint bona verba ipe dicit qd hic scda nõ tollitur:ideo qꝛ principalis tollat̃ qꝛ sic semp tolleretur sublata principali,qd non est verũ vt ptꝫ in fi.§.ver.idem põpo.Sed remotio principalis qñqꝫ causa immediata quia ex defectu ꝑsone desinit interesse vñ non ideo cessat qꝛ actio iniuriarum sublata sit sꝫ qꝛ desinit interesse.⁊ vnde aut desinit ĩteresse nõ fieri nec retro factũ esse ⁊ tunc ex stipul̃.iudicio sisti tollit̃ vt in primo ⁊ secundo casu huius.l.⁊ sic remotio prime est causa mediata remotionis scde.aut defect⁹ principalis nõ facit desinere interesse retro factũ fuisse licet faciat desinere interesse hodie fieri tunc prima tollitur ⁊ remanet secunda vt in fi.huius.§.

versi.idem

ver.idem pōpo.imo defectus prime solet facere secundaʒ durare
6 vt.§.de eo per quē factū erit.l.fi.in prīci.† Si ergo queratur an
actio ad interesse competens tollatur si desinat interesse,dic aut
desinit interesse nūc ꝛ retro ꝛ tunc desinit actio que ad interesse
dabatur vt hic in primo et secundo casu.aut desinit interesse ho
die fieri,sed non desinit interesse retro factum ꝛ tunc non desinit
actio q̄ daẛ ad interesse,vt in vltimo casu huius.§.ver.idē pom-
po.ꝛ de hoc plenius dixi.ī.de ver.ob.l.eadē.§.cato.ꝟ.adhuc que
ro pone ꝙ stipulatus fui,et ver.sequentibus.et nota.et plene di
xi.ī.eo.l.qui aūt.§.j.et facit q̄d nota.per Dy.an casus superue-
niens excuset a precedenti dolo vel culpa de impensis in rebꝰ do
talibꝰ factis.l.et in totum.ꝛ q̄d notaui.C.de sponsali.l.iiij.ꝛ tan
getur.ī.e.l.qui aūt.§.j.¶ Item opponitur ad idem quod actio
7 subrogata † non assumat naturā eius ī cuius locū subrogatur.
l.item veniūt.§.cū p̄diximus de peti.heredi.ꝛ de iure dot.l.cum
in fundo.§.si fundus cōis.Sol.fm Jac.de bel.ad.§.cum p̄dixi
mus q̄d ibi erat accidentalis hic originalis natura.Et ad.§.si
fundus cōmunis q̄d hic est substitutio actiōis ibi rei nec est ibi
eadē ratio in vtroqʒ alias secus vt.ī.de donat.inter vi.et vxo.l.
si donante.§.sponsus.vel ad generalem so.huius brocardi,dic
secūdum eūdē Ja.de bel.et Cy.ꝛ Pet.C.de rei vxo.act.l.j.aut
actio substituitur in locū alterius prima sublata.aut adiungiẛ
alia acio prime actioni durāti.primo casu aut substituitur a le
ge aut facto hominis.si a lege tūc siue hominis culpa p̄cedente
siue nō in dubio sapit eius naturā,vt.d.§.fuerat.insti.de actio.
C.de rei vxo.actio.l.vnica in prin.de consti.pecu.l.ij.ī.de noxa-
li.l.electio.§.si is quē.ꝛ de aqua plu.arcen.l.quāq̄.§.iulianus.
Si hominis facto tūc retinet ꝓpriā ꝛ originalē naturā ꝛ nō sor
tiẛ naturā eiꝰ in cuius locū subrogaẛ,vt.ī.de acti.empt.l.ratio.
§.j.de priuile.credito.l.ij.§.parui.et de nouatio.l.aliam.Scd̄o
casu principali qn̄ adiūgiẛ alteri actioni aut legis potestate aut
hominis facto.Si legis potestate tunc retinet propriā ꝛ origi-
nalē naturā nec sapit naturā eiꝰ cui adiūgitur si est accidentalis
vt.d.l.itē veniūt.§.cum p̄diximꝰ de peti.hered.si certū petaẛ.l.
certi cōditio in prin.vbi de hoc in glo.nota.de dona.cau.mor.
d.l.q̄d debitori ꝛ de dolo.l.nō debet.Si hominis facto aut de-
bitoris culpa aut cōi voluntate.Si debitoris culpa retinet pro-
priā ꝛ originalē nāturā.ī.de neg.gest.l.si pupilli.§.fi.ꝛ.l.finaūt
in princ.ꝛ.l.diuortio vbi de hoc.Si vero cōi volūtate aut actio
prima est ꝑdita ad vindictā tūc actio adiūcta sapit eius naturā
vt hic recipit enim ab ea de facili corruptionem,vt.ī.de iniu-
rijs.l.quod senatus et.l.pretor edixit.§.j.Aut est rei persecu-
toria tūc si quidē actio prima descēdit ex causa lucratiua actio
scd̄a ei adiūcta sapit eius naturā vt.d.l.qui id q̄d in prin.ī.de do
na.Si vero ex cā nō lucratiua aut est solidi ꝑsecutoria ꝛ retinet
ꝓpriā ꝛ originalē vt.d.l.itē illa.§.q̄d adijciẛ.ī.de cōstitu.pecu.ꝛ
de peculio.l.iij.§.idē scribit.¶ Fallit qn̄ actio vetus informaẛ
vt.ī.de rescin.vēdi.l.titiꝰ ꝛ de acti.empt.l.teneẛ.§.j.Si non est ꝑ
secutoria solidi forte fauore ꝑsone tūc actio scd̄a sapit eiꝰ naturā
vt.ī.de cōsti.pecu.l.q̄d si maritꝰ in prin.Ja.de bel.Et nō ob.ad
p̄dicta.ī.de leg.primo.l.si creditori.§.j.vt ibi no.Ray.¶ Sed
Ja.but.recitat solutionē gl.q̄ est in.d.l.certi ꝯditio.ī.si cer.pet.
videlicet ꝙ actio subrogata ī locū alteriꝰ sapit naturā originalē
eiꝰ ī cuius locū subrogaẛ.accidentale aūt nō.Et dicit q̄d ista est
cōis.Dicit tn̄ q̄d in casu huius.§.nō est ideo qꝛ actio ex stipula
tu iudicio sisti assumat naturā prime vel qꝛ prima extinguatur
tpe vel morte,sed qꝛ desinit interesse lʒ illud causetur a morte et
tpe ꝛ qn̄.ʒ non,vt.§.dixi.Jaco.but.¶ Andr.pisanus sic soluit
aut loquimur de suppletione ꝛ si ꝑ eādem.l.numero sapit ean-
dem naturā,vt.C.si aduer.transac.l.ij.Fallit.ī.de iure dot.l.cuʒ
in fundo.§.si fundū.Si non est eadē numero nō sapit eius natu
ram.vt.l.q̄d debitori de donat.cau.mor.Si ꝟo subrogatur aut
legis potestate ꝛ sapit eius naturaʒ.vt.l.j.§.hec actio.si quis te
sta.liber esse ius.fue.ꝛ.d.§.fuerat.insti.de actio.si facto hois non
sapit,vt.ī.de noua.l.aliā.Si cumulaẛ aut est principalis ꝛ sem-
per retinet ꝓpriā naturam,vt.ī.de pecul.l.iij.§.idem scribit.ꝛ.C.
cōia de lega.l.j.in fi.Si ꝟo accessoria bene sapit eius naturam ꝛ
tollitur sublata principali vt hic ꝛ.ī.vt leg.no.caue.l.j.§.si sub
conditione.Andr.Petr.aliter soluit.Qn̄qʒ actio nō ꝓprie sur
rogatur sed suppleẛ sicut cū deficiētibꝰ verbis suppletur a men
te ꝛ ista diciẛ vtilis ꝛ sapit naturā prime.ī.si quadru.paupe.fe-
ci.dicatur.l.penultima de noxali.l.electio.§.si is,ꝛ de religiosi.l.
ossa.§.si locꝰ nisi in eo casu quo supplet:qꝛ in eo deuiat ab eius
natura.aliqn̄ ꝓprie subrogaẛ qꝛ prima extinguitur ꝛ noua daẛ
loco illius.sicut cū datur actio in factū loco actionis de dolo cō
tra parentē vel patronū tūc sapit naturā prime nisi in eo ꝓpter
q̄d fit subrogatio:qꝛ non infamat,vt.ī.de dolo.l.non debet.et ꝑ
hoc insti.de actio.§.fuerat de condi.ꝛ demon.l.filie.§.titio.ꝛ.C.
de rei vxo.actio.l.vnica in princi.ꝛ hoc verum si a lege fit subro-
gatio.Si vero ab homine fiat subrogatio tunc non sapit eiꝰ na
turam vt cum fit nouatio:tunc enim quātū ad rē que debeẛ sor-
titur naturam prime nō aūt quātū ad qualitates extrinsecas.si
cut patet de actione ex stipulatione subrogata ꝑ modum noua
tionis loco actionis in factum ex re iudicata.nam quo ad rē de
bitam sortitur eius naturam sed non fit executio ex officio sicut
fieret ex re iudicata,vt.ī.de re iudi.l.quarta.§.si ex conuentione.
C.de execu.rei iudi.l.ij.ꝛ ad hoc.ī.de separatio.l.j.aut q̄ritur de
actione que adiungitur alteri ꝑ viā cumulationis:tunc aut ac-
cumulatur tanq̄ principalis ꝛ non sapit naturā prime sed reti
net propriā naturā siue cumulatio fiat per legem siue per hoīeʒ
vt.d.l.itē veniūt.§.cuʒ prediximus.de peti.here.de consti.pecu.
l.itē illa.§.adijcitur.ꝛ.C.cōia de lega.l.fi.Fallit.ī.de dona.l.qui
id q̄d.ar.ī.de re iudi.l.nec ex liberalitate.aut accumulatur ꝑ mo
dū accessorij:ꝛ tunc habet locū iste.§.qꝛ sapit naturā prime.ꝛ ꝑ
hoc.d.l.j.§.si sub cōditione vt leg.no.ca.Pe.¶ Vel dic latius
vt colligi pōt ex dictis Jac.de are.ꝛ Dy.q de hoc notant.d.l.q
id q̄d de dona.ꝛ.l.debitori de dona.cau.mor.ꝛ ꝑ Rofr.in que-
stionibus suis.v.q.per Cy.d.l.vnica.de rei vxo.acti.§.sed si nō
ignoremꝰ versi.ꝛ oēs q̄dē euētus.ꝛ tetigi etiā.C.ad maced.l.iij.
aut actio subrogatur in locū alterius per modū suppletionis.
aut ꝑ modum substitutionis seu modū subrogationis aut per
modū cumulationis.primo casu qn̄ lex supplet aliquā actionē
per modum equitatis aut supplet eandē numero cum illa que
sublata est.aut aliam.primo casu aut est eadem ratio equitatis
in suppleta q̄ in prima ꝛ tūc sapit eius naturā,vt.C.si aduersus
trāsac.l.j.ꝛ.ij.aut nō est eadē equitas ꝛ tunc nō sapit eius natu-
rā,vt.ī.de iure do.l.cū fundo.§.si fundus.aut lex supplet aliā et
tunc nō sapit eius naturā vt.d.l.q̄d debitori de dona.cau.mor.
ꝛ de dolo.l.heredes.ꝛ.l.nō debet.¶ Et est ratio diuersitatis an
suppleat eandē vel aliā qꝛ cū supplet eandē nō videẛ nouā indu
cere,sed potius veterem reformare vt.ī.de penis.l.si vnus.§.pa
ctus.ver.q̄d in specie.Sed vbi aliā videẛ velle supplere nouam
cum ꝓpria natura qꝛ si cū eadem natura voluisset supplere non
aliā sed eandē suppleuisset.Secundo casu qn̄ in locū prime ex-
tincte alia subrogaẛ,aut subrogaẛ ꝑ modū substitutionis po-
testate legis:tūc sapit eādē naturā vt insti.de ac.§.fuerat ꝛ si q̄s
testamento liber esse iussus fuerit.l.j.§.hec actio.ꝛ.d.l.vnica.C.
de rei vxo.actio.aut subrogaẛ facto hois:tūc aut q̄rimus an sa
piat eādē naturā quātuʒ ad effectū ꝛ efficaciā seu qualitates ex-
trinsecas ꝛ dic ꝙ nō vt.ī.de re iudi.l.iiij.§.si ex conuentione de
priuileg.cre.l.ij.§.paruiqʒ.de noua.l.aliā.ꝛ.C.de excep.rei iudi.
l.ij.ꝛ etiā ob chirographariā pec.l.j.ꝛ est rō inter hūc ꝛ p̄mū mē
brū qꝛ plus iuris habēt substituti legis q̄ hois sicut ꝛ repetitio
vt.§.de lega.ij.l.cū pater.§.ab instituto.¶ Tertio casu princi-
pali quādo per viā cumulationis adiūgitur ꝛ iste est magis dif
ficilis.aut accumulaẛ vt accessoria ꝛ sapit eandē naturā vt hoc
§.qꝛ accessoriuʒ naturā sequitur principalis vt.ī.de regu.iur.l.
cum principalis.aut accumulaẛ vt principalis ꝛ tunc aut per le
gem aut per hominem.si per hominē tunc nō sapit eius naturā
vt.ī.de consti.pecu.l.item illa.§.adijcitur de lega.iij.l.fideicom-
missa.§.pleriqʒ.ij.ꝛ.iij.responso subtiliter intelligendo.Et est
rō qꝛ cū quelibet sit ꝓpria ꝛ separata ꝑ se separatos debet habe
re effectꝰ qꝛ separatorū ꝛc.vt.C.de dona.inter vi.ꝛ vxo.l.si mari-
tus.Fallit.d.l.qui id q̄d in princi.ī.de dona.Et est rō ne ex libe-
ralitate ꝛc.vt.ī.de re iudi.l.ne ex liberalitate aut accumulaẛ per
legem ꝛ tunc aut ex diuersis principijs siue factis ꝛ tunc non sa
pit alterius naturam vt.ī.de pecu.l.iij.§.ideʒ scribit de neg.gest.
l.diuortio ꝛ.l.tutor.ī.de fideiusso.ꝛ de iureiurā.l.eum qui prout
refertur ad totā naturā legis acquil.non solū primeua.Idem si
ex diuersis pricipijs ꝛ eodē facto,vt.§.ꝓ socio.l.rei cōis.ꝛ.l.seq.
ꝛ.l.si ex causa.§.fi.ꝛ.l.seq.Et est ratio vt.§.ꝑxime:qꝛ cum lex in-
troduxerit eas ꝓpter diuersas causas quarū causaruʒ quelibet
habet suā ꝓpriam naturā,nec lex eaʒ mutauit expresse quelibet
remanebit in suo esse qꝛ non mutatur,vt.C.de testa.l.sacimus.
aut ex eodē principio:ꝛ tūc aut eadē equitate procedūt ꝛ sapiūt
eandeʒ naturā vt.ī.ad.l.aquil.l.queādmodū.§.magistratus.et
C.eo.l.de peco.Et est ratio quia par ratio paria iura suadet,vt
ī.vt in pos.leg.l.is.cui.§.constitutio ibi parem vtilitatis ꝛc.nā
vbi eadem rō idē ius.ī.ad.l.aquil.l.illud.aut non procedūt ea-
dē rōne vel equitate:ꝛ tunc aut vna cumulaẛ propter aliam ꝛ sa
pit naturā eiꝰ cui cumulaẛ.naturam dico que erat tempore quo
cumulabatur,vt.ī.de seruo corrupt.l.vt tn̄.Et est ratio qꝛ eius
naturam sequitur propter quā in esse ꝑducitur.arg.ī.de auro ꝛ
argē.leg.l.ꝛ si non sint.§.pueniamꝰ.aliā aūt naturā que postea
superuenit nō sapit,vt.ī.de peti.here.l.item veniūt.§.cū predi-
ximus.Et est ratio qꝛ ꝓpter illā superueniētem naturam cumu
lata non fuit.aut nulla accumulatur ꝓpter alteram ꝛ tunc non
sapit eandē naturam,nam ꝑ specie testatoris legata competit le
gatario rei vendicatio ꝛ personalis ex testamēto ꝛ ex eodē prin-
cipio,vt.§.de lega.ij.l.cum filiꝰ.§.varijs.ꝛ de leg.j.l.huiusmodi.

§.fi.q2 tñ vna datur rōne obligatiōīs.s.actio ex testamento:alia
vero non sed rōne dñij ⁊ cōtra quēlibet possessorē.Itē realis mi
nori tēpore tollit̄ ꝙ ꝑsonalis.⁊ hoc q2 nō veniūt ꝓpter eandē rō
nem q2 vna ideo q2 per cōditionem que euenerat trāslatum erat
dominiū in legatariū vt.j.de leg.ij.l.legatum.alia q2 ꝑ aditionē
heredis videtur celebratꝰ quidam quasi cōtractus ex quo heres
obligatur.vt.j.ex qui.causis in posses.eatur.l.apud iulianū.sed
quātum ad effectū in eādem rōnem vel equitatē participāt.naz
ꝑsonalis ⁊ hypothecaria intātū cōpetit quātum personalis,vt
C.cōia de lega.l.i.§.fi.qd in alia hypothecaria nō est vt ibi no.ꝑ
dicta collecta sunt partim ex scriptis Ja.de are.⁊ Dy.⁊ ptiz ex
8 scriptis vltramōtanoꝝ†⁊ idē est in ꝑsona subrogata loco alte-
rius vt assumat naturam ⁊ statū illius in cuius locū subrogat̄
vt.C.qñ tutores vel curatores esse desinant.l.j.de tutelis.j.l.qsi
tum.⁊ de iudi.l.mortuo iudice.iudex tamē subrogatus maius
habet tempus ad difiniendum causaz quā habuisset defunctus
in cuius locū subrogatur.vt.C.de iudi.l.properandū.§.sin au-
tem in medio.⁊.j.de iudi.l.iudex.Itē res subrogata loco alteriꝰ
sapit eius naturē extra vt lite pendente.c.iij.⁊ pro hoc extra de
voto.c.magne.§.penulti.⁊ de statu mona.c.recolentes.ad fi.Et
colūna subrogata loco alterius fungit̄ vice prime,vt.j.de ser-
ui.vrba.ꝑdi.l.eū debere.⁊ ad hanc materiam bene ꝯcordat.C.
de aqueductu.l.decernimus.circa fi.li.xj.¶ Et predicta adduci
9 possunt ad multas questiones.⁊ primo qd si additio† fiat alicui
statuto,ꝙ debeat esse eiusdem nature ⁊ conditionis cuius erat
primum statutū.de quo dic vt plene not.per Gul.durandū in
decretali extrauagāti de postulando.c.ꝑperandum.nam illud
qd accrescit alteri rei sapit naturaz eius cui accrescit.j.de publi
cia.l.si ego.§.qd tamen per alluuionem.⁊.j.de iur.dot.l.iiij.Se-
cūda questio est:legatꝰ apostolice sedis excōicauit canonicos ꝑ-
10 gameñ.†nō exprimēdo ꝓpria nomina canonicorū.nunqd post
ea subrogati in locū mortuorū ⁊ erunt excōmunicati:iste.§.est in
argu.ꝙ sic ⁊ melius.j.de iudi.l.ꝓponebatur.pro ⁊ cōtra potest
adduci.j.de verb.obli.l.inter stipulantem.§.sacram.vbi Dy.q̄
rit istam qōnem ⁊ soluendo dicit qd si proprijs nominibꝰ fue-
runt excōmunicati successores non erunt excōmunicati.si vt col
legiū sic,vt ibi plene dixi in ꝟ.itē adducitur.iste.§.per Dyn.ad
aliā qōnem.sed sicut ibi dixi questio iure nouissimo non ꝓcedit
11 †q2 sentētia excōmunicationis non procedit in vniuersitatē vl
collegiū vt extra de sententia excōmu.c.romana.§.in vniuersita
tē.lib.vj.sed procedere posset in sententia interdicti que cadit in
vniuersitatē.vt eo.ti.c.si ciuitas li.vj.¶ Facit ēt iste.§.ad alias
questiones notatas.d.§.sacram.scilicet ad questionē lazari qui
resurrexit an recuperaret vxorem ⁊ bona ⁊ de hac questione tan
gitur.s.de legi.l.ex his.Item facit ad aliam q̄stionez si aliquod
monasteriū qd habebat multa priuilegia sit destructum ⁊ aliud
edificatuz sub nomine eiusdē,an habeat eadē priuilegia de qua
dic vt dixi.d.§.sacrā.⁊ per Dy.de leg.iij.l.pater.§.tusculanus.
Et si ecclesia sit destructa ⁊ voluntate parochianoruz alio loco
edificata vtrū qui erant patroni prime sint patroni scde de quo
dixi.d.§.sacramenta.⁊ no.per Ber.extra de iure patronatus.c.
12 qm̄ in quibusdam.¶ Itez facit iste.§.qd excōmunicato† recto
re alicuius ciuitatis sit excōmunicatus successor de quo not.ex-
tra de immuni.eccl.c.aduersus.§.ceterum.In glo.que incipit ⁊
ita delictum aliquādo tamen illi qui substituuntur loco aliorū
non succedūt in locum nec honorē eorū vt in questionibꝰ Bar-
tholomei brixi.cxij.q.que incipit quidam clerici.naz canonicus
subrogatus in locū mortui non dicitur esse eius successor sed ec
clesia vt colligitur ex notatis per Innoc.extra de elec.c.qd sicut
in glo.⁊ si contēpti.⁊ dixi.C.de sacrosanc.eccl.l.j.circa medium.
¶ Item faciunt predicta si in aliqua ecclesia cōsueuerāt esse ca
nonici regulares in eadē ecclesia sunt recepti paulatim canoni-
ci seculares ita qd finaliter remāsit solū in canonicis secularibꝰ
nūquid tenebūtur portare habitū canonicoꝝ regularium qbꝰ
successerūt.dic ꝙ nō vt extra de ecclesijs edifi.c.ad audientiam.⁊
no.per cōpost.extra de elec.c.cum causam in fi.¶ Faciunt etiā
predicta ad questionem notarij vel alterius officialis subrogati
13 in locuz infirmi† an infirmo mortuo debeat remanere in officio
vel non.⁊ dic qd remanere debet nō tñ debet habere salariū qd
habere debebat ille in cuius locū subrogatus est,sed heres ipsiꝰ
defuncti vt plene dixi.C.de officio prefec.preto.orientis.l.si qs.
Item vide aliā questionē notatā per Dy.d.l.q id qd.j.de dona.
¶ Itē oppono qd ista actio sit transitoria ad heredes ⁊ in here
des vnde videtur ob.j.de acti.⁊ obli.l.ex depositi.⁊.l.ex cōtracti
bus.Sol.dicit gl.illud regulare hic speciale q2 assumit naturā
eius in cuiꝰ locū subrogatur.Sed tu dic ꝙ est ꝑpetua ⁊ trāsito
ria in heredes sui natura sz hic ideo nō trāsit q2 dat̄ ad iteresse ⁊
desinit iteresse ⁊ iō desinit actio cōpetere nō iō q2 hec actio ex sti
pul.assumit naturam prime vt supra dixi.¶ Est etiā attenden
dū qd iste.§.in fi.ꝟ.idem pompo.videtur destruere regulam iu
ris cū principalis.⁊.c.accessoriū lib.vj.nam hic sublatum erat
principale.s.actio iniuriarum:⁊ tamē durat accessoriū scz actio
ex stipulatu iudicio sisti:sed potest dici qd hoc cōtingit propter
morā debitoris.⁊ de hoc vide qd no.per Dy.⁊ alios.d.c.accesso
riū ⁊ qd dixi.d.l.cū ꝑncipalis ⁊.C.de iudic.l.j.⁊ de vsuris.l.eos.
⁊ plenius.C.de luitiōe pig.l.intelligere ⁊ ibi etiā ꝑ Cy.¶ Item
14 querit Gul.de accu.†an iste.§.locū habeat si in stipulatiōe iu-
dicio sisti fuisset adiecta pena vt extincta actio.iniuriarū extin-
guatur pena.⁊ videtur ꝙ sic per istū.§.s.ea.l.⁊ si post tres.sz ibi
dicit nisi ius actoris sit factū deteriꝰ hic aūt ex mora erat factuz
deterius:q2 actio perijt ergo pena non pōt purgari ⁊ iste.§.intel
ligitur quo ad interesse nō quo ad penā.⁊ hoc tenet ipse Guil.
alij contra:q2 ex mora non est immediate factum deterius sed ex
morte vt.s.ꝓbaui als secus vt in fine huius.§.sz aliud impedit
q2 nō lz purgare post moram ⁊ per mortem:⁊ videtur expressuz
C.de fideiusso.l.sancimus circa fi.¶ Item oppo.ꝙ casus super
ueniens non excuset a mora.vt.j.depositi.l.si plures.¶ Sz for
te illa regula locū habet in alijs obligationibus nō in illis que
ad interesse vel ꝓpter interesse cōmittuntur vel aliter vt.s.dixi
15 Jac.but.¶ Demū glo.colligit qd hec dictio† si non:que est in
ver.idem pōpo.tantundē valet quātū dictio nisi vt.ff.de ma.te-
sta.l.stichum.⁊ de senato.l.femine.⁊ ibi in glo.⁊ dicit qd ponit ⁊
allegat pro ⁊ contra.Et dicit qd facit ad questionem si promisi-
sti non vendere alij nisi mihi an mihi vendere tenearis que que
stio tāgitur.j.de actio.emp.l.si sterilis.§.si tibi fundū ver.sed et
si ita.¶ Unde ad solutionē cōtrariorum ⁊ determinationē qō-
nis ⁊ de significato huius dictionis nisi,vide qd no.per Dy.ex
tra de regu.iur.c.peccatū nō remittitur li.vj.⁊ qd dixi.C.de trās
actio.l.iiij.⁊ ibi per Odofr.⁊ extra de accusa.c.accusasti per Ar
chid.in rosario.xv.q.iij.c.non est.⁊ dixi etiā d manumis.testa.l.
titia.§.fi.⁊ plenissime in alphabeto dictione nisi q̄ hic repetā q2
cōmuniter de hoc hic recurritur.⁊ no.etiā de hoc ꝑ eundē Ar-
chi.extra de constitu.c.ij.lib.vj.de prebēd.c.vlti.de sentē.⁊ re iu-
di.c.abbate.§.ceterū.⁊ de ꝑscrip.c.j.per ipm ⁊ Jo.an.⁊ in decre-
16 tis.ij.q.j.c.notū in parua glo.⁊ in Spe.de spō.in prin.† Dic er
go primo sm Ja.de bel.aut dictionē nisi vl si nō ꝙ idē est sequit̄
negatiua aut affirmatiua.primo casu nō ponit imo ꝑuat vt.d.
l.titia.§.fi.d ma.test.secūdo casu aut dictionē nisi ꝑcedit oratio
affirmatiua aut negatiua.Si affirmatiua aut precedit genus ⁊
sub dictione nisi sequitur species q̄ de natura sui includitur in
genere tunc nō ponit imo priuat ⁊ excludit vt.j.de custo.reo.l.ij.
§.penul.⁊ fi.⁊ de reg.iur.l.quo tutela.in prin.ad turpil.l.j.§.pe-
nul.⁊ ar.j.de penu lega.l.nā qd.§.fin.aut precedit genus ⁊ sequi
tur species que de sui natura in genere nō includeret̄ tūc dictio
nisi ponit nō excludit vt.j.de leg.j.l.plane.§.sed si non corpus.⁊
§.sed hoc ita.⁊ arg.j.de annu.leg.l.seio.§.vxori.de lega.prestan.
l.virilis.§.fi.⁊ de pig.act.l.j.§.fi.Si aūt precedat negatiua tunc
dictio nisi ponit.vt.j.de act.empt.l.si sterilis.§.si tibi fundū.ꝟs.
sz si ita.Alij dicūt:aut dictio nisi ꝓfertur a lege ⁊ tunc ponit,vt
hic.aut ab homine ⁊ tunc negat,vt.d.l.titia.§.fi.de manumis.te
sta.Cōtra hoc est.d.l.si sterilis.§.si fundū versi.sed si ita.Jac.de
bel.Predicta quasi in effectu ꝯcordāt cū notat.per Dy.d.c.pec
catum non remittitur.circa prin.de reg.iur.li.vj.⁊ ad.l.titia.§.
fi.de manu.testa.vbi est oratio negatiua.⁊ tñ dictio nisi non po
nit sed priuat.Respōde vt dicit Dy.d.c.peccatū.q2 illud cōtin
git ex mente ꝓferentis.nam verba ibi erant apta ad prohibitio
nem libertatis:quia dicebat liber ne esto.⁊ ideo non debent op
positum.i.dationem libertatis inducere:q2 ꝟba ad vnū effectuz
producta non debēt operari cōtrarium.vt.j.de adimē.lega.l.le
gata inutiliter.⁊ de condi.⁊ demon.l.cum tale.§.fi.¶ Uel po-
tes dicere qd ibi ponit.nam primo negabatur potentia liberta
tis dande cum dicebatur liber ne esto.⁊ ideo qd sequitur nisi rō
nes reddiderit ponit potētiā primo negatā nō actū.quia ꝑmo
actus non fuerat negatus.⁊ ista est solutio Pet.⁊ Ja.but.qui
tenent qd dictio nisi semꝑ ponat si negatiua precedat cōtrariū
eius qd est negatū.¶ Andr.dicit ꝑdictam solutionē esse cōtra
casum.l.si quis ita libertatē.j.de statulibe.nā ibi ad actū man-
dati verba illa fuerūt apposita.vnde ipse dicit aut precedit ora-
tio negatiua:⁊ tūc aut ante orationē negatiuā nō ꝑcedit volun
tas testatoris:⁊ tūc dictio nisi hz ponere nō actualiter sed apti
tudine vt.d.l.titia.§.fi.de manu.testa.aut ꝑcedit volūtas testa-
toris:⁊ tūc dictio nisi vel si nō ponit actu ⁊ aptitudine.vt.d.l.si
quis ita de statuli.aut ꝑcedit orō affirmatiua:⁊ tūc aut loqmur
in actibus q ꝓcedūt ex actu vnius ⁊ tūc ponit ꝯditionē incepti-
ue.vt.j.de cōdi.⁊ demon.l.qbus diebꝰ.§.quidā titio.aut proce-
dit ex actu duoꝝ ⁊ tunc ponit ꝯditionem resolutiue:vt.j.de act.
⁊ obli.l.obligationū fere.§.cōditio.¶ Et ex his dicit patere so
17 lutionem ꝑdicte qōnis que est hic in glos.† qñ quis ꝓmisit nulli
alij vendere nisi mihi an teneatur mihi vendere.nā hic nulla vo
luntas vendendi actualiter precesserat conditionem.⁊ ideo non
cogitur

cogitur mihi vendere sed pōt si vult. Et iste est casus. d. l. si steri lis. §. si tibi fundū. ver. sed si ita. ꝛ. d. l. titie. §. fi. ꝛ de manu. testa. Et per hoc soluit alia questio q̄ format. d. l. obligationum fere. §. coditio. de actio. ꝛ obli. ibi em̄ ille actus p̄cessit cōditionem, vt d. l. quibus diebus. §. qdā titio. de cōdi. ꝛ demō. And. ad hoc fa cit qd no. in glos. j. de in diē addic. l. ij. ꝛ de hoc adhuc. j. dicetur. ¶ Pe. aūt circa hoc sic dicit: cū querit an dictio nisi, vel preter, ponat vel excludat aut dictio exclusiua sequit orationē negati uā aut affirmatiuā. si affirmatiuā tūc exclusio continet qd indu cit precedēs affirmatiua. vt ois homo currit nisi petrus. sequit qd petrus excluditur. eodem modo si negatiua p̄cedat excludit qd est negatū vt nullus homo currit nisi petrus sequitur qd pe trus currat ꝛ excludat ab oratione negatiua. hoc tn̄. l. nō ꝓbat,
18 et ideo dn̄s Lambertus dicit qd differt dictio nisi ꝛ † preter,[a]
a vnde aut dictio nisi, sequit orationē negatiuā ꝛ ponit qd pri⁹ est negatū siue ꝓferat a lege siue ab homine vt hic ꝛ. j. de ali. ꝛ ci. le. l. stichus. §. titia. ꝛ de annuis leg. l. titia. aut sequit oratio nē affirmatiuā ꝛ non ponit sed excipit, vt. j. de leg. j. l. plane. §. si quis. ꝛ. d. l. obligationū fere. §. cōditio. de actio. ꝛ obli. aut que ritur de dictione preter: ꝛ tūc aut cōtinet aliqua que in precedē ti oratione cōtinebantur ꝛ tūc excludit. j. de penu leg. l. nam qd liquide. §. fi. aut nō cōtinet qd continetur sub precedēti oratiōe tūc aut ex verbis precedētis orationis apparet ꝓferentē exclu dere velle: ꝛ tūc excipit, vt. j. de stipu. ser. l. ꝓinde. §. j. aut non ap paret q̄ vellet excludere: ꝛ tūc ponit ꝛ non excludit. j. de pigno. acti. l. j. ꝛ insti. de adopt. §. cū aūt. ad cōtrariū r̄ndet. s. ad. l. titia. de manu. test. vbi precedit oratio negatiua: ꝛ tn̄ non videtur po nere dicit eniz qd ibi ponit qd negatiua negabat siue negatiua neget potētiā siue actū: nā cū dicit liber ne esto per istam oratio nē nō erit liber: sed q2 per hoc negatur solū facultas ꝛ potentia ne liber fiat qd esse pōt, vt. j. qui ꝛ a qui. ma. liberi non fiāt p to tū. ꝛ tūc sequit nisi rationes reddiderit istud nisi ponit qd possit esse liber ꝛ ad libertatē ꝓduci rōnibus redditis non qd sit liber ipso actu q2 tantū negabatur potentia ꝛ non actus. ꝛ per hoc patet solu. questionis q̄ est hic in glo. nō vendam alicui nisi tibi oratio negatiua solū negat facultatē vendendi vnde dictio nisi, ponit facultatē mihi vendēdi si vult ꝛ nō alij nō aūt cōpellitur mihi vendere, vt. d. l. si sterilis. §. si tibi fundus. de actio. empti.
19 Gul. de cu. sic dicit. ¶ Glos. querit si ꝓmisi nō vēdere † nisi tibi an cōpellar tibi vendere. ꝛ videtur qd sic: q2 dictio nisi. ponit vt hic in cōtrariū videt. d. l. titia. §. fi. de manu. testa. sed. ll. predicte loquūtur qn̄ dictio nisi. ꝓfertur a lege. Sed si ꝓferat ab ho mine an ponat: vr̄ q̄ sic. j. de le. iij. l. fideicōmissa. §. si fideicōmis suz. ꝛ videt tex. in. d. l. obligationū fere. §. ꝯditio. de actio. ꝛ ob. ꝛ arg. j. de in diem addict. l. ij. vbi de hoc in gloss. quid dicendum. ¶ Dic aut dictio nisi, ponit post verba negatiua vel coniun gitur facto negatiuo: tunc aut querit an dictio nisi, ponat ex vi verborū ꝛ sm̄ rectam significationē. ꝛ dico q̄ non. ita intelligat d. l. titia. §. fi. de manu testa. Et est ratio vt dixi supra quia illud quod inducit ad tollendū nō dz operari effectū cōtrariuz ꝛ ibi fiebat aīo adimēdi libertatē magis q̄ dandā. aut q̄ritur an di ctio nisi possit ponere nō inspecto rigore verborū sed habito re spectu ad verba vel factū q̄ precedūt: tunc dico qd ponit siue ꝓ ferat ab homine siue a lege. vnde habito respectu ad precedētia ponit, vt. d. l. si quis ita. in prin. de statutolibe. ꝛ. l. si peculiū. §. fi. per quas tēpera dictam. l. titia. §. fi. de manu. testa. Jaco. tn̄ bu. dicit qd in. l. titia. §. fi. ponit ex significato verbi ex mente autem nō: q2 magis repugnat mens q̄ verba. cuius Jacob. opi. supra clarius posui. aut dictio nisi. coniungit cum facto affirmatiuo. tūc dicit qd semp ponit sed tn̄ conditionaliter p quē tn̄ modum conditionis ponat dic vbi ꝓfert dictio nisi. in vltima volūtate hz vim vere ꝛ simplicis cōditionis. in actibus inter viuos ha bet vim resolutionis ꝛ totū cōtractū vel actū resoluit. primum probatur. d. l. quibus diebus. §. quidā titio. de condi. ꝛ demon. scd̄m probatur. d. l. ij. de in diē addic. ꝛ ibi in gl. ꝛ. d. l. obligatio nū fere. §. conditio. de actio. ꝛ obli. ¶ Sed omnes predictas di stinctiones videtur tollere. l. diuus. j. de peti. hered. Sed ibi im ꝓprie ponitur dictio nisi. pro ꝛ si vel pro sz si. vt ibi dixi. ꝛ dic vt ibi no. Richard. ꝛ. j. dicam. ¶ Et omnes distinctiones sunt bone ꝛ quasi eedem in effectu. ¶ Item videtur cōtra predicta quod vbi precedit oratio negatiua nō ponit sed priuat. j. de re gu. iur. l. nemo ex is. in princi. sed ibi erat duplex negatio q̄ equi pollet affirmatiue. vt. j. de verbo. significatio. l. duobus verbis. ¶ Ad dic quod ibi ponit contrarium eius quod precessit. Vn de breuiter credo omnia predicta sic posse ꝯcludi. dictio nisi sui
20 natura est exceptiua †. de natura exceptionis est ponere contra rium sue regule. de regu. iuris. l. j. ꝛ. s. de legibus. l. in his. Vnde siue dictio nisi, sequatur affirmatiuā siue negatiuam siue a lege siue ab homine ꝓferat semper ponit contrarium eius qd pre cessit vt ex predictis patet. ꝛ hoc verum nisi oratio que ponitur sub dictione nisi, sit talis quod in p̄cedenti oratione nō includa tur. tūc em̄ cum excipere non possit ponit vt. C. de rei vendi. l. re tua. de condi. inser. l. fi. cū si. Et idē est in dictione preter, vt. j. de pign. actio. l. j. ¶ Et ex predictis patet solutio q̄onis que hic fit in gl. nam dictio nisi. intantum ponit qd si vendas alijs possiz agere cōtra te non tn̄ cōpelleris mihi vendere, vt. d. l. si sterilis. §. si tibi fundus. ver. sed si ita. ꝛ de contrahē. emp. l. qui fundū. ij. Et alterius questionis q̄ formatur in glo. d. l. obligationum fere. §. cōditio. de actio. ꝛ oblig. si iudex dixit excōico te nisi sol uas vsq2 ad. x. dies. an sit excōicatus statiz vel demū elapsis de cem diebus si nō soluat vr̄ q̄ demū elapsis decē diebus. ꝛ hoc videtur dicere textus hic. ꝛ q2 iste actus sententie pendet ex vo lūtate vnius. s. iudicis. ꝛ ideo inducit cōditionē inceptiue, vt. d. l. quibus diebus. §. qdā titio. ꝛ ita sententia iudicis pōt equipa rari voluntati testatoris q̄ facit actū purū vere conditionalem: sic ꝛ sententia iudicis q̄ ex eius mera potestate dependet. arg. j. de pig. actio. l. nō est mirū. de leg. j. si quis legauerit. ꝛ. d. l. quib⁹ diebus. §. quidā titio. ꝛ facit qd notat Petr. C. de contrahend. emp. l. si. in fi. Ray. ꝛ sic dicemus predictā sententiā fore condi tionalē. ꝛ ideo si soluerit medio tēpore nō erit excōicatus. in cō tractibus autē secus qui dependent ex voluntate duoꝝ. ꝛ iō nō inducūt cōditionē a principio sed inducūt resolutionē existente cōditiōe, vt. d. l. ij. ꝛ ibi in gl. j. de in diē addictiōe. Gul. ꝛ Tho. Formaginus. Cōtrariū tamen videtur sentire glo. in. d. l. obli gationū fere. §. cōditio. de actio. ꝛ obli. ꝛ hāc videtur sequi Ja co. butri. qui dicit q̄ si iudex ꝓnūciauit aliquē mittendū in pos sessionē nisi aduersarius cōpareret intra tertiū diē an dictio ni si, videatur poni ad resolutionē sententie si cōpareat an ab ini tio faciat sententiā conditionalē. ꝛ dicit q̄ videtur poni ad reso
21 lutionem sententie: † quia vbi verba possunt operari scd̄m pro prium significatum non debent trahi ad improprium. j. ad tre bel. l. sceuola. ꝛ de vulg. substi. l. verbis ciuilibus. sed ita est qd de natura sententiarū est qd ferantur pure lz late sub cōditione valeant, vt. j. de interdi. ꝛ rele. l. relegatorum. §. ad tempus. ꝛ qn̄ ap. sit. l. j. §. biduū. ideo potius dicendū est qd inducat resolutio nem sententie quā ab initio cōditionalē cōstituat. ¶ Et ad pre dicta faciūt notata in questionibus Bartholomei brixi. cxxiij. q. que incipit queritur vtrum effectus excōicationis. ꝛ. cxvj. que incipit esto quod sententia excōicationis. opi. Jacob. bu. credo veriorez. ¶ Et faciunt predicta ad declarationē ꝯdemnationū ꝛ bānoꝝ que sepe ꝓferunt sub forma predicta. ꝯdemno titium:
22 vel do sibi bānum † nisi intra decē dies se presentauerit ꝛ obe diens fuerit vt non sint ꝯditionalia ab initio sed sub ꝯditione resoluātur ꝛ ad hoc facit qd nota. per Azo. in summa de penis inter empt. ꝛ ven. §. sin autē. apponerentur verba futuri tempo ris extra de ap. c. preterea. in tex. ꝛ gl. ꝛ per Jnn. extra de pigno. c. illo vos. ꝛ. viij. q. j. c. pastoralis. ꝛ ibi in glos. extra de filijs pres byte. c. veniens. ꝛ bene facit. j. de ꝯtrahen. emp. l. si ita res fit dis
b tracta. ꝛ gloss. ibi posita. ¶ Item dic qd dictio nisi.[b] quandoq2 refertur ad oīa precedētia, vt. j. de pact. l. post q̄. Quandoq2 ad partem tn̄ precedentium non ad oia precedentia, vt. j. de dolo. l. j. §. idem pompo. pro socio. l. verum. §. in heredem. de ꝯdi. inde debiti. l. si non sortem. §. libertus. de capti. in bello. in prin. ꝛ de aqua plu. arcē. l. in summa aliqū de supra scriptis nihil excipit. C. de rei ven. l. re tua. de ꝯditio. inser. l. fin. ij. q. j. c. notum. ꝛ. ix. q. iij. c. artaldus. ¶ Et hec dictio nisi. quādoq2 diuiditur in si nō vt. j. de manu. testa. l. stichum. ꝛ. s. de senatc. l. femine. ꝛ ibi in gl. Quādoq2 ecōtra nota. hic ꝛ. j. qui potio. in pig. hab. l. insulam. ¶ Quandoq2 nō diuiditur in si nō. Dy. placuit de preto. stip. l. j. §. j. ꝛ de prescrip. verbis. l. solēt. in fi. ¶ Quandoq2 facit ꝯdi tionez, vt. d. l. obligationū fere. §. ꝯditio. j. de actio. ꝛ obli. ꝛ. l. ij. de in diē addic. ꝛ ibi in glo. ꝛ supra plene dixi. Et sicut predixi q dem dixerunt qd quando profertur a lege semper ponit: q2 nisi ponerē lex esset incerta ꝛ imperfecta qd esse non debet sz qn̄q2 a lege prolata non ponit. j. de peti. here. ꝛ. l. diuus. vt supra dixi ꝛ ratio est ibi alterius legis vitanda correctio seu contradictio. prorꝑtum est enim leges legibus ꝯcordare. C. de inoffi. dot. l. vna. ꝛ omnis diffinitio in iure periculosa. j. de reg. iur. l. ois dif finitio. simile in aut. vt ea que vocantur insinuatiua collatio. v. ¶ Negatiue etiam ponitur dictio nisi. j. locati. l. item queritur. §. fi. ꝛ de reg. iur. l. quo tutela. in prin. ¶ Quandoq2 ponitur ex positiue non ꝓprie exceptiue, vt. C. qui accusare non pos. l. ij. ꝛ. l. nō ignorat. ¶ Quādoq2 ponitur pro quāuis extra de testib. c.
23 cum a nobis. in fi. ¶ Et notandū qd sm̄ Jaco. ꝛ Bal. † Hec di ctio nisi. excipit magis a seipso q̄ a subaudito. C. qui pro sua iu risditione. l. j. scd̄m alios econtra ꝛ quia excipiat a casu subaudi to ꝓbatur extra de offi. dele. c. ꝯsultationibus. in fine. ¶ Et de ista dictione nisi, vide qd tetigi. s. de legi. l. de quibus. §. vlti. vs. an aūt teneantur comitem sequi vltra aquā. ꝛ ver. an autez ex pensis ꝓprijs. ꝛ. j. de vbo. obli. l. decē. nisi nullo modo fallor. s.

a ¶ Preter. Adde bart. i. l. j. §. j. ff. de pi. ac. ꝛ i. l. nō qd li qde. §. fi. d penu le ga. Oldr. ꝯs. xlix. Bal. i. c. j. §. sed ꝛ res p quos fiat i uest. Jnn. in. c. du dū. ij. de ele. Bar. i l. seie. §. vxori. d an nu. leg. Car. i cle. j. d sum. tri. ꝛ i cle. j. §. pe. d here. ꝛ cle. ij. de pe. Dy. in. c. peccatū. de re. iur. i. vj. Bar. Bal. et Sali. i. l. actiōe. C. de transa.

b ¶ Dictio nisi. ad de bar. ꝛ bal. in. l. actiōe. C. de trāsa. Car. i. cle. j. d vsu ris. Alex. i. l. qd cū q2. §. fi. d vb. ob. ꝛ i ꝯsi. lxxxvij. i pri ma pte bar. in. l. si eū. §. fin. ff. si quis cau. ꝛ i. l. fideicom mis. §. sic fideicō missuz. d le. ij. j. l. qb⁹. §. qdā. d ꝯdi. ꝛ demo. bal. i. c. ij. p qs fiat inue. ꝛ i aut. nisi rogati. C. ad tre. idē i addi. Spe. i ti. d spō. vs. uij. bar. i. l. diu⁹. d pe. he. ꝛ i. l. j. d ꝯd. ꝛ de. fio. d ian. pe. i l. vēditoꝛ. §. si con stat. cō. pdi. Dy. i reg. peccatū. li. vj.

de iusti.ꝛ iur.l.j.in prin. Quandoqꝫ nisi ponitur pro quia.ꝫ.vsu fru.queād.ca.l.omnes.§.si vsufru.fm vnam expositionē. Quādoqꝫ ponitur obnegatiue,vt.ꝫ.de iudi.l.heres absens.§.primo. ¶ Quādoqꝫ dictio nisi,non est exceptiua,vt.ꝫ.de ꝓba.l.cuꝫ de indebito.§.fi.ꝛ ibi in glo.extra de accusa.c.accusasti.ꝛ.ij.q.iij.c.
24 notum.nisi forte habetur extra de condi.appositis.c.verū† nisi te aliā vxorē nunq̄ habebo nō est matrimoniū.no.per Archidia.xxx.q.vltima.c.si quis.ꝛ in Spec.de sponsa.in prin.nisi id forte.C.de ijs qui a principe vacat.acceperūt.l.j.lib.x.nisi feceris est verbū extensiuū in Spe.de appel.§.qualiter autē appellatio fieri debeat.versi.item quod faciat. ¶ In glossa.j.propter actionē in fi.§.emancipatus.Jac. ¶ In glo.ipso iure.ibi vt nō detur scꝫ hec actio ex stipulatione iudicio sisti.Jac. ¶ Ibi fm Joā.arg.contra.ꝫ.de nego.ges.l.finaūt.ver.ꝛ ideo.ꝛ.l.diuortio. ¶ Ibi tollitur ipso iure.Cōtrariū videtur.ꝫ.tit.proximo .l.fi.§.fin.ꝛ melius ibi dicit.nā hic nō interesset cum ad vindictā def. Ibi secus Jaco.de are.Ibi.§.cum prediximus.dic vt ibi nota.ꝛ.ꝫ.dixi. ¶ Ibi predicta rōne attēta.s.qꝛ prima ipso iure sublata est. ¶ In glo.hodie tū.qđ dic vt ibi ꝛ dixi.ꝫ.de eo per quē factum erit.l.fi.

1 ☞ Licet quis efficiatur minus idoneus in soluendo tū in eadem causa sisti videtur.ꝛ facit ad questionem.

1 **Si quis quenq̄.** Liberum hominē.ꝛ qđ dicit loco dic,i.statu.Et breuiter hoc dicit licet † qs efficiatur minus idoneus in soluendo tamen in eadē causa sisti videt.Et facit ad questionē si debitor cōuētus a priore creditore ad ꝓbandū exceptionē solutionis vel similē ꝓduxit in testes posteriores creditores:nunquid sint repellendi quasi videatur in propria causa testificari:qꝛ si dicat illū creditorē nō esse cōsequent sibi debitum qđ forte alias nō consequerent si soluere tenet primo creditori:qꝛ forte oibꝫ nō esset soluēdo.tū hec.l.facit q̄ nō repellantur.ꝛ qđ tale interesse extrinsecum nō debeat attēdi.Jac.de are.

1 ☞ Priuilegium seu cōstitutio principis obtinet vim legis.

1 **Cui autem.** ¶ In glo.j.ibi datum intelligitur scꝫ in dubio nisi constet quod ꝓ illa causa impetrauerit† nā priuilegiū seu cōstitutio principis obtinet vicem legis.ꝫ.de cōsti.prin.l.j.ꝛ leges futuris dāt formā negotijs,vt.C.de legi.l.leges.Gabriel. ¶ Uel dic qđ priuilegiū non eximit eum a foro in quo preuentus est,vt extra de foro competenti.c.ꝓposuisti.sed priuilegium facit q̄ non videatur in eadē causa sisti.vel dic q̄ hic non erat preuentus:qꝛ nondum erat conuentus. ¶ Uel dic qđ.l.contraria loquit de priuilegio de declinatoria fori hic de alijs puta de opponendo declinatorias post litē contest.vel similibus puta de opponendis perēptorijs post sn̄iam. ¶ Et dic qđ Imperator dixit in rescripto non ob.titu.C.vt li.pen.vel nō obstāte.l.aliqua.ꝛ pro hoc non ob.l.rescripta.C.de preci.imperato.offeren.Ray.

1 ☞ Interesse in stipulatione de iudicio sisti consideratur secūdum tempus more non lit.conte.ꝛ sufficit semel interfuisse licet ꝛc.
2 Actio competens ad interesse qñ cesset.

1 **Illud tenendum.** † Interesse in hac stipula.iudicio sisti consideratur scđm tempus more non lit.contesta.ꝛ sufficit semel interfuisse licet hodie desinat interesse.h.d. ¶ Ibi quo sisti debuit.vt si tūc potuit actione principali conueniri licet nunc non possit teneatur ex stipulatione iudicio sisti.secus si ꝛ tūc nō potuerit interesse eum non presentari.vbi enim non desijt interesse ꝓpter olim omissam presentationem:qꝛ de ea satisfactum nō est nō desinit actio cōpetere.secus si esset satisfactum vel al's sublata lesio Jaco.de are. ¶ Glo.signat duo arg.contraria simul ꝛ ambobus dat vnam solu.sed debuit ea diuidere:quia tendūt ad diuersa. Et ideo primo op.qđ tempus litis contestate spectetur,vt.ꝫ.cōmo.l.iij.§.in hac.ꝛ de triticaria.l.in hac.sol.dicit gloss.hic speciale in iudicijs qđ nihil est.vnde dic q̄ si mora precedat contestationē nō inspicit tēpus more vt hic.si nō pcessit mora inspicitur tēpus litis cōtestate:qꝛ tūc incipit esse in mora vt in contrarijs.vn̄ regulariter verū est qđ hoc.§.dicit ꝛ in cōcordātijs hic allegatis. ¶ In ɔtrarijs eni nō tractat quo tpe duret qđ semel interfuit.sꝫ quo tpe incipiat interesse vt ad illud agi possit.preterea ibi de alio interesse loquit q̄ hic. ¶ Itē oppo.q̄ non sufficiat semel interfuisse:vt.ꝫ.ad exhibē.l.tigni.§.fi.ꝛ.ꝫ.mandati.l.si ꝓcurator.§.mādati. ¶ Sol.dicit gloss.aliud in iudicijs vt hic aliud in contractibus vt in ɔtrarijs q̄ nō placet.Ja.bu. ¶ Et ideo dic quo ad hunc.§.aliqñ desinit mea interesse hodie fieri et
2 cessat dānū de preterito† ꝛ tunc cessat actio ad interesse competens vt in contrarijs ꝛ.ꝫ.e.l.si eū.§.qui iniuriarū.primo ꝛ secūdo casu vbi de hoc dixi prima ꝛ scđa col.ver.sed fm Jaco.butr. Aliqñ desinit interesse hodie fieri sed nō cessat damnum preterito ꝛ tūc nō desinit hec actio ad interesse vt hic ꝛ.d.§.qui iniuriarum.in fi.ꝛ dicā.ꝫ.de cōdi.furti.l.si seruus.ꝛ hec fuit solutio Jaco.de are.vt.ꝫ.dixi in expositione litere.ꝛ postea fuit Marti.sil. ¶ Uel dic ad.l.tigni.§.fi.vt ibi no.ꝛ in summa eiusdem titu.ad exhibēdū.§.interesse. ¶ Et ad.§.mandati.dic qđ ibi nunq̄ interfuerat per ꝓcuratorē emi.ꝛ qđ ibi dicit cessare mandati actio expone.i.nullā esse ꝑ.§.sequētem.ꝛ de ista materia late dixi.ꝫ.de verb.ob.l.eadē.§.cato.ver.adhuc qro.ꝛ ꝑ Dy.de impēsis i rebꝰ dotalibꝰ factis.l.ꝛ in totū.ꝛ.C.de spōsali.l.iiij.ꝛ.ꝫ.de condi.fur.l.si seruus.ꝛ ꝑ Cy.C.mādati.l.ad cōparandas. ¶ Uel dic ad solutionē oim ɔtrariorum ꝛ declarationē materie fꝫ Ja.de bel.ꝛ vltramontanos.aut desinit interesse qđ fiat nūc ꝛ qđ factū sit retro,vt qꝛ actor cōsecutus est rē cū interesse totali.tūc siue a debitore siue alio quocūqꝫ ɔsecutus sit semper desinit actio ɔpetere ad interesse ꝛ in iudicijs ꝛ extra.ꝛ in actionibꝰ personalibꝰ ꝛ realibus ex quo desijt interesse predicto modo,vt.ꝫ.de eo per quem factū erit.l.j.§.si plures.arg.ꝫ.eo.l.si duo.§.j.ꝫ.de eden.l.argentarius.§.fi.vbi de hoc de dolo.l.si plures.de peti.hered.l.etiam.§.itē si quis.ꝛ.d.l.si ꝓcurator.§.mādati.ꝫ.mā.Aut desijt interesse actoris ꝓpter rē ipsam:qꝛ reus rē extantē nō pōt restituere: vel qꝛ ipsa res desijt esse in rerū natura vel ꝓpter similē causam tūc aut actio ɔpetens est realis aut psonalis.Si realis aut desijt actoris interesse:qꝛ reus sine dolo vel culpa desijt interesse,vt.ꝫ.de rei vend.l.finaūtē.§.j.ꝛ.l.tigni.§.si quis eum.ꝛ.§.seq.ad exhibendū aut desijt interesse.qꝛ res desijt esse in rerū natura ꝛ dic vt no.ꝫ.de rei ven.l.itē si verberatū.§.fi.ꝛ.l.sequē. ¶ Si vero actio est psonalis,aut oritur ex delicto aut ex ɔtractu vel quasi. Si ex delicto tunc licet desinat interesse nihilominus dat actio vt.ꝫ.de conditione furtiua.l.in re furtiua.ꝛ.l.fi.de furtis.l.inter oēs.in prin.ꝛ de vi ꝛ vi arma.l.j.§.rectissime.arg.ɔtra.ꝫ.de iniurijs.l.iniuriarum actio.vbi de hoc. ¶ Uel dic qđ ibi non desijt interesse quo ad rē sꝫ quo ad personam.ꝛ dic qđ ɔcordat nisi in casibus.ꝫ.de ɔdi.furtiua.l.parui. ¶ Si vero actio oritur ex contractu vel quasi siquidē actio cepit cōpetere efficaciter ad interesse:tunc licet desierit interesse durat actio vt hic ꝛ.ꝫ.de edēdo.l.vbi.§.j.cuꝫ concor.nisi facto creditoris desierit interesse,vt.d.l.parui ꝛ de euic.l.si seruum cuius. ¶ Si vero actio nō cepit cōpetere efficaciter ad interesse sed tm̄ ratione spei cōpetijt ad interesse:tunc licet si desinat interesse impediatur actionis natiuitas circa interesse:qꝛ fingitur nunq̄ interfuisse,vt.ꝫ.de impensis in rebꝰ dotalibꝰ factis.l.ꝛ in totū.in fi.vbi de hoc etiam latius dixi.qđ vi aut clam.l.si alius.§.est ꝛ alia.ꝛ.d.§.mandati.in.l.si ꝓcurator.ꝫ.manda.Et ad.l.iij.§.in hac.ꝫ.commodati.respōde vt.ꝫ.dixi.qđ ibi cepit interesse solum tempore litis ɔtest.ꝛ non ante.naꝫ si ante incepisset interesse illud tempus spectaretur,vt.ꝫ.de tritica.l.in hac.hic aūt cepit interesse tpe quo sisti debuit:ꝛ ideo hoc tempus hic spectatur. ¶ Uel dic aut actio ɔmittitur semel ad totale interesse:ꝛ tunc ɔsideratur tempus quo incipit interesse vt hic ꝛ.d.l.vbi.§.j.ꝫ.de edēdo.aut ad interesse particulare:ꝛ tūc spectat tempus litis ɔtestate vel more vt ibi vel aliter dic vt ibi.Jac.de bel. ¶ In gl.ibi finaūt.§.j.sed ibi in realibus vel personalibꝰ in rē scriptis.Tho.Ibi ipso iure.s.amitto actionē.Ibi si alio modo vt tēpore.Jac.

1 ☞ Judicium nullum ex defectu persone reddit cautionē iudicialem nullam.

1 **Quoties.** Quando iudicium† nullum est ex defectu persone cautiones iudiciales nulle sunt.h.d.Et ɔcordat.ꝫ.e.l.si seruus.ꝛ non ob.ꝫ.de fideiusso.l.cū fideiubeat.vt ibi no.

1 ☞ Stipulatio procuratoris refert ad ɔmodum domini.
2 In penis nō consideratur an intersit.
3 Productio libelli per procuratorem valet licet nō dicat procuratorio nomine.

1 **Si procurator.** † Stipulatio ꝓcuratoris refert ad ɔmodū dn̄i.h.d.Uel sic qđ fit rōne officij ad officiū refert nō ad psonā.Uel sic q̄ respiciūt ꝓcuratorē vt ꝓcurator videtur dn̄m imediate respicere.ꝛ idē in tutore ꝛ pupillo,vt ꝫ.de ad-

ff.de admini.tut.l.j.§.sufficit.vbi de hoc dixi in fi. Literã expone si procurator.s.actoris. Ibi vt si stat id est sisti faciat et sic de fideiussore loqtur. Uel dic sistat id est se presentet et sic de principali loquit. Ja.de are.prima expositio verior est pter literam
2 q̃ sequit eũ quẽ stipularet. Ibi nõ etiã penã: qr tũc secus eet† cũ in penis non cõsideret an intersit, vt.ff.de verbo.ob.l.stipulatio ista.§.alteri.et ad euidentiã dic q quedã respiciũt pcuratorẽ ita q nõ dñm vt stipulatio q̃ p pcuratorẽ in iudicio interponitur quã ipse dñs nõ interponeret si ipse litigaret.et ex ea dñs non tenet, vt.l.si pcurator.ff.de pcura. Quedã respiciũt dñm et nõ procuratorẽ, vt qñ pcuratori pmittit vt hic: qr si inspiceretur inter esse pcuratoris nullũ est et sic stipulatio vitiaret. Idẽ est cũ proponit actionẽ, nã cũ sibi nulla actio cõpetat oportet q dominũ representet. Sed qñ potest representare se vel dominum vt invẽditione, dic vt plene dicã.ff.de procura.l.procurator qui pro euictione, et de actio.emp.l.iulianus.§.si procurator. ¶ Et ex predictis tollitur dubiũ quod aliquando fit in iudicijs q si procu
3 rator libellum† offerat vel alium actum in iudicio faciat: lz nõ dicat procuratorio nomine q valet et intelligitur procuratorio nomine facere. et pro hoc bene.ff.de verb.ob.l.quoties quis.§.si procurator.et ibi plene dixi et idem dicendũ est in tutore vt.s.dixi.et.d.§.sufficit.in fin.

1 ¶ Tutela durãte vel finita officiũ tutoris nõ dz sibi esse dãnosum nisi dolũ cõmiserit: qr tunc etc.
2 Consules vel massarij alicuius ciuitatis q durãte eorum officio se obligauerũt an finito eorũ officio cõueniri possint.
3 Consules vel syndici quomodo possint obligari q finito eorum officio teneãtur.
4 Modus exequendi contra vniuersitates et cõmunitates locorum.
5 Procurator an et qñ obligetur et cõtra eũ possit fieri executio.

1 Si tutor †Nec durante tutela nec ea finita tutoris officiũ dz sibi esse damnosum nisi dolũ cõmiserit: qr tũc tenet et etiã pupillus quaten⁹ factus est locupletior et nõ als, h.d. ¶ Ibi ex stipulatu actio cõtra tutorẽ ei cui pmisit tutor sistere nomine pupilli. Jaco. ¶ Et colligit Ja.de are.ex.l.ista q consules mas
2 sarij† officiales quicũq alicuius cõitatis vniuersitatis vel collegij q durãte officio se obligauerunt sicut officiales finito officio nõ tenent nec fit in eos executio licet glos.hic dicat secus in procuratore per.l.j.de pcurato.l.pcurator qui pro euictione. sz ipse idẽ dicit in pcuratore, vt.ff.de instito.l.fi. et ad.l.pcurator q p euictione. dic vt ibi dicetur. Jac.butri.declarãdo istã glo. dicit aut agitur de cõtractibus et in illis legitimi administratores
3 finito officio nõ tenentur.† Fallit in pcuratore fm quosdã et fz quosdã nõ, vt dicetur.d.l.procurator qui pro euictione. qd puto verum nisi in instrumentis obligationũ specialiter ageretur et diceret q officiales teneantur etiã finito officio: qr tunc indubitanter tenebunt ex cõuentiõe, vt.ff.depo.l.j.§.si conuenerit. et hoc vidi sepe apponi in contractibus pergami celebratis. Si autẽ querat de iudicibus dic q legitimi administratores nõ satisdãt, vt.C.de admini.tuto.l.fi.§.defensione pcurato.nõ sic, vt C.de satisda.l.j. Si autẽ querat de executione snie illa non fit in pcuratore si habet mandatũ als sic vt.ff.de pcurato.l.plautius. sed actio ex stipulatione bene dat in eũ, vt.ff.de procuratori.l.si pcurator. Gabriel circa predicta sic distinguit. aut quis habet officiũ necessariũ aut volũtariũ. Si necessariũ siue sit publicum authoritate et vtilitate vt officiũ potestatũ seu rectorũ ciuitatũ vel alteri⁹ vniuersitatis vel collegij, siue publicũ authoritate sz vtilitate priuatum vt tutoris nunq̃ fit executio in eius bona vt hic et.ff.de re iudi.l.si se nõ obtulit.§.tutor.ff.de admi.tuto.l.ij.et qñ ex facto tutor.l.post mortẽ. vbi de hoc et ideo male faciũt exactores ciuitatũ qui cõtinue detinẽt cõsules et officiales locorũ et
4 villarũ p collectis et alijs debitis ipsarũ vniuersitatũ. sed† modus exequẽdi contra vniuersitates et cõitates traditur.ff.q cuiusq vniuersitatis nomine.l.j.§.quibus exercitium tñ actionis ventilande in iudicio bene coguntur suscipere vt hac.l.in fi. inuenitur. et.C.quando ex facto tuto.l.j. et de admini.tuto.l.fi.§.defensione. et si vnus ex pluribus tutoribus.l.j. et ibi i gl. ¶ Si vero officium est voluntarium vt procurator tunc in ijs que fecit in iudicio idem est qd in predictis vt innuit hic glo.in fin. et not.d.l.ij. plautius.ff.de pcura. In is autẽ que facit extra iudicium videtur hic sentire glo. q fiat executio cõtra eum. Sed tu distingue
5 aut pcurator cõcipit† vba in psonã suã se pprio nomine obligãdo: et tũc cõtra eũ fit executio. et sic dz intelligi.d.l.pcurator qui pro euictione.ff.de pcura. et mãda.l.seruũ titij. aut cõcipit verba in psonã dñi pcuratorio noie: et tũc cõtra eũ non fit executio hoc sentit Azo in summa si certum petat.§.vbi aũt qs accipit mutuũ gerendo alterius officiũ et sic etiã no.ff.de nego.gest.l.liber to.et.l.si pupilli.§.j.et videt expressum.ff.de euict.l.si cum venditor.§.diuisione.et de hoc dicet.d.l.pcurator qui pro euictione. ¶ Itẽ Jaco.de ra.reprehendit glo.in eo q dicit q si tutori potest imputari culpa vel mora q ipse tenetur et nõ pupillus dicit enim q quecunq gesta per tutorem bona fide etiã si culpa trãsferuntur in pupillum, vt.ff.de euict.l.illud.§.j. vñ non est opus q transponatur hic litera sicut glo.transponit, sed legas eam sicut iacet q durante officio venit dies qua sisti debuit pupillus et nõ stetit nõ tenet tutor nisi dolo fecisset fm Jaco.de ra.et vide ff.de admi.tu.l.tutor pro pupillo.

1 ¶ Citatus die feriata an cõparere teneatur.
2 Casus in qbus põt cognosci diebus feriatis.
3 Actiones tpe periture an possint expediri die feriata.
4 Officium predecessoris an duret vsq ad aduentum successoris.
5 Sententia an possit ferri de nocte.
6 Scholares an possint studere diebus festiuis.
7 Testes iurati in dilatiõe an possint deponere extra dilationem.
8 Dilationes legales an possint per iudicẽ augeri vel minui.

¶ De ferijs et dilationibus et diuersis tẽporibus earũ et ex quibus causis ferie non impediuntur. Rubri.

Super rubrica. Iste tit.C.eo.et extra.e.diuidit in duos titulos et vide remissiões quas ibi posui sup q̃libet titulo. Et vide qd notaui de materia feriarum.s.si quis in ius voca.non ierit.l.ij.§.j.in fin.et.C.de ferijs.l.fi.et de materia dilationũ plene.ff.eo.l.fi.et per Hos. Host. Azo.in summa vtroq titu
1 lo et per Specula. q† citatus ᵃ die feriata cõparere nõ teneatur
a ff.e.l.j.et snia lata die feriato est ipso iure nulla nisi d cõsensu partium. an si ex certis causis quis alium conueniat tẽpore feriato possit reconueniri. Quod pretor non potest iuri publico derogare et si potestas contra formã statuti det alicui licentiã blãdum conducẽdi q nihilominus cõducens incidat in penã statu a
ti, an beneficiũ feriarũ locũ habeat in militibus vel clericis qui nõ sunt occupati circa rẽ rusticã. Quibus ferijs possit renũciari et quibus non. et an valeat renunciatio feriarum facta in contractu. et an sacramentum testis possit remitti per partes. an sententia lata die feriato que est nulla per ap. confirmetur. et an per executoris missionẽ hodie perpetuetur actio. Casus in quibus
2 cognosci† potest diebus feriatis habent.ff.e.l.ij. vt tutores dentur alimẽta constituãtur. de quibus aũt alimentis intelligant ibi vide et an idẽ in operis mercenariorum seu eorũ salario. et an in causis alimẽtorum possit appellari. an testes senes et valitudinarij recipi possint diebus feriatis. an missio in possessionem possit fieri diebus feriatis. an missus turbet. an de eius defensione possit agi diebus feriatis. et an de aspectu atrocis iniurie. et an iu
3 dex possit fm conscientiam et ea que vidit iudicare.† q actiones tẽpore periture possint agi tpe feriato.ff.e.l.solet. et an de omnibus actionibus tempore perituris loquatur q presides fm diuersitatem locorum indicere deberẽt ferias vindemiarũ et messium ff.e.l.presides. et qui possint indicere ferias. et an si preses non indixit erit locus ferijs qñ metitur vel vindemiat. et si Narbo. vbi tardius metitur cõueniatur in alio loco vbi citius metitur gaudeat cõmodo illarum feriarum. De significato dictionũ pridie perẽdie et pendiscã.ff.e.l.pridie. Et an vsq ad aduẽtum successo
4 ris duret officium† predecessoris et q dies cal. Janua. est feria. et an sint ferie natalis dñi sicut paschalis in quo mẽses fuerint ante aduẽtũ Christi, et an Januari⁹ semp fuerit Janu.i.prim⁹ mẽsis anni. Quib⁹ ferijs possit renũciari.ff.eo.si feriatis. et si qs sponte litigauerit ferijs messiũ et superueniãt ferie vindemiarũ an cogant litigare. et an dieb⁹ feriatis possit fieri sequestratio. ¶ De materia dilationũ.ff.eo.l.oratione. et an heredi sit danda noua dilatio. Quomodo incipiat et cõputetur dies de iure ciuili et canonico plene.ff.l.more romano. et an in estate dies habeat
5 pauciores horas vel solũ breuiores. An sententia† possit ferri de nocte. ¶ Si sum obligatus certa die soluere sub pena an sufficiat obligatio facta de nocte. Si statuto caueatur q pena duplicet delinquẽti de nocte. et aliquis delinquat in sero an duplicetur pena. et si statuto caueatur q duplicetur pena delinquenti post sonum campane. Si aliquis deliquit in loco ita remoto q ibi non poterat audiri sonus campane teneatur pena statu
6 ti. An scholares† possint studere diebus festiuis.ff.eo.l.diuus. ¶ De materia dilationum et quomodo et quot statuatur in penis pecuniarijs et capitalibus plene.ff.e.l.fin. Et que dicãtur pecuniarie et que capitales. Et an ille cui mittitur causa consulenda cum iuribus et allegationibus partiũ teneatur recipere alia instrumenta vel pbationes q̃ ea que sibi mandata sunt. Quo

a ¶ Si citat⁹. Adde istud eẽ verũ in ferijs i honorẽ dei inductis, i alijs secus nõ. Bar.in.l.j.§.nũciatio.ff.d ope.no. nũ. Pañ.i.c.fi.de fer. Car.i cle.j.de fo.cõpe.

modo statuantur dilationes in priuatis criminibus vel causis status vel fame. Itē an criminalibus causa cognita dent̄ plus ꝙ due actori ⁊ reo plus ꝙ tres. Quid versetur in cause cognitione in dilationibus dandis. Et an statuta prima dilatione in q̄ iurauerunt testes dabitur secunda solum pro illis qui iurauerunt vel generalis etiam pro alijs. Quomodo ꝓbabitur impedimentū an valeant probationes facte nulla statuta dilatione.
7 †Si testes iurauerūt in dilatione an possint deponere extra dilationē. ⁊ an in tertio que dat̄ reo in criminalibus possit accusator ꝓbare: an sit danda dilatio ad querendū aduocatū. ⁊ an ꝓ eius absentia vel infirmitate. an ad respondendū positionibꝰ sit danda dilatio pulchra ⁊ vtilis distinctio in materia dilatio
8 nū. an †dilatiões legales possint minui vel augeri per iudicem. Si nimis breuis dilatio detur an possit appellari. ⁊ an ad plures actus possit dari vna dilatio. Si aliquid est factū de facto ⁊ nō de iure diebus feriatis de facto reuocari pōt diebus feriatis no. in gl. ĵ. de euic. l. minor. Et de ista materia feriarū vide q̄ notaui. ś. si quis in ius voc. non ierit. l. ij. §. fi.

1 ¶ Sententia lata tempore messium vel vindemiarū sine consensu partium non tenet.
2 Vocatus die feriato an teneatur comparere.
3 Causa est exprimenda in citatione in omnibus casibus in quibus citatio die feriata valet.
4 Spontanea obedientia purgat vitium ⁊ turpitudinem que inerant citationi.
5 Factum pretoris an possit iuri publico derogare ⁊ facit ad pulchram decisionem.
6 Miles ⁊ clericus an teneantur litigare die feriato cū cesset ratio rusticorum.
7 Ferijs an quis possit renunciare.
8 Pactū ꝙ qs possit cōueniri diebus feriatis rusticis an valeat.
9 Appellationi de consensu partium extra iudicium renunciari potest.
10 Juramentum testis potest remitti per partes secus in iuramēto calumnie.
11 Juramentum testis in causa matrimonij nō potest remitti per partes.
12 Sententia lata die feriato an sit ipso iure nulla.
13 Sententia lata die feriata an confirmetur per appellationem.
14 Citatio multa operatur que non litis contestatio.

1 NE quis. Lex ista pōit regulā ⁊ exceptionē. †Et breuiter dī sine ↄsensu ptiū lata snīa tpe messiū vel vindemiaꝝ nō tenet ipso iure quod probat authoritate diui Marci. Deinde alia rōne ibi quia occupati ⁊c. Jaco. but. ¶ Vel sic tpe feriato inuitus qui non tenet̄ ad iudiciū venire nisi in quibusdam casibus spālibus ſ3 si spōte litigat sentētia tenet si ī inuitū nulla est ipso iure. h. d. vsqꝫ ad. l. presides. Ibi ij que sponte venerit. nota ergo
2 †nō teneri vocatum venire tēpore feriato ex causa de qua tunc cognosci nō pōt etiā si iudex credat posse cognosci cū scientia ⁊ ignorātia iuris vel iudicis hic equiparent̄. secus vbi dubitatur de iurisditiōe ꝓpter incertitudinē. vt. ĵ. de iudi. l. si quis ex aliena. Ja. de are. Ibi sponte litigātibus. Ja. de are. dicit qꝺ caute posita fuerūt hec vba ⁊ qꝺcūqꝫ istoꝝ deficiat sententia non valebit. necesse est eīn qꝺ partibꝰ p̄ntibus ⁊ litigātibus spōte sententia feraf̄ al's non valet vt hic aperte dicit̄. vnde opus est consensu tēpore litigij ⁊ snīe vt hic ⁊. ĵ. e. l. si feriatis. vnde si consensus post sententiam accederet nō ↄfirmaretur snīa que ipso iure nō valuit l3 quidā cōtradicentes snīam ipso iure nō esse nullam ſ3 ope exceptionis. vt. ĵ. dicā. Jaco. de are. ¶ Ibi qui eos euocauerit. vnde dic ꝙ nō est necesse ꝙ ptes ↄpareant corā iudice ad opponendū exceptionē feriarū ⁊ hoc innuit gl. que est hic licet quidā cōtradicant per. l. ś. si quis in ius voca. non ier. l. ij. vbi de hoc dixi. ⁊ de hoc plene per Innocē. extra de dilatio. c. preterea.
3 Ibi sed excipiuntur: dic ꝙ in omnibus casibus exceptuatis † in quibus procedi pōt tēpore feriato ī citatiōe est exprimēda causa alias citatio nō tenet. nec citatꝰ venire tenetur. vt no. per Jnno. d. c. preterea. de dilatio. ⁊ dixi. d. l. ij. §. fin. ś. si quis in ius voca. nō ier. Ibi si res tempore peritura sit. idē si morte. vt. ĵ. e. l. iij. ¶ Ex hac litera consueuit dici qꝺ testes senes ⁊ valitudinarij recipi possunt tpe feriato. ne interim moriant̄. Jaco. de are. pro hoc. ĵ. l. prima ibi etates probant̄. ⁊ ibi in gloss. ¶ Ibi ꝫ gendi quidem sumus nos rei. Ibi venire tpe feriato. Jaco. Ibi vt lis cōtestetur. vide qꝺ nota. ĵ. de iudi. l. sed ⁊ si restituatur. §. edium nomine. ⁊ qꝺ no. ś. si quis in ius voca. non ierit. l. ij. §. fi. melior ⁊ facilior fuisset legis ꝓuisio si dixisset ꝙ isto tēpore non curreret p̄scriptio ꝙ cogere partes ad litigandū vsqꝫ ad contestationē: qꝛ nec p hoc videtur plene prouisum. quo ad actiōes que lite cōtestata nihilominꝰ pereūt et nō ꝑpetuant̄. vt. C. de dolo. l. fin. vñ in illis actionibꝰ dicit Marti. fil. ꝙ ꝓcedet vsqꝫ ad diffinitionem litis etiā tēpore feriato ꝓpter rōnem huius. l. que hoc suadet cū res est tēpore peritura. Ibi ad pretorē venire tēpore feriato. ibi deniqꝫ alterutro recusante. ergo ⁊ actor pōt recusare litigare post lit. contes. Et sic hec litera quasi determinat questionē qua querit̄ si quis nō pōt certo tpe cōueniri si ipse alium cōueniat nūquid poterit illo tēpore cōueniri licet nō possit illo tēpore ↄueniri. ⁊ ideo videtur ꝙ nō sicut hic dicitur in debitore ꝙ pōt cogi litē cōtestari non tamē pōt cogi vltra litigare. vnde reconueniri non poterit licet quidā contra. per. l. C. de sententijs ⁊ interlo. om. iudi. l. cum papinianꝰ. ⁊ auth. ⁊ ↄsequenter. quod non placet. Sed nunquid vocatus die feriata pōt saltē cōpelli cauere ꝙ comparebit die iudica. dic vt dixi. ĵ. de eo ꝙ certo loco. l. ꝙ si ephesi. §. j. Jaco. de are. in fi. concessit ita ꝙ non est ab homine cōcedenda. vt. C. de thesauris. l. j. li. x. Jac. ¶ Ex ista. l. pri
4 mo nota ꝙ spontanea obediētia † vitium ⁊ turpitudinē purgat que citationi inerant. arg. ĵ. de condi. ob turpem cau. l. si ob turpem. ⁊. C. ꝙ met. cau. l. iij. Jacob. ¶ Item nota ꝙ factum preto
5 ris † iuri publico derogare nō pōt. Sed contra hoc videtur: qꝛ pretor pōt ius publicū corrigere. vt. ś. de iusti. ⁊ iure. l. ius ciuile. §. ius pretoriū. ſ3 dic ꝙ pōt legē statuendo vt ibi nō snīando vel alium actum ↄtra ius publicū faciēdo vt hic. Vel dic ꝙ hic loquit̄ de simplici iudice. ⁊ ideo expone p̄toris. i. iudicis q ferēdo snīam rite ⁊ recte preiudicat partibus alias nō vt hic. Ex quo colligit Gabriel terminationē questionis. si statuto caueat̄ qꝺ nullus sub certa pena possit trahere bladum extra ciuitatem. ⁊ aliquis traxit cū licētia potestatis an cadat in penā statuti. ipse eñ dicit ꝙ sic: qꝛ potestas talē licentiā ↄcedere nō potuit nec statuto derogare. ⁊ ꝓ hoc. ś. de officio ꝓconsulis ⁊ legati. l. solēt. ibi inconsulto principe ⁊c. ⁊ ꝓ hoc bñ. ĵ. qꝺ vi aut clā. l. ꝓhibere. §. plane l3 quidā ↄtradixerint ne iste conducens videat̄ deceptus authoritate p̄tis ⁊ eius licētia. vt. C. de ijs qui ve. eta. impet. l. j. ſ3 illa loquit̄ de authoritate p̄ncipis sup hoc potestatē haben
6 tis. ¶ Querit gl. † qd si miles vel clericus litigāt nūqd de eorū causis possit cognosci tpe feriato. videt̄ ꝙ sic: qꝛ in eis cessat rō huius. l. qꝛ non sunt occupati circa rem rusticā. ¶ Gloss. tenet contrarium qꝛ l3 ipsi non sint occupati circa rem rusticā ꝫ tamē aduocati testes ⁊ procuratores qui exigūtur in causis possunt esse occupati. ⁊ idem tenet Py. in questionibus suis. cxxiij. questione que incipit tertio loco queritur si miles vel clericus. et Bartho. brixien. in suis. cx. qōne que incipit querit̄ vtrū ferie. Dicit etiam glo. qꝺ illa rō qꝛ occupati circa rem rusticā ꝫ ⁊c. est causa impulsiua non finalis. ⁊ ideo ea cessante non cessat lex vt ĵ. de postulando. l. j. §. sexum. Sed Jaco. de raue. ⁊ butri. videntur dicere ꝙ est causa finalis sed non cessat in milite nec clerico: qꝛ licet proprijs manibus nō colant predia rustica tñ per agricultores colunt a tpe messium occupant̄ in colligi faciēdo diuidendo ⁊ reponēdo eorum messes ⁊ vindemias. ¶ Itē supposito ꝙ esset causa impulsiua tñ hoc est inductū solū in fauorē litigantiū sed oīm qui possunt vocari ꝓpter causas. vt testium aduocatoꝝ ⁊ similiū vt hic dictū est. ⁊ ideo l3 litigātes nō sint occupati vel renūciauerint eoꝝ fauori non tñ cessat ratio quo ad alios qui eorū fauori non renunciauerūt. de hoc vide qꝺ plene no. per Hosti. in summa eo. §. fi. ver. sed nunqd milites. ¶ Vidi etiā dubitari si aduersarius meus citatꝰ tpe feriato spōte veniat ⁊ litiget vsqꝫ ad lit. ↄte. postea nolit amplius litigare ſ3 opponit exceptionē feriarū an possit. Et videtur ꝙ sic per hanc. l. ver. sane. ⁊ ver. si vero. ¶ Homo bonus tenet cōtrariū: qꝛ ista exceptio opponi dꝫ ante lit. cōtesta. C. de procu. l. ita demū. ⁊. ĵ. de procura. l. pōpo. §. rati. nec ob. litera ista: qꝛ nō potuisset opponere quin litē contestaret̄. Non obst. ver. si vero. qꝛ ibi facta cōtestatio diebus nō feriatis: ⁊ ideo nō imputat̄ si eā tunc nō opposuit. sed postea supuenientibus ferijs opponere poterit. ⁊ pro hoc. C. de consortibus eiusdem litis. l. iij. hō bonꝰ. ¶ Et cir
7 ca hāc materiā feriarū † ⁊ an eis possit renūciari cōiter consueuit distingui: qꝛ aut sunt introducte in honorem dei ⁊ illis non pōt. vt. ĵ. e. l. si feriatis. ⁊ ibi in gl. ⁊. C. eod. l. oēs dies. ⁊. l. dies festos. ⁊ vtrobiqꝫ satis dixi de ista materia. ⁊ pro hoc extra eo. c. vlt. ⁊ ibi per Jnn. ⁊ alios in Spec. eod. §. fi. ⁊ per Hosti. in summa. §. fi. aut sunt repētine que ob publicā vtilitatē inducuntur. ⁊ talibus etiā non renūciatur. vt no. in Specu. d. §. fi. ¶ Quedam sunt ob necessitates hoim inducte vt ferie vindemiarū et messiū. ⁊ talibus pōt renūciari vt hic: qꝛ sunt introducte ob cōmunem vtilitatē nō ob publicam. ⁊ talibus etiā ferijs cognosci pōt de causis summarijs. vt in clemē. de ver. sign. c. sepe. ⁊ ibi de hoc per Jo. an. Si ergo ferie inducantur repētine a statuto in honorē dei vel ꝓpter publicā vtilitatem credo eis renūciari non posse. ¶ An aūt statuto vel cōsuetudine possit introduci ꝙ de causis cognoscat̄ in ferijs introductis in honorē dei ple
ne dix

ne dixi.d.l.omnes.⁊.l.dies festos.C.eo. ¶ Uidi etiā dubitari si
8 in ꝯtractu actū sit† ꝙ ferijs introductis ꝓpter messes vel vinde-
mias possit cognosci an valeat talis cōuentio.⁊ videt̄ ꝙ sic p.l.
ita.C.de dona.ante nup.l.si constāte.vltra prin.nā partes pñt
cōuenire vt certo mō ꝓcedat̄.ff.de pactis.l.si quis crediderit.de
re iudi.l.si conuenerit.⁊ cōi diui.l.iudicē. In cōtrariū vr̄ ꝙ an-
te ꝓcessum facta pactio nō valeat nā iuri qđ nondū competit re
nunciari nō pōt.ar.ff.quoꝝ lega.l.j.§.ꝙ ait. Sed ibi simplex re-
nunciatio hic pactū ar.ff.qui.ap.nō lʒ.l.j.§.fi.⁊ qđ ibi no. Ray.
si fiat in cōuentiōe nō videt̄ valere.secus si post.ar.C.de pac.pig.
l.j.⁊ per totū.ff.de pigno.actio.l.titius.C.de nō nu.pecu.l.in cō-
tractibus.§.j.de dote cau.l.j.⁊.ij.⁊ ꝓ hoc videt̄ facere gloss. que
est in cor.aut.vt matres debitrices ⁊ creditrices.§.quia vo.col
la.vij.primā partē credo satis sustineri posse ⁊ hoc innuit ratio
9 huius.l.⁊ qꝛ† extra iudiciū pōt renūciari appellationi de con-
sensu partiū ar.ff.qui.ap.nō lʒ.l.j.§.j.⁊ ar.C.de pactis.l.si qs in
ꝯscribendo.⁊ de episco.⁊ cler.l.si quis in ꝯscribendo.vbi de hoc
dixi.ver.itē querit̄ nunquid valeat renūciatio q̄ sepe fit ⁊ ita cōi
ter vidi obtineri. ¶ Gul.tamen de cu.dicit ꝙ aut ille qui fecit
cōuentionē tūc habebat possessiones rusticas ⁊ valet in sui pre
iudiciū nō ꝙ iudex habeat necessitatē ꝓcedēdi vel citādi testes
vel alias ꝑsonas.aut illo tpe nō habebat possessiōes rusticas ſʒ
postea acquisiuit tūc nō valeat cōuētio imo excusetur ꝓpter ne
cessitatē superuenientē arg.ff.de trans.l.eum qui.⁊.l.qui cum tu-
toribus.C.de fideicō.l.cū acutissimi.de reuoca.dona.l.si vnq̄.⁊
ar.ff.de vacatione munerū.l.pretor.§.si post.ar.ff.de arbi.l.nō di
stinguemus.§.sacerdotio. Jaco.de are.indistincte videt̄ tenere
ꝙ renūciatio non valet:qꝛ iudiciū sic substātiatur ex tpe sicut ex
iudice sed in iudice nō valet cōuentio vel renūciatio.vt.s.de iu.
om.iudi.l.si cōuenerit.ergo ⁊c.ꝙ dicit ipse Ja.eē notādū. Ja.de
are. ¶ Et idem sentit Gabriel ⁊ reddit rationē diuersitatis in-
ter cōtractus ⁊ iudicia:qꝛ quando quis renunciat in cōtractu
renūciat iuri qđ tunc oibus cōpetit:⁊ tunc videt̄ pertinere ad
cōem vtilitatē:⁊ ideo ei renūciare nō pōt.⁊ ꝓ hoc facit.d.glos.
in aut.vt matres debitrices ⁊ vendi.§.qꝛ vero.sed quādo in iu-
dicio ꝯparet ⁊ tacite renūciat:tūc videt̄ sibi particulariter ⁊ spe
cialiter tale ius ⁊ beneficium cōpetere:⁊ ideo ei pōt renūciare ⁊
qꝛ sicut venit sponte ad iudicium ita posset messes ⁊ vindemias
relinquere ⁊ ad ludenduʒ vel aliud officium ire Gabriel. Gul.
¶ Itē dicit glo.ꝙ istis diebus feriatis libellus dari pōt.per.l.
miles.§.sexaginta.ff.de adulte.de quo ibi no.⁊ dixi ⁊ intelligas
de libello dādo iudici nō parti cū pars citari nō debeat ⁊ ꝓ gl.
allegat Ja.de are.ꝙ vbi a parte causatur totū ibi nō restringit̄
quelibet pars titius ad causam.vt.ff.de ijs q̄ in testamēto delē-
tur.l.ij.de exercitorijs.l.j.in prin.⁊ de postulā.l.j.§.sexū. ¶ Iteʒ
10 querit glo.an sacramētū† testis possit remitti per partes ⁊ dicit
ꝙ sic lʒ secus sit in sacro calum.⁊ pōt esse ratio differētie licet gl.
non dicat qꝛ iuramentū calū.respicit cōem vtilitatē q̄ est in cō-
muni vt lites minuant̄ ⁊ sine calūnia ꝓcedāt ⁊ propter hoc nō
remittit̄ a partibus de iure ciuili.vt.§.sed qꝛ veremur.in.l.ij.de
iura.calum.vbi de hoc no.⁊ dixi. Item sacramētū calum.est de
solēnitate ordinis iudiciarij ⁊ prestatur a partibus ⁊ aduoca-
tis sacramentū testis nō prestatur solū a teste. Ray.de iure
canonico remitti pōt:vt extra de iura.calū.c.j.lib.vj. Sed iura-
mentū testis non respicit cōem vtilitatē sed singularē producē-
tis ⁊ fit ad probationem vt veritas illius cause appareat ⁊ ideo
pōt remitti. ¶ Unde dic ꝙ illa que sunt inducta ad rigorē iu-
ris cōseruādum non relaxent̄ partium ꝯsensu.vt.ff.de legat.j.l.
nemo.in ijs que statuta sunt ob cōem vtilitatē. Idē vt.d.§.sed
quia veremur in ijs que ob fauorem aliquoruʒ priuatoꝝ potest
earum consensu remitti.vt.d.l.si quis in cōscribendo.C.de epi.
⁊ cleri.vbi de hac materia satis dixi. ¶ Sed cōtra predicta in-
statur ⁊ videtur ꝙ sacramentum testis nō solum respiat fauo-
rem partium ſʒ etiam iudicis vt verū testimonium proferatur.
Unde eadē ratio videt̄ sicut in sacramēto calūnie.vt.d.§.ſʒ qꝛ
veremur.⁊ qꝛ si remitteretur daret̄ occasio testificādi falsum qđ
esse non debet.vt.ff.ti.j.l.j.§.editiones.⁊ queādm.testa.aperi.l.ij.
Glo.tenet cōtrariū hic ⁊.d.l.ij.§.sed qꝛ veremur.de iur.calum.
⁊ ideʒ tenet gl.C.de testi.l.iurisiurādi.⁊ ibi Odo.⁊ Azo in sum
ma eiusdem titu.⁊ est expressum de iure canonico extra de testi.
11 c.fraternitatis.⁊.c.tuis.⁊ ibi in gl.† Fallit in causa matrimonij
vbi remitti nō pōt vt ibi no.nō ob.§.ſʒ qꝛ veremur.qꝛ illđ sacra
mentū magis respicit cōem vtilitatē.iuramentū aūt testis non
est de principali solēnitate iudicioꝝ:⁊ ideo facilius remittit̄.
arg.C.de fal.l.vbi.⁊.ff.de ven.inspi.l.j.§.fi. Et ꝙ remitti possit fa
cit in aut.de testi.§.quoniam.col.vij.⁊ quia lex q̄nq̄ remittit.vt
C.de epis.⁊ cle.l.presbyteri.⁊ aut.sed iudex.ergo ⁊ partes pos-
sunt remittere.ff.de pactis.l.non impossibile.⁊.C.de fideiusso.l.
fin. Non obst.ꝙ dari posset occasio dicendi falsum:quia ista su
spicio tollitur ex quo partes vident̄ confidere:et ideo remittunt
iuramentū.arg.C.de epis.audi.l.de creationibus.⁊ insti.de satis
da.tu.§.j. Gabriel tenet ꝙ remitti nō possit.⁊ dicit ꝙ est de so-
lēnitate ordinis iudiciarij.vt.d.l.iurisiurādi.⁊ ideo nō potest a
partibus remitti.vt.ff.de regu.iur.l.nec ex pretorio.⁊.l.neq̄ pi-
gnus.⁊ hanc dicit fuisse Hugo.opin.in.d.§.sed quia veremur.
12 ¶ Item querit glos.an sententia† lata die feriata sit ipso iure
nulla.an vero annullanda ope exceptionis tex.videt̄ innuere ꝙ
sit nulla ope exceptionis dum dicit infirmabitur ⁊ quia oratio
eam non annullauit sed prohibuit ne iudex exequatur.vt.ff.ea.
l.si feriatis per quod innuitur mero iure valeret:⁊ ad hoc opti-
me.ff.de repudijs.l.fi.vnde expone infirmabitur quantuʒ ad ef-
fectum ⁊ executionem.et in hanc opinionem videtur inclinare
Jacob.de are.hic in suppletione glo.⁊ dixi de hoc.s.in exposi-
tione tex.circa prin. ¶ Glo.tamen ⁊ communiter doct.tenent
ꝙ sit nulla ipso iure.⁊ exponunt infirmabitur.ſʒ quatenus de
facto processit.cō cor.sunt in glo.⁊ de euictio.l.minor.⁊ de acti.
empti.l.ex empto.§.si qs vina.in quibus infirmatur id quod
est nullum.qđ de facto processit.⁊ pro hoc etiam.ff.de iure fisci.
l.ne procuratores.⁊ ibi in glossa. Gul.de cu.dicit ꝙ aut est lata
sententia contra ordinem iudiciarium puta lit.non contesta.et
planū est qđ est nulla ipso iure aut fuit lis contestata tēpore fe-
riato ⁊ hic valet sentētia etiā tempore feriato lata ex quo semel
partes renunciauerunt ferijs cuius contrariū videt̄ sentire Ja-
co.de are.dicens ꝙ consensus partiū dʒ adesse tēpore sententie
vt dixi.s.in prin.l. Tertius casus est vbi lis fuit contestata.aut
tempus feriatum ⁊ superueniente tempore feriato pars recusa
uit comparere quod potuit vt in fi.l.⁊ tūc si tali tempore feratur
sniā non ex defectu contestationis sed propter superuenientes
ferias ⁊ dissensuʒ partis:⁊ tūc est nulla ope exceptionis. ¶ Itē
13 querit glo.an† talis sententia per appellationē confirmetur.gl.
tenet ꝙ non per.l.si expressim.ff.de appella.quidam tamen re-
prehendunt glo.⁊ dicunt ꝙ quantum ad casum huius.l.ſʒ qñ
est nulla:qꝛ sit lata die feriato ꝙ per appellationē confirmatur
qꝛ nulla est propter defectū consensus partis ⁊ ideo confirmat̄
appellando per.ll.hic in glo.allegatas de falso ꝓcuratore ⁊ do
mino quia dominus appellando videtur habere ratum factuʒ
falsi procuratoris sic ⁊ hic videtur habere ratā sniam latam die
feriato.⁊.l.si expressim loquit̄ qñ ex alijs causis est nulla snia:
puta qꝛ lata est cōtra iuris ordinem.⁊ hec fuit opi.Jaco.de ra.
ꝓ cuius opi.facit licet nō alleget.C.cōia vtriusq̄ iudi.l.ij.⁊ glo.
ibi posita Gul.de cu.tenet opi.glo.⁊ etiā Jaco.de are.videtur
sentire idē vt dixi.s.in expositione ꝙ requirit̄ ptis cōsensus tē-
pore sentētie nō postea. Ad ꝯtraria rñdetur ꝙ in.l.cū minor.§.
fi.rem ra.ha.tenebat snia in preiudiciū dñi vnde dominus ap-
pellando videtur ratificare gesta per falsum ꝓcuratorem quod
pōt.ff.de iudi.l.licet.hic autem snia fuit nulla:⁊ ideo non confir
matur.⁊ pro hoc.C.de filijs fa.⁊ quemadmodū parentes ꝓ eis
teneantur.l.j.⁊.ij.lex ad.l.ij.C.cōia vtriusq̄ iudi.dicit ꝙ ibi va-
let diuisio vt ex cōuentione socioꝝ non vt ex snia arbitri.⁊ ita
debet intelligi illa.l.⁊ glossa ibi posita ⁊ pro hoc.ff.ad trebel.l.si
quis priore. ¶ Ultimo dicit glo.ꝙ licet hic dicat̄ in tex.ꝙ quā-
do res viget cogendi sunt ꝓcedere vsq̄ ad lit.cōtest.ꝙ forte ho-
die sufficit sola executoris cōuentio.vt.C.de prescrip.xxx.ann.
l.sicut in rem. ¶ Sed hoc nō est verum:qꝛ per solam cōuētio-
nē nō perpetuatur actio licet interrumpat̄ prescriptio. ¶ Iteʒ
esto ꝙ perpetuaret̄ non ad.xl.annos.sicut per lit.contest. Item
14 †multa operatur litis contestatio que nō operat̄ citatio.vt.C.
de pscr.xxx.anno.l.vl.C.ne ex delictis defunctoꝝ.l.vnica.⁊.ff.de
fideiusso.⁊ here.tuto.l.fi.⁊ de hoc no.⁊ dixi.d.l.sicut in rem.⁊.s.
de eo per quem fac.est.l.vlti. ¶ In gloss.bona ratio ibi de calū.
l.hec actio.al's est.§.sub.l.generaliter. ¶ In gloss.hic not.tria.
Ibi qñ appel.fit.l.fi. Uel dic ꝙ nō est per ordinem inhibita vo-
catio sed cautio. Uel generalius dic ꝙ aut improbatur substan
tia ⁊ non valet principale nec quod sequitur ex eo.sed bene va-
let qđ sequit̄ ob id.vt insti.de inuti.stipu.§.alteri. Si autem nō
improbatur substantia.nec forma ꝓpter accidens vitiosum nō
habetur pro infecto ⁊ multominus qđ sequitur ex eo vel ob id.
sed agitur vel excipitur ad infirmādū vt ptʒ.ff.de dolo.⁊ qđ me.
cau.per totū.⁊.C.de inuti.stipula.l.dolo.vbi de hoc.

1 ¶ Cause in quibus viget pietas ⁊ necessitas possunt expedi-
ri die feriato.
2 Decretum in alienatione minorum an possit interponi diebus
feriatis.
3 Causa alimentorū an possit expediri diebus feriatis.
4 Appellari an posit in causa alimentorum.
5 Missus in possessionē die feriata si turbetur an iudex poterit il
lum defendere ⁊ de causa cognoscere.
6 Maleficiū cōmissum in conspectu iudicis an possit puniri fm
visum ⁊ conscientiam iudicis.

Adem oratione. ¶ Lex ista est de materia.s.l.pr.§.
exci piuntur. Et breuiter hoc dicit q̄ tempore feria-
1 rum agunt̃ cause† in quibus necessitas vrget ꝛ pie-
tas suadet. Et concordat extra eo.c.vlti.cū ibi no.p oēs. Et pri
mus casus q̄ ponit̃ hac.l.est q̄ tutores ꝛ curatores dari pñt die
bus feriatis. Sed nunq̄d diebus feriatis in honorē dei. puto q̄
sic,vt.j.de tutelis.l.q hz.§.quolibet.ꝛ de tut.ꝛ curato.l.nec man
dāte.§.fi.ꝛ quolibet loco vt dictis legib⁹.ꝛ q2 datio tutoris hz
necessitatē ꝛ pietatē:ergo his dieb⁹ p̄t expedirivt.d.c.vl.extra.e.
ꝛ p hoc.C.de verb.sig.l.cuz quidā.§.pe.ibi sic maior ꝓuidētia
pupillis īferat̃ q̄d dixi de loco verū est nisi tutor daret̃ p inq̄si-
tionē:q2 tūc debet dari iudice sedēte ꝓ tribunali,vt.j.de confir-
2 ma,tuto.l.naturali.in fi. ¶ Sed nūquid decretū† in alienatiōi-
bus reruz minoꝝ possit interponi diebus feriatis,de hoc plene
dixi.C.e.l.actus oēs.ꝛ no.in Spec.e.§.sequit̃.ver.vlt. ¶ Scd's
casus est vt officiales admoneant̃ ꝛ solicitent̃ ad eorum officia
gerēda.ꝛ ꝓ hoc.j.e.l.diu⁹.ꝛ de custodia reoꝝ.l.carceri. ¶ Ter-
ti⁹ est q̄ excusatiōes tutoꝝ ꝛ curatorū volētiū se excusare audiā
tur et ī hoc versat̃ fauor tutorū ne iniuste alligētur tutelis ꝛ pu
pilloꝝ vt alij curatores possint constitui. ¶ Quartus casus est
vt alimēta constituant̃. Sed de quibus alimētis loquatur du-
bitatur in glo.restringe ad alimēta cōstituenda pupillis a tuto
3 ribus ne fame pereant.† Sed an idem in alijs alimentis? videt̃
q̄ sic:quia hic indistincte loquit̃.in contrariū videtur quia ali-
menta pupilloꝝ petuntur prestari officio iudicis sicut ꝛ alimēta
que petuntur per liberos a parentibus vel econtra,vt.j.de libe.
agnoscē.l.si quis a liberis.in prin.alia aūt alimenta puta in te-
stamento relicta vel ex cōuentione debita iure actiōis petuntur.
ꝛ ideo videntur non posse peti diebus feriatis. Gul.de cu. dicit
q̄ si necessitas vel pietas suadet:q2 nō habēt aliunde vnde alā
tur peti possunt tpe feriato alias non.ar.j.de re iudi.l.ij. ꝛ vt in
pos.lega.l.fi. Sed cōtra hoc videt̃.j.de trāsa.l.cum hi.§.si cū lis.
Sed ibi loquitur qū tractatur de trāsa.et peremptione alimen
torū ex toto.vñ dic q̄ si pōt se sustētare tpe feriato nō potest co-
gnosci.ar.C.de p̄cibus impat.offerē.l.ij.ꝛ.j.de iud.l.si debitori.
ꝛ de hoc in materia alimentoꝝ vide in speculo qui filij sint legi.
ꝛ in margarita galeoti de alimētis.ꝛ q̄ plene dixi.j.de li.agno-
scen.l.si q̄s a liberis.in prin. ¶ Et q̄d dixi de alimētis dicerē idē
qū petitur aliq̄d propter alimēta vt si mercenari⁹ petat merce-
dē suā.ar.huius lr̃e.ꝛ.d.l.ij.de re iudi.ꝛ.d.c.vl.extra e.ꝛ.j.d var.
cogni.l.j.§.j.talia eñ enumerant̃ inter causas pias in q̄bus pro
cedit̃ tpe feriato.ar.C.de spectaculis.l.fi.li.xj. Sz an in cā alimē
4 toꝝ† possit appellari satis dixi.d.l.si q̄s a liberis.ꝛ de appel. re-
ci.l.fi. Gul.hic dicit qū alimēta petunt̃ iure actiōis ꝛ pōt appel
lari.j.fami.hercis.l.q̄dā mulier.ꝛ de iure patro.l.fin. Dicit tñ q̄
si petēs alimēta esset pauper ita q̄ non haberet vnde viueret q̄
pendēte appellatiōe deberet ali prestita cautiōe ne fame periret
j.de inoffi.testa.l.si suspecta.§.antepenul.de libe.agno.l.filius.
ꝛ.C.de ordine cogni.l.fi. Si aūt alimēta petātur officio iudicis
tūc non pōt appellari,vt.d.l.fi.de appel.reci.ꝛ arg.j.de ope.no.
nun.l.de pupillo.§.si quis riuos. Et est ratio diuersitatis:q2 qū
petunt̃ officio iudicis,si ille nō neget se patrē tenet̃ ad alimēta.
ꝛ si neget nō parat̃ preiudiciū cause principali q̄uis prestet ali
menta.j.de liber.agno.l.si quis a liberis.§.si vel parens.ꝛ.s.de
ijs qui sunt sui vel alieni iu.l.si iudex.ꝛ vtrobiq3 notaui. ¶ Ali⁹
casus est vt etates ꝓbēt̃ ꝛ sup hoc pñt recipi maxīe testes senes
ꝛ valitudinarij,vt dixi.s.e.l.j. Alius est de missiōe in possessionē
vētris noīe vl' cā rei seruāde. ¶ Gl.tñ restringit hunc casum so
lū qū debitor esset suspect⁹ vl' res esset pitura. Marti.sil. cuius
opinionē veram credo dicit q̄ aū diē feriataz fuerat cognitum
de missiōe in possessionē.ꝛ lata sñia de mittendo in possessionez
ꝛ postea die feriato pōt fieri missio que est facti ꝛ non exigit cau
se cognitionē.ꝛ eodē modo dicit q̄ si ageret̃ de reuocanda mis-
sione facta die feriato q̄ de reuocatiōe posset cognosci die feria
ta q̄d est nota.dignū ꝛ sepe in causis obtinui. Et de hoc tangā
5 infra in stipulatione gl.ꝛ no.in gl.j.de euictio.l.minor. ¶ † Ex
quo oritur alia dubitatio:aliq̄s missus est in possessionē die fe-
riata turbatur in possione:petit se defendi:nunquid de hoc co-
gnosci poterit diebus feriatis? videt̃ q̄ sic:q2 missu: defendi de
bet,vt.j.ne vis fiat ei qui in pos.missus est.l.j.§.j.ꝛ q2 pōt mitte-
re vt hic q̄d parum ꝓdesset nisi missum defenderet vt dictuz est
ꝛ q2 maior cause cognitio videt̃ exigi in defendēdo q̄ in mitten
do. ¶ Itē q2 iste turbator videtur violentiaz inferre ei qui mis
sus est,vt.j.de vi ꝛ vi arma.l.vim facit.ꝛ vti possidetis.l.si duo.
ꝛ ad officiū iudicis ptinet violētias ꝓhibere ꝛ quolibet tpe , vt
s.de offi.presi.l.illicitas.ꝛ ea que expediuntur ex officio iudicis
summarie ꝛ de plano expediuntur,vt.s.de offi.ꝓcōsu.l. nec q̄s-
q̄.§.de plano.et per ꝯsequēs diebus feriatis,vt.d.c.sepe.in cle-
mē.de v̄.sig.ꝛ hoc tz Guid.de suz.ꝛ forte verꝝ est quo ad ferias
messiū ꝛ vindemiaꝝ.sz in ferijs in honorē dei inductis forte sec⁹
nisi necessitas vel periculū imineret forte q2 partes possent ad ar
ma ꝛ rixas venire.ar.j.de v sufr.l.eq̄ssimū. ¶ Alius casus est q̄
6 aspectu atrox† iniuria estimet̃.q tex.vr̃ clare ꝓbare q̄ si malefi-
ciū fiat in ꝯspectu iudicis q̄ possit s̃m suā ꝯscientiā ꝛ visum pu
nire.q̄d tz gl.verū est qū ꝯmitteret̃ sub oculis iudicis ꝓ tribu-
nali sedentis:q2 tunc esset sibi notū vt iudici,vt no.ij.q.j.c.deus
oīpotens.§.quādo autem. ¶ Sed de hoc dic vt hic in gl. ꝛ ple-
ne notat̃ ꝛ dixi.s.de offi.presi.l.illicitas.§.v̄itas. ¶ Et hūc text.
intellige q̄d iudex inspiciet ꝛ estimabit vulnus ꝛ vulneris locū
vt ex hoc estimet iniuriā esse atrocem vel non,vt.j.de iniurijs.l.
pretor.ꝛ.l.senatuscō.ꝛ hec inspectio p̄cedet contestationē ꝛ fiet
etiam tpe feriato:q2 forte post ferias nō sic posset apparere anti
quo vulnere sicut modo ꝛ hoc dicetur esse notum iudici ꝛ iudici
ex quo sicut iudex ex officio suo facit hac oculoruz inspectione,
vt.j.finiū regū.l.si irruptiōe.cum simi. ¶ In gl.videtur hic.ibi
de appel.impatores.ꝛ ar.C.man.l.si pro ea.de priuileg.cred.l.si
creditores.de peculio.l.quesitū.ꝛ.C.de iure do.l.vbi adhuc. Ibi
s.l.proxima.ar.q̄ indistincte possit.j.de iudi.l.de eo aūt.ꝛ.l.se. nā
creditoribus plusq̄ legatarijs est fauendū.C.de iure delibe.l. fi.
§.ꝛ si prefatam.versi.licentia.ꝛ de codicillis.l.fin. Jacobus de
aretio.

Olet etiam. ¶ De materia.l. precedentis est et ponit alios casus quib⁹
cognosci potest tempore feriato. ¶ Et dic quod glos.
in duobus maledicit.primo quatenus exemplificat de act. de
mortuo inferendo nam illa est perpetua vt eodem titulo.de re-
ligio.l.si filius.§.finali. ¶ Item maledicit in eo q̄ dicit si ali-
quis est mihi obligatus ab bouem vel aliam speciem ex qua li-
berari posset per interitum q̄ de hoc cognosci possit diebus fe-
riatis:quia alio modo mihi prouidere possum q̄ per interpella
tionem extra iudicium.j.si certū peta.l.q̄ te.per q̄ in mora con-
stituitur ꝛ interitu nō liberat̃:ꝛ ideo cessat ꝓuisio huius.l.quia
eodem modo interitus fuisset penes actorem.de hoc vide.d.l. q̄
te. ¶ Et dicit Jaco.de raua.q̄.l.ista non intelligit̃ ita general'r
sicut sonat de oībus actiōib⁹ que morte periture sunt sicut sunt
omnes ex delictis ꝓueniētes,vt.C.si reus vel accusator mortu⁹
fuerit p totū.sz qū verisimile esset reū moriturū nisi conueniret̃
tpe feriato tūc hz locū hec lex de cōsuetudīe tñ de maleficijs co-
gnoscit̃ tpe feriato.de hoc.C.eo.l. prouinciarum.

1 ☞ Ferie vindemiarum ꝛ messium non habent tp̄s determina
tum sz ex consuetudine loci inducuntur.
2 Non attenditur quod fit sed quod fieri debet.
3 Ferias repētinas solus princeps inducit.
4 Consuetudo iudicij an sit seruanda vide.q.

1 Resides. ¶ † Ferie vindemiarum ꝛ messiuz non habent tempus determinatuz
sed ex consuetudine loci inducuntur.h.d. ¶ Et not. q̄
nō dicit ꝓuincie sed loci q2 etiā in eadez ꝓuincia diuersis locis
citius vindemiatur ꝛ metitur. ¶ Itē non intelligas.l.istā sicut
quidam fatui intelligūt q̄ nullus possit vindemiare vel metere
nisi tpe statuto per presidem.imo quilibet pōt ad libitum sz nō
gaudet cōmodo feriarū nisi quando preses eas indixit vt hic.
Si tamē preses non indiceret ꝛ instaret tp̄s messium vel vinde-
miarum cōiter crederem quoslibet posse vti commodo feriaruz
2 q2 non q̄ fit sed q̄ fieri† debet attenderet̃,vt.s.de offi.presidis.l.
sed licet.ꝛ q2 tempus ꝛ factum declarat quid sit agendum.et.l.
supplet defectū iudicis in hoc arg.C.si manci.ita fuerit alie. vt
ma.l.ij.ꝛ.C.de fideicō.aut.hoc amplius.ꝛ ita tz Gui.de suz. s.
de offi.ꝓcōsu.l.si in aliam.al's si in aliquem.versi.ꝛ ferias com-
muniter in ciuitatibus sunt definite tales ferie per statuta.
¶ Et pro predicta opi.Gui.bene facit.j.de ijs qui nota.infa.l.
liberorū ꝛ q̄ ibi dixi in simili questione. ¶ Opponit glos.de.l.
annulo.C.eo.ꝛ non bene soluit.ꝛ ideo dic q̄ illa.l.loquitur in fe
rijs repentinis ista in ordinarijs vindemiaꝝ ꝛ messium. ¶ Et
3 ideo dic q̄ ferias† repentinas[a] solus p̄nceps inducit:vt.d.l.an-
a nulo.solennes in honorem dei inducte a iure,vt.C.eo.l.omnes
dies.ꝛ.d.l.dies festos.alie que inducunt̃ ob necessitates hoīm:
q2 non sunt determinate per.l.ꝓpter deuersitatē locorum relin
quunt̃ iudicibus vt eas inducāt vt hic ꝛ vide q̄d dixi.d.l.annu
lo. ¶ Querit Gul.cum in ꝓuincia Narbo.tardius vindemiet̃
ꝛ metatur q̄ in multis alijs. Si Narboneñ.agat vel conuenia-
tur in alia ꝓuicia tpe quo ibi fiūt messes vl' vindemie.an debeat
gaudere ꝯmodo feriarū istius loci vl' illius.vr̃ q̄ attēdi debeāt
ferie illi⁹ loci ī quo litigat̃ p.l.istā.ꝛ.j.de bo.autho.iud.pos.l.cū
4 vn⁹.§.is q. ¶ † Cōsuetudo ei iudicij s̃uāda e.C.d emā.li.l.j.d te-
sti.l.iij.

a ¶ Ferias repēti-
nas. Adde tex.in
l.sz si p p̄torē.§.sz
si ferie.ff.ex q.cau.
maio.bal.ī.l.ij.§.
fi.C.d tēp.ap.ꝛ in
c.ex rōne.ꝛ ibi .d.
Phil.d ap.vñ ad
uertāt aduocati:
q2 hoc ego Joan
nes thierri habui
in proxi. lugdu-
ni q̄ si ferie repē-
tine cadāt ī diem
vltimū dilationis
ꝯcesse alicui dat̃
restitutio.Spec.ī
ti.d dila.ad fi. ꝛ d
hoc lati⁹ p eūdē ī
ti.de fe.§.j.v̄.j.re-
pētine.gl.in cle.se
pe.de v̄b.sig.

sti.l.iij.§.fi.⁊ qđ no.⁊ dixi.C.de sum.trini.l.j. In contrarium videtur ꝙ actori ⁊ reo concedat̃ beneficiũ feriaruꝫ ſm locum vbi eſt. Et ſi dicas hoc videt̃ abſurdum:q2 in eodẽ iudicio erũt duplices ⁊ diuerſe ferie.dic ꝙ illud cõtingit occaſione magis ꝙ ratione.ar.ſ.de riuis.l.labeo.⁊ ꝓ hoc.ſ.e.l.j.§.j. Et ſic ex perſona cuiuſlibet cõſiderabunt̃ ⁊ ex diuerſitate locoꝝ.ar.ſ.ad.l.fal.l.pretia.§.fi.⁊ de euictio.l.ſi fundus.Et ad id qđ dicit̃ cõſuetudinẽ iudicij ſpectari concedo quantum ad illa que ſunt intra iudicium nec aliã cãm extrinſecus concernunt ſicut faciunt femine,vt.d.l.ſi fundus,de euictio.

1 ¶ Iudex an debeat vacare per duos dies ante aduentũ ſucceſſoris.
2 Menſes fuerunt anteꝙ Chriſtus veniret in ventrem beate marie virginis.
3 Ianuarius apud nos eſt primus mẽſis apud hebreos decim⁹.

Pridie calendas.

¶ Exponit gloſſ.i.precedẽti die calen. parendi ſena dies.i.per ſenũ.i.ſextũ dieꝫ vt in decretis de coſe.diſt.iiij.queri:.in gl.per Arch.⁊ ibi etiam de verbo perinde. ¶ Et vide ad declarationẽ huius.l.ꝙ nota.⁊ dixi.ſ.de iuriſdi.omniũ iudi.l.eum qui iudicare iubetur. ¶ Et dicit gloſſa
1 hic ꝙ † per duos dies aut aduentũ ſucceſſoris iudex debet vacare in aut.de admi.offi.in fi.⁊ ſic videtur correcta hec lex.⁊.ſ.de offi.proconſul.l.meminiſſe.vbi de hoc dic ꝙ quãdoꝗ venit ſucceſſor ante finitũ officiũ predeceſſoris:⁊ tunc ſi veniat in die vicina poterit cognoſcere vt hac.l.⁊.d.l.meminiſſe. ¶ Si aũt finito officio ſucceſſor venit dic ꝙ ſi ſciebat vacare debet per duos dies licet permittatur ſibi adminiſtratio ⁊ ſic loquit̃.d.aut.de admini.offi.in fi.col.vij.⁊ ſic hec.l.⁊ ſimiles nõ corriguntur per illam.Bul.Et ideo ratio prime gloſ.videtur verior. Jacobus butri. ¶ Itẽ dicit glo ꝙ eſt alia ratio:q2 dies cal. Januarij eſt feria ꝓpter precedentes ⁊ ſequentes natiuita.pro hoc,xv.q.iiij.c.placita.⁊ de hoc vide ꝙ dixi.C.e.l.oẽs dies.⁊ ſicut dicit glo.tẽpore harũ legũ Chriſt⁹ nõ venerat in beatã virginẽ.Sꝫ iure.C.dies cal.Janua.eſt feſtiuus,vt.C.de aduo.diuerſo.iud.l.lauda
2 bile.⁊ vide qđ ibi dixi.Et no.ꝙ menſes † fuerũt anꝗ Chriſt⁹ veniret in beatã virginẽ.⁊ pro hoc.ſ.de condi.⁊ demon.l.publius. ¶ De calendis Martij fit mẽtio.ſ.de peti.here.l.item veniũt.§.pridie.De calendis martij ⁊ aprilis in aut.vt facte noue conſtitutiones.§.ne igit̃. ¶ De calẽdis maij.ſ.de inſtito.l.ſi.Et no.
3 ꝙ Januari⁹ † eſt prim⁹ mẽſis anni apđ nos:apud hebreos erat decimus.lxxvij.di.c.huiuſmodi obſeruantie.⁊.c.ieiuniũ.in tex.glo.⁊ per Arch.ſm antiquos erat mẽſis aprilis,vt.C.de aduo.diuer.iudi.l.per hanc.⁊ ibi in glo.

1 ¶ Ferijs an poſſit renũciari ⁊ quibus.
2 Litigans ſponte tempore meſſium ſi ſuperueniant ferie vindemiarum an cogatur illis litigare.
3 Sequeſtratio an poſſit fieri diebus feriatis in honorẽ dei ſi perſona ſit ſuſpecta.

Si feriatis.

1 a ¶ Pro declaratione huius.l.⁊ quibus ferijs † poſſit renũciari^a vide.ſ.e.l.j.⁊ bene per Hoſti.in ſumma.e.§.fi. Ibi iudicatũ ſit.i.valeat inuito litigante ⁊ ꝙ ſequitur ⁊ ponitur pro idest ⁊ ponitur expoſitiue ſm Jacob.de aret. ¶ Et facit an ſñia talis ſit ipſo iure nulla vel per exceptionem de quo dixi.ſ.eod.l.j. ¶ Ibi neue quis.ſ.iudex.Ibi dedicare id eſt de executione ſententie. Jaco.⁊ facit ad id quod dicit glo.de ferijs in honorẽ dei.extra eo.c.vlt.cũ ibi no.per oẽs. ¶ Querit
2 Jacob.de ra.⁊ Bul. † ſi aliquis litigauit ſponte tpe meſſium.⁊ ſuperuenerũt ferie videmiarũ an cogat̃ etiam illis ferijs vindemiarum litigare. ¶ Et primo videt̃ ꝙ ſic:quia cum litigando ſponte ⁊ indiſtincte renũciauerit videtur etiam futuris ferijs renunciaſſe.arg.ſ.de ſeruitu.vrba.predio.l.ſi ſeruitus.⁊.C.de do.ꝓmiſ.l.fi.dꝫ cõtra cũ fieri interpretatio.ſ.de pactis.l.veteribus. ¶ Contrarium tenent q2 ſunt diuerſe ferie ſeu ſpecies feriaruꝫ vnde renunciando vni expreſſe vel tacite non videt̃ alteri renũciare.ar.C.de excu.tuto.l.voluntarie.⁊ de ijs qui ſponte munera ſubeunt.l.iij.li.x.⁊.ſ.de ſerui.vrba.predi.l.ſi domus.vnde de inſtãtibus tantũ videtur ſenſiſſe non de futuris.ar.ſ.de auro et argen.lega.l.ſi ita.de contrahen.emptio.l.in lege.⁊ de fundo inſtruc.l.fundus qui locatus.Non obſtant iura contraria:q2 ibi agebatur vt de omni luce intelligeret̃.hic aũt erat aliquid quod de preſenti impedimentũ preſtabat.⁊ ideo illi tantũ non futuro renunciatum videtur. Jaco.de ra.⁊ Bul. ¶ Sed an poſſit fieri
3 ſequeſtratio † diebus feriatis in honorem dei ſi perſona ſit ſuſpecta.glo.videtur innuere ꝙ non.C.eo.l.actus omnes.que forte eſt vera de iure.Sed ꝯtrariũ innuit gl.e.ti.l.dies feſtos.⁊ hoc ſeruat conſuetudo.Gabriel. ¶ Pro conſuetudine facit neceſſitas vrgens ſi eſt ſuſpecta perſona ⁊ pietas ſuadens,vt.ſ.ea.l.j.⁊ extra eo.c.vlti.

1 ¶ Una dilatio dat̃ cauſa cognita:⁊ nouo ſucceſſori dat̃ alia.
2 Dilatio data ad reſpondendũ libello ei qui mortuus eſt an debeat renouari in perſonã eius heredis ſeu ſucceſſoris.

Oratione.

¶ Hec lex tractat de ſcđa parte rubrice de dilatio.de qua materia vide Azo.in ſumma eo.ti.⁊ Gof.Hoſti.⁊ Specu.⁊ qđ dixi.C.eo.ſuper rubrica ⁊ per totum.⁊ dicet̃
1 ſ.e.l.fina. ¶ Et breuiter hec.l.dicit ꝙ vna † dilatio datur cauſa cognita ⁊ nouo ſucceſſori datur alia.qđ intellige cuꝫ leui cauſe cognitione al's nullũ eſſet priuilegiũ heredis.nã ⁊ defuncto daretur ſecunda cum magna cauſe cognitione,vt hac.l.dat̃ ergo ſecunda heredi cũ illa leui cauſe cognitione qua daretur prima defuncto.⁊ ad hoc.ſ.de re iudi.l.in ſumma.§.fin.⁊ facit hec.l.in
2 ver.illud ꝙ ſi data eſt alicui dilatio.xx.dierum ad rñdendum † libello ⁊ mortuus eſt ⁊ petat heres aliã dilationẽ.xx.dierũ an ſibi dari debeat.Dicũt doc.ꝙ aut mortu⁹ eſt intra paucos dies dilationis ⁊ nõ dat̃ heredi noua dilatio al's ſic,vt.C.de iudi.l.ꝓperandũ.§.ſinaũt in medio. ¶ Bul.dicit indiſtincte heredi dandã nouã dilationẽ ꝓpter iuſtã cauſe ignorantiã.ſ.de reg.iu.l.q in alteri⁹.de iudi.l.edictũ.⁊ ar.hui⁹.l.C.ſi pẽdẽ.ap.mors interue.l.fi.⁊ in aut.vt cũ de ap.cog.§.pe.col.viij.nõ obſ.§.ſinaũt in medio.q2 ibi erat ſciens hic autem poterat veriſimiliter ignorare.Bul.

1 ¶ Dies incipit de veſpere ad veſpas quo ad officiũ diuinũ.
2 Dies quo ad operandũ incipit a mane vſꝗ ad veſperas.
3 Sententia an ſit ſolum ferenda de die.
4 Obligatus ad aliquid ſoluendũ ad certum tẽpus ſub pena an offerendo de nocte diei vltimi debitum euitet penam.
5 Dies dicitur vſꝗ ad mediam noctem ⁊ facit ad pulchraꝫ deciſionem.
6 Dies artificialis habet.xij.horas.

More romano.

1 ¶ Hec.l.eſt argumẽtabilis ad multa.⁊ eſt iſta.l.in tex.inſertaꝫ extra de offi.dele.c.ꝯſuluit.⁊ vide ibi no.p oẽs. † Quo ad officiũ diuinũ dies incipit de veſpere ad veſperas vt extra de ferijs.c.ij.vbi habes pulchrã glo.de hoc ꝙ dies incipit diuerſis modis ſm diuerſos act⁹.⁊ de hoc etiã no.in.c.alma mater.de ſñia excõi.li.vj.per Hoſ.in ſumma eo.§.fi.⁊ ꝑ Hoſti.§.qualr.ver eſt tñ notandũ ⁊ in gl.⁊ per Archi.de ꝯſe.di.iij.c.j.lxxv.di.ꝙ a pr̃ib⁹.⁊.j.q.j.c.ſupuemẽte.ꝙ incipiat a ſolis ortu vſꝗ ad occaſuꝫ.facit extra đ homi.c.iij.⁊ ibi in gl.ꝙ dies incipit a crepuſculo diei,tenet Rof.de actio.in'factũ de ijs qui deie.vel effu.vltra prin.⁊ ꝓ hoc.ſ.e.ti.l.hoc edictũ.
2 §.labeo. † Quo ad operãdũ incipit a mane vſꝗ ad veſperas vt dicit Azo in ſumma de operis libertorum.in prin.⁊ pro hoc.ſ.de ope.liber.l.j.⁊ ibi in gl.⁊.l.medicus. ¶ Hec eſt dicendum ꝙ in eſtate ſint hore ſex tantũ in nocte ⁊ in die.xviij.nec econuerſo in hyeme imo ſemp dies ⁊ nox habet.xij.horas ſꝫ hore ſunt maiores ⁊ minores ⁊ augẽtur ⁊ minuũtur quãtitate nõ numero.ar.iuriũ predictorũ ⁊ ita no.glo.ſ.de verb.ſigni.l.ij. ¶ Et predicta faciunt ꝓ determinatione pluriũ queſtionũ.⁊ prima eſt q2 gloſ.
3 videt̃ ſentire ꝙ ſententia † debeat ferri ſoluꝫ de die id eſt a mane vſꝗ ad veſperas,vt in aut.de iudicibus.§.ſedebunt.⁊ ſupra de origine iuris.l.ij.§.ſed q2 magiſtratibus veſpertinis.⁊ pro hoc extra de off.deleg.c.cõſuluit.vbi de hoc ꝑ Ber.⁊ Inno.Jac.de ra.in hoc cõcordat cũ glo.ꝙ ꝓceſſus iudiciarij expediri debeat de die ꝑ iura ꝑdicta ſed dare pignora vel ſatiſdare vel ſimilia facere illa poſſent expediri de nocte ꝑ.l.iſtam cum ſimi.Bindo de ſuꝫ.dicit ꝙ ꝓceſſus iudiciarios facere de die vel ſñiam ferre eſt de honeſtate.ſed ſi placet iudici ⁊ partibus pñt exerceri etiaꝫ de nocte.⁊ allegat.C.de tranſa.l.nõ minorẽ vbi de hoc no.⁊ dixi.⁊ allegat etiã.ſ.de teſta.l.ad teſtiũ.§.poſſe.⁊ pro hoc licet non allegat facit.ſ.qñ ap.ſit.l.j.§.dies.circa fi.ibi ſuprema hora ⁊c.hãc tenet Hoſt.in ſumma de iudi.§.qualiter ⁊ qñ.ver.primo ⁊ ſecũdo.⁊ de hoc no.etiã inſti.de ver.obli.§.id autẽ qđ in diẽ.in fi.gl.magne. ¶ Alia queſtio eſt quã tangit gloſ.videlicet ſi quis eſt
4 obligatus † ex contractu ad aliquid ſoluendũ ad certũ terminũ ſub certa pena vtrũ offerendo de nocte vltima die euitet penaꝫ.glo.ſentit ꝙ nõ q2 tacite videtur actũ ꝙ ſoluat de die. ¶ And.⁊ Bul.dicunt Placẽ.tenuiſſe ꝙ etiã de nocte fieri poſſet.et ita dicũt eũ conſuluiſſe cuidã amico ſuo.Et pro opi.pla.facit q2 ſi de nocte põt ferri ſentẽtia q̃ exigit maiorẽ ſolẽnitatẽ:multo for-

a ¶ Renũciari.Cõcordat tex.i.l.ſi feriatis.⁊ ibi Bar.ſ.e.tex.in.c.fi.⁊ ibi doct.ſ.eodem.

tius obligatio pecunie. Sed pro opi.glo.contra Pla.est quia
talis obligatio debet fieri cõgruo loco ꝛ tpe,vt.j.de solu.l.si so
luturus ibi opportuno tpe. ¶ Gul.de cu.dicit aut ista solutio
vel obligatio de nocte põt fieri sine periculo creditoris:tunc va
leat ꝛ liberet debitorẽ per.d.l.nõ minorem.C.de transaction.ꝛ
ꝓ hoc bene.j.de ver.obli.l.eum qui certarũ.in prin.ꝛ.l.qui hoc
anno.ꝛ institu.de verbo.oblig.§.id autẽ quod in diem. Si aũt
esset periculum creditori,vt qꝛ timeret hostes de nocte tũc debi
tor de nocte offerendo non liberaẗ.imo sibi imputatur ꝙ se ar
tauit.arg.s̃.si quis cautio.l.ij.§.sed si quis.ꝛ.d.l.si soluturus.
de solu.Gul. ¶ Alia est questio que fuit disputata Padue et
quã querit etiã hic Gul.de suz.statutũ est in ciuitate ꝙ qui fe-
cerit maleficiũ de nocte puniaẗ duplici pena ꝙ̃ si faceret de die.
quidã fecit maleficiũ in sero ita ꝙ non põt bene discerni vtruz
fuerit de nocte vel de die.querebaẗ an deberet publici pena pu
5 niri quasi fuerit factũ de nocte.hec.l.facit ꝙ non:† quia vsqꝫ ad
mediã noctẽ dicitur de die.ꝛ quia in penis mitior fit interpreta
tio,vt.j.de penis.l.interpretatiõe.ꝛ qꝛ aliud est sero aliud nox
ſm cõmunem vsum loquendi ad quẽ recurrere debemus, vt.j.
de ver.sig.l.anniculus.ꝛ de fundo instruc.l.cũ de lanionis.§.asi
nã.ꝛ de fluminibus.l.j.§.j. Item qꝛ in dubio contra fiscũ inter
pretandũ.j.de iure fisci.l.nõ puto.ꝛ quia de sero nihil est dictũ
in statuto ꝛ sic casus omissus debet haberi pro omisso.j.de lib.
ꝛ posthu.l.commodissime.ꝛ pro hoc bene eod.ti.l.titius.§.j.ibi
albescẽte die ꝛc. ¶ In cõtrariũ ꝙ debeat in duplũ condemna-
ri tanꝙ̃ factũ de nocte:quia deus diuisit lucẽ a tenebris ꝛ lucez
appellauit diem ꝛ noctem tenebras.ꝛ fecit luminaria duo ma-
gna vnum vt preesset diei aliud vt preesset nocti.ꝛ factũ est ma
ne ꝛ vespere dies vnus Genesis primo caplo. Et quod dicitur
si sol est sup terrã dies est,vt.d.c.iij.de homicidio.qꝺ bene facit
6 ad propositũ qꝛ de maleficijs loquitur.† ꝛ qꝛ dies artificialis
de quo statutum videẗ debere intelligi habet.xij.horas tãtuz:
vt no.d.l.ij.j.de verb.signi. Determinat Gui.de suz. ꝙ recurri
debet ad vulgi opinionem vtrũ esset de die vel de nocte,vt.d.§.
asinã.ꝛ.d.l.anniculus.ꝛ in hoc attendaẗ ꝙ magis preualet ꝛ cõ
formatur diei vel nocti,vt.s̃.de statu homi.l.queritur.ꝛ de au-
ro ꝛ argen.lega.l.ꝛ si non sint.§.perueniamus.padue autẽ fuit
terminatũ:quia maleficiũ erat cõmissum post tertiũ sonũ cãpa
ne deputate ad segregandũ diem a nocte sicut cõiter est in omni
bus ciuitatibus ꝙ puniretur in dupluz tanꝙ̃ factum de nocte.
¶ Et ex hoc oriẗ alia questio que fuit disputata Bononie vbi
est statutũ predictũ.sed in illo statuto sunt ista verba ꝛ intelli-
gatur de nocte factum quando post tertiũ sonũ cãpane ꝛ ante
campanã diei aliquis ꝯmisit maleficiũ de nocte in castro sancti
Petri vbi propter distantiam non poterat audiri dicta cãpa-
na nunquid deberet puniri in duplum. ¶ Et videtur ꝙ nõ:qꝛ
cum iste sit dies artificialis determinatus ꝛ ordinatus ſm so-
num campane videtur tale statutum debere seruari solum vsqꝫ
ad loca ad que sonus istius cãpane protendiẗ ꝛ non vltra sicut
in die naturali in ijs qui habent diem dum sol est super terram
quia habetur pro die in locis illis in quibus lucet tunc ꝛ nõ in
alijs. naz semper sol lucet in aliqua parte.ꝛ sic fuit terminatũ.

1 ☞ Scholares an possint studere diebus festiuis.
2 Distinctio nulla habetur in operibus pietatis.

1 **Diuus.** Glo.hic tenet ꝙ scholares † studere
possunt diebus festiuis ꝛ allegat etiã
de aduoca.diuersoꝝ iudi.l.aduocati. Sed nec ꝑ istã
nec per illam videtur hoc probari per istam non:qꝛ
ista non loquitur de diebus dominicis vel festiuis.sed de ferijs
vindemiarũ ꝛ messium. ¶ Itẽ.l.ista non loquitur de scholari-
bus sed de aduocatis:ꝛ ideo non bene probatur ꝙ gl.dicit.qd
a ergo dicemus? ¶ Quidã dicũt scholares[a] posse in domo lege-
re ꝛ scribere diebus festiuis sed non scholas intrare ꝓpter scan
dalũ ꝛ malũ exẽplũ.arg.C.de summa trini.l.iiij.ꝛ.j.de penis.l.
si qs aliqd.§.qui abortionis. Alij dicũt ꝙ propter necessitatez
ne obliuiscaẗ que studuit põt legere ꝛ studere als non nam me
moria labilis est.C.de veteri iure enu.l.ij.§.qꝛ diuine. ¶ Glossa
ꝛ Odo.tenent indistincte ꝙ possint.C.eodẽ.l.oes iudices.vbi de
hoc dixi. ¶ Ego puto ꝙ ad declarationem ꝛ nõ lucri causa gli
bet possit legere ꝛ studere vel etiã si studeret in causa miserabi-
2 lium personarũ gratis† nã in operibus pietatis dierũ distin-
ctio non habetur de cõsec.di.v.c.nunꝙ̃.ꝛ habui a penitẽtiarijs
Rome tẽpore indulgentie generalis. MCCCL. In gl.j.in fi.
ꝛ facit extra de ver.sig.c.forus.

a ¶ Scholares. ad de Azo.i sum.C. ꝛ Rayn.in sum. floꝝ.§.ij.mar.i.l. diu⁹.C.de fer. Aluaro.i prin.feud. Ant.de but.in.c.j. extra de fer. beat⁹ Tho.ij.ij.q.cxxij. ar.iiij.

1 ☞ In causis pecuniarijs ꝛ singulis causis singule danẗ dila
tiones:in capitalibus vero due dantur ꝛc.
2 Contumax nõ debet esse melioris cõditionis ꝙ̃ obediens.

3 Pars que omisit aliquid producere corã iudice an possit illud
mittere consultori cui missa est causa cõsulenda vide.q.
4 Dilationes actoris ꝛ rei debent esse equales.fallit vt ibi.
5 Dilationes in criminalibus an sint dande.
6 Equalitas in iudicijs est seruanda.
7 Actor ꝛ reus in ciuilibus quare parificentur in dãdis dilatio-
nibus secus in criminalibus.
8 Cause pecuniarie que dicantur ꝛ que capitales.
9 Causa in qua venit mutilatio mẽbri an dicatur capitalis.
10 In priuatis delictis an debeant dari plures dilationes.
11 Cause fame status ꝛ honoris an contineantur sub capitalibus.
12 Datis duabus dilationibus actori ꝛ tribus reo in criminali-
bus an possint probato impedimento plures dari.
13 Cause cognitio que vertatur quo ad primã dilationem secun-
dam tertiam ꝛ quartam.
14 Impedimentum propter qꝺ debet dari dilatio quomodo pro-
betur.
15 Probatio alicuius facta vbi nulla per iudicem data fuit dila
tio an valeat.
16 Dilatio ad querendum aduocatum ante litem contestataz an
sit danda.
17 Dilatio propter infirmitatem aduocati vel absentiam an de-
beat dari.
18 Dilationum multe sunt species quedã enim sunt legales que-
dam iudiciales ꝛc.
19 Dilatio non est danda actori ad producendũ libellum imo dꝫ
condemnari in expensis reo petente.
20 Dilatio an sit danda ad respon.positionibus.
21 Dilationes separatas an debeat habere is qui habet testes in
prouincia ꝛ vltra mare.
22 Dilationes legales an possint per iudicem augeri vel minui.
23 Testes iurati intra dilationem an possint deponere extra dila
tionem.
24 Iudex an possit dare vnam dilationem ad plures actus.

In pecuniarijs. Hec.l.cõtinet duas
regulas ꝛ vnã ꝯclu
sionẽ cõem ad vtrãqꝫ. ¶ Et pro declaratione mate-
rie huius.l.vide ꝙ satis no.in gl.ꝛ ꝑ Archi.iij.q.iij.
c.inducie.§.spatiũ.als est.c.per se.ꝛ per eudem Archidiaco.xv.
q.vij.c.si aũt. in Speculo de dilat.§.videndum.restat quibus ꝛ
quoties.ꝛ per Host.in summa.e.§.ꝛ quibus.ꝛ vide ibi Gof.ꝛ ꝑ
Azo.in summa eo.§.j.ꝛ qꝺ not.ꝛ dixi.C.e.l.j.ꝛ summarie ꝛ etiã
1 in terminis sub nube.hoc dicit.l.† ista in causis pecuniarijs sin
gulis causis singule dantur dilationes. ¶ In capitalibus ve-
ro due dãtur accusatori ꝛ reo tres ꝛ vtrumqꝫ cum cause cogni
tione super exceptionibus probandis vna tantum datur dila-
tio vt no.in Speculo de teste.§.qualiter.ver.ꝛ cum super exce-
ptionibus quod est bene notandũ. ¶ Primo opponamus ad
vtranqꝫ regulã. ¶ Scꝺo queramus aliquas questiões. ¶ Ter
tio distinguamus. ¶ Opponiẗ primo ad primã regulam q̃ di-
cit vnã tantũ dari dilationẽ imo videtur plures dari si res vr-
get,vt.s̃.e.l.oratione.ꝛ.C.e.l.j.ꝛ.j.de iudi.l.interdũ. ¶ Solu.vt
in glos.in tertia solutione que est vera hoc addito ad glo.ꝙ est
cõmune ad oẽs dilationes dandas quia in qualibet versatur
leuis cognitio in tribus,s.in moderamine locoꝝ,vt.l.oratione.
ꝛ.d.l.j.C.de dila. ¶ Itẽ ꝙ illud ꝓpter qꝺ petiẗ dilatio faciat ad
questionẽ.ar.C.de proba.l.ad ꝓbationẽ. ¶ Item ꝙ non mali-
tiose petaẗ,vt.C.de falsis.l.satis aperte.ꝛ de consortibus eius-
dẽ litis.l.j.ꝛ vide etiã qꝺ notaui.d.l.j.C.e. ¶ Itẽ oppo.ad idẽ ꝙ
plures dẽtur dilationes.j.de iudi.l.ad peremptoriuz.C.de iudi.l.
iudices.ꝛ auẗ.ibi posita ꝛ quomõ ꝛ quãdo iudex.auẗ.qui semel
dicit gloss.vna tantũ dilatio datur presenti ꝛ petenti vt hic.sed
contumaci ꝛ absenti plures dantur ad malitiã cõuincendã. sꝫ
2 ſm hoc† esset melioris cõditionis cõtumax ꝙ̃ obediens qꝺ esse
nõ debet.j.de noxa.l.nõ solum.ꝛ qꝺ vi aut clã.l.seruus.et extra
de dolo ꝛ cõtu.c.penul.dic ꝙ gl.bonũ habuit intellectum licet
verba male sonẽt voluit enim dicere glo.ꝙ quedã sunt dilatio-
nes probatorie.i.que dantur ad probandum in causa presenti
ꝛ petẽti ꝛ de is loquitur hec.l.cuz similibus. ¶ Quedã sunt ex-
pectatorie seu allegatorie.i.quibus citatur pars ꝛ expectaẗ ad
allegandũ de iure suo iuxta sententiam ꝛ de illis loquitur ꝯtra
rium:ꝛ ideo dantur tunc plures:qꝛ maius periculuz vertiẗ in
sententia ꝙ̃ in probatione.ꝛ vbi maius periculũ ꝛc.vt.j.ad car
boñ.l.j.§.sed si quis. ¶ Itẽ opp.ad idẽ ꝙ tres dentur dilatio-
nes ꝛ quarta cũ sacramẽto,vt in auẗ.de testib.§.qꝛ vero que est
posita.C.de proba.authẽ.at qui semel. Dicit glo.ꝙ ibi etiã da-
ta erat vnica dilatio sꝫ intra illã dilationẽ possent fieri tres te-
stiũ ꝓductiões ꝛ quarta cũ sacramẽto de quo ibi loquiẗ. Quinta
ꝟo nõ datur aliquo modo:qꝛ ꝓsumptio est iuris ꝛ de iure ꝙ te-
stificata

ſtificata didicerit.⁊ ita intelligatur contrarium.Nõ puto etiam
inepte dici ꝙ tres dentur dilationes ⁊ quarta cum ſacramẽto ex
ſingulis cauſis.i.ſingulis impedimentis ꝓbatis vt dictũ eſt in
gl.in ſolutione primi contrarij.⁊ ita etiã nota.in corpore.d.§.qꝛ
vero multis alĩs qꝛ vero ſepe multi.imo qꝺ plꝰ eſt ibi innuit gl.
ꝙ etiã centeſima deꝛ dilatio ex cã impedimenti.⁊ ita etiã tꝫ hic
Azo in apparatu ſuo qꝺ puto verũ niſi probatũ eſſet per teſtes
qꝛ tũc reſtringerẽ ad quartã cũ ſacrõ:qꝛ preſumitur dediciſſe te-
ſtificata.⁊ ita cõiter in iudicijs ſeruatur ⁊ legũ correctio vitaꝛ.
¶ Itẽ opp.ꝙ dilatio nõ deꝛ,vt.C.de tẽp.in integ.reſt.l.petende.
Sol.ibi ſpãle:qꝛ inſtãtia expirabat ⁊ eſt qđ ĩputeꝛ actori vt ibi
dꝛ.Sꝫ ꝯ̃ hoc inſtaꝛ ꝙ ẽt ſi inſtãtia patiaꝛ dilatio nõ deꝛ actori,
vt.C.e.l.ſi qñ.Sol.ibi ſpãle in actore q traxit reũ in examine veti
to.vñ ibi nõ dilatiõe ꝓbatoria reſcripti hic ĩ ꝓbatoria iuris cãe
Ray.¶ Itẽ opponiꝛ ꝙ nulli deꝛ dilatio,vt.C.e.l.cũ a nobis.
¶ Sol.l.illa loqꝛ qñ imperator ex relatione ad eũ facta cogno-
ſcebat de cã principali vel appellatione ⁊ negotium ſibi remitte
batur plene inſtructum ⁊ partes habuerant dilationes iuridi-
cas.⁊ ideo ibi amplius non datur dilatio.¶ Et hoc eſt argu-
mentum ad id quod ſepe contingit.Commiſſa eſt cã alicui con-
ſulenda ⁊ mittuntur ſibi in ſacculis inſtrumẽta acta ⁊ iura vtri
3 uſqꝫ partis †vna partium vel vtraqꝫ volunt ꝓducere aliqua nõ
ꝓducta vel nõ trãſmiſſa cõſultori.vꝛ ꝙ non poſſint qꝛ debuerũt
producere corã iudice principali q cõmiſſario mittere debuerit
negotium plene inſtructũ.⁊ pro hoc bñ.C.de relatio.l.j.⁊ finali.
¶ Item opponitur quod in ciuilibꝰ dilationes nõ debeant eſſe
equales in actore ⁊ reo.vt.d.l.petẽde.de tẽpo.in integ.reſtit.
4 ¶ †Sꝫ dic ꝙ regulariter debent eſſe equales in ciuilibus vtriqꝫ.
Fallit quando actori poteſt imputari negligentia:quia tunc ſi-
bi imputatur non reo,vt.C.de penis.l.ſancimꝰ.⁊.ĵ.de iuris ⁊ fac.
igno.l.iniquiſſimum.vel poſſet dici quod ibi non dãtur reo plu-
res numero,ſꝫ longioris tẽporis ꝓpter actoris negligentiam.
¶ Itẽ op.ad idẽ ꝙ nõ debeat eſſe paritas inter actorẽ ⁊ reũ,vt
l.fauorabiliores.ĵ.de reg.iur.Sol.aut qꝛiꝛ de re dubia tũc ſi tra
ctaꝛ de his q̃ ptinẽt ad cãe p̃parationẽ faueꝛ actori.ĵ.de iud.l.ſi
quis intentione.ſi ad deciſionẽ.faueꝛ reo vt in cõtrario ⁊ de re
iudi.l.iter pares.¶ Sꝫ cũ tractaꝛ de iure certo faueꝛ vtriqꝫ pa
riter in iure ſuo ⁊ eius ꝓſecutione vt hic in prima regula ⁊ de iu
reiur.l.nã poſtea.⁊.C.de eden.l.q accuſare.⁊.l.fi.¶ Ad ſecũdaꝫ
5 regulam op.ꝙ nulla dilatio †deꝛ in criminalibus,vt.ĵ.de adul.
l.in crĩne.Sol.dicit gl.ꝙ ibi ſpeciale ꝓpter ĩmunitatẽ criminis
ſic ⁊ alias.C.de tranſac.l.tranſigere.tu dic ꝙ illa intelligiꝛ ſcꝺꝫ
iſtam vcꝫ qꝺ nõ eſt differenda cognitio niſi vt reus exhibeatur
ſꝫ ibi nõ negat dari dilationes ad ꝓbãdũ in cã cũ cãe cognitio
ne ⁊ ideo dantur ſm formã huius.l.⁊ qꝛ pmptũ eſt leges legibꝰ
concordare,vt.C.de inoffi.do.l.vnica.abſurdum enim eẽt quod
nulla dilatio ꝓbatoria daretur actori ⁊ reo cũ ꝓbatiões ſint ne
ceſſarie ĩ ipſo crimine,vt.C.de adul.l.ſi q.⁊.l.fi.¶ Scꝺo oppo.ꝙ
in criminalibꝰ plures denꝛ dilationes ⁊ pariter actori ⁊ reo vt
ĵ.de publi.iud.l.inter.Sol.ibi de citatorijs ſeu expectatorijs di-
lationibus hic de ꝓbatorijs,vel ibi factũ fuerit tñ male ſm Jo.
vt ibi no.¶ Tertio oppo.ꝙ in criminalibus denꝛ dilatiões vt
in ciuilibꝰ,vt.ĵ.de penis.l.abſentẽ.Rñdeo vt.ſ.primo cõtrario
qꝺ quo ad dilationes citatorias eadem eſt forma dilationum,
6 vt in ꝯ̃rio.ſꝫ in ꝓbatorijs ſecꝰ,vt hic.Et põt eẽ rõ in ꝯ̃rio †vt in
iudicijs ſerueꝛ equalitas,vt.C.de fruc.⁊ lit.expẽ.l.fi.In hac aũt
l.potuit eſſe rõ qꝛ in ciuilibus voluit equaliter ꝓuidere in dila-
tionibus dãdis;qꝛ eadẽ ſubeſt equalitas in eis dãdis niſi negli
gentia actori poſſit imputari.vt in.l.petende.C.de tempori.in
inte.reſti.ſꝫ in criminalibus maius periculũ vertitur:⁊ ideo lex
iſta prouidit actori ꝓpter piculũ talionis ⁊ reo magis ꝓpter pe
riculum pene criminis.⁊ qꝛ inde liberatꝰ venit ⁊ hec poteſt eſſe
ratio oĩm ſuperiorum.¶ Sꝫ iſta rõ falſa vꝛ qꝛ citiꝰ expediri de-
beret cã criminalis q̃ ciuilis:qꝛ minꝰ durat inſtãtia in crimina
libus,vt.C.vt intra certũ tp̃s criminalis queſtio terminetur.
¶ Sꝫ dic ꝙ verũ eſt qꝺ in crĩalibus inſpecta tota cã citius dꝫ ꝓ
cedi q̃ ĩ ciuilibꝰ:⁊ iõ breuior ẽ inſtãtia q̃ ĩ ciuilibꝰ inſpectis cir-
cunſtãtijs q̃ in cauſis ciuilibus pñt cõtingere:qꝛ multa extrinſe
ca impedimẽta in ciuilibꝰ pñt occurrere.vt.ĵ.ex qb.cau.ma.l.ait
pretor.⁊.l.ab hoſtibꝰ.§.fi.q̃ nõ eſt veriſimile cõtingere in cauſis
criminalibꝰ:qꝛ in illis partes ꝓpter periculũ dimittent alia ex-
trinſeca impedimẽta ⁊ ſolicitabunt cãm criminalẽ.Ray.argu.
ĵ.de iniu.l.pretor edixit.§.ij.⁊ de dolo.l.itẽ exigit.⁊ ideo longior
eſt inſtantia in ciuilibus q̃ in criminalibus.ſed quo ad ꝓbatio
nes faciendas equum fuit plures dilationes dari ⁊ cum leuiori
cauſe cognitione accuſatori ⁊ accuſato:qꝛ maius periculum ver
titur vt predixi ⁊ vt pleniores ꝓbationes fiant in eis,vt.C.de ꝓ-
ba.l.ſciant cuncti.¶ Expeditis cõtrarijs veniamus ad declara
tionem vtriuſqꝫ regule ⁊ cõcluſionis que hic daꝛ ad vtranqꝫ.
7 ¶ Et primo eſt videndũ quare in cauſis ciuilibꝰ †in dilationi-
bus parcificatur actor ⁊ reus in criminalibus nõ.dic ꝙ ratio eſt
quã contra proxime dixi,vt in ciuilibus ſerueꝛ equalitas ⁊ ĩ cri
minalibꝰ tanq̃ magis periculoſis faueatur reo ad defenſionem
qꝛ ſanctius eſt nocentẽ abſoluere ⁊c.vt.ĵ.de penis.l.abſentem.
8 ¶ Itẽ quero que dicãtur hic cauſe pecuniarie† ⁊ que capitales.
Rñdeo quidam accipiũt pecuniariã etiam criminalẽ vbi non
auferꝛ ciuitatis libertas vel vita ⁊ vbi alterũ iſtorum interuenit
dicitur capitalis,vt.ĵ.de bo.poſ.l.edicto.§.ſꝫ ⁊ ſi quis rei capita
lis.pecuniaria ergo eſt in qua vertitur commodũ pecuniarium
quod poteſt ſumi ſtricte pro pecunia numerata:vt.ĵ.de tritica.
l.j.large pro rebus que conſiſtunt pondere numero vel menſura
vt.ĵ.ſi cer.pe.l.ij.¶ Et largiſſime pro oĩbus rebus que poſſunt
ad pecuniam conuerti vel per pecuniam eſtimari.vt.C.de cõſti.
pecu.l.pe.⁊ hoc modo largiſſime videꝛ hic ſiue per rationem hu
ius.l.que.ĵ.ſubijcietur.⁊ pro hoc.C.de ꝓcura.l.cũ rem pecunia-
riam.Sed ſecũdũ hoc videtur hec.l.imperfecta quia dubiũ re-
manet de aliquibus que nõ videntur cadere ſub aliquo mẽbro.
9 ¶ †Quid enĩ ſi agaꝛ de membri abſciſione:vt.C.de ſeruis fugi.
l.ſi fugitiui.⁊ auꝛ.ibi poſita.ſed dic ꝙ cadit ſub membro capita
lium:qꝛ pars vite adimi videtur.¶ Item qꝛ tales animaduer-
ſiones regulam capitalium ſequuntur,vt in authen.de collato.
§.prohibemus.⁊ patet etiã in delegatiõe.l.ſi quid erit.ſ.de offic.
proconſu.⁊ legati.⁊ in tranſactio.vt.C.de tranſactio.l.tranſige
re ⁊ probeꝛ.ĵ.ad turpil.l.⁊ in priuatis.⁊ de priua.delictis.l.fi.pro
batur etiam ratione que fundat.l.iſtã ⁊ eius differentiã que eſt:
qꝛ qñ quid participat natura duorũ iudicatur ſecũdũ illud cui
magis eſt ſimile ⁊ cui magis conuenit,vt.ſ.de ſtatu ho.l.queriꝛ
⁊.ĵ.de acqui.re.do.l.quicquid.§.cũ in partes.ſed mẽbri abſciſio
potius de capitali participat ſicut ⁊ quelibet vbi exigitur effuſio
ſanguinis ergo ſecundum eam iudicabimus.¶ Sed cõtra hoc
videꝛ.ĵ.de pub.iu.l.ij.vbi coertionem in corpus cum pene pecu-
niarie impoſitione ponit membrum oppoſitum capitalibus.vñ
aliorum eſt opinio,vt quelibet dicatur pecuniaria que eſt ciui-
lis ⁊ capitalis quelibet criminalis ⁊ hoc probatur ſcꝺm veram
opi.ĵ.ad.l.iul.repe.l.lex iulia.dũ dicit iudiciũ capitis pecunie ve
faciendum vt exponas capitis.i.criminale pecunie ve.i.ciuile.ſꝫ
alij totũ in criminali legũt ⁊ intelligunt pecunie ve qñ ex delicto
agitur criminalꝛ ad penã pecuniariã imponẽdã ⁊ fiſco applicã
dã q̃ crĩalis dꝛ,vt.ĵ.de ſepul.viola.l.iij.⁊ inſti.de iniur.§.in ſum-
ma.⁊ vide qꝺ no.in.l.iij.C.ad.l.iul.repe.ſed ⁊ tunc videtur exce-
care pecuniariam ⁊ capitalem quo ad ius illius.l.qñ ad vtranqꝫ
penaꝫ criminaliter agitur.Sed huic multum repugnat rõ hu-
ius.l.que ſubijcietur.¶ Itẽ quid refert quo ad pondꝰ cauſe an
agatur ad penã ciuilꝛ vel criminalꝛ:⁊ quid refert an agaꝛ vt ap-
plicetur fiſco vel parti.magis enim attendi ſolet an magna vel
parua ſit quãtitas,vt inſtitu.de excuſa.tu.§.itẽ inimicitie.⁊ pro
baꝛ.d.l.ij.de publi.iudi.ſed hec magis eſt in vſu licet repugnet ſi
gnificato pecunie ⁊ capitis.tamen forte conſiderauerunt quod
cõmuniter contingit ſcilicet ꝙ criminales cõmuniter cõtinent
animaduerſionem in corpus ⁊ propter hoc fuit gñaliter diſpoſi
tũ ꝙ in cã criminali intelligatur ſcꝺa regula ſeu ſcꝺa pars huiꝰ
l.⁊ in omni ciuili prima regula ſeu prima pars.arg.ſ.de legibus
l.nam ad ea.⁊ pro hoc facit in auꝛ.vt clerici apud proprios epi-
ſco.⁊ in auꝛ.de ſantiſſi.epiſ.§.ſi quis autem pro pecuniaria.
10 ¶ Ex predictis patet ſolutio† qđ de priuatis criminibus an cõ
prehendanꝛ ſub prima regula vel ſub ſecunda.vꝛ enĩ ꝙ ſub neu-
tra:qꝛ priuata crimina non ſunt capitalia regulariter.ĵ.de pꝛua.
delic.l.fi.⁊ capitalia ſunt illa que enumerãtur.ĵ.de publi.iud.l.
ij.⁊ inſti.de pub.iud.§.j.⁊ ſic cũ de eis nõ videatur hac.l.cautum
viderentur dilationes dãde in eis arbitrio iudicis,vt.ĵ.de iure
deliberan.l.j.in fine.⁊ de effracto.l.j.§.expilatores.¶ Gloſ.vide
tur hic ſentire quod idem ſit in eis quod in capitalibus dũ ſub-
dit ſecundum in criminali cauſa ⁊c.⁊ hoc tenent aduocati Bo-
nonienſes.¶ Sed doctores contra imo idem quod in ciuilibus
quia materia dilationum eſt amputanda,vt.C.de tempo.appel
lationum.l.ſecunda.Ray.approbat ſequentem opinio.Gul.
¶ Guliel.tenet ꝙ ſi in priuatis criminibus agatur ad penam
pecuniariam qꝺ contineantur ſub prima regula.ſi ad penã cor-
poris ſub ſecunda:qꝛ capitalis appellatio generalis eſt,vt.ĵ.de
verborum ſignific.l.licet capitalis.⁊.C.de tranſactio.l.tranſige-
re,vt.ſ.ſi quis cau.l.ſed ⁊ ſi quis.§.rei capitalis.⁊ hanc appro-
bat Ray.⁊ Jacobus butrigarius ⁊ Cy.C.de dilationibus.l.j.
¶ Vel poſſet dici vt dixi an agatur ciuiliter ⁊ contineatur ſub
prima.an criminaliter ⁊ tũc ſub ſecunda.Patet etiã reſponſio
11 †quid in cauſis fame honoris ⁊ ſtatus.nã prima facie videtur
quod cauſe eſtimationis ⁊ fame contineãtur ſub capitalibus,vt
d.l.licet.de verb.ſi.ſed verius credo cum ſint pecuniare ⁊ in eis
agatur ciuiliter qꝺ cõtineanꝛ ſub prima.Sed qꝺ cõtineaꝛ ſub ſe
cunda videreꝛ quia cauſe ſtatus ⁊ honoris ſunt maiores omni
pecuniaria:qꝛ honor eſt p̃ferendus vtilitati,vt.ĵ.ſi qs omiſ.cau.

testa.l.iulia.⁊ de var.⁊ extraordi.cogni.l.cognitionū.¶ Sed dic
ꝙ ꝑpter hoc nō sunt similes capitalibꝰ:q2 in capitalibꝰ licitum
est cuilibet redimere sanguinē suū ꝑ fas ⁊ nefas:⁊ ideo etiā dant̃
plures dilatiōes.ſ3 ad quā rē vel defendere famā vel honores ꝑ
fas ⁊ nefas nō reperit̃ cōcessum ⁊ iō continet̃ sub prima regl'a.⁊
12 hoc t3 Pet.¶ Itē q̄ro†an in criminalibus datis duabus dila
tionibus actori vel tribꝰ reo cū cāe cognitione dentur plures.i.
probatis impedimētis ex q̄bus ꝓbare nō potuerūt in ipsis dila
tionibus.Multi ⁊ magni tenent ꝙ nō.⁊ iō in secūda regula nō
fuerunt repetita illa verba singulis causis.i.impedimētis ⁊ cu3
leui cāe cognitiōe dant̃ in criminalibꝰ ille due accusatori ⁊ tres
accusato.¶ In ciuilibꝰ aūt dat̃ tm̄ vna cū eadē leui cause cogni
tione ⁊ alie cum maiori.i.probatis impedimentis.Moderni tū
cōiter quorū opi.verā credo ⁊ ī iudicio corā magnis obtinui,te
nent ꝙ etiā in criminalibus si probet̃ impedimentū dentur etiā
alie dilationes:q2 si hoc est in ciuili fortius d3 esse in criminali
vbi maius periculum vertitur.absurdū enim esset ꝙ accusatore
vel accusato iuste impedito in predictis dilationibus ad proba
tionē vel defensionē denegaret̃ dilatio ⁊ maximum periculū pos
set ex hoc vtriq3 occurrere.⁊ pro hoc bū facit conclusio huius.l.
que dicit vtrūq3 cā cognita fieri ⁊ ꝓbat̃.s̄.e.l.oratione q̄ indistin
cte loquitur vñ intelligi d3 tā de criminalibꝰ q̄ ciuilibus.vñ in
criminalibus in quibus maiꝰ periculū vertit̃ puto dādas duas
accusatori ⁊ tres reo ēt nullo impedimēto ꝓbato ſ3 in ciuilibus
det̃ tm̄ vna cū leui cognitiōe ⁊ alie probatis impedimentis.
¶ Itē q̄ro ad q̄d referat̃ cōclusio huiꝰ.l.dū dicit ⁊ vtrūq3 cā co-
gnita ⁊ de q̄ cāe cognitione loquat̃ gl.⁊ bene dicit quod refertur
ad vtrāq3 regulā ⁊ ꝙ loquitur de leui cause cognitione.S3 istud
non vr̃ posse procedere q2 dilationes q̄ dant̃ ꝓbatis impedimē-
tis in ciuili nō dātur cū leui cāe cognitiōe imo cū plena.i.proba
tis impedimētis.S3 dic ꝙ quatenꝰ refert̃ ad primā regulā intel
ligit̃ de pria dilatione.vel si intelligat̃ de alijs quo ad alias loq̄t̃
de plena cāe cognitiōe.i.ꝓbatiōe ipedimētorū ⁊ sic p̄t sustieri gl.
13 ¶ †Ex hoc quero q̄†cause cognitio vertat̃ quo ad prima3 dila
tionem ⁊ quo ad secundam tertiam ⁊ quartam.Dic q̄d in pri-
ma dilatione versantur in cause cognitione illa tria de q̄bus su
pra dixi.s.ꝙ calūniose seu dilatāde litis cā nō petat̃,vt.C.de suf.
l.vnica.⁊ extra de in inte.resti.c.suscitata.S3 q̄d petat̃ sup ijs q̄
faciūt ad cā3,vt.C.e.l.j.Ibi necessitas desiderate īstructiōis ⁊c.
tertiū ꝙ scd̄m moderamē locorū,vt.d.l.j.C.e.⁊.s̄.eod.l.oratione.
¶ In danda secunda dilatione in ciuilibus vertitur hic triplex
⁊ alia.s.ꝙ in prima fuerit impeditꝰ vt hic dū dicit singulis cau-
sis ꝙ exponitur.i.impedimētis,⁊.s̄.e.l.oratione.ibi si aliq̄d ino-
pinatum emergat,⁊ ar.j̄.ti.j.l.si quis ex argenta.§.fi.⁊.l.sequen.
¶ In tertia dilatione danda simile vertitur dicta triplex cogni-
tio que habetur in prima ⁊ secunda ⁊ etiam quarta de probatio
ne impedimenti sicut in secundo argumen.predictarum legum.
¶ In quarta s̄m cōem opi.aut sunt ꝓducti testes ⁊ habetur ea
dē cāe cognitio q̄ habet̃ in secūda ⁊ tertia ꝑ.ll.predictas.Itē exi
git̃ quartū.s.iuramentū ꝙ non didicit testificata,vt in cor.aut.
de testi.§.q2 vero multi.que est posita.C.de proba.⁊ in aut.at q̄
semel.Et tunc quinta nullo modo datur q2 presumitur didicisse
testificata vt supra dixi in solutione contrarij dicti.§.quia vero.
¶ Si testes non sunt producti tunc datur quinta sexta ⁊ cente-
sima cum eade3 cause cognitiōe qua datur secūda tertia ⁊ quar
ta secūdū opi.Azo.hic in apparatu suo ⁊ in summa de dilatio-
nibus.§.indulgetur.⁊.§.sequenti.que continet veritatem.
¶ In criminalibus aūt dant̃ accusatori due ⁊ reo tres cum ea
dē leui cause cognitione qua datur in causis ciuilibꝰ prima di-
latio ⁊ alie etiā dant̃ probato impedimento sicut in ciuilibꝰ,vt
predixi ⁊ ita cōmuniter tenent doc.⁊ in iudi.apud peritos serua
tur licet de hoc magnas disputationes aliquando viderim.
¶ Itē vidi dubitari si statuta est mihi prima dilatio ⁊ in ea fe-
ci ꝙ potui puta dedi capitula,feci citari testes,non venerūt ⁊ sic
statuenda est secunda dilatio,nūquid illa secunda statuetur ge-
neralis ad ꝓbādū tā ꝓ testibꝰ citatis in prima quā etiā alijs,an
vero solum pro citatis in prima.Iaco.but.dicit quod solu3 pro
citatis in prima,argumen.j̄.de iureiuran.l.admonendi.ibi qui-
bus solis nunc vsurus sit.⁊ eo.ti.l.si duo.§.idem iul.⁊ hoc forte
verū de stricto iure.⁊ ideo consultū est facere citari in prima dila
tione omnes testes quos producere vult ī cā tamē in iudicio cō-
muniter vidi seruari contrarium quod dilationes statuunt̃ ge-
neraliter ad probandum tam pro testibus citatis quam de no-
uo citandis,de hoc per Host.in summa.e.dicto.§.⁊ quibus.
¶ Sed q2 dictū est dilationē stari probato impedimento secū-
14 dam ⁊ vlteriorē†quero qūo probat̃ impedimentū,dic ꝙ proba-
bitur ex actis si appareat ꝙ fecerit in dilatione quicq̄d potue-
rit ⁊ nō fuerit negligēs.Itē probat̃ per eius iuramentum.iiij.q.
iiij.alias.v.c.j.in vltima gl.extra de except.c.pastoralis in fi.⁊ di
xi de hoc.C.de test.l.iurisiurādi.circa fi.⁊ nota.de hoc per Arch.

a ¶ Legalis.adde bar.in.l.arrogator in fi.de adop.bal.i.l.fi.de repu.here.

extra de dolo ⁊ contu.c.actor.li.vj.⁊ dixi.s̄.si quis cautio.l.ij.§.si
quis in iudicio.Et est notādū ꝙ q̄nq3 impedit̃ quis casu ⁊ tunc
datur noua dilatio sine restitutione ⁊ negligētia,nō nocet si dif-
ferat petere aliam.aliq̄n impedit̃ quis per pretorē tunc restituit̃
⁊ h3 tp̄s iuris cōis ad restitutionē petendā,vt.j̄.ex q̄b.cau.maio.
l.ſ3 ⁊ si ꝑ p̄torē in prin.idē si per ferias repētinas,vt.e.l.§.si ferie.
⁊ si negligat petere restitutionē negligētia tū corrodit restitutio
nis tp̄s quanto fuerit negligens,vt.j̄.ex quib.cau.maio.l.ab ho
stibus.§.sed q̄d simpliciter.⁊.l.ſ3 ⁊ si per pretorē.§.quoties.
15 ¶ Multum etiam vidi dubitari†si aliquis probauit in cā nul-
la statuta dilatione per iudicē an valeat ꝓbatio speculator hoc
eo.ti.§.videndū restat.ver.vtrū valeāt ꝓbationes q̄rit ⁊ non sol-
uit sed remittit ad.l.C.de iudicijs.l.ꝓperandū.§.⁊ si quidem.vbi
nihil de hoc tangitur.S3 ꝙ nō valeant,vr̃ q2 si probari posset
nulla statuta dilatione frustra esset inuentus ti.de dilationibus.
⁊ hanc opi.t3 Egidiꝰ de foscararijs doctor bonon̄.in quodā suo
opere de ordine iudiciorū.rubricella de forma excep.opposite cō
tra actorem in contrarium est q2 dilatio non datur nisi petenti,
vt.C.eod.l.j.vbi de hoc dixi.⁊ vt intra certū tp̄s criminalis q̄d
terminetur.l.ij.si ergo non petatur succedit ⁊ locū h3 legalis di-
latio.s.triennij in causa ciuili ⁊ biennij in causa criminali.⁊ ita
obtinui ⁊ vidi in iudicio seruari.Si tamen per aliquam partiū
petantur dilationes statui tunc habeat locum iste ti.⁊ ista lex.
¶ Adhuc quero cūm in criminalibus dentur reo tres dilatiōes
⁊ actori tm̄ due.an in tertia reo statuta poterit actor ꝓbare.Ex.
t3 ꝙ sic in prealleg.l.petende de tēpori.in inte.re.⁊ allegat.l.si cū
16 dies.§.fi.j̄.de arbitris.⁊.C.de fruc.⁊ litiū expensis.l.fi.†An autē
aū litē cōtestatā sit danda dilatio ad q̄rendū aduocatū,vr̃ ꝙ nō
q2 aduocatus nō exercet officiū suū aū lit.contest.ſ3 demū p̄stito
sacramento calum.vt.C.de iura.calū.l.ij.in princi.⁊ de iudi.l.rē
nō nouā.§.patroni.⁊ q2 aduocatus nō d3 instruere in facto.ar.
C.de eden.l.j.⁊ extra de iud.c.pastoralis.alij contra ⁊ dicunt q̄d
est casus.j̄.ex quibus cau.maio.l.ab hostibus.§.ſ3 ꝙ simplici-
ter.⁊.l.ait pretor.§.fi.⁊ ibi in gl.⁊ pro hoc.C.de exhi.reis.l.ij.⁊ ex-
tra vt lit.non conte.c.j.⁊ q2 etiam ante litem contest.opus est cō
silio aduocati,vt.j̄.titu.proxi.l.j.§.edere.⁊ de postulan.l.prima.
¶ Circa libellum ⁊ alia ⁊ hoc communiter seruat̃ vt dixi etia3
17 C.de postulan.l.velamento ⁊ de dilationibus.l.j.vbi ēt dixi†an
sit dāda dilatio ꝓpter absentiā vel infirmitatē aduocati vr̃ ꝙ nō
extra de dolo ⁊ contu.c.ꝓut.S3 distinguit̃ vtrū absentia vel in-
firmitas verisimilr̃ sit longa vel breuis vt primo casu nō detur
dilatio scd̄o sic,vt dixi dicta.l.j.C.e.Aut in positionibꝰ vel inter
rogatiōibꝰ sit dāda dilatio si dicat̃ dubitare vr̃ ꝙ nō q2 cū respō
dere debeat de credulitate statim potest scire credat vel non.
¶ Sed dic contra q2 credulitas debet esse munita opinione pro
babili.argum̄.C.de plagiarijs.l.plagij.⁊.j̄.de abigeis.l.j.in fine
quod fit per deliberationem,vt.j.de successo.edic.l.j.§.largius.⁊
pro hoc.j̄.de interro.actio.l.qui interrogatur.⁊ facit quod nōt.
C.de iuramā.calum.l.ij.§.quod obseruari.⁊ ibi dixi in tractatu
positionum.⁊ dicetur.j̄.in distinctione in membro dilationū de
liberatoriarum.Ultimo colligamus istam materia3 dilationū
sub distinctione.Iacob.de are.de qua dixi.C.eodem super rubri
18 ca.⁊ hic repetam vt addam.Unde dic quod dilationum†quedā
a est legalis[a],quedam iudicialis,quedam conuentionalis.Lega
lis est que datur a lege,vt.C.de li.contestatione.authen.offerat̃.
cum similibus.Iudicialis que datur a iudice,vt quoties.l.tem-
pus non taxat sed arbitrio iudicis relinquit,vt supra eodem.l.ꝑ
sides.⁊ hac.l.⁊.C.eo.l.si quando cum similibus.Conuentiona-
lis que ex conuentione partium procedit,vt infra de verborum
significatione.l.prima cedere diem.cum similibus.Item quedā
dilatio est extraiudicialis.quedā iudicialis.extraiudicialis que
datur heredi instituto ad deliberandum.C.de iure deliberādi.l.
cum antiquioribus.Dilationum iudicialium quedam est cita-
toria.quedam deliberatoria.quedam recusatoria.quedam alle-
gatoria.quedam litigatoria.quedam expectatoria.quedam pro
batoria.quedam diffinitoria.Quedam iudicatoria.alia appel-
latoria.alia instantie litis finitoria.Dico quod quedā est cita-
toria.nam omne iudicium incipit ab ea parte que est de in ius
vocādo,vt in ititu.de pena temere litigand.in fine.⁊ supra de in
ius vocādo.l.prima ⁊ si citatus sit absens dātur sibi viginti mi-
liaria pro quolibet die.s̄.si quis cautio.l.j.⁊ ista dilatio deb3 ha
bere iussum iudicis,vt.C.de exhib.reis.l.fi.licet de facto nuncij
hodie citent sine iussu iudicis ⁊ male nisi consuetudo excusaret̃.
¶ Item debet apprehendere citatum personaliter vel ad do-
mum,vt infra de damno infecto.l.iiij.§.toties.vbi de hoc dixi.
Itē nō debet fieri die feriata,vt.s̄.e.l.j.⁊.ij.⁊.l.si feriatis.⁊ si fiat
an teneatur comparere sequenti non feriata plene dixi.s̄.si quis
in ius voca.non ierit.l.ij.§.fina.Et si fiat die feriata vt cōpareat
die iuridica dixi plene.C.eo.l.dies festos.Et de ista materia cita-
tionis vide in speculo de citatione ⁊ ꝙ dixi.C.qūo ⁊ quando iu-
dex.l.

dex.l.ea que.alia dilatio est deliberatoria.Et ista quandoqz dat in prin.quandoqz in medio.in princ.vt super responsione libelli.j.ti.prox.l.j.z.C.de lit.contesta.authen.offeratur.z hoc conceditur reo in sui fauorē:z ideo ei potest renunciare.vt.C.de pact.l.si quis in conscribendo.actori autem non videtur debere dari:qz in eius potestate est qñ agere velit.vt.C.de dilat.l.si qñ.z.j.de
19 doli ex.l.pure.§.fi.†vnde actor dz comparere cum libello z si petat dilationē ad dandū libellū non dz sibi dari imo reus potest petere eum cōdemnari tanqz cōtumacē.vt.C.de fructi.z li.expē.l.non ignorat.z est expressum extra de dolo z contu.actor.lib.vj. ¶De facto tamen vidi aliqñ dari dilationē actori ad porrigendum libellum sed de iure fieri non deberet.imo vtile consiliuz est quod libellus mittatur cum citatione vt extra de libelli oblati.c.significantibus.datur etiā in prin.super interrogati.pparatorijs q̄ fiūt añ litē conte.vt.j.de interro.act.l.j.z.l.q interrogatur. Qñqz in medio vt super positionib⁹ factis post lit.cōte.vt.j.de iureiuran.l.iusiurandū.z ad pec.in prin.z de peti.he.l.si debitor qd quidā dicūt esse verū cū interrogat̄ de facto alieno vbi est tolerabilis error.vt.j.p suo.l.fi.z rerū amo.l.marcellus.z extra de rescrip.c.ab excōicato.si de facto suo subdiuidūt:qz aut est factū antiquum z dabit̄ dilatio ad deliberandū:qz labilis est memoria.j.de acqui.pos.l.peregre.z.C.qui testa.facere pos.l.hac cōsultissima.§.at cuz humana.aut de recenti:z tunc non dat̄ ar.C.de contrahen.stip.l.magnā.j.de acq.here.l.cū falsum.z.l.cū qdā.§.fi.hoc tamē puto consistere in arbitrio iudicis.qd eñ si fieret positiōes de recenti rōne q̄ est multū perplexa z implicita inter mer
20 catores:dabit̄ tempus ad deliberādum:†lz qdā dixerint in positionibus nullā dādā dilationē ad deliberādū cū eis respōdeat̄ solū de credulitate.z stati possit scire qd credat vl nō.ar.j.ad trebel.l.oēs q.sed male dicūt.Nā est qdam credulitas sine iusta rōne.z hoc cadit in vitiū temeritatis.vt.j.de act.emp.l.iulian⁹.§.j.z ad turpi.l.j.§.j.z ad hanc null⁹ est cogēd⁹.¶Et est alia q̄ concurrit cū pbabili opinione:z de tali credulitate tenet̄ qs rñdere.z illa habet̄ p deliberatione.vt.j.de succes.edi.l.j.§.largius.et.s.dixi:z hec dilatio deliberatoria etiā sepius cōcedit̄ si causa subest.vt.C.de iure delibe.l.si curatoris.Quedam est dilatio recusatoria ad recusandū iudicē datur dilatio ad probandas z pponendas causas recusationis.de hoc habet̄.C.de lit.contest.aut.offeratur.de iudi.apertissimi.cum simi.Sed si volēs litigare spōte litigasset proponendo alias exceptiones corā iudice nō posset postea eum recusare:qz litigando coram eo videt̄ in eum consentire z approbare in aut̄.de exhiben.reis.§.sancimus.z qd semel approbauit zc.vt.j.de neg.gest.l.pomponius.z de iudi.l.sed z si susceperit.primo z secundo responso.z hoc nisi cum ptestatiōe de recusando litigasset:tunc enim pter protestatiōe saluū esset sibi ius recusandi.arg.j.de leg.j.l.si ita scriptū.z de leg.iij.l.si qs in prin.Alia est allegatoria de qua loquit̄.C.de iudi.l.iudices z authen.ibi posita.Quedam litigatoria que est ad inchoandū litigium per lit.conte.vt in authen.de litigio.§.si vero initium.nam actor tenetur cauere qz lis contestabit̄ intra duos menses.C.de lit.conte.aut̄.libellū.¶Alia est dilatio expectatoria.vt cū quis nominat alium in iudicio.vt.C.vbi in rem actio.l.ij.z vbi de criminibus ag̃ oportet.authē.qua in prouincia.z in alio casu in aut̄.de fideius.§.j.z in alio.C.de fideiusso.l.sancimus.Alia est dilatio probatoria.z de his proprie loqtur iste titulus maxime.l.ista.z.l.oratione.s.eo.z.C.e.l.j.z dantur in ciuilib⁹ z criminalibus fm formā huius.l.z sicut.s.dixi.Et dantur fm moderamen locorū de quo habet̄ dicta.l.j.C.e.¶Et narrat hic Petr.
21 Inn.tenere extra de testi.c.fi.qz†si quis petat dilationē pro testibus qui sunt in prouincia.z pro testib⁹ q sunt incontinenti prouincia z pro illis qui sunt in vltramarina quod pro singulis h̃abebit suā dilationē nec vna cōputabit̄ in altera.Ipsetñ Pet.tz contrarium ne materia dilationū amplict̄.vñ habebit nouē menses fm eū pro oibus tribus locis.¶Dicit tñ qz si actor est cautus nō petet oēs simul sed separatim dicendo se habere testes in prouincia.scdo in alia pūncia continenti.Tertio in transmarina.z sic vr̃ sentire Inn.not.in.c.vlti.de testi.lz eo.ti.c.vltra tertiam circa fi.vbi de hoc tangit.z dixi de hoc.d.l.j.C.e.¶Alia est diffinitoria que auditis allegationibus partium datur ad sententiam audiendam.vt.j.de re iudica.l.de vno quoqz.j.de iudic.ad peremptorium.z.C.quomodo z quando iudex.l.consentaneum.Alia iudicatoria sic dicta.quia datur iudicatis ad soluendum.z olim erat duorum mensium.vt.j.de re iudica.l.debitoribus.hodie quatuor.vt.C.de vsur.rei iudica.l.j.z.ij.z dantur a lege sine iudicis ministerio z nisi ex causa abbreuiari per iudicem non possunt:vt.j.de re iudi.l.qui pro tribunali z.l.si se non obtulit.§.penul.z ibi de hoc per Dynum.Et predicta vera sunt in psonalibus.in reali autē statim fit executio cum habeat rem quā restituere debet.vt insti.de offi.iud.in prin.Sunt z alie dilationes appellatorie z appel.prosecutorie de quibus habetur.C.et extra de ap.per totum z de temporibus appellatio.per totum. ¶Est z alia dilatio instātie litis finitoria.s.bienñij in causa criminali z triennij in causa ciuili.vt.C.de iud.properandū.z vt intra certū tps criminalis qd terminet̄ per totum iure tñ canonico nō perit instātia vt extra de iud.c.pe.datur etiā dilatio reo ad componendos mestos penates.vt.C.de requiren.reis.l.secūda. ¶Ad alios etiā varios actus dant̄ dilatiōes in iudicio.z extra quas studiosus lector poterit reperire.z no.p host.in sum.de di
22 la.§.j.¶Et an iste dilatiōes†legales p iudicē possint augeri vel minui plene dixi.C.de dilationibus.l.siue pars.z vide etiam qd notatur per Dynum extra de regu.iur.c.indultum libro.vj. ¶Et breuiter fm Ja.but.z bene iudicio meo iudex nō pōt augere vel minuere dilationes legales nisi sibi reperiatur a iure cōcessum.vt.d.c.indultuz.z hoc tz ipse Ja.in aut.qui semel.C.qūo z quando iudex.vbi de hoc no.in gl.z in cor.vnde sumitur.
23 ¶An testes qui iurauerunt†intra dilatiōe possint deponere dictum eorum extra dilationem Jaco.but.qui hanc questionez disputauit tenuit quod sic z eius effectum posui.C.e.super rubr. idem tenet Speculator de testibus.§.qualiter autem sunt pducendi.versiculo.is quoqz cui datus est termin⁹.¶Si nimis breuis detur dilatio appellari potest extra eodem capitu.primo cū ibi notatis per omnes z quinta questione.iij.in summa in glo.z per archi.etiam in iure ciuili cum talis interlocutoria trahat secum executionem.C.quorum appellatio.non reci.l.autem.
24 ¶†Dubitatur etiā an iudex dare possit vnaz dilatiōe ad plures actiones puta ad accipiendū copiam instrumentoruz ad videndum iurare testes ad faciendum interrogatoria z similia videt̄ qz nō p hāc.l.q dicit qz singulis causis darent̄ dilationes.et s.e.l.j.z qz tutori datur dilatio vna ad excusatiōe pponēdam alia ad pbādū.j.de excus.tuto.l.quinquaginta.z.l.sequenti. ¶In contrarium est quia materia dilationum amplianda est. C.de tempo.appel.l.ij.z videtur expressum.C.de lit.conte.authē. offeratur vbi datur vnica dilatio ad deliberandum z iudicē recusandū.Pe.sentit qz vna dilatio ad plures actiones dari non debeat.Ad aut̄.offerat̄ rñdet qz reus bñ pōt intra.xx.dies recusare iudicem si vult sed de necessitate dilationis ad hoc nō tenetur. imo pōt recusare vsqz ad lit.contes.vt.C.de iudi.l.apertissimi.et de sentē.l.fi.z aut̄.z cōsequēter.de hoc vide in speculo de citatiōe §.j.ver.lz pone qd papa.de dila.§.j.ver.deliberatorie z ver.lz pone.z p eū extra de snīa excō.c.cōstituit̄.li.vj.z dixi.C.e.l.siue pars in fi.in iudicio maxime in foro canonico vidi seruari qz vna dilatio statuitur ad plures actiones:imo aliqñ vidi lr̃as citatorias de curia romana z aliūde continentes reū citari ad recipiēdum libellum respondendū lit.cōte.de calū.iurandum z ad oēs alios actus in iudicio necessarios etiam vsqz ad sententiam inclusiue totum sub vnica dilatione duorum vel trium mensium vel plurium arbitrio iudicis qz tamen credo valere factuz z cōtra iura.

1 ¶Rubrica de edēdo quare potius intituletur per gerundiū q̄ per nomen scilicet de editione.
2 Actiones quomodo sint edende.z de forma libellorum.
3 Editiones instrumentorum an debeant fieri cum die z consule.
4 Cessionarius ante litem contestatam an teneatur edere instrumentum cessionis.
5 Tabellio factus miles vel episcopus an teneatur perficere instrumenta per non confecta.
6 Dies in principio libri rationum appositus refertur ad omnia sequentia.
7 Minor post publicationem testium an possit testes producere.
8 Successoris appellatione an contineatur singularis vel vniuersalis.

¶De edendo. Rubrica.

Super rubrica. Continua qz dictum est.s.d sta.homi.l.j.qz omne ius aut ptinet ad personas de quibus habuimus vsqz ad ti.de senato.aut ad res de quibus habuimus de rerū diuisione aut ad actiones que proponunt̄ in iudicio.Sz quia per magistratum expediunt̄ posuit de iurisditio.omni.iudicū.z qz principium iudiciorum est in ius vocare ideo de eo posuit z qz in iudicio pstantur satisdationes de eis posuit vsqz ad tit.de ferijs z qz ferie impediunt iudiciū de eis posuit z qz vocatis i ius dz edi libell⁹.vt.C.de lit.conte.aut̄.offerat̄.z.j.e.l.j.iō de edēdo hic ponit̄.fit eñ editio.vt re⁹ possit deliberare an habeat cedere vel contendere z si deliberat cedere recurrit ad pacta:et transactionē de quibus subijcitur si deliberat contendere recurrit ad aduocatos z pcuratores de quibus ponit in ti.de postu.z de procura.†Et quare ponat in gerūdio de edēdo z nō de editiōe.dic aliter q̄ glo.Opinio enim glo.falsa est que dicit qz ideo

¶Aduocatus aduertere dz qz dilationes separatim sunt petende.

vt denotet neceſſitatē. Nam ſupra in rubrica de in ius vocando
non denotat aliquam neceſſitatē: qꝛ nemo cogitur in ius vocare
ꝛ idem in rubrica infra de poſtulādo ꝛ tñ nemo cogiť poſtulare
vt.C.de poſtulando.l.qſqs. Dic ergo ꝙ gerundia ꝛ participia
deſcendūt a verbo ꝛ ſignificant ꝑ modū agēdi vel patiēdi. ſꝫ no
mina ſignificant ꝑ modū ſubſtantie vel qualitatis. Cū ergo hic
voluerit tractare de editione ꝑ modū agendi vel patiēdi ꝛ nō de
ſubſtantia ipiꝰ editiōis: iō poſuit in gerūdio qđ ſignificat ꝑ mo
dū agēdi vel patiēdi ꝛ non nomē. ꝛ ſic fecit in titulo de in ius vo
cando. ꝛ de poſtulando, ſꝫ in titu. de pactis ꝛ de tranſactionibꝰ
tractat de ſubſtantia ꝛ qualitate pactorum ꝛ tranſactionū ideo
ibi ponit nomē. quare nō ſubiunxit de edendo act. dic vt in glo.
¶ Et de materia iſtius ti. vide ꝑ Azo. in ſumma eodem ꝑ Ro
fre. in libello de actione edenda. ꝛ latius de actione in factum ex
ti. de edendo extra de proba.c.j.ꝑ Inn. in Spe. de actione ſeu pe
titione. ꝛ plenius de inſtru.edi. per totum. ꝛ maxime.§.nunc di
camus. ꝛ duobus.§.ſequentibus. ꝛ qđ dixi.C.e. ſuper rubrica.
¶ De editione actionis ſeu formatione libellorum vide bene.j.
2 eod.l.j.in prin. Et † an datiōi libelli poſſit renūciari, ꝛ an debeat
dari in ſcriptis, ꝛ an actio ſit exprimenda in libello. ꝛ qđ libellus
eſt ſilogiſmus legiſtaruꝫ. ꝛ an actio ſit factum vel ius. ꝛ qūo de
beat formari libellus ꝛ vniuerſalibus ꝛ generalibus ſingulari
bus ꝛ realibus. ꝛ an debeat exprimi cā ꝓxīa ꝛ remota. ꝛ qđ ī hy
pothecaria ꝛ in qbꝰ differāt reales ꝛ ꝑſonales. ꝛ an poſſit habe
ri rei vendicatio ſine dñio vel ecōtra. ꝛ an procedat libellꝰ pluriū
aſſerentiū rē ad ſe ꝑtinere rōne dñij vel quaſi dato qđ ad vnū tm̄
ꝑtineat ꝛ an in offō iudicis ſit offerendꝰ libellꝰ, an libellꝰ debeat
mitti cū citatione. qualr libellꝰ formeť ſi agať ex cōſuetudine. et
3 an ſufficiat cām ꝓponi vbi ſunt plures actiones. † de editiōe in
ſtrumētorū plene.j.e.l.§.editiones. ꝛ an debeant edi cū die ꝛ con
ſule. ꝛ qñ edanť inſtrumēta vtrū ad intentionē actoris fundan
dā an ſolū ad exceptionē rei. ꝛ que differētia eſt inter rōnes ꝛ in
ſtrumenta. ꝛ an feneratores teneanť edere libros ſuos. et de edi
tione actorū. ꝛ an ſnīa ſit de actis. ꝛ an valeant acta ſine teſtibꝰ.
ꝛ bona diſtinctio circa editionē act. inſtrumentorum ꝛ rationū
ꝛ de exhibitione perſonarum teſtium vel aliorum. ꝛ quid de in
ſtrumentis priuatis ſi produxi inſtrumentum corā iudice non
tamen vtendo ꝛ faciat contra me an aduerſarius ex eo poterit ſe
iuuare. quo iure fiat editio an reſcripta ſint edenda cū die ꝛ con
ſule. ꝛ an idē in inſtrumento tutele ꝛ procuratoris. an inſtrumē
4 tum appel. ſit edendū ante lit. conte. † Et an qui agit ex iure ceſſo
inſtrumentum ceſſionis. ꝛ ſi inſtrumentum habet plura capitu
la an totū debeat edi an ſolū ca. faciēs ad cauſam. quod edenda
ſunt omnia quibus quis vtitur.j.ea.l.§.edēda. ꝛ an poſt publi
cationem teſtium poſſint inſtrumenta ꝓduci. ꝛ an poſt ꝑempto
rium edere nō videť qui totū nō edit.e.l.§.edere. quod eſt verum
niſi inſtrumentum haberet plura capitula. ꝙ minor excuſetur a
dolo preſumpto ꝛ lata culpa eadē.l.§.fi. ꝛ an citatus ꝛ inuentꝰ
ſit vere contumax. male petit qui petit quod habet.j.e.l.ſi legatū
ſpeciale eſt in fiſco qđ ſibi edantur inſtrumenta per aduerſariū.
j.e.l.quiſquam. Primum edictū ex quo petiť editio ab argenta
rio.j.e.l.pretor. ꝛ quis dicatur argentarꝰ ꝛ quis nommularꝰ.
Rationes quatuor quare argentarius edere tenetur eadem.l.§.
j. Qualiter teneatur pater pro filio argentario ꝛ dominus ꝓ ſer
uo eadē.l.§.ſꝫ ꝛ filius. Qđ doctor intelligatur etiam qui doce
5 re deſijt eadem.l.§.is etiam. ꝛ † quod tabellio factus mille vel epi
ſcopus teneatur finire inſtrumenta per eum cōfecta. Quod ma
lus actor reddat bonam cauſam ſuſpectam.j.eo.l.ſi quis ex ar
gentarijs.§.cogentur. ꝛ quot modis dicatur ſuſpecta ſcriptura
ꝛ an qui fecit falſum inſtrumentum credatur eius inſtrumen
tis. ꝛ quod honeſta perſona non preſumatur conficere falſa in
ſtrumenta. ꝛ quod ſi plures ſunt iudices ſufficiat ſi vnus pronū
ciet vice omnium. Et ſi vnus ex pluribus fratribꝰ poſſideat ſo
lus feudum an teneatur ſolus ad ſeruitium faciendum. Quod
petens editionem teneatur iurare de calumnia eadem.l.§.exigi
tur. ꝛ an ſit correctus ipſe. Quid ſit ratio eadem.l.§.rationem.
Non auditur petens editionē niſi eius interſit ea.l.§.ex hoc edi
6 cto. † Si in initio libri rationū ſit dies refertur ad omnia ſequen
tia que ſunt ſine die eadem.l.§.ſi initium tabularū. ꝛ idem in ꝓ
thocollis tabellionuꝫ ꝛ teſtibus quorum vnus dicit de die alter
non interrogatur. Et an habens molendinum ſuperius poſſit
tollere aquam inferiori. Quid eſt edere. eadem.l.§.edere. ſecūduꝫ
edictum pretoris ex quo petitur iterum editio vel edi argentario
eadem.l.§.pretor. ꝛ an inſtrumentum ſemel refectum iterum re
ficiatur. ꝛ an teſtes non plene interrogati poſt publicationem
poſſint interrogari. ꝛ an exemplum fidem faciat. ꝛ quis teneatur
probare vtrum qui allegat caſum an qui allegat dolum vel cul
pam, ꝛ quomodo probetur caſus. De ſignificato huius dictio
nis iterum.j.e.l.veluti.§.j. non edens vel minus plene edens te
netur ad intereſſe actione in factum.j.eo.l.vbi. Et an minori ſuc
7 curratur in dolo. Et quis dicatur vere contu max.† Et an mino
poſt publicationem teſtiuꝫ poſſit teſtes producere. ꝛ de verbo in
finito. quo tempore conſyderetur intereſſe in hac actione ea.l.§.
is autem. ꝛ an ſi deſinat intereſſe deſinat actio cōpetere. Quod
via ordinaria excludit extraordinariam.j.eo.l.quedam ꝛ quod
8 iſte tit. videatur ſuperfluus. an appel. ſucceſſoris contineať † vni
uerſalis vel ſingularis.e.l.§.nihil. an numularij vel vſurarij mo
derni teneantur edere libros. ꝛ an fidē faciant ea.l.§.nummula
rios. quod argentarij teneantur edere rationes.j.e.l.argentarꝰ.
ꝛ quod tabellioni non creditur niſi ſuper his ſuper quibus ro
gatus eſt. ꝛ an teneatur gratis eius prothocola edere partibus.
ꝛ an inſtrumentum habens plura capitula debeat totuꝫ edi. nō
edens rationes vel qui eas furatꝰ eſt vel corrupi teneť ad inter
eſſe. ꝛ an ſufficiat probari ꝙ ita continebatur in rationibus vel
inſtrumentis. an debeat probari veritas debiti ead.l.§.cū autē.
ꝛ in inſtrumento reperto ſolutionis impediatur executio ſenten
tie iam late ſuper debito. ꝙ exemplū deť ſine ſubſcriptione.j.e.l.
exempla. ꝙ mulier non poſſit eſſe argentaria.j.eo.l.femine. quod
hec actio ſit annalis ꝛ deť heredi ꝛ nō in heredē.j.e.l.fi.

1 ☞ Actio in libello an ſit edenda ꝛ quare.
2 Libellus quid debeat continere vide verſus.
3 Libellus in criminalibus etiam eſt dandus.
4 Libelli dationi an poſſit renunciari.
5 Libellus bene conceptus eſt ſilogiſmus legiſtarum.
6 Libellus debet continere certam rem petitam ꝛ qualiter res debeat certificari.
7 Cauſa in libello an debeat exprimi ſufficiens ad condēnationē.
8 Rei vendicatio an cauſetur ex ſolo dominio.
9 Libellus in actione perſonali debet continere cauſam remotā.
10 Libellus in hypothecaria an debeat continere cauſaꝫ remotā.
11 In realibus an quis debeat petere reum condemnari ad reſtitutionem rei.
12 In queſtione ambigua ſemper ſit interpretatio pro actore.
13 Libellꝰ in quo eſt clauſula iure dñij vel quaſi an de iure ꝓcedat.
14 Nomen actionis an ſit exprimendum in libello.
15 Libellus an ſit mittendus cum citatione.
16 Libellus vbi agitur de conſuetudine qualiter ſit formandus.
17 Exceptiōes rei an debeant dari in ſcriptis ſicut libellus actoris.
18 Petitio hereditatis datur ſiue quis ſit heres ex teſtamento ſiue ab inteſtato.
19 Libellus in actione reali ꝛ perſonali quam cauſam continere debeat.
20 Pluribus actionibus concurrentibus an ſufficiat vnam cauſam proponere.

Ua quiſqꝫ. Diuide in quatuor partes
vſqꝫ ad.§.editiones. ¶ Pri
mo eñ ponit dictū ſcilicet ꝙ actor teneť edere actionē
reo. ¶ Secundo ponit rōnem ibi, nam equiſſimū ꝛc.
¶ Tertio rationem confirmat ibi vt proinde. ¶ Quarto dat
1 formam edendi ibi, edere. Dicit ergo quod actio † eſt edenda in
libello cuius editionis effectus eſt. vt deliberet reus velit cedere
vel contendere vel ſi contendere velit veniat inſtructus ad cau
ſam defendendam ꝛ ſubijcit formam edendi. in verſic. edere. Et
dic edere ſcilicet in genere ſumptum. ꝛ dic edere non ſolo verbo
ſed etiam faciendo copiam deſcribendi ꝛ pro hoc. infra quemad
modum teſtamen. aperi.l.ſecunda.§.inſpectio. ꝛ patebit in edi
tione inſtrumentorum que ſit per copiam deſcribendi dataꝫ ad
uerſario. ibi ꝛ date. ſubaudi ius quo vti velit vt in actione vt ſe
quitur et ſic de editione actionis loquitur Jacob. ¶ Et de iſta
materia editionis actionis que ſit per libellum ſatis nota. ꝛ di
xi.C.eod.l.edita. ꝛ per Dy. inſtitu. de actionibus in principio.
¶ Et licet libellus multis modis ſumať, vt dixi dicta.l.edita.l.
ꝛ in alphabeto dictione libellus. hic tamen. ꝛ.d.l.edita. accipi
2 tur pro libello conuentionali. Et eſt breuis ſcriptura † continēs
petitionem actoris vel accuſatoris. vnde verſus.

A quo quid quare ciuili pone libello.
Inſcribere debet qui vult inpingere crimen.
Authorem ſceleris crimen tempuſqꝫ locumqꝫ.

Quod debeat eſſe breuis probatur.C.de appellatio.l.amplio
rem.§.in refutatorijs. ꝛ de precibus imperatori offerend.l.finali.
Item non debet eſſe obſcurus, vt infra de iure fiſci.l.ita fidei. ꝛ de
a iniurijs.l.pretor. vbi de hoc. ¶ Et quod etiam in criminalibꝰ a
3 ſit dandus libellus † probatur infra de accuſationib. lege libello
rum. ¶ Ad hoc ergo vt libellus dicatur apte cōceptus expedit
quod concludat ex premiſſis condemnationem rei ꝛ quod reus
certificetur ex ipſo. poſſet enim ex parte actoris concludere con
demnationem. ſed quia eſſet incertus vel obſcurus ꝛ ita non cer
tificaretur reus tūc nō ꝓcederet vt predixi. ¶ An dationi libelli
poſſit

a ¶ In criminali
bus. Adde iſtud
eſſe veruꝫ etiā die
feriata.l.miles.§.
lxx.ff.đ adul. bal.
in.l.j.C. de fer. et ī
rubr.C. de in ius
voc. ꝛ in.l.oīs. de
fer.ff. lanfre. ī cle.
ſep. ver. de plano
de ver. ſigni. bal.
in addi. ad ſpecu.
de cita. ver. die fe
riata.

4 possit renunciari.†videtur quod nõ in authē.de exhibē.reis.§.san
cimus.⁊ qꝛ speciale est.C.de priuil.schola.l.vlti.in fi.ergo in con
trariū est ius cõe.de hoc dixi.C.de lit.conte.aut.offeratur.⁊ not.ꝑ
Jo.an.in clemen.de ver.signi.c.sepe.¶Et secūdū ista iura dige
storum non erat necesse dari libellū in scriptis,vt hic in ver.ede
re.in ciuilibus sed in criminalibus sic,vt.d.l.libellorū.iure nouo
C.datur in scriptis,vt.d.authen.offeratur.⁊ in corpore vñ sumitur
de exhi.reis.§.sancimus.Fallit in casibꝰ notatis in aut.de mā
da.princi.§.sic quoqꝫ.¶Oppo.ꝙ libellꝰ detur in scriptis,vt.C.
de digni.l.quot.lib.xij.Glo.dicit ꝙ est ibi speciale in illustribus.
vel dic ꝙ hic loquitur de editione actoris:ibi loquitur de citatio
ne illustrium q citandi sunt in scriptis vt ibi dicitur.¶Itē op.
ꝙ editio actoris nõ certificet nec instruat reū puta si ꝯctum esset
cum defuncto.Dicūt qdā ꝙ edi debet actio cū suis cõcomitan
tijs.Alij dicunt ꝙ actio est idem quod causa.vñ exponūt actio
i.cā.hoc impugnat gl.qꝛ causa non est idē ꝙ actio,siue loquaris
de causa proxima actionis que est obligatio nam materꝰ non est
eadem cum filia,vt.j.de procur.l.lꝫ.§.ea obligatio.siue loquaris
de remota vt est contractus:qꝛ ille est facti,vt.j.de cura.furio.l.
cõsilio.in fi.⁊ actio est ius vt insti.de act.in pñ.¶Preterea põt
esse vera cā ⁊ non actio ⁊ econtra falsa cā ⁊ nõ actio,vt dicit gl.
magna.⁊ sic reprobatur predicta opinio que fuit placē.¶Sed
ego non puto Placen.sic intellexisse.Et ideo dic ꝙ aut sit rela
tio ad actum prout est nomē actionis:⁊ nõ est dubiū ꝙ edere no
mē non sufficit.⁊ an istud nomē sit edendū.j.subijciā.Aut sumi
mus actionē ꝓ iure ꝓsequendi qd representatur in actione ⁊ istud
bñ dꝫ edi.nec puto ꝙ per se solū nõ sufficit.Aut sumis actionē
ꝓ cõceptione verborū q cõtinet ius ꝓsequēdi q dr vulgaris for
mula,vt.j.de furtis.l.si seruꝰ nauē.⁊.C.de formulis.l.j.⁊.ij.et hoc
mõ sufficeret edi:qꝛ tūc sumitur actio ꝓ libello bñ cõcepto.lꝫ ipro
prie dicatur actio.⁊ hoc mõ credibile est placen intellexisse accipiē
do causam ꝓ lite,vt.C.de transac.l.causas.vñ intellexit ꝙ cā in
iudicio proposita ⁊ actio sint idem.Gul.¶Et si dicas illā for
mulam vulgarē hodie sublatā dico qd non est verū nisi quo ad
5 extrinsecam solēnitatē q olim seruabatur circa impetrationē.†vñ
libellꝰ bñ cõceptus est silogismus legistarū,vt no.in gl.instit.de
actio.in prin.vbi de ista materia no.⁊ etiā ꝑ Dy.in lectura ipsiꝰ
tituli.Et illa gl.male dicit quatenꝰ dicit ꝙ actio erat olim aliud
ꝙ hodie:qꝛ imo idē est in substantia.¶Ray.ēt hic defendit pla
cē.ꝑ rõnes Guli.⁊ qd ipse intellexit de cā efficienti ⁊ sic bñ dicit:
qꝛ actio est cā efficiens ex qua cõdēnatur reus,vt.j.si cer.pet.l.certi
conditio.in prin.⁊ de triticaria.l.j.gl.vero sit vera in cā materia
li.Ray.¶Pe.hic longissime tractat an actio sit factum vel ius,
⁊ finaliter tenet ꝙ sit ius quam questionem qꝛ nimis est longa et
magis subtilis ꝙ vtilis ideo eam omitto.⁊ de hoc etiā per Dy.
in prin.lecture de actio.in inst.⁊ per Cy.in.l.edita.¶Modo qꝛ
hic proprie agitur de materia libellorum q vtilis est.⁊ pro fun
damento vos remitto ad speculatorē de actione seu petitione et
de libellorū cõceptione.⁊ ad Gof.⁊ Host.de libelli oblatione.
⁊ ad Rof.per totū suum libellū.⁊ ad ea que not.⁊ dixi.C.eod.l.
edita.⁊ que hic nõ repeto gratia breuitatis.sꝫ tangā ea sola q
sufficiāt ad declarationē gl.ad qd vide quod no.extra de libelli
oblatione.c.significantibus.¶Primo ergo dicit glo.⁊ bene ꝙ
6 †libellus[a] continere debet rem certam que petitur vt patet in.ll.
a allegatis in gl.⁊ qꝛ alias reus non certificaretur quod requirit
l.ista.¶Sꝫ qualiter debet ibi res certificari.dic quod in vniuer
salibus qualis est petitio hereditatis bonorū possessio ⁊ actiõe
de peculio res vniuersaliter exprimuntur cum causa vt peto he
reditatē vel bonorum possessionē vel peculium:qꝛ dico me here
dē bonorum possessorem vel dominum serui cuius est peculium
⁊ iuxta formam petitionis vniuersaliter fiet condēnatio.⁊ in exe
cutione sñie declarabuntur res singulares.arg.j.de peti.hered.l.si
quo tpe.⁊.l.iiij.C.de peti.here.l.j.posset tamen actor si vellet in li
bello specificare res singulas ⁊ tunc non sequeretur condemna
tio vniuersalis sed singularis super rebus expressis.¶In ge
neralibus vt in actione tutele ⁊ negotiorum gest.sufficit gñali
ter designari cū cā ⁊ tutius est agenti actione tutele qd petat si
bi reddi rationem generalis administrationis tutoris ꝙ reddi
rõnē tutele:qꝛ possibile est ꝙ extra tutelā aliqua administrauit
⁊ in prosecutione cause declarabitur administratio rerū singu
larium.¶In singularibus aūt actionibus debent res singula
riter designari,vt.j.de rei vē.l.si in rē.⁊ de po.l.j.§.casta.⁊.§.si qs
argentū.Debet itaqꝫ declarare quantū potest vt si petat quan
titatē dicat cuius monete,vt.j.de leg.iij.l.nūmis.Si speciē eam
certificet quantū potest.Si rem immobilē specificet cū duobus
saltem confinibus.j.de censi.l.cū possessor.Et si pondus vel colo
rem rei ignoraret succurritur sibi iuranti,vt.d.§.si qs argentū.
⁊ ibi in gl.⁊ de furtis.l.in actione.§.j.Si tamē libellus esset adeo
incertus ꝙ reus certificari non posset licet actor iuraret se non
posse aliter certificare nõ admitteretur vt hic ⁊ dictis.ll.⁊ de rei vē.

l.idem pompo.in fi.¶Viso de declaratione rei videamus de cā
7 an†exprimi debeat sufficiens ad condemnationē.Ad cuius eui
dentiam est sciendum quod cuiuslibet actionis duplex est causa.
s.proxima ⁊ remota.In reali eñ proxima cā agendi est dñiū:re
mota est illa vnde habui dñium puta ex cā legati vel venditiõis.
In personali proxima cā est obligatio:remota est contractꝰ vñ
oritur,vt.j.de procura.l.lꝫ ea obligatio.¶Si ergo queratur an
in personali sufficiat edi cām proximā,puto quod sic quantum
ad hoc vt dicatur libellus bene conceptus si edatur vel exprima
tur res que petitur cum cā proxima.Vt si dicam te obligatum
mihi ad.x.in quibꝰ peto te condemnari.libellꝰ quo ad actorē est
bene conceptus,vt.C.de annali excep.l.fi.vbi de hoc.sꝫ si reꝰ pe
tat exprimi cām remotā bene dꝫ exprimi puta mutui vel alia qꝛ
põt esse ꝙ ex pluribus causis esset obligatus ⁊ contra quasdam
haberet excep.⁊ ideo vt reus plene instruatur eo petēte dꝫ expri
mi etiā causa remota.¶Sed ad omne dubium ⁊ dilationē ex
cludēdū cõiter in ꝑsonali exprimitur cā ꝓxima ⁊ remota.In reali
aūt cā proxima debet exprimi.s.qꝛ sum dñs.¶Imo dicūt qdā
ꝙ etiam possessio aduersarij dꝫ exprimi dicendo qꝛ sum dñs ⁊ tu
possides ideo peto te cõdēnari.⁊ pro hoc.C.de ali.iud.mutā.cau
8 sa facta.l.j.¶Alij dicūt ꝙ videtur veriꝰ†ꝙ ex solo dñio causetur
rei vē.vt.j.de rei ven.l.in rē actio.⁊ de au.⁊ argen.le.l.quintꝰ.sed
cā quare in talē dirigatur bñ est qꝛ possidet ⁊ ideo bñ puto ⁊ ita ser
uatur ꝙ in libello inseri debeat qd reus possidet:qꝛ lꝫ eius pos
sessio nõ sit cā rei ven.sed dñium.est tamen cā quare in eū dirigitur
vt.d.l.j.de ali.iudi.mutā.causa.ꝙ patet qꝛ superueniens ꝑ osses
sio pendente iudicio facit eū condēnari.qd non faceret superue
niens dñiū actori per qd patet ꝙ rei vendicatio ex solo dñio cau
satur lꝫ gl.dicat ⁊ male ꝙ superueniens dñium pendente iudicio
faciat reum condemnari,vt no.in.l.si rem.§.fi.de pigno.actione.
⁊ canoniste etiam hoc tenent extra de re iudi.c.abbate.libro.vj.
¶Imo plus dicunt ꝙ si ab initio expressi vnam cām falsā pos
sum prope finē iudicij exprimere aliā ⁊ ex ea condemnabitur reꝰ
vt.d.c.abbate qd est absurdissimū de iure ciuili vt plene dixi de
excep.rei iudi.l.⁊ an eandē.§.actiones.⁊.d.§.fi.l.si rē.de pi.actio.
¶Sed an causa remota exprimi debeat dicendo sum dominus
ex tali cā puto quod quia non possum esse dominus nisi ex vna
causa,vt.j.de vsusc.l.sequitur.§.lana.⁊ de acqui.posses.l.iij.§.ex
pluribus.lꝫ quandoqꝫ in acquisitione dominij plures cause pos
sint concurrere vt si debeas mihi rē ex pluribꝰ causis ⁊ tradas.
¶Itē qꝛ quis petit sibi edi qd sua interest,vt.j.e.si quis ex argē
tarijs.§.ex hoc edicto.sed rei non interest talem causam exprimi a
vel edi ergo exprimi non debet.qd sua nõ intersit probatur qꝛ si
propono generaliter me dñm videor omne ius meū vndecunqꝫ
⁊ qualecunqꝫ in iudicium deduxisse ⁊ si in processu exprimatur in
probationibus certam cām videor ad illā omnes causas gñali
ter propositas restringere ⁊ si amplius ex alia causa vellē agere
obstabit exceptio rei iudi.j.de excep.rei iudi.⁊ an eandē.§.actio
nes vbi de hoc qui nõ obstaret si a principio expressissem certā
causam.⁊ ideo potius interest rei ꝙ non exprimatur ꝙ quod ex
9 primatur.†Sed in personali interest exprimi cām remotā:qꝛ lꝫ
generaliter proponā quod mihi debeas tñ si in processu expri
mam ⁊ prosequar vnam causam non obstabit exceptio si postea
agam ex alia:qꝛ potest mihi deberi ex pluribus causis inuicē se
non impedientibus.Si ergo in reali ⁊ personali exprimitur cā re
mota bene procedit libellus.Si non exprimatur tūc in persona
li instante reo tenetur exprimere in reali non tenetur exprimere.pre
dicta probantur.d.l.⁊ an eandem.§.actiones.⁊.l.si mater.§.de
niqꝫ.⁊.§.eandem.j.de excep.rei iudi.⁊ vtrobiqꝫ notaui sm Dy.
¶Gl.tamen videtur sentire quod etiā in reali sit exprimenda cā
remota.⁊ si non exprimatur nisi reus sponte velit admittere ta
lem libellum quod non admittatur,vt not.d.l.fi.C.de annali ex
ceptione in fine prime gl.sed quod hic no.est verius sm Dy.
¶Possent etiam dicte gl.ad concordantiam reduci sm eum vt
ipse no.d.l.si mater.ver.deniqꝫ.de excep.rei iudi.⁊ de hoc not.per
Inno.extra de dolo ⁊ contu.c.cum dilecti.⁊ dixi.j.de ver.signi.l.
rei appellatione.¶Pet.tñ in reali dicit ꝙ etiā si a principio ex
primatur causa remota,si succumbat non põt agere ex alia cau
sa nisi nouiter qsita per.d.l.si mater.§.eandē.⁊.l.cū de hoc.de ex
cep.rei iudi.qd sic probat in rei vendi.sicut dictū est nõ est neces
se exprimere cām remotā:ergo si vnā exprimat nihilominus põt
aliā prosequi ex qua ꝓbet se dñm.⁊ per cõsequēs ob.exceptio in
omnibus nisi de nouo querantur.sic est in appellatione.nā q ap
pellat a diffinitiua põt apoellare nulla speciali causa expressa so
lum dicendo appello qꝛ iniusta est.⁊ si vnā cām exprimat nihi
lominus potest aliam probare ⁊ prosequi,vt.j.de appel.l.scio.
¶Sic est in ꝓposito si ex superfluo in rei ven.expressit aliquam
cām remotā nihilominꝰ põt aliā prosequi ⁊ probare cum oē ius
suum in iudicium deduxerit ⁊ sic in oibus obst.exceptio.Hec ve
10 ra in rei vendi.†sed in seruiana seu hypothecaria dicunt quidā

a ¶Libellus.Ad de spe.de lib.cau.§.j.in prin.not.in c.fi.de lib.ob.⁊ in l.edita.C.de edē.Hosti.in sum.eo.tit.Car.in clemē.sepe.de ꝓsumpt.

exprimi debere causam remotam, vt institu.de actio.§.item ser
uiana.⁊ notaui.d.l.⁊ an eadem.§.actiones.¶ Et dicūt ꝙ rō est
qꝛ dn̄ium non potest cumulari ex multis causis vt dictum est, sꝫ
hypothecā habere possum ex pluribꝰ causis, vt.j.qui po.in pig.
hab.l.creditoꝛ.§.si bis.⁊ de publicia.l.siue.§.duobꝰ.sꝫ fm Pet.
male dicunt.⁊ idem est qd in rei vē.qꝛ cā proxima in realibꝰ sem
per est vniformis ⁊ stricti iuris quecūqꝫ sit cā remota.⁊ ideo re-
mota non est necessario exprimenda.Sed in personalibus si so-
la causa proxima allegaret̃ nesciret̃ vtrū actio esset bone fidei vl̃
stricti iuris ⁊ possent reo cōpetere exceptiones contra vnā ⁊ nō
contra aliam.⁊ sic non redderet̃ certus.⁊ ad hoc vide quod no.
in gl.j.de doli excep.l.ij.§.circa que incipit, vel quia in stipulan-
do.Dicit etiā ipse ꝙ differentia est inter reales ⁊ personales.nā
personales cōpetunt ad aliquid dandū vel faciēdū, sꝫ reales nō.
vt insti.de actio.§.j.⁊.§.sic itaqꝫ.nā in realibꝰ petitur solū decla-
rari actoꝛē esse dn̄m vel heredē.quo facto ex officio iudicis fit re
11 stitutio.vt.j.de rei ven.l.offiñ.⁊.l.q restituere.†Et ideo dicūt qdā
ꝙ in realibus non est de necessitate cōcludēdū quare peto eū cō-
dēnari debere ad restituendū quasi ista restitutio nō veniat iure
actionis sed officio iudicis.¶ Consultius tamē est secūdū doc.
⁊ ita seruatur ꝙ etiam in realibus fiat dicta conclusio quare pe-
to reum condemnari ad restitutionē.¶ Subsequēter dicit glo.
ꝙ non potest esse ꝙ habeā rei vendi.quin habeā dominiū ⁊ ecō-
tra.hanc partem gl.repꝛobat Dy.⁊ aliȷ̄ doctoꝛes.quia pōt esse
quod habeo actionem ⁊ nō dn̄ium.⁊ qn̄ ago ex reivendica.mihi
cessa.vt no.in gl.j.fami.hercis.l.plane.que gl.veriꝛ est.et ex hoc
etiam redarguitur gl.que est.C.de heredi.vel actio.vend.l.fi.vbi
de hoc.Uel posset saluari ista gl.si intelligatur aptitudine sꝫ nō
actu secundum Ray.¶ Uel dic ꝙ gl.se retulit ad regulaꝫ cōem
nō ad casualitatē.s.de legi.l.nā ad ea.Itē pōt esse ꝙ habeo dn̄iū
⁊ nō actionē.vt qꝛ nō ago ꝯ possessoꝛē.vt.C.de alie.iudi.mutan.
cau.facta.l.vnica.¶ Sꝫ si ago cōtra possessoꝛē habeo dn̄ium ⁊
actionē lꝫ si possessoꝛ pꝛescripserit obstet pꝛescriptionis exceptio
vt.C.de pꝛescrip.lon.tem.l.emptoꝛ.¶ Itē circa reales quero qō
nem in qua cōsuluit Dy.de facto.s.an talis foꝛma libelli admit
ti debeat.Pet.pꝛo se inquantū spectat ad eū ⁊ pꝛo legitima ad-
ministratione Caij ⁊ Seij filioꝛum suoꝛū ⁊ cuilibet eoꝛum ex iu
re eis obuento ex cā transactionis vel alio quolibet modo a mo
nasterio sancte Iustine ex concessione per ipsum monasteriuꝫ fa
cta pꝛedictis ⁊ cuiqꝫ eoꝛū cōpetenti agit aduersus Petrū ⁊ Ni
colaum ⁊ contra filios ⁊ heredes quondā perutū ⁊ quēlibet eo-
rum inquantum possident seu tenēt ⁊ petūt sibi restitui tales pe
tias terre ponēdo ꝯfines earū dicēs ad se ⁊ p̄dictos ꝓ quibꝰ agit
pertinere iure dn̄ij vel quasi deducēdo in iudiciū oīa sua ⁊ ipsoꝝ
iura ⁊ eoꝛū authoꝛū.Et cōsuluit ipse Dy.ꝙ talis libellꝰ bn̄ ꝓce
dat qꝛ quotiescūqꝫ verba quoꝛū est distinctꝰ effectus referuntur
ad plures personas si singl̃r ꝓferuntur vel plural̃r vel singulari
ter copulantur ⁊ si in altera tm̄ persona verū reperiat̃ ꝙ in oꝛa-
tione verboꝛū expꝛimitur perinde quantū ad illā ꝑsonam pꝛoce
dit verboꝛum pꝛolatoꝛū effectus sicut pꝛocederet quantum ad
omnes si in omnibꝰ verū reperiret̃ qd in oꝛatione verboꝛū expꝛi
mitur vt pꝛobatur.j.de cōdi.insti.l.ij.in fi.de leg.iij.l.qui concu-
binā.§.si stichꝰ.de condi.⁊ demon.l.falsa.§.vlt.⁊ de her.inst.l.pa
ter.⁊.l.hoc articulo.¶ Sed effectus verboꝛū pꝛopositoꝛū in li-
bello pꝛedicto in ea parte in qua dicitur dicens ad se ꝑtinere pꝛe
dictas pꝛo quibus agit iure dn̄ij referuntur ad plures.s.petrum
filios ⁊ ad monasterium quod iura cessit.Cuꝫ ergo appareat qd
ad monasterium quod iura cessit dn̄ium vel quasi pertinebat se
quitur quod occasione ipsius dn̄ij vel quasi ad monasterium ꝑ-
tinentis sequi debeat condemnatio pꝛedicto Petro ⁊ filijs tāꝙ
pꝛocuratoꝛibus in rē suā per iuriū cessionē.nā per verba libelli
apparet ꝙ oīa iura ipsius patris ⁊ filioꝛum ⁊ ad monasterium
ꝑtinētia in iudiciū sunt deducta ergo debet condemnatio fieri.
12 ¶ Itē in petitione ambigua facienda est interpꝛetatio† ꝓ acto-
re, vt.j.de iudi.l.si quis intentione.cum ergo oīa iura patris ⁊ fi
lioꝛum ⁊ authoꝛū suoꝛū sunt in iudiciū deducta vt ex libello ap-
paret sequitur ꝙ cum ignoꝛetur qd pꝛincipaliter interpꝛetatio
sit actoꝛis.¶ Itē actoꝛe nō interpꝛetāte illud videri debet pꝛin-
cipaliter esse deductū ꝙ rei gerende conuenientius competebat
id est ius authoꝛū hoc est dn̄ium vel quasi ad monasteriū perti-
nens ⁊ ideo super eo debet snīa condēnatoꝛia sequi.arg.j.de re-
bus dubijs.l.vbi.in fi.⁊.l.quoties.Dy.¶ Miroꝛ ꝙ Dy.in que
13 stione p̄dicta non tetigit an† ꝓpter illa verba generalia ⁊ obscu-
ra iure dn̄ij vel quasi pertinere reijciatur libellus, cum debeat es-
se clarus vt dictum est.¶ Canoniste indubitanter tenent taleꝫ
libellum admitti per.d.c.abbate.extra de re iudi.li.vj.cū ibi not.
per omnes.¶ Cōis opinio doctoꝛū iuris ciuilis est ꝙ talis libel
lus non pꝛocedat quia incertus.ita vr̃ sentire glo.⁊ Dy.insti.de
actio.§.alie.⁊ Rofre.de publicia.§.sed illud queritur.de consue
tudine tn̄ talis libellus admittitur.Et de hoc in specu.de causa
pos.⁊ pꝛopꝛie.§.sequitur videre.§.nunc videndū restat de publi
ciana.⁊ dixi.C.e.l.edita ver.sed an talis libellus.¶ Deinde que
rit gl.an edendum sit nomē actionis.Glo.tenet ⁊ verū est quod
de cōsuetudine q seruatur bononie nō edit̃.⁊ ita etiā tenēt cano-
niste extra de iudi.c.dilecti.⁊.c.examinata.⁊.viij.di.quo iure.⁊.ij.
14 q.vj.c.decreto.cū ibi no.¶ † Quod nomen actionis debeat ex-
pꝛimi vr̃ quasi expꝛessuꝫ.C.de interdictis.l.fi.de epi.⁊ cle.l.oēs q
vbiqꝫ.§.fi.⁊ de exceptio.l.aduersus.dum dr̃ pꝛoposita actione.
¶ Sed responderi pōt ꝙ actio satis dr̃ edi quando editur res ⁊
cā.Nā nō refert ꝓpꝛio noīe an ea demonstratione q̄ nois fungi
tur expꝛimat̃.vt.l.certū.j.si cer.pe.Qd dicitur Ja.bu.esse verum
qn̄ res ⁊ cā expꝛessa disposita sunt ꝓducere vnā actionem tan-
tum secus si plures tunc eīm dicit nomē actionis expꝛimi debere
al̃s reus esset incertus qd voluit ista.l.⁊ hoc etiā tenet hic gloss.
¶ Sed Gul.de cu.dicit ꝙ ēt si oꝛiant̃ plures actiones nō tenet̃
edere nomē actionis, vt si pꝛoponat̃ quod colonus incidit arbo
res licet plures exinde oꝛiant̃ actiones, reus tamē potest esse cer-
tus ⁊ in oībus obstat exceptio, vt.j.de iureiurando.l.duobus.§.
colonꝰ.de hoc dicā.j.in suppletione gl.¶ Opinionē istā Guli.
tenet Ray.⁊ repꝛobat opi.Ja.⁊ dicit ꝙ etiā vbi plures oꝛiant̃
actiones ex expꝛessione cause patet exp̄ssio actionis.Et ad.ll.in
gl.in contrarium allegatas respondet.Pꝛimo ad.l.j.si mensoꝛ
falsum modū dixerit.ꝙ illud futurū ⁊ cōtra ius nō dꝫ attēdi, vt
j.de peculio.l.eo tpe.¶ Ad.§.Itē si tpali.respōdet ꝙ satis videt̃
expꝛimi actio ꝑ expꝛessionē cause.Et eodē modo pōt responderi
ad pꝛincipiū huius.l.⁊ al̃s similes q̄ vident̃ dicere actionem esse
edēdā.Ray.¶ An aūt in officio iudicis sit offerendus libellus
satis dixi.s.de offi.pꝛocō.⁊ leg.l.nec quicquā.§.vbi decretuꝫ.Et
gl.j.hic videtur innuere ꝙ sic dn̄ dicit sub hoc verbo actione offi
15 cium iudicis compꝛehendi.¶ † Sed an libellus debeat mitti cū
citatiōe? vr̃ ꝙ sic per hāc.l.⁊.C.de anna.excep.l.fi.circa fi.Pꝛo ⁊
contra potest adduci quia in codice titulus de edendo pꝛecedit
titulum de in ius vocando.¶ Sed hic est contra quod non de-
beat mitti cū citatiōe facit quia ante non dat libellum ꝙ caue-
rit de lite ꝓsequenda in aut̃.de litigio.§.ad excludendas.colum.
viij.Ad illud qd dicitur de vario oꝛdine tituloꝛum de in ius vo
cando ⁊ de edendo hic ⁊ in.C.potest dici quod in.C.de in ius vo
cando tractatur solum de personis que nō possunt in ius voca-
ri sine venia ⁊ causa merito ergo ibi p̄mittit titulū de edēdo.qꝛ
ibi opoꝛtebat pꝛimo causam expꝛimi ⁊ veniam impetrari aū ci-
tationem talium personarum.hic autē in titulo de in ius vocan
do tractat̃ de omnibꝰ personis vocandis in ius.⁊ ideo hic p̄mit
tit̃ titulus de in ius vo.qꝛ nō requirit̃ cā vel venia.¶ Ad que-
stionem ergo an libellus sit inserendus in citatiōe, dic quod de
necessitate nō: qꝛ foꝛte pars citata cōfitebitur qd actoꝛ petit ⁊ ita
non erit opus libello.¶ Si tamen actoꝛ velit aliquid extraoꝛ-
dinarium petere in quo nō exigatur libellꝰ tunc in citatione ap
ponitur saltē effectus eoꝛū ꝓ quibus reus citatur ⁊ de hoc dixi
16 C.de lit.contest.aut̃.offerat̃.¶ † Querit Gul.de suza.si agit̃ de
consuetudine qualiter libellꝰ foꝛmabitur.Et dicit ꝙ agetur con
ditione ex moꝛibus sicut etiam agitur conditione ex lege.j.de cō
ditio.ex lege.l.j.de hoc plenius dixi.s.de legibꝰ.l.de qbꝰ versi.re-
stat videre qn̄o consuetudo.¶ Itē q̄rit si cōuētus reali petat si-
bi rē ad oculū demonstrari dicit ꝙ hoc fieri dꝫ ar.l.si irruptiōe.
j.finium regū.⁊ est expꝛessum.d.c.significantibus.extra de libelli
oblatione.Quod verū est nisi locus esset periculosus actoꝛi: qꝛ
tunc non tenetur ire.j.ad trebel.l.de etate de iudicijs si locus.⁊.s.
si quis cau.l.ij.in fi.extra de ap.ex parte.¶ Querit etiam Gulie.
17 †an exceptiones que pꝛoponuntur per reum debeāt dari in scri-
ptis sicut tenetur actoꝛ dare in scriptis libellum.videtur ꝙ sic
qꝛ in exceptione reus actoꝛ efficitur.j.de excep.l.j.¶ Contrariū
tenet quia maioꝛ solennitas requiritur in agendo ꝙ in defendē-
do.de pꝛe.minoꝛum.l.inter minoꝛes.⁊ videt̃ expꝛessum.j.de excu
sa.tutoꝛū.l.scire opoꝛtet.§.opoꝛtet.⁊.j.de pꝛobatio.l.circa.⁊ vide
gl.j.de edi.edicto.l.ediles.§.item sciendum vbi de hoc.¶ Fallit
in exceptione non nume.pecu.⁊ non numerate dotis, vt.C.de nō
nume.pecu.l.in contractibus.⁊ authen.ibi posita.⁊ in coꝛ.vnde
sumitur de tempoꝛe non solute pecu.super dote.§.cōtestationē.
¶ De moꝛe tamē iudicioꝛum omnes dātur in scriptis ⁊ descri-
buntur in actis vt extra de pꝛoba.c.quoniam contra falsam.
¶ In gl.magna ibi pactionis ꝓpositionē quasi dicat non pōt.
¶ Ibi in pꝛimo res.s.in causa.Ric.¶ Ibi qꝛ sum eius heres.
Sed nunquid tenetur expꝛimere ex testamento vel ab intestato?
18 Sed nunquid tenetur expꝛimere ex testamento vel ab intestato?
videtur ꝙ non† qꝛ petitio hereditatis etiam datur siue sit heres
ex testamento siue ab intest.vt.j.de pet.here.l.j.¶ Sed dic ꝯ.vt
C.de codicil.l.fi.⁊ est expꝛessum.j.de interro.actio.l.si defensoꝛ.§.
illud queritur.¶ Pōt etiā libellus foꝛmari in petitione heredi-
tatis fm Jaco.de are.dicēdo peto me heredē pꝛonunciari vel he
reditatē meā esse, vt.j.de excep.rei iudi.l.si inter me.⁊ si pars here
ditatis petatur.l.j.Jac.¶ Ibi item in generalibus sufficit rem
s.cum

scilicet cū causa. ¶ Ibi sufficit actionē ꝓponi cū re declarata. ¶ Ibi nisi vnum dominium ⁊ ex vna causa, scilicet prima, hoc est ratione dominij agitur rei vendica. nam plures possunt esse cause remote dominij, vt quia emi vel mihi legata est ⁊ similes que ⁊ si non exprimantur non leditur reus vt sequitur Rich. ¶ Ibi nō leditur reus si causa remota nō exprimatur Rich. ¶ Ibi ⁊ nō cōpetit actio. Adde hic propter lapsum tpis quod est. j. Richa. ¶ Ibi et econtra competit actio. Forte mihi cessa. Ibi quin ⁊ habeam dominium ⁊ econtra. hec pars glosse reprobatur, vt dixi supra in lectura versiculo subsequenter. ¶ Ubi ex pluribus causis remotis. Ibi reus nō certificaretur. ¶ Iste rationes differentie nō videntur esse bone. nā proponendo rei ven. possum vti actione mihi cessa ⁊ tñ res nō est mea, vt. j. de rei vendi. l. si culpa. ¶ Item pōt esse ꝙ dñs sum ⁊ non cōpetit mihi actio ꝓpter lapsum temporis secundum eos qui dicunt ꝙ prescriptione. xxx. ann. non queritur dñium. Item lȝ eadem res possit mihi deberi ex pluribus causis tñ proponendo vnam actionē ex illa cā tātū videor agere ex qua cōpetit actio ꝓposita. ¶ Quare dic aliam esse differentie rationem. nam in rei vendi. sufficit dicere me dominū ꝙ dico proponendo rei ven. nec habeo necesse dicere a quo illud habeam. Sed in personali actione nō sic. nā si peto rem actione ex empto licet sequatur ergo empta. propter hoc non sequitur ꝙ tu vendideris vel ille cuius heres es qđ est necesse vt possim agere contra te. sic ergo oportet exprimere ꝙ mihi vendideris vel ille cuius es heres ⁊ sic de ceteris. Ric. ¶ Ibi admitteret sine causa actorem. id est admitteret libellum actoris generaliter ⁊ sine causa formatum. ¶ Ibi ad exhibendum non ignorabit. Imo neqȝ ad exhibendū. ¶ Ibi actor causam exprimere. s. remotam. ¶ Ibi ex alia causa remota. ¶ Ibi non repellatur. in hoc sentit Pet. contrariū. vt. s. in lectura dixi. ¶ Ibi sed idem quod dico, id est in id. ¶ Ibi ex mutuo inest cā. Sȝ certe per hoc nō apparet quis mutauerit nec cui. ¶ Ibi
19 immediate vna est. s. dominiū. vult dicere ista gl. † ꝙ vbi ago realiter sufficit ꝙ cā immediata exprimatur in personali ꝓo immediata, vt obligatio. ⁊ mediata vt contractus. ⁊ sic gl. videtur dicere qđ libellus habeat de necessitate cōcludere cū quo cōcordat Jaco. de ra. ¶ Gl. tñ contraria est in. l. ij. §. circa que incipit vel qꝛ in stipulando. j. de doli excep. vbi videtur ꝙ non habeat necesse libellus concludere ⁊ hoc tenet Pet. ¶ Posset dici qđ in actione in rem vera sit opi. Jac. qꝛ in ea agitur rōne presentis dominij possessionis, vt. j. de rei ven. l. in rem actio. ⁊ C. de alie. iudi. mutan. cau. l. j. ¶ Sed in personali ratione etiam preterite obligationis, vt puta qꝛ te obligaui. ⁊ sic iuris ꝑsumptione mihi teneris: qꝛ non presumitur ius meum sine facto meo a me recessisse, vt. j. de reg. iur. l. qđ nostrum. Hec ob. j. de vsur. cum de in rem verso. quia ibi ⁊ si millies soluerem. non presumitur cā. Andre. ¶ Ibi soluisti ⁊ remisi arg. j. de edi. l. quis sit fugitiuus. §. quod aiunt. Jac. ¶ Ibi duobus. §. exceptio. Ista. l. §. colonus. allega
20 tur per Bul. de cu. † ꝙ etiam vbi plures sunt actiones sufficit ꝓponi causam. vt dico quod succidisti arbores. Dic ꝙ vbi plures competunt actiones quandoqȝ tollunt electione. vt. j. de tributoria. l. quod in heredem. §. eligere. ⁊ de leg. ij. l. cū filius. §. varijs. Qñqȝ cōtradictiōe. vt. C. de fur. l. j. ⁊ si seruꝰ extero. l. Qñqȝ preiudicio. vt insti. de actio. §. ꝓiudiciales. ⁊ de excep. l. fundi. ⁊. l. fundum. Qñqȝ prepostera ratione vt qꝛ vna pendet ex alia, vt. C. de here. actio. l. vt debitum. ¶ Si autem quis est incertus que actio sibi magis competat. aut ex suo proprio facto ⁊ talis error nō est tolerabilis, vt. j. ad velleianum. l. quamꝙ. ⁊ ideo eligere cōpellitur. vt. d. §. eligere. vbi de hoc nota. ⁊ dicam. Si est incertus ex ignorantia iuris idem: qꝛ potest consulere peritiores. j. de iur. ⁊ facti igno. l. pe. §. sed ius. ⁊ de bono. pos. l. in bonorum. Si autē ex facto aduersarij est incertus potest omnes proponere cum ꝓtestatione qđ semel tantū consequitur ius suum. vt. j. quorū leg. l. j. §. qui autem. ¶ Ibi nō solū act. sed etiam alia scilicet rē ⁊ cāȝ. Jaco. ¶ In eadē gl. in fine. de quo dic vt ibi nota. ⁊ dixi ⁊ plene per Dy. extra de reg. iur. c. nullus pluribus. li. vj. ⁊. C. de excep. l. si qdem. ¶ In gl. ibi ad defendendum. Et sic nota quod defendens dicitur facere controuersiam ꝙ facit ad id qđ not. ⁊ dixi. j. de procura. l. non solū. §. si status alias incipit. l. queritur. ⁊. C. de transactio. l. si quis maior. Uel expone literam ad agendū. id est excipiendum secundum Odo. qꝛ qui excipit agere videtur. j. de exce. l. j. quod dic vt ibi.

1 ¶ Editio instrumentorum fit sine die ⁊ consule rationes autē consueti instrumenti cum die ⁊ consule.
2 Pars vltima trahit ad se primam.
3 Instrumenta qualiter edantur.
4 Editio instrumentorum nō dȝ vulnerare charitatem.
5 Feneratores an teneantur edere librum suarum rationum.
6 Editio an sit multiplex ⁊ debeat dari copia actorum parti.
7 Sententia an dicatur de actis. qđ de precepto qđ fit in nolētē.
8 Editio rationum an petatur ex isto titulo de edendo.
9 Titulus de edendo an habeat locū in instrumentis proprijs.
10 Instrumentum si petatur ad secundam diem exceptionum an actor teneatur edere.
11 Exhibitio personarum si petatur an fieri debeat.
12 Instrumentum per me productum si faciat contra me an aduersarius possit se ex eo iuuare.
13 Cautela producentis instrumentum in parte ⁊ passibus pro eo tñ facientibus quo modo tollatur per aduersarium.
14 Rescripta an sint edenda cum die ⁊ consule.
15 Appellans anteꝙ audiatur an teneatur dare copiam instrumēti appellationis parti aduerse.
16 Cessionarius agens an teneatur dare copiam instrumenti cessionis parti aduerse petenti ante litem contestatam.
17 Instrumenta de quibus fit mentio in libello an debeant exhiberi ante litem contestatam.

Editiones.

¶ De editione instrumentorum loquitur de quo no. ⁊ plene dixi. C. e. l. ij. per Inn. extra de proba. c. j. ⁊ per Ber. de fide instrumentorum. c. H. per petuus. ⁊. c. j. ⁊. c. cum Joannes. ⁊ bene. xxv. q. ij. si qua beneficia in gl. ¶ Et habet iste. §. duas lecturas vt patet in gl. Lecturaȝ Azo. tenet Ray. ⁊ cōiter seruatur. Et nō obst. huic. §. j. de acq.
1 here. l. arriro. vt ibi colligitur. ¶ † Et breuiter dicit quod editio instrumentorum fit ab vtente sine die ⁊ consule confecti instrumenti rōnes cum die ⁊ consule. ¶ Et primo ponit dictum ⁊ eius determinationē vsqȝ ibi rōnes. ibi ponit aliud dictū vsqȝ ibi edēda. tertio redit ad primum dictū vsqȝ ad. §. edere. Quarto ponit questionem circa premissa vsqȝ ibi eis qui. ⁊ ibi ponit quasdam exceptiōes vsqȝ in fi. ¶ Primo declaro gl. que incipit id est quātitas que dicit idem in specie. ad hoc. j. de leg. ij. l. quisqs. ⁊ que exponit stipulationis id est instrumenti ⁊ male. qꝛ dies solutiōis est pars stipulationis non instrumenti. vt probat statim ratio q̄ sequitur in gl. ⁊ probat etiam glo. magna in fine. vnde veruȝ est quod dies instrumenti confecti est pars instrumenti sed dies solutionis fiende non est proprie pars instrumēti sȝ pars ipsiꝰ stipulationis ⁊ eius substantia. Unde si conueni certa die ⁊ omisi diem solutionis apponere in instrō vitiatur stipulatio tanquaȝ omissa eius parte substantiali, vt. j. de ver. obli. l. ita stipulatus. ⁊ dixi. s. qui satis. cog. l. de die valet tamen stipulatio etiam si nō sit expressa dies solutionis ⁊ presenti die debetur. vt. j. de ver. ob. l. eum qui calen. §. quoties. ¶ Sȝ pone ꝙ verba instrumenti ita iaceant: Titius promisit centuȝ ex cā mutui hinc ad annū. quō poterit edi dies solutionis qui est edendus, vt hic, nisi edito etiā die confectionis instrumenti qui edi non debet, vt. s. proxime: nā hoc casu dies solutionis sciri non potest nisi sciatur dies confecti instrumenti. Quid ergo tūc fiet? Dicunt quidam nō esse edēdum diem confecti instrumenti parti sed iudici tantū cui est faciēda probatio. vt. j. de proba. l. quinquaginta. ⁊ iudex inspiciet diem confecti instrumenti. ⁊ interloquatur lapsum esse annū vel non ⁊ ita certificabitur aduersarius. nam super incidenti sine cuius decisione non pōt in cā procedi ⁊ est pronunciandū. vt. j. de libe. cā. l. liberis. ⁊ no. C. de ordi. iudi. l. fi. Hec fuit opinio Jac. de are. Alij vt Jac. de ra. dicunt hoc casu edendū diē confecti instrumenti
2 vt patet ex rōne versi. sequentis. Et qꝛ vltima pars † trahit ad se primaȝ. ar. j. de aqua plu. arc. l. ⁊ eius. §. fi. ⁊. l. seq. ⁊ de penu le. l. nam ꝙ liquide. ⁊ qꝛ alias prohibita ex necessitate tolerantur, vt. s. de offi. consulis. l. j. ⁊ de officio presidis. l. senatusconsulto. ⁊ qꝛ interdū non capax capit propter capacem. vt. j. de lib. lega. l. si is qui duos. ¶ Cautius est ergo ꝙ tabellio apponat diē solutionis certum in instrumento. vt talis questio nō oriat ⁊ aduocatꝰ cautus producens tale instrumentū anteꝙ edat vbi dicit hic ad annū cōputabit cū iudice ⁊ exprimet diē vt puta si instrm̄ sit factum. M. CCLX. die cal. ianua. edetur dies hoc modo. dico qđ titius soluere promisit. M. CCLXj. die cal. ianua. ⁊ sic habebit diem solutionis ⁊ non confecti instrumēti. ¶ Quidam tamē ex generalitate huius. §. tenent ꝙ ne edatur dies confecti instrumēti non edetur dies solutionis in questione predicta. ⁊ ne alia via occurratur legi. vt. j. de tuto. ⁊ cura. datis ab his. l. scire opȝ. veriꝰ credo qđ. s. dixi. Rich. ¶ Oppo. ꝙ tex. sibi cōtradicat. naȝ in. §. editiones. dicit edi sine die ⁊ cōsule. ⁊ in. §. rōnes. dicit cū die ⁊ cōsule. ¶ Sol. vt in gl. fm Azo. qꝛ in hoc differunt rationes ⁊ instrumenta. ⁊ ratio est qꝛ sunt quasi communes nō ex toto cōmunes: qui tunc idē esset qđ in instrumentis cōmunibus. Itē opponitur ꝙ instrumentū edi debeat cū die ⁊ cōsule. vt. C. de cōtrahē. ⁊ cōmittē. stipu. l. optimā. ⁊ insti. de inuti. stipu. §. itē verborum. vbi de hoc bñ no. ⁊ extra de proba. c. qm̄ cōtra falsam. in glo. que incipit in quo loco. ⁊ per Hos. in summa de fide instru. in fi. Sol. ibi reprobare volebat circa diē ⁊ consule: hic nō. ¶ Et si reprobare velit circa aliā partē instrumenti interrogabit in qua par-

te,vt no.ſm Jac.de are.C.de fide instru.l.fi. ¶ Quero qualiter
3 edātur instra.† de hoc hic in gl.plenius no.ꝛ dixi.C.eo.l.finali.
¶ Et circa hoc sunt tres opi.vna ioā.qui nullā facit differentiā
inter ratiōes ꝛ instra sed solū inter actorē ꝛ reū.nā si actor petat
ja reo ad intentionem fundādam fieri nō dꝫ.ſꝫ ad replicationem
sic ꝛ ab actore reo ad exceptio.fundandaꝫ siue sint vsuri siue nō
per.l.vlti.C.eo.ꝛ.l.nō est nouū.ꝛ.l.instrumēta.Et si erat vsurus
edat cū die ꝛ cōsule,vt.ꝫ.§.edenda.si non erat vsurus tūc sine die
ꝛ consule vt hic.ꝛ hoc probat tribus rationibus. ¶ Primo qꝛ
fauorabilior est reus.ꝛ qꝛ venit inde liberatus.nec est in eiꝰ po/
testate qn̄ excipiat,vt.C.de tēpo.in integ.resti.l.petēde.ꝛ.ꝫ.de do/
li excep.l.pure.§.fi.Et idē in actore quo ad replicationē quia in
hoc sunt pares actor ꝛ reus. ¶ Scd̄a ratio ioā.sumit̄ ex dupli/
ci dr̄ia quā facit.l.fi.C.eo.nā in prin.facit dr̄iam inter actorem et
reū ꝛ in fine fecit dr̄iam inter actionē ꝛ replicationē.Et qꝛ ibi di
citur ꝙ nō opꝫ actorē originē petitionis sue fundare:ergo secus
innuit in replicatione.Tertia ratio ioā.sumit̄ ex.l.pe.§.fin.ꝫ.ad
l.falci.vbi ad replicationē fundādam videt̄ edi debere. ¶ Pro
opi.ioā.allegat Ray.vltra predicta.ꝫ.ad exhi.l.iij.§.interdū.C.
ad exhi.l.fi.ꝛ de solu.l.fi.cū simi. ¶ Pro opi.Azo.q̄ statim seq̄/
tur inducit.ꝫ.e.§.edenda.ij.responso.C.eo.l.qui accusare.q̄ indi/
stincte loquitur ꝛ de testi.l.nimis graue.ꝛ qꝛ talis editio vulne/
raret charitatē cōtra.l.C.de seruit.l.p̄ses. ¶ Itē inducit.ꝫ.de p̄/
4 ba.l.in exceptione.in prin.vbi† probatio exceptionis quo ad reū
equiparat̄ probationi intentionis actoris.ſꝫ reus nō edit acto/
ri etiā ſm Joan.ad intentionē fundandā:ergo nec actor reo ad
exceptionem. ¶ Ad.ll.allegatas per ioā.dicit esse rn̄dendū vt in
gl.quia ioā.male intellexit in instrumētis:qꝛ expresse loquit̄ in
rationibus. ¶ Ad.§.interdū allegatū p ioā.p ipsum Rayn̄.re/
spondet ꝙ ibi dn̄s instrumēti edit tertio cōtra tertiū non contra
seipsum.hic vero ederet contra seipsum. ¶ Ad alias.ll.rn̄det ꝙ
loquuntur in instrumentis proprijs petentis vel creditoris q̄ so
lutionē recepit,vt.C.de cōdi.ex lege.l.dissolute.vn̄ ipse approbat
opi.Azo.Ray. ¶ Scd̄a opinio fuit Azo.ꝛ sequacium q̄ nō di/
stinguūt actorē a reo sed solum rōnes ab instrumētis. ¶ Circa
instrumēta dicūt ꝙ si sunt p̄pria petētis edi nō petunt̄ ex isto edi
cto,sed per rei ven.vel ad exhibē.vt.ꝫ.ad exhibē.l.iij.§.interdum.
ꝛ.C.ad exhibendū.l.instrumēta.ꝛ.l.fi.ꝛ tunc sunt in totum eden
da.aut sunt cōmunia:ꝛ tunc etiā in totū edētur,vt.ꝫ.fami.herci.
l.si que sunt cautiones.ꝛ.C.eo.l.procur. ¶ Quādoqꝫ instrumē
ta non sunt nostra ſꝫ aduersarij ad nos tn̄ pertinētia,vt quia ibi
cōtinetur aliquid qđ pertinet ad vtilitatē nostrā:ꝛ tunc si man/
daui tabellioni ꝙ faceret tenet̄ mihi totū edere satisfacto sibi la/
bore suo,vt.ꝫ.e.l.argētarius.idem si pertineat ad communē vtili
tatē duorū vt in contractibꝰ vltro citroqꝫ obligatorijs:qꝛ vtiqꝫ
edere tenetur. ¶ Si aūt instrumentū respiciat principaliter vtili
tatē vnius tantum puta debitoris vel creditoris,ſꝫ ex incidenti
respicit etiam vtilitatē alterius:tunc ſm Azo.aut petitur editio
vt videatur an faciat pro producente ꝛ eduntur sine die ꝛ cōsule.
vt hoc.§.editiones.aut vult redarguere de falso circa diē ꝛ cōsu/
lem:ꝛ tunc editur dies ꝛ consul.vt.l.optimam.C.de contrahē.et
cōmit.stipu.ꝛ hoc si eis vsurus sit aduersarius al's nullo modo
tenent̄ edere actor nec reus,vt.ꝫ.§.edenda.ꝛ.C.e.l.qui accusare.
ꝛ qꝛ nimis graue ꝛc.de testib.l.nimis graue.Sed rōnes semper
eduntur ꝛ cū die ꝛ consule.qꝛ sunt quasi cōes ꝛ petuntur iudicis
officio nō actione ad exhibendū.speciale est enī in charta vt non
agatur actione ad exhibenduꝫ nisi agens p̄tendat interesse dn̄ij
vt.ꝫ.ad exhibendum.l.iij.§.interdum. ¶ Et fit ista editio ratio/
num propter rationes quas dicam.ꝫ.e.l.pretor.§.j.ꝛ hec opinio
Azo.cōiter in iudicijs seruatur. ¶ Non obstant rationes ioan.
primo.l.fauorabiliores.qꝛ loquitur in re dubia hic in re certa.
¶ Preterea hoc.§.edere videtur processum respicere vbi plꝰ fa/
ueri debet actori.vt.ꝫ.de iudi.l.si quis intentione.ꝛ de ver.obli.l.
inter stipulantem.§.j. ¶ Non obst.l.fi.C.eo.qꝛ positio casus ibi
tollit contrarium.Non ob.l.pe.§.fi.ꝫ.ad.l.fal.qꝛ ibi petuntur in
strumenta vt quodlibet corpus hereditarium:ꝛ ideo iudicat̄ de
eis vt de quolibet alio corpore,argu.ꝫ.de leg.j.l.talis scriptura
hic petuntur ad fundandā intentionē seu replicationē. ¶ Vel
posset dici ꝙ ibi est speciale qꝛ aliter non poterat computari ra/
tio legis fal.nisi exhibitis instrumētis ꝛ quia de fraude heredis
timebatur vt ibi expresse in litera dicit̄. ¶ Tertia est opi.vltra/
montanorū qui nullā differentiā faciunt inter instrumenta ꝛ ra
tiones:sed solū inter actorē ꝛ reū,ꝛ probant sic:nōne si peto in/
strumentū a tabellione teneretur edere si tria concurrāt scꝫ si ad
fidē eius publice recurrit̄ ꝛ continet vtilitatē meam ꝛ confectuꝫ
est me mandante ꝛ cessante aliquo istorum nō fit editio:certe sic.
vnde si peterem ab alio qui nō publice confecisset vel vtilitatem
meā seu interesse nō respiceret nec esset factum me mandante nō
ederetur. ¶ Idē est omnino in rōnibus:vt.ꝫ.eo.l.pretor in prin.
ꝛ ideo dicunt ꝙ nulla est differentia inter rationes ꝛ instrumēta

sed inter actorē ꝛ reū qꝛ actori non editur reo sic ex quadam equi
tate. ¶ Sed talis differentia potest assignari inter rationes ꝛ in
strumenta,nā rō continet data ꝛ recepta,vt.ꝫ.e.l.si qs ex argen.
§.rōnē.ꝛ iō semper continet vtilitatē ptiū.ꝛ iō semp edēda acto/
ri ꝛ reo quasi cōis.sed instra nō semp cōtinēt vtilitatē vtriusqꝫ
partis,ſꝫ plerūqꝫ creditoris tm̄ vt instrumētis obligatorijs ple
runqꝫ debitoris vt instrumētis liberatorijs.ꝛ iō nō semp edūt:
qꝛ nō debitori a tabelliōe si cōtineret vtilitatē tantū creditoris,
sed creditori sic cum die ꝛ consule sicut ꝛ rōnes. ¶ Et ideo solet
5 dubitari de feneratoribꝰ† an teneantur edere librum rōnū sua/
rū.ꝛ videt̄ ꝙ nō.qꝛ non habent publicum officiuꝫ.nec conficiūt
aliquo mandante licet cōtineant data ꝛ recepta. ¶ Itē quis nō
tenetur edere nisi ea quibꝰ vsurus est,vt.ꝫ.§.edenda.ꝛ hanc opi.
tenet Jaco.de bel.vt dixi.C.e.l.j.in fi. ¶ Sed Jaco.but.hic vide/
tur sentire contrarium quia nec argentarius gerit officium pu
blicum quod patet qꝛ seruꝰ pōt esse argentariꝰ,vt.ꝫ.eo.l.ptor.§.
sed si seruus.sed bene est quasi publicum qꝛ ad eorū fidem pu
blice recurritur sic etiā ad fidē feneratorū. ¶ Itē qꝛ ex consuetu
dine scribunt data ꝛ recepta vr̄ interuenire quasi tacitum man/
datum ꝛ ideo edere compelluntur,arg.ꝫ.de edi.edi.l.quo si nolit.
§.quia assidua.de pigno.actio.l.vel vniuersorum.ꝛ quod cū eo.
l.titianus.cū ergo hic interueniant illa tria que sunt in argenta
rio.s.quia ad eorum fidem ꝛ mensam quasi publice recurritur ꝛ
tacitum quasi mandatū interuenit ꝛ continet rōnem ꝛ vtilitatē
debitorum edi debent secundum eum.ꝛ hec opinio approbat̄ de
iure canonico in clementinis de vsuris.c.vnico ver.ceterū.ꝛ vi/
de ꝙ ibi no.per Jo.an. ¶ Et pro declaratiōe oim̄ predictorum
6 dic ꝙ multiplex est editio† Quedā est editio actionis de qua dic
vt dixi.ꝭ.in prin.huius.l. ¶ Scd̄a est editio actorū.ꝛ ista fieri de
bet vtriqꝫ parti ꝛ cū die ꝛ consule vt in glos.ꝛ plene not.ꝛ dixi.C.
eo.l.ij.extra de proba.c.quoniam ꝯ falsam ꝛ de fide instr.c.S.p
petuus vbi etiam de editione instrumentorū nota.ꝛ talis editio
actorum debet fieri authoritate iudicis.ſm Bul.al's nō adhibe
tur eis fides,vt.ꝫ.de iure fisci.l.in fraudē.§.quoties.ꝛ de asses.l.
fi.circa medium.ꝛ quod acta dn̄t edi cū die ꝛ consule tꝫ Bul.per
7 l.j.C.de apo.pub.li.x. ¶ † Et an sn̄ia sit de actis tenet ipse Bul.
ꝙ sic.ꝛ ideo gl.exponit acta.i.diffinitiuam sentētiā.ꝫ.de iure fisci.
l.in fraudem.§.neqꝫ instrumenta.ꝛ dixi.d.l.ij.C.eo. ¶ Idē dicit
de precepto qđ fit in nolentē per.l.ꝫ.de iudi.l.si debitori.ꝛ de reiu
di.l.debitoribus.ꝛ dicit etiam ꝙ acta valent sine testibus vt.C.
de dona.l.in donationibus.Et an acta in vna causa inter easdē
personas vel alias faciant fidē,dixi plene.d.l.ij.C.eod.ꝛ an acta
in causa ciuili fidem faciant in criminali,an acta in prima instā
tia pereant vel fidem faciant in secunda dixi.C.de iudi.e.l.prope
randum.ꝛ iudi.solu.l.cū lite mortua. ¶ Tertia editio est ratio/
tionum.ꝛ tunc aut est confecta ex officio ab illo qui de admini/
stratione reddenda propria actiōe tenebat̄ sicut tutor p̄curator
8 ꝛ negotiorū gestor† ꝛ tunc ex isto edicto non agit̄ ad editionem
talis rōnis,ſꝫ actione p̄pria,vt.ꝫ.e.l.q̄dā in prin.ꝛ de tutelis ꝛ ra.
distra.l.j.§.officio.aut ad hoc nō tenebat̄ propria actio,vt quia
penes campsorem deposui pecuniā de qua ab eo recipiebā minu
tatim:ꝛ tunc ex isto edicto officio iudicis cōpelli dꝫ ad talem ra/
tionem edendē,vt.ꝫ.e.l.si quis ex argentarijs.§.rationes.ꝛ.§.ex
hoc edicto.ꝛ cum die ꝛ consule vt hic ver.rōnes vnde in dubio vi
detur mandatum esse quia consueuerūt hoc facere sicut dicit̄ in
tabellione ꝙ presumitur rogatus in aut.de tabellioni.in princ.
col.v.quibus possunt equiparari campsores.qꝛ ita ad fidem eorū
recurritur sicut tabellionum,vt.ꝫ.eo.l.pretor.§.j.ꝛ.l.quedā.§.nū
mularios. ¶ Si aūt essent alie rōnes a predictis,dic sicut dicaꝫ
in instrumentis.Et adde ꝙ dixi de editiōe rōnū.C.e.l.j. ¶ Quar
9 ta est editio instrumentorū† ꝛ tunc aut sunt instra p̄pria et non
hꝫ locum istud edictum pro tali instrumento edēdo:qꝛ istud edi
ctū est extraordinariū:ꝛ hoc casu habet locū ordinarium,vt.ꝫ.
ad exhibendū.l.iij.§.interdū.l.pe.ꝛ.C.ad exhibendū.l.fi.aut sunt
instrumenta publica vel cōia ꝛ dn̄t edi in totum ꝛ cū die ꝛ con/
sule.vt.ꝫ.fami.hercis.l.si que sunt cautiones ꝛ.C.e.l.procurator.
aut sunt instrumēta p̄pria ad nos ptinētia,qꝛ ibi cōtinet̄ aliqđ
qđ respicit cōmodū vel interesse nostrū:tunc si mādaui tabellio
ni quod faceret tenetur mihi edere satisfacto sibi de labore suo,
vt.ꝫ.eo.l.argentarius.Idē si instrumētum inspiciat cōmodū vel
interesse vnius tm̄ puta debitoris vel creditoris.Et dubiū est an
sit faciēda editio.in hoc cōiter seruatur opinio Azo.vt si aduer
sarius vti velit teneat̄ edere siue sit actor siue reus,vt.ꝫ.i ver.edē/
da.ꝛ.C.e.l.qui accusare.Si nō vult vti tunc aut petit vt videat
an faciat pro aduersario.ꝛ sit editio sine die ꝛ consule vt hic aut
vt redarguat de falso in die ꝛ ꝯsule.ꝛ tūc fit cū die ꝛ cōsule,vt.C.
de ꝯhen.ꝛ cōmit.stip.l.optimā.al's aūt nō dꝫ edi,vt.d.l.qui accu
sa.ꝛ de testi.l.nimis graue.ꝛ qꝛ speciale est i fisco ꝙ aduersarius
sibi edere teneat̄,vt.ꝫ.e.l.ne q̄s.ꝙ ergo in cōtrariū est ius cōe,vt.ꝭ.
de le.l.ius singl'are. ¶ Alij mediā viā iuenietes iter Jo.ꝛ Azo.
dicunt.

dicunt:aut reus negat totam intentionem actoris:⁊ tunc locũ hȝ opi. Azo. ꝙ nunquã compellatur edere ad intẽtionẽ actoris fundandaꝫ per.l.qui accusare.⁊ argu.ꝭ.ad exhi.l.penul.nisi eis vtatur in iudicio,vt in ver.edenda.Et in hoc secundũ Pet.non differunt rationes ab instrumẽtis:quia rõnes priuate nõ sunt edende nisi eis vtatur.⁊.ll.allegate per Azo.qui dicit aliud i instrumẽtis ⁊ aliud in rationibus loquunt̃ de rationibus publicis nõ priuatis.Si aũt reus non negat in totuꝫ intẽtionẽ actoris sed circa accidentia est dubiũ.vt si testator legauit res suas talis loci ⁊ heres hoc cõfitetur,legatarius petit legatum heres dicit ꝙ tales res nõ erant testatoris.⁊ legatarius petit edi istrumenta vel rationes testatoris tunc heres edere tenetur,vt.l.pe. ꝭ.fi.ad.l.fal.de leg.iij.l.qui cõcubinam.ꝭ.cũ ita.⁊.l.prediis.ꝭ.ti tio.⁊ de act.empt.l.titius.⁊.l.creditor.¶ Idẽ dicit Gul.si mutuauit tibi centũ ⁊ fit q̃stio de moneta.⁊ dico ꝙ tu habes penes te instr̃m crediti ꝙ relegit de qua moneta edere teneris ⁊ cũ die ⁊ consule ex quo appebit de qua moneta.arg.predictorũ iuriũ.

10 ¶ †Si aũt petitur instr̃m ad exceptionẽ fundandã,Azo.dicit ꝙ fieri nõ dȝ nisi eo vtatur.Jo.ꝙ sic.¶ Pet.And.⁊ Gul.i hoc sequunt̃ opi.Jo.per.l.vlti.in fin.C.eo.⁊ qꝛ fauorabiliores sunt rei,⁊ qꝛ illicitas exactiones ⁊c.vt.ꝭ.de offi.presi.l.illicitas.⁊ illicita est si cõpetit exceptio.Et idẽ dicũt circa replicationẽ qꝛ non est principale sed quoddã incidẽs cõtra exceptionẽ ꝓpositã.Et ꝓ hoc bene facit.d.l.pe.ꝭ.fi.ad.l.falci.vbi exp̃sse dicitur edi legatarie ad replicationẽ fundandã.¶ Predicta opinio Gul.non placet Ray.Et ad oẽs.ll.allegatas per Gul.in secũdo membro qñ reus non in totũ negat intentionẽ actoris , respondet ꝙ loquunt̃ in eo qui hȝ cãm ab aduersario:⁊ sic vident̃ instr̃a quasi cõia.¶ Ad.l.fauorabiliores rñdet ꝙ loquit̃ in iure suo nõ alieno.Et si diceret̃ ꝙ equitas suadet vt.ꝭ.de doli excep.l.qꝛ equitatem.dicit ꝙ illa respicit substãtiã exceptiõis probate legitime. Item ibi loquit̃ in equitate scripta hic in nõ scripta,vt.C.de legi.l.j.¶ Ad aliud qd dicit Gul.de illicitis exactionibꝰ ꝓhibẽdis rñdet ꝙ verũ est si ꝓbet̃ legitime.Ad.l.pe.ꝭ.fin.ad.l.falcid. q̃ magis videtur obstare respõdet ꝙ loquitur in legatario qui cãm habere videt̃ ab herede.⁊ sic instr̃a hereditaria sunt cõia. nam heres cũ legatariis videt̃ quasi cõtrahere adeũdo.insti.de obliga.ex quasi cõtractu.ꝭ.heres.⁊ ideo seq̃tur opinionẽ Azo. ⁊ eam etiã sequit̃ Odofre.⁊ notat̃ ⁊ dixi.C.eod.l.fin.que opinio Azo.cõiter in iudiciis seruatur.¶ Et ad predictas.ll.⁊ rõnes in contrarium respondetur,vt.ꝭ.dixi.¶ Cõcludendo dicit.S. ꝙ vbicunqꝫ est eadem ratio in instr̃is sicut in rationibꝰ ideꝫ est ius.vñ vbi nõ possit appere de qua moneta sit debitũ vł legatũ nisi per exhibitionẽ instrumẽtorũ vel rationũ dȝ edi cũ die ⁊ cõsule quasi tunc sit pars stipulatiõis vt hic ⁊ in legato facit.ꝭ.de lega.iij.l.vxorẽ.ꝭ.testamẽto.⁊ de auro ⁊ ar.lega.l.si ita.¶ Qñqꝫ

11 petitur fieri†exhibitio personarũ ⁊ tunc aut petit̃ fieri ꝓ cõmodo pecuniario ⁊ fieri nõ dȝ vt.ꝭ.de libe.exhibẽ.l.si liber.⁊ de libe.ho.exhibẽ.l.vlti.in fi.aut petit̃ ꝓ pub'ica vtilitate puta ꝓ testimonio ⁊ tũc fit exhibitio hoĩs tm̃,vt.ꝭ.de arbi.l.nõ ex omnibus.vbi de hoc ⁊ bene ꝓbatur extra de accus.c.qualiter ⁊ qñ.et c.olim.⁊ bene in speculo de teste.ꝭ.qualiter versi.post hoc dicet reus.⁊ versi.seq.¶ Quãdoqꝫ exhibendo ꝑsonã vt.ꝭ.ad exhibẽ. l.ij.⁊.iij.de publicanis.l.iij.⁊.C.de testi.l.si quando. ¶ Quandoqꝫ petitur exhibitio testamentorũ.⁊ de ista satis tractat̃.ꝭ.⁊ C.queadmodũ testamẽta aperiant̃.⁊ de ista materia vide plenissime in speculo de instrumẽtor editione per totũ.Sed cũ ista litera loquatur de instrum entis publicis qd patet quia facit mẽtionem de die ⁊ cõsule que nõ exiguntur in priuatis instr̃is,vt ꝭ.de pignor.l.cum tabernã.ꝭ.j.quid erit in priuatis?Guli.dicit ꝙ idem cum eadẽ sit ratio.vide qd no.C.de ꝯtrahẽ.⁊ cõmit.stip. l.optimam.in vltima glo.¶ Itẽ querit glo.†si ꝓduxi instrumẽ

12 tum corã iudice eo vtendo vel nõ vtẽdo quod facit contra me et pro aduersario meo an aduersarius poterit eo iuuari.glos.vide tur inclinare ꝙ sic ad instar testium.domi.Richar.disiungebat casus quos glo.coniungit si enim eo vtatur ille qui ꝓduxit indubitanter aduersarius põt eo iuuari ⁊ tunc procedit opi.glo. ⁊ pro hoc bene.C.de libe.cau.l.cum precum.⁊ quod no.de cẽsi. cum olim.⁊ plene per Inn.extra de exce.c.venerabilis.sȝ i secũdo casu qñ produxit coram iudice nõ vtendo.Dicit.d.Richar. maius dubium esse qꝛ tunc non videtur productum coram iudice in figura iudicii sed tanꝗ coram priuato:⁊ ideo nõ videtur preiudicare taliter ꝓducenti ar.C.de libera.cau.l.interrogataꝫ ⁊ ꝙ no.eo.ti.l.penulti.Hec ob.ratio quã gloss.allegat de testibꝰ qꝛ testes erãt producti in figura iudicii.Hãc opi.sequit̃ Odof. ⁊ allegat.ꝭ.de iure fisci.l.in fraudem.ꝭ.neqꝫ instr̃a.sed forte ibi speciale est in fisco ⁊ republica vt ibi innuitur.pro opinione gl. facit.C.de sacrosã.ec.⁊ templis.l.iij.Quod etiam facit si quis producit vnum saccum instrumentorũ coram iudice nõ eis vtẽdo ⁊ ego dicam iudici retineatis saccũ quia in eo est instrumentum falsum an retinere debeat.Et dic quod non.ex quo non vtitur vt ibi dixi.¶ Ex predictis inualuit in iudiciis cautela qd ꝓ

13 ducens instrumenta†protestatur quod ea producit solum in illis capitulis ⁊ partibus in quibus faciunt pro se ⁊ contra partem aduersam.sed talis cautela tollitur si aduersarius protestet̃ se velle vti ipsis instrumentis in illis partibus quibꝰ facerent pro se ⁊ contra producentem,vt colligi potest ex notatis ꝑ Inno.dictis capitulis de censibus cum olim.⁊ de excep.c.vene

14 rabilis.¶ Quo iure fiat editio,dic vt in glo.¶ †An rescripta sint edenda cũ die ⁊ consule,dic quod sic,vt extra de rescriptis. c.eã te.⁊ ibi no.⁊.c.cũ contingat.ꝭ.j.de offi.deleg.c.cũ in iure.et de dilatio.c.preterea.⁊ no.ꝑ Host.in summa de rescriptis.ꝭ.sed vt simplicibus ver.j.¶ Idem puto de instrumentis procuratoris syndicatus ⁊ tutele que fiunt ad legitimationẽ personaruꝫ et que sunt quasi cõia.⁊ de instrumẽto iurisditionis iudicis ꝙ sint cũ die ⁊ consule exhibẽda.arg.ꝭ.de procu.l.si ꝓcuratorẽ ab sentẽ.⁊ rem ratã habe.l.ne satisdatio.⁊ qꝛ primo constare dȝ de personis,vt.ꝭ.de iure codicillorũ.l.quidã referunt.⁊ dixi.C.eo.l. fi.vbi etiam dixi.¶ An originale taliuꝫ instrumentorũ debeat tradi aduersario vel saltẽ in actis registrari ⁊ cuius expẽsis.Et de hoc no.in spe.de instrumen.edi.ꝭ.nunc dicamus.ver.pe.⁊.ꝭ. ostenso.ver.⁊ vt hoc plenĩꝰ.¶ De instrumẽto syndicatus Dy. dicit ꝙ registrari debet cõmunibus expensis:qꝛ vniuersitas ꝑ se litigare non põt sed habet necesse litigare per syndicũ,vt dixi

15 d.l.vlti.C.eo.¶ Vidi etiaꝫ dubitari si qs appellauit†an teneatur edere aduersario instrumentũ appellationis anteꝗ audiat in causa appellatiõis.dic quod iudici debet fieri fides de appellatione interposita alias non debet se intromittere de causa appellationis,vt extra de appellatio.c.romana.ꝭ.si vero vocatis. lib.vj.parti autem non debet fieri ante lit.contest.⁊ sic seruat̃ in curia romana.⁊ de hoc not.in speculo de instru.edi.ꝭ.nũc dicamus ver.sed nunquid appellans a sñia.⁊ dixi.d.l.fina.C.eodẽ.

16 ¶ †Sed quid si aliquis agat ex iure cesso,nũquid tenetur de instrumento cessionis facere copiam aduersario ante lit.cõtest̃.speculum,tenet ꝙ non dicto titulo de instru.edi.d.ꝭ.nũc dicamus.ver. sed quid eccle.⁊c.hanc opi.secutus fuit Jaco.butr.qui questionem publice disputauit,vt dixi.d.l.fi.C.e.vbi intẽtaret directaꝫ nomine cedentis,licet Archie.videatur sentire contrariũ extra de procur.c.j.lib.vj.⁊ vide qd no.per Compo.extra de electio.c. nihil in vlti.glo.Et tale instrumentum cessionis edi debet cum die ⁊ consule,vt not.per Archi.d.c.j.de procura.⁊ per Odofr.ꝭ. fami.hercis.l.plane.Imo plus dicit Inno.d.c.j.extra de proba.

17 ꝙ si in libello fiat mẽtio de aliquibus instrumẽtis†ꝙ illa debẽt exhiberi ⁊ edi ante lit.contest.cum quo videtur concordari spe. d.ꝭ.nũc dicamus.versi.quid si quis in libello.Quod salua pace non puto verum nec in iudicio seruatur:quia sepe in libello fit mentio de instrumentis q̃ sunt ad fundandã intentionẽ que non producuntur ante litis contestationẽ,vt dixi.d.l.vlt.C.eo. ¶ Si instrumẽtũ hȝ plura capitula ⁊ pars vtatur vno capitulo tantum sufficit illud capitulũ edi cum illo solo vtatur vt hic in ver.edenda.⁊ est expressum.ꝭ.eo.l.argentarius ⁊ ibi in gl.⁊ ꝑ me.⁊ qꝛ tot sunt instrumenta quot capitula.vt.C.de transactio. l.si ex falsis.⁊ pro hoc.C.de preci.impa.offe.l.fi.⁊ qd ibi dixi.Et de hoc no.in specu.de instru.editio.ꝭ.videndum restat versi.qd si produco.⁊ pro hoc extra de fide instru.c.contingit.¶ In gl. hic debent apponi,ibi non tamen exhibẽtur,scilicet dies ⁊ cõsul quod verum est in instrumentis publicis.in priuatis secus vt.ꝭ.dixi.¶ Ibi.l.repetita.Quod intellige nisi dies solutionis pendeat ex die confecti instrumenti.puta quia instrumento cauetur ꝙ soluere debeat vsqꝫ ad annũ.nec em̃ sciri potest an annus sit lapsus nisi viso die confecti instrumẽti.de quo dic vt.ꝭ. dixi.¶ Ibi vt defuncti seu funera.ꝭ.q̃ est posita.C.de iudi.aut. ad hec si administrator.Ibi primo casu totũ,vt.C.ad exhibẽ. l.fi.¶ Ibi.l.vbi.ꝭ.fi.Quod officio iudicis petatur videt̃ expressum.ꝭ.ad.l.fal.l.pe.ꝭ.fi.Quod iure actionis in factum videt̃.ꝭ. ea.l.si quis ex argentariis.ꝭ.ex hoc edicto.sed tene qd glos.dicit Ibi vel vtendo vel non vtendo.¶ Iste secundus casus qñ nõ vtendo est magis dubius vt.ꝭ.dixi.¶ Ibi in exercẽdis.de hoc vide quod nota.C.de fide instrumentorum.l.scripture.⁊ extra de fide instrumentorum.c.imputari.in prima gl.⁊ vtrobiqꝫ de hoc plene.¶ Quidã tñ moderni dicũt aut edit instrumẽta sua anꝗ vtatur:verbi gratia venit actor coram iudice ⁊ dicit ecce instr̃a quibus intendo fundare intentionem meã ⁊ nondũ erat tp̃s probandi:⁊ tunc si in illis instrumentis esset aliqd qd faceret contra se non noceret sed dum vtitur eis ⁊ producit ea ad ꝓbandũ tunc locum habet quod dicit glo.nã ⁊ si testis anteꝗ ꝓducatur diceret aliquid quod esset contra eum qui postea eũ producit non sibi noceret.Oldra.¶ In gl.scilicet facile vel cõmode.arg.ꝭ.de verborum signifi.l.nepos proculo.¶ Ibi nõ est sufficiẽs,tu dic quod ratio que i litera redditur nõ est sufficiẽs

ad probandum qd debeat edi. sed supposito qd debeat edi bene est sufficiens ad probandum qd cum die ⁊ consule edatur. ¶ In eadem glo. in fine. Sol. vt notatur per Cy. in contrario ⁊ dic qd in parte debet esse totum perfectum ⁊ in obligationibus diuiduis qui partem facit satisfacit obligationi in ea parte vt hic ⁊ in diuiduis non vt in contrario. vbi de hoc plenissime dixi ⁊ ff. de origine iuris. l. prima.

1 ☞ Post publicationem testium an possint produci aliqua instrumenta.
2 Tempus quando protrahitur malitia vnius partis an noceat alteri.
3 Testes post dicita testificata amplius produci non possunt.

Edenda. Duobus modis intelligitur principium huius §. vno modo vt dicit glo. in princ. Secundo modo vt quandocunque qs vtatur possit peti edi. q secundus modus colligitur ex illis verbis secundum quosdam que sunt in fi. ¶ Item finis duobus modis intelligitur. Primo secundum Joan. cuius opi. habetur. ff. §. editiones. circa prin. secunde glo. Alio modo secundum Azo. cuius opi. habetur in. d. glo. Jac. Et istas duas vltimas opi. tangit gl. vlti. huius. §. ⁊ hec opi. Azo. communiter approbatur vt plene dixi. d. §. editiones. ¶ Item dicit gl. qd arg. huius
1 §. dixerunt† quidam post publicationem testium non posse produci instrumenta nisi prius edita. ¶ Et potuit esse ratio que mouit eos. licet glo. non dicat quia pot esse qd reus videns actorem fatigari in probationibus noluit instrumentum solutionis producere nisi in conclusione circa finem triennij. vnde actor non poterit habere tempus si voluerit dictum instrumentum reprobare quod esset iniquum ⁊ ideo debet primo edere vt sic super eo possit actor deliberare ⁊ reprobare si voluerit. ¶ Sed tamen hoc non est verum vt dicit gloss. ⁊ est casus qd instrumenta possint quandocunque produci vsque ad sniam vel conclusionem. extra de fide instru. c. cum dilect⁹ ⁊ ibi no. per oes. ¶ Nec ob. predicta iniquitas quia nil nocebit actori quia si actor protraxisset tempus daretur ipsi reo dilatio sua etiam excedens triennium. ¶ Ita econtra si reus protraxit dabitur actori. ar. C. de tepo. in integ. resti. l. petende fm Ja. bu.
2 ⁊ pro hoc† qd quando tempus protrahitur malitia vnius ptis qd non noceat alteri. bene facit. ff. de excu. tuto. l. si cum ipse ⁊ de tuto. l. intra vtile ⁊ plene dixi. C. de iudi. properandum. ¶ Predicta vera sunt nisi iudex statuisset terminum peremptorium ⁊ ad omnia instrumenta producenda quia tunc post peremptorium non possent instrumenta produci. vt. C. qui accu. non pos. l. si ea. ⁊ de ige. ma. l. diffamari. De hoc tamen vide qd plenius dixi. C. de iudi. l. iu
3 dices. ¶ In testibus secus est† quia post dicita testificata produci non pnt vt dicit gl. ⁊ plenissime dixi. C. de pba. aut. at q semel. ⁊ in cor. de testi. §. quia vero. ⁊ no. ⁊ dixi. ff. de rei ven. l. officium.

1 ☞ Paria sunt non edere ⁊ minus perfecte edere.

1 **Edere.** ¶ Paria sunt non edere† vel imperfecte edere. h. d. ⁊ hoc est verum qd totum deberet edi si totum facit ad causam ⁊ de toto est questio. Si enim esset instrumentum habens plura capitula ⁊ vnum solum capitulum faceret ad causam de illo solo esset questio. ¶ Illud solum edi debet vt dixi. ff. §. editiones circa fi. ver. si instrumentum. ⁊ pro hoc. C. de precibus imperato. offeren. l. fi. ⁊ ibi dixi. ⁊ pro hoc. ff. eo. l. argentarius. §. j. Ray.

1 ☞ Minor excusatur a dolo presumpto de preterito propter quod excusatur a lata culpa.
2 Citatus ⁊ inuentus non dicitur verus contumax sed fictus.

Eos qui ob etatem. ¶ Duas habet lecturas. prima verior. ¶ Iste
1 §. allegatur ad duo. ¶ Primo qd minor† excusatur a dolo presumpto de preterito propter qd excusatur a lata culpa que est idem cum dolo presumpto. vt. ff. deposi. l. qd nerua. vbi plene de hoc. sed non excusatur a futuro dolo presumpto vt. ff. de mino. l. auxilium. vbi de hoc. ⁊ vide qd no. ⁊ dixi. ff. eo. l. vbi. ¶ Secundo allegatur qd cita
2 tus† ⁊ inuentus non dicitur vere sed ficte contumax. pro hoc. ff. de regu. iur. l. non videtur dolo. de hoc notaui. C. de iudi. l. properandum. §. et si qde. ⁊ pro hoc. ff. de in inte. resti. l. diu⁹. Ibi lapsi. per hoc apparet qd dolo caruerunt. Jaco.

1 ☞ Male petit qui intus habet quod extra petit.

1 **Si legatum.** ¶† Male petit q intus habet qd extra petit. hoc dicit. ¶ In fi. glo. sed legatarium perducit ad locum tutum. Ibi est testamentum. ⁊ ibi exhibebit. vt. ff. eo. l. si qs ex argentarijs. ⁊ extra de fide instru. c. accepimus. ⁊ duas habet lecturas hec. l. secunda vera. Ray.

Nequisquam. ¶ Fiscus non auditur si petat edi instrumenta ad causam non pertinentia. ¶ Uel sic: speciale est in fisco qd per aduersarium edantur sibi instrumenta ad causam facientia. ¶ Ibi a quibus possidentibus bona vacantia in fiscum delata ⁊ nunciata. ¶ Ibi a fisco id est delatore noie fisci vel proprie sicut sonat. ¶ Ibi instrumenta etiam quibus non vtitur. ¶ Ibi edere etiam ad eius intentionem fundandam.

1 ☞ Duplex est edictum de edendo.
2 Exercitor quis dicatur ⁊ quis nummularius.

1 **Pretor.** ¶† Dic qd duplex est edictum. primum per quod petitur fieri prima editio ab argentario vel ab alio. ⁊ de hoc loquitur hec. l. vsque ad l. si qs ex argentarijs. §. pretor. ¶ Secundum edictum est per quod petitur iterum edi. vel per quod petit argentari⁹ sibi edi. ⁊ de hoc loquitur dictus. §. pretor. in. l. si quis ex argentarijs. ¶ Et istud primum edictum diuiditur in tres partes: quia primo ponit edictum vsque ad. §. hui⁹ edicti. ¶ Ibi ponit edicti rationem et equitatem vsque ad. §. sed filius. ¶ Ibi ponit edicti expositionem vsque ad. §. pretor. in. l. si quis ex argentarijs. ¶ Et ad euiden
2 tiam est sciendum qd† quo ad hoc edictum exercitor est ille q solum pecuniam argenteam exercet vel forte fabricat generali⁹ sumitur exercitor in tractatu. ff. de exercito. numularius autem est qui omnem pecuniam exercet sed non fabricat ⁊ isti sunt campsores de quibus habes. ff. eo. l. quedam. §. nummularios. Et istud verbum exercitores exponitur in. §. sed ⁊ filius vsque ad. §. rationem. ff. e. l. si quis. ¶ Ibi exponitur dictio rationum vsque ad. §. ptinere. ibi exponitur verbum pertinet vsque ad. §. si initium. ¶ Ibi exponuntur illa verba die ⁊ consule vsque ad. §. pretor ait.

1 ☞ Notarius quare non teneatur edere instrumentum debiti debitori.

Huius edicti. ¶ Ibi nam cum. Hic est prima ratio equitatis. quia ad eorum fidem publice recurritur. Secunda ratio equitatis est quia mei causa fecit rationes. ⁊ sic sunt quasi mee vel saltem quasi communes. Tertia ratio est quia continet vtilitatem meam. ⁊ iste tres rones hic in textu colliguntur. Quarta est quia me mandante conficiuntur. vt. ff. e. l. si quis. §. pertinere. ⁊ ideo eduntur ad fundandam intentionem eius cui eduntur. ¶ Et ex prima ratione colligitur quod a non publice conficiente non eduntur. vt. ff. eo. l. argentarius. §. ideo nisi forte cum determinatione. l. j. C. eo. intelligendo illam in non argentaria muliere que tamen rationes condidit. ¶ Ex secunda ra
1 tione colligitur† qd debitori instrumentum debiti per tabellionem non edatur. ⁊ etiam ex tertia: quia non debitoris sed creditoris vtilitatem continet. ¶ Quarta ratio facit contra legatarium vt ei testamentum non edatur: quia licet eius vtilitatem contineat non est factum eo mandante vel quasi. ¶ Uel dic qd testatoris mandatum representat oim qui in testamento noiati sunt sed non editur nisi put interest. vt. ff. eo. l. argentarius. §. edi. Jaco. but. ¶ Unum dicit glo. qd cum hodie tabelliones conficiant instrumenta vtroque mandante viderentur edi debere cum die ⁊ consule sicut rationes. sed dic vt in gl. ¶ Uel dic qd tabellio bene tenetur edere cum die. ⁊ sic procedit opinio glo. licet pars parti non. vt. ff. eo. l. j. §. editiones. ⁊ ibi plene no. ⁊ dixi. Rich. ⁊ Ray.

1 ☞ Actio de in rem verso que dicatur.
2 Pater ⁊ dominus quomodo teneantur pro filio ⁊ seruo exercentibus aliquod officium.

Sed ⁊ filius. ¶ Dic quod prima pars loquitur in filio exercente argentariam in rem paternam non peculiarem vsque ibi sed si seruus argentariam. secunda loquitur in seruo exercente in rem dominicam non peculiarem vsque ad. §. licet si seruus peculiarem. tertia loquitur in seruo exercente in rem peculiarem vsque ad ver. licet si dns. ¶ Ibi pot coiter intelligi in dnica ⁊ peculiari vsque ad. §. etiam si is alias is etiam. Et vt bene colligas casum. §. licet si seruus. dic qd aut exercet dni voluntate ⁊ tenetur dns tanquam glibet exercens p se. vt in primo casu ipsi⁹. §. licet si seruus. aut non exercet dni voluntate: ⁊ tunc aut dubium est an dns rones habeat ⁊ tunc tenetur dns eatenus vt iuret se res non habere. vt in secundo casu dicti. §. licet si seruus. aut certum est eum non habere: ⁊ tunc de peculio ⁊ de in rem verso tenetur. vt in tertio casu. Aut certum est quod habet ⁊ tenetur in dominica ⁊ paterna vt quilibet possessor vt in ver. sed si dominus. ergo statur suo iuramento. ⁊ pro se fine

se sine delatione contra.l.iij.§.j.ĵ.de iureiuran. Respondet glo. quod hic speciale.imo dic qd contra dominū nil probatū erat ⁊ ideo deberet absolui iuxta.l.qui accusare.C.e.sȝ hic est specia le qd non absoluitur nisi prestet sacramentum purgationis si cut ⁊ in.l.presenti.§.sic vbi.C.de his q ad eccle.cōfugi. ¶ Secū
1 do quero † que est hec actio de in rem verso. ¶ Respondeo aut seruus quod percepit ex eo contractu vertit in rē dñi incontinē ti:⁊ tunc datur actio ex eo contractu cognominata de in reȝ ver so contra dominum.aut referebat domino totū questum men se quam exercebat:⁊ tunc datur in factum ex hoc edicto cogno minata de in rē verso.⁊ sic intellige gl. ¶ Quero an idē in filio ⁊ qdam dicunt ꝙ sabinus hic corrigit qd precessit.dixit eīm pri mū responsum.§.sed ⁊ si filius.scientem teneri:sed sabinus cor rigit vt sciens non teneatur nisi cum filius sibi questū refert.⁊ hoc sentit prima pars gl. Sed in fi.dicit ꝙ alius est sensus ⁊ ve rior,scilicet ꝙ sabinus nō corrigat.sed aut fuit sciens ⁊ volens pater ⁊ indistincte teneat vt in prima parte.§.sȝ ⁊ fili⁹.aut igno rans ⁊ tenetur si fili⁹ affert sibi questum ⁊ ideo dic ꝙ distinctio facta in seruo ⁊ in filio locuȝ habet.argu.insti.ꝙ cum eo.in pn. ⁊ in fi. Jac.but. ¶ Alij dicunt ꝙ loquitur in pte sciētē p.l.qdaȝ
2 ex parte.ĵ.de euic.vnde † aut filius vel seruus exercent officiū pri uatum authoritate ⁊ vtilitate vt officium argentarie lȝ habeat publicā causam vt.ĵ.eo.l.argentarius.§.j.⁊ tunc si volēte patre vel domino tenentur insolidum. Si sciente tunc voceꝛ in tribu tum. Si ignorante tūc de peculio vel in rem verso ad instar alio rum cōtractuum. In officio publico authoritate sed nō vtilita te.dic vt.ĵ.ad munic.l.ij. In publico authoritate sed nō vtilita te.si pater approbat semper tenetur vt.ĵ.de admi.tut.l.luci⁹. Si scit ⁊ approbat sed se non obligat quidam idē vt Pe.ꝙ sequiꝛ Dy.d.l.ij.ad munic. ¶ Alij hoc dicūt in tutela delata a iudice. secus si a testatore,vt.ĵ.de tutelis.l.si fili⁹.vbi de hoc. Si scit sed nec approbat nec improbat tunc non tenetur nisi de peculio.et idē si ignorat vt no.d.l.si filius.⁊.C.qd cuȝ eo.l.j.macha. ¶ In gl.scilicet demū ibi subaudi.hic maxime.imo nihil subaudias. sed intellige prout iacet.nā hic queritur de patre an suo nomi ne teneatur. Richar. ¶ Ibi editionem,rationum. ¶ Ibi alibi aūt scilicet in loco remoto secus si in proximo,vt.ĵ.eo.l.si quis ex argentarijs.in princ.⁊ ibi no. Ray.

1 ¶ Doctor an dicatur etiam is qui desinit docere.
2 Notarius postea effectus miles vel eps an teneatur cōficere et exhibere instrumenta q̄ fecit his quorum interest.
3 Abbas officialis vel prelatus qui durante officio se obligauit an eo finito teneatur.

1 **Is etiam.** ¶ Alias etiā si is qui. ¶ Not.† q̄ ex isto §.ꝙ doctor dicitur etiā ille qui desinit do cere.qd non puto verum ex propria significatione vocabuli.ni si sumas exercere pro potestate exercendi.sicut dicitur de impe ratore:q̄ imperare pōt nō ꝙ semper actualiter imperet.sic dica tur exercitor qui exercere potest lȝ desierit exercere. ¶ Itē facit
2 † quod si aliquis fuit tabellio postea sit factus eps vel miles qd nihilominus teneatur tradere ⁊ exhibere instrumenta que fecit his quorum interest.⁊ pro hoc.C.de falsis.l.si quis decurio.que male allegata est in glo.š.in versic.sed si inscio.scilicet.§.proxi. quia nihil facit ad illum.§.sed ad istum. ¶ In contrarium vi detur q̄ cum honestate nō possunt.ar.ĵ.de operis libertoruȝ.l. eius.⁊ de verb.signifi.l.nepos proculo.primum verius puto.et de facto vidi seruari p.d.C.episcopū pergameū.qui fuerat ta
3 bellio. ¶ Adducit etiam Guli.hunc.§.† si abbas vel alius pre latus vel officialis se obligauit,nunquid finito officio teneatur. hic enim est arg.ꝙ sic.⁊.ĵ.de procura.l.procurator qui pro eui ctione.vbi de hoc plene no.⁊ dixi.

1 ¶ Author malus reddit bonā causam ⁊ scripturā suspectā.
2 Suspectus de falso an iuuetur per alium producentem ⁊ nō su spectum.
3 Honestus homo non presumitur falsa instrumenta producere etiam si ⁊c.
4 Pluribus existeñ.vasallis ille solus tenetur seruire dño q fun dum possidet.
5 Tabellio damnatus de falso an possit amplius instrumenta conficere.

1 **Si quis ex argentarijs.** §.co sequeꝛ. Iste.§.allegatur ad multa.† Et primo ꝙ mal⁹ author reddit bonam cām ⁊ scripturā suspectā.⁊ p hoc.C.de proba.l.iubemus.⁊ ibi de hoc no.⁊ dixi etiā.C.de ve teri iure enucle.l.j.§.iubemus.⁊ bene facit.xvj.distin.c.j.⁊ qd ibi not.p Archi. ¶ Item not.ꝙ suspectus iuuaꝛ p alium secū pro
2 ducentem, ¶ Circa quod dic ꝙ aliquando scriptura † est suspe cta ex persona edentis ex eo qd erat solitus falsa edere.⁊ purga tur si cum eo edat alius non suspectus vt hic.⁊ vide quod not. in summa auꝛ.de defen.ciuita.quod bene facit ad hāc materiā. ¶ Aliquādo redditur suspecta ex persona scribentis q̄ erat so litus falsa scribere.⁊ talis suspicio nō purgatur licet alius secū edat.vt.C.de suscepto.⁊ archar.l.si aliquid libr.x. ¶ Aliquādo scriptura redditur suspecta ex seipsa:vt q̄ rasa vel cancellata ī loco suspecto,vt.C.de edi.diui adri.tollē.l.fi. Et hanc dicūt qdā purgari ex eo qd plures bone conditiōis edūt ⁊ sic intelligit hic do. Mar. ¶ Puto tamen qd tale vitium impediat iudiciū pos sessorium,vt.d.l.fi.petitorium autēȝ non impedit sed veritas in quiritur,vt.C.de testa.l.si vnus vbi de hoc Jaco.but.⁊ de hoc
3 etiā dixi.d.l.iubemus.C.de proba. ¶ † Item honesta persona non presumitur falsa instrumenta pducere etiā si in aliquo vi deantur suspecta extra de fide instru.cum dilectus. ¶ Itē dicit Guli.ꝙ per istum tex.pōt fundari glo.que est.ĵ.de re iudi.l.pō ponius.que dicit ꝙ si plures sunt iudices sufficit ꝙ vnus pnū ciet vice oīm.de hoc ibi dixi,⁊ est expssuȝ extra de sentē.⁊ re iud.
4 c.pe.lib.vj.⁊ ibi de hoc. ¶ † Item colligit Jaco.de are.ex secun do responso huius.§.quod si plures sunt fratres vasalli.⁊ vn⁹ ex eis q̄ primogenitus vel ex alia causa totum feudū possideat ꝙ solus ille teneatur seruire feudo ⁊ iurare fidelitatē. ¶ Idem dicebat si monasterium locauit alicui militi aliquā possessionē vel castrū ex quo ipse miles debebat seruire monasterio si dece dat pluribus heredibus relictis,⁊ vnus solus possideat castrū vel possessionē ꝙ ille solus teneaꝛ seruitium prestare.⁊ ꝙ de feu do dixi est casus in vsibus feudorū si de feudo controuersia fue rit.c.oēs filij. ¶ Ultimo allegatur iste.§.⁊ glo.hic posita tāgit
5 an tabellio † damnatus de falso possit amplius conficere instru menta.de quo dic vt plene dixi.ĵ.de iniur.l.diuus fm Dyn̄. Et scdm Oldra.dic aut queritur de instrumentis cōfectis ante cri men commissum ⁊ ante accusationem ⁊ illa indistincte valēt,vt no.in corpore de tabel.§.fi.aut de cōfectis post crimē cōmissuȝ ⁊ accusationē.⁊ dic aut accusatur de crimine cōmisso circa offi cium ⁊ tūc vt suspectus amoueꝛ ab officio instituta tali accusa tione,vt.ĵ.de his qui no.infa.l.lucius ⁊ no.C.de pba.l.pe.⁊ de edicto diui adria.tollen.l.fi.circa princ.aut accusaꝛ de alio cri mine ⁊ non amouetur incontinenti vt.ĵ.de solu.l.quāuis.§.fi.et l.reo. Oldra.⁊ de hoc nota per Innocē.extra de hereticis.c.fra ternitatis.⁊ in auꝛ.de tabel.§.pe.⁊ ibi per Jac.de bel. ¶ In gl. scilicet an edat ibi publicum erat officium.hoc non est veruȝ vt š.l.proxima.§.sed ⁊ filius. ¶ In glo.⁊ argentariam in fi.vel dic proprie de ratione tutele.naȝ sicut simul gesserūt ita simul ratio nem reddere debent.ĵ.de manu.testamento.l.si ita fuerit.§.que stio. Jacob.

1 ¶ Iuramentum de calumnia hodie an sit prestandum super tota causa.

1 **Exigitur.** ¶ Glo.dicit hunc.§.esse correctum quia hodie † nō iuratur in tota causa nisi semel de calum.vt.C.de iura.calum.auꝛ.hoc iusiurandum si iuratuȝ est.in prin.cause amplius de calū.non iuratur.quā glo.sic refor mat Jaco.butr.quia aut peto ab argentario mihi edi in causa vertente inter me ⁊ ipsum ⁊ in qua iuratū est de calū.⁊ sic loqꝛ ɔtrarium.aut causa agitur inter me ⁊ titiū ⁊ petiꝛ ab argenta rio editio:⁊ tūc semper de cal.iuratur.arg.ĵ.de dam.infe.l.q bo na.§.pe.⁊ sic scdm primā erit correctus iste.§.scdm scdam non. Ja.bu. ¶ Uel dic secūdū do. Richar.⁊ bene ꝙ idistincte istud sacramentū prestatur ⁊ nullo casu corrigiꝛ iste.§.nā iste.§.non loquiꝛ de illo sacramēto calū.qd prestatur p tota lite,sȝ de quo dam alio sacramento speciali columnie qd proprie dicitur de malitia.qd prestatur in quacunqȝ parte litis quot.iudici videꝛ de quo no.extra de testi.spo.c.literas.§.propterea.⁊ extra de iu ra calum.c.ij.§.fi.lib.vj.

1 ¶ Constitutum nullum potest fieri nisi alius contractus pre cesserit.

Rationem. ¶ Habita in verbis edicti pretoris de ratione mentione vlpi.hic describit ⁊ exponit licet obscure quid est ratio dicens quod ratio est quan do hincinde datum ⁊ receptum est.speciale tamē videtur in cō stituto quia in hoc maxime versatur offium argentarij.hoc di cit. ¶ Et construe sic literam labeo ait rationem esse negotiatio nem.id est scripturaȝ negotiationis dandi ⁊c.seu cautelā vltro citroqȝ quasi diceret non debet esse sine causa,vt sic indistincte loquaꝛ,vt.ĵ.de proba.l.cuȝ de indebito.§.finautē cautio.ꝙ aūt

sequitur nec si pignus ꝛc.quasi dicat non debet ostendere cautionē sibi ꝓfuturā.id est illā quā ipse ad suā cautelā ꝛ cōmodū fecerit.sed eā solā rationē q̄ inter ipsos versat̄ ꝛ ad eā tantū pertinētia.solū ergo rationē q̄ est iter ipsos edere dȝ ꝛ nō alios suos ꝓprios cōtract⁹ vel scripturas.¶Et intelligunt quidā hūc.§. qd̄ sit necesse ꝙ ꝑsona q̄ petit edi rōnē ꝛ illa a qua petit̄ sint ambe obligate.ꝛ hoc indicat litera vltro citroq̄ȝ.¶Azo tn̄ hic in apparatu dicit equius esse etiam si contineat obligationē petētis editionē tm̄ vel eius a quo petit̄ ꝙ editio fieri debeat.¶Vel dic scd̄m dominum Rich.ꝙ verus intellectus huius.§.est ꝙ si argentarius habeat librū in quo scribat tantū soluta vel soluȝ pignora vel solum mādata ꝙ ille non est proprie liber rationū cum non sit negotiatio nisi omnia hincinde scribant̄.naȝ negotiatio est pluriū rerū vel cōtractuū.ꝛ ideo qn̄ non est negotiatio non hȝ locū directa actio ex hoc edicto.vtilis tn̄ habet locū secundū eū per.l.cuicūq̄ȝ.§.j.ꝟ.de institu.ꝛ.ꝟ.de neg.gest.l.iij.§.ne-
1 gotia accipe.Est tamen speciale in cōstituto†q2 nō potest fieri cōstitutū nisi alius cōtractus debiti precesserit nā solum qd̄ est debituȝ constituitur,vt.ꝟ.de cōsti.pec.l.j.§.pe.ꝛ fi.ꝛ ita est quasi quedā negotiatio.¶Et ꝙ hic dicit sed ꝛ qd̄ solui ꝯstituit ꝛc.referas ad prin.§.non ad proximū dictuȝ cū non sit idē ius qd̄ in primo casu.ꝛ copulatiua ꝛ posita post dictionem sed hȝ notare diuersitatem facti ꝛ identitatem iuris Richar.¶Ibi sui causa id est petentis causa confecta. Ibi incipere repete labeo ait. Ibi nec si pignus acceperit.id est se scripserit accepisse. ¶In glo.j.ꝛ hincinde ibi.l.j.imo.l.ij.

1 ☞ Petens non auditur nisi eius intersit.
2 Procurator habens mandatum an debeat cauere de rato.

1 **Ex hoc edicto.** ¶Non auditur petēs†nisi ei⁹ itersit.h.d.¶Et quod dicit gl. dari actioneȝ in factuȝ ex hoc edicto vt fiat editio.Dic qd̄ verū est ꝙ actio in factū ex hoc edicto datur ad interesse contra non edentem.ꝛ nō cōcurrit cum officio mero vel mercenario.sȝ pri⁹ implorato officio contra non edentem ꝛ ex eius cōtumacia,vt no.s.eo.l.j.§.editiones in glo.magna.ꝛ dicā.ꝟ.eo.l.fin. ¶Alia
2 gloss.dicit ꝙ sunt duo casus spāles.vbi†ꝓcurator habēs mandatum satisdat de rato.vnus est.ꝟ.de ope.noui nun.l.quia in presenti.§.j.alias est sub.l.de pupillo.§.qui procurator. Alius est.ꝟ.ad trebel.l.qui ita.§.etiā.¶Tu dic ꝙ non sunt casus speciales sed ibi exigebat̄ spāle mandatū.vel non cōstabat de mādato ꝛ dic ꝙ in qualibet earū no.ꝛ dixi.C.de procu.l.j.ꝛ vide.ꝟ.de procu.l.non solum.§.qui alieno.

1 ☞ Ratio est semper edenda a capite.
2 Instrumentum datum parti sine die an faciat fideȝ ostenso prothocollo in quo est dies.
3 Domin⁹ superioris molēdini an possit facere restagnari aq̄ ne decurrat ad inferius molendinum.

Si initium tabularum. ¶†A capite edenda est ratio.h.d.ꝛ ad hoc sepe allegat̄.pro hoc.ꝟ.eod.l. argentarius.§.j. et.l.d.c.quia sanctitas.¶Item no.ꝙ si initiū scripture habeat diem subsequentem scripture que sunt sine die referūtur ad illū diem quia videtur in eis repetitus pro hoc.ꝟ.de verb.ob.l.titia. §.idem rn̄dit de condi.ꝛ demonst.l.auia de condi.instit.l.q̄ sub conditione.§.fi.ꝛ de leg.j.si seruus plurium.§.fi.vbi de hoc dixi nam ꝛ precedentia ꝛ subsequētia intelligunt̄ ꝛ declarātur.ꝟ.de
a auro ꝛ argen.le.l.sed si species de serui.rusti. predio.l.qui duas de vsufru.earum rerum que vsu consu.l.fi.ꝛ de vsufru.l.proculus.ꝛ ex vicinis scripturis probatur.ꝟ.de testamentis.l.heredes palam.§.sȝ si notā.vbi de hoc nota.ꝛ dixi.¶Quid de eo quod habui de facto in ꝓthocollo cuiusdam notarij erat quoddā instrumentū cum die ꝛ cōsule ꝛ alijs solēnitatibus notari⁹ dedit
2 ipsum instrm̄ ei ad quē spectabat sine die.†nunqd faciet fidem ostenso ꝓthocollo in quo est dies.Et videt̄ qd̄ sic.ar.de dāno in fec.l.si finita.§.iteȝ videamus versi.repetita igitur de ope.noui nuncia.l.de pupillo.§.si quis ipsi pretori.ꝛ extra de rescriptis.c. causam que.ꝛ bene facit.§.iste ꝛ de lega.ij.cum pater.§.cuȝ scriptura.ꝛ.l.vnū ex familia.§.si omissa.¶Facit etiā pro eo quod continue faciunt tabelliōes in eorū prothocollis seu imbreuiaturis:quia in principio primi quaterni ponunt millesimuȝ seu
1 annos domini postea in sequentibus instrumentis ponūt solū diem confecti instrumēti ꝙ ipsa instrumēta referant̄ ad illū an-
2 num domini seu millesimū positū in principio,ꝛ si instrm̄ non haberet diē ꝙ referatur ad ꝓmū precedens quod habet dieȝ.
3 Et ita tenet hic Odof.ꝛ Guli.¶Item dicit Mar.sil. qd̄ facit iste.§.quod si duo testes deponunt in causa.ꝛ vnus dicit de die

a ¶Pretor. pau.de ca.hic dicit ꝙ qs nō dȝ instrui qui alios instruere dȝ dn̄s iasō ꝟ.l.ij.§.seru⁹.ff. de orig.iu.aduertēdū est tn̄ fm dn̄m alex. guibertū ꝑceptorū meū hic ꝙ nō dbēt molestari antiqores ex iuuenū subtili doctrina tex.allegabat in.l.polionis de offi.rec. ꝟ.l.dedi.la prima.§.si qs de condi.ob cau. gl.in ti.col.ꝟ. opinionuȝ in pragma.sanc.

alter non q2 non interrogat̄ ꝙ dies ab vno expressa cōis est ad dictum vtriusq̄ȝ inducta repetitione vt hic.sed si interrogatus de die diceret nescio vel nō recordor tunc secus.¶Iteȝ colligit glos.argumentū ad questionē duorū molendinorū quorū dn̄s
3 superioris facit restagnari†aquā ne decurrat ad inferi⁹ ꝙ hoc facere nō possit.Sed sicut dicit Iac.de raue.istud argumentuȝ est multū a remotis.ꝛ ideo fm eū dici pōt ꝙ vbi sic esset cōsueta aqua currere,vel probaret̄ aqua esse cōis ꝙ vēdicaret sibi locū opinio glo.q2 tūc si dolo superior auerteret aquā teneret̄ ꝛ etiā si sine dolo.arg.ꝟ.de aqua plu.arcē.l.j.§.idē.ꝛ.l.in summa.§.idē labeo ait si vicin⁹ fm Azo.ꝛ arg.ꝟ.ne qd in loco publico.l.ij.§. ait.¶Iac.aūt bu.dicit supposito ꝙ aqua sit cōis melior est cōditio ꝓhibentis.ar.ꝟ.cōi diui.l.sabin⁹.nec primus pōt retinere aquā in preiudiciū secundi.Iac.but.¶Scd̄m Oldr.dic aut talia molendina sunt in flumine publico. ꝛ tunc dat̄ actio ꝯ impedientē,vt.ꝟ.ne qd in loco publico.l.ij.§.merito cū.§.sequētib⁹ aut sunt in priuato ꝛ tūc non hȝ actionē.ꝟ.de riuis.l.labeo cum flumina priuata sint tāꝙ̃ ꝓpria,vt.ꝟ.de fluminib⁹.l.j.§.hoc interdictū.Old.hanc qōnē mouet glo.C.de seruitu.l.si manifeste vbi de hoc plene dixi.¶Et q̄stionē intellige fm And.ꝛ Guli. vbi quilibet habebat ius habēdi molendinū in flumine publico puta cōcessione principis.vbi aūt flumen esset priuatuȝ tunc pōt totā aquā restare.ꝛ allegat arg.ꝟ.de dā.infec.l.fluminū.§.fi. ꝛ de aqua plu.arcen.l.j.§.idē ait.sed in flumine publico hȝ dubiū:q2 quilibet facit authoritate principis.Vn̄ superior dȝ facere taliter ꝙ alter habebat aquā ar.ꝟ.ne qd in flumine publico l.ij.§.idē labeo.¶Aut ergo vterq̄ȝ licite habebat molendinuȝ ꝛ nō possunt se impedire:q2 vni videt̄ cōcessum sine iniuria alterius,vt.d.l.ij.§.merito.ꝟ.ne qd in loco publico.Si vn⁹ licite alter illicite:ille q licite hȝ ꝓhibet aliū.si vterq̄ȝ illicite tunc nil iudeus iudeo.ar.ꝟ.sol.ma.l.viro.ꝛ ita null⁹ hȝ ius aliū ꝓhibendi. And.¶In ista qōne varie sunt opi.nā glo.q̄ est in.d.l.si manifeste videt̄ ꝯdicere isti gl.ꝛ cū illa videt̄ ꝯcordare de fluminib⁹.l. quo min⁹.de hoc not.p Rof.ti.ne qd in flumine publico.circa fi.vbi videas cū quo cōcordat Py.in qōnib⁹ suis.x.ꝛ.xj.q.vbi istā qōnē late disputat.lȝ i ꝯriū facere videat̄ qd̄ ipse not.xxxvj. q.q̄ incip.qdā salinari⁹.ꝛ.ciij.questio q̄ incipit dn̄i de sasollo.ꝑ opi.Rofr.facit.ꝟ.de diuer.ꝛ tēp.ꝑscri.l.si quisꝙ̃.ꝛ ne qd i flumi. publico.l.j.§.sunt qui putāt.Iac.de are.allegat ꝙ nocēs alteri possit ꝓhiberi:q2 primo fuit licitū facere molendinū vt.d.l.quo min⁹ de fluminib⁹ ergo nō licet alteri aliqd facere in eius ꝑiudiciū.ꝟ.de aqua quoti.ꝛ esti.l.hoc iure.§.ex flumine.ꝛ de serui.rusti.predi.l.imperator in fi.¶In ꝯriū facit q2 tm̄ ius hȝ scd̄s in flumine publico faciendi quātum primus prohibendi.ꝟ.ne qd in flumi.publico.l.ij.§.j.ꝛ pro hoc.ꝟ.de vsusca.l.fi.q̄ ꝯdicit.d.l.si quisꝙ̃.de diuer.ꝛ tempo.prescrip.¶Opi.Rofre.de facto obtinui coram prudentibus viris.¶Opi.Iaco.de are.hic sequit̄ Cy.qui concordando opi.predictas distinguit.aut secundus licite facit puta licentia principis ꝛ habet locum opi.glo.aut nō facit licite ꝛ primus licite fecit.ꝛ tunc opi.Rofr.pro qua distinctione facit.ꝟ.ne quid in loco publico.l.ij.§.si quid in publico. versi.idem ait.ꝛ de acqui.rerū domi.l.quāuis ꝙ in littore.licet glo.ibi posita obstare videat̄.ꝛ ꝓ distinctiōe facit etiā.ꝟ.de oper. noui nun.l.j.§.nunciamus.ꝛ.§.seq.ꝛ scd̄ȝ eū preallega.l.si qsꝙ̃. loquitur quādo erat in possessione.ꝛ.l.vlti.de vsusca.q̄ videtur illi contraria qn̄ desierat possidere Iac.¶Et vide qd̄ dixi.ꝟ.de serui.l.seruitutes rusticorū.ver.ꝛ faciunt predicta.¶In fi.glo. ꝛ.ꝟ.si seruitus vendicet̄.l.sicuti.§.aristo. Iac.

Edere. ¶Exponit verbū edere ꝛ sic est expositum totū primum edictum. Iaco.butri.

a **Pretor.** [a]¶Hoc est scd̄m edictum pretoris in quo consulitur argentario petēti sibi edi ꝛ ei cui primo facta fuit editio qui petit iterato fieri sed in superiore edicto cōsuluit non argentario sed alij qui nunꝙ̃ petierat alias sibi edi. ꝛ quod dicit causa cognita.dic.s.amissionis vel carentie rationum.ꝛ dic cognita plene.¶Et vult dicere hoc edictuȝ quod regulariter non fit editio argentario nec secūdo petenti.vsq̄ȝ ibi prohibet.ibi ponit rationē quare argentario non editur.ꝛ ponit quid vertatur in cause cognitione vsq̄ȝ ibi nec iteruȝ.ibi ponit quid vertat̄ in cause cognitione qn̄ iterū edi petitur vsq̄ȝ ad l.veluti.§.hec vox.¶Ibi declarat qualiter intelligatur verbū iterum vsq̄ȝ ad.l.vbi.

1 ☞ Tabellio qui semel edidit instrumētum creditori an teneatur iterum sibi edere.
2 Testes non sufficienter examinati an post eorum publicationē possint interrogari.
3 Instrumentum corrosum per vetustatem an per notarium renouari possit.
4 Casus anteꝙ̃ probetur an sit probandum de dolo vel culpa.

Casus

5 Casus quomodo possit probari.

Prohibet. ¶ Declarat & exponit edictũ pretoris. Et dic prohibet qz non cogit. & sic prohibere dr qui nõ iuuat arg. ff. de ritu nup. l. qui liberos. nã qui mecũ non est cõ me est. C. de iudeis. l. celicolarũ. ¶ Et facit iste. §. ad q-
1 stionẽ qua queritur an tabellio† q semel edidit instrumẽtũ creditori teneat̃ amplius edere nisi creditor pbet se casuz amisisse. dic q aut nõ imminet periculũ in scđa editione vt qz est instrumentũ venditiõis qđ nulli põt nocere si pluries edat̃ & tunc pluries edi põt & dz. aut periculũ imminere põt ex secunda editiõe puta qz est instrumẽtũ crediti & tũc nisi creditor pbet se casu amisisse instrumentũ alias sibi datũ non dabit̃ sibi scđo. ¶ Quid em̃ si creditor reddiderat instrumẽtũ debitori qz sibi soluerat periculũ esset debitori si scđa vice ederet̃. & ideo nõ editur nisi casu pbato vt hic. Ja. bu. pro hoc. ff. de admi. tut. l. chirographis & quod ibi no. & C. de discusso. l. ne casu. li. xij. Ad hoc vide qđ subtiliter no. per Azo. in summa de fide instru. §. de amissiõe. Et in spe. de instru. edi. §. restat ver. illud quoq nõ est otiose. & §. postquã de instr̃o publicati. per totũ. §. & in gl. ff. ad. l. aquil. l. in lege aqlia si deletũ. & dixi. ff. de fur. l. quidã tabularũ. & de bon. pos. sm tabul. l. j. §. sufficit ver. semel. & plenius dixi. C. de fide instr. l. sicut iniquũ. ¶ Nos tamẽ iudicior cõiter seruat pdictã opinionẽ Ja. but. ¶ Facit etiã iste. §. q si testes nõ sunt sufficiẽter interrogati vel
2 examinati† q etiã post publicationẽ possint iterrogari & examinari. & p hoc. ff. l. veluti ibi minus plene &c. & no. de hoc i aut. de testi. §. qz vero sepe. & pro hoc. ff. de testi. l. produci. & de q̃stio. l. repeti. cũ ibi no. Guli. ad hoc bñ facit extra de testi. c. per tuas & ibi est bona gl. de hoc. ¶ Op. ad. §. istũ q illa editio de qua loquit̃ nihil valeat nec psit nec fidẽ faciat cũ sit exẽplũ & nõ originale. & sic fidẽ nõ facit, vt. C. eo. aut̃. si qs in aliquo documẽto. sz dic vt ibi dixi. ¶ Uel dic sm Ja. de ra. q licet nõ faciat fidẽ gñaliter. facit tñ fidem cõtra eũ qui edit argẽtario & hz exemplũ penes se. vñ quãdo iudex corã quo authẽticantur scripture ptestat̃ se vidisse. sic cõiter fit talẽ scripturã vel instr̃m vel testamentũ nõ vitiatũ &c. si postea pduceretur cõtra eum & vellet negare nõ posset. ¶ Et q faciat fidẽ cõ dantẽ exemplũ & recipientẽ pbat̃. ff. de iure fisci. l. in fraudẽ. §. neq. vbi fiscus edit rõnes eo pacto q aduersarius nõ vtatur cõtra eum. ergo videt̃ q vti posset nisi pactũ
3 foret. ¶ Est etiã arg. iste. §. q instrumentuz† vetustate corruptũ renouetur. p hoc in aut̃. de questore circa prin. & dixi plene. d. l. sicut iniquũ. C. de fide instru. & no. in aut̃. de heredi. & falci. §. j. et dixi aut̃. si quis in aliquo documẽto. & plene habet̃ i speculo de instr. edi. §. ostenso per totũ. §. & extra de fide instr. c. vlti. p Ber. & Inno. & de confirma. vtili vel inutili. c. ij. Faciunt etiã pdicta si attestationes testiũ casu sunt perdite q non obstante publicatione iterum possint deponere. de hoc vide in speculo de teste. §. satis vtiliter ver. vltimo per Inno. extra de appel. c. cõstitutus. & ibi etiaz per Ber. & de hoc dixi. C. de probat. aut̃. at qui semel ver. itẽ fallit qñ attestatiões sunt perdite. ¶ Ultimo declarãdũ
4 est vnum qđ glo. tangit vcz† an antequã probet̃ casus pbãdũ sit de dolo vel culpa. ¶ Circa hoc dixit Py. in qõnibus suis. xlj. q. que incipit obligaui. vbi qđ sm conditionẽ personar incũbit onus pbandi. primo dolum vel culpã vel casum qđ debeat probari primo casu videtur sentire glos. institu. quib. mod. re cõhit̃ obli. §. vlti. quam glo. multi & magni approbant. ¶ In contrarium facit. ff. locati. l. si quis domum. Si em̃ probaretur dolus vel culpa, quid pdesset postea probare casum? qz casus non excusaret ex quo dolus vel culpa precessit casuz? certe nihil. vt. ff. cõmodati. l. si vt certo. §. nunc videnduz versiculo interdũ. Uel dic sm And. quod vbi teneor ad aliquid faciendum tunc debeo pbare perditionem & modum perditionis. & probata perditiõe & qualitate incumbit probatio aduersario quod dolo vel culpa pdiderim. vt. ff. de proba. l. quoties. §. qui dolo. si autem primo probaret culpam tunc debeo probare de casu vt hic. & hoc est quod voluit dicere. l. si creditor. C. de pigno. acti. vbi de hoc nota. & dixi. ¶ Guli. approbat opin. gloss. que est in. d. §. vltimo institu. quibus modis re cõtrahitur obligatio & aliam gl. que est in. d. l. si creditor. & illas dicit esse veras. & istam non. & pro hoc vide gl. de lega. ij. l. cum ita legatur. §. species. & in speculo de pig. §. j. vs. & nota qđ si creditor & versi. sequentibus. & vide etiã. ff. nau. cau. stab. l. & ita de facto. §. ex hoc edicto. & quod nota. ff. commo. l. eũ qui rem. §. j. ¶ Jacob. butri. & H. approbat vltimã solu. huius glo. quia cum actio vel officium quod implorat priuilegiũ fundetur a casu ergo habet probare illud quod est causa sue itẽtionis. sed in contrarijs actio non fundatur a casu, sed quia cõmodaui vel aliter contraxi. & ideo oportet primo de ipso pbari. sic & si reus ex casu probaret exceptionem suam tenetur probare vt
5 ff. de proba. l. in excep. ¶ † Sed quomodo probabitur casus? dic secundũ And. quod probatur ex presumptionibus & iudicijs si plene probari non potest, vt. ff. de re mili. l. non omnes. §. a barbaris. Uel dic q probatur per sacramentum, vt. C. de fide instr. l. si. vbi de hoc nota. & no. extra de priuile. c. cum olim. & dixi etiaz. ff. si qs cau. l. ij. & d. l. si creditor. C. de pignora. actio. ¶ In gloss. no. non debet in fin. pro hoc facit quod nota. in aut̃. vt iudi. sine quoquo suffra. & ff. de libe. & posth. l. gallus. §. j. Ray. ¶ In gl. magna ibi primo enim is qui agit. l. dicit argentariũ dolo amisisse vel de principali deposito aliquid soluendũ restare dicit q quia petit desierat argentarius rationes sibi edi. ny. ¶ Ibi vincere debet non probata culpa cõtra eum lz non probauerit casum quasi sufficiat amissionem tantum probare & nõ casuz. ny. Ibi cum benigne. i. non solum ad casum probandum ab argẽtario petente sibi edi, sed & ad casum pbãdum a scholari. Tho. Ibi priuilegio edendi sibi. Ibi priuilegium vt sibi edatur. Ibi nisi probato casu non em̃ sufficit amissionẽ probare nisi & casuz amissionis probet quo probato si aduersarius eius dolum aut culpam non probet obtinet qui amisit, vt notaui. C. de pigno. acti. l. si creditor. Ny.

Ueluti. §. Hec vox iterum. Exponit dictionem iterum positam in edicto pretoris. Et de significato huius dictionis vide in alphabeto dictione iterum. & q dixi de leg. iij. l. fideicommissa. §. si qs decem. & in glo. secunda. q. vj. c. omnes opi.

1 ¶ Argentarius non edens vel minus plene aut malitiose edẽs tenetur de dolo & lata culpa propter que &c.
2 Citatus personaliter & non veniens non dicitur verus contumax nisi dicat se &c.
3 Minor a quo dolo excusetur.
4 Minor, miles, rusticus, & mulier quare post didicita testificata possint alios testes adhuc producere.
5 Dolus non presumitur contra minorem & curatorem.

1 Ubi exigitur. † Argentarius nõ edẽs vel minus plene vel malitiose edẽs tenetur de dolo & lata culpa pp̃ter que venit interesse qđ cõsiderat̃ scđm tps decreti. h. d. tota l. & vide. ff. e. l. argentarius. in princi. ¶ Sed que est hec actio in qua venit interesse? dic vt dixi. s. e. l. si quis ex argẽtarijs. §. ex hoc edicto. ¶ Sed quomodo venit ex dolo qz minori succurrit̃ ex hoc edicto vt. s. eo. l. j. §. fi. In dolo aũt non succurrit̃ minori, vt ff. de mino. l. auxiliũ. dic qđ succurrit̃ in dolo presumpto nõ vero
2 vt hic no. & dixi. d. §. fi. s. eo. l. j. qđ facit etiam† q non videat̃ esse vere cõtumax qui citatur personaliter & nõ venit nisi dicat se nolle venire, vt dixi. d. §. fi. l. j. s. eo. naz hic minor nõ videtur in vero dolo audiendo vocẽ preconis & non audiendo & pro hoc. ff. de re gu. iur. l. nõ videt̃ dolo. verbũ em̃ videt̃, est nota improprietatis
3 vnde tria sunt: dolus verus, presumptus, & lata culpa. † a primo nõ excusatur minor vt. d. l. auxiliuz. & C. si minor se maiorẽ dixerit. l. ij. a secundo non excusatur si est de futuro, vt. d. l. auxilium. Si de preterito vel presenti sic vt hic. A tertio licet sint due opiniones. Dic q verũ est q excusatur sicut a dolo presumpto. & sic est hic casus vbi lata culpa vero dolo nõ cõparat̃. Sunt & alij q notant̃. ff. de in lit. iuran. l. in actionibus. ¶ Et ex predictis colligit Guli. qđ lz post didicita testificata non producant̃ testes, vt in authen. de testi. §. qz vero sepe multi colla. vij. qđ hoc fallit in
4 minore muliere rustico & milite:† qz presumptio fraudis vel subornationis non hz locum in eis: ergo &c. arg. predictoruz iuriũ, & maxime dicti. §. vlti. s. eo. l. j. Cessante ergo rõne cesset lex. C. de epis. & cleri. l. gñaliter. & ff. de iurepa. l. adigere. §. quãuis. Quod quidã dicunt verum non esse in minore habente curatorẽ. insti. de curato. §. peñ. & C. qui dari tuto. pos. l. in vniuersis. Si em̃ curator didicit testificata non poterunt amplius produci cũ psumatur dolus & subornatio contra ipsum. & sufficit quod ipse curator didicerit lz minor non vt. d. §. quia sepe. vbi dicit sufficere didicisse per se vel per aduocatos vel alios. Ipse tamen Guli. hoc non obstãte credit quod minor possit producere nõ obstãte scientia curatoris: quia cessat presumptio doli & subornationis in curatore cum non sit sua causa propria. arg. ff. de in lit. iuran.
5 l. videamus. §. j. † Et sic dolus non presumitur contra curatorẽ nec contra minorem ergo &c. pro hoc. ff. de iure fisci. l. ij. §. fi. iuncta. l. edicto in fi. e. ti. & pro hoc. ff. ad turpil. l. j. §. accusat. i fi. & bene ad syl. l. si quis in graui. §. si quis ignorãs. ad hoc vide i Spe. de in integ. restitu. §. fi. ver. quid si in causa minoris & versi. seq. & per Inno. extra de in integ. resti. c. auditis. et videtur expssuz. ff. de mino. l. minor. xxv. annis omissam allegat. sm vnam lectu. ¶ Ultimo dicit glo. qđ litera videtur sibi contraria. Dum dicit nõ edidit qui malitiose. dicit gl. qđ edit, est verbũ infinitum. quod expone id est valde finitũ qđ est quoties oratio indefinita

trahitur ad aliquam finitatem vt hic,dum exponitur non edit
id est fidelem editionem committit vt no.C.de dona.inter vi.et
vxo.l.si non verum.vbi exponitur non verum.i.simulatuz.⁊ de
pat.pote.l.ij.⁊.j.de vsu.⁊ habita.l.ij.vltima tamen solutio glos.
melior est.

1 ☞ Interesse quare consideretur secũdum tempus decreti pre
toris.
2 Per solam interpellationem partis an quis constituatur in
mora.
3 Actio an desinat competere si desinat interesse vide distinctio-
nem.

Is autem. ¶ Hic determinat tempus secundũ qd
cõsideratur interesse.Et ratio est quare
1 consideratur † interesse scdm tẽpus decreti pretoris est,quia iu-
dicis officium non extenditur ad futura,vt.j.de vsur.l.j.Et hoc
interesse estimatur si alias pbationes non habeam,vt.j.de fur.
l.qui tabulas.§.idem potest queri.⁊.§.apocha.Desinit ego in-
teresse si alie superueniãt probatiões,minuitur si de parte super
ueniunt.augetur si tunc de parte habebaz que perdite sunt.Et
vide.j.eo.l.argentarius.§.cũ autẽ.Jac.de are.¶ Modo videa
mus de solutione ꝗ:ij positi in gl.põt dici qd iste.§.noluit se in-
tromittere de tpe precedente decretũ.sed de tpe decreti interposi
ti:non autẽ ideo excludit tp̃s precedens.¶ Uel aliter in stricti
iuris iudicio a tempore litis cõtestate videt̃ esse in mora si ante
nõ erat.Unde dic ꝙ quedã sunt iudicia in quib⁹ quis cõstituit̃
1 in mora † ex sola partis interpellatione.vt qñ es mihi obligat⁹
de dam.infec.l.cum postulassem.Quedã in quibus nõ ꝯtrahit̃
mora per partis interpellationem vt in illis que veniunt officio
iudicis qd non presupponit obligationẽ,vt.j.de dam.infe.l.cũ
postulassem de act.empt.l.qui per collusionẽ.§.fi.⁊ ad treb.de-
ducta circa prin.⁊ tunc per interpellationem partis non cõsti-
tuitur in mora nisi interueniat decretũ iudicis:tunc em̃ ex iudi-
ciali decreto est in mora:qr officium iudicis implorat̃.j.de dam.
infec.l.cuz postulassem.nõ aũt per interpellationẽ partis.¶ Et
ideo si queratur qñ desinit interesse an desinat actio ꝯpetere,dic
vt plene dixi.s.si quis cau.l.qui autem.§.j.¶ In glos.que inci-
pit hic tria pone exempla.Ibi conuincere volebã.⁊ sic desijt in-
teresse de presenti ⁊ preterito.¶ Ibi vt ibidem no.Et secunduz
hoc ibi loquitur de tempore ex quo hic de tẽpore vsqz ad quod
Imo dic quod ⁊ hic loquitur de tempore ex quo.Et dicit quod
ex tempore more que incipit tẽpore decreti quo ex officio decre-
tum iudex exhibitionem fieri debere.Old.¶ Ibi qui conuenie
batur.verum dicit quod nulla obligatio precedebat:⁊ ideo nec
actio competit sed solum officium iudicis imploratur quod nõ
presupponit obligationẽ vt.s.dixi.⁊ ideo hic non potuit esse in
mora nisi ex tempore decreti.¶ Ibi interesse consideratur.imo
vsqz ad sententiam.⁊ ideo dic vt plene dixi.d.l.qui autẽ.§.illud
s.si quis cautio.⁊ eo.titu.l.si eum.§.qui iniuriarum.⁊ per Cy.et
Pe.C.mandati.l.ad comparandas.⁊ dicetur.j.de condit.fur.l.
3 si seruus.¶ Et circa hoc Pet.⁊ Guli.sic distinguunt.† aut de
finit interesse pro presenti ⁊ non pro preterito:⁊ tunc nõ desinit
actio.vt hic ⁊.d.l.qui autem.§.j.s.si quis cau.aut desinit inter-
esse respectu presentis temporis preteriti:⁊ tũc refertur aut in-
terfuit quia aduersari⁹ nõ fecerat quod facere debebat:aut qr
fecerat quod facere nõ debebat.primo casu aut intererat ppter
moram ⁊ tunc aut loquimur in actionibus mere personalib⁹:⁊
tunc aut desijt interesse facto debitoris:⁊ tunc non est dubium
qd tenet̃ licet hodie non intersit,vt.j.de verb.obli.l.si seruuz.§.
de illo cum sequenti.⁊.l.qui seruũ aut desijt interesse facto credi
toris:vt si debebas stichum ⁊ eras in mora.⁊ sic intererat mea
⁊ occidi eũ tunc nõ teneris,vt.j.ad.l.aquil.l.legis aqlie actio.
aut desijt interesse ex alia causa non facto debitoris nec credito
ris tunc tenetur licet desinat interesse,vt dicta.l.qui autẽ.§.pri-
mo.si quis cautio.aut intererat propter culpaz:⁊ tunc si postea
desinat interesse nullo modo potest agere p tempore quo inter-
fuit nisi hodie intersit,ita intelligatur.j.de impẽsis in re.dota-
lib.factis.l.⁊ in totum.vbi de hoc latissime dixi.⁊.j.mandati.l.si
procurator.§.mandati.⁊ hec vera in personalib⁹.In mare aũt
realibus vel in rem scriptis vel vbi iudicis officiuz imploratur
non sufficit si intersit in principio litis nisi in fine intersit tempo
re sententie.j.ad exhibendum.l.tigni.§.fi.⁊ arg.huius.§.Scdo
casu principali qñ iterest mea,qr aduersarius fecit qd facere nõ
debuit:tũc aut illud factũ cadit in speciez delicti:⁊ tũc aut actio
cõpetebat ad interesse ratiõe dñij:⁊ tunc aut desinit interesse p-
pter factũ agentis,⁊ nõ attendit̃ qd interfuit nisi hodie intersit
vt in cõditiõe furtiua.Si aũt sine facto agentis tũc nõ expirat
conditio furtiua lz hodie nõ intersit,vt.j.de condi.fur.l.siue ma
nifest⁹ in fi.⁊.l.⁊ ideo.§.j.⁊.l.si seru⁹.⁊.l.in re furtiua.Si aũt in-
tererat alia de cã ꝙ ratione dominij tũc sufficit semel interfuisse
licet desinat interesse vt.j.de furtis.l.inter oẽs.in prin.qd metus
causa.l.j.de seruo corrupto.l.doli.§.fi.⁊.l.seq.de vi ⁊ vi arma.l.
j.§.rectissime.aut istud nõ cadit in speciẽ delicti ⁊ tũc dic ꝙ nul-
lo modo tenetur nisi factũ precedens prestiterit causam quomi
nus hodie intersit.j.ad.l.rho.de iactu.l.fi.§.j.⁊ ita habetis.j.de
act.⁊ ob.l.is qui.G.Uel dic fm Pe.quando interest mea quia
aduersarius meus fecit quod facere nõ debuit.aut postea desijt
interesse mea facto meo vel talis cuius factum meũ reputat̃:tũc
fingitur retro non interfuisse ⁊ desinit actio competere.j.de fur-
tis.l.si quis vxo.§.penult.⁊ fi.de edil.edic.l.si hominẽ.aut est fa
ctum tale ꝙ non fingitur retro fuisse meũ ⁊ tũc aut est tale factũ
ꝙ nõ fuit obligatoriũ incõmutabiliter ⁊ desinit actio cõpetere.
vt si pmisisti stichum ⁊ anteꝙ sis in mora ipsum manumisisti si
postea moriatur desinit interesse ⁊ per consequens desinit actio
cõpetere.similiter si alienasti rẽ causa iudicij mutãdi postea res
perijt desinit actio cõpetere qr desinit interesse.j.de actio.⁊ obli.
l.is qui.de here.vel acti.ven.l.venditor ⁊ de alie.iudi.mutã.cau
sa.l.non solum.§.hec actio.¶ Secundo casu qñ aduersari⁹ nõ
fecit qd facere debuit ⁊ est factum obligatoriũ statim ⁊ incõmu
tabiliter tunc aut desinit interesse ratione satisfactionis ⁊ desi-
nit actio competere vt cũ dolo desijsti hereditatẽ meam posside
re consequor eaz a possessore ⁊ sic desinit mea interesse ⁊ desinit
actio cõpetere,vt.j.de peti.hered.l.etiam.§.itez si quis.si desinit
interesse non via satisfactionis nõ desinit actio competere.j.ad
l.aquil.l.ita vulneratus.§.peñ.⁊.d.l.j.§.rectissime de vi et vi ar-
ma.Petr.

1 ☞ Remedium ordinarium excludit extraordinarium.
2 Actio ad exhibendum non habet locuz in charta nisi quis pre
tendat interesse dominij.
3 Rationes confecte me mandante qua actione petantur.

1 **Quedam.** ¶ † Uia ordinaria excludit ex-
traordinariam.h.d.non ob.j.de
rei ven.l.j.§.per hanc.vt ibi dixi.¶ Et pro declara-
tione huius.l.vide quod nota.⁊ dixi.C.eo.l.j.¶ Et
qñ ordinarium concurrat cũ extraordinario not.⁊ dixi.j.de mi
no.l.in cause scdo.§.fi.⁊ plenissime.j.de ope.no.nũ.l.in puincia
li.¶ Et qd dicit hic litera per metum in factũ actionis bñ dicit:
qr imploratur officium ⁊ metu actiõis in factũ officio paret̃,vt
dixi.s.e.l.si quis ex argentarijs.§.ex hoc edicto.¶ Opp.duob⁹
modis qd iste titulus sit superfluus.Primo qr vbicunqz inter
est habet locum actio ad exhibendum,vt.j.ad exhibenduz.l.iij.
§.interdum.sed rationes non petuntur edi nisi intersit,vt.s.e.l.
si quis ex argentarijs.§.ex hoc edicto.ergo tunc habet locum
2 actio ad exhibẽdum:⁊ dz hic cessare.¶ Sol.† speciale in quar
ta in qua non hz locum actio ad exhibendum nisi quis preten
dat interesse dominij,vt.C.ad exhibẽ.l.instrumenta.vnde patet
qd hic titulus nõ est super fluus per actionez ad exhibẽ.Et põt
esse rõ quare in charta non datur actio ad exhibenduz nisi pre
tendat interesse rõne dominij:qr in actione ad exhibenduz mo-
dica ⁊ summaria cause cognitio exigit̃,vt.j.ad exhibendũ.l.iij.
§.ibidẽ.Unde si p eam exhiberẽtur instrã iã aduersarius meus
cum modica cause cognitione haberet notitiã instrumẽtorum
meoz.⁊ per ꝯñs quasi totius cause,qd esset absurdum.et iõ in-
strumẽta petunt̃ edi p hãc actionẽ in factũ in qua requirit̃ ple-
na cause cognitio fm Bertolluciuz de pretis doctorẽ Bonoñ.
q̃ ratio esset bona fm And.si esset.l.q̃ diceret ꝙ in ista actiõe in
factum reqratur plena cause cognitio.Sed dici põt hoc pbari
qr in oĩ actione regulariter exigit̃ plena cause cognitio,vt.C.de
iudi.l.iudices.Ipse autẽ Andreas dicit ꝙ rõ est:qr actio ad ex
hibendum semp respicit vel rei vẽdi.l.vel aliã actionẽ.⁊ iõ dicit̃
preparatoria,vt ptz.j.ad exhibendũ.l.iij.quasi p totaz.l.Unde
rõnẽ factã in charta mea petã actione ad exhibẽdum vt postea
3 vendicẽ.si placet And.¶ Secundo opponit̃:certuz est qd † ita
demũ exhibẽtur rõnes si sunt cõfecte me mandante,vt.s.eo.l.si
qs.§.ptinere ergo hz locuz actio mãdati ⁊ sic ista cessat.¶ Sol
ue clarius ꝙ gl.aut peto rõnes pertinẽtes ad ꝯtractũ vel quasi
⁊ ei adherentes:⁊ tunc aut sunt confecte ab eo q tenet̃ ex necessi
tate contractus vel quasi,⁊ hic:⁊ tunc petunt̃ edi actione ex eo
contractu vt hic.aut quis ex natura officij conficit ratiões nõ
ex necessitate contractus vel quasi:et tunc aut est argentarius ⁊
compellitur edere officio iudicis vt hoc titulo.Et si dicas ꝙ te-
netur ita demũ si me mãdante confecit ergo debet habere locuz
actio mãdati.⁊ iste titulus debet cessare vt hic.Respõdeo imo
non:quia tale mandatum nõ fuit obligatorium cum ex necessi
tate officij habeat facere:⁊ qr isti argẽtarij faciunt ppter lucrũ:
et ideo mãdatum tale nõ pducit actionẽ:qr non est gratuitum,
vt.j.mãd.l.j.sed operatur:qr facit eas ad me pertinere,vt.d.l.si
quis.§.

Qd iste titul. videatur superfluus.

quis.§.pertinere.ꝛ.j.de nego.gest.l.si pupilli.§.itē si quis. Quã
doqʒ quis cõficit rõnes nõ ex necessitate cõtractus nec officij,sʒ
ex volũtate:ꝛ tunc nõ cõpellit̃ edere nisi ego mãdassem vt con-
ficeret:ꝛ tũc habet locũ actio mãdati.aut sunt instrumenta ꝑti
nētia ad vltimas voluntates:tunc aut conuentus negat se ha-
bere ꝛ cõpellit̃ per interdictũ de tabulis exhiben.aut cõfitetur ꝛ
tunc per titu.queãdmo.testa.ape. Fallit vbi p̄tendo ius dñij in
charta:qꝛ tunc locũ habet actio ad exhibendũ,vt predixi per.l.
iij.§.interdũ.j.ad exhibendum.de vsurarijs an teneant̃ exhibe-
re libros eorũ dixi.s.eo.l.j.§.editiones versi.ꝛ ideo solet dubita
ri.ꝛ dixi.C.eo.l.j.vbi plene de ista materia notatur ꝛ dixi.ꝛ per
Dy.de tutel.ꝛ rat.dist.l.j.§.officio.

1 ☞ Successoris appellatione continetur vniuersalis vbi tractatur de iure agendi non singularis.
2 Heres post denunciationē tenetur retinere rationes anteq̃ tradat legatario.
3 Creditor an possit denũciare debitori debitoris ne soluat illi.
4 Denunciatio facta procuratorio nomine non valet nisi facta de de mandato.

1 **Nihil interest.** ¶ † Ubi tractatur de iure agen
di appellatione successoris cõti-
netur vniuersalis nõ singularis. ¶ Uel sic:personales actiões
nõ dant̃ ꝯ singularē successorē.h.d. ¶ Op.qd appellatiõe suc-
cessoris cõtineat̃ etiã singularis,vt.j.de iur.l.etiã vbi de hoc de
exceptiõe rei iudicate.l.si a te.§.iuli.ꝛ de ꝯhen.emp.l.dolia.§.eũ
q.Sol.si tractat̃ de iure agendi hʒ locũ iste.§.si de iure excipien
di habēt locũ ꝯria,nisi essent actiões in rē scripte:qꝛ tũc locũ ha
bēt.j.de dam.infec.l.fluminũ.§.adijcit̃ cũ ibi no.ꝑ Dy. ¶ Itez
nõ ob.j.de cõdi.inde.l.si non sortē.§.si filius.vt ibi dixi. ¶ Itez
non ob.extra de pactis.c.j.li.vj.vt ibi dixi per Card.not. ¶ Itē
nõ ob.de rei ven.l.si autem ꝛ de tributo.qd in heredē.§.si seruo
vt ibi dixi.Ray. ¶ Itē no.de effectu denũciatiõis de qua plene
dixi.C.de rei ven.l.si fundũ ꝛ per Dy.extra de reg.iur.c.eũ q cer-
tus.lib.vj.ꝛ per Cardi.eo.ti.c.in generali. ¶ Itē colligit gl.qd
2 heres † post denunciationem tenetur retinere rõnes anteq̃ tra-
dat legatario. Hoc verum puto nisi is a quo petitur restitutio
haberet causam ab eo qui restitutionē petijt vt.C.depo.l.pen.ꝛ
arg.j.depositi.l.bona fides. Quod facit ad vnum satis vtile vi-
3 delicet si creditor † denũciat debitori debitoris quod nõ soluat
donec sibi satisfecerit quod soluere non possit per istũ.§.ꝛ pro
hoc bene facit.j.de lege cõmissoria.l.fi.ꝛ dixi.d.l.penul.C.deposi
ti.ꝛ de rei ven.l.si fundum.ꝛ bene facit.j.ad trebel.l.heres in fin.
vbi de hoc tetigi.ꝛ.j.ad.l.rho.de iactu.l.ij. ¶ Uerũtamē si credi
tor velit cauere debitori de defendendo poterit ab eo exigere vt
d.l.penulti.C.depositi.ꝛ aut̃.ibi signata ꝛ.j.de rei vendic.l.is a
quo. ¶ Caueas tñ ꝙ non credo sufficere solã assertionē denun-
ciantis nisi doceat se esse creditorem per instrumentum vel alio
mõ.ar.C.q̃ res pig.ob possunt.l.nomē de nouati.l.iij.ꝛ ꝙ ibi dixi
j.de pign.l.grege.§.si fundus.ꝛ in clemē.de elect.c.causam.cum
4 ibi notatis. † Itez si aliquis procuratorio noīe denunciaret qꝛ
habet facere fidē de mandato alias denunciamentum sperne-
tur.argu.j.depositi.l.si quis inficiatus.ꝛ bene facit ad predicta
quod notat Inno.extra de officio legati.c.sane.

1 ☞ Nummularijs nostri temporis ꝛ eorum rationibus an sit credendum.
2 Confitens se debere sub conditione an debeat condēnari si non probet conditionem.

a **Nummularios.** a Ubi eadem ratio ibi idem
ius.hoc dicit ꝛ ĩ quo differãt
ab argentarijs dic vt nota.s.eo.l.pretor.in princip. ¶ Gloss.q̃
1 rit an nummularijs † hodiernis credatur ꝛ eorum rationib⁹.ꝛ
adducit quatuor rationes qd sic.sed quarta rõ videt̃ prima fa-
cie in oppositum.sed non est recte intuenti:imo remouet quãdã
obiectionē que fieri posset cõtra gl.que equiparat nũmularios
presentes antiquis:quia illi publica authoritate eligebant̃:mo
derni non.vnde dicit glo.quod hoc nõ ob.quia licet publica au
thoritate eligerent̃ tamē eorum officiũ nõ erat publicuʒ plusq̃
hodie:quod patet quia seruus olim poterat esse argētarius,vt
s.eo.l.pretor.§.sʒ ꝛ filius.versi.sed ꝛ seruus.ꝛ ibi dixi licet seru⁹
nõ possit esse tabellio,vt.C.de tabula.l.generali.lib.x. ¶ Ray.
dicit ꝙ cessat officium publicũ ꝛ remanet solum priuatum:et iõ
ex solo contractu inito cũ eis agitur ad edendas rationes non
aũt officio iudicis ex hoc edicto sicut dicitur in procuratore.in
prin.hui⁹.l.ꝛ ꝑ hoc.j.l.proxima.ꝛ.C.eo.l.j.Ray. ¶ Guli.tenet
ꝙ teneant̃ ex hoc edicto ꝛ ꝙ faciant fidem cõtra se. ¶ Uel scdm
Jac.de ra.plus põt vsus publicus in argentario quã authori-
tas publica in tabellionibus:quod patet quia ꝑpter vsum pu
blicum seruus poterat esse argentarius lʒ nõ tabellio,vt p̄dixi.
¶ Glo.tñ non obstantibus predictis tenet ꝙ nõ credat̃ hodie
eoruʒ scripturis ꝑ se sed contra se sic. ¶ Quod dicit Jac.butr.
verum esse in his qui faciũt stationē vel argentariam pro libito
suo sicut cõiter fit.sed vbi esset socetas campsorum authoritate
publica sicut est in aliquibus ciuitatibus non videt̃ procedere:
qꝛ tunc eligunt̃ cũ magno scrutinio:ꝛ ideo eorũ rõnes deberent
fidē facere quo ad oēs lʒ nõ seruet̃ nec sit in vsu.pro hoc.j.depo
siti.l.qd priuilegiũ de priuile.credi.l.si venter.§.in bonis.ꝛ.C.de
sacrosan.eccle.l.q sub pretextu.Jac.de ra.dicit ꝙ si alicubi esset
sicut est in quibusdã nũdinis ꝙ cõstituerent̃ aliqui campsores
ad scribendas rationes ꝙ eis crederē sicut olim ex idētitate rõ-
nis. Odofr.C.eo.l.fi.tenet ꝙ lʒ rõnib⁹ eorũ hodie nõ credat̃ ꝑ
se:tñ si scriberēt rõnē aliorũ mercatorꝫ ꝙ tali scripture crederet̃
inter ipsos mercatores vt ibi dixi.ꝛ ꝑ hoc.C.de consti.pecu.l.ij.
§.fi.ꝛ ibi in glo.ꝛ dixi etiã.C.de ꝓba.l.instrumēta. ¶ Et ex pre-
dictis ꝛ maxime ex glo.hic posita dicit Jac.de ra.terminatum
2 fuisse vltra montes † ꝙ si qs ꝯfiteat̃ se debere.x.sed sub cõditiõe
ꝙ nisi ꝓbet conditionē debeat cõdemnari qꝛ statur confessioni
sue contra se non pro se. ¶ Archidiaco.tenet oppositũ extra de
confessis.c.j.lib.vj. Quod approbat Pet.quia ex quo confessio
est simul ꝛ vno contextu facta tenet̃ actor recipere totã ꝛ pro se
ꝛ ꝯ se.ꝛ ita dicit Pet.intelligendũ.j.de deposi.l.publica.§.luci⁹
ꝛ ita obtinui ꝛ seruare vidi.ꝛ de hoc ꝑ Cy.C.de cõfessis.l.vnica.
ꝛ in glo.C.de excep.l.si quidē ꝛ ibi dixi.ꝛ de hoc in Spe.deposi.
vltima colũ. ¶ Sed an campsores teneant̃ rationes edere gra-
tis. Guli.de cug.dicit ꝙ possunt premium accipere.argu.C.de
proxi.sacro.scri.l.in sacris.lib.xij.de hoc no.j.l.proxi.in princi.
Guli. ¶ Item nota de probatione per iuramētum de quo dic
vt.j.ad exhibē.l.iij.§.sciendum.

1 ☞ Tabellioni non creditur nisi in sibi commissis ꝛ super quibus rogatus est.
2 Notarij an possint recipere salarium pro confectione instrumētorum sine taxatione vel officio iudicis.
3 Instrumentorũ pars illa solum est edenda q̃ pertinet ad cãm.

Rgentarius. Cogit̃ argētari⁹ ad edi-
tionem rationis rõne
litis mote cũ ipso ꝛ etiã cũ tertio qꝛ publica authori
tate cõficiunt. ¶ Et collige ex verbis illis principa-
1 lis eorũ opera ꝛc. † ꝙ tabellioni nõ credit̃ nisi in sibi cõmissis et
sup quib⁹ rogatus est:qꝛ qd alias facit est extra operã suã.Jac.
but. ¶ Et nota qd dicit gl.ꝙ tabelliões tenent̃ edere gratis ro
gationes id est ꝓthocolla vel imbreuiaturas eoꝝ.ꝛ ꝑ hoc.j.de
mune.ꝛ hon.l.si qs magistrat⁹. ¶ Sed respõderi põt qd nec il-
la.l.nec ista loquit̃ in tabellionib⁹ ꝼm Jac.de ra.qꝛ tp̄e harũ le-
gũ nõ erãt tabelliones sed introducti fuerũt per iura.C.de tab.
lib.x. Sed hoc nõ est verũ imo de tabellionib⁹ exp̄sse habet̃.j.de
penis.l.moris.§.solēt.ꝛ.j.si mensor falsum modũ dixerit.l.vlti.
Unde videt̃ dicēdũ qd eis sit ꝓuidendũ de labore suo officio iu-
2 dicis.arg.j.de var.cogni.l.j.§.ij.ꝛ.§.ludi quoqʒ. ¶ † Sed ꝙ pos-
sint salariũ per se recipe etiã sine taxatiõe vel officio iudicis bñ
facit.C.de castrensianis ꝛ ministrato.l.vl.lib.xij.ꝛ de ꝓxi.sacro.
scri.l.in sacris circa prin.lib.xij. Imo videt̃ expressum ꝙ duo sa
laria possint recipe:vnũ pro imbreuiatura,aliud ꝑ finitura seu
reductione in charta in forma, vt.C.de principbus agentium
in reb⁹.l.vlti.circa medium lib.xij. Guli.ꝛ dixi ꝼm eũ.C.de edē-
do.l.ij.ꝛ de hoc bñ in Spe.de sala.§.nũc de procuratorib⁹ versi.
sed quid erit in tabellionib⁹.ꝛ ꝑ hoc bene extra de rescrip.c.sta-
tutũ.§.notariũ vero.lib.vj. ¶ Ultimo colligit glo.ꝛ bene ꝙ so-
3 lum illa † pars instrumentorũ vel rationuʒ edi dʒ q̃ pertinet ad
cãm.de hoc dixi.s.e.l.j.§.editiões circa fi.ver.si instrumentũ hʒ
plura capitula.ꝛ dixi etiã.C.de preci.impera.offe.l.fi. Et ideo si
legatari⁹ petat sibi edi testamētum non dʒ totũ edi.sʒ id qd ad
eum pertinet.s.ꝓemiũ testamēti,vt sciat̃ an sit factũ in scriptis
vel nõ,dies ꝛ annus heredis institutio sine quibus non valeret
testamētũ,testes ꝛ conclusio testamenti,vbi cõiter apponit̃ illa
clausula si nõ valet iure testamēti ꝛc. Et idē si petatur copia in
uentarij vel alterius instrumēti continētis plura capitula.Jac.
bu.pro hoc extra de fide instru.c.contingit.ꝛ ibi in gloss.

a ¶ Nummularios. Adde ꝼʒ Bolog.ꝙ iste §.ē ad hoc valde notabilis ꝙ queãdmoduʒ ꝯsuetudo dat iurisditionem ibi dat fidē scriptoribus.

1 ☞ Argentarius recusans edere rogationes tenetur parti ad interesse.
2 Interesse qualiter probetur contra argentarium.
3 Delictum commissum in omittendo non est ita graue sicut delictum in committendo.
4 Instrumento surrepto vel corrupto an sit necesse probare veritatem debiti vel tenorem ipsius instrumenti.

5 Condemnatus dare centũ creditori q2 non potuit ꝓbare solutionem an reperto instr̃o solutionis ipediri possit executio sñie.

Cum autem in id ·Ex hoc edicto venit interesse probatum. ¶ Ibi cõpetit contra argẽtariũ. ¶ Ibi condẽnatus sit ad debitũ iam solutum. ꝛ vide. j. de conditione indebiti. l. iuli. in pn̄. Ray. ¶ Ibi videamus. Et videtur ꝙ nõ per ratione ẽ q̃ sequitur. ¶ Ibi iudicio primo. ¶ Ibi victus ꝓpter defectũ rationũ. ¶ Ibi queri dꝫ aut si ꝓbare non põt debet succũbere vt. C. de edẽdo. l. qui accusare Ray. ¶ Et dic q̃d iste. §. habet tres casus. Primus loquitur in eo qui non edit. Secũd⁹ loquitur in eo qui furatus est rationes. Tertius casus est in eo qui corrupit partes. ꝛ casus satis patet in litera. ¶ Ibi, sed non ita est. q2 argumentũ nõ cõcludit quia ꝓcedit a partibus nõ sufficiẽter enumeratis. Jaco. bu. ¶ Nota q̃d quis culpa sua vel iniuria iudicis sustinet alteri nõ imputat vt. j. de reg. iur. l. q̃d qs. ꝛ de euic. l. si pater imprudentiã. iudex tñ tenetur vt j gl. no. ¶ Itẽ nota quod argẽtarius
1 †qui rões non edit tenetur ad interesse vt hic ꝛ. s. e. l. si quis ex argentarijs. §. ex hoc edicto ꝛ. l. vbi. §. is autẽ. ¶ Sed quero an hic statim possim agere contra argẽtariũ ad interesse, an debeã expectare sñiaꝫ qua condemnetur vel debitor meus absoluatur ꝓpter rationes nõ exhibitas. ¶ Iste. §. videtur innuere q̃d expectari debeat sñia cũ hec actio detur ad interesse ꝛ prius nõ interfit ꝛ ꝑ hoc. j. ad. l. aquil. l. in. l. aquil. si deletum. vbi de hoc plene. ¶ In cõtrariuꝫ videtur. d. l. vbi. §. is autẽ. s. eo. vbi videt̃ q̃d statim non facta exhibitiõe ad decretũ iudicis agere possim nec expectat̃ augmentũ vel diminutio. q̃d eñ augmẽtũ vel diminutio possent contingere si esset necesse expectari sñiam ꝛ hãc vltimã sequitur Jac. de ra. ꝛ statim tñ videt̃ abesse ꝛ iteresse ex quo non exhibeat iussus quantũ affuturũ esset secuta sñia arg. j. de nego. gest. l. si quis mãdato. ꝛ ibi in glo. vnde sñia postea sequẽs declarat in preteritũ interfuisse ꝛ declarãs trahit̃ ad declaratũ vt. j. de testamentis. l. heredes palã. §. sed si notã. †Itẽ q̃ro qualiter possum ꝓbare contra argentarium. glos. hic innuit. ꝛ. j. e. l. aquil. l. in. l. aquil. si deletum. q̃d necesse habeo ꝓbare ꝑ testes q ꝓbent veritatẽ debiti. nec sufficeret ꝓbari quod sic continebat̃ in rationibus ergo ita verũ debitũ vt. C. de eden. aut̃. si quis in aliquo documẽto. ꝛ probat bene. C. de testi. l. testiũ. Jaco. de ra. videtur tenere q̃d fiat probatio per iuramentũ in litẽ cõtra argẽtarium. vt. C. de ꝓbat. l. si de possessore ꝛ vnde vi. l. si q̃n q̃d reprobat Pet. q2 hic dicit tex. probari per testes vel instrumẽta nõ ꝑ iuramentum. ¶ Item q2 iuramentũ in litẽ nõ defertur nisi i arbitrarijs ꝛ actionibus bone fidei ꝛ q̄busdã stricti iuris vt. j. de in li. iur. l. in actionib⁹ ꝛ. l. videamus. at ista actio in factũ nõ est de illis: ergo ꝛc. argu. j. de pe. l. interpretatione. ꝛ. s. de his q sunt sui vel ali. iur. l. patre furioso. ¶ Non obstãt contraria quia in eis fuit delictum in cõmittendo †hic in omittendo q̃d nõ est ita graue vt. j. de impẽsis in reb⁹ dotalib⁹ factis. l. iiij. nõ ob. l. si de possessione quia ibi dicit debere probari furtũ nec aliquid dicit de iuramẽto. Non ob. l. si quãdo. C. vnde vi. quia ibi iuratur ratione cuiusdam impossibilitatis que causatur a violẽtia ꝛ ideo defertur sacramentũ in odiũ violẽti nec est illud ꝓprie iuramentũ in litẽ. sed est iuramẽtũ sup reb⁹ seu estimatiõe rerũ violenter ablatarũ. ¶ Doc. tñ cõiter nõ tenẽt predictã opi. gl. imo dicũt q̃d sufficit ꝓbari per testes ꝙ ita cõtinebat̃ in rõnib⁹ vel instrumento lꝫ non ꝓbẽt veritatẽ debiti dũtũ sint tales qui deponere possint de tenore rõnũ vel istrumẽti vt q2 sint literati q viderũt ea nõ cancellata nec abolita tunc eñ bñ probat̃ iteresse. ¶ Nõ ob. rõ q̃ mouit gl. s. q̃d testes ꝛ instr̃a parificant̃ vt. l. in exercẽdis C. de fide instrumẽ. sed si vnũ instrumẽtũ facit mẽtionẽ alteri⁹ nõ sufficit vt. d. aut̃. si quis in aliquo documẽto. ergo nec testes. dico eñ verũ esse q̃d parificant̃ q̃n hñt debitã formã. Sed instrꝫ debitã hñs formã bñ facit idẽ de cõtentis in eo. vt. C. de probationi. l. cũ precib⁹. ergo idẽ in testib⁹. ¶ Nõ ob. aut̃. si qs in aliquo documento. q2 ibi nõ hẽbat instr̃m debitã formã ibi vt illo exemplar nõ fuit factũ in p̃ntia partis. lꝫ vbi fuisset factũ de voluntate partis tunc bñ valeret verbi gr̃a. tu ꝓmiseras mihi. x. ex cã mutui per publicum inst̃m vadimus cõcorditer ad tabellionem cum illo instr̃o ꝛ dicim⁹ conficias instr̃m q̃no talis mihi tenetur ad. x. ex cã mutui. vt ptꝫ in tali instr̃o. credo q̃d scd̃m fidẽ faceret. vt. C. de contrahen. ꝛ cõmit. stip. l. j. vbi de hoc ꝛ dixi. d. aut̃. si qs in aliquo documẽto. Et idẽ dico in testib⁹ si dicãt vidimus in libro rationũ talis argentarij ꝙ titius debebat seio decem ex cã mutui credo sufficere lꝫ nõ dicãt se interfuisse mutationi q2 tunc bene habẽt debitã formã. nec requirit̃ consensus partium. ꝛ aut̃. si quis in aliquo documento non sic loquit̃. sed quando in secundo instrumento fit simplex mentio de primo ꝛ relatio ad primum. puta in scd̃o instrumento cõtinetur titi⁹ cõdidit testamentũ vt cõtinet̃ in tali instrumẽto ip̃sius testamẽti. tunc eñ scd̃m instrumẽtũ nõ facit fidẽ de testamẽto nisi ostẽdat̃. ¶ Nõ ob. l. testiũ. in fi. q2 ibi loquit̃ in instr̃o in scriptis ꝛ certa
4 solẽnitate vallato. ¶ Itẽ q̃ro si instrumentum †mihi subreptũ est vel corruptũ an habeã necesse ꝓbare veritatẽ debiti vel sufficiat ꝓbare tenorẽ instrumenti. Dic aut volo agere cõtra surripientẽ aut cõtra tertiũ. Si ꝯ tertiuꝫ habeo ꝓbare veritatẽ debiti nec sufficit ꝓbare tenorẽ instrumẽti. Si cõtra surripientẽ tũc aut debitor subtrapit ꝛ tunc sufficit ꝓbare furtũ ꝛ tenorẽ instr̃i vt cõdẽnet̃ in quantitate q̃ in instr̃o continebat̃. vt. d. l. si de possessiõe. C. de ꝓbatio. ꝛ vñ vi. l. si q̃n. ꝛ. j. de iure fis. l. ij. Si ꝟo ago cõtra alium furẽ ꝓbare debeo interesse meũ. vt hic ꝛ. C. de fur. l. q tabulas. ꝛ. l. quidã tabularum. vbi de hoc dixi. ꝛ de fide instr. l. sicut inquã. ꝛ ꝑ hoc extra de priuileg. cum olim. primo. cuꝫ ibi no. per oẽs. ¶ Itẽ quero pone q̃d poterã creditum meum ꝓbare ꝑ rõnes argẽtarij ꝛ etiã per testes quos habebã. non produxi testes ꝛ ita succubui: nunquid potero agere ꝯ argentarium qui noluit mihi edere rões ad totũ interesse toti⁹ crediti: hic videt̃ expressum ꝙ non ꝛ q̃d mihi imputet̃ quare non probaui per testes. Hic dicit contrarium ꝛ ꝙ hoc non imputet̃ mihi ꝙ non ꝑbaui per testes quo ad argẽtarium. vt. j. de fur. l. qui tabulas. ꝛ l. quidam tabularum. sed illa possunt adduci pro ꝛ contra. Uñ melius facit pro opinione predicta e. ti. de fur. l. is cuius. ꝛ. l. euꝫ qui. §. papinianus. ¶ Pe. ꝛ And. reprobant opi. predictã. H. ꝛ dicunt q̃d est casus huius. §. Et q̃d dicit gl. q̃d hic dicit opponendo non dicẽdo dñt non esse verum. imo decidẽdo dicit ꝛ hoc etiam expressum est ꝙ non agat si habebat alias probationes. j. ad. l. aquil. l. in lege aquilia si deletum. ¶ Ad. l. euꝫ qui. §. papinianus. responde: aut volo agere quia tuo facto cepit mea interesse q̃d non edisti rationes ꝛ tunc procedit questio proposita q̃d si habebã al's probationes non possum agere quasi mea nõ intersit. aut volo agere tuo facto doloso quod cadit circa reꝫ in qua habeo ius pignoris ꝛ sic grauius deliquisti: ꝛ tunc loquit̃ § papinianus. Si vero q̃rat̃ si desinat interesse an desinat actio competere. Dic vt dixi. s. eo. l. vbi. §. primo. ¶ Ultimo hic colligamus indissolubile Hugo. Pone quod fui condẽnatus in cẽ
5 tum: q2 nõ potui probare solutionẽ †factã creditori petẽti: postea in executione inuenio instrumẽtum solutionis ꝛ oppono. nũquid potero impedire executionem: si dicas ꝙ sic, videris dicere contra. ll. que dicunt sententiam haberi pro veritate, ꝛ non retractari pretextu instrumẽtorum nouiter repertorum. C. de transac. l. sub pretextu de re iudi. l. j. ꝛ. l. sub specie. ¶ In contrarium est q2 bona fides non patit̃ quod bis idẽ exigat̃ vt. j. de regul. iur. l.
a bona fides.ᵃ ꝛ pro hoc. j. de condi. sine causa. l. si fullo. ꝛ commo. l. in cõmodato. §. fi. H. soluit ꝑ istum. §. ꝙ non impediat̃ executio. dicit̃ enim hic q̃d si debitor non potuit probare solutionẽ ꝑ rationes q̃ nõ fuerunt sibi edite ab argẽtario. ꝛ iõ fuit condẽnatus q̃d agit ꝯ argẽtarium. ꝛ dato q̃d hodie habeat ꝓbationes solutiõis nõ ꝑt repetere q̃d soluit. si eñ repetere posset nõ ageret ꝯ argẽtarium cum hec actio sit subsidiaria. vt. s. eo. l. q̃dam. in princ. quid dicemus: Quedam gl. est q̃ dicit q̃d repeti põt ꝑ cõditionẽ sine causa vt. j. manda. l. si fideiussor. §. in omnibus ꝛ nihilominus agi põt contra argẽtarium propter delictum suuꝫ. argu. s. de eo ꝑ quẽ factum erit. l. fi. §. vlti. ¶ Sꝫ illa gl. communiter reprobat̃ ꝑ doc. ꝛ approbat̃ opi. Hug. ¶ Et eaꝫ hic tenẽt Pe. Andr. ꝛ Richar. cum modica distinctione: q2 aut illa sñia põt retractari bñficio restitutionis vt quia lata ꝑ falsos testes vel instrumẽta. vt. j. de re iudica. l. diuus. ꝛ de iudi. l. si pretor. §. marcellus. ꝛ tunc habeat locum opi. gloss. ꝛ iura ad hoc allegata. aut non põt retractari: ꝛ tunc opi. ꝛ iura hugolini ad. l. si fullo. ꝛ. l. in commodato. §. fi. respondẽt quod in eis non arguebat̃ nec allegabat̃ iniquitas sñie. sꝫ allegabat̃ rẽ ad dominum post sñiam ꝑuenisse. Uñ nõ est equum quod dominus petat ampli⁹ rẽ quam habet nec eius estimationẽ ꝑ. d. l. bona fides. de regul. iu. ¶ Sꝫ quando quis allegat post sententiam que transiuit in vigorẽ rei iudicate iniquitate ipsius sñie vt quando producit instrumẽtuꝫ solutionis vt in questione proposita: tunc nõ põt hoc facere ꝑ iura preallegata maxime ꝑ. l. sub specie. C. de re iu. ¶ Opinio glo. que est. d. l. si fideiussor. §. in omnibus. videt̃ sequi speculator de sñie executiõe. §. fi. ꝟsicu. illud autẽ q̃rit̃. ꝛ ideꝫ Jnnocẽ. in. c. significantibus. extra de purgatione vulgari. ꝛ de immunit. eccle. c. quia pleriqꝫ in glo. j. ꝟsic. nam ꝛ si sciretur. ꝛ de hoc late no. ꝑ Hosti. in summa de sñia ꝛ re iudi. §. quot sint ei⁹ species. vlti. colla. vsqꝫ in fi. Et no. in simili questione per Py. in questionibus suis. cxl. questione que incipit in illa questione vtrum qui secundo soluit ex causa iudicati. ꝛ plene dixi. C. de iur. ꝛ fac. ignoran. l. j. et de condi. inde. l. j. ꝛ ibi per Cy. opinionẽ ꝙ non possit repeti cõiter tenent doct. cum distinctione predicta et eam sepius obtinui de facto.

Exempla. ¶ Se summat et satis per se patet.

In the margin beside the left column:

¶ Hugonis idissolubile.

3 ¶ Bõa fides. ad de Py. i. c. bona fides. de regu. iur. in. vj. ꝛ post eum dñm meũ ꝛ cũ oĩ
3 mihi vocitanduꝫ dñm Boherij in apostillis vbi ampletractat materiam.

Femine.

f Emine. ¶ Virilibus officijs femine nō vtūtur. ⁊ vide quod nota. C. e. l. j.

HEc actio. ¶ Hec. l. nō videt̃ procedere: qꝛ aut est ex cōtractu et dʒ dari ꝑpetuatio qd̓ hic negat̃. aut venit ex delicto ⁊ non debet dari de peculio. qd̓ est ꝯtra. l. p̃tor. §. sed et si seruus. s̃. e. Glo. dat duas solutiones. prima est ꝙ sit anormala. secunda ꝙ sit ex cōtractu. ¶ Et ad obiecta responde vt glo. Ray. non plʒ ꝙ sit ex cōtractu qꝛ tūc denoīaret̃ ab ipso ꝯctu nec diceret̃ in factū vt. j̃. de pre. ver. l. iij. ⁊. iiij. ⁊ placet sibi seq̄ns opin. ⁊ ꝓ hoc instit. de interdic. §. fi. Et quod notat̃ de actio. ⁊ oblig. l. j. ¶ Do. Mart. fili. dicebat qd̓ est datiua nō natiua. ⁊ ꝙ non est ex cōtractu nec ex maleficio: sed pretor eā dat. ⁊ lʒ sit rei ꝑsecutoria tñ est annalis: qꝛ concepta ex dolo defuncti. ⁊ que sic concipiunt̃ annales sunt, vt. j̃. si mulier ventris noīe in posses. calū. cā missa esse dicet̃. l. j. §. hanc aūt actionē. ⁊ hāc etiaʒ sequebat̃ do. Richar. ¶ Jac. but. dicit ꝙ nō est anormala: qꝛ hʒ formā. nec datiua qꝛ habet materiā ex qua pōt nasci. ⁊ datiua d̓r que non habet materiā vnde nascatur, vt. j̃. tit. j. l. iuregentiū. §. j. Et ideo dicit qd̓ peto primo edi ex officio, ⁊ illud non est ex delicto, et iō datur de peculio, vt. d. l. p̃tor. §. sed ⁊ si seruus. s̃. e. ⁊ si non paret̃ datur actio in factū ad interesse ⁊ hoc venit ex delicto: qꝛ nō videt̃ dolo carere ⁊c. vt. j̃. de reg. iur. l. non videt̃ dolo. ⁊ de hac hic loquit̃. ⁊ ideo cū hic veniat ex delicto nā datur post annū nec in heredem sed heredi sic s̓m regulā instit. de ꝑpetu. ⁊ temp. actio. §. sed heredi. Jac. de ra. dicit ꝙ nō est ex cōtractu: qꝛ tunc ageretur ex eo cōtractu ⁊ cessaret ista que est subsidiaria vt. s̃. e. l. quedam. ⁊ ibi nota. ⁊ dixi. vñ dicit ꝙ est ex quasi delicto hoc est ex cōtumacia non edentis. ¶ Ad. §. si seruus dicit si intelligas s̓m glo. ibi non agebat̃ hac actione sed ex cōtractu celebrato cum seruo argenta de peculio. ¶ Vel si intelligas illū. §. de actio. ex hoc edicto, dic ꝙ dñs conuenit̃ ibi ex ꝓprio facto licet cū adiectione. de peculio. nā cū iudex nō possit iubere seruo vt exhibeat rōnes quas fecit in argētaria iubet dño. ⁊ si dñs non exhibeat conuenitur actione in factum ex hoc edicto de peculio tamen.

¶ De pactis. Rubrica.

1 ☞ Restituto instrumento obligationis vel pignore quare sequatur liberatio.
2 Duobus instrumentis confectis de eodē debito si creditor restituat vnum debitori an liberetur ipse debitor.
3 Actio an oriatur in obligationibus in diē anteq̄ dies venerit.
4 Pactum contra publicam vtilitatem an valeat
5 Pacto apposito si adijciatur pena an possit vtrunqʒ peti.
6 Tutor an possit facere pacem cum inimicis pupilli.
7 Pactum an tollat ipso iure obligationem ciuilem ⁊ naturalē.
8 Pactum factum cum venditore porrigitur ad emptorem.
9 Pactum personale principalis an prosit fideiussori.
10 Habentes guerram si faciant treugam an finita treuga videātur redire ad guerram.
11 Dolus futurus an possit remitti.
12 Seruus hereditarius potest sibi pacisci ⁊ hereditati iacēti sed futuro heredi ⁊c.
13 Jus agnationis vel sanguinis pacto tolli non potest.
14 Appellationi an possit renunciari ⁊ an iudex appellatiōis exequatur sententiam.
15 Tutor tenetur in sua persona seruare pactum per eum factum cum creditoribus pupilli.
16 Argumentum de contractibus ad vltimas voluntates quando procedat.
17 Quod potest fieri per legem ⁊ per pactum fieri potest ⁊ per consuetudinem.
18 Pactum de quota litis reprobatur.
19 Pactum quod quis non possit alienare rem suam ⁊ facere quicquid vult an valeat.

SVper rubrica. Gloss. non cōtinuat: ⁊ ideo cōtinua vt dixi. s̃. titu. ꝓximo. sup rubr. Vel vt cōtinuatur per Azo. in summa eo. tit. Et vide de ista materia ibi notata. Et per eundē in brocardis de pactionibus. ⁊ extra eo. per totum ⁊ lib. vj. cū ibi not. Et p Gofr. ⁊ Host. in summa eo. ⁊ in Specu. e. tit. de quo iure naturali loquatur. l. j. j̃. e. vide. j̃. in princ. Et de locutiōe hiperbolica diffinitionē pacti vide. j̃. e. l. j. §. j. Et que sit differentia inter accusatiuum ⁊ ablatiuū. Et qd̓ dictio ⁊, qñqʒ nō auget sed diminuit. Et q̄ sit differētia inter pactū, cōtractum, ⁊ conuentionē. Et an sit pactū si ꝓmittis dare tertio cū mea non intersit. ⁊ qd si postea incipiat interesse an cōualescat. qd̓ verbū conuentionis est generalius q̄ pacti eadē. l. §. cōuentionis. Et an ex verbo ꝓmissionis fiat stipulatio vel nuda ꝓmissio. Et an stipulatio ꝓducat naturalē obligationē. Que ꝯhunt̃ inter absentes requirunt nunciū vel epistolā qd̓ verū est in exp̃ssis in tacitis secus. j̃. e. l. labeo. ⁊ ꝙ ex puris ꝑticularibus nihil resultat.
1 Que est rō qd̓ † restituto instrumēto obligationis sequit̃ liberatio ⁊ restituto pignore, no. j̃. e. l. postq̄. ⁊ si reperiat̃ apud debitorem instr̃m obligationis cancellatum vel non cācellatum an p̃sumat̃ liberatio, ⁊ an adhibeat̃ fides lr̃e facte in fauorē clerici qui tenebat sigillū ep̄i si ep̄s neget ipsas lr̃as cōcessisse. ⁊ an si vēditor tradidit emptori instr̃m venditionis in quo promiserat emptor soluere pretium vt ꝓduceret in cā que sibi mouebatur de re empta videatur eum liberare a pretio. ⁊ an si creditor restituit instr̃m debitori ⁊ debitor postea restituit creditori redeat debitor in pristinam obligationem. Item in instrumento erat duo obligati ex diuersis causis an reddendo vni instr̃m li-
2 beretur alter. ⁊ † an si duo instrumenta erant cōfecta de eodem debito vno reddito per creditorē liberet̃ debitor de inuectis et illatis quō sint obligata. j̃. e. l. item qꝛ conuentiones. ⁊ an bona minoris inuecta ⁊ illata sint tacite obligata, et si locator prouidit sibi in speciali pignore tunc inuecta ⁊ illata sint tacite obligata, ⁊ an mutus possit cōsentire tacite vel exp̃sse. ⁊ an ex obligatione cōditionali agi possit ante existentiā cōditionis de cōuentionibus ⁊ ex causa publica ⁊ priuata. j̃. e. l. conuentionum. Que dicant̃ cōuentiones legitime ⁊ q̄ nō. j̃. ea. l. legitima. et que producant actionem vel exceptionē, et an actio oriat̃ ex pacto vel ex lege coadunāte pactū. ⁊ an agat̃ ex cōfirmāte vel cōfirma a
to, ⁊ an quatuor ꝯctus q̄ dñr esse de iure ciuili sint de iure ciuili vel de iuregentiū. de cōuētionibus seu ꝯctibus iurisgentiū. j̃. e.
a l. iuregētiū. Et qd̓ nullus cōtractus[a] videatur nominatus, ⁊ an permutatio sit contractus noīatus, et qui dicant̃ cōtractus nominati, ⁊ an donatio hodie sit cōtractus noīatus de conuētionibus turpibus ⁊ ob maleficium factis an valeāt. ead. l. §. si ob maleficiū. De cōuētiōe nuda ⁊ vestita ea. l. §. sʒ cū nulla. ⁊ an ex stipulatione sine causa oriatur actio de pactis nudis et vestitis.
3 † an ex obligatione in diē ante diem oriatur actio plenissime ea. l. §. igitur nuda. ⁊. §. quinimo. et quō actionē nouā pariant ⁊ veterem informēt. et in. §. seq. adeo. de pactis ꝑsonalibus et realibus ⁊ ad quos porrigant̃ plene eadē. l. §. pactorū. de pactis factis dolo vel fraude an valeāt ea. l. §. dolo malo. ⁊ ī quo differant dolus ⁊ fraus et de genere ⁊ specie, ⁊ an exp̃ssum faciat cessare tacitum de stipulatiōe inutili facta ex interuallo. j̃. e. l. §. qd̓ fere. Et an in instrumento publico vel priuato p̃sumant̃ oīa solenniter acta, et an idem si ꝓbetur per testes, ⁊ an supra vel con-
4 tra instr̃m possit ꝓbari et per quot testes. Quod pactū † contra publicam vtilitatem nō valeat ea. l. §. si paciscar. ⁊ quid si partim contingit publicā vtilitatē et ꝑtim priuatā, ⁊ an si dñs trāsegit de futuro nihilominus exigatur pena fisco applicanda ꝑ statutum. Qd̓ pacta cōtra ius non validētur stip. vel sacramēto eadem. l. §. et generaliter. si mutatur conditio paciscentis exceptio directa mutatur in vtilem ea. l. §. fi. ⁊. l. seq. et suū heredē, et de pactis filiorum et seruoꝝ an prosint vel noceant patribus et de pacto future successionis. de pacto facto per maiorem partem creditorum super remissione debiti fienda heredi adire volenti ea. l. ⁊ suum. §. hodie. Et que dicatur maior pars. e. §. et. l. se. maiorē si plures. ⁊. l. rescriptum. ⁊ ibi satis de ista materia, ⁊ qñ debeat stari maiori parti et an vnus sustineat vicem pluriū, et an priuilegiatis preiudicetur in. d. l. rescriptum. et an fiscus vel commune habeat tacitam hypothecam in bonis delinquentis
5 † si pacto adijciatur pena an possit vtrunqʒ peti vel alterū tm̄ ea. l. rescriptum. §. si pacto. ⁊ plene de materia nouationis, ⁊ cuius sit electio vbi in obligatione est res et pena. quod doli exceptio sit subsidiaria eadē. l. §. fi. et de pacto procuratoris qñ prosit vel noceat domino de pacto magistri societatis an prosit vel noceat societati. j̃. e. l. item magistri. ⁊ de dictione item an sit repetitiua, et an rectores ciuitatū vel consules ville possint pacisci in preiudicium ciuitatis vel ville, an tutoris pactum noceat
6 pupillo. j̃. e. l. tutoris. ⁊ an possit facere † pacē inimicis pupilli, an pactum venditoris preiudicet emptori. j̃. ea. l. si cum emptore. ⁊ an vtilis preferat directe. et si procurator meus vendidit equum meum nondū tñ receperat pretium si denuncio emptori ꝙ non soluat an soluendo liberetur. ¶ In cōtractibus qui re contrahuntur non oritur obligatio nisi quatenus de re peruenit. j̃. e. l. si tibi decem. et an valeat pactum quod faciunt vsurarij qd̓ debitor teneat̃ sibi post terminum presentare pignora argentea sub pena. et si venditor sit deceptus vltra dimidiam iusti pretij et dixit ꝙ si plus valebat illud donabat, an agere pos-
7 sit quod suppleatur iustū pretiū. † an pactū ipso iure tollat obligationē naturalem vel ciuilē. e. l. si tibi. §. quedā. et an ex contractib⁹ oriatur sola naturalis vel naturalis et ciuilis. et an si

a ¶ Nullus cōtractus. Adde Bar. in. l. ij. ff. si cer. pe. et de cōtractibus innominatis vid̓ per glo. in. l. j. ī ꝟ. postulabis. C. de rer. permut. et ibi Bal. Panor. in cū venerabilis. ꝟ. quero qꝛ permutatio. de except.

infirmus remittat iniuriã possit postea liberat⁹ agere iniuriarum.ius pignoris nudo pacto inducit̃ ⁊ cõtrario tollitur ea.l.§.de pignore.⁊ an cõuentus hypothecaria sit obligatus si pater paciscit̃ filio vt extraneo nõ valet si vt filio sic q̃ ad vtilẽ.ea.
8 l.§.si pactus.⁊ brocardus qđ ab initio nõ valet†pactum factũ cũ venditore porrigit̃ ad emptorẽ eadem.l.§.pactũ cõuentum.⁊ an possit venditor esse testis in cã emptoris.an pactum possessoris hereditatis prosit vero heredi eadẽ.l.§.cum possessore.an pactum filij vel serui prosit dño vel patri eadẽ.l.§.si.⁊.l.heredi.vbi paciscitur pater filio vt filio vt querit̃ vtilis eadẽ.l.⁊ heredi.§.nos aũt.an filiusfa.hodie alienando piudicet patri eadez l.§.filiafa.⁊ an ius conditionale vel nondũ quesitũ possit remitti pacta in rem porrigunt̃ ad oẽs quoꝝ interest paciscẽtis eadẽ
9 l.§.si.†an pactũ personale principalis ꝓsit fideiussori.j.e.l.nisi hoc actum est.de excep.cedendarũ actionuz.⁊ an pactũ fideiussoris ꝓsit pncipali.j.e.l.fideiussore.an fideiussor in rẽ suã dicat̃ ꝓprie fideiussor vt ꝯtineat̃ sub statuto de fideiussore loquente.j.e.l.sed si fideiussor.an pactũ vni⁹ correoꝝ ꝓsit alteri.j.e.l.idem in duob⁹.an facto pacto principali ꝓsumat̃ factũ fideiussori eadẽ l.§.psonale.⁊ an ꝑ prorsus extraneũ querat̃ exceptio ĩ plurib⁹ eandẽ obligationẽ ꝑticipantib⁹ an pactũ vnius prosit vel noceat alijs.j.e.l.si vn⁹ ex argẽtarijs.⁊ an nouatio vel iuramentũ
10 vni⁹ ꝓsit alijs.†an hñtes guerrã si faciunt treugã finita treuga videant̃ redire ad guerrã eadẽ.l.§.si cũ reo.pulchra de pactis de nõ petendo ⁊ eoꝝ effectu eadẽ.l.§.pactus.⁊ an tollãt obligationem ipso iure ⁊ quomodo in pactis versat̃ factũ ⁊ in stipulationibus ius.⁊ an ex ꝯtibus oriatur sola naturalis vel naturalis ⁊ ciuilis.Itẽ an idẽ in pactis tacitis ⁊ si primũ pactũ de nõ petẽdo habebat ṽba derogatoria an possit tolli paliud de petendo.⁊ qđ si primũ erat iuramẽto firmatũ.⁊ si prior creditor fecit pactũ de nõ petẽdo postea faciat de petẽdo an sit prior vel posterior.an dicat̃ ablatio vel dilatio si fiat vsq̃ ad centũ annos.⁊ si ecclĩa ĩpetrauit rescriptũ qđ nõ curreret pscriptio nisi cẽtenaria an valeat.†dolus futurus non põt remitti eadẽ.l.§.illud.⁊
11 an possit inueniri modus ꝙ tutor vel alius liberet̃ a dolo futuro.an faciens pactũ de nõ agendo depositi possit agere rei ven.an qui remisit graue iniuriã possit agere iniuriarũ.Itẽ si cõuenim⁹ ꝙ si inuenirẽ te i vineã meã ꝙ possim te ipune ṽberare an valeat pactũ.⁊ an pactuz valeat de nõ reducẽdo ad arbitrium boni viri.an si negaui me non hr̃e.xx.videar negare de.x.ea.l.§.si cum.x.pactũ sup obligatiõe vni⁹ alternatiuoꝝ tollit obligationẽ in totum sec⁹ in obligatione gñis ea.l.§.sed si stipulatus.Si peto vnũ alternatiuoꝝ pcise ⁊ absoluit̃ reus si postea iteruz peto alternatiue an obstet exceptio rei iudicate.⁊ quid sit in obligatione gñis ⁊ cui⁹ sit electio pactũ sup toto.ob.in ꝑte ead.l.§.itẽ si pactus.⁊ pactũ sup fundo nocet in vsufru.⁊ an idẽ ĩ alijs seruitutibus an acceptilatio inutilis valeat vt pactũ ea.l.§.sz
12 si acceptilatio.†Seru⁹ hereditarius sibi ⁊ hereditati iacẽti põt pacisci sed futuro heredi nominatim nõ.ea.l.§.si.pupillus põt pacisci in suum cõmodum non in lesionẽ.j.e.l.cõtra iuris.in libera peculij administratiõe nõ intelligit̃ donatio ea.l.§.si fili⁹.⁊ facit ad arbitriũ concessum ꝑtãti restringendũ ad ius cõe ⁊.l.seq.finautẽ facit qđ si duo fratres acquisiuerũt locũ ordini suo cum certis pactis qđ ordo teneat̃ seruare pacta vel dimittere locum.Quinq̃ modi intercedendi ꝓ alio.j.e.l.in psonam.§.j.qñ teneat cõtra legẽ vel ꝑter.l.vide.j.l.pacisci.⁊ qñ venditor teneatur de vitio vel morbo ad hoc vt exceptio personalis principalis cõpetat fideiussori vide.j.ea.l.qđ dictum.an quis possit vnitm̃ heredũ suoꝝ ꝓuidere.vide.j.e.l.auus.Quod ius agnatiõis
13 †vel sanguinis pacto tolli nõ possit.j.e.l.ius agnationis.cõuẽtio generalis nõ porrigit̃ ad dolo occultata.j.e.l.tres fratres.⁊ an porrigat̃ ad fideicõmissum reijciendũ.Si mãdato meo alij tradis mihi agẽti ob.exceptio.j.e.l.si cũ fundũ.an administratores rei publice possint gratis remittere.j.e.l.imperatores.an ius publicũ possit remitti.j.e.l.ius publicum.⁊ qđ ius remitti possit.in obscuris cõtra quẽ fiat interpretatio.j.e.l.veteribus.⁊ in contractib⁹ iudic.testamentis sententijs ⁊ alijs pactũ libera tori sz sine causa.j.eo.l.ta'e ⁊ an exigat̃ pñtia debitoris et qđ pactum fit ꝑ verba de presenti stipulatio de futuro.⁊ de verbo infinito.⁊ an valeat talis dispositio testatoris relinquã tibi de
14 cem.⁊ an valeat confessio sine causa.†an possit renũciari appellationi ea.l.§.qui prouocauit.⁊ an iudex appellationis mittat sñiãz executioni.pactũ inter heredes nõ preiudicat creditori eadem.l.§.post diuisionem.⁊ an procurator in rem suam ex parte rei possit a creditoribus conueniri.ex voluntate presumpta paciscentium pactũ porrigit̃ ad alios de quibus in pacto non fit mentio.e.l.§.pater.⁊ pulchra de noibus proprijs ⁊ appellatiuis quod magis attendit̃.⁊ qđ omissum quãdoq̃ habetur pro expresso.⁊ an emens vsum nemoris sibi ⁊ filio si postea habeat plures filios oẽs possint vti nemore.⁊ si desperans de filijs eme bat in manib⁹ fratris sui.sed postea habeat filios possit tales emptores reuocare.de pacto vestito rei interuẽtu ⁊ rei traditione.j.e.l.si intra.⁊ de cõtractibus noĩatis ⁊ innominatis an fiat per si vel ꝑ vt.onus tributorum sequitur possessorẽ.j.ea.l.inter debitorem.de pactis circa naturalia ⁊ substãtialia contractus
15 j.e.l.in emptionib⁹.†tutor tenet̃ in sua persona seruare pactum quod fecit cum creditoribus pupilli.j.e.l.cum in eo.⁊ quid si fecit diuersa pacta.⁊ auth.minoris debitor.locũ habeat in tuto re testamentario.⁊ an habeat locuz in filio dato curatori patri vel matri furiosis.⁊ an habeat locũ in fratre.Pactum in diuisione oppositum est nudũ.j.e.l.diuisiõis.Qñ liceat argumenta
16 ri†de cõtractibus^a ad vltimas voluntates.j.e.l.pactum inter
a heredẽ ⁊ an quis possit renunciare iuri suo.⁊ an quod lz defuncto liceat heredi.In pactis contrarijs vltimum valet.j.e.l.emptor.In pactis statur generalitati nisi aliud appareat ex actis vel voluntate paciscentium.e.l.§.lucius.Pactũ in traditione appositũ seruatur.j.e.l.in traditionibus.Pactum ꝙ quis non teneat̃ nisi inquantum facere potest.valet.j.e.l.si quis crediderit.⁊ quid si creditor efficiatur eque pauper sicut debitor an tũc
17 pactum seruabit̃.Quod põt fieri per†legem ⁊ per pactũ.j.eo.l.non impossibile.Et quod põt consuetudo potest ⁊ pactũ.error impedit effectum pacti.j.e.l.si cum te.⁊.§.j.Epistola nõ facit coheredem.j.e.l.epistola.Omne pactũ regulariter transit ad heredem nisi appareat esse personale ea.l.§.si inter debitorem.In tributis non valet pactum in preiudiciũ fisci ea.l.§.pactum.Et pactum temporale nõ trahit̃ ad perpetuum ea.l.§.de inofficio.
18 †Pactum de quota parte litis non valet.j.e.l.sumptus.lz Ja.de ra.dicat contra.Qui habet exceptionẽ non est in mora.j.e.l.si pactus seruus.Fructuari⁹ ex suo pacto acquirit fructuario.j.e.l.si debitor pactũ de non petendo ex vna parte non reciproca.j.e.l.si cõuenerit.Prestatio vsurarũ pro futuro tpe facit cessare petitionem sortis interim.j.e.l.qui in futurum.⁊ qui soluit vsuras nec dixit pro quanto tempore ad quantum tempus extendantur.¶Pactũ potest esse ex vna parte reale ex alia personale ea.l.§.si altera.Re integra solus consensus resoluit emptionem.j.e.l.ab emptione.⁊ re non integra requirit̃ actus retro similis.et quid de eo qui constituit se nomine emptoris possidere.an si venditur procuratori et eius noĩe constituit venditor se possidere querat̃ possessio dño.An pactũ de recedẽdo ab emptione secuta traditione ⁊ non soluto pretio pariat exceptionem in pretio.Et si emphyteuta vẽdit rem postea dissoluat contractus debeat habere dñs laudemiũ pro duabus venditionibus per eos nobis acquiritur pacto qui possunt per stipulationem acquirere.j.e.l.per quos.magis habet̃ rõ necessarioꝝ ꝙ extraneoꝝ.j.e.l.imperator.Et si est cõsuetudo ꝙ proximior agnat⁹ admittat̃ ad recuperandũ rẽ vẽditã.⁊ emphyteuta vẽdit.qs ꝓferat̃ in reuocãdo†agnat⁹ vel dñs.an valeat pactũ qđ quis nõ
19 possit alienare rẽ suã ⁊ facere quicqd vult de ea.j.e.l.nemo.Exceptio quesita fideiussori non tollitur per pactũ principalis sine consensu fideiussoris.j.e.l.fin.

1 ¶Principium.l.j.ff.de pac.de quo iure naturali loquatur.
2 Iperbolica locutio idem est quod excussio veritatis.

Huius edicti. Diuide totũ titulũ in partes:q2 primo commendat vsq̃ ibi pactũ aũt.Ibi ponit determinationẽ verborũ vsq̃ ibi est autẽ pactio.ibi ponit significatũ eius vsq̃ ibi cõuentionis verbũ.Ibi ꝓsequit titulum ꝑ eius generalem significationẽ vsq̃ ibi sed cõuentionũ.Ibi ꝓsequit̃ per diuisionẽ vsq̃ ad.l.iuregentiũ.§.ptor.Ibi ꝓsequitur ꝑ formã edicti vsq̃ ad.§.qđ fere.Ibi ꝓsequit̃ ꝑ qõnes circa materiam
1 vsq̃ in fi.¶†Querit glo.de quo iure naturali loquatur.⁊ dicit ꝙ non de eo qđ est ab instinctu nature.⁊ in hoc bene dicit q2 nõ cõuenit aĩalibus irrõnabilib⁹.Sed dicit glo.qđ loquit̃ de iure naturali qđ gẽtiũ appellat̃.Sed nec de hoc videt̃ loqui q2 est species opposita iuris naturalis.vt.j.de ꝯdic.indebi.l.si id qđ ⁊.s.de iusti.⁊ iure.l.ex hoc iure.Loquit̃ ergo de quadã rõne naturali que est ad tuendũ pacta.⁊ est media inter iusgentiũ ⁊ naturale.vt ꝓbat̃ expresse.s.de iust.⁊ iure.l.j.§.ius priuatum.⁊ habes bonã glo.insti.de iure naturali.in pñ.Et dic vt dixi.j.de condi.inde.l.si nõ sortem.§.libertus.¶Item dicit gloss.quod
b iperbolice loquit̃ ꝙ non est verum.sed ꝙ dicit fidei hominum^b nõ intelligas de fide diuina sed solũ de fide que debetur hominibus et q̃ seruat̃ circa pacta attendenda.nõ ergo loquit̃ de fide catholica sz de fide humana quã graue est fallere.j.de ꝯstit.
2 pecu.l.j.Nec ob.j.de mino.l.j.vt ibi no.¶†Et dic ꝙ iperbolica locutio idem est qđ executio veritatis vt ibi:Frigidi⁹ glacie pectus amantis erat.de qua iperbolica locutione dixi in alphabeto dictione iperbolice.Jac.de arc.Richar.⁊ Ray.

a ¶De contractibus.Adde Bar.in.l.fi.ꝟsic.⁊ si arguit.ff.cõia ꝑdi.⁊ in.l.pactum.⁊ ibi glo.in ꝟsicu.diui Marci.Dy.post Bul.de cu.isto tit.et in.l.si titio aut seio.j.de le.ij.Bal.in.l.fi.ĩ pñc.C.de leg.gl.insti.de leg.fus.cani.in ver.adimere bar.in.l.seruuz filij.§.cum q chirographum.ff.de leg.j.⁊ in.l.iure ciuili.de condi.⁊ demõ.Lau.de fano in l.in quorum.ff.de pigno.

b ¶Fidei hoĩum.Adde Bar.post tex.in.l.j.de cõsti.pecu.Bal.hic refert Aristotelem admonuisse Alexan.vt ꝓmissa seruaret text.ad hoc in epistola inter claras.C.de sum.trin.⁊ fid.cath.in c.actũ ⁊ ibi Panor.de verb.sign.

1 ☞ Accusatiuus et ablatiuus an inter se differant, et qualiter.
2 Copulatiua et, que solet augere an aliquando diminuat.
3 Pactum factum per iocum non tenet.
4 Promittens mihi dare decem titio cũ mea non intersit an erit pactum.
5 Pactum an reconualescat si mea interesse incipiat.

Pactum. ¶ Hic ponit quandã designationẽ pacti, et infra statim subijcit diffinitionẽ ibi et pactio est. Ibi nomẽ pacis. de pace habet extra de treuga et pace. et ibi summistas et in vsi. feud. de pace tenẽda. et de pace iura. firmã. et pulchra dixi. C. de cad. tol. in pnc. ¶ Oppo. quod nõ sit bona diffinitio. Nã si cõuenio inter me et te quod detur aliqd tertio inter me et te tñ nõ est pactũ quod cõcedũt quidã: et ideo supplẽt diffinitionẽ: vt pz in glo. Alij dicũt et melius qd est pactũ inutile tñ et ideo dicit Azo in summa pactoꝝ quedã sunt vtilia: quedã inutilia. Et nota quod textus dicit in idẽ et sic in accusatiuo, nõ aũt dixit in eodẽ et sic in ablatiuo. Et est ratio secundũ
1 eos vt Azo in summa: qr accusatiuus † denotat qd obligatoriũ ablatiuus non. si eñ consentis in eodẽ puta q planete sunt in celo, nõ tñ est pactũ: qr nõ est obligatoriũ, sed si conuenimus in idẽ significat aliquid inducendũ per cõuentionẽ. nam super pterito et iã facto non dr fieri cõuẽtio. arg. ff. de verb. obli. l. stipulationũ. §. stipulatio. ¶ Sed certe ego nõ video drĩam inter accusatiuũ et ablatiuũ nisi dicas q qñ prepositio iungit cũ accusatiuo denotat cõuentionẽ super aliquo nondũ facto et in esse producto et tunc est obligatoriũ cũ obligatio semper verbis futuris cõcipiatur, vt. d. l. stipulationũ. §. stipulatio. Sed qñ iungitur ablatiuo tunc denotat aliquid psens iam factũ et in esse pductũ. et super verbis psentis temporis non cõstituit obligatio. cum ergo hic loquat de pacto qd est obligatoriũ dz futurũ respicere et ideo subiungit accusatiuũ. ad hoc faciũt illi versus: In campo curro si sis bene dicis in illo. Si sis exterius in campũ sit tibi cursus. et qd dixi. ff. de senato. l. fin. et C. de pcurato. l.
2 si. et aut. ibi posita. ¶ Itẽ nota hic quod copulatiua † et, que so
a let augere hic diminuit secundũ quod exponit glo. de quo dic quod aut coniunctio ponitur inter diuersa vt regulr fieri debet tunc hz augere secundũ naturã suã ppriaꝫ, vt. ff. de leg. ij. l. hoc legatũ. et. l. hec adiectio. aut ponitur inter eadẽ, vt est hic qr idẽ est placitus et cõsensus: tunc cũ secundũ naturã suã augere nõ possit abijcit de medio vt hic et diminuit contra suã naturã vt ff. de fundo instructo. l. quesitum. §. pen. et. l. cũ de lanionis. §. cui et de sup. lega. l. legata. et facit. ff. ad trebel. l. sceuola. vbi obligatur qd directo valere nõ põt Jac. bu. et de significato huius copule et, plene dixi in alphabeto dictione et. ¶ Itẽ nota qd si pactũ
3 † fieret per iocũ non obligaret vt. ff. de act. et obli. l. obligationũ substãtia. §. fi. ¶ Et que sit differentia inter pactum, cõtractuꝫ, et conuentionẽ dic vt dixi. ff. de verb. sig. l. labeo. secundo in fine.
4 ¶ Deinde querit hic glo. si promitto tibi † q dabo. x. titio cum mea non intersit, an erit pactũ. Jo. dicit q sic. et de necessitate videt q quo ad verba sit pactum lz non quo ad efficaciam vt. C. de ꝯheu. et cõmit. stipu. l. iij. et opi. Jo. approbat Bul. qd sit verum pactum cõsiderata forma, sed cõsiderata materia nõ quia mea nõ interest. ¶ Do. Oldr. tenet oppositũ. et ad. l. Joã. rñdet q in obseruantia illoꝝ pactoꝝ de qbus ibi mentio habet paciscentium vertit interesse. arg. ff. de lega. j. l. seruo legato. §. si testator. Odofr. etiã tenet q nõ est pactuꝫ pprie. Azo. in summa q nõ est pactum sed conuẽtio. Ray. tenet gl. et Bul. et si hoc pactum erat stip. vallatum pducit ius agendi si postea ceperit interesse vt subijcit. B. secus si nõ ceperit interesse et ita põt intelligi opi. ꝯtraria. ¶ Itẽ dicit ipse Ray. qd hoc pactũ operat aliũ effectũ qr si iste pmissor erat debitor meus soluendo ille liberat a me, vt. ff. de solu. l. si cum cornelius. lz gl. hic dicat contrarium et male. et. §. qui sibi. quẽ allegat loquitur in filio adiecto ad obligationem patri querendã, nos autẽ loquimur in extraneo et ad liberationem querendã soluenti vñ cessat illa ratio vt ibi patet in litera et in hoc errauerunt glo. et antiqui. Ray. ¶ Itẽ querit ipse Bul. qd si mea nõ intererat tũc sed postea cepit interesse
5 vt qr succedo illi cui dari debebat † nunqd reconualescit pactũ seu stipulatio que ab initio nõ valebat. vr q non arg. ff. de leg. j. l. cetera. et de verb. obli. l. existimo. Ipse tñ contrarium et iura allegata loquunt quãdo respectu forme errabatur in stipulatione vel pacto et videtur peccare in forma quãdo peccatur in persona vel verbis vel mixta cõsideratione. In materia peccatur qñ promittis alteri te daturũ vel facturum et mea non interest. et ideo potest conualescere tũc si incipiat interesse, arg. ff. de acceptilatio. l. an inutilis. ff. ea. si vnus. §. neqꝫ acceptilatio. de rescin. vendi. l. cum emptor. et pro hoc. d. l. stipulatio ista. in prin. de verbo. obli. et. l. inter stipulantem. de euic. l. habere licere. et. d. l. stipulatio ista. §. quesitũ. et ille est verus casus illius. §. et pro hoc. ff. de solu. stichum aut pamphilum. §. aliquando. et ad velleia. l. quãuis. §. si mulieri. ad hoc facit. ff. de ver. obli. l. liber homo. §. decẽ. et gloss. ibi posita. ¶ Querit etiam glo. an verbũ promissionis referatur ad stipulationem de quo dicam. ff. §. proximo.

1 ☞ Nomen cõuentionis est adeo generale qd singulariter pactum excedit et infert quamlibet speciem contractus.
2 Genus illud dicitur qd representatur in qualibet sui specie.
3 Verbum promissio, an importet stipulationem vel nudam promissionem.
4 Stipulatio quia habet in se consensum an producat naturalem obligationem vel ciuilem.
5 Pollicitatio an habeat naturalem obligationem.

1 Conuentionis verbum. ¶ † Nomen cõuentionis est adeo generale qd singulr pactũ excedit et infert quãlibet speciem ꝯtus. h. d. vsqꝫ ad. l. labeo. ¶ Et diuide qr prio ponit dictum vsqꝫ ibi ad oia. ¶ Ibi declarat dictũ vsqꝫ ibi nam sicuti. Ibi pbat dictũ per ratioẽs vsqꝫ ibi adeo autem. Ibi probat dictum ab authoritate pedij vsqꝫ ibi sed cõuentionũ. Ibi remouet quandã obiectionẽ vsqꝫ ad. l. labeo. ¶ In ver. adeo ibi nullam obligationẽ. Ex ꝯctu. et sic nõ ob. ff. de act. et obli. l. ex maleficio. §. si quis absentis. Ray. ¶ Et attende q iurisconsultus
2 vult pbare cõuentionẽ esse genus hoc modo. † Illud est genus qd representatur in qualibet eius specie. ff. de leg. iij. l. si quid horum. §. interemptũ. et si cer. pet. l. j. sed nomẽ cõuentionis repsentatur in quolibet ꝯctu vt patet in textu. ergo &c. ¶ Et per verba que sunt in litera colligunt et veniunt apparet q in hoc excedit pactũ et stipulationẽ remanet tñ conuentio vt dicit gl. sed hoc reprobat. Nico. nam hic accipit conuentio prout ad obligationes ꝯhendas vel dissoluendas pertinet vt patet dum dicit de quibus negotij cõtrahẽdi &c. Et illud qd subijcit nã sicuti &c. similitudinarie ponit. Dic ergo cõuentionis nomẽ gñale est cõtinens in se ꝯctus noiatos et innoiatos et pacta tam nuda q vestita. pactũ vero strictius accipitur ad noiatos tm̃ et pacta ab
3 initio nuda, vt. ff. §. vlti. ¶ Glo. pcedentis. §. qrit si pferat † verbum pmissionis an intelligat stipulatio vel nuda pmissio. Et ibi tenet q aut pfertur a tabellione et intelligit stipulatio aut a testibus et intelligit nuda pmissio. ¶ Tu dic aut pfert dictio seu verbũ stipulationis, et tunc siue a lege siue ab homine intelligit de pfecta stipulatione: qr nõ est stipulatio nisi pcedat interrogatio et sequat pmissio, vt. ff. de ver. ob. l. j. et. ff. l. sciẽduꝫ. vbi de hoc. Si vero verbũ pmissionis tunc secus: qr nõ hz ordinẽ psuppositũ, et sic solẽnitas extinseca que non presumit. Et si dicas, quare ergo in verbo pmissionis distinguitur vtrum pferatur a tabellione vel a testibus, rñdeo qr presumit pro officiali q solẽniter fecerit, vt. C. de priuilegio dot. l. ij. de priuilegio fisci. l. j. Sed qñ profertur a teste cũ pmissio sit genus refertur magis ad nudã pmissionẽ q ad stipulationẽ: qr genus dz referri ad eã speciẽ que est magis rudis et informis, vt. ff. de fundo instruct. l. quesitum. §. illud nisi ratione publici officij aliud inducatur, vt in tabellione dixi. lz quidam distinguant an testes sint iurisperiti, et tũc idẽ quod in instrumẽtis. Cõmunis tñ opinio est quã predixi, qr testis dz necessario cõcludere, vt. C. de pba. l. ad probationẽ. et de testibus. l. testium. de hoc nota. et dixi. C. de vsur. l. j. et in alphabeto dictione pmissio. et. ff. eod. l. iurisgentium. §. qd fere. ¶ Opponit glo. ad hunc. §. q stipulatio fiat sine verbis. et C. de rei vxo. act. l. j. in prin. Solu. illa loquuntur de stipulatiõe
4 tacita a iure ficta: hic de vera. ¶ † Itẽ opponit si stipulatio hz in se consensum ergo pducit naturalẽ obligationẽ, sed dicitur q solam ciuilẽ pducit, vt. ff. e. l. legitima. Sol. dicunt quidam q producit tñ ciuilem que tñ ciuilis hz effectum naturalis. nã et ius ciuile effectum naturalis obligationis ab initio põt impedire, vt. ff. de fideiusso. l. cum lex. et. l. si non sortẽ. de condic. indeb. ergo et effectũ naturalis potest tribuere. Tu dic qd hz in se naturalem et ciuilẽ. nã vbi est dare causas est dare effectus, vt. C. de alie. iudi. mutan. cau. l. vnica. Sed in stipulatione est dare cãm naturalis obligationis. s. cõsensum. Itẽ cãm ciuilis scꝫ approbationẽ iuris ciuilis: ergo vtraqꝫ adest. pro hoc facit q in acceptilatione est naturalis, vt. ff. de acceptil. l. an inutilis. §. fi. Et q in stipulatione insit vtraqꝫ. s. ciuilis et naturalis videtur clare innuere tex. ff. de cõdic. indebi. l. si fideiussor. et. l. fideicommissum. et
5 vtrobiqꝫ tetigi. † Sed an in pollicitatiõe est naturalis: et videt qd sic. ff. de edil. edic. l. sciendũ. §. pe. ver. pollicetur. ¶ Bul. contra: qr naturalis obligatio oritur ex cõsensu. ff. de solu. l. in his. §. imperator. hic autem non est consensus: et ideo non oritur naturalis sed ciuilis. et ideo dicit lex q est quasi debitum quod ex pollicitatione debetur, non autem vere debitum. ff. de pollicitationi. l. pactum. Jaco. but. et Bul.

a ¶ Et de hac dictiõe et, vide bar. hic et in. l. gallus. §. idem. de. libe. et posthu. Cardi. in cle. ff. de testa. et. c. cũ oẽs de constit. l. qdcũqꝫ. §. si ita. de aqua plu. ar. l. supra iter. §. offiũ et ibi Bar. de here. insti. Car. i cle. iij. de procur. et in cle. j. §. fi. d sup. neglige. plato. et in cle. ij. de rescript.

1 ☞ Que fiunt per absentes debent fieri per nūciū vel ep̄la̅m.
2 Ex puris particularibus nihil sequitur generaliter secundum dialecticos.

Labeo ait. Quia pactū fit p cōsensum et sine eo nō est. Non ob.insti.de stipu.§.itē verboz vt ibi no.z vide qd dicaz.j.l.prima.hic prosequit̄ materiam pactoz per diuisiones. ¶ Et breuiter hic colligūtur due diuisiones ideo q2 vnū cōtra
1 riorū dat aliud intelligere. ¶ Et nota† ꝙ ea que fiunt inter absentes debent fieri mediante nuncio vel epistola vt hic z.j.de cōtrahen.emp.l.j.in fi.hoc verū in expressis sed in tacitis valent etiā sine nuncio vel epistola,vt.C.de pactis.l.ij.z.l.si creditores.
2 Et attende ꝙ† ex puris particularibus nihil generaliter sequitur secundū philosophū z dialecticos,z pbatur.j.de rebus du.l.si is qui ducenta.§.vtrū.z hic videt̄ innui cōtrarium. Ibi sed etiam tacito cōsensu vbi est reprehensio labeonis,vt tollat̄ hic oppositio sunt hic posite oēs glo.z maxime vltima. ¶ Et oppositio est talis,si verū est ꝙ qñq3 tacite cōueniunt z qñq3 valet conuentio tacita nō propterea sequitur ergo creditor reddēdo pignus vr̄ tacite conuenire ꝙ sit debitor liberatus.qd ergo? Respondeo cōstruēdo literā sicut glo.vel dic si tacite videntur cōuenire quandoq3 z nō est hic dare ratione quare non valeat hic plus ꝙ ibi ergo z hic valet.Eādē oppositionē forma in.l.se. ¶ In glo.j.ibi item alia expressa.z hic alia vbis alia re. ¶ Ibi que fiunt re vel verbis,vt z supra.l.j.§.adeo.Jacob.

1 ☞ Ad remissionem principalis sequit̄ remissio accessorij non econtra.
2 Chirographum repertum penes debitorem siue sit cācellatum siue non:an probet debitum esse remissum.
3 Instrumentum repertum cancellatum vel nō cancellatū penes debitorē an faciat presumi instr̄m esse redditum p creditorem.
4 Obligato tibi nomine debitoris si restituas mihi instrumentū pignoris an videaris debitum remisisse.
5 Instrumentum traditum debitori per creditorem quando operetur debiti remissionem.
6 De vno debito aliquando possunt confici duo instrumenta.

Postꝙ̄. ¶ Querit gl.rōnem diuersitatis inter cautionē redditā z pignus reddi tū.Et reprobat rationē.M.z Yr.que est bona z vbasi recte intelligat̄.M.enim z Yr. quod in cautione cōtinetur vis obligationis ne dixerunt ius vt gl.dicit.Uñ ipsi voluerūt dicere qd in cautione cōtinentur verba ex quibus sequitur z pbatur obligatio z est expressum.j.de pign.l.cū tabernā.C.de don.l.j.z de leg.j.l.seruū filij.§.eū qui.z ideo reddendo talē cautionē seu instr̄m ex quo poterat obligatio pbari tacite videtur pacisci de non petendo,sed pign9 nō cōtinet ius debiti:z ideo remissio nō inducit liberationē.z iste fuit ver9 intellectus.M.z Yr.nō tñ reprobo aliā rōnem ꝙ glo.ponit secundū Jo.Dy.etiam reddit aliā rationē.j.de leg.j.l.si tibi homo.i pn.
1 videlicet† q2 ad remissionē pncipalis sequit̄ remissio assessorij z nō ecōtra,vt.j.qui.mo.pig.vel hypothe.soluit̄.l.lucius.et de vulg.z pu.sub.l.ex pupillari.z ideo ad remissionē pignoris qd est assessoriū nō sequitur remissio debiti quod est principale,vt j.de remis.pig.l.creditricē.z ibi nota sed ad remissionē principalis sequit̄ remissio assessorij,vt.j.de reg.iur.l.cū principalis de fideiussorib9.l.fideiussor.z.l.stichum.§.a titio.in fi.z vide qd not.extra vt lite pen.c.iiij.de renun.c.sane.z de offic.deleg.c.corā.in prima glo. ¶ Sed an videatur remissum pignus illud restituēdo? videt̄ ꝙ nō arg.j.de dona.l.filius.z de proba.l.cū de indebito.Contrariū tenet Ray.p.l.j.j.de libera.leg.z vide ad hāc materiā.j.fam.herc.l.si pignori. ¶ Itē querit gl.si chirographum
2 †penes debitorem[a] reperiatur cancellatū vel nō cancellatū an
a videatur remissum debitū. ¶ Glo.distinguit:q2 aut pbat̄ qd creditor reddidit debitori z tunc tacite videtur remissum debitū vt hic.aut non probatur redditū z tunc aut reperitur cancellatū penes creditorē z p̄sumit̄ liberatio,vt.l.si chirographū.j.de proba. ¶ Aut reperit̄ penes debitorē:z tūc aut debitor erat familiaris seu domestic9 creditoris z nō presumit̄ liberatio:q2 p̄sumptio est qd sibi subtraxerit.C.de latina liber.toll.l.vnica §.ille aūt.z in quib9 causis cessat lōgi tēpo.prescrip.l.j.aut non erat domestic9 vel familiaris creditoris z tūc l3 non pbet plene liberationē inducit tñ qualēqualē p̄sumptionē,vt.d.l.si chirographū. ¶ Alij dicūt ꝙ ēt si reperiatur cancellatū penes creditorē ꝙ nō facit plenā pbationē liberationis si debitor erat familiaris creditoris:q2 sicut potuisset sibi furari ita z cancellare, imo fortius.Quare dicunt qd eo casu quo debitor est familiaris vel domestic9 creditoris,siue reperiat̄ penes debitorem cancellatū siue penes creditorē qd idē sit p dictas.ll.z.C.de sol.l.qd debitori.z tunc deferet̄ sacramentū creditori z non debitori in vsib.feud.qd iuris sit si de inuestitura inter dñm z vasallum.c.vno.§.j.z de cōtētione inter do.z vasal.de inuestitura.c.j.z de cōsuetudine recti feudi.c.sacramētū. ¶ Ubi aūt debitor esset talis p̄sona in qua nō caderet suspicio:tunc eidē deferret̄ sacramētū.z p hoc.j.de iureiur.l.admonēdi.Jac.aūt de are.hic z alibi
3 tenet expresse† qd instrumēto reperto penes debitorē cācellato vel nō cancellato p̄sumat̄ redditū p creditorē.z ita intelligit.l.si chirographū.Et q2 liberatio fauorabilis est,vt.l.arrianus.de act.z obli.Et pro hoc vr̄ expressum.j.de furtis.l.fullo.§.vlti.et.l.qui tabulas.z.C.de solu.l.pecunie.dū dicit ibi maiorē.qd est cōparatiuū z sic p̄supponit positiuū.et p hoc eo.ti.l.iductū.et glo.ibi posita.Uñ ipse Ja.distinguit:aut cōstat instr̄m redditū debitori p creditorē et liberat̄ debitor vt hic.aut non cōstat redditū:et tūc aut debitor allegat debiti donationē factā et ad ei9 pbationē inducit instr̄m cancellatū z nō sufficit talis pbatio nisi de donatione pbetur:q2 donatio nō p̄sumitur cū donare sit perdere,vt.j.de dona.l.fili9.z de proba.l.cum de indebito.Aut allegat debiti solutionē z ad ei9 pbationē instr̄m cancellatū inducit:tunc aut nō est domestica p̄sona z statur tali pbationi.ita intelligat̄.l.si chirographum.z alie.ll.s.ad hoc allegate.aut est domestica p̄sona z nō sufficit sed presumit̄ furtiue ablatū.vt.d.l.vnica.l.ille aūt.C.de lati.liber.toll.z.d.l.j.C.j qb.cau.cessat lōgi temporis prescri.hanc distinctionē etiam approbat Old.d.§.ille aūt vbi de hoc dixi.Et hāc opi.qd instr̄o cancellato reperto penes debitorē p̄sumatur debiti remissio tenet gloss.lxxvj.dist.c.hunc numerū,alias est.§.sub.c.scire d3 z de hoc ibi per Archi.qui inherere videtur opinioni huius glo. ¶ Guli.de suza.in qōnibus suis de fide instru.tenet opinionē Jaco.de are.z Cy.C.de proba.l.si de possessione.et ego eā obtinui corām magnis peritis. ¶ Spec.sequi vr̄ opi.gl.de instru.edi.§.postꝙ̄.ver.pen. ¶ De ista materia no.p Odofr.C.de fide instru.l.j.et d.l.qd debitori.de sol. ¶ Alber.etiā papieñ.dicit qd si creditor pmisit reddere instrumentū crediti debitori qd est presumptio qd fuerit sibi solutū:q2 nō sine cā presumitur reddere pmisisse,z allegat.C.de nō nume.pecu.l.in cōtractibus.§.super ceteris.Sed qñ sponte reddit instrumentum tunc est sola presumptio taciti pacti de non petēdo.Et p̄dicta dicit idem Jaco.de are.se induxisse ad aliā similem qōnem: Quidā clericus retinebat sigillū cuiusdā epi:reperitur in quadā litera dicto sigillo sigillata quod ep̄s donauit quedam illi clerico:negat ep̄s se fecisse donationē.Dicit Jac.ꝙ onus probandi donationem incumbit clerico,z quod illa litera volūate epi fuerit sigillata pter presumptionē familiaritatis z sigilli qd tenebat. ¶ Querit Gul.
4 de cun.obligaui†tibi p centū nomē debitoris mei qui erat mihi obligatus ad ducenta,reddidisti mihi instrumentū quero an videaris remisisse debitum.Dicit ꝙ nō arg.huius.l.de leg.primo.l.seruus filij.§.qui chirographū.de mili.testa.l.titius.z arg.j.e.l.si vnus.§.in summa.Et q2 possum cōsequi ex redditione instrumēti aliā vtilitatē.s.q2 possum exigere debitū.Nō ob.l.labeo.s.eo.q2 loquitur de instrumento debiti principalis hic in instrumēto pignori obligato,z sic assessorio vt dixi.s.secūdū Dy.et pbatur.d.l.si creditricē.C.de remis.pigno.Ray. ¶ Itē querit pone qd vendidisti mihi domū p centū q̄ promisi tibi soluere domus petebatur a me vnde petij qd concederes mihi dictum instr̄m vendition.s cōcessisti et obtinui in cā:petis centū ego dico me liberatū q2 tradidisti mihi dictū instr̄m:nūqd bñ dico?dicit ꝙ nō:q2 instrumēti traditio hic potuit aliud operari ꝙ liberationē et quo ad aliud mihi fuit vtilis,et ideo liberatio non presumit̄.arg.j.de aur.et arg.lega.l.titia.§.seie.et.l.pedicu
5 lis.§.idē cū querebat̄.et de leg.j.l.si res obligata.† In casu ergo in quo non pōt aliū effectū habere operet̄ debiti remissionē alias nō.j.de pba.l.cū de indebito.et ar.j.de fundo instruc.l.fundus qui locatus.nisi p̄sonarū cōiunctio induceret p̄sumptionē donationis et liberationis,vt.j.de pba.l.pcula.et de dona.inter virū et vxorē.l.virū.Itē querit debebā tibi centū reddidisti mihi instrumentū z sic sum liberat9 ego idem instr̄m tibi retro tradidi nunqd ex hoc videar me reposuisse in pristinā obligationē?videt̄ ꝙ sic ar.j.e.l.si vn9.§.pactus.de adimen.leg.l.qd si iterū z de operis libert.l.plane.z ita videtur ꝙ tacita remissio sit sublata. ¶ Item q2 idem in tertia persona ergo multo forti9 in vnica.C.de dona.l.j.z de leg.j.l.si creditori. ¶ In contrariū videt̄ q2 instr̄m pōt aliā vtilitatē tibi afferre vt si vellem repetere qd solui tāꝙ̄ indebitū,vt.j.de furtis.l.qui tabulas.z.l.quidā tabularū.z.l.fullo.§.fi. ¶ Itē idem iuris non debet esse in obligatione sicut in liberatione ar.j.si cer.pet.l.eius qui in puinciā.§.quas vero.z de actio.z obliga.l.arrianus.de hoc.j.eod.si vnus.§.pactus cum contrario.j.de sol.l.stichum.§.naturalis. ¶ Dicit ꝙ in casu in quo mihi tradidisti simpliciter instrumētum z ego

¶ Penes debitorem. Concordat text.in.c.ecclesia.ij.in fi.extra vt lite pend.z ibi gl.

tum ⁊ ego postea tibi reddidi tua traditio fuit gratuita, vñ tibi reddēdo videor remunerare noluisse ⁊ me reponere in pristinā 3
obligationē in aut. de nō eligendo secundo nubē. §. j. coll. j. ⁊. j. mand. si vero nō remunerandi. §. idē papi. ⁊ de peti. here. l. sꝫ ⁊ si lege eo. §. consuluit. vnde poteris a me petere sicut prius. ar. j. de leg. ij. l. titia. §. qui in vita. ¶ Item q̄rit in quodā instrumento cōtinebat quod debebas mihi decē ⁊ titius quinqꝫ ex diuersis causis qđ esse pōt. j. si cer. peta. l. eo qđ a multis. reddidi tibi instrumentū nūquid per hoc videar remisisse debitū titio. ¶ Uidetur ꝙ nō q̄ sic alteri per alterū quereret quod esse non debet. j. de verb. ob. l. stipulatio ista. §. alteri. ne plus operetur tacitū ꝙ expressum. j. locati. l. quid ad certū. Dicit qđ peti poterūt quqꝫ a titio per illū cui redditū est instrumentū non autem per illum qui tradidit: q̄ reddendo ⁊ tradendo instrm vr̄ tradere quicqd contineret in eo. ar. huius glo. ⁊. C. de pactis conuen. super dote. l. fina. de dona. l. j. ⁊ de le. j. l. seruum. §. eum qui chirographū. Et pro hoc est lex notabilis. j. de libe. lega. l. si is qui duos. secūdo responso. ¶ Item querit q̄ aliquando de vno debito conficiuntur duo instrumenta, nec est inconueniēs, vt. C. de noua. l. fi. §. fi. ⁊. j. de testamentis. l. vnum. reddidi vnū debitori ⁊ aliud retinui nunquid videor remisisse: vr̄ ꝙ non quia nō restituo in totū probationes quas habeo. ⁊ hec videtur fuisse intētio. M. ⁊ Yr. ⁊ pro hoc. j. de his que in testamēto delent. l. fi. ¶ Sed ibi dici potest speciale fauore vltime volūtatis. de bono. pos. secundum tab. l. ij. §. si quis in duobus. ⁊ arg. j. de vi ⁊ vi arma. l. j. §. pe. qđ metus causa. l. non est verisimile. ⁊ de ritu nup. l. nō solū. §. de vno. ¶ In contrariū videt ꝙ operetur remissionē debiti ad hoc vt aliquid operetur. j. de le. j. l. si quando. ⁊. l. si res obligata. Et pro hoc induco. l. pro cōtrario allegatam: q̄ ibi faueamus volūtatibꝫ defunctoꝝ, vt. j. de inoffi. test. l. siue pars. ergo ⁊ hic faueamus liberationi, vt. j. de acti. ⁊ obl. l. arrianus. ⁊ p hoc j. de acquir. poss. l. iij. circa princ. in aut. vt liceat matri ⁊ auie. §. ad hoc. col. viij. ⁊. C. de diuersis rescrip. l. j. Gul. ⁊ idem Ray.

1 ☞ Res inquilini illate in domum conductam an censeantur obligate pro pensione domus.
2 Pupillus an videatur tacite obligasse res quas tulit in domū conductam.
3 Pupillus sine authoritate tutoris potest implere conditionē.
4 Mutus an possit pacisci ⁊ expresse consentire.
5 In obligatione conditionali an pēdente conditione possit agi.
6 Dicta in prefationibus censentur repetita in sequentibus.

Item quia cōuentiones.

¶ De materia huius. l. vide per Rofr. in libello de actione seruiana. ⁊ de saluiano interdicto ⁊ instit. de
a act. §. item[a] seruiana. in gl. ⁊ per Dy. in lectura sua. ⁊ plene dixi C. locati. l. certi. Et nō ob. huic. l. j. p dote. l. j. §. j. ⁊ de condi. ⁊ demon. l. titio centū. §. fi. vt in eis colligi potest. Ray. ¶ Glos. hic
1 tenet † ꝙ si inquilinꝰ res alienas inferat vel inducat dño sciēte ꝙ sint obligate p. l. aliena res. j. de pigno. act. Et idem tenet. d. l. certi. ¶ Jac. de are. hic ⁊ ibi tenet ɔ̄rium nisi dñi dolus interueniret patiēdo eas obligari. ⁊ allegat. C. que res pigno. oblig. possunt. l. qui filios. Et ad. l. aliena respondet ꝙ loquitur in domino expresse consentiente vel ratum habente vt ibi ptꝫ. ⁊ hanc etiam opinionē sequitur Cy. d. l. certi. ⁊ allegat. C. in quibꝰ causis pignus tacite cōtrahat. l. si non inducta. ⁊. j. si aliena res pi-
2 gnori data sit. l. si pbaueris. ¶ Itē querit glo. si pupillus † intulit res in domū cōductā an sint tacite obligata. Et vr̄ ꝙ nō: quia res minoruꝫ nō possunt alienari sine decreto, vt. C. de admin. tuto. l. lex que tutores. ⁊ per consequēs nec obligari, vt. C. de rebus alie. nō alie. l. fi. Et glo. tenet ꝙ non nisi tutor interueniat Odof. d. l. certi. tenet contrariū: q̄ hoc casu lex obligat. et ideo non videtur circūscriptus minor, vt. C. de in integ. restit. l. non videtur. Pro ⁊ contra faciunt que notaui. C. de legit. tut. l. fi. ⁊ de iure dot. l. vbi adhuc. ver. item quero an hec. l. locum habeat. ¶ Opinionē Odofr. sequitur Rofr. dicto ti. de seruiana. et pro ipsa opi. facit. j. de iure dot. l. mutus. ⁊. C. de rei vxo. acti. l. vnica. §. ⁊ vt plenius. vel saltē res poterūt per exceptionē retineri, vt. j. de rebus eoꝝ. l. penul. §. j. ¶ Dominus Richar. dicit concordando opin. predictas ꝙ si cum authoritate tutoris vel curatoris fuerunt inuecta ⁊ illata: tunc vera sit opi. Odof. alias opinio glo. per. l. j. de pred. mino. l. j. §. fi. ⁊. l. ij. ⁊. iij. ¶ Cy. dicit ꝙ si minor conduxit rem sibi vtilem ⁊ sic est vsus iure cōmuni: tūc sit vera opinio Odofr. alias opinio glo. ⁊ sic intelligit. d. l. vlti. C. de legit. tuto. q̄ ibi suscipiendo tutelam quā euitare poterat non vtebatur iure communi. ⁊ pro opi. Odofr. allegat. d. l. ij. de rebus eoꝝ qui sub tute. vbi si minor contrahit cū fisco eius bona tacite obligant. Opinionē Odofr. sequitur etiam Dyn. de quo vide in lectura sua dicto. §. item seruiana. instit. de actio. et
3 d. l. ij. de reb. eoꝝ. Et ꝙ possint obligari bene facit: † quia pupillꝰ sine tutore potest implere conditionē. j. de condi. ⁊ demon. l. cōditionibus. vbi de hoc tetigi. ⁊ pro hoc q̄ leges phibentes alienationē rerū minoꝝ loquuntur de alienatione voluntaria non de necessaria que venit ex necessitate a lege, vt. j. famil. hercisc. l. alienationes. ⁊ de lega. primo. filiusfami. §. diui. ¶ Guli. dicit ꝙ aut obligatio legalis tacita est inducēda sine facto minoris: ⁊ tunc bene obligantur bona, vt. d. l. ij. ⁊. iij. de reb. eoruꝫ. vbi de hoc dixi. Se vbi est inducēda facto minoris vt per inuectionem vel illationem que inducit tacitū consensum ex vno inducit tacita obligatio vt hic ⁊. j. in quib. cau. pig. tacite ɔ̄traha. l. eo iure ibi, quasi idē tacite conuenerit ⁊c. tunc tñ videatur cōsentire in antecedenti videtur consentire ⁊ in consequenti, vt. j. de postulā do. l. j. §. bestias. ⁊ de acquir. herd. l. pro herede. Unde cum voluntate minoris videatur induci cuꝫ non possit inducere exp̄ssam: ergo nec tacitam vt hac gl. et pro hoc. j. locati. l. qui ad certum. ¶ Sed huic videtur repugnare quod dixi de minore contrahente cum fisco cuius bona tacite obligant. Sed pōt dici ꝙ ibi obligatio principaliter ⁊ antecedens est solennis: ergo ⁊ cōsequens obligatio bonoꝝ est solennis. Sed vbi nō precedit solennis nec tacita debet induci per. l. in cōsequēti ex facto minoris. ⁊ sic potest loqui opi. Gul. et sic concordabit cum glos. que dicit ꝙ si authoritate tutoris fuerūt res inducte ⁊ sic solenniter tunc tacita obligatio legalis in bonis inducitur: ⁊ hoc est satis pbabile licet Jac. de are. vt dixi teneat ꝙ tacita semp inducantur siue fuerit inductio solennis siue non. ¶ Opin. etiam predictam Gul. sequitur And. vt si inductio sit solennis bona sint tacite obligata alias non. ⁊ pro hoc allegat. j. de solu. l. pupillo. ⁊ eam approbat Rayn. Si locator puidit sibi de pignore speciali, an inuecta sint obligata, Cy. tenet ꝙ non. d. l. certi. C. locati. q̄ sibi specialiter puidēdo vr̄ huic beneficio renunciare. arg. C. de pac. conuen. l. fi. ¶ Si chirographum sit illatū an cadat sub tacita obligatione dic vt no. p Cy. et dixi. d. l. certi. ¶ Item
b collígit glo. ꝙ mutus[b] pōt pacisci † ⁊ expresse consentire. Circa
4 quod dic ꝙ quedam sunt omnino tacita vt qñ verbis nō exprimunt, nec per equipollēs, vt est hic in rebꝰ illatis. Quedā sunt omnino expressa vt stipulatio vera que fit verbis expressis. j. de verb. obl. l. j. quedam sunt tacita respectu verboꝝ que nō exprimuntur, sed tamen sunt equipollentia verbis, vt facit mutꝰ qñ annuit capite, ⁊ licet hic non dicantur expressa respectu verboꝝ dicitur tamē expressus consensus, vt hic in gloss. ⁊ pro hoc. j. de verb. obl. l. si stipuler. §. fi. ⁊ de lega. iij. l. nutu. ¶ Deinde tangit
5 glo. an in obligatione cōditionali pendēte † conditione agi possit. Et dic ꝙ tacite videtur actū ne conditione pendēte petatur, vnde vr̄ ꝙ hic tex. male dicat pendente conditione male peti. nā dicere debuit nullo modo peti. Solu. vt glo. que notabilis est et alibi nō reperitur. Et de istis conditionibus tacitis expressis an operent vide quod plene dixi. j. de lega. j. l. iij. Et vltima sol. glo. non procedit, vt dicit glo. Nec ob. l. ita demum. j. de arbitr. vbi de hoc: q̄ ibi cōditio apposita respicit effectū obligatiōis, ⁊ ideo natiuitatem non suspendit sed effectum. secus si natiui-
6 tatem respiceret vt hic. Jaco. ¶ Ultimo collige ꝙ † que in prefationibus dicuntur in subsequentibus repetita esse intelligūtur. de quo plene dixi. j. de verb. obli. l. titia. §. idem respondit.

a ¶ Itē. Cōcordat huic legi tex. i. l. certi iuris. C. loca. ⁊ i §. Itē seruiana. isti. de act. et ibi Jason.

b ¶ Mutꝰ. Ad de bal. in. l. pe. C. qtes. fa. pos. in. l. nutu. ⁊ ibi Bar. de lega. iij. ⁊ in. l. si mutus. de test. gl. ⁊ bar. in. l. si q ramus. ⁊ in. l. qui potestate, §. surdus. e. ti.

Idem iuliano.

Ibi conuenisset. Inter futurum debitorem ⁊ creditorem. ¶ Ibi ⁊ stipulatio sortis. ¶ Ibi fuisset postea. Ibi cōditionē inesse tacite in fi. Et ideo vigore dicti pacti sors nō petetur donec vsure a debitore soluant. nec ob. ꝺ liberatiōe le. l. nō solū. §. i. vt ibi no. ¶ Itē nō ob. j. si cer. pe. l. lecta. ꝟ. sꝫ cū sortis, vt ibi dixi. Ray.

1 ☞ Conuentionum multe sunt species.
2 Fidantia data bannito an sit seruanda.

Conuentionum.

Prosequitur iure con. materiā hanc
1 pactoꝝ per aliā diuisionē. Et dicit ꝙ † cōuentionum quedā sunt ex publica causa, quedā ex priuata, quedam legitime, pducunt actionem iurisgentium ita demū si trāseāt in speciale nomen cōtractus vel re secuta, vel si sint vestita. ¶ Et hoc prosequitur vsqꝫ ad. §. pretor ait. in. l. iurisgentium. ¶ Oppo. ꝙ male diffiniatur publica ⁊ priuata, vt iurisgentiū. Et solue vt glo. q̄ hic nō diffiniuntur. ¶ Uel dic verius ꝙ hic nō diuidit ius, sed ponit causas ex quibꝰ fiunt cōuentiones. qđ patet dū dicit, aut eñ ex publica causa. Franc. ¶ Oppo. ꝙ publica sit iurisgentiū, ⁊ ideo male ponuntur vt species opposite. ¶ Solue vt gl. vel iunge ibi aut. iurisgentiū priuata. s. quasi dicat puata, aut est legitima, aut iurisgētiū ⁊ sic nō remouet ꝙ pu-
2 blica nō sit iurisgētiū. Jac. bu. Et facit ꝙ fidantia † data bānito

seruari debeat.de quo plenissime dixi.C.de his qui ad eccl.con-
fug.l.presenti.⁊ ꝙ pax facta per imperatorem vel regem nō pos-
sit reuocari p̄ successorē.de quo plene dixi.C.de leg.l.digna vox.

1 ☞ Legitime conuentiones a iure ciuili non reprobate actio-
nem inducunt ⁊ exceptionem.
2 Pactum nudum non producit actionem.fallit si sit iuuatum.l.
vel senatusconsulto.
3 Actio quando competat ex pacto ⁊ quando ex.l.
4 Actio an procedat ex confirmante vel confirmato.
5 Actio vnde habeat originem.
6 Stipulatio an sit de iure gentium.
7 Contractus emphyteuticus an sit de iure ciuili.
8 Sponsalitia largitas non requirit insinuationem etiam si ex-
cedat summam legitimam.
9 De iure gentium quod fuit ante ius ciuile ex pacto nudo na-
scebatur actio.

Egitima. Prosequitur causam speciē seu
secundū membrū diuisionis po-
site.s.l.pri.⁊ dicit cōuentio legitima est que lege in-
ducitur:vel firmatur vt per hoc actionē inducat vel
1 perimat.h.d.vel sic†legitime cōuentiones a iure ciuili non re-
probate inducūt actionē ⁊ exceptionē.¶ Ad euidentiā p̄mitte
ꝙ q̄nq3 legitima cōuentio que lege siue iure ciuili confirmat̄ ꝙ
est eo ipso ꝙ per ius ciuile inducit̄ ⁊ de hoc loquit̄ prima pars
l.vsq3 ad ver.⁊ ideo.⁊ prima pars gloss.aliq̄n est legitima hoc
ipso ꝙ valida inducta p̄.l.nō infirmatur.⁊ hec est secūda lectu-
ra in ver.⁊ ideo.Aliquando est legitima ideo ꝙ ipsa inualida
inducta robur ⁊ auxiliū a lege recipit.⁊ hec est prima lectura in
ver.⁊ ideo.¶ Et ex his infert̄ ꝙ quandoq3 ex pacto actio p̄du-
citur:qꝛ pactū recipit fomentū ⁊ auxiliū.q̄nq3 a lege, vt in p̄mo
casu huius.l.⁊ est exemplū in glo.in ver.⁊ quod sequitur. q̄nq3
recipiunt auxiliū a senatusconsulto,vt in vlti.casu huius.l. Et
est exemplū in glo.in ver.⁊ quod in fi.dꝛ.Aliquando fouet̄ con-
uentio ad actionē tollendā seu perimendā,⁊ tūc aliq̄n lege,vt in
tertio casu huius.l.⁊ in gl.ver.tollitur aūt.aliquādo senatuscō-
sulto,vt in quarto casu.l.⁊ in glo.ver.senatuscōsulto.¶ Que-
dam tm̄ expositio est in glo.vt dicat̄ senatuscōsulto adiuuat̄.s.
mulier,sed truffa est.imo dic iuuatur.s.conuentio.⁊ hoc breui-
ter intendit tex.⁊ glo.Et quod dicit litera cōfirmat̄,dic eo ipso
ꝙ per.l.inducitur.Uel dic cōfirmatur.s.expresse statuendo vt ex
eo agi possit.⁊ hoc sequitur,⁊ ideo ⁊c.¶ Uel dic ꝯfirmatur no-
men imponēdo vt emphyteuticus contractus.⁊ ideo qꝛ inco-
gnitū iurisgētiū facit validū per nōis impositionē.Et quod di-
cit ex pacto dic.s.nudo habito respectu ad iusgentiū,sed efficit̄
vestitum p̄ nominis impositionē s̄m Jaco.de are.¶ Opponit̄
ad dictionē interdū,que indicat ꝙ hoc sit casuale,vt.j.de cōdi.
inde.l.interdū.qꝛ imo est generale ⁊ regulare vt pactū lege iuua-
tum actionē producat,vt.j.e.l.iurisgentiū.§.quinimo.Solu.vt

a ¶ Cōtractus. Adde gl.inst.de iure nat.§.ex hoc.⁊ i.l.ex hoc iure.ff.de insti.⁊ iur.et i l.j.de iur.emphy.Alex.cōsili.xcviij.iiij.parte.

2 gl.qꝛ dictio interdū,refertur ad pactū nudū in genere†quasi di-
cat nudū pactū regulariter nō parit actionē,sed interdū.s.cum
iuuat̄ lege vel senatuscōsulto.de quo sunt exēpla in glo.vt pre-
dixi.¶ Secūdo op.eodē modo ꝙ pactū nudū regulariter ⁊ nō
interdū actionē tollat,vt.j.de sol.l.stichū.§.naturalis. Sol. vt
in gl.qꝛ bene est verū ꝙ pactū nudū regulariter tollit naturalē
⁊ elidit actionē,sed nō tollit ipso iure vt hic.¶ Itē op.vt glo.in
fi.ꝙ inualida obligatio nō cōfirmet̄,vt.j.de act.⁊ obl.l.obliga-
tiones.Solu.vt glo.⁊ procedunt he oppositiones si loquamur
de pacto inualido cōfirmato.¶ Alia lectura est ꝙ loquatur de
pacto valido,vt predixi.Et op.ꝙ nō interdū sed semp̄ actionē3
producat.Sed dic ꝙ nō si lex obuiat.¶ Itē op.ꝙ si lex confir-
mat pactū ergo nō ex pacto sed ex lege oritur actio. ⁊ iō ex lege
sit agendū,vt.j.de condi.ex lege.l.vnica.Solu.duobus modis.
primo si queris ex quo agat̄,dico ex pacto vt hic. Si queris de
nōie actionis tunc aut est actū de nōie actionis et est planū qꝛ
agitur ex illa,vt.j.de consti.pecu.l.j.aut nō est cautū ⁊ tunc agi-
tur ex conditione ex lege,vt in contrario.agit̄ tm̄ ex pacto vt h.
¶ Uel verius dic ꝙ aliquando lex fauet pacto ⁊ solū pactum
3 respicit ⁊ vestit,⁊ sic lex est cā mediata ⁊ tūc agitur†ex pacto nō
ex lege:vt hic ⁊.C.de rerū permu.l.ex placito.aliquādo lex respi-
cit pacti effectū,⁊ sicut est cā immediata ⁊ tunc agitur ex lege et
non ex pacto,vt.C.de dona.l.si quis argentum. quicquid dicat
glo.qꝛ male exēplificat de donatiōe ꝙ ex pacto agatur,imo agi-
tur conditione ex lege.Aliquando lex pactum non respicit,nec
eius contēplatione actionē producit sed fauet:⁊ tūc ex nudo pa-
cto agitur,quod est mirabile,vt.j.de vsur.l.etiā.⁊.C.de vsur.l.
frumenti.¶ Uel quod est tuti⁹ pōt est dici vestitū legis auxilio.
Nec ob.quod dicit̄ nudum:qꝛ intellige ab alijs vestimētis.⁊ de
istis pactis nudis ⁊ vestitis ⁊ eoꝝ robore ⁊ effectu plene dicam

j.l.pri.§.quinimo.¶ Modo ad declarationē p̄dictoꝝ expedit
4 tractare brocardū†an debeat ius procedere ex confirmante vel
ex confirmato.Dic aut id quod cōfirmatur erat per se validū.
vt hic in ver.⁊ ideo secundū vnā lecturā:⁊ tunc nō agitur ex cō-
firmante,sed ex cōfirmato,vt.j.de ver.sig.l.lege obuenire.vbi de
hoc plene dixi.⁊ ad trebel.l.si quis priore.⁊ p̄ Dy.de reg.iur.c.
rati.lib.vj.aut nō erat validū:⁊ tūc aut inualidū nō pōt confir-
mationē recipere a confirmante ⁊ agitur ex ꝯfirmāte ⁊ nō ex cō-
firmato,vt.d.l.si quis priore.⁊ instit.qui.mo.testa.infir.§.poste-
riore.aut confirmans pōt confirmare inualidū:tūc aut confir-
matū per se solū non poterat inducere:⁊ tunc denominatur effe-
ctus tā a confirmante q̄ a confirmato.in aut.de defen.ciuit.§.
interim.aut confirmans per se tm̄ poterat:⁊ tunc disponit cōfir-
mans in confirmatū vt ipsum validet:⁊ tūc confirmatū vt cau-
sa prima act̄.p̄ducit ⁊ confirmans vt remota,vt hic ⁊.j.de cō-
sti.pecu.l.j.⁊ insti.de act.§.de constituta.Si nō disponit in ip̄m
vt ipsum validet sed eius contemplatione ip̄m confirmans pro-
ducat tunc ex confirmante agitur,vt.d.l.si quis argentū.C.de
5 dona.¶ †Quero vnde procedat actio. respōdeo:aut queris de
causa efficienti,aut materiali.Si de efficienti dic ꝙ est lex vt hic.
Si de materiali aut queris de materia cōtractus.s.vnde p̄ce-
dat contractus:⁊ dic ꝙ quandoq3 a verbis quandoq3 a re p̄ce-
dit ⁊c.vt insti.de obli.aut q̄ris de materia obligatiōis:et dic ꝙ
est contractus,vt.j.de p̄cur.l.licet.§.ea obligatio. aut de mate-
ria actionis:⁊ dic ꝙ est ipsa obligatio naturalis ⁊ ciuilis l3 q-
dam dicant in stipulatione sit sola ciuilis habens effectū natu-
ralis vt est in cirographo post bienniū ⁊ in s̄nia.sed dic ꝙ est ci-
uilis ⁊ naturalis vt dixi.s.e.l.j.¶ Dicūt etiā quidā ꝙ in sentē-
tia est vinculū naturale.Sed dic quod est solum vinculū ciuile
habens robur naturalis,vt dicam.j.de condi.inde.l.iulianus.
¶ Regulariter ergo ex vtroq3.s.naturali ⁊ ciuili procedit actio
⁊ sic vbi reperiatur quod ex altero tm̄ vt in sentētia speciale est
Ja.bu.¶ Ultimo pro declaratione gl. que numerat quatuor
contractus qui sunt de iure ciuili nō videtur bene dictū s̄m Ja-
cob.de ra.nam licet in stipulatione obligetur quis ciuiliter, vt
in.§.de consti.insti.de actio.certe ⁊ in vēditione ⁊ alijs contra-
ctibus obligatur quis ciuiliter ⁊ naturaliter,vt.j.de cōdi.inde.
l.si fideiussor.⁊ in stipulatione ciuiliter ⁊ naturalr̄ vt predixi.et
6 ideo potius dicēdū videretur†quod stipulatio esset de iure gē-
tiū:qꝛ lex dicit acceptilationē esse de iuregentiū.j.de acceptila.l.
an inutilis.in fi.licet gl.peruertat ⁊ stipulatio ante fuit q̄ acce-
ptilatio:vn̄ nō est dicēdū quod posterior.i.acceptilatio sit de iu-
re gentiū ⁊ stipulatio que fuit prior de iure ciuili.¶ Idē potest
dici de literarū obligatiōe.nā obligatio literarū introducta est
iure imperatoꝝ nō iure ffoꝝ.sicut em̄ diuidebatur obligatio iu-
re ffoꝝ:obligatio aut est re aut verbis,aut ꝯsensu nec erat illud
membrū.aut literis,vt.j.de acti.⁊ obli.l.j.⁊ secūdū illa iura nō
erat mod⁹ iducēdi obligationē:imo obligatio literarū erat pa-
ctū nudū. vn̄ lex que dicit nō figura literarū ⁊c.j.de acti.⁊ obli.
l.nō figura.exponi dꝫ.i.nihil operat̄ secundū ista iura.l3 gl.ex-
ponat figura literarū.s.tm̄ ⁊ male.vnde istud quartū3 membrū
literis additū fuit per imperatores insti.de literarū obligatio.
a ⁊ de obligatione ex consensu.¶ Itē contract⁹ a emphyteuticus
7 †dicitur de iure ciuili.¶ Et nota quod vno modo dꝛ contract⁹
⁊ obligatio de iure ciuili qꝛ ius ciuile prebet ei efficaciā:⁊ sic ob-
ligatio literarū inducitur a iure ciuili.¶ Alio modo quia ius
ciuile reponit in speciem imponendo ei nomen quod ius ciuile
ei prebeat efficaciam.⁊ isto modo dicitur contractus emphy-
teuticus de iure ciuili effiçax sicut hodie est.Sed dubitabat̄ q̄s
contractus esset.quidā em̄ dicebant quod erat emptio ⁊ vendi-
tio.quidā ꝙ locatio:⁊ dicunt per.l.zenonis.C.de iure emphy.l.
j.introducitur contractus emphyteuticus quod falsum est:imo
ante.l.zenonis erat cōtractus emphyteuticus quedā locatio.
Sed zeno reposuit eū sub certa specie alia a p̄dictis nominan-
do eū ꝯtum emphyteuticū,vt insti.locati.§.adeo.¶ Spōsali-
8 tia†largitas ideo est specialis ꝯtus qꝛ separatus ab alijs do-
nationibus in hoc ꝙ non eget insinuatione etiā si excedat sum-
mam legitimā,vt.C.de donat.ante nup.l.fi.⁊ quia ius ciuile in
hoc eā priuilegiauit dicitur cōtractus iuris ciuilis.¶ Sed cer-
te eodē modo potest dici contractus dotis que a iure ciuili ha-
bet multa priuilegia,vt.C.de dot.promis.⁊ de iure dot.⁊ de rei
vxo.acti.¶ Item donatio simplex eodē modo cū hodie habeat
efficaciam a iure ciuili,vt.C.de dona.l.si quis argentum.Unde
nedū predicte cōuentiones quatuor quas glo.nominat sunt de
iure ciuili imo omnes ex quibus ex nudo pacto agitur p̄nt dici
de iure ciuili prout diuidit̄ contra ius gentium,vt ius ciuile cō-
plectatur etiam pretoriū.de hoc vide quod dixi.s.de iusti.⁊ iu-
re.l.ex hoc iure versi.de vno queritur.¶ Item habent quidam
hic in gl.post illa verba legis auxilio,talē additionē.Et secun-
dū hoc omnis cōuentio est vestita a iure approbata.hoc repro-
batur:qꝛ

bat:q2 fm nullum videref nudũ remanere. ¶ Sed dic scdm di
9 uersitatē tēpoꝝ accipif. Ac. †Et hec additio voluit hoc dicere
ꝙ ꝯsiderato tpe iurisgentiũ qd fuit ante ius ciuile ex nudo pa-
cto actio nō nascebaf, sed postea supuenit ius ciuile ꝛ induxit
quod interdū ex nudo pacto oritur actio sicut est videre in illis
contractib⁹ in quibus. l. expresse dicit qui sunt in hac gl. ꝛ. j. l.
proxima. ¶ In glo. caute incipit. vbi ergo lex nō dicit expresse
ex nudo pacto nasci actionē non nascitur, sed relinquitur sicut
disposuit ius gentiũ. hoc voluit dicere ista additio. Et ista sunt
pacta que dicuntur vestita legis auxilio. Richar.

1 ☞ Contractus nominati a iuregentium pariunt actionē in-
nominati vero non nisi per interuentum legitime cause.
2 Contractus iuris ciuilis quare indistincte pariant actiones.
3 Contractus innominati qui sint.
4 Actio quando oritur ex contractu nō dicif datiua sed natiua.
5 Permutatio ꝛ contractus do vt des qūo differant inter se.
6 Permutatio quare non dicatur contractus nominatus.
7 Actio quare magis oritur ex contractibus nominatis q̃ inno
minatis.
8 Donatio est contractus nominatus.
9 Lex melius patitur vnam improprietatem quam duas.

Iurisgentium. Prosequitur tertiam speciem seu tertiũ mē-
brum diuisionis posite. s. e. l. conuentionum. Et di-
1 cit† qd cōtract⁹ a iuregētium nominati hoc ipso qd
sunt pariūt. innoīati vero nisi p interuentũ legitime cause. ꝛ h.
dicit vsq3 ad. §. quinimo. ꝛ melius esset. §. in versi. igitur nuda.
¶ Et diuide hāc. l. q2 primo ponit diuisionem cōuentionũ iu-
risgentiũ vsq3 ibi que pariunt. Ibi subdiuidit vnũ membrum
secundũ effectus suos. Et primo loquuntur de cōtractibus no
minatis vsq3, sed si in aliũ. ibi ꝓsequitur de innominatis vsq3
ad. §. igitur nuda. ¶ Ibi fm. glo. reassumit materiā nominato
rum fm vltramontanos prosequitur tantum de innominatis
vsum ad. §. pretor ait. ¶ Queritur ergo in prima parte qualis
sit conuentio iurisgentiũ. Et respondet ꝙ quedā pariunt actio
nem, quedam exceptionem. Que sint ille que pariunt actionem
respondet ꝙ quedā istarum transeunt in aliud nomen contra-
ctus vt emptio ꝛc. Et hoc dicit vsq3 ad versi. sed si in aliũ. ¶ Li
teram expone ibi cōuentiones vt sunt regulariter oēs, vt. s. de
iusti. ꝛ iure. l. ex hoc iure. ¶ Nec ob. j. de estimato. acti. l. j. in fi. vt
ibi no. ¶ Ibi pariunt nō propria sed iuris ciuilis authoritate
a quo sunt prodite actiones, vt. s. de origi. iur. l. ij. §. ꝛ hec est ra-
2 tio † quare cōtractus iuris ciuilis indistincte pariūt actiones
q2 procedunt a iure ciuili a quo procedunt actiones in contra-
ctibus aūt iurisgentium non indistincte ꝓcedunt actiones. vt
j. l. proxima. q2 a iuregentiũ non oriuntur actiones Ray. dein-
de Jac. ¶ Ibi que pariunt. melius staret litera si diceret q̃ non
stant in suo nomine pariunt actionē. ¶ Ibi ceteri similes con-
tractus a iure gentiũ inuenti. ¶ Ibi sed si in aliũ contractũ id
est si in aliud speciale nomen contractus. Et hic prosequif de
innominatis. Et hec aduersatiua sed si aduersatur in iure ꝛ in
facto. vt extra de app. c. concertationi per Archi. lib. vi. qd esset
verum nisi hic esset copulatiua ꝛ, vt. s. ne quis eũ qui in ius vo-
cabif. l. ij. ꝛ de hoc vide in alphabeto. ¶ Et diuide hunc ver. in
tres partes. In prima parte suberat iusta cā vsq3 ad vers. si ob
maleficium. ¶ Ibi suberat cā sed non iusta vsq3 ad ver. sed cu3
nulla. ¶ Ibi nulla cā suberat vsq3 ad. §. igitur nuda. ¶ Que-
3 ritur ergo hic qui sunt ꝯctus† innominati[a] ꝛ respondef ꝙ illi
a qui nō trāseūt in spāle nomē contractus, ꝛ pariunt actionem
si subsit cā honesta. de hoc ponit exemplũ ꝛ reprehendit iulia.
¶ Ibi esse obligationē ꝛ p ꝯsequēs actionē sic. C. si seru⁹ exte-
ro se mādauit emendũ. l. vnica. ¶ Ibi dedi tibi rem pacto pre-
ambulo. ꝛ dic. i. tradidi. Jac. de are. ¶ Ibi ciuilē obligationē.
i. naturalē ex qua nascif actio que est ciuilis. Ibi reprehensum
in hoc qd sequif. ¶ Ibi stichum alienũ. ¶ Ibi ille aūt. s. mau-
ritianus. ¶ Ibi incertā. i. que daf ad interesse qd prima facie vi
def incertũ esse, ꝛ vide qd no. C. de rerũ permu. l. rebus. Ibi esse
eũ ꝯctum. Et sic no. ꝙ vbicunq3 est dare cōtractũ ex quo possit
4 † actio nasci nō dr actio datiua sed natiua. ¶ Ibi si ob malefi-
ciũ. hic cā fuit s3 iiusta. ¶ Ibi s3 cũ nulla hec nulla subfuit cā
Ja. ¶ Ibi ꝓpter cōuētionē nō sortitā ꝓpriũ nomē. Ja. ¶ Ibi
igitur nuda a noīe ꝛ ita pactio vel pncipaliter nuda vel accesso
rie. Jac. ¶ Ibi parit exceptionem si ad hoc fiat. Jac. ¶ Ibi ex
parte actoris vt pariāt actionem. ¶ Ibi ne ex pacto sc3 nudo.
ꝛ hoc verbum nudo subaudi. j. vbi est eadem ratio. ¶ Ibi dos
reddatur. i. reddi differaf. ¶ Ibi non valebit sc3 vt ex hoc mu-
lier agere possit. ¶ Ibi idem marcellus probat dictam rationē
ꝛ exemplum per dictum marcelli. ¶ Ibi idem responsum pro-
bat quod dixit per authorem papinia. ¶ Ibi post emptionem
consensu perfectam. ¶ Ibi sed ex parte rei pactum appositum
ex interuallo. ¶ Oppone ad secundum responsum huius. l. ꝙ
nullus contractus transeat in aliud nomen imo semper rema-
neat sub nomine cōuentionis, vt. s. eo. l. j. §. conuentionis. Re-
spondeo transit in aliud assumendo sibi nomen speciale vt hic
non propterea perdit suum nomē generale cōuentionis vt ibi.
5 ¶ Querit Guli. que differentia† est inter permutationē ꝛ con-
tractum do vt des, ꝛ dicit qd permutatio est res de certo ad cer
tum vt. C. de re. permu. l. j. ꝛ ex pmutatione obligatur, vt eo. ti. l.
quoniam. ¶ Ex hoc bene sequitur questio glo. que querit qua
re permutatio nō dicitur contractus nominatus cum habeat
elegantius nomē q̃ emptio ꝛ vēditio. ¶ Glo. nec hic nec. C. de
rerum permutatione super rubrica plene tangit solutionē hu-
ius questionis: et ideo vt rationes glo. sint perfecte adijcias il-
6 los dici nominatos qui consensu vel re† contrahuntur sed per
mutatio rei interuentu qd est diuersum vt not. j. §. quinimo. et
pro hoc de rerum permutatione. l. ex placito. Sed licet ista sint
vera non tñ per hoc est responsum questioni proposite sc3 qua-
re isti dicantur magis nominati q̃ permutatio. Et ideo alij di-
cunt vt sit ratio ad propositũ illi dicunf nominati qui habent
nomen sibi propriũ qd non pōt cōuenire alijs contractibus vt
venditio. Sed do vt des potest adaptari venditioni ꝛ locatio-
ni. vnde ꝛ si habeāt noīa non habent eque ꝓpria sicut illi quos
dicimus nominatos. Sed nec ista ratio bene concludit: q2 ita
est permutatio propriũ nomē sicut venditio. ¶ Unde dicatis
ꝛ hunc credo fuisse intellectũ Jo. illi dicunf noīati q statim ha-
bent efficaciam sicut dicimus iste hō est magni nomis. ꝛ iste est
nullius noīs. i. nulli⁹ valoris ꝛ tñ vocabif petrus. ¶ Unde ita
est de contractib⁹ illi qui statim sortiuntur nomē ꝛ effectũ p ex-
cellentiam dicuntur noīati. Alij autē ꝛ si nomen habeant non
habēt efficax nisi rei interuentu, ꝛ ideo dicuntur innominati, vt
j. de rerum permu. l. j. Et hoc voluit dicere Jo. quod illi sunt no
minati qui cōtrahunf cōsensu. i. qui pficiunf cōsensu sed pmu-
tatio ꝛ si consensu contrahatur nō tñ cum effectu nisi res inter-
ueniat vt dixi. Nec per hoc voluit Joā. excludere mutuũ nec a-
lios noīatos qui re contrahuntur. ¶ Guli. de cun. dicit ꝙ illi
dicuntur nominati qui cuilibet contrahentiũ possunt dare no-
men separatũ ab alio contrahente, vt in venditione locatione
ꝛ similibus. in permutatione autem quilibet est permutās nec
potest quilibet habere ꝓprium nomen ꝛ separatum ab altero:
q2 non cadit in contractum nominatũ permutatio. hoc repro-
bant Odof. ꝛ Ray. ꝓpter contractum societatis vbi est vnum
nomen vtriq3 contrahentium: q2 quilibet dicif socius, ꝛ tñ est
contractus noīatus. Unde ipsi dicunt qd nominati dicunf illi
qui habent adeo speciale nomen quod non potest alijs cōtra-
ctibus cōuenire, quod secus est in pmutatione: q2 pōt cōuenire
venditioni ꝛ locationi, vt. s. dixi. ꝛ ꝓbatur. j. de rer. pmuta. l. j. et
de prescrip. ver. l. naturalis. in prin. ¶ Jaco. but. dicit quod nul
lus cōtractus dr nominatus ex solo noīe generis sui. sed ita est
b qd permutatio[b] est nomen generale vbicunq3 est dandũ vel tra
dendũ tam in contractibus noīatis q̃ innominatis l3 vitā vi-
deatur restringi ad innoīatos. Et ideo q2 in pmutatione nō de a
signatur aliquis ꝯctus nominatus certus non dr permutatio
7 cōtractus noīatus sed innominat⁹. ¶ Sed quare magis† orif
actio ex nominatis q̃ innoīatis? dicit Gul. quia frequentiores
sunt: ideo lex magis de eis curauit vt parerent actionē ꝓ hoc. j.
ꝓ emptore. l. ij. ꝛ quod ibi nota. ꝛ de liber. lega. l. legaui. Rayn.
In innominatis non sic curauit nec specialiter prouidit: quare
non mirum si nō induxerūt actionē, arg. j. de iniur. l. item apud
labeonem. §. hoc edictum. ¶ Item quero in quo reprehendif
iulianus. Dic qd in tribus vt colligitur hac. l. ꝛ. j. de prescript.
verb. l. naturalis. §. sed si dedi. vbi de hoc. Primo quia distinxit
scientem ab ignorante quod facere non debuit. secūdo in eo qd
dicit dari de dolo cōtra scientē. nisi exponas de dolo id est pro-
pter dolum. tertio in eo qd dixit dari actionē in factũ a pretore
viuo quod est falsum. cum sit dare materiam ex qua actio nasci
pōt. ergo natiua ꝛ nō datiua. vt dixi. s. ver. ꝛ ideo in expositione
litere. ¶ Itē querit glos. qd de dona. ꝛ dicit qd hodie est ꝯctus
8 † noīatus qd nō pl3: q2 dicit qd nominati sunt ij qui cōsensu cō
trahunf ꝛ nō assignat rōnē ꝛ nullus ꝯctus esset noīatus nisi q
consensu perficeretur qd est falsum etiam secundũ glo. ¶ Pre b
terea dato qd esset verum nō propterea ad correctionem ratio-
nis sequeref correctio dicti. Et ideo non sequif hodie cōtrahif
cōsensu ergo est noiatus. nā destructa rōne nō ꝓpterea destrui
tur dictum. Casus est. j. de dona. cau. mor. l. tā is. ꝛ de testa. eius
qui. ꝛ qūo ꝛ qñ iudex. auf. qui semel. ¶ Preterea incidēs in a-
liud absurdum. s. ꝙ esset nominatus ꝛ produceret actionē pre-
scrip. ver. Sunt ergo fm glo. due improprietates. vna qd olim
erat innominatus hodie noīatus. Alia ꝙ sit noīatus ꝛ ꝓducat

a ¶ Cōtractus innoīati. adde bar. i. l. ex empto. §. is q viua. i vlti. opp. ff. de act. emp. bal. i. l. ij. C. qñ li. ab emp. disce. bal. i. l. j. C. de rer. pmu. et in. l. natu. ff. de prescri. ꝟ. ꝛ in. l. iurisgentiũ. §. j. istoti. ang. in auf. de non alie. §. lex itaq3. col. ij. Bal. in rub. C. de rerum permut.

b ¶ Permutatio. Adde gl. ꝛ Bar. i rubr. C. de rerũ permu. ꝛ de dñia eius vide bar. in. l. j. ꝛ. ij. C. e. tit. ꝛ in. l. j. ff. e. de rer. pmuta.

actionem prescrip.verb.Sed quare nō facimus vnā improprie
tatem tm̄.s.quod olim nō perficiebatur cōsensu,hodie si cum sit
innominatus sicut olim ⁊ producat p̄scri.verb.† nam lex me-
9 lius patitur vnam improprietatem q̄ duas,vt.C.de dot.promis.
l.ij.⁊.iij.¶ Et ideo puto verius quod donatio ⁊ olim ⁊ hodie
sit innominatus licet cōsensu hodie perficiatur olim nō.illa em̄
non erat ratio quare dicerentur nominati.⁊ si esset non ꝑpter
ea correcta ratione corrigeretur,dictum vt dixi.Jaco.but.

1 ☞ Stipulatio turpis an det actionem.
2 Pignus datum ob maleficium perpetrandum an possit repeti per rei vendicationem.

In versiculo si ob maleficium.

¶ Dic aliquando turpe deducitur in obligationē vt ꝑmittis
hoīem occidere ⁊ stipulatio nulla:vt.l.gn̄aliter.de verb.obl.⁊.j.
e.l.§.generaliter.aliqn̄ turpe apponitur vt modus,⁊ gl.dicit idē
1 quod.s.Aliquando† stipulatio in se nō est turpis,sed respectu
recipientis est turpe:⁊ tunc nascitur actio,vt.l.si plagij.de ꝟbo.
obl.¶ Et in primo mēbro puto gl.bene dicere per.l.nō dubiū.
C.de legi.Sed in secūdo mēbro non videtur bene dicere q2 non
deficit obligatio in substantia sed in qualitate ⁊ modo:⁊ ideo
nascitur obligatio:qd patet q2 datur actio ad rescindendū ob-
ligationē,vt.j.de condi.ob tur.cau.per totū ergo obligatio na
ta est.¶ Posses tn̄ dicere defendendo glo.quod aut turpe sim-
pliciter est in obligatione ⁊ obligatio nulla nec rescinditur p con
ditionē ob turpē causam.⁊ si reperiatur quod alicubi detur ex-
ceptio dicas quod loquitur de exceptione facti.aut turpe venit
per modū cause:⁊ tunc aut cā est idē quod res vt est in cōtracti
bus innominatis:⁊ tūc etiā nulla est obligatio.⁊ ita intelligatur
gl.tanq̄ ipsum turpe sit de substātia obligationis:⁊ ideo obli-
gatio vitiatur.Sed si turpe esset vt cā accidentalis ⁊ qualitas
tunc tenet ꝯtus:sed rescinditur,vt.j.de cōdi.ob turp.cau.p totū
Jac.bu.Et vide quod no.⁊ dixi.d.l.generaliter.de verb.obli.et
2 C.de cōdi.ob tur.cau.l.cū te.¶ Itē querit gl.† quid de pigno-
re dato ob maleficiū.⁊ dicit quod potest repeti per rei ven.⁊ al-
legat ad exhi.l.de eo.§.pe.⁊ fi.que nihil faciunt,sed bn̄ faciūt.j.
de pig.l.cū vitiose.⁊ hec eadē qō no.in glo.C.de cōditio.ob tur.
cau.l.si cū te.⁊.j.de cōdi.ob tur.cau.l.ij.§.sz si dedi.¶ Ad cuius
euidentiā est sciēdum quod vbicunq3 est turpitudo in actione
actoris repellitur ab agēdo,vt.j.de doli except.l.apud celsum.
ad ꝓpositū ergo aut dedi tibi pignus eo casu quo ꝓmisisti hoiez
non occidere:⁊ tunc turpitudo nō est in actione actoris,sed in
reo tm̄:⁊ ideo repetitur per conditionem ob tur.cau.vt.j.de cō
di.ob tur.cau.l.fi.cum si.Sed si dedi eo casu quo est turpitudo
hincinde tunc aut ago condi.ob tur.cau.⁊ repellor q2 oportet
me turpitudinē meā allegare.aut ago rei ven.⁊ tunc nō est tur-
pitudo in actiōe mea.⁊ si excipias de mea turpitudine replica-
bo de tua.⁊ sic exceptione tua replicatiōe sublata remanebit fir
ma actio mea sine turpitudine,⁊ vincā.¶ Sed quid si dedi tibi
rem hoc casu non aūt pignorauit:tunc sum destitutus omni au-
xilio.nam vēdicare nō possum:q2 non sum dn̄s.nec conditione
ob turpem causam q2 sum in pari turpitudine:vt dicam etiam
infra de conditio.ob turpem causam.d.l.ij.§.sed si dedi.

1 ☞ Pacta nuda non pariunt actionem nisi sint vestita cohe-rentia contractus.
2 Stipulatio facta sine causa an valeat.
3 Oblatione facta per vnum in contractibus innominatis an videatur impletus contractus.

In versiculo sed cū nulla.

¶ Pacta nuda
1 † nō pariunt actionē nisi contractus coherētia sint vestita,/vel
nisi ad substantiā ꝯtus principalis consensu celebrati perti-
neant.h.d.vsq3 ad.§.p̄tor.⁊ hz duas lecturas.prima ꝟa Ray.
Ibi ꝯuentione innominata.¶ Ibi obligationē,ex aliqua par
te pretoriā vel ciuilē.¶ Iste ver.pōt intelligi vt loquatur in ma-
teria cōiuncta superiori.s.aut in cōtractu innomino de quo su-
pra dictū est intercessit datio vel factū ex altera parte ⁊ sic vesti
ta:⁊ tunc parit actionē prescri.verbis,vt.s.aut nō intercessit ⁊
sic nuda ⁊ non parit actionē.⁊ huic bene subiungitur quod dicit
glo.q̄ hic nō ꝓcedit additio Mar.eque etiā si intercessit stipu-
latio.q2 licet res nō interuenerit vestitur stipulatiōe,vt.l.ex pla
cito.C.de rerū ꝑmu.¶ Pōt intelligi in materia remota.s.alias
q̄ in p̄missis,si promissio fiat absq3 eo quod sit causa promittitur
cū contemplatione alicuius cause que creditur intercessisse:⁊ tūc
nō valet stipulatio.est vera additio Mar.s.etiā si intercessit sti-
pulatio,vt.l.ij.§.circa.j.de doli exceptio.sz hic nō est bona hoc
casu:q2 ⁊ si obstet exceptio nata tn̄ est obligatio,vt.d.§.circa qd
non intendit iste.§.est tn̄ quandoq3 improbata cā,vt.s.§.si ob
maleficiū ⁊ hoc non validant stipulationē,vt.l.generaliter.⁊.l.
2 si plagij.j.de verb.obl.† Dic ergo cū queritur an stipulatio va-
leat sine cā aut interuenit causa a lege improbata ⁊ tunc nō va-
let,vt.l.si plagij.de verb.obli.⁊.s.ver.proxi.⁊ hoc ver.sed cū nul
la secundū vnā opinionē.Et si sic intellexit Mar.bene intelle-
xit.aut interuenit cā inualida preter.l.vtputa pactū nudū.⁊ tūc
per stipulationē nō validatur,vt.C.de rerū permu.l.ex placito.
aut est habitus respectus ad falsam cām que putabatur subes-
se:⁊ tunc nō valet stipulatio,vt.d.l.ij.§.circa.de doli except.vbi
de hoc plene.aut est habitus respectus ad cām nullā:⁊ tūc aut
ꝓmittens sciebat cām non subesse:⁊ videtur donare ⁊ tenet sti-
pulatio,vt.j.de reg.iur.l.cuius per errorē.Si errauit non tenet.
vt hic.¶ In dubio presumo eū errasse potius q̄ donasse.j.de ꝓ
ba.l.cū de indebito.nisi aliud induceret cōiunctio personaruz,
vt.l.si seruus cōis.j.de dona.inter vir.⁊ vxor.⁊.l.procula.de ꝓ-
3 ba.¶ Querit glo.an in cōtractibus† innominatis facta obla-
tione per vnū videatur impletus ꝯtus vt sic non habeat locū
pnīa.Glo.dicit q̄ non qd puto verum nisi factū esset in obliga-
tione.sed vbi datio si offerat ⁊ ꝯsignet solēniter hr̄ p dato ⁊ nō
hz locū penitētia,vt.j.de rer.ꝑmu.l.j.⁊.C.de vsur.l.acceptam.

1 ☞ Conuentio nuda a nomine ⁊ causa actionem non parit nisi per coherentiam contractus vestiatur.
2 Pactorum quedā sunt diuersa, aliqua similia,quedam cōtraria.
3 Nullum pactum nudum producit actionem etiam in contractibus nominatis.
4 Pactum nudum an producat actionem.
5 Obligatio ante diem nascitur in obligatione in diem.

Igitur nuda.

Hic reuera dz incipere.§.licet gl.
⁊ cōiter omnes allegēt ꝓ.§.j.vers.
1 quinimo.¶ Et breuiter hoc intendit iste.§.Cōuentio nuda† a
nomine ⁊ a cā actionē nō parit nisi per coherentiam ꝯtus ve-
stiatur q2 tunc actionē parit ⁊ informat alias nō.sed solā exce-
ptionē si fiat ꝓ reo.⁊ hoc dicit vsq3 ad.§.adeo.¶ Et diuide.§.
q2 primo ponit vnū dictū vsq3 ibi quinimo.Ibi ponit secundū
dictū veniēs ad correctionē primi vel ad determinationē vsq3
ibi,sed hoc ita.Ibi ponitur determinatio secūdi dicti vsq3 ibi,vt-
puta.Ibi declarat per exempla vsq3 ad.§.adeo.Et dic q̄ pacto-
2 rū† quedā sunt diuersa.⁊ de his loquitur hic,⁊.C.eodē.l.petens.
Quedā similia.⁊ de his loquitur.j.e.§.adeo.quedā cōtraria.et
de his loquitur.C.eo.l.pacta nouissima.⁊.j.de ꝯhen.emp.l.pa-
cta.Et cōtinua hunc.§.ad p̄cedentia secundū glo.hoc mō:Di
ctū est.s.cōtractus nominatos parere actionē:innominatos nō
3 nisi sint vestiti.Unde tradit regulē generalē q̄ nullū pactū† nu
dum parit actionē etiā in cōtractibus nominatis:q2 nō est ma
ior ratio.¶ Unde vltramontani dicūt q̄ oēs ꝯtractus sunt nu-
di lz pariāt actionē,⁊ dicūt etiam oēs innominatos esse nudos
nisi interueniat res.¶ Dicūt tn̄ quod licet sint nudi ꝓducunt
actionē dicit tex.Et hoc ꝓbāt ex cōtinuatione ver.quinimo ad
istū ver.Nā dicūt q̄ quelibet bona exceptio dz esse de regula.cū
ergo dixerit cōtractus innominatos nudos nō parere actionē
in ver.quinimo.excipit de innominatis.qd an sit verū statim
dicā.Et vr̄ hec cōtinuatio bona.¶ Sed glo.respexit essentiam
cōtractus nominati qui hoc ipso qd est vestitus est.lz prima facie
videatur nudus,⁊ est verū,vt.j.dicā.¶ Et iste ver.quinimo le-
gitur duobus modis.Uno mō correctiue.alio mō determinatiue
seu copulatiue,vt.j.de her.instit.l.si ita scriptū.et idē est effectus.
qn̄q3 aliis modis sumitur,vt h in gl.⁊ ī alphabeto dictione imo.
¶ Alij cōtinuant ad immediate dicta hoc modo dictū est pa-
ctū nudū ꝓdesse ad exceptionē.quasi dicat nō ad aliud quin ꝓ
certe imo interdū informat.⁊ sic aduersatur de insufficiētia.sic
alias.j.ad.l.rho.de iactu.l.fi.¶ Alij cōtinuāt ad ver.sz si ī aliū
hoc modo:dictū est q̄ cōuētio innominata qn̄q3 parit actionē
qn̄ subest cā quin pro etiā:imo etiā interdū informat.Sed hoc
non vz:q2 ver.sed si ī aliū loquitur vbi rei interuētu vestitur pactū.
sed hic vbi coherentia ꝯtus:vnde non esset bona aduersatio
¶ Alij dicūt generalius dictū est q̄ quedā pariūt,vt in princi-
pio.l.imo etiā interdū informāt.⁊ sic ponitur imo copulatiue nō
aduersatiue,vt.d.l.si ita scriptū.de here.instit.¶ Oppo.ad istū
ver.igitur de.l.epistolā.§.j.⁊.ij.j.e.⁊ de edil.edic.l.sciendū.§.fin.
⁊.l.se.cōi diui.l.si cōuenerit.⁊.C.de suffra.l.j.⁊ sol.vt in eis not.
¶ Itē op.l.de pactis dot.l.inter socerū.§.conuenit.Sol.dicūt
quidā magni doc.per illū.§.q̄ pactū nudū non parit actionem
nominatā sz innominatā in factū sic,vt ibi qd nō plz Ray.q2
sic iste.§.imponeretur ꝟbis ⁊ nō rebus.¶ Ad.§.conuenit.dic q̄
ibi est speciale,vt hic not.p Gul.vt.j.dicā in ver.quinimo.vbi
numerantur casus speciales in quibus ex nudo pacto oritur actio.
Querit

4 ¶ Queritur ergo sic dictū est ꝙ† pactū nudū nō parit actionē nunquid est hoc verū. Respondet ꝙ imo quādoqꝫ ꝓducit ⁊ parit; vt in bonefidei iudicio: qꝛ pactum in eis videt inesse. Sed an est hoc verum indistincte ꝙ pactū in bonefidei iudicijs pariat actionē. respondet ꝙ sic si pactum incōtinēti apponatur. secꝰ si ex interuallo: qꝛ tunc actionē nō parit. ⁊ de hoc ponit exemplū in ver. vtputa. in quo ver. ponit casus tripliciter. Primo secundum Mar. ꝙ pactum fuit appositum ex interuallo post diuortium: ⁊ ideo est nudum quasi dicat si fieret qñcunqꝫ durante matrimonio diceret fieri incōtinēti, qđ non est verū qꝛ matrimoniū nō est cōtractus vestitus pacto, vt. ĩ. solu. ma. l. quoties. ⁊. ĩ. manda. l. qui negotia. quā Mar. allegat pro se non vestitur pactum coherētia cōtractus sed rei traditione. vt ibi no. Scđo modo legitur fm Jo. ꝙ pactū fuit appositū anteꝙ̄ matrimoniū ꝯtraheret vel post ꝯtractū ex interuallo etiā durante matrimonio. q. d. si dū ꝯtrahitur matrimoniū apponeret videret incōtinenti appositum ⁊ informaret. ¶ Sed contra Joā. est. d. l. qui negotia. Sed responde vt ibi no. ¶ Itē cōtra Jo. est qꝛ matrimoniū nō est cōtractus actionē producēs: ⁊ ideo nec pōt vestire pactum. ⁊ ideo dic ꝙ pactū nō fuit appositū iuxta contractum dotis: ⁊ iō est nudum. secus si iuxta cōtractum dotis non curo ante cōtractum matrimonium vel postea: qꝛ tunc informaret cum contractus dotis actionem producat. ¶ Uenio ad vers. idē marcellꝰ. in quo ponitur aliud exemplum in quo pactū nudū actionē nō producit. Et intelligunt quidā ꝙ in principio gestiōis debet pactum apponi ad hoc vt dicatur incōtinenti factum. Alij dicūt ꝙ sufficit qñcūqꝫ durāte tutela apponi cū toto tpe gestionis dicat tutor obligari. ⁊ hoc tenet do. Mar. ⁊ est satis probabile. ꝓmū tamē magis placet: qꝛ lꝫ finita tutela nascat actio: tñ ex ante gesto nascitur. sicut est in obligatione conditionali. nā licet ĩ euentum conditionis nascatur actio: tñ pactū tunc appositum nō vestiretur: quia ex contractu antecedenti nascitur. vt. ĩ. q po. in pig. ha. l. potior. nisi dicas aliud ĩ tutore: qꝛ toto tpe gestiōis cōtrahere đr. ¶ Ad hūc ver. opp. duobus modis vt in gl. solue vt in gl. subsequēs textus clarus est vsqꝫ ad. §. adeo. ¶ Expedito tex. oppono primo ad ver. vt puta fm lectura de. l. de die. ĩ. de pac. dot. So. vt gl. qꝛ ibi incōtinēti. secus si ex interuallo, vt hic. ¶ Scđo opp. nonne matrimonio soluto agit actio. de dote que tunc saltem nascitur vel est nata ante fm alios nō curo: ergo pactum appositū ex interuallo deberet ꝓdesse ad replicationem. ⁊ tex. dicit simpliciter ꝙ nō valet pactum ꝙ est contra. l. pacta nouissima. C. e. ⁊. ĩ. e. l. si vnus. §. pactus. cum ergo hic queratur de replicatione danda quare distinguitur pactum nudum a vestito. Dic ꝙ ꝓdest ad replicationē non ad actionē, vt. ĩ. dicā. Qđ nō placet Ray. nec Guil. imo dicūt ꝙ nō prodest ad replicationem per ea q̄ not. in glo. in proxima. q. gloss. Et ad. §. pactus. respondent ꝙ ibi fuit actio efficax ad agendū hic non. ⁊ dicam de hoc. ĩ. de supplicatiōe glo. ¶ Ultramontani dicūt ꝙ cōuētio de dote hꝫ in se diē scꝫ annua bima trima die. modo ita est ꝙ obligatio ante diē nō nascitur: ⁊ ideo cum non sit nata actio pactū non pōt producere actionem cum sit nudū nec ꝓdesse ad replicationē cū nondū sit nata actio cū ante diē actio non nascatur. ⁊ de hoc dicūt hic esse casum, ⁊. ĩ. si cer. pe. l. certi cōditio. in ꝑnci. Et rñdent ad. l. j. ĩ. qñ dies vsufru. lega. ced. qꝛ qđ ibi dicitur ꝙ ante diem male agit intelligūt. i. nullo modo agit. sed certe ipsi dicunt cōtra. l. qui mandatum. ĩ. manda. ⁊ videt etiā casus. C. đ iure fis. l. iustas. li. x. Et probatur expresse. ĩ. de cōsti. pecu. l. iij. in fi. ⁊. l. id qđ. ⁊ de condi. inde. l. in diem. vbi expresse facit differentiam inter conditionale qđ nō pōt cōstitui, ⁊ in diem qđ pōt cōstitui. Non ob. iste tex. qꝛ hic erat nata actio. Et qđ dicit text. nō valebit pactum. s. ad actionem: valet tñ ad replicationē. ⁊ ita exponit Hug. in lectura sua. ¶ Guli. de cun. voluit sic concordare: aut loquimur de die legali: ⁊ tunc ille tanꝙ̄ insit stipulationi ⁊ sit pars eius ⁊ de eius substātia impedit nasci actionē, vt hic. Sed si accidētaliter per pactū adijcitur dies tūc non suspendit actionē, vt. d. l. j. in fi. ĩ. qñ dies vsufr. leg. ce. ¶ Sed ⁊ ipse male dicit: quia dies apposita in contractu ita inest sicut legalis: vt. š. de eden. l. j. §. diē. nec đꝫ plus operari dispositio legis ꝙ̄ hōis, vt. ĩ. e. l. nō impossibile. Et pꝫ rō differētie inter diē ⁊ cōditionē: qꝛ cōditio respicit substantiā obligationis: ⁊ ideo eius natiuitatem impedit. sed dies respicit effectū obligationis ⁊ solutionis: ⁊ ideo non suspēdit natiuitatē actionis, vt. C. qñ dies leg. ce. l. ex his verbis. ⁊. ĩ. de annu. lega. l. eum qui. qꝛ etiā cōditio si apponitur ad effectum obligationis non suspendit natiuitatē eiusdē, vt. ĩ. de arbi. l. ita demū. ⁊ dixi. š. e. l. itē qꝛ cōuētiones. quāto fortiꝰ dies nō suspendit natiuitatē, cū semper respiciat effectū obli-
5 gationis ⁊ solutionis. ¶ Cōclude ergo ꝙ† ĩ obligatiōe ĩ diē nascitur obligatio ante diem. non ob. hec. l. qꝛ qđ dicit ꝙ pactum nō valebit, dic. s. ad actionē: valebit tñ ad replicationē vt ꝓdixi. ¶ Uel dic ꝙ hic tertius cui nō erat quesitū ius dotis exigende vt pater fecit istud pactū. ⁊ ideo nec ad actionē nec ad replicationem valet. ¶ De ista qōne an ex obligatiōe in diē statim actio nascat, plene dixi. ĩ. ex quib. cau. in poss. ea. l. si fulcinius. §. si in diem. de ver. ob. l. qui hoc anno. ⁊ plenius in. l. stipulationes nō diuiduntur. ver. decimo quero de leg. ij. l. si ita scriptum. §. si sub conditione. ⁊. C. vt act. ab here. ⁊ cōtra heredes incipiant. l. vnica. ¶ Alij vt Jo. qđ hic pendebat conditio stipulationis. vnde non est nata propter conditionē. Sed lꝫ nō sit nata nōne nascet so. ma. Si ergo agatur de dote ⁊ excipiatur de dilatiōe legali debet replicari de pacto. vt. d. §. pactus. ⁊ hic innuit qđ nō poterit dic ergo vt dixi qđ ꝓdest ad replicationem. aut ergo vult agere ex pacto ⁊ non pōt qꝛ nudum. aut de dote ⁊ pōt. ⁊ si excipiat de dilatione legali replicabitur de pacto. ¶ Oppo. qđ non valeat pactum incōtinenti appositū. vt not. ĩ. so. ma. l. quoties. ¶ Sed dic qđ ille cui competebat actio ex stipulatu pactꝰ est de citeriori die reddenda. ¶ Sed si pater qñ actio de dote erat futura in cōmuni velit pacisci etiā incōtinēti nō pōt sed stipulari sic. secꝰ in extraneo. ¶ Quero vt glo. de obligatione cōditionali. Et responde vt gl. ¶ Et ad contraria responde primo ad. l. si in venditione. de peri. ⁊ cōmo. rei ven. qđ ibi fuit pactū incontinēti appositum. ¶ Uel fm Ja. de bel. ibi agitur conditione existente ⁊ non ante. ¶ Uel ibi in cōtractu qui fit cōsensu: hic verbis. Ad l. cum stipulatus sum mihi. sol. vt glos. ¶ Ad. l. iij. §. cōditio. de adimen. lega. ⁊ insti. de codicil. §. vlti. dic qđ loquunt in vltima voluntate que pōt semp tollere ⁊ inducere cū ꝓ lege seruetur. vt in aut. de nupt. §. disponat. hic aūt in pacto nudo qđ nō potest hoc operari. ¶ Uel fm Ja. de bel. ibi testatore viuēte nulla fuit nata obligatio etiam conditionaliter. ⁊ depēdebat a potestate vnius. i. testatoris hic duorū. vt dixi. ¶ Uel dic ad. §. vlti. de codicil. qđ ibi ideo ne confundatur ius testamenti ⁊ codicillorū vt ibi pꝫ. ⁊ ideo gl. vera lꝫ ꝯtrariū no. in. l. lecta. ⁊ male. Ray. his expeditis redeamus ad materiam versi.

1 ☞ Actio qualiter dicatur informari per pactum incontinēti appositum.
2 Pactorum quot sint vestimenta.
3 Pacta nuda que dicantur.
4 Pactum nudum dicitur multis modis.
5 Protestatio contra factum nihil operatur.
6 Forma in stipulationibus est duplex.
7 Nullum pactum hodie potest dici nudum.
8 Acceptilatio duo debet habere: vnū scilicet pro materia, aliud pro forma.
9 Pactum nudum potest contrahi inter presentes ⁊ absentes ꝟbis ⁊ signis. vide exemplum.
10 Pactum nudum quod sit secundum guil.
11 Promissio faciendi domum pro centum non est venditio sed locatio.
12 Donatio an sit pactum nudum.
13 Ex promissione facta de. x. propter negotia gesta an possit agi.
14 Donatio facta ob causam nō reuocatur ꝓpter ingratitudinē.
15 Pactum nudum de iure canonico quare producat actionem.
16 Casus aliqui in quibus pactum nudum producit actionem.
17 Uirgo naturaliter nō potest parere licet miraculose beata maria virgo christum omnipotentem pepererit.
18 Pactum vestitum quid sit ⁊ quomodo vestiatur.
19 Pacta quedam vestiuntur solo consensu propter eorum caliditatem.
20 Pactum an vestiatur per iuramentum.
21 Pactum ad hoc vt dicatur vestitum oportet quod tria concurrant.
22 Lex vestit pactum ⁊ est commune vestimentum.
23 Consensus est duplex quia alius est generalis alius specialis.
24 Pactum vestiri re ⁊ rei interuentu an sit idem.
25 Contractus qui re contrahuntur ⁊ permutatio incipiens a traditione an differant inter se.
26 Pactorum tria sunt genera secundum Jac. de ra.
27 Nulla pactio cui nō subest causa parit actionem: sed omnis nuda pactio est talis: ergo nulla nuda pactio producit actionē. nota istum sillogismum.
28 Omne pactum vestitum dicitur vestitum rei interuentu.
29 Pactum nudum vestitur sex modis.
30 Pactum quando dicatur incontinenti appositum vt nouā pariat actionem ⁊ veterem informet.
31 Donatio perfecta non capit conditionem.
32 Pacta incontinēti apposita quomodo pariant nouam actionem ⁊ veterem informent.
33 Pacta incontinenti apposita in cōtractibus stricti iuris an nouam pariant actionem ⁊ veterem informent.
34 Actio ex pacto incōtinenti apposito qualiter oriatur, ad quid

Quinimo. Iste. §. habet tres lecturas prima et secūda vera. Rayn. ¶ Ibi informat, pactio nuda. Ibi pacta cōuēta, nuda. Ray. Et vide qd dixi. s. §. proxi. ¶ Et primo recitabo glos. deinde opi. vltramōtanorum qui in multis eam reprehendunt. ¶ Glo. ergo primo querit qñ dicat pactū nudū. et rñdet vt in gl. que incipit, caute incip. ¶ Itē quere cui aduersetur dictio imo, et rñde vt in gl. q̄ incipit, quin pͦ etiā. in prin. et vt. s. dixi. ¶ Itē quero qualiter dicat actio informari
1 † per pactū incōtinenti appositū et rñde vt in eadē glo. et. j. plenius dicā. ¶ Unū tñ dicit ipsa glo. s. q actio p̄scri. ver. q̄ est stricti iuris facit actionē ex vendito informatā esse stricti iuris. In hoc reprehendit gl. p Odof. Richar. Guli. de cu. et alios doct. q actio bone fidei non assumat cōditiones stricti iuris, imo potius ecōtra. ar. j. de neg. gest. l. si pupilli. §. fi. vbi actio prima resoluit in actionē neg. gest. et actio negotiorū gestorū retinet naturam ꝓpriā: et ideo in ea veniūt vsure vt ibi dr. et p hoc. C. de pac. inter empt. et ven. l. ij. in fi. vbi dicit q fructus veniunt a tpe more: ergo est bonefidei. Preterea tūc dicit actio in locū alteri⁹ succedere cū illa in cui⁹ locū succedit p̄cessit. sed hic nō p̄cessit actio p̄scrip. verbis: et iō nec fit successio nec actio ex vēdito q̄ est bone fidei mutat naturā suā vt fiat stricti iuris. lʒ p pactū nouā formā accipiat. Itē actio p̄scrip. verb. q̄ de estimato ꝓposito est bonefidei, vt. j. de estima. act. l. j. et hoc iō q tūc est similis actori. sic et hic cū apponit iuxta vēditionē act. prescrip. ver. que ex tali pacto nascit erit bonefidei: cū id qd in pactū deuenit pars ꝓtij intelligat esse, vt. j. de cōtrahen. emp. l. fundi partē. et vide qd dicā
2 j. versi. et aduerte q dicit, H. ¶ Itē quere † quot sint vestimēta pactorū, et rñde vt ea. gl. et. j. plen⁹ dicā. ¶ Et op. ex ipsa duob⁹ modis. Primo q male exēplificet pactū nudū. Scdo q quodlibet pactū nudū videat vestitū cū habeat ꝯsensum, et rñde vt gl. Itē q̄re quid in cōtractibus stricti iuris, et rñde vt glo. ¶ Item quere an principale vestiat ab accessorio. Et an pactū vestiatur illi qui ex contractu agere nō pōt. et rñde vt glo. et. j. dicā. ¶ Itē quere qñ dicat fieri pactū incontinenti, et rñde vt glo. q̄ incipit. i. antequā. et. j. plenius dicā. ¶ Et ex ea. gl. quere an ex pacto incōtinenti apposito det rei ven. et rñde vt glos. resumam⁹ ergo. ¶ Et
3 primo q̄ramus † que dicant pacta nuda: quo cognito cognoscemus q̄ sint vestita: q cognito vno cōtrariorū cognoscit aliud, vt insti. de his q sunt sui vel alie. iur. in prin. gl. circa hoc diuersimode dicit. Primo q nudū est qñ hoc contrahentes voluerūt, vt. j. e. l. §. qd fere. Secūdo qñ est sp̄osio sine interrogatiōe. sed illud nō est pactū sed pollicitatio. Sed ista esset bona si diceremus q vnus promisit sine interrogatione et alter cōsensit: tūc enī bñ esset pactū nudū, vt. s. e. l. j. Ray. ¶ Tertio dicit glo. q stipulatio^a inutilis est pactū nudū, vt. j. eod. l. si vnus. §. si acceptilatio. qd dic vt ibi not. in gl. et. j. dicā. ¶ Docto. dicunt q pactū nudū est q nuda cōuētione paciscētiū nitit nec iuris adminiculo confirmatur. ¶ Guli. de cun. dicit qd pactū nudū est duorū consensus, vt. s. eo. l. j. §. j. in suis finib⁹ remanēs. p hoc qd dicit duorū cōsensus differt a pollicitatione que est solius offerentis ꝓmissio, vt. j. de pollici. l. pactū. per hoc qd dicit in suis finibus remanens, differt a pacto vestito: q nec scriptura nec alio vestimēto vestitur. Et istā diffinitionē collige ex. l. lege. C. e. et loca. l. si tibi.
¶ Petrus autē sic diffinit: pactū nudum^b est quedā conuentio que nō cadit in speciale nomē cōtractus, et solo cōsensu contrahitur, et nullo iuris adminiculo sustentat. Et differt a cōtractibus iurisgētiū qui iuris adminiculo sustētant saltē per appro
4 bationē. Gui. de suza. † dicit q pactū dicitur nudū multis modis. ¶ Primo omne pactū qd nō reperit vestitū. et ita sumitur hic et vbicūqꝫ lex istā mētione facit de pacto nudo. ¶ Itē dicit nudū ab oī vestimento. quare et hoc modo oia pacta dicunt nuda, vt. C. de pac. l. tradition. bus, nisi res tradatur. et. j. e. l. in traditionibus. Quūqꝫ dicit nudū a fideiussore vel pignorꝫ datione, vt. C. de ver. sig. l. sancimus. Quūqꝫ dicitur nudū hoc est fictitiū seu imaginariū sicut emptio fictitia dicit nuda. j. de contrahen emp. l. nuda. Quūqꝫ dicit nudū qñ nō subest aliqua causa, vt hic ver. sed cū nulla. et. j. de dona. l. nuda. et de acquir. re. do. l. nunq̄.
Primā diffinitionē gl. impugnāt vltramontani qñ dicit q pactū nudū est qñ cōtrahētes hoc voluerūt dato q ibi fuerūt verba et ordo stipulatiōis, vt. j. e. l. §. qd fere. Dicunt enī q ordo sti
5 pulationis est facti. † sed ꝓtestatio cōtra factū nihil operat, vt j. ex qui. cau. ma. l. deniqꝫ. de capti. et postli. reuer. l. in bello. §. facte. et extra de cōsti. cū. M. ferrariensis. ergo ꝓtestatio cōtrahētium nō potest facere q stipulatio nō sit stipulatio. et. d. §. qd fere. intelligūt fm q glos. ibi intelligit. et fm exēpla ei⁹, scʒ qñ fuit facta inter absentes. sed certe ipsi male dicūt. et illa gl. male exēplificat et cōtra tex. illū. nā tex. ibi dicit q ibi ideo nō est stipulatio: q cōtrahētes noluerūt. p qd ptʒ q fuit facta inter p̄sentes et solēniter, alias nō depēderet ex volūtate cōtrahētiū sed ex iuris dispositione q̄ ipsam vitiaret. et ideo hic gl. cōtinet veritatē.
¶ Non ob. rō vltramontanorū: q fateor q ꝓtestatio cōtra factum nō operat vt factū tollat: sed bene pōt tollere ius ex facto ortū. Et est casus. j. de leg. j. l. si mihi et tibi. §. in legatis. ¶ Preterea nō solū verba habēt pficere stipulationē sed etiā ꝯsensus: et sine eo nō valet, vt. s. e. l. j. §. adeo. Quō ergo poterit dici stipulatio si nō adest cōsensus partiū vt sit stipulatio. ¶ Sed exemplum qd ponit glo. de pollici. reprobāt etiā vltramontani sicut et gl. reprobat et bene: q nō est duorū cōsensus qd reqrit pactū, vt. s. e. l. j. nisi dicas vt dixi qd vn⁹ spopōdit sine interrogatiōe et alter cōsensit tacite vel expsse. ¶ Tertiū exēplū de stipulatiōe inutili similiter reprobāt, et dicūt q stipulatio inutilis dicit stipulatio et nō pactū, vt. j. de accepti. l. an inutilis. Itē in stipulatiōe insunt oīa substātialia stipulatiōis: q p̄cedit interrogatio et sequit rñsio. et est ibi cōsensus: ergo dʒ dici stipulatio lʒ ꝓpter quoddā extrinsecū nō habeat effectū. s. q inter absentes ꝯcta.
¶ Sed dic qd exprimi dʒ verbis inter p̄sentes alias non valet nec pōt dici ibi esse formalia stipulatiōis. ¶ Et si dicatur ergo male exēplificat gl. q si stipulatio deficit in forma: ergo nec vʒ vt pactum fm regulā. j. de cōsti. pecu. l. eū q. ego rñdeo qd si contrahētes agerēt q esset oīno stipulatio: certe tunc cū deficiat in forma nō valeret etiā vt pactū. Sed qñ simplr cōtrahētes mittunt sibi nuncium vel epistolā paciscentes bene valet iure pacti sed stipulatiōis nō. et sic intelligo hāc gl. Nec ob. qd de acceptilatione dicit: q ille est act⁹ liberatorius, nos autē de obligatiōe loquimur. ¶ Ja. bu. et de are. dicūt qd cōsensus est de substātia
6 stipulationis, vt. s. e. l. j. §. fi. ¶ † Est enim duplex forma, vna q verbis exprimatur. alia vt per auditū contrahentiū concipiat. sicut ergo defectus prime forme reddit nullā etiā quo ad effectū nudi pacti, vt. l. j. §. si qs ita. j. de ver. obl. vbi dicitur qd non orit etiā obligatio naturalis sic et defectus secūde forme eadē rōne.
¶ Uel dic defendēdo gl. aut loquor priuatiue vt si dicat habere vim pacti hoc est carētis omni vestimēto: hoc est non hʒ ea q̄ sunt vestiti pacti, et sic pōt saluari glo. Si aūt loquaris positiue s. qd habeat effectū nudi pacti et ꝓducat obligationē naturalē tūc male dicit glo. p. d. §. si qs ita. in. l. j. de ver. ob. Jac. ¶ Posset etiā saluari glo. fm Pet. qñ cōstaret qd cōtrahentes vellent obligari oīmodo quo melius possent secus si per stipulationē
7 tātū, vt. d. §. si quis ita. Pe. et Ray. et vide qd statim de accepti. inuti. j. subijciā. Sʒ videt fm Guli. † qd nullū pactū hodie possit dici nudū: q omne pactū aut est solēne aut nō. Si solēne nō est nudū sed vestitū, vt stipulatio et aliȷ cōtractus vestiti. Si nō est solēne tūc aut interponit cū causa p̄cedēte et vera et dat actio de cōstituta. j. de cōsti. pecu. l. j. §. debitū. et insti. de act. §. de cōstituta. aut causa erat falsa: et tūc nō est q̄rēdū an ex ea agat, vt. j. ea. l. §. sed si fraudādi. nec est querēdū an det exceptio: q solutū repeteret, vt. j. de cōdi. inde. l. j. et de doli excep. l. ij. §. circa. aut nulla causa p̄cedit: et tunc videor donare, vt. j. de ope. liber. l. campanus. ista loquit in stipulatione. Ray. ergo nō est curādū de pacto cū hodie ex donatiōe agat, vt. C. de dona. l. si qs argētū. Et ideo dicemus qd ista iura loquunt fm sua tpa. ¶ Dicūt qdā: istud ꝓcedit q vbi pactū nō solēne est interpositum et cū causa, nō ꝓpter hoc erit ꝯstitutū nec aget de cōstituta nisi aīo ꝯstituēdi fuerit factū, vt. j. de pba. l. cū de indebito. in prin. et. §. sin autē cautio. et ar. C. ad velle. l. similiter. et sic remanet nudū pactū, qd autē qs ꝓmittēdo habeat animū ꝯstituēdi apparebit ex v͛bis.
¶ Aliȷ dicunt qd vbi acceptilatio est inutilis rōne materie ibi est nudū pactū, vt si acceptilatio sit interposita sup ꝯctib⁹ iurisgētiū valebit nō vt acceptilatio sʒ vt nudū pactū. ¶ Ad cuius
8 intellectū est sciēdū q acceptilatio † hʒ duo, vnū ꝓ materia aliud ꝓ forma. et dicit materia acceptilatiōis ꝯctus verborū sup quo dʒ interponi, et ideo si interponat sup ꝯtractu reali erit inutilis ꝓpter defectū materie habebit tñ vim pacti nudi. Forma acceptilationis

---

Marginal notes:

Forma dicit esse duplex.

a ¶ Stipulatio. Adde Bal. i rub. C. de consti. pecu. Joā. de pra. i. l. j. §. eū q. ff. e. tit. gl. in. l. iurisgentiū. §. igit nuda. de pac.

b ¶ Pactū nudū. adde qd dr nudū a causa q̄ sufficere pōt ad pfectā obligationē, itez a foro negotij. Item a rei interuentu. itē a continentia.

ptilationis est qd inter p̄sentes ꝯhaṫ ꝛ incōtinētı̄.al's peccaṫ in forma ꝛ est ꝓsus inutilis,nec hꝫ etiā vim pacti,vt.ı̄.e.l.ſi vnꝰ.§.ſed ſi acceptilatio.vbi de hoc no.in gl.❡Et est ratio diuerſitatis qꝛ maius peccatū est in forma ꝙ̄ in materia.Et qd accepti latio inutilis rōne materie valeat iure pacti est caſus.ı̄.de reſci.ven.l.cū emptoꝛ.in princ.Uel potes ꝓprie ponere exemplum de
9 pacto nudo.C.de re.pmu.l.ex placito.❡†Itē inter pꝛeſentes ꝛ abſentes verbis ꝛ ſignis pōt cōtrahi pactū nudū,vt ſi duo muti ſignis cōueniāt de pmutādo pactū nudū est:qꝛ ibi nō est ſolē nitas verboꝝ nec aliud veſtimētū:qꝛ vbi cōtrahiṫ ſignis nulla est obligatio etiā ciuilis,vt.ı̄.de ver.ob.l.j.§.ſi qs ita.qꝛ ſtipulatio nō pōt ꝯtrahi niſi verbis,qd verū est ſi agat de ſtipulatione ꝯhēda:qꝛ tūc nō valet vt ſtipulatio:nec valet vt pactū ſi ſignis exprimaṫ.Sed ſi nō ageret de contrahenda ſtipulatione bene eſſet pactum nudū per nutum.ar.ı̄.de leg.iij.l.nutū.❡Itē etiā verbis pōt cōtrahi inter p̄ſentes pactum nudū ſi expreſſe agaṫ qd non ſit ſtipulatio ſed pactū nudū,vt.d.§.qd fere.ı̄.e.l.❡Itē ſi reſpōſio pꝛecedat interrogationē ꝛ ambo ꝯſentiāt vel ſi fiat rn̄ſio ex interuallo est nudum pactū ex quo detrahiṫ forme ſtipulationis,que est qd p̄cedat interrogatio ꝛ incōtinenti ſubſequaṫ rn̄ſio,vt.ı̄.de ver.ob.l.ꝯtinuꝰ.ꝛ.C.de vſur.l.j.❡Guli.di
10 cit qd†iſta iura antiqua nō ſunt coꝛrecta imo est hodie dare pactum nudum,vt pone ꝓmitto qd faciā tibi domū,ꝛ tu cōſentis vel ꝓmitto tibi dare Codicē ꝑ ff.tuo.Idē in donatione ob cām vt ꝓmitto tibi dare cētū:qꝛ geſſiſti negotia mea.De pꝛimo qn̄ ꝓmitto me facturū tibi domū:tunc ſi cōſentis dicit ꝙ̄ est pactū nudum.ꝛ qn̄ diciṫ qd videoꝛ donare,ꝛ ſic pōt agi cōdictiōe ex.l.ſi qs argētum.C.de dona.dicit qd.l.illa loquiṫ in dādis nō in faciēdis,lꝫ factum ſit liberale.vnde nunꝙ̄ in factis locū hꝫ.Cōtrariū no.ı̄.de p̄ſcri.ver.l.ꝓmiſiſti.§.fi.Sed dic vt.ı̄.dicā.❡Sꝫ dices tu ſi ꝓmitto facere domū ꝛ nō facio an tenear ad intereſſe ac ſi ꝓmiſiſſem penā,vt.ı̄.de ver.ob.l.ſtipulatiōes nō diuiduṇṫ.ver.celſus.ꝛ de re iudi.l.ſi qs ab alio.§.fi.nā qd coꝛpoꝛale videṫ vtilitas,vt.ı̄.de dona.l.in edibus.❡Ipſe dicit qd.l.ſi quis argētum.nō hꝫ locū in factis,vt pꝛedixi nā.§.alie.inſti.de donat.dicit qd donatioˀ ſimplici conſenſu perficitur ſicut in vēditione vbi est pꝛetium.Et infert vbicunqꝫ ꝓtio interueniēte est vēditio q̄ pficiṫ cōſenſu de iure gētium in eodē caſu pꝛetio non interueniente ſi ſit cōſenſus pfectus de iure ciuili est donatio.ſed in factis interueniēte pꝛetio nō est vēditio ſed locatio:ergo in factis
11 nō hꝫ locum.l.illa ſi qs argētum.†Si eīm ꝓmitto facere domū pro centum nō est venditio ſed locatio,vt.ı̄.de pꝛeſcrip.ver.l.naturalis.§.at cum do.ergo ꝛc.❡Itē ꝙ̄ aliquis det de ꝓpꝛio est magis graue ꝛ difficile quam qd faciat,vt.ı̄.de ope.lib.l.he opere.ꝛ.§.j.ꝛ ibi not.ꝛ.C.de ſen.que ꝓ eo qd intereſt.l.j.in gl.q̄ incipit,ꝛ ita ſine omni diminutione.Et ideo vidēs lex ꝙ̄ qn̄ aliquis ꝓmiſit ſe daturum de facili recedit a donatione voluit introducere actionē,ꝛ qd haberet locum legis pꝛouiſio.Ubi autem aliquis ꝓmiſit aliquid facere non ita de facili recedit a pꝛomiſſione:qꝛ nō est ſibi ita graue ſicut dare de ꝓpꝛio.ideo ſup illo verbo iura ſe nō intromiſerunt nec dederunt actionē.❡Item illa q̄ ſunt in dādo habent certā naturā.illa autē q̄ ſunt in faciēdo non.Et circa illa que ſunt a natura magis pꝛouideṫ quā ſuper aliis.C.de ſen.que ꝓ eo ꝙ̄ intereſt.l.vnica.§.j.ꝛ.§.in aliis.❡Et qn̄ dicis ꝙ̄ ſi non facio domum pꝛomiſſam ꝙ̄ intereſſe ſuccedit.Dico qd lꝫ ſuccedat non debemus ipſum extēdere:ſed attendamus obligationē pꝛincipalē non autē illud qd pōt reſultare ex ea.ſ.intereſſe pꝛeſtatio.ar.ı̄.de teſta.tute.l.iij.§.ſi quis ſeruum.ꝛ §.ſeq.de dona.l.qui ſaxum.ꝛ.ı̄.de p̄ſcript.ver.l.ꝓmiſiſti.❡Sed certe iſte.ll.videnṫ obſtare:qꝛ loquunṫ in factis.Sed dic qd loquuntur ſm vetera iura ffoꝝ,ꝛ ſic in pacto veſtito.ſed nos loquimur in pacto nudo.ꝛ ſic ſm iura.C.Ray.❡Item videṫ obſtare.ı̄.de iur.dot.l.cum in fundo.§.ſi fundus.Sed pōt rn̄deri qd ibi ſit ex neceſſitate.❡Itē ibi contractus dotis est ſufficiēs ad agendum ꝛ petēdum.Et ita concludit ipſe.C.iura loquentia de pactis nudis non eſſe coꝛrecta per.d.l.ſi quis argētum.ꝛ illā loqui ſolum in dationibus non in factis.ꝛ qꝛ non est veriſimile pꝛincipē vno verbo voluiſſe coꝛrigere tāta iura,vt.C.de inoffic.
12 teſta.l.ſi qn̄.❡Poteſt etiam dici vt.ſ.dixi.etiam †hodie donatio est nudum pactum.nā.l.illa ſi quis argentum.non dicit qd ſit veſtitum ſed ꝙ̄ ſolo conſenſu perficitur,ꝛ ex ea agitur condictione ex.l.illa.❡Ray.dicit qd Guli.nimis reſtringit hunc.§.qui ſimpliciter ꝛ indiſtincte loquitur.Unde ipſum intelligit tā in datione ſimplici ꝙ̄ in factis.❡Ad.l.ſi quis argētum.rn̄det ꝙ̄ loquitur in donatione vera que est de iure cōmuni.Hic eſſet pꝛeſumpta ꝛ ſic de iure ſpeciali.argu.in aut.de non alienā.§.qꝛ vero veriſimile.❡Item nō obſt.l.campanus.qꝛ ibi ſtipulatio hic nudum pactum.❡Non ob.qd not.ı̄.de cōſti.pecu.l.iij.§.j.Quia ſi intelligas illā glo.in ſtipulatiōe erit vera ſi in nudo pacto est falſa,vt ibi dixi.❡Itē non ob.qd no.eo.tit.l.hactenus.quia ꝛ illa glo.ſimiliter est falſa,vt ibi dixi.❡Uel ſi vis eā ſaluare dic qd ibi voluit ſe obligare oī modo quo poterat:hic nō.❡Itē nō ob.regula cuius per errorē.qꝛ ibi erat ſolutū:hic nō.Ray.❡Sed nunqd in cōtractibus innoīatis vt ſi ꝓmitto dare librū meum ꝓ tuo erit coꝛrectum,an erit pactum nudū ſm ꝙ̄ erat.Gl.hic videṫ dicere ꝙ̄ ſit cōtractus nominatus,ꝛ qd oꝛiaṫ actio per.d.l.ſi quis argētum.ꝛ ita etiā no.C.de condi.ob cau.l.ij.Guli.tenet cōtrarium.Et qn̄ dicitur ꝙ̄ donatio est cōtractus nominatus concedit qn̄ donatio est ſimplex ꝛ vera.ꝛ ita loquiṫ l.ſi quis argentum.Ubi autem est datio ob cauſam futurā nō habet locum.l.illa.nec poteſt agi:qꝛ anteꝙ̄ tradidiſſem non est donatio:qꝛ habet locum repetitio,vt.ı̄.de cōdi.ob cau.dat.l.iij.§.j.ꝛ.ij.ꝛ hoc etiam patet:qꝛ hic poſſum penitere ibi non.Ray.
13 †Sed quid erit ſi ꝓmitto tibi.x.qꝛ geſſiſti negotia mea,nunqd ex tali ꝓmiſſione pōt agi:videtur qd ſic:qꝛ iſtud est ſtatutum in caſu in quo nulla cauſa p̄cedit,vt.d.l.ſi quis argētum.Multo foꝛtius vbi cauſa p̄cedit.ar.C.de codicil.l.fin.ꝛ inſti.de act.§.de cōſtituta.❡Glo.dicit ꝙ̄ non habet locum condictio ex illa.l.ſi quis argētum.qꝛ vbicunqꝫ pꝛomitto pecuniam ex cauſa iſtud cadit in ſpeciē ſalarij:ꝛ tunc datur actio,vt.ı̄.mād.l.ſi negotia.ꝛ.l.ſalarium.ꝛ.C.de ſuffra.l.vnica.vbi hoc tenet gl.ſi autē non cadit in ſpeciē ſalarij:tunc est pactum nudum,nec agitur.vnde l.ſi quis argētum.loquitur in donatione ſimplici ꝛ inter viuos in qua lex voluit ꝓuidere:qꝛ de facili quis recedit ab ea ꝓpter ingratitudinē vel ex alia cauſa.non ita in datione ob cauſam.nā lex voluit pꝛouidere vbi nulla est ꝓuiſio hominis vt in ſimplici donatione.ar.C.de pac.cōuen.tam ſuper dote.l.fi.de pcur.
a l.ſi maritus.❡Item donatioª ſimplex perfecta reuocaṫ per in
14 gratitudinē.C.de reuoc.dona.l.fi.† non autē facta ob cauſam,vt.ı̄.de dona.l.ſi pater.in fi.ꝛ ibi not.ar.eo.ti.l.aqlius.❡Subſequenter glo.numerat aliquos caſus vbi dicit nudum pactuꝫ parere actionem.ꝛ videamus an bene dicat.❡Et pꝛimo aduertendum qd de iure canonico ex pacto nudo oꝛitur actio ſicut ex veſtito,vt extra eo.c.j.ꝛ ibi not.ꝛ.c.iij.ꝛ plenius.xij.q.ij.quicūqꝫ ſuffragio.in glo.ꝛ per Archi.ꝛ per Gof.ꝛ Hoſti.in ſumma eo.
15 tit.§.effectus.ꝛ plene dixi.ı̄.ea.l.§.pretoꝛ ait.†Et ratio est qꝛ ius canonicum ꝛ diuinum non faciunt differentiam inter ſimplicē pꝛomiſſionem ꝛ iuramētum,vt.xxij.q.ij.iuramenti.ꝛ plene not.per Gof.ꝛ Hoſti.in ſumma eo.§.effectus.dicit ergo glo.qd est ſpeciale ꝙ̄ agatur ex pacto nudo.C.de dot.pꝛomiſ.l.ad exactionem.Sed ibi ſpeciale fauoꝛe dotis,vt ibi not.Uel poſſet dici ꝙ̄ ibi non agitur ex nudo ſed ex ſtipulatiōe ficta a lege,vt.C.de rei vxo.act.l.vnica.circa pꝛinc.alius caſus est.C.de dona.l.ſi quis argentum.§.fin.❡Sed ibi est ratio ſpecialitatis ſm Odof.qꝛ donatarius obligaṫ donatoꝛi ad antidoꝛa,vt.ı̄.de peti.hered.l.ſed ꝛ ſi lege.eo.§.conſuluit.Unde ſi donatoꝛ ex pacto donationis obligaretur deceptus eſſet donatarius ꝛ adiuuari non decipi beneficio nos opoꝛtet,vt.ı̄.cōmod.l.in commodato.§.ſicut alius.inſti.de act.§.de conſtituta.❡Sed ibi est ratio ſpecialitatis qꝛ conſtitui non poteſt niſi ſit debitum ex cauſa pꝛecedenti,vt.ı̄.de conſti.pecu.l.j.in prin.ꝛ.§.debitum.vnde cauſa pꝛecedēs facit ex nudo pacto actionē naſci.❡Uel ſm alios i vtroqꝫ pꝛedictoꝛum caſuum poteſt dici pactum eſſe veſtitū licet enim olim ex pacto donationis nō oꝛiretur actio:tamen hodie ſic,vt d.l.ſi quis argētum.§.fi.contrarium.ſ.dixi.ꝛ idem in conſtituta,vt.d.§.de ꝯſtituta.alius est.C.de nau.feno.l.periculi.Ratio ſpecialitatis est ibi:qꝛ creditoꝛ oneratur in vno:qꝛ ſuſcipit in ſe periculum pecunie credite cōtra regulā.ı̄.ſi cer.pet.l.incēdium.ergo in alio releuatur.ar.ı̄.de iureiur.l.eum qui.ꝛ pꝛo hoc extra de vſur.c.nauiganti.alius.ı̄.de vſur.l.etiā.Sed ibi est ratio ſpecialitatis fauoꝛ ciuitatis que multos alios habet fauoꝛes,vt C.de ſac.ſan.eccle.l.vlti.alius est.C.de vſur.l.frumenti.ratio est ibi incertitudo pꝛetij.argu.ı̄.de eo quod cer.loco.l.ij.et extra de vſur.c.in ciuitate.alius est.ı̄.de pollicit.l.pactum.❡Sed illud non est fallere:qꝛ illud nō est pactum ſed pollicitatio niſi dicas qd ſi hoc est in pollicitatione que nititur vnius tantum conſenſu nititur multo foꝛtius in pacto qd duoꝛum conſenſu firma
16 tur,vt.ſ.eo.l.j.❡†Alij etiam caſus adduntur per doctoꝛes in quibus ex nudo pacto agitur,vnus est in ſalario aduocati,vt C.de ſuffra.l.vnica.Sed ibi nō ex nudo pacto agiṫ imo petitur iudicis officio ꝙ̄ fieri poſſet etiam ſi pꝛomiſſum non eſſet ſm foꝛi conſuetudinem ꝛ facundiam aduocati vt.ı̄.de var.cogni.l.j.§.in honoꝛare.ꝛ.§.ſi cui.Uel ſi dicatur agi ex pacto hoc ideo est:quia etiam non pꝛomiſſum poſſet peti cōſtitui vt dictum est:ergo foꝛtius petitur ſi pꝛomiſſum est.❡Alius est in ſalario pꝛocuratoꝛis,vt.ı̄.mand.l.ſalarium.Sed ratio est ne pcuratoꝛ decipiatur qui ſub ſpe ſalarij negotia geſſit.❡Uel foꝛte poteſt dici veſtitum coherētia contractus ſi durāte officio fuit pꝛomiſſum,vt eo.tit.mand.l.qui negotia.Alius est.ı̄.de pac.do.l.inter ſocerū.§.ſi cōuenit.alias conuenit.Et est ratio qꝛ maritus etiā

a ❡Donatio. Adde ſpe.ı̄ ti.d dona.Bal.in.l.fi.i.j.q.C.de pact.ꝛ i.l.fi.ver.extra qro.de bo.lib.Jo.an.in.c.quēad modū.de iure iu.Alex.cōſil.xxxix.iiij.pte plene p eundē i.l.ſtipulatio.de ver.ob.vbi tenet ꝯ Bar.ꝛ Bald.

sine pacto sustinere tenetur onera matrimonij,vt.j.de iur.do.l.
dotis fructus.⁊.C.de iur.do.l.pro oneribus. Alius est.j.e.l.si ti
bi decē.§.de pignore.⁊ de pign.l.j.vbi oritur hypothecaria que
est realis,vt.C.de pigno.l.pignoris. In superioribus autē orit᷑
personalis. ¶ Quidam tū dicunt in oībus predictis pactū esse
vestitū legis auxilio cū contra naturā sit pactum nudū parere
17 sicut mulierē sterilē,vt.j.de act.emp.l.si sterilis.† vel virginē na
turaliter.virgo enim beata miraculose peperit. Dicunt enī qꝺ
lꝫ iuregētiū oīa predicta pacta forēt nuda superuenit legis au
xilium disponētis ex predictis pactis oriri actionē.ar.s̄.eo.l.le
gitima. ¶ Sed que actio oritur in predictis casibus quibus di
xi agi ex nudo pacto? Quidā dicūt ꝯdictionē ex lege,vt.d.l.si qs
argentum.⁊.d.l.vnica.de suffrag.not. ¶ Alij in factum,vt.d.l.
inter socerū.§.si conuenit. Dic qꝺ si lex exprimat nomen actio
nis vt in hypothecaria ⁊ actione de dote tūc agitur illa. Si nō
⁊ equitas suadet acti.ver.dari dabitur in factū alias condictio
ex lege,vt.d.l.vnica.de condict.ex lege.⁊ de prescript.l.quoties.
a ¶ Viso de pactis nudis[a] restat videre de vestitis.⁊ primo quid
18 sit pactū† vestitum. Dic qꝺ est conuentio cadēs in speciale no
men contractus qꝺ non solo consensu cōtrahentiū nititur sed
iuris adminiculo sustentat᷑. Et expone istam descriptionē pa
cti vestiti sicut.s̄.exposui descriptionē pacti nudi. ¶ Quot mo
dis dicatur pactum vestiri. Dicit glo.⁊ doct.⁊ Azo ⁊ Host.in
summa eodē ꝙ octo modis.s.re vt in mutuo ⁊ alijs ꝯtractibus
qui re perficiuntur,vt instit.qui.mo.re contrah.oblig.per totū.
Itē verbis vt in stipulatione,vt insti.de ver.ob.in prin. Itē lite
ris vt in chirographo post biennium,vt insti.de literarū ob.in
prin. Itē consensu,vt insti.de oblig.ex consensu. Itē rei interuē
tu vt in permutatiōe ⁊ cōtractibus innominatis re interueniē
te,vt.C.de rerū permu.l.ex placito.⁊.s̄.hac eadē.l.versi.sed si in
alium. Item coherentia contractus,vt hoc ver.quinimo. Sed
cōtra predicta videt᷑.nā in mutuo ⁊ alijs qui re cōtrahūtur exi
gitur cōsensus,vt.s̄.e.l.j.§.si.ergo dꝫ dici vestiri consensu. Sed
dic ꝙ due sunt cause vna se hꝫ per prius alia per posterius,res
enim se hꝫ vt prius ⁊ cōsensus vt posterius.inspicit᷑ ergo illa q̄
se hꝫ per prius.⁊ ideo a re denominantur. Eodē modo videtur
in stipulatione:qꝛ in ea requirit᷑ consensus,vt.d.l.j.§.si.s̄.c.sed
dic ꝙ nō quilibet cōsensus sufficit in stipulatione sed cōsensus
verbis expressus,⁊ talis facit stipulationē.vnde verba sunt for
ma stipul.⁊ ideo ab eis denominat᷑,vel dic vt dicā.j.ver.alij di
cunt. ¶ Item contra tertiū.s.literarū opponitur in chirogra
pho post bienniū qꝺ debeat a biēnio nominari tanꝙ a sua cau
sa:nā illa est ꝓprie cā rei qua existēte res est ⁊ qua cessante cessat
res,vt.j.mā.l.si remunerandi.§.j. Sed ita est ꝙ existētia biennij
obligatis,adesse ⁊ cessatio biennij facit eam cessare:ergo biēniū
est causa obligationis literarū. Respondeo vt.s̄.qꝛ biēniū ha
bet validare literas.vnde est potius cā cause ꝙ causati.nam ex
ipso biēnio nō producit᷑ obligatio sed ex literis validatis cursu
biēnij.⁊ ideo a literis denoīatur.nā tēpus nō est causa inducē
de obligationis,vt.j.de act.⁊ oblig.l.obligationū fere.§.placet.
19 ¶ † Quedam vestiūtur solo cōsensu ꝓpter calliditatē quā ha
bent. ¶ Sed vltramontani dicunt ꝙ sunt nuda ⁊ habent solū
vinculum naturale habēs robur ciuile,qꝺ non est verum imo
habent vtrūqꝫ vinculū:qꝛ vbi est dare causas est dare effectus,
vt.C.de ali.iudi.mut.cau.l.j.sed ita est ꝙ in his est cōsensus er
go est vinculū naturale,vt.s̄.e.l.j. ¶ Itē adest calliditas quam
recipiūt a iure ciuili per approbationē.⁊ ideo habēt ciuile vin
culū,vt.s̄.e.l.legitima.⁊ sic habēt vtrūqꝫ. ¶ Addit etiam glos.
⁊ alij doct.alios modos quibus dicunt pactū vestiri.s.rei prin
cipio,vt.j.de pollici.l.j.§.j.⁊ si dicatur ꝙ ibi non loquitur de pa
cto sed de pollicitatione,dic ꝙ si hoc est in pollicitatione que fir
matur vnius consensu:fortius dꝫ esse in pacto qꝺ cōsensu duo
rum firmat᷑,vt.s̄.dixi. ¶ Itē est alius.s.iuris auxilio vbicunqꝫ
20 ex nudo pacto reperit᷑ actio dari,vt.s̄.dixi. ¶ † Itē est alius sci
licet iureiurādo,vt.j.de ope.lib.l.iurisiurādi.de lib.causa.l.si.de
quo dic vt dixi.C.de ope.lib.l.j. Et pro hoc extra de vsur.c.debi
tores.si aduer.vend.l.j.⁊ aut.sacramenta.⁊ de indic.vidui.l.ij.⁊
extra de iureiur.per totū. ¶ Sed dici potest ꝙ istud cōprehēda
tur sub illis verbis:nam cōstat iuramentū esse verba.⁊ pro hoc
j.de acceptil.l.⁊ per iusiurandum.⁊ vide etiam qꝺ tetigi.j.de iu
reiur.l.si duo patroni.§.si.⁊ plenius eo.tit.l.iusiurandum qꝺ ex
conuentione.in princ.⁊ qꝺ iuramentū sit verba habetur in tex.
in aut.de manda.prin.§.sed neqꝫ.col.iij. ¶ Est ⁊ alius rei tradi
tione,vt.j.eo.l.in traditionibus. ¶ Duos alios addit Hostiē.
in summa eodē.d.§.que sint diuisiones pactorum.ver.vestitur
forte scꝫ solutione,vt.j.de pigno.act.l.iij.§.si. Et melius iudicio
meo facit eo.tit.l.si rem.§.omnis. Itē consummatione admini
strationis,vt.j.de tute.⁊ rat.distrah.l.nisi.⁊.l.si tutor reipubli
ce causa.⁊.l.seq. ¶ Vltramōtani dicūt ꝙ etiā in contractibus
nominatis nō dicitur pactum vestitum sed est nudum sed bene

a ¶ Pactis nudis.adde Frā.de pad.in.l.legē.C.de pac.⁊ i.l.iurisgētiū.§.igitur nuda isto tit. Alex.in.l.qntus.ff.mand. An.de bu.in.c.q̄ in ecclesiarū.de cōstit. Alex.in.l.si ꝯuenerit.de iuris.om.iudi. Spe.in tit.de sala.§.iij.vers.is quoqꝫ.bar.in.l.ex pupillari.ꝺ vulg.⁊ pupil.⁊ in.l.si pacto.C.e. Salx.in aut.sacrā.C.si aduer.vē. Inn.i.c.nouit de iudi.⁊ in.c.qntauallis.de iureiu. An.de bu.⁊ Inno.in c.cū cōtingat.e tit. Sicu.i.c.p tuas.de arbi.bal.in.§.i.ē sacrā.de pace iur.fir.col.x.

parit actionē in eis eoipso ꝙ sunt celebrati.⁊ ideo tradūt talem
21 regulam ꝙ ad hoc† vt dicatur pactū vestitum oportet tria con
currere. Primo ꝙ fuerit nudū:quia quod est vestitū non vesti
tur. Itē oportet ꝙ vestiatur alias nudū remaneret. Item ꝙ ta
li vestimēto vestiatur ꝙ sit commune vestimentū.s.vt cuicunqꝫ
attribuatur illud sit vestitum. ¶ Ex primo dicto ipsi reprobāt
qꝺ dicit glo.ꝙ pactum vestitur re:qꝛ dicunt contractū re nunꝙ
fuisse nudū imo statim nascit᷑ vestitum ⁊ actionem parit. Unde
non potest dici pactum vestitum cum nunꝙ fuerit nudū sicut
nō potest dici equus deferratus qui nunꝙ fuit ferrat⁹. Et ideo
dicit Odofr.ꝙ est tertia species,scilicet qꝛ quidam nec sunt nu
di nec vestiti.sicut illi qui vestiti nascuntur:sed nos dicimus ꝙ
nascunt᷑ nudi sed eo momēto vestiūtur. Unde est aliqua distan
tia tēporis que magis intellectu percipitur ꝙ verbis exprima
tur.⁊ sic argumēta ipsorꝫ non obstāt. ¶ Ex secūdo dicto ipsorū
reprobant qꝺ dicit glo.ꝙ quidam vestiūtur cōsensu:quia vbi
cunqꝫ esset consensus esset vestimentum.⁊ sic omnes cōtractus
essent vestiti cum in omnibus requiratur cōsensus,vt.s̄.e.l.j.in
si.⁊ ideo dicūt qꝺ contractus non vestitur consensu imo nudus
remanet ⁊ ex ipso nudo agitur,⁊ ita dicūt oēs cōtractus nomi
natos esse nudos,licet ex eis agatur.vnde quantū ad effectum
nō discrepāt a nobis.nos dicimus ꝙ sunt vestiti.nec ob.ꝙ di
cunt qꝛ licet in quolibet cōtractu requirat᷑ cōsensus tamē qui
dam sunt adeo impinguati a lege propter eorū frequentiā ꝙ in
eis sufficit solus cōsensus. Sunt ⁊ alij qui non ita frequētant᷑:
⁊ ideo licet in eis requiratur cōsensus tamen solus non sufficit
nec lex intantū eis fauet nec intantū eos calefacit,⁊ ideo requi
ritur aliud propter qꝺ confirment᷑ ⁊ a quo denominētur sic est
in homine pingui qui paucioribus indiget vestimētis ꝙ macer.
¶ Ex tertio dicto ipsorū reprobatur id qꝺ dicit glo.de alijs ve
stimentis legis auxilio operis initio ⁊ iureiurando.nam dicūt
ꝙ nunꝙ lex vestit pactū nec est cōmune vestimentū.vnde quan
tūcūqꝫ lex faueat alicui pacto vt pariat actionē nō propter hoc
ipsum vestit sed agitur ex pacto licet sit nudum. Pro hoc bene
facit.j.de vsur.l.etiam.vbi dicit agi ex nudo pacto nō ex vestito.
⁊ de hoc etiā not.in glo.s̄.e.l.legitima. Sed nos dicimus qꝺ lex
22 vestit pactū† ⁊ est cōmune vestimētū,vt.d.l.legitima.⁊.C.de re.
pmu.l.ex placito. Unde lex aliqñ fauet pacto respectu ipsi⁹ pa
cti:⁊ tūc ipsum vestit.⁊ ex ipso a lege vestito agitur.⁊ est hoc cō
mune vestimētum vbicūqꝫ lex fauet pacto,vt.d.l.ex placito.⁊.l.
legitima.⁊ hoc casu debet intelligi glos. ¶ Aliquādo lex fauet
pacto nec ipsum vestit sed contēplatione pacti actionē ꝓducit:
⁊ tūc remanet pactum nudum ⁊ agitur ex lege,vt.C.de dona.l.
si quis argentū. Aliqñ lex fauet pacto non contemplatione pa
cti sed fauore persone vel rei:⁊ tūc non vestit pactū,⁊ tū ex ipso
etiam nudo agitur,vt.d.l.etiam.j.de vsuris.l.frumenti. ¶ Ja.
Bald.dicit duo sola esse vestimēta pactorū scꝫ rei interuētus ⁊
coherentia contractus,qꝺ sic probat,non dicitur vestitum nisi
illud qꝺ fuit nudū,sed in illis quatuor primis modis qbus gl.
dicit vestiri pactum.s.re verbis literis ⁊ consensu pacta nunꝙ
fuerunt nuda sed cū vestimento nascūtur:ergo non debent dici
vestiri,aut in rei interuētu ⁊ coherētia cōtractus primo fuerūt
nuda ⁊ postea vestiūtur,⁊ ideo solū istis duobus modis debēt
dici pacta vestiri. ¶ Sed predicta ratio Ja.non probat nisi qꝺ
in predictis quatuor modis re verbis literis ⁊ consensu impro
prie dicantur vestiri pacta:qꝛ vestita nascuntur,qꝺ satis cōsen
tit glo.⁊ Azo. Sed tū nihilominus debēt dici vestita sicut dixit
Job.x.c. Pelle ⁊ carnibus vestisti me dñe.⁊ tū cū talibus vesti
bus natus erat. Hāc opi.Bal.plenius recitat ⁊ tenet Host.in
summa eo.§.que sint diuisiones pactorꝫ.ver.sed miratur domi
nus meus.⁊ ver.seq. ¶ Alij dixerunt ꝙ pactū nō vestitur nisi
vno modo.s.cōsensu:qꝛ in oī pacto nudo ⁊ vestito est reperire
consensum,vt.d.l.j.s̄.e. ¶ Dicūt doct.ꝙ duplex est consensus
23 † vnus gñalis ex quo nascit᷑ obligatio naturalis in omni con
uētione,vt.d.l.j.s̄.e.⁊ ab isto ꝯsensu nō dicunt᷑ pacta vestiri:qꝛ
talis cōsensus est etiā in pactis nudis,alius est consensus spe
cialis qui reperit᷑ solū in cōtractibus iurisgentiū vt de vendē
do locādo ⁊ similibus.⁊ tali consensu dicuntur vestiri illi con
tractus qui ꝯtrahunt᷑ cōsensu ⁊ nō alij cū in alijs nō reperiat᷑.
Ex quo concluditur qꝺ cōsensus nō est vestimentum aliorum
contractuū. Et concluditur etiam ꝙ in contractibus iurisgen
tiū est duplex ꝯsensus,vnus materialis ⁊ generalis,⁊ ille inest
omnibus cōtractibus alius specialis vt de sic vendēdo vel lo
cādo vel similibus.⁊ iste dicitur esse formalis,⁊ ex isto vestiunt᷑
ipsi contractus iurisgentium. Alia ratio redditur etiam,vt.s̄.
dixi:qꝛ isti cōtract⁹ magis frequētant᷑:⁊ ideo lex magis eis fa
uet.ar.C.de nō nu.pec.l.gñaliter. ¶ Alij etiā voluerūt dicere ꝙ
24 † vestimētū re ⁊ rei interuētu sint idē. Sed hoc nō est verū imo
differūt ꝓut dicunt᷑ vestimēta pactorū seu cōtractuū.nā illi cō
tractus dicuntur rei interuentu vestiri qui esse suū habent an
teꝙ

teq̄ res interueniat, vt in cōtractu permutationis ⁊ aliīs inno
minatis. Illi autē contractus qui esse suum nō habent nisi res
interueniat sicut est mutuum et similes illi dicuntur re vestiri.
¶ Uel aliter dicitur cōtractus rei interuentu vestiri: qꝛ suā ob
ligationē parit ante aduētū rei sed non pōt exerceri nisi re inter
ueniente ab altera parte vt est in permutatione, vt. C. de re. per/
mu. l. ex placito. illi autē cōtractus dicunt̄ re vestiri qui nec ob/
ligationē nec efficaciā habent anteq̄ res interueniat sicut mu/
tuum, ⁊ aliī qui re cōtrahuntur. ¶ Uel dic ꝙ illi cōtractus di/
cuntur re ipsa vestiri in quibus res apparet in qua cōtrahitur
obligatio sicut in mutuo ⁊ similibus. ¶ Illi aūt in quibus nō
apparet re ipsa ad quid cōtrahatur obligatio q̄uis in eis repe
riat̄ rei interuētus dicunt̄ non re ipsa sed rei interuentu vestiri
qđ cōtingit in oībus cōtractibus innoīatis. Sed p̄dicte rōnes
vident̄ tolli si ponamus pmutationē incipere a traditione ver/
bi gratia: do tibi codicem vt des mihi. ff. hoc casu q̄ cito parit
actionē. Unde aliī dicūt ꝙ in cōtractibus qui fiunt re res est de
substātia cōtractus ⁊ ex re agit̄ vt in mutuo ex ipsa numeratio
ne sed in his q̄ fiunt rei interuētu obligatio nascitur ex cōsensu
lꝫ habeat efficaciā rei interuentu. probat̄. j. si cer. pet. l. certi con/
25 dictio. §. qm̄. ⁊. C. de re. pmu. l. ex placito. † Sed per hoc nō appa
ret adhuc differentia inter cōtractus qui contrahunt̄ re ⁊ per/
mutatione si incipiat a traditione. vnde dic qđ ibi agitur ex con
sensu vt predixi. qđ sic declara in illis in quibus ipsa re sine ver
borū expressione contrahitur obligatio nō cōuenitur vt redda
tur aliquid expresse: qꝛ ipsa numeratio tacite inducit obligatio
nem ad eque bonū reddendū, vt. j. si cer. pe. l. cū quid. In permu
tatione autē expresse ⁊ specialiter designat̄ super quo contraha
tur obligatio vt do tibi codicē pro. ff. si enim darē tibi codicē. et
non dicerē pro. ff. nulla cōtraheret̄ obligatio. Ja. autē de are. di
cit ꝙ licet Azo ⁊ glo. faciāt longā filateriam de istis vestimētis
pactorū ꝙ hoc nulla. l. probat̄. nec em̄ aliqua lex dicit ꝙ in obli
gationibus que contrahūtur re verbis literis vel consensu pa/
ctū vestiatur. sed bene dicunt ꝙ ex illis quatuor cōtrahitur ob/
ligatio ⁊ oritur actio, ⁊ eodē modo de rei interuentu. vnde ipse
dicit qđ vnū tantū est vestimētū pactorū. s. rei interuētus: qꝛ ibi
quodāmodo videt̄ pactū a contractu suscipere vires ⁊ vestimē
tum, ⁊ in aliīs magis dꝫ dici nasci vestitū q̄ vestiri. ⁊ hoc satis
consensit Azo, vt. s̄. dixi qđ in illis improprie dicantur vestiri.
26 opi. suam ipse Jac. probat sic tria sunt genera pactorū † quedā
sunt que trāseunt in speciale nomē contractus vt emptio loca/
tio ⁊ similes, ⁊ talia pprie non dicunt̄ vestita neqꝫ nuda sed po
tius efficacia: qꝛ actionem pariūt de se sine extrinseco auxilio. ⁊
de istis habet̄ in prin. huius. l. Quedā non trāseunt in speciale
nomē cōtractus ⁊ in istis subdistinguit̄: qꝛ aut subest eis cau/
sa aut nō si nō subsit eis causa talia dicunt̄ vestita rei interuen
tu, vt eadē. l. ver. sed si in aliū. his suppositis accipe. §. sed cū nul
la. vbi est tale enthimema nulla pactio cui nō subest causa pro/
pter cōuentionē parit obligationē. si igit̄ nuda pactio actionē
27 nō parit illud enthimema reducit̄ ad sillogismū sic: † nulla pa/
ctio cui nō subest cā parit actionē: sed oīs nuda pactio est talis
cui non subest cā ergo nulla nuda pactio parit actionē. Iste est
sillogismus quem infert. d. §. ⁊ est in secūdo modo prime figure
cuius sillogismi minor est secūda ppositio ⁊ eā subaudi ad tex.
si igit̄ est vera oīs pactio est nuda cui nō subest cā ppter cōuen
tionē: ergo a cōtrario sensu oīs pactio vestita est illa cui subest
cā ppter conuētionē. sed constat ꝙ talis vestitur rei interuentu,
vt pbatur. s̄. hac ea. l. §. sed si in aliū. ergo omnis pactio vestita
vestitur rei interuētu. ⁊ sic rei interuentus est vestimentū pacto
rum. ¶ Ad hoc dicunt quidam qđ minor vt accipitur nō est ve
ra hic. s. omnis pactio nuda est cui nō subest causa ppter cōuen
tionem: qꝛ multe alie sunt pactiones nude sicut pacta de nō pe/
tendo ⁊ de petēdo, vt. j. eo. l. si vnus. §. pactus. ⁊ ideo cum ratio
sua fundet̄ super dicta minori que est falsa. certum est qđ argu/
mentum predictū non concludit. ¶ Que est ergo minor quam
subaudit tex. dic ista oīs cui non subest causa ppter cōuentionē
est nuda ⁊ si iungat̄ ei ppositio quā ponit tex. habetur sillogis/
mus in secūdo modo tertie figure sic nulla pactio cui nō subest
causa ppter cōuentionē parit actionē sed oīs cui nō subest cau
sa ppter cōuentionē est nuda: ergo nuda pactio nō parit actio/
nem. iste est sillogismus quē innuit dictus ver. sed cū nulla. ⁊ est
in secūdo modo tertie figure vt dixi. ⁊ pōt reduci ad quartū pri/
me minori cōuersa per accidēs. ¶ Si autē velis sustinere Jac.
potes dicere qđ minor sua est vera, vt ptꝫ per trimēbrē diuisio/
nem pactorū. s̄. positā. ¶ Nec ob. qđ dicit̄ de pacto de petēdo ⁊
nō petēdo: qꝛ illa pacta cōtinent̄ sub tertio mēbro illius distin/
ctionis: qꝛ nec sunt nuda nec vestita. Sic igit̄ concludit Ja. qđ
28 omne pactū † vestitum dicit̄ vestitum rei interuentū per. d. §. sed
cū nulla. Deinde probat idē Ja. qđ coherentia contractus nō
sit vestimentum pacti per ver. quinimo. Constat dicit ipse ⁊ hoc
volūt docto. ꝙ ver. seu. §. quinimo. continuatur ad versic. sed cū
nulla. ⁊ ei aduersatur ponēdo instantiā contra regulā positam
in. §. sed cū nulla hoc modo: Dictū est in. §. sed cū nulla. qđ pa/
ctum nudū nō parit actionē. ⁊ hec est regula cōtra quā instādo
dicit quinimo interdū parit ⁊ informat, scꝫ qn̄ incōtinēti appo
nuntur circa cōtractū efficacē. si enim esset inefficax vel illicitus
pactū vestiri non posset coherentia talis cōtractus, vt no. in gl.
C. māda. l. si contra licitū. Dicit ergo Ja. aut pactum qđ ponit̄
circa cōtractum efficacē est vestitum coherentia cōtractus, aut
non. Si dicas ꝙ sit vestitum: ergo non est vera instantia qđ est
cōtra tex. Relinquit̄ ergo qđ sit nudum, ⁊ sic coherentia cōtra/
ctus nō vestit pactū. Et sic concludit Ja. non esse nisi vnū vesti
mētū pactoꝝ. s. rei interuētus. Sed ad rationē Ja. posset respō
deri qđ pactū de quo loquit̄ ver. quinimo. est vestitum coheren
tia cōtractus. Et qđ dicit Jac. qđ nō esset recta instātia contra
ver. sed cū nulla. Dici pōt qđ imo est recta instātia: qꝛ q̄uis sit
vestitū illa coherētia cōtract⁹ tū̄ sui natura ⁊ forma nudū erat.
Et sic pōt saluari opinio dicētiū qđ coherētia cōtractus pactū
vestiat̄. ⁊ pro hoc videt̄ expressum. C. eod. l. legē. ¶ Et sic oībus
predictis opi. cōsideratis videt̄ posse defendi opi. gl. ⁊ Azo. qđ
29 pactū † vestiatur[a] sex modis quatuor. s. re verbis literis ⁊ con/
a sensu improprie: qꝛ illi nascūtur vestiti. ⁊ aliīs duobus pprie. s.
rei interuētu ⁊ coherentia cōtractus. Et etiā aliīs modis quos
addunt docto. vt. s̄. dixi. Et de ista etiam materia satis not. per
Odof. in additionibus quas fecit ad summā Azo. ti. de pac. §.
superest. vt de pactis vtilibus. ¶ Aliī etiā dicunt qđ potest con
tingere pactū vestiri pluribus vestimētis, puta verbis ⁊ coherē
tia cōtractus. verbi gratia vendo tibi librū ⁊ statim stipulor ꝙ
ibis pro me Romā. istud pactū vestitū est coherētia cōtractus:
qꝛ statim appositū ⁊ verbis qꝛ stipulatio interuenit. Et sic pos/
sumus multiplicare de literis ⁊ aliīs vestimentis. Sed dici pōt
qđ tūc sunt duo pacta. s. vēditio ⁊ stipulatio. ¶ Est etiā aduer/
tendū ꝙ illa pacta dicunt̄ vestiri coherētia cōtractus que appo
nunt̄ circa essentialia vel naturalia cōtract⁹: qꝛ videntur inesse
cōtractui. ⁊ sic esset vnus cōtractus, nō sic circa accidētalia vel
extrinseca: qꝛ illa nō videntur inesse contractui nec vestiunt̄ co
herentia cōtractus sed sola stipulatione. de quo latius no. ⁊ di
cam. j. de cōtrahē. emp. l. pacta. Aliī dixerunt pacta vestiri vno
modo tantū. s. legis auxilio: qꝛ ita placuit legislatori, vt. s̄. eod. l.
legitima. ⁊ hac. l. in prin. ¶ His expeditis veniam⁹ ad questio
nes primo querēdo: qꝛ hic dicit̄ qđ pactū appositū incontinēti
30 nouam parit ⁊ veterem informat: † qn̄ dicatur incōtinenti ap/
positū. ¶ Glo. cōmuniter dicunt qn̄ apponitur anteq̄ contra
hentes diuertāt ad extraneos actus. j. de duob. reis. l. duos. de
testa. l. heredes palā. ad fi. ⁊ de adulte. l. qđ ait lex. ad fi. ¶ Ja. de
ra. ⁊ sequaces dicunt ꝙ tunc pactum dicitur fieri incōtinēti qn̄
fit anteq̄ cōtrahentes habeant contractū pro cōpleto vel abso
luto. verbi gratia vendo tibi librū perfecto contractu anteq̄ re/
cedamus. cōueni qđ ires p me romā. certe istud nō dicitur fieri
incōtinēti sed ex interuallo. ⁊ ideo est nudū. ⁊ econuerso si cōtra
hentes bene diuerterēt ad extraneos actus ante cōpletū cōtra/
ctum, postea redirent ante completū contractū apponerent pa
ctum diceret̄ appositū incontinēti ⁊ vestitū coherentia contra/
ctus, ita qđ nō est cōsiderandū qđ diuertat̄ ad extraneos actus
sed solū vtrū pactum apponatur ante cōpletū contractū vel in
ipsa cōpletione. ⁊ hoc probāt per. l. C. de dona. que sub modo. l.
31 † perfecta donatio cōditionē nō capit ⁊c. ⁊ pro hoc etiā facit lꝫ
nō allegēt. C. de testa. l. casus maioris. l. cū antiquitas. lꝫ posset
ibi dici speciale in testamētis, vt ibi innuit̄, ⁊ per cōsequens se/
cus esset in cōtractibus dicit̄ autē contractus cōpletus qn̄ con
trahētes habēt pro completo, vt. j. de leg. j. l. qđ in rerū. §. fi. ⁊. C.
de fid. instr. l. contractus. Et p ista opi. Jac. qđ in re agenda de/
beat pactū apponi alleg. j. de solu. l. iī. lꝫ glos. aliter ibi exponat.
⁊ hāc opi. sequit̄ Cy. de pac. l. in bone fidei. ⁊ dixi satis. C. de err.
aduo. l. iiī. ⁊ in alphabeto dictiōe actus extranei. ⁊ facit qđ not.
p Arch. extra de elec. c. indēnitatib⁹. li. vj. sup verbo extraneos.
hāc tū̄ opi. legit Ja. de ra. qdā reprobāt sic. Jac. em̄ dicit qđ tale
pactū fiendū est ante cōtractū cōpletū. hoc autē est impossibile
qđ dicatur fieri iuxta contractū qui nondū est. nam id qđ nōdū
est nihil potest apponi sicut testamētū qđ non est rumpi nō po/
test, vt. j. de iniust. testa. l. nā ⁊ si sub conditione. §. rūpendo. con
tractus autē nō est nisi qn̄ est perfectus, vt. d. l. contractus. C. de
fid. instru. non pōt ergo dici apponi pactū iuxta contractū qui
nondū est. ⁊ ideo dicūt qđ pactū potest apponi ante cōtractum
incōtinēti, ⁊ post ⁊ in ipso actu cōtractus sicut exheredatio po/
test fieri ante gradum inter gradus ⁊ post gradum, vt. C. de lib.
prete. l. j. ⁊ pro hoc. j. de hered. insti. si inequalibus. de leg. j. talis
scriptura. ⁊ de liber. ⁊ posthu. l. iiī. §. si filius. Ad. l. Joan. potest
respōderi ꝙ. l. illa post perfectam loquitur qn̄ ex interuallo ap/
ponitur pactū, ⁊ hoc indicat verbum postea qđ est ibi in litera

[a] ¶ Pactū vestiatur. Adde dom. Fran. de pad. in. l. legē. C. de pac. ⁊ i. l. iurisgentiū. §. igit̄ nuda. ff. e. tit. ⁊ ibi Alex. de imol.

qđ denotat interuallū.Et eodē modo pōt responderi ad alias
ll.alle.per Ja.satis enim in re agenda dicit̄ fieri ex quo fit incō⸗
tinēti ante vel incōtinenti post:qꝛ tunc dicunt̄ in esse ꝯtractui,
vt.ĩ.si cer.pet.l.lecta.⁊.d.l.in bone fidei.C.eo.¶ Sed q̄ est ratio
diuersitatis vtrum incontinenti an ex interuallo:dic qꝛ illa que
fiunt incōtinenti vident̄ inesse vt predixi non sic si ex interuallo
sicut videmus in naturalibus si aliqs est iuxta ignē recepit ca⸗
lorē ab igne.secus si a remotis ignē respiciat.¶ Itē quero qūo
32 pacta† incontinenti apposita nouā pariunt ⁊ veterē informāt.
de hoc satis not.per Odof.ny.indecisa.⁊ Cy.C.e.in bone fidei.
⁊.ĩ.de contrahen.emp.l.pacta.in glo.⁊ plene dixi.Et dic cū ap⸗
ponitur pactum iuxta contractum efficacem,aut est de substan
tialibus cōtractus aut super naturalibus,aut sup accidentali
bus.Si sup substātialibus puta in venditione sup augēdo vel
minuēdo pretio ꝙ est de substantialibus emptionis,vt.d.l.pa⸗
cta.in fi.tūc siue incontinenti siue ex interuallo parit actionē,vt
d.l.pacta.⁊.ĩ.e.§.adeo.Si aūt fit super naturalibus cōtractus
sine quibus posset substātiari cōtractus vt super euictione rei
vēdite tunc si incōtinenti nouā parit si ex interuallo nō,sed so⸗
lum excepit,vt.d.l.in bone fidei.⁊.l.pacta.Idē si apponat̄ sup
accidentalibus,vt.ĩ.de act.emp.l.tenetur.j.respōso.¶ Itē que
33 rit glos.an† idem sit in contractibus stricti iuris qđ est in con⸗
tractibus bone fidei.Et videt̄ qđ non:qꝛ.d.l.in bone fidei cōce
dendo in bone fidei,⁊ hic in ver.quinimo in stricti iuris negare
videtur,vt.ĩ.de iudi.l.si pretor.¶ Glos.dicit idē in stricti iuris
per.l.lecta.ĩ.si cer.pe.⁊.C.e.l.petēs.vbi de ista materia satis no.
⁊ dixi.lȝ glo.dicat qđ quidā dixerunt qđ in stricti iuris solū no⸗
nam parit non autē informat veterē per.l.C.de dona.l.legē.⁊.l.
cum res.de re.permu.l.rebus.de rei vxo.act.§.accedit.Sed dic
qđ ille.ll.non obstant:quia in eis res non transibat in propriū
vel speciale nomē cōtractus.nam secūdū illa iura ante iustinia
num donatio nō erat cōtractus sed pactū nudū,vt.C.de dona.
l.si quis argentū.§.fi.⁊ ideo solā actionem nouā prescriptis ver
bis pariebat pactū:qꝛ nullā inueniebat informandā.Ubi aūt
caderet in propriū nomen cōtractus bene ageret̄ actione ex eo
contractu informata a pacto.§.accedit.nō est cōtra imo prout
ibi ptȝ:qꝛ dicit agi vel ex stipulatu vel ꝑscriptis verbis.Et ad
l.in bone fidei.⁊ ver.quinimo.pōt r̄ñderi qđ ad maiorē euiden⸗
tiam loquunt̄ solū in contractibus bone fidei:qꝛ plura veniūt
in eis q̄ in stricti iuris,vt.C.de vsur.l.etiā.⁊ insti.de act.§.actio
34 num.¶ Sed que actio† nascitur ex pacto nudo incontinenti
apposito.⁊ ex quo oriat̄,ad quid cōpetat,⁊ qualiter ex ea agat̄.
¶ Ut clarius pateat subiicio rem exēplo.Uendidi tibi equum
pro decē incontinenti:promisisti pacto nudo facere foueam.dic
qđ parit nouā actionē prescriptis verbis.⁊ veterē ex eo ꝯtractu
informat:qꝛ qñcūqȝ ex coherētia pacti nudi iuxta cōtractū effi⸗
cacē resultat aliquod istoꝝ triū cōtractuū,do vt des facio vt fa
cias,vel do vt facias nascitur prescrip.verb.vt inferius appare
bit.Sed ita est in ꝓposito ꝙ resultat do vt facias,ergo ⁊c.vt.ĩ.
de prescrip.ver.l.naturalis.§.j.⁊.ij.¶ Sed ex quo nascitur ista
actio,dic ex relatione siue coherētia pacti ad contractum.Uel
vt proprius loquar ex pacto relato ad cōtractū efficacē.Quod
sic probo.certū est qđ hic non est reperire nisi tria.s.pactū ꝭm se.
item contractū.item relationē pacti ad cōtractū.Non potest di
ci qđ pactū ꝭm se pariat actionē,cum sit nudū.Itē non pōt dici
ꝙ contractus pariat hanc actionē cū ad hoc de se factus nō sit
relinquit̄:ergo per locū a diuisione ꝙ relatio pacti ad cōtractū
eā pariat si est relatū incōtinenti.Et est ratio qꝛ q̄uis istud pa⸗
ctum de se sit frigidū ⁊ nudū:tñ ꝑrelationē ad cōtractū calidū
⁊ efficacē vestit̄ vt pariat actionē,vt hoc ver.quinimo.et.d.l.in
35 bone fidei.C.eo.¶ Ex hoc querit̄† nunqd semꝑ ex nudo pacto
apposito iuxta contractū efficacē nascatur actio prescrip.verb.
Dic qđ nō imo qñqȝ de dolo.Unde cōsidera vt predixi an ex re
latione pacti ad cōtractū resultet aliquis predictoꝝ triū cōtra
ctuū innoīatorum:⁊ tunc nascit̄ prescrip.verb.⁊ nihilominus
actio ex eo cōtractu informata,vt.C.de pac.inter emp.⁊ vē.l.ij.
Si autē resultat facio vt des tunc nascit̄ de dolo cū distinctiōe
que habet̄.ĩ.de prescrip.ver.l.naturalis.§.qđ si faciā.¶ Et qđ
36 dixi ꝙ veterē informat† dic.i.nouā formā ei dat vt ex ea agatur
ad id qđ deuenit in pactū,vt in exēplo.s̄.posito.Si vendidi tibi
equum ⁊ conuenisti nudo pacto facere foueā agā actione ex vē⸗
dito informata a pacto vt foueā facias.nō tñ intelligas vt dicit
glo.qđ pactū informet actionē bone fidei ita vt efficiatur stricti
iuris imo potius ecōtra,vt.s̄.dixi.¶ Sed cōtra predicta videt̄
ꝙ pactum non pariat actionē prescrip.verb.vel de dolo in casu
in quo informat veterem:qꝛ actio prescrip.verb.⁊ de dolo sunt
subsidiarie nec dant̄ vbi alia datur,vt.ĩ.de dol.l.j.⁊ de prescrip.
ver.l.iij.⁊.l.quoties.Itē ille nascūtur ex innoīato cōtractu hic
ex noīato,vt.ĩ.de act.emp.l.fundi partē.¶ Sol.dic qđ verū est
qđ ille nō competunt vbi alia datur nisi illa nascatur simul cū
eis vel altera earū.Sed sic est in proposito:qꝛ habita relatione
pacti ad cōtractū resultat cōtractus innoīatus:⁊ ideo in trib⁹
dat̄ prescrip.ver.in quarta de dolo,vt.s̄.dixi,lȝ habeāt originē
a cōtractu noīato.¶ Posset etiā dici ꝙ actio prescrip.ver.non
est subsidiaria,vt.ĩ.subiiciam.Et dic qđ qñqȝ informat̄ actio ⁊
nō contractus,vt si in vēditione apponatur pactum ꝙ emptor
vadat Romā pro venditore.nam hoc nihil pertinet ad formā
venditionis:⁊ ideo tūc informatur actio ⁊ nō cōtractus.qñqȝ
informatur cōtractus ⁊ non actio.vt quādo in stipulatione cer
te quātitatis apponit̄ pactū qđ vadas romā.nam certi condi⸗
ctio non pōt cōpetere ad incerta:⁊ ideo tunc dicit̄ informari cō
tractus ⁊ non actio.¶ Et aduerte qꝛ.G.⁊ quidā moderni da⸗
37 mnāt glo.† dicētes ꝙ actio prescrip.ver.que orit̄ ex pacto incō
tinēti apposito est bone fidei cum det̄ ꝓ estimato.insti.de act.§.
actionū.vbi de hoc in glo.⁊ vide Dy.in lectura.¶ Itē actio ex
vendito est similiter bone fidei:qꝛ in ea veniūt fructus a tēpore
more.C.de pac.inter emp.⁊ vend.l.ij.⁊.iij.ergo est bone fidei nec
stricti iuris.ĩ.de vsur.l.videamus.§.si actionē.Quā opin.tenet
Jaco.Bal.Sed Odof.eius discipulus tenet cū glo.⁊ Ray.qꝛ
ideo in dictis.ll.veniūt fructus a tempore more:qꝛ peto qđ fuit
meum.⁊ ideo non sequitur qđ per hoc sit bone fidei,vt no.d.§.si
actio.Ad.§.actionū.respondetur:qꝛ alio casu loquitur,vt pa⸗
tet in litera.Cy.tenet cū.G.C.e.l.legē.sed male vt ibi dixi Ray.
⁊ vide qđ dixi.s̄.in prin.§.⁊ qđ no.⁊ dixi.C.e.l.pacta.que cōtra
leges.¶ Itē querit glos.quid in stipulatione,stipulatus sum a
te.x.deinde statim apponimus pactum qđ vadā pro te Romā:
38 † nūquid istud pactum vestietur coherētia stipulationis,vt sic
nouā pariat ⁊ veterē informet.glo.dicit qđ non cū reus nō ha⸗
beat pro se aliquid in stipulatione ex quo vestiat̄.Pro glos.fa⸗
cit qꝛ vestiri non potest nisi coherētia stipulationis.Sed in sti⸗
pulatione intēdit creditor sibi obligare debitorem:in pacto ve
ro promissor ecōtra intendit obligare creditorē ⁊ sic sunt oppo
sita in intentione:sed vnū contrariorum non vestitur nec robo⸗
ratur ab altero,vt.ff.de adim.leg.l.legata inutiliter.⁊ de acqui.
here.l.fuit quesitū.Et qꝛ stipulatio est introducta in fauorē cre
ditoris:ergo nō debet in eius lesionē retorqueri,vt.C.de legi.l.
qđ fauore.⁊ qꝛ etiam ex stipulatione regulariter non agit alius
q̄ qui eam interposuit,vt.ĩ.de ver.ob.l.si ita stipulatus.§.chry
sogonus.¶ Sed hanc glos.⁊ opinionē reprobant quidam per
l.lecta.ĩ.si cer.peta.Sed sol.patet:quia inquantum ibi tertium
pactum parit actionem hoc erat in fauorē creditoris.in cuius
fauorem due stipulationes precesserant.Inquantum autem
dat exceptionē non indiget vestimento:qꝛ pacta nuda bene pa
riunt exceptionē,vt hac eadem.l.versi.igitur nuda.⁊.C.eod.l.in
bone fidei.Et ista eadem questio formatur.C.eo.l.petēs.⁊ ibi di
xi.Contrariū tñ.s.qđ lȝ nō informet tñ pariat actionē prescrip.
verb.⁊ ibi videt̄ sentire Cyn.⁊.G.quia relatione facta pacti ad
cōtractum sequitur vnus de tribus cōtractibus innominatis:
ex quibus datur actio prescrip.ver.¶ Item querit Guli.pone
vendidi tibi fundū pro cētum ⁊ tu promisisti pro me ire romā:
⁊ ego pro te ire parisius.⁊ tu qđ faceres mihi domū:⁊ sic plures
cōuētiones nudas fecimus circa contractum.an oēs vestiātur
coherētia contractus vel que.Et videtur qđ prima que coheret
cōtractui ⁊ alie non:qꝛ cōuentio que est in medio impedit cohe
rentiam cōtractus sicut medium predium qđ non seruit impe⸗
dit seruitutē.ĩ.de ser.rusti.predi.l.qui sella.§.in rusticis.⁊ ar.ĩ.
de acqui.here.l.quādiu.aut dices qđ subsequēs vestiatur a pri
mo vestito qđ est incōueniēs:qꝛ cū indigeat vestimento non po
test alij dare.ar.ĩ.ad maced.l.filium.⁊ de acquir.here.l.filius.de
hered.instit.l.ij.⁊ pro hoc.ĩ.ad.l.iul.de adul.si conuenerit.Ipse
autē tenet ꝙ oēs iste cōuentiones vestiant̄:qꝛ oēs vident̄ incō
tinenti apposite de testa.l.heredes palam.⁊ de duo.reis.l.reos.
¶ Item non est inconueniens si prima vestiat alias:quia tan⸗
tam coherentiā recipit qđ potest dare alij proxime.hoc probat̄
ĩ.de acqui.re.do.l.si per epistolā.§.paulus.¶ Item querit glo.
39 an pactū† nudum[a] appositum super principali vestiatur a sti⸗
a pulatione interposita super accessorio.⁊ dicit glo.qđ non per.l.
si pacto.⁊.l.petēs.C.eo.⁊ de contrahen.stipul.l.nuda.⁊ pro hoc
alle.do.Richar.ĩ.de vulg.⁊ pupil.substi.l.ex pupillari.¶ Ul⸗
tramontani dicunt cōtra.⁊ distinguūt aut nondū commissa est
penalis stipulatio:⁊ tunc non vestitur pactū nudum appositū
super principali,aut est cōmissa ⁊ non exacta ⁊ idem,aut est cō⸗
missa ⁊ exacta:⁊ tunc vestitur pactū ab ea.Sed male dicunt:qꝛ
pene exactio non hȝ pactū vestire:imo extinguere.Si recte in⸗
spicias puto tamē ꝙ ipsi intellexerint qñ aliquid erat fiendum
hincinde.verbi gratia promisisti mihi aliquid nudo pacto.⁊ si
non dares ꝓmisisti per stipulationē penā.⁊ ego etiā promisi ti⸗
bi nudo pacto aliquid facere.modo qꝛ hic est relatio pacti ad
pactum si cōmittat̄ pena contra te ⁊ exigā ea tunc vestitur pa⸗
ctum nudū quo tibi aliquid ꝓmisi:sed primū pactū nudum nō
vestitur.

a ¶ Pactū nu⸗
dū.adde bart.
in.l.ex pupilla
ri.ĩ fi.de vulg.
⁊ pupil.⁊ in.l.
si pacto quo.ĩ
ij.notab.C.de
pac.⁊ in.l.nu⸗
da.C.de ꝯhē.
⁊ cōmit.stip.

vestitur.ꝛ sic intelligendo bene diceret vltramōtani:q2 bene verum est qd pactum vestitur,sed nō coherētia contractus sed rei interuentu. Unde non est cōtra glo.Et idem etiā sentit glo.d.l.petēs.C.eo.aut ergo vtrūqꝫ pactū apponitur stipulatoꝛi ꝛ nullum ꝑmissoꝛi:ꝛ tunc pactum non vestit a stipulatione penali,ꝛ ita intelligatur glo.aut aliquod apponit etiā ꝑmissoꝛi,vt.s̄.po sui exemplū:ꝛ tunc illud pactū per solutionē pene a promissoꝛe facte vestit cū tunc promissoꝛ soluendo penā ex sua parte videatur implere.ꝛ sic rei interuētu vestit.ꝛ sic intelligat opinio vltramontanoꝝ.coherētia aūt stipulationis vestiri non pōt.ꝛ sic dꝫ
40 intelligi glo.¶ Itē querit glo.an pactum† incōtinenti appositum simul ꝛ semel infoꝛmet veterē ꝛ pariat nouā prescrip.verb.glo.tenet qd sic. Ultramontani qd nunq̄ pōt hec duo simul facere:ꝛ ideo dicūt qd aut pactū apponit promissoꝛi:ꝛ tunc ei nouam actionē ꝑducit nō autē aliquam veterē infoꝛmat cum promissoꝛ aliquā haberet:ꝛ in hoc satis bene dicit,qd intellige vt dicā in sequēti questione.aut apponitur stipulatoꝛi:ꝛ tunc veterem infoꝛmat nō autē nouā parit duplici rōne,primo q2 actio prescrip.verb.dat in subsidium vbi alia deficit,vt.j.de prescrip.verb.l.ij.ꝛ.iij.ꝛ.l.quoties.ergo vbi est antiqua infoꝛmata cessat prescriptio verboꝝ.Scđa ratio est q2 actio ꝑscrip.verb.nascit ex cōtractu,vt.s̄.e.l.in prin.ibi esse em̄ cōtractū ꝛc.ꝛ contractus est vbi hincinde nascit obligatio,vt.j.de verb.sig.l.labeo.ij.mo do ita est qd quādo pactū apponit stipulationi ꝛ non ꝑmissoꝛi non est obligatio hincinde:ergo non nascitur prescrip.verbis.
¶ Sed q2 ipsoꝝ opinio videt contra casum.l.ij.C.de pac.inter emp.ꝛ vendi.vbi datur vetus infoꝛmata ꝛ noua prescrip.verb.
¶ Ideo Guli.de cun.dicit dictū vltramontanoꝝ debere intelligi in cōtractu ex quo sui natura non est aliquid dandū vel faciendū hincinde:sed in contractibus in quibus est hincinde aliquid dandū vt in emptione:tūc bene competunt ambe simul:q2 ibi est relatio pacti ad pactum seu ad contractum:ꝛ eo respectu quo quis est creditoꝛ sibi infoꝛmatur vetus:ꝛ eo respectu quo est debitoꝛ nascit sibi prescrip.verb.actio.¶ Tu dic qd cōcurrere possunt ꝛ simul dari in quolibet ꝯtractu nō obstātibus rationibus vltramōtanoꝝ.¶ Et primo rn̄deo ad primā cū dicūt q̄ actio prescrip.ver.est subsidiaria,hoc est falsum:q2 quedam est prescrip.verb.que est quasi eadem cum actione in factū subsidiaria.ꝛ hoc bene datur in subsidium:sed alia que datur ex cōtractu innominato vel etiā nominato non est subsidiaria imo cōcurrit cum actione ex empto ꝛ condictione ob causam,vt.d.l.ij.de pact.inter emp.ꝛ vendi.ꝛ cū actio.ex stipula.que datur pro dote,vt.d.l.vnica.§.accedit.de rei vxo.act.ꝛ dato qd esset subsidiaria tū adhuc daret cum actione ex contractu:q2 dātur ex diuersis causis.¶ Et ideo est cōsiderare pactū duplici respectu. Uno modo prout est in ꝯtractu.ꝛ eo respectu infoꝛmat actionē ex cōtractu vt detur ad id qd deuenit in pacto ac si id q̄ est in pacto esset de natura cōtractus,vt.j.de cōtrahē.emp.l.fundi partem.¶ Alio modo prout ipsum pactū robur ꝛ vestimētum recipit a cōtractu,ꝛ eius ꝓximitate caliditatē recipit,ꝛ hoc respectu ꝑducit actionē ꝑscrip.ver.ꝛ agitur ex pacto:ꝛ sic patet q̄ ex diuersis fontibus veniūt ꝑscrip.ver.ꝛ vetus infoꝛmata:ꝛ ideo vna aliā nō impedit.non obst.secūda ratio qua dicunt q̄ actio prescript.verb.dat ex cōtractu:q2 verum est de illa que datur ex cōtractu nominato alia non.vel dic qd licet non sit ꝓprie cōtractus nisi quādo hincinde oꝛitur obligatio pōt tamē quodāmodo ꝛ impropꝛie dici cōtractus,vt not.d.l.labeo.¶ Cōclude ergo aut pactū apponitur ꝑmissoꝛi ꝛ nouā actionē sibi parit veterem nō infoꝛmat cum nullā habeat.aut stipulatoꝛi:ꝛ tūc nouam parit ꝛ veterē infoꝛmat.¶ Item queritur an pactū appo
41 situm† vni possit vestiri a cōtractu ex quo alter tantū agere potest.Et dic qd nō vestit coherētia cōtractus vt in glos.sed bene vestitur postea rei interuētu ꝛ actionē parit qn̄ reus ex sua parte impleuit contractū,ꝛ sic intelligitur opinio vltramontanoꝝ de qua.s̄.dixi.si ergo apponitur a stipulatoꝛe veterē infoꝛmat ꝛ nouam parit,vt hoc.§.quinimo.ꝛ.d.l.ij.C.de pac.inter empt.ꝛ vendi.sed si apponitur promissoꝛi tunc tantū nouam parit,ꝛ hoc propter rei interuentū non propter coherentiā contractus vt in glo.¶ Ultimo querit glo.an ex realibus† pactis nō ser
42 uatis det rei vēdic.Et tenet qd nō nisi in quibusdā casibus specialibus quos numerat ꝛ allegat.C.de ꝓbat.l.cū res.que nihil facit:ꝛ ideo allegat.C.de pact.inter emp.ꝛ vendi.l.qui ea lege.ꝛ de hoc etiam vide qd not.in glos.mag.circa fin.j.de contrahen.empt.l.pacta.¶ Predicta subtilia sunt ꝛ magis vtilia theoꝛicis q̄ practicis qui sibi prouident per cōtractus solēnes ꝛ vestitos ita qd non est locus predictis.¶ In glos.videbatur cōtra.ibi naturali tantū vt quādo fuit nudū pactū:ꝛ tūc deficit actio.
¶ Ibi nata fuit.Quia ob.exceptio.¶ Ibi sed fisc⁹ hic scꝫ data vt fiat maleficiū nō dico pignoꝛi data obligata.¶ Ibi si ille non vendicet hic fuit additio.¶ In glo.caute incipit ibi vel sit inutilis.alia ratione quā ea que impediret etiā naturalē vt q2 promissoꝛ esset infans furiosus vel ei bonis interdictū,vt.j.de condi.indebi.l.qd pupillus.de act.ꝛ obli.l.pupillus.de noua.l.j.ꝛ.j.de verb.obli.l.is cui bonis.¶ Ibi virgo pareret fm̄ natu
43 ram.† nā miraculose peperit virgo Maria.¶ Ibi legis auxilio,vt.s̄.eod.l.legitima.¶ In glo.quin pro etiā.¶ Ibi minus plene dixerat:q2 ꝛ qn̄qꝫ infoꝛmat vt sequit.Et fm̄ hoc pōt intelligi de infoꝛmatione restrictiua.de qua loquitur.j.si cer.pet.l.rogasti.§.j.ꝛ.l.lecta.ꝛ.s̄.eo.l.item quia conuentiones.ꝛ sic de pacto quod pro eodem fuit factum loquitur.¶ Ibi exemplificatiue ponitur ꝛ loquitur de pacto apposito pro actoꝛe.¶ Ibi ex vi attractiua,id est implicatiua.¶ Ibi hec dictio vt que est in tex.¶ Ibi ꝛ meta alias moꝛa.¶ Ibi prius dicebam,scilicet s̄.in ver.vel verius potest,ꝛ alijs modis legi ꝛ continuari,vt.s̄.dixi.¶ Ibi coherentia cōtractus,scilicet liciti ꝛ validi.si enim contractus esset illicitus,pactum subsequēs vestire non posset,vt not.glos.C.mand.l.si contra licitum.¶ In glo.scilꝫ in contractibus,ibi stricti iuris,vt in stipulatione de mutuo reddēdo.
¶ In glo.anteq̄ ibi de probat.l.cum res.hec nihil facit,ꝛ ideo alleg.C.de pac.inter empt.ꝛ ven.l.qui ea lege.Et dic vt not.j.de contrahen.emp.l.pacta.circa fi.glo.magne.¶ In glo.fm̄.M.ibi pacta fiunt incontinenti,id est in ipsa datione dotis.¶ Ibi cum per se habeat actionē.arg.j.eo.l.si vnus.§.pactus.sed ibi prouisio hominis per pactum tollitur:hic legis prouisio per illud non aufertur.¶ Uel possumus dicere qd vbi actio efficax nata esset proficeret ad replicandū.verbi gratia promisisti mihi decē pure feci pactū de non petendo.Obstat exceptio si postea fiat pactum de petēdo dabitur replicatio.sed vbi actio est ineffi
44 cax sicut† actio de dote que non nascitur nisi solu.matri.vt.C.de iure dot.l.in rebus.tunc nō ꝑdest ad replicandū cū nō subsit actio.Jac.de ra.alij tamen dicunt qd actio de dote statim nasci tur:quia sub die omnino excitatur licet incerta debetur,scꝫ solu.matrimo.quod fit saltem per moꝛtem que omnino excitatur est,ꝛ hoc in cōtractibus obligationem conditionalem non facit,vt.j.de condi.indeb.l.qd sub ea.Et hanc videtur sequi Jac.de are.De hoc etiam not.in glos.j.de pigno.actio.l.si rem.§.omnis.ꝛ vide qd plene not.ꝛ dixi.j.de dot.preleg.l.pater.Uel dic qd nascitur spelicet non re fm̄ Ray.¶ Ibi quam non habet.s.replicationē.¶ Ibi vt statim dices scilicet hac eadē glo.in questione que sequitur.¶ Ibi sub conditione si soluatur matrimoniū,ꝛ annua,bima ꝛ trima die fm̄ ista iura digestoꝝ.¶ In glo.i.substantia.¶ Ibi alij dicunt remittendo ad.l.pacta.j.de contrahen.emp.vbi fit circa hoc distinctio pactoꝛum.

Pactū duplici respectu est cōsiderandū.

1 ☞ Pacta substantialia videntur semper esse in cōtractibus qui consensu contrahuntur vt confoꝛment totum contractum vel resoluant.
2 Naturalia substantialia pactoꝛum ꝛ accidentalia que sint,vide remissiue.
3 Per secundum contractum an recedatur totaliter a primo et secundum remaneat ꝛ ex eo agatur.
4 Pactum ex interuallo quare magis operetur circa substantialia quam circa naturalia ꝛ substantialia.
5 Regula idem iuris est de toto quo ad totum ꝛc.quomodo de iure procedat.
6 Obligatio an mutetur ex persona successoꝛum.
7 Seruus potest inuito domino ꝛ ignorante cōtrahere circa res peculiares ꝛ obligat dominum.
8 Contractus potest reuocari in preiudicium contrahētium sed non in preiudicium tertij.

Adeo autem. Si concurrunt hec tria.s.qd sit cōtractus q ꝑficiat cōsensu ꝛ res sit integra ꝛ pactū apponit sup substātialibus ꝯtractus nō curo incōtinēti vel ex interuallo ꝑ pactū noua actio nascit ꝛ ꝯtract⁹ refoꝛmat.¶ Uel sic.in cōtractib⁹ q cōsensu cōtrahunt re integra pacta† substātialia vident semp inesse vt refoꝛmēt totū cōtractū vel resoluant vbi cōtrahens solus habuit ꝑtātē faciēdi.h.d.¶ Et diuide q2 primo loquit qn̄ in totū recedebat a cōtractu vsqꝫ ibi si igit.Scđo loquit qn̄ agebat vt recederet a parte cōtractus vsqꝫ ibi,sed cū duo.Ibi nō loquit in cōtrahente sed in duobus heredib⁹ vsqꝫ ad.§.ptoꝛ ait.Et dic qd primo aduersatur seu cōtinuat ad ꝑcedētia hoc modo.Dictū est q̄ pacta ex interuallo apposita iuxta cōtractū nō valēt ad agēdū.Hic aūt dꝫ q̄ pacta habita ex interuallo sup substātialibus cōtractus valēt adeo qd ꝑ pactū tale posset recedi in totū a contractu.Et ex hoc infert si pōt in totū tolli cur non ꝛ refoꝛmari.quasi diceret non est ratio:ergo ꝛ in parte.Sed in ver.vnde illud videtur idem repetere nugatoꝛie.Dicūt quidā qd primum dictū intelligitur vbi cōuentio est de pretio augendo vel minuendo.secū

Rei vendicatio an det ex realibus pactis nō seruatis.

dum vbi de re augenda vel minuẽda, sed ita dici potest ecõtra. Unde dic qd primũ dictũ loquit᷑ vbi ex toto mutat᷑ cõtractus, vt qr vẽditio erat cõditionalis ꝛ agit᷑ ꝙ sit pura. Secũdũ dictũ loquit᷑ vbi ꝓ parte, vt qr loquit᷑ de augendo vel minuendo pretio vel rem. Ibi in bone fidei iudicijs. i. in cõtractibus in quibꝰ bone fidei iudicia sunt. Ibi ex eodem sunt cõtractu. i. de substãtialibus cõtractus. Ibi insunt. i. inherent cõtractui ꝛ inesse videntur vt sic valeant vel afficiunt contractũ. Ibi ceteris bone fidei iudi. vt locatione ꝛ similibus. Ibi abiri ab emptione, scʒ in totum vt ipso iure dissoluatur. Ibi si igitur in totum potest scʒ cõtractus tolli vel dissolui re integra. Ibi pars eius substãtialis res vel pretium. Ibi mutari potest, si de eis augendis vel minuendis cõuenit eadẽ ratione. Ibi in partem recedi pacto quo conuenit vt sola pars esset empta cum primitus de tota conuenisset vel ecõtra. Et dic pacto facto etiã circa substãtialia cõtractus, qd verũ est in preiudicium contrahentiũ nõ autẽ tertij ar. ꝭ. sol. ma. l. si mulier. ꝛ. l. insulã. ꝭ. fi. ꝭm Guli. ꝛ secus in altero heredum emptoris, vt. ꝭ. ver. sed cũ duo. Ibi recederetur pro parte sua. Et ad euidentiã est sciendũ qd iste. ꝭ. locũ hʒ qñ concurrũt illa tria q̃ dixi in summario. Et ideo dixi qd loquit᷑ in contractibus q cõsensu perficiunt᷑: qr solus cõsensus sufficit nõ curo in cõtinẽti an ex interuallo apponat᷑: qr semper cõsensus vestit.

De pactis naturalibus substantialibus ꝛ accidentalibꝰ.

Item ideo dixi super substantialibus: qr secus esset si sup naturalibus vel accidentalibus apponeret᷑, vt. ꝭ. ꝭ. pri. † Et que sint 2 naturalia substãtialia ꝛ accidentalia plene not. ꝭ. de contrahẽ. emp. l. pacta, quã materiã quidã hic recitãt sed nõ est ꝓprie materia huius. ꝭ. Item ideo dixi re integra: qr si ad traditionẽ esset processum non sufficeret solus cõsensus ad resolutionẽ contractus, vt. ꝭ. eo. l. ab emptione. C. quãdo lice. ab emp. disce. l. j. ꝛ. ij. ℂ Op. ꝙ litera videat᷑ bis idẽ replicare. s. in ver. si igit. ꝛ in ver. vnde illud. Sed rñde vt in prima opi. glo. s. ꝙ in ver. vnde illud. loquit᷑ qñ res tñ fuit diminuta, ꝛ hoc indicãt verba illa in partẽ recedi ab emptione q̃ referũt ad rẽ, vt dicit glo. ꝛ in ver. si igit᷑ loquit᷑ de augẽdo vel minuendo pretio, vt. ꝭ. dixi. Si ergo q̃ris quid operent᷑ hmõi pacta, dic aut non est vnus contrahens sed duo vel duo heredes vnius cõtrahẽtis: ꝛ tunc vnus solus põt pro sua parte contractũ rescindere ꝛ ꝓ parte recedere sed reformare cõtractũ totũ non põt. ar. ꝭ. cõmu. diui. l. sabinus. ꝛ ita loquit᷑ iste. ꝭ. in fi. ꝛ gl. in fine posita. Aliqñ cõtractus pertinet ad vnum tantũ vel ad plures ꝛ oẽs cõueniũt tunc aut paciscuntur incõtinẽti: ꝛ tũc nõ dr̃ renouatio sed reformatio eiusdẽ contractus: qr nõ est verisimile qd tacito a priori recedãt. ar. ꝭ. de cõdi. ꝛ demõ. l. nã ad ea. ꝛ sic intelligẽda est glo. q̃ est in. d. l. pacta. ꝭ. de cõtrahen. emp. aut ex interuallo: ꝛ tunc aut verba sunt apta ad nouũ contractũ, vt qr vendiderã tibi pro. x. postea cõuenimus ꝙ habeas venditũ pro. v. tũc sit nouus contractus ꝛ dicit᷑ renouari, vt. d. l. nã ad ea. ꝛ gl. ibi posita, ꝛ alia q̃ est. ꝭ. eo. l. si vnus. ꝭ. pactus. ꝛ hic in ver. nã si põt. aut verba sunt apta ad reformationẽ primi contractus, vt qr dico de pretio qd promisisti volo tantũ diminuere: ꝛ tũc cõtractus dr̃ reformari ꝛ non nouus cõtractus fieri. ꝛ sic etiam loquit᷑ glo. d. ꝭ. pactus. ℂ Io. indistincte tenet in. d. l. pacta. † qd per scdm recedat᷑ totaliter a primo et 3 scdm remaneat ꝛ ex eo agat᷑. et ꝓ hoc facit iste. ꝭ. ꝛ videt᷑ expressum. ꝭ. de rescin. vẽ. l. ij. ꝛ ad id qd glos. dicit qd qñ statim fit non est presumptio qd voluerit mutare voluntatẽ ꝛ a primo recedere. per. l. nã ad ea. ꝭ. de cõdi. ꝛ demon. põt rñderi qd ibi loquitur in actu qui mere depẽdet ex volũtate testãtis: et ideo sumimus coniecturam ꝙ videat᷑ recordari qñ statim facit al's nõ. contractus aũt depẽdet ex volũtate duoꝝ, vt. ꝭ. de rescin. ven. l. si id qd. ꝛ ideo cessat ratio predicta. ꝛ hoc ꝓbat Guli. ℂ Querit Guli. que est ratio diuersitatis inter istũ. ꝭ. ꝛ. ꝭ. proxi. precedentẽ. ꝛ dicit qd isti cõtractus bone fidei nudo consensu cõtrahunt᷑ ꝛ dissoluuntur, vt. ꝭ. de cõtrahen. emp. l. j. ꝛ locati. l. j. ergo ꝛ renouari poterũt. Et istã rationẽ voluit reddere iste text. Alij autẽ cõtractus non celebrant᷑ nudo consensu quare nec reuocant᷑. ℂ Sed 4 que est ratio ꝙ pactum † ex interuallo magis operatur ad agẽdum circa substantialia quã circa naturalia vel accidẽtalia: dic sine substantialibus sicut est res ꝛ pretiũ venditio esse non potest, vt. ꝭ. de contrahen. emp. l. nec emptio. igitur est dicendum ꝙ substãtialia nudo cõsensu possunt celebrari ꝛ reuocari: sed illa que sunt naturalia vel accidẽtalia non veniunt nudo cõsensu. ꝛ si dicas imo ꝛ sine cõuentione debet᷑ euictio q̃ est de naturalibus, dico ꝙ debet᷑ euictio sine fideiussore. vnde si cum fideiussore oportet qd statim iuxta cõtractum fiat pactio ꝛ si fiat ex interuallo nõ valet nisi pactio esset vestita. ꝛ ita intelligat᷑. d. l. pacta. ꝭ. de contrahen. emp. ℂ Itẽ not. illud generale ꝙ idem iuris est de toto ꝛc. ad qd opponit glo. ꝛ non soluit de. l. heredes palã. ꝭ. ꝭ. ꝭ. de testa. Sed dic ꝙ hic diuiduum ibi indiuiduum: vnde non potest pars per se considerari. ℂ Item opponit de. l. pap. ꝭ. sed 5 nec impuberis. ꝭ. de inoffi. testa. † Sed tu dic qd verum est quod iuris est de toto ꝛc. vbi est eadẽ ratio totius ad totũ ꝛ partis ad partem. ꝛ sic loquit᷑ hic ꝛ. ꝭ. pro derelic. l. an pars. de rei vendi. l. q̃ de tota. ꝛ de vsur. l. qui scit. si eñ põt recedi a toto ꝛ a parte. ar. ꝭ. de reg. iur. l. nihil tam naturale. Sed in cõtrario non est eadẽ ratio. nã si rumpit᷑ testamẽtũ paternum in totum qd est principale ꝛ pupillare in totũ ꝙ est accessorium qd non potest esse sine principali, vt. ꝭ. de reg. iur. l. cũ principalis. sed si paternũ rumpitur pro parte non rumpitur pupillare pro parte: qr hic non est eadẽ ratio cũ remaneat pars principalis cui potest accedere accessoriũ. ꝛ sic loquitur cõtrariũ. ꝛ arg. C. de distra. pig. l. quãdiu. ℂ Uel dic ꝭm Jac. de bel. ꝙ primũ est regulare, vt hic ꝛ in concor. in cõtrarijs, scʒ in testamẽtis ꝛ eorum rescissione est speciale. ℂ Item colligit glo. qd non est eadem ratio in pluribus que in vno. Ad hoc opponit glo. ꝛ non soluit de. l. iulia. in fi. ꝭ. de cõdi. indebi. ℂ Sed dic ꝙ illa concor. ibi sed hoc dissimile ꝛc. et si cer. pet. l. singularia. ℂ Sed dic aut in pluribus ꝛ in vno est eadem ratio: ꝛ tũc est idem ius vt in contrarijs, sed hic nõ erat eadem ratio in pluribus que in vno: ergo nõ est idem ius. ℂ Itẽ 6 signãt quidã hic contrarium † qd ex personis successoꝝ nõ debuit mutari obligatio, vt. ꝭ. de ver. ob. l. ij. ꝭ. ex his. sed nõ debuit signari ꝙ verum est qd hic mutatur ex persona successoris consentiẽte aduersario. nec mutatur respectu personarum sed respectu rei in obligationẽ deducte. ℂ Ultimo querit Gul. quidam emphyteota vendidit fundum sed nondum tradidit nec dominus adhuc laudauit: postea vult emphyteota minuere pretiũ. Queritur an videatur cõtractus reuocatus. ꝛ an valeat in preiudiciũ domini. videtur qd sic per hũc. ꝭ. ꝛ. d. l. pacta. ꝭ. de cõtrahen. emp. ꝛ. ꝭ. eo. l. ab emptione. ꝛ. C. qñ lic. ab emp. disced. l. j. ꝛ. ij. ℂ Quidam dicunt aut dominus sciebat istam venditionẽ esse celebratam: ꝛ tunc sibi non preiudicetur, aut ignorabat: ꝛ tunc sic. Unde anteꝙ dñs sciat potest emphyteota cõtractum resoluere ꝛ mutare. ꝛ pro hoc. ꝭ. de vsufca. l. sequitur. ꝭ. labeo. ℂ Sed hoc sibi nõ placet: quia scientia vel ignorantia domini non tol7 lit ius sibi quesitũ. ꝛ † quia seruus potest inuito ꝛ ignorãte domino contrahere circa res peculiares ꝛ obligat dominũ de peculio, vt. ꝭ. de pecul. l. si quis seruum. ꝭ. etiam. iste autem non potest transferre domino ignorãte: quia ipse laudat, vt. C. de iure emphy. l. vlti. ꝛ pro hoc. ꝭ. de iur. ꝛ fac. ignoran. l. iniquissimum. ℂ Alij dicũt in pretio augendo bene concedimus qd non possit preiudicari domino: quia nõ poterit rem retinere ita de facili. Sed si pretiũ fit diminutum videtur ꝙ fieri possit: quia tunc non fit preiudiciũ domino sed commodum: quia potest rem facilius retinere. Sed nec hoc placet: qr potest esse quod dominꝰ est ita pauper ꝙ si venderet pro minori non retineret ipsam. ar. ꝭ. de fideius. l. si dubitetur. j. respõso. Quare dicit qd in eius preiudicium non valet: quia est ei ius quesitum. argu. ꝭ. de contratabu. l. si post mortem. ꝭ. fin. ꝛ pro hoc. ꝭ. deposi. l. j. ꝭ. si rem. de fideicom. liber. l. quidam. ꝛ. l. rogo. ꝛ pro hoc notabiliter facit in aut. de nup. ꝭ. documẽtis. col. iiij. ꝛ. C. de dona. ante nup. l. si cõstante. ꝭ. fi. ℂ Nec obstant predicta iura que dicunt posse reuo8 cari contractum: † qr verum est in preiudicium contrahentium non autẽ in preiudicium tertij. ar. ꝭ. sol. ma. l. si mulier. ꝛ. l. si insulam. ꝭ. fi. Guli. ꝛ dixi in expositione litere. ꝛ vide quod not. ꝭ. de verb. obli. l. si filius. ꝭ. j. ꝛ in Spec. de loca. ꝭ. fi. ver. xcv. queritur. ℂ In glo. quando ad eius cõmodum fit. Idem si ad incõmodum vt si pars pretij vel rei minuatur. ℂ In glo. s. que est in toto de hoc generali dic vt. ꝭ. dixi. ꝛ. ꝭ. de rei vendica. l. que de tota. ℂ In gl. hec litera. ibi nõ remouetur totus contractus vel dic ꝙ pacto facto cũ vno de heredibus re integra etiã contractum renouat vt si feci pactũ cum vno de heredibus de augẽda parte rei vel sua parte pretij bene valet. ꝛ hec dictio sed. aduersat᷑ tantum ad factum qr. ꝭ. dixit de defuncto nunc de heredibus. ꝛ qd subijcit qñ ex alio ꝛc. ad probationẽ adducit. q. d. sicut ex quouis alio cõtractu iam perfecto defunctus potuit facere pactum ad exceptionẽ querendã quasi dicat ꝙ heres possit omnia facere pacta sup contractu celebrato per defunctũ ꝓ parte sua sicut potuisset defunctus. Richar. ℂ In ea. gl. in fi. remittẽdo ad. l. pacta. ꝭ. de contrahen. emp. vt. ꝭ. in vlti. glo. Jaco.

1 Pactum dolo factum an rescindatur.
2 Pactum nudum de iure canonico an producat actionem.

Pretor ait. Supra cõmendauit edictum in. l. j. hic ponit verba ipsius edicti. Et qd dicit quo fraus expone quo, pro vt. ꝛ fraus est cũ mens offendit᷑ seruatis verbis, vt. ꝭ. de legi. l. fraus. Opp. qd pactum etiam dolo 1 † factum non rescindatur, vt. C. de transact. l. transactio. fimta cum simi. in glo. alleg. Solu. rescinditur si vult deceptus vt hic non si decipiens vt in contrarijs. ꝛ vide. ꝭ. de dol. l. eleganter. in prin. Quere exempla huius. ꝭ. ꝛ dic vt in glos. ℂ Et quatenus gloss.

glo. ponit exemplum de senatuscõ. macedoñ. ꝛ velleia. forte nõ est bonũ exemplũ: qꝛ hic hꝫ poni exemplũ vbi pactũ factũ cõtra senatusconsultum mero iure non tenet, at in macedoñ. ꝛ velleia. tenet licet detur exceptio: ꝛ ideo melius exemplũ est in senatuscon. quo quis ꝓhibetur alienare marmora vel colũnas dom⁹ sue, vt. ĩ. de contrahẽ. emp. l. senatus. ꝛ de leg. j. l. cetera. ¶ Item in exemplo qđ ponit glo. vlt. de leg. j. C. ne lic. potẽ. male allegat glo. l. per diuersas. C. mand. quia illa. l. non loquitur de cessione facta in fraudẽ illius constitutionis. C. ne li. potẽ. ꝛ ideo debuit allegare. l. ij. eo. ti. ne li. potẽ. que loquiť de cessione facta in fraudẽ. d. l. j. eo. tit. Et facit iste. §. pro opi. canonistarum qui tenẽt ex
2 nudo pacto actionem oriri, vt extra. e. c. j. ꝛ. iij. cum hic indistincte loquatur pacta seruari: ꝛ ꝓprie dicunť seruari si ex eis agatur, vt. C. si aduer. vend. auť. sacramẽta. ꝛ. ĩ. de acqui. re. do. l. statuas. Iura tamẽ nostra distinguunt nudum a vestito, vt. š. e. l. ver. quinimo. ꝛ ver. ꝛ primo aduertendum dixi de hoc.

1 Pactum an dicatur reale vel personale quando non constat de mente contrahentium.

2 In duobus quorum vnum potest sumi voluntarie ꝛ aliud necessarie semper videtur assumptum illud qđ est necessarium.

3 Pactum in dubio presumitur reale: quia quilibet presumitur velle prouidere suis heredibus.

4 Pactum appositum in stipulatione de dando vel faciendo an transeat ad heredes.

5 Pactum appositum super debito puro an sit personale si adijciatur persona debitoris ꝛc.

6 Pactum an sit transitorium ad heredem.

Pactorum. Hic ponit nouã diuisionẽ pactorum ꝛ qđ dicit litera nõ minus standi ẽm Jac. de are. imo magis. Ibi ne petam. persona nõ expressa. Ibi a lucio titio subaudi tantum. Opp. ꝙ aliter dicatur pactũ personale quam hic. ĩ. eo. l. ꝛ heredi. in prin. ꝛ sol. vt glo. Item opp. de. l. qui in futurum. §. si ex altera. ĩ. eo. Sol. hic persona apponitur verbo obligatorio puta paciscor tibi vel ꝓmitto tibi in vero in executorio puta promitto ꝙ nõ petam a te. Sed tũc op. de l. si necessarias. §. pe. de pigno. act. sol. ibi pactũ concipitur affirmatiue hic negatiue. Contra hoc insta de. l. ex empto. §. pen. de act. emp. ꝛ qđ ibi no. Sol. ibi pactũ negatiue apponitur in contractu ꝙ ex sua natura cõprehendit heredẽ: hic secus. ¶ Cõtra hoc insta de. l. si ita stipuler. de ver. obl. Sol. ibi pactũ negatiuũ non poterat stipulanti vtilitatẽ afferre: ꝛ ideo transit ad heredẽ ne reddať inutile hic poterat vtilitatẽ afferre. ꝛ ideo non trãsit ad heredẽ ẽm G. qđ nõ placet Ray. in dubio, vt patet in fi. huius. §. ꝛ. ĩ. de proba. l. si pactũ. que loquitur in pacto negatiuo. ꝛ pro hoc de ver. obli. l. stipulatio ista. §. sicut. ꝛ. ĩ. de lib. leg. l. non solũ. §. tale. ꝛ. §. si liberationis. ꝛ. l. si in testamẽto. arguendo de contractu ad vltimas voluntates, vt. ff. de leg. j. l. seruũ filij. §. j.
1 Ray. † Si q̃ris qñ pactũ dicatur reale vel personale qñ de mente nõ cõstat, Dic aut pactũ cõtinet dari aut fieri vel nõ fieri. primo casu si de mẽte nõ cõstat reale est ꝛ transit ad heredes: qꝛ obligationes dãdi ad vniuersales heredes trãseunt, vt colligitur ex. l. a duobus. l. cũ patronus. §. j. de oper. lib. ꝛ. l. vnica. §. ne autem. C. de cadu. tol. ꝛ insti. de ver. obli. §. ex ꝯditionali. Fallit qñ illud qđ debet dari sui natura nõ est transibile ad heredẽ vt est vsusfr. vt. ĩ. de lib. leg. l. non solũ. §. tale. ꝛ de vsufr. l. qui vsumfr. §. stipulatio. Secũdo casu qñ continet fieri vel non fieri tũc aut certum est ꝙ persona apponitur causa demonstrãdi ꝛ est reale. aut qđ apponiť causa faciendi ꝛ est personale vt hic. In dubio dic aut pactum accedit alteri pacto qđ continet dari ꝛ quod est transitorium ad heredes, vt prediximus: ꝛ tunc reale dicitur ꝛ trãsit ad heredes, vt. C. per quas perso. nob. acqui. l. cum per liberã. ꝛ. ĩ. de pign. act. l. si necessarias. §. de vendendo. ꝛ vide qđ ibi dixi. Si vero cõuentio non accedit alteri transitorie ad heredes tũc autẽ cõuẽtio nõ pôt operari cũ paciscẽte ꝛ est realis, ꝛ trãsit ad heredes. arg. l. si quis stipulatus. alias si stipulat⁹ fuerim illud. de ver. obl. vbi de hoc no. in glo. ꝛ ꝓ hoc. ĩ. mãd. l. si vero non remunerãdi. §. fi. ꝛ de sol. l. vlti. Si potest operari tũc aut persona cõiungitur cũ verbo qđ est executiuũ obligationis cũ verbo petere, vt qꝛ paciscor nõ petere non dicẽdo a quo. ꝛ sic est impersonalitas in executione que non vitiat, vt. C. de cõsti. pecu. auť. si qñ. ꝛ est personale, vt. ĩ. e. l. idẽ. §. personale. aut adiungitur cum verbo qđ est obligatorium vt cum verbo promittis. ꝛ tunc presumitur reale, vt. ĩ. e. l. q in futurũ. §. j. In dubio si verba sunt obscura presumã reale per. l. si pactũ. ĩ. de proba. vbi de hoc dixi. et
2 ꝑ rationẽ que est hic in ter. ¶ Itẽ † qꝛ qñ aliquid potest assumi ad duo, ad vnum necessarie ꝛ ad aliud volũtarie videtur ad necessitatẽ esse assumptũ. arg. ĩ. de acqui. re. do. l. cũ in corpus. Itẽ qñ sunt duo ꝛ ex vno resultat vitiũ ex altero nõ, eligimus id qđ est sine vitio, vt. ĩ. de reb. dub. l. quoties. ¶ Modo ita est qđ ille qui hꝫ obligare exigit persona necessario ad demõstrationem, vt. š. in diffinitione. l. j. §. pactũ. Sed verbũ executiuũ obligationis nõ necessario exigit. Et ideo ꝓsumiť in dubio ad necessitatẽ adiecta ꝑsona. s. ad demõstrãdũ. ꝛ sic erit reale. Jac. bu. ¶ Jac. de ra. circa ꝓdicta dicit ꝙ vbi apparet paciscentes voluisse esse reale vel ꝑsonale stať eoꝝ volũtati. si ex forma pacti aliud nõ ap
3 paret ꝓsumiť esse reale: † qꝛ qlibet ꝓsumiť voluisse ꝓuidere heredib⁹ suis, vt. d. l. si pactũ. ĩ. de pba. Si aũt verba pacti aliter demõstrarẽt stareť verbis, vt. ĩ. de exer. l. j. §. si is qui nauẽ. ver. igiť in re dubia. Vñ q̃rit si pactũ habeat talia verba, ꝓmitto tibi nõ petere, an ab herede peti poterit. ꝛ videť qđ non ꝑ. §. istũ. ibi plerũqꝫ enim ꝛc. ꝛ ꝓ hoc. ĩ. e. l. ꝛ heredi. §. fi. ꝛ. d. l. si pactũ. ꝛ. ĩ. de pign. act. l. si necessarias. §. pe. de ver. obl. l. stipulatio ista habere licere. §. sicut. de libe. leg. l. non solum. ij. §. si heres. vbi de hoc dixi. ¶ Ipse aũt dicit pactũ esse ꝑsonale, vt. ĩ. de pac. dot. l. ob res. §. fi. ꝛ sol. matr. l. si marito. §. j. ¶ Ad. §. istũ dicit ꝙ aut in q̃stione ꝓposita verbũ tibi, cõstruiť cũ verbo ꝓmitto: ꝛ tũc esset in rem, aut cõstruiť cũ verbo petere: ꝛ tunc esset in personã: sic ergo per sonalis videreť qđ in hoc dubio esset reale per preallег. l. si pactum. ĩ. de probat. Sed ipse dicit qđ. d. l. si pactũ. habet locũ vbi est dubiũ alias ꝙ qꝛ verba pacti sunt obscura sicut in casu proposito, vbi enim sunt obscura dicit interpretationem fieri cõtra eum in cuius fauorem est inductũ pactum, vt. ĩ. de contrahen. emp. l. cum manusata. in prin. ꝛ ibi not. ¶ Ad. l. stipulatio ista. §. quesitũ. in fi. ĩ. de verb. obli. vbi diciť nihil interesse an promittatur indefinite habere licere an mihi habere licere: qꝛ semp ad
4 heredes porrigitur. Dicendũ ꝙ † in stipulatione que est in faciendo vel dãdo non est differentia: quia semper debet semel dari vel fieri qđ promittitur mihi vel heredi meo, nisi enim ad heredes porrigeretur posset esse cõuẽtio inutilis si morerer anteꝙ dareť vel fieret. pro hoc de verb. obli. l. si sic. Sed in his que sunt in nõ faciendo sicut non petere statim est efficax, ꝛ vtilis si a me non petatur me viuo etiã si me mortuo ab herede meo petatur, ꝛ de hac loquitur. §. quesitum. ꝛ de ista materia etiam dicetur. ĩ. eod. l. si tibi decem. §. penul. Jaco. de rauẽ. ¶ Et secundum hoc
5 videretur concludendum ꝙ omne pactum appositũ † super debito puro sit personale si adijciatur persona debitoris cum statim sit vtile ꝛ in vita exigi possit cuius contrarium dicit. l. j. de libe. leg. l. si in testamento. ¶ Et ideo dic attendendum an persone adiectio sit facta ad demonstrãdum, ꝛ sic faciat pactum reale an ad restringendũ, ꝛ sic faciat personale quod declara: quia aut persone adiectio fit ad ipsam obligationem: ꝛ tũc fit causa demonstrandi ꝛ pactum semper erit reale. arg. ĩ. de leg. j. l. iij. de tute. l. muto. §. j. de verb. obli. l. stipulatio ista. §. quesitũ. de condi. ꝛ demonst. l. iulius paulus. in fi. de lib. leg. l. fin. ¶ Si autem persone adiectio fit circa illud qđ deducitur in obligatione vel pacto tũc causa restringẽdi ꝛ erit personale, licet alias esset reale, vt. ĩ. eo. l. qui in futurum. §. j. ꝛ sol. mat. l. si marito. §. j. ꝛ est ratio quia erat necesse exprimi: tunc quia potest esse qđ peterem a te ꝛ non ab alio. Guli. ¶ Et faciunt predicta ad ea que not. per Joan. andr. extra de regu. iur. c. priuilegium personale. ꝛ in nouella. eo. c. ꝛ quod dixi. ĩ. de reg. iur. l. in omnibus causis. ꝛ facit etiam ad ea que dixi. ĩ. de leg. j. l. apud iulia. §. si quis alicui. Dominus autem Richar. sic distinguebat aut cõstat pactum esse personale: ꝛ tunc pro personali habetur quod importat vt non transgrediatur personam nisi in quatuor casibus quos ponit glo. scilicet in emptore donatario filio ꝛ seruo, vt. ĩ. e. l. ꝛ heredi. in princ. et. l. si tibi decem. §. pactum conuentum. ꝛ idem forte in fideiussore nisi constet actum in contrarium, vt. ĩ. eo. l. idem. §. fi. ꝛ. l. seq. nisi alia forma exprimatur a paciscentibus, vt. ĩ. depositi. l. j. §. si cõueniat. aut cõstat non esse personale: ꝛ tunc aut est conceptũ impersonaliter. i. per verba indefinita vt ꝓmittis ꝙ non petes debitũ: ꝛ tũc habeť ꝓ generali ꝛ in rem ꝛ prodest omnibus quibus potest suo pacto prouidere vt heredibus ꝛ habentibus cãm ab eo, vt. d. l. si pactũ. ĩ. de proba. et hic. ꝛ. ĩ. e. l. et heredi. aut ꝑsona inseriť pacto: tũc aut inseriť in verbo promissionis, vt ꝓmitto tibi ꝙ nõ petã nõ dico a te. tũc est pactũ reale, vt. ĩ. de ver. obl. l. stipulatio ista. §. q̃situ. aut inseriť verbo executionis obligationis: tũc aut ꝑ verba ne a titio petas, lꝫ sit filius: tũc est ꝑsonale, vt. d. l. ꝛ heredi. §. nos aũt. ĩ. e. ꝛ hacten⁹ valet vt ibi dicitur aut ne a me petas: ꝛ tũc aut sum talis qui possum habere heredẽ: ꝛ tũc presumiť ꝙ volui pacisci heredi, vt hoc. §. ver. vtrũ. ꝛ. d. l. si pactum. ĩ. de probat. nisi foret tale pactum ꝙ foret nociturũ alteri qui post mortem meã esset habiturus ius, vt. ĩ. sol. mat. l. si marito. §. j. ꝛ de pac. do. l. ob res. §. fi. Itẽ nisi forte dixissem ꝓmittis nõ petere a me ꝛ titio: tũc enim ꝑ expssionẽ titij, ꝛ sic certe ꝑsone ꝓsumiť ꝙ etiã in ꝑsonã meã voluerim facere personale. vt. ĩ. eo. l. auus. vbi de hoc. ꝛ. ĩ. e. l. si tibi. §. si pactus. aut nõ possum habere heredẽ: ꝛ tunc si sum talis in quo potest originari pacti exceptio puta liber. filiussa. presumitur personale ꝛ interpretať ne a me vel patre meo vel herede patris petať, vt. ĩ. eo. l. ac grent.

§.j.cum.ll.seq.Si vero pacti' exceptio in me non põt originari
quia sum seruus:adhuc presumit̃ personale:⁊ tunc sic interpre
tatur ꝙ soli dño prosit quo ad doli exceptionẽ,vt.j.e.l.⁊ heredi.
§.j.nec hoc casu refert viuã vel sim mortuus,nec aliquid de he-
rede dñi dicitur.vnde tenebo prout.l.interpretat̃. ¶ Qđ autẽ
dixi de filio hodie secus est.⁊ idẽ in eo qđ in quolibet patrefa.cũ
hodie habeat heredem,vt in aut̃.de here.ab intest.§.j.Richar.
6 ¶ Alij dicũt in casu dubio qñ dubitatur an pactũ† sit trãsito-
rium ad heredẽ ꝙ differentia est inter vltimas voluntates ⁊ cõ-
tractus.In vltimis volũtatibus presumitur personale.Inter
viuos reale,vt.l.qui heredi.⁊.l.a testatore.de condi.⁊ demon.et
probatur in contractibus.C.de pac.inter emp.⁊ ven.l.ij.⁊ ratio
diuersitatis est:q2 in cõtractibus cõtrahẽs presumit̃ velle pro-
uidere sibi ⁊ heredibus in dubio,vt.d.l.si pactũ.de ꝓba.In vl
timis voluntatibus testator respicit solũ affectionẽ persone nõ
heredis.Qñqȝ tamẽ in dubio presumitur reale etiã in vltimis
volũtatibus fauore libertatis,vt.l.si peculium.§.si seruus.j.de
statulib.⁊ similiter ex modo loquendi cõtractus aliquãdo dici-
tur personalis vt do tibi decem si nupseris filie mee,vt.C.de ca-
du.tol.l.vnica.§.si autem sub conditione.

a ¶ Qđ fraus. adde bal.in.l. q̃ fortuitis.de pig.ac.C.gl.⁊ bar.in.l.iuris-gẽtiũ.§.si fraudandi.eo.titu.

1 Dolus malus quid sit ⁊ an vitiet pactum.
2 Dolus fraus fallacia ⁊ machinatio an sint idem vel diuersa.
3 Fraus proprie quid sit.
4 Posito genere an videatur posita species vel econtra.
5 Argumentum de toto ad partem negatiue de iure procedit.

1 **Dolo malo.** Exponit verba dolo malo posita.s.§.
pretor ait.†Et dic ꝙ dolus malus est
cũ quid fit causa simulatiõis ⁊ vitiat pactũ ⁊ qñqȝ reddit illud
superuacuum. ¶ Ibi dolo malo pactũ fit.i.per fallaciã fit ſm
Joã. ¶ Ibi aliud agitur aliud est in veritate agi.aliud cum id
esse simulatur verbis,vt.C.plus vale.qđ agit̃ in rubro ⁊ nigro.
Ibi hoc.s.ſm pactũ.Ibi remisit creditor per pactum de nõ pe-
tendo.Ibi conetur destruere per secundum pactum de petendo
dolose extortũ.Ex quo patet ꝙ fit causa alterius ⁊ sic cadit sub
pacto doloso.inest eñ dolo fraus vt species generi.⁊ sic patet ꝙ
p̃tor etiã de hoc sensit. ¶ Ibi ⁊ fraus tanꝙ species generi ⁊ sic
cõtẽtiue nõ illatiue ſm primã lecturã,vel tanꝙ genus speciei et
sic illatiue ſm scđam ⁊ tertiã lecturã,vel tanꝙ species pares et
coequales ſm quartã lecturã. ¶ Ibi nocebit exceptio.s.primi
pacti.Ibi ne quid fiat quod significat etiam in futurum,vt.j.ne
quid in loco publ.l.ij.§.deinde ait.Jac.Et ad euidentiam dic ꝙ
2 sunt quatuor que vidẽtur esse idem sed non sunt.s.†dolus qui
se habet ad fraudẽ sicut genus ad speciẽ vel sicut species ſm di-
uersas lecturas. ¶ Est ⁊ fallacia q̃ est in mẽtiendo. ¶ Itẽ calli
ditas que est in tacẽdo veritatem. ¶ Item est machinatio que
est quedam ars loquendi,vt.j.de act.emp.l.j.in fi.⁊.l.quero.Itẽ
est ⁊ fraus de quo statim subijciã.⁊ vide de omnibus in alpha-
beto singulis dictionibus. ¶ Et diuide q2 primo ponit dictuȝ
vsqȝ ibi.⁊ vt ait pedius.ibi declarat ſm Pedium vsqȝ ibi,sed
si fraudandi.Ibi format oppositionẽ vsqȝ ibi,sed elegãter.Ibi
redit ad primum dictum ⁊ declarat ſm Labeonẽ vsqȝ ibi inest
enim.Ibi respõdet ad oppositionẽ primo factam ſm quatuor
lecturas ſm aliam nõ vsqȝ ibi siue autẽ.Et allegat̃ iste ver.siue
autẽ ꝙ non refert a iure esse talẽ ⁊ ex post facto redire ad talem.
Ibi format quoddã dubium,⁊ soluit vsqȝ ad.§.qđ fere. ¶ Et
attende q2 in principio ponitur dolus large,vt sumitur.j.de do
lo.l.j.Sed in ver.sed si fraudandi.sumitur stricte sub eo solum
qui cum simulatione cõmittitur ⁊ sic tollitur prima oppositio
3 glo.†Et fraus proprie est dolosa subtractio iuris alteri iam q̃
siti lucrãdi animo,vt.j.de fur.l.j.§.j.⁊ que in frau.cred.per totũ.
⁊ si quid in frau.patr.per totũ.⁊ qđ dicit sed si fraudãdi.aduersa
riũ iure prioris pacti per secundum.Et ibi aliud agi simulatur.
iunge ver.sed eleganter.qui declarat qño pactũ dolo factũ red-
ditur inutile per pretorem:q2 qñqȝ erit iniquũ quãdoqȝ supua-
cuum.Item potest etiã legi sicut iacet cũ ver.sed si fraudãdi.q.
d.pretor nihil dixit de fraude.Quid ergo erit si fiat fraude?Rñ
deo vt in.d.ver.sed elegãter.⁊ expone ibi hoc aũt.s.fraude factũ.
Et ſm aliã lecturã exponit̃.s.dolo factũ,sȝ ꝓut exponis de frau
de continua etiã ver.inest eñ dolo.q.d.idẽ esset in facto dolo:q2
fraus dolo inest,sed secũdũ primã lecturã ille ver.inest eñ.iũgit̃
ver.sed si fraudãdi.q.d.iuriscõsult⁹ p̃tor malefecit amittẽdo de
fraude:q2 fraus dolo inest.Et glo.exponit dictũ ver.sed si frau-
dandi.multis modis.Jaco.autẽ de ra.exponit alio modo.dicit
eñ qđ.s.§.pretor ait.dictũ est de pactis que dolo fiunt ⁊ in frau
dem legis:modo dicit de pactis q̃ fiunt in fraudem alterius pa
cti.Et secundũ hanc lecturã expone literã labeo ait hoc.s.pactũ
in fraudẽ prioris pacti factũ superfluũ est dicunt quidã.i.inuti
le,vt.j.mand.l.ij.Uel dic verius superfluum proprie.i.ex abun-
danti vtile tñ est,vt.j.eo.l.nõ impossibile.⁊ de leg.j.l.cũ pater.§.
titio.Jaco.de ra. ¶ Et vt pateant lecture,oppone ꝙ litera sibi
cõtradicat:q2 primo dicit ꝙ pretor nihil dixit de fraude postea
dicit qđ dolo inest fraus.Sol.primo loquit̃ opponendo.secun
do decidẽdo.Uel dic ꝙ vere primo loquit̃ decidendo:quia vere
pretor nihil dixit expresse de fraude dixit tñ tacite eo ipso qđ di
xit de dolo ꝙ est genus.⁊ hec est secunda lectura. ¶ Sed cõtra
4 hanc opponitur† qđ ponendo genus,scilȝ dolũ non videatur
ponere speciẽ.s.fraudem.imo econuerso qui speciẽ ponit videt̃
genus ponere,vt.j.si cer.pe.l.j.⁊ de leg.iij.l.si quid horũ.§.inter
emptum.Solu.aut queris de genere quantũ ad continẽdam:⁊
tũc qui ponit genus videt̃ speciem ponere.⁊ sic põt accipi hic.⁊
non obstabit contrariũ.aut loqueris de illatione ⁊ cõsequẽtia:
⁊ tunc aut loqueris de genere negatiue ⁊ infert speciẽ vt hic.nã
pretor dixit se non seruaturũ pactum factum dolo:ergo nec fa-
ctum fraude.⁊ ita hic.aut loqueris affirmatiue de genere ⁊ non
infertur species,imo econtra vt dictis contrarijs.j.si cer.pet.l.
a j.⁊.d.§.interemptũ. ¶ Alia lectura est qđ fraus[a] sit genus qñ
5 re† vel consilio fit.dolus est species quando consilio tantũ.Ad
hoc opponitur ꝙ fraus dicatur cum consilio,vt.j.de reg.iur.l.
fraudis.Solu.dicitur fraus siue cum consilio siue re ipsa,vnde
est genus.modo solue primã oppositionem vere ⁊ expresse pre-
tor nõ dixit de fraude vt in prima parte,sed tacite sic ponendo
eius speciem,scȝ dolũ:q2 posita specie ponitur genus vt homo
est:ergo animal est. ¶ Eodẽ modo recita tertiam lecturam que
etiam ponit fraudem esse genus,⁊ ad ipsam oppone de.l.j.j.de
dol.⁊ solue qđ hic stricte sumitur dolus,quãdo sine vi. ¶ Op-
ponitur ad secundã ⁊ tertiã ꝙ si dolus ponatur pro specie non
sequit̃ ꝙ negata specie negetur genus:ergo nec fraus erit nega
ta.Item si negatur vna species ex genere remanent alie species
non negate.Solu.licet nõ sit verum quod specie negata intelli
gatur genus negatũ quo ad alias species expresse:videntur ta
men negate tacite ꝓpter identitatẽ rationis que est in alijs spe
ciebus.⁊ ita hic.vel dic aut cõcipio orationem negatiuam hoc
modo nõ seruabit pretor facta dolo:ergo nec fraude,non sequi
5 tur qđ fraus ponatur vt genus,sed erit† argumẽtatio de toto
ad partem negãdo que est bona argumentatio,vt not.j.ad ma
ced.l.sed si pater.§.j.⁊.C.de transact.l.si causa cognita.Si vero
concipiatur ratio affirmatiue hoc modo pretor dixit de pactis
factis dolo que est species:ergo de fraude.⁊ sic infert affirmati-
ue ad genus vt dixit de homine:ergo de animali.non tñ infert̃
q̃libet species generis. ¶ Uel dic qđ aliquid potest inesse alteri
cõtẽtiue vt species generi,vt.j.de leg.iij.l.si chorus.Qñqȝ posi-
tiue vt si pono speciẽ ponitur genus.nã posito homine ponit̃
aĩal.⁊ hoc modo dicit̃ genus inesse speciei,vt.j.de leg.iij.l.si qd
hor̃.§.interẽptũ.⁊ ibi not.j.vnde legit.l.inter agnatos.Et ideo
subaudiatis ad gl.que dicit vt genus speciei.s.suppositiue non
cõtẽtiue.Est ⁊ alia lectura ꝙ sint paria,⁊ idẽ importẽt dolus et
fraus.⁊ vno posito ponat̃ alterũ ⁊ econuerso. ¶ Opp.in glo.⁊
non solũ ꝙ superuacuũ non noceat,vt.j.de nego.gest.l.si pupil
li.§.itẽ si ꝓcurator.Sol.quoddã est simpliciter supuacuũ ⁊ ta-
le nõ vitiat vt in cõtrario.⁊.C.de testa.l.testamenta.quoddã est
supuacuũ habẽs vitiũ annexũ vel admixtũ ⁊ tale vitiat vt hic.
¶ Itẽ opponit̃ de.l.vnica.C.de rei vxo.act.Sol.qñ aliquid ex-
primitur ꝙ tacite per.l.intelligeretur si nõ esset expressum tunc
expressum facit cessare tacitũ:⁊ sic expressum non est superfluũ,
vt institu.de pupil.substi.§.igitur.Uel dic ſm Jaco.de bel.aut
abundans ⁊ superuacuũ est inutile de se nec habet seu habere
potest vtilitatem tunc tendit in vitium nec debet seruari vt hic
alias secus vt in cõtrarijs.Uel dic aut tendit ad idẽ per omnia
cum principali nec afferre potest vtilitatẽ:⁊ tunc non debet ser-
uari alias sic vt in cõtrarijs.⁊ hec solu.eadem est in effectu cum
superiori.Jac. ¶ Uel dic ad.§.si ꝓcurator.in.l.si pupilli.qđ ibi
superuacuum est sine vitio vt predixi.Ad.§.j.de rei vxo.act.dic
qđ ibi nec superuacuũ nec vitiosum:q2 expressum tollit et facit
simile tacitum vt predixi.Ad.l.non impossibile.j.eo.So.vt ibi.
§.j. ¶ In glo.hec diffinitio.in fi.⁊ sic concor.cũ labeone. ¶ In
glos.s.expressim.Ex principio huius glo.videt̃ colligi oppositũ
eius qđ colligit̃.s.si quis cau.l.sed ⁊ si qs.§.q̃sitũ.in prin.gl.ma
gne.s.ꝙ gñaliter dicta dicebant̃ exp̃ssa.at hic videt̃ velle qđ cõ-
tenta sub gñalibus verbis dicant̃ tacita.Mach.Ibi circa fin.
ꝓut fraus est species imo ꝓut est gen⁹.In gl.si inter.ibi nõ dat̃
actio.vel melius quãtũ ad hunc casum replicatio.Jac.de are.

1 Uerbum promitto,positum in instrumẽto importat stipu
lationem secus si proferatur per testes.
2 Testes quot requirantur ad probandum contra instrumentũ.
3 Uendens alicui amico de quo confidit credens ꝙ sibi restituat
bona vendita propter guerrã an eo nolente restituere possit ꝓ-
bare instrumentum fuisse simulatum per duos testes.

Scriptura

4 Scriptura quando requiratur ad reprobandum instrumẽtum et quando solum testes sufficiant.

Quod fere. Pro declaratione huius. §. vide qđ dixi. s. eo. §. quinimo. ver. primã diffinitionem. Non enim sunt bona exempla que glo. ponit scz qđ responsio fuerit facta ex interuallo vel inter absentes vt ibi dixi: tunc enĩ nõ cõtingeret non valere ex voluntate contrahẽtiũ imo ex legis dispositione que talẽ stipulationem vitiaret. et dato ꝙ contrahẽtes voluissent facere stipulationem inter absentes nõ potuissent. et ideo dic ꝙ hic agebant contrahẽtes qđ licet verba stipulationis proferret vt esset stipulatio. et pro hoc. ff. de act. et oblig. l. obligationũ substantia. §. fi. ¶ Itẽ nota qđ dicit glos. ꝙ si
1 promissio† reperiatur facta in instrumento ꝙ oĩa presumũtur solẽniter acta et presumit stipulatio. secus si per testes probetur aliquem promisisse, vt not. et dixi. C. de vsur. l. j. et plenius dixi. ff. de verb. obli. l. sciendũ. et. s. e. l. j. §. cõuentionis. et facit qđ not. in simili. ff. de verb. obl. l. stipulatio ista. §. hi qui. ¶ Sed quid si in scriptura priuata reperiat aliquẽ promisisse nũquid presumet stipulatio sicut in publico? Glos. hic videtur sentire ꝙ non: qz dicit de die et cõsule qđ non exigit in priuatis scripturis, vt. ff. de pigno. l. cũ tabernã. §. idẽ quesijt. ¶ Guli. tñ de cun. tenet oppositũ: qz sic potest apparere de facto promittẽtis per scripturã factam manu sua sicut si faceret fieri per tabellionẽ. C. qui pot. in pign. habe. l. scripturas. et aut. ibi signata. et videtur expressum ff. de verbo. obli. l. titia. §. pe. et. C. de contrahen. et cõmit. stipu. l. j. ¶ Itẽ querit glo. an possit hic ꝓbari cõtrariũ per testes an ve-
2 ro solũ per scripturã. Et tenet ꝙ etiã per testes† per quot autẽ testes possit ꝓbari cõtra instrumentũ plenissime dixi. C. de proba. l. cũ precibus. ¶ Et facit multũ ista glos. et illa que est. C. de contrahẽ. stipu. l. optimã. in fi. et insti. de inuti. stipu. §. item ver-
3 borũ. qđ† si ꝓpter guerrã vel ex alia causa vẽdidi bona mea alicui amico meo cõfidẽdo de ipso ꝙ mihi redderet sicut sepe fit. et ipse nolit mihi reddere ꝙ possim probare per testes venditionẽ fuisse simulatam. ¶ Et credo qđ hoc casu sufficiat probare per duos testes: quia nõ probo directo contra instrumentũ: nã nõ nego instrumentũ intercessisse nec dico illud esse falsum sed probo supra instrumẽtum: qz dico fictitiũ fuisse. et aliud actũ aliud simulatũ: ergo duo sufficiunt per legẽ. C. de fi. instru. l. in exercendis. et. ff. de testi. l. vbi numerus. et de hoc satis dixi. d. l. cum precibus. C. de proba. Unde aut volo ꝓbare falsitatem instrumẽti, et possum per testes et instrumẽta, vt. l. optimã. C. de cõtrahẽ. et cõ-
4 mit. stipu. et per quot testes. dic vt dixi. d. l. cũ precibus. †aut volo probare negotiũ non sic esse sicut continetur in instrumento sed me per errorẽ vel sine causa promisisse: et tunc per scripturã cõtrariã tantũ, vt. l. generaliter. C. de nõ nume. pecu. aut volo ꝓbare simulationẽ et possum per testes et instrumenta, vt hic. et. C. plus vale. qđ agitur. per totũ. licet glo. in. d. l. generaliter. videatur tenere ꝙ per scripturam tantum. Sed quot etiam testibus possit probari facit. C. de proba. l. cum res. et ibi in glo. et. l. generaliter. loquitur in contractu. Ibi scriptis, vt ibi not. Ray.

Si paciscar ne iudicati. ¶ Dic paciscar gratis: secus in trãsactionibus, vt in glos. ¶ Et ratio diuersitatis est: qz transactio requirit rem dubiã quod excludit sententia. pactum vero continet liberalitatẽ quã non excludit sentẽtia, et pro hoc ff. de transact. l. j. et quod ibi notatur.

1 ¶ Pactum contra publicam vtilitatẽ non valet. secus si contra vtilitatem priuatam.
2 Transactio non obstat in criminibus in quibus transigi non potest sed turpilianum.
3 Iconomus potest venire contra venditionem per eum factam.
4 Remittentibus actiones suas amplius non datur regressus, et facit ad questionem.

1 **Si paciscar** †Pactũ contra publicã vtilitatem nõ valet contra priuatã paciscentis bñ valet. h. d. Et ad hoc sepe allegat in practica. ¶ Querit glo. an paciscẽs contra publicã vtilitatẽ cũ non valeat pactũ possit venire cõtra. py. dixit ꝙ non p. l. ff. de adul. l. si maritus. §. si negauerit. et. C. ad turpil. l. quãuis. Jo. tenet contrariũ, et ad. ll. in cõtrariũ allegatas rñde vt glo. ¶ Uel dic qđ. §. iste loquit de his q̃ tãgũt publicã vtilitatẽ, et iura cõtraria de publicis criminib⁹. et aliud est loqui de publica vtilitate vbi non valet pactũ: aliud de publicis criminibus vbi distinguit, vt. C. de trãsac. l. trãsigere. vbi de hoc plene no. et dixi. vnde dic qđ in casu huius. l. nõ no-
2 cet paciscẽti cõtra publicã vtilitatẽ. ¶ †Itẽ in criminib⁹ in q̃bus nõ lz trãsigere nõ ob. trãsigẽti transactio. sed ob. turpilia. vt nõ possit postea accusare nõ ꝓpter vim trãsactionis sed ꝓpter vim turpill. vnde si transigerẽ anteꝙ accusationẽ ꝓposuissem ego idẽ ꝙ trãsegi possem accusare nõ obstãte transactione: qz turpill. locũ nõ hz ante accusationẽ inchoatã. Si autẽ trãsigo ꝑinchoata accusatione sup criminibus qbus non lz trãsigere: tũc incido in turpil. et nõ possum postea accusare non ꝓpter trãsactio. sed ꝓpter turpil. vt predixi. Et. l. quãuis. C. ad turpil. intellige siue sit crimẽ in quo liceat trãsigi siue non. nam ex quo destitit nõ põt cõtra venire, vt. ff. ad turpil. l. qui destitit. ¶ Et ꝑ
3 opi. Joã. bene facit qđ dr de iconomo† q põt venire contra alienationẽ ꝑ eũ factã vt dixi. C. de sacrosan. ecc. l. iubemus. et extra de reb. eccl. nõ alie. c. si quis presbyterorũ. et pro hoc. ff. de publi. et vectig. l. licitatio. §. qđ illicite. et qđ ibi no. et dixi. et de sepul. viola. l. iij. ¶ Itẽ qrit gl. qd si partim ꝓ publico et partim ꝓ priuato. et dicit ꝙ ꝓ priuato tenet ꝓ publico nõ. et alleg. de pcu. l. lz. in prin. sed illa nõ facit ꝓ glo. qz ibi ꝓpter priuatã vtilitatẽ potest cõstitui ꝓcurator in tota cã. et ita faceret qđ pactũ valeret in totũ. Sz ꝓ glo. facit qđ dr ꝙ si ago in cã in qua tangit publica vtilitas et in ea priuata, et appellatur quatenus tangit priuatũ cõmodum appellat vt in cã propria quatenus publicũ appellat vt in publica, vt. ff. qñ app. sit. l. j. §. impropria. quia separabilia sunt. Sed vbi sunt cõnexa vt in casu huius. §. tunc videt arguẽdum a brocardo vtile per inutile vitiatur, vt. ff. de aqua quoti. et estiua. l. j. §. itẽ querit. et videt expssum in similibus terminis. ff. quemad. serui. amit. l. si cõmunem. in prin. Unde dico ꝙ cõsideranda est publica vt trãsigens agere possit non obstãte transactione. verbi gratia edificabas in publico in dãnũ tamẽ meũ priuatũ transegi nihilominus agere possum vt edificiũ tollat. sed si tollere nolis et debeas cõdẽnari in interesse nõ habebitur ratio mei priuati dãni sed publici tantũ. nam licet factum sit indiuiduum interesse tamen est diuiduum, vt. ff. de preto. stipu. l. ij. §. j. et si ser. vendi. l. loci corpus. Jac. de raue. ¶ Et faciunt predicta ꝙ si statuto caueatur qđ pro furto imponatur certa pena fisco applicanda ꝙ licet dñs pactũ fecerit de furto nihilominus exigatur pena. In contrarium videtur quia de furto licet paciscci, vt hic dicitur cum ergo hec. l. permittat videtur etiã remissa
4 pena. et† quia remittentibus actiones suas non dat regressus, ff. de edil. edic. l. queritur. §. item venditor. et quia sine accusatore regulariter quis non punitur. ff. de mune. et hon. l. rescripto. §. si quis accusatorẽ. et quia sublata principali actione furti debet tolli accessoria, scilicet pena. C. deposi. l. iiij. s. si quis cau. l. ij. et. ff. de eo quod certo loco. l. centum capue. et in hanc videtur inclinare Guli. de suza. quia furtum est crimen priuatum non publicum. et ideo ponitur inter priuata delicta. ff. de priua. delict. ¶ In ver. sed et si quis. duas habet lecturas, et quelibet vera. ¶ In ver. item si quis pactus. ibi nec quasi. ¶ Quicquid dicat glos. legas sic: subaudias nec est verum illud quod sequitur quasi contra iuris formam &c. Jaco.

1 ¶ Pactũ contra ius nõ validat sacramẽto nec stipulatione.
2 Juramentum quos actus seu contractus validet et confirmet.
3 Pactũ ꝙ istãtia litis nõ pereat triẽnio cũ iuramẽto an valeat.
4 Donatio inter virum et vxorem licet prohibita an possit iuramento firmari.

1 **Et generaliter** †Ubi pactũ est cõtra ius non validatur sacramẽto nec stipulatione. h. d. vsqz ad. §. si ante. et vide qđ dicam. ff. eod. l. pacisci. et cõmu. pred. l. venditor. in prin. Et qđ dicit nec legari scz contra publicã vtilitatẽ. Et pone exemplũ vt glo. ¶ Uel sm Jac. ꝙ heres nõ ageret contra edificãtẽ spreta nũciatione facta per testatorem ad demolitionẽ operis qđ expedit publice demoliri, vel damnauit heredẽ seruare pactum ꝙ alias repugnabat publice vtilitati. ¶ Ibi rescindẽda. quatenus de facto processit, vt. C. si ꝓpter publi. pen. l. j. et. s. de ser. l. j. Jac. ¶ In glos. not. due negationes. in fi. et hoc est ꝯtra mẽtẽ litere. et ideo repete ait põpo. Et dic nõ ait põpo. non esse seruadã quasi cõtra iuris formã factã. Sed subaudi imo dixit eã seruandã quasi nõ factã cõtra iuris formã, vt sic minus dixerit et plus intellexerit. Jaco. ¶ In glo. prima contrariũ. cõmuni iuri. i. publice vtilitati. ¶ Ibi singulorũ priuatorũ et sup publico alias talia pacta valerẽt. et prima expositio tutior. Ja. Et quatenus de sacramẽto loquit qđ non validet inualidũ. dic vt not. per Hy. et alios extra de reg. iur. c.
a nõ est obligatoriũ. li. vj. ¶ Uel dic latius ꝙ qdã sunt pacta[a] ꝓ-
2 hibita ꝓpter turpitudinẽ† et tũc iuramẽtũ nõ cõfirmat, vt. d. c. nõ est obligatoriũ. et. ff. de verb. ob. l. stipulatio hoc modo. Quedã ꝓhibent fauore publice vtilitatis, vt hoc. §. et. s. ea. l. §. si paciscar. et tunc etiã sacramentũ appositũ nõ confirmat. extra de fo. cõpe. c. si diligenti. Quedã ratione vtilitatis priuate principaliter sed secũdario rõne vtilitatis publice. et illa per sacramentũ cõfirmãtur extra de iureiu. c. cũ cõtingat. vbi de hoc plene. et de

a ¶ Pacta. ad de Pau. de ca. consil. cxvij. et in. c. post miserabilẽ. de vsur. Alex. in. l. ij. ff. de pac. vbi dicit ꝙ pactũ de lucro dotis collatũ in casum mortis nõ naturalis mulieris non valet. Alex. in. l. si cũ dotẽ. ff. so. ma. Jo. de porc. in l. gñaliter. de verb. ob. et ibi Barto.

pac.c.ij.lib.vj.ꝛ de iureiur.c.ij.lib.vj.quedā ꝓhibent̄ odio credi
torū vt in macedon̄.ꝛ similibus:ꝛ tunc appositio sacramēti hꝫ
validare.extra de pig.significāte.ꝛ.d.c.cū cōtingat.ꝛ de vsur.c.
debitores.Quedā ratiōe imbecillitatis minoris etatis:ꝛ tūc sa
cramentū confirmat,vt.C.si aduer.vendi.aut.sacramenta.vbi
de hoc tetigi etiā.C.de legi.l.non dubiū.in fi.¶ Ex qbꝰ possunt
decidi plures questiones.Prima si statutū est in ciuitate ꝙ nō
posset opponi exceptio spurio instituto ꝙ statutum non valeat
etiā si sit iuratū quasi contra bonos mores,ꝛ in fraudē legis fa
ctū,vt.d.ll.ꝛ ꝓ hoc bn̄.ff.ad.l.fal.l.seius ꝛ augerius.vbi de hoc
3 per Nico.¶ † Itē an valeat pactū factū inter partes ꝛ iuramē-
to firmatū ꝙ instantia litis triēnio nō pereat,ꝛ licet nō videat̄
aptari ad aliquē casuū predictorū:tū dic qꝺ nō valet:tum qꝛ est
in fraudē legis,vt.d.l.seius.tum etiā qꝛ est contra fauorē publi
ce vtilitatis ꝓpter quē inducta fuit.l.ꝓperandū.ne lites fiāt im
mortales.Itē qꝛ iudex poterit opponere ꝙ finito triēnio nō de
beat ꝓcedere etiā si partes nō opponerēt.j.de procu.l.filiusfami
lias.§.veterani.ꝛ.s̄.de postu.l.quos ꝓhibet.ꝛ pro hoc.d.l.pro-
perandū.que dicit partes nō posse litē inuito iudice protelare.
4 ¶ † Itē an donatio inter virū ꝛ vxorē que est prohibita possit
iuramēto cōfirmari videt̄ ꝙ sic.attenta predicta distinctiōe qꝛ
talis donatio principaliter prohibita est fauore cōiugū ne mu
tuo amore se spoliēt,vt.j.de dona.inter vi.ꝛ vxo.l.j.ꝛ secūdario
ꝓpter fauorē publicū:qꝛ expedit rei publice ne quis re sua male
vtatur.insti.de his q sunt sui vel alie.iur.§.fi.Et hāc opin.tenet
Gui.j.de iureiur.l.sed ꝛ si possessori.§.si iurauero.ibi videas.

Si ante aditam. Si reperitur eadē conditio paciscētis tpe pacti ꝛ tēpo-
re quo exceptio incipit cōpetere competit directa pacti exceptio
alias vtilis siue doli.¶ Ibi hereditatē debitoris.Que erat de-
lata sed nōdū quesita.¶ Ibi paciscat̄ ꝛ eius conditio mutata
nō sit.¶ Ibi minꝰ soluat̄ si ꝯtingat eū adire.Ia.nec ob.j.quo
rū leg.l.j.§.qꝺ ait.vt ibi no.¶ Ibi valiturū.quo ad directā pa-
cti exceptionē.¶ Ibi sed si seruus.hic nōdū erat delata heredi-
tas tm̄ paratum erat ius ꝛ reperit̄ tpe exceptionis cōditio paci-
scentis mutata.¶ Ibi qꝛ sub cōditione.hic vult remouere talē
obiectionē:quomodo si iste erat seruꝰ testatoris est dare mediū
inter aditā hereditatē ꝛ mortē cū seruus sit heres necessarius.ꝛ
rn̄det qꝺ fuit institutus sub cōditione.¶ Ibi nō ꝓfuturū quo
ad directā pacti exceptionē.valet tm̄ quo ad vtilē seu doli exce-
ptionem,vt.j.l.proxi.ver.sed si quis qui deberet hic iungi.

1 ☞ Actio de dolo an detur contra mandantem.
2 Pactum filij cum creditoribus paternis de remittenda parte
debiti an valeat.
3 Pactum de futura successione an valeat.

ET suum heredem. Hic erat dela-
ta hereditas ꝛ
quesita iuris fictione nec erat mutata ꝑsone ꝯditio.
ꝛ ideo locū habet directa pacti exceptio.Ibi querit̄
ꝛ rn̄detur qꝺ sic.Ibi vt puta filius.hic erat delata hereditas ꝛ
mutata fuit cōditio persone.ꝛ habet locum vtilis.¶ Ibi idem
probat.hic erat delata nec quesita ꝛ fuit mutata cōditio.ꝛ ideo
habet locū vtilis exceptio seu doli.¶ Et ex oibus breuiter colli
ge aut hereditatis ius erat delatū ꝛ persone cōditio nō mutata
ꝛ habet locum directa pacti exceptio.Idē multomagis si here-
ditas erat delata ꝛ quesita.Si autē nō erat delata vel delata ꝛ
persone conditio mutata ꝛ habet locū vtilis,quod est verum si
tūc status eius pēdebat,alias si nō pēdebat tūc et mutatus est
habet locū in factum,vt.l.j.§.si seruus.j.de rei vend.¶ Opp.ꝙ
iste tex.sibi cōtradicat:qꝛ in prin.huius.l.dicit habere locū dire
cta.ꝛ in.§.sed ꝛ si seruus dicit de vtili.Sol.vt ex superioribus.
1 ¶ Item op.ꝙ contra mandantē† non agatur mādati,imo vi-
det̄ habere locū exceptio,vt.j.ea.l.§.hodie.vel actio de dolo,vt
j.de dol.l.fi.Sol.aut oēs creditores dolū cōmittūt sine mādato
aliquo:ꝛ tunc contra oēs datur doli exceptio,vt.d.§.hodie.Et
potest etiā contra eos dari actio de dolo,vt.d.l.fi.j.de dolo.aut
vnus tantū dolū cōmisit ꝛ illi soli doli exceptio ob.nō alijs:sed
de eo ꝙ heres soluit alijs agit de dolo cōtra dolosum ad inter-
esse.si aūt interuenit mādatū tūc aut oēs mādarūt ꝛ oibus ob-
stat exceptio,aut vnus solus mādauit:ꝛ tūc illi soli obstat exce-
ptio alijs non:sed de eo qꝺ heres soluit alijs qui non mandaue
runt agit mādati ad interesse cōtra mandātem.¶ Item op.ꝙ
gesta ꝑ seruū tēpore seruitutis nō valeāt eo libero facto.Et sol-
ue vt glos.¶ Vel dic ꝙ status eius pēdebat dum fecit pactum.
ꝛ ideo habet doli exceptionē secus si esset oino seruus dū paci-
scitur.¶ Itē opp.ꝙ filio nō detur vtilis vel doli sed in factum,
vt.j.mand.l.si vero non remunerandi.§.si filiofamilias.Sol.in
factū eadē ꝙ vtilis.¶ Item non videtur qꝺ in ver.marcellus

depēderet status filij ad existētiam sui iuris nisi dicas qꝺ ex or-
dine nature semper habet talē depēdentiā qꝺ per mortē patris
que dꝫ esse naturaliter ante filiū sperat̄ fieri sui iuris.Itē opp.
ꝙ heredi suo detur directa:qꝛ hereditati quesita:ꝛ ꝑ cōsequēs
vtroqꝫ caturo filio vel seruo.sol.vt glo.Vel dic fm̄ Guli.ꝙ ista
questio nō pōt procedere in filiofa.cū nō sit in hereditate,vt.j.
de stip.ser.l.si seruus cōis.§.seruus capto.seruus autē est in he
reditate quare dic qꝺ in seruo instituto a dn̄o sub cōditione ꝓ-
cedit:si autē esset institutus ab alio q̄ a dn̄o iacente hereditate
aliqua acquirit nullo modo posset acqrere hereditati cū non sit
2 in hereditate.¶ Itē opp.qꝺ filius† viuo patre paciscatur cum
creditoribus paternis de remittenda certa parte debiti qꝺ nō
valeat:quia videtur pacisci de hereditate futura qꝺ est prohibi
tum,vt.C.de pact.l.vlti.imo dꝫ ei auferri vt indigno.j.de dona.
l.quidam in iure.§.fi.ꝛ de his quib.vt indig.l.aufertur.¶ Po
test dici qꝺ iste tex.loquitur quando filius paciscebatur cū cre-
ditoribus paternis non ꝙ essent creditores paterni vt cū patre
contraxissent:sed ideo erant paterni:quia contraxerunt cū filio
qui habebat peculium.l.si quis cum filio.j.de pecul.Et potest
ista conuentio prodesse:qꝛ si non esset heres non teneretur nisi
inquantum facere potest vel si est heres non tenebitur nisi secū-
dum qꝺ conuentum est,vt.j.quod cum eo.l.j.ꝛ.l.vij.Vel aliter
potest intelligi litera ista qꝺ fuit pactus cum creditoribus pa-
ternis:sed cum cōsensu patris qꝺ potest per.d.l.vlti.C.de pact.
¶ Nec intelligas vt quidam dicunt ꝙ filius viuo patre fecerit
pactum cum creditoribus,ꝛ post mortem patris habeat exce-
ptionem quasi patri fuerit quesita:quia hoc non est verum,vt
j.de proba.l.si pactum.¶ Unde dic quod iste tex.debet intelli-
gi ꝙ filius viuo patre fecit pactum cum creditoribus paternis
de remittenda parte debiti quandiu erit heres.ꝛ habebit doli
exceptionem.Et de hoc etiam vide quod not.ꝛ dixi.C.de capti.
ꝛ postli.reuer.l.nec nos preterit.ꝛ de pecul.leg.l.cum dominus.
§.filiusfamilias.¶ Et ad contraria responde qꝺ verum est pa-
ctum de futura successione ꝙ tendit ad obligationem non vale-
re.Si autem tēdat ad liberationem bene alleg.Et sic loquitur
3 iste tex.¶ Unde dic si queratur an pactum† super futura suc-
cessione valeat,dic aut fit pactū super hereditate incerti homi-
nis,vt si promittam tibi qꝺ quecunqꝫ hereditas mihi obuene-
rit dabo tibi tertiam partem.ꝛ talis pactio valeret,vt.j.pro so-
cio.l.iij.§.j.Aut de hereditate certi hominis:ꝛ tūc aut est liber-
tus ꝛ valet,vt.j.de act.emp.l.si quis seruum.ꝛ sol.matr.l.si con-
stante.§.si vir.Aut agitur de hereditate ingenui:ꝛ tūc aut ista
hereditas defertur ex voluntate alterius iam defuncti ꝛ valet,
vt.C.vt in pos.leg.l.cum archimedorā.¶ Idē dico si per substi
tutionem alicui hereditas viuentis preparatur deferri non ex
voluntate iam defuncti si fiat de consensu illius de cuius here-
ditate agitur.Si autē cum ipso non valet nec pena promissa te
net,vt.C.de pac.l.pactum quod dotali.de inoffi.testa.l.si quan
do.§.j.ꝛ de verb.oblig.l.stipulatio hoc modo concepta.aut fit
cum tertio de consensu eius ꝛ valet,vt.d.l.fi.C.eo.Aut sine con
sensu eius:ꝛ tunc aut principaliter tendit ad obligandum ꝛ nō
valet,vt.d.l.quidam in iure.§.fin.j.de dona.ꝛ de his quib.vt in
dig.l.ij.aut tendit ad liberandum.et tunc valet vt hic.¶ Et est
ratio quia in casu in quo fit ad obligandum directe videtur fie
ri super re viuētis.ꝛ istud pactum concernit res:ꝛ ideo non va-
let.Quando autem fit ad liberandum non concernit res here-
ditarias sed personam futuri heredis ne conueniatur per credi
tores nisi secundum formam pacti:ꝛ ideo valet.¶ Potest etiā
reddi ratio:quia fauorabilior est liberatio,vt.l.arrianꝰ.de act.
ꝛ oblig.Guli.ꝛ Andr.¶ Et de ista materia dixi.d.l.vlti.C.eo.
¶ In glo.j.in fi.vel forte secus in filio cū sit per emancipationē
vel mortē patris alius homo factus,vt not.d.§.idem probat.
Sed cum cōditio heredis extranei non mutetur credo dari pa-
cti exceptionē.Et ratio que mouit glos.potuit esse:quia in vita
testatoris heres extraneus nullū ius habet:ꝛ ideo de alieno vi-
detur pacisci:sed post habet spem proximā habēdi.ꝛ sic de suo
videtur pacisci.Iac.de ra.¶ In gl.duobus casibus.ibi de ver
bo.oblig.l.si filius.vbi agitur post factū ex conuentione prece-
denti.¶ Ibi vtroqꝫ casu imo altero tātū:qꝛ questio in filio nō
videt̄ procedere,vt.s̄.dixi.Unde non intelligas in filio ꝙ acqui
rat hereditati nō vt heres,vt.d.l.de stipu.seruo.l.si seruus com
munis.§.seruus capto.Andr.

1 ☞ Electio que fit in ecclesia debet esse capitularis ꝛ cōmunis
non singularis.
2 Lex prohibens aliquid ad determinatum tempus sub alio tē-
pore videtur concedere.
3 Presentia consiliariorū sibijpsis preiudicat nisi protestent̄ ꝛc.
4 Maior pars de duabus partibus an sufficiat ad hoc vt vni-
uersitas obligetur.

Hodie

Hodie tamen. Quādo per maiorem partē creditorum debet ceteris derogari debet esse ipsorū cōmunis cōsensus non singularis. Sic est in ele-
1 ctiōe que fit in ecclesia:† quia debet esse capitularis et cōmunis nō singularis, vt extra de elect. c. in genesi. et ibi de hoc, et vide. C. eo. l. ij. ¶ Et qd dicit hodie tamen indicat qd corrigant iura vetera: quasi dicat olim sufficiebat creditores singulariter cōsentire: hodie oportet eos cōiter et congregatim cōsentire alias non preiudicat absentibus sed cōsentientibus tātum. ¶ Et sic not.
2 † qd quando. l. sub determinato tēpore aliquid phibet sub alijs tēporibus videtur contrariū concessisse. vnde aut omnes sunt cōuocati et omnes cōsentiunt et omnibus preiudicatur tam ex cōmuni consensu qꝫ ex proprio, vt. j. mand. l. si precedente. et. l. lucius. ¶ Si autē omnes nō sunt presentes sed maior pars tunc habet locū iste. §. cū. ll. seq. vsqꝫ ad. §. si pacto. in. l. rescriptū. scꝫ qd ex consensu maioris partis alijs preiudicetur. Et vide Ray. in summa de forma restitutionis. ¶ Ex predictis nota qd vbi
3 in cōsilio sunt presentes illi de quorū preiudicio agitur† qd sibi preiudicat tam ex cōmuni cōsensu aliorum qꝫ ex proprio. Unde si nolūt eis preiudicari ex proprio cōsensu: tutū est qd protestētur se nō cōsentire. et hoc aliquādo feci et fieri feci p alios in cōsilijs. et de hoc dicā. j. eo. l. maiorē. ¶ Sed pone qd maior pars creditorum consentit qd totū debitum remittatur: alij contradicunt nūquid stabit maiori parti: videt qd sic, vt hic et. j. eo. l. rescriptū. vbi de hoc. ¶ Guli. et Andr. cōtra. qr prouisio huius. l. est vt stet maiori parti. ideo qr presumit lex qd sit vtilitas cessat autē vtilitas si totū debitū remitteretur ergo cessare debet. l. vt. j. de iure patr. l. adigere. §. quāuis. de aur. et argen. leg. l. pediculis. §. argento. et de verbo. obli. l. continuus. §. cū ita. et pro hoc facit ista litera dum dicit quota parte debiti. et. j. de dona. l. filiusfami. et. C. de preci. impe. offe. l. quoties. Sed pone hic dicitur qd maior pars creditorū debet consentire. Ecce in hereditate erant. xx. creditores duo vel tres dixerūt heredi adeas hereditatem secure: qr faciemus id quod volueris dummodo alij cōsentiant. postea alij cōsentiunt ad remissionē istis duobus absentibus illi duo modo volūt contradicere remissioni: nunqd possint: videt qd sic: qr tempore decreti erant absentes. sed dic qd cōtradicere non possunt, imo tenent stare declarationi aliorū volētiū remittere, vt. j. de doli excep. l. apud celsum. in prin. et ita videtur glo. ibi exemplificare. ¶ Sꝫ pone qd aliqui creditores dicūt alijs, dñi caueatis: qr talis qui pretēdit se creditorem nō est verus creditor, sed simulatus: et ideo vult facere magnā remissionem. an audiri debeāt: dico qd sic. et possunt excipere de non numerata pecunia. si nō sit lapsum tēpus, vt. C. de nō nu. pec. l. si cui. et si lapsum esset adhuc audirent de simulatione ex cōiecturis, puta si erat cōiūcta persona, et qui nō erat solitus mutuare. ar. j. si quis omis. cā testa. l. qr autem. §. non simpliciter. ver. item si inuenerit. C. de sacrosanc. eccle. aut. quibuscunqꝫ. et. j. de bo. liber. l. nihil. §. j. et istā coniecturam videtur accipere. l. in aut. de equali. dot. §. aliud. colla. vij. que est signata. C. de dona. ante nupt. l. fi. et ideo ex talibus coniecturis ejicietur ille de numero creditorū. ¶ Sed nunquid iste. §. locū habeat in herede efficaciter obligato qr adiuit hereditatē vt si maior pars cōsentiat remissioni et alij contradicant qd stetur maiori parti: dic qd nō. et hoc innuitur. S. l. proxi. §. fi. dum dicit si ante aditam hereditatem. vnde a cōtrario sensu secus si post aditam. et hoc est propter difficultatem si hereditas non adiret: qr oporteret cur. dari bonis, vt. j. de cur. bo. dā. l. ij. et pro hoc. j. de interrog. act. l. iij. et qd dicam. j. eo. l. rescriptū. vbi autē est adita hereditas et heres efficaciter obligatus vnus solus creditor posset impedire remissionē quantū ad suum preiudicium cū cesset ratio istorū iurium. et hoc videtur innuere gl. in rōne quā reddit qd defunctus nō haberet heredē. ¶ Sed cōtra videt. C. qui bo. ced. pos. l. fi. vbi etiā post aditam hereditatē cōpellunt stare remissioni maioris partis. ¶ Sed dic qd ibi illa dilatio tēporalis nō absorbet ius in totū, sed hic remissio debiti sic. ar. C. de preci. impe. offe. l. quoties. Guli. et And. ¶ Et dic qd p opi. Yr. que hic recitat in glos. facit iste. §. et. j. e. l. rescriptū. in prin. ¶ Pro gl. facit: qr si qdā essent psentes quidā absentes maior pars presens preiudicaret absentibus, vt. j. de regu. iur. l. aliud. §. referr. vbi de hoc. ¶ Sed videt qd non exigatur maiorē partē omniū consentire imo sufficiat si maior pars duarū partium consentiat, vt. j. de decre. ab ordi. faciē. l. ij. et qd cuiusqꝫ vni-
4 uer. l. nulli. ¶ † Sol. dicūt quidā: aut tractamus de vniuersitate obliganda vel eius obligatione tollēda: et tunc oportet maiorem partē omniū cōsentire, vt. j. ad muni. l. qd maior. vbi de hoc et hic cū si. aut tractatur de aliquo decreto faciendo: tūc sufficit duas partes esse presentes et maiorē partē illorū cōsentire vt in cōtrarijs. qd intellige qñ tantū due partes sunt psentes. si enim oēs essent psentes tūc oportet maiorē partē omniū psentiū consentire, vt. C. de decr. ab or. fa. l. ij. ¶ Alij aliter soluūt, vt not. d. l. nulli. ¶ Uel dic aut spectat pluribus vt vniuersis: et tunc maior pars sufficit seruata glo. qd est in. d. l. nulli. s. qd omnib' citatis due partes adsint et maior pars illarum duarū partium cōsentiat, vt. C. de decur. l. nominationū. lib. x. et. d. l. aliud. §. referr. de reg. iur. et ad munici. l. qd maior. aut qd fit per vniuersos generat pniudiciū singulis singulariter: et hoc esse nō potest regulariter. Fallit hic et. d. l. fi. C. qui bo. cede. pos. Et rō est presumpta vtilitas creditorū omniū si fiat remissio partis debiti vel der dilatio vt predixi. Si vero spectat ad plures vt ad singulos rem cōmunē habentes tunc melior est cōditio prohibentis, vt. j. cōmuni diuid. l. sabinus. nisi velit vti re ad vsum destinatū: qr tunc melior est conditio vti volentis qꝫ prohibentis. C. de ser. cōmu. manumis. l. j. et not. d. l. sabinus. et per Hy. extra de reg. iur. c. in re cōi. lib. vj. et insti. de re. diuisi. §. in cōmuni sepulchro. aut spectat ad plures vt ad singulos nō tanqꝫ res cōis: et tūc stat maiori parti vt hic, et. d. l. fi. qui bo. ced. pos. ¶ Et ratio specialitatis reddit in glo. imo multi tenēt opi. Yr. alias regulariter maior pars nō preiudicat etiā vni tantū cōtradicenti, vt. j. de serui. rusti. predi. l. per fundum. vbi de hoc. ¶ Fallit etiam vbi spectat ad plures ratione administrationis: qr stat maiori parti eligenti illū per quē administretur, vt. C. arbi. tute. l. fi. et insti. de satisda. tut. §. j. ¶ Et est ratio qr verisimile est qd maior pars cōsentiat in eum qui melius negotia pupilli administrabit. Si autē participāt in idē ratione administratiōis cū iurisdictione tūc recurre ad. l. inter pares. de re iudic. Speciale est in arbitris qd oēs debeant adesse. j. de arbit. l. itē si vnus. §. ij. et. l. si in res. Si ratione administrationis non legitime recurre ad. l. j. de procur. l. pluribus. ¶ Itē fallit. j. depo. l. si plures. ¶ Item vbi agitur de fide testium statur maiori numero. j. de testib. l. ob carmen. §. si testes. ¶ Sed istud non est fallere ad regulā. Item fallit. j. de cura. bo. dan. l. ij. et de bo. autho. iudi. possi. l. fi. ¶ Et vide ad hanc materiam qd not. per Ber. et Inno. et Compost. extra de consti. c. cū omnes. et quod not. de aqua plu. arcen. l. si autem.

1 ☞ Dignitas an sit magis cōsideranda qꝫ numer' distingue.
2 Potestas habens plures iudices nō debet stare dicto maioris partis sed eorum qui melius sciunt iura.

1 **Maiorem.** Oppo. † qd primo dignitas quā numerus consideretur, vt. j. de testi. l. ob carmē. §. si testes. dic aut tractamus de his qꝫ respiciūt cōmodum vel incōmodum propriū: et tunc cōsideratur magis numerus qꝫ dignitas, vt hic et. l. fi. C. de bo. auth. iudi. possi. aut tractamus de his que pertinēt ad merā fidem eorū de quorū numero et dignitate queritur, et nō ad commodum eorum sed tertij: et tunc primo dignitas qꝫ numerus inspicitur, et sic intellige. d. §. si testes. ¶ Et sic est argu. qd si potestas
2 † habet plures iudices qd nō debet stare dicto maioris partis. sed eorum qui melius sciunt iura. Uel dic qd vbi numerus est par vel parū excedit dignitas prefert. de hoc not. extra de elec. c. dudū. et. c. ecclesia vestra. et eo. ti. c. si quando contigerit. lib. vj. ¶ Et idē in testibus, vt. d. §. si testes. et extra de testib. c. in vestra presentia. de hoc etiam not. xix. dist. c. in canonicis. et not. et dixi. j. de re iudi. l. si vni. alias incipit pōpo. et satis nota. C. de vet. iure enucl. l. j. §. j. Item non obst. j. de priuile. cred. l. j. vt ibi nota.

1 ☞ Plures rei credendi habentur loco vnius creditoris.
2 Unus an possit sustinere vicem duorum.
3 Donatio de mille aureis facta duobus an requirat insinuationem quasi sit vnica.

Si plures. Oportet qd vere et ficte sint plures vt plures debeant haberi. Unde qñqꝫ sunt vere et ficte plures vt plures creditores plura debita precedētes, et hoc casu habētur vt plures. ¶ Quandoqꝫ sunt plures vere ficte tamen habētur vt vnus, vt quādo plures pretendūt cōmune debitū. Quandoqꝫ vere est vnus sed ficte habet vt plures, vt vnus plura debita ptendēs, vel vnus tutor diuersorum pupillorum diuersa debita habentiū. S. vt. j. de excu. tuto. l. tria. et de autho. tut. l. accipientis. Guli. ¶ Opponit quia iste titulus ex equitate procedit, vt. S. eo. l. j. et hic omnis equitas deficit cū pactū quorundam alijs preiudicet. ¶ Sed ratio est vtilitas creditorum presumpta, vt di-
1 xi. S. l. et suum. §. hodie. ¶ Not. qd plures† rei credendi habent loco vnius creditoris: quia vnum debitum est: quia vna res vel summa in omnium obligatione vertitur, vt instit. de duo. reis. §. j. versi. in vtraqꝫ tamen vere tamē sunt plures obligationes, vt. j. de duo. reis. l. eandē. in fi. sed fingit vna ratione vnius debiti et vnius solutionis fiende, vt. j. de duo. reis. l. in duobus. in fi.
2 ¶ Item not. qd difficile est qd vnus† vicē duorū sustineat, et di-

cit glos. j. impossibile. ¶ In cõtrarium arguit de. l. si cõsul. ṡ. de adop. vbi de hoc not. ⁊ plene dixi. ⁊. C. de nouo codi. compo. §. j. ⁊ per Dy. j. de ma. l. j. Et not. lxxxix. dist. singula. ⁊ extra de proba. c. ex literis. ¶ Et cõsueuit dici ꝙ in his q̃ sunt volũtarie iurisdictionis vnus sustinet vicẽ pluriũ regulariter. fallit. j. de testa. l. domitius. in his que sunt cõtentiose non. ¶ Glos. hic sm Jac. but. voluit dicere ꝙ hic est speciale cum hoc casu requirantur esse plures vere ⁊ ficte, ⁊ hec satis bona. ¶ Uel dic sm Jac. but. aut queritur de his q̃ habẽt respectũ ad substãtiã persone: ⁊ tunc impossibile est vnũ fungi vice pluriũ vt hic. aut de his q̃ habẽt respectũ ad officia: ⁊ tũc aut officia sunt cõpatiẽtia, ⁊ qs potest fungi vice pluriũ, vt. ṡ. de offi. preto. l. ij. ⁊. j. nau. cau. stab. l. fi. §. sed si quidẽ. aut non sunt cõpatientia: ⁊ tũc non, vt. j. de testi. l. fi. ⁊. C. de postu. l. quisquis. ¶ Itẽ opponitur ꝙ coaceruatio non fiat, vt. C. de dona. l. sancimus. §. si quis autẽ. ⁊. ṡ. de iurisdi. om. iud. l. si idẽ cũ eodẽ. Glo. nõ soluit. Sed dic vt dixi. d. l. si idẽ. q2 ideo ibi nõ fit coaceruatio ne reddat inutile id de quo agitur. s. ne impediatur iurisdictio ⁊ creditor possit cõsequi sibi debitũ. ⁊ in. l. sancimus ne impediat donatio. hic aũt fit coaceruatio ne creditor pdat sibi debitũ. ¶ Ultimo q̃rit Guli. si do-
5 naui duob⁹ simul mille aureos† an talis donatio exigat isinuationẽ quasi sit vnica an nõ quasi sint due. Ista. l. facit ꝙ sit vna lꝫ plures sint persone vnã tñ donationẽ pretẽdunt. Contrariũ tenet q2 in hac lege magis attenditur debitũ q̃ persona, vt. ṡ. l. proxi. in prin. sed in donatione magis attẽdunt persone quarũ respectu donatur q̃ quãtitas. pro hoc. C. de dona. l. sancimus. §. si quis autem per diuersa. ⁊. §. seq. ⁊ ideo attẽduntur persone, vt. j. de verb. obli. l. si mihi ⁊ titio. Et ideo nõ requiritur insinuatio inspectis personis. arg. j. ad. l. falci. l. in singulis. de condi. et demon. l. sed si hoc specialiter. §. j. Guli.

1 ☞ Pactum presentium derogat absentibus etiam si sint priuilegiati.
2 Presentes quando preiudicent absentibus.
3 Fiscus an ⁊ quando habeat tacitam hypothecam.
4 Fiscus an habeat tacitam hypothecam ex delicto.
5 Ciuitates pro condemnationibus et penis non habent bona obligata.

1 RESCRIPTUM. ¶ † Preiudicatur absentibus per pactum presentium etiã si priuilegiati sint. dũ tñ non habeat hypothecã. Et ad euidẽtiã dicit ꝙ qdã nec in psonali nec hypotheca habẽt priuilegiũ. Quidã habẽt in psonali non hypotheca vt in deponẽte ⁊ funeraria acti. vt. j. depo. l. q hominẽ. §. pen. ⁊ de relig. l. impẽsa. Quidã habẽt priuilegiũ in psonali ⁊ hypothecaria vt fisc⁹. aliqñ tñ fiscus nõ hꝫ priuilegiũ in hypotheca vt qñ alicui successit q nõ habebat hypothecã. ¶ Idẽ dicit gl. qñ qs teneť fisco ex delicto de quo statim. j. dicam. ¶ Itẽ
2 nota ꝙ p̃sentes† p̃iudicãt absentib⁹ qñ eis etiã p̃sentib⁹ p̃iudicareť vt q2 maior pars est p̃sens ⁊ consentit. Opp. ꝙ priuilegiatis absentib⁹ nõ p̃iudiceť, vt. j. mã. l. si p̃cedẽte. ¶ Gl. dat duas solutiões q̃ nihil valẽt. H. dicit qd̃ p̃iudicať absentibus in parte remissa vt hic in pte nõ remissa reseruať ius vt in c̃rio. ¶ Itẽ oppo. qd̃ ita preiudiceť habẽtibus hypothecã sicut aliĳs, vt. C. qui bo. cede. pos. l. fi. Sol. vbi tractať de parte debiti remittẽda: tunc nõ p̃iudicať hypothecariĳs vt hic. ¶ Ubi aũt de dilatiõe dãda sic vt in cõtrario. ¶ Et est rõ q2 p hoc pactũ prouideť nõ habẽtib⁹ hypothecã cũ nõ adita hereditate creditores non haberẽt quẽ cõuenirẽt. nã psonalis dať solũ cõtra heredẽ, vt. j. de contrahen. emp. l. fi. §. fi. ⁊ oporteret dari curatorẽ bonis, vt dixi. ṡ. e. l. iurisgẽtiũ. §. fi. ergo tales creditores ex hoc pacto generanť. Sed hypothecã habẽtibus nõ consuliť per hoc pactũ cũ semper possint res persequi a quocũqꝫ possessore, ⁊ ideo nõ grauantur. In dilatione autẽ de qua loquitur. d. l. fi. C. de cess. bon. ideo grauantur: quia modicũ damnũ patiuntur, vt. j. de iudi. l. si debitori. ⁊. C. de preci. impe. offer. l. quoties. ⁊ vt euitetur miserabile refugiũ cessionis bonorum de quo ibi loquitur. ¶ Glo.
3 tãgit† quãdo fisc⁹ habeat tacitã hypothecã. Et dicit ꝙ ex suis cõtractibus semper habet, vt. j. de iur. fis. l. si is qui. ⁊. C. in quib. cau. pig. taci. contrahiť. l. j. ⁊. ij. Si succedit aliĳ non habẽti tunc non habet. j. de iure fis. l. fiscus. Si autẽ pretendit ius contra aliquem delinquentẽ tũc variant glo. hic enim tenet ꝙ nõ habeat tacitã hypothecã. Contrariũ videtur sentire glos. j. de iure fis. l. qd̃ placuit. ⁊. C. penis fisca. credito. prefer. l. vnica. libr. x. ⁊ Azo in summa eo. ti. ⁊ in summa de priuil fis. ⁊ ibi de hoc dixi. ¶ In l. aufertur. §. fiscus. j. de iure fis. videtur distinguere vtrũ posuerit inter noĩa vel non. Odof. tenet ꝙ habeat tacitã hypothecã, vt not. per eũ. C. de iur. fis. l. j. lib. x. Cy. C. de bo. proscrip. l. si quis
4 post hac. indistincte tenet† ꝙ fiscus ex delicto nõ habeat tacitã hypothecã per. l. post cõtractũ. j. de dona. cũ ibi not. ⁊ de dona. cau. mor. l. si aliqs. in quibus distinguiť vtrũ alienauerit delinquẽs metu pene in fraudẽ fisci vel nõ, que distinctio locũ nõ haberet si fiscus haberet bona tacite obligata imo indistincte semper reuocaret p hypothecariã. Unde Jaco. but. ⁊ Guli. distinguit. aut est delictũ ex quo bona veniũt publicãda: ⁊ tũc non hꝫ hypothecã: q2 nõdũ est lata snĩa publicationis bonorum, nec ante hꝫ aliquod priuilegiũ: ⁊ ideo delinquens põt alienare, vt. j. de accus. l. ex iudicioꝝ. cũ distinctione q̃ tradiť. d. l. post contractũ. aut sentẽtia publicatiõis est lata: ⁊ tunc cũ bona sint facta fisci non possunt dici obligata, vt. j. de reg. iur. l. neqꝫ pignus. ⁊. j. de iure fis. l. non intelligiť. §. cum ex causa. ⁊. j. de acquir. pos. l. cum heredes. ⁊. C. ad. l. iul. de vi. l. iij. Aut est delictũ ex quo certa pena pecuniaria est fisco applicãda: ⁊ tũc in personali actione hꝫ priuilegiũ in sorte non in pena, vt. j. de iur. fis. l. ij. §. an bona. ⁊. l. qd̃ placuit. hypothecã habet tam p pena q̃ pro sorte: q2 delinquens videtur quasi cõtraxisse cum fisco de peculio. l. iij. §. idem scribit. ⁊. j. de iudi. l. omnem. Ista tamen priuilegia habet demũ satisfacto aliĳs creditoribus. ⁊ ita loquitur. d. l. vnica. C. penis fiscali. creditores preferri. ⁊. d. l. qd̃ placuit. j. de iur. fis. vbi Dy. tenet hãc opi. ⁊. d. §. fiscus. in. l. aufertur. eo. ti. Nec est hoc incõueniens, vt. C. cõmu. de leg. l. j. §. fi. vbi loquitur in actu fauorabili. multo fortius in penali ⁊ odioso. ⁊ hanc opinionẽ sequun-
5 tur Guli. ⁊ Andr. † multo ergo fortius ciuitates pro cõdemnationibus ⁊ penis nõ habẽt bona obligata: q2 simile priuilegiũ nõ habent cũ fisco, vt. j. ad munici. l. simile. ⁊ de verbo. sig. l. eum qui vectigal. Licet quidã dicãt ex vsurpatione ciuitates habere ius fiscale vt dixi. C. de his quib. vt indig. l. j. ¶ In glos. vt q2 funerauit. ibi vel deposuit. hoc intellige vbi depositum non extaret. ¶ In glo. s. presentium. in fi. Uel dic etiam si maior pars non sit presens dũmodo absentes sint citati. ar. C. si vt ab here. se absti. aut. si omnes creditores. ⁊ argu. j. si cui plus q̃ per legẽ falcid. l. j. §. cum dicitur. Jaco. de are.

1 ☞ Penalis stipulatio apposita pacto potest peti si contrauẽtum sit pacto.
2 Nouatio non fit hodie nisi expresse agatur.
3 Nouatio an ⁊ qñ dicať fieri vide pulchrã distinc. Guli. de cun.
4 Electio in contractibus an sit debitoris.
5 Pena adiecta dationi speciei si contrauentum sit an vtrunqꝫ peti possit.
6 Clausula qd̃ toties committatur pena quoties contrauentum erit quid operetur.

1 SI PACTO. ¶ Si subĳciať pacto† de non petẽdo penalis stipulatio ⁊ cõtra pactum fiat altera tantũ via vtendum est. potest tamẽ actor eligere quem vult. ¶ Et ratio quare debeat vna esse cõtentus est: q2 pena conuentionalis hic succedit loco rei vnde petẽdo rem ⁊ penã videretur idem petere bis qd̃ bona fides nõ patitur, vt. j. de regu. iur. l. bona fides. secus si actum esset ꝙ non succederet pena loco rei: sed peti posset rato manẽte pacto: q2 tunc vtrũqꝫ peteretur, vt. j. de trãsac. l. qui fidem. ¶ Et primo ponitur thema ⁊ questio. in secunda decisio. scd̃a ibi, sabinus putat. ¶ Opp. qd̃ agatur certi condictione, ⁊ non ex stipulatu, vt. j. si cer. pet. l. si quis certum. ¶ Solu. hec verba ex stipulatu, nõ denotant nomẽ actoris: sed expone ex stipulatu. i. propter stipulationẽ. certi tamẽ condictio agitur vt in cõtrario. vel dic ꝙ in stipulatione penali erat factũ: ⁊ sic incertũ, ⁊ ideo ex stipulatu agitur vt in glos. ¶ Item opp. qd̃ litera sibi contradicat, nam dicit vtraqꝫ agi: postea dicit qd̃ altera debet esse cõtentus. Sol. expone literam vt exponit glos. vtraqꝫ. i. qua tu vis. ¶ Item op. qd̃ pena sit cũ effectu cõmissa nec accepto ferri debeat etiã exceptione parata, vt. j. de ver. obl. l. qui rome. §. fi. Sol. dic vtrũqꝫ efficaciter quesitum vt ibi cogiť tamen alterũ eligere vt hic. ¶ Itẽ opp. qd̃ vtrũqꝫ petatur, vt. C. de trãsac. l. vbi. Solu. ibi fuit liberatio per acceptil. ⁊ ideo si eligit ibi penam ⁊ actor velit agere prima actione nõ potest: quia acceptilatio est sublata sm vnã opi. ibi not. vel aliter vt ibi not. ¶ Et idem etiã si fuit simplex transactio, sed iurata: vt eo. tit. de transac. l. si quis maior. ¶ Item opp. ad idem qd̃ vtrunqꝫ peti possit, vt. j. tit. j. l. qui fidẽ. sol. ibi fuit actũ expresse vt vtrũqꝫ peteretur. ¶ Itẽ op. ad idẽ qd̃ vtrũqꝫ petať, vt. j. de c̃di. fur. l. si p fure. §. furti actio. sꝫ ibi loquiť i pena legali hic i c̃uẽtionali. ¶ Itẽ op. ꝙ nõ vtar pacto cũ sit nouatũ p stipulationẽ penalẽ, vt. j. de act. ⁊ obli. l. obligationũ fere. §. plꝫ. sol. dicit glo. hic actũ fuit ne nouaretur. alias scd̃m hec iura tacite fieret nouatio vt in cõtrario. ⁊ lꝫ vtrũqꝫ valeat cũ effectu tñ eligere debet vt hic. vel hic lo-
2 quitur de iure nouo scd̃m que nõ fit nouatio† nisi expresse agať vt. C. de noua. l. fi. ⁊ sic additũ fuit a cõpositoribus noui iur. sic ⁊ alias lex antiqua respicit iura noua. j. de inoffi. testamẽ. l. si non mortis.

mortis.⁊ ibi not. ¶ Uel aliud in pacto obligatorio vbi ꝑ stipulationē penalē iure isto fit nouatio vt in contrario. aliud in pacto liberatorio vt hic vbi nō fit nouatio: qꝛ fauorabilior est liberatio ꝙ obligatio, vt. l. arrianus. ĵ. de act. ⁊ obli. ⁊ hanc tenebat Franc. ac. ¶ Contra hoc tamen sentit glo. qđ licet pactum sit liberatoriū tamen habet in se obligationem naturalem de nō petendo, vt. ĵ. e. l. si vnus. §. pactus. ⁊ illa talis potest in aliā transfundi, vt. ĵ. de noua. l. j. Sed Jac. but. hoc improbat. dato em̄ qđ quo ad talem naturalem posset nouari: non tamē quo ad alios tres effectus qđ tale pactū operatur. primū qꝛ tollit naturalem secundū qđ elidit ciuilē. tertium qđ parit exceptionē. ⁊ ideo indistincte secundū eum penalis stipulatio tale pactū de nō petēdo non nouat. ⁊ sic indeterminate hic debet intelligi. sed hic sub alternatione constituit vt alterū tātū petatur nisi sit aliud dictū, vt. d. l. qui fidē. ĵ. tit. proxi. Ubi autē procedit dispositio obligatoria tunc dicit procedere distinctiones glo. meliorem tamē putat opin. Dy. vno addito vt distinguatur an precedat contractus iuris ciuilis ⁊ sequit̄ stipulatio penalis: ⁊ tūc aut est actū vt fiat nouatio ⁊ fit olim ⁊ hodie. aut est actū ne fiat ⁊ nō fit nec olim nec hodie. In dubio aut est min⁹ in pena ꝙ in sorte ⁊ nec olim fiebat nouatio: qꝛ fieri debet tacito consensu, vt. s̄. eo. l. j. in fi. ⁊. ĵ. si cer. pet. l. non omnis. sed hic nō est verisimile vt a maiori summa vel re videatur recessum per minorem: qꝛ sic pactum penale adiectū fauore stipulatoris esset ei dānosum ⁊ adiectuꝫ ad damnū promissoris cederet ad eius cōmodū cōtra. l. ij. ĵ. de lege cōmis. ⁊ de leg. ij. l. si cui sm omnes. ⁊ pro hoc. ĵ. de verb. obli. l. q vsufruct. Et ita videtur sentire quedam glos. ĵ. pro soc. l. si quis a socio. imo tunc vtrūqꝫ peti potest etiā si non sit dictū rato manente pacto, vt not. in brocardis Azo. de remissionibus ⁊ arbitrijs rubricella accepta pecunia pena remittitur. qđ est notādū. Sed si maior sit pena ꝙ sors tunc olim presumebatur fieri nouatio tacite, vt. d. l. obligationū fere. §. fin. de actio. ⁊ obli. hodie non nisi expresse agatur, vt. d. l. fin. C. de noua. Si autē precedat obligatio iure gētiū: tūc nec olim nec hodie fit nouatio nisi agatur. debet tñ altero esse cōtētus, vt. ĵ. de act. emp. l. predia. Si autem precedat pactio liberatoria nō fit nouatio nec olim nec hodie vt hic. ¶ Alij vt Jac. de are. ⁊ Rich. dicūt ꝙ est dare veterē nouationē que est vnius obligationis in aliam trāsfusio atqꝫ translatio, vt. ĵ. de noua. l. j. ⁊ de illa loquitur. l. vlti. C. de nouat. ¶ Est ⁊ alia tacita quasi nouatio que est per petitionē vnius alterius impedita petitio. ⁊ de illa loquit̄ hic. ⁊. d. l. obligationū fere. §. fi. vbi de ista materia nouationis satis dixi. ⁊. d. l. vlti. C. de noua. ⁊ plenissime. ĵ. de verb. obli. l. ita stipulatus. circa fi. ⁊. ĵ.
3 pro soc. l. duo. ¶ Guli. de cun. dicit † aut stipulatio apponitur iuxta primum cōtractum per modum coequalis obligationis vt debes mihi aliquid ⁊ ego stipulor illud postea tunc aut stipulatio minus continet ꝙ principalis contractus, ⁊ non fit nouatio nisi expresse dicatur, vt. ĵ. de verb. obl. l. eum qui. §. si a te. ⁊ de noua. l. si pupillus. §. fi. aut cōtinet tantū quantum prima tunc aut nō interuenit noua persona, ⁊ secundū hec tēpora nō fiebat nouatio, vt. ĵ. de ver. obli. l. scire debemus. qđ dicit ibi Dy. alibi non reperiri. aut interueniebat noua persona tūc aut agebat̄ ꝙ essent duo rei debēdi ⁊ interuentu noue ꝑsone scđm hec iura fiebat nouatio. ĵ. de duo. reis. l. iij. aut non agitur ꝙ sint duo rei, et scđm hec iura interuētu noue persone nō fiebat nouatio, vt insti. quib. mod. tol. obli. §. preterea. hodie non, nisi expresse agat̄, vt. d. l. fi. C. de noua. Si autē in scđa plus deducebat̄ ꝙ in prima aut loquimur in stipulatione ꝑtoria aut cōuētionali. Si in pretoria que nō venit mere ex cōsensu partiū scđm hec tēpora non fiebat nouatio ipso iure sed ope exceptionis, vt. ĵ. de preto. stip. l. pen. Secundo casu aut deducit̄ aliud in scđa ꝙ in prima esset deductū tunc non fit nouatio ipso iure nisi expresse dicatur. ĵ. de noua. l. si seruū. §. fi. ⁊ de noua. l. fundū cornelianū. aut idem deducit̄ in secunda qđ in prima: ⁊ tūc olim fiebat nouatio tacite, vt. ĵ. de verb. obli. l. qui fundū. hodie nō nisi expresse agat̄, vt. d. l. fi. C. de noua. aut stipulatio apponitur per modū subrogationis in defectum primi contractus tunc aut primus cōtractus erat iuris ciuilis: ⁊ tūc fit nouatio in casu vbi cōmittitur stipulatio sequēs, vt. d. l. obligationū fere. §. fi. nec est hodie correctū per. d. l. vlt. C. de noua. ⁊ sic loquitur. ĵ. ad. l. falc. l. j. §. item si ita. Si autē erat contractus iurisgentiū vtraqꝫ remanet, sed altera debet esse cōtētus, vt hic ⁊. l. predia. de act. emp. ⁊ pro soc. l. si qs a socio. ⁊. l. duo societatē. hec tamen distinctio Guli. nō placet Pet. sed aliter distinguit vt dixi. d. l. ita stipulatus. ¶ Itē op. ad hunc. §. de. l. apud celsum. §. labeo. ĵ. de doli excep. sol. vt ibi.
4 ¶ † Item opp. quod electio sit debitoris, vt. ĵ. de iure dot. l. plerūqꝫ. sol. sm Mar. sil. aut plura debent̄ alternatiue ex eadē obligatione ⁊ hꝫ locū contrariū. aut ex diuersis obligationibus ⁊ tunc actoris vt hic. Et de hoc vide per Dy. ⁊ alios extra de regu. iur. c. in alternatiuis. Uel aliter secundū eundē cū iura agē-

di ⁊ excipiendi sint in electione eius cui competunt: ergo ⁊ id qđ ex iuribus cōsequi debet, vt. ĵ. de tribu. l. quod in heredem. §. eligere. sed hic ambe stipulationes sunt in fauorem stipulatoris ideo eius est electio. in cōtrario autem alternatio rerum erat in fauorem debitoris, ⁊ ideo eius est electio. ¶ Itē opp. qđ etiā in casu nostro sit electio rei, vt. C. eo. l. si pacto quo penam. sol. aut vtraqꝫ obligatio est iam cōmissa, ⁊ habet actor electionē vt hic. aut non est cōmissa: ⁊ tūc reus vt offerēdo euitet stipulationem penalē cōmittendā vt in contrario. ¶ Itē ad hoc op. qđ etiā obligatione cōmissa reus possit offerre qđ vult saltē vsqꝫ ad lit. cōtest. vt. ĵ. de eo qđ cer. loc. l. iij. q̄ incipit nō vtiqꝫ. §. j. ver. damus. sol. aut obligationes sunt simul ⁊ pariter inducte imo vna habēs duas partes, ⁊ locū hꝫ cōtrariū. aut vna ꝑ modū subrogationis ad alterā: ⁊ vtraqꝫ cōmissa si nō fiat nouatio est creditoris electio. facta aūt nouatione oportet ꝙ ex secūda tātū agat. ¶ Op. qđ lꝫ sint obligatiōes pares tñ sit etiā in rebus creditoris electio, vt. C. de furt. l. j. Sol. ibi exꝑsse fuit electio data actori ꝑ legē etiā in rebus nō ex consequentia iuriū seu actionū. ¶ Et ideo ad solutionem omniū contrariorū distinguit, quia qñqꝫ est alternatio actionū tantū, qñqꝫ locorū tantū, quādoqꝫ rerū tantū, quandoqꝫ mixta rerū et actionum, aut rerū ⁊ locorū. Si actionū tantū est electio actoris, vt. d. l. qđ in heredē. §. eligere. de tribu. Idē si locorū tantū, vt. l. ij. §. sceuola. al's est. l. iij. ⁊ incipit nō vtiqꝫ. ⁊. §. ⁊ generaliter. Si rerū tantū tunc est electio rei, vt. d. l. plerūqꝫ. de iur. dot. ⁊. d. c. in alternatiuis. de reg. iu. lib. vj. vbi de hoc. Si mixta actionū ⁊ rerū tunc aliqñ a lege, vt. ĵ. de cōdi. sine cau. l. ij. ⁊ cōmod. l. in cōmodato. §. fi. tūc est in potestate rei qꝛ si restituat rem ꝑtiū est sine causa penes actorē. ¶ Unde licet actor possit eligere actionē, reus tamē ante litis cōtestationē potest soluere qđ vult vt dictis legibus. Qñqꝫ ab homine, ⁊ tunc hꝫ locū iste. §. hoc etiā saluo qđ vbi obligatio non erat cōmissa pōt reus eligere ⁊ reuocare obligationē cōmittendā, vt. l. si pacto. C. eo. Idem si sit cōmissa ⁊ possit purgari, vt. ĵ. de verb. obli. l. si insulā. ⁊. l. si ita quis. §. seia. ⁊ de penu leg. l. j. ⁊. s̄. si quis cau. l. ⁊ si post tres. aut actor hꝫ electionē a lege expresse ⁊ principaliter iuriū ⁊ rerū nō dico ex cōsequētia iuriū tunc pōt actor eligere qđ vult. ⁊ ita loquit̄. l. j. C. de fur. ¶ Si mixta rerū ⁊ locorum tūc in cōsequētia locoꝝ hꝫ actor etiā electionē rerum alius reus semꝑ eligeret aliū locū. ⁊ ita tunc habet locū. d. l. iij. q̄ incipit non vtiqꝫ. §. proinde. ĵ. de eo qđ cer. loco. Quere questionem quā q̄rit gl. ⁊ dubitabilior est si formetur vt format̄ ꝑ do. Hug. in lectura sua. vnde sumpta fuit ista gl. s. si centū ꝓmisisti sub pena. xxv. Caue tamen qꝛ sic formādo questionē vt formant glo. ⁊ H. q̄stio nō ꝓcederet. s. quādo pena adijcitur dationi quantitatis: quia tunc presumeret̄ adiecta in fraudem vsurarum. ⁊ ideo
5 non valet, vt. C. de vsur. l. cum allegas. Unde forma † qđ pena fuit adiecta dationi speciei: ⁊ tūc bene ꝓcedit. Et glo. arguit qđ vtrūqꝫ peti possit: qꝛ hoc cōtrahentes sensisse vident̄. sed hoc. l. aliqua nō ꝓbat deinde distinguit vtrū ꝓmiserit cētū ⁊ si nō dederit ꝓmisit. cc. noīe pene: an vero cētum sub pena. cc. ꝓmittat. quā tñ distinctionē reprobat nec aliqua lege ꝓbat̄ ipsa distinctio. Dicūt qdā ꝙ cū hodie nō fiat nouatio nisi exꝑsse agat̄ ꝑ. l. vlti. C. de noua. qđ vtrūqꝫ peti possit. s. res ⁊ pena. ⁊ sm hoc hic gl. male diceret quatenus dixit istū. §. loqui scđm noua iura: qꝛ sic vtrūqꝫ peteret nō alterū tm̄. ¶ Itē nō videt̄ verū qđ dicitur debere poni rato manēte pacto ⁊ vtrūqꝫ peti possit. Unde in q̄stione ꝓposita videt̄ male dicere glos. q̄ lꝫ obscure videt̄ sentire alterū tantū petendū. s. rem vel penā cū scđm iura noua nō fiat nouatio: ⁊ ꝑ cōsequens possit vtrūqꝫ peti. nisi dicamus qđ glo. intelligat̄ scđm tēpora huius. §. ⁊. d. §. labeo. ¶ Sꝫ dic sm Ja. but. qđ non fit vera nouatio. de qua loquitur. l. pen. ĵ. de preto. stipu. ⁊. l. vlti. C. de noua. per quā prima tollitur ⁊ trāsfunditur in secundā: qꝛ sic pena tantum cum effectu peti posset, ⁊ primū pactū ope exceptionis vel replicationis esset inefficax. ⁊ sic non procederet electio huius. §. nec solutio glo. in questione hic formata in qua similiter dat electionē alterū tantū petendi. Oportet ergo dici ꝙ fiat quasi nouatio ope exceptiōis post electionē. videtur enim actum vt altero sit cōtentus: quia penā talis loco rei succedit. ⁊ sic quasi re bis promissa est petenda semel tātum, vt. ĵ. de verb. obli. l. qui bis. ita ⁊ hic res tantum vel pena. sed tamen conditionaliter si elegerit rem cesset pena ⁊ ecōtra. ⁊ ex tacita voluntate paratur exceptio pacti tacita per id quod not. in d. l. penulti. de preto. stipul. ⁊. d. §. labeo. vnde nouatio non fit et vtrunqꝫ debetur, sed oportet alterum eligi. ⁊ de hoc not. in glo. per Cyn. ⁊ Jaco. butri. ⁊ dixi. d. l. si pacto quo penam. C. eodem. ¶ Uel dic sm Jaco. de ra. in questione predicta quam hic ponit glo. aut promittitur res ⁊ parua pena: ⁊ tunc vtrunqꝫ petatur ⁊ nō fiat nouatio quasi tacite videatur actum inter partes quod illa parua pena nō succedat loco rei sed expēsarū ⁊ interesse si in termino res non soluatur. Si autem promittatur res ⁊

magna pena tunc alterū tm̄ petat. ad hoc allegat. ī. de v̄. obli. l. q vsumfructū. sʒ illa. l. multū a remotis facit. vnde adhuc allegat ꝙ in dubio presumitur qd fieri solet. sed sic fieri solet quod parua pena videtᵣ adijci ꝓ dāno ⁊ expēsis. magna vero vt succedat loco rei. pro hoc. s. e. l. iuregentium. §. pactorū de edil. edic. l. qd si nolit. §. q assidua. ⁊ de probati. l. si pactū. postea dixit nō nouari sed obstare exceptionem nisi quatenus plus est ī vna ꝙ in altera. Jaco. de ra. ¶ Itē querit Gui. de suz. si semel est petita pena ⁊ soluta, ⁊ dictū erat rato manente pacto si iterū fiat cōtra an iterum petat pena. ⁊ dicit ꝙ nō. vt. ī. de arbit. l. si duo. §. fi. Et idē tenet gl. ī. tit. primo. l. q fidē. Qd verū est nisi dictū esset
6 †qd toties cōmittat quoties cōtrafecerit. vt. d. §. fi. in. l. si duo rē. rat. ha. l. si ꝓcurator. de ver. obli. l. si sic. ⁊. ī. vsufruc. queād. ca. l. ī. §. hʒ. Gui. Et vide qd no. ⁊ dixi. d. l. si duo in prin. ⁊. §. fi. ¶ In glo. magna in fi. ⁊ vide quod dixi. d. §. idem iuris.

1 ¶ Exceptio doli datur in subsidium ⁊ quatuor sunt doli exceptiones.
2 Prohibitum ex vna via non debet per aliā concedi.

1 **Plerunq;.** Exceptio doli est subsidiaria. h. d. ¶ Et nota quadruplicem† doli exceptionem. vt not. ī. de condi. ob cau. l. qui se debere. Et rō huius. §. fundatur super. l. q equitate. ī. de doli excep. ¶ Cōtra hoc opp. q ⁊ exceptio pacti nitiᵣ eqtate. vt. s. eod. l. ī. in prin. Sol. ibi acquisitio erat permissa hic regulariter ꝓhibita. ¶ Sed tūc insta qd ꝓhibitum vna via non debet alia concedi. Rñdeo verū est in ꝓhibi-
2 tis simpliciter ⁊ indeterminate† ⁊ scdm quid. s. subsidiario remedio reseruato. ar. s. de edē. l. quedam in prin. Et vide Dy. c. cum quid vna via. de reg. iur. lib. vj. ¶ Ibi mihi nocet id est actioni mee parat preiudiciū. Qd constat in exēplo. l. sequētis q solui ei pōt que lex dʒ iungi cum isto verbo nocet. q est exemplū quomodo nocet. q sol. hʒ conuentionem. s. e. l. ī. §. conuētionis. Ibi transigendiqʒ ⁊c. Ja. de are. ¶ Et dicit gloss. qd ꝓcurator meᵘ pactum fecit cū creditore meo ne a me petat. Uel dic fm Jac. de are. simpliciter paciscatur ne petat. ar. ī. de consti. pecu. l. eū q. §. iulianus. iij. ¶ Uel tutius q ei ꝓ dño recipiēti actio sit remissa vt. ī. de procurato. l. quacunqʒ. alias si fieret vt dicit glos. inepte fieret: quia procurator debet concipere verba in personā suā nō in personam domini. vt. d. §. iulianᵘ. nec domino alias eēt cautum. arg. ī. de reg. iur. l. quo tutela. §. fi. ⁊ ar. ī. e. l. idem in duobus §. fi. ⁊. l. seq. ⁊. l. si tibi. §. si pactus. ¶ Quid in pacto facto cuʒ extraneo dic vt dicam. ī. e. l. idem in duobus. in fi. Item nō obstat huic. l. ī. e. l. per quos. vt ibi nota.

a ¶ Tutor. Adde etiā qd pōt trāsigere super dubia bar. in. l. imperatores. isto titul. Bal. in. l. quoties la. ī. C. de fideicō. in. l. ꝓses. C. de trāsac. ⁊ ibi intelligūt in administratore nō autem in specie.

Tam ⁊ nocere. In glo. ⁊ habuit in fi. ¶ Iste. ll. faciūt quod pactum nō noceat domino. sed ⁊ qd non ꝓsit facit. ī. e. l. ⁊ heredi. §. in his. ⁊. l. fideiussoris. ⁊ melius in. l. si tibi. §. si pactus. Jac. de ra. Et determinatur hec. l. secundum. l. contra iur. §. si filius. ī. e. ¶ In glo. litē contestādo. ¶ Et eo mō preiudicaret domino ex generali mādato. Jac. de are.

b ¶ Emptoris. Adde limitationē ꝑ Bal. ī l. iij. C. de pact. inter empt. et vē. idē ī Rub. C. de cōtrahē. empt.

1 ¶ Pacto ꝓcuratoris quare nō q̄riᵣ domino directa actio.
2 Potestas ciuitatis an possit facere pactum de non petendo debitori ciuitatis.

Item magistri. Jac. but. in hac. l. ponit exemplum in contestabili qui pōt pacisci de paga dupla ꝓ se ⁊ socijs suis. Melius tamē dicit poni in magistris societatū qui eliguntur ad hoc vt gerant societatis negotia sicut qlibet priuatus ꝓponēdo magistrum obligatur per eum vt. l. ī. §. magistrum. ī. de exercito. ¶ Sed quid in ministralibus locorum ⁊ terrarū ⁊ similibus. dicit idem ꝙ in tutoribus. ⁊ pro hoc facit glo. que est. C. si vnus ex pluribus tutor. l. ī. que dicit idē in pluribus consulibus villarum ⁊ de hoc dicetur. ī. e. l. pri. ¶ Bl. hic videtur sentire ꝙ non possint pacisci nisi sit eis specialiter commissum: sed posset dici hoc presumi nisi cōtra probetur. arg. eiᵘ quod nota. s. de offi. procurat. cesaris. l. ī. in princip. ¶ In contrariū facit dictio item q̄ est repetitiua. vñ videtur idē qd ī ꝓcura. p. l. ignorātis. ī. de ꝓcurat. ⁊ ꝙ dictio itē habeat vim repeti-
1 tionis ꝓbatᵣ. ī. de leg. iij. l. in repetēdis. † Sʒ q̄ est ratio diuersitatis qd ex pacto ꝓcuratoris nō q̄riᵣ dño directa. vt. s. l. prima ⁊ ex pacto magistri sic. dic q dñs de facili pōt facere ꝓcuratorē sʒ societas nō sic de facili magistrū. similis rō redditᵣ. s. de ius vo-
2 cā. l. sʒ si hac. l. ¶ Querit Gui. de suz. an ptās ciuitatis† possit facere pactū de nō petēdo debitori ciuitatis. ⁊ dicit ꝙ nō per. l. ī. qd vi aut clā. l. prohibere. §. plane si ꝓses. an aūt trāsigere possit dic vt nota. ⁊ plene dixi. C. de trāsac. l. si preses. Et vide quod dixi si certum petatur. l. ciuitatis. ⁊. ī. rem rata. n. haberi. l. actor.

1 ¶ Tutor an possit paciscendo liberare debitorem pupilli.
2 Tutor an possit facere pacem cū occisoribᵘ patris pupilli si sit expediens.

Tutoris pactum. ¶ Liberatoriū de obligatorio nota. ī. de administratione tutorū. l. quoties. ⁊ de pigno-
1 ratī. actio. l. solutuʒ in fi. ¶ † Et dic qd tutor pōt pacisci nō animo liberali sʒ si videat expedire pupillo ꝓ salute eiᵘ anime vel corporis, vt q vsuras remittit vel si pactuʒ faciat debitori pupilli q alˀs ipsum occideret. ¶ Et idē dicit Ja. bu. ī ministralibus terraruʒ ⁊ similibus si videantur expedire cōitati.
a ¶ Et facit ad predicta qd tutorᵃ possit facere pacē† cū occisori-
2 bus patris pupilli si viderit expedire pupillo q gubernatio persone pupilli spectat ad tutorē ⁊ ꝓ hoc. ī. de admini. tuto. l. cū plures. §. ī. ver. in primis. ⁊ de tutel. ⁊ ra. distraha. l. ī. §. sed nonnullos. ⁊ de hoc etiam satis dixi. C. e. l. pactum curatoris.

1 ¶ Pactum habētis vtilem efficacē ꝑiudicat habēti directā.
2 Pactum venditoris an ꝓsit emptori ⁊ econtra.
3 Debitor soluens venditori an excusetur erga emptorem.
4 Cōuētiones facte cum herede per debitores valent ante restitutam hereditatem.
5 Dominus quomodo potest preiudicare ꝓcuratori suo in actione sibi quesita.
6 Procurator vēdens equum sui dñi an possit recipere pecunias ab emptore si dñs denūciet emptori ne soluat dicto ꝓcuratori.

1 **Si cum emptore.** †Pactū habētis vtilē efficacem ꝑiudicat habēti directā. h. d. ¶ Ibi petat a debitore ꝑ emptorē liberato. ¶ In v̄. sed ⁊ si duas hʒ lecturas secunda vera. ¶ In fi. cōcor. ī. de doli excep. l. pure. §. si seruus. ¶ Et ad euidentiam est sciēdū q aut queritur an pactum em-
b ptorisᵇ noceat venditori: ⁊ loquitur hec. l. an ecōtra. ⁊ loquitur
2 glo. aut queritur† an pactū vēditoris ꝓsit emptori vel ecōtra. ⁊ loquitur. §. pactum. ī. e. l. si tibi. aut queritur an pactū possessoris hereditatis ꝓsit heredi. ⁊ loquitur. §. cum possessore aliene hereditatis. d. l. si tibi. ī. e. aut an pactum filij vel serui ꝓsit patri vel dño. ⁊ loquitur. §. filius ea. l. cū. ll. sequētibus vsqʒ ad. l. ⁊ heredi. §. nos aūt. aut an pactū rei ꝓsit cōreo vel fideiussori ⁊ loquitur. §. in his. d. l. ⁊ heredi cum. ll. sequentibus vsqʒ ad. l. si vnus. ¶ Et ꝓ declaratione glo. distinguit emptorē ⁊ vēditorē ex vna
3 parte ⁊ heredem ⁊ fideicōmissariū ex alia. ¶ In primo† dic si debitor soluit vēditori aut fuit ignorans ⁊ excusatᵣ aut sciēs altero de tribus modis qui ponūtur. ī. de donat. l. iij. §. ꝑ lit. cōtesta. vel denūciationem vel partis debiti solutionē: tūc nō excusatur debitor soluēs vēditori q ꝑclusa est via ipsi vēditori dictis tribus casibus. Sed si scit aliter ꝙ ꝑdictis tribus modis tūc dicit do. Mar. fili. qd venditor pōt exigere ⁊ transigere. vt. ī. titu. proxi. l. fi. vbi de hoc. ¶ Et qd exegerit vel trāsactionē habuerit restituet emptori. gratis aūt pacisci vel donare non pōt cum ꝑ vēditionem in aliū transtulerit. ¶ Cōmunis tamen opinio est qd vēditor nisi ī dictis tribus casibus possit facere quicquid velit de hoc plene dixi. d. l. iij. C. de nouat. ⁊ not. per Dyn. de leg. primo. l. seruū filij. §. ī. ¶ In herede ⁊ fideicōmissario dic ꝙ indistincte sciētia preiudicat debitori. sed ignorātia bene excusat cuʒ distinctiōe do. Martini. s. qd liberetᵣ trāsigēdo vel soluēdo ne ī damno remaneat. Et q fideicōmissariᵘ nō omnino remanet in damno, q qd habuit hīs ab ipso debitore sibi restituet. sʒ si heres paciscatᵣ gratis nō nocet fideicōmissario ipso iure: q cessant rōnes ꝑdicte. q apud heredem nulle remanent actiones post resti-
4 tutā hereditatē. Ja. bu. † Sed ante restitutam hereditatē valent oēs conuētiones facte per debitores cum herede. vt. ī. de pigno. l. si superatus. qd tū intellige scdm notata. ī. ad trebel. l. si heres ⁊. l. facta. §. si heres. ¶ Item nota ex ver. sed si inter dominū qd in actionibus quesitis procuratori circa rem domini dñs pōt preiudicare ꝓcuratori tacite ⁊ expresse. ⁊ dispositio facta sup re trahit ad se tacitā cōuētionē de ꝑtio ⁊ ecōtra. ¶ Sʒ quomodo
5 pōt dominus† ꝑiudicare ꝓcuratori in actiōe ipsi ꝓcuratori q̄sita vt. ī. de acqr. pos. l. possessio quoqʒ. §. ⁊ si possessio? Rñdeo altero de tribus modis. primo q ex cōtractu ꝓcuratoris super re domini vtilis est q̄sita dño. ⁊ ideo pōt pacisci. Secūdo dic ꝙ procurator cōsensit cōuentioni de re facte per dominum ⁊ per cōsequens tacite videtur pacisci de pretio. Tertio fm ia. de are. q dicit ꝙ dato ꝙ nulla sit actio dño quesita pōt inuito ꝓcuratore facere qcqd vult. qd nō placet iaco. but. vt nota. per eū. ī. si cer. pet. l. certi conditio. §. si nūmos. ¶ Ultimo dicit iaco. de ra. qd doctor suus determinauit contra casum huius ver. talem questio-
6 nem: † procurator meus vendidit equum meum nondū tamē recuperat

cuperat pretium meū: denunciaui emptori quod sibi pretium non solueret: ipse nihilominus soluit determinauit qd emptor liberatus esset non obstante denunciamento, per.l.vtrū.ver.vnde falsam.j.de const.pecu. Sed Jac. dicit male terminatū fuisse per istum ver. vbi dicitur ꝙ si procurator contra pactum domini petat pretium quod ob. exceptio. vnde si tacita conuentio parit exceptionem multo fortius expressa denunciatio. Non ob.§. vtrum. quia ibi non nomine domini nec super re domini contrahebat procurator, sed ille qui constituebat se sibi principaliter obligabat, vt eo.ti.l.itē illa.§.j. Jaco.de ra.ꝛ And. ¶ Sed pone quando dominus denunciauit emptor respondit ego nescio qd equus fuerit tuus nec ꝙ ille esset tuus procurator, dominus de hoc fidē nō fecit, dic qd tunc liberatur, vt.j.de sol.l.fi. nisi forte in subsidium quando procurator non esset soluendo, vt eo.titu.l.filie. ¶ In gl.f.subsidiaria. ibi, ad treb.l.j. circa princi. et est expressum eo.tit.l.facta.§.si heres. ¶ In gl.j.dñi mandato in fine, vt.j.de rescin.vend.l.cum emptor. Jac.

1 ¶ Obligatio non potest re contrahi nisi quatenus de re peruenit vere vel ficte.

2 Pactum si debitor non soluat in termino ꝙ teneatur presentare tot pignora an valeat.

3 Clausula qd si plus valet donat que solet apponi in venditionibus an operetur ꝙ nō possit agi remedio.l.ij.C.de resc.vend.

a 1 Si tibi decem. ᵃRe nō pōt contrahi obligatio nisi quatenus de re peruenit vere vel ficte.h.d. ¶ Oppo.de.l.lecta ver.dicebā.j.si cer.pet. ¶ Sed dic qd non sufficit fieri incontinenti nisi aliqua causa equitatis subsit, vt.j.de contrahen.emp.l.fundi. que equitas hic vsuram induceret que nō debetur citra vinculum stipulationis, vt.C.de vsur.l.iij. vnde non contrahitur obligatio in illis decem q2 presumeretur in fraudē vsurarum ꝛ ideo nō v3, vt.j.de acti.emp.l.iul.§.ibidem. nec iure donationis valet etiam hodie licet glos. innuat contrarium: q2 licet hodie ex pacto donationis agatur nō presumitur qd hic fuerit animus donandi: q2 est cōtractus necessarius ꝛ donatio ex mera liberalitate procedit, vt.j.de dona.l.donari. Hic autem promittebatur contemplatione precedentis contractus necessarij. ꝛ in necessitatibus nemo liberalis existit, vt.j.de adimē.lega.l.rem legatā. Et ideo etiā hodie non valeret vt donatio: quia esset in fraudem vsurarum ꝛ captiosa, vt.j.ti.proximo.l.cū ag.ꝛ pro hoc.j.de prescrip.verb.l.titius. ꝛ quod dixi.s.eo.l.iurisgentium.§.sed cū nulla. Uel ꝙ hic agitur de cōtractu mutui qui re contrahitur. Et vltra id quod datū est impossibile est contrahi vnde hic non agitur de viribus pacti incontinenti appositi q2 per pactū bene cōtraheretur obligatio saltē naturalis sed agitur solū de viribus mutui qd contrahi non potest in plus ꝙ̄ sit mutuatum. Unde expone literam ꝛ paciscatur, scilicet in ipso ꝯtractu mutui. Et faciunt predicta ad ea que no. Ja.but.j.si cer.pet.
2 l.rogasti.§.si tibi. sc3 an valeat pactum qd faciunt creditores †ꝙ si debitor nō soluat in termino teneatur presentare creditori tot pignora argentea que equiualeant credito sub pena centu3. an pena peti possit vel videatur adiecta in fraudem vsurarū. Ipse tamē tenet tale pactū valere, vt no. per eum.d.l.rogasti.ꝛ tetigi.s.si quis cau.l.sed si quis.§.fi.ꝛ plenius.C.de vsur.l.cū allegas. vbi Cy. videtur sentire contrariū. ꝛ ad hoc vide quod notaui.j.de verbo.obli.l.stipulatio ista.§.alteri.versi. decimo opponitur et versi.seq.ꝛ.l.si penam.in fine.ꝛ.l.cū stipulati. ¶ Item querit Bul. si vendo tibi rem ꝛ deceptus sum vltra dimidiam iusti pre
3 tij ꝛ in instrumento venditionis apposita sunt ista verba, †si qd plus valeat tibi dono, an non obstantibus illis verbis possum vti beneficio.l.ij.de rescinden.vendi. ꝛ dicit ꝙ sic quia est mixtura contrariorum scilicet vendere ꝛ donare ꝛ ideo donatio nō valet, argu.C.ad vellei.a.l.si mulier. ꝛ quia non videtur donatio cū sit facta in contractu venditionis necessario vt predictum est, ꝛ ex eo quod fit in eodem instrumento presumitur fraus, arg.j.si quis testamen.liber esse iussus fue.l.j.§.j. ꝛ quarū rerum act.nō datur.l.j.§.que onerande. ꝛ pro hoc.C.man.l.ab anastasio. ꝛ.C.de donatio.l.nec ignorans. candē opi.t3 Dy.j.de dona.l.donari vt ibi dixi. ¶ Odo.t3 contrarium.d.l.ij.C.de resc.vend. vt ibi dixi.ver.item querit Odof. q2 res corporalis potest pro pte vendi ꝛ pro parte donari, vt.j.de contrahen.emptio.l.si quis donationis. secus in cessione actionis, vt.l.ab anastasio. Opi. Odo. de facto obtinui licet forte Dyn. ꝛ.B. opinio de stricto iure sit verior.

1 ¶ Pactum a.l.roboratum ipso iure tollit actionem.

2 Infirmus remittēs iniuriā coram sacerdote si reuertatur ad pristinam sanitatem an possit adhuc agere actionem iniuriarū.

b 1 Quedam. ᵇPactū †a lege roboratu3 ipso iure tollit actionem.h.d. ¶ Op. qd nō sit hic speciale imo generale ꝛ regulare, vt.j.de solut.l.stichum.§.naturalis. Solu. vbi est sola naturalis tunc pactum tollit ea3 ipso iure vt ibi, sed vbi est naturalis ꝛ ciuilis tunc pactum regulariter tollit naturalem: ipso iure ciuilem non sed eam elidit, vt not.j.e.si vnus.§.pactus. Fallit in casu huius.§. vbi etiam ciuilē tollit ipso iure. Et potest esse ratio specialitatis: q2 in maleficijs non est dare naturalē obligationē que possit tolli per pactū: ꝛ ideo ciuilis q̄ sola in eis est tollitur ipso iure, ꝛ etiam q2 odiosa est. ¶ Ex predictis dicunt vltramontani ꝙ in contractibus que solo cōsensu perficiuntur non est nisi naturalis quod non est verū imo est etiam ciuilis, ꝛ ideo in eis tollitur ipso iure: q2 pactum lege ꝛ cōsensu roboratur in tollendo sicut primum fuit roboratum in inducendo actionem licet nondum esset, vt.s.eo.legitima. Jac.butri. Et dicit glo. qd idem quod hic dicitur locum h3 in omnibus penalibus ꝛ famosis. Et ita casus speciales trahit ad consequētiam ex identitate rationis. Sed dic qd glos. non adaptatur ad textum: quia tex. loquitur de actionibus tollendis, ꝛ gl. de obligationibus tollendis. ¶ Et tangit hic Gul.de cug. dubiu3 qd
2 mouent glo. ꝛ docto. videlicet †si infirmus confitens sacerdoti remittat iniuriam sibi factam, postea liberatus velit agere iniuriarum an possit. Glo. tenet ꝙ non instit.de iniur.§.fina. Et ex illa glo. tanti aduocati faciunt tales positiones. Pono qd tibi feci iniuriam ante quadragesima3. Item qd in quadragesima confessus fuisti cū sacerdote qui te absoluit si confitearis ipsas positiones cōcludunt qd iniuria sit remissa, maxime cum fiat ad liberandū, vt.j.eo.l.tale. imo ꝛ si ad obligandum per sacerdotē acquiritur sicut per publicam personam vt dixi.s.de iust.ꝛ iur.l.j.§.publicum ius. ¶ Quidam tamē dicūt qd licet remittatur iniuria non propterea remittitur actio iniuriarū, arg.j.de serui tu.vrba.predio.l.si domus. et de serui.rusti.predi.l.iij. ¶ Unde in dubio non videtur actionem iniuriarum remisisse nec iactare suum, arg.j.de proba.l.cum de indebito. q2 alias sequeretur qd sacerdotes dum celebrant viderentur remittere nec possent agere qd tamen lex concedit.j.de iniur.l.atrocem.ꝛ.C.de epis.ꝛ cler.l.si quis in hoc genus. vnde dicunt aut remitto iniuriam ꝛ tunc videar in totum liberare, ꝛ agere non possim. aut contumeliam tantum ꝛ tunc agere possim ad interesse. nam cum mihi duo iura competerent vnum remittendo non videor aliud remittere, vt.d.l.si domus. ꝛ facit quod not. per Dy.j.de iniur.l.s3 si vnus.§.si ante.ꝛ.l.non solum.§.j. vbi de hoc dixi.ꝛ.C.de transf.l.trāsigere.ver.sed quid si aliquis in mortis articulo.ꝛ de vsur.sup rubrica.ver.si fenerator. ¶ Item opp.de.l.si instituta.in princi.de inoff.test.ꝛ dic vt ibi dixi.

a ¶ Si tibi decē. Adde dñm Jas.in.l.rogasti.§.si tibi.j.si cer.pet.
b ¶ Quedam. cōcordat huic §.text.nota.in l.si vnus.§.pactus ne peteret.j.eo.ꝛ est ratio ad istū text. q2 tales sunt penales ꝛ sic odiose q̄re voluit iureconsultus vt hec tollerentur. ita Bart. hic.

1 ¶ Jus pignoris inducitur nudo pacto ꝛ contrario pacto tollitur per exceptionem.

2 Obligatio hypothecaria an sit ciuilis ꝛ naturalis an pro realis.

3 Hypothecaria an nascatur ex consensu vel traditione.

1 De pignore. †Jus pignoris inducitur nudo pacto ꝛ contrario pacto tollitur per exceptionem.h.d. Et habet duas partes que patent in litera. Et qd dt litera honorario, dic nō ciuili, vt insti.de act.§.item seruiana. ¶ Ad primam opp. qd pignus re contrahatur, vt inst.quibus mod.re contrahitur obligatio.§.creditor quoq3. ¶ Sol. hic loquitur in hypothecaria que solo consensu contrahitur et est in re3, ibi loquitur de pigneratitia que datur debitori soluto debito ꝛ illa re cōtrahitur ꝛ est psonalis q2 ex obligatiōe venit. ¶ Ad secundum oppo. qd ipso iure tollatur, vt.C.de pigno.l.maior. Sol. vt glo. tribus modis: ꝛ quelibet solutio facit hic vnam lecturā. ¶ Sed tu dic aut fit cōuētio de iure pignoris remittēdo: ꝛ tunc ipso iure vt in contrario. aut de pignore non petendo et tunc per exceptionem vt hic, vt sic sit differentia inter pactum liberatorium ꝛ de non petendo s'm Guil.de cug.ar.j.eo.l.tale pa
2 ctū. ¶ †Ultimo distingue vt gl. s'm qd dicit ꝙ in hypothecaria est ciuilis ꝛ naturalis obligatio videtur falsum q2 realis est, vt C.de pigno.l.pignoris. ꝛ qui tenetur reali nullo iure est obligatus, vt instit.de actio.in prin. Dic qd glo. dicit obligationē ciuilē ꝛ naturalem contrahi in hypothecaria inter debitorē ꝛ creditorem non autē loquitur de tertio possessore hypothecaria conuento. vel potes dicere ꝙ conuētus hypothecaria bñ tenetur naturaliter ꝛ ciuiliter q2 res est obligata effectualiter naturali ꝛ ciuili obligatione: s3 psona nō p obligationē pignoris nisi alias psonaliter obligetur. ¶ Ultramontani autem dicunt ꝙ in contractibus qui perficiuntur solo consensu oritur sola naturalis, et ideo cōtrario cōsensu tollitur ipso iure, vt.l.nihil tā naturale.j.de regu.iur. ¶ Sed dic qd imo est ciuilis ꝛ naturalis, vt dixi.s.§. proximo. Et si dicas quō ergo p pactū tollitur ipso iure ciuilis

dicit glo. qd hoc cõtingit in omnib⁹ cõtractib⁹ qui solo ꝯsensu ꝯtrahunt vt p pactũ cõtrario cõsensu re integra tollat̃ ciuilis ⁊ naturalis,vt.j.e.l.ab emptione. ¶ Pet.latius distinguit ꝙ gl. qꝛ aut pignus nõ est traditũ qd esse põt,vt.j.de pigno.actio.l.j. tunc aut pactum interponitur de nõ petẽdo pignore tacite aut expresse.si tacite vt qꝛ creditor consentit vẽditioni pignoris:tũc tollitur p exceptionẽ,vt.C.de remissio.pigno.l.ij.⁊ pro hoc licet glo.nõ alleget.j.de leg.j.l.si ita scriptum.⁊ de adimen.leg.l.iij.in fi.Si expresse tũc tollit̃ ipso iure dicit tñ qd pactum etiã tacitum tollit naturalem ipso iure.⁊ exponit literam nascitur actio ⁊ tollitur ipso iure per pactum expressum de non petendo pignore ex quo non fuit traditum quoties paciscor ne petam scʒ debitum. ¶ Et est pactum per qd tollitur debitum ope exceptionis quia tunc ⁊ pignus tollitur ope exceptiõis nec distingue quo ad tollendum hypothecã ipso iure p pactum vtrum fuerit pign⁹ traditũ vel nõ qꝛ traditio nihil operatur quo ad hypothecariã inducendam sed solus cõsensus,vt.d.l.j.j.de pign.actio.⁊ ideo solo ꝯsensu tollit̃ ipso iure vt.d.l.ab emptione.j.e.Petr.Cõis tñ opi.est ꝙ si non est traditum ipso iure tollatur.Si traditum per
3 exceptionem.Item iste.§.expresse confundit opi.illorũ† qui dicunt hypothecariam non nasci ex cõsensu sed ex traditione.⁊ p hoc.j.de furtis.l.si is qui de pigno.l.grege.§.etiam in superficiariis.⁊ pro hoc.d.l.j.j.de pigno.actio.vbi de hoc.B.

Si quis paciscatur. Pactum personale non egreditur personam.h.d.vsq₃ ad.§.pactum.⁊ de istis pactis personalibus plene dixi.s.eo.l.iurisgentium.§.pactorum.

1 ☞ Paciscẽs filio vt extraneo nullam querit sibi exceptionem secus si vt filio ⁊c.
2 Pater si paciscatur filie vt filie bene merite an valeat pactum.
3 Quod ab initio non valet ex tractu temporis conualescere non potest.

1 **Si pactus.** † Ubi paciscor filio vt extraneo nulla q̃ritur sibi exceptio.si vt filio vtilis queritur.si extraneo nulla querit̃.h.d.Et qd dicit a filia.dic vt extranea vt dixi.Et sic habet duas partes.prima cõprehendit personam paciscẽtis ne a me ⁊ ex ea parte est personale nec egreditur personã.mortuo igitur paciscente ex ea parte pactuʒ euanescit. Scda est ne a titio vel a filia ⁊ hec pars nõ valet.⁊ ideo ex ea nõ potest excipi. ¶ Op.qd si filia ⁊ titi⁹ ratũ habeant qd retro trahatur ⁊ videatur pact⁹ vt procurator,vt.j.iu.sol.l.iiij.§.ij.ergo doli exceptio est quesita,vt.s.eo.l.rescriptum.§.fi.qd quidã concedunt de quo vide.j.eo.l.idem in duobus.in fin.Sed dic qd hic inepta fuit conceptio vt ⁊ ibi not.⁊ ideo nõ potest confirmari pactum nec dari exceptio pacti vel doli. ¶ Item op.ad secundam partẽ de.l.auus.j.e.quidã dicũt hũc.§.corrigi per illã vel dic qd l.auus.loquitur qñ obligatio in qua paciscitur est obligatio patris ex qua filius conueniri non posset nisi vt heres:⁊ ideo videtur pactus filio vt heredi.hic aũt loquitur qñ erat obligatio solius filij:tũc eñ ex pacto patris licet non detur directa exceptio datur tñ vtilis.⁊ ita loquit̃ hic ⁊.j.eo.l.⁊ heredi.§.iulia.⁊.§.nos autem.fm Ja.de ra. Uel distingue vt glo.⁊ plene not.per Dy. ⁊ dixi.j.de ver.ob.l.qd dicitur patrẽ.⁊.d.l.auus.j.eo. Uel dic aut pater paciscit̃ sup cõtractu paterno ⁊ sic filio vt heredi ⁊ loquitur.l.auus.aut paciscitur sup cõtractu filij ⁊ tunc filio vt filio.⁊ loquitur.j.eo.l.⁊ heredi.§.iul.aut est dubiũ de contractu ⁊ tunc obtinet qd hic no. ¶ Oppo.ad id qd dicit glo.qd si pater paciscatur filie vt extranee quod est quando est bene merita qd tunc filie nulla datur.nam hoc falsum videt̃:qꝛ magis debet operari pactum qd fit cum causa ꝙ̃ sine causa,vt.j.de prob.l.cũ de indebito.§.fi.sed ita est in proposito ergo ⁊c. ¶ Item põt quis alteri pacisci si sua interst,vt.l.stipulatio ista.§.alteri.de verb.obli. sed vbi merita nõ ꝓcesserũt patris nõ interest:ergo eo casu paci
2 sci nõ põt. ¶ Sustinẽdo glo.dic† qd si paciscat̃ filie vt filie valet si vt bene merite.⁊ sic quasi extranee non vʒ.argumentum in cõtrariũ concedo qd plus valet pactũ cum causa ⁊c.dum tñ possit locum habere acquisitio.iura aũt non concedunt acquisitionẽ in extraneo.vt in regula iuris quo tutela.§.fin. ¶ Dices tu imo in casu quo patris interest dico quod dum est materia sufficiẽs ex qua possit agere tũc pater pro suo interesse agere potest.⁊ ita intelligatur.§.alteri.Quando ergo dicitur ꝙ alteri non potest acquiri verum est cum paciscens potest agere pro suo interesse vt fiat quod conuentum est.Sul.Pro hoc de verb.obli.l.liber homo.§.fi. ¶ Itẽ opponitur ad idẽ de.l.si donatione.C.de collatio.vbi valet donatio facta filio nõ bene merito ⁊ nõ vt filio ⁊ ibi in glo.no. ¶ Sed dic ꝙ ibi loquitur in illa materia ⁊ bñ hic autẽ cum tractatur de acquisitione fienda filie ex pacto patris ⁊ bene. ¶ Conclude ergo aut pater paciscitur liberis tanꝙ heredibus vt promittis non petere a me nec a liberis meis.Et videtur loqui de liberis in casu quo sint heredes,vt.s.eo.l.iurisgentiũ.§.pactorũ.aut liberis vt liberis ⁊ tũc lʒ directa exceptio nõ querat̃ q̃rit̃ tñ vtilis vel doli,vt.j.eo.l.et heredi.§.nos autẽ.aut vt extraneis seu bene meritis ⁊ nulla queritur vt hic.Nõ quare q̃rit̃ filio vt filio est qꝛ tũc reputat̃ eadẽ psona cũ patre,vt.C.de impub.⁊ ali.subst.l.fi.Sed qñ vt extraneo vel bene merito tunc nõ reputat̃ eadẽ psona.⁊ dicit̃ pacisci filio vt filio qñ in reb⁹ peculiaribus.Si aũt in castrensib⁹ vel extraneis tũc vt extraneo. Pe.Si in aduentitijs dic vt no.⁊ dixi.d.l.qd dicitur patrem.de
3 verb.ob. ¶ Ultimo glo.colligit brocardũ† qd ab initio nõ valet ⁊c.vt.j.de reg.iur.l.qd ab initio vbi de hoc.et eo.titu.c.oĩno firmat̃.lib.vj.per Dy.⁊ alios ⁊ bñ in glo.j.de serui.rust.p̃di.l.p fundũ. ¶ Et ad arg.in cõtrariũ qd hic adducit glo.de.l.fin.cõi.p̃d.dic qd ibi nõ cõfirmat̃ sed ex nouo consensu seruitus acq̃rit̃. vel ibi non fuit vitiosum sed suspensum. ¶ In glo.s.conceptus ibi.p'pte testatoris vt puta paciscens ⁊ alius tenebatur alicui in decem qꝛ successerat debitori ⁊ vnus quesiuit pactum ne peteretur a se nec a titio.Jac.de ra.

1 ☞ Pactum factum cum venditore porrigitur ad emptorem siue sit in rem siue in personam.
2 Uenditor ⁊ cedens an possit esse testis in causa emptoris et cessionarij.
3 Pactum personale an transeat ad alium.

1 **Pactum conuentum.** † Pactum factũ cũ vẽditore porrigitur ad emptorem si est in rem fm pomponi.Idem si in personam fm sabinum.Idem in donatione ⁊ pone casuʒ in nube. ¶ Oppo.qd si pactum fit in personam non transeat ad emptorem,vt.j.eo.l.nisi.⁊.l.idem in duob⁹.§.personalibus.Hui⁹ timore sunt hic tres lecture.⁊ quarta Mar.fil. ¶ Prima est qd iaʒ facta venditione pactus fuit vẽditor.⁊ ideo qꝛ pactũ nõ põt habere effectũ in psonã vẽditoris trãsit ad emptorẽ.ar.j.ea.l.⁊ heredi.§.qd si seruus. ¶ Secũda est ecõtra qd pactũ factũ fuit añ venditionẽ:sʒ qꝛ vẽditor de euictione tenet̃.porrigitur exceptio ad emptorẽ alias nil ꝓdesset causa emptori de euictiõe teneat̃. ⁊ pro hoc.j.de contrahen.emp.l.dolia.§.j. ¶ Sed huic ob.finis hui⁹.§.qui loquit̃ in donatione in qua donans de euictione nõ tenetur,vt.j.de edi.edic.l.ad res donatas. ¶ Sed posses dicere ꝙ loquit̃ his casibus quibus donator de euictione tenet̃ vt ea.l.ad res.in fi.⁊.j.de don.l.aquilius. ¶ Ja.de ra.nõ videt̃ distinguere teneat̃ vẽditor de euictione vel nõ:qꝛ ⁊ si ei⁹ nõ interst qꝛ de euictiõe non teneat̃,interest tamẽ;vt vẽditio vel donatio facta penes rata maneat qd interesse cõsiderat̃ ar.j.ad treb.l.facta. §.si heres.⁊ de euic.l.pater. ¶ Et ideo reprobat opi.illorũ q dicunt vẽditorẽ vel iura cedente posse testificari† in causa emptoris vel cessionarij si de euic.nõ teneat̃.qd etiã tenet glo.j.de testi. l.nullus qd est expresse cõtra dictã.l.pater.in fi.j.de euic.lʒ enim cã sua nõ dicat̃ ratione euictionis est tamẽ sua ratione affectionis,vt dixi.⁊ pro hoc qꝛ ꝓxeneta repellit̃ a testimonio rõne affectionis in aut̃.de testi.§.fi.⁊ aduocati ⁊ procuratores,vt.j.de testi.l.fi.⁊ de iur.fis.l.deferre.§.sed cõmunẽ causam Ja.de hoc no. ⁊ plene dixi.C.de testi.l.omnibus.⁊ de procura.l.fi. ¶ Tertia lectura est qd siue fiat ante venditionẽ pactũ siue post,profit emptori:qꝛ fit circa rẽ q̃ trãsit ad emptorẽ ergo ⁊ pactũ respectu rei ad eum transit.⁊ p hoc.d.l.dolia.§.j. ¶ Quarta lectura est do. Mar.qd sabin⁹ male dixerit.Unde dicit trãsit ad emptorem ⁊ donatariũ secundũ sabinũ:scdm nos nõ. ¶ Itẽ opponitur qd
3 pactũ psonale† nõ trãseat ad aliũ,vt.s.eo.l.iurisg.§.pactorum. ad qd dic qd est qdã personale qd psonã nõ egredit̃ vt ibi.aliud qd cũ psona finit̃ vt hic.sed ea viuente in re,est in vẽditore donatore filio ⁊ seruo q̃ quasi videnẗ idẽ cũ paciscente,⁊ qꝛ paciscẽtis interest.sed qꝛ coheret psone paciscentis finit̃ cũ illa vt hic et.j. eo.l.⁊ heredi.Jaco.but.de hoc dic latius vt dixi.d.§.pactorum. ¶ In glo.magna ibi.l.⁊ heredi.in prin.sed illa de herede paciscentis non loquitur cum non possit heredem habere vt ibi not. ¶ Et forte posset dici pactum personale ad heredem transire, vt.j.de pign.act.l.si necessarias.§.penult.nisi ab hoc pacto specialiter fuit heres exclusus,vt.s.eod.§.si quis paciscatur.et hoc sentit do.Franc.j.eo.l.auus.in quadam sua additione Rico.et vide.j.eo.l.⁊ heredi.in prin.

a ¶ Cũ possessor.Cõcordat tex.i.l.si actionem.C.eo.ti.

a **Cum possessor.** a Etiaʒ bone fidei. ¶ Oppo.de.l.si post constitutam.j.de consti.pecu.Et sol.vt glo.⁊ in cõtrario not. ¶ Uel fm Richa.hic suo nomine ibi hereditario pactum fecit Ric. ¶ Uel dic qd ibi constitutum erat super re hereditaria id est forte hereditate debita.⁊ ideo cum ipsa res tanꝙ hereditaria restituat̃ necesse est et actionẽ pro ea competentẽ,aut ipso iure cõpetere aut per cessionem transire.

nem transire.arg.ſ.ad trebel.l.si heres pecuniam. Sed exceptio
pacti liberationē inducit q̄ res hereditaria nō est nec in heredi-
tate est nec vnq̄ fuit.Et ideo vero heredi nō cōpetit,vt.ſ.de trāſ
actio.l.imperatorem.§.fi.Item non ob.ſ.de peti.her.l.si bone fi-
dei.§.fi.⁊.ſ.eo.l.antepenul.⁊.ſ.quib.mod.pigno.vel hypotheca
solui.l.soluitur.§.j.vt in eis colligitur.

1 ☞ Pactum filij vel serui quas habeat vires ⁊ ad quem porri
gatur.

1 **Filius.** †Aliquando filius ⁊ seruus paciscuntur ⁊ queri
tur ad quem porrigantur vires pacti vsq̧ ad.l.⁊
heredi.§.nos autem.ibi paciscuntur pater vel dominus et que-
ritur de viribus pacti vsq̧ ad.§.in his.Ibi paciscebatur vnus
de conreis ⁊ queritur an pactum porrigatur ad conreū vel fide
iussorē vsq̧ ad.l.si vnus.¶ Itē diuide primam partē:q2 in pri-
ma parte filius vel seruꝰ paciscitur ne a domino vel patre petat̄
vsq̧ ad.l.acquirent.§.item si filius.Ibi separatim loquitur de
filio qui paciscitur ne a se petatur vsq̧ ad.l.⁊ heredi.§.quod si
seruus.Ibi,loquitur separatim in seruo paciscente ne a se pe-
tatur vsq̧ ad.§.nos autem.l.siue.ibi,cum ipsis.filio vel seruo.
In.l.acquireret exceptionem pacti directam.Ibi seruiunt.naz
paciscentes possessoribus exceptionez acquirunt.Ibi,proderit
ei.exceptio pacti directa.Ibi,conueniatur nomine filij.

Vel de in rem verso. Ibi, si hoc ma
luerit scz pater
suscipere defensionē filij.

1 ☞ Pactum personale filij vel serui an eorum personas egre-
diatur.
2 Pactum serui quare prodest domino tam seruo viuente q̄ mor
tuo ⁊ in filio est secus.

Et heredi patris. Conuentio de pe
culio vel de in rē
verso.¶ Ibi nec heredi nec patri eius.si de peculio
vel de in rem verso conueniantur,vt.ſ.de pecu.l.q̄si-
tū.§.j.Et qn̄ actio de peculio est annalis.l.j.Ibi,⁊ si in rē.id est
indeterminate ne tale debitum petatur.Ibi,sed si in personam.
id est ne a se petatur.¶ Glosas sic recita.Opponitur qꝺ pactū
1 †ꝑsonale filij vel serui ꝑsonas eorū nō egrediatur,vt.ſ.de cond.
⁊ demon.l.qui heredi.Dic aut constat qꝺ noluerunt commodū
trāsire ad patrē vel dn̄m ⁊ nō trāsit vt in ꝯtrario.⁊ in filio valet
quo ad eū in seruo vitiat̄:q2 in iudicio esse non pōt.⁊ ꝓbatur.ſ.
de ver.ob.l.si stipulatus.in prin.⁊.l.fi.in prin.⁊.s̄.si quis cau.l.si
quis seruū.⁊.l.quoties.Aut voluerūt cōmodū ad dn̄m vel pa-
trē trāsire tūc filio datur directa.⁊ eadē trāsit ad patrē filio viuē
te eo mortuo cū sit personalis in eiꝰ ꝑsona finit̄:⁊ per consequēs
patri nō ꝓdest.in seruo aūt nō substātiatur sed in persona dn̄i.
⁊ erit vtilis nō directa quasi de se senserit non de dn̄o.⁊ ideo cō-
tra verba pacti de equitate datur.Et pōt esse ratio qꝺ sumant̄
verba īproprie vt res valeat arg.ſ.ad trebel.l.sceuola.alias si va
lere pn̄t ſm propriū intellectū valēt vt possunt ⁊ post pereūt,vt
s̄.dixi in filio.⁊ pro hoc.ſ.de vul.⁊ pup.subst.l.cēturio.¶ Et ita
nota qꝺ incipit ⁊ substātiatur in ꝑsonā dn̄i nō finitur secūdum
ꝑsonā serui.Si vero dubitat̄ quid sensum fuerit dico in dubio
cogitandū vt cōmodum porrigatur ad dn̄m,vt.C.de vsufruc.l.
fi.Iac.but.¶ Itē ad ver.qꝺ si seruus oppo.qꝺ litera sibi cōtra
dicat:q2 primo dicit pactum nō valere postea dicit dari doli ex-
ceptionē.Sol.nō vz quo ad seruū vt in prin.sed quo ad domi-
nū sic vt in fi.¶ Vel dic non valet quo ad directā:sz quo ad vti
lē vel doli sic dn̄o vt in fi.Opp.qꝺ valeat etiā quo ad seruum ne
extra ius molestet̄,vt.ſ.de verb.ob.l.stipulatio ista.§.hi quoq̧.
¶ Respōdeo qꝺ pactū hic est factū ne in iudicio peteret̄.Opp.
qꝺ non sit differētia sibi vel dn̄o paciscatur,vt.ſ.de cōsti.pecu.l.
cū q.§.fi.Sol.ibi in obligatione dādi hic in pacto ne fiat,vt in-
sti.de stip.seruo.§.sed cū factuz.Unde dic aut pactum continet
dari vel fieri sibi.⁊ isti casus regulariter nō differūt quo ad ius
acq̄situ,vt.l.quodcūq̧.ſ.de verbo.ob.⁊ nō refert an sibi vel dn̄o
paciscatur,vt.ſ.de stip.seruo.l.j.⁊.d.l.eū qui.§.fi.aut continet nō
peti vel nō fieri ⁊ refert vt hic.aut fieri a se.⁊ refert,vt.d.§.sed cū
2 factū.¶ Ultimo aduerte qꝺ gl.dicit ꝙ pactum serui† ꝓdest do
mino tam viuēte q̄ mortuo seruo.secus in filio:q2 prodest patri
solum eo viuente.Ratio diuersitatis esse potest q2 in filio fun-
datur in ꝑsona sua.⁊ ideo cū ea finitur.in persona autē serui nō
valet,sz fundatur in persona dn̄i:⁊ ideo est perpetua.sic ⁊ alias
ſ.de iniu.testa.l.nam ⁊ si sub conditione.§.rumpendo.⁊ de lib.⁊
posth.l.iij.§.fi.¶ Sed hac ratione non obstante Gul.⁊ Andr.
tenent qꝺ gl.male dicat.⁊ ꝙ idez sit in seruo ⁊ filio,scilicet quod
eis mortuis nō detur exceptio patri vel domino.tali rōne.illud

qꝺ validiori iure formatur validius esse debet,vt.ſ.de fideiuſ.l.
generaliter.sed fortior est que oritur ex pacto filij:q2 directa vt
in prin.l.⁊ tamen tollitur morte filij:ergo multo magis tollitur
illa que oritur ex pacto serui que est vtilis ⁊ subsidiaria.argu.ſ.
de test.mili.l.eius militis.§.militia missus.⁊ de minori in cause.
¶ Non ob.ratio quam predixi qꝺ non fundatur in personā ser
ui|quia verum est de iure,vt.ſ.de reg.iur.l.quod attinet.sz de fa-
cto sic,vt.d.l.stipulatio ista.§.hi quoq̧.⁊ de statuli.l.pen.¶ In
glos.nam quia peti in fi.vel verius ibi competit libertas hic nō
Ray.

1 ☞ Pater paciscēs filio querit vtilem exceptionem ipsi filio.

1 **Nos autem.** †Ubi paciscitur pater filio q̄rit̄ vti-
lis exceptio filio.h.d.⁊ de hoc plene di
xi.s̄.eo.l.§ tibi.§.si pactus.¶ Ibi,paciscendo.ne ab eis petat̄.
Ibi,non possumus.vt pacti exceptio detur.Ibi,profuturuz.ad
oppositionem excep.si conueniamur vt defensores.Ibi,id actū
sit.ne a nobis quoq̧ petatur.Ibi,aduersus me.patrem vt eius
defensorem sed doli exceptio prodest tam filio q̄ patri noīe eius
cōuento sit de ꝑsona patris nihil conuenit alias pacti exceptio
cōpetit,vt in prin.§.secus forte si suo noīe cōueniretur pater de
peculio vbi pactū factū esset de nō petendo a solo filio cū tūc pa
ter sit fideiussori similis cui pactū personale reo factū nō ꝓdest,
vt.ſ.eo.l.nisi.⁊ ꝙ pater sit similis fideiussori facit.ſ.de furt.l.eum
qui.§.an pater.⁊ de ver.ob.l.cū filius.Ia.de aret.¶ Item dicit
glo.qꝺ hic tex.ponit regulā q̄ fallit in casibus in glo.allegatis.
sed dic ꝙ sumēdo regulam vt dicit tex.ꝙ q2 est inutilis domino
ideo ⁊ defensori nō adaptantur casus in glo.signati ad regulaz
quia loquuntur de actio.non de exceptione.⁊ ideo glo.ponit re
gulā in actionibus.¶ Fallit in.l.fi.C.de iure do.vbi de hoc.sed
loquitur secundū vetera iura.¶ Item in.l.cū hi.ſ.de fideiusso.
de pigno.actio.l.si cum venderet.rē ra.ha.l.ꝓcurator.§.fin.imo
§.j.Et iste exceptiones respiciunt regulam formatam in glos.in
actionibus,sz in exceptionibus fallit.d.l.procurator.§.si procu
rator.rem ra.ha.Iaco.butr.vel dic secundum Ray.qꝺ dicta iu
ra nihil faciunt ad istam materiam quia loquuntur de iure agē
di:hic de iure excipiendi.

1 ☞ Filiusfamilias alienando an sibi preiudicet.
2 Ius conditionale ⁊ nondum quesitum an possit remitti.
3 Renunciatio iuris de futuro non valet.

a **Filiafamilias.** [a] Duo habet dicta satis paten-
tia.¶ Et dic scd̄m differentiam
quā facit glo.inter stipulationē ⁊ legatū:q2 in stipulatione con-
ditionali nascitur incōtinēti spes acquisibilis heredi,vt inst.de
ver.ob.§.ex cōditionali.ergo ⁊ patri.quare non sic in legato et
arg.ad istam cōparationē heredis ⁊ patris insti.de acquisitio.
ꝑ arrogationē.in fi.Quere vt gl.¶ Itē quere nūquid filiusfa.
1 †hodie alienādo ꝑiudicet sibi gl.vltima q̄ est.ſ.de dona.l.filiuſ-
fa.tenet ꝙ non.Gul.de cug.dicit qꝺ ꝑiudicat sibi.arg.ſ.de min.
l.iij.§.si quid minori.⁊ sol.ma.l.ij.§.j.in fi.versi.sed si sui iuris.
¶ Opi.glo.veriorē credo.Et vide qꝺ no.C.eo.l.filius.⁊ facit.ſ.
2 de dona.l.filius.¶ Et si q̄ras an ius cōditionale† vel nondum
quesitū possit remitti,dic aut nō erat delatū q2 adhuc viuebat
ille a quo sperabat̄ deferri ⁊ tunc nō vz.C.de cap.l.nec nos pre-
terijt.ſ.de here.vend.l.j.⁊.C.de pact.l.fi.aut non erat delatū pro
pter aliā suspensionē tūc per pactū omne ius tollit̄ vt hic,⁊.C.
de pact.l.j.vbi de hoc plene dixi siue quesitum voluntate duorū
siue vnius.¶ Si vero repudiatione tūc aut ius residet soluz in
persona repudiātis.⁊ pōt,vt.ſ.pro derelicto.l.j.⁊.ij.Idem si sta
tuatur certū tp̄s a iudice cā cognita ad implendū cōditionē:tūc
elapso tp̄e ex tacita repudiatiōe amittit ius suū,vt.ſ.de he.inst.
l.si qs instituat̄ ⁊ de bo.aut.iudi.pos.l.si seruus.¶ Si vero ius
constat in ꝑsona duorū tūc dic,aut repudiatio fit absente iudice
⁊ parte.⁊ refert an ius sit q̄sitū de voluntate duorū presentiali-
ter.si ius est q̄sitū ꝑfecte nō ꝑdit̄ ꝑ repudiationem.Si vero dela
tū sed nō q̄sitū idē,vt.ſ.de leg.ij.l.si ita scriptū.§.si quis sub con
ditione.etiā si conditio esset potestatiua ⁊ talis q̄ statim posset
impleri,vt.ſ.de acqui.her.l.si is q heres.in prin.¶ Si p̄te p̄sen
te ⁊ tūc in omni iure ꝑiudicat,vt.ſ.eo.l.tale pactū.ſm Ia.de are.
q2 magis accedat pacto ꝙ repudiationi qꝺ satis tolerari pōt in
iure qꝺ est de p̄senti ꝑ.d.l.tale.sed in iure futuro non nisi verba
se extēderēt ad futurū.vt si dicat̄ si cōtingat ad me tale ius con
tra te cōpetere repudio vel ꝓfiteor ꝙ non tenearis.Et sic intelli-
gatur opi.Ia.de are.Si p̄nte iudice tūc ꝓpter authoritatē iudi
cis ꝑiudicat ⁊ in p̄senti iure ⁊ futuro,vt.ſ.de cur.bon.dan.l.j.lz
quidā distinguāt partē cōtumacē a nō cōtumace vt in cōtuma
ce p̄sentia iudicis rep̄sentet p̄tē alias nō.¶ Ultimo ex fi.glos.q̄

a ¶ Filiafami-
lias.adde ad
istū.§.qꝺ idez
est aliqd fieri
tp̄e ꝯgruo vel
in aliud tēpus
conferri.con-
cordat text.in
arg.iij.l.in tē-
pus.ff.de her.
insti.text.in.l.
quid spōse.C.
de do.aū nup.
d.Iaſ.hic am
ple tractat ma
teriam post
Bart.

incipit,secus in stipulatione. Nota cōtra tabelliones qui ponūt
in cōtractibꝰ ꝙ renūciauit oibꝰ exceptionibꝰ reformationibus
3 ⁊ statutis presentibus ⁊ futuris.†nā in futuris nō videtur va-
lere per viā renūciatiōis vt dixi,⁊ not.d.l.j.C.de pactis. et extra
de decimis.c.ex multiplici.⁊ vide etiā qd dixi si quis cau.l. sed ⁊
si quis.§.quesitū.debēt ergo adijcere qd per pactū remittunt et
renūciant.⁊ ita sepe apponi feci in cōtractibus quos dictaui.⁊
de hoc satis dixi.j.de acqui.her.l.is qui primo.

1 ☞ Pacta in rem porriguntur ad omnes ad quos principa-
liter porrigi interest paciscentis secus:si sint in personam.

1 **In his.** †Pacta in rem porriguntur ad oēs ad quos
porrigi principaliter interest paciscentis:psonalia non egrediuntur personam.h.d.vsqꝫ ad.l.si vnus.§. pa-
ctus. Ja.bu. ¶ Ibi,debitores sunt.de hoc dicetur.j. eo.l.idē in
duobus.in prin.Et sic format hic duas questiones quarū nul
lam hic soluit sed altius exordiť materiā. Et primam soluit.j.
eo.l.si vnus.aľs.d.l.idē in duobus. ¶ In fi.sic ⁊ liberatio debi-
tori legata prodest fideiussori,vt.j.de libe.leg.l.ij.

1 ☞ Beneficium pacti debitoris an prosit fideiussori.
2 Pactum in rem debitori factum prodest fideiussori qui sit habi
turus regressum contra principalem:alias non.

Nisi hoc actuz est. Oppone quod apposito bene-
ficio cedendarū actionū ⁊ noue cōstitutionis ꝓficiat
pactū fideiussori.vnde videť ob.j.de solu.stichum.§.
penul.⁊ in auť.de fideiusso.§.post oēs.Et sic videtur iure vete-
ri ⁊ nouo pactū prodesse fideiussori. Solue vt in prima ⁊ vltima
solutione glo.secunda nihil valet:qꝛ est contra text.j.de iur.do.
l.vir ab eo.⁊ quia soluendo fieri poterat,vt.j.de separatio.bon.
l.si creditores.in fin. qd lex presumit,vt.C. arbi.tute.l.si defun-
1 ctus. ¶ †Vel dic aut queris†an beneficium pacti porrigatur
ad fideiussorem directo:⁊ dic quod non vt hic.an possit vti bene
ficio cedendarum actionum ⁊ noue constitutionis ⁊ per conse-
quens bnficio pacti per indirectū.Et dic qd sic vt in cōtrarijs.⁊
hec est veritas ſm Ja.bu. ¶ Vel dic ſm Ja.de ra. qd oēs solu-
tiones gl.sunt diuinare nec ex textu colligi possunt.vnde dic qd
creditor cedet actiones:qꝛ ex quo pactū fuit personale tacite vr̄
actū ꝙ rem aneat actio cōtra fideiussorē,⁊ ꝑ cōsequēs qd ipsi fi-
deiussori debeāt iura cedi ꝯtra principalē.⁊ ita iura q̄ erāt ineffi
cacia penes creditorē cōtra principalē ꝓpter pactū ꝑsonale fa-
ctū ipsi principali efficienť vtilia penes fideiussorē cui cedenť.sic
⁊ aľs cōtingit.j.de fideiuſ.l.cū hi.⁊.C.de iur.dot.l.fi.Et intellige
2 qd pactū†in rē debitori factū ꝓdest fideiussori si fideiussor sit ha
biturus regressum cōtra ꝑncipalē aľs nō,vt.j.e.l.qd dictū. Ja.d
ra. Sed oia ꝑdicta vr̄ tollere lex q̄ dicit qd exceptio ꝑsonalis trāſ
it ad fideiussorē,vt.j.de ope.liber.l.qui libertinꝰ.§.fin. Sꝫ dic ꝙ
illa exceptio cōpetebat principali.s.liberto ex dispositiōe legis
nō ex cōuētiōe hominis.Et ex ꝑdictis cōclude qd aut fideiussor
cōsensit pacto ꝑsonali ⁊ nō hꝫ eiꝰ beneficiū directe vel indirecte
vt.j.eo.l.fi.⁊ hic ſm vnā lecturā gl.aut nō cōsensit sed postea re-
nūciat bnficio pacti vel priꝰ renūciauit bnficio cedēdaꝝ actio-
nū ⁊ noue cōstitutiōis:⁊ tūc idē ſm quartā lecturā ⁊ ar.j.d edil.
edicto.l.q̄riť.§.si vēditor.⁊.C.e.l.si qs in cōscribēdo.aut nec con
sensit nec renūciauit:⁊ tūc non ꝓdest ex directo vt ex pacto exci-
piat sed ꝓsunt dicta bnficia ꝓpter pactū ⁊ sic ꝑ obliquū vt in cō
trarijs. Dy.tenet primā ⁊ vltimā solu.q̄ hic est in glo.vt no.per
eū in.l.si stipulatꝰ.§.j.de fideiuſ.qd nō placet Rayn.qꝛ dicit qd
est diuinare vnde ipse tenet ſm Jac.de are.qd exceptio pacti nō
datur fideiussori vt hic sed alie exceptiones de quibus loquunť
contraria sic. Ray. ¶ Et ex predictis patet so.ad.d.l.vlti.j.eod.
⁊.C.de vsuris rei iudi.l.fi.Et de hac materia larius dixi.j.de ex-
ceptionibus.l.exceptiones que persone.Et per Cy.C.de nō nu.
pe.l.tā mandatori.

Adde qd lex vcꝫ nō legitur per Alber.tū quia doctores versanť circa dictionem vcꝫ aliq̄ exsinuabo ⁊ aduertendū ē qd dictio vcꝫ,est dictio restrictiua tex. in.l.cum qdā. §.j.de vsuris. Bar.in.l.j.ff. ad legē aql.in ſtatut, et ibi Pet.de anch. ⁊ que ibidē dixi d her.in.vj. ⁊ ibi Gemin.

1 ☞ Fideiussor an possit esse testis in causa principalis.

Fideiussoris conuentio. Etiā in rē de nō petēdo a fideiussore. ¶ Itē nō ob.j.
de solu.l.in omnibus.vt ibi no. In glo.secūda ibi.j.
eo.idē in fi.⁊.l.se.hoc nō est verū:nā hic de pacto in rē loquiť, vt
ptꝫ.s.e.⁊ heredi.§.in his.cui cōtinuanť iste.ll. Nō ob.l.contra-
ria:qꝛ ibi fuit expresse actū qd pactū fideiussoris reo ꝓdesset ⁊ qd
a reo non peteret vt ibi patet in tex. ¶ Et facit hec.l.quod fide-
1 iussor†possit testificari in causa principalis.de quo dixi.C.d te-
sti.l.omnibus.⁊ facit quod dixi.s.eo.l.si tibi decē.§.pactū cōuen
tum. ¶ Item non ob.huic.l.§.j.j.de procur.l.quacūqꝫ.vt ibi no
ta. ¶ In glo.j.nullo modo.in fi.Sed ibi nullus erat liberatus,
sed dicitur quod post sententiam petitur cessio.

1 ☞ Fideiussor obligans se in rē suā vel sicut principalis nō po
test petere ꝙ principalis prius conueniatur q̄ꝫ ipse.

Sed si fideiussor. Facit hec.l.ad questionē:statutum est
in ciuitate qd nullus qui sit fideiussor obligatꝰ vltra
centū libras admittatur ad cōducēdū pedagia cōis
sub certa pena. Quidā erat fideiussor in rē suā vltra centū:cōdu
xit pedagiū.l.ista facit qd nō īcidat in penā.questionē termina
per.l.si quis tutor.j.de rit.nupt. ¶ Item facit ad questionem si
1 †fideiussor obligauit se in rē suam vel sicut principalis qd non
possit petere qd creditor primo conueniat principalem de quo
dixi.C.de fideiuſ.l.non recte.⁊ auť.presente.

1 ☞ Pactum vnius reorum an prosit alteri.

Idem in duobus. ¶ Hic respondet ad qōnem factam de duob.reis.s.eod.l.⁊ heredi.§.in his.Et dic
idē.s.vt†pactū vnius reorū alteri ꝓsit cū sunt socij ⁊
1 nō peti ab altero interest paciscentis.Et non ob.j.de fideiuſ.l.
vranius.vt ibi no.Et opi. M.approbat Jac.de ra.ꝙ etiam si
nō sint socij pactum vnius ꝓsit alteri,qd sic ꝓbat.s.eo.d.l.et he
redi.§.⁊ in his ibi ⁊ in rem pacta ⁊c.diciť ꝙ pactū prodest oibꝰ
quorū interest paciscētis.⁊ ad illud generale refertur hec.l.idēꝫ
in duobus.nā vnius rei paciscētis interest ne ab alio petať pro
parte sua qꝛ si alius solidū solueret haberet regressum cōtra pa
ciscētē pro parte sua,vt.C.de duo.reis.l.j.⁊ ideo eiꝰ interest ne a
conreo socio vel non socio petatur.vnde sicut debitoris pactuꝫ
prodest fideiussori qm̄ debitoris interest ne a fideiussore petať:sic
pactum vnius reorum alteri prodest. Jac.

1 ☞ Pactum factum fideiussori an presumať factū principali.
2 Exceptio an queratur per penitus extraneum.

1 **Personale.** Glo.dicit†qd vbi factum est pactum fideiussori an presumať factū principa
li si de eo nulla est facta mētio.⁊ dicit qd quidam dicunt ꝙ sic.et
nihil allegat.Sed posset allegari.j.de iureiur.l.duobꝰ.§.j.versi.
a fideiussore. Glo.tamen tenet contrariū ⁊ bn̄ ſm Gul.qꝛ sub-
audiri nō debet persona extrinseca cū ea subaudiri nō intersit,
vt.j.de verb.ob.l.si ita stipulatus.§.chrysogonus.in fi. Deinde
2 q̄rit glo.†an ꝑ prorsus extraneū q̄rať exceptio.glo.hic vr̄ senti-
re ꝙ nō.⁊ ꝑ gloſſ.facit licet nō alleget.j.de reg.iur.l.quo tutela.
§.fi.cum ibi notatis. Andre.⁊ Ray.dicūt se credere ꝙ possit sal
tem exceptione doli.nā vbicūqꝫ ꝑ ꝓcuratorē acq̄riť ibi ⁊ ꝑ nego
tiorū gestorē habēdo ratū.j.de neg.gest.l.si ego. ⁊ de donatio.l.
q mihi donatuꝫ sed ꝑ ꝓcuratorē acq̄riť,vt.s.e.l.rescriptuꝫ.§.fi.
ergo ⁊ ꝑ extraneum si ratihabitio sequať.⁊ hāc opi.videť sequi
gloſ.j.de libera.lega.l.nō solū.§.si verba.alias incipit si libera-
tionis.vbi de hoc dixi plene.⁊.C. de pactis.l.postq̄ꝫ liti. ⁊ tetigi
j.eo.l.tale pactum. ¶ Et q hāc opin.tenere vult pōt respondere
ad.ll.quas hic glo.allegat. Primo ad.l.s.eo.si tibi.§. si pactus.
ꝙ si nō habeat locum pacti exceptio hꝫ tū locum exceptio doli,
vt.s.eo.l.⁊ heredi ver.ceterū. ¶ Et ad.§.cuꝫ possessor eadē.l. qd
ibi possessor sibi pactꝰ fuit.⁊ ideo non mirū si heredi non ꝓficiat
ad.l.j.eo.si vnus.§.qd si sine ꝑsona in fin. dico ꝙ ibi non negať
pacti exceptio per liberam ꝑsonā sed non eā acquiri q̄ꝫ ipsi qui
pactꝰ sit cōsuli vt ibi in litera diciť. ¶ Ad.l.pōpo.de neg.gest.
dic ꝙ ibi ratihabitio facta fuit vt obligaret nō vt liberaret.⁊ ibi
de hoc no. Andre.⁊ Ric. ¶ Sed cōtra ꝑdictā opin.qd etiā doli
exceptio non q̄rať ꝑ prorsus extraneum multuꝫ facit.s.e.l.re
scriptum.§.fi.qui loquiť de doli exceptione ⁊ tamē ibi diciť qd
nō datur.sed est speciale in quibusdam.⁊ pro hoc etiaꝫ.j.de iu-
reiuran.l.labeo.vbi de hoc tetigi.

1 ☞ Pactum vnius reorum stipulandi non preiudicat alteri
secus si sit solutio vel nouatio.
2 Societas an impediat nouationem.
3 Juramentum vnius an preiudicet alteri.
4 Nouatio an possit fieri per vnum ex creditoribus sui reis stipu-
landi anteq̄ꝫ lis sit contestata per alium.
5 Vnus non preiudicat alteri in re communi maxime paci-
scendo.

I vnus. Uisum est supra quõ vẽditor põt emptori ꝓdesse ꝛ obesse ꝛ econtra, ꝛ qualiter filius vel seruꝰ ꝓsit patri vel dño et econtra. modo est videre de pluribus eãdem obligationẽ participãtibus de quibꝰ fuit q̃situ ꝛ nõ solutũ. s. e. l. ꝛ heredi. §. in his. ❡ Ibi, cũ debitore. Cõmuni vtriq₃ insolidu₃ obligato. Ibi, alteri qui fuerat litẽ cõtestatꝰ vel cui fuerat debitũ cõstitutũ ẽm glo. Ibi, nec si in rẽ. q. d. nedũ si in personã. Ibi, petere possit. nõ aũt per pactũ liberare. Ibi, nec nouare in preiudicium alterius. Ibi, in preiudiciũ patris vel dñi. Nec ob. de noua. l. fi. in prin. vt ibi no. ❡ Et dic aut querit an pactũ vniꝰ ꝓsit alij ꝛ loquitur dictꝰ. §. in his hucusq₃ aut ecõtra an pactũ vniꝰ ꝓsit alij ꝛ lo
1 quit hec. l. Et breuiter. h. d. Ex† pacto vnius reorũ stipulãdi nõ parat alij p̃iudiciũ. secꝰ in solutione vel nouatione Jaco. butri. ❡ Sed Ja. de ra. principiũ huiꝰ. l. intelligit in argentario non reis stipulãdi, l₃ vltima glo. videatur intelligere in argentarijs reis stipulãdi. Et dicit ipse Jac. qꝺ speciale est in istis argentarijs qꝺ vnꝰ agat ex pacto alteriꝰ ꝛ qꝺ obligatio q̃sita vni queratur alteri ꝓpter publicã causam siue vtilitatẽ istorũ argẽtariorũ. s. de eden. l. argentariꝰ. ꝛ ꝓ hoc etiã. j. de loco publico fruendo. l. j. ꝛ. ij. Et ꝓ hoc dicit non obstare contraria in glo. signata: q₂ loquunt in reis stipulandi. hic aũt de argẽtarijs q non erant conrei. Ja. ❡ Et vide in q̃õnibꝰ Py. cir. q̃õne q̃ incipit duo fuerunt argẽtarij socij. Ibi, alter petere possit nõ aũt pacto remittere. Ibi idem labeo ait. s. idẽ qꝺ. s. Ibi sed nec nouare aliũ s p̃dictis argẽtarijs secus vt supponit de his q in nostra potestate sunt. ꝛ sic ad extraneũ casum gratia similitudinis. ad id qꝺ dixi. ꝛ sic nõ dicit vnum de reis credendi nouare nõ posse. ideoq₃ ad primũ nõ ad primũ refert vt nõ possit paciscẽdo alij p̃iudicare Jac. de are. ❡ Uel dic ẽm Jac. butr. nec nouare. s. post litem ab alio cõtestatã nã nõ est differentia inter solutionẽ ꝛ nouationẽ. s₃ solũ distinguit fuerit lis ab alio cõtestata: q₂ tũc alter nec nouare nec solutionẽ recipere põt. Sed ante litẽ ab alio cõtestata₃ facit vtrũq₃. Ũn ẽm eũ nota tria. pactũ vniꝰ conrei. ꝛ hoc nõ nocet cõreo. itẽ solutio ꝛ hoc p̃iudicat. itẽ nouatio ꝛ videt hic dici qꝺ nõ p̃iudicet. Sed Jac. de ra. dicit ꝙ l₃ ista solutio in se vera sit tñ eã nõ patit litera: q₂ facile erat legislatori hoc dicere. s. qꝺ vnus p̃uenerat aliũ p cõtestationẽ. Preterea si vnꝰ p̃uenisset li. conte. nõ posset alteri solui. ꝛ tñ d₂ in litera q̃uis ei recte soluat. ❡ Sed ad lecturam Ja. ob. quod in fine dicitur idem in duobꝰ reis stipulandi. sed Jac. refert illud solum ad pactum nõ ad nouationẽ. vnde exponit idem. s. pactũ vniꝰ alij nõ noceat sed nouatio sic. Uel lex contraria loquatur in nõ socijs q nouare pos
2 sunt. l. nostra† in socijs qui nouare nõ possunt ꝓpter societate₃ vbi est maius vinculũ. arg. j. pro socio. l. verum. ꝛ. C. de dolo. l. j. Nec ob. l. p̃cedens idẽ in duobꝰ. in prin. q₂ ibi rei ꝓmittendi hic stipulandi. Et ratio q₂ ibi agit de cõmodo alteriꝰ hic de p̃iudicio. Opp. qꝺ pactũ vniꝰ alteri noceat, vt. j. de arb. l. si duo. Sol. dicũt q̃dã ibi erãt socij hic nõ. hoc non valet. alij ꝙ hic in argẽtarijs ibi non. ꝛ ista fuit opi. Ja. de ra. vt p̃dixi sed glo. eã reprobat: q₂ lex ꝯtraria etiã in argẽtarijs loquit. Alij ꝙ ibi erant socij re, vt q₂ nomẽ erat eis legatũ vel donatũ nõ ex conuentione. ❡ S₃ nec hoc colligitur ex litera nec hic nec ibi. Alij ꝙ ibi erat lis contestata ab vno. j. de duob. reis. l. ex duobꝰ secũdo et hanc ibi approbat gl. s₃ nec hoc ex litera colligit, vt. s. dixi. Alij ꝙ ibi loquit in s̃nia hic ex pacto. ꝛ hãc approbat Ric. ꝛ Ja. but. Sed cõtra hãc vr̃ expresse. C. de fid. instr. l. si veteris. ꝓut gl. intelligit in reis stipulãdi. ꝛ ideo forte solutio q̃ tradit in. d. l. si duo verior est. s. qꝺ nec hic nec ibi alteri p̃iudicet pactũ vel s̃nia. sed si cõtra fiat pena cõmittat cõtra eũ qui cõpromisit. ❡ Itẽ opp. qꝺ iura
3 mẽtũ† vniꝰ alteri p̃iudicet qꝺ tamẽ h₃ vim pacti, vt. j. de iureiu. l. duobus. Sol. aliud in iureiu. qꝺ est maioris authoritatis q₂ h₃ vim solutiõis ꝛ litis cõtestatiõis. vel dic vt ibi dixi. Itẽ opp. de. l. ꝛ ꝓ iusiurãdũ. §. fi. j. de accept. sol. aliud in acceptilatiõe que h₃ vim solutiõis. ❡ Itẽ oppo. qꝺ possit nouare, vt. j. de noua. l. si rẽ. §. si duo. sol. vt glo. q₂ nouare põt si nõ est p̃uẽtꝰ. sicut ꝛ solutionẽ põt accipere. Uel dic ẽm Ric. qꝺ aliud est in argẽtarijs vt nõ possint nouare ꝓpter vinculũ societatis vt dixi. aliꝺ in duobus reis vt l₃ al's sit iter eos s̃litudo, vt. s. eo. l. idẽ ĩ duobꝰ. tñ in hoc differãt. ꝛ hec etiã fuit opi. Jaco. de ra. ❡ Uel dic vt no. per
4 Py. in. d. §. si duo. Ex glo. ergo habes† qꝺ ante lit. ꝯte. ab alio põt alter nouare pacisci ꝛ solutionẽ recipere. S₃ Ja. h. d. primo cõsiderãdũ ꝙ in obligatiõe duorũ reorum vere sunt due obligationes in substãtia sed respectu rei q̃ debet q̃ est vna fingitur esse vna obligatio ꝛ p̃iudicat alteri p alter₃ pbat hoc. j. de fideiusso. l. vtanl. vñ aut nõ erat p̃uẽtus ab alio p ꝯtestationẽ. ꝛ oĩa põt facere scẽm gl. aut p̃uẽtꝰ: ꝛ tunc aut erãt socij: ꝛ tũc põt pacisci: multo fortiꝰ nouare ꝛ solutionẽ recipere. Si nõ sunt socij tũc in pacto nõ põt alij p̃iudicare, sed potiꝰ ꝑsonã ab obligatione eximere. sed iusiurãdũ acceptilatio solutio ꝛ nouatio bñ nocẽt alteri: q₂ respiciunt debitũ cuius respectu sunt vnũ ꝛ vna obligatio fingit. Sed Bal. de cu. dicit ecõtra q₂ aut sunt socij ꝛ vnus alteri non preiudicat nullo modo q₂ tunc videt esse nomẽ in cõ
5 munione ꝛ in re cõi nõ põt, vnus alij preiudicare† maxime paciscẽdo. j. cõmuni di. l. s̃abinus. ꝛ ideo dicit qꝺ sociꝰ socio nõ preiudicat nisi consentiat ꝛ sic loquit. s. eo. l. item magistri. sed quãdo non sunt socij: tunc istud nomen videtur esse in communione imo cuiuslibet videtur insolidum: ꝛ ideo vnus potest alteri preiudicare. ꝛ hoc videt probari. j. ad legẽ fal. in. l. falcidia. hoc esse seruãdũ vbi dicitur qꝺ q̃ñ sunt socij pars nominis censet in bonis cuiuslibet conreorũ. sed q̃ñ nõ sunt socij: tunc insolidum in bonis cuiusq₃ ꝛ hoc satis est equum.

1 ☞ Habentes guerram si faciant treugam ad tẽpus an finita treuga ꝛ eius tempore sequatur guerra.

Si cum reo. Ibi pactio liberatoria. Ibi, prodest. non ob. C. etiam ob chirographariã pec. l. j. vt ibi not. ❡ Ibi quidã putãt ꝛ male. Ibi, que reo. que non competebat hic reo ergo nec fideiussori. Ibi, acquiri facit quod not. j. eo. l. idem in duobus. §. fi. nec ob. j. eod. l. fi. q₂ ibi pactum est perpetuum hic temporale. Ja. de ra. dicit quod gloss. j.
1 huius. §. est ar. quod si habentes guerrã† faciunt treugã ad tẽpus ꝙ finito tempore nõ sequitur qꝺ guerra sit inter eos. sicut hic ex pacto de non petendo ad tempus nõ sequitur finito tẽpore pactũ de petẽdo. nã treuga fit ad sedãdum guerrã ad tẽpus, vt extra de treug. ꝛ pa. c. j. vnde non d₃ operari effectum contrarium id est guerrã. vt. j. de adi. leg. l. legata inutiliter. et prõ hoc j. de exerci. l. si eum. §. item si seruus. ibi, hoc enim edictum non transfertur ꝛc.

1 ☞ Obligatio per pactum elisa potest contrario pacto iuuari si extincta non iuuatur nisi pactum proficiat ad nouã actionẽ.
2 Pactum factum de non petendo si debitor faciat pactũ creditori de non petendo an primũ pactũ tollatur per secũdũ ipso iure.
3 Uerbum postea denotat interuallum.
4 Pactum rei an noceat fideiussori.
5 Pactum an contineat ius sicut stipulatio.
6 Allegãs stipulationem interuenisse in instrumento an teneat illam probare.
7 Pactum primum de petendo quare non tollatur ipso iure per secundum sicut prima stipulatio tollitur per secundam.
8 Nouatio ꝛ acceptilatio an tollat primam actionem.
9 Pactum an tollatur a pacto ipso iure.
10 Pactum de non petendo an tollat naturalem obligationem ipso iure.
11 Contractus ex quo potest agi efficaciter an contineat duplice₃ obligationem ciuilem scilicet ꝛ naturalem.
12 Obligatio naturalis in contractibus iuris gentium an tollatur ipso iure ꝛc.
13 Pactum an tollat naturalem obligationem vide pulchram distinctionem.
14 Pactum de non petendo quid operetur.
15 Pactum secundum de petendo quid operetur.
16 Stipulatio sequens de petendo an tollat pactum precedẽs de non petendo.
17 Pactum de non petendo tria potest operari.
18 Pactum de petendo tria operatur.
19 Pactum secundum de non petendo factum post primũ de petẽdo quot vires habeat.
20 Pactum de non petendo an tollat rei vendicationẽ ipso iure.
21 Prescriptio est similis solutioni.
22 Regula, non valenti agere non currit prescriptio, quõ debeat intelligi.
23 Juramentum positum super pacto de nõ petendo an impediat fieri pactum de petendo.
24 Dilatio an possit dici vsq₃ ad centum annos an vero ablatio ꝛ facit ad. q.
25 Prescriptio contra ecclesiam que impetrauit rescriptu₃ nõ currit nisi centenaria.
26 Pactum de petendo an tollat naturalem obligationem ortam ex pacto de non petendo.
27 Juramẽtum factum ad excipiendum prodest ad agendum.
28 Instrumentum facit presumere omnia fuisse solenniter acta.
29 Pactum an possit tolli per acceptilationem.

a **Pactus ne peteret.** [a] De materia huius. §. vide quod late not. per Cy. C. eo. l. pacta que cõtra leges. ꝛ per Odo. ꝛ Ar. indecisa i. l.
1 pena nouissima. ❡ Obligatio† per pactu₃ elisa potest ꝯtrario

a ❡ Pactꝰ. Adde secũdum Bal. ꝙ iste. §. est singularis ad hoc qꝺ stipulatio continet in se ius s₃ pactũ continet in se factum.

pacto iuuari sꝫ extincta nõ iuuaẜ nisi pactum ꝓficiat ad nouaꝫ actionē.h.d. ¶ Uel sic:lꝫ stipulatio ipso iure tollat stipulationē pactū tñ obligatoriū ipso iure nõ pimit liberatoriū.sed elidit et actionē primā nõ extinctā coadiuuat extinctā nõ resuscitat:sed nouam ꝓducit si sit tāte potentie vt producere possit. ¶ Uel sic: Pactum liberatorium per sequēs obligatoriū ipso iure nõ tollitur.sꝫ ope exceptiõis elidiẜ nisi p primū in totū ꝑncipalis actio sit perēpta.p scōm vero actio de dote ad ius cōe reduciẜ primo remoto in fauorē specialē ipsius introducto.vel breuius vltima pacta seruanẜ. ¶ Et diuide fm Jac.but.in quatuor partes:qꝛ primo ponit vnū pactū vbi pactū obligatiõis eliserat.Et assignat differētiā inter stipulationē ꝛ pactū.ꝛ insurgit q̄dā illatio vsqꝫ ibi sꝫ si pactū cōuentū.ibi ponit differentiā qñ pactū obligationē extinxerat ꝛ nouuꝫ pactū nõ est validū ad actionē ꝓducendā vsqꝫ ibi idē dicemus. Ibi ponit tertiū dictū qñ primū pactum obligationem extinxerat ꝛ nouū pactum est validum ad actionē nouā ꝓducendā vsqꝫ ibi qd si non vt tolleret. Ibi ponitur quartū dictū in quo primū pactū obligationis diminuerat circa rem vel tēpˀ vsqꝫ ad.§.illud. ¶ Uel fm Jaco.de ra.habet sex partes:qꝛ primo ponit thema.scđo dicit qd iuris in themate.tertio ponit rationeꝫ sue responsionis.quarto infert quandā conclusionē.quinto ponit duo dissimilia.sexto duo alia dissimilia.secunda ibi,prius pactum.tertia ibi,qꝛ in stipulatiōe.quarta ibi,ꝛ ideo.quinta ibi,sed si pactū cōuētū.sexta ibi,qd si nõ vt tolleret. ¶ Et cōtinua sic. Primo.s.in.l.iurisgentiū.in prin.dictū est qd pactorū quedā ꝓficiūt ad actionē quedaꝫ ad exceptionē.De his que ꝓficiūt ad actionē dictū est hucusqꝫ lꝫ ꝛ incidenter dixerit de his q̄ ꝓficiunt ad actioneꝫ.nunc de his que proficiunt ad exceptionē. ¶ Uel sic. Quedā pacta sunt diuersa.quedā similia.de diuersis dixit quedam exempla in.l.iurisgentiū.§.quinimo.de similibus dixit eadē.l.§.adeo.hic dicit de cōtrarijs dicendo quod vltimuꝫ pactum valet. ¶ Uel sic.vires pactorū sunt quatuor.de quibus habetur.C.eo.l.pacta q̄ contra leges de quibusdam viribus supra dixit modo dicit de alijs. Dicit ergo breuiter.†Si factum est pactū de non petendo debitori.deinde debitor facit pactū ꝙ creditor possit petere. queritur an primum pactum de non petendo tollatur ipso iure per secundum de petendo.Et respondetur ꝙ nõ.secus esset in stipulatiōe:qꝛ vna per aliā tolliẜ ipso iure. Ratio redditur in tex.qꝛ in stipulatiōe ius contineẜ ꝛc.que ratio est satis obscura.ꝛ expone eā.vt.j.dicā ꝛ sicut nõ tolliẜ ipso iure primū pactuꝫ quo ad principalem ita nec quo ad fideiussorē.sed replicatione exceptio eliditur:qꝛ creditor aget prima actiōe.ꝛ si debitor vel fideiussor excipiat de primo pacto de non petendo replicabiẜ de scđo de petendo:deinde ponit duo dissimilia primo in actione iniuriarū que per pactū de nõ petēdo tolliẜ ipso iure.ꝛ ideo p scōm pactū de nõ petendo nõ pōt resurgere etiā ope replicationis qꝛ actio iniuriaruꝫ non nascitur ex pacto sed ex cōtumelia.aliud dissimile est in venditione si eñ mihi tenebaris ex venditione ꝛ feci pactū de non petēdo.si fiat pactū de petēdo nõ potero agere prīa actiōe q̄ sublata est.sꝫ agā tanq̄ ex noua vēditiōe ex vltimo pacto. ¶ Deinde ponit duo alia dissimilia vēdidi tibi rē ꝓ decē p pactū remitto tibi quinqꝫ de pretio postea facimus pactū de petēdo illa quinqꝫ remissa per illud vltimū pactū ipso iure tolliẜ primū ꝛ redditur ad primū cōtractū. ¶ Aliud dissimile est dos dꝫ solui mulieri sol.ma.annua bima trima die fm ista iura.hodie intra annuꝫ.vt.C.de rei vxo.act.l.vnica.§.exactio.facit pactū qd sibi stati soluat.soluā postea facit pa tū ꝙ sibi soluaẜ in termino a iure statuto p illud vltimū pactū recediẜ a primo.diceret aliqs nõ est verū qꝛ p vltimū pactum nõ pōt fieri cōditio dotis deterior.sꝫ rūdet iurisconsultˀ qd nõ fit deterior:qꝛ per vltimū pactū redit ad naturā suā antiquā quā habebat a lege.h.d.totus.§. Literam expone.pactus sꝫ debitor obligatus ex aliquo cōtractu puta mutui ꝛ cū fideiussoribˀ.vt.j.ptꝫ. ¶ Ibi ne peteret.sꝫ creditor ab eo. Uel dic pactus sꝫ creditor ne peteret a debitore obligato cū fideiussoribˀ. ¶ Et sic fuerūt tria. Primo obligatio cum fideiussoribus. Scđo pactū de non petendo. Tertio de petēdo. ¶ Primū.s.ꝙ ꝓcesserit obligatio cū fideiussoribus colligiẜ qꝛ frustra fieret pactū de nõ petendo si nõ precessisset obligatio de fideiussoribˀ colligitur.j.ibi eadē rōne contingit ne fideiussori

3 bus ꝛc. ¶ †Ibi,postea denotat interuallū,vt.j.de Zhen.emp.l.pacta conuenta.ꝛ.s.eo.l.iurisgē.§.quinimo. Ibi,nūqd ipso iure sꝫ tolliẜ prīˀ pactū p posteriˀ etiā si actū esset qꝛ pactum nõ est tacite potentie qd inducere possit nominationē etiā si hoc ageẜ,vt.j.de const.pecu.l.vbi. Ibi,quia in stipulationibus ꝛc.Exponas hanc literam pluribus modis vt in glo.ꝛ suppletionibus. postea opponas pluribus modis,vt infra subijciam. ¶ Deinde queras de viribus ꝛ effectu istorū pactorū de nõ petēdo ꝛ petendo.ꝛ dic vt in gloss.ꝛ suppletionibus. Et qꝛ iste.§. loquitur de actionibus personalibus,quere de viribus istoruꝫ pactoruꝫ circa actiones reales.Et q̄re etiā alias questiones extra glos.vt statiꝫ subijciā.Et colligas ar.qd glo.colligit in ver.qd in specie ꝛ sic habebis materiā huius.§. ¶ Ibi,qꝛ in stipulationibˀ.in quibˀ dicimˀ primā tolli p scđam ipso iure. Ibi,ius.id est obligatio q̄ est vinculū iuris,vt inst.de ob.in prin.ꝛ dic ius continetur.s.obligatoriū ꝛ odiosum ꝛ restringendū. Ibi,in pactis sꝫ de nõ petēdo. Ibi factū sꝫ liberatoriū ꝛ fauorabile,vt.j.man.l.si mandato meo.§.quoties.Ja.de are. ¶ Uel dic.s.ipsa simplex conuentio liberatoria.vt patet inst.de replica.in prin.quod videas.ꝛ ideo ampliandū vt a cōtrario pacto ipso iure nõ tollaẜ. Ibi exceptio.s.tantum. Ibi elidetur,quasi diceret non aūt ipso iure tolletur. Ibi eadem ratiõe.hec est illatio de qua.s.dixi in diuisiõe q̄ insurgit ex ꝓcedentibus.Et dic eadē ratione.s.qꝛ prius pactū vires ꝑdidit replicationis remedio. Jaco.Et anteq̄ vltra

4 procedas signa hic vnum contrariū qd facit glo.s.†ꝙ pactū rei nõ nocet fideiussori.vt.j.eo.l.fi.ꝛ sol.altero de duobˀ modis.vt glo. Ibi prius pactū sꝫ elisum per scōm Jac. Ibi,sed si pactuꝫ alias sed cū pactū.hic est secūda pars fm diuisionē Jac.but.in qua pactū liberatoriū tollit obligationē ipso iure.ꝛ in hoc differt a precedenti casu. Ibi,prima actio sublata est.ꝛ ideo nõ pōt a pacto iuuari.ꝛ in hoc differt a sequēti casu ꝛ nõ resuscitabiẜ hoc casu pacto quo ad actiōnē nõ quo ad accusationem q̄ fieret ad vindictā publicā expedit.ꝛ ideo dicit nõ eñ ꝛc. Ibi.idē dicemus.hic est tertia pars in qua primū pactū primā obligationē sustulerat ipso iure.ꝛ ideo nõ iuuaẜ a pacto sequēti sꝫ pactū nouā actionē producit.vnde dic idē dicemˀ.s.qd pstina obligatio nõ resuscitaẜ p cōtrariū pactū ꝛ in hoc ꝯcordat cū ꝓcedēti casu ꝛ ideo dicit idē dicemˀ ꝛc. Ibi,sed ꝓficit.in hoc differt a precedenti casu:qꝛ hic nouā actiōnē parit. Ibi qd si nõ vt tolleret.hic est quarta pars in qua primū pactū obligationē ex toto nõ sustulerat sed solū minuerat vim obligationis in parte. Ibi,renouare id est in primas vires reducere. In versi.qd in specie.s.proxime.sed vt diminutio rei vel pretij.hic fuit diminutio tēporis. Ibi,procedere pōt vt primū pactū qd diminuerat p scōm tollaẜ ꝛ res deducaẜ in primū naturam ꝛ statū. Ibi,nec dicendum hic remouet quādā oppositionē q̄ posset fieri.s.ꝙ pactū vltimū nõ valeat cū sit in detrimētū dotis.Et rñdet qd non fit deterior dotis cōditio cum sue nature reddaẜ. ¶ Op.nõ attento ordine glo.Et primo fac oppositiōes que tendunt ad declarationē tex. primo capiendo glo.que incipit id est in opponendo. ¶ Et opponiẜ sic. Iste.§.videẜ facere differentiā inter stipulationē et pa

5 ctū dicendo ꝙ in stipulatiōe est ius in pacto factū.†nā videẜ ꝙ in pacto sit ius nā in eo est obligatio,vt.s.e.l.j.ꝛ obligatio ē ius vt insti.de oblig.in princ. ¶ Circa hoc sunt plures solutiones. Primo enim dꝫ in pactis versaẜ factū id est in opponendo beneficio pacti allegaẜ factum non iuris solēnitas.ꝛ ideo factū a facto nõ tollitur,vt.j.de capt.l.in bello.§.facte.sed in allegādo stipulatiõiꝫ beneficiū allegatur iuris solēnitas id est interrogationē ꝓcessisse ꝛ responsionē incōtinēti subsecutam. Unde ius bene pōt tolli per ius nõ sic factū,vt dixi.ꝛ.j.ex qui.cau.maio.l.deniqꝫ. ¶ Alij dicūt ꝙ in pacto vertiẜ factū id est ius naturale qd est immutabile.sed in stipulatione vertiẜ ius.s.ciuile qd pōt tolli qd non est verum quia pactum tollitur per aliud pactū,vt.j.de solu.l.stichū.§.naturalis. Item ꝛ in stipulatione etiam est vinculū naturale,vt.s.eo.l.j.ꝛ tñ tollitur. Alij dicūt ꝙ plus tollit ius ꝛc.q truffa est.ꝛ fuit additio offuscans gl. Quarti dicūt ꝛ videnẜ dicere idem qd primi tñ nõ est idem qd in stipulatione oportet allegare ꝛ ꝓbare solēnitatē.cum ergo grauetur probās secundā stipulationē qꝛ debet solennitatē probare releuetur,vt dicit glo.qd non placet:qꝛ sicut secundˀ probat solennitatē ita primus.ꝛ sic sunt in pari cā.ꝛ ideo vnus nõ dꝫ plus releuari q̄ alius.ar.C.qui pot.in pigno.habe.l.assiduis. ¶ Item nõ est ve

6 rū ꝙ allegans stipulationē†habeat necesse probare solennitatē si ex ea sit confectū instrumentum:qꝛ tunc omnia presumuntur solēniter acta,vt dixi.s.eo.l.iuregentiū.§.qd fere.ꝛ de ver.obli.l.sciendū. ¶ Alij dicūt ꝙ in stipulatiōe vertitur ius.s.obligatoriū ꝛ odiosum.ꝛ ideo restringēdū,vt ipso iure tollaẜ.pactū vero cōtinet factū.s.liberatoriū ꝛ fauorabile.ꝛ ideo ampliandū vt sic ipso iure nõ tollatur.Et hoc tenet glos.ꝛ cōiter approbaẜ.vnde vnum pactum obligatoriū bene tollitur ipso iure p aliud obligatorium si fiat animo nouandi,vt.j.de noua.l.ij.sed liberatorium non tollitur per obligatoriū.vnde omne pactuꝫ obligatorium siue sit stipulatio siue simplex pactum potest tolli ipso iure tanq̄ odiosum sed liberatoriū non:qꝛ fauorabile.argu.j.de act.ꝛ ob.l.arrianus.ꝛ hoc continet gloss.in effectu. ¶ Sed do. Marti.filli.dicit qd in stipulatiõibus ꝛ pactis versatur ius et factum:qꝛ omnes contractus sunt facti,vt.j.de cura.furio.l.cōsilio.sed stipulatiōes habent plus iuris ꝛ minus facti.ꝛ in contrahendo eam allegando ꝛ probando.ꝛ ideo ius multuꝫ potest circa eam fingere.sed pactū ecōtra habet plurimum facti:ꝛ ideo

circa

circa ipsum non sic fingit. Et ꝓ hoc.ĩ.de bono.posses.ẜm tab.
l.qui ex liberis.§.testamento.⁊ argu.eius qđ de possessione dici-
tur qđ quedam hȝ plurimũ iuris, quedā plurimũ facti, vt.ĩ.de
acqui.posses.l.possessio.⁊ ex qui.cau.maio.l.deniqȝ. ¶ Gul.de
cug.dicit qđ hic pactũ non est ordinatũ ad liberationem indu-
cēdā si recte inspiciat̃ sed ad factũ inducēdũ vel tollendũ.s. non
petere.⁊ sic ꝯtinet merũ factũ.⁊ ideo tolli nō pōt ipso iure,vt.ð.
l.in bello.§.facte.de cap.⁊ postli.reuersis. ¶ Preterea,cuȝ hoc
qđ ꝓmitto.s.nō petere nō sit in rerũ natura qũo pōt ipo iure tol
liꝰ certe nullo modo. Sed tũc qũo respondebit̃ ad.l.stichũ.§.na
turalis.vbi tollit̃ ipso iure?dicit ipse qđ ibi est pactũ liberatoriũ
inductũ ad liberationē inducēdā.⁊ de hoc loquit̃ etiā.ĩ.e.l.tale
pactũ.secꝰ vbi est ordinatũ ad impediēdũ petitionē tantũ:quia
tunc nō tollit primũ ipso iure vt hic. ¶ Jac.but.ex predictis oī
bus colligēdo dicit qđ in pactis principaliter versat̃ factũ.s.ne
petat̃ qđ est liberatoriũ ⁊ fauorabile ⁊ ex cōsequentia,lȝ nō pn-
cipaliter obligationē tollit.⁊ q2 plus facti versat̃ in eo minꝰ ius
7 fingit sup ipso.† ⁊ q2 fauorabile est ideo ampliandũ,⁊ sic nō tol
lendum ipso iure.sed in stipulatione principaliter vertitur ius
obligatoriũ ⁊ odiosum:⁊ ideo restringendũ vt ipso iure tollat̃ ꝑ
stipulationem.⁊ sic ẜm eum habes solutionē perfectā ⁊ declara
tionem predictorum verborũ q̃ sunt obscura. Vel dic ẜm Jac.
de rauē.ꝙ in stipu.sequēs stipulatio tollit precedentē ipso iure.
⁊ est ratio q2 in stipulatiōe versat̃ ius hoc est sine hoīs facto so
lo iuris ministerio tollit stipulatio stipulationē.sed in pactis fa
ctũ versat̃ hoc est ille cui factũ est pactum hȝ necesse illud oppo
nere:⁊ ita opus est hoīs facto:q2 nisi exciperet de pacto cōdēna
retur. Vult ergo ẜȝ eũ in effectu dicere litera ista ꝙ in stipulatio
nibꝰ est maior iuris effectꝰ q2 sine facto hoīs sequens ipso iure
tollit p̄cedentē q̃ in pactis:q2 in pactis ad hoc vt suum operen
tur effectum exigit̃ factũ hoīs excipiētis vel replicātis.⁊ iō subij
cit̃ in litera.⁊ ideo replicatione elidetur.vnde ipsum ius in stip.
operatur effectum in pacto nō sic sine hominis facto.ita qđ in
effectu tantum operat̃ pactum cum hoīs facto excipiētis vel re
plicātis quātum stipulatio.⁊ ideo.l.aliquando dicit actionē ꝑ
exceptionem perimi,vt.ĩ.de compensa.l.quecunqȝ.sed veruȝ est
hominis facto obijciente. ¶ Pet.autem dicit si queris rationē
quare pactum sequens ipso iure non tollat precedens. stipula-
tio autē tollit stipulationē.dicit q2 non est sibi datuȝ desup hoc
est a lege. ¶ Et de hoc dicet̃.ĩ.de constit.pecu.l.vbi. ¶ Opp.qđ
stipulatio per stipu.non tollat̃ ipso iure,vt.ĩ.de ver.ob.l.si dari.
Solu.vt glo.q2 ibi nō fuit actum qđ tolleret. ¶ Opp.ad secun
8 dam solu.glo.que de acceptilatione facit mētionē.qđ† etiam no
uatio ⁊ acceptilatio primā actionē nō tollat cũ post eas iterum
agatur,vt.C.de trans.l.vbi.sol.ibi agit̃ de facto non de iure.vel
aliter vt hic ⁊ ibi no. ¶ Op.qđ in venditione semꝑ videatur per
pactũ nouum recedi totaliter a prima ⁊ noua fieri:q2 semper est
dare nouum cōsensum de re ⁊ pretio. Distingue quibus verbis
vtantur contrahentes vt habes in gl.que incipit vt quia roga-
uit venditorem. ¶ Oppo.de.l.de die.ĩ.de pactis dot. Et solu.vt
glo. ¶ Expedita dicta glo.expediamus aliam glossam magnā
a que incipit imo videtur. Et opp.quod pactum a pacto ipso iu-
9 re tollatur†,vt.ĩ.de solutio.l.stichum.§.naturalis. Huius timo
re sunt hic quatuor lecture secundum glo. Prima Yr.quod hic
erat sola naturalis:⁊ ideo tolli non pōt. Sed in contrario erat
naturalis mixta ciuili,⁊ ex eius societate corruptionē contra-
hit.modicum enim frumenti totam massam corrumpit.hec ver
ba habentur ad corinthios.v.c.et dixi in alphabeto dictiōe mo
dicum. Hanc reprobat glo.per.l.ĩ.de iureiurando.l.fina.primo
responso.vbi erat sola naturalis.et tamen dicitur ipso iure tol-
li per iuramentum. Preterea si tolleretur naturalis propter de
bilitationem seu corruptionem ciuilis:ergo ⁊ ipsa ciuilis debe
ret tolli ipso iure que debilitat naturalem.quod tamen non est
verum imo solum eliditur.pro Yr.facit quod naturalis posses-
sio sola non perditur per egressum defuncto sed iuncta ciuili sic
vt.ĩ.de vi ⁊ vi armata.l.iij.§.vnde vi interdictum. Alij dicunt
econtra,scilicet quod hic erat naturalis iuncta ciuili.⁊ dicunt
vnam solam esse obligationem in substantia.quod verum est,li
cet glo.hic dicat contrarium secundum ea que dixi.š.de iusti.et
iure.l.ex hoc iure. Unde dicunt quod cum naturalis roboretur
a ciuili sibi coniuncta non potest tolli ipso iure:quia sic et ciui-
lis sibi iuncta tolleretur qđ esse nō pōt:quia ciuilis non tollitur
sed elidit̃ vt p̄dixi.⁊ ita loquit̃ hic. Sed si esset sola naturalis tũc
ipso iure tolleret̃ vt in cōtrario. Hanc etiā reprobat glo. per.ð.
l.vlti.ĩ.de iureiur.vbi videt̃ ꝙ naturalis iuncta ciuili ipso iure
tollat̃. Sed salua pace gl.lex illa hoc nō clare probat.s.quod ci-
uilis ⁊ naturalis essent ibi simul iuncte.naȝ possibile est qđ pu-
pillus erat ibi soluȝ naturaliter obligatus,vt.ĩ.de noua.l.j. Et
hoc innuit ibi litera dum dicit ꝙ pupillꝰ dicebat se obligatum
sine tutore.preterea ibi loquit̃ in mutuo vbi orit̃ sola naturalis

sine ciuili vt statim dicā. Unde licet hec solutio reprobetur per
glo.pōt satis tolerari ẜm Jaco.de rauē.licet sequens solutio cla
rior sit ⁊ cōiter approbetur. ¶ Unde alij vt Azo dicũt ꝙ in cō-
trario loquit̃ de pacto obligatorio tollēdo per liberatoriuȝ.nā
tunc bene tollitur ipso iure vt ibi. Hic autē loquitur ecōtra.s.đ
pacto liberatorio de nō petendo tollēdo per pactũ obligatoriũ
de petēdo quod nō tollitur ipo iure vt hic:q2 fauorabilior est li
beratio q̃ obligatio,vt.l.arrianus.de acti.⁊ obli. ¶ Ray.dicit
ꝙ Azo bñ dicit in primo sȝ nō probat.l.q2.ð.l.vlt.de iureiur.lo
quitur vbi erat sola naturalis. Eiꝰ tñ opi.sic ꝓbat:lȝ naturalis
sit iuncta cum ciuili ciuilis pōt tolli sine naturali,vt.ĩ.de cōdit.
inde.l.iulianus.ergo ⁊ naturalis sine ciuili:q2 possunt separa-
ri.arg.ĩ.de dam.infec.l.si finita.§.ex hoc edicto. de app.l.si quis
separatim.⁊ de mino.l.etiam.§.ex causa. In eo tamē qđ dt Azo
10 † qđ pactũ de nō petēdo tollit naturalē ipo iure. ¶ Cōtrariũ te-
nent Odof.⁊ Gul.q2 pactũ de nō petēdo opponit̃ petitioni de-
biti nō obligationi q2 nihil habēt cōmune petitio et obligatio.
facit qđ no.š.de eden.l.j.in prin. ¶ Unde cōcludunt ꝙ pactum
liberatorium bene tollit naturalē ipso iure,vt in.§.naturalis.et
l.vlt.de iureiur.sed pactũ de nō petēdo non tollit naturalem sed
elidit ciuilē. Et est casus ꝓ ista opi.inst.de replica.in princ.lȝ gl.
aliter ibi exponat. ¶ Sed cōtra hāc opi.oppo.de.§.sed si stipu-
latus.ĩ.ea.l. Sed rñdeo qđ tollit̃ ꝑ exceptionē non ipso iure.al's
ille.§.inferet.dũ dicit totũ qđ etiā obligatio ciuilis tolleret̃ ꝑ pa
ctũ de nō petēdo ipso iure qđ est falsum vt hic ptȝ ⁊ dicto prin.
insti.de replica.⁊ hoc est verũ de iure. Sed repugnat communis
opinio Ray.⁊ vide de ista materia replicationis qđ not.ꝑ Joā.
an.extra de excep.c.a nobis.qđ habes in libro magno q̄onum
disputatarũ.q.cj. ¶ Sed cōtra hoc instat̃ ꝙ etiā in pacto de nō
petēdo sit obligatio.s.naturalis qua qs obligat̃ nō petere,vt.C.
de trans.l.vbi. Sol.lȝ sit obligatio tñ eiꝰ effectus est liberatoriꝰ.
Nec mirum si dicamus obligationē liberatoriā: q2 et libertas
dicit̃ seruitus.ĩ.de serui.vrb.pred.l.j. Cum igit̃ eius effectus sit li
beratorius nō tollitur ipo iure. Vel lȝ in pacto de nō petēdo sit
obligatio tñ etiā hȝ alios effectꝰ.s.q2 ꝓducit exceptionē ⁊ elidit
ciuilē.vñ lȝ obligatio q̃ est in eo tollat̃:tñ alij effectꝰ q sunt ipso
iure nō tollunt̃. ¶ Alij vt Ray.dicũt tolli ipso iure.s.exceptio-
nē vel replicationē. Silr̃ expositio.ĩ.de sol.l.qui decē.ij.rñso.de
col.bo.l.p̄tor.§.pe.⁊ si cer.pe.l.lecta peñ.rñ.sed hāc reprobat gl.
ꝙ istud nō est ꝓprie tollere sed elidere. ¶ Et hoc facit ad vnam
questionē de facto de qua.ĩ.subijciam.⁊ he sunt solu.gl. ¶ Alij
tñ extra glo.dicũt ⁊ hec sol.videtur cōcordare cũ solutione G.
de cug.de qua.š.dixi.qđ hic vltimũ pactum de petēdo pro tāto
non tollit primũ de non petēdo:q2 ad hoc nō ordinat̃ sed soluȝ
ad hoc ne petatur.⁊ ideo ipso iure non tollitur.vel dic vt dixi in
precedenti cōtrario. ¶ Oppo.etiam glos.ad solutionē Azo.in
quantũ cōcedit ex pacto de nō petendo aliquē obligare natura
liter nō petere de.l.si pater.§.que debitore.ĩ.de iur.dot. Sed sol.
vt ibi no.⁊ de hoc latius.ĩ.dicetur. ¶ Do.autē Jaco.de ra.cir-
11 ca solutionē.ð.§.naturalis altius exordit̃.⁊ querit† an vbicũqȝ
ex cōtractu agi pōt efficaciter oriatur duplex obligatio,scȝ ciui
lis ⁊ naturalis. Et gl.sentit qđ sic.ĩ.eo.ver.idē dicemus. Sȝ con
tra hoc est.ĩ.de fideiuss.l.fideiussor.§.fideiussor. Et qđ sit vna tā-
tum facit iste.§.dicto ver.idem dicemus.dum dicit totam obli-
gationem.licet glo.exponat totam,id est omnē. Similis exposi-
tio habetur.C.de lib.prete.l.maximum vitiũ.vbi exponitur to-
tos.id est omnes. ¶ Sed ipse Jaco.distinguit aut querit̃ de cō a
tractibus iurisgentiuȝ quales sunt quasi omnes cōtractus,vt
š.de iust.⁊ iur.l.ex hoc iure.aut de cōtractibus iuris ciuilis. Si
de cōtractibꝰ iurisgētiũ dicit qđ ex eis orit̃ sola naturalis obli-
gatio que est efficax ad agendũ sine aliquo ciuili cũ illi contra-
ctus inducti fuerint ante ius ciuile nā iusgentiũ fuit anteq̃ ius
ciuile,vt inst.de rer.di.§.singulorũ. ¶ Unde dicere ꝙ illi cōtra-
ctus inducti ante ius ciuile essent tales qđ ex eis agi non posset
ridiculum esset.⁊ dicere ꝙ in eis esset ciuilis obligatio qñ intro
ducti fuerũt hoc est impossibile q2 nōdũ erat ius ciuile. ¶ Un-
de aliqui dicere voluerũt ꝙ ex ipsis cōtractibus iuregētiũ oriũ-
tur due naturales.nam si contrahuntur consensu ex hoc cōsen
su oritur vna naturalis:q2 ex omni pacto orit̃ naturalis inquā
tũ est pactũ,vt.š.eo.l.j. Alia naturalis oritur ex eo qđ assumunt
ꝓprium nomē cōtractꝰ.sicut vēditio ⁊ alij cōtractus nominati.
¶ Idē in contractibꝰ qui re ꝯtrahunt̃.nā ⁊ in illis est ꝯsensus
ex quo orit̃ vna.⁊ res ex qua orit̃ alia. Et ista secũda posset dici
ciuilis approbatiōe q2 ius ciuile tales cōtractus approbauit.
¶ Unde dicit lex:ciuiles sunt q̃ aut legibꝰ introducte sunt,aut
certe legibꝰ cōprobate,vt inst.de oblig.§.j.vnde in ꝯtractibus
iurisgentiũ ius ciuile nō addidit nisi approbationē.nā sic erant
efficaces iurisgētiũ.sicut ⁊ modo. ¶ Si aũt q̄rat̃ de ꝯtractibus
inductis a iure ciuili qui notant̃ in glo.ð.l.ex hoc iure.tunc di-
stinguit,aut obligatio quaȝ dicimꝰ iuris ciuilis est talis q̃ etiā

a ¶ Pactum. Ad de ꝙ pactũ de nō petēdo tollitur ꝑ pactum de petendo vi replicatiōis ita Bar.

a ¶ Pactum. adde
qd pactū de non
petendo debitū
liquidū nō vꝫ ni⸗
si sit insinuatū si
est de magna sum
ma not.in.l. con⸗
tra iuris.§.fi.⁊ ibi
Bart.⁊ Pau.de
ca.ff.de pac.An⸗
ge.in.l.tale eo no.
in.l.tutor.in pn̄c.
ff.de iureiur.Ale.
in.l.si qs obliga⸗
tione.de regu.iu.
Bal.in.l.illd.iij.
col.vers.ij.q̄rit.C.
de sacrosan.eccle.
Ange.in.l.nesen⸗
ni⁹.§.seruo.in fi.
ad legē falc.⁊ ple⸗
nius per Alex.in
l.si mulier.de con
di.ob cau.Bald.
i.l.j.C.de bo.ma.

si ius ciuile nō esset obligaret naturaliter vt in stipu.aut talis q̄
non obligaret naturaliter vt pactū nudū cui aliq̄d dat efficaciā
ius ciuile in casibus specialibus in quib⁹ dicimus ex pacto nu
do actionē nasci qui not.s.eo.l.iurisgen.§.quinimo. Primo ca
su q: ius ciuile addidit ciuile vinculū vt in stipulatione que hꝫ
vinculū naturale ⁊ ciuile vt ꝓbat.j.de condi.inde.l.si fideiussor.
in fi.in his dicit oriri duplicē obligationē.s.naturalē ⁊ ciuilem:
naturalē p cōsensum.ciuilē p solēnitatē.Et in his dicit ꝙ subla
ta naturali ipso iure nō pōt remanere ciuilis:q: ius ciuile fun⸗
dauit se sup naturali obligatiōe adijciēdo vinculū ciuile. vnde
si tollat ipso iure naturalis q̄ est principalis impossibile esset re
manere ciuilē q̄ est accessoria,vt.j.de excep.rei iud.l.egi.in fin.Et
ideo voluerūt qdā dicere ꝙ vbi est naturalis ⁊ ciuilis simul nō
pōt naturalis tolli p pactū ipso iure:q: sic oporteret tolli ciuilē.
sed vbi est naturalis sola,tūc tolli pōt sꝫ dici pōt qd etiā si simul
coniūcte sint possit naturalis tolli p pactū:vt ecce in stipulatio
ne sunt duo cōsensus ⁊ solēnitas verborū.ꝯsensus inducit na⸗
turalē ⁊ ciuilē inducit ꝯsensus ⁊ solēnitas verborū vn̄ ꝯsensus
operat ad naturalē ⁊ ciuilē,vt.s.eo.l.j.§.adeo.Ex quo ergo pa⸗
ctū de nō petēdo tollit ꝯsensum videt tollere vtrāq₃ naturalem
⁊ ciuilē.Dicēdū ꝙ lꝫ tollat remanet tn̄ effect⁹ preteriti ꝯsensus.
ex quo fuit introducta ciuilis ⁊ reliquie prioris cōtract⁹ multū
operant.s.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.patre.⁊ de leg.ij.cum
fili⁹.§.heres.illa aūt q̄ solo cōsensu ꝯtrahebat.s.naturalis tol⸗
lit p pactū de nō petēdo.illa aūt q̄ ꝯtrahebat cōsensu ⁊ solēni⸗
tate verborū cū sit fortior non tollitur nisi interueniat eadē solē
nitas in dissoluendo q̄ fuit in contrahendo.scꝫ consensus ⁊ ver
borū solēnitas vt res eo genere vinculi dissoluatur quo contra
cta fuit,vt.j.de regu.iur.l.nihil tam naturale.et secundum hoc
videtur quod in omnibus contractibus iuregentiū tollat ipso
iure omnis obligatio per pactū de non petendo. ¶ Sed contra
hoc est lex expressa que loquitur in contractu iurisgentiū qui re
contrahuntur ⁊ tamen non dicit tolli obligationē ipso iure sed
ope exceptionis,vt.j.de acceptila.l. si acceptilatum. ¶ Ad hoc
12 dicit vt dictum est qd in contractibus iurisgentium † nō oritur
nisi vna obligatio naturalis cū dicis per pactū de non petendo
tollit naturalis ergo ⁊c.distingue:de iuregētiū erant multe spe
cies obligationū naturaliū:q: quedā erant efficaces ad agēdū
quedā non. ¶ Unde si querat de naturali inefficaci ad agēdū,
dic qd tollitur ipso iure per pactuꝫ. Si de efficaci distingue:aut
est naturalis efficax solo consensu.⁊ talis solo cōsensu cōtrario
tollitur ipso iure p pactū,vt.j.eo.l.ab emptore.Si vero sit natu
ralis cōtracta alio modo ꝙ̄ solo cōsensu sicut illa q̄ contrahit
re vt in mutuo tūc nō tollit ipso iure p pactū.⁊ sic intelligit.j.de
solu.l.stichū.§.naturalis.s.ꝙ loquat de illis obligationib⁹ siue
ꝯtractib⁹ q solo cōsensu cōtrahuntur.⁊ hoc indicat ibi litera si
recte inspiciatur dū dicit:q: vinculū equitatis. quod expone.s.
cōsensus quo solo sustinebat cōuētiōis id est pacti eqtate dissol
uitur.Sed da exemplū de naturali inefficaci que tollatur ipso
iure per pactū.pupillus sine tutore ꝓmittit per stipulationē vel
mutuū cōtrahit factū est sibi pactū de nō petēdo nunquid tolli
tur obligatio ipso iure re vel verbis cōtracta.certe sic:q: natura
lis erat inefficax.⁊ sic loquitur.j.de iureiur.l.fi.Et si arguis q̄n
hoc vbi re cōtrahitur vt in mutuo.Dic qd solo ꝯsensu ꝯtrahit
obligatio naturalis per pupillum siue re siue verbis ꝯtrahat.⁊
in hoc casu non refert re vel verbis contrahat:quia solus con⸗
sensus est qui inducit illam naturalem qua obligatur pupill⁹.
⁊ sic intelligatur.j.de nouatio.l.j. ¶ Unum etiā adijcit qd vna
obligatio inducitur a iure ciuili que alias nulla esset nisi ius ci⸗
uile foret,scilicet conditio ex lege,vbi est tantum ciuile vinculū,
vt.j.de conditio.ex lege.l.j. ¶ Sed forte dici posset quod ⁊ ibi est
vinculum naturale quod oritur ex expresso vel tacito consensu
populi condentis legem vel consentientis et potestatem trans⸗
ferentis in principem vel alios condendi legem. ¶ His p̄missis
exponit illa verba:quia in stipulationibus ius continetur ⁊c.vt
s.dixi.⁊ aliquid tangam in suppletionibus glo.Et de ista obli⸗
gatione naturali ⁊ quod sit vna obligatio tantum scilicet natu
ralis lꝫ possit dici ciuilis approbatiōe satis dixi.s.de iusti.⁊ iur.
l.ex hoc iure.ver.itē oppo.qd tot sint ⁊ vers.sequētibus. ¶ Pe⸗
13 trus aūt sic dicit:si querit an pactum † tollat naturalem obliga
tionem distingue:aut loquimur de naturali que nascitur ex pa⸗
ctione liberatoria:⁊ illa nō tollitur vt hic.aut de illa que oritur
ex cōuentiōe obligatoria.⁊ illa que nitit adminiculo solius con
sensus ⁊ pacti tolli pōt,vt cū quis ꝓmittit per stipulationem ex
solo cōsensu nascitur naturalis.ex solēnitate verborū ciuilis si
quis vēdit rem ⁊ non tradit tunc tollit obligatio naturalis per
pactū ipso iure,vt.d.l.stichū.§.naturalis.de solutio.aut nititur
alio adminiculo puta rei interuentu.vel si vēdo ⁊ trado vel mu
tuo tunc ꝓpter interuentū rei non tollitur naturalis,vt.j.eod.l.
ab emptiōe.⁊ de reg.iur.l.nihil tam naturale.per pactuꝫ tamen

queritur exceptio. ¶ Sed cōtra hoc videt expresse.j.de iureiur.
l.fi.in prin.vbi res interuenerat q: mutuū:⁊ tn̄ tollitur ipso iure.
Sed dic qd ibi erat naturalis inefficax ab initio.⁊ ideo tollitur
sed contra hoc est q: glo.l.illā intelligit in pupillo qui etiā au⸗
thoritate tutoris mutuū receperat ⁊ sic erat inefficax.Unde di⸗
cit qd ibi nō dicit tollitur obligatio sed dicit tollet in futurū.qd
exponit scꝫ p exceptionē oppositā in iudicio.nō eñ ibi dt ꝙ ipso
iure.⁊ pro hoc facit.j.de cōpensa.l.quecūq₃.⁊.j.de sol.l.pupill⁹.
¶ Modo reuertor ad expeditionē totalem glo. ¶ Et quero qd
14 operetur primū † pactum[a] de non petendo,dicit glo. quod qua⸗
a tuor.Primo enim tollit naturalē precedētē elidit ciuilē produ⸗
cit exceptionē.⁊ obligat paciscentē naturaliter nō petere ad in⸗
star acceptilationis,vt.C.de transa.l.vbi pactū.Et dicit Pe.esse
casuꝫ.C.eo.l.cū postea.licet glo.eam aliter exponat ⁊ intelligat.
⁊ licet ex ista naturali agi nō possit:ꝓdest tamen ad compensa⸗
tionē.j.de cōpensa.l.etiā.⁊ ꝙ obliget paciscentē naturaliter ad
non petendū sic ꝓbatur sicut stipulatio facta de nō petēdo obli
garet naturaliter ⁊ ciuiliter nō petere sic pactum dꝫ naturaliter
obligare.⁊ qd dicit aliquis naturaliter obligari nō delinquere
insti.de obliga.que ex delicto nascun.in prin. ¶ Itē ille contra
quē cōpetit exceptio dici pōt obligatus.nam sicut actio hꝫ ma⸗
trē obliga.sic ⁊ exceptio q: sua nititur equitate.j.de vaca.mu.l.j.
⁊ de doli exc.l.q: de equitate.Iaco.bu.dicit qd miratur de duo⸗
bus primis effectibus:q: ad hoc non ordinatur pactum.Et gl.
tenet qd exceptio velle.nō tollit aliquā obligationem:ideo quia
ad hoc non ordinat:ita ⁊ in pacto de nō petēdo q: nō ordinat
sed solū ad excipiendū,vt.j.ad velleia.l.ij.Idē in macedoñ.vt.j.
ad macedo.l.j.⁊ ibi in glo.⁊.l.q: naturalis.si ergo ille exceptio⸗
nes nō tollūt obligationē,q: ad hoc nō ordinant:ita erit in pa
cto de nō petendo:q: nō ordinat ad obligationē tollendaꝫ.sed
ad petitionē impediendā,nō videt ꝙ tollat obligationē:q: dis⸗
positū ordinate ad vnum nō dꝫ aliud operari,vt.j.si serui.ven.
l.sicuti.§.sed si queratur.de act.⁊ ob.l.obligationum substātia.
⁊ si cer.pet.l.nō omnis.in prin. ¶ Unde bene concedit qd exce⸗
ptionem inducat,vt inst.de excep.§.preterea.⁊ obliget paciscen
tem naturaliter non petere:q: ad hoc bn̄ ordinat. sed qd tollat
naturalē ⁊ elidat ciuilē hoc non cōcedit:q: ad hoc nō ordinat.
⁊ hic eadē glo.videt dicere cōtra seipsam in proxima questione.
¶ Quero ergo posito qd sit verū qd tollat naturalē ⁊ elidat ci⸗
15 uilē,† qd opet scdꝫ pactū de petēdo.dicūt qdā ꝙ ꝓducit natura
lē obligationē q̄ iūgit cū prima ciuili:⁊ sic agitur cū effectu.alij
dicūt qd resuscitatur prima naturalis que erat extincta. ¶ Gl.
hoc impugnat dicēs qd ad hoc nō ordinat pactum de petendo
imo soluꝫ ad exceptionē impediēdā que obstabat actioni.et per
hoc glo.sibi videt contradicere vt p̄dixi.et hoc not.glo.j.ea.l.ab
emptione.in vlti.glo.Et ideo nō videtur posse sustineri gloss.in
eo qd dicit pactū de nō petēdo tollere naturalē obligationē,ni⸗
si dicas ꝙ lꝫ ad hoc nō ordinetur principaliter.ordinatur tamē
ex cōsequētia,quasi videat ille qui vult nō petere tollere illud p
quod ad petitionem venit,vt.j.de acqui.here.l.pro herede.Sed
si fm pactum de petendo non inducit naturalem nec resuscitat
amissam,quomodo potest agi ex sola ciuili? Responde vt glo.
q: ciuilis sola ab initio actionē non producit,sed ꝓductam bn̄
conseruat.q̄n ergo formabitur libellus q̄n factū est pactuꝫ de
nō petendo,⁊ postea de petendo:an debeat fieri mētio omnium
pactorum?certe non fm opi.glo. ¶ Sed qui tenent primā opin.
scilicet ꝙ fm pactum de petendo ꝓducat naturaleꝫ ⁊ iungatur
cum ciuili:oporteret omniū pactorum fieri mentionem cuꝫ hoc
vltimū esset causa agendi. ¶ Itē quid si fiat tertium pactum de
non petendo? Responde vt glo.nūquid tolletur ipso iure pre⸗
cedens de petēdo? videtur ꝙ sic cum inducat liberationē.⁊ si tu
agas ex primo ego excipiam de secūdo.⁊ si tu replices de tertio
ego duplicabo de quarto fm Iac.de rauē.⁊ Cyn.qui hoc tenet
16 C.eo.l.pacta que contra leges. ¶ Sed nunquid stipulatio † se⸗
quens de petendo tollat ipso iure pactum precedens de non pe⸗
tēdo? Dicit qd nō:q: vn⁹ de effectibus pacti de non petendo est
liberatio per quam extincta est obligatio que postea non resur⸗
git,vt.j.de solu.l.qui res.§.aream.Domi.autē Odof.C.eo.l.pa
cta nouissima.vbi tractat de ista materia dicit qd salua pace assi
gnantium predictū contrarium de.l.stichum.§.naturalis.de so
lu.quod signari nō debuit nec est cōtra.nam iste.§.fm eñ nō di⸗
cit qd naturalis obligatio nō tollatur per pactū de non petēdo
sed dicit qd si feci tibi pactū de nō petendo postea facimus pa⸗
ctum de petēdo qd scdm pactū de petēdo non tollit primum de
nō petendo ipso iure sꝫ replicationis ope:q: ista pacta sunt cō⸗
traria.⁊ ideo vltimū derogat primo.pactū autēꝫ primū de non
petendo bene tollit ipso iure naturalē obligationē.⁊ ita loquit
dictus.§.naturalis q signat pro cōtrario sed non est fm euꝫ vt
predixi. ¶ Sed forte Io.⁊ Azo qui signauerūt dictum contra⸗
17 rium voluerūt signare hoc modo.† Primū pactum de nō peten
do tria

do tria operaṫ ſm eos. nã ipſo iure tollit naturalē, elidit ciuileʒ
⁊ obligat naturaliter paciſcentē nõ petere. De primo probatur
d. §. naturalis, de ſecũdo inſtit. de excep. §. quedã. de tertio. C. de
tranſac. l. vbi pactum. Unde eodē modo videreṫ ꝙ tertiũ pactũ
de petēdo deberet naturalē obligationē inductã per pactum de
non petēdo tollere ipſo iure. ⁊ hoc modo ꝓcedit contrarium ſm
eos. Et ſolutiones hic ſignate in glo. ſ. qd primum de nõ petēdo
ideo tollit naturalē ipſo iure q2 eſt ad liberandũ ⁊ ſic fauorabile
aliud nõ. de petēdo fit ad obligandũ ⁊ ſic ad odiũ. ¶ Ipſe aũt
do. Odof. reprobando opi. Jo. ⁊ Azo dicit ꝙ pactũ de nõ petē
do nullã naturalē obligationē inducit qua paciſcēs obligeṫ nõ
petere. nã cum tale pactũ fiat ſolum ad liberandũ abſurdum eſt
dicere ꝙ obligationem inducat ⁊ ſic pariat effectus contrarios
liberationem ⁊ obligationē, vt. ĩ. de condi. inde. l. cum is. §. fin. ⁊
de ſol. l. qui hoīem. ¶ Itē q2 videtur tex. qd tale pactũ nullã na-
turalem obligationē inducat. ĩ. de iur. do. l. ſi pater. §. j. ¶ Sed
illi rñdēt Jo. ⁊ Azo. nõ obligaṫ ſcʒ ciuiliter ſed naturaliter am
plius nõ petere ſicut ibi in glo. no. ¶ Ad aliud qd dicit Odoff.
qd idē pactũ nõ poteſt eſſe immediata cã liberationis ⁊ obliga-
tionis, rñdent verum eſſe qñ effectus eſſent contrarij. Ubi autē
tendunt ad idem ſicut hic vcʒ ꝙ creditor obligetur naturaliter
nõ petere a debitore ⁊ ꝙ ipſe debitor libereṫ ſecus eſt. ¶ Itē ibi
loquitur in eadē perſona hic in diuerſis. nã hic pactũ liberat de
bitorem ⁊ obligat creditorē non petere. ⁊ lʒ principaliter fiat ad
liberãdũ tñ in conſequentiã inducit naturalē obligationem ad
non petendum que tendit ad eundē effectum. ⁊ vbi duo propter
vnum ibi vnum tantum, vt. ĩ. de euic. l. qui libertatis. §. ſeruus.
¶ Circa vires aũt vltimi pacti de petendo diſcrepant ſm Odo.
18 Jo. ⁊ Azo. ¶ Jo. enim † dicit ipſum pactũ de petendo tria ope-
rari. Primo q2 naturalē oblig. extinctam per pactum de nõ pe
tendo facit reſurgere, qd Azo negat. ¶ Iteʒ exceptioneʒ indu-
ctã per pactum de non petendo ope replicationis elidit. ¶ Itē
naturalē obligationē qua obligatus erat creditor nõ petere per
pactũ de non petendo ipſo iure tollit. ⁊ in his duobus vltimis
concordat Jo. ⁊ Azo. primum autē ſcʒ qd naturalē extinctã re-
ſurgere faciat negat Azo per. l. qui res. §. areã. ĩ. de ſol. Odoffr.
autē diſcordat ab eis quatenus dicunt obligationem naturalē
inductã per pactum de non petendo tolli ipſo iure q2 dicit qd ex
pacto de non petendo nulla naſcitur obligatio naturalis vt pre
dixi. vnde dicit vtrũqʒ pactum duo tantum operari vt predixi.
¶ Alij vltramontani de iſtis viribus pactorum de petendo et
non petendo varia ⁊ ſubtilia dicunt que cã breuitatis omitto.
Et q2 iſta materia lʒ ſit ſubtilis tñ in practica communiter ſta-
tur opi. glo. Ray. dicit qd pactum vltimũ de petendo hʒ tres vi
res q2 inducit replicationem, elidit exceptionem ⁊ adiuuat pri-
mã ciuilem eliſam per pactum de nõ petendo. ſed non reſuſcitat
primã naturalem ipſo iure extinctã per pactum de non petēdo:
item nec tollit naturalem inductã ad non petendum per ipſum
pactum de non petendo. ¶ Uel dic ſm vltramontanos ꝙ con-
trariuʒ procedit qñ ciuilis fuit ſola ſine naturali: hic aũt fuit cũ
naturali. vnde ꝓpter eius concomitantiã ⁊ reliquias eſt efficax
ad agendũ: nã reliquie multum operãtur. ſ. de his qui ſunt ſui
vel alie. iur. l. patre. Ratio eſt q2 verba iſtius pacti nõ ſunt obli
gatoria ſed executoria obligatiõis, vt ptʒ in. l. ſi decē cũ petiero.
de ver. ob. Nec ob. ſi dicas quare ergo pactuʒ de non petēdo in-
ducit naturalem ad non petendum, ⁊ iſtud de petēdo non indu
cit naturalem ad petendum? Reſpondeo vt. ſ. q2 illa naturalis
tendit ad effectum liberationis: hec ad effectuʒ obligatiõis que
eſt odioſa. preterea pactũ de petendo nõ fundatur in ſe ſʒ refert
ſe ad primum debitum validandum: ergo nullã nouã naturalē
inducit. arg. C. de rer. permu. l. ex placito. ⁊. ĩ. de noua. l. ſi ita fue-
ro. §. fi. ⁊. l. ſeq. pactum vero de non petendo nõ tendit ad aliqd
debitum validandum imo ad ipſum eligenduʒ. vnde ſuper ſua
equitate fundatur. ⁊ ſic inducit naturalē ad non petendũ, vt. ſ.
l. j. in prin. ⁊ ar. ĩ. de lib. ⁊ poſt. l. iij. §. fi. ⁊ qd ibi no. ¶ Itē quero
19 quot vires habeat ſm pactum † de non petendo facto poſt pri-
mum de petēdo. dic qd quatuor. primo inducit exceptionē. ſecũ-
do tollit replicationē. tertio coadiuuat exceptionem queſitã ex
primo. quarto obligat paciſcentem naturaliter non petere ſicut
⁊ primũ. ar. ĩ. de fideiuſ. l. heres a debitore. §. nõ eſt nouũ. nõ aũt
tollit primã naturalē q2 ſublata erat per primũ pactũ. nec aliaʒ
inductã per primũ pactũ de petēdo q2 illa nulla, vt. ſ. dixi. Ray.
¶ Unde tranſeo ad alia. vidimus enim. ſ. de viribus ipſorũ pa
ctorũ circa actiones perſonales: quid dicemus in actionibꝰ rea
libus? verbi gratia poſſides rem meaʒ, ⁊ ſic habeo contra te rei
ven. facio tibi pactũ de non petēdo: quid operabiṫ iſtud pactũ?
naturalem enim tollere nõ põt q2 nullo iure obligatus eſt q te-
netur reali, vt inſti. de acti. §. j. vnde dic qd obligor naturaliter
20 non petere. ⁊ ſi agã excipies de pacto. ¶ Sed videtur † ꝙ tollat
rei ven. ipſo iure: q2 pactũ de nõ petendo gratis factum eſt do-
natio: ſed ex donatione ſecuta a patientia transfertur dñiuʒ, vt
inſt. de rer. diui. §. interdũ. dico ꝙ pactum de nõ petendo bñ eſt
donatio ⁊ gratia. ſed nõ eſt donatio rei quia hic ſcʒ de transfe-
rendo dñio rei non agiṫ in pacto de nõ petendo: ⁊ ideo non trãſ
fertur ſicut nec in tranſactione. nã ſi trãſigo in rei ven. remaneo
dñs. dico tñ qd cum extra donationē hodie oriatur efficax actio
vt. C. de don. l. ſi quis argentum. ex tali pacto cũ ſit donatio agi
poſſet qd nõ petatur ſm Ja. de ra. qd poteſt valere ⁊ vtile eſſe: q2
ſi contra pactũ de nõ petendo agas contra me nõ ſolum poſſuʒ
excipere ſed etiã agere poſſum ex ipſo pacto de nõ petendo ad o-
mne damnum: expenſas ⁊ intereſſe que ſuſtinui q2 cõtra pactũ
veniſti. ⁊ pro hoc bene. ĩ. de libe. lega. l. qd mihi. vbi legata libe-
ratione non ſoluʒ datur exceptio contra heredē ſed etiã actio vt
legatarium liberet. ⁊ ad hoc facit qd no. ⁊ dixi. ĩ. de iureiur. l. ſed
⁊ ſi poſſeſſori. ¶ Item querit ipſe Ja. eram debitor tuus in de-
cē: feciſti mihi pactum de non petendo. deinde elapſis. xxx. annis
fecimus pactum de petendo, ⁊ ſic tempore quo iam preſcripſerã
contra actionē tuã ſpatio. xxx. annoruʒ. nunquid ex iſto vltimo
pacto de petendo agere poteris contra me non obſtante preſcri
ptione? videtur qd nõ q2 due exceptiones mihi cõpetebãt. ſ. vna
pacti de nõ petēdo, ⁊ alia preſcriptiõis. vnde lʒ pactũ poſtea fa-
ctum de petendo tollat exceptionē pacti de nõ petendo nõ tamē
tollit exceptionē preſcriptionis. arg. ĩ. de ſer. vrb. pre. l. ſi domus.
21 ⁊ † q2 preſcribēs ſimilis eſt ſoluenti, vt. ĩ. de admi. tu. l. ſi pupillꝰ.
⁊ per ſolutionē tolliṫ oīs obligatio. inſt. qui. mod. tol. ob. in pñ.
⁊ actio ſublata ꝑ pactũ de petēdo nõ reſuſcitaṫ, vt. ĩ. ver. ſʒ ſi pa
ctum. Ipſe Ja. dicit cõtra ⁊ dicit qd contra debitorē poteſt agi
cũ effectu: q2 nõ eſt verũ qd exceptio preſcriptionis cõpeteret: q2
creditor agere nõ poterat obſtãte exceptione pacti de nõ petēdo
⁊ nõ poſſenti agere nõ currit ꝑſcriptio, vt. C. de ann. excep. l. j. in
fi. ⁊ pro hoc optime. ĩ. de do. cau. mor. l. qd debitori. ¶ Preterea
ſuppoſito ꝙ ꝑſcriptũ eſſet faciendo pactũ de petendo videtur re
mittere ⁊ tollere oēs exceptiones ⁊ defenſiones quas habebat
etiam preſcriptiõis ⁊ quamlibet aliam ex qua ſe tueri poſſet. ne
peterē ⁊ conſtituere ſe in priorem obligationē. Jac. de ra. Et nõ
ob. ratio in contrariuʒ de. l. ſi domus vbi qui habet duo iura re
mittendo vnũ nõ videtur remittere aliud. nã hic ex quo conſen-
ſit ꝙ petere poſſem videtur omne obſtaculũ remiſiſſe. argum. ĩ.
queãd. ſerui. amit. l. ſi ſtillicidiũ. ⁊ de ſerui. vrb. ꝓdio. l. ſi ſeruitus.
Gul. de cu. tʒ oppoſitũ, ⁊ dicit qd verũ eſt ꝙ pactũ de petendo
tollit exceptionē inductã ꝑ pactũ de nõ petēdo vbi actio nõ eſſet
ſublata per preſcriptionē. ſed in caſu ꝓpoſito eſt ſublata ꝑ pre-
ſcriptionem, vt. C. de anna. excep. l. j. ⁊. ij. ⁊ de preſcr. xxx. anno. l. ſi
cut in rem. ⁊ de peti. here. l. hereditatis petitio. Et q2 per preſcri-
ptionem tollitur ciuilis, vt. ĩ. de act. ⁊ ob. l. obligationum fere. §.
placet. no. in glo. ergo ⁊ actio que inducitur ex ciuili. ar. ĩ. de pe-
culio. l. queſitum. §. in dolo. et arg. ſ. eo. l. iuregentiuʒ. §. qnimo.
ver. puta poſt diuortium. ⁊ hic in verſi. ſed ſi pactum. ¶ Sed tu
dices per tale pactuʒ videtur agnouiſſe debitũ. ⁊ ſic per agnitio
nem debiti eſt interrupta ꝑſcriptio, vt. C. de preſcri. xxx. anno. l.
cum notiſſimi. §. ſed ſi quis. Dicit ipſe verum eſt quando nõ eſt
completa preſcriptio. Ubi autem eſt cõpleta ꝑ agnitionem nõ
interrumpatur, vt. ĩ. de ſol. l. qui hominē. §. ſi quis pro reo. ¶ Et
22 ad id qd diciṫ † nõ valenti agere nõ currit ꝑſcriptio. dicit verum
eſſe niſi ex facto ſuo impediatur agere: tunc enim bene currit
⁊ ita intelligit dictã. l. j. in fi. C. de anna. exce. Opi. Jac. ſequũtur
Odoff. ⁊ Cy. C. de pac. l. pacta nouiſſima. vbi de iſta materia no
tatur ꝑ hos ⁊ ꝑ Nico. in deciſi. ⁊ ibi dixi. ¶ Et ideʒ tenent ſi de-
bitori competebat exceptio pacti de nõ petendo ⁊ rei iudicate et
faciat pactũ de petēdo ꝙ videatur ambas remiſiſſe. ¶ Itē que-
rit ipſe Jaco. q2 iſte. §. loquitur in pactis expreſſis an idem ſit in
pactis tacitis. videtur qd non, vt. C. de remiſ. pign. l. ij. Nam et
in ademptione legatorum eſt differentia inter ademptionem ta
citam ⁊ expreſſaʒ: q2 ſi expreſſe nõ debetur ipſo iure. ſi tacite ope
exceptionis, vt. ĩ. de adi. leg. l. iij. in fi. ¶ Itē quid ſi primũ factuʒ
de nõ petēdo habebat in ſe verba derogatoria: verbi gratia fe-
ci pactũ de nõ petendo ⁊ dictũ fuit qd nũꝗ poſſet fieri pactũ de
petendo nunquid valebit ſi poſtea fiat pactũ de petēdo? videtur
qd nõ propter verba derogatoria ſicut dr in vltimis volũtati-
bus, vt. ĩ. de leg. j. l. ſi mihi ⁊ tibi. §. in legatis. ¶ In cõtrarium
videtur. C. eo. l. pacta nouiſſima. vbi de hoc dic qd ſcdm vʒ ſi in
eo facta eſt mentio de primo ſm qd dixi. ĩ. de leg. iij. l. ſi qs in pñ.
teſt. ⁊. C. de teſta. aut. hoc inter liberos. ¶ Quid ſi iurauerũt pa
23 ciſcētes † nõ venire contra pactũ de non petendo: nunquid vale
bit ſi fiat de petēdo? videtur ꝙ ſic. C. de tranſ. l. ſi diuerſa. dic vt
plene dixi. d. aut. hoc inter liberos. ¶ Quid ſi prior creditor qui
habebat obligata bona fecit debitori pactum de non petendo,
deinde faciunt pactum de petendo: quis erit potior in pignori-
bus debitoris? Et videtur ꝙ ſecundus ſit potior quia queſitum
eſt ſibi ius per pactum de non petendo quod ei inuito auferri

non potuit,vt.j.eo.l.fi.⁊.C.loca.l.si cū hermes.¶ In contrariū
est qꝛ per pactū de non petendo non fuit sublata obligatio ipo
iure sed solū elisa per exceptionē que postea tollitur per pactum
de petendo vt hic dicitur.Et pro hoc.j.qui po.in pig. ha.l.ij.et
l.si prior.⁊ qđ not.in Spe.de pac.§.vlti.ver.sed pone.⁊ versi.sed
nunquid.⁊ dixi.C.de his qui in priorū cre.lo.suc.l.j.in fi.¶ Itē
quere an ideꝫ in transactione vt si ab ea recedatur peti possit id
super quo transactū erat.dic qđ sic,vt.C.de trans.l.si diuersa.cū
ibi not.¶ Item potest colligere arg.ex isto.§.coniungendo tex.
cum glo.que incipit imo videtur accipiendo.Sol.R.ad.§.natu
ralis.de sol.l.stichum.ad questionem que fuit de facto Padue.
dñi de cararia habebant represalias contra mediolañ. venerūt
ambasiatores de mediolañ.⁊ impetrauerunt a consilio padua-
no qđ ille represalie suspenderentur vsqꝫ ad centum annos.di-
cebatur ꝙ talis suspensio non valebat qꝛ consilium non pote-
rat tollere statutum represaliarum quod erat in fauorem dicto-
rum de cararia nec ius eis quesitum.¶ Ex aduerso dicebatur
ꝙ non erat sublatum sed tantum elisum ad tempus.arg.huius
§.⁊.s.§.proxi.quia exceptio vel replicatio temporalis non dici-
tur tollere sed elidere vt hic.⁊ pro hoc.j.de condi.inde.l. sufficit.
24 ¶ †Et ꝙ sit dilatio vsqꝫ ad centum annos ⁊ non ablatio,vide
tur innuere.l.j.de vsufru.l.an vsufru.⁊ de vsufru.leg.l.si vsufru.
municipibus.⁊.C.de sacrosan.eccle.l.fin.¶ In contrarium vi-
detur quod dilatio sit solum vsqꝫ ad.xxx.ānos,vt no.C.de pac.
pigno.l.fin.Obtentum fuit qđ esset dilatio nō ablatio.sed si ex-
cederet centum annos esset ablatio.Richar.de hoc vide qđ no-
taui in simili.C.de precibus impe.offeren.l.quoties.circa finem.
¶ Posses etiam querere ad declarationē versiculi ideꝫ dicem⁹
qualiter in obligationibus que consensu contrahuntur pactū
renouet contractum vel informet.de quo dic vt notatur ⁊ dixi
s.eo.l.iurisgentium.§.adeo.¶ Ultimo collige argu.qđ colligit
25 glo.ex ver.quod in specie† de ecclesia que impetrauit rescriptum
quod sibi non curreret prescriptio nisi contraria.¶ Dicit ta-
men dominus Mar.silli.qđ glos.male inducit illud argumen.
quod hic loquitur de iure eliso ad quod per pactum potest redi
ri.Sed in questione gl.loquimur de iure totaliter extincto ⁊ cor
recto per iura noua ad quod rediri non potest per rescriptuꝫ,vt
C.de preci.impe.offe.l.rescripta.⁊ ideo dicit qđ rescriptum non
valeret nisi princeps diceret non obstante.l.vt eodem titu.de pre
cibus imper.offeren.l.quoties.pro domi.Marti.facit.j.de sol.
l.qui res.§.aream.¶ Attende tamen ꝙ hic est vna gloss.que in
cipit,scilicet incontinenti.que in sui princip.dicit qđ tunc vide-
tur fieri pactum incontinenti quando fit iuxta dationem dotis
quod verum est per.l.quoties.j.solu.matri.non tamen fuit hic
necesse ꝙ incontinenti fieret cum non tractetur de actione pro-
ducenda.sed de replicatione danda.Alia opi.glo.vera est vt di-
xi.s.eo.l.iurisgentium.§.quinimo.versi.vtputa. ¶ In glo.imo
videtur.ibi,totam massam corrūpit.hec verba sumpta sunt ad
corinthios.v.c.⁊ dixi in alphabeto dictione modicum. ¶ Ibi
l.fin.j.responso.Sed certe illa non ponit pro constāti qđ esset si-
mul naturalis ⁊ ciuilis vel non.Ibi,ipo iure scilicet exceptiōis.
Similis expositio.j.de sol.qui decem.secundo responso.de coll.
bono.l.pretor.§.penul.⁊ si cer.peta.l.lecta.penul.responso.Ibi,
qđ esse non potest scꝫ ꝙ ciuilis tollatur.Ibi vna in substantia.
scilicet ciuilis ⁊ naturalis.Ibi,id est omnem.Similis expositio
totos id est omnes.C.de libe.prete.l.maximum vitium.Ibi,sic
vt ibi scꝫ in.l.stichū.§.naturalis.Ibi, aliter amittit.si incipias
a corpore.Ibi,de iureiu.l.fi.sed certe.l.illa non dicit qđ natura-
lis esset iuncta ciuili,vt.s.dixi.Ibi,siue simplex sit id est sola na
turalis.Ibi,siue cum alia idest cum ciuili.Ibi,nō resuscitat ob
ligationem sublatam scꝫ naturalem ortam ex primo pacto de
petendo.nec tollit etiam ipso iure naturalem que est in pacto de
nō petendo qua creditor obligat nō petere vt statim dicet.Th.
Ibi,oriri obligationē qua quis obligat ad non petendū. Ibi,
de ser.vrb.pre.l.j.hic iunge ver.qui est.j.hac eadem glo.Itē pro
me Azo ⁊c.quia melius hic sonat.Ibi,naturaliter non petere.
Odof.in hoc contra,vt.s.dixi.Ibi,si stipulatio intercessisset ve
rum est obligatoria non liberatoria.Odoff.Uel dic liberatoria
de non petendo.nam per eam esset obligatus ciuiliter ⁊ natura
liter non petere.Ibi, noceat vinculum.sed dic liberatorium
sm Odoff.vt ⁊ ibi dixi.nō resuscitat qꝛ nec nata fuit sm Odof.
Jo.autē dicit resuscitari.Ibi,nec naturalem inducit obligatio
nem super debito principali.Gul.dicit ꝙ inducit naturalem:qꝛ
ibi est consensus duorum ex quo inducitur naturalis.Ibi ⁊ for
te naturalem tollit scilicet que erat in pacto de non petēdo qua
obligabatur naturaliter non petere.Gul.dicit qđ nō,licet con-
cedat ꝙ per pactū de nō petendo bene tollat naturalis:quia ad
istud directe tendit vt nō petat ⁊ sic tendit ad remissionem debi
ti.pactum aūt de petendo non inducitur ad tollendū naturaleꝫ
sed ad corroborandū primā obligationem:⁊ ideo non tollit na
turalē qꝛ sic totū pactū de nō petendo tolleretur.j.de aqua plu.
arc.l.sed interdū.⁊ qđ vi aut clā.l.sed origo.qđ tū negat iste tex.
¶ Et formabitur sic libellus sm eum.Ego contra te qꝛ teneris
mihi ad centum ex tali contractu.ille excipiet de pacto de nō pe-
tendo ⁊ ego replicabo de pacto de petendo.Unde non propone
tur replicatio donec proposita fuerit exceptio.ar.j.de dolo.l.cū
a te.⁊.C.de transac.l.sub pretextu.Gul.¶ Si quis autem vellet
26 dicere† ꝙ per pactū de petēdo tollatur naturalis ipso iure orta
ex pacto de nō petendo tunc cōcordaret.d.l.stichum.§.natura-
lis.j.de solu.Nec habebit locū glo.ista quantū ad hunc articu-
lū.Nec ob.qđ hic dr primū pactū de nō petendo non tolli p se-
cundum de petēdo:qꝛ vere in totū non tollitur.Sunt eñ in hoc
pacto de nō petēdo tria.s.naturalis obligatio ad nō petenduꝫ.
Itē tollit naturalē obligationē qua debitor tenebatur ⁊ elidit
ciuilē per exceptionē.Primum.s.naturalis obligatio qua obli
gatus erat nō petere tollit ipso iure per pactū de petendo.tertiū
id est exceptio inducta elidit ⁊ sic in hoc non tollitur sed elidit.
nec mirum qꝛ nec plus facit pactū de non petendo.tollit eñ na
turale vinculū ex primo cōtractu ortū.sed ciuilē obligationē q̄
est de iure ciuili nō tollit sed elidit.sic ⁊ pactū de petendo natura
le vinculū qđ est in pacto de nō petendo tollit:⁊ exceptionē q̄ est
a iure ciuili sicut ipsa actio non tollit sed elidit.¶ Ibi,in chyro-
grapho post bienniū,vt.C.de non nu.pe.l.ex cautione.⁊ inst.de
literarū oblig.in prin.Ibi,in re iudi.vt.j.de condi.inde.l. iulia-
nus.Ibi,nō pōt dici naturalis obligatio.pro defensione hui⁹
opin.bene facit.j.ad trebel.l.si heres institutus.in prin.⁊ de sol.
l.stichum.§.aliquando.Ibi,Jo.vero.hāc opi.Jo.sequit Odo.
hic ⁊.C.eo.l.pacta nouissima.Ex.vero opi.Azo.C.eo.l.pacta q̄
contra leges.Ibi,cum non ad hoc videtur fieri.hec ratio nō vi-
detur bona qꝛ sepe preter id qđ agitur ⁊c.vt.j.commo.l.si is c.
27 in fi.†⁊ iuramentum ad excip.factum prodest ad agendū,vt.j.
de iureiur.l.sed ⁊ si possessori.ij.responso,preterea hic interuenit
consensus vtriusqꝫ quo naturalis obligatio inducitur.¶ Un
de Tho.credit Jo.bene dixisse.Sed quācūqꝫ opi.teneas Joā.
vel Azo.sm Tho.⁊ Gul.vt dixi.s.in suppletione glo.que inci-
pit scꝫ que erat in pacto.qđ agitur ex sola ciuili que remāsit vn-
de in libello narrabit creditor solum antiquā obligationeꝫ nec
faciet mētionē de pactis de nō petendo ⁊ de petendo.Sed si exci
piatur de facto non petendo,replicabitur de vltimo facto de pe
tendo sicut hic dicitur.vnde iungitur naturalis cum ciuili quo
ad replicandum non quo ad agendum.⁊ hoc voluit etiaꝫ Jac.
de are.qui dicit ꝙ pactū vltimū de petendo obligat debitorē ad
non vtendum exceptione primi pacti de nō petendo sed nō obli
gat ad debitū.Uel forte Jo.dicere voluit qđ illa naturalis que
inducitur per vltimū pactū de petendo sit eadē cū prima.arg.j.
de ser.vrb.pre.l.seruitutes.§.si sublatum.Ad id aūt qđ dicitur
qđ ex ciuili sola nō agitur verū est que semper fuit sola.sꝫ aliqñ
habuit naturalē secū iunctā bene agitur ex ea sola.arg.j.de leg.
ij.l.cū filius.§.heres.Ibi,a sequēti non pōt.ar.j.de proc.l.licet.
§.ea obligatio.de ver.ob.l.eū qui ita.§.qui sibi.⁊ de sol.l.stichū
aut pamphilum.§.quesitum.In glo.s.aquilianam.al's incipit
factā animo nouandi.ibi,si dari.⁊.l.quibus.Ibi,per aliam sti-
pulationem,etiam secuta acceptilatione.In ea.glos.in fine.vel
posses dicere qđ in.l.vbi speciali ratione resurget actio semel ex
tincta,vt ⁊ al's.s.si ex noxa.cā aga.l.ij.ad fi.vel dic aliter vt in cō
trario not.In gloss.j.in opponendo.Ibi, alio iure ciuili vt hic.
hanc reprobat Jac.de are.per.l.nihil tam naturale.j.de reg.iu.
cum si.Ibi id est ciuilem obligationem.quod debet posse facere
ex quo tollit naturaleꝫ que est firmior ⁊ a iure naturali quod di
citur esse immutabile.Ibi,potest tū hec opin.hec est additio ni-
hil valens ⁊ obscurans tex.⁊ glo.Ibi,vt primo dixi scꝫ in prin.
huius glo.Ibi,inter presentes ⁊ incontinēti.quod verū est vbi
28 probatio fieret per testes secus si per instrumentum quia† tunc
omnia presumuntur solenniter acta,vt.s.eo.l.iurisgentium.§.
qđ fere.⁊ ibi no.⁊ dixi.⁊ de ver.ob.l.sciendum.Ibi,pro vinculo
vel obligatione que dicitur ius vincens.inst.de oblig.in prin.et
§.j.Ibi,omne pactum obligatorium in fi.⁊ sic hic dicit ꝙ pactū
liberatoriū ipso iure non tollitur per obligatorium.sed ecōtra
sic ⁊ vnū obligatoriū per aliud obligatoriū.⁊ ratio est fauor li-
berationis ⁊ odium obligationis.¶ Sed contra id qđ dicit gl.
29 †qđ pactū nō potest tolli per acceptilationē qꝛ est de iuregētiū.
sed stipu.sic videtur qđ nō cū quelibet sit iuris ciuilis.dic ꝙ rō
est qꝛ facilior est translatio ꝙ totius iuris peremptio.vnde hoc
non fit principaliter sed per quandā translationē,vt no.in glos.
j.de accept.l.an inutilis.§.fi.In gl.no.totā in fi.de hoc dic vt la
tius.s.dixi.In gl.primo sublato.in fi.scilicet que ponitur in gl.
j.de contrahen.emp.l.pacta.In gl.scilicet tertium.in fi.scꝫ i.d.l.
pacta.j.de cōtrahen.emp.In gl.j.informare.ibi,primo subla-
to sm glo.superiorem.Uel dic pōt id est possibile est.In glo.scꝫ
vt posterius.in fi.Uel dic vt in pristinū statū reducat.Jac.

1 ¶ Dolus futurus expresse non potest remitti sed tacite sic.
2 Remittens vindictā publicā per pactū nō prohibet accusare.
3 Remissio generalis in vltimis voluntatibus quare non porrigitur ad dolum.
4 Testator non potest tollere inducta in fauorem heredis.
5 Remittens actionem an videatur remisisse dolum futurum.
6 Pactū de nō agēdo actiōe depositi an īpediat rei vēdicationez.
7 Remittens iniuriam qui fuit percussus an possit agere actione iniuriarum.
8 Promittere quis non potest quod facere non potest.
9 Pactum ꝙ intrans vineam alteriꝰ possit pignorari an valeat.
10 Pactum de nō reducendo arbitramentum ad iudiciuz boni viri an valeat.
11 Quod non valet in genere non valet in specie.

a **Illud.** Dolus[a] futurus nō remittit̃ q2 est contra publicā vtilitatez vel dic expressa noceret non expressa
1 non noceret.†vel sic:dolus futurus expresse remitti non potest: tacite sic.h.d.vsq3 ad.§.ante omnia.¶ Et qd dicit nulla pactione dic id est nullo cōtractu adhibito fm Jaco.de are. ¶ Ibi,re ipsa.quasi dicat ipsa necessitate cū dolꝰ interueniat in hac actione depositi,vt.j.depositi.l.j.§.si seruū.ī fi.⁊.§.fi.¶ Ibi,ne de dolo agat.s.depositi.Ibi,qd pactū proderit.s.de nō agendo depositi.doloso.secus si rei vēdicatione agatur,vt.j.de rei vendicatione.l.nō solum.¶ In versiculo pacta que turpem causam cōtinent,vt ea per que quis inuitatur ad delinquendū,vt.j.de pactis.l.conuenire.⁊ optime concor.ad istū ver. extra de iureiurā.c.quemadmodm.versi.illud. cum ibi not.¶ Et dic remittendo vindictā publicā seruabitur tamen pactum ⁊ remissio quo ad
2 meum priuatum commodum vt ciuiliter agere nō possim.†sed accusare ad vindictam publicam possuz ⁊ hoc subijcit quatenꝰ publicā causam contingit.⁊ de hoc plene dixi.C.de transl.l.trāsigere.vltra princip.⁊ pro hoc.s̃.eo.l.iurisgentium.§.si paciscar.Ibi,a re priuata,id est a iure ⁊ cōmodo priuatoruz.⁊ fit ad lesionem reipublice.Jac.de are. Opp.de.l.aurelia.§.caius.j.de libe.leg.⁊.l.si quis rationes.Solu.fm Jaco.bu.in contractibus generalis remissio porrigitur ad dolū ꝓpter naturam verborum que sunt generalia ⁊ hoc si fiat remissio a sciente dolum esse cōmissum:al's secus,vt.j.eo tres fratres.Sed in vltima voluntate
3 generalis†remissio[b]non porrigitur ad dolum vt in contrarijs.
b Et rationem differentie dic vt dicetur.j.de nego.gest.l.pompo.⁊ quod not.C.de peculio eius qui libertatē meruit.l.vnica.licet quidā aliam rationem reddant.s.q2 legata relinquuntur ꝓpter meritum alicuius,vt.j.de lib.lega.l.creditor.§.caius.al's caio.s3 dolosus non meretur ex suo dolo.⁊ ideo non videtur sibi remitti dolꝰ tacite.l3 gñaliter sibi legetur liberatio nisi expresse remittat̃ vt in.ll.cōtrarijs.Sed in cōtractibꝰ bene fit pactū absq3 eo ꝙ p̃cesserit meritū.⁊ ideo si paciscor generaliter ne agam depositi videor tacite dolū remittere vt hic et.s̃.eo.l.iuregentiuz.§.s3 ⁊ si quis paciscatur.Gul.dicit idem esse in vltimis voluntatibus ⁊ contractibus.vnde dicit quod si in vltima voluntate liberem te ab actione depositi ꝙ videtur dolus remissus.et leges que dicunt ꝙ in vltima voluntate ex generali remissione nō videat̃ dolꝰ remissus,loquunt̃ in casibꝰ in qbꝰ venit leuis culpa vel leuissima quibus casibus cū liberatio possit satis operari.s.remissionem culpe non videt̃ dolus remissus.sed in actione depositi venit solum dolus ⁊ lata culpa que dolo equiparatur,vt j.depositi.l.ꝙ nerua.vnde cū aliud operari non possit operatur doli ⁊ late culpe remissionem.Pe.dicit ꝙ ille cuius negotia sunt administrata potest remittere dolū ⁊ culpam.sed testator tutori filij non.pro hoc.j.de libe.lega.l.aurelius.§. titius testamēto sed ibi spāle est in patre.⁊.l.aurelio.§.caius.intelligit in adulto qui legauit liberationē curatoribꝰ suis at testator nō posset tutoribus vel curatoribus filij dolū remittere.⁊ ita intelligatur.l.quidā decedens.de admi.tu.⁊ hoc colligitur ibi ex rōne tex.duz
4 dicit:nemo enim ius publicū remittere pōt.†⁊ q2 inducta in fauorem heredis nō pōt testator tollere,vt.C.vt in pos.leg.l. scire.⁊ q2 induceretur materia delinquēdi contra dictā.l. conuenire.j.de pac.dot.¶ Unde glo.cōiter tenēt qd per testatorem videatur facta remissio culpe ⁊ nō doli.de ista materia plene ⁊ subtiliter notaui.d.l.quidā decedens.j.de admini.tuto.Alij tamen dicunt qd considerari debēt verba ⁊ modi quibus fit remissio naz vt fit expresse dicendo remitto dolū si est de preterito valet,vt.j.l.pacta que turpē.⁊ hoc tam in contractibus q̃ in vltimis volūtatibus.nam in incertis nō certis locus est cōiecturis.In futuro nō valet tam in vltimis voluntatibus q̃ in contractibus q2 inuitaret ad delinquendum,vt.d.l.conuenire de pactis do.⁊ hunc casum reputo satis clarū.aut remissio fit per ista verba a te peti nolo vel actionē remitto.tunc si querat̃ an videat̃ remissus dolꝰ preteritus.in hoc etiā nō video rationē diuersitatis inter ꝯctus ⁊ vltimas volūtates.nā si in vltimis volūtatibus vr̃ remissus:multo fortius in contractibus.at in vltimis voluntatibus videt̃ remissus,vt.d.l.si quis rōnes.ij.rñ.de li.leg.ergo et in cōtractibus.qd puto verū in sciente dolū cōmissum secus in ignorāte,vt.s̃.dixi.⁊.j.subijciā.¶ Si antē q̄rat̃ an dolus futurus videat̃ remissus.quidaz ꝙ sic,vt hoc.§.⁊.d.l.si qs rōnes.in
5 fi.nā†remittēdo actionē vel petitionē.ex ꝯsequētia videt̃ remittere dolū ⁊ culpā:q2 ammō agi nō pōt illa actione.⁊ sic in remissione actiōis venit remissio rei principalis q̄ ex actione debet̃.si aūt ex hoc illa actio cōpeteret q̄ nō esset remissa tunc nō videretur remissus dolus futurus in actione nō remissa,vt.j.subijciā.⁊ sic potest intelligi iste.§.qñq3 nō venit in remissione act.remissio rei principalis.sed ꝑ se venit doli remissio sicut cū remittitur actio furti vel iniuriarū tūc nō videtur remissus dolus futurꝰ,vt.j.in versi.pacta que turpē.aliquādo fit remissio generalis administrationis vt cū testator dicit tutorē esse analogistā:⁊ tunc dolosa administratio nō videtur remissa,vt.d.l.quidā decedēs.de admi.tuto.Quandoq3 remissio fit per viam noue obligationis vt cū dico quicquid mihi debes remitto.⁊ si a te exigatur lego vel promitto tibi liberationem.⁊ tunc dicunt quidam ꝙ dolus etiam futurus videtur remissus ⁊ in vltima voluntate ⁊ cōtractu.Et hoc videtur tenere Dy.d.l.quidā decedens.l3 glos.et Jac.de are.ibi videantur sentire contrarium.Circa hoc tamen posset dici:aut remissio fit per ista verba quicquid a te exigetur per act̃.tutele tibi lego:tunc etiam dolo administrata videant̃ legata:q2 principalis res ⁊ actio videtur legata ex consequētia etiam dolose administrata.arg.huius.§.Si aūt legaretur solū dānū qd consequeret̃ propter tutelā:tūc fm Dy.idē.fm Ja.de are.videtur legatū solū dānū qd consequitur q2 aduocat̃ a negotijs suis,vt.d.l.quidā decedens l3 Pet.distinguat vtrum sit adultus cui debet̃.nā tunc videt̃ remittere dolose administrata preterita nō futura.Si vero sit pater eius tunc nō.⁊ ita intellige.d.l.quidā decedens.de admi.tuto.⁊ de lib.le.l. aurelio. §.caius.speciale tñ est in patre tutore,vt.j.eo.tit.l.aurelius.§.titius testamēto.per qd vr̃ in alijs esse cōtrariū nisi dolosa administratio preterita per adultū specialiter remitteret̃.Et idē dici potest in promissione facta inter viuos.si aūt fiat remissio gñalis dicēdo nolo qd tenearis reddere rationē:tunc nō extenditur ad dolum,vt.d.l.quidā decedens.⁊.j.eo.l.contra iuris.§.filius.de pecu.libe.⁊ que in frau.cre.l.si pater.In predictis tamen semp fm Ja.bu.distinguit̃ vtrū sciat dolū cōmissum vel ignoret,vt.d.l.tres fratres.j.eo.⁊ de inoffi.test.l.mater decedens. ¶ Querunt
6 doc.an ille qui fecit pactū†ꝙ nō ageret depositi possit agere rei ven.videt̃ ꝙ sic q2 cā videt̃ esse diuersa. actio ⁊ dispositio facta super vna actione nō infert in aliā,vt.j.de condi.fur.l.si pro fure.§.furti actio.⁊ pro hoc.j.§.primo ante oīa.j.ti.j.l.qui cum tutoribus.⁊ de iureiu.l.si actor.⁊.C.de transl.l.si de certa. ⁊ qd sint cause diuerse apparet q2 si ago depositi ago vt deponens et vt contra depositariū,vt.j.commo.l.ita vt si fur.⁊ depo.l.bona fides.quando autē ago rei vē.ago vt cōtra extraneū possessorem nō vt cōtra depositariū,vt.j.si qua.pau.fe.di.l.j.§.pe.⁊ ad exhi.l.de eo.§.fin.dicit Gul.qd in terminis nostri.§.vbi pactus fuit ne depositi ageret nō posset agi rei ven.q2 remittendo depositū videor remittere rem depositam.arg.j.de condi.ob cau.l.cū qs.⁊ qd ibi no.Si aūt diceret facio pactum ꝙ non agam actiōe depositi:tunc agere possem rei ven.q2 tunc videor me referre ad actionem tantum.Quando autem dico nō agaz depositi,vel nō petam rem depositā:tunc pactū respicit rē nō causam:⁊ ideo nō potest agi rei ven.nā ex eadem possessione dependet rei vendi.et depositi actio,vt.j.de rei ven.l.officium.Unde ex parte rei iste actiones sunt ex eodem facto ⁊ ex eodem fonte.vnde facto remisso videtur omnis actio remissa,vt.j.de iureiurā.l.si duo.§.idem iulia.⁊.l.duobus.§.exceptio.⁊ de duob.re.l.fi.⁊ pro hoc bene.j.de alee lusu ⁊ aleato.l.j.§.ꝙ autem. ¶ Itez q̄rit ipse.G.si me
7 violenter percussisti†⁊ tibi remisi[c]an possim agere iniuriarum:
c ⁊ videtur qd sic per.§.istum.in versi.pacta que turpem. ¶ Sed dic econtra q2 loquitur de remissione iniurie future non preterite.Sed certe imo videtur qd etiam super iniuria futura valeat pactum q2 volenti non fit iniuria.C.de transac.l.cum donationis.j.de iniur.l.j.§.vsq3 adeo.⁊ extra de reg. iur.c.scienti.lib.vj.cum ibi no.per Dy.⁊ alios.Dic qd si sum volens non possum agere pro iniuria priuata.sed si exposceret vindictam publicaz puta q2 amputasset manū vel aurē:tunc iudex nihilominus posset punire vt hoc.§.ver.item ne experiar.⁊ arg.j.de publica.l.licitatio.§.qd illicite.⁊ hoc ꝓbat ratio.d.§.vsq3 adeo.l.j.de iniur.

a ¶ Dolus.Adde Bar.hic ⁊ Spe.in ti.de arbi.§.vij.versi qd si expressum nisi forte sit sumptus in futurum q2 tūc remitti pōt.ita Pau.de ca.ibidē ⁊ no.in.l.aureliꝰ.§.caiꝰ.⁊ ibi Bar.ff.de lib.leg.⁊ in.l.si quis cū aliter.⁊ ibi Bart.de ver.ob.⁊ in.l.tres fratres.isto ti.⁊ in.l.quidam decedens.ff.de admi.tut.l.in commodato.ibi Bar.ff.commo.in prin.Bal.in.l.j.in fi.C.de vsufru.

b ¶ Remissio.Adde vnū no.ex quo dicto semel aurelijs ope Alexādri guibertei p̃ceptoris mei lucratus fui.xx.aureos allegādo ꝙ ī criminalibꝰ de iure cōi hz locū remissio ⁊ allegabā Ang.in aut̃.vt nulli iudi.§.si quis vero cōprehēsorū.Ol.ī cōsil.cxxiiij.no.in aut̃.qua in ꝓuincia.C.vbi de cri.agi opor.Bar.in l.cuz archimedorā.in pe.col.C.vt in pos.le.s3 Bal.in addi.ad Spec.in ti.de accu.vers.sed qd si offensus.dicit se nescire legē dicentem ꝙ in criminalibus fiat remissio s3 de consuetudine hodie nō fit Spe.vbi.s̃.§.nunc videamꝰ.Bal.in.l.ij.C.mā da.cū.l.fi.in prin.C.si a nō cōpe.iu.doct.in.c.j.de ra.Bal.in.c.j.de cōtro.feu.apd par.Car.in cle.ij.§.deniq3.ix.q.de re iu.tñ de cōsuetudine hodie nō fit ī delictis nisi inter subditos eidē imperio Bal.in.l.ij.ver.s3 nūqd.C.de ser.fu.no.in cle.pastoralis.de re iud.⁊ ibi Car.Bal.in.l.ij.de her.insti.idem Bal.ī.l.pe.xj.col.C.de exec.rei iud.Bar.⁊ Ale.in.l.stipulari.d sepul.vio.⁊ in.l.si cui.§.fi.de accu.Bal.in l.j.versi.sed Fede.de se.C.de her.insti.⁊ addo plus q̃ talis consuetudo per quam non dz fieri remissio non valeret si dlinq̄ns nō est in loco domicilij vel delicti al's sic.ita tz Panor.in.c.fi.in.xij.col.in fi.de fo.cōpeten.

c ¶ Remisi.Add Ang.in tra.malefi.⁊ post eū Masueriū ī praxi sua parlamētea in ti.de iniur.

8 ¶ Itē q₂ ꝓmittere† nō possum qđ facere nō possum.ꝫ.ad mace. l.filiū.⁊.C.de legi.tuto.l.fi.sed si hoc facerē mihi ipse punirer.vt ꝫ.de bonis eoꝝ q morte sibi cōsci.l.fi.ergo si ꝓmisero aliꝫ ⁊ ipse fecerit dꝫ puniri.de hoc satis dixi.d.l.transigere.C.de transact.

✠ Istud dubiū dictum in praxi habetur.

✠ ¶ Itē querit:tu intrabas cōtinue vineā meā cōueni inter me ⁊ te qđ si te ibi inuenirē possem impune te acriter verberare vel pi

9 gnorare† an valeat talis cōuētio.dicit qđ nō,ar.hu⁹.§.⁊.C.qñ li.vni.si iu.vin.de iudeis.l.nemo.⁊.ꝫ.ad legē aql.l. quintus. quo ad pignorādū vꝫ cōuētio valere q₂ qñ intras vineā meā obliga ris mihi iniuriarū.ꝫ.de ac.re.do.l.iiꝫ.⁊ de serui.rust.pred.l.diu⁹. Unde si fiat cōuētio ꝙ possim te pignorare pro eo in quo mihi teneris videꝫ valere,vt.C.de pig.ac.l.fi. Ipse aūt dicit ꝫ:q₂ ex ta li pignoratiōe dareꝫ occasio rixe in auꝫ.vt nō fiant pign.in prin. ⁊.§.fi.col.v. Ut ergo euiteꝫ causa rixe ⁊ delinquēdi tale pactum nō vꝫ.ar.huius.§.⁊.d.l.cōuenire.de pact.do. Et iura contraria loquūtur qñ res erat mihi obligata qđ nō ē in casu nostro. Uñ istud nō pertinet ad priuatū imo ad iudicem.C.de pign.l. nomi natorē.⁊ de dam.infect.l.iiꝫ.nam in his que iurisdictionis sunt cōsensus priuatorū nihil opatur.C.de iurisd.om. iud.l.priuatorum. Et pro hoc bene.ꝫ.de regu.iur.l.nō est singulis. ¶ Ultimo

10 allegatur.§.iste ad qōnem an valeat pactum† de non reducen do pronunciamentū arbitratoris ad arbitrium boni viri si fue rit iniquū.principiū huius.§.facit ꝙ pactū non valeat in secun do.responso.facit ꝙ valeat quasi tacite remittatur dolus. ⁊ hāc tenet hic Gul.de suza.⁊ q₂ appellatiōi future potest renūciari, C.de temp.app.l.fi.§.fi.Guid. ¶ Iac.but.⁊ cōiter omnes doct. tenent quod pactum non valeat quia nunꝙ petitur reduci nisi manifestam ⁊ dolosam iniquitatem contineat.ꝫ.pro socio.l.vn de si nerue.⁊ ideo paciscendo qđ nō reducatur videtur expresse dolus futurus remitti.⁊ ideo tenet vt in prin.hui⁹.§. Sꝫ si quis paciscatur ne agat depositi hoc refertur principaliter ad restitu tionem rei deposite,licet ex consequentia etiam dolus remittaꝫ: ⁊ ideo valet vt hic in secundo responso.⁊.ꝫ.eod.l. iuregentiū.§. sed si quis paciscatur. ¶ Non obstat quod dicitur posse renun ciari appellationi future.nam reductio ad arbitriū boni viri et appellatio non sunt ex toto similia.nam appellationi locus est etiam si sine dolo iudex inique pronunciet.puta per imperitiā, ⁊ etiam si nō sit manifesta iniquitas. ¶ Item iudices commu niter eliguntur magis industres quam arbitratores ⁊ iurāt iu ste ⁊ secundum leges iudicare.in auꝫ.iusiurandum quod presta tur ab his qui administrationem suscipiunt ⁊ habent iurisdi ctionem a principe vel a iure inuitis partibus.arbitratores au tem a partibus:⁊ ideo nō vꝫ pactum inducens eos ad delinquē dum.arg.ꝫ.sol.mat.l.alia.§.eleganter. De hoc satis not.p Dy. d.c.scienti.de reg.iur.lib.vj.per Galeotum in margarita de arbitris.⁊ in Spe.eo.tit.§.fi.ver.quid si cōpromissum est tanꝙ in arbitrū.⁊ dixi.d.l.vnde.⁊ si nerue.ꝫ.pro socio.qui satisd.cog.l.ar bitro.in fi.C.de arb.l.pen.⁊ super rubrica.⁊ plenissime.ꝫ.de verbo.ob.l.si quis arbitratu.⁊ per Inn.in.c.quintauallis.extra de

11 iureiur. ¶ Item not.qđ valet in genere† quod non valeret in specie extra de appella.c.iiꝫ. Et solue istud brocarduꝫ vt extra de officio ordinariꝫ.c.si sacerdos.in prima glo. ¶ In versicu. ante omnia. Sic continua dixit supra ꝙ si fiat pactum super interdi cto vnde vi non impeditur publica accusatio per eum vel aliū ante omnia enim ⁊c. Ia.de are.⁊ concordat.ꝫ.ti.proximo.l.iiꝫ.et qđ dicetur in alia re.dic oino alia ſm Odo.⁊ hic tollit cōtrariū ⁊.l.sepe.de re iud.in gl.alleg.nō facit ad istam materiam q₂ loqꝫ tur in sententia hic in pacto.

1 ¶ Negato toto quātitatiuo vꝫ negata,⁊ quelibet eius pars.

Si cū decem.

¶ Facit ꝙ si petebas a me.xx.⁊ iu raui me nō habere ⁊ habebā.xviiꝫ. ꝙ sim periurus q₂ in oratione negatiua maiori summe inest mi nor.vt hic patet.cōtrarium dici solet.nec ob.iste.§.q₂ in actu cō

1 uentionis locū hꝫ qđ† in toto quantitatiuo negato videꝫ nega ta quelibet eius pars vt hic.⁊ idem in iudiciꝫs vbi teneor aduer sarium certificare.vt.ꝫ.de exce.rei iud.l.si quis cum totū.in aliꝫs actibus secus vt in qōne ꝓposita.de hoc latius dixi.ꝫ.de reb.du biꝫs.l.si is qui ducenta.§.vtrū.ver.⁊ pro declaratiōe p̄dictoꝝ,

1 ¶ Pactū in vno tollit obligationem totius vbi duo sunt in obligatione alternatiua secus in obligatione generis.

2 Pactū de non petendo an tollat obligationem ipso iure.

3 Acceptilatio interposita super vna re an extendatur ad aliam.

4 Consequens qui vult videtur velle antecedens sine quo consequens esse non potest.

5 Pactum stipulatoris de re non eligenda quando valeat.

6 Mortuo homine in obligatione alternatiua potest solui pretiū mortui hominis.

Sed si stipulatus.

¶† Ubi duo sunt in obligatiōe alternatiua pactū de vno tollit obligationē totius. In obligatione vero generis secus.h.d.vsqꝫ ad.§.ita si pactus. ¶ Et diuide in duas partes: q₂ primo loquitur qñ duo erant in obligatiōe alternatiue vsqꝫ ibi,sed si generaliter. ibi erat homo in obligatione generis: ibi acceptilatione vtili in expresso ⁊ hoc tollit contrariū. Nec obst. ꝫ.de lib.leg.l.fi.vt ibi no. ¶ Ibi resoluitur id est ipso iure tolliꝫ. Ibi,totā id est omnē vt exposui.ꝫ.in.§.pact⁹. Ibi, submoueri p exceptionē nō ipso iure vt dixi in.§.pact⁹. ¶ Et videꝫ facere iste

2 §.cōtra opi.Gul.de cu.⁊ alioꝝ qui dicūt† ꝙ pactū de nō peten do non tollit obligationē.hic enim dicitur expresse qđ tollit de quo dixi.ꝫ.ea.l.§.pactus. Sed posses dicere qđ hic tollitur obli gatio.f.in effectu ope exceptiōis. Uel dic qđ tolliꝫ ex cōsequētia lꝫ pactū nō ordineꝫ principaliter ad obligationē tollendā vt di xi.d.§.pactus. ¶ Op.qđ petitione nō tollaꝫ obligatio,vt.C.de

3 fideiuss.l.liberū.sol.vt glo. ¶ Itē opp.qđ acceptilatio† sup vna re non valeat sup alia,vt.ꝫ.de accep.l.⁊ per iusiurandum.§.si sti chum.Sol.hic fuit vtilis acceptilatio sup expresso:⁊ ideo ⁊ sup tacito vꝫ.ibi fuit inutilis super expresso ergo ⁊ super tacito. ibi enim non potuit obligatio committi super re que desiꝫt extare, vt.ꝫ.de periculo ⁊ commodo rei ven.l.qđ si pendente.ergo nec ac ceptilatio valuit. ¶ Item dicit glo.opp.de.l. proculus.de resc. ven.glo.corrupta est q₂.l.proculus nō est aliqua in illo ti.⁊ ideo debet dicere.l.si emptio contracta sit ⁊ sol.vt hic ⁊ ibi in glo.vel posses dicere qđ hic loquiꝫ qñ cōtractus erat fauore remittētis tantum.vnde vno remisso totū videꝫ remissuꝫ.in cōtrario vero erat fauor vtriusqꝫ.vnde vno remisso nō videtur alter remissus Gul.pro hoc.ꝫ.l.si cōuenerit. Sed pone debebas mihi decē aut stichum alternatiue petiꝫ decē simpliciter ⁊ fuisti absolut⁹. dein de volo petere decē aut stichū alternatiue.nunquid obstabit ex ceptio rei iudicate.dic qđ nō q₂ absolutus fuisti propter ineptā petitionē.vnde possum redire ad aptā.ꝫ.de iud.l.nō idcirco.§.fi. ⁊ si mensor fal.mod.dixi.l.j.§.j.cum ibi not.hic ergo intelligas qđ petitio fuit apta ⁊ secuta solutio vel absolutio per sententiā ⁊ ideo tollitur obligatio per solutionē ipso iure p absolutioneꝫ ope exceptionis rei iudicate.fatuum aūt esset dicere ꝙ per solaꝫ petitionē tolleretur obligatio. ¶ In ver.sed si gñaliter mihi ho minē debeas ad electionē mei stipulatoris. Et recita'gl.hoc or dine q₂ iste.§.duo dicit.primo qđ obstat exceptio in sticho secun do qđ in alio non obstat exceptio. ¶ Oppo.ad primū qđ nō ob stat exceptio etiā si agatur ad stichum super quo fuit factum pa ctū:q₂ vere nullus fuit in obligatione,vt inst.de actio.§.preter ea secūdo.⁊ de leg.j.l.cū incertus.vbi de hoc.ergo null⁹ peti pōt nec exceptio locū hꝫ cum non sit actio ad aliquē petendum. So lu.ſm glo.hic loquiꝫ de exceptione facti non pacti.⁊ sic magis ex natura obligationis iste repellitur ꝙ ex vi pacti. Cōtra hoc opponiꝫ ꝙ omnis homo sit in obligatione,vt.ꝫ.de le.ꝫ.l. meu⁹. §.duobus.sol.bene est in solutione vt ibi sed nō in obligatione vt hic. ¶ Uel melius sol.primā oppositionē.f.ꝙ contrariū pro cederet si reus electionē haberet.sed hic stipulator ex pacto ha bebat electionē petendi ꝙ vellet ⁊ per cōsequens pactum ꝓdest ⁊ est exceptio pacti non facti. ¶ Itē opp.qđ de quocunqꝫ agat

4 obstet exceptio:q₂ qui vult cōsequēs† videtur velle ⁊ antecedēs sine quo cōsequens valere non potest,vt.ꝫ.de acqui.here.l.illud. Sed ita est ꝙ qñ fit pactum de non petendo videꝫ debitor elige re illū super quo fit pactū vt sic valeat pactum.⁊ per consequēs omni obligationi obstat exceptio. Sol.dicit glo.ꝙ contrarium ꝓcedit qñ debitor electionē habebat:q₂ tunc pactū nihil opera retur nisi in totū obstaret exceptio. Sed qñ stipulator hꝫ electio nem vt hic pactū pōt operari sup eo sup quo interponiꝫ.⁊ ideo sup alio nō operatur. Iaco.aūt de rauen. indistincte intelligit istos.§.nec distinguit cuius sit electio. ¶ Et ratio istoꝝ.§.est ſm eum:q₂ in debito alternatiuo vtrūqꝫ est in obligatiōe in debito generis null⁹ vnde pactū de non petēdo tollit obligationē ⁊ ideo in debito generis lꝫ fiat pactū de non petendo vnum nō per hoc tollitur obligatio.sed vbi est debitum alternatiuū et fit pactū de non petēdo vno fit de eo qđ est in obligatione,et ið tol litur obligatio in totū,vt probatur.ꝫ.de verb. ob.l.si duo.⁊ qui ⁊ a qui.ma.lib.nō fiant.l.ꝫ.⁊.iiꝫ. Undecū in alternatiua vtrūqꝫ sit in obligatiōe pōt esse ꝙ vnus tātuꝫ moritur ⁊ alter remanet in obligatione.⁊ ideo facto pacto de vno tolliꝫ totū:q₂ possibi le erat ad istū reduci de quo pactū est.sed nō sic in debito gñis. ¶ Itē oppo.qđ in nullo obstat exceptio.vt.ꝫ.de opt. lega.l. homine. Sol.ibi elegit qui nō poterat ⁊ ideo electio in nullo preiu dicat ei qui eligere poterat,at hic pacisciꝫ qui electionem habe bat.⁊ ideo valet electio sup eo sup quo factū est pactum. ¶ Uel dic qđ lꝫ legatū optionis sit ibi puruꝫ respectu omniū:respectu tū singuloꝝ est cōditionale:⁊ ideo nō valet repudiatio,vt.ꝫ.de leg.ꝫ.l.si ita.§.j.sed pactum bene valeret vt hic. Et lꝫ gloss. hanc non approbet.

non approbet tñ est satis bona s̄m Jaco.but. ¶ Uel dic q̄d
iu.l.contraria eundē posse eligi verū est ab herede qui habebat
electionem expressa voluntate testatoris vt in contrario not. Et
ideo legatarius anteq̄ heres in mora nec eligere nec repudiare
poterat nec preiudicare heredi. ¶ Itez ibi sola repudiatio.si au
tem pactum interuenisset liberaret heres cū electionem haberet
vt hic in glo.ver.vel verius. ¶ Uel dic q̄d ibi repudiando non
videtur eligere.z ideo repudiatio non valet sed paciscēdo vel ac
cepto ferendo eligere videtur.z ideo sibi p̄iudicaret. ¶ Cōclude
5 ergo q̄d†aut electio erat stipulatoris z tunc videt̄ pacisci stipu
lator de illa re nō eligenda z p cōsequēs nō petenda z vz pactū
sup eo tantū postq̄ in eo pōt operari cū fiat ab eo qui hz ius eli
gendi,sed in alijs non preiudicat.sed si electio fiat a debitore q
nō hz ius eligendi nihil operat̄,vt.d.l.hoīe.s̄m vnam lecturam.
Sed si electio erat debitoris tunc pactum de nō petēdo ei factū
tollere non debet electionem quam habebat z eius fauore indu
ctam.z ideo videtur debitor elegisse dare eū super quo est pactū
z sic videtur in eo fuisse petitio,z per cōsequēs valet pactū z nul
lus amplius petetur. ¶ Itē op.q̄d oīs obligatio tollatur si fiat
acceptilatio sup vno,vt.ʃ.de accep.l.z per iusiurandū.§.si his.
Solu.vt glos.q2 illud in acceptilatione vt ibi.aliud in pacto vt
hic. ¶ Contra hoc q̄ acceptilatio equiparetur pacto,vt.s.pro
ximo.§.Sol.equiparantur in obligatione alternatiua vt ibi in
obligatione generis vt hic. ¶ Quero an distinctio cuius fue
rit electio locū habeat in obligatiōe alternatiua. Glos.dicit q̄d
nō z sic faciliter pertransit. Tu dic clarius s̄m Ja.bu.aut loqui
mur in obligatione generis:tūc aut electio est stipulatoris z de
bitor repudiat z factum debitoris nō preiudicat stipulatori,vt
d.l.hoīe.s̄m vnā lecturā.si elegit stipulator sibi preiudicat in ele
cto non in alijs cū pactum possit super illo operari.z hic est ca
sus huius.§.aut est electio debitoris:z tunc si fit sibi pactū non
tollit ei electionez eius fauore inductam:sed q2 videtur elegisse
soluere illū super quo fit pactū z sic videt̄ ad illū competijsse pe
tio stipulatori ideo valet pactum,z in omnibus obstat exceptio.
probatur per simile,ʃ.de doli exce.l.si opera. In alternatiua au
tem quelibet res est in obligatione in solidum alternatiue tñ,vt
ʃ.de leg.j.l.si ex toto.in prin. Si ergo fiat pactum super vno to
ta obligatio tollitur non curo cuius sit electio,z est ratio q2 cū
valeat pactum super illa re z in illa re sit tota obligatio sup so
lido merito tollitur tota obligatio argu.ʃ.de duobus reis.l.ij.z
l.in duobus.z sic equiparantur pactum acceptilatio z solutio
non est ergo idem in obligatione alternatiua z obligatione ge
neris vt ex predictis patet. ¶ Est z alia differentia q2 mortuo
vno homine in obligatione generis nō potest solui creditori pre
6 tium mortui cuz nūq̄ fuerit in obligatione†sed in obligatione
alternatiua sic,vt.ʃ.de sol.l.stichū aut pamphilū.z de lega.j.l.si
res.§.sed si stichus.Jac.bu. ¶ Item non obst.ad predicta.ʃ.de
condi.indebi.l.cū ibi.in fi.per ea que ibi no. ¶ In gl.scilicet fa
cta.ibi absolutione secuta per sententiam,scilicet quia solutum
sit vt stipulatio fuerit nulla.Jac. Ibi.sit per exceptionez scilicet
liberatio. ¶ In gl.imo videtur ibi nulla fuit acceptilatio in sti
cho:q2 nec obligatio cū existente cōditione nō esset in reruz na
tura.Ni. Ibi.proculus.imo.l.si emptio ita facta sit. ¶ In glo.
imo z sine pacto.ibi in obligatione cum debetur in genere. Ibi,
§.qui stichum.z de hoc dic vt ibi nota. Ibi.tali casu scilicet vt
vno facto meo amplius mihi solui non possit. Ibi,de equitate,
imo illud quantum ad solutionem non quantum ad obliga
tionem vt ibi no. Ibi,vel verius respicit principium gl.hic sol.
¶ Unde referas ad casus positionem in isto.§.non ad proximi
contrarij solutionem. Jaco. Ibi,de quo factum est pactum.ar.
ʃ.de accepti.l.z per iusiurandum.§.si is. Nico. Ibi,q̄d isto mor
tuo.scilicet electo.sed quod de mortuo electo dicit non esse verū
per.l.stichum aut pamphilum.ʃ.de solu.z de contrahen.empt.
l.si in emptione.§.penul.nisi intelligas glo.q̄ non tenetur preci
se sed liberatur soluendo estimationem mortui arg.ʃ.de lega.j.
l.cum res.§.sed si stichus. And. Ibi,si quis reum. Cōtra hoc vi
detur.s.proximo.§.z ideo sequens solutio magis placet et hoc
dicunt verba.l.cōtrarie ibi q̄d eniz inuito zc. ¶ In fi.erat ergo
electio heredi per testatorē expresse cōcessa in cōtrario vt ibi no.
in prima opinio. Uel dic melius vt ibi no.in quarta opi. Old.

1 ¶ Pactus de toto petens partem exceptione repellitur.
2 Rex vel princeps faciēs aliquem immunem a collectis an tenea
tur deducere a collectandis partem priuilegiati.

1 **Item si pactus.** ¶†Si pactus sum de toto et petam partem.exceptione re
pellar.h.d.z pone casum in nube. ¶ Ibi,ne hereditatez que est
vniuersitas iuris. Ibi singulas res hereditarias.ibi,petam ex
eadem causa.ibi,ne fundum z est substantia indiuisa. ¶ Ibi,
vsufru.qui est pars integralis fundi,vt not.ʃ.de verbo.signi.l.
recte. Ibi,singulas res petam que sunt maiora z integralia.ʃ.
de vsuscapio.l.rerum mixtura.z.l.eum qui edes. Ibi,aliud actū
est in omnibus dictis casibus. ¶ Deinde forma oppositionez
glo.sic ad hoc non obstat exceptio pacti oportet idem peti et ex
eadem causa sicut in exceptione rei iudicate,vt.ʃ.de exceptio.rei
iudi.l.cum queritur.sed hic nō potest agi ex eadez causa quia si
dicat se dominum sicut prius sic peteret vsumfructum causalez
sed ipse causam id est fundum non possidet cui vsufruc.coheret
ergo petere vsumfructū causalē nō potest. ¶ Preterea,cū pri9
dixisset si se dñm z sic proprietatē z vsumfructum habere:nunc
petendo sibi vsumfructum dari esset prime petitioni cōtrarius.
¶ Sed responde ad vtrunq3:quia non petit sibi dari sed alteri
denegari per negatoriam que datur etiā non possidenti et hoc
in vsufructu causali.in formali vero quasi in parte rei idem esse
arguit de lega.ij.cum filius.§.dñs.z.l.is cui.z de verb.obl.l.qui
vsumfructum. ¶ Et pro declaratione istorum vide.ʃ.de except.
rei iud.l.si quis cum in totum.§.item si quis fundum.z.l.si cum
argentuz. Sed omnia ista cessant si dicas in pacto nō fuisse cau
sam expressam,vt in sequenti glo. ¶ Dicas ergo q̄ hic pactus
fuit generaliter non petere fundum z ideo nullo modo pōt pete
re vsumfructum,vt.C.de transa.l.si de certa.z q̄d ibi no. Ratio
est q2 si dicam me aliam rem petere falsum dico:q2 vsusfructus
est ps fundi,vt.ʃ.de vsufru.l.iij.aut volo agere quasi ex alia cau
sa z nō possum:q2 pactū fuit generale,secus est in sententia:q2
semper se refert ad causam expressam in petitione.vnde si muta
tur cā non obstat exceptio.z per hoc patet solutio ad aliud con
trariū gl.de.l.si quis cum totum.§.ancilla. ¶ Item querit glo.
quid in alijs seruitutibus quas mihi deberi dico in fundo de
quo nō petendo pactum feci. Dic latius q̄ glo.q2 aut peto ser
uitutē tanq̄ debitam ab eo fundo z possum cū agam ex alia cā
aut tanq̄ huic fundo debitam z nō possum q2 hoc non possum
facere nisi vt dñs.z sic ex eadē causa ago. ¶ Uel posses dicere in
distincte:q2 possem petere seruitutem quia non est pars fundi si
cut vsusfructus,vt colligitur ex.l.meuius.§.pen.de lega.ij. Jac.
butr. ¶ Item inducit Gul.hunc.§.z precedentem sed si gene
raliter ad questionē talem.quedā†vniuersitas dabat regi an Questio notabilis.
nuatim centum pro collectis.vnus erat diues qui soluebat de
cem de illis centum rex priuilegiauit eum q̄ non teneretur.di
cit vniuersitas q̄ res tenet̄ sibi ɔputare illa decē q̄ ille soluebat.
rex dicit q̄ nō:q2 debitū vniuersitatis nō est singulorū,vt.ʃ.q̄d
cuiusq3 vniuer.l.sicut municipū.cum ergo iste non esset debitor
sed vniuersitas debet vniuersitas integra centum.argu.ʃ.de ac
cept.l.z per iusiurandū.§.illud.z videt̄ expressum.ʃ.de leg.j.l.ab
omnibus.in prin. Ipse tenet q̄ rex teneatur sibi cōputare illa
decē per.l.iij.C.de anno.z tributis.lib.x.z q2 priuilegium regis
dz accipi sine alterius lesione.C.de emanci.liber.l.nec auus.z.ʃ.
ne quid in loco pub.l.ij.§.si quis a principe.z.§.merito.z q2 rex
fecit quominus vniuersitas ab illo possit exigere:ergo contra
eum in hoc hz exceptionem,arg.ʃ.de admi.tuto.l.si pupillus.de
sol.l.stichum.§.pe.q̄d dicitur q̄ est debitum vniuersitatis cōce
datur:sed q2 facto regis factū est ergo obstat exceptio vt predi
xi.Gul.z facit q̄d no.z dixi in simili.ʃ.eo.l.auus.

1 ¶ Acceptilatio in codicillis habet vim taciti pacti.
2 Peccatum in forma z substantia est maius quam in re siue ma
teria.
3 Quod ago si valet vt ago valeat zc.

a 1 **Si acceptilatio.** ¶a Acceptilatio† in codicillis hz vim taciti pacti.h.d.q̄
verum est vbi est inutilis ratiōe materie vt q2 interposita est su
per contractu iurisgen.tunc enim si non vz q̄ ago vt ago valet
vt valere pōt.pro hoc.ʃ.de rescin.vendi.l.cū emptio.z de accep.
l.si acceptilatum. Si vero peccat in forma vt q2 est facta contra
formam que traditur insti.quib.mod.tol.obliga.§.preterea.tūc
non valet etiam iure pacti nisi hoc expresse actum sit,vt.ʃ.de ac
ceptila.l.an inutilis.vbi de hoc dixi.z de consti.pec.l.j.§.eū qui.
2 ¶ Et est ratio q2†maius peccatum est in forma siue in substan
tia q̄ in re siue materia in qua fit acceptilatio:q2 forma dat esse
rei,vt.ʃ.ad exhiben.l.iulia.§.sed si quis.z de verb.signi.l.labeo.
z ideo si peccatum in forma totuz vitiat.in materia valet vt pa
ctum.vel posset dici q̄d quando peccatur in forma acceptila.pec
catum est in ipsa acceptilatione.quando vero in materia vel in
re est extra se z magis parcitur alieno vitio laboranti q̄ pprio.
C.de natu.libe.l.legem. Quantum ad brocarduz generale si nō
3 valet†quo dago vt ago zc.dic aut est actus qui habet terminos
limitatos in sui pductione vt testamentū z codicillu s:z tunc si
non valet vt agitur non valet vt valere potest,vt.ʃ.de iure codi
cil.l.j.z de vulga.z pupil sub.l.coheredi.§.cū filie.nisi expresse in

a ¶ Acceptilatio. Adde q̄ acceptilatio hz vim pacti de nō petēdo.l.cuz emptor.de rescind.vendi.glo.ordinaria hic.

ipſo actu diceretur ſi non valet iure teſtamēti ꝛc.vt no.ꝛ dixi in aut.ex cauſa.Si vero actus non habet certā formaȝ ſi fit ad obligandum ſi non valet vt agitur nec valere poteſt,vt.ī.de conſt.pe.l.j.§.eum qui.vbi de hoc.Si ad liberandum tūc dic aut peccatur in forma aut in materia vt predixi.¶ In glo.ar.eſt hic in fi.Non ob.predictis.C.de repu.here.l.ſuus.ꝛ ibi not.ꝛ vide.C.eo.l.legem.

1 ☞ Seruus hereditate iacente an poſſit ſibi paciſci ꝛ hereditati.
2 Attenditur qđ valet vt res magis valeat ꝙ pereat.

1 **Seruus hereditarius.** † Hereditate iacente poteſt ſeruus hereditarius ſibi paciſci ꝛ hereditati.ſed futuro heredi nominatim nō poteſt.h.d.ſub appellatiuo aūt vt promittis nō petere:ab herede futuro bene valet,vt.ī.de ſtipu.ſer.l.ſi ſeruꝰ hereditarius.ꝛ.l.ſi ex re.in fi.Quartū caſum omittit glo.quando ſtipulatur vt paciſcitur ſub noīe proprio ꝛ appellatiuo.vbi diſtinguunt quidam ꝙ ſi precedat proprium non valet ſi appellatiuum valet.ar.ī.de ſtipu.ſer.ꝛ.l.ſi communis ſeruus.et de condi.ꝛ demon.l.cū ita.§.fi.¶ Ja.de ra.dicit ꝙ vbi exprimitur nomen proprium ſiue precedat ſiue ſequatur nihil valet,vt.ī.de ſtipu.ſer.l.ſeruus communis.Gul.dicit ꝙ ille leges nihil faciunt.ꝛ ꝙ vbi eſt dubium ex quo poſſit ſtipulari attendimus ꝙ precedit,vt.ī.de vſufru.l.quoties.Sȝ hic nō poteſt valere ſm vtrūqȝ ſed ſm vnum tantum.ꝛ ideo attendimus ſolum illud ſm quod
2 valet † vt res magis valeat ꝙ pereat,vt.ī.de reb.du.l.quoties.ꝛ pro hoc.de ver.ob.l.inter ſtipulantem.ꝛ de leg.preſtan.l.is qui in poteſtate.§.fi.vbi de hoc.¶ Sed opponit.G.de eo qđ not.in l.cum ita.ī.de condi.ꝛ demon.Solu.hic attento nomine ꝓprio vitium eſſet ab initio ibi ſuperuenit ex poſtfacto.¶ Et rationē diuerſitatis collige ex his que not.in.§.pro ſecundo.C.de cadu.tollen.Ray.

1 ☞ Pupillus in ſuum commodum poteſt contrahere non in ſuum damnum.

1 **Contra iuris.** † Pupillus poteſt contrahere in ſuuȝ commodum non damnum.h.d.vſqȝ ad.§.ſi filiꝰ.¶ In glo.ſed an ipſo iure.in fi.ꝛ dic vt ibi.In gl.vt liberetur.in fi.ꝛ.ī.de mino.l.ait pretor.§.permittit.ꝛ dic vt ibi.ꝛ.C.ſi adver.ſolu.ꝛ in ſumma eo.ti.¶ Querit Ray.quid ſi obligatio ē facta contra conſuetudinem ꝛ dicit.dic vt no.C.loca.l.circa.Et dicit qđ hic pupillus nō habebat tutorē ſm Odo.ſm alios ſic.ꝛ dicit qđ prima opi.glo.vera eſt quando habebat tutorem:ſecunda quando non habebat.Ray.

1 ☞ Arbitrium conceſſum poteſtati eſt reſtringendum ad ius commune.

Si filius. Quid eſt quod hic diſtinguit habeat peculij adminiſtrationeȝ vel nō.imo in ſeruo videtur ſemper preiudicare,vt.ī.de pecu.l.ſi quis ſeruū.§.etiaȝ.Reſpondeo contrahendo pōt preiudicare vt ibi,ſed act.remittendo non vt hic ꝛ poteſt eſſe ratio:qꝛ in cōtractibus deducitur de peculio qđ dño debetur,vt.ī.de pecu.l.ſed ſi damnum.§.fi.ſed vbi tolleret actionem preiudicaret totaliter:ꝛ ideo nō poteſt vt
1 hic.Andre.¶ Item adducitur ad arbitrium † poteſtati cōceſſum reſtringendū ad ius cōmune de quo dixi plene.ī.de don.l.filiuſf.ꝛ.C.de inoff.teſt.l.ſi quando.

1 ☞ Fratres predicatores an poſſint ordini ſuo preiudicare.
2 Pactum recipiens pro ſe tenetur illud ſeruare contra ſe.

Sinautem. ¶ Hec.l.nō videtur procedere qꝛ aut hȝ liberam ꝛ poteſt paciſci qñcūqȝ nō hȝ ꝛ tunc nec tpe cōtractus poteſt paciſci dic ſm.H.ꝙ habebat liberā circa mutuādaȝ pecuniā tm̄:ꝛ ideo in cōtrahēdo pōt paciſci nō aūt gñaliter liberam qꝛ tūc qñcūqȝ poſſet.Ja.bu.¶ Et inducit hanc.l.Guli.de
1 ſuȝa.ad talem queſtionem duo fratres † predicatores fecerunt pactum cum decano ſancti Quintini vt poſſent habere locuȝ ꝛ eccleſiam in parochia ſua dando decano decem in anno.ꝛ fecerūt ibi locum.decanus petit promiſſa.dicit magiſter ordinis ꝙ non tenetur:quia illi duo fratres qui pactum fecerunt non po-
2 tuerūt ordini preiudicare.hec.l.expreſſe facit † ꝙ ex quo recipiūt pactum pro ſe teneantur etiam ſeruare contra ſe.ꝛ pro hoc.ī.de admi.tut.cum queritur.G.

1 ☞ Monacho remittente iniuriam ſibi factam abbas adhuc poteſt agere.

N perſonam. Uide qđ no.ſ.eo.l.ꝛ heredi.§.filiafa.ꝛ.C.eo.filius.In glo.per qđ ibi inuito filio,ꝛ etiam in preiudicium ipſius filij.Et facit hec.l.ꝛ glo.ꝙ ſi monachꝰ
1 † remittat iniuriā ſibi factā nihilominus agat abbas vt no.extra de ſen.exc.c.parochianos.in prima glo.

1 ☞ Stipulatio interpoſita ad nouandum ſi non poteſt nouare relinquit primam obligationem cum effectu ꝛ ſine exceptiōe.
2 Interceſſio poteſt fieri quinqȝ modis.
3 Conſtituens ſe debitorem alienum an poſſit conueniri anteꝙ principalis.

1 **Qui pecuniam.** † Stipulatio appoſita ad nouandum ſi nouare nō pōt relinquit primam obligationem cum effectu ꝛ ſine exceptione.Et qđ dicit ſtipulatus eſt,dic ſciens eum ſeruum vt innuit finis huius.§.¶ Ibi ita ſubmouendum non exceptione pacti ſed facti ſiue intentionis.Ibi intercedendi id eſt obligationem in ſe trāſferendi.Ibi,interuenit non ſubſiſtente cauſa intercedēdi.Ibi,actio non daretur,vt.ī.de pecu.l.iij.§.ſi filius.ꝛ.l.quoties.§.ſa-
2 binꝰ.¶ † Et gl.hic tradit quinqȝ modos intercedendi.tres primi ſunt expediti.alius eſt alienam obligationem ſuſcipiendo.Quod poteſt eſſe duobus modis.Unus eſt quando es obligatus ꝛ illam obligationem in me tranſfero aīo nouandi vt hic.ꝛ.ī.de noua.per totum.alio modo ſi ab initio ſuſcipiatur aliena obligatio.ꝛ talis poteſt dici expromiſſor:de quo habetur.ī.de dolo.l.eleganter.§.ſeruus pactionis.ꝛ ad velle.l.ꝙuis.§.ſi cum eſſem.¶ Sed nunquid in iſtis duobus habet locum quod dicitur in aut.de fideiuſſo.quod primo conueniat principalis.Dic qđ non quia nullus eſt principalis,vt.ī.de noua.l.iiij.ꝛ pro hoc
3 bene.ī.de ope.liber.l.qui libertinus.§.fi.¶ † Sed quid in eo qui conſtituit debitum alienum nunquid primo debeat conueniri principalis glo.tenet qđ ſic in dicto aut.de fideiuſ.vltra prin.in glo.magna.ꝛ allegat.C.de conſti.pecu.l.fi.¶ Andre.hic tenet contrarium ꝛ dicit qđ conſtituens habetur vt principalis,vt.ī.de conſt.pecu.l.item illa.§.j.ꝛ de fideiuſ.l.ſi qs poſtꝙ.¶ Et ad l.fi.de conſti.pecu.reſpondet qꝛ ibi fit comparatio inter ſe ꝛ fideiuſſores non inter conſtituentem ꝛ principalem ꝛ fideiuſſorem.In gloſſ.imo videtur.in fi.qđ dic vt ibi.¶ In gl.ſed cum ſeruꝰ.ibi ſine cauſa ſcilicet peculiari.

1 ☞ Deficiente conditione ſtipulationis nouantis an agatur ex prima.

1 **Si ſub conditione.** † Deficiente conditione ſtipulationis nouātis agit ex prima vt hic ꝛ.ī.de noua.l.quoties.ꝛ.l.nouatio.Ea pendente agēti ex perſona obſtat exceptio taciti pacti,vt.l.ſi pecuniam.ſi cer.pe.in diuerſis perſonis.ſecus in eadem.ī.de condi.inde.l.iulia.in fi.Uel dic qđ datur exceptio facti ſeu intentionis vt in precedenti.§.

1 ☞ Pactum preter legem an faciat valere acceſſorium et non principale.
2 Pactum contra legem quomodo intelligatur:vide exemplum.
3 Pactum ꝙ quis non teneatur de morbo vel vitio equi venditi an valeat.
4 Uenditor equi vel alterius animalis an teneatur de vitio equi venditi.

Aciſci. Hec.l.videt deſtruere diſtinctionem glo.que eſt.ſ.eo.l.iuriſgentiū.§.ꝛ generaliter.ver.ꝛ ſi ſtipulatio.alꝭ incipit marcellus.et alꝭ eſt.l.ꝛ que diſtinctio etiam ponitur.C.eo.l.pacta que contra leges.ꝛ de legibus ꝛ conſtitutionibus.l.non dubiū.ꝛ de verbo.ob.l.ſtipulatio iſta.§.alteri.in quibus dicitur quod
1 † vbi pactum eſt preter legem valet acceſſoriuȝ ꝛ nō principale.Quare dic ꝙ aliquando pactum eſt contra legeȝ directo quod
2 contingit duobus modis.vel qꝛ lex improbat † pactum vel contractum vt in alienatione fundi dotalis vel rei eccleſie,vt.C.de rei vxo.act.l.vnica.§.ꝛ cum lex.ꝛ de ſacroſan.eccle.l.iubemus.ꝛ hoc proprie dicitur contra legeȝ ꝛ tunc nō valet principale nec acceſſorium.vt dictis legibus ꝛ.d.l.non dubium.C.de legi.ſecūdo modo dicitur pactum contra legeȝ:qꝛ diſponit contra illud quod lex diſponit non tantum lex prohibet diſponi.ꝛ tūc valet vt hic.

vt hic: & magis improprie posset dici hoc casu preter legē q: priuatur materia hoc est dispositione legis aliquā dicitur pter legez q: est priuatum forma hoc est solennitate legis: & tunc licet non valeat principale priuatum forma legali valet tamē accessoriuz qd non laborat eodē vitio sed habet formam debitam. & ita intelligatur. l. stipulatio ista. §. alteri. & qd ibi no. & dixi de ver. ob. & instit. de inu. stipu. §. alteri. & glos. que est in. d. §. & generaliter. ver. & si stipulatio. s. ea. l. & iurisgentiū. aliquando est preter legē q: aliquod accidens vitiosum adicitur: vt q: adest quod debet abesse puta dolus vel metus tunc valet contractus mero iure licet non effectu: q: rescinditur per actionem vel exceptionem doli vel metus. vt. C. de inut. stipula. l. dolo. vbi de hoc no. & dixi et per totum titulum de dolo & quod metus causa. Et hec lex multum est vtilis que concedit pacta fieri contra edictum ediliū cu-

3 rulium. †puta q quis nō teneatur de morbo vel vitio equi vel alterius animalis vel vbi redhiberi debet intra sex menses quod redhiberi debeat intra minus vel maius. tales enim pactiones cōtinue fiunt. & pro hoc. j. de edil. edic. l. q si nolit. §. pen. Itez qd dicit glo. qd vbi venditor sciuit vitium vel morbuz nō valet pactum nisi & emptor sciuerit sed tunc nō virtute pacti sibi preiudicatur sz ppter scientiā. vt. l. j. §. si intelligatur. j. de edi. edi. Gl. in. l. item queritur. §. fi. eod. ti. tz indistincte venditorem scientez

4 teneri. †quare dic vbi vterqz scit vel vterqz ignorat vel emptor solus scit. isti casus sunt plani. vbi aūt solus venditor sciuit aut emptor iustam causam ignorantie habuit q: erat vitiū vel morbus latens & nō excusatur venditor. aut emptor non habebat iustam causam ignorantie q: erat vitiū patens vt q: ocul⁹ equi erat offensus ita q emptor perpendere poterat: tunc aut venditor credidit emptorē perpendere & loquitur hic. aut nō: & tūc gl. contraria. & vide Dy. extra de regu. iur. c. eum qui certus est. lib. vj. & C. loca. l. circa.

1 ¶ Exceptio competens principali debitori quomodo possit competere fideiussori.

Quod dictum. In glo. vel alio ibi pactum beneficiū est reale coheret eñ obligationi. Ja. bu. ¶ In ea. gl. in fi. Si

1 vis †etiā personalē exceptionē cōpetere fideiussori facias q denūciet principali q iudiciū suscipiat. j. man. l. ideqz. §. generaliter. ¶ Itē non ob. j. de arbi. l. aduersus. & ad velleia. l. si mulier. §. j. vt ibi no. ¶ Et vide qd no. j. ad maced. l. sed si pater. §. interdum. & de dona. l. fideiussori.

1 ¶ Debitor in iure excipiendi potest vni ex heredibus tantuz prouidere.
2 Pactū psonale an transeat ad heredes si non sit dictuz ɔ̄rium.
3 Pactum de non petendo an sit obligatorium ad non faciēdū.
4 Pater stipulando pro filio factum an obliget post mortem patris.
5 Filius an possit pacisci patri & econtra pater filio.
6 Heredes an omnes teneantur ex obligatione contracta per defunctum.
7 Obligatio contracta per defunctum & nō terminata eo viuente transit de necessitate ad omnes heredes.
8 Filia renuncians hereditati paterne non intelligitur renūciasse bonis in quibus fuerunt instituti heredes extranei.

1 Avus. †In iure excipiendi potest debitor vni tantum ex heredibus prouidere. h. d. ¶ Pro declaratiōe tex. quere que est ratio q coheres filij exceptiōe pacti nō vtitur. dic q: pactū factū p auū habuit duo capita. Primū ne a se peteref & ex hoc capite fuit psonale. & ideo coheres filij eo nō vtitur. vt. s. eo. l. si tibi decē. §. si quis paciscatur. & l. idē. §. personale. Secundū caput fuit ne a filio petatur. & ex hoc capite solum filio prouidit. & ideo coheres non vtitur. Et vide quod dixi. s. eo. l. si tibi decē. §. si pact⁹.

2 ¶ Opp. primo vno modo extra glo. de. l. si pactum. j. de prob. & l. si necessarias. §. pe. de pigno. act. in quibus †dicitur p actionez personalē transire ad heredes nisi sit dictū contrariū. vt. s. eo. l. si tibi. §. si quis paciscatur. vel nisi mens paciscentiū sit in cōtrarium. vt. s. eo. l. idem in duobus. §. personale. nam cum persona adijcitur pacto plerūqz fit vt sciatur cum quo pactum factū est ergo & hic debet transire ad omnes heredes aui. Sed dic q hic de mente aui apparebat volentis pacisci vni heredum tantuz. & pro hoc. j. de compen. l. quod labeo. & de condi. & demon. l. cum ita. in fin. ¶ Et de ista materia pactorum personalium vide qd plene dixi. s. eod. l. iurisgentium. §. pactorum. ¶ Item opponit glo. de. l. eum qui. §. te & titiū. de ver. ob. vbi de hoc reiectis alijs solutionibus dic qd ibi de iure agendi hic de iure excipiendi.

¶ Item oppo. de. l. continuus. §. fi. de verb. obli. vbi dicitur non posse prouideri vni tantum ex heredibus in ijs que in dādo cōsistunt. solu. remotis alijs ibi de iure agendi hic de iure excipiē di. & de hoc etiam in contrario no. & dixi. ¶ Glo. tñ hic videtur sentire qd exceptio omnibus queratur sed vni tantum pfit. et p hoc. j. de ver. ob. l. eū qui ita. §. qui ita. Sed hoc videtur duruz Ja. de ra. q alij habeant actionem & exceptionem. vnde ipse di-

3 cit qd hic loquitur de obligationibus que sunt in faciendo. †nā pactum de non petendo est obligatoriuz ad non faciendū id est non petendū. vt. s. eo. l. si vnus. §. pactus. & ibi not. & dixi. et sub non facere continetur facere. j. de verb. ob. l. vbi autem nō apparet. §. qui id quod. & de reg. iur. qui nō facit. vel posset dici fm eū q vbi stipulor mihi dari queritur mihi & heredibus meis de rigore. sed de equitate si appareat me voluisse quibusdam prouidere alij repelluntur. & sic loquitur. l. contraria continuus. in fi. Si autem stipulatus essem mihi & vni ex filijs meis tunc neqz de rigore nec de equitate habēt alij actionē vel exceptionem. & sic loquitur hic. ¶ Item opp. de. l. tale. §. fi. j. eo. Dic qd hic tempore pacti sperabat auus habere plures heredes ibi sec⁹. ¶ Itē op. quod filio non detur pacti exceptio imo vtilis vel doli. vt. s. eo. l. & heredi. §. nos aūt. Sol. vt ibi q: aut paciscitur vt filio aut vt extraneo. ¶ Itē op. de. l. qd dicitur patrē. j. de verb. obl. dicit gl. qd magis videtur hec exceptio datio q factū. Sz certe imo magis factū q datio: q: sub nō facere id est nō petere cōtinef face-

4 re vt predixi. Et †ideo dicūt qdā q si pater stipulatur factū filio in ptāte constituto viuēte patre nō vz. & sic loquitur. l. cōtraria. sed si post mortē patris bene valet. vt eo. ti. de ver. ob. l. quodcūqz. §. fi. ¶ Sed cōtra hanc solutionē videtur q: pater viuo filio & eo patre viuente pōt pacisci & vz pactū. vt. s. eo. l. & heredi. §. iulianus. Unde dicendū q. l. contraria loquitur de pacto ad obligandum hic ad liberandū. nā filius pōt conueniri etiaz fm ista iura. vt. j. de act. & obli. l. filius. & ideo pactū liberatoriuz in eius persona est vtile & validū & sibi acqritur pacti vel doli exceptio. Sed si pater stipulatur factum filio ipso patre viuente non valet: q: iure isto oia querebanf patri. sed factū conceptum in persona filij patri acquiri nō pōt. & ideo obligatio facti inutilis est in persona vtriusqz. & ita loquitur. l. contraria. vbi de hoc plenissime dixi. & not. eod. titu. l. dñs. ¶ Item hic vt heredi le. non.

5 ¶ Sed adhuc instatur quia filius †potest pacisci patri non pater filio. vt. j. de pac. do. l. cū dos. Dicendū q filius paciscēdo sibi acquirit patri. sed pater paciscendo sibi filio non acquirit. et ita loquitur. l. contraria. ¶ Item adhuc videtur q pater filio ēt in iure agendi possit prouidere. vt. j. sol. ma. l. caius. Sed ibi vertitur duplex fauor scilicet nuptiarum & filiationis. vt ibi not. et dixi. ¶ Ultimo querit gl. an a coherede filij possit hic tota dos peti an solum pro parte hereditaria. Et videtur tenere q tota p. l. ab hominibus. de leg. j. vbi de hoc dixi. ¶ In contrarium arguit per. l. si fundum sub conditione. §. si libertus. de lega. ij. vbi etiam de hoc dixi. ¶ Gul. dicit q. l. ab hominibus nihil facit: quia loquitur in obligatione que inchoatur ab heredibus. hic autem loquimur in obligatiōe que inchoauit in persona defuncti. que transit in heredes pro hereditarijs portionibus etiam si testator dixisset contrarium. vt. C. eo. l. pacto successorum. et si certum petatur. l. j. Quare ipse tenet q in questione glo. non poterit peti dos a coherede filij nisi pro hereditaria portione et filius habebit exceptionez pacti in alia parte. & hanc etiam tenet Jaco. butri. & Ray. idem tenet. & facit quod dixi in simili. s. eo. l. si vnus. §. item si pactus. Et pro declaratione omnium predicto-

6 rum distingue. †aut loquimur de obligatione iam contracta cū defuncto & tunc siue sit obligatio actiua siue passiua ipso iure diuiditur inter heredes pro portionibus etiam si testator disponeret contrarium quia non potest iuris formam immutare. vt C. famil. herciscun. l. ea que. si certuz petatur. l. j. & de pactis. l. pacto successorum. Potest tamen disponere q vnus totuz soluat & valebit respectu coheredis vt possint eum compellere ad soluē dum totum iudicio fami. herciscun. non autem in preiudicium creditorum. vt. j. fami. herciscun. l. si filia. §. pater. de lega. j. l. seruo legato. §. si testator. & de leg. ij. l. cum ab vno. ¶ Item potest vni soli acquirere exceptionem & alter solus conuenietur. pro parte tamen hereditaria vt predixi. aut loquimur de obligatione contrahenda & inchoanda post mortem testatoris. Et tunc aut in vltima voluntate: aut in contractu. Si in vltima voluntate potest vnum solū grauare insolidum & pro parte prout sibi placet & seruatur eius dispositio. vt. l. ab omnibus. & l. si a pluribus. de lega. j. & de leg. ij. l. meuius. §. cum qui. & hoc quando est certa voluntas eius quod grauare voluerit insolidum vel pro parte. Si autē dubitaf aut est legatū quātitatis vel speciei non hereditarie: & tunc videtur insolidum grauare voluisse. vt. d. l. ab omnibus. de lega. j. vbi satis de hoc dixi. Si vero est species hereditaria in qua vnus grauaf solū pro parte hereditaria. vt

d.l.si fundū sub conditione.§.si libertus.de lega.ij.nisi foret res indiuidua tunc enim si cōsequatur aliquā vtilitatē tenetur redimere portiones coheredū ⁊ totū prestare,vt.j.de fideic.lib.l.cū qua si.§.si plures.⁊ sic est tēperāda glo.que est de leg.ij.l.meuius.§.eū qui.¶Secūdo casu principali qñ loquimur inter viuos:aut loquimur ex parte obligati id est eius q se alteri obligat.aut ex parte eius qui aliū sibi obligat.¶Primo casu lz vnū heredez nominet nō per hoc alios heredes ab obligatione excludit,vt.d.l.
7 eum qui.§.te ⁊ titium.de verb.ob.¶†Et est ratio q2 obligatio cōtracta cum defuncto ⁊ nō terminata eo viuēte de necessitate trāsit in oēs heredes,vt inst.de ver.ob.§.ac si.⁊.C.de leg.l.fina.¶Puto tñ q si expsse diceret ne ab vno peteretur q qreret sibi exceptionē p hāc.l.⁊ est rō q2 pactū tunc cū psona limitatur:⁊ cum psona finitur,vt.s.eo.l.iurisgentiū.§.pactorū.⁊.l.idē in duob⁹.§.psonale.Obligatio aūt nō est psonalis lz hoc ageretur, vt.j.de ver.obli.l.cū q ita.§.q ita.Scdo casu qñ aliū sibi obligat ⁊ vult puidere vni ex heredib⁹,aut obligatio cōtinet dari ⁊ nō pōt sed oibus queritur q2 dari semper interest omniū.vnde licet nominet vnū heredē oibus queritur.pro hoc.j.de eo qd cer.lo.l.ij.§.idē iulia.Idē si cōtinet factū qd oim heredū fieri interest q2 tunc eadem est ratio que in dādo.Si aūt est tale factū qd vnius tm̄ heredū fieri interest tūc ei soli acquiritur maxime ex natura rei q ex pacto contrahentis.⁊ sic intelligatur.j.de ver.ob.l.continu⁹.
8 §.si.vbi de hoc.¶Itē facit hec.l.†q si filia renūciauit fratrib⁹ suis hereditatē paternā,deinde alij fratres nati sunt vel alij extranei instituti heredes cū fratribus q renūciatio nō teneat p partibus illorū:⁊ pro hoc.j.de don.inter vir.⁊ vxo.l.cū hic status.§.si nurus socero.Bul.

1 ¶Legitima an possit tolli per statutum.

Ius agnationis. Uide quod not. insti.de legitima agna.tute.§.si.⁊ de reg.iur.l.iura sanguinis.Et facit† qd per statutū tolli nō possit legitima filiorū de quo satis not.per Dy.de reg.iur.c.indultum.lib.vj.⁊ plene dixi.C.de inoff.test.l.qm̄ in prioribus.Facit etiā q filius per pactum renunciare nō possit qd pater eum alere non teneatur q2 est contra bonos mores ⁊ ius naturale ⁊ pro hoc.C.e.l.pacta.⁊.j.solu.ma.l.alia.§.eleganter.¶In glo.j.in fi.qd intellige quo ad deferentem non quo ad alios,vt ex.d.§.colligitur.

¶Diuisio ⁊ generalis conuētio non extenditur ad ea de quibus non est verisimile cogitatum ⁊ que dolo occultata sunt.
2 Uerbis generalibus pacti est standum nisi dolus interuenerit
3 Remissio quantūcūq3 generalis non extenditur ad ea que ignorarunt remittentes.
4 Feudum non continetur appellatione hereditatis.
5 Conuentio generalis nō continet nisi ea que licēt de iure cōi.
6 Feudum cōcessum masculis ⁊ feminis non intelligitur esse concessum filiabus masculis extantibus.
7 Conuentiones dubie debent interpretari secundum dispositionem iuris communis.
8 Fratris appellatione continetur soror ⁊ facit ad questionem.

Tres fratres. †Diuisio ⁊ cōuētio generalis nō porrigitur ad ea que dolo occultata sunt ⁊ de quibus nō est verisimile cogitatum.h.d.¶Ibi,transegerūt inter se diuiserūt seu cōuenerunt:q2 nō est proprie trāsactio.¶Ibi,vtiliter.i.efficaciter.¶Oppo.q nō sit necessaria replicatio q2 illa verba nihilq3 sibi cōmune fuit quedā simplex cōfessio erronea que exceptionem aliquam non inducit.Sol.vt glo. quod non solum fuit confessio,imo etiam conuētio.¶Cōtra hoc instatur q2 simplex confessio ad liberandū bene valet,vt.j.eod.tale.¶Sed sustinendo glo.dic qd aut cōfessio fit super eo quod est in potestate nostra vt me obligatum non esse vel non possidere ⁊ cōfessio bene operatur vt in contrarijs.Si autem interponitur cōfessio super eo quod non est in ptāte nostra inducere vt super dñio:et tunc nihil operatur nisi interueniat promissio vt hic.⁊ hoc voluit dicere glo.⁊ est casus.C.de iur.⁊ fac.igno.l.cum falsa.Sed adhuc posses obijcere lz nuda voluntate non possit dñium trāsferri,potest tm̄ donationē inducere.⁊ hoc videtur dicere.l.j.de dona.l.ex hac scriptura.Sed dic qd verū est si ad id interponeretur q hic non fuit.vnde cum non valeat in expresso non valet in tacito.⁊ sic est bona glo.¶Itē opp.de.l.C.de trans.l.sub pretextu specierum.¶Sol.vt glo.distinguit que tamen distinctio nō bene hic adaptatur:q2 hic non fuit transactio sed simplex conuentio:q2 non fuit super re dubia nec eius nomine aliquid datū vel
2 retentum.† Unde cū verba pacti fuerint generalia standū esset

a ¶Soror. Ad de Bar.hic et in.l.lucius.§.titia.in pnc.ff.fa.her.in.l.lucius.§.qsitum.⁊ ibi Bart.ff.de leg.ij.l.lucius.§.meuia.⁊ ibi Bart.ff.ad treb.qd est verū siue a lege siue ab homine pferatur fm Ange.hic ⁊ j.d.§.meuia.itē verū si fratres in numero plurali pferantur non in singulari fm Pau.de cast.hic.Item etiā verū si in statutis secundū Pau.ɔsi.ccc.xxviij.Item nisi ex cōiectu ris aliud appareat per.l.si quis seruum.§.inter duos.ff.de le.ij.Alexan.cōsil.xiiij.iiij.pte Bald.hic.Et melius per Alexā.in cōsil.lxvj.iij.parte.⁊ consi.cclxxvj.j.parte vnde ibidē dicit priuilegiū concessum fratribus sancti Francisci nō extendi ad eorum sorores ⁊ ita Bal.ibid.

eis nisi dolus interuenisset,vt.j.e.l.emptor.§.lucius.transactio autem restringitur ad petita nisi aliud agatur.vnde verbū conuentionis generalius est ⁊ plura comprehendit q verbum trāsactionis.⁊ ideo in instrumentis cauti aduocati faciunt apponi verbum conuentionis dicendo tales conuenerunt ad talem cōuentionem,non dicunt transactionē.Item opponitur quod generalis conuentio porrigatur etiam ad incognita,vt.l.qui rome.§.duo fratres.de verbo.ob.Quo ad hanc.l.potes dicere qd hic fuit dolus:ibi non.⁊ ibi scientia:hic ignorantia.Preterea ibi queritur de rebus in diuisione deductis hic de nō deductis in diuisione.¶An autem ibi de euictione teneatur Jac.bu.tenet quod non quia pro ea parte fideicommissi quam habet iure proprio non habet causam a fratre.⁊ ideo pro ea nō tenetur de euictione.pro ea vero quam habet a fratre frater nō tenetur:q2 talis euictio causatur a facto suo vel facto testatoris cuius psonam representat.⁊ sic non prestatur euictio,vt.j.de euic.l.fundum meum.⁊.l.si seruum cuius.⁊ de edi.edic.l.cum mihi.de hoc plenissime no.⁊ dixi.d.§.duo fratres.¶Dy.tamen in quadam questione sibi de facto transmissa vbi non erat statum in finib⁹ diuisionis sed vltra processum et conuentum et iuratum imperpetuum non contra venire aliqua ratione vel iure que dici vel excogitari possent consului ex talibus verbis videri remissum ius fideicommissi futuri si tempore diuisionis ⁊ predictorum pactorum appositorum sciebant ius talis fideicommissi.secus si
3 ignorassent†q2 remissio quantumcunq3 generalis non extenditur ad ea que remittentes ignorant sibi competere,vt hic ⁊.j.e.l.qui cum tutore.§.j.⁊ fin.⁊.l.non est ferendus.et de inoffi.testa.l.mater.⁊ in dubio presumitur ignorasse.j.de proba.l.verius.et de admi.tuto.l.hec autem.Dyn.¶Consuluit etiam idem Dy.in alia qstione sibi transmissa de Uerona que bene facit ad materiam istam que talis erat.Quidam fratres ⁊ quedam soror conuenerunt diuidere bona paterna.⁊ secundum illas conuentiones fuit inter eos lata snia in hereditate erant bona feudalia petebat filia partē ipsorū bonorū feudaliū:fratres dicebant qd de illis feudalibus filia nihil debebat habere.dubitabatur quid iuris propter cōuentiones generales de diuisione bonorū
4 ⁊ sententiam super eis subsecutam.†Cōtra filiam allegabatur qd appellatione hereditatis bona feudalia nō cōtinentur,vt no.j.de peti.here.l.item videndū.§.si.qd ptz:q2 agnatus hereditate repudiata petit bona feudalia in vsibus feudorum an agnatus ⁊ filius.c.j.¶Item q2 ea q transeunt ad filios vt ad filios non videntur repudiari repudiata hereditate paterna.j.de iurepa.l.filij.⁊ de bo.liber.l.si patronus.§.si.⁊ econtra petēdo q transeūt ad eos vt ad filios nō videntur propterea petere hereditatē paternam nec eidem se immiscere etiam si tanq heredes petant.j.de acqui.hered.l.pro herede.§.quid si tamen.per quem manifeste apparet qd licet fratres cum sorore conuenerint de hereditate paterna certo modo diuidenda,⁊ super eo pronunciatuz fuerit non extendatur ad bona feudalia cum consensus sequēs adhibitus tempore late sententie limitari debeat ⁊ restringi ad formam conuentionis extra iudicium habite inter ipsos,vt.s.ea.l.item q2 conuentiones.⁊ de verb.obli.l.titia.§.idem responde.
5 ¶†Item in generali conuentione ⁊ simplici ea sola videntur deduci que de iure communi licent.j.ad munic.l.lucius.§.pen.C.de mune.non conti.l.j.lib.x.de cōdi.indeb.l.si procurator.et q in frau.cred.l.si pater.Sed de iure filia sine speciali pacto in feudū non succedit,vt in vsibus feudo.qui feudum dare pos.§.hoc autem notandum.⁊ de succes.feu.circa prin.⁊.§.filia.et de gradib⁹ succes.in feu.§.ad filias vero.ergo nō videtur in predictam simplicem conuentionem venire,nec in sententiam ex forma conuētionis latam.¶Preterea etiam si in concessione feudi speciale
6 pactū apponatur†qd tam filij q filie in feudum succedant nihilominus filijs extantibus excluduntur filie,vt.d.titu.de successi.feudi.§.filia vero.⁊ de eo qui sibi ⁊ heredibus suis masculis et feminis inuestituram accepit.c.j.ibi patet locus femine in successione feudi ⁊c.si ergo ex speciali pacto filia non admitteretur extantibus filijs multominus ex dicta cōuentione etiam si esset generalis deberet admitti.multa enim cadunt sub speciali conuentione que non cadunt sub generali.j.de mino.l.illud.§.si talis.de procur.pomp.circa prin.⁊.l.non solum.§.fi.⁊ de acq.hef.l.si quis mihi bona.§.sed vtrum.¶Preterea dubie conuentio
7 nes†ad iuris communis interpretationem reduci debent.de administra.rerum ad ciuitatem perti.l.curatores.§.fi.sed iure cōmuni extantibus filijs filia non succedit in feudū vt probatum est:ergo simplex conuentio de diuisione hereditatis facienda restringi debet ad bona hereditaria in quibus filia de iure potest succedere ⁊ non ad alia.⁊ ex predictis consuluit idem Dy.con
8 tra filiam.¶Ultimo no.qd appellatione†fratris soror conti
a netur quia masculinū concipit femininum de quo dic vt dixi.s.de iur.om.iudicum.l.si quis id quod facit si testator legauit centum fratribus

fratribus minoribus qd debeat etiā sororibus. ¶ Cōtrarium tenet hic Ray. q2 hic est coniunctio sanguinis ꝛ sic paritas af-fectionis, in questione proposita secus argu. ff. de leg. j. l. qui filia bus. in prin. ꝛ qd ibi no. ¶ In glo. j. pmiserunt. ibi cōfessione vt ff. de cōfessis. l. nō fatetur nec ob. ff. e. l. tale, quia ibi ex certa scien-tia. ¶ In glo. maxime in fi. arg. ff. de leg. pstan. l. j. §. ꝛ genera-liter. ¶ In gloss. quia non videtur ibi agere. vbi de hoc. ꝛ. ff. c. j. l. qui cū tutore. Sed certe hec. l. loquit in pacto nō in trāsact. vn de ista glo. non facit ad materiā huius. l. nec ob. verbū transege runt q2 expone vt in litera dixi.

1 ¶ Penitere non licet in transactionibus.
2 Casus in terminis in ista lege.

SI cum fundum. Pone casuz ī nu be vt litera sonat. Deinde opponi. vt in prima glo. ꝛ tene qd non sit cō tractus innominatus. alij tū tenent ꝙ sic. ¶ Oppo. ad fin. l. ꝙ dato qd paratus sit tradere tū possum petere fundū: q2 licet penitere, vt. ff. de cōdi. ob cau. l. si pecuniā. Huius timore dicit domi. Marti. fil. qd illa distinctio est in. l. si pecuniam. an contractus innominatus fuerit factus gratia accipientis ꝛ nō
1 possit penitere alias sic est vera. ¶ † Sed fallit in transanctione in qua non lꝫ penitere vt hic ꝛ. C. de trāsac. l. quis. Jaco. bu. te-net ꝙ hic nō fuerit ꝯtus innoiatus q2 nō dixi cōuenio nō pe-tere, ꝛ tu dabis. sed cōueni simpliciter vt dares ꝛ ideo nō habet locū penitentia. Cōtra hoc instat: si est nominatus ergo nō solū his duobus casibus qui hic ponunt cessat repetitio sꝫ etiam in oibus alijs casibus. ¶ Sol. scḋm vltramontanos licet sit sim-plex cōuentio est tū similis mādato: ꝛ iō hꝫ locum penitentia re integra vt insti. mand. §. recte. ꝛ est casus. ff. de sol. l. si cornelius. vbi probatur rō huius. l. ¶ Itē opp. qd nō agatur ex ista cōue tione cum sit nuda dic qd non agit ex conuentione sed pristina actione. ¶ Oppo. ꝙ etiam si tradidit nō habeat locū exceptio: cū nec actio competat contra eū q2 nō possidet. Solu. ꝙ impro-prie dicit exceptio conuentionis. i. pꝑter conuentionē. facit em̄ conuentio vt non videat dolo desijsse possidere. Sꝫ in scḋo ca-
2 su qñ nō tradit est pprie exceptio. † Cōcludēdo ergo casuz clarū cum possideres fundum meū ꝯueni tecū vt alij dares, vnde non fuit cōtractus innominatus sed simplex cōuentio similis man dato. Si volo te ad fundum cōuenire me exceptione repelles in duobus casibus. vnus si ante tradidisti: et tunc improprie po-nitur exceptio. ali⁹ si nondum tradidisti sed paratus es trade-re: ꝛ tunc exceptio proprie ponitur extra hos duos casus me nō repelles: q2 possum penitere q2 hec cōuentio silis est mādato vt predixi. ¶ Jaco. bu. ꝛ alij dicūt qd iō hoc casu nō licet penitere quia conuentio tēdit ad fauorē alterius. alij ideo q2 cōuētio est liberatoria. alij ideo q2 hic pōt offerri ꝛ impleri vno momento. Alia opinio glo. qd cōuentio fuerit sup alio debito si alij posses sionem traderes nō plꝫ Jaco. de ra. pꝑter id qd est in tex. me vē dicantē eum fundum ꝛc. ꝛ quia etiā dato ꝙ nō traderet nec tra-dere paratus esset cōpeteret pacti exceptio facti sup alio debi-to nec esset locus penitētie, vt. C. de transact. l. quāuis.

1 ¶ Negligētia administratoris nocet ecclesie vel reipublice sꝫ factum non.

a IMperatores aut administratores reipublice gratis volūt remittere ꝛ non possunt. super dubio autē transigere possunt, vt. C. de trāsac. l. preses prouincie. vbi de hoc no. ꝛ plene dixi. Et distinctio que fit in glos. taciti ꝛ expressi non
1 est ppria ad hanc materiā. Et ideo dic qd † negligentia admi-nistratoris nocet reipublice ꝛ ecclesie, ꝛ imputent sibi qui talez elegerunt, sed factum eius nō preiudicat vt. C. de sacrosan. eccl. l. iubemus nullam. ꝛ ibi plene no. ꝛ dixi.

1 ¶ Iura publica dispositiua et informatiua pacto priuatorū tolli non possunt.
2 Delictum an ꝛ qñ mutua compensatione tollatur.
3 Iuri mihi quesito et in fauorem meum introducto renunciare possum.

IUs publicum. Se summat. Et ad eui
1 dentiam dic quod que dam sunt iura † publica dispositiua siue iformatiua ꝛ hoc pacto tolli non possunt, vt. ff. de legatis. j. l. ne-mo. vbi de hoc satis dixi. et de operis libertorꝫ. l. cerdonem. C. de testamen. l. testandi. ꝛ de leg. ij. l. codicillis. §. fi. Quedaz sunt publica dispositiua ex quibus quedā sunt publica authoritate vt in sacris ꝛ sil'bus, vt. ss. de insti. l. j. §. ius publicum. ꝛ in deli-ctis ꝛ in istis nō valet pactum vt hic. Quedam sunt publica au thoritate sed vtilitate priuata vt tutela ꝛ cura, ꝛ in his videtur hic glos. variare: q2 circa principium videt tenere ꝙ pactū non valeat, ꝛ alleg. ad. l. falci. l. qd de bonis. §. j. ꝛ de magistra. conue. l. j. §. si inter circa fi. videtur sentire contrarium. ꝛ hoc approbat Jac. de ra. ꝛ dictis. ll. p gloss. alleg. iō dicit pactū non valere. vel spāliter est a lege phibitium, vt. l. quod de bonis vel q2 alij piu-dicare non dꝫ, vt. d. l. j. §. si iter. de magist. cōue. Si vero sint pu-blica authoritate ꝛ vtilitate: si volo tollere ius disponens nō possum vt predixi p. d. l. nemo potest de leg. j. Si vo ius disposi-tum vel eius effectū tunc aut ptinet ad fauorem vel vtilitatem renūciantis ꝛ pōt vt. ss. eo. l. pacisci. ad vellei. l. fin. g pe. ꝛ. C. eo. l. si quis in cōscribendo. vbi de hoc. Si respicit alteri⁹ fauorē vel cōmunem sui ꝛ alterius non pōt, vt. ff. ad macedo. l. sed si pater. §. fin. ꝛ idē si ad vtilitatem publicā vt hic ꝛ. ff. de postulā. l. quos prohibet. Si vero cōtinet phibitionem aut vult renūciare phi bitus ꝛ non potest, vt. ff. de ferijs. l. j. aut alius ꝛ tunc aut cōtinet eius fauorem ꝛ pōt vt. d. l. aut alterius ꝛ nō pōt. Sꝫ ꝯ hoc op-pone q2 in delictis non remittendis vertit publica vtilitas, et tū cōpensatione tollunt vt. ff. de cōpensa. l. si ambo. ꝛ solu. ma. l.
2 viro. Sol. hoc iō q2. l. hoc ibi cōcedit. † vel dic aut delictū est pri uatum ꝛ cōpensatione tollit vt dictis. ll. aut publicum ꝛ quate-nus respicit priuatam vtilitatē tunc eius respectu fit cōpensa-tio, vt. d. l. viro. si respectu publice vtilitatis nō fit cōpensatio vt l. j. §. si extraneus. de adul. ꝛ de pcu. lꝫ. §. in popularib⁹. Jacob. de ra. dicit aut. l. resistit forme aut effectui. si forme vt in testamē tis volo renunciare solennitati testamentorum non possum vel solēnitati stipulationis vel pactoꝝ vt quod stipulatio valeat in ter absentes vel quod ex pacto nudo oriatur actio non possuz. ꝛ sic intelligatur. ff. de testa. l. testamenti factio. ꝛ. d. l. nemo pōt. de leg. j. cū concor. Sed effectui bene possum renūciare puta here-ditati mihi qsite ex testō solenni vel ꝯtui vel obligationi mihi
3 quesite. nam circa hoc est regula † qd iuri quesito mihi ꝛ in mei fauorē inducto possum renunciare, vt. C. eo. l. pe. vbi de hoc no. et dixi ꝛ. ff. e. l. pactū iter heredē. ꝛ de epi. ꝛ cle. l. si quis in conscri bendo. et de hoc est bona gl. in auṫ. vt matres debitrices ꝛ cred. §. q2 vero. ꝛ bū p Hof. ꝛ Host. in summa de renunciatione ꝛ cō-clusione. ꝛ in brocardis Azo. de pactiōib⁹ rubricella pactis pri uatorū ius publicū nō ledi. ꝛ vide etiā extra de fo. compe. c. si di ligēti. in gl. sic pꝫ an cardinales possint renunciare decretali ex-tra de elec. c. lꝫ. q tradit formā electiōis publice. ¶ Gul. duranti tꝫ ꝙ sic. e. ti. c. vbi periculū. lib. vj. vbi de hoc p eum satis not. lꝫ litera dicat pactis priuatorꝫ. dic etiā ꝙ nec pactis publicarū psonarū, vt. ff. de admi. rerum ad ciui. ptinē. l. ij. §. ius reipublice. ꝛ de cōue. fis. debito. l. ij. lib. x. ꝛ. ss. l. proxi. ꝛ ideo forte opin. dicti Gul. vera non est. de statuto vniuersitatis vide qd not. ꝛ dixi. ff. de reg. iur. l. nec ex ptorio. ꝛ. l. neqꝫ pignus. ꝛ p Ray. in repetitio ne. l. omnes populi. de iustitia ꝛ iure.

1 ¶ Pactum obscurum vel conuentio semper interpretat cō-tra proferentem.
2 Venditor qui dixit se nolle teneri de aliquo vitio, an nihilomi nus teneatur.
3 Interpretatio in pactis an fiat contra emptorem.
4 Electio in alternatiuis regulariter est debitoris.
5 Contractus celebratus inter partes inter quas deficit consen-sus non valet.
6 Interpretationi pferētis qñ stetur, vide pulchrā distinctionez
7 In ambiguo semper fit interpretatio pro dotibus.
8 Vendens omnes possessiones sua quid dicatur velle vendere.

VEteribus. Ad euidentiā est sciendum ꝙ obscuritas est pprie in dictio-ne ꝛ inducit equiuocationem. ¶ Est et ambiguitas in oratione ꝛ parit amphibologiā. Itē est incertitu do ꝛ hoc venit ex alternatiōe vel generalitate. hec tū distinctio sicut dicit Jaco. de ra. nō bene. l. probat. ꝛ vide in alphabeto di-ctione ambigua res. ꝛ qualitercūqꝫ sit in dictione vel oratione
1 semp habet locū hec. l. que breuiter hoc dicit † obscura pactio in terpretatur contra proferentem ꝛ supple vel habitum pro pro-ferente: quia ad eius vertitur commodum, vt. ff. de contrahen. emptio. l. cum manu sata. et qui potio. in pigno. habean. l. insu-lam. vbi de hoc. ¶ Et potest poni exemplum vēdidi tibi equuz ꝛ dixi qd non ascendebat arbores ꝛ verum est qd nō ascēdit pō tem ligneum, vt nota. in glos. xxij. questio. ij. ne quis arbitretur. vel dixi qd rodebat fortiter ꝛ verum erat qd rodebat id est mor-debat. certe contra me fit interpretatio vt hic ꝛ. ff. de contrahen. emptio. l. labeo. et vide qd plene notatur per Dynum et alios extra de regu. iuris. c. contra eum. lib. vj. ꝛ. c. in obscuris. ꝛ Azo

a ¶ Impatores Add bal. h q dicit istū text. esse singularē ad hoc ꝙ ad-ministrator rei-pub. lꝫ ex negli gētia sua pos sit nocere rei-pub. vt est tex. j. l. aduers⁹. C. de vsuris. ꝛ in c. j. ex de iiteg. resti. l. vj. ꝛ ibi Pe. de anch. ꝛ vide q ibi di xi tū nō pōt p pactū aliqd re mittere debi-tori re publi. ita docto. hic.

in summa pandectarum de re.dub.circa principiũ.z in Specu.
2 de aduocato.§.consequẽter.ver.item cautus sit.†Et an si ven-
ditor dixit se nolle teneri de aliquo vitio teneat,dic vt nota.per
eundem Dy.eo.ti.de regu.iur.c.eũ qui certus est.lib.vj.¶ Op-
a po.qd pro proferente fiat interpretatio,ᵃ vt.j.de iudic.l.si quis
intentione.Sol.vt gl.hic z in contrario.Et accipe proferentem
siue sit reus in exceptione,siue actor in actione vel replicatio-
ne dummodo eiꝰ interpretatio adaptari possit verbis alias nõ.
3 ¶ Item opp.qd interpretatio†fiat cõtra emptorẽ,vt.j.de con-
trahen.empt.l.si in emptione.Sol.hic loquit de his pactis que
pertinent ad commodum venditoris ibi ad cõmodũ emptoris.
Unde nõ tam est attendendum quis proferat verba pacti sz in
cuius fauorem cedat pactum nam ille habet pro pferente z cõ-
tra eum fit interpretatio,vt.d.l.cũ manu sata.qr in eius potesta
te fuit clarificare vel facere clarificari pactum vt hic dr.¶ Do.
tamen Mar.fil.dicit qd ibi est incertitudo z ideo eligitur quod
est vtilius debitori.hic vero ambiguitas.¶ Itez nõ obst.j.lo-
cati.l.in lege.§.fi.de preto.stipu.l.in ptorijs.z de verbo.signi.l.
alienationis.§.fi.vt ibi not.¶ Item opp.de.l.insulã.j.qui po.
in pigno hab.Glo.soluit vt precedens cõtrariũ.Tu dic fz Ja.
but.qd ibi nulla fuit obscuritas:qr ordo ibi datus in personali
dat eũdẽ ordinẽ in hypothecaria ar.C.p quas pso.no.acqui.l.
cum per liberam.Unde sicut ibi debebat habere pensionez pri-
mi anni z sic erat potior tpe in psonali sic etiaz dz esse potior in
pignore.¶ Item ob.de.l.si ita.j.de contrahen.empti.gloss.sol-
uit ꝙ sic declara ibi erat incertitudo que statim declarationem
4 recipit p.l.scilicet†ꝙ in alternatiuis sit electio debitoris vt.j.de
iure dot.l.plerũqz.hic autẽ loquit de ambiguitate seu obscu-
ritate non declarata per.l.z ideo illa lex non debuit signari pro
contraria:qr illa loquitur de incertitudine circa res in cõtractu
deductas hic loquitur circa verbum vel dictum ambiguum.et
pro hoc quod no.j.de iniur.pretor.§.siue autẽ.¶ Itẽ opp.de.l.
in tradendis.j.cõia prediorum.Et solue vt ibi.¶ Item opp.j.
de verbo.obli.l.eum qui calendis.Sol.vt glos.Uel dic ꝙ ibi fit
interpretatio contra proferentem vel habitum p proferente:qr
ad eius cõmodum fiebat.ibi eñ apponebatur tps calendarum
in fauorem debitoris,vt.j.de regu.iur.l.cum tps.z ideo contra
eum fit interpretatio vt intelligatur de primis calendis,vt in.l.
5 contraria.¶†Item opp.ꝙ si cõtrahẽtes sentiãt de diuersis re
bus ergo ipso iure non tenet contractus cuz deficiat consensus.
Sol.vt glo.nam aut certum est qd dissenserunt z non tenet con
tractus.aut nõ est certum z tunc aut res põt valere secundũ in-
tellectum vnius tm̃ z illum sequimur,vt.l.eum qui cal.z.l.quo
ties.de verbo.oblig.z de re.dub.l.quoties.aut potest valere fm
vtriusqz intellectum.z tunc sequimur id quod est verisimilius si
id non apparet tunc sequimur minimũ.si nec illud apparet tũc
habet locum hec lex vt contra pferentẽ fiat interpretatio.z hoc
dicit glo.Sed tu dic plenius fm Jac.de ra.z butrig.z Dyn.d.
c.contra eum.aut occurrit ambiguitas vel obscuritas in iudi-
cijs z tunc aut propter verba prolata a litigatoribus aut pro-
6 pter aliud.†primo casu statur interpretationi pferentis siue sit
actor siue reus,vt.d.l.si quis intẽtione.j.de iud.z ibi no.si tamẽ
eius interpretatio cõuenire põt verbis prolatis.Scdo casu qñ
propter aliud tunc in preparatorijs fauemus actori in deciso-
rijs reo,vt.s.qui satisda.cog.l.de die.de actio.z obli.arrianus.
et.j.de verbo.ob.l.inter stipulantem.§.j.Aut occurit ambigui-
tas vel obscuritas in cõtractibus:tunc aut circa personas,aut
circa res,aut circa verba.Si circa psonas regulariter vitiatur
contractus vt.j.de stipula.ser.l.sed si sibi.Fallit qñ lex declarat
ꝙ contingit qñ facit alterum haberi p adiecto,vt.j.de ver.obli.
l.eum qui ita.§.qui sibi.vel qñ conuertit disiunctã in copulati
uam,vt.C.de ver.sign.l.penul.vel vni dat actionem directam z
alij vtilem,vt.j.sol.mat.l.caius.Si circa res est obscuritas aut
ex generalitate z recurre ad gloss.j.mandat.l.si fideiussor.et ad
no.p Dy.extra de reg.iu.c.in obscuris.li.vj.si ex alternatiõe re
gulariter est electio debitoris vt de iure dot.plerũqz.z extra de
reg.iu.c.in alternatiuis.lib.vj.cum ibi no.p Dy.z alios.si circa
verba est obscuritas vel ambiguitas tunc aut põt valere scdm
intellectũ vnius tm̃ z illud seruat vt.l.eum q cal.z.l.quoties de
verbo.ob.si scdm vtriusqz serua qd est verisimilius.si nec illud
appareat tunc qd est minimũ,vt si nec illud tunc 𝔷 pferentẽ.vt
7 hic.In dotibus in dubio p dote fit interpretatio†vt.j.de regu.
iur.l.in ambiguis.Qñqz occurrit obscuritas vl ambiguitas in
vltima voluntate tunc aut circa personas tm̃:z tũc aut remoue
tur obscuritas a lege et valet,vt.d.l.penulti.C.de vbo.sig.si lex
non remouet tunc vitiat,vt.j.de lega.ij.l.si qs seruum.§.si inter
duos.z de testa.tute.l.duo sunt titij.Idẽ si circa res z personas
mixtim est obscuritas.si circa res tm̃:tũc aut pter generalitatẽ
z tunc serua.j.de leg.j.l.legato gñalr.cũ sua glo.si propter alter
nationem serua.l.lucio de lega.ij.si circa verba si de mẽte appa-

a ¶ Interpretatio.Add ꝙ interptatio fieri dz vt euitet delictũ bl.i.l.nõ solũ.§.sz vt p bari.d op.no.nũ.bal.i.l.pcibus.j.col.C.d impub.z alijs substi.alex.cõsi.lxxiiij.ij.pte z cõsi.cxc.eadẽ pte.i.l.si pcuratoꝛ.de cõdi.inde.i.l.nemo.ff.p socio.l.pr ff.de his que i frau.cre.alex.cõsi.cvj.iiij.pte.glo.singla.i.l.q iurasse.§.si pr.de iureiuran.z ample p alex.i.l.j.d his qb.vt indig.

ret illã serua.si nõ seqre cõiecturas de lega.j.l.si seruus pluriũ.si
nec illud tunc iudex interptat.C.de fideicõ.l.volũtatis alias vi-
tiatur,vt.l.si pluribus de leg.j.vel dic circa vltimas voluntates
aliter vt not.p Dy.d.c.𝔷 eũ circa fi.li.vj.Si vo ambiguitas est
in vbis a lege platis serua.s.de legibus.l.in ambigua.Si i sen
tentijs serua.j.de re iudic.l.paulus.z de ap.l.ab executione cum
vtrobiqz notatis.Si in rescriptis aut sunt beneficia gratiosa et
plenissime dz fieri interptatio vt.s.de cõsti.princ.l.fi.vbi de hoc
plene.Si alia rescripta cõcedens ea interptatur si fieri põt.j.de
reg.iur.l.neratius.als cum stricti iuris sint fit interpretatio cõ-
tra pducentẽ vel forte seruatur idem qd in legibus ambiguis.
Aut est ambiguitas in confessionibꝰ serua.l.certũ.j.de confes.
qd verũ est viuente confitente,eo eñ mortuo dicunt quidã ꝙ he-
res interpretabitur z declarabit,arg.j.de lega.j.l.legato.§.si de
certis,vel dic vt no.Dy.d.c.cõtra eũ.si in ptorijs stipu.est ambi
guitas ipse ptor interptatur vt.j.de pto.stipu.l.j.§.fi.z.l.in pre-
torijs.¶ Si circa testes fit interptatio contra pducentem extra
de pba.c.in psentia z ibi in glo.¶ Et de ista interpretatione et
significato interptationis vide in alphabeto dictione interpre-
tatio.¶ Ultimo adducit Ja.de ra.hanc.l.in ar.ad questionem
8 si quis†vẽdidit omnes possessiones suas qd intelligi debeat de
mobilibꝰ z immobilibꝰ qr fieri dz interptatio 𝔷 pferentem vt
hic.et videt expssum de lega.iij.l.vxor.§.legauerit.¶ In gloss.
que incipit quidam dicunt.ibi.l.ptor.§.qd aũt.Melius dic qd
ibi est incertitudo.¶ Ibi romanos vincere posse.nam dubium
est vtrum intelligeret ipsum vincere posse romanos,an ipsum
posse vinci a romanis.Idẽ est ibi iterficere reginã bonũ est no-
lite timere.z alia exẽpla habes in alphabeto dictiõe amphibo-
logia.z de verbo.oblig.l.quoties in stipul.z de re.du.l.in ambi-
guo.¶ In gloss.j.pactum.ibi inter stipula.§.j.quod tm̃ intelli-
ge vt not.d.l.si quis intentione.Ibi acsi posuisset.qr in eius fa-
uorem z cõmodũ erat appositum.vel dic vt dixi qd ibi ordo da
tus in personali videtur repetitus in hypothecaria.Ibi si ar-
borez.§.si.hic cõcor.¶ Ibi si seruitus.dic ꝙ illa nõ est 𝔷 qr ibi
non erat verbum ambiguũ sed gñale z indefinite platũ qd equi
pollet vniuersali z iõ cõplectitur oĩa lumina pñtia z futura et
C.que res pig.ob.pos.l.si.¶ Ibi alternatim debiti.qd non pa-
rit ambiguitatem sed incertitudinem a lege tm̃ declaratam z vi
de Dy.de reg.iur.c.in obscuris.¶ Ibi de rebus dubijs.l.quo
ties.vel dic ꝙ z ibi fit iterpretatio cõtra promissorem cuius fa-
uore erant adiecte calẽde:z ideo de primis intelligitur.

1 ☞ Pactum simplex liberatorium etiam sine causa valet.
2 Pactum an fieri debeat per verba de futuro.
3 Dispositio testatoris per futurũ tẽpus an vitiet testamentum.
4 Confessio per errorem facta an aliquem obliget.

1 Tale pactum.†Simplex pactum libe-
ratoriũ etiã sine cã vz.h.
d.Sed an exigitur ꝙ debitor sit presens hic innuitur
qd sic dũ dicit te nõ teneri:qr debitori loquebat:z qr
pactũ est duorũ vel pluriũ zc.vt.s.e.l.j.Dic ꝙ liberatio põt fie-
ri etiã abñte debitore,vt plene no.C.de pb.l.rões.vo.imo plus
dico z de pactis.l.postꝙ liti.fm quosdam lz quidã cõtra vt ibi
dixi.¶ Op.ꝙ ista sit impfecta oro z iõ nõ valeat.Sol.vt gl.qr
subaudit velle.¶ Sed 𝔷 hoc ꝙ dato qd nõ subaudiat tm̃ libera
tionẽ inducat,vt.j.de fal.cau.adie.lega.l.j.¶ Sol.ibi in vltima
voluntate vbi tenet liberatio dato ꝙ nõ subaudiatur velle.In
cõtractibus aũt nisi subaudiat velle nõ piudicat nisi post trigi
ta dies.vt.C.de non nu.pe.l.in cõtractibus.§.sup ceteris.z dic
2 vt no.d.l.j.de fal.cã adie.Op.qd nõ valeat pactũ†cũ cõcipi de-
beat p verba de futuro,vt.l.v.§.stipu.de vb.ob.Glos.soluit qd
ibi in stipulatiõe hic in pacto,sz fm Ja.de ra.salua pace Azo.
cuiꝰ fuit ista gl.idẽ est i pacto z stipulatiõe.nã si qrat ad obligã
dũ z pactũ z stipulatio exigũt vba futuri tpis.si ad liberanduz
z pactum z stipulatio hñt vba pñtis tpis.de pacto ad liberan-
dum patet hic.de stipulatione habetur in acceptilatione:quia
acceptilatio est stipulatio liberatoria.nam ibi dicit habeo acce
ptũqz tuli vnde miratur qño Azo hoc intellexit.itẽ in stipula-
tione est verbũ pñtis tpis pmitto z sic non vr differẽtia quo ad
hoc inter stip.z pactũ.z ꝙ pactũ fiat etiã de futuro est expssuz.j.
l.pri.z de cõsti.pecu.l.eñ q.§.iulianꝰ.z stipulatio p vba de pre-
senti qñqz vt instit.q.mo.tol.obli.§.est pdita.z vide qd in 𝔷rio
no.¶ Uel dic fm Richar.ꝙ hic erat vbũ infinituz p qd potest
fieri pactum et stipulatio:quia verbum infinitum comprehen-
dit presens tempus et futurum.Uel dic secundũ Jacobum bu
triga.qd pactum z confessio habent verba de futuro tacita vel
expressa.sed stipulatio semper expressa respectu solutionis que
fienda est de futuro,vt institu.de liter.obligatio.in pncipio.et
dic vt ibi no.¶ Et adducit pdicta Jaco.de ra.ad talẽ qõnem.
pater

3 pater† moriens testabat̄ dixit fili⁹: dñe qd mihi relinqtis? dixit
pater relinquam tibi p̄rimoniū meū. ⁊ idē dixit de multis lega-
tis puta relinquo titio. x. dubitabatur an talis dispositio vale
ret ꝓpter v̄ba futuri tp̄is reliquā. Quidam dicebant valere vt
sic fuerit intētio testatoris ex nūc relinq̄re, sȝ effectus relicti erit
post mortē eiusdē. Alij intelligūt relinquā. i. instituam vel lega
bo: ⁊ tunc nō valeret. Et ita dicit fuisse impugnatum quoddam
testm̄. ¶ Itē op. qꝺ nō valeat hec cōfessio sine cā vt. j. de proba.
l. cum de indebito. §. fi. sȝ ibi ad obligandum hic ad liberandū.
¶ Sȝ ꝯ̄ hoc opponit̄ q̄ aut iste cōfessus errabat: ⁊ tunc nec ad
liberandum nec ad obligādū valet, vt. j. de doli excep. l. ij. §. cir-
ca. Aut fuit sciēs sibi deberi: ⁊ tūc inducit̄ causa p̄sumpta dona
tionis, vt. j. de regu. iur. l. cui⁹ ꝑ errorē. ⁊ not. de cōsti. pecu. l. ha-
ctenus. ⁊ sic nō est dr̄ia ad liberādū vel obligandū fiat cōfessio.
dic ꝙ si confiteor ad obligādū ⁊ cōstat me errare nō tenet arg. j.
4 e. l. si cū te. † Si est certū me nō errare tūc inducit̄ cā donationis
vt. d. l. cuius ꝑ errorē. de doli except. l. ij. §. circa. vbi de hoc not.
⁊ dixi de v̄bo. ob. l. si diuortio. ⁊ de ope. liber. l. cāpanus. Aut du
bitatur ⁊ presumitur poti⁹ errare q̄ iactare, vt. d. l. cū de indebi
to. vbi de hoc. sed in confessione ad liberādū in dubio tenet nec
intelligit̄ per hoc cā donatiōis sicut innuit hic glo. dū dicit sine
cā valere: q̄ hȝ vim pacti ad liberandum inducti. ⁊ ꝓ h̄ in aut.
de testi. §. ⁊ ideȝ. ⁊ forte lex fingit cām subesse vt non videatur ia
ctare. ⁊ sic erit sine cā. s. certa vel expressa non sine dubia vel a iu
re p̄sumpta. ⁊ hec fuit opi. Mar. sil. q dicit non intelligi dona-
tionē ⁊ quātūcūqȝ maximū debitū remittat̄ cū non sit donatio
nō indiget insinuatiōe cū nō sit donatio. et de ista materia con
fessionum ad liberandum ⁊ obligāduȝ satis no. et dixi. C. de nō
nu. pec. l. gn̄aliter. ¶ Vel posses s̄m Iaco. de ra. breuius dicere
qꝺ. ll. ꝯ̄rie in cōfessione loquunt̄: lex ista ī pacto quem innuit in
prin. tale pactū ⁊c. ⁊ vide Dy. de reg. iu. qꝺ semel placuit. li. vj.

1 ☞ Promittens post appellationē stare iudicato appellatio-
ni renunciare videtur.
2 Appellationi an quis possit renūciare ante sententiam.
3 Obliganti se ex necessitate magis subuenitur quā obliganti ex
voluntate.
4 Emologatio non tenet ante sententiam.
5 Iudex appellationis an debeat exequi sententiam.

1 **Qui prouocauit.** † Qui post appellationem pacto promisit stare iudica
tis videt̄ appellationi renūciare ⁊ ad primaȝ sn̄iam redire. h. d.
¶ Opp. a diuisione qꝺ nō possit agi ad id qꝺ est in sn̄ia: q̄ aut
vult agere ex pacto ⁊ non potest q̄ est nudū. aut ex sentētia ⁊ nō
pōt: q̄ illa est per appellationeȝ extincta vt. j. ad turpil. l. j. in fi.
vbi de hoc plene dixi. Sol. vt gloss. ¶ Itē oppo. qꝺ non debeat
agi ex sententia imo ex pacto. vt. j. ad trebellia. l. si quis priore.
¶ Solu. ibi primum erat inualidum ⁊ secundum validum hic
econtra. sententia est valida et pactum inualidum quia nuduȝ.
2 ¶ Querit gloss. † an possit renunciari appellationi antē sentē-
tiam. Gloss. tenet ꝙ sic et bene. ⁊ Hostien. in summa de re iudi-
ca. §. finali. ver. nono. ¶ Gul. de cun. distinguit aut est conuen
tio voluntaria ⁊ talis p̄iudicat appellationi. ⁊ ita intelligatur
l. ista gloss. ⁊. ll. in ea allegate si est conuentio necessaria vt con-
uentio iudicatum solui, tunc bene potest appellari, vt. j. iudica.
sol. l. penultima. Et rō est q̄ magis subuenitur ei q se obligat
3 ex necessitate † q̄ ex volūtate, vt. s. qui satisda. cog. l. si fideiussor.
§. si necessaria. Vel dic ꝙ. l. penultima non loquitur in personis
principalibus sed in procuratoribus. Iacob⁹ butriga. dicit qꝺ
ideo satisdatio iudicatum solui non tollit appellationem: quia
conuentio non ligat vltra terminos suos, sed non videtur iudi
catum quando est appellatum ergo non ob. conuentio de iudi-
cato soluendo: quia non fit contra formam eius, vt. d. l. penulti
ma iudic. sol. ⁊ de ope. no. nun. l. stipul. §. siue. ¶ Si aūt expresse
renūciet appellationi bn̄ valet ꝑ iura in gl. allegata. sȝ lȝ ad hoc
alleget. j. de re iu. si cōuenerit. nihil facit: q̄ non prohibet posse
appellari lȝ dicat̄ pactū debere seruari. ¶ Quid si litigātes iu
rant stare sn̄ie vel precepto ep̄i: nunqd poterunt appellare? vr̄ ꝙ
sic vt in q̄ōnibus barthol. brix. xxxvij. q. q̄ incipit cū cā cuiusdā
4 clerici. ⁊ vide Archi. vj. q. iiij. c. qꝺ bn̄. in fin. † In arbitris videt̄
qꝺ non teneat emologatio an̄ sn̄iam vt plene dixi. C. de arbit. l.
cū antea. v̄si. itē q̄ro vtrū emologatio. ⁊ in hoc differunt iudicia
⁊ arbitria ꝓpter maiorē authoritatē iudiciorūȝ. ¶ Itē ista gl.
lȝ obscure dicit iudicē appellatiōis mādare debere sentētiā exe
cutioni. ⁊ hoc bn̄ ꝓbat iste. §. in fin. ⁊ clare. C. de episc. audiē. aut.
si qs litigātiū. ⁊ de app. l. p̄cipimus. §. j. ⁊ vtrobiqȝ dixi. ⁊ not. ꝑ
Ber. ⁊ Inno. extra de offi. dele. c. pastor. ⁊ in Specu. de sn̄ie exe-
cutione. §. nūc dicendū. v̄si. sed pone ꝙ iudex. Gul. de cu. distin
5 guit: † aut iudex appellatiōis in cā appellatiōis ꝓnūciat: ⁊ tunc
mādat sn̄iam suam executioni: ⁊ ita loquunt̄ iura predicta. aut
nō ꝓcedit̄ nec ꝓnunciat̄ in cā appellatiōis sȝ expirat per lapsuȝ
fataliū: ⁊ tunc negotiū reuertit̄ ad primum iudicē ac si nunq̄ fo
ret appellatū, ⁊ mādat sn̄iam excutioni. C. de temp. ap. l. vlti. §.
illud. j. de his q no. inf. l. furti. in p̄n. in aut. de ap. §. j. ⁊ dixi. C. de
epis. audi. l. ep̄ale. in fi. Si aūt ꝓpter aliud expirat appellatio pu
ta ꝑ pactum tunc iudex appellationis exequit̄ vt hoc. §. cuȝ sua
gl. Ia. bu. tenet ꝙ si iudex ordinarius cām delegat fungitur du
plici offō. nā si appellat̄ ad ip̄m dȝ appellari ⁊ si non appellatur
sn̄iam delegati dȝ executioni mādare vt. j. de re iudica. l. a diuo
pio. si aūt ordinari⁹ ferat sn̄iam ⁊ appelletur ab eo ad supioreȝ
tūc loc⁹ est distinctiōi. Gul. ¶ In gl. sȝ nunquid ibi diu stetisset
ita ꝙ tp̄a fatalia trāsissent. ¶ Ibi ad solutionē ⁊ extra de re iu.
c. qꝺ ad consultationem. ⁊. C. de iure dominij impetrando. l. ij.
¶ Ibi in vtroqȝ ergo casu. s. vbi post appellationem transegit
vel eam tempore legitimo non prosequitur.

1 ☞ Pactum inter heredes nō preiudicat creditoribus sed co
heredibus inter se.
2 Procurator in rem suā an possit conueniri a creditorib⁹ ex par
te debitoris.
3 Actio personalis non sequitur possessorem.

a 1 **Post diuisionem.** a † Pactuȝ inter heredes nō preiudicat creditorib⁹
sed coheredibus inter se p̄iudicat. h. d. ¶ Oppo. de. l. si credito-
res. C. eo. ⁊ sol. vt ibi q̄ hic qlibet creditorū receperat vsuras ei⁹
toti⁹ qꝺ sibi debebat̄ ab ipso debitoris herede q sibi fuerat assi
gnatus per coheredes inter se diuidētes. ⁊ sic plus recepit quā
erat debitū soluere q̄ cū ille teneret̄ solū ad partē hereditariaȝ
debiti sortis ⁊ vsurarū soluit vsuras totius illi⁹ debiti. ⁊ sic cre
2 ditori nō ob. exceptio diuisionis vt. d. l. si creditores. † Sȝ nūqd
procurator in rē suā ex parte debitoris poterit a creditorib⁹ cō
ueniri? vr̄ ꝙ sic sicut ꝓcurator in rē suā ex p̄te actoris agere pōt
⁊ cōtrarior eadē sit rō. sȝ dic qꝺ nō. ⁊ est casus. C. de her. vē. l. ij.
⁊ ibi no. ⁊ pro hoc q̄ sic per pactum libere persone cōstituentis
procu. in rem suam acquireretur actio creditori qꝺ esse non po-
3 test vt. j. de verbo. obliga. l. stipulatio ista. §. alteri. ⁊ † quia per-
sonalis actio non sequitur rerum possessorem vt. j. ad trebel. l.
j. §. si heres. nisi forte reus principalis esset non soluendo. argu.
s̄. de eo per quem factum erit. l. fi. ⁊ in. d. l. ij. de heredi. vel actio.
ven. ⁊ facit glo. q̄ est. j. de ꝓcu. l. si actor. ⁊ lȝ sit filiis procuratori
in rē suā ex parte actoris nō tn̄ ꝑ oīa nisi ad hāc cōstitutionē ꝓ-
cu. cōsentiret creditor ⁊ stipularet̄ ab illo ꝓcuratore. ar. hui⁹. §.
s̄ȝ Ia. bu. ¶ In gl. isti debitores idēqȝ heredes ī fi. Que lr̄a est
ī p̄n. §. ⁊ expone lr̄aȝ a singulis h̄rdib⁹ ibi assignatis aduersus
oēs. s. creditores hn̄t. s. creditores. ⁊ vide. C. fami. hercis. l. ea que.

a ¶ Post diuisionē. Adꝺ ꝙ iste. §. ē multū notabilis s̄ȝ ꝙ dixit. d. Alex. guiberte⁹ p̄ceptor me⁹ ad h̄ ꝙ qlibet extraneus pōt ꝓ debitore soluere etiā īuito qꝺ ē mirū ⁊ eū liberare tex. ī. l. soluēdo. de neg. gest. l. solutionē. ꝺ solu. Ita Ang. Raph. Fulgo. Pau. Guido pap. ⁊ Iason max.

1 ☞ Pactum ex p̄sumpta voluntate paciscentium porrigitur
ad alios de quibus in pacto nōn est facta mētio.
2 Nomen proprium quando videatur positum ad demonstratio
nem appellatiui.
3 In interpretatione priuilegiorum recurrendū est ad principeȝ.
4 Pater habens vnicum filiū emens vsum nemoris sibi ⁊ filio si
superueniant sibi alij filij an vti poterunt ipso nemore.
5 Donata nepoti sub spe ꝙ esset futurus heres an possint reuoca
ri per filios ⁊ heredes donantis.
6 Legitimatio facta per eū qui nō credebat se habere filios in fu
turum an infringatur per superuenientiā liberorum.

1 **Pater qui dotem.** † Pactū ex p̄sumpta vo luntate paciscentiū por-
rigitur ad alios de quibus in pacto nō est habita mētio. Et iste
§. duas hȝ lecturas ꝓpter verbū maneret. Vna ꝙ dos non erat
soluta. alia ꝙ soluta erat. Et expone literā s̄m primaȝ maneret
i. nō peteret. ⁊ ꝙ postea subijcit ꝑ exceptionem doli proprie sta-
bit s̄m aliā lectu. qn̄ soluta erat exponas maneret. i. redderetur.
¶ Et qꝺ dicit per exceptionē doli, expone. i. replicationē. ¶ Et
ex illis v̄bis q̄ sunt in textu heredē fratrem suum collige qꝺ vbi
2 nomen appellatiuū † p̄cedit ⁊ sequit̄ ꝓpriū vr̄ ꝓprium apposi-
tū ad demonstrationem appellatiui ⁊ vr̄ testator disponere s̄m
appellatiuū tm̄. sed vbi p̄cedit ꝓpriū appellatiuū sequēs videt̄
adiectū ad demonstrationē ꝓprij ⁊ vr̄ testator disponere scꝺm
ꝓpriū nomē tm̄, vt. j. de stipul. seruo. l. si seru⁹ cōis. ⁊ de auro et
arg. leg. l. ⁊ si nō sint. §. ꝓueniamus. ¶ Et inducit gl. in arg. ad
rescripta, in qbus dic s̄m Ia. bu. aut cōstat ꝙ faciēs pactū siue
rescriptum cōcedēs voluit ad aliū porrigi, aut constat ꝙ voluit
⁊ illud seruat̄. aut dubitat̄ ⁊ tūc aut p̄fert v̄bū ꝓpriū tm̄ ⁊ non
egredit̄ ꝑsonā, vt. j. de reg. iur. l. nerati⁹. aut ꝓfertur appellati-
uum tm̄: ⁊ tūc ad oēs porrigit̄ dispositio ad quos ꝓfertur effe-

a ¶ Si ĩtra. ad de bar. ange. ꝛ paul. hic q dicūt ꝙ pactū de liberādo in futurū ꝓducit exceptionē ĩpñtl ꝛ est tex. singu. ꝫ bal. ꝛ Aug.

ctus appellatiui noĩs, vt. ĩ. de annu. lega. l. annua. §. a titia. vbi
de hoc not. ꝛ dixi. ꝛ plene. C. de sacrosan. eccl. l. j. circa medium.
Et pro hoc de cōdi. ꝛ demō. l. hec cōditio. Si ꝟo dicaẗ proprio
ꝛ appellatiuo noĩe dicūt qdā aut p̄cedit ꝓpriuz nomē: ꝛ nō porrigitur ad successorē, aut appellatiuū: ꝛ tūc sic, ꝓ hoc facit extra
de offi. deleg. c. qm̄ abbas, cū ibi nota. ꝛ de hoc nota. ꝛ dixi. s̄. de
iurisdi. om̄. iu. l. ꝛ qꝛ. ꝛ per Jo. an. de reg. iur. c. priuilegiū ꝑsonale. ꝛ in nouella eo. ti. lib. vj. ꝛ qd dixi. ĩ. de reg. iur. l. in oĩbus can
3 sis. ¶ Vel dic qd in priuilegijs † recurriẗ ad principē, vt. C. de
legibus. l. humanum. ¶ Vel dic in rescriptis vt hic not. ꝛ. s̄. de
iurisdi. om. iudi. l. ꝛ qꝛ. In priuilegijs dic vt. d. l. neratius. no. in
snĩa dic vt. ĩ. que snĩe sine appel. rescin. l. penult. ꝛ. d. l. neratius.
In vltimis voluntatib⁹ siue queras de cōmodo siue de hono.
noꝛe an collatū vel iniunctum vni porrigaẗ ad aliū dic vt. C. de
cadu. tol. l. vnica ꝛ ibi ꝑ vltramontanos. Gul. eo. casu quo apponitur nomē ꝓpriū ꝛ appellatiuuz dicit attendendum vtrum
mandarē tale quid qd cōcernebat dignitatē seu officium: ꝛ tunc
transit ad successorē, arg. ĩ. de admi. tuto. l. cū post mortē. §. j. de
annu. leg. l. liberto. §. fi. Si aūt nō cōcernebat officiū vel dignitatem sꝫ ꝑsonā: tunc aut habebat ꝑsonā notam ꝛ tunc videtur
magis cōcedere ꝑsone ꝙ̄ officio vel dignitati. aut non habebat
personā notam: ꝛ tunc magis officio ꝙ̄ ꝑsone. et sic trāsibit ad
successorem. Similis distinctio fit. ĩ. de reb. dub. l. qui habebat
nec curat de distinctione illa vtrū p̄cedat ꝓprium vel appellatiuum. quam distictionem quidā faciūt ꝑ. l. si seruus. al's si communis seruus cōis. ĩ. de stipula. seruo. que. l. nihil facit ƒm eum
vt dixi. s̄. eo. l. si vnus. §. fin. qꝛ ibi poterat vtrūqꝫ valere. ¶ In
vltimo arg. qd colligit glo. in fi. vers. itē nota. idez esse dic ꝙ aut
lex supplet illud omissum ꝛ tunc omissuz hr̄ pro exp̄sso, vt. C. de
inoffici. dona. l. si totas. Idē si ex verbis colligi pōt, vt. ĩ. de heredi. instit. l. fi. ꝛ de legat. ij. l. cū pater. §. cū estimaret. ꝛ ad treb. l.
mulier. scdo rn̄so. alias omissum habeẗ ꝓ omisso, vt. ĩ. solu. ma.
l. si cum dotē. in princ. vbi de hoc plene dixi. Item adducitur. §.

Questio aut.

iste ad tales qōnes: † quidā habēs vnicū filiū ꝛ desperās alios
4 habere emit vsum nemoris sibi et dicto filio suo. postea habuit
alios filios: nunquid oēs vti poterunt ipso nemore: videtur qd
sic, arg. huius. §. sed nihil facit: qꝛ hic loquitur de pacto qd dato
ꝙ porrigatur ad alios non plus grauatur debitor paciscens ꝙ̄
si ad vnum solum qd nō sic est in vsu nemoris. Et ideo Jac. de
rauē. in nemore tenet cōtrariū ꝑ. d. l. cū pater. §. cū estimaret. de
leg. ij. cum ibi no. ꝛ ad hoc facit ꝙ in simili qōne notaui. C. de sacrosan. eccl. auẗ. hoc ius porrectum. ꝟ. vnā aliā pulchrā qōnē ꝛ
fuit. q. xlviij. q. px. ꝛ incipit qdā pr̄sa. ꝛ Bartho. brix. lj. qōne. et
incipit pr̄sa. † Alia qstio est: qdā nō habebat filios sed neporem
quē volebat instituere, dixit eidem do tibi mille qꝛ ita bene eris
heres meus cum nō habeā filios. postea ꝓcreauit filios quos instituit heredes et mortuus est. filij isti volunt reuocare data nepoti: queriẗ an possint. ꝛ vr̄ qd non: qꝛ illa videẗ fuisse cā impulsiua. ĩ. de dona. l. ij. in fi. ꝛ de iure do. l. mulier. Contrarium tenet
Gul. ex rōne huius. §. vr̄ em̄ attendi intentio illius qui tradit.
argu. ĩ. ad. l. fal. l. cū quo de pecu. §. fin. et iō dicit posse reuocari
pro hoc. C. de reuo. dona. l. si vnquā. ꝛ qd ibi not. ꝛ dixi de fideicōmis. l. cum acutissimi. videẗ em̄ p̄dicta donatio tacitā cōditionem habuisse si nepos solus heres existeret, vt. d. §. cum estimaret. de leg. ij. l. cum pr̄. ꝛ. ĩ. de vulg. ꝛ pu. substi. l. ex facto. in prin.
Gul. ¶ Alia qō est pulchra quam hic q̄rit Guid. de suza. aliquis desperans de filijs emptores faciebant nomine fratris sui
quē sperabat liberos habere ꝛ sibi futurum heredē. deinde iste
frater de liberis desperans liberos procreauit dicit ꝙ si appareat de intētione fratris de liberis desperātis ꝛ emētis in manibus alterius fratris, ꝙ frater in cui⁹ manib⁹ est q̄sitū nullū ius
habebit in ipsis bonis. ar. iurium p̄dictorum. ꝛ vltra allegat de
verbo. ob. l. eū q ita. §. te ꝛ titiū. ꝛ de lega. iij. l. j. §. fi. imo qd plus
est dicit ꝙ si pecuniā fratri tradidisset ꝛ ipse emisset, ꝛ ei tradita
forent, ꝛ constaret ꝙ ex desperatione filiorum eidē pecuniaz dabat qd idez esset ꝑ hunc. §. ꝛ iura p̄dicta. Et dicit ꝙ filij repetent
talia bona condi. sine cā: qꝛ nō refert vtrū ab initio sit sine cā vel
cā reuertaẗ ad non cām, vt. ĩ. de cōdi. sine cā. l. ij. ꝛ ꝑ totū. ¶ Vl-
6 timo adducit ꝙ si qs desperans † de filijs legitimis fecit legitimari spurios postea ꝓcreauit legitimos an legitimatio infringatur ꝛ tenet qd sic, per. d. l. si vnꝙ̄. C. de reuo. don. ꝛ de vul. ꝛ pu.
substit. l. ex facto. ꝛ vtrobiqꝫ dixi. ¶ In gl. j. ĩ prin. s. pone casuz.
¶ In gl. vlti. ibi cā in totum. i. in tota dimidia.

1 ☞ Actio de dolo oriens ex contractu innominato non facit actionem nasci rei interuentu.
2 Pactum an possit fieri per verba de futuro.
3 Pactum qm̄ videatur vestitum per rei traditionem.
4 Contractus innominatus an possit fieri per dictionem si sicut per dictionem vt.

1 Si intra. † a Ubi ex ꝯtū innominato nasceret actio de dolo ꝛ ex eo datuř exce-
a ptio vestimētū rei interuētus nō facit actionē nasci.
h. d. ƒm gl. vel ƒm Mar. fili. dic ꝙ h nō fuit ꝯct⁹ innomiat⁹ q hꝫ fieri ꝑ vt sꝫ fuit pactū nudū. nec em̄ vestitū fuit re:
qꝛ illd hꝫ locū ĩ ꝯctib⁹ q re ꝯhunẗ vt insti. q. mo. re ꝯhiẗ ob. Itē
nec coherētia ꝯctus qꝛ nullus est ꝯct⁹ cui cohereat. Itē nec rei
interuētu qꝛ nō fuit ꝯctus innoĩatus vt dixi. nec em̄ cōuenit de
parte soluēda, sed solū de liberādo si pars solueret: ꝛ sic nuduz.
ꝛ ideo nō parit act. Mar. si. Et vide qd not. ꝛ dixi. ĩ. de iureiur. l.
si qs cū debitore. Et qd dicit lr̄a pacti, dic. s. his verbis cōcepti
2 vel. i. ex pacto his ꝟbis cōcepto. † Et no. hic expresse pactū fieri
ꝑ ꝟba de futuro ꝯ id qd glo. no. s̄. e. l. tale in p̄nc. vt ibi dixi. Gl.
simul miscet duas oppositiones ꝛ solutiōes, sed tu separa. ꝛ op.
primo de. l. in traditionibus. ĩ. e. qꝛ postꝙ̄ pactū fuit in traditione appositum seruari dꝫ tanꝙ̄ vestitū. Sed reiectis alijs sol. dic
ꝙ hic tpe conuentionis nulla fuit traditio ꝛ sic conuentio non
fuit vestita. vel dic ꝙ nec tūc nec postea fuit facta aliqua traditio sed agebaẗ añ diē. vel dic ꝙ h cōuētio erat mere liberatoria
ꝛ ideo ei⁹ coherētia nō parit pactū obligatoriū vestitum. vel so.
vt in scda sol. gl. ꝛ ꝯ ipsam insta. sꝫ dicvt dicit gl. qd traditio rei
non obligat emptorē imo añ traditionē erat obligatus ad precium. Sol. tñ gl. nō est bona qꝛ hic nō cōtingeret liberatio ꝛ obligatio circa idē sed circa diuersas partes debiti nā solutio ꝑtis
debiti liberationē operaẗ in eo qd solutū est sed obligationē deberet inducere circa aliā ꝑtē q̄ remāsit soluēda. Ad sol. ergo cō-
3 trarij dicas clari⁹ ꝙ̄ gl. † ꝙ tūc dr̄ vestiri pactum rei traditione
qm̄ tradēs ad traditionē cōpelli non poterat vt in ꝑmutatione
cōtingit vel alijs traditionib⁹. ꝛ ita loquiẗ. l. in traditionib⁹. ĩ.
eo. Sed qm̄ debitor soluit ꝑtē debiti soluit illud ad qd compelli
inuitus poterat ꝛ ideo nō dr̄ vestire pactū rei traditione ꝛ ita loquitur hic ꝛ hec est ꝟitas huius. l. ꝛ de hoc habeẗ. ĩ. si cert. peta.
l. rogasti. Uñ si poneres debitorē ꝓmisisse nudo pacto. x. ꝛ sic teneri tñ naturaliter si postea ꝯueniret quod soluēdo qnqꝫ liberareẗ ab alijs qnqꝫ. Credit Jac. de ra. ꝙ soluēdo quinqꝫ agere
posset ꝙ liberareẗ ab alijs quinqꝫ: qꝛ hic solueret qnqꝫ ad que
cōpelli nō poterat. ¶ Itē oppo. de. l. ex placito. C. de re. permu.
vbi vestiẗ etiā ex interuallo. ¶ Sol. dicit gl. ꝙ hic est ꝯctus innominatus facio vt des: quia accepto ferre est factuz. ꝛ sic deberet ꝓducere actionez de dolo que cessat iō qꝛ exceptio competit.
Sꝫ certe lꝫ accepto ferre sit factū habet tñ vim solutionis ꝛ dationis, vt. ĩ. de ꝯdi. ob cau. l. si mulier. ꝛ no. C. de transac. l. actione. ƒm Plac. ¶ Preterea hic est tale factum per qd mihi adest
vnde actio de dolo nō deberet nasci sꝫ prescriptis ꝟbis, vt. ĩ. de
p̄scrip. ver. l. solēt. vñ nō est vera solutio glo. Uñ dic ƒm Mart.
sil. ꝙ nō est aliqs ꝯctus innoĩatus qꝛ nō est factus ꝑ vt, sꝫ ꝑ si,
sꝫ est pactū nudū ꝛ iō actionē nō ꝓducit. fuit em̄ pactū nudum
ꝛ cōditionale: qꝛ ꝓmisi te liberare a dimidia si solueres aliam
dimidiā. impleta ergo ꝯditione perinde est ac si ab initio fuisset
purū. ꝛ iō sicut ex eo puro a p̄ncipio nō posset agi qꝛ esset nudū
ita nec eo purificato. ꝛ ita videtur sentire alia gloss. que est huic
cōtraria. ĩ. de iureiur. l. si qs cū debitore. que glos. cōiter approbatur. ꝛ ƒm illā gl. hec. l. est plana ꝛ nullum hꝫ ꝯrium. ¶ Gul.
4 nō reputat absonū dicere † ꝙ ꝯctus innoĩat⁹ fiat ꝑ si, sicut ꝑ vt,
ꝛ sic fieri pōt ꝑ cōditionē sicut ꝑ modū. ꝛ si impleā cōditionē ex
ꝑte mea possum te cōpellere vt impleas cōditionez ex parte tua
ꝛ allegat. ĩ. de leg. iij. l. cū quis. Et dicit qd text. ĩ. de ꝯhen. empt.
l. labeo scribit si mihi bibliothecā. vbi dicit agi p̄scrip. ver. etiaz
si fiat ꝑ modū cōditiōis. ¶ Et ad. l. istā rn̄det ꝙ iō hic non nascitur actio qꝛ hic non celebrabaẗ ꝯctus p̄ncipaliter ad obligandum sed ad liberādū. ¶ Sꝫ obstare videẗ e. tit. de ꝯhen. empt.
l. cū ab eo. vbi vēdēs sub cōditione nō cōpelliẗ implere cōditionem. sꝫ dicit qd ibi erat cōditio q̄ pēdebat ex mera volūtate venditoris ꝛ in eius fauorez apposita: ꝛ iō implere non cogiẗ. sec⁹
autē si nō apponereẗ in eius fauorem: qꝛ tūc implere cōpellereẗ
Gul. ¶ Pro opi. Gul. lꝫ non alleget facit. l. j. de nautico fenore. l. ꝑiculi. ꝛ gl. ibi posita sup ꝟbo speciē. ¶ Sed ad. l. Gul. posset rn̄deri ꝙ in eis nō agit p̄scrip. ver. quasi ex cōtractu inominato sed ex quadā tacita conuentione vestita coherētia contract⁹
inoĩati. ¶ Opi. Guil. sequitur Ray. et dicit qd est contract⁹ innominatus do vt des. qꝛ remittere est dare. ¶ In gloss. j. ibi via
detur qd habeat. s. actionē. ¶ Ibi traditiōe rei. i. solutione partis debiti. Ibi p̄mo verius. Iste solutiōes sunt ad. l. j. in traditionib⁹. ĩ. eo. ¶ Ibi eadē traditio. i. ꝑtis debiti solutio. ¶ Ibi
circa eādem causam imo non est eadem vt. s̄. dixi. ¶ Ibi vel dic
secundo. hic incipit soluere contrarium de. l. ex placito. et male
vt. s̄. dixi.

1 ☞ Onus tributorum sequitur possessorem ꝛ pactū in cōtrarium factum non valet.

Inter

1 Inter debitorē. † Onus tributorū sequitur possessorē et pactū in ɔtrium nō vȝ.h.d. ¶ In gl.ibi alij distingunt ambe vere. Et hec secunda est in argu.ꝙ si statuto caueat quod nullum pactum vel transactio facta per commune valeat cum vicino suo vt nō teneatur. ¶ Ibi soluere non valeat ⁊ ipse vicinus fecit pactum qd commune soluere teneatur pro ipso quod bene valeat vt hic dicitur. ¶ Ibi.§.⁊ non pmittas, que est signata. C. sine censu vel reliquijs.l.final. olim enī liberabatur qui ad alium transferebat ⁊ solus possessor nouus tenebatur. hodie vterqȝ tenetur: ⁊ sic non est correctum in totū ius antiquū. ⁊ vide quod dixi.j.de publicanis.l.imperatores. ⁊ vide gloss. notabilem. C. de predijs ⁊ omnibus rebus va.l.fin. libro vndecimo.

In emptionibus. In glo. vlti. si intelligas in his q̄ sunt de substantia bene loquitur glo. ⁊ hȝ locum.§. adeo. quem allegat. Si in naturalibus habet locū §. quinimo. eadem.l. vt si incontinenti valeat ad actionem ex interuallo ad exceptionem.

1 ☞ Equū putās esse in persona alteri⁹ debet putare esse equū in persona sua.
2 Tutor an teneatur sequi medium pactū si creditores pacti sunt pro diuersis partibus.
3 Tutor testamentarius an possit esse tutor si sit debitor pupilli vel creditor.

1 Cum in eo. † Qd putat qs equū in alteri⁹ psona dȝ putare equum in sua h.d. Op. vt gl. de.l. si quis ex signatoribus. gl. nō soluit. ¶ Sȝ tu dic ꝙ hic speciale. vel dic qd verisimile est q2 etiā si tutor nō fuisset simile pactū fecisset ꝙ faciebant alij creditores, vn̄ nō p̄sumatur in dāno cuȝ talia pacta fiāt p cōmodo creditorum, vt no.s.e.l. iurisgen.§. alias incipit ⁊ suuȝ heredem.§. hodie. ⁊ ita officiuȝ suuȝ nō est sibi dānosum sȝ tacit⁹ consensus. ar.j. de doli excep.l. apud celsum. in p̄n. vel dic ꝙ etiā si nō fuisset tutor necesse habebat seq pactum factum p maiorē partē creditorū, vt.s.eo.l. maiorē. ⁊ sic officiū sibi nō nocet. ⁊ sic soluit glo.j. de admi.tu.l. cum hereditas. Querit gl. qd si creditores pacti sunt p diuersis partibus. glo.lȝ obscure dicit qd tu-
2 tor † tenebit seq medium pactum nō maius nec minus. Jac. de ra. dicit ꝙ difficile erit scire mediocre. vn̄ ipse dicit qd tutor tenebitur seq pactum maioris partis creditorū siue remittāt plus siue minus, vt.d.l. iurisgen.§. fin. ⁊ ll. sequētibus. vbi aūt essent pares creditores ⁊ alij remitterent plus alij minus: tunc dicit qd tutor tenetur remittere minus, vt.j. de reg. iur.l. semper in stipu. et extra eo. c. in obscuris.li.vj. cū ibi not. ¶ Sed qd si minor ps creditorū cōsensit: nunqd habebit locū.l. ista videt ꝙ non. p.d. l. maiorē. ⁊.l. rescriptū. ⁊ hoc innuit hic lr̄a cum dt cum plerisqȝ creditoribus. Contrariū dicit Bul. ⁊ dicit qd p̄iudicat tutori. Et ratio est q2 ipse pactū tractatū ⁊ equū putauit. ⁊ hoc innuit hec.l. in fi. ⁊ pro hoc.s. qd qsqȝ iuris.l.j.C. de sententijs.l. cū papinianus. ⁊ auť. ⁊ cōsequenter.j. de libe. cau.l. cum necessitas.§. tutores. ⁊ hoc casu officiū non est sibi dānosum sȝ cōsensus su⁹ arg.j. de religio.l. at si quis.§. pleriqȝ. ⁊ de acqui.here.l. pro herede.§.j. poterat enī protestari se nolle stare tali pacto vnde sibi imputetur si nō fecit.j. nau.cau.stabu.l.fi.§. item si predixerit. ⁊ ad macedo.l. si filius. ⁊ sic inspiciať cā immediata. ar.j. de condi.ob cau.l. penul. ¶ Item dicit gloss. ⁊ bene ꝙ hec.l. hodie correcta est: q2 minoris creditor vel debitor eius tutor esse non potest, vt in auť. vt hi qui oblig. se habere phibēt res minoruȝ.§. j. que est signata. C. qui dari tut. poss. authē. minoris. ¶ Que-
3 rit Bul. † an hoc sit verū in tutore testametario vt tutor esse nō possit si sit debitor vel creditor. Et videtur ꝙ illa auť.i testamētario tutore locum non habeat: q2 eius fides approbata est a testatore, vt insti. de satis. tuto.§.j. ⁊ C. de epis. audien.l. de creationibus. ¶ In contrariū est q2 pōt esse ꝙ testator nō recordabať de credito. vn̄ attendi debet vtilitas minoris, vt.j. de ɔfir.tut.l. vtilitate. ⁊.l. in ɔfirmādo. ⁊ de annu.legat.l. quintus mutius in fi. Et sic potest allegari obliuio testatoris circa creditum, vt in auť. de triē. ⁊ semis.§.j. ⁊ C. qui testa. fa. pos.l. hac consultissima. §. at cū humana. ⁊ qd locum habeat auť. etiā in testamentario tenet gloss.j. de pcu.l. pater. ⁊.d. auť. minoris. vbi etiam de hoc dixi. ⁊ in corpore vn̄ sumiť. vnde videť ꝙ etiam testamentarius tutor esse non possit, nā cū lex phibeat indistincte permissio testatoris nihil facit. arg. C. de testa.l. testādi.j. de ope. liber.l. cerdonem. ⁊ de legat.j.l. nemo potest. ⁊.s.eo.l. ius publicū. ¶ Ipse tū Bul. dicit qd pōt esse tutor ⁊ maxime si testatore de credito fecisset mentionem: q2 tota suspicio ⁊ rō quare prohibeatur esse tutor tollitur per approbationē fidei testatoris. ar.j. quorū legatorum.l.j.§. si quis ex mortis. de leg.ij.l. lucia.§. lucius. ⁊ si quis omis. cau. testa.l. qui aūt.§. plane. simile habeť. C. de interdicto matrimonio inter tutorē ⁊ pupillam.l. si partis in fi. ⁊.j. de ritu nup. tutor. ⁊.l. nō est mr̄imoniū. hāc opi. sequuntur Cy. ⁊ Odof. d. auť. minoris. ⁊ Spec. in speculo de tutore.§. fi. ver. item qd tutor vel curator est creditor. ⁊ Azo in summa dicto tit. C. qui dari tut. pos. ⁊ plene de hoc dixi.d. auť. minoris. ⁊.j. de admi. tuto. l. quoties.§.j. ⁊.ij. ¶ Item q̄rit ipse Bul. an illa auť. locum habeat in filio dato curatore patri vel matri furiosis vt.j. de cur. furi.l. furiose. ⁊ de tuto. ⁊ cur. da. ab his.l.ij q.§. diuus. videtur ꝙ sic. ppter gn̄alitatē ipsius auť. q̄ loquitur de oī curatore ⁊ excipit solū matrē ⁊ auiā: ergo ceteri excluduntur. ¶ Contrarium tenet quia magis vr̄ sua ꝙ aliena administrare, vt.j. de liber. et posthu.l. in suis. ⁊ de v̄bo.sig.l. inter gesta. ⁊ q2 etiaȝ pr̄ admittitur nō obstāte ꝙ sit debitor ⁊ creditor, vt not. in corpore vnde sumiť.d. auť. minoris. vt ij qui ob. se habere phibent res minorum.§.j. ¶ Itē q̄rit qd de fratre. quidā dicūt ꝙ admittitur quasi oēs cōiūcti videanť excepti sicut excipitur mr̄ ⁊ auia cū cesset rō suspicionis. ⁊ q2 equalr̄ succedit ab intestato cū mr̄e, vt i auť. de here. ab inte.§.ij. Et q2 est fiduciari⁹ tutor, vt insti. de fidu. tu. ɔtrū tȝ q2 nō est par rō affectionis, imo fratres plerūqȝ sibi inuidēt. C. de bo. que li. cū opȝ.§.j. de le.ij.l. cū pr̄.§. euictis. ⁊ p hoc bn̄.j. de leg. prest. cōtra tab. bo. pos. petita.l.iij.§.j.

1 ☞ Pactum diuisionis est nudum ideo actionem non parit nisi vestiatur stipulatione vel rei traditione.

1 Diuisionis. † Pactū diuisionis est nudū ideo actionē non parit nisi traditione vel stipulatiōe vestiať.h.d. Pone casum in nube. Et expone diuisionis placitū.i. diuisio q̄ est placitū f̄m scdam lec. Uel.i. pactū cōuētū in diuisione f̄z primā lecturā. Et f̄m Ja. de ra. op. ꝙ cessante stipula. nunq̄ actionem producat. quia aut nō interuenit traditio et est nudum. aut interuenit ⁊ illa inducit liberationem non actionē. hec timore huius legis legiť tribus modis. p̄mo qd fuit tradita alia res non illa sup qua fuit facta diuisio. ⁊ in traditione fuit pactū appositū de diuidēdo ⁊ valet q2 vestitū coherētia traditionis. alia est ꝙ in diuisiōe ⁊ traditione fuit appositū aliud pactū extrinsecus q̄ diuisiōis ⁊ vestiť traditione rei diuise. sȝ iste due nō sunt amicelr̄e. Et iō dic tertio qd diuisim⁹ rē cōem pacto apposito qd tu haberes talē ptē ⁊ ego aliā tradidi tibi tuā ptem agere possum vt tradas meā q2 vestitū est pactū rei traditione. Dic ergo aut statū est in terminis nudi pacti diuisionis ⁊ nō oriť actio aut est facta traditio hincinde ⁊ pactū nō inducit obligationē imo liberationē, vt in oppositione gl. aut vnus tm̄ tradidit ⁊ oritur actio vt alius tradat. ⁊ hec est vera lectura huius.l. aut iuxta diuisionē apponiť aliud pactū extrinsecus ⁊ vestiť coherentia diuisionis, vt in alia lecura hic in glo. posita. aut nulla interuenit traditio sȝ stipulatio: ⁊ tunc valet: q2 vestitum. ⁊ hec ex glo. colliguntur licet obscure.

1 ☞ Argumentum de vltimis voluntatibus ad contractus est validum ⁊ que licent defuncto licent ⁊ eius heredi.
2 Fauor in dubio est maior in vltima voluntate q̄ in cōtractib⁹.
3 Juri naturali vel sanguinis quis renunciare non potest.
4 Juri suo quilibet potest renunciare.

Pactum inter heredem.
a Licitū est argumētari a de vltimis volūtatib⁹ ad cō-
1 tractus † et que licēt defuncto licēt heredi. ⁊ quilibet pōt iuri suo renūciare. h.d. ¶ De primo dic qd vr̄ nō procedere per regulā iuris in testamētis. Sȝ dic aut est eadē rō in vtroqȝ ⁊ argui pōt a pari de vno ad aliud ppter identitatē rationis j. de leg.j.l. seruū filij.§. eū q. vbi de hoc dixi f̄m Dy. de legat.iij. l. qui chirographū. ⁊ de reg. iu.l. iure ciuili. Si est dispar ratio tunc aut est fortior in vltima voluntate q̄ in ɔctu: ⁊ tūc pōt argui de vltima voluntate ad ɔctū a minori affirmatiue ⁊ ecōtra negatiue. primū pbať. C. de leg.l. vlti.℣. cū aūt. Uū si in vltima voluntate sit alqd phibitū multo forti⁹ in ɔctu de leg.j.l. nemo pōt. ⁊ ita arguiť.j. de act. ⁊ obl.l. obligationū fere.§. placet. Si aūt reperiať fauor tā i cōtractu ꝙ in vltima volūtate argui tur a maiori destructiue ⁊ ecōtra ɔstructiue siue affirmatiue. p̄mum pbať hac.l. scdm pbať de leg.j.l. si res. vbi ita arguitur ⁊ iste est modus arguēdi de cōtractib⁹ ad vltimas volūtates. In
2 dubio maior est fauor † i vltima volūtate q̄ in cōtractib⁹ vt.d. l. in testa. de reg. iur. De scdo dic aut tractam⁹ de his que respiciunt rigorem iuris: tunc nec testator nec heres remittit, vt.j. de

a ¶ Argumētari. Adde bar. i l. fi. ff. cōia predio. ⁊ b i p̄n. ⁊ ibi glo. in ℣. dini marci. ⁊ dy. post Bul. de cu. hec. ⁊ i.l. si titio aut seio. in fi. d leg.ij. bal. i.l. fi. C. de leg. gl. istit. de leg. fusi. cani. tol. i v̄bo adimere. ⁊ i.l. seruū filij. §. eū q chirographuȝ. ⁊ ibi bar. i fi. ff. d le. j. ⁊ i.l. iure ciuili. de ɔdi. ⁊ demō. Lā. de fano. i.l. i quorū. ff. de pigno.

lega.j.l.nemo pōt.aut loqmur de his q̄ respiciūt fauorē eorū ꝛ pariter vtrūqȝ q̄ respiciūt fauorē testatoris eo viuēte ꝛ eo mortuo fauorē heredis:tūc ꝓcedit ar.a pari q̄ qlibet ſm suū tēpus disponere pōt vt hic ꝛ.j.de acq.poſ.l.pōp. Si aūt magis respiciunt defunctū secundario heredē tūc ꝓcedit ar.a defuncto ad heredē negatiue.ſ.nō lȝ defuncto.ergo nec heredi ꝛ econtra ab herede ad defunctū affirmādo.ſi lȝ hr̄di ergo ꝛ defuncto. Que dā respiciūt solū defunctū eo viuēte vt disponere de bonis eius ꝛ in his nō pōt aliqd defunctus qḋ pōt heres,vt.j.ad.l.fal.l.qḋ de bonis.§.fi.

3 †De tertio dic aut vult qs renunciare iuri naturali vel sanguinis ꝛ nō pōt,vt.ſ.eo.l.ius agnatiōis.ꝛ de reg.iu.l.iura sanguinis.ꝛ.C.de pa.po.l.abdicatio.aut loqmur de alio iure:ꝛ tunc aūt respicit ius publicū ꝛ nō pōt,vt.ſ.e.l.ius publicum.vbi de hoc no.ꝛ dixi. Idē ſi respicit fauorē cōem vt.C.de iura.cal.l.ij.§.sed q̄ veremur.ꝛ.j.de postul.l.q nos ꝓhibet. Idem ſi respiciat odiū alicui⁹ vt.j.ad maced.l.tametsi. Idem ſi respiciat vtilitatē meā ꝛ alteri⁹ vt.j.de liberali cā.l.ij.ꝛ.iij.ꝛ de app.l.j. Si autē respicit fauorē tm̄ renunciātis:tunc ſi nō hȝ sup illo plenā administrationē sicut sup libertate q̄ nō est dn̄s mēbror suorum,vt.j.ad.l.acq.l.liber hō.tunc nō pt̄,vt.C.de liberali cā.l.nec ſi nolēs.ꝛ hoc niſi cōcurrāt solēnitates debite ꝛ tunc fit seruus tā vi pacti q̄ rōne delicti sui vt.j.qbus ad liberta.ꝓcla.nō licet.l.j.ꝛ.l.fulcinius. Idem ſi pacto nō potest alterari vt.C.eod.l.traditionibus.ꝛ de iur.ꝛ fac.ignorā.l.cuȝ falsa.aut hȝ sup illo liberā administrationē tunc ſi est cōtra bonos mores nō vȝ vt C.eo.l.pacta.ꝛ.l.fi.ꝛ.j.sol.ma.l.alia.§.elegāter. Idem ſi inducat aliquē ad delinquēdū vt.ſ.eo.l.ſi vnus.§.illud.ꝛ.j.de pact.dot.l.conuenire. Cessantib⁹ p̄dictis aut pactio est ꝯ naturā ꝯtus.tūc qñqȝ sola vitiatꝛ qñqȝ vitiatꝛ ꝛ vitiat,vt.j.de p̄cario.l.cū p̄cario.de vsu ꝛ ha.l.p seruū.vbi de hoc no.ꝛ dixi in aut.ingressi.C.de sacrosan.ecc. Si nō est ꝯ naturā cōtractus,aut ꝯuētio ē gn̄alis ꝛ requiriꝛ sp̄alis ꝛ non valet vt.ſ.ſi qs cau.l.sed ꝛ ſi quis.§.quesitū.vbi de hoc. In his aūt q̄ non est necesse exprimi vȝ conuētio gn̄alis,vt.j.eo.l.emptor.§.luci⁹.vbi de hoc. Fallit.j.ti.p̄xi.l.de his.ꝛ.l.cū hi.de pig.acti.l.ſi cōuenerit.cōi diuidūdo.l.in hoc iudicio.§.ſi cōuenerit.al's reguꝛ

4 †qs potest p pactū renunciare iuri suo vt b cū concor.ꝛ ſi quo casu reperiatꝛ ꝯriū sp̄ale est ꝛ rō sp̄alitatis no.ꝛ reddiꝛ.C.e.l.ſi qs in cōscribēdo.vbi de hoc plene dixi.ꝛ hoc vbi ꝟba sunt apta ad pactuȝ. Si aūt sunt apta ad simplicē renūciationē tunc sup iure p̄ñte valet sup futuro nō vt.ſ.e.l.ꝛ heredi.§.filia.ꝛ no.ꝛ dixi plene.C.e.l.j. In glo.dicētis.ibi nō potuit iure isto.hodie sec⁹ vt.C.ad.l.fal.aut.ſȝ cū testor.

1 Pacta nouissima in pactis contrarijs preualent.

a Emptor. a†In pactis ꝯrijs vltia p̄ualēt.h.d. Opp.qḋ a prima cōuētiōe ſit oino recessum.ſ.eo.l.iurisgent.§.adeo.Et sol.vt glos. Uel dic ſm.d.Mar.ꝛ Frā.acc.q̄ actio ex vēdito fuit extincta post stipu͂la.animo nouādi factaȝ q̄ iure isto p̄sumebaꝛ que stipulatio p pactū de nō petendo cū ſit dudum nō fuit extincta niſi p excep.ꝛ sic per pactū vltimū de petēdo rediꝛ ad p̄mā stipulationem.ꝛ q̄ in fi.dicit ex p̄ma cautione peti pōt dic'i,ex p̄ma stipulatione qḋ nō placet Ray.p.l.ſi emptio.j.de rescin.vendi.

a Emptor.ad de q̄ bal.b pōderat istū tex.ad hoc q̄ ꝯtractus q solo cōsensu p̄ficiꝛ et solo cōsēsu dissoluiꝛ re integra.l.ſicut.C.de actio.ꝛ ibi Buid.pa.ꝛ q̄ ibi dixi i apostil.text.i.l.nihil tā naturale.j.de reg.iu.in.ij.extra de spons.ꝛ ibi pa nor.

1 Uerbis generalibus pacti est standum niſi aliud de mente appareat.

Lucius. †Uerbis gn̄alib⁹ pacti staꝛ niſi aliud de mēte appareat.h.d.Et est notabilis iste.§.ꝛ sepe de facto contingens. Ibi tacitā.i.in secreto depositaȝ.Et hic est contentio inter glosatorē ꝛ Jo.sed q opin.est verior Bul.dicit q̄ opi.glo.ſ.qḋ aliud ſit in pacto ꝛ aliud in transactione.Et pro gl.est q̄ ille q transigit hȝ animū strictū ꝛ vult p trāsactione aliquid habere vel retinere.ꝛ iō trāsactio restringiꝛ ad cogitata vt in legibus alleg.p Jo.pactū autē est gratuituȝ ꝛ liberatorium.ꝛ iō pactuȝ gn̄ale ad oia extēdiꝛ niſi aliud appareat.et pro hoc.C.de solu.l.inqsitio.ꝛ sic apparet dr̄ia inter pactum et transactionē.ꝛ hoc clarius pȝ in gl.Azo.antiqua hic in apparatu suo.Sed hāc dr̄iam vr̄ tollere finis huius.§.qui loquitur in pacto ꝛ tm̄ restringiꝛ. Sȝ dic ſm Jaco.de ra.ꝛ Buli.q̄ iurisconsultus hoc voluit dicere in isto.§.q̄ ſi cōputus fact⁹ fuit solū de datis ꝛ receptis ꝟba gn̄alia q̄ oia infra essent cancellata ꝛc.referuntur ꝛ restringunt solū ad ea de qbus agebatur ꝛ facta erat cōputatio.Et sic pōt intelligi opi.Joan.restringuntur igitur ꝟba gn̄alia solū ad mēsam ꝛ rōnē mēse de qua p̄mo fuerat facta mētio ꝛ cōputatio.ꝛ p hoc de lega.iij.l.qn̄tū.§.j.et pro hoc lex notabilis.j.de libe.lega.l.aurelius.§.sticho.ꝛ argu.j.de tritico ꝛ oleo leg.l.fi.ꝛ de leg.ij.l.lucius.in princ.ꝛ.§.lucius titius damam. Conclude ergo q̄ ꝟbis gn̄alibus statur in dubio et sic intelligatur opi.gl.ꝛ hoc niſi appareat de ꝯrio sicut hic apparebat:q̄ de mēsa ꝛ eius cōputo mētio fuerat facta.ꝛ iō ad mēsam ꝛ infra mēse referunꝛ ꝛ restringunꝛ ꝛ sic intelligaꝛ opi.Joā.ꝛ ll.p euȝ allegate.ꝛ de hoc no.p Cy.ꝛ dixi.C.de trāsac.l.sub p̄textu specierū.ꝛ.l.ſi de certa.ꝛ de exceptionibus.l.ſi ex maiore.ꝛ.j.tit.p̄xi.l.de his ꝛ ibi dicā.ꝛ de hoc etiā no.p Dy.de ꝟ.ob.l.q rome.§.duo fratres. Sȝ qḋ idē ſit i pacto ꝛ trāsactione videꝛ expſsum.j.de cōdi.inde.l.fi.§.idē quesijt.vt ibi dixi.

b In traditionibus.Cōcordat tex.in.l.legē.C.e.ꝛ i.l.rebus.C.de re.p mut.bar.pau.i.l.ſi itra.ſ.eo.

1 Rei quam dono legem pono quam volo.
2 Pactum appositum ad excipiendū interdū valet ad agenduȝ.
3 Pactum factum in traditione rei an valeat.
4 Pactum ſi non soluatur residuū rei vēdite q̄ venditor possit totam rem vendicare an valeat.

b In traditionibus. bPactum i traditione appositum debet seruari.h.d.Et vide qḋ dixi.ſ.eo.l.ſi intra.Et sic

1 nor.†q̄ rei quā dono legem dico quā volo.ad quod concordat xviij.q.ij.eleutherius.ꝛ extra de ꝯdi.apposi.c.verum.ꝛ ibi plene in glos. Nec ob.j.de acqui.re.do.l.nunq̄ nuda.p ea que ibi no. Item non ob.ſ.eo.l.ſi intra.ꝛ.l.ſi tibi.x.in princi.vt ibi not. Et p̄mo recita ſi.glo.q̄ princi.q̄ tendit ad declarationem

2 tex.Et dicit gl.†q̄ pactū appositum ad excipiendum interdum valet ad agendum Qḋ sic declara vendebam tibi rem ꝛ in venditione conueni de seruitute excipienda postea tradidi seruitute non excepta modo pactum p̄mo factum videꝛ repetitum in traditione,vt.ſ.eod.l.item quia.Et pactum qḋ erat factū ad excipiendum seruitutem ꝓdest ad agendū non vt ex ipso agatur.sed pactum facit q̄ ſi ego trado fundum liberuȝ videor plus debito soluere:ꝛ sic mihi cōpetit cōditio indebiti,vt cū dicaȝ fundum postea tibi tradam seruitute excepta,vt.j.de condi.inde.l.sed ꝛ ſi me putem.§.cum iter.ꝛ sic dȝ declarari finis glo. De

3 inde ſi queritur an pactum†factum in rei traditione valeat aut continet impossibilitatem facti vel iuris ꝛ non valet.j.de regu.iur.l.impossibilium. Idem ſi est contra bonos mores,vt.C.eo.l.pacta que contra.al's valet ad agendum vt hic,et.C.de rerum permuta.l.rebus.ꝛ.l.ex placito. Fallit dicit gl.in quinqȝ casibus. P̄mus odio vsurarum.C.de vsur.l.quāuis. Itē fauore religionis.j.de religio.l.q̄ ſi locus. Item fallit dic.gloss.j.sol.matri.l.quoties.Sed dic q̄ illa concordat cum ista. Item dicit glo.fallit.j.de distra.pig.l.ſi creditor.§.fi. Sȝ ibi ideo q̄ non interest paciscentis vt.j.eo.l.penulti.Et dic q̄ aliud est vestimentum re.ꝛ aliud rei interuentu vt dixi.ſ.eodē.l.iurisgent.§.quinimo.Et dic aut teneor tibi obligatione efficaci ad tradenduȝ ꝛ tunc pactū appositū in traditione nō parit actionē quaſi ſit ex interuallo.ꝛ q̄ talis traditio magis ſit ad liberandū quā obligandum,vt.ſ.eo.l.ſi intra. Si vero conuentio est inefficax vt in cōtractu innoiato tūc ex pacto in traditiōe apposito oriꝛ actio:q̄ tunc videor tradere aīo te obligandi ad illud qḋ deuenit ad pactum.ꝛ q̄ in ꝯtru innominato posseȝ penitere.ꝛ iō i traditione quā sponte facio pactuȝ possum apponere,sicut volo,vt hic. In glo.ibi rei interuentu.imo coherētia traditionis. Ibi lȝ

4 p̄ius factū.ſ.tpe ꝯct⁹.†Quid ſi venditor dicat ēptori cū solueret partē pt̄ȝ ſi non soluis residuū:volo:q̄ possim rē vēditā vēdicare,nunqd valet pactū? dic qḋ nō,vt.C.de pac.inter emp.ꝛ vē.l.iij.secus ſi dicat res ſit inempta,vt eo.ti.l.cōmissorie. Ibi pactū appono de alia re.ſȝ de eadē bene valeret.ꝛ sic nō ob.qḋ no.j.eo.l.ab emptione.ꝛ.l.nemo.ꝛ vide doct.C.eo.l.petens.

1 Pactum q̄ quis nō teneatur vltra q̄ facere possit vel ecōtra an valeat.
2 Conditio possidentis est melior in pari causa ꝛ facit ad q̄onem.

Si quis crediderit. Pactum vt qs nō teneatur vltra quam facere pot est valet.h.d. Querit gloss.an

1 valeat†pactum econtra q̄ ille qui teneꝛ inquantum facere potest teneatur insolidum.Et dicit q̄ ſi fauore persone non valet.ſi iure contractus valeat. Jaco.de ra.dicit q̄ forte hoc non est verum,nam quod dicit de fauore persone non reperiꝛ niſi in marito.§.eleganter.in glos.allegato.vnde secus est forte in similib⁹ qui habent tale p̄uilegium fauore persone cum ſit fortior ratio in marito. Item qḋ dicit ratione contractus competat forte non est verum in donatione:q̄ fortior est ratio in eo q̄ in alijs,vt.j.de re iud.l.ne de liberalitate.de hoc plenius dixi.d.tit.de re iud.l.sunt q.al's icipit sunt p̄sone. Querūt Bul.ꝛ and.pulchrā q̄onē.aliquis mihi tenebaꝛ inquātū facere poterat vel ex pacto vel q̄ erat de personis q̄ sic tenenꝛ,vt.j.de reg.iur.l.i cōdēnatione.ago ꝯ eū:dicit ip̄e ego nō habeo in bonis niſi cētū q̄ nō sufficiunt

cliũt mihi ad victum ꝛ ego dico ego sum depauperatus et sum eque pauper sicut tu nũqd cõdẽnabit nõ ob. dicta expe. Et videt
2 qꝺ cõdẽnari nõ debeat q̃ꝛ in pari causa melior est ꝯditio possidentis. C. de condi. ob cau. l. ij. ꝛ. iij. ꝛ qꝛ tractans de retinendo preferetur. ɉ. de mino. l. verũ. §. fin. ꝛ ex quib. cau. maio. l. fina. Cõtrarium tenent ar. ɉ. de excu. tuto. l. sed ꝛ milites. circa princ. ɉ. ad trebel. l. matrem ꝛ auunculũ. ꝛ. l. qui filiũ. §. sabinus. ꝛ quia qꝺ vni conceditur non dꝫ alij denegari, vt. C. qui po. in pign. hab. l. assiduis. §. exceptis. alioquin esset discooperire vnum altare et cooperire aliud qꝺ esse non dꝫ. in aut. q̃uo opoꝛ. epos. §. sed neqꝫ effusas. Itẽ creditoꝛ hꝫ duo iura ꝑ se. s. actionem ꝛ replicationẽ debitoꝛ solam exceptionẽ. vnde preferẽt creditoꝛ qui hꝫ plura iura in aut. de consangui. ꝛ vterinis. §. j. ꝛ per hoc ptꝫ respõsio ad id qꝺ dicebatur in pari causa melioꝛ est conditio possidentis qꝛ non est par causa. B. ꝛ Andre.

1 Quod potest fieri per legem potest fieri per pactum.
2 Pactum illud potest quod consuetudo.

1 **Non impossibile.** †Qꝺ põt fieri per legem põt fieri per pactum. h. d. Et dic nõ impossibile qꝛ tẽdit ad eãdẽ equitatẽ ad quã ꝑuisio legis. Ibi locum hꝫ ẽt sine pacto. Ibi ne solicites. ꝛ ita absit culpa q̃ est in faciẽdo. Ibi negligas. ꝛ ita ꝯtinet culpã in omittendo. Et rõ dubitãdi fuit qꝛ videbatur impossibile ꝑmittere factũ alienum qꝺ tñ non est. Op. qꝺ hoc pactũ sit improbũ qꝛ cũ sine pacto gratis aliqd debeo si aliqd accipio pactũ est turpe, vt. ɉ. de cõdi. ob tur. cau. l. idẽ. §. fi. sꝫ ego tenebar abstinere a faciẽdo eũ furẽ, vt in fi. huius legis ergo ꝛc. Itẽ vr̃ pactum superfluũ cũ de iure cõi sine pacto ad hoc. l. furẽ. nõ facere teneatur. Bl. soluit hoc vltimũ qꝺ non sit superuacuũ qꝛ ꝑ pactũ tenet de culpa de qua nõ tenebatur ꝛ quia in pacto potest adijci pena. Itẽ nõ est turpe qꝛ ex hoc non recipit pecuniã sꝫ si reciperet bñ esset turpe. Uel dic qꝺ licet acciperet nõ est turpe qꝛ lꝫ teneatur nõ facere furẽ, nõ tñ tenet iurare ne fiat. ꝛ ideo ꝑpter hoc põt mercedẽ accipere vel forte si ex hoc obligauit ad penam cõuentionalẽ. Ultimo colligit gl.
2 qꝺ põt fieri ꝑ legem potest fieri ꝑ pactum. † Itẽ qꝺ potest cõsuetudo potest ꝛ pactũ, vt. C. de agrico. ꝛ censi. l. dñi. lib. xj. ꝛ ibi in glo. Libellus tñ potest remitti per cõsuetudinem ꝛ non per pactum, vt nota. per Roffre. in libello quibus ex causis offeratur libellus in fine. Item econuerso qꝺ potest fieri per pactum potest fieri per legem. C. de fideiusso. l. fi. ꝛ ibi de hoc dixi. Qñqꝫ tñ non potest tolli per prescriptionẽ legalẽ qꝺ potest pacto remitti vt. ɉ. queadmo. serui. amit. l. nã satis. §. sed si is fundus. ꝛ ibi in gl. Econtra videt. C. de agrico. ꝛ cẽsi. l. queadmodum. lib. xj. ꝛ. ɉ. de diuer. ꝛ tẽpoꝛa. prescri. l. longe. de quo vide plene in Spe. de feu. §. qm̃ super homagijs. ver. tertio q̃ritur. In gloss. seruum ibi sicut enim. dic quare prima vera. ꝛ dic vt dixi in. l. oẽs populi. Ray.

1 Erroꝛ impedit effectum ꝛ contra exceptionem pacti datur replicatio.
2 Erroꝛ an impediat translationem dominij.
3 Falsa demonstratio non vitiat legatum.

1 **Si cum te.** †Erroꝛ impedit effectum ꝛ pacti contra exceptionẽ datur replicatio. h. d. Et ꝙ dicit liberatur dic scilicet cuꝫ effectu ꝛ submouebit cum effectu quia exceptio pacti re
2 plicatione tolletur. Oppo. quia erroꝛ † cause non impedit trãslationeꝫ dominij, vt. ɉ. de condi. inde. per totum: ergo si puto me teneri ad te liberandum ꝛ libero debet liberatio valere. Sol. vt gl. quia ꝛ dominium transfertur vt ibi, ꝛ liberatio contingit vt hic, sed ibi reuocatur solutum per conditionem indebiti hic tollitur liberatio ope replicationis. Itẽ op. qꝛ falsa demonstra
a tio [a] non vitiat legatũ † ergo nec falsa cã. Sol. vt gl. in prima
3 solutione. Quid si liberatio fuit facta per acceptilationeꝫ? dicit gl. idem subaudi cũ effectu. non tñ intelligas ꝙ agatur ꝑma hoc casu qꝛ sublata est: sed nõ agitur de dolo vel conditione sine causa vt se reponat in pristinã obligationem, vt. C. de transactio. l. actione. ꝛ. l. sub ꝑtextu. ꝛ. ɉ. de cõdi. ob causaꝫ. l. si mulier. ꝛ si excipiat de liberatione replicabitur de dolo. In glo. imo videtur ibi licet quidã contra. prima opinio vera si velim agere conditione sine causa. secũda vera quãdo actione prima. ar. C. de transactio. l. sub pretextu instrumenti. in fi. dic prima tutioꝛ, vt. d. §. falsam. Ray.

Idem. Alias est lex. Et dic ꝙ hic heres putabat legatam pecuniam: sed in precedẽti putabat legatã liberationem. Ibi titio legatario putatiuo. Ibi suo debitoꝛe putatiuo: quia erat debitoꝛ heredis. Ibi tibi heredi. Ibi neqꝫ ipsi scilicet debitoꝛi heredis. Ibi suum. s. debitorem eundẽqꝫ legatariũ putatiuum. Ibi peremptã. s. cuꝫ effectu. Et duo dicit glossa circa hunc. §. que vera non sunt nec pati tur litera. Primum dicit qꝺ debitoꝛ heredis delegatus fuit titio putatiuo legatario. hoc non dicit litera: quia actio ipso iure extingueretur, vt. ɉ. de noua. l. delegare. sꝫ dicit quod fuit iussus simpliciter soluere. ꝛ ideo prima durat: quia iubere est aliud ꝙ delegare, vt. ɉ. de dona. l. vt mihi. ſm qꝺ dicit gl. est quod iste debitoꝛ cum esset creditoꝛ cõpensauit: sed nec hoc dicit litera imo dicit ꝙ fecit pactũ. si enim esset cõpensatio sublata esset ipõ iure actio sicut per solutioneꝫ, vt. C. de cõpensa. l. iiij. ꝛ tñ litera dicit ꝙ nõ tollitur ipso iure. ꝛ pro hoc. C. de act. emp. l. ij. Ad ar. cõtrariũ qꝺ signat glo. ꝛ nõ soluit de. l. si repetendi. C. de condi. ob cau. dic ſm Iacob. de bel. ꝙ falsa opinio seu credulitas hic inerat vtriqꝫ. ibi danti tantũ. ꝛ ideo non nocet accipienti. ɉ. de cõd. ob cau. l. j. in fi. ꝛ ibi no. Uel dic qꝺ ibi nullus fuit erroꝛ in tradẽte, sed defecit causa facte traditionis in traditione tñ nõ expssa. quo casu in pacto esset idẽ qꝺ ibi dicitur in traditione, vt. C. de transac. l. si maioꝛes.

1 Epistola non facit aliquem heredem sed dispositio vltime voluntatis.
2 Epistola an faciat plenã ꝑbationẽ vel semiplenã. qd in sententia.

1 **Epistola.** †Epistola non facit aliquẽ coheredem sed dispositio vltime voluntatis. h. d. Et dic epistola scꝫ erronea ſm Odofre. et dic aut allego me heredem ex epistola sola ꝛ non sufficit. aut allego me heredem ex alio titulo legitimo ꝛ ad eius probationẽ indu
2 co epistolam: ꝛ tunc ſm quosdam † epistola facit ꝑbationẽ, vt. ɉ. deposi. l. publia. Alij ꝙ soluꝫ semiplenã ꝑbationẽ. alij ꝙ qualẽ qualem ꝑbationẽ. de hoc dic vt. C. de probatio. l. nõ epistolis. ꝛ l. rationes. sñia autẽ bñ facit haberi quẽ pro herede quo ad eos inter quos est lata, vt. ɉ. fa. her. l. cũ putarem. ꝛ sñia lata sup petitione hereditatis videt facere ius quo ad oẽs, vt. ɉ. de sta. libe. l. statuliberi a ceteris. §. j. q̃ incipit quintus. Bul.

1 Mandatum solo consensu perficitur ꝛ omne pactũ regulariter transit ad heredem nisi constet esse personale.

1 **Si inter debitoꝛem.** †Contractus mandati solo consensu ꝑficit ꝛ oẽ pactũ regulariter trãsit ad heredẽ nisi appareat esse ꝑsonale. sed q̃ erat rõ dubitandi? dic qꝛ qñ mãdaui noĩe meo emi, erat verũ mandatũ qꝺ moꝛte extinguit. insti. mand. §. recte. sꝫ lꝫ extinguat mãdatũ non tñ actio mãdati iam nata, vt. ɉ. man. l. si mãdato ꝓcedente. Op. ꝙ istud pactũ nõ valeat ad agẽdũ. Sol. vt gl. vel dic ꝙ hic loqt de pacto hĩto post emptionẽ ꝛ dicem⁹ vestitũ rei traditiõe. cõpẽsare eũ est tradere vt. ɉ. de libera. cã. l. vel ꝑmutauit. ꝛ iõ signanter dicit litera cõpẽsatiõe. ꝛ dic. s. fructuꝫ quos iã ꝑceperat. In gl. vl. ibi al's venirẽt. s. fructus in fi. ꝛ. §. se.

Pactum. Pactum super solutione tributoꝛum valet in preiudicium priuatoꝛũ non fisci. h. d. tex. et gl. ꝛ vide. s. e. l. inter debitoꝛem.

1 Pactum tempoꝛale nõ debet trahi ad perpetuum: ꝛ licet post tempus teneat ipso iure tamen obstat exceptio.

1 **De inofficioso.** †Pactũ tpale nõ dꝫ trahi ad perpetuuꝫ: ꝛ lꝫ post tp̃s teneat ipso iure, ob. tñ exceptio. h. d. In fi. quominus ope excep. repellat agẽs. ꝛ sic nõ ob. ɉ. de act. ꝛ obl. l. obligationũ fere. §. placet. ꝛ de ṽb. ob. l. eũ q ita. §. q ita. B. Aut ergo remissa est q̃rela ĩ perpetuũ ꝛ ĩ perpetuũ. s. si tñ seruent promissa. aut ad tp̃s ꝛ post temp⁹ poterit ĩtentari saltẽ ope excep. qꝛ pactũ finituꝫ est. ꝛ hoc in filio heredi. autẽ filij non datur q̃rela licet non seruẽtur promissa sꝫ agit ꝑscrip. ṽb, vt. C. de trãsact. l. cum mota. ꝛ dic vt ibi. a

a Demõstratio. adꝺ ꝙ falsa demonstratio ṽitatẽ non tollit. ita spec. ĩ tit. de ꝯfes. §. iiij. ṽ. qd ex certo. Et qñ dicatur vitiare, vide. l. falsa. et. l. dmõstratio. et ibi bar. ꝺ ꝯdi. ꝛ demõ. ꝛ i. l. si qs ĩ fundi vocabulo. de leg. j. no. i. l. qdã testamẽto. eo. ti.

1 Pactum de quota parte litis non valet.

1 **Sumptus.** †Pactũ de quota pte litis nõ valet. h. d. ꝛ vide de hoc qꝺ plene no. ꝛ dixi. C. de postu. l. si qs aduocatoꝝ. Iaco. tñ de ra. hic tꝫ vnã nouã opi. dicit eñ ꝙ nõ dꝫ attẽdi an aliqs paciscatur de quota litis vel nõ, sed solũ an excedat salariũ a lege taxatũ. ɉ. de var. ꝛ extraoꝛ. cog. l. j. §. si cui. cõtrariũ tenẽt gl. ꝛ oẽs doctoꝛes.

1 Exceptionẽ habẽs nõ est ĩ moꝛa ꝛ ideo interitu rei liberat.

2 Pactum nudum an purget moram.

1 Si pactus. †Qui hʒ excep.nō est in mora.et ideo rei interitu liberaṫ.h.d.Et gl.vlti.dicit ꝙ si mora erat iā cōmissa ⁊ fiat pactum de nō petēdo ꝙ mora purgaṫ p excep.p.l.ij.ꝫ.si qs cau.Jac.de ra.⁊
2 Old.dicūt gl.i hoc male dicere:†qꝛ p pactū nudū mora nō purgaṫ.ff.de sol.l.q.x.ꝫ.idē rūde.⁊.ꝫ.e.l.i psonā.ꝫ.fi.And.⁊ Ray.approbāt gl.⁊ dicūt ꝙ vbi stipulor ꝙ a fure debeo recipere, aut stipulor pure ⁊ purgaṫ mora,vt.ff.de cōdi.fur.l.parui.aut sub conditione ⁊ tūc non purgaṫ.⁊ ita loquunṫ ꝯria.Et est rō in ꝯrijs: qꝛ ibi non pōt tolli iure obligatiōis qꝛ res nō erat i pñtia vł qꝛ sub ꝯdōne.Sʒ cū hic fuerit pactū nō vꝛ posse fieri nouatio,vt C.de iure do.l.auia.⁊ no.ff.de pac.dota.l.cū dos.ſʒ dic verꝫ est ꝑ simplex pactū ſʒ cū fit in pſentia rei vꝛ rei interuētu vestiri cum videaṫ rē pſentē hr̄e ⁊ tibi ꝑmittere,vt no.d.l.parui.nec ob.d.l.in personā.ꝫ.fi.qꝛ ibi ſeđa nō erat efficax.Andre.

Si debitor. Seru⁹ in quo vsumfr.habeo pōtest mihi debitori ꝑ exceptionez acqrere,vel mihi creditori replicationē.h.d.

1 ☞ Pactum de non petendo ab vna parte factum non reciprocatur.

1 Si conuenerit. †Pactū de nō petēdo ex vna pte factū nō reciprocaṫ.h.d.Ibi fuerit,puta sterilitas.In fi.vt dn̄s patiatur ipsum frui re conducta ⁊ alij prestet que ex natura prestare tenetur.Ray.

1 ☞ Usurarum prestatio pro futuro tempore inducit tacitum pactum de non petendo interim sortem.

1 Ubi futurū. †Prestatio vsuraꝝ ꝑ futuro tēpore inducit tacitū pactū de nō petēdo interim sortē.h.d.Querit Jac.de ra.mutuaui tibi cētū ad.vj.mēses.recepi.x.ꝑ vsuris nō specificato ꝑ quāto tpe creditor dt ꝙ debēt esse ꝑ.vj.mēsibus.debitor dt ꝑ vno anno neuter ꝓbare pōt qđ dicit.qđ erit i dubio?Frā.ac.dt ꝙ odio vsuraruꝫ cōputabunṫ ꝑ vno anno vt leuiores vsure prestentur vt.ff.de vsur.l.j.⁊ de admi.tu.l.tutor q repertorium.ſʒ pari ratione possent cōputari ꝑ duobus vel tribus annis.vnde ipse Jac.dicit morē regionis attendi debere,vt.d.l.j.ff.de vsur.

1 ☞ Pactum an possit esse pro vna parte reale ⁊ pro altera personale.

1 Si ex altera. †Pactū pōt esse ex vna parte reale ex altera psonale.h.d.Et distingue aut pactū fit in vltima volūtate ⁊ in dubio semꝑ est reale.ff.de liber.leg.l.nō solū.ꝫ.j.⁊.l.si qs in testō.Si inter viuos aut cōcipiṫ negatiue ⁊ gñaliter vt ne a te petaṫ:⁊ tūc est reale ex parte paciscētis,vt hic,ibi vel ne a te.Si spāliter:tūc aut pactū sui natura cōprehēdit heredes,⁊ est reale,vt.ff.de ver.ob.l.stipulatio ista.ꝫ.sed si.Si nō cōprehendit sui natura heredes est psonale,vt ibi ne ego petā.Si loquimur ex parte recipiētis ꝑmissione si concipitur generaliter est in rē,vt.ꝫ.e.l.iurisgē.ꝫ.pactorū.vbi de hoc plenissime dixi.Si spāliter tūc aut paciscentis nō poterat interesse nisi transiret ad heredes:⁊ tūc est reale,vt.l.si ita a te stipulatus.de verb.ob.⁊ ibi no.Si poterat interesse tūc est in psonā vt hic,ibi ne ⁊c.⁊.ff.solu.ma.l.si marito.Si concipiṫ affirmatiue ex parte promittētis est reale,vt.l.j.C.si cer.pe.⁊.l.eum qui ita.ꝫ.j.de ver.ob.Si ex parte promissionē recipiētis tūc dicunt quidā,aut verbuꝫ tibi ponitur ad obligationē ⁊ est reale.aut ad executionē ⁊ est psonale,vt.d.ꝫ.pactorum.versi.nō min⁹.Tu dic qđ est reale,vt.ff.de pig.act.l.si necessarias.ꝫ.penulti.⁊ de probat.l.si pactū.vbi de hoc.Sed q̄ est ratio differentie inter affirmatiuum ⁊ negatiuuꝫ?Dic qꝛ vbi est affirmatiuū nisi esset reale nullum cōmodum afferret.sed vbi negatiuum interest saltem personę paciscentis.⁊ ideo est personale.And.

1 ☞ Consensus cōtra ius re integra resoluit emptionē:re autē non integra nō nisi interueniat actus retrotradens.
2 Ex pacto legis cōmissorie ⁊ adiectionis in diem transfertur dominium.
3 Possessio solo perditur animo:⁊ qui potest sibi mutare causam possessionis.
4 Procuratori si tradatur res an eius domino acquiratur dominium.⁊ facit ad questionem.
5 Pactum in contractu appositum quando operetur resolutionem ipso iure.
6 Actio magis datur in pacto liberatorio ꝙ̄ obligatorio.
7 Pactum de discedendo a contractu si res sit tradita an operetur exceptionem.
8 Communio solet excitare discordias.

1 Ab emptione. †Re integra cōsensus cōtra ius resoluit emptionē:re nō integra nō nisi interueniat actus retro tradēs.h.d.Et vide qđ not.⁊ dixi.C.qñ lice.ab empt.recede.l.j.⁊.ij.¶ Et diuide in tres partes:qꝛ primo res integra erat ⁊ interuenit cōtraria cōuentio vsqꝫ ibi aristoni.Ibi res nō erat integra ex parte venditoris ⁊ interuenit contraria conuentio ⁊ actus retro similis vsqꝫ ibi illud plane.Ibi res non erat integra ex vna parte et interuenit contraria conuentio sed non actus retro similis vsqꝫ in fin.¶ Quartum casuꝫ latenter tangit prima glo.s.quando res non erat integra ex vtraqꝫ parte et interuenit contraria conuentio sed nō actus retro similis.quo casu idem est qđ quando res non erat integra ex vna parte.Et iste casus non est in lr̄a.Et cōstrue sic literā:ab emptione recedi posse dubiū nō est ⁊c.¶ Ibi cōuenisset mihi tecuꝫ hoc qđ seqṫ.vt rursus ⁊c.¶ Ibi admittit vt.ff.de act.emp.l.bona fides.⁊ de reg.iu.l.cū emptor.¶ Ibi cōuētiōe.Ex interuallo apposita ſʒ gl.vel incōtinēti ſm alios.Et dic vt.ꝫ.e.l.i traditionib⁹.¶ Ibi pstaṫ emptori.q̄rit Bul.an sit verū qđ dicit gl.in primo casu.l.ꝙ recedaṫ ipso iure.⁊ dicit ꝙ sic ꝑ regulā iuris nihil tā naturale nā emptio fuit cōtracta ꝯsensu:ergo ꝑ ꝯriū cōsensum dissolniṫ vt.C.qñ liceat ab emp.disce.l.j.⁊.ꝫ.eo.l.si vn⁹.ꝫ.adeo.⁊ hoc hic probat expresse lr̄a dum dicit integris oibus ⁊c.¶ Itez querit gl.i vltimo casu huius.l.licet non deṫ actio an saltē detur exceptio emptori ꝙ nō soluat pretiū.Rn̄det glos.ꝙ non.quod dicit Nico.verū esse nisi velit restituere rē.sed si paratus est rem reddere dicit ꝙ sibi ꝓdest pacti exceptio vt nō cogaṫ soluere ꝓtiuꝫ.¶ Jaco.dicit contra ⁊ tenet cum gloss.indistincte:qꝛ alias esset in ptāte emptoris rescindere vel nō rescindere contractū.quod esse non habet ꝓpter inequalitatē.ff.de arbi.l.si cū dies.in fin.C.de rescin.vēdit.l.in ementis.⁊.ff.de eo qđ certo loco.l.j.⁊ de hoc etiam infra dicā ꝟsi.si aūt caderet in speciē cōtract⁹.¶ Opponit glo.ad vltimum casum huius.l.de pacto.l.cōmissorie.⁊ ad-
2 iectionis in diē.†in quibus dn̄iuꝫ trāsferṫ ex pacto,vt.C.de pac.inter empto.⁊ ven.l.cōmissorie.ergo idē deberet esse hic in vltimo casu.l.dicit glo.⁊ bene ꝙ in ꝯrio fiebat pactū re integra vel in ipso ꝯtu.⁊ lʒ gl.nihil alleget alleg.ff.de ꝯhē.emp.l.cū fundū ⁊.l.fundi partē.⁊ de act.emp.l.si sterilis.ꝫ.si tibi fundū.⁊ rōnem reddit Dy.ff.de dona.l.j.⁊ Cy.ponit.C.eo.l.traditionib⁹.¶ In questione quā q̄rit gl.dicto vltimo casu huius.l.si venditor cōstituit se noīe emptoris possidere nō tñ vere tradidit an per pactum postea factū de cōtractu dissoluendo sit recessum a cōtractu ipso iure.Gloss.allegat ꝑ ⁊ ꝯ⁊ non clare soluit.Ex primis enim argumentis arguit ꝙ pactum postea factū de contractu resoluendo non resoluat ipso iure.⁊ in hanc sn̄iam videtur magis glo.inclinare qđ ptʒ:qꝛ argumentis inferioribus in ꝯrium adductis nititur rn̄dere.Docto.tamen cōiter tenent oppositū scʒ ꝙ cōtractus ipso iure rescindatur qꝛ interuenit actus retro similis precedēti.vbi enim cōstitui me tuo noīe possidere si agatur postea inter nos ꝙ ꝯtus sit rescissus ⁊ mihi possideam est actus retro similis:quia in primo agebatur vt corpore meo tibi possideres.In secundo agebaṫ vt mihi ipsi meo corpore possideam.Itē sicut in primo agitur vt tuo noīe corpore meo queras possessionē.ita nunc vt amittas alias pactū de dissoluendo contractū nihil operareṫ nā circa actionem nō:qꝛ nuduꝫ circa dissolutionē,cōtractus nō:qꝛ repugnat hec lex q requirit actum retro similē intercedere,nec circa liberationē vel exceptionem qꝛ hic agitur vt eo modo dissoluaṫ ab vno quo dissoluitur ab alio.sed ex parte ei⁹ qui impleuit nō pōt nasci liberatio vel exceptio qꝛ iam impleuit ⁊ est solutione liberatus ergo nec ab alia qꝛ nō operatur nisi ſm quod agiṫ,vt.ff.de acti.⁊ obli.l.obligationum substātia.⁊ si certū peta.l.non ois.p̄dicta etiā probanṫ ex dua-
3 bus.ll.simul iunctis:†nā possessio solo aīo perdiṫ,vt.ff.de acqr.possess.l.si quis vi.ꝫ.differentia.Et possidens potest sibi mutare causam possessionis de nulla ad aliquā.causa extrinsecus accedente,vt.C.de acq.pos.l.cū nemo.⁊.ff.si cer.pe.l.certi condictio.ꝫ.fi.ergo iste vēditor possidens noīe emptoris cū cōsensu ipsius emptoris pōt sibi causaꝫ possessiōis mutare.Nō ob.ar.ꝯria ꝑ gloss.inducta.Et primo primum qꝛ ⁊ si videatur tradita iuris fictione:non tñ est vere tradita.vñ si ille actus constituēdi eius nomine possidere loco traditionis habeṫ quare ꝯrium pactuꝫ de resoluendo cōtractum ⁊ ꝙ res remaneat apud venditorē nō habebiṫ loco retraditionis ficte,non video.⁊ sic etiam cessat vltimum

timum argu.glo.q2 sicut ficta traditio ita retraditio intercessit.
⁊ ita similis actus. Ad secundū ⁊ quartū argu.dic ꝙ ⁊ si libera
tus sit venditor acsi tradidisset non tñ propter hoc impedit̃ pa-
ctum habere suum effectū in personā emptoris q2 cū ista sit ra-
tio quare re nō integra nō tollit cōtractū ipso iure.s.ne ex pacto
nudo oriatur actio,certe hec ratio cessat hic. ⁊ si dicas non esse
hic rem integrā non est necesse venditori agere cum rem apud se
habeat ⁊ teneat ⁊ possit efficaciter retinere. Ad tertiū argu. di-
co ꝙ non est verum ꝙ nō possit parere exceptionem,vbi.s. vtēs
exceptione vult restituere ꝙ accepit sin eum ꝓcessit traditio vt
in superiori questione dixi s̃m Nic. ¶ Non ob.ꝙ factū est istud
pactum vt contractus disoluatur quia sufficit qualitercūqʒ dis
solui vel ope exceptionis vel ipso iure.preterea iuramentum ad
excep.factum bene parit actionem,vt.ĩ.de iureiur.l. sed ⁊ si pos-
sessori.circa prin.ver.proinde.multo fortius pactum ad liberan
dum factum parit excep. ¶ Querit Guli. aliam questionē vbi
4 res † traditur ꝓcuratori dño queritur dñium s̃m ea que nota.
C.per quas perso.nobis acqui.l.j.⁊.ĩ.de dona.l.qui mihi dona-
tū.pone ergo vendebā procuratori tuo noīe tuo fundū.cōstitui
me possidere noīe eius vel retinui vsumfructuʒ per quos actus
transfert̃ possessio.vt.l.quidam.de rei vendi.⁊.C. de dona.l. qs-
quis. An ex hoc transferebatur in te dñium acsi tradidissem ꝓ
curatori:videtur ꝙ sic:quia dñium videtur translatum in ꝓcu-
ratorem ⁊ de procuratore in dñm.ĩ.de acqui.posses.l.per procu-
ratorem.⁊.d.l.qui mihi donatum.de dona. ¶ Contrariū tenet
q2 hic est ficta traditio ⁊ non vera. Unde due fictiones non pos
sunt simul in eodem actu concurrere. qñ autem realiter et vere
traditur procuratori bene toleratur vna fictio. sic in seruituti-
bus.ĩ.de vsufruc.earum rerum.l.j. de vsufructu.l. sed et si quis
§.si.⁊ pro hoc.ĩ.de iure dot.l.cum post.§.gener.iuxta.l.s̃.eo.l.iu-
risgentium.§.quod fere.⁊.C.de dotis promissione.l.j. ⁊ pro hoc
quia in ecclesiā transfertur dñium ex solo contractu quando si-
bi promittitur vt in rem publicam.C.de sacrosanc.eccle.l.final.
¶ Item vbi aliquid pollicetur reipublice pōt agi.ĩ. de pollici-
ta.l.j. ¶ Sed si ista nomina coniunguntur in vno non valet, li
cet per se separatim valeret.vt.ĩ.de pollicita.l.si quis rem.§.fina
li.Et pro hoc bene.ĩ.mandati.l.si vero non remunerandi.§.j.et
§.si filio.⁊ de hoc notatur per eum.C.de acquirenda possessi.l.j.
al's in .l. licet. ¶ Item querit que potest esse ratio vltimi casus
5 huius.l. ¶ Circa quod dicit aduertendū † ꝙ quandoqʒ pactum
in contractu appositū operatur resolutionē ipso iure, vt quan-
do apponitur per verba directa:vt vendo tibi fundum ⁊ nisi sol-
uas pretium intra mensem res sit inempta.tunc nisi soluas re-
soluitur acsi nunꝙ venditio foret facta,vt.ĩ.de rei vendicati.l. si
quis hac.l.⁊.C.de pactis inter empto.⁊ vendito.l.commissorie.
Quandoqʒ pactum apponitur iuxta cōtractū ⁊ parat exceptio
nem ad rem:⁊ hoc quando fit per verba obliqua.vt.C.de pactis
inter empto.⁊ vendito.l.j.ij.⁊.iij.Et hoc quando pactum appo
nitur in ipso contractu.Si autem fiat postea:dic ꝙ nō prodest
ad agendum,vt hic in vltimo casu. ¶ Sed que est ratio ꝙ quā
do verba directa apponuntur dissoluitur ipso iure,quādo obli
qua non: Dico ꝙ si trado tibi rem ⁊ appono verba directa euē
tus conditionis facit vt dominium non transferatur:quia non
est habita fides de pretio.institu.de rerum diuisio.§.vendite. de
tributo.l.procuratoris.§.penulti.⁊ de contrahen.emptio .l. qd
vendidi.hoc enim videtur agi inter partes. In casu autem in
quo ponuntur verba obliqua tunc eo ipso ꝙ trado tibi rem vi-
deor fidem habere de pretio.vt nota.dicto.§.penulti.l.procura-
toris.de tributo. Quando autem sequuntur verba ꝙ res trada
tur nisi soluas volo habere de manu tua:ergo oportet ꝙ tu ha-
beas dñium.argu.ĩ.de auro ⁊ argen.leg.l. species. de vsufructu
earum rerum que vsu consumuntur.l.fi.⁊ de vsufruc.l. ꝓculus.
¶ Sed que potest esse ratio quod quando vendo tibi fundum ⁊
trado ⁊ adhuc non soluisti pretium,⁊ fit pactum de resoluendo
ꝙ ex tali pacto non possum agere vt tradat mihi rem:videt̃ eñ
ꝙ possim:quia eadem iura debent seruari in resolutione actus
que in constitutione.vt in regula iuris nihil tam naturale. sed
in constitutione actus est ita ergo ⁊c. ¶ Item magis debet da
6 ri actio † in pacto liberatorio ꝙ̃ obligatorio.vt.ĩ.de actio.⁊ obli
ga.l.arrianus. ¶ Sed si dico vendo tibi rem pro cētum ex isto
pacto agitur.vt.s̃.e.l.iurisgentium.in princip.ergo ⁊c. quia vi-
detur reuenditio. Cum ergo venditio possit formari consensu
dicam qd possit dissolui vt res redeat ad suam naturam. vt.s̃.
eadem.l.si vnus.§.quod in specie. ¶ Contrarium tamen tenet
quia hoc dicit ista lex in vltimo casu. ¶ Et quando dicitur qd
eadem iura debent seruari in resolutione ⁊c.cōcedit quando ni
hil aliud est nisi cōsensus ⁊ res est integra,vt principio huius.l.
qd postea dicit̃ ꝙ facilius dʒ dari actio ex pacto liberatorio ⁊c.
Dico ꝙ hic tractat̃ de obligādo qñ dr ꝙ videt̃ reuēditio. Dico
ꝙ istud nō p̃t cadere in speciē reuēditionis q2 nō agit̃ de vēditio

ne cōtrahenda sed resoluenda.⁊ ideo cadit in speciē contractus
innominati facio vt facias vel facio vt des,vt.ĩ.de verbo.signi
ficatio.l.verbum reddēdi.⁊ de lega.ij.l. cum quis. ¶ Si autem
caderet in speciem ꝯtus noiati vt si diceremus ꝙ redderes mi
hi rem ⁊ ego tibi pretium:tunc secus. ¶ Gloss.querit an pactū
7 † de discedendo quando res est tradita operetur exceptionem.
⁊ oportet ꝙ ista questio intelligatur quando ab vna parte est
facta traditio ab alia non. ¶ Et glo.tenet ꝙ non per glos.licet
nihil alleget facit quia quando fit pactum de discedendo non
cadit in speciem cōtractus nominati quia tunc ageretur sed in
nominati in quibus licet penitere,vt.ĩ.de condi. ob cām.l.iij.§.
j.⁊.ij.⁊.l.si pecuniam.in prin. ¶ Nec sufficit in istis contracti-
bus si paratus sit dare nisi realiter fecerit,vt not.in glo.s̃.ead.l.
iurisgentium. §.quinimo.⁊ quia contractus non debet claudi-
care:vt dixi supra vltra prin.huius legis.⁊ ideo dic ꝙ non da-
tur exceptio. ¶ Item querit vendidi tibi fundum ⁊ partem ti-
bi tradidi:tu nihil de pretio soluisti:nunquid in ea parte fundi
que non est tradita solo consensu possit recedi a venditione:vi-
detur ꝙ sic, vt idem iuris sit de toto ad partem vt.ĩ. de rei ven-
di.l.que de tota.sed in toto ita est vt in princi.huius.l. ergo ⁊ in
parte . Et videtur expressum.s̃. eadem.l. iurisgentium.§. adeo.
¶ Contrarium tenet per finē huius.l.quia non est res integra
cum pars fundi sit tradita.argu.ĩ.de pollicitatio.l.j.§.cepisse. ⁊
de auro ⁊ argen.lega.l.⁊ si non sim.§.quid ergo.Et ita tenet gl.
institu.quibus modis tolli. obliga.§.fi. ⁊ quia ex hoc sequere-
8 tur † communio que solet excitare discordias.C. de dona.l. san
cimus.§. vt autem.⁊.ĩ.de lega.ij.l.cum pater.§. dulcissimis. ad
quam quis inuitus non compellitur.ĩ.de condi.indebi.l.si non
sortem.§.si centum. ¶ Item querit quid si emphyteota vendi-
dit rem postea fuit resolutus contractus:nunquid domin9 de-
bet habere pro reuocatione tanꝙ pro duabus vēditionibus an
tanꝙ pro vna quinquagesimam partem pretij.s̃m.l. vltimam.
C.de iure emphy. ¶ Et videtur pro duabus venditionibus:q2
quando emphyteota vendit statim est domino ius quesitum.
quando postea retraditur videtur alienatio.argu.ĩ.de diuersis
⁊ tempo.prescrip.l.si duobus.pro emptore.l.ij.§.si in diem.et.§.
sub conditione.⁊ de vsucapio.l.serui nomine:ergo ⁊ pro illa se
cunda alienatione debet habere. ¶ In contrarium videtur ꝙ
pro nulla venditione debeat habere:quia cōtractus videtur ac
si nūꝙ fuisset celebratus vt hac.l.ver.nec quicꝙ interest.⁊.C.qñ
liceat ab emptio.discedere.l.j.⁊.ij. ¶ Quod debeat habere se-
mel tantum scilicet cum reuertitur ad venditorem est argumen
tum.C.de consuli.l.sancimus.libro.xij. ¶ Ipse autem dicit aut
resoluitur venditio ex conuentione facta ab initio in ipso con-
tractu:⁊ tunc nihil habeat dominus:quia nō videtur mera alie
natio cum ille non habeat irreuocabiliter.vt.ĩ.de aqua plu. ar-
cend.l. in diem.imo nisi faciat ꝙ actum est in venditione potest
reconuenire prima conuentione que conuentio precedit ius do
mini.ergo dominus nihil debet habere.argumen.ĩ.de pignori.
l.lex vectigali.de iure dot.cum post.§.patrona.⁊ de solutioni.l.
qui res.circa principiū.imo dicit ꝙ si dominus recepisset quod
reddere teneretur:quia recepit ob causam que cessat.ĩ.de condi-
tione causa data.l.j.⁊.ij.§.si liber.Et pro hoc.ĩ. de alienat. iudi.
mutan.causa.l.ex hoc edicto.§.penulti.⁊ fina.⁊.l.sequenti.⁊ ar-
gumen.s̃.eo.l.si vnus.§.quod in specie.de legat.ij. cum pater.§.
fidei.⁊ de dote prelegata .l. cum quis .§.j. Si autem conuentio
de resoluendo fuit facta post contractum celebratum tunc aut
conuentio fit post rem traditam ⁊ dominus debet habere dupli
ces:quia primus contractus fuit perfectus.C. de donatio. que
sub modo.l.ij.⁊ de lega.ij.l.cum pater.§.rogo.⁊.§.fidei. ¶ Itē
de secunda resolutione quia fit ex noua causa ⁊ agitur de noua
alienatione:ergo duplices debet habere.argumen .ĩ. ad legem
falci.l.si a me.⁊ hoc probat expresse hec.l.in fin.Et ita potest in-
telligi dicta.l.si duobus.de diuersis ⁊ tempo.prescriptio.Si au
tem conuentio fuit facta ante traditionem:tunc quia non agi-
tur de noua alienatione fienda sed de prima dissoluenda domi-
nus non habebit nisi semel.argumen.C.de transactio.l.si ꝓ fun
do.Guli. ¶ In glos.prima ibi traditio ⁊ retraditio. ¶ Ibi vel
vtraqʒ.iste casus nō est in lr̃a.Et sic sunt quatuor casus. ¶ In
glo.quid ergo in fi.vt.ĩ.de contrahen.emptio.l. qui fundum. et
l.fundi partem.⁊ de actio. empti.l. si sterilis .§. si tibi fundum.
Oldra. ¶ In glo.vlti.ibi respondeo non:quia ad hoc non fuit
interpositum.quod intellige vt supra dixi. Iaco. ¶ Ibi nec ta-
men tradidit scilicet vere.supple conuenit vt discedant a cōtra-
ctu,nunquid venditor nihilominus compelletur rem tradere.
Iaco. ¶ Ibi iā erat liberatus per fictā traditionem. ¶ Ibi rei
vēdicationē scʒ emptor contra venditorē qui se constituit eius
nomine possidere. ¶ Ibi at hic verus actus quod est verum si
verū precessit al's non. ¶ Ibi quando liceat ab emptione disce-
dere.l.j.argu.ꝙ verus actus requiratur.ĩ.de peculio.l. non sta-

tim. Iac. de are. ¶ Ibi eo inciso, videtur retraditio, sed pactu͂ de recedendo a contractu incisioni instrumenti simile est. Thomas. ¶ Ibi etiã si promiserat animo nouandi. hoc est falsum. Nam vbi stipulatio nouandi animo intercessisset pactum in cõtrarium non tolleret stipulationem cum non contrahatur solo consensu stipulatio, vt. s. ead. l. si vnus. §. pactus. Tho. ¶ Ibi ad donationem traho scilicet dissoluere cõtractũ per contrariũ ꝯsensum id est iste actus videt͛ similis donationi. Tho. ¶ Ibi qui. mo. tollitur obliga. §. vlti. vbi innuitur ꝙ in contractibus qui solo cõsensu contrahuntur sit speciale ꝙ re integra solo dissensu tollantur ⁊ re nõ integra requiratur actus priori contrarius. ¶ Ibi quia ⁊ hec scilicet ad quam dixi hoc pactum trahẽdum. ¶ In fine cõclude aut precedit verus actus ⁊ sequi debet verus actus primo contrarius. vt. l. j. quando liceat ab emptione discedere. aut precedit actus fictus ⁊ non sequitur fictus. ⁊ intelligo non recessum ab emptione. ⁊ ita intelligatur prima pars glo. aut precedit fictus ⁊ sequitur fictus ⁊ videtur recessum vt in secunda parte glo͛e. Iaco. butri.

1 ¶ Per pactum nobis acquiritur per eos qui per stipulationem nobis acquirere possunt.

1 PEr quos. † Per eos acquiritur nobis pacto qui possunt per stipulationẽ acquirere hoc dicit. ¶ In glo. prima in fine imo non fallit: quia hec lex querit habilitatem circa qualitatẽ personarum non circa qualitatẽ pacti. vbi ergo cõuentio est de se habilis que persona põt querere per stipulationẽ eadẽ ⁊ per pactũ. ⁊ ita intelligit͛ hec lex. Iac bu. ¶ In glo. vlti. in fine. non puto ꝙ sit propter differentiã pacti ⁊ stipulationis sed propter differentiã actionis ⁊ exceptionis. vt actio non querat exceptionem sic. ⁊ idem forte in quolibet extraneo. vt. j. l. proxi. ſm p̄mu͂ intellectum. ⁊ notat. s. e. l. idẽ in duobus. in fi. Ia. bu. ⁊ de ra.

1 ¶ Generi per speciem derogatur ⁊ facit ad pulchrã deci͛sionem.

IMperator. Concor. j. de priuilegijs creditoru͂. l. j. ¶ Et hec lex habet tres lecturas. Et tene primam: q͛ alie dubie sunt Rayne. ¶ Prima differt ab vltima in hoc: quia in prima ponitur verbum extranei, pro quolibet non attinente defuncto. In tertia ponitur pro eo qui non est necessarius defuncto. ¶ In prima verba necessariarum personarum sumitur ꝓ qualibet coniuncta defuncto. vt. s. de iusti. ⁊ iur. l. fin. ¶ In tertia sumitur proprie pro filio vel seruo qui sunt necessarij heredes. ¶ Iacobus de rauanica reprobat primam ⁊ secundam lecturam. Primam ideo quia pactu͂ factum cum possessore hereditatis non prodest non heredi. vt. s. ead. l. si tibi decem. §. cum possessore. ⁊. j. titu. proxi. l. iij. §. fi. ¶ Sed glossa respondet quod licet non prosit quo ad pacti exceptionẽ prodest tamen quo ad exceptionem doli. sed hec. l. non probat. ¶ Secundam lecturã reprobat: quia ad illum casum non haberetur ratio essent necessarij vel non, imo seruaretur. l. s. ea. l. maiorem. cũ legibus sequẽtibus. Imo illo casu magis videretur haberi ratio creditorum extraneorum quam coniunctorum: quia extranei viderẽtur bona fide agere ⁊ non iactare, sed in coniunctis esset suspicio ꝙ ꝓpter coniunctionem citius remitterent ⁊ donarent. vt. j. de donatione inter virum ⁊ vxorem. l. j. ⁊. l. vtrum. ⁊ de probationi. l. procula. ⁊ in hoc etiam concordant Iacobus butrigã. ⁊ Gul. et ꝑ hoc facit quod notatur. s. in ius vocati vt eant. l. j. ⁊. ij. ¶ Tertia lectura glosse potest tollerari. Ipse tamen Iacobus de rauanica dicit ꝙ hec lex potest exemplificari per. l. primam. j. de priuilegijs creditorum. ⁊ de bonis libertorum. l. libertus qui soluẽdo quod non placet Gulielmo vt prediximus: quia ibi loquit͛ quando agnati volunt emere bona defuncti hic remittere partem debiti. ¶ Et inducit Gulielmus hanc legem ad questionem talem. ¶ Cõsuetudo est in ciuitate ꝙ proximior agnatus admittatur ad recuperandum rem alienatam intra annum a tempore venditionis. ¶ Quidam[a] habebant rem emphyteoticam. Dominus qui non fuit requisitus in alienatione vult illam rẽ habere per. l. vltimam. C. de iure emphyteotico. proximior agnatus vult eam habere ex cõsuetudine. queritur quis preferatur. ¶ Ista lex est arguenda ꝙ agnatus ⁊ dicta. l. prima. de priuilegijs creditorum. ⁊ videtur expressum in vsibus feudorum qualiter feudum olim alienari poterat. §. finali. ¶ Contrarium tenet ꝙ dominus sit potior cu͂ ex maiori iure nitatur. ¶ Et quia cõsuetudo satis operari potest in alijs rebus quam emphyteoticis ergo dominus potior habeatur. argumentum. j. ne quid in loco publico. l. ij. §. si quis a principe. † Et quia generi per speciem derogatur. j. de regulis iuris. in toto. ⁊ eodem titulo, capitu. generi. libro sexto. ⁊ pro hoc specialiter facit. j. soluto matrimonio. l. si cum dotem. §. finali. ⁊ de peculio legato lege ex facto. ¶ Nec obstant iura predicta dicentia ꝙ debeat haberi ratio ꝑsonarum necessariarum: quia verum est vbi non esset magnum preiudicium domino. ¶ Ad tex. feudorũ vbi preferũtur agnati domino, dic ꝙ maius habentius vt in titulo que fuit prima causa amittendi beneficij. §. fina. hic autem dominus habet ius maius. Guli. de cug.

a ¶ Quidã. cõtrariũ disponitur in ducatũ burgũdie per cõsuetudinem patrie ⁊ hoc tenet Catho. hic cõtra Albe. et alios.

1 ¶ Pactum non valet vbi pecuniariter non interest paciscentis.
2 Pactum qd quis non possit vti re sua ad libitum an valeat.
3 Vicini habentes predia an possint pacisci de nõ plantando arbores in confinibus prediorum vicinorum.

1 NEmo. † Pactum est inualidum vbi pecuniariter non paciscentis. h. d. ⁊ pro hoc sol uuiitur omnia contraria glo. ¶ Ibi dedicare alicui sacro loco. ¶ Non ob. j. de religio. l. quod si locus. vt ibi patet. ¶ Ibi inuito. cuiuis non interest. ¶ Ibi alienet. non obstat de verbo. oblig. l. is qui. ⁊. l. qui rome. §. coheredes. vt ibi colligi potest. ¶ Et glo. soluendo contrarium de. l. in traditionibus. s. ea. l. dicit quod ibi pactum fuit appositum in traditione hic non, sed in illa. l. no. cõtrarium. s. ꝙ hic sit speciale: vt etiã si in traditione apponatur non valeat. ¶ Sed potes vtrãq͂ glo. sustinere hoc modo ꝙ aut pactum apponitur in traditione eiusdem rei super qua fit pactũ. ⁊ valet ex regula generali quia in traditione appositum. ⁊ ex speciali quia in traditione eiusdẽ ⁊ ita loquitur hec glo. aut fit in traditione alterius rei ⁊ regulariter deberet valere. sed speciale est in casu isto ⁊ alijs notatis. dicta. l. in traditionibus. s. eodẽ. ¶ Et de ista materia plenissime not. ⁊ dixi. C. de conditiõ. ob causam. l. ea lege. ⁊ de pactis inter empto. ⁊ vendito. l. finali. ¶ Et dic ſm Gul. Si queritur an valeat pactum† ꝙ quis non possit vti re sua ad libitum suum. aut 2
istud pactum apponitur in traditione rei proprie ⁊ interest illius qui tradit si contra fiat ⁊ valet. Et potest agi ad interesse: vt dicta. l. fina. C. de pact. inter empto. ⁊ vendit. aut non interest. et tunc quando apponitur in traditione rei mee desino ex toto eẽ dominus ipsius rei: et tunc non valet. et ita potest intelligi. j. de verbo. obligatio. l. si ita quis promiserit. §. ea lege. ⁊ hoc verum si fiat per pactum. ¶ Si autem fiat per stipulationem et apponitur pena: tunc quo ad penam valet. ⁊ ita intelligitur. j. de religio. ꝙ si locus. ⁊ de verbo. obligatio. l. stipulatio ista. §. alteri. et l. qui rome. §. coheredes. vbi de hoc ⁊. §. finali. aut non desino ex toto esse dominus rei ⁊ tunc valet conuentio: vt. C. de iure emphyteoti. l. finali. §. primo. aut conuentio ponitur in re prorsus aliena: ⁊ tunc aut queritur an valeat per pactum simplex. et dic quod non vt hac. l. aut an valeat iure stipulationis et tunc aut interest mea et valet stipulatio vt infra de aqua quotidiana et estiua. l. j. §. si quis ⁊ videtur interesse si cadat in speciem seruitutis. aut non interest ⁊ non valet vt. j. de serui. l. quoties. Guil. ¶ An non obstante pacto de non alienando possit res aliena ri in redemptionem captiuorum vel al's pias causas, vide in. q. Bartho. brixi. iiij. qõ. An habentes predia vicina† possint pa 3
cisci de non plantando arbores in confinibus prediorũ, dicvt j. de dam. infect. l. fluminum. §. adijcitur. an valeat pactum ꝙ si volueris vendere domum tuam quod tenearis mihi dare minus pro decem quam alij, vide in questionibus Rof. xxv. q.

SI reus. Exceptio quesita fideiussori nõ tollitur per pactu͂ principalis sine cõsensu fideiussoris. hoc dicit. ¶ Ibi pactus sit. Et honesta causa ⁊ hoc tollit secundum contrariũ. ¶ Ibi pactus sit fideiussore non consentiente ⁊ hoc tollit primum contrarium. ¶ Ibi fideiussori per posterius pactu͂. ¶ In fine nõ obstante supra quod quisq͂ iuris. l. iij. §. si is. ⁊. s. ea. l. si vnus. §. j. vt ibi notatur.

¶ De transactionibus. Rubrica.

1 ¶ Dolus actoris vel rei an vitiet transactionem.
2 Stipulatio aquiliana nouat omnes alias obligationes.
3 Res iudicata proprie non dicitur si ab ea potest apellari.
4 Predium ex quo debentur alimenta an sit obligatum alimentario.
5 Quantitas ⁊ etas quare attendatur in alimentis.
6 Solutum creditori in causam duriorem computatur.
7 Transactio quantũcunq͂ generalis non extenditur ad non cogitata.
8 Pena quando possit peti rato manente pacto.

Super

Super rubrica. Vide Azonem Gof. ⁊ Hosti. in summa eo. ti. ⁊ Specu. Et continua. s. de pactis gratuitis, hic de nō gratuitis trāsactio est de re dubia ⁊ nō gratuita pactum secus. j. e. l. j. ⁊ ꝙ dictio quasi est expressiua veritatis. Et an dolus
1 actoris † vel rei vitiet transactionem. ⁊ si lis erat contest. ⁊ gratis remittatur an sit pactum vel transactio. transactio est gen⁹ ⁊ habet duas species. j. eod. l. ij. ⁊ vnde dicatur transactio facta transactio inter scriptū ⁊ legitimū nō preiudicat creditoribus vel legatariis. j. e. l. iij. ⁊ an clericus succūbēs in beneficio ꝑ viaz compromissi possit habere regressum ad suum executorem non apparentibus verbis vltime voluntatis transactio nō tenet eadem. l. §. cū trāsactio. ⁊ plenius. j. e. l. de his transactio facta cuz
2 putatiuo nō nocet ꝟo heredi. ea. l. §. debitor. † Aquiliana stipulatio oēs alias obligationes nouat. j. e. l. aquiliana. trāsactio generalis nō extendit ad nō cogitata. j. e. cū aquiliana. nō apparētibus ꝟbis testamēti nō valet transactio. j. eo. l. de his. ⁊ an idez sit in pacto gratuito. ⁊ an idem in rescriptis priuilegiis ⁊ aliis an soror faciēs finē fratribus cū dotat possit nō obstante fine petere supplementū legitime, ⁊ an si heres decipiat dando plusꝙ deberet teneat transactio. ⁊ an hec. l. habeat locum in testō sine scriptis. ⁊ an idem in sniā si ferat nō inspectis verbis testamenti. Res iudicata ꝓprie nō dicitur si pōt appellari. j. e. l. ⁊ post rez
3 transactio † principalis ꝓdest fideiussori etiā cōdēnato ead. l. §. si fideiussor. ⁊ in obligato ꝑncipali naturalr tantū ⁊ fideiussore naturaliter ⁊ ciuiliter ex pacto ꝑncipalis liberet fideiussor a naturali ⁊ ciuili vel a naturali tm̄. ⁊ solutio in cām indebitā ꝯuertit in debitā. ⁊ ideo fratres humiliati q̄ soluēt tanꝙ ex cā depositi cū esset mutuū repetere nō potuerūt. transactio super alimētis futuris sine pretore non valet. j. e. l. cum hi. an idem in pacto gratuito, ⁊ an in causa alimentorū ꝓcedatur summarie. ⁊ relictis simpliciter alimentis an alimētarius possit petere pro toto tēpore vite sue. ⁊ si res ex qua prestabātur alimenta periit an pereant alimenta. ⁊ si reditus rei non sufficiant ad alimenta an heres supplere teneatur. an faueat magis creditoribus ꝙ legatariis ea. l. §. plane. ⁊ si testator iussit heredē vendere alicui ali-
4 menta pro centum ⁊ vēdidit possit alimentarius trāsigere, † an prediū ex quo debent alimēta sit obligatū alimentario ea. l. §. si integra ⁊ an ꝙtitate legata alimētario vt īde se alat possit trāsigere. Si alimētarius faciat meliorem cōditionē suā tenet trās-
a actio ea. l. §. eā transactionē. Et an minor[a] ⁊ ecclesia in casu non concesso possint alienare si faciat cōditionē suā meliorē. An seruus habeat actionē pro alimētis ea. l. §. nihil de quib⁹ debeat pretor inquirere in trāsactione alimētorū ea. l. §. vult igitur oratio. ⁊ ꝙ in oībus cā requirat. ⁊ an in sniā sit cā inserēda. ⁊ ī quo differāt cā ⁊ occasio. ⁊ quo loco solui debeāt alimēta. ⁊ an debitor debeat ire ad creditorē pro soluendo debito vel econtra. ⁊ si testator dixit qd trāsigi posset sine pretore. ⁊ si prohibuit an possit fieri cū pretore. ⁊ quid si testator legauit alimenta si alimentarius non peteret centū q̄ habere debebat ab herede petiit alimēta prestita cautione de nō petēdo centū deinde petit centum
5 an ꝑdat alimenta. † In alimentis attēdit quātitas ⁊ etas quia cū vita finiūtur ea. l. §. modus. In transactione alimētorū non venit habitatio nec vestiariū ea. l. §. qui transigit. Qd non ꝑnt plures cū alio nec in se ea. l. §. si vni. Et facit an emphyteote plures possint inter se alienare sine consensu domini. ⁊ an testator legans fundū ad alimenta videat legare proprietatez. ⁊ si inter viuos promitto alimēta ex fundo meo an sit fundus obligatus. pretor nō pōt omittere solēnitatē iuris ⁊ si omittat ꝙ fit vitiat ea. l. §. si pretor. si autē solēnitate seruata inique decernat tenet. Et qd ea q̄ sunt mixti imperii nō delegant de causis fisci cognoscit ꝓcurator cesaris ⁊ ecōtra ea. l. §. transactiones. alia via nō
6 debet occurri legi nec fingi lites ea. l. §. si cū lis. † Solutum creditori in cām duriorē cōputat ea. l. §. si eidem. an vsusfructus vel annuū legatū videat relictū in cām alimētorū ex persona legatarii colligit ea. l. §. si in annos. ⁊ si legant alimenta simpliciter an debeat pecunia ꝓ alimentis vel vinū ⁊ bladū ⁊ alia que alimētor noīe ꝯtinent. In ꝑmutatione alimētorū necessaria est ꝑtoris authoritas ea. l. §. si cui. ⁊ si testator legauit fundum ⁊ ꝓhibuit legatarium vēdere titio an possit sibi donare vel ꝑmutare an legata pecunia ad habitationem possit fieri transactio ea. l. §. fi. gnālis transactio facta super vna re ad aliā non porrigit. j. e. l. q cū tutorib⁹ ⁊ de materia. §. duo fratres in. l. q rome de ver.
7 obli. † trāsactio quātūcūqz generalis ad nō cogitata nō extēdit ea. l. §. j. transactio ad dolo occultata non extenditur ea. l. §. qui per fallaciā trāsactio nō porrigitur ad ea que ignorabant ⁊ de qbus nō est cogitatū ea. l. §. fi. ⁊ qs teneat ꝓbare cogitatū vl nō pater nō pōt trāsigere de re filii. j. eo. l. de re filiorū. trāsactio valeret si lis esse pōt de re iudicata etiam si non sit appellatum. j. eo. l. post rem. Et an dolus vitiet transactionem. licet trāsactio non valeat verbis testamenti non inspectis tamē qui vidit partem totum presumitur vidisse. j. e. l. non est ferendus. trāsactione facta inter heredem scriptum ⁊ legitimuz propter incertum successionis vterqz cōuenit pro sua quota a creditoribus ⁊ legatariis. j. eo. l. cōtrouersia. ⁊ plene ⁊ pulchre de ista materia et quid si transactio non sit facta pro quota sed pro rebus singularibus. cautum est qd in trāsactione liberatoria adiiciat pena. j. eo. l. pacto regulariter. si pena adiicitur pacto non petitur
8 vtrūqz sed alterum tantum nisi adiiciat quod † pena peti possit rato manente pacto. j. eod. l. qui fidem. ⁊ an ⁊ quando liceat penitere facienti contra transactionem. ⁊ si stipulator pene velit omittere penam ⁊ venire contra transactionem an possit. ⁊ an possit repeti data ⁊ peti pena si non est dictum rato manente pacto. ⁊ si sepius fiat contra an sepius petatur pena. an post hereditatem venditam vel hereditatem restitutam valeat trāsactio facta cum herede vel venditore per debitorem hereditariū. j. e. l. fi. ⁊ an sufficiat si debitor sciat vel sit necesse ei nunciari.

1 ☞ Transactio est de re dubia non gratuita: pactio vero de re certa ⁊ gratuita.
2 Trāsactio an vitiet per dolum ipso iure an ope exceptionis.
3 Lite contestata remittens gratis an dicatur facere pactum vel transactionem.

1 Qui transigit. † Trāsactio est de re dubia ⁊ non gratuita: pactio vero de re certa ⁊ gratuita. hoc dicit. ⁊ quod dicit quasi est expressiuum veritatis sic. C. de pet. here. l. ij. ⁊. j. de verbo. obliga. l. qui rome. §. duo fratres. ⁊ vide in alphabeto dictione quasi. ¶ Ibi incerta. i. de lite que est res incerta ⁊ sic intransitiue legitur vel expone lite, id est propter litem ⁊ sic transitiue. ¶ Ibi transigit. non gratis nec ob. C. eod. l. si de certa. ⁊. j. de verbo. significatio. l. transacta. ¶ Ibi remittit gratis. oppo. vt in glos. Item oppo. j. de verbo. significa. l. trāsacta ⁊ dic vt ibi. ¶ Item non videtur bene dictum quod dicit glos. quia distinguit dolum actoris a dolo rei quo ad vitiādum trās-
2 actionem quia transactio † est stricti iuris vbi nunꝙ ꝑ dolum vitiatur ipso iure vt. C. de inuti. stipul. l. dolo. quare Pet. et Iaco. dicūt ꝙ nūꝙ dolus eā vitiat ipso iure. nō ob. l. in summa. de conditio. indebi. quam glo. allegat quia loquitur quantum ad effectum sed mero iure valet. alii dicunt ꝙ dolus semper vitiat tam ex parte actoris ꝙ rei vt seruetur equalitas vt dicta. l. in summa. Iaco. butri. dicit: aut calumnia fuit in actu trāsactionis: ⁊ tunc in quocūqz fuerit tenet transactio mero iure, sed rescinditur per actio. vel excep. doli vt dicta. l. dolo. de inutili. stipu. ⁊ de pactis. l. cuz proponas. ¶ Si vero calumnia est in preambulis transactionis vt in lite instituenda: tūc aut calumnia est in actione ⁊ ipso iure non valet vt dicta. l. in summa. aut in reo ⁊ valet, ratio potest esse: quia dolus rei tolerabilior est quia se defendit. argu. j. de bonis eorum qui mortem sibi consci. l. ij.
3 de hoc. j. e. l. post rem ⁊. d. l. in summa plene dixi. ¶ † Item querit glo. si lis erat contesta. ⁊ gratis remittatur an sit pactuz. ⁊ dicit ꝙ sic quia remittit rem. certam. i. litigium quod est certum. ⁊ pro hoc. C. de pact. l. postꝙ liti. Sed tu dic quod est incertum et tamen adhuc est pactum ⁊ nō transactio quia transactio est aliquo dato vt. C. eo. l. transactio. ⁊ quod hic dicit litera rem certā, subaudi plerunqz. nam etiam super incerto potest esse pactum gratuitum. Iaco.

a ¶ Minor. ad de ꝙ mīor alienare ꝓhibit⁹ ꝑ statutū nō pōt cōsentire alteri res suas alienāti Iac. bu. ⁊ Bal. in. l. ij. C. si aduer. do. facit glo. ⁊ bar. ī l. si fundus. §. j. ff. de pigno. ⁊ ibi alex. ⁊. l. cū pat. §. libertis de leg. ij. Bal. in. l. voluntas. C. de fideicom.

1 ☞ Transactio vt genus diuiditur in duas species.

1 Transactum. Transactio † vt genus duas habet species. hoc dicit. Et trāsactio. i. itio, vel transitus actionis quia receditur ab actione. sed certe idem in pacto gratuito: ⁊ ideo de etymologia non curo. ¶ Sed glo. videtur male dicere, imo videtur ꝙ totum debeat deduci in aqui. stipula. ⁊ acceptilationem quia illud quod datur transactionis nomine nō inducit liberatio. sed obliga. vt. j. de condi. indeb. l. eleganter. §. penul. ⁊. l. in summa nisi forte dicas ꝙ hic datum fuit trāsactio hoc acto vt liberaretur in totum Iaco.

Imperatores. Intellige ꝙ tota hereditas remansit penes scriptum heredem vel etiam si quotam dedit legitimo legata repetita erant ab intestato vt plene dicet j. eod. l. controuersia. ¶ Ibi matrem petentem hereditatem filii ab intestato a quo fuerat in testamento preterita. ¶ Ibi debēt non matrem pro eo quod accepit nomine trāsactionis. ¶ Ibi hereditariis, a matre ⁊ pro illa cautione eam conuenient. ¶ Et

inducit Iac.⁊ Guil.hanc.l.collata fuit alicui prebenda per exe-
cutorem suum deinde mota est sibi controuersia de prebenda,⁊
ambo compromiserunt.arbiter pronunciauit contra istum cui
collata erat.vult reuerti ad executorem suum vt eum defendat
vel aliud beneficium conferat nunqd possit non obstante com-
promisso ⁊ pronunciamento:videtur quod non.arg.huius.l.et
quia non debuit compromittere.argu.ff.de euic.l.si dictum.§.si
compromisero.vbi de hoc contrarium tenet q2 executor non cō
sensit cōpromisso:⁊ ideo eius officio ⁊ authoritati non est factū
preiudicium.vide Archidia.de concessione preben.c.ne captan-
dum glos.sed nunquid.li.vj.

1 ☞ Transactio facta non apparentibus verbis vltime volun
tatis non valet.

Cum transactio.

Ibi facta esset inter matrem ⁊ scriptum heredem.Et dic
1 non † apparentibus verbis vltime voluntatis transactio non
valet.h.d.¶ Oppo.de.l.ij.ff.de exceptio.rei iudi.Solu.q2 hic in
transactione que ipso iure nō valet nō inspectis verbis codicil
li.ibi in snīa que tenet sed rescindit ope resti.¶ Sz contra hoc
eo.ti.de excep.rei iudi.l. si ex testō sed ibi petitio fuit specialis ⁊
ideo sententia non trahitur ad al's species.And.vt ibi no. Itē
oppo.de.l.lucius.ff.ad treb.§.fi.sol.vt glo.

1 ☞ Transactio facta cum putatiuo non nocet vero heredi.

Debitor.

1 † Transactio facta cum putatiuo nō nocet
vero heredi.hoc.d.Ibi q2 neqz hec est ratio
quare exceptione transactionis verus heres non vtitur.¶ Ibi
nec negotiū.hec est so.quare solutū putatiuo heredi verus he-
res non repetit.primā lecturā glo.reprobat Iaco.de ra.quia si
transactū fuit super pignore qd petebat pignoratitia oportuit
sortem esse solutā vt.ff.de pigo.act.l.si rem.§.oīs ⁊ sic heres pu-
tatiuus habuit debitū ad qd tenebat debitor ergo verus he
res istud posset ab eo petere ⁊ ipse restituere teneretur:vt.ff.de
peti.hered.l. sed ⁊ si lege cor.§.petitam nisi forte dicimus q de-
bitum erat solutum defuncto.In scda lect.putatiuus heres nō
exegit pecuniam debitam sed nomine transactionis aliquid re
cepit: vnde quasi ex negotiatione sua videtur habere ⁊ ideo ve-
ro heredi restituere non tenet.¶ Sed circa hoc videtur resul-
tare magna iniquitas q2 videtur q transactio vero heredi piu-
dicet ⁊ pecuniam receptam transactionis nomine repetere non
possit.vnde videtur contra.ff.de peti.heredi.l.si ⁊ rem ⁊ pretiū.
sed dic vt in glo.¶ Item possit poni q facta esset transactio su
per pignore ⁊ debito. ¶ In glo.neqz excep.Ibi.§.petitio.al's
est sub.l.sed ⁊ si lege commissoria.

Aquiliana.

In fi.non tū obligatio perimit
nisi adueniente ꝯditione.In glo.
ij.ibi ex re.§.j.al's incipit aut vno aut pluribus.

1 ☞ Transactio generalis non extenditur ad non cogitata.
2 Contractus bone fidei quandoqz continent ea de quibus nō est
cogitatum.

Cum aquiliana.

a Trāsactio † gene-
1 ralis non extendi-
tur ad nō cogitata.h.d.Et ad hoc.ff.eo.l.qui cum tu-
toribus.§.fi.⁊ ibi de hoc de maio.⁊ obe.c.dilecti.⁊ in
alphabeto dictione verbi significatio ⁊ dictiōe verbū generale.
xxij.q.ij.beatus ⁊.c.ne quis.xj.q.ij.c.antecessor extra de decimis
c.ex multiplici ⁊ de restit.spo.c.audita.ff.de pigno.l.obligatione
extra de iureiur.c.veniens.⁊.c.clericus ⁊ ibi in glos.de offi. dele.
c.super eo.⁊ ibi in glos.⁊ vide.C.e.l.actione ⁊ de hoc dixi.s.titu.
2 proximo.l.emptor.§.lucius.† In contractibus tamē bone fidei
veniunt aliqua de qbus nō est actū nec cogitatum.ff.de ac.emp.
l.j.⁊ no.C.de rescin.ven.l.ij.in glos.mag.¶ Et intellige hanc.l.
de qbus non est cogitatum expsse vel tacite vt no.in brocardis
de donationibus ⁊ cessionibus rubricella secunda ⁊ dic vt ibi.
¶ Itē de futuris nō videt cogitatū de lega.iij.l.vxori.§.vxori ⁊
de au.⁊ ar.le.l.si ita de generalitate p ⁊ ꝯ no.⁊ dicā in.l.si serui-
tus.ff.de serui.vrba.pre.q hic allegat in glos.⁊ vide q dicam.ff.l.
proxi.¶ Ibi captiosam.i.deceptoriā seu enormiter dānosam.

a ¶ Cū aquiliana. Adde do. Iaso.h q dicit q idē est in iuramēto q non extēdit ad īcogitata in.c. veniens.⁊ ibi panor. ⁊ Guido pape extra de iureiu. ⁊ quod ibidē apostollaui.

1 ☞ Transactio pōt fieri de controuersijs orientibus ex testamē
to inspectis tamē verbis testamenti.
2 Contractus verba sunt legenda ⁊ inspicienda.
3 Incerta an et quando possint per transactionem remitti.
4 Pactum gratuitum an valeat nō apparentibus verbis testa
menti.
5 Soror renuncians in manibus fratrum hereditati paterne non
ostenso testō an possit agere ad supplementum legitime.
6 Transactio in qua heres deceptus fuit quia plus dedit q de-
beret an valeat.
7 Sententia equiparatur transactioni. et facit ad pulchram de-
cisionem.

De his controuersijs.

De con
trouer-
1 sijs orientibus † ex testamento vel alia vltima volū-
tate pōt transigi vel decidi demū inspectis verbis te
stamēti ad qd concor.extra de priuile.c.porro.⁊ de fide istru.c.
accepimus.C.de dona.inter vi.⁊ vxo.l.ex his verbis.nā inciui
le est nisi tota lege perspecta ⁊c.vt.s.de legib9.l. inciuile.⁊ p hoc
xcvj.dist.c.bene quidē.⁊ quod ibi not.p Archi.§.j.⁊ ad hoc be-
ne.C.eo.l.vt responsum.nā super incertis non pōt dari certa re
sponsio vel snīa extra de spon.c.de muliere.xj.qō.iij. graue.xxx.
q.vlti.c.fin.⁊ insti.de rerū di.§.illud quesitum.¶ Item verba
2 contractus † sunt legenda ⁊ inspicienda.ff.de fideius.l.fideiusso-
ri magistratuum.§.j.⁊ de verbo obli.l.si quis stipulatus. circa
prin.nam per lectionem ⁊ visionem veritas aperte cognoscitur
insti.qui.mo.tollitur ob.§.penulti.⁊ melius extra de arbi. cum
olim ⁊ ex electione rescriptorum ⁊ priuilegiorum cognoscitur in
tentio rescribentis extra de offi.delega.c. super questionum.§.
intentionis ⁊ de rescrip.cum contingat versi.si vero.⁊ ex verbis
testamenti inspectis motus fuit Imperator.ff.ad trebellia. qui fi
lium.§. fina. Quandoqz tamen licet totum legatur rescriptum
non tamen exhibetur copia aduersario nisi de capitulo ad cau
sam pertinente vt extra de priuile.c.cum persone.§.j.libro.vj.et
de fide instru.cōtingit.⁊ dixi.C.de precibus imperato.offerend.
l.fin.modo declara glossam in exemplo quod ponit ⁊ dic legata
erant quindecim titio credens esse tantum decem petabat ipsa
decē heres totum negabat transegerūt pro quinqz valet trans-
actio in.x.tantū in alijs quinqz nō petitis non nocet.⁊ hoc vsqz
ad ver.vel forte vbi ponitur scda lectura ⁊ verior fm Ia. de ra.
3 ¶ Oppo.q ea † q sunt incerta possunt remitti vt.C.de donati.
l.specie.solu.vt glo.vel dic qd ibi remittit spes futuri quod fieri
potest hic autē erat de pterito ⁊ poterat fieri certū per inspectio
nē testamenti ⁊ ideo remitti non pōt fauore vltime voluntatis.
Et eodem modo pōt rūderi ad.l.pactum.s.e.Item hec.l. indu-
cta est odio heredis vt dicit glo.⁊ ideo ei renunciari non potest
vt.ff.ad macedo.l.tametsi.⁊ dixi.d.l.pactum.¶ Item oppoñ. de
l.tres fratres.s.titu.pxi.vbi non rescindit in totum transactio,
sed solū in rebus occultatis. at hic videtur in totum vitiari.sol
ue vt gloss.quia concordant.vel dic q illa loquitur inter viuos
hec in vltima voluntate in qua lex improbat transactionem et
ideo in nihilo valet vt.ff.de fideiusso.l.cum lex.⁊.C. de legibus.l.
non dubium vnde dic q aliquando quid est incertum p rerū na
turam vt futurum ⁊ in tali non valet renunciatio sed pactuz sic
vt.d.l.pactuz.s.e.⁊.C.de pac.l.j.⁊ ibi no.aliquando est incertuz
nobis sed non in rerum natura quia potest certificari: ⁊ tunc re
gulariter valet renunciatio vt in ꝯtrijs,lz detur replicatio in eo
quod non fuit cogitatum vt.d.l. tres fratres.⁊.s.l.proxi.hic est
speciale vt ipso iure non teneat odio heredum occultantiū ple-
rūqz testamentum ⁊ fauore vltime voluntatis. ¶ Item opp. a
diuisione sic.aut apparent verba testamenti ⁊ res est certa ⁊ sic
transigi non pōt vt.s.eo.l.j.aut non apparent ⁊ non tenet trās-
actio per hanc.l.solu.vt gloss.¶ Item oppo.de.l. sub pretextu.
C.eodem.sol.ibi inter viuos hic in vltima voluntate. ¶ Que-
4 ro an pactum gratuitum † valeat non apparentibus verbis te-
stamenti glo.tenet quod nō quia si non valet vbi est dubium cir
ca res vt.s.ti.proxi.l.tres fratres.multo minus vbi est dubium
circa verba testamenti.idem sentit glo.ff.e.l.cum hi.in prin. con
traria glo.est que facit differentiam inter transactionem et pa-
ctum.s.titu.proxi.l.emptor.§.lucius.in vlti.glo. vbi de hoc di-
xi ⁊ pro illa facit quia cum hic loquatur de transactione, nō ex-
tendam ad pactuz ar.ff.de his qui no.infa.l.furti.§.pactus ⁊.s.
titul.proxi.l.iuregen.§.si paciscar.pactum enim gratuitum est
⁊ fit animo liberali non sic transactio,vt dixi.d §. lucius. ⁊ hāc
tenent hic Iac.⁊ Gul.si vis ambas glo.saluare dic secundum
Andre.q ista loquitur suo casu.i.in vltima voluntate vbi non
tenet pactū nec transactio nisi cognitis verbis testamenti. alia
glos.loquitur inter viuos ⁊ pro hac gloss.facit quia pactum est
quedam remissio vt.s.eod.l.j.sed remissio seu repudiatio in vlti
ma voluntate non potest fieri nisi cognitis verbis testamenti.
ff.de acqui. here.l. in repudianda. ¶ Item quia eadem ratione
potest celare heres testamentum in pacto sicut in transactione.
p op.Iac.facit q2 in trāsactione cessat ratio que est in pacto vi-
delicet quia sepe modico dato quis inducitur ad transigēdum
qui non induceretur ad pactum gratuitum.Ray.dicit qd glo.
poteit

potest saluari referendo eã ad casum certi. Et opi. Jacob. ad ca
sum dubij. ar. ff. de ver. obli. l. continuus. §. cum ita. ⁊ facit quod
5 not. ff. eo. l. cum hi in prin. Ray. Et ex predictis colligit Gul. † si
soror maritabatur per fratres ⁊ dabant sibi in dotem illud qd
pater in testamento ordinauerat quod tamen nõ sufficiebat ad
legitimam ⁊ fecit remissionem generalem fratribus non osten
so testamento an possit petere supplementum legitime. Et vide
tur q sic arg. huius. l. ⁊ s. l. pxi. ⁊ d. l. in repudianda. ⁊ maxime
quia in suppletione legitime exigitur specialis renunciatio vt
C. de inoffi. testa. l. si quãdo in fi. vbi de hoc dixi versi. circa secun
dam scripturã. ¶ Itẽ querit glo. an renunciari possit huic. l. et
tenet q sic contraria glo. est. s. titu. pxi. l. pactum. in glo. magna
⁊ illa verior ⁊ cõmuniter approbat p doc. per rationes quas. s.
dixi. ⁊ q2 al's hec. l. parũ operaretur q2 eodem modo inducerentur heredes ad occultandum testamenta ⁊ qua ratione decipe
rẽtur legatarij trãsigendo eodẽ modo renunciando huic. l. arg.
C. ad velle. l. si mulier. ⁊ ff. eod. l. cum hi. §. si cum lis ⁊ ideo dic q
talis renunciatio non valet propter fauorem vltime volunta
tis. C. de legi. l. cum questio. ⁊ in aut. de here. ⁊ fal. §. semper igi
tur ⁊ quia lex ista est in fauorẽ publicum ⁊ odium heredum ⁊ iõ
ei renunciari non potest vt. s. ti. pxi. l. ius publicũ ⁊ not. d. l. pa
a ctum. ¶ Itez querit glos. si heres[a] sit deceptus † in transactione
6 q2 plus dedit q deberet an valeat transactio ⁊ tenet quod non
Contrarium tenet Jac. de ra. ⁊ allegat. ff. eo. l. cũ hi. §. quid ergo
pro glo. facit quia transactio claudicare non dz arg. ff. de arbi. l.
si cum dies. §. si arbiter. Ad. §. quid ergo potest rñderi qd ibi est
duplex fauor. s. alimentorũ ⁊ vltime voluntatis. hic solum vlti
me voluntatis ⁊ facit quod dicam. ff. e. l. cum hi. in prin. p Jaco.
facit quod dicitur de renunciatione macedon. ff. ad mace. l. tam
etsi. sed ibi mere odiosa ⁊ principaliter: hic fauorabilis princi
paliter respectu legatariorum. Jac. bu. tenet glo. quia odiũ he
redum est cã impulsiua fauor vltime voluntatis est cã finalis er
go ⁊c. argu. ff. de postulan. l. j. §. sexum. sed obstant. ll. preallegate
nisi dicas. vt. s. dixi. Ray. ¶ Itẽ nũquid hec. l. habeat locum in
testõ sine scriptis ⁊ codicilis glo. tenet q sic ⁊ bene licet Jacob.
sentiat cõtrariũ ⁊ dicat hanc. l. loqui solũ in scriptis. ¶ Item
querit Jac. an hec. l. locum habeat in sñia vt si heres fuit cõde
mnat[9] ad. x. cum vere deberet. xv. ⁊ videt qd non. ff. quemad. test.
ape. l. j. ibi apud iudicem inquiri veritas ⁊c. ⁊ C. de re iudi. l. sub
specie. ipse dicit quod sñia tenet vt. ff. de excepti. rei iudi. l. si ma
ter. ⁊ pro hoc q teneat sñia facit. ff. de iureiur. l. admonendi. et de
7 re iudi. l. post rem. In cõtrariũ q sñia non teneat facit q2 † equi
paratur transactioni vt. C. e. l. non minor ⁊ ff. de iureiurã. l. ij. sed
transactio nõ valet, vt hic: ergo nec sñia sicut nec iuramentũ va
let vt. C. de re. credi. l. fi. dic q si sñia est lata super toto legato le
gatarius tamen non potuit habere testamẽtũ beneficio restitu
tionis cõperto testõ restituere ad cãm vt. d. l. si mater maxime si
dolo heredis suppresum fuit testm̃ ne ex dolo suo lucretur. ff. de
iudi. l. pretor. §. marcellus ⁊. d. l. fin. C. de reb. credi. ⁊ ff. de dolo si
legatarius. Si vero legatarius petijt. x. cum sibi deberẽtur. xv.
⁊ condemnatus fuit heres in decẽ nihilominus potest agi ad re
siduum apparente testamento vt. ff. de excep. rei iudi. l. si ex testa
mento. ⁊. C. si aduer. rem iudi. l. j.

Et post rem iudicatam. Res iudicata proprie non dicitur a qua potest appellari. h. d.
¶ Ibi valet in casibus qui sequuntur.

1 Transactio principalis prodest fideiussori etiã cõdẽnato.
2 Obligatione principali sublata ipso iure non remanet fideiussoria.
3 Creditor an possit solutum sibi ex causa indebiti conuerti in causam debitam.

1 **Si fideiussor** † Transactio principalis prodest fideiussori etiam condẽnato. Et so
lutum in cãm indebitã conuerti in debitã. h. d. ¶ Ibi dissolu
ta. facit ad ea q no. Ja. de are. ff. de tute. ⁊ ra. distra. l. j. §. nõ tãtũ
q sñia lata ɔ fideiussorẽ nõ mandet executioni ɔtra principalez
Ray. ¶ Ibi oportet ⁊ sic nõ vi trãsactionis sed vi solutionis.
¶ Ibi ad transactio. quo ad solidi liberationẽ. ¶ Ibi alimen
torum futurorũ relictorũ in vltima voluntate vt. ff. l. prim. ¶ Ibi
imputetur nõ autẽ vt indebitum repetant ⁊ hoc mõ facit ad ea
que no. ff. si cer. peta. l. si ego. ¶ Quere principalis erat obliga
tus naturaliter tm̃ dedit fideiussorẽ qui erat obligatus natura
liter ⁊ ciuiliter. ff. de fideius. l. j. ⁊ l. si stipulatus. §. fina. factum est
pactuz de nõ petendo principali an fideiussor liberetur ipso iu
re vel tollat solũ naturalis ne gaudeat fideiussor plus ex facto
suo nam pactũ factũ cũ eo non tolleret nisi naturalẽ vt. s. ti pro
xi. l. si vnus. §. pactus. ergo nec pactum principalis. Gul. tenet
qd ipso iure liberet fideiussor a totali obligatione ar. huius. §.
⁊ pro hoc. ff. de accepti. l. ⁊ p iusiurãduz. §. ⁊ si fideiussor. ¶ Itez
2 q2 sublata † principali ipso iure nõ põt manere fideiussoria vt
not. glo. ff. ad treb. l. si heres pecuniã. ⁊ est tex. ff. de rescin. vẽd. l. iij.
Sed dices fideiussor nõ põt in plus obligari q principalis vt
ff. de fideiussori. l. grece. §. illud. Sol. vt no. glo. ff. de verb. obli. l. si
pupillus ⁊ ibi p Dy. ¶ Sz nunqd eo casu si fideiussor soluat
recuperabit a reo p actionẽ mãdati dic vt no. p Dy. ff. de fideius.
l. marcellus Gul. ¶ Itẽ facit iste. §. ad fin. p terminatione que
stionis quorũdã fratrũ hũiliator q restituerũt magnã pecunie
quãtitatẽ cuidã creditori suo tanq ex cã depositi cũ reuera non
esset depositũ sed mutuũ fratres volebant repetere dicentes se
3 soluisse ex cã indebita: † creditor volebat sibi in verũ debitũ cõ
putare. ɔ fratres est iste. §. ⁊ ff. e. l. cũ hi. §. si quis de alimentis sz
p fratrib[9] facit. ff. de cõdi. inde. l. fi. §. vlti. ɔiungẽdo tex. cũ glos.
Ja. de ra. ⁊ de are. ¶ In gl. no. intra triduũ vel biduũ. intra que
tpa fm ista iura poterat appellari. vt. ff. qñ appel. fit. l. j. §. biduũ
hodie intra. x. dies vt. C. de ap. aut. hodie. ¶ In gl. a ptore. vt. ff.
e. l. cum hi. §. si quis de alimẽtis. ¶ In gloss. a principe. s. diuo
anto. ff. de condi. inde. l. eleganter. §. post rem iudi.

a ¶ Heres. Adde in ar. q etiã restituit aduersus hereditatẽ minori delatã nõ aditã. bar. i l. pãthonius in prin. ff. de acq. here. ⁊ in. l. j. C. de testa. mili. ⁊ in. l. si infanti. C. de iure deli.

1 Causa alimẽtorum preteritorum an possit teneri die feriato ⁊ in ea sit summarie procedendum.
2 Pactum gratuitum an valeat super alimentis.
3 Alimenta an debeant prestari si res perijt ex qua debebantur.
4 Compromitti an possit in arbitrum super alimentis.

Cum ij. Hec. l. prouidet contra eos qui contenti modico presenti respuũt mul
ta futura. Et primo ponuntur verba orationis vsq
ibi eiusdem pretoris. ibi exponuntur vba orationis
vsq ad. §. qui transigit. ibi format questiones circa materiam
vsq in fi. l. ¶ Ibi eiusdem pretoris. hic incipit exponere verba
pretoris. Et primo exponit verbum alimenta vsq ibi hec, ora
tio. ibi exponit verbum relicti, quod pertineat ad vltimas volũ
tates. ff. de tabu. exhibẽ. l. j. §. fi. ¶ Oppo. de. l. de alimentis. C.
de transactio. solu. ibi in preteritis vbi cessat fauor vltime vo
1 lũtatis q2 nõ iminet periculum. Et † sunt hec in argu. ad que
stiones. s. quod si petantur alimẽta preterita non debeat in ea
causa procedi summarie nec tempore feriato cum periculũ non
immineat. secus si futura petantur vt. ff. de lib. agno. l. si quis a
liberis. §. meminisse. vbi de hoc. ⁊ ad hoc. s. de fer. l. j. §. sed exci
piuntur. ¶ Item q in cã alimentorum preteritorum debeat offer
ri libellus sed in futuris sufficiat qualisqualis petitio cũ sum
marie procedat. ¶ Itẽ oppo. de. §. plane. ff. e. l. sol. ibi debentur
ex contractu inter viuos hic in vltima voluntate. ⁊ sic est hic du
plex fauor. s. alimentorũ ⁊ vltime voluntatis. ibi vnus tantum
arg. C. de fideicom. l. j. preterea cui debentur ex contractu habet
ex prouisione sua ergo ⁊ contraria prouisione põt tollere secus
in legatis. ¶ Item oppo. qd etiã cum pretore non teneat trans
actio tñ fiat super certo. solu. vt glo. ¶ Item querit glo. an va
2 leat pactum † gratuitũ. Et tenet qd non. idẽ tenet glos. in simili
s. e. l. de his. vbi de hoc dixi. Jaco. de ra. tenet qd pactum gratui
tum valeat cum esset ratio huius. l. rõ em̃ est q2 dubium est qd
alimentarius modico recepto non alliciatur ad transactionez
sed non est sic verisimile eum factum gratis. ¶ Quid si simpli
citer sunt alimenta relicta ⁊ alimentarius petat ab herede pro
toto tpe vite sue heredes recusant dicentes nescimus quantuz
viuere debeas: quid fiet: dic q si constat ex voluntate testatoris
quod iste percipere debeat alimẽta in domo heredis percipiet.
Si extra domum tunc bonus iudex arbitrabitur quantuz quo
libet mense sibi sufficiat ar. ff. de lib. agno. l. fin. ¶ Quid si res ex
3 qua alimenta † prestari debeant perijt dic vt. ff. de legat. j. l. qui
dam. §. si tibi. ⁊. l. si seruus. §. cum quid. ¶ Item quid si redi
tus rei non sufficiunt ad alimenta an heres teneatur supplere:
arg. q sic. ff. de lega. ij. l. imperator. §. j. in fin. vber. contra per. l. de
4 alimen. leg. l. cum vnus in fi. ¶ An in arbitrum † possit cõpro
mitti super alimentis, dic qd non vt dixi. C. eod. l. de alimẽtis. ⁊
in Specu. de arbitro. §. restat videre. ver. sed nunquid compro
missum. an beneficio huius. l. possit renunciari, dic q nõ p ea q
dixi. s. titu. proxi. l. pactum inter heredem.

1 Transactio an possit fieri super alimentis in quib[9] heres fuit damnatus ad vendendum.

Plane. Ibi. idem est. non obst. ff. de sepul. vio. l. iij. §. non perpetuo vt ibi p Dyn. ¶ Oppo. glo. de. l. fi. §.
licentia. C. de iur. delibe. q2 hic videtur magis faueri legatarijs
q creditoribus: ibi econtra. Sed dic q hic non fit differentia le
gatarij et creditoris q2 q̃tum ad heredem ⁊ eius bona legata

hi sunt creditores vt.C.de bo.autho.iudi.pos.l.j.sz in hoc fit dif ferentia an alimenta sint debita ex vltima voluntate vel inter vi uos.vel dic fm Jaco.de bel.ꝙ in ɔtrario cōcurrebāt simul cre ditores ⁊ legatarij:⁊ ideo magis fauetur creditoribus. hic erāt legatarij tantum vel creditores tantum.vel dic quod in alimen tis plus subuenitur legatarijs ꝙ creditoribus nō concurrenti bus vt hic.sed extra cām alimentorum magis creditoribus ꝙ legatarijs vt ibi.⁊ ratio est in alimentis fm quosdam fauor vl time voluntatis quod non placet,vt.s.e.l.de his.⁊.j.e.l.non est ferendus.vel dic quod alimenta inter viuos constituuntur pro uisione hominis sibi ea acquirentis.⁊ quia diligens fuit in acq rendo presumit lex quod erit diligēs in retinendo ⁊ conseruan do:⁊ ideo eius dispositioni relinquit.Sed legatū alimentorū acquiritur alterius prouisione non sua vt.j.pro soci.l.nec adie cit.⁊ ideo lex non relinquit eius arbitrio in retinendo quia non sic confidit de eius diligentia argu.j.de compen.l.si cum militi.§.j.C.de cad.tol.§.sin autē sub conditione.⁊ insti.de verbo.obli.§.ex conditionali.preterea vbi debentur inter viuos iterum po test acquirere vbi ex vltima voluntate non.C.de sacrosan.eccle.l.j.Jaco.de bel.¶Sed oppones si alimenta sunt constituta ex donatione causa mortis vbi tamen est viui negotiū ⁊ tū sine p̄ tore transactio ꝓhibetur dico qꝺ licet ibi interueniat viuentis negotium magis tū attenditur voluntas constituentis quam eius cui constituuntur qꝛ nō est plena prouisio,sed potest ex pe nitentia reuocare.j.si cer.peta.l.non omnis.⁊.j.de donatio.cau sa mortis.l.que mortis.quare non potest dici proprie prouisio inter viuos.sed vbi sum stipulatus vel al's inter viuos quesiui alimenta tunc est plena prouisio ⁊ reuocari non potest vt.C.de dona.que sub modo.l.perfecta.Sed pone:testator dixit damno heredem meum vt titio vendat alimenta pro centum quod po
1 test vt.j.de lega.j.l.si fideiussor.§.meminisse.†heres vendidit ip sa alimenta nunquid alimentarius poterit transigere.videtur quod sic arg.huius.§.Gul.contra quia venit ex vltima volun tate.vt.j.de leg.ij.l.si quod ex pamphila ad leg.fal.l.fundus.ad treb.l.facta.§.j.⁊ vt le.no.ca.l.j.§.sub conditione.

Si integra quantitas. ¶Diuide in duos casus qa primo relinquit per modum modi vſcꝫ ibi idēcꝫ.ibi reliquit ali menta per modum fideicommissi.Et dic plenius ꝙ gloss.quia aut constat transactionem factam in fraudem alimentarij ⁊ re uocatur per paulianam vt insti.de act.§.in fraudem.si non con stat de fraude:tunc si habes respectum ad iura vetera si alimen ta sunt relicta ex predio illo ⁊ ex speciali fauore alimentorū pre dium ex quo sunt alimenta prestanda est obligatum legatario vt.j.e.l.§.si vni ⁊ ideo potest reuocari predium etiam sine frau de alienatum.si alimenta non sunt prestanda ex illo fundo tūc etiam iure speciali a contrario sensu huius.l.reuocatur.si autez consideretur iura noua quo omnia bona testatoris sunt pro le gato obligata legatarijs iure cōmuni cōsulitur vt.C.cōmunia de leg.l.j.§.⁊ hoc disponimus.Jaco.but.vel dic fm Jac.de ra. quod datur legatario regressus contra heredem qui modico da to transegit arg.j.de lega.j.l.plane.ij.§.j.⁊ cum hac determina tione intelligit de leg.iij.l.si legatarius.

1 ¶Transactio super alimentis valet vbi alimentarius facit conditionem suam meliorem.
2 Minor ⁊ ecclesia an possint alienare in casibus prohibitis fa ciendo conditionem meliorem
3 Ecclesia succedens vasallo an possit vendere feudum sine solen nitate aut.hoc ius porrectum.

1 **Eam transactionem.** †¶Ubi alimen tari⁹ facit ex trans actione suam conditionem meliorem cessat ratio orationis ⁊ p consequens oratio.h.d.Et quod dicit representatam.i.ante tē pus solutam.Et intelligit Gul.hūc.§.versi.quid ergo quod ve rum sit quod transactio teneat quando alimentarius transegit quod recipere debebat in fi.anni vt reciperet in prin.⁊ qꝺ trans actio valeat ita demum si fiat eius conditio melior nam posset esse ꝙ eius conditio fieret ex hoc deterior.verbi gratia alimen tarius debebat recipere.x.corbes vini de mense augusti transe git quod reciperet illas de mense decembris certe in hoc fieret de terior eius conditio quia carius et magis purificatum vinum est de mense augusti ꝙ de mense decembris precedētis:quia est magis vetus.vnde tunc fieret eius conditio deterior.argu.j.si cert.peta.l.cum quid.⁊.C.de erroga.mili.anno.l.iubemus lib. xij.idem si cito esset consumptus in prin.anni.argu.j.eo.l.§.sed ⁊ personarum ⁊ in princ.huius.§.¶Item colligit glos.hic ar
2 gu.quod minor†⁊ ecclesia possint alienare res imobiles in ca su non concesso si faciant conditionem suam meliorem.Contra rium ⁊ bene tenet Jaco.but.⁊ vide extra de rebus eccle.nō alie. c.dudum lib.vj.⁊ de his que fiunt a prelato sine consensu.c.cuz apostolica.⁊.xij.q.ij.sine excep.Et ad.ll.in glo.allegatas respon det primo ad.l.si fundus quia illa facit contra.⁊ ibi in glos.no. contrarium eius quod hic nō.⁊ ibi de hoc dixi.Item non obst. l.fi.C.pro emptore quia ibi non dicit contractum tenere sz fun dum retineri posse donec soluatur pecunia conuersa in vtilita tem pupilli.Item non ob.institu.de authō.tut.quia ibi nō alie nabat sed alium sibi obligando meliorem conditionem suā fa ciebat pro opin.glo.facit.s.de officio procura.ce.l.j.§.j.et quod
3 ibi no.Item querit Gul.si ecclesia†successit alicui vasallo non potest seruire feudo nisi per alium vasallum vult vendere nun quid potest sine solennitate authē.hoc ius porrectum.videtur quod sic quia non potest esse perpetuo penes ecclesiam.arg.pro hoc.j.de rebus eorum.l.mag.puto.§.si fundum ⁊.§.si pater.

1 ¶Seruus an possit transigere super alimentis.

Nihil autem interest. ¶Gloss.videtur sentire ꝙ sit specia le in seruo quod habeat actionem pro alimentis ⁊ possit transi
1 gere.vel dic†quod etiam pro alimentis nō habeat seruus peti tionem qꝺ dic vt no.C.de necessa.seruis heredibus institu.l.pe nul.§.illo videlicet.vel dic quod est verū cū relinquitur ab here de eodemqꝫ domino quo casu transactio valet inspecta natura li equitate qua valet legatum vt.s.de pactis.l.j.⁊.j.de condi.in debiti.l.si id quod ⁊ ita loquatur.l.seruos in glo.allegata secus si ab extraneo relinquatur ⁊ ita loquatur.l.⁊ heredi.§.quod si seruus hic allegata in glo.Jacob.butri.

1 ¶Causa modus ⁊ persona in transactionibus super alimen tis sunt inquirenda.
2 Transigentem sine causa pretor non audit.
3 Confessio in iure sine causa facta valet.
4 Causa ⁊ occasio differunt inter se.
5 Debitor an debeat ire ad domum creditoris pro solutione faci enda.
6 Transactio super alimentis sine authoritate pretoris an va leat si testator hoc dixit.
7 Pretor quis sit qui debeat cognoscere super transactione de alimentis.

1 **Uult igitur oratio.** ¶A pretore dꝫ inqui ri cā†modus ⁊ persona h.di.Et hic re vera debet esse.§.licet communiter allegetur.§.in causa qui versi.h.d.transactio non tenet sine pretore permuta tio sic si fit vtilis alimentario ⁊ vide quod dicaz.j.e.§.si pretor.
2 Et not.quod sine causa non audit pretor†transigentem ad qꝺ sepe allegatur quod causa semper requiritur ad quod concord. C.de edicto diui adria.tol.l.fin.ibi arbitrium requiratur ⁊ cau sa extra de offi.ordi.c.si canonici.lib.vj.j.quando dies lega.ced. l.huiusmodi legatum extra de rescrip.si quando ⁊ ibi in gloss.⁊ c.dilectus filius abbas.⁊.j.de fur.l.verum in contrarium vide tur quia appellans a diffinitiua auditur sine causa vt.j.de ap pel.l.ij.sz ibi intelligit cā.s.iniustitia sententie.Item in recusa tione de iure ciuili non requiritur causa.C.de iudic.l.apertissi mi.licet de iure canonico secus vt extra de offi.deleg.c.suspicio nis.Itē mulieri nolēti nubere sufficit dicere nolo.C.de nupt.l.
3 vidue.¶Item confessio†in iure facta valet sine causa vt nota. p Rof.de act.in factū que oritur ex confessione.dic qꝺ regulari ter requiritur causa vt in cōcor.s.alleg.nam quod fit sine causa ⁊ rōne extirpandum est.lxviij.distin.c.corepiscopi.Si quo casu contrarium reperiat est speciale.⁊ de hoc no.in glos.j.de his qui no.infami.l.ij.§.ignominiosa.vnde si aliquid petit a iudice nō conceditur sine causa siue petatur via extraordinaria vt hic.si ue ordinaria vt.d.l.fi.de edicto diui adria.tollen.In libello etiā debet esse cā vt.s.de eden.l.j.§.si queratur de sñia an in ea sit inse renda cā dic vt no.d.§.ignominiosa ⁊ de excep.rei indi.l.⁊ an ea dem.§.actiones ⁊ per Cy.⁊ me.C.de iudi.properandum.§.illo proculdubio.In teste dic ꝙ si interrogatur dꝫ dicere cām dicti sui al's nō.vt.C.de testi.l.solam ⁊ ibi no.⁊ dixi.Item differt cau
4 sa ⁊ occasio:†qꝛ cā est vera:occasio falsa not.p Archidia.extra de sta.regu.c.periculoso.lib.vj.⁊ vide in alphabeto.Item colli git glo.ꝙ alimenta sint soluenda in domicilio heredis.argu.hu ius.§.sed hoc hic non dicitur:sed bene dicitur quod cause exa
5 minatio fieri dꝫ in foro heredis ⁊ ideo cū queritur†an debitor debeat ire ad domū creditoris p solutione facienda vel ecōtra creditor ad domum debitoris.In operis prestandis per liber tū patrono serua.l.qꝺ nisi.in alimentis dic idem qꝺ in alijs re lictis in vltima voluntate vt.j.de iudic.l.qꝺ legatur.vbi de hoc et.l.fi.

⁊.l.fideicommissum.⁊ de annuis lega.l.meuia.§.vxo.⁊ not.ĩ.de iudi.l.sed ⁊ si susceperit.§.si libertis in glo.in debitis ex contractu inter viuos.dic aut debitor ⁊ creditor habēt domiciliū in eodem loco tunc debitor dꝫ ire ad domum creditoris ꝓ solutione facienda.ĩ.de reivend.l.si res mobilis ad exhi.l.sed si hereditas primo rñso ⁊.§.j.de eden.l.pretor.§.pe.de anno.⁊ tribu.l.nemo ⁊.l.pro locis lib.x.⁊ plenissime dixi ⁊ ad hoc.ĩ.de procura.l.sed ⁊ hoc.§.non solum ⁊.C.de metallis ⁊ metallar.l.ij.⁊.iij.libro.xj.et bene.ĩ.de consti.pecu.l.item illa.§.j.⁊ ibi in gloss.⁊ de hoc etiam dixi.C.de epi.⁊ cleri.l.iubemus.⁊ extra de pig.c.significante per
6 Inno. ¶ Querit Gul.† qd si testator dixit ꝙ posset transigi super alimentis sine authoritate pretoris an valeat.videt̃ qꝺ non qꝛ preceptum est cōtra ius ar.ĩ.de admi.tuto.l.quidā decedens ⁊ de lega.j.l.nemo potest.ipse tenet cōtra qꝛ in potestate testatoris erat nō relinquere alimēta ergo pōt apponere conditiones quas vult.hec rō colligit̃.ĩ.de leg.j.l.filiussa.§.j.⁊.l.seq.§.fi.⁊ qꝛ dicit̃ qꝺ pater in testō pōt concedere tutori vt nubat cum pupilla.ĩ.de ritu nupt.l.tutor al's si quis tutor ⁊.C.de interdi.ma.l.si tutor ⁊ quia remittit interpositionem decreti in alienatione rei minoris vt.C.qñ decre.opus non est.l.ij.⁊ fi. ¶ Sed quid econtra si testator ꝓhibuit ꝙ transigi non posset etiā cū authoritate pretoris nunqd valet ꝓhibitio? videtur ꝙ non qꝛ nuda vt.ĩ.de leg.j.l.filiussa.§.diui.⁊ qꝛ talia precepta testatoris plerūqꝫ pretor nō sequit̃.ĩ.de confir.tu.l.in confirmando ⁊.l.vtilitatē ⁊ de aur.⁊ arg.leg.l.quintus in fi.Cōtrariū tenet ⁊ cā inest tacite qꝛ forte videbat eū minus industriosum ar.ĩ.de condi.⁊ demon.l.titio centum secūdo rñso.⁊ qꝛ videt̃ cā inducta propter alimenta ⁊ ideo valet vt.d.§.diui de lega.ij.l.cū pater.§.libertis ⁊.l.peto.§.fratre. ¶ Item querit testator legauit alimenta tibi si non peteres centum q̃ heres debebat tibi cōsecutus es alimenta prestita cautione mutiana de non petendo secundū.l.mutiane.ĩ.de condi.⁊ demon.petis centum nunquid perdis alimenta? videtur quod nō.nā si nō potes expresse transigere super alimentis ergo nec tacite.ar.ĩ.locati.l.qui ad certū cōtrarium tenet ex quo testator hoc disposuit ar.legum preallegatarū ⁊ de condi.⁊ demon.l.pater seuerinā.§.fi.vbi de hoc dixi nec videt̃ hec transactio sed cōditio.vt.ĩ.ex qui.cau.maiores.l.iul.in fi. ¶ Item que
7 rit† quis erit iste pretor qui cognoscet de transactio.alimentorum.Et dic aut res immobilis est specialiter obligata pro alimentis:et tunc pretor loci vbi est illa res vt.ĩ.e.l.§.si vnī versic.idē est ⁊ arg.C.de prediijs minorum.l.si predium.licet videatur contra.ĩ.de rebus eoꝝ.l.magis puto.§.illud. Si autem nō erat res specialiter obligata tunc ille erit iudex competens quo ad transactionem coram quo alimenta petuntur ad hoc.ĩ.de iudi.l.quod legatur ⁊.l.fideicommis.

Modus. ¶ In alimentis attendit̃ quantitas ⁊ etas quia cum vita finiuntur. ¶ In versicu.sed ⁊ personarum ibi frugi.i.honeste ⁊ vtilis. Item non ob.ĩ.de alimen.leg.l.iiij.vt ibi not.

In persona. Ibi propositi.non obst.ĩ.de dam.infec.l.qui bona.§.si quis stipulatur[9] vt ibi per Dy.

1 ☞ Alimentorum appellatione quid contineatur in odiosis.

1 **Qui transigit.** Licet alimentorū noīe contineātur omnia pertinentia ad victum hominis:tamen vbi de odio agitur nō continet̃ nisi quod diurnū prestatur.hoc dicit tex.⁊ glo.nō ob.ĩ.§.fi.vt ibi dicam. ¶ In glo.⁊ sic appellatione ibi.l.cum quidam.vbi hec sol.approbat̃. ¶ Ibi.l.iij.hec solut.non est bene tuta:quia expressio taciti nihil operatur.ĩ.de lega.j.l.hec verba.nec ob.d.l.iij.quia ibi expressum non inerat tacite.

1 ☞ Pluribus non permittitur plusꝙ̃ vni nec pluribus inter se quod non cum alio.
2 Emphyteote si sunt plures an possint alienare inter se sine consensu domini.
3 Legato fundo ad alimenta an videatur legata proprietas ipsius fundi.
4 Heres an teneatur supplere si fructus deficiant pro alimentis.
5 Donans decem corbes ecclesie ex molēdino suo an obliget suū molendinum.

1 **Si vni.** Nō permittitur pluribus† plusꝙ̃ vni nec pluribus inter se ꝙ nō cum alio.h.d.Et collige argumē.ex fin.§.ꝙ qui non potest remittere debitum nec pignus. ¶ Oppo.de.l.voluntas.C.de fideicom.so.aut est eadem ratio prohibitionis in pluribus inter se que est cum alio:⁊ tūc quod prohibetur cum alio prohibetur inter se qꝛ semper remanet fauor alimentorum.sed vbi nō est eadem ratio in pluribus inter se que est cū alio tunc qꝺ prohibetur cum alio non ꝓhibetur inter se vt ibi quia prohibetur alienatio in extraneos ne fundus exeat de familia testatoris contra eius voluntatem.hec autem ratio cessat qñ inter se alienant qꝛ non exit familiam ergo cessat prohibitio. ¶ Item hic est maius periculum.⁊ ideo plenius adhibetur remedium arg.ĩ.ad carbo.l.j.§.sed si quis.Iacob.de
2 bel.† Et faciunt p̃dicta si sunt plures emphyteote an sine volūtate domini possint inter se alienare.quidam dicunt quod sic. Et videtur tex.in simili.C.nulli licere de habitatore metrochomie.l.vna.lib.xj.pro hoc.d.l.voluntas.C.de fideius.⁊ de leg.iij.l.pater.§.quindecim cōtrariū tenet Gul.arg.huius.§.⁊.l.si pupillorum de rebus eorum que hic allegatur in gloss.non ob.ll.in cōtrarium allegate qꝛ ibi ꝓhibita erat alienatio solum inter extraneos.⁊ ideo inter se possunt:in emphyteota autem est prohibita alienatio simpliciter ⁊ generaliter vt.C.de iure emphy.l.
3 fi. ¶ Querit glo.an testator† legans fundum ad alimenta videatur ꝓprietatem fundi legare.⁊ dicit ⁊ bene ꝙ sic sed subijcit glos.qꝺ eatenus durat dñium in legatariū donec viuit ⁊ postea debet reddi heredi testatoris pro hoc quia alimenta cum vita finiuntur vt.s̃.eadem.l.§.modus.⁊ pro hoc etiam.s̃.e.l.§.si inte.quantitas.Sed hoc videtur falsum ⁊ contra.ll.in gloss.allegatas que probant quod spectet ad legatarium in perpetuum et pleno dominio.s.l.iiij.de alimētis ⁊ ciba.legatis.⁊ pro hoc eod.ti.l.penul.in fin.de aur.⁊ argen.lega.l.species ⁊ de annuis leg.l.caius.cum ibi no.⁊ ideo pro declaratione huius glos.dic quod aut testator reliquit fundum ad alimēta ⁊ tunc transit plenum dñium fundi vt prealle.ll.nō ob.§.modus.s̃.e.qꝛ qꝺ in fi.eius dicit̃ alimēta cū vita finiri verū est in summa annua vel mēstrua legata vel qñ simpliciter alimēta legant̃ secus qñ legat̃ fundus vt inde alatur vt.d.ll.nō ob.l.qui duo de serui.rusti.predi.quia illud ibi cōtingit ex vicinitate ⁊ ꝓprietate precedentiū verborū vt ibi ptꝫ in lr̃a.⁊ de hoc dic vt dixi.d.l.iiij.de ali.leg.⁊ no.e.ti.l.lucius.quidā tñ dicūt ꝙ si dicat lego fundū ad alimenta quod ꝑ illud verbū ad alimēta,modificat̃ ⁊ determinat̃ legatum vt finitis alimētis ꝓprietas restituat̃ heredi ꝑ.§.modus.⁊ ita videtur sentire hic Iaco.but.⁊ Oldra.d.l.iiij.de ali.leg.sꝫ si dicat lego fundum vt exinde alatur:tunc sit verū ꝙ transeat plena ⁊ ꝑpetua ꝓprietas in legatariū ⁊ nunꝙ̃ restituat.⁊ ita intelligātur predicte.ll.ad hoc.s̃.allegate.⁊ rō est qꝛ cā alimentorū adiecta respicit fauorē alimentarij.vnde velut impulsiua nō attēdit̃ vt no.C.de testa.l.preposteri.sed non bene video rōnem diuersitatis inter casum qñ fundus relinquitur ad alimenta ⁊ illud qñ relinquitur vt inde se alat ⁊ ideo forte idē in vtroqꝫ casu.si vero dicat lego alimēta ex fundo tūc fundus est spāliter obligatus ⁊ quicqd vltra ex fundo ꝑcipit̃ est legatarij si ꝑ seipsum percipere debeat alimēta.secus si de manu heredis sint prestanda:qꝛ tūc quicqd supflueret vltra alimēta esset heredis.Si vero dicat lego alimēta ⁊ obligo fundū ⁊ tunc est obligatus spāliter ⁊ expresse.si aūt simpl'r relinquūtur alimenta quicqd esset iure isto:hodie non est dubiū ꝙ oīa bona testatoris sunt obligata pro legato.vt.C.cōia.l.j.ad hoc faciūt p̃dicte.ll.s̃.allegate cum his q̃ in
4 eis no.⁊ bñ de ali.lega.l.lucius cū ibi not. ¶ An heres† teneat̃ supplere si fructus deficiāt ad alimenta dixi.s̃.in princ.huius.l.sed qd si ꝓmitto tibi inter viuos alimenta ex fundo meo,nūqd erit fundus obligatus? videt̃ ꝙ nō cū maior sit fauor vltime volūtatis ꝙ̃ inter viuos vt.s̃.hac.e.l.§.hec oratio ⁊.§.plane et videtur expressum.ĩ.de contrahen.emptio.l.fin.Et facit ꝙ si quis
5 inter viuos donauit ecclesie† decem corbes ex molendino suo qꝺ molendinum non sit obligatum per dictā.l.vlti.de contrahend.emptio.nisi diceres quod idem fauor debetur ecclesie qui in vltimis voluntatibus argumen.C.de sacrosanc.eccle.l.illud. ¶ In glo.plane in fin.vel illo modo quo.ĩ.dicam. ¶ In gloss.a testatore vel herede.in herede forte secus quia tunc esset inter viuos vt.s̃.hac ea.l.§.plane.Richar. ¶ In glo.a testatore.hāc glo.declara vt ex superioribus patet.

Arbitratu. ¶ Quod iuris est de toto ⁊ de parte.hoc dicit.

1 ☞ Iudici non licet omittere solennia iuris ⁊ si omittantur vitiatur actus.
2 Cause mixti imperij an delegentur in casu in quo cause meri imperij delegantur.
3 Alimentarius potest sine pretore transigere faciendo meliorē suam conditionem.

1 **Si pretor.** † ¶ Non licet iudici solennia iuris omittere ⁊ omissa vitiant qꝺ agitur.h.di.⁊ ad

hōc sepe allegat̃.Et pro hoc.ĩ.de arbi.l.litigatores.§.fi.⁊.l.seq.
⁊ extra de constit.c.ecclesia sancte marie.¶ Quid si pretor de o/
mnib⁹ cognouit ⁊ debitā solēnitatem seruauit sed inique decre/
uit ⁊ contra ius alimētarij:dic ꝙ tūc tenet decretū nisi esset in/
terpositū p sortes vel gratiā:tunc enim nullū esset vt.ĩ.de reb.eo
rum.l.magis puto.§.nec passim ⁊.§.seq.⁊.C.quand.prouo.non
est ne.l.venales.¶ Itē colligit Bul.ex vers.sed nec mandare.ꝙ
2 ea† que sunt mixti imperij non delegant̃ spāliter in casu in quo
illa que sunt merij imperij delegātur de quo dixi.s.de iuris.om.
iu.l.in parui.¶ Glo.opponit a diuisione ꝙ authoritas ptoris
sit supuacua q2 si trāsigēs facit suā cōditionē meliorem valet si
ne pretore.si deteriorē non valet etiā cum pretore. Sed solue vt
glo.q2 diuisio nō est sufficiēs quia partes seu casus sufficienter
nō enumerantur.vel dic ꝙ etiā si fiat melior conditio transigen
tis nō tenet transactio sine pretore.¶ Nec ob.§. quid ergo.s.e.
l.per gl.allegatus q2 ibi in ipsum nō recedebat ab alimētis nec
erat vera transactio super alimentis sed super circūstantijs eo/
3 rundem in quibus† sine ptore alimentatius poterat suā ꝯditio
nem facere meliorem vt.ĩ.§.si cui.sed hic volebat ab alimentis
discedere ⁊ sup ipsis vere transigere qđ non potest etiam si suaꝫ
conditionē faceret meliorē.Iaco.but.Et dic ꝙ aut pretor omit/
tit solēnia.⁊ nullo modo valet transactio nisi.l. vltra pgrediat̃
dicendo ꝙ nō vitietur.ĩ.de ventre inspi.l.j.§.fin. ⁊ de hoc vide.ĩ.
de publi.l.quecūqꝫ.§.fi.⁊ per Dy.de regu.iur.c.j.⁊.xxxviij.dist.
que ipsis in glo.⁊ per Archi.aut non omittit sed interponit de/
cretum vbi non debet ⁊ tenet decretū etiā si alimentarius faciat
suā conditionem deteriorē.nec obstat qđ de minori dicit̃ ꝙ etiā
cum pretoris authoritate nō facit suam conditionē deteriorem
quia imo facit q2 tenet qđ agitur licet detur restitutio que non
daretur si quod factum est non valeret vt.C.in qui.cau.in integ.
restitutio nō est necessaria per totum.in alijs autē duobus mē/
bris,scꝫ vbi nō facit conditionem meliorem nec deteriorem vel
quando dubitatur dic vt in glo.Iaco.butri.

Transactiones. ¶ Que respiciunt fiscum ex
pediuntur per procuratoreꝫ
cesaris.⁊ que respiciunt pcura.cesaris expediunt̃ per procura.
fisci.h.d.Et pro hoc.C.de edendo.l.pcurat.⁊ si aduersus fiscum
l.j.⁊.ij.⁊ sic fallit regula qđ par in parem non habet imperium
contra.l.nam magistratus.ĩ.de arbitris.

1 ☞ Via alia non debet legi occurri.

1 **Si cum lis.** † ¶ Alia via non debet legi occurri.
h.d.⁊ ad hoc sepe allegatur.⁊ pro hoc
ĩ.de tuto.⁊ cura.datis ab his.l.scire oportet.fingi em̄ possent li/
tes in fraudem orationis.Item non ob.ĩ.de rebus eorum.l.iij.
§.item querit,vt ibi colligitur.

1 ☞ Solutum creditori an computetur in duriorem causam.
2 Solutum ex causa transactionis potest repeti per conditioneꝫ
indebiti.

1 **Si eidem.** †¶ Solutum creditori imputatur in du
riorem causam scđm glos.sed eā reprobat
Iaco.de ra.Et dicit ꝙ durior causa est alimentorum q2 magis
priuilegiata vt.ĩ.de solu.l.j.vnde ipse dicit ꝙ hic est casus vbi cō
uertitur in leuiorem cām. sed si habes in textu presenti die.glos.
bene dicit qđ illa est durior cuius dies venit vt.l.ceterum in gl.
allegata.Item.d.glo.ꝙ non repetitur per condionem indebiti
2 q2 solutum ex cā transactionis.†sed tu dic qđ etiā per conditio.
indebiti repetitur.vt.ĩ.de conditio. indebiti.l. eleganter.§. item
sub transactione.dic ergo qđ aut est solutum minus q̄ debetur
⁊ suppletur ꝙ deest aut plus solutum est ⁊ reperitur quod datū
est vltra.aut tantūdem est solutum quantum est debitum: ⁊ tūc
nihil repetitur vt hic ⁊.ĩ.§.proxi.

Si quis de alimentis. ¶ Vide.s.§.pro/
ximo. ⁊ quod dixi
s.eod.l.⁊ post rem.§.j.¶ Ibi datum est noie transactionis inu/
tilis.¶ Ibi debita pro alimentis.¶ Ibi imputabitur.nec ali/
quid repetetur si legatarius velit stare trāsactioni vel habet lo/
cum qđ sequit̃.¶ Ibi si is etiā maior.xxv.annis.¶ Ibi eum le/
gatariū qui non vult stare transactioni.¶ In glo. nec repetere
in fin. verius dic qđ ibi transactio vtilis est:hic inutilis. ¶ In
glo.hoc si erat.in fi.secunda vera.

1 ☞ Transactio de vsufructu vel de annuo legato qđ cadit in
causam alimentorum nō valet si fiat sine pretore.
2 Legatario cui legata est quantitas pecunie pro alimētis an de
beatur tantū vinum vel bladum singulis mensibus.
3 Alimenta sunt constituenda fm dignitatem alimentarij.
4 Alimentarius an debeat recipere alimenta in domo heredis.

Si in annos. ¶ Siue vsufruc.siue annuū lega
tum cadat in cām alimentoruꝫ nō
1 valet transactio† sine ptore.si extra cām alimentorum valet.et
hoc dicit.⁊ tene primā lecturam Ray.scđam glo.Sed quia nō
plene aperit materiā,dic aut certum est relictum in cām alimen/
torum:⁊ tunc aut fit transactio cum pretore ⁊ habet̃ ratio perso
narum vt.s.ea.l.§.sed ⁊ psonarum.Si aūt fit sine pretore ⁊ non
valet nō habita distinctione personarum vt.s.ea.l.§.nihil autē
interest aut est certū quod nō est relictū in cām alimentorum et
tunc indistincte valet transactio vt hoc.§.j.rūso.⁊ secūdo a con/
trario sensu aut est dubiū fuerit relictum in cām alimentorum
vel non:tunc aut legatarius est honestioris vite ⁊ qui se aliunde
alere potest tunc non presumitur in cām alimentorum relictū et
valet trāsactio vt.j.respon.aut vilioris vite ⁊ qui aliunde se ale/
re nō pōt:⁊ tūc presumitur in cām alimentorū relictū ⁊ non va/
let transactio sine pretore vt hic a cōtrario sensu primi rūsi.Ia/
co.but.vel dic ꝙ in prima parte fuit relictū ad alimenta sed ta/
cite ex eo ꝙ dixit annuum qđ in dubio videtur ad alimenta vt.ĩ.
de capi.di.l.legatum.⁊ de annuis lega.l.si annuū ⁊ hoc non exi/
git authoritatē pretoris.In scđa fuit relictū expresse ad alimēta
⁊ tunc in transactione exigitur ptoris authoritas ⁊ sic opat̃ pl⁹
expressum q̄ tacitum fm Oldr.⁊ Andr. Bul.dicit ꝙ in primo
dicto fit distinctio psonarum in scđo non.vnde aut nō relinqui/
tur ad alimēta expresse nec tacite ⁊ valet transactio sine ptore in
spectis tū verbis testamenti vt.s.eo.l.de his.⁊.ĩ.e.l.nō est feren/
dus ⁊ de hoc non loquitur iste.§.Qūqꝫ relinquitur expresse ad
alimenta ⁊ nō valet transactio sine ptore vt in prin.huius.l.aū
qꝫ relinquitur tacite pro alimentis vt cū legatur annuū vel vsus
fru.vt.ĩ.de annuis lega.l.si quis annuū ⁊.d.l.si quis legatuꝫ de
capi.di.⁊ tunc habet̃ distinctio psonarum vt in princi.huius.§.
⁊.s.dixi.¶ Sed qd si legatur annuū vel vsusfructus hoc expres
so ꝙ pro alimentis:tunc dic ꝙ quantūcunqꝫ sit diues non tenet
transactio sine ptore.⁊ hoc voluit dicere iste.§.⁊ ita concor.cum
2 §.nihil.s.e.l.†Sed pone ꝙ testator legauit mihi alimenta sim/
pliciter,debet̃ ne mihi quātitas pecunie sufficiēs pro alimentis
vel tantū vinū ⁊ bladū singulis mēsibus:videtur ꝙ vinū ⁊ bla/
dum ⁊ alia necessaria pro alimētis q2 ista continentur appella/
tione alimentorū.ĩ.de ali.leg.l.cū alimenta de ope.liber.l.si ope.
in fi.videtur casus.C.de eroga.mili.anno.l.nulli ⁊.l.lege.⁊.l.an/
nonas.⁊ de mili.veste.l.fi.li.xij. In cōtrarium videt̃ quia est le/
gatū in genere.⁊ ideo magis videtur legata estimatio.ĩ.de aur.
⁊ arg.lega.l.j.in fi.⁊.l.cū aurū ⁊.l.cū titio ⁊ pro hoc de legat.ij.l.
titia seio in fi.⁊.ĩ.§.proxi.primam tenet Andre.Bul.distinguit
aut ille cui relicta sunt alimēta est diues ⁊ nobilis:⁊ tūc estima/
3 tio videatur legata † q2 ex dignitate alimentarij sunt alimenta
cōstituenda.ĩ.de annu.leg.l.si cui alimēta ⁊.l. cum alimenta de
ali.⁊ ci.le.in prin.al's nō estimatio sed species.Bul.Contra pre/
dictam distinctionē multū facit pallegata.l.nulli de eroga.mi/
4 li.anno.An alimentarius† debeat recipere alimenta in domo
heredis vide.ĩ.de alimen.lega.l.libertis.§.fi.

1 ☞ Transactio super nummis vel alijs rebus pro alimentis
relictis non valet sine pretore.
2 Prohibitus vendere an prohibeatur donare vel permutare.
3 Prohibitum vna via non censetur alia via permissum.

1 **Si cui.** †¶ Super nūmis vel alijs rebus ad alimenta
relictis nō transigitur sine ptore.Et in permuta
tione alimentorum necessaria est pretoris authoritas.h.d.Et vi
de quod dixi.s.e.l.§.si pretor.Ad contrarium glo.de.l.fi.de pre/
dijs curia.li.x.sol.vt ibi.vel dic ꝙ ibi loquit̃ de vēditione tantū
qđ patet q2 pretij facit mentioneꝫ ⁊ ideo phibitio non porrigit̃
ad permutationeꝫ vel alia sed hec.l.generaliter phibet oīa ⁊ iō
nec permutatio fieri pōt inconsulto pretore.Iaco.bu.¶ Que/
2 rit Bul.† testator legauit tibi fundum hoc expresso ꝙ non ven
das eum titio tu vis sibi donare vel cuꝫ eo permutare:queritur
an possis.⁊ videtur ꝙ questio non procedat quia preceptuꝫ seu
prohibitio testatoris videtur nuda ⁊ sine causa ⁊ ideo non ser/
uanda.de legat.j.filiusfami.§.diui.⁊ de legat.iij.l.pater.§.iulia.
agrippa.ipse autē tenet ꝙ procedat quia prohibendo ne alienē
tur in certam personam videtur subesse tacita causa q2 eū odio
habeat.⁊ ideo si contrafiat heres poterit reuocare ar.ĩ.de con/
ditio.⁊ demonstra.l.cum ita de lega.ij.codicil.§.matre.⁊ ita ha/
betur in simili de adimen.leg.l.iij.§.si quis ita legauerit ⁊ de cō
ditio.⁊ demonstra.l.titio centum in prin.sed quod donare ⁊ p/
mutare possit non obstante prohibitione testatoris de venden/
do videtur:quia ꝙ non possit vendere est contra ius commune
ergo nō

ergo non debet extendi ad permutationē vel donat. vt. d. l. fi. C. de predijs curia. ꝛ argu. j. soluto matrimo. l. si vero. §. de viro. cō
3 trarium tenet† ne vna via permittatur quod alia est prohibitū j. de tuto. ꝛ curato. datis ab his. l. scire opoꝛtet vnde aut de venditione fit mentio habito respectu ad pretium ꝛ tunc app. venditionis non continetur permutatio vel donatio ꝛ ita intelligatur. d. l. C. de pdijs curia. l. fi. ꝛ hoc indicat exp̄sse tex. vbi autē fit mentio de venditione respectu rei tunc dic ꝙ ista prohibitio se extendit ad omnem contractum dominij translatiuum. j. de statulibe. l. statuliberi a ceteris. §. quintus vbi de hoc ꝛ pro hoc. j. de edi. edic. l. sciendum. §. pe. de doli excep. l. apud celsum. §. de authoꝛis. ꝛ ex qui. cau. in pos. ea. l. fi. ꝛ bene. C. pꝛo empto. l. j. in text. ꝛ gl. Bul.

1 ☞ Legata pecunia ad habitationem an super ea possit fieri transactio ꝛc.

Si ad habitationem. ❡ Contra. s. eo. §. qui transigit. vnde secundum Ja. de ra. intellige hunc. §. quando est data maioꝛ pecunia ꝛ si valeat habitatio. vt. s. e. l. §. qd ergo. vel dic ꝙ non sit tāta qꝛ datur pꝛo pꝛesenti ꝛ non pōt sic de facili perire sicut posset habitatio. vnde intelligitur ex hoc fieri melioꝛ cōditio alimētarij. Et ratione huius. §. sic reddit Bul. qꝛ qn̄ legatur pecunia
1 †ad habitationē potest fieri transactio arg. j. qn̄ dies leg. ce. l. nec semel. §. si in habitatione ꝛ ex ratione illius textus pōt pꝛobari pꝛimum dictum hic. §. in secūdo edicto si testatoꝛ legat mihi habitationē pōt transigi cum herede vt pꝛestet pecuniam contra ꝙ vn̄ dictus. §. qui transigit. s. eo. dicit ipse ꝙ si fit transactio vt pꝛestetur tota summa pꝛo tota habitatione tunc non valet: qꝛ posset pecuniam cito consumere. vt. d. §. qui trāsigit. vt. s. ea. l. in pn̄. Si aūt fiat transactio, vt quolibet anno pꝛestetur tantum p habitatione tunc valet. ꝛ ita intelligitur secundus casus huius. §. qꝛ tunc nō est timoꝛ consumptionis. vel dic aut habitatio est cōstituta in certa domo ꝛ non valet transactio. vt. s. §. qui trāsigit Si aūt habitatio in genere constituenda ꝛ tunc valet trāsactio. ꝛ ita intelligatur iste. §. ij. respon. Bul.

1 ☞ Transactio super vna re vel parte rei non extendit ad aliā.
2 Transactio licet sit generalis tamen restringitur ad id quod est petitum.
3 Pꝛetium in vniuersalibus succedit loco rei. secus in particularibus.
4 Transigens an teneatur de euictione.

1 **Qui cum tutoꝛibus.** ❡ Transactio† facta super vna re vel parte rei nō poꝛrigitur ad alium hoc dicit. Et quod dicit transegerat dic generalibus verbis alias nulla esset dubitatio. ❡ Et hec. l. pꝛincipaliter habet duas lecturas: vna quod hic frater fratri directo successit. alia est quod successit per fideicō. gl. dicit pꝛimam procedere sine scrupulo secundam cum scrupulo quia ei obstat contrarium de. l. qui rome. §. duo fratres. de verbo. obliga. sed certe secunda procedit sine scrupulo quia nec debuit signari pꝛo ꝯtrario dictus. §. duo fratres. vt. j. patebit dubitatio huius. l. erat quia vna fuit administratio communis amboꝛum fratrum ꝛ ideo videbatur nocere transactio in omnibus pꝛemitte pꝛimam lecturam. ❡ Et op. ad eam de dicto. §. duo fratres. so. ibi successerunt per fideicō. hic directo. ꝛ est ratio qꝛ hic tempoꝛe pactionis nullum ius erat q̄si tum transigenti in poꝛtione fratris ꝛ ideo in eo non pꝛeiudicat sibi quia nec paciscī potuit. sed quando succedit per fideicom. tunc tempoꝛe transactionis ꝛ conuentionis erat ei quesitū ius saltem sub conditione ꝛ ideo illud potuit remittere vt in cōtrario. Modo pone secundam lecturam quando successit per fideicōmissum frater fri. ꝛ oppone de. d. §. sol. ibi contra rē diuisam venit qꝛ ipsum quod in diuisione venit petit alio iure hic nō venit contra transactionē qꝛ ipso iure erat diuisa quelibet poꝛtio fratrum. vt. s. ti. pꝛoxi. l. tale. §. post diuisionē. Itē si de vna parte fuit transactum super alia non debet nocere transactio. Ex p̄dictis conclude aut eram heres iure directo ꝛ tunc aut eo tempore quo transegi viuebat frater meus ꝛ tunc nec voluit nec potuit transigere de eius parte. vt. C. de pac. l. fina. ꝛ de capti. l. nec nos. aut erat moꝛtuus frater meus ꝛ hereditas per me adita ꝛ tunc potuit de toto transigere. si tamen de parte transegi nō nocet super alia parte. si aūt successi fratri per fideicōmissum tūc aut hoc ius fideicommissi nondum cesserat ꝛ tunc cum sit ius futurum potest pacto remitti non per renunciationem simplicem. ❡ Si vero cesserat iam tunc per pactum ꝛ per renunciationem remitti potest. quod est verū si petitio fuit generalis ꝛ transactio gene
2 ralis vt in contrario. sed si petitio est specialis vt hic fuit lꝫ† trāsactio sit generalis restringitur ad id quod petitum est. vt. j. §. pꝛoxi. ꝛ ideo illud contrariū de illo. §. duo fratres non debuit signari huic. l. nec est verum dicere quod aliud in diuisiōe quia ibi debetur euictio quia imo non debetur. Et hec est ratio quia cuꝫ di uidebatur id quod venit ex persona mea ad fratrem meum succedit loco illius partis quam mihi dedit quaꝫ debebat mihi re
3 stituere quia in vniuersalibus pꝛetium† succedit loco rei. j. de peti. here. l. si rem ꝛ pꝛetium ꝛ de lega. ij. l. imperatoꝛ. Sed sol. glo. procedit in singularibus in quibus pꝛetiuꝫ nō succedit loco rei vt. l. eum. j. si cer. peta. ꝛ ideo ipsam directo petam nec repellar iure diuisionis quia diuisio facta fuit soluꝫ pꝛo iure dominij. vt. j. cōmuni diui. l. iij. ꝛ. l. penul. vn̄ iure diuisionis repelli non possuꝫ a petitione fideicōmissi de quo nihil fuit assignatum vel solutuꝫ mihi. Itē nō possunt repelli per indirectum quia teneoꝛ de euictione: qꝛ licet debeam euictioneꝫ partis que peruenit ad fratrem meum ex persona mea verū est quando euictio sequeret̄ nō ex persona vel facto illius a quo euincitur. vt. j. de euictio. l. fundum meū. ꝛ. l. si seruū. ꝛ ideo male fuit iudicatum. d. §. duo fratres quia non debuit repelli a petitione fideicommissi. Jaco. bu. Sꝫ contra hoc videtur quia si fuisset male iudicatum non fuisset infactus. d. §. duo fratres vt ibi nota. pla. ꝛ ideo Dy. ꝛ Jaco. de are. ꝛ Ja. de ra. tenēt opi. R. ꝙ ibi fuit bene iudicatum ꝛ fideicōmissum ibi remissum fuerit non virtute diuisionis sed virtute generalis conuentionis qua frater conuenit nihil cōtrafacere. de hoc tamen dic latissime vt notaui. d. §. duo fratres. Pet. tamen dicit ꝙ ille. §. in nullo contradicit pꝛinci. huius. l. ꝛ quod melius posset signari in. §. fi. huius. l. vt ibi dicā ꝛ ita dicit signasse Azo in suo apparatu. ❡ In gl. j. ibi contrarium signandum. scilicet de. l. qui rome. §. fina. j. de verb. ob. l. quod statim signatur in sequenti. ❡ In gl. imo videtur ibi quasi permutatio. vt. j. fami. hercis. l. si filia. §. si pater. ꝛ de leg. ij. cum pater. §. hereditatē. ij.
4 ❡ † Ibi qui transigit de euictione non tenetur. hoc non est indistinte verum vt in. l. si pꝛo fundo que statim allegatur. ❡ In gl. vel dic quod non est contra hec vera. ❡ Ibi fuit heres sed directo hoc verum. nam per fideicommissum non diceretur heres fratris sed testatoꝛis grauantis restitui quod ex eo apparet qꝛ in restitutione fideicommissaria non veniunt res grauati sed rogātis restitui. vt. j. de vulga. ꝛ pupil. sub. l. coheredi. §. cum filie. fuit ergo heres directo ꝛ non per fideicommissum. vt gl. dicit. ꝛ p hoc etiam non ob. §. duo fratres.

1 ☞ Transactio quantuncunqꝫ generalis nō extenditur ad ea de quibus actum non fuit.

1 **Transactio.** † Quātuncunqꝫ generalis trāsactio non poꝛrigitur ad ea de quibus actū non fuit. h. d. ꝛ de hoc. s. e. l. cum aquiliana ꝛ dicetur in. §. fi. ꝛ hoc verum in transactione secus in pacto. vt. s. ti. pꝛoxi. l. emptoꝛ. §. luci⁹ ꝛ ibi no. ꝛ dixi nisi ad dolo occultata vt. e. ti. l. tres fratres Ja. bu. ꝛ. j. §. pꝛoxi. ꝛ vide in speculo de arbitro. §. excipitur vers. sed pone. T. dedit filio suo. ꝛ Joan. an. in additione ibi.

1 ☞ Transactio non poꝛrigit̄ ad ea que dolose occultata sunt.
2 Nemo potest stipulari rem suam.

1 **Qui per fallaciam.** † Transactio non poꝛrigit̄ ad occultata dolose. hoc dicit. ꝛ per fallaciam coheredis scientis ꝛ aliquid subtrahētis secundum Odo. ꝛ vide in. §. sequenti. no. bene hūc. §. sꝫ qūo
2 potuit hic in aqui. stipu. deduci † quia nemo rem suam potest stipulari. vt. j. de verbo. obliga. l. nemo. respon. non stipulatur rem suam expresse ꝛ nominatim sed obscure per hec verba quicquid te mihi dare facere restituere ve opoꝛtet per stipu. pꝛomittis. ꝛ tūc tenet stipulatio ꝛ subsecuta fuit acceptilatio vt in. §. est pꝛodita hic in gl. allegato. ꝛ no. C. eo. l. vt responsum. ❡ Opponit gl. de l. lucius. §. fi. j. ad treb. ꝛ melius soluitur ibi quam hic ꝛ vide. s. e. l. iij. §. j.

1 ☞ Ignoꝛans non videtur remittere.
2 Pꝛobare quis teneatur actum in lite ꝛ transactione deductum.
3 Pꝛobandi onus incumbit dicenti non fuisse cogitatum.
4 Transactio super controuersijs ex testamento nō valet nisi inspectis verbis testamenti.

Et qui. † Ignoꝛans nō videtur remittere. hoc dicit ꝛ facit. j. de inofficio. testamento. l. mater decedens. ❡ Ibi pertinere, quia credebat se iuste exheredatum. Petr. hic signat contrarium de. l. qui rome. §. duo fratres de verboꝛū obligatio. signatum in pꝛinci. ꝛ dicit quod a pꝛinci. l. non est contrarium vt ꝛ ibi dixi. ꝛ dicit quod hic signatur in apparatu Azo.

hic enim dicitur quod in generali transactione non videtur remissum quod ignoratur, sed in illo.§.ignorabat frater ius fideicō.futuri sibi competere & tamen videtur remissum.potest dici quod licet succedens in locum alterius habebat iustam causam ignorātie vt.l.qui i alterius.de re,iur.tamen in his que procedunt ex testamento presumitur heres scire & maxime filius.de hoc dixi in contrario & de illa materia tetigi.ſ.in prin.l.cui incumbat onus probandi sit cogitatum vel non hic nota.in glo.Mar.filli.dicit quod in transactione cum communiter fiat super litibus,vt.ſ.eo.l.j.il
2 le† qui dicit actum debet probare hoc fuisse in lite deductum.in pacto secus quia ibi omnia veniunt nisi probentur excepta.vt l.emptor.§.lucius.ſ.ti.proximo. ¶ Idē puto ēt in trāsactio.vbi processit petitio generalis & transactio generalis. ¶ Et dic latius quam gl.aut petitio & transactio est generalis & in omnibus preiudicat cogitatis & non cogitatis,vt.C.eodem.l.sub pretextu specierum.vbi de hoc.Fallit vbi transigens ignorabat ius sibi cōpetere vt hic & in occultatis dolo,vt.ſ.§.proximo & tit.proximo l.tres fratres. ¶ Item vbi probaretur contrarium scilicet non
3 actum nec cogitatum specie postea reperta & † onus incumbit probandi dicenti non cogitatum vt in gl.aut vtrūqz est speciale,idest transactio & petitio & tunc solum in petitis preiudicat:vt.C.eo.l.si de certa.&.ſ.de pactis.l.si vnus.§.ante omnia.aut petitio specialis & transactio generalis:tunc transactio restringitur ad formam petitionis.vt.C.e.l.si de certa.& ibi de hoc.Idem econ
4 tra,vt.C.e.l.age. ¶ † Fallit in controuersijs que ex testamēto proficiscuntur vbi non tenet transactio nisi inspectis verbis testamenti,vt.ſ.e.l.de his.& in alimentis vt.ſ.eo.l.cū hi.in pacto dic vt dixi.ſ.e.l.emptor.§.lucius.

De re filiorum. ¶ Pater non pōt trāsigere in preiudiciuz filij quoniam in potestate non habet.hoc dicit.& vide qd no.C.e.l.preses.

1 ¶ Transactio valet vbicunqz lis esse non potest etiam si non sit appellatum.

1 **Post rem.** † Vbicunqz lis esse non potest valet transactio etiam si non sit appellatum.h.d.Et concor.ſ.e.l.& post rem.gl.opponit quod semper valeat trasanctio quia fieri potest res dubia per negationē.sed dic verum si est negatio probabilis & iusta. ¶ Prima sol.gl.nō valet q2 tunc fieret sup re certa,& sic non esset transactio,vt.ſ.e.l.j.alia sol.est quod dicebatur iudicatuz per calumniam dicunt enim isti quod siue in resistēte siue in insistēte sit calumnia nulla est trāsactio ipso iure,qd verū nō est in resistēte secundum Ja.imo tenet mero iure.licet iuuetur actor per actionem de dolo vel doli excep.vt.C.e.l.ij.& l.sub pretextu.ergo siue ipso iure siue per aliam viam emendatur calumnia transigentis semper inuenies transactionem per calumniam factam nō habere effectum & sic est bona hec ratio.Sed alia ratione non videt̄ sufficiens q2 secundum hoc propter calumniam transigentis non proter rem iudicatam videret̄ impediri transactio.& idem esset ante sententiam & post quod est contra.l.ſ.de conditio,indebiti l.eleganter.§.j.sed post responderi quod ante sententiam aliqū ipso iure non teneret & aliquando per actionem vel replicationem doli annullatur:vt.d.l.ij.C.eo.distinguitur sed post sententiam semper ipso iure non valet.vel dic quod ante sententiam oportet dolum esse in transigente sed post sufficit si iustam causam ignorantie non habuit:vt.d.l.eleganter.& de hoc not.& dixi ſ.eo.l.j.&.d.l.in summa.de condi.inde.

Non est ferendus. Licet non inspectis verbis testamenti transactio nō valeat tamen qui partem vidit totum vidisse presumitur.h.d. ¶ In gl.ibi mutatur imo non mutatur sed non preiudicat quoad relicta in codicillis vt.ſ.e.l.de his.

Nulli. Procurator principis in eius lesionem trāsigere non potest eo inconsulto.hoc dicit tex.& glos.

1 ¶ Heres legitimus & scriptus pro sua quarta propter incertum successionis conuenitur a creditoribus hereditarijs.
2 Hereditate vendita sub nomine hereditatis emptor tenetur ad eius onera.
3 Testatus an quis possit pro parte decedere & pro parte non.
4 Acta inter coheredes an habeantur pro veritate quo ad alios non heredes.
5 Heres scriptus solus an debeat conueniri vel legitimus cū eo.
6 Obligationes personales non sequuntur singularē successorē.
7 Legitimo herede agente ad rumpendum testamentum an scriptus heres teneatur insolidum.
8 Succedens in re singulari non dicitur representare personā testatoris.s cus si succedat in quota parte.
9 Agi non potest ex contractu transactionis re non impleta,secus si sit impleta.
10 Fide non seruata in transactione potest agi prima actione.

1 **Controuersia.** † Propter incertum successionis & scriptus & legitimus pro sua quarta a creditoribus hereditarijs conuenitur.& si idē sunt creditores seruatur qd inter eos actum est.hoc dicit.Et diuide in tres partes.in prima thema.in secunda questio.in tertia responsio.secūda ibi quero.tertia ibi respondi. ¶ Ibi inter legitimum.id est ab intestato.ſ.pro socio.l.iij.§.j.& vide Mar.filli.in questione disputata p eū q̄ incipit controuersia &c.vbi tractat materiam huius.l. ¶ Ibi certa lege.scilicet vt quilibet quotā habeat,vt.ſ.patebit. ¶ Quere ad declarationem quomodo agetur ex hoc pacto.dic si stipulatio interuenit agetur ex ea.si non interuenit nec est facta traditio q̄ vestiret pactum agitur primis actionibus. Si dicas quomodo conuenietur legitimus a creditoribus vel legatarijs vel etiam a scripto herede: nam dicet ipse legitimus licet diuiserim hereditatem non propterea feci pactum quod tenear creditoribus vel legatarijs:dic quod fuit pactum vt teneretur.vel licet expresse factū non fuerit videtur tamen tacite factum eo ipso quod quota ad eum per
2 uenit vt pro illa teneatur.† nam sic est cum venditur hereditas sub noie hereditatis,vt.ſ.de here.ven.l.ij.§.sicuti. ¶ Modo venio ad oppositionem gl.quam male format q2 secundum eā heres exciperet de lesione & iure tertij quod non potest,vt.ſ.si serui.ven.l.loci corpus.§.competit.in fine.& ideo forma oppositionem econuerso,scilicet quod dicet scriptus legatarijs vos conuenitis legitimum ergo non debetis me cōuenire quia testator nō potuit decedere pro parte testatus & pro parte intestatus vt in regula iuris,ius nostrum.Solu.vt glo.q2 non cogitur respondere.simile no.in gl.ſ.de iureiuran.l.qui iurasse.§.si pater.vel dic quod diceret bene confiteor quod quis non possit decedere pro parte testatus & pro parte intestatus sed nescio an fuerit testatus vel non & hanc incertitudinem habeo propter transactionem vestraz scio tamē quod quilibet vestrum possidet quotam hereditatis & ideo quēlibet pro ipsa quota conuenio propter incertum successionis q̄ incertitudo prouenit ex facto vestro sic & alias propter incertitudinē que procedit ex facto aduersarij proponit quis plures actiones:vt.ſ.quorum leg.l.j.§.qui aūt.& hāc sequitur Ray.vel posset re
3 spondere ego dico quod illa regula† quod quis non possit decedere pro parte testatus & pro parte intestatus vera est ab initio sed ex post facto non est absurdum quod quis decedat pro parte testatus & pro parte intestatus,vt.ſ.de inoffi.testa.l.nam & si parentibus.in fi. Et aduerte q2 legatarij non debent dicere hoc casu eum heredē sed dicāt tantum quomodo testator legauit sibi & quomodo isti transegerunt & possident hereditatem pro talibus partibus & iō pro illis partibus eos conueniunt vtili actione ex testamento.et hoc dicit litera vtilibus actionibus conueniendus est.Et pro hoc bene.ſ.de lega.ij.l.si alienus seruus.in fi.secundum Mar.fill.Si enim legatarij dicerentur eum heredē tūc agerēt directa ex testamento,& contra illum tantum quem heredem dicerent. ¶ Item opp.& videt̄ semper heredem conueniendum & non legitimum q obtinet partem ex transactione ad instar emptoris hereditatis: vt.C.de here.vel ac.ven.l.ij. ¶ Item si hereditas esset non soluēdo heres primus adeundo teneretur creditoribus in solidū.quomodo ergo se liberat restituendo legitimo quotā ex trāsactione: dico quod hec.l.hoc non dicit & in hoc non cōsistit veritas & medulla huius.l.nec enim heres scriptus si adiuit liberat se a creditoribus restituendo legitimo partem ex causa transactionis.vnde si creditores volunt allegare eum heredem possunt ipsum insolidū conuenire.Sed hec.l.loquitur in casu dubio quando nescit̄ quis sit heres vtrū scriptus vel legitimus:quo casu creditores agunt contra transigentes pro rata eius quod tenent ex hereditate vtili acti. ¶ Itē op.quomodo ista transactio preiudicat creditoribus vel legatarijs q2 res inter alios acta &c.dic quod est spe
4 ciale contra regulam† quod acta inter coheredes habeantur pro veritate,vt.ſ.de iureiur.l.sed & si possessori.§.fin.& l.seq.vel dic quod non preiudicat vt predixi & vide.ſ.de lega.j.l.si seruus plurium.§.j.& qd ibi no.& dixi. ¶ Querit Mar.filli.hic dicitur quod scriptus & legitimus conueniuntur pro quota sed nunquid contra debitores hereditarios qlibet aget pro quota:ipse dicit quod sic vtilibus actionibus propter equitatem & rationem huius.l.scilicet propter incertum successoris.& sic ratio est generalior quam lex quia loquitur.l.de creditoribus.& ratio extendi potest etiam ad debitores.imo quidam dicunt quod etiam de rigore agere possit pro quota quasi qui tradidit alicui quotam partem hereditatis ex cā trāsactionis paret ei verū titulum pro herede,vt.ſ.de vsuc.l.
cum solus

cum solus ipse tamē materiam approbat primum.⁊.l.illa cū so
lus.de alio titulo loquitur ꝙ titulo pro herede.¶ Querit Jac.
de ra.quid si in casu huius.l.non fuit facta transactio ꝓ quota
sed actū fuit qd vnus ex transactione teneret certas res heredi-
tarias nō sub noīe quote ⁊ alius alias dicit quod ex quo par-
tes nō sunt distincte equales intelligētur ⁊ sic qlibet cōuenietur
pro dimidia:vt.j.de here.insti.l.ex facto.secꝰ si vnus teneret quo
tā ⁊ alius res singulares:vt.j.subijciam.Itē gl.facit differentiā
an qs sit heres ꝙ dicitur indignꝰ vt sic ab eo auferaꝛ hereditas
an ex alia cā.sꝫ Jac.de raua.nō facit illam differentiā sed semp
dicit in casu dubij conueniendum vtrunqꝫ vt hic.¶ Itē oppo.
5 †quod solus scriptus conueniatur:vt.s.e.l.iij.pro solutione hu-
ius contrarij ⁊ declaratione totius materie.dic qd aut legitimꝰ
dicit testamentum irritandum vt qꝛ dicit se non fore legitime
exheredatum ⁊ aliū institutū ⁊ fit transactio inter eos ⁊ tunc sꝫ
gl.⁊ oēs conueniūꝛ institutus insolidum ⁊ non legitimus ⁊ sic pt
intelligi.l.contraria:vt.s.eo.l.iij.in prin.secundū vnā lect.aut di
cit testamentum nullum vel falsum ⁊ sic institutus dedit legiti-
me rem vel res singulares ex hereditate ex cā transactiōis:⁊ tūc
etiam conuenitur scriptus insolidum a legatarijs ⁊ creditoribꝰ
6 qꝛ obligationes †personales non sequuntur singularem succes
sorem argu.j.ad trebel.l.j.§.si heres.institu.de fideicō.heredi.§.
fi.⁊.C.de sententiaꝫ passis.l.si debitor.⁊ sic etiam potest intelligi
dicta.l.iij.s.eo.secundum aliam lecturam.aut institutꝰ dedit le-
gitimo quotam hereditatis ex causa transactionis.⁊ tūc aut q̄-
rimus de creditoribus ⁊ quilibet conuenitur pro quota quā ha
bet ex hereditate propter icertitudinē successoris:vt hac.l.aut q̄
ritur de legatarijs quem conueniant tunc aut legata sunt repe-
tita ab intestato:⁊ idem est quod in ere alieno,scilicet quod qui-
libet cōuenietur pro quota quam habet ex heredita.⁊ ita potest
intelligi hec.l.aut non sunt repetita ab intestato:⁊ tunc petunꝛ
insolidum a scripto ⁊ non a legitimo:vt.d.l.iij.s.e.secundū aliaꝫ
lecturam.⁊.j.de pigno.l.si superatus.aut institutus dedit legiti
mo ex causa transactionis vniuersam hereditatem retenta si-
bi re aliqua seu aliquibus singularibus tunc dicit gl.quod scri
ptus in nihilum tenetur sed legitimus tenetur creditoribus:vt
j.ad trebel.l.j.§.si heres.ad legem falci.l.j.in ratione.§.j.⁊.l.cum
quidam.quia diminuta portione hereditatis debēt onera dimi-
nui.Sed Hug.sentit contrarium quia institutus tenetur credi
toribus ⁊ legatarijs probantibus ipsum heredem.nec ob.leges
allegate per glo.quia in legibus illis diminuitur portio heredi
tatis ex necessitate ⁊ contra voluntateꝫ heredis ⁊ ideo diminuū
tur onera.hic aūt ex volūtate scripti qui trāsegit diminuiꝛ por-
tio ⁊ sibi caueri non fecit per eum cum quo transegit de soluen-
do sibi imputet,vt.s.eod.l.iij.quod videtur satis equuꝫ.⁊ ꝓ hoc
C.de here.vel ac.ven.l.ij.Sed posses opponere contra hoc quia
ipse bene fatetur ꝙ si transigendo quota perueniat ad legitimū
⁊ quota remaneat penes scriptum ꝙ vterqꝫ conuenitur ꝓ quo-
ta quare non sic est si tota perueniat ad legitimuꝫ ꝙ libereꝛ scri
ptus ⁊ legitimus in totum conueniatur.Sed posses defendēdo
Hug.dicere ꝙ qū quota peruenit ad vtrunqꝫ ꝓpter incertitudi
nē successionis vterqꝫ conuenitur pro quota.Sed quando totū
peruenit ad legitimum tunc cessat incertitudo ⁊ ideo scriptꝰ cō-
uenitur in totum si probeꝛ heres fuisse.¶ Modo resumēdo de-
claremus quedam que dicta sunt dictuꝫ est in primo membro ꝙ
7 vbi legitimus †agit ad testm̄ rumpendum tenetur scriptus inso
lidum.vbi autem dicit nullū vel falsum vterqꝫ teneꝛ.quia est ra-
tio inter casum ⁊ casum.dic quia cū agitur ad testm̄ irritandum
nō negat institutum heredem nec desinit esse heres quousqꝫ con
tra eum feratur sententia:vt.j.de vulg.sub.l.ex facto.§.iulia.lon
ginus.⁊ de inoffi.testa.l.papi.vnde si transigat remanet heres ⁊
ideo insolidum teneꝛ.Sed vbi legitimus dicit testamentuꝫ nul
lum vel falsum negat scriptum esse heredem.vū si fiat transactio
dubium est quis sit verus heres.vnde ꝓpter incertū successionis
de equitate vterqꝫ debet conueniri vtilibus actionibus lꝫ de ri-
gore nō qꝛ re vera vnus tantū est heres ⁊ nō alius.¶ Sed que
est ratio diuersitatis ꝙ vbi legitimꝰ hꝫ rē certā nō teneꝛ ⁊ si quo
tam sic.dic quia qui succedit in quota representat personam te-
8 statoris ⁊ habetur pro herede †qui autē succedit in re singulari
non.C.de here.instit.l.quoꝛ.⁊ de senten.passis.l.si debitor cuꝫ si.
Itē que est ratio ꝙ quando quota peruenit ad legitimū ꝙ fit di
stinctio quo ad eum cōueniendū inter creditores ⁊ legatarios.
Respondeo qꝛ creditores non nitūtur ex testō legatarij sic.vnde
quocūqꝫ titulo quis sit heres creditores habent eum obligatū.
sed legatarij non possunt agere nisi cōtra eum qui est heres ex te
stamento,vt.j.de pig.l.si superatus.nisi legata forēt repetita ab
intestato quia tunc idem esset quod in creditoribus vt predixi.
¶ Sed cōtra hoc videtur qꝛ eligendo petere legatū ex testamen
to videtur repelli petens ab intestato vel ecōtra:vt.C.de codici.
l.fina.sed dic ꝙ hoc contingit ꝓpter incertuꝫ successionis quod

contingit facto aduersariorum transigentiū,vt no.j.de tributo.
l.qd in heredē.§.eligere.¶ Quero q̄ sit minor opi.vtrum glo.an
Hug.eo casu quo ex transactione legitimus habuit hereditatē
⁊ scriptus res singulares.dic ꝙ opinio Hug.vt.s.e.l.iij.nam fa
ctum seu transactio facta per scriptum non potest preiudicare le
gatarijs vel creditoribus quominus eis insolidum teneatur qꝛ
heres non qꝛ res singulares habeat.⁊ hoc si legatarij probant
eū heredem creditores tamen possunt agere contra legitimuꝫ si
volunt ⁊ contra institutū:qꝛ institutus nō potuit ꝑiudicare eis
transigendo.⁊ ideo possunt ꝓpter incertitudinē agere ꝯ̄ vtrūqꝫ
⁊ etiam legatarij eodem modo.⁊ iste est intellectus huius legis.
¶ Mar.silli.sequitur opi.gl.⁊ dicit ꝙ legitimꝰ tenetur vtili.ar.
j.de le.ij.l.si alienus seruꝰ.in fi.mar.in vlti.q.gl.dic vt dicaꝫ in su
pletione eiusdem.¶ Ultimo declaremus ver.respondeo si ideꝫ
creditores.s.quando scriptus ⁊ legitimus sunt creditores here
ditarij quid fiet si aliud inter eos non conuenit.Circa hoc atten
9 dende sunt tres regule †prima quod ex contractu transactionis
re non impleta agi non potest ea impleta sic,vt.C.de transac.l.si
diuersa.⁊.l.cū proponas.secunda est quod hereditate sub nomi
ne quote diuisa tacite videꝛ actuꝫ qd quilibet ꝓ sua quota sub-
10 eat onera hereditaria:vt.C.de heredi.act.l.j.¶ †Tertia est ꝙ
fide nō seruata in transactione agi pōt prima actione:vt.C.eo.l.
vt rūsum.Cum ergo isti diuiserint hereditatē inter eos videtur
actum ꝙ quilibet pro sua quota onera agnoscat.si ergo ambo
erant creditores cuiuslibet actio pro sua quota confunditur ⁊ ꝓ
residuo agit ꝯ̄ alium nō ex vi transactionis sed pria actione hoc
verū cū ille qui nō erat verus heres transegit.Si aūt fuisset verꝰ
heres hic confuse essent eius actiones insolidum mero iure.sed
propter transactionē ⁊ quotā quam alteri dedit actum tacite vi
detur ꝙ pro illa quota suberat onera hereditaria.⁊ qꝛ scriptus
dando sibi quotā impleuit transactiōeꝫ.ex parte sua agit p̄.vbi
non prima actione que extincta est per confusionem ⁊ sic not.C.
eo.l.si diuisa ⁊ no.etiam.C.de pactis.l.si debitori.vel posset dici
ꝙ propter incertuꝫ successiōis perinde habeaꝛ ac si ambo essent
veri heres.⁊ sic actio intelligatur confusa solum pro quota ⁊
pro alia nō.⁊ hoc colligi vꝛ ex.l.ista ⁊ alijs.ll.per gl.allegatis.
¶ In gl.si ex tali.in fi.hoc enim innuunt tacite portiones here-
ditatis sub noīe quote tradite:vt.j.de here.ven.l.ij.in prin.⁊.§.si
cuti.⁊ not.de hoc.C.de pactis.l.si debitori.Ja.¶ In gl.magna
ibi sol.hic in creditoribus.hec est plena.¶ Ibi vel subtilius.nō
reprobat precedētē sed plenius dicit.¶ Ibi remanet heres scri-
ptus.qꝛ testamentum non est irritatum.⁊ sic cessat ratio huius
l.scilicet incertum successionis.¶ Ibi legitimum conuenire nō
debetis.Conuerte qꝛ gl.male opponit.dꝫ em̄ dicere cōuenitis.le
gitimum ergo me conuenire debetis.nā de suo nō de tertij iure
vel preiudicio opponere dꝫ:vt.s.dixi.¶ Ibi scriptum releuan-
dum.s.vt in nullo tenear.¶ Ibi ⁊.l.cum quidam.⁊.C.de rebus
creditis.l.j.¶ Ibi ⁊ sic est idē in scripto.¶ Ibi scriptū grauā-
dum.s.eo casu quo testamentum petitur irritari ⁊ transigit etiā
vna re tantum apud se retenta.¶ Ibi sed hic sponte ar.ad hoc
j.vt le.no.ca.l.j.§.qui minorē.¶ Ibi capere non posse.⁊ transe-
git dando quotam legitimo.¶ Ibi primo casu quādo petitur
testamentum irritari.¶ In eadem gl.in fi.hic forte est veruꝫ in
casu illius.l.propter veneni.j.ad silla.secus crederem si alias es-
set non capax ⁊ indignus ab initio ⁊ bona essent sibi ablata ꝑ
fiscum qꝛ tunc ipse non est heres sed fiscus:vt.l.de leg.j.l.quidaꝫ
testamento alias incipit cum quidam.§.quoties.⁊ ibi in gl.⁊.j.
ad silla.l.cū fisco ⁊ de iure fisci.l.ꝙ dicitur Tho.⁊ And.de leg.j.
si seruus plurium.§.si quis autem.

Pacto conuento

Lex ista cōsulit ꝙ ille cui remissio fit per pactum potius vtatur ꝓuisione stipulationis pe
nalis ꝙ aquiliane.¶ Ibi aquiliana quidem stipula
tio qua actor reo se obligat.¶ Ibi huic.s.pacto siue adijciatur
aquiliana stipulatio siue nō.¶ Ibi rescisso forte hoc pacto.agē
te actione contra pactum ⁊ sic quantuꝫ ad hoc videtur rescissuꝫ
Jac.⁊ vide.s.de pactis.l.rescriptum.§.si pacto.

1 ☞ Actor debet esse contentus altero de duobus in pacto trāsactionis penali stip.valato nisi sit dictum rato ⁊c.
Rato manente pacto quid operetur.
2 Pena quando est maior quam sit ipsa res non succedit loco rei.
3 Penitere an liceat si aduersarius cepit venire contra pactum.
4 Clausula rato manente pacto an operetur ꝙ stipulator si velit omittere penam ⁊ rescindere transactionē possit.
5 Transactione per me rescissa an aduersarius possit petere penā ⁊ repetere data.
6 Stipulatio penalis an toties committatur quoties vnitur contra transactionem.

8 Nouatio non dicitur fieri solum per pene appositionem.

1 Qui fidem. †In pacto transactionis pena
li stip.vallato debz esse actor al
tero contentus quia pena succedit loco rei nisi sit di-
ctum rato manente pacto quia tunc pena loco rei nō
succedit.h.d.& vtilis est hec.l.& que sepe contingit in practica.
2 ¶ Quere ergo quid operentur illa verba,†rato manēte pacto,
& quare operentur dic ꝙ operantur vt possit vtrūqz peti q2 per
hec verba videtur actum ꝙ pena non succedat loco rei que alias
succederet & sic vtrunqz peti nō posset.& ideo cōiter in instrumē
tis apponuntur hec verba.item etiam apponitur illa clausula,
que pena toties committat & exigi possit quoties contrafiat vt
tollatur quod dicitur.j.de arbi.l.si duo.§.fi.cū ibi no. ¶ Oppo.
ꝙ vtrūqz peti nō possit,vt.s.de pactis.l.rescriptū.§.si pacto.gl.
videtur dicere ꝙ ibi actum erat vt fieret nouatio.i.vt alterū tan-
tum peteretur.hic actum fuit ꝙ vtrunqz peteretur.& aliq recitāt
hic materiam nouationis,sed iudicio meo hic nō adaptatur,sz
de ea dic vt dixi.d.§.si pacto.& plenissime.C.de noua.l.fi.vbi etiā
satis notaui an vtrunqz peti possit res & pena,& de hoc etiam di
xi.C.de pactis.l.si pacto quo penā.in fi. ¶ Unde q̄ntum ad hāc
l.dic quod regulariter vtrunqz peti non potest,vt.j.de doli exce.
l.apud celsum.§.labeo.pro soc.l.si quis a socio.& de actio.emp.l.
predia. Fallit si hoc actum est per illa verba,rato manente pa-
cto.vt hac.l.& C.e.l.cū proponas.& vide quod ibi no.& in glos.et
per Arch.xxv.q.ij.c.si ecclesie.& extra.de arbi.c.dilecti.in vltima
gl.& in spe.de arbi.§.fi. Item fallit secundum Azo.quando ma-
3 ior est pena q̄ res quia tūc non†videtur succedere pena loco rei
vt not.per eum in brocardis de remissionibus & arbitris rubri-
cella accepta pecunia pena remittitur.quod est bene notandum.
& hoc etiam indicat glo.in dicta.l.si quis a socio.j.pro soc.& di-
xi.d.l.rescriptum.§.si pacto.s.ti.proxi. ¶ Predicta vera sunt in
pena conuentionali.nam in legali indistincte vtrūqz petitur,vt
j.de conditio.fur.l.si pro fure.§.furti actio. ¶ Querit gl.an si ce-
4 pit venire cōtra pactum†liceat sibi penitere.dic circa hoc clari⁹
q̄ gl.ꝙ quatuor sunt pacta que videntur idem esse & nō sunt.p̄-
mum est amplius non petere & hoc committitur cum effectu lite
contesta,vt.j.rem ra.habe.l.amplius. quod verū est si loquamur
de pena conuentionali.in legali enim locū habet penitētia vsqz
ad sententiā,vt.j.de bonis liber.qui cum maior.§.accusasse.&.l.
in seruitutem.§.petijsse. ¶ Secunduz pactum est ratū habere &
hoc statim committitur cum ratum non habetur,vt.j.rem ratā
ha.quo enim. ¶ Tertium est controuersiam non facere et hoc
committitur etiam si de facto conueniatur extra iudiciū,vt.j.de
peti.here.di.l.diuus. ¶ Quartum est non contrauenire & hoc ēt
committitur si veniret contra etiam de facto.vt.C.e.l.si quis ma
ior vbi de hoc plenius dixi. Quandoqz conuenit in ius non vo-
care & tunc hz locum.l.q̄uis.s.de in ius vo.& C.de iur.om.iud.l.
in criminali. Sed eo casu quo promisit controuersiam non mo-
uere res illa peruenit ad eum non vult restituere nunqd tenetur
ad penā.dic ꝙ sic.arg.C.loca.l.conductores.in fi. ¶ Itē q̄rit gl.
5 an in casu huius.l.quando dictum est rato manente pacto†sti-
pulator pene velit omittere petere penā ab aduersario & potius
transactionē rescindere an possit gl.licet sub dubio forte vr̄ incli
nare ꝙ contra transactionem venire non possit per.l.si vina.j.
de pericu.& commo.rei.ven.quasi verba illa rato manente pacto
respiciant fauorem communem vtriusqz partis. Jac.bu.dicit q̄-
stionē dubiam tamen videtur inclinare contra opi.gl.& ꝙ possit
stipulator pene contra transactionez venire:q2 aduersarius nō
potest allegare ꝙ non possit venire contra transactionē q2 ipse
primo venit contra.& allegat ad hoc de leg.ij.l.cū pater.§.liber-
tis.& vide quod ibi dixi.& de reg.iur.l.cū par.§.illi.amittit enim
beneficium illorum verborum rato manente pacto,ex quo p̄mo
contrauenit.hanc etiam opi.tenet And.& alle.j.loca.l.quero.§.
inter locatorem.& quod no.C.de iu.emph.l.ij.idem tenet Guliel.
de suza.per.ll.quas allegat Jaco.but.& vltra allegat.C.de pac.
l.cum proponas.ꝙ nō seruanti fidem non seruatur de transac.l.
siue apud acta.in cor.authen.vt lic.ma.& auie.§.q2 vero.&.C.de
epis.audi.l.iij.§.reus etiam maiestatis.& secundum hoc videret
ꝙ stipulator pene posset petere penam & rescindere transactionē
& ex hoc non poterit aduersarius penam exigere per dic.l.cum
par.§.illi.de reg.iur. ¶ Sed vltra gl.quero in transactione non
6 est dictum rato manente pacto†aduersarius meus venit contra
transactionem.ego volo petere penaz & repetere data & sic rescin
dere transactionem nunquid possim.ista est dubitabilis q̄stio.
& videtur ꝙ sic:q2 petere penam & repetere data non sunt oppo-
sita.repeto enim data quasi causa non secuta & penam peto q2
contra transactionem fecit. In oppositum videtur q2 pena vide
tur succedere in loco eius quod est in transactione deductum.vt
s.dixi etiam quo ad agendum,vt.l.iuregen.§.quinimo.s.de pa-
ctis.ergo multo fortius quo ad excipiendum.& hanc vidi serua
ri.& pro hoc.d.l.apud celsum.§.labeo.de doli exce. Et pro prima
opi.facit quod not.in gl.d.l.ij.C.de iur.emph.versi.item quid si
emphyteota promisit penā & ibi de hoc dixi. ¶ Itē querit glo.si
non est adiecta dicta clausula rato manente pacto,& actum est
vna an agi possit altera qū plus est in ea gl.remittit ad.l.predia
j.de actio.empti.vbi de hoc satis not.& pro soc.l.si quis a socio.
7 ¶ Itē querit gl.si sepius venit contra transactionē†an pluries
possit peti pena:vt sic stipulatio penalis sepius committat.glo.
tenet qd nō.sed tu dic ꝙ si stipulatio penalis cōmitti debeat ad
interesse & sic ad summam incertam tunc sepius potest commit-
ti & exigi.si vero ad certam penam adiectam tunc vera est opin.
gl.nisi actum esset ꝙ totius committeretur quoties contrafieret
vt dixi.s.circa prin.& probatur in.§.fi.l.si duo.j.de arbi.quē glo.
allegat. ¶ Ibi si quis maior vbi de hoc satis dixi.& p hac.j.ad
trebel.l.lucius.§.tres heredes.& vide quod not.per Inno.extra
de lit.contest.c.exceptionis perēptorie.qd est hodie.li.vj. ¶ Ibi
ꝙ si fiat nouatio.s.exceptionis ex transactione cōpetentis noua
tio dico per stipulationem penalē facta quasi dicat si actum fuit
vt non petatur vtrū.qz.non†autem intelligas nouationē fieri so
lum per pene appositionē,vt.j.pro soc.l.duo.in fi.primi responsi
& de act.emp.l.predia.& plene de hoc dixi in.l.que statim allega
tur.s.ti.j.rescriptum.§.si pacto. ¶ Ibi vt vtraqz valeat.s.stipu-
latio penalis & exceptio. ¶ Ibi penā omittere.alij habent obti-
nere.& tunc questio est adhuc magis dubitabilis. ¶ Ibi forte di
ceret aliquis:vel posset dici hanc questionem nō procedere.quo-
modo enim potest petere sibi transactionē seruari qui cōtra trās
actionē venit,vt.j.de leg.ij.l.cū pater.§.libertis.& de reg.iur.l.cū
par.§.illi.nisi dicas ꝙ cōmissa pena per vtrunqz admittat cōpē
satio. Jac.bu. ¶ Ibi si vina quod licet fuerit inductū in fauorez
communē tamē iste qui venit contra non poterit hoc dicere q2
beneficiuz amittitur veniendo contra.arg.j.locati.l.quero.§.in-
ter locatorem.& quod no.in simili.C.de iur.emphy.l.ij.in gl.ma-
gna And.vnde prima videtur verior:vt.j.de manumissio.l.cau
sam.& pro hoc faciunt preallegata.l.duo societatē.pro soc.&.l.p̄-
dia.de act.emp.ex quibus apparet ꝙ appositio pene ius cōmu-
ne nō tollat & hoc approbat.C.de iur.emph.l.ij.in gl.ma. Old.

1 ☞ Transactio facta cum venditore post hereditatem vendi-
tam an teneat ignorante debitore.
2 Emptori contra venditorem vel fideicommissario contra eum q
restituitur an detur actio.

Venditor. †Transactio facta cum vendito-
re post hereditatē venditā vel cuz
herede post restitutionem factaz tenet debitore igno
rante eo sciente non.h.d.& vide quod not.& plene di-
xi.s.titu.proxi.l.si cum emptore. ¶ Opp.extra gl.de.l.facta.§.si
heres.j.ad trebel.& melius eo.ti.l.quidam.§.si quis filiuz.vbi de
hoc.dic quod scientia & ignorantia tollunt contrarium.nā ibi li
tigans cum herede post hereditatem restitutā sciebat eam resti-
tutam.hic autem ignorabat.sed quia hec sol.ex textu dicti.§.si
heres.non bene colligit licet ex hac.l.colligatur.&.j.de leg.ij.l.fi.
§.fi.conati sunt quidam aliam sol.dare dicentes quod aut post
restitutam hereditatem agitur contra restituentem ad exclusio-
nem fundamenti,puta quod dicitur quod nō est heres:& hoc nō
preiudicat fideicommissario vt in contrario.ibi enim a legitimo
herede victus fuit:vel liti cessit vt ibi dicit litera:aut presupposi-
to fundamento ꝙ sit heres agitur de efficacia alicuius act⁹ sin-
gularis ab eo vt ab herede procedentis puta de transactione cū
vno debitore hereditario facta & habet locum distinctio scientie
vel ignorantie,vt hac.l.ad.§.si quis filium.dic vt ibi not. Que-
rit gl.si iste debitor sciuit venditam vel restitutā hereditatē alio
modo quam illis tribus de quibus loquitur.l.iij.C.de noua.an
sufficiat ad hoc vt transactio non teneat gl.hic tenet ꝙ sic.idem
videtur sentire gl.in simili questione.C.de euic.l.emptor.licet di
cat tutius etiam scienti denunciare & pro hac glo.bene facit.j.de
peti.here.l.item veniunt.§.petitam.& so.ma.l.ij.§.voluntatez.et
ibi in gl. Contraria glo.est.C.que res pig.ob.pos.l.nomen.& illā
videtur sequi hic Ja.bu.per.l.denunciasse.j.de adul.vbi de hoc
per Dy.& per eum extra de reg.iur.c.eum quis certus est. li.vj.
de hoc dixi.d.l.nomen.domi. Rich.tenebat istam gl.& commu-
niter vidi in iudicijs seruari licz forte alia opi.de stricto iure sit
vera. Ray.dicit ꝙ gl.d.l.nomen.in sua materia vera est quia ibi
creditor agit non ad suum commodum,sed ad commodum de-
bitoris sui:quare facile ibi debitori fauetur.hic emptor agit ad
suū cōmodū:vnde sibi fauet & sufficit sola scientia debitoris. Et
eodē modo potest solui gl.que est in.l.iij.C.de nouat.&.l.emptor.
2 de euic.& facit quod dixi.s.ti.j.l.si cum emptore. Ray. ¶ †Ulti-
mo querit gl.an emptori contra venditorem vel fideicommissa-
rio contra

rio contra illum qui restituit detur actio et tenet quod sic. et pro hoc optime facit licet gl. non alleget. d. l. quidam. §. si quis filius j. ad trebel. qd si non essent solvendo forte tunc daretur actio contra debitorem in subsidium usque ad quantitatem que apud eum remansit de debito propter transactionem. ar. s. de eo per quem fac. erit. l. ulti.

¶ Liber Tertius.

¶ De postulando. Rubrica.

1 ¶ Iudex an possit cognoscere de iniuria sibi illata vel sue familie.
2 Minor. xxv. annis an possit promoveri ad doctoratum.
3 Pretor an teneatur dare gratis advocatum non habenti.
4 Animalia que contineantur appellatione bestiarum.
5 Episcopus an possit sacerdotem suum privatum restituere.
6 Fatuus quis proprie dicatur et quid differat a stulto.
7 Condemnatus ad perpetuum exilium propter iniuriam mihi factam an possit a me liberari invito iudice.
8 Advocatus an cogatur contra iniunctas personas prestare consi.
9 Tutor advocans pro pupillo an possit recipere salarium pro advocatione.

Super rubrica. Continua aliter quam glo. quia cessantibus transactione et pactis de quibus dictum est. s. partes veniunt ad litigandum ubi opus est advocatis. ideo de eis dicit. Et vide Azo. Hostien. et Gof. in summa huius titu. et Spec. de advocato et de postulando. et quod dixi. C. e. super rubrica. et de suffragio. l. unica. et in libello Rof. de advocatis. et in alphabeto dictione advocati. Et quasi tota. l. j. huius titu canonizata est. iij. qoe vij. c. infames. Tres ordines postulantium vide. j. e. l. j. et an iudex
1 possit cognoscere † et punire de iniuria sibi vel familie sue illata. et an dignitas attendatur quo ad deum vel iudicium humanum. an omnes sint paris conditionis. et de significato verbi decore. An doctores qui prohibiti sunt per statutum advocare possint facere allegationes in scriptis. j. eo. l. j. §. postulari. Et si statuto caveatur quod pro absentia advocati detur dilatio, non habeat locum in absente qui solum dedit consilium. Et an illiteratus possit esse advocatus. Qui postulare prohibeantur ea. l. j. §. initium. Et an mi-
2 nor. xxv. annis † possit promoveri ad doctoratum. Et an minor possit esse in iudicio alieno nomine et esse advocatus. An prorsus non audiens possit postulare. j. ea. l. j. §. propter casum. et an possit dici contumax. et quod edictum si quis ius dicenti non obtempe. locum habeat in advocato et procuratore. Quod pretor teneatur dare ad-
3 vocatum † non habenti. ea. l. j. §. ait pretor. et an teneatur dare gratis. et an possit cogere advocatum advocare contra coniunctas personas. Et an possit dare plures advocatos si causa sit magna. Mulieres repelluntur a postulando. ea. l. j. §. sexum. et an monachi et clerici repellantur. et an cessante causa impulsiva cesset effectus plene. Quod cecus utroque lumine postulare prohibetur. ea. l. j. §. casum. Et quod iurisconsultus capit tempus ad liberandum. et de severissima sententia captivorum non redimendorum. et que fuit causa motiva. et an valeat statutum super captivis non redimendis. et an si causa sit delegata canonico vel in dignitate constituto si privetur remaneat iudex. et an exemplis sit iudicandum. an prohibiti postulare ead. l. §. removet. possint pro se postulare, vide eodem. §. et quod bannitus debeat affidari si de novo crimine accusatur.
4 Que † animalia contineantur appellatione bestiarum. j. e. l. §. item senatus. et facit ad statuta punientia dantes damnum cum bestiis. et an magis attendatur accidens quam natura. Et an qui locavit operas ut ascendat turrim pro avibus inde accipiendis sit infamis. et quod quedam conceduntur gratis que non conceduntur per pecuniam et punitur affectus sine effectu. et quod mulier dando dotem in loco ubi est statutum quod maritus lucretur quartam videatur dare secundum formam statuti. Quod plurale accipitur pro singulari. j. e. l. §. ut in initio verba edicti et exempla eadem. l. §. ait pretor. an infames possint postulare vel esse procuratores. e. l. §. hoc edicto. et an excommunicati et si prohibiti postulare ignorante iudice admissi sunt, an processus sit nullus. Qui possint ad famam restituere. ead. l. §. de qua autem restitutione. et an † episco-
5 pus sacerdotem privatum possit restituere. et an banniti nostri temporis possint restitui per inferiores a principe. Et an imperator scienter promovendo infamem ad dignitatem videatur eum restituere. et alia pulchra de materia restitutionis ad famam. an mu-
6 lier possit esse procuratrix. ea. l. §. fi. Quis proprie dicatur † fatuus j. e. l. fatuo. et quid differat a stulto. Quod affinitates presentes accipiantur. j. e. l. cui eorum. §. affinitates. et facit an famulus licentiatus a domino possit testificari in causa domini qui eum licentiavit, an in curatoribus legitimis habeat locum edictum. ea. l. fina. arguitur ab eo quod solitum est fieri. j. e. l. puto. et an remotus perpetuo videatur remotus vel ad tempus. Quod prohibiti postulare repellantur etiam volente adversario. et sic iudex supplet de facto sibi notoro iudici. ut. j. e. l. quos prohibet. Et an infames partes vel testes admittantur compensatione infamie habita. Et an bannitus possit agere contra bannitum exceptione banni non obstante. Et an si bannitus sit offensus ex forma statuti possit iudex contra offensores inquirere. Et an coadiuvanti officium iudicis incumbat facere quod face-
7 re teneretur accusator ex forma iuris vel statuti. Et si † aliquis est condemnatus propter iniuriam mihi factam ad exilium perpetuum, an possim eum invito iudice liberare a pena. quod prohibitio temporalis vel localis ultra tempus vel locum non extenditur. j. eo. l. imperatores. et. l. seq. et si patriarcha facit edictum quod prelati non exeant sine capello: quod non extendatur ad equitantes extra patriarchatum. et an exul et infamis in una civitate sit idem in aliis. et an consuetudo civitatis locum habeat in villis. et an advocatus cui est interdictum officium in foro seculari possit advocare in foro canonico. Et an idem sit in loco et tempore. Quod ratione coniunctionis et officii concedatur quod alias prohiberetur. Et an advoca-
8 tus regis vel monasterii possit esse advocatus contra eos. † Et an cogatur contra coniunctas personas. j. e. l. hi qui fisci. Quod aliud sit adesse cause aliud defendere causam. j. e. l. fi. et quod statutum loquens de defensione non habeat locum in eo qui cause adest. Et an qui dedit consilium alicui in causa possit esse advocatus contra eum. Et advocatus duorum monasteriorum si habeat causam simul quem debeat iuvare. et an vasallus possit esse advocatus contra dominum. et an qui fuit meus advocatus in causa principali possit esse contra me in causa appellationis. et si filius habuit consensum patris in causa principali, an sufficiat in causa appellationis. et si advocatus iuravit non advocare, an non obstante sacramento possit advoca-
9 re pro pupillo et aliis coniunctis personis. † et an tutor advocans pupillo possit recipere salarium pro advocatione. et vide ad hanc materiam. C. de epi. au. l. nemo. et quod ibi no. per B. et dixi.

1 ¶ Iudex an possit cognoscere de iniuria sibi illata et sue familie.
2 Dignitas an attendatur apud deum sicut apud homines.
3 Decor quid significet.

Hunc titulum. Ponit causam edicti et tres ordines postulantium de quibus etiam habetur. iij. q. vij. c. tria. ubi est canonizata pars huius litere alias incipit. c. infames
1 et collige ar. ex verbis illis sueque dignitatis tuende etc. † quod iudex non possit cognoscere et punire de iniuria sibi et suis illata, nec vero per hoc iudex in causa sua sed dignitatis et officii. pro hoc in aut. de ad. offi. §. j. et. j. de his qui. ut indig. l. tut. et de hoc plene dixi. s. de offi. presi. l. senatusconsulto. ¶ Et quod dicit glos. dignitatem attendi
2 apud homines †, sed apud deum non. dic aut queritur de natura naturante: et tunc sunt omnes pares quo ad ius productionis sed quo ad terminum sunt impares secundum dispositiones operationum. sic loquitur in aut. de monachis. §. j. et. C. de sum. tri. l. j. Si queritur de natura naturata et in ea etiam omnes sunt pares. ut. j. de accu. l. hos accusare. §. fi. et in corp. aut quibus mo. natu. effi. sui. ad fi. aut quo ad ius: et tunc non sunt pares, ut. j. de incen. rui. nauf. l. pedius. et. d. ti. de monachis. §. inordinatum. unde versus: Si pater est Adam mater Eva quare non sumus conditione pari. Degenerant homines vitiis fiuntque minores etc. et vide not. extra de reg. iur. c. in iudiciis. et per Jac. de belui. in opere suo de feudis ti-
3 tu. de natura feu. Et quod dicit gl. de verbo decore, † quod quandoque accipitur pro dulcedine dei dicere pro pulchritudine. unde versus: Hunc homines decorant quem vestimenta decorant. et vide in alphabeto.
1 ¶ Advocatus quis et quando esse dicatur. et facit ad pulchram questionem.
2 Advocatus an possit esse aliquis qui ignorat literas.

Postulare. Ibi exponere, quando est advocatus actoris. ¶ Ibi contradicere alias contra ire. scilicet quando est advocatus rei. et per istum. §. obtinuerunt doctores vercellenses actu legentes contra advocatos vercellenses. ubi erat statutum quod doctores habentes salarium non possent esse advocati in causis doctores dabant allegationes in scriptis advocati dicebant quod hoc facere non poterant. obstante statuto doctores dicebant quod non erant advocati cum non exponerent nec allegarent coram ius dicentibus. et finaliter obtinuerunt doctores. et pro hoc expresse. j. de var. cognitio. l. j. §. advocatos. Uber. de bo. ¶ Facit etiam quod si statuto caveatur quod absente advocato causa reipublice supersederi debeat in causis in quibus est advocatus donec redeat. et aliquis dedit consilium alicui in

Doctores regentes an possint esse advocati aureliis et tholose habetur in praxi quod non.

aliqua cã,non tamen venit coram iudice,†quod aduocatus dici non debeat:nec cã differri propter eius absentiã.Jac.butrig. ¶Bl.hic ꝛ.C.e.l.nec ceterorũ tenet quod illiteratus potest esse aduocatus qꝛ ex consuetudine potest habere peritiam sicut ꝛ iudex.de hoc dixi.d.l.nec ceterorum.Rof.in libello de aduocatis ꝛ Odo.d.l.nec ceterorum tenet oppositum.ꝛ qꝛ in consortio ad/
2 uocatorum non potest esse nisi audiuerit leges†per quinquennium.C.de aduocat.diuer.iu.l.nemi.sed qui tenent opi.gl.bene concedunt quod non sit in numero aduocatorum possit tamen postulare,vt no.C.e.l.ij.qui tenent contra glos.respondet ad.l. certi quã gl.allegat quod ideo iudex potest esse imperitus literarum qꝛ hꝫ assessorẽ peritum:vt.§.de assesso.vt in aut.de iudi.§.j. ꝛ contra tales dant Rof.ꝛ Od.remediũ quod aduocatus aduerse partis loquatur literaliter ꝛ de apicibus iuris ita quod illiteratus non intelligat.sed forte istud remedium tolli potest:qꝛ si peteret quod exponeret vulgariter teneretur exponere vt dixi. C.eo.l.quisquis.crederem non male dictum ꝙ in foro in quo seruatur iura aduocatus debeat esse iure peritus alias possit esse imperitus.de hoc in speculo de aduocato.§.j.ver.Item quod non habeat peritiam literarum.ꝛ ver.penul.

1 ¶Aduocati qui esse non possunt nota tres versus.
2 Minor.xxv.annis an possit esse doctor ꝛ facit ad.q.
3 Minor non potest esse rector alicuius ciuitatis nisi ligatur a principe.
4 Minor an possit esse in iudicio suo nomine sine curatore.

Initium. Pro summario vsqꝫ ad.§.q aduersus.dic illos versus positos per Hostien.in summa
1 eodem.§.quis non.†Nã cuicunqꝫ datur vt postulet imo vetatur Damnatus pene surdus puer actor arene Luminibus casus mulier muliebria passus.¶Et not.quod ver.pueritiã bene facit ad questionem que fuit bonoñ.an quidã filius domini Ac/
2 cur.minor.xxv.annis†promoueri posset ad doctoratum[a].ꝛ facit
a iste ver.quod sic.cum dr̃ quod nerua fili⁹ in tali etate publice de iure respondit qui est actus doctoris.vt.§.de ori.iu.l.ij.§.penul. Pe.dicit quod prohibetur fieri doctor non rõne officij doctoratus:sed ratione iurisditionis quam habent doc.in scholarẽ.vt §.de consti.§.pe.ꝛ.C.ne filius pro patre aut.habita.que iurisditio non potest esse in minore.j.de iudi.l.cũ pretor.§.pe.ꝛ de arbi. l.cũ lege.ꝛ ita tenet institu.ex qui.cau.manumittere non licet.§. pe.¶Eodem modo dici potest quod minor nõ possit esse rector
3 ciuitatis†nisi forte eligeretur a principe,vt.j.de re iudi.l.quidã consulebat vel ex consuetudine regionis pro hoc.j.de decu.l.nõ tantũ.ꝛ.l.eos.ꝛ.l.generaliter.¶Bl.hic numerat plures etates de quibus dic vt plene dixi.C.de iure deliberandi.l.si infanti.et in alphabeto dictione etas.¶Oppo.ꝙ exigatur quod sit maior.xxv.annorum.vt.j.de procur.l.si minor.Sed dic vt hic ꝛ ibi no.ꝛ dicam ꝛ dixi etiam.C.de procura.l.exigendi.¶Et breuiter
4 †dic aut queritur an minor possit esse in iudicio suo nomine ꝛ recurretur ad.l.cũ ꝛ vos minores.C.si aduersus rem iudicatam.ꝛ qui legit:nam personam.l.j.aut queritur.an possit esse aduocatus ꝛ habet locum iste tex.ꝛ gl.aut.An possit esse procurator in iudicio.Dicunt quidam indistincte quod nõ.vt.d.l.maior.j.de procu.ꝛ rationem diuersitatis inter aduocatum ꝛ procuratorẽ reddunt qꝛ procur.actus iudiciales exercet ꝛ proponit in persona sua aduocatus vero in persona clientuli.vñ cũ procu.in sua persona concipiat si lesus esset restitueretur contra processum et sic processus esset elusorius.Aduocatus autẽ non restitueretur. Alij dicunt aut minor suscipiendo iudicium se obligat cauẽdo de iudicato soluendo vel de rato:ꝛ tũc nõ põt esse minor.xxv.annis.vt.d.l.si minor.si vero se non obligat tũc qꝛ cessat rõ potest esse dũmodo sit maior.xvij.annorũ vt instit.ex qui.cau.ma.non licet.§.e.l.secũdũ Jac.de are.qui intelligit.d.§.in procu.ad iudicia.de hoc dicã.d.l.minor.ad negotia autẽ proc.esse potest cuiuscũqꝫ etatis.vt.j.de exercito.l.j.§.cuius ꝛ sibi imputet qui talem elegit.

a ¶Doctoratum. Adde Bart.hic ꝛ post eũ Alexã. tũ Fran.de zabarellis in proe.cle. dicit ꝙ nõ reperitur iure cautum cuius etatis debeat esse doctorãdus nec reperiebatur distincta etas nã siue sit senex p etatẽ vel per mores nõ refert vt in princi.ethi.ꝛ vide bal.in.l.j.§.interdũ.§.de le.tut. gl.ꝛ bar.hic Adde ꝙ notat Inn. in.c.conquestus de fer.Gul.ꝛ pet. de anch.in cle.ij. de magist.

b ¶Postulare.adde Bar.hic ꝛ Fede.de senis consi. clxx.

1 ¶Edictum si quis ius dicenti non obtemp.extenditur ad aduocatum procuratorem ꝛc.

Propter casum. Ibi prorsus nõ audit sic.C. qui test.face.pos.l.discretis. ¶Ibi quod decretum alias qui.ꝛ si habes ꝙ dic.i.quia.¶Ibi ipsi.scilicet surdo.¶Ibi vt contumax plecteretur.sed si non poterat exaudire decretum pretoris non videtur fuisse contumax. vt.j.que senten.sin.app.rescin.l.j.§.item cum ex edicto responde quod fuit nõ iure mulctatus.vel dic quod fuit mulctatus nõ ex eo ꝙ esset contumax.sed quia immiscuit rei ad se non pertinenti
1 vt.j.de reg.iur.l.culpa.¶Itẽ not.†edictum illud si quis ius dicenti non obtemp.extendi ad aduocatum quod est notabile ad tutorem ꝛ procuratorem etiam extenditur.vt.§.si quis ius dicẽ. non obtemp.l.j.§.si procurat.Uber.¶Ibi postulare in totum pro se ꝛ alijs.¶Ibi periculosum.hec ratio tollit contrariũ de §.casum.j.eodem.quia ibi non est tantum periculum quantum hic.¶Ibi plecteretur quod eẽt absurdũ.j.ad sylla.l.iij.§.surd⁹ ꝛ de reg.iur.l.non potest videri dolo.

1 ¶Pretor non tenetur dare aduocatum non valenti habere propter paupertatem.
2 Aduocatus non cogitur iuuare inimicum contra suum cõsanguineum.

Ait pretor. Non potenti habere aduocatũ pretor
1 †dare tenetur.h.d.concor.extra de offic. iudi.c.j.ꝛ ibi de hoc ꝛ vide Gof.in summa eo.ti.§.j.qui concor. cum gl.An dare teneatur gratis dic ꝙ non vt in gl.Si sit paup dic vt in gl.quia dabitur salariũ de publico.pro hoc bene.j.ad syll.l.lege cornelia.ij.responso.ꝛ de rebus eorum qui sub tute.l. magis puto.§.in primis.ꝛ.C.de iudi.properandum.§.in hono/
2 rarijs ꝛ concor.hic Odof.Dicit etiam gl.ꝛ bene ꝙ pretor†debꝫ esse discretus ne cogat aduocatum iuuare inimicũ contrra cõsanguineum vel amicum.ꝛ idem dicit de clerico contra ecclesiã suam de quo dic vt dixi.C.de ercu.tuto.l.humanitatis.¶Querit.d.Ric.licet litera dicat in singulari aduocatum an si causa sit ita magna ꝙ requirat plures aduocatos an possit plures cogere.ꝛ tenet ꝙ sic qꝛ est expressum.§.de offi.proconsul.ꝛ leg.l.nec quicꝙ.§.obseruare.ver.aduocatos vbi loquitur in plurali.et si recusarent sine iusta causa pretor posset sibi foro interdicere.vt.j. de pe.l.moris.ꝛ coniungendo hunc.§.cum illo ꝙ si papa rescripsit ꝙ in parochia semper sit vnus parochianus ꝛ parochia ampla indiget duobus quod duo possint constitui.

Secundo loco. Ibi in turpitudine:scꝫ summa alias esset de tertio ordine.

1 ¶Mulieres postulare non possunt.
2 Monachus non potest postulare nisi pro suo monasterio.
3 Cessante cã impulsiua an cesset effectus ꝛ facit ad questionem.
4 Ut.an inducat causam finalem vel impulsiuam.
5 Causa finali cessante an cesset effectus.

Sexum. Mulieres postulare[b] non possunt†.h.d.Et
1 concor.extra de iudi.c.mulieres.lib.vj.ꝛ vide
b quod no.ꝛ dixi.j.ea.l.§.fi.ꝛ so.ma.l.j.ver.ex hoc insurgit questio. ꝛ vide.xv.q.iij.c.j.§.j.Et dicit gl.ꝙ eisdem rationibus repellun/
2 tur monachi†ꝛ clerici nisi pro suo monasterio.pro hoc extra de testi.c.insuper.cum consensu tñ sui superioris vt extra.e.c.ij.Sꝫ iure ciuili videtur quod nec etiam pro monasterio suo vt in auth.de sanctissimis epis.§.deo amabiles.de clericis dic vt extra eo.c.j.Sed illa seruentur in foro canonico.¶Item dicit gl.
3 ꝙ cessante cã impulsiua†nõ cessat effectus.secus in finali.de quo dic vt plene dixi.C.de testi.l.iurisiurandi.in questione Jaco.bu. an bannitus cancellatus possit testificari in secundis allegationibus ꝛ bene de rerum permu.l.fi.ꝛ plene etiam.j.de ver.ob.l.inter stipulantem.§.sacram.ꝛ no.de hoc.lxj.di.c.neophitus.xix.q. ij.due.ꝛ.xxxij.q.vij.c.tantum.ꝛ extra de renũcia.c.post trãslationem.ꝛ per Barsiã.de elec.c.cupientes.Et an in dubio presumatur impulsiua vel finalis.no.ꝛ dixi.j.de dona.l.ij.§.fi.ꝛ per Dy. extra de reg.iur.c.decet.li.vj.ꝛ dixi etiã.C.de epis.ꝛ cleri.l.generaliter.ꝛ in alphabeto dictiõe argumentum.ver.a causa cessante.
4 ¶Et an dictio vt†inducat causam finalẽ vel impulsiuam dixi C.de iure doti.l.si mulier dotem.Et dic de ista materia secundũ Jac.de belui.aut causa continetur in lege aut exprimitur ab homine.primo casu.aut est impulsiua.aut finalis.ꝛ est certum aut est dubium.Si impulsiua tunc ea cessante non cessat lex vt hic. Si est finalis siue cesset culpa eius cui competit beneficium siue sine culpa cessat.vt.d.l.generaliter.C.de epi.ꝛ cle.ꝛ.§.de pactis.l. qᵭ dictũ.ꝛ.j.de iure patro.l.adigere.§.quãuis.Si aũt cessat culpa eius a quo descendit beneficium ad alium authorẽ legis:tũc cessante causa non cessat effectus.vt.§.de senato.l.filiã.vel dic fꝫ Dy.aut causa sublata remanent alique reliquie precedẽtis cause.aut oẽs tolluntur.primo casu durat effectus.vt.j.de questiõibus.l.vnius.§.seru⁹ de decurio.l.fi.ꝛ rerũ amo.l.ij.ꝛ.iij.secundo casu sublata causa tollitur effectus in totum.j.de le.ij.titia seio. §.vsuras de inofficio.test.l.papi.§.sed nec impuberis ꝛ de vulg. substi.l.in substit.ꝛ.l.ex duobus.§.fi.Si est dubium in dubio p̃sumitur finalis si cã est generalis ꝛ necessaria.Sec⁹ si eẽt specialis.vt.d.l.qᵭ dictũ.§.de pactis.ꝛ.l.adigere.§.quãuis.j.de iure patro.¶Alij dicũt aut cã est odiosa ꝛ cõtra ius ꝛ ea cessante cessat effectus ar.j.de libe.ꝛ postu.l.cum quidam.ꝛ.§.de offic.eius cui man.est iurisditio.l.j.§.huius rei.Si vero causa exprimitur ab homine

ab homine aut est impulsiuã aut finalis. Et est certũ aut est du/bium. Si est impulsiua ea cessante nõ cessat effectus. ff. de condi/tio. cã data. l. dedi. §. quãq̃ de conditio. indebi. l. dam⁹. et l. in sum mam. §. id quoq;. Si est finalis ea cessante cessat effectus siue cau sa sit expressa siue inest tacite, vt. ff. de cõdi. causa data. l. j. §. j. vbi de hoc in dubio secundũ gl. p̃sumitur impulsiua. ff. de do. l. ij. §. fi. et l. sequen. tu dic aut interest eius qui causam exprimit q̃ im/pleatur cã tunc presumitur finalis alias presumitur impulsiua vt. d. l. ij. §. fi. et l. seq. de dona. patet. Et facit. ff. de condi. ob cau. p

5 totum. et. d. l. damus. vbi de hoc. Jac. de bel. †Dic etiã q̃ cessan/te cã finali non cessat effectus si remanent alique reliquie vt dixi ff. rerum amo. l. et ideo et vide etiam quod de ista materia no. et di xi. ff. de condi. cã data. l. si pecuniam.

1 ¶ Cecus vtroq; lumine postulare nõ potest, secus si vno tan/tum lumine.

2 Cause de iure canonico nõ possunt allegari nisi canonicis eccle siarum cathedralium in dignitate constitutis.

3 Exemplis malis non standum sed ex eis potest sumi argumen/tum.

1 Casum. †Cecus vtroq; lumine postulare non potest, se cus si vno tantũ lumine argu. C. de excu. tuto. l. frater tuus. honorẽ tñ quesitum cecus non admittit. C. de decu/rio. l. infamia. lib. x. ¶ Ibi videlicet. subaudi ideo et dic q̃ p q;. ¶ Ibi deliberauimus sic et alias deliberauit iurisconsultus. ff. de prescrip. verb. l. permisisti. et de ritu nuptia. l. prefectus. ¶ Et no. de seuerissima sñia de captiuis non redimendis. quod decla/ra vt in gl. et dic quod cã consilij istius apŭ Claudij fuit secundũ Jaco. de raua. vt hostes populi romani coniecturarentur q̃ es/sent viles persone de quibus romani parũ curarent. Alij dicũt aliã rõnẽ q; cũ Hannibal cũ senatu vim romanorum quos ĩ ca stris Pyrhus ceperat redimendi conditionẽ proposuisset spre uit senatus memor tantã multitudinẽ si honeste mori voluisset turpiter capi non potuisse. et hanc magis indicat tex. dũ dicit se uerissimã sententiam et c. Et audiui similem sñiam et statutũ fa/ctũ fuisse quadã vice cũ fuissent florentini ab hostibus deuicti et multi ex eis capti statuerũt q̃ nullus ex captiuis redimeret pro pecunia sub grauibus penis forte predictis rõnibus et exẽplo

2 ducti. ¶ Ultimo collige arg. ex ver. q̃uis. q̃ q; de iure canonico cã nõ †pñt delegari nisi canonicis cathedraliũ ecclesiarũ vel in dignitate constitutis vt extra de rescriptis. c. statutũ li. vj. si cau sa fuisset commissa cuidam cõstituto in dignitate. et postea pri/uat ipsa dignitate q̃ remaneat iudex in ipsa cã p. d. ver. quãuis. sed forte contra qñ ex delicto amittit dignitatẽ nõ casu fortuito vt hic et pro hoc vide. ff. de capi. dimi. l. tutelas. §. fi. et vide eo. tit. l. amissione. §. fi. et l. seq. ¶ In gl. s. legũ. in fi. solu. vt ibi vel dic exẽ plis malis non statur vt ibi sed bonis sic vel hic legislator ibi iu

3 dex. vel non †statur exemplis vt ibi sed ex eis arguere possumus vt hic. et ar. s. de statu. ho. l. septimo mense. Jaco. de bel.

1 ¶ Aduocati qui prohibeantur esse.

2 Bannitus accusatus de nouo crimine dz affidari vt possit se de fendere.

Remouet. Gl. hic tenet q̃ isti duo, scilicet muliebria passus sponte et damnatus capitali crimi

1 ne. †itẽ duo sequentes de quibus dicitur. ff. proxi. §. item senat⁹ scz damnatus de calumnia publici iudicij et locãs operas suas vt cum bestijs pugnaret licet nõ possint p alijs postularet tñ pos sunt postulare pro se q; sunt de secundo ordine. Sed quomodo hoc esse põt. ff. de penis. l. qui vltimo dic q̃ hic nõ erãt dãnati ad mortem sed deportati. sed nec tunc esse potest si perdant ciuitatẽ vel libertatem: vt. ff. de penis. l. quidam. dic q̃ hoc facient ex in/dulgentia iudicis q eis cõcedet q̃ veniant ad ciuitatez ad se de/fendendũ. vel dic q̃ ex dispositione. l. hoc ei pmittit dũ postulat p se. arg. eius q̃ no. ff. de publi. iudi. l. is q reus. Ex hoc inducit. d.

2 Ol. q̃ casu expresso †q̃ bannit⁹ accusatus de nouo crĩne debeat affidari ita q̃ venire possit ad se defendendum et fidãtia sibi per iudicẽ data dz seruari. quam questionẽ publice disputaui et ipi⁹ effectum posui. C. de his qui ad eccle. confu. l. presenti. §. cum aũt monitus. vbi de hec videas et maxime ver. tertio videtur casus.

1 ¶ Bestiarum appellatione que bestie conterãt. et facit ad. q.

2 Genus animalis magis est attendendũ q̃ eius natura.

3 Accidens an preualeat naturali.

4 Locans operas vt ascendat turrim vel arborem pro capiendis columbis an sit infamis.

5 Gratis aliquid permittitur quod non per pecuniam.

6 Nisi an ponat vel excipiat.

7 Judex precipiens aliquid non fieri sub pena potest exigere penã si ei non obediatur.

Item senatusconsulto. ¶ Uersicu. be stias. ¶ Ibi ex feritate, scilicet reali. Et allegatur iste versic. communiter pro. §. ¶ Et est argumen. ad questionem: si statuto caueat qd dimittẽs bestias sine custodia puniatur in. x. et aliquis dimittat pecudes

1 sine custodia quod †nõ teneatur pena statuti quasi appellatiõe bestiarum contineantur tantum bestie fere quales non sunt pe cudes. Sed dic quod hic improprie et stricte sumitur bestia. nam accipiendo simpliciter comprehendit omnes ratione carentes et vide in alphabeto dictione bestia. vel dic quod doto q̃ ex pro/pria significatione statutum non comprehendetur nisi feras: ta men propter communem vsum loquendi etiam alie continerẽ/tur ar. ff. de supel. le. l. labeo. §. ij. et de verbo. signifi. l. anniculus. et ratione subiecte materie. ff. locati. l. si vno. §. j. et. ff. ad. l. aquili. l. ij.

2 Ray. ¶ Itez op. quod magis attendi debeat genus †et natura animalis quam actus presens, vt. ff. si quadru. pau. fecisse dicetur per totum. Sol. si esset feritas generis in contrarijs minus excu saretur qui sibi non precauit q; magis est nota feritas generis quam propria alicuius animalis. ¶ Item minus grauatur do minus secundum naturam noxalis q; minus dominũ partici/pat in eis quia facilius perduntur. sed quo ad infamiaz pugnã tis consideratur animal secundum suum esse presens vt hic.

3 ¶ Item nota quod accidens †preualet nature vt hic. ¶ Sz cõ/tra hoc oppo. de. l. fi. C. de his qui veni. eta. impe. Sol. ibi dispo/nens se retulit ad originem hic non se retulit ad occidẽs. Itẽ op. de. §. pauonũ vt inst. de rerũ diui. sol. necibi nec hic negatur eorũ naturam esse feram sed potest ex accidenti alterari et aliud dispo nitur propter accidens superueniens hic et ibi. sed ibi describit originalem naturam. vel dic aut accidens mutat naturam et de/bet seruari vt hic et. s. de assessor. l. si eadẽ vbi de hoc. et de origine iu. l. ij. §. exactis vbi de hoc. et hoc siue sit mutata natura quo ad omnes siue quo ad certos et quo ad eos seruabitur. vt. d. l. pe. de vsufru. leg. quo ad alios non, vt. ff. ad. l. aqui. l. si seruus seruũ. §. si oliuam. si alteratur tunc eligitur media via quia nec in totum accidens nec in totum origo attendatur vt dicto. §. pauonũ. in/stitu. de rerum diui. Si accidens non mutat serua mihi originẽ et naturam vt dicta. l. ij. §. exactis. Uel dic secundum Jac. de bel. aut lex vel homo iubet seruari accidẽs et tunc id sequimur vt hic cum concor. aut iubet seruari naturam et seruatur vt in contra/rijs in dubio seruatur natura vt in contrarijs et arg. C. de inoffi. testa. l. omni modo de leg. ij. l. cum quidam. et. ff. de serui. l. fi. nisi p pter accidens suam immutaret naturam vt hic cum similibus Jac. et de hoc vide primo alphabeto dictione argumentũ. versi. a

4 virtute principij. ¶ †Querit etiã Gulie. si quis locauit operas vt ascenderet turrim pro accipiendis columbis vel arborẽ altã pro colligendis fructibus, an sit infamis. videtur quod sic. arg. huius. §. sed iste. §. magis videtur facere in contrarium in ver. sz si quis. nam publice vtile est colligere fructus ex arboribus et co lumbos vel alias aues. arg. C. de ferijs. l. ij. de turri ergo non est infamis quia hoc non est. l. expressum. ¶ Ipse et Andre. tenent quod si erat aduocatus repellatur a postulando ar. ver. deniq;. Item dicunt quod in testimonio non est ei credendũ ex quo tan to periculo se exponit pro pecunia. pro hoc. ff. de testi. l. iij. in aut. de testi. §. sancimus. C. de cohortali. l. penul. nõtamen sunt infa/mes arg. ff. de decurio. l. eos. ¶ Itẽ ex isto ver. ibi siue purgauit si ue non colligit gloss. quod punitur affectus et si non sequatur effectus. Contra hoc opponit et non soluit. ff. titu. proxi. l. iij. Sed solutio ibi colligitur ex litera q; illud delictũ est leuius. et istud atrocius. turpius enim est pugnare cum bestijs quam in scenã ludere. et ideo hic ex sola locatione consummatur delictuz ibi nõ et de hoc plenissime dixi. C. de epis. et cleri. l. si quis non dicam.

5 ¶ Itẽ in ver. deniq; colligit gl. †quod aliquid permittitur gra tis quod non permittitur accepta pecunia. de quo etiam not. ff. de conditio. causa data. l. idem si ob stuprum. §. fi. ¶ Item opp. quod dato quod pugnet in aream si non accipiat mercedem nõ debeat infamari cum premium debeat recipere nõ penam, vt. C. q̃ res pigno. ob. possunt. l. spez. et hoc prout est hic in litera hono rari. Sed dic q̃ hoc hic facit locus pugne, scilicet arena vt penã habeat non autem premium consequatur licet virtutis causa hoc fecerit. et sic non ob. contrarium sed si alio loco quam in are/na virtutis causa pugnaret in pugna licita haberet premium et non penam. sed secundum literam onerari male videtur excipi a regula precedenti que loquitur de eo qui pugnat virtutis causa. sed dic quod sunt tres casus. nam quidam locant vt pugnent et hi sunt infames vt in prin. §. Quidã non locant et pugnant ver/tutis causa et hi non infamantur vt in ver. deniq;. quidaz nõ lo cant sed pugnant non tamẽ virtutis causa sed quia dãnãtur ad

6 hoc.z hi sunt infames vt hic† z sic dictio nisi,non excipit sz po-
nit.sed quomodo dicit passi sunt cũ inuiti hoc sustineant, respõ
deo:q2 qui vult antecedens.s.delinquere videtur velle cõseques,
s.penam licet inuitus sustineat vt argu.j.de acqui.here.l.illud
z.l.papi.Et sic est argu.q̃d mulier dando dotẽ viro in loco vbi
est statutum quod lucretur partem dotis videatur tacite cõsen
tire quod maritus lucretur partem secundũ formam statuti nõ
tamen hoc decido.z pro hoc q2 secundum mores z leges regio-
nis videtur dedisse.j.de vsu.l.j.de testi.l.iij.z.C.de emã.li.l.j.cum
simi.z de euic.l.si fundũ.¶Itẽ op.si est infamis per sententiam
ergo non continetur in secundo ordine.sol.hic non dicit q̃ cõ-
tineatur in secundo ordine dicã ergo q̃ sit de tertio.vl'dic q̃ ma
gis inspicitur factum sequens quam snia.ar.j.ti.j.l.ictus fustiũ,
vel licet sit infamis per sniam tamen continetur sub secundo or
dine si infamia est maxima alias continet̃ sub tertio.z ita debes
concordare hanc gl.cũ alia que videtur contraria.j.ea.l.§.ait p̃-
tor Jaco.but.¶Item in ver.sed si quis opp.q2 si locat operas
z pugnat ergo cadat in penam.sol.aliter q̃ gl.q̃ hic non est pro
prie locatio sed quedam remuneratio vt dicimus in procura.j.
man.l.si remunerandi.vel dic quod hic virtus est principalis cã
z ideo illa sola attenditur non subseques remuneratio.Ja.but.
7 ¶Item ex ver.qui aduersus.collige† q̃ si iudex mandauit vt
aliquid non fieret q̃ potest exigere penam pecuniariam arbitrio
suo per edictum si quis ius dicenti non obtempe.z pro hoc.j.de
vent.inspi.l.j.§.quod ergo.Gul.

8 ¶Infamis.Ad de Bal.in.l.sz milites.§.si ignominia.de excu.tuto.gl.in.c.j.iij.q.vij.bar.hic.gl.z Panor.in.c.imperatores de iura.calum.z in.c.cuz deputati.de iudi.tñ secus est de iure ciuili inst.de excep.z ibi ang.in.§.fi.Pau.de ca.cons.ccxxij.

Ut in initio. Hic cõtinuat se ad p̃cedentia.¶Ibi quasi expressiuum veritatis.vt.s.tit.
pri.l.j.z quod dicit gl.plurale accipi pro singulari de quo vide
in alphabeto sic.j.ea.l.§.cum qui ex ijs.

1 ☞ Infames omnes postulare prohibentur.

Ait pretor. Hic ponit verba edicti.sed nõ videtur q̃ exempla hic in gl.posita sint conuenien-
tia:q2 litera exigit exempla vbi quis potest postulare pro se z q̃-
busdam alijs personis enumeratis.j.e.§.fi.leges autem allega-
te per gl.prohibent simpliciter postulare nec excipiunt personas
aliquas.Sed licet gl.hoc non dicat tamen alique ex legibus al-
legatis per gl.excipiunt aliquas personas pro quibus possunt
postulare iste persone prohibite postulare.vt.C.de aduo.diuer.
iudi.l.iubemus.§.ad hoc.z.l.petitionẽ.§.licentia.Ibi enim exci
1 pit quasdam personas.Dicatis tñ q̃ omnes infames† prohi-
biti sunt postulare siue sint prohibiti per.l.siue per plebiscitum
siue per senatusconsultum.Sub isto tertio ordine seu capite cõ-
tinent̃ et.q̃ sic sit intelligendũ innuit litera dum dicit hoc edi-
ctum zc.z sic omnes de quibus.s.dixi vt innuit sunt infames.
vñ cum.ll.ille de aduoca.diuer.iudi.l.iubemus.§.ad hoc.z.l.peti
tionem.§.licentia possunt postulare z excipiunt quasdam per-
sonas cum in illis personis sit spãle q̃ possit postulare prohibi
tus ergo in alijs personis est ius cõmune vt pro alijs personis
ibi non enumeratis non possint postulare.vt.j.ad munici.l.j.et
sic cum ibi non excipiantur omnes persone que hic excipiuntur
j.§.fi.de.ll.illis non videtur posse dari conueniens exemplũ ad
literam istam.Jac.de ra.

1 ☞ Infamis omnis prohibetur postulare nisi pro se z certis p̃
sonis.
2 Officium procuratoris non est dignitas sed onus z vilissimum
officium.
3 Infamis de iure canonico non potest esse procurator.
4 Excommunicatus an possit esse procurator.
5 Infamis postulans ignorante iudice an vitiet iudicium.

1 **Hoc edicto.** Hic dicitur† q̃ omnis infamis p̃hibe tur postulare nisi pro se z certis p̃so-
nis.sed videtur q̃ pro omnibus possit postulare vt institu.de ex-
cep.§.fi.z no.in gl.j.de arbi.l.pedius.Gloss.hic z ibi dicit quod
aliud est in aduocato qui non potest infamis postulare vt hic z
aliud in procuratore vt ibi quia aduocatum esse est honor.z esse
procuratorem est onus.est ne hoc verum:Gul.dicit z Rayñ.q̃
est quedam infamia facti.z ista repellit ab honoribus.vt.s.de
2 senato.l.cassius.C.de dignita.l.ij.li.xij.z quia officium† procura
toris nõ est dignitas sed onus z vilissimũ officium.vt.C.de de-
curio.l.si quis procurationẽ lib.x.infamis tali infamia nõ p̃hi-
bet̃ esse procurator.et sic põt intelligi.d.§.fi.insti.de exce.alia est
infamia iuris:z tunc aut est talis causa ex qua lite vel accusatio
ne pendente quis repellitur a p̃curatione:z tunc non potest esse
procurator.vt.C.de procurator.l.reuz criminis.vbi de hoc dixi.
si enim repellitur lite pendente multo fortius post cõdemnatio-
nem.Item hoc solum conceditur in tutore.vt.s.ver.sed est egssi-
mum ergo in alijs non.si autem est talis causa infamie qua lite
pendente non repellitur a p̃curatione vt in actiõe pro socio vel
tutele quibus si damnetur est infamis.vt.j.titu.proxi.l.j.§.qui p̃
socio.dic q̃ talis infamia nõ repellit eum a testimonio vel pro-
curatione.z sic etiã potest intelligi.d.§.fi.insti.de excep.Jure ca-
3 nonico† non est dubium q̃ infamis[a] non potest esse procurator
a z est casus.iij.q.vij.c.infamis.z.c.infames.l.di.accedẽs extra de
iud.c.cum deputati de iura.calũ.c.imperatorũ.z in quolibet pre
dictorum capitulorũ de hoc no.in gl.z per Archi.per Hostiẽ.
in summa.§.qs dari ver.item homo bone fame z goffre.in sum-
ma.e.ti.eo.ver.item homo bone fame.z in speculo de procurat̃.
§.j.ver.Item quod est infamis.z vide Dy.de reg.iur.c.infami-
4 bus.li.vj.Excõicatus† etiã repellitur a procuratiõe vt no.extra
de excep.c.significauerunt per Inno.de testi.veniens.ij.per eun-
dem z est expressum extra de probatio.c.post cessionẽ.z in specu
lo dicto.§.j.in prin.de procur.infamis ẽt nõ põt regere monaste
rium vt no.extra de etate z qualitate.c.tua z.infamis potest esse
tutor z curator:q2 est onerosum vt not.in summa triũ librorum
C.de infamibus.§.iij.li.x.z de decurio.vt.C.de decur.l.infamia.
li.x.z.arbiter.j.de arbitris.l.parui.alias incipit pedius.Item q̃-
5 rit Gul.si infamis† vel alius qui repellitur a postulando postu
lauit in causa iudice ignorante eum infamẽ vel prohibitum po
stulare.an processus sit nullus.Et videtur q̃ sic q2 etiam de vo-
luntate partium tales admitti nõ possunt.vt.j.eo.l.quos prohi-
bet.z q2 persona non legitima interuenit ergo totum nullũ.C.
de legi.l.non dubium.¶Ipse tenet contra q2 p̃cessus tz.sz iste
alias punitur extraordinẽ per iudicẽ.vt.s.versi.qui aduersus.z
hoc q2 quicquid dicit aduocatus pars videtur dicere.C.de erro
re aduoc.l.j.j.de adulter.l.si postulauerit.§.iubet.z in aut.de te-
sti.§.q2 vero sepe.cum iudicium fundetur in persona partis non
aduocati persona solum partis non aduocati inspicietur an sit
habilis.j.de contrahen.empti.l.in huiusmodi z de edil.edicto.l.
cum mancipiuz.z pro hoc q̃d dicitur de seruo qui impetrauit re
scriptum:q2 non refert a quo impetretur.C.de preci.imperatori
offe.l.vniuersis.que lex videtur bene determinare predicta q2 ẽt
sine aduocato iudicium esse posset z que sunt de bene esse etiam
si deficiant non vitiant quod agitur.vt.j.de ventre inspici.l.j.§.
fi.z quia speciale est in causis fiscalibus quod presente aduoca
to fisci agi debeat.vt.j.de iur.fis.l.fisc⁹ z.C.de aduo.fisci.l.penul.
z fi.¶Unde in alijs est ius commune in cõtrarium maxime ex
quo ignorabatur esse talis.vt C.de testamentis.l.j.s.de officio p̃
torum.l.barbarius.z q2 non fuit oppositum ante sententiam er
go sententiam non infirmabitur.vt.C.de procur.l.filiussa.§.mi
lites.Guli.In glos.da exemplum.¶Ibi de infamibus autem.
dicas de quibus exemplificatur quod de edicto dicitur.¶Ibi
vel illa exceptio.que fit in textu.s.ver.sed est equissimum si tute-
lam zc.in.§.his igitur personis.¶Ibi nam innuit a contrario
sensu.Jaco.z extra de rescrip.c.olim ex literis.

Deinde adijcit pretor. ¶In gl.j.ex superiori in fin.de hoc dic vt plene nota.z dixi.s.de iur.om.iudi.l.si idem cum eodem.
in fi.Jaco.

1 ☞ Restitutio gratiosa p̃ quos fiat z quotuplex sit restitutio.
2 Episcopus an possit restituere suum sacerdotem quem cõdẽna-
uit de crimine famoso.
3 Bannitus exemptus a banno an videantur restitutus ad famã.
4 Banniti nostri temporis an sint infames.
5 Imperator promouens aliquẽ infamẽ ad dignitatem vel recto
riam an videatur illum restituere ad famam.
6 Judex in sua sententia põt reseruare famam condemnato.
7 Inquisitores heresis an possint restituere aliquam ad famam.
8 Titulus vel liber sub quo lex est inscripta potest allegari z suf-
ficit.

De qua autem restitutione.

1 ¶Dic q̃d duplex est restitutio† vna gratiosa z hec fit per prin-
cipem vt hic vel senatum.Item per papam.vt extra de senten.z
re iudi.c.cum te.cum ibi not.per omnes.z collegium cardinaliũ
quod est loco senatus vt ibi no.per Inn.z capl'm ecclesie cathe-
dralis equiparatur in hoc senatui.xvj.q.j.c.ecclesia.z ibi in gl.z
vide quod dixi.s.de legib.l.nõ ambigit̃.Est z alia iuridica q̃ da
tur ex iusta cã z cũ cause cognitiõ ex illa datur ẽt p̃ minores ma
gistratus.vt hic ver.an aũt pretor.z.C.vbi z apud quos in integ.
resti.postu.l.si.vñ si põpo.hic in fi.§.intellexisset q̃ pretor posset
dare primã restitutionẽ male dixisset si de sc̃da bñ dixit.Jaco.tñ
de ra tenet q̃ si minor dãnat⁹ esset de crimine famoso z restitue
retur per pretorẽ ex iusta causa ꝯ sententiam.q̃d hoc casu etiam
ad famã posset restitui p̃ iudicẽ de cã restitutiõis cognoscentẽ z
intellige

intellige hunc. §. in maiore vel in minore q nō hȝ iustam cām restitutionis. Ja. Sed cum in delictis nō restituātur minores, vt j. de mino. l. auxiliū. §. in delictis non videtur pcedere opi. Ja.
2 Item est ar. iste tex. qd si eps† cōdemnauit sacerdotē de crimine famoso ⁊ priuauit eum ecclesia seu prebenda sua qd postea non possit eū restituere vt hic ⁊. §. de senato. l. j. ⁊ ita dicit Jac. termi natum fuisse in ciuitate sua. Sl. tñ videt̃ sentire Jnn. ij. qō. iij. c. euphemiū. §. hic aūt colligit̃ ⁊ ibi de hoc per Archi. ⁊. l. di. c. do mino sancto in glo. ex hoc verbo. ⁊ vide in speculo de leg. §. fi. ℣. si eps. ⁊ vide Jnn. in dicto. c. cū te. extra de re iudicata. ¶ Dicit
3 etiā do. Gui. de suz. qd lȝ bāniti† nostri tēporis eximantur de bāno p cōsiliū vel p potestatē qd. ppter hoc nō sunt restituti ad famā: qꝛ lȝ pena sit remissa fama tñ restituta nō est, vt. C. de gñali aboli. l. indulgentia. vbi de hoc dixi qꝛ potestas vel consilium nō pōt ad famā restituere sed solus princeps vel senatus vt hic. Uidi multū dubitari de dominis vicecomitibus de mediolañ. rege boemie ⁊ pluribus alijs dñis dominātibus in ciuitate pergami cū plenissima iurisditione ⁊ baylia eisdeȝ attributa in publica cōtione eiusdem ciuitatis nobiliū ⁊ popularium maxima multitudine quocata in qua erat specialiter adiectū qd possent restituere bānitos ⁊ cōtrafacere ad eoꝝ beneplacitū ⁊ eoꝝ vox ⁊ verbum esset lex. an restituere possent ad famā bānitos. ¶ Et allegabat̃ qd sic: qꝛ ciuitas pergameñ. per pacē cōstantie ⁊ antiquā possessionē hȝ merū ⁊ mixtum imperiū oēm iurisditionē et qꝛ in ipsa ciuitate tales dñi equiparant̃ principi. j. de excu. tut. l. spadonē. §. si ciuitatis princeps. Et qꝛ ciuitas hoc facere videt̃ authoritate ⁊ tacito consensu principis cōdendo sibi legeȝ p. l. oēs populi. ꝭ. de iusti. ⁊ iu. ¶ Jn contrarium multum facit iste §. ⁊. j. de penis. l. relegati in fi. vbi de hoc tāgitur. ⁊ satis dixi. C. de generali aboli. l. fi. ⁊ de testi. l. iurisiurādi. circa fi. Et credo de stricto iure qd supposito qd bāniti nostri tēporis sint infames qd nō possent ad famā restitui nisi per principē, vt hic vel papā etiam si essent seculares fm quosdā vt. d. c. cum te. Quod verum non credo, imo in hoc stare opi. Bar. qd in illo. c. cū te. illi laici erant de iurisditione tēporali ecclesie romane. ¶ Et an bāniti
4 nostri† tēporis sint infames, dicā. j. ti. pxi. super rubri. quicquid tamen sit de iure de facto seruabat̃ qd cācellati de eoꝝ bannis ⁊ rustici per cōsilium vel dños tractabant̃ in oibus actibꝰ tanꝙ plene restituti. ¶ Sȝ qd si Jmperator pmoueat aliqū infameȝ ex certa scientia ad antiquā dignitatē vel rectoriā alicuius ciui
5 tatis nunquid hoc ipso videt̃ † eum restituere ad famā, videt̃ ꝙ sic vt. j. de re iudi. l. quidam consulebat. ⁊. C. de nup. l. imperialis. §. similes. ⁊ facit qd dixi. d. l. vlti. C. de gene. aboli. ⁊ ad hoc facit qd not. per Jo. and. an eps promouendo videatur dispēsare extra de eta. ⁊ qualit. c. j. li. v. Sed videt̃ ꝙ Jmperator non possit restituere ad famā tutorem qui omisit facere inuētarium, vt. C. arbi. tute. l. fi. in fi. qd intellige nisi ex certa sciētia faceret ⁊ nō obstante. d. l. Et vide de ista materia restitutionis ad famaȝ qd bñ not. in Spe. de legato. §. nunc ostendendū est. ver. nono restituit ⁊ rubricella de dispensatioibꝰ. §. nūc quoq. ver. pnceps quoq. ⁊. §. vlti. ⁊ per totū illū tit. satis tractatur de dispensatione pape legati epi ⁊ alioꝝ. ⁊ sumptū fuit ex libello Joā. de deo de dis-
6 pensat̃. ¶ Puto etiam† qd iudex in sñia posset cōdemnato conseruare famā hoc exprimendo in ipsa sñia. ar. j. de lega. iij. l. si qs in prin. §. si miles. ⁊. C. de testa. mili. l. militibus. cum ijs que ibi
a not. ⁊ dixi. An inquisitores[a] heretice prauitatis† possint resti-
7 tuere ad famā. plene dixi. C. de sentē. pas. sup rubrica. ¶ Ultimo
8 no. † qd sufficiat allegare ti. sub quo est lex allegāda. Et idē colligit̃. j. §. pr. C. ad leg. falc. auť. sed cum testator. de indic. vidu. l. ij. imo etiā librū sufficit allegare, vt li. v. C. sic cōtinetur. vt in auť. de non eligen. scdo nuben. §. nequaꝙ coll. j. ⁊. C. de seruo cōi ma. l. j. vltra prin. ⁊ dixi. j. si cer. pe. rubrica. ⁊ vide in Spe. de dispu. ⁊ alle. §. porro. ver. in summa.

Deinde adijcit pretor.

¶ Jn gl. qui tertio. in fi. Sed nō ne. j. ad vell. l. j. arguit textus qd si ferijs interdicit̃ officiū ex quo non sentiunt dānum multo fortius illud ex quo dānū pati pñt: sed ex aduocatione dānum pati non possunt ex procuratiōe autem sic, vt no. ꝭ. e. l. §. pueritiam. ergo si non potest esse aduocata multo minus procuratrix. ¶ Sed dic ꝙ causa prohibitiōis qd non sit aduocata non est fauor mulieris. sed vt defendat̃ honor pretoris melior potest alicui prouideri de aduocato quā de procuratore. ⁊ ideo permissum est ei pcur. nō aduocare, vt. ꝭ. e. l. §. sexum. ⁊. j. de reg. iur. l. ij. ⁊ qd ibi no.

1 ☞ Fatuus quis dicatur, ⁊ vnde, ⁊ an differat a stulto.

b
1 **Fatuo fatua.** Fatuus[b] est q fatua loquit̃. xxiij. dis. legimus in Jsaia. et Jsaie. xxx. c. vnde dicit̃ fatuus† a for faris qd idē est ꝙ loquor loqueris: qꝛ imperitiaȝ suā ostendit fando quicqd latet in animo vel non respondendo ad interrogata. vel ideo dicitur fatuus a fando quia nec quod ipse fatetur nec qd alij dicunt intelligit fm papiam ⁊ Hugo. in libro deriuationum. vel fatuus secundum Augustinum quasi insulsus id est sine sale ⁊ cōdimēto discretionis secundum poll. ⁊ differt a stulto qꝛ stultus dicit̃ quasi extaltus ad extollo extollis qꝛ extollit. vel dicitur stultus quasi statim vltus ab vlciscor vlcisceris: qꝛ stultꝰ statim vltionē expetit nec deliberat. vel dicit̃ pprie stultus q per stuporeȝ id est verecundiā non mouetur iniurias ⁊ seuitias profert nec vltꝰ est vlla ignominia mouetur secundum papiā ⁊ Hug. in deriuationibus. vnde affectās. ego me esse stultum estimo fatuum esse etiam opinor. i. obtusis quidem sensibus: non tamen nullis. et fm hoc dicitur stultus quasi seorsum ab vltu. i. vltiōe: qꝛ nō vlcisci̇t̃ ȝ scdm policratum hec colliguntur ex notatis per Archi. d. c. legimus. in prin. xxiij. di. ⁊. xxij. di. de Constantinopolitana. ⁊ vide in alpha. dictione fatuitatem.

Si eorum.

¶ Non intelligas qd maior pars tutorum possit cur. cōstituere. Sed vni eoꝝ possunt administrationē cōcedere, vt. j. de legitimis tuto. l. legitimos. Et ille solꝰ aduocabit vt hic. Opp. ꝙ male omittat de legitimis cum in eis sit eadem ratio. Sed dic qd omnes comprehendit. Sed cum hic loquatur solum de administrat̃. que non defert̃ a lege ȝ altero de predictis modis ideo de eis nō dicit omnes tñ cōprehendit cuȝ sit eadem ratio vt dicit glo.

1 ☞ Fratri testificanti pro vxore fratris an debeat minor fides adhiberi.
2 Cautela qd famulus possit testificari pro suo domino.
3 Socius datus iudex socio pōt recusari sed facietate finita non.

Affinitates.

Ad. l. seruos. ⁊ ad. l. palā. que hic allegatur in glo. pro contrarijs dic quod ibi durabant reliquie sufficientes ad impediēdam hic vero nō
1 ad inducendum permissionē huius. l. Ja. bu. † Jtem facit iste. §. vtrum si frater testificet̃ p vxore fatris. qd minus fidei adhibeatur. ppter suspicionē. ⁊ pro hoc. ꝭ. l. j. §. fi. ⁊ qꝛ sunt socij diuine et humane domus. C. de crimi. expila. heredi. l. aduersus. ⁊ qꝛ economus nō pōt vendere rem ecclesie coniunctis psonis necxpori eorum in auť. de ali. ⁊ emphy. §. economꝰ. Fratre aūt mortuo posset testificari pro vxore per hunc. §. ¶ Jtem ex isto. §. sumit̃
2 † cautela qd si aliquis velit inducere in testem famulum suū vel colonum licentiat eos vt possint testificari. Jn hoc tñ cōsueuit distingui. an fiat in fraudē ⁊ non possit testificari an non: ⁊ tunc possit. De hoc per Host. in summa de testi. §. quis possit esse testis. ver. quid si quis fuit colonus meus. ⁊ in gl. iij. q. v. c. ij. in gl. ar. qd repell. ⁊ ad hoc facit. j. de testa. l. ad testiū. §. j. ⁊ qd ibi no. ⁊ dixi. Jn contrarium videt̃ qd testis conditio attendat̃ q̇ erat tempore mote litis. vt. j. de questionibus. l. vniꝰ. §. si seruus. vbi de hoc dixi. ⁊. l. j. §. si seruus. de hoc no. in specu. de teste. §. j. ver. quid si clun. ⁊ ver. qd si tempore. ⁊ ver. qd si testis erat testabilis ⁊ in margarita de testi. ver. sed pone pduxi. ⁊ plene dixi. C. de te-
3 sti. l. etiā. circa fi. † Ad hoc etiam facit qd dicit̃ ꝙ socius si detur iudex socio pōt recusari ȝ societate finita nō. in Spec. de leg. §. superest videre. ℣si. quid si sit socius.

Jn curatoribus.

Glo. sic videt̃ velle opponere. iurisconsultus videt̃ velle reprehendere pretorem in quod defectiue locutus sit qꝛ de curatoribus personarum de quibus hic subijcit ad idem debuisset in edicto. se male videt̃ reprehendi: qꝛ cum pretor loquat̃ de ijs qui dantur ab alijs quā a lege, vt ptȝ in prin. huius. l. ⁊ pdigus est de illis quibus dat̃ a lege. ergo nō insufficienter est locutus sed licet prodigo detur a lege: ⁊ sic quo ad illum non bene reprehendatur. tamen quo ad omnes legitimos videtur reprehendi quia de illis non dicit. Sed dic quod qꝛ de ijs tantum qui administrant loquitur ⁊ administratio nō datur a legeȝ decernitur a iudice etiā legitimis. ⁊ ideo habuit dicere de legitimis, vt ⁊ no. ⁊ dixi. ꝭ. in prin. huius. l.

1 ☞ Argumentum ab eo quod est solitum fieri de iure est validum.
2 Pene sunt moliende non exasperande.

1
Puto autem.

Ibi vt solent facere. † No. argui ab eo qd solitum est fieri vt. j. si cer. peta. l. certi conditio. §. si nūmos. de pig. act. l. vel vniuersorum. ⁊ insti. de satisda. §. fi. ⁊ pro declaratione glo. dic aut damnatus est ex causa que irrogat infamiam: tunc quatenus durat infamia catenus repellitur ab aduocatione. si non

a ¶ Jnqsitores. adde qd dant̃ ad petitionē vniuersitatis ita Jnn. i. c. cū dilecti. de purga. cañ. ⁊ dñt seruare ordinē iudicioꝝ Jnn. i. c. exhibita. de iudi. lȝ gl. j̃ de publi. iudi. Bal. i mar. ℣. inqsitio. ⁊ post Jnn. abbas anti. ⁊ qualr ingrāt. vid Car. i cle. j. §. fi. v. l. q. d vsu. ⁊ qd non pcedāt ex sola diffamatiōe, vide Car. i cle. j. §. pe. de here. ⁊ i cle. ij. §. j. ij. q. e. ti. ⁊ qd inqsitor nō possit esse minor. xl. annis i cle. ij. d here. ⁊ ibi car. qꝛ si daret̃ minori nō valeret gl. ⁊ car. ibidē ⁊ qd inqsitores pape nō cogunt̃ p legatos ad ingrēdū. vide p bal. i addi. ad spe. in ti. d ing. ℣. legatus.

b ¶ Fatuꝰ. adde qd fatuꝰ furiosus et mētecaptꝰ eqparātur ita Bartachi. i marg. ℣s. fatuus tñ furiosus ⁊ mētecaptꝰ differūt bal. i. l. si furio si. C. d nup. ⁊ i. l. ij. ⁊ Jnn. i. l. ex fctō. ff. d vulga. ⁊ pup. Bal. i. l. hūanitatis. C. d ipu. ⁊ alijs substi. Alex. i. l. si cū dotē. §. marito. j. so. mat.

est factus infamis tunc si per interlocutoriā finito tēpore inter dicentis postulare pōt vt hic.si per diffinitiuā serua tempus in sententia positum.Si tempus non est appositū sed est dānatus simpliciter, glos.hic videt sentire qd perpetuo videret ꝓhibit⁹. ⁊ pro glo.bene facit.C.de pen.l.seruus.⁊ idem tz.j.de pen.l.sine
2 prefinitione.Odof.⁊ alij videntur sentire contrarium:†quia pe ne sunt moliende.j.de penis.l.interpretatiōe.de hoc plene not. ⁊ dixi.C.e.l.j.Pe.tz gl.⁊ ad.l.interpretatione.dicit qd loquitur in dubio sed hic non est dubium fm eum.⁊ facit.j.eo.l.impera tores.⁊.l.seq.

1 ☞ Prohibito aliquo a lege prohibita videt omnis via ⁊c.
2 Iudex ex suo officio potest recusare ineptum iudiciū contra voluntatem partium.
3 Iudex ex eius officio pōt repellere testes criminosos.
4 Delictum cum delicto an possit compensari vide exemplum.
5 Replicatio an admittatur contra exceptionem bāni vide.q.ibi.
6 Iniuria remissa per me an condemnatus in exilium censeatur absolutus.

1 **Quos prohibet.** †Quādo aliq ꝓhibet a lege oīs via dz esse circūscripta p quā admittant ꝓhibiti.hoc dicit. ¶Et not.ex hac.l.qd ineptitudinem iudicij pōt iu
2 dex†recusare ex offi.suo etiā contra voluntatē partiuz.An aūt si ꝓhibitus ignorāte iudice admittatur vitietur in totū ꝓcessus dixi.s.e.l.j.§.hoc edicto.ver.Item qrit Gul.¶Sic ergo vides quod iudex repellit ꝓhibitos etiā si partes cōsentirent ad hoc j.de proc.l.filiusfa.§.veterani.vbi de hoc in glo.extra de excep. c.pia.in fi.lib.vj.Et de hoc est bona glo.ij.q.vij.c.alieni erroris. ⁊ per Archi.eadem causa.⁊.q.c.si qui sunt vituperatores.in fi.
3 repellit†ēt iudex ex officio testes criminosos ea.causa ⁊.q.c.que rendum.Sed contra hoc videtur qꝛ quilibet pōt renunciare iuri suo,vt.C.de pac.l.si quis in cōscribendo.⁊ qꝛ consensu partiū multa relaxant,vt.s.de fer.l.j.⁊.C.de temp.ap.l.fi.§.fi.sed dic vt soluitur in glo.d.§.qꝛ regulare est qd quis pōt suo iuri renunciare,sed hac.l.⁊ similibus est speciale,vt ibi in glo.nota.vel dic fm Iac.de ra.recte intuenti hec.l.non dicit qd aduersarius qui consensit possit eum repellere.vnde quo ad eum forte teneret renunciatio sed iudex eum repellit causa decoris officij sui,vt.s.l. j.in prin.Sed qūo pōt hic iudex supplere de facto non sibi noto vt iudici,vt.C.vt que desunt aduo.l.j.⁊.s.de offi.presi.illicitas. §.veritas.dic quod erat sibi notuz vt iudici:vt quia erat mulier vel minor ex aspectu vel notoriuz quod erat miles vel qꝛ aduersarius probauerat licet modo vellet penitere ⁊ eum admittere.
4 ¶Querit Ia.bu.an delictum†cum delicto compensetur verbi gratia infamis postulat vel accusat aliquē aduersarius similiter est infamis nunquid possit agenti vel accusanti obijcere infamiā,an simul compensetur.¶Ipse dicit ꝙ delictum priuatum cum delicto priuato compensatur,vt.j.de cōpensat.l.si ambo.Si est delictum publicum dicūt quidā compensari ipse aūt dicit inquantum respicit publicam vtilitatem non compensat vt.C.de adulte.l.qm̄.Alex.s.de pactis.l.si vnus.§.⁊ in summa. ⁊.l.iurisgentium.§.si paciscar.⁊.§.⁊ generaliter.⁊ hic quaten⁹ autem respicit vtilitatē priuatam compensatur.publicuz aūt cum priuato non compensatur.de hoc nota.⁊ dixi solu.ma.l.vi ro.¶Ex hoc terminat ipse Ia.aliam qōnem quam publice disputauit de duobus bannitis quorum vnus agebat cōtra aliū reus excipiebat contra actorē de bāno ⁊ actor replicabat de bāno rei:querebatur quis admitteretur.⁊ determinat quod reus repellat ab exceptione ⁊ qd etiam iudex non possit ex offi.agentem repellere nisi sibi esset notum vt iudici pro hoc.C.de hereti. l.qm̄.in fi.⁊ de inoffi.testamento.l.in arenā.cū ijs que vtrobiqz
5 not.⁊ dixi.In contrarium tamen†quod contra excep.bāni nō admittatur replicatio multum facit de doli ex.l.apud celsum.§. marcellus.vbi de hoc dixi.⁊ extra de excep.c.dilecti filij.cum ibi notatis per Ber.⁊ Inno.Determinat etiam ipse Ia.aliā similem questionem per eum disputatam si bānitus sit vulneratus. an iudex ex officio possit procedere non obstante statuto qd bānitus non audiatur agendo vel defendēdo,⁊ determinat qd iudex inquirere nō possit ambas questiones in effectu posui.C.vt nemo priuatus titulos suis predijs vel alienis imponat.l.ij.et in meis questiōibus statutoꝝ quarta particula vbi agit de bānitis questione quinta.¶Item adducit hanc.l.ad aliam questionē statuto cauet quod exceptiones in criminalibus op.debeant per principalem.In ciuilibus possint opponi per procuratorem si satisdat procura.vult opponere excep.milit.qd non potest esse procur.petit ab eo satisdatio ipse non vult vel nō potest satisdare,sed dicit iudici domine ego nō propono exceptionem,sed peto vt ex officio vestro eum repellatis coadiuuando officium vestruz.poterit ne hoc facere sine satisdatione:⁊ dicit quod sic:quia aliud est excipere,⁊ aliud officiuz iudicis excitare seu implorare,vt.j.de peti.hereditatis.l.fi.Iaco.⁊ pro hoc.j.de admi. tuto.l.ad instruendam.In contrarium multum facit quod in simili questione allegaui.C.de accusa.l.ea quidez.ver.consueuit. queri si statuto caueatur.⁊ vide.j.de procur.l.filiusfa.§.veterani.in fi.¶Ultimo querit Gul.si aliquis ꝓpter iniuriam mihi
6 factam†cōdemnatus est ad exiliū quinquēnale ⁊ volo eum liberare an possim.Et videtur qd sic qꝛ iuri meo possum renunciare,vt predictum est dicit quod ex quo lata est sñia in qua etiā agitur de vindicta publica quatenus ius publicum tāgit remittere non possum.⁊ ne maleficium remaneat impunitū.⁊ ꝓ hoc C.de libertis ⁊ eorum libe.l.si manumissioni.in fi.nā nec ipse iudex mutare posset,vt.j.de penis.l.imperator.⁊ facit.s.de offi.procura.cesa.l.fi.⁊ quod ibi dixi.

1 ☞ Prohibitio temporalis vltra tempus nō extenditur ⁊ prohibitio vnius loci ad alium non extenditur.

1 **Imperatores.** †Prohibitio temporalis vltra tempus nō extenditur.⁊ prohibitio vnius loci ad aliū locū non porrigitur.h.d.Et facit.s.eo.l.puto aūt.§.fi.⁊ quod ibi dixi.¶In glo.ad vtrūqz.ibi instituto facit quod nota.j.de publica.l.de pretio.⁊ qui ⁊ a qui.l.prospexit.¶In fi.glo.quasi dicat distinguitur vi legis,non vi sententie.fm Odof.primave ra.Ray.

1 ☞ Prohibitio vnius loci ad aliuz non extēditur vide.q.ibi.
2 Exul ab vna ciuitate ex crimine irrogante infamiam an in alia ciuitate ⁊ vbiqz censeatur infamis.
3 Consuetudo alicuius ciuitatis an habeat locum in suis villis.
4 Officiali etiā post depositum officium debetur reuerentia.

1 **Ex ea causa.** †Prohibitio vnius loci ad alium locum nō extenditur h.d.Ibi nominis.i.iurisditionis Ia.⁊ per hāc literā fuit terminata qstio Padue disputata:patriarcha aquilegieñ.fecerat generale interdictum qd nullus clericus portaret capellum sub certa pena.aliquis clericus aquilegieñ.portabat capellum extra diocesim aquilegieñ.querebat an teneret ad penam.dictum fuit quod non per hāc.l.⁊ pro hoc bene facit j.de interdic.⁊ rele.l.relegatorum.§.dubitandum.⁊ quod nota. extra de senten.excō.c.a nobis per omnes.⁊ quod dixi.s.de iur. om.iudi.l.fi.Ia.de are.¶Item ex glo.hic posita ⁊ a contrario sensu huius.l.colligitur argumentum qd si quis fuerit exul ab
2 vna ciuitate ⁊ dānatus ex crimine†quod irrogat infamiā quod intelligitur esse exul vbiqz:quia infamia eum comitatur sicut lepra leprosum.⁊ ad hoc allegat glo.xj.q.iij.si quis a ꝓprio licet vitio scriptoris legetur.q.j.⁊ vide Archid.extra de excep.c.pia. li.vj.⁊ nō ob.C.de penis.l.sancimus.vt ibi not.⁊ ꝓ hoc bene.j. de pen.l.quidam.vnde non poterit patriam potestatem in filios exercere nec alios actus ciuiles facere etiam in alia ciuitate.sec⁹ si esset exul ex contumacia:qꝛ tunc cum nō sit infamis in alia ciuitate posset testari ⁊ actus ciuiles exercere ar.huius.l.¶Itez
3 glo.colligit ar.qd consuetudo†ciuitatis locum habeat in villis ⁊ castris sub ea constitutis.⁊ ꝓ hoc bene.j.ad municip.l.qui ex vico.⁊ dixi.s.de legi.l.de quibus.ver.sed an consuetudo ciuitatis.Et innuit glo.quod episcopus consuetudinez ciuitatis ⁊ decretum iudicis secularis seruare teneatur videtur contra.C.de epis.⁊ cle.l.ij.⁊ est expressum extra de cōsti.c.ecclesia.⁊ per Inn. eo.ti.que in ecclesiarū.⁊ per Archid.de except.c.pia.li.vj.⁊ vide Ray.in repe.l.omnes populi.si tamē clericus litigat in foro seculari tenet seruare statuta que sunt ad cause ordinationē non ad decisionem sic intelligatur.c.quod clericis.de foro compe.et de iureiur.c.j.lib.vj.⁊ vide Hostien.in summa de consuetudine. ⁊ quod dixi in meis questionibus statuto.scda parte.q.ij.Sed quatenus glo.intelligeret de decreto forte posset tollerari quod si iudex secularis alicui aduocato interdixit aduocationē quod non possit aduocare coram episcopo ⁊ vt detur expressuz in vsi. feu.de pace iur.fir.l.hac edictali.§.episcopos queqz.⁊ qꝛ idem est econuerso extra de senten.excom.c.decernimus.li.vj.⁊ tetigi C.eo.l.j.¶Ultimo dicit Iacob.de ra.quo in hac.l.posset formari vnum quare ⁊ non dicit plus.sed credo quod dicere voluerit quare non est idem hic in tēpore ⁊ loco contra.l.vinū.j.si cer. peta.nam in sua ciuitate omni tpe ꝓhiberet etiā finito officio sz nō in omni loco vt hic.Sed ratio est qꝛ in ciuitate sua est eadē
4 ratio in loco ⁊ tēpore sed hic diuersa.†nam ⁊ post depositū officium dz haberi ista reuerētia officiali vt ⁊ post tp̄s officij sui nō possit postulare si est sibi interdictum cū cause cognitiōe,vt.C. eo.l.j.

eo.l.j.z dixi.§.l.puto.§.j.sed alio loco sic:qz officialibus alterius loci non tenetur ad ipsam reuerentiam.

1 ¶ Ratione coniunctionis vel officij aliquid cocedit qd alias denegatur.
2 Promittens cocedere turrim vel fortalitiu cotra oem persona no tenetur cocedere contra se.

1 **H**i qui fisci. † Rone coiunctiois vel officij cocedit qd alias denegatur h.d. ¶ Et vide qd notaui.C.de aduoca.diuersor iudicior.l.ij.Et facit hic.l.in versi.decuriões.qd illi q sunt de cosilio regis possunt esse aduocati cotra eu p se.z istis coiunctis personis.z vide in speculo de aduocato.§.j.versic.sed si iste. ¶ Ite q si qs certo salario conuenit esse aduocat' alicuius in omnibus suis causis q intelligantur excepte iste persone vt no teneat patrocinari cotra eas pro hoc.§.eo.l.j.§.ait pretor.z qd ibi no.z.§.fi.z.C.de excu.tu.l.humanitatis.cu ibi notatis.fa
2 cit etia qd si aliquis† pmisit cocedere turrim suam alicui contra oes personas q no teneat cotra se cocedere nec cotra istas coniunctas psonas lz quida aliter distinguat per.l.cum his.l.j.so.ma.s.cuius culpa sit orta discordia.de hoc dixi.C.de eden.l.qui accusare.z.vide.j.l.pxi.z qd ibi no.z dicam. Item facit hec.l.qd magis sit obediendu parentibus qua patrie.de quo plene dixi §.de iusti.z iu.l.ij.

1 ¶ Banniri ad hoc vt quis possit ex statuto que requirantur.
2 Aduocatus cui sunt reuelata secreta partis pot esse aduocatus contra illam partem.
3 Manifestas secreta alicuius an sit puniendus.
4 Uasallus reuelas secreta sui dni an debeat priuari fundo.
5 Consilium das vni parti an possit alteri parti consulere.
6 Aduocatus recipies salariu a duob' monasterijs qui simul litigat qd eorum debeat iuuare.
7 Uasallus an possit esse aduocatus cotra suum dominum.
8 Aduocatus meus in ca principali an possit esse cotra me in causa appellationis.
9 Consensus patris in ca principali an sufficiat in causa appellationis.
10 Aduocatus qui est tutor alicuius pupilli an possit petere salarium pro eius patrocinio.

A Principe. Canonizata est.iij.qo.vij.c.si §.z vide qd ibi no.in gl.z per Archi.no ob.C.de aduoc.fisci.l.j.vt ibi no.Et nota gl.q est hic ex qua plura vtilia colligunt. ¶ Primo quod aliud est adesse cause,z aliud cam agere. Ex quo colligit
1 Gul.z Jac.bu.qd† si statuto cauetur qd si aliquis debeat banniri quod precedere debeat proclamatio ptoris qui cridare debeat quod quicunq velit tale defendere vel adesse cause sue qd coparere possit z debeat intra qnq dies et preco pclamauit solum quod si aliquis volebat eu defendere copareret et pretextu talis cride banitus sit quod bannum non valeat cum statutu exigat duo fieri in proclamatione,scz si quis velit defendere vel adesse cause z preco in proclamatioe non dixit nisi de vno.vnde cum solenitas statuti z eius forma non sit in proclamatioe preconis seruata bannum non valeat de hoc in meis qonibus statu.vltima parte questione.cij. ¶ Secundo dicit gl.quod si ali-
2 quis nudauit secreta cause sue alicui aduocato† quod nihilominus pot esse aduocatus contra eum etia in illa ca alioquin nulli homini esset dadum consilium. Contrarium tenebat dominus Richar.per.l.litigatores.z.l.iij.§.tametsi.j.de arbitris.et gl.ibi videtur sentire quod hic sit speciale fauore pupillorum.z pro hoc quia videtur preuaricator.C.de aduoca.diuer.iud.l.j.z j.titu proxi.l.athletas.§.item preuaricator.hec.l.loquitur in tutore qui habet officium necessarium.vt.§.l.proxi.Et pro hoc qz
3 punitur manifestans vel reuelans alicuius secreta†.j.de penis.l.si quis aliquid.§.si instrumenta.z ad legem aquil.l.qui tabulas.z.l.si quis testamentum.z.C.quando z quib' quarta pars.
4 l.ij.lib.x.Et vasallus† qui reuelat secreta domini sui feudo priuatur vt in summa quibus modis feu.amittatur.§.item amittit si credentiam.vbi de ista manifestatione secretorum bu not.
5 Propria opinioe bene facit.j.de var.z extraor.cogni.l.j.§.aduocatos.z ibi in gl.parua.†Et qui dedit consilium vni parti videtur posse dare consilium alteri parti z etiam iudici,vt no.glos.j.de arbi.l.non distinguemus.§.cum quidam.super verbo impator.de hoc not.in speculo de aduocato.§.nunc tractemus.vers.sed nunquid post qua denudasti.z de hoc etia dixi.C.eo.l.quisquis.circa princi.Odof.dicit quod si solum consilium sibi dedit habeat locum ista glo.secus si cum in fide sua suscepisset et prestare patrocinium promisisset.vere honestius crederez qcqd sit de iure postq dedit consilium vni parti quod in eadem causa non daret alteri z quod etiam contra eum non foret aduocat'. Et ego diebus meis abstinui.Gul.dicit quod si petens consilium malitiose peteret sicut sepe vidi fieri quia aliquis intendes habere causam vadit ad meliores aduocatos ciuitat.z petit ab eis cosilium vt subtrahat eos aduerse parti:non qz eos postea habeat aduocatos in causa quod tunc licite z honeste possunt esse aduocati contra eum na qui hoc facit improbus est litigator,vt.C.de postu.l.prouidendum.§.j.si aut eos non malitiose consuleret,sed vt eos haberet aduocatos: tunc non debeat esse contra eum.z sic posset intelligi dicta.l.iij.§.tametsi.z gl.ibi posita.j.de arbitris.z pro hoc eo.ti.l.litigatores.in princip.et hec opinio satis est equa z honesta.Ray.dicit aut clientulus non habebat ius z aduocatus sibi dixit qd ex hoc nolebat esse pro eo z tunc possit esse contra eum.z sic intelligatur ista glo.aut no et
6 tunc non possit esse contra eum.z ita intelligatur alia gl. ¶ †Et predicta etiam faciunt ad aliam questionem:si quis recipiebat salarium a duobus monasterijs,z habeat causam simul qd debeat iuuare.Et videtur quod primum nisi credat eum iniusta causam fouere argu.j.loc.l.in operis.z qz in promissione quam fecit secundo monasterio generaliter videt verisimiliter primu excepisse arg.j.de pigno.l.obligatione.z.C.que res pigno.obli.pos.l.j.Bar.brix.tenet quod teneat primum iuuare z secundo aduocatum suis expensis inuenire.lxix.questioe que incipit aduocatus quida.et in Speculo de aduocato.§.primo.versi.quid si aduocatus habet feudum.Quida tamen dicut quod neutru iuuare tenetur sicut nec clericus qui est beneficiatus in duabus ecclesijs simul litigatibus,vt no.j.questio.vij.c.j.z in Specu.de aduoc.§.obijcitur.versicu.quid si habet beneficium.z de hoc dixi.d.l.quisquis.C.eodem titu.circa fin.z de aduoc.diuer.iudic.l.ij.z.j.de autho.tuto.l.accipientis. ¶ Sed nunquid vasallus
7 †potest esse aduocatus contra dominum:videtur quod non:qz militare non debet contra ipsum.z aduocati militare dicuntur C.de aduoc.diuer.iudic.l.aduocati.Contrarium puto cum edictum de postulado sit prohibitorium:z iste casus no videatur prohibitus.z quod dicitur aduocatus militare impropria lo-
8 cutio est. ¶ Ita querit glo.an qui fuit meus aduocatus† in ca principali possit esse contra me in ca appellationis,et tenet qd sic,et pro opinio,gloss.facit qz diuerse sunt cause,vt.C.de procurato.l.ita demum.vbi de hoc not.z dixi. In contrarium videtur quod sit eadem,vt.C.de appel.l.ne causas.et ideo dicitur ne in vna eademq ca tertio prouocetur. Unde Andre.et Gulel.tenet quod non possit esse aduocatus contra me: et qz esset sibi contrarius.et pro hoc.C.de assessor.l.fin.z hoc etiam tenet Rofred.in libello de aduoc.§.item qui fuit meus aduocatus z honestius puto.Sed quod subijcit gloss.quod nouum salariu offerri debeat verum est nec pro salario recepto in prima tenet eu iuuare in causa appellationis.cum diuerse sint instatie z diuersi labores.et pro hoc videtur.C.de castrensianis z minister.l.fi.§.inducendorum.z argu.j.de annuis leg.l.meuia.§.vxore.z di-
9 xi.C.de suffrag.l.vnica.† Et predicta etiam faciunt si filius habuit consensum patris in causa principali an sufficiat in causa appellationis.z vide quod not.in Speculo de aduoc.als de teste.§.j.z.ij.ver.quid si appelletur. ¶ Item querit Gui.de suz.si aduocatus iurauit non aduocare in palatio an non obstate iuramento possit p pupillo vel alijs coiunctis personis.§.enumeratis.Et dicit q sic per hac.l.z.§.l.proxi.qz iste persone videtur a iurameto excepte.ar.§.qui satisd.cog.l.fi.z p hoc.d.l.obligatione generali.j.de pign.z ide dicit de doctore p scholari,vt.C.de excusa.artificum.l.j.in fi.li.x. ¶ Ultimo querit Jac.de are.si
10 aliquis aduocatus erat† tutor z prestitit patrocinium in ca pupilli an possit recipere salariu qd prestitisset alij aduocato si ipse no esset aduocatus.videtur q sic.ar.huius.l.Ipse tu tenet contra per.l.j.de ad.tuto.l.a tutoribus.§.fi.z.l.qui negotiationem.in prin.j.de neg.gest.l.qui sine vsuris.z videtur casus fm eu.d.tit.de ad.tuto.l.generaliter.prout est ibi in litera postulatione.Jaco.de are.

1 ¶ Infamis quot modis dicatur vide pulchros versus.
2 Banniti nostri temporis si banniatur ex forma statuti an dicatur infames.
3 Bannitus danatus per inquisitione non efficitur infamis:
4 Tragedi et scenici cantates in theatro an dicatur infames.
5 Infames de iure ciuili dicuntur infames etiam de iure canonico.
6 Infames qui dicatur.
7 Rescriptum principis malitiose interpretans dicitur infamis.
8 Infamat' an possit iteru infamari sicut excoicatus excommu-

nicari.
9 Prodire in scenam quid sit,⁊ vnde habuerit originem.
10 Stipendiarij infirmi an debeāt habere eorum salerium.
11 Damnatus suo nomine in quatuor casibus efficitur infamis.
12 Heres ex delicto defuncti an efficiatur infamis.
13 Heres non implens quod iurauit defunctus an sit periurus.
14 Uiri nō tenentur lugere eorum vxores sed econtra.
15 Lata culpa in delictis an equipparetur dolo.
16 Sententia arbitri an infamet.
17 Pena statuti an tollat penā iuris cōmunis.
18 Iudex an possit mutare penam pecuniariā in corporalem.
19 Iudex an possit reseruare famā notario cōdemnato de falso.
20 Continuatio delicti an augeat delictum vel non.
21 Instigator an teneatur de delicto quod instigauit.
22 Periurus an dicatur qui per impotentiā soluere non potuit.

¶De ijs qui notantur infamia. Rubrica.
Et hic est punctus doctorum Bonon̄.

Super rubrica. Continuationē habes.s.l.pe.in fi.Et vide Azo.in sum.eo.ti.⁊ de infamib⁹.lib. x.⁊ in summa eo.ti.quod no.per.Cy.C.e.super rubrica.⁊ qd etiā ibi dixi ⁊ in repertorio Gul. durātis de penis.⁊.iij.q.vij.per totum ⁊ maxi mū.c.si cōtra.§.porro.⁊ ibi est pulchra gloss.⁊ per Arch.⁊ facit etiam.ij.q.iij.§.colligitur.vj.q.j.infames.de reg.iur.c.infamib⁹. li.vj.per Dy.⁊ alios.⁊ facit etiam.C.de decu.infamia.lib.x.de infamia facti ⁊ eius effectu plenissime no.per Archid.ij.q.vij.c. testes.⁊ dixi.C.eo.l.nullam.⁊ vide etiam quod de istis infamib⁹ dixi.j.eo.l.j.⁊.s.titul.pxi.⁊ in alphabeto.l.j.§.hoc edicto.¶Et
1 quot modis dicatur quis infamis†his versibus colligit.Iu dex dānatos infames reddit vbiqꝫ.Qd vi diripit iniuria furti doliqꝫ.Actio mādati tutele depositi q̄ directa seu p socio cōmu nis vtriqꝫ.Et dic quod fama hoīs opinio ⁊ estimatio idē sunt vt no.in gl.C.e.l.j.Et aliud est fama hoīs ⁊ aliud fama de ho mine vt dixi.C.eo.super rubrica.Et de ista materia infamie.vid in tractatu de fama p speculatorē Gabriel.de oseletis ⁊ alios ⁊ quod notaui.C.de generali abolitiōe.l.fi.⁊ de sententiā passis.
2 super rubrica.⁊.l.fi.dubitari multum vidi†an banniti nostri tē poris sint infames si banniantur ex forma statuti vel consuetu dinis quasi totius italie ex tali crimine qd sui natura induceret infamiā si via ordinaria ⁊ iure cōi procederet.Guid.de suz.su per.l.j.huius ti.arguit qd nō qr ex statutis oritur cōditio ex.l. vt.j.de condi.ex lege.l.j.⁊ conditiones nō infamāt,vt.j.de act.⁊ ob.l.cessat.Ecōtra qr initiū ⁊ origo criminis debēt spectari,vt j.mā.l.si procur.in princi.de dona.l.qui id qd.⁊.C.ad macedon̄. l.si filius.Gui.sed qd attendēda sit magis snīa quā genus vel origo criminis videtur tex.j.de penis.l.quod ad statum.⁊ vide quod ibi nota.¶Cōiter doctores concordant qd si dānat⁹ᵃ sit
3 per inquisitionem†qd nō efficiatur infamis per.l.C.si tutor nō gesserit.l.j.⁊ ibi in glo.⁊ plene dixi.⁊ est etiam glo.j.de suspe.tu to.l.iij.§.preterea.vbi de hoc dixi.⁊ plene in questionibus statu torum quarta parte.prio quaterno vltio folio.vsi.inde sumpta occasiōe.⁊ in speculo de snīa.§.j.ver.qd de istis q quotidie.⁊ p hoc etiā.C.de mō mulctarū.l.j.cū ibi notatis.Si aūt p accusa tionē adhuc vident sentire docto.Idē ⁊ maxime Jaco.de bel.q hāc qōnē plene tāgit in opere suo ꝯtrox nō solutor.C.de requi rēdis reis.l.j.⁊ ibi fm eū plene dixi in vltima qōne qd si esset ve rū cessaret questio an possent restitui p aliū quā per principē de qua dixi.s.tit.pxi.l.j.§.de qua aūt restitutiōe.⁊ pcederet qd qn non per cōtumaciā sz ordine iudiciario seruato cōdēnarent de crimine qd sui natura infamaret.Est etiā notādū qd Augusti
4 nus li.ij.de ciuitate dei.c.xj.dicit qd tragedi†⁊ scenici cantātes in theatro non erant infames antiquitus apud grecos vel ro manos.sed erāt in magno honore ⁊ eis tūc ex lege cōcessū erat impune ⁊ sine iniuria de quolibet loqui possent ad libitum q̄ tū Augustinus ibi reprobat per multa capitula.⁊ est delectabilis lectio quo ad predicta.⁊ alia pulchra de poetis ⁊ discensiōibus patrum ⁊ plebis.¶In gloss.rubrice ibi infames,vt.s.tit.j.l.j.
5 §.ait†pretor.Est etiā notandū qd oēs q sunt infames de iure ciuili sunt etiam infames iure canonico.vj.q.j.c.oēs vero.⁊ ibi
6 bene in gl.⁊ per Arch.¶Itē de iure canonico infames† sunt iniuste accusantes prelatos suos.ij.qō.vij.c.plerunqꝫ.§.finali. ¶Itē quilibet cōdēnatus ex quocūqꝫ crimine qr iure canoni co omne crimē est publicū ⁊ infamat.vt no.per Archi.extra de cōsuetu.c.nō est.li.vj.in.ij.columna.Itē qui est in peccato mor tali dicit infamis iure canonico.vj.q.j.c.oēs.⁊.c.illi qui.⁊ not. de consecra.di.iij.c.celebritatē.in glo.Itē symoniaci.j.q.iij.c.fi. itē improbū fenus exercētes.C.e.l.improbū.item.j.e.l.notat.itē

ᵃ ¶Dānat⁹.addē ꝙ ꝯdemnat⁹ ꝯdi tiōe furtiua nō dr̄ ifamis gl.⁊ bart. hic ⁊ glo.i.l.certi. ff.si cer.pe.sz bene cōdēnat⁹ actione furti.l.i furti.⁊ ibi bal.C.d ifa.qd est ver ēt si furtū nō fecit.bar.i.l.athle tas.§.fi.j.e.pau.d ca.consil.lxxiiij. Spe.i ti.de reo.§. ij.vs.⁊ no.ēt iuito iudice.⁊ i ti.de sen ten.§.ij.

j.de sep.vio.l.j.⁊.j.de preuaricato.l.iij.Item.C.de naturali.l.j.⁊ multi alij sunt infames q plene no.in reptorio Gul.durāti ru brica casus in quib⁹ ex vtroqꝫ iure qs efficit infamis.infames ēt sunt infamia facti tabernarij ⁊ aleatores,vt no.p Rof.i libello iuris canonici rubrica.an aliq ꝓpter turpē qstū repellūt ab ac cusando.de hoc dixi.C.de incestis nup.l.humilē.Sz qr hodie ex cōsuetudinib⁹ ⁊ statutis ciuitatū ars ⁊ collegiū tabernarioꝝ est approbata crederē eos nō esse infames,vt.j.qd cuiusqꝫ vniuersi. l.j.§.j.⁊ de colle.illici.per totū.Itē infames sunt spaualdi siue ri baldi carētes arte,vt no.in auk.de testi.§.sancim⁹.q̄ bū facit ad
7 pñtem materiā.Itē ille qui malitiose interpretat rescriptū†pn̄ cipis,vt.C.de legi.l.ij.Sed contra pdicta videt ꝙ infamia iuris nō possit esse sine facto nec ifamia facti sine iuris dispositiōe.et sic videt ꝙ oīs infamia iuris sit facti ⁊ ecōtra cōcedo oppositio nēs:sz p tāto dr̄ infamia iuris:qr hz plus iuris qr pcedit ex sen tētia ⁊ infamia facti pcedit ex solo facto sine snīa,vt.j.e.l.qd er go.§.cū aūt.sicut etiā dicit de possessiōe qd quedā hz plurimū iuris ⁊ quedā plurimū facti.j.ex qui.cau.ma.l.deniqꝫ.⁊ de acq.
8 pos.l.j.in prin.⁊.l.possessio quoqꝫ.†An aūt infamat⁹ possit ite rum infamari videtur ꝙ nō.C.vt intra certū tps cri.qō termi. l.ij.vbi de hoc dixi.In contrarium videt quia excōicatus itera to pōt excōicari vt extra de iudeis.ita quorūdā.⁊ ibi in glo.nā sordidatus adhuc pōt sordidari.xl.vij.di.quātūlibet.de hoc an pluries possit excōicari bene nota.iij.qō.iij.c.vlti.⁊ an requirā tur plures absolutiōes vbi sunt plures excōicatiōes,ibidē no. ⁊ extra de offi.ordi.c.ex parte.⁊ de senten.excom.c.officij.⁊.c.cū causa.Et faciunt predicta an bānitus pro vno maleficio possit iterum accusari ⁊ bāniri de alio maleficio.⁊ tenetur ⁊ seruat qd sicut plene dixi in qōnibus meis statutoꝝ quarta parte ver.itē querit in ver.sequenti.de hoc no.per Guādin.tit.de bānitis p maleficio.ver.itē pone aliquē fore bānitum p maleficio.⁊ de ci tatione ver.sed ego quero an illi qui sunt exules.⁊ in Specu.de accusa.§.sequitur videre.ver.qd si bānitus ob aliqd maleficiū de infamibus ipso facto vel per snīam.j.eo.l.j.Et quid sit pdi
9 re in scenam†⁊ vnde habuit originē.⁊ qd olim tales nō erāt in fames.Et de infamia iuris ⁊ facti ⁊ eius effectu diffinitio ifa mie.Et an dānatus in actione qd met.cā.vel legis aquil.sit in famis vel in factum de calūniatore.Et an hūs eodem tempore vxorem ⁊ cōcubinā sit infamis de misso ab exercitu ignominie causa.j.eo.l.ait pretor.⁊ an cā missionis sit exprimēda.⁊ an pro cessus factus ꝯ clericos includat plātos.De significato hui⁹ di ctionis exercitus ea.l.§.exercitū.⁊ an dicatur exercit⁹ siuna pars ciuitatis ⁊ nō tota ciuitas est i exercitu.⁊ ꝙ odiū amplial ꝯtra regulā qua dz restringi ⁊ plenissime de odio ⁊ fauore ampliādo vel restringendo.de quatuor generib⁹ missionū eadē.l.§.igno minie cā.⁊ an cā sit inserenda in snīa.⁊ de curatoribus ⁊ coadiu
10 toribus dādis infirmis†⁊ an stipendiarij infirmi debeāt habe re stipendium ⁊ sicut exautoratur miles degradatur clericus. An histriones sint infames ea.l.§.ait pretor.de certātibus pre mij vel virtutis causa.j.eo.l.athletas.⁊ an stipendiarij sint infa mes.de exercentibus lenociniū eadem.l.§.ait pretor.de calūnia tore et preuaricatore eadem.l.§.calumniator.⁊ quomodo pbe tur vel presumatur calūnia.⁊ quomodo ⁊ quando puniat.⁊ si est imparitas pene inter accusatū ⁊ accusatorē qūo tūc puniet calumnia.⁊ an calūniator puniat in dānis ⁊ expensis.¶Qua
11 tuor casus†in quibus quis suo nomine dānatus vel pact⁹ effici tur infamis eadem.l.§.item si quis.an dānatus furti si furtum nō fecit efficiatur infamis.⁊ an idē in trāsigēte et bene de trāsa. super maleficijs qū sit licita.⁊ an iudex in sententia possit dāna to infamiā reseruare intelligitur cōfiteri crimē q trāsigit.j.eo.l. qm.an cōfessio facta extra iudiciū de crimine piudicet ꝯfitenti.⁊ an sola cōfessio iudicialis vel extraiudicialis infamiā irroget. ⁊ an deprehensio in crimine appellās et non prosequens retro infamis est secus si prosequatur.j.e.l.furti.et pulchra de mate ria appellationis.⁊ si testis deponat appellatione pend.postea confirmetur prima sententia an valeat eius testimoniū.et si epi scopus depositus appellauit et pen.app.excōicauit aliquem et prima sententia confirmetur an teneat excōicatio.et si in cā ap pellationis cōfirmetur prima sententia ex qua fiet executio.Et quis iudex eam exequetur.Condemnatus alieno nomine nō ef ficitur infamis eadem.l.§.si quis alieno.⁊ cautum est qd accusa tus de crimine famoso constituat ⁊ litiget per procuratorē.Et
12 an heres†ex delicto defuncti efficiatur infamis pact⁹ gratis nō efficitur infamis.⁊ facit quod in adulterio licet non possit trāsi gi possit tamen gratis pacisci.iussus iudicis in trāsactio.excu sat ab infamia eadem.l.§.qui iussu.et an iussus iudicis delegati excuset.et an iussus arbitri ⁊ plene quādo excuset iussus iudicis ⁊ qū nō in directis actionibus quis reglr infamat in cōtrarijs non ⁊ que est ratio.et an fideiussori det directo mandati vel con traria.Et an in actione commodati directa afficiatur qs infa mis

mis ⁊ ratio quare heres mādatarij ⁊ depositarij dicitur suo no
13 mine dānari ⁊ non heres tutoris vel socij. Et an heres† sit per/
iurus si non impleat quod iurauit defunctus ⁊ an filius teneaꝛ
implere votum patris. an confessus in actionibus que infamāt
infametur. ĩ. eodem. l. in actionibus. de tēporibus luctus ⁊ spō/
nis lugendis. ĩ. e. l. genero. ⁊ qñ excuset ignorantia quoad com/
modum ⁊ incommodum. ⁊ an sit infamis qui credens maritū
filie mortuum alij eam matrimonio copulauit ⁊ quod excuseꝛ
offendens scriptum in libro bannitorum licet nō esset legitime
bannitus. viri non tenētur lugere vxores sed contra. ĩ. eodem. l.
14 vxores. ⁊ an† cōsanguinei vel alij cari ⁊ amici sint lugēdi vel nō
vbi agitur de odio aliud est in sponsa quā in vxore secus vbi de
fauore. ĩ. eodem. l. solet. ⁊ an si pater desponsauit filiā ⁊ mortuus
est excludaꝛ filia a successiōe de iure lombardo vel statuto quo
caueatur quod filia maritata non succedat. ⁊ an mater per spō
salia perdat tutelam filiorum. si statuto caueatur quod nullus va
dat de nocte vltra tertium sonum campane. ⁊ campane nō pul
sabantur vt in die veneris sancto repertus vltra horā quam so
lita erat pulsari tertia campana quod puniatur. ĩ. eodem. l. libe
rorum. §. j. an post partum statim mulier nubere possit eadem
l. §. pomp. Et qui non sunt lugendi. an ignorātia iuris excuset.
15 †⁊ an in delictis lata culpa equiparetur dolo eadem. l. §. notaꝛ.
Quod obediens superi in leuioribus excusetur eadem. l. §. fin.
vbi dispositio respicit solum initium attenditur an qs relique
rit in initio non postea. ĩ. eodem. l. qui iussu. an ratihabitio ĩ de
lictis retrotrahatur. ĩ. e. l. quid ergo. Qui patitur quod phibe/
re potest facere videtur eadem. l. §. si quis alieno qui contraxit
sponsalia cum vno ⁊ postea contrahit matrimonium cum alio
efficitur infamis eadem. l. §. item si alterius ⁊ an minor lesus in
sponsalibus in integ. restituatur. an sufficiat aliquid fieri de fa/
cto licet de iure non teneat eadem. l. §. cum autem factū. ⁊ an cō/
trahens duo matrimonia illicita. ⁊ de facto sit infamis. sentētia
16 arbitri nō† infamat eadem. l. §. ex cōpromisso. ⁊ an in arbitrum
possit cōpromitti de criminalibus. ⁊ an in arbitratorem. ⁊ an si
dictū sit in cōpromisso qd snia arbitri infamet vel si sit emolo/
gata tunc infamabit. interlocutoria nō infamat sed diffinitiua
eadem. l. §. quātū aūt. eliciuntur ex. §. pena grauior. primo quod
iudex causa cognita pōt augere ⁊ minuere penam sine causa nō
⁊ de hoc hic plenissime. ⁊ an personalis possit cōmutari in pe/
cuniariā. Ex quibus causis remittatur infamia. Et ex quibus pe
na augetur vel minuitur. ⁊ qd bona fama est fauorabilis ⁊ con
seruanda. ⁊ quod pena corporalis quantumcūq; minima maior est
quacūq; maxima pecuniaria. Et qd vtraq; pena debeat impo/
17 ni ⁊ vna loco alterius nō succedat† ⁊ an pena statuti tollat penā
iuris cōis. ⁊ qño iudex pōt pnūciare aliter quā petitū est. ⁊ qñ
snia dicatur lata cōtra ius cōstitutionis ⁊ quando contra ius
litigatoris. ⁊ an hic fuerit actū furti nō manifesti vel manifesti.
⁊ qño pōt iudex iudicare vltra vel contra leges. ⁊ qd etiam post
sniam iudex possit penam in totū remittere. ⁊ qd iudex non pos
18 sit commutare pecuniariā in corporalem. ⁊ qd †solus princeps
possit infamiā remittere. ⁊ due bone distinctiōes ad declaratio
nē materie. Que est rō qd pena aucta tollitur infamia. an si mi
nuaꝛ pena tollaꝛ infamia. an interim dū patiꝛ maiorē penā sit
infamis. Qño scimus penā auctā vel diminuta maxie in extra
ordinarijs criminibus. Et an proposita accusatione sup furto
manifesto ⁊ pbato nō manifesto possit sequi condēnatio. Et sic
pposita accusatione de vi illata cū armis ⁊ pbata sine armis. ⁊
hic plene de ista materia. ⁊ an iudex eo casu quo pena applicaꝛ
parti possit ꝯmutare pecuniariā penam in corporalē. ⁊ an rele
gatus vel ab ordine motus finito tēpore recuperet honorē vete
19 terem vel aspiret ad nouum. † An iudex possit in snia reseruare
famam tabellioni dānato de falso. An si vnus sociorū habentiū
turrim cōmunem cōmisit delictū ex quo eius bona debebāt de/
uastari possit iudex penā cōmutare ne pars innocētis destrua/
tur. an admittaꝛ talis accusatio peto eū puniri fm iura ⁊ statu
ta ⁊ omni alio modo quo melius fieri pōt. ⁊ si iudex adiecit in
sententia sua ⁊ si ista snia foret cōtra vel vltra formā statutorū
eam reduco ⁊ reductam esse volo ad formā statutorū an valeat
talis adiectio ⁊ aliquid operetur. Si statuto caueatur qd per/
cutiens amittat manum cū qua percusserit. ⁊ vnus vno ictu fe
cit duas feritas an debeāt amputari ambe manus. Si bonoñ.
delinquat extra territoriū ⁊ bononie accusetur an puniatur for
20 ma iuris cōmunis vel statutorū. si† quis cōmisit adulteriū mul
toties cū aliqua muliere an debeat puniri pro qualibet vice. et
an continuatio delicti augeat delictum. ⁊ de significato huius
relatiui quis que quod. ⁊ an referaꝛ ad omnia precedentia
⁊ an augeat vel restringat. an crimen stellionatus infamet eadē
l. §. crimen. dānatus alieno nomine non est infamis. ĩ. eodem. l.
seruus. ⁊ an heres infametur ex facto defuncti. ⁊ seruus liber fa
ctus. ⁊ quod instantia transit ad successorem. Mulier calūnio/
se missa in possessionem nomine ventris infamatur. ĩ. e. l. notat.
cum. l. se. ⁊ coerceri debet qui pretorem decepit. ĩ. e. l. debuit. In/
stigator. mādatoris opera nō fungitur. ĩ. eo. l. ob hec verba. ⁊ an
21 †instigator teneaꝛ ex delicto qd istigauit snia lata cōtra pducē/
tem testes falsos non preiudicat testibus ignorātibus. ĩ. eo. l. lu
cius. ⁊ an periurus sit infamis. ⁊ quod testis mentitus in circū
stantijs non est falsus. ⁊ an periurus vel semel repulsus repella
tur a testimonio. ⁊ quid de crimine obiecto in modū except. Si
clericus producatur in testē corā iudice seculari ⁊ obijciātur cri
mina cōtra eū ex quibus esset repellendus an ille iudex secularis
possit super hoc recipere probationes. an periurus repellatur a
beneficio ecclesiastico si aliquis per impotentiam non soluit in
termino quem iurauit an sit periurus. ⁊ an sententia lata cōtra
symoniacū preiudicet epo cum quo dicitur symoniā fecisse an
interlocutoria infamet. ĩ. eo. l. ictus. ⁊ quod ad causam facti re/
curritur.

1 ☞ Scena quid sit vel dicatur ⁊ vnde habuerit originem.
2 Conditio furtiua non infamat.
3 Infamia iuris ⁊ de iure non indiget sententia iudicis.
4 Infamia facti qui sit ⁊ an repellat aliquem a dignitatibus.
5 Infamia quomodo diffiniatur.
6 Actio in factum de calumniatoribus ⁊ quod metus causa an infamet.
7 Concubinarius qui habet vxorem an sit infamis.

Pretoris verba. Diuide in tres partes: qr primo ponit de ijs q ipso facto infamātur. ¶ Usq; ibi q iudicio. Ibi de ijs q per sniam infamatur. Usq; ibi qui eā. ¶ Ibi reddit ad primum. s. ad eos qui ipso facto infamantur. Ibi notat ipso facto. Ibi ab eo ve duce exercitus, vt infra de re mili. l. officium. ¶ In scenam prodierit sicut dixi super rubrica. Isti tales histriones vel in scenam prodeuntes non erant olim infames sed in magno honore apud romanos ⁊ grecos. hodie aūt sunt infames vt hic patet. Et fm Archi. qui hoc not. xxxiij.
1 dist in. c. maritū. Scena† est locus vmbratus ⁊ cortinis opertus
vel asseribus vnde procedebant persone ad ludos ⁊ gestus rep/
sentādos. sicut fiebat in recitatione comediarum ⁊ tragediarū
de quo plene habetur in libro tragediarum Senece. ⁊ ibi in cō/
mento vnde dicitur scena a sceno quod est vmbra. ⁊ tales pdeū/
tes in scena vocantur histriones. i. ludibria sui corporis facien/
tes sicut ⁊ illi qui publice cantant historias francorū in popu
lo. vnde tales promoueri non possunt ad ordines sacros, vt. d.
c. maritum qr sunt infames ipso iure vt hic ⁊. ĩ. l. proxi. §. fi. ⁊ ibi
in glo. ⁊. iij. q. j. c. j. ⁊ de consec. dist. ij. c. pro dilectione. ⁊ dicit Va
lerius maximus lib. ij. de antiquis institutis. xij. col. qd ista ars
habuit originem a prouincia tuscie tamen licet multa vitia in/
de habuerint originem ⁊ hodie multi tusci dicta arte vtanꝛ ista
ars primo fuit apud grecos ⁊ romanos vt dixi super rubrica.
⁊ patet etiā in libro tragediarum senece in alia significatiōe ac/
cipitur scena in aut. schenicas nō solū coll. quinta. ¶ In versi
culo qui furti. s. actione vt excludat casum sequentem. s. vi bono
rū raptorum si enim factum notaret cōprehēderet ipsum casum
2 vt speciē. oportet etiam sic exponi vt excludatur† cōditio furti/
ua que non infamat, vt. ĩ. de act. ⁊ ob. l. cessat. ⁊. s. proximo versi.
loquitur qñ quis criminaliter condēnatur hic qñ ciuiliter ex de
licto. Ber. tñ tz extra de iud. c. at si clerici qd dānatus de furto ci
uiliter nō sit infamis in glo. que incipit, vt. ij. q. j. Et ad id qd di/
cit de dānato iniuriarum bene concordat extra de re iud. c. cum
te. ⁊ vide ibi not. per omnes. ¶ In ver. qui preuaricationis. gl.
legit duobus modis. prima tutior. ¶ Ibi, iudicatus erit quid
in citatiōe sola. dic vt no. C. de requi. reis. l. fi. ⁊ ad hoc de suspe.
tuto. l. iij. §. preterea. ¶ In versic. qui pro socio. hic loquitur de
cōdēnatis actione ex contractu vel quasi ⁊ vide Ros. de cōtra/
ria act. mandati. ¶ Ibi, qui eam. hic reddit ad primum mēbrū,
s. ad illos qui ipso facto sine aliqua snia infamanꝛ. Op. ad totā
l. quod etiā alijs modis irrogeꝛ infamia, vt. C. e. l. ver. bñ. ⁊. l. ob
hec verba. Sed dic secundum Gul. de cug. plenius quā glos. qd
ille. ll. loquuntur de infamia facti ista autem loquiꝛ de infamia
3 iuris vnde fz eum est quedam infamia iuris† ⁊ de iure. i. vbi nō
est necessaria sententia. sed lex ipsam infamiā irrogat sine alia
sentētia vt est in primis tribus casibus huius. l. ad qd. ĩ. e. l. qd
est infamia iuris sed nō de iure quā nō irrogat lex ipso facto sz
opus est sentētia vel trāsactione, vt. §. qui iudicio publico. vsq;
ad. §. qui eam. vbi redit ad primam infamiā iuris ⁊ de iure. i. q
mijs loquitur. l. ista ⁊ totus titulus. Est ⁊ alia infamia facti nō iu
4 ris que† apud bonos ⁊ graues aliquem infamat de facto ⁊ de

tali infamia facti loquunt̃ iura contraria ꝛ talis infamia facti
repellit a dignitatibꝰ,vt.C.de dignitatibus.l.necꝫ.li.xij.ꝛ extra
de regu.iur.c.infamibus.li.vj.vbi de hoc per omnes. Itẽ facit
dari querelam inoffi.fratri contra testamentũ fratris turpi per
sona instituta,vt.C.de inoffi.test.l.fratres.an aũt faciat repelli
a testimonio no.ꝛ dixi.s̃.de senato.l.cassius.ꝛ.C.de sum.tri.l.j.
habet etiã multos alios effectus ista infamia facti,vt dixi.s̃.e.
super rub.ꝛ not.plene per Archi.ij.q.vij.c.testes.ꝛ dixi.C.eo.l.
nullã.Sꝫ quid refert inter infamiã q̃ irrogat̃ ipso iure sine sen/
tẽtia ꝛ illã que irrogatur per sñiam:rñdeo,multũ qꝛ si obijciat̃
testi vel alij quod sit infamis ipso iure non expedit nisi ꝓbare
quod ipse fecerit illud per quod est infamis ipso iure.ꝛ in eadeꝫ
instantia.Si autẽ sit tale factum ex quo infamia irrogari de/
bet per sententiam tunc opus est qꝺ in alia instantia faciat eũ
declarare infamem per sñiam.Iac.but.Quomodo autem diffi/
5 niatur†infamia[a] nescio bene expressum in textu sed magistrali/
a ter diffiniri posset per oppositum fame que est illese dignitatis
status,vt.ff.de var.ꝛ extraordi.cogni.l.cognitionum.§.j.vt di/
catur quod est lese dignitatis status.Et vide Azo.in summa.
¶Querit gloss.quid de actione quod me.cau.de actione in fa/
ctum de calumniato.de actione legis aquil.ꝛ similibus nunqd
6 infamẽt.gl.videtur sentire ꝙ†nõ:ꝛ hoc etiam tenent vltramon
tani,cum non inueniatur lege cautum.vt.C.de coll.l.illaꝫ.ꝛ in
aut.de trien.ꝛ semis.§.consideremus.ꝛ qꝛ cõtenti esse debemꝰ pe
nis legibus comprehensis,vt.j̃.de ver.obli.l.si stipulatio.ꝛ qꝛ
actio legis aquil.datur marito contra vxorem,vt.j̃.ad.l.aquil.
l.si seruus seruũ.§.si cum maritus que nõ daret̃ si infamaret.C.
de fur.l.fi.§.fi.ꝛ rerum amotarum.l.ij.ꝛ hoc hic tenet Odofr.et
de actione quod metus causa,vide.j̃.qꝺ met.cau.l.si cũ except.
§.eum qui.de act.re.amota.dic vt.j̃.rerum amot.rerũ amotaꝝ.
ij.Item qꝺ hic dicitur de nubente itra tẽpora luctus correctum
est iure canonico,qꝺ seruari dꝫ in matrimonijs:qꝛ statim mor
tuo viro nubere põt,vt extra ꝺ scꝺis nup.c.pe.ꝛ.fi.j̃.e.l.liberoꝝ.
§.põpo.in glo.ꝛ dixi.C.de scꝺis nup.l.j.ꝛ.ij.Item cum hic dica
tur ꝙ contrahens bina spõsalia ꝛ binas nuptias est infamis.
¶Querit Mar.sil.quid si eodẽ tempore qs habeat vxorem et
7 concubinam†nunqd sit infamis.ꝛ dicit hoc nõ esse lege expres/
sum ipse tñ tꝫ ꝙ sic ex mente huius.l.ꝛ ne plus habeat castitate
luxuria.in aut.de restitu.ꝛ ea que parit.§.fi.col.iiij.ꝛ vide.j̃.de
cõcubinis.super rubrica.¶In gloss.x.vel.xj.glo.loquit̃ alter/
natiue ꝓpter id qꝺ.s̃.dixi i ver.qui iudicio publico.qꝛ si ibi fiãt
tres casus:tunc sunt.xij.si duo tãtum sunt.xj.¶Ibi ob nego/
tium faciendum vel nõ faciendũ.i.ob litem alicui calũniose mo
uendam vel non mouendã ex quo oritur actio in factum de ca/
lũniatoribus.Et licet gl.pria facie videatur innuere ꝙ infamet
tñ per rões quas statim subijcit vr̃ ꝙ non infamet.ꝛ ideo glo.
hoc reuocat in dubium.j̃.de calum.l.j.in princip.ꝛ remittit ad
istã glo.ꝛ qꝺ nõ infamet tenẽt vltramõtani vt.s̃.dixi.Sed Iac.
but.dicit gl.posse sustineri intelligendo de calumnia cõmissa in
publico iudicio:tũc em̃ infamat,vt.s̃.§.qui iudicio publico.vt
etiã tũc eius ciuilis actio in factũ infamet,vt.j̃.de publi.iudi.l.
infamẽ.alias actio ipsa in factũ non infamet cum mediate ꝓdu
citur in locũ alterius.vt.j̃.de dolo.l.nõ debet.sꝫ cũ directo ꝓdu
cit̃ ex aliquo delicto qꝺ sui natura infamat tũc possit infamare
vt dictũ est Ia.bu.pro hoc.j.eo.l.athletas.§.calũniator.Ray.
tꝫ gl.qꝛ iste tenet̃.l.iul.repetundarum qꝺ est crimẽ publicũ.no.
j̃.de calumnia.l.j.§.ergo actio ciuilis ex eo descendens debet in
famare.j̃.de publi.iudi.l.infamẽ.ꝛ pro hoc.j̃.de testi.l.iij.§.lege
iulia.Ray.

a ¶Infamia.Ad/
de ꝓ diffinitiõe in
famie bar.i.l.C.ex
qb.cau.ĩfa.irro.ꝛ
ĩ.l.j.ff.e.nã ĩfamia
remouet neduꝫ a
dignitate q̃sita ve
rũetiã q̃renda.l.
ĩfamiã.C.de ꝺcu.
li.x.ꝙ est verũ ĩpo
iure.vt ibi ꝛ ĩ.l.ij.
§.filis.isto ti.Dy.
ĩ re.ĩfamibꝰ.li.vj.
l.ij.C.ꝺ dignit.li.
xij.Pau.ꝺ ca.ꝯs.
cxcvj.lodo.pon.ĩ
sing.vers.ĩfamia.
Vñ sustinere ĩfa/
mem ĩ dignitate
peccatũ est qꝺ di/
ctũ est multũ sin/
gulare.Spe.in ti.
depo.§.vij.v.xix.

1 ☞Constitutio vel mãdatũ pape cõtra clericos an liget pre/
latos.

At pretor. Hic vlpi.incipit exponere ver/
ba edicti pretoris posita.s̃.l.j.
Et primo accipit primuꝫ casum edicti pretoris.s.de
eo q missus est ab exercitu ignominie cã exponendo
qũo hoc intelligatur.¶Et colligit Gui de suꝫ.ex ver.hoc am
1 plius†ꝙ si papa faciat cõstitutionem vel mandatum cõtra cle
ricos qꝺ etiã prelati includant̃ cũ ꝛ ipsi sint clerici,vt.C.de epi.
ꝛ cleri.l.iubemus.l.omnes qui vbiqꝫ.ꝛ.l.cum clericis.Guido.
In contrarium multum facit extra de senten.excommu.c.q pe/
riculosum.li.vj.ꝛ vide ibi no.per omnes.¶Op.glo.ad ver.ꝛ si
princeps.qꝺ idẽ fit ꝛ si princeps nõ adijciat causam missiõis vt
j.de re mili.l.milites.§.missionũ.sol.dicit gl.qꝺ ibi fecit equipol
lens.s.qꝛ eum exautorauit vt ibi colligitur ꝛ no.ꝛ dicetur.j.ea.l.
§.ignominie.

1 ☞Exercitus quis dicatur.ꝛ facit ad pulchras questio.quas
ibi vide.

2 Odium ampliatur contra regulam iuris cõmunis.
3 Odium an debeat restringi vel ampliari vide pulchram distin/
ctionem.

Exercitũ. Iste.§.declarat significatũ huius dictiõis
exercitus.ꝛ dicitur ab exercitio.j̃.de re mil.
l.j.§.pe.¶Ibi administrat ſm propriũ verbi significatũ secus
quo ad infamiã.ꝛ hoc sequitur.Ibi accipiemus vt sic notet̃ in/
famia iuris.Et per hũc dicit Odof.terminatã fuisse talẽ q̃õnẽ.
Quedã ciuitates fecerũt simul confederationẽ ꝛ promiserunt
se inuicẽ iuuare in eoꝝ exercitibus.vna ex ipsis ciuitatibꝰ misit
contra hostes suos dimidiã partem hominũ ciuitatis,ꝛ petũt
ab alijs ciuitatibus subsidium asserendo quod ipsa ciuitas fa/
1 ciebat exercitũ.determinatũ fuit ꝙ non tenerentur iuuare:†qꝛ
nõ est exercitus qñ vna cohors vel alia est.sꝫ qñ multitudo ciui
tatis adest vt hic patet.Itẽ potest dici si statuto caueatur qꝺ
certe ville vel castra teneãtur mittere tot homines ꝛ plaustra ad
exercitũ sub certa pena qꝺ nõ incidãt in penã si pars tñ ciuita/
tis sit in exercitu.Et idẽ si in cõtractu datiarioꝝ vini contineat̃
qꝺ nõ exigãt datium de vino qꝺ vendetur in exercitu qꝺ si pars
tantum ciuitatis sit in exercitu quod possint de vino qꝺ ibi vẽ/
ditur datium exigere cũ non sit exercitus.¶Et idem si dicat̃ qꝺ
potestas habeat tantũ salarium qñ iuerit in exercitum.Idẽ po
test dici si statuto caueatur qꝺ equi mortui in exercitu emẽden/
tur per cõmune qꝺ emendari nõ debeant si pars tãtum ciuita/
tis sit in exercitu.ꝛ hanc etiam opin.tenet Guido de suꝫ.hic ꝑ
istum.§.Sed in contrarium multũ facit iste.§.in fi.Ibi sed hic
etiam eñ vbi missus ab aliquo numero militum dicitur missus
ab exercitu. Sed potest dici hoc non esse ex proprio significato
vocabuli exercitus.sed est fauor reipublice ꝛ odium militis qui
2 ignominia mittitur.deinde dicit glo.†not.mirabile qꝺ odium
ampliatur contra.l.ff.de liberis ꝛ posthumis.l.cũ quidã.ꝛ glo.
non soluit istud contrariuꝫ.sed sol.vt no.per Dy.ꝛ alios extra
de regu.iur.c.odia.li.vj.ꝛ.c.in penis.ꝛ.c.in obscuris.ꝛ dixi etiã
in.l.contraria cum quidam.vel dic quod hic est speciale fauore
reipublice vt puniantur milites delinquentes ꝛ militiã deseren
tes.regula autem est in contrarium ſm Iacob.de bel.ꝛ Tho.
quidam tamẽ nituntur destruere notata per Dy.dicto.c.odia.
per.l.vlt.C.de ijs qui non impletis stipendi.lib.x.vbi tractatur
de fauore.id est,beneficio vacationis veteranis cõcedendo ꝛ re
stringitur vt hic dicitur quod illi qui in cohorte militãt nõ ha
bent beneficium vacatiõis ꝛ sic hic vbi tractamus de odio am/
pliatur vt missus ab aliquo numero militum videat̃ missus ab
exercitu.ꝛ dicta.l.vltima.vbi agitur de fauore restringitur.Sꝫ
potes dicere sicut dixi quod hic est fauor reipublice ne milites
deserãt militiã ꝛ si deserãt puniantur vt predixi in dicta aut.l.
vlti.C.de ijs qui non impletis stipẽ.est odium cõtra rempubli/
cam:ꝛ ideo restringitur est em̃ reipublice fauor vt plures vocen
tur ad munera publica.ꝛ per consequens vacationes munerũ.
ꝛ excusationes sunt odiose ꝛ ideo restringuunt̃ vt ibi.¶Et ꝓ
hoc.ff.de mune.ꝛ ho.l.j.ꝛ.ij.ꝛ.j̃.de minor.l.iij.§.minoreꝫ.vel dic
quod hic dolus ꝛ delictum cõmissa se habent pariter ad casum
vtrũqꝫ quo ad effectũ pene.sed in.l.vlti.de ijs qui non impletis
stipen.labor ꝛ opera non erat par in vtroqꝫ militante ergo nec
beneficiũ vacatiõis debet esse par.ar.C.de veteri iur.enu.l.j.§.ij.
Quidam tamen dictam.l.vlti.de ijs qui non impletis stipend.
aliter legunt dicunt qꝺ ille qui in cohorte militat superuacuo
petebam immunitatẽ a principe:quia causa habebat a iure cõ
muni,vt.C.de thesaur.l.vnica.lib.x.ꝛ secundum hoc non est cõ
tra:sed concordat cuꝫ isto.§.alij dicunt aut loquimur inter pri
uatos ꝛ semper fauor ampliatur,vt.l.cum quidam.de liberis et
posthumis.aut loquitur in publico ꝛ priuato:ꝛ tunc inspicimꝰ
ꝛ amplius solum quod est fauor publici siue sit odium siue fa/
uor quo ad alios vt hic ꝛ dicta.l.finali.de ijs qui non impletis
stipendijs.vel dic secundum Iaco.butriga.quod.l.cum quidã.
de liber.ꝛ posthu.non est contra:quia sicut cum certum est quẽ
non deliquisse vel est dubium fauor est quod absoluatur,vt.j.
de penis.l.absentem.¶Itẽ vbi certum est deliquisse ꝛ non tra
ctatur de absoluendo vel condemnãdo,sed de pena augenda
vel minuenda fauor est mitigare potius ꝙ̃ augere,vt.j̃.de pen.
l.interpretatione.ꝛ.l.preses.Sic cum certum est aliquem deli/
quisse fauor est quod puniat̃ ꝛ maleficiũ nõ remaneat impuni/
tum.j̃.ad.l.aquil.l.ita vulneratus.in fi.ꝛ ideo hic ne maleficiuꝫ
remaneat impunitũ infamat̃ etiã si missus sit ab aliquo nume/
ro militũ,vt.ꝺ.ver.vlt.huius†.§.vel dic latiꝰ ſm Ia.de bel.aut
3 eodẽ casu versat̃ ex vna pte multũ odij ꝛ ex altera parũ fauoris
aut ecõtra.aut est par cã fauoris ꝛ odij.aut hinc inde versat̃ fa/
uor tãtum vel odium tantũ.aut est odiuꝫ simpliciter ex vna par
te tñ qꝺ raro cõtingit aut versat̃ circa eandẽ rem odiũ ꝛ fauor
sed in diuersis casibꝰ ꝛ diuerso respectu.primo casu siquidẽ põt
sequi

sequi malū exemplū ⁊ occasio magni mali ⁊ maxime qñ pōt oriri ⁊ sequi illud malum propter quod est illud odium institutū ⁊ tunc odium ampliatur, vt. ī. ad maced. l. j. §. si pēdeat. ⁊. l. filiū. alias odiū restringit̄, vt. d. l. cū quidā. de lib. ⁊ posthu. ī. de condi. indebi. l. qui excep. ⁊. l. si quis. §. is aūt. ⁊. l. se. ⁊. l. sed iul. §. mutui. ⁊. §. fi. Secundo casu odiū ampliatur sed magis pōt dici fauor ampliari respectu odij ⁊ ſm quid vt hic ⁊. ī. de ritu nup. l. ex senatus. Tertio casu siquidē ratio equitatis tēdit ⁊ respicit ad odium tūc odium restringitur, vt. ī. de eo quod cer. lo. l. j. ⁊. l. ij. §. sceuola. ⁊. §. se. Si vero ratio equitatis tendit ad fauorem tūc fauor ampliatur ⁊ odium ſm quid dicitur ampliari, vt. s. de pac. l. maiorē. de act. ⁊ oblig. l. arrianus. de reg. iu. l. fauorabiliores. de penis. l. interpretatione. ⁊. ī. eod. l. quid ergo. §. pena grauior. Quarto casu si quidē est odiū hincinde restringitur min⁹ odiū ⁊ maius odiū ampliatur ſm quid, vt. ī. ad leg. aquil. l. itē si obstetrix. ⁊. l. qui foueris. ar. contra. ī. ad macedo. l. si filius. §. fi. vbi dicitur q̄ solutum non repetitur: ⁊ tamen plus odij versat̄ in creditore ꝙ in filio, vt eo. titu. l. j. sed illud cōtingit q2 fili⁹ soluit ⁊ sibi debet imputare cum esset tutus exceptiōe perpetua quare soluit. Si vero est fauor hincinde tunc prefert̄ causa fauorabilior. vnde fauor ampliatur ex parte eius qui pretendit maiorē fauorē ⁊ ex altera parte restringitur ſm quid, vt. d. l. C. de ijs q nō impletis stipē. l. si li. x. ⁊. ī. de priui. credi. l. priuilegia. Quinto casu odium restringitur, vt. ī. e. l. solet. §. j. Sexto casu ampliatur fauor ⁊ odium restringitur, vt. d. l. cū quidā. de lib. ⁊ posth. vel dic ſm Dyn. aut ex vtraq̄ parte fauoris ⁊ odij versatur ius priuatum aut publicum. aut ex altera priuatū ex altera publicum. primo ⁊ secundo casu ampliat̄ fauor ⁊ restringitur odiū. in tertio casu prefertur ius publicum, vt no. per eū. d. c. odia. de regu. iur. lib. vj. hoc non placet: q2 non pōt in primo ⁊ s̄d̄o casu ampliari fauor ex vna parte ⁊ eodem casu restringi odium ex altera. Esset enim oppositio in obiecto: q2 contraria sunt. si em̄ ampliatur fauor in fauorem vnius partis non pōt sequi q̄ eodem casu restringatur odium in fauorem alterius partis verū est simpliciter s3 ſm quid sic vt predixi. Itē in tertio casu est implicare contraria. C. si cer. peta. l. j. ⁊. ī. de iu. fisci. l. quod placuit. dic ergo vt dixi ⁊ adde q̄ not. C. de interdic. matrimo. l. fi. Iac. de belui.

1 ¶ Pena mortis an habeat locum in crimine adulterij.

1 **Miles.** No. gl. ꝙ iure isto nō erat pena mortis adultero. † Idē tenet gl. ī. de ijs qui. vt indi. l. claudi⁹. ⁊ de re mili. l. qui cū vxo. §. adulterij. Cōtrariū tenet glo. q̄ etiā hodie nō sit pena mortis si adulter est in dignitate. ī. de questionibus. l. si quis viduā. s3 q̄ prius dixi verius est vt dixi etiā. d. l. claudius. ⁊. C. de adulte. l. quāuis.

1 ¶ Causa in sententia an sit inserenda.
2 Curator an detur epō debilitato vel coadiutor.
3 Milites stipendiarij infirmi an debeant habere suum salariū.
4 Clericus ita degradatur sicut exautoratur miles.

Ignominie cā. Hic iuriscōsultus exponit illa ꝟba ignominie cā posita in edicto ptoris. s. l. j. in pu. Et ponit quatuor causas missionū q̄ satis patet ex tex. ¶ Op. ꝙ etiā si causas missiōis non exprimat nihilominus sit infamis, vt. ī. de re mil. l. milites. §. missionū. Sol. vt in glo. hic ⁊ in cōtrario. ⁊ dixi. s. hac eadē. l. in prin. ⁊ dicit gl. ꝙ si nullā cām exprimat aut obijciatur ei dolus ⁊ ex illo videt̄ remotus. aut culpa: ⁊ tunc ex culpa videtur remotus ar. C. de susp. tu. l. pe. ⁊. ī. de suspec. tu. l. hic em̄ in dubio. in leuiorē partē presumimus, vt. ī. de pen. l. si preses. vbi de hoc. Deinde colligit
1 gl. q̄ † causa sit inserenda in sententia ibi semper enī debet ⁊c. ¶ In contrariū facit extra de re iudi. c. sicut vbi de hoc nota. ⁊. xxj. dist. c. fi. in glo. ⁊ per Archi. Et circa hoc varij varia dixerunt. de hoc no. ⁊ dixi. C. de iudi. properandum. §. hoc pculdubio. ⁊ ibi per Cy. ⁊ dixi etiam. ī. de excu. tu. l. qui testamēto. Io. de bel. hic dicit ꝙ iudex potest adijcere causam si vult vt hic. sed non cogitur, vt. d. c. sicut. de hoc no. ⁊ dixi. ī. de verb. ob. l. qui rome. §. duo fratres. ⁊ si mensor fal. mo. dixe. l. j. §. j. ⁊. C. de ap. l. eos. in prin. Ia. de bel. ¶ Gul. de cu. hic dicit aut queritur de causa que pendet ex assertione partium ⁊ illa est exprimēda in sñia puta condēno titiū sempronio in. x. q̄ sibi debet ex cā mutui, vt. ī. q̄ senten. sine ap. rescin. l. j. circa prin. ibi cū cōstat ⁊c. nam sñia debet esse petitioni conformis. ī. cōi diui. l. vt fundus. ⁊. C. de fideicō. liber. l. si. aut queritur de alia cā. aut querit̄ de solēnitate ordinis iudiciarij ⁊ talis cā inserenda est per modū illatiōis seu narrationis dicendo viso libello litis contestatione sacramēto calūnie ⁊c. talē pferam⁹ sñiam, vt. C. de sentē ex breuicu. reci. l. ij. et ibi in gloss. que est ad hoc notab. ⁊. ī. ad leg. corne. de fal. l. si qs obrepserit. aut queritur de alia cā que mere concernit sententiā ⁊ tunc si causa venit extrinsecus. i. extra processum ⁊ petitionem actoris ⁊ responsionem rei tunc est exprimenda in sententia vt si iudex pnunciet ppter cōtumaciam vel quia tēpus instātie finitur, vt. d. l. properādum. §. illo proculdubio. C. de iudi. ī. de fideicō. lib. l. si legatario. in fi. ⁊ de iur. fis. l. ij. §. senatus. si aūt queritur de alia causa concernente ipsam sñiam tūc illa de necessitate nō est inserēda sed cā dubitationis tollende exprimi potest vt hic ⁊ si sunt plures cause ⁊ nulla sit inserta intelligemus de minori ⁊ mitiori, vt. d. l. si preses. ī. de penis. ⁊ de suspe. tut. l. hec enim. in fi. ⁊. l. se. Cautius tamen facit iudex si nō inserit nisi aliqua cā iusta eum moueat ad inserendum: vt. d. c. sicut. de re iud. Gul. Dyn. in. d. §. duo fratres. dicit ꝙ in absolutoria d3 inseri cā vt saluum sit ius actori, vt. ī. de exce. rei iud. l. ⁊ an ea. §. actiones. In condēnatoria nō est opus licet bonū sit adijcere, vt. d. l. si pses. ī. de pen. Alij dicūt ꝙ in criminali est inserēda vt hic. In ciuili in cā appellationis est inserēda vt appareat quare rescindit̄ prima sñia, vt. d. l. eos. C. de ap. in cā principali distinguunt absolutoriam a condēnatoria vt predixi. Ia. de are. dicit idē in criminali ⁊ ciuili. Aut sentētia absolutoria fert̄ ab obseruatiōe iudicij: ⁊ tunc cā est inserenda, vt. d. l. j. ī. si mēsor fal. mo. dixe. al's nō. ⁊ p hoc. ī. de pac. do. l. bebius. in fi. Ia. bu. dicit. aut iudex vltra meritum vult penā aggrauare ⁊ debet cām adijcere vt hic et ī. eod. quid ergo. §. pena grauior. alias non in absolutoria autē si vult aliquid reseruare actori debet cām inserere, vt. d. §. illo pculdubio. in. l. properandum. ⁊. d. l. bebius. in fi. si nihil vult reseruare tunc cautela est ꝙ non inserat: q2 si causa esset falsa vitiaret sententiam ⁊ eam ad ipsam cām restringeret, vt. d. l. qui testamento. de excu. tut. ⁊ de acquiren. here. l. si is ad quem. ⁊ de excep. rei iudi. l. ⁊ an eadē. §. actiones. ⁊. l. si quis ad exhibēdum. vel si velit exprimere dicat maxime tali cā motus ⁊ se ad vnam cām tātum non astringat. Mat. dicit aut queritur an sit de benesse cām inseri an sit de necessitate an de vtilitate. Circa primum dic ꝙ est de bene esse qñ vult aliquid vltra id q̄ importaret sñia sine cause expressiōe: ⁊ sic loquit̄. l. sed ⁊ hec in cause. ī. de suspec. tuto. Si querat̄ an sit de necessitate ⁊ dic ꝙ non, vt. d. c. sicut de re iudi. ⁊. d. l. j. §. j. si mēsor fal. mo. di. l3 enim cā nō inseratur nō vitiatur sñia vt dictis iuribus. Si querat̄ an sit vtile dic ꝙ qñq3 sic. vt qñ vult aliqs vltra id quod importat simplex sñia reseruare. al's nō q2 vitiare posset vt predixi. alias etiā opi. notaui. d. §. illo pculdubio. s3 sicut puto ex predictis habet̄ veritas.
2 Itē colligit † glo. q̄ curator detur epō debilitato sed iure canonico vocatur coadiutor, vt extra de cleri. egro. c. penul. ⁊ fi. ⁊ ibi plene per oēs de istis coadiutoribus ⁊ maxime per Ioā. an. d. c. vltimo. ⁊ extra eo. c. vno. libro. vj. ⁊ de supplen. negligen. prela.
a c. grandi. eodem li. vj. ¶ Querit Guid. de suz. nūquid milites a
3 vel stipendiarij infirmi debeāt habere stipendium. † ⁊ tenet q̄ sic per. l. j. de vsufruct. l. retinere. §. de illo. de oper. libert. l. interdū. ⁊ de statu liber. l. cum heres. §. stichus. vbi de hoc satis dixi.
4 ¶ Vltimo colligit gl. argu. quod sicut exautoratur miles † ita degradatur clericus quod verum est. de qua degradatiōe recurratis ad. c. degradatio. extra de penis. libr. vj. cum ibi nota. per omnes.

Ait pretor. Quidam ludūt ⁊ premiū recipiūt quidam premium recipiunt sed non ludunt vt hic ⁊. l. seq. Et hic iurisconsultus declarat verba edicti pretoris posita. s. l. j. in prin. ver. qui artis ludrice. ⁊ ibi clarius explicaui ꝙ gl. hic ⁊ videtur sentire gl. q̄ omnes hystriones sint infames. Quidā tamē vt Gul. voluerunt dicere ꝙ non. s3 solū illi qui ludunt sunt infames. p hoc. ī. l. pri. credo tū q̄ oēs sint infames infamia facti. ⁊ ad hoc extra de vita ⁊ hone. cle. c. cū decorem. cum ibi no. p Inno. ⁊ eo. ti. c. vnico. li. vj. ⁊. iiij. q. j. c. j. ⁊ de cōse. di. ij. c. penul. quod incipit pro dilectione. ⁊ vide no. per oēs. d. c. j. li. vj. de vita ⁊ hone. cle. ⁊ maxime per archi. ⁊. C. de nup. l. imperialis.

q **Qui autem.** ¶ In gloss. vlti. in fin. dic vt ibi dixi.

Athletas. ¶ Quidam ludunt ⁊ mercedē non recipiunt vt hic. Iaco. but. ¶ Ibi non facere. ⁊ ideo infames non esse. Ibi hoc facere. ⁊ sic non est infamis, vt. s. ti. pri. l. j. §. itē senatus. ꝟ. deniq3 eos. Ibi qui certaminibus sacris que certamina fiebāt imperatoris mādato. ⁊ ideo dicunt̄ sacra: q2 Imperator sacer est, vt. s. de rerum diui. l. sacra. §. fi. sic ⁊ hodie reges ⁊ barones faciunt fieri talia certamina ⁊ vocantur giostre ⁊ torneamēta. in his em̄ pugnātes non sunt infames. ⁊ vide extra de torneamentis. ⁊ est argumen. iste. §. q̄ stipendiarij non sunt infames. sed ⁊ contra eos potest adduci: quia non faciunt causa virtutis, sed locant operas suas ad pugnandum ⁊ officiū illicitū. de hoc

a ¶ Milites. Adde q2 ista materia raro cōtingit volo itexere militū priuilegia ⁊ prio in testamentis multa sunt: nā miles corā minori numero testiū testatur. Itē corā testibus nō rogatis. Itē cogit̄ instituere vel exheredare filiū. Itē ei⁹ testamētū nō rūpit̄ agnitione sui. Itē i codicillis instituere pt. Itē eius testm̄ facilius infirmat̄ et cōfirmat̄. Itē pōt pupillo testari et nō sibi. Itē pupillaris substitutio cōfirmat̄ sine aditiōe. Item cū duobus testamētis pt decedere. Itē testat̄ si est dānat⁹ crimine capitali. Itē testat̄ ēt si dubitat̄ i statu suo. itē testat̄ ēt si est mutus vel surdus. itē instituit incapacē. itē pōt instituere amasiā vel meretricē. Itē facit heredē in re certa nec trahit̄ ad vniuersa bōa. itē pt decedere p parte testat⁹. Itē pōt substituere directo etiā extraneo. Itē substitutio i testō suo obliqua trahit̄ ad directā. Itē ꝟba enūciatiua i suo testō disponūt. itē substituit directe emācipato. itē grauat heredē vltra dodrantē. itē tradit bal. i. l. milites. C. d testa mili. bar. i l. neq3 eni. ff. e. tit. Ample p Host. i ti. d testa. §. iij. spe cu. i ti. d ist. edi. §. cōpēdiose. ꝟ. s3 ⁊ pmitte. Itē pōt esse

ꝓcurator in rem suā.l.q stipendia.⁊ ibi bar.C.ꝺ ꝓc. Car. in cle.iiij.de ꝓc.itē ꝑfert aliis creditoribꝰ ēt anterioribꝰ de re empta de pecūia sua gl.in.l.ideoq̃ʒ.ff.q po.ī pig.ha. Iteʒ nō tenet nisi q̄tenus facere pōt.l. miles.ff.ꝺ re iudi. Itē nō tenet soluere gabellā.l.oībus.⁊ ibi Bal.C. de vectig.⁊ ꝯmis. Itē nō punit vt plebeiꝰ gl.⁊ bar.ī l.iij.§.j.ff.ꝺ re mil. Itē excusat a ꝯa ꝯtumacia ⁊ dolo ꝑsumpto.alex.i.l. ij.si qs in ius vo. nō ie.Ang.in.l.fi na.de eden.

dixi.j.de testi.super rubrica.

1 ☞ Directo quod non licet fieri non licet per obliquum.

Ait pretor. ¶ Hic exponit verba edicti pretoris ꝑposita.§.l.j.versic.qui lenociniū fecerit. ¶ Ibi in eadem causa est vt dicat lenociniū ꝯmittere. ¶ Op. ꝙ non sit infamis nisi sñia sequatur,vt.j.de adulter.l.j.§.lenocinij.so.vt in glo.q2 ibi de alio lenocinio loquit. ¶ Itē opp.de.l. imperatores.j.eo.⁊ so.vt in glo.Et no.ex verbis que sequunt.j. 1 ver.pri.ibi negotiationis accessione vtant.†ꝙ illud qꝺ nō licet directo fieri nō licet per cōsequentias,vt.j.de don.inter vi.⁊ vx. l.si sponsus.§.si maritus.Sed cōtra.j.de autho.tu.l.j.Et ad solutionē huius brocardi sic distingue.Aut id quod est per se ⁊ separatim diuisum ꝓhibitū de necessitate sequit ad nō ꝓhibituʒ aut non.aut id qꝺ non est per se ꝓhibitū nō pōt ꝓcedere per se ⁊ separatim nisi ꝓhibito ꝑcedēte.primo casu qꝺ prohibetur directo per cōsequentiam cōceditur siue per obliquum.§.de pac.l.si vnus.§.illud.de liber.lega.l.si quis rationes.in fin.de vsufru.l.si aliena.§.hoc iure.de accepti.l.⁊ per iusiurandū.§.⁊ si fideiussori.⁊.d.l.j.de autho.tut.Secundo casu id qꝺ est per se prohibitū nec per cōsequentias licituʒ est,vt hic ⁊.d.§.si maritus.Tertio casu qꝺ non licet directo lʒ per cōsequentiā,vt.C.de iudi.l.quoties Dy. ¶ In gl.j.questū afferentia in fi.huic solutiōi obuiat alia solutio q̄ est in gl.j.donec ⁊c.⁊ sta illi.Ryc. ¶ Ibi possit ꝓstituere vt dicatur ꝓstituta meretrix.Ja.bu.⁊ vide.j.de ritu nu. l.palam.§.lenocinij. ¶ Ibi alias nō,vt dicat eas prostituere,⁊ sic leno.Ja.bu.

1 ☞ Damnatus de calumnia ⁊ preuaricator infamatur.
2 Calumniari videtur qui non probat qꝺ proponit.
3 Calumniator qñ puniatur vide pulchram distinctionem.
4 Pena calumnie est similitudo supplicij ⁊ facit ad.q.ibi.
5 Calumniator an puniatur in expensis ⁊ damnis que sustinuit accusatus.

Calumniator. Hic exponit verba pretoris posita.§.l.j.§.qui iudicio publico. Et breuiter hoc dicit.damnatus de calumnia infamat.itē preuaricator.⁊ vide C.de calū.l.j. ¶ Opp.qꝺ male diffiniat preuaricator,
1 cū ꝑuaricator†dicatur accusator publici iudicij.⁊ sol. vt in glo.q2 hic improprie sumitur.residuum glo.expedias per tres qōnes.primo qualiter calumnia ꝓbetur vel presumat.responde vt in glo.vna eñ est regula qꝺ eo ipso ꝙ†non probat ca
2 lūniari videt,vt.C.de aduoca.diuer.iudi.l.j.in fi.vbi de hoc dixi.⁊.C.de calum.l.qui nō probasse.⁊ ista regula fallit vbi est specialis ꝑsumptio in oppositū:q2 species derogat generi.alia regula est ꝙ nō semper videtur calūniari qui non ꝓbat vt ibi cōstat de bono aīo,vt.d.l.qui nō ꝓbasse.C.de calum.Attēde ergo qꝺ sicut prima regula cessat vbi cōstat de bono aīo.ita secunda cessat vbi de malo ⁊ calumnioso aīo ꝯstat.in dubio autē statur regule prime ꝙ qui nō ꝓbat calūniari videtur.Fallit in casibus notatis in glo.Ja.bu. ¶ Et ad hanc materiam vide duas notabiles gl.quaʒ vna est.j.ad turpil.l.in senatus.§.eos qui.⁊ alia est.j.de adulte.l.is cuius ope.§.fi.Pet.tamen dicit qꝺ dicta regula qui nō ꝓbat calūniari videtur vera est quo ad puniendū calumniantem iudicis officio sed quo ad accusatorē de calūnia non.imo est opus qꝺ alio mō ꝓbet calumniā ꝙ non iustis rōnibus ductus accessit ad accusat.gl.tñ etiam in accusatore sentit oppositum.d.l.qui nō ꝓbasse.C.de calūnia. ¶ Concludēdo ad
3 predicta primam.q.puto†dici posse.aut cōstat euidenter de calūnia:⁊ tunc indistincte de calūnia punitur etiā in casibus spālibus in qbus als excusat a presumpta calūnia:q2 in certis nō est locus coniecturis ⁊ casus est in.l.ij.in fi.C.qui accus.nō poss. Si constat euʒ nō calumniatū sʒ bona fide ad accusationē processisse excusat a pena calūnie nō tamē a pena temeritatis,vt.j. de iudic.l.eum quem temere.⁊ insti.de pena temere litigan. Si dubitatur de calūnia aut est prestituʒ sacramentū calumnie dixerūt qdā eū excusari a pena calūnie sʒ temeritatis nō alij qꝺ excusatur ab vtroq̃ʒ ⁊ pro hoc.j.de iureiura.l.iij.§.vñ marcellus. alij quod a neutro excusetur:q2 vltima ꝑsumptio que orit ex eo ꝙ nō probauit tollit primam sacramenti calumniā.Ad hoc faciunt que no.C.de iudi.l.properandum.§.sin autē alteruter. in questione an sacramentū calumnie excuset ab expensis.⁊ qꝺ sacramentū calūnie nō excuset vidi in iudicijs communiter obseruari:⁊ eo nō obstante vidi condemnari nō probātes de calūnia. multo ergo fortius si sacramentum calūnie nō est prestitū cōdemnabit nisi in casibꝰ hic exceptuatis in gl.vel si appareat de bona fide ⁊ hoc de prima qōne glo. ¶ Secunda questio glo.est an alia pena puniatur calumniator.⁊ dic vt in glo. ¶ Tertia questio est quo ordine fiat cōdemnatio calūnie.⁊ dic vt in gl.q2 iudex potest ex officio ⁊ ex eadē instātia punire calūniatorem incōtinenti.tñ ⁊ si iudex hoc nō faciat in eadem instantia tūc opus est accusatione vt dicit glo.⁊ probatur.C.de calūnia.l.j. ¶ Sed
4 vltra glo.querit Gul.de cu.cum pena calumnie† sit similitudo supplicij,vt.C.de accu.l.fi.⁊ de calūnia.l.fin. Quidem nobilis accusauit quendam vilem de homicidio vbi vilis punit capite ⁊ nobilis deportatur,vt.j.de sicar.l.iij.⁊.l.lege cornel.nunquid iste nobilis accusator si nō ꝓbat punietur pena capitis sicut puniri debuisset accusatus si ꝓbatum foret:an solum deportabit attenta persona sua.Jaco de ra.tenebat quod solum debeat deportari.⁊ dicit quod est tex.C.de accusa.l.fi.vltra princi. vbi dicitur quod accusator ⁊ accusatus pari custodia custodiunt habita tñ ratione dignitatis.⁊ de exhi.reis.l.j.in fi.⁊ q2 pene sunt imponende ꝺm cōditionem personarū.j.de incend.ruin.⁊ nau. l.pedius.de termi.moto.l.ij.de penis.l.in seruorū.ad leg.iul.pecu.l.sacrilegij.⁊ est text.de preuaricato.j.de preuaricato.l.ab imperatore.⁊ hic equiparantur preuaricator ⁊ calūniator.Sʒ cōtra puto vt nō habita distinctione personaʒ eadē pena puniatur qua puniretur accusatus si ꝓbatū esset cōtra eū:q2 lex dicit ꝙ punit similitudine supplicij.vt.d.l.fi.C.de accu.⁊ de calūnia. l.fi.pena eñ talionis est,vt.C.qui accu.non poss.l.qui crimen.⁊ pro hoc videtur expressum.C.de accusa.l.si quis seruos.vbi tenetur inscribere accusans seruum sicut accusans liberum. ⁊ tñ imparitas pene est inter liberum ⁊ seruum.⁊ cū dicitur.qꝺ habetur ratio dignitatis verum est anteq̃ ꝯstet de calumnia,vt.j. de suspect.tuto.l.iij.§.tutores. ¶ Recob.l.ab imperatore.de ꝑuaricator.q2 aliud est in preuaricatore aliud in calūniatore:q2 preuaricator non delinquit principaliter contra partē sʒ cōtra legeʒ sed accusans calūniose principaliter deliquit cōtra accusatum.cū eñ calūniose accusat vt moriatur tenetur similitudine supplicij.j.ad turpil.l.j.⁊.ij.ꝓ hoc etiā bene facit.C.de custo. reo.l.ad cōmentarienses.⁊ gl.ibi posita.⁊ pro hoc etiā bene facit in aut.vt differentes iudices.§.ij.Et hec opi.Gul.cōiter per doc.approbatur.⁊ vide qꝺ dixi de ista materia.d.l.vlt.C.ꝺ acc.
5 †Sed an calūniator punietur in expēsis ⁊ dānis que sustinuit accusatus nō reperitur bene expressum sʒ solū ꝙ puniat similitudine supplicij ⁊ ideo doc.cōiter tenēt ꝙ nō cōdēnetur in expēsis nec dānis cū.l.cautū non reperiatur,vt.C.de colla.l.illā.⁊.j. de preuaricato.l.iij.

Itē preuaricator. In gl.j.ex vno corpe.Pe. tenet cōtra hanc glo.C.ꝺ aduoca.diuer.iudi.l.j.Ray.dicit ꝙ opi.eius est vera in pena criminali opi.gl.in pena ciuili,vt in aut.ne lic.ma.⁊ auie.§.si vir. de hoc etiā dixi.d.l. ¶ In fi.gl.dic prima vera.

1 ☞ Condemnatus vel pactus suo nomine in quatuor casibus efficitur infamis.
2 Condemnatus de furto qui non fecit furtum an sit infamis.
3 Transigens de crimine furti an efficiatur infamis.
4 Sententia facit presumi crimen esse commissum qꝺ non est.
5 Iudex an possit reseruare famam condemnato ex publico iudicio.

Item si quis. Exponit verba edicti pretoris.§.l. j.ver.qui furti.⁊ ponit quatuor ca
1 sus†in quibus condemnatus siue pactus ꝓprio nomine est infamis.⁊ vide extra de re iudi.c.cum te.cuʒ ibi notatis.⁊ bene cōcor.institu.de pena temere litig.§.ex quibusdam cū ibi no.⁊ vide Joā.monachum extra de accusa.c.j.lib.vj.Glo.querit duas
2 questiones†prima si in veritate non fecit furtum ⁊ cōdemnatus est an sit infamis.Mar.ꝙ nō per.l.si furti.C.e.alias incipit furti.⁊ ibi etiam de hoc no.⁊ dixi.⁊ pro opi.etiam Mar.facit.j.de publi.iudi.l.generi.Gl.tamen hic tenet oppositum ⁊.d.l.si furti.quia sententia pro veritate habetur.⁊ hoc etiam tenet Ray.⁊ dicit esse casum in.l.non pōt.j.de furtis.⁊ q2 sententia cōcernēs personaʒ semper eā sequitur,vt.§.ti.j.l.ex ea.⁊ ad.l.si furti.vñde vt in glo.hic ⁊ ibi.Ad.l.generi.dic quod ibi est speciale.vñ aut est condemnatus ⁊ nō valet sentētia:⁊ tunc nō est infamis.aut valet ⁊ tunc sic in furto.in condictione furtiua non:quia nulla ꝯditio infamat,vt.j.de act.⁊ oblig.l.cessat.⁊ hoc verum in actione furti.nisi grauior pena foret imposita,vt.j.eo.l.quid ergo.§. pena grauior. ¶ In glo.imo videtur.Secunda questio glo.est
3 si non fecit furtum†sed quia lites execrant transegit an sit infamis.Jo.qꝺ sic.glo.hic tenet oppositū.⁊ de hoc notatur ⁊ dixi C.eo.l.non dānatos.alias incipit non solum vnde dicit glo.furti quod constat esse factum.⁊ hoc referas tantū ad hunc casuʒ quando pactus est.non autem quando damnatus,vt.§.pri.q. dixi.Jaco.tamen butri.tenet opi.Joā.⁊ ꝓbat quia posita causa ponitur effectus.j.de al.iu.mu.causa.l.j.§.j.⁊ man.l.si remunerandi.

nerandi.§.j.cū ergo ex tali taxatione ſequatur tacita confeſſio
vt.ſ.l.pxi.ergo infamia:qꝛ ideo infamatur trāſigens quia con-
fiteri videtur,⁊ cū hec ſit fictio iuris nō admittit ꝓbationem in
contrarium,vt.ſ̄.qđ me.cā.l.nō eſt veriſimile,⁊ ibi no. Preter-
4 ea ſicut ſentētia † facit preſumi crimē cōmiſſum,vt.s̄.pxi.q.ita
⁊ trāſactio ⁊ tacita confeſſio ex ea cōſurgēs. Uel poſſet ſaluari
glo.intelligēdo eā qñ tranſactio fieret ſup inſtantia litis nō ſu-
per crimine. Ad.l.ex quo.mouet glo.ſ̄.de alie.iu.mu.cā.l.itez ſi
res.§.pōt.reſpōdet ꝙ ibi venit pena ex ꝟo dolo:⁊ ideo ceſſante
vero dolo ceſſat ⁊ pena.at hic venit pena ex ficto dolo ⁊ p̄ſum-
pto ratione tranſactionis ⁊ ficte confeſſionis q̄ ex ea oritur. vñ
tranſactio non eſt principalis cā infamie ſe precedens delictū
qđ preſumitur ex cōfeſſione tacita reſultāte ex tranſactiōe. Aut
ergo fit impetratio remiſſionis infamie a principe.⁊ iſta eſt lici
ta,vt.C.de nup.l.imperialis. Aut remiſſio fit a iudice ⁊ hꝫ locū
5 ſ̄.e.l.quid ergo.§.pena grauior. Et ꝙ iudex † poſſet famam reſer
uare in ſnīa etiam damnato de publico iudicio facit.ſ̄.de teſti.
l.iij.§.l.iulia.de iniuſto teſt.l.ſi quis filio exheredato.§.quoties.
de lega.iij.ſi quis in prin.teſti.§.j.⁊ extra de elec.conſiderauimꝰ.
lꝫ videatur contra.ſ̄.de fur.l.non pōt als non poterit. Aut trāſ
actio fit inter partes: tūc aut iuſſu iudicis ⁊ ceſſat infamia,vt.ſ̄.
eo.l.furti.§.qui iuſſu.ſi preter iuſſum iudicis ſi trāſactio fit ſup
crimine eſt infamis.ſi ſuper inſtantia tantum ſecus,ſi delictum
non eſt commiſſum.ſi autem conſtaret commiſſum tūc eſt infa-
mis in dubio preſumitur eſſe commiſſum ex tacita confeſſione
que oritur ex tranſactione ſm Jaco.bu.licet glo. teneat cōtra-
rium.⁊ hoc ſi tranſactio fit mediante pecunia.ſecus ſi gratis,vt
ſ̄.eod.l.furti.§.pactus.an autem confeſſio extraiudicialis in cri
minali preiudicet,dicetur.ſ̄.l.proxima.

1 ☞ Cōfeſſio de homicidio vel alio crimine extra iudicium an preiudicet.
2 Confeſſio vera facta in iudicio ordinat̃ ad ſententiam.
3 Infamis ex compromiſſo quis non efficitur.
4 Infamis an quis dicatur ſi fuerit deprehenſus in crimine.

Quoniam intelligit. Gloſſ. hic q̄rit duas
1 queſtiones,prima eſt an ſi aliqs † cōfiteat̃ extra iudi
cium ſe homicidiū vel aliud crimen commiſiſſe ſibi
preiudicet. Jac.tenuit ꝙ ſic qꝛ indiſtincte tenuit cōfeſſionē ex-
traiudicialē p̄iudicare,vt no.⁊ plene dixi.C.de nō nu.pecu.l.ge
neraliter. Glo.hic ⁊ vbiqꝫ ⁊ quaſi oēs docto. tenēt oppo.⁊ ita
vidi ſeruari saluis que.ſ̄.ſubijciā. Quidā enim dicunt aut indi
ſtincte confeſſus eſt homicidiū perpetraſſe ⁊ tunc non noceat.
aut ſpecifice dixit titium occidiſſe ⁊ tunc noceat.ar.ff.de ꝓbat.l.
cum de indebito.§.fi.⁊ bene de edil.edic.l.quero.in fi.vbi de hoc
dixi. Et hanc opi.videt̃ ſecutus fuiſſe pe.etiā ſi non exprimat ꝑ-
ſonā occiſam dicens ꝙ in realibus ⁊ criminibus non eſt neceſ-
ſaria cauſe expreſſio,vt arg.ſ̄.de excep.rei iudi.l. ⁊ an eadē.§.a-
ctiones.in ꝑſonalibus aūt actionibus bene requiritur in cōfeſ
ſione expreſſio cauſe,⁊ ita loquitur.l. cū de indebito.§.fi. ¶ Gl.
⁊ cōiter doct.tenēt ꝙ talis cōfeſſio extraiudicialis nō preiudi-
cet quo ad plenā ꝓbationē:qꝛ delictum non pōt induci verbo
nec confeſſione,vt.ſ̄.de fur.l.ſi quis vxori.§.neqꝫ verbo.nā male
ficium actum requirit,vt.ſ̄.de ver.ſig.l.ſepe.⁊.l.fugitiuus. Et ꝓ
hoc extra de iudi.c.at ſi clerici.cū ibi no. Ibi eñ dicit̃ quod con
feſſio facta corā iudice nō cōpetenti non preiudicat:ergo mul-
to minus extraiudicialis.⁊ ꝓ hoc qđ no.ꝑ Arch.extra de offic.
deleg.c.iudex.pen.glo.⁊ vide Inno.de elec.c.per inquiſitionem.
iura aūt cōtraria loquuntur de his in quibus quis ex verbali
cōfeſſiōe pōt obligari. Conſentiūt tñ docto.ꝙ lꝫ talis confeſſio
extraiudicialis non inducat plenā ꝓbationē:tñ cū alijs admi-
niculis ſic vt.ſ̄.de edil.edic.l.quero.§.fin.vbi de hoc dixi.⁊. C.de
ſer.fug.l.j.⁊ ibi no.immo qđ plus eſt Ja.bu.hic tenet ⁊ credo ꝙ
bene ꝙ ſola confeſſio in iudicio vel extra ius non irrogat infa-
miam:qꝛ hoc nō reperitur.l.cātum:cū duobus modis tantum
irroget̃ infamia.ſ.per ſnīam ⁊ per tranſactionem ex qua ſequit̃
ficta cōfeſſio.ſimplex aūt cōfeſſio in iudicio vel extra nō reperit̃
infamiam irrogare,⁊ ideo cum ſit penale non eſt extēdendū:vt
ſ̄.de pen.l.interpretatione.⁊ quia non debemus.l.extendere,ſol.
2 ma.l.ſi vero.§.de viro. Et pro hoc quia confeſſio vera † facta in
iudicio ordinatur ad ſententiam:⁊ ideo debet expectari ſenten
tia.cum enim aliquid ordinatur ad aliud illud expectatur ⁊ at-
tenditur,vt.ſ̄.de noua.l.cum enim. Et ꝓ hac opinione facit tex.
⁊ glo.ſ̄.de procu.l.ſi reus.⁊ quod dixi.ſ̄.de iureiuran. l. nā poſt-
ea.§.ſi damnetur. Et ꝓ hoc de cuſtod.reo.l.ſi confeſſus. ¶ Sed
contra predictā opinio. Jaco.multum videtur:quia plus non
debet operari fictum q̄ꝫ verum.ſ̄.ſi certū peta.l.ſingularia. Sed
hac.l.ficta confeſſio que inſurgit ex tranſactione infamat:ergo
multomagis vera facta in iudicio vel extra. Sed dic ꝙ nō ſunt
paria ficta confeſſio de qua loquitur hec.l.⁊ vera facta in iudi-
cio vel extra:quia ex ficta de qua loquitur hec.l.oritur preſum-
ptio iuris ꝙ crimen commiſerit propter tranſactionem quā fa
cit,⁊ qꝛ videt̃ litē redimere nec expectat̃ alia ſnīa: qꝛ tranſactio
eſt litis deciſio,vt.C.de tranſac.l.fratris.⁊.ſ̄. de condi.indebi.l.
eleganter. In confeſſione aūt facta in iudicio vel extra. cū talis
cōfeſſio ordinet̃ ad ſnīam neceſſaria eſt ſnīa,⁊ ante ſnīam nullꝰ
ꝓcedit effectus ex dicta cōfeſſiōe,vt.ſ̄.ad.l.aquil.l. proinde.⁊.ſ̄.
3 de cuſto.reo.l.ſi ꝯfeſſus.⁊ pro hoc etiam † qꝛ ex cōpromiſſo non
efficitur quis infamis,vt.ſ̄.e.l.quid ergo.§.ex cōpromiſſo.⁊ hec
fuit etiam opi. Mar.ſili.⁊ Gui.de cun. ⁊ vide qđ dixi.ſ̄.eo.l.in
actionibus. Ray.tenet opi.glo.per.l.certum.§.fi.⁊ qđ ibi not.ſ̄.
de cōfeſ.⁊.ſ̄.e.l.ictus.de teſti.l.iij.§.lege iul. Ibi vel ꝯuictus ⁊c.
nec ob.d.l.quero.§.fin.de edil.edic.⁊ de adulte.l.capite quinto.
et loquunt̃ in confeſſione extraiudicialis hic in iudiciali ſm eū.
Ray. Operatur etiam cōfeſſio extraiudicialis de crimine quo
ad hoc vt inquiri poſſit ⁊ ad interlocutoriam ferendam, vt no.
4 ſ̄.e.l.ictus fuſtium.⁊ dic vt ibi. ¶ Secūda.q.glo.eſt † nunquid
per deprehenſionē in crimine quis efficiatur infamis. Glo.hic
tenet ꝙ non:cū nulla.l.inueniatur expreſſum,⁊ pene ſint molliē-
de,⁊ qꝛ iura loquuntur de damnato nō de deprehenſo,vt.s̄.l.j.
et.l.prima.§.fi. Et ita videt̃ ſentire gl.ſ̄.ad.l.iul. peculatus.l.ſa
crilegij penā.§.fi. Sed ꝯtrariū videtur notari.iij.q.vij.§.porro.
in glo.aliqua euidenti cā.⁊ pro hoc videt̃.ſ̄.de ritu nup.l. palā.
§.que in adulterio.⁊ de adul.l.capite quinto. vbi hoc. Sed ibi
ſpeciale in adulterio.in alijs enim delictis nō eſt reperire ꝙ de-
prehenſio in crimine irroget infamiam iuris.⁊ iſta opi.cōmuni
ter approbatur.⁊ de iſta deprehēſione in crimine ⁊ eius effectu
ſatis dixi.C.de defen.ciui.l.defenſores oblatos reos.

1 ☞ Appellatione pendente an quis ſit dicatur infamis.
2 Appellatum eſſe et poſſe a ſententia appellari paria ſunt.
3 Infamis appellatione pendente an poſſit teſtificari.
4 Epiſcopus depoſitus per ſententiam ſi appellauit an penden-
te appellatione poſſit aliquem excommunicare.
5 Executio an debeat fieri ex ſententia cōfirmante vel ꝯfirmata.
6 Appellatione pēdente an teneatur reus de fructibus vel inter-
eſſe illius temporis vel non.

Furti. Ibi iudicio appellationis. Ibi appella
tionis duas hꝫ bonas lecturas ſecūda
cōmunior. Ray. Pro declaratione text.⁊ gl.dic aut
tempora appellatiōis interponēde lapſa ſunt ⁊ tūc
infamis eſt retro ſm vnam lecturam Jo.vt in verſ. ſin aūt oīa.
aut appellatio interpoſita fuit tpe debito ⁊ pendet:⁊ tūc appel
lans nō eſt interim infamis vt hic in princi.in ver.ſed ſi furti.
aut tempora appellationis exercende ſunt lapſa:⁊ tūc retro in-
famis fingitur,vt dicto ver.ſin aūt omnia tpa. ſm aliam lectu-
ram.⁊ qꝛ litera videtur loqui de veritate dum dicit retro infa-
mis eſt.ſi enim loqueretur de tempore exercēde appellatiōis di
ceret retro infamis fingitur.ideo prima lectura Jo.verior vide
tur q̄ꝫuis ⁊ ſecunda bene approbetur per doct. Aut appellans
ꝓſequit̃ appellationē ⁊ prima ſententia confirmat̃ tunc ſolum
ex tpe ſecūde ſententie efficit̃ infamis, vt hic in fin.⁊.ſ̄. dicetur.
1 ¶ † Opp.ꝙ appellatione pēdente ſit infamis:qꝛ etiam appel-
latione pendente ſentētia robur habet,vt.ſ̄.de admi. tuto.l.chi
rographis.dic ꝙ pendente appellatione nō habet robur prīa
ſnīa imo extincta eſt,vt.ſ̄.ad turpil.l.j.in fi.ſed ſi interim aliqđ
alienetur,⁊ poſtea prima ſnīa confirmetur tunc reuocatur alie-
natio non ex vi prime ſententie ſed officio iudicis per modum
attentati qꝛ nihil debuit attentari vel innouari appellatione
pendēte,vt.d.l.chirographis.⁊.ſ̄.nil no.ap.pen.per totum. Ja
cob.but. Querit glo.quid ſi interim pro aliquo ferat teſtimo-
nium in aliqua cauſa an valeat.⁊ hec.q.gloſ.poteſt eſſe duplex
vna ſi intra.x.dies intra quos poterat appel. teſtificetur an va
leat ſecunda ſi teſtificetur appel.interpoſita ⁊ ea pendente. Ja.
bu.⁊ Gul.de cun.in.j.q.tenent opi. Jo.⁊ dicunt ꝙ teſtimoniū
non valet per literam iſtam que dicit ꝙ retro infamis eſt.ſed ſi
poſtea appellaret tunc ſecus.⁊ ita intelligunt iſtū ver. Si autē
omnia tempora,vt predixi. ¶ Sed cōtra iſtam opi.ſic inſtatur
2 qꝛ † paria videntur appellatum eſſe ⁊ poſſe appellari.s̄.de trāſ-
ac.l.⁊ poſt rem.⁊.ſ̄.nil no.ap.pen.l.j.⁊ ibi in glo. ¶ Sed reſpon
deri poteſt ꝙ bene ſunt paria quo ad hoc vt res dicatur dubia
⁊ valeat tranſactio,vt.d.l.⁊ poſt rem.ſed quo ad alia nō:qꝛ nō
ſunt paria eſſe in potentia ⁊ in actu,vt.ſ̄.de reg.iu.minꝰ eſt ha-
re act.⁊ de ac.emp.l.iul.§.ex vendito.ad.l.j. nihil no.ap.pen.re-
ſpondetur ꝙ verū eſt ꝙ nihil debet innouari oppellatiōne pen
dente per hominem.ſed executio legis nō ceſſat ſi appellatio nō
interponat̃ quominꝰ ſit infamis ſicut dicunt canoniſte in ſen-

tentia excõicationis qđ trahit secum executionem,vt no.C.si a
non compe.iudi.l.fi.z pro hoc q2 executio iuris nõ cesset etiam
pendente decẽnio si non appelletur.facit.s.ti.j.l.ex qua.ĩ.de pe.
l.qđ ad statũ.z.l.qui vltimo.z.l.in seruor.z de iniust.test,l.si qs
exheredato.§.irritum.z qđ sic non suspẽdatur executio iuris si
cut hominis.ĩ.de condi.z demon.l.ij.z.l.multum.z sic opi.Io.
vera est quantum ad primam.q.¶ Quantum ad secundam.s.
3 †qñ testificatur appellatione pẽdente glos.nõ firmat pedẽ,sed
Ja.bu.z Gul.allegant q non:q2 ex quo lapsa sunt tẽpora exer
cende appellationis retro fingitur infamis ſm aliam lecturã.z
rata manet prima sententia acsi non appellasset,vt.C.de tẽpo.
ap.l.ij.§.fi.z.l.fin.§.illud.z auť.ei qui appellat.In contrarium
est q2 licz quo ad sui preiudicium retrofingatur infamis:nõ tñ
quo ad tertium pro quo testimoniũ tulit z cui est ius quesituz.
vnde ei auferri nõ debet,vt.ff.de reg.iur.l.qđ nostrum.z de con
trata.l.si post morte.§.fi.z q2 etiã pendente appellatione pote-
rat testari,vt.ĩ.de testa.l.qui a latronibus.§.j.ergo z testificari.
eo.ti.l.qui testamẽto.§.mulier.Item q2 in teste inspicitur an sit
habile tempus quo testificatur nõ aliud.C.de testa.l.j.instit.de
testa.§.sed cũ aliquis.z de test.l.ad testium.Sed contra predi-
cta videtur q etiam quo ad preiudicium tertij retrotrahatur z
oĩa vitiet.ĩ.si cert.pe.l.proinde.z.C.de sen.pas.l.fi.cum ibi nota.
Et hanc tenet Ray.q testimonium valeat tenent hic in ista.ij.
q.predicta Ja.z Gul.z pro hoc q2 integer dz esse status appel
lantis appellatione pendente,vt.ĩ.nil no.ap.pen.l.j.z per totũ.
et de iti.actuqz priua.l.j.ad fi.z hãc vidi seruari. ¶ Ex pdictis
4 solui potest.q.similis:si eps†fuit per sñiam depositus et appel
lauit,z pendente appellatione excõicauit aliquẽ subditum suũ
an teneat excõicatio.z videť q sic:q2 sñia suspensa est per appel
lationẽ,vt.ĩ.ad turpil.l.j.in fi.Si aũt eps non est prosecut⁹ ap-
pellationem tunc glo.videť tenere q excõicatio vitieť:q2 sicut
dictũ est quo ad eius preiudicium retro infamis est.z ita not.in
glo.viij.q.iiij.in summa.z vide ibi Archi.¶ Ultimo querit gl.
5 si appellatum sit z†in causa appellationis sentẽtia confirmata
ex qua fiet executio:vtrum ex prima vel secũda sñia.Glo.z doc.
tenent q ex secũda,lz glo.in.l.eos.C.de ap.videatur tenere q ex
prima.vbi de hoc dixi ver.sed pone q condẽnatus appellauit.
z de hoc etiã no.extra de offi.deleg.c.coram.in vltima glo.z qđ
agatur ex secũda no.in gl.ĩ.ad trebel.l.si quis priore.z in libel.
Rofr.de act.ex testõ.j.co.Sed quid prodest scire an agatur ex
prima vel secũda.respondeo q2 si agatur ex prima erit infamis
ex tpe prime cuius cõtrarium hic dicitur.Sed ad hoc posset re-
sponderi q licet ageretur ex prima tñ ageretur ex confirmatio-
ne secunde.z ideo ex tpe secũde esset infamis sicut dicitur in pa
cto pmutationis.C.de re.permu.l.ex placito.z ideo opi.huius
glo.verior est q agatur ex secunda.Prodest etiam hoc scire:q2
ibi reus sortitur forũ vbi debet fieri executio,vt.ĩ.de iudi.l.oẽm.
et de pecu.l.iij.§.idem scribit.Itẽ propter fideiussores datos iu-
dicatum solui in primo iudicio qui tenentur solũ de eo quod iu
dicatuz fuit in prima sententia,vt.ĩ.iudi.sol.l.cum ap.z de fide-
iusso.l.si quis pro eo.§.si nũmos.¶ Quis aũt hoc casu exequa
tur talem sñiam,vtrũ iudex primus vel iudex appellatiõis no.
z dixi.C.de epi.au.l.epale.z auť.si quis litigantiũ.z no.extra de
offi.deleg.c.pastoralis.in glo.sed pone z plene in Spec.de sent.
execu.§.nũc dicendũ.ver.sed pone q iudex.z per Arch.extra de
appel.romana.li.vj.vltima col.z plene per Car.eo.ti.c.nõ solũ.
z in summa Gof.de offi.deleg.§.finitur.¶ Ultimo quero nun
6 quid appellatione pendente†teneatur reus de fructibus vel in-
teresse illius tpis.dic q sic si frustratorie appellauit al's non,vt
ĩ.de vsur.l.tutor.cum ibi not.

a ¶ Iussus.Adde no.in.l.nõ est matrimonium.p gl.ff.de nupt.gl.in.l.qm iudices.C.de ap.in qđ qs mandato.et ibi Dy.z do.Boherij đ regu.iur.in.vj.et in l.§§.de aq̃ plu.arcen.et i.l.iuste.de acq.pos.et nõ vr.§.q iussum.de reg.iur.glo.ordi.in.l.si qs id qđ.§.fi.ver.doli.de iuris.om.iud.Spe.in ti.de obli.et so lu.§.ij.

1 ☞ Damnatus alieno nomine nõ infamatur nec is qui eum
defendit.
2 Heres defuncti an videatur alieno nomine conueniri.
3 Actiones descendentes ex delicto an dentur in heredes.
4 Procurator sine mandato nullam infamiã irrogat dño.

Si quis alieno nomine.

Id est ppter factum alie-
num.Ibi cõdemnatus actiõe famosa.Ibi heres furti a defun-
1 cto cõmissi.z post litem contest.cũ eo.†dãnatus alieno noĩe nõ
infamatur:nec is quẽ defendit.h.d.Et hoc docent quidã quem
cunqz accusatum de crimine famoso in quo possit interuenire
pcu.cõsulunt accusatum litigare per pcuratorem vt possit eui
tare infamiam litigando per pcuratorem.¶ Itẽ facit expresse
iste.§.q pcurator solus z non dñs debeat cõdemnari.et hoc te-
net hic Ja.reprobata opi.gl.q̃ est.C.de sen.l.j.que dicit vtrũqz
condemnari.vt oĩm seruetur opi.¶ Oppo.q nõ admittať pro
curator in delictis,vt.ĩ.de publi.iudi.l.pe.§.ad crimen.Sol.vt
in glo.q2 delictũ erat priuatuz z ciuiliter agebatur,secus si cri-
minaliter:q2 tunc etiã in priuatis nõ interuenit pcurator,vt.C.
de iniur.l.fi.z dixi.d.§.ad crimen.¶ Opp.q heres†non videa
tur alieno noĩe conueniri cũ sit eadẽ persona cũ defuncto.Glo.
dicit q q2 conuenitur ppter alienũ factum.i.defuncti non infa
matur.Sed hoc nõ est tollere cõtrariũ:z ideo dic q heres est ea
dem persona ficte non vere.sed tunc ob.q2 tũc eo respectu quo fi
cte est eadẽ deberet infamari.Sed dic q.l.fictio nõ habet locũ
super factis,vt.ĩ.de cap.l.in bello.§.facte.vnde lex nõ fingit eũ
fecisse qđ defunctus fecit.z in delictis.l.factum notat,vt.ĩ.de ri
tu nup.l.palã.in obligationibus aũt iuris bene obligať z tene
tur sicut defunctus.¶ Item op.ad idem qđ cõueniatur pprio
noĩe:q2 obligatio defuncti trãsit in heredẽ:ergo ex ppria obli-
gatione conuenitur.fateor sed ex alieno facto z delicto vt dixi.si
aũt ex suo delicto tunc bene infamareť,vt.ĩ.e.l.§.illud.¶ Item
3 op.q actiones†ex delicto non dantur in heredẽ,vt insti.de per
pet.z temp.ac.§.j.Sol.vt in glo.q2 hic lis erat contra defunctũ
cõtestata.¶ Item glo.signata super verbo ab initio,subaudit
maxime per.l.seruus.ĩ.e.z.C.de pcu.l.nihil.q.d.idem esse etiam
si pcurator interueniat in fine litis,qđ non placet Jac.but.sed
dicit aut queritur an pcurator qñcunqz veniens ad litem sit da
mnandus z dicendũ est q sic per.l.liberto.alleg.in glo.z not.d.
l.j.C.de sen.z quo ad hoc bene subauditur maxime.Si aũt que
ratur an dñs sit damnandus,dic aut nullo modo fuit in causa
z nõ damnať,vt.d.l.j.de sen.z hic.aut cã fuit inchoata cũ dño z
postea ad pcuratorẽ trãslata:z tunc dico etiã dñm condemnan
dum cũ videatur iudicio quasi contraxisse,vt.ĩ.de pecul.l.iij.§.
idem scribit.z no.d.l.j.C.de sen.licet gl.etiã ibi subaudiat ma-
xime.z tunc puto eum infamari q2 cessat causa quare non infa
mabať.s.q2 inchoauit iudicium per se nõ per procuratorẽ.z ita
debet intelligi hic.Item hec vera in pcuratore cum mandato.
4 si†aũt sit sine mandato tũc indubitanter nulla infamia põt p-
cedere contra dñm cũ cõtra eũ nulla tũc fiat executio,vt.ĩ.de p-
cu.l.plautius.Ja.bu.¶ Ultimo glo.op.z non soluit de.l.q bo
na.§.j.ĩ.de dã.infec.Sed dic vt ibi q2 ibi disputabat ad pprium
cõmodum z incõmodũ:z ideo suo noĩe dicitur cõueniri,vt ibi.
vnde quidam conueniuntur omni respectu proprio noĩe,qui-
dam omni respectu alieno noĩe vt tutor z pcurator.Quidã p-
prio noĩe quantũ ad cõmodũ z incõmodũ sed ex alteri⁹ facto:z
tunc pprio nomine dicitur cõueniri,vt.d.l.qui bona.§.j.in tex.
z glo.Si vero ex ppria obligatione z alieno facto:tunc si causa
concernit obligationem dicitur proprio nomine conueniri si-
cut heres z fideiussor,vt.C.de fideiusso.mino.l.ij.Si vero dispo
sitio respicit factum non obligationẽ sicut est in delicto defun-
cti:tunc heres dicitur conueniri proprio noĩe sed ex facto alie-
no vt hic.Si ex propria obligatione z proprio facto tunc omni
respectu dicitur proprio nomine conueniri,vt.ĩ.e.l.§.illud.z vi
de quod not.ĩ.sol.ma.l.alia.in princ.

1 ☞ Transactio vel pactum an habeat locum in crimine adul
terij.

Pactus.

1 Per istũ.§.tenẽt quidã†q licet in adulte-
rio non possit transigi,per.l.trãsigere.C.de
transact.possit tamen gratis pacisci.z hanc opi.tenet Azo in
suma de transact.§.in criminalibus.z per Gofr.eo.titu.z.§.q2
traxit ab Azo.z allegant etiam de iure fisci.l.in fisci causis.et
ad.l.iul.de vi.l.qui cetu.§.qui vacantem.z pro hoc etiam q2 su-
per vsuris non repetendis non valet transactio sed pactũ sic,
vt no.per eundem Gofr.in summa de vsur.circa mediũ.Odof.
tenet oppositum ex generalitate.d.l.transigere.z pro hoc.C.de
adul.l.de crimine.z hanc etiam tenet Azo in brocardis de re-
missionibus z arbitrijs.prima rubricella.z hanc puto veriorẽ
vt dixi dicta.l.transigere.penul.colum.versi.vnum mirabile.
¶ In gloss.z legitur in Euangelio Matthei.xviij.

1 ☞ Iussus iudicis excusat.
2 Iudex ordinarius non potest cogere partes ad transigendum
sed hortari.
3 Excusatur parens in leuioribus,sed in grauioribus non.
4 Patris iussus etiam in illicitis excusat filium.
5 Homicidium committens mandato principis vel ecclesie excu
satur.
6 Sententia iniusta iudicis an aliquem excuset.

Qui iussu pretoris.

a Iussus[a] iudicis†excu-
1 sat.h.d.cõcor.sunt i gl.
z adde.ĩ.de reg.iur.l.nõ videť data.§.q iussu.et ibi de hoc in gl.
et p me.z.e.ti.c.qđ qs mãdato.li.vj.z ibi p Dy.et alios z.c.qui
prior est tpe.in fi.per ipsum Dy.z de hoc no.et dixi.ĩ.de mino.l.
ait ptor.§.pmittiť.et plene de aqua plu.ar.l.§§.¶ Ibi nõ no-
tatur

tatur si est dubius euentus sñie. secus si reus fuisset conuictus.
fm Ja. de ra. ꝛ Ray. Glo. hic querit quid in iudice delegato, et
op. ꝙ non excuset: qꝛ pōt iubere. sed glo. tenet cōtrarium qꝛ nec
2 †iudex ordinarius potest cogere partes trāsigere sed hortari.
vt. C. de sen. ꝛ interlo. om. iud. l. ex stipulatione. ꝛ in aut. vt liti-
gātes iurēt. §. fi. ¶ Nec ob. ḟ. de vsuf. leg. l. si cuius. §. deniqꝫ. al's
est. l. equissimū. qꝛ ibi timebat de rixa ꝛ tumultu hic nō. dic fm
Ja. bu. ꝙ quidā sunt iudices qui possunt iubere ꝛ talis iussus
excusat, vt. C. de adult. l. gracchus. ꝛ. ff. ad. l. aquil. l. liber homo.
vbi de hoc. ¶ Quidā possunt mandare aliud, sed non hoc: tūc
3 qui paret in leuioribus †excusatur: in grauioribus non, vt. d. l.
liber homo. de noxa. l. ij. ꝛ de reg. iur. l. ad ea que atrocitatem. ꝛ
eod. tit. d. l. non videntur data. §. qui iussu. ¶ Cōcludit ergo ꝙ
mandatum iudicis ordinarij vel delegati ad vniuersitatē cau-
sarum excusat. si aūt ad vnam causam non. Sed nō video quā
tum ad casum huius. §. ꝙ si iussu iudicis delegati etiā ad vnam
causam fiat transactio in illa causa quare non excuset maxime
cum hic indistincte loquatur. ¶ Item querit glo. quid in arbi-
tro. ꝛ sub dubio forte tenet ꝙ non sit idem in arbitro. sed Ja. de
ra. dicit idem in arbitro quasi sit eadem ratio: qꝛ sicut potest ar
biter hortari partes ad trāsac. sic potest iudex. vnde partes per
talem hortatum ꝛ dubium euentum vidētur trāsigere. ꝛ ita est
dubius euentus coram arbitro sicut coram iudice, vt. ḟ. de pec.
l. quod debetur. Ray. contra qꝛ iudex habet iurisditionē. arbi-
ter non. de re iud. l. ait ptor. ꝛ est iudex maioris authoritatis ꝙ̃
arbiter. qd patet: qꝛ iudex infamis esse non potest, vt. ḟ. de iudic.
pretor. §. j. arbiter sic. ḟ. de arbi. l. parui. ¶ His expeditis colli-
gamus materiam huius ti. §. circa quod variare vidētur iura.
quedā enim videntur cōcordare cū isto. §. quod iussus iudicis
4 excuset, vt. s. dixi. ꝛ pro hoc †qꝛ etiā iussus patris excusat filiū
etiam in illicitis, vt. ḟ. eo. l. liberorū. §. fin. de quo vide. ḟ. de regu.
iur. l. ad ea que atrocitatis ꝛ mandatū prelati excusat a senten-
tia excōicationis. extra de sent. exco. c. ex tenore. ꝛ. c. vniuersita-
tis. Item iudicis authoritate potest interueīre pecunia in spiri
tualibus. j. q. iij. c. ea que. in fi. gl. ꝛ ibi per Arch. Et ꝙ iussus su-
perioris excuset, facit. lxiij. dist. c. salonitane. ꝛ ibi in gloss. Et p
Archi. etiā in illicitis, vt ibi patet. ꝛ. xiiij. q. v. dixit dn̄s. ꝛ ibi in
glo. xxviij. dist. diaconi. ꝛ. xxiij. q. ij. dn̄s deus noster. vbi excusat
quis ab occupatione rei aliene propter iussum iudicis. Et ita ēt
tenet Host. in summa de treu. ꝛ pa. §. quid sit iustum bellū. ver.
sed si authoritate iudicis. ꝛ ver. ergo q autoritate. ꝛ ad hoc vi-
de in Gandino de pe. percus. ꝛ īsul. ver. pone questionē sepe cō-
tingit. ꝛ p hoc bene. ḟ. ꝙ me. cā. l. fi. §. fi. ꝛ per hoc. ḟ. ꝙ vi aut clā. l.
is q in puteū. §. si tutoris. Item pōt quis authoritate ꝛ licētia
iudicis inquirere fugitiuos, ꝛ impetrare apparitores qui cum
eo sint ad inquirēdū ꝛ excusatur si hoc faciat. ḟ. de fug. l. diuus.
5 ꝛ. C. de aque duct. l. oīs seruit⁹. li. xj. in fi. Itē iussus †iudicis va-
lere facit sñiam latam die feriata per arbitrū que al's non vale-
ret. ḟ. de arbi. l. si feriatis. Item cōmittēs homicidiuꝫ mandato
principis vel ecclesie excusatur. xxiij. q. v. miles. ꝛ. q. iiij. quesitū.
ꝛ ꝙ obediendum est iudici, bene facit extra de ap. c. cum parati.
Et huius ratio est qꝛ non videtur dolo carere qui magistratui
obtemperat. ḟ. de reg. iur. l. non pōt dolo carere. In contrarium
ꝙ iussus iudicis non obliget nec excuset, facit. C. cōmi. ꝛ epi.
per totum ꝛ maxime. l. iudex. Sed ibi ideo qꝛ iussus non erat fa
ctus rite nec solenniter. ꝛ pro hoc quod no. ḟ. de acqui. pos. l. iu-
ste possidet. vbi dicit gl. rite interposito decreto. ꝛ ad hoc quod
no. in Spec. de cōtu. §. iam de effectu. ver. sꝫ quid si iudex ad po-
stulationem actoris, ꝛ ꝙ iussus iudicis non excuset nec sit ei pa
rendum faciunt ista iura. xvj. q. vj. placuit. extra de tempo. ord.
c. dilectus. vbi de hoc bn̄ no. ꝛ plenius. e. ti. c. ad aures. ꝛ p Ber.
ꝛ latius per Inno. pro hoc ad. l. aquil. l. queadmodū. §. magi-
stratus. qd vi aut clam. l. iij. §. plane. de iniur. l. nec magistrati-
bus. C. de app. l. qm̄. ꝛ de iur. fis. l. facultas cū multis simi. Sed
solutionē potes colligere ex nota. d. c. ad aures. ꝛ ex his que di-
xi. d. l. ꝙ̃ꝙ̃. ḟ. de aqua plu. ar. ꝛ vide qd no. C. vn̄ vi. l. meminerint.
in prima ꝛ secūda glo. ꝛ per Azo. in summa eo. ti. §. itē vindico
admissam. ꝛ. §. seq. ḟ. de iur. om. iud. l. fin. ꝛ. l. si quis id qd. §. doli.
6 ¶ †An aūt sñia iniusta iudicis excuset aliquē vide per Arch.
extra de elec. c. vlti. lib. vj. ¶ Sed quid si iudex nō iubet sed sim
pliciter mādat nūquid eius simplex mādatū excuset? Odofr. tꝫ
non. C. de dela. l. mouente. in lec. sua qd est notandū. nā ꝛ in alijs
differt preceptū ꝛ mandatū, vt dixi. C. manda. l. mandatū. circa
prin. Et faciūt predicta ad determinationem qōnum. duas no.
Jo. and. in nouella de reg. iur. c. qd quis mandato. li. vj. ꝛ quas
posui. d. §. qui iussu. ff. eo. in. l. non videtur data.

1 ☞ Infamatur quis regulariter in directis actionibus.
2 Mandatum suscipiens de fideiubendo videtur suscipere de sol
uendo.
3 Condemnatus in actione commodati directa an efficiatur in-
famis.
4 Bona fides in contractibus est seruanda.
5 Heres depositarij ꝛ mandarij quare suo nomine potest conde-
mnari, non autem heres tutoris vel socij.
6 Filius non implens quod pater iurauit an faciat patrem eius
periurum.

1 Mandati. †In directis actionibus de quibus lo-
quitur iste. §. quis regulariter infamat
in contraria casualiter. h. d. vsqꝫ in fi. l. Et quod dicit famosum
facio, dic ex mente pretoris vt ex verbis. Et p hoc cessat contra
rium signatum in glo. ij. de. l. j. §. qui pro socio. s. eo. ¶ Querit
Gul. pro declaratione secundi responsi huius. §. quare cōtra-
ria mandati que datur fideiussori contra principalem infamat
ꝛ nulla alia contraria. vt in fi. huius. l. ver. cōtrario iudicio. Ja
cob. de ra. dicit ꝙ illa mandati que competit fideiussori contra
principalem est directa ꝛ nō cōtraria. ꝛ hoc tenet per istum. §. ij.
respō. ꝛ dicit ꝙ totus. §. vsqꝫ ad ver. cōtrario iudicio loquitur
de directa: qꝛ ex verbis edicti notatur principalis conuentus a
fideiussore cui fidem non seruat. si ergo ex verbis notatur est di
recta ꝛ non contraria, vt. s. l. j. §. qui pro socio. Item si non esset
directa non poneretur hic sed in exceptione. ḟ. ver. contrario iu-
dicio. cum ergo inter directas ponatur. dici debet directa, vt ita
intelligatur fm materiam, vt. ḟ. locati. l. si vno. ꝛ de leg. j. l. si ser-
uus plurium. §. fi. Sed ꝙ non sit directa sed contraria videtur
expressum. ḟ. mandati. l. si vero non remunerandi. §. cōtrario iu-
dicio. ꝛ vide Rofr. de cōtraria act. mandati. directa enim datur
mandanti. ꝛ contraria mandatum suscipienti. vt ibi patet. Sed
ipse Jaco. dicit verum est ꝙ contraria datur mandatum susci-
pienti quando aliquid gerit qd non venit principaliter in mā-
dato, vtputa si mādaui tibi ꝙ geras negotia mea, ꝛ tu aliquid
impendisti. istud non est principaliter in mandato sed secunda
rio: qꝛ nescimus quantum debeat expendi: ꝛ ideo tunc datur cō
traria. ꝛ ita loquitur. d. §. contrario iudicio. sed cum ego fideiu-
beo pro te mandato tuo: tunc agitur principaliter qd pro te sol
2 uere debeaꝫ: †qꝛ qui suscipit mandatum de fideiubendo videt
suscipere de soluendo, vt. ḟ. de condi. inde. l. indebitam. Et ideo
cum ego fideiussor in hoc sequar fidem tuā ꝙ si pro te soluo mi-
hi restitues. si hoc non facis fidem frāgis ꝛ ago de perfidia hoc
est fide rupta, ꝛ ideo hoc casu dat mihi mādati directa, ꝛ ideo
dicit ꝙ expositio glo. que dicit ꝙ principalis conuentus a fide-
iussore non infamatur ex verbis edicti, sed ex mente nō est vera.
Sedlꝫ hic dicta per Jac. sint pulchra ꝛ subtilia, ipse tamē G.
tenet ꝙ sint contraria per. d. §. contrario iudicio. qui generali-
ter loquitur: ꝛ qꝛ non reperitur. l. aliqua expressum ꝙ fideiusso-
ri detur directa. ꝛ dicit esse speciale ꝙ ista cōtraria que datur fi-
deiussori infamet contra regulam contrariarum. Et qd. ḟ. in fine
dicitur ꝙ nulla contraria infamat, non extenditur ad istam spe
cificatam, vt. ḟ. de ver. ob. l. doli clausula. Et ratio specialitatis
quare ista contraria infamat ꝛ alie contrarie non est: qꝛ in ista
agitur de perfidia ꝛ fide rupta: in alijs autem non sed de calcu-
lo tantū, vt. ḟ. in fi. Fideiussor enim dicitur principalem recipere
in fide sua. insti. de fideius. §. j. Glo. etiā. ḟ. de pig. act. l. si pigno-
re. §. si post districtum. tenet ꝙ etiam in cōtrarijs vbicunqꝫ agi
tur de perfidia damnatus infamatur, sed hic tenet contrariū,
ꝛ illa cōmuniter reprobatur. ꝛ ista probat. ¶ Item querit an
3 in actione †commodati directa cōdemnatus efficiatur infamis
sicut in predictis alijs directis. ꝛ videtur ꝙ sic multofortius ꝙ̃
in actione depositi: qꝛ depositū fit gratia deponentis: ꝛ ideo de-
positarius de solo dolo tenetur, vt. ḟ. de reg. iur. l. contractus. et
depositi. l. quod nerua. sed commodatum fit gratia recipientis,
vt. ḟ. commo. l. si vt certo. §. nunc videndum. licet quandoqꝫ fiat
gratia vtriusqꝫ vt eadem. l. §. interdum. Cōmodatarius igitur
magis frangit fidem si nō restituit ꝙ̃ depositarius: ergo est in-
famis. Et si dicatur ꝙ de commodato non fit mentio in edicto
pretoris dico ꝙ nihilominus idē esse dꝫ cū sit maior ratio. C. de
diuer. rescrip. l. j. ꝛ ista que expressa sunt in edicto pretoris sunt
exempli causa. ḟ. de damno infecto. l. damni. §. fina. de acquir. re
rum domi. l. insula. §. fina. ꝛ de vi ꝛ vi armata. l. j. §. rectissime.
Cōtrariū tenet ꝙ nō sit infamis ꝛ Ray. p. §. cōtrario. q statim
sequit. vbi nihil de cōmodato dicit si agatur cōmodati. secus si
agat cōtra eū furti qd esse pōt si dolo se hꝫ. ḟ. de cōdi. fur. l. q fur
tū. de fur. l. si is cui. et. C. de fur. l. fi. Si aūt agat cōmodati sec⁹:
qꝛ istud edictū est penale. et i eo restringendū. ḟ. de pe. l. interp-
tatione. Ad id qd dicit ꝙ est maior rō, dic ꝙ nō: nec etiā tāta qꝛ
cū depono penes te mere sequor fidē tuā, vt. ḟ. deposi. l. j. in prin.
Si ergo nō restituis fides ad perfidiā deducit. C. depo. l. pe. sed
in cōmodato nō sic: qꝛ nō cōmodo propter fidē obligandā prin
cipaliter sed tui gratia vt tibi seruiam: qꝛ indiges re cōmodata

1 ¶ Bona fides.
Adde Spe.in ti.
de arbi.§.qualr.
ꝟsi.sed idē est si fi
des. Jo.an.i.c.j.
de sepultu.lib.vj.
Lāfrā.in trac.de
arbi.v.par.pe.q.
Jo.de prato in.l.
mutus.§. qui nō
cogit.ff. de ꝓcur.
glos.in.c.ꝑuenit.
de fideius.Jo.an.
in.c.cū tpe.de ar-
bit. Alex.in.l.iij.
§.dato.in fi.de iu
reiu. vbi dicit idē
qñ promissio est
facta sub aīe peri
culo promittētis
quia obligat fm
Angel.

vnde magis est ingratitudo,ex tui parte ꝙ perfidia. Et si dicat
a bona fides[a] in contractibus est seruāda† vt.j.depositi.l. bona
4 fides verū est cōsequenter sed in deposita tutela principaliter et
fides.eligitur que si non seruat de fide rupta agitur. ⁊ ideo ef-
ficitur quis infamis.in cōmodato aūt nō agitur principaliter
de fide rupta:q2 idem dici posset in mutuo si non restituis. qd
non est verum,immo datur certi condictio.vt.j.si cert.pet.l.cer-
ti condictio q̄ nō infamat,vt.j.de act.⁊ obli.l.cessat.⁊ idem etiā
posset dici in ceteris ꝯctibus si non seruarentur. vnde conclu-
dit qd in cōmodato quis non efficitur infamis. ¶ Ultimo pro
declaratione ver.illud plane.⁊ glo.querit que est ratio ꝙ heres
5 †depositarij et mandatarij suo noīe potest damnari, sed heres
tutoris vel socij non.glo.dicit ꝙ rō est q2 in tutela et societate
nō venit talis culpa sicut in defuncto s3 in mādato ⁊ deposito
sic.Alibi dicit glo.ꝙ heres tutoris non tenet de leui cōmissa a
defuncto sed a se sic,vt no.C.de neg.gest.l.curatoris. ⁊ ideo rō
glo.in herede tutoris non vr vera.Itē non videt qd dicit de so-
cietate qd idē est in deposito ꝑ eius rationē.nā alia est conditio
heredis ꝙ depositarij defuncti:q2 tenet ad tantā diligētiā quā
tam in re sua.vnde si rem suā preferat deposite est in culpa da-
mnabili.j.depositi.l.qd nerua.⁊ extra de depo.c.ij. ⁊ si defunct9
sit magis diligēs ꝙ sit heres alio modo tenet heres ꝙ defun-
ctus.⁊ sic rō glo.nō concludit.Et ideo alij voluerūt dicere ꝙ he
res succedit in deposito ⁊ mādato:⁊ ideo suo noīe dānari pōt,
sed heres tutoris vel socij nō,sed hoc nō vr verū vt ꝓbat.s.e.l.
§.si quis alieno.et.j.e.l.seruus.Alij dicunt ꝙ heres succedit in
deposito,et inter mandatū ⁊ societatem dant differentiam ⁊ tu
telam:q2 in societate ⁊ tutela heres non succedit in non inchoa
tis,sed procurator generalis si quedam inchoauit quedā non.
ex quo est ei generaliter mādatum heres succedit tā in inchoa-
tis ꝙ non inchoatis.nō sic in tutela ⁊ societate,⁊ sic generalius
succedit heres in mādato ꝙ in tutela vel societate.Sed ꝯtrium
videtur in mādato generali iurisdictiōis perpetuatione eñ fa-
cta in vno non fit in alio,vt.s.de iur.om.iud.l.more.⁊.l.et quia.
¶ Quid dicemus certe difficile est reperire diuersitatē.nā indu
bitanter sicut in mādato ⁊ deposito dānari potest heres ex do-
lo suo ita in societate ⁊ tutela,sed in hoc est differentia:q2 con-
tractus mādati ⁊ depositi post mortem remanet si in mandato
res non est integra:vt insti.manda.§.recte.⁊ ibi no.Et ideo ta-
les contractus transeunt ad heredem,⁊ heres dicitur deposita
rius ⁊ mandatarius.⁊ perinde est acsi renouat9 esset contract9
depositi ⁊ mandati in persona heredis depositarij vel mādata
rij.et simili nō agitur cū eo.⁊ sic agitur de fide rupta.secus est in
tutela ⁊ societate que non transmittitur ad heredem,imo mor-
te finit,vt.j.de tute.l.tutela.⁊ ꝓ socio.l.actiōe.§.morte.licet ob-
ligatio bene transmittatur in heredem socij ⁊ tutoris: q2 succe
dit in es alienum defuncti.Unde verum est ꝙ heres succedit in
obligatione sed non in contractu societatis vel tutele que fini-
ta sunt per mortem nec habetur contractus vt renouat9 cū he-
rede.nam si haberetur vt renouatus iam heres in actione pro
socio damnaretur inquantum facere posset.vt.j.pro socio.l.ve-
rum qd falsum est.vnde verū est ꝙ in obligatione succedit s3 nō
in cōtractu,⁊ sic nō agitur de fide rupta sed de calculo,⁊ hec ra
tio colligitur hic in litera ibi non de perfidia ⁊c. et in cōtrario.
vnde licet in societate ⁊ tutela possit heres condemnari ex dolo
suo,vt.j.ꝓ socio.l.heres socij.non tñ succedit in contractu qui
finitus est per mortem qd secus est in mandato ⁊ deposito in q-
bus succedit heres in contractu ⁊ obligatiōe acsi reuocati eēnt
cum eo,⁊ ideo dicitur heres in mandato ⁊ deposito suo noīe da
mnari ⁊ effici infamis.secus in societate ⁊ tutela.ꝓ hoc etiā fa-
cit:q2 cum contractus fit cum certa persona nō obligatur ali9
ꝙ de quo cogitatum est.j.de act.emp.l.fund.de ver.ob.l.ita sti-
pulat9.§.chrysogonus.⁊ pro socio.l.qui admittitur.⁊.l. heres
socij.⁊.l.adeo.Si ergo diceres ꝙ heres succederet ī societate vel
tutela sequeretur ꝙ obligatio oriretur inter sociū ⁊ heredē so-
cij defuncti qd non fuit cogitatū.sed in deposito equum est qd
heres succedat:q2 ex hoc deponens non obligatur heredi depo
sitarij,sed heres sibi,⁊ sic cessat absurditas.Idem in mādato:
q2 heres mādatarij obligatur mandatori non ēcontra.Et si di
cas imo contraria si aliqua expendit.dic ꝙ istud nō est directo
sed ex quadam cōsequentia.de qua nō est curandū.sed secus in
societate vbi vtraq3 est principalis,vnde in deposito et manda
to est fauor deponentis ⁊ mandantis ꝙ heres in talem contra-
ctum succedat.Bul.⁊ Ja.de ra.⁊ Bul. ¶ Item facit iste.§.qd
6 si pater†aliquid iurauit ⁊ filius succedēs illud non impleat ꝙ
nō sit periur9.de hoc in qōnib9 Bar.brix.xxxix.q.q̄ incipit bo-
nonieñses.⁊ in summa Ray.de iura.⁊ periu.§.itē pone ꝙ vniuer
sitas.⁊ qd no.C.de legi.l.digna vox.⁊ de reb.cred. ⁊ iureiuran.
super rubrica.In contrarium facit extra de voto.c.l3.sed ibi fi-
lius promisit votum patris implere.

In actionibus.

Querit Ja.de ra.an cōfessus in his actionibus efficiatur infamis.⁊ videtur ꝙ sic:q2 cōfessus pro iudicato habetur.C.de confes.l.vnica. Et si opponas qui transigit videt confiteri,vt.s.eo.l.qm.vbi de hoc videas.⁊ tñ hic dicitur ꝙ transigens in his actionibus nō efficit infamis.Dicendum ꝙ.l.quoniam.loquit in trāsigente in causa maleficioꝝ qui videtur transigere metu ⁊ ꝓpter cōscientiam criminis.non sic in istis actionibus ciuilibus sed vexationem suā videtur redimere.Cōiter doct.tenent ꝙ confessus in istis actionibus non efficiatur infamis:q2 cum sit penale restringendum est,vt.j.de pe.l.interpretatione.⁊ q2 hoc.l.cautum non reperitur,⁊ vide quod dixi.d.l.quoniam.s.eo. ¶ Item non ob.l.transigere.C.de transact,q2 ibi agitur criminaliter.

1 ☞ Ignorantiam non licet allegare ad damnum ignorantis:
ad commodum sic.
2 Tempus an currat ignoranti.
3 Bannitum offendens qui non est recte bannitus an excusetur.

Genero.

Hic exponit verba edicti posita.s.e.l.j.ver.q causa.que oīa sunt correcta de iure canonico,vt ibi dixi ⁊ no.in glo.j.e.l.libe
rorum.§.pomponius.⁊ breuiter hoc dicit:Ignoran
1 tiam non licet allegare† ad damnum ignorantis ad commo-
dum sic.et hoc dicit tex.⁊ glo.In prin.enim allegabat ignorā-
tia ad commodum ignorantis.In ver.sed cum tempus.allega
batur ad damnum.Et dic ꝙ si socer scit generum mortuum et
filiam esse intra tempus luctus si dat filie secundum maritū ef-
ficitur infamis.Si autem scit eum mortuum sed nescit quo tē-
pore ⁊ credit annum luctus esse lapsum licet nō sit tūc nō effi-
citur infamis.H.⁊ Ray.Et de ista ignorātia iuris ⁊ facti vide
plene per Dy.⁊ alios extra de reg.iur.c.ignorantia.et ꝑ Azo-
nem in summa de iur.⁊ fac.igno. ¶ Opp.gl.ad primum respō
sum ꝙ ignorantia puniatur per.l.tutor.§.j.in fi.j.de pig.act.et
non soluit.Sed sol.fm Ja.de bel.ꝙ quo ad crimē stellionatus
concordat vt ibi no.in litera.Sed quo ad contrariam pignora
titiam que ibi datur ibi precessit culpa,vt ibi no. et ideo cū ibi
duret culpa durat ⁊ pena.hic aūt sol9 dolus qui cessat in igno-
rante:q2 ignorans non delinquit,vt.j.de act.et obli.l.ex male-
ficijs:ergo cessat pena. ¶ Nec ob.s.de legi.l.j.vt ibi not.vel dic
⁊ quasi in idem recidit ꝙ aliud in delictis,vt hic.aliud in cōtra
ctibus:vt ibi patet in litera.et facit.j.de act.emp.l.iul.in princ.
⁊ de edil.edi.l.j.§.causa hui9 edicti.et.C.de tabula.l.gñali.lib.x.
2 Jaco.de bel.⁊ But. ¶ Item oppo.glo.†ꝙ tempus non currat
ignoranti.vt insti.de excu.tuto.§.qui autem.⁊. j.de edil.edi.l. cū
sex.so.vt in glo.vel dic ꝙ in.l.nostra.in.ij.responso allegabatur
ignorantia ad damnum quod nō potest.ibi allegabatur ad cō
modum qd potest vt in primo responso huius.l. ¶ Item opp.
glo.de.§.quod aūt.in aut.vt li.ma.⁊ auie.so.vt in glo.vel dic ꝙ
ibi dicit eam debere stare sine nuptijs vsq3 ad annum.hic nō lu
gere nec vestes lugubres portare.Si credat eum viuere q mor-
tuus est non efficitur infamis ex hoc edicto. ¶ Sed nunqd erit
infamis quasi filiam matrimonio duobus copulauerit, vt.s.e.
l.j.§.vlti.et.j.e.l.quid ergo.§.j.respon. non arg.j.de fal.l.impu-
bem.§.et si ei seruo.de fur.inter omnes.§.recte.⁊ insti.de obli.ex
delicto.§.placuit.preualet enim veritas opinioni.j. de iur.⁊ fa.
igno.l.regula.§.qui ignorauit.⁊ de ma.vi.l.si pater.§.quoties.
Old.Et q2 dando secundum virum filie videtur mittere libel-
lum repudij.primo qd sufficit etiā si ad eius notitiā non perue-
nit,vt.C.de repud.l.licet.et ideo non est infamis.Hul. ¶ Ulti-
mo facit hec.l.cum cōcor.et que.s.dixi ꝙ si reperiatur aliqs scri
ptus in libro bannitorum,non tñ erat solēniter bānitus,⁊ ego
3 †hoc ignorans eum offendi qd sum excusatus a pena.ꝓ hoc vr
expressum.j.de adulte.l.pe.vbi de hoc dixi.⁊ de re.iu.l.iiij.§.con-
demnatum.⁊ in questionibus meis statutoꝝ quarta parte,vbi
agitur de bannitis.

1 ☞ Mortui an sint lugendi,vide dictum Salomonis.

Uxores.

Licet viri non teneantur lugere vxores hoc est seruare tēpora luctus:tamen de morte eius ⁊ alioꝝ cōsanguineorū ⁊ affiniū quis debet tristari fm carnem:sed fm spiritum mo-
1 dicum† si bene mortui sunt.si male tunc fortius vt colligitur ex
duabus authoritatib9 Salomonis.quarū vna dicit:plores su
per mortuum:defecit enim lux eius.et alia dicit: modicū plores
super mortuū:q2 iam requieuit.⁊ de hoc bene per Senecam in
libris de consolatione ad Martiam ⁊ Albinam.⁊ dixi.j.de cō
di.et demō.l.cū tale.in princi.et vide.xiiij.q.vlti.qui diuina.et.j.
e.l.parentes.

eo.l.parentes.z.l.fi. ¶ In ver.sponsi sunt tres lecture:secūda z tertia vera. ¶ In gloss.j.mariti.in fi.ratio q2 lz cesset ratio perturbationis sanguinis remanet secunda que no.in.l.liberorū. §.j.z.§.pompo.z bene facit.j.ad muni.l.ea que.

1 ¶ Sponsa z vxor differunt vbi agitur de odio,vide.q.ibi.

Solet. Ibi legitimum tempus.i.intra annuz a morte primi viri. Old.Ad.l.oratio.j.de sponsa.de qua oppo.glo.z nō soluit dic q ibi loquitur qñ matrimonium erat perpetuo prohibitū.ideo z sponsalia per que peruenitur ad illud.hic aūt non erat matrimonium perpetuo prohibitum sed ad tēpus.z ideo sponsalia permittunt. Ja.de bel.Bul.z Ray.z in cōtrario non. ¶ Item
1 no.q cum agitur de odio†aliud est in spōsa q in vxore:sed cū de fauore secus.Ex quo fuit terminata questio talis.Cōsuetudo est in quadā regione q filia maritata non succedit patri sed debeat esse dote contenta.filia est desponsata.morit pater. nunquid filia succedet.dicit Ja.de ra.terminatū fuisse q non per.l. nō sine rōne.C.de bo.q lib.vbi iura loquētia de vxore trahunt ad sponsam,vbi de hoc dixi.Sed male dicit fuisse terminatuz: q2 verum est vbi tractatur de fauore.sec⁹ vbi de odio.vt hic in tex.z gl.Ja.de ra.facit etiā aut mater que cōtraxit spōsalia probat tutelam filiorz primi matrimonij de quo no.in Spec.de tutore.§.nunc dicendum.ver.quid si nondum.z ver.seq.

Liberorum. §.j.Ibi q solet lugeri. Ex hac litera terminatur questio.Si statuto caueatur q quis non vadat de nocte post tertium sonū campane z in die veneris sancto quo non pulsantur campane aliquis repertus fuit post horam qua communiter consueuit pulsari tertia campana quod incidat in penam statuti.quasi ex mente statutariorum nō tam pulsatio campane q hora qua pulsari consueuit debeat attendi.sicut hic de pretore dicitur.Richar.z Old. ¶ In glos.bona ratio.in fine.Est z alia ratio.s.honestas,vt in aut.de nup.§.fin autem tutela.col.iiij.Richar.

1 ¶ Mulier an possit nubere intra annum luctus.

1 Pomponius. Dicit q opi.Jo.verior est.† naz aut mulier non peperit intra annum z non potest nubere siue vir esset lugendus siue non:q2 timetur perturbatio sanguinis.i.seminis.Si aūt peperit tūc aut vir erat lugendus z non pōt nubere intra annū:q2 lz cesset ratio perturbationis sanguinis:non tñ cessant alie rōnes.s.§.pxi.in glo.notate.s.suspicio sinistra que posset oriri secundo viro q ipsa non dilexerit primum virum:ex quo sic cito nubit z etiā causa honestatis.Si vero vir non erat lugendus z peperit statim nubere pōt q2 cessant oēs rōnes q2 non debuit seruare continentiam nec honorē tali viro qui lugendus nō erat. Jac.bu. ¶ An aūt de iure canonico quo ista iura corriguntur,vt in gl. not.z extra de secun.nup.c.pe.z fi.sint sublate omnes pene que imponuntur mulieribus ex secundis nup.an vero solū ille que puniunt nimiam festinātiam nuptiarum.de hoc est opi.varia, vt not C.de secun.nup.l.j.z super rubrica.

1 ¶ Ignorantia facti excusat,non autem iuris.

1 Notatur. †Ignorantia facti excusat,iuris non.h.d. Quod intellige fm glo.in masculis:in feminis secus.de quo dic vt.C.de iur.z fac.igno.l.fi. ¶ Item op. q ius ignorare est lata culpa cū oēs scire debeāt iura,vt.C.de legi.l.leges sacratissime.ergo non debet comparari dolo in delictis,vt.j.ad.l.cor.de sica.l.in lege.vbi de hoc no.z dixi.z.j.de in litem iuran.l.in actionibus.Solu.vt hic in glo.que no.est et menti tenenda.Jac.but.

Excusatur. In leuioribus superiori obediēs excusatur.h.d.de quo plene no.z dixi.s.eo. l.furti.§.qui iussu.z no.j.ad.l.aquil.l.liber homo.

Vel iussu. Ubi dispositio respicit initium considerator solum an tempore initij quis deliquerit.h.d.Jac.but.

1 ¶ Pater habens ratum vxorem quā duxit filius intra tempora luctus an efficiatur infamis.

1 Quid ergo. Caue ne decipiaris in casu huius.l.Et dic†filius duxit vxorem sine voluntate z sine conscientia patris eā que erat intra tēpus luctus:pater postea hoc sciens ratum habuit nūquid est infamis:dic q si sciuit eā esse intra tempora luctus qñ ratum habuit qd est infamis q2 ratum habēdo delinquit:q2 matrimoniū nō tenebat ɔctum sine eius voluntate,vt.C.de nup.l.si vt ppomis.z.l.in coniunctione. z ideo ratificando tale matrimoniū delinquit vt dictum est.sed si filius voluntate patris vxorē duxit quā pater ignorabat esse intra tps luctus.z sic matrimonium tenuit q2 voluntas patris interuenit.si postea ratum habeat non delinquit q2 etiam eo ratū non habente non posset dissolui matrimoniū.In primo aūt casu qñ sine volūtate patris non tenuit matrimoniū vt dictū est.item si a principio sciuit z postea ratum delinquit ratū habendo z infamis efficitur,q2 ratihabitio retrotrahitur. ¶ Et ex predictis patet rñsio ad.l.cū ancillis.ver.si vero dñs.C.de incest.nup.vbi de hoc no.z satis dixi.Sed cū hodie non exigatur volūtas patris in matrimonio,vt no.z dixi in.d.l.si vt ppomis.cessat hec.l. Et de ista ratihabitione vide plene per Dy.z alios extra de re. iur.c.ratihabitionē.li.vj.z qd no.z dixi.C.ad maced.l.fi.z extra de pac.c.ij. ¶ In glo.hic no.in fi.vel dic fm Mar.sil.q ibi negotium fuit gestum noīe meo z habui ratum hic matrimoniū fuit cōtractū noīe filij nō patris q habuit ratū,vel dic fm Pe. q ibi in eo qui cōtradicēdo poterat impedire hic non:q2 pater hic ab initio consensit nuptijs z ignorauit conditionē mulieris:ergo zc.vt in regula iuris eius est velle.

1 ¶ Patiens quod potest prohibere illud facere videtur.

Si quis alieno nomine. Hic exponit verba e-
1 dicti posita.s.e.l.j.in fi.z colligit gloss.q†qui patitur qd potest prohibere facere videtur.de quo plenius no.z dixi.j.de reg.iur. l.culpa caret.z.C.de commer.z merca.l.ij.z non ob.j.de fur.l.penul.vt ibi not.

1 ¶ Spōsus vel sponsa contrahens cum alio an efficiatur infamis.
2 Minor lesus in matrimonio per eum contracto an sit restituendus.

Item si alterius sponsa. Qd hic dicitur q spon-
1 sus†vel sponsa cū alio ɔhens matrimoniū efficitur infamis, verū est nisi renunciatū sit spōsalibus: qd fieri pōt,vt.C.de spōsa.l.j.z de repu.l.ij.que sunt cōtra.Sed pone duo minores contraxerunt sponsalia z renunciant sponsalibus.vn⁹ lesus est q2 alter diues erat z aptus:nūquid poterit restitui: videt q sic cū sit minor z lesus,z si haberet curatorē renūciatio facta sine eius
2 †authoritate nō teneret,vt.j.de mino.l.ait pretor.z.C.de in integ.resti.mino.l.si curatorem.z ar.in simili.j.de mino.l.iij.§.si quis minor.sed cōtrariū est verū:q2 quo ad sponsalia ɔhenda etas minor legitima reputat:vt.j.de sponsa.l.in sponsalibus. ergo z ad dissoluendū,vt.j.de reg.iur.l.nihil tā naturale. Et p hoc.j.de sponsa.l.si puelle.Et p hoc extra de resti.spo.c.ex parte.z quod dixi.C.si aduer.do.l.j.circa fi.Jac.de ra.

1 ¶ Lex vbi refert se ad factum ibi non expectatur sententia.
2 Contrahens primas z secūdas nuptias de facto lz de iure non teneant an dicatur infamis.

Cum autem factum. Ubi lex se refert ad factum non expecta-
1 tur sentētia†nec iuris effectus.h.d.Et iste.§.tollit talem obiectionem q2 non videt quem contrahere posse bina spōsalia vel binas nuptias:q2 secūde nō valēt:z ideo nō deberet puniri. sz non consideratur iuris effectus,vt dixi. ¶ Ad hoc oppo. glos. z non soluit de.l.ea quidem.C.si manci.ita fue.alie.vbi nō sufficit de facto fieri.Sed dic fm Ja.de bel.qd hic in delictis ibi in cōtractibus in quibus iuris effectus z nō animi destinatio cōsideratur nisi aliud sit actum vt ibi not.z dixi plene z ad turpil. l.j.§.accusationem.vnde dic q aliqñ pena venit cōmittenda ex eo qd sit aliquid qd est cōtra.l.z non expectat iuris effectū:z tūc ex mero facto pena cōmittitur,vt hic cum concor. in gl.no.Si vero in sui genere non est prohibitum sed expectat iuris effectū tunc aut certum est q disponens se retulit ad factum et tunc de facto cōmittitur,vt.j.de ver.ob.l.stipulatio ista.§.hi quoqz.et C.de transact.l.vbi pactum.vbi de hoc.Si ad merū ius tūc ita demum cōmittitur si de iure teneat,vt.d.l.ea quidem.cum concordan.Si dubitatur tūc aut ledor ex eo qd de facto ɔfit z committitur,vt.d.l.vbi pactum.Si vero ledor ex eo qd fit de facto tunc ita demum cōmittitur si de iure teneat,vt.d.l.ea quidem. z.j.de ser.expor.l.si venditor.z de hoc no.z dixi.C.de legi.l.non

dubium. ¶ Et ex predictis patet sol. questionis quam hic que
2 rit Ja. de ra. si quis contrahat primas† ⁊ secũdas nuptias de facto tantum ⁊ que de iure non valent an sit infamis. ⁊ dicendum est ꝙ sic: qꝛ lex se refert ad factum tm̃ licet ipse non soluat ⁊ dicat dubitari posse. Jacob.

1 ☞ Sententia arbitri non infamat.
2 Confessio facta coram arbitro an infamet.
3 Sententia arbitri emologata per taciturnitatem decem dierũ an infamet.

1 **Ex compromisso.** †Sententia arbitri nõ infamat. h. d. ¶ Opp. glos. ꝙ nõ possit cõpromitti ⁊ soluit ⁊ bene ꝙ si agatur ciuiliter põt compromitti si criminaliter non, vt in contrario. j. de arbi. l. nõ distinguemus. §. iul. ⁊ ita etiam ibi no. ⁊ est cõis opi. ⁊ vera. et pro hoc extra de arbi. c. cum tẽpore. ⁊ de p̃sump. c. literas. Hic aũt dicit ꝙ siue agat̃ ciuiliter siue criminaliter de crimine non põt cõpromitti cum. d. §. iul. indistincte loquat̃ ⁊ hic dicit fuisse compromissum de facto, ⁊ ideo sñia nulla. Odof. etiã. d. §. iul. tenet ꝙ siue agatur ciuiliter siue criminaliter potest compromitti tanq̃ in arbitratorem et amicum cõem. ⁊ ita seruatur.
2 ¶ Querit glo. an confessio facta[a] corã arbitro † infamet. ⁊ tenet ꝙ non. Ja. de ra. cõtra: qꝛ cõfessio facta corã arbitro est eiusdem effectus sicut coram iudice. C. de arbi. l. pe. Jaco. de ra. Ad hoc vide qđ no. ⁊ dixi. s̃. e. l. furti. §. qui iussu. ⁊ plenius in. l. qm̃ intelligitur. ¶ Querit Gul. de suz. si actũ sit in cõpromisso ꝙ sñia arbitri infamet an tunc infamabit, allegat ꝙ sic. j. de arbi. l. non distinguemus. §. de officio. ⁊ qꝛ qđ põt lex põt pactum. s̃. de pac. l. non impossibile. j. de re iudi. l. si conuenerit. ⁊ cõi diui. l. iudicem. Contrarium tenet per hunc. §. Querit Mar. sil. si cõpromissuz sit sine pena ⁊ emologatum taciturnitate. x. dierũ qꝛ
3 †tunc oritur actio ⁊ exceptio, vt. C. de arbi. l. pe. an tunc sñia arbitri infamet ⁊ tenet ꝙ nõ: qꝛ non habet effectũ sñie ab initio sicut sententia iudicis, sed demum secuta emologatione.

a ¶ Cõfessio facta. Adde tñ ꝙ cõfessio coraz arbitro facta non đ iudicialis. l. pen. ⁊ ibi Bald. in fine. C. de arbi. Bart. cõtra in. l. j. in fin. C. de confess. ⁊ tenet opi. Bar. Alexã. consilio. xviij. iiij. parte qñ sñia arbitri esset emologata. idem tenet But. in. c. fina. de confess.

Quantum autem. Interlocutoria non infamat se diffinitiua. h. d. ¶ Item glo. tangit duos effectus infamie facti alios dixi. s̃. e. super rubrica. ¶ Item non obst. j. eodem. l. ictus. qꝛ ibi fuit facta executio hic non.

No. de q̃onibus statutoꝝ Alber.

1 ☞ Pena an possit augeri vel minui.
2 Pena personalis an possit commutari in pecuniariam.
3 Pena grauior imposita alicui ex crimine famoso releuat ab infamia vide exemplum ibi.
4 Quatuor sunt que releuant aliquem ab infamia.
5 Pena quando debeat minui delinquenti nota pulchros casus ibi.
6 Judex causa cognita potest imponere penam corporalem p̱ pecuniaria.
7 Fama bona est conseruanda homini quantum est possibile.
8 Pena corporalis quãtumcunq3 minima, est maior quacunq3 pena pecuniaria.
9 Bona fama est pretiosior quocunq3 commodo pecuniario.
10 Pena corporalis an excludat penam pecuniariam.
11 Electio in alternatiuis est rei.
12 Punitus pena statuti an possit puniri pena iuris cõmunis.
13 Transactio an infamet.
14 Judex est fatuus quando vltra petita pronunciat.
15 Sententia lata contra sacras cõstitutiones ⁊ leges an sit ipso iure nulla.
16 Pene an reseruentur arbitrio legis vel iudicis.
17 Judex in extraordinarijs potest augere vel minuere penã causa cognita.
18 Judex an possit remittere infamiam.
19 Indulgentia principis non remittit infamiam.
20 Judex an possit transigere super fama.
21 Sententia absolutoria non liberat ab infamia quoties lex notat factum.
22 Infamia an possit remitti per alium q̃ per principem.
23 Sententia lata contra ius legis non valet sed est ipso iure nulla secus si fit contra ius litigatoris.
24 Premium quis non debet consequi ex suo delicto.
25 Judex an possit penam a iure statutam augere vel minuere.
26 Pena maiori imposita pro minori quare videatur esse remissa infamia.
27 Transigens de crimine famoso efficitur infamis.
28 Judex minuens penam an videatur remittere infamiam.
29 Sententia debet esse conformis libello.
30 Sententia an possit ferri super crimine probato ⁊ non proposito.
31 Judex an possit commutare penam pecuniariam applicandã parti in corporalem.
32 Judex intentato iudicio ciuili non potest imponere penam criminalem.
33 Motus ab ordine ad aliquod tempus an finito tempore recuperet honorem.
34 Judex an possit reseruare famam ⁊ officium notario condemnato de falso.
35 Accusatio an procedat si dicatur accuso talem de tali crimine ⁊ peto illum puniri s̃m formam iuris ⁊ statutorum loci ⁊c.
36 Delinquens vno ictu faciens duo vulnera an debeat amittere ambas manus stante statuto de quo ibi.
37 Judex causa cognita potest penam statuti augere vel minuere sed illam commutare non.
38 Adulter committens pluries adulterium an pluries sit puniendus.
39 Percutiens vno ictu si faciat duo vulnera an bis sit puniendus.
40 Relatiuum quis vel qui ex parte subiecti an aliquid operetur.

Pena grauior. Circa hunc. §. cuius materia est vtilis multi scripserunt. quoꝝ vtilia q̃ magis ordinate ⁊ breuiter potero subijciam. Et de eius materia no. C. e. l. ⁊ si seuerior. ⁊. l. ⁊ si possidoniũ. in gloss. ⁊ per docto. ⁊ maxime per Cy. Uber. de bo. ⁊ Odof. ⁊ per eundez Cy. de iniur. si non conuitij. ⁊ bene per Azonem in summa eod. tit.
1 §. remittitur. Et bene per Gandi. tit. vtrum pena †possit augeri vel minui in decretis. xxxiij. q. v. circũcelliones. in glossa. ⁊ per Archi. ⁊. xj. distin. c. consequens. ⁊ bene in gl. ⁊ per eum. ij. q. iij. si quem penituerit. §. notandum. ⁊ in Specu. de legato. rubricella de dispensa. §. nunc de dispensatione episcoporum. in pluribus ver. inuenies ꝙ episcopus potest penam mitigare. ⁊ bene p̱ Hostien. in summa de accusatio. §. quis sit effectus. in princip. ⁊ pluribus ver. sequentibus. Et videtur etiaz posse minuere ex amicitia ⁊ dilectione non pretio, vt extra de offic. delegat. c. nisi specialis. ⁊ ibi in glo. ⁊ propter paupertatem, vt. s̃. de offi. presi. l. illicitas. §. fi. sz illa proprie loquit̃ in mulcta. ⁊ ex alijs etiam causis minuitur ⁊ augetur, vt bene per Hosti. in summa de penis. §. vltimo. ⁊ hic in vltima gloss. An autem personalis pena
2 †possit commutari in pecuniariam vel econtra, vide eod. titu. §. mixte. versi. sed nunquid personalis. Et in meis questionibus statutorum tertia parte ver. questio talis proponitur. Et vide in materia Rof. in libello iuris canonici de accusa. rubricella qualiter libelli accusatorij fiant p̱ Archi. ij. q. iij. notandũ. ⁊. q. iiij. si quẽ. p̱ Inn. de cõsti. c. j. per eundẽ. ⁊ Ber. de pe. c. l3 p̱ Azo. in summa đ pe. ⁊ p̱ Hostien. de offi. dele. c. de causis. ⁊ istđ augmentum pene qñq3 contingit seuitia iudicis, qñq3 imperitia. j. de bo. lib. l. qui cũ maior. §. j. Et summarie hoc dicit: ex grauiori pena corporali imposita iudex releuat ab infamia. Uel clarius s̃m Ja. de bel. regulariter pena corporalis imposita pro pecuniaria vel pro corporali minor cã cognita aucta in causa famosa cõseruat. in pecuniaria secus. h. d. Et diuide in q̃tuor partes. primo ponit regulã vsq3 ibi vt puta. ¶ Ibi secũdo ponit regule exemplũ vsq3 ibi sed si in cã. ¶ Ibi tertio restringit ⁊ limitat regulã vsq3 ad ver. q̃uis. ¶ Ibi quarto ⁊ vltimo regulam verificatam ⁊ restrictam resumit. ⁊ ad predicta cõcludit. vel clarius primo de effectu pene corporalis imposite pro pecuniaria. secũdo de effectu pene pecuniarie maioris imposite ⁊ aucte loco minoris. Tertio de effectu pene corporalis imposite pro pecuniaria vel p̱ corporali minori. ⁊ partes per se patẽt s̃m primã diuisionẽ. ¶ Regula talis est. pena grauior †imposita alicui ex cri-
3 mine famoso releuat ab infamia. Exẽplũ si aliquis cõmisit delictum p̱pter qđ debeat condemnari in dimidia bonoꝝ est relegatus: qꝛ pena imposita est grauior videt̃ transactũ sup infamia. Exemplũ aũt delicti in quo veniat pena publicationis dimidie bonoꝝ, dic vt in glo. ¶ Tertio restringit ⁊ limitat regulam dicens ꝙ si accusat⁹ de furto nõ manifesto qui debuit cõdemnari in duplũ sit condẽnatus in quadruplũ nõ est vera regula ꝙ p̱ hoc sit remissa infamia nec super ea trãsactũ. ¶ Ultimo regulam sic restrictam resumit ⁊ ex ea cõcludit dicẽs ꝙ regula veritatem habet solum in pena corporali aucta nõ in pecuniaria ⁊. h. d. Literam expone. ¶ Pena grauior scilicet corporalis.
1 ¶ Ultra legem. penam directo statuentem non legẽ declarãtẽ vel limitantẽ. ¶ Estimationẽ. i. bonã famã, vt. j. de var. cogn. l. cognitionũ. §. estimatio. ¶ Ibi cõseruat cũ determinatiõe que sequitur. ¶ Ibi mulctari debuit. fisco ex accusatione criminali de eo proposita exẽpla sunt in glo. ¶ Ibi relegauerit cã cognita s̃m aliã legem hoc iudici permittentẽ. Secus puto si deportauit vel in metallum dãnauit. a r. j. de penis. l. quidam. de var. cogni.

cogni.l.j.§.minuit.z.§.cõsumitur.z ideo litera hic signãter dixit relegauit.z.j.de pe.l.in seruoz.§.fi.dixit de fustigato z dãnato ad opus ppale. Ray. ¶ Ibi transactũ.i.dispẽsatũ quasi trãsactum vr cu eo p iudicẽ sup fama ppter grauiozẽ penã impositam. ¶ Ibi furti nec manifesti.hic loquit de actione z iudicio ciuili,vt insti.de publ.iud.in princ. ¶ Ibi condemnauit cã cognita. ¶ Ibi pena aucta pecuniaria. ¶ Quãuis si in pena nõ pecuniaria sed corporali siue pecuniaria imposita siue p corporali minozi z est conclusio ad oĩa pcedentia. ¶ Exposita litera qz iste.§.tractat de infamia remittenda,ad euidentiã dic q
4 quatuoz†sunt que releuãt ab infamia.primo appellatio,vt.s. e.l.furti.§.j. Itẽ principis rescriptum.C.de nup.l.imperialis.et s.e.l.solet. Itẽ transactio iudicis ppter penã auctã,vt hic. Itẽ transactio partiũ sup delicto iussu iudicis,vt.s.e.l.furti.§.qui iussu. Itẽ dic q iudex qñ alterat penã ex necessitate scz pecuniariã in corporalẽ qz reus pecuniariã soluere non põt.z ideo luere dz corpore,vt.C.de ser.fug.l.quicunqz.cum si.z hoc casu non releuat ifamia. Qñqz cã cognita ex ptãte huius.§.z tũc in corporali releuat infamia in pecuniaria non. Qñqz sine cã,vt.j.de decur.l.gñaliter.z.l.ad tps.an tunc cõseruet fama dic vt ibi.et cã alterandi penã põt esse.vt in glo.imo gl.in.l.z si seuerioz.C.e.
5 vltramontani dicũt q†qñqz cõtingit minozari penã ppter naturalem conditionẽ persone,vt qz nimis iuuenis,vt.j.de mino. l.auxilium.vel qz nimis senex,vt.j.de termi.moto.l.ij.§.j. Qñqz ppter conditionem accidentalẽ,vt ppter dignitatẽ,vt.j.de incen.ruina z naufrag.l.pedius.z.C.de sum.trini.l.ij.vbi de hoc dixi. Qñqz ppter ignozantiã eius qui deliquit,vt.j.de sica.l.in lege. Qñqz propter inconsultũ calozẽ,vt.j.pe.l.respiciẽdum.§.fi.z.l.absentem.§.fi. Qñqz ppter reipublice vtilitatẽ,vt qz erat strenuus miles quẽ expediebat seruari reipublice.j.de re mili.l.non oẽs.§.fi. Ad augendã penã mouet iudex duplici de cã. vna ppter cõditionem persone vt ppter eius vtilitatem,vt.d.l. pedius.j.de incen.rui.naufra.vel ppter dignitatẽ,vt.C.de epis. z cler.l.presbyteri.vbi de hoc dixi.z.j.de pe.l.quedã.z de re mili.l.quedam. Et ad predictã alterationẽ vel mutationem pene facit.j.de pe.l.si quis aliquid.§.instrumẽta.z.§.j.l.absentem.§.fi.l.respiciendũ.§.delinquitur.z.l.aut facta.§.j.ad.l.iul.peculatus.l.sacrilegij penã.in princ.in aut.de non alie.rebus eccle.§.ijsdem penis.xx.x.distin.necesse est.j.q.j.c.iudices.z.c.si qui epi. vbi de hoc z eadẽ cã.qõ.iiij.c.ecclesia que.ij.q.iij.si quẽ penituerit.vbi de hoc.xlv.dist.disciplina.z ibi de hoc z.c.omnes qui. ¶ Item dic q qñqz pena applicatur fisco de qua loquitur prima pars huius.§.vsqz ibi sed si in cã. Ibi de ea que applicatur parti vsqz ad versicu.quis vbi concludit ad omnia premissa. ¶ Premissis euidentialibus collige notabilia. Primo not.regulam bonã q pena grauioz zc. Scdo q iudex põt penã augere z p pecuniaria corporalẽ imponere sed cã cognita. Tertio q
6 iudex†pt penã legalẽ excedere. Quarto q in vno grauat in alio releuatur,vt.j.de iureiur.l.eum qui. Quinto q transactio seu cõpensatio quedam fieri dicitur de infamia cũ pena. Sexto qd
a fama bona[a] conseruanda†est homini quãtum fieri põt,p hoc
7 bñ.extra de accu.c.lz in beato Petro.in fi. Et ideo plus credit testibus deponentib[9] de bona fama q de infamia,vt no.e.ti.c. qualiter z qñ.el.ij.in glo.magna vltra medium qd est notandũ. Septimo no.ibi qui parte bonoz zc.q relatiuũ qui est rei ante late representatiuuz.nec aliud hic operatur.de quo dicam plene.j.in fi. Octauo q pena pecuniaria põt augeri cã cognita.nõ tñ ex hoc releuatur infamia,vt i ver.sed si in causa. Nono q pe
8 na corporalis†quantũcunqz minima maioz est qualibet pecuniaria pro hoc.j.de pe.l.in seruoz.in fi. Decimo q exceptio vitiat regulã in exceptatis in nõ exceptatis cõfirmat.de hoc.j.de regu.iur.l.j.z per Dy.in proemio de reg.iur. Undecimo q bo
9 na†fama ptiosioz est omni cõmodo pecuniario z eidem preferenda,vt.j.ti.j.l.nõ solũ.§.fi.z.C.de postu.l.si qui.de regu.iur.l. si in duabus.de ver.obli.l.si quis stipulatus.§.fi.z si quis omissa cã testamẽti.l.iulianus. Deinde quere exẽpla ad declarationẽ tex.vt in scda gl.que incipit pone exemplũ. ¶ Expeditis notabilibus veniamus ad oppositiones. Et primo oppo.q quis
10 non releuetur ab infamia†z q vtraqz pena scz corpozalis z pecuniaria debeat imponi.z vna aliã nõ excludat,vt.C.de epi.audiẽ.l.nemo.z.j.de act.z obl.l.quoties. Glo.scda soluit q hic in sentẽtia fuerat expressum q pena corpozalis succederet loco pecuniarie.z ideo eam excludit al's secus vt in cõtrario. Hanc reprobat Ja.bu.z dicit q in.ll.contrarijs imponebat pena coniunctim:hic aũt alterabat seu cõmutabat. vnde dicit q si hic nihil dictum esset in sñia q vna succederet loco alterius tñ succederet z vna aliã excluderet,vt.j.de penis.l.interpretatione.et s.de penis.l.rescriptum.§.si pacto.de act.z obli.l.quoties.§.j.z de accu.l.senat[9].vnde ipse distinguit aut vna tñ pena imponitur a lege,z tunc planum est qz illam luit non aliam. Si autem lex aliã exprimit videt innuere gloss.q vtraqz imponat,sed ipse dicit aut iudex exprimit q vnã imponit p alia,z vult succedere loco alterius:z tũc solã impositã luit. Si exprimit q vtrãqz sustineat tũc vtrãqz sustinebit,vt in cõtrarijs.z.s.de trãsact.l.qui fidẽ. Si nihil dicit tũc solã ipositã sustinebit quasi vnã loco alterius subrogauerit,vt hic. Si alternatiue loquat dic aut verba alternationis diriguntur iudici.puta q iudex talẽ vel talem penã imponat tũc iudex eligit quã vult.si ad partẽ puta soluat talẽ aut talẽ penã tũc eligit pars ar.eoz que no.in glo.z p Dy. de leg.ij.l.lucio.z p eũ.extra de reg.iur.c.in alternatiuis.lib.vj. Si simpliciter aut vtraqz est determinata sicut in.l.quicunqz de ser.fugi.tũc est in arbitrio rei.de iure do.l.plerũqz. Si vtraqz est indeterminata tunc in arbitrio iudicis est,vt.j.de penis.
11 l.hodie.z de effracto.l.j.§.j.vel dic†q in electione alternatiuorũ simpliciter est electio rei,vt.d.l.plerunqz.vbi de hoc.z.d.c.in alternatiuis.sed in alternatiuo electio est declaratio iudicis,vt d.l.j.§.j.de effracto. Si vnũ determinatũ aliud indeterminatuz tũc est arbitrio iudicis,vt.C.de ser.fugi.l.fugitiui.nã sicut vnũ solũ generale z determinatum cõmitteret arbitrio iudicis,vt.j. de iur.deli.l.j.in fi.sic z hic. Si diuersis legibus puniat crimen dic vt.d.l.senatus.de accu.z.C.qñ ciui.ac.crimi.pre.l.vnica. Et
12 pdicta faciũt vtrũ punitus†pena statuti possit puniri pena iuris cõis,an excludat p penã statuti de quo dixi.C.de sepul.vio. l.qui sepulchra.z in meis questionibus statutoz. ¶ Itẽ oppo. de versi.vt puta ad ver.sed si in cã z so.vt in glo.signata super bo eũ.qz in primo loquitur vbi pena erat applicãda fisco in se-
13 cũda parti. ¶ Itẽ oppo.q transactio†infamet,vt.s.e.l.athletas.§.fi.so.vt in glo.signata super verbo estimationẽ.z tene primã sol.vel dic aut fit transactio seu quasi transactio per iudicẽ super pena z loquit hic.aut fit per partes super delicto z loquitur contrariũ,vel dic q hic transactio ipropzie sumitur p quadã cõpensatione. ¶ Itẽ oppo.q etiã pena pecuniaria aucta remittatur infamia,vt.C.eo.l.furti.z so.vt hic in glo.imo videtur in tertia so.z in contrario no.z.s.e.l.athletas.§.fi. ¶ Itẽ opp.
14 q fatuus est iudex† qui vltra petita pnunciat.C.de fideicõ.lib. l.fi. Glo.nõ soluit sed dicit mirabile est in fi.scde glo.tu dic fm Odof.q ibi est regulare:hic casuale.vel aliud in actione ciuili,vt ibi.aliud in accusatione criminali,vt hic no.per eũ. Sed hec sol.non videt bona quo ad hũc.§.qz in primo casu loquitur in accusatione,z in ver.sed si in cã.loquitur in actione.z in vtroqz casu dicitur posse augeri z cõmutari.vnde dic fm Jaco.de bel. q iste.§.in vtroqz casu iudici tribuit potestatẽ iudicãdi z augẽdi causa cognita. In contrario nõ sic.vel hic pena petitur ex legis prouisione z statuto certa vel forte incerta nõ expressa in libello.ibi vero pena petitur ex promissione hoĩs z certa z expssa in libello,z ideo ibi nõ põt in alio condemnare ita q hic nõ petebatur certa pena in libello sed petebatur puniri fm leges et ideo nõ põt dici iudex excessisse formã petitiõis. Et q in criminalibus talis petitio admittatur:peto eum puniri fm leges facit.j.ad turpil.l.j.§.j.z no.glo.insti.de actio.§.j.z dicet.j.in questionibus ver.itẽ est arg.q talis accusatio.primã sol.Odof.puto veriozẽ.§.q regulare sit q iudex debeat iuxta petitionẽ pnũciare,sed fallit quando ex iusta causa lege permittente concedit sibi aliter pnũciare z augere vel minuere,vt hoc.§. Secundam solu.Odofre.hic sequitur Guli.de cun.z quidã alij q iste.§.locũ habeat solũ qñ pena applicatur fisco nõ autẽ quãdo parti. z rationẽ addunt qz in pena applicanda fisco tãgit respublica cuius iudex est administratoz:z ideo põt penã cõmutare,vt.j. de penis.l.hodie.z.C.de transac.l.preses.z bene.s.de origi.iur. l.ij.§.post originem. Sed hec so.videt contra tex.huius.§.vt.s. dixi. In multis etiã casibus est reperire q in his que tangunt partẽ iudex aliter pnũciat q petitũ est.nã re petita quãdoqz cõdemnat in estimatione,vt.j.si cer.pe.l.vinũ.z sic in multis alijs casibus quos no.d.l.fi.C.de fideicõ.liber. Jac.de ra.cõcedit oppositionẽ z dicit q hic fuit nulla sñia qz lata cõtra formã petitionis,z de hoc statim dicetur in sequenti cõtrario. ¶ Ad idẽ op-
15 po.q sñia†sit ipso iure nulla quasi lata contra sacras cõstitutiones z leges,vt.j.que sen.si ap.rescin.l.j.§.itẽ cũ ptra sacros. z.C.qñ prouo.non est ne.l.ij. Ja.de ra.concedit oppositionem z dicit q hic sñia fuit nulla,sed hoc est contra text.q si sententia nulla esset ex eo nullus sequeretur effectus,vt.j.de iniusto testa. l.si quis exheredato.§.irritum.z.j.statim dicetur. Alij dicunt aut sententia continet expressum errozem,vt qz dixi quia furtũ non manifestum commisisti cõdemno te in quadruplum:z tũc sententia nulla est.z ita loquũtur cõtraria. Aut nõ cõtinet expressum errozem:z tunc valet z dz appellari.et ita loquitur.§. iste. Sed hanc nõ approbant Ja.de ra.z Pe.nã cũ ex processu apparere possit actum furti nõ manifesti satis appareret de erroze expressoz z ideo sñia nulla esset fm eos vt dixi.d.l.ij.z.j.de re iudi.l.cũ prolatis.z.l.si preses.dic ergo q hic sñia nõ erat cõ

a ¶ Fama. Adde q fama bona eludit vnuz iudiciũ. Bal.in.l.fin.vlti. colum.C.de pba. Alexã.in.l.fin.ff. de questio.vbi dicunt q iudicium nõ sufficit ad torturam cõtra psonam honestam z grauem z bone fame sed cõtra vilẽ. Angel.in.l.milites.C.de quest.

tra leges sed ex legis permissione,vt.l.hodie.j.de penis.⁊ cau-
sa cognita vt predictum est.Sed contra hoc instatur quõ eñ
potuit iudex in furto nõ manifesto in quadruplum cõdẽnare.
vt dicit iste.§.⁊ dicit eum infamem.⁊ sic presupponit sñiam te-
nuisse.alˀs enim si esset nulla nõ posset infamare nec statũ hoĩs
cõmutare vt predictum est.⁊ probatur.d.l.si quis filio exhere.
§.pe.de iniusto rupto ⁊ irrito testõ.Quidam dicunt vt predixi
ꝙ hic tenuit sñia qꝛ in ea non fuit error expressus.⁊ ideo debuit
appellare,sed ista nõ placet vt predixi:qꝛ de errore satis appa
ret ex petitione ⁊ ꝓcessu,⁊ qꝛ sñia non esset conformis petitiõi
⁊ ideo nulla vt predictum est.Unde alij dicunt ꝙ lꝫ intentata
fuerit actio furti non manifesti:ꝓbatum tñ fuit furtum manife
stum:qꝛ post litem contest.fuit deprehẽsus cũ re furtiua a quo
dam qđ sufficit:vt.j.de fur.l.si quis in seruitute.§.j.⁊ qđ vi aut
clam.l.ꝓhibere.§.j.⁊ ita actor cumulauit actionẽ furti manife-
sti qđ potest,vt.j.de noxa.in delictis.§.si detracta.⁊ mã.l.si tibi
mandauero vt a titio.Sed certe hec est falsa:qꝛ talis cumula-
tio non admittitur post lit.contest.vt.l.edita.de eden.⁊ per Dy.
de reg.iur.c.nullus pluribus.⁊ in.§.si detracta non mutabaꝶ
actio nec cã sed solum qualitas actionis qđ fieri põt,vt ibi.⁊ de
hoc dicitur.j.in questionibus.Gul.de cun.dicit ꝙ hic sic dꝫ po
ni casus ꝙ hic actum fuit furti manifesti ad quadruplũ nõ fuit
probatũ furtũ manifestum sed solum non manifestum,⁊ de nõ
manifesto iudex condẽnauit ad quadruplũ hoc casu tꝫ conde-
mnatio ꝙuis sit contra ius litigatoris ⁊ iniqua.⁊ ideo non cõ
seruat infamiã,valet ergo sñia si non appelletur,vt.d.l.ij.C.qñ
prouo.non est neces.Et pro hoc etiam tollitur cõtrarium de.l.
fi.C.de fideicõ.libe.qꝛ ꝭm hunc intellectũ sñia fuit petitioni con
formis:qꝛ in petitiõe ꝓposita erat actio furti manifesti ad qua-
druplum.Et pro isto intellectu optime facit tex.d.vers.sed si in
causa.dũ dicit in duplum cõueniri debuit.nõ dicit ꝙ fuerit cõ-
uentus:⁊ ita caute loquitur,⁊ dat intelligere ꝙ petitio debebat
ꝓponere actiõe furti nec manifesti in duplũ ⁊ ipse ꝓposuit ma-
nifesti ad quadruplum qđ probare nõ potuit:⁊ ideo iudex qui
condemnauit in quadruplum onerauit reum pena aucta.sed ꝑ
hoc non cõseruatur infamia,⁊ sic dꝫ intelligi ꝭm ipsum Gul.et
hic intellectus multum est amicus litere.de hoc.j.in questioni-
bus ver.itẽ qꝛ sicut dictum est tñ hoc nõ placet Ray.⁊ dicit ꝙ
16 est diuinare.¶ Itẽ oppo.ad idẽ quia pene† reseruantur.l.arbi
trio ⁊ non iudicis,vt.j.ad turpil.l.j.§.j.Sol.vt in glo.qꝛ verum
est ꝙ arbitrio legis reseruata est.iudex tñ a sñia authoritate hu
ius.§.cum ꝯcor.põt cã cognita penam augere ⁊ minuere iustis
ex causis,que iuste cause hic tanguntur in glo.⁊ plenius dixi.s.
in euidentialibus.Et eodẽ modo solui põt aliud contrariuꝫ qꝛ
iudices iurãt iudicare ꝭm leges ⁊ iura.in auꝶ.de defen.ciuit.§.
iusiurandũ.⁊ de iudi.§.oẽs aũt.qꝛ verum est:tñ in extraordina-
rijs vbi pena cõmissa est arbitrio iudicis põt iudicare sicut sibi
17 videꝶ† ⁊ etiã in extraordinarijs põt augere ⁊ minuere cã cogni
ta ⁊ ex iustis causis per istum.§.cũ cõcor.⁊ pro hoc in auꝶ.iusiu
randũ qđ prestatur ab his qui administrationeꝫ suscipiunt.§.
equus ero.⁊ bene per Inno.extra de consti.c.j.⁊ per Ber.⁊ Cõ
post.¶ Itẽ opp.ꝙ nullo modo possit penã a.l.statutam auge-
re vel minuere,vt.C.ne san.bap.ite.l.fi.in fi.⁊ ad.l.iul.de vi pu-
blica.l.seruos.in fi.Sed põt dici ꝙ in illis est spãle:qꝛ lex ibi ex
presse hoc denegat iudici.¶ Uel dic ꝙ sine cã nõ põt vt ibi sed
ex iusta cã põt vt hic.⁊ sic ille ꝭm istã.⁊ vide qđ no.per Host.ex-
tra de rapto.c.in archiepiscopatu.⁊ in summa de inquisitione.
18 §.qs sit effectus.¶ Itẽ opp.ꝙ iudex† nõ possit remittere infa-
miã vt.j.de fur.l.non poterit.⁊ de iniur.l.diuus.So.cã cognita
potest vt hic alˀs non vt ibi.¶ Itẽ oppo.ꝙ nullo casu hoc face
re possit,vt.j.de qõnibus.l.j.§.fi.cum concor.ibi in glo.no.⁊ de
pe.l.diui fratres.⁊.l.in metallũ.Sol.ibi post sñiam hic in sñia
¶ Contra hoc instatur ꝙ etiã post sñiam possit in totum penã
⁊ infamiã remittere,vt.C.de epis.⁊ cler.auꝶ.interdicimus signa
ta sup.l.placet.⁊ istud contrarium multum vꝛ destruere totam
istam materiã Sed dic aut pena imponiꝶ principaliter ad cor-
rectionẽ preteriti ⁊ habet locum iste.§.cũ sua materia.aut prin
cipaliter ad correctionem futuri,puta ne deinceps clericus lu-
dat ⁊ hꝫ locũ.d.auꝶ.ꝓncipaliter.ideo dixi qꝛ in omni pena sem
per attendiꝶ correctio aut illiꝰ cui imponiꝶ aut alior,vt.j.de pe.
l.si pena.Oldr.Et de hoc dixi.d.auꝶ.interdicimus.Et facit qđ
no.ꝑ Garsiam ⁊ Jo.car.extra de elec.cupientes.lib.vj.⁊ de he-
re,vt cõmissi eo.li.ꝑ Archi.⁊ Cardi.¶ Item op.de.l.fi.C.de ge-
nera.aboli.vbi diciꝶ ꝙ indulgẽtia[a] principis non remittit infa-
19 miã† ergo multo minus alicuius alterius iudicis,vt.C.de le-
gi.l.fi.So.ibi post sñiam hic in ipsa sententia:vel ibi in indulgen
tia que emanat ex gratia:hic in sententia que ꝓcedit cã cogni-
ta.¶ Itẽ op.ꝙ iudex penam vltra legem augere non possit,vt
C.qñ prouo.nõ est necesse.l.certa rõne.⁊.s.de iur.om.iu.l.fi.So.
ibi iudex excessit vltra ꝙ pateretur eius iurisditio ⁊ ideo nulla.l.

a ¶ Indulgentia. Adde tñ ꝙ summus põtifex quo ad forũ aĩe põt ĩfamiã tollere vel irrogare.ibi Specu.in ti.de sent.§.ij.⁊.§.vj.ver.qđ si is.⁊ vers.seq.

b ¶ Infamia. Ad de plene de materia infamie Dy.⁊ Jo.and.in.c.infamibꝰ.⁊ ibi do.meus do.Boherij de reg.iur.l.vj.late per Bal.in.l.j.v.op.C.de sum.tri.⁊ fid.catho.

talis sñia iuuatur,vt.C.si a nõ cõpe.iu.l.j.hic aũt stetit in finibꝰ
sue iurisdictionis,lꝫ penã ex iusta cã auxerit.vñ hic sñia alia le-
ge iuuatur,vt ibi no.Itẽ op.ꝙ iudex sup fama trãsigere nõ pos
sit cum ea res sit sibi cõmissa querenda non negligenda vel do-
nãda,vt.s.de transac.l.cũ hi.§.si pretor.⁊ de ser.l.j.§.j.sol.sicut
20 dictũ est hic facit authoritate legis ⁊ ex iusta cã ibi nõ.¶ † Itẽ
oppo.ꝙ nullo casu iudex debeat penã augere sed minuere,vt.j.
de penis.l.absentẽ.⁊.l.interpretatiõe.⁊.l.si pses.Sol.hic cã co-
gnita ibi in dubio.¶ Item oppo.ꝙ iudicio ciuili ꝓposito iu-
dex non possit deducere ad criminalẽ penã corpalẽ ꝓ pecunia-
ria imponẽdo cũ nemo sine accusatione puniaꝶ,vt.j.de mune.⁊
hono.l.rescripto.§.si quis accusatorẽ.sol.hic iudex auxit penã
in eadẽ actione vl accusatiõe nec viã intẽtatã mutare potuit,vt
ibi ⁊.j.de accu.l.si cui.§.fi.⁊ de lib.cã.l.filiũ.vbi de hoc.¶ Iteꝫ
21 oppo.† quoties lex factũ notat sñia absolutoria nõ liberat infa
mia,vt.j.de ritu nup.l.palã.§.que in adulterio.⁊.s.eo.l.§.cum
aũt.ergo multominus cõdemnatoria.So.ibi lex stat in finibus
suis nec vltra ꝓcedit.hic vero vltra ꝓcedit in famiã remittẽdo.
Item ibi sñia absolutoria errore lata fuit:hic vero condemna
toria ex certa scientia ⁊ cã cognita.Itẽ hic ex sñia grauaꝶ ibi re
22 leuaꝶ.vel hic iuste ibi iniuste fuit lata sñia.¶ † Itẽ op.ꝙ† infa-
b miab remitti non possit ab alio ꝙ a principe.C.de nupt.l.impe-
rialis.⁊ ad tertul.l.si qua mulier.⁊ maxime qꝛ pena hic fuit iu-
sta ⁊ ex cã iusta:ergo macula durare dꝫ ⁊ a dignitate repellit,vt
C.de digni.l.ij.li.xij.So.hic lex remittit.⁊ est forte rõ qꝛ verisi-
mile est ꝙ reus dãnatus metu pene sit effectus bonus.s.de iu-
sti.⁊ iur.l.j.Nec ob.qđ dictum est ꝙ pena est iusta:qꝛ habito re
spectu ad regularẽ penã qꝛ aucta est nõ diciꝶ ꝑ oĩa iusta sed du
rior ⁊ reũ aggrauare,vt h in litera diciꝶ.¶ Op.ꝙ in extraordi-
narijs nõ possit dici augeri pena cũ nulla sit certa statuta per.l.
sed sit arbitraria.So.vt in glo.qꝛ augeri diciꝶ qñ maior impo-
niꝶ qđ fieri ꝯsueuit cõiter.¶ Ultimo op.s.e.l.§.quantũ de de-
cur.l.ad tẽpus.⁊ ad municip.l.ordine.⁊ sol.vt in glo.¶ Et pro
solutiõe ⁊ declaratiõe oĩm cõtrarior distingue ꝭm Jac.de bel.
aut sñia cõdẽnatoria est lata sup crimine ⁊ pena a lege statuta
imposita est per iudicẽ:tũc fieri dꝫ eius executio nisi ab ea sit ap
pellatum,vt.C.de pac.l.qui sñiam.⁊.j.nil no.ap.pen.l.j.in fine.
Si vero vltra legẽ pena est aucta ⁊ cã cognita aut pro pecunia
ria corporalis est imposita,aut ꝓ corporali minori maior,aut
ꝓ pecuniaria minori pecuniaria maior.primo ⁊ scđo casu sñia
valet ⁊ remissa est ĩfamia,vt hic.j.de pe.l.moris.§.iste de inter-
dictis ⁊ relegatis.l.relegator.§.ad tps.cũ si.⁊ h sicũ cause co-
23 gnitione pena est aucta:si aũt sine cause cognitiõe tũc† aut sñia
lata est expsse ꝯtra ius legis ⁊ nõ valet,sed ipso iure nulla est,vt
j.de iniusto ⁊ irri.testõ.l.si qs exheredato filio.alˀs si quis filio.
ver.ꝙ si quis fuerit dãnatus.⁊.C.qñ ꝓuo.nõ est neces.l.ij.Aut
contra ius litigatoris:⁊ tunc sñia valet nec remittitur infamia
qꝛ authoritati legis reseruatur,vt.d.l.non poterit.j.de fur.⁊ de
hoc no.C.de penis.l.iiij.⁊.j.ad turpil.l.j.§.finautẽ.Si vero est
minuta,si quidem causa cognita infamia durat pro omni tem
pore pene sed pena finita finitur infamia,vt.s.ti.j.l.imperator.
cũ cõcor.Si aũt sine cause cognitione tunc sentẽtia valet quo
ad crimen cum sit lata ꝯtra ius litigatoris nisi in ea sit error ex
pressus.Sed quo ad infamiam ⁊ bonorum publicationẽ ⁊ ius
testandi ⁊ dignitatem honores ⁊ similia ipso iure non valet:qꝛ
legis authoritati hoc reseruaꝶ,vt dictis.ll.non poterit de fur-
tis ⁊ de iniurijs.l.diuus.cum simili.⁊ quia non egẽt iudicis mi-
nisterio,vt.j.de decur.l.generaliter.circa princi.⁊.l.ad tempus.
⁊.C.e.l.a ꝗ tempus.Et sic intelligi debent dicte gloss.C.e.l.iij.et
d.§.finautem.j.ad turpil.l.j.de hoc etiam dicetur.j.in questio-
nibus.Et hec vera quando sententia condemnatoria lata est.si
vero absolutoria,si quidem factum lex non sententiã notat:ni-
hilominus est infamis,vt.j.de ritu nup.l.palam.questum.§.fin.
⁊.s.e.l.§.cum autem.⁊ per consequens perdit omnia que ex in-
famia perduꝶ,vt dignitates honores ⁊ ius testandi,ꝗ oĩa lex
sue authoritati reseruauit nec egent facto seu ministerio iudi-
cis.Si vero lex sententiã ⁊ nõ factũ notat tũc secuta absoluto-
ria nõ erit infamis,vt.s.de iusti.⁊ iur.l.pe.§.ptor.⁊.§.fi.qꝛ ꝓ ve
ritate habeꝶ ⁊ pro sñia presumitur,vt.j.de iureiur.l.sed ⁊ si pos
sessori.§.itẽ si iurauero.⁊.§.se.de appel.l.in offerendis.j.de his
qui.vt indig.l.post legatũ.§.sunt qui.⁊ extra de ꝓba.c.quoniã
contra falsam.Jac.de bel.Cy.aũt.C.e.l.⁊ si seuerior.ꝭm Pe.sic
distinguit:aut iudex dãnat aliquẽ de crimine nõ famoso,aut de
famoso.primo casu qualitercunqꝫ pena imponiꝶ non infamat:
qꝛ non pena sed causa estimationem sugillat,vt.j.e.l.ictus.C.e.
l.nullam.⁊.j.de crimi.stel.l.ij.Hoc verũ nisi talis pena impone-
retur que ciuitatem vel libertatem adimeret.nam tũc durante
pena esset infamis ⁊ ea sublata cessaret ĩfamia,vt.j.de var.cog.
l.cognitionũ.§.minuitur.⁊.§.cõsumitur.⁊ de falsis.l.falsi.§.or-
dine.Secundo casu qñ damnatur de crimine famoso,aut im-
ponitur

ponitur pena regularis z ꝯsueta z ꝑpetuo est infamis,vt.s.eo.l.j.§.fin.aut aliam penam contra regularem tunc aut pecuniariã ꝓ pecuniaria,vel pecuniariã ꝓ corporali:z remanet infamis,vt hoc.§.ij.rn̄so.aut ꝓ corporali pecuniariam,vel ꝓ corporali corporalem:tūc aut maiorē ꝓ minori z subdistingue:qꝛ aut hoc facit iudex ꝓpter atrocitatem criminis vel qꝛ multis crassantibꝰ
24 opus est exēplo pene:z tunc ꝑpetuo erit infamis:†qꝛ ex delicto non dꝫ cōsequi premium.ff.de neg.gest.l.siue hereditaria.et qꝛ male meritus publice zc.vt.ff.de pe.l.qdã.de interd.z relega.l.relegatorum in fi.et depositi.l.bona fides.aut nō ꝓpter demeritū vel atrocitatē delinquentis sꝫ ꝓpter publicã vtilitatē vt malefactores terreãtur vel ex alia iusta cã:et tunc videt remittere infamiã,vt hoc.§.j.z vltio responso.et.C.eo.l.si possidoniū.fm vnū intellectum quem approbat Cy.aut imponit minorem ꝓ maiori:et tunc aut sine cause cognitione:et remanet infamis,vt.ff.ad munici.l.ordine.aut cum cause cognitione:z tunc aut apparet ex sententia ꝙ iudex transacto tempore voluerit sibi infamiam remittere z non erit infamis transacto tempore,et ita intelligãtur.C.eod.l.et si seuerior.et.s.titu.ꝑri.l.impatores.Si vero hoc ex sententia non apparet tunc remanet infamia:qꝛ sufficit ꝙ iudex sibi minorauit penam absqꝫ eo ꝙ remittatur infamia.arg.C.de nego.gesto.l.tutori.et ꝓ hoc.ff.ad munici.l.ordine.in fine primi responsi.Infra etiam subijciam aliã bonam distinctionem.¶Sed primo tangamus aliquas questiones ponendo primo illas que tendūt ad declarationē tex.¶Et primo querē
25 do simpliciter†an iudex possit penã a iure statutã augere vel minuere.et dic ꝙ sic causa cognita.et hoc vult iste.§.et concord.C.vt intra cer.tem.cri.q.ter.l.ij.versi.et si ꝑsona.de furtis et seruo corrupto.l.si qs seruo.et ibi de hoc in gloss.z extra de voto z voti redē.c.j.et ibi in glo.s.de offi.ꝓfec.vi.l.j.§.fi.versi.si quem.et ☙C.de ser.fug.l.iij.¶Item quero que est rō†ꝙ qñ imponitur pe
26 na maior ꝓ minori videtur remissa infamia.dicunt qdam moderni ꝙ iudex obligatus est ad genꝰ z reus similiter hoc est ad famã z gn̄is ad genus fit cōpensatio.ff.si ꝑs her.pet.l.j.§.si cum ex pte.z hoc vult dicere iste.§.fin eos.Sꝫ hãc rōnem improbat Pet.qꝛ verū est ꝙ generis ad genꝰ fit ꝯpensatio,scꝫ subalterni ad idem genus subalternū vt hominis ad homines.sed ꝙ vnius generis subalterni fiat compensatio ad aliud genus subalternū non est verū.vnde qꝛ penarū alie sunt corpales alie estimationis lꝫ iudex exegerit indebite penã corpalē non ꝓpterea fiet cōpēsatio de infamia.Preterea cōpensatio hꝫ fieri de eo cuius quis est debitor z creditor,vt.ff.de cōpensa.l.j.at in casu nostro iudex est obligatus cōdēnato:cōdēnatus vero reipublice et legi in cuius ptāte est diminutio z consumptio fame tn̄ iudicis arbitrio.ergo zc.vt.ff.de ꝯpe n.l.in rē suã.vnde ꝯcludit ipe Pe.ꝙ dicta ratio non sit bona.Sed ratio est secūdū eum quia reus grauatur in vno.scilicet in maiori pena corporali:ergo releuetur in alio,scilicet in infamia,vt.ff.de iureiurã.l.eum qui.Item quia iudex videt quodãmodo cum eo trãsigere vt augendo penam remittat infamiam,vt in litera dicitur.Sed ista secunda
27 ratio non videtur bona:†quia trãsigens de crimine famoso infamis efficitur,vt.s.eodem.l.athletas.§.finali.et.l.seq.sed dic ꝙ iussus iudicis excusat,vt.s.eodem.l.furti.§.qui iussu.vel potest dici ꝙ hic est improprie trãsactio secundū gloss.vel hic nō est transactio super crimine sed super fama.Item quero que est ratio quod iste.§.locum habet soluꝫ in pena corporali aucta et non pecuniaria.gloss.respondet quia maior est quelibet corporalis ꝙ maxima pecuniaria,vt infra de penis.l.in seruorum.in fine.et ideo quia magna grauatur releuatur ab infamia.Tu dic fm modernos ꝙ sicut dictum est trãsactio improprie sumitur ꝓ quadã ꝯpensatione qꝛ augēdo penam videtur ꝯpensare augmentum cū fama.z reus sic videt hoc velle:sꝫ ꝯpēsatio sui natura fit de simili ad sile vt de quãtitate ad quãtitatē vel generis ad genus,vt.ff.de pigno.ac.l.si cōuenit vt nomē.vñ qñ pena corpalis imponitur fit ꝯpēsatio cū infamia que similiter est pena corpalis sꝫ pecunia z fama nō sunt eiusdē gn̄is cū qlibet minima corpalis sit maior oī pecuniaria,vt.d.l.in seruoz.in fi.er
28 go zc.¶Itē qro si iudex†minuit penã an videat remittere infamiã videt ꝙ nō.ff.ad munici.l.ordine.in ꝯrium videtur.C.eo.l.et si seuerior.vbi de hoc.z de decurio.l.generaliter.¶Gloss.distinguit:aut sine cause cognitione diminuit penã z non potest nec valet sn̄ia z ꝯ sequens non est remissa infamia,vt.d.l.ordine.aut cū cause cognitione et tūc videtur remissa infamia vt.d.l.et si seuerior.z.l.generaliter.ff.de decurio.Sed Petr.non placet hec opi.qꝛ si iudex fecit gratiã reo in vno.s.minorãdo penã videatur facere in alio.s.in ꝯseruatione fame:et ideo dicit ꝙ minorando penã nunꝙ videtur remittere infamiã nisi hoc expresse appareat ex forma sententie.puta qꝛ remouit aduocatum ab officio vsqꝫ ad quinqꝫ annos,vt.s.titu.ꝑri.l.impatores.vel decurionem relegauit ad tempus vt.d.l.generaliter de decur.et eod.ti.l.ij.vnde si ex sn̄ia appareat ꝙ voluerit famã conseruare ꝯseruabit:qꝛ hoc pōt vt.ff.de penis.l.respiciendum.¶Item qro an interim dum patitur maiorem vel minorem penã sit infamis:tenet gloss.ꝙ sic si pena ad certū tps imponatur non si statim subeat penã vt qꝛ fustigetur.Ja.de belui.dicit aut pena est aucta tunc siue sit ꝑpetua siue temporalis cã cognita statim remissa est infamia ex quadã quasi trãsactione,vt hic et.C.eo.l.si possidoniū.Si vero est minuta tunc teneas glo.et quod dixi.s.in dist.Cy.z de hoc no.d.l.in seruorū.in fin.ff.de penis.¶Item quero qño sciemꝰ penã auctã vel diminutã.dic ꝙ in ordinarijs criminibus vbi est certa pena a lege statuta sciri potest ex inspectione legis z sententie.In extraordinarijs autē si iudex excessit vel diminuit penã q̄ ex consuetudine solita est imponi ꝓ tali delicto.ar.ff.de dã.infe.l.si finita.in pn̄.Et si de ꝯsuetudine non appareat recurritur ad arbitrium boni viri,argu.ff.de verb.oblig.l.ꝯtinuus.z de bonis liber.l.libertus.¶Itē qꝛ sicut dictū est.s.ver.Mulier.de cug.dicit ꝙ hic quidã intellexerunt hūc.§.ꝙ ꝓposita fuerit actio furti non manifesti z ꝓbatū fuit manifestum z ideo fuit ꝯdēnatus in quadruplū,quero an hoc sit verū vel eꝫ,an ꝓposita actiōe furti manifesti z ꝓbato nō manifesto possit fieri ꝯdemnatio in duplū,videt ꝙ non qꝛ ex delicto non
29 ꝓposito in iudicio lꝫ ꝓbato nō pt quis ꝯdemnari,†qꝛ sn̄ia dꝫ esse petitiōi ꝯformis,vt.d.l.fi.C.de fidei.liber.et ꝓ hoc expsse facit.ff.de adulte.l.denunciasse.§.quid tn̄ z de aqua quo z esti.l.j.§.quesitum.Nō obst.iste.§.qꝛ hic nō dicit ꝙ hic ꝓposita fuerit actio non manifesti ad duplū,sed dicit ꝙ ꝓponi debuit vt dixi.s.in solutione ꝯriorum.hic ergo fuit ꝓposita actio furti manifesti z ꝓbatum non manifestum fm.B.vel dic fm Ja.but.ꝙ fuit ꝓposita furti non manifesti et ita ꝓbatum.sed iudex ex iusta cã auxit penã in quadruplum.forte qꝛ furta nimis frequentabantur.vnde iudex ex delicto ꝓposito bene potest augere penã ex cã sed ex delicto non ꝓposito licet ꝓbato non pt sequi condemnatio fm Ja.butr.qui etiã hoc tenet.ff.de dolo.l.itē exigit. ☙Nō notabilis.
30 vbi de hoc dixi.Sed Muli.tenet ꝯrium et dicit ꝙ si ꝓpositū†sit vnum crimen z aliud ꝓbatum ꝙ sup ꝓbato pt ferri sententia.et ideo si ꝓposui legem iuliã de vi publica z ꝓbaui de ꝑuata bene pt sup ꝑuita sequi ꝯdemnatio et si ꝓposui furtū manifestū z ꝓbaui non manifestum pt sequi ꝯdemnatio qꝛ quod pluris est vtiqꝫ tãti est.ff.de in litem iurãdo.l.cum furti.z de verbo.oblig.l.j.§.si stipulatus.z ꝓ hoc qꝛ actio non ꝓposita intelligitur sub ꝓposita vt dicit expsse text.ꝙ si actum est quãto minoris iudex pt ꝯdemnare in redhibitoria,vt.ff.de edil.edi.l.bouē.l.aliqñ.et est ibi ideo qꝛ minus pt dici quod nihil est.ff.de tributo.l.illud.§.minus.z duo fuerunt petita vt.ff.de arbi.l.celsus.§.j.et de noxa.in delictis.§.si detracta.Et hãc opi.Muli.hic sequitur Andr.de pisis.opi.Ja.butr.videtur verior ꝙ sup crimine non ꝓposito licet probato non possit sequi sententia.Non obst.§.aliqñ.de edil.edi.quia ibi non ex virtute actionis redhibitorie fuit redhibitus seruus sed virtute actionis quãto minoris vt ibi indicat text.dum dicit quãdo estimatoria continet redhibitionem.Non obst.§.si detracta.qꝛ ibi mutabatur solum qualitas actoris non autem actio vt ibi patet.z de hoc ibi plene dicam.z ꝑ opinione Ja.butr.videtur expssum dicta.l.denunciasse.§.quid tn̄.ff.de adulter.vbi de hoc dixi per Dy̆n.nisi forte diceres ꝙ hic iudex condemnauit furem pti pecuniariter:et nihilominus ex officio criminaliter fisco.quod an fieri possit vide.ff.de ꝯdit.ob cau.l.cum seruus.Andre.z.l.ꝑtor.§.hec adiectio.ff.vi bono.ra.z de hoc recurratur ad quadã questionem disputatã ꝑ domi.Ni.de matarel.z est mihi.cccv.in libro meo magno questionum pisputatarū:incipit,In statuto cauetur ꝙ quia alium vulnerauerit.z quam posui in meis questionibus statutorum secunda parte.versicu.Item quero aliam questionē in materia feriatarum.z de hoc etiã tetigi.C.de probã.l.ij.Jac.de belui.distinguit aut adiectio criminis se habet ad principale crimen tãꝙ species ad speciem.aut tãꝙ pars ad totū.aut dat formam z speciem delicto.aut aggrauat penam tãtūmodo aut declarat tãtū primo casu pone exemplum quãdo ex eodem facto oriuntur plura crimina z multo magis si ex diuersis factis et accusatio est proposita super omnibus ab eodem quod fieri potest vt.ff.de adulter.l.si adulterium cum incestu.§.j.z.C.de accus.l.qui de crimine z ibi no.z.ff.de iniu.l.pretor.§.si mihi plures.et tunc debet puniri de crimine qd probatū fuerit qꝛ quot sunt crimina tot pene vt.ff.ad turpi.l.in senatus.in princip.extra de penis.c.j.et.d.l.nūꝙ.de priuatis delic.sicut z seruatur in ciuilibus.C.de iudi.l.ij.z.ff.de minor.l.etiam.§.j.Secūdo cū se hꝫ vt pars ad totum:verbi gratia in.l.iul.de vi pu.que ꝓponit cū adiectione armorū hec adiectio armorū se hꝫ ad crimen tanꝙ pars criminis qꝛ sine armis non esset vis publica sed priuata.hoc casu si nō ꝓbat adiectio seqꝫ dꝫ absolutio qꝛ crimē obiectū ꝓbatū nō est.ff.de pe.l.si ꝑses.C.ad.l.iul.de vi pub.l.j.z.l.iij.

l.fi.τ ad.l.iul.de vi p̄uata.l.si q̄s. ¶ Tertio casu q̄n adiectio dat formā siue spēm delicto.τ pone exēplū.ĵ.vi bo.rap.l.ptor.§.hec aūt actio.de.penis.l.aut facta.§.loc⁹.τ.§.tps.qb⁹ casibus turba loc⁹ τ tps dant formā delicto.vt ibi ptз in tex.τ hoc casu probari dз adiectio al's sequi dз absolutio:q2 nō vř p̄batū crimen ex quo nō est p̄bata criminis species.vt p̄batur dictis.ll.τ.d.l.de nox.in delictis.§.si detracta.ĵ.τ pe.rūso. ¶ Quarto casu q̄n adiectio aggrauat penā tm̄ vt ī accusatiōe adulterij p̄posita cū adiectione violētie siue raptus τ in accusatione legis cornelie de sica.p̄posita cū adiectione q̄ filius fuit occisor τ in casibus in q̄bus tps nocturnū aggrauat delictū.vt.ĵ.ad.l.iul.pecu.l.sacrilegij penā.τ.C.de adulte.l.gracchus.τ q̄n liceat vnicuiq̧ sine iud.vin.l.j.tūc lз nō p̄bet̄ adiectio sequi dз nihilomin⁹ cōdēnatio: q2 crimē p̄batū est.τ adiectio predicta nō est de substātia criminis sз solū aggrauat crimē τ penā.C.de rap.virg.l.j.§.q̄ multo.τ.ĵ.de questioni.l.si q̄s viduā.τ ita dicta adiectio videt̄ ex abundāti posita τ solum ad crimē aggrauandū.τ dicta adiectio non dat nouā formā seu speciē delicto. ¶ Quinto casu q̄n adiectio declarat tm̄ crimē.verbigr̄a loc⁹ τ tps adiectū est ad declarationē vt sciat̄ locus τ tps delicti.vt.l.libellorū.de accu.eo casu aut delictū non recipit iteratione vt homicidiū:τ tunc credo sз tremens loquor q̄ sufficiat si crimē sit p̄batum licet adiectio tpis vel loci nō sit p̄bata:q2 de crimine ɔstat.τ dicta adiectio ex abūdanti.τ ad declarationē fuit adiecta. Aut delictū recipit iterationē τ tunc adiectio tēporis τ loci p̄bari dз al's sequi dз absolutio q2 adiectio est tunc demonstratiua criminis τ eius pars.τ ideo si nō probet̄ nō videtur probatū crimē obiectum.vt.d.l.pretor.§.hec tm̄ actio.vi bo.rapto.τ.d.l.denunciasse.§.q̄d tm̄.de adulte.τ cū dicta distinctione debēt intelligi iura predicta.τ.d.l.libellorum.Jac.de bel. ¶ Itē q̄rit ipse Guli.q̄n pena pecunia-

[Margin: De hoc vide .s. ista.l.nu.2.]

13 ria est applicanda parti,†an iudex possit eā cōmutare in corporalē.Certe hoc presupponere videt̄ iste.§.maxime cū dicit cum eo transactū super infamia.Et p̄ hoc videtur expressum.d.l.in seruor.in fi.ĵ.de penis.Ipse tm̄ tenet cōtrariū.τ dicit q̄ si re⁹ est soluēdo non pōt iudex in dānū nec preiudiciū partis penam pecuniariā debitā parti cōmutare in corporalē:q2 q̄d nostruз est τc.vt.ĵ.de reg.iur.l.q̄d nostrū.τ q2 dз fз petita p̄nūciare,vt.ĵ.de iudi.l.de qua re.Et q2 ex furto pōt agi ciuiliter τ criminaliter.ĵ.de priuatis delictis.l.fi.τ de fur.l.fi.τ.C.q̄n ciui.actio crimi.preiud.l.vnica.ibi quo in genere τc.Et p̄ hoc.ĵ.de pub.l.licitatio.§.q̄ illicite.τ hunc.§.intellige q̄ hic iudex non mutauit penam pecuniariā in corporalem sed superadidit corporalem quod facere potest:τ ideo super infamia videtur dispensatum.vt hic et d.l.in seruorum.in fi.τ q2 alias actio serui corrupti est criminalis,vt.ĵ.de ser.cor.l.j.§.j.τ iudex dū cognoscit de criminib⁹ bene pōt imponere penā corporalē.vt.s̄.de offi.presi.l.fina.τ arg.ad hoc.ĵ.de admini̇st.tuto.l.actus.vnde dicit q̄ ex eodem processu ciuili potest punire τ onerare criminaliter τ corporaliter:τ tūc videtur super infamia dispensatum.vnde concludit q̄ non potest commutare penam pecuniariam in corporalem.nisi de voluntate partis.ĵ.de fur.l.interdum.§.qui furem.τ hoc si reus est soluendo.si enim non est soluēdo tunc potest condemnare hoc modo:condēno te in centum q̄d si soluere nō possis tunc in talē corporalem.ita presupponit tex.ĵ.de termino moto.l.agraria.τ pro hoc de penis.l.j.§.generaliter.de in ius voca.l.fina.τ.C.de ser.fugi.l.quicunq̧.Guli.Hanc tm̄ opi.Guli.communiter nō

32 sequuntur docto.τ dicunt nō esse verum q̄†iudex intentato iudicio ciuili possit īponere penā criminalē.τ.ll.per Guli.allega.intelligunt q̄n intentatum erat iudicium criminale.s.d.l.fin.de offi.presi.τ.l.fi.de priua.delic.τ de fur.et q2 si hoc esset verū q̄ iudex hoc posset iam nō oneraret reuз sicut hic dicit̄ si secūdū ius et potestatē sibi cōcessam penam imponeret.Itē ciuilis τ criminalis nō concurrūt.vt.d.l.vnica.C.q̄n ciui.ac.crimi.preiu.Dicas ergo quod hic auxit penam in eadem accusatione ex legis potestate τ cā cognita.Et si dicas quō pōt tollere ius quesitum parti.dic q̄ illud ius quesitum parti erat legis authoritate τ eadem lex potuit concedere potestatē iudici limitandi eā.et p̄ hoc non tollit ius partis.vt.ĵ.de in litem iurādo.l.videam⁹.§.iurare.Opi.G.sequitur Ray.Nec ob.de pub.iud.l.interdum.τ vi bo.rap.l.ij.§.j.cum si.q2 illud verū est iure actionis.sed hic hoc fit officio iudicis.et ex causa.Itē nō ob.q̄ iudex ex officio nō pōt inquirere nisi in casibus specialibus no.ĵ.de adulte.l.ij.§.si publico:q2 verum est principaliter et ad querelaз partis sed hic fit ɔsequēter τ ex cā vt intētata ciuili imponat ex officio criminalē de equitate potius q̄ rigore.arg.ĵ.de annuis lega.l.quintus.et rōne publice vtilitatis que versatur in maleficijs puniēdis vbi latissima ptās ɔceditur iudici.ĵ.de penis.l.hodie.et.l.q̄ ad statum.et maxime ex causa vt hic.q̄d tollit multa contraria huius §.vñ dic q̄d primum responsum huius.§.loquitur in pena applicanda fisco.et sic est cā criminalis.In sc̄do τ tertio rūso log-

33 tur de applicanda parti.et sic est ciuilis.Ray. ¶ †Itē q̄rit glo.an motus ab ordine ad aliquod tps vel relegatus possit finito tpe redire et recuperare ordinem τ honorem suum,τ an possit aspirare ad nouum honorē.et de hoc dic vt in glo.que satis declarat hāc q̄nē. ¶ Sed vltra querit Pet.que est rō q̄ ab ordine motus simpliciter recuperat veterē honorē sine noua electione,τ relegatus nō nisi de nouo eligat̄.rñdet q2 in relegato non videt̄ iudex velle vt amplius remaneat in ordine sed in remoto simpl'r sic.ne pena vltra formā s̄nie extendat̄.vt.s̄.ti.pxi.l.imperatores.τ de decur.l.ij.Et faciunt p̄dicta si doctor sit relegat⁹ de ciuitate bononie τ reuertat̄ an recuperat locū τ sedem antiquā q2 aut vacat aut non.vt hic in glo.dicitur. ¶ Modo trāseam⁹ ad aliqua exēpla glo.que hic colligunt̄ p̄ doc. ¶ Primo enim

34 colligitur†q̄ iudex tabellioni damnato de falso possit officium et famam reseruare.ar.etiam.s̄.tit.j.l.imperatores.In contrarium faciunt.l.ordine.ĵ.ad municip.de fur.l.non poterit.vbi de hoc.et plenius de iniur.l.diuus.vbi de hoc.dic quod cā cognita pōt vt hic.sine cā non.vt in contrarijs.τ p̄ hoc.ĵ.de legat.iij.l.si quis.in prin.testi.§.j. ¶ Itē quero cuз hic dicatur q̄ causa cognita pōt augere vel minuere an debeat p̄bari cā quare iudex auxit vel minuit.Respondeo aut cā est notoria τ nō expedit p̄bari.ar.s̄.qui satisda.cog.l.si p̄ ɔdemnato.§.j.et.C.de accu.l.ea quidem.aut non sunt cause notorie:et tunc per acta debent probari alias super hoc non credere t̄ iudici.C.de arbi.l.ne in arbitris.et extra de probati.c.q̄m ɔtra falsaз.nec posset supplere de facto allegādo dictas causas.s̄.de offic.presi.l.illicitas.§.veritas.et sufficit causas constare ex actis lз non exprimātur in sententia.arg.C.de sen.que sine cer.quāti.l.hec s̄nia.Ray. ¶ Iteз facit ad q̄nem de habentibus turrim cōem.quorum vnus cōmisit delictū ex quo bona eius debēt deuastari.q̄ iudex debeat cōmutare penā ne socius innocens puniatur.τ p̄ hoc.C.vt intra cer.tps crimi.q̄d termi.l.ij. ¶ In predicta.q.sunt multe opi.vt tetigi f̄m Dy.de dā.infect.l.si finita.§.ex hoc edicto.de aqua plu.ar.l.hactenus.in fin.et per alios doct.tāgitur.ĵ.cōi diui.l.si is cum quo.τ plene dixi.ĵ.de ope.no.nū.l.j.§.potest autē.Item

[Margin: Iudex an possit penaз augere vel minuere.]

35 est ar.†q̄ talis accusatio admittatur:accuso titium de tali crimine τ peto eum puniri f̄m formā iuris τ statutorum τ ordinamentorum τ omni modo τ iure quibus melius fieri pōt:q2 hic vř petita fuisse incerta pena:et q2 iudex pōt penā ex cā commutare augere τ minuere.et pro hoc etiā facit gl.que est instit.de actio.in prin.τ ad turpil.l.j.§.j.In ɔtrium facit q2 generalitas parit obscuritatem.ĵ.de iu.fis.l.ita fidei.τ de iniur.l.pretor edixit.vbi de hoc.Item predicta verba f̄m formā iuris τ statutorum τc.alternatiue accipiuntur τ libellus alternatiuus reijcitur,vt.d.l.pretor.in prin.et.§.q̄d aūt pretor ait.vel si dicas poni copulatiue adhuc nō p̄cedit:q2 senatus censuit ne quis pluribus legibus reus fiat,vt.ĵ.de accu.l.senatus.Nec obst.iste.§.q2 hic non dз q̄ p̄posuerit penā incertā imo certā dз p̄ponere.τ iudex pōt eā ex cā minuere τ augere vt hic dicitur.de ɔsuetudine tm̄ talis accusatio admittitur non de stricto iure f̄m Ja.de bel.sic et al's instit.de act.§.alie.q̄ admittatur aut de iure facit.instit.de iur.natu.§.j.et.s̄.de iusti.et iu.l.omnes populi.vt q̄d dicitur f̄m formam iuris exponatur.s.ciuitatis in qua agitur vt ibi dicitur.τ hoc est certum τ finitum.ar.ĵ.de iur.τ fac.igno.l.ij.Supposito dicto libello τ duobus statutis quorū vno cauetur q̄ p̄cutiens cū sanguinis effusione ɔdemnetur in.x.et alio q̄ qui fecerit maleficium in platea sit pena duplicata,aliquis accusatus est de p̄cussione cuз sanguinis effusione et in platea et ɔdemnatur in x.hoc adiecto quod si condemnatio esset contra preter vel vltra formam statutorum reducta intelligatur ad formā statutoruз queritur an condemnatus intelligatur in.xx.an.in.x.Hāc q̄nem disputauit Jac.de bel.et est mihi.l.ij.in libro magno q̄nū disputarū.et incipit in xp̄i noīe cauet̄ lege municipali.Et post multa allegata p̄ et ɔtra q̄ omitto cā breuitatis.Soluēdo dicit aut iudex p̄nunciat de crimine tātum et non de pena.aut de crimine et de pena f̄m leges τ quātum ad penā delicti et quātum ad infamiā.aut pronunciat f̄m leges quo ad penam delicti sed non quo ad infamiā.aut econtra quo ad infamiam nō quo ad penā delicti:q2 penam auxit vel diminuit.aut pronunciat contra leges τ quo ad penam delicti τ quo ad infamiam.primo casu q̄n pronunciat de crimine tantum τ non de pena:tunc ius supplet de pena.ĵ.ad turpil.l.j.§.calūniator.in fin.ff.de penis.l.si preses.et ad municipa.l.ordine.cū si.Secūdo casu debet sententia excutioni mādari nisi sit appellatum.C.de appella.l.addictos.Tertio casu quando pronunciat secundum leges de pena criminis τ non de infamia valet sententia et ius supplet de infamia.C.e.l.ad tempus.ĵ.de decu.l.generaliter.§.j.et.l.ad tēpus.et ad municip.l.ordine.et hanc infamiam nō potest iudex adimere.d.l.non poterit.ĵ.de fur.et.l.diuus.de iniur.q2 ex sententia et ex causa sequit̄ ipsa infamia et hoc nisi causa cognita in ipsa

in ipsa sententia infamiam conseruaret vt hoc.§.Quarto casu
quando iudex pronunciat ſm leges de infamia sed non secūdū
leges de pena criminis,sed causa auxit vel diminuit,dic ꝙ si cā
cognita valet sn̄ia,vt hic ⁊.C.eo.l.si seuerioꝛ.Si vero sine cause
cognitione,si contra ius constitutionis non valet.j.que sen.sine
ap.rescin.l.j.§.item cum contra sacras.⁊ de appel.si exp̄ssim.Si
ꝯtra ius litigatoꝛis valet,vt.d.§.calumniatoꝛ ad turpi.l.j.⁊ ibi
in glo.⁊ hoc qꝛ cum iudex pronūciat lꝫ inique cessat legis dispo
sitio.s.de iusti.⁊ iu.l.pe.Quinto casu quādo iudex pronunciat
contra legē qꝛ absoluit iniuste.siquidē factū lex notat nihilomi
nus sequiť infamia,vt.j.de ritu nup.l.palā.§.si.⁊.s.e.l.§.cuꝫ au
tem factum.Si autē lex notat sententiā ⁊ nō factum statur sn̄ie
nisi de collusione doceať.j.de preuarica.l.iij.de accu.l.qui de cri
mine.⁊.l.si qs homicidij.¶Et ex predictis soluit qōnē p̄dictaꝫ
ꝙ cōdēnatio valuerit in.x.etiā si sit cōtra ius litigatoꝛis ⁊ adie-
ctio facta in sententia cum sit in certa nec contineat certam quā
titatem sit inutilis ⁊ vitieť ⁊ non vitiet.¶ Itē tangit aliam.q.
per eum disputatam q̄ est mihi.cccxv.dicto libro magno qōnū
disputatarum ⁊ incipit regia cōstitutione caueť ꝙ qui manu ꝑ
36 cusserit manū amittat.†aliquis vno ictu duos manu percussit.
et vno ictu est sibi vna manus amputata.hinc est ꝙ pro alio
ictu alia man⁹ debeat amputari:qꝛ iudex pōt cōmutare ⁊ auge
re penā ex causa.ipse tn̄ tremēs dicit.aut ab vtroqꝫ percusso est
instituta accusatio:tunc sententia lata ex ictu vnius ⁊ executiōe
facta nō pōt iudex de iure cōi penam cōmutare qꝛ ius cōe non
supplet constitutionē regiam sed eā approbat in casu de quo lo
quitur.⁊ qꝛ accusatio ex lege cōi nō fuit ꝓposita sed ex regia cō-
stitutiōe,insti.de iur.natu.§.ius autē ciuile.⁊.s.de iusti.⁊ iur.l.
oēs populi.⁊ qꝛ plurib⁹ legibus qs reus cōstitui non pōt:⁊ qꝛ
ꝯstitutio est stricti iuris.j.ad municip.l.cōstitutionib⁹.dicit tn̄
ꝙ adhuc iure cōi poterit accusari.l.iul.de vi vel cornel.de sica.
qꝛ strinxit gladiuꝫ.C.de sica.l.is qui cum telo.⁊ tunc punietur
forma iuris cōis q̄ nō est sublata ꝑ cōstitutionē regiā sed prisce
seueritati accedit.C.de sepul.viola.l.q sepulchra.de hoc tn̄ lati⁹
37 ibi dixi.Dicit etiā†ꝙ iudex cā cognita penā statuti pōt augere
vel minuere sed commutare non,cum hoc sibi non sit a statuto
concessum nisi forte libellus esset generalis,vt.s.dixi in quo pe-
teretur puniri secunduꝫ iura ⁊ statuta ⁊ oī modo ⁊c.qꝛ tūc etiā
cōmutare posset cum nō sit inhibitū a statuto ⁊ sit concessum ꝑ
hunc.§.cum si.⁊ vide.j.ver.itē querit idem Iac.quidaꝫ cōmisit
adulterium.⁊ versi.seq.Itē querit boū.commisit delictuꝫ extra
territorium boū.⁊ accusať boū.⁊ petitur puniri scd̄m formā iu
ris ⁊ statutoꝝ ⁊c.q̄riť qua pena debeat puniri.⁊ vř ꝙ pena sta-
tuti:qꝛ est originari⁹ boū.⁊ ibi hꝫ domicilium.⁊ iō secundum
statuta ipsi⁹ loci debet puniri.C.vbi de crimi.agi opoꝛ.l.j.⁊.ij.
In contrariū videtur extra de cōsti.c.ij.§.j.lib.vj.⁊.s.de iurisdi.
om.iudicum.l.fina.de hoc tn̄ plene dixi in qōnib⁹ statutoꝝ.iij.
parte.ver.itē subijcio aliā vtilē qōnē.Itē querit idē Ia.quidaꝫ
commisit adulterium cum aliqua muliere volēte vel ꝑ vim plu-
38 ries.†queriť an imponi debeat vna pena vel plures.dicit ꝙ si
per vim tot pene sunt imponēde quo fuerunt fornicationes vio
lente qꝛ tot sunt crimina ⁊ violētie.j.de iniur.l.pretoꝛ.§.si mihi
plures.ad.l.aquil.l.illud.§.j.vbi de hoc satis dixi.⁊ ad turpil.l.
in senatus.Scd̄o casu qn̄ muliere volente vnica pena imponen
da est.ff.de questio.l.si quis viduā.⁊.C.de rap.virg.l.vnica.§.q̄
multo magis.⁊ in hoc glo.variāt.nā glo.legistarum tenet ꝙ iu
sta pena imponať vt no.j.de fur.l.vulgaris.circa prin.alia glo.
tenet ꝯtrā.j.de adulte.l.mariti lenocinium.§.sex mensium.Idē
tenet glo.iuris canonici ꝙ quot sunt fornicationes tot pene.vj.
q.j.c.imitare.xxvj.q.ij.c.ita nos syllanoruꝫ.⁊ vide in simili.q.in
Spe.de peni.⁊ remissi.ver.quid si eadē persona.⁊ ad hoc etiam
extra de re iud.c.ad apostolice.§.deierauit.lib.vj.de hoc etiam
xxvij.q.j.virginibus.vn̄ distingue ſm eum.aut facta sunt plura
aut vnum.primo casu aut cōmittiť simul aut separatim si qdeꝫ
facta sunt plura ⁊ simul cōmissa:tunc pro singulis singule pene
sunt imponende,vt.d.§.si mihi plures.in.l.pretoꝛ.de iniur.⁊.l.
illud.§.si.ad leg.aquil.⁊ de priua.delic.l.nūq̄ plura.nisi ex oib⁹
resultet vn⁹ effect⁹.s.mortis.vt.d.l.illud.§.si.ad.l.aquil.⁊ no.d.
l.nunq̄.in p̄n.Si aūt facta sunt plura ⁊ cōmissa separatim tūc
non est dubiū qd̄ ꝓ singulis singule pene sunt imponēde extra
de penis.c.j.⁊.d.l.in senatus.ad turpil.⁊.d.l.nūq̄.⁊.C.de accus.
l.q de crimine.vbi de hoc no.⁊ dixi.Si aūt factū est vnū tm̄ sub
distingue:aut ex eo facto resultat vnū crimē tm̄ aut plura.⁊ aut
delictum hꝫ tp̄is pseuerantiam aut non.Si quidem ex facto re
sultat vnum crimen tm̄ ⁊ non habet tp̄is perseuerantiam,certo
tutius est quod vna sola pena debetur nec potest augeri vel mi
nui nisi cā cognita, vt hic.Si vero delictum est vnum ⁊ hꝫ tp̄is
perseuerantiam tunc vna pena est imponenda sed grauius pu
niť.j.de penis.l.relegati.§.si.⁊.l.si diutino.vbi de hoc.⁊ not.d.l.
mariti.§.sex mensiuꝫ.j.de adulte.vel dic ⁊ melius ꝙ aut perma
net per omnia eadem conditio criminis vt in furto:⁊ tunc vna
pena est imponēda nec est augenda,vt.j.de fur.l.ei qui.Si vero
mutať conditio criminis per perseuerantiaꝫ ipsius,vt qꝛ ex hoc
augeť crimen sicut est in fugitiuo errone ⁊ desertoꝛe militie ⁊ si-
milibus.tunc pena augeť,vt.d.l.si diutino.de penis.vbi de hoc.
In adulterio aūt dic idē si committať in nolentē,vt no.d.§.sex
mensium.Si vero per vim eo casu plures pene sunt imponende
vt predictum est.Si autē factū est vnū sed ex eo resultant crimi
na plura et pone exempla vt no.d.l.qui de crimine.C.de accu.ꝟ.
primo.Siquidem ab eodem accusatio instituitur si de omnib⁹
simul ⁊ in eodem libello pro singulis singule pene sunt imponē
de,vt.d.§.si mihi plures.l.pretoꝛ.de iniur.⁊ no.d.l.qui de crimi-
ne ⁊.j.de adulte.l.si adulteriuꝫ cū incestu.§.j.⁊ pro hoc.s.de iur.
om.iud.l.si idē.⁊.C.de anna.excep.l.si.Si vero separatim accu-
seť hoc non lꝫ,vt.d.l.qui de crimine.ver.j.C.de accu.vbi de hoc
Si vero a diuersis ꝑsonis accuseť hoc fieri pōt.Sed an ꝓ quoli
bet crimine hic in primo casu sua pena debet imponi.⁊ videtur
ꝙ sic,vt.d.l.qui de crimine.ver.j.Econtra videť ꝙ vna tantum
pena sed augeť etiā si crimina sint plura ex eodem facto resultā
tia,vt.d.l.si quis viduā.j.de qōnib⁹.⁊.d.l.vnica.§.q̄ multoma-
gis.C.de rap.virg.⁊ not.d.c.virginibus.xxij.q.j.Tu distingue
aut accusatoꝛ accusat p̄ncipaliter de vno crimine ⁊ ex vna cau-
sa cum adiectiōe alterius criminis.Aut accusatur p̄ncipaliter
ex diuersis causis ⁊ criminib⁹ ex eodē facto resultantib⁹ ⁊ ab eo
dem ⁊ in eodeꝫ libello.primo casu pena est vna sed augeť.Et sic
intellige.d.l.si quis viduam.⁊.d.§.que multo magis . Secūdo
casu plures pene sunt imponende ſm qualitatē et pluralitateꝫ
criminū,vt.d.l.q de crimine.versi.j.⁊.d.l.si adulteriuꝫ cū īcestu.
§.j.⁊ cum hac distinctione debēt ītelligi iura predicta ⁊ glo.pre
dicte.¶Item querit qdam vno impetu cum ense percussit aliū
39 ī capite ⁊ manu.an debeat sibi īponi pena vna vel duplex.† Et
videť ꝙ duplex qꝛ vulneruꝫ loca separata sunt.⁊ ideo videntur
producere duo vulnera ⁊ delicta,vt.j.de iniur.l.vulneris.et isti.
de iniur.§.atrox.⁊ ꝑ hoc.j.de iniur.l.j.§.si.⁊ de fur.l.iter oēs.§.j.
Itē pro hoc qꝛ cā ⁊ causatū ex diuersitate formaꝝ diuersificant
spēs criminum ⁊ reruꝫ vt.j.de pig.act.l.si conuenit.§.si qs.⁊ de
leg.iij.l.lana.⁊.l.heres.§.j.cum igiť man⁹ ⁊ caput ī qbus sunt il
lata vulnera sicut mēbra separata.ergo ⁊ delicta separata et ꝑ
cōsequens plurib⁹ penis puniēda.⁊ pro hac opi.bene facit.j.ar-
bo.fur.cesa.l.si gemina.vbi de hoc dixi.In contrariū videť qd̄
vna pena tantum debeať qꝛ ictus fuit vnicus q contēplād⁹ est.
vt.j.de sica.l.si.Itē loci et tp̄is idētitas demonstrare videnť idē
crimen,vt.j.de accu.l.libelloꝝ.⁊ qd̄ vi aut clam.l.aut q aliter.§.j. a
Item qꝛ homo est vnum corpus ⁊ vna elementatione consistit.
ergo lꝫ in diuersis partibus sit vulnus:tn̄ vnicum vř delictuꝫ,
vt.d.l.si gemina.arbo.fur.cesa.in his eñ que vna elemētatione
consistunt non considerantur partes singule.j.de vsusca.l.eum
q edes.et.l.rerum mixtura.hinc est ꝙ si rerum pluriuꝫ simul fiat
vnum furtū est delictum,vt.j.de fur.l.eū q.§.idem dicit.⁊.l.vul-
garis.et qꝛ causa efficiens fuit vnus ictus:ergo pena vna.nam
in singulis causis ⁊c.vt.d.l.i senatus.circa p̄n.j.ad turpil.Sol-
uendo tenet ꝙ duplici pena puniatur per iura ad hoc alle.plu-
ra eñ sunt vulnera separata loco ⁊ qualitate habētia diuersas
species formas doloꝛes effectus ⁊ medicamenta,⁊ maxime qꝛ
statutum punit percussiones quas ꝯstat esse diuersas ⁊ ī diuer
sis membris.⁊ de hoc plenius per eum ī dicta.q.per eum dispu
tata.⁊ est mihi.cccxxviij.ī dicto libro questionum disputatarū
⁊ īcipit,qō disputata per me Ia.lege municipali caueť.⁊ videī
questinib⁹ statutoꝛum scd̄a parte.ver.itē quero statutum est in
ciuitate ꝙ ꝑ ferita qs puniať.⁊ qōnib⁹ seq.¶Ultimo ipse hic
a tangit de relatiuo q^a posito.ver.vt puta si eum q ⁊c.dicens qd̄
quandoqꝫ relationē facit ex parte predicati secundum leges ad
suum antecedens ad res omnes generaliter ⁊ in specie ꝑlatas.
vt isti.qb.mod.re ꝯtrah.oblig.versi.quas res.Qn̄qꝫ ad genus
tantum ⁊ non ad spēm.vt in diuina pagina mulier dānauit q̄
saluauit.de quo no.C.de fideicō.l.eā quā.⁊ accedit.C.de iniur.l.
dn̄m.Qn̄qꝫ ad vnā rē tantū.i.ad pecuniā numeratam stricte ⁊
non ad oē genus pecunie.nec etiā ad spēs,vt.j.si cer.pe.l.eius q
40 in prouinciam.§.quas nō.⁊ de leg.j.l.talis scriptura.†Secun
do sciendū ꝙ relatiuum ex parte subiecti nihil operari videtur
secūdum grāmaticos dialeticos ⁊ etiam ſm legistas.tn̄ ſm legi
stas qn̄qꝫ verba subiecta post relatiuum apta sunt de se sine re-
latiuo ad addendū ⁊ non ad restringēdum:⁊ tunc addunt dieꝫ
vel similia vt ex subiectis verbis apparet,vt.d.l.talis scriptura
de leg.j.Qn̄qꝫ verba subiecta apta sunt ad demonstrationē so
lam:⁊ tunc circa eam solo modo operanť,vt.j.de ꝯdi.et demō.
l.demonstratio.cum simi.Qn̄qꝫ ad ꝯditionem tunc eam indu-
cunt de leg.iij.nuper.§.si.Quandoqꝫ ad augendum:et tunc co-
pula subiecta de virtute copule.⁊ non de natura relatiui verba
subiecta post relationem augent ⁊ qn̄qꝫ restringunt copula re-

a ¶De relatiuo q.
add̄ bar.ī.l.si d̄bi
toꝛ.ī.ij.no.de ꝯh.
emp.ī.l.q liberis.
§.j.d̄ vulg.⁊ pup.
ī.l.clemēs.§.si ita
de here.īsti.in.l.si
qs fundum.⁊ ibi
bar.de ꝯhē.ēpt.⁊
vē.gl.ī.l.j.C.d̄ sen.
q̄ sine cer.quāti.ꝑ
fe.in.§. alteri.isti.
de inuti.stip.bar.
ī.l.vinū.si cer.pet.
Car.ī cle.ij.de fo.
ꝯpe.Io.de imol.ī
l.si př filio.d̄ vul.
⁊ pupil.bar.ī.l.iu
lian⁹.de here.īsti.
⁊ hoc in.l.articu-
lo.e.tit.⁊ in.l.si sic
§.j.de leg.j.⁊ in.l.
ea tn̄.de leg.iij.l.j.
de ꝯdi.⁊ demon.
bar.ī.l.j.in p̄n.C.
de sum.trini.pul-
chre de materia q̄
hř per do. Iaso.
may.in.l.nā ꝙ.§.
si.de pe.lega.bar.
ī.l.a filio.§.testa-
toꝛ.de adimē.leg.
⁊ in.l.si qs ita.de
aur.⁊ argent.leg.

mota,cuȝ verba subiecta de sui natura habeāt restringere,vt.j.de leg.iij.l.ea tñ.cū si.Hinc est ꝙ etiā si in oratione qualibet superius premissa relatiuum appositum nō fuisset nihilominꝰ ꝟba subiecta hoc idē operarent̄.verbi gratia testator ita dicit:lego vxori mee argentū ⁊ aurū ⁊ eius cā parata.hic in oratione non est relatiuuȝ,⁊ tñ vxor hȝ auruȝ ⁊ argentū paratū eius cā ⁊ etiā nō paratū,⁊ hoc ex virtute copule q̄ auget.ar.j.de fund.istruc.l.seie.§.caio.de vino lega.l.fi.§.cui dulcia.⁊ de le.iij.l.hoc legatū.⁊.l.seq.vbi de hoc.sic etiā si dicat testator.lego vxori mee auruȝ et argentū paratum eius cā hic verba subiecta scilicet paratuȝ eiꝰ causa restringunt precedentia:q̄ ad hoc apta sunt,vt.C.de summa tri.l.cunctos populos quos clementie nostre ⁊c.vbi de hoc dixi fm Guli.nam relatiuum quos,refert̄ ad populos:sed verba subiecta.s.clementie nostre regit imperium de se sine relatiuo restringunt significationem precedentiū.nam idem seruaret̄ si amoueretur relatiuū ⁊ diceret̄ cunctos populos nostre clementie subiectos.hec enim verba nostre clemētie subiectos,restringunt generalitatē precedētem q̄ apta sunt ad restringēdū sic etiā.s.de iustitia ⁊ iure.l.omnes populi qui legibus et moribus reguntur.hec enim verba restringunt generalitatē precedētem,scilicet omnes populi ad illos qui moribus ⁊ legibꝰ regūtur non ex vi relatiui sed de natura ipsorum verborum:q̄ etiaȝ amoto relatiuo sui natura eodem modo restingerent:puta si diceretur omnes populi legibus ⁊ moribus viuentes.Concludit ergo quod relatiuuȝ non semper refertur ad omnia precedētia nec aliquo casu restringit vel ampliat de sui natura verba subiecta:sed verba subiecta quādoqȝ de sui natura restringūt precedentia quandoqȝ ampliant quandoqȝ aliud operantur secūdum suam aptitudinē ⁊ significationem verborum nō ex vi relatiui.Jac.de bel.Et de significato huiꝰ relatiui quis q̄ quod,vide in alphabeto dictione quis ⁊ dictione qui.¶ In gloss.pone exemplū in eo.Ibi ⁊ hec vera scilicet quod corporalis pena succedat loco pecuniarie nec pecuniaria exigatur.¶ In gl.sȝ quo modo potest iudex.Ibi non abolere.vt hoc.§.versi.sed si in causa facta.Ac.¶ Ibi remittitur infamia finito tempore pene vt statim subijcit.¶ Ibi.§.quantum.⁊ dicta.l.ordine.et.C.eod.l.ad tēpus.¶ Ibi ex transacto tempore ⁊c.et.d.l.ordine.ibi postea liberatum.¶ Ibi vel ab ordine motus et postea reuersus.¶ Ibi ad nullum aspirabit honorem,vt.C.de dignita.l.ij.lib.xij.¶ Ibi irrogare potest infamiam.⁊ sic etiam fuit in.l.generaliter.naȝ i vtraqȝ.l.pena fuit ex iusta causa limitata.¶ In fi.et supple quod ibi not.Franc.ac.

Crimen. Stellionatus crimen infamat vbi eius ciuilis actio infamaret vt doli.alias nō,vt.j.de pig.act.l.tutor.§.contrarium.hoc dicit tex.⁊ glo.Jac.but.

1 ☞ Damnatus alieno nomine non est infamis licet ex facto proprio condemnetur et instantia transit ad heredem.

1 **SEruus.** †Damnatus alieno noīe nō est infamis licet ex facto ꝓprio cōdemnetur ⁊ instantia transit ad heredem.⁊ cōcor.j.de fideiuss.l.si eum hoīem.et potes reddere aliam rōnē quare noīe defuncti teneat̄ q̄ lit.cōtest.contra defunctū vt hic fuit.durat actio cōtra heredē que alias duratura nō erat,vt.j.man.l.si precedēte.Jac.but.¶ Glo.opp.de.l.gn̄aliter.j.de fideiusso.⁊ soluit ꝙ illa quā tenebatur seruus liber factus erat naturalis tm̄.⁊ ideo nō tollitur.Jac.bu.improbat hanc sol.⁊ dicit illā qua tenetur seruus liber factus esse ciuilem ⁊ naturalē q̄ noxa caput sequitur,vt insti.de noxa.§.oīs.⁊ no.s.de pac.l.si tibi.§.q̄dam.Sed litis contestatio que hic erit facta cū defuncto tollit cōtrariū fm eum ⁊ Ri.⁊ ꝙ seruus ex delicto teneatur naturaliter et ciuiliter,facit.j.de act.⁊ ob.l.seruus.Aut ergo lis nō erat cōtestata cū defuncto ⁊ tunc extinguit̄ obligatio dn̄i ⁊ seruꝰ ex sola sua obligatione ⁊ suo noīe cōuenit̄ ⁊ erit infamis.aut lis erat contestata ꝯtra defunctū et tūc actor pōt prosequi iudiciū inchoatū ⁊ seruus nō fit infamis q̄ nō suo nomine cōuenit̄.ꝑ hoc.j.de dolo.l.si fideiussor.⁊ melius.j.de nox.l.si alienꝰ.¶ Itē op.si dn̄s tenebat̄ noxali mortuo seruo liberatꝰ est dn̄s sed manumissio similis est morti,vt.j.de sol.l.si mihi.sȝ hic facto dn̄i factus est liber.⁊ ideo sibi imputet,vt.j.de noxa.l.ex facto.Jaco.but.et de ra.¶ In glo.ibi sed cū illa.s.qua dn̄s tenebatur.Jac.¶ Ibi sua.s.serui.Jac.Itē non ob.C.eo.l.iniuriarū.vt ibi not.

1 ☞ Mulier nomine ventris calumniose ingressa in possessionem infamatur.

1 **NOtatur.** †Mulier noīe ventris calūniose possessionē ingressa infamatur cum determinatione legum sequētium vsqȝ ad.l.ob hec ꝟba.

Et diuide in quatuor partes.primo enim ponit dictuȝ vsqȝ ad.l.debuit.versi.sed ea.Ibi ponitur vna determinatio dicti vsqȝ ad ver.idēqȝ.Ibi ponitur eadem cōclusio in patre vsqȝ ad.l.ob hec verba.Jac.but.¶ In.l.non alia.in glo.no.patientiam ibi peruersos ⁊c.ij.q.vij.c.negligere.et.lxxxiiij.di.errore.

DEbuit. No.ꝙ punitur pretorem decipiens.ꝑ hoc bene.j.de falsis.l.si quis obrepserit.et decretalis dicit iura insurgant in eum qui ius iudicem et partem eludit.extra de appella.c.cordi.in fin.lib.vj.

1 ☞ Instigator mandatoris opera non fungitur.
2 Instigator an sit infamis sicut mandator.
3 Consulens et exortās fieri homicidiū an teneat̄ de homicidio.

1 **OB hec verba.** †Instigator mādatoris opera non fungit̄.h.d.Et cōcor.j.de falsis.l.athale.⁊ concor.vulgare.Al bono cōfortatore el capo nō gli dole.Et propter duo hic cessat infamia:q̄ snīa fuit iterlocutoria.⁊ q̄ causa nō
2 est famosa.¶ Oppo.†ꝙ instigator sit infamis sicut mādator,vt.j.ad turpil.l.j.§.incidit.Sol.vt in glo.⁊ plenius:aut ex ꝑsuasione agi debet mediate et immediate et tenor ex persuasiōe.siue erat alias facturus siue non,vt.j.de ser.corrup.l.j.§.ꝑsuadere.Aut dȝ agi ex persuasione mediante alio delicto,vt est hic.tūc aut est statū in finibus persuasionis non participando delictū et nō efficit̄ infamis,vt hic.Aut participauit delictū tunc aut dānatur interlocutorie ⁊ non fit infamis,vt hic.⁊.s.eo.quia ergo.§.quantum.Aut diffinitiue ⁊ tunc infamatur,vt.d.l.j.§.incidit.ad turpil.Jac.but.Et vide qđ no.et dixi.j.de iniur.l.nō solum.§.si mandato.⁊.§.proculꝰ.⁊ plenissime.C.de accu.l.non iō minus.Vel ad.§.persuadere.Sol.ꝙ ibi dolo et est speciale.ibi in seruo corrupto.vel hic quo ad infamiā.ibi quo ad penā pecuniariam imponendam.et dic vt.j.de verb.sign.l.sepe.§.fi.¶ Ex
3 predictis pōt sopiri qō:†si te exhortatus fui vt homicidiuȝ cōmitteres an tenear.videt̄ enim ꝙ non vt hac.l.cū concor.in glo.notatis.In contrarium est.d.§.persuadere.cum simi.Guli.de suȝ.et cōiter docto.tenent aut nō erat alias facturus nisi eum exhortassem et tunc tenear alias non.de hoc no.preallegatis ll.et dicetur.d.§.persuadere.⁊ vide extra de homi.sicut dignuȝ.cū ibi no.per oēs.et ꝑ Arch.de here.c.ij.lib.vj.et de ꝟ.sig.l.sepe.

1 ☞ Sententia lata cum producente testes non preiudicat testibus productis.
2 Periurus an sit infamis.
3 Periurus an veniat puniendus.
4 Testis reprobatus an sit infamis.
5 Periurus an sit infamis et veniat puniendus.
6 Periurus an repellat̄ a testimonio.
7 Periurus an repellatur ab agendo.
8 Testis falsus in vna causa an prohibeatur esse testis in alia.
9 Periurus repellitur a beneficio obtinendo et obtento.
10 Jurans soluere si propter impotentiam non soluat an sit periurus.

LUcius. Ad decisionē principalis nō sequit̄ necessario decisio incidentis.vel aliter:non omnis periurꝰ est infamis.vel clarius fm Ja.bu.lata
1 †snīa cum ꝑducēte testes nō parat p̄iudiciū testibꝰ ꝑductis.Et hic est verꝰ intellectꝰ fm eū.Et diuide q̄ primo ponit̄ thema.secūdo qō.tertio decisio.scđa ibi q̄ro.tertia ibi paulus.Scđaȝ diuide q̄ in prima qō.in scđa cā dubitādi.scđa ibi quasi ex falso.tertiā diuide:q̄ in prima soluit qōnē.in scđa solutiōis rōnē assignat.scđa ibi cū nō opȝ.Glo.tñ vr̄ sentire ꝙ snīa lata ꝑ modū nō famosuȝ nō irrogat infamiā.sed nō bn̄ cōuenit textui.sȝ fm gl.debes punctare post ꝟbū reprobatū est.⁊ ꝟba quasi ex falso legunt̄ cū inferioribꝰ fm Ja.legunt̄ cū superioribꝰ.¶ Ibi testationē ꝑ se faciētē.Et ꝑ declaratiōe quero quare iudex nō adhibuit fidē testibꝰ.dic q̄ forte nō deposuerūt solēniter corā iudice i criminalibꝰ sicut debebāt,vt.j.de test.l.iij.§.gabino quoqȝ.vl̄ q̄ nō sufficiētē rōnē reddiderūt de dicto suo vt.C.de testi.l.solā.⁊ hoc fȝ gl.Sȝ Ja.bu.dicit ꝙ iō iudex fidē nō habuit q̄ falsuȝ erat eorū dictū.⁊ ita ꝑnūciatū fuit iter litigātes testibꝰ tñ ignorantibꝰ.¶ Op.ꝙ sint infames cū crimē falsi sit publicū,vt.j.de pub.iudi.l.j.ergo isamat.s.e.l.j.§.q iudicio glo.soluit vt dixi q̄ hic nō adhibuit fidē q̄ nō erāt solēniter recepti vel nō reddiderāt sufficiētē rōnē.nō aūt q̄ falsuȝ deposuissent.tu dic fm Jac.ꝙ fuerūt falsi ꝑnūciati iter ptes.sȝ talis snīa testibꝰ ignorātibꝰ nō nocet.si aūt sciuissēt bn̄ eis p̄iudicaret̄,vt.j.de re iu.l.sepe.§.sciētibꝰ.de inof.test.l.si suspecta.⁊ qđ ibi no.de ap.l.si plusorio.

de re

de re iud.l.de vno quoqz.z.C.de liti.aut.nūc si heres.z hāc etiā opi.sequit Jac.de are.C.de aduo.diuer.indi.l.j.vbi ex sñia lata cū aduocato nō operat pͥiudiciū parti nisi de nouo cū parte iudiciū inchoet.z hoc clare hic in fi.indicat tex.ibi cum nō opz ex sñia zc.nā rō tex.non pcederet ſm intellectū glo.qz nec infamarent testes etiā si cū eis lata foret sñia.z sic intellect⁹ gl.est con
a tra tex.¶ Opp.ꝙ piurus[a] sit infamis†vt.C.de trāsac.l.si quis
2 maior.vbi de hoc.Solu.hic nō querit an piur⁹ sit infamis.sed an sñia ꝯ vnū lata alij pͥiudicet.Sz si queras an piur⁹ sit infamis,gloss.hic tenet ꝙ si iurat sup pterito vel psenti nō est infamis.si sup futuro dierat ꝯ promissionem alij factā infamis.est als non.rōnē diuersitatis reddūt vltramōtani qz qui iurat aliqd nonverū de pterito vel de psenti:statim est certū eū piurū.vt ar.j.si cer.pe.l.cū ad pñs.z ita nūꝙ fuit aliqua religio sacri contra quā dicat venire:z iō nō infamat.Sed qñ quis iurat aliqd de futuro tūc subest fundamentū religionis sacramenti:z ideo si postea nō seruat qd iurauit infamat.vñ iste iurans super futuro in duob⁹ deliquit:qz venit ꝯ iuramētū z cōtra pmissionē et ideo plus dz puniri ꝙ delinquēs solū in vno veniēdo solum cōtra iuramētū.hoc est iurās qd nō est verū de pterito vel pñti. ar.j.ti.j.l.si defunctus.z.l.filiusfamilias.§.fi.vnde in hoc differūt iuramētum sup preterito z psenti quia statim z in momēto apparet periuriū.nō sic si iurat de futuro:qz tūc hz tractū tpis:z iō plus deliquit.z p hac rōne facit.j.de pbat.l.circa.z qd not. j.de ꝯdi.insti.l.que sub conditione.in glo.mag.¶ Itē op.ꝙ p
3 iurus†puniat in aut.vt litigātes iurēt.§.si qs aūt.Sol.hic nō q̄rit an alia pena puniat piurus sed an sit infamis ex sñia inter alios lata.z dꝫ ꝙ nō:z iō si q̄rat an periur⁹ puniat alia pena ꝙ infamie.dic ꝙ sic vt in cōtrario.¶ Op.ꝯ distinctionē glos.que distinguit iure sup pterito vel futuro.nā periuriū semp cadit ī crimē stellionatus ꝙ infamat.vt.ſ.e.l.quid ergo.§.fi.j.de crimine stelli.l.j.z.l.de periurio.Dic aut conuenior qz deieraui z nō sum infamis sed solū deū habeo vltorē.C.de iureiur.l.ij.aut qz deierādo in aduersariū dolū vel delictuz cōmisi z tūc punior vt in cōtrarijs.¶ Itē gl.locū hz nisi obijceret testi crimē falsi z super eo ꝯdēnaret qz tūc esset infamis cū sit publicū iudiciū.vt.j. de publi.iudi.l.j.z ī eo.ti.l.infamem.Et si dicas ꝙ semp videtur testi obijci falsitas si mentit.dic ꝙ hoc non est verum qz pōt mētiri:z tamen testimonium eius non esset falsum:puta si nō mentitur in principali sed in circūstantijs.puta interrogatus an sit cognatus producentis responde non:z tamen erat cognatus. vel interrogatus an esset diues vel pauper mētitus est.Ista eī non faciunt dictum testis in principali fore falsum.de quo vide pulchre per Inno.extra de hereti.c.fraternitatis.z dixi.C.de testi.super rubrica.ex tali tamen mendacio puniri potest crimine stellionatus.vt.d.l.de periurio.j.de crimi.stellio.Concludo er
4 go hanc materiam per qōnes.Prima†an oīs testis reprobat⁹ sit infamis.Et videt ꝙ sic si dānatus est de falso qd est iudiciuz publicum z infamat vt predixi.Si autem non est damnatus de falso sed de mendacio qd dixit non in principali sed in circunstantijs non tangētib⁹ principale:tunc non est infamis vt pdixi.Et predicta vera quando sententia est lata contra testem vel contra producentem teste sciente.vt.d.l.sepe.§.scientibus.de re iudi.Si autem cum producente tantum teste ignorāte.tunc sibi non preiudicat.vt hac.l.Scōa est questio an omnis periur⁹ sit infamis:tunc aut iurat de preterito vel psenti:z non sit infa
5 mis.aut super futuro z tūc sic vt in glo.†Tertia questio est an periurus simpliciter puniatur iurans etiā de pterito non dico de infamia.dic aut iurat aduersario non deferente.z tunc punitur.vt.j.de dol.l.si legatarius.z de crimi.stellio.l.de periurio. Aut aduersario deferente.z tunc glo.z doc.cōmuniter tenēt ꝙ solum deum habeat vltorem.vt.C.de iureiu.l.ij.Et hoc fallit in teste qz ille incidit in crimē falsi.vt.C.de testi.l.nullū.z in aut.vt li.ma.z auie.§.ꝙ autē.Si autem iurat qs super futuro si quidē improbato a iure non tenetur illud seruare.vt.C.de legi.l.non dubium.cum si.z vide in glo.lxxxv.di.c.florentinum.alias incipit archidiaconum.Si sup inualido dicūt quidam ꝙ validat per sacramentum.vt.l.si quis maior.C.de transac.z nō seruās punitur.Cōis opi.est in cōtrarium.de quo no.extra de reg.iur. c.nō est obligatoriū.lib.vj.de iureiu.c.cum contingat.cuz simi. Si sup aliquo valido tūc tenetur per.d.l.si qs maior.Si iurat per creaturam puta per princīpē punit.vt.j.de iureiur.l.si duo. §.fi.z vide qd no.in aut.scenicas mulieres.§.j.col.v.C.de nup.l.
b imperialia.§.j.Quarta.q.est an periurus[b] repellatur a testimo
6 nio.†quidā ꝙ nō:qz edictū de testibus est phibitoriū.j.de testi.l.j.Et qz quasi oēs cōtinue deierāt.glo.z doc.hic cōiter tenēt qd repellat siue sit infamis siue non:qz semel malus zc.vt.j.de accu.l.si cui.§.iisdem.et.ſ.de sena.l.cassius.Alij dicūt aut deierauit testificādo z repellatur per iura ad hoc adducta.aut deierauit ex alia cā z non repellatur nisi sit infamis.qd qñ sit.ſ.dixi.

et hanc tenet Jac.de ra.z p hoc.j.de testi.l.ob carmē.extra de testi.ex parte.z.c.sicut in fi.z hec mihi placet:qz durū esset ꝙ periurus q iurauit nō comedere carnes vel similia repelleretur a testimonio.secus forte si deierasset ex magna causa.z vide in lombarda qualiter quis se defendere debeat vt periurus.Predicta vera de iure ciuili:sed iure canonico indistincte quilibet periurus est infamis si deliberate iurauit.vt extra de testi.c.ex parte.a.z.c.sicut.z.c.testimonium.vbi de hoc maxime per Hosti.z de iureiu.c.querelā.z de fideiuss.c.peruenit.ī fi.z a testimonio repellit.z p hoc.vj.q.j.c.quicūqz sciens.z ibi in glo.z plenius per Archi.per.Gof.in sum.de iureiu.§.q̄rit an periur⁹.z no.extra de testi.c.constitutus.z.c.intimauit.xxij.q.vlti.si quis cōuict⁹.z a c.paruuli.z ibi in glo.p archi.z est expressum extra de here.c.accusatus.§.lz vero piuri.lib.vj.z dixi.C.de testi.l.iurisiurādi.§.si. et est notādū.sunt tñ aliqui piuri q non sunt infames extra de excep.c.deniqz.z de ordi.cog.cū dilectus.in fi.z aliq infames.extra de iureiu.c.querelam.z.vj.q.j.infames.¶ Quid si obiectuz est testi dū pducit aliqd crimē in modū excep.z pnunciatū ipm nō debere admitti pter crimē obiectum:nunqd erit infamis? dic ꝙ nō.extra de or.cog.c.cū dilectus.in fin.z ibi de hoc.et.j.de adulte.l.ij.§.si publico.Sed nūquid admittetur postea in alijs causis?videt qd sic.per.c.dilectus.in fi.z qz edictum de testi.est phibitoriū.Canoniste tenēt cōtrariū ꝙ lz nō efficiat infamis:nō tñ admittat qz eius opin.grauata est ex tali sñia extra de testi.c.testimonium.de excep.c.deniqz.et no.de elec.cū inter canonicos in glo.p hoc videt talis etiam efficit infamis de facto:et iō eligi nō pōt ad aliquā dignitatē.de hoc not.p Uin.extra de elec.c.sup eo.et plenius p Inno.eo.ti.c.p inqsitionē qd oīno vi
7 deas in ista materia.¶†Sz nunqd piur⁹ repellit ab agendo? dic ꝙ nō.vt extra de excep.c.dilecti.circa fi.et ibi p Inno.z.iij.q. b
iiij.c.nulli.¶ Sed an piur⁹ emēdat⁹ p pñiam ad testimonium admittat?dic vt no.extra de symo.c.p tuas.ī gl.et sic opponebāt et vide de here.c.c.accusatus.§.lz periuri.¶ An q phibuit testi
8 moniū falsum†in vna cā repellatur in alia.dic vt not.C.de fide instru.l.ij.in gl.magna circa fi.¶ Quid si clericus producitur in testem coram iudice seculari.Op.ꝙ est periurus vel alias criminosus.pars producens hoc negat.nūqd iudex secularis poterit recipe sup hoc pbationes?vr ꝙ nō.vt.C.de epi.et cler.aut. statuimus.et extra de iudi.c.at si clerici.tu dic ꝯ.vt.d.c.testimonium.extra de testi.et no.p Inno.extra de foro ꝯpe.c.verum.et c.seq.z dixi.C.de iud.l.quoties.¶ Itē no.ꝙ piurus repellitur a
9 bñficio†obtēto et obtinēdo extra de iureiu.c.tua nos.z.c.peruenit.et no.p.Car.e.ti.c.cū impositionibus.lib.vj.et pro hoc.C.de digni.l.ij.lib.xij.et de reg.iu.c.infamibus.lib.vj.¶ Sz an testis repulsus a testimonio crimine obiecto in modū exceptiōis possit promoueri.vide in questionibus Bartho.brix.lxxxviij.q.q̄ incipit aliqs testis.et no.d.c.cum inter canonicos.de elec.dicta glo.p hoc vr.¶ Sz qd si aliqs iurauit soluere ad terminum.sz
10 pter†impotētiā vel casum fortuitū nō soluit:nūquid erit piurus?dic vt bñ no.p fratrē Ray.in summa de iur.z piu.§.item q̄rit.¶ Ulti.Ja.de rau.ex hac.l.colligit ꝙ si accusatus sit aliqs de symonia z pbatū est ipsum dedisse pecuniā epō z condemnatus.qd epō non obsit talis pbatio vel sñia.vt hic in fi.et p hoc de adul.l.denūciasse.et de hoc no.et dixi.C.res inter alios acta et quib.res iud.nō noc.¶ In glo.magna ibi vel dic hāc Frāc. ac.¶ Ibi nō ita.Sed tu dic aut pōt pbari de piurio tunc si nō cadit in propriū nomē delicti punit crimine stellionatus.vt.j. de cri.stellio.l.de piurio.vbi de hoc.Si nō pōt pbari piurium lz vere deierauerit:tunc deum solum hz vltorē vt.C.de re.credi.et iureiu.l.ij.vbi de hoc.et hec distinctio colligit extra de tēpo.or. c.ex tenore.H.de la fon.¶ In glo.ij.ibi testium.Quod intellige ſm.l.iij.§.idē diuus.j.de testi.¶ In gl.ad plenū.in fin.dic in casibus.d.l.

1 ¶ Interlocutoria et pene impositio ex cā famosa facit quem infamem.

1 Ctus fustium.†Interlocutoria z pene impositio ex cā famosa facit quem infamem.h.d.secundum communē lectu.licet alij cā intelligāt in diffinitiua.et pone casum p.l.interdum.§.interdum.et.§.qui furē.j.de fur.¶ Item oppo.de.l.quid ergo.§.quātum.ſ.eo.et solue vt ibi dixi.Et no. ꝙ dicit sz cā et subaudi cum ictu fustium.et si c no.ꝙ ad cām recurritur.vt.j.de fur.l.vez.et extra de sponsa.duo.c.peñ.Old.vñ aut cā est famosa et fert diffinitiua et efficit infamis etiā sine irrogatiōe pene.vt.j.de fur.l.nō poterit.aut non fuit sñia diffinitiua sz interlocutoria z nō infamat.vt.ſ.e.l.qd ergo.§.quātū.aut cā est famosa et sñia interlocutoria et pene impositio secuta.et istis trib⁹ simul ꝯcurrētib⁹ infamat.vt hic.et dicit tūc infama

¶ Periur⁹.Add abb.antiq.i.c.querelā.de iureiu.bal.ī marg.§.piuriuz. bar.et ang.i.l.luci⁹.ſ.de ifami.gl. bar.z doc.i.l.si qs maior.C.d trāsac. bal.i.l.j.d fideicō. li.z i.l.ij.de re.cre. et in aut.si dicat. vlt.col.C.de testi. Lāfr.i.c.qm ꝯ.§. subseq̄ter.de pba.car.ī cle.j.§.j. d iurei.z no.p gl.ī c.qcqz.vj.q.j.

¶ Periur⁹.Add tex.i.l.luci⁹.ſ.de ifa.in.l.q cū vno.d re mil.qd ē vez et si nō sit infamis. bal.ī aut.si dicat. C.de testi.itē vez etiā si nō sit condēnat⁹.Bal.i.l.si veteris.ī.q.pe.C. de fi.instr.itē vez nisi iuramētū eēt temerariū.Inn.ī c.ꝯstitut⁹.el.j.de testi.itē vez nisi sit dispēsat⁹ p papā ad testi.spe.in tit. de testi.§.j.§.sz q̄ rit.z ē tex.i.c.cū.i. et.a de re iu.itē verū si iuratū ē sup eo qd ē pñti vl p terito q̄ casu non ē infamis.l.si quis maior.C.d trāsac. ita tenēt bar.z angel.i.d.l.luci⁹.itē verum nisi pacta pnia qz tūc pōt eē testis bar.l.ipialis.§.j.C.de nup. bal.i.marg.§.si.testis.sz gl.tz ꝯ i.c. si.d iureiur.i.vj.p c.puuli.xxij.qō.v. z in.c.testimoniū de testi.sz Inno. ibi dicit ꝙ piur⁹ pōt eē testis de iure canonico nisi ꝯ piurū qd ē vez si ī corde peniteat.lā frā.i.c.qm ꝯ.de pba.glo.i.l.iiij.§.lege iul.ff.de testib. spe.i ti.d teste.§.j. §.si.itē excipit qd est infamis.Old. consi.cxcj.

ri ex genere pene. Iac. ¶ In glo. ibi de custo. reo. l. si confessus. de hoc latius dixi. s. eodē. l. quoniam. Ibi vt hic melius dic vt ibi nota.

PArentes. Uide quod dixi. s. eodē. l. vxores. Et non ob. infra eodē. l. si. in princ. vt ibi no.

1 ☞ Meretrices an dicantur infames.

1 IMperator. No. ꝙ meretrices † nō sunt infames. quod intellige vt not. in glo. j. si a parente quis fuerit ma. l. pantoni⁹. que glo. not. est contrarium nota. j. de testi. l. iij. §. lege iul. Posses dicere ꝙ in. l. ista variauit conditionem suam in melius, vt ex litera colligitur. ⁊ ꝑ hoc. s. eo. l. athletas. §. pomponius. vel dic ꝙ aut publice se prostituit ⁊ est infamis, vt. j. de ritu nup. l. palā. §. que in adulterio. aut non ⁊ habet locum. l. ista. ⁊ vide quod not. d. l. que in adulterio. Et intelligunt vltramontani hāc. l. vbi non agitur de ꝑiudicio tertij, puta si vellet post libertatem testimonium contra aliū perhibere: qr non potest. ar. pro eis. C. de nup. l. imperialis. Ray. eā intelligit indistincte: qr per libertatem videtur alia persona. arg. j. de adimen. le. l. si seruus. §. fi. de verb. obligati. l. inter stipulātem. §. sacram. ⁊ de sol. qui res. §. aream. Ray.

a ¶ An furiosus. Adde qd bn̄ ꝯparat ignoranti. l. filiusfamilias la. j. ⁊ ibi bar. de testa. l. itez ꝓdigo. l. j. ⁊ ibi Nico. d neap. ff. d cura. fur. bar. ī. l. is cui. de testa. itez mortuo. bal. ī l. humani. de ipu. ⁊ ali. substi. ī. l. ij. §. furiosus. ⁊ ibi bar. de iure codi. bal. in. l. furiosuz. ī fi. C. q te. fa. pos. itē minori ⁊ pupillo q̊ ad ꝑuilegia alex. in. l. fulcini⁹. §. adeo ex q. cau. ī pos. ea. bal. ī. l. rectuz. vn̄ cognati.

1 ☞ Procurator an possit cōstitui sub cōditione. ⁊ an sit differētia inter ꝓcuratorem ⁊ defensorem.
2 Citatus personaliter an teneatur comparere.
3 Procurator potest dari ad litem futuram.
4 Urbis appellatione an contineantur suburbia.
5 Milites ⁊ veterani an possint esse procuratores.
6 Procurator quas satisdationes prestare teneatur.
7 An liceat alicui dicere tu mentiris saluo honore tuo.
8 Curator ad litē an possit reuocari.
9 Procurator in criminalibus an interuenire debeat.
10 Pater in causa capitali an possit filium defendere.
11 Procurator quas actiones intentet ⁊ in quibus teneatur defendere dominum.
12 Procurator tenetur cauere de rato si dubitetur de eius mandato.
13 Casus speciales in quibus procurator rei cauet de rato.
14 Satisdatio de rato ⁊ alie debent interponi ante litem contestatam.
15 Surdus ⁊ mutus possunt dare procuratores.
16 Cautio que non potest committi non debet interponi.
17 Procurator tenetur restituere omne lucrum quod habet actione mandati.
18 Minor an possit esse procurator ex parte actoris vel rei.
19 Commissa cause cognitione an videatur cōmissa ei⁹ diffinitio.
20 Forma constituendi procuratorem ⁊ eum releuandi.
21 Litere an faciant fidem sine die ⁊ anno.
22 Procurator nuncius vel tutor an acquirat vtiles actiones.
23 Litis contestatio an fieri possit per confessionem rei conuenti.
24 Uenditor an teneatur ad expēsas factas in causa ꝑ emptorez.

¶ De procuratoribus. Rubrica.

1 SUper rubrica. Continua vt in gl. ⁊ vide Azo. Sof. ⁊ Hosti. ⁊ Spec. ⁊ Galeotum in margarita. eo. tit. ⁊ extra eo. ⁊ per totū. ⁊ lib. vj. ⁊ in cle. ⁊ qd dixi. C. eo. super rub. ¶ Querit gl. rubrice an procurator † possit constitui sub cōditione quod si esse nolit ꝙ talis ali⁹ sit. ⁊ tenet quod sic. ¶ Itez querit quid differt procurator a defensore. ⁊ dicit vt in eam. vel dic ꝓcurator est cum mādato siue ex parte actoris siue ex parte rei. defensor sine mādato. ⁊ vide in spe. de defen. ⁊ Ioā. And. in addi. ipsius Specu. eōd. titu. ⁊ titu. de procurato. Quod in causa matrimoniali interueniat procurator not. glo. C. eo. l. nihil. quā alibi non memini in iure ciuili. ⁊ facit extra de procurat. c. tue. ¶ Item querit quid differat iste tit. a titulo mādati. ⁊ dic vt in ea secundum Iac. de ra. dicit ꝙ fatua est qō, ⁊ ita querere poterat quid differat a ti. locati. cū ⁊ ꝓcuratores locēt operas suas. vnde hic loquitur de officio ꝓcuratorum. ¶ In illis de actionibus que cōpetunt cōtra procuratores, an valeat tale procuratorium constituo titium procur. ⁊ quicquid legitime fecerit ratum habebo. dicas ꝙ nō, vt no. xxj. q. j. c. relatio. in glo. ⁊ ꝑ Archi. ⁊ in spec. eo. ti. §. rōne forme. ver. item excipitur ꝙ in procuratorio an valeat talis forma ꝙ saluis excep. dn̄o competētib⁹ possit procurator ea que dn̄s posset. vide ꝑ Archi. d. c. relatio. et extra de dila. c. vlti. Pulchras ⁊ diuersas formas ꝓcuratoruz vide in spe. eo. §. vt aūt. ⁊ in libello egidij. rubrica qualiter ꝓcurator cōstituatur. ⁊ extra eo. c. accedens. ⁊ c. mādato in gl. Ber. Diffinitio ꝓcuratoris ⁊ oppositio ꝙ procurator dicat etiaz in rem suam. j. eo. l. prima. ⁊ alie oppositiones contra ipsaz diffinitionem. Et differentia inter procuratorem ad lites ⁊ negotia. Et an ep̄s ⁊ alij prelati ⁊ legitimi administratores possint cōstituere procuratorem. ⁊ an possim constituere ꝓcuratorem ad faciendum alium procuratorez ⁊ an si talis procurator cōstitut⁹ ad alium cōstituendū vel substituendū sit inhabilis valeat cōstitutio quā faciet. ⁊ an procurator possit salarium percipere. Qd ꝓcurator possit dari ad vnā rem tātum. Et differentiā inter
2 procuratorem ⁊ nuncium ea. l. §. j. † an citatus teneatur ꝑsonaliter comparere ea. l. §. vsus. Qd ꝓcurator absens possit cōstitui ⁊ curator ad lites nō ea. l. §. dari aūt. ⁊ ꝙ procurator videat mādatum suscipere si recipit literas vel instrumentū procurationis sine protestatione. ⁊ an valeat procurator incertus. j. eo. l. dūmodo. ⁊ si mitto tibi existens bonon̄. nuncium vel ep̄laz super aliquo cōtractu an dicetur celebrat⁹ bonon̄. an mutine vbi
a tu es. An furiosus[a] habeatur loco absentis † ea. l. §. furiosus. et
3 quibus modis dicatur quis absens. Quod ad litem futurā dari possit ꝓcurator. j. eo. l. item ad litem. ⁊ an idem in actione vniuersitatis ⁊ tutoris. et si cōstitutus est ꝓcurator ad oēs lites an extendatur ad futuras. ⁊ quod iudex pōt impetrari etiā ad lites futuras. ⁊ ꝙ procurator potest dari ad diem. ⁊ si iudex prorogauit diem an valeat prorogatio. Et an talis procurator datus ad diem ante diem possit reuocari. ⁊ an possit ꝓcurator constitui ita quod reuocari nō possit. ⁊ an procurator datus ad diez et lit. cōtesta. teneatur adesse cause finito die. ⁊ an possit dari ꝓcurator ad singulos dies ⁊ act⁹ statuēdos ꝑ iudicem. de significato huius dictionis imperpetuū. j. e. l. ⁊ imperpetuū. Quis dicatur ꝑsens ⁊ qs absens. j. e. l. pn̄s. ⁊ qd operet̄ pn̄tia dn̄i ad rele
4 uationē ꝓcuratoris. Et an appellatione vrbis † cōtineātur suburbia. j. e. l. ⁊ qui in foro. ⁊ an iterdicta vrbe sint interdicta suburbia. Qd filiusfa. possit dare ꝓcuratorez ⁊ dari ꝓcurator. j. e. l. filiusfamilias. Et an exigatur cōsensus p̄ris. Quod ꝓcurator dari possit inuitus. e. l. §. inuitus. ⁊ an idē in alijs administratoribus ⁊ officialibus. ⁊ qn̄ dicatur quis inuitus. ⁊ an tacens
5 dicatur ꝯdicere vel consentire plene. † An veterani vel milites possint esse ꝓcuratores. e. l. §. veterani. ⁊ an idez in clericis. ⁊ an in militibus nostri tp̄is. Et quid si qn̄ opponatur a ꝑte. ⁊ quid si pars ignorabat milite. Et an iudex possit ex officio repellere. Et ꝙ quedā possunt fieri tacite que non expresse. ⁊ sic statuto caueātur quod exceptiones in criminalibus non possint obijci ꝑ ꝓcuratorem ⁊ iudex inquirat ꝯ aliquez in casu ꝓhibito an possit interuenire procurator. An procurator possit causam derelinquere inuito domino vel dominus eum inuituz reuocare ante litem cōtestatā vel post. e. l. §. si. cum. ll. sequen. vsqz ad. l. in cause. §. j. ⁊ que inimicitie requirātur ad reuocationem ꝓcuratoris. et que dignitas. ⁊ quod supueniens dignitas excusāt vasallum et scriptorem. ⁊ que valetudo excusat ⁊ quis coget ꝓcuratorem litem agere. ⁊ an ⁊ quādo ꝑ mortez dn̄i ante litē. cōtestā. vel post sit reuocatum mādatum. j. e. l. si defunctus plene. et an teneātur fideiussores iudi. solui. ⁊ an ꝓcurator mortuo dn̄o volens admittatur. ⁊ quid econuerso si procurator moriatur. ⁊ an tantuz operentur ista verba soluere iudicatum sicut illa iudicatuz sol
6 ui. de procuratore in duplicibus iudi. † et quas satisdationes teneatur prestare. e. l. §. qui ad cōmuni diui. ⁊ quid in interdicto vti possidetis. de reuocatiōe ꝓcuratoris ante lit. cōtest. j. e. ante lit. ⁊ post lit. contest. j. eo. l. post litem. ⁊ an iudex delegatus possit reuocari post litem contestatam. et quid in causis summarijs. Ubi non exigitur litis cōtestatio et si conclusum est in causa an possit reuocari ꝓcurator an in remotione procuratoris et iudicis debeat ꝓbari cā suspicionis. j. e. l. itē si suspectus. Si cā affinitatis reuocet̄ ꝓcurator vel aduocat⁹ an debeāt habere salarium futuri tēporis. j. e. l. aut si affinitate. Si questio est de cā reuocatiōis inter dn̄m et ꝓcuratorē iudex determinat. j. e. l. que
7 oīa. Et an liceat dicere alicui tu mētiris sine pena iniurie. † Et an idem si dicat tu mētiris saluo honorare tuo. et ꝙ suspectus est qui opas ingerit in inuitum. et q̄ exigātur ad reuocationem procuratiōis inuiti. ⁊ an reuocato ꝓcuratore teneāt gesta cum eo vel debeāt oīa acta renouari. Qd in cōstātia reprobet̄ et qn̄ j. e. l. in cāe plene. An de cā reuocatiōis ꝓcuratoris cognoscatur sine libello. Et an possit delegari. e. l. §. sz hocita. De translatiōe iudicij a procuratore in dn̄m vel ecōtra. e. l. §. si ex parte. Et plene quādo vtilis actio ꝑferatur directe. In stipulationi. ꝑtorijs et iudicialibus querit̄ per procuratorem actio dn̄o vtilis que prefertur directe. j. e. l. si ꝓcurator meus. Et an cōuent⁹ suo noīe in reali vel personali satisdare teneatur vel eius procurator. Et an actio iudicati det̄ ꝓcuratori. An si dicat̄ dn̄s iu

stior et

stioꝛ ⁊ legalioꝛ ꝙ ꝓcuratoꝛ teneaᵗ dn̄s venire. vide bene. ī. e. l.
si actoꝛ malit. Procuratorio noīe dānatus si heres dn̄o existat
fit in eum executio. alˢ nō. ī. eo. l. si quis cū ꝓcuratorio. Plures
litigātes in vna lite dare possunt plures ꝓcuratores. e. l. §. vniꝰ
litis. Et an idem in pluribus heredibus. Dādo duos procura
tores diuersis tpībus reuocatur primus p scd̄m. e. l. §. iul. ait. se
cus si eodē tpe. Itē secꝰ si dicat velle primū remanere. Si eundē
dedit duabꝰ vicibꝰ reuocaᵗ primū mādatum. An reuoceᵗ ex eo
qd̄ dn̄s affuit cause. Et an idē in tutoribꝰ vt primꝰ reuoceᵗ p da
tionez secūdi. Et an curatoꝛ† ad litē possit reuocari. Pluribus
ꝓcuratoribus datis occupātis est melioꝛ cōditio. ī. e. l. pluribꝰ.
Et qn̄ dicaᵗ preoccupare si dati sunt plures ꝓcuratores simplr̄.
an videanᵗ dati insolidū vel p parte. Quid si vnꝰ ꝯfiteaᵗ ⁊ aliꝰ
neget. Et qd in pluribꝰ cōsulibꝰ villarū. Et qd si dictū est quod
nō sit melioꝛ cōditio occupātis. Si duo sunt dati simplr̄ ⁊ vnus
sit absens, an alter possit in causa procedere. Et si vnꝰ est litē cō
testatꝰ, ⁊ alter ꝓducat testes an valeat ꝓductio. Et plene qn̄ sit
locꝰ preoccupationi in iudi. vel extra. Qn̄ seruꝰ vel filiꝰ possint
cōstituere ꝓcuratorē. ī. eo. l. seruū. ⁊ an excōicatꝰ possit petere ab
solutionē p procuratorē. Qn̄ qs possit absentē plene defendere.
⁊ qn̄ solū allegare cās absentie plene. e. §. publice. ⁊ de significa
to huiꝰ dictiōis vtile. ⁊ in quo differāt vtile ⁊ aptū. Et pulchra
de defensione in criminalibꝰ. ⁊ bene de allegante cās absentie.
Et an qs ad hoc cogi possit. ⁊ in quibꝰ causis criminalibꝰ possit
defensoꝛ iteruenire. An possint allegari cause absentie siue sint
necessarie siue ꝓbabiles siue volūtarie. Et an allegans habeat
necesse ꝓbare ipsas cās. Quid debeat facere iudex qn̄ alleganᵗ
cause absentie. Et an in criminalibus in quibus pōt adesse pro
cur. si dubiteᵗ de mādato admittaᵗ cuz cautione de rato. Et an
iste. §. locū habeat in actore absente qn̄ dz defendi. An ad alle
gādas cās absentie quilibet admittaᵗ etiā q prohibeᵗ esse ꝓcu
rator. ⁊ an teneanᵗ satisdare de iudicato soluēdo vel reo prestā
do finita causa absentie. ⁊ an saltē prestare teneanᵗ sacramētū
qd̄ nō calūniose allegāt. Et an habēs plenū mādatū possit alle
gare si velit solū causas absentie. An teneaᵗ plene defendere. Et
an qs admittaᵗ ad defensionē minorū q habēt tutorez vel cura
9 torē. †Et an in criminalibꝰ interueniat procur. ⁊ q̄ sint cause in
quibꝰ qs absens pōt dānari. Et casus spāles qbus in crimini
bus grauibꝰ iteruenit ꝓcura. de iure ciuili ⁊ canonico. Et an in
crimine heresis ⁊ alijs in quibus qs dānatur post mortē possit
interuenire defensoꝛ. Et q̄ est ratio ꝙ in criminibus grauibꝰ nō
interuenit procur. Et an ad media cause seu aliquos articulos
in criminibus interueniat procura. Et an allegās causas ab
sentie iuris, puta ꝙ est clericus vel alias nō de foro iudicis. vel
ꝙ interfectus erat bānitꝰ vel similes. Si statuto caueaᵗ quod
ꝯhens matrimoniū cū gibellina. vel clericus opponēs declina
toriā sint exēpti a protectione cōmunis. an admittaᵗ ꝓcuratoꝛ
ex tali cā. ⁊ si ex forma statuti in homicidio imponaᵗ pena pe
cuniaria an interuenire possit ꝓcuratoꝛ. Et qd ecōuerso si p pe
na pecuniaria imponaᵗ capitalis. Et si in criminali non fuit re
10 pulsus ꝓcuratoꝛ an valeāt gesta p eum. Et an pr̄† in cā capita
li possit filium defendere. An in casibus in quibus potest ferri
sententia in criminali ꝯ absentem locum habeat solum lit. con
test. vel etiā ante. Et quid si reus audita cā et receptis ꝓbatio
nibus se absentet, an possit absens condemnari. ⁊ si ex consue
tudine vel statuto possit absens in quocunqz crimine dānari.
an interuenire possit ꝓcuratoꝛ. ¶ Ultimo vide subtilez distin
ctionem in quinqz generibus criminum an in eis interuenire
possit procuratoꝛ, defensoꝛ vel allegās cās absentie. An procu
ratoꝛ actionis si reconueniatur teneatur satisdare de defenden
do, vel sufficiat quod defendat sine satisdatione, bene eadem. l.
§. ait pretoꝛ. Qd̄ ꝓcuratoꝛ in rem suā teneaᵗ defendere cā a quo
cām hz. ea. l. §. fin. Et an hoc habeat locum siue intentet vtilem
siue directā nomine cedentis in. l. seq. q̄ incipit si quis in rem. et
an exceptio compēsationis q̄ poterat obijci cedēti possit obijci
cessionario. ⁊ an exceptio excōicationis vel bāniti. ⁊ an fideius
soꝛ excōmunicati vel bāniti possit compēsationē obijcere eius
quod debeᵗ excōmunicato vel bānito. De personis cōiunctis
q agere possunt sine mādato. ī. eo. l. sed ⁊ hec. ⁊ ibi plene. Et pul
11 chre de materia ipsarum cōiunctarum ꝑsonarū. Quas† actio
nes intentet procuratoꝛ. ⁊ in quibꝰ teneᵗ defendere dn̄m eadē. l.
§. nō solū. ⁊ an aduocatus pro eodez salario teneaᵗ sequi defen
sionē cāe si ad alium locum trāsferatur. ⁊ an expensis clientuli.
Quid sit defendere ⁊ de significato eiusdē verbi eadē. l. §. defen
dere. an procuratoꝛ teneaᵗ precise defendere. ⁊ an quis precise
teneaᵗ ad factum, eadē. l. §. preter est. ⁊ de significato ipsius ver
bi preter. an videaᵗ defendere qui patiᵗ mitti in pos. ead. l. §. de
fendere. an procuratoꝛ nūciās nouū opus teneaᵗ de rato caue
re. ī. eo. l. vel in operis. Qd̄ in oībꝰ actis teneaᵗ ꝓcuratoꝛ defen
dere dominū in recōuentione. ī. e. l. oīm. ⁊ an si procuratoꝛ agat

vnica actiōe teneatur defendere in pluribꝰ. ⁊ ītra qd̄ tp̄s debeat
diffiniri lis recōuentionis. Qd̄ ꝓcuratoꝛ in cā recōuentiōis te
neatur respondere interrogationibꝰ ante litē contestatā ⁊ post
ī. eo. l. nō solū. ⁊ qn̄ habeat locū ti. de interrogatiōibus act. ⁊ tit.
12 de cōfes. Et an ⁊ qn̄ cōfessio ꝓcuratoris noceat dn̄o. †Si de mā
dato procuratoris dubitaᵗ teneᵗ de rato cauere eadē. l. §. q alie
no. ⁊ qn̄ dicatur dubitari de mādato. ⁊ qn̄ per negationē efficiᵗ
res dubia. ⁊ alia pulchra de ista cautione de rato qn̄ de māda
to dubitaᵗ. Declaratio verboꝛū ad quē ea res ꝑtinet. ea. l. §. q̄ri
tur. ⁊ ꝙ dictio ceteros, ⁊ dictio alij, non semp includit. ⁊ si dicaᵗ
talis ecclesia cū alijs capellis non includiᵗ ꝙ illa ecclesia sit ca
pella an pater agens de dote teneaᵗ satisdare de rato eadē. l. §.
si de dote. ⁊. §. seq. Qd̄ ꝓcuratoꝛ interueniēs in cā status teneaᵗ
de rato cauere ea. l. §. si status. Et ꝙ reꝰ dicaᵗ facere cōtrouersiā
resistendo ⁊ incidat in penam quā promisit si cōtrouersiā face
13 ret vel moueret. †Casus spālis vbi ꝓcuratoꝛ rei cauet de rato
eadē. l. §. est ⁊ casus. ⁊. §. seq. ⁊ casus vbi exigiᵗ speciale manda
tum ⁊ an in act. famosis interueniat ꝓcuratoꝛ. In interdicto de
liberis deducēdis exigiᵗ speciale mādatū in exhibendis non. ī.
eo. l. pōponiꝰ. ⁊ rō diuersitatis ⁊ alij casus ī quibꝰ exigiᵗ specia
le mādatū. ⁊ an idē sit de genere quo ad genꝰ ⁊ de specie quo ad
speciē. Si procuratoꝛ stipuletur de dāno infecto cauet de rato
ead. l. §. si stipuletur. Reali actione cōuentus duplicē cautionē
prestat de rato ⁊ iudicato soluendo ea. l. §. sed ⁊ si his. Et ꝙ ex
ceptio rei iudicate obstet qn̄ in secundo iudicio refricaᵗ qd̄ deci
sum est in primo. Et qn̄o intelligaᵗ contrarioꝛū est eadē discipli
na. et an ꝑsonali cōuētꝰ teneaᵗ satisdare sicut cōuētꝰ reali. ⁊ an
cōuētꝰ reali ⁊ absolutꝰ si actoꝛ appellauit possit defendi in cau
sa appellatiōis p defensorē sine mādato cauentē de rato ⁊ iudi
cato soluendo. ⁊ an iste. §. locū habeat in hypothecaria. ⁊ quā
do fit mutatio vl̄ reuocatio ꝓcuratoris debeāt oīa acta renoua
14 ri. †Qd̄ satisdatio de rato ⁊ alie interponi debeāt an̄ litē ꝯtesta
tam ea. l. §. rati. ⁊ an sufficiat fieri statim ante vel post. ⁊ an si nō
sit oppositum ante litem contestatā postea possit opponi. ⁊ si se
mel est admissus an iterato pt̄ opponi. Qn̄ mulieres ⁊ religiose
vel seculares agere ⁊ defendere possint. ī. eo. l. feminas. ⁊ an mu
lieres possint esse executrices vltime volūtatis. An et qn̄ inter
ueniat ꝓcuratoꝛ in popularibꝰ actiōibꝰ. ī. e. l. licet in populari.
an in actione iniuriarum interueniat ꝓcuratoꝛ ea. l. §. ad actio
nez. Obligatio est mater actionis ea. l. §. ea obligatio ⁊ an aga
tur ex prima causa seu obligatione an ex secūda ⁊ an fiat noua
tio. Ille cui restitutio hereditatis facta est pōt dare heredē pro
curatorem ea. l. §. is cui. qꝛ totum cōmodū ⁊ incōmodū spectat
ad eum ⁊ non ad heredem in iudicio fami. here. ⁊ cōi diui. nō po
test esse idem ꝓcuratoꝛ ex parte actoris ⁊ rei eadez. l. §. si plures.
⁊ de intellectu. l. accipiētis. ī. de autho. tuto. Qui defendit inso
15 dum defendere dz eadē. l. §. fi. †Surdus ⁊ mutus possunt dare
procuratorem ⁊ dari. ī. eo. l. mutus. ⁊ an idem in ceco. Quilibet
pōt esse procuratoꝛ qui non prohibeᵗ eadez. l. §. cum queriᵗ. Et
si obijcio alicui ꝙ nō est estimatus vel non iuit ad exercitū. pro
bo talē negatiuam per libros. In popularibus actionibus qli
bet de populo potest defendere. e. l. §. in popularibus. Curatoꝛ
datur presenti ⁊ si absenti petatur satisdat petens de rato. ea. l.
§. is qui curatorem. Et est casus singularis qui alibi non repe
ritur secundum And. Pena non defendentis est quod repelliᵗ
ab agendo eadem. l. §. pena. tutius est habere directaz ꝙ vtilē.
e. l. §. si procuratoꝛ. Qui non cogitur a principio defendere cogi
tur per satisdationem iudicatum solui quandoqz precise qn̄qz
causatiue. ea. l. §. qui non cogitur. Et an qui fecit pacem cuz ali
quo possit impune ipsum offendere si postea bāniatur de male
ficio ratione commodi priuati potest quis dare procuratorem
16 in cā publica. ī. eo. l. non cogendum. §. qui ita. †Cautio que non
pōt committi non debet interponi ea. l. §. fin. Et an procuratoꝛ
actoris appellātis teneatur de rato cauere si de mādato dubi
tetur. dominus lit. contest. potest constituere procuratorē. ī. eo.
l. qui proprio. quis potest amicum in vna tantum causa defen
dere eadem. l. §. ei qui. Nemo est idoneus defensoꝛ aliene litis si
ne satisdatione eadem. l. §. qui alium. quod facit ad causam trās
missam de anglia terminandam intra certum tempus postꝙ
partes legitime comparerent, an videretur procuratoꝛ rei legi
time comparere qꝛ non satisdederat. Qui accepit iudicium re
stitutionis in integrum cogitur suscipere iudiciū restitute actio
nis. e. l. §. item queriᵗ. Et de materia rescissorie. ⁊ ꝙ cā restitutio
nis dicitur eadem in cā principali. secus in cā appellationis.
17 †procuratoꝛ restituit domino omne lucrum qd̄ habet actione
mādati. ea. l. §. vt in ceteris. ⁊ de questione donatorum amba
siatoribus mediolaneñ. per imperatorem an debeant restituere
cōi. ⁊ si satisfactum est ambasiatoribus pro. xv. diebus ⁊ expe
diant in. x. an teneantur restituere salarium quinqz dierum de
pluribus procuratoribus constitutis insolidū vel simpliciter

No. casum spālē vbi ꝓcuratoꝛ rei cauet de rato.

ea.l.§.si duob⁹.⁊ an vn⁹ ab alio possit exigere.Et ꝙ dictio negotiorũ,adaptatur ad iudicia ⁊ dictio rerum, ad extraiudicialia.⁊ que differentia est inter procuratores ⁊ tutores.⁊ ꝙ vnus potest conueniri durante officio.s.procurator ⁊ tutor nõ.Modum proponendi exceptiones ⁊ replicationes.ĩ.eo.l.itaqꝫ.Qd procurator dño ignoranti potest prodesse nõ obesse.ĩ.eo.l.ignorantis.liberatio facta procuratori prodest domino.ĩ.eo.l.quacunqꝫ.⁊ qd facit ꝓcurator intelligitur facere procura.nomine
18 licet non dicat,an†minor possit esse procur.ex parte rei vel actoris in iudicio.ĩ.eo.l.minor plene.⁊ an ad negotia.⁊ quãdo restituatur minor ⁊ ei⁹ fideiussores.⁊ an restitutio tollat obligationem naturalem ⁊ ciuilem.Si minor datus procurator iurauit non venire contra an sufficiat.⁊ si minor habebat mandatũ ad substituendum an valeat substitutio.Et si minor non vult petere restitutionẽ an fideiussor eius petere possit.⁊ an minor possit dare procuratorem.Si mitti dꝫ ad absentem per iudicem ex aliqua causa fieri debet eius expensis.ea.l.§.qm̃ tñ.Etiam locupletissim⁹ defensor tenet̃ satisdare.e.l.§.fi.Femina miles ⁊ alij qui iudiciũ inuiti pati non possunt.nõ sunt legitimi defensores.ĩ.eo.l.neqꝫ femina.Ubi defendi debeat tutor ⁊ rationẽ reddere,ea.l.§.fi.An vtilis preferat̃ directe.ĩ.eo.l.procuratore in rẽ suã.Cui mandant̃ sequẽtia vident̃ mãdari ⁊ preparatoria.ĩ.eo.l.ad
19 rem mobilẽ.⁊ plene de hoc.†Et si cõmissa est alicui cause cognitio,an videat̃ cõmissa diffinitio.⁊ pleni⁹ in.l.se.An dat⁹ ad lit.cõtestandã ⁊ substituendã in alijs articulis possit ꝑ se cãm totã agere remittẽs expresse vel tacite exceptionẽ ꝓcuratoriã nõ põt ex penitẽtia ad eã redire.ĩ.eo.l.qui ꝓcuratore.§.fi.De procura.habente liberã ⁊ habente gñale mandatũ,⁊ procur.totoꝝ vide plene.ĩ.eo.l.procurator cui libera.cum.ll.coniunctis cum ea.Et qd operent̃ in generali mandato verba illa quicquid fecit ratũ habeo.Executio regulariter nõ fit contra procuratorem.Fallit in tribus casibus.ĩ.eo.l.plautius.Et qño cõstituat̃ procur.in rẽ suã ex parte rei.⁊ cautela ꝙ quis cogatur cõpromittere ſm formam statuti.An procurator datus in actione ex testamẽto possit intentare interdictum de tabulis exhibẽdis.ĩ.eo.l.ad legatum Dñs causa cognita reuocare põt defensorẽ.ĩ.eo.l.is cu-
20 ius noie.†Forma cõstituendi ꝓcuratorẽ ⁊ eum releuãdi.ĩ.eo.l.si procuratorẽ.⁊ an dñs teneatur specificare causas seu lites et aduersarium ⁊ coram quo iudice ⁊ nomẽ actoris.An sufficiat ꝓmittere de rato de eo ꝙ procurator faciet ꝓ dño,⁊ an sufficiat si dicat̃ quicquid procurator legitime fecerit ratuꝫ habebo.Et an credat̃ literis scripturis priuatis ⁊ sigillis priuatis vel publicis plene.Et an mandatũ ꝓcuratoris possit probari ꝑ testes Quid si cõstitui titium per literas procuratorẽ meum.titius ꝓducit literas.aduersari⁹ negat esse illũ titiuꝫ an ꝓsumet̃ esse ille ꝓpter literas quas penes se hꝫ.⁊ an procuratoriũ originale de-
21 beat dari aduersario vel sufficiat dari exẽplũ.†an litere faciant fidẽ sine die ⁊ anno.Si procurator simplr̃ cõstitutus proposuit actionem ineptã an poterit proponere aptam.Et si coram iudice incompetenti an possit coram competenti.an possit cõstitui procurator ita ꝙ reuocari nõ possit.⁊ si dicat̃ in procuratorio si necesse fuerit releuo procuratorẽ.an vitiẽt illa verba si necesse fuerit.⁊ an ꝓcurator possit satisdare sub ista exceptione si nõ facit fidẽ de mãdato.⁊ an reuocatio procuratoris debeat deuenire ad notitiã iudicis et aduersarij.⁊ an gesta per legatum sedis apostolice ignorãtem se reuocatum valeant.an procurator vel alius legitim⁹ administrator remaneat obligatus pro contractibus celebratis durãte administratione plene.ĩ.eo.l.procura-
22 tor q pro euictione.†An per procuratorẽ nuncium tutoreꝫ vel alium legitimum administratorem querantur vtiles actiones plene.ĩ.e.l.qd procurator.⁊ an per eos queratur possessio vel dominium.Quod dominus adesse possit cause sue ne colludat̃.ĩ.eo.l.paulus respondet.⁊ an per hoc sit reuocatus procurator.et an ecclesia possit mittere nuncium pro decima cum colligunt̃ fructus.procurator in rem suã ex cã lucratiua tenetur defendere dominum.ĩ.eo.l.pater.⁊ an debitor vel creditor possit dari tutor in testamento.Per procuratorem potest actio retineri licet acquiri non.ĩ.eod.l.per procuratorem.⁊ per procuratorem põt
23 lis contestari.†An per confessionẽ fiat litis contestatio.ĩ.eo.l.si reus.⁊ an iudex delegatus efficiat̃ dominus litis per contestationẽ.⁊ an delegatus possit exequi sententiã suã.Actor ciuitatis non potest procuratorẽ constituere.ĩ.eod.l.nec ciuitatis.Si defensor emptoris denunciat venditori qd adsit defensioni te-
24 net̃ cauere de rato.ĩ.eo.l.qui absentẽ.†⁊ an venditor teneat̃ ad expensas factas per emptorem in causa euictionis.⁊ an teneat̃ in se litẽ suscipere.Inopia superueniens principali non excusat fideiussorem.ĩ.eod.l.titius.⁊ an si fideiussor denunciet creditori quod non numeret principali q̃ venit ad inopiã sit excusatus.Defendens dꝫ defendere arbitrio boni viri.ĩ.eo.l.pe.⁊ fi.Et ꝓcurator datus ad petendũ duas res potest petere vnum ex eis.

a ¶ Procurator. adde bar.ang. et alex.in.l.ij.§.fi.de ope.no.nun.glo. in.l.plane.cũ glo. fa.herc.bal.in.l.j. C.de pcu.⁊ i.l.iij. C.mãd. Jo.de porce.in.l.si stipulat⁹ fuerim.de ver.ob.

1 ☞ Procurator in rem suam quis dicatur.
2 Procurator ad lites ⁊ ad negotia differunt in duobus.
3 Episcopus prelatus ⁊ alius tutor vel administrator an possit constituere procuratorem.
4 Procurator an possit fieri ad constituendum alium procuratorem.
5 Procuratorium factum per primum procuratorem inualiduꝫ an teneat.

Rocurator.Ponit diffinitionem ꝓcuratoris ⁊ vide Azo.i summa.in prin.vnde tracte fuerunt glo.Contra quã dif-
a finitionẽ oppo.ꝙ procurator [a] dicatur†etiã in rem
1 suam.⁊ sol.vt glo.vel clarius ꝙ respectu cõmodi et icommodi ꝙ ad eũ spectat ꝓcu.in rẽ suã non dicitur procurator q̃ nõ aliena sed sua gerit.Itẽ nec respectu vtilis actiõis que sibi suo nomine competit sed respectu directe quã exercet noie dñi dicit̃ ꝓcurator.Sed cũ hic dicat qui an cõprehẽdat mulieres.dic ꝙ sic in casibus in quibus possunt esse procuratrices,vt.ĩ.eo.l.feminis.¶ Iteꝫ op.q̃ loquit̃ in plurali negotio.nã ⁊ ad vnũ negotium potest dari.¶ Sol.vt glo.que cõcedit oppositionẽ.¶ Itẽ oppo.ꝙ etiã sine mãdato gerere possit,vt.ĩ.titu.ij.Sed dic vt in glo.q̃ non est procurator sed procurãs.¶ Item oppo.ꝙ etiã non dominus faciat procuratoreꝫ.nã seruus nõ est dñs ⁊ tñ facit ꝓcuratorem.ĩ.e.l.seruum quoqꝫ.Sed illud in ꝓcuratore ad negotia.⁊ pro hoc.ĩ.mãdati.l.si procuratore.§.si quis.Et dic ꝙ
2 †procurator ad lites ⁊ procurator ad negotia differunt in duobus.primo in actione q̃ si mando tibi vt emas fundũ ⁊ tu mãdas alij ille tenet̃ mihi act.negotio.gest.si meo noie gerat,vt.l.si mãdatum.C.de neg.ge.vel si ratum habeã,vt.ĩ.de neg.gest.l.si pupilli.Sed si facio te procuratoreꝫ ad lites ⁊ tu alij mãdes ante litẽ cõtestatã:tale mãdatũ non est obligatorium:q̃ ipse experiri nõ põt cum non habeat actionẽ.vnde nõ est ꝙ sibi imputetur,vt.ĩ.de neg.gest.l.si pupilli.§.videamus.⁊ de admi.tuto.l.quoties.§.itẽ si temporali.secus in procu.ad negot.vt extra eo.titu.j.§.fi.lib.vj.Secũdo differunt exercitio q̃ si mãdo vt emas mihi rẽ tu potes hoc alij mãdare.q̃ ⁊ cõtra meũ mãdatuꝫ emere posset ⁊ mihi teneres mãdati si minus idoneũ elegisti.vt.d.l.si ꝓcurator.§.si qs mãdauerit.Sed si mãdo ad lites non potes ante lit.cõtest.alij mãdare vt dictũ est.¶ Itẽ oppo.ꝙ etiã q nõ administrat dicat̃ procurator.⁊ sol.vt in glo.¶ Itẽ querit gl.
3 an eṗs†⁊ alij prelati ⁊ tutores ⁊ alij administratores possint ꝓcuratorem cõstituere.Glo.hic ⁊.ĩ.e.l.nec ciuitatis.videt̃ tenere ꝙ nõ añ litẽ ꝯtestatã cũ nõ sint dñi,vt.C.e.l.neqꝫ.⁊.l.ꝓcuratoribus.vbi de hoc dixi.Et ad.§.si qñ.in aut.de sanc.epi.qui vr̃ in prelatis ꝯtrũ dicere,dicit gl.ꝙ dꝫ poni ꝓcurator ꝓ syndico.Sꝫ doc.cõiter reprobãt hãc gl.quo ad ꝑlatos:q̃ nulla dr̃ia vr̃ ꝯstituãt ꝓcuratorẽ vel syndicũ.vñ gl.bñ dicit i tutore,⁊ curatore,⁊ ꝓcuratore:q̃ sunt nudi administratores rerũ alienaꝝ.vñ in prelatis dicũt.aut ꝑlat⁹ vult ꝯstituere ꝓcuratorẽ in re ꝓpria ⁊ põt vt hic.aut in re eccl'e q̃ spectat ei⁹ administrationẽ offm̃.⁊ cui⁹ cõmodũ etiã spectat ad eũ.⁊ lꝫ noie eccl'ie agat:põt tñ ꝯstituere ꝓcuratorẽ,vt.C.de coll.l.illã.ad instar pr̃is in bonis filij,vt.C.de bo.ma.l.j.imo dicunt quidã ꝙ eṗs cũ sit illustris,vt i aut.cõstitutio que dignitatib⁹.§.illud.necesse habet per ꝓcuratorem litigare,vt.C.eo.l.quicunqꝫ.⁊ hoc tenet Host.in sum.eo.§.⁊ in qua re.in prin.ibi videas.⁊ de hoc etiã no.ĩ.titu.ꝓxi.l.item eorum.§.actor.de hoc an prelatus possit ꝯstituere ꝓcuratoreꝫ est expressum in cle.de procu.c.vlti.vbi de hoc.et extra de rescript.c.edoceri.et sic est differentia inter tutores ⁊ procuratores ex vna parte qui sunt nudi administratores,vt.ĩ.de admi.tuto.l.a tutoribus.⁊ prelatos qui non sunt nudi administratores sed ad eos commodũ spectat.sic alias est differentia inter administratorem nudum ⁊ non nudum de leg.ij.l.si quis titio.⁊ ad trebel.luci⁹.§.meuia.¶ Item querit glo.an possim facere procurato-
4 rem †ad constituendum alium procuratorem.Gloss.hic et.ĩ.de ser.ru.predi.l.cum essent.et vbiqꝫ tenent quod sic dummodo ille quem debet cõstituere sit certus.secus si incertus,vt.ĩ.l.ꝓxi.Sed Guliel.de cug.dicit quod sibi magis dubium videtur de certo q̃ de incerto tali ratione quod volũtate mea facere possum non debeo voluntati aliene comittere,maxime cum improprietas sequitur,vt.ĩ.de condi.institu.l.seruus.et.l.seq.sed ego per meipsum possum illum certum procuratorem constituere et improprietas sequitur si ab alio constituatur:quia constituitur a non domino.ergo ⁊c.pro opi.glo.quia illud potest mandari qd potest ratum haberi,vt.ĩ.de acquir.here.l.paulus respõdit.et.l.si quis mihi bona.§.iussum.et de sol.l.qd licet.sed ego possum constituere procuratorẽ vt ratificet quod titius gesserit nomine meo,vt.ĩ.ad treb.l.restituta.vbi de hoc tetigi.ergo possuꝫ constituere ꝓcuratorẽ ad cõstituendũ aliũ ꝓcuratoreꝫ.⁊ ꝑ hoc
bene.ĩ.

bene.ff.de ma.vin.l.pater.z.ff.ti.j.l.itē eo.z.§.j. ¶ Nō ob.l.seru⁹ in cōtrarium allegata:q2 ibi sequebat̄ incōueniēs:q2 institutio in alterius voluntate ponebat̄ q̄d nō valet,vt.ff.de heredi.insti. l.illa institutio.Sed lȝ glos.teneat q̄ si nō sit certus ille quē dȝ cōstituere q̄ nō valeat,pro quo etiam facit.ff.de testa.tu.l.tutor incertus.cōiter tñ tenēt docto.q̄ valeat etiā si cōstituendus nō sit certus:q2 cū cōstituo eū p̄curatorē ad aliū constituēdum videor solū declarare voluntatē meā z ille quē ipse noiabit videt̄ potius a me constitutus q̄ ab ipso sicut cū testator dicit heredi da centum cui volueris,vt.ff.de reb.dub.l.vtrū.§.cū quidā.z p hoc.ff.de leg.ij.l.vnuȝ ex familia.§.j.z.§.si de falcidia.ff.de diuer. z temp.prescrip.l.in vsucapionibus.§.j.ver.itē inspiciendum. z bene.ff.qui pe.tuto.l.ij.vbi de hoc dixi.z.C.qui pe.tuto.l.cuȝ a matribus.z p hoc etiā q̄d dicit̄ de eo in quo cōpromissum est q̄d nō pōt aliū eligere nisi sit sibi in compromisso cōcessum.ff.de arbi.l.non distinguemus.§.quesitum.z de hoc etiā dixi.C.eo.l. q̄d quis.Iure canonico est expressum q̄ talis forma valet etiaȝ si non sit certus,vt extra eo.c.j.§.j.lib.vj.z.c.ij.cū vtrobiq̄ not. z vide in cle.e.§.pe.cū ibi no.z in Spe.e.§.j.ver.sed quid si procurator est cōstitutus a dño.z fm Pe.de leg.iij.l.si fidei mee.et pro hoc de ver.ob.l.hmōi scdm.z hanc cōiter tenēt oēs moder. Et ad.l.que allegātur q̄ incertus non possit constitui,vt.ff.l.proxi.z.l.tutor incertus.de testa.tute.rñdet̄ q̄ ibi incertitudo semper durabat.hic autē fiebat certum per nominationē procur. z sufficit q̄ sit certus dū noiatur z constituitur.quedā enim sunt incerta a principio que postea certificantur.ff.de re.du.l.quedā. z pro hoc etiā.ff.de here.insti.l.asse.z de condi.z demonst.l.si ita scripsero.z vide.ff.l.proxi.z extra eo.c.vlti.lib.vj. ¶ Ex p̄dictis

5 oritur alia q̄o.si cōstitui aliquē procuratorē q † erat inhabilis ad constituendum aliū procuratorē z ipse alium constituit,an valebit constitutio secundi.dicūt quidā q̄ quedam sunt que exerceri non possunt per simplicē ministrū.z ista nō valent,vt.ff. de dona.cau.mor.l.tā his.quedā que fieri possunt p ministrum z tunc si resideant in persona ipsius ministri fieri nō possunt p ministrū etiā minus idoneū.si ṽo nō residēt in eo sed trāseunt ad aliū:tunc si est talis qui est inhabilis etiā ad negotia nō valent si est habilis ad negotia nō ad iudicia tūc valet:q2 ipse nihil hȝ exercere in iudicio sed electus p eum ex p̄tāte data sibi a dño.z pro hoc.ff.de leg.iij.l.si fidei mee.vbi hoc tenet Pe.z vide in cle.de procur.c.penul.cum ibi not. ¶ Ultimo Iaco.de ra.et Bul.z Ray.improbant finē glo.que dicit q̄ nō dicitur procu-

6 rator † nisi gratis mandatum suscipiat:q2 lex concedit procuratori recipere salarium,vt.ff.man.l.salarium.z ibi no.z.C.mā da.l.salarium.z ibi no.Iaco.

Procurator autem. Constitui pōt procurator etiā vnius rei tātum z presens z absens.hoc dicit.Et q̄d dicit corā.dic.i.in p̄sentia,vt.ff.de sponsa.l.fi.z de ver.sig.l.corā.z ibi in gl. ¶ Item glo.hic tangit differentiā inter procuratorem z nunciuȝ.ȝ dic vt plenius nota.C.si quis alteri vel sibi.l.multum.z de consti.pe.l.eum qui.§.iulia.

1 ☞ Procuratoris vsus est necessarius.

a

1 **Usus autem.** Usus p̄curatoris[a] necessarius est † z ideo admittitur quilibet qui nō prohibet̄.h.d.z ideo citatus nō tenet̄ personaliter cōparere,ȝ pōt mittere procuratorē,vt extra de iudi.c.j.lib.vj.nisi in casib⁹ ibi exceptatis.z dixi etiā.C.eo.l.fi. Et expone necessarius.i.vtilis,vt.ff.e.l.seruū.§.publice.z.ff.tit.ij.l.j.z dic vt ibi z expone per ṽ.i.valde.z vel pro saltē.Glo.ponit aliquos casus q non possunt expediri per procuratorē.Est z alius.C.de his qui veniaȝ eta.impe.l.ij.z vide q̄d dixi.C.e.l.fi.z vide extra de reg.iur.c.pōt quis per aliū.lib.vj.cum ibi notatis per Dy.z alios.

Dari autem. Procurator pōt absens constitui dūmodo sit certus z acceptet.h.d. cū prin.l.seq.Et facit.s.l.pri.§.p̄curator.Curator autē ad lites absens dari nō pōt,vt.ff.de tutel.l.q hȝ.§.pe.Et videtur procur. ratum habere eo ipso q̄ recipit instrumētum p̄curatorij sine p̄testatione vt in clemen.eo.ti.c.j.vbi de hoc.

1 ☞ Procurator incertus z absens constitui non potest:sed si certus sit potest absens constitui.

2 Constitutio procuratoris alternatiua est incerta.

3 Cōstitutio procuratoris p hec verba,cōstituo te p̄curatorem ad faciendum alium procuratorem z ex nunc illum constituo quē tu nominaueris,an sit valida.

4 Cōtractus absentiū ibi d̄r initus vbi fit illius ratihabitio.

5 Furiosus nō pōt p̄curator cōstitui nec loco absentis haberi.

6 Absens dicitur quis multis modis.

Dummodo cert⁹. Hec lex determinat §.precedentem.z vide q̄d not.z dixi de procuratore certo z incerto.s.l.pri.

1 in prin.† Et potes dare exēplum de procuratore incerto scdm Mar.sil.si dicā ille sit p̄curator qui primo ascēdet capitoliū. nā talis posset ascēdere q nollet vel nō posset esse p̄curator.vel qui forte esset inimic⁹.Et idē est in tutore vt.ff.de testa.tute.l.tu

2 tor incertus.z.l.duo sunt titij. ¶ † Sȝ q̄d si cōstitui p̄cur.alternatiue dicēdo:titius aut seius sint p̄curatoris mei,nūquid erit incertus?videtur q̄ sic q2 alternatiua est incerta,vt.ff.de iniur. l.p̄tor edixit.§.q̄d aūt.Sed ipse Mar.sil.tenet oppositū dicens q̄ ambo erūt p̄curatores.z disiuncta accipitur p cōiuncta,vt C.de ver.sig.l.pe. ¶ Itē querit Iac.de ra.si q̄s dixerit vnū ex filijs meis vel ex socijs meis procur.cōstituo ad petēdā talē rem a tali.an valebit talis ɔ̄stitutio?vr̄ q̄ nō.quasi sit incerta.Ipse autē tenet q̄d valeat z oibus vr̄ dedisse potestatē dicēdo vn⁹ ex filijs.nec curauit de quo.nec erit melior cōditio occupātis.probatur.ff.de lega.ij.l.cū quidā.z de ma.test.l.cū ex pluribus.al's

3 cū pluribus.† Sed quid si constitui hoc modo constituo te p̄curatorē ad faciēdū aliū p̄cur.z ex nunc illū cōstituo quē tu nominaueris.nunq̄d valebit talis cōstitutio?do.Ric.q̄d sic z allega

4 bat.l.hmōi.ff.de ver.ob.z hoc dixi.s.l.pri.in p̄n.† Sed pone q̄ existens bononie p nuncium vel ep̄lam quē tibi mitto mutine vendo tibi rē meā z tu habes ratū,dicet̄ ne factus cōtractus bononie vel mutine?dic q̄ mutine,vbi fuit ratihabitio:q2 ante ratihabitionē ɔ̄tus nō tenebat,vt.ff.de acqui.pos.l.qui absenti. z vbi aliquis actus in sui p̄fectione duo requirit dicit̄ ex vltimo confirmari z perfici,vt.C.de rei vendi.l.quoties.

5 **Furiosus.** Nō habet̄ furiosus † loco absentis vt possit cōstitui p̄curator.h.d. ¶ Op.q̄d fueriosus loco absentis habeat̄ vt.ff.de iur.codi.l.ij.§.ij.z de iniur.l.sed si vnius.§.filiofa.Sol.vt hic in glo.z.s.pri.glo.vel clarius si furiosus ex absentia debeat haberi pro consentiēte non habet̄ loco absentis vt hic.si debeat haberi pro cōtradicēte tūc habetur loco absentis vt in contrarijs.Et dic q̄ quedā requirunt consensum expressum z tunc furiosus nunq̄ intelligit̄ cōsentire,vt hic.Idem si queratur consensus tacitus vt.ff.locet.l. qui ad certum.Si autem sufficiat contradictionem cessare:tūc furiosus bene habetur pro non contradicente vt.ff.solu.matri.

6 l.ij.Iaco.butr.Et quod multis modis dicatur quis † absens[b]

b vt.ff.eod.l.presens.

1 ☞ Procurator simpliciter constitutus ad lites an intelligendus sit constitutus etiam ad lites futuras.

2 Procuratoris constitutio ad oēs lites presentes z futuras nulla litium expressione facta,an valeat.

3 Procurator constitutus ad oēs lites simpliciter intelligēdus est tam ad futuras q̄ presentes.

4 Procurator datus ad diē an possit per aduersariū recusari.

5 Procurator ad diē datus an iudice impedito terminoq̄ prorogato poterit agere.

6 Procurator datus ad diē an possit ante diē p dñm reuocari.

7 Procuratoris cōstitutio p hec ṽba constituo te p̄curatorē ad singulos dies z actus per iudicē assignādos:an sit valida. a

1 **Item z ad litē.** Se summat.† Oppo. q̄ ad litē tm̄ presenteȝ debeat constitui p̄curator vt.ff.ti.pri.l.item eorū.§. sed si ita.sol.vt in glo.q2 aliud in p̄curatore aliud in actore vniuersitatis.Et ratio diuersitatis est lȝ glo.nō dicat q2 procurator solo cōsensu dñi cōstituit̄ q pōt extēdi ad presens z futurū.sed actor cōstituitur decreto iudicis q̄d nō pōt ad futu-

2 rū extendi. ¶ † Querit Gui.de suza.si cōstitui p̄cura.ad lites presentes z futuras z nō dixi de quibus futuris an valeat.z tenet q̄ sic q2 tm̄ operat̄ genus quo ad gen⁹ quantū sp̄es quo ad b sp̄ēm.ff.de admi.tu.l.si duo.z.C.de quadrie.p̄scrip.l.ij. ¶ Item querit si cōstituo simpl'r ad oēs lites nō exprimēdo futuras nūquid vr̄ cōstitut⁹ etiā ad futuras.vr̄ q̄ sic.C.q̄ res pig.ob.pos.l. fi.vbi de hoc.z.ff.de serui.ru.p̄di.l.si seruitus.ij.rn̄so.z de libe.et posthu.l.placet z de hoc dixi satis.s.de tutel.l.q hȝ.§.si pupill⁹. ver.vlti.ex fi.huius.l.Nec ob.eo.ti.l.muto.§.j.vt ibi no.In cōtrariū vr̄.ff.de arbi.l.de his.de dā.infect.l.dāni.§.si is q.de ɔ̄hē. emp.l.in.l.z.l.rutilia.presens eñ t̄ps cōsiderandū est.ff.de ṽbo. obli.l.si filius de le.ij.l.vxori.§.vxori.z de aur.z ar.le.l.si ita.vbi de hoc.z hāc tȝ ipse Bul.Ia.de ra.z bu.dicūt.Aut dixi constituo p̄curatorē ad oēs lites meas:tūc verbū meas,restringit ad p̄sentes tm̄.z ita intelligat̄.d.l.si ita de aur.z arg.le.z.d.§.vxori cū cōcor.nisi b̄ p̄cedat cū leui p̄iudicio:q2 tūc p̄sens porrigit̄ ad futurū vt.d.l.fi.C.q̄ res pig.obli.pos.z b̄ verū q̄ñ aliq̄ lites erāt p̄ntes al's indubitāter extēdit̄ ad futuras vt mādatū aliq̄d operet̄ z nō vitietur vt.ff.de leg.j.l.si q̄ñ.z de fund.instruc.l.cū fun-

3 dum.† Item in dubio q̄ñ est simpl'r constitutus ad lites vr̄ cōstitutus ad presentes z futuras vt.d.l.si seruitus.de serui.rusti. predi.cū si.fm Iac.bu.Sed Iaco.de ra.videt̄ sentire q̄ restringatur ad presentes per.l.j.de nego.gest.l.nā z seruius.§.si vino.

¶ Usus p̄curatoris. Adde bar. hic.q̄d est tm̄ limitandū nisi i casu.l.cum miles.de alien.iudi.mu.cau.fa.z i.ij.z ibi bal. C.de his q ve. eta.impe.z ita alexā.hic.

¶ Absens. Adde q̄ absens dicit̄ qui tm̄ distat vt ṽba loquentia audire nō possit.l.absentē.z ibi glo.de ver. sing.l.p̄nisto ti.in aut.de fideius.in p̄n.in l.fi.z ibi doct. C.de p̄scr.lōg. tēp.Alex.in.l. ij.§.fi.ff.solu. ma.no.in.l.heres absens z i l.si longius.ff. de iudi.Bar.i l.j.de duo.re.

hoc in separatis.secus in cōnexis.arg.d.l.q hꝫ.§.fi.de tutel.ꝛ.l.
seq.¶Opi.Ja.bu.ꝓualet ꝑ iura predicta ꝛ pro eius opi. lꝫ nō
alleget.facit.j.de admi.tut.l.tres tutores.§.itē in eo.ꝛ eius opi.
approbat Spec.ꝛ dicit ita obtinuisse de ꝓcuratore.§.rōne au-
tem forme.vſi.qd si ꝓcuratoriū. Potest etiam iudex impetrari
ad lites presentes ꝛ futuras vt extra de offi.deleg.c.cū olim ab-
4 bas.ꝑ Inno.¶Itē hic dicit̄ ꝙ dari pōt ꝓcurator ad diē.†Sꝫ
nunquid si sit datus potest ante diē recusari ꝑ aduersariū:vr̄ ꝙ
sic:qꝛ per hoc efficitur deterior eius conditio ꝙ̄ si litigaret cum
dño qui duraret vsqꝫ ad finē litis.ꝛ ꝑ hoc.j.ex quib.cau.in pos.
ea.l.ij.§.defendi.ꝛ.l.hic autē.§.recte defendi.Contrarium puto
per hanc.l.que concedit procuratorē ad diē constitui. ꝛ frustra
hoc concedetur si posset recusari.secus est in defensore sine man
dato,vt nota.ꝛ dixi.j.ex quib.causis maio.l.itē ait pretor.§.de-
fendi.Et ad.ll.cōtrarias respondeo ꝙ verū est ꝙ non debet fie-
ri deterior cōditio litigantis cū ꝓcuratore ꝙ̄ si litigaret cū dño
quatenus durat ꝓcurator eo autē finito an dñs renouabit aut
ꝑ se litigabit.Nō ob.ꝙ iste in plēs aduersarios distringat̄ quia
imo in vno tm̄ lꝫ diuersificet̄ vn̄ ꝓcessus bn̄ diuidi pōt sꝫ res pn
cipalis seu continētia totius cause non.ꝛ ita loquunt̄ cōtraria
5 ꝛ.C.de iudi.l.nulli.ꝛ ita obtinet ꝛ seruat̄.¶†Sꝫ ponamus ꝓ-
curatorē cōstituto ad diē iudex impeditus fuit illa die ꝛ proro-
gauit terminū ad diē sequentem ꝛ de voluntate partiū: nunqd
valebit factum cū tali ꝓcuratore dicta die sequenti:videt̄ ꝙ sic.
ar.j.de ꝑcario.l.sed si manente.Contrariuꝫ tenēt doc.qꝛ ex quo
constitutus est ad diē vltra diē non durat mandatū ꝛ litigaret
contra voluntatē dñi,qd esse non debet,vt.j.e.l.pompo.ꝛ.C.eo.
l.si maritus.Non ob.l.sed si manēte.q̄ fingit esse idē precariū si
est prorogatū:qꝛ hoc est iuris fictione.non tamen in veritate,sꝫ
dñs qui cōstituit ad diē constituisse intelligitur ad diem veram
non fictā.arg.C.de his qui ve.eta.impe.l.fi. ꝛ qꝛ dies bissextilis
reputatur vna iuris fictione,ꝛ tn̄ sunt duo.j.de diuer.ꝛ tēp.pre-
scrip.l.j.in fi.¶Itē in.l.sed si manēte.affuit voluntas dñi in ꝓ-
rogādo:hic non ꝛ qua rōne iudex prorogauit illa die sic posset
facere in sequētibꝰ:ꝛ sic ꝓcurator litigaret cōtra voluntatē dñi
vt dictū est:talis tn̄ ꝓrogatio ꝓdest quo ad hoc vt stipulatio iu
di.solui non omittat̄,vt.C.de pac.inter emp. ꝛ vē.l. cōmissorie.
6 ¶Sed nūquid talis ꝓcurator ad diē †datus poterit ante diē
per dñm reuocari:dic ꝙ sic sicut alius,vt.j.e.l.ante litē. ¶Sed
nūqd pōt ꝯstitui ꝓcurator ita ꝙ nō possit a dño reuocari hoc
ponēdo in ꝓcuratorio qd reuocari nō possit:Rich. tenet ꝙ ni-
hilominus poterit reuocari:sed dñs sibi ad interesse tenebit̄,vt
j.man.l.si qs alicui.§.pe.Sed qd reuocari nō possit facit.C.de
act.ꝛ obli.l.sicut.vbi de hoc ꝛ.j.e.l.si ꝓcuratorē.vſi.qd si in lite
7 ris.ꝛ vide Jo.an.extra eo.c.fi.¶†Itē q̄rit Ja.de ra.an valeat
talis cōstitutio ꝓcuratoris constituo te ꝓcuratorē ad singulos
dies ꝛ actus assignādos ꝑ iudicē.ꝛ videt̄ ꝙ nō ꝓpter variatio
nem dierū ꝛ actuum qꝛ semꝑ habebit deliberare an mandatū
ad hoc extēdat̄.ꝛ ita lis protrahet̄.Et dicit ꝙ dato ꝙ talis pro
curator admitteret̄ si sit ex parte rei hꝫ simpliciter satisdare de
iudicato soluendo,ꝛ pro tota cā nō ꝑ singulis diebus vel acti-
bus:qꝛ aꝉs non esset cautum aduersario ꝛ pro hoc.j.iudi.sol.l.
si ante.ꝛ.S.qui satisda.cog.l.pe.¶Itē querit Gui.de suꝫ.si de-
di procuratorem ad diem ꝛ intra diē est litem contestatus,nun
quid post diem permanebit in lite cepta.ꝛ videtur ꝙ sic,vt.C.vt
cause post pubertatem adsit tutor.l.vnica.vbi de hoc.ꝛ de ad-
mi.tuto.l.ita autem.§.fi. Dicit tamen tutius esse post diē cau-
sam agere cum domino quasi translato iudicio de procuratore
in dominum,vt.j.e.l.in cause.§.sed si procura.ꝛ iura contraria
in minore loquuntur in quem translatio fieri non poterat cum
non haberet personam legitimā in iudicio.Gui.de hoc in spe.
de syndico.ver.illud etiam queritur.

a ¶Qd vrbs. Adde Bart.ī l.j.§.cū vrbē ī iiij.notabili.ff. de off.pfe.vrb. idē in.l.vrbis. j.de ver.sig.in l.nā ꝙ liquide §.fi.de penu le ga.Bart.in.l. sed ꝛ reproba ri.§.fi.i.ij.col. ff.de excu.tut. Nico.de nea po.in dic.l.sed ꝛ reprobari.

1 ☞Dictio in ꝑpetuū qd significet:ꝛ ꝓcurator cōstitutus in ꝑ
petuū an intelligat̄ durāte vita sua vel vita constituētis.

1 ET in perpetuum. †Exponit glo.j.donec viuit.ꝛ
si intelligas de vita ꝓcuratoris bona est expositio.
Si intelligas de vita dñi tunc non esset bona: quia
etiā post mortē dñi pōt cōstitui procura.vt.j.man.l.si vero non
remunerādi.§.fi.ꝛ de significato huius verbi in perpetuum,vi-
de.j.pro socio.l.iiij.ꝛ in alphabeto.

1 ☞Presentia dñi quid prosit procuratori.
2 Procurator mādatū habēs nō tenet̄ cauere de rato.
3 Dñs an ꝓcuratorē absentē releuare possit a satisdatione.
4 Absens dicitur quis multis modis ꝛ casibus.
Mortuus habetur pro absente.
5 Judex dicitur absens si etiam sit in hortis.

PResens habetur. Potest intelli-
gi de presentia
ꝓcuratoris ꝛ dñi vt ī gl. Sꝫq̄ vtilitas est sit dñs pn̄s
1 vel absens:dic vt in gl.†Caueas tn̄ qꝛ gl.vr̄ innuere
qd presentia dñi operet̄ ꝙ eius procurator nō teneat̄ satisdare
2 de rato.qd nihil est:qꝛ ꝓcurator †habēs mādatū siue sit p̄sens
dñs siue absens nō tenetur cauere de rato,vt.C.e.l.j.vbi de hoc.
Intelligas ergo glo.ꝙ si dñs est presens eo casu quo dubitaret̄
de mādato procuratoris non teneat̄ cauere,sed mittere pro do
mino.ꝛ scietur vtrū velit euꝫ esse procuratorē vel non.ꝛ de hoc
j.eo.l.si procuratorē absentem.An autē procuratorē absentem
3 possit dñs †releuare a satisdatione.de hoc vide instit.de satisd.
§.si vero aliquis vbi de hoc dixi.ꝛ.j.iudi.sol.l.si ad defendēduꝫ
per Azo.in summa de procur.§.nunc de offi.ꝓcur.reip. Odof.
C.de satisdādo.l.vnica.ꝛ in speculo de satisda. Quicquid sit de
iure vsus iudicioꝝ seruat qd talis releuatio admittat̄ ꝛ valeat.
4 ¶Ultimo no.ꝙ glo.ponit multos casus† qbus quis dicit̄ ab
sens.ꝛ de hoc etiaꝫ vide in alphabeto ꝛ in cor.aut.de fideiusso.
§.j.in glo.presens.Itē mortuus ꝑ absente habet̄ extra de offi.
deleg.c.si delegatus.lib.vj.ꝛ.j.de ver.signi.l.mulieris.§.fin.An
5 furiosus habeatur loco absentis,vide.S.l.ij.§.furiosus.† Iu-
dex dicitur absens qui in hortis est,vt.j.qn̄ appe.sit.l.j.§.adeū
di que est canonizata.ij.q.vj.c.biduum.§.adeundi. Item dicit̄
absens qui non est in loco vbi aliqd agitur vt.j.de ver.sig.l.ab-
sentem.ꝛ vide ibi in glos.ꝛ vide etiā extra de ma.ꝛ obe.c.vlti.in
glo.ꝛ extra de elec.si qs iusto.lib.vj.circa prin.ꝛ in glo.ꝛ ꝑ eum
xciij.di.iuxta.ꝛ.C.de prescrip.long.temp.l.fi. Absens etiā dicit̄
qui non est in eadē ciuitate,vt.C.de iura.calū.l.ij.§.pe.ꝛ.j.de v.
signi.l.collegarum.§.j.ꝛ de leg.l.quoties.lib.x.ꝛ vide quod no.
in aut.de fideiuss.circa principium.

1 ☞Appellatione vrbis an comprehendātur suburbia.
2 Urbis interdictio an suburbia includat.

a ET qui in foro. No.qd vrbs[a] nō vide-
tur continere suburbia
1 † vel continentia edificia.ad hoc vide.j.de verbo.si-
gni.l.ij.ꝛ ibi in glo.ꝛ per me.Et facit ꝙ si sit interdi-
2 cta vrbs † ꝙ non videantur interdicta suburbia. secus si ciui-
tas. Contrarium est verum. ꝛ est casus extra de senten.excom-
muni.c.si ciuitas. lib.vj.

1 ☞Filiusfamilias pōt cōstituere procuratoreꝫ ad omnia que
ipse sine patre gerere potest.
2 Procurator non potest dari inuitus vel tacens:nam eius offi
cium est voluntarium.
3 Procurator tacens videtur contradicere.
4 Taciturnitas operatur consensum inter coniunctos:secus in-
ter extraneos.
5 Ueteranus pōt esse ꝓcurator:miles nō nisi in duobꝰ casibus.
6 Non militare ꝛ militare desijsse equiparantur.
7 Reuocari non possunt a partibus que publicum respiciunt fa
uorem.
8 Tacite possunt multa fieri que expresse non possunt.
9 Dominus cogitur stare ijs q̄ procurator agit vbi ipse procura
tor fines mandati non excedit.

1 FIliusfa. †Ubicūqꝫ pōt filiusfa.actionē ex-
ercere pōt ꝛ ꝓcuratorē cōstituere.
pōt etiā ipse ꝓcurator constitui.h.d.vsqꝫ ad.§.inui-
tus.¶Ibi pōt nomine suo. Ibi passus ꝑ seipsum.
¶Ibi experiri aꝉs secꝰ.j.de iniur.l.sꝫ si vnius.§.filio in ver.sed
ꝛ filia.¶Ibi actionem.sibi suo noīe cōpetentem.¶Oppo. ad
versi. hoc ampliꝰ de.§.patitur insti.de iniur.Sol.ibi nō negat
iste casus.vel refert sit futurus nepos in potestate patris auo
mortuo vt hic:aut non,vt ibi Tho.¶Itē in vſi. sed puto.q̄re
an hoc casu filia teneat̄ satisdare de rato.dic ꝙ sic,vt.j.sol.ma.
l.si cū dotē.§.soluto.ꝛ.j.eo.l.nō solū.§.j. qd puto verum in dote
profectitia. in aduentitia secus.vt.C.de coll.aut. qd locum.Et
facit hec.l.contra duo q̄ dicit gl. magna.C.de bonis que libe.l.
fi.§.necessitatem.primū qꝛ dicit ꝙ filiusfa.in cā castrēsi nō agit
sine cōsensu patris qd falsum ēst vt ibi dixi:qꝛ in cā castrēsi ha-
betur pro patrefami.j.de castren.pecul.l.iiij.ꝛ.j.de fur.l. si quis
vxori.vbi etiam cōtra patrē agit ex cā castrēsi.¶Nec ob.j.de ri
tu nupt.l.filius:qꝛ verū est qd filiusfa.habet̄ ꝓ patrefa. quo ad
peculiū castrēse nō quo ad personam vt.j.ad macedo.l.ij.in fin.
Cum igitur tractatur de matrimonio filijfa. castrēse peculium
nihil operatur circa personā:ꝛ ideo patris consensus requirit̄
sicut in alijs.ꝛ ita non ob.l.illa:qꝛ vxor non est in castrēsi pecu-
lio qd est bene notādum. Scdm qd dicit dicta glo.est ꝙ filiusfa.
constitutus ab alio procurator nō pōt esse in iudicio sine ꝯsen-
su patris.qd similiter reprobatur per docto.qꝛ de hoc nihil ad
patrem

patrem: et ideo eius cõsensus non exigitur. loquitur ergo ibi qñ pro se interuenit. pro hoc. s. de in ius vocan. l. quesitum. vbi de hoc. et quia minor licet nõ possit pro se postulare pro alio sic vt s. de postul. l. j. §. pueritiam. de hoc satis dixi dicta. l. fi. C. de bonis que lib. De iure canonico est expeditum extra eod. c. qui generaliter. §. fi. lib. vj. Ex predictis rationibus tenet Marti. fili. quod filius potest ab alio constitui procurator contra patrem. ¶ Non ob. j. de iudi. l. lis nulla quia ibi suo nomine.

2 **Inuitus.** Procurator † dari nõ põt inuitus. et inuitus dicitur etiam tacens. h. d. Et cõcor. C. eod. l. inuitus. et ibi per Cy. ¶ Collige ergo duas regulas. vna est qđ officium procuratoris est voluntarium. scđa qđ tacens vi
3 detur contradicere. † Et qđ dicit litera ɔsensisse, dic secundum Hostiē. s. tacite vel expresse vt. j. eo. l. si defunctus. et ita nota. extra de his que fi. a prela. si. consen. capi. c. continebatur. ¶ Ad primã oppo. glo. qđ quis detur inuitus. j. de mune. et ho. l. si qs magistratum. et insti. de satisda. tu. §. pe. Sol. aut queritur de officio priuato authoritate et vtilitate vt est officium procuratoris et ad hoc nullus datur inuitus vt hic. susceptum tamē exequi tenetur vt. C. eo. l. inuitus. et in clemen. c. j. et vide qđ ibi no. aut queritur de officio publico authoritate et vtilitate quale est officium magistrat⁹ vel vtilitatis saltē quale est officiũ tutoris et datur inuitus vt in cõtrarijs. et de hoc dicetur. j. eo. l. seruũ quoqȝ. §. publice. vsi. itē oppo. ꝙ si officium curator bonis nõ datur inuitus nisi ex magna cã. vt. j. de cura. bo. dã. l. iij. §. queritur. ¶ Itē oppo. gl. ad idē ꝙ procurator constituatur inuitus. vt. j. de liberali cã. l. iij. et de appel. l. non tm̃. Solu. ibi loquitur in casu conuerso quãdo procurator statur inuito. vbi dic ꝙ regulariter procurator nõ datur inuito. vt. j. eo. l. pompo. Fallit in. ll. contrarijs. primo in. l. illa de liberali cã est ratio coniunctionis et affectionis quam hȝ ad reum vnde nõ est ꝓprie procura. lȝ principaliter veniat cõmodũ alienũ. et eodem modo illa. l. tm̃ non venit ex officio et charitate ad que tenetur homo hoi. ¶ Ad scđam regulã op. gl. qđ tacens non videatur contradicere. vt. j. man. l. qui patitur. cum multis si. allegatis in glo. Glo. hic tradit duas solu. prima ꝙ vbi agitur de aliquo obligãdo q tacet habet pro contradicente. vbi de aliquo alio preiudicio vel excep. habet locuȝ cõtraria. Sed hec solu. tollitur p. l. si presente. j. man. et l. qui fidē. et l. q patitur. Alia solutio est qđ generale est qui tacet consentit et eius cõtraria sunt specialia. Iaco. de ra. dicit ꝙ ista gl. corrupta est vitio scriptoris: qr ecõtra regula est ꝙ qui tacet non cõ
4 sentit. † vnde dic fm eum ꝙ taciturnitas operatur consensum inter ꝑsonas coniunctas. vt. j. so. ma. l. ij. §. volũtatis. de adopt. l. si adop. et. j. de dona. inter vi. et vxo. l. si seruus cõmunis. Inter extraneos secus vt. j. de euic. l. quidã. Fallit fauore pupillorum. vt j. de fideiusso. tuto. l. cum ostendimus. §. vlti. et. d. l. q fidē. et. l. qui patitur propter vtilitatem illius pro quo fideiubeo qui aliter mutuo non inuenisset. Itē fallit fauore matrimonij. C. de nupt. l. v. et alijs casibus hic in glo. signatis. vnde regula est qui tacet non cõsentit. contraria sunt spãlia. Ja. de ra. alio modo soluit glo. j. de pig. act. l. caius. et Dy. aliter extra de reg. iu. c. q tacet. et c. is qui tacet lib. vj. Mar. fil. et Ja. bu. dicunt aut queris de propria significatione tacentis: et dic ꝙ tacere non est cõsentire vel contradicere sed est spēs opposita vtriqȝ. vt. d. c. qui tacet. et est mediũ inter vtrũqȝ. vt. j. de tribu. l. j. §. scientiam. Si queras cui equipollet vtrum consensui vel contradictioni. dic ꝙ qñqȝ vni, quãdoqȝ alteri. qñ tenet propriã naturã. Si enim dispositio iuris põt operari fm propriã naturã mediũ non attribuendo alicui extremorũ tunc tenet medium equipollet alicui extremorum et habetur pro patientia. vt. d. §. scientiã. et de exercito. l. j. §. si is q nauem. Si non potest operari fm mediũ et eius propriam naturam sed habet necesse applicari ad contradictionem vel cõsensum: tunc aut agitur de preiudicio generãdo inter ꝓsētes tm̃: et tunc aut id qđ agitur respicit cõmodũ tacentis et patientis et habetur pro cõsentiente. vt. j. mãd. l. si remunerandi. §. si passus. et l. qui patitur. aut id qđ agitur respicit dãnum tacentis: tunc habetur pro contradicente. vt. j. de fur. l. qui vas. §. vetare. vbi de hoc notaui et dixi. et hic et. j. de seruitu. vrbano. ꝑdio. l. inuituȝ. et de ritu nup. l. in eo iure. §. deinde. Si autem tractatur de preiudicio tertij tunc habet locũ distinctio glos. que est in. d. l. Caius potuerim contradicere vel nõ. Fallit rõne coniunctionis vt. d. l. si seruus cõis. de dona. inter vir. et vxo. Mar. fil. et Jaco. butr. Dicit etiã Ja. de ra. qđ hoc. §. dicitur esse verum si ex coniecturis appareat constitutum procuratorem haberi ꝓ consentiente puta quia erat amicus constituentis. et allegat. j. manda. l. si vero non remunerandi. §. idem pap. Alij latius hoc tradunt dicētes: aut queritur de consensu hominis sane mentis, aut non sane mentis. primo casu habet locum quod hoc. §. dicitur et cõtraria sunt specialia. secundo casu aut haberet necesse consentire si esset sane mentis et habetur pro consentiente, vt dicta. l. ij. §.

voluntate. j. solu. matri. alias siue requiratur expressus consensus siue tacitus habetur pro contradicente vt dixi. s. l. ij. §. furiosus. Pet. dicit aut loquimur in iudicijs et habet locum. l. sepe. §. scientibus. j. de re iudica. aut in delictis et non videtur consentire vt dicta. l. qui vas. §. vetare. j. de furtis. vbi de hoc. et hoc verum in delicto commisso erga tacentem. in delicto in alium cõmisso aut est talis qui debebat et poterat prohibere vt pater vel dominus: et habetur pro consentiente vt. j. de noxa. l. ij. §. j. et ad sylla. l. j. Si non tenebatur prohibere: tunc secundũ quosdam saltem verbo prohibere debet, quod dic vt nota. et dixi. j. de reg. iur. l. culpa caret. et dixi etiam. s. de iusti. et iur. l. vt vim. In contractibus qui requirunt consensum expressum non videtur cõsentire vt. j. de autho. tu. l. j. ij. et. iij. Si tacitus sufficiat cõsensus tunc tacens et patiens consentire videtur. vt. C. de acquir. pos. l. minus instructus. Si nõ potuit cõtradicere vt qr furiosus, nõ videtur consentire vt. j. loca. l. qui ad certum. Si potuit contradicere tũc aut tacet in fraudem aut non. Si nõ, aut scit ius suuȝ vbiqȝ durare et nõ videtur consentire vt. j. quibus modis pigno. vel hypo. sol. l. sicut. §. non videtur. Si in fraudeȝ tacuit videtur consentire. C. ad vell. l. si sine. In dubio videtur scire ius suum vbiqȝ durare, vt no. d. §. non videtur et. l. lucius. §. fi. eo. ti. Pet. ¶ Hec distinctio et illa Mar. fil. et Ja. bu. placet et continet veritatem. Et de hac materia vide qđ not. xxxiij. q. v. in summa in glo. et per Archid. xxvj. di. c. j. et. xxviij. dist. c. qr sunt culpe. xliij. di. sit rector. l. di. de eod. et satis in qõnibus Barth. lxxi. lxviij. q. que incipit, Episcopus quidam. per Cardi. de elect. c. vt circa in gloss. singulariter vt predixi. et dixi etiã. C. e. l. inuitus plene. et vide per Jo. an. in clemen. e. c. j. in vlt. glo. et per Archi. extra eo. c. lib. vj. et vide. j. de ma. testa. l. lucius. in fi. et an plus operetur cõtradictio ꝙ absentia, vide. liiij. di. quis autē leges. et. c. si seruus per Archi. et vide etiã Dy. et alios de reg. iur. qui tacet. et. c. is q tacet. et qđ not. et dixi. d. l. caius de pigno. act.

5 **Veterani.** Procuratores † possunt eē veterani: milites non etiã aduersario cõsentiente expresse: et tacite sic si non opponat. possunt etiã esse ꝓcuratores in rem suã et ꝓ cã numeri sui. h. d. Et vide. C. eo. l. militē. et. l. qui stipendia cũ ibi notatis. Et glo. hic dicit idē in milite celesti. et pro gloss. facit extra ne cle. vel mona. secularib⁹ neg. se immisce. c. ij. Sed in ɔ̃rium videtur extra de re iudic. c. cum. j. et a. et dic vt ibi not. ꝑ Inno. et de hoc extra de postu. c. j. et dixi plene. C. de epis. et cle. l. placet. sed an habeat locum in militibus nostri temporis
6 cum non militent sicut olim? ¶ † Vltramontani dicũt ꝙ equiparantur veteranis qr paria sunt non militare et militare desiisse. et hanc opi. videtur sequi glo. in aut. de man. princ. §. fina. et speculator de ꝓcuratore. §. j. vsi. item ꝙ est miles. vbi de hoc satis notat. et de accusatore in principio vsic. item excipitur qđ ex miles. et de teste. §. restat. vsi. sed hos milites. et plene dixi. d. l. militem. C. eo. et plene. j. ex quibus causis maiores. l. penul. Deinde not. qđ collegium constituit procuratorē vt patet in text. ibi cõem causam oĩs sui numeri &c. ¶ Itē no. ꝙ quedã nõ possunt
7 cõsensu partiũ relaxari. † nã ea que respiciũt fauorē publicum a partibus nõ possunt relaxari vt hic et. s. de postu. l. quos prohibet. vbi de hoc. Idē si respiciũt cõmunē vtilitatē. vt. C. de iura. calũ. l. ij. §. sȝ qr veremur. Si aũt respiciũt fauorē priuatuȝ tunc remitti possunt per eos in quorum fauoreȝ sunt. vt. s. de pactis l. pactum. et. C. e. l. si quis in conscribendo. ab alijs nõ. vt. j. de liberali causa. l. iij. ¶ Item nota ꝙ hec exceptio per litem contestatã excluditur. vt hic et. C. e. l. ita demũ. vbi plene de hoc et magis ꝓprie põt dici omissio ꝙ remissio. vt. d. §. sȝ qr veremur. Sȝ quid si pars ignorabat eũ militē et ideo nõ opposuit ante litem contestatam postea cognouit et opposuit: nunqd valebũt acta cũ eo? Et videtur ꝙ sic. ar. j. locati. l. si ignorãs. de iniur. l. itē apud §. si qs virginem. et. s. de iurisdi. om. iudi. l. si per errorem. Contrarium tenet gandinus propter literã que hic dicit quocunqȝ casu pretermiserit gand. et vide quod dixi. s. de postulan. l. j. §. hoc edicto. versi. item querit Guil. ¶ Item querit glo. an poterit ex officio suo repellere. et tenet ꝙ sic. quod est verum si sit sibi notum vt iudici: vt quia in libello asserebat se militem. vt. C. de liberali causa. l. cum precum. vel quia probatũ erat sibi ꝙ erat miles. alʼs de facto supplere non posset. vt. s. de offic. presidis. l. illicitas. §. veritas. vbi de hoc. et dicta. l. quos prohibet. s. titu. ij. et plene dixi. C. vt que desunt aduocatis iudex partium suppleat. l. j. ¶ Item colligit glos. quedam fieri posse tacite que nõ
8 possunt † expresse. pro hoc. j. de regu. iur. l. expressa. et dicto. §. sed quia veremur. de iura. calũ. vbi de hoc et plene extra de his que fi. a ma. par. ca. c. ex ore. et dixi. s. si quis cau. l. sed et si quis. §. que situm. ¶ Vltimo ex predictis colligit Jaco. butri. ꝙ si statuto caueatur qđ nulla exceptio declinatoria possit opponi in criminalibus nisi per principalem, et iudex inquisiuit contra titium in casu in quo non poterat inquirere, et compareret procurator

rei qui vult impedire qd iudex non procedat quod ipse procur. imploret iudicis officiũ. hoc modo dicendo: domine iudex vos inquiritis contra titium ad officium nostrum pertinet examinare an possitis hoc facere ⁊ ego vobis notifico sicut eius pcurator ꝙ hoc non potestis ppter tales rõnes vobis notas vt iudici quia non estis in casu in quo possit de iure per inquisitionem procedi, ⁊ vos debetis scire iura. dicit qd procurator hoc modo admittetur: quia non excipit, sed officium implorat, que sunt diuersa, vt. j. de peti. here. l. fi. ⁊ de hoc dixi. d. l. quos prohibet. §. de postulando.

9 **Procuratorem.** † Quandoqz dominus vult durare mãdatũ ⁊ pcura. nõ. ⁊ loquitur iste. §. vsqz ad. l. si defunctus. Quandoqz econtra et loquitur. l. post litem. j. e. cum. ll. seq. Quandoqz dubitatur ⁊ loquitur. l. si defunctus. Jaco. but. Et vide in cle. e. c. j. cum ibi no. ⁊ concor. extra. e. c. ij. ⁊ ibi de hoc satis not. ⁊ tenet Joan. an. qd sufficiant inimicitie etiã nõ capitales. ⁊ ad istũ. §. respondet sicut sibi placet. Et idem videtur ibi innuere Archi. Ego autem puto qd capitales requirantur vt hic in litera dicitur. ⁊. C. eod. l. procuratoribus. ⁊. j. e. l. si post pcur. vbi de hoc no. ⁊ dixi. ⁊ hoc casu est rõ absurditatis ne inimicus sit procurator inimici. In aliis casibus qui sequunt est rõ ordinata charitas vt. C. de serui. l. preses. Ja. de ra. dicit distinguendũ vtrũ culpa domini venerint inimicitie: ⁊ tũc habet locũ qd hic dicitur. Si autẽ culpa pcuratoris secus: qr ex culpa sua nõ dz releuari. j. sol. mat. l. iij. locati. l. si merces. §. culpe. ⁊ de interdi. ⁊ releg. l. relegatorũ. in fi. Si non appareat cuius culpa habeat etiã locũ iste. §. ¶ Item querit si procura. efficiatur amicus aduersarij an excusabit. et dicit ꝙ sic. ar. C. de excu. tu. l. humanitatis. ⁊ videt expressum. j. eod. l. aut affinitate. Item qd dicit litera de dignitate accedente procuratori est ar. qd si scriptor promisit scribere librũ ⁊ efficiatur clericus vel sacerdos quod excusetur. pro hoc. j. de bo. libe. l. eius artificij. §. fin. ⁊ videtur expressum. j. de arbi. l. non distinguemus. §. sacerdotio. Opp. glo. qd pcur. precise non cogatur vt. j. e. l. non cogẽdum. §. sabinus. Item opp. ad idẽ qd sufficiat si prestet interesse, vt. j. de re iudi. l. si quis ab alio. §. fi. ⁊ de oper. no. nun. l. stipulatio. §. fine Glo. dicit ꝙ ille loquũtur extra iudicia hic in iudiciis, quod est falsum: quia etiam extra iudiciuz quis ad factum precise cogitur vt plene nota. ⁊ dixi. d. §. fine. et j. eod. l. sed ⁊ he. §. j. ¶ Ultimo querit Jaco. de rauẽ. quis coget istum procuratorem vtrum dominus vel aduersarius. ⁊ videtur ꝙ aduersarius vt. j. eod. l. vel hereditas. ⁊. l. sed etiam ⁊. l. si defunctus. puto qd ad postula. vtriusqz compellatur authoritate huius. §. vel actione in factum ex hoc edicto cuz alia actio non sit vt. j. de prescript. verb. l. fi. vel ex stipu. iudicatũ solui petente aduersario vel officio iudicis ad petitionem vtriusqz vt. j. eod. l. seruum quoqz. §. ait pretor Jacob. de ra. ⁊ vide. j. eod. l. si defunctus. ⁊ quia vterqz fidem frangit. j. de verbo. obliga. l. a titio ⁊ manda. l. si procura. §. j.

1 Conductor potest renunciare operi qd ꝯduxit: si legitimũ superueniat impedimentum.
2 Conductor operis industriosi an teneatur substituere si ppria impediatur vti industria.

1 **At si valitudinem.** † Facit hec. l. ꝙ si scriptor sit eger quod possit renũciare operi qd cõduxit. An. tenet contrarium quia casus eum nõ excusat in eius persona contingens vt. j. locat. l. qui operas vbi de hoc. et plenius eod. titu. l. si vno. §. item cum quidam. ⁊ dicit quod habebit necesse seruire per substitutũ vt. C. de episco. ⁊ cleri. l. ad simi
2 litudinem. Credo † ꝙ nõ teneatur seruire per substitutum cum hic videatur electa eius industria vt. j. de solu. l. inter artifices. sed liberatus ab egritudine complere tenebitur opus: quia casus in eius persona contingens eum non excusat per iura predicta. ad hoc faciunt que dixi. j. de statuliber. l. cum heres. §. stichus. Item quod dicit de peregrinatione expone vt in glos. vel dic ꝙ habebat necesse peregrinari pro appellatione prosequenda vt. j. de iudi. l. ij. §. legatis. ⁊ facit. j. de sponsa. l. sepe.

1 Procuratoris ob domini absentiã dati causa domino psente finita censetur.

1 **Vel hereditas.** † In versi. hoc ampli⁹. dic ꝙ sic fuit datus pcurator solum propter absentiam domini, vnde eo reuerso finita est causa procuratoris vt. j. man. l. qui mutuam. §. non ideo. ⁊ ibi plene not. Jaco. bu.

Si post procuratorẽ datũ. ¶ In gloss. ibi vel dic ꝙ idem est casus. hec vera. Jaco. butriga.

1 Satisdatio pro procuratore presente prestita operatur vt mandatum morte domini non finiatur: secus si pro ignorante et absente.
2 Procurator an precise compellatur.
3 Reuocatio tacita per mortem in quo differat ab expressa.
4 Legatum conditionale non debetur deficienti.
5 Mandato per mortem extincto extinguitur stipulatio iudicatum solui.
6 Cautio per dominum sciente procuratore interposita facit mãdatum durare.
7 Procurator a quo possit compelli vel per dominum vel per aduersarium.
8 Procurator an sine mandato possit defendere.
9 Mandatũ an morte procuratoris dicatur reuocatum.
10 Uerba ista iudicatum solui quid importent: ⁊ in quid differãt ab istis soluere iudicatum.
11 Procurator in duplicibus iudiciis datus fungitur parte actoris ⁊ rei: quapropter duplicẽ prestat cautionem.

1 **Si defunctus.** † Prestita cautione iudicatum solui per dñm ante litem contesta. procuratore sciente cõpellitur pcurator iudicium suscipere. si procuratore ignorãte secus, sed cõmittit stipulatio ob rẽ non defensam. h. d. Primo op. qd scia pcuratoris nõ habeatur p consensu vt. s. eo. l. filiusfa. §. inuitus. ⁊ dic vt plene ibi dixi. ibi eñ habet p inuito ante susceptũ mandatũ hic p cõsentiẽte eo suscepto. ¶ Itẽ op. glo.
2 qd pcurator † pcise nõ cõpellat vt. j. e. l. nõ cogẽdum. §. sabin⁹. ⁊ remittit ad sol. datã. s. eo. l. filiusfa. §. fi. nam si aliqua satisdatio non est interposita non cogitur precise: tenet tñ ad interesse vt. j. man. l. si pcuratorẽ. nisi iustas causas haberet vt. s. eo. l. filiusfa. §. fi. ⁊. ll. sequẽtibus. Qñqz cauet dñs pcur. absente ⁊ suscipiente vel psente ⁊ sciente: ⁊ tunc precise cogit vt hic ⁊. d. l. filiusfa. §. fi. s. eo. Qñqz ipse pcurator cauet ⁊ nõ dñs ⁊ tũc nõ cõpellitur precise in ꝯtrio. Item op. ꝙ istud est durum ꝯtrium qr ex quo dñs moritur ante litem cõtestatã res est integra vt in aut. de litigi. §. si vero inuitum. ⁊ ideo morte finitur mandatũ. insti. manda. §. itẽ si adhuc. j. mãd. l. inter causas. §. mortis. ⁊. C. mã. l. mãdatũ. vbi de hoc no. ⁊ plene dixi. Quidam docto. antiqui dixerũt qd dñs hic mortuus fuit post litem contesta. sed cautio interposita fuerat p dñm ante litẽ cõtest. qr ante litẽ cõtest. oẽs cautiones sunt prestãde, vt. j. e. l. põpo. §. rati. ⁊. C. de satisdãdo l. vnica. qd ergo dicit hic litera ante litẽ contest. refertur ad cautionem prestitaz non ad dñi mortem: qr dicunt dñm mortuum post litẽ cõtest. ⁊ ideo nõ finiri mãdatũ. Sed iste intellectus nõ bene applaudet litere nec est etiã de mente glo. Preterea si diceremus dñm mortuũ lite contestata nullũ dubiũ esset quin pcurator compelleret qr expressum est. C. eod. l. nulla. lz canoniste teneant cõtrariũ in clemẽ. eo. ti. c. fi. lex autẽ nõ dz prodi in casu expresso sed dubio, vt. j. ad carbo. l. qd labeo. vnde alij cõcedunt oppositionem ⁊ dicunt ꝙ hic erat mandatum morte finitum et qd pcurator cõpellitur hic suscipere iudicium non actione mãda. sed actione negotiorũ gesto. ne cautio interposita per dñm euanescat. sed hoc videtur iniquum ꝙ mandato reuocato compellatur actione negotiorũ gest. vt. C. de neg. gest. l. fi. Sed dicũt ꝙ ibi loquitur in reuocatione expressa. Sed tu dic fm Marti. sili. quẽ in hoc sequũtur cõiter oẽs doc. quod hic erat mortuus dñs ante litem cõtestatã nec expirat hoc casu mandatũ p mortem. ⁊ qd dicitur ꝙ ante litez cõtestatam est res integra, verum est quo ad hoc vt mandatum possit expresse reuocari, vt. j. l. pxi. sed hic loquimur de reuocatione tacita per mortẽ quo casu propter satisdationẽ prestitã per dñm mãdatum nõ reuocatur tacite p mortẽ eius: qr cautio prestita p dñm est pparatoria litis. ⁊ ideo non videtur res integra inter dñm ⁊ procuratorez. sicut alias dicitur de querela inofficio. testa. preparata quo ad trãsmissionem vt. j. de inoffi. test. l. posthumus. ⁊. l. seq. Cũ ergo iudicium sit preparatũ p cautionẽ preparatam transmittit ad heredem dñi nec morte domini finitur. ⁊ sic intelligit primũ dictum huius. l. nõ autẽ negat quin dñs ante litem cõtestataz possit expresse reuocare, vt. j. l. pxi. vbi hũc intellectum tangit et sequitur
3 gl. ⁊ ibi de hoc dicetur. ¶ † Sed que est rõ diuersitatis inter expressam reuocationẽ ⁊ tacitã per mortẽ: dic qr tacita reuocatio que fit p mortẽ fit ex cõiectura: qr mors oĩa soluit. in aut. de nu. §. deinceps. col. iiij. vnde vbi non est res integra qr non interest dñi nec pcuratoris tacite reuocatur mandatũ. sz vbi dñs pmisit iudicatum solui per pcuratorẽ sciente non est verisimile nec coniecturandũ qd mãdatum reuocetur qr si reuocaretur committeretur stipulatio iudicatum solui contra heredes dñi ⁊ fideiussores quos dedit. ⁊ sic intelligitur. l. ista qr nõ est verisimile dñm voluisse qd esset sibi dãnosum, arg. j. de proba. l. cũ de indebito. §. j. ⁊ qr nemo presumitur eligere viam sibi dãnosam. j. de testa.

de testa.mili.l.iij.Et ideo hic non dicitur res integra inter dñz
ꝛ procuratorē.ꝛ pro hoc.j.de liberis ꝛ posthu.l.si posthumus.
nec eputetur absurdū ꝙ expressa reuocatio sit potētior ꝙ taci-
4 ta,vt.j.de ma.vin.l.si pater.†Sed contra hoc sic opponit Pe.
dicit em̄ qđ hoc casu reuocato tacite mādato ꝑ mortē videt̄ fide
iussorem iudicatū sol.nō teneri.nam de natura conditionalis
legati est qđ deficiēti nō debeatur legatum.j.de condi.ꝛ demō.
l.qui heredi.§.fi.Item sicut interponitur cautio iudicatuz sol-
ui ad firmandū iudicium:sic stipulatio legatorū ad firmanduz
legatum.sed deficiente conditione legati euanescit stipulatio
5 interposita pro legato:†ergo extincto mandato ꝑ mortē extin-
guitur stipulatio iudicatū solui:ꝛ sic fideiussores nō tenentur.
argu.j.vt le.no.caueatur.l.j.§.si quis sub cōditione.Et sic vide-
tur proxima precedēs sol.destructa.Ipse tñ dicit qđ lz aliquā-
do eum mouerit ratio predicta:tñ modo nō mouet.ꝛ dicit ꝙ si
reuocaretur mandatum tacite per mortem quod fideiussores
tenerentur:ꝛ ideo non videtur tacite reuocatum in casu huius
l.Ad.§.si quis sub conditione.respondet ꝙ non est simile q2 le
gatum deficit deficiente conditione in personā cuiusqz.hic aūt
iudicium non deficit quo ad heredē,imo ad eum trāsmittitur.
ꝛ si nō defendatur stipulatio iudicatem solui cōmittit̄ ex clau-
sula ob rem nō defensam.ꝛ sic debet intelligi.l.ista.Item opp.
gl.qđ etiā interposita cautione reuocetur mādatuz ꝑ mortem
vt.j.man.l.in precedente.Glo.hic tenet qđ erat res integra q2
nulla cautio erat prestita.ꝛ sic nulla preparatio facta ante litē
contest.ꝛ ideo mandatum reuocatur.sed hic nō videtur bona:
q2 tales cautiones prestantur vt dixi ante litem contestataz,vt
j.eo.l.pōpo.§.rati.¶Odof.dicit ꝙ ibi reuocatur mandatum
sed actio mandati durat:q2 ibi stipulatus intererat.Cōmunis
solu.est qđ vbi coutio interponitur per dñm sciente procurato
6 re duret mandatū†ꝛ actio mādati.Si autē cautio interponit̄
per procuratorē ꝛ non per dominū tunc lz finiatur mandatum
durat actio mandati propter interesse procuratoris qui satisde
dit ꝛ ita loquitur.l.contraria.¶Quis debet cōpellere procu-
7 ratorem†vtrum dominus an aduersarius dixi.s.eo.l.filiussa.
§.fi.Sed quero quis iudex eum cōpellet nunquid a iudice suo
ordinario vel etiā a delegato qui de causa cognosceret.Quidā
ꝙ ab ordinario,vt.C.de iuris.om.iudi.l.iuris ordinē.Doct.cō
muniter tenent ꝙ per iudicem coram quo lis vertitur ne eūdo
ad alium iudicem lis differatur,ꝛ ne causa continentie diuida-
tur.C.de iudi.l.nulli.ꝛ ne lis ex litibus oriatur.ꝛ de fruct.et li.
expen.l.terminato.ꝛ quia in iudicio est obligatus ex quasi con
tractu.j.de iudi.l.heres absens.ꝛ de peculi.l.iij.§.idem scribit.
ꝛ pro hoc.C.de iudi.l.quoties.ꝛ de testi.l.nullum.Et hoc expe-
dietur summarie sine libello per iura predicta,et cogetur captis
pignoribus,ꝛ mulcta indicta et aliis iuris remediis,vt.j.ad.l.
iul.pec.l.cum in eo.ꝛ insti.de satisda.tuto.§.pe.cum si.Quid si
iste procurator coactus fecerit sumptus qua actione repeteret?
dicendum ꝙ actione mandati:quia sicut dictuz est mandatum
non est finitum.pro hoc.j.iudi.sol.l.iij.§.in hac.et.j.manda.l.si
8 vero non re.§.contrario ꝛ.C.man.l.etiam.¶†Circa secunduz
responsum huius.l.dic licet procurator non cogatur iudicium
suscipere si velit nunquid possit.videtur qđ sic quia etiam sine
mandato potest defendere,vt.j.de sol.l.solutionem et iudicium.
et est effectus quod si vigore mandati defendat non fit executio
in ipsum procuratorem,vt.j.eo.l.plautius.ꝛ de re iudica.l.si se
non obtulit.Sed an vigore mādati possit?videtur ꝙ sic:q2 hic
dicitur inuitum non compelli.ergo volens admittitur.ar.j.de
iudic.l.non quicquid.Item hic dicitur ꝙ stipulatio iudicatum
solui committitur si non defendat.ergo patet qđ mandatū nō
est reuocatum:q2 alias non committeretur,vt.j.iudi.solu.l.vir
bonus.Item est tex.ꝙ vbi procurator cauit de iudicato soluen
do ꝛ mutauit conditionem cautio ex toto finitur.j.iudici.sol.l.
si ante.§.fina.ꝛ pro hoc.s.l.proxima.cum em̄ hic dicatur qđ sa-
tisdatio cōmittitur apparet ꝙ ꝯditio procuratoris non est mu
tata ꝛ ideo tenebitur ad interesse si non defendat,vt.j.eo.l.non
cogendum.§.sabinus.ꝛ.j.man.l.inter causas.§.mandati.Sed
dic qđ vigore mandati non pōt defendere cum res sit integra:ꝛ
mandatum morte finitum vt dictuz est.ꝛ.j.man.l.si precedente.
finituz est ergo mandatum.Ad illud quod dicebatur ꝙ hic di
citur ꝙ non cogitur:ergo volens admittitur.dic ꝙ hic non di-
citur eum non cogi,sed dicit eum teneri inciuile esse.vnde con-
cedo ꝙ pōt sed non vigore mandati.Ray.tenet qđ etiā vigore
mandati qđ durare dicit per.d.l.si ante.iud.solui.Non obst.qđ
dicebatur ꝙ vbi mutatur conditio procuratoris stipulatio in-
terposita ab ipso nō committitur contra eum vt in pluribus.s.
allega.hic em̄ non fuit interposita a procuratore,sed a dño:et
ideo quia heredes domini possunt facere ꝙ causa defendatur si
non faciat cōtra eos cautio cōmittitur non contra procurato-
rem qui nō cauit nec interest a quo defendatur dñ tamē defen-
datur,vt.j.iud.sol.l.iam tamen in princ.et.l.iij.Bul.Sed quid
si interposita cautione per dominū pro procuratore absente ꝑ
curator in causa processit:nunquid videtur cōsentire vt precise
conpellatur defendere?dic ꝙ sic q2 ratihabitio retrotrahitur vt
C.ad macedo.l.fi.ꝛ de consor.eiusdem lit.l.ij.Sed pone qđ pro
curator per seipsum satisdedit ante litem contestatā dñs expsse
reuocauit mandatū:nunquid si non defendit cōmittetur stipu-
latio ꝯ eum?videtur ꝙ non:q2 mutata est eius cōditio de habē
te mandatum ad non habentem,vt.d.l.si ante.j.iudi.sol.ꝛ q2 ar
bitrio boni viri videtur cauere,vt.j.eod.l.peñ.iudi.sol.l.vir bo-
nus.sed vir bonus non arbitraretur ꝙ defendere debeat reuo-
cato mandato,vt.j.ex quib.cau.in pos.ea.l.hic autē.§.recte de
fendi.Pe.tenet ꝙ stipulatio cōmittatur.al's inconueniens se-
queretur q2 si darem procuratorem qui caueret ꝛ viderem cau-
sam meā in malo statu reuocarē procuratorē ꝛ sic non cōmitte
tur stipulatio ꝛ aduersarius esset dolosus cōtra.l.j.de mino.l.
in cause.ij.in prin.Ad contraria respondet ꝙ vbi habens mā-
datum dedit fideiussorē si res iudicatur cū eo non committitur
cautio iudicatum solui ex clausula qđ verbū sonat.ꝛ sic intelli-
git.d.l.si ante iudi.solui.sed si reuocetur mandatū committitur
stipulatio cōtra fideiussores datos a procuratore ob clausulaz
de non defendēdo.sic intelligatur.d.l.si ante.Ad illud qđ dicit̄
ꝙ bonus vir non abitraretur qđ defenderet contra voluntatez
dñi dicit falsum esse imo bonus vir arbitraretur qđ defendat si
cut promisit q2 habet regressum cōtra dñm si aliquid soluat ex
stipulatione:arg.j.de cōsti.pecu.l.vtrū.ꝛ ideo bene cōmittitur.
9 arg.j.man.l.si precedēte.¶†Item querit quid in casu ecōuer-
so si procurator moritur nunqd reuocatur mandatū.casus est
ꝙ sic.d.l.si precedēte.ꝛ vide de ista materia huius.l.qđ no.ꝛ di-
cam.j.eo.l.ante litem.ꝛ extra eo.c.ij.lib.vj.ꝛ qđ no.per Innoc.ex
tra de rescritp.c.ex parte decani,ꝛ per Ber.in glo.sic.j.¶Vlti-
mo quia hic tractatur de satisdatione iudicatum solui,querit
Old.si in aliquo procuratorio promittitur solui iudicatum an
intelligatur plenū procuratoriū.ꝛ an illa verba soluere iudica
tum importent illas tres clausulas que cōtinentur sub illa sa-
10 tisdatione iudicatum solui.ꝛ videtur ꝙ non†q2 illa verba iudi
catuz solui sunt verba magistralia iuris cōtinentia dictas tres
clausulas.sed illa verba soluere iudicatū sunt verba hominis
que videntur importare illud nondum factum qđ verba sonāt
scz soluere iudicatum ꝛ non importare alias duas clausulas si
cut dicitur ꝙ aliud est bonoꝝ possessio q2 ius importat,ꝛ aliud
possessio bonorum q2 importat factum,vt.s.de offici.eius cui-
man.est iurisdi.l.cognitio.§.vt possessio.ꝛ hanc tenebat Old.
Pet.ꝛ Iaco.de ra.tenent oppositum per.l.ij.versi.Incertam.
j.iudi.solui.vbi sunt ista verba soluere iudicatum.ꝛ ibi de hoc
dixi.ꝛ plenius.j.iudic.sol.super rubrica.ꝛ dixi etiā.s.qui satis-
da.cog.l.iul.circa fi.

Qui ad communi diuidundo.

11 ¶†In duplicibus iudiciis quilibet est actor ꝛ reus:ꝛ ideo du-
plicem cautionem interponit.h.d.ꝛ vide.j.de iudi.l.in tribus.
Et miror ꝙ glo.non allgauit.ꝛ vide.C.vti posside.l.j.¶Op.
glo.qđ iste procurator nedum duplicē sed triplicē cautionē pre
stare teneatur.s.de rato iudicato soluēdo ꝛ de defendendo dñm
in causa reconuentionis,vt.j.eo.l.seruum.§.ait pretor.dicit gl.
ꝙ clausula de defendendo continetur sub clausula iudicatum
solui que habet tres clausulas iter quas est illa de defendendo
vt.j.iudic.sol.l.iudicatū solui.Sed qđ dicit glo.non est verum
quia clausula illa de defendendo contenta sub cautione iudica
tum solui non porrigitur ad aliud iudicium ꝙ ad illud in quo
prestatur,vt.j.iudic.solu.l.si ante.et.l.cum querebatur.et ideo
clausula de defendendo dominū in reconuētione respicit aliud
iudicium in quo de nouo prestabitur cautio iudicatum solui
vt.j.eo.l:sed ꝛ he.§.defendere.ꝛ.l.seruum.§.ait pretor.Ia.but.
ꝛ Pet.¶Item male dicit glo.qđ teneatur satisdare de rato cū
constet de mandato ad agēdum ꝛ defendendum vt expssa lite-
ra dicit:quo casu non tenetur cauere de rato,vt.C.eo.l.j.ꝛ.j.vt
in posses.lega.l.si is a quo.§.procurator.dic ergo qđ dicit text.
duplici cautela scz iudicatum solui ꝛ de defendendo que cautio
de defendendo non continetur sub cautione iudicatū solui,vt
predixi.primo q2 illa que cōtinet̄ sub cautione iudicatū solui ex
tenditur ad litem illam tantum,vt.d.l.seruum.§.ait pretor.vbi
melius dicit glo.ꝙ hic.illa autem de defendendo extenditur ad
omnes lites,vt.j.eo.l.omnium.Item in illa de defendendo te-
netur precise defendere,vt.j.eod.l.sed ꝛ he.§.preter.in illa iudi-
catum solui sufficit qđ committatur,vt.j.eo.l.non cogendum.
§.sabinus.Richar.¶Querit Iacob.de ra.si in interdicto vti
possidetis qđ est duplex duo litigent ꝛ quilibet asserat se possi-
dere ꝛ vnus dicat se perturbari per aduersarium.aduersarius
negat nec dicit se ab eo perturbari,ꝛ absolutus est:nunqd ad-

uersarius debeat condēnari ad eum non turbandum.dic ꝙ nō quia hoc non petijt:vnde hoc casu habetur pro reo tantū cū nihil petijt.quod ergo hic dicitur quod quilibet est actor ⁊ reus verum est si vterqȝ petat.secus si alter tantum.⁊ pro hoc expresse dicta.l.in tribus.j.de iudic.

1 ☞ Procurator pōt ante litē cōtestatam etiā sine causa reuocari:post autē non nisi causa cognita.
2 Procuratoria nō impediunt rei integritatem.

1 **Ante litem.** †Procurator ante litem contestataȝ etiaȝ sine aliqua causa reuocari potest:post litem contesta.non,sed cā cognita ⁊ in cause cognitiōe versantur multa que ponuntur in.ll.sequentibus vsqȝ ad.l.in cause.§.si ex parte.¶ Ibi contestatam, a procuratore.¶ Ibi potestas est.nisi iurasset nō reuocare vt extra eo.c.fin.lib.vj.⁊ dic reuocandi tacite ⁊ expresse, vt extra eo.c.si quem.lib.vj.⁊.j.eod.l.si quis cum procuratorio.§.fin.⁊ ibi not.¶ Ibi accipiendi.ipso facto vt no.j.eo.l.in cause §.fin.¶ Op. quod ante litem contesta.indistincte non reuocetur,vt.C.manda.l.si pater.et melius.C.de noua.l.iij.vbi videas.Sol.vt in gl.q2 ibi in procuratore in rem suā.¶ Opp.de l.si defunctus.s.e.⁊ solu.vt glo.que continet veritatem vt dixi plene.d.l.si defunctus.q2 ibi loquitur de tacita reuocatione p
2 mortem:hic de expressa.¶ †Item opp.de.l.si precedente.j.manda.glo.male soluit in.d.l.si defunctus.⁊ ideo dic ⁊ ibi dixi.⁊ dicam.j.distinctione.nam aut queris an ante litem contest.res sit integra ⁊ potest dici ꝙ sic in aut.de litig.§.si vero initium.quia satisdationes interposite sunt solum preparatorie ⁊ preparatoria nō faciunt desinere rem esse integram.j.de conditio.causa data.l.si pecuniam.⁊ hic,⁊ dicta.l.si precedente.j.man.Aut queris an procurator tenetur defendere ⁊ duret mandatū etiaȝ ante litem contestatā.Et dic aut dn̄s viuit ⁊ vult durare mandatum ⁊ durat ⁊ procurator compellitur defendere,vt.s.eod.l.filiusfa.§.fi.⁊ hoc si dn̄s cauit pro procuratore vt ibi.si autē procurator per seipsum cauisset:tunc sufficit cautionem committi, vt.j.eo.l.non cogendum.§.sabinus.aut certum est ꝙ non vult mandatum durare q2 reuocat:⁊ potest,vt hac.l.Aut est dubiū an voluerit dominus manddtum durare vt q2 mortuus est:et sic nec contradicit nec instat tunc aut dedit fideiussorem sciente procuratore ⁊ videtur velle durare mandatum etiā post mortē vt.d.l.si defunctus.primo casu.Aut dedit procura.ignorāte:et tunc lȝ verisimile sit dominum voluisse mandatū durare etiam post mortem suā:non tamē durat inuito procuratore.nec contra procuratorē cōmittitur cautio sed contra heredes ⁊ eius fideiussores,vt.d.l.si defunct9.in secundo casu vbi plene dixi.Si autē fideiussor pro se satisdedit tunc nō videtur voluisse qd duret mandatum post mortem:⁊ ideo morte finitur:tamen ꝓpter iustam ignorantiam durat actio mandati,vt.d.l.si precedēte.j.man.Ja.bu.Ja.de ra.tenet ꝙ vbi procurator p se satisdedit ꝙ dn̄s non pōt eum reuocare etiā ante litē contesta.nisi eum liberet a satisdatione per eum prestita,vt no.j.eo.l.is cuius.in fi.gl.de substituente dic vt extra eo.c.is qui.lib.vj.

1 ☞ Procurator non reuocatur post litem cōtestatam nisi causa cognita.
2 Iudex delegatus an ⁊ quare sine causa reuocetur.
3 Iudex delegatus an possit suscipere salarium.
4 Procurator efficitur dominus litis per litis contestationem.
5 Dominus per se causam tranctans an videatur procuratoreȝ reuocare.

1 **Post litem.** †Regulariter post litem cōtestatam nō reuocatur procurator nisi causa cognita.⁊ que versen̄t in cause cognitione,dic vt in.ll.sequētibus vsqȝ ad.§.sȝ hic.ita in.l.in cause.⁊ vsqȝ ibi loquitur in procuratore cum mandato:ibi sine mandato.Item propter excōmunicationē maiorē superuenientem potest reuocari procurator ⁊ iudex.not.per Archi.xj.q.iij.c.si inimicus.in princ.¶ Oppo.gloss.de.l.iudicium soluitur.j.de iudi.solu.vt in ea:q2 ibi loquitur in mandato iurisditionis.
2 Que est ratio diuersitatis ꝙ iudex †delegatus sine cognitione reuocatur,sed procurator non.glos.hic reddit duas rationes.prima est q2 in procuratore vertitur dānum pecuniarium in iudice non voluit dicere gloss.ꝙ iudex non potest recipere pecuniam sed procurator sic:sed hoc non videtur procedere quia si procurator reuocetur sine causa non propter hoc amittit salarium cum per eum non stet.vt.j.locati.l.qui operas.et de var.
3 co.l.j.§.diuus.⁊ dicam.j.eo.l.aut affinitatem.Item iudex †de
a legatus potest suscipere salariūa vt in aut.de iudi.§.ne autem labor.C.de proximi.sacro.scri.l.in sacris.§.j.lib.xij.⁊ de pri.si.schola.l.quoties.§.peñ.Uel dic ꝙ glo.voluit dicere qd pro

a ¶ Salarium. Adde Spec. in ti.de sala.p totū,⁊ in aut. vt iu.sine quo quo suffra.

curator facit expensas quas vult per retentionem seruare: iudex autem nullas.arg.j.eo.l.que oia in fi.Ray.Secunda ratio glos.est q2 in mutatione iudicis non fit preiudiciū parti,sed in mutatione procuratoris sic.sed nec hec est vera:quia ita fit preiudicium in mutatione iudicis sicut et procuratoris,⁊ fortius q2 primus iudex erat prudentior,constantior ⁊ legalior ꝙ secū
4 dus,⁊ coraȝ secundo habet omnia allegare de nouo.†dic ergo. qd ratio est q2 per litem contestatā procurator effectus est dn̄s litis,vt.C.eo.l.nulla.sed in persona iudicis delegati nō ita fundatur iudiciū nec efficitur domin9 litis,vt no.per Pe.C.de iudi.l.a iudice.⁊ ideo facilius mutatur cum causa ⁊ sine cā.Gui.¶ Querit Gui.de suza.quid si causa est talis que nō exigat cōtestationem vt quia summarie,vt.j.ad exhi.l.iij.§.sciendum.vel causa alimentorū,vt.j.de liber.agno.l.si qs a liberis.§.si vel parens.in summarijs enim non est necessaria contestatio,vt in clemen.de ver.signi.c.sepe contingit.si talis procurator aliqua fecit in causa que equipolleant contestationi puta qualēqualem petitionem ad quā secuta est contradictio hoc enim fieri debet in summarijs,vt.d.c.sepe.nunquid poterit reuocari sine cause cognitione:videtur ꝙ non cum fecerit illud qd succedit loco cōtesta.arg.insti.de actio.§.fuerat.⁊.s.si quis cau.l.si eum.§.qui iniuriarum.Ipse autem inherens litere huius.l.que de vera contestatione loquitur tenet qd indistincte possit reuocari.dicit enim in dubio deseruiri debere verbis,vt.j.de leg.iij.l.non aliter.⁊ de exerci.l.j.§.in re igitur dubia.Gui.Ego autem primam opiñ.obtinui in collegio iudicum pergam.cum ageretur an in summarijs finiretur instantia triennio.⁊ quando inciperet triēnium,cum.l.properanduȝ.C.de iudi.dicat triennium inchoari a lite contestata.dictum fuit qd in summarijs cū sit eadē non incipiat ab illo actu qui equipollet contestationi, vt dixi d.l.properanduȝ.circa.prin.⁊.C.eo.de procura.l.nulla.Item si conclusum est in causa cū procur.reuocari non potest extra.e.c.auditis.vbi de hoc,⁊ arg.j.de vsusca.l.rerū mixtura.§.labeo.et de fundo do.l.qui fundū quibus.l.pro pter dieruȝ paucitatem
5 cōpletur vsuscapio.¶ †Sed quid si dn̄s ante liteȝ cōte.vel post veniat ad causam ⁊ per se eam tractet:nunquid videtur reuocare procur.per hoc:videtur ꝙ sic.j.man.l.qui mutuā.§.non ideo.de hoc dic vt extra eo.c.si quē.§.j.lib.vj.⁊.j.eo.l.paulus.⁊ quod dicit hic litera de reo,idem dicas in actore,vt.j.eo.l.que omnia in princip.⁊ quod dicit de lite contesta.videtur Archid.dicere idem hodie post solam citationem,vt not.per eum extra eod.c.is qui.lib.vj.

1 ☞ Dominus remouens procuratorem post litem cōtestataȝ habet probare causam suspicionis.
2 Iudex suspectus potest indifferenter recusari.
Litigare coram iudice suspecto periculosum est.

1 **Item si suspectus.** †Dicit glo.qd in remotione procuratoris probari debet causa suspicionis ⁊,p hoc j.eo.l.que oia.§.j.⁊ ibi dicā.sed in remotione iudicis non de iure ciuili.secus de iure canonico,vt extra de offi.deleg.
2 c.ab arbitris.libr.vj.†Sed que potest esse ratio diuersitatis de iure ciuili:dic q2 si iudex est suspectus nullo remedio succurrit litiganti nisi per recusationem.⁊ periculosum est coram suspecto iudice litigare,vt.C.de iudic.l.apertissimi.⁊ ideo facilis est iudicis recusatio.sed in procuratore suspecto consultum est domino:quia potest adesse cause si timeat de suspicione vel collusione procuratoris,vt.j.eod.l.paulus.et extra eodem.c.ij.§.fina.libro sexto.

1 ☞ Procurator latitans exul ⁊ inimicus effectus pōt repelli.

1 **Uel exilio.** †Ibi latitet ⁊ nō defendat dominū.secus si dominus latitare,vt.j.eo.l.mutus.§.fi.⁊.l.seq.Odof.

1 ☞ Peregrinatio longa procuratoris illū ab officio reuocat.

Aut longa peregrinatio.
1 ¶ †Etiam voluntaria,vt no.s.eo.c.ij.l.aut si valitudinē.⁊ per Archid.extra eo.c.ij.lib.vj.

1 ☞ Procurator causa suspicionis remot9 an habere debeat integrum salarium totius temporis.
2 Testes producti an et quo casu possint reuocari.
1 **Aut si affinitatem.** †Idem dici potest in aduocato p hāc l.⁊.l.humanitatis.allegatam in glo.sed nunquid procurator.hoc casu habebit totum salarium pro sequēti tempore vide

re. videtur q sic vt. ff. de var. co. l. j. §. diuus. contrariũ tenet Gui. de suza. quia istud procedit ex facto suo scz propter affinitatem quã cum aduersario contraxit: et ideo pro tempore sequenti nõ habebit salarium et si recepisset reddet. C. de condi. ob cau. l. pe. secus si facto suo hoc non contingeret, vt. d. §. diuus. et ff. loca. l.
2 qui operas. et l. sed addes. §. cum quidam Gui. † Facit etiã hec l. quod si produxi aliquos testes et anteq deponant efficiantur affines aduersarij mei quod possim eos reuocare. et per hoc. C. de testi. l. si quis testibus. Gul.

1 ¶ Causa reuocationis procuratoris orta debet coram iudice terminari.
2 Dicens alicui tu mentiris, an actione iniuriarum teneatur si verum dicat.
3 Suspectus dicitur qui operas ingerit in inuitum.
4 Procuratore post litem contestatam mutato an incipiat noua litis contestatio.
5 Famam propriam quilibet charam habere tenetur.

1 Que omnia. In. §. sz si aduersarius. † Si questio oriatur de cã reuocationis procuratoris sit iusta vel nõ: de hoc cognoscitur et terminat corã iudice. h. d. vsqz ad. §. sed hoc ita. in. l. in cause. et nõ ob. ff. eo. l. paulus. vt ibi no. Et ex hoc. §. multa vtilia colliguntur. primo qd causa remotionis procuratoris debet probari vt no. et dixi. s. eo. l. item si supectus. Itez colligit
a Oldr. qd si quis dicat alicui tu mẽtiris[a], et verũ dicit q hoc im-
2 pune dicere potest † nec videt iniuriã facere. et ideo non incidit in penam statuti qd punit dicentem alicui verba iniuriosa. pro hoc bene. ff. de iniur. l. eum qui nocentem. de postulã. l. quisqs. et de iniur. l. si non conuitij. vbi de hoc plene dixi. et de hoc vide in libello Rof. de iniur. §. vltimo. et in Specu. de aduo. §. iam nũc. versi. hoc tñ caueat. Sed quid si dixit tu mentiris saluo honore tuo cũ ille verũ diceret: nunquid est iniuria: videt sic. ff. de acqr. here. l. si quis extraneus. et ibi dixi. et facit qd not. insti. de acti. §. rursus. et. §. alie. ¶ Item not. et ad hoc sepe allegatur qd suspe-
3 ctus † est qui operas ingerit in inuitũ. ad hoc. viij. q. j. ĩ scripturis. et. j. qõ. vj. sicut is. et extra de iur. patro. c. per vestras. et ibi in glo. alie cõcor. sunt in glo. Et pro declaratione tex. et glos. dic cũ dñs vult reuocare procuratorẽ post litem cõtest. allegat aliqua ex causis iustis aut procurator et aduersarius tacent et consentiunt et põt fieri reuocatio. aut per aduersarium solum negatur talis causa subesse, et hoc põt ratione sui interesse: et tũc interim dum cognoscitur an causa allegata sit vera nõ differtur cã pñcipalis nec transfertur in dñm cuz incõmodo aduersarij vt hic not. in gloss. ergo quãdocũqz. que notabilis est et continet veritatem. et idem si aduersarius et procurator resistant. Si autẽ solus pcurator resistat tunc resistere nõ põt quin iudicium trãsferatur in dñm nisi in casibus quatuor hic in gl. notatis. Potes addere et qntũ fm Ja. de ra. qñ procurator satisdedisset vbi dñs non liberet a satisdatione, vt no. ff. eo. l. is cuius. in fi. gloss. et dixi. s. eo. l. ante litem. in fin. Sed qz. s. dixi q si aduersarius resistat q non transfertur iudicium. Querit Gul. de cu. quid si aduersarius meus resistat et ego dico qd ipse facit vt lis tradet nũquid poterat adhiberi remediũ vt in cã procedatur et nõ cũ isto procuratore: dic q sic qd dñs et procurator dent aliuz procuratorem ad tempus qui procedet in causa principali: et pendente cognitione reuocationis primi procuratoris. ar. ff. de tute. l. solet. de testa. tutel. l. iure nostro. §. fi. et sic causa sine suspicione et preiudicio procedet. C. de iudi. l. apertissimi. et de suspect. tuto. l. eum. in fi. et ad hoc põt dñs et procura. per iudicem compelli. ar. ff. de leg. j. l. huiusmodi. §. fi. et de edil. edic. l. qd si nolit. §. si plures.
4 ¶ Item querit cum procurator † mutatur post litem contest. ex iusta causa an sit opus noua lit. contest. Et dicit de hoc fuisse concertationem inter eum et quẽdam alium doctorem. Ipse enĩ Gul. tenebat processum factum cuz quodam procuratore non valere: qz procurator mutatus erat qd sic probabat. per lit. cõte. factus fuit primus procurator dñs litis. C. de procurator. l. nulla. et ideo non valeret iudicium factum cum secũdo sine noua contestatione. ff. de iudicijs. l. si petitor. de iureiuran. l. iusiuran. qd ex conuentione. §. j. Et ad. l. in cause. §. si ex parte. ff. e. respondebatur dicẽdo q ibi non poterat reuocari sine causa. sed partes consenserunt et nihil opposuerunt sed qd teneat processus facit. ff. rem ra. ha. l. iij. §. falsus. Et q non sit opus noua cõte. videt qz per reuocationẽ trãsfertur lis in dñm, vt. d. l. in cause. §. si ex parte. et in eo statu in quo erat vt ibi. et. s. e. l. qui pprio. Item alias sequeretur qd dñs reuocare posset confessionẽ procuratoris qd est falsum vt ff. de confes. l. certũ. §. fin. et ad leg. aql. l. proinde. §. si procurator. Ipse tenet q opus sit noua contestatione. et ita videtur sentire gloss. ff. eo. l. pomp. §. sed et his. vbi de hoc alias: quare aduersarius se opponeret cũ sua nõ ĩteresset.

hoc clare tenet gl. s. l. proxima in fi. que dicit oĩa renouari. Itẽ pro hoc qz sicut dictũ est primus procurator est fact[us] dñs litis per contestationem. si ergo teneret illa contestatio eam sequeretur qd dñs qui reuocauit procuratorem ageret noĩe ipsius procuratoris tanq effecti domini litis. et ita esset procurator sui ipsius et in causa sua qd est absurdũ. Necesse est ergo dici illam primam litis contestationem esse confusam sicut dicitur in vsufructu qui deuenit ad pprietatem qz confunditur et cum pprietate consolidatur, vt. ff. si vsusfru. peta. l. vtifrui in pñ. et qui. mo. vsusfru. amit. l. fi. dicit ergo nouam contestationem exigi. et dicit esse exp̃ssum. ff. iudi. sol. l. si ante. et pro hoc. ff. solu. ma. l. si constante. §. fi. cum enĩ sicut dictũ est per contestationem sit factus dñs et sibi quesita perfecte fuerit instantia oportet qd renouet. arg. ff. de testa. l. heredes palã. §. si quid post. Et si dicas hoc est magnuz preiudiciũ aduersario si debeat tota instantia renouari. dic q non: qz dñs omnia acta prime cause reducet in psonaz suam et dicet ea velle valere, et hoc fieri põt vno momento. et videbitur dominus omnia suo nomine fecisse. et in eius psona repetent et nisi sic fieret pcessus esset nullus per glo. predictam. s. l. proxima et per rationes predictas. S. quod est verũ per protestationem a dño factã alias secus. ar. ff. eo. l. in cause. §. si ex parte. et qd ibi no. Ray. Et si dñs predicta facere recusaret cõmitteretur stipulatio iudicatũ solui ex clausula defensionis. ar. ff. iudicatum solui. l. si ante. et qd dixi. s. eo. l. si defunctus. Sed multum obstare videtur. C. eod. l. nihil. sed dic qd tenet cõstitutio procuratoris vt ibi, sed oportet oĩa renouari vt hic. Item non ob. ff. de iudi. l. tam ex contractibus in fi. quia dic vt dixi ad. l. in a
cause. §. si ex parte. qz illud veruz domino approbãte processuz procuratoris tanq suo nomine factũ. et de hoc. ff. eo. l. pomp. §. sed et his. Ray. Alij dicunt qd sit cessio litis dño per procuratorem, et sic omnia durant. ¶ Ultimo no. q quis debet defende-
5 re famã † suam. concor. sunt in glo. crudelis enĩ est qui negligit famam suam. xij. q. j. c. nolo.

¶ Mentiris. Add qd pro hoc Ang. i tractatu suo malefitiorum in quo tenet q dicẽs tu mentiris põt cõueniri actione iniuriarũ. et ita vidi sepi[us] i praxi et ob cõsiliũ recepi semel a quodaz nobili. x. aureos.

1 ¶ Procurator inconstans repelli põt et recusari.
2 Uariatio in iudicijs est dãnosa et illicita.
3 Mutare voluntatẽ in actibus iudicialibus an sit licitum.
4 Procurator sine mandato agens an dño preiudicet.
5 Procurator et dominus dicuntur eadem persona.
6 Iudicij translatio qualiter fiat.
7 Actio vtilis pfertur directe.

1 In cause. Inconstantia † recusatur. h. d. et b ad hoc sepe alle. Et de hoc hic satis nota. in gl. et p Ja. de bel. in solutione cõtrariorũ per Dy. Jo. an. et Cardi. extra de reg. iu. c. mutare. et qd semel. lib. vj. per Jo. an. extra rescrip. c. ij. lib. vj. in vlti. glo. et p Archi. xij. q. j. c. certe. et de hoc etiam satis dixi. ff. rerũ amo. l. de rebus. et. C. de furtis. l. manifestissimi. in suppletione glos. Et
2 dic fm Jac. de bel. qd regula est q non lz † variare[b] vt hic cum
b cancor. in contrarijs est speciale et de hoc etiã nota. per Dy. de leg. j. l. legatarius. Uel latius fm predictum Ja. aut volũtas a qua quis vult recedere interuenit fauore iuris tñ, aut sui et alterius, aut alterius tñ. primo casu si ei[us] variatio nõ est alteri dãnosa põt regulariter variare. ff. depo. l. j. §. pe. C. de ap. l. si quis libellos. s. e. l. ante litẽ. et. ff. de adi. le. l. iij. §. Fallit si ex hoc esset sibi contrarius. ff. qñ ap. sit. l. ij. §. sed si alius. et. C. de codicil. l. fin. Item in ijs que electione tollũtur, vt. ff. de tributo. l. qd in heredem. §. eligere. Item si res est perfecta. C. de repud. her. l. sicut. de iure delibe. l. quidã. et. ff. de opt. le. l. apud aufidiũ. Si vero variatio est vel esse põt alij dãnosa: tũc regulariter nõ admittit, vt. ff. si cer. pet. l. pinde. et. d. l. sicut. de repu. here. et. s. e. l. que oĩa. §. fin. nisi varians velit soluere interesse, vt. s. l. pxi. Secũdo et terio casu aut in eadẽ re vult variare et regulariter nõ admittit. Fallit si res est imperfecta, vt insti. de empt. et vendi. §. j. Itẽ propter iustam ignorãtiam, vt. ff. de iniusto. l. habebat. et qd cum eo. l. sed et si ex parte. §. fi. Itẽ pter etatem, vt. C. si tutor vel curator interue. l. etiam. Itẽ si volũtas expressa vel tacita id pmittat, vt. ff. de verb. obli. l. si quis stipulatus sit. in prin. et. l. eum q certarũ. §. fi. Item si quid inopinatũ emergat, vt. ff. de fideicõmis. lib. l. generaliter. §. si quis alij. et in aut. de here. et fal. §. sed neqz. Itẽ fallit ratione proximitatis, vt. ff. de colla. bo. l. nonnunq. et ad tertul. l. filiũ mater. Si vero in diuersis vult variare. aut est contrarietas et regulariter non admittatur variatio, vt. C. de pact. inter. empt. et vendi. l. commissorie. et. ff. de lege cõ. l. post diem. Fallit. ff. de excep. l. nemo. qd dic vt ibi. et. ff. de inoffi. testa. l. pap. §. sed nec impuberis. in aut. de triente et semisse. §. illud. et. ff. de euic. l. minor. §. j. vbi de hoc. aut est tñ diuersitas: tunc sine dubio licituz est variare vt. d. l. de rebus. ff. rerum amota. et de liber. leg. l. aurelius. §. pen. Aut est cõtrarietas rerũ: et tunc id qd in eadẽ re di-

¶ Uariare. Adde qñ variatio sit admittẽda, flo. de sanc. Pe. post Dy. in. l. si cui in fi. ff. de serui. Bal. i. l. qdã. iiij. opp. C. de iur. deli. Bal. in. l. si qs ius. C. de reb. cred. Bar. i. l. de rebus. ff. rerum amo. Dyn. in regula mutare consiliũ lib. vj. et ibi dominus me[us] dñs boherij i add.

ctum est vt hic in prin. Iac. de bel. Pet. vero dicit aut incõstantia est vel esse põt in p̄iudiciũ iuris alieni ⁊ nõ admittit̃, vt hic cum concor. aut nõ⁊ tunc aut est circa diuersa, ⁊ admittit̃ vt. d. l. de rebus. ĵ. rerũ amo. ⁊ l. nemine͂ de lega. ij. aut circa vnã rem: ⁊ tũc aut habet titulũ onerosum ⁊ admittit̃ vt. d. l. nõnunq̃. ĵ. de colla. bo. aut lucratiuũ ⁊ non admittit̃ ⁊. d. l. nemine͂. de lega. ij. ⁊ de lega. j. l. legatarius Pe. Iac. but. sic dicit: aut ex prima electione est ius quesitũ aduersario ⁊ nõ lz variare, alias sic, quã do aute͂ dicat̃ ius quesitum aduersario, dicit aut eligit ignorãs ⁊ nõ est aduersario quesitum, vt. ĵ. de inoffi. test. l. mater. ⁊. C. de inoffi. te. l. eum qui. aut elegit sciens: tunc qñq3 est ius aduersario quesitum vt qñ resultat contrarietas: ⁊ tunc nõ licet variare vt. C. de fur. l. j. ⁊ de codicil. l. fi. Si vero ius non est quesitum aduersario: tunc licet variare vt. ĵ. de act. emp. l. si sterilis. §. fin. Speciale est vt post ius quesitũ aduersario varietur. C. de rep. here. l. fi. ⁊. d. l. nonnunq̃ de collati. bono. Item est speciale beneficio restitutionis, vt. ĵ. de minor. l. qd si minor. §. sceuola. aliquando nõ variatur sed simul contraria proponũtur, ⁊ hoc regulariter fieri nõ potest, vt. ĵ. de admi. tut. l. cũ queritur speciale est. ĵ. quorũ leg. l. j. §. qd ait. Iac. bu. Mihi videtur predicta fore diuidenda quia aliud querere an admittatur varietas circa diuersa vt possit vnum approbari ⁊ aliud improbari et tunc ꝑ respectum ad eandem rem nõ admittitur. Idem si plures sunt cõnexe, vt. ĵ. de minor. l. si plures. ⁊ de admi. tut. l. cum queritur. Idem si nõ vere cõnexe, sed connexe propter causam vt hic. Si penitus separate stat regula vt possit variare, vt. d. l. de rebus. ĵ. rerum amo. ⁊ de ac. emp. l. si sterilis. §. fi. Et ista est ꝓprie materia huius. l. Aliquãdo queritur an liceat voluntatem[a] mutare † ⁊ habent locum no. per Dy. in. c. mutare. ⁊. c. qd semel. ⁊ que dicta sunt. s. sit ius quesitũ vel nõ. Et qñ dicatur ius quesitum dic vt prediri ⁊ recurre etiã ad. l. sicut. C. de act. ⁊ obliga. cum ibi notatis ⁊. ĵ. de condi. ob causam. l. si pecuniã. ⁊. l. si seru⁹. Si circa diuersa iura recurre ad materiã. §. eligere in. l. qd in heredem de tributo. Et oĩa predicta puto bene dicta lz in istis generalibus sit difficile tradere q̃ nõ recipiat instantiã. Do. Old. sic distinguit: aut variatim inducit cõtrarietate͂ aut simplice͂ diuersitatem. Primo casu non admittit̃ variatio. ĵ. de bo. liber. l. nam absurdum. ⁊ de operis libertorũ. l. si ita. Secũdo casu aut est rerum separatio: aut accõmodate voluntatis mutatio. primo casu aut est plurium rerum adinuice͂ distinctio. ⁊ hec variatio admittitur. s. de transac. l. cum hi. §. qui transigit. de actio. empt. l. si vno. de liber. leg. l. aurelius. §. pe. ⁊ rerũ amo. l. de rebus. Aut est vnius ⁊ eiusde͂ rei sectio siue diuisio. ⁊ hic nõ admittitur. ĵ. de le. j. l. legatari⁹. de le. ij. l. nemine͂. cõmo. l. i cõmo. §. pe. Aut est rerum plurium que ratione connexitatis pro eisde͂ habetur diuisio. ⁊ hec nõ admittit̃, vt hic. ĵ. ad exhibedũ. l. celsus. §. ide͂. celsus. ⁊ de dãno infecto. l. ꝑtor. §. pe. Secũdo casu principali quã do est accommodate volũtatis mutatio: tũc aut natura rei vel propria significatio vocabuli se habet ad varietate͂ inducendã aut ad eam prohibendã, aut ad neutrũ. primo casu admittit̃. sicut patet de natura rei in electione legali. ĵ. de verbo. obli. l. cum qui certarum. §. fi. de act. empt. l. si sterilis. §. vlti. de significatione verbi patet. ĵ. de verb. obli. l. si quis stipulatus. in verbo nolam. ⁊ ad tertul. l. filij mater. §. j. Secundo casu non admittit̃ sicut patet de natura rei. ĵ. de opt. le. l. apud aufidium. ⁊ de leg. j. l. huiusmodi. §. stichũ. De significato verbi patet in verbo nolue ro in preallegata. l. si quis stipulatus. vltimo casu aut quid erat ex propria volũtate alteri quesitum ⁊ non põt variare. C. de iuris ⁊ fac. igno. l. ij. ⁊. ĵ. de minor. l. q̃ si minor. §. sceuola. Secundo casu potest variare sc3 quãdo non est ius alteri quesitum, vt. C. de repu. here. l. fi. ⁊ not. d. l. ij. Fallit hic ⁊. ĵ. de col. bo. l. nõnunq̃. Et est ratio vt ibi no. Oldra.

a ¶ Volũtate͂. a Adde qd vo/3 lũtas mutari nõ. põt q̃tuor rationib⁹ sc3 propter c̃tractã obligatione͂. l. sicut. C. d ac. ⁊ obli. Ite͂ ꝓpter ius q̃sitũ patri. l. fina. de pac. Ite͂ propter rei c̃sum matione͂. Ite͂ si fit executio facta Bal. in l. si cũ dote3. §. si patri so. ma. Tñ Bal. tñ loquit̃ in iure q̃sito propter cessionem.

4 **Sed hoc ita.** † Determinat dicta. l. post lite͂. s. e. hucusq3 dicens q̃ locum habent in procuratore habente mandatũ. si eñ mãdatum non habet gesta per eum nõ valet in preiudicium dñi: ⁊ ideo non est opus reuocatione nec translatione litis in dñm ⁊ cognitio predictoru3 pertinet ad pretorem. h. d. tex. ⁊ gloss. Hoc addito qd cognosci põt de predictis sine libello ⁊ poterunt delegari. Quod intellige si causa que agebatur erat delegabilis. Iac. bu. ⁊ facit quod not. s. de offi. procon sul. l. nec quicq̃. §. vbi decretum.

5 **Si ex parte.** † Diuide in tres partes. in p̄ma parte transferebatur iudicium a domino in ꝑcuratore͂ vsq3 ibi sed si procurator. ibi ecõtra fiebat trãslatio de procura. in dominũ. vsq3 ibi. sed ⁊ si a domino. Ibi repetit primũ casum vt addat tertium sc3 quãdo fit trãslatio de procura. in procur. vsq3 in fi. Et dubium totius. §. erat q2 videbat̃ mutata instantia ex quo persona mutabatur, sed nõ est sic.

6 q2 eadem persona fingitur procuratoris ⁊ domini. ¶ † Querit glo. qualiter fit ista translatio iudicij. ⁊ dicit q̃ ante litem contesta, sola domini reuocatione, vt. s. eo. l. ante litem. post lit. contesta. q2 procurator factus est dominus lit. vt. C. eod. l. nulla dicit quod fiet per cessione͂. ⁊ qd talis cessio potest fieri etia3 inter absentes qd est notandum. ⁊ pro hoc. ĵ. ad trebel. l. apud iul. §. vtrum. vbi de hoc dixi. ⁊ vide in Spec. de cessio. acti. §. j. versic. nunquid procurator. Sed dic q̃ translatio potest fieri etiã sine cessione si de voluntate procuratoris dicat dominus ego transfero in me omnia acta ⁊ totam litem. ⁊ hoc innuit gl. s. eo. l. mutari. ⁊ dixi. s. e. l. que oĩa. per talem enim translationem sine alia cessione vtilis cõpetit dño vt in fin. huius. §. Tho. Procuratorem enim volentem post lite͂ contestatã põt dñs reuocare vt nota. Io. an. extra eo. c. ij. ⁊ Ber. extra eo. c. mandato. in vlt. gloss. ⁊ de rescrip. c. ex parte decani. in glo. sic. ĵ. de procura. hoc bene extra eo. c. si quem. lib. vj. ⁊ ibi per Io. and. Preterea hec cessio de qua dicit glo. non videtur posse fieri lite pen. cum actio sit salte͂ dubitata vt. C. ne lice. poten. l. j. ⁊ dixi etiã. C. eod. l. procuratoribus. Sed dici posset qd ista cessio fit authoritate huius. l. ⁊ ideo valet. Sed si teneremus opi. glo. ⁊ procurator cedere nollet qd fiet: dicebat do. Richar. qd iudex tũc ex officio suo potest transferre actiones in dominum, ar. C. de priuile. fis. l. fi. ⁊ de senten. ⁊ interlo. om. iudi. l. cum eorum. primam tamen opi. qd sine cessione trãsferatur in dñm tenet Gui. de suza. ⁊ cõiter doct. ¶ Nec ob. qd procurator sit factus dñs litis per contestationem q2 verum est litis. i. instantie quo ad hoc vt possit constituere alium procuratore͂ non quo ad hoc vt cõmodum cause ad ipsum spectet sed ad dñm. ¶ Ultimo sepe allegatur finis huius. §. quod

7 actio vtilis † preferatur directe. Circa qd dic ꝺm Iaco. bu. qd vtilis competit ei ad quã principaliter spectat negotiũ ⁊ prefertur directe vt hic. aut directa cõpetit ei ad quem negotium spectat principaliter ⁊ vtilis alij: ⁊ tunc directa prefertur nisi in tribus casibus qui habentur. C. de noua. l. iij. vbi de hoc no. ⁊ dixi. ⁊ in alio casu. s. qñ vtilis reddit directam inutilem, vt. l. si eius. §. sed si eius. ĵ. ad trebel. ⁊. s. de transact. l. fi. ⁊ hec fuit opi. Mar. fili. ⁊ vide etiam qd dixi. ĵ. si ager vectig. l. j. vel dic: aut directa ⁊ vtilis producuntur secundum idem tempus ⁊ tunc vtilis prefertur vt hic. aut primo directa postea vtilis: tunc directa prefertur nisi in casibus. s. dictis in. l. iij. de noua. ⁊. l. si ei⁹. §. sed si ei⁹. ad trebel. Iaco. but. Andre. pis. dicit aut actio vtilis acquirit̃ voluntate domini cum recipit substantiam ⁊ qualitatem ⁊ esse suum a proprio contractu celebrato ad sui cõmodum ⁊ per seipsum vt patet exemplum: quia ex traditione ⁊ contractu transfertur vtile dominium ⁊ per consequens vtilis actio in rem: tunc vtilis prefertur directe, vt. ĵ. si ager vectigal. l. j. ⁊. ij. Si vero actio vtilis que acquiritur voluntate domini non recipit substantiã cum qualitate propria sed transubstantiatur et qualificatur a directa vt est exemplum in cõtractu cessionis et delegationis tunc directa prefertur vtili regulariter. Fallit in casib⁹. ĵ. de precario. l. fina. C. de iur. emphy. l. fina. ⁊ institu. loca. §. adeo. secundo casu quãdo actio vtilis acquiritur per alium si quidem per procuratorem vtilis prefertur, vt hoc. §. in fi. ⁊. l. se. Si per magistrum nauis vel institorem tunc in subsidium prefertur vtilis directe vt. ĵ. de exercitor. l. j. §. est autem ⁊ de insti to. l. j. ⁊. ij. Si autem per socium tunc directa prefertur vtili, vt. ĵ. de loco publi. fru. l. vnica. Si vero per iudicem vel tabellionem vel similem publicam personam siquidem non interest eius per quem acquiritur vtilis prefertur directe, vt hic ⁊. l. seq. si vero interesset tunc directa preferret̃ vt. d. l. vnica de loco publi. fru. Idem dicit in omnibus casibus not. insti. de inuti. stip. §. si quis alij. tertio casu qñ vtilis est a lege si tractatur de fauore tantum eius q habet directam prefertur vtili. si vero econtra vtilis prefertur. si de fauore vtriusq3 in dubio prefertur directa vtili, vt instituta de rerum di. §. si quis aliena. vbi de hoc per pe. ⁊ vide. ĵ. l. proxi. And. Alij dicunt aliqñ directa ⁊ vtilis sunt contrarie: aliquãdo diuerse: aliquãdo dantur ad idem. Primo casu vt inutili q procedit ex prescriptione vtilis prefertur, vt. C. de prescrip. xxx. anno. l. si quis emptoris. vbi de hoc no. ⁊ dixi. Secũdo casu qñ sunt diuerse vt in emphyteota ⁊ superficiario ⁊ domino quilibet prefertur in sua. dominus tamen non debet emphyteotam vel superficiarium impedire, vt. l. j. de iur. emphy. ⁊. ĵ. de superfici. l. j. §. quod ait. Tertio casu quando ad idem tunc habet locum predicte alie distinctiones de hoc etiam satis nota. ⁊ dixi dicta. l. iij. C. de noua. ⁊ facit quod nota. ⁊ dicam. ĵ. eod. l. procuratore in rem suam.

1 ¶ Ex stipulatione procuratoris ⁊ ex snĩa pro. eo lata querit̃ domino actio vtilis que prefertur directe.
2 Dominus an teneatur ex satisdatione procuratoris vel defensoris rei.
3 Actio iudicati cõpetit tantum ad id qd verbum sonat.
4 Procurator simplex non potest agere iudicati.

Si procurator

1 **SI procurator meus.** ¶†In stipulatione pretoris et iudicialibus per procuratorẽ dño queritur vtilis que prefertur directe.h.d.et concor.s.l.pri.in fi.et ibi plene dixi.et vide.j.eod.l.q procurator.plene.et habet duas partes.prima in procuratore actoris.secũda in procuratore rei.secũda ibi per c̃triam.In terminis pone casum sic:si procurator stipulatur iudicatũ solui datur mihi vtilis que pfertur sue directe et si feratur sententia pro pcuratore meo mihi datur actio iudicati sibi non nisi in casibus specialibus quorũ vnus ponitur
2 in tex.duo in gl.Qñq3 pcurator†vel defensor rei satisdat et dominus ex satisdatione nõ tenetur.sed si condẽnatur dñs cõuenitur iudicati si pcurator habebat mãdatũ alias nõ.Et gl.reprobat rõnem tex.hic in fi.vbi arguit de act.iudicati.ad actionẽ ex stipu.tu dic q arguendo a pari nõ est bona rõ et sic pcedit glo.sed arguendo a minori bona est rõ tex.arguendo sic.facilius conceditur actio iudicati cõtra dñm q ex stipu.vt colligitur ex hac.l.ex gorbi denegatur actio iudicati cõtra dñm qd est eo casu quo procurator non habebat mandatuz.ergo fortius denegatur actio ex stipulatione.¶Opp.q litera sibi cõtradicat.dicit enim dominum agere ex stipulatione et non cõueniri dic.q quedã sunt que respiciunt dñm,et non pcuratorẽ,vt stipulatio iudicatuz solui quam recipit et similia.et tunc querit dño.Quedam respiciunt procuratorem et non dñm vt satisdare de iudicato soluendo qd non faceret dñs suo nomine conuentus.vt insti.de satisdati.§.sed hodie.et ideo tunc cõuenitur procurator et nõ dñs.Quedaz respiciunt vtrũq3.vt in contractibus:et tunc vterq3 tenetur.quod tamen intellige vt dicam.j.eod.l.procur.qui pro euictione.Sz contra hoc instatur q2 fm ista iura suo nomine cõuentus satisdabat,vt insti.de satisda.in prin.Jac.de ra.dicit quod.l.antique intelliguntur cum determinatione illius tex.insti.de satis.in prin.vt in personalibus loquantur fm que hec ratio tm̃ in personalibus obtineret non in realibus cũ ibi defendens satisdare teneretur etiã iure isto.dic ergo gñalem rõnem vt statim subijcit in litera.ibi item facilius ꝛc.hodie tñ sufficit predicta ratio per.d.§.sed hodie.Ja.Uel dic fm Dy.q illud prin.institu.de satisda.loquitur ante compilationẽ.ff.or.naz iure.ff.or.suo nomine conuẽtus non satisda.vt ptz expresse.ff.ex qui.cau.in pos.ea.l.hoc aũt.in fi.et vide qd ibi dixi fm Dy.,et hoc etiã videtur innuere glo.j.s.qui satisda.cogan.l.sciẽdum.dũ dicit iure antiquissimo.et dixi.e.ti.l.iul.¶Itẽ ad idem opponit gl.j.de institore.l.si quis mancipijs in prin.Sol.vt glo.vel fm Ja.de ra.hic satis c̃sultum est actori cũ habeat actionẽ iudicati c̃tra dñm.ibi
3 nullam h3 nisi institoriã.Tho.Sz c̃tra hoc†q2 actio iudicati cõpetit solũ ad id qd verbũ sonat.et ita q̃tũ ad alias duas clausulas que continentur sub cautione iudica.solui:non videtur cautum cum ad illa dñs non teneatur.Sed dic q ideo dñs non tenetur ex clausula doli:q2 dolus procuratoris nõ d3 nocere domino.Uel dic q cõtraria loquuntur vbi procurator:promisit nomine dñi et fecit qd facturus erat dñs:sed hic non nomine domini promisit iudicatũ solui sed suo:et ideo dñs non tenetur.Jac.de ra.In glo.sic et in tutore in fi.Sed actio iudicati nõ est pretoria.et ideo quo ad hoc non soluitur c̃trium.vñ dic q est spãle in oĩbus actionibus descendentib' ex iudicio.¶Itẽ no q glos.hic
4 tenet q actio iudicati †non detur pcuratori nisi in casibus specialibus:q2 nõ põt ei solui.vt.j.de so.l.hoc iure.alij tenent contrarium:q2 l3 non possit ei solui nõ sequitur q actio iudicati intẽtare nõ possit q̃ est sibi nõ quesita:q2 iudicio quasi c̃trahitur,vt.j.de pecu.l.iij.§.idẽ scribit.prima tñ cõmuniter approbatur.

1 ¶Actori datur electio conueniendi reũ principalẽ vel procuratorem in rem suã cũ modificatione.
2 Procurator in rem suã repelli põt et recusari.
3 Actore dicente dñm legaliorẽ procuratore:procurator autẽ dicit se legaliorem cuius erit electio.
4 Principalis cuius expensis i iudiciũ compareat si a parte vocetur.

1 **SI actor malit.** †Datur actori electio conueniendi reũ principalem vel pcuratorẽ in rem suam cũ modificatiõe glo.h.d.et de hoc vide qd dixi.C.eo.l.fi.et omissis exẽplis glo.pone exemplũ fm Guid.de suza.et Ric.Quidã debitor meus vendidit oĩa bona sua et emptor offert se defensiõi.in electione mea est cõuenire ipsum debitorẽ vel emptorem qui factus est procurator in rez suã.fm hoc litera est plana et nullum
2 ob.c̃trium.et p hoc.j.de condi.indebi.l.fi.§.titius.†Et ad euidẽtiam dic q qñq3 ex parte rei interuenit defensor vt simplex defensor et hic non est casus noster.Aliquãdo animo nouadi qd fieri potest,vt.j.de noua.l.aliam.et.C.de iud.l.j.et ibi de hoc nec iste est casus noster.Aliquando venit non animo nouandi:nec vt simplex defensor sed vt prosequens commodum suum:quia est procurator in rem suam.et de isto loquitur hec lex.Aliquando venit procurator ex parte actoris.et de hoc hic nõ loquitur.dic exempla vt in glo.Primam reprobat glo.dicens quod nõ esset procurator sed dominus:posset tamen sustineri quando vnus conueniretur et alter susciperet iudicium sicut procurator in rem suam.Melius pone exemplum secundum.B.qui approbat secundum exempluz glo.in emptore hereditatis qui sponte volebat iudicium subire non dico quod cogi possit,sed actor potius volebat venditorem conuenire.tertium exempluz glos.non bene applaudet litere licet ad hoc sepe allegetur.l.ista Ut ergo clare pateat ista materia dic quod aliquando venit ad defensionem simpliciter procurator et actor eum recusat et hoc facere non potest regulariter,vt.s.eodem.l.j.§.vsus.j.eodem.l.mutus.§.fin.et de al.iu.muta.cau.l.iij.§.fi.nisi allegetur persona domini legalior vel melius scire veritam,vt.d.l.fi.C.eodem.vbi de hoc satis dixi.Quãdoq3 venit procurator in rem suaz et iste patitur executionem rei iudicate et non dominus.et in hoc differt a simplici procuratore,vt.j.eo.l.plautius.si iste recusetur per actorem attende:q2 aut actor vult omisso procuratore dirigere actionem in dominũ:et non põt nisi ex dicta causa si dominus est legalior et melius nouit veritatẽ:alias nõ:q2 esset inutilis talis procuratoris cõstitutio cõtra.l.plane.j.fami.her.cum fi.vbi de hoc not.et dixi.aut actor iam inchoauit iudiciũ cuz procuratore in rem suã sed vult qd dominus veniat ad causaz ad respondendum aliquibus interrogationibus vel positionibus.et Ja.but.hic videtur sentire qd hoc non potest ex quo iudicium inchoauit cum pcuratore in rem suã:quia absurduz esset quod dominus posset aliquid confiteri in preiudiciũ procuratoris in rẽ suam,vt.C.res inter alios acta per totuz.¶Guil.tamen et cõiter docto.tenent quod hoc casu teneatur venire dominus ad respondendum.et ita totus mundus seruat in iudicijs.¶Guil.de suz.hic tenet quod de stricto iure venire non teneatur.nam principalis non:quia non est in lite,vt testis non quia de euictione tenetur,vt.C.de heredi.vel ac.vendi.l.si nomen.et sic testificaretur in causa propria qd esse non debet,vt.C.de testi.l.omnibus.dicit tamen quod iudex ex officio suo pro veritate inquirenda hoc facere posset.ar.bonum.j.fi.regu.l.eos.alias hos fines.et.C.de eden.l.is apud quem.de hoc tamen et an si veniat eius confessioni stetur in preiudicium procuratoris in rez suam latius dixi.d.l.fi.C.eod.Quandoq3 interuenit procurator volens nouare obligationem et non potest inuito actore licet vt procurator in rem suam non nouando admittatur.vt.j.de peti.heredita.l.nec vllam.§.item si quis dolo alias.l.ab herede.alias etiam si ignoret.et.j.de noxa.de illo.et.l.electio.alias posset quilibet non idoneus nouare obligationẽ debitoris idonei.quod est absurdum inuito creditore.eo aũt volẽte bene potest nouari inuito debitore.et ita loquitur.j.de solutio.l.solutionem.cum sua glos.et hec appellatur nouatio voluntaria,vt d.l.j.C.de iudi.vbi de hoc.et.j.de negot.gestis.l.liberto.§.final.Alia dicitur necessaria que fit per litis contestationẽ,vt.l.aliã.
3 j.de noua.Jacob.butrig.¶†Querit gl.quid si actor dicat dominum legaliorem et procurator dicat se legaliorem.dicit glos.Respõdeo:probabit.nec aperit quis probabit.Odofre.dicit quod credetur actori:non tamen simplici verbo eius.Sed dic quod vbi agitur de legalitate probabit actor per famaz vel aliqua indicia.ar.s.de offi.procura.cesa.l.fi.et.C.de procur.l.reuz.et sic intelligit.l.istam.et pro hoc.s.e.l.que oĩa.§.j.et.l.si item suspectus.et qd ibi no.Si vero agatur de articulo veritatis cause quia actor dicit q dñs melius scit veritatẽ:tunc statur eius dicto.et debet venire dñs.et sic intelligit glo.istam.et.C.eo.l.fina.et
4 pro hoc.j.pro socio.l.fi.et de reg.iur.l.qui in alterius.¶†Querit.B.si principalis distat per.x.leucas an actor teneatur sibi facere expensas si vult q veniat.et videtur q sic:q2 videtur eũ quasi testem pducere.C.de testi.l.qñq3 liberi.et ad exhiben.l.si hereditas.§.j.Contrarium tenet:q2 non debet esse deterior cõditio litigantis cum procuratore vel defensore q̃ si litigaret cuz principali.j.ex qui.cau.ma.l.item ait pretor.§.pe.ex qui.cau.in possess.ea.l.hoc autem.§.recte defendi.et hec ratio tangitur eo.titu.l.ij.in glo.que ad hoc est valde notabilis.Bul.¶In.l.actoris procurator simpliciter.Ibi impensas in quibus reus sibi erat damnatus.Si autem esset damnatus ad speciem ageretur ad eam acti.iudicati vt haberet retentionẽ pro expẽsis.argu.j.quibus mo.pig.vel hyp.sol.l.paulus.§.j.fm Jaco.de ra.et bene secundum Ray.

1 ¶Actio in factũ datur procuratori litis propter expẽsas suas quas fecit in lite.

1 **Actoris.** †Adde Bal.in hac.l.quia eam Alberi.non legit.

1 ¶ Procuratorio nomine dānat⁹ pro dn̄o nō debet pati executionem rei iudicate nisi heres ei⁹ existat: ⁊ mortuo dn̄o repetit ab herede quod soluit.
2 Actio inutilis per aditionem fit vtilis.
3 Plures in vna lite agentes possunt plures dare procuratores.
4 Procurator primus reuocari videtur per constitutionem secundi.
5 Procuratorē secundū constituens an primum dicatur mandatum reuocare.
6 Dominus non prohibet adesse cause sue quam agit per procuratorem.
7 Curator ad litē an possit reuocari.
8 Legatus sedis apostolice an per scd̄m reuocetur.

Si quis cū procuratorio.

1 ¶ † Procuratorio nomine dānatus pro dn̄o nō dz pati executionē rei iudicate nisi heres eius existat et mortuo dn̄o repetit ab herede qd̄ soluit.h.d. Et diuide in tres partes: q: in prima ꝓcurator successit dn̄o in totum.in secūda que est in ver.si aūt in parte.vsq; ad ver.qd̄ est. Ibi in nullo successit. ¶ Op.ꝙ non patiat̄ executionē,vt.j.eo.l.plautius.Sol. non patit̄ vt ꝓcurator,sed vt heres.glo.tn̄ dicit ꝙ patit̄ executionem ēt vt ꝓcurator,vt.j.de solu.l.stichū.§.aditio.qd̄ nō placet. 2 † Sed bene verū est ꝙ actio inutilis per aditionē fit vtilis,vt ibi.sed illa que nulla fuit ab initio in factū ex re iudicata contra procuratorē non pōt fieri vtilis vt hic. Uerius est ergo dicere ꝙ procuratorē non pōt fieri vtilis vt hic. Uerius est ergo dicere ꝙ hic cōuenitur vt heres non vt ꝓcurator fm̄ Mart.fil. ¶ Item op.ꝙ mandatū morte finiat̄.sol.vt in glo. ¶ Itē oppo.ꝙ competat actio fa.her.⁊ non nego.gest.sol.vt glo.

3 Unius autē. † Plures litigantes in vna lite plures dare pn̄t ꝓcuratores.h.d. ¶ Op.glo.de.l.iam tn̄.iud.sol.⁊ de exercito.l.ne in plures.sol.vt gloss. Et declara aut debitum trahit originē a pluribus personis: et loquitur.§.iste.⁊ cessat rō contrariorū: q: hic cum pluribus litigat,vt hic. Si trahit originē ab vno licet deuoluat̄ ad plures: tunc loquntur contraria: et ideo si vnus contraxit cum vno et dedit plures fideiussores iudicatū solui etiā condēnato reo petit executionem fieri in fideiussores cōpellunt̄ facere vnū tn̄ ꝓcuratorem propter originē debiti.ar.j.de condi.⁊ demon.l.cui fundus. Jac.de heredibus dici pōt ꝙ aut lis erat inchoata cū defuncto tunc heredes non cōstituunt plures ꝓcuratores,sed vnū,vt.l.iam tn̄.§.si tn̄.j.iud.sol. Si vero nō erat inchoata cū defuncto tunc q: diuisa est actio inter eos ꝓ portionib⁹ hereditariis pn̄t dare plures ꝓcu.vt.C.si cer.pe.l.j.cum si.Math.

4 Julianus ait. ¶ † Ubi dātur plures ꝓcuratores diuersis tēporib⁹ vltimū dādo videtur primū reuocare.h.d. Quod intelligo si primus poterat reuocari alias secus,vt.s.eo.l.post litē.⁊ concor.extra eo. c.nō iniuste.cū ibi no.⁊ bene.j.de test.tute.l.fi.cū his que ibi no. ⁊ dixi. Et que lex optime facit ꝙ si cōstitui ꝓcuratorē in romana curia ⁊ credens eū mortuū cōstitui aliū ⁊ primus non erat mortuus ꝙ daret in ꝓcuratione.⁊ pro hoc bene eo.tit.de testa. tute.l.si quis ita.§.si quis.⁊ de here.insti.l.fi. Iste tn̄.§.facit contra: q: indistincte loquit̄.prius dictū credo verius. Si aūt plures simul dant̄ tunc hꝫ locū.j.l.pri. Sꝫ qd si i scd̄o ꝓcuratorio exprimat dn̄s ꝙ pro hoc nō intendit primū reuocare,nunquid primus tūc remanebit: dic ꝙ sic,non tn̄ in p̄iudiciū aduersarij, vt cogatur cū vtroq; litigare,vt.j.iud.sol.l.iam tn̄.§.si plures.et 5 j.de exercito.l.ne in plures. ¶ † Itē querit glo.qd si scd̄o constituo eundē ꝓcuratorē nunqd primū mandatū erit reuocatum: gl.indistincte dicit ꝙ sic per.l.j.mā.l.qui mutuā.§.nō ideo.vbi de hoc.tu dic fm̄ And. Aut scd̄m ꝓcuratoriū est eiusdē forme cū primo ⁊ tunc vtrūq; remanet nec primū reuocat̄ per scd̄m.⁊ pro hoc.j.de fideiuss.l.heres a debitore.§.non est nouū.si in secundo sit aliqd additū vel detractū tūc per scd̄m nouū videt̄ et primum reuocatū.ar.j.de Zhen.emp.l.pacta.de rescin.vendi.l. ij.s.de pactis.l.iuregentium.§.adeo.de cōdi.⁊ demō.l.nam ad ea.⁊ bene.s.de iusti.⁊ iur.l.ius ciuile.cū his que ibi notaui. Sed quid si dn̄s cōstituto ꝓcuratore affuit cause ⁊ aliqua fecit in cā. nunquid per hoc videt̄ ꝓcuratorē reuocare: vr̄ ꝙ nō.argu.j.de 6 leg.ij.l.fideicōmissa.§.si rem.And. † ⁊ q: dn̄s nō prohibet̄ adesse cause sue quā agit per ꝓcuratorē,vt.j.eodē.l.paulus.de hoc vide extra eo.c.si ꝙ sub ea forma.lib.vj.cū ibi no. ¶ Querit gl. an idē in tutorib⁹. Et arguit glo.ꝙ nō idē per.l.si a patre.C.de testa.tute.dicit tn̄ esse idē ⁊ datus in codicillis vr̄ testamēto datus ad qd̄ codicilli trahunt̄.vt.j.de iur.codi.l.diui.§.pe.vbi de hoc. Sed hoc nō videt̄ verū: q: lꝫ codicilli trahant̄ ad tp̄s testamenti,non tn̄ vident̄ facti tēpore testamēti.vt.j.de iur.codicil.l. cū qui.⁊.l.diuus. Sꝫ dic ꝙ est fauor pupillo⁊ vt nō attēdat̄ ordo cōpositionis,sed tp̄s cōfirmationis: q: eo⁊ interest habere plures tutores,et ideo vnū dādo non videt̄ reuocari primo datus. Idē in dato a iudice q: habēti tutorē tutor dari nō pōt. Et ideo non tꝫ cōstitutio secūdi regul̄r,vt.C.in qui.cau.tut.hab.l. 7 j.⁊ per totum.⁊ arg.C.sen.rescin.nō pos.l.j. ¶ † Itē querit glo. an idē in curatore ad litē.⁊ arguit ꝙ nō idē per.l.cum semel.j.de tute.gl.tn̄ tenet idē qd̄ in ꝓcuratore. Jac.de ra.tenet ꝙ nec ante litem cōtest.nec post pōt reuocari sine iusta cā.vt colligit̄ ex d.l.cū semel.in v̄bo petitus.⁊ verbo peti nō pōt. Sꝫ qd in syndico vniuersitatis vel collegij: nunqd per constitutionē scd̄i reuocetur primus: videt̄ ꝙ nō ad instar tutoris,vt dictum est. In contrariū videt̄ ꝙ equipolleat ꝓcuratori,vt.j.ti pri.l.itē eo⁊. 8 §.fi.⁊ hoc vr̄ tenere spe de syndico.ver.itē pōt reuocari. † Quid in legatis sedis apostolice: nūqd per scd̄m reuocet̄ primus: dic ꝙ nō,vt no.xxv.q.ij.c.in galliarū. Itē faciūt p̄dicta ad duo statuta zīiavtrū scd̄m corrigat primū.⁊ dicūt qdā ꝙ non,attento magis tp̄e cōfirmationis ꝙ ordinationis: q: eodē tēpore robur assumunt.de hoc dic vt dixi.C.de testa.tute.l.si a patre.et de fide instr.l.scripture.⁊ de liber.⁊ posth.l.gallus.⁊ in questionib⁹ statu.prima parte.⁊ vide ad hunc.§.j.l.proxi.cum ibi no.

1 ¶ Pluribus procuratoribus insolidū simul datis melior est occupātis cōditio.
2 Pluribus ꝓcuratoribus constitutis nulla de quolibet insolidum facta mentione quilibet aget pro parte.
3 Plures procuratores inuito aduersario cōstitui non possunt pro eadem causa.
4 Consules ciuitatū equiparant̄ tutoribus,⁊ qlibet agit ⁊ defendit insolidum.
5 Uniuersitate conuenta an quilibet de vniuersitate procuratorem constituere poterit.
6 Procuratoribus duobus constitutis nō adiecto insolidū an vno absente alter poterit litem inchoare.

Pluribus.

1 † Se sūmat ⁊ d materia hui⁹.l.vide in Specul.eod.§.tatione autē forme.ver.quid si duo.⁊ vers.seq.⁊ per Azo.in summa huius titu.§.cōstituit,in margarita eo.ver.sed nūquid plures. extra eo.c.nō iniuste.cū ibi no.per omnes.⁊ omnino vide extra eo.lib.vj.c.si duo.cum ibi no.per oēs.quia multū clarificāt materiā huius.l. ¶ Op.ꝙ non debeat locum habere preoccupatio,vt.j.de rei ven.l.si is a quo.sol.hic speciale. ¶ Itē oppo.ad idem.j.de dam.infec.l.si finita.§.iulia.gl.dicit ꝙ quādoq; prodest preoccupatio,qn̄q; nō.qd̄.j.plenius declarabo. ¶ Querit glo.qn̄ dicat̄ preoccupare. Et tenet ꝙ per litis contesta.⁊ hoc indicat verbum petij,qd̄ fit per litis contest.vt.j.rem ra.ha.l.amplius. Sed videt̄ ꝙ demū per sententiā,vt.j.de nova.l.si quis a 2 multis.sed hoc.j.in distinctione declarabo. ¶ † Querit glo.qd si cōstitui plures procuratores,nec dixi quēlibet insolidū.dicit glos.ꝙ quilibet aget pro parte a cōtrario sensu hui⁹.l. Et p hoc lꝫ glo.non alleget facit.C.si plures vna sentent.fue.condē. l.j.⁊.ij. Jaco.de raue.dicit hoc esse falsum: q: hoc expresse facere nō possem,vt.j.eod.l.non tamen.⁊ non debemus facere prauum subauditū.j.de condi.inser.l.cū patrem.de lega.j.l.seruo alieno.§.ab impubere.⁊ de verbo.obli.l.titia.§.idē respōde.et pro hac opi.facit.j.man.l.creditor.§.duobus.tenet ergo ꝙ videantur dati insolidū: quia aliter non posset cōmode negotiū expediri si quilibet deberet agere pro parte. ¶ Jac.but.dicit ꝙ aut sunt officiales qui habent administrationē a lege: ⁊ tūc habent insolidum.vt.s.de offici.consul.l.j.⁊ de admi.tuto.l.tutor. cū simi.aut ab homine: ⁊ tūc vident̄ dati pro parte,vt hic. Et est ratio: q: in constitutione hominis interuenit copula ⁊.dicēdo cōstituo titiū ⁊ seiū: que copula hꝫ partes singulis assignare non insolidum.C.de consti.pecu.l.j.⁊ aut̄.ibi posita.licet cōiunctio aut,attribuat cuilibet insolidū,vt de le.primo.l.et si toto. sed iste copule non sunt in constitutis a lege. Fallit in quibusdam iudicibus qui habent mixtam materiā,vt pro partibus dati videantur,vt.C.de appellatio.l.in offerendis. Unde concludе quod si queritur de officio commisso transeat insolidum vel pro parte habent locum que dixi.sed si queratur de obligatione que oritur ex mandato: tunc haber locū.d.§.⁊ duobus. j.manda.l.si creditor. Jaco.butr.et vide quod nota.⁊ dixi.j.eo. l.qui proprio.§.si duobus.⁊ leg.se. Et vide quod subtiliter dixi secundum Rax.j.de exercitor.l.j.§.si plures.⁊.l.ne in plures. secundum Andre. Bul.sequitur opinio.gloss.cum hac modificatione: quia aut sunt procuratores generales omnium bonorum: ⁊ tunc quilibet videtur datus insolidū.aut sunt dati specialiter ad aliquam litem vel lites: ⁊ tunc quilibet videtur datus ꝓ parte non vt quilibet petat partem,sed quo ad hoc vt vnus

vnus nõ possit agere sine alio. ad qđ in aut. de questore. §. si ve⸗
ro forsan. C. de re mili. l. tam collatores. §. in his. lib. xij. ⁊ de ero
gatione mili. annone. l. fi. §. pe. de hoc vide in Spe. §. e. rõne au⸗
tem forme. d. ver. quid si duo. ⁊ ver. seq. plene per Innocẽ. extra
eo. c. in nostra. ⁊ per Ber. e. tit. c. nõ iniuste. ⁊ est expressum et de⸗
3 claratum. d. c. si duo. extra eo. li. vj. qđ videas omnino. ¶ † Sed
qũo admittent plures procuratores contra. l. ne in plures. ĩ. de
exercito. cõcedo ꝯrium ꝙ nõ admittent inuito aduersario: per
d. l. cũ cõcor. sed iudex eliget magis idoneũ, vt. ĩ. de accu. l. si plu⸗
res. ⁊. d. c. non iniuste. extra eo. ¶ Sꝫ quid si iudex vel aduersa⸗
rius ambos admisit ⁊ vnus in contestatione negauit alius cõ
fessus est qđ fiet. Ja. de ra. dicit ꝙ nihil valet qđ actũ est. argu. ĩ.
de cura. furio. l. consilio. §. fi. ⁊ hoc vide per Inno. d. c. in nostra.
4 extra eo. ¶ † Quid de pluribus cõsulib⁹ villarũ: dic ꝙ quilibet
agit ⁊ defendit insolidum ad instar tutorũ, vt no. ⁊ dixi. C. si ex
pluribus tut. l. j. ⁊ in Spe. d. §. rõne aũt forme. ver. qđ si plures
sunt consules. In plurib⁹ iudicib⁹ delegatis dic vt extra de of.
dele. c. cũ plures. lib. vj. ¶ Quid si dictũ sit in ꝓcuratorio ꝙ nõ
sit melior occupantis conditio. quidã dicũt ꝙ talia verba nihil
operantur: sed semꝑ res dꝫ geri per vnum nõ per plures. nec in
hoc potest aduersarij ꝯditio fieri deterior, vt. d. l. ne plures. ĩ. de
exercito. ⁊. ĩ. eo. l. nõ tñ. Dy. tenet oppositũ dicẽs ꝙ iura illa lo⸗
quuntur ex parte rei. ⁊ ꝙ ex parte actoris pñt interuenire plu⸗
res procuratores, vt. ĩ. iudi. sol. l. iam tñ. §. fi. vbi de hoc nota. et
dixi qđ est notandũ. ⁊ ꝙ illa verba ꝙ occupantis ꝯditio melior
non existat operent ⁊ seruari debeant est expressum. d. c. si duo.
§. j. extra eo. ⁊ ita seruat. docto. tñ tenent cõiter ꝙ nullus coga⸗
tur litigare cum pluribus ꝓcuratoribus: sed iudex eligat ido⸗
5 neiorem vt predixi per. d. l. ne in plures. de exercito. ¶ † Quid si
aliqua vniuersitas cõuenit qlibet de vniuersitate vult dare suũ
procuratorem: nũquid pñt: videtur expressum ꝙ sic. s. l. prox. §.
vnius. ⁊. ĩ. eod. l. omnium. ⁊ maxime qꝛ causa videt spectare ad
quẽlibet singulariter: qꝛ si vniuersitas non hꝫ in cõmuni fit col
latio ab eis, vt. ĩ. ti. proxi. l. j. in fi. ⁊ ibi no. ⁊ pro hoc de ali. leg. l.
solent. ⁊ de colleg. illic. l. j. ¶ Contrariũ tenet Dy. per. d. l. iam
tñ. §. pen. ĩ. iudi. solui. ⁊ causa dicitur vna ⁊ vnius. s. vniuersita⸗
tis non singulorũ: qꝛ sustinet vicem vnius persone. ĩ. de fideius⸗
so. l. mortuo. ⁊ pro hoc. ĩ. tit. proxi. l. ij. ⁊. s. de rerum diui. intan⸗
tum. §. vniuersitatis. ⁊ de in ius voc. l. sed si hac. l. §. q manumit
6 titur. ¶ † Sed pone duo sunt ꝓcuratores dati nõ adiecto inso
lidum. vnus est absens. ille q est presens vult litem contestari ⁊
in causa ꝓcedere: nũqđ põt? Gui. de suza. hic tenet ꝙ sic per. l.
ij. C. de consor. eiusdem lit. Gul. de cu. disputauit talem q̃stionẽ.
Duo sunt constituti ꝓcuratores insolidũ cũ clausula. occupã⸗
tis cõditio melior nõ existat. vnus ex eis litem cõtestatus est. al
ter in causa ꝓduxit. queritur an valeat testium ꝓductio. Ipse
Gul. post multa allegata pro ⁊ contra soluẽdo distinguit: aut
dñs vult tales testes valere ⁊ reus nõ: tũc aut reus fuit presens
productioni testium ⁊ non contradixit: ⁊ valent testes. arg. s. e.
l. filiusfa. §. veterani. Si fuit absens nõ valent per. d. l. ne in plu⸗
res. de exercito. aut econtra dñs non vult valere testes ⁊ re⁹ sic
⁊ tunc auditur reus: tum qꝛ fauorabilior, vt. l. fauorabiliores.
de reg. iur. tñ ꝑpter illã clausulam ꝙ occupãtis ⁊c. contra quã
non põt venire dñs qui apposuit. si ambo cõcordant ꝙ valeãt
vel non valeãt. Istos casus dicit indubitabiles ipsa questio in
cipiens questionis tenor talis est. Quidã cõstituit duos ꝓcura
tores ⁊ est mihi. xiiij. in qõnibus doct. bonoñ. predicta questio
hodie sopita est ꝙ indistincte valeat ꝓductio testiũ ꝑpter clau⸗
sulam illaꝫ ꝙ occupantis conditio melior non existat. vt. d. c. si
duo. §. j. extra eo. lib. vj. ¶ Querit glo. qñ dicat hic procurator
occupare. ⁊ dicit ꝙ per contestationẽ litis pro gl. facit. ĩ. de ver.
obli. l. si titius. vt ibi de ista preoccupatione dixi. ⁊ per Dy. ple⸗
ne de leg. j. l. si pluribus. Circa hoc sic dicit Jac. bu. ꝙ regulari⸗
ter occupationi nõ est locus, vt. ĩ. de reivend. l. si is a quo. de dã.
infec. l. si finita. §. iulianus. ⁊ vt in pos. lega. l. is cui. §. qui prior.
sed qñ est locus occupationi vt hic cum simi. si querat quomo⸗
do fiat, distinguit aut est idẽ ius cõe pluribus quesitũ: ⁊ tunc fit
occupatio per contestationeꝫ, vt hic ⁊. ĩ. de duob. reis. l. ij. ⁊. l. si
ex duobus. Aut sunt plura iura pluribus quesita: ⁊ tunc occu
patio fit per sniam tñ, vt. ĩ. de noxa. l. si quis a multis. de pecu.
l. si vero. Aut loquimur de iure pluribus querendo: tunc fit oc⸗
cupatio per contestationẽ vt hic fm aliũ intellectũ. ⁊ de lega. j. l.
si plurib⁹. Et est rõ in primo casu: qꝛ cũ ius sit insolidũ cuilibet
quesitũ de facili fit occupatio, sed in secũdo casu cũ iura cuiusli⸗
bet sint diuisa, non ita cito dꝫ fieri occupatio. In tertio casu est
rõ qꝛ facilius preiudicat in iure querendo q̃ in quesito, vt. C. de
acqui. pos. l. fin. Et de ista occupatione si vis plenius habere re⸗
curre ad ea que notaui. d. l. si titius. de ver. obli. ⁊ de leg. j. si plu⸗
ribus. Old. breuiter sic distinguit: aut agit de iure nouiter acq
rendo, aut de iure pluribus quesito in alterius personã effica⸗
citer preferendo. primo casu dicitur preoccupare qui primo li⸗
tem cõtestatur, vt. d. l. si pluribus. ⁊. l. si titius. secundo casu aut
agitur de preoccupatione circa executionem officij aut circa or
dinationem iudicij aut circa assecutionem commodi. primo ca⸗
su loquitur. l. ista vt preoccupare dicatur qui primo litem con⸗
testatur. secundo casu qui primo ad iudicium vocat. ĩ. de iudi. l.
qui prior. tertio casu qui primo ad sententiam peruenit, vt. ĩ. de
re iudi. l. inter eos. cum simi. Oldra. ¶ Quantum autẽ ad ma⸗
teriam huius. l. conclude: aut duo procuratores dãtur diuersis
temporibus: ⁊ habent locum. s. l. proxi. §. fi. ⁊ quod ibi dixi. ⁊ hꝰ
quãdo ad idem. sed si ad diuersa tunc quilibet remanet in suo,
vt. ĩ. de mino. l. papi. Si vnũ in genere aliũ in specie distinguũt
quidã qđ precesserit. Dy. in. c. gñe. de reg. iur. lib. vj. tenet siue ge
nus precedat siue sequat: species derogat generi. si eodẽ tẽpore
datur tunc si concurrunt simul ab ipso principio se impediunt
concursu si aduersarius eos recuset fm cõmunẽ opi. doct. licet
Dy. distinguat inter ꝓcuratorẽ ex parte actoris ⁊ ex parte rei,
vt. s. dixi. ⁊ iudex fm cõem opi. eligit magis idoneum, vt. s. dixi
per. l. si plures. de accu. ⁊ de popula. acti. l. si plures. Si concur⸗
runt nõdũ perfecto negotio vnus tñ preoccupauit tũc fm Ja.
de ra. in iudicijs melior est conditio occupantis vt hic in nego⸗
tijs põt alter adesse qñcunqꝫ ante perfectũ negotiũ, vt. ĩ. de cu⸗
ra. furio. l. consilio. §. fi. si aũt iam erat perfectum negotiũ: tunc
indubitanter valet qđ actũ est per occupantẽ, vt. ĩ. de admi. tut.
l. decreto. §. fi. ⁊. C. si vnus ex plu. tu. l. j. nisi esset tale quid qđ fini
ret administrationem, vt. C. de autho. prestã. l. fi. Et hoc quãdo
non fuit adiecta clausula ꝙ non sit melior conditio occupãtis.
Si enim clausula illa adiecta esset: tunc dic vt. s. dixi ⁊ plene ha
betur. d. c. si duo. extra eo. lib. vj. cui starem: qꝛ factum fuit ad de
cisionem opinio. antiquarum. Si autẽ plures sunt dati in par⸗
tes vel ꝙ vnus non possit sine alio tunc si in partes in extraiu⸗
dicialibus quilibet exequitur in partem sibi mãdatam et vnus
non impediet alium, vt. ĩ. de admi. tuto. l. vel in partes. ⁊. ĩ. eod. l.
qui duos. Si in iudicio tunc in pluribus litibus idem. si in eo⸗
dem non, vt. ĩ. de exercitor. l. ne in plures. si vero sic quod vnus
non possit sine alio in extraiudicialibus valet. nec gestũ ab vno
sine alio valet, vt. ĩ. de adminis. tuto. l. titium. §. j. cum concord.
In iudicijs dicunt quidam ꝙ valet: quia licet non possint con⸗
ueniri in partem vt quilibet agat pro parte: tamen bene potest
constitui vt vnus non agat sine alio. repelli tamen possunt per
aduersarium, vt. d. l. ne in plures. Dyn. tamen vt dixi dicit ꝙ ex
parte actoris bene possunt interuenire plures procuratores ex
parte rei non. ⁊ vide in margari. eo ver. sed quid si dedit. ⁊ versi.
sequentibus.

1. ☞ Seruus ⁊ filiusfamilias possunt cõstituere procuratorem in ijs que ipsi facere possunt.
2. Absens an possit condemnari vel defendi.
3. Utile ⁊ aptum in quo differant. vtile enim ad vsum perpetuũ: aptum autem ad tempus.
4. Defensor non admittit in causis criminalibus.
5. Causarum genera tria sunt ciuile scꝫ criminale seu capitale, et penale.
6. Defensor an in causis criminalibus interueniat.
7. Pena relegationis non põt cadere in procuratorem.
8. Procurator an in causa relegationis possit interuenire.
   Pene criminales diuersimode considerantur afflictiue scilicet ⁊ priuatiue.
9. Defensor allegans quãcunqꝫ causam absentie an sit admit⸗tendus.
10. Allegans causas absentie an probare teneatur.
11. Absens qualiter sit citandus.
12. Defesio an indifferenter ⁊ a quolibet sit admittenda.
13. Absentie causas allegans an teneatur prestare sacramentum calumnie.
14. Minor an possit per alium quã per tutorem suum defendi.
15. In criminalibus an possit constitui vel interuenire procura⸗tor.
16. Absens in quibus criminibus damnari possit.
17. Inquisitio dicitur loco accusationis interuenire.
18. In criminalibus quare non interueniat procurator.
19. Procurator an admittatur in criminalibus ad exceptiones declaratorias iuris allegandas.
20. Stante statuto ꝙ ꝓ homicidio imponat pena pecuniaria an in illo casu poterit procurator interuenire.
21. Pater an possit interuenire pro filio absente ad quodcunqꝫ cri men defendendum.
22. Sententia an ⁊ quando in criminalibus possit in absentem ferri.
23. Lite non contestata an procedatur ad sententiam diffinitiuã.

24 Stante consuetudine vel statuto ꝙ in criminali procedat᷑. con-
tra absentem an admittatur procurator.

25 Cause diuiduntur in ciuiles,criminales,capitales, criminales
nō capitales,status ⁊ fame,⁊ de muneribus ⁊ honoribus, ⁊ in
quibus istarum admittatur procurator.

26 Procurator actoris de cuius mādato dubitatur dꝫ cauere de
rato ⁊ de defendendo dominum in reconuentione.

27 Procurator in rem suam tenetur defendere dominum si est ex
causa lucratiua vel etiam non lucratiua si facta sit in fraudem
creditorum.

1 Seruum quoqꝫ. † Quando filius vel
a seruus[a] possint cōsti-
tuere ꝓcuratorē,hic declares vsqꝫ ad.§. publice. Et
ꝙ dicit litera subsistimus exponit glos.i.dubitamus.
Ad hoc.j.si cer.pe.l.si me ⁊ titiū.⁊ de iur.immu.l.semper.§. con
ductores. Item facit circa fi.ibi ex possessione sine seruitutis ⁊c.
cum glo.ibi posita ꝙ excōicatus si petat se absolui nō possit cō
stituere procuratorem sicut de seruo dicit᷑ existēte in quasi posses
sione seruitutis.⁊ pro hoc.C.de asser.tol.l.j.de hoc vide plene ꝑ
Archi.xj.q.iij.cum aliquis.

a ¶ Vel seruus. Adde secūdū Bal.ꝙ idē est dicendū ī monacho cui est cōmissa p̄diorū administratio: monach⁹ em̄ equiparat᷑ seruo. Innoc. in.c.cuꝫ olim. de priui.

b ¶ Causarum. Adde Inno. in.c.olim.de p̄ui.bal. in marga.ver.cā.spe. in tit.de cōtu.§.sequit᷑ videre paulopost. ver. si ad hui⁹ aūt. Cardi. in cle.ij.de ꝓcu.

2 Publice. † In causis ciuilibus ⁊ criminalibus non
capitalib⁹ ⁊ vbi pōt absens dānari admit
tit᷑ defensor ad plenā defensionē in aliis capitalibus solum ad
allegandas causas absentie.h.d.ſm intellectū gl. ⁊ cōem quasi
omnium doc.Iac.autē de ra.⁊ alij vltramon.⁊ Mar.sil. totuꝫ
§.intelligunt solū in allegāte causas absentie.⁊ ſm hunc intel-
lectum litera est plena ⁊ nullū obst.ↄ̄rium.Et vere iudicio meo
iste est verus intellectus huius.§.⁊ amicus litere. ⁊ etiam lite-
re.j.de publi.iudi.l.pe.§.ad crimē.que multum applaudet huic
intellectui.Ray.tn̄ hoc improbat:q2 ſm hoc idē esset dictum ⁊
rō dicti.Item conclusio que est in ver.vbicūqꝫ nō cōueniret p̄-
cedentibus.Itē litera dicit ⁊ innocētiā excusantem: qđ est ple-
ne defendere,vt.j.de publi.iudic.l. is qui reus.⁊ dicit lecturam
gl.esse verā: ⁊ q2 eius intellectus est magis cōis ⁊ eius materia
magis subtilis ⁊ vtilis eā ꝓsequamur.¶ Primo diuidēdo.§.
in tres partes:q2 primo ponit dictum in cā pecuniaria vsqꝫ ibi,
nam ⁊ in capitalibus.ibi ꝓbat primū dictū a minori.q2 hoc est
in capitalibns:ergo fortius in ciuilib⁹.vsqꝫ adversi.vbicunqꝫ.
Ibi infert ex predictis aliā regulā gn̄alem ſm quosdaꝫ ⁊ bene
vt puto.vel ſm gl. in criminalibus imponētibus penam relega
tionis vel infra literā sic expone. ¶ Publice vtile est. Expone
vt in gl.vel dic eo respectu quo publice vtile est ne qs re sua ma
le vtatur ⁊ locupletes habere subiectos. instit. de his qui sunt
sui vel alie.iur.§.dn̄orum.⁊ in aut.vt iudic.sine quoquo suffra.
3 §.cogitatio.¶ † Et qd sit vtile,qd aptū,dic ꝙ vtile est ad vsum
perpetuum:aptū est vtilitas ad tp̄s ſm papiē.vt no. Archi.xij.
q.v.ecclesiasticis.⁊ vide in alphabeto de significato hui⁹ dictio
nis vtile.Et no.ꝙ defensio est fauorabilis ⁊ non denegāda. sed
concedenda etiā nō petenti,vt dixi plene.C.de epis.⁊ cleri.l. oēs
qui vbiqꝫ.§.in hanc aūt.⁊ in alphabeto litera.d.dictione defen
dere.¶ Ibi ṽba pro eo facientē.i.causas absentie allegantē. et
qđ sequitur ⁊ innocentiā excusantem.i. plene defendentē. et sic
est superuacua glo.que hoc subaudit.¶ Et vbicunqꝫ admittit᷑
quis ad allegādas causas absentie intellige causas facti nō iu
ris,vt bene no. Inno.extra de accusa.c.veniēs que glo.notabi-
lis est ad materiā huius.§.⁊ qđ no.per eū de ꝓcur.constitutus.
⁊ in gloss.⁊ ꝑ Archid.xj.q.j.in summa.Et de materia huius.§.
plene dixi.C.de accusa.l.reos.j.de publi.iudi.l.pe.§. ad crimen.
⁊ de penis.l.absentem.⁊ bene in Spec.eo.§.j.ver. itē ꝙ est causa
criminalis.⁊ ver.sequentibus.⁊ ibi per Io.an.in additionibus
quod videas.¶ Et.§.iste loquitur in defensione viuētis.si autē
mortuus esset ⁊ accusaret᷑ de crimine heresis vel alio de quo po
test accusari post mortē,vt.ff.de accu.l.ex iudiciorū. tunc quili-
bet defensor admittit᷑ ⁊ sine satisdatione vt plene dixi.C. de he-
re.super rubrica.circa fi.⁊ vide in Spe.de defensore ⁊ excusato-
re.Scđm Gui.de suza.iste.§.omisso intellectu gloss.h.d.primo
ponit regulā ꝙ publice vtile est ⁊c.secundo ponit cōfirmationē
regule a minori: q2 in capitalibus defensio datur. tertio deter-
minat hanc confirmationē ⁊ restringit ꝙ hoc non est in omni-
bus capitalibus sed solum in illis vbi quis absens dānari pōt.
h.d.q2 nō est verisimile iurscon.variasse in tribus gn̄ibus cau-
sarum sicut glo.dicit.¶ Op.ꝙ si officium defensoris est publi-
ce vtile vt hic dicit᷑: ergo quilibet cogi pōt,vt.j. de mune.⁊ ho.
l.munerū.§.iudicandi.⁊.l.si quis magistratus qđ non est verū,
vt.s.eod.l.filiussa.inuitus.sol.vt ibi dixi.q2 contraria loquunt᷑
in muneribus publicis authoritate ⁊ vtilitate:vel authoritate
saltē officiū aūt defensoris est priuatū authoritate lꝫ vtilitate
publicum,imo Pet.dicit ꝙ est priuatū authoritate ⁊ vtilitate.
⁊ licet h̄ dicat᷑ ꝙ publice vtile sit defensorē admitti nō sequit᷑ ex

hoc ꝙ officium sit publicū imo priuatū: ⁊ ideo inuitus nō cogi
tur,vt.d.§.inuitus. Itē oppo.ꝙ in causis criminalibus nō ad-
4 mittatur defensor,† vt.j.de publi.iudic.l.pe.§.ad crimen. istud
est durū ↄ̄rium,⁊ eius solu.aperit totam materiam huius.§. et
vide ea que in contrario no.⁊ dixi.Glo.soluit distinguēdo tria
5 † genera causarum[b].primū genus est causarū ciuiliū.⁊ in his
b admittit᷑ ꝓcurator tā ex parte actoris q̄ ex parte rei, vt.s.eo.l.j.
§.vsus. In hoc tn̄ differt reus ab actore:q2 ex parte actoris nō
admittit᷑ si certū est ꝙ nō habeat mādatū,vt.j.e.l. si ꝓcuratorē.
⁊.C.eodem.l.j.ex parte rei admittitur defensor sine mandato,vt
hic:quia fauorabiliores sunt rei q̄ actores,vt.j.de regu.iuris.
l.fauorabiliores.Secundum genus causarum est capitalium
in quibus imponitur pena maior relegatione.et in quibus qs
absens non potest damnari,vt.j.de penis.l.absentem.⁊ in istis
non interuenit procurator vel defensor ad plenam defensionē.
⁊ ita loquitur.§. ad crimen. potest tamen interuenire defensor
ad allegandum causas absentie.⁊ sic loquitur secundum respō
sum huius.§.⁊.C.de accusa.l.iij. Tertium genus causarum est
vbi imponitur pena relegationis vel minor.⁊ vbi pōt quis ab-
sens dānari. ⁊ in his pōt interuenire defensor etiā ad plenā de-
fensionem.⁊ ita loquitur tertiū responsuꝫ hui⁹.§.⁊.j. an ꝑ aliū
causa ap.l.j.§.j.¶ Sed cōtra istā distinctionē glo.sic instat᷑.qd
prodest reo in capitalibus in quib⁹ defensor nō admittitur: q2
pena est maior relegatione si pro eo allegent᷑ cause absentie. cū
ipse absens de tali crimine nō possit cōdēnari,vt.d.l.absentem.
j.de penis.dicit glo.q2 licet non possit absens condēnari in tali
crimine tn̄ eius bona possent aduocari,vt.j.de req. reis.l.j. Itē
ex cōtumacia posset sibi pena pecuniaria imponi,vt.d.l.absen-
tem.§.j.⁊.s.si quis ius dicen.nō obtē.l.j.¶ Itē opp.ꝙ etiam in
capitalibus q̄tūcūqꝫ grauib⁹ interuenire possit defensor.C.de
accu.l.ij.⁊.j.de ap.l.lucius.de publi.iudi.l.seruus.Sol.vt in gl.
q2 ibi venit dn̄s ad defensionē serui sui rōne ꝓprij interesse non
sicut defensor serui noīe vt ibi patet.⁊ ſm hoc iudicium funda-
tur in persona dn̄i.Alij ꝙ dn̄s solū assistit seruo.sed eū instruit
in causa.Sed prima verior.⁊ vide.C.de accusa.l. si cuiusdam. ⁊
qđ ibi dixi.¶ Item oppo.ad idē extra glo. nec reperi etiā istud
contrarium tactū per docto.q2 videtur ꝙ in quibuscunqꝫ capi
talibus admittat᷑ defensor etiā inuito reo.j. de ap.l. non tantū.
de liberali causa.l.iij.⁊.C.de ap.addictos. ¶ Ista contraria vi
dentur destruere totā materiā hui⁹.§.⁊ fecerūt me aliqn̄ graui-
ter dubitare.Sed dici pōt ꝙ lꝫ appellatio sit quedā species de-
fensionis tn̄ iura illa nō loquunt᷑ de defensione que fit in causa
principali sed cōcedūt appellare pro reo etiā inuito vel rōne cō
iunctionis vel rōne officij ad qđ hō homini tenetur vt ipsis le-
gi.patet.⁊ ideo recte intuēti nō accedunt ad materiā principa-
liter presentis.§.⁊ de hoc no.⁊ dixi.j.eo.l.pompo.§.fin. Itē op-
po.ad ideꝫ ꝙ in causis capitalibus admittat᷑ defensor,vt.C. de
iniur.l.fina.Glos.dicit ꝙ ibi est speciale in illustribus:⁊ quia in
hoc est speciale dicit Ia.bu. ꝙ sequit᷑ etiā aliud spāle ꝙ ibi pos
sit absens cōdēnare ⁊ hoc de regula capitaliū criminū in qbus
imponitur pena capitalis maior relegatione,sumendo capita-
lem stricte, vt.s. si quis cau.l.sed ⁊ si quis.⁊ de bono.pos.l. edi-
cto.§.rei capitalis.¶ Itē ad idē op.de.l.j.eo. sed ⁊ he.§. patro-
nus.so.ſm glo.ille.§.loquitur de alia parte.s.causarū crimina-
lium in quibus imponit᷑ pena minor relegatione.Alij dicūt ꝙ
ibi non loquit᷑ de causis criminalib⁹ sed de quodā alio gn̄e cau
sarum,vt ibi dicemus.⁊ eodem modo rn̄detur ad.l.nō solū.§. fi
na.qui incipit,itē aut si suspectus.alias est principiū.l. vnde fa
ciunt quartum genus causarū,scilicet fame de quo loquuntur
predicta duo contraria.vnde cōcludūt aut in causa capitali ve
nit quis rōne sui interesse vel assistendo cause vt dn̄s ad defen-
sionem serui ⁊ pōt,vt.l.lucius.de ap.cum cōcor.aut ad allegan
das causas absentie ⁊ pōt vt in scđo rn̄so huius tit.aut ad ple-
ne defendendū.⁊ regulariter non pōt,vt.§.ad crimen. Fallit in
l.fina.C.de iniur. Aut in causa status ⁊ potest, vt dicta.l. sed et
6 he.§.patronus.l.nō solum.§.fi.j.eodem.¶ † Circa alium arti-
culum distinctionis glo.causarū criminalium in quibus impo
nitur pena relegationis vel minor magna est concertatio ⁊ du-
bitatio.Quidā enim moderni improbant glo.⁊ ⁊ dicunt quod
etiam vbi imponitur pena relegationis vel minor in publico
crimine nō interuenit defensor ad plenam defensionē.⁊ hoc ꝓ-
batur primo ex generalitate illius.§.ad crimen.in.l.penulti.de
publi.iudic.vbi indistincte ꝓhibet in quocūqꝫ publico crimine
procuratorē interuenire.ad idem adducunt.C.eo.l.ij. que dicit
cum rem pecuniariam esse dicas:ergo a cōtrario.secus si nō est
pecuniaria.¶ Item quia crimen iniuriarum nō est capitale, ⁊
tamen est speciale in illustribus vt interueniat procurator,vt.d.
l.fi.C.de iniur.ergo contrarium est ius commune,vt.j.ad muni.
l.j. Item inducunt contra gl.l.quam allegat pro se.j.an ꝑ aliuꝫ
causa appel.l.j.§.j.glo.enim dicit ꝙ ibi illa verba vsqꝫ ad rele-
gationem

gationem ponuntur exclusiue: et ipsi dicunt quod ponuntur inclusiue. si enim ponerentur exclusiue tunc litera esset superuacua nisi includeret relegationem cum in precedentibus dixerit de criminibus capitalibus imponentibus penam relegatione maiorem: et sic litera idem repeteret, vt ibi dixi. et de hoc etiam nota. et plene dixi. C. de accu. l. reos. et ibi per Cyn. et an propositio vsque, ponatur inclusiue vel exclusiue, plene dixi. C. de procurat. aut. quod ius. et not. extra de dolo et contuma. cum dilecti. de in integrum restitutio. tam ex literis. xxxv. q. ij. progeniem. et de ordina. ab episcopo qui renunciauit episcopatui. c. j. Item quia sententia in

7 pena relegationis non potest cadere in procuratorem quia procurat. nomine domini non potest relegari: ergo ad talem causam interuenire non potest. sed ad hoc glo. respondet quod hoc casu datur sententia contra dominum: quia dato vno inconuenienti quod procurator admittatur sequitur quod sententia detur contra dominum cum non possit cadere in procuratorem, vt. d. l. finalis. C. de iniur. Et sic ex predictis concludunt quod glos. male dicit quod in criminibus imponentibus penam relegationis procurator interueniat. et vere predicte rationes multum arctantur: contra glo. nec video bene responsum, licet communiter doctores antiqui secuti sunt oponi. glo. et communiter in iudicijs seruatur. et de hoc habetur in quadam. q. disputata per do. Tho. formaginum in questionibus docto. bonon. et est mihi tertia. et incipit titius in absentia constitutus. ¶ Gui. de cun. et And. pis. et aliqui alij volentes saluare glo. quod in causa relegationis

8 possit interuenire procurator, dicunt respondendo rationibus que inducunt contra glo. quod quedam sunt pene priuatiue, vt relegationis remotionis ab ordine et similes et in istis potest ferri sententia in absentem: quia si esset presens oporteret quod recederet. et ideo potest ferri in absentem, vt. d. l. absentem. §. j. ff. de penis. et ideo in istis et similibus potest interuenire procurator: vt hic et. d. l. non solum. §. fi. ff. eo. et. l. sed et he. §. patronus. et. C. eodem. l. exigendi. Alie sunt pene afflictiue, vt quando aliquis fustigatur vel alias in corpore punitur et tunc non potest interuenire procurator ex parte actoris vel ex parte rei: quia ex parte actoris deberet imponi pena talionis si crimen non probetur. C. de accus. l. fi. ex parte rei deberet imponi pena corporalis afflictiua que non posset cadere in personam procurato. et sic iudicium esset elusorium. et sic dicunt glo. bene dicere dum dicit in criminibus in quibus imponitur pena relegationis vel minor que sit priuatiua posse interuenire procuratorem et absentem posse damnari. de hoc etiam per Az. in summa de procu. §. si autem criminalis sit causa. Et per hoc patet responsio ad iura inducta contra gl. s. ad. l. fi. C. de iniur. quia ibi loquitur in pena afflictiua. et do. Oldr. legendo hunc §. dicebat quod. l. illa habuit respectum ad titu. seq. de famosis libellis vbi impponitur pena capitalis. Sed certe hoc non credo: quia loquitur generaliter. Ad. ll. que dicunt quod in priuatis criminibus non interuenit procur. vt. C. de procura. l. fi. et vbi senatores vel clarissimi. l. ij. dicunt quod ibi loquitur de pena maiore relegatione, et que erat afflictiua. et sic defendunt glo. in penis priuatiuis bene dicere. Sed licet ista sint subtilia non puto fuisse de mente iurisconsulti in. §. isto. et ideo vere credo quod in criminalibus non admittatur procura. si imponatur alia pena quam pecuniaria de stricto iure, licet in iudicijs seruetur opi. glo. ¶ Et predicta distinctio de penis afflictiuis et priuatiuis videtur tolli ex coniunctione legum. C. de iniur. l. fi. et. ff. de iniur. l. fi. in fi. nam. l. finalis. C. de iniur. loquitur de illustribus quibus imponitur pena priuatiua vt patet. d. l. finali in fine. ff. de iniur. et tamen dicitur esse speciale in illustribus quod interueniat procu. ergo in alijs secus. Sed respondere posset quod in. d. l. fi. in fi. ff. de iniur. iudex posset penam priuatiuam excedere et imponere afflicitiuam per. l. hodie. ff. de penis. et sic staret adhuc distinctio predicta que est subtilis et equa. Et ratio diuersitatis inter priuatiuam et afflictiuam est: quia priuatiua potest imponi absenti afflictiua grauior videtur per. l. in seruorum. §. fi. de penis. ¶ His expeditis tangamus aliquas questiones. primo querendo vbi est istud rescriptum imperatoris de quo loquitur finis huius. §. dico quod est. d. l. absentem. §. j. ff. de penis. et an per alium causa appel. l. j. §. j. Alij dicunt quod istud rescriptum non habemus

9 primum credo verius. ¶ Secundo quero an admittatur defensor allegans quamcunque causam absentie siue necessariam siue probabilem siue voluntariam. videtur quod sic ex generalitate huius. §. et. ff. e. l. absens. et est expressum in tex. et glo. ff. de neg. gest. l. liberto. §. litem. In contrarium videtur. ff. de publi. iudi. l. inter accusatorem. vbi de hoc. et l. pe. §. ad crimen. in fi. alias posset sequi fraus: quia sciens se deliquisse se in longinquis partibus absentaret. vidi seruari quod si de fraude non appareat admittuntur omnes absentie. Si autem de fraude appareret secus. vt. ff. ex qui. cau. maio. l. item hijs. et. l. seque.

10 ¶ Item quero an sufficiat allegare causas absentie[a] vel probare teneatur. Et videtur quod sufficiat allegare: quia iura dicunt solum de allegatione. Et pro hoc quia sufficit dicenti hereditatem suspectam quod alleget. ff. ad trebel. l. quia poterat. et quod no. C. de iudi. apertissimi. In contrarium quod probare teneatur. s. eo. l. item si suspectus. et. l. que omnia. §. j. et. l. in cause. §. hec autem cognitio. et pro hoc. ff. de re. eorum. l. magis puto. §. ne tamen. et si quadru. pau. fe. dicatur. sub audit glo. et verum sit vbi de hoc. et videtur expressum. ff. de re mili. l. iij. §. si ad diem. et hoc seruatur, licet Gul. videatur tenere quod sufficiat si iuret. s. si quis cau. l. ij. §. si quis tamen. ¶ Item quero quod sit officium iudicis quando allegantur sibi iuste cause absentie. dic quod assignabit terminum competentem secundum distantiam absentie illi qui allegat causas absentie ad presentandum reum: alias procedet contra eum, vt. C. vbi in rem actio. l. ij. et vbi de crimi. agi opor. aut. qua in prouincia. que determinat hanc. q. ¶ Ad cautelam tamen vidi ser

11 uari quod absens citatur ad domum et per edicta et proclamationes publicas. quod puto bene factum, vt. ff. de requi. reis. l. j. §. primo. ¶ Queritur etiam an in casibus in quibus admittitur procu. in maleficijs si dubitetur de mandato an admittatur cum cautione de rato sicut in ciuilibus, vt. C. eo. l. j. et. ff. eo. l. non solum. §. qui alieno. videtur quod non: quia cautio de rato committitur ad interesse. sed in maleficijs non vertitur interesse: et sic non posset committi. et ideo non debet interponi, vt. ff. rem ra. ha. l. si commissa. doc. tenent contrarium. Et ad euitandum predictum inconueniens dicunt quod obligabit se procu. ad certam summam si dominus ratum non haberet, vt. ff. rem ra ha. l. si procu. §. pe. et de custo. reorum. l. iiij. et pro hoc. ff. eo. l. non solum. §. si status. et quod ibi not. alias est sub. l. queritur. ¶ Item an iste. §. locum habeat in actore absente vbi defendendus est, dic vt dicam. ff. e. l. non solum. §. fi. alias est lex et incipit item ait. An ad defensionem indistincte quilibet ad

12 mittatur tam femina quam masculus et quilibet qui non possit esse procurator. Et videtur quod sic ex prin. huius. §. dum dicit a quibuscunque defendi. alij dicunt quod non et quod hic dicitur a quibuscunque exponunt idoneis. tamen similis expositio. C. de sac. sanc. ecc. l. j. et. ff. de mune. et ho. vt gradatim. §. et si lege. vos dicatis quod ad allegandas causas cause: hoc est ad defensionem cause non admittitur nisi qui potest esse procurator: sed ad allegandum causas absentie et ad informandum iudicem de impedimento et causis absentie admittitur quilibet indistincte. et sic reducuntur ad concordiam opi. predicte. Sed nunquid allegans causas absentie tenetur satisdare iudicatum solui vel de presentando absentem coram iudice finita causa absentie: videtur quod sic. ista quod tangitur in gl. C. eo. l. exigendi. et. ff. de reg. iur. l. in eo quod plus est. §. j. prout est ibi litera negatiua non sine satisdatione. alij dicunt affirmatiuam: et tunc facit contra. et quod satisdare teneatur facit et videtur innuere gl. quod satisdare teneatur nec iudicium sit elusorium, vt. ff. de iudi. l. si pretor. Gui. de suz. et communiter doc. tenent quod hoc sit verum quando plene defendit. si autem allegat solum causas absentie non teneatur aliquam satisdationem prestare cum hoc nulla. l. caueatur. et non debemus. l. extendere. ff. sol. ma. l. si vero. §. de viro. et quia graue est inuenire tales fideiussores. in aut. de deposito et denunciato. §. fin. col. vj. Et hanc. q. disputauit prefatus do. Tho. vt predixi et tenuit opi. quod non teneatur satisdare. et Inn. in. d. c. veniens. extra de accu. et. l. in eo. §. j. loquitur in satisdatione iudicatum solui, et in plene defendente. And. pis. dicit quod tenetur ex clausula doli que continetur sub satisdatione iud. solui. ex alijs clausulis non. de hoc vide Jo. andr. in addi. sp. tit. de defen. circa pri. Et quod satisdare teneatur allegari consueuit. ff. de custo. reo. l. ij. Melius. C. de assess. l. si post deposita. licet ibi non tenetur administrator: quia accessor fuerat in sua comitiua vt ibi patet. Communiter tenetur et seruatur quod nullam satisdationem prestet et ita etiam tenet Dy. ff. de dam. infe. l. qui bona. §. qui damni. ¶ Querit prefatus do. Guil. nunquid saltem pre

13 stare tenebitur sacramentum calumnie quod non animo calumnie allegat causas absentie. videtur quod non: quia semel tamen iuratur de calumnia, vt. C. de iura. calum. l. ij. aut. hoc sacramentum. contrarium est verum: quia istud non est proprie iuramentum calumnie sed iuramentum malitie, quod exigi potest in quacunque parte litis, vt dixi. d. aut. hoc sacramentum. ¶ Item queritur si aliquis habet plenum mandatum ad defendendum an possit si velit solum allegare causas absentie. Jaco. de ra. dicit quod doctor suus determinauit quod non: quia dando sibi plenum mandatum videtur adimere sibi illud quod poterat de forma iuris communis. s. allegare causas absentie, vt. C. e. l. maritus. vnde instante aduersario tenetur plene defendere. Pe. tenet contrarium: quia ea que fiunt ad augmentum non inducunt diminutionem. vt. ff. de condi. et demon. l. cum tale. §. fi. vnde dando mandatum ad plene defendendum non tollit sed auget potestatem allegandi causas absentie. et dato quod non admitteretur propter mandatum admitteretur tamen vt quilibet extraneus per hunc. §. nec ob. l. maritus. quia ibi non repellitur maritus ad agendum in alijs virtute mandati, sed ex dispositione legali. Hec tamen ratio est contra intellectum glo. illius l. maritus. que dicit quod ex vi mandati repellitur maritus in alijs vnde potes dicere quod ibi non versatur publica vtilitas sicut hic:

14 et ideo allegare potest causas absentie vt predixi. ¶ Sed nunquid ad defensionem minorum qui habent tutores et curatores quilibet admittitur: videtur quod sic ex generalitate huius. §. Sed dic contra: quia

a ¶ Absentie. Adde Bar. in l. liberto. §. litem. ff. de neg. gest. hinc est quod causa absentie allegata non impedit ferre sententiam per iudicem. ita Bar. in. d. l. liberto.

defensio talium spectat ad tutores ⁊ curatores,vt.C.de admi.
tuto.l.fi.§.defensionē.¶Transeo ad causas criminales ⁊ que
15 ro an in eis possit ꝓcurator†interuenire.Ultramontani cōmu
niter tenent quod non,⁊ reprobant distinctionem glo.vt predi
xi.possent tamen ad concordiam reduci hoc modo vt dicamus
quod in omnibus criminibus in quibus quis absens pōt da-
mnari ibi possit defensor ad plenā defensionē venire:q̄ꝛ hoc tra
ditur hic pro regula in vltimo responso huius.§.In illis vero
criminibus vbi absens damnari non potest nō interueniat de-
fensor ad plenam defensionem:sed ad allegandum causas ab-
sentie sic.⁊ ita intelligatur secundum responsum huius.§.⁊.l.
penultime.§.ad crimen.ī.de public.iudicijs.¶Ex hoc insur-
a git alia questio que sint illa crimina in quibus absens[a] pōt da
16 mnari.†Guil.de suza.dicit ꝙ regulariter q̄s absens in crimine
non potest damnari,vt.l.absentem.ī.de penis.Fallit in appari
toribus qui propter eorum perfidiā absentes dānari possunt,
vt.C.de penis.l.ne diu.Item si tumultus aliter sedari non pos
sit,vt.ī.ad.l.corneliam de sicca.l.penul.Gui.Sed lex illa nō lo-
quitur de condemnatione absentis imo presentis qui ad mor-
tem puniebatur propter tumultum populi sedandum,vt ibi
patet.Illi qui defendunt distinctionem glo.dicunt ꝙ in omni-
bus penis priuatiuis absens dānari pōt:sicut est pena relega-
tionis,amotionis ab ordine,causa status ⁊ fame ⁊ similes.et ī
his pōt īteruenire defensor ad plenā defensionē.Sec⁹ in afflicti-
uis.i.in his que corpus affligunt,vt ictus fustiū,decapitatio,
membri abscissio.⁊ omnes pene que corpori affligunt̄.in his eī
absens dānari non pōt:q̄ꝛ executio fieri non posset:⁊ per conse-
quens defensor non admittitur ad plene defendendum,sed so-
lum ad allegandas causas absentie.⁊ hoc cōiter seruatur in iu
dicijs,vt dixi.Crederē nō inepte dici posse regulariter esse ꝙ in
criminibus grauibus nō interueniat ꝓcurator per.§.ad crimē
cū cōcor.Fallit vbicūq̄ꝫ reus absens pōt dānari:q̄ꝛ tūc interue
nire pōt procu.vt hic.Sunt etiā multi alij casus spāles de iure
ciuili ⁊ canonico in quibus procurator interuenit.primo in cri
minibus leuibus,vt.ī.de accusa.l.leuia.Itē si de crimine agit̄
ciuiliter.extra de ꝓcu.c.tue.de accusa.c.veniēs.⁊.c.super his de
testi.tā literis.⁊ no.per Cardi.extra de iudic.c.j.li.vj.⁊ vide ibi
notata per oēs de ista materia.Itē patron⁹ pōt accusare liber
tum de crimine ingratitudinis per ꝓcuratorē,vt.ī.de obse.pa-
tro.prestañ.l.per ꝓcuratorē.⁊ ibi not.⁊.ī.eo.l.sed ⁊ he.§.patro-
nus.⁊ tn̄ est grauissimū crimē,vt insti.de capit.di.§.j.ibi vel li-
bertis ⁊c.An in causa suspecti tutoris admittat̄ ꝓcurator dice
tur.ī.eo.l.nō solum.§.fi.alias est.l.⁊ incipit,itē si suspectus.an
in causa iniuriarū ex lege cor.vide.ī.eo.l.licet.§.ad actionē iniu-
riarum.¶Itē est casus satis notabilis in quo interuenit ꝓcu
rator in crimine etiā grauissimo,scilicet q̄n plures sunt accusa
ti de eodem crimine:q̄ꝛ vnus pōt esse ꝓcurator aliorū.argu.ex
tra de dolo ⁊ cōtu.c.cū dilecti.ij.q.iiij.c.interrogatū.⁊.q.v.pre
sul.⁊.q.vj.si q̄n.quam gl.vide ⁊ not.in gl.iij.q.vj.c.hoc quippe.
Item sm̄ canonistas si in crimine ꝓcedat̄ per viā inquisitionis
interuenit ꝓc.extra de re iudi.c.cū.i.⁊.a.in parte decisa.⁊ no.in
c.in nostra.extra de procura.super verbo vetebat̄.⁊ in Specu.
de inquisitione.ver.hoc etiam scias ⁊ per Hosti.in summa de
procu.§.⁊ in qua re.⁊ vers.⁊ hoc intelligas.Secus de iure ciuili
17 †cum inquisitio succedat loco accu.vt.ī.de adulte.l.ij.§.si publi
co.Idē de iure canonico si de crimine agat̄ in modū exceptiōis
q̄ꝛ interuenit ꝓcurator,vt.d.c.super his.extra de accusa.⁊ for-
te tunc idē de iure ciuili:q̄ꝛ tunc nō punit̄ reus vt dixi.d.§.si pu-
blico.⁊.s̄.de his qui notā.infa.l.lucius.Et idem si per viam de-
nunciationis agatur,vt no.per Car.⁊ archi.d.c.j.extra de iud.
lib.vj.vbi de ista materia no.per oēs.Nec mirum ꝙ aliquib⁹ ca
sibus admittat̄ procur.quibus non de iure ciuili:q̄ꝛ ecclesia pe
nam sanguinis nō imponit,vt extra ne cleri.vel mona.c.senten
tiam sanguinis.Et de multis alijs casibus spālibus in quibus
in criminib⁹ interuenit ꝓcurator,vide in gandino titulo q̄n in
malefi.interueniat ꝓcura.vbi de hoc satis not.Et per Gofr.in
sum.de accu.§.in summa sciendū est.⁊ bene per Hosti.de proc.
§.⁊ in qua re.per totum.§.in Specu.eod.§.j.versi.item ꝙ cau-
sa est criminalis.⁊ ver.sequentib⁹.⁊ in glos.ij.q.vj.si q̄n.Et per
Rofr.in libello iuris canonici de criminib⁹ in modū exceptio-
nis oppositis.Item si reus est detentus in carcere pōt se defen-
dere per procuratorē in quocūq̄ꝫ graui crimine,vt no.per Ar-
chi.extra de sen.excō.c.si iudex laicus.lib.vj.quia hic cessant rō
nes quare in criminib⁹ nō interuenit ꝓcurator maxime illa:q̄ꝛ
executio fieri nō posset.si enim in carcere est poterit executio fie-
ri.Itē vniuersitas pōt defendi per syndicū.C.de re milit.l.tam
collatores.⁊ de castren.⁊ mini.l.fi.ver.conuentos aūt.lib.xij.et
plene dixi.C.qui accu.non pos.l.ij.Sed nunq̄d in crimine here
sis ⁊ alijs in criminib⁹ exceptatis in quib⁹ quis dānatur post
mortem,vt.ī.de publi.iudi.l.defuncto.⁊ vt no.ī.de accu.l.ex iu-

a ¶Absens.ad
de q̄n absētia
dicat̄ probabi
lis ⁊ necessaria
Bald.in.l.ab
eo.C.q̄uo ⁊ q̄n
iudi.not.in.l.
añpe.ff.ex q̄b.
cau.mai.bal.
in marg.versi.
sn̄ia.Bar.i.l.
fi.ff.de resti.in
integ.

diciorū.si agat̄ de crimine post mortē poterit interuenire de-
fensor:vr̄ ꝙ sic:q̄ꝛ cessat p̄dicta rō ꝓhibitionis ꝙ nō possit fieri
executio.de hoc fuit magna cōcertatio in romana curia tēpore
Clemētis quinti.corā quo accusatus erat Bonifacius octau⁹
de crimine heresis per dn̄m Gul.de nogareto instigāte rege frā
cie:⁊ obtentū fuit ꝙ defensor posset interuenire vt plene nota-
ui.C.de here.sup.rubri.ꝟ.cōsueuit etiā queri.¶Sed que est rō
18 ꝙ in criminib⁹ nō īteruenit ꝓcurator:†dicūt q̄dam q̄ꝛ iniquum
esset ꝙ ꝓcurator q̄ nō deliquit puniret̄.C.de penis.l.sancimus.
hoc non valet q̄ꝛ executio nō fit in ꝓcuratorē,vt.ī.e.l.plautius.
Alij dicunt ꝙ ille debet dānari q̄ est in iudicio.C.de sentent.l.j.
sed in criminibus sn̄ia nō pōt in personā ꝓcuratoris aptari.de
risorium eñ esset dicere cōdemno te ꝙ procuratorio nomine de-
beas decapitari.Sed ⁊ hoc nō valet.nō eñ sic diceret̄ in sn̄ia:sꝫ
diceret̄ condēno te ꝓcuratorio noīe ⁊ per te dn̄m tuū ꝙ debeat
decapitari.Itē q̄ꝛ si verba sn̄ie nō possent adaptari ad personā
ꝓcuratoris adaptarent̄ ad dn̄m,vt.C.de iniur.l.fi.Alij dicunt
ꝙ in criminalibus maius periculū vertit̄:ideo cautius est agē-
dum.C.de app.l.addictos.sed verisimile est ꝙ principalis ple-
nius se defendet q̄̄ ꝓcurator,vt.C.si per vim vel alio mō.l.fina.
ideo voluit lex principalē adesse debere.Et qui hoc tenent dicūt
ꝙ liquidato negotio pōt statim ꝓcurator interuenire.⁊ idē di
cunt in quacunq̄ꝫ parte iudicij dūmō reus sit p̄ns:q̄ꝛ cessant rō
nes ⁊ cause ꝓhibitiōis.Alij dicūt ⁊ ista rō est magis cōis ꝙ nō
est ne iudicia videant̄ elusoria:q̄d esset si absens dānaret̄:q̄ꝛ non
posset fieri executio ⁊ quilibet mitteret ꝓcuratorē dubitans de
executione si cōdemnaret̄:⁊ ideo ne maleficia remaneāt impuni
ta,⁊ vt plenius defendat̄ repellit̄ ꝓcurat.Et iste due vltime rō-
nes magis placent.de hoc tangit̄,lꝫ nō sic plene in Spe.eo.§.j.
ver.⁊ est duplex rō.Sed ille rōnes cōcludūt solū ex parte rei.sic
videret̄ ꝙ ex parte actoris possit interuenire ꝓcurator.sed dic
q̄̄ nō:q̄ꝛ ⁊ actor si nō ꝓbet punit̄ pena talionis,vt.C.de accus.l.
fi.sed ex cōsuetudine pena taliōis cesset vt ibi dixi.Adhuc vide
retur ex parte actoris ꝓcuratorē posse interuenire.sed dic ꝙ re-
manet alia rō vt plenius cā instruat̄ per principales.⁊ veritas
reueletur.⁊ q̄ꝛ accusator dꝫ esse sub pari custodia cū reo,vt.d.l.
fi.de accusa.⁊ de custo.reo.l.ij.Et q̄ꝛ nō agit accusator ad suum
priuatū cōmodū,sed ad publicā vindictā,vt.ī.eo.l.lꝫ.⁊ est alia
iudiciorum equalitas.C.de fruct.⁊ lit.expen.l.fi.Itē q̄ꝛ.d.§.ad
crimen.ī.de publi.iudi.l.pe.loquit̄ in criminib⁹ publicis vide
retur a ꝯ̄trio sensu ꝙ in criminib⁹ priuatis posset interuenire ꝓ
curator:⁊ q̄ꝛ regula est ꝙ ꝓcurator admittit̄,vt.l.j.§.vsus.s̄.eo.
⁊ de crimi.priua.non reperitur prohibitum.¶Glo.⁊ docto.te
nent contrarium:quia eadē est ratio prohibitionis:⁊ videtur
expressum etiam in criminibus priuatis.C.vt omnes tam ciui.
q̄̄ mili.l.vnica.§.pe.⁊ clarius vbi sena.vel claris.l.fi.circa prin.
vbi publicū priuatumq̄ꝫ ⁊c.vt ibi dixi.Et q̄ꝛ crimen iniuriarū
est priuatū,vt.C.de iniurijs.l.iniuriarū.⁊ tamen non admittit̄
procu.nisi pro illustribus,vt.d.l.fin.C.de iniur.ergo regula est
in contrariū.⁊ hoc tenet glo.§.ad crimē.Dy.vero ibi dicit,aut
agitur ciuiliter:⁊ procur.interuenit.Aut criminaliter:⁊ tunc si
pena imponit̄ maior relegatione nō admittit̄:alias sic.Ultra-
montani indistincte tenēt ꝙ in criminib⁹ ꝓcur.nō interueniat
si agit̄ criminaliter vt predixi.¶Item querit̄ an saltē ad vnū
vel duos articulos cause possit interuenire puta ad ꝓducēdū
testes vel q̄d simile.glo.in.d.§.ad crimen.⁊.C.de accu.l.ij.tenet
ꝙ sic ad omnes articulos preter q̄̄ ad sn̄iam.Et idem tenēt Ol
dra.⁊ Nic.d.l.reos.C.de accus.vbi de materia tota plene dixi.
Et dicunt ꝙ cessant rōnes quare in criminibus repellit̄ procu.
scilicet quando dn̄s est presens ⁊ maxime in carceribus:q̄ꝛ diffi
cile esset reo pro quolibet actu exire carceres ⁊ ad cām venire:⁊
q̄ꝛ ministerium talis procur.nō est ad causas cause sed exhibet
nudū ministeriū circa articulū sibi cōmissum.⁊ hanc opi.sequi
tur Inno.extra de testi.c.ex parte ade.in glos.ij.⁊ Gui.de suz.
hic ⁊ allegat.ī.de var.cog.l.j.§.aduocatos.Ultramō.tenēt con
trarium ⁊ dicūt ꝙ reus ex vinculis cām suam defendere dꝫ.C.
de exhibē.reis.l.ij.Et adducūt etiam rōnem:q̄ꝛ a quo mouetur
genus ⁊ quelibet eius spēs.vt.ī.de fun.instru.l.fundi.Et q̄ꝛ si
ꝓhibetur ad sn̄iam:ergo ad oēm actum per quē ad sn̄iam per
uenitur,vt.ī.de spon.l.oratio.⁊ pro hoc etiā facit dicta.l.reos
C.de accusatio.⁊ q̄ꝛ si speciale est in allegandis causis absentie:
in alijs in contrariū est ius cōmune,vt.ī.ad munici.l.j.Et q̄ꝛ si
est spāle in illustrib⁹ vt vsq̄ꝫ ad sn̄iam possint dare procu.in ce-
teris cōtrarium est ius cōmune vt dictū est.Et ad istā rōnē di
cit Dy.qui in hoc sequit̄ opi.vltramontanorū se nō videre con
modam rn̄sionem.Et hanc etiā opi.sequit̄ Spe.extra eo.§.j.ꝟ.
sed nūquid media cause.vbi de hoc satis no.Obtinui sepe ⁊ ser
uari vidi ꝙ ꝓcurator admittat̄ ad media cause dn̄o existēte pre
sente ⁊ maxime incarcerato,vt.s̄.dixi sm̄ opi.Archi.Et q̄d di-
citur quod ex vinculis causam dicit,intellige quo ad cōtestatio
nem.vel si

nem. vel si interrogetur de veritate ⁊ similibus que nõ possunt
commode expediri per procuratorem. Et pergami vbi est sta-
tutum quod in causis maleficiorum non sit locus denunciamẽ
to nec datio in cõsilij sapientis, nõ obstãte ipso statuto obtinui
quod locus sit denunciamento in medijs cause ⁊ requisitiõi cõ
silij, vt puta circa dilationes, receptiones testium, et eorum re-
pulsiones ⁊ similia. ⁊ pro hoc. j. de adulte. l. denunciasse. vbi de
hoc tetigi. ¶ Ex predictis insurgit antiqua dubitabilis que-
19 stio, videlicet an procurator † in crimine admittatur ad allegan
das exceptiones declaratorias iuris puta qđ reus est clericus:
⁊ non tenetur respondere coram iudice seculari. Vel quod in-
terfectus erat bannitus, ⁊ potuit impune interfici secundũ for-
mam statuti. vel quod meleficium non est commissum in terri-
torio iudicis vel similia. Si opinio Dyn. ⁊ vltramontanorum
quam tetigi. s. proxi. q. esset vera quod procurator non admit-
teretur ad aliquem articulum cause, questio esset sopita tamen
in questione presenti varie fuerunt opiniones antiquorum et
modernorum. Inno. in. d. c. veniens. extra de accusa. ⁊ de proc.
c. constitutus. videtur sentire quod non admittatur ad allegã-
das aliquas exceptiões que tãgant ius, puta quod sit clericus
vel similia, sed solum exceptiones ⁊ excusatiões que sunt in fa-
cto, ex quibus est iusta absentia. Odofredus Jacobus butri. ⁊
multi alij antiqui doctores tenent oppositum ⁊ dicũt quod ta-
les exceptiões sunt iuste cause absentie: ⁊ ideo opponi possunt
nedum per procuratorem habentem mandatum, imo etiã per
defensorem sine mandato. ⁊ hoc illa potissima ratiõe: quia hic
cessant rationes prohibitorie ⁊ succedunt permissorie. ratiões
enim prohibentes sunt ne iste absens defendatur a crimine exe
cutorio contra eum fieri non possit ⁊ succedunt rationes ꝑmis-
sorie: quia hic de crimine vel innocentia rei non queritur, sꝫ so-
lum an sit iudex competens, vel an interfectus foret bannitus
vel similia. ⁊ ideo vbicunqꝫ exceptiones proposite non contin-
gunt principaliter cognitionem vel excusatiõnẽ criminis pos-
sunt per ꝓcuratorẽ opponi: alias secus. de hoc haberi põt ple-
na notitia ex vna. q. disputata per do. Jaco. de bel. ⁊ bu. ⁊ icipit
quidam rauagnese. ⁊ est mihi. xlvj. in lib. magno questionũ dis
putatarum in cuius determinatione fuerũt sibi ꝫrij: q2. d. Jac. de
bel. tenuit ꝙ talis exceptio opponi nõ posset per procuratorẽ.
But. tenuit cõtrariũ, ⁊ ar. ⁊ iura sunt subtilia pro vtraqꝫ par-
te. Opi. tñ bu. credo veriorẽ ⁊ vidi eã in iudicijs seruari per ma
gnos viros, licet aliqui minus periti volentes ostentare aliqñ
inheserint opi. do. Ja. de bel. ⁊ de hoc plenissime dixi. C. de his
qui ad eccle. cõfu. l. si seruus. ⁊ l. reos. C. de accu. ⁊ in gandino
in. d. titu. qñ in malefi. interueni. ꝓcu. ⁊ dixi etiam. s. de postu. l.
quos ꝓhibet. ¶ Opi. glo. de bel. hic sequit̃ Ray. q2 ille articu-
lus ⁊ propositio talis exceptiõis est preiudicialis cause princi-
pali ⁊ illo deciso per cõsequens causa principalis est decisa. ar.
l. ꝙ in diez. §. j. j. de cõpen. ⁊ idẽ dicit si talis articulus ageretur
corã alio iudice ꝙ̃ illo qui haberet de crimine principali cogno
scere forte autoritate reformationis cõsilij: q2 idem iudex cense
tur. ar. j. de iudi. l. ꝓponebatur. Opi. Jaco. bu. sicut dixi vidi per
magnos approbari. Et ad rõnẽ predictã ⁊ alias rõnes que ad
oppositum adducuntur sufficienter rñdetur in. d. q. disputata.
20 ¶ † Ex predictis põt terminari questio. Si statuto caueatur ꝙ
contrahens matrimoniũ cũ gibellina: sit exemptus a ꝓtectiõe
cõmunis, vel clericus qui rñdere recusat corã iudice seculari an
in ista causa admittat̃ ꝓcurator ſm Jac. but. ⁊ illos qui tenent
opi. glo. dicendũ est ꝙ sic: q2 ista est pena priuatiua ꝓtectiõis cõ
munis ⁊ ferri põt sñia in absentẽ, vt. d. §. patronus. j. eod. l. sꝫ ⁊
he. Fit etiã q̃stio si ex statuto pro homicidio imponat̃ pena pe-
cuniaria an interueniat ꝓcurator. videt̃ ꝙ non p. d. §. ad crimẽ.
vbi non distinguit que pena imponat̃. vł q2 origo criminis ma
gis debet cõsiderari ꝙ̃ accidẽs si pena statuti, vt. C. ad macedo.
l. iij. ⁊. j. de donat. l. qui id qđ. ⁊ q2 pena statuti succedit loco pe-
ne iuris cõis: ergo eiusdẽ debet esse effectus, vt. s. si quis cau. l.
si eum. §. qui iniuriarũ. ⁊ q2 delictũ nõ desinit esse publicũ per
pene mutationẽ. ⁊ pro hoc multũ facit: q2 ista pena prouenit ex
statuto cõtra formã iuris cõis: ergo nõ est deducendum ad con
sequentiã, vt dicã. j. vers. ⁊ ex hoc orit̃. Et q2 ſm aliquorũ opi.
nõ tollitur pena iuris cõmunis, vt. l. qui sepulchra. C. de sepul.
viola. ⁊ ibi de hoc dixi. Contrariũ tenent doc. q2 debet magis
attendi pena que imponit̃ ꝙ̃ qualitas vel origo criminis, vt. ff.
de pe. l. qđ ad statũ. ⁊ de publi. iudi. l. ij. ⁊ de bo. liber. l. qui cum
maior. §. fi. ⁊. l. seq. ⁊ ad hoc bene facit qđ not. in glo. ⁊ dixi. C. de
epis. ⁊ cler. aut̃. clericus quoqꝫ. signata super. l. oẽs qui vbiqꝫ. et
de transa. l. transigere. ver. itẽ queritur si accusator. ⁊ ver. seq. et
per gandinũ. d. ti. qñ in malefi. interueni. ꝓcu. ver. sed pone que
stionẽ que tota die occurrit de facto. Et q2 ſm glo. ꝓcu. interue-
nit vbicũqꝫ imponit̃ pena relegationis vel minor: ergo multo
fortius vbi interuenit pena pecuniaria que põt fieri in absentẽ

q2 quelibet corporalis maior est pecuniaria, vt. j. de pe. l. in ser-
uorum. in fi. ⁊ q2 cessant oẽs rõnes que ꝓhibẽt ꝓcuratorem ad
mitti ⁊ succedunt rationes que suadent ipsum admitti. Guido
de suza. dicit ꝙ vidit obtineri pro et contra. Ipse autem tenet
opini. quod procurator non admittat̃ per iura predicta in suis
questionibus statutorum. xj. folio. ver. sed pone statutũ redu-
cit. ⁊ ver. sed pone pena capitalis. ⁊ argu. ad hoc. j. de serui. vr.
pre. l. si domus. ⁊ pro hoc bene licet non alleget: q2 licet pena al-
teretur remanet tamen crimen publicum. argu. C. de adulte. l.
ꝙ̃uis. ⁊ aut̃. hodie. Opi. Dy. ⁊ sequacium tenet Guil. de cun.
j. de peculio. l. iij. §. itẽ scribit. argu. l. cũ in fundo. §. si fundus. de
iure doti. Nec ob. ratio ꝙ non desinat esse crimen publicum: q2
desijt esse capitale propter alterationem pene. ar. j. de publi. iu-
di. l. ij. cum simi. Et hãc etiam sequitur hic Ray. ⁊ dixi in meis
questionibus statutorũ secũda parte. ver. itẽ quero an valeat
statutum quod est in multis ciuitatibus. ⁊ versi. sequen. Dyn.
Jac. de are. Lambertinus ramponus ⁊ sequaces dicunt consi-
deranda verba statuti. Si eñ statutũ simpliciter penam pecu-
niariam imponat: tunc interueniat procurator. Si aũt impo-
neret pecuniariam quã si nõ solueret icurreret corporalem ad-
huc interueniat procur. q2 pena pecuniaria principaliter est in
obligatione ⁊ condenatione, vt. j. de re iudi. l. miles. §. x. vbi de
hoc. Si vero imponeret statutũ penã corporalẽ que tñ redimi
posset intra tp̃s soluendo pecuniariã: tunc nõ interueniat pro-
curator: q2 tunc corporalis est in obligatione ⁊ condẽnatiõe et
pecuniaria in solutione tñ, vt. d. §. x. Cy. aũt tenet ꝙ etiã si cor-
poralis succedat loco pecuniarie nõ solute ꝙ nõ interueniat ꝓ
curator: q2 adhuc vigent rõnes: q2 repellitur procurat. Hug. de
lõ son. tenebat ꝙ vbi pena pecuniaria ĩponit̃ indistincte iterue
niat ꝓcurator. ⁊ hanc innuit glos. j. que est in. d. §. ad crimen. de
publi. iudi. l. pe. q2 per statutũ mutata est forma, vt. j. ad exhib.
l. iulia. §. quãꝙ̃. ⁊ de auro ⁊ arg. le. l. seia. in fin. Ad. l. si domus.
respõdet ꝙ licet vno ex duobus sublato remaneat aliud: secus
est si totum mutet̃. arg. hic per statutũ pena mutata est: ergo et
prohibitio procuratoris sublata que est eius sequela. j. de reg.
iur. l. cum principalis. Nec ob. ꝙ subrogatũ sapiat naturã ei⁹
in cuius locũ subrogat̃: q2 verum est nisi natura subrogati sit ex
toto diuersa: sicut est hic pecuniaria a corporali. arg. j. de leg. ij.
l. codicil. §. insulã. ⁊ de seruo cor. l. vt tñ. ⁊ q2 cũ quid mutatur
⁊ eius qualitas. C. de impo. lucra. descript. l. ij. §. ꝙ licet. lib. x. et
de edic. diui adri. tol. l. fi. vbi sublata prestatiõe vicesime omnia
circa eã statuta sublata sunt. ⁊ origine rei sublata imago nõ de
bet remanere. C. de lati. liber. tol. circa prin. ⁊ ad hoc bene de le-
ga. j. l. si fundum sub conditione. §. si pater. ⁊. l. non quocũqꝫ. §.
qui caium. ¶ Ex quib⁹ etiã patet sol. questionis conuerse si ex
statuto imponat̃ pena corporalis loco pecuniarie an interue-
niat procur. q2 dicendũ est ꝙ non per iura predicta. ⁊ an predi
ctis casibus possit transigi vel nõ ⁊ an reus sit dimittendus si
deiussoribus. ¶ Item quero si in cã capitali ꝓcurator non fuit
repulsus, nec ei oppositũ per partem nec iudicẽ, nunquid va-
lebit ꝓcessus cũ eo habitus. glo. tenet ꝙ sic. C. de adulte. l. quã-
uis. vbi de hoc dixi. ⁊ ita etiã tenent canoniste qui hoc notãt ex
tra de iudi. c. j. lib. vj. Et Spe. de procu. §. j. versi. sed pone ꝙ in
causa tali. ⁊ pro hoc. s. eo. l. filiusfa. §. veterani. vers. milites. nõ
tñ dico ꝙ ista exceptio, tu nõ potes esse procurator q2 causa est
criminalis, non possit abijci etiam post litem contestatã in qua
cunqꝫ parte iudicij, vt. C. de procura. l. licet. ⁊ est expressum. j. de
adulte. l. si maritus. §. prescriptiões. ⁊ dixi. d. l. ꝙ̃uis. C. de adul
te. ¶ Quero etiam aliam pulchram questionem an in quocũqꝫ
21 crimine pater † possit interuenire ad plenam defensionem filij
absentis. videtur ꝙ nõ per. d. §. ad crimen. quod indistincte lo-
quitur. In contrarium videtur quia pater est legitimus admi-
nistrator filij. C. de bo. mater. l. j. ⁊ quia persona patris ⁊ filij ea
dem censetur. C. de impube. ⁊ alijs substi. l. fi. Item quia domi-
nus potest defendere seruum suũ. j. de publi. iudi. l. seruus. de
appel. lucius. ⁊. C. de accusa. l. secunda. vbi de hoc dixi. ergo ma
gis pater ad defensionẽ filij: q2 non est amor q vincat paternũ.
C. de curatore furio. l. finali. circa principium. ⁊ plus timent pa
rantes de filijs ꝙ̃ de seipsis. j. quod metus causa. l. isti quidem.
Vidi obtineri quod pater admittatur ad plenam defensionem
filij si satisdare velit de eo presentando coram iudice. argumen.
eius quod de seruo dicitur. j. de accusatio. l. si seruum. de custo.
reorum. l. secunda. ⁊. s. si ex noxa. causa agatur. l. secunda. §. j.
22 ¶ † Modo transeamus ad declarationem vlti. partis huius
§. et queramus quãdo in criminalibus possit ferri sententia in
absentem. secundũ opi. glo. potest ferri sententia diffinitiua in
absentẽ super quocũqꝫ crimine ex quo imponitur pena relega
tionis vel minor, vt hic in glo. ⁊ not. etiam. d. l. absentem. §. si se
pius. in glo. ⁊ ibi de hoc dixi. ¶ Vltramontani sicut dixi tenẽt
in criminibus in quib⁹ agitur criminaliter et imponitur alia

pena ꝙ pecuniaria non pōt ferri sententia in absentē nec procu-
ratoꝛ interuenire.⁊ in.§.si sepius.⁊ in.l.j.§.j.an per alium cau-
sa appel.accipiunt verba vsqꝫ ad relegationē exclusiue. Mul-
tos casus speciales in quibus proceditur etiam in grauibꝰ cri-
minibus contra absentem.s.numeraui. ¶ Ex quo oritur que-
stio vtrum vbi pōt contra absentez in crimine ferri sentētia lo-
cum habeat solū lite cōtest.an etiam nō contest. Glos.tenet in
d.l.absentem.§.si sepius.ꝙ locum habeat etiam lite non conte.
⁊ pro opi.gl.videtur expressum.C.de adulte.l.adulteram.sꝫ ibi
loquitur quo ad receptionē nominis inter reos non in sentētia
diffinitiua per glo.etiā facit.j.de suspe.tuto.l.impuberibus.et
extra vt lit.non contest.c.qm̄ frequenter.vbi multi casus notā-
tur in quibus procedit̄ lite non contest.in tex.⁊ glo.⁊ per alios.
Jac.de aret.vt dixi.d.l.absentē sic dicit. Aut accusatur quis de
crimine ex quo imponit̄ pena maioꝛ relegatione: ⁊ tunc nec an-
te litem contestatā nec post regulariter pōt ferri sententia in ab-
sentem per.d.l.absentē.in princi.Et si aliquo casu reperiat̄ con-
trarium speciale est de contra regulā.aut accusatoꝛ de crimine
ex quo imponitur pena relegationis vel minoꝛ tūc post litez cō-
testatam fertur sententia in absentem,vt.d.l.absentem.§.j.ibi
melius statuere ⁊c.ante litē contestatam non potest:quia sentē-
tia fertur in criminalibus in absentem secundū morez priuato-
rum iudicioꝛū,vt.d.l.absentē.§.j.sed in priuatis vel ciuilibus
causis non fertur diffinitiua lite non contest.vt in aut.de exhi-
ben.reis.§.si vero.⁊ no.C.de his qui ad eccle.confu.l.presenti.
ergo ⁊c.hanc opi.tenet etiā Dy.adducens aliā rōnem:qꝛ crimi-
nalia grauioꝛa sunt ꝙ ciuilia,vt.C.de ap.l.addictos.⁊.j.de pe-
nis.l.in seruoꝛū.sed in ciuilibus nō fert̄ sentētia regulariter li-
te non contest.vt probatur est ergo minus in criminalibꝰ.Et li-
cet glo.adducat pro se.d.l.absentem.§.j.ibi neqꝫ denūciationi-
bus ⁊c.Ex quibus colligit litem non esse contest.pōt responde-
ri ꝙ illa verba non concludūt litē foꝛe contest.vel non.⁊ cuz in
hoc non sit dare rōnem quare in criminalibus ferat̄ sentētia li-
te non conte.⁊ in ciuilibus non imo magis in criminalibꝰ non
debet ferri ꝓpter maius periculū:nō placet Dy.opi.dicte glo.
que est in.l.absentez.§.j.cū ibi parificent̄ ⁊ dicat̄ in criminibus
23 procedi ad instar ⁊ moꝛā ciuiliū.† Canoniste sequi vident̄ opi.
glo.ꝙ etiā lite cōte.ꝓcedi possit ad diffinitiuam,vt not.extra de
accu.c.qualiter ⁊ qn̄.scdo in gl.magna.⁊.d.c.qm̄ frequenter.§.
sunt ⁊ aliȷ̄:extra vt lite nō conte.⁊ de hoc etiā no.de dolo ⁊ con-
tuma.c.veritatis.⁊ plene.iiȷ̄.q.ix.in summa,in glo.⁊ per Arch.
qd omnino videas.Sed qd si audita cā ⁊ publicatis attestatio-
nibus reus se absentet:nunqd cōtra absentē tunc poterit ferri
sententia? Cy.in.l.ꝙuis indubitati.C.de adulte.tꝫ ⁊ fuit opiā.
Ja.de are.ꝙ sic:siue sit accusatoꝛ siue reus dicens ꝙ rō quare in
absentē non pōt ferri sñia est vt melius cā defendatur ⁊ veritas
aperiatur in presentia principaliū.que causa cessat cū cause est
liquidata:ergo ⁊ lex,vt.j.de iure patro.l.adigere.§.ꝙuis.Aliȷ̄
distingunt aut actoꝛ ⁊ reus sunt absentes et tunc non pōt ferri
sñia,vt.d.l.absentē.⁊.j.de re iud.l.de vnoquoqꝫ. Aut abest ac-
cusatoꝛ ⁊ reus est presens:⁊ tunc si probatum non est cōtra reū
⁊ ita debet absolui non pōt absente accusatoꝛe:qꝛ accusatoꝛ cō-
demnari debet ad penam talionis,vt.d.l.fi.C.de accusa.⁊ maxi-
me vbi pena talionis esset maioꝛ delegatione:sed cum hodie ex
consuetudine cesset pena taliōis videret̄ eo casu posse ferri dif-
finitiuam.Gloss.tn̄ in.l.properādū.§.fi.aūt reus.C.de iudi.vi-
detur tenere ꝙ actoꝛe absente et reo presente ferri possit.et inci-
pit glo.nisi veniat iudice sedente.Si aūt est probatū cōtra reuz
potest contra eū ferri sñia etiā absente accusatoꝛe,vt.d.l.ꝙuis
indubitati.C.de adulte.vbi de hoc dixi.Si aūt abest accusatus
⁊ accusatoꝛ est presens tūc si ferenda est absolutoꝛia ferri pōt qꝛ
cessant omnes rationes que ꝓhibent ferri cōtra absentem.Si
autem est ferenda condēnatoꝛia non pōt,vt.d.l.absentez.Dy.
in.d.l.absentem in suppletione gl.no.absentem videtur appro-
bare Cy.opi.imo Cyn.traxit ab eo videlicet ꝙ ex quo de causa
plene cognitum est in presentia partiū quicunqꝫ se absentet per
contumaciā feratur diffinitiua.Et hanc puto continere verita-
tem:qꝛ sic est in ciuilibus ad quoꝛū instar ꝓceditur ī criminali-
bus,vt.d.l.absentez.§.j.⁊ insti.de publi.iudi.in princi.Et vide
gandinum titulis qūo procedat̄ reo presente,⁊ eo absente.⁊ in
spec.de accusatoꝛe ⁊ accu.ꝑ summistas.de accusa.hodie tamē
ista vident̄ sopita ⁊ parum vtilia cū ex consuetudine vel statu-
tis totius italie in quantūcūqꝫ graui crimine ꝓcedat̄ cōtra ab-
sentes ⁊ habeant̄ pro confessis ex cōtumacia siue aū litē contes.
siue post,⁊ banniunt̄.condēnant̄ etiā ad moꝛtē qd tn̄ est contra
24 iura predicta. ¶ † Et ex hoc oꝛit̄ talis.q.in crimine capitali ex
consuetudine vel statuto ꝓceditur cōtra absentē:nūquid inter-
uenire potest procuratoꝛ vel defensoꝛ? videtur ꝙ sic ex vltimo
responso huius.§.qꝛ vbicunqꝫ procedi pōt contra absentez ad-
mittitur defensoꝛ.Doc.tenent ꝙ admittat̄ defensoꝛ ad allegā-
das causas absentie nō ab plenā defensionē. Itē ꝙ admittatur
ad exceptiones declinatoꝛias que nō tāgūt crimē vel excusatio-
nem seu examinationē criminis.ad aliā aūt plenā defensionem
que tangat excusationem criminis nō admittat̄ etiā ꝓcura.Et
ad.§.istum rn̄dent qd loquitur de iure cōi:sed cū ex foꝛma sta-
tuti vel cōsuetudinis ꝓceditur contra absentē vbi alias proce-
di non posset.fm foꝛmā iuris cōis inductū est contra rōnem:et
ideo nō dꝫ trahi ad cōsequētias,vt.s.de legi.l.qd vero cōtra ra-
tionem.⁊.l.seq.vbi de hoc dixi.⁊.l.qd nō rōne.Et qꝛ illud qd in-
troductū est a statuto vel cōsuetudine ꝙ ꝓcedatur contra reum
est in odium absentis ⁊ favoꝛe reipublice,vt maleficia puniant̄
ergo in eius favoꝛē non debet retoꝛqueri,vt.j.de neg.gest.l.siue
hereditaria.⁊ de interdictis ⁊ relegatis.l.relegatoꝛū.§.ad tem-
pus.Et hāc opi.sequunt̄ Ja.de are.⁊ Old.⁊ ita seruat̄.Dy.tn̄
in.d.§.ad crimen.in.l.pe.de publi.iudi.dicit se cōsuluisse de fa-
cto procuratoꝛē admitti ex regula huius.§.vt ibi dixi. Sed ad
hunc.§.rn̄detur ꝙ iste.§.locū habet vbi cōtra absentē procedit̄
ex foꝛma iuris cōmunis.secus si ex foꝛma statuti vel consuetu-
dinis vt predixi.Sed pro opi.Dy.facit:qꝛ etiā statutū produ-
citur ad consequentias vbi est eadē rō vel maioꝛ,vt dixi.d.l.qd
non contra rōnem.⁊.j.de regu.iur.l.que propter necessitatem.
Sed dici pōt ꝙ non est per oīa eadem rō in statuto vel consue-
tudine:imo cōtraria:qꝛ in odium reoꝛum:⁊ vt maleficia puniā-
25 tur.⁊ ita seruatur cōmuniter in iudi. ¶ † Ultimo cōcludamus
materiā istā sub vtili distinctiōe vt distinguamus quinqꝫ gene-
ra causaꝝ sicut facit Host.in sum.e.§.⁊ in qua re.quē.§.videas
qꝛ satis agit̄ ibi de ista materia.⁊ glo.j.e.l.nō solum.§.fi.alias
est.l.⁊ incipit,item ait.Sunt ergo quedā cause ciuiles ⁊ pecu-
niarie.sub includo etiam criminales in quibꝰ pena pecuniaria
imponitur,vt.j.patebit.Quedā sunt cause criminales capita-
les in quibꝰ imponitur pena maioꝛ relegatione.Quedā crimi-
nales nō pꝛopꝛie capitales in quibꝰ imponit̄ pena relegatiōis
vel minoꝛ.Quedā sunt cause status ⁊ fame.Quedā sunt de mu-
neribus ⁊ hono.de quibus oībus videamus an ⁊ qn̄ in eis ad-
mittat̄ ꝓcu.vel defensoꝛ.De primo mēbꝛo.s.de causis ciuilibꝰ
⁊ pecuniariȷ̄s priuatoꝛū pōt tradi regula ꝙ admittit̄ ꝓcura.ex
parte actoꝛis ⁊ ex parte rei ⁊ aū litē conte.⁊ post,⁊ ad totaz cau-
sam ⁊ vnū articulū cause.vt.s.e.l.j.§.vsus.⁊.C.eo.l.iȷ̄.⁊ idem in
causa ap.vt.j.an per aliū cau.ap.exerce.debeat.per totū.⁊ hoc
intelligo siue actio oꝛiat̄ ex crimine ⁊ agatur ciuiliter:siue ex cō-
tractu vel quasi cōtractu vel aliȷ̄s causis ciuilibꝰ.Et pro hoc ꝙ
qn̄ de crimine agitur ciuiliter ꝙ interueniat̄ ꝓcuratoꝛ est expres-
sum extra eo.c.tue.vt lite non conte.c.j.⁊ de resti.spo.l.ex que-
stione.Et ꝙ aū litē contest.⁊ post possit constitui procuratoꝛ,fa-
cit.C.e.l.nihil arbitramur.Ista regula facit ī illustribꝰ qui ha-
bent necesse litigare per procuratoꝛē,vt.C.e.l.pe.⁊ aut.ibi posi-
ta.Et dicūt quidā idē in epō vt dixi.s.eo.l.j.Itez fallit dicta re-
gula qn̄ iudex ex iusta cā citat partes personaliter.pro veritate
plenius inquirenda,vt.s.eo.l.actoꝛ malit.vbi de hoc dixi.⁊.C.
e.l.fi.⁊ extra de iud.c.j.lib.vj.vbi etiā aliȷ̄ casus spāles notantur
quos videas.⁊ vide ibi no.per oēs.Est ⁊ aliꝰ.C.de iure emphy.
l.fi.⁊ si quos alios casus lectoꝛ inueniat vbi in cā pecuniaria ꝓ-
curatoꝛ non admittatur sunt spāles.Et que exceptiones obiȷ̄ci
possunt cōtra procuratoꝛē vide in Spe.c.per totū.Si aūt cau-
sa nō sit pecuniaria sed publica aut est de rebus p̄rimoū.publi-
ci ciuitatis collegiȷ̄ vel vniuersitatis,aut de rebus vsui publico
destinatis:nā publicoꝝ hec duo gn̄a reperiunt̄,vt.s.de rerū di-
ui.l.quedaz.cū.l.seq.⁊.l.in tantū.§.vniuersitatis.⁊.j.titu.pro-
per totum.⁊.j.de ꝫhen.empti.l.sed ⁊ celsus. ¶ In primo casu
dicunt quidam ꝙ nō interuenit ꝓcuratoꝛ sed syndicus,vt.j.ti.
tu.pri.⁊ extra de syndico.⁊ in Spec.de syndico. ¶ Sꝫ cōtra h
est expresse.s.eo.l.filiussa.§.veterani.vbi in cā collegiȷ̄ interue-
nit ꝓcuratoꝛ,vt ibi dixi.sed exponunt ibi ꝓcuratoꝛ.i.syndicus.
dicunt tn̄ ꝙ a tali syndico pōt cōstitui ꝓcuratoꝛ post litē cōte.
vt.j.eo.l.nec ciuitatis.⁊.C.eo.l.neqꝫ.⁊.l.ꝓcuratoꝛibus.Sed ca-
noniste de hoc nō curant ⁊ bene vocet̄ syndicꝰ vel procuratoꝛ.
vt extra.e.c.petitio. ¶ Scdo casu qn̄ sunt res vsui publico de-
stinate ex quibus oꝛiunt̄ populares actiones:tūc aut rōne pri-
uati cōmodi ⁊ pōt dari ꝓcuratoꝛ,vt.j.e.licet.in princi. Si rōne
publici ex parte actoꝛis nō interuenit ꝓcuratoꝛ,vt.d.l.licet.et
l.mutus.§.in populari.⁊.j.de popula.act.l.qui populari.nisi
sit litem cōtestatus:⁊ sic factus creditoꝛ ⁊ dn̄s litis.j.de verb.si-
gni.l.si cui.§.ꝙ si ex populari.⁊ ar.C.eo.l.neqꝫ.⁊.l.ꝓcuratoꝛi-
bus.Ex parte aūt rei ⁊ aū litē contestatam ⁊ post interuenit ꝓ-
curatoꝛ,vt.d.l.qui populari.⁊.j.ne quid in loco publi.l.penul-
tima.cum simi.Si autem causa sit mixta inter ciuilem ⁊ crimi-
nalem sicut causa inofficiosi testamenti,vt nota.s.de inofficio-
so testamen.l.posthumus.§.penultimo.interuenit procuratoꝛ.
vt.j.de inofficio.testamen.l.aduersus.§.curatoꝛes.et ex regula
j.eodem.l.mutus.§.j.⁊ idē dici potest cum agitur de adulterio

ad separationem

ad separationem thori, vt dicto. c. tue. extra eo. cum ibi nota. et hec de primo genere causarum, scilicet pecuniariarum. ¶ De secundo genere, scilicet capitalium ingerentium penam relegatione maiorem, dic tunc regula est quod non admittitur procurator ex parte actoris nec ex parte rei quo ad plenam cause cognitionem vel defensionem nec ante litem cõtestatam nec post siue sit crimen publicum siue priuatum, vt. d. l. pen. §. ad crimen de pu. bli. iudi. ꝛ. s. dixi. Sed ad allegandas causas absentie admittitur quilibet etiam prohibitus a procuratione vt. s. dixi per istum §. ꝛ etiam ad media cause seu aliquos articulos vt. s. dixi secundum cõmunem opinionem. Et causas absentie intelligo etiam exceptiones declinatorias ꝛ quascunqꝫ alias que non tãgant crimen nec excusationem criminis vt predixi licet de hoc sit concertatio inter docto. Fallit secundũ quosdam cũ dominus venit ad defensionem serui vt. j. de appel. l. lucius de public. iudic. l. seruus. ꝛ de accusa. l. si seruum. ꝛ. C. eo. si cuiusdam. vbi de hoc dixi. Sed illud non est proprie fallere quia dominus hoc facit ratione sui interesse non nomine serui vt predixi. Item fallit in patre defendente filium cum satisdatione de rato vt dixi. s. in questionibus. Idem posset dici in. l. non tantum. de appel. ꝛ de libe. cau. sed sicut. s. dixi ibi non defendit in causa principali sed appellat etiam pro inuito per. ll. predictas. Item credo qđ fallat vbicunqꝫ ex forma iuris communis reperiatur in istis criminibus posse ferri sententia contra absentem vt in. l. ne diu. C. de penis. tunc enim procurator interueniret ad plenam defensionem. Si autem ex consuetudine vel statuto procedi possit contra absentem in predictis criminibus secundum Dy. admittitur defensor ad plenam defensionem ex isto. §. scđm alios docto. nõ et ita seruatur vt dixi. de iure etiam canonico sunt aliqui casus speciales vbi in predictis criminibus admittitur procurator vt. s. dixi. Est etiam aduertendum ꝙ in isto secundo genere causarum diuersificant docto. ꝛ glo. si est causa examinata ꝛ probationes inducte an sit absens accusator vel reus. ꝛ an sit reus in casu absolutionis vel condẽnationis vt predixi. ꝛ dixi etiam. d. l. quamuis indubitati. C. de adulte. ꝛ hec de scđo genere causarum. ¶ De tertio genere. s. causarum criminaliũ in quibus imponitur pena relegationis vel minor tunc scđm cõmunem opi. glo. ꝛ doct. admittitur procurator ad plenam defensionem per hunc. §. licet sint vltramontani contradicentes ꝙ in nullo crimine publico vel priuato admittitur procurator si criminaliter agitur. Alij moderni distinguunt vt predixi vt in pena priuatiua admittatur procurator in afflictiua non. Predicta locũ habent vbi agitur de crimine per accusationem, vbi etiã quidam dicunt ꝛ forte nõ male ꝙ cum hodie accusationes fiant cum iuramento forte principalis deberet deponere accusa. ꝛ iuramentum prestare argu. C. de iura. calũ. l. j. ꝛ aut. principales. Alij autem dicunt ꝙ ex quo causa talis est vbi potest interuenire procurator si habet mandatum ad accusandum ꝙ poterit accusationem porrigere. Si autem in crimine procedatur per inquisitionem vel denunciationem, canoniste tenent ꝙ interueniat procurator. Iuriste ciuiles contrarium vt. s. dixi. ꝛ hec de tertio articulo causarum. ¶ De quarto scilicet status ꝛ fame cõmuniter tenent glo. ꝛ docto. ꝙ interueniat procurator vt. j. ea. l. sed ꝛ he. §. patronus. ꝛ. l. nõ solum. §. fi. ꝛ de obsequijs patro. pre. l. per procuratorem. vbi de hoc. In his tamen requiritur speciale mandatũ vt dictis. ll. ¶ In quinto ꝛ vltimo genere causarum. s. munerũ ꝛ honorum omnes cõcordant procuratorem interuenire posse sicut in alijs pecuniarijs, vt. s. eo. l. j. §. vsus. ꝛ qꝛ non reperitur prohibitum vt. j. e. l. mutus. §. j. ꝛ hec sufficiãt pro plena declaratione presentis. §. quam nõ vidi per aliquos sic plene declaratam.

26 **Ait pretor.** a ¶ † Procurator actoris de cuius mandato dubitatur cauet de rato ꝛ de defendendo dñm in recõuentione. h. d. secundum gloss. ꝛ Iaco. butri. ¶ Ibi quis simplex procurator. ¶ Ibi boni viri. i. iudicis vt. j. de verbo. oblig. l. cõtinuus. §. cum ita. ¶ Ibi pertinet. Expone hec verba vt. j. eo. l. nõ solum. §. quare secundum Iaco. de raua. Andre. pis. ꝛ aliquos alios modernos dicit ꝙ procurator actoris tenetur defendere dñm si recõueniatur ꝛ cauetur si de mandato dubitatur. hoc dicit. nõ autem dicit ꝙ de defendendo satisdare teneatur: qꝛ hoc hic nec alia lege dicitur scđm eos. Et ideo reprobatur glo. que hic dicit ꝙ teneatur satisdare de defendendo. ꝛ idem dicit. C. eod. l. actionẽ. vbi de hoc dixi: qꝛ pretorijs stipulationibus nõ licet addere vel detrahere vt. l. in cõuentionalibus. j. de verbo. obli. ꝛ de preto. stipu. l. j. in fi. sed ista de defendendo est pretoria ꝛ de ea nõ inuenitur hic nec aliqua lege, sed solum ꝙ defendere debeat ergo ipsa satisdatio non prestatur. Et pro hoc bene. s. eo. l. si defunctus. in fi. dum dicit duplici cautela ꝛc. qꝛ debuisset dicere triplici si ista de defendendo deberet prestari. Preterea si prestari deberet fm ꝙ gloss. dicit sequi possent magne fraudes ꝛ inconuenientia: qꝛ semper diceret reus ꝙ vellet actorem reconuenire ꝛ in maxima summa, ita ꝙ procurator non posset fideiussores inuenire: ꝛ sic repelleretur ab agendo. eodem modo posset dicere ego volo eum recõuenire in causa capitali vbi tu si potes defendere ꝛ criminalis debet precedere ciuilem, vt. C. quãdo ciuilis actio cri. preiudi. l. vnica. ꝛ sic excluderet procuratorem actoris ab agendo, qđ esset absurdũ. Sed istas fraudes dicit Raynu. excludi posse si dominus releuet procuratorem a satisdando. instit. de satisda. §. si autem reus. Itẽ alio modo per ea que no. infra eodem, in fine magne gl. ¶ Ad illud quod dicitur de reconuentione in capitali causa, dic fm Oldra. ꝙ eo casu defendere non tenetur cum defendere debeat arbitrio boni viri vt hic patet. ꝛ in causa capitali non interuenit procurator, vt. s. §. proxi. dictum est. Ray. Et pro hoc ar. j. iu. sol. l. vir bonus. ꝛ de colla. bo. l. j. §. de illis. Intelligi ergo debet. §. iste ꝙ porrecto libello a reo contra actorem tunc procurator actoris tenetur satisdare de defendendo vel melius de iudicato soluẽdo ꝛ ita no. in gloss. j. eo. l. sed et he. §. defendere. que melius dicit ꝙ ista ꝛ vide. ea. l. §. procurator. in glo. Quidã etiam volentes hãc gloss. defendere dicunt ꝙ ista cautio de defendẽdo quã prestat procurator actoris nõ durabit nisi vsqꝫ est cõtestationem litis quam faciet qꝛ tunc tenet reconuenire eũ si vult ꝛ postea non põt, vt. C. de sen. ꝛ interlo. om. iudi. aut. et cõsequenter. ꝛ de hoc not. j. eo. l. oĩum. sed ꝙ prius dixi verius est. Non ob. l. per quã glo. fundat opi. suam. l. j. rerum amo. l. ꝛ ideo. §. fi. vbi de hoc dixi qꝛ non loquitur de satisdatione de defendendo sed iudicatũ solui. sub qua continetur clausula de defendendo, vt. j. iudi. sol. l. iudicatũ solui. Pro opi. gl. est ar. ꝙ etiã pro futura recõuentione satisdet procurator. j. de colla. bo. l. j. §. sed cum possunt. vbi pro bonis incertis de conferendo cauetur ꝛ videtur casus pro opi. glo. C. de satisdando l. vnica. §. si autem. ꝛ ibi etiam in gl. sed ille. §. põt intelligi quãdo reus statim recõueniebat actorẽ. de hoc plene ibi dixi. et not. j. e. l. sed ꝛ he. §. preter. vbi videtur casus ꝙ cautio de defendendo sit prestanda. Ibi enim dicit eam cõmitti si nõ defendatur. cõmitti autem non posset nisi prestita foret. ꝛ pro hoc. j. ea. l. mutus. §. pena. et in summa Azo. hoc eo. tit. §. explicat autem procurator actoris. per Rof. in princi. libelli ti. qui pro alijs interuenire possunt. et in Spec. de procura. §. j. ver. itẽ excipitur quod licet habeat mandatum ad agendũ. ꝛ. §. ratione autem forme. versi. sed illud queritur. ꝛ de satisda. §. viso. de satisda. ver. item no. ꝙ procuratoris. In iudicijs cõmuniter vidi seruari ꝙ illa cautio de defendendo non prestetur nisi reus statim recõueniat: ꝛ tũc prestatur cautio iudicatum solui. An procurator actoris agens vna actione teneatur defendere in pluribus si dominus recõueniatur, dicitur. j. eo. l. omnium.

27 **Si quis in rem suam.** † Procurator in rẽ suã tenetur defendere dñm si est ex causa lucratiua. Itẽ ex nõ lucratiua si facta est in fraudẽ creditorũ. h. d. sec9 ergo si in fraudẽ creditorũ emptore participante fraudẽ. Nec obst. j. de mino. l. tutor. vt ibi no. cum. l. seq. Et quãdo dicatur fieri ex causa nõ lucratiua dic ꝛ tene tertiã expositionem gl. ꝛ secũdã reproba: qꝛ si promisisti mihi cedere ex causa donationis ꝛ cessisti: cessio esset facta ex necessitate scđm gl. et tamen tenetur defendere qꝛ factus est procurator in rem suam ex causa lucratiua.

1 ¶ Procurator in rem suam effectus nõ habet actionem directam nomine suo: eo qꝛ illi ceditur actio.
2 Recõueniri nõ potest qđ est minus nec cõpensari qđ est plus.
3 Cõpensatio non fit de eo qđ alteri debetur.
4 Fideiussor excõicati vel bãniti an possit obijcere cõpensationẽ eius qđ debetur excõmunicato vel bannito.

SI quis in rem. Summata est. s. §. proxi. ꝛ vide qđ ibi dixi. † Et pro declaratione dic ꝙ ille cui ceditur actio et sit procura. in rem suam non habet actionem directam nomine suo quia inheret ossibus cedentis j. pro socio. l. iij. §. j. ꝛ de pecul. l. quis ergo casus. vtilẽ autem habet suo nomine. ꝛ in hoc differt intentare vtilem vel directam qꝛ intentans directam nomine cedentis narrationem ꝛ conclusionem libelli refertur in personam ꝛ nomine cedentis. vbi autem intentat vtilem suo nomine licet narret cessionẽ sibi factam: cõcludit tamẽ suo nomine ꝛ in personã suã, vt colligitur. C. quãdo fiscus vel priuatus. l. fin. de actio. ꝛ obli. l. j. ꝛ. ij. ꝛ. l. ex legato. et. C. eo. l. qui stipendia. ¶ Ad questionem ergo gloss. que dicit ꝙ si intentat vtilem nomine suo ꝙ nõ tenetur defendere, si directam nomine cedentis ꝙ tenetur. Iaco. but. sequitur gl. Et ad ar. in contrarium qđ adducit gloss. in fi. de. l. non solum. §. sed interdum. ꝛ. §. sed ꝛ si. j. eod. respondet ꝙ hic habet actionem alieno nomine ꝛ ad suum cõmodum ꝛ ideo non defendit. ibi habebat

a ¶ Ait pretor. Acordat hunc §. in ver. equũ pretori. text. in c. in iudicijs. ꝛ c. nõ lꝫ. de reg. iur. li. vj. in. c. prudentia de mutuis peti. text. i. c. dilecti de iudi. extra.

ad cõmodum alienum ⁊ ideo cauet de rato. Guli.de cun.hic te-
net ꝙ indistincte teneatur defendere siue agat vtili siue directa
cum semper faciat mentionẽ de cedente vt.d.l.qui stipendia.C.
eo.⁊.ĩ.fami.her.l.plane.⁊ hec fuit etiam opi.domini Fred.de la
scalla qui dicebat ꝙ al's lex ista esset imposita verbis ⁊ nõ rebus
quia semper intentaret vtilem suo nomine.⁊ sic non defenderet.
Item.l.ista nõ distinguit agat vtili vel directa:ergo nec nos.ĩ.
de publi.l.de pretio. Ray.etiam tenet hanc opi. per ea que not.
ea.l.nõ solũ in prin. Circa aliã.q.quã gl.facit an exceptio cõpẽ-
sationis q̃ poterat obijci cedẽti possit obijci ei cui iura sunt ces-
sa. Gl. antiqua nõ soluit sʒ quedã additio Frã.ac.dicit r̃ndeo
nõ.ar.C.de noua.l.iij.⁊ pro ista opi. facit q2 cessionarius nõ est
debitor sed cedens.⁊ eius qd alteri debetur nõ obijcitur cõpen-
sa.vt.C.de cõpen.l.eius.⁊.ĩ.de cõpen.l. in rem suam.§.j. Et hoc
2 tenet Mar.sil.⁊ de hoc per Cy.d.l.eius.†⁊ q2 nõ potest reconue
niri qd est minus,vt hic:ergo nec cõpensari quod est plus,vt.ĩ.
de reg.iur.l.cui qd plus est. Ipse tamen Gul.tenet ꝙ compensa
tio possit opponi.qd sic probat:Contrariorum eadẽ est discipli
na.ſ. de his qui sunt sui vel alieni iuris.l.j. Sed procurator in
rem suam potest cõpensare:ergo ⁊ sibi cõpensari,vt.d.l. in rem.
ĩ.de cõpensa.in prin.Et pro hoc.ĩ.eo.l.qui proprio.§.vt in cete-
ris. Item q2 exceptio compensationis est in rem ⁊ rei coheret:et
ideo fideiussor potest eam opponere.ĩ.de compensa.l.si quid a fi
deiussore.⁊ de except.l.exceptiones.ergo cessionarius eã potest
opponere sicut cedens.ĩ. de doli except.l.apud celsum.§. de au-
3 thoris.†Et quod dicitur ꝙ de eo quod alij debetur non potest
obijci cõpensatio verum est cum est prorsus alius.sed hic repu
tantur ꝙ eedẽ persone,vt.ĩ.de cõpẽsa.l.ij. Ad secundam ratio-
nem responde ꝙ facilius cõpensatur q̃ agatur,vt.ĩ.de compen
sa.l.si cum filio. Gul.p opi. ꝙ nõ possit opponi allegat Andr.
de pis.ĩ.cõmuni diui.l. cõmuni diuidundo.§.inter eos. pro so-
cio.l.idẽqʒ.⁊ de iureiurã.l.etiam si in rem successerit. Item quia
aut dicimus obijci posse ex persona cessionarij ⁊ hoc esse nõ po-
test cum nõ sit debitor vt dictum est. Aut ex psona cedentis et
hoc esse non potest:q2 non potest sibi solui in casibus tribus ex
ceptis.C. de noua.l.iij.sed cõpẽsatio habet vim solutionis,imo
ipso iure succedit pro solutione,vt.ĩ.de compẽsa.l.j.⁊.ij.⁊.C. de
cõpen.l.ij.sicut ergo non potest sibi fieri solutio,ita nec opponi
cõpensatio.sed ista restringerẽtur soluʒ ad illos tres casus.d.l.
iij.C.de noua. Dy.tangit istam.q.extra de regu.iur.c.si quis in
ius succedit.⁊ tenet ꝙ opponi possit q2 est exceptio rei coherens
et hanc videtur innuere glos.ĩ.de doli except.l.apud celsum.§.si
cum legitima.dum dicit vel ibi fuit fraus in actione querẽda. ⁊
hanc opi. Dy.dicit Ray.sesecutũ consulendo de facto. Mart.
sil.assigat aliaʒ rationẽ q2 vbicũqʒ qs vtit̃ adminiculo sui acto
ris,vt est hic debet sibi obstare exceptio que obstabat actori,vt
ĩ.de acquirẽ.posses.l.põpo.§.cum quis. Quod quidam intelli-
gunt si proponat directã nomine cedentis.secus si vtilem nomi
ne suo,quod est falsum vt dixi:q2 semper nominat cedentẽ in li-
bello.secus in eo cui fit delegatio vt.C.de noua.l.j.⁊ dixi.d.l.qui
stipẽdia.C.eod. Et ideo semper cessionario obstat exceptio que
obstabat cedenti siue habeat causam lucratiuam siue nõ.⁊ hoc
est verũ s̃m Jaco.bu. Sed cõtra hoc inducitur.d.§.si cum legi-
tima in.l.apud celsuʒ.de doli exceptionẽ, vbi loquitur in cessio
ne ⁊ vtitur adminiculo sui actoris.⁊ t̃n nõ obstat doli exceptio.
Sed ipse Jaco.respõdet ꝙ aliud est in personali de qua hic lo-
quimur in qua dic vt dixi.⁊ aliud in reali vt ibi,ĩ qua dic ꝙ aut
per cessioneʒ trãsfertur dñium qd est si possessio rei tradatur vt
C.de pactis.l.traditionibus.⁊ tunc cessionarius agit ex perso-
na propria ⁊ dominio proprio:⁊ ideo nõ obstat sibi exceptio vt
ibi.aut nõ transiuit dominiuʒ q2 non est tradita possessio ⁊ tũc
q2 vtitur adminiculo sui actoris sibi obstat exceptio vt dixi.et
de hoc no.in glo.C.de litig.l.j.⁊ aut.litigiosa.⁊ de hoc etiam sa-
tis dixi.C. de cõpensa. super rubrica. ⁊ plene.ff. de noua.l.doli.
Et predicta faciũt si statuto cauetur ꝙ de qualibet alienatione
soluatur tantum pro datio.an de cessione reiuendicationis pro
aliqua resolui debeat.q2 aut ex cessione est traslatuʒ dominium
qd est cum traditur possessio rei ⁊ tunc solui debeat.aut non est
translatum dominiũ:⁊ tunc nõ,arg.d.aut.litigiosa. Jaco.but.
¶ An exceptio excõmunicationis vel bãni que obstabat cedẽ-
ti possit opponi ei cui cessio facta est. Dyn.in.d.c. si quis in ius
succedit.tenet ꝙ non quia sunt exceptiones personales.de hoc
plene dixi.d.l.doli.ĩ.de dona.in questionibus meis statutorum
quarta parte circa princi.⁊ in Specu.eo.§. sequitur.ver.quid si
4 excõmunicatus.†Et ad hanc materiã bene facit questio dispu
tata per Jaco.de are.an fideiussor excõmunicati vel bãniti pos
sit obijcere cõpensationem eius qd debetur excõmunicato vel
bannito ⁊ post multa tenet ꝙ sic ⁊ incipit questio,an fideiussor
banniti vel excommunicati.⁊ est mihi.cclxxxv. in libro magno
questionum disputatarum.

a ¶ Amic9.ad
de ꝙ amic9 cõ
parens p ami
co citato ẽ au
diendus. bal.
ĩ addi. ad spe.
in titu.de cita.
versi.qñ citat9
vñ amici pos-
sunt ĩpune re-
sistere officiali
ĩiuste exequẽ-
ti. Bal.in.l. p
hibitũ.C. ð in
resis.li.x.bart.
ĩ.l. deuotũ.C.
ð meta.lib.xij.
t̃m amic9 nõ co
git̃ gerẽre ne-
gotia amici.
Bal.ĩ.l. tuto-
ri.in.iij. no.C.
de neg.gest.

1 ¶ Agens pro persona coniuncta tenetur in causa recõuen-
tionis defendere.
2 Persone coniuncte dicunt̃ qui aliquo gradu agnationis sunt
vsqʒ ad octauũ graduʒ.⁊ cognati vsqʒ ad decimũ:⁊ liberi ⁊ pa
rentes vsqʒ in infinitum.
3 Amicus an sine mandato admittatur ad agẽdum pro amico.
4 Amicitia an ⁊ qualis coniunctio dicatur.
5 Persona cõiuncta an possit exigere debitum ⁊ si ei soluit possit
cum cautione de rato.
6 Persona cõiuncta minoris an possit agere pro minore.
7 Persona coniuncta an admittatur ad agendum in litem con-
testatam.
8 Procurator ciuiliter admittitur vbi causa status agitur.secus
vbi criminaliter.
9 Interdictũ quodlibet posse per procuratorẽ intẽtari non inclu
dit interdictum de libe.exhiben.
10 Aduocatus non tenet̃ sequi causam de loco in locũ translatũ.
11 Defendere in litem quid sit.⁊ nu.13.
12 Procurator cogitur precise litem contestari nisi causa cognita
recusauerit.

1 Sed et he persone. †Procurator id est pcuratiũ. Su-
pra locut9 est de pcuratore simplici ⁊ in rẽ suã qñ teneã
tur defendere dñm:hic loquit̃ qñ psone coniuncte q̃ agunt sine
mãdato teneant̃ defendere. Et de istis ꝯiunctis psonis vide bñ
in Spec.de cõiuncta psona.⁊ Jo.an. ibi in additionibus et de
rescripti p̃sentatione.§.ratione aũt impetrantis.⁊ in margari-
ta de cõiunctis psonis. Et in libello Rof.de stip.rẽ ra.ha.in pn.
⁊ p Cy.⁊ me.C.e.l.exigẽdi.⁊ p Inn.⁊ Cõpo.extra de rescrip.c.nõ
nulli.in fi.⁊.ĩ.eod.l.põpo.§.in his. Nõ ob.ĩ.de mino.l.patri. in
prin.de nego.gest.l.soluendo.⁊.C. qui. res iudic.non noc.l.ij.vt
ibi not. ¶ Et circa istam materiã primo quero que sint iste con
2 iuncte persone† de quibus loquitur hec lex ⁊ vsqʒ ad quẽ gra-
dum extendatur. In hoc sunt varie opiniones glo.⁊ doctorum
de hoc vt hic tãgit̃ in gl.⁊ in predictis remissionibus ꝙ omnes
qui aliquo gradu agnationis sunt vsqʒ ad octauũ gradum. et
cognati vsqʒ ad decimum ⁊ liberi ⁊ parentes vsqʒ in infinitum,
vt in instit.de succe.cogna.§.sed ita. ⁊ probatur q2 maritus est
vltimus in successione,vt.C.vnde vir ⁊ vxor.l.j. ⁊ tamẽ admitti
tur sine mandato,vt.C.eod.l.maritus.⁊ ista est communis opi.
gloss.⁊ doct. Sed Gul.de cun.cuius opi.mihi placet dicit ꝙ nõ
sic cõputantur gradus.nam difficile esset per ita remotos alie-
nam actioneʒ in iudiciũ deduci que est species alienationis, vt
ĩ.de iure delibe.l.ait pretor.§.j.dicit ergo ꝙ ascendẽtes ⁊ descẽ-
dentes admittuntur vsqʒ in infinitum.in transuersalibus vsqʒ
ad quartũ gradũ:q2 affectio nõ durat amplius nec impedimẽ-
tum matrimonij,vt extra de cõsan.⁊ affi.c.nõ debet.licet cõsan-
guinitas vltra duret.pro hoc in aut.de testi.§.interdicimus.de
aduoca.diuer.iudi.l.petitionẽ.§.egredientem.⁊.ĩ. de testi.l. lege
iulia.⁊ de accu.l.ij.vlteriores aũt non admittantur iure cõsan-
guinitatis.qd reprobat Ray.per.l.iuriscõsultus.in princi.l.de
gradibus consan.⁊ affi.nunq̃ vidi de facto q2 raro agũt iste per
sone cõiuncte.⁊ miror ꝙ hic in litera non fuerũt declarate per-
sone coniuncte ⁊ credo ꝙ opus esset declaratione principis vel
statuti ꝙ admittantur etiam vlteriores.facit qd statim dicã in
sequenti questione de amico. Et vide in Spec. de cõiuncta per
sona in prin.⁊ Jo.and. in addi.⁊ ibi habes de clerico an admit
tatur pro cõclerico.⁊ no.extra de pcura.c.j.⁊.xij.q.ij.non liceat.
Et vide etiam Host.in summa de pcura.§.ad quid tenet. versi.
a que est ergo differentia. ¶ Queritur etiam an amicus[a] admit-
3 tatur pro amico ad agendũ † sine mandato sicut cõiuncte per-
sone.videtur ꝙ nõ cum hec.l.solum de personis coniunctis lo-
quatur que cõsanguinitas prouenit a natura. amicitia autem
ab euentu ⁊ ab accidenti.⁊ ideo natura potius attẽdi debet.ar-
gu.ĩ.de tute.l.qui habet.§.j.⁊ videt̃ expressum q2 amicitie cau-
sa nõ defertur successio.C.cõmunia de succes.l.affinitatis.⁊ de
epi.au.l.nemini. Gul.tenet eum admitti ꝙ est contra id qd dixi
ſ.de vlterioribus quarto gradu non admittendis.⁊ ꝙ amicus
admittatur,probat q2 ratio quare cõiuncta persona admittit̃
est q2 presumptio est ꝙ fideliter facient.⁊ ꝙ absens ratũ habe-
bit ne cõiunctus incidat in cautionẽ de rato quam prestitit ad
ꝙ facit q2 cõiuncta persona nõ locuples pro cõiuncta admittit̃
ad satisdationem,vt.ſ.in ius voca.vt eant.l.j.⁊.ij.q2 nemo car-
nem suam odio habet.ĩ. de recept.l.ij.sed ista eadem ratio est in
4 amico:ergo idẽ ius.ĩ.ad.l.aquil.l.illud.Et q2 amicitia † dicitur
nõ leuis cõiunctio.ĩ.de verb.signi.l.late.§.amicos.⁊ preponde-
rat fraternitati.C.de castren.pecu.l.cũ allegas.⁊.ĩ.de castr. pec.
l.hereditas. in prin. ⁊ q2 affines dicũtur ex parte vxoris, vt.d.l.
defensor.l.affinitatis.C.cõmunia de successionibus.sed ibi ad-
mittitur

mittitur defensor vt hic, dum dicit affines. ꝛ in aut. de al. ꝛ emphy. §. economos. ergo amicus multomagis cuꝫ amicitia sit indubitata, vt. j. de nego. gest. l. ex duobus. §. j. ꝛ. l. is qui amicitia. Item cōsors eiusdē litis deducit actionē in iudiciū pro cōsorte. C. de cōsor. eiusdeꝫ litis. l. ij. ergo multofortius amicus quia obtinet vinculū fraternitatis. j. pro socio. l. verum. ꝛ pro hoc qđ hic dicit de liber. Gul. Cy. in. d. l. exigendi. C. eod. dicit ꝛ bene ꝙ non seruatur de facto ꝙ amicus admittatur pro amico, ꝛ maxime qꝛ difficile esset probare amicitiā de qua loquitur. d. §. amicos. ¶ Querit etiā ipse Cy. si sunt plures persone coniuncte in eodem gradu an omnes simul admittantur. ꝛ dicit ꝙ nō, vt. j. eod. l. nō tamē. sed iudex eliget idoneiorē, vt. j. de accusa. l. si plures. ꝛ de popu. acti. l. si plures. ¶ Item querit an admittantur in casibus in quibus exigitur speciale mādatū. tenet ꝙ nō. nisi sit pater, vt. j. de mino. l. patri. ¶ Iteꝫ querit si sunt tres fratres vnus est absens alter occupauit bona absentis, tertius vult agere cōtra eum, nunquid possit, dicit ꝙ nō secundum Jac. de raue. ꝛ Petr. qꝛ in pari causa melior est cōditio possidētis, vt. j. eod. l. qui proprio. §. fi. ꝛ. l. seq. de verbo. obliga. l. si seruū. §. sequitur.
5 ¶ † Sed nūquid coniuncta persona potest exigere debituꝫ ꝛ ei solui cum cautione de rato? dic ꝙ nō, vt. j. vt le. no. ca. l. ij. que incipit nec si forte. vbi est casus. ꝛ not. j. de sol. l. vero ꝓcuratori. Et ꝓ hoc eo. ti. l. hoc iure. ꝛ in aut. de collato. §. eos aūt. ꝛ. j. sol. ma. l. non solū. ¶ Itē querit ipse Cy. an cōiuncta persona minoris
6 possit agere pro minore. ꝛ Spec. de cōiuncta ꝑsona † ver. itē ꝙ is ꝓ quo agit est minor. ꝛ vide ibi Jo. an. in addi. post multa allegata pro ꝛ cōtra. videnẗ tenere ꝙ admittaẗ. ꝛ ita tꝫ gl. j. de admi. tut. l. tutores q. post finē in prin. Dy. dicit ꝙ est aliquale ar. cōtra in. l. pater seuerinā. de cōdi. ꝛ demō. ¶ Itē querit ipse Cy. an cōiuncta persona lite cōtest. possit cōstituere procuratorē. et videtur ꝙ nō qꝛ non est cōiuncta persona procura. vt. j. iudica. solui. l. iij. §. sed si forte. Jac. de raue. tenet ꝙ sic qꝛ factus est dñs litis. ꝛ allegat. j. quādo appel. sit. l. ij. ad finem. ꝛ de iniur. l. sed si vnus. §. idem ait. ¶ Sed quid si sentētia feratur contra coniunctam personam: nunquid preiudicet ei cuius nomine egit? dic ꝙ non. ꝛ ita no. in glo. C. quibus res iudi. nō nocet. l. j. ꝛ pro hoc. j. iudi. solui. l. iij. §. sꝫ si forte. ꝛ subuenitur aduersario pro quo lata est sententia per cau. de rato quam prestare tenetur cōiuncta persona agere volens. C. eo. l. maritus. ꝛ. j. de neg. gest. l. si naūt.
7 ¶ † Item est bene notandum quod non videtur istas personas coniunctas admitti debere ad agendum ante litem contestataꝫ per dominum, vt. C. si certum pet. l. cum te. per Azo. in summa de consorti. eiusdem litis. in fi. ꝛ quod not. extra de dolo ꝛ cōtu. cum dilecti. in. j. gloss. ꝛ de constit. cū. M. ferrarien. contrarium seruatur ex generalitate huius. l. cū concor. que non distingunt antē litē contestatā vel post. ¶ Sed nunquid coniuncta persona potest stipulari ꝛ acquirere coniuncte persone. dic ꝙ nō, vt no ꝑ Arch. extra de prebē. c. si tibi absenti. lib. vj. an cōiuncta ꝑsona agens vna actione teneatur defendere in pluribus, diceẗ j. eo. l. omnium.
8 **Patronus.** † Facit ad materiā. s. eo. l. seruū quoqꝫ. §. publice. vbi'd hoc plenissime dixi. Et concord. ad istum. §. j. de obsequijs patro. prestan. l. per procuratorem.

Non solum. Aut queritur de actionibus quas ꝓcurator nomine actoris intēdit ꝛ petitur ꝙ eum defendat. ꝛ loquitur. §. iste aut de actionibus intentandis in recōuentione contra procuratoreꝫ: ꝛ tunc loquitur. l.
9 omnium. j. eo. † Et qđ hic dicitur ꝙ intētari potest per procuratorem quodlibet interdictū, excipe interdictuꝫ de libe. exhiben. qđ non intenditur per procuratoreꝫ, vt. j. eo. l. pompo. in princi.
10 ¶ Itē colligit gloss. arg. ꝙ aduocatus † nō teneatur sequi causam si causa transferatur ad aliū locū. De hac questione tāgiẗ in multis locis. j. de ope. libe. l. ꝙ nisi. vbi de hoc dixi. de condi. ꝛ demon. l. pe. §. fi. de annuis lega. l. meuia. §. fi. ꝛ eam tangit gloss. ꝛ ibi plene dixi. C. de suffragio. l. vnica. Cōmunis docto. opi. est ꝙ aduocatus nō teneatur exire nec causam sequi, per istū. §. licet glos. hic distinguat. Et hanc opi. tenet Od. d. l. vnica de suffragio. ꝛ Ac. in summa eiusdem titu. in fi. ꝛ Jaco. de are. ꝛ multi alij doctores. et de hoc satis in Specul. de sala. §. sequitur. de aduocatorum salario. versicu. quid si causa de vno auditorio. ꝛ vide ibi Joan. andream in additionibus. Aliqui tamen tenēt ꝙ inspiciatur an sit translata ad locum remotum vel proximuꝫ ꝛ conditio ꝛ etas aduocati ꝛ eius salariū. per. d. l. meuia. §. fi. Et quis sit locus proximus dicunt quidam, vt Gul. de suza. hic si eadem die redire potest. Alij quod magis placet si ista opin. seruetur ꝙ arbitrio iudicis committatur quis sit locus remotus. ar. j. de iure delibe. l. j. §. fina. Alij dicunt ꝙ in iudicio ordinario non teneẗ sequi. in delegato sic cū nō habeat sedē determinatā. Et ideo aduocatus hoc debuit considerare. ¶ Non ob. l. de die qꝛ illud facit tacita cōuentio ꝯtrahentiū. ꝛ. l. sancimus. magis facit pro ꝙ cōtra Ja. bu. In hoc omnes cōcordant ꝙ si aduocatus sequatur causam sequi debet expēsis cliētuli, vt. C. de testi. l. qm̄. ꝛ de ap. l. eos. §. si quis autē. ꝛ. j. de testi. l. iij. §. vlti. dicit tñ Ja. bu. ꝙ sunt multi aduocati q ex cōsuetudine sequunẗ curiā ꝛ plus nō dicit. sed puto ꝙ voluerit dicere ꝙ tales propter cōsuetudinē teneanẗ seq causam: ꝛ tunc forte sine expēsis cliētuli.
11 **Defendere.** † Supra in. l. seruū. §. ait pretor posuit verba edicti pretoris. ꝛ exposuit verbū quis, positū in edicto vsqꝫ ad hanc. l. §. non solū. in. §. non solū. exposuit illa verba actionē sibi dari postulabit. in isto. §. exponit verbum defendere in edicto positum. ꝛ vide que dixi. d. §. ait pretor. que declarant hunc. §. ꝛ sequentem. ꝛ vide que no. ꝛ dicā d. §. sequenti.
12 **Preter.** † Procurator actoris in reconuentione teneẗ precise defendere nisi sit iusta causa: tunc eniꝫ non cōpellitur nec stipulatio cōmittitur nisi esset actio tēpore peritura qꝛ tunc cōpellitur in procuratore rei. dic vt dixi. s. eo. l. si defunctus. ꝛ. l. ante litē. ꝛ dic ꝙ iste. §. locū habet etiam si ꝓcurator dedit ꝓprios fideiussores de defendēdo. Et dicunt quidā ꝙ hic est speciale contra regulā ꝙ quis cōpellatur precise ad factum quasi regula sit in contrariū ꝙ sufficiat si presteẗ interesse si non fiat. ff. de re iudi. l. miles. §. fi. de hoc hic no. in gloss. ꝛ vide qđ de hoc not. ꝛ dixi. ff. de ope. no. nunc. l. stipulatio. §. siue. ꝛ de ver. ob. l. stipulationes non diuiduntur. §. celsus. ¶ Item colli
a git gloss. ꝙ dictio preter[a], ponitur inclusiue de quo dic vt plene dixi in alphabeto dictiōe preter. ꝛ. j. de pign. acti. l. j. Et facit iste §. pro opi. cōmuni glossarū ꝛ doctorū ꝙ procurator actoris teneatur prestare cautionē de defendēdo in causa recōuentionis. frustra enim quereret an sufficeret causam cōmitti si non foret interposita. sed qui tenēt contrariā opi. dicūt ꝙ loquitur de satisdatione iudicatū solui in qua cōtinetur clausula de defendēdo, vt. j. iudi. sol. l. iudicatū solui. de hoc no. in gloss. s. §. proxi. ꝛ plene dixi. s. eo. l. seruū. §. ait pretor. Gloss. hic distinguit an sint iura rei recōuenire volentis in prōptu: ꝛ tunc sufficiat ꝙ procurator defendat sine satisdatione. Si non sunt in promptu tunc teneatur cauere. hoc reprobat do. Ricar. qꝛ dato ꝙ habeat iura in prōptu non cogitur inuitus agere, vt. C. vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur. l. vnica. Iteꝫ recita distinctionē glo. quādo precise cōpellatur procurator actoris vel rei defendere. de quo etiā vide qđ not. per Odo. C. eo. l. inuitus. Itē quod dicit glos. circa fi. ꝙ si ꝓcura. habet iustā causam ꝙ nō cogitur defendere nec cautio cōmittitur. dic verū esse vbi ipse procurator satisdedit per suos fideiussores. Sed vbi dñs satisdedisset ꝛ ex iusta causa procurator desisteret nihilominꝰ committeretur stipulatio cōtra dñm ꝛ eiꝰ fideiussores ob rē nō defensam. Aliud etiā ꝙ dicit glo. in fi. ꝙ teneatur precise defendere vbi actio esset tempore peritura, falsum est. vbi nec ipse nec dñs pro eo satisdedit. vel si dominus satisdedit hoc fecit procuratore ignorante tunc em̄ non cogiẗ precise defendere etiā si actio sit tēpore peritura. sed vbi ipse procurator satisdedit vel dominus pro eo sciente: verum est quod glo. dicit. ꝛ de hoc dixi. s. eo. l. si defunctus. ꝛ vide etiam. j. §. proximo.
13 **Defendere.** † Videtur defendere qui aduersarium patitur mitti in possessionem. hoc enim faceret posset dñs: ergo ꝛ procurator. h. d. Quod verum est vbi hoc erat vtile dño ꝛ dñs fuisset ideꝫ facturus, vt not. j. de leg. j. l. quid ergo. §. item si edes. qđ vide. Et ponit iste. §. regulā quam probat quatuor exēplis. qđ dic vt in glo. Nō ob. j. de admi. tut. l. generaliter. vt ibi not. Et quod hic dicitur ꝙ defendere videẗ si patiatur mitti in posses. vel seruum abduci, dic ſm Jaco. de raue. verum esse si hoc faciat. j. reuocabiliter. ꝛ caueat ꝙ dñs missionem ꝛ abductioneꝫ ratam habebit. Secus si ex contumacia simplici qꝛ tunc purgando cōtumaciā ꝛ offerendo se defensioni statim recuperaret, vt. C. de bo. aut. iudi. pos. aut. ꝛ qui iurat. quomodo ꝛ quando iudex. l. consentaneum. ꝛ de prescript. xxx. anno. l. si quis emptoris. §. fi. Sed quid si hoc casu ꝓcurator habet mandatū sufficiens: nunquid satisdabit dñm ratuꝫ habiturum missionē in possessionē vel serui abductionē? videtur ꝙ nō qꝛ mādando principalia videẗ mandare accessoria, vt. j. eo. l. ad rē. ꝛ. l. ad legatū. Sꝫ pone ꝙ nō habebat mādatuꝫ sed promisit de rato in cā principali: nunqd sufficit in cā recōuētionis? videẗ ꝙ sic: qꝛ dñs nō potest ratū habere vnū sine alio cū cōiuncte sint cause principalis reconuētionis, vt. s. eo. l. i cause. ꝛ. j. de admi. tuto. l. cū queriẗ. Itē quid si in causa recōuētionis ꝓmisit de iudicato soluēdo nūquid extēdet se ad iudicatū per interlocutoriam de mittēdo in pos. vel de seruo abducēdo vel alia re? videtur ꝙ sic: qꝛ iudicatū dici pōt siue ꝑ interlocutoriā siue ꝑ diffinitiuā. quod est notabile. Sed an fideiussores de iudicato soluēdo tenebuntur de contentis in interlocutoria, puta de expensis

a ¶ Preter. ad de doc. ꝛ bart. i. l. j. ff. de pig. act. ꝛ in. l. naꝫ qđ liqde. §. fi. ff. de pe. le. l. si tutor. ꝛ ibi bartol. ff. de tuto. old. cōsil. xlix. bal. in. c. j. §. sꝫ et res. ꝑ quos fi. inuest. Innoc. i. c. dudū. de ele. bar. i. l. seio. §. vxori. de annu. lega. Bal. in. l. si legatuꝫ. ff. de le. j. ꝛ in. l. cū ita. de dot. preleg. Car. in cle. j. de sum. tri. ꝛ i clement. ij. §. pe. de here. Bar. in. l. si eū. §. fi. ff. si quis cau. Saly. i. l. actione. C. de trāsa.

et similibus.videt ꝙ nõ:qꝛ res iudicata ꝓprie dicitur per diffinitiuam,vt de re iudi.l.lege.Contra puto ⁊ vidi seruari quia extenditur ad totam litem ⁊ omnia que iudex pronũciat,vt.j.iudi.solui.l.iudicatũ solui.ij.⁊ vide Rofre.i libello iudicatuз sol.

1 ☞ Procurator non semper in defendendo tenetur cauere de rato.
Casu quo dñs non cogitur precise defendere se nec procurator cogitur.

Vel in operis noui nũciatione. ¶ †Op.gl.ꝙ hoc casu de rato nõ caueatur. Dic aliqñ agit contra eũ qui renũciauit vt remittat nũciationem,ita ꝙ edificans possit libere edificare:tunc nõ caueatur de rato.ita loquũtur contraria.aut agitur contra edificãtẽ ex stipulatione interposita de opere demoliendo tũc nõ sufficit ꝙ fiat missio:quia dñs debet demolire suis expensis et ideo nõ sufficit missio. Aut agitur contra eum qui habet edificatum, tamen edificauit: tunc siue agatur ex stipulatione interposita de opere demoliẽdo siue actione i factũ quasi spreta nũciatione tunc sufficit ꝙ patiar venire in posses.et tunc cauetur de rato vt hic.et hoc dicit gloss. licet intricate. ¶ In gloss.scda ibi in hoc ꝙ recõuenit. Ex scdo capite edicti de operis noui nũciatio. quod est demolitorium.vt.j.de ope. noui nun.l.pretor.in prin. et dic reconuenitur cum ipse aliquam actionem nomine domini intẽderet. ¶ Ibi cui est nunciatũ.Qui ad solam patiẽtiam tenetur,vt.j.de ope.no.nun.l.pe.Et ideo hec patientia procuratoris hic censetur plena defensio. ¶ Ibi reuocet possessionẽ. Operis in qd patitur procurator euз venire. ¶ Ibi cui successit titulo singulari.⁊ sic teneor solũ ad patiẽtiã,vt.j.qd vi aut clã.l. vim facit.§.tãdiu.⁊.l.competit.§.in summa.nec promissio de emoliendo me afficit,vt.j.de iudi.l.fideicõmissum.§.tractatuз. et ad trebel.l.j.§.si heres.Si aũt poneres in successore vniuersali non procederet qꝛ ille ex stipulatione de demoliendo interposita teneretur suis impensis destruere.j.de oper.no.nunc.l. non solũ.§.morte.secũdo responso.⁊ ibi no.⁊ ideo patiẽtia procuratoris non esset plena defensio. Oldra.

1 ☞ Procurator debet defendere dñз in omnibus actionib⁹.
Actio vna non debet diuidi in plures defensores:secus si plures moueantur actiones.
2 Procurator actoris agens vna actione tantũ si recõueniatur in pluribus,an in omnibus teneatur defendere.
3 Procurator simpliciter datus an videatur datus ad lites futuras.

1 Omnium. ¶ †In omnibus actionibus tenetur procur. in dñm reconuentione defendere et in pluribus actionibus potest plures procuratores dare in vna non potest vt qui libet pro dimidia defendat ne causa diuidatur.h.d.cũ.l.se.vsqз ad.l.nõ solũ. ¶ Nõ ob.j.iudi.sol.l.iam tamẽ.§.si tamẽ plures. vt ibi no.literã expone. ¶ Omniũ aũt actionũ in modũ reconuentionis motarũ. ¶ Ibi non dãtur.subaudi actore viuẽte vel eo mortuo lite cũ eo cõtestata.prima verior qꝛ mortuũ nõ tenetur defendere cũ sit finitũ mandatũ. ¶ Ibi aduersarius.s.reus
2 reconueniens. ¶ Ibi plures intentat actiones.† Hic sopitur questio si ꝓcurator actoris egit vna actione tantũ ⁊ recõueniatur in pluribus an teneatur in omnibus defendere.hic eñ dicitur ꝙ sic.⁊ pro hoc.s.quod quisqз iur.l.iij.§.hec pena.⁊ propter generalitatẽ cautionis.de defendendo.⁊ pro hoc.j.eo.l.qui pro prio.§.j.⁊ ibi no.Old. ¶ Querit glo.an teneat defendere in reconuentione nomine futurarũ actionũ.i.que non competebãt eo tempore quo fuit cõstitutus ꝓcurator ad agẽdũ sed postea ceperunt cõpetere vel eo tempore quo agit.glo.tenet ꝙ non. Gul.de cun.cõtra:⁊ dicit ꝙ tenetur defendere in omnibus in quibus dñs põt reconueniri,vt.C.de sentẽ.l.cum pap.⁊ aut.et
3 cõsequẽter.† Quod facit ꝙ ꝓcurator simpliciter datus videatur datus etiaз ad lites futuras,de quo dixi.s.eo.l.iij.⁊ ꝓcedit questio glo.fm suam opi.qua tenet ꝙ ꝓcurator statim satisdare teneatur de defendendo etiaз si statim non reconueniatur.si reus dicat velle recõuenire[que opi.reprobatur per vltramõtanos,vt dixi.s.ea.l.seruũ.§.ait pretor. ¶ Itẽ querit gloss. quanto tẽpore finietur lis reconuẽtionis.⁊ dicit ꝙ iudex statuet tempus arbitrio suo:⁊ pro opi.gl.facit.C. de remissio.pig.l.si eo tẽpore de optione leg.l.mancipiorũ.⁊ de inge.ma.l.diffamari.do. Ricar.reprobat glo.⁊ dicit ꝙ statutũ est tps a lege intra qd dз finiri causa recõuentionis.inchoari enim debet statim post litẽ contestatam.inchoari ⁊ terminari simul cum causa principali, vt.d.l.cum pap.⁊ aut.⁊ consequenter.in vltima glo.C.de sen.⁊ interlo.om.iudi.Si ergo ita fieri debet in persona dñi reconuẽtiõis idem fiet in persona ꝓcuratoris defendentis in reconuentione:qꝛ nõ debet esse deterior eius conditio ꝙ dñi nisi in satisdãdo,vt.s.e.l.sed ⁊ he.§.defendere.el.j.Ricar.⁊ Jaco.de raue.

1 ☞ Procurator qui debet defendere debet ⁊ respondere casu quo dñs teneretur.
2 Procurator non tenetur curare de calũnia sed principalis.
3 Procuratoris confessio an ⁊ qñ noceat domino.
4 Pena mendacij an locũ habeat in actione de reiuẽdicatione.
5 Procurator actoris cauere debet de rato si dubitat de mãdatore ⁊ qñ mandatum dicatur dubium.
6 Procurator actoris mandatũ non habens quare cum satisdatione non admittatur.
7 Mandatum procuratoris an possit per testes probari.
8 Dictio ceteri,⁊ dictio alij,non semper includunt.
9 Pater agens de dote cauere debet ratam rem filiã habiturã.
10 Procurator in causa status cauet de rato siue ex parte sit actoris siue ex parte rei.
11 Procurator in causa restitutionis in integruз cauere debet de rato ⁊ de iudicato soluendo.
12 Procurator an interueniat in actionibus famosis precipue vbi de pecunia agitur.

1 Non solum. †In interrogatiõibus,interdictis,⁊ stipulationib⁹ tenet ꝓcurator dñm in reconuentione defendere.⁊ si rñderit interrogationibus vel tacuit,tenet diuersimode.tñ hoc dicit put ista.l.intell.gif de interrogationibus q̃ fiunt ante litẽ contestatã.plane procedit gl.tamen male dicit ꝙ tit.de interroga.actio.locũ habeat solum ante litẽ contestatã.⁊ tit. de confessis post litẽ contestatã.vt dicetur.j.de interrog.act.super rub.⁊ vide Host.in summa.e.§.qd sit eius officiũ.sз si hec.l. intelligat de interrogationibus q̃ fiunt post litẽ contestatã nõ videretur hodie procedere:qꝛ tales interrogationes fiunt in virtute sacramenti calũnie.vt.C.de iur.calum.l.ij.§.qd obseruari.
2 Procurator †aũt nõ iurat de calũnia sed principalis,vt co.tit. aut.principales.quicquid dicat gl.dic ꝙ non est verũ ꝙ ꝓcurator nõ iuret.lз enim in aut.principales dicat principales iurare debere:non ꝓ hoc excludit ꝙ ꝓcuratores non iurent vt plene dixi.d.aut.principales.⁊ qꝛ iuriũ correctio vitãda est. corrigerẽtur enim oĩa iura que dicunt procuratores iurare debere,⁊ pro hoc in aut.vt lice.ma.⁊ auie.circa prin.Opi.tñ glo.ꝙ ꝓcurator nõ iuret,dicit Jac.de facto seruari.sз vidi seruari cõtrariũ.⁊ est casus de iure cano.ex de iura ca.c.i appellatiõis.§.ꝓcuratores li.vj.⁊ ibi de B per oẽs ⁊ bene in Spec.de iura.cal.§.restat.circa mediũ vsqз ad ver.sed nunquid heres.⁊.§.ij.ver.vlti. Unde distinctio q̃ hic fit in gl. videt supuacua:⁊ vidi in iudicijs seruari ꝙ ꝓcuratores rñdẽt positionib⁹ ⁊ interrogationib⁹:si tñ petat venire principales tãꝙ melius sciẽtes veritatẽ venire tenentur. vt.s.eo.l.si actor malit.⁊.C.e.l.si. ¶ Itez reprobat distinctionẽ Pla.de qua fit mentio in glo.de procur.in rem suam:qꝛ procurator in rem suam indistincte iurat:qꝛ est causa sua ꝓpria.pro hoc.j.ea.l.§.sed interdũ.⁊.l.procuratore in rem suam.licet finis videatur ꝓ pla.⁊ contra pla.est etiam.C.de dona.l.illã.sic etiaз dicitur de procuratore qui suscepit iudicium animo nouandi.
3 ¶ Ultima glo.satis obscure tradit quando confessio † procuratoris noceat dño.Et ideo dic fm Jaco.bu.⁊ And.pi.aut procurator non habet mandatũ ⁊ tunc eius confessio nõ nocet domino nisi ratũ habeat.vt.j.de interroga.act.l.si defensor.Si habet mandatũ aut confitet dño presente ⁊ sciente: ⁊ sibi preiudicat.C.de erro.aduo.l.j.Si dño absente aut habet speciale mandatum ⁊ preiudicat.ar.j.de admi.tuto.l.ita autem.§.gessisse. et sic potest intelligi.j.de interrog.act.l.qui seruũ.Si habet generale mandatũ ad litigandũ:tunc aut confitetur verum ⁊ preiudicat.vt ad.l.aquil.l.proinde.§.j.⁊ ibi in gl.qꝛ licet sibi bonam fidem agnoscere.argu.j.de admini.tuto.l.quoties.§.sicut.et.j. man.l.quintus.Si cõfitetur falsum tunc dicit glo.quod de consuetudine seruatur ꝙ non noceat domino probanti cõtrariuз. Ita no.j.de confes.l.certũ.§.sed an ipsos.vbi etiam de hoc dixi. And.tamen dicit ꝙ illa glo.nõ est vera ⁊ expresse est cõtra text. illius.§.vbi expresse ⁊ indistincte dicitur ꝙ domino nõ preiudicat. Jac.but.dicit ꝙ si dominus confiteatur per se vel procuratorem habentem ad hoc speciale mandatũ de sic cõfitendo:tũc preiudicat domino nisi dominus probet confessionem factam errore ⁊ quod falsitatem contineat.vt.C.de iur.⁊ fact.igno.l.errori.⁊.j.de confes.nõ fatetur aut cõfitetur procur.habens solum generale mandatum ad lites tunc sufficit ꝙ dominus probet confessionẽ esse falsam etiam si non probet de alio errore,vt.d.l. certum.§.sed an ipsos.⁊ in hoc differt fm eum confessio domini vel procuratoris habentis speciale mandatum ad sic confitẽdum a

dum a confessione procuratoris habentis generale mandatuz.
Gl. tamen que est. j. de inter. ac. l. de etate. §. celsus. videtur sen-
tire ꝙ etiam si dominus confiteatur sufficiat ꝙ probet contra-
rium eius quod in confessione cõtinetur ⁊ ꝙ ex quo probat cõ-
trarium confessio videtur erronea. Sed quod. s. dixi credo ve-
rius quia probando contrarium eius quod in confessione conti-
netur non per hoc probatur erronea sed solum falsa. Et de hoc
vide quod notaui. C. eod. super rub. ⁊. l. si procurator. ad vnam
speciem de confes. l. vnica. vers. xj. queritur per Hoff. in summa
eo. tit. de confes. §. procuratoris cõfessio. ⁊ per Host. in summa
eo. §. quis sit effectus. versic. sed nũquid confessio a procuratore
facta ⁊ per Azo. §. item procurator pro eo. ⁊ in Spec. de cõfes. §.
vltimo. ⁊ plene dixi. s. si quis ius dic. non obtem. l. j. §. si ꝓcura-
tor. ¶ In gl. que. s. fiũt. Ibi ex parte rei de hoc nihil. j. in distin-
ctione. ¶ In gl. vlti. ibi ⁊ hoc casu. s. cum dicit nõ esse heredem
qui erat. ¶ Ibi hic heredez qd est verius. Tho. ⁊ innuit ista gl.
4 ꝙ pena mendacij † nõ habeat locũ si agatur rei ven. cuius con-
trariũ not. in gl. in cor. aut. de trien. ⁊ semis. §. illud. vnde sumit.
aut. item possessor. C. qui po. in pig. hab. vbi de hoc dixi. ⁊ p hoc
d. l. fi. j. de rei vend. licet gl. alleget. l. pen. ⁊ male. ¶ Ibi in actio
ne personali. s. defendere tenetur. Ibi hoc capitulũ qd est in tex.
ibi ⁊ si responderit ⁊c. ¶ Ibi de defendendo tenetur quasi non
defendat.

5 **Qui alieno.** † Agens alieno nomine cauet de rato
si dubitetur de mandato. h. d. Et con-
tinua: quia. s. dixit de cautiõe de defendendo seu iudicatũ soluen-
do quam prestat procurator actoris si reconueniatur. Hic mo-
do agit de cautione de rato. ⁊ vide de ista cautione quod plene
nota. ⁊ dixi. C. eo. l. j. ⁊ de ista agitur vsqz ad. l. feminas. ¶ Opp.
a diuisione quia aut constat de mandato ⁊ non cauet, vt. j. e. l. si
ꝓcurator. aut nõ cõstat ⁊ repellitur. Sol. vt gl. quia insufficienter
enumerantur partes: quia est dare tertiũ casum quãdo dubitatur
an habeat mãdatũ quo casu loquitur iste. §. ⁊. d. l. j. C. e. ¶ Sed
quando dicetur dubium dicit gl. hic ⁊. C. eo. l. j. ꝙ per negatio-
nem. hec opi. cõmuniter reprobatur quia dubium debet fieri iudi
ci. j. de probat. l. quinquaginta. cum ergo nullam fidẽ faciat iu-
dici de mandato nõ potest dici dubium. Iudex enim nõ dubi-
tat imo certus est ꝙ non habet mandatum nisi doceat. ea enim
que nõ apparent reputantur nõ esse. j. de cõtrahen. emp. l. in le-
ge. ⁊ de testam. tute. l. duo sunt titij. Dicunt ergo docto. ꝙ tunc
dicitur esse dubiũ cum procurator aliquam fidem facit de man
dato per aliquas presumptiones licet nõ plene ꝓbet. Si enim
esset verum ꝙ per solam negationem efficeretur res dubia se-
queretur absurdum quia ꝓcurator diceret se habere mandatũ
aduersarius negaret: ⁊ sic semper admitteretur cũ cautione de
rato. nõ ob. l. super qua se fundat gl. C. qui. ad liber. procla. non
licet. l. fi. quia verum est ꝙ per negationẽ fit res incerta non dubia
nisi aliqua presumptio inducatur pro affirmante alias enim sta-
tur negationi negantis. vt. C. de reb. cred. l. in bone fidei. ⁊. j. de
acquirẽ. hered. l. cum quidam. §. quod dicitur. nam si mulier di-
cat se pregnantem vel filius se filium ⁊ negetur statur negatio-
ni nisi aliud doceatur saltem per presumptiones. vt. j. ad carbo.
l. iij. §. cause. vnde quod dicitur ꝙ per negationem res efficitur
dubia verum est ad commodum negantis ⁊ preiudiciũ affirmã
tis: quia negans absoluitur nisi affirmans probet plene vel semi-
plene. Ad illud quod dicebatur ꝙ procurator dicet se habere mã-
datum ⁊ aduersarius necesse habebit respõdere affirmatiue vel
negatiue ⁊ per consequens admittetur semper procurator cum
cautione. dicit And. hoc nõ esse verum quia talis interrogatio
est captiosa ⁊ ex qua semper illaqueatur respondens ⁊ ideo re-
spondere nõ tenetur. arg. eius quod nota. j. de iureiurã. l. qui iu
rasse. §. ij. vel dicit ꝙ respondebit nõ negando nec affirmando.
sed dices si es ꝓcurator doceas. ⁊ procurator docere tenebitur.
dic etiam ꝙ non esset magnũ inconueniens nec preiudiciale ad-
uersario si procurator semper admittatur cum cautione etiam
si nihil de mandato probet: quia aut reus absoluetur ⁊ dominus
habet ratum ⁊ sufficit ratio: aut non habet ratum ⁊ aget cõtra
procuratorem ex cautione de rato. sed hoc casu salua pace sua
bene interest aduersarij magis quod sententia absolutoria va-
leat q̃ ꝙ agat cõtra procuratorem ex cautione de rato: quãdo
autem reus cõdemnatur aut dominus habet ratum ⁊ sufficit ⁊
soluet domino. aut non habet ratum: et hoc facit pro reo: quia
nec domino soluet cum ratum nõ habeat nec procuratori cũ ei
solui non possit, vt. j. de solu. l. hoc iure. Et sic dicit saluari pos-
se opin. glo. ¶ Dicit etiam Guli. de suz. ꝙ cautius est quando
procurator admittitur cum satisdatione de rato ꝙ iudex inter-
loquatur eum admittendum ⁊ sic valebunt gesta cum eo saltez
cautione pretoria. j. quod falso tutor. autho. l. j. j. de mino. l. ait
pretor. §. permittitur. ⁊. C. qui admi. ad bo. pos. l. bono. secus si
nihil omnino appareret de mandato: quia tunc authoritas iudi-
cis non faceret eum procuratorem, vt. C. eod. licet. ⁊ dixi dicta. l.
j. quod fal. tu. autho. ¶ Ex predictis cessat ⁊ claret alia. q. gl. cu
ius sit electio vtruz procuratoris volentis cauere de rato an ad
uersarij. Dicit etiã glos. ꝙ illud quod hic dicitur ꝙ admittatur
cum cautione de rato. Fallit in duobus casibus. vnus vbi cauet
etiam si habeat mandatum. alius vbi non admittitur etiam vo
lens cauere. vnus est. j. de oper. no. nun. l. de pupillo. §. qui pro-
curatorio. alius. j. ad trebel. l. qui ita. §. j. Sed dic ꝙ nullum est
speciale: quia in eis dubitabatur de mandato sicut ⁊ hic, vt in eis
nota. et dixi. hoc tamen bene est speciale in dicta. l. qui ita. §. j. ꝙ
nolens satisdare non admittatur. ⁊ ratio specialitatis ibi patet
in text. ⁊ gloss. ⁊ ibi dixi. ¶ Item querit gl. rationem quare pro-
6 curator actoris † si constat eum nõ habere mandatum non ad-
mittitur cum satisdatione, ⁊ tamen defensor ex parte rei etiam
si constet eum non habere mandatum admittitur cum satisda-
tione iudicatũ solui. Glo. reddit duas rationes que impugnã-
tur per Cyn. ⁊ alie pulchre redduntur per eum. C. eod. l. j. vbi de
ista materia satis notat ⁊ ego etiam satis dixi. Odo. reddit ra-
tionem: quia cũ constat de mãdato procuratoris actoris domi
nus postea ratum habere non posset: ⁊ ideo superflua est cau-
tio de rato hoc casu ⁊ superflua cautio nõ debet interponi. vt. j.
eo. l. non cogendum. in fi. sed cautio iudicatum solui a procura-
tore rei interposita bene potest cõmitti. vt. s. eod. l. si procurator
7 meus. An mandatum procuratoris † possit probari per testes?
Azo. in summa huius tit. tenet ꝙ sic. alij tenent ꝙ nõ. cõmuni-
ter seruatur ꝙ si habet testes in promptu admittatur alias non
vt dixi. d. l. j. C. eo. de hoc. j. eo. l. si procura. versi. ex quibus vide-
tur. An admittatur cuz cautione de rato in casibus in quibus
exigitur speciale mãdatũ. dic aut dubitatur simpliciter de man
dato ⁊ nõ admittitur aut de speciali mandato ⁊ admittitur, vt
j. de mino. l. quod si de speciali. ¶ An volens cauere sub ista ꝓ-
testatione si non doceat de mandato admittatur. docto. tenent
qd sic per. l. j. de dam. infec. l. pretor. in princip. ⁊. l. inter quos. §.
qui alieno. ⁊. l. q vas. §. j. licet pe. aliqui cõtra vt dixi. d. l. j. C. eod.
¶ An hec satisdatio possit mutari augeri vel minui volunta-
te partiũ? dic qd sic vt. d. l. j. C. eo. ¶ Quid si probatum est ple-
ne de mãdato ⁊ semiplene de reuocatione? Pet. tenet qd tenea-
tur satisdare de rato: quia illa semiplena de reuocatiõe extinguit
vim plene probationis de mandato vt dixi dicta. l. j. C. eo. Alia
etiam vtilia de ista materia que causa breuitatis omitto, sed ibi
recurratur. Forma huius satisdationis habetur. j. rem ra. hab.
l. procurator. ⁊ plene dixi. d. l. j. C. eod. ¶ In gloss. magna ibi in
causis priuatoruz imo de hoc ibi non loquitur cum in sequenti
§. hoc sibi expresse interdicatur. imo ibi non loqtur de eo qui di-
cebat se constitutum ad exigendum debitum priuati: ⁊ ideo il-
le. §. optime probat quod hic statim sequitur in gloss. idem di-
co ⁊c. Old. ¶ Ibi de sol. l. hoc iure. Contrarium tamen videtur
per. l. j. ad trebel. qui ita. §. j. in fi. ⁊ argu. rem ra. hab. l. si cõmissa.
in fi. ⁊. l. non solum. Ri. ¶ Sed de hoc dic vt plenius dixi. d. ti-
tu. ad trebel. l. apud iul. §. vtrum. ⁊ vide. j. eo. si reus. ¶ Ibi qui
ita. §. j. sed ibi speciale vt heres non teneatur adire ⁊ se implica-
re oneribus hereditarijs propter fragilitatem cautionis. ¶ In
gloss. s. in factum in fin. Collige ergo ex hoc. §. ⁊. l. si procurator
meus. s. eo. qd vbicunqz occasione mei mandati contrahis vel
aliud facis ex quo directam tibi acquiris actionem ⁊ mihi vti-
lem non potes ea experiri sine mandato meo. sed si directã tan-
tum ibi acquiris ⁊ mihi nullam contra credo. non ob. litera se-
quens quia propter precedentem causam ⁊ originem hoc ibi con-
tingit. ⁊ intelligo hunc. §. si ad hoc fuerit procurator cõstitutus
⁊ de mãdato dubitetur, vt. d. l. si procurator. s. e. Ri. ⁊ vide. j. e. l.
qd procurator meus.

8 **Queritur.** † Hic declarat illa verba, ad quem ea res
pertinet, posita in edicto. s. eodez. l. seruũ a
§. ait pretor. dicens quod illa verba non extenduntur ad credi-
a tores. glo. que est hic multum sepe allegatur qd dictio ceteros,[a]
et dictio alij, non semper includunt. ⁊ ideo si in rescripto conti-
neatur talis ecclesia cũ ceteris vel alijs capellis sit exẽpta: nõ p
hoc sequitur qd illa ecclesia sit capella. de hoc no. xxvj. dist. dein
de oppo. alias deniqz opponitur. in glos. ⁊ per Archi. quod facit
etiam si ista verba reperiantur in statutis ⁊ plene dixi in alpha
beto dictione ceteros, ⁊ dictione alij. Pet. tamen alio modo in-
telligit hunc. §. hoc modo: titius erat debitor meus ⁊ multorũ
aliorum ⁊ obligauerat bona sua. procurator meus agebat hy-
pothecaria contra eum cum dubitarem de mandato exigeba-
tur ab eo cautio de rato, ⁊ qd faceret ceteros creditores ratum
habere. dicitur qd non tenetur. ⁊ secundum hoc dictio ceteros, proprie
ponitur ⁊ includit qd dominus erat creditor. Et vide de ista di-
ctione ceteros, extra de rescrip. c. sedes. in glo. si quas. iuxta fi. et
C. de vsur. l. eos. §. ceteros. Item gloss. vltima huius. §. dicit qd
ratio hic in fin. posita nõ est bona ibi, nam nec ipsi domino ⁊c.

a ¶ Ceteros. adde bar. in. l. ea parte de verbo. ob. ⁊ in. l. illa institutio. de here. insti. ⁊ in l. gallus. §. idẽ credenduz. de lib. et posthu. Alex. ⁊ Ang. in. l. quicquid de verb. obli. idẽ Alex. in. l. si duo. §. si qs iurauerit. de iureiur. Bal. i. l. hac consul. in pnc. C. de test.

qr in hoc est deterior cōditio pcuratoris q̄ dñi:qr tenet cauere, vt.s.e.l.sz ⁊ he.§.defendere. Pe.dicit ꝙ est bona rō:qr licet pcurator teneatur satisdare nō tenetur de ceteris sicut nec dñs tenetur,sed sufficit ꝙ ipse habeat ratum.ergo in hoc nō dz plus teneri pcurator q̄ dominus.

9 **Si de dote.** †Op.ꝙ pater satisdare nō teneat cū sit legitimus administrator.dic vt dixi.j.solu. ma.l.ij.in.xiij.oppositione.⁊ vide qd eadē l.in pluribꝰ partibus dixi de ista materia.⁊ vide.j.§.primo.

Si pater. Uide etiam qd in cōtrario not.s.d.l.si sine.§.si.rem ra.hab.

10 **Si status.** †In causa status pcurator siue ex parte actoris siue ex parte rei tenetur de rato cauere,hoc dicit.Et allegatur sepe iste.§.ꝙ reus dicitur facere cōtrouersiam.quod facit ad.q.que in glo.no.de eo qui promisit se non imbrigare vel controuersiam facere sub pena an excipiendo incidat in penaz:⁊ ꝙ incidat faciunt.ll. in glos.allegate.⁊.C.de dolo.l. cum proponas.in fi.vbi de hoc tetigi ⁊ plenius.C.de transac.l.si quis maior.⁊ pro hoc ad trebel.l.lucius.§.tres heredes.vbi de hoc dicit glo.ar.cōtra in eo.titu.s.ad carbo.l.iij.§.qd si ille.dicit Dy.ꝙ actor dicitur proprie facere cōtrouersiam:reus improprie.vel dicit ꝙ litera.l.contrarie non cōtradicit nā ibi actio facit reo controuersiam negando filium sed cōuentus non negabit agentem filium esse:sed si negaret diceretur facere controuersiam.Dy.Et sic est cōmunis opi.ꝙ etiam reus faciēdo controuersiam incidat in penam.Facit etiam iste.§.ad materiam.§.publice.s.e.l.seruum.ꝙ in causa status procurator interueniat.de quo ibi plene dixi.⁊ facit.j.§.fin. ¶ In gloss.prima ibi,ver.ꝙ si ille. Sed per positionem casus illius patet Sol.ibi C.e.l.licet.⁊.j.de coll.deteg.l.cum nō iusto.Ibi.l.pe.§.fi.⁊.C.ad l.corne.de fal.l.j.

11 **Est ⁊ alius casus.** †Ponit aliū casum vbi pcurator rei satisdat de rato.⁊ hūc.§.⁊ pcedentē ⁊ sequētē intelligit Ja.ꝙ pcurator rei caueat de rato si dubitetur de mādato alˀs nō,vt dictum est in pcuratore actoris.s.ea.l.§.qui alieno.Ri.

Item ait. Alˀs est principiū.l.Et hic sunt duo spālia vnū ꝙ pcurator rei caueat de rato.⁊ aliud ꝙ exigit speciale mādatū casus alij vbi speciale mādatū exigit.
12 no.⁊ dicā.j.l.pri.†Gl.hic videt innuere ꝙ in actionibus famosis nō interueniat pcurator nisi qñ agit principaliter de pecunia.tu dic cōtra ⁊ ꝙ interueniat pcurator ⁊ defensor ex parte actoris ⁊ rei.vt dixi.s.e.l.seruū.§.publice.⁊.j.de admi.tu.l.decreto.in hoc tñ est specialitas in actionibꝰ famosis:qr exigitur speciale mādatum vt dixi.pena enim infamie est minor relegatione vbi interuenit procurator fm cōem opi.gl.⁊ doct.lz vltramōtani contradicāt vt dixi.d.§.publice.

1 ¶ Interdictum de liberis exhiben.quare mandatum exigat speciale.
2 Procurator petens sibi satisdationem interponi,cauere debet de rato.
3 Conuentus actione reali duplicem prestare debet cautionez de rato,scilicet ⁊ de iudicato soluendo.
4 Contrariorum eadem est disciplina, vno enim cognito cognoscitur ⁊ reliquum.
5 Domino de calumnia iurante: an possit committi cautio de rato.
6 Sententia qua pronūciat iudex rem esse meam nihil expresso de toto vel de parte an sit valida.
7 Satisdatio de rato debet interponi ante litem contestatam. Exceptiones procuratoris debent opponi ante litem contestatam.
8 Satisdatio an interponi debeat ante libelli oblationem.
9 Coniuncte persone admittuntur ad agendum sine mādato nō contra mandatum.

1 **Pomponius.** †Hic etiā est casus specialis vbi exigit speciale mādatū.⁊ rō quare in isto interdicto de liberis exhibendis speciale mādatū exigat,no.in gl.s.§.pri. Alij casus in quibus exigit speciale mādatū no.hic in gl.etiā alij not. extra de in integ.resti.c.corā.⁊ plenius in Spec.eo.§.j.versi.itez op.⁊.j.de mino.l.illud.§.si talis.plene dixi.⁊ p archi.extra eo.c.qui ad agēdū.lib.vj.Opp.de.§.s.pri.qui ob.in duobus.primo quia ibi sufficit speciale mandatum:hic nonnisi pater fuerit impeditus.Item ibi sufficit generale si iudex contra absentē erat processurus.ad primum dic ꝙ ibi quis mādat causam propriā et ideo sufficit speciale mandatū.hic causa non est omnino mādantis sed opus ꝙ fuerit impeditus.vel dic,vt in gloss.ibi dicitur qd hoc facit affectio patris ad liberos.Ad scdm dic qd hic cessat illa ratio:quia hic contra patrem absentē non potest procedi cum sit actor.Ibi autem tutor erat reus ⁊ ideo est ibi fauor defensionis.Ad aliud quod dicit glo.qd idem sit in interdicto de liber.exhiben.qd exigatur speciale mādatum:quia hic loquitur solum de deducendis:quod patet in litera dum dicit ducātur in quo maius versatur preiudicium q̄ in liberis exhibēdis,ita qd illud de exhibendis est preparatorium illius de deducendis.arg.j.ad exhibē.l.iij.§.sciendū.⁊.§.ibidem.⁊ ideo in illo de deducendis exigitur speciale mandatum sicut in solutione recipienda.j.de sol.l.hoc iure.⁊ in aut.de collator.§.eos.deductio enim liberorum est quedam solutio:in illo de exhibendis nō,et male dicit gloss.que dicit ꝙ eadem ratio est in vtroqz.Gulel. ¶ In gloss.duo ergo ibi nominatim mandari.due sunt rationes,vna quia subest graue preiudicium ⁊ qr tractatur de preiudicio tertij.Ibi non est nisi vna.s.graue preiudicium.Jaco.bu. ¶ In eadem glo.in fi.dic aut est species sine genere, aut genus sine specie:⁊ tunc tantum valet genus quoad genus quantum species quoad speciem,vt.j.de admi.tut.l.si duo.sicubi reperiatur contrarium dic vt in.ll.hic in gl.allegatis. Si vtrūqz concurrit.s.genus ⁊ species,dic vt no.per Dy.extra de reg.iur.c.generi.lib.vj.Jac.bu.

2 **Si stipuletur.** †Si pcurator petat sibi satisdationez interponi cauet de rato.h.d.Op.vt gl.ꝙ superflua videatur cuz committi nō possit.Sol.vt gloss.ad hoc insta vt in ipsa ⁊ solue.vltimo quere vt glo. nisi habeat speciale mandatum debeat cauere de rato.Jaco.but.ꝙ nō.⁊ leges quas allegat glos.pro ar.contrario intelligit vbi habebat mandatum non sufficiens.vel si erat sufficiens nō cōstabat:⁊ ideo qr dubitabatur cauet.alias si de sufficienti mandato constaret superflua esset cautio:⁊ ideo non interponeret,vt j.eod.l.nō cogendum.§.sabinus.Gul.de cun.aliter hunc.§.intelligit.dicit enim ꝙ hic cautio de rato nō interponebatur spāliter super cautione dāni infecti ꝙ dñs eā ratā haberet.sed interponitur sup tota lite que oriebatur ex eo ꝙ procurator actoris petebat caueri de dāno infecto vel pro legato.reus eniz dicebat tu nō es procurator sufficiens ad istam litez mouendam.⁊ ideo quia dubitabatur de mandato cauet de rato:⁊ in hoc bene interest rei:qr si obtineat satisdationem dāni infecti vel legatorū non debere interponi ⁊ dñs ratū nō haberet bene interest eius:⁊ ideo stipulatio cōmittetur.⁊ ideo exponit si stipuletur.i.si stipulatio petatur.

3 **Sed et his.** †Reali actione conuentus duplicem cautionem prestat de rato et iudicato soluendo qr vtraqz potest cōmitti.hoc dicit.Et diuide qr primo ponit dictum vsqz ibi quid enim.Ibi ponit rationem et declarationem dicti vsqz ibi,deniqz.Ibi ponit rationem rationis ⁊ dicti vsqz ibi.nam cum iudicatur.Ibi ponit rationē omnium predictorum ⁊ remouet quandā obiectionem Jaco.bu. ¶ Ibi qui quasi expressiuum veritatis. ¶ Ibi preter inclusiue, vt.s.eo.l.sed ⁊ he.§.preter.vbi de hoc. ¶ Ibi,ꝙ iudicatuz est.⁊ ideo interest ⁊ stipulatio committitur.Et arguit sic iste tex.Eo casu quo dominus vel verus procurator litigasset ei iterum litiganti obstaret exceptio rei iudi.eodem casu si defendatur per defensorem ⁊ non habet ratum committitur de rato cautio,sed sicut dictū est si dominus litigasset obstaret sibi exceptio:ergo ⁊ cautio de rato cōmitti potest contra defensorem:⁊ ideo debet interponi.Deinde remouet quandam obiectionem que posset fieri contra dictam rationem impugnando minorem propositionē qua dicebatur dominum excep.repellendum si per se litigasset.quod non videtur verum quia vbi iudicio primo decisum non venit disputandum in secundo iudicio non ob.exceptio rei iudicate,vt.j.de except.rei iudi.l.cum queritur.⁊.ll.sequentibus.Sed hic in primo iudicio fuit disputatum an actor esset dominus.in secundo queretur an postea veniens sit audiendus.⁊ sic aliud queritur in secundo q̄ in primo,vnde non videtur cautionem de rato hoc casu posse committi:ergo non debet interponi.Ad hoc respondet iurisconsultus ꝙ imo veniret disputandum in secundo iudicio qd fuit decisum in primo.nā postq̄ decisum est actorem fuisse dominum,per cōsequens decisum est conuētum non esse dominum.sic idem venit disputandum in secundo iudicio:⁊ ideo cautio potest cōmitti:⁊ ideo debet inter-
4 poni. ¶ †Et ex isto fine huius.§.collig.glo.ꝙ contrariorum est eadez disciplina:hoc est vno cognito cognoscitur reliquum.Et ad hoc opp.de.l.qui proprio.in fi.j.eod.Solu.ibi non sunt contraria sed diuersa vt ibi dicam. ¶ Item oppo.ad idem de.l.si quis negotia.j.de nego.gest.Sed nec ibi sunt contraria cū non veniant ex eadē causa.⁊ dic vt ibi not.Uel fm And.aut in vno contrariorū est plus q̄ in alio ⁊ tunc non est eadem ratio:alias sic.And.Et vide.j.eo.l.qui proprio.§.vt in ceteris.⁊ vide Dy.

de reg.

de reg.iur.c.rationi.z.c.qui sentit.lib.vj. ¶ Item oppo.gl. contra istum.§.q idem sit in actione personali quod hic dicitur in reali q sit locus cautioni de rato quando petitur species.sed dicit quod in reali ideo cautio de rato interponitur:quia dato q defensor in rei ven.restituat rem:adhuc dominus potest eam vendicare.z ideo cautio de rato est necessaria. Sed quando agitur personali ad quantitatem,defensor eam soluit z nō potest aduocari ab actore.z quando etiam agitur ad speciem tunc etiam non est necessaria cautio de rato si petitur rem dari.nam sufficit cautio iudicatum solui.cū enim dare sit accipientis facere si defensor meam non facit cōmittitur stipulatio iudicatū solui que mihi sufficit:z ideo cessat cautio de rato. Si autem petatur rem tradi etiam tunc non est necessaria cautio de rato:qz z tunc sufficit cautio iudicatum solui cui non satisfit ex traditione rei sed tenetur de ea cauere q non aduocetur quod si non fecit nō impleuit quod tenebatur ex cautione iudicatum solui z non committitur. Si vero agatur personali ad simplicem restitutionem vt cōmodati vel depositi hoc etiam casu non est necessaria cautio de rato:quia sufficit restitui vt petitum est.nam dato q cautio de rato interposita fuisset non cōmitteretur qz etiam si ipse dominus litigasset in actiōe cōmodati vel depositi z succubuisset non repelleretur a vendicando:z ideo cautio de rato nō cōmittitur:nisi forte dominus veniens dicat nunq fuisse rem cōmodatam vel depositam z petat rem possessorio per condictio. ex lege.l. si coloni.C. de agrico. z censi. tunc enim forte esset vtilis cautio de rato. z hoc casu forte esset interponenda etiam in

5 personali. ¶ †Item oppo.gloss.q cautio de rato nunq possit cōmitti cum dominus iuret de calūnia.z per consequens videatur habere ratum gesta cum defensore. Respōde vt gloss. Jaco. but. Bul.aliam reddit rationem differentie inter realem z personalem:qz in reali fit executio in re ipsa manu militari.vt.j.de rei vend.l.qui restituere. In personali non sic ad rem precise sed ad estimationem si rem non prestat. vt.l.j.j. de act.empt.et ideo sufficit cautio de iudicato soluendo in qua tenebitur pstare estimationem si rem non prestat. in reali autem est necessaria cautio de rato vt faciant dominū rem restituere quam forte interest eius magis habere q estimationem. Ista ratio non procederet fm opinionem Mar.qui tenuit q precise cogatur rem prestare.vt no.d.l.j. ¶ Itē querit ipse Bul.si egi contra te rei ven. ad rem z fuisti absolutus.appellaui.in causa appellationis venit defensor ex parte tua volens cauere de rato z iudicato soluendo,nunquid admittetur?videtur q sic per istum.§.et instit. de repli.§.pe.z si admittitur in principali:ergo z in causa appel. vt.j.an per alium causa appel.l.j.§.j.C.e.l. cū rē pecuniariam.et §.e.l.j. Ipse tenet cōtrarium q in causa appel. non admittatur: quia sequeretur incōueniens.nam sententia lata contra istum defensorē nō preiudicaret domino.vt.§.eo.l. in cause.§.j. Et sic prima sententia in qua absolutus fuit dominus remaneret firma z transiret in vigorem rei iudicate z domus petita remaneret penes eum.z defensor teneretur ex cautione ad estimationē domus.z ita compellerer inuitus quodammodo vendere rem meam.Contra.l.si filio.§.j.j.sol.matr.z rerum amo.l.non enim. z si dicas.nōne idem in principali?dico q non imo si cōsequor estimationem a defensore nihilominus possum petere rem a possessore.j.de peti.heredit.l.etiam.§.fi.z de tab.exhib.l.locum. §.condemnatio.sed nō sic in causa appellationis:quia lata primo absolutoria sententia transisset in rem iudicatam vt predixi.z sic vltra res peti non posset obstante exceptio.rei iudicate. And.de pisis hic querit an iste.§.locum habeat in hypothecaria.Et videtur q non: quia litera videtur se restringere ad rei ven.maxime in fi.vbi de dominio facit mentionem. dicit tamen q obtinuit in iudicio q locū habeat etiam in hypothecaria: qz si non interponeretur cautio de rato dñs reuersus posset dicere

6 rem primo sibi obligatam:z ideo de rato debet caueri. †Unum aliud dicit glo.quod reprobatur per dictos docto.dicit enim q si iudex pronunciet rem meam nisi dicat in totum vel pro parte q non valet sententia tanq incerta quod nō est verum: quia sententia refertur ad libellū.Et si peto rem sine adiectione partis totam petere videor:z ideo sententia data videbitur super tota.arg.insti.de inutil.stipu.§.preterea.z est expressum.j.de interrog.act.l.si sine.§.qui interrogatus.al's incipit.l. si defensor z ibi dixi.z de excep.rei iudi.l.si quis cū totum.z ita tenet gloss. que melior est q ista.j.de rei vendi.l.si in rem.in principio super verbo totam.z de verbo.signific.l.pupil.in fi.z dixi.j. de lega.ij. l.legatis vxori. In gloss. si dubitetur. Idem si non dubitetur. cum sit ex parte rei qui potest esse sine mandato vt supra proxi.gloss.et infra de re iudicata.l. quarta.An. ¶ In gloss.eadem in fi. Sed ista ratio non esset sufficiens ad alios casus in quibus etiam satisdatur de rato:quare forte idem dicendum vbicunq petitur species que sit in bonis debitoris.Tho. ¶ In gloss.sed videtur ibi.l.que omnia.in fi.hec solu.nulla videtur quia iurisconsultus nō videtur hic se retulisse ad ea q ante litem contestatam geruntur sed ad totam litem in hac cautione de rato prestanda.Et aduerte quia ista gloss.innuit q vbi fit mutatio procuratoris q omnia acta in iudicio de nouo fieri debeāt.de hoc no.in gloss.§.eod.l.mutari.z.l.que omnia.vbi de hoc plene dixi. z no.etiam in.l.in cause.§.fi.z facit.C.de testamentis.l.cum antiquitas.§.si tamen.z qd ibi no. Machanianus.licet dubitatiue dicit q vbi litigat falsus procurator cuius acta domin9 nō habet rata tunc omnia oportet de nouo fieri.et ita intelligatur hec glo.vbi autem litigat verus procurator ab initio cuius factum nō potest dominus improbare.vt.j. de cōdi.indebi.l.si pcurator.si ex causa postea reuocetur qd esse potest.vt.§.eo.l.post litem cum se.quia hoc iudicium fuit legitime fundatum: tunc acta cum procuratore valent z transferunt in dominum in eo statu in quo erant tempore reuocationis vel fiet sibi cessio per procuratorem.vt dixi.d.l.que omnia.quia factus erat dominus litis per cōtestationem. Mar. ¶ In eadem gloss.in fin.vt.C.de cōsor.eiusdem lit.l.ij.z not.j.§.proxi. Oldr. Item quid si esset tacite remissum sacramentū calūnie qd fieri potest fm vnā opi. vt not.C.de sacramento calum.l.ij.§.sed quia veremur. ¶ In glo. prima actoris in prin.Et vide qd no.j.de proba.l.circa z gl.hic allegat de excep.rei iud.l.si inter.sed allegare debuit.l.excep.vbi de hoc no.z plene dixi.

7 Ratihabitionis. †Satisdatio de rato dz interponi ante litē contestatā nō post.hoc dicit.Et glo.hic violentat text.z dicit q idem si fiat ante vel post incōtinenti. qd reprobant docto.qz refert aliquid debeat fieri in actu,an ante actum.arg.j.de verb.oblig.l.qui ante.z de solu.l.modestinus.cum ergo litera dicat q interponi debeat ante litem cōtestatam non post, falsum dicit gl. z pro hoc C.eo.l. ita demū.sed si diceret in contestatione tunc procederet glo.per.l.petens.quam allegat.op. q hec exceptio possit quandocunqz opponi.vt.C.eo.l.licet.dic q est exceptio tu nō es procurator.z hec quandocunqz opponitur quia redditur iudiciū retro nullum.z sic loquitur.l.cōtraria. Item est exceptio.nō cauisti de rato.z hec nō potest opponi nec peti post litem contestatam vt hic nisi procu.interueniret post litem cōtest. vt glo.dicit z idem in procuratore rei post litem cōtesta.interueniente quia satisdare tenetur iudicatum sol.vt.j.eod.l.qui proprio. z not.§. proxi. Item est exceptio.tu non potes esse procura.z tunc si ratione cause quia est capitalis.dic vt.C.de adulte.l.q̄uis. et dixi §.eod.l.seruum.§.publice. Si ratione persone aut oppo. ei qui nec pro se nec p alio pōt esse in iudicio:tūc quādocūqz pōt opponi quia reddit iudicium retro nullum.vt.§.qui satisda.cog.l. ij.§.j.Aut oppo.ei qui pro se sed non pro alio poterat esse in iudicio.vt quia miles:z tunc debet opponi ante litem cōtestatam nō post.vt.C.eo.l.ita demum.vbi de hoc z dixi etiam.C.eod.l.j. dicit etiam Jac.but.q vbi procurator interuenit post litem cōtestatā licet satisdare teneatur:tamen si admittatur ad aliquos actus per aduersarium nō petita satisdatione amplius petere non possit sicut etiā excluditur a petitione satisd. qn interuenit ab initio si nō petat ante litē cōtestatā.Et dicit Bul. q cum opponeret cuidā aduocato q nō petierat cautionē de rato a pcuratore actoris añ litē cōtestatā q ipse aduocat9 replicauit q iste §.loquebat solū in procuratore rei qui regulariter nō cauet de rato.sz cū pcurator actoris semp caueat de rato si de eius mandato dubitet.vt.§.e.l.nō solū.§.qui alieno. semp cauere tenetur tā post litē cōtestatā q ante si petat.Et q iste.§.loquat i pcuratore rei satis pz ex lrā z cōtinuatione pcedentiū.§.qui loquuntur de pcuratore rei. Ipse tñ Bul.dicit hoc nō esse verū z q iste §.locum hz etiā in procuratore actoris cum ista exceptio satisda.nō pstite sit dilatoria vt h in glo.no.z ideo post litē cōtest.de ea nō est disputandū.ar.C.de pba.l.excep.z.j.māda.l.si fideiussor.§.qdā z de ista satisdatiōe vide in libello Rofre.rē ratā ha.

8 z in specu.de satis. ¶ †Querit Jac.de ra.an ista satisdatio debeat interponi añ libelli oblationē.z dicit q nō qz ptoria est z exigit fideiussores p quātitate rei petite.vt.j. de preto.stipu.l. ptorie.hoc aūt sciri non pōt an si oblato libello.z dicit q reus cautus recipiat libellū sub protestatione si satisdabitur.ar.j.q.mo. pig.vel hypo.soluitur.l.si debitor. ¶ Itē querit si semel est admissus nō petita cautione nec ptestatione pmissa an postea peti possit.videt q sic vsqz ad litē contestā.per.§.istum. In contrarium videtur q sufficiat semel admissum.vt.j.de aqua plu.arcen.l.in diē.z de neg.gest.l.pōpo. Solu. aut petita fuit cautio z pcurator dicebat se habere mandatū sufficiens et sub ista alter cautione fuit admissus pcu.non pstita satisdatiōe:z tūc ampli9 peti nō pōt. Aut nihil actuz fuit de satisdatione z tunc vsqz ad litē contesta.peti pōt vt hic.z ar.C.si ex falsis instrīs.l.fina.j. de nego.gest.l.finaūt.§.si cōpensationē.z de compensa.l. si i diē.§.

tiõnem. Jaco.de raua. In summarijs in quibus nõ exigit cõstitutio statim cũ fit aliquis actus cõtẽtiosus ꝑ ꝓcuratorẽ.arg.ſ.de tu.ꝛ cura.da.ab his.l.vbi.ꝛ dixi.C.e.l.nihil.ꝛ de iud.ꝓperã.inter principẽ. Nõ bonus antiquus doctor hic tractat de multis alijs excep.q̃ñ debeat opponi q̃ omitto q2 nõ est ꝓprie materia huius.§.

9 **In his autem.** †Cõiuncte persone nõ admittũtur ad agendũ cõtra voluntatẽ etiam si velint cauere de rato.h.d. ¶Oppo.ꝙ etiam cõtra mãdatum admittantur.ſ.de ap.l.non tm̃.ꝛ de liberali cã.l.iij. dicit glo.ꝙ ibi spãle.tu dic ꝙ ibi nõ veniunt alieno noĩe ad defensionem principalis cause, sed ꝓprio noĩe appellant rõne interesse sui vel ex officio ad qḋ homo homini tenet, vt.ḋ.l.non tantuꝫ.ꝛ C.de ap.l.addictos.vel rõne cõsanguinitatis quã habẽt ad dãnatũ,vt.ḋ.l.iij.de lib.cã.vel ꝓpter suũ commoduꝫ pecuniariũ vt.ſ.de mino.l.patri. Uel posset dici ꝙ ibi interueniebãt ex pte rei pro quo etiã inuito intercedere pñt,vt.ſ.de sol.l.solutionem.ꝛ.ſ.ti.ij.l.soluẽdo Jac.but.Et de hoc dixi.s.eo.l.seruũ quoqꝫ.§.publice.in oppositionibus. ¶In gl.j.offerre velint ibi.§.si pater.ꝛ.ſ.de neg.ge.l.si nãũt.lꝫ eis solui nõ possit,vt.ſ.vt le.no.ca.l.ij.que incipit,nec si forte.sol.ma.l.non solũ.ꝛ no.ſ.de solu.l.nemo ꝓcuratori.ꝛ dixi.s.e.l.sed ꝛ hec.ver.sed nunquid cõiũcta ꝑsona.Old.Pone ꝙ ego constitui cõiunctam ꝑsonam ꝓcuratoris ad agendũ:postea reuocaui:nũqd poterit agere oblata cautione de rato:dic ꝙ nõ vt no.extra de rescrip.c.ex parte decani. ¶Quid si constitui cõiunctã personã ꝓcuratorẽ ad agenduꝫ ꝯ titiũ ex mutuo,vult agere ꝯ semproniũ ex ḋposito oblata cautiõe de rato: nũqd possit:dic ꝙ nõ q2 dãdo mãdatũ i vna cã videor i ceteris ꝓhibere.C.eo.l.marit⁹.ꝛ.ſ.de iudi.cũ ꝑtor.Ri.In eadẽ gl.in fi.Sed ibi in facto ꝓprio:hic in alieno.Jaco.de bel.

1 ¶Mulier pro parẽtibus causa cognita permittitur.
2 Abbatissa põt agere et esse ꝓcuratrix monasterij sui.
3 Mulier admissa ad defendendũ ꝛ satisdandum iudicatũ solui an iuuetur velleiano.
4 Mater an agere possit pro filio.

1 **Feminas.** †Casualiter mulier admittit ad agendũ pro alio.h.d. Nõ ob.s.de postu.l.j.§.fi.vt ibi no.ꝛ vide.C.eo.l.alienã.cũ ibi notatis.
2 ¶†Item est speciale in abbatissa q̃ põt eẽ ꝓcuratrix monasterij sui vt extra de confir.vti.vel inuti.cũ dilecta. Põt etiã femina esse procuratrix ad negotia extraiudicialia.ſ.de nego.gest.l.iij.de instito.l.sed ꝛ si pupil.§.parui.ꝛ mã.l.idẽqꝫ.§.j.Itẽ põt esse fideicommissaria seu executrix vltime voluntatis no.ꝑ Jo.an.extra de testa.c.religiosus.lib.vj.ꝛ Spec.de instru.edi.§.nunc vero aliqua.ver.quid de muliere.ꝛ Dyn.ff.de admi.tuto.l.titiũ licet.ſ.de reg.iur.l.femine.dicat ꝙ extra iudicium esse põt: in iudicio non.ꝛ qḋ esse possit videt expssum.ſ.de ali.le.l.a filio.ꝛ de adi.le.l.filio.§.mater.ꝛ ita etiã tenet gloss.ſ.de fal.vxori.ꝛ pro hoc bene.ſ.de op.leg.l.j.ꝛ plene dixi.C.de episc.ꝛ cleri.l.nulli.ver.ꝛ idem dicunt de muliere.ꝛ ad hanc.l.vide i speculo.eo.in prin.ꝟ.itẽ ꝙ est mulier ꝛ ver.sequentibus.
3 ¶†Querit gloss.q̃ñ mulier admittit ad defendendũ ꝛ satisdat iudicatũ solui an iuuet velleiano.ꝛ tenet ꝙ nõ.ꝛ ita etiam tenet et bene.ſ.de ap.reci.l.j. ¶Qḋ puto verum his casibus quibus admittat.lꝫ si defenderet extraneũ ꝛ non opponeret sibi ꝙ esset mulier tunc bene iuuaret velleiano:q2 spãle est q̃ñ admittit nec aduersarius
4 authoritate legis decipiat. ¶†Itẽ querit gl.an admittat ꝑ filio a ꝛ dicit ꝙ non:q2 debet habere tutorẽ ꝛ si non habet ei petere tenet,vt.C.qui pet.tuto.l.cum a matrib⁹. Sed si esset maior ꝛ infirmus vel absens tũc dicunt docto. eam admitti pro filio cũ sit eadem ratio que in patre imo maior:q2 amor magis descendit ꝙ ascendit.ſ.qḋ me.cau.l.isti quidem.Et hanc glo.determina ꝑm illam que est.ḋ.l.j.de ap.reci. ¶Querit Jac.de rauẽ.an admittatur pro marito.ꝛ tenet ꝙ nõ q2 hoc non reperit.l.cautũ nec subest eadẽ ratio,imo ratio est in contrariũ q2 vxores defendi debent a viris,nõ econtra.ſ.de iniur.l.ij.Itẽ vide qḋ not. in gl.ſ.de bo.pos.l.seruus.

a ¶Pro filio. Adde Bal.h ꝛ text.in.l.qui aliena.§.quãꝙ.ſ.de ne.ge.ꝛ in.l.filie.ſ.de solu.

b ¶Actionis. Adde doc.in rubr.de actio.insti.et maxime do.Jas.al beri.de rosa.i rubrica ḋ ac.ꝛ obliga.

1 ¶Procurator in actiõibus popularibus dari non põt nisi ob agentis vtilitatem priuatam.
2 Procurator põt in actionibus iniuriarum cõstitui.
3 Obligatio ex contractu mandati parit actionem mandati nisi ex necessitate precedentis contractus mandatum fuit subsecutum.
4 Obligatio mater est actionis.
Obligatio vel actio non inducitur sine causa.
5 Procurator in causa propria regulariter nemo constituitur.
6 Procurator idem non potest esse cõdemnati ꝛ illius cui fit cõdemnatio,ꝛ in iudicijs diuisorijs plures eundem procuratorez dare non possunt.
7 Defendere dicitur qui insolidum defendit.
Latitare quid sit.

1 **Licet in popularibus.** ¶†In actionibus popularib⁹ rõne cõmodi publici ex pte actoris nõ interuenit ꝓcurator:ratione commmodi priuati sic ad defendendũ indistincte admittitur.h.d.text.cũ distinctiõe gl.Et dicit Ja.bu.se vidisse qõnez de facto q2 quidã fecerat op⁹ in publico qḋ officiebat luminib⁹ vicini.cõpromiserũt.dicebat compromissum non valere quia super publica vtilitate factum decisum fuit quod ratione priuati commodi valeret quatenus officiebatur luminibus vicini ratione commodi publici non ꝑ literam istam.Jac.butrig.Et vide.ſ.§.proximo.Item predicta vera ante litẽ contestatã:nã post litẽ contestatã factus est dñs litis.Et etiam quo ad cõmodum publicum dicitur creditor:et ideo tunc constituere posset procurator,vt infra de verbo.signi.l.si cui.ꝛ ibi no.Et ratio diuersitatis ꝑm Odofredũ q2 actor nõ est dominus actionis sed reus conuentus efficeretur dominus instantie vel ipsius procuratoris,vt ipse not.ſ.eo.l.non cogendum.§.qui ita.

2 **Ad actionem.** †Ad iniuriarũ actionẽ procurator datur.h.d.qḋ est veruꝫ si agatur ciuiliter:si criminaliter ꝛ pena excedat relegationem:tũc secus vt in gloss.ꝛ dixi.s.eo.l.seruum.§.publice. ¶Sed oppo.de §.s.proximo:quia quatenus tangit commodum publicum seu vindictam publicam non interueniat procurator. dic quod si ex delicto nascuntur due actiones vna reipublice alia priuato habet locum contrarium:quia vna non tollitur per aliam,vt.ſ.de publica.l.j.§.quod illicite.Si vna tantum actio nascitur priuato licet secundario intersit reipublice maleficium puniri non tamen reipublice datur actio habet locum qḋ hic dicitur.Jacobus butriga.

3 **Ea obligatio.** †Regulã ponit quã ostẽdit fallere in duobus casibus.quod dicit in glo.Et qḋ dicit litera in fi.vt fit cũ fideiussor ꝛc.dic.s.in cõtractu aliquo,ꝛ subaudi fideiussorio noĩe a creditore penes quẽ fuerat fideiussor cõuentus.Et no.ꝙ obligatio † est mater actiõis b
4 b ad hoc sepe allegat.ꝛ ꝑ hoc.ſ.quãdo dies le.ce.l.hmõi.Et idem põt dici de causa:q2 actio vel obligatio non inducit sine causa.de pba.cũ de indebito.§.finaũt cautio.ꝛ de doli excep.l.ij.§.circa.ꝛ cõcor.ad.§.istũ insti.de obli.in prin. ¶Oppo.ꝙ ex prima causa nõ agatur.ꝛ sol.vt gl.iungendo omnes solutiones simul q2 in cõtrario fuit nouata prima actio,ꝛ sic ex prima agi nõ potest,ꝛ fuit mandatũ inter creditorẽ ꝛ fideiussorẽ qui creditor potuit suam actionẽ nouare.hic nõ fuit nouata prima causa ꝛ fuit mandatũ inter debitorẽ ꝛ fideiussorẽ q̃ nouare actionẽ creditoris nõ potuerunt.Jaco.bu. ¶Itẽ oppo.ꝙ vterqꝫ agat.vt.ſ.de ver.ob.qui bis.lꝫ vna tm̃ sufficiat exactio,vt.ſ.de reg.iu.l.bona fides.Dic si actum est ꝙ vna tm̃ agat:seruat qḋ actũ est.Si nil est actum aut cõtractus secundus venit ex necessitate preambula primi:tunc ex solo primo agit.Ita hic ꝑm Ja.de ra.q2 nõ videtur fieri animo cõtrahẽdi de nouo sed explicãdi id qḋ tenebatur.Si autẽ vnus cõtractus nõ venit ex necessitate alteri⁹:tunc vterqꝫ agi põt et sufficit vna exactio,vt.ſ.ḋ.l.q̃ bis. Mach.Et ad hoc.ſ.de verb.ob.l.eũ q̃ ita.§.q̃ sibi.ꝛ de sol.l.stichũ.§.quesitum. ¶In gl.vltima ibi animo nouãdi ꝑmũ qḋ verũ est in primo resposo illius.§.Ray. ¶Ibi ꝛ creditore,qḋ est verũ in secũd resposo illius.§.Ray.

5 **Is cui.** †Licet regulariter in cã ꝓpria qs nõ sit ꝓcurator tñ vbi non est prorsus ꝓpria sed aliena põt esse.h.d. ¶Et ratio est: q2 totũ cõmodũ ꝛ incõmodũ i casibus huius.§.spectat ad dñm nõ ad ꝓcuratorẽ. ¶Expone is.s.fideicõmissari⁹ vniuersalis. ¶Ibi restituta est re ꝛ ꝟbo vel ꝟbo tm̃ vt.ſ.ad tre.l.restituta.Ibi pignoris.i.debitorẽ ꝑncipalẽ. ¶Gl.opp.de.l.neqꝫ pignus.ꝛ.l.ij.§.ꝙ si tua.Respõde ꝑm Odoffr.ꝙ pignus est debitoris,vt ibi hypothecaria creditoris,vt hic:ꝛ sic in re aliena cõstituit.Et est ratio i p̃io casu:q2 fideicõmissari⁹ heres est i effectu.heres aũt solo noĩe,vt.ſ.ꝙ cũ eo.l.si filius.§.j. Ad questionẽ quã format gl.i ver.porro. Odoff.ꝛ Ray.reprobãt gl.q2 diuerse sunt actiões ꝛ obligatiões,vt.ſ.de duob⁹ reis l.si reus.ꝛ de fideiusso.l.gñaliter.ꝛ ideo põt ar.sequẽtis versicu.nõ ob.prin.hui⁹.l.q2 ibi vna actio popularis vel cõis ꝓcuratoris ꝛ domini,vt ibi no.Ray. ¶In glo.quia iam iste in fi.ꝛ.ſ.de duobus reis.l.ij.Ray.

6 **Si plures.** †In iudicio fami.hercisc.vel cõmuni diuidundo nõ potest esse idẽ procurator actoris ꝛ rei ꝓpter adiudicationes.h.d. Oppo.de.l.accipietis ſ.de

ī.de autho.tuto.dic vt ibi not.vel dic ſm Jac.bu.⁊ Guli. de cu. ꝙ caſus rogerij quē ponit in.l.illa continet veritatē ſcilicet qđ duo pupilli inuicē litigabant ⁊ tutor vtriꝗ; authoritatē poteſt preſtare,licet glo.hic ⁊ ibi teneat ꝙ pupillus agebat contra extraneū ⁊ idē extraneus conueniebat aliū pupillum.ſed certe iſte caſus gloſſ.eſſet indubitabilis,⁊ lex debet prodi in caſu dubio: vt.l.qđ labeo.ī.ad carboñ.pupilli ergo inuicem agebant,et ipſe vtriꝗ; authoritatem tutor preſtabat. Non obſtant inconueniētia de quibus dicit glo.de adiudicatione:qꝛ fiet in perſonam pupillorū ⁊ authoritatē tutoris.aliud eſt enim authoritē preſtare: vt.ī.de reg.iur.l.aliud.de ma.vin.l.ſi pater. ¶ Item non obſt.ꝙ dicit de iuramēto calumnie: qꝛ poſſibile eſt ꝙ vterꝗ; pupillus habet iuſtā cauſam vt ſi vnus agat rei ven.contra aliū ad rem ſuam ⁊ alius defendit cauſam vt habeat regreſſum de euictione contra authorē ſuū.argu.ī.de nego.geſt.l.at qui natura.§.cū me viuo.vel ſit qđ vnus habet iuſtā cauſam in foro conſcientie ⁊ alius in foro mundane iuſtitie.⁊ ſic pro vtroꝗ; pōt licite iurare de calūnia. Jac.⁊ Guli. Hoc tñ nō videt̃ placere Ray.qꝛ qui preſtat authoritatē agere videt̃.arg.C.de veter.iur.enu.l.ij.§.omnia.merito ⁊ ipſe ſibi quodāmodo cōdēnari cū eiꝰ authoritate cōdēnat̃ pupillus:vt.ī.de admi tuto.l.j.§.ſufficit. qđ perhibet̃ per iſtum.§.Ray. In gloſ.qꝛ omnes in fi.vt.ī.de condi.⁊ demōſtra.l.cui fundus.

7 **Reo latitāte.** † Defendere videtur qui inſolidum defendit.hoc dicit.Et dic reo latitante, id eſt defenſore alicuius qui ſatiſdederat iudicatū ſolui.Frāciſ.accu.Et quid ſit latitare,dic vt.ī.ex qui.cau.in poſ.ea.l.fulcinius.§.quid ſit.

1 ☞ Surdus ⁊ mutus poſſunt procuratorem conſtituere:et ad adminiſtrandum dari non ad agendum.
2 Procuratorem conſtituere poteſt quicunꝗ; non reperitur prohibitus.
3 In actione populari an quilibet de populo defendere teneatur vel ſingulos de populo.
4 Minor poteſt procuratorem facere ad ſibi curatorē petendū.
5 Minor non poteſt dare procuratorē in caſu in quo nō pōt eſſe in iudicio.
6 Actio directa preualet vtili:tutiuſꝗ; agitur actiōe directa quā vtili.
7 Procurator qui ſatiſdat de defendendo cogitur defendere ſi actio ſit tempore peritura.
8 Stante ſtatuto quod bannitus impune offendi poſſit, an pace cum inimico inita promiſſioneꝗ; de illum nō offendendo facta, ſi poſtea banniatur poterit nihilominus impune offendi.
9 Cautio que non poteſt committi non debet interponi.

1 **Mutus.** † Surdus ⁊ mutus procuratorē dare poſſunt ⁊ dari ad adminiſtrandū non ad agēdū.h.d.Jaco.bu.Et vide.C.qui teſta.face.poſ.diſcretos. ¶ Et nota de philoſophico temperamēto vt dicit glo.Et vide Archi.de ſupplē.negli.prela.c.j.libro.vj.⁊ in alphabeto dictione philoſophicū,ſub litera.p.Sed nunqd ſecus videtur ꝙ ſic cum non prohibeatur: vt.ī.§.proximo. In contrarium videtur qꝛ a poſtulando repellitur:vt.ś.de poſtulā.l.j.§.caſum. Jac.de ra.

2 **Cum queritur.** † Ubi regula eſt de genere permiſſorum quilibet admittitur qui non prohibetur.E contra vbi regula eſt de genere prohibitorū.h.d.cū gloſ.Et dic ꝙ exempla que ponit glo.circa finē non ſunt bona:qꝛ in duobus primis non remouet̃ quis a procu.ratione ſue perſone ſed ratione cauſe ad quam cōſtituebatur. In alijs non ſubmouet̃ ratione ſui ſed ratione conſtituentiū.vnde pone exemplum de princi.huius.l.⁊ in Specu.eod.§.j.Et facit iſte.§.ſi obijcio alicui qđ nō debet ſibi fieri ius ex forma ſtatuti qꝛ non fuit in exercitu cui incumbat probatio.⁊ videt̃ qđ illi: qꝛ ego propono negatiuā:vt.C.de proba.l.actor.Jac.bu.tenet contrariū per iſtū.§.qꝛ talis negatiua poteſt probari per libros in quibꝰ ſunt deſcripti qui fuerunt in exercitu,ſicut dicit iſte tex.de prohibitis a procuratione:qꝛ debeo probare per .l. que prohibet.Ja.bu.de hoc dixi.d.l.actor.⁊ hoc tenet Paulꝰ de leazaris in quadā.q.quā diſputauit que incipit laico repetenti mutuū.de qua dixi in queſtionibus meis ſtatutorum quarta parte,ver.et qꝛ tactum eſt.dicit tamen qđ ſi ille peteret ſe admitti tanꝙ̃ qui fuerit in exercitu debet probare ⁊ per liberos vt predictum eſt.

3 **In popularibus.** † Ibi defenſionē vt defendat ſingulos de populo vl' ipſum populū ſi reconueniatur.Franſci.acu.Et ex iſto.§.ſepe veniunt aliqui populares ad cauſas ciuitatis tanꝙ̃ de populo.Non ob.ī.titu.j.l.item eorum.§.vt ibi not.

a
4 **Is qui curatorem.** [a] Adulto vt ibi patet. † Et breuiter.h.d.Si petit̃ curator dari preſenti oportet preſentem vocari vt conſentiat. ſi abſenti petens tenetur de rato cauere. ¶ Oppo. qđ hec cautio ſit ſuperuacua.⁊ ſoluit glo.qꝛ neceſſaria eſt aduerſario quando curator petitur dari ad litem adulto abſenti. Item eſt neceſſaria curatori ſi datur ad negotia. In eo autem quod dicit glo.qđ curator vendens rem minoris promiſit de quadruplo nomine euictionis non videt̃ bene dictū:qꝛ curator ad hoc ſe obligare non tenetur cum eius officium ſit neceſſarium, vt.ī.mādа.l.ſeruum titij.fami.herciſ.l.qui erat.⁊.C.de admi. tuto.l.cum quedam.Sed dicere poſſes quod hoc fecit vt plus venderet,vel tenet̃ de euictione vt extraneus non vt curator:quia nō eſt curator cū adultus ratum non habeat.Jac.but. ¶ Et dicit And.hunc eſſe ſpecialiſſimum caſum ⁊ qui alibi non reperitur quod ille qui ſolo verbo petit dari curatorem habeat neceſſe ſatiſdare: ſed hoc eſt fauore minoris abſentis alias enim petens pro alijs non habet neceſſe ſatiſdare,vt.C. de capti. ⁊ poſtlimi.reuer.l.iij.⁊.ī.ex quib.cau.ma.l.ab hoſtibus.§.j. Et dic qđ iſta cautio que hic preſtatur cōmittitur omnibus quorū intereſt ⁊ eam recipit iudex. ¶ Gul.dicit qđ cū iſte adultus ratā habere poſſit curatoris dationē videt̃ qđ eodem modo poſſit eſſe in iudicio ⁊ dare procuratorem,qđ eſt contra.l.non eo minus.C.eo.
5 dic qđ † minor nō poteſt dare procuratorē in caſu in quo non pōt eſſe in iudicio.ś.de pac.l.⁊ heredi.§.nos autē.ad macedo.l.filium.de acqui.here.l.filiuſfa.vnde cū in caſu iſto nō poſſit eſſe in iudicio pōt petere curatorē per ſe vel per procuratorem, vt.ī.qui pet.tuto.l.diuus.§.curatorē. Dic ergo ꝙ in omnibus caſibus in quibus poſſunt eſſe in iudicio, vt not.ī. de iniur.l. ſed ſi vnius.§.idē ait.⁊ hoc in iudicio.in negotijs autē eſſe pōt ⁊ procuratorē cōſtituere.ar.inſti.ex qui.cau.manumit. nō lic.§.ea.et ś.eo.l.filiuſfa.in princi.Gul.Et aduerte qꝛ ſm Ray.iſte.§. non pōt intelligi in aduerſario adulti ſibi curatorē petente ſecundū formā.l.admonēdi.C.qui pet.tu.qꝛ petendo videntur ratū habere vnde ipſe alij cauet nec ſibi cauetur.Ray.

Pena non defendentis. Sufficiūt gl.⁊ qđ no. ⁊ dixi.ś.eo.l.ſed ⁊ he.§.preter.

6 **Si procurator.** † Tutius eſt habere directā quā vtilē.h.d.tex.⁊ gl. Et iſte caſus eſt ſingularis nec memini alibi,⁊ vide quod not.ī.de admi.tuto.l.quoties.in prin.

7 **Qui non cogitur.** † Quedam ſunt ab initio liberi arbitrij que poſtea tranſeunt in neceſſitatem quandoꝗ; preciſam quandoꝗ; cauſatiuam.hoc dicit vſꝗ; ad.l.non cogendum.§.qui ita. ¶ Et diuide in tres partes: quia in prima ponitur dictum priorum vſꝗ; ibi labeo ait. Ibi ponitur dictum labeonis vſꝗ; ad.l.non cogēdum.verſi.ſabinus.ibi ponūtur dicta ſabini vſꝗ; ad.§. qui ita. Et legas hunc.§.hoc ordine.primo enim ponitur vnum dictū in procuratore rei vſꝗ; ibi,nam ⁊ eos.ibi ſecundum dictum loco ꝓbationis primi.⁊ loquitur in procuratore actoris. tertio ponitur aliud dictum labeonis in procuratore rei ibi,labeo ait. Quarto ſabini in ver.ſabinus ait. ¶ In primo ergo dicto dicitur qđ ſi quis ſe offerat defenſioni rei et ſatiſdedit de iudicato ſoluendo ꝙ preciſe cogitur defendere ne pars aduerſa decipiat̃.⁊ hoc probat in ſecūdo dicto per ſimile in procuratore actoris.nā ſi procurator actoris ſatiſdedit iudicatum ſolui tenet̃ actorem preciſe defendere ſi reconueniatur.ſequitur tertium dictum labeonis qđ determinat poſt dictum dicendo qđ dictū eſt de defenſore ex parte rei cogi preciſe defendere, verum eſt ſi res eſſet tpe peritura. ¶ In ſcđo dicto labeonis qui incipit ibi ꝙ ſi affinitas,determinat̃ ſcđm dictū precedēs in quo loquit̃ de ꝓcuratore actoris dicēs qđ verū eſt ꝙ ꝓcurator actoris qui ſatiſdedit tenet̃ preciſe defendere niſi iuſta cauſa eū excuſet. ⁊ iuſte cauſe ponunt̃ in text. ¶ Deinde in ver.ſabinus ponunt̃ dicta ſabini que nihil corrigunt de dictis labeonis,ſed corrigit primū dictū huius.§.⁊ addit aliqua omiſſa a labeone. In principio enim.§.dictū erat qđ ꝓcurator ex parte rei qui ſatiſdedit tenetur preciſe defendere.dicit Sabi.hoc non eſt verum.imo ſufficit cautionē de iudicato ſoluēdo cōmitti ob rem nō defenſam ⁊ agetur cōtra defenſorē ⁊ eius fideiuſſorē ex illa clauſula de defendendo que continetur ſub cautione iudicatū ſolui:vt.ī.iudi.ſol.l.iudicatū ſolui.⁊ hoc verū niſi iuſta cauſa ipſum defenſorē excuſet: qꝛ tūc nec cogit̃ preciſe defendere nec committit̃ ſtipulatio.⁊ hoc verū vbi ſatiſdedit.idē ſi ſimpliciter promiſit ſine fideiuſſore.h.d.Literā expone. Ibi defendere abſentē.ſ.re integra ⁊ ſatiſdatiōe nō preſtita. ¶ Ibi nā ⁊ eos ſcꝫ principales qui nō cogunt̃ defendere:qꝛ habēt ius reuocādi domū ſi ſponte ſatiſdēt cōpellunt̃.Ja.de ra.vel dic verius eos ꝓcuratores actoris q nō cogunt̃ defen-

a ¶ Is qui adde Ang. hic q dicit iſtū tex. limitare omnes tex. dicētes ꝓcuratorē debere admitti ad cautionē rati ſi de eius mandato dubitet̃ nō habere, ita bolo.hic.

dere ante satisda.de defendẽdo seu iudicato soluendo prestitaz
secundũ cõmunẽ lecturã. ¶ Ibi si captio.i.dãnũ. ¶ Ibi tempo
ris tractum breuẽ:vt qꝛ actio erat breui tẽpore peritura. ¶ Ibi
qꝺ si aut.§.erat captio actoris hic nõ:sed habebat iustã causaz
recusandi defensionẽ sed qñ neutrum subest scilicet qꝛ nec est ca
ptio aduersarij nec habet iustã causam recusandi defensionem
tunc remanet primũ dictũ huius.§.qꝺ cogatᷣ defendere. ¶ Ibi
direpta sit inter procuratorẽ ⁊ dñm. Ja.bu. Et ommissa inuolu
tione glo.dic ſm Ja.bu.ꝙ labeo nihil corrigit de precedẽtibus
sed determinat:qꝛ in precedẽtibus nõ exprimitᷣ ꝙ cogantur pre
cise defendere. Itẽ sabinus nihil corrigit de precedẽtibꝰ:qꝛ nec
labeo expressit an cõmittatᷣ stipulatio.⁊ ideo labeo determinat
dictũ priorũ vt nõ precise teneatᷣ nisi res sit peritura ⁊ si iusta
causa interueniat. Et sabinus determinat dictuz labeonis vt si
est iusta causa nõ cõmittatᷣ stipulatio.vnde aliquando est actio
peritura:⁊ tũc dicũt quidã indistincte cogi ꝑcise defendere siue
sit iusta causa.⁊ sic intelligatᷣ dictũ labeonis.si autẽ subest iusta
causa siue nõ, Ja.bu.dicit hoc verũ vbi ñ subest iusta causa:tũc
si ipse ꝓcurator satisdedit vel dñs eo ignorãte nõ cogitᷣ defende
re vt ver.sabinus.iũgẽdo cũ dicto labeonis.sed si dñs ꝓ eo sciẽ
te satisdedit:tunc aliquãdo nõ est actio tẽpore peritura et iusta
causa subest:⁊ tũc aut ista causa superuenit post satisdationẽ ⁊
excusat vt.§.eo.l.filiusfami.§.fi.⁊ legibus sequẽtibus. Si autem
precessit illa causa satisdatio nõ excusatᷣ aliquãdo nõ est tpe pe
ritura nec iusta causa subest tũc ex parte actoris precise ⁊ causa
tiue cogitᷣ ad libitum aduersarij,vt.§.eo.l.sed ⁊ he.§.preter. Si
ex parte rei distin.satisdedit ipse vel dñs eo ignorante ⁊ non co/
gitur ꝑcise sed stipulatio cõmittitᷣ. An dñs eo sciẽte:⁊ tũc preci/
se cogitᷣ vt.d.l.sed ⁊ he.§.preter.⁊.l.si defunctus.§.eod. Jac.but.
Si vtrũqꝫ imminet scꝫ qꝛ periculũ est actori ⁊ iusta causa immi
net ⁊ ex parte defensoris hic casus nõ est in litera. Sed gloss. te/
net qꝺ sic:vt.§.eo.l.sed etiã. Alij docto.ꝙ nec cogitᷣ nec stipula/
tio cõmittitᷣ.⁊.l.sed etiã.intelligunt quando dñs satisdedit pro
ꝓcuratore sciẽte.secus si ipse procura.dedit fideiussores vel dñs
8 pro eo ignorãte. ¶ † Ultimo inducit Guli.hũc.§.ad questio.si
statuto caueatᷣ ꝙ bãnitus possit offendi impune ⁊ feceram pa/
cem cũ inimico meo ⁊ promiserã sub pena eũ non offendere:an
si bãniatur possim eũ impune offendere.⁊ videtᷣ qꝺ sic:qꝛ statu/
tum me excusat solũ a pena legali, non a cõuentionali.vnde sta
tutum denegat bãnito suũ auxiliũ nõ propriuz vt.C.qui potio.
in pig.habe.l.assiduis.⁊ si aduersus ven.l.j.⁊ autᷣ.sacramenta.
iste autẽ.§.facit qꝺ vtraqꝫ pena ⁊ legalis ⁊ conuentionalis tol/
latur.hic enim propter iustam causam excusatur a defendendo
⁊ sic a pena legali ⁊ nihilominus a stipulatione conuentionali
que non cõmittitᷣ.pro hoc.j.iudicatũ solui.l.vir bonus.§.si qs
cau.l.ij.⁊.j.locat.l.quero.§.inter locatorem.de ista questio.ple/
nius dixi.C.de trãsac.l.si quis maior.ver.sed quero de pulchra
q.⁊ in meis questionibus statutorũ quarta parte ver.alia etiaz
pulchra questio oritᷣ ex predictis. ¶ In glo.prima ibi.l.si quis
in rem.hoc non est verum ꝙ compellatur precise defendere:sed
sufficit ꝙ stipulatio cõmittatur:qꝛ non est alia ratio ꝙ in sim/
plici. Andr. ¶ Ibi.l.si defunctus.secũdo responso.⁊.l.filiusfa.
§.fi.Frãcis. ¶ In glo.hic non debet esse.§.tamẽ cõmuniter alle
gatur pro.§.in glo.⁊ per doc. ¶ Ibi in secũdo nõ quando iusta
causa interuenit nec res est tẽpore peritura. ¶ Ibi in tertio scꝫ
in.§.qui nõ cogitur.in princi. ¶ Ibi precise cogitur post ꝑstitã
satisdationem. Jac.de ra.l.non cogendum.

Qui ita. In glos.ecce actor in fi.⁊.§.de edendo.l.j.vltra
prin.⁊ declara per ea que not.j.ne quid in lo/
co publico.l.ij.§.penul.

Si procuratori. [a] † Cautio que non potest cõ
mitti nõ debet interponi.h.
d. Et ad hoc sepe allegatᷣ.⁊ vide vt leg.no.ca.l.hec stipulatio.§.
diuus.vel ſm Jaco.bu.licet aliquid simpliciter sit tale ⁊ secun/
dum qd aliud:iudicatᷣ de eo scꝺm quid ⁊ non simpliciter.hic eñ
simpliciter erat ꝓcurator actoris.secũdũ quid ꝓcurator rei iu/
dicatᷣ scꝺm qꝺ est ꝓcurator rei:qꝛ euitat satisdationẽ de rato ꝙ
nõ prestat regulariter ꝓcu.rei. Simile habetᷣ ꝙ iudicetᷣ secũduz
quid.j.si serui.ven.l.loci corpus.§.cõpetit.§.§.proxi.⁊.l.licet.§.
ea obligatio. ¶ Op.ꝙ possit cõmitti stipulatio. Sol. vt in glo.
cuius sol.non videtᷣ bona:qꝛ iniuria facta per iudicẽ ꝓcuratori
habẽti mandatũ dño noceret.ergo eo casu potest cõmitti de ra/
to cautio.sed dic qꝺ illud esset veruz si esset interposita:qꝛ bene
cõmitteretur,sed nõ debet interponi per respectum ad futurum
casum iniuriosum iudici qui non debet attendi nec presumi:vt
j.de pecu.l.eo tpe.scꝺm primã sol.glo. Alie due solutiones sunt
meliores omnes tñ vere.⁊ scꝺa cõiter approbatᷣ ⁊ scꝺm eã alle/
gatur Jac.but.⁊ ꝓ ea facit.j.eo.l.qui procuratorẽ. Sed certe ne
gari nõ pôt quin saltẽ ad sumptus litis intersit ⁊ cõmittit pos/
sit stipulatio:vt.j.rem ra.ha.l.si sine.§.cũ autem.⁊ ideo secunda

a ¶ Si ꝓcura/
tori.ꝯcor.text.
in.l.de pupil/
lo.§.qui remis
sionem.de no.
ope.nunc.et in
l.si pupillus.§.
defendere.j.de
priuile.credit.
⁊ ibi Barto.⁊
Bald.

b ¶ Si minor.
Adde Barto.
⁊ Joã.de pra.
hic,⁊ in.l.pa/
tri.§.si minor.
de mino.Bal.
i.l.j.C.de resti.
in integ.

solu.verior. Jac.de ra.⁊ And. Itẽ ſm Guli.facit iste.§.an pro/
curator actoris appellãtis teneatᷣ de rato cauere si de mandato
dubitetᷣ.videtᷣ qꝺ sic:qꝛ sustinet partes actoris:⁊ ideo cauet:vt
§.eo l.nõ solum.§.qui alieno.dicit cõtra per istum.§.quia stipu
latio nõ posset cõmitti.naz aut dñs habet ratũ ⁊ non cõmittitᷣ.
aut nõ ⁊ magis interest aduersarij qꝺ nõ habeat ratum:qꝛ sen/
tentia firma manebit. Guli. Sed qꝛ multũ interesse posset pro/
pter sumptus litis qui forte maiores ꝗ̃ tota causa tenẽt alij qꝺ
cauere teneatᷣ propter expẽsas:vt.d.l.si sine.§.cum autẽ.rem ra.
habe. ¶ In glos.nã aut ibi potius interest denũciantis nouuz
opus. ¶ Ibi propter iniuriã iudicis cõtra iustitiã iudicantis.
¶ Ibi respondeo non. Interposita tamen committetur. Tho.

1 ☞ Reus potest post litem contestatam facere procuratorem
⁊ pro eo cauere.
2 Procurator an per suos fideiussores possit satisdare.
3 Procurator post litem contestatam interuenieus debet conde
mnari.
4 Sponte defendens potest vnam tantum causam defendere.
5 Defensor alterius non dicitur absqꝫ satisdatione idoneus.
6 Defendens in antecedenti cogitur defendere in consequenti:et
defendens in preparatorio defendere debet in procuratorio.
Procurator datus in iudicio rescindente videtur datus in re/
scissorio.
7 Minor lesus in re sua venit ad rem non ad actionẽ restituẽdꝰ.
8 Aduocatus dans patrocinium in principali,an teneatur dare
in causa appellationis.
9 Procurator tenetur lucrũ quod occasione mandati consequitᷣ
domino restituere.
10 Procuratoribus pluribus simpliciter constitutis intelligendi
sunt pro parte constituti.
11 Duobus procuratoribus constitutis ab vno domino an vnus
poterit agere contra alium.
12 Procurator ⁊ tutor differunt constitutione:tutor enim datur
insoliduz:procurator autem non nisi expresse dicatur.
13 Tutor quare non cõueniatur nisi finita tutela:procurator au/
tem ante finitam administrationem.

1 **Ui proprio.** † Dominus post litẽ cõtesta
tam volens facere procurato
rẽ auditur dũtamẽ pro eo iudicatũ solui satisdet.h.d.
2 ¶ Oppoñ.quod procurator † per suos fideiussores satisdet:vt
l.si ad defendendũ.j.iudi.solui. Sol.quãdo dñs nõ satisdat tũc
procurator per suos fideiussores satisdat.potest tamẽ dñs pro/
curatorẽ releuare ab onere satisdãdi,sicut quotidie fit. ¶ Item
3 collige ex glos.qꝺ procurator † post litem cõtestatã interueniens
debet cõdẽnari. In cõtrariũ arguit ⁊ nõ soluit insti.de satisda.
§.alia.dic ſm Jac.de bel.ꝙ licet ibi reus veniẽs in iudicio tẽpo
re sentẽtie debeat cõdẽnari:nihilominus ⁊ procurator:vt not.
C.de senten.⁊ interlo.om.iudi.l.j. Jaco.de bel.

4 **Ei qui.** † Sufficit si cui vel in paucis amici labore cõsu/
latur nisi admissus fuerit ad agenduz.hoc dicit
tex.⁊ glos. Jaco.butri.

5 **Qui alium.** † Satis se summat dicẽs qꝺ nemo alie
ne litis est defensor idoneus sine satis/
datione.⁊ cõcor.j.de reg.iur.l.in eo.§.nemo. Et dicit Jaco.but.
qꝺ quedã causa per regẽ hyspanie fuit transmissa bononie sub
hac forma,ꝙ si litigantes intra certũ tẽpus bonoñ.legitime cõ
parerent audiri deberẽt alias nõ.procurator rei cõparuit intra
tẽpus non tamen satisdedit allegabatur qꝺ non deberet audiri
per hunc.§. In contrarium allegabatur qꝺ hec cautio peti de/
buit ante litem contestatã.⁊ si omissa est sibi imputet actor qui
non petijt:vt.§.eo.l.põpo.§.rati.⁊ hoc dicit verius. Jaco.butri.
¶ In glo.ibi.§.si status. De hoc dic vt vtrobiqꝫ cõtrariũ no.

6 **Iem queritur.** † Qui accepit iudiciuz restitu
tionis in integrum cõpellitur
subire iudiciũ restitute actionis.vel si ꝓcurator datus in iudi/
cio rescindente videtur datus in iudicio rescissorio.h.d.secũduz
primũ ⁊ tertiuz intellectum. Hic enim.§.habet plures lecturas
b vt patet in glo.prima impugnatur sic. Si minor[b] est lesus † in re
7 sua debet restitui ad rem ⁊ non ad actionem ⁊ sic nõ essent duo
iudicia sed vnũ tantũ.dic ꝙ lectura est bona:qꝛ aut minor est le
sus circa possessionem rei tantum ratione minoris etatis.⁊ idẽ
in maiore absente reipublice causa secundũ aliã lecturã tunc re
stituitur vt possessionẽ habeat ⁊ nõ ad alium:vt.j.ex quib.cau.
maio.l.item ait pretor.§.itẽ ei. Aliquando est lesus in dominio
tãtum qꝺ est quãdo emptor possidebat rem qñ minor ei vendi/
dit tũc restituitᷣ solũ ad dominium vt vendicare possit ⁊ non ad
possessionẽ:qꝛ in ea lesus non fuit.⁊ sic ꝓcedit iste.§.quia erunt
duo iudicia scꝫ restitutionis ⁊ rei vendicationis. In personali
actione

actione quādo per acceptilationem debitorem suum liberauit restituetur actio: quia vere non videtur pecuniam dedisse licet interpretatiue sic. idem in prescriptione rei mee: qꝛ rescinditur venditio postea res restituitur aliquando est lesio in vtroqꝫ scilicet in dominio ⁊ possessione: ⁊ tūc restituitur ad vtrunqꝫ et vno iudicio. simile est in act. ad exhibendum: qꝛ quando est sola sufficit vnum iudiciū. quando est preparatoria rei vend. duo: vt. ꝭ. ad exhibē. l. celsus. Simile est etiam in bonorum possessione quam pretor concedit. ⁊ hec lectu. placet Jac. bu. quia magis cōuenit legibus loquētibus de iudicio rescissorio. omnes tamen lecture sunt vere secundum eum. Contra hoc instat glo. de. l. inuitus. C. eo. solu. vt in glo. quia aliud in appellatione que est alia causa a principali. aliud in restitutione que est eadem ⁊ de appendicijs prime: vt. ꝭ. de appel. l. prefecti. ¶ Contra hoc oppoñ. gloss. de. l. preses prouincie. eo. tit. de mino. sed non ob. qꝛ causa restitutionis contra sententiaꝫ pōt peti ⁊ agi coram eodem iudice. ⁊ ideo bene dicitur eadem cum prima: sed causa appellationis agitur corā alio iudice ⁊ ideo dicitur alia a prima. ¶ Et secunduꝫ hoc
8 est ar. secundū glo. qꝺ aduocatus † non teneať prestare patrocinium in causa appellationis si prestitit in principali cū non sint eedem: sed in causa restitutionis sic cum sit eadē: qꝛ agitur corā eodem iudice ⁊ causa appellationis corā alio ⁊ hoc voluit sentire glos. licet defectiue. pro hoc. C. eo. l. ita demum. vbi de hoc. ⁊ extra eo. c. nō iniuste. Nec obst. l. vlti. ꝭ. an per ali. causa appel. qꝛ ibi habebat speciale mandatū ad appellandū: sed secundum lectu. Jo. iste. §. nihil facit ad causam appellationis. do. Ricar. reprobabat omnes lecturas excepta vltima qꝛ in alijs lecturis cū sint diuerse cause potest defensor in vna tantum defendere: vt. ꝭ. §. pri. Guli. aliter ponit casum ⁊ cessant omnia contraria. et sic minor. xxv. annis agebat contra titium: sempronius erat defensor titij ante causam finitam. minor petebat se restitui in quodam articulo cause in quo dicebat se lesum. defensor se excusat adesse in ista causa restitutionis quasi sit alia causa. certe se excusare non potest. Guli. ¶ In glos. ibi in cause. §. interdum. de quo dic vt ibi.

9 **Procurator vt in ceteris.** † Procurator oē lucrū qꝺ cōsequiť occasione mādati reddit domino: sꝫ omne damnū nō imputat domino si culpa sua illud sensit. ¶ Oppo. ꝙ nō reddat. ꝭ. de peti. here. l. si quid possessore. sol. vt in gloss. coniungendo ambas sol. qꝛ ibi nō habuit mandatū nec nomine domini recepit. ¶ Itē ad idem oppo. de. l. si procu. ꝭ. de doli excep. sol. vt in glo. ¶ Itē oppo. ꝙ debeat esse eadē ratio contrariorū per. l. caius. in fi. ꝭ. de vsur. qꝺ hic nō est: qꝛ omne lucrum reddit procuratori ⁊ damnū ꝙ consequitur ex suo delicto domino nō imputat. de hoc not. dicta. l. si quis negotia. Et ad. l. gallus. dic qꝺ ibi nihil fuit contra mandatū seu administrationis officiū: ⁊ delictū vero contra mandatum est ⁊ contra administrationis officium: vt. ꝭ. si quis ius dicē. non obtempe. l. j. §. si procurator. ⁊. C. vnde vi. l. meminerint. vnde ratio delicti tollit contrarium. Circa istud brocardū cōtrariorū dicit ꝙ dupliciter sumi potest. vno modo qꝺ cognito vno contrariorū cognoscať aliud. ⁊ hoc modo nō sumiť hic: sed sic sumiť. ꝭ. de verbo. signifi. l. hec verba. ꝭ. eo. l. pōponius. §. sed ⁊ his. vbi de hoc not. ⁊ dixi. Alio modo sumitur vt quod statuitur in vno contrariorū statuatur in reliquo. vt qꝺ sit eadē ratio lucri ⁊ damni. ⁊ hoc modo sumitur hic. Circa qꝺ dic ꝙ aut lucrum ⁊ damnum veniunt ex eadē causa: ⁊ tunc eadem est ratio vtriusqꝫ vt in cōtrario. aut veniūt ex diuersis causis: vt quia lucrū venit ex casu vel industria damnum ex culpa: ⁊ tunc non sunt cōtraria sed diuersa ⁊ ideo nō est eadem ratio vtriusqꝫ: vt. ꝭ. pro socio. l. nec ob eam. ⁊. l. de illo. ⁊. l. lucius. ⁊ sic patet qꝺ bene est eadem ratio contrariorum: quia hec non sunt proprie contraria sed diuersa. Item qꝛ ex officio suo nihil lucri apud eum remanere debet ⁊ damnum quod sua culpa sentit sibi imputet vt in regula iuris. ¶ Item oppo. qꝺ impensas litis non imputet domino: vt. ꝭ. iudic. sol. l. iam tamen. §. in hac stipulatione. ij. solu. vt in glo. ¶ Vltimo dicit glo. ⁊ sic fuit diffinita causa quam habuerunt consules mediolanenses missi ad imperatorem constantinopolitanum plus non erat in glo. antiqua. sed quidam habent talem nouam additionem: quia aut dixit imperator: vbi sunt ambasiatores mediolaneñ. detur eis vnus destrerius pro quolibet, tunc debent restituere ciuitati quia tanq̄ ambasiatores receperunt nō tanq̄ priuati. Si dixit: isti domini sunt sagaces ⁊ sapientes placet mihi factum suum detur eis destrerius pro quolibet. tunc nō restituent ciuitati sed sui efficientur: quia tanq̄ priuati non tanq̄ ambasiatores lucrati sunt. Ac. Ista questio tacta est in multis locis ⁊ per multos. tangitur enim in gloss. in. l. si vero. §. itē quicquid. solu. mat. ⁊ ibi dixi plene per Dy. ⁊. l. sed si plures. §. in arrogato. de vulg. ⁊ pupil. substi. in glos. ⁊ dixi etiā. ꝭ. de donat. causa mor. l. si filio. in questionib⁹ Roffre. vj. q. ⁊ qꝺ dixi. C. arbi. tute. l. quicquid. in fi. ⁊. ꝭ. de rei ven. l. solū. §. meum. ⁊ ad hoc etiam facit qꝺ in simili dixi. C. de sacrosanc. eccle. l. j. ⁊ in ipsa questione multe sunt opi. Cōmunis opi. coniungendo glo. ⁊ opi. doct. est qꝺ aut contemplatione ciuitatis imperator eis donauit ⁊ hoc constat: ⁊ tunc teneantur restituere ciuitati. aut contemplatione personarum ipsorum ⁊ hoc constat: ⁊ tunc restituere non tenentur: aut dubitatur cuius contemplatione donauerit: ⁊ tunc oportet recurri ad coniecturas, vt si ex cōiecturis appareat cōtemplatione ciuitatis tunc restituant: si cōtēplatione personarū nō. Cōiecture autē sumuntur diuersis modis ⁊ causis. nam aut in dando expressit propria nomina tantū ipsorum ambasiatoruꝫ aut appellatiua tantū dicendo vocetis ambasiatores: aut propria et appellatiua. Si propria tantū videtur donatum cōtemplatione personarū ⁊ non tenentur restituere. si appellatiua tantū cōtemplatione ciuitatis ⁊ teneñ restituere. si propria ⁊ appellatiua simul: aut ꝓpria precesserūt ⁊ contemplatione personaruꝫ videatur donatum ⁊ nō restituant: aut precesserunt appellatiua: ⁊ tūc restituunt. Si non appareat que nomina precesserint quia forte nulla precesserūt tūc aut habebat eos notos: aut ambasiatam aut non. primo casu cōtemplatione personarum videatur donasse ⁊ non restituent. secūdo cōtemplatione ciuitatis ⁊ restituent. predicta distinctio probatur. ꝭ. de reb. dub. l. qui habebat. de stipu. seruo. l. si seruus cōmunis. de castren. pecu. l. hereditate. ⁊. C. eo. l. cum allegas. Si nō appareat habuerit eos notos vel nō: aut dona erant talia que conueniebant ciuitati ⁊ ad ornatum ciuitatis puta donauit vnū leonem vel vnam pulchram statuam ⁊ presumatur cōtemplatione ciuitatis donatū ⁊ restituant. si donauit vestes vel equos tunc contemplatione personarum ⁊ non restituant. ¶ Alij etiā dicūt aut dona erāt magna: ⁊ tunc cōtemplatione ciuitatis aut modica: ⁊ tunc contemplatione personarum. argu. ꝭ. cōmo. l. in rebus. §. possunt. ⁊. C. publice letitie. l. vna. Si alique ex predictis coniecturis non appareant in dubio videatur donatum cōtemplatione ciuitatis. ꝭ. de condi. ⁊ demon. l. filio. de annu. lega. l. annua. §. a titia. ⁊ bene de lega. j. l. ciuitatibus. ⁊ de reb. dub. l. ciuibus. ⁊ ista est opi. Dy. ⁊ Jaco. de are. ⁊ quasi omnium citramontanorū. Alij dicūt indistincte ꝙ ambasiatores nihil habebūt: qꝛ nō est licitū eis agere aliquid qꝺ spectet ad rem suā durante legatione, vt. ꝭ. de leg. l. filius. §. fi. alꝰ est lex ⁊ incipit paulus respondet. ⁊. l. legatus. Pet. de bellapertica ⁊ Gul. dicūt ꝙ ista questio ꝓcessit ab auaritia ⁊ dicūt donaria indistincte ad eos pertinere: cū ista donaria supponanť venisse a principe qui hoc potuit eis cōcedere. ꝭ. de legatio. l. is qui. ⁊ maxime qñ princeps proprio motu donauit. ꝭ. qꝺ quisqꝫ iuris. l. iij. C. de peti. bo. subla. l. j. libro. x. nam tales legati cōsueuerūt remunerari ⁊ eis donari. ꝭ. de bo. dāna. l. diuus. circa fi. ⁊ qꝛ in dubio donatio facta per imperatoreꝫ videtur facta cōtēplatione personarū. C. de bo. que libe. l. cuꝫ multa. Guli. ⁊ Petr. ¶ Eadem questio posset fieri in ambasiatoribus euntibus ad papā ⁊ qui impetrāt gratias ab eo. facit etiaꝫ iste. §. ad determinationē duarū aliarū questionum que no. per Guli. de cug. ꝭ. de in integ. resti. l. omnes circa fin. videlicet an tutor qui pecuniā recepit pro sponsalibus pupille teneatur restituere. ⁊ idē si procurauit sibi per testatorē legari qꝺ legare volebat pupillo. ⁊ de istis questionibus dixi. C. arbit. tute. l. quicqd. ⁊ ad predictas. q. possunt adduci notata per Joan. an in nouella. de regu. iur. c. priuilegiū personale. libro. vj. quod posui. ff. de regul. iuris. l. in his. Et quia de ambasiatoribus hic fit mentio vidi dubitari si satisfactū est ambasiatoribus de eorum salario pro. xv. diebus ⁊ ipsi redirent in decē diebus an teneantur restituere salarium quinqꝫ dierum. Et dic qꝺ sic. argu. ꝭ de legat. ij. l. lucius. §. a te peto. ⁊ ibi dixi. ⁊ de verbo. obligatio. l. continuus. §. cum ita.

10 **Si duobus.** Pro euidentia scienduꝫ ꝙ pluribus procuratoribus † simpliciter constitutis intelliguntur cōstituti pro parte: vt. ꝭ. eod. l. pluribus. et ibi no. ⁊ dixi. secus in administratorib⁹ a lege constitutis qui intelligantur dati insolidū: vt. ꝭ. de admi. tutor. l. decreto. ⁊. l. lucius. Iste ergo. §. intelligiť qñ plures constituunť ꝓcuratores ita ꝙ quilibet insolidū. l. sequens qñ simpliciter. ⁊ cōtinua. ll. sequentes. ¶ Opp. de. l. pri. qui duos. ad istū. §. ⁊ ecōtra. Glos. soluit quatuor modis. primo ꝭm Joā. ꝙ iste. §. intelligať. scđm illā. l. ⁊ sic hic habebat speciale mādatū ⁊ ista est satis tolerabilis ꝭꝫ Ricar. ⁊ vera ꝭm Tho. for. Sed ꝭm Ja. bu. nō est vera: qꝛ scđm hoc. l. q duos. esset supflua. Itē scđa sol. reprobať p ipsum Jac. ⁊ Andr. qꝛ ratio eius loquiť in speciali casu: ⁊ qꝛ sicut in isto. §. administratio negotiorū fuit cōmissa ita in. l. qui duob⁹. administratio bonorꝫ. ⁊ hic erat ꝓcurator ad negotia nō ad exigēdū tantū vt patet in litera. Tertia etiā solu. reprobať qꝛ scđm eam sequereť qꝺ procurator exigens non posset exigere a cōprocura

torenisi partem debiti sicut habet partis administrationem,qꝺ est contra mentem huius.§.imo insolidum exigit. Item licet quarta ſm Iaco.sit satis bona in se:tamen quantū ad hāc.l.nō est bona:qꝛ in primo mēbro ipsius solutionis nullū esset dubiū qꝛ decisum est per alias.ll.in.l.iij.§.eod.⁊.j.de dā.infec.l.dāni.§.si quis.⁊ qꝺ no.per Dy.j.de tute.l.qui habet.⁊.l.seq.nisi dicas ꝙ leges ille loquunť in vno solo cōstituto hic in duobus qꝺ tn̄ nō placet:qꝛ eadē est ratio hic ⁊ ibi.Itē secundū mediū solutionis est falsissimū cuꝫ dicitꝛ qꝺ demū finita administratione procuratoris conuenıri possit actione mandati sicut tutor actione tutele.nam etiā ante finitā administrationē procuratoris:vt.j.māda.l.si ꝓcuratorē.§.mādati.⁊ not.j.de nego.gest.l.nam ⁊ seruus.§.qui negotia.procurator enim nō assimilať in hoc tutori imo curatori:vt.j.de admi.tuto.l.cū curatore.⁊ ibi not.dixi reprobans sol.glo.ipse Iac.soluit qꝺ in.l.qui duos.fuerūt cōstituti simpliciter:⁊ ideo ꝓ partibus dati videnť ⁊ sic vnus ab alio nō exigit.nisi specialiter mandeť:sed in isto.§.fuerūt insolidum cōstituti ⁊ ideo vnus ab alio pōt exigere vt dicit text.expresse et dixi in prin.ad euidētiā.⁊ ista etiaꝫ fuit sol.Odoffre.sed nec ista sol.clare colligiť ex litera huius.§.qꝺ quilibet habuerit mādatum

11 insolidū plus ꝙ̄ in.l.seq.†Et cōtra hāc etiā solu.videtur ꝙ vbi mandať duobus simpliciter videať mandatū cuilibet insolidum:vt.j.mā.l.creditor.§.duobus.sed ⁊ ibi dicūt fuisse mandatuꝫ cuilibet insolidū quod nec ibi apparet in tex.Et ideo do.Richar.dabat talem sol.Multū refert an dn̄s dicat cōstituo te procuratorē ad negotia mea gerēda,an dicat cōstituo te ꝓcuratorē omniū rerū mearū,nam primo casu:qꝛ verbuꝫ negotia potius adaptať ad iudicialia:vt.j.de calū.l.j.in prin.⁊.l.⁊ generaliter.§.j.⁊ bene extra de verbo.signi.c.forus.§.negotium.ideo in iudicio pōt a cōprocuratore exigere.⁊ ita loquiť iste.§.secundo casu.qꝛ verbū rerū potius adaptať ad extraiudicialia ꝙ̄ iudicialia:vt.j.si cert.peta.l.j.§.rei.licet qn̄qꝫ improprie cōplectatur causam iudicialē:vt.C.de edē.l.is apud quē.vbi exponiť res.i.causa.ideo hoc scꝺo casu nō pōt exigere in iudicio a cōprocuratore qn̄ ambo sunt debitores obstāte quasi quadā cōpēsatione.si autē vnus solū esset debitor:tunc alter exigere possit.⁊ ita intelligať.l.qui duos.Et pro hac solu.facit extra de ꝓcura.c.qui generaliter.in prin.lib.vj.Ricar.Et hāc solu.videť sequi Iaco.de bel.qui dicit qꝺ iste.§.si duobus.loquitur in iudicio.⁊.l.qui duos.extra iudiciū.Sed cōtra hāc sol.facit.l.itaqꝫ.vbi dicit de excep.⁊ replicatione.⁊ sic loquitur in iudicio.Et ideo aliȷ̄ aliter soluſūt:⁊ faciūt vim in dictiōe omniū,que poniť in.l.qui duos.⁊ nō poniť in isto.§.dicūt enim ꝙ hec dictio omnis quicunqꝫ ⁊ similes habēt notare plura simul vnita si ꝓferanť in singulari:sed si in plurali ꝓferanť habēt in partes distribuere.de legat.ij.l.si pluribus.qꝛ igiť in.§.si duobus.nō est verbū omniū sed simpliciter negotiorū videť vnā ⁊ solidā administrationē cōcessisse:sed in.l.qui duobus.dixit omniū rerū ⁊ sic distributiue ⁊ in partes cōcessisse videť ⁊ vide que no.⁊ dixi.§.eo.l.pluribus procuratoribus.vel dic ſm Nico.de mata.ꝙ hic erāt duo ꝓcuratores separatim cōstituti confirmādo primū in cōstitutione secūdi,⁊ ita quilibet erat ꝓcurator per se:qꝛ quilibet vocatus erat ad solidū officiū,argu.a cōtrario sensū.§.eod.l.pluribus.vnde nō est alter ꝓcurator in eo quod alter petit vt ibi:sed infra erāt duo ꝓcuratores simul dati vnde vnus sine altero nihil petere poterat nisi specialiter esset dictum vt ibi.¶ Sed qꝛ supra dixi

12 differentiā esse inter ꝓcuratorē ⁊ tutorē:†quia tutores videntur dati insolidum,vt.l.decreto.de admi.tuto.⁊ procuratores non nisi expresse dicatur.que est ratio differentie quia fortius videtur qꝺ tutores maxime dati in testamento nonvideanť dati insolidum,cum testator infirmus non possit sic plene deliberare de tutoribus dādis,vt.C.qui testa.face.pos.l.hac cōsultissima.§.at cum humana.sicut potest dominus in constituendo procuratores:et idem potest dici de tutore datiuo:quia iudex varijs impeditus non potest sic plene deliberare in dandis tutoribus:certe non potest bene reddi ratio nisi quia sic placuit legislatori:vt.l.nō omnium.§.de legi.¶ Item que est ratio differen-

13 tie eius qꝺ supra dixi qꝺ tutor non pōt conueniri†nisi finita tutela,ꝓcurator autē sic durante administratiōe,vt predixi.reprobando gl.que dicit contrarium in hoc pōt reddi ratio:qꝛ tutor habet pleniorem administrationem quā ꝓcurator vel curator.Item quia expedit pupillo exigere rationeꝫ a tutore demum finita tutela:quia plus intelliget tūc quam nūc ⁊ pōt sibi petere curatorem qui audiet rationem tutoris.Item ne ꝓuocet tutorem contra se si petant rationem durante administratione ideo ab eo ea durante non exigit de quo plene no.C.de admini.tuto.l.ij.que omnes ratione cessant in ꝓcuratore ⁊ curatore.Iacob.but.¶ In gl.ibi sed ex causa extrinseca id est extra administrationem commissa:puta quia surripuit rem domini ⁊ ponuntur hec verba in glos.C.de admi.tuto.l.ij.

1 ☞ Procuratores vnius non possunt se inuicem conuenire ꝓ domino.

1 **Qui duos.** †Ibi pecuniam petat scilicet in iudicio:vt.j.rem ra.ha.l.amplius.et de lega.iij.l.fideicōmissa.§.si rem.¶ Oppo.de.§.§.proximo.⁊ dic vt ibi not.⁊ dixi.⁊ continua.l.sequentem.

Itaqꝫ si hoc. Scilicet quod vnus possit agere cōtra alium.⁊ not.ex hac.l.modum proponendi exceptiones ⁊ replicationes.⁊ pro hoc bene.j.de flumi.l.j.§.labeo.⁊ not.Dy.j.de excusa.tuto.l.scire oportet.§.oportet.⁊ ibi not.⁊ dixi ⁊ vide in Specu.de excep.

1 ☞ Procurator non potest domino ignoranti obesse:prodesse autem sic.

1 **Ignorantis.** †Procurator domino ignoranti potest prodesse non obesse.hoc dicit.Fallit in casibus in glo.notatis.

1 ☞ Liberatio facta procuratori prodest domino.

1 **Quacūqꝫ ratione.** Liberatio†facta procuratori prodest domino.h.d.¶ Oppo.glo.de.l.fideiussoris.§.de pac.ibi neqꝫ enim ⁊c.⁊ ibi qꝛ nihil eius interest.sol.vt glo.parua que dicit ergo procuratorio nomine.In contrario autem volebat aliȷ̄ directo acquirere.Et not.bene dictam glos.paruam ⁊ eius illationem:quia bene facit ad illud quod dixi.§.si quis cau.l.scilicet.quod si procurator in iudicio compareat asserens se procuratorem licet non dicat procuratorio nomine quod intelligatur facere procuratorio nomine ⁊ non suo vt ibi dixi.

1 ☞ Defensor idoneus non dicitur qui potest in integrum restitui.
2 Minor an naturaliter se obligando ledatur.
3 Obligatio naturalis potest esse sufficiens ad agendum saltem officio iudicis ad antidora.
4 Minor an sine tutoris authoritate se possit efficaciter defendere.
5 Minor an possit esse procurator in iudicio.⁊ nu.7.
6 Minoris restitutio an tollat obligationem fideiussoris.⁊ numero.10.
8 Procurator ⁊ aduocatus equiparantur quo ad repulsionem.
9 Minor datus procurator vel defensor an iurans nō venire cōtra processum ratione minoris etatis admittatur
11 Minor procuratorem regulariter constituere non potest.
12 Defensor dicitur eadem persona cum defenso eiſdemqꝫ dicitur gaudere priuilegijs.

1 **Minor.** †Eo casu quo minor posset restitui a ꝓcuratione seu defensione repellitur.hoc dicit.Et a contrario sensu quo casu non restituitur est idoneus defensor sicut cum patreꝫ defendit:vt.C.eo.l.exigendi.vbi de hoc satis notaui ⁊ dixi.Et ꝓ hoc.j.de tute.⁊ ra.distra.l.j.§.sed nōnullos.¶ Et quia huius legis materia in multis locis dispersa est ⁊ sunt varie opi.doc.hic eius veritatem ordinate colligo.primo remittendo vbi tractať de ista materia.naꝫ de ea tractať.d.l.exigendi.C.eo.⁊ ibi per Odoffre.per Azo.in summa eo.§.cōstituitur.per Goffre.in summa.§.item minor.⁊ per Hostiē.§.quis dare.versic.itē maior.in margarita eo.versi.an minor per Roffre.in libello de aduocato.versi.item nō sit aduocatus.⁊ plenius.de actio.ex stipulatu.rem ra.habe.versi.sed nūquid minor.⁊ in Spec.de ꝓcura.§.j.versi.iteꝫ qꝺ est minor.⁊ per Io.an.in addi.⁊ dixi etiā.j.de ma.vin.l.si collactaneus.⁊ qꝺ no.⁊ dixi.C.eo.l.non eo minus.¶ Item oppo.de.d.l.exigendi.C.eo.Sed dic ibi speciale quia ibi filius vtebatur iure cōmuni patrem defendendo.⁊ ideo non est locus restitutioni:vt.C.de in integ.restituti.l.non videtur.⁊ est in hoc ibi speciale:quia cum non haberet legitimam personā standi in iudicio qꝛ minor:tamen ad plenam defensionem patris admittitur.nō tantum ad allegandas causas absentie:quia ad illas allegandas quilibet admittitur:vt.§.eo.l.seruum.§.publice.Nec obst.si dicatur qꝺ quando admittitur ad plenam defensionem satisdat de iudic.soluendo:ergo restituetur ipse ⁊ fideiusores eius:et sic iudiciū erit elusorium:qꝛ dico ꝙ vbicūqꝫ minor admittiť sicut pro patre ad plenā defensionē nō est locus restitutioni:tunc qꝛ vsus est iure cōi,vt dixi:tum quia aduersarius deciperet authoritate.l.

ritate.l.eũ admittẽtis.qđ eſſe non debet:vt.C.de his qui ve. eta.
impe.l.j.ꝛ.ij.an per aliũ cauſa ap.l.j.¶ Itẽ oppo.qđ licet mino-
ri ſuccurrat̃ per reſtitutionẽ tñ fideiuſſores teneant̃:vt.ff.de ar-
bitris.l.ſi pupillus.glo.ſoluit duobus modis.primo ꝙ ſi fide-
iuſſor fideiuſſit in rem ꝓpriã minoris.ꝛ hec ſatis tolerari poteſt.
Secũda ſol. eſt:qꝛ ibi pupillus tãtũ naturaliter tenebat̃:qꝛ ſi-
ne tutore cõpromiſerat ꝛ ideo nõ indiget reſtitutionẽ:ꝛ ideo ibi
fideiuſſores tenerent̃ al's eis ſuccurreret̃. Iſta ſecũda ſol.repro-
batur p doc.qꝛ ſcđm hoc deterioris cõditionis eſſent fideiuſſo-
res fideiubẽtes ꝓ minore tantũ naturaliter obligato ꝙ ꝓ obli-
gato ciuiliter ꝛ naturaliter ꝛ cũ effectu,qđ eſt abſurdũ.¶ Item
2 preſupponit glo.ꝙ minor† nõ ledat̃ quãdo tantum naturaliter
obligat̃ ꝛ ideo non indigeat reſtitutione:ſed hoc eſt falſum:qꝛ
imo leditur ſe naturaliter obligando:qꝛ de tali debito naturali
poſſet ſibi obijci cõpenſatio:vt.ff.de cõpenſa.l.etiã qđ natura. et
3 ff.de nego.geſte.l.iij.§.pupillus.ꝛ ibi no.Itẽ obligatio† natura-
a lis[a] quãdoqꝫ eſt efficax ad agendũ ſaltem officio iudicis ad an-
tidora vt.ff.de peti.here.l.ſed ꝛ ſi lege cor.§.conſuluit.ꝛ.C. de re-
uoca.dona.l.fi.ꝛ ibi no.vnde non eſt faciẽda vis ſit minor obli-
gatus naturaliter ꝛ ciuiliter vel naturaliter tantũ.nã ſiue natu-
raliter tantũ ſiue vtraqꝫ eo caſu reſtituerent̃ fideiuſſores quo et
ipſe minor.ꝛ ideo prima ſolu.verior ꝛ alie etiã ſol.in contrario
nõ.¶ Itẽ opp.ad idẽ ꝙ vbi actus geſtus per minorẽ eſt nullus
nõ eſt opus reſtitutione ſibi nec fideiuſſori:qꝛ tutus eſt iure com
muni vt.ff.de mino.l.in cauſe.la ſecunda.C.ſi tu.vel cur.interue.
l.ij.ſed cũ minor aliquẽ defendit actus eſt nullus:qꝛ non habet
perſonã legitimã in iudicio:vt.C.qui legi.perſo.l.j.ꝛ.ij.ergo ꝛc.
Dic qđ lex iſta nõ cõcedit ꝙ minor admittat̃ ad defendẽdũ ſed
dicit ſuppoſito errore ꝙ admittent̃.reſtitueretur ipſe ꝛ fideiuſſo
res eius.ſic ꝛ alias fundat ſe lex ſuper errore ſuppoſito.ff.de rei
ven.l.ex diuerſo.ſolu.mat.l.diuortio.in prin.ꝛ.C.de reſcin.ven.
4 l.ratas.Uel dic ꝙ act⁹ † eſſet nullus quando defenderet ſine au
thoritate curatoris:ſed ſi ei⁹ authoritate:tũc reſtitueret̃ et ideo
nõ eſt idoneus defenſor vt hac.l.¶ Itẽ oppo.ad idẽ ꝙ fideiuſ-
ſores nõ reſtituant̃.C.de fideiuſ.mino.l.j.ꝛ.ij.Glo.hic in cõtra-
rio ſoluit pluribus modis.ꝛ licet prima ſolu.hic poſita ſit in ſe
vera tñ hic non cõgruit:qꝛ gloſ.ſupponit qđ dolo fuit indutus
ad defendendũ ꝛ admiſſus qđ hic negatur imo dicit eũ non ad
miſſum.Itẽ nec ſecũda ſolutio glo.eſt bona:qꝛ ignorantia fide-
iuſſoris non debet alteri nocere:vt.ff.de mino.l.in cauſa.ij.rñſo.
Itẽ nec tertia placet:qꝛ ibi contractus ꝛ iudicia paribus paſſi-
bus ambulant.ff.de iudi.l.omnẽ.ꝛ ad legeꝫ falci.l.penales. poſt
princ.vnde glo.trãſit ad diſtinctionẽ quã dic plenius ꝙ gl. aut
minor reſtituit̃ cõtra obligationẽ quã interpoſuit ꝓ alio aut cõ
tra obligationeꝫ quã interpoſuit pro ſe.primo caſu,vt qꝛ venit
ad defenſioneꝫ alterius ꝛ ſatiſdat iudicatũ ſolui,reſtituit̃ ipſe ꝛ
fideiuſſores eius.ꝛ ita loquit̃ hec.l.ſecũdo caſu quãdo propria
obligatione,tũc aut reſtituto minore datur aduerſario contra
aliũ regreſſus:ꝛ ſic in damno non remanet:ꝛ tunc reſtituit̃ mi-
nor ꝛ eius fideiuſſores:vt.ff.de admi.tuto.l.ij.ꝛ de acqui.heredi.
l.ſi pupillus.aut nõ datur aduerſario regreſſus in aliũ.ꝛ ſic re-
manent in dãno:tũc aut minor inductus fuit ad talẽ obligatio
nem dolo aduerſarij:ꝛ reſtituit̃ ipſe ꝛ eius fideiuſſores:vt.d.l.ij.
C.de fideiuſſo.mino.ꝛ.ff.de except.l.exceptiones.in fine. aut mi-
nor leſus eſt:qꝛ fecit obligationẽ ſui facilitate non dolo aduer-
ſarij:ꝛ tunc reſtituit̃ minor,ſꝫ eius fideiuſſores non:vt.d.l. ſi pu
pillus.ff.de arbi.ꝛ.ff.de mino.l.minor.¶ Item oppoñ.ꝙ minor
5 †poſſit eſſe ꝓcurator in iudicio.vt inſti.ex quib.cau.ma.non li.
§.ea.l.ꝛ.ff.de ma.vin.l.ſi collataneus.Solu.dicit gloſſ.qđ leges
ille loquunt̃ de ꝓcuratore ad negotia.nam ſeruus bene poteſt
eſſe procurator ad negotia:vt.ſ.eod.l.ſeruum.ꝛ etiam minor.vt
in.ll.cõtrarijs.Hãc tamẽ ſol.reprobat Jac.de are.ꝛ de ra.vt in-
fra ſubijciã in queſtionibus.¶ Itẽ oppo.qđ vbicunqꝫ reſtituit̃
6 minor † reſtituantur ꝛ eius fideiuſſores:qꝛ reſtitutio tollit o-
mnẽ obligationẽ minoris ergo non poteſt obligatio fideiuſſo-
rum remanere cũ ſit acceſſoria:vt.l.cum principalis.de reg.iur.
Solu.in hoc eſt diuerſitas glo.vna enim dicit qđ reſtitutio tol
lit omnem obligationẽ naturalẽ ꝛ ciuilẽ:vt not.ff.de minor.l. in
cauſe.j.alia dicit qđ tollit ciuilẽ ſolam per excep.vt eo.tit.de mi
noribus.l.iij.§.ſed vtrũ.Pe.dicit ꝙ nec ciuilem obligationẽ tol-
lit reſtitutio:qꝛ iudex hoc non intendit:vt.ff.de act.ꝛ obligati.l.
obligationũ ſubſtãtia.ꝛ ſi cert.peta.l.non omnis.Item nec na-
turalem:qꝛ ſententia non eſt tante poteſtatis qđ tollat natura-
lem:vt.ff.de condi.indebi.l.iulia.vnde dicit qđ ſola perſona ab
obligatione eximitur ſicut contingit in pluribus reis debendi.
ff.de fideiuſſ.l.vranius.Sed vbi remanent iſte obligationes ex-
empta ab obligatiõe perſona minoris dicit ipſe Pet.qđ rema-
nent in aere ſicut ꝛ dicta obligatio reorũ debendi,qđ non videt̃
bene dictum:quia actio non poteſt eſſe ſine ſubiecto cui inhe-
reat.arg.ff.de vſufruc.l.j.ꝛ in pluribus reis remanet in perſona
aliorum correorum:ꝛ ideo verum eſt dicere quod reſtitutio tol-
lat ſolam ciuilem contra minorem ope exceptionis ꝛ remaneat
naturalis in minorem ꝛ per conſequens fideiuſſoria ſecundum
7 diſtinctionẽ ſupra poſitã.¶ †Expeditis cõtrarijs tangamus
aliquas queſtiones.Et primo illã que principaliter tãgit ma
teriam huius legis videlicet an minor poſſit eſſe procurator ex
parte actoris vel rei.ꝛ in hoc ſunt varie opi. Antiqui eñ doct.
ſicut Odoffre.Azo ꝛ multi alij dixerũt ꝛ glo. qđ ad iudicia nõ
ad negotia ſic,vt patet ex remiſſionibus quas in princi.dedi.nã
ꝛ alias differunt procurator ad iudicia ꝛ negotia, vt not.C.eo.
l.quod quis.Et hanc etiam opi.ſequitur Roffre.de aduocato.
verſi.item non ſit aduocatus.Contrarium tamen tenet in titu.
de acti.ex ſtipulatu rem ra.habe.ver.ſed nunquid minor.ꝛ hãc
opi.ſequitur Ja.de are.dicens quod quicquid dicat gloſ.illa.l.
collactaneus.ff.de ma.vin.ꝛ inſtit.ex quib.cau.ma.non licet.§.
eadem.l.non loquunt̃ in procuratore ad negotia:quia ſeruus
bene poteſt eſſe procurator ad negotia:vt.ſ.eod.l.ſeruum.et ſic
non fuiſſet expediens eum manumitti vel eſſet procurator ad
negotia.Sed ad hoc reſpondent qui tenent opi.contrariam.qđ
ideo expediẽs ꝛ vtile erat ibi eum manumitti vt fidelius ageret
eius negotia propter beneficium libertatis quod acceperat.et
quia teneretur de geſtis ꝛ adminiſtratis per eum ꝙ alias non a
teneretur liber factus de geſtis in ſeruitute,vt.ff.de nego. geſt.l.
eum actum.Itẽ ſi in illis.l.loqueretur de procuratore ad nego
tia ſm Jaco.de are.non exigeretur tanta etas quãta ibi dicitur
quia etiam pupillus põt eſſe ꝓcurator ad negotia,vt.ff.de inſti-
tor.l.ſed ꝛ ſi quis.§.pupillus.ꝛ de exercito.l.j.§.cuius autem.
¶ Quare ipſe Jac.diſtinguit aut minor interuenit procurator
ex parte actoris cum ſufficiẽti mãdato:ꝛ tunc ſufficit etas.xvij.
8 annorũ,ſicut in aduocato.ſ.de poſtulãdo.l.j.§.pueritiã.† naꝫ
procurator ꝛ aduocatus equiparantur quo ad repulſioneꝫ.C.
eo.l.militẽ.ꝛ ſibi imputet qui talem elegit.Si autẽ minor inter-
ueniat defenſor ex parte rei aut cum mandato ꝛ dominus ꝓ eo
ſatiſdedit iudi.ſol.ꝛ tunc idem:qꝛ minor nullam pati poteſt le-
ſionem.Si vero minor pro ſe ſatiſdaret ſiue habeat mãdatum
ſiue non:tũc habet locum lex iſta vt minor.xxv. annis defenſor
eſſe nõ poſſit:quia ſibi daretur reſtitutio ꝛ fideiuſſores eius.Fal
lit in filio patrem defendente,vt.d.l.exigendi.C.eo.Non ob. qđ
non habeat legitimã perſonã ſtãdi in iudicio:qꝛ verũ eſt quan
do pro ſe veniret ad iudiciuꝫ ne lederetur in confeſſionibus vel
alijs,vt.C.de auto.preſtã.l. clarum. pro alio autem interuenire
poteſt ꝛ ſibi imputet qui eum elegit vt predixi. ꝛ pro hoc bene
ff.de minori.l.cum mandato.ꝛ hãc opi.innuit gloſſ.d.l.exigẽdi.
dum dicit quod ſi minor nõ obligetur,vt qꝛ nõ ſatiſdet indica-
tum ſol.ꝙ interuenire poſſit ſicut ꝛ aduocatus cum dãnum nõ
patiatur.Et hec opiñ.Ja.pulchra eſt et ſubtilis.ꝛ eam multi et
magni ſequũtur.¶ Guli.de cug.et aliquí alij moderniores te-
nent indiſtincte quod nec ex parte actoris nec ex parte rei poſſit
minor eſſe procurator in iudicio:tamen quia non eſt integer et
perſonam habilẽ non habet in iudicio,vt.ff.de bonis que libe.l.
vlti.§.neceſſitate.ꝛ qui legitimã perſonam habeãt ſtandi in iu-
dicio.l.j.ꝛ.ij.item quia minor grauari poſſet in laboribus et ex-
penſis in quibus fieret executio cõtra eum quãdo ſine manda-
to:vt.ff.eo.l.plautius.ꝛ tale intereſſe bene cõſideratur in minori
bus:vt.ff.de mino.l.minoribus.Itẽ qꝛ procurator efficitur do-
minus litis per conteſtationem:vt.C.eod.l.nulli.ꝛ iudicium de
bet cũ perſona legitima initiari ſiue interueniat pro ſe ſiue pro
alio:vt.d.l.j.qui legi.perſo.ꝛ.C.qui dari tut.poſ.l.in vniuerſis.
Itẽ qꝛ minor nõ põt eſſe alterius tutor qui eſt actus magis ne-
ceſſarius.C.de legi.tuto.l.fi.Itẽ ſpeciale eſt in patre ꝙ filius mi
nor poſſit eũ defendere:ergo in contrarium eſt ius cõmune.ff.ad
munici.l.j.Itẽ qꝛ oporteret eum reſpondere interrogationibus
in iudicio:vt.ſ.eo.l.nõ ſolũ.ꝛ in reſpõdẽdo poſſet ledi affirman
do vel negãdo qđ verum nõ eſſet ex quo deberet puniri vel for-
te propter eius cõtumaciã:vt.ſ.ſi quis ius dicẽ.nõ obtempe.l.j.
ꝛ qꝛ contra talia reſtitui poſſet non eſt legitimus procurator ex
parte actoris nec ex parte rei:vt.ff.de confeſ.l. certum.§. mino-
rem.Sed huic poſſet reſponderi ꝙ ſi ſcienter falſum reſpondit
non reſtituitur:vt.ff.de mino.l.ſi ex cauſa.§.ſi in commiſſum. ſi
errore etiã maior poſſet talẽ cõfeſſionẽ reuocare:vt.ff.de interro-
gat.actio.l.de etate.§.celſus.ꝛ.C.de iur.ꝛ fac.igno.l.error. licet
aliquando mihi placuerit opi.Jac.de are.modo predictis ra-
tionibus videtur mihi de iure ciuili verior opi. quod minor in-
diſtincte a procuratione repellatur.Nec ob.quod dicitur qđ po
teſt eſſe aduocatus quia officium aduocationis eſt lucroſum ꝛ
non ſubiacet aliquibus periculis vel damnis ſicut ſubiacet offi
cium ꝓcurationis vel defenſiõis vt ex predictis patet. ꝛ in hac
opi.poſt multa videtur inclinare Cy.in.l.exigẽdi.C.eod. vbi de
hoc ſatis per eum.ꝛ Odoffre.ibidem.ꝛ iſta opiñ.approbata eſt
de iure canonico extra eo.c.q generaliter.§.fi.li.b.vj.cui credere

¶ Naturalis. Adde iſtud eſſe verũ de iure canonico ſec⁹ de iure ciuili. Bal.in.l.ſi pene.de cõdi.indebi. Bart.in l.rerum.in fi.ff. rerũ amotarũ Alexã.in.l.iuris.§.ſed cum nulla.de pact. ꝛ in.l.ſtipulatio.§.alteri.ff. de verbo.obli. Ang.in.l.fin. C.ad legeꝫ fal. Alexan.in rubric.de verbo. obliga.

esse standum in varietate opinionū.ꝛ de hoc ibi not. per Joan.
an.Cardi.ꝛ Archi.ꝛ de hoc etiaz in Specu.eo.§.j.ver.itē qd est
minor.ꝛ in alijs remissionibus quas dedi.s̃.circa princi.l.ꝛ per
Archi.xv.q.iij.c.certis ex causis.¶ Itē querit glos. si fideiusso-
res minoris intercederēt animo donādi ꝛ sic non habēt regres-
sum cōtra minorē nūquid tūc admittet̃ minor.videt̃ qd sic: qꝛ
cessat causa lesionis ꝛ per consequēs restitutionis.glos.tenet ꝛ
bene ꝙ nō.ꝛ ꝓ gl.facit qꝛ si minor lederet̃ in causa restitueretur
ꝙ esset in preiudiciū aduersarij cuius interest eum habere obli-
gatum tanq̃ principalē vt.s̃.eo.l.si ꝓcurator meus.§.per con-
9 trariū.¶ †Querit Guli.de cu.si minor datus est ꝓcurator vel
defensor ꝛ iurauit non venire contra ꝓcessum ratione minoris
etatis nunquid tūc admittat̃.ꝛ dic qd sic:qꝛ hoc est in cōtracti-
bus per aut̃.sacramenta.C.si aduer.ven.ergo et in iudicijs vbi
quasi contrahit̃:vt.j.de pecu.l.iij.§.idem scribit.ꝛ not.ꝛ dixi.d.
aut̃.sacramēta.super verbo super cōtractibus. Si autē nondū
iurauit sed petat se admitti cum iuramēto dicit quod aduersa-
rius potest eū repellere:qꝛ cum petit se admitti cum iuramento
fatet̃ se non habere personā legitimā ꝛ hoc ipso qd hoc petit le-
ditur:vt.j.de minor.l.interdum.ꝛ ideo non admittit̃: ꝛ qꝛ dicta
aut̃.loquit̃ de sacramēto prestito nō prestādo duz dicit sponte
facta:ꝛ qꝛ odiosa ꝛ ideo restringēda:vt.j.de libe.ꝛ posthu.l.cuz
quidā.¶ Itē querit Jac.de ra.si constitui minorē ꝓcurato.ꝛ de
di sibi mādatum aliū substituēdi repellit̃ qꝛ minor vult alium
substituere nūquid possit.videtur ꝙ non:qꝛ non debent admit-
ti quorū repellunt̃ authores. Ipse tenet contrariū: qꝛ substitut⁹
videt̃ datus a dño non ab ipso minore:vt.j.ti.proxi.l.itē eorum.
§.si decuriones.ꝛ pro hoc.j.de instito.l.sed ꝛ si quis.§.parui.et
10 qd no.ꝛ dixi.s̃.ea.l.j.¶ †Itē querit an restituto minore videan
tur restituti fideiussores.videt̃ qd sic:qꝛ sublato principali tol-
litur accessoriū. Ipse tenet oppositum et dicit ꝙ fideiussores te-
nentur obijcere excep.coram iudice.j.de fideius.l.iiij.ꝛ de except.
l.excep.§.rei.¶ Item quid si minor nollet petere restitutionem
nunquid fideiussores petere poterūt?videt̃ ꝙ nō:vt.j.de iniusto
testa.l.filio. Sed dic contra,vt.j.de cōtratabu.l.si post mortē.§.
11 fin.¶ An autē minor†possit dare ꝓcura.dic qd nō regulariter:
vt.C.eo.l.neq; tutores.si tñ dedit ꝛ sentētia est lata pro eo valet:
vt.C.eo.l.nō quomin⁹.ꝛ vide Azo.in summa eo.§.cōstituit au
tem procurator.¶ In casibus autē specialibus in quibus pōt
esse minor in iudicio potest ꝛ ꝓcuratorez cōstituere sicut in cau-
sis ecclesiasticis.extra de iudi.c.si annū quartūdecimum.lib.vj.
vbi de hoc.de restitu.spolia.c.ex parte.ꝛ per Hostien.in summa
eo.§.quis dare possit.versic.item minor.ꝛ versi.seq.ꝛ.ij.q.vij.§.
item querit̃.per Azo.in summa de in integ.resti.§.item restitui
tur minor.ꝛ si tutor vel curator interue.ver.illud preter hoc no-
tandum.ꝛ de in litem dando tuto.in fin.

12 **Quoniam tamen.** †In glo.not.eandē in fin.
Sol.ibi loquitur in procu
ratore in rem suā hic in defensore.Et est ratio vt not.j.de mino.
l.qd si minor.circa princi.ꝛ hic patet in litera. Jacob.de bel. vel
dic clarius qd ibi loquit̃ in procuratore in rem suā ꝛ priuilegio
prelationis.hic de simplici qui cum actū alteri competētē exer-
ceat eam priuilegiatā exercet vt in cōcor. supra positis. Oldra.
Et facit iste.§.ꝙ si debeat mitti ad defensum absentem pro iura
mento calumnie vel alia ex causa qd fieri debeat eius expēsis. et
pro hoc.j.ex quibus cau.in pos.ea.l.hic autez.§.recte defendi. ꝛ
est expressum extra de iudi.c.mulieres.li.vj.

Is qui. Opponit glo.ꝛ nō soluit ꝙ facultates releuent
a satisdatione:vt.C.de epis.audi.l.de creationi
bus.Solu.vt in contrario not.quia ibi speciale in curatore pro
pter necessitatem officij.ꝛ ita innuitur in sequenti glos.ꝛ.j.de ad
mini.tuto.l.j.§.j.

1 ☞ Femina,miles,reipublice causa ab futurus morbo perpe-
tuo detentus,ꝛ similes persone non sunt idonei defensores.

1 **Neq; femina.** ¶ †Quod de milite celesti h
no.vide.s̃.eo.l.filiusfamilias.
§.veterani.ꝛ plene dixi.C.de episco.ꝛ cleri.l.placet.

Tutores. Uide Azo.in summa.C.vbi de ratiocinijs
agi opor.

1 ☞ Actio vtilis competens procuratori in rem suam an prefe
ratur directe.
2 Procurator an preferatur domino.

Procuratore in rem suaz.
1 ¶ Ista lex est de materia.An vtilis†cōpetens ꝓcu-
ratori in rem suaz preferat̃ directe.de quo not.ꝛ dixi
plene.s̃.eod.l.in cause.§.fi.ꝛ.C.de noua.l.iij. ¶ Et vere nisi ista
2 litera violētetur ꝓbat ꝙ procurator†preferatur dño siue perue
niat siue cōcurrat.posses dicere qd aut ꝓcurator preuenit dñm
altero de tribus casibus qui sunt.d.l.iij.C.de noua.ꝛ tūc indu-
bitanter prefertur dño vt ibi.ꝛ hac.l.secūdū intellectū glos.ali-
quando dñs peruenit:tūc si debitor est ignorans ꝛ dñs perue-
niat agendo vel solutionem recipiendo ꝛ excusatus est debitor
ꝛ nō potest amplius inquietari per procuratorē in rem suā per
d.l.iij.de noua.ꝛ no.s̃.de pac.l.si cum emptore.si preueniat do-
minus gratis paciscēdo cū debitore dicunt quidā idē qd supra
ꝛ ita videt̃ innuere glo.d.l.si cū emptore. Marti.sily.tenet con-
trarium.ꝛ qd pactū dñi non preiudicat vtili ꝓcura.que fortior
est vt hac.l.ꝛ in superioribus casibus est ratio ne iusta ignoran
tia afficiat debitorē dāno ꝙ non est in pacto gratuito.Si autez
dñs preueniat ꝓcura.lit.contesta.cum debitore tūc quidam qd
parat preiudiciū.ꝛ ita videtur sentire glo.magna.d.l.iij.de no-
uatio.vbi dicit ꝙ dñs prefertur qñ simul concurrunt:ergo for-
tius vbi dominus preuenit per cōtest.glo.tamē parua ibi tenet
cōtrariū ꝛ illā approbat do.Ricar.ꝛ cōmuniter approbat̃ per
docto.aliquando preuenit dñs denunciando tunc habet locum
l.aliud.j.de solu.aliquādo subest sola sciētia debitoris de cessio
ne facta.ꝛ glo.s̃.de transac.l.si.videtur sentire quodāmodo do-
minus non possit preuenire de quo dic vt ibi dixi.aliquando si
mul concurrūt:ꝛ tūc tenet dicta glo.magna.d.l.iij.ꝙ dominus
preferatur que tamen glo.communiter reprobatur vt dixi.

1 ☞ Natura cuiusq; mandati est comprehendere non solum ex
pressa,sed expressis connexa.
2 Procurator datus ad agēdum videt̃ datus ad defendendum.

D rem mobilem. Cui mandantur
sequentia viden-
tur mandari ꝛ preparatoria:ꝛ econtra.h.d.cum.l.ad
legatū.j.eo.ꝛ ad hoc simul sepe allegantur.ꝛ pro hoc
s̃.de iuris.om.iudi.l.ij.vbi de hoc not.ꝛ dixi.ꝛ.j.de cōdic.indebi.
l.indebitam.ꝛ faciunt ad ea que not.extra de elec.c.in causis.in
glo.hic habes scz ꝙ si cōpromissum est in aliquē vt eligat quod
possit postulare vt ibi not ꝛ.lxj.dist.c.nullus.in gloss.magna.et
viij.q.j.c.licet.in prima glos.ꝛ ad hoc extra de rescrip.c.cum ali-
quibus.lib.vj. Itē cui conceditur vnum ꝛ similia vel vicina cō-
cessa videntur.iiij.dist.deniq;.ꝛ ibi per Archi.ꝛ melius per eūz
xliiij.dist.in.in summa.ꝛ facit.j.l.proxi.cum ibi notatis.ꝛ iudic.
sol.l.iij.als incipit iam tamen.§.in hac stipulatione.ij.in fin.ibi
quasi iuxta mandatum.vbi de hoc dixi.¶ Collige ergo qd na-
1 tura†cuiusq; mādati est comprehendere non solū expresa, sed
expressi cōnexa ꝛ dependentia.j.de admi.tutor.l.ita tamen.§.si
tutor.ꝛ.l.tres tutores.circa medium.ibi nisi si qua talia ꝛc.et.j.
de nego.gest.l.eum actum.ꝛ hec connexitas interdum est ex par
te post.ꝛ in hoc tamē nihil refert:qꝛ semper mandato includun
tur vt hic,ꝛ.j.communia pre.l.refectionis.de iti.actuq; priua.l.
veteres.ꝛ.j.l.proxi.ꝛ de seruitu.rusti.predio.l.iij.§.fina.ꝛ ad hoc
vide Inno.extra de fideius.ꝙ quibusdam.ꝛ quod dixi.j.de tute.
qui habet.§.si.sic ꝛ cognitio status si incidat expediri per iudi-
cem pedaneum.C.de iudi.l.quoties.vbi ꝛ apud quē causa resti.
l.si.ꝛ extra de in integ.restit.cū causa.ꝛ ibi not.ꝛ ad hoc bene qd
not.per Inno.de elec.cū vintoñ.tertia col.ꝛ ratio est qꝛ talia nō
sunt omnino extranea sed ex eis oriuntur ꝛ eis coniuncta sunt
C.de tempo.appel.l.per hāc.ꝛ de fundo instruc.l.cum de lanio-
nis.§.asinam.ver.pro.si eneum ibi deinceps in infinitum proxi-
mis quibuscunq; ꝛc.ꝛ de exercito.l.cuiusq;.§.non tantum.ꝛ in
summa Azo.eo.ti.§.idem si certa.l.ꝛ.§.seq.¶ Et faciunt predi-
2 cta qd procurator datus†ad agēdum videatur datus ad defen
dendū.Et pro hoc.s̃.eo.l.seruū.§.ait pretor.ver.equū pretori vi-
sum est.et.§.fin.Sed dic cōtra,vt extra eo.c.constitutus.ꝛ.c.ac-
cedens.in fi.si tamē nō defendat ab agēdo repellit̃:vt.s̃.eodez.l.
mutus.§.pena.ꝛ.C.eo.l.actionem.ꝛ vide extra de regu.iur.c.qui
ad agendū.lib.vj.ꝛ.s̃.eod.l.si defunctus.§.j.Item faciunt qd si
cause cognitio sit cōmissa alicui iudici quod possit eam diffini-
re,de quo statim dicam.j.l.proxima. Itē procurator datus ad
opponendum crimina ꝛ defunctus electo videtur datus ad
approbandum.not.per Compost.extra de electio.c.statuimus.
ver.itē quid si mandatum habeat.¶ Quid si cōstitui procura
torem ad litē contestandum et alium procuratorem substituen
dum in alijs articulis:nunquid poterit per se causam prosequi?
videt̃ qd nō ex forma mandati.sed dic cōtra: quia hoc videtur
dixisse ad exonerandū procuratorē ad eum repellendum vt not.
per Inn.extra eo.c.petitio.Item dic de materia huius.l.vt not.
per Odoff.in additionibus summe Azo.hoc eo.titu.ꝛ ꝑ Host
in summa.§.ad quid teneat̃.ver.sed nunqd ꝓcurator.Sz cōtra
ꝓdicta oīa multū facere vident̃:quia ea sola que in ꝓcuratorio
continentur

continentur veniant in procuratione, vt extra de offic. delega. c. cū olim. & de elec. c. innotuit. sed dic q̄d satis videntur continere in mandato vt prediri. ¶ Itez faciunt predicta & q̄d dicam. j. l. proxi. an procurator datus in petitorio admittatur in possessorio, de quo dixi. j. de iudi. l. si de vi.

1 ¶ Procurator datus ad agendū intelligitur ad litem persiciendam.
2 Diffinitio cause an illi dicatur commissa cui illius committitur cognitio.
3 Certa forma in cause cognitionem data an in definiendo sit seruanda.
4 Exceptionem procuratoriam remittens ex penitentia ad eam redire non potest.

1 **Cui procuratorem dat.** †Cuiz mittuntur p̄cedētia & sequētia. h. d. & vide q̄d plene dixi. s. l. pri. Et q̄d dicit peragere, dic licet statim nō egerit. Et exponit gloss. peragere, id est ad effectuz producere. ad hoc. j. de adulterijs. l. ij. peragere, id est ad effectuz producere. ad hoc. j. de adulterijs. l. ij.
2 ¶ Querit glo. si mādat alicui cause cognitio† an possit eā diffinire. & tenet q̄ nō. In contrariū facit hec lex. C. de peda. iudi. l. iij. & j. de iudi. l. de qua re. & hanc videt tenere. Specu. de legato. §. sequit videre. versi. quid si in cōmissione. & versi. seq. & videtur expressum. extra de offi. delega. c. super questionū. & eod. titu. c. si delegat⁹. in prin. & §. j. lib. vj. & de hoc dixi. C. si cōtra ius vel vti. publi. l. j. & l. si nō cognitio. Guli. de cug. dicit aut cōmissio fit a principe, & videt etiā diffinitio commissa. & dicit esse casum. d. l. j. C. si contra ius vel vtili. publi. & hoc nisi propter magnitudinez cause & personaruz princeps sibi reseruet diffinitionem q̄ q̄nq̄ facit: vt. C. vbi sena. vel claris. l. fi. §. j. & in aut. de vsu. nau. col. ix. Si autē cōmissio fiat per aliū iudicē non videt commissa diffinitio. & ita intelligat hic glo. & iura que allegat. & q̄ mādatū est in suis finibus restringēdū. j. māda. l. diligenter. & extra de rescrip. c. cū dilecta. Ratio differentie est inter cōmissionē principis & alterius iudicis: q̄ princeps est multis implicitus & non se implicat litibus priuatoz. C. de appel. l. p̄cipimus. & de profes. & medi. l. magistros. libi. x. & q̄ rescripta principis plenissime interpretantur: vt. s. de ꝯsti. prin. l. fi. & hāc tenet etiaz Tho. for. Marti. fily. tenet contrariū p. l. nā salutē. §. cognoscit. s. de offi. prefect. vigilū. vnde dicebat ipse: aut fit cōmissio per modum ordinarie iurisdictiōis: & tūc etiā diffinitio videt cōmissa: vt. d. §. Aut per modū delegate, & tūc nō. per aut. ad hoc. in glos. allegatā. & hāc sequit. Jac. bu. Alij q̄d cōmissa cognitione videat cōmissa diffinitio nisi expresse adimat per aut. ad hec. & C. sup questionum. nā & legato procōsu. conceditur & expresse adimit diffinitio. & sic transit nisi expresse adimat. Vel dic aut cognitio cōmissa est ad vniuersitatē causarū: tūc transit etiā diffinitio nisi expresse adimatur: vt. s. de offi. prefec. vrb. l. j. §. cū vrbē. vt vna tantū causa delegat tūc non trāseat diffinitio vt hic in glo. & j. quis & a quo app. l. j. & s. de iuris. om. iudi. l. solet. Mart. fil. ¶ Sed si queras
3 an data certa forma† in cognoscēdo seruari debeat etiā in diffiniēdo, dicit idē Jac. q̄d nō. & ideo cōcesso arbitrio in inquirēdo nō videt cōcessum in decidēdo, sed decidere debet secunduz formam iuris cōmunis nisi in concessione arbitrij exprimat. Jac. butri. ¶ In gloss. hic est duplex. Ibi quod non possit respectu sui. Ibi vel fieri respectu facientis.

4 **Si quis remisit.** ¶ † Remittens expresse vel tacite exceptionē procuratoriam ex penitētia ad eam redire non potest. h. d. Et pro hoc. j. de edil. edic. l. querit. §. si quid vēditor. ¶ Oppo. q̄ possit q̄ncunq̄ opponi: vt. C. eo. licet. Sol. quedā est exceptio tu nō habes mandatū. & hec pōt q̄ncūq̄ opponi vt in cōtrario: q̄ reddit iudiciū retro nullū, vt ibi not. & dixi. alia est tu nō potes esse procurator & illa debet opponi ante litē cōtestatam vt hic. & C. eod. l. ita demum. vbi de hoc. & plene dixi. s. eod. l. pomponius. §. rati.

1 ¶ Liberam habens administrationem an possit omnia que potest dominus vel mandatum speciale.
2 Generale mandatum includit transigendi licentiam.
3 Generale mandatum habens an possit opponere crimina vel defectus.
4 Procurator generalis an possit iudicijs iurisdictionem prorogare: vel iusiurandum deferre aut solutionem recipere.

1 **Procurator cui libera.** †Specialit. j. de peculio. l. quā tuberonis. §. alia. Hec lex & due seq̄ntes & j. eo. l. procurator. sunt de eadem materia & ideo simul legēde f'm Jac. bu. & bene assignādo cuilibet q̄d suuz est. Et ad hāc bene cōcor. extra de elec. c. is cui p̄curatio. lib. vj. cū ibi no. ¶ Primo opponēdo ad legē istā q̄ habēs liberā donare nō possit. Glo. cedit cōtrario. Sed tu limita: q̄ aut conditio illius cui est cōcessa libera est talis q̄d videat sibi p̄missum donare: & donare potest, vt. j. de dona. l. filius. secūdo responso. aut nō est talis ꝯditionis: & tūc aut iusta causa eū mouet ad donandū & donare potest, vt. d. l. filius. primo r̄nso. & de tute. & ra. distra. l. j. §. si nōnullos. aut nō mouet eū iusta causa: & tūc donare nō potest, vt. s. de pac. l. contra iur. vbi & ad hāc distinctionē facit. j. de vsu & habi. l. plenum. §. equitij. Sol. oppo. de istis legibus sibi inuicē: q̄ contrarie videntur & sol. vt in gl. ¶ Itē non ob. j. de accep. l. iij. & s. de offi. procu. cesa. l. j. §. j. vt ibi no. Deinde quere an habens liberam possit ea facere que exigunt speciale mandatum. gloss. videt tenere q̄d sic. extra de rescrip. ex parte decani. Richar. tenet contrariuz per. c. qui ad agendū. extra de procura. lib. vj. in fi. tamen videt dicere contrarium. Itē quid si vnus habeat generale mandatū alius generale cū libera nunquid habēs liberā preferet in omnibus. videtur q̄ sic quasi habeat fortius mandatū. Jac. de ra. tenet cōtra in his que cadunt sub generali mādato. in illis autē in quibus exigit libera prefertur. ¶ Ad legē mādato generali oppo. q̄ habens mandatū
2 generale† possit trāsigere. C. de trāsac. l. preses. Sol. vt hic & in cōtrario not. in glo. dic etiā q̄d duplex est trāsactio quedam propria de qua loquit titu. de trāsac. quedā impropria, vt cum cōpromittitur in arbitratorē, est enim quedā trāsactio, vt in aut. vt differ. iudi. §. si vero cōtigerit. & ibi in glo. de p̄pria trāsactiōe patet hic. de secūdo q̄d cōpromittere non possit patet extra de
3 arbi. c. per tuas. ¶ Itē habens generale mādatū† non potest opponere crimina vel defectus. extra de elec. c. procura. lib. vj. si habeat liberā bene potest trāsigere, vt. d. c. qui ad agēdū. extra eo. lib. vj. quid si in procuratorio generali dicat q̄ quicquid fecerit dn̄a ratum habebit: gl. tenet q̄d tunc potest transigere. extra de relig. domi. cum dilectus. in glo. notare vult differentiā. & de offi. delega. c. corā. & de trāsac. c. contingit. q̄ verū non puto imo clausula illa restringitur ad formā mandati. vt. ff. de euict. l. lucius. & ibi in glo. & quādo possit trāsigere procurator & quādo non vide bonā glo. C. de trāsac. l. trāsac. placitum. & de procura. l. procuratorē. ¶ Sed nunquid potest procurator genera
4 lis† prorogare iurisdictionē iudicis: dic q̄d nō, vt not. extra de offi. delega. c. cū olim abbas. ¶ An possit deferre iusiurāduz vide. j. de iureiuran. l. iusiurādum. §. si. cū ibi no. & singularem & pulchrā glo. Inno. vide ad istam⁹ materiā extra de fideiusso. q̄ quibusdā. Et an possit solutionē recipere. j. de solu. l. hoc iure. Et faciunt omnia predicta ad arbitriū q̄d potestati conceditur de quo dic plene vt dixi. C. de inoffi. testamen. l. si quando. de donatio. l. filiusfamilias. & in questionibus statutorum tertia pte.

1 ¶ Procurator generalis potest creditoribus satisfacere.

1 **Sed & id quoq̄.** †In gl. in fi. q̄ nihil ē vt in princi. d. l. apparet. & s. de pactis. l. cōtra iur. §. si. quib⁹ modis pigno. vel hypo. sol. l. si cōsensit. §. videamus. & l. sicut re corporali. §. cui pacisci. Oldra.

1 ¶ Sententia contra procuratorem lata contra dominum venit exequenda. fallit in tribus casibus.
2 Procurator in rem suam qualiter ex parte rei constituatur.

a
1 **Plautius.** a† Regulariter sententia lata contra p̄curatorē mandat executioni cōtra dominū. fallit in tribus casib⁹ hic positis. h. oc dicit. ¶ Oppo. q̄d regulariter conueniatur procurator: vt. s. eod. l. si procurator meus. Sol. regulariter conuenitur procurator actione ex stipu. quā interposuit iudi. solui. vt ibi. sed act. in factum ex re iudicata regulariter nō vt hic. ¶ Itē oppo. q̄d vltimus casus sit superfluus per secundam solu. vt glos. ¶ Querit
2 glos. quomodo possit cōstitui procurator in rem suaz† ex parte rei. respōdet vt glo. & j. fami. hercis. l. plane. Et dicit Jaco. butr. q̄ cogitans exempla in hac. l. occurrit sibi tale exemplū. Conueniebat a creditore meo aliquis venit ad me offerēs se paratum suscipere iudicium pro me animo nouandi & suscipere in se omne periculū. faciam eum procuratorē in rem suā: vt. j. de solut. l. solutionē. Ex quo dicit se adhibuisse talē cautelam statuto caue tur q̄ si questio est inter coniunctos possint cogi ad compromissum de iure & de facto clientulus suus conueniebatur a creditore suo & dubitabatur ne succumberet: fecit quod clientulus suus inuenit quendam coniunctum aduersarij sui & fecit eum procuratorem in rem suam & suscepit iudicium animo nouandi. postea ipse petijt inter eos tanq̄ cōiunctos fieri compromis-

a ¶ Plautius. Adde Bald. hic & que ibidē dixi qui tenet istum text. esse singularez ad hoc q̄d falsus p̄curator obligatur ex p̄cessu per cū agitato cū quo tamen nō est stādum vt tenent neoterici.

sum secundū formā statuti ⁊ fuit absolutus per arbitratores. Jaco.butri.Et qđ hic dicitur in procuratore ꝙ nō fit executio contra eum,idem est in tutore.j.de re iudicat.l.iiij.§.si tutor.de euic.l.illud.§.ij.⁊.s.si quis cau.l.fi.fallit etiā alio casu vbi procurator conuenitur.j.eod.l.procurator qui pro euictione. vt ibi dicā. Itē si procurator malitiose appellat ⁊ succumbit in Spec. de sentē.execu.§.sequit̃ videre.versi.sed quid si procurat. Idem in tutore si ob eius cōtumaciā feratur sentētia contra pupillū vt plene nōt.d.§.versi.sed pone lite contestata.Et facit ad materiam huius legis.ff.de admi.tuto.l.post mortē.de action.empt. l.iulia.§.si venditor.quādo ex fac.tu.l.vlti.⁊.s.si quis ius dicen. nō obtempe.l.j.§.si procurator.⁊ qđ quisqꝫ iur.l.iiij.§.si procurator. ¶ In glo.j.mandatum.ibi, vel ratū habuisset.Contra hoc multum facit.j.quod iussu.l.j.§.si serui.

1 ☞ Antecedentia dicuntur illi commissa cui commissa sunt sequentia.

1 **Ad legatum.** † Uide que notaui et dixi.s.e.l.ad rem mobilem. Querit Ja.de ra.an procurator datus ad actionē ex testamento possit intētare interdictū de tabulis exhibendis.⁊ dicit qđ sic per legē istam licet non esset hic constitutus ad actionem ex testamento specialiter intentandā,sed ad delegatum petendū: tamen eadem est ratio.

1 ☞ A persona defensoris in dominum fit translatio litis causa cognita.

1 **Is cuius nomine.** † Opp.vno modo vt glos.⁊ sol. vt ipsa ⁊ in fi.ipsius adde⁊ hoc casu nō remouebitur nisi dn̄s eum ab hoc onere liberet:vt.s.eo.l.q̄ omnia. §.fi.⁊.l.seq.Frācis.accu. et dic vt ibi. vel aliter solue vt nota.j.de decre.ab ordi.fac.l.pe.Et ſm Gui.de suza.ista lex loquit̃ in defensore sine mandato ⁊ in cause cognitiōe vertitur si dn̄s timeat de collusione vel malitia defensoris.l.ante litem ⁊ post litem loquuntur de procuratore cum mandato.

1 ☞ Procurator de cuius mandato constat non cauet de rato.
2 Procurator incertus an possit constitui.
3 Dominus cōstituens procuratorem an teneatur spicificare causam in qua illum constituit.
4 Presentia domini an releuet procuratorem a satisdatione.
5 Litere domini an faciant fidem de procuratore.
6 Scriptura priuata an fidem faciat.
7 Litere pape non sigillate an fidē faciant ⁊ an illis sit credendū.
8 Mandatum procuratoris an possit probari per testes.
9 Litere procuratorie sine die ⁊ anno an fidem faciant.
10 Procurator agens coram iudice incompetenti an poterit post ea agere coram competenti.
11 Procurator an possit irreuocabiliter constitui.
12 Reuocatio procuratoris ignorante iudice ⁊ aduersario an teneat:⁊ quid de actis per talem reuocatum.
13 Gesta per legatum apostolicum reuocatum an valeant anteq̄ reuocatio ad eius notitiam perueniat.
14 Procurator in rem suam dicitur seipsum defendere non aliū.

a ¶ Litere. Add de Jo.de pra. dic in.ij.col. et l.titius.⁊ ibi Bar.de cōsti. pecu.

Si procuratorem. Hec lex ⁊ ei⁹ materia est vtilis ⁊ subtilis q̄ tradit formā secundū quā debet ꝓcur.constitui. Et pro eius declaratione vide omnino in Spec.eo.ti.§.ratione autē forme cōstitutionis.⁊.§.seq.vbi tradunt̃ pulchre ⁊ vtiles forme procuratorum.⁊ vide Jo.an.ibi in addi.Et hec lex loquit̃ in ꝓcuratore actoris:sed.l.j.in fi.C.de satisdando.in ꝓcuratore
1 rei.† Et breuiter.h.d.vbi de mādato procuratoris actoris constat nō exigit̃ cautio ⁊ eo renouato aduersario ignorāte sibi nō preiudicat. ¶ Et sic habet duo dicta. Secundū ibi itaqꝫ si postea.Et quodlibet dictū declaremus pro se.Ex p̄mo dicto colligit̃ forma ꝓcurationis ex parte actoris.debet enim ꝯtinere tria scꝫ quis cōstituat̃ procura.⁊ in qua causa.⁊ qđ ratū habebit gestū cū eo.Et ad istā formā bene facit.C.de dona.l.donatio.§.in conscribēdis.⁊ de apoc.publi.l.ij. ¶ Et pro declaratione tex. ⁊ huius forme quero aliqua. Primo an possit cōstitui ꝓcurator in
2 certus † aliquo casu.ista lex videt̃ dicere qđ non,dū dicit ꝙ specificet quē procuratorē cōstituit:sed de hoc dic vt dixi.s.eod.l.j. ⁊.l.dūmodo certus. ¶ Secūdo quero de causa an teneat̃ declarare causam vel sufficiat generaliter ad omnes lites.hec.l.innuit qđ teneat̃ exprimere causam vel causas dn̄ dicit in quā cām ⁊c. Sed dic qđ hoc est verū cū ad specialē causam eū ꝯstituere vult

Sed si generaliter ad omnes causas ⁊ p̄sentes ⁊ futuras cōstituere pōt:vt.s.ea.l. Itē ⁊ ad litē futurā.⁊ extra eo.c.q ad agendum.⁊.c.qui gn̄aliter.lib.vj.Et q⁊ indefinita eq̄pollet vniuersali.⁊ pro hoc.j.de tutel.l.qui habet.§.fi.⁊.C.que res pign. oblig. pos.l.fi. ¶ Itē quero an habeat exprimere corā quo iudice.arg. qđ sic.j.rem ra.habe.l.ne satisdatio.Sed ar.exp̄ssum qđ non est j.de adul.l.denūciasse.primo r̄nso.Et q⁊ hic nihil dicit̃ de iudice in iudicijs seruat̃:q⁊ si cōstituat̃ procurator specialis ad vnā causam fit mētio de aduersario ⁊ in qua causa ⁊ corā quo iudice licet istud omitti possit.Si autē sit procurator gn̄alis ad oēs causas nō est opus ꝙ specificet aduersarios nec causas nec iudicē sed dicat ꝙ cōstituit eū ꝓcuratorē ad omnes lites p̄sentes ⁊ futuras cū quacunqꝫ p̄sona cōmuni collegio vel vniuersitate, corā quocunqꝫ iudice ecclesiastico vel seculari ⁊ quocunqꝫ foro.
3 ¶ Sed nunqd tenet̃ specificare actionē in qua eū ꝯstituit:† nō credo:q⁊ nec in libello de necessitate tenetur exprimere:vt not. ⁊ dixi.s.de edēdo.l.j.⁊ q⁊ procurator pōt intētare actionē ad quā nō habet principaliter mādatū sed secūdario:vt.s.eod. tit.l. ad rem.⁊.l.ad legatū ⁊ q⁊ nimis arctaret̃ dn̄s si teneret̃ specificare actionē ⁊ ita tenet Uber.de bobio. ¶ Circa ratihabitionē vidi dubitari de tali ꝓcuratorio in quo dn̄s ꝓmisit ratū habere qcquid ꝓ eo p ipsū ꝓcuratorē gestū foret.an hoc sufficeret. videt̃ qđ nō:q⁊ si cōtra eū aliquid faceret non videret̃ valere nec ratū haberi qđ esset incōueniēs ⁊ absurdū vnde Petr. tenet qđ tale ꝓcuratoriū valeat.⁊ ꝙ illa verba,quicqd ꝓ eo factū fuerit,exponantur id est eius noīe vt intelligant̃ scđm materiā negotij de quo agit̃:vt.j.loca.l.si vno.§.sed si verbo donatiōis.cōstituēdo eū ꝓcuratorē ad causas videt̃ velle valere gesta p eū tā ꝓ se quā cōtra se:q⁊ hoc est de natura ꝓcuratoris ⁊ qđ dicta expositiōe ꝓ eo.i.eius noīe bene facit.j.eo.l.ꝓcura.qui pro euictione. ibi qui pro dn̄o vinculū obligationis ⁊c. ⁊.j.rem ra.habe.l.j. ad omne tn̄ dubiū tollēdū melius est ꝙ dicat̃ qđ ratū habet quicquid cū eo gestū fuerit sicut dicit̃ in.l.ista. Quid si dicat se ratū habiturum quicqd cū eo legitime gestū fuerit: dic ꝙ tale procuratoriū nō valet sed repelli pōt:q⁊ aduersarius semꝑ diceret non legitime factū vt no.in glos.xxj.q.j.relatio.Et de ista cautione de rato dixi.s.eo.l.seruū.§.ait p̄tor.⁊.l.pōpo.§.rati.⁊.l.nō solum.§.q alieno.⁊ no.⁊ dixi.C.eo.l.j.⁊ ibi p Cy. ⁊ p Roffre.in libello rem ra.habe. ¶ Expeditis his ꝓ declaratiōe tex.opp.ad hāc.l.multis modis.⁊ que oppositiōes declarāt materiā huius.l. ¶ Et
4 primo opp.ꝙ dn̄s etiā p̄sens † non possit releuare ꝓcuratorē a satisdatiōe vt.d.l.j.§.fi.C.de satisdādo. Sed dic ꝙ ibi loquit̃ in ꝓcuratore rei ⁊ satisdatiōe iudi.solui.hic in ꝓcuratore actoris ⁊ satisdatiōe de rato.Ratio diuersitatis est euidēs:q⁊ p releuationē dn̄i in cautione de rato satisfactū est plene aduersario: q⁊ dn̄s nō pōt venire cōtra ratihabitionē quā ꝓmisit: sed in cautione iudicatū solui sec⁹ vt dixi.s.ea.l.si ꝓcurator meus.⁊.l.qui ꝓprio.§.qui aliū. ¶ Scđo opp.ꝙ ꝓcurator de cuius mandato cōstat in operis no.nūci.tenet̃ satisdare:vt.j.de ope.no.nuncia. l.q⁊ in re.§.qui ꝓcuratorio.al's est sub.l.de pupillo.⁊ ad trebelli. l.qui ita.§.j.vbi nō admittit̃ etiā volēs cauere.Glo.s.eo.l. non solū.§.qui alieno.dicit ꝙ in illis duob⁹ casibus est spāle:sꝫ hoc nō est verū:q⁊ ratio specialitatis nō patet.⁊ ideo dic ꝙ ⁊ ibi dubitabat̃ de mādato.⁊ plene dic vt dixi.d.§. qui alieno. ¶ Ter
a tio oppo.qđ litere[a] dn̄i faciant fidē † cū sit priuata scriptura:vt
5 C.de ꝓba.l.instrumēta.vbi de hoc.⁊.l.nō epistolis. ⁊ de cōueni. fis.debi.l.inter chartulas.lib.x.dicūt quidā verū est ꝙ instrumēto priuato seu scripture priuate nō credit̃ in fauore illi⁹ qui confecit ⁊ sic loquunt̃ cōtraria:sed contra eū sic, vt hic ⁊.j.de excep. rei iudi.l.si mater.§.hoc iure.⁊ de cōsti pecu.l.quidā. sꝫ ista non est ꝑfecta solu.q⁊ hic credit̃ literis priuatis ꝓ eo qui scripsit: q⁊ eius interest ꝙ ꝓcurator suus admittat̃: vt.s.ea.l.j.§.vsus.Et ideo alij dicūt ꝙ verū est qđ scriptura priuata facit fidem cōtra scribētē vt dictū est.sꝫ si querat̃ an ꝓ eo,dicūt aut cōfitet̃ sup cōtractu inito inter se ⁊ tertium.aut de contractu inito inter duos alios. Primo casu nō facit fidē ꝓ eo ꝑ iura.s. allegata vt si facio scripturā priuatā ꝙ mihi debes decē vt.C.de ꝓba.l.exēplo. cū simi.Scđo casu qn̄ scriptura principaliter fit inter alios sꝫ cōsequēter vel secūdario cedat ad vtilitatē scribētis:tūc fidē facit inter illos ⁊ sic loquit̃ hec lex.hic eī iste litere principaliter tangebāt p ꝓcuratorē ⁊ aduersariū licet secūdario cederent ad commodū scribentis.s.vt eius ꝓcurator admitteret̃,vt dictū est. ⁊ ꝑ hoc.d.l.si mater.§.hoc iure.de excep.rei iudic.Et qđ dicit̃ de tutore qui nō pōt directo in eius vtilitatē authoritatē pupillo p̄stare sꝫ p indirectū pōt,puta ꝙ adeat hereditatē cuius ipse tutor est creditor:⁊ sic p cōsequētiā ipsi obliget̃ pupillus: vt.j. ad trebel.l.j.§.fuit quesitū.de autho.tuto.l.j.Et ꝓ hoc qđ priuata
6 scriptura † q̄ tangit alios principaliter faciat fidē facit.j.ad legē corne.de falsis.l.si a debitore. de fide instru. l. repetita. et de excep.rei iudi.l.ex sextāte.§.latinus.Glo. vero ſm Alexā. cōcedit contraria

contraria, et dicit quod iste litere fidem non faciunt nisi aduersario consentiente et approbante. nec enim sequitur literis approbatis procurator non tenetur cauere: ergo aduersarius eas probare tenetur. sicut non sequitur: minor si iurauit non pot conuenire: ergo iurare cogitur. et si legatum est patri vt filium emancipet si agnouit legatum emancipare cogitur. non tamen cogitur legatum agnoscere, vt. j. de condi. et demon. l. si cui. et de leg. j. l. filiusfa. §. secundum vulgarem. vnde secundum Ale. si aduersarius impugnat literas procurator necesse habebit approbare. sed secundum hoc remedium huius. l. parum prodesset procuratori: quia et si probaret de mandato domini sine literis non teneretur cauere. vnde dicit Pet. quod bononienses reputant vltramontanos fatuos qui vtuntur literis et sigillis loco instrumentorum. ¶ Quid dicemus? opinio modernorum est quod aut litere sunt sigillate sigillo publico et authentico, puta regis principis epi vel iudicis ordinarij: et tunc faciunt fidem, vt. C. de epis. et cle. l. si qua per calumniam. et d. l. ne satisdatio. j. rem ra. ha. cum si. Aut sunt sigillate sigillo priuato: et tunc non faciunt plenam fidem: quia non constat quod dominus apposuerit tale sigillum vel quod sit eius sigillum. vnde posset furtiue esse appositum. C. de latina liber. tol. l. j. §. sed ne furandi. et facit quod no. s. de pac. l. postquam. vnde oportet quod si negetur probari sigillum de voluntate sigillantis appositum. arg. j. de noui oper. nun. l. cum procurator. §. fi. nec hoc probatur dato quod constaret sigillum esse sigillantis: quia non sequitur est meum sigillum ergo mea voluntate literis appositum: quia non probat hoc esse etc. C. vnde legiti. l. non hoc probabitur: ergo sigillum eius voluntate appositum, vt. C. de rebus ali. non alie. l. ij. non dico quod sit necessarium probari sigillum eius proprium esse: quia etiam alieno sigillo quis potest sigillare dum tamen constet de eius voluntate appositum, vt. ff. de testa. l. ad testium. §. j. ro diuersitatis inter sigillum autheticum et publicum, et sigillum priuatum est quia sigilla publica melius custodiuntur, vt. s. de offi. presi. l. diuus. §. cum autem. j. de fugiti. l. j. §. j. de pub. l. si publicanus. et in aut. vt nulli iudi. §. si vero quis comprehensorum. et quia sunt magis no. talia sigilla publica et maioris authoritatis quam priuata. ar. j. de institor. l. et si pupillus. §. proscribere. et d. l. si qua per calumniam. Gul. etiam dicit quod si epistola priuata et cum sigillo priuato haberet publicum testimonium puta publicarum personarum quod fidem plenam faceret et allegat. C. de seruo com. ma. l. j. §. fin autem socius. predicta vera quando dominus est absens. Si autem sit presens mittetur pro eo vt dicat an velit eum esse procuratorem vel non, vt. s. ea. l. presens. et l. mutus. §. is q. Et etiam vbi esset absens posset mitti ad eum vt recognosceret sigillum suum, vt. j. quead. test. ape. l. si quis ex signatore. et. C. e. l. ij. Sed licet priuata scriptura vel priuatum sigillum plenam fidem non faciat secundum comem opi. tamen semiplenam fidem faciunt, vt. j. de po. l. publia. et l. lucius. et de proba. l. fi. et not. et dixi. C. de proba. l. instrumenta. et plenius dixi eo. ti. l. rones. et l. non eplis. Et de ista materia literarum et sigillorum publicorum et priuatorum an fidem faciant no. in multis locis. s. d. l. ne satisdatio rem ra. ha. de epis. et cle. l. si qua per calumniam. extra de proba. c. post cessionem. j. q. j. c. si quis inquit in fi. per Arc. lxi. di. catoniensis. per eundem. lxv. di. non debet in gl. et per S. in spec. de legato. §. superest. ver. creditur etiam sigillo. de prob. §. videndum restat. ver. x. p lras. et ver. seq. et de pcur. §. rone aut forme. vltra prin. et ver. sed quid si mandato. et vide Jo. an. dictis locis in addi. super spe. et per Arch. de elec. vt circa li. vj. super ver. instrumento publico. bene per Innoc. extra de fide instru. c. j. per. B. c. ij. per Rof. in libello rem ra. ha. ij. col. versic. si enim esset sigillum. per Hos. in summa de pba. §. fi. per Cardi. et alios extra de offi. or. c. si canonici. li. vj. de sententia exc. c. cum medicinalis. §. j. li. vj. p Ray. in summa de clericis pegrinis. et vide ibi alios. et per Hostien. de proba. §. quot sunt spes. x. x. et dixi et dicta. l. ij. C. si quis alteri vel sibi. et de hoc valde bene. xj. q. iij. c. cum re. in glo. et per Archi. et extra eo. c. ij. li. vj. et facit. j. de testamento mili. l. in fraudem. §. j. ¶ Et quare sigillum apponatur literis et quod

8 etiam non credatur literis a pape non sigillatis † vel bullatis vide bene

7 xij. q. ij. c. cum redemptor. in gl. et plenius per Arch. ex quibus remissionibus habere poterunt omnes opi. antiquorum et modernorum tamen quod. s. scripsi communiter seruatur et per doc. approbatur.

8 ¶ Ex quibus vr posse colligi decisio qonis an mandatum † procuratoris possit probari per testes. de hoc dixi. s. l. non solum. §. q alieno. et plenius. C. e. l. j. quicquid alibi dixerim hic teneo secundum Guli. et And. quod mandatum possit probari per testes per regulam. l. in exercendis. C. de fide instr. et per hanc. l. vbi si litere in dubium reuocentur habent necesse approbari vt predixi secundum Alex. et quia procurator pot constitui per nuncium et eplam, vt. s. e. l. j. §. j. sed de nuncio quod posset probari nisi per testes Ad. ll. que inducuntur in contrarium p Pe. et alios. C. de manda. princi. l. vna cum si. respondetur quod alijs casibus loquuntur et in eis est speciale quod per scripturam tamen probetur ad inconueniens quod dicunt posse insurgere quod lites protrahentur et quod tales probationes per testes nullam fidem facerent: quia recepte in absentia domini et semper poterit negare eum non fuisse procur. dicendum quod ex hoc non protrahuntur lites nisi secundum quod ius concedit: quia sic dici posset de quolibet artic. quod probari vellet per testes. Bene tamen concedo quod si iudex videret quod aliquis diceret calumniose se esse procu. et diceret se velle probare per testes talem calumniam reprimetur vel exigendo sacramentum ab eo quod non animo calum. facit vel petendo quod faciat venire principalem tanquam instiorem et melius scientem veritatem vel etiam eum totaliter repellendo. si de calumnia sibi apparet. Ad illud quod dicitur testes fidem non facient in preiudicium domini quin semper negare possit eum non esse procuratorem. dico quod idem est in instrumentis et lris: quia semper poterit negare esse suas literas vel dicere instrumentum fore falsum. vel dic quod quedam sunt negotia vbi requiruntur probationes in presentia patris et tunc obtinet. l. si quis. C. de test. quedam que possunt fieri in absentia partis, vt est hic: quia si dominus esset presens non exigeretur probatio mandati, vt. s. e. l. presens. et ideo bene deponere possunt testes absente domino: quia ad esse huius negotij requiritur absentia vt. j. de arbit. sed interpellatus. §. arbiter. et. l. qualem. et instrumentum etiam procuratoris producitur absente domino et facit fidem contra eum. et testes qui hic producuntur ad approbandum literas producuntur absente domino. et tamen fidem faciunt vt hic. Et hec opi. fuit Azo. in summa hoc eo. ti. circa medium. §. est et aliud officium procuratoris. et clarius de manda. prin. in fi. de hoc etiam habetur in spe. eo. ti. §. rone aut forme circa prin. et versiculo seq. ¶ Quid si constitui titium procuratorem per literas meas, aduersarius negat quod sit ille titius: nunquid presumetur esse ille ex quo habet literas penes se et eas producit? dic quod sic. argu. bonum. C. de epi. et cle. l. si qua per calumniam. vbi de hac materia bene dixi. ¶ Sed pone procurator probat mandatum per literas: aduersarius petit sibi tradi literas originales vel instrumentum originale procurationis. dicit procurator accipias copiam: quia volo retinere originales. videtur quod procurator bene dicat quia edere est copiam facere. s. de eden. l. j. §. edere. In contrarium videtur: quia non debet esse deterior conditio litigantis cum procuratore quam si litigaret cum domino, vt. j. ex qui. cau. in pos. ea. l. ij. sed hic esset deterior: quia si dominus negaret illum fuisse procuratorem non posset probare per tale exemplum literarum: quia exemplum fidem non facit, vt. C. de eden. aut. si quis in aliquo documento. Doctores moderni dicunt. Aut procuratorium est ad vnam causam tantum: et tunc tenetur procurator dare originale. Aut est generale ad omnes causas: et tunc non: quia non posset postea habere in alijs causis: sed tunc dabit copiam et cauebit de exhibendo originale cum opus fuerit. ar. j. fa. her. l. si que sunt cautiones. et. C. de fide instr. l. instrumenta. et facit copiam vel sub sigillo iudicis vel registrabitur vel publicabitur in actis et fidem faciet tunc tale exemplum. C. de re iu. l. gesta. et de testa. l. publicati. de consuetudine seruatur quod datur originale, quia potest facere refici vnum et plura per tabellionem et vti in alijs causis. et de hoc plenissime

9 dixi. C. de eden. l. fina. ¶ Querit etiam an iste litere procuratorie † valeant sine die et anno. et videtur quod sic. j. de pi. l. cum tabernam. §. idem quesiit. contrarium tenent doct. per. l. si qua. C. de diuers. rescrip. et in authen. vt prepo. nomen imper. in prin. alias quomodo reprobari possent ipse litere per indirectum puta dominum alibi fuisse nisi diem haberent. vt. l. optimam. C. de contrahen. et commit. sti. Et ad. §. idem quesiit respond. quod dies et annus nihil faciebat ad substantiandum ea que in epistola continentur. ¶ Quid si procurator constitutus simpliciter proposuit actionem ineptam et sic fuit reus absolutus ab inepta petitione. nunquid ex eo. mandato poterit intentare aptam? videtur quod non: quia functus est officio suo siue bene siue male. ff. de re iudi. l. iudex. et imputet sibi dominus qui talem eligit. j. de mino. l. cum mandato. pot dici quod si habuit mandatum ad intentandum certam actionem et eam intentauit non possit amplius agere. Si autem fuit simpliciter constitutus non sit finitum eius officium sed adhuc possit aptam proponere: quia dominus videtur dedisse mandatum ad id quod de iure fieri pot. ar. j. ad munici. l. lucius. §. pe. et de condi. indebi. l. cum indebitum impuberis nomine.

10 §. j. ¶ Quid si procurator † egit coram iudice non competenti: an possit adhuc agere sub competenti? respondeo eodem modo, vt s. in prima quod. non videtur litigasse qui non rite litigauit j. de re iudi. l. iiij. §. condemnatum. et de his que in testa. delen. l. ij. j. responso. et pro hoc. C. de sta. defunc. l. si pater. ¶ Quid si aduocatus recepit salarium pro iuuando aliquem in causa et fecit quod absolutus fuit ab inepta petitione an postea in apta pro eodem salario iuuare tenetur? videtur quod non: quia adimpleuit quod promisit et quia si teneretur daretur occasio aduocatis reorum non opponere contra ineptas petitiones. dic quod si hoc contingat culpa clientuli actoris qui male narrauit factum non teneatur aduocatus. alias sic.

11 ¶ † Quid si in literis vel instrumento procuratoris dicatur quod procurator reuocari non possit: nunquid reuocari poterit? videtur quod sic: quia nemo potest sibi legem iponere etc. de le. iij. l. si quis

a ¶ Literis. ad de quod lris eporum sigillatis fides est adhibenda. Inn. in ca. post cessionem de pba. Bal. in mar. ver. credulitas Bal. in. l. eam quam. C. de fi deic. Panor. in. d. c. post cessionem.

in prin. testa. ¶ In contrariũ videtur q̄ꝛ q̄d ab initio fuit volũtatis factum est necessitatis. C. de act. ⁊ ob. l. sicut. ⁊ q̄ꝛ forma data seruanda est. j. man. diligenter de instito. l. sed ⁊ si pupillus. §. conditio. ⁊ de exerci. l. j. §. j. Et ad. l. si quis in prin. respõderi põt quod loquitur in vltima voluntate que dependet a mera voluntate testatoris ⁊ ambulatoria ⁊ libera est. secus in contractibus vt. d. l. sicut. Uber. de bobio dicit ꝙ verba illa ꝙ non possit reuocari non sunt magne vtilitatis, ⁊ ꝙ nũꝙ vidit apponi. ego autẽ vidi apponi ⁊ cũ iuramẽto ⁊ credo quod multũ operet᷑: nec credo quod reuocari posset per iura predicta ⁊ ita obtinui nisi forte iustissima cã superueniret: vt. s. e. l. post litẽ. ⁊ ll. sequentib9. de hoc etiã dixi. s. e. l. item ad litem. ¶ Quid si constitutus sit ꝓcurator sub hac forma: cõstituo te ꝓcuratorem ⁊ quoties esse desieris iterum te constituo, opponitur tali procuratori q̄d est reuocatum mandatũ: nunquid obstet sibi reuocatio? Uber. tꝫ ꝙ non propter dictã clausulã. ⁊ quod sic possit constitui est ar. q̄ꝛ vsusf. sic constitui põt. j. quib9 mo. vsusfr. amit. l. repeti. j. respon. vnuꝫ etiã dicit gl. ⁊ bene, ꝙ cautius est q̄d litere ꝓcuratorie dirigant᷑ iudici ⁊ aduersario tm̃: q̄ꝛ probatio ficda est iudici, vt. j. de ꝓba. l. quinquaginta. ⁊ ꝓ hoc. C. de satisdãdo. l. j. ⁊ q̄ꝛ aduersarius si haberet literas posset eos celare modernus stylus ⁊ bonus ẽ ꝙ dicatur vniuersis presentes literas inspecturis ⁊c. De ista releuatione procuratoris de qua loquitur hec. l. magna cõcertatio est inter doc. qñ possit esse fideiussoria sine principali ⁊ quomõ absens procurator possit taliter releuari. ⁊ de hoc hic satis tangitur per Pet. qui finaliter tenet ⁊ bene quod talis releuatio valeat de hoc etiã satis not. per Cy. C. de satisdando. l. j. ⁊ ibi etiam per Odofre. ⁊ ego satis dixi. ff. iud. sol. l. si ante. ⁊ ideo hic non repeto, sed verum est. ⁊ ita totus mũdus seruat ꝙ talis releuatio ⁊ satisdatio valeat. ⁊ est expressum insti. de satisd. §. si vero aliqs. vbi de hoc. ¶ Uide ẽt dubitari de tali releuatiõe ꝑmittẽs si necesse fuerit ratum habere ⁊ iudicatum soluere ⁊c. An illa verba si necesse fuerit vitient procuratoriũ. videt᷑ ꝙ sic: q̄ꝛ stipulatio est pretoria cui non debet addi nec minui. j. de preto. stipula. l. j. Contrarium vidi seruari: q̄ꝛ illa verba si necesse fuerit, tacite insunt ⁊ de mente pretoris. pro hoc. j. de ope. no. nũ. l. stipulatio. §. habet ⁊ ea que insunt si exprimantur non vitiant. j. de le. j. l. iiij. An procurator possit satisdare sub ista exceptione si appareat eum non esse procuratorem. doctores dicunt quod si per. l. pretor. §. si controuersia. j. de dam. infec. vbi de hoc Andre. pisanus hic dicit ꝙ cum verecundia: quia solus dicit contrarium: quia est cautio p̄toria cui non lꝫ addere vel detrahere, vt dicta. l. j. de preto. stipul. ⁊ ista esset magna detractio: quia si dominus veniret contra factum teneretur procurator ad expensas. j. rem ra. hab. l. si fine. §. marcellus. ⁊ de hoc no. per Dy. de administra. tuto. l. vulgo. sed licet And. hec sibi soli ascribat nõ fuerunt sua, sꝫ Pet. de bel. vt no. per Cy. ⁊ dixi. C. e. l. j. ⁊ hec sufficiant prima parte huius. l.

12 ¶ Pro declaratio scd̃e op. reuocatio † procuratoris teneat etiã ignorante iudice ⁊ aduersario: q̄ꝛ ad actum procuratoris exigit᷑ consensus dñi ⁊ amoto consensu nõ valet q̄d agit᷑ eo ergo reuocato non valent gesta per eum. j. de ma. vin. l. si pater. ⁊ est expressum extra eo. c. fi. lib. vj. Sed in illo capitulo est speciale in matrimonio contrahendo vt ibi no. Ad. l. si pater dicunt quidam cõcedo ꝙ ibi ad esse contractus exigitur cõsensus domini eo amoto non valet quod agitur vt in contrario. sed adesse iudicij non exigit᷑ necessario cõsensus dñi, vt. s. eo. l. plauti9. Sed per hoc nõ est solutum contrarium: q̄ꝛ verum est q̄d ad esse iudicij non semꝑ requiritur consensus dñi sed tenet iudicium: vt. l. plautius. sed verum est quo ad preiudicium offerentis se liti non ad preiudicium dñi. Sed. l. ista dicit ꝙ gesta cum procuratore reuocato bñ tenent etiam in preiudicium domini. Dicas ergo q̄d verũ est regulariter ꝙ amoto consensu domini non tenet quod agitur vt in contrario. ⁊. j. de dona. l. ij. §. si quis. ⁊ de acqui. here. l. si q̄s mihi bona. §. pe. Fallit in casu huius. l. ꝓpter iustam ignorantiam iudicis ⁊ aduersarij. Itẽ fallit vbi agitur de liberatiõe. j. de exce. rei iudi. l. si mater. §. hoc iure. de solu. l. cũ quis sibi. §. j. ⁊. j. si cert. peta. l. eius qui in prouinciam. ⁊. s. de offic. presi. l. si forte. vbi de hoc. Gul. de suza. intelligit hanc. l. de gestis ante reuocationem. ⁊ gl. de gestis post reuocationẽ. ⁊ vide quod notaui. C. de mãda. l. mandatum. Et de ista reuocatione an debeat peruenire in notitiam hic no. in gl. ⁊. C. de satisdan. l. j. in gl. ⁊ per Cy. ⁊ vide Joã. an. in clemẽ. de renuncia. c. j. ¶ Et faciunt an gesta per legatũ se-
13 dis apostolice † reuocatum valeant anteꝙ̄ reuocatio peruenerit ad eius notitiam. de quo dixi. d. l. si forte. de offi. presi. ⁊ dicta. l. si pater. de ma. vindi. vnũ hic dicit glo. q̄d videtur mirabile videlꝫ q̄d si reuocatio procuratoris peruenit in notitiam iudicis ꝙ snia per eũ lata est nulla ipso iure. Si in notitiam aduersarij tũc ope excep. imo videtur oppositum. s. q̄d scia iudicis qui est tertia persona inducere debeat except. ⁊ scientia aduersarij qui est principalis debeat reddere sniam nullã ipso iure. ar. j. de dolo. l. eleganter. Sol. illud verum est in persona tertij prorsus extranei. sꝫ iudex est hic principalior quo ad fundandum iudiciũ ⁊ ideo eius scientia ⁊ dolus facit sententiam nullã sed sciẽtia aduersarij nõ sꝫ per exceptionẽ. Simile est si iudex sciuit citatum esse infirmum ipso iure non tenet snia. si aduersarius sciuit tũc per exceptionẽ. j. de re iudi. l. quesitum. ⁊ ideo gl. bene dicit. Concludamus ergo ꝙ reuocatio debet peruenire ad notitiam iudicis ⁊ aduersarij. arg. j. ad maced. l. filius q̄d iussu. l. j. in fi. respon. ⁊ qui ⁊ a quib. l. vlti. ⁊ q̄d dicitur ꝙ reuocatio debet fieri palam. C. de dona. l. donatio. Alber. papi. ¶ In gloss. s. rẽ ra. hab. in fin. hanc reprobat
14 Guid. de suza. quia procurator † in rem suam alium nõ defendit sed seipsum. sed de defendendo autorem suuꝫ tenetur satisdare si habet causam lucratiuam. vt. s. e. l. seruum. §. fi. ⁊. l. seq. ⁊. j. e. l. pater.

a ¶ Si is qui stichum. Adde bal. hic ⁊ bar. i. l. si ita stipulat9 fuerit. de ver. ob. Rap. ful. in. l. j. qui admit. ad bo. pos.

1 ☞ Electio facta per procuratorem consumit ius eligendi ac si facta esset per dominum.

a
1
Si is qui stichum.

a † Hic stipulatio consumitur quo ad formam non quo ad esse vel effectum. Ja. bu. vel dic quod loquitur de stipulatione de rato quam interposuerat procur. Jaco. de ra. Et de significato huius verbi nolles, ⁊ volueris, no. j. si cer. pet. l. certi conditio. §. vlti. ⁊ plene in alphabeto. ⁊ de ver. ob. l. centesimis. §. fi. ⁊ quod dicit litera alterum, dic vel eius partem: vt. j. rem ra. ha. l. cum debitore.

1 ☞ Administratione procuratoris finita non finitur obligatio ratione administrationis contracta.
2 Procurator qñqꝫ representat solũ dñm ⁊ non se: quãdoqꝫ se solum ⁊ non dñm: qñqꝫ vtrunqꝫ.
3 Procurator contrahens pro domino an possit seipsum obligare.

Procurator qui pro euict.

1 ¶ Finita administratione † non finit᷑ obligatio rõne administrationis contracta. h. d. Et dic ꝓcur. priuati. ⁊ sic non obstat de iure fis. l. si procurator. vt ibi not. Gl. facit differentiam inter extraiudicialia ⁊ iudicialia. Item facit differentiam inter tutorẽ ⁊ procuratorem ⁊ ratiões differentie reddit. Sed gl. cõiter in vtroqꝫ reprobatur. nã q̄d dicit gl. q̄d ꝓcurator in iudi. non tenetur finito officio verũ est act. in factum ex re iudi. sic loquitur. l. plautius. per gl. allegata. sꝫ si ipse per se satisdedit iudi. sol. vel se liti obtulit sine mandato bene tenet᷑ ex sua ꝓmissione ⁊ non dñs, vt. s. e. l. si procurator meus. s. fi. ⁊ vide. C. q̄d cum eo. l. ei qui. ⁊ ibi per Cy. ⁊ facit q̄d no. j. de neg. ge. l. si pupilli. §. j. in gl. magna. Itẽ sicut tutor non tenetur finita administratione in his que gessit tutorio noĩe. ita nec procur. nec hoc dicit l. ista. sed in. l. ista procurator excessit fines mandati obligãdo se proprio noĩe non procuratorio: ⁊ ideo finito officio tenet᷑. ⁊ hoc clare indicat litera dũ dicit fidẽ suã astrinxit ⁊ postea subijcit ꝓ
2 dño vinculum obligationis suscepit. † Dic ergo s̄m Jac. de are. Ric. Ja. bu. ⁊ quasi oẽs modernos q̄d quedã sunt in quibus ꝓcu. representat solum dñm ⁊ non se vt in iudicijs. vbi dñs releuauit eum a satisdatione ⁊ in his finita administratione non tenet᷑ vt. l. plautius. s. e. ⁊. j. de re iu. l. iiij. Quedam sunt in quibus procurator se tm̃ ⁊ non dñm representat: vt quando ipse per se ⁊ fideiussores suos satisdat iudicatũ solui: ⁊ tunc ipse tenet᷑, nõ dñs vt. d. l. si procurator meus. §. fi. s. e. Quedam sunt in quibus põt vtrunqꝫ representare vt in contractibus. ⁊ in hoc non distinguẽdo procu. a tutore dic ꝙ aut ꝯhit᷑ p ꝓcura. vel tuto. tutorio ⁊ ꝓcuratorio noĩe ⁊ sic sub noĩe officij. ⁊ tũc finito officio non tenentur. j. de admi. tuto. l. cũ post mortem. §. j. ⁊ qñ ex facto tutoris. l. post mortẽ. §. fi. ⁊. j. de instito. l. fi. ⁊ tetigi eo. titu. l. sed ⁊ in ipsum. Si vltra nomen officij seipsum ꝓprio nomine obligando: tunc etiam finito officio tenet᷑. vt hac. l. ⁊. d. l. post mortẽ. §. fi. ij. responso. vbi de hoc. vnde dic aut constat ꝙ contrahens voluit obligare solum administratores aut solum dñm. ⁊ hoc cõstat. Aut cõstat quod vtrũqꝫ voluit obligare. Et isti tres casus sunt indubitabiles. Aut dubitatur quem voluerit obligare. tũc dic: aut contrahens contrahit sub nomine officij. puta quia dicit facio procuratorio nomine vel tutorio: ⁊ tunc non tenet᷑ finito officio vt predixi. ⁊ pro hoc quod no. s. e. l. quacũqꝫ. ⁊ si quis cau. l. fin. Si simpliciter contrahit non nominando se tuto. vel procur. tunc si contrahens ignorabat eũ tutorẽ vel procuratorẽ ⁊ contraheret in rem dñi tunc tenetur solus tutor ⁊ procur. arg. C. de epi. ⁊ cle. l. sacrosancte. ⁊ authen. ibi posita. Si sciebat tunc in tutore, dic ꝙ tutorio nomine fecisse videtur. vt. d. l. post mortẽ. §. fi. in procuratore videtur gl. sentire quod teneatur. Alij omnes tenẽt quod

procuratorio

procuratorio nomine videatur fecisse nisi expresse se suo noīe obliget. vt prediri. Et pro hoc quod videatur facere pcuratorio nomine facit dicta gl. in. l. quancūq;. ꝫ. ē. c. ff. de annuis le. l. annua. §. a titia. ⁊. C. de iure deli. l. cum aliquis. ⁊. d. l. fina. ē. si quis cau.

3 ¶ †Quidā tamē dicunt qꝺ in dubio videt̄ contrahens vtriusq; contemplatione contraxisse. ⁊ ideo vterq; tenet̄. ſ. procurator ⁊ dominus. vt. ff. de instito. l. eum. in principio. Et pro hoc facit. ff. de neg. gest. l. si pupilli. ⁊ quod ibi no. de hoc no. secundū ipsum Jacobum de are. C. quod cum eo. l. ei qui. ⁊ no. ⁊ dixi. ff. de admi nistra. tuto. l. ij. ⁊ de lega. iij. cum quis decedens. §. j. ⁊ vide. ff. manda. l. seruum titij. ⁊ quod ibi not. ⁊ dixi. ⁊ quod ibi dicit procura. obstrictum dic scilicet ad tradendum. non autem de euic. vel dic astrictuꝫ, ad non euincendū nec controuersiam mouenduꝫ. pro hoc. ff. de distra. pigno. l. ⁊ si is. ⁊. C. ne fiscus rem quam ven. euincat. l. j. ¶ In gl. sic in administratore. ibi in eum. dic vt ibi.

1 ¶ Ex stipulatione procuratoris volente dn̄o ex re sua contracta, queritur ipsi domino vtilis actio etiam inuito procuratore.
2 Actio non queritur domino sicut nec aliud beneficium.
3 Actio an per procuratorem queratur domino.
4 Dominus an possit agere contra procuratorem actione mādati, vt si cedat actionem.
5 Actio queritur domino ex contractibus procuratoris qui re cō trahuntur.
6 Dn̄s non pōt in pretorijs stipulationibus cogere procuratoreꝫ ad sibi cedendum actionem.
7 Legitimi administratores an teneantur concipere verba in per sonam eorum quorum res administrant.
8 Actio an queratur vxori per maritum vel econtra.

Uod procurator ex re do
1 mini. ¶ †Ex stipulatione procuratoris volente dn̄o ex re sua contracta queritur vtilis ipsi dn̄o. etiā procuratore inuito. h. d. per procu. etiā actiones retinemus. vt. ſ. e. l. per procuratorem. ⁊ vide qꝺ no. ⁊ dixi. ff. de neg. ge. l. si ego. Et hec l. habet tres lecturas. prima vera. Ray. alie diuinant. Et materia huius. l. est magis subtilis q̄ vtilis in qua variant gl. Et iō vt veritas habeatur primo quere exemplū quomodo intelligatur ex re dn̄i. Glo. ⁊ docto. intelligunt large: vt etiam si non ex re principaliter sed ꝑpter rē: vt vsure ex pecunia locum habeat hec l. pro hoc. ff. de incen. rui. ⁊ nauf. l. j. §. ex incendio. ⁊ ideꝫ in pensionibus domus. ar. eius qꝺ no. ff. de stip. ser. l. liber homo. in princi. ¶ Deinde op. q̄ actio domino non queratur. vt. ff. de verbo. ob. l. stipulatio ista. §. alteri. ⁊ institu. de inuti. stipula. §. si quis alij. ⁊ vtrobiq; de hoc no. Sol. quo ad hoc ꝯtrium breuis: q2 aut procurator stipulatur dn̄o simpliciter ⁊ nō querit sibi vt in ꝯtrijs. aut stipulatur sibi nomine domini ⁊ ex re dn̄i. ⁊ querit vtilem domino. vt hic. ¶ Itē op. q̄ nulla querat̄ dn̄o q̄tūcūq; stipuletur. vt C. per quas perso. nobis acquirit̄. l. j. vbi de hoc satis not. ⁊ dixi. Sol. aut ex re aut propter rē dn̄i fuit facta stipulatio ⁊ dn̄o queritur vtilis. alias nō sine cessione vt in ꝯtrijs. ¶ Itē op. quod extra rem dn̄i stipulando sibi querat ⁊ sine cessione. vt. ff. de damno infec. l. damni infecti. §. procurator. Sol. aut procurator est presens ⁊ tunc possum agere vt mihi cedat actiones. aut est absens ⁊ tunc cum non possim agere vt cedat cōcedit lex q̄ agere possiꝫ vbilibet sine cessione vt in. l. cōtraria. ⁊ ita ibi soluit gl. Sꝫ Dy. hoc impugnat ⁊ bene per ea que not. in. l. j. in prin. ff. de stip. ser. et ideo dic quod refert in conceptione stipulationis: q2 aut procurator stipulat̄ dn̄o ⁊ nihil valet. vt. ff. l. stipulatio ista. §. si qs insulam. de ver. ob. vbi est speciale q̄ q̄rat̄: q2 ibi interest. aut stipulatur procurator sibi nomine domini: ⁊ tunc regulariter sine cessione actio dn̄o non querit̄. vt. d. §. alteri. Fallit vbi stipulat̄ ex re dn̄i. vt hic: vel propter rem. vt. ff. de acti. emp. l. iul. §. si procurator. ⁊ plene no. d. §. si quis alij. insti. de inuti. stip. ⁊ vno istoruꝫ casuum intelligit Dy. d. l. dāni. §. si procurator. ff. de dam. infe. vbi de hoc. vnde quod ibi dicit tex. q̄ dat̄ causa cognita dn̄o actio: dicit Dy. q̄ in cause cognitione versatur qꝺ no. in. l. j. de stip. ser. ſ. qualiter ⁊ in cuius persona fuerit stipulatio concepta. que gl. singu. ⁊ notabilis est ad istam materiam. ¶ Itē op. q̄ etiā si nō sic stipuletur q̄rat dn̄o. vt. ff. de cōsti. pec. l. qui aūt. §. fi. ⁊. l. seque. cum si. Solu. ibi erat nuncius. et ideo dic q̄ aliquando persona media interuenit tanq̄ nuncius ⁊ querit̄ actio dn̄o. vt dic. l. qui aūt. §. fi. ⁊. C. si quis alte. vel sibi. l. multum. vbi de hoc aliq̄ꝺ vt p curator: ⁊ tūc aut stipulat̄ dn̄o ⁊ nō querit. vt. d. l. stipulatio ista §. si quis isulam. aut sibi procuratorio nomine: ⁊ tunc aut dn̄o presente ⁊ queritur domino. vt. ff. de ver. ob. l. si procuratori presentis. aut dn̄s erat absens: ⁊ tūc aut stipulat̄ ex re dn̄i vel ꝑpter rē vel circa rē. ⁊ querit dn̄o vt hac. l. ⁊. d. l. iul. §. si procurator. ff. de act. emp. aut extra rē dn̄i stipulat̄: ⁊ tunc fm glo. nō querit̄ dn̄o nisi cedatur vbi procurator est presens ⁊ pōt cedere. vt. d. §. alteri. in. l. stipulatio ista. de ver. ob. secus si absens esset procurator ⁊ sic cedere nō potest: q2 tunc de equitate agit dn̄s sine cessione. vt. d. l. damni. §. pcurator. de dā. infec. fm gl. Dy. in hoc cōtra. vt ē. dixi. Et facit qꝺ no. insti. de inuti. sti. §. si quis alij. ¶ Itē fallit ff. de iureiur. l. nā postea. §. pe. ⁊ fi. ⁊. l. seq. ¶ Itē fallit in milite et pupillo. vt. ff. si cer. pe. l. si pecuniā. ⁊ ibi no. pōt ergo intelligi hec l. tribus modis: vel q̄ stipulat᷒ est procurator ex re dn̄i. vel propter rē: ⁊ erit hic casus specialis vel qn̄ stipulat̄ pn̄te dn̄o fm. l. si pcuratori presentis. de ver. ob. ⁊ erit etiā hic speciale. vel q̄ in iudicio fuit stipulatus ⁊ tunc regula erit ⁊ exceptio. vt. ff. de pto. sti. l. in omnibus. Tho. ¶ Itē colligit glo. ex verbis illis mandato
2 non refragente. qꝺ inuito nō querit̄ actio. †sicut nec aliud beneficium. vt. ff. de reg. iur. l. inuito. ⁊ pro hoc. C. de neg. gest. l. fi. ⁊. ff. de dona. l. hoc iure. §. nō pōt. ¶ Sed contra hoc opp. quod inuito querat̄. ff. de acqui. re. do. l. etiā inuitis. ⁊ de ver. ob. l. seruus vetāte. dicit gl. q̄ speciale est in seruo de quo loquunt̄. ll. predicte. et hoc facit rō contrariorū: q2 sicut dn̄m inuitū seruus obligat: vt ff. de pecu. l. si quis seruū. §. etiā. ita etiā querat sibi inuito. vel dici potest q̄ ista acquisitio que fit per seruum domino inuito vocalis est ⁊ non realis vel cū effectu: q2 dn̄s eā repudiare pōt: nec cogitur agere si non vult. vt. d. l. seruus vetāte. pōt etiā reddi alia rō q2 procurator est liber homo qui nō pōt oīno presentare psonā dn̄i. ⁊ ideo nō querit̄ dn̄o directā sed seruus personā domini representat ⁊ eius vox est vox domini. ⁊ iō domino q̄rit directā vt. ē. de pac. l. rescriptū. §. fi. ⁊. l. se. ⁊. l. ⁊ hr̄di. §. j. et q2 istā materiā plenissime tractaui in. d. §. alteri in. l. stipulatio ista. de ver. ob. et d. l. j. C. per quas perso. no. ideo hic leuius transeo, subijciendo vnā distinctionē que iudicio meo cōtinet veritatē: lꝫ gl. ⁊ docto. in ista materia varie locuti sint. Cuꝫ ergo queritur an per procu
3 ratoreꝫ acquiratur actio †dn̄o. ⁊ ista est ꝑpria materia huius. l. dic aut querit̄ de gestis in iudicio aut extra iudicium. primo casu indistincte queritur vtilis dn̄o p procuratorē: q2 inspicit̄ psona dn̄i ⁊ eius contemplatione proceditur. pbat̄. ē. e. l. in cause. §. fi. ⁊. l. si procurator meus. ⁊ si quis cau. l. pe. ⁊ in hoc oēs cōcordant. Scḋo casu qn̄ gerit extra iudiciū. Aut hoc facit sicut nuncius simplex ⁊ queritur actio dn̄o. vt. d. l. qui aūt. §. fi. de constit. pec. qꝺ determinat Pe. verū esse in contractibus qui re vel consensu perficiuntur. ⁊ qui pn̄t perfici p nunciū ⁊ epistolā. sec᷒ in cōtractu q verbis perficit̄. vt. ff. de ver. ob. l. j. Si aūt gerit sicut pcurator ⁊ hꝫ mandatū: tūc aut stipulat̄ rē dn̄i vel ex re vel ꝑpter rē ⁊ vtilis actio dn̄o querit̄. vt hic. ⁊. ff. de acti. emp. l. iul. §. si pcurator. ⁊ de euic. l. si cum venditor. §. fi. Et rō est q2 magis fauetur alicui in re sua q̄ in aliena. ff. de edi. edic. l. gn̄aliter. de peti. here. l. per seruum. ⁊. l. seq. Si vere nō gessit circa rē dn̄i tunc aut dn̄o p̄sente: ⁊ queritur actio vtilis dn̄o: q2 dn̄s videtur stipulari. ff. de ver. ob. l. si procuratori presentis. Si eo absente, tunc non acquiritur dn̄o actio, nec directa nec vtilis. inst. de iuti. stipula. §. si qs alij. ⁊. d. l. j. C. per quas perso. no. acqui. ⁊. d. §. alteri. i. l. stipulatio
4 ista. Sed dominus †potest agere cōtra pcuratorē actione mādati. vt sibi act. cedat. vt. ff. de acqui. pos. l. possessio quoq;. §. fi. ⁊ hoc si procurator est presens. si aūt est absens ⁊ ita non potest cedere tunc ex equitate dat̄ dn̄o vtilis actio. vt. d. l. damni. §. procurator. de dam. infec. fm opi. gl. lꝫ Dy. contra. vt. ē. dixi. ⁊. d. §. procurator. ⁊ pro hoc. ff. de instito. l. j. in fi. ¶ Item in contractibus qui
5 re ꝯhuntur queritur actio †dn̄o per pcuratorē. vt. ff. si cer. peta. l. certi condictio. §. si nūmos. ⁊. C. ad exhi. l. pe. Si aūt agat̄ de contractu qui verbis ꝯhit̄: tunc gl. cōiter ⁊ doct. dicunt q̄ aut verba promissionis ⁊ dationis seu executionis referuntur ad personā dati: aut ambo referūtur ad personā pcuratoris: aut verba promissionis referuntur ad personā dn̄i ⁊ verba donatiōis ad psonā pcu. aut eꝯ. Primo casu qn̄ pmissio ⁊ datio ꝯferunt̄ i psonā dn̄i vt pmittis titio dn̄o meo q̄ dabis sibi. x. nihil valet. ⁊ ita loquit̄. §. alteri nisi interfit stipulātis vel nisi dn̄s eēt pn̄s: vt dictū est per. l. si procuratori presentis. Secūdo casu qn̄ vtrūq; refert̄ ad psonā procuratoris noīe tn̄ domini vt promittis mihi quod dabis mihi. x. procuratorio nomine titij: tunc valet: ⁊ sic intelligitur. l. ista: q2 vtilis actio tunc querit̄ dn̄o sine cessione. ⁊ est ratio. ff. man. l. idemq;. §. si cui. Tertio casu quando verba promissionis referuntur ad dn̄m ⁊ verba dationis ad procuratorē. vt pmittis titio domino meo quod dabis mihi. x. procuratorio nomine pro eo. similiter non valet. vt. §. alteri. nisi sit presens domi nus vel intersit procuratoris. vt dictū est. Quarto casu qn̄ econ tra verba promissionis referunt̄ ad procuratoreꝫ ⁊ verba dationis ad dn̄m. vt promittis mihi q̄ dabis titio domino meo. x. tūc non valet in persona domini per. §. alteri. sed procuratori stipulanti queritur conditio certi. vt. ff. de ver. ob. l. liber homo. §. fina. ⁊. l. stipulatio. §. si stipuler. ⁊. §. seq. nisi intersit stipulatoris: vt domino soluatur. vt. §. alteri. Fallit in legitimis administratorib᷒ puta tutoribus, curatoribus, ⁊ actoribus municipū per quos

queritur his quorum res administrant,vt.j.de constituta pe.l. eum qui.§.iul.z.§.si actor.fallit etiã in casibus specialibus q no.
6 in gl.insti.de inuti.sti.§.ei qui.¶†Itẽ fallit in pretorijs sti.j.de preto.stip.l.in omnibus.ibi de hoc.Sed rõ est:q2 in ipsis pretorijs dñs nõ põt cogere pcuratorẽ ad sibi cedẽdũ.z ideo sibi dat vtilis,vt.j.de instito.l.j.z.d.l.in oibus.z.C.de act.z obli.l.j.ad fi.
7 ¶†Sed pro declaratione predictorum quero nũquid legitimi administratores vt tutores z similes teneantur concipere verba in personam eorũ quorũ res administrant.z idẽ põt dici de seruo.z videt q non:q2 eadem est ratio q alteri stipulari zc.De persona serui non refert in cuius persona concipiat,vt.j.de stipula. ser.l.j.z idẽ vr in tutore,vt.j.qñ ex fac.tuto.l.ij.z.d.l.eũ qui.§.si actor.de consti.pe.z.s.de pac.l.tutoris.rõ diuersitatis inter tutores z legitimos administratores ex vna parte z proc.ex altera q2 in tutore representat persona pupilli,vt.d.l.tutore.z de fur.in terdũ.§.qui tutelã.z idẽ in seruo persona dñi vt dictũ est non sic in procuratore.dubiũ est tñ si tutor diceret promittis pupillo q dabis pupillo:an valeat per.§.alteri.securi9 z cautius est quod dicatur pmittis mihi tutori nomine pupilli z sic seruatur.Itez quero an illud qd dictũ est in procuratore locũ habeat in gestore sine mandato si dñs ratũ habeat.videt qd non:q2 ista stipulatio non tenuit ab initio.per.§.alteri.ergo per ratihabitionem non recõualescit.j.de stip.ser.l.si vsusfru.Contrariũ tenet:q2 ex quo gestor vtiliter gerit perinde ac si mandatum haberet.j.ti.ij. l.pompo.z q2 ratihabitio retrotrahit.C.ad mace.l.fi.z extra de reg.iur.c.ratihabitionẽ.li.vj.cũ ibi no.z videtur expressum.j.tit. ij.l.pe.an pater querat filio vel econtra.dic vt.j.de pac.dota.l.cũ pater.de ver.ob.l.quodcunqz.§.si quis ita.ad treb.debitor.§.fi. so.ma.l.caius.z.s.de pac.l.z.heredi.§.nos aũt.z.§.sequentibus an per sacerdotem queratur alteri.vide extra de vsur.c.ij.li.vj.cũ ibi not.per omnes z maxime per Car.z dixi.s.de iusti.et iure.l. j.§.j.an p publicã personaz.dixi.s.de adop.l.nõ em aliter.z.l.se. z.j.de magist.conue.l.j.§.exigere.z vide et qd dixi.s.de in ius vocan.l.eũ pro quo.z quod no.z dixi.C.si quis alte.vel sibi.l.mul
8 tum.z per Azo.in summa eo.ti.†An per maritum vxori queratur z econtra.videtur q sic:q2 sunt vnum corpus z vna caro.xl. di.sicut viri.z pro hoc in aut.de non alie.§.emphyteosim.z.j.de vsu z ha.l.iij.§.j.Contrarium tñ no.extra de procura.c.constitutus.z pro hoc facit generalitas.§.alteri.

1 ¶Dominus potest inuito etiam procuratore liti adesse,non tamen litem exercere post ipsius contestationem.
2 Sacerdos an pro decima recolligenda possit habere famulum inuito domino fundi.

1 **Paulus respondet.** †Dñs inuito pcuratore qñcunqz põt liti adesse ne colludatur.h.d.Et sic lz post litem contest.non possit dñs litẽ exercere inuito pcuratore:põt tñ adesse cause ne colludat.cõcor.sunt in gl.z vide ex tra.e.c.quis.§.j.z.c.si quẽ.li.vj.cũ ibi no.Et facit etiã ad.l.istam C.de autho.pstã.l.fi.qñ z quib9 quarta ps.l.ij.li.x.z de euic.si pa rentes.j.de vsu z ha.l.si ita.§.dñs proprietatis.in aut.de collat. §.hoc aũt iubemus.z.§.se.ad exhi.l.thesaur9.de dã.infec.l.hoc amplius.§.de eis.z.§.alfernus in lombarda.de decimis.l.ij.et vide quod plene no.per Inno.extra de re iud.c.cum super cõtro uersia.z per Compost.de elec.c.statuimus.li.vj.super verbo ap
2 pellari.†Et faciunt predicta si sacerdos velit tempore collectionis fructuum habere nunciũ suuz in fundo pro decima que sibi debetur an possit inuito dño fundi.de quo plene no.per Odof. d.l.ij.C.qñ z quib.quarta pars.li.x.z de hoc plene dicam.d.l.si ita.§.dñs proprietatis.j.de vsu.z habi.

1 Procurator in rem suam ex causa lucratiua tenetur dominum defendere.
2 Mater z auia possunt esse tutrices lz etiam sint creditrices.

1 **Pater** †Procurator in rem suã ex cã lucratiua tenetur defendere dñm in reconuentione siue agat vtili nomine suo siue directo nomine cedentis.h.d.Et diuide in tres partes.q2 primo ponit thema vsqz ibi quero.¶Ibi questio vsqz ibi respondi.Ibi responsio vsqz in fi.¶Ibi dedit.in testamentum.¶Ibi is.s.sempronius tutor.qui.s.frater heres iam factus.¶Ibi ab heredibus contra pupillum.¶Op.quod nõ fuerit necessaria cessio.vt.C. de leg.l.ex legato nominis.Sol.hic nõ fuit facta cessio:vt p hoc plus iuris haberet.sed siue intentet vtilem siue directaz tenetur defendere:quia habet causam lucratiuam.¶Item oppo.quod non teneatur defendere:quia ex necessitate fuit facta cessio.z sic ob.s.eodem.l.seruum.§.fina.z.l.sequen.Sol.vt in glos.¶Item

quere an hec.l.sit hodie correcta per aut.minoris.C.qui dari tuto.pos.dicũt quidam q nõ:q2 fides eius approbata est a testatore.z quia.d.aut.non loquitur de testamentario.Iaco.de bel. tenet contrarium in.d.aut.propter rationẽ tex.qui dicit ne hostem habeat tutorem pupillus.z est opi.Hug.z no.j.de excu.tu. l.propter litem.Alij moderniores tenent contrarium scilicet q
2 hec.l.sit correcta.†Nam mater z auia possunt esse tutrices,licet sint creditrices:q2 lex habet fidem earũ approbatã eadẽ ratiõe vbi fides approbatur a patre cum non sit amor qui vincat paternum,vt.C.de cura.furio.l.fi.z.j.quod me.cau.l.isti quidem.z arg.l.C.de interdi.matri.l.si pater.Huic ob.quod no.inst.de au to.tut.in fi.q2 plus operatur patria affectio q iudicis authoritas q pariter subditos diligit.in aut.vt iudic.sine quoquo suf. ¶Nec ob.q sit speciale in matre z auia:quia ego extendam vbi eadem sit ratio,vt.j.de reg.iur.l.ea que propter necessitatẽ.z no. Dy.eo.tit.c.que in arg.de reg.iur.li.vj.z hoc puto verum vt legũ correctio euitetur.z si hoc teneas non procedit.ij.q.que est hic in gl.j.sed alibi sic.z dic vt gl.Tho.for.hanc etiam opi.Azo.quod non sit correcta obtinui de facto coraz magnis viris.z fuit opi. z plene dixi de hoc.d.authen.minoris.z.s.de pac.l.cum in eo.

Absens. Sufficiunt gl.z que not.z dixi.s.e.l.seruuz.§. publice.

1 ¶Litis contestatio potest fieri per procuratorem.

Per procuratorem. Facili9 est ius quesitum cõseruare q de nouo querere.ad hoc allegatur.Nec minor est virtus quam querere parta tueri.Item allegatur
1 q per procuratorem potest fieri litis contestatio.¶†Opp.si ac quirit interdictum non loquitur de iure conseruando sed de acquirendo:z est contra principium huius.l.sol.tribus modis.vt gl.Tho.

1 ¶Iudex delegatus efficitur dominus litis per contestationem.
2 Mandatum iudicis z procuratoris non equiparantur.
3 Litis contestatio an fiat per confessionem rei.
4 Iudex delegatus potest sententiam exequi.

Si reus. Per confessionẽ rei nõ fit litis contestatio nec cogit reus cõfitẽs subire iudicium.h.d.z ad hoc allegatur.Et diuide i quatuor partes sicut gl.q2 primo ponit thema z questionem vsqz ibi.nã iniquum.Ibi inducit vnã rõnẽ pro parte actoris contra reum vsqz ibi quid si tunc.Ibi inducit duas ratiões contra dominum vsqz ibi:sed hoc constat.Ibi decidi questionẽ
1 vsqz in fi.¶Itẽ colligit gl.quod iudex delegatus†efficiatur dominus litis per contestationem z per consequens non possit reuocari sicut procurator.vt.s.e.l.post litem.z not.per Petr.C.de iud.l.a iudice.sed contra hoc videtur.j.de iud.l.iudiciuz soluit.
2 Sol.dic quod mandatum iudicis†z procuratoris non equiparantur quo ad omnia licet quo ad quedã sic,vt no.s.de iurisdit. omni.iudi.l.z q2.vñ refert qua ex causa ordinarius velit reuocare delegatum.nam si vt alteri deleget hoc non videtur posse per l.istã:q2 factus est domin9 litis pro hoc.C.de pedane.iudi.l.placet.si aũt vt per se cognoscat tunc potest.vt.d.l.iudiciũ soluitur que sic dz intelligi.z de hoc ibi dicam.¶Itẽ op.vt gl.qd nõ poterit deponi pecunia procuratori.z sol.vt in ea.Item not.quod due rationes vincunt vnam.j.de inoffi.testa.l.nã z si parentib9. z in authen.de consan.z vterinis fratri.in prin.z extra de treu.z pace.c.j.¶Quero de hoc quod dixi in summario an per cõfes
3 sionem rei fiat litis contestatio.†gl.C.de lit.contest.l.vnica tenet quod sic.z ibi de hoc plene dixi.In contrarium videtur expresse l.ista:quia cum non cogatur iudicium suscipere non potest dici lis contest.z pro hoc bene.j.iudic.sol.l.ex iudicatũ.z de lega.j.l.si domus.§.in pecunia.Sed his posset responderi quod in eis nõ erat animus contestandi imo magis non contestandi.z ideo cõ testatio nõ fit.sed vbi esset animus contestandi.licet confiteatur intentionem actoris fieret contestatio.z ita potest intelligi.d.gl. fm Guli.Iac.bu.q si reus confiteatur in iudicio z figura iudicij pñte parte z iudice z oblato libello:tũc fit contestatio z ita intelligatur.d.glo.sicut etiam dicitur q iuramentum obtinet vim litis contestate.j.de iureiur.l.qui iurasse.§.fin.z.l.nam postea.§. iij.nam si deferatur iuramentuz reo z iurat se nõ debere videtur lis contest.z econuerso si reus refert actori z iurat sibi deberi.si autem confiteatur in iudicio sed nõ in figura iudicij:vt q2 libellus non fuit datus tunc non potest dici contestatio sed datur tẽ pus intra qd soluat,vt.j.de iudi.l.si debitori.et absoluet vtreqz casu ab

casu ab obseruatione iudicij.insti.de perpe.& tempo.actio.§.fin.
4 ¶ †Item facit hec lex in fi.quod delegat⁹ possit sentētiā exeq.
sed contra hoc est expresse.j.de re iudi.l.a diuo pio.in prin.& ibi
in glo.Jac.bu.dicit ꝙ hic non erat finitum eius officium p sen
tentiam:& ideo exequi pōt.in contrario erat finitum per senten-
tiā.Et de hoc vide extra de offi.deleg.c.querenti.Alij dicunt ꝙ
hic fiebat executio voluntate partium in contrarijs ꝯ volunta-
tē vel forte vtraqꝫ.Sol.simul mixta bona est vt dicamus ꝙ la-
ta sententia non potest exequi:qꝛ expirauit eius iurisditio,vt.l.
iudex.eo.ti.de re iud.Aut vero non est lata diffinitiua:& tunc de
voluntate partium exequi potest.alias nō.Nec ob.quod duret
eius iurisditio:qꝛ non sequitur durat iurisditio:ergo pōt exeq:
vt in fi.d.gl.l.a diuo pio.super verbo a se datorum.sed vbi de vo
luntate partium magis dicitur authoritatē prestare ꝙ exequi.
¶ Querit Ray.que est ratio ꝙ ante litem contest.hoc expedit
ordinarius,postea vero delegatus.respondet qꝛ hoc expeditur
iudicijs officio:ꝙ ante litem contest.non est fundatum in perso-
na delegati.postea sic per.§.si vero.&.§.item sciendum.allegatos
in gl.

1 ☞ Minister nudus non potest ante litem contest.procurato-
rem constituere.

1 **Nec ciuitatis.** Nudus minister† nō pōt ante litem contesta.procu
ratorem constituere.h.d.Gl.hic &.s.eo.l.j.tangit an
episcopus possit procuratorē constituere.de quo dic
vt dixi.s.eodem.l.pma.&.C.eodē.l.neqꝫ tutores.hic allegata in
glossa.

1 ☞ Comparens pro emptore ad defensionē fundi tenetur ven-
ditori cauere de rato.
2 Venditor quo casu teneatur emptori ad expensas.
3 Venditor offerens se defensioni emptoris an si obtineat recupe
rabit expensas in lite factas.

1 **Cui absentem.** †Comparens pro em-
ptore ad defen.fundi te-
netur venditori cauere de rato.hoc dicit.Oppo.j.de
re iudi.l.sepe.sed ibi emptor fuit sciens:hic ignorans
& absens,vt hic patet in litera.Item quod cauere non teneatur
quia cum committi debeat ad interesse,vt.j.rem ratam habe.l.si
commissa.& venditoris non interest ratum haberi,vt probat gl.
ergo &c.Sol.vt gl.Contra cuius so.oppone quod intersit vēdi
toris haberi ratum per emptorem etiam quantum ad rem non
solum pro expensis.nam si habebit ratum processum videbitur
omnia rata habere & per consequens sententiam.& ideo de eui-
ctione agere non poterit.arg.j.rem ra.habe.l.cum minor.§.fi.sꝫ
certe.§.ille recte intellectus probat oppositum:quia ibi videtur
habere ratum solum processum & non sniam.& ideo de euictiōe
poterit agere.& ideo solum ratione sumptuum interest vendito
2 ris.¶ Si queris venditor† an teneatur ad expēsas emptori,dic
aut queritur de expensis factis in questione mota super proprie
tate rei,aut super ptio.primo casu aut promisse sunt expense in
omnem euentum:& certum est ꝙ tenetur ad eas,j.de ver.ob.l.vē
ditores a contrario sensu.Aut non sunt promisse:& tunc aut em
ptor obtinuit & non recuperat expensas a venditore:quia videt
potius suum iudicium acceptasse ꝙ venditoris,vt.C.de euict.l.
j.vbi de hoc no.Aut succubuit:& tunc sumptus recuperat;quia
videtur iudicium venditoris acceptasse.vt hic no.¶ Secundo
casu qn̄ mouetur questio super pretio vt quia venditor petit pre
tium ab emptore & iniuste:qꝛ sibi soluerat vel fecerat pactuꝫ de
non petendo tunc expensas quas facit in tali lite emptor nō re-
cuperat a venditore:qꝛ ille non videtur promisse.& ita loquitur
l.venditores.in medio.l.que hic signatur pro contraria:sed si vē
ditor succumbat condemnabitur in expensis ex regula victus vi
ctori.C.de iud.properandū.§.si autem alteruter.Tho.Vel dic
secundū Gul.aut emptor succumbit in cā que res ab eo euincit.
& tunc tenetur venditor ad rem & expēsas,vt hic &.C.de euic.l.j.
aut obtinet & tunc non tenetur venditor:qꝛ emptor vr̄ iniuriose
& calumniose in ius vocatus qꝺ non debet venditori nocere.C.
de actio.empt.l.fi.&.j.de euic.l.si per imprudentiaꝫ.Item qꝛ recu
perat sumptus ab aduersario qui succumbat ex predicta regula
victus victori.& ideo non hꝫ regressum contra vēditorē.& si stat
p iudicē qui nō cōdēnat aduersariuꝫ in expensis hꝫ regressuꝫ cō
tra iudicem,vt.d.l.properandum.& pro hoc.j.rē ra.ha.l.procu-
rator.Sꝫ ꝯ hoc vr̄ expresse ꝙ lꝫ sit cōdēnat⁹ aduersarius ad ex
pensas,nihilominus possit agi contra venditorem.j.rē ra.ha.l.
si sine.§.cū aūt.cōmo.siue certo.§.idē labeo.& locati.cū in plures
§.labeo.Nec ob.quod dꝛ ꝙ venditor nō tenet de iniuria:qꝛ vex
est de iniuria iudicis sed de iniuria partis bene tenetur vēditor
3 qꝛ tenetur defendere,vt hic.Gul.¶ †Sed quid econuerso si vē
ditor obtulit se defensioni emptoris & obtinuit,sꝫ expensas in
lite fecit:nunquid eas recuperabit ab emptore:dic ꝙ non:qꝛ rē
suam egisse videt.ar.j.qui pot.in pi.ha.l.si prior.§.sciendum.
¶ In gl.ij.ibi vel melius sed in quo melius cum idem repetere
videat:rn̄deo predicta sic procedunt quasi vēditor in lite mota
emptori sumptus facere teneatur.qꝺ nō est verū,sꝫ sufficit ꝙ ei
assistat cām instruendo.& demum si res euincitur tenetur ad eui
ctionem rei & expensas,vt dictum est.& ideo dicit glo.vel melius.
Ri.venditor ergo nō tenet causam in se suscipere nec sumptus
facere:sed sufficit causam instruere pbationibus nisi pactū esset
& conuentū sicut hodie fit ꝙ teneat suscipere iudicium & sumpt⁹
facere:qꝛ tunc pacto staret:vt.j.de contrahen.empt.l.pacta.Hic
ergo defensor emptoris denunciauit venditori vt sibi assistat vē
ditor petit a defensore ꝙ caueat emptorē ratum habiturum ca-
uere tenetur,qꝛ potest esse quod emptor non haberet ratuꝫ si vē
ditor rem restitueret agenti.& sic emptor iterū ageret cōtra euin- a
centem ad rē euictā & eā recuperaret & sic non teneretur vēditor
de euictione:sed si hꝫ ratum emptor certū est ꝙ venditor de eui-
ctione non tenetur.& sic magis interest venditoris nō haberi ra-
tūqꝫ haberi.& sic cautio superflua vr̄.Sꝫ dicendū ꝙ nō conside
ratur ꝙ emptor possit iniuriose vincere:qꝛ ex quo lata est snīa p
euincente presumitur iuste lata:& sic emptor si ageret succumbe-
ret & venditor teneret sibi assistere illi cause si emptor non habe
ret ratum.& ideo interest vēditorib⁹ litibus & sumptibus nō ve
xari:& per consequens cautio de rato defensore emptoris est sibi
necessaria & vtilis,ar.j.de inoffi.testa.l.j.Ja.de ra.

a ¶ Inopie.ad de ꝙ inopia de bitoris excu-sat ab excōica tione.Inn.in c.pe.de of.del.Abb.antiq.i c.Odoardus de sol.no.in.c.rephensibilis de ap.tn̄ nō a banno nec pe na carceris ni si cedat bōis.l.j.C.qui boū.ce.pn̄t.lege di uus.de iu.pa-tro.bal.in.d.c.reprehēsibi-lis.Alex.in.l.si titius ꝺ pc.Et ēt excusat in foro ꝯscien tie.glo.in.c.si cut dignuꝫ.de homi.Jo.an.in reg.pctm̄.i vj.& ibi Dy.& dn̄s me⁹ dn̄s boerij.& i cap.cū tu.de vsu.

1 ☞ Inopia rei nō excusat defensorem qui satisdedit:cōmitti-
turqꝫ stipulatio si non defendit.
2 Offerens se liti & satisdans:an poterit in causa constituere pro-
curatorem ante litem contest.
3 Fideiussor an excusetur per superuenientiam inopie debitoris.
4 Denunciamentum fideiussoris ob causam inopie creditori fa-
ctum:an ipsi fideiussori prodest.

1 **Titius.** †Casus inopie[a] superueniens nō excu
sat defensorem qui satisdedit iudica-
tū solui:nec eius fideiussores.h.d.Vel sic:beneficium
quod dat fideiussori nō dat eius fideiussorib⁹.Cōtra
hoc op.de.l.mutus.§.fi.s.e.l.non cogēdū.& solue vt glo.vel dic
fm Jaco.bu.qꝛ ꝯtria loquuntur qn̄ bona debitoris fuerunt pos
sessa.hic dilapidauit.Et est ratio:qꝛ qn̄ oīa bona possidentur,
tunc exceptio procedit a re.& sic est realis nec reperit actor fuisse
diligens.& ideo exceptio cōpetit fideius.vt in ꝯtrijs.Sed vbi bo-
na non possidentur sed debitor dilapidauit tūc exceptio inopie
causatur a persona nec est quid imputet actori.& ideo exceptio fi
deius.non competit.vt hic.Guid.de suza.dicit quod hic defen-
sor non cogitur precise defendere,sed stipulatio ob rem non de-
fensam committitur contra fideiussores defensoris:vt hic.et est
specialis casus:qꝛ reus desierat esse soluendo:alias nec precise
cogitur nec stipulatio committitur si ob iustam causam nō de-
fendat,vt.s.e.l.mutus.§.fi.&.l.non cogendū.& hanc dicit esse ve-
ram solu.quicquid dicat glo.Gul.¶ Mar.filli.dicit ꝙ lꝫ solu.
gl.soluant ꝯtrium de.l.mutus.§.fi.nō tn̄ soluūt ꝯtriū de.l.nō co-
gendum ver.at si iustas.& de.l.vir bonus.j.iudic.sol.& ideo ipse
dicit ꝙ hic tex.allegat pro defensore quasi videat ei succurri de-
bere sicut dn̄o cū sit loco dn̄i.non tn̄ hec parificatio p oīa pcedit.
& iō dicit ꝙ hic defensor ad defendendū compellit alias stipula
tio committitur.nam beneficium inopie non transit ad defenso
rem nec ad eius fideius.Et qꝺ dicit litera nec multum ei presta-
turus est pretor si eum non cogerit iudicium accipere,subaudit
coget tn̄ qꝛ beneficium inopie eū non excusat.Sed si bona rei es
sent possessa tunc excusaretur defensor & eius fideiussores,vt.d.l.
mutus in fi.s.e.¶ Jac.bu.dicit ꝙ tenenda est prima sol.gl.& li-
cet sit contra casus positionem defendere eā sicut se defendit.vel
dicit quod quedam sunt exceptiones q̄ cōpetunt non ipso iure,
sed quod ad effectum iuris exceptionis vt est exceptio ista qꝺ nō
est soluendo nec em̄ talis exceptio prohibet reū conueniri & con-
demnari:licet contra executionē habeat exceptionē,vt.l.naꝫ his
j.de dolo.& tunc procedit hec.l.vt sic tanꝙ psonalis exceptio nō
transeat ad fideiussorem.alias dicit se non videre quid dicere vo
luit hec.l.vn̄ dicit assumpto signo crucis assume opinio.tibi pla
2 centem.Jaco.bu.†Sed nunquid iste qui se obtulit liti & satisde-
dit poterit in causa constituere procuratorem ante liteꝫ contest.
videtur qꝺ sic:qꝛ loco domini est vt hic:& qꝛ sententia mandat
executioni ꝯeū.s.eo.l.plautius.& de re iudica.l.si se non obtulit:
& qꝛ liberat dominum taliter suscipiendo iudiciū:vt.j.de solu.l.
solutionem.& de neg.gest.l.soluendo.& quia iurat de calumnia.

vt no.§.e.l.non solum. In contrariũ: q2 nõ est vere dñs ⁊ procu-
rator constituitur a dño.§.eo.l.j. Nec obst. q fit loco dñi ⁊ iuret
de calumnia: q2 tutor est loco dñi ⁊ de calumnia iurat.j.de furt.
l.interdũ.§.qui tutelam.⁊ C.de iura.calum.l.ij.§.q obseruari.et
tũ ante litẽ contesta.procu.non constituit,vt.C.eod.l.neq3.⁊ hoc
puto tutius. ¶ Et vide ad hanc materiam.j.de rei vendic.l.is q
3 se obtulit. ¶ †Ultimo colligit gl.ar.ad.q.si fideiussor se obliga
uit pro debitore creditori ⁊ ante pecuniam numeratam videns
fideiussor debitorem factum inopem denũciauit creditori quod
sibi non numeraret pecuniam: si creditor contra denunciamen-
tũ fideiussoris numerauit, an fideiussor teneat.⁊ gl.nõ soluit,sed
dicit hic esse ar.q fideiussor non excusetur.⁊ allegat etiam.j.de fi
deiuss.l.si fideiussor.la.ij.⁊ ibi de hoc in gl.⁊ per me ⁊ per Odofr.
qui ibi tenet q fideiussor nõ excuset.⁊ idem tenet hic Tho.for.q2
ex quo fideiussor se obligauit non potest amplius resilire,vt.C.
de actio.⁊ obliga.l.sicut.⁊ videtur expressum.j.de constit.pecu.l.
vtrum presente. ¶ In contrarium videtur casus expressus quod
4 denunciamentum† si fiat re integra excuset fideiussores: vt.j.quod
iussu.l.j.§.sed ego quero per quam.l.tenebat.d.Oldra.hãc opi.
¶ Communis op.doc.est quod denunciamentum nõ proficiat
fideiussori, per iura.§.ad hoc allegata.Et pro opinio.do.Oldr.
facit.C.de rei ven.l.si fundũ.vbi de hoc dixi.⁊ fuit questio sabati
na in questionibus pyl.xxxj.qõ.que incipit.lucius titius.⁊ facit
quod no.C.de non nu.pec.l.tam mandatori.per quam gl.posset
responderi ad.d.§.sed ego quero.

Omnis qui. ¶ Sufficiunt glosse vsq3 in finẽ ti-
tuli.

¶ Quod cuiusq3 vniuersitatis nomine vel contra eam agatur. Rubrica.

1 ¶ Syndicus non dicitur proprie procurator.
Res vniuersitatis non possunt dici singulorum.
2 Collegium non potest constitui sine superioris authoritate nisi ad pias causas.
3 Uniuersitas an possit infamari.
4 Uniuersitas compelli potest ad faciendum syndicum.
5 Denunciamentum factum potestati vel rectori seu prelato vniuersitatis ciuitatis vel collegij, videtur factum ipsi vniuersitati.
6 Ciuitas ⁊ vniuersitas fingitur vice persone.
7 Ciuitas vel vniuersitas an possit statuere q pro debito vniuersitatis singuli teneantur insolidum.
8 Minor pars ciuitatis an possit citare maiorem.
9 Uniuersitas ⁊ collegium an equiparentur reipublice: ⁊ q̃ sit differentia inter societatem, collegiũ, ⁊ corpus: ⁊ quibus penis teneantur collegia illicita.

1 **Super rubrica.** Ibi glos.ibi,vel syndicus. †Et
ideo non dicitur ꝓprie procurator: q2 nõ ꝓprie
ministrat mandato domini: cum res vniuersita
tis non sint singulorũ,vt.§.de reruz di.l.in tñ.§.
vniuersitatis.Et de isto syndico ⁊ actore vniuer
sitatis vide in spe.de syndico.⁊ de actore vniuersitatis qd traxit
a galeoto in margarita vtroq3 titu.⁊ vide Jo.an.in addi.Spe.
dictis ti.⁊.j.e.l.nulli.⁊ extra de syndico.⁊ per Gof.⁊ Hostien.in
summa eiusdem ti.Et de istis vniuersitatibus ⁊ earum potesta-
te vide quod pulcherrime nota.per Innocen.extra de offi.ordi.
cap.cum ab ecclesiarum.⁊ de excessibus prelatorum.c.dilecta.et
vide Azo.in sum.pandectarum hoc eo.tit.⁊ not.C.de epis.⁊ cle.
l.omnis qui vbiq3.§.hoc nihilominus.⁊ de earum statutis vi-
de per eundem Inno.⁊ compost.extra de constitutionibus.cap.
cum omnes.⁊.c.cum accessissent.⁊ quod dixi.C.de iuris.om.iud.
l.fi.⁊ in alphabeto dictione vniuersitas.⁊ quod no.hsp Card.
2 extra de sen.excom.c.romana.§.in vniuersitatẽ. ¶ †Quod col-
legium non possit sine authoritate superioris constitui,not.per
Archi.de consecra.di.j.c.ecclesia.in fi.nisi sit collegium ad pias
causas constitutum.de quo dic vt extra de exces.prela.c.dilecta.
3 alias cum dilecta plene per Inno. ¶ An vniuersitas† possit in
a famari[a], vide qd notaui.C.ex quib.cau.infa.irroga.l.neminem.
vtrum vniuersitas possit accusari de homicidio ⁊ alijs crimini
bus,⁊ puniri,vide.xxv.q.vlti.c.ita nos sylanorum.⁊ quod no.et
dicam.j.de dolo.sed ex dolo.§.j.C.vnde vi.l.si quis in tantam.⁊
per Inno.extra de sen.excom.c.grauem. ¶ Item no.q vniuersi
tas non potest durare nisi sit ordo in ipsa vniuersitate,habetur
4 lxxxix.distin.c.ad hoc. ¶ Quod vniuersitas† compelli possit ad
faciendũ syndicum iudicis officio,bene facit.j.de fideicõmiss.

a ¶ Infamari. Adde q põt puniri pẽa pecuniaria.inn. in.c.grauẽ.de sen.exc.Bar.i l.aut facta.§.fi.ff.de penis. Bal.in.l.pol la.C.de his q. vt indi.doc.in c.sane.de tẽp. ord. Old.cõs. lxiij.incip.hic agit d duob[9] vnde Lucan[9] Alex.in.l.ij.d verb.obli.

liber.l.ergo.§.adijci.vers.creditoribus. †Denunciamentum fa-
5 ctum potestati vel rectori seu prelato vniuersitatis, ciuitatis:
vel collegij videtur factum ipsi vniuersitati ⁊ sufficit.d.l.ergo.
§.si bona.de fideicom.liber.⁊ quod vi aut clam.l.aut qui aliter.
§.item ait.quod est bene notandum.⁊ no.j.e.l.nulli.⁊ plenius
j.e.l.fi.Item est vniuersitas corporea ⁊ incorporea,vt not.gl.j.
quando actio.de pec.est anna.§.si precepto.in.l.j. ¶ Item vni-
6 uersitas† ⁊ ciuitas fungit vice persone,vt.j.de fideiuss.l.mortuo.
⁊ ibi dixi,⁊.j.e.l.si municipes.Item vide quod notaui.§.de rerũ
diui.l.intantum.§.vniuersitatis.maxime circa fi. ¶ An vniuer
7 sitas† possit statuere qd pro debito vniuersitatis singuli tenean
tur insolidũ,gl.tenet quod non.C.que sit lon.consuetu.l.ij.circa
medium gl.magne.⁊ ibi de hoc dixi,⁊ idem tenet Azo.in sum-
ma.e.ti.An aliqua vicinia vel mirata ciuitatis possent cõstitue
re syndicũ ⁊ reputetur vniuersitas approbata puto q sic.⁊ ita
seruatur pro hoc.j.de leg.j.l.si quis a filio.§.fi.cum concor.ibi in
gl. ¶ Quid si ciuitas,castrum,vel villa non habet decuriones?
dic q tunc valent gesta per maiorem partem per.d.l.aliud.§.re-
8 fertur.de regu.iur.cum concor. ¶ †An minor pars possit citare
maiorem ad electionẽ vel alia facienda,vide per compost.extra
de elec.c.cũ nobis olim.Quod omne collegium sit illicitum ni
si reperiatur approbatum.infra eodem.l.j.⁊ collegium licitum
⁊ approbatum põt constituere actorem ⁊ syndicuz per quẽ aga
tur ⁊ defendatur: ⁊ si defendatur fit missio in bona ⁊ vendunt.⁊
quilibet potest defendere licitum collegium sicut quemlibet pri-
uatum.Et que dicat ecclesia collegiata,⁊ de archa communi.
9 Et† an vniuersitas ⁊ collegiũ equiparantur reipublice,⁊ respu
blica pupillo vel pupillo facto maiori,drĩam inter societẽ,colle
gium ⁊ corpus.Quibus penis coherceãtur illicita collegia.Et
an ciuitates ⁊ licita collegia possint facere confederatiões ⁊ col
ligationes simul.Et an idem in aliqua parentela.Et an castruz
vel villa possit constitui sine authoritate superioris.Et an colle
giũ vel vniuersitas possit tempore prescribi vt de illicito efficiat
licitum diuturnitate temporis.Et an sacerdos computetur de
collegio vel vniuersitate quo ad cõmoda ⁊ onera vniuersitatis.
Et an collegio vel singulis de collegio possit legari.An societas
quinq3 scholarium reputetur collegium,⁊ an vno recedente pos
sit petere partem suam bonorum communium.Differentia iter
procuratorem syndicum actorem economum orphanotrophuz
tutorem vicedominum ⁊ vicecomitem.Et an vniuersitas possit
disponere sine rectore,⁊ an factum sine eo possit ratificare.Et si
syndicus sit constitutus minus legitime an saltem constituen-
tes teneantur.An valeant gesta per vniuersitatem non voca-
tis qui vocari debuerunt.An valeat talis constitutio: constitue
runt talem procuratorem syndicũ nuncium actorem,⁊ quicqd
melius esse potest. Et an sic constitutus teneatur eligere quo
modo agere velit.Quomodo debeat citari vniuersitas.Et an ex
contumacia syndici vniuersitas possit mulctari.Et an cõtuma
cia vel negligentia consulum villarum preiudicentur ville.An
in missione ex secundo decreto debeat reus de nouo citari.Et si
vniuersitas non habet in cõi vñ satisfiat creditori an compellan
tur ad collectam.⁊ quomodo compellantur ad talem collectam
an pro debito vniuersitatis molestari possint singuli realr vel ꝑ
sonaliter,nunquid fiet missio in pos.campanarũ,fontiũ,vel via
rum publicarum vniuersitatis.actor constitutus ab vniuersita
te non videtur constitutus a singulis nec singulos teneat defen-
dere,nec pro singulis agere.due partes vniuersitatis saltẽ debẽt
adesse in negotijs vniuersitatis.j.e.l.nulli.⁊ an sufficiat maior
pars duarũ partiũ vel totius vniuersitatis.Et an rector ciuita-
tis possit agere per ciuitatem.⁊ q loco decurionum successerũt
consiliarij ciuita.⁊ an in constitutione syndici requiratur authori
tas superioris,⁊ an in illis actibus vniuersitatis,⁊ an omnes de
vniuersitate citari debeant ⁊ qualiter.Et si tabellio in instrumẽ
to dicat q due partes interfuerunt an sufficiat.Et an sufficiat si
dicatur in publico ⁊ gñali consilio vel sint nomina consiliarior
exprimenda.Si ciuitas vel vniuersitas non habeat decuriões
seu consiliarios quid fiet.An conuersi vocentur in actibus mo-
nasterij.Et si vniuersitas est in exercitu an possint cõstituere syn
dicum vel expedire alia negotia vniuersitatis.An testes sint ne
cessarij in gestis in consilio vel arengo.Et si statuto caueatur q
statuta precisa possint tolli in consilio populi si factum est in cõ
silio populi ⁊ maiori simul conuocatis an valeat.Si instrumen
to continetur omnes de consilio fuisse presentes: ⁊ probetur ali-
quos fuisse absentes: an instrumentum sit falsum.An in nume
ro duarum partium cõputetur electus in papã vel aliã dignita
tem vel officium.Et an syndicus debeat esse in.l.plane.j.eodem.
Et an in numero duarũ partium excõmunicati vel alij inhabi-
les ad electionem.Si minor pars aliquid statuat an valeat sal
tem in preiudicium statuentium.Et si data est tribus potestas
eligendi an possint eligere vnum ex ipsis.Et si vni tantum,an
possit

possit eligere seipsum. Et si data est vni potestas ꝙ eligat melio-
rem an si sit melior possit eligere seipsum. Et an plures patroni
possint vnum ex seipsis presentare vel vnus seipsum. ⁊ an si da-
ta est potestas vendendi vel donãdi possint vendere vel donare
inter se. ⁊ si duobus data est ptãs eligendi an vnus possit elige-
re alium. ⁊ quod aliud seruatur in electionibus que respiciunt
publicam vtilitatem, aliud in negotijs priuatis. de significato
dictionis, itẽ. j. eod. l. item eorũ. Qui per alium facit per se facere
videtur ea. l. §. si decuriões. Et quare actor nõ potest cõstitui ad
lites futuras ⁊ procurator sic: ⁊ actor sit constitutus ad lites pre-
sentes ⁊ futuras an valeat saltẽ ad presentes. Et an duumuiri
sint minores decurionib⁹. Et ꝙ maior sit electus a papa vel im-
peratore q̃ ab eorũ cõmissarijs. Quod actor tenetur defendere
vniuersitatem si reconueniat̃, ea. l. §. actor vniuersitatis. Et qua
re datus a curatore satisdat de rato ⁊ non datus ab vniuersita-
te. Et an episcopus vel prelatus actorem constituat. Debitum
vniuersitati vel ab vniuersitate non est singulorũ. j. eo. l. munici-
pium. §. sz quid si vniuersitas. Si collegiũ dissoluat̃ an quilibet
habebit partẽ suã bonorũ vel si oẽs moriant̃. Et an collegia li-
cita possit dissolui sine authoritate supioris. Et an surrogati te-
neantur ad debita collegij dissoluti. Si vniuersitas habeat ne-
mus commune an creditores singulorum possint mitti in pos-
sessionẽ partis eos cõtingentis. Et an illi de vniuersitate testifi-
cari possint in causa vniuersitatis. Et si aliqui vicini vniuersita
tis vsi sunt longissimo tempore quodã nemore sit quesita serui-
tus vniuersitati vel solũ ipsis vtentibus. Et si oẽs de vniuersita
te mihi fecerint iniuriam an videantur deliquisse sicut vniuersi-
tas vel sicut singuli. Quod ius vniuersitatis in vno remaneat,
plene ea. l. §. in decurionibus. An idẽ in pluribus iudicibus, vt
ex negligẽtia aliorũ remaneat iurisditio ĩ vno. Si ĩ capitulo erãt
x. canonici qui compromiserunt ⁊ mortui sunt sex, an expiret cõ-
promissuz. Et si oẽs de vniuersitate sunt mortui, an parietes vel
mura retineant ius ⁊ possessionem vniuersitatis vel dicatur dis
solutum collegium. In nominibus ciuitatis fit executio si non
sunt mobilia nec immobilia. j. eo. l. ciuitates. Si opus fit in pu-
blico an habeat locũ actio pluuie arcẽde. j. e. l. si tibi. ⁊ an vniuer
sitas possit prouocare socios ad diuisionem vel equiparet̃ pu-
pillo. Quod per actorem vtilis actio queratur. j. eo. l. fin. ⁊ an re-
ctor ciuitatis possit agere ⁊ experiri pro negotijs ciuitatis ⁊ ob-
ligare res eius ⁊ transigere ⁊ recipere inuestituram a vasallis, et
sufficiat si sibi denuncietur vel citetur pro negotijs ciuitatis: an
syndicus cõstitui possit inuitus. videtur quod sic: quia munus
publicum est. C. de decu. l. nullus. li. x. ⁊. j. de muner. ⁊ ho. l. mune-
rum. §. defensores.

1 Collegium quodlibet est illicituz nisi specialiter appareat approbatum.
2 Edificare in suo etiam sine superioris authoritate cuilibet pmittitur.
Societas an indifferenter ⁊ quelibet permissa sit.
3 Collegia illicita quibus penis coerceantur.
4 Castrum construere vel habere sine superioris authoritate non licet.
5 Collegiũ an possit tẽpore prescribi ⁊ fieri de illicito licitum.
6 Sacerdos parochialis an debeat reputari de vniuersitate quo ad commoda vel incommoda ⁊ onera vniuersitatis.
7 Religio tripliciter legitur a philosophis diuisa in sacram scilicet publicam ⁊ priuatam.
8 Collegio licito vel illicito an possit legari.
Collegium potest religionis causa cum authoritate episcopi cõstitui.
9 Parte scholarium viuentium recedente an alij habere debeant ab illis relicta.
10 Syndicus, economus, ⁊ actor in quibus differant.
Syndicus a quo ⁊ quid dicatur.
11 Uniuersitas an possit constituere syndicũ sine rectore vel superiore.
12 Gesta per vniuersitatem non vocatis hijs qui vocari debuerãt an valeant.
13 Uniuersitas an possit ob syndici contumaciam mulctari.
14 Uniuersitate nihil in cõi habente qualiter consulendũ erit creditori vniuersitatis.
15 Singuli de vniuersitate an possint realiter vel personaliter molestari vel detineri pro debito vniuersitatis.

1 Eq̧ societas. Uide Hostiẽ. in summa
de syndico. † ⁊ dic omne
collegium regulariter est illicitum nisi sit specialiter
approbatum lege vel consuetudine. ⁊ licitũ collegiuz
potest constituere actorez siue syndicum per quem omnes cause
agantur ⁊ defendantur ꝙ si non defendantur bona possidentur
⁊ venduntur. ⁊ paria sunt syndicum vel actorem non esse vel esse
inhabilem. ⁊ quilibet potest defendere collegium ⁊ vniuersitatẽ
sicut priuatum. h. d. tota ista. l. literam expone. ¶ Ibi coercetur.
⁊ quod coercetur non prescribitur. ¶ Ibi paucis. i. quatuor, vt
j. subijcit. Et sic not. ꝙ quatuor dicunt̃ pauci de quo vide plene
in alphabeto dictione pauci. ¶ Ibi, arcam communez. ista etiã
faciunt ecclesiam collegiatam: vt extra de exces. prelato. c. cum di
lecta. alias. c. dilecta. de quo vide per Joan. andre. extra de elect.
c. statutuz. li. vj. ⁊ in alphabeto dictio. collegiata. Et forte ista ar
ca communis est illa que alias appellatur archiuum publicuz
vbi reponuntur scripture publice ⁊ que faciunt fidẽ. C. de fi. inst.
l. cõparationes. ⁊ aut̃. ibi signatis. Item ex ver. quib⁹. not. quod
vniuersitas ⁊ collegium assimilantur reipublice. ⁊ ex fin. l. videt̃
ꝙ assimilentur priuato. vñ opp. ꝙ non equiparentur reipublice
ꝙ respublica equiparatur pupillo, vt. C. de iur. reip. l. rẽpublicã.
Sed pupillus non patit̃ venditionẽ ergo nec respublica. Solue
vt gl. vel dic ſm Mar. sil. ꝙ respublica equiparatur pupillo iaz
facto maiori: qd patet: qr sicut pupillo facto maiori datur qua
driennium ad petendũ restitutionẽ, vt. C. de temp. in integrũ re-
sti. l. fi. vbi de hoc: ita ⁊ reipublice. de quo dic vt dixi. C. ex quibus
cau. ma. l. respublica. vel dic ꝙ vniuersitates iste ⁊ collegia non
habent publicam rẽ. ⁊ illa. l. respublica loquitur de publica ciui
tatis romane, vel aliarũ ciuitatum ⁊ municipiorũ. non de colle-
gijs societatis vel corporibus ſm Ja. de ra. ⁊ vide etiam qd di-
cam. j. in suppletione glossarũ. ¶ Item no. ex gl. que incipit que
sunt multe. ꝙ licitum est hominibus sine authoritate superioris
2 in suo edificare domos: † facere villas ⁊ castra. ⁊ pro hoc. s. de iu-
stitia ⁊ iu. l. ex hoc iure. ibi edificia collata. ⁊ ibi de hoc dixi. ⁊ ad
hoc facit. C. de edifi. priua. l. si vt proponis. ⁊ vidẽ de operib⁹ pu
bli. l. omnes prouinciarum. ⁊ melius. j. de ope. pub. l. opus. ⁊ sta-
tim subijciam. ⁊ facit qd no. j. quibus mo. vsufr. ciuitati. Diffe-
rentiam inter societatem, collegium, ⁊ corpus, vt in gl. ⁊ plenius
per Ho. in summa de syndico, in prin. de iure canonico nulla est
differentia: vt not. per. Car. de senten. excom. c. romana. §. in vni-
uersitatem. ¶ Oppo. ꝙ quelibet societas sit permissa. j. pro soc.
per totum. dic quod hic non loquitur de illa societate plurium
q̃ vnum corpus consistat. Quibus penis coerceãtur illicita col
3 legia, † dic vt in gl. vel clarius dic aut aliquis facit collegium il-
licitum vel illicitam congregationẽ contra dñm suũ vel officia
les suos, vel contra rempublicam punitur. l. iul. maiestatis, vt. j.
ad. l. iul. maie. l. j. Si contra prelatum ecclesiasticũ vel romanaz
ecclesiam vide extra de ver. sig. c. cõstitutionem. li. vj. cũ ibi no. et
xj. q. j. c. coniurationũ. ⁊. c. se. Si aũt aliqui fecerint illicitũ colle-
gium contra alios priuatos puta ad furandũ vel occidendũ pu
niuntur vltimo supplicio. C. de seditiosis. l. j. ⁊. ij. ⁊ de his qui ad
eccle. confu. l. denunciamus. ⁊. j. ad. l. iul. de vi publi. l. iij. Si aũt
collegium licitum inter se faciat pactum vel monopolium illici
tum punitur pena exilij ⁊ bonorũ amissionis. C. de monopo. l. j.
§. si quis autem. vbi de hoc dixi. Si aũt collegium licitum reci-
piat aliquem in suo collegio prohibitum recipi punitur pena cẽ
tũ aure. vt. j. de collegijs illicitis. l. iij. §. fi. Et de ista materia col-
legiorum illicitorum ⁊ licitorum vide per totũ dictum ti. Si au-
tem aliqui faciunt collegium super re nõ inhonesta nõ tñ ipsum
collegiũ est a iure approbatũ. vt puta aliq de aliqua parẽtela in
ter se ordinauerunt seruare aliquid etiam honestum vel vna ci-
uitas cum alia puniuntur in vna libra auri, vt in vsibus feu. de
pace iur. fir. §. conuenticulas. vbi de hoc. Conuenticule etiã illici
te prohibentur, vt. C. de epi. ⁊ cle. l. conuenticulã. ⁊. j. de extraord.
4 cri. l. ij. † Est etiam notandum ꝙ nõ est licitum sine consensu su-
perioris construere vel habere castrum, imo est pena capitalis.
C. de fundis limitrophis. l. ij. li. xj. ⁊ p cõseq̃ues nõ lz aliqb⁹ cõ-
struere villam nouã in qua simul habitarent sine superioris licẽ
tia. arg. bonum. C. si curialis relicta ciuitate rus hab. l. vnica, li
bro. x. ⁊ hac. l. ⁊. j. de colleg. illici. l. j. que tamen omnia non seruan
tur forte propter vacationẽ imperij. ⁊ de hoc. s. tetigi. ¶ Item
5 queritur an collegium † possit tempore prescribi ⁊ fieri de illicito
licitum per temporis spatium. videtur quod non: cum sit illici-
tum. Jac. de ra. ⁊ Gul. dicunt aut est contra ius diuinũ: ⁊ nõ po
test prescribi cum talis prescriptio esset potius corruptela, in au
then. vt nulli iudi. §. j. ⁊ ibi in glo. ⁊. C. de decurio. l. omnes. libro
x. Si autem alias sit illicitum potest prescribi, vt. C. de sacrosan
ctis eccle. l. fi. ⁊. C. de agricol. ⁊ censi. l. domini prediorum. ⁊ ibi in
glo. ⁊ quia talis consuetudo ⁊ prescriptio ius tribuit ⁊ equipa-
ratur decreto superioris. C. de eman. liberoruz. l. j. ⁊ de aqua plu
6 uia arcend. l. in suam. §. finali. †. Uidi etiam dubitari an sacer-
dos parochialis de vniuersitate debeat reputari quo ad com-
moda vel onera vniuersitatis: ⁊ primo videtur quod sic: quia si-
cut se habet domus ad vniuersitatez domorũ sic homo ad vni-

uersitatem personarum. vnde secūdum q̄titatem rerum inhabitantes diuersis vniuersitatibus ascribunt. j. de acquir. pos. l. rez pignoris. de leg. iij. l. seruis vrbanis. in pn. ⁊. §. j. ⁊ melius de fundo instru. cum de lanionis. §. sabinus. Sed constat q̄ ecclesia est de vniuersitate domorum inter parochiam ⁊ territoriuz vniuersitatis positarū. vt. j. de ver. sig. l. pupillus. §. territorium. ergo et sacerdos censeri debet de vniuersitate personarū. Item constat vniuersitates augeri ⁊ minui per accessum ⁊ recessum nouoruz incolarū. j. de iudi. l. proponebatur. de fun. instr. l. pe. ⁊. C. de decuri. prouidendū. li. x. ⁊ pro hoc ad municip. l. incola. ij. responso. sic etiam per erectionē noue vel veteris ecclesie vel noui vel veteris sacerdotis augetur vniuersitas. ⁊ maxime: quia in istis sacris ⁊ sacerdotibus magis consistit ius publicum. s. de iusti. ⁊ iu. l. j. §. publicum ius. ergo iste sacerdos siue sit antiqu⁹ incola. siue no-

7 ue nouus de vniuersitate reputabitur. † Item philosophi antiqui etiā pagani sicut fuit Ypodonius ⁊ Carisontis oēm religionē diuiserūt in tres partes, quarū vna sacram, aliam publicam, tertiam priuatam appellauerunt, vt narrat philosophus secundo Politicorum. iiij. c. circa mediū. Nō debet ergo sicut partes totius diuerso iure censeri. j. de vsuf. l. eum qui edes. ⁊ ideo sacerdos sicut pars vniuersitatis debet censeri, ⁊ eius commodis vti. pro hoc. x. di. si in adiutorium. ⁊. xij. dist. duo sunt genera. nō ob. quod sacerdos ⁊ ecclesiastice psone multis priuilegijs gaudeāt non enim per hoc est minus eē pars vniuersitatis. nam ⁊ decuriones ⁊ senatores multis gaudent priuilegijs, tam in personis q̄ in rebus. j. de penis. l. moris. §. iste fere. ⁊. C. de questionibus. l. diuo marcho. ⁊ de profes. ⁊ medic. l. medicos. libro. x. ⁊ tamen sunt de vniuersitate ⁊ populo: vt institu. de iur. natu. §. plebiscitum. ergo ⁊ sacerdos. ⁊ sic debetur sibi ius vtendi ⁊ pascendi in rebus communibus vniuersitatis sicut alijs. j. si seruit. vendi. l. testatrix. §. j. In contrarium facit quod notaui in questionibus statutorū. ij. parte. ver. si statuto caueatur quod communitates.

8 ❡ An autem collegio † licito vel illicito possit legari a singulis de collegio no. ⁊ plene dixi. C. de sacrosanc. eccle. l. prima. ⁊ de iudeis. l. j. Et an possit constituere syndicū. Querit gl. an societas quinqȝ vel sex scholarium in hospitio. ⁊ videtur quod authoritate episcopi possit constitui collegium religionis causa. in aut. vt nullus fabricet oratorij domum. circa principiuz. Et videtur

9 innuere q̄ sic: † ex quo dependet alia questio, scilicet si vnus vel duo ex sex scholaribus recedant de hospitio an debeant habere eorum partem vtensilium vini ⁊ aliarum rerum que erant communia ipsius societatis: quia si sunt sicut vniuersitas vel collegium nō possent partem petere: q2 res collegij vel vniuersitatis non sunt singulorum. s. de rerū di. l. intantum. §. vniuersitatis. ⁊ ius vniuersitatis remanet in vno. vt. j. eod. l. sicut municipium. §. finali. vbi de hoc no. ⁊ dixi. domi. Ric. tenet contrarium, scȝ q̄ non sint vniuersitas nec collegium: q2 vniuersitas debet habere caput. j. ad treb. l. j. §. fuit quesitum. sunt ergo simplex societas ⁊ quilibet recedens potest petere partem suam: q2 finitur societas: ⁊ ideo etiam proprie debent constituere procuratorem non syn-

10 dicum vel actorem. Richar. ❡ Gl. ponit differentiā † inter economum actorem ⁊ syndicū. de quo vide per Rof. in libello primo quaterno. ti. qui pro alijs pos. agere ⁊ conueniri. Et glo. male ponit etimologiam syndici dicens quod dicitur quasi singulorum causas dicens. sed hoc est falsum: q2 non dicit causas singulorum, sed vniuersitatis vel collegij: ⁊ ideo melius dicit q̄ syndicus dicitur quasi singulis vniuersorum causas dicēs. vt. C. de epis. ⁊ cle. l. placet. ⁊ ibi dixi. ⁊. s. ti. proxi. l. filiusfa. §. veterani. ⁊. j. l. proxi. ⁊ vide quod no. C. de decur. l. neqȝ. li. x. Et si vis plene habere differentiā dic quod est procu. de quo. s. ti. proxi. ⁊ in Spec. de procu. Item est economus de quo. C. de sac. sanc. ec. l. iubem⁹. §. sane. ⁊ in spe. de economo. Itē est syndic⁹ de quo vide extra de syndico. ⁊ in summa Gof. ⁊ Host. ⁊ in Spe. eo. ti. Item est actor ⁊ iste est duplex. s. vniuersitatis. vt. j. e. l. itē eorū. §. actor. ⁊ dixi. s. ead. l. Item ad litem ⁊ ad causas presentes non futuras. vt no. j. e. l. item eorū. §. si decuriones. quilibet etiam magistrat⁹ pōt dare curatorem qui administret bona reipublice. ff. de admini. tut. l. lucius. §. j. ⁊ alius qui constituitur a tutore de quo habetur. j. de admi. tuto. l. decreto. ⁊ vide in Spe. de actore ab vniuersitate seu tutore constituto. Item orphanotrophus de quo in specu. de orphanotropho. Item vicedominus de quo in Spe. de vicedomino. Item vicecomes: de quo in Specu. de viceco. Item tutor de quo in spec. de tutore ⁊ curatore. Et vide ad hanc materiā C. de ac. ⁊. C. de episco. ⁊ cle. l. omnes qui vbiqȝ. ❡ Sed nunquid

8 vniuersitas[a] possit constituere syndicuz † sine rectore vel superio

11 re: dic quod non. vt. j. de decretis ab or. fa. l. j. ⁊ est expressuz. C. de seruis reipubli. ma. l. j. ⁊ ibi dixi. vel dic vt no. ⁊ dicam infra eodem. l. nulli. ❡ Sed quid si syndicus sit factus sine authoritate superioris: nunquid ipse potest ratificare: videtur quod non institu. de autho. tutor. Docto. tenent contrarium: quia ratihabi-

8 ❡ Uniuersitas. ad d bart. in. l. j. ⁊ i. l. itez eorum. §. j. ⁊ i isto ti. Inno. i c. dilectus. ij. d sym. ⁊ i. c. grane. de sen. exc.

tio retrotrahitur. C. ad macedo. l. fina. ⁊ pro hoc arg. bonum. C. de iure fisci. l. ij. li. x. Et in constitutione syndici multum attenditur consuetudo. vt. C. de re milita. l. tam collatores. §. in is eniz. li. xij. ❡ Quid si maior pars vniuersitatis constituit syndicum minus legitime, iste syndicus fuit condemnatus: nunquid tenebuntur ipsi constituentes? Et videtur quod non: quia minus legitime factū habetur pro non facto. s. qui satisda. cogā. l. quo. ⁊ hac. l. ver. ⁊ quidem. Contrarium tenent docto. per. l. j. j. de magist. conue. vbi de hoc dixi. ⁊. j. e. l. nulli. ver. quid si minor pars.

⁊ in spe. de syndi. † An valeant gesta per vniuersitatem non vo 12 catis his qui vocari debuerunt: vide extra de ma. ⁊ ob. capi. humilis. ⁊ de dila. c. vlti. Quid si ita continetur in instrumento sicut fit hodie cōiter: talis vniuersitas vel collegium constituit talem syndicum actorem procu. ⁊ nuncium ⁊ quicquid melius esse potest: nunquid valeat talis constitutio: visus iudicior admittit quod sic secundum quosdam: tamē tenetur eligere quomodo agere velit. An tanq̄ syndicus procu. actor vel nuncius cū ista nomina inter se differant vt predictum est. sicut etiam cogitur quis eligere ex diuersis collegijs in quo scriptum est. vt. j. de colle. illi. l. j. ⁊ pro hoc. j. de tribut. l. quod in heredē. §. eligere. ⁊ quia si idem essent non vocarentur diuersis nominibus. C. de codicil. l. si idem. Mar. sil. dicit ⁊ verum est q̄ admittitur sine aliqua electione ⁊ de iure canonico predicta nomina in effectu inter se nō differunt. extra de procu. c. petitio. Item in. §. quibus. dicit q̄ si vniuersitas non defendatur quod bona eius possidentur ⁊ vēdentur. sed quis citabitur? gl. videtur dicere quod vniuersitas sit citanda quod videtur impossibile: q2 si singulariter citent oēs de vniuersitate non propterea citat vniuersitas. vū dic ⁊ ita seruatur quod citabuntur rectores vniuersitatis sicut dicitur de cōsulibus villarum. C. si vnus ex pluribus tuto. l. j. vel potestas rector vel prelatus. vt. j. de fideicō. liber. l. ergo. §. si bona. ⁊ quod vi aut clam. l. aut qui aliter. §. item ait. ⁊ dixi. s. super rubrica. vel cogent officio iudicis ad syndicum faciendū. vt. d. l. ergo. §. adij-ci. de fideicō. liber. ⁊ ad hoc facit quod not. extra de testi. c. presentium. libro. vj. etiam in causa criminali. vt. C. de re mili. l. fi. §. cuz autem. libro. xij. Sed nunquid fiet proclamatio si qui velint defendere vniuersitatem q̄ veniant. Jaco. de ra. videtur dicere q̄ sic ad instar pupilli. vt. j. ex quibus cau. ma. l. itē. §. hic autem. et l. ait pretor. §. fi. ⁊ ex qui. cau. in pos. ea. l. hic autē. Guid. de suza. tenet oppositum q2 ista forma non inuenitur nisi in pupillo. de hoc statim subijcitur: imo etiā in maiore. vt. j. ex quib⁹ cau. ma.

13 l. ergo. † Sed nunquid ex contumacia actoris vel syndici poterit mulctari vniuersitas? ⁊ videtur quod sic. vt hic patit missionem ⁊ venditionē. In contrarium vr̄ q2 factū persone ⁊c. vt. C. vnde vi. l. meminerint. d. Ja. bu. dicit q̄ ex dolo presumpto syndici mulctatur: vt hic. nam dolus presumptus est nō cōparere: cuz citatur. vt. j. de reg. iur. l. non videtur dolo carere. sed ex vero dolo ipsius nō vt in contrarijs. de hoc dixi. s. si quis ius dic. nō obtē. l. vnica. ⁊ de hoc vide quod no. ⁊ dixi. j. de reg. iur. l. nō pōt dolo carere: ⁊ ibi etiā traditur modus citandi vniuersitatez. ⁊ extra de elec. c. bone memorie Maguntiū. in glos. ⁊ sic esset insufficiēs ⁊. j. in suppletione glossarū. ⁊. j. de iudi. l. ad peremptorias. circa fi. Et facit quod dixi si vt ab herede se abst. aut. si vero oēs creditores. Et dicit q̄ inducebat predicta ad talem q̄nem: Cridatuz fuit pluries per ciuitatem Bononie q̄ nullus debitor cuiusdaz vsurarij qui nominabatur Albertus cognoscentis deberet soluere heredibus eius sed tali campsori. quedā cōitas cuiusdā villa erat debitrix eius ⁊ soluit heredibus querebat an esset liberata. allegabatur quod sic: q2 villa potuit cridā ignorare: q2 facta solum in ciuitate ⁊ q2 vox preconis paucis innotescit. C. q̄uo et q̄ñ iud. aut. qui semel. ⁊ q2 crida loquebat in singulari ⁊ sic nō videbatur comprehendere vniuersitatem. In c̄rium allegabatur q2 probatum erat q̄ consules ipsius ville tēpore cride erant i ciuitate: ⁊ ideo eorū dolus p̄sumptus deberet nocere ipsi ville. Cōtra primā rōnem est. j. ex qui. cau. ma. l. ergo. Contra secundaz in aut. de collato. in prin. ⁊. j. de fideius. l. mortuo. Itez colligitur ex ver. quod si nemo. q̄ facta missione ex p̄io decreto si fieri debeat missio ex secundo vel venditio q̄ iterū dz debitor citari. de hoc vi de q̄ dixi in materia primi ⁊ secundi decreti. j. de dam. infec. l. si

14 finita. §. iul. Querit gl. si vniuersitas † nihil habeat in communi quomodo consuletur creditoribus eius. gl. dicit q̄ cōpellent facere collectā ⁊ ponere in cōi vnde satisfieri possit creditoribus. vt j. de regu. iur. l. qui pōt. ⁊ ista gl. singularis est. ⁊ nō memini eam alibi in iure ciuili sȝ similis gl. est extra de rescrip. c. cum dilecta. in vltima gl. ⁊ Mar. silli. dicit se mirari de ista gloss. cum non sit debitum singulorum. sed huic responderi pōt per. d. gl. vltimā c. cū dilecta. q2 nō cōpellunt vt singuli, sed vt de collegio vel vniuersitate sicut etiam recipiunt cōmodū de rebus collegij vel vniuersitatis. pro gloss. facit. j. de colleg. illi. l. iij. ⁊ est text. expressus C. sumptus iniuncti ad oēs collegas pertinere. l. vnica. li. xj. ⁊ pro hoc bene

hoc bene de oper.pub.l.oẽs prouinciarũ.⁊ de imuni.nemi.ↄce-
dẽ.l.ij.li.x.⁊ hoc idẽ tꝫ Spe.de sen.execu.§.sequit̃ videre.ꝟ.qd si
vniuersitas.⁊ ꝑ hoc etiã bñ facit.j.de re iud.l.iiij.§.actoꝛ.vbi de
hoc tetigi.⁊ de ali.le.l.solẽt.⁊ de hoc ꝑ Inn.extra de sen.excõ.c.
grauẽ.⁊ ꝑ Arch.xij.q.ij.c.si quos de seruis.vbi ẽt dicit qd sit col
legiũ qd ciuitas qd cetꝰ qd vniuersitas.⁊.c.q manumittit̃. Sed
qño ↄpellet̃ vniuersitas ad talẽ collectã faciẽdã?dic ꝙ ꝑ supio
rẽ remedijs iuris puta mulctãdo vel ꝑsonas capiẽdo,vt no.j.de
colleg.illici.sup rubꝛi.Et ad hãc materiã vide ẽt qd no.⁊ dixi.j.
15 ad treb.l.ita tñ.in pñ.¶†Vidi dubitari an ꝑ debito vniuersita
tis possint detineri vel molestari realiter vel ꝑsonal̃r singuli de
vniuersitate vidi determinari qd nõ:qꝛ etiã executio sñie late in
vniuersitatẽ nõ fieret in singulares.ar.s.e.l.plautius.⁊ de re iud.
l.iiij.nisi quo ad hoc vt cogantur facere arcam cõem per supio-
rem vt prediri.Et ita obtinui sepe de facto hoc verum nisi frau-
dulose fecissent in fraudẽ creditoꝝ quominus vniuersitas habe
ret in cõi.ar.j.que in frau.cre.l.fi.§.fi.¶ Sed nũquid si vniuersi
tas habeat campanas fontes vias publicas ⁊ similia fiet mis-
sio in eis.Jac.de ra.⁊ Gui.de suza.tenẽt qd nõ:qꝛ in nullius bo
nis sunt cum campane sint sacre,vt.s.de rerum diui.l.sacra. et
alia sint vsui publico ⁊ quasi quodãmõ in bonis nulliꝰ.ꝑ hoc
s.de rerum diui.l.intantũ.§.vniuersitatis.⁊.§.sacre.de quo dic
plene pro ⁊ contra ⁊ solue vt in questionibus Roff.xxxviij.q.et
vide qd no.⁊ dixi.j.eo.l.sicut.§.si qd.¶ In glos.faciunt quãdo
qꝫ.ibi adeo.in prin.qd dic vt ibi.¶ In gl.j.pretoꝛ ibi in hoc nõ
est similis.Et est ratio ſm Ja.but.qꝛ in ciuitate speratur perpe
tum impedimentum:qꝛ semper remanet ciuitas sed in minoꝛe
speratur tempoꝛale:qꝛ nõ semp erit minoꝛ ⁊ facilius tollit̃ tem
poꝛale impedimentum ꝙ̃ perpetuũ,vt no.s.si quis cautio.l.ij.⁊
patet in solutione de.l.solet.s.de ijs qui nota.infa.⁊.l.oꝛatio.de
sponsalibus.Et hoc est quod dicimus in prescriptione:qꝛ lꝫ in
minoꝛe nõ currat,vt.C.in quib.cau.in integ.rest.nõ est necessa-
ria.l.fi.tñ in ciuitate bene currit ne cadamus in absurdum ⁊ in-
finitum.Jac.bu.¶ In glo.ipsa ergo vniuersitas.in fi.¶ Et fit
qñqꝫ ficte cõtumax ⁊ sufficit si fiat citatio ad locum congrega-
tionis sue.vel in contrata in qua moꝛatur vniuersitas,vt.j.de
dam.infect.l.iiij.§.toties.de excu.tuto.l.scire opꝫ.⁊.C.de anna.
exce.l.vt perfectius.Sed si velis facere vere contumacem qd est
necesse ad mulctã imponẽdam,dic seruari modũ citãdi quẽ ha-
bes.j.de re.iur.l.nõ videt̃ dolo carere.Jaco.bu.de hoc tñ latius
s.dixi.¶ In glo.que multa sunt ibi qd dic vt.C.de iuris.om.iu
di.l.fi.Sed ibi videt̃ notari ↄ̃rium.vnde dic aut querit̃ an habe
re possint coꝛpus ad profectionẽ exercendã:⁊ dic qd nõ vt in gl.
contraria.Aut an possit habere coꝛpus ad se ⁊ iustitiã cõseruã
dam ⁊ dic ꝙ sic vt hic.sed durũ est ꝙ liceat habere coꝛpus nisi sit
permissum a superioꝛe.Ja.bu.de hoc satis.s.dixi.

1 ☞ Actoꝛ vniuersitatis an dicatur actoꝛ singuloꝛum de vni-
uersitate.
2 Singuli de vniuersitate an casu quo vniuersitas cõuenit̃ pos-
sint procuratoꝛem constituere.

1 Si municipes. Expone vt.j.ad muni.
l.j.†Actoꝛ ↄstitutꝰ ab
vniuersitate nõ videtur constitutus a singulis.h.d.
¶ Ad ar.qd colligit glo.dic vt plenius dixi.s.de re-
2 rum di.l.intantũ.§.vniuersitatis.†Facit etiam ꝙ si vniuersitas
cõueniatur vel agat qd singuli nõ possint cõstituere procurato
rem.de quo dixi.s.ti.proxi.l.pluribus.ver.quid si aliqua vniuer
sitas.⁊ vide qd no.j.eo.l.item eoꝛum.§.actoꝛ.

1 ☞ Agere ⁊ expediri pro vniuersitate nemini permittit̃ nisi illi
cui lex vel vniuersitas mandauerit.
2 Clericis propter tyꝛãnidem ab ecclesia expulsis quis pro eccle-
sia agere debebit.
3 Mulieres alicuius liciti collegij an sint in concilium cum ho-
minibus vocande.
4 Superioꝛis decretũ an sit in syndici cõstitutione necessarium.
5 Defensoꝛ ciuitatis per quem confirmatur vel deponi possit.
6 Decuriones ⁊ consiliarij ciuitatum an possint constituere syn-
dicos.
7 Nomina consiliarioꝛum an sint exprimenda in aliquo actu per
vniuersitatem gesto.
8 Tabellionis officiũ non est deponere vel fidem facere de ijs que
in iure sunt.
9 Uniuersitas nullos consiliarios vel decuriones habẽs an pos
sit syndicum constituere.
10 Ciuitas existẽs in exercitu an possit cõstituere syndicum.
11 Testes an debeãt in actibus vniuersitatum adhiberi.
12 In actibus vniuersitatis vel capituli an debeat interuenire cõ
munis consensus.
13 Potestas eligendi tribus data an vnus illoꝛuꝫ triũ poterit eli
gi:si duobus an alter:si vno an seipsum poterit eligere.

1 Alli. †Ille agit noĩe vniuersitatis cui lex ↄces-
sit vel oꝛdo decurionũ existẽtibus duabꝰ
partibus decurionum vel pluribus.hoc dicit.Et qꝛ
ista materia connexa est cum.ll.sequentibus ideo eã
simul tradam.Et qd dicit litera ex lege permittit̃,exponit gloss.
j.ex consuetudine vel propꝛie:qꝛ lex permittit potestati ciuitatis
tñ non est qui experiatur.Sed iste expositiones non placent Ja
cobus de ra.qꝛ litera hic dicit,aut cessante lege oꝛdo dedit cum
⁊c.Ita quod demũ in defectũ legis succedit oꝛdo.⁊ ideo ipse ex-
ponit.l.s.municipali.Sed ſm Guido.de suza.⁊ bene iudicio
meo glo.bñ dicit qꝛ ex lege conceditur ptãs rectoꝛi ciuitatis,vt
j.eo.l.fi.§.fi.s.de pact.l.item magistri.⁊ de admi.tu.l.lucius.se-
cundũ Uber.Si aũt vniuersitas est ecclesiastica tunc economꝰ
C.de sacrosan.eccle.l.iubemus.¶ Itẽ querit Uber.si in aliqua
2 ecclesia vel capella oẽs clerici†sunt moꝛtui vel expulsi propter
tyꝛãnidem qs aget vel defendet pro ea dixerunt quidã ꝙ quili-
bet de parochia.sed hoc est ↄ̃.l.istam.⁊.j.de neg.gest.l.sinauteꝫ.
§.j.⁊ ideo dicit qd ep̃s vel aliꝰ cui subest ipsa ecclesia hoc faciet.
arg.C.de sacrosan.eccle.l.sancimus.⁊.l.oẽs.⁊ melius in aut.de
ecclesia.ti.§.si qs aũt pro redẽptoꝛe.⁊ arg.j.de peti.here.l.here-
ditas.in fi.¶ Quid si in ecclesia sunt duo tm̃ clerici quoꝝ nullꝰ
est administratoꝛ?vr̃ ꝙ ꝓcuratoꝛẽ facere nõ possint:qꝛ nõ sunt
dñi.s.ti.px.l.j.Itẽ nec syndicũ qꝛ nõ sunt collegiũ,cũ tres saltẽ
exigantur ad constituendũ collegium.j.de verb.sig.l.neratius.
de hoc vide extra de elec.c.j.ipse tenet qd idem fiet qd dictum est
s.proxi.qõ.qꝛ superioꝛ hoc faciet.vel dicit quod vnus fiet admi
nistratoꝛ qui agere ⁊ defendere poterit.¶ Sed quid si quilibet
dicat quod vult fieri administratoꝛ?dicit qd superioꝛ eliget ma
gis idoneũ.argu.j.de accu.l.si plures.cum si.¶ Quid si nullus
velit fieri administratoꝛ.dicit ꝙ compellent̃ ꝑ superioꝛeꝫ per.l.
estimationẽ.§.fi.j.de mune.⁊ hono.cum simi.¶ Quid si ambo
essent minoꝛes ita ꝙ nullus posset esse administratoꝛ?dicit ꝙ su
perioꝛ supplebit sicut qñ nullus est in ecclesia.⁊ vide in Specu.
de syndico.§.j.ver.sed cuius etatis.Item querit si in vniuersi-
tate est discoꝛdia ⁊ quidam volunt syndicum constituere qui-
dam non,⁊ partes sunt numero pares:dicit ꝙ superioꝛ omnibꝰ
paribus eos coget concoꝛdare,vt.ff.de lega.ij.l.huiusmodi.cũ
ibi no.¶ Sed quid si maioꝛ pars vniuersitatis constituit syn-
dicum aliquibus contradicentibus ⁊ denunciantibus qd nole
bant litigare:qꝛ credebant iniustam litem ⁊ nolebant sustinere
expensas lata sñia contra vniuersitatem nunquid tenebuntur
contradicentes?videtur qd non.ar.j.man.l.si pro te.C.de nego.
ge.l.fi.⁊.j.de magistra.cõue.l.j.⁊ de excep.rei iudi.l.fi.cõtrariuꝫ
tenet:qꝛ ex quo maioꝛ pars fecit oẽs fecisse videnť ad municip.
l.quod maioꝛ.cum si.⁊ vide quod dixi de reg.iur.l.aliud.§.refer
tur.¶ Quid si syndicus non erat sufficiẽs sed pronũciatus est
per iudicem sufficiens?Dic vt dixi.j.quod falso tuto.autho.l.j.
3 C.de ꝓcur.l.lꝫ.¶†Quid si in monasterio sunt monachi ⁊ mo-
nache,nunquid mulieres vocabuntur ad tractatum ⁊ negotia
monasterij?Uber.tenet qd nõ:qꝛ virile officium est.s.tit.proxi.
feminas.cũ si.dicit tamẽ ꝙ si solite essent vocari ⁊ essent in quasi
possessione quod vocari debẽt.ad hoc bñ licet non alleget extra
de cau.posses.⁊ propꝛieta.c.cum ecclesia sutrina.¶ An in syn-
dicis reuocet̃ primus dando secundum Ubert.videt̃ tenere ꝙ
sic,⁊ ꝙ equiparentur procuratoꝛibus.contrarium tenetur vt
dixi.s.ti.prox.l.si quis cum procuratoꝛio.§.fin.Et dic qd litera
loquitur de oꝛdine decurionum.de quibus habetur.C.de decu
rio.per totum.⁊ eoꝛum loco successerunt hodie consiliarij ciui-
tatum.vt dicit glo.hic ⁊.j.de dolo.l.sed si ex dolo.§.j.⁊ de decu-
rio.super rubꝛica.lib.x.⁊ dixi.j.de verbo.sig.l.pupillus.§.si de-
curiones.¶ Sed nunquid in constitutione syndici vel actoꝛis
4 requiratur authoꝛitas†⁊ decretum superioꝛis:Glo.hic videt̃
sentire ꝙ sic.⁊ allegat.C.de seruis reipu.ma.l.j.que bene ad hoc
facit vt ibi dixi.allegat etiam de decurion.l.ij.lib.x.sed ita bene
facit contra sicut procura.qꝛ nihil dicit de superioꝛe.In cõtra
rium allegat.ff.de tuto.⁊ curato.da.ab his.l.vbi absunt.sed ibi
quando abest superioꝛ.sed pro ista parte facit ⁊ alleg.Jaco.bu.
j.qñ appellã.sit.l.j.§.solẽt.C.de decurio.l.si quos.lib.x.⁊ videtur
tex.expressus.C.de legati.l.si qd extraoꝛdinariũ.libꝛo.x.quam.l.
allegat Gul.de cu.⁊.j.vt in pos.legatoꝛum.l.municipio.vñ di-
cit ipse Gul.quod nõ hꝫ locum in consulibus qui habẽt iuris
ditionem,vt in consulibus tolosanis ⁊ alijs similibus qui talia
decreta interponere possunt.C.de decurio.in rubꝛica.⁊.j.de de-
cre.ab oꝛdi.fa.l.i.§.j.vnde dicit ꝙ decretum bene requiritur scꝫ
ipsoꝝ decurionum nõ alterius superioꝛis,vt hac.l.⁊.j.e.l.item
eoꝛum.§.si decuriones.⁊.§.actoꝛ.⁊ ibi in gloss.⁊ rem ra.habe.l.

5 actor.⁊.ĩ.ti.pri.l.ex facto.† Itē defensor ciuitatis confirmatur
per prefectū:⁊ ideo alius eū nō deponit.in aut.de defen.ciuit.§.
interim.⁊ de nup.§.est quoqꝫ.q̄ est.C.de diuor.⁊ repu.aut.con-
tra.sed tex.dicit ꝙ syndicus pōt reuocari ꝑ vniuersitatem,vt.ĩ.
eo.l.item.§.ꝙ si actor.ergo ⁊ sine decreto superioris pōt cōstitui
q: alias sine eo nō posset reuocari.Itē pro hoc:q: ita se h̄z con
suetudo q̄ seruāda est,vt.ĩ.eo.l.itē.§.si hodie.hec omnia.nec ob.
cōtraria:q: loquunt̃ in actu odioso ⁊ extraordinario.s.aliena-
tiōis,ar.C.de vendē.reb⁹ ciui.l.fi.lib.x.Gul.in eadē opi.est Ja.
bu.⁊ dicit aut tractat̃ de alienatione.⁊ sic de graui preiudicio ⁊
locum habent.ll.contrarie.aut de aliĳs in quibus nō vertit̃ gra-
ue p̄iudiciū ⁊ illa fieri p̄nt ꝑ solos decuriones.⁊ sic intelligātur
iura predicta ad hoc allegata.Ad.l.vbi absunt.de tuto.⁊ cura.
da.ab his.dicit hanc intelligi f̃m illā. vel ꝙ illa loquit̃ de actu
iurisditionis hic autē de actu administratiōis.Ja.de hoc etiā
dixi.s̃.eo.l.j.℣.sed nunqd vniuersitas.⁊ ver.seq.⁊ vide Inno.⁊
Compost.extra de cōsti.c.cū accessissent.⁊ de rescrip.edoceri.ne
sede vac.c.fi.⁊ de iudi.c.causam.Et qđ decuriōes possint consti
tuere syndicū no.in glo.ĩ.ad treb.l.ita tñ.que est no.ad istā ma
teriam ⁊ ibi de hoc tetigi.Contrariū videt̃ sentire glo.C.de decu
6 rio.l.procuratores.li.x.⁊ facit qđ no.e.ti.l.noīationum.† Com-
muniter tenet̃ ⁊ seruat̃ ꝙ decuriones seu cōsiliarĳ ciuitatū con-
stituunt syndicos sed ad oē dubiū tollendū fiūt cū rectoribus.
Itē est aduertēdum qđ gl.tꝫ ⁊ sic cōiter seruatur ꝙ in negotĳs
vniuersitatis opꝫ duas ptes esse p̄ntes.⁊ qđ facit maior ps ip̃aꝝ
duaꝝ partium valet.hoc tñ non bene aperit̃ hac.l.nec sequenti.
Jaco.bu.dicit ꝙ oēs de vniuersitate debent citari vel vocari ꝑ
sonum campanaꝝ vel per tabellā vel vocē preconiam vel aliter
f̃m ꝯsuetudinē.ꝑ.l.noīationuꝫ forma.de decurio.li.x.vbi de hoc
⁊.l.ĳ.eo.ti.⁊ ibi in glo.⁊ de predĳs curial.l.fi.li.x.⁊ extra de elect.
c.innotuit.sed sufficit duas partes adesse ⁊ maiorem partē ipsa
rum duaꝝ partium consentire vt hic ⁊.d.l.nominationum.et.l.
aliud.§.refert̃.ĩ.de reg.iu.vbi de hoc.de hoc vide in Spe.⁊ mar
garita de syndico.⁊ qđ bñ no.ꝑ Archi.extra de rescri.c.duob⁹.
li.vj.sup verbo maior pars.⁊ qđ dixi.ĩ.de ope.no.nunc.l.de pu-
pillo.§.qui nunciat.Et ad.l.item si vnus.ĩ.de arbi.que allegat̃
in glo.pro arg.ꝯrio.dic f̃m Ja.bu.qđ ibi nō erāt vt vniuersi sed
vt singulares.⁊ ideo opꝫ oēs esse p̄ntes.sed hic sunt vniuersi:et
ideo sufficit maiorē partē duaꝝ partiū consentire:al's si in nego
tĳs vniuersitatis oporteret oēs adesse nunꝗ̄ negotia vniuersi-
tatis expedirentur:q: semp esset aliqs abs̄s vel infirmus vel i-
peditus,vt.d.l.nominationuꝫ forma.C.de decu.li.x.Sꝫ Uber.
de bobio tenet ⁊ credo ꝙ bene ꝙ in cōtractibus ⁊ aliĳs negotĳs
vniuersitatis sufficit qđ maior pars vniuersitatis adsit in ꝯstitu
tione syndici seruet̃ forma huius.l.⁊ seq.pro hoc ad munici.l.
qđ maior.C.de sacrosan.eccl.aut.hoc ius porrectum.cum sim.
¶ Quid si vniuersitas spōte sine aliqua citatiōe vel cāpana cō
gregetur ad consiliuꝫ ꝓ aliquo negotio expediēdo? dic ꝙ valet
qđ agitur,vt no.ĩ.quēad.serui.amit.l.q fundum.¶ Sed qd si
tabellio dicat in instr̃o qđ due partes interfuerūt nunqd creda
tur? quidā qđ nō.ar.C.de arbi.l.ne in arbitris.⁊ in aut.de here.
⁊ falc.§.si vero absunt.Contrarium tenet Gui.de suz.hic dicēs
quod statur instr̃o donec ꝯtrium probet̃.C.de proba.l.cum p̄ci-
bus.⁊ de fals.si quis decurio.Sed qd si in instr̃o cōtinetur sicut
cōmuniter hodie fit in publico ⁊ generali ꝯsilio talis ciuitatis
vel collegio talis vniuersitatis vel collegĳ more solito cōuoca-
tis:nunqd sufficiet? Spe.⁊ galeotus de syndico videntur tenere
ꝙ sic:q: ex quo sunt oēs more solito vocati presumunt̃ omnes
interfuisse.¶ Ex quo etiam dependet solutio alterius.q.an no
7 mina consiliarioꝝ† vel credēdarioꝝ sint exprimēda in syndica-
tu vel alio actu gesto ꝑ vniuersitatē vel capitulū ⁊ noīa canoni-
corum.Et vr̃ qđ nō:q: in executione actuum incūbentium acti
ue ⁊ passiue se h̄z vniuersitas ⁊ collegiuꝫ sicut vnum certū ⁊ de-
terminatum corpus.ĩ.de fideiuss.l.mortuo.ex qui.cau.ma.l.er-
go.§.fi.s̃.eo.l.si municipes.⁊.C.de offic.rectoris prouinc.l.ciui-
tas.vt nemo ad suū patroci.recipiat colonos vel resti.l.j.lib.xj.
⁊ in aut.de colla.in prin.col.ix.Sed vnū ꝑ circunlocutiōes cer-
tum ⁊ demōstratum corpus implet opus intētum:q: nō refert
proprio noīe an ea demonstratione que noīs vice fungat̃ aliqd
demonstret̃,vt si dicat̃ ep̄s talis ecclesie cōstituit talem procura
torem,vt.ĩ.si cer.pe.l.certū.⁊ de cōdi.⁊ demō.l.nominatim.⁊ de
liber.⁊ posth.l.noīatim.vbi de hoc.ergo ideꝫ erit in collegio,vt
si dicat̃ capitulū talis ecclesie vel consilium talis ciuitatis cōsti
tuit talē syndicū ꝙ valeat ⁊ de iure ꝓcedat.Secūdo sic in re cer-
ta ⁊ demonstrata supuacuū est aliā demonstrationē requirere.
ĩ.de dote preleg.l.j.§.fi.sed cū dicit̃ capitulū talis ecclesie res est
certa ⁊ determinata.ergo aliaꝫ demonstrationē querere supua
cuum est.prima est probata.scđa probat̃ sic.ad hoc vt teneat le
gatum in persona legatarĳ requirit̃ certitudo.insti.de leg.§.in
certis.sed si aliquid relinquat̃ collegio ciuitati vel ecclesie tꝫ le-
gatum.C.de sacrosanc.ec.l.j.ĩ.de leg.iĳ.l.cum pater.§.tuscula-
nus.⁊.l.lucius.§.collegio.ergo est ibi certitudo ⁊ per ꝯn̄s aliaꝫ
querere superuacuū est.Tertio sic in oibus collectiuis ad veri-
tatem propositionis indefinita equipollet vniuersali vel ei que
pro vniuersali habet̃,vt probat̃.ĩ.de interrog.act.l.si defensor.
vnde hec propositio populus talis loci fecit tale quid non est ve
ra nisi aut oēs de populo fecerint.aut tāta pars in qua tot⁹ po
pulus iuris fictione representet̃.C.de decurio.d.l.noīationū.li.
x.de regu.iur.l.aliud.§.refert̃.⁊ hac.l.nulli.⁊.l.seq.sed f̃m omnes
si in syndicatu de quo fit mētio esset signum vniuersale vale-
ret:ergo ⁊ si indefinitū.¶ Quarto satis videt̃ expressum.ĩ.de le
ga.iĳ.l.si chorus.in prin.vbi dicitur si chorus aut familia lege
tur perinde est quasi singuli homines legati sint.qđ ergo aliqñ
dicunt docto.debere noīa exprimi locum h̄z qñ procuratorium
ꝑ noīa singularia corpora designātia vt cum dicit̃ canonici ta-
lis ecclesie fecerunt.⁊ est ratio q: talis sermo posset verificari in
duob⁹ tñ vt.ĩ.de ver.sig.l.inter interillā.§.fi.de testa.ma.l.liber-
tas.§.fi.Secus autē si per collectiua certa a iure determinatio-
nem habentia vt capitulum talis ecclesie.arg.duaꝝ.ll.que con
tradicere vident̃.ĩ.de acquir.pos.l.possideri.in fi.quarti respon-
si.⁊ ad trebel.l.restituta.in prin.⁊ probatur bene hec distinctio
ĩ.de lega.ĳ.l.quoties.⁊.l.grege.⁊ ita loquitur extra de procura.
c.vlti.⁊ qđ ibi no.ꝑ Inno.⁊ vide etiā in Specu.⁊ margarita de
syndico.ver.j.⁊ versi.porro.Non obst.si dicatur quod tabellio-
8 nis officium† nō est deponere vel fidem facere de ĳs que in iure
sunt sicut nec testis per ea que no.Inn.extra de testi.c.cum cau
sam.q: hoc est falsum.Aliud enim est in tabellione cuius fides
est approbata:q: de solēnitate presumitur etiaꝫ si nō appareat,
vt.ĩ.de verb.obli.l.sciendum.insti.de fideiusso.§.si scriptū.ergo
de ea potest libere attestari.Secus est in teste cuius fides nō est
sic approbata.⁊ hec fuit Petr.opi.C.de vsur.l.j.⁊ ibi not.alias
non posset tabellio dicere aliquem solēniter stipulatum:q: solē
niter stipulari iuris est cuius contrarium est tam de iure ꝙ̄ de
consuetudine nedum:q: in syndicatu de quo agitur nō tantū
est ipsius tabellionis attestatio sed etiam sigillo capituli quod
apponitur talibus instrumentis cui sigillo statur ⁊ fidem facit
vt plene dixi titu.proxim.l.si procuratorem.Quod autem certa
sit demonstratio vbi dicitur capitulū collegium ecclesia vel cō-
silium apparet ex iuribus.s̃.ad hoc allegatis.Item q: certum
est ꝙ in iudicĳs persona actoris ⁊ rei debet esse certa tā in prin.
ꝙ̄ in fi.Constat autem sub nomine capituli ecclesie ciuitatis et
vniuersitatis actionem ⁊ defensionem proponi ⁊ cum eoꝝ desi
gnatione sententiam ferri,vt extra de rescrip.c.causam que in-
ter.⁊.c.capitulum sancte crucis vt lite pen.c.ecclesia.el secūdo.
de proba.lꝫ causam.de iureiur.c.venientes.⁊.c.significauerunt.
⁊.d.l.ciuitas.C.de offi.rec.prouin.⁊ pro hoc.C.de epis.⁊ cleri.l.
omnia priuilegia.de senten.excō.c.si s̄nīa.⁊.c.si ciuitas.lib.vj.et
c.romana.ver.in vniuersitate.In talibus enim continens po-
nitur pro cōtento:ergo bene sequitur ꝙ syndicatus valeat etiā
non expressis nominibus cōsiliarioꝝ vel canonicoꝝ dummō di
catur in publico cōcilio vel capitulo.⁊ sic seruatur ⁊ obtinetur.
lꝫ in ꝯtrium faciat.C.de venden.rebus ciui.l.ĳ.lib.xj.de predĳs
curialium.l.fi.⁊.ff.de albo scri.l.ĳ.⁊.iĳ.⁊ q: nisi noīa exprimātur
non apparebit an due partes fuerint presentes.⁊ vide Hostien-
9 sem in summa de syndico.§.⁊ qualiter.¶ † Quid si vicinia vil-
la vel alia vniuersitas non habeat decuriones seu consiliarios
nunquid possint cōstituere syndicum? dic ꝙ sic per maiorē par-
tem.ar.ĩ.de lega.j.si quis a filio.cum concor.ibi in glo.notatis.
⁊ in talibus multū attendit̃ ꝯsuetudo.ĩ.eo.l.item eorum.§.sed
hodie.An in negotĳs monasterĳ exigat̃ consensus ꝯuersoruꝫ.
10 dic vt extra de elec.c.ex eo.lib.vj.¶ Quid si ciuitas† est in exer-
citu nunquid poterit ꝯstituere syndicum? videt̃ qđ nō maxime
si teneamus qđ authoritas supioris exigat̃:q: talē authoritatē
non videtur posse interponere extra ciuitatē existens,vt.s̃.de of
fi.prefect.vrbis.l.fina.vbi de hoc dixi.Quid.de suza.hic tenet
qđ possunt.⁊ qđ non exigitur decretum.¶ Quid si tantum ter
tia pars ciuitatis vel decurionū est in exercitu.nunqd tūc pote-
runt ꝯstituere? tenet quod non per.l.istā que requirit duas par
tes cum concordā.sed ꝯmittent vices suas illis qui in ciuitate
11 manserūt.Guido de suza.† An testes debeant adhiberi in ĳs
que agunt in concilĳs capitulis vel arēgis,cōiter vidi ꝙ appo
nuntur tñ forte de iure non sunt necessarĳ cum totum collegiuꝫ
populus vel concilium sint testes.C.de ĳs qui in ecclesia ma.l.
iandudum.⁊ ibi de hoc dixi.⁊ pro hoc.C.de testa.l.omniū.et qđ
dicitur acta valere sine testibus.C.de dona.l.in donationibus.
vbi de hoc.⁊ pro hoc quod not.in Spec.de instru.edict.§.restat
videre quibus instrumētis.℣.ex premissis.ergo satis colligitur.
¶ Et q: hic de potestate decurionum seu consiliariorum agit̃
quero qōnem disputatā ꝑ Marti.sil.si statuto caueatur ꝙ sta-
tuta precisa possint tolli ⁊ absolui in concilio populi et non in
alio cōcilio

alio consilio sexcentoꝝ ꝛ potestas congregauit vtrūq; consiliū scꝫ populi ꝛ sexcentoꝝ ꝛ facta fuit in eis absolutio alicuius statuti precisi. An valeat ꝛ determinauit q̄d nō vt in questionib⁹ disputatis doctoꝝ bonoñ. ꝛ eā posui in meis questionib⁹ statutoꝝ in prima parte q̄one. cxx. ¶ Quid si in instrō syndicatus continet̄ q̄ oēs de consilio vel collegio interfuerūt. ꝛ probatur aliquos fuisse absentes, nunqd instr̄m erit falsum? dic quod nō: q2 intelligi dꝫ oēs. s. qui tali actui fuerūt presentes, vt. C. ad or. fi. l. fi. vbi de hoc dixi. ꝛ. §. qui satisd. cog. l. inter oēs. ¶ Mouetur etiam questio an in actibus † capituli vel vniuersitatis debeant consentire cōiter vel sufficiat eis consentire singulariter ita q̄d vnus hodie ꝛ alius cras. veritas est ꝛ sic cōiter tenetur q̄ oēs debeant consentire cōmuniter nec sufficiat singularis consensus accidens. extra de elec. in genesi. ꝛ c. sicut. ꝛ not. in Spec. de syndico. §. j. ℣. quid si vnus. ꝛ tetigi etiam. C. de sacrosanc. eccle. aut. hoc ius porrectū. ꝛ de ista materia vide pulcherrimam glo. Inno. extra de ope. no. nun. c. cuꝫ ex iniuncto. An in numero duarum partium cōputetur electus in papā. ꝛ videtur q̄ sic, vt. j. l. proxi. de hoc vide. lxxix. dist. c. j. ꝛ. ij. in glo. ꝛ per Archi. et c. si transitus. extra de elec. licet. ꝛ c. vbi periculū. eo. ti. li. vj. ꝛ in clemen. de elec. c. ne romani. vbi tenet̄ q̄ electus nō computatur nec auget numerū. ꝛ vide etiā q̄ not. in glos. ꝛ per Archid. lxiij. dist. quanto. ꝛ bene p Ber. extra de sortile. c. vlti. Et Ja. de ra. dicit q̄ hec. l. non dicit q̄d cōputetur in maiori parte eligentiū sꝫ solum in duabus partibus totius vniuersitatis. ꝛ de ista materia plene vide per Hosti. in summa de elec. §. qualiter. per totuꝫ §. glo. in. l. plane. dicit q̄ eligēdus in syndicum debet esse de numero decurionum si inter eos sit idoneus per. l. in ecclesijs. C. de epi. ꝛ cle. ꝛ de epi. au. l. decernimus. Contrariū est verum vt dixi d. l. in ecclesijs. ꝛ bene per Hostien. in summa de syndico. §. quis syndicus. ℣. sed nunqd necesse est. ¶ Unū est bene no. q̄ in capitulis ꝛ collegijs ecclesiasticis iure nouissimo clemētinarum nō habent voceꝫ in capitulo nisi illi q̄ sunt in sacris ordinib⁹, vt in clemen. de eta. ꝛ quali. c. vt ij qui. ꝛ vide ibi no. De abbatissa et collegijs monialiū vide extra de elec. c. indēnitatibus. lib. vj. cū ibi no. per oēs. Alias pulchras ꝛ vtiles questiones in ista materia videre poteris in Specu. de syndico. ꝛ in alijs remissióib⁹ quas posui. §. super rubrica circa principium. ¶ Item quero an in numero duarum partiū cōputentur ꝛ numerētur excōicati interdicti ꝛ alij qui de iure eligere non possunt. de hoc dic vt no. p Jo. an. extra de elec. c. indemnitatibus. lib. vj. In numero etiam duaꝝ partiū sunt illi qui ex cōtumacia nolūt interesse vt no. p Inn. extra de elec. c. ecclesia vestra. abs̄ntes aūt ꝛ infirmi nō cōnumerant̄. C. de legationibus. l. fi. lib. x. ¶ Itē si minor pars aliqd statuat vel ordinet noīe vniuersitatis vel collegij lꝫ nō valeat in preiudicium vniuersitatis vel collegij valet tñ in preiudicium statuentiū, vt no. per Uber. de bobio in patria ptāte de productione scripture alicuius suie. ver. qd si nam. ꝛ dixi. §. eod. l. j.

13 ver. quid si maior pars. ¶ † Itē querit gloss. que est in. l. plane. si data est potestas tribus eligēdi aliqd officiū an vnum ex se possint eligere. Glo. hic videt̄ tenere q̄ sic. Ista. q. tangitur in multis locis. s. extra de ele. c. cū in iure peritus. ꝛ vide ibi Inn. ꝛ Cōpost. ꝛ q̄d dixi. §. de offi. preto. l. fi. ꝛ plene extra de sortilegijs. c. vltimo. per Ber. viij. q. c. j. qui episcopatum. in glos. arg. ꝛ vide ibi Archi. ꝛ q̄d plenissime no per Jo. an. in nouella de reg. iur. c. in toto. lib. vj. q̄d posui. ff. de reg. iur. l. in toto. partē nō est dubium contineri. ¶ Disputata etiā fuit ista. q. in questióibus doctoꝝ bonoñ. que est mihi. xx. ꝛ incipit hoīes duo. vbi soluit̄ sub longa distinctiōe Odoff. videt̄ hic tenere q̄ si ex forma eis data potest apparere illa seruet̄. si simplr̄ tunc nō possit. ¶ Subsequit̄ alia q. in glo. quid si vni soli data est ptās eligēdi an possit eligere se ipsum. cōiter tenetur q̄d nō. ꝛ de hoc recurrat̄ ad notata. §. proxi. q. Et q̄d nō possit facit q2 vbi sunt plures patroni in aliqua ecclesia vnus non potest p̄sentare seipsum. extra de iurepa. c. per tuas. ꝛ tñ oēs possunt eū presentare, vt no. eo. ti. c. cōsiliū. Quid si data est potestas alicui q̄ eligat meliorē de capitulo ꝛ iurauit hoc facere an poterit eligere seipsum dato q̄ sit melior. dic pro ꝛ contra ꝛ solue vt in questionibus. Bar. hic. ix. q. que incipit, alicui de canonicis. ꝛ tenet q̄ non possit se eligere. Et idem dicit in duabus similibus questionibus si mandaui aliquibus q̄d vendant rem meam q̄d non possunt inter se vendere. ꝛ si mandaui alicui de omnibus furandis q̄d non intelligatur de meis. Idē tenet Rof. in questionibus suis. iij. q. Et idē tenet Odo. hic Ja. de ra. ꝛ Bul. de cu. per. l. hic in glo. alleg. j. man. l. si mandauero. §. tibi. ꝛ dixi. §. de offi. presi. l. fi. ꝛ no. etiā p Odoffr. C. de decu. l. ad subeūda. lib. x. ¶ Querit etiam si data est duobus ptās eligēdi an vnus possit eligere alium. ꝛ videt̄ q̄d non. ꝛ est euidēs ratio quare aliud in tribus. nā ibi duo eligunt tertium et sic maior pars. ꝛ ideo eiꝫ statur. j. de re iud. l. duo ex tribus. ꝛ. l. pompo. et l. inter pares. sed cū duo sunt nō potest vnus dici seipsum eligere. sed alius eum eligit. ꝛ sic nō est maior pars sed equalis. Ipse Bul. dicit q̄ electio valet ꝛ q̄d dicitur q̄d nō videt̄ electus a maiori parte dicit q̄ sic: q2 cū data sit ipsis duobus potestas eligēdi, ꝛ vnus eligit ꝛ alter consentit: totū capitulū videt̄ eligere. lꝫ enim non possit seipsum eligere: potest tamē eligēti consentire. arg. j. de ma. vin. l. si pater. §. fi. ꝛ. j. de regu. iur. l. aliud est vendere. ꝛ pro hoc bene. j. de in diem addic. l. q̄d si vno. in fi. ꝛ. l. cū die. ¶ Ultimo in fi. glo. assignantur tria contraria ꝛ non soluunt̄ ꝛ dicit Jaco. bu. q̄d ista contraria non bene cumulant̄ simul: q2 primū venit ad. l. plane. alia duo melius signant̄ ad. l. itē eorū. in prin. Et ad primū rñdet. s. ad. l. de serui. vrb. predi. l. vnus. §. j. quod ibi contingit propter naturā rei que non potest pro parte valere ꝛ pro parte non. Item ibi in iure q̄d competit pluribus vt singulis hic vt vniuersis. ad hoc eo. ti. l. per funduꝫ. Ad alia duo rñdet q̄ hic loquit̄ in iure electionis ꝛ sic quantum ad ius publicū. Sed ibi in ijs que tendūt ad commodum pecuniariū. Sed ad hoc oppo. vt oppo. in glo. seq. de. l. qui iurisditioni. §. de iurisdi. om. iudi. sed hic quātum ad honores loquitur. ibi quantum ad iurisditionē. ꝛ dic vt ibi dixi. Jacob. bu. vel solue predicta contraria fm̄ Jaco. de bel. Primo ad primum q̄ hic electio transit de cōmuni esse ad propriū. sed ibi est secus in remissione illa. Item hic electio fuit facta cōiter. ibi singularis fuit remissio. Item hic electio spectat ad vtilitatem publicā ꝛ communē. ibi remissio ad priuatam. Ad alias duas. ll. responde q̄d ibi spectat ad priuatum ius hic publicum. ar. j. ad trebel. l. nam q̄d. vel dic ad omnia q̄ hic est spāle in electionibus fauore reipublice. ꝛ q̄ in eis magis versat̄ onus q̄ commodū. Ja. de bel. ¶ In glo. due nāq; ibi vincetur tū pars maior. Si oībus presentibus maior pars vincetur: ergo ꝛ quibusdā absentibus: q2 in aliquoꝝ absentia quedam licent q̄ eis presentib⁹ nō licerent. ꝛ ad hoc sequitur allegatio. ar. j. ꝛc. ¶ In. l. illud. in glo. suffragium. dicit̄ in fi. sol. vt. §. l. proxi. vel dic in electionib⁹ in quibus adsunt multi qui nō sunt propinqui vel coniuncti.

1 ¶ Frater potest eligere fratrem. ꝛ quid importet dictio item.
2 Decuriones possunt eligere ꝛ alijs electionem cōmittere.
3 Syndicus quare potius constitui possit ad lites futuras quaꝫ actor.
4 Constitutio actoris super litibus presentibus ꝛ futuris an ratione futuri temporis totaliter vitietur: vel si remaneat quo ad lites presentes valida.
5 Duūuiri ꝛ decuriones differunt in honore.
6 Actor vniuersitatis tenetur defendere vniuersitatē et cauere de rato si dubitetur de mandato.
7 Episcopus an possit actorem constituere.
8 Actor datus a curatore quare debeat satisdare de rato: actor autem vniuersitatis non.

1 Tem eorum. De significato huius dictionis † itē, vide q̄d dixi C. de legi. ꝛ consti. l. leges ꝛ cōstitutiones. ꝛ in alphabeto dictione item.

Si decuriones. Qui per alium constituit vel nominat constituere vel facere

2 per se videt̄. † hoc dicit. De hoc plene dixi. j. de administra. tuto. l. ita autem. §. gessisse. ꝛ de regu. iur. c. potest quis per alium. libro sexto. ꝛ ad hoc extra de electionl. c. in causis. ꝛ c. quia propter. omnia enim merito nostra facimus ꝛc. vt. C. de veter. iur. enuc. l. j. §. sed neq;. vbi de hoc. ¶ Ibi elegerit. facit quod nota. infra de ritu nup. l. generali. in principio. de conditio. institut. l. institutio talis. supra tit. j. l. j. in principio. ꝛ de fideiusso. tuto. l. postulare. Et caue tibi a glossa que equiparat decretum sententie: quia per omnia non equiparantur. vt dixi supra de officio proconsul. l. nec quicq;. §. vbi decretum. gloss. tamen ista notabilis est. et pro declaratione glosse dic secundum Bul. q̄ ra-

3 tio quare actor † non potest constitui ad lites futuras, sed syndicus sic, q̄ non est ratio quam dicit glossa: quia sicut in actore requiritur decretum iudicis ita ꝛ in syndico decretum decurionum, vt infra de muneri. ꝛ honori. l. prima. ꝛ dixi. §. codem. l. prima. ꝛ sic neuter constitui posset ad lites futuras. sed ratio colligitur ex significato vocabuloꝝ ex qua licet arguere. C. de episcopis et clericis. l. decernimus. actor enim dicitur ab agēdo: ꝛ agere non potest nisi lis sit presens: quia iudicium non est de futuro. infra de iudicijs. l. non quemadmodum. et ideo nō potest constitui ad litem futuram; quia vocabuli significatio importat contrarium, sed in syndico secus; quia dicitur singularis vniuersorum causas dicens vt dixi supra eodem. l. prima quod extendi potest ad causas presentes ꝛ futuras secundum significatum vocabuli. ꝛ in hanc opinionem videtur inclinare Jacobus de ra. qui dicit q̄ litera ista nec aliqua alia dicit q̄ re-

quiratur decretū superioris in cōstitutione actoris vel syndici:
licet glo.hoc dicat.⁊ de hoc etiā satis dixi.s.e.l.nulli.vltra prin.
4 ¶†Sed vltimo querit idē Gul.si actor sit constitutus ad lites
presentes ⁊ futuras,an totum vitietur vel valeat saltē sup pre-
sentib⁹.⁊ videt̄ ꝙ nō:qꝛ nō dʒ pro parte valere ⁊ ꝑ parte non.j.
fami.hercis.l.in hoc iudicio.cū si.cōtrariū tenet:qꝛ cum sint di-
uersa capitula ⁊ diuerse lites nō debet vtile pro inutili vitiari.j.
de mino.l.etiā.§.ex cā.fami.hercis.l.quedā mulier.⁊ extra de re-
gu.iur.c.vtile.⁊ qd no.⁊ dixi.C.de trāsac.si ex falsis.vnde si non
valet datus ad futuras valet saltem ad presentes,argu.j.de ca-
lū.l.hec actio.⁊ de acq.pos.l.si is q aīo.de hoc vide extra de syn-
dico.c.j.⁊ per Gof.Host.⁊ Spe.eod.titu.⁊ de rescrip.c.edoceri.
Possunt etiā magistratus ciuitatū constituere actorē qui ad-
ministret bona ciuitatis,vt.j.ti.pxi.l.cū alicui. ¶Deinde di-
5 cit gloss.ꝙ duūuiri†minorē honorem gerebant ꝙ̃ decuriones.
contra hoc videtur ꝙ gradatim ascenditur ad honores.vt.ff.de
mune.⁊ hono.l.gradatim.sed duūuiri nō potest esse nisi primo
sit decurio.vt.j.de decurio.l.honores.§.is qui.⁊ ꝑ hoc de albo
scriben.l.j.ergo duūuiri maiorē honorē gerebāt ꝙ̃ decuriones.
qd concedit Jaco.de ra.⁊ vide qd dixi.s.si quis ius dicē.nō ob-
tempe.l.j.⁊ in alphabeto dictione duūuiri.¶Itē ad versi.par-
ui enim refert.opponit ipse Jac.ꝙ imo multum refert an quis
eligat vel ptātem eligendi aliī concedat.nam electus a principe
maior ⁊ dignior est,vt.j.de albo scrib.l.ij.⁊ in concor.ibi in glo.
allegatis ⁊ recepti authoritate pape preferunt̄ receptis autho-
ritate legati.extra de pb.c.hi qui authoritatē.Sed dic ꝙ hoc nō
contradicit: qꝛ hic dicit parui eñ refert.vel dic ꝙ hic loquitur
vbi minor gerit exercēs vices maioris cōmissarius vel delega-
tus:sed vbi minor gerit vice sua tūc authoritas maioris prefer-
tur eius authoritati.⁊ ita loquunt̄ cōtraria.⁊ pro hoc.s.de iu-
ris.om.iu.l.⁊ si pretor.

6 **Actor vniuersitatis.** †Actor sicut ꝓcur. tenet̄ vniuersitatem
in reconuentione defendere.h.d.¶Ad illud quod querit gloss.
7 an episcopus†possit actorē constituere,dic vt dixi.s.tit.proxi.l.
j.⁊ cōiter tenetur ꝙ constituere possit ad instar patris.C.de bo-
nis mater.l.j.Ad id quod dicit glo.ꝙ actor iurat de calumnia,
Jac.bu.tenet cōtrariū nisi habeat spāle mādatū.⁊ allegat.s.ꝙ
quisqʒ iuris.l.iiij.§.si procur.de hoc dic vt no.⁊ dixi.C.de iuram.
8 calum.l.ij.§.ꝙ obseruari.¶†Querit Gul.de cu.q̄ est ratio ꝙ
actor datus a curatore satisdat de rato ⁊ actor vniuersitatis nō,
vt hic ⁊.j.rem ra.hab.l.actor.dicit ꝙ omissis superfluitatibus
glossatum ratio est: qꝛ actor cōstitutus a tutore vel curatore cō-
stituitur eorū periculo,vt.C.de actore a tuto.cōsti.l.vnica.ꝙ er-
go talis actor facit non obligat pupillū:⁊ ideo dʒ cauere ꝙ pu-
pillus ratum habebit.ar.s.ti.proxi.l.pompo.§.sed ⁊ his. Sed
actor vniuersitatis constituitur ab vniuersitate vel ijs qui re-
presentant vniuersitatē.⁊ ideo vniuersitas nō potest conuenire.
⁊ sic non est necessaria cautio de rato.⁊ de hoc etiam tetigi.d.l.
actor.j.rem ratā ha.Gul.⁊ And.

1 **Sicut municipū.** Ibi pretor dedit. ¶†Lʒ gl.dicat
in edicto qd non habemus:tu dic fm Rich.i.ei cui
lex dat ⁊ ea deficiente ordo,vt.s.eo.l.nulli.Richar.
⁊ sepe allegatur ꝙ ius vniuersitatis remanet in vno.qd quali-
ter intelligi debeat,dixi.s.de legi.l.nō ambigitur.
2 **Si quid.** †Debitū vniuersitati vel ab vniuersitate nō
est singulorū.h.d.Et vide qd no.⁊ dixi.s.de
3 rerum diui.l.intantū.§.vniuersitatis.Et qñō fiat executio†pro
debito vniuersitatis no.⁊ dixi.s.eo.l.j.§.quibus.¶Querit gl.
si vniuersitas vel collegium dissoluatur an de rebus cōibus qui-
libet possit habere partem suam.⁊ dicit ꝙ sic:qꝛ hoc est in colle-
gio illicito,vt.j.de colleg.illic.l.iij.ergo fortius i licito.cōtrariū
huius videtur sentire alia glo.que est.j.§.proxi.in fi.in ver.item
quid si nullus.vnde doctores ad concordandum istas gloss.di-
stinguunt:aut collegium fuit illicitum:⁊ tunc quilibet vendi-
cat id quod dedit,vt.d.l.iij.de colleg.illici.Et ratio est qꝛ nunꝗ̃
fuit commune vt vniuersis cum nunꝗ̃ fuerit collegium.Si au-
tem collegium est licitum:tunc aut trāsferatur aut dissoluitur.
Si transferatur aut quo ad totum vt qꝛ vnuʒ monasteriū vnit̄
alteri authoritate superioris,qd fieri potest,vt extra de excess.
prelatorum.c.sicut vnire.⁊ tunc bona non diuiduntur:sed con-
iunguntur,vt.d.c.Et idem puto si vnum collegium laicorū vni-
retur cum altero vel valūtarie vel authoritate superioris.⁊ pro
hoc in aut̄.de sanctissi.epis.§.si quis autem monasticam.col.ix.
Si autem vnus solus de collegio transferatur ad aliud colle-
gium:puta monachus vnius monasterij transfertur ad aliud.
tunc bona ipsius translati remanent penes collegium siue mo-
nasterium,vt.d.§.si quis autē monasticā.⁊.§.si monachus.de
mona.§.si vero reclusus.⁊ dixi.C.de sacrosan.eccle.aut̄.ingressi.
Si autē ex toto dissoluatur de iure ⁊ de facto:tunc aut in aliud
transfertur ⁊ bona pertinent ad illos ad quos transferuntur su-
perioris authoritate sicut factū fuit de hospitalar̄.⁊ tēplar̄.tem-
pore clementis pape quinti.Si autem de iure ⁊ de facto dissol-
uitur ⁊ in nullum transferunt̄ bona:tunc si sunt laici applican-
tur fisco vel imperio.sic clerici episcopo vel pape,vt.j.de iure fis.
l.j.§.an bona.⁊.C.de bonis vacan.l.si vacantia.libr.x.⁊ ita lo-
quitur glo.preallegata.j.§.fi.versi.item quid si null⁹.⁊ pro hoc
de lega.iij.l.pater.§.tusculanus.⁊ idem puto si dissoluatur per
mortem omniū.licet.d.glo.j.§.fin.videat̄ dicere ꝙ possessio reti-
netur per parietes ecclesie.de quo dic vt ibi dicam.Et de ista dis-
solutione ⁊ interitu collegiorum vniuersitatum vide quod pul-
cherrime no.per Inno.extra de ope.no.nuc.c.cum ex iniuncto.
⁊ quod tetigi.s.de verbo.obli.l.inter stipulantē.§.sacrā.⁊ Jac.
de ra.hic sentit ꝙ collegium licitū ⁊ approbatum non possit dis-
solui sine licentia supioris,qd facit ad id qd vidi de facto: qꝛ cū
collegiū becariorum cogeretur ad faciendum carnes ad sufficiē-
tiam voluerunt renunciare collegio ⁊ arti.⁊ determinatuʒ fuit
quod non possent contra vtilitateʒ publicam pro qua instituti
4 erant,vt.s.eod.l.j.¶Et an dissoluto vno collegio†per mortem
vel aliter teneantur subrogati ad debita contracta per collegiū
dissolutum videtur ꝙ non.C.de decurio.l.prouidendum.libr.x.
vbi de hoc contra hoc tamen facit.j.§.proxim.⁊ de iudi.propo-
5 nebatur.In alia questione gloss.si vniuersitas†habeat nemus
cōmune qñō vtūtur omnes de vniuersitate,an si vnus de vni-
uersitate habeat creditores an creditores mittantur in possess.
partis illius vsus vt tm̄ vsum habeat creditor ꝙ̃tuʒ habeat de-
bitor.Glo.hic tenet ꝙ nō per hūc.§.cū cōcor.Ja.de ra.dicit ꝙ
sunt quedam vniuersitates in quibus aliqs de vniuersitate nō
pōt pretendere aliqd propriū vt sunt vie publice palatia cāpus
fori ⁊ silia q̄ ita sunt in cōi vsu ꝙ nulli appropriantur,lʒ quili-
bet communiter vti possit.⁊ in istis non posset fieri aliqua mis-
sio:qꝛ etiā impediri posset vsus publicus.⁊ ita intelligatur ista
glo.⁊ in his etiam posset fm eum testificari quilibet de vniuersi-
tate. Alie sunt res vniuersitatis in quibus pretendit quis cō-
modum vtile ⁊ singulare sicut in vsu nemoris:⁊ tunc dicit ꝙ illi
de vniuersitate non possent testificari:qꝛ viderentur quodāmo-
do testificari in causa propria.de quo plene dixi.d.l.intantum.
§.vniuersitatis.⁊ tunc dicit ꝙ creditor posset mitti in possessio-
nem talis vsus pro parte spectante debitori suo.argumētum.j.
de re iudi.l.commodis.vbi de hoc,⁊.C.de execu.rei iudi.l.stipen-
dia.⁊ que res pigno.obli.pos.l.spē.⁊ de hoc not.⁊ dixi.s.eodem
l.j.versicu.sed quid si vniuersitas.Gulel.de cu.dicit ꝙ aut ille
vsus nemoris debetur respectu personarum:quia quilibet po-
test accipere pro suo vsu:⁊ tunc non potest creditor singulariuʒ
in possessionem mitti per.l.furius.j.de priuileg.credito.⁊ de ac-
quiren.rerū domi.l.statuas.in fine.dicit tamen ꝙ si iste debitor
ex tali vsu aliquid separatim recipiat puta ligna vel fenum ꝙ
in his poterit creditor mitti per.l.commodis.de re iudica.cum
concord.Si autem sit ius reale puta quod debetur ratione pre-
diorum non ratione personarum:tūc dicit ꝙ creditor mitti po-
test:quia tunc non potest dici proprie vniuersitatis,vt.j.si ser-
ui vend.l.testatrix.§.j.⁊ ibi in glo.¶Ulterius procedit gloss.⁊
dicit ⁊ facit ad vsum nemoris,⁊ non bene declarat.sed glo.vo-
luit dicere si aliqui.x.vel.xx.alicuius vniuersitatis vsi sunt ali-
quo nemore pascendo eorum animalia et incidendo de lignis
nemoris,an per hoc sit quesitum ius vniuersiati ⁊ alijs de vni-
uersitate,an solum ipsis vtentibus.Et glos.hanc.q.non decla-
rat.Gulel.de cu.declarat:quia videtur ꝙ illis solis vtentibus
quia prescriptio est odiosa,vt.j.de acquirenda possessio.l.quod
meo.⁊ de itinere actuqʒ priua.l.j.§.is cuius. Soluendo dicit ꝙ
aut vsi sunt noīe vniuersitatis credentes vniuersitatem ius ha-
bere:⁊ tunc q̄ sint est ius vniuersitati:qꝛ cū interrogabunt̄ quo
iure vsi sunt respondebunt qꝛ vniuersitati ius cōpetit ⁊ per ta-
les bene querit̄ ius vniuersitati,vt.s.de legib.l.sed ea que.C.de
edifi.priua.l.an in totū.⁊.C.que sit lon.cōsue.l.j.ex hoc enim in-
ducitur quedā

ducitur quedã cõsuetudo vt dictis.ll. Non obst. quod dictũ est ꝙ prescriptio est odiosa ꝛ ideo nõ amplianda. qđ verũ est in ea querẽda, sed ea quesita bñ ampliat, vt.ĩ. de itine. actuq3 priuat. l. apparet. ꝛ C. de agri. ꝛ censi. l. cũ scimus. §. fi. li. xj. Sul. hoc verum nisi talis seruitus vtẽdiesset annexa pdijs: q2 tunc predia sequerent, vt. d. l. testatrix. §. j. ĩ. si serui. vendi. And. Ray. intelligit glo. sicut sonat ꝙ si vniuersitas habet nemus cõe ꝙ singulares nõ possunt eo vti pasculãdo vel ligna cedẽdo sine licentia vniuersitatis q2 non est singulorum, vt. š. de re. diui. l. intantum. §. vniuersitatis. Ray. ❡ Ad vltimũ qđ tãgit glo. si oẽs de vniuersitate mihi fecerunt iniuriã an videat vniuersitas deliquisse vel ipsi singuli: gloss. hic non terminat, sed dic vt not. ꝛ dicam ĩ. qđ me. cã. l. metũ. §. animaduertendũ. ꝛ de dolo. l. s3 si ex dolo. §. j. ꝛ qđ satis plene dixi. ĩ. qđ vi aut clã. l. semp. §. si in sepulchro. vẽ. s3 si cõmuni cõsilio. ꝛ dixi etiã. š. de iuris. om. iu. l. si familia.

6 **In decurionibus.** †Uniuersitas ꝛ ius vniuersitatis in vno remanet ꝛ saluat. h. d. Et ad hoc cõtinue allegatur qđ intelligit Jacob. de ra. si sit spes ꝙ alij in collegio vel vniuersitate surrogent alias sm eum videt dissoluta vniuersitas ꝛ collegiũ: q2 vnus nõ potest collegium vel vniuersitatẽ constituere sicut dicit glo. Et pro hac opi. bene facit de leg. iij. l. pater. §. tusculanus. Et qđ dixi an in oibus senatorib⁹ mortuis vno excepto remaneat in eo
7 ius ꝛ potestas senat⁹. š. de legi. l. nõ ambigit. †De hoc an ius collegij vel vniuersitatis remaneat in vno not. per Ber. Inno. ꝛ compost. extra de elec. c. j. lxv. dist. c. vlt. in gloss. ꝛ per Archid. extra de elec. c. cũ nobis olim. per Inno. per Ber. de postu. prela. c. gratum. ꝛ per Inno. de elec. c. illa quotidiana. ꝛ ius ecclesie collegiate remanet in vno. de iure patro. c. postulasti. per Inno. Et ꝙ ius vniuersitatis in vno remaneat, no. etiã per Hostié. in
8 summa de offi. ordi. §. vlti. versi. vltim. ❡ †Quid si sunt plures iudices ordinarij simul habentes iurisditionem nũquid ꝓpter negligentiã sociorũ trãsfertur iurisditio ad vnũ sold. dic ꝙ nõ, vt no. per Inno. extra de offi. ordi. c. irrefragabili. ꝛ vide qđ dixi. š. de offic. consu. l. j. ❡ Quid si in capitulo alicuius ecclesie erant. x. canonici ꝛ compromiserũt in aliquem, sex mortui sunt: nunquid expirat cõpromissum? videtur ꝙ sic, vt. ĩ. de arb. l. diez proferre. §. j. ꝛ. l. sed si interpellatus. §. fi. de lega. ij. l. peculium. §. quadrige. ꝛ gb. mo. vsufru. amit. l. quid tñ. §. fi. tu dic contra, vt ff. de leg. j. l. si grege. ꝛ ibi hoc no. per Dy. institu. de leg. si grex. ꝛ ĩ. de iudi. proponebat. versi. nam ꝛ si legionẽ. ❡ Ultimo querit
9 glo. si oẽs de collegio vel vniuersitate sint mortui† nunquid ius vniuersitatis remanet in parietibus vel muris ecclesie vel ciuitatis. glo. hic videt sentire ꝙ nõ, sed ꝙ sit solutum collegium. de quo dic vt dixi. š. §. pxi. dicit tñ glo. ꝙ quidã archieps Moyses dicebat ipsos parietes retinere. ꝛ dicit. S. ꝙ satis bene dixit ꝛ secus in hereditate: q2 hereditas desinit ex eo ꝙ est adita. ĩ. de acq. re. do. l. rem meam. s3 ecclesia semper durat etiã si mutat prelatum. imo ecclesia possidet monachũ, l3 gloss. notet 2rium. ĩ. de acqui. pos. l. cũ heredes. sicut ꝛ pena possidet damnatum, vt. d. l. cum heredes. §. item quero. sic ꝛ ecclesia monachũ. S. Jac. but. dicit: q2 ecclesia qñq3 accipitur pro cõgregatiõe fideliũ ꝛ habẽt locum iura loquentia de fide catholica ꝛ de hereticis. aliquãdo pro loco parietibus circundato. ꝛ hic non dicitur possidere vel habere. vt. ĩ. si quis te. lib. esseiussus fu. l. j. §. sceuola. ꝛ habet locum titulus de ijs qui ad eccle. confug. Aliquãdo accipitur pro congregatione pluriũ in eodẽ loco vel monasterio. ꝛ sm hoc ecclesia dicitur habere ꝛ possidere. ꝛ habet locum titulus de sacro san. eccle. vnde ipse tenet ꝙ omnibus mortuis si sunt clerici bona transeunt ad papam si laici ad fiscum. sed alijs subrogatis habebunt subrogati bona ad instar heredis. ꝛ ista cõmuniter approbatur ꝛ eam hic tenet Odoffred. ꝛ Ray. reprobata opinio. S. per. §. sceuola. ꝛ quia ecclesia non habet animum possidendi.

Ciuitates. Satis patet cum glos.

1 ❧ Judicio diuisorio potest agi contra ciuitatem vel municipium.

1 **Si tibi.** †Opponit gl. ad fi. huius. l. de. l. si in publico. ĩ. de aqua plu. arcẽ. ꝛ nõ bene soluit. Et ideo dic in contrario no. q2 ibi erat locus publicus quo ad totũ: hic cõmunis cũ alio. vel aliter vt ibi no. vel dic ꝙ ibi locus municipij est locus vniuersitatis q differt a loco publico. vt institu. de rerum diui. §. flumina. ꝛ. §. vniuersitatis. ꝛ concor. ĩ. ne quid in loco publico. l. si per publicum. Et ratio dubitandi in principio huius. l. esse potuit: quia res publica equiparatur pupillo, vt. ĩ. de iure reipublice. l. rem publicam. sed pupillus non potest prouocare ad diuisionem. vt. C. de predi. mino. l. inter omnes. sed dic ꝙ in hoc nõ est similis pupillo, vt no. ꝛ dixi. š. eadem. l. prima. §. quibus. versicu. ꝙ si nemo.

1 ❧ Ciuitati ꝛ vniuersitati potest per legitimũ administratorẽ vtilis actio queri.
2 Ciuitatis administratores ꝛ rectores ciuitatis nomine agunt. Abbas agit ꝛ conuenitur pro monachis ꝛ monasterio.
3 Uasallus vniuersitatis a quo petere debeat inuestituram.
4 Ciuitatis administrator an possit obligare res ciuitatis.

1 **Constitui.** †Per legitimũ administratorẽ vtilis actio queritur. h. d. Et de hoc plene dixi. š. titu. proxi. l. ꝙ procur. Et sepe allegatur hec. l. in fi. ꝙ administratores ꝛ rectores ciui-
2 tatis† agere possunt noĩe ciuitatis. ad hoc facit q2 abbas agit ꝛ cõuenitur pro monacho ꝛ monasterio, vt no. ꝛ dixi. C. de episc. ꝛ cle. aut. cã que sit cum monacho. ꝛ pro hoc de sacrosan. eccl. l. sancimus nemini. extra de pscri. c. ex trãsmissa. ꝛ. c. auditis. ꝛ plene not. extra de rescri. c. edoceri. in glo. ꝛ per Compost. ꝛ pro hoc bene. ĩ. de condi. ꝛ demonstra. l. si municipibus. vbi de hoc. C. vt
3 in poss. leg. l. fi. ꝛ bene. C. de defen. ciuita. l. in defensoribus. † Et qđ dicit vasallum vniuersitatis petere debere inuestituram a rectore vniuersitatis. ꝛ no. in summa feu. Jaco. gb. mo. feu. acquira. ver. qđ si vasallus. Et si litere aplice sint presentande capitulo sufficit ꝙ presentent prelatis capl'i. no. p Cõpo. extra de resc.
4 c. capl'm scte crucis. ij. fo. †Itẽ administrator ciuitatis põt obligare res ciuitatis, vt. ĩ. de pig. l. is q. Item põt trãsigere, vt. C. de trãsac. l. preses. vbi de hoc. ꝛ ad hoc etiã ꝙ rector ciuitatis p ciuitatem agere possit. facit qđ no. ꝛ dixi. š. e. l. nulli. ꝛ super rubri. ver. denũciamentũ factũ ptãti. ꝛ. C. de ser. fug. l. mãcipia. ĩ. vt in pos. leg. l. munic. in fin. ꝛ ad munic. l. municipes. ꝛ. C. de decu. l. ꝓcurato. li. x. ꝛ ibi per Odo. ❡ Ibi iudicatũ solui nõ vt ipse caueat iudicatũ solui, sed vt stipuletur. nec ob. š. ea. l. item eorũ. §. actor. Mar. sil.

❡ De negotijs gestis. Rubrica.

1 ❧ Negotium ꝛ negotiatio quid sit.
2 Actio negotiorum gestorum an sit pretoria vel ciuilis.
3 Gerens negotia pupilli credens se esse tutorem qua actione teneatur.
4 Pecuniã alteri portãdam retinens qua actione teneatur.
5 Dictio mox, intelligitur cũ aliquo tẽporis spatio.
6 Gestor negotiorum tenetur domino restituere quicquid h3 ex gestione.
7 Approbatum semel nõ põt amplius reprobari. Ratihabitio non extenditur ad dolose gesta.
8 Actio negotiorum gestorũ datur successori mortui in bello vel apud hostes.
9 Ex gestione filij vel serui tenet dominus de peculio.
10 Gerens pretextu necessitatis non tenetur mãdati sed negotiorum gestorum.
11 Promissio in carcere hostium facta an valeat.
12 Gestor negotiorum si impendens plus, ꝙ expediat non repetit.
13 Gestor negotiorum tenetur ad vsuras deductis expensis.
14 Fideiussor exigens pignora obligata pro quibus nõ erat fideiussor, nõ agit mãdati sed negotiorum gestorum.

1 **Super rubrica.** †Quid sit negotiũ ꝛ qđ negotiatio, dic vt extra de vẽb. sig. c. forus. §. negotium. ꝛ dicitur quasi negans otium. vt ibi dicitur. Et vide institu. de obli. que ex quasi 2tractu. vltra prin. Et de ista actione neg. gest. directa ꝛ cõtraria dic vt plene nota. per Roffre. in libello de actione neg. gest. ꝛ titulo sequenti. ꝛ in Specul. de iudic. §. generalia iudicia. versicu. item sequitur videre. ꝛ versicu. sequenti. ꝛ per Azon. in summa huius titu. ꝛ vide in alphabeto dictione negotium. Utilitas huius titu. habetur. ĩ. e. l. j. Et an locum habeat quando geruntur negotia presentis. ꝛ an gestor possit prescriptionem interrumpere ꝛ agere pro rebus perituris vtilis est. l. ij. huius titu. in qua ponitur summarie effectus huius titu. ꝛ forma libelli in actione directa ꝛ contraria. Et an gestor possit agere antequã soluat id in quo se obligauit pro gestione verba edicti pretorum sunt infra eodem. l. ait pretor. et loquitur de negotijs viuorũ ꝛ mortuorum ꝛ de fructibus. et an hec actio concur-
2 rat cum funeraria. †Et an hec actio sit pretoria vel ciuilis. An ꝛ quando masculinum concipiat femininum, eadẽ. l. §. hec verba. An pluralis locutio verificet in vno et resoluatur in suas

singularitates bene.e.l.§.negotia. Qđ dictio alteri⁹.ad vtrũqꝫ sexum referatur.e.l.§.alterius. Inquantum teneatur pupillus ex hoc edicto.e.l.§.pupillus. Inquantũ teneat̃ furiosus ex hoc edicto si eius negotia gerãtur vel si aliena gerat.ea.l.§.si furiosi. De negotijs mortuorũ.ea.l.si quis. An hec actio oriat̃ ex gestione vel ratihabitiõe.e.l.§.hec aũt actio.ꝛ ꝙ datur heredi ꝛ in heredẽ.ꝛ inq̃tum detur in heredẽ. Executor qui dolum in executione sibi cõmissa cõmittit.tenet̃ hac actione.ea.l.§.si executor. Et si executor datus ad vendẽdum pignora debitoris retineat pretiũ vel in rem suã conuertat an sit debitor liberatus. Accedens ad gerenda negotia deserta q̃ nullus alius diligens erat gesturus tenetur de lata culpa tm̃. Et dictio interduz.ꝰnotat casum spãlem ꝯ regulã.ea.l.§.interdũ. Quod nõ solum sponte gerens sed etiã necessitatis suspicione teneat̃ ista actiõe.e.l.§.hac
3 actiõe.† Et qua actione teneatur ille qui gessit credẽs se tutorẽ cum non esset. Si opinio ꝛ veritas concurrant preualet veritas ea.l.§.apud marcellum. Et si mandato tuo gessi aliena negotia an habeã obligatum dñm. An fideiussor intercedens sine mandato possit agere anteꝙ̃ soluat.ĵ.eo.l.sed videamus. Et si gestor ꝛ fideiussor cõcurrant contra dñm an ambo admittantur vel impediãt se cõcursu.an si fideiubeaꝫ ꝓ ignorãte in causaꝫ inutilem possim agere ꝯ eum. Quod dictio iteꝫ.sit cõtinuata.ĵ.eod.l.item si cuꝫ putaui. Et ꝙ veritas preualeat opiniõi satis bene.ꝛ de istis dictionibus sed ꝛ fendet.an inducant diuersitatẽ in facto vel iure.ꝛ vide in alphabeto. Si gero negotia pupilli inquãtum teneatur ꝛ inquantum tutor.ĵ.e.l.si pupilli.ꝛ si agatur contra vnum an gestor teneatur cedere iura cõtra aliuz. Si mutuo pecuniam contemplatione dñi tenetur ꝛ nõ procur.nisi stipulatus sim ab ipso procuratore.e.l.§.iteꝫ si procuratori.ꝛ plene qñ ꝛ quomodo obligetur dñs ex mutuo vel alio cõtractu procuratoris serui nũcij vel negotiorũ gestoris. Et quomõ sciet̃ vtrum
4 mutuãs det contẽplatione dñi vel procuratoris.† Si quis pecuniam mihi portandã accepit qua actione teneat̃.e.l.§.si quis pecuniam. Accedens ad negotia aliena aĩo depredãdi tenetur insolidũ ꝛ non agit nisi quatenus dñs est locupletior.ea.l.§.sꝫ ꝛ si quis negotia.ꝛ plene de repetitiõe expensarum facta tam a bonefidei possessore ꝙ̃ malefidei. Et quomodo apparebit ꝙ accesserit aĩo depredãdi. Si quis gerat negotium suũ quasi meuz vel commune mihi ꝛ sibi quasi meũ tantũ.ꝛ qñ mandaui vt gereret meũ ꝛ gessit mihi ꝛ sibi cõe.an oriatur hec actio.ead.l.§.si quis ita simpliciter. Et ꝙ verbum vtroqꝫ.exponitur id est nullo. Gerens vt seruus cum esset liber tenet̃ hac actione.e.l.§.si qs quasi. Quod nõ est meo nõie gestũ ratum habere non possum.e.l.§.sed si ego.qđ verũ est ad meũ commodũ: sed in mei preiudicium sic vt ibi. Et an hec regula locum habeat de iure canonico ꝛ in spũalibus. Et an vbi non habet locum ratihabitio spõtanea hominis possit habere locũ ratihabitio necessaria legis. Et si vendidisti rem meam tuo nomine ꝛ ratum habeo an mihi preiudicet.ꝛ an possim a te petere pretium. Et qualr ꝛ inq̃tum teneatur dñs ex contractibus serui. Et ꝙ liber homo ab alio bona fide possessus potest habere duplicia bona scꝫ sua ꝛ bonefidei possessoris. veritas preualet opinioni.ead.l.§.si titij.ꝛ ibi de negotio qđ est alterius ratihabitione ꝛ re ipsa.ꝛ de ratihabitione hoĩs ꝛ legis.ꝛ an pecunia data ne seruus occideretur repeti possit ab illo qui eam accepit ꝛ per quẽ ꝛ si dans dedit contemplatione creditoris cui erat seruus obligatus vel contemplatione bonefidei possessoris.an tunc teneatur verus dominus
5 hac actione.† De significato huius dictiõis mox.qđ intelligatur cum aliquo temporis spatio.e.l.§.item queritur. Et an ratihabitio pariat actionem mandati vel nego.gest.ꝛ si neg.gest. an tunc oriatur ex ratihabitione vel ex ipsa gestione ꝛ vtilitas est scire ex qua nascatur. Et pulchra distinctio clarificans totũ istum titu.ꝙ negotium dicitur esse alicuius quatuor modis qđ videas plenius ꝙ̃ gloss. accedens ad omnia gerenda vel vnum ꝛ alius erat omnia gesturus tenetur de omnibus ꝛ tenetur a se exigere ab alijs non quia nemo sine actio.experitur.e.l.§.fina.ꝛ quis sit effectus si a se nõ exigat:qꝛ tenetur ad vsuras.ꝛ an aliquo casu quis sine actione experiatur.ꝛ an actio sit ꝓponenda in libello de iure ciuili vel cano.ꝛ quid si ignorabat aliũ gesturum omnia.ꝛ quid si ille non erat diligens.ꝛ quid si erat diligentissimus.an imputet̃ coniuncte persone si non exegit debitoreꝫ cõ-
6 iuncti.ĵ.eo.l.si autem.ꝛ an cõiuncte psone solui possit.† Quicquid habet gestor ex gestione restituere tenet̃ dño.ea.l.§.item si fundum. Et facit ꝙ si syndicus non solẽniter constitutus obtinuit sniãm ꝙ vniuersitas possit ratũ habere ꝛ petere qđ in snia continetur. Et si petij rem in quã nullum ius habebã ꝛ obtinui ꝙ possim rem retinere. Si de exceptione compensationis est cognitum licet non pronunciant expresse amplius non põt opponi.eadem.l.§.si quocunqꝫ.ꝛ ibi plene vide. Si vnus ex duobus socijs prohibuit alter non qui prohibuit non tenetur. Et qñ et

7 quando vnus soci⁹ possit aliũ prodesse vel obesse.† Approbata semel reprobare non possum.ĵ.eo.l.pompo.plene ꝛ quid econtra an reprobatum possim approbare.ꝛ actio contraria potest intentari etiam si per aduersarium non intẽtetur directa. Et ꝙ ratihabitio non extẽditur ad dolose gesta. Et an aliquid possit esse in pendenti.ꝛ ꝙ ratihabitio voluntaria ꝛ necessaria equiparantur.ꝛ ꝙ argumenta a simili ꝛ ab absurdo sunt valida.ꝛ an vnius voluntate tantũ oriatur vel tollatur actio. Et an valeat ratihabitio facta in absentia gestoris.ꝛ an operetur remissionem doli vel culpe. Et quid de ratihabitione facta in iudicio. Et quis melius dixerit pomp.vel sceuola. Et an in lectura huius.l.Joan.ꝛ Azo fuerint diuersi vel contrarij. Si quis vendidit rem meam valentem.x.pro.xx.ꝛ emit aliam meliorem an cogat habere ratum. Si iudex delegatus tulit interlocutoriam in fauorem vnius partis ꝛ pars ratam habuit interlocutoriam, an possit postea iudicem recusare. Et si episcopus admisit aliquem sacerdotem ad duas parochiales ecclesias ꝛ vocetur ad tertiam an episcopus possit eum reprobare ex defectu scientie. Sufficit vtiliter ceptum licet non perseueret.ĵ.codẽ.l.sed an vltro.§.j. Et ꝙ deridendi sunt ponentes opiniones absurdas. Et an vasallus vel emphyteota possint liberari si volunt dimittere feudum vel rem emphyteoticã.ꝛ an res sit denominãda a fine ꝛ euentu. accedens ad negotia insolita tenetur de casu fortuito.ĵ.eo.l.si negotia.ꝛ an lucrum cum damno compensetur. Et an cu-
8 stos dimittẽs bestias in pascuis teneat̃ de casu fortuito.† Successori mortui apud hostes datur hec actio.ĵ.codeꝫ.l.successori. Curator datus bonis tenetur sibi ꝛ alijs creditoribus satisfacere.ĵ.eo.l.debitor.ꝛ an compensatio possit opponi extra iudicium ꝛ an ista.l.sit correcta per authẽ.minoris.C.qui da.tu.pos. Et si emphyteota cessauit in solutione per biennium ꝛ tertio anno gessit dominus negotia sua an aperiatur res in dominũ. Et
9 an pro tributis nõ solutis res apiriatur in fiscum.† Ex gestiõe filij vel serui tenetur dominus de peculio.ĵ.eod.l.si filiussa.plura facta ex vno quasi contractu ꝛ eadem voluntate inducunt vnum quasi contractum ꝛ plura facta vno impetu ꝛ eadem voluntate inducunt vnum delictum.ĵ.codeꝫ.l.pomponius in negotijs.ꝛ quando mutantur persone domini vel gestoris an attendat̃ principiũ vel finis ꝛ solus animus gestoris de negotijs pupilli facti adulti filij fami.facti sui iuris serui facti liberi inquantum ꝛ pro quo tempore cõdemnatio moderetur. Que est ratio diuersitatis inter mutationem status persone gestoris secundum quam variatur condemnatio ꝛ secundum mutationem status domini nõ. Et an hec.l.locum habeat si status mutatio fiat in diuersis personis. Et ꝙ in delictis spectet̃ initium ꝛ finis trahatur ad principium.quod facit si laicus delinquens efficiatur clericus ꝙ puniatur vt laicus. Et quis reprehẽdi debet de indistincta locutione quando est distinguendum.ꝛ vna intentio facit plura facta reputari pro vno.ꝛ ideo qui fecit plures feritas vno impetu vnum delictum reputatur.ꝛ intentio voluntas ꝛ destinatio patrisfami.attenditur.ꝛ ideo si iudex delegatus ad plures causas perpetuat suã iurisditionem in vna animo perpetuandi in omnibus an sit in omnibus perpetuata ꝛ ꝙ multum attendatur conditio personarum quod facit si aliquis minatus fuit alium occidere ꝛ reperiatur mortu⁹ en presumatur illum occidisse:ꝛ ꝙ sententia debet esse petitiõi conformis. Quid iuris qñ mutatur conditio gestoris.ĵ.eodem.l.cum actum. Et an seruus liber factus teneatur de gestis in seruitute ꝛ de connexis ꝛ separatis.ꝛ q̃ dicant̃ connexa ꝛ que separata ꝛ an liber factus in gestione pseuerãs teneatur a se exigere cui incumbat onus probãdi an gesserit in seruitute vel libertate si seruus promisit.x.fabro pro opere faciẽdo ꝛ efficiatur liber ante opus perfectum quod tempus considerabitur. Et facit etiaꝫ ad questionem sociorum habentiũ turrim cõem quoꝝ vnus deliquit an tota debeat degastari vel non licet difficultas solutionis non liberet ab obligatione principali: liberat tamen ab obligatione contrahenda ratione more.ĵ.e.l.proculus.ꝛ an prescriptio tollat obligationẽ naturalem vel ciuilem.an tutor vel curator teneatur debitum naturale a se exigere.ĵ.eo.l.at qui na-
10 tura.† Gerens pretextu necessitatis nõ tenetur mãdati sed neg.ge.ea.l.§.si libero homini.ꝛ plene de gestione libertatiõis bona fide possessio.vbi ignorãtia excusat subsequens culpa accusat.ea.l.§.cum me absente.ꝛ ꝙ non tenet̃ quis a se exigere si per hoc ꝑiudicaret̃ iuri suo. Et ꝙ liceat submittere aliquẽ qui petat vt agat̃ de euict̃.qđ alibi nõ memini.ꝛ an ad regressum de euictione sit necesse expectari sniãm.in actione negotiorũ gestorũ oĩa sunt hincinde prestãda que adsunt vel absunt.e.l.§.nõ tantũ. Et an gestor qui dedit sub vsuris pecuniam dñi debeat eam restituere dño vel his quibus extorsit. Ex gestione negotiorum
11 capti ab hostibus oritur actio nego.gest.eadẽ.l.§.fi.† An promissio in carcere ostium facta valeat.ĵ.eo.l.nam ꝛ seruius.ꝛ an idem in

idem in carcere priuato. ⁊ an fideiussor vel scholaris qui pro so
cio pignori obligauit librum vsurario ⁊ vsuras soluit eas repe
tere possit a pricipali vel a socio. ⁊ an liber homo possit se consti
tuere obsidem pro alio. Si gessi negotia pupilli mortui heredi-
tate iacente an agam insolidum vel inquantũ locupletata est
hereditas, vbi sequentia trahunt causam necessariam a princi-
pio ſm principiũ iudicant. eadē.l.§.si viuo. ⁊ mortuo dño non
tenetur gestor noua inchoare sed inchoata pficere. ⁊ si inchoa-
ui prescribere cõtra laicũ qui factus est clericus an currat pre-
scriptio laicalis vel ecclesiastica. Et an pax facta de vulnere ex-
tendatur ad mortē subsequentē. ⁊ ꝙ eps vel monachus qui aũt
fuit tabellio possit explere instrumenta in statu laicali confecta
⁊ non facere noua. Mala electio est in culpa. eadeʒ.l.§.fi. Si ge
stor emit frumentum ⁊ culpa sua perit non agit.ĩ.eod.l.siue he-
reditaria. quid si minus valebat qñ perit vel ecõtra. Et ꝙ quis
non debet ex eodem facto penã ⁊ premium reportare satis ple-
ne. in fi. Exigens indebitum tenetur dño ratum habenti. secus
si indebitũ soluat.ĩ.eo.l.si quis negotia. ⁊ sic nõ est eadem ratio
contrariorũ. mandatũ ⁊ ratihabitio equiparantur.ĩ.e.l.si ego.
⁊ plene an dñium vel possessio vel personalis actio possint que-
ri per ꝓcuratorem vel liberã personam secuta ratihabitione. et
an sit necesse ꝙ tradens vel recipiens gerant in animo ꝙ dñiuʒ
queratur vel vterqʒ. ⁊ cuius sit interim dñium pecunie antequã
ratum habeat. Si tradidi titio fundum eo animo vt sempro-
nio queratur dominium ⁊ possessio, ⁊ alius violenter de fundo
deiecit istũ gestorē, an illi cuius noie recepit cõpetat interdictũ
vnde vi. ⁊ si campsor mandato creditoris scripsit in libro ratio
num suarum se debere centũ creditori creditoris absenti qui post-
ea ratũ habuit sit eidē ex tali scriptura obligatus si creditor cu
12 ius mandato scripsit reuocet mãdatum. † si gestor impēdit plus
q̃ expediat nõ repetit.ĩ.e.l.si quis negotia. Administratores pu
blici tenentur insolidum priuati pro parte.ĩ.eo.l.cũ alicui. ⁊ vno
existente nõ soluendo nõ datur regressus in alios ⁊ magistratꝰ
ciuitatis possunt dare actorem ⁊ administratorē rebus ciuita-
tis an teneatur magistratꝰ q dedit. Qua ex causa fuit irritũ te-
stamentum de quo hic loquitur glo. ⁊ male ꝙ per capitis dimi
nutionem inter quos fuit lata sñia sup testamento irrito. Ge-
stor nõ repetit voluntariã expensam nec factã cã pietatis.ĩ.eod.
l.ex duobus. Pro eodem negotio cõtra diuersas personas con
petit actio mandati ⁊ nego.gest. ⁊ videtur abesse id in quo obli
gatus est.ĩ.eo.l.si quis mandato. ⁊ põt agere obligatus anteq̃
soluat non libenter. ⁊ an habeat locum in debito conditionali,
⁊ quare aliud in fideiussore. ⁊ quibus remediis cogitur dñs libe
rare gestorē obligatũ pro eo posthumus qui viuus non nascit
nunq̃ videtur in rerum natura fuisse. ⁊ si viuus nascitur semper
fuisse videtur.ĩ.e.l.cũ pater. Tutor ⁊ curator soluens pro conso
cio aget sine aliqua cessione nisi fuerit fraudis particeps.ĩ.eodē
l.ex facto. ⁊ quare secus est in confideiussoribus. Et ꝙ decretuʒ
decurionum sufficit ad constituendũ actoreʒ ⁊ syndicũ sine de-
creto superioris. Et si duo fuerunt electi in cõsilio ad emendum
bladum nomine ciuitatis ⁊ dederunt fideiussores ⁊ vnus fugit
cum pecunia vel blado qs teneatur pro eo vtrum qui euʒ elegit
an consocius an fideiussores. multũ refert vtrum dñs mandet
literas gestori ꝙ mutuo accipiat an creditori ꝙ mutuet gestori.
ĩ.eod.l.liberto. Gerens negotia aliena re ipsa vel cura ⁊ solici-
tudine agit ⁊ conuenitur eadem.l.§.inter negotia. an allegans
causas absentie vel defensor vel procurator dãnari debeant, ea
dem.l.§.litem. ⁊ an teneãtur appellare ⁊ an defensor reum inui
tum possit liberare ⁊ actore inuito pro reo suscipere iudicium
13 animo nouandi. † Gestor tenetur ad vsuras deductis expensis
ĩ.eo.l.q aliena. prohibitio tacita vel expressa tollit hãc actioneʒ
eadem.l.§.libertos. ⁊ qd si plus vel minus expēdatur in monu-
mento extruendo q̃ taxauit testator. Si mandaui vt emeres li-
brum pro.x. ⁊ emisti pro.xv. ⁊ bene tantũ valebat an agere pos-
sis. Si tutor pupilli impendit in rebus pupille paterne non te-
netur pupillus. eadem.l.§.tutoris. heres mater pupilli non tu-
trix nõ deducit in iudiciũ act. pupilli nec eius res alienat. eadē.
l.§.quamq̃. In realibus sñia datur predio non persone. eadem
l.§.fi. ⁊ quomodo debeat formari libellus. ⁊ quomodo socius
agat contra sociũ ꝓ re diuidua vel indiuidua. ⁊ si ciuitas mit-
tit ad impetrandum priuilegia ab Imperatore vel rege pro ci-
uitate tantum. ⁊ ambasiatores impetrãt pro ciuitate ⁊ districtu
14 an districtuales teneantur ad expensas. † Si fideiussor exigit pi
gnora obligata pro quibus non erat fideiussor non agit mãda
ti, sed nego.gesto.ĩ.eo.l.fideiussor. Si mater recipit a sponso do
na pro filia ignorante agitur neg.gest. eadem.l.§.si heres mari-
ti. non agitur contra vxorem crimine expilate hereditatis.ĩ.eo-
dem.l.heres. alimenta prestita ab auia nepoti vel a matre filiis
quãdo repetantur.ĩ.eo.l.nescimus. ⁊ quid de expensis per eas
extra alimenta ⁊ pulchre allegationes in tex. pro vtraqʒ parte,
⁊ an idem in patre gerente negotia filii emãcipati. ⁊ quid si ma
ter vel auia cuʒ non haberet vnde aleret mutuo accepit et quid
in aliis consanguineis ⁊ quid in extraneis. ⁊ an libri rationum
faciant fidem. ⁊ de virtute protestationis ⁊ si protestetur de tem
pore futuro ⁊ preterito an valeat pro preterito. Et plene an in
causis fieri debeat diuisio per mediũ. Si maritus soluto matri
monio per diuortiũ accedat ad negotia vxoris gerenda et non
excidat a se dotem conuertitur dos in actione nego.gest.ĩ.eod.l.
diuortio. ⁊ qñ hoc sit verum in alio debitore. ⁊ ꝙ expectatur fu-
turus euentus. ⁊ qñ maritus cõueniatur inquantum facere po
test. ⁊ an soluto matrimonio valeat pactum ꝙ maritus teneat
insolidum. an si gestor sibi satisfaciat efficiatur dñs pecunie. et
que pena est si sibi non satisfacit cum potest si nõ supererãt nisi
duo dies ad finiendum primam actionem an mutatur in secun
dam. Et an gestor pscribere possit cõtra eum cuius negotia ge-
rit. an soluendo creditori creditoris liberetur debitor.ĩ.eod.l.si
liber homo. Quãdo intelligat quis locupletior.ĩ.eodē.l.litis. ⁊
an gestor teneatur ad vsuras ea.l.§.j. Quas vsuras soluere te
neatur.ĩ.eodeʒ.l.qui sine. ⁊ ꝙ tutor ⁊ gestor abstinere debent ab
omni lucro ⁊ salario. ⁊ an tutor qui recepit pecuniã ꝓ maritan-
da pupilla restituere teneatur. ⁊ ꝙ vsura appellatur pena. ꝙ qs
possit soluere pro inuito.ĩ.eodem.l.soluendo. ⁊ an tunc repetat:
⁊ an beneficium possit cõferri in inuitum. ⁊ an idem sit in obla-
tione ⁊ obligationibus q̃ sunt in facto. ⁊ an dñs liberare possit
vasallum inuitum. Si pro cõmunibus edibus caueat vnus de
dãno infecto agit nego.gest.ĩ.eod.l.si cões. ⁊ an teneatur cauere
pro toto. an pro negotio qd contingit personam serui agat de
peculio vel insolidum. an admonitio inducat mandatum.ĩ.eo.
l.si serui. ⁊ an hec verba moneas ⁊ inducas dent iurisditionem
⁊ executionem. an impensa facta ex amicitia repetatur.ĩ.eodē.l.
is qui amicitia. an qui expendit pro honore amici impetrãdo re
petat.ĩ.eodē.l.que vtiliter. ⁊ an liceat petere honores. ⁊ ꝙ grada
tim ad honores debet ascēdi. ⁊ si expendēs ꝓ honore amici fe-
cit expensas misere ita ꝙ fuit magis dedecus q̃ honor an repe-
tat. ⁊ si dedit per symoniam ⁊ ille ꝓ quo data est ratum habeat
an teneat. Existimãs se esse heredē soluit creditoribus heredi-
tatis. an repetat a vero herede. ead.l.§.titius. Ibi si emphyteo
ta absente alius cepit possidere fundũ emphyteoticum ⁊ soluit
pensionem ⁊ emphyteota reuersus recuperat fundũ a possesso-
re possit dici fundus apertus in dñm. Gerens negotia alterius
mandato distinguitur. an contemplatione mandantis vel alte-
rius.ĩ.eo.l.mãdasti. ⁊ qñ pater teneat ex cõtractu filii de actiõe
vtili ⁊ directa. ⁊ an sit eadē in substãtia. ⁊ pulchras qõnes circa
materiã vtilis ⁊ directe.ĩ.e.l.actio. Querēs sibi actionē nomine
meo de ea tenet facere quicqd volo.ĩ.e.l.pe. vendēs reʒ meã noie
suo tenet de pretio re perēpta vel pscripta me ratũ habēte in sub
sidiũ.ĩ.e.l.fi. Et an habeat locũ si qs vēdidit rem meã potentissi
mo a quo nõ possum recuperare sine metu vi te an possim recupe
rare pretium a venditore habēdo ratum in subsidium. ⁊ an ha
beat locum si res nõ erat mea, sed mihi debita.

1 ☞ Edictum de negotiis gestis quintupliciter commendatur.
2 Actio negotiorum gestorum locum habet etiaʒ si presentis ne
gotia gerantur.
3 Curator gerere dicitur officium ex necessitate.
4 Mandatum non habens non agit nec prescriptionem interrũ
pit.

1 **H**Oc edictum. † Iurisconsultus ostēdit
vtilitatē huius edicti per
2 multa exēpla in textu posita. † Op. gloss. ꝙ hec actio
locũ habeat etiã si gerãtur negotia pñtis, vt.C.eo.l.
curatoris. Solu. dic ꝙ ibi est ratio q2 minor cui datur curator
expresse consentire non posset nec mandare. ⁊ ideo hec actio da-
tur curatori. alias si esset presens ⁊ consentire posset ⁊ sciens ne
gotium geri posset agere mandati vt in gloss. vel dic latius. aut
me inuito gerũtur negotia mea ⁊ gestori nulla competit actio.
vt.C.eod.l.fi. aut me mandante ⁊ agitur mandati ⁊ non nego.
gest. vt institu. de obli. q̃ ex quasi cõtrac.§.j.si me ignorante vel
absente habet locum neg.gest. si me sciente ſm glos. regulariter
habet locum actio mandati. Fallit in minore, vt dicta.l.curato
3 ris.C.eodem. Et est ratio q2 curator † magis gerit ex necessitate
officii ꝙ ex mandato minoris qui mandare nõ posset. In maio
re dic si est presens aut negotium quod agitur est tale quod nõ
potest tendere nisi ad cõmodum eius cuius negotium geritur:
⁊ tunc habet locũ mandati: q2 tacite videtur consentire ⁊ man
dare, vt.ĩ.man.l.qui patitur. cum concor. aut põt redundare ad
cõmodũ ⁊ incõmodũ: ⁊ tunc psentia nõ operat cõsensum nec ta
citum mandatum, vt.s.de ꝓcur.l.filiusfa.§.inuitus. vbi de hoc
no. ⁊ dixi. edictum ergo istud cõmuniter habet locũ inter absen-

tes quoꝝ negotia geruntˀ: qꝛ nisi gerentes haberent eos obliga
tos nollent accedere ad negotia eorum gerenda ex quo ipsi ab-
sentes pati possent dāna q̄ hic dicunť in textu: qꝛ posset pati mis
sionē in bonis suis ⁊ venditionē ⁊ pignoris distractionē ⁊ pene
cōmissionē qd̄ quō fiat ⁊ ex q̄bus edictis hic tāgit gl. Sꝫ qꝛ nō
est ꝓprie materia huius. l. omitto ⁊ recurrať ad titulos de q̄bus
hic fit mētio in gl. ¶ Circa vltimū casuꝫ q̄ hic poniť in textu ne
iniuria rē suā amittat gl. exponit duobꝰ modis. Et p̄ma exposi
tio nō ꝓcedit nisi satisdaret: qꝛ al's plene defendere nō posset. l. q
ꝓprio. §. qui aliū cū si. scd̄a expositio gl. q̄ dicit ꝙ interrūpi p̄scri
4 ptionē vel vsucapionē nō vř ꝓcedere: † qꝛ cū nō habeat māda
tū nō pōt agere nec p̄scriptionē interrūpere. Gl. dicit ꝙ hic erat
de cōiunctis ꝑsonis hoc est diuinare. vel dicit ꝙ petet curatorē
bonis q̄ interrūpat. sꝫ ⁊ istud esset agere. Ja. de ra. dicit hic spā-
le ꝙ agere possit qn̄ res est peritura. ⁊ hoc videť innuere gl. j. e. l.
si pupilli. §. fi. qd̄ esset bn̄ notandū si verū esset sed nō bene. l. ꝓba
tur. ⁊. l. ibi allegata speciali casu loquiť. ⁊ qꝛ etiā exigereť rati-
habitio, vt. j. de iudi. l. licet. que si non fieret ante vsucapionem
vel prescriptionem cōpletam non sufficeret, vt. j. rem ra. ha. l. bo
norum. vbi de hoc. ¶ Quod vltimo dicit glo. ꝙ debeat menti
ri ⁊ allegare mandatum ⁊ admittere cum satidatiōe de rato fal
sum est nisi saltem aliquam fidem de mandato faceret, vt not. ⁊
dixi. C. de ꝓcu. l. j. posset etiā dici ꝙ interrūpat p̄scriptionē natu
raliter, vt. j. de acqui. pos. l. naturaliter.

1 ☞ Actio negotiorū gestorum vtrūqꝫ datur inter gerentem ⁊
eum cuius negotia geruntur.
2 Actor negotiorum teneť ad rationem reddendam.

1 Si quis absentis. † Hec. l. summat
hunc tit. dicēs ꝙ
cōsulitur gestori ⁊ ei cuius negotia sunt gesta. gesto
ri de eo qd̄ impēdit vel se obligauit dn̄o in eo qd̄ ge-
stor male gessit vel apud eum ex gestione remansit ⁊ quod dicit
ignorantis in sciēte. dic vt no. s̄. l. j. in prin. ¶ Op. gl. de. l. luciꝰ.
j. man. ⁊ sol. vt in ea. Dicit etiā Jac. de ra. ꝙ ex hac. l. colligitur
forma libelli concipiendi in hac actione directa ⁊ contraria: qꝛ
agens contraria proponit gessisse negotia vtiliter et petit se in-
demnem conseruari. E conuerso directa agens proponit eū ma
legessisse, ⁊ ꝙ reliqua gestionis soluat. De hoc plene videas in
libello Rof. hoc ti. ⁊ se. ¶ Item allegať. l. ista ꝙ gestor negotio
2 tiorum † teneatur reddere ⁊ cōputare rōnēꝫ, vt no. in gl. de cōdi.
⁊ demon. l. cum tale. §. j. in vlti. glo

1 ☞ Negotiorū gestor multipliciter pōt cōsiderari: respectu scꝫ
viuentis presentis ⁊ mortui.
2 Qualitas adiecta verbo intelligenda est secundum qualitateꝫ
verbi.
3 Masculinum de propria significatione vocabuli non compre-
hendit femininum.
4 Pluralitas quādoqꝫ verificať in vno resoluiturqꝫ in suas sin
gularitates.
5 Dictio alterius, pōt ad vtrumqꝫ sexum referri.
6 Pupillus an ⁊ quo casu conueniri possit actione negotiorum
gestorum.
7 Herens negotia furiosi potest agere contra illum actione nego
tiorum gestorum.
8 Statutū vel edictū super verbo nō porrigiť ad aliud qd̄ sm̄ fi-
ctionem inducitur nisi specialiter exprimatur.
9 Actio negotiorum gestorum an oriatur ex ratihabitione.
10 Actio negotiorum gestoꝝ cōpetit contra executorē sn̄ie datū a
pretore si dolū committat.
11 Herens negotia deserta teneť de dolo ⁊ lata culpa.
12 Dictio interdum, denotat casum specialem.
13 Actio negotiorum gestorum datur contra gestorē ex necessitate
vera vel putatiua.
14 Tutorem se esse putans ⁊ non est qua actione teneatur.
15 Opinio cum veritate concūrrens parit actionē negotiorum ge
storum veritati correspondentem.

1 At pretor. † Quedā sunt negotia que ha-
bent dominum tēpore gestiōis
2 vt cum gerit negotiū viuentis. ⁊ ista est prima pars
edicti pretoris † Ex quo collige ꝙ verbum qualita-
tiuum adiunctum verbo denotat qualitatem secundum tem-
pus verbi. Quedam sunt negotia que non habent dn̄m habue
runt tamen vt cum geritur aliquid hereditate iacēte quod erat
defuncti anteq̄ꝫ esset mortuus. ⁊ iste est casus secundus edicti p̄-
toris. Quedam sunt negotia que nec habent dn̄m nec habue-
runt, sunt tamen accessoria negotiorum que dominum habue-
runt vt in fructibus rerum hereditariarum qui tempore mor-
tis defuncti nondum erant maturi. ⁊ hic casus nō est in edicto
sed suppletur per iurisconsultum. vt. j. si quis. al's incipit. labeo.
Quedā sunt negotia que tēpore gestionis nec habent dominū
nec habuerūt nec sunt accessoria aliorū vt qn̄ q̄s facit funerari
defunctū. ⁊ iste casus non est in edicto nec suppletur per iuriscō
sultum nec datur hec actio sed funeraria ⁊ que est multū priui-
legiata, vt. j. de relig. l. at si quis. §. funeris. ⁊. §. impensa. ⁊ nota.
d. §. si quis. j. hac eadē. l. Jaco. de ra. videtur sentire ꝙ funeraria
concurrat cum actio. nego. gesto. ⁊ hoc videtur colligi posse ex
d. l. at si quis. §. idem labeo. sicut etiā dicitur de actione de dolo
qd̄ non datur cum alia: ⁊ tamen concurrit cum actione qd̄ met.
cau. j. quod met. causa. l. cum excep. §. eum qui. Et glos. hic tenet
ꝙ hec actio sit pretoria. Ja. de ra. Pe. ⁊ Cy. tenent ꝙ est ciuilis
per. l. hic in gloss. allegatā. j. commo. l. in commodato. §. sicut. et
melius probatur. C. eod. l. aduersus. vbi de hoc not. ⁊ dixi. Non
obst. hec. l. qꝛ non est nouum ꝙ circa materiā ciuilem pretor fa-
ciat edictum, vt. j. si pars hereditat. pe. l. j. ⁊ in multis aliīs ꝙ sit
pretoria tenet Dy. institu. de act. §. sed iste. ⁊ Joā. in arbore eaꝫ
ponit inter pretorias. ⁊ Rofre. in libello. ⁊ ad. l. in commoda-
to. responde vt hic in glo. ⁊ ad. l. aduersus. responde ⁊ expone
vt ibi in gloss. vel expone inciuiliter, id est non criminaliter, sm̄
Dy. ⁊ Ray.

3 Hec verba si quis. † Masculinum cōtinet
femininuꝫ. de hoc plene
no. ⁊ dixi. j. de ver. sign. l. j. ⁊. C. de seruis fugi. l. quicunqꝫ. ⁊ ideo
hic non repeto. Sed quantum ad presens dico ꝙ de ꝓprio signi
ficato vocabuli vnus sexus non includit nec cōprehendit aliū.
sed ex interpretatione vbi profertur a lege sic: qꝛ lex nō est prodi
ta in singulas personas sed generaliter oībus, vt. s̄. de legibus.
l. iura nō in singulas. ⁊ ideo vbicūqꝫ est eadē ratio legis in vtro-
qꝫ sexu vtrūqꝫ complectitur vt hic cum concor. vt. s̄. de leg. l. nō
possunt. ⁊. l. nam ad ea. secus vbi nō esset eadem ratio sed diuer
sa vel contraria. vt si lex dicat vel statutū si quis sic fecerit in iu
dicio: qꝛ mulier in iudicio esse nō pōt, vt. s̄. de procur. l. feminas.
⁊. C. eo. l. alienam.

4 Negotia. † Pluralis locutio verificatur in vno ⁊ re-
soluitur in suas singularitates. h. d. Et ad
hoc sepe allegatur. Et de hoc hic in gloss. ⁊ pro hoc. j. de verbo.
signi. l. non est sine liberis. vbi de hoc. ⁊ extra de priuileg. in bro-
cardis. de verb. signi. ⁊ effectu rubricella sermo pluralis ⁊ rubri
cella seq. Et de hoc etiā no. ⁊ dixi in. l. hic in glo. allegata de con
di. ⁊ demonst. l. falsa. ⁊ vi bo. rap. l. ij. §. qd̄ ait pretor. In contra-
rium addunt hic glos. j. de testi. l. vbi numerus. vbi de hoc: ⁊ de
pigno. actio. l. si necessarias. §. si annua. pro quorum solutione
quantum ad presens dic sm̄ Jacob. de bel. ꝙ secundum ar. est
regulare ⁊ in contrariīs speciale. vel dic ꝙ attenta significatiōe
vocabuli plurale non resoluitur in singulare. vt. j. de verbo. sig.
l. inter illam. §. j. sed ex interpretatione sic regulariter. Fallit ra-
tione inequalitatis, vt. C. de impuber. ⁊ aliīs substitu. l. cū qui-
dam. Item fallit si resultaret absurdum vel inconueniens, vt
d. l. vbi numerus. quod quidem esset: qꝛ scriptum est in diuina
pagina in ore duorum vel trium stat omne verbum: ⁊ quia vni
testi non creditur q̄ntūcunqꝫ dignitatis presulgeat, vt. C. de te-
sti. l. iurisiurādi. ¶ Item fallit ex mēte cōtrahentium. vt. d. §. si
annua. vel dic aut est eadē ratio singularitatis ⁊ pluralitatis ⁊
tunc plurale resoluitur in singulare, vt hic cū concor. al's secus
vt in contrariīs. ⁊ ad hoc facit qd̄ no. ⁊ dixi. s̄. si quis cau. l. si ser-
uus. §. j. Jacob. butriga. ⁊ quasi ad idē tēdit qd̄ aut causa fina-
lis dispositionis respicit quodlibet singulare pro solido: ⁊ tunc
ex quolibet verificatur. j. de legat. ij. l. si pluribus. de lega. j. l. si ex
toto. ⁊. d. l. si seruus. §. j. s̄. si quis caut. aut non respicit quodli-
bet singulare pro solido sed partem effectus cuilibet attribuit:
⁊ tunc etiā verificatur in quolibet singulari ⁊ hic est casus dire
cte huius. §. aut causa finalis dispositionis respicit plura vt ad
vnum effectū vt est in oratione sumpta ex vniuerso et tunc non
verificatur in vno ex propria significatione. vt. d. l. si seruus. §. j.
si quis cau. ⁊ ibi plene dixi. ⁊ de rebus dub. l. si is qui ducenta. §.
vtrum. Jaco. bu.

5 Alterius inquit. † Hec dictio alterius ex pro-
prio significato vocabuli ad
vtrūqꝫ sexum referť. h. d. de hoc. s̄. e. l. §. hec verba.

6 Pupillus. † Dic ꝙ iste pupillus erat doli capax al's
nec naturaliter obligaretur vt in glo. Et
pone casum vt glo. Opp. ꝙ etiam ciuiliter teneatur de eo quod
male gessit cum paria sunt locupletiorem esse ⁊ dolum commit
tere quo ad hoc vt ciuiliter teneatur, vt. j. deposi. l. j. §. an in pu-
pillum. sed dic ꝙ hic non commisit dolum sed culpam. ¶ Item
oppo. ꝙ naturale debitum ei compensari non possit: quia etiaꝫ
si soluisset posset repetere. vt. j. de condictio. indebi. l. interdum.

Sol. illud

Sol. illud verum si petat restitutionez vt ibi, ⁊ vide. j. de verbor obliga. l. puberes. ¶ Item oppo. ꝙ nullo modo teneatur cum semper animus requiratur in gerente non dico in domino. vnde videtur obst. j. si cer. peta. l. non omnis. ⁊ de act. ⁊ obli. l. obligationum substātia. Sol. hic erat doli capax ita quod poterat habere animum ⁊ cōsensum. vnde dic ꝙ ex parte eius cui negotium geritur non requiritur animus vel consensus, sed sufficit ꝙ non contradicat. C. eod. l. fina. vnde si pupilli negotia gerantur obligatur naturaliter ⁊ ciuiliter, vt. j. eo. l. si pupilli. Si ipse gerit aliena negotia si est doli capax obligatur naturaliter ⁊ ciuiliter. vel si dolum cōmisit vel si factus est locupletior vel si cuz tutoris authoritate si tamen leditur restituitur in integruz nisi dolum commisit. Si non est locupletior ⁊ sine tutoris authoritate obligatur naturaliter tantum, vt hic. et vide quod nota. C. si aduers. solu. l. indebito. et facit quod no. j. §. proxi. in furioso. ⁊ j. de noua. l. j.

7 **Et si furiosi.** †Aut geruntur negotia furiosi et loquitur tex. quorum obligatur cum ex parte eius cuius negotia gerūtur nō exigatur cōsensus sed sufficiat non contradicere, vt. C. eo. l. fin. ⁊ dixi. s. §. proxi. Si autez furiosus gerat aliena negotia tunc loquitur glo. ⁊ si queras an furiosus habeat pro consentiente vel dissentiente. dic vt dixi. s. de procura. l. ij. §. furiosus. si queras qua act. teneatur cum gerit aliena negotia videtur ꝙ act. negotiorum gesto. §. ex neg. gesto. oritur, vt. j. e. l. item si putaui. §. fi. ⁊ l. si pupilli. §. si titij. Gul. contra et in illis quis gerens non haberet animum obligandi illum cuius erant negotia habebat tamen animum aliquē obligandi qui animus in furioso cadere non potest: quia non potest habere animum aliquem obligandi. pro hoc. j. communi diuidun. l. in hoc iudicio. vltra medium. vnde dicit quod aut datur actio in factum, vt. j. man. l. si mandauero. §. si curator. vel dicit dari cōdictio sine causa ne locupletetur cum aliena iactura. nec obst. §. si curator. quia ibi non potest adaptari conditio: et ideo datur in factū subsidiaria, vt. j. de pre. vb. l. quoties. Guli. Jac. but. dicit dari certi conditionem generalem contra furiosum si est locupletior. ar. j. si certum peta. l. si me. ⁊ titium. ⁊ no. in simili eo. ti. l. si a furioso. ⁊ l. nam ⁊ si fiat. ⁊ ex parte gerentis dicit considerari animum, vt. j. eodem. l. pomponius in negotijs. ⁊ l. si id quod. j. pro socio. qui animus non cadit in furioso vt dictum est. ¶ Item non obst. j. commo. l. si is qui. §. si libero. quia ibi erat talis qui actione ista obligari poterat hic non. ¶ Itez non ob. l. furiosus. j. de actio. ⁊ obli. q2 ibi furiosus nihil gessit sz aduersarius seu tertius. hic sic. Ray.

Hec verba siue quis. Uide quod dixi. s. i prin. hu9. l. q2 quasi

8 idem hic not. in glo. †Hec verba posita in edicto pretoris. s. in prin. l. in secundo capite edicti. ¶ Ibi gesserit ante aditā hereditatem. Nec obst. j. eo. l. successori. vt ibi not. ¶ Ibi continētur. qui non fuerunt in bonis defuncti tempore mortis eius. ¶ In glo. imo videtur. in fi. dic verius quod ibi erat adita hereditas hic non. Ray.

9 **Hec autem actio.** †Hec actio venit ex negotio gesto licet quidā dicant ⁊ male quod venit ex ratihabitione. ⁊ hunc. §. restringunt ad negotia que non sunt mea ratihabitione. de hoc dicetur. j. eod. l. si pupilli. §. itez queritur. ⁊ l. pomponius. j. ⁊ datur heredi vt hic. in heredem dic quod ex gestis per defunctum sic: pro gestis per heredem. aut est gestor spontaneus ⁊ tenetur heres sicut predecessor vt hic. aut necessarius ⁊ tunc datur in eum. sed qualiter? dic quod ex gestione defuncti tenetur de dolo et lata culpa: de leui non regulariter. fallit in casibus. C. eo. l. curatoris. ⁊ de heredi. tuto. l. j. de gestis per ipm heredem. gl. sunt contrarie. naz gl. in. l. curatoris. dicit quod de leui sicut quilibet gestor spōtane9. in. l. cum ostendimus. j. de heredi. tuto. dicit quod non tenetur de leui. vltramontani dicunt concordando aut gerit negotia connexa prioribus ⁊ habet locum gloss. l. cum ostendimus. si non connexa tunc quasi gerat voluntarie nō ex necessitate locum habeat glo. l. curatoris. quod heres non teneatur de leui. facit. j. de heredi. tu. l. j. Guli. contra per hunc. §. Nec ob. contraria quia loquuntur in necessario gestore cui plus subuenitur. j. de cura. bo. dam. l. ij. §. pe. ⁊ s. qui satis. cog. l. si fideiussor. §. si necessaria. Guli.

10 **Si executor.** †Datus ad exequendum sententiā. ¶ Opp. a diuisione q2 aut dices dari de dolo ⁊ nil facit ad materiam. aut dices dari neg. gest. ⁊ ob. l. si pignora. j. de euictio. huius timore sunt tres expositiones sz verior est expositio ꝙ hic commisit dolum contra victorem cui deputatus erat executor: ⁊ ideo datur negot. gest. ibi dolum cōmittebat contra victum: ⁊ ideo datur de dolo. ¶ Querit Guli. si executor qui fuit datus ad distrahēda bona debitoris cōuertit pretium in rem suam an debitor sit liberatus. videtur quod non: quia vendi deberet ad presentem pecuniam. j. de re iudi. l. a diuo pio. §. super rebus. ⁊ de rebus eorum. l. magis puto. §. ne passim. ⁊ §. ne tamen. In contrarium videtur per istum. §. q2 executor tenetur creditori actione nego. gest. vnde caueat creditor habere bonos executores ⁊ conueniat eos ad hoc. C. de conue. fis. debi. l. ij. lib. x. ⁊ quia non est quid imputetur debitori cuz talis executio fiat etiam eo inuito. ad hoc infra de minori. l. si ex causa.

11 **Interdum.** Accedens †ad gerenda negotia deserta tenetur de dolo ⁊ lata culpa tantū.

12 hoc dicit. Et no. ꝙ hec dictio interdū, † denotat casum specialē contra regulā, vt. j. de iudi. l. interdū. ⁊ de condi. indebi. l. interdum. ⁊ dixi in alphabeto dictione interdum. Et dic ꝙ regulariter gestor tenet de leui. sed hic est speciale q2 negotia erāt deserta ⁊ nullus erat gesturus, ⁊ absens erat magnū damnuz passurus si gesta non forent: ⁊ ideo de solo dolo ⁊ lata culpa tenetur. Idem dicit Jacobus de ra. ⁊ si alius fuisset gesturus sed min9 diligens, vel non idoneus quia paria sunt nullum esse gestorez vel non idoneum vt supra titu. proxi. l. prima. §. quibus. versi. ⁊ quidem.

13 **Hac actione.** †Non solum sponte gerēs sz etiā ex necessitate vel necessitatis suspicione tenetur hac actione. hoc dicit. exempla de gerente ex necessitate. dic vt in gloss. de necessitatis suspicione pone, vt in glo. et

14 j. eodem. l. item si computaui. †Querit glo. qua actione tenetur ille qui putat se esse tutorem cum non sit. dic ꝙ quandoqz impeditur ex parte tutoris qui non potest tutor tunc datur actio protutele que est magis priuilegiata ꝙ nego. gest. cū enī ex persona et fauore pupilli causetur priuilegiū ⁊ sic vere pupillus habere dz dictā actionē ptutele priuilegiatā. Fallit i milite armate militie dato curatore. nam tunc cum priuilegium pupilli contendat cum priuilegio militis vtriusqz priuilegium cessat ⁊ datur actio cōmunis neg. gest. Si vero impeditur tutela ex parte eius cui datus est tutor: q2 non est pupillus sed maior: ⁊ ille qui datus est tutor bene poterat ex parte sua dari tutor tunc quia cessat persona a qua causatur priuilegium ideo datur actio nego. gesto. ⁊ non protutele. ⁊ sic debet intelligi. l. armate. als incipit militie. C. qui da. tuto. pos. cum ibi not. Jacob. butr. Et vide qd no. ⁊ dixi. C. de eo qui pro tuto. neg. gest. l. j. vbi querit gloss. que est ratio diuersitatis ꝙ quando impedimētum est ex parte illi9 cui datus est tutor ꝙ non habet locum actio protutele sed si ex parte gerentis sic. ⁊ gloss. ibi non rn̄det. Sed tu potes colligere responsionem ex predictis: quia hoc facit fauor pupilli vt habeat actionem magis priuilegiatam. s. protutele. Jaco. tamen de are. dicit quod actio nego. gest. ⁊ protutele se compatiuntur concurrere possunt in casu huius. §. ⁊ idez videtur sentire Azo in summa de eo qui pro tuto. neg. gess. circa medium.

15 **Apud marcellum.** Als est. l. si cum proposuissem. ¶ †Si opinio cum veritate concurrit nego. gest. actionem parit veritati correspondētem. hoc dicit. ¶ Oppo. ad prin. §. quod actio mādati ⁊ neg. gest. non concurrant vt insti. de oblig. ex quasi cōtract. §. primo. dic quod verum est contra eundem: quia impossibile est quod mandauerit ⁊ non mandauerit. ⁊ ita loquitur contrariū sed contra diuersos bene possunt ambe competere. ⁊ ita loquitur hic. ¶ Querit glo. quid si non proposuissem gerere negotia titij nisi mihi mandasses: an tunc habeam actionem negoti. gest. contra titium? In hoc discordant magister ⁊ discipulus. scz Jo. ⁊ Azo. Jo. enim dicit quod si contemplatione titij gessi sciens eius esse negotia habeo eum obligatum actione negoti. gest. Si autem non gessi eius contemplatione sed contemplatione mandantis non habeo titium obligatum. ⁊ allegat Joā. hunc. §. a contrario sensu. ⁊. j. eo. l. si pupilli. §. si quis ita. j. eod. l. mandasti. vbi de hoc dixi. ⁊ de solu. l. qui hominem. §. primo ⁊. l. nam ⁊ seruius. §. fi. ⁊. l. si quis mandato. ⁊. C. eod. l. si mādatum. vbi de hoc not. ⁊ satis dixi. Et videtur expressum. j. manda. l. si mandauero. §. si curator. Azo tenet oppositum quod indistincte detur actio nego. gest. contra titium. ⁊ allegat. j. eod. l. item si cum putaui. §. fi. j. eo. l. si pupilli. in princi. ⁊. §. si titij. ⁊ pro hoc. j. eo. l. liberto. §. primo. Opini. Azo. videtur sequi glo. ⁊ respondet. ll. allegatis. p Jo. quod ibi gestor non habebat animuz aliquem obligandi. ⁊ de hoc no. per eundem Azo in summa eod. ti. circa princi. Odof. volens eos cōcordare dicit quod negotia alicuius dicuntur quatuor modis: scilicet ratihabitione, cura et solicitudine re ipsa et ipso gestu. De ratihabitione est exemplum. si exegi a debitore tuo nomine tuo potes habere ratum et a me petere alias non. Cura et solicitudine vt si gero negotia alicuius minoris habentis tutorem vel curatorem. sunt enim tutoris cura et solicitudine, re ipsa et ipso gestu dicitur

negotium alicuius:vt si soluo creditori tuo,vt.j.eodem.l.si pupilli.§.quid ergo.Concludit ergo ipse Odofr.quod aut negotia erant titij cura & solicitudine vel ratihabitione:& tunc vera sit sententia Jo.aut re ipsa vel ipso gestu:& tunc sententia Azo. Sed hanc distinctionem videtur tollere lex.j.eodem.l.si pupilli.§.sed si ego.veritas est quod opi.Azo.magis est communis reperi tamen circa hec varia scripta que non reperi concordare. Et ideo quantum ad presens puto dicendum aut gerens non habuit animum aliquem obligandi vt quia credebat se gerere negotium proprium:& tunc nullum obligati exemplum est:si fulcio aream quam puto esse meam.j.de condic.indebi.l.si in area.communi diui.l.in hoc iudicio.§.diuersum per excep.tamen possum impensas seruare,vt.d.l.si in area.& de exceptio.rei iud.l.paul⁹. ¶ Item fallit si putans me heredem defunctum sepelio: quia repeto expensas a vero herede.j.de relig.l.at si quis.& de peti. here.l.hereditas. Aut gestor habuit animum aliquem obligandi:tunc aut habuit animum obligandi verum dominum & eum obligat si vtiliter gessit,vt.j.eo.l.sed an vltro.§.j.&.s.eo.l.j.&.ff. Idem si habuit animum obligandi eum & alium quia vtrunque obligat,vt hoc.§.aut non habuit gestor animum obligandi dominum negotiorum sed alium:tunc aut habuit animum obligandi talem qui non potest obligari:tunc habeo dominum obligatum,vt.j.eo.l.item si cum putaui.in fin.&.l.si pupilli.§.si titij. aut credidit alium obligare:& tunc habeat locum distinctio Odof. & ad.§.sed si ego.j.e.l.si pupilli.potest responderi quod ibi negotium serui est proprie domini licet conniuentibus oculis sit serui,vt infra de manumissio.l.quarta.ad.l.si mandauero.§.si curator.infra manda.potest dici quod creditores presentes qui negotium absentium gesserunt non habebant animum aliquem obligandi:& ideo non obligantur absentibus nec absentes eis. verum quia absentes non poterant sibi debitum consequi a presentibus qui totum habuerant:ideo equitas suadet act.dari & eis datur actio in factum subsidiaria,vt.j.de pre.ver.l.quoties. de hac etiam materia nota.& dicam infra eodem.l.si pupilli.§.si ergo.

a ¶ Sed adde.de dictione sed bar. i.l.lucium.ff.ad treb. Bal.i.l. pris & filij.& ibi Jo.de imo.ff.de vul.& pu.bar. in.l.ij.ff.ne quis eum qui in ius vocat.& i.l.qui quarta.& i.l.plane.§.si coniuncti. ff.de leg.j.bar. in.l.si pupilli. §.sed si nominis.ff. de neg.gest.

1 ¶ Actio negotiorum gestorum an possit fideiussori competere.
2 Fideiubens cum mandato videtur suscipere mandatum de soluendo.

Sed videamus. †Continuatur cum §.precedenti.et est de eius materia.& dicit quod fideiussor de quo dictum est.§.proximo.habet acti.nego.gesto.nisi intercesserit animo donandi.Glos.format vnam questionem que videtur fatua:quia presupponit quod fideiussor sine mandato non possit agere antequam soluat nisi in casibus specialibus in quibus agit fideiussor cum mandato.j.mand.l.lucius.sed hoc est falsum:quia fideiussor sine mandato semper agere potest antequam soluat,vt.s.eodem.l.ij.& ibi no.in glo.& ratio quare statim agere potest & fideiussor cum mandato non antequam
2 soluat ibi not.scilicet:†quia fideiubens cum mandato videtur suscipere mandatum de soluendo,vt.j.de condictio.indebi.l.in debitam.& iudic.solui.l.iam tamen.§.in hac.secus in fideiubente sine mandato.sed querit Gule.de cugno.si gestor et fideiussor concurrant in agendo contra dominum:an ambo simul admittantur.Et videtur quod sic:quia pro hoc dominus non tenetur in plus quam si vnus agere.si enim satisfaciat gestori satisfactum est fideiussori & econtra.vni enim soluendo liberatur ab vtroque:ergo concurrere possunt.j.vt le.no.ca.l.si duo.de damno infect.l.pretoris officium.§.penulti. In contrarium facit: quia non debet fatigari duobus iudicijs.nam si liberatur vel absoluitur ab vno.per consequens & ab alio vt dictum est ergo talis circuitus est vitandus.j.de condictio.indebiti.l.dominus testamento.& de conditio.& demonstratio.l.non putauit.§.penulti.si ergo vnus agat alter quiescere debet.j.eodem.l.si mandato.Gulelmus. ¶ Ultimo ex hac lege videtur excogitari posse magna fraus. Ecce odi titium & vellem exquirere causam quod possim ipsum litibus vexare.vadam ad creditorem eius & fideiubebo pro ipso & sic potero ipsum vexare agere nego.gesto.per hanc.l.dicit. Jacobus de rauen.& bene quod hoc fieri non potest et quod hec.l.locum habet quando fideiubeo bona fide et in causam vtilem alias non.arg.C.de contrahen.emp.l.in vendentis.&.j.eodem.l.sed an vltro.§.primo.&.l.que vtiliter.&.l.soluendo.

1 ¶ Ueritas preualet opinioni.
Falsa opinio domini non impedit actionem negotiorum gestorum contra verum dominum.
2 Dictiones sed & simul iuncte quid importent.

Item si cum putaui. Hec.l. continuatur cum precedentibus.& est de eadem materia & hoc indicat dictio item,que est continuatiua,vt.s.ti.primo.l.item.
1 †Et breuiter.hoc dicit.veritas preualet opinioni.Sed ad hoc opponit gl.& non soluit.de.l.illud. j.de iniur.vbi opinio preualet veritati. Sed quantum ad presens dic quod ibi non habebat animum iniuriandi:hic autem habebat animum obligandi eum cuius negotia gerebat. vel dic secundum Jacob.de belui.hic regulare quod veritas opinioni preferatur in omnibus contrarijs speciale,vel dic aut opinio est communis et preualet veritati,vt.s.de offi.pretor.l.barbarius.vbi de hoc,aut singulis & tunc si probabilis preualet alias secus.vel dic vt in contrario not.& dixi vel dic aut negotium de quo agitur requirit animum & factum & tunc preualet opinio vt in contrario aut requirit solum factum licet ex hoc colligatur anim⁹ coniecturatus & tunc preualet veritas vt hic.Thom.& vide in brocardis Azo.in libello disputatorio.Py.circa princip.Ibi opinio alia vulgaris.vel dic secundum Oldra.quod in.l.illud deficiebat animus circa id quod principale est scilicet iniuria.ibi enim deficiebat animus iniuriantis,vt in princip.eiusdem.l.vulgaris.&.l.doli.aderat animus circa id quod est principale puta ad furtum committendum & corrumpendum licet circa qualitatem esset error & ideo delictum committitur quia delinquendi animus aderat,vt.j.de iniur.l.eum qui nocentem.§.qui iniuria.in l.vero scientiam.§.pe.cum de solo damno agatur quod per leuissimam culpam inferri potest,vt eodem titu.l.in lege aquilia. ideo de animo non curatur. ¶ Item non obst.ad hanc.l.j.l.pro
2 xi.§.sed si ego.vt ibi nota. ¶†Ultimo ex versic.sed a & si colligit
a Jaco.butr.quod vbicunque sunt iste due monosyllabe sed et,dictio sed,denotat diuersitatem in facto.et dictio &,denotat identitatem in iure.sed vbi est sola manosyllaba sed,denotat diuersitatem in facto et in iure vt colligi potest hic,&.s.de edend.l.si quis ex argentarijs.§.rationem.&.§.pertinere.&.j.de iudi.l.sed & si susceperit. Contrarium habes sed est casus specialis.j.de verborum obliga.l.qui vsumfructum.vbi de hoc. ¶ Item opponi.ad fin.quod vterque teneatur & titius & sempronius,vt.j.eodem.l.liberto.§.primo.sed ibi loquitur de negotio quod spectabat ad illum cura & solicitudine hic nullo modo spectabat ad titium. ¶ Et facit multum prima facie iste finis pro opi. Azo. contra Joan.in eo quod not.& dixi.s.l.iij.§.apud marcellum.alias est.l.si cum proposuissem.Sed ipse respondet quod in.§.apud marcellum.habebat obligatum illum qui sibi mandauerat:et ideo non habet obligatum dominum negotiorum:quia eius contemplatione non gerebat.hic autem non habebat titium obligatum quia nec mandauerat nec eius erant negotia.& ideo habet obligatum sempronium cuius erant negotia licet eius contemplatione non gesserit.Et quidam habent primam gloss.signatam super primo verbo mandaut:sed debet esse super secundo mandatum.

1 ¶ Actio competens contra eum ad quem spectat nepotum cura & solicitudo:non impedit oriri actionem contra eum ad quem negotium pertinet re ipsa.
2 Necessario gerenti potius subuenitur quam voluntario.
3 Negotia pupilli gerens mandato tutoris:an habeat pupillum obligatum an tutorem an vtrunque.
4 Obligatio procuratoris non impedit actionem oriri contra dominum.
5 Procurator vel negotiorum gestor an finito officio teneantur.
6 Creditor qualiter cognoscatur habuisse vel habere animum obligandi debitorem.
7 Mandatum factum ab alio mei causa mihi non tollit actionem negotiorum gestorum.
8 Gerens negotia animo depredandi tenetur actione negotiorum gestorum:nec agit contra dominum nisi quatenus est locupletior.
9 Animus depredandi qualiter in negotiorum gestore presumatur vel probetur.
10 Actio negotiorum gestorum non oritur quatenus negotium spectat ad gerentem:secus si spectat ad alium.
11 Actione negotiorum gestorum tenetur qui gerit tanquam seruus cum sit liber.
12 Ratum habere non potest quis quod suo nomine non est gestum.
13 Pater vel dominus an possint ratum habere quod nomine filij vel serui gestum est.
14 Ratihabitio necessaria non debet habere locum vbi non est locus ratihabitioni voluntarie.
15 Re mea alieno nomine vendita an possum pretium exigere et solutionem alteri prohibere:et a quo an a venditore an ab emptore.

Opinio

16 Opinio non debet preesse veritati.
17 Dominus putatiuus an teneatur de gestis nomine suo.
18 Negotium quod alicui non spectat an ratihabitione illi⁹ efficiatur.
19 Dictio mox, quid significet.
Ratihatio retrotrahitur ⁊ mandato comparatur.
20 Actio negotiorum gestorum vnde trahat originē: an ex gestione an ex ratihabitione.
21 Negotium dicitur alicuius quatuor modis.
22 Negotia pupillorum dicuntur esse tutorum ⁊ curatorum.
23 Reficere ⁊ denouo aliquid facere differunt.
24 Ratum habens quod suo nomine non est gestum an poterit conueniri.
25 Negligens in gerendo negotia alterius tenetur si alius erat gesturus.
26 Gestor negotiorum an teneatur de gerendis omissis.
27 Gestor negotiorum quatuor casibus tenetur ad vsuras.

1 **SI pupilli.** †Si gero negotium qd pertinet ad duos insolidum. ad vnū re ipsa, ad alium cura ⁊ solicitudine: vtrunqꝫ habeo obligatum. hoc dicit. ¶ Oppoñ. quod pupillus teneatur etiaꝫ si non sit locupletior, vt. s. eod. l. sed an vltro. §. primo. Sed dic quod ibi ponitur regula que hic fallit in pupillo. Sed contra hoc opponi. quod idem sit in pupillo ꝙ teneatur insolidum, vt. ĩ. de solutio. l. in pupillo. versicu. plane. Solu. dicit glo. ⁊ bene: aut geritur negotium pupilli necessariuꝫ: ⁊ sufficit vtiliter inchoatum licet contrarius sequatur euentus. vt⁹ si emi seruum necessarium pupillo qui postea moritur nihilominus pupillus tenetur insolidum, vt dicta. l. in pupillo. versicul. plane. aut geritur negotium pupilli vtile ⁊ non necessarium. et hic gloss. loquitur defectiue quia indistincte dicit pupillum nō teneri nisi sit locupletior vt hic, sꝫ distinguere debuit quia aut gestor est necessarius puta tutor: ⁊ tunc sufficit vtiliter inchoatum, vt. ĩ. de contrario iudicio tutele. l. j. §. sufficit. aut est gestor voluntarius: ⁊ tunc non tenetur pupillus nisi sit locupletior vt
2 hic ⁊. ĩ. e. l. pompo. ff. ⁊. l. seq. †Et ratio diuersitatis est: quia magis subueniendum est gestori necessario q̃ꝫ voluntario, vt. C. eodem. l. tutori. ⁊ argumentum. s. qui satisd. cogan. l. fideiussor. §. si necessaria. ⁊ eodem modo responde ad. l. negotium. C. eodem. Si autem geritur negotium pupilli voluntarium non obligatur pupillus sed gerens potest tollere sine lesione prioris status rei, vt dicta. l. in pupillo. ⁊. ĩ. eod. l. ex duobus. cum concordan. Si vero gerantur negotia adulti dicunt quidam aut habebat curatoreꝫ: ⁊ equiparatur pupillo. vt. C. de in integrum restitu. l. si curatorem. aut non: ⁊ tunc idem quod in maiore. Jac. de rauen. dicit quod in veris contractibus seruari debet dicta distinctio, sed in quasi cōtractibus qui preter eius cōsensum geruntur censetur tanquā quilibet maior nisi quia lesus restituitur, vt. ĩ. eodem. l. pomponius in negotijs. vbi videtur casus.
3 ¶ †Quid si gessi negotia pupilli mandato tutoris, nunquid vterqꝫ erit obligatus? in hoc fuit questio inter Joan. ⁊ Azo. vt dixi, ⁊ no. s. eodem. l. iij. §. apud marcellum. al's est. l. ⁊ incipit, si cum proposuissem. de quo dic vt ibi. ¶ Vltimo querit Jacob. de rauañ. si gestor agat cōtra pupillum an teneatur eidem cedere iura que habet cotra tutorem. Et dicit quod non: q̄ suo nomine cōuenitur, vt. ĩ. de tutelis ⁊ rat. distrah. l. prima. §. nūc tractemus. Item non obst. ad hanc. l. j. de fideiussoribus. l. marcellus. vt ibi not.

4 **Item si procuratori.** †Si mutuo pecuniā procuratori tuo tui cōtemplatione obligatum habeo te, ⁊ non procura. nisi ab eo fuerim stipulatus: quia tunc habeo obligatuꝫ vtrunqꝫ. h. d. Et quod dicit litera cōtemplatione substantia tantum. ⁊ quod subijcit vt creditorem tuum, id est te a creditore tuo. similis expositio. ĩ. de fideicommis. liber. l. cum vero. §. cum quidam. Pro declaratione glo. que est satis intricata ⁊ defectiua, vide quod no. per Azo. in summa si certum petatur. in penultima colum. §. vbi autem quis accipit mutuum. vbi clarius post hec materia quam in hac glo. que fuit additio. ¶ Deinde oppo. ad finē huius. §. vbi innuitur quod stipulatio sit inutilis. ⁊ pro hoc argumentum. ĩ. de doli excep. l. ij. s. de pact. l. iurisgentium. §. sed si fraudandi. ¶ Gloss. soluit, ⁊ bene. quod imo est vtilis: ⁊ exponit ex abundanti, id est ad cautelam. Item non obst. ĩ. eodem, liberto. §. primo. vt ibi not. ¶ Extra glo. opp. ad idem quod agatur ex stipulatione sola cōtra procura. ⁊ non act. nego. gesto. cōtra dominum, vt. ĩ. de nouat. l. si ita stipulatus fuero. ⁊. l. sequenti. dic quod hic loquitur cōtra diuersas personas: ibi contra eādem. vel ibi loquitur in act. stricti iuris, scilicet in mutuo: hic in act. bo. fi. scilicet nego. gesto. quam expedit magis habere q̄ fauorabilior quam stricti iuris. ¶ Opponit glo. quod procur. teneantur sine stipulatione, vt. C. si certum petatur. l. eum qui propter. istud cōtrarium glo. ſm Jac. de ra. ⁊ Pe. recedit a materia huius. §. ⁊ transit ad quadam distinctionem imperfectam, ⁊ nō veram quo ad aliqua ſm eos. recedit enim a materia huius. §. que est de act. nego. gesto. ⁊ quasi omnia membra glos. loquunt᷑ de obligando dominum act. ex eo contractu. Et ideo ipsi latius distinguunt quam gloss. aut queritur an dominus teneatur ex contractu serui. ⁊ dic quod sic. quandoqꝫ actione de peculio: qnqꝫ quod iussu: quandoqꝫ institoria: quandoqꝫ exercitoria: quādoqꝫ tributoria: quandoqꝫ de in rem verso, vt infra in dictis titulis patet. aut queritur de contractu liberi hominis ⁊ tunc aut in potestate retenti ⁊ tunc tenetur ex predictis causis sicut ex persona serui. insti. quod cum eo. in princip. aut queritur de contractu liberi hominis ⁊ sui iuris: tūc aut est administrator ecclesie vel ciuitatis: ⁊ tunc non tenetur ecclesia vel ciuitas nisi quatenus est versum in earum vtilitatem: vt. ĩ. si certum petatur. l. ciuitas. ⁊. C. de sacrosanctis eccle. auť. hoc ius porrectuꝫ vbi de hoc. aut est administrator minoris. puta tutor vel curator: tunc finita tutela datur in pupillum vel adultum, vt. ĩ. qñ ex facto tuto. l. si post mortem al's post mortem. §. fina. ⁊. C. quando ex facto tu. l. priā. vbi de hoc vtrobiqꝫ. aut est administrator maioris puta procurator nuncius vel gestor: tunc aut cū procuratore habent mandatum ad hoc speciale: tūc quia contrahere cum tali procura. est contrahere vel quasi cum domino. et tunc dominus tenetur non habita distinctione gloss. habeat ꝓcurator mandatum ad certam personam vel incertam licet glo. hoc dicat. sed Pet. non approbat ⁊ dicit. ll. allegatas ꝑ gl. hoc non probare. ⁊ quod dominus indistincte teneatur ex mandato suo allegat. C. mand. l. si literas. vbi de hoc in glo. lati⁹ quaꝫ hic, quoad istud membrum. Ibi enim distinguitur, an mandatum dirigatur creditori an procuratori. C. quod cum eo. l. si ex cōtractu. ⁊. ĩ. de consti. pec. l. qui autem. §. finali. Idem in quasi contractu: vt si mutuo procuratori contemplatione domini vt soluat creditoribus eius: quia dominus obligatur negot. gest. vt hoc. §. Idem si contrahat cum nuncio quia mandatum dirigitur ad mutuantem seu cōtrahentem, vt. d. l. si literas. C. man. ⁊ dic vt ibi not. ⁊. ĩ. quod iussu. l. fina. Aut cōtrahendo cū procuratore non videor cōtrahere nec quasi cōtrahere cū domino: ⁊ tunc dominus non tenetur si ꝓcurator non habeat mandatum ad hoc. s. ti. primo. l. ignorantis. ⁊. l. in cause. §. sed hoc ita. ⁊. ĩ. hac eadem. l. §. sed si ego. Aut procurator habuit mandatum generale mutuo suscipiendi: tunc aut mutuo cōtemplatione domini: ⁊ tenetur dominus non procurator, vt hic. Aut cōtemplatione procuratoris tantum. ⁊ ipse solus tenetur. vt. C. si certum petatur. l. eum qui. Si vero cōtemplatiōe vtriusqꝫ tunc vterqꝫ tenetur vt hic: ⁊ tenetur etiam dominus vtili institoria, vt. C. de instito. l. si mutuam. Aut mutuaui pecuniam gestori sine mandato tunc aut contemplatiōe domini ⁊ tenetur tantum vt hic, ⁊. ĩ. eodem. l. mandasti. Aut cōtemplatione gestoris tantum ⁊ ipse solus tenetur, vt. d. l. eum qui. C. si certum petatur. Aut contemplatione vtriusqꝫ tunc vterqꝫ tenetur vt dixi in eo qui habet mandatum. et. ĩ. eodem. l. liberto. j. responso. et vide quod etiam notaui. s. tit. primo. l. procurator quod ex re. ¶ Et
5 an procurator †vel gestor teneatur finito officio, vide quod no. s. tit. proxi. l. procurator qui pro euictione. Prefatus Jaco. de ra. sic distinguit ⁊ plenius quam gl. nec Azo. nec Pet. ⁊ clari⁹. Aut cōtrahitur cum nuncio ⁊ tunc dominus tenetur nō nuncius. ⁊ in hoc membro omnes cōcordant. Si autem cōtrahitur cum procuratore ⁊ tunc aut habet mandatum recipiendi mutuum aut nō. si habet glo. dicit: Aut habet mandatum ad certam personam: puta q̄ domin⁹ dedit sibi mandatum quod recipiat a titio: ⁊ hoc casu dominus tenetur mandati ⁊ procurator ex cōtractu. Si autem nō habet mandatum ad certam personam sed habet mandatum recipiendi mutuum a quocunqꝫ vellet tunc non habet locum mandati sed actio ex eo cōtractu. ⁊ tūc distinguit᷑ an fenerator habuit animum obligandi ꝓcuratorem tantuaꝫ, n dominum tantum, an vtrūqꝫ vt in gl. ⁊ vbi dominus tenetur, tenetur actione ex eo cōtractu cum adiectione institoria vt ꝓbant. ll. per glos. allegate. Si vero procurator non habuit mandatum expressum recipiendi pecuniam habuit tamen tacituꝫ vt q̄ mandaui sibi ꝙ emeret mihi librū qui non potest emi sine pecunia: tūc idem ac si expresse haberet mādatum mutuum recipiendi. argumen. ĩ. de instito. l. cuicunqꝫ. §. pe. ⁊ fi. quia fecit ꝙ dominus factur⁹ erat. arg. ĩ. de pignor. act. l. vel vniuersorum. ⁊ infra. quod cum eo. l. fina. Si autem non habebat mandatū expressum nec tacitum accipiendi mutuo tunc succedit distinctio. an habuit fenerator animū obligandi procuratorem tantuꝫ: ⁊ solus procurator tenetur directa ex eo cōtractu. aut habuit animum obligandi dominum tantuꝫ: tunc

tenetur dominus si habeat ratum vel versum fuerit in rem suã. aut habuit animum obligandi vtrũqꝫ: ⁊ tenetur procurator ex contractu directo ⁊ dñs vtili si habeat ratum vel versum sit in rem suam. C. quod cum eo. l. ei qui in fi. ⁊ dicit glo. ꝙ his duobꝰ casibus qñ dominus ratum habuit vel versum est in rez suã tenetur dñs etiã si creditor non habuit animum ipsum dñm obligandi. Jac. tenet cõtrariũ ⁊ dicit dñm nõ teneri dictis casibꝰ si creditor non habuit animum eum obligandi nisi in subsidiũ procuratore existente non soluendo, vt. s. de eo per quem fac. est l. vlti. ⁊ ad. l. quam inducit gloss. pro se. C. quod cum eo. l. ei qui. in fine. respondet ꝙ illa loquitur qñ creditor habuit animum obligandi dñm: ⁊ de hoc vide quod ibi nota. ⁊ dixi. Aut recipit mutuum negotiorũ gestor ⁊ nõ procurator: tunc aut mutuãs habuit animũ obligandi gestorez tñ: ⁊ ille tenetur ⁊ non dñs nisi in duobꝰ casibus. s. cũ ratum habet vel versuz est in rẽ suã. dicit glo. ⁊ in tertio si habeat mandatuz in rem suaz. sed in hoc tertio casu videtur glo. inepte loqui. cum proposuerit de gestore sine mandato, ⁊ hic dicat de habente mandatum: nisi saluãdo gl. dicas ꝙ habebat mandatum a creditore: quo casu tenet̃ dñs mandati, vt. d. l. si literas. C. manda. ¶ Si habuit creditor animũ obligandi vtrũqꝫ. s. gestorem ⁊ dñm gestor tenetur directa ex eo cõtractu ⁊ dñs in dictis duobꝰ casibus si ratũ habeat vel versum est in rem suaz, vt. d. l. ei qui. C. quod cum eo. Et caue tibi qꝛ aliud est dicere non habuit animum nõ obligandi. ⁊ aliud habuit animũ nõ obligandi. verbigratia: creditor nõ cognoscit dñm ⁊ tunc dicitur non habere animum eũ obligandi sed si cognoscit ⁊ quia scit eum litigiosum vel malitiosum ⁊ nihil vult habere facere cum eo tunc dr habere animum non obligandi eum: ⁊ tunc indistincte dominus non tenetur etiam si sit versum in vtilitatem suam vel ratum habeat, vt. C. si tutor vel
6 cura. interue. l. si creditor. ¶ Sed qñ sciemus qđ creditor† habuerit animum obligãdi vel non? dicendum qđ ex coniecturis. verbigratia: vadit famulus scholaris ad emenduz carnes ⁊ est bene indutus, ⁊ videtur aduena. nec macellarius scit quod sit famulus tunc presumitur non habere animum obligãdi scholarem. si autem sciebat eum esse seruientem: tunc siue cognoscat scholarem siue non presumitur habere animum obligãdi scholarem. argumẽ bonum. j. de iniur. l. eum qui iniurie. §. penul. ⁊ fi. Est ⁊ alia cõiectura. si famulus in aspectu erat pauper ⁊ vilis verisimile est ꝙ macellarius tunc voluerit scholarem obligare. ⁊ facit quod dixi. j. §. sed ⁊ si quis negotia. in fin. Cessantibꝰ istis coniecturis in dubio presumitur habere animũ obligãdi vtrũqꝫ ⁊ allegat. j. de peculio. hinc queritur. §. potest. ⁊ de stipu. ser. l. ñ. ⁊ quia interest nostra plures habere obligatos. ⁊ de hoc vide quod no. in glo. ⁊ per Cy. ⁊ me dicta. l. ei qui. C. quod cum eo. ⁊ predicta vera nisi in rem domini contrahat̃ principaliter et directo. arg. j. quando ex facto tu. l. post mortem. §. j. ⁊ qđ ibi no. per Dy.

7 **Si quis pecuniam.** †Sufficit gl. hic ⁊. C. de fur. l. si is cui. cõiungendo simul.

8 **Sed et si quis negotia.** Accedens† ad aliena negotia animo depredandi tenetur domino nego. gest. insolidũ ⁊ non agit contra eum nisi quatenus est locupletior. h. d. ¶ Opp. qđ predo nihil repetat, vt. j. de peti. her. l. plane. Sol. vt glos. Et. d. Mar. ex isto. §. fundat intentionez suam in materia repetitionis expensarum. dicit enim quod hic est casus quod male fidei possessor recuperat expensas iure actionis, non solum iure retentionis de quo not. j. de condict. indebi. l. si in area. ⁊. C. de rei vend. l. domum. ⁊ de rei ven. l. in fundo. sed Joan. ⁊ sequaces dicunt quod si impẽdit animo obligandi dominum bene repetit iure actionis vt hic quando dominus est factus locupletior. si autem suo nomine tunc aut in faciendo aut in reficiendo ⁊ aut necessario aut vtiliter aut volũtarie. vt hic no. ⁊. d. l. si in area. ⁊ plene. j. de rei ven. l. in fundo. Et hũc. §. intelligit Joan. quando impendens impendit nomine domini, ⁊ animo eum obligandi. sed quomodo hoc esse potest qꝛ hic textus dicit qđ non contemplatione domini sed animo lucrãdi hoc fecit? dic quod hoc non est possibile quod accedat animo depredandi ⁊ sic fit male fidei possessor: ⁊ tamen impendat animo obligandi dominum. vt si gerebat negotia animo non reddendi quod ad eum perueniret gerebat tamen nomine domini. ⁊ qđ dicit litera non mei cõtemplatione, expone vt glo. i. non in meã vtilitatem habuit tamen animum me obligandi pro expensis. vt dixi. ¶ Sed qꝛ hic dr qđ talis gestor nõ habet act. nisi quatenꝰ dñs factus est locupletior. ¶ Quod quid si dominus est locupletatus multo plus quam fuerit impensa vt quia impendit. x. ⁊ res est meliorata. xx. an. repetet. x. tantũ vel. xx. ista litera facit quod. xx. quia intantum est factus locupletior, contrarium tenent doct. quod agere non possit nisi ad decem que impendit: qꝛ quod hic dicit dominum teneri quod est locupletior quia hoc fauore domini dr: ⁊ ideo nõ debet contra eum retorqueri. C. de legi. l. qđ fauore. ⁊ pro hac op. facit. j. man. l. ex mandato. ⁊ de in rem. verso. l.
9 qui fundum. ⁊. l. iij. §. generaliter. eo. ti. ¶ † Sed quomodo apparebit quod accesserit animo depredandi? dic quod de hoc est pulchra ⁊ singularis glo. j. ex quibus cau. in pos. eatur. l. fulcinius. §. quid si autez ⁊ incipit nam voluntas. istud potest apparere ex alijs coniecturis, vt dixi in simili. s. ead. l. §. Item si procuratori. circa fi.

10 **Si quis ita simpliciter.** †Tria respõsa habet iste §. satis clara. In primo gerebat negotiuz suũ quasi meũ ⁊ nulla oriatur actio. in secũdo gerebat negotium cõmune mihi ⁊ sibi quasi meum tantum. ⁊ oritur actio quatenus meum erat. in tertio mandaui vt meum negotiuz gereret quod erat tibi ⁊ mihi commune ⁊ totum gessit, ⁊ inter te ⁊ eũ oritur actio. Et not. expositionem glos. que exponit ex vtroqꝫ, id est ex nullo. et dicit ꝙ nunq̃ actio neg. gest. oritur ex vtroqꝫ latere, quod est falsum, vt. s. eodem. l. secũda. nisi saluando gloss. quod ratione eiusdem gestionis, ⁊ pro vno eodemqꝫ capitulo nõ oritur duplex actio. sicut in eadem societate nõ potest esse lucrũ ⁊ damnũ, vt. j. pro so. l. mutius. ¶ Ad tertiũ opp. vno modo de. §. curator. vt in glo. sol. vt gl. hic ⁊ in cõtrario. ⁊. j. e. l. §. quid ergo. ⁊ plene not. ⁊ dixi s. eo. l. iij. §. apud marcellum. alias est. l. ⁊ incipit, si cum proposuissem.

11 **Si quis quasi gerens.** Gerens† quasi seruꝰ cum esset liber tenetur acti. nego. gest. h. d. Et hic erat error in persona gestoris. ⁊. j. §. primo: erat error in persona eius cuius negotia gerebantur.

Sed si ego. Hic erat error in persona dñi negotiorũ vt dixi. s. §. pri. Et breuiter. h. d. Si gessi negotiũ contẽplatione alicuius ad quez quoquomodo pertinere poterat eũ ad quez vere pertinebat non cõuenio suo noĩe.
12 Et quod meo noĩe nõ est gestum † ratum habere non possum. h. d. Et ad hoc sepe allegatur. de quo hic no. in glo. ⁊ latius per Dyñ. ⁊ alios extra de reg. iur. c. ratum quis. lib. vj. ⁊ not. C. qui admit. ad boñ. pos. po. l. j. circa mediũ. Et sex dicta habet iste. §. vsqꝫ ad. §. si titij. prima quatuor dicta loquunt̃ in seruo ⁊ filiofa. quorum negotia peculiaria gerebant̃. alia duo in libero homine bona fide possesso. Et in prima ponitur dictum. in secunda illud extendit. in tertia dictum probat. in quarta ponit determinationem premissoruz. Secũda ibi ideqꝫ. Tertia ibi, nã ⁊ si. Quarta ibi eodez loco. vsqꝫ ad versi. sed si hominis. ¶ Ibi est scđa pars principalis: qꝛ in prima locutus est de eo qui reuera erat in potestate alterius. hic loquitur de eo qui putatiue est in alterius potestate, vsqꝫ ad. §. si titij. ¶ Item prima pars principalis subdiuiditur: qꝛ in prima thema ⁊ qõ. in scđa decisio. Secũda ibi, ⁊ videt̃ mihi. literaz expone. ¶ Ibi habeaz actionem insolidum vel de peculio. Non obst. j. e. l. qui seruum. vt ibi not. ¶ Ibi amicitia charitatiua que me mouit ad gerendũ non ad donandum. Et per hoc tollitur vnum contrarium de. l. is qui amicitia. j. eod. ⁊ pro hoc. j. de religi. l. at si quis. §. sed interdum. ¶ Ibi mihi teneris. dicit gl. insolidũ directa. q. d. gl. non peculio tenus. ¶ Ibi danda acti. filius non insolidũ tenetur ciuiliter ⁊ naturaliter seruus naturaliter tantum. j. de pecul. l. si quis cum filio. ⁊. l. nec seruus. ¶ Ibi nam ⁊ si probat quod dictum est. s. de negotio qđ erat serui vel filij re ipsa: qꝛ idez in negotio quod est eorum ratihabitione vbi dñs non tenetur insolidũ: ergo multo minus in casu precedenti. ¶ Ibi filio tuo eius nomine. ⁊ contẽplatione. ¶ Ibi nihil agitur ad te obligandũ neg. gest. ¶ Ibi eodez loco approbando superiora ⁊ adijciendo quod sequitur. ¶ Ibi sed ⁊ si hominis. quidaz habent sed ⁊ si ⁊ ita habeo ego: ⁊ tunc aduersatur superioribus in facto tñ ⁊ idez est in iure. alij habent sed si. ⁊ tũc aduersat̃ in facto ⁊ in iure vt dixi. s. e. l. itez si cũ putaui. §. fin. Sed que litera est verior? dic aut loquimur in re certa. i. qñ certũ est cuius contẽplatione gessi: ⁊ tũc idez est in vtroqꝫ casu ⁊ verior est litera sed ⁊ si ⁊ cõcordat precedentibus in iure. aut loquimur in re dubia. i. qꝛ dubiuz est cuius cõtemplatione gesserim ⁊ dz esse. sed si ⁊ aduersatur in iure ⁊ in facto qꝛ aut putabam seruum esse ⁊ presumor noĩe dñi gessisse. vt in ver. precedenti. ⁊ ar. C. de iur. delib. l. cum aliquis. aut sciebam eũ liberũ ⁊ presumor eius noĩe gessisse. ar. j. de iniur. l. eũ qui nocentez. ⁊ tunc dz esse litera, sed si. ⁊ pro hoc concordant due glo. que in hoc hic videntur discordare, vt. j. in fi. §. dixi. Jac. bu. cõis litera ⁊ iudicio meo verior est sed ⁊ si. Veniamus ad contraria. Et in expositione litere solutũ est vnum contrarium de. l. is qui amicitia. j. eo. vnde iteruz op. ad primuz dictum qꝛ videt̃ qđ indistincte teneatur pater ⁊ dñs cuius reuera erat

ra erat negotium, vt. §. e. l. itē si cū putaui. §. fi. so. vt gloss. ꝛ tene vltimam sol. Item op. ad idem. §. hac ea. l. in prin. vbi gestū fuit contēplatione tutoris: ꝛ tñ pupillus tenet cuius sunt negotia. ergo ita hic teneri debēt pater ꝛ dñs. dicēdū ꝙ hic loquitur vbi gerebatur negotium filij vel serui quoꝝ erat vere negotiuz cōniuentibus oculis patris vel dñi quorum est peculium, vt. j. de ma. l. iiij. ꝛ ideo non tenetur pater vel dñs. sed in. l. contraria negotium nō erat reuera tutoris nisi cura ꝛ solicitudine. nec est reuera dñs negotioꝝ pupilli, vt. j. de fur. l. interdū. §. qui tutelaz. ꝛ ideo non mirum si ibi tenetur pupillus, cui⁹ vere sunt negotia. ¶ Unum quero pro declaratione litere videlicet de quo negotio loquaṫ iste. §. dic quod in primo ꝛ scdo dicto loquiṫ de negotio qđ erat serui vel filij re ipsa: vt qꝛ fulsi insulam peculiarem. in tertio dicto, vt versi. nā ꝛ si loquiṫ de negotio qđ erat filij vel serui ratihabitione vt cū emi eis seruum nō necessarium quod possunt habere ratum si volunt ꝛ alias non tenentur. in quarto dicto loquitur indistincte causa de negotio quod est alterius re ipsa quā ratihabitione qꝛ semper dñs tenetur quatenus est factus locupletior. ¶ Opp. ad tertium dictum. s. ad ver. nam ꝛ
13 si. vbi dꝛ quod ratihabitio patris † vel dñi nihil operatur: qꝛ nō possunt ratum habere non suo nomine gestum imo videtur ꝙ ratihabitio operetur qđ teneantur qđ iussu, vt. j. qđ iussu. l. j. §. si ratum pet. videtur tenere qđ. l. contraria loquatur in contractibus. vbi dñs habendo ratum obligatur insolidum ꝙ iussu. secus in quasi cōtractibus. vt si habeat ratum negotiū gestum nomine serui. sed ista sol. non placet Jac. de ra. quia titulus ille qđ iussu habet locum in contractib⁹ ꝛ quasi. vnde ipse dicit aut dñs habet ratuz gestū cū seruo tanꝙ cū seruo ꝛ obligaṫ qđ iussu ꝛ ita loquitur cōtrariū aut vult habere ratum gestū cū seruo ac si esset gestū cū ipso dño vt per hoc obligetur act. neg. gesto. ꝛ hoc esse non pōt: qꝛ non est eius noīe gestum. ꝛ ita loquitur hic. alie solutiones traduntur per Dyn. extra de reg. iur. c. ratū qs. lib. vj. vbi plene per eū de ista materia. ꝛ per Car. ꝛ Joā. an. ꝛ ad hoc. j. de pig. l. si fundus. §. j. ꝛ dixi. C. quod cuz eo. l. ei qui. ꝛ qui ad. bo. pos. possunt. l. j. circa mediuz. ver. item oppone qđ pater. Et hec regula locum habet etiam in delictis, vt no. per Dy. d. c. ꝛ probatur. extra de sen. excō. c. cum quis. lib. vj. vbi de hoc per omnes. ꝛ. C. de accus. l. non ideo. ꝛ. j. de vi ꝛ vi ar. l. j. §. quoties. Et predicta regula locum habet quo ad commodum ratuz habentis sed quo ad eius preiudicium potest habere ratum quod nō est eius noīe gestum si negotium nō est perfectum sine ratihabitione vt si vendis rem meam tuo noīe si ratum habeo mihi preiudico, vt hic in glo. ꝛ pro hoc. j. de pign. l. si fundum. §. j. extra de his q̄ fiunt a prela. sine consensu. ca. cū vos. de sy. c. sicut ꝛ ibi in glo. que incipit. nam si cōsensus. extra de resti. spo. cū ad sedem. in pe. glo. de elec. qđ sicut. ꝛ. c. ecclesia vestra. per Innocē. lx. q. ij. lugdun. xvj. q. j. c. j. ꝛ de iurepatro. cura. ex quibus iuribus dicere voluerūt quidam ꝙ de iure canonico ista regula nō tenebat sed postea iure nouo adita fuit. de regu. iur. d. c. ratum quis. li. vj. alij dicūt ꝙ regula ista fallit in spiritualibus, vt not. in glos. d. c. quod sicut. de elec. ꝛ vide in brocardis. iij. parte. de ratihabitione. ꝛ per Hostien. in summa de his que fi. a prela. sine consen. ca. §. j. ver. vbi vero liber homo. ¶ Itē q̄ro circa tertiuz dictū an illa ꝟba nō necessariū importēt ministeriū iuris vel nō Glo. circa hoc tāgit varias opi. doc. cōiter approbāt opi. Azo. ꝙ idem sit ꝛ si non necessarium. ꝛ ita non importēt mysterium iuris. ꝛ hic subaudiatur maxime. secundam opi. glos. reprobat Jac. but. secundum hug. per. l. si res allegatam in glo. j. de in rez verso. que loquitur qñ seru⁹ emit nō quando alius. Sed quo ad actionem institoriaz forte procedere posset. tertiam opi. glo.
14 similiter reprobat ipse Jac. but. tali ratiōe † qꝛ vbi nō potest habere locū ratihabitio voluntaria non debet habere locuz necessaria que venit ex. l. dispositione, vt. j. eo. l. pomp. at vbi non est meo nomine gestum nō possum habere ratum, vt hic. ꝛ. j. eod. l. §. item queriṫ. ꝛ. §. quid ergo. ergo nec eodem casu poterit habere locum ratihabitio necessaria que succedit legis dispositione vt dictum est. vnde ista tertia opini. posset ꝓcedere qñ esset eius noīe gestum alias nō. Jac. but. Jac. de ra. dicit ꝙ si referamus illa verba non necessariū ad necessitatem peculij dñs non teneṫ actione neg. gest. sed si emisset necessarium bene teneretur de in rē verso. per. d. l. si res. j. de in rē verso. Si aūt referamus necessarium ad necessitatem persone serui non ad necessitatem peculij: tunc idē sit siue necessarium siue non necessariū. ꝛ ita intelligaṫ
15 iste. §. fm opi. Azo. Deinde querit glo. si vendidisti librū † meū vel domum meam tuo noīe ꝛ sic nō possum habere ratū qꝛ non meo noīe gestū. si ratum habeo nunquid mihi preiudico ita ꝙ vendicare nō possim. Et an possim petere pretium a venditore. gloss. hic soluit hanc. q. ꝛ de ea etiā no. ꝛ dixi. C. de rei ven. l. mater. j. eo. §. si titij. in gl. ꝛ plene per Dy. d. c. ratum quis. de regul. iur. lib. vj. Ja. de ra. ꝛ Pe. parū discrepant a glos. ꝛ Dyn. dicūt enim ꝙ re perempta vel prescripta habendo ratum subsidium possum agere de pretio vtili act. neg. gesto. contra venditorem, vt. d. l. mater. C. de rei vend. vbi de hoc. ꝛ. j. eod. l. ij. Si autem res non est perempta nec prescripta tunc aut habeo ratū venditionem tanꝙ meo noīe factam cum non esset. ꝛ hoc casu dicit glos. ꝛ bene ꝙ in nullo mihi preiudicat ꝛ nihil allegat. Pet. a llgat l. bene facientē. j. de iur. do. l. cū vxor. in fi. Aut ratificaui quatenus vendidisti tuo noīe non habiturus ratum si scirem me nō posse petere pretium: tunc competit mihi doli replicatio, vt. §. de pact. l. si cum te. In hoc membro dicit Pet. ꝙ gl. nō bene dicit imo mihi in totum preiudico. ar. j. de re. iur. l. qđ quis: ꝛ quia iste error iuris qui non dꝫ mihi ꝓdesse contra emptorem bone fidei ꝛ certantē de dāno vitando. vñ dicit Pet. ꝙ tūc preiudico mihi in totū. ꝛ pro hoc. j. l. si fideiussores. ꝛ man. l. si fideiussor. §. non male. hoc verum nisi actum esset in ratihabitione ꝙ pretiū repeti posset, vt. j. de leg. ij. l. codicil. §. insulā. ꝛ de lega. j. l. si fundum. per fideicō. dicit tñ ipse Ja. ꝙ si venditor haberet causam lucratiuam vel possessor ꝙ tunc posset agi actione in factuz vel prescrip. verbis ad estimationem possessionis vel ad pretiuz in solidum de equitate. Circa quartum dictum qđ est in ver. eodez loco dicit gl. ꝙ pompo. approbat predicta ꝛ ad id qđ sequitur. scꝫ qđ dñs teneatur qñ factus est locupletior ex gestione sed certe ista nō videtur additio imo diminutio. naz. §. in primo dicto ver quod si amicitia dictum est patrē ꝛ dñm teneri insolidū de peculio. ꝛ hic vr̄ dicere ꝙ teneṫ solū inquātū locupletatū est peculium ꝛ sic nō videtur addere pomp. sed diminuere. Glos. circa hoc nititur subtilizare. ꝛ dicit ꝙ in hoc addit qꝛ hic dñs cōuentus act. de pecu. non deducet sibi debitū nec familie sue. sic ꝛ al's. j. de peculio. l. j. §. si cum impubere. ꝛ de aleato. l. fin. hanc reprobat Ricar. dicens ꝙ. ll. ille non dicūt ꝙ dñs non deducat imo deducit. vnde dicit glo. scdo dic ꝙ hic dñs non teneṫ de peculio sed directa act. neg. gest. suo noīe inquantū factus est locupletior. qꝛ cum nihil esset in pec. non pōt dici negotiū peculiare sed domini re ipsa ꝛ ista videtur mihi satis tolerabilis. ꝛ eā videtur sequi Jac. de ra. lꝫ Pet. dicat qđ est diuinatio. vnde ipse dicit ꝙ pomp. hoc dicere voluit vbi gero negotia peculiaria serui ꝛ dñs non habet ratum habeo obligatum seruum naturaliter ꝛ insolidum ꝛ dñm de pec. quatenus peculium patitur ꝛ deducto qđ dño debeṫ. ꝛ ita loquitur princi. huius. §. sed vbi gero negotia peculiaria serui noīe. ꝛ tu dñs ratum habes videris iubere per ratihabitionem. vnde habeo actionem ex eo cōtractu de peculio vel qđ iussu ꝓpter ratihabitionē quaten⁹ locupletatus es. i. quatenus impendi in negotium tuum non attento sit locupletatum peculium vel non. ꝛ iste est verus intellectus secundū eum. Deinde querit glo. an hec additio pompo. locum habeat solum qñ dñs habet ratum. Jac. de ra. dicit ꝙ glos. non soluit sed credo ꝙ habuerit glo. defectiuam: qꝛ mea gloss. soluit qđ locum habet soluz qñ dominus ratum habet. ꝛ huic opi. videtur concordare Pet. vt patet ex. §. proxime dictis. Jacob. de ra. ꝛ communiter alij doctores reprobant glo. ꝛ dicunt additionem pompo. loqui indistincte siue dominus ratum habeat siue non: qꝛ ratihabitio nihil operatur, vt. §. primo ver. Querit Ja. quid econtra si negotium peculiare gestum est nomine et contemplatione domini vel patris nunquid tenebitur fili⁹ vel seruus inquantum est locupletatum peculium. dicit qđ sic cum sit eadem ratio. Jac. de ra. Circa duo vltima dicta que incipiūt in ver. sed si hominis dic pro euidentia qđ liber homo bona fide possessus potest habere duplicia bona quorum quedā sunt bone fidei possessoris sicut illa que querit ex operibus suis vel ex re ipsius bone fidei possessoris. cetera sunt ipsi⁹ possessi. An debeat esse in litera sed ꝛ si, vel sed si dixi. §. in expositione litere. ꝛ in fi. glo. que incipit hec omnia vera sunt habes vnam falsaz additionem que dicit quod contradicit superiori gl. ꝛ dicit de glo. prima in fine. Sed nō est verum quod inuicem cōtradicant lꝫ vna dicat debere esse in litera. sed ꝛ si, ꝛ alia innuat qđ debeat esse sꝫ si. nam ambe glo. ꝯcordant si eas intelligas vt dixi in expositione tex.

a
16 **Si titij** Ueritas[a] ꝑualet † opinioni. h. d. Et vide quod no. ꝛ dixi. §. e. l. iij. §. apud marcellū. al's est lex, si cum proposuissem. ꝛ. l. item si cum putaui. in fi. Et gloss. iudicio meo non bene intellexit istū. §. dicit enim ꝙ loquitur de negotio quod erat alterius ratihabitione ꝛ circa istam materiaz ratihationis se in longum extēdit sed fm Mar. syl. ꝛ Ja. de ra. quod verum credo iste. §. non loquitur de negotio alieno ratihatione. sꝫ de negotio alieno re ipsa. hic enim ista impenderat in seruum ne occideretur. et sic talis impensa conseruauit sibi ipsum seruum: ꝛ ideo non est necessaria ratihabitio voluntaria vera vel ficta, nisi saluando gloss. dicamus ꝙ gloss. intellexit de ratihabitione necessaria qua quis compellitur ratum habere negotium gestum vtiliter ꝛ ista potest dici ratihabitio legalis.

a ¶ Ueritas. Adde istꝰ esse ver in delictis, Bal. in. l. si qs seruo. in prin. C. de fur. idem i excōicationibus. Bar. i. l. barbarius. xi. col. in ver. sed qd de sen. spi. ff. de offic. pto. Archi. i. c. sententia. xj. q. iij. ꝛ etiā ꝑualet simulatiōi bal. in. l. j. C. pl⁹ vale. qđ ag. item fictioni bal. in l. iij. C. de her. insti. nā ꝟitas dꝛ oīa vincere i c. consuetudo. viij. di. host. in c. in audiētia. de sen. exc. Fre. de se. ꝗ. cclxiij.

q2 lex habet tale negotium ac si habitum esset ratum a domino τ ideo dicit tale negotium pro rato habenduz esse.vt.j.e.l.pōp. primo ver.τ quemadmodū.τ iste est verus intellectus quē etiaz tangit gl.licet postea se inuoluat in materia ratihabitionis vo luntarie τ superuacuo.τ de ista duplici ratihabitiōe legis τ ho minis videt.j.e.l.§.itez queritur in magna distinctione circa fi. Et ex predictis patet responsio ad.§.s.proxi.vbi videtur quod simphronius non possit habere ratum cum non sit suo noīe ge stum:q2 illud verum in ratihabitione hominis voluntaria.hic autem loquitur in legali τ necessaria.τ sic hic magis potest dici negotium re ipsa φ ratihabitione vt predixi. ¶ Item oppo.qδ iste qui impēdit potest repetere ab eo qui turpiter recepit per cō dic.ob turpem causam.vt.j.de condi.ob turp.cau.l.j.τ.ij.dic ple nius φ gloss.fm Jaco.de ra.aut expediebat vero dño pecuniaz dari pro seruo a morte liberando:aut non expediebat. Si non quia seruus erat inutilis τ vitiosus hoc casu non haberet locū iste.§.q2 non esset gestum vtiliter:τ ideo tunc verus dñs non te netur τ ille qui dedit repetet ab eo cui dedit in subsidium.ar.C. si cer.pe.l.si absentis.τ melius.j.de calum.l.si quis ab alio.τ de condi.indeb.l.si procurator. Si autem expediebat dño dari pe cuniā pro liberatione serui sui q2 erat sibi vtilis. Aut expedie bat tantam dari τ habet locum iste.§.q2 dñs tenetur neg.gest. q2 eius negotium est gestum vtiliter.τ ipse dñs repetet ab eo q turpiter recepit. Si non expediebat tantam pecuniam expen di quia forte seruus nan tantum valebat:tunc in eo quod expe diebat locum habet iste.§.in eo autem quod plus datum est nō tenetur dominus:q2 in hoc nō est vtiliter gestuz sed dans repe tet a turpiter accipiēte p iura preallegata. ¶ Sed que est ratio

17 φ dñs putatiuus† in nullo tenetur:ratio est q2 in nullo eius in tereat.sed intereat solum veri domini cuius negotium est vtili ter gestum. Sed querit ipse Jac.si iste seruus fuisset obligatus alicui creditori τ gestor dedisset pecuniam contemplatione cre ditoris vt saluaret sibi pignus suum nunquid tunc tenebitur verus dominus.dicunt quidā φ non:q2 iste.§.loquitur vbi ne gotium nullo modo spectabat ad eum cuius nomine gerebat sed ad creditorem bene spectat negotium istud ratione pigno ris sui.vt.C.de pignor.l.in summa.τ pro hoc.s.§.proximi.sed si ego. Item querit si ille cuius contemplatione datū est erat bo ne fidei emptor τ possessor τ sic habebat publicianaz nunqd te neatur act.nego.gest.τ dicit φ non:quia ista publiciana nō da tur contra dominum.secus est in iure creditoris quod bene cō petit contra dominum.

18 Item queritur. † Iste.§.durat vsqz ad.§.vi deamus.licet glos.sepe allege tur pro.§.versi.idē ait.τ versi.quid ergo.Et habet principaliter duas partes. In prima parte que durat vsqz ad ver.quid ergo. loquitur de negotio quod efficitur alterius ratihabitione dicēs qδ si exegi a debitore tuo putatiuo τ tu habes ratuz φ inter me τ te oritur actio nego.gest.τ inter te τ debitorē exactum condi ctio indebiti:quia ratihabitio fecit tuum negotium quod alias tuum non erat. In secunda parte.s.in ver.sic.quid ergo.loquitur de negotio quod est alicuius re ipsa dicēs quod tale negotium cuiuscunqz nomine sit gestum parit actionem neg.gesto.cōtra eum cuius reuera est negotium. ¶ Pro declaratione litere quo quare dicat litera extra iudicium.dicit glo.τ bene q2 in iudicio agere non poterat cum nō haberet mandatū.τ nemo sine actio ne experitur.vt.j.e.§.fi.τ quia si in iudicio fuisset expertus τ con demnatus fuisset debitor non posset repetere p condic.indebi. vt.j.man.l.si fideiussor.§.in omnibus.τ.C.de condic.indebi.l.j.

19 ¶ Deinde no.de significato huius dictionis mox.† quia intel ligitur cum aliquo spatio non nimis paruo nec magno.de hoc dixi.C.de erro.aduo.l.fi.τ plenius in alphabeto dictiōe mox. ¶ Opp.ad.§.istum quod non detur actione nego.gesto.sz mā dati.q2 ratihabitio retrotrahitur τ mandato comparatur.C. ad maced.l.fi.τ sic actio mandati locum habet τ non neg.gest. vt insti.de ob.ex quasi contractu.§.j.dic φ verum est φ ratiha bitio retrotrahitur quo ad hoc vt ille qui gessit teneatur ex ge stione act.neg.gest.propter ratihabitionem secutam.vñ ratiha bitio facit φ obligatio oriatur non actio.sed contra hanc solu. obijcitur φ talis ratihabitio producat actionē mādati.τ cesset neg.gest.vt.j.de re.iur.l.semp.qui non prohibet.vbi de hoc.et ista.l.contradicit predicte solutioni τ textui huius.§. ¶ Circa hoc plures dantur sol.in glo.prima est q2 hic loquitur de neg. gest.inter absentes.l.contraria loquitur vbi τ gestio τ ratiha bitio fuit inter presentes:τ iō ibi oritur actio mandati hic neg. gest.τ hoc cōiter approbatur.secūda est so.bul.qui dicit φ in.l. contraria mandaueras mihi φ gererē negotia tua nō gessi:vñ tu indignatus eras φ ego vidēs gessi oritur actio ex precedenti mandato τ p ista opi.bñ facit extra de pcu.c.lz.li.vj.tñ iste intel lect9 est quoddā diuinare nec colligi pōt ex tex.l.cōtrarie.aliȷ̄ di

cunt qδ.l.contraria.loquitur in casu speciali.s.in eo qui fideiu beat pro alio vbi presens τ tacēs obligaretur mandati.vt.j.mā dati.l.qui patitur.ergo multofortius ratum habēdo.τ ista etiā est satis bona.de hoc vide quod no.per Dy.τ alios extra de re gu.iur.c.ratihabitionē.libro.vj.τ dixi etiam.C.e.l.si pecuniam. ¶ Item querit gl.in isto quarto genere negotiorum quod est

20 alicuius ratihabitione.vnde oriatur ista actio† neg.gest.vtruz ex ratihabitione:an ex gestione.glo.hic τ quasi vbiqz.τ Dy.ī. c.ratihabitionem.de regu.iur.lib.vj.videntur sentire φ ex rati habitione in hoc quarto genere negotiorūz de tribus enim nō videtur dubium.s.re ipsa.ipso gestu τ cura τ solicitudine quod non nascatur ex gestione:q2 in eis non est opus ratihabitione hominis. Jac.tñ de ra.τ bu. videntur sentire φ semp nascatur ex gestione τ non ex ratihabitione.τ glo.τ Dy.nullā.l.allegāt ad confirmationem opi.sue.imo glo.alle.ll.facientes cōtra opi. suam.dicit enim quod aliud est in act.tutele q̄ nascitur demum finita tutela.non tamē ex functione tutele.sed ex precedenti ge stione.vt.j.de tute.τ ra.distra.l.nisi finita.cum concor.ibi no.τ idē in permutatione vbi non oritur actio ex rei interuentu sed ex contractu precedenti re interueniente.vt.C.de re.permu.l.ex placito.sed aliquam rationem diuersitatis gl.non reddit qua re aliud hic.τ aliud in dictis actionibus.τ sic gloss.videtur concludere contra se.τ ideo tenendum φ non oriatur ex ratiha bitione sz ex precedenti gestione.hoc bene probat iste.§.dum di cit φ ratihabitio facit meum negotium quod prius non erat. q.d.facit quod sit meum sicut si ab initio fuisset meum.sz si ab initio fuisset meum nata fuisset actio neg.gest.ex negotio gesto τ non ex ratihabitione.ergo τc.pro hoc etiaz quod nascatur ex gestione τ non ex ratihabitione.facit.s.e.l.iij.§.hec autē actio. τ insti.de ob.ex quasi contract.§.j.item quia vbi sunt due cause quarum vna se habet vt prius τ altera vt posterius:τ secunda imprimit in primam effectus denominatos a prima.vt plene dixi.s.de pactis.l.legitima.sz ita est φ gestio habeat se p prius τ ratihabitio p posterius:ergo actio debet dici nasci ex gestio ne τ non ex ratihabitione.vnde aut queris quando nascatur.τ dico φ ratihabitione secuta aut vnde nascatur.τ dico φ ex ne gotio gesto mediante ratihabitione.τ hoc puto verum. Sed q̄ vtilitas est scire vtrum nascatur actio ex gestione vel ex ratiha bitione:dic φ magna:quia p hoc scietur quo loco debeat iudi cium agitari.pone enī φ gessisti negotia mea pgami τ ego ratū habeo bononie.si diceremus φ nascatur ex ratihabitione iudi cium ageretur bononie.si ex gestione iudicium ageretur perga mi.si ex vtroqz vtrobiqz.vt.j.de iud.l.omnem obligationem. et l.heres absens.τ.l.argētarium.de hoc dixi.d.l.si pecuniam.C. eo.vbi etiam dixi an currat tēpus ad habēdum ratum. ¶ Ulti mo q2 gloss.magna que est hic multum clarificat totam istam materiam negotiorum gestorum que est subtilis τ perplexa τ in ea sepe variant docto.τ gloss.τ de ista materia tangitur per Azo.in summa.eo.§.aliena autē dicuntur negotia.τ.C.de con trah.τ commit.stip.l.iij.τ plene dixi.d.l.si pecuniam.C.eo.quod

21 hic resumo pro declaratione glo.magne.† dic ergo φ negotiuz fit alicuius quatuor modis.s.cura τ solicitudine.qδ antiqui di cebant officio. Item re ipsa quod antiqui dicebant vtilitate. Itē ipso gestu quod antiqui dicebant necessitate. Itē ratihabi tione quod antiqui dicebant voluntate. Hug.faciebat duo mē bra.scz re ipsa sub quo comprehēdebat ipso gestu τ cura τ soli citudine. Secundum mēbrum est ratihabitione. τ ista omnia vocabula sunt vocabula magistralia doctorum nec reperiun tur expssa aliqua.l.lz p.l.probētur.vnde de singulis videamus.

22 de quo etiam not.τ dicam.j.eo.l.pomp.scribit.† Et primo de eo quod alicuius est cura τ solicitudine seu officio qualia sunt ne gotia pupillorum τ adultorum q̄ dici possunt tutorum τ cura torum cura τ solicitudine τ officio:q2 propter eorum officium tenētur habere curam τ solicitudinē ipsorum negotiorum. Di cit gloss.φ si gerēs gessit contēplatione tutoris teneretur actio ne nego.gest.alias non.sz verus dominus tenetur indistincte. vt.s.eod.l.iij.§.hac actione.τ hac eadē.l.si pupilli.in princ.sz tu dic latius quod aut ille qui gerit tale negotium gerit nomine suo aut nomine eius ad quē spectabat res aut nomine alteri9 tertij. Si suo nomine contra nullum agit quia non habuit ani mum aliquem obligandi.vt.j.communi diui.l.in hoc iudicio. §.diuersum. Si nomine tutoris vel curatoris tūc tenētur actio ne neg.gest.vt.s.e.l.si pupilli.in princ.vbi de hoc. Sz an tenean tur pupillus vel adultus tūc dic φ pupillus tenetur si est nego tium vtile quatenus est locupletior.vt.d.l.si pupilli.in prin. Si est negotiū necessarium tenetur insolidum.j.de solu.l.in pupil lo.ver.plane.si est voluntarium tenet pati φ tollat sine lesione prioris status rei.vt.j.de ver.sig.l.impensa.τ de rei vēd.l.in fun do. Adultus tam in vtili φ in necessario tenet insolidum.vt.s. eo.l.ij.licet quidam distinxerint habeat curatorem vel non.vt

dixi.d

dixi.d.l.si pupilli.in prin. Et idem si gessit nomine & contemplatione pupilli vel adulti sed tunc tutor non tenetur vt dixi.d.l.si pupilli. Si autem nomine vel contemplatione alicuius tertij: tunc dic vt no.& dixi.s.eo.l.iij.§.apud marcellum.alias est.l.cuz proposuissem. vno ergo casu tantum tenentur tutor & curator, scz cum gestum est eorum nomine & contemplatione. secūdo casu quando negotium erat alicuius re ipsa quod antiqui dicebant vtilitate. Aut gerēs facit nomine suo: aut noīe eius cuius erat reuera negotium aut nomine tertij cuius putabat esse negotium. primo casu aut in faciendo aut in reijciendo. si in faciēdo aut erat bone fidei & p vtilibus & necessarijs habet exceptionem & retentionem: pro voluntarijs abrasionem, vt.j.de do.excep.l.paulus.de neg.gest.nō habet q2 nullius negotium gerere voluit nec aliquē sibi obligare, vt.d.l.in hoc iudicio.§.diuersum.cōmuni di.quidam tamen dicunt ꝙ habet iudicis officiū pro necessarijs.vt de hoc plene no.j.de rei vendic.l.in fundo. Si vero est male fidei & impendit in faciendo: tunc nulluz habet remedium: q2 impendendo in rem alienam sciens & mala fide donare videtur, vt.C.de rei vend.l.ij.& instit.de re.di.§.ex diuerso.
23 ¶ † Si vero gestor suo nomine impendit in reficiēdo. aliud ēm est reficere aliud de nouo facere, vt.j.de oper.no.nunc.l.j.§.si qs tunc si est bone fidei habet actionem & retentionem male fidei autem pro necessarijs retentionem pro vtilibus abrasionem p voluntarijs nihil.vt plene not.d.l.in fundo.j.de rei vendicatio. & hec vera reprobata opi. M.qui de equitate īdistincte dicebat actionem dari, vt not.C.de rei ven.l.domum.& hic in glo. ¶ Si autem impendit nomine eius cuius reuera erat negotium tūc regulariter habet eum obligatum insolidum, vt.j.mand.l.qui mutuam.licet in mandato loquatur.&.j.eodē.l.sed an vltro.in prin. Fallit in tribus casibus in quibus tenetur eatenus quatenus est locupletior, vt.s.e.l.si pupilli.in pnc.distinctio tamē impenderit in rem necessariam vel non, vt.s.dixi. Itē quando accessit animo depredandi, vt.s.hac eadem.l.§.sed si quis. Item si accessit ad negotium insolitum: vt.j.eo.l.si negotia & quando gessit negotium peculiare, vt.s.hac eadem.l.§.sed si ego.versic. eodem loco. ¶ Tertio casu quando impendit contemplatione tertij cuius credebat rem esse tunc aut nullo modo ad eum spectabat & non habet eum obligatum sed verum dominuz, vt.s.e.l.item si cū putaui.in fi.si ad eum spectabat quoquo modo, vt re ipsa vel cura & solicitudine. si re ipsa & est negotium peculiare non tenetur nisi de peculio, vt.s.e.l.§.sz si ego. si cura & solicitudine sic vt hac eadem.l.si pupilli.ī pnc. ¶ Si re ipsa & non peculiare sz domini in hoc est discordia inter Ioā.& Azo.vt no. & plene dixi.s.eo.l.iij.d.§.apud marcellum.& opiū. Azo.est magis communis ꝙ veritas preualeat opinioni & teneatur ille cuius est reuera negotium. & vide Azo.in summa eod.§.re ipsa.& quod dictum est quod hoc membro de expensis locum habere potest in precedenti membro quando negotium est alienum cura & solicitudine. salua tamē distinctione in pupillo sit impēsuz in eius rem necessariam vel vtilem. sed in predicto membro quādo gessisti negotia mea credēs gerere negotia titij ad quem nullo modo spectabant si aliquid expendisti, an tenear solum in id quo factus sum locupletior, an in toto quod expēdisti: vt quia forte vtiliter fuit ceptum sed non habuit bonum exitum. & videtur quod tenear solum inquantum sum locupletior, vt hac ea.l.in princ. dic contra ꝙ tenetur in eo quod est expēsum & sufficit vtiliter ceptum, vt.j.eo.l.sz an vltro.§.j.s.e.l.item si cum putaui.§.fin. nec ob.hic.l.q2 ibi speciale in pupillo, vt predixi. ¶ In tertio genere negotiorum quod est alterius ratihabitione & qd antiqui appellabant voluntate: q2 loquimur de ratihabitione voluntaria hoīs non de necessaria legali. de qua.j.dicetur. & pone exemplum de ista ratihabitione hoīs voluntaria: vt si quis emit rē noīe meo vel exegit debitorē meum putatiuum. & iste articulus est expeditus in glos.s.hac ea.l.§.si titij.ad illam remit-
24 tit glo. ¶ † Vel dic clarius alijs reiectis ſm Iac.bu. quod ad hoc vt tenear oportet tria cōcurrere.s.ꝙ fuerit nomine meo gestum quod ratum habuerim. & quod pro ratihabitione mihi poterit aliquid queri. aliquo istorum cessante non possum cōueniri. ¶ Sed nunquid conuenietur alter cuius nomine non est gestum? dicit ꝙ sic si negotium erat suum re ipsa vel ipso gestu vel quoquo modo ad eum pertineat. & idē & si is modis ad eum non pertineat si aliquid lucri ad eum peruenit ne gestor remaneat in damno, vt.d.§.si titij. ¶ Sed an distinctio que fit in gl. illius.§.sit vera in negotio quod est meum ratihabitione cum gl.hic eandez distinctionē faciat in negotio quod est meum re ipsa, respon. quod est vera hic in negotio meo re ipsa. Itē est vera ibi ī negotio meo ratihabitione intelligēdo de ratihabitiōe necessaria seu legali: vt q2 est vtiliter gestum vnde necesse habeo habere ratum, vt.j.eo.l.pomp.scribit si negotium. & ibi no. non autem procedit in voluntaria hominis ratihabitiōe, imo ī ea dic vt.s.dixi & no.in summa eo.§.est autē ratihabitione. ¶ In quarto & vltimo genere negotiorum quando negotium est meū ipso gestu, quod puto idē quod re ipsa.lz gloss.ponat pro specie diuersa & antiqui dicebant necessitate de ista specie not.per Azo.ī summa.e.§.supest. vt quādo gestor soluit creditori meo: tunc dic aut soluit suo noīe putans se teneri. & videtur hic tenere gloss.indistincte quod agat contra me. Alibi melius distinguit. Aut voluit soluens liberare se tantum & non alium: & tūc q2 non tenebatur nata est sibi condictio indebi.ad repetēdum. & q2 me non liberauit me non conuenit. & q2 eadem solutio nō parit actionem & repetitionem. Si autem soluit nomine meo q2 sum debitor & me liberauit indistincte me conuenit, vt.j.e.l. soluendo. Si autem soluit noīe alterius quem putabat debitorē & non est. dicunt quidam ꝙ me conueniet qui sum verus debitor q2 me liberauit. si postea velit meo nomine insolutum cedere. & ista fuit opi. Ioā.& sequacium. Alij dicunt & melius ſm Ia.but. Aut volebat liberare tantum illum cuius noīe soluebat & nō aliuz: & tunc cum statim sit sibi nata cōdictio indebiti quantumcunqz mutet voluntatē & velit ꝙ cedat ī solutionē debiti mei nō potest me liberare nec me cōuenire. speciale videtur in bone fidei possessore hereditatis qui soluit de pecunia hereditaria creditoribus hereditarijs volēs se tantum liberare nō alium. nam cum predictam pecuniam nō possideat nec dolo desierit possidere nō tenetur ad eam heredi nisi vt cedat cōdictionem indebiti quam habet cōtra creditores hereditarios: & tūc heres compēsabit ipsis creditoribus in eorum credito. vt.j.de peti.here.l.si quid possessor. & idē putat ipse Iaco. vbicunqz pecunia debitoris soluta est & debitor cōtra soluentem non possit habere regressum quod in subsidium sibi fiat cessio. ar.d.l.si qd possessore.ad.l.vlti.j.e.q̄ allegatur pro opi. Ioan.& sequacium, responde ſm Azo.vt hic & ibi no. ¶ Si autē soluēs voluit quēlibet liberare qui erat debitor tunc agit cōtra debitorem quem liberat. ¶ Guli.de cug.& And.Py.defendunt opin. Io.& sequacium, & dicūt quod ex quo ille qui soluit cognito postea qs sit verus debitor vult ꝙ cedat in solutionē eius noīe & quod liberetur & quod hoc ipso videtur remittere & renunciare condictioni indebiti que sibi competebat & liberatur debitor ac si a principio fuisset eius nomine solutum: & ideo potest agere contra eum: q2 ista sunt paria liberatio & solutio, vt.j.de cōdi.& demon.l.iul.de leg.j.l.si fundum.sub conditione.§.titio.& de condi.cau.da.l.si mulier ita. & hec duo sint paria soluere noīe debitoris a principio vel postea velle ꝙ pecunia soluta cedat in eius liberationem sicut dicitur in testibus qui adhibentur in testamentis.j.de testa.l.heredes palam.in fi. ¶ Unde concludendo dic aut soluo debitum tuum pecunia mea & tuo nomine & ī hoc oēs concor. quod teneris act.nego.gest.vt.j.eo.l.soluendo. aut soluo nomine meo sed de pecunia tua: vt quia possideo hereditatem bona fide & soluo ex pecunia hereditatis: & tunc idem, vt dicta.l.si quid possessore.de peti.hered. & in hoc etiam oēs concor. Si soluo nomine meo & ex pecunia mea. idē si sit paruuz debitum vt funeris impensa: q2 tunc non habeo condictionem indebiti, vt.j.de relig.l.at si quis.§.sed in foro.&.§.si quis dū putat. & in hoc etiam oēs ɔcordant. Si aūt est magnū debituz ex quo oritur soluēti condictio indebiti, vt.j.de ɔdi.ideb.l.si pene cā.§.q̄uis. tunc succedit discordia Ioā.& sequacium & Azo. de qua hic no.&.s.dixi. Circa quod dicit Ray.ꝙ aut creditor consentit ꝙ illa pecunia sit soluta noīe veri debitoris quam ille soluit indebite noīe suo tunc sit vera opi. Ioan. q2 vna cā potest in aliam conuerti.j.si cer.pet.l.singularia.&.l.certi condictio.§.si. aut creditor non consentit: & tunc sit vera opi. Azo.ar.C.de cōpensa.l.eius. nisi soluens cederet debitori ratum habenti cōdi. indebi.ar.j.de compensa.l.in rem.&.l.si.& de hoc.C.eo.l.si mandatum. Ray.
25 Uideamus. † Qui accedit ad omnia negotia gerenda vel nō ad omnia sed alius erat omnia gesturus tenetur de omnibus q̄ gerere potuit & tenetur a se exigere ab alijs non: q2 non habet act. & nemo sine act. experitur. h.d.& ad hoc sepe allegatur. Et ad hoc vltimum concor. j.de admi.tuto.l.quoties.§.item si temporali. & continuantur due.ll.sequentes. ¶ Ibi quod puto verius. si tamen gerere potuit & hoc declarant sequentia. Et diuide quia in prima parte ponit an gestor teneatur de gestis & gerendis. in secunda an a se exigere debeat. in tertia an ab alio. in quarta quis sit effectus si a se non exigat. secūda ibi certe si quid. tertia ibi q̄ꝙ ēm. quarta ibi & si forte. & durat vsqz ad.l.sinautem. ibi supplet tertiam partem vsqz ibi certe in sua. ibi supplet quartam partem ponē-
26 di alium effectum. ¶ † Op.ad primum dictum.§.quod gestor non teneatur de omissis: quia sufficit si cui vel in paucis &c. vt C.eodem.l.tutori.sol.vt in glo. Item op.ad idem de.l.j.§.fina.j. de eo qui pro tutor.nego.gess.sol.vt in glo. Item op.ad secūdū

dictum q̄ a se exigere non teneatur,vt.j.mand.l.si remunerā/
di.§.ap.iul.sol.vt in glo.q2 ibi accessit ad vnum tātum negotiū
gerendum.licet glo.z male teneat contrarium.C.eodē.l.tutori.
¶ Item op.q̄ non excusetur si ab alijs non exigat licet in iudi/
cio exigere non possit q2 saltem extra iudicium petere debuit,vt
j.de admi.tuto.l.tutor.qui repertorium.§.pe.Py.concedit op/
positionem.z do.Richar.z allegabat.j.de serui.vrb.pred.l.qui
dam biberus.glos.hoc reprobat vt in ea patet.¶ Item oppo.
q̄ non excusetur ex eo q̄d facere non potuit,vt.j.commo.l.in re/
bus.z.s.si quis cau.l.ij.§.pe.sed ibi culpa precessit casum.Itez
op.q̄ quis sine actio.experiatur,vt.j.de pet.hered.l.sed z si lege
cor.§.quod autem ait so.vt in glo.Item oppo.ad idem.C.si per
vim.vel alio modo.l.j.sol.ibi speciale quod agat sine mandato.
fm glo.vel dic verius q̄ licet ibi non haberet mandatum ab ho
mine habebat tamen a lege z tacitū ab homine ex eo quod ha/
bebat custodiam rei vt dixi.C.de sac.sanc.eccle.l.sancimus.z.d.
l.j.si per vim vel alio modo.vnde dic aut quis caret oīno act.et
exercitio z non exercet vt hic.aut caret actione sed exercitio: q2
habet mandatum a lege expressum z tacituz ab homine ꝓpter
custodiaz rei que ei incumbit: z tunc exercet,vt in contrario.Si
habet act.z exercitium planum est q̄d potest exercere. ¶ Item
op.glo.ad idem q̄d sine act.experiatur cum hodie maxime de cō
suetudine actio in libello non proponatur,vt no.s.de edend.l.j.
in princ.in gloss.magna.z probatur de iure canonico extra de
iud.c.dilecti.vbi de hoc plene in glo.z per Innoc.licet Card.te/
neat contrariuz extra de offi.or.c.si canonici.lib.vj.dicit q̄ licet
actio non edatur nec proponatur in libello:tū causa z cōcomi/
tantie actionis ex quibus actio resultat proponuntur que non
potest proponere qui non habet act.Quandoqz etiam qui non
est obligatus soluit sicut tutor.procura.z alij administratores,
vt no.per Azo.in summa de sol.§.sunt quidam.Item opp.ad
finem.§.quod primum debitum nō fiat indistincte vsurarium,
vt infra de vsuris.l.qui semisses.§.finali.quidam cōfitentur op
positionem z dicunt hunc.§.intelligi secunduz illum.tu dic aut
loquimur de pecunia domini quam dimisit otiosaz z loquitur
contrarium quia tenetur ad vsuras ita demum si dominus cō/
sueuerat fenerare alias non,aut loquimur de pecunia dn̄i con/
uersa vel quasi in vtilitatē gestoris,vt fuit hic z tunc indistincte
tenetur ad vsuras.Item opp.q̄ remittere non potuerit domi/
nus vsuras cum nōdum essent debite: z q2 ex tali remissione vi
deretur sequi mandatum z sic cessaret neg.gest.vt insti.de obli.
ex quasi cōtractu.§.j.so.vt glo.hic,z.C.eod.l.negotium.Et pro
declaratiōe omnium predictorum distinguit aut accessit quis
ad negotia aliena gerenda quasi omnia gesturus: z tunc indu/
bitanter tenetur de gestis,vt hic z inchoatis cōsumādis,vt.j.
cōmo.l.in cōmodato.§.sicut.z de appendi.gest.j.de admi.tuto.
l.tres tutores.§.cum in eo.aut queritur de gerendis que pror/
sus sunt operata a gestis z tunc idem si accessit vt omnia gestu
rus q2 tunc habentur pro vno negotio: z ideo partem eiusdem
negotij videtur negligere.vt hoc.§.in primo dicto.z.j.e.l.pōp.
in negotijs.z.l.se.q̄d est verum.regulariter fallit si dominus ne
gotiorum moritur pendente gestiōe,vt.j.e.l.nam z seruius.§.
si me viuo.Et est ratio q2 cessat ille cuius cōtemplatiōe gerebā.
¶ Itē fallit vbi gessi necessitatis suspiciōe credens me esse tuto
rem cum nō essem q2 tunc impune possum deserere,dum tamen
denunciē ꝓpinquis q̄d gerant,vt.j.de eo qui ꝓ tuto.neg.gess.l.j.
§.si.vbi de hoc.aut accessit nō oīa sed aliqua vel vnuz tm̄ gestu
rus: z tūc si palā dic vt idē in his que gestur9 accessit,vt dixi.s.
qn̄ accessit ad oīa gerēda,vt.j.de admi.tut.l.si duo.predicta ꝟa
nisi aliquis alius diligēs fuisset oīa gesturus:tūc etiā tenet etiā
de nō gestis,vt in scdo rn̄so huius.§.ibi z si vir diligēs zc.sz qd
si ignorabat aliū gesturū nunqd tūc tenet de nō gestis.Guli.et
Jac.de ra.dicūt q̄ non:q2 nō pōt sibi obijci culpa.z hic tenetur
ꝓpter culpam,vt.j.de act.z ob.l.ex maleficijs.§.j.sciam enim nō
ignorantiā volumus obligari.C.de tab.l.gn̄ali.li.x.z q mili.nō
pos.l.super seruis.li.xj.Sed quid si aliquis diligētissimus erat
oīa gesturus z gratis nunquid iste tenebitur ad tātā diligētiā
z sic ad leuissimam culpā.z gerere gratis sicut ille gestur9 erat.
Ja.de ra.tenet q̄ sic z alle.C.eo.l.ij.Sed qūo scietur vtrum ali9
diligēs gerere esset paratus.z q̄ iste gerens hoc sciuerit? dic q̄
hoc poterit apparere si ille qui volebat oīa gerere hoc denūcia/
uerit gestori,vel aliter apparebat de ei9 scia.Dicit tn̄ ipse Jac.
q̄ in hoc attēdi dz ne fraus cōmittat.posset em̄ venire quidam
trufator qui se offerret velle oīa gerere z gratis.tali credendum
nō est.Et hoc voluit notare hic litera duz dicit vir diligēs.vbi
aūt esset diligens z amicus absentis cuius negotia erant gerē/
da tūc locum habēt q̄ dicta sunt.Ex qualitate em̄ personarum
talia discernuntur.j.de act.z obl.l.si.z.C.si quis ipe.male.l.vni
ca.¶ Si autē q̄ratur an debeat a se exigere,dic q̄ si accessit vt
vnū gestur9 nō tenet a se exigere,vt.d.l.si remunerandi.§.apud
iul.si aūt vt oīa gesturus tunc tenet a se exigere debitum ciuile
z naturale.vt hoc.§.sz si sit debitū naturale tm̄ tūc si est contra/
ctum ex ipsa gestiōe tenet tale debitū a se exigere.si aliunde con
tractum nō,vt.j.e.l.at qui natura.cum ibi no.nō tenet etiam a
se exigere si est preiudicium iuri suo,vt.j.e.l.§.cum me absente.z
27 vide.j.eod.l.diuortio.¶ †Si q̄ratur qn̄ gestor teneatur ad vsu
ras,dic q̄ in quatuor casibus.vnus est qn̄ vertit pecuniam dn̄i
in rē suam.scd̄s qn̄ a se nō exegit vbi exigere debuit,vt hic z.j.
eo.l.qui sine.tertius qn̄ dimisit pecuniā dn̄i otiosam,z dn̄s erat
solitus fenerare,vt.j.de vsur.l.qui semisses.§.si.¶ Item ꝓpter
debitum administrationis contractum tenet ad vsuras ex mo
ra,vt.d.l.qui sine.j.eo.

1 ☞ Usure negotiorum gestoruz ex mora veniunt restituende.
2 Offi cium iudicis z stipulatio quod ad quedam equiparantur.

Uia tantundem in bone
fidei iudicijs.id est cōtractibus.¶ †Ibi officiuz
1 iudicis valet vt vsure veniant ex mora vel quasi.
¶ Ibi in stipulatione,z in alijs cōtractibus stri/
cti iuris.¶ Ibi eius rei,id est vt veniant vsure.¶ Interroga/
tio.i.stipulatio.z sic hoc intēdit q̄ in cōtractibus bone fidei ve/
niunt vsure ex mora officio iudicis sicut in stricti iuris p stipula
2 tionem.¶ †Sed ad hoc opponi.quod non tantum valeat offi
cium iudicis quantuz stipulatio,vt.C.depositi.l.quarta.sed dic
vt in glossa.quod equiparantur quo ad q̄dam non quo ad oīa.
Jac.de ra.aliter exponit istam.l.z quod tota loquatur in con/
tractibus bone fidei z dicat q̄ tantum operatur officium iudi/
cis quo ad vsuras petēdas in cōtractibus bone fidei quantum
si essent in ipsis contractibus bone fidei p stipulationem ꝓmis/
se.Jac.de ra.

1 ☞ Gestori negotiorum imputatur si imperfecte exegit quod
al's alter erat perfecte gesturus.
2 Cōiuncte psone pōt etiam sine mandato solui si de rato caueat.
3 Mandatum fictum nō dz plus operari q̄ verum.
4 Debiti sequestratio regulariter est ꝓhibita:nō etiā cogitur q̄s
inuitus deponere.
5 Gestor negotiorum tenet dn̄o indebite q̄sita restituere.
6 Sentētia lata super exceptione inducit exceptionē rei iudicate:
si illud postea per modum exceptionis ꝓponatur.

Inautem is fuit. Lex ista non cō/
tinuatur nec re/
fertur ad ꝓxi.precedētem sz ad fi.§.videamus.s.in.l.
1 si pupilli.†vbi dictū est q̄ nō imputabatur gestori si
alios debitores nō exegit.hoc determinat.l.ista verum esse nisi
gestor esset de coniunctis psonis q̄ agere possunt sine mandato
tunc enim ei imputaretur non obst.j.de iniur.l.lex cor.§.leg.vt
ibi not.¶ Et sic allegatur hec.l.quod solui possit coniuncte p/
2 sone si caueat de rato.†contrarium dixi.s.de procur.l.sz z he.z
no.in gl.j.de sol.l.ꝟo ꝓcuratori.nisi habeat mandatuz ad hoc.
z hec est ꝟitas z est exp̄ssum.j.vt le.noīe caueat.l.ij.vbi de hoc
dixi.z sol.ma.l.ij.§.si.vbi etiam de hoc dixi.z pōt etiam rōne ꝓ/
3 bari sic.†plus nō dz opari fictū mandatum q̄ verum,vt.j.loca
ti.l.q ad certum.cōiuncta psona non hz verum mandatum sz
fictum a lege,vt.d.l.sz z he.z.j.iudi.sol.l.iij.§.j.sz ei qui habet ge
nerale z verum mandatum nō pōt solui vbi habeat speciale ad
recipiēdum solutionem vel ad exigēdum nisi in casibus specia/
libus.s.de pactis.l.sz si tn̄.de ꝓcur.l.si ꝓcurator.§.j.z de solu.l.
filie.z.l.hoc iure.ergo zc.non obst.hec.l.q2 hic nō imputatur cō
iuncte persone si non exegit sed si non egit ad interrumpēdum
prescriptionē cum agere posset.Guli.Jac.de ra.aliter soluit q̄d
hic imputatur cōiuncte psone non q̄d nō exegerit:quia nō po/
terat vt dictum est,sz q2 nō egit vt pecunia officio iudic.depone
retur ar.s.de ꝓcur.l.si reus.hoc nō placet Guli.q2 illa.l.loquit
qn̄ debitor se offerebat paratum soluere vel deponere z in casu
4 valde speciali†inuitus enim non posset cogi deponere cum se/
questratio regulariter sit prohibita.C.de ꝓhi.seque.pec.l.j.vbi
de hoc nisi forte debitor esset persona suspecta.arg.j.de ap.l.im
peratores.z.s.qui satisda.cogā.l.si fideiussor.§.fina.z hec est ve
ritas.Guli.¶ In glo.tria nota.ibi.§.sicut.quam non agnosce
tur si extra iudicium peteret sicut procurator:q2 mandatū fal/
so allegaret.Ray.

5 Item si fundum. Etiam indebite quesita ex
gestione tenet gestor † do/
mino restituere.h.d.Et dicit Guli.q̄ iste.§.est notandus.aliq̄s
incepit agere sicut syndicus vniuersitatis z non erat.obtinuit.
vniuersitas ratum habet quicqd egit:nūquid valeat?hic est ar.
q̄d sic z videt expressum.j.de iudi.l.licet in cōtrariū videt q2 nō
esse syndicū vel nō solenniter paria sunt.s.q̄d cuiusqz vniuer.
l.j.§.quibus.z q2 syndicus ꝯstitui dz cū solēnitate tradita.e.ti.
l.nulli.

l.nulli.z.l.plane.z in hoc videt diuersitas inter pcu.de quo loquitur.d.l.lz.de iudi.z syndicū qui cū maiori solēnitate cstitui debet,vt dictis.ll.sed huic rōni posset responderi qz illa solennitas que requiritur in syndico cōstituendo est fauore vniuersitatis vnde non dz in ejus lesionē retorqueri.ar.bonum.C.de pcur.l.non eo min⁹.de hoc dicet hac.l.lz.de iudi. ¶ Facit etiā iste.§.qd si petij rem in qua nullū ius habebā z lata fuit sniā p me qd tenear lz sit iniqua:vt.j.fami.hercis.l.cum putarem.z.j.ad trebel.l.seruo inuito.§.si pretor.z de rei ven.l.ex diuerso.§.j.quod puto verum nisi haberet vitia nullitatis vel lata esset ex falsis instrumentis vel testibus:quia tunc retractaretur remedio restitu.j.de re iudicata.l.diuus.z.C.si ex falsis instrumentis per totum Bul.

6 Si quocunq3 †Si de except. cōpensationis est cognitum et pronunciatum amplius non pōt intētari als sic.hoc dicit opp. q eoipso q iudex cōpensationē nō admittit etiā si expresse non reprobet:tā tacite reprobare videatur:vt.C.si aduer.rem iudi.l.j.vbi de hoc.z hic in glo.sed glo.bñ hic nō declarat:qz aut iudex tacuit z sniā nō tenet:vt.j.de iudi.l.de qua re.si expresse reprobauit amplius peti non pōt, vt hic.dic q super principali bñ dz iudex expresse et diffinitiue pnunciare:vt.d.l.de qua re.sed super incidenti non nisi ad decisionem cause principalis necessario exigatur decisio incidentis. de quo dic vt plene no.z dixi.C.de ordi.iudi.l.j.vnde dic qd aut est certū iudex reprobauit cōpensationem. z amplius peti nō pōt:z dubitat.aut tunc aut cognitū erat tractatū de viribus cōpensationis:z tūc pronūciando super principali videt pronunciasse super cōpensatione si nō est cognitū de cōpensatione plene secus:vt.S.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.si iudex.vbi de hoc.Et facit qd no.z dixi in simili.C.de fide instr.l.si.Et pro hoc etiā bene facit.j.de excep.rei iudi.l.duob⁹.in fine.vbi dicitur q idem negotiū restituere videt.z vide.C.senten.rescin.nō pos.l.peremptorias.Et facit etiā qd dixi.C.de cōd.inde.l.j.in fi.prime additiōis.z qd no.per Archid.xvj.q.ij.si quos de seruis. ¶ Itē non ob.C.depo.l.iiij.vt ibi no. Ja.bu.dicit ad declarationem predictor q aliqū occurrunt plura capitula quorum vnum incidit alteri:z tunc dic vt hoc.§.cū concor.aliquando sunt prorsus separata z quodlibet est principale:z tunc vitium in vno non facit vitium in alio:vt.C.de dona.l.si quis argentum.z.j.de vsur.l.placuit.z no.j.de mino.l.etiam.§.j.aliqū occurrunt plura connexa vel vnum tantum quod licet alias fit separabile tamen in iudicio reputatur inseparabile:et tunc vitium in vno vel in parte contingens facit vitium in alia parte, vt.j.fami.hercis.l.in hoc iudicio.de arbi.l.quid tū.z.l.qualem.z.d.l.j.C.si aduer.rem iudi.vbi de hoc,z.j.de compensa.l.quod in diem.§.si rationem.

1 ¶ Prohibitio impedit actionem negotiorū gestorū oriri cōtra prohibentem socium non contra alium non prohibentem.
2 Factum vnius an profit alteri sociorum in obligatiōe noua inducenda quemadmodum prodest pro communi obligatione conseruanda.
3 In socijs omnium bonorum quod vnus facit alter fecisse dicitur.

1 Si ex duobus. †In duob⁹ socijs quorum vnus phibuit gestori ne gereret alter non,eius prohibitio alij nō pdest.h.d. ¶ Oppo.gl.z non soluit.C.de duo.re.l.fi.sol.fm Ja.de bel.illa loquitur in socijs omniū bonorū:hec falsa:quia imo loquitur in correis eiusdem obligationis.vel dicit ipse q alter potest alteri prodesse vel obesse circa substantiam ipsius obligatiōis principalis debiti,vt ibi sed nō quo ad hoc vt alter obligetur gestori vt hic.Sed nec istud est soluere sed casus diuersificare.Alij dicunt q ibi ideo qz obligatio erat ex eodem fonte,vt ibi in fine dicitur. sed certe et hic ex eodem fonte. Alij qd ibi loquitur in obligatione iam quesita conseruanda: hic in obligatione contrahenda.Itē ibi est odio prescriptiōis.
2 z hec satis placet Jac.bu.qui dicit q†in obligatione cōi cōseruanda factum vnius pdest alteri vt in contrario.z.j.de verbo.obl.l.mora.z de eo qd cer.lo.l.centum capue.cū sua glo.z in cōtrario dixi.aut de actione vel obligatione de nouo inducenda: z tunc secus vt hic,z.j.loca.l.quero.preterea in contrario obligatio iam inducta respiciebat quēlibet reor pro solido:et ideo vnus eam totam cseruat.hic etiā respiciebat quēlibet sociorū
3 pparte lz indiuisa.†Sed an hec lex locū habeat in socijs oim bonor,glo.dicit q non,z mouet qz q si vnus fecit alter fecisse videt:vt.j.de libe.le.l.j.§.nunc de effectu.z.l.si is qui duos. In contrarium videt qz tantū dz operari societas in vna re vel negotiatiōe sicut in oibus bonis quo ad rem illam.j.de admi.tuto.l.si duo.sed factum socij in vna re obest alteri:ergo zc.dic q glo.bene dicit fm Bul.qz in socijs oim borū non potest vnus obligari quin alter obligetur.Cū ergo hic nō obliget qui phibuit impossibile esset obligari eū qui nō prohibuit,cū in oibus sint socij.Sed in vna negotiatione non sic:qz quilibet de eo qd habet ex societate pōt se obligare:z ideo bñ dicit glos.qd hec.l.locū hz qū ille nō phibuit sciuit negotiū geri als non.hoc non placet Bul.si esset sciēs nō daret nego.gest.sed mandati,vt.j.mand.l.si remunerandi.§.si passus.z.l.si p te.z in glo.assertiue non loquitur sed dicit fm quosdam.Bul.

¶ Repetitio.l.Pomponius.

Omponius scribit. ¶ Lex ista repetibilis est z subtilis z difficilis z disputabilis z per multos repetita.z quia cōiter repetētes istam z alias vt placeant scholaribus nedum pertinentia ad.ll.quas repetunt directo recitant,sed etiā alia multa per indirectum pertinentia:et ideo eas eleganter breuitatis causa non recitabo nisi ea que directo mihi visa fuerint pertinere ad materiam huius.l.ponendo primo casum summariū.scdo diuisionē.tertio casum in terminis.quarto expositionem litere.quinto colligēdo aliqua notabilia.sexto declarando materiā per cōtraria z qōnes. ¶ Respōdeo ad primū,z breuiter.l.ista cū princ.l.sequētis q̄ cōtinua
1 tur vsq3 ad.§.is qui.h.d. ¶ Si negotium†a gestore etiā male gestū approbo tollitur actio neg.gest.fm Pomp.sed fm sceuolam nō.Itē ɔtraria actio neg.gest.dat etiā nō intētata directa nisi ex speciali pacto sit sublata.z hoc fm vlp.in pn.l.se. ¶ Vel
a fm Ray.ra:ihabitioᵃ dñi negotiorū†expressa z spontanea tacita z coacta impedit act.neg.gest.rōne culpe nō rōne doli fm Pomp.fm sceuolā nō etiā rōne culpe:nisi hoc agat inter partes tacite vel expresse.Ray. ¶ Respondeo ad scdm.s.ad diuisionē.nā.l.ista cū prin.l.seq.ponit nouē dicta.tria sunt Pomp.z quinq3 sceuole in.l.ista z nonū Ulp.i.l.se.primū dictū Pōp.est in prin.huius.l.vsq3 ad ver.videndū.ibi est scdm eius dictū vsq3 ad ver.sed superius.ibi est tertium vsq3 ad ver.sceuola.ibi incipit primum dictum sceuole vsq3 ad ver. sed eo dicto,ibi secundum,vsq3 ad ver.sed queadmodum. ¶ Ibi tertium vsq3 ad versi.ceterum.Ibi quartum vsq3 ad versi.item si vendidit.Ibi quintum z vltimum ipsius sceuole ex quibus oibus concludit cōtra Pomp.vsq3 in fine.l.in.l.seq.in prin.vsq3 ad.§.is qui.est vnum dictum z eius exceptio que sunt vlp.Et hanc puto verā diuisionem,lz alij aliter diuidant et dicant quod ver. videndum igitur.fuit sceuole,z ver.sed eo dicto,fuerit Pomp.vt dicam in

a ¶ Ratihabitio. Adde ange.z Alex.de imo.in.l.iulianus.qui satisda.cog.

expositione litere. ¶ Transeo ad tertium scilicet ad positionē
casus in terminis. primo enim ponitur dictum Pomp. gene-
rale dicentis qđ si aliquis gessit negotia alicuius absentis quā-
uis male, et dominus ille rediens ratum habeat quod gestum
est si velit agere contra gestorem non potest. secundo ponit in-
stantiam ad ipsum dictum dicens: videndum ergo in hoc dubio
an ratum velim habere vel non actio nego. gest. pendeat. nam
quomodo nuda voluntate tolleretur cum semel ceperit: quasi
dicat hoc videtur esse non posse. tertio ipse Pomp. excipit a pri-
mo dicto dicens quod verum est quod per ratihabitionem tol
litur actio nego. gest. nisi gestor dolose administrauerit: quia in
dolose administratis non tollitur. et hec sunt dicta Pomp. sce
uola vero insurgit contra Pompo. dicens non esse vera dicta
per Pomp. licet per Pompo. facere videatur quod semel ap-
probatum reprobare non possum. Et probat sceuola opi. suam
a simili hoc seu argumento a pari hoc modo: vtiliter gestum te
netur dominus coram iudice necessario ratum habere et tamen
talis ratihabitio non tolli act. neg. gest. ergo nec spontanea ra
tihabitione. Itē probat reducendo dictum Pomp. ad incon-
ueniens et absurdum sic: si esset verum quod ratihabitio domi
ni tolleret actionem neg. gest. sequeretur tale inconueniens qđ
si gestor exegisset a debitore meo, et ego ratum haberem per ra-
tihabitionem sublata esset actio nego. gest. et sic nō possem ab
eo repetere pecuniam exactam. idem si vendidisset rem meam
et ratum haberem non possem ab eo repetere pretium rei mee vē
dite. et si ipse etiam impendisset aliquid circa negotium meum
non posset a me repetere si esset verum quod per ratihabitionē
tolleretur actio nego. gesto. sicut dixit Pomp. que omnia sunt
incōuenientia et absurda: quia in omnibus predictis exem-
plis quis locupletaretur cum aliena iactura. Ex quibus con-
cludit sceuola Pomp. male dixisse. ¶ Ultimo sequitur in pn.
l. seq. dictum vlp. dicentis predicta locum habēt vbi dominus
vult agere directa actione contra gestorem et gestor cōtraria cō
tra eum. Sed quid si dominus nolit agere directa quia forte ge
stor plus impendit quam recepit nunquid gestor poterit agere con
traria: dicitur quod sic nisi specialiter esset actum quod neuter
agat contra alterum. et iste est verus casus iudicio meo et cōfor
mis diuisioni quam feci. ¶ Glo. tamen et cōiter omnes doct. aliter
diuidunt et aliter casum ponunt. Et dicunt quod ver. secūdus qui
incipit videndum ergo. non fuit de dictis Pomp. sed sceuole. et
ver. sed eo dicto non fuit sceuole sed Pomponij cōfirmātis di-
ctum suum primum per rationem. Idem tamen est effectus
huius diuisionis et casus positiōis sicut superioris. sed in hoc
mihi videtur hoc inconueniens quia sceuola fuit author et dictator
huius. l. et inter alios iuriscōsultos fuit pulcher ordinatus di-
ctator sicut apparet in. ll. suis. vnde non est verisimile qđ in ista
l. intersecasset dicta sua in dictis Pompo. nec econuerso. rn̄deo
ad quartum. s. ad litere expositionem. Pomp. scribit. Et male
secundum sceuolam, et hic est primum dictum generale Pomp. ¶ Ibi
vero teneri per exceptionem secundum lecturam Azon. vel ipso iure
secundum lecturam Ioā. ¶ Ibi sed videndū. hic est secunda pars et secundum
glo. et cōiter alios docto. hic ver. est sceuole arguentis cōtra pre
dictum dictum Pomp. vel sicut dixi est de dictis Pomp. dan-
tis instantiā seu obiectionem que videbatur obstare dicto suo.
idem tamen est effectus vt dixi cuiuscunque sit. ¶ Ibi sed superius.
hic est tertia pars in qua ponitur determinatio dicti Pomp.
seu quedam exceptio ab ipso dicto per eundem Pomponium.
¶ Ibi a te abstit: quia nihil dolose administrati. dolus enim si ad
esset non posset generaliter remitti sed specialiter, vt hic in glo.
¶ Ibi sceuola. hic secundum meam diuisionem est primum di
ctum sceuole directe reprobantis Pomp. secundum gl. et alios
est secundum dictum sceuole. idem tamen est effectus. vt dixi.
¶ Ibi sed de dicto secundum gl. et alios iste ver. est Pomp. red
dentis rationem primi dicti sui. et dic eo dicto. i. ea ratione. quia. i.
quia vel secundum meam diuisionem est secundum dictum sceuo
le adducentis hanc rationem quasi facere videatur pro Pomp.
¶ Ibi semel probatum. i. approbatum per ratihabitionem.
¶ Ibi et quemadmodum. hic sceuola reprobat Pomp. per ar.
a simili qđ est validum, vt. C. eo. l. j. et. s. de leg. l. nō possunt. et. j.
de acqui. pos. l. de eo. §. fin. ¶ Ibi pro rato haberi. et tamen po-
test agi actione neg. gest. ¶ Ibi probatum est. i. approbatū nō
impedit nec tollit actionem neg. gest. quasi dicat sicut ratihabi
tio necessaria que fit coram iudice non impedit actionem neg.
3 gest. ita nec ratihabitio spōtanea debet impedire. ¶ † Ibi cete-
rum. hic est ar. sceuole contra Pomp. per ar. ab inconuenienti
vel absurdo qđ ar. est validum in iure, vt. j. de bo. libe. l. nam ab
surdum. et ibi dixi. ¶ Ibi probaui. i. approbaui. ¶ Ibi si quis
impendit gestor circa negotia mea de suo. ¶ Ibi mandatū non
est, et sic non datur mandati. et sic nulla datur. ¶ Ibi erit. ergo
hic est cōclusio sceuole cōtra Pomp. ¶ Exposita litera antequam

ad alia procedam, pro declaratione videamus primo motiua
Pomp. deinde motiua sceuole cōtra Pomp. ¶ Et primo po-
tuit mouere Pomp. quia approbās nō pōt venire cōtra factū suū:
vt. s. de adop. l. post mortē. et ideo semel approbatum reproba-
re non possum. nec admittitur variatio. j. loca. l. ea lege. in fin. et
C. de iureiur. l. si quis iusiurandū. ¶ Itē quia approbado factū
4 gestoris et postea agendo cōtra eū videtur sibi cōtrarius † et ideo re
pellēdū: vt. C. de fur. l. j. Ad exceptionē quā facit Pomp. a dicto
suo de dolose administratis potuit moueri Pomp. duplici rō-
ne. s. cōtrahentium intētione et vltimarū voluntatum rōne pri-
ma ratio patet quia contrahentes sub verbis generalibus nō intel-
liguntur remittere dolose gesta. s. de pac. l. tres fratres. et de trans
act. l. qui cū tutoribus. ergo nec per generalē ratihabitionē. se-
cunda ratio patet per. l. si seruus vetitus. de lega. j. vbi remissa per
testatorem redditione rōnis seruo nō videntur remissa dolose
administrata. et pro hoc de libe. le. l. aurelius. §. Caius. et. l. si qs
rationes. iste rationes potuerūt mouere Pomp. in dictis suis.
¶ Modo videamus motiua sceuole. primo enim moueri po-
tuit contra primum dictum Pomp. argumēto a diuisione. qđ
est validū in insti. de act. §. actionum. nam aut ante ratihabitio
nē erat nata actio neg. gest. aut non. si non erat nata ergo si dn̄s
~~non~~ habet ratum nunquam vlterius nascitur et sic in volūtate dn̄i est
qđ nō nascatur qđ est incōueniens. si nata erat aut ratihabitio
nem quō tolletur ex sola voluntate vel ratihabitione dn̄i. certe
et istud esset incōueniens. et quia secundum hoc ista actio esset in pendēti
5 qđ est inconueniens † quia in actibus viuorū per rerū naturā ni-
hil est in pendēti. nam aut est aut nō est: vt. j. si cer. pet. l. cum ad
presens. et. l. proinde. et de ver. ob. l. conditio. et ista ratio colligitur
licet obscure ex secūdo ver. huius. l. que incipit videndū. Item
alia ratio potuit mouere sceuolam cōtra rationem que facit pro
Pomp. qđ semel approbatum reprobare nō possim: quia imo
possum si non facit qđ debet: vt. j. de mune. et hono. l. vt gradatim.
§. sed et reprobari. et. C. de profes. et medi. l. grammaticos. li. x. cū
concor. sicut et econtra maritus potest vxorem semel reproba-
tam approbare. j. de adulte. l. si vxor. item potuit moueri sceuo-
la ex argumento a simili de ratihabitione necessaria ad volūta
riam que colligitur in ver. itē queadmodū. Item sceuola mo-
tus fuit per reductionē ad inconueniens et absurdum, vt in ver.
ceterum. et ver. seq. vbi quis locupletaretur cum aliena iactura cō
tra. l. nam hoc natura. j. de condi. inde. Item potuit moueri sce-
uola per casum expressum. nam si exigo debitorem tuum et ha-
bes ratum: dicit lex quod habes propter ratihabitionem actionem
neg. gest. vt. s. e. l. si pupilli. §. item queritur. et. C. e. l. si pecuniam.
Ex quibus videtur sceuolam clare concludere contra Pomp.
hanc etiam conclusionem videtur tenere vlp. in princ. l. seq. vbi
videtur assentire quod actio neg. gest. detur. et quod non debeat esse in
potestate aduersarij mei an vel quā agatur: vt. s. qui satisda. co-
gā. l. si vero. et de arbi. l. litigatores. et de iudi. l. ij. §. si dubitetur.
6 et de iur. om. iudi. l. idem cū eodē. † His expeditis venio ad quin
tum et colligo aliqua notabilia. primo quod generalis remissio seu
ratihabitio nō extenditur ad dolose administrata. de quo hic
in glo. et. s. dixi. et plenissime dixi in preallegata. l. si quis rōnes.
de libe. le. et. l. quidam decedens. de admi. tuto. secūdo no. qđ ni-
hil debet esse in pendenti et qđ voluntas vnius partis non debet
tollere act. ante natam. tertio no. qđ semel approbatum repro-
7 bare nō possum. † Item no. quod ratihabitio necessaria et volunta
ria equiparantur. et ar. a simili est validum. Itē qđ ar. ab absur
do est validum. Itē ex prin. l. seq. no. quod cōtraria actio pōt inten
di sine directa. et quod conuentio partium tollit istam actionē.
¶ Modo veniamus ad sextum. s. ad contraria. Et primo ad
8 id qđ dicitur qđ nihil debet esse in pendēti. † imo videtur quod sic, vt
insti. qui. mo. ius pa. soluitur. §. si ab hostibus. j. de stipul. ser. l.
si seruus cōis. j. de vsufr. l. sed et si fur. circa fi. et. C. de senten. pass.
l. fi. vbi de hoc et in alphabeto dictione pendet. sol. quantum ad
presens nihil est in pendēti veritate inspecta. nullum enim pre-
sens pendet sed aut statim est aut non est et sola futura incerta
sunt: vt hic et in cōcor. sed inspecto futuro et ratione spei potest
pendere vt in contrarijs. et ad hoc. j. cōia pre. l. fi. Item opp. ad
9 idem quod actio † neg. gest. sit in pendenti. nam si exegi debitorem
tuum in pendenti est: quia si ratum habes locum habet actio neg. ge-
sto. alias non: vt. s. e. l. si pupilli. §. item queritur. et ver. seq. solu.
dic quod actio quantum ad tempus presens in se in nullo penden
ti est quia non datur dum nondum fit ratum habitum. sed ratio-
ne futuri. l. si in futurū ratum habeatur bene pendet: quia non est
certū an habeat ratū vel nō. et vidi in libello disputatorio Py.
circa fin. de his que pendent. vel secundum Gul. dic aut queris an ne-
go. gest. pendeat ante gestionē. et largo modo dici potest quod sic:
quia in potestate gestoris est gerere vel nō gerere: et per cōsequens
an oriatur actio vel nō. sed istud non est proprie pendere: quia hic
nulla subest materia. et pendere proprie dicitur quando subest
materia

materia cuius effectus pendeat a futuro: vt.ĩ.ad maced.l.j.§.si
pendeat.⁊.d.l.si fur.ĩ.de vsufr.cum si.ante gestionem ergo nul-
la subsit materia non potest proprie dici pẽdere actio neg.gest.
Et pro hoc est ar.bonum.ĩ.ad.l.aquil.l.hoc apertius. Aut que
ritur an pendeat post gestionem: tunc aut loqueris in negotio
in quo ratihabitio voluntaria est expresse necessaria:⁊ tunc dic
quod pendet donec ratihabitio subsequatur,vt.d.l. si pupilli.
§.item queritur.⁊ versic.idem ait.⁊.ĩ.de solu.l. dispensatorem.
Aut loquimur in alijs generibus negotiorum puta cura et so
licitudine vel re ipsa vel ipso gestu:⁊ tunc non pendet sed sta-
tim ex ipsa gestione oritur:vt.s̃.e.l.iij.§.hec actio.insti. de obli.
ex quasi contrac.§.j.⁊ pro hoc bene facit.ĩ.eodem.l. fi. dum di-
citur erit igitur ⁊ post ratihabitionem actio.presupponit enim
illa copula ⁊,post, ⁊ includit quod etiaz erat nata licet pendẽs
⁊ dic est pendens ex parte domini ⁊ gestoris in eo genere nego-
tij quod est alterius ratihabitione spontanea ⁊ expressa vt pre-
dixi.¶Item oppo.ad illud quod dicitur in secundo responso
10 quod inconueniens videtur quod actio†tollatur vnius volũ-
tate imo videtur quod sic:vt.ĩ.de solutio.l.dispensatorem.Sed
expone ibi tolli id est non nasci nisi sequatur ratihabitio.Item
adhuc videtur obstare.d.l. ad idem. nam si exigis debitorem
meum ⁊ ratum habeo ipse liberatur.ergo nuda mea volunta-
te liberatur.Sed dic quod verum est quod liberatur sed nõ tã-
tum ex mea voluntate sed propter solutionem precedentem.
¶Item oppo.ad idem quod actio vnius tantum voluntate
tollatur.s̃.de pactis.l.si tibi decem.§.quedam.⁊ instit.de iniur.
§.fina.So.dicunt quod ibi speciale in illis actionibus que tur
pes sunt,vel dic verius quod ibi fuit pactum duorum non so-
la voluntas vnius.⁊ in.§.fi.insti.de iniur.nõ tollitur actio na-
ta sed nasci impeditur.¶Item oppon.quod voluntate vnius
tollatur,nam ex repudiatione legatarij tollitur actio pro lega-
to competens:vt.ĩ.de furtis.l.a titio.so.ibi actio nata fingitur
non nata per repudiationem.arg.ĩ.ad leg.aquil.l.huic scriptu
re.⁊ si certuz petatur.l.proinde.vel hic in negotio vltro citroq;
11 obligatorio ibi ex altera parte tantum. ¶†Item oppo. ad ex-
ceptionem Pompo. a dicto suo vbi exceptio dolose admini-
strata.nam videtur quod etiam dolose administratis sit libe-
ratus gestor per generalem ratihabitionem vt.s̃. de pactis.l.
emptor.§.lucius.dic quod in hoc videntur diuersificare Joan.
⁊ Azo:q2 Azo dixit ꝙ hic ratihabitio facta fuit in corde vel
cũ vicinis absente gestore:⁊ ideo nõ potuit sibi queri liberatio
cũ non interuenerit nuncius.Jo.intellexit hanc.l.in ratihabi-
tione facta cũ gestore.Et ad contraria respondet ꝙ liberat̃ per
excep.non ipso iure.de hac opi.Jo.⁊ Azo.plenius statim dicã
in questionibus.¶Item oppon.ꝙ sceuola male reprehendat
Pomp.in eo q̃d dicit q̃d si exigis debitorem meum nõ possem
a te petere ⁊ in alijs duobus exemplis. nam Pomp.excep.do-
lũ ⁊ dolus est non restituere q̃d exegit:vt.ĩ.depo.l.j.§.fi.⁊ man.
l.si procu.§.dolo.¶Sed dic ꝙ Pomp.excep.solum dolum cõ
missum in administratione non in restituendo q̃d exactum est.
a ¶Item opp.ad ratione faciente p Pomp.ꝙ medicum[a] semel
12 approbatum possim reprobare:†vt.ĩ.de excus.tuto.l.sed et re-
probari.⁊ de mu.⁊ hono.⁊ gradatim.§.posse reprobari.cum si.
sol.ibi speciale fauore sanitatis hoim. ¶Item oppo.ad idem
de.l.si vxor.§.penul.ĩ.de adulter.Sed ⁊ ibi speciale fauore ma-
trimonij vel melius aut per approbationem non est ius alteri
quesitum ⁊ possum variare vt in cõtrario.aut est ius quesitum
⁊ tunc regulariter non:vt.C.de codicil.l.fi.⁊.ĩ.de coll.bo.l.non-
nunꝙ.⁊ de reg.iur.l.nemo potest ⁊ in brocardis Azo.de volun
tatibus ⁊ variatione ⁊ electione.⁊ de varietate ⁊ penitentia.⁊ in
Specu.de arbitro.§.fin.in prin.⁊ de cle.coniug.c.diuersis falla
cijs.penul.gl.⁊ dixi de hoc.s̃.de procu.l.in cause.in princ.Et an
contra factum suum possit quis venire dixi ⁊ not.s̃. de adop.l.
post mortem.Et de hoc an approbatũ possim reprobare,vide
plene per Dyn.⁊ alios extra de regu.iu.c.q̃d semel placuit.lib.
vj.⁊ de arbi.in Spec.§.sequit̃.in princi.¶Et q̃d approbatum
semel non possim reprobare bene facit q2 testem semel appro-
batum reprobare non possum:vt.C.de testib.l.si quis testibus
nec iudicem:vt.C.de sen.⁊ interlo.om.iu.l.cum pap̃.⁊ aut̃.⁊ cõ-
13 sequenter. ¶Item electores †non possunt electum reproba-
re extra de elec.c.publicato.⁊ eo.titu.c.nulli.li.vj.⁊ vtrobiq; de
hoc no.⁊ pro hoc so.ma.l.cum mulier.de iureiur.l.quemadmo-
dum.viij.q.ij.dilectissimi.extra de eta.⁊ quali.c.accepimus. vbi
14 de hoc.⁊.ĩ.de ijs qui.vt indignis.l.post legatum. ¶†Itẽ non
potest quis pro parte approbare ⁊ pro parte reprobare.extra
de rescript.c.ex parte.potest etiam non inepte dici q̃d hic agen
do contra gestorem post approbationem pro male gestis nõ vi
deor approbatum reprobare.nam licet approbauerim gestio-
nem nõ sequitur quod approbauerim male gesta.⁊ hoc est q̃d
voluit dicere gloss.⁊ bene quod possum agere per verbum: sed
non possem agere propter aduerbiũ. quasi dicat si simpliciter
approbaui gestionem nihilominus possum agere pro male ge-
stis, secus si per aduerbium.i.quia approbassem expresse etiam
male gesta:q2 tunc reprobare non possem:vt.ĩ.l.proxi. in princ.
ver.nisi specialiter.⁊ hec opinio placet Ray. ⁊ tollit quasi oia
15 contraria.¶†Item oppo.contra aliud dictum sceuole qui est
in ver.⁊ quemadmodum.vbi parificat ratihabitionem necessa
riam ⁊ voluntariam.nam ista non videntur paria:vt.C.e.l. tu-
tori.⁊ patet in tutore.s̃.si quis cau.l.si et procu.s̃. de procu.l.pro
cur.qui pro euictione.Sed dic ꝙ quo ad act.producendam pa-
ria sunt licet vnus aliter teneatur ꝙ̃ aliter:vt.d.l.tutor.¶Vlti
mo opp.contra vltimum dictum sceuole: q2 videtur quod per
ratihabitionem oriatur actio mandati:q2 retrotrahitur, ⁊ mã
dato comparatur.⁊ per.l.semper qui non phibet.ĩ.de regu.iur.
Sed hoc contrarium sol.vt plene not. ⁊ dixi.s̃.eo.l. si pupilli.§.
item queritur.⁊ per Dy.extra de reg.iur.c. ratihabitionẽ.li.vj.
¶Item oppo.de.l.dolo.ĩ.man.sol.vt in gl.in prima sol.¶Itẽ
op.contra sceuolam ad exempla que sunt in ver. ceterum . quia
ibi possum rem meam vendicare,⁊ debitorem conuenire: ergo
non debeo posse agere contra gestorem.ĩ.eo.l.soluendo.et.C. de
rei vend.l.mater.sol.possibile esset illos esse absentes ⁊ sic habe-
rem eorum domicilium sequi.C. de iur.om.iud.l.iuris ordinẽ.
⁊ grauare laboribus ⁊ expensis.¶Expeditis contrarijs venio
ad vltimum,scz ad questiones.Et primo formo duas questio-
nes multum seruantes materiam istam prima est q2 dictum est
s̃.ꝙ negotium dicitur alicuius quatuor modis.s.cura ⁊ solici-
tudine ⁊ re ipsa ratihabitiõe ⁊ ipso gestu,vt not.⁊ plene dixi.s̃.
eo.l.si pupilli.§.itẽ queritur.versi.quid ergo.quero de quo ge-
nere negotij loquatur hec.l.¶Item q2 duplex est ratihabitio
16 scilicet necessaria†⁊ volũtaria.de qua ratihabitiõe loquatur.
ad primam questionem dico ꝙ si intelligeremus secundum q̃d
Azo videtur intellexisse ꝙ ratihabitio facta fuerit in absentia
gestoris puta in corde vel cũ vxore vel cum vicinis: tunc ista.l.
posset intelligi in omni genere predictorum negotiorum preter
ꝙ̃ in eo q̃d efficitur alterius ratihabitione legali ⁊ quo ad effe-
ctum posset etiam loqui de illo nisi q2 sceuola adducit illud vt
simile in versic.quemadmodum.Sed tu dic secũdum Richar.
ꝙ vera sint dicta per gl.⁊ Azo.de ratihabitione facta in absen
tia gestoris:tamen non est intellectus huius.l.imo hec.l.loqui-
tur tantum de eo genere negotij quod efficitur ratihabitione
spontanea hominis de quo est exemplum. d.§. item queritur.
s̃.eo.l.si pupilli.Ecce exegi debitorem titij meo nomine:ratum
habeo: non dico vt dicit gl.⁊ Azo in corde meo vel cũ vicinis:
sed dico cum gestore vt dicit Joã.Ex ista tali ratihabitione di-
cebat Pomp.videri culpam remissam ⁊ tolli act.neg.gest. quo
ad culpam.sed hoc non est verum vt subijcit sceuola . quid er-
go operat̃ ista ratihabitio?dic ꝙ operatur q2 facit istud nego-
tium q̃d prius non erat meum esse meum propter ratihabitio-
nem.⁊ ꝙ actio neg.gest.locum habeat inter nos que locum ha- a
bere non posset nisi ratihabitio intercessisset. In alijs autẽ ge-
neribus negotiorum locum habere non posset:quia tunc verũ
esset q̃d dixit Pompo.s.ꝙ per ratihabitionem videretur culpa
remissa si ratihabitio facta foret cum gestore cum ratihabitio
aliud operari non posset.non enim potest operari ꝙ negotium
sit meũ q2 ⁊ sine ratihabitione meũ erat aliquo predictorũ triũ
modorũ.s.vel cura ⁊ solicitudine vel re ipsa vel ipso gestu.ne-
cesse est ergo ꝙ operetur culpe remissionem cum aliquid opera
ri non possit.et verba debent aliquid operari:vt.ĩ. de lega.j.l.si
quando. ¶Ad secundam.q.de qua ratihabitione loquatur
dic ꝙ loquitur de ratihabitione spontanea hominis ⁊ siquidẽ
habita cum gestore,aut dominus sciuit male administratũ aut
ignorauit.Si sciuit in tribus generibus negotiorum videt̃ cul
pam remittere ratum habendo cũ tunc ratihabitio aliud ope-
rari non possit.In quarto.s.in negotio quod est alterius rati-
habitione spontanea de quo loquitur.l. ista nihil videtur esse
remissum ratũ habendo:q2 tunc ratihabitio tantum operatur
vt dixi ꝙ negotium sit ratum habentis q̃d prius non erat. Si
autem dominus ignorauit male gestum nõ videtur aliquid re-
mittere ratum habendo:q2 ignorans non remittit:vt.ĩ.de in-
offi.testa.l.mater.Si vero tractatu non habito cuz gestore:tũc
si cum alio nomine gestoris ratihabitionem suscipiente et qui
suscipere potuit:⁊ idem per omnia ac si cum ipso gestore ratum
habuisset.ar.eius quod no.C.de sac.sanc.eccl.l.illud. vbi suffi-
cit si aliquis sit presens nomine pauperum ad recipiẽdum do-
nationem pro pauperib9.Sed forte ibi speciale est fauore pau-
perum ⁊ pietatis.de hoc ibi dixi.Si vero tractatu non habito
cum gestore nec cum alio nomine eius sed eo absente cum vici-
nis vel vxore:tunc aut ignorabat male gestum ⁊ nihil videtur
remisisse:vt.d.l.mater decedens.ĩ.de inoffic. testam. Si sciebat
male gstum: tunc aut expresse remittit male gesta et valet re-

a ¶Medicum. Adde istud es-
se tutũ cũ erra
ta medicoruz
terra tegat et
memini dioge
nẽ eos appel-
lare lictores
publicos qua
re eorũ repro-
batio aliqñ est
secura.

missio,vt.j.l.proxima.in principio.versicu.nisi specialiter.⁊ arg.
j.de verborum obligationibus.l.qui rome.§.fina. ⁊ quia remit
tentibus actiones suas non datur regressus:vt.j.de edil. edict.
l.queritur.§.si venditor.aut ratum habet simpliciter:⁊ tunc in
tribus generibus negotiorũ scilicet cura ⁊ solicitudine re ipsa
et ipso gestu,de quibus non loquitur.l.ista saltem culpam vide-
tur remittere quia alias ratihabitio nihil operaretur vt pre-
dictum est. In quarto autem genere negotiorum de quo loqui-
tur.l.ista,scilicet quod efficitur alterius ratihabitione homi-
nis voluntaria siue tractatu habito cum gestore siue non per
simplicem ratihabitionem:nihil videtur remissum etiam cul-
pa quia hoc casu ratihabitio potest aliud operari et operatur,
scilicet vt actio neg.gest.oriatur inter dominum ⁊ gestorẽ que
non oriretur nisi per ratihabitionem vt predixi. ⁊ iste est intel-
17 lectus huius.l.secundũ Ricar.†licet quidam dicere voluerint
quod vbi scio dolum vel culpam cõmissam ratum habẽdo sim
pliciter videar omnia remittere:qꝛ qui effuso sermone loquitur
⁊ generali in promptũ incidit periculũ ⁊ cõtra eum fieri debet
interpretatio:vt.s.de pactis.l.veteribus.⁊.C.de dotis promis-
sione.l.fi.⁊ qꝛ dolus preteritus.s.de pactis.l.iurisgentium.§.il-
lud.Sed tu dic contra qꝛ in dubio simpliciter ratum habendo
non videtur remittere dolũ.arg.j.de proba.l. cum de indebito.
non ob.ll.contrarie:qꝛ verũ est dolum posse remitti si constet ex
presse de remissione alias non. Non ob.d.l.vlt.C.de do.promis-
sione:quia paternum officium est dotare filiam vt ibi. ⁊ ideo fit
interpretatio contra eum.¶ Alij dicunt ꝙ inter viuos simpli-
citer remittendo vel ratum habendo sciens dolose administra
ta videtur omnia remittere.per.d.l.emptor.§. lucius.s.de pa-
ctis.⁊ ar.C.de peculio eius qui libertatem meruit.l. vnica.et de
transac.l.actione.secus in vltima voluntate:vt.ff. de liber.le.l.
aurelio.§.Caius.⁊.l.si quas rationes.de lega.j.l.si seruus veti
tus.⁊ hanc sequitur Ray.ratio diuersitatis inter viuos ⁊ vlti-
mam voluntatem est ꝙ communiter testatores in infirmitate
testantur ⁊ propter infirmitatem non possunt plene deliberare
nec recordari.argu.C.qui testamenta facere possunt.l.hac con-
sultissima.§.at cum humana.⁊ in aut.de triente ⁊ se.§.illud. sꝫ
ista ratio cessaret in testatore sano. ⁊ ideo quod prius dixi secũ
dum Ricar.verius credo.Posset etiam reddi alia ratio in vlti
ma voluntate : qꝛ dolosus non est dignus merito ad quod in-
tendit testator.j.pro socio.l.nec adiecit.¶ Sed quero attentis
omnibus quis melius dixit in ista.l.vtrũ Pomponius an sce-
uola.⁊ ista etiã questio satis clarificat hanc.l.Antiqui dicebãt
ꝙ Pompo.melius dicebat de rigore ⁊ sceuola de equitate p-
pter absurditates que sequebant̃ ex dictis Pomp.⁊ quia equi
tas prefertur rigori.C.de iudi.l.placuit.⁊ standum esse opi.sce-
uole. Alij dixerunt aut gestor nihil impendit de suo tũc stetur
Pomp.si impendit stetur sceuole propter absurditatem que se
queretur:sed etiam vbi non impendit remanent alie absurdi-
tates tacte in textu per sceuolã. Alij dicũt aut dominus igno-
rabat male gestum ⁊ potest agere post ratihabitionem secutã.
aut sciebat ⁊ tunc ratuꝫ habendo sibi preiudicat. Sed nec hoc
valet in negotio quod est alterius ratihabitione:qꝛ per talẽ ra
tihabitionem sibi non preiudicat cum ratihabitio possit aliud
operari vt predixi. Alij dicunt aut dominus ratum habuit in
corde suo tantum aut cum vxore vel vicinis ⁊ sic absente gesto-
re aut presente ipso gestore. Si in corde suo tantum sibi nõ pre-
iudicat,vt.j.de condi.indebi.l.ꝙ quis sciens ⁊ ibi in glo.⁊.C.de
condi.ob cau.datorum.l.si repetendi.⁊ ar.j.de penis.l. cogita-
tionis.⁊ de tali ratihabitione potuit loqui sceuola. Et idem si
tractatu habito cũ vxore vel vicinis:qꝛ res inter alios acta ⁊c.
vt.C.res inter alios acta ⁊c.Et i ista duplici ratihabitione be-
ne dixit sceuola.nam per talem ratihabitionem nõ tollit̃ actio
neg.gest.imo inducitur : vt.d.l.si pupilli.§.item queritur.s.eo.
⁊.j.de solu.l.dispensatorem. in fin.¶ Item prodest quo ad do-
minij acquisitionem:vt.j.eo.l.si ego. Item prodest quo ad libe-
rationem debitorum quos gestor exegit ⁊ dominus ratum ha-
bet,vt dicta.l.dispensatorem.j.de solu. Si vero ratum habuit
presente gestore tunc aut habuit ratum ad gestorem obligan-
dum aut ad liberandum. Si ad obligandum vt qꝛ dixit ratam
habeo gestionem tuam:sꝫ si quid male gessisti volo ꝙ restituas
⁊ si quid de tuo impendisti volo restituere.tunc in nullo sibi p̃-
iudicat:quia ratum habere videtur saluo iure suo,vt.j. quibus
mo.pig.vel hypo.sol.l.si debitor.§.si in vẽditione. Si autẽ ha-
buit ratum volens liberare gestorem:vt quia gestor erat para-
tus reddere rationẽ.⁊ ipse dixit nolo ꝙ reddas sed ratum ha-
beo quicquid fecisti.tunc ratihabitio bene tollit act.nego.gest.
vt.j.l.proxima.in principio,versicu.nisi specialiter.et hoc casu
Pomponius bene dixit.si simpliciter ratum habuit tunc stan-
dum est sceuole predicta vera sunt si extra iudicium ratum ha-
beo.¶ Sed quid si in iudicio neg.gest.approbo quod gessisti?
potest dici quod videar fecisse pactum de non petendo : vt.s.de
pactis.l.tale pactum.vbi de hoc.⁊ in authẽ.de testi.§.⁊ licet. et
C.de pactis.l.postꝙ liti.vbi de hoc.sed predictam distinctionẽ
quo ad obligandum per ratihabitionem extra iudicium vide-
tur destruere glo.que est.C. de testamentis.l. non dubium.que
18 dicit quod licet dicat filius†approbo testamentum patris mei
quod erat inualidum quod talis approbatio eum nõ obligat.
⁊ pro hoc.j.de don.l.nuda.de peculio.l.placet.ij.respon.⁊.l.non
solum.§.fina.licet glo.videatur sentire contrarium.C. de fidei-
com.l.ij.sed posset dici quod illa approbatio facta erat absenti
bus legatarijs:vt.s.dixi.vel posset dici speciale in illo negotio
quod est alicuius ratihabitione,vt in superiori patet.vnum est
bene notandum quod si semel reprobaui factum gestoris am-
plius ratum habere non possum : vt dicta.l. dispensatorem.§.
finali.⁊ rem ra.ha.l.quo enim.§.j.¶ Dominus Guid.de suz.
indistincte approbat Pomp.⁊ dicebat quod sceuola cauillose
⁊ insidiose eum reprehenderat secundũ.l.ea est natura cauilla-
tionis.de reg.iur.Et dicebat quod omnes reprehensiones sce-
uole precedebant in eo genere negotij quod est alterius ratiha-
bitione volũtaria.⁊ Pomponius loquebatur de negotio qd
est alicuius re ipsa sine ratihabitione ⁊ tollebat omnes repre-
hensiones sceuole hoc modo.primo enim male dicit sceuola in
eo quod dicit quod actio pendeat:quia non pendet sed statim
oritur in eo negotio quod est alterius re ipsa.sed in eo quod est
alienum ratihabitione bene pendet respectu furti. nec hoc est
inconueniens.vt dictum est.s. Ad secundum quod dicebat sce
uola quod actio vnius volũtate tolleretur male dicit quia hoc
esse potest ad liberandum:vt.s.de pactis.l. tale.⁊ maxime pre-
sente gestore. Ad alia que dicebat sceuola esse absurda qd non
possem petere a gestore pretium rei mee quam vendidisset. nec
id quod exegisset a debitore meo male dicit:quia in ver. sed su-
perius Pomponius dolum excepit ⁊ non solum intellexit de
dolo commisso circa administrationem sed etiam extra. neduꝫ
quia iste dolus potest dici circa administrationem ex quo non
restituit quod per administrationem habuit. Idem potest di-
ci de eo quod gestor impendit. Item Pomponius nõ dixit ꝙ
actio competens gestori pro impensis tollatur.sed dicit solum
de illa que competit contra gestorem. Ad aliud quod dicebat
sceuola de ratihabitione necessaria coram iudice quod non tol
lebat actio.nego.gesto.ergo nec voluntaria,male dixit sceuola:
quia illa ratihabitio necessaria non fit per hominem sed per.l.
Et hoc clare indicat litera in versicu.et quemadmodum. dum
dicit pro rato haberi.s.a lege ꝙ non sit necesse ꝙ homo ratifi-
cet.lex autem nõ ratificat nisi negotium vtiliter gestum.Et sic
ex predictis concludit ipse Guid. Pomp.bene dixisse ⁊ sceuo-
lam male.⁊ iste est nouus intellectus ⁊ iudicio meo satis tolera
bilis.¶ Sed iudicio meo Pompo.intellexit de negotio qd est
alterius ratihabitione ⁊ tunc succedunt que dicta sunt.s.ma-
xime per dominum Ricard.que iudicio meo vera sunt. ¶ De
inde querit Gul.de cun.vtrum Joã.⁊ Azo.in hac lectura fue
rint diuersi vel aduersi.⁊ dic ꝙ diuersi tantum.quod sic de titu
lo primo querendo si gessisti negotia mea,et ego cum sciui ra-
tum habui an talis ratihabitio valeat. videtur ꝙ non:quia ex
tali ratihabitione si valeeret orireť actio inter vos. quod fieri
non potest inter absentes nisi per nuncium vel epistolã.j.man.
l.ij.⁊.s.de pactis.l.ij.cũ simi.dic contra ꝙ talis ratihabitio va-
let inter absentes.⁊ inducit obligationẽ ⁊ actionẽ inter eos: qꝛ
hic non tractatur directo de obligatione inducenda,sed per in
directum ex approbatione eius quod gestũ est : ⁊ talis appro-
batio fieri potest inter absentes sicut dicitur de aditione here-
ditatis que fit nuda voluntate.C.de iur.deliber.l.si auia.⁊.j.de
acquiren.here.l.pro herede.⁊ ex tali aditione ꝯsequenter obli-
gatur heres creditoribus.C.de repud.hered.l.j. ⁊.l.sicut.⁊.j. ad
trebel.l.recusare.in prin.⁊ ꝙ talis ratihabitio fieri possit inter
absentes patet in furioso qui habetur loco absentis.j.rem rat.
ha.l.bonorum.⁊ in hoc bene dicit glo.secunda.in prin. ꝙ talis
ratihabitio fieri potest ignorante gestore.pro hoc.j.de conditi.
causa data.l.iij.§.si seruum. ¶ Aduerte tamen quia moderni
19 dicunt ⁊ bene ꝙ sola mentalis ratihabitio † vel in corde nihil
operatur nisi verbis exprimatur:vt.C. de contrahen.empt.l.in
vendentis.⁊ per.l.cogitationis.de penis.⁊ per notata in dicta
l.quod quid.de conditione indebiti.⁊. C. de conditionibus ob
causam.l.si repetendi. et quia talis ratihabitio cordialis vel
mentalis non posset probari nisi per confessionem ratificantis
qui posset confiteri si vellet ⁊ si nollet non.quod est absurdum.
non ob.ꝙ solo animo adeatur hereditas quia verum est. opus
est tamen ꝙ declararetur verbis vel factis.vt dicta.l. pro here-
de.j.de acquiren.here.⁊ instit.de here. quali. ⁊ differentia.§.in
extraneis.⁊ eodem modo respondeo ad dictam.l.iij.§. si seruũ.
quia ⁊ ibi opus est quod penitentia declaretur. ¶ Videamus
ergo de

ergo de effectu huius ratihabitionis Pomponius dicit quod
tollit act.neg.gest.quia approbatum reprobare non possum:
vt.C.de rebus creditis.l.si quis iusiurandum.in hoc male di-
cit Pomponius si intellexit de negotio quod est meũ ratihabi
tione voluntaria:tunc enim simplex ratihabitio nõ tollit acti.
nego.gesto.sed inducit.plus adijcit gloss.quod videtur magis
dubium si male gessisti et ego te absente ratum habeo quod nõ
videor remittere act.quod puto verũ in negotio quod est meuz
ratihabitione.in alijs tribus generibus negotiorũ puto quod
pariat exceptio.non tanꝙ pactum quod fit inter presentes.§.
de pactis.l.j.sed quo ad hoc vt inducat doli except.quia fit ani-
mo liberãdi:⁊ ideo valet inter absentes.j.de proba. cum de in-
debito.§.finali.⁊.§.de pactis.l.tale. vbi de hoc dixi.et ita sentit
gloss.in aut.de testi.§.⁊ licet.⁊.C.de conueniendis fisc.debito.l.
inter chartulas.li.x.pro hoc.C.de pactis.l.postꝙ.de liber. leg.
l.non solum.§.hec verba.alias incipit,si liberationis.⁊.j.de iu
reiur.l.labeo.⁊ in multis casibus datur exceptio vbi nõ habet
locum pactum.§.de pactis.l.si tamen.§.penulti.⁊.l.⁊ heredi.§.
nos autem.⁊ dicam.j.in suppletione gloss.si autem non animo
remittendi fieret aprobatio.⁊ hoc constaret:tunc non induce-
ret remissionem:quia vt incertis non certis locus est coniectu-
ris.⁊ sic habes fundamentum Azonis qui sensit ratihabitio
nem posse fieri inter absentes. ¶ Quid dicemus de ratihabi-
20 tione facta cũ gestore† vt videamus dicta Ioã.nunquid talis
ratihabitio tollit actionem negotioꝝ gestorũ,secundũ Pom-
ponium,sic ⁊ ipso iure? Io.dicit eum male dicere,vnde ista ra-
tihabitio nõ liberat a male gestis:quia etiam coram iudice ha
bita non liberat.⁊ pro hoc.j.l.proxima in princi.⁊.j.de dona.l.
absenti.ij.respon.⁊ de do.prel.l.pater.iij.respon. ¶ Item rati-
21 habitio† solum hoc operatur:quia retrotrahitur ⁊ mandato
comparatur.C.ad macedo.l.finali.sed si mandaui vt gereres ⁊
male gessisti:teneris mandati:vt.j.man.per totum.ergo vt vbi
ratum habeo.vnde glos.que dicit an ratificem per verbum vel
aduerbium continet veritatem. ¶ Et sic secũdum opinionem
Azo.Pomp.in vno tantum male dixit,scilicet in culpabiliter
administratis.secundum Ioan.in tribus,scilicet in modo libe
randi:quia Pomponius intelligebat in culpabiliter gestis li-
berari gestorẽ mero iure.Item quia nõ distinxit sciẽtẽ ab igno
rante.Item quia non excepit dolose administrata.⁊ secundum
Ioan.ver.sed superius fuit sceuole nõ Pomponij: et sic patet
Ioan.⁊ Azo.non fore contrarios sed diuersos. ¶ Sed vere o-
mnibus alijs reiectis opinio dominorum Ricar.⁊ Guidonis
de suza,videtur mihi veritatem continere. ¶ Item quero an
gl.que est hic signata super verbo pro rato haberi,circa mediũ
contineat veritatẽ in eo quod dicit quod si vendidisti rem meã
valentem.x.pro.xx.⁊ emisti rem meliorem viliori pretio an te-
near habere ratum,glo.tenet quod sic quasi sit vtiliter gestum.
sed gl.male dicit quia sic inuitus carerem re mea cõtra.l.quod
nostrum.de reg.iur.dicit glo.cogor habere ratum quo ad gerẽ
tem vt sibi tenear ad sumptus:quo ad repetitionem rei mee nõ.
dic quod glo.tota fuit additio,et falsum dicit ab illo versiculo
sed quid si est absens,vsqz in finẽ:quia nec cogor ratam habere
venditionẽ quo ad rem nec quo ad sumptus:quia deficit actio
super principali et super sumptibus.C.de euicti.l.j.de regulis
iuris.cum principalis.iudic.solui.iam tamen.§.penul. ⁊ de rei
vendi.l.petitor.⁊ de libe.lega.l.petitor. ¶ Sed principale non
cogitur habere ratum:quia istud non est negotium re ipsa vel
ipso gestu.sed ratihabitione voluntaria hominis et non aliter
ergo non cogitur habere ratum. ¶ Unde dic aut negotiũ† ge-
22 stum consistit in acquirendo vel amittendo:vt quia rem meam
vendis:vel aliam mihi emis vel debitorem meum locupletem
vel alienum nomine meo exigis:tunc nõ cogor habere ratum:
sed possum si volo.alias non.sic intelligo.§.eodem.l.si pupilli.
§.si titij.⁊ ibi in glo.de solu.l.dispensatorem. ⁊ omnia alia iura
que dicunt me non compelli habere ratum acta meo nomine
in iudicio vel extra si non placet mihi.§.de procurato.l.in cau-
se.§.j.j.de iudi.licet rem ra.ha.l.quo enim. quia etiam sine spe-
ciali mandato quis nõ potest vendere rem meam.§. de procur.
l.procurator totorum.Si autem est negotium gestum in reti-
nendo vel conseruando vtputa reficis domum meam vel facis
curari seruum meum egrotum:tunc quia hoc potest fieri domi
no ignorante:vt.§.de procur.l. ignorantis.⁊ in exemplis posi-
tis.§.eodem.l.j.que omnia loquuntur in conseruando vel reti-
nendo:tunc tale negotium dicitur meum re ipsa sine mea rati-
habitione ⁊ lex habet pro rato.vt hic in ver.⁊ quemadmodũ.⁊
§.eodem.l.item si cum putaui.in fin.⁊.l.si pupilli. §. si titij.et.§.
item queritur.⁊ ista est veritas. Et per consequens sunt truffe
que sequuntur in glo.scilicet an compellatur precise habere ra
tum vel teneatur ad interesse: ⁊ an sint duo iudicia vel vnum:
quia sine aliqua coactione ⁊ eodem iudicio lex habet ratum vti
liter gestum in retinendo vel conseruãdo vt predixi. Licet qui
dam distinxerunt vtrum gesserit negotium solitum vel insoli-
23 tum:vt.j.eo.l.si negotio. ¶ Quero an dominus† ratum habe-
re possit absente gestore.dic quod sic:vt.j.rem ra.ha.l. bonorũ.
quia ⁊ eo inuito:vt.j.eo.l.si ego.ergo ⁊c.vt in regula iuris qui
potest inuitis.⁊ dixi.§.ver. deinde querit Guli. ¶ Ultimo in-
duco hanc.l.⁊ que tacta sunt.§.an approbatum reprobare pos
sim ad duas pulchras questiones vna est Gul.de suz.Ecce ali
quis erat iudex delegatus tulit quandam interlocutoriam in
fauorem vnius partis ⁊ pars approbauit illam interlocutoriã
in eius fauorem latam:postea vult ipsum iudicem recusare: nũ
quid possit.hec.l.cum concor.est ar.ꝙ non:quia semel iudicem
approbauit approbando eius interlocutoriam.Et pro hoc.C.
de sent.l.cum pap.⁊ aut.⁊ consequenter.vbi de hoc not.et dixi.
Ipse Gul.dicit ꝙ si interlocutoria fuit lata ad eius instantiã
non potest recusare alias sic per.l.⁊ ideo.j.de condi. furt.vbi de
hoc dixi.Sed quod possit recusare facit quod dixi de approba
tione per verbum ⁊ aduerbiuz.licet eniz approbet interlocuto-
riam non pro hoc videtur approbare iudicem in alijs actibus.
de hoc nota.in Specu.de recusa.§.causa recusationis.circa fi.⁊
24 dixi.C.de iudi.l.apertissimi.ver.Querit.d.Gul. ¶ † Secunda
quomodo talis est ⁊ vidi eam in romana curia. Quidam sacer
dos admissus fuit per episcopum ad duas parochiales eccle-
sias successiue vocatur ad tertiam:episcopus eum examinat et
inuenit eum insufficientem in literatura vel scientia.vnde vult
eum repellere.queritur an possit.hec.l.cum concord.facit quod
non:quia semel ⁊ bis eum approbauit neqz enim opinari põt
eps cum ad vnum dignum ⁊ ad aliud simile indignum.j.q.j. si-
cut xps.⁊ qui reputatur dignus ad ordines reputari debet di-
gnus ad beneficium illi ordini conueniens.extra de eta.⁊ qua-
li.c.accepimus.vbi de hoc.⁊ ar.extra de accus.l.nulli.de sen.exc.
in psentia.⁊ p hoc.iij.q.vj.hee quippe.in contrariũ videt qd di-
ctum est.§.de medico corporis qui approbatus põt reprobari:
vt.j.de excu.tuto.l.sed ⁊ reprobari.cũ 3cor. ergo multofortius
in sacerdote qui est medicus animarum. ⁊ vbi maius periculũ
pro hoc extra de eta.⁊ quali.cum sit ars artium.⁊ bene in aut.
de colla.§.prohibemus.vbi primo approbat⁹ postea repertus
inutilis reprobatur.vel qr primo modo fuit examinat⁹ vel ma
le examinatus nec fuit pronunciatus idoneus. sed simpliciter
admissus.⁊ ideo reprobari potest.j. de bon.liber.l.si filius.§.cũ
filius.ver.plane.⁊ de legatis prestandis.l.filium. §.si quis con-
tra tabulas.⁊.C.quorũ bonorum.l.j.qd ibi no.⁊ qd videt fuisse
snia Inno,d.c.accepimus.de eta. ⁊ quali. Item qui promouit
aliquem criminosum potest eum denũciare de crimine nec po-
test pretextu promotionis a denũciatione excludi extra de iu-
reiurã.c.quemadmodum.⁊.c.vlti.⁊ alio denunciante potest de
eo iustitiam facere alias peccatũ committeret. Item inquirere
potest si prius se ignorasse dicat quod notorium erat qr taliter
excipiens crimen suum ⁊ turpitudinem allegaret qd facere nõ
potest.extra de mune.patrimo.l.professio.li.x.j.qñ app.sit.l.j.§.
si procuratorio.⁊.§.sz si alius.⁊ hec videtur fuisse sentẽtia In-
no.extra de cle.coniug.c.diuersis fallacijs. ⁊ sic fuit terminatũ
ad contraria respondebatur qd oĩa loquuntur de consequenti
bus ad prima ⁊ coherentibus ⁊ connexis.hic autẽ non sic.arg.
pro hoc.j.quoꝝ lega.l.j.§.si due. ¶ In glo.prima ibi.s.positio
nem casus. ¶ Ibi excep.melius dixisset determinationẽ. Ric.
¶ Ibi aut nata.imo aut pendet aut non.nam natiuitas bene
põt pendere a ratihabitione:vt.§.eod.l.si pupilli.§.item queri-
tur. Ricard. ¶ Ibi iudice.imo a lege qr lex habet ratum : vt.§.
dixi. Ricar. In glos.ij.no.bonam gl. quod in absentia aduer-
sarij non valet facta remissio vel liberatio.contrarium no. ⁊ di
xi.C.de pact.l.postꝙ.⁊ de conue.fis.debi.l. inter chartulas.li.x.
In quibusdam tñ libris deficit illa gl. And.approbat hanc gl.
que est hic.Cõiter vidi teneri ⁊ seruari contrarium:vt.§.dixi.et
d.l.postꝙ.⁊.§.de pac.l.tale pactum.⁊ liberatur debitor nõ per
except.pacti qd nõ potest fieri inter absentes nisi per nuncium
vel eplam.§.de pac.l.labeo.sed per except.doli,vt no.j.de liber.
lega.l.non solum.§.si liberationis. ⁊ ibi plene dixi.⁊ in aut.de
testi.§.⁊ licet.⁊ hanc tenet Ray.hic. Non ob.l.ista fm eũ: quia
hic non constat ꝙ dominus habuerit animum reijciẽdi: bi sic.
¶ Item nõ ob.§.de pac.l.fideiussor.§.cum alio.qr ibi volui ac-
quirere certo modo.s.per alium.j.de ver. obli.l. stipulatio ista.
§.alteri.hic non. Et ideo ex dispositione.l.sibi querit exceptio
doli.Idem tenet hic Gul.⁊ Pet.C.si quid in frau. pa.l.defun-
cto.vbi de hoc dixi. ¶ Item non ob.§. de pact.l.si tibi decẽ.§.si
pactus.⁊ qd no.in.l.idem in duobus.in prin.qr ibi cõstabat de
mente contrahentium ꝙ volebant solum liberare per pactum
hic non.ar.eius qd dicitur.e.ti.l.si vnus.§.pe.⁊.l.iurisgentium.
§.sed cũ nulla.⁊ de ver.ob.l.j.§.si quis ita.vel verius ibi verba
liberatoria diriguntur ad personam habilem et eius nomine

in ipsum cōferuntur.sreus si nomine debitoris obligati ⁊ ipse postea ratum habet.arg.j̃.eo.l.si ego.cum si.Ray.Ja.tñ cōtra.⁊ ad.d.l.postꝙ liti.C.de pac.respōdet ꝙ ibi in iudicio ꝗ responsio nō valet,vt.l.siue apud acta.C.de transac. ¶ Item non ob.j̃.de cura.bo.dan.l.j.in prin.⁊ qui.ap.nō li.l.j.§.si qs.q² ibi dispositio hic non.ar.j̃.l.proxi.ibi nisi ⁊c. ¶ In glo.qđ erit ibi secundum Jo.vel econtra necesse habet dicere ꝙ pendeat ⁊ nō sit nata.nam si est nataquo ⁊c.si sentiat Pompo.ꝙ non sit nata erit ista absurditas hoc ex voluntate vnius partis tantum nascatur. ¶ In gl.⁊ tñ hic pōt ibi noluit gestor cogi.s.dominum ratum habere. ¶ Ibi nam si rem tuam.totū quod sequitur additio fuit ⁊ falsa:vt.s.dixi.Ricar. Ibi non cogor.s.ego dominus ⁊ mutat personas.Ricar.Et dic non cogor.s.ab homine siue iudice:q² lex habet pro rato sine aliquo hoīs facto.alias est in gloss.⁊ sic cogor.⁊ tunc dic realiter lege pro homine ratificante. Ibi meo nomine egisti.Sed nonne tunc est meum ratihabitione:vt.s.eo.l.si pupilli.§.item queritur.⁊.§.idem ait:respondeo quantum ad dandam actionem per ratihabitionem fit meum sed non est vtiliter gestum q² ratum habens tenetur con .ic.indebiti,vt ibidem.

1 ☞ Actio negotiorum gestorum competit gestori contra dominum pro expensis factis:⁊ econtra domino contra gestorem pro amissis:nisi aliter fuerit inter illos conuentum.
2 Negotium vtiliter inchoans licet effectum vtilem non habuerit agere potest actione negotiorum gestorum.
3 Emphyteuta vasallus vel quilibet censualis an derelinquendo rem pro qua seruitiū datur vel census libereť a prestatione.

1 Sed an vltro. † Ista.l.est vlpl. ⁊ continuať cuz superiori, ⁊ ibi est exposita ⁊ declarata.⁊ ponit questionem determinationem ⁊ exceptionē. ¶ Ibi tribuatur actio.Contraria neg.gest.gestori contra dominum licet dño non agat directa:q² contraria pōt intēdi licet nō intenteť directa: vt.j̃.cōmo.l.in cōmodato.§.j. Ibi actū fuerit presentibus dño ⁊ gestore qđ facit pro eo quod no.s.l.proxi.in secunda gloss.

2 Is autem. † Ubi vtiliter inchoatur negotium licet nō habeat effectum vel perseuerantiam datur act.neg.gest.nō tamē sufficit sola opi.gerentis opinantis contra veritatem se vtiliter gerere.hoc dicit ⁊ facit.C.e.l.si seruum. ¶ Ibi negotium solitum ⁊ sic non obst.l.sequens. Ibi deridet sic ⁊ alias imperator derisit.C.de legi.l.fi.Cōtra istū.§.multum facit.j̃.de in rem verso.l.si pro patre.§.versum. ⁊ miror quod glo.non opposuit.Sed dic vt ibi nota.⁊ dicam ⁊ not.xij.
5 q.ij.sine exceptiōe.⁊.j̃.l.proxi. ¶ † Item allegatur iste textus ibi cum vnicuiqꝫ liceat ⁊c.quod vasallus ⁊ emphyteuta ⁊ censualis liberentur a prestatione seruitij census vel canonis rem derelinquendo pro qua hoc prestant ⁊ miror quod glo. nihil tetigit.Guido de suza.hic tangit ⁊ allegat pro ⁊ contra.⁊ in istis questionibus varie sunt opiniones Dyn.⁊ aliorum quas plene notaui.C.de iure emphyteu.l.ij.versic.item quero nunquid vasallus vel emphyteuta.⁊ de actio.⁊ obligati.l.sicut ⁊ in Specu.de locato.§.nunc aliqua.versicu.cxxviij.queritur. ⁊ de legatis.ij.l.imperator.§.si centum.Communis opinio est ꝙ non liberētur quia sunt personaliter obligati.j̃.de contrahen. empt.l.fina.in tributis ⁊ decimis secus:quia sequuntur rem.j̃.de publicanis.l.imperatores.cum si.De hoc tamē recurratur ad remissionēs supradictas. ¶ In gl.vltima que incipit,vnde Boetius in libro de consolatione. Ad idem Horatius in poetria Exitus acta probat careat successibus opto. Quisquis ab euētu facta notanda putat.

1 ☞ Negotia gerens insolita an teneatur de casu fortuito.
2 In casu negotiorum gestorum an lucrum cum damno compēsetur.
3 Gerens negotia communia an teneatur de casu.

1 Si negotia. † Accedens ad negotia insolita tenetur de casu vbi alias regulariter prestat solum culpam leuē.hoc dicit. Diuide q² primo ponit regulā. secundo exceptionē ab ea.tertio determinat exceptionem.secunda ibi sed ꝑculus. tertia ibi,quod si in quibusdam.regula est quod gerens non teneatur de casu.Exceptio est quando ad insolita accedit: ⁊ tunc lucri ⁊ damni fit compensatio.Et vide quod notaui.C. manda.l.etiam. ¶ Ibi lucrum vero absentem. hoc quando vnum tantum adest.s.damnum tantum vel lucrum tantum. secundū veram lecturam op.quod hec.l.sibi contradicat.solue vt glo. Ibi
2 opp.qđ lucrum † cum damno non compensetur:vt. j̃. pro soc.l.de illo.sol.vt glo Ja.bu.sequiť illam opi.glo.ꝙ si damnū contingit culpa gerentis non compensat cum lucro vt in contrario alias sic vt hic.Sed dices nonne semper est in culpa gestor ad negotia insolita accedendo:cōfiteor,sed talis culpa non excludit eum compensatione lucri cum damno nisi damnum causetur eius culpa vt dixi.vnde collige aut quis accedit ad negotia solita tantū ⁊ omne lucrum ⁊ damnū est dñi nisi damnum ꝯtingať culpa gestoris,vt hic.si insolita tūc dānū spectat ad gestorem,vt hic.Si gessit solita ⁊ insolita tūc si lucrū est in solitis ⁊ dānū in insolitis lucrū spectat ad dominū ⁊ damnū ad gestorē.Si lucrū ⁊ damnū ꝯtingit in insolitis tantum vel solitis tātum in solitis fit compēsatio lucri ⁊ damni.in insolitis aut circa eandem speciem ⁊ fit cōpensatio.aut circa diuersas ⁊ non fit cōpēsatio:alij dicūt aut causatur a culpa gestoris:⁊ nō fit compēsatio:vt.j̃.ꝓ so.l.de illo.aut sine culpa,licet in culpa fuerit gerendo insolita ⁊ tunc fit cōpensatio.sed tūc nō esset differentia inter solita ⁊ in solita.⁊ cōtra hoc etiā videť.s.e.l.si ex duobus.sed ibi intercessit expressa prohibitio. Item op. ꝙ teneatur ge-
3 stor † de casu:vt.s.e.l.si pupilli.in prin.sol.ibi speciale sicut ⁊ in alijs casibus numeratis in glo.vltimo colligit glo.arg.ꝙ si custos animalium dimisit in pascuis sicut solitus erat dñs facere ⁊ perierunt ꝙ ipse custos non teneatur.⁊ pro hoc.j̃.de pig.acti.l.vel vniuersoꝝ.in contrarium allegat glo.j̃. de reb.eoꝝ.l.j.§.j.⁊ q² in rebus suis quis excusať a culpa, in alienis non.j̃.so.matri.l.si constante.§.si maritus.Gul.⁊ Ray.gl.non firmat pedē.dic fm Gul.ꝙ si dominꝰ qui hoc erat solitꝰ facere erat fatuus ⁊ negligens tunc custos non excusatur.⁊ ar.j̃.depositi.l.qđ nerua.⁊.j̃.locati.l.si quis domum.§.fi.q² mutata est persona:vt.d.l.j.§.j.j̃.de re.eoꝝ. ¶ Si aūt erat cōsuetudo generalis illius loci dimittere aīalia in pascuis sicut dicitur esse in vngaria tunc excusatus sit custos qui facit qđ alij cōiter faciebant.C.de pig.act.l.pignus.vbi de hoc dixi.⁊ ꝑ hoc.de edil.edict.l.quis sit fugitiuus.§.apud labeonē.⁊ dixi etiam.C.de epis.aud.l.iij.

1 ☞ Actio negotiorum gestorum competit succedenti ex.l.cornelia vel per occupationem peculij.

1 Successori. † Fictio legis cornelie facit dari act. istam heredi mortui apud hostes datur etiam heredi testamentario filij fam.mili.⁊ idem est iudicium negotiorum gestoruꝫ viuorum ⁊ mortuorum.hoc dicit.⁊ quod dicit glo.ꝙ filiusfam.miles non habebat olim heredem ab intestato hodie est correctum per auť.de here.ab intestato.§.j.⁊ hoc erat dubitatio huius.l.secundum Jaco.de are.⁊ dic ꝙ gessi post mortem et ante aditam hereditatem secundum eum.

1 ☞ Curator bonis hereditatis datus tenetur de pecunia hereditaria sibi ⁊ alijs creditoribus satisfacere : alias tenetur de culpa.
2 Creditor an possit dari curator bonorum hereditariorum.
3 Tributarius an possit rem distrahere pro tributo.

1 Debitor. Curator † bonis hereditatis datus de pecunia hereditaria sibi ⁊ alijs creditoribus satisfacere tenetur:alias tenetur de pecunia deposita ⁊ deperdita,nisi iusta causa fuerit deponendi ⁊ retinendi. hoc dicit. ¶ Nec ob.j̃.eodem.l.siue hereditaria.vt ibi not.aduerte primo q² hec.l.loquitur secundum iura ista antiqua secundum que compēsatio fiebat ipso iure in bone fidei iudic.in stricti iuris demum opposita doli except. vt institu.de actio.§.in bonefidei.quod dic vt ibi.hodie fit pariter in vtroqꝫ scilicet si opponatur ab homine,vt.C.de compensa.l.iij.⁊ prestat arg.ista.l.quod compensatio possit opponi et fieri extra iudicium si coram testibus protestor quod de tali debito in quo mihi teneris obijcietur compensatio ad tale debitum in quo tibi teneor.Jacob.butrig.de quo etiam dixi.j̃.de compens.
2 l.si quid a fideiussore.Itē collige ꝙ creditor † pōt dari curator bonis quod quidam dicūt per correctionē.per auť.minoris.C.qui da.tu.po.contrarium tenet hic Gul.dicens ꝙ illa auť.loquitur de curatore generali qui principaliter datur persone secūdario rebus.instit.de cur.§.j.hic aūt nec principaliter nec secundario datur persone sed solum rebus.j̃.de cura.bo.dando.l.ij.⁊ de here.instit.l.si quis instituatur.imo videtur quod vnus ex creditoribꝰ dari debeat curator bonis:vt.d.l.ij.de cura.bon.dan.⁊ de bo.anť.iu.pos.l.vnus ex creditoribus.Itē non est eadē ratio in isto curatore sicut in alijs:q² illi de facili possent supprimere instrumēta minoris iste nō sic:q² datur volūtate creditorum ⁊ de eorū consensu facit inuentarium:j̃.de bo.au.iudi.pos.l.si non expedierit.⁊ ideo non est eadem ratio. Itē vides hic ꝙ

negotiorum

negotioꝝ gestoꝝ dʒ sibi soluere. qđ facit ad tale dubium. Eras emphyteuta meus ꝛ cessaueras in solutione per biennium, tertio anno gessi negotia tua ꝛ non soluisti, nunquid res erit deuoluta ꝑ cessionē solutionis: videtur ꝙ nō: qꝛ debui mihi soluere p. l. istā. ꝛ. ī. de admi. tuto. l. quoties. §. sicut. de pet. heredi. l. si
5 quid possessor. §. j. ꝛ. ī. e. l. diuortio. §. pe. ꝛ. l. qui sine. † Item vides hic quod si non soluatur vectigal vel tributum ꝙ res cadit in cōmissum ꝛ deuoluitur in fiscum. pro hoc. ī. de censi. l. forma. C. de suscep. ꝛ archa. l. j. li. x. ꝛ de omni agro deser. l. omnē ad instar emphyteute. C. de iure emphy. l. ij. Gul. hic quod non aperiatur sicut res emphyteutica ꝛ sed bene distrahi potest pro tributo non soluto: vt. ī. de rescin. ven. l. fundus. C. de rescin. vend. l. si quos. ꝛ no. C. si propter pub. pen. l. j. ꝛ. ij. in auꝭ. de colla. §. si vero aliquando. ꝛ. C. de omni agro deser. l. locorum dn̄i. lib. xj. et aliud in emphyteuta qꝛ dominus habet directum dominium quod non est in tributario pro hoc. C. de an. ꝛ tribu. l. obsistere. ꝛ. ī. de censi. l. cum possessore. Guli.

1 ¶ Actio negotiorum gestorum datur de peculio ꝛ de in rem verso.

1 SI filiusfamilias. † Ex gestione filij vel serui tenētur pater ꝛ dn̄s de peculio ꝛ de in rem verso. h. d. ¶ Ibi quoqꝫ ꝛ in ipsum filium insolidum.

1 ¶ Initium administrationis ꝛ animus gestoris consideran tur in condemnatione fienda vel moderanda in actione negotiorum gestorum. ꝛ nu. 6.
Mutatio persone non facit plures quasi cōtractus, nec gestionem negotiorum alterat, sed voluntas gestoris.
2 Filiusfamilias tenetur de negotijs suis gestis dum est in potestate factus sui iuris.
3 Pro negotijs gestis pro seruo vel filiofamilias quis teneatur, ꝛ quod tempus veniat inspiciendum.
4 Filiusfamilias factꝰ sui iuris efficitur ꝛ figuratur alius homo.
5 Actio negotiorum gestorum an sit ambulatoria vel si transeat de persona in personam.
7 Delictum conditione delinquentis aggrauatur: quapropter conditio delinquentium in punitionibus venit attendenda.
8 Distinctio personarum ꝛ conditionum in actibus nō est omittenda.
9 Quasi contractus inducitur voluntate.
10 Personarum acceptio locū habet apud homines: apud deum autem non.

POmponius in negotijs. ¶ Ista. l. repeti cōsueuit ꝛ difficilis reputari qꝛ habet tres lecturas. primo ponam summarium, ꝛ diuidam. l. deinde quedam euidentialia. recitabo tres lecturas et literam exponam. deinde querā que lectura sit verior. quarto ꝑsequar materiā per contraria ꝛ qōnes, ꝛ adducā. l. in argu. ad aliquas questiones. Redeo ad primū. sicut plura facta ex vno quasi animo reducuntur ad vnū quasi contractū. sic ꝛ plura facta ex vno quasi animo reducuntur ad vnū delictū. h. d. fm Ja
1 co. bu. cū. l. se. vel clarius: † In condemnatione fienda vel moderanda in actione neg. gest. initium administratiōis spectatur. ꝛ aius gestoris inspicitur. vel sic: Mutatio ꝑsone dn̄i non facit plures quasi ꝯtus nec alterat gestionē sed voluntas gestoris. Et vide qđ no. ꝛ dicā. ī. e. l. eū actū. ꝛ. l. at qui natura. Et diuide fm ꝑdictū Ja. in tres ptes. in prima durauit eadē voluntas gestoris in oībus negotijs vsqꝫ ibi nisi ab initio. ¶ Itē mutata fuit volūtas gestoris ꝛ ꝯditio dn̄i negotioꝝ vsqꝫ ad. l. seq. ſꝫ cū aliqs vsqꝫ ad ꝟ. nisi ab initio. Ibi mutata fuit volūtas gestoris ꝛ nō fuit mutata cōditio dn̄i negotioꝝ vsqꝫ ad. l. eū actū. ¶ Alij diuidūt in qnqꝫ ptes. in prima dictū pōp. gn̄ale. in scđa exēpla ad declarationē dicte. in tertia approbatio iuriscōsulti. in quarta qđā determinatio ꝑdictoꝝ. qnto ponit nouū casum. ¶ Secūda ibi quid eū. Tertia ibi, ꝛ hoc ego veriꝰ. Quarta ibi nisi ab initio. Quinta in. l. seq. vsqꝫ ad. l. eū actū. Vel diuide fm Ray. in duas ptes. in prima erat mutata ꝯditio dn̄i negotioꝝ. In scđa nō secūda in. l. ſꝫ ꝛ aliquis. primā subdiuide i duas. In prima dictū pomp. in scđa declaratio pauli. ¶ Scđa ibi ꝛ ego ꝛ fm eū breuiter dicit. variata ꝯditiōe dn̄i negotioꝝ nō alterat̄ actionis vel ꝯdēnatiōis effectꝰ sed inspecto primordio gestionis ꝑ toto tpe fit ꝯdēnatio vniformis in eo qui ad oīa negotia accessit simul gerenda secus si pticulariter vel separatim. Ray. premitto euidētialia ꝙ aliqn̄ mutat̄ ꝯditio ꝑsone dn̄i. ꝛ de hoc loquit̄. l. eū actū. ī. e. ꝛ. l. tutorē qui tutelā. ꝟ. de admini st. tuto. et de tutel. ꝛ ra. distra. l. si filius. ij. Secundo ꝙ si gero negotiū pupilli tenet̄ quatenꝰ est locupletior. sed si est pubes tenet̄ insolidū: vt. ŝ. e. l. si pupilli. in pnci. sed si cepi gerere qn̄ erat impubes ꝛ ꝑseueraui vsqꝫ quo factꝰ est pubes oīa reducunt̄ ad initiū ꝛ ꝑ oībus tenet̄ vt impubes. ¶ † Item filiusfa. de negotijs suis ge
2 stis dum est in potestate tenet̄ factus sui iuris inquantū facere pōt. ī. ꝙ cū eo. l. j. ꝛ. ij. ſꝫ paterfa. tenet̄ insolidum, vt. ŝ. e. l. sed an vltro. §. j. si ergo cepi gerere dum erat in potestate et ꝑseueraui quousqꝫ factꝰ est sui iuris tenet̄ de oībus inspecto ꝑncipio qua
3 tenus facere pōt. † Itē si gessi negotia serui ipse tenet̄ naturaliter insolidū ꝛ dn̄s, vt. ŝ. e. l. si pupilli. §. sed si ego. si ꝑseueraui in gestiōe quousqꝫ factꝰ est liber de oībus tenetur olim dn̄s inspecto initio. Itē sciendū ꝙ in ꝯtibus qꝛ ꝓcedunt vtriusqꝫ cōsensu cōsiderat̄ vtriusqꝫ volūtas: sed in negotijs gestis cum solum requirat̄ gestoris scientia, ꝛ ab eius animo ꝓcedat actio ꝯsiderat̄ eius animus tantū. Et aliqn̄ reperitur eadem voluntas gestoris in omnibꝰ vere ꝛ ficte vt qn̄ vt oīa gesturꝰ accedit nec eiꝰ cōditio mutata est: ꝛ tunc solū vna actio cōpetit aliqn̄ est mutata volūtas vere ꝛ ficte vt qn̄ primo accedit ad aliqua tantū gerēda: postea mutata volūtate gerit etiā alia: ꝛ tūc due oriuntur actiones: ꝛ ij casus sunt hic. aliquando est mutata volūtas gestoris ficte tantū, vt qꝛ eius cōditio est mutata. ꝛ tunc etiā due competunt actiones, vt in. ll. hic signatis pro contrarijs in glo. ¶ Transeo ad aliud. s. ad tres lecturas huius. l. ꝛ que multum obscure traduntur in glo. prima fuit lectura antiquoꝝ que loquitur de act. neg. gest. ꝛ eius cōdemnatione moderanda ꝛ fienda si mutatur status eius cuius negotia geruntur fm initium gestionis: vt si gerere incepi negotia pupilli ꝛ ꝑseueraui quousqꝫ factus est adultus pro tota administratione actio ꝛ condemnatio modere t̄ ac si toto tpe fuisset pupillus vt nō teneat̄ nisi quatenus est locupletior. Idem si gessi negotia filijfa. ꝛ perseueraui quousqꝫ factus est paterfa. qꝛ fit ꝯdemnatio pro tota administratione ac si semper fuisset filiusfa. cū moderatione tn̄ in quātum facere pōt. Et idē si incepi gerere negotia serui qui factus est liber. ꝛ hoc dicit Pompo. Paulus aūt iurisconsultus dicit vera esse dicta Pōp. ſꝫ fuisse defectiua quia debuit distinguere vtrum gestor accesserit quasi oīa gesturus tunc vera sint dicta per eū. si aūt accessit quasi vnum tantum vel aliqua gesturus postea mutata volūtate perseuerauit in alijs, tunc censent̄ plura negotia ꝛ plures actiones oriunt̄, ꝛ fm qualitatē ꝛ mutationem personarum eoꝝ quoꝝ negotia gesta sunt, ꝛ actio formatur ꝛ cōdemnatio moderat̄. ꝛ hoc dicit fm antiquos. et hoc etiam probatur in. l. sequēti: qꝛ si accedit vt oīa gesturus vnus est quasi contractus. si accessit quasi vnum gesturus ꝛ eo finito trāsiuit ad aliud: tūc sunt plura negotia ꝛ plures quasi contractus. Ad istam lecturā que est vtilior alijs opponitur multis modis. primo ad id qđ dicitur de seruo facto libero ꝛ filio facto sui iuris: qꝛ videt̄ ꝙ cōueniatur nō inspecto initio sed tāꝗ liber factus vel sui iuris: vt. ī. depo. l. si ap. So. vt glo. qꝛ ibi conuenitur ratione presentis possessionis que est apud eū cum factus est liber. Alij dicūt ꝙ ibi est speciale in contractu depositi ꝓpter exuberantiā bone fidei que in eo exigitur. ꝛ hoc indicat l. illa in fi. ¶ Itē op. ad idē ꝙ initiū non spectetur sed mutatio status persone: vt. ī. de admi. tuto. l. tutorē qui tutelam. ꝛ de tutel. ꝛ ra. distra. l. si filius. Solu. vt glo. quia ibi variata fuit cōditio gestoris hic dn̄i negotioꝝ. Itē ibi mutata ꝯditione finitur officium gestoris: hic non. ¶ Itē op. ad idē de. l. ī. pro socio. l. si id qđ. §. si filius. primo responso. So. vt hic ꝛ ibi in glo. duobus modis ꝛ recidunt in idem. quidā tn̄ reprobare nituntur vnā ex so. glo. que videt̄ dicere ꝙ aliud est in contractu vt in contrario aliud in quasi contractu vt hic dicētes ꝙ nō est dare rationem diuersitatis inter contractum ꝛ quasi contractū: imo videtur identitas in vtroqꝫ. insti. de obli. ex quasi contrac. §. j. ꝛ. d. l. si filius. de tutel. ꝛ ra. distra. sed defendi pōt opi. glo. per ea que dixi in euidentialibus: qꝛ regulariter negotia absentium gerunt̄ vt. ŝ. e. l. j. vnde nō exigitur eius cōsensus vel animus sed gestoris. qđ pꝫ: qꝛ negotia furiosi geri possunt: vt. ī. de ac. ꝛ obli. l. furiosus. ꝛ. ŝ. e. l. iij. §. si furiosi. ergo nec dʒ attēdi eius status mutatio: sed dʒ formari actio ꝛ cōdemnatio fm voluntatem ꝛ animum gestoris quem habuit in prin. gestiōis vt hic societate requiritur ꝯsensus ꝛ animus vtriusqꝫ vt predixi. ꝛ per cōsequēs attenditur mutatio status cuiuslibet sociorū. ¶ Concludendo ergo ad predicta contraria dic ꝙ aliqn̄ in gestione non est mutata conditio gestoris sed dn̄i ꝛ eadem voluntas permansit in gestore vere vel ficte ꝛ tunc vna est actio ꝛ cōdemnatio secundum prin. vt hic in prin. Aliqn̄ est mutata volūtas gestoris vere vt qꝛ primo accessit ad aliqua tantum gerenda postea mutata voluntate alia gessit: ꝛ tunc qꝛ varia sunt negotia variatur actio ꝛ condemnatio, vt hac. l. in fi. ꝛ. l. seq. Aliquando ficte mutat̄ voluntas gestoris: vtputa mutatur eius status vel conditio tunc

variatur cõdemnatio,vt.d.l.tutores qui tutelam.de admi.tu‑to.et hoc in quasi contractibus. In veris autem contractibus attenditur mutatio vtriusq3 contrahentis:quia a voluntate et animo vtriusq3 procedit actio:vt.d.l.si id quod.§.si filius.ĩ.pro socio. ¶ Adhuc oppo.contra istam lecturam:q2 ex ea videtur sequi maxima iniquitas.s.q gestor remaneat in damno quan‑do perseuerauit in gestione serui facti liberi.nam cum seruus debeat teneri secundum initium,et sic naturaliter tantum et no‑minus non teneatur q2 negotia eius non sunt gesta nulla actio efficax competit gestori:quia naturalis non est efficax ad agen‑dum:vt.ĩ.de act.et ob.l.naturales.ergo gestor in damno rema‑net et seruus et dñs locupletãtur cum eius iactura. Et si dicas agatur contra dñm de peculio:hoc esse non potest:q2 cum dñs manumittit inter viuos videtur concedere peculiũ.vt.C.de pe‑cul.eius qui liberta.meruit.l.vnica.dicit q gestor debuit absti‑nere a gerendo cum sciuit seruum manumissum,et si non absti‑nuit sibi imputet vt in regula iuris damnum quod quis. S3 si nesciuit eum manumissum adhuc remanet iniquitas. Sed dic quando nesciuit eum manumissum imputet sibi gestor q2 cogi‑tare debuit eum manumitti posse,vt dicam.ĩ.fm Gul.de suza. vel dic aget contra dominũ de peculio ac si peculiũ esset penes eum:quia imputatur dño si non certiorauit gestorem de manu‑missione:vel si nõ retinuit peculium serui ita q satisfacere pos‑set gestori:vt.ĩ.quando actio de peculio est annalis.l.j.§.itẽ he‑res.et conuenietur dñs etiam post annum:vt.d.l.si filius.de tu‑tel.et ra.distra.in fi.et.l.tutorem.in fi.de admi.tuto. ¶ Sed con‑tra hoc:quia dominus potuit ignorare negotium gestum vel male gestum,et ideo sibi imputari non potest si peculium nõ re‑tinuit. Item quia retinere debuit pro creditis preteritis non ꝓ futuris,de quibus diuinare non debuit,ĩ.mand.l.si fideiussor. §.j. Rayn.Guliel.ad tollendum predictam iniquitatem con‑tra quam dicit glo.insurgere quando gestor impendit in nego‑tia serui facti liberi:dicit q licet non possit recuperare per acti. neg.gest.recuperabit tamen per condictionem sine causa quia non est equum quod seruus locupletetur cum gestoris iactura. et pro hoc.ĩ.si cert.pet.l.si et me et titiũ.et de insti.l.si quis man‑cipijs.§.fi.vel dicit q agetur contra dominum:quia gestio tra‑hitur ad initum administrationis quo tempore seruus erat in potestate domini et dominus recuperabit a manumisso id qđ soluit pro eo,argum.ĩ.de peculio.l.quoties.§.penult.et sic intel‑ligatur.ĩ.de institu.l.idem erit.primum dictum. G.non placet Ray.quod detur cõdictio sine causa:quia tunc non faceret ad materiam huius ti. Item nec secundum dictum ipsius Gul.et ad.l.quoties.§.penul.respondet q nihil facit ad.l.idem erit.di‑cit q ibi fuit prepositus negotiatori tanq̃ liber.argu.eo.titu.l. sed et si quis.§.parui.quare dicit lecturam antiquorum nõ pos‑se defendi. Ray.vel secundum Andr.py.dic ad tollendum di‑ctam iniquitatem q si dominus non tenetur quia non habet peculium:seruus tamen condemnabitur ac si peculium habe‑ret.sic.ĩ.quãdo actio de peculio est annalis.l.fi.et quia sic cõde‑mnatur seruus ortiuus.ĩ.de dote preleg.l.ij.§.per cõtrariũ. vel agetur cõdictione sine causa vt dictum est. Et sic remanet lectu‑ra antiquorum que fm quosdã fuit Azo.firma et vera et defen‑sata licet cum difficultate ob omnibus contrarijs secundũ opi‑nionem Jaco.bu.Gul.et Andr.et Azo.in summa.e.titu.§.ve‑niunt autem.licet Ray.eam reprobet propter dictam iniqui‑tatem resultantem.et tenet lecturam Jo. Timore tamen predi‑ctorum contrariorum et maxime predicte iniquitatis, glossa transit ad aliã lecturam que dicitur fuisse Jo.secundũ quã non queritur in hac.l.de forma condemnationis:sed de pluritate actionis vel si varietur cõditio domini detur vna actio vel plu‑res.et Pomp.dixit q vna tantum que spectatur initiũ. Pau‑lus iurisconsultus eum reprehendit dicens q distinguit vere dubium vtrum gestor accesserit a principio vt omnia gesturus et tunc est vnus quasi contractus et vna actio tantũ pro omni tempore.si vero accessit ab initio quasi vnum gesturus deinde mutata voluntate alia gessit tunc sunt plures quasi cõtractus et plures actiones et tunc pro qualitate personarum et actio for‑matur et condemnatio moderatur.et quando est vna actio tan‑tum ambulatoria est de patre in filium factũ sui iuris,et de do‑mino in seruum manumissum.vel dicit ipse ista actio durat in persona dñi ꝓ primo tpe et in persona serui facti liberi ꝓ secun‑do quo factus est liber.et ista actio dabitur fm varietatem sta‑tus.et fm hanc lecturam expone literaturã in negotijs gestis. id est in actione neg.gest.moderanda detur vna vel plures.et q subijcit initio cuiusq3 tpis.dic.i.totius temporis.initio.i.cũ su‑mitur administratio negotiorũ. Opp.ad istam lecturã:q2 si fi‑liusfa.factus est sui iuris,et initium debet spectari:ergo d3 inso‑lidum condemnari ac si esset filiusfa.qđ est cõtra fi.huius.l.re‑spondeo condemnatio nõ reducitur ad princ.sed sola gestio vt

vniuersa gestiõe ad prin.reducta vna actio oriat et pro tota ad‑ministratione fiat condẽnatio secundũ tempus hodiernũ hoc est inspecta conditione presenti qua filius factus est sui iuris et
4 sic condemnatur inquantum facere potest. † Et est ratio q2 te‑neri non debebat de iure ciuili:q2 filius factus sui iuris figura‑tur alius homo:sed ius pretorium restituit actionem in eum: quia cõsiderata veritate est idem homo que actio modificatur per titulum.ĩ.quod cum eo qui in aliena potestate vt teneatur inquantum facere potest. Ja.bu.Guid.de suz.improbat hanc lecturam Joã.et dicit quod inauditum est et falsum quod actio de peculio detur in manumissum:vt.C.an seruus ex suo facto. per totum et speciale est eodem titu o.l.promisse. Nec est etiam verum quod actio sit ambulatoria. Et ideo ipse dicit q de his que gessit gestor quando erat seruus tenetur dominus de pecu‑lio intra annum post manumissionem:vt.ĩ.quan.act.de pe.est an.per totum,et si dicatur quod si dominus nõ habeat peculiũ insurget iniquitas de qua dictum est.s. Respondet quod sibi imputet gestor:quia cogitare debuit quando accessit ad omnia negotia serui:quia seruus poterat manumitti et post manu‑missionem non teneri.sicut alias imputatur et nocet alicui qui nõ cogitauit quod euenire poterat:vt.ĩ.locati.l.si quis domũ. §.item queritur.vnde et ipse approbat lecturam antiquorum. Tertia lectura est vna truffa et per omnes reprobatur que con‑tinet q inspiciatur initium cuiusq3 temporis,vt pro tempore quo gestum est in seruitute teneatur vt seruus pro tẽpore quo factus est liber teneatur vt liber.et idem de filiofa.facto sui iu‑ris et pupillo facto adulto.nam fm istã lecturã distinctio pau‑li vtrum accesserit ad omnia gerenda vel ad vnum locum non
5 haberet imo idem esset vtroq3 casu. ¶ † Quero ergo que predi‑ctarum duarum lecturarum sit verior. Communiter doct.ap‑probant opi.et lecturam antiquorum et contra lecturam Joã. multum facit q2 quãdo dicit q actio ambulatoria istud nõ videtur verum quia actio est personalis et inheret ossibus et nõ trãsit etiam cessa.ĩ.de pecu.l.quis ergo casus. Et ideo videtur impossibile q ambulet de vna persona in aliam. Non ob.ll.al‑legate per Jo.quia loquuntur in actionibus realibus vel pro‑re competentibus que non inherent ossibus sicut personales. Et ideo in realibus ius fingit q sicut transit res de persona in personam ita et transeat actio competens pro ipsa re vel perso‑na.vt patet in seruo fructuario qui locauit operas suas. nam pro tempore quo est penes fructuarium cõpetit actio fructua‑rio pro tempore quo seruus spectat ad dominum proprietatis actio ambulat ad eum fictione iuris,vt.l.sed si quis donatur⁹. §.si operas.et in alijs.ll.ad hoc in glo.allegatis. Et pro confir‑matione lecture antiquorum q actio et cõdemnatio debeat mo‑derari fm statum initij gestionis licet mutata sit persona domi‑ni.facit ratio talis in quasi contractu negotiorum gest.sicut ta‑ctum est.s.non attenditur animus dñi sed gestoris:vt.s.e.l.iij. §.si furiosi. Cum igitur gestor accedit ad gerenda negotia pu‑pilli furiosi filijfa.vel serui videtur accedere fm cõditionẽ q̃ est tempore principij gestionis et fm ipsaz cõditionẽ videtur se ad dictam gestionẽ astringere. Et ideo licet mutetur status dñi ne‑gotior q2 pupillus efficiat adultus seru⁹ liber filiust.sui iuris furiosus sane mẽtis non debet mutari condẽnatio sed conde‑mnari debent fm statum principij gestionis fm quem videt ge‑stor se astrinxisse.et q2 cũ sit vnica gestio nõ d3 diu̾rso iure cen‑seri:vt.ĩ.de vsufca.l.eũ qui edes.et q2 debuit cogitare ipsos po‑tuisse statum mutare.et ista est veritas et verus intellectus hu‑ius.l. ¶ Sed quero quid refert vtrum competant plures actio‑nes vel vna tantum,dic q ꝓpter prescriptionem q2 si actio est vna tolletur vna prescriptio.al's nõ.C.de prescript.xxx.anno.l. cum notissimi.§.in his etiam. ¶ Querit Gul.que est ratio di‑uersitatis q mutata conditione dñi negotior nõ mutat actio, sed d̾ijudicatur fm initium qñ accessit vt oia gesturus et muta‑ta conditione gestoris actio mutatur fm mutationẽ status,vt preallegata.l.tutorem.de admi.tuto.et.l.si filius.de tutel.et rat. distra.videret enim q deberet esse vniformis:vt.s.eod.l.sed an
6 vltro.§.j.dicit q ratio diuersitatis est † q2 sicut dictũ est i actio‑ne neg.gest.attenditur animus et propositum gestoris et nõ do‑mini qui vt plurimum est absens:vt.s.eo.l.j. Cum igitur gestor accedit ad gerenda negotia filijfa.vel pupilli vel serui:videtur accedere eo aio vt sibi obligent tanq̃ tales et fauor est ex parte dñi qui hoc nesciuit et cuius animus non attenditur:vt.d.l.j.s. eo.et ideo si mutetur eorũ status non mutatur actio sed fit inter‑pretatio contra gestorem,vt.s.eo.l.si pupilli.§.sed si quis. Sed cũ valeat conditio gestoris q2 substantia cõtractus et cõsensus eius attenditur,vt dictum est si variatur eius conditio variat et substantia contractus:et per consequens condemnatio. nihil enim põt dño imputari q2 iste gestor potuit accedere ad geren‑dum etiã inscio dño imo si sciret et pateretur cessaret actio neg. gest.et

gestis.⁊ daretur mādati.ff.mand.l.si remunerandi.§.si passus.⁊ hec fuit opi.Pet.⁊ vide qđ dixi.ff.e.l.at qui natura.ver.sceuola.Item querit ipse Gul.quid si variatio status cōtingat in diuersis personis:puta gerebā negotia alicuius pupilli qui erat in Frācia ⁊ habebat bona in Lōbardia:decessit relicto quodā maiore sibi herede:nunquid hꝫ locū.l.ista ꝙ initium gestionis attenditur.videtꝰ ꝙ non:qꝛ hec.l.loquitur in eadem persona in diuersis autē personis ad variationem personarū variari debet conditio.ar.ff.de iur.fis.l.fiscus.de publi.licita.§.fiscus.⁊ de vsur.cum quidam.§.fiscus.⁊.C.de impo.lucra.descrip.l.vnica.circa medium.lib.x.tenet contra.qꝛ licet sint diuerse persone heres ⁊ defunctus tamen eadem reputantur.in aut.de iureiurā.a morīē.presti.in princ.⁊.ff.de iudi.l.heres absens.⁊ quia eadē est ratio.⁊ pro hoc.ff.de publicia.l.si ego.§.pretor.⁊ pro empt.l.ij.§.si defunctus.S.vltimo not.ꝙ ista.l.allegatur ad multa.primo ꝙ initium inspicitur ⁊ attenditur vt in prin.huius.l.pro hoc.ff.manda.l.si procuratorem.vltra prin.⁊ pro soc.l.si id quod.§.si filius.nam cuiusqꝫ rei potissima pars est principium.ff.de origi.iur.l.j.vbi de hoc dixi an expectari debeat principium vel finis.⁊ de hoc bene per Azo.in princ.brocardorū.⁊ facit ad questionem si existens in vno territorio cum balista sagittauit existentem in alio territorio qđ debeat puniri per iudicem in cuius territorio erat vt finis ad principium.de quo dixi.C.vbi de criminagi opor.aut.qua in prouincia.⁊ vide etiā quod dixi.ff.eo.l.nam ⁊ seruus.§.si viuo.¶ Idem est etiam in delictis qꝛ specta-
7 tur conditio† delinquentis et punitur ſm statum in quo erat tēpore delicti licet postea sit eius conditio variata.vt.ff.de pen.l.j.vbi de hoc.⁊.ff.si ex noxa.causa aga.l.pen.⁊ per hoc potest decidi questio si delinquens factus est clericus vel monachus ſm quem statum debeat puniri.de quo satis dixi.C.de epis.⁊ cleri.aut.causa que fit cum monacho.⁊ plenius in meis questionibꝰ statutorū.¶ Item allegatur qđ qui non distinguit vbi distin-
8 guendum est reprehensione dignus est:† ⁊ ideo hic reprehenditur pompo.a paulo de indistincta locutione.sic ⁊ alꝭ.ff.ad legeꝫ rhod.de iact.l.fi.Et huius ratio est:qꝛ lex indistincte loquēs in distincte intelligitur.ff.de publ.l.de pretio.¶ Item allegatur ꝙ
9 vna intentio ⁊ voluntas† inducit vnum quasi cōtractū.⁊ vnū delictum vt dixi in summario.qđ facit si vno animo ⁊ vno impetu feci plures feritas vel plures iniurias vel plures maxillatas ꝙ censeatur vnum tantū delictum ⁊ vna sola pena puniatur.vt dixi.C.de accusa.l.qui de crimine.⁊ plenius in meis questionibus statutorum de feritis.Item not.ꝙ in his que nō habent certos fines a natura designatos consideratur animus et destinatio comparantis.gestio enim negotiorum nō habet certos fines a natura designatos.Et ideo animus ⁊ intētio gestoris attenditur vt dicatur vnus quasi contractus vel plures.et oriatur vna actio vel plures.Pro hoc facit qđ alias dicitur ꝙ fundus ⁊ domus constituitur destinatione patrisfa.ff.de leg.j.l.qđ in rerū.§.j.⁊ cōmu.predi.l.si quis duas.Quod facit si iudex delegatus ad plures causas perpetuet iurisdictionē in vna an videatur in alijs perpetuasse:qꝛ hoc videtꝰ dependere ab intētione sua.Pet.hic tenet ꝙ si est delegatꝰ ad vniuersitatē causarū:puta qꝛ sunt sibi delegate omnes cause alicuius castri vel ville:tūc in omnibus videatꝰ facta perpetuatio.arg.ff.de serui.rust.prdio.l.vna est via.alꝭ secus:qꝛ tot sunt mādata quot sunt cause.vt.ff.de verb.obl.l.scire debemus.cū si.De hoc dixi.ff.de iurisd.
10 om.iud.l.more.⁊.l.⁊ qꝛ.¶ Itē not.ꝙ qualitas† psonarū multū attēditꝰ.p hoc.ff.de act.⁊ob.l.fi.in fi.de incē.rui.⁊ nau.l.pediꝰ.⁊.C.si qs imp.ma.l.j.qđ verū est quo ad mūdū quo ad Deū nō habetꝰ acceptio psonarū in aut.de mona.§.j.de quo vide p Dy.
a ⁊ alios de reg.iur.c.in iudicijs.ᵃli.vj.⁊ faciūt ad.q.si qs minatꝰ fuerit occidere aliquē ⁊ reptus est mortuus vtrū ille presumatꝰ occidisse:qꝛ si erat talis cōditionis ꝙ ꝯsueuerat facere psumatꝰ alꝭ nō.de quo plene dixi.C.qđ met.cā.l.metū.nō iactationibꝰ.Allegatꝰ etiā finis huius.l.ꝙ snīa dꝫ esse petitioni cōformis.p hoc.ff.cōi di.l.vt fundus.C.de fideicō.lib.l.fi.vbi de hoc plene dixi.¶ In gl.qdā ita ponūt casum.Ista est prima lect.antiquorꝫ quā glo.obscure ponit.⁊ eā.ff.melius declaraui.¶ Ibi depositi.l.si apud.hic cōcor.Ibi vterqꝫ dn̄s.imo.§.si filius.⁊.l.si filius.loquuntꝰ quis teneatꝰ hic autē qualiter teneatꝰ.Ibi factus sui iuris.hoc nō est soluere:qꝛ hic nō ꝯsiderat obligationē sed actionem ⁊ condēnationē.vt in fi.huius.l.Ibi ⁊ ſm hāc lectionē.i.lecturam.Ibi vt aūt omnis cōtrarietas.hic ponitꝰ scđa lectura q̄ dicitꝰ fuisse Ioan.licet obscure ponatꝰ.⁊ eā.ff.plenius declaraui.Ibi vel si velis melius defendere primā lectionē.i.primā lecturam quā videtꝰ hic sequi Azo.⁊ in summa huius tit.§.veniunt autē.Ibi inter primū ⁊ scđm casum.s.huiꝰ.l.veꝫ inter casuꝫ pōpo.in prin.l.⁊ casum pauli iuriscōsulti in ver.nisi si ab initio.
1 ¶ Negotia gerens alicuius plures contractus non dicitur agere sed vnum solum quasi contractum.

Sed ⁊ cum aliquis.† Hec.l.videtꝰ ideꝫ repetere qđ dictū est.ff.l.proxi.ver.nisi sit ab initio.sed dic vt hic in glos.ff.que incipit non solum.¶ Item opp.ꝙ male dicat litera cum dicit alius contractus:quia debuit dicere quasi contractus.concedo contrariū ⁊ expono vt glo.j.quasi contractus.¶ Item opp.ꝙ non sit vnus sed plures sicut plures sunt actus gerendi.Sol.vt glo.

1 ¶ Seruus gerens negotia domini tenetur tantum de gestis in seruitute.⁊ quo casu teneatur de gestis in libertate.
2 Seruus effectus liber an poterit conueniri ex mandato.
3 Negotium connexum que includat.⁊ quid comprehendat.
4 Domino contra seruum vel econtra seruo contra dominum actione negotiorum gestorum agente.cui incumbat probatio seruitutis vel libertatis.
5 Seruus promittens.an se an dominum obliget.
6 Iudex potest ex causa penas etiam legales commutare.precipue casu quo per penam delinquētis detrimentum sequeretur innocentis.

Eum actum.† Supra in.l.pōpo.mutata fuit cōditio dn̄i negotiorꝫ:hic econtra mutata fuit cōditio gestoris.¶ Et hec l.cum duobus sequentibus que continuantur sunt de eadem materia vsqꝫ ad.§.si libero homini:⁊ sunt multū intricate:⁊ ideo eas clarificare conabor.¶ Et breuiter hoc dicūt
1 vsqꝫ ad.d.§.si libero homini.Seruus† de gestis in seruitute tātum vel in seruitute ⁊ libertate vbi negotia non sunt cōnexa liber factus non tenetur de connexis eatenus tenetur vt separentur vel si culpa commisit a se non exigēdo illud prestet de gestis in libertate tenetur.Et diuide quia in prima parte loquitur de gestis in seruitute tantum.In secunda ponitur dictum sabini loquentis de gestis in seruitute ⁊ libertate cōnexis vel determinat primum dictum.In tertia ponit aliud dictum sabini de gestis in seruitute ⁊ libertate non connexis sed separatis vsqꝫ ad l.proculus.Ibi redit ad dictū sabini loquētis de negotio connexo:⁊ circa illud ponit dictū proculi ⁊ pegasi corrigentiū sabinū ſm quosdā vel determinātiū ipsum dictū sabini ſm alios:⁊ melius vsqꝫ ad.l.at qui natura.Ibi circa idē ponit dictū pauli addentis proculo ⁊ pegaso vsqꝫ ad ver.sceuola.ibi ponit dictum sceuole circa dictum sabini qđ est in.l.eā.ver.plane.dādo eidē dicto nouū intellectū vsqꝫ ad.§.si libero.secūda pars est in l.eum actum.in versic.plane.tertia in versi.deniqꝫ.quarta in.l.proculus.quinta in.l.at qui natura.sexta in ver.sceuola.vel ſm Iac.de ra.diuide in tres partes.In prima dictū Vlpi.vsqꝫ ad l.proculus.Ibi dictum proculi ⁊ pegasi vsqꝫ ad ver.sceuola.in l.at qui natura.ibi dictū sceuole.⁊ est exceptio dicti Vlpi.Declaremus ergo quālibet.l.per se.¶ Ibi eum actū.hic gestoris fuit mutata conditio:qꝛ de seruo factus fuit liber ⁊ nihil gessit in libertate.¶ In ver.plane hic mutata fuit conditio gestoris ⁊ de seruo factus fuit liber.⁊ factus liber perseuerauit in gestione.Et est dictū sabini ſm glos.⁊ cōmunē opi.lꝫ litera de sabino hic nullā faciat mentionē.Et ideo Guid.de suꝫ.dicit qđ hic nō sunt dicta sabini.sed Vlpi.conditoris totius huius.l.⁊ de hoc a
dicam.ff.eo.l.at qui natura.ver.sceuola.¶ Ibi in seruitute gestum est.hic ſm Iac.bu.debet iungi ⁊ continuari.l.proculus.et l.at qui natura.§.sceuola.que ſm eum loquūtur in negotio cōnexo.⁊ vide primo alphabeto dictione connexa.¶ In ver.deniqꝫ.hic loquitur in negotio nō cōnexo sed separato.¶ Opp.de prin.huius.l.proculus.Et dic ꝙ in prin.huius.l.nihil gessit post manumissionē.sed in.l.pupillus.sic ⁊ ideo cōueniꝰ ratione culpe in libertate cōmisse:qꝛ a se nō exegit cū posset.Itē opp.ad princ.huius.l.de.l.permisse.S.an seruus ex suo facto.sol.vt in glo.qꝛ hic est regula ibi speciale.⁊ in alijs casibus in glo.nota.¶ Itē cōtra hoc op.ꝙ imo sit regula ecōtra.s.qđ teneatur etiā liber factus.vt insti.de noxa.alꝭ.§.omniū.⁊.C.de nox.l.j.so.hic loquitur in quasi contractu ibi in delicto:⁊ tūc aut deliquit in dn̄m ⁊ non tenetꝰ aut in extraneū ⁊ tenetꝰ etiā liber factus:qꝛ noxa caput sequitur vt in cōtrarijs.¶ Itē opp.ad ver.plane.vbi dicit qđ separari non potest de.l.at qui natura.ver.sceuola.vbi dicit ꝙ separatur.sol.non est separabile de facili.vt in versi.plane.Sed cum difficultate potest separari.vt in versic.sceuola.vel dic qđ per se est separabile.Sed respectu negotij non.¶ Item
2 oppo.ꝙ ex mandato non possit cōueniri liber† factus.sol.vt gl.¶ Item opp.de.l.si pure.de fideicom.liber.⁊ sol.vt ibi not.⁊ p sol.omnium cōtrariorū dic aut mutatꝰ cōditio dn̄i negotiorꝫ.et habet locū.ff.eo.l.pōpo.in neg.⁊.l.seq.aut mutatur conditio gestoris de seruitute in libertatē.⁊ habet locū hec.l.cum sequen.vbi dic aut queritur de delicto aut de cōtractu vel quasi.primo ca-

a ¶ In iudicijs. Adde text.in aut.iusiur.qđ presta.§.j.⁊.§.ecōuerso.et in aut.vt iudi.sine quoqꝫ suffr.§.deinde.vide latius per do.meū.d.Bohetij in addit.ad Dyn.

su aut deliquit contra dñm: ⁊ nõ tenetur liber factus nisi in delicto perseueret liber factus: ⁊ tũc tenetur ex nouo facto ⁊ antiquo, vt. d. l. j. C. de noxa. si vero deliquit contra extraneum tenet̃ liber factus ⁊ noxa caput sequitur, vt. d. §. omniũ. al's omnis instit. de noxa. si vero queritur de contractu vel quasi tũc si liber factus nihil gessit de gestis in seruitu. regulariter non tenetur, vt hac. l. in princip. ⁊ C. an seruus ex suo facto. per totũ. ¶ Fallit in negotio connexo vt statim dicetur. ¶ Item fallit. C. de peti. hered. l. si. vel potest dici ꝙ ibi non fallit: quia ibi vnum inducitur pro seruo, scʒ quia statim consequitur libertatem post annum: ideo aliud cõtra eum scilicet ꝙ tenetur reddere rationem vt ibi dicitur. item fallit vbi promittit pecuniam pro libertate. C. an seruus ex suo fac. l. promisse. ⁊ ff. de dolo. l. eleganter. §. seruus pactionis. ¶ Item fallit in promissione dotis. ff. de iur. do. l. si serua. sed potest dici ibi non falle: quia cum factus est liber nouum est matrimonium: ⁊ per consequẽs noua dos. ff. deposi. l. si seruum. Item fallit cum testator legat sibi libertatem ⁊ peculium, vt. ff. de dot. preleg. l. ij. §. per contrarium. in isto tantum casu tenetur peculio tenus in predictis alijs tenetur insolidũ. ¶ Quando vero post manumissionem perseuerauit in gestione ⁊ negotium est connexum, circa hoc sunt quatuor dicta. primum est dictum sabini dicentis ꝙ vtrũqʒ negotium gestum in seruitute ⁊ libertate venit in iudiciũ, vt hac. l. ver. planc. ¶ Secundum est dictum proculi ⁊ pegasi dicentium ꝙ debitum prestare totum si potuit de peculio suo exigere a se ⁊ non exegit nõ quia culpa commiserit in seruitute, sed quia culpam commisit in libertate a se non exigẽdo: ⁊ ideo in libello non debet dici cõuenio te ratione culpe in seruitute existens: ⁊ quia factus liber a te non exegisti peto te condemnari. vnde culpa in seruitute cõmissa non est proprie causa sed occasio. sed culpa in non exigendo est proprie causa quare conuenitur: ⁊ quando dicatur negotium connexum bene colligitur ex notatis. C. arbi. tutel. l. tutor post pubertatem. Tertium dictum est pauli addẽtis dicto proculi ⁊ pegasi, quod etiam si aliunde quam de peculio potuit a se exigere, ⁊ non exegit tenet̃, vt. l. at qui natura. in prin. ¶ Quartum est dictũ sceuole dicentis se intelligere quod dixit sabinus
3 hac. l. ver. plane. quod in negotio connexo totum † veniat, verũ est vt separetur non vt prestetur. de hoc tamen vide in versi. sceuola. vbi dicam. Si autem negotium non est connexum sed separatum: tũc loquitur versi. deniqʒ. qui est in hac. l. ⁊ sic omnia concordãt. ¶ Ultimo quantum ad hanc legem querit glo. cui
4 incumbat onus † probandi vtrum seruo qđ gesserit tempore seruitutis an domino quod gesserit tempore libertatis. glo. videtur inclinare ꝙ probatio incumbat domino agẽti. C. de proba. l. actor. ⁊ ff. de proba. l. ei qui. Et pro glos. bene facit licet non alleget. ff. de ope. noui nunc. l. non solum. §. ij. quod vi aut clam. l. semper. §. ij. C. de proba. l. matrem. ⁊ C. de episco. ⁊ cler. aut. licentiam. ¶ Nec obst. l. si sponsus. §. ⁊ generaliter. ff. de dona. inter vir. ⁊ vxo. quam gloss. allegat in contrarium: quia ibi licet sint sui natura separabilia: tamen ratione cause ⁊ causati sunt inseparabilia incipiendo a causa sine qua non potest esse causatum: ⁊ ideo totum ibi venit prestandum. ¶ Nec obst. etiam l. sed interdum. ff. de aqua plu. arcẽ. in glo. allegata: quia ibi erat in culpa se immiscens hic non. Et ideo ibi vitiatur tam vtile ꝙ̃ inutile. ¶ Nec obst. etiam. l. tutorem. de admini. tuto. in glo. alleg. quia ibi erat inseparabile. ¶ Quero etiam aliam questionem quam querit glo. ff. eo. l. at qui natura. ⁊ que bene hic cadit
5 maxime vt tota materia concludatur. Quid si seruus †. x. fabro promisit pro opere faciendo. Sol. vt glo. quia licet promissa vel data fuerit pecunia simul in vna summa: tamen videtur data pro singulis operibus pars pecunie: ⁊ sic diuersa tempora considerabuntur sicut opus fit diuersis temporibus. ⁊ ad hoc allegat glo. ⁊ bene. ff. eod. l. diuortio. ⁊ hanc etiam sequitur Iaco. de ra. Guli. in. d. l. at qui natura. tenet contrarium, ⁊ dicit qđ pro nihilo potest agi: quia initium gestionis inspicitur, vt. s. eod. l. pomponius in negotijs. ⁊ argu. ff. de actio. ⁊ oblig. l. quecunqʒ. dicit tamen ꝙ dominus serui attento initio gestionis aget contra eum cuius negotia gesta sunt pro rata eius qđ est impẽsum
6 tempore seruitutis. arg. ff. de stipu. seruo. l. fin. Guli. ¶ † Et inducunt etiam ipse Iac. de ra. ⁊ Guli. de suza. hanc legẽ in arg. ad questionem antiquam de duobus habentibus turrim communem vnus partem inferiorẽ alius superiorem, ⁊ habẽs partem inferiorem commisit delictum propter qđ bona eius debebant deuastari quod propter connexitatem tota turris destruatur sicut hic propter connexitatem omnia gesta veniunt in iudicium. Ipsi tamen hic tenent oppositum ꝙ pars innocentis nõ debeat destrui, sed iudex debeat penam commutare, puta vendere partem delinquentis ⁊ pretium confiscare. ⁊ allegat. l. benefacientem. ff. de admini. re. ad ciui. perti. l. legatam pecuniam. Et quod iudex possit ex causa penam cõmutare, probatur. s. de his qui not. infa. l. quid ergo. §. pena grauior. vbi de dicta. q. dixi, ⁊ ff. de oper. no. nun. l. j. in prin. versi. deinde quero pulchrã. q. ⁊ plenius in meis questionibus statutorũ. ⁊ consueuit not. per docto. ff. cõmu. diui. l. si is cum quo. ¶ In glo. scilʒ facile. in fin. Contra hoc videtur versi. deniqʒ. vbi circa eandem rem, scʒ circa aream impendit ⁊ eam locauit: ⁊ tamen dicuntur negotia separata. Sed dic qđ ibi non dicit ꝙ illam eãdem aream locauit sed alium fundũ prorsus diuersum: ⁊ ideo negotia sunt diuersa ⁊ separata. ¶ In glo. scilicet facile ibi in qua impẽditur. hoc non procedit, vt patet in exemplo quod statim sequitur in tex. ¶ In glos. vlti. ibi siue possidetis. Sol. per ea que ibi not. in fin. glo. dic prima placet. arg. ff. eod. l. que vtiliter. §. j. coniungendo §. commodum. insti. de interdic. ⁊ extra de reg. iur. c. cũ sunt partium. lib. vj. Ray. ¶ In glo. non vt prestetur. de hoc dic vt dicetur in. §. sceuola. statim allegato.

1 ¶ Negotium quando dicatur connexum.
2 Difficultas solutionis vel facti non excusat a debito vel obligatione, excusat tamen a mora.
3 Prescriptio an tollat obligationem naturalem.

Roculus. Secundũ glo. Ia. de ra. hic exẽplificat ⁊ declarat dictũ Ulpi.
1 s. l. proxi. versi. plane. † vbi dictũ est de negotio connexo dicens ꝙ negotium est connexum quando nõ exigit in libertatem a seipso id in quo naturaliter in seruitute tenebatur cũ haberet in peculio vnde soluere posset. ¶ Ibi prestaturum ꝙ non exig. factus liber. non quia male gesserit tempore
2 seruitutis, vt dixi. s. l. proxi. ¶ Item not. ꝙ licet difficultas† a debito vel obligatione principali aliquem non excuset, vt. ff. de verb. oblig. l. continuus. §. illud. excusat tamen ab obligatione committenda ratione more, qđ patet: quia non tenetur a se exigere nisi habuerit vnde soluere posset. per hoc. ff. si cer. peta. l. qđ te. vbi de hoc. ⁊. s. si quis cau. l. ij. ⁊ dixi. ff. eo. l. diuortio. circa fin.
3 ¶ Item not. ꝙ glo. fi. huius. l. clare tenet ꝙ prescriptio† nõ tollit obligationẽ naturalẽ. ⁊ Iac. de ra. tenet hic ꝙ non tollit obligationem ciuilẽ nec naturalẽ sed inducit solã prescriptionẽ. ⁊ alleg. ff. de act. ⁊ obl. l. obligationum fere. §. placet. vbi de hoc in glos. ⁊ licet ibi loquatur de dilatione conuentionali: idem dicit in legali. in contrarium videtur glo. ff. rem ra. hab. l. si. §. j. vbi de hoc dixi satis. ⁊ de fideius. l. si quis postꝗ̃. ⁊ per Dy. ff. de verbo. signifi. l. alienationis.

1 ¶ Tutor vel negotiorum gestor an teneatur a se exigere omne debitum naturale.
2 Necessitas vera vel putatiua impedit actionem mandati, non autem actionem negotiorum gestorum.
3 Actio mandati prouenit ex eo ꝙ quis mandatum suscipit non ex eo quod implet mandatum.
4 Gestor negotiorum potest ignoranter rem dñi vsucapere, et si ante cõpletam vsucapionem superuenerit scientia debet facere a se euinci ne actione negotiorum gestorum teneatur.
5 Gestor negotiorũ an possit iurare de calumnia cum sciat rem esse alienam.
6 Actio de euictione an requirat sententiam contra emptorem.
7 In actione negotiorum gestorum habẽda est ratio vsurarum.
8 Gerenti negotia captiui competit contra eum actio si reuertatur vel contra eius heredes.

T qui natura. Hic fm Iac. but. est dictum pauli iuriscõsulti ⁊ huius. l. conditionis ⁊ etiã precedentis. Et addit. l. precedenti circa negotium connexum. Iac. bu. ¶ Uel fm Ia. de ra. est dictum proculi ⁊ pegasi qđ cõtinuatur circa. l. precedentẽ, ⁊ eam determinat ⁊ declarat, sed in hoc idem est effectus cuiuscũqʒ dictionis fit. ¶ Op. ad hanc. l. qđ malum simile adducat: q2 in prin. huius. l. erat tantũ naturaliter debitum. ⁊ in ver. sicut erat debitũ naturaliter ⁊ ciuiliter licet prescriptione efficiatur non debitũ. sol. similitudo est bona, sed nõ est per omnia similis: q2 in ver. sicut id ꝙ ciuiliter ⁊ naturaliter debebatur est effectũ tantũ naturaliter debitum administratione durante vel obstabat exceptio prescriptionis, vt dixi. s. l. proxi. sic administratione durãte seruus fuit naturaliter obligatus: ⁊ ideo vterqʒ conuenitur: quia debitũ naturale a se non exegit.
1 Quero an tutor† vel gestor teneantur a se exigere omne debitũ naturale. quidam qđ sic. per. l. istam. ⁊ ff. de admi. tut. l. quoties. §. si temporali. glo. hic ⁊ Iac. de ra. tenent oppositũ, ⁊ dicunt ꝙ tenetur a se exigere solum debitum naturale contractum ex administratione al's tenet̃ act. neg. gest. si autẽ ex alia causa extra administrationẽ erat debitor naturalis nõ tenetur a se exigere nisi

nisi accederet vt oīa gesturus: q2 tunc tenet a se exigere. ⁊ sic dʒ intelligi hec. l. quia hic seruus erat naturaliter debitor ex administratione. non ob. l. quoties. §. itē si tēporali. ⁊. l. ista. ij. respon. q2 non erat debitū naturale tantum sed naturale ⁊ ciuile, licet obstaret exceptio prescriptionis, vt no. ⁊ dixi. s. l. proxi. ⁊ de hoc etiā not. s. eo. l. si pupilli. §. fi. in fi. ⁊ satis not. ⁊ dixi. d. l. quoties. §. item si temporali. ⁊ vide glo. cui nescio similem, ⁊ qd dixi. j. ad trebel. l. ita tū. §. si ex trebelliano. ¶ In ver. sceuola noster. Iste ver. fm opi. Azo. ⁊ Roge. corrigit principium huius. l. ⁊. l. precedentem. ⁊ etiā. l. eū actū. ver. plane. qd dicunt fuisse dictū Sabini. ⁊ dicunt ꝙ gesta in seruitute veniunt in iudiciū. s. separanda: q2 vnum ab alio separatur per prouidentiam ⁊ inquisitionē iudicis, non autem pro gestis in seruitutē sequitur condemnatio. Alius est intellectus glo. ⁊ cōmuniter docto. qd dictus ver. plane. hic determinet vt dictū est. ⁊ dicta pegasi ⁊ proculi firma remaneāt: q2 pōt sibi culpa imputari quare a se nō exegit. Guli. de cu3. aliter intelligit istū ver. sceuola. dicit enim ꝙ nec corrigit nec determinat versi. plane. in. l. eum actū. nec. l. at qui natura. q2 omnia predicta loquunt in negotio connexo: in quo dicit ipse Guli. glo. male dicere quatenus dicit ꝙ connexa veniunt in iudicium vt separentur nō vt prestetur ex gestis in seruitute. ipse enim dicit in connexis totū venire in cōdemnationē ꝑpter cōnexitatem. ⁊ qd iste ver. sceuola. loquitur ⁊ intelligi dʒ in nō cōnexis. ⁊ sceuola hic respondet quibusdā verbis sabini que nō habemus. ⁊ qui forte in non cōnexis dicebat contrariū. ⁊ dicit qd ver. ille plane. in. l. eū actū. nō fuit sabini nec ibi nominatur sabinus. ⁊ forte iste intellectus non est malus. Et possemus dicere qd vbi dicit Guli. ꝙ non habemus verba sabini que hic determinantur per sceuolam qd sunt illa verba sabini hic in tex. sc3 illa verba, a capite rationē reddendā, ita ꝙ illa verba ponantur materialiter ⁊ declarentur per sceuolā ꝙ in non cōnexis fit per iudicem separatio in condemnatione facienda pro gestis in libertate non pro gestis in seruitute, vt dictū erat in ver. deniq3 in. l. eū actum. contra qd videbantur illa verba sabini ꝙ a capite reddenda erat ratio quasi ipsa verba innuerent ꝙ etiā in nō connexis fieret omnium cōdemnatio. qd non est verum sed separant, vt dicit sceuola. ¶ Ulti. Guli. pro declaratiōe omniū predictorum dat talem distinctionē. Aut tractatur de gestione negotiorum incepta tempore seruitutis ⁊ continuata tempore libertatis: ⁊ tunc aut loquimur de actione contraria que datur gestori, aut de directa que datur domino. Et si quidem accessit vt omnia gesturus inspicitur initiū gestionis siue varietur status gestoris siue domini, vt. s. eod. l. pompo. in prin. vbi probat de mutatione domini. ⁊ idem in gestore: quia est vnus quasi cōtractus, vt. s. eod. l. sed ⁊ cum aliquis. Et ideo isto casu quesita est ex toto actio domino serui, vt. j. de verbo. obli. l. si filius. Sed quia iniquum est ꝙ dominus retineat impēsum tempore libertatis illud restituet, vt hoc. §. si sceuola. Et pro hoc. j. de stip. ser. l. pe. ⁊ sol. mat. l. diuortio. Si autem accessit tanꝙ vnū gesturus, postea gessit: aliud tempus cuiuslibet negotij inspicitur, vt. d. l. pompo. in fi. ⁊. l. seq. ⁊. s. eo. l. eum actum. versi. deniq3. Aut ergo loquimur in directa actione que datur domino cuius negotia sunt gesta: tunc si contingat variatio status in ꝑsona gestoris: tunc q2 reputantur plura negotia venit in actione negotiorum gestorum solum gestum tempore libertatis, vt. d. l. eum actum. versic. deniq3. aut perseuerat eadem gestio: tunc si actus de quo agitur est connexus: dico ꝙ quo ad directam attendimus tempus libertatis. vt. d. l. eum actum. versi. plane. ¶ Sed que est ratio ꝙ quo ad contraria attendimus principium, ⁊ quo ad directam attendimus finem administrationis? dic quia contraria datur gerenti qui scit statum ⁊ immiscet se animo obligandi: et ideo initium inspicitur. Sed ille cuius negotia geruntur. ⁊ qui habet directam non habet scientiam vel animum ab initio. nā si haberet cessaret actio nego. gest. ⁊ daretur mandati. j. mand. l. si remunerandi. §. si passus. ⁊ ideo inspicitur finis. Aut non est actus cōnexus, sed idem vt quia facit domum: ⁊ ea diruta eam reficit. ⁊ eo casu aut totum fecit tempore seruitutis, ⁊ commisit culpam tempore libertatis: ⁊ tūc pro gestis tempore seruitutis non propter gesta: sed quia culpam commisit tempore libertatis vt hoc. §. sceuola. ⁊. s. l. proxi. Si autem non commisit culpā tempore libertatis de eo qd gessit in seruitute nō tenetur, vt. d. l. eum actum. s. eo. Guli. Et de ista materia satis dixi. d. l. pompo. in negotijs. s. eo.

2 **Si liber homo.** †Quia mandatum debet esse voluntarium ⁊ gratuitum gerens pretextu necessitatis non tenetur mandati, sed nego. gest. h. d. glo. oppo. de. l. si is qui. §. fi. j. commo. ⁊ dicit sol. vt ibi glos. dat varias sol. Sed dic aut mandat bone fidei possessori libero homini bona fide possesso tanꝙ libero non tanꝙ seruo, sed sicut amicus amico, ⁊ ipse suscipit sic mandatum non necessitate seruili, ⁊ habet locū mandati actio. ⁊ ita intelligatur. l. contraria. ⁊ vltima sol. ibi posita: licet ibi dicatur ecōtra sed vitio scriptoris vt colligi potest ex tex. hic ⁊ ibi. aut mandat sicut dominus seruo: tunc aut scit se liberum ⁊ sponte subit mandatum, ⁊ habet locum mandati. ⁊ sic loquitur prima solu. ibi posita licet non adaptatur ad tex. fm illam glo. Sed potest dici ꝙ adaptatur si illud quod ibi dicitur bona fide referatur ad possessorem non ad possessum. Si autem credit se seruum: tūc habet locum §. iste. ⁊ hoc indicat hic litera dum dicit sed quasi ex necessitate. ⁊ hanc sequitur Iac. de ra. ⁊ allegat arg. j. de instit. l. sed ⁊ si pu-
3 pillus. §. fi. †⁊ pro declaratione aduerte qd actio mandati peruenit ex eo ꝙ quis suscipit mandatum non ex eo qd facit quod in mandato continetur. argu. j. mand. l. remunerandi. §. j. actio autem nego. gest. non oritur ex contractu sed ex quasi cōtractu, vt instit. de oblig. ex quasi contractu. §. j. ⁊ ex gestione oritur. s. eo. l. iij. §. hec actio. ⁊ nisi gerat non obligatur, vt. C. eo. l. tutori. ⁊ not. s. eo. l. pompo. in negotijs. super verbo pendeat. aut ergo iste mandatarius nec suscepit mandatum nec gessit. ⁊ in nullo tenetur: quia nullus intercessit contractus vel quasi. aut suscepit mandatum ⁊ gessit, ⁊ habet locum iste. §. aut suscepit mandatum sed non gessit. ⁊ hoc casu non potest habere locum actio neg. gest. que oritur ex gestione vt predictum est: sed dici potest dari prescriptis verbis ⁊ non mādati vt quod dicitur in. §. contrario mandati vel prescriptis verbis veniat correctiue. Alij dicunt dari vtilem mandati. Est et quartus casus cum non suscepit mandatum sed gessit. et ista est materia que not. s. eo. l. si pupilli. §. item queritur. versi. quid ergo. quam non repeto sed ibi recurras.

Cum me absente. Iste est casus singularis quem non memini alibi ⁊ eque bene facit ad materiam tit. de euict. sicut ad hūc ti. Et sum-
4 marie. h. d. Ignorātia† in negotio gesto me excusat a culpa. sciētia vero subsequens me excusat nisi faciam qd possum ad mei excusationem. Et iste. §. respicit materiam prin. huius. l. ⁊ precedentium vbi dicitur ꝙ gestor debet a se exigere, cū enim hic si a se exigeret. l. cōputaret rem quam emit bona fide superueniente scientia quod erat domini: cuius negotia gerebat in bonis, et negotia domini non haberet regressum de euictione cōtra venditorem. vnde iste. §. prouidet domino gestori ⁊ venditori: domino: quia subijcitur vnus qui petat ⁊ prescriptionem interrumpat gestori eidē q3 emptori: quia per istam viā habet regressum de euictione vēditori: quia potest adesse cause ⁊ defendere si potest venditorem qd fecit. Et per hoc patet respon. ad omnia iura que dicunt gestorem debere a se exigere: ⁊ in rationes domini ponere, qd verum est nisi hoc esset in preiudiciū iuris sui, vt hic patet. ad qd bene facit. C. de admi. tut. l. cū quedā. ¶ Opp. ꝙ iste emptor qui aliū submittit vt ab eo petat non agat de euictione: q2 procurat rem sibi ementi, vt. j. de euict. l. si rem quā. §. duple. dic ꝙ hic non sponte facit nec fraudulenter sed ne teneat dño negotiorū. ¶ Itē op. ꝙ talis submissio sit illicita, vt. C. qd met. cau. l. si per impressionē. sed dic vt ibi no. ⁊ dixi. Itē opp. qd ipse gestor nō agat de euictione: quia culpa sua succubuit: quia opponere potuit contra illū quē supposuit ꝙ nō habebat mandatum, ⁊ sic agere non poterat. s. eo. l. si pupilli. §. fi. ⁊ si hoc non fecit sibi imputet, vt. j. de euict. l. si dictum. §. si cū posset. glo. dat plures solutiones. primo enim dicit ꝙ subijcere dʒ vnū de coniunctis personis que agere possunt sine mādato. ⁊ hec est satis tolerabilis. alia solu. est ꝙ q2 iste gestor faciebat causa iuris sui cōseruandi nō imputat sibi dicta culpa. hoc nō placet: q2 leges allegate ad hoc per glo. iudicio meo nō bene ꝓbāt. tertia sol. est ꝙ potuit omittere istā exceptionem procuratoriam sicut ⁊ fideiussor, vt. j. man. l. si fideiussor. §. qdā. hec est falsa: q2 talē except. tu nō es ꝓcur. nō pōt omittere, vt no. s. de ꝓcu. l. q ꝓcuratorē. ⁊ C. de ꝓcur. l. l3. ⁊. §. quedā. loquitur de exceptione ꝓcuratoria tu nō potes esse ꝓcurator, vt ibi not. Alia etiā sol. gl. est falsa q̄ dicit ꝙ hoc ipso qd iste. §. cōcedit aliquē supponi videt concedere ꝙ sine mandato agere possit: q2 hoc nō dicit iste. §. Marti. sil. ⁊ Iac. bu. dicūt ꝙ tutius est ꝙ creditor det bonis absentis p quē interrūpatur prescriptio, vt not. s. eo. l. j. ⁊ videt expressum. j. de mune. ⁊ hono. l. j. §. fi. ver. in bonis. ⁊ no. etiā extra de postu. pla.
5 c. bone. ij. circa prin. in gl. arg. ꝙ si prelatus. ¶ †Querit gl. quo iste gestor iurabit de calūnia cū sciat rē esse alienā. de hoc dic vt in glos. ¶ Querit etiā gl. an ad agendū de euictione sit necessa-
6 ria sentētia† cōtra emptorē. ⁊ videt ꝙ sic per istū. §. ⁊ ad hoc sepe allegat. ⁊. j. de rei ven. l. vtiq3. ⁊ est expressum. l3 glo. non alleget. j. iudi. sol. l. si seruus. in fi. Glo. tū videtur innuere ꝙ non sit necessaria sentētia: ⁊ ꝙ emptor possit bonā fidē agnoscere ⁊ confiteri rem esse alienā, ⁊ post talē cōfessionē sine alia sniā rem restituere: q2 in cōfessum nulle sunt partes iudicis nisi executorie. j. ad. l. aquil. l. pinde. Ista glos. reprobat per Iac. de ra. ⁊ Guli.

bene dicit. & non ... gl. veritas ut agat iste emptor non req. sma sic ... sma tenet rem esse alienam habat ... si ... & sic non ...

...et cõmuniter alios doct.quia si esset hoc verum magne fraudes possent excogitari p emptores contra venditores:quia emptor supponeret vnum qui peteret rem et cõfiteretur esse suam,et sibi restitueret,et sic ageret contra venditorem de euictione qd esset valde absurdum et iniquum,vnde ipsi dicunt q bene verum est q potest bonam fidem agnoscere si credit rem alienam confitendo verum et parcendo pudori suo.et ita loquuntur leges allegate per glo.j.de act.emp.l.emptorem.vbi de hoc plene dixi.et mãda.l.quintus mutius.sed non potest nec debet restituere sponte nec sine sententia,imo sententia est necessaria alias non agetur de euictione. ¶ Est etiam aliud remedium paratum venditori contra talem fraudem:quia emptor tenetur sibi denunciare de lite mota.et vbi denunciaret non haberet de euictio.regressum.C.de euict.l.emptor.et.j.de euic.l.si rem.§.fin.et.l.herennius.qua denunciatione sibi facta ipse venditor poterit adesse cause et plene defendere:et tunc confessio emptoris non p̃iudicaret ipsi venditori nisi probaret confessionẽ esse verã,et rem fore petentis.et sic dicta fraus exclusa est.Guli.et Jac.de hoc vide qd not.bene in glo.et per Archi.xxxiiij.q.ij.c.si virgo.

7 **Non tantum sortem.** † Cũ hec actio sit bone fidei omnia hinc inde sunt prestanda que adsunt vel absunt occasione gestionis.hoc dicit.et glo.satis patent. ¶ Querit Jac.de ravẽ.an hodie cum vsure sint prohibite iure diuino et ciuili et canonico an iste.§.sit correctus,et gestor non teneatur restituere vsuras domino sed illis a quibus indebite recepit. ¶ Quidã dixerunt q si instant illi a quibus accepte sunt vsure q eis restituantur,qd eis debent restitui sed eis non instantibus debet gestor restituere domino.arg.bonum.j.depo.l.bona fides.Ipse autem dicit,et bene,qd restitutio est fienda illis a quibus sunt extorte:nõ autem domino:quia et si dominus reciperet restituere tenetur:et ideo euitando circuitum debent restitui illis a quibus extorte sunt.arg.j.de condi.indeb.l.dominus testamento.et pro hoc bene.j.pro soc.l.quod autem ex futuro.cum.ll.sequẽtibus.nõ ob.l.bona fides.quia ibi depositarius tenebatur domino rei ven.et furti qui deposuerat act.depositi.vnde si ibi restituat furi deponenti liberatur a rei ven.quia nec dolo nec culpa desijt possidere,sed exigens vsuras obligatus est personaliter condict.indebiti vel cõdi.ex canone.et ideo si eas solueret domino nõ esset liberatus:et ideo soluere tenetur illis a quibus extorsit.Jac.de hoc vide.C.de admi.tuto.aut.nouissime.

8 **Dum apud hostes.** † Gestio negotiorum capti ab hostibus licet videantur domino carere producit actionem nego.gesto.ex fictione.l.cornelie vel postliminij.h.d.cum.l.seq.et princ.l.nam et seruius. ¶ In.l.sinautem.in glo.in fi.et.§.proxi.datur actio ex primo capite.hic ex secundo.

1 ¶ Actione negotiorum gestorum recuperatur quod pro alicuius liberatione soluitur.
Promissio captiui et incarcerati an sit valida.
2 Negotia hereditaria gerens obligat sibi hereditatem.
3 Hereditas vicem persone defuncti sustinere dicitur.
4 Pupillus non tenetur pro suis negotijs gestis nisi quatenus factus sit locupletior.
5 Mors domini negotiorũ non est iusta causa ab inceptis negotijs desistendi,sed bene noua non inchoandi.
6 Pax facta de vulnere an extendatur ad mortem subsecutam.
7 Episcopus qui fuit tabellio potest instrumenta incepta perficere et non noua inchoare.
8 Negotia aliena per alium gerens perinde habetur ac si ipse gessisset.

1 **Nam et seruius.** † Op.q2 ista pmissio fuit facta tẽpore seruitutis:ergo liber factus nõ tenet,vt.§.eo.l.cũ actũ.dic q hic est speciale:q2 promisit pro libertate consequenda:quo casu tenetur,vt.C.an seruus ex suo fac.l.promisse.j.de solu.in liberto.et de dolo.l.et eleganter.§.seruus pactionis. ¶ Oppo.quod non teneatur:quia istam promissionem fecit in carcere existens,et sic non valet,vt.j.quod metus causa.l.qui in carcerem.imputatur ergo soluentibus qd non exceperunt de metu.dicit glo.q non poterant excipere cum essent carcerati,et per violentiam cogerentur ad solutionem. ¶ Sed contra hoc instatur:quia iniuria eis facta non debet socio imputari.vt.j.de fideius.l.excep.sed dicit glos.quod istam iniuriam patiebantur propter factum socij. ¶ Et sic facit bene ista gloss.pro fideiussore soluente vsuras qui dum exciperet nihilominus fuit per iniuriam iudicis coactus soluere quod eas repetat.de quo plene dixi.C.de summa trini.l.j.et pro scholari qui pignorauit vsurario libros suos pro socio suo,et vsurarius nolebat sibi ostendere nec restituere libros nisi solueret vsuras quod eas repetat a socio.idem in eo qui sustinuit damnum propter represalias vel delictum alterius quod recuperare possit ab eo vt dixi.j.de his qui deie.l.si vero.§.hic autem.et in meis questionibus statutorum prima parte de represalijs.querit gloss.an idem sit si isti essent capti a latrunculis.et dicit quod sic multofortius:quia tunc essent liberi:et ideo valeret promissio. ¶ Querit glos.quid si iste tertius nihil promisit socijs sed solum hostibus qui eum detinebant.videtur quod tunc nulla actio competat socijs contra eum:quia istud est eius negotium solum ratihabitione nõ re ipsa vel ipso gestu,sed respondeo qd hic ipse promiserat,et sic erat saltem naturaliter obligatus.et sic erat eius negotium ipso gestu,vt.j.eo.l.soluendo.sed tunc obstat quod not.in princ.l.at qui natura.sed dic quod ibi debitum naturaliter debebatur gestori hic alij,sed tunc obst.j.de solut.l.si is cui.§.flauius.dic qd isti promiserant eo mandante,et sic agunt mandati.vel considera qualitatem gestoris:quia aut isti soluendo gesserunt negotium eius vtiliter:quia alias de carcere non exijsset:et tunc agãt.aut non:quia forte exiuerat etiam per fallaciam:et tunc non agant.arg.j.de capti.l.nihil.et sic intelligo quod hic not.et tene primam opinio.glos.quod in casu huius legis agatur mandati.Ray.glos.videtur inclinare quod competat actio nego.gest.et quod sit eius negotium ipso gestu,vt.j.eod.l.soluendo.Guido.de suzar.tenet quod detur actio in factum subsidiaria:quia hoc equitas suadet,vt.j.de prescript.verb.l.quoties.et.C.de sacrosanct.eccle.l.sancimus.aut ergo isti mandauerunt tertio et tertius eis,et habet locum mandati.si autem non fuit inter eos mandatum aliquod agetur neg.gest.vel act.in factum.vltimo allegatur hec lex quod liber homo possit obligare et obsidem se constituere pro alio.de quo plene dixi.C.de actio.et obliga.l.obses.et.j.de testa.l.obsides.sed parum facit quia hic erãt serui hostium,et erat obligatio necessaria et violenta.et de hoc.C.de patri.qui fil.distra.l.ij.

2 **Qui negotia.** Gerens† negotia hereditaria obligat sibi hereditatem et obligatur
3 eadem.hoc dicit.Ratio est quia hereditas† sustinet vicem persone defuncti qui certus est non heredis,vt.j.de acquir.rerum dominio.l.hereditas.vbi de hoc.et de acquiren.possess.l.j.§.ve
4 teres.Et potuit esse dubitatio:quia pupillus † pro suis negotijs gestis non tenetur nisi quatenus est locupletior.§.eod.l.si pupilli.in princi.et aditio hereditatis trahitur retro,et sic videbatur semper negotium pupilli esse gestum,sed non est verum:imo gestum est negotium hereditarium ita quod gestor sibi hereditatem obligauit que transit in heredem qualiscunq3 sit. ¶ Vltimo tangit glos.quando nascatur ista actio,et quando actio tutele.de quo dic vt plene nota.et dixi.C.de administr.tuto.l.ij.et.j.de tutel.et ratio.distrahẽ.l.nisi finita. ¶ Quero questionem dubitabilem quam gloss.non tangit.Quidam pupillus decessit iacente eius hereditate:gessi negotia hereditaria:extitit heres alius pupillus:nunquid agam insolidum an quod locupletata est hereditas:videtur qd agam insolidum per istũ §.qui loquitur indistincte.et maxime quia istud negotium dijudicatur fm intentionem gestoris,vt dixi.§.eo.l.pomponius in negotijs.Cõtrarium puto quia sicut dixi hereditas sustinet vicem persone defuncti.qualis ergo fuisset obligatio contra defunctum talis contra heredem.Et pro hoc bene de leg.j.l.legatum.§.seruo.

5 **Si viuo.** † Vbi sequentia trahunt necessariã causam ad princi.considerantur sequentia fm princ.hoc dicit.pro hoc.§.eo.l.pompo.in negotijs.et.j.de mino.l.iij.§.scio.dicit gloss.et male quod accessit quasi omnia gesturus que inuenirem non que postea emerserũt:quia in hoc non esset differentia inter viuũ et mortuũ.vnde dic quod accessi quasi omnia gesturus te mortuo nõ teneor noua inchoare sed inchoata perficere:te autem viuo bene teneri etiam noua emergentia gerere.et in hoc differt viuens a mortuo.sic est etiam in societate,vt.j.pro soc.l.heres socij.et facit iste.§.si inchoaui prescribere contra secularẽ qui factus est monachus quod currat prescriptio.xxx.annorum que habet locum in laicis non quadraginta que habet locum in ecclesiasticis,vt.C.de sacrosanct.ecclesi.aut.quas actiones.de hoc dic vt ibi not.et dixi.et facit.§.eo.l.pomponius in negotijs.vbi posui similes questiones. ¶ Facit etiam qd pa
6 ce facta de vulnere† videatur extendi ad mortem subsequẽtem.de quo dixi.j.de dam.infec.l.damni.§.sabini.Item facit qd mo
7 nachus† vel episcopus qui fuit tabellio possit vetera instrumẽta explere sed noua facere non.de hoc not.in Spec.de statu monac.ver.xxvij.queritur.Et concord.ad hunc.§.§.de postu.l.j.§.casum.C.vt cause post pubertatem adsit tutor.l.vnica.et extra de iudeis.c.iudei.Sed an idem in procuratore ad negotia vt mortuo

mortuo dño non possit negotia noua inchoare, vel in syndico monasterij vt mortuo abbate finitũ sit mandatũ. de hoc dic vt extra de fo. compe. c. dilecti. per Inno. ꝛ in clemen. de procu. c. fi.

8 **Mandato.** Mala electio† est in culpa. ꝛ qui ex culpa tenetur nõ liberatur actiones cedẽdo. h. d. Alibi dicitur ꝙ q male elegit stultissimus est institu. qd cum eo. §. ceterum. vbi de hoc. Et dicit Jac. de ra. qd. §. iste locũ habet etiam si in eligendo probabiliter ignorasset. arg. ś. eod. l. sed an vltro. in fi. ¶ Oppo. glo. qd cedendo actionem liberetur ꝭ. depo. l. si is apud quem. sol. vt in ea. ¶ Ibi teneris ꝛ nihilominus gestor mihi, vt not. ś. eo. l. iij. §. fin. Ray.

1 ☞ Casus superueniẽs in negotio necessario non debet gestori nocere nisi culpa casum precedat.
2 Premium non debet quis reportare ex eo ex quo debet penam consequi.
3 Trahi non debet ad noxam quod fit ad concordiam.

1 **Siue hereditaria.** † Pro necessario negotio gesto tenetur dñs insolidũ quicquid postea contingat nisi vitio vel culpa gestoris hoc contingat: quia tũc non debet premiũ consequi vnde debet penã reportare. h. d. Et ad hoc vel tantum sepe allegatur. ¶ Opp. qd distingui debeat cuius sint negotia vtrum pupilli vel maioris, vt. ś. eo. l. si pupilli. in princi. sol. dicit glo. hic ꝛ ibi qd illa distinctio locum habet in negotio vtili non in necessario. ¶ Querit glo. si plus impendit ꝙ deberet vel quã valeret res empta an totum repetat. dic vt in glo. qd nec obst. ꝭ. de in rem ver. l. si res. bona enim consequẽtia est ꝙ vbi datur actio nego. gest. in libero datur de in rem verso in seruo, sed non econuerso: quia potest dari de in rem verso in seruo: quia statim etiam inuito domino querit: ꝛ ideo statim tenetur nec potest non habere ratũ cum sit secus in libero: quia non prius ei queritur ꝙ ratũ habeat: ꝛ ideo nec conuenitur nisi ratum habeat, vt. ś. eo. l. pompo. in negotijs. nec ob. ś. eo. l. iij. §. interdum. qꝛ ibi accessit ad negotia deserta, ꝛ tenetur solum de dolo ꝛ lata culpa vt ibi patet: et ideo totũ repetit qd impendit. ¶ Querit glo. si culpa sua perditũ est frumentum an teneatur. glo. tenet ꝙ nõ: qꝛ bis puniref, ꝛ pro glo. facit licet non alleget: qꝛ pena non debet extẽdi vltra delictum. C. de pen. l. sancimus. Guid. de suza. distinguit aut de pecunia ꝑpria emit frumentũ ꝛ incẽdium ortũ est sua culpa: ꝛ tũc periculum est ipsius gestoris, ꝛ sufficit ꝙ pecuniã perdat, ꝛ ita potest intelligi glos. si autẽ emit de pecunia domini: tunc nec expensas repetet ꝛ estimationem frumenti dño restituet per actionem nego. gest. quia cum culpa precesserit casum teneri debet de casu. ꝭ. solu. mat. l. in his. ꝛ loca. l. si merces. §. culpe. Guli. item querit glo. si emit frumentum vel vinũ pro. x. ꝛ qñ perit non valebat nisi quinqꝫ an repetat alia quinqꝫ. glo. dicit ꝙ sic. cum glo. tenet Guli. qꝛ hic diuersa sunt facta. vnũ quando contraxit, ꝛ aliud cum culpam cõmisit tenetur ergo secundũ tempus quo dãnificauit catenus quatenus damnificauit ꝛ nõ debet puniri in plus ꝙ deliquit, vt. d. l. sancimus. C. de pen. ꝛ. ꝭ. de his qui. vt indig. l. rescriptum. ꝛ de vulg. substi. l. ex facto. §. iul. lõginus. vnde licet ex post facto cõmiserit culpam non debet sibi nocere in eo in quo iam erat sibi ius quesitum vt dicitur in liberto qui consentit alienationi qd sibi non preiudicat in eo qd quesitum sibi erat. de lega. ij. l. cum pater. §. libertis. ad qd. ꝭ. de admi. tut. l. sine herede. §. idẽ respondet. ꝛ cõmo. l. rẽ mihi. §. in exercitu. ꝛ. ś. eo. l. debitor. ¶ Querit Guli. quid econtra si emit minori pretio postea cum perijt creuerat pretiũ ꝛ erat maioris pretij, puta emit pro. x. tempore quo perijt eius culpa valebat. xx. nunquid tenetur ad. xx. videtur qd non. ꝭ. ad leg. rho. de iact. l. nauis. §. fi. tenet ꝙ dominus cõsequi possit maiorẽ valentiã: qꝛ duo sunt facta diuersa vt predictũ est que nõ compẽsabunf, vt. ꝭ. pro soc. l. de illo. ꝛ tempus culpe inspicietur. ś. de eden. l. vbi. §. fi. ¶ Nec ob. ś. eo. l. si quis negotia. qꝛ ibi gestor tenetur de casu fortuito licet nõ sit in culpa. Et ideo non obst. Guli. ¶ Vltimo not. vnũ ad qd allegatur sepe. l. ista
2 qd ex eo ex quo debet quis consequi penam† non debet premiũ reportare. concord. sunt in glo. ꝛ vltra concor. glo. concor. extra de fideius. c. ij. de renun. c. sane. de dona. inter vir. ꝛ vxo. c. ꝛ si necesse. nec debet quis pro bonis habere mala nec ecõuerso. xxiij. q. iij. c. sex sunt differẽtie. qd statutũ est ad penam non debet trahi ad premiũ vel gratiam extra de transla. c. inter corporalia. §. nec qd de cessione. ꝛ pro hoc. ꝭ. de excep. rei iudi. l. euidenter. sic ꝛ econuerso. gratia non debet trahi ad penã. C. de legi. l. qd fauo
3 re. Et qd fit ad concordiam† non debet trahi ad noxã. xlv. dist. c. licet. ꝛ. xvj. q. j. c. legi. nec virtutes debemus ad vitia trahere. xj. q. iij. c. ve qui dicitis. quãdoqꝫ tamẽ illud qd fit pro vtilitate tẽdit ad noxam extra de rescrip. c. statutũ. lib. vj. ꝛ de except. c. pia. eo. lib. ¶ Sed contra predicta ꝙ quis ex eodẽ facto consequatur penã ꝛ premiũ. Oppo. glo. ꝛ non soluit de. l. j. de excu. tut. l. sed ꝛ milites. §. si ignominia. de suspec. tut. l. decreto. ꝛ commo. l. rem mihi. §. in exercitu. ad primas duas que tendunt ad idem dic ꝙ idẽ factũ non potest esse immediata causa pene ꝛ premij sed cõsequẽter ꝛ per indirectũ sic, non tñ consequif vt premium sed vt penam vt in eis patet. ꝛ de hoc plene not. per Dy. ꝛ dixi. d. l. decreto. ¶ Item non obst. §. in exercitu. qꝛ ibi ex mea culpa consequor penam, ꝛ ex culpa sociorum pro suis partibus consequor actionem, ꝛ sic non ex eodẽ facto. Jac. bu. vel dic sm Jac. de bel. qd qui ex eodẽ facto seu delicto penã meref non dꝫ immediate pmiũ reportare vt hic cũ cõcor. sed mediate põt cõsequi premiũ vel ratione inhabilitatis sue, vt. §. si ignominia. ꝛ. l. decreto. vel ratiõe diuersitatis psonarũ, vt. §. in exercitu. qd in idẽ recidit cũ ꝑdictis. ꝛ hec omnia plene tractanf per Dy. extra de reg. iur. c. qd ob gratiam. lib. vj. ꝛ bene in brocardis Azo. vij. parte de penis ꝛ malefic. rubricella. non debet quis ex eodem facto penã ꝛ premium consequi. Sed de iure canonico videtur quis ex eodẽ facto culpã ꝛ meritũ consequi. vnde in veteri testamẽto. cõmittens adulteriũ causa sobolis procreãde habebat laudem ꝛ culpam. xxxij. q. iiij. dixit sarra. in fi. Sed ibi satis potest colligi ratio excusationis culpe. ꝛ vide ibi in vltima glo. ꝛ idẽ dici potest in. c. si quelibet. xxij. q. ij. vbi de hoc. ꝛ vide Archi. vtrobiqꝫ.

1 ☞ Negotiorum gestor tenetur domino restituere quod eius nomine exegit etiam si sit indebitum: indebitum autem soluẽs non recuperat a domino.

1 **Si quis negotia.** † Summario nõ indiget. Ibi restituere cogitur domino ratum habenti ꝙ frequẽtius contingit ratum haberi ꝙ econtra quãdo soluit indebitum. ¶ Oppo. ꝙ non sit eadẽ ratio cõtrariorum. Solu. vt glo. ¶ Opp. de. l. si procurator. de condi. inde. vbi imputat domino. Solu. ibi dominus habuit ratum: hic non. Et hoc secundum primam lecturam, secũdum quam queritur an debeat domino soluere qd exegit. ¶ Secundum secũdam querit quis debeat restituere indebitum soluenti. Sed hoc non conuenit text. ꝛ ideo tene primam. Jac. but. ¶ Opp. de. l. si possessore. §. in bone fidei. de peti. heredi. sol. vt glos. ¶ Item non obst. ꝭ. de in rem verso. l. iij. §. j. ꝛ de hered. vel act. vend. l. ij. §. solet. vt ibi not. Ibi sibi gestori non dño sm glos. Sed tunc obst. ś. eo. l. si negotia. in fi. de admini. tut. l. cum queritur. ꝛ de vsur. l. caius. ꝛ ideo Jaco. de rauẽ. exponit. scilicet domino ratũ habenti. qd est contra cõmunem intellectum huius. l. quare prima vera. non obst. cõtraria: quia hic potest culpa imputari gestori ibi nõ, vt not. dictis ll. si negotia. ꝛ. l. cum queritur. Ray.

1 ☞ Debitor nõ liberatur per solutionem gestori negotiorum factã, nec acquiritur creditori dominiũ nisi per ratihabitionẽ.
2 Generalis procurator tantum operatur quo ad genus quantum specialis quo ad speciem.
3 Generalis procurator an domino querat dominium ante ratihabitionem ipsius domini.
4 Dominium quo casu domino queratur per procuratorem.
5 Dominium quod alicui queritur alteri necessario perditur.
6 Pecunia procuratori soluta cuius sit ante creditoris ratihabitionem.
7 Fundo gestori negotiorum animo dominium ꝛ possessionẽ in alium transferendi tradito, an si gestor violenter eijciatur ratihabitione illius cui animo translatum est an iste habebit interdictum vnde vi.
8 Scribens in libro rationum suarum se teneri alicui absenti an ex tali scriptura cum ratihabitione absentis obligetur.
9 Res vendita absenti ꝛ procuratore absente non habetur vendita etiam si absens postea dixerit illam velle esse emptam.

1 **Si ego.** † Quod operatur mandatũ ratihabitio secuta vt vtroqꝫ casu queratur dñium creditori ꝛ liberatio debitori contingat. h. d. Et diuide qꝛ in prima nõ erat secuta ratihabitio. in scda sic. secũda ibi. põt tamen scda subdiuiditur: quia in prima dictũ. in secunda rõ dicti. in tertia infert. secunda ibi: qꝛ ꝓcurator. tertia ibi, ꝛ ideo. pone casum in nube vt litera sonat sm Jabutri. ꝛ secundũ eum expone per ꝓcura. id est ꝓcurantem alias male sequeref de ratihabitione. de hoc tñ. ꝭ. dicef. Ibi hac mẽte, id est hac intẽtione tacita vel etiã expressa, sed Odo. ibi pecuniã dño debitã, sed Odof. ibi creditoris, absentis. ꝛ sic nõ obst. ꝭ. de dona. l. donationes. §. species. Ray. ibi facere statim ipso iure. Ibi dũtaxat, quasi dicat nõ debitoris. Ibi liberor. vide Rofr.

titulo si aliquis te absente ⁊c.in fin.Et glo.ponit hic tres lectu-
ras.tertia vera ſm Ray.Et premitte qđ quidam intellexerunt
in procuratore creditoris:quidā in procuratore debitoris:qui-
dam in gestore creditoris:quidam in ꝓcuratore debitoris, eo-
demqꝫ gestore negotiorum creditoris.et iste lecture variantur
metu cōtrariorum,de quibus.j.subijciam.¶ Et primo oppo-
no a diuisione:q: aut gerens negotium debitoris ⁊ creditor nō
potest habere ratum cum non sit suo nomine gestum,vt.s.eo.l.
si pupilli.sed si ego.⁊ extra de regu.iur.c.ratum quis.lib.vj.aut
erat gerens negotium creditoris:⁊ huic repugnat litera que di
cit per procura.aut dices ꝙ erat procurator:⁊ tunc dominium
debuit queri ratihabitione non expectata,vt.C.per quas per-
so.nobis acquir.l.j.cum concor.ergo nullo modo videtur pro-
cedere litera ista.sol.ſm Jaco.butri.erat gerens negotium cre-
ditoris sine mandato.nec obst.litera que dicit per procur.quia
exponi debet.i.procurantē secundū eum vt predixi.⁊ cum credi
toris nomine fecerit eo inuito potest creditor ratū habere ⁊ do-
minium pecunie querere ⁊ liberabitur debitor.sed hec exposi-
tio litere non placet Jac.de ra.ꝙ exponatur procurator.i.pro-
curans.dicit enim qđ iurisconsul.bene sciuisset proprie loqui ⁊
dicere procurans vel gestor.⁊ maxime q: in litera bis repetitur
verbū procurator sed excepta ista impropriętate loquendi.ista
lectura plane procedit ⁊ cessant omnia contraria,⁊ talis exposi
tio procurator,id est procurans fit sepe in glo.¶ Examinemus
alias lecturas.⁊ primo illam ꝙ loquatur in ꝓcuratore credito-
ris.⁊ videtur ꝙ ꝓcedere non possit:quia si esset eius verus pro-
curator statim quereretur sibi dominium pecunie sine aliqua
expectatione ratihabitionis.vnde obstat.d.l.j.C.per quas per
so.nob.acqui.⁊ de acqui.rerum domi.l.si procurator.cum simi.
tenentes hanc lecturam dicunt qđ hic loquitur in procuratore
generali leges contrarie loquuntur de procuratore habēte spe-
2 ciale mandatū.⁊ ista fuit opi.Mar.† sed cōtra hoc instat:quia
tantū debet operari generalis procurator quo ad genus quan
tum specialis quo ad speciē,vt.j.de admi.tut.l.si duo.cū si.vn-
de hoc metu alij transeunt ad aliā lecturā.⁊ dicunt ꝙ.ll.contra
rie loquuntur in ꝓcura.creditoris.hec autē lex loquit̃ in procu-
ratore debitoris cui si tradatur pecunia non queritur dominiū
creditori nisi secuta ratihabitione.⁊ sic loquit̃ hec lex.⁊ licet iste
intellectus in se verus sit:tamē non potest cadere in.l.ista:quia
si intelligeremus in procuratore debitoris non esset verum qđ
litera dicit ꝙ debitor inuito creditore posset ratum habere imo
debitor quādocunqꝫ ante ratihabitionem posset reuocare mā-
datum,vt insti.man.§.recte.⁊ sic nō videtur posse ꝓcedere hec.l.
nec in ꝓcuratore debitoris nec creditoris.quid ergo dicemus?
communiter doctores tenent lecturam Joan.⁊ Azo.quam po
sui supra ſm Jac.butri.ꝙ hic loquatur in gestore sine manda-
to,⁊ exponatur procurator,id est ꝓcurās.Pe.tamen ne impro
prie accipiatur verbum procurator,videtur sequi opi.Mar.ꝙ
hic loquitur in procuratore generali creditoris vbi dicit exigi
ratihabitionem vt queratur dominiū.leges autem cōtrarie lo-
quuntur de procuratore habente speciale mandatum:quod sic
probat.primo per rationem dicens ꝙ differētia est inter procu-
rato.⁊ nuncium:nam procurator concipit verba in personam
suam ⁊ im[m]ediate sibijpsi querit,⁊ postea per viā cessionis do-
mino [...] cessione non,vt.j.de acquir.posses.l.possessor quoqꝫ.
§.⁊ si poss.sed nuncius concipit verba in personam domini,vt
j.de consti.pecu.l.cum qui.§.iul.et.§.si actioni.⁊.l.qui autem.⁊
quod iussu.l.fin.⁊ notatur.C.si quis alteri vel sibi.l.multum.et
ideo statim queritur domino et immediate.vnde omnia iura
que dicunt per procuratorem domino queri,vt.C.per quas per
sonas nobis acquir.l.j.cum concor.intelligi debent secundum
eum de procuratore qui interuenit vt nuncius:quia quilibet
nuncius est procurator.Et hoc casu ꝓcurator in dominio que-
rendo domino nudum ministerium prebet,vt.j.de acquir.pos-
sessio.l.quod meo.§.procurator.⁊ de acquirend.rerum domi.l.
ea que.⁊ est.l.expressa secundum eum.j.de constit.pecu.l.⁊ licet.
nec obst.quod in procuratorio dicatur,constituo te procurato
rem ad recipiendū talem rem nomine meo:quia cum talia ver-
ba non possint operari proprie resoluuntur in nuncium.vbi er
go constituo aliquem procuratorem generalem nihil potest fa
cere sicut nuncius:quia fines mandati excederet,vt.j.manda.l.
diligenter.vbi enim do sibi mandatum vt procuratori non po-
test facere vt nuncius,vt.d.l.cum qui.§.iul.de consti.pecu.Cum
ergo generalis procurator non possit venire vt nuncius si sol-
uo tali procuratori non liberor nisi quando dominium pecu-
nie quesitum est domino.queri autem domino non potest nisi
per ratihabitionem.⁊ sic loquitur.l.ista que hoc dicit secūdum
eum.Sed vbi procurator habet speciale mandatū tunc vt nun
cius interuenit,⁊ statim querit dominiū pecunie domino sine
aliqua ratihabitione:quia nudū prestat ministerium in que-
3 rendo,⁊ statim debitor liberatur.† vnde cōcludit qđ per procu-
ratorem generalem nō potest queri dominium domino nisi se-
cuta ratihabitione vt hic,sed per habētem speciale mandatū:
quia hoc non potest facere,scꝫ querere dominiū vt procurator:
vt res valeat ⁊ impleat mādatum interuenit vt nuncius ⁊ mi-
nister:⁊ statim querit domino nō expectata ratihabitione.⁊ sic
intelliguntur omnia iura contraria que dicunt dominium do-
mino queri per procuratorem.⁊ sic dicit opi.Mar.fore verissi-
mam que distinguit inter procuratorem generalem ⁊ habētem
speciale mandatum.Pe.licet ista sint subtilia tamē non video
bene rationem quare procurator generalis non sic possit inter-
uenire vt nuncius sicut specialis.⁊ facile erat iurisconsultis ad
tollendam tantam legum contrarietatem exprimere de procu-
ratore generali ⁊ speciali cum quilibet nuncius sit procurator
in larga significatione,vt.s.de procur.l.j.not.d.l.multum.C.si
quis alte.vel sibi.vnde credo cōmunem opin.glo.⁊ docto.verā
esse qđ ea que realia sunt sicut dominiū ⁊ possessio possint queri
per quēlibet ꝓcuratorē generalem ⁊ specialem.actiones autem
personales nō:quia magis ossibus inherēt,vt.d.l.j.C.per quas
perso.nob.acqui.cum concord.⁊ ibi de hoc dixi,⁊.C.de acquir.
pos.l.j.⁊.j.de dona.l.qui mihi donatū.not.⁊ dixi.s.de procura.
l.quod ꝓcura.ex re domini.⁊.j.de acquir.pos.l.j.§.per procura.
Jac.de ra.intellexit.l.istam in procuratore generali vel speciali
debitoris.si enim esset procurator creditoris quereret sibi do-
minium,vt.j.de dona.l.ij.§.pe.vnde dicit ꝙ erat ꝓcurator debi
toris,⁊ gestor negotiorum creditoris.Et hoc innuit litera dū
dicit qđ creditor debitore inuito potest ratum habere.iste enim
procurator accipiēdo principaliter gessit negotium creditoris
vnde per ratihabitionem creditoris queritur sibi dominium
etiā debitore inuito.vnde in hoc dubio an creditor ratificet vel
non posset debitor reuocare mādatum:quia dubium est an do
minium sit alij quesitum.arg.j.si cer.peta.l.pecuniam.in fi.⁊ cū
ista determinatione dicit debere intelligi.s.eod.l.si pupilli.§.si
quis pecuniam.⁊ hec lectura non displicet mihi licet non clare
colligatur ex litera.⁊ eam videtur innuere glo.prima dum dicit
accipiebat enim hic gestor pecuniam potius non exequeretur
officium ⁊c.Sed contra hanc lecturam multum facit.j.de do-
na.l.ij.§.sed si quis donaturus.vbi dicit glo.quod ante reuoca
tionem mādati tacite per mortē donatoris potest donatarius
habere ratum post mortem nō.Sed dici posset ꝙ hic loquitur
in reuocatione expressa quā dolose faciebat:ibi in tacita ꝑ mor
tem.vel ibi in donatione que facilius reuocatur:quia procedit
a mera liberalitate donantis.vel posset dici aut iste principali-
ter recipit pecuniam principaliter gerendo negotium debito-
ris,⁊ consequenter creditoris:tūc loquatur glo.l.contrarie vt
possit ratum habere ante reuocationem non post.aut econtra
principaliter gerebat negotium creditoris,⁊ consequenter de-
bitoris:tunc habeat locum hec.l.vt eo inuito creditor possit ra
tum habere.¶ Deinde tangunt hic docto.materiam que not.
j.de dona.d.l.qui mihi donatum.videlicet quando sit verum ꝙ
per procuratorem vel gestorem queratur dominium,et in hoc
dicunt plenius ꝙ glos.quia aut tradens ⁊ accipiens gerunt in
animo quod mihi queratur dominium:⁊ tunc glos.⁊ commu-
niter doctores tenent qđ per procuratorem queratur dominiū
4 † siue sit ꝓcurator generalis siue specialis,vt.d.l.j.C.per quas
perso.nobis acquiri.cum concord.⁊.d.l.qui mihi donatum.pe.
autem distinguit an habeat speciale mandatum:⁊ tunc querat
si generale non,vt supra dixi.si tradens tantū hoc gerat in ani
mo ⁊ procurator non:⁊ tunc glo.dicunt quod mihi queritur et
malitia procura.mihi non nocet.quod intelligunt in procura-
tore habente speciale mandatum:licet prima facie videatur cō-
tra.j.de acquir.posses.l.j.§.hec que de seruis.sed dic vt ibi not.si
autem solus procurator gerat in animo quod mihi queratur
dominium,⁊ non tradens dicunt gloss.idem per dictum.§.hec
que de seruis.vltramontani contra in dominio:quia licet pos-
sessio recedat a nobis dato quod non queratur ei cui queri vo-
lebamus,vt.j.de acquir.posses.l.qđ meo.§.si furioso.⁊ de solu.
l.qui hominem.§.si debitore.tamen secus videtur in dominio:
quia qđ nostrum est ⁊c.vt.j.de regu.iur.l.qđ nostrum.cum ergo
non adsit voluntas tradentis non trāsfertur dominium.⁊ pro
5 hoc.C.de pac.l.traditionibus.Item dominium† non perditur
nec trāsfertur nisi alij queratur,sed hoc non queritur alij:ergo
remanet tradēti,vt.j.ex quib.cau.maio.l.nec vtile.possessio er-
go bene queritur licet tradens non gerat in animo dumtamen
recipiēs hoc gerat,⁊ ita loquitur.§.hec que de seruis.sed secus
est in dominio qđ non sic amittitur solo animo sicut possessio,
vt.j.de acquir.posses.l.si quis vi.§.differentia.in hoc forte dici
posset ꝙ si cōstaret de expresso animo tradentis qđ nollet queri
alij quam cui tradebat tunc vera sit opinio vltramontanorum
per.l.qđ nostrum.⁊ rationes predictas.si autem apparet ꝙ nō
curat

curat cui q̄rat:tunc procedat opinio gl. quia satis dicitur que
ri procuratori ex quo queritur domino:quia interest procura/
toris ipsi domino queri propter suspectum mandatum. ¶ Et
non obstat.l.quod nostrum.quia hic non queritur inuito do/
mino:nec sine facto suo:imo facto suo per traditionem quã fa
cit in dubio etiam si non apparet voluit alteri queri vel nõ, ve/
ra sit opi.glo.q2 ex quo a se abdicat non videtur curare cui acq/
ratur.z in.l.quod nostrum.quia facto suo abdicauit a se domi
nium licet non sit quesitum ei cui queri volebat et in mente ge/
rebat. ¶ Et predicta vera vbi tradens ignorabat cuius nomi/
ne ille reciperet si enim sciebat sibi imputet quare sibi tradebat
vel non protestabatur quod nolebat illi queri. Si autẽ neuter
agit qd illi queratur:in hoc omnes concordant q̄ non queritur
dominium nec possessio.z vide quod not.C.de furt.l.falsus.z.j.
de condi.ob cau.l.si procuratori.de donatio.l.qui mihi dona/
6 tum.z.C.de his qui a non dom.manumit.l.ij. ¶ † Item querit
glo.cuius erit interim dominium pecunie anteq̄ ratum habeat
sol.aut certum est qd debitor voluit retinere dominium donec
transferretur in creditorem:z tunc remaneat interim dominus.
aut certum est qd voluit transferre in gestorem: z tunc interim
erit gestoris.aut certũ est qd voluit trãsferre in creditorẽ:z tunc
interim est nullius. Aut est dubium quo animo transtulerit:et
tunc in dubio videtur sibi velle dominium retinere donec perue
niat ad creditorem,vt.d.l.quod meo.§.si furioso.de acquir.pos/
sessio.z.l.si me in vacuam.z.d.l.qui hominem.§.si debitorez.de
solu. Sed tunc quomodo me inuito posset ratum habere z do/
minium me inuito aduocare,vt.d.l.qd nostrum. de regu.iur.di
cit Gul.qd hoc facit retrotractio:quia perinde est ac si ab ini/
tio dominium transisset.arg.C.ad macedo.l.fin.z.j.de diuer.et
tempo.prescrip.l.de accessionibus. Et pro hoc est casus notabi
lis in ista materia.j.de furtis.l.si vendidero.§.si titius. ¶ Item
querit glo. nunquid per talem traditionem pecunie vel rei debi/
te z ratihabitionem videatur retro possedisse z prescripsisse vel
vsucepisse ex die traditionis.glo.dicit q̄ sic.pro gloss.facit.j.de
donatio.cau.mor.l.qui alienam. Gul.dicit qd si vult vti cessio/
ne authoris videtur retro vsucepisse.j. de contrahen. empti.l.
dolia.§.fi.z de vsusca.l.pompo.alias sibi non proficeret dictum
tempus ad vsuscapi.j.rem rat.habe.l.bonorum.z.s.de offi.pro
consu.l.iiij.§.fin.z vtrobiq3 de ista ratihabitione z effectũ eius
not.z per Dyn.z alios extra de regu.iur.c.ratihabitionem.lib.
vj.z vide de questione predicta de vsuscapio.l.si pignori.§.fina.
7 z quod ibi nota. ¶ † Item querit Pet.si tradidi gestori fundũ
animo transferendi dominium z possessionem in titium et ali/
quis violenter deiecit ipsum gestorem de possessione, deinde ti/
tius ratum habet,an habeat ipse titius interdictum vnde vi.
videtur qd non:quia non possidebat.j.de vi z vi arma.l.interdi
cto. Contrarium tenet vbi tradens z gestor habuerunt in ani/
mo qd titio quereretur dominium z possessio:quia tunc ratiha
bitio retrotrahitur.z extunc fingitur quesita possessio et domi/
nium z ipse videtur deiectus,z ideo habet interdictum vnde vi.
per.l.istam. ¶ Ultimo subijcio questionem in qua de facto cõ/
suluerunt Odoffre.z Dyn.z que sepe potest contingere. Eccle/
sia habebat titium debitorem penes quem deposuerat mille au
reos.habebat etiam creditorem ipsa ecclesia cui in tantundem
tenebatur. vnde prelatus cum capitulo vocato titio debitore
iusserunt quod solueret creditori ecclesie.z ipse iussum accepta/
uit.et in libro rationum suarum scripsit se debere illos mille
aureos sempronio creditori ecclesie.z hec omnia facta fuerunt
absente ipso Sempronio creditore demũ peruenerunt ista ad
ipsius Sempronij creditoris notitiam,z talem epistolam eidẽ
titio scripsit. Sempronius titio salutem. Audiui q̄ in libro ra/
tionum tuarum mihi scripsisti mille aureos pro tali ecclesia.qd
mihi placet:quia scio te fidelem et legalem quam pecuniã quã/
do a te petam mihi dabis.quam epistolam Titius acceptauit.
modo penitet ecclesia z vult a Titio petere pecuniam.dicit Ti/
tius qd ei soluere non potest quia obligatus est Sempronio.
queritur quid iuris. Et primo videtur q̄ ecclesia recte petat et
8 quod Titius non sit obligatus Sempronio:† quia si aliquis
scribat in libro rationum suarum se teneri alicui absenti non
obligatur ex tali scriptura etiam si absens ratum habeat.j. de
peculio.l.non solum.§.an debitor.et.l.iiij.de peculio leg.l.si pe/
culium.§.penulti.z de donatio.l.nuda.ergo iste non est obliga
tus Sempronio. Item quia iussus est per ecclesiam reuocatur
re integra. id est ante solutionem factam Sempronio et ipso
Titio debitore sciente.j.manda.l.inter causas.§.si quis debito
ri.de donatio.l.hoc iure.§.si quis dederit.de soluti.l.si quis ser
uo.et.l.si seruus.z.l.cum quis.§. si debitorem. ¶ Item ex the/
mate questionis apparet quod titius non fuit interpositus a
Sempronio creditore sed ab ecclesia.z ideo per factũ eius nihil
poterit queri Sempronio.ff.de donatione inter virum et vxo.
l.sed interim.§.idẽ marcellus.z.§.si vxor.z.l.si sponsus.in pñ.
si ergo non queritur ius aliquod sempronio consequenter non
diminuitur ius ecclesie quem andauit quasi sub conditione si
quereretur sempronio z liberaretur ab eo:sicut z cum debitum
purum animo nouandi sub conditione promittitur:videtur ta
cite actum q̄ ita demum prima tollatur si effectum habeat.se/
cunda alias remanet prima institu.quibus modis tollitur ob/
ligatio.§.quod autem diximus.z.j.de donatio.l.nouatio non
potest contingere.z.l.si stichum.§.legatam.z.l. quoties.z arg.
j.de vi z vi ar.l.cum fundum.z de acquir.possessio.l.si me in va/
cuam z ad huius confirmationem accedit:quia leges arguunt
de corporalibus ad incorporalia,z econtra:cum de ipsis querẽ/
dis vel amittendis tractatur.j.de acquir.pos.l.quãuis.z.l. fere
quibuscunq3.sed.l.dicit q̄ si trado alicui nõ procuratori absen/
tis rem aliquam corporalẽ perferendam ad ipsum absentez nõ
queritur ipsi absenti dominium,vt.j.de acquir.re.do.l.si episto
lam.in prin.de furt.l.eum qui.§.si epistola.z de donat.l.si tibi
dederim ergo z si mando q̄ absenti soluas non queritur sibi
obligatio.z per consequens mihi remanes obligatus ratione
defectus tacite conditionis que inest vt dictum est.z pro hoc.j.
9 de donat.l.absenti. ¶ † Item communiter sentiunt gl.quod si
vendo rem absenti non existente presente eius procuratore vel
gestore.postea dicat absens se velle habere emptum nihil va/
let.no.C.de sacrosanc.eccle.l.illud.z.j.de act.z oblig.l.cõsensu.
ergo sic erit in proposito.z pro hoc de cõfessis.l.certuz.§.si quis
absente.z de inter.acti.l.fin.z ideo predicta est prima facie vali/
dum.ar.de leg.iij.l.cũ quis decedẽs.§.j.in cõtrariũ facit eo ipso
quod sempronius creditor ratam habuit qd factum fuit ab ec
clesia debitrice videtur ecclesiam liberasse:z titium sibi obligas
se z talis ratihabitio procedere potuit etiam inuita ecclesia , vt
hac.l.sempronius enim ex sua ratihabitione quasi ex suo facto
etiam inuita ecclesia acquisiuit ius quod sibi solui possit,vt.j.de
sol.l.fi.in princip.item constitutio obligationis z solutio paria
sunt quo ad quedam maxime quo ad illud de quo in proposito
querit,vt.j.de dona.l.hoc iure.§.si quis dederit .coniũcto prio
z vltimo casu ipsius.§.z.l.§.si patronus.§.de illo.s3 solutione fa
cta a debitore mãdato creditoris penitentia creditoris nõ facit
obligationẽ resuscitari,vt.j.de solu.l.qd seruus.z.l.si quis ser/
uo.z.l.cũ quis.§.si debitore.ergo nec obligationẽ cõtractã per
ratihabitionẽ extinguere põt. Consulendo tenuerunt predicti
Odo.z Dy.hãc vltimã opi.maxime per hãc.l.si ego.z pro hoc
bene dicta.l.de sol.l.qui hoiem.§.si debitorẽ.z si cert.pe.l. pecu/
niam.in fin.

SI quis negotia.

Clara est z facit qd no.s.ea.l.siue here/ditaria.

1 ¶ Officiales publici respectu reipublice tenentur vnus pro altero.secus respectu priuati.
2 Magistratus ciuitatis possunt dare actores pro administra/tione negotiorum ciuitatis.
3 Magistratus an teneantur de dãno a procuratoribus ab eis constitutis dato vel seipsa ciuitas.
4 Testamentum irritatur capitis diminutione.

1 CUm alicui. † Licet in administratorib9
publicis quilibet teneat in/
solidum:in priuatis tamen quilibet tenetur pro par
te.z vno existente non soluendo non datur regressus
2 in alium. ¶ Not.qd magistratus† ciuitatis possunt dare acto
res ad administrandum bona z negotia ciuitatis:licet alibi vi
deatur q̄ syndicus debeat ad hoc constitui decreto decurionũ,
vt.s.titul.proxi.l.item eorum.§.si decuriones. Sed vnum non
impedit alium. ¶ Oppon.quod damnum illius qui factus est
non soluendo nõ spectet ad heredem legitimum:sed ad magi/
stratum qui dedit talẽ actorem z non recepit idoneam satisda/
tionẽ ab eo,vt.j.de admi.tuto.l.lucius.§.sempronij.al's incipit,
qui ex pollicitatione.sol.vt in glo.hic z ibi. Ja.de ra.tangit tres
sol.† prima est q̄ magistratus tenerentur ꝓ eo periculo qd con
3 tingit dũ bona spectarẽt reipublice.z ita loquitur contrarium.
hic aũt iste factus erat non soluendo postq̄ testamentũ pronũ/
ciatum erat irritum z bona ceperant spectare ad heredẽ legiti/
mum:z ideo magistratus nõ teneretur.vel dicit:dic forte verius
q̄ hic bona nunq̄ fuerunt reipublice cuz testamentum esset ir/
ritum.z ideo isti actores nunq̄ fuerunt obligati reipublice:z iõ
diuisione facta inter eos vnus non tenetur pro altero nec etiaz
magistratus. In contrario vero bona erant obligata reipubli
ce,l3 pupillus fuerit restitutus ad ipsa vt ibi patet. Et ideo ibi
magistratus tenentur:hic nõ. Gul.hoc non approbat: q2 licet
bona non fuerint hic reipublice:tamen cura z solicitudine ad

rempublicam bona spectabant: ⁊ per consequens videtur negotium reipublice gestum, vt.s.eod.l. si pupilli. in principio. et ideo magistratus deberent teneri, vt in cōtrario. dicit ergo ipse ꝙ in.l.ista spectat dānum illius qui factus est non soluēdo ad heredem legitimum. vnde ipse tenet illam solu. qd ideo hic est damnum heredis: quia iste incepit esse non soluendo deposito iam officio vnde imputet sibi si eos non conuenit.C.de probatio.l.ex persona.magistratus etiam non tenētur: quia idoneos creauerunt vt hic in litera dicitur. vnde ex superuenienti causa non debent teneri,vt.ī. de magistra.conue.l.j.§. si magistratus.res etiam publica ciuitatis teneri non debet: quia bona fide tenuit ⁊ fecit quod potuit.vnde non tenetur nisi esset locupletior,vt.ī.de petitione heredi.l. item veniunt.§.eos. Et sic restat quod cum cōtra nullum agere possit heres legitimus quod ad damnum eius pertineat portio illius qui factus est non soluen

4 do. ¶ † Item quero quomodo testamētum.de quo hic dicitur fuit irritum.glo. dicit ꝙ per capitis diminutionem testatoris. vt insti.quibus mo.testa.infir.§.alio. Ricar.reprobat gl. quia aut dicemus quod testator passus fuerit maximā vel mediam capitis diminutionem: ⁊ tunc non posset habere successorem legitimum, vt hic dicitur: quia fiscus succederet, vt.C. de bo. prescript.l.in metallum. Aut passus est minimam: ⁊ tunc aut dedit se in arrogationem cum esset sui iuris: ⁊ tunc etiā non posset habere locum.l.ista,vt.d.§.alio.⁊.ī.de iur.codicillo.l.conficiuntur.§.si post testamentum.aut econuerso cum esset in potestate fuit emancipatus: ⁊ tunc ab initio non valuisset testamentum, vt.ī.de testamen.l.qui in potestate. dic ergo quod erat irritum quia forte heres mortuus erat viuente testatore vel ante aditam hereditatem.vt.ī. de iniust.testa.l.j. tunc enim venit heres legitimus.vt.ī. de iniust.testa.l. si quis exheredato, vel posses exponere irritum.i. ruptum natiuitate posthumi vel alio modo. ¶ Ultimo querit Guil.inter quos fuit lata sentētia super testamento irrito.dic qd lata fuit contra rempublicam: cui restituta erat hereditas non contra restituentem. licet quidam dicant non referre quia semper legata irritantur,vt.ī.de pigno.l. si superatus. Sed dic quod lata contra restituentem non preiudicaret ciuitati.⁊ secus est in alijs legatarijs qui habent causam ab herede,vt.ī.quod cum eo.l.si filius. vnde lata contra heredem non noceret ciuitati.vt.ī.de excep.rei iudi.l.j. ad trebel.facta.§.si heres.⁊ ar.ī.quēadmo.ser.amit.l.si partem.§.fi.⁊ hoc si lata esset post restitutionem hereditatis.secus si ante restitutionem: q2 tunc preiudicaret ciuitati.ī.ad treb.l.si pater filium.§.fi. Guil. Quod dic vt ibi. ¶ In gl.vltima in fi.ar.ī.ad municipa. l.imperator.licet glo.aliquantulum contradicat.

1 ☞ Gestor negotiorum non repetit voluntarias expensas,nec in piam causam factas.

1 **Ex duobus.** † Voluntaria impensa non repetitur nec facta causa pietatis.h.d. ⁊ qd dicit in saltu,expone vt.ī. de acquir. pos.l.j.§.saltus.non ob.ī.eo.qui aliena. in princi. vt ibi no. ¶ Opp.de rei vendi.l.in fundo.sed ibi erat res venalis. item opp.quod pietas non impediat repeti.C.de nup.l.patrem. sed ibi speciale. Ja. Titium in fin.nō obst.ī.de calū.l. si quis ab alio.vt ibi not. Ray.

1 ☞ Actione negotiorum gestorum agit quis pro eo pro quo obligatur antequam soluat.
Actione negotiorum gestorum ⁊ mandati agitur nomine eiusdem negotij: ⁊ nomine respectu diuersarum personarum.
2 Debitum conditionale dicitur abesse debitori.
3 Fideiussor dicitur tacite suscepisse mandatum de soluendo.
4 Fideiussor soluens habet actionem mandati,licet soluere non teneatur.
5 Fideiussor an habeat actionem antequam soluat vel antequā condemnetur ad soluendum.

1 **Si quis mandato.** † Eiusdem negotij nomine respectu diuersarum personarum cōpetit actio mandati ⁊ neg.gest. Et idem videtur alicui abesse in quo obligatus est etiam anteꝙ soluat.hoc dicit.⁊ pro hoc vltimo sepe allegatur. Est ergo inter gestorem ⁊ dn̄m actio nego.ge.inter dn̄m negotiorū ⁊ mandantē actio mandati si mādatum intercessit: si nō intercessit neg.gest.q2 videt̃ per aliū gessisse inter mādantē ⁊ eius mādato gerētē est actio mādati ꝑ quā cōsequit̃ mā
2 dans qd soluit ⁊ etiam anteꝙ soluat vt liberetur. ¶ † Oppone qd illud in quo sum obligatus sub cōditiōe nō videat̃ mihi abesse, vt.ī.sol.mat.l.facere.gl.non soluit sed dic s̄m Jac.de bel. qd debitum conditionale dicitur abesse debitori vt hic, ⁊ de lega.j.l.plane.§.si rem.sed creditori vel debitori qui illud repetere pōt nō dicitur adesse.s.vt dicatur facere posse vt in ꝯrio: vel dic qd debitori d2 abesse vt hic ⁊ ibi: sed creditori non d2 adesse vt ibi Ja.de bel.vel dic s̄m Jaco.but.aut queritur an dicatur esse in bonis id qd propter es alienū deducendū.⁊ dic ꝙ non: q2 bona intelliguntur deducto ere alieno. vt.ī. de verbo. sig.l. subsignatum.§.bona.aut queritur an videatur abesse id qd est in ere alieno: ⁊ tūc aut consideras veritatē ⁊ cū vere non sit in bonis creditoris nec vere abest a bonis debitoris, vt.d.l.facere nō d2 abesse vel adesse.⁊ ꝑ hoc.ī.de col.bo.l.mulier.ad treb.l. a filia.⁊ l.lucius.§.idem quesijt.aut consideras fictionem iuris vel speciei ⁊ tunc fingitur creditor habere cū habeat actionem,vt.ī.de reg.iuris.l.qui actionē.⁊.ī. qd metus causa.l.nō videtur.⁊ eodem modo fingitur debitori abesse vt hic. Item oppo.qd expectetur condemnatio,vt.ī.mā.l.lucius.sol.aliud in fideiussore vt ibi ⁊ que sit ratio. dic vt glo.s.qd fideiussor † tacite videt̃ suscipe
3 re mandatum de soluendo, vt.ī.de cōdictione indebiti.l.indebitam.vbi de hoc: ⁊ ideo anteꝙ soluat agere non potest.hic autē mandaui tibi solum de gerendo: ⁊ ideo quando gessisti impletum est mandatum: ⁊ ideo statim agere possum. sed hoc nō placet Jac.de ra.quod fideiussor videatur recipere mandatum de soluēdo exp̄sse nec tacite si em̄ hoc esset verū teneretur ad omne dānum qd sequeretur si non solueret: vnde si debitum esset penale vel sub pignoribus ⁊ pena committeretur: quia non solueretur vel pignora distraherentur teneretur fideiussor si soluere
4 dubuisset ⁊ non soluit qd est absurdum, † vnde ipse dicit quod fideiussor non tenetur soluere sed si soluat bene habet actionē mandati ⁊ hoc dicit.l.indebitam. nō quia ipse videatur suscepisse mandatum de soluendo sed quia fecit qd est vicinum mandato ⁊ principaliter hoc supra cōsequēter videt̃ mandare ⁊ concedere ⁊ ideo tenetur mandati. ⁊ ita loquitur.l.indebitā. ⁊ idem in eo qui fideiussit iudicatum solui quia non suscipere mandatum de soluendo: sed si soluat agit mandati: quia fecit qd erat consequens ⁊ vicinum mandato,vt.ī.iudi.solui.l.iij.§.in hac.⁊ istud mihi valde placet ⁊ tollit magnum ⁊ communem errorē glossarum ⁊ doctorum qui dicunt ꝙ fideiussor videtur recipere mandatum de soluendo. ⁊ ideo notabile est.que est ergo ratio secundū eum quod fideiussor non agit antequā soluat nisi in casibus specialibus sed mandans aliena negotia geri statim antequā condēnetur vel soluat vt hic,vel si mādo tibi vt emas mihi equum agere potes antequā soluas,vt.ī.man.l. si mandato.ratio est sc̄dm eum quia iuuari nos oportet beneficio non decipi ī.cōmo.l.in cōmodato.§.sicut. sed fideiussores ideo dantur vt creditores sint magis securi.insti.de fideiusso.in prin.non vt statim creditor a fideiussoribus exigat sed prius debet congredi contra principalē ⁊ parū mihi prodesset sua fideiussio si statim ipse fideiussor agere contra me posset vt eum liberarem ⁊ ideo tacite videtur actum vt fideiussio sua sit mihi fructuosa ⁊ non deceptoria qd fideiussor agat: tunc demum cum soluit vel damnū aliquod sustinet vel diu stetit in obligatione, vt dicta.l.lucius.⁊.C.māda.l.si pro ea. Sed si mādo tibi vt emas mihi equū nō videt̃ actū ꝙ de tua pecunia: ⁊ iō statim agis.vel si mādo tibi vt negotia aliena geras ⁊ male geris q2 sum obligat⁹ ꝑpter tuā malā gestionē nō est equū ꝙ soluā: ⁊ iō hic ago anteꝙ soluam.
5 ¶ † Itē querit gl.ad quid aget hic cū nec sit cōdēnatus nec soluerit.dicit glo.⁊ bene qd agit vt liberet̃ ab eo in quo obligatus est.vlterius querit qūo coget̃ gerēs ad liberationē.dicit gl.⁊ bene qd remedijs iuris.s.captis pignoribus ⁊c.vt.ī. de ventre in spi.l.j.§.quid ergo cū cōcor.in gl.allegatis.⁊ precise poterit cogi ad liberationē cum sit factū,vt.ī.de oper.no.nun.l.stipulatio.§. siue. Marti.sil.dicit ꝙ fiet venditio bonorum suorum vsq3 ad summā obligatiōis,⁊ inde fiet solutio ⁊ liberatio. ¶ In gl.nō abest.ibi sub cōditione debet̃.hoc nō est verū vt statim quasi iā absit det̃ actio sed petitur cautio,vt.ī.de coll̃.bon.l. cū emancipati.§.j.⁊ de pecul.l.sed si dānum.§.fi. Et per hoc pōt patere solutio ad.l.facere.vel dic ꝙ ibi colligit̃ non videri abesse qd futurū est.⁊ hoc non cōtradicit hic dictis. ¶ Ibi vel condēnetur.ar.ī. de ꝯrio iudi.tu.l.vlt. ¶ Item non obst.ī.de admi.tut.l.si tutele. de hered.ven.l.ij.§.siue.⁊ de manumis.l.iiij.vt ibi colligi potest.

1 ☞ Gestum nomine ventris deuoluitur in actione tutele posthumo nato,vel in actione negotiorum gestorum.
Posthum⁹ q viu⁹ nō nascitur nō p̄sumit̃ fuisse in rerū natura.

1 **Cum pater.** † Posthumus qui viuus non nascitur nunꝙ presumitur fuisse in rebus humanis.⁊ qui viuus nascitur videt̃ in rerum natura fuisse. Jacobus butrig. Et facit.ī.de priuileg. credi.l.si ventri.cum ibi no.

Actio

1 Actio negotiorum gestorum esse potest inter collegas inequalis potestatis.
2 Fideiussor potest confideiussorem liberare ab obligatione solutionis non officio gestionis.
3 Actores seu curatores negotiorum ciuitatis solo decurionum decreto constitui possunt etiam sine superioris authoritate.
4 Fideiussor debitoris fugitiui an teneatur pro debitore vel negotiorum gestore vbi talis gestor fuerit electus a creditoribus.
5 Fideiussor non conuenitur priusq̄ principalis.

1 **EX facto.** † In cōtutorem vel curatorem datur actio cōtutori vel cōcuratori sine cessiōe nisi qui soluit fuerit particeps fraudis. h. d. ¶ Oppo. quod vnus nō habet regressum contra alios, vt. ĵ. de fideius so. l. vt fideiussor. Glo. dat duas sol. prima est q2 fideiussores se obligant mera voluntate: tutores ⁊ curatores ex necessitate. ⁊ magis subuenitur ei qui ex necessitate se obligat, vt. C. eo. l. tutori. hāc reprobat Jaco. de rau. quia etiam duo correi se obligāt sponte, ⁊ tamen si vnus soluit agit contra alium sine cessione, vt
2 C. de duo. reis. l. j. ⁊ ibi no. † Alia so. est q2 fideiussor liberat confideiussorem nō officio gestionis sed natura obligationis. ⁊ habet regressum contra principalem pro quo fideiussit. Declaro istam glosam vt declaraui in. l. contraria. quia hoc voluit dicere glo. Tutor curator ⁊ magistratus ideo agunt contra collegas si soluunt: quia solutio facta per eos immediate liberat collegas. ⁊ sic gerunt eorum negotium ipso gestu. ⁊ sic officium gestionis est proxima ⁊ immediata causa liberationis. sed in cōfideiussoribus nō est ita: q2 solutio non liberat principaliter nec immediate confideiussorem. nec ad hoc principaliter fit sed immediata causa est liberare reum principalem licet ex consequentia liberetur etiam cōfideiussor. ⁊ sic officium gestionis fideiussoris nō est prima causa nec intētio liberandi confideiussorem sed reum principalem. ⁊ remota ⁊ mediata quoad fideiussorem ⁊ talis cōsequētia non attēditur. ĵ. de vsufr. l. si absente. in prin. ⁊ de auto. tuto. l. j. Et ista sunt verba Ja. de are. in. d. l. cōtraria vt fideiussor que traxit ab ista glo. Et pro hoc. ĵ. de leg. j. l. senatus. §. pen. ⁊ C. de re. permuta. l. ex placito. vbi attenditur causa prima ⁊ immediata. Et facit q̄d no. per Cy. ⁊ dixi. C. de trāsac.
3 l. j. ¶ † Item no. Gul. ex ista. l. q̄d decretum decurionum sufficit sine decreto superioris ad constituendos actores seu curatores in negotijs ciuitatis. pro hoc. ĵ. de decretis ab ordi. fa. l. j. ⁊. ij. ⁊ idem in constitutione syndici. de hoc dixi. ṡ. q̄d cuiusq3 vniuer. l. nulli. ṡ. ¶ Ultimo quero questionem bononie disputatam per do. Lambertinū rāponū. ⁊ est mihi. xxv. in q̄ōnibus doctorum bonon̄. ⁊ est talis. Cōmune talis loci ad sortes elegit duos qui irent in marchiā vel apuliā ad emēdum frumentum pro cōmuni vsq3 ad libras. x. ⁊ fuit eis tradita pecunia cōis ⁊ dederūt bonos fideiussores. recesserūt ⁊ emerunt frumentum ⁊ cōcordarunt q̄ vnus veniret in naui cū frumēto ⁊ alius iret per terram ad parandum plaustra in tali portu ille qui erat in naui cū frumēto fugit. ⁊ ad alias partes se transtulit cū frumento. Querit modo quis teneatur de dicto frumento vtrum elector qui elegit ipsum fugitiuum an consocius suus an eius fideiussores cum iste fugitiuus reperiatur non soluendo. post multa pulchra et vtilia allegata pro ⁊ contra electorē fideiussorem ⁊ collegā que causa breuitatis omitto. Sed ad ipsam questionē recurratur
4 quā etiā posui in meis questionibus statutorū. † Soluendo determinat fideiussores fugitiui primo teneri q̄ electorē vel collegā. ⁊ allegat. C. quo quis ordi. con. l. j. li. x. ĵ. ad munic. l. imperator. ⁊ de magi. conuen. l. duo. cum si. ¶ Non ob. q̄d primo sint
5 conueniendi principales q̄ fideiussores † quia verum est in suo principali, non autē in collega principali ⁊ q̄ collega teneatur in defectum fideiussorum facit. C. de magistra. cōuen. l. j. de debito. ciuita. l. fi. ⁊. d. l. imperator ad muni. item non obst. ll. que dicunt q̄ primo conuenitur elector q̄ collega. ĵ. de admi. tut. l. lucius. §. sempronij. alias incipit qui ex pollicitatione q2 loquuntur in administratione diuisa vt hic nō apparet de diuisione. ⁊ facit. ṡ. e. l. cū alicui cū ibi notatis. In glo. alius exorditur ibi nō officio gestionis. i. nō ideo q̄d principaliter velit gerere negotiū cōfideiussoris nec eius cōtemplationis: s3 rei principalis, vt. ṡ. plenius declaraui ibi sed natura obligationis. s. q2 soluendo p principali sicut tenetur ex consequentia liberatur cōfideiussor. ¶ In glo. vltima ibi de dolo si duo hoc nihil facit: q2 loquitur de duobus sibi adinuicē dolum cōmittentibus. ¶ Ibi. §. sed si ipse ibi fiue non tantum conscius sed particeps. ¶ Ibi. l. fi. §. j. hoc non facit eadem ratione qua dicta. l. si duo de dolo in eadē glo. in fi. hic fuit socius in delicto. Andre.

1 ☞ Actio vtilis institoria datur contra dominū ex facto procuratoris.

2 Actio cōpetens cōtra eū ad quē negotiū spectat cura ⁊ sollicitudine nō ipedit actionē ꝯ eū ad quē negotiū i veritate spectat.
3 Absentie causas allegans non condēnatur nec appellare tenetur: secus in eo qui venit ad plenam defensionem.
4 Defensor an possit reum liberare eo inuito.

1 **LIberto.** † Ubi litere mittuntur ad gestorē ⁊ ipsarum literarum cōtemplatione creditor mutuat agitur nego. gest. ad instar institorie. h. dicit. si autē litera fuisset missa creditori ageret mādati. vt in gl. ⁊ si refert cui lr̄a mittet. vt. C. mā. l. si literas.
2 **Inter negotia.** † Premitte secūdam lecturam que est ipsa veritas s̄m Jac. butriga: ⁊ q̄d dicit titij negotia. subaudi que erant sempronij cura ⁊ sollicitudine ⁊ titij re ipsa. ⁊ quod subijcit idem in tutore. dic cuius negotia ego gessi inter que gessi ⁊ negotia pupilli que ad tutorem pertinent cura ⁊ sollicitudine: nam aget tutor contra me non solū de negotijs suis sed etiam de negotijs pupilli ⁊ cauebit mihi de indēnitate contra pupillum qui etiam posset me conuenire. ⁊ hec secūda lectura procedit sine scrupulo ad primā op. q̄d de negotio titij non detur actio sempronio. vt. ṡ. e. l. item si cū putaui. in fi. so. hic contingit propter coniunctionem negotiorū: quia hic negotia sempronij ⁊ titij erant coniuncta q̄ non erat in contrario. item opp. de. l. si pupilli. §. si quis ita. solue vt glo. Item oppo. q̄d titius cuius contēplatione nō est gestū agere non possit sol. vt gl. scd̄m ergo primam lecturā gl. ⁊ antiquorum negotia titij nullo modo ad semproniū pertinebant sed q2 erāt coniuncta suis propter coniunctionem agere potest item erant titij re ipsa non ratihabitione quia tunc non posset agere cum non fuit suo nomine gestū. sed scd̄m secundā lecturam que est vera negotia titij erant sempronij cura ⁊ solicitudine ⁊ titij re ipsa vnde semproni⁹ agit pro vtrisq3. ¶ Ex vltima gl. posset colligi tertia lectura: sed tenē secundam vt dixi. Et facit multū iste. §. contra Jo. in his que no. dicta. l. item si cum putaui. in fi. ⁊. l. iij. §. apud. Marcellum. sed dic vt ibi no. ⁊ dixi.
3 a **LItem.** Allegans † causas absentie[a] non damnatur nec appellare tenetur. Sed veniens ad plenā defensionem ante litem contestatam vel post dānatur ⁊ appellare tenetur si bonā causam fouebat. h. d. ¶ Quero quando hic reus cepit abesse. Marti. dicit q̄ ante litem contestatam. Tu dic q̄d lis erat contestata contra reum al's nunq̄ posset condemnari ⁊ defensor venit lite contestata per quod probatur opin. glo. que tenet defensorem quandocūq3 venientem damnari. Si queras quando teneatur quis appellare, dic q̄d si causa est eius ꝓpria immediate nec tenetur appellare nec prosequi si non vult. C. de appel. l. si quis libellos. Si vero est procurator alterius tenetur appellare, sed non prosequi. C. de procu. l. inuitus. vbi de hoc. ⁊ ab appellando etiam excusatur propter paupertatem, vt. ĵ. māda. l. si procur. §. si ignorantes. Aliquando causa pertinet principaliter ad vnum secundario ad alium, vt q2 est emptor. ⁊ tunc in bona causa appellare tenetur in mala non. ⁊ in dubio presumitur mala ꝓpter sententiam. ⁊ excusatur si non appellet dum tamen venditori denūciet. sed si appellat tenetur prosequi quia tunc presumitur se credere bonam causam habere, vt. ĵ. de euic. l. herēnius. §. caya. ¶ Querit glo. quid si habebat mandatum ⁊ dicit idem. Sed in eo quod dicit gl. q̄d ꝓcurator interueniens post litē contestatā dānari debet, verum dicit. Sed in eo quod dicit tunc dominum non condēnari nō est verum q2 ⁊ ipse debet dānari, vt. ṡ. de his qui no. infa. l. furti. §. si quis alieno. ⁊. l. seruus non cauillādo literam. l3 gl. ibi subaudiat maxime. ⁊ est ratio quia ꝓcurator ⁊ dominus quasi cōtraxit. ergo vterq3 damnādus. ⁊ hoc no. ⁊ dixi. C. de senten. l. j. ⁊ extra de elec. c. querelam per Ber. ⁊ Cōpost. Glo. magna que est in aut. vt oēs obe. iudi. prouin. §. si vero alter col. v. in scd̄a casus positione videt tenere q̄d vterq3 condēnetur indistincte quandocūq3 absit principalis, s3 hoc sustineri nō posset in actione famosa, vt. d. l. furti. §. si quis alieno. Et ideo opi. Jo. est verior. Guli. ⁊ Jac. but.
4 ¶ Ultimo querit gl. an defensor † inuito reo possit reum liberare. Circa q̄d dic clarius q̄ glo. q̄d defensor inuito reo pōt eum liberare, vt. ĵ. de sol. l. solutionem. vbi de hoc. Sed an inuito actore. dic q̄ aliquādo venit vt simplex defensor ⁊ hoc facere potest inuito actore: q2 per hoc non fit nouatio prime obligationis s3 noua adijcitur prime nisi legalior fit persona domini, vt. C. de procur. l. fi. Sed vero venire velit ⁊ suscipere iudiciū animo nouandi ⁊ liberandi reum principalē ⁊ hoc nō potest inuito actore qui nō cogitur actionē suā nouare, vt. ĵ. de noua. l. nouare et sic d3 intelligi hic glo. al's male diceret. ⁊ q̄d no. ṡ. q satisd. cog. l. iul. ⁊ de pcu. l. si actor malit circa fi. glos. And. Et de hoc etiam dixi. C. de iudi. l. j. in supplatione gl. magne. ⁊. ĵ. manda. l. si mandato meo. ¶ In glo. vlti. in fi. sol. vt ibi Ja. de bel.

a ¶ Absentie. Adde de cāis absentie. barto. in. l. plane i lec. Ny. d̄ nea. ff. de excu. tut. Jo. an. in cle. grauis. d̄ sen. excō. Ray. de for. i apostilis in. l. ij. §. si qs i villa. ff. ad sy. l. Bal. i. l. ab eo. C. q̄uo ⁊q̄n iu. Alex. in. l. fi. ff. de rest. in inte. ⁊ de forma citatiōis absentis, vide p̄ Inno. in. c. cū nobis olī3. de electio. ⁊ i. c. j. vt lite nō cōtestata. Alex. post Bart. in. l. j. §. p̄sides. ff. de requirēdis reis.

1 ❧ Actio negotiorum gestorum tollitur prohibitione tacita vel expressa.
2 Mater pupilli non tutrix non potest constituere procuratorem vel actionem in negotijs pupilli.
3 Actio negotiorum gestorum competit socio in causa rei cōmunis pro repetendis expensis in illa re factis.
4 Sententia lata in causa sociorum pro seruitutibus communibus nocet vel prodest cuilibet sociorum.
5 Expense facte pro impetrādis priuilegijs alicui ciuitati, an sint a districtualibus illius ciuitatis exigende.

Qui aliena. ¶ Satis patet istud principium ex glossis.

1 **Libertos.** Prohibitio † tacita vel expssa tollit hāc actionē.hoc dicit. Quid si minus impendit: dic vt glo. ¶ Oppo.de.l.cū testamēto.ff.de verb.signi. Sol. ibi locutus fuit testator cū heredibus, et eorum fauore taxauit modicā summā: et ideo possunt tali fauori renūciare et plus expendere: q2 ibi nō tractat de repetitione ab aliquo fienda.hic locutus fuit cū libertis, et taxauit summā fauore heredū cui fauori liberti renūciare nō possunt: et ideo si plus impēdunt nō repetunt. Et vide qd not.ff.ad leg.fal.l.j.in fi.et.l.seq.in qstione glo.si mādaui tibi q emeres mihi librū pro.x.et emisti pro.xv.et vtiliter q2 bene valet tantū an possit totū repeti vel sola.x. Mar.qd totū, vt not.C.eo.l.fi.et pro hoc.ff.de msti.l.si quis mācipijs.§.fi. Jo.cōtra per istū.§. Sed rñderi posset q hic nō erat vtiliter gestum, lz Jo.hic supponat.opi. Joā.vera est q2 lex debet intelligi in casu dubio.ff.ad carbo.l.qd labeo. Si enim hic nō vtiliter impēdisset: nullū esset dubiū q nō daret hec actio, vt.s.eo.l.sed an vltro.§.j.opi. Jo.cōiter tenet: q2 in residuo nō habebat mandatum, et p hoc.ff.mād.l.si p te.et.l.ppterea.in fi.l.et seq.vbi hec questio in gl.not.et insti.de obli.ex quasi cōtract.§.is qui. Quod ergo remediū dabit isti qui emit: dic fm Andr.et Guli.qd habebit libri retentionē nisi sibi integrū pretiū soluatur, ne mādās locupletetur cū eius iactura, et q2 etiam male fidei possessor pōt retinere, vt.ff.de cōdi.inde.l.si in area.qd verū est nisi alius fuisset empturus pro.x.vt.ff.mand.l.si procuratorē.§.mandati.G. et Andr. Ray.contra, vt dicit se notasse.C.eo.l.fi.

Tutoris. Satis patet ex glo.

2 **Quanq.** ¶ † Mater nō tutrix nec per se nec per aliū actionem pupilli in iudic.deducit nec eius bona alienat nec debitorē liberat.hoc dicit. ¶ Opp.de.l.neq3.C.de procu.sol.hic non erat tutrix. ¶ Item oppo.de.l.filie.ff.de sol.solue vt hic et ibi not.et dixi.et.C.de sac.sanct.eccle.l.decernimus.circa fi. ¶ Item not.q non possum per me nec per alium, vt in glo.de quo dic vt plene per Dy.de regu.iur.c.quod alicui suo nomine.et.c.seq.lib.vj.et per alios.et facit si cōstitui minorē vel inhabilē procur.ad constituendū alium procuratorē q non valeat, sed dic contra, vt not.et dixi.s.de procur.l.j.

3 **Uno defendente.** † Ibi, aque cōmuni pdio debite.vbi agit p seruitute reali cōfessoria sententia dat predio nō persone.vnde in libello dici debet peto pnunciari seruitutē predio meo deberi nō mihi.sic qñ datur curator bonis nō dicit dari persone.de cur.bo.dan.per totū. Et vide Rofre.in libello de cōfessoria, si autē seruitus esset personalis vt vsufru.tūc in libello petere possem mi-
4 hi dari. ¶ † Itē not.qd in his seruitutibus cum sint indiuidue sentētia lata cū vno sociorū alijs pdest et nocet. ¶ Oppo.q nō repetat, cū negotium ad quēlibet p solido pertineat.sol.vt glo. ¶ Itē oppo.qd agat cōmuni diuid.nō nego.gesto.cū negotiū pro parte nō potuerit expediri.sol.vt glo.q2 prediū desierat esse cōmune. Sed istud fm Jac.de ra.est diuinare nec ex litera colligitur. Et quāuis directū iudicium cōmuni diuid.nō daret vtile, vt.ff.cōi diuid.l.si quis putans.et not.eo.tit.l.j.vnde dicit ipse Jac.q si agitur ab initio contra vnū habet cōmuni diuid.pro expēsis.hic autē ab initio ambo cōueniebant et vnus se.absentauit.presens defendit absentē ex volūtate: et ideo agit neg.gest. non cōmuni diuidundo.sed istud etiā non colligitur ex litera, et est diuinare.preterea cū agitur negatoria contra duos agit cōtra quēlibet insolidum.vnde si ille qui est presens non defendit insolidū defendere non videtur.ff.de verb.obli.l.in executione.§.pe. Guli.volens Jaco.defendere dicit q cum agitur negatoria potest actio cōsiderari dupliciter: vno modo in se prout negatur seruitus deberi predio: et tunc insolidū habet defendere. alio modo prout agitur ad damna extrinseca, et tale damnū cōcernit personas sociorū singulariter.vnde si agit pro tali dāno non habet necesse socius suscipere defensionē p socio.ff.si serui.ven.l.loci corpus.§.si fundus.et si faciat nō agit ad sumpt9, sed hoc reprobat: q2 imo dat cōmuni diuidundo, vt.ff.de aqua plu.arc.l.supra iter.§.j.et.§.apud ferocē.et.§.officium, quare dicit q datur actio nego.gest.et cū dicit glo.quare non dicit cōmuni diuidundo.dico qd hoc non negat sicut alias dicit.C.qui da.tut.pos.l.armate als incipit militie.in hoc ergo casu licet nego.non potuerit pro parte expediri.dicit hic dari neg.gest.q2 sumus in isto tractatu, sed nihilominus pōt dari communi diuidūdo, vt.s.dixi. Guli.et p hoc facit qd not.C.eo.l.siue.p fratre.et.s.e.l.iij.
5 §.hac actio.et.l.at q natura.§.si libero. ¶ † Querit vltimo Guli.talē questionē: ciuitas Tolosana misit ambasiatorē ad regē pro impetrādis certis priuilegijs et habebant potestatē expendendi circa hoc florenos mille.impetrauerūt illa priuilegia et q locū haberent in toto Tolosano.vult ciuitas cōsequi partē expensarū a districtualibus Tolosanis: nūquid possit: iste.§.est arg.q sic.quidā contra q2 tantūdem expēdissent impetrādo solum pro ciuitate.et p hoc.ff.fami.herci.l.ex parte.in prin.sed illa loquit in cōseruatione iuris antiqui.qstio autē loquit in acquisitione noui. Sicut ergo ex priuilegijs cōmodū consequunt: ita cōtribuere debēt ad expēsas.arg.bonū.C.de bo.auth.iudi.pos.l.fi.lz et illa loquat in iure antiquo cōseruando.sed dic aut agit de iure indiuiduo aut non, vt hic et.d.l.ex parte.in prin. Guliel. Ray.cōtra q2 ciuitas Tolosana ab ipso princ.suo tantū nomine voluit priuilegiū impetrare: et sic suū tantū negotiū gessit: ergo etc.arg.ff.qui pot.in pig.hab.l.si prior.§.sciēdū.et nō habuit animū alios obligandi, vt.ff.cōmu.diuidū.l.in hoc iudiciū.et de cōdic.inde.l.si in area.vnde nō potuit postea alios Tolosanos obligare.argu.ff.de noua.l.j. Non obst.l.que vtiliter.s.eo.q2 ibi ab initio negotium fuit alienū, et animum habuit aliū obligandi.arg.s.eo.l.si pupilli.§.si quis ita. Ray.

1 ❧ Contractus non pertinens ad fideiussorem non deducitur in actione mandati, sed negotiorum gestorum.
2 Donum nomine alieno recipiens, tenetur actione negotiorum gestorum.

1 **Fideiussor.** † Cōtractus qui nō pertinet ad fideiussorem non deducit in actione mandati sed nego.gest.h.d. Quicquid dicat glo.dic qd hic fuerunt duo contractus vnus in quo fuit fideiussor, et pro isto ageretur mandati.alius pro quo non fuit fideiussor: et pro quo erant obligata pignora, et pro illo agit nego.gesto. Et fm Guido.de suzar.tutius est dicere q hic creditor non cesserit iura: quia cessio esset sine titulo et non valeret.C.mā.l.per diuersas.et.l.ab anastasio.et sic ex causa emptionis cessio esset facta pro istis pignoribus que erant obligata in contractu in quo non erat fideiussor creditore vendente ex pacto vel ex lege securus esset fideiussor, et nulla actio competeret ex hoc contra dominum vel econtra. Item si nomen fuisset cessum ageret fideiussor iure cesso non actione negot.gesto. Guid. ¶ Ex predictis apparet non ob.C.de dolo.l.j.quia ibi emit pignora contractus in quo fideiusserat.hic autem pignora contractus in quo non fideiusserat.

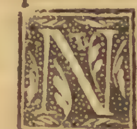
2 **Ignorante.** † Satis patet ex gl.in fi.vlti.glo.adde arg.C.si cer.pet.l.si absentis.

1 ❧ Heredi viri contra vxorem defuncti datur actio negotiorum constante matrimonio gestorum.

1 **Heres.** † Pro rebus viri quas vxor viuente marito penes se habuit nō agit heres mariti crimine expilate hereditatis: quia etiā a marito non posset si viueret conueniri actione famosa.h.d.glo.patent.et ibi glo.vlti.dicit hec actio expone, id est accusatio criminis expilate hereditatis.

1 ❧ Alimenta filijs prestita nō repetuntur nec data causa pietatis nisi onus ad alium pertineret vel nisi fuerit protestatum de repetendo.
2 Actoris aduocato primo competit allegare potius q aduocato rei.
3 Mater vel auia an repetere possit expensas factas pro filio vel nepote.
4 Dos potest pro alimentis alienari.
5 Pater an teneatur alere filium qui habet aliunde vnde se alat.
6 Mater vel auia mutuo accipiens pro alendo filio an causa pietatis presumatur hoc fecisse an causa negotiorum gestorum.
7 Alimenta consanguineis prestita an presumantur donata, et quid de alimentis extraneis datis.

1 **Nesennius.** Alimēta † prestita filijs vel nepotibus intelliguntur prestita causa pietatis: ideo nō repetuntur nisi protestatione de repetēdo premissa vel nisi onus alimentorum ad alium pertineret.h.d.et vide.ff.de relig.l.et si quis impediat.§.sed interdum.et.§.sequē. ¶ Et diuide quia primo ponitur thema, et questio vsq3 ibi, respōdebat. Ibi allegatio pro vna parte vsq3 ibi, ex contrario. Ibi allegatio pro alia parte vsq3 ibi, igitur in re. Ibi

re. Ibi decisio questionis vsqꝫ in fi. vel ſm Ray. diuide in tres
partes. in prima thema ꝛ allegationes ꝓ vtraqꝫ parte. in secun
da questio. in tertia questionis determinatio. Secūda ibi que-
ro. Tertia ibi respondi. Et hoc dicit. Auia gerens negotia ne-
potis alimentari videt̃ in dubio de suo patrimonio, ꝛ ideo ipsa
et heredes eius nepoti et eius heredibus poterunt imputare.
¶ Ibi nepotis habentis bona forte ex successione patris vel
matris quorum reditus peruenerunt ad auiam. ¶ Ibi gessit
seruo mandato. ¶ Ibi prestitisse, ꝛ sic imputare non posse. Ibi
essent de bonis nepotis. Ibi aluisset filium. ¶ Ibi repetere, er-
go idem in auia ꝛ eius nepotibus eadem ratione. Ibi reuertit̃
id est reuerti speratur pater secundum vnam lecturam, vel dic
reuertitur, scilicet mater secundum aliam vtraqꝫ bona. ¶ Ibi
pupillum heredem patris ad quem onus alimentorum specta-
bat. ¶ Ibi actionem si alimenta sunt magna secus si modica
nisi fuerit protestata, nec obst. qđ not. s̃. in glos. sed nec qđ dicit:
quia ibi onus alimentorū spectabat ad filium hic ad patrem.
¶ Eodē modo respōdeo ad id quod not. j. de lib. agno. l. si quis
a liberis. §. si mater. vbi de hoc. ¶ Et allegatur hec. l. qđ primo
2 debeant allegare aduocati † actoris quam rei. argu. C. de iura.
calum. l. ij. in prin. ꝛ hoc voluit dicere prima glo. huius. l. Ray.
3 ¶ Et dic cum queritur an mater † vel auia repetere possint im-
pensas factas pro filio vel nepote. dic aut impendunt circa per
sonam filij vel nepotis aut circa res eorum. primo casu aut ma
ter tenebatur causatiue ad impensas: quia tenebatur petere tu-
torem filio alias priuaretur eius hereditate: ꝛ tunc etiam cum
ꝓtestatione non repetit, vt. C. eo. l. j. ꝛ. ij Aut necessitate precisa
pertinebat ad eam impensa, vt quia filius erat minor triēnio, ꝛ
sic eum alere tenebatur. vel culpa eius factum erat diuortium
vel mortuus erat filius relicto filio inope: ꝛ tunc nullo modo re
petit: quia suū onus agnouit, vt. C. de patri. pote. l. nec filiū. vbi
de hoc. C. de diuortio facto vbi pupillus educari debeat. aut̃.
ibi posita. ꝛ. j. de libe. agnos. l. si quis a liberis. §. si mater. vbi de
hoc dixi. Aliquando impensa nullo modo pertinet ad matrem
sed ad patrem vt quia pater viuit ꝛ filius est maior triennio vel
culpa ipsius patris solutum est matrimonium quo casu filius
debet ali expensis viri penes vxorē: ꝛ tunc repetit vt hic, et sine
protestatione secundum secundas duas lecturas. Aut impēsa
pertinet ad filiū, vt quia diues est mortuo patre: ꝛ tunc aut im-
pendit de suo proprio ꝛ presumitur donare nisi protestetur. aut
impendit de bonis filij ꝛ presumitur voluisse imputare vt hic. si
impendit circa res filij: aut est protestata, ꝛ repetit. aut non, ꝛ in
dubio intelligamus animum donandi vel non ex qualitate im
pensarum ꝛ diuitiarum matris ꝛ filij, vt. C. eo. l. alimēta. vbi de
hoc satis not. ꝛ dixi Jac. but. ¶ Vel dic ſm Guli. ꝛ And. ꝛ mo
dicum differt a predicta distinctione aut mater vel auia impen
dit certa alimenta. aut certa alia. pono casum si negotium eorū
gerebat in dubio si aliud non apparet de bonis filij ꝛ nepotis
cuius negotia gerebat alimēta prestitisse videtur. si autē ex suo
proprio alebat videtur pietatis causa fuisse: ꝛ ideo non repetit
vt hic versi. ex contrario. ¶ Dicit etiā ipse Guli. qđ si mater vel
auia receperunt centum ex negotio filij vel nepotis, ꝛ expendit
ducenta ꝙ illa centum que supererogauit de suo videtur pieta-
tis causa dedisse ꝛ repetere non poterit, ꝛ sic intellige. versi. tra-
ctatum nec obstat fi. huius legis: quia loquitur quando tātum
expendit quantū recepit. ꝛ ita idem erit in parte qđ in toto. ar.
j. de rei ven. l. que de tota. aut mater vel auia non gerebat nego-
tia filij vel nepotis ꝛ expendit in alimēta ꝛ pietatis causa fecisse
videtur: ꝛ ideo non repetit nisi fuerit protestata, vt hic ꝛ. d. l. ali-
menta. C. eo. ꝛ idem cum pater peregre iuerat, vt hic. versi. pone
peregre. ꝛ. j. de libe. agnoscē. l. si quis a liberis. §. si pater. aut lo-
quimur in alijs expensis ꝙ alimentorum: tunc si habebat ne-
cesse facere repetit: quia in necessitatibus nemo liberalis existit,
vt. j. de adimen. leg. l. rem legatam. si non habebat necesse facere
ꝛ alius gratis erat facturus non repetit. C. eod. l. ij. si alius non
erat facturus ꝛ fecit patre viuente et protestata fuit repetit, vt
hic. versi. pone pater. distingui etiam debet vtrum impensa sit
modica ꝛ non repetit. j. de impensis. l. omnino. ꝛ commoda. l. in
rebus. §. possunt alias sic, vt. d. l. alimenta. versi. si quid. C. eo. et
pro hoc. j. de dona. inter vir. ꝛ vxo. l. vtrum. ¶ Item querit Gu
liel. an hec. l. locum habeat in patre gerente negotia, ꝛ bona filij
emancipati ꝛ eum alente vt pater possit filio imputare alimen-
ta cum fructibus quos percepit ex bonis filij. videtur ꝙ sic per
legem istam. Cōtrarium tenet ꝙ non est eadem ratio: quia ma-
ter ꝛ auia non habent necesse filiū alere viuente patre si est ma-
ior triennio, vt. C. de pat. pot. l. nec filium. pater autem ex necessi
tate ꝛ immediate tenetur alere filiū sicut dotare filiam, vt. C. de
dot. promis. l. fin. ꝛ arg. de leg. iij. l. vxo. §. pater naturalis. ꝛ for-
4 tius est in alimentis ꝙ in dotē: † quia dos potest ꝓpter alimēta
alienari. j. sol. ma. l. quamuis. potius enim videtur pater fecisse
propter instinctū nature ꝙ ex alia causa. C. de bo. que lib. l. fi. §.
5 fi. Et pro hoc. j. de iur. do. l. profectitia. §. si pater. † Alij dicūt qđ
pater non tenetur alere filiū si habet aliunde vnde se alat. ꝛ hoc
videtur sentire glo. j. de libe. agnos. l. si quis a liberis. super ver.
vt operis. ꝛ ibi de hoc dixi. ver. sed quid si filius. ꝛ. d. l. fi. in prin.
de bon. que liber. ibi ex vtraqꝫ parte inopia ꝛc. Et pro hoc facit
glos. magna hic posita que dicit idem in patre matre et auia: et
tunc idem esset in patre quod hic dicitur in matre ꝛ auia. Opi.
Guli. hic sequitur Ray. argu. huius. l. ꝛ. C. eo. l. si paterno. ꝛ. l.
alimēta. licet rationem Guli. dicat non esse bonam, vt. s̃. patet.
6 ¶ † Item querit si hec auia cum nō haberet de bonis suis nec
nepotis vnde eum aleret mutuo accepit vinum vel bladum: an
videatur fecisse causa pietatis vel sicut gestrix. Quidam quod
causa pietatis per. l. istam. ꝛ. d. l. alimenta. C. eo. Ipse tenet con-
trariū ꝙ magis videatur fecisse vt gestrix ex connexitate actuū,
vt. j. loca. l. si vno. §. j. ꝛ pro hoc de institor. lucius. vbi magis vi
detur fecisse contemplatione officij. ꝛ de colla. bo. l. j. §. j. nō ob.
j. de iure dot. l. cum pater. qr ibi loquitur in patre qui magis est
obligatus, vt. d. l. vxo. §. pater naturalis. de lega. iij. ꝛ. l. fin. C. de
dot. promis. ¶ Item querit quid in consanguineis ꝛ alijs affi-
7 nibus: nunquid videatur donare † si alunt. tenet ꝙ sic in cōiun
ctis iure sanguinis, vt. s̃. eo. l. ex duobus. §. fin. ¶ Item quid in
extraneis quibus alimēta prestantur. dicit ꝙ si extra domū suā
faciebat videtur fecisse causa pietatis. si in domo aut vtebatur
eius operibus ꝛ compensantur cum alimentis. j. cōmo. l. in re-
bus. §. possunt. Si non vtebatur eius operis dicit attendi con-
suetudinē eius qui alimenta prestabat vtrum consueuerit gra-
tis prestare vel non. j. de pigno. act. l. vel vniuersorum. cum con
cor. Guli. ¶ Deinde not. in ver. pe. ibi, sed in rationē impensa-
rum retulisse, qđ tales libri rationum faciūt fidem. ꝛ pro hoc. j.
de ali. leg. l. a filio. §. fi. ꝛ ibi tetigi. ꝛ plenius de tute. ꝛ rat. distra.
l. j. §. officio. ꝛ. C. de proba. l. rationes. ꝛ. l. instrumenta. ¶ Item
8 not. de virtute † protestationis[a] de quo plene dixi. C. de rei ven.
a l. si fundum. ꝛ not. bene per Card. extra de reg. iur. c. in generali.
lib. vj. ꝛ pro hoc. j. nau. caup. stab. l. nō debet. ¶ Quid si mater
vel auia prestitit alimēta aliquo tēpore sine ꝓtestatione, postea
protestatur se velle repetere pro tēpore preterito ꝛ futuro nun-
quid valet? dic ꝙ non quo ad tempus preteritum sed quo ad fu
turum sic, vt dixi. C. eo. l. fi. ꝛ pro hoc est glo. j. de concub. l. in cō-
cubinatu. ꝛ pro hoc bene. j. pro emp. l. alienam. ¶ Ultimo not.
dicit glos. contra vulgare rusticorum qui diuident omnes que-
stiones per medium: ꝛ allegat pro ꝛ contra, ꝛ nō soluit. pro opi.
rusticorum est illud quod dicitur: Medium tenuere beati. Et
quod dicitur in incertis deberi mediocre. C. de donat. l. si quis
argentum. ꝛ quod not. in glo. ꝛ per Archid. xlv. dist. disciplina.
Solu. ſm Jaco. de bel. vbi sunt diuerse opiniones vel sententie
medium est tenendum, vt in. §. cum ergo. in glo. allegato. Idem
vbi paria sunt hincinde iura, nec res potest commode diuidi,
vt in. l. titius. ꝛ. §. adeo. allegatis in glo. ¶ Itē in largitatibus
ꝛ expensis est medium tenendum. in aut̃. de consuli. §. j. col. iiij.
sed vbi sunt potiora iura ab vna parte quā ab altera non debe-
mus sequi medium, sed ſm allegata ꝛ probata cōdemnare vel
absoluere vt hic cum concordā. idem vbi res non potest com-
modo diuidi, vt in. §. si quis eodem. in. l. quesitū. de fun. instruc.
hic in glo. allegato. ꝛ facit ad hoc. j. de acqui. re. domi. l. adeo. §.
cum quis. vbi de hoc dixi. ꝛ ad hoc etiam tendit And. qui dicit
ꝙ vbi est iuris dispositio certa pro vno ex reorum nunquam te
nendum est medium, vt hic cum cōcor. alias tenemus medium
nisi sequeretur inconueniens, vt. d. §. si quis eodem. ꝛ vide pri-
mo alpha. dictione argumētum. ver. a virtute medij. ¶ In glo.
scilicet de suo ibi licet sit arg. contrarium non est contra ad id
quod de protestatione dicitur, sed ad quod dicitur in litera qđ
redegit in codice rationum: quia per hoc videtur ꝙ credat̃ pri-
uate scripture cuius contrarium dicit. l. illa instrumenta, sed de
hoc supra dixi, ꝛ dici potest quod non plene probat sed semiple
ne vel aliter, vt. d. l. not. ꝛ dixi. ¶ In glo. si heres. ibi, aluit filiū.
Iste non est bonus casus nisi dicas matrem protestatam de re
petendo: quia cum hoc casu sciat maritum mortuum videretur
pietatis causa fecisse: in alijs duobus casibus qui sequunt̃ etiā
sine protestatione repetit cum credat maritum viuere, ꝛ sic non
presumitur pietatis causa fecisse sed animo repetendi a marito.
Franciscus Accurt.

a ¶ Protesta-
tionis. Adde
Cardi. in cle. j.
de ꝓcur. Bar.
in. l. nō solū. §.
morte. ff. de op.
no. nun. Bar.
in. l. nesennius.
ff. de neg. gest.
l. qui aliena. §.
fi. C. de acqui.
here. Bald. in
l. pacta nouis-
sima. C. de pac.
vnde notādū
est ꝙ ꝓtestatio
per cām iustifi
caridꝫ: qr sine
causa nō valet
Bar. in addi.
ad Spec. titu.
de testa. ver. sꝫ
pone heres.
Bal. in. l. fi. C.
de edic. di. adri.
toll. Bal. in. l.
si hominez. ff.
manda.

1 ☞ Debitum ante administrationem cōuertitur in actionem
que ex administratione descendit duobus concurrentibus.
2 Actio de dote dicitur perpetua ꝛ vsuraria ꝛ conuertitur quan
doqꝫ in actionem negotiorum gestorum.
3 Gestori negotiorum a se non exigenti imputatur.
Tutor ꝛ negotiorum gestor diuersimode considerantur.
4 Actio redhibitoria temporalis est, negotiorum autem gesto-

rum perpetua.
Actio stricti iuris non est vsuraria.
5 Uir constante matrimonio contrahens,non liberatur matri-
monio soluto.
6 Mora mariti a se non exigentis quanto temporis spatio in-
ducatur.
7 Gestor negotiorum an dominium pecunie quam pro domino
recepit possit transferre in solutionem sibi debiti.
8 Gestor negotiorum non potest prescribere contra dominum,
nec se prescriptione tueri.

1 Diuortio. †Ubi gestor nego.gest.a se exige-
re potuit,ꝛ per hoc est in culpa cō-
uertitur primum debitur, in actione nego.gest.si do-
mini interest,qđ esse potest quatuor modis.hoc dicit
in effectu.l.ista.ꝛ vide in Spec.de arbi.§.excipitur.ver.sed pone
ti.filio suo.ꝛ in additio.Joā.and.vel dic clarius vt debitum ex
prima causa conuertatur in actione neg.gest.oportet duo con-
currere scilꝫ ꝙ a se exigere potuerit ꝛ non exigitur.ꝛ qđ huius
conuersionis aliqua sit domini vtilitas que potest esse quadru
plex,scilicet si prima actio erat tēporalis.secunda perpetua.vel
si prima non est vsuraria,secunda sic.vel si prima non erat pri-
uilegiata,secunda sic.vel quia prima non persecutoria solidi,se
cunda sic.hoc dicit.¶ Et diuide ẜm Jac.butr.in quatuor par-
tes:quia in prima vtilitas versiōis est in hoc:quia prima actio
non est persecutoria solidi.secunda sic vsqꝫ ibi,sed nec redhibi
torie.¶ Ibi est vtilitas:quia prima erat temporalis.secunda
perpetua vsqꝫ ibi vtiqꝫ.Ibi est vtilitas:quia prima actio non
est vsuraria secunda sic vsqꝫ ibi diuersum.Ibi est vtilitas:quia
prima non priuilegiata:secūda sic vsqꝫ in fi.l.vel ẜm Jac.de ra.
Jurisconsultus primo prosequit̃ de gestore qui obligatus erat
actione de dote.secundo de gestore qui habet dominū obligetū
ꝛ hoc in duobus exemplis in ver.illud autem.tertio redit ad pri
mum in versi.ceterum si ex alia.quarto not.differentiam inter
gestorem ꝛ curatorem in ver.diuersum.que est vsqꝫ in fi.l.ꝛ que
libet diuisio bona est.¶ Item ẜm eum Jaco.de rauē.in prima
parte.primo ponit dictum.secundo exponit vel verificat.tertio
plenius exponit.quarto ad dictum paramentum predictorum.
secūda ibi hoc ita.tertia ibi,sed ꝛ postea.quarta ibi,sed hic qui-
dam modus.vel diuide ẜm Ray.in prima debitor gessit nego-
tium creditoris.in secunda econuerso.in tertia redit ad primā.
in quarta assignat differentiam inter actionem tutele ꝛ nego.ge
sto.secunda ibi,illum autem.tertia ibi,sed nec.quarta ibi,diuer
sum.Ibi maritus qui recepit dotem nec eam a se exegit.Ibi po
test insolidum.Ibi hoc ita.hic incipit primus casus.Ibi po-
tuit facta.ꝛ ibi sed ꝛ si facere fac.B.Ibi maritus nūc et potuit
tunc idem si non potuit tunc vt patet in versicu.precedenti.Ibi
inducitur.Ibi desinat quo casu cessaret actio de dote,vt instit.
de act.§.item si de dote.Et non obst.ȷ̃.ad legem aquil.l.in lege
aquilia.si deletum vt ibi colligi potest.Ibi sed ꝛ postea.hic in-
cipit secundus casus qui refertur ad versicu.hoc ita.Ibi actio
2 insolidum.¶ †Ibi absoluendus est.hec est ratio quare actio
de dote que est perpetua ꝛ vsuraria cōuertitur in actionem ne-
gotiorum gestorum:quia non est solidi persecutoria,alias se-
cus,vt.ȷ̃.versic.ceterum.Ibi ad pecuniam habendam pro dote
soluenda.¶ In versi.illum.ibi,teneri actione nego.gest.Dicit
ergo maritus soluto matrimonio per diuortium non soluerat
dotem vxori ꝛ accessit ad negotia vxoris gerenda:nūquid dos
deuoluta erit in actione nego.gesto.dicit quod sic.¶ Sequitur
expositio huius dicti seu declaratio:quia hoc verum est vbi po
test imputari marito quare non exegit a se dotem.Adhuc ple-
nius declarat dicens quod vtilitas istius conuersionis actio-
nis de dote in actione nego.gest.est:quia maritus in actione de
dote non posset exigi nisi inquantum facere posset habita com
pensatione ne egeat,sed in actione negotio.gesto.conuenitur et
exigitur insolidum non habita dicta compēsatione.Sequitur
temperamentum predictorum,scilicet ꝙ predicta sunt vera.nō
tamen imputatur marito si statim non vendit res suas pro do
te soluenda,imo modicum tempus sibi datur arbitrio iudicis
anteꝙ̃ imputetur sibi quod a se non exegit dotem,sed si dicto
tēpore lapso a se non exegit licet sit soluēdo nihilominus actio
de dote conuertitur in actionem negotiorum gestorum propter
futurum euentum:quia posset effici non soluendo:ꝛ sic conueni
re insolidum.hoc dicit prima pars principalis.¶ In secunda
parte principali que est in versi.illum autem.loquitur vbi ge-
stor habet obligatum dominum negotiorum,ꝛ nō imputatur
sibi ꝙ sibi non soluit.ꝛ hunc casum prosequitur in duobus ex-
emplis.primum est cum dominus debebat gestori sub pignori-
bus gestor sibi nō soluit nec pignus liberauit:quia pecunia nō
erat in bonis domini,an imputabitur sibi,dicit qđ non.Aliud
est exemplū:dominus tenebatur gestori redhibitoria,non red-
hibuit gestor sibi:quia in bonis dn̄i non inuenit qđ erat redhi-
bendū:puta animal vitiosum sibi vēditum vel mancipium vel
accessoria que venerāt in venditione vel fructus vel operas vel
id in quo erat factus deterior que omnia veniunt in redhibitio
ne.his casibus sibi non imputatur si sibi nō redhibet.Et ideo
his casibus redhibitoria tollitur sex mensibus sicut prius nec
3 cōuertitur in actione neg.gest.¶ †Sequitur tertia pars prin-
cipalis que est in ver.ceterum si ex alia causa.ꝛ potest referri ad
proxi.dictum,sed melius refertur ad primū dictum.l.vbi dictū
est ꝙ imputatur gestori si se nō exegit,ꝛ deuoluitur prima actio
in actio.nego.gest.hic dicit hoc esse verum si actio neg.gest.vti-
lior sit ꝙ̃ prima,vtputa:quia prima licet esset perpetua nō erat
vsuraria ꝛ secunda sic.¶ Sequitur quarta ꝛ vltima pars prin
cipalis que est in ver.diuersum inter tutorem ꝛ gestorē:quia tu
tor ex quacunqꝫ causa sit debitor habet a se exigere ꝛ si non exi-
gat deuoluitur in actionē tutele:qꝛ actio tutele est priuilegiata
magis ꝙ̃ alie ex quibus tutor tenebat̃.hoc dicit tota lex.¶ Se
cundum Jaco.but.not.ad euidentiam ꝙ actio de dote nō perse
4 quitur solidum,sed hec actio nego.gest.sic.†Item actio redhi-
bitoria est temporalis ad sex menses ista negotiorum gesto.est
perpetua.¶ Item actiones stricti iuris non sunt vsurarie.ista
que est bone fidei sic.¶ Itē actio tutele est priuilegiata quo ad
tacitam obligationem bonorū ꝛ etiam quo ad alia.Alie actio
nes non sic.Quibus premissis circa primam partē facias tres
casus:qꝛ aliquādo maritus nunꝙ̃ potuit a se exigere nec potest
ꝛ nō imputatur sibi nec cōuertitur actio de dote in istā actionē
nego.gest.Aliquando potuit ꝛ etiam nunc potest:ꝛ tunc saltē
ratione spei future:quia posset effici non soluendo.in culpa est
a se non exigendo:ꝛ ideo actio de dote conuertitur in actionem
nego.gest.Aliquando olim potuit a se exigere,ꝛ nunc non po-
test:ꝛ tunc aut potest sibi imputari mora quare non exegit a se
vt quia multo tempore fuit soluendo:ꝛ tunc debitum ex causa
dotis deuoluitur in hanc actionem.aut non potest ei imputari
mora:quia subito lapsus est facultatibus:ꝛ tunc debitum do-
tis non cōuertitur in hanc actionem.aliquando olim non po-
tuit ꝛ nunc potest:ꝛ tunc etiam a se debet exigere propter futu-
rum euentū:qꝛ fieri posset nō soluēdo,ꝛ sic declarata est prima
pars principalis.¶ Sed oppo.ꝙ semper debeat maritus exigi
inquantum facere potest ꝛ non insolidum:quia attendi debet
prima causa principalis ꝛ originalis scilꝫ dotis,vt.ȷ̃.de dona.
l.si id qđ.ꝛ de cōsti.pecu.l.qđ si maritus.cum si.¶ Sol.hic con
tingit culpa gestoris:quia se non exegit vt secunda inspiciatur
vel hic erat mutata cōditio personarū per matrimonij dissolu-
tionem:ꝛ ideo attenditur secunda ꝛ nō prima.¶ Item opp.ꝙ
futurus euentus aduersus nō spectetur,vt.l.iul.ȷ̃.qui ꝛ a quib.
ma.liberi nō fiant.¶ Sol.vt hic in gl.ꝛ plenius in cōtrario di-
xi.ꝛ de verb.obl.l.inter stipulantem.§.sacram.ꝛ dixi etiam.s̄.de
iurisdi.om.iud.l.si idem cum eodē.ꝛ.ȷ̃.de in lit.iur.l.j.sic ꝛ alias
propter delictum spectatur aduersus casus.ȷ̃.de fur.l.eum qui.
§.papinia.ibi,quia mori potest ꝛc.¶ Item oppo.ꝙ etiam si cō-
ueniatur actione nego.gest.maritus ꝙ habeat priuilegium vt
condemnetur inquantū facere potest,vt.ȷ̃.de re iudi.l.non tan-
5 tum.sol.vt glo.ꝛ in cōtrario dixi.ꝛ sol.mat.l.maritū.†Et quā-
tum ad presens dic ꝙ maritus pro cōtractibus habitis cōstan
te matrimonio tam matrimonio durante ꝙ̃ eo soluto cōdēna-
tur inquantū facere potest,vt.d.l.nō tantum.de re iudi.pro cō-
tractibus nō celebratis sol.mat.dic aūt pendent ex illis que cō
tracta erant cōstante matrimonio:ꝛ tunc aut secūda obligatio
cōtrahitur sine culpa mariti ꝛ condēnatur inquantum facere
potest,vt.d.l.qđ si maritus.ȷ̃.de cōsti.pecu.aut culpa mariti ori
tur obligatio secunda:ꝛ tunc cōdemnatur insolidum vt hic,et
ȷ̃.de re iudi.l.sed hoc ita.¶ Querit glo.quantū tempus requi-
6 ratur ad hoc vt marito imputetur mora † ꝙ a se nō exegit.vera
solutio est qđ arbitrio iudicis committatur vt in glo.ꝛ not.ȷ̃.de
dam.infec.l.si finita.§.notandum.¶ Querit Guli.de cun.nun
quid qđ hic dicitur locum habeat demū preterito tempore qđ
datur marito ad soluendum dotem per.l.j.§.exactio.C.de rei
vxo.act.ꝛ tenet qđ sic:quia ante non potest dici in mora vel cul
pa.pro hoc.ȷ̃.eod.l.qui sine.§.j.ꝛ.s̄.eo.l.sinautem.ꝛ.l.si pupil.§.
fin.vbi de hac materia not.ꝛ dixi.¶ Itē ipse Guli.dicit ꝙ ista
l.videtur concludere contra gl.que est.ȷ̃.sol.ma.l.alia.§.elegan-
ter.que tenet ꝙ si soluto matrimonio fiat pactū ꝙ maritus te-
neatur insolidum ꝙ non valet tale pactum.nā hic si quasi con
trahat cū vxore sol.mat.ꝙ tenetur insolidum actione neg.gest.
qꝛ a se non exegit:multo ergo fortius pactum expressum soluto
matrimonio fieri potest.Et pro hoc bene.ȷ̃.de pact.dota.l.licet.
Guli.Ray.cōtra.¶ Deinde glo.tangit modū soluēdi matri-
monium de iure ciuili ꝛ de iure canonico.quod dic plenius vt
not.per Goffr.ꝛ Hosti.in summa de diuor.ꝛ dixi.C.de repud.l.
consensu.

consensu. ¶ Item querit glo. quid si erat soluendo sed putabat se esse non soluendo. dic vt in glo. ¶ Item dicit Jaco. de ra. q͛ hic nō fit nouatio ita ꝙ tollatur actio de dote sed vtraqꝫ remanet scꝫ actio de dote, ⁊ neg. gest. vt hic patet in princ. l. nisi actio esset temporalis: q2 tunc sublata prima tempore remanet sola actio nego. gest. ¶ Expedita prima parte principali secundum diuisionem Jaco. de ra. declaremus secundam que est in versi. illum autem. ¶ Et dic ꝙ supra locutus est in gerente qui debebat ⁊ nihil ei debebatur. hic loquitur in gerente qui debebat ⁊ ei debebatur. ⁊ de hoc ponit duo exempla in quibus non imputatur sibi si a se nō exegit vel si sibi nō soluit: ⁊ ideo prima actio non conuertitur in actione nego. gest. ⁊ litera satis est plana cū
7 expositione glos. ¶ †Querit glos. si gestor sibi satisfaciat de eo quod habere debet a domino an in eum transferatur dominiū pecunie quam recipit in solutionem sibi debiti. ⁊ tenet q͛ sic. et bene. ¶ Item querit quam penam patiatur si debitum sibi nō exigat cum possit. dicit quod cessat cursus vsurarum. ⁊ quod tenetur restituere pignus sine aliqua pecunia si illa pecunia vnde sibi satisfieri poterat sit amissa ⁊ debitor factus est non soluēdo periculum est gestoris. vt. s. eod. l. si debitor. ¶ Sequitur tertia pars que est in versic. ceterum. vbi dicitur ꝙ si prima actio qua tenebatur gestor erat perpetua, ⁊ ipse est soluendo prima actio non transfertur in actione nego. gest. quia in hoc nulla esset vtilitas domini nisi forte prima actio non esset vsuraria, ⁊ secūda sic: quia tunc prima conuerteretur in secundam: quia esset vtile domino ratione vsurarum. quas autem vsuras prestet dicitur j. eod. l. qui sine vsuris. vbicunqꝫ ergo est vtilitas domini quod prima conuertatur in secundam fit conuersio que vtilitas contingere potest ex quatuor causis quas. s. dixi in princi. legis et que hic numerantur in glo. ¶ Dicit etiam Jac. de ra. ꝙ etiam si extra predictas quatuor causas esset vtile domino q͛ prima conuerteretur in secundam q͛ semper fit conuersio quando est vtile domino. ⁊ ponit tale exemplum. titius erat debitor meus in centum ex causa mutui mandato meo accessit ad gerendum negotia mea, ⁊ dedit mihi pro gestione bonos fideiussores. iste cum posset ⁊ deberet a se exigere quod mihi debebat non exegit: nunquid prima actio ex mutuo conuertetur in actionem mandati in qua habeo fideiussores: ⁊ tenet quod sic: quia in tali cōuersione versatur mea vtilitas. ¶ Querit glo. quid si finita est actio statim finita gestione: quia nō restabant ad eam finiendā nisi duo vel vnus dies, nunquid talis actio sit finita siue sit perpetua siue temporalis conuertetur ⁊ transfundetur in actione negotio. gesto. glos. tenet q͛ non nisi finiatur durante gestione siue sit temporalis siue perpetua nisi prima non esset vsuraria secunda sic: quia tunc propter vtilitatem vsurarum fit transfusio prime in secundam. Sed contra glo. facit ꝙ vertatur in act. nego. gest. si tam modico tempore finita est post gestionem. j. ex quib. cau. maio. l. ab hostibus. §. sed q͛ si pater. ⁊. s. eo. versi. sed si facere. Et hoc videtur sentire Jaco. de ra. ⁊ allegat ꝙ idem est iudicium eius q͛ est ⁊ eius q͛ prope est. vt. j. de dol. exce. l. apud celsum. §. item tractat pompo. ver. proinde. ¶ Sequit͛ quarta pars que est in ver. diuersum. in qua ponit diuersitatē inter simplicem gestorem de quo locutus est. s. ⁊ tutorem ⁊ diuersitatem ⁊ rationem diuersitatis est dictum in glo. ¶ Et oppo. de. l. quoties. §. nequaꝙ. de admini. tut. ⁊ sol. vt glo. ¶ Item non obst. j. de tute. ⁊ ratio. distrah. l. si tutor post. vt ibi not. Conclude ergo ꝙ propter duo fit conuersio prime actionis in secūdam, scilicet propter culpam gestoris qui a se non exegit cum potuit. ⁊ si est vtilitas domini. Item cessat cōuersio predicta propter tria, scꝫ si nunꝙ potuit a se exigere: quia semper fuit non soluendo vel non tam cito potuit, vel si vice mutua debebat habere ⁊ recipere non potuit. Item si non est vtilitas domini ꝙ conuersio fiat. ¶ Item not. ex hac lege q͛ licet difficultas prestationis non liberet debitorē a debito principali, vt. j. de verb. obl. l. cōtinuus. §. illud. liberat tamen ab obligatione cōmittenda ratione more vt hic, ⁊. s. si quis cau. l. ij. ⁊ dixi. s. eo. l. pculus. ¶ †Itē colligit Jac. de ra. ꝙ gestor qui gerit negotia mea non possit contra me prescribere nec se prescriptione tueri. vnde dicit q͛ gestores negotiorum regis nō possunt prescribere contra regē: quia actio tēporalis qua tenent͛ finito tēpore administrationis trāsfundi tur in actio. nego. gest. q͛ est bene not. ¶ In glos. s. solidū. ibi si vnus. §. fi. ⁊ pro hoc. j. de re iudi. l. rerum amotarum. ¶ In glo. que est super verbo, proinde. in fi. prima vera. ¶ In glo. hic reddi tur ratio ibi non exegit. vt. j. de furt. l. eum qui. §. pōpo. ¶ In gl. vt. j. de pecul. in fi. ⁊ pecunia ex qua gestor potuit ⁊ debuit sibi satisfacere est amissa. vt. s. eo. l. debitor. Odof. cōtra quia nō reperitur aliqua. l. cautum. Ray. tenet glo. per hunc ver. a contrario sensu. ¶ In glo. sed nōne. in fi. hoc nō placet Ray. quia tunc res accepta ex causa permutationis posset retineri pro hoc damno sicut ⁊ pretium in venditione. argu. j. de edili. edic. l. ediles etiam. §. fi. ⁊ l. seq. quare dic ꝙ iste venditor plus forte volebat de iure ꝙ sint illa. Ray.

1 ¶ Soluens creditori creditoris sui ex eadem causa ipso iure liberatur.

1 **Si liber homo.** †Licet al's soluēdo creditori creditoris non contingat liberatio: hic fallit. ⁊ de hoc. j. de dol. excep. l. si opera. ¶ Et dic cum soluo creditori creditoris mei aut nomine suo ⁊ gerendo negotiū suum ⁊ vtiliter et liberor per quandā cōpēsationē que fit de actione sua ad actionem meā nego. gest. vt. s. eo. l. fideiussor. ⁊. d. l. si opera. aut soluo nomine meo: ⁊ tunc aut quia tenebar propria actione: ⁊ tunc liberor ipso iure, vt. j. de pign. act. l. solutum. §. solutam. versi. vnde si domum. vbi de hoc. ⁊ de pigno. l. grege. §. si pigno. aut ideo teneor creditori meo solum quia alij tenebatur: tunc soluendo creditori creditoris liberor ipso iure: quia per solutionem desinit eius interesse. ⁊ ita loquitur hec. l. speciale est. C. quando fis. vel priua. l. j. ⁊ ij. ¶ Predicta vera si expediebat creditori meo q͛ soluerem creditori suo: alias secus, vt. j. eo. l. cum pecuniam. Jaco. butrig.

1 ¶ Si locupletatio sit causa actionis concedēde, inspiciendū est tempus litis contestate.
2 Gestor negotiorum in suos vsus conuertens vel alijs fenerās tenetur domino ad vsuras, ⁊ peculium ad eum pertinebit si efficiatur non soluendo domino.
Gestor negotiorum pecuniam domini dimittens otiosam que consueta erat fenerari an teneatur.

1 **Litis contestate.** †Dic cū gerūtur negotia impuberis aut est locupletior tempore lit. contest. ⁊ tenetur aut non: ⁊ tunc in negotio necessario indistincte tenetur: quia si esset maior sufficeret vtiliter inchoari si erat negotium vtile non tenetur. hoc dicit tex. ⁊ glo. ¶ Opponitur ꝙ inspiciatur tempus sententie, ⁊ sol. vt glo.

2 **Si pecunie.** †Si gestor pecuniā in suos vsus conuertat vel alijs fenerauit tenetur ad vsuras ⁊ periculū nouū ad eum pertinet si culpa eius efficiatur non soluendo dn̄o: pecuniam dn̄i dimittit occisam ad vsuras tenetur si dn̄s erat solitus fenerare, vt not. ⁊ dixi. s. eo. l. si pupilli. §. fi. vide quod not. s. eo. l. qui aliena. in prin. ⁊ l. nesennius.

Pater. Patet cum glo.

1 ¶ Usure communes non centesime veniunt in actione negotiorum gestorum.
2 Dies appositus ab homine ⁊ a lege diuersimode considerātur in causa more constituende.

1 **Qui sine vsuris.** †Hec est de materia. l. diuortio. s. eod. vbi dictū est ꝙ prima causa nō vsuraria cōuertitur in secundā vsurariā sed que vsure deberētur ibi dictum nō fuerat ideo hic declarat. ¶ Et diuide in duas partes. secunda ibi, si quas. ¶ Ibi debebat ex cōtractu stricti iuris ⁊ in diē, vt. j. patet. Ibi abuti conuertēdo clam pecuniā sue administrationis in vsus suos. ¶ Opp. ꝙ currāt centesime, vt. j. de admi. tut. l. tutor. sol. ibi in tutore vbi cōcurrit triplex ratio. s. officium publicū fauor pupillorū, ⁊ dolus tutoris hic est officium priuatum ⁊ est in culpa gestoris a se nō exigēdo ⁊ nō in dolo. ¶ Sed cōtra hoc instatur: quia hic litera videtur dicere idem in gestore ⁊ tutore in ver. sed quas vsuras ibi tutelam negotiave, et sic parificat tutorem ⁊ gestorem, ⁊ innuit ꝙ vtroqꝫ teneatur ad cētesimas cōtra q͛ est expresse. j. man. l. ideqꝫ. §. si procurator. vbi dicitur gestorē teneri ad vsuras que in regione frequentantur. solu. vt glo. ⁊ prima solu. satis placet Jac. but. licet glo. non approbet vel dic q͛ illa verba tutelā negotiave ponuntur pro eodem ⁊ exponunt͛. i. negotia tutelaria sicut ⁊ illud Oratij: pateris libabant ⁊ auro. i. pateris aureis. vel dic clarius ꝙ. l. ista ponit differentiā inter gestorē qui pecuniam dn̄i conuertit in rem suam: quia iste si clam fecit tenetur ad grauissimas si palam ad illas que in regione frequentātur, vt. d. §. si procu. ⁊ debitorē ex alia causa qui a se nō exegit qui nunꝙ tenetur ad grauissimas, vnde nō refertur qn̄ conuertit in rem suam inter tutorē ⁊ gestorem nec inter pecuniā publicam ⁊ priuatam: q2 conuertēs regulariter tenetur ad grauissimas, nisi palam ⁊ bona fide faciat: q2 tunc tenetur ad eas que in regione frequētantur, vt. j. de admi.

tuto. l. nõ existimo. vbi de hoc, ⁊. d. l. idem qꝫ. §. si pcurator. j. mã da. fm Jac. de ra. ¶ Sed nunquid hac. l. teneatur gestor quia se non exegit ad vsuras que in regione frequentãtur? dic qđ sic, vt. d. §. si procurator. quare ergo de illis hic non dixit? dic qꝛ de illis non fuerat facta interrogatio sed de grauissimis tãtũ vel de illis quas stipulari potuisset creditor scdm cõditionẽ persone sue. Guid. de suza. ¶ Item oppo. qꝛ hic in ver. qđ si dies. innuit ꝙ statim preterito die crediti debeat a se exigere: ⁊. s. eod. l. diuortio. dicit ꝙ nõ statim sed datur sibi modicum tempus arbitrio iudicis moderandũ. Glo. dicit ⁊ bene ꝙ hic statim tenet ad vsuras: quia statim lapsa die est in mora, vt. C. de contrahẽ. ⁊ cõmit. stip. l. magnã. vbi aũt nõ esset mora vt qꝛ obligatio nõ esset sine die: ⁊ ita opus esset interpellatione ad moram inducendam, vt. j. de vsur. l. mora. tunc nõ statim ad vsuras tenetur: sed modicum tempus datur, vt in. l. diuortio. Sed hoc videtur falsum: quia. l. diuortio. loquitur in actione de dote vbi est dies statuta a lege ad dotem soluendam, vt. C. de rei vxo. act. l. vnica. §.
2 exactio. ¶ † Dicunt quidã qđ differentia est inter diem appositam ab homine vbi mora non põt purgari, vt. d. l. magnã. et. j. de act. ⁊ oblig. l. traiectitie. §. de illo. secus vbi a lege cũ qua mitius agitur, vt. j. de arbi. l. celsus. ¶ Sed contra hoc videtur: qꝛ etiam vbi dies a lege apponit statim est quis in mora. C. de iur. emphy. l. ij. de vsu. rei iudi. l. fi. §. fi. ⁊. d. §. exactio. de rei vxo. act. ⁊ not. in gl. j. so. ma. l. si mora. dic qđ. l. diuortio. loquit in casu suo scilicet in dote vbi bene veniunt vsure cum sit bone fidei, vt insti. de act. §. actionum. Et ideo quo ad hoc nulla vtilitas esset ꝙ actio de dote conuerteretur in act. neg. gest. sed ibi tractatur de beneficio qđ datur marito vt exigatur in quãtum facere potest eidem auferẽdo. Et quia est magnum preiudicium marito ideo expectatur per modicũ tempus post diẽ qua solui debuit dos. hic autem non tractatur de tali beneficio sed solum de vsuris. ⁊ ideo aliquod modicum tempus non datur. ⁊ sic sunt casus diuersi non aduersi. Et sic debet sustineri glo. prima que hic est fm Guli. ⁊ And. deinde not. ex versi. nam illi qđ tutor ⁊ gestor abstinere debẽt ab omni lucro ⁊ gratis debent facere eorũ officiũ. Quod verum est in tutore nisi in datione foret sibi certum salarium constitutum, vt. j. de admi. tut. l. a tutoribus. §. fin. vbi de hoc dixi. Et facit ꝙ tutor si sit aduocatus pupilli non possit recipere salarium, vt eo. tit. de admi. tuto. l. generaliter. ⁊ dixi. s. de postu. l. fi. ¶ Et not. ꝙ hic habes quandam glo. corruptã ⁊ male signatam: quia signata est sub verbo ex administratione ⁊ deberet esse signata super ver. omni lucro. Et dicit not. arg. p questione ꝙ tutor pecuniam quã accepit pro maritãda pupilla nõ tenetur restituere. Istud enim arg. non colligit imo contrariũ: quia tutor abstinere debet omni lucro vt dictum est. Et ideo corrige glo. sic arg. pro questione an tutor pecuniam quã accepit p pupilla copulanda teneatur restituere. Et de ista questione dic vt not. j. de admi. tut. l. qui negotiationem. ⁊ plene dixi. C. arbi. tut. l. quicquid. Et facit qđ not. ⁊ dixi. s. eo. l. qui proprio. §. vt in ceteris. ¶ Ultimo colligit glo. ꝙ sola oblatio facit cessare penã sicut ⁊ vsuram, nam hic vsura appellatur pena.

1 ☞ Conditionem alterius potest quis etiam eo ignorãte ⁊ inuito meliorem facere, deteriorem non.
2 Beneficium non confertur in inuitum.
3 Soluens pro inuito an possit repetere.
4 Creditore inuito nõ põt alius facere qđ debitor facere tenetur

1 **Soluendo.** † Ponit duas regulas quas per rationes confirmat. prima est ꝙ cõditionem alterius possum facere meliorẽ eo ignorãte ⁊ inuito. Secũda est ꝙ deteriorem non. Et
2 hoc cõfirmat ratio ciuilis ⁊ naturalis. ¶ † Oppo. qꝛ beneficiũ non cõfert in inuitũ, vt. l. inuito. de reg. iur. dic qđ verũ est directo vt ibi, sed per indirectũ sic vt hic. ⁊ de hoc vide qđ ibi no. ⁊ dixi. ¶ Itẽ opp. de. l. nec emere. C. de iur. delib. sol. vt glo. ⁊ tene vltimam solutionẽ: qꝛ alia non est vera, vt. s. eo. l. si ego. ¶ Ad secundam partẽ opp. s. de procu. l. sed ⁊ he. ⁊. l. põpo. §. fi. ¶ Sol. ibi loquitur in cõiunctis personis que bene agere possunt sed nõ exigere vt ibi dixi. ¶ Item opp. ꝙ etiã sine voluntate dñi possit exigi, vt. C. de admi. tut. l. tutores. ⁊. l. debitoribus. ⁊. j. de duob. reis. l. in duobus. sed fallit in illis ⁊ alijs in glo. not. ⁊ ratio fallendi not. in ea. ¶ Item dicit ꝙ fallit in. l. non tãtum. de appel. ⁊ de libe. cau. l. ij. ⁊. iij. sed ibi non fallit: quia nihil ibi exigit, sed appellatur pro damnato inuito. Et ideo melius dixisset glo. qđ fallit de libe. homi. exhib. l. iij. quia ibi exigitur corpus liberum
3 ꝙ detinebatur. ¶ † Circa primã regulam quero an soluẽs pro inuito repetat. glo. prima que est hic videtur tenere ꝙ sic. Dy. ⁊ Oldr. tenent ꝙ non per. l. C. eo. l. fi. ⁊. s. eo. l. si ex duobus. ⁊ vtrobiqꝫ de hoc, ⁊. j. mãda. l. si pro te. ⁊. l. qui fidem. ⁊ ibi in glo. ⁊. j. de noua. l. si stichum. §. fi. ⁊ de consti. pecu. l. vtrũ. ⁊ ibi in gl. Odof. tenet opin. huius glo. ꝙ etiã si pro inuito soluit repetat: quia ex quo lex concedit potestatẽ pro inuito soluendi videtur etiã dare potestatem repetẽdi. ⁊ pro hoc bene. j. de instito. l. si quis mancipijs. §. idem proculus. non obst. l. fi. C. eo. cum alijs concor. s. nota, quia loquuntur in alijs negotijs que non sunt alterius ipso gestu sicut hic erat. vnde dicunt aut negotium est tale qđ potest dominus prohibere vt facere domũ in area mea vel colere agrũ meũ, vt. j. de seruit. l. diuus. ⁊ de iniur. l. si iniurie. ⁊. l. si is. ⁊ istud negotium dicitur alicuius re ipsa: ⁊ tunc habent locũ. l. contrarie que dicunt ꝙ prohibitio impedit actionẽ nego. gest. vt. l. siue hereditaria. s. eod. ¶ Quedam non sunt negotia alicuius ipso gestu, ⁊ que possunt fieri cõtra prohibitionem domini vt soluere pro eo: ⁊ tunc etiã soluendo pro inuito possum repetere: quia istud est negotiũ eius necessitate precisa: quia precise cogeretur soluere creditori: ⁊ ideo non exigitur eius voluntas: quia nõ fingitur nolle qđ nolle nõ potest. j. de pig. act. l. caius. Guli. And. ⁊ Odo. ¶ Pro opin. huius glos. est arg. j. eo. l. cum pecuniam. Dy. cõcor. glo. intelligit istam glo. quando soluit pro ignorante. contrarias gl. quãdo pro inuito. ⁊ hec opi. Dy. placet Ray. quia siue consideras potentiã facti semper potes gerere me inuito siue potestatẽ iuris quo ad vtilitatẽ meam, vt hic. ¶ Nec obst. l. si quis mancipijs. §. pen. quia ibi loquitur in seruo, vt dixi. d. l. fi. C. eo. Pet. tamen assentit ibi prime opi. in vltima qstione Ray. predicta vera sunt vbi soluẽs soluit nomine debitoris secus si suo nomine soluat: quia tunc debitor non liberaretur, vt. j. de cõdi. inde. l. repetitio. qđ verum est ꝙ non liberatur ipso iure, sed per exceptionẽ sic, vt. j. de peti. hered. l. si quid possessore. circa prin. ⁊ ibi in glo. ⁊ clarius. j. manda. l. pap. qđ est bene not.
4 ¶ † Item predicta sunt vera quãdo species vel quantitas erat in obligatione. secus si factum: quia inuito creditore nõ potest alius facere ꝙ debitor facere tenetur. j. de solu. l. inter artifices. ⁊ not. per Azo. in summa de solu. §. sunt ⁊ quidam. ¶ Itẽ querit Guli. de cun. nunquid illud qđ hic dicitur in solutione habeat locum in oblatione, vt si tenebar titio tradere fundũ ad certum diem sub pena, ⁊ cum essem absens amicus meus obtulit fundũ: ⁊ ille recipere noluit an sim liberatus a pena. videtur ꝙ sic per istam legẽ. ⁊. C. de vsu. l. acceptã. vbi de ista materia oblationis satis notaui. Et ista questio not. C. de solu. l. obsignatione. ibi vide ꝙ talis oblatio liberet tenet hic Guli. ⁊ alleg. C. de capti. l. cum ⁊ postliminij. Et vide etiam de materia huius. l. qđ not. ⁊ dixi. j. de solu. l. solutionem. ¶ Ultimo est arg. l. istius ꝙ dominus possit liberare vasallum inuitũ a seruitio in quo tenetur. de quo dic vt dixi. C. de act. ⁊ obli. l. sicut. glo. allegat ti. quid sit feu. sed debet alleg. quib. mod. feu. amit.

1 ☞ In re communi factum non ex necessitate cõmunionis venit in actione negotiorum gestorum.

1 **Si communes.** † Opp. de. l. in stipulatione de dãno infec. sol. vt glo. ⁊ cõiunge omnes solutiones simul: qꝛ aut sum dñs totius domus ⁊ tota minatur ruinã, ⁊ de toto debeo cauere. si pars tantũ minatur pro illa parte tãtũ vt in contrario. Si autẽ domus est cõis duorũ si vnus cauet in totũ in nihilũ fit missio si p parte sua tantũ, ⁊ alter nõ, in partẽ tantũ nõ cauẽtis fit missio vt hic in fi. ⁊ in. l. cõtraria dicit. ⁊ no. Jac. bu. Itẽ nõ ob. j. fa. her. l. heredes. §. si vnus. vt ibi colligit.

1 ☞ Seruus nõ est in peculio suijpsius sed est res domini: quapropter qđ circa eũ impenditur insolidũ repetit nõ de peculio.

1 **Qui seruum.** † Negotiũ qđ cõtingit personã serui nõ est peculiare: quia seruus nõ est in peculio suijpsius. Sed licet gl. reddat hanc rationẽ ex qua dñs teneatur insolidũ, ⁊ non de peculio: tamen non est sufficiens ratio imo est ista: quia actio nego. gest. succedit loco prime que nõ dabatur de peculio, sed insolidum, vt. j. de pecu. l. edium. nam hec ratio glos. cessaret in edibus. ⁊ sic non daretur ibi insolidum sed de peculio. qđ est falsum vt patet. d. l. edium. Jaco. but.

1 ☞ Mandatum serui non impedit actionem negotiorum gestorum contra dominum.
2 Uerba ista moneas ⁊ inducas, an inducant iurisdictionẽ aut coertionem.

1 **Si serui.** † Aut seruus admonet ⁊ nõ mãdat, ⁊ habet locũ hec actio. aut mandat ⁊ datur cõtra dominũ mandati cum adiectione de peculio, ⁊

2 lio,⁊ de in rem verso,h.d.tex.⁊ glo.†Et facit tex.⁊ glo.an per illa verba moneas ⁊ inducas,detur iurisdictio ⁊ coertio.de quo not.per Archi.extra de preben.c.si pauper clericus.lib.vj.⁊ dixi in alphabeto,litera,m.

1 ☞Soluens pro alio habet actionem negotiorum gestorum.

1 Um pecuniam.†Soluēs pro alio agit nego.gesto.et hoc nisi debitori expediret nō solui.h.d.Et vide plene.§.eo.l.soluēdo.Sed quomodo potest expedire debitori non solui dic vt in glo.Et dic ꝙ soluit pecuniam ciuiliter ⁊ naturaliter debitam.§.eo.l.nam ⁊ seruus.vel sm Jaco.de ra.naturaliter tantum.ĵ.de sol.l.si is cui.§.flauius.Ray.

1 ☞Factum amicitia vel affectione non venit in actione negotiorum gestorum.

1 S qui amicitia.†Opp.de.l.si pupilli.§.sed si ego.§.eo.sol.vt glo.quia distinguit motus pietatis an motus fuerit pietate ad solum gerendū vt in contrario,an etiam ad donandum,vt hic.Jaco.but.

1 ☞Expense pro honoribus facte an actione negotiorum gestorum repetantur.
2 Liber effectus non tenetur ex ante gestis.
3 In negotio quod est alterius ipso gestu tenetur is ad quem vere pertinet,licet alterius contemplatione gestum sit.

1 Ue vtiliter.Oppo.ꝙ illicitum sit petere honores† vel pecuniā p eis dari,⁊ solu.vt glos.⁊ dixi etiam.§.⁊ de offi.preto.l.barbarius.¶Querit gloss.si data fuerit simoniace pecunia et ille pro quo data est ratum habet an repeti possit.¶Glo.allegat pro ⁊ contra,⁊ non firmat pedem.Sed dic ꝙ repeti non potest per.ll.in gl.pro hac parte adductas.Ad.l.quā glo.inducit in contrarium dic qđ aliquando res est turpis nō tamen turpiter facta:et tunc datur actio,vt in.l.contraria.aliquādo est turpis ⁊ turpiter facta ⁊ a iure improbata vt in questione nostra:⁊ tunc non repetitur vt in alijs.l.ad hoc in glo.allegatis.Jac.but.¶Uel dic sm Jaco.de bel.qđ in.l.contraria ĵ.de in rem verso.l.iij.§.necnon.dedi pecuniam domino hic alij pro eo vnde hec culpa potest imputari creditori ibi non.vel ibi res erat turpis quo ad dñm tātū.hic quo ad omnes,vel ibi mādatum non fuit turpe licet pecunia fuerit in causam turpem expensa.Jaco.de bel.¶Querit Jac.de raue.quid si iste qui fecit expensas propter honorem fecit auare ⁊ misere ita qđ fuit magis dedecus domino ꝙ honor an repetat.dicit qđ non per.l.ĵ.de relig.l.at si quis.§.iudex.¶Ultimo not.ꝙ honores gradatim debent concedi,vt.ĵ.de mune.⁊ hono.l.et gradatim.vbi de hoc bene dixi qđ quia hodie non fit maxime in partibꝰ Italie:ideo negotia nostra male procedunt.de hoc pulchre tangit per cardinalem in proemio suo super lib.vj.

2 Qui pure.†Gestum in seruitute nō prestat liber factus.¶Opp.ꝙ debeat reddere rationē,vt.ĵ.de condi.⁊ demon.l.si cui libertas.¶Solu.vt glos.contra cuius sol.oppone de.l.fi.C.de pet.hered.⁊ responde vt glo.⁊ plene not.⁊ dixi.§.eo.l.eum actum.Jac.but.⁊ determina prin.§.secundum.l.si pure.ĵ.de fideicom.liber.

3 Titius.†Iste.§.variat duobus modis,vt patet in gl.¶Et dicit glo.ꝙ ratio que redditur in fine:qꝛ equum est in damno eum versare est mala:⁊ ideo eam supplet,⁊ isti gestori nulla alia cōpetit actio.¶Sed tu dic qđ ratio est bona quare detur actio.sed quare detur ista negotiorū gesto.et non alia in hoc nō est bona:⁊ ideo quare ista detur,dic vt in gl.¶Oppo.de.l.si pene causa.§.j.ĵ.de condi.indebi.vbi datur repetitio ab eo cui est solutū non ab eo pro quo solutū est.¶Solu.duobus modis,vt glo.quia hic voluit quēlibet qui esset heres liberare.⁊ hec vera licet glo.aliam approbet.§.eo.l.si pupilli.§.si titij seruum.¶Querit Guli.de cun.pulchram questionem,tenebas a me fundum in emphyteosiꝫ sub certa pensione.cum esses absens Titius ipsum fundum possidebat ⁊ pensionē soluebat.venisti ⁊ recuperasti fundum a titio.ille vult repetere a me pēsionem,⁊ dicit ꝙ fundus cecidit in commissum:quia te non liberauit:quia suo nomine soluit.nūquid est verum:videt ꝙ sic:quia certum est qđ sibi detur repetitio,vt.d.l.si pene cum.§.j.cum ergo pensio non sit soluta cecidit fundus in cōmissum ipse contra tenet:quia ille titius soluit pensionē nomine fundi quem tenebat.arg.ĵ.de public.l.imperatores.ergo non cedit in commissum,sed petere potest quod soluit actione neg.gest.arg.huius.§.nisi esset predo,vt.§.eo.l.si pupilli.§.sed ⁊ si quis negotia.⁊ qđ fundus non ceciderit in commissum facit qđ dicitur in retētione seruitutis.ĵ.quemadmo.ser.amit.l.qui fundum.⁊ potest induci.ĵ.pro soc.l.ij.Guli.

1 ☞Negotium dicitur gerere qui per alium gerit.
2 Actio negotiorum gestorum non potest inter patrem ⁊ filium oriri.
Negotium gerens contemplatione procuratoris non agit cōtra dominum,secus si ipsius domini contemplatione gerat.

1 Andasti.†Ista lex breuiter.h.d.gessisse videtur qui per alium gerit.¶Et recte intuenti quatuor casus ponit.¶In duobus mandatum fuit filio vt gereret vel fideiuberet et pater gessit vel fideiussit:in alijs duobus fuit mādatum extraneo,⁊ quidā tertius gessit vel fideiussit ⁊ vtrobiqꝫ distinguit vtrum gesserit intuitu mandatoris vel mandatarij.In hoc tamen est diuersitas inter duos primos casus vbi mandatum fuit filio ⁊ alios duos vbi mandatū fuit extraneo:qꝛ vbi mandatū fuit filio ⁊ pater gessit contemplatione filij.pater agit mandati cōtra mandantē:quia per filium quesita fuit patri ipsa actio mādati.⁊ ipse pater ex mādato filij est obligatus de peculio sed vbi mādatum fuit extraneo:⁊ quidā tertius gerit contēplatione eius
2 quiꝰ recepit mandatū agit gestor act.nego.gest.†Et ratio diuersitatis est:quia lis nulla potest esse inter patrē ⁊ filiū,vt.ĵ.de iudi.l.lis nulla.Et ideo actio neg.gest.inter eos oriri non pōt:sed qꝛ ex mādato filij acquiritur obligatio patri si pater gerat ipse filius videtur gessisse:⁊ ideo actio mandati querit patri ex persona filij,sed extraneo non acquirit ex persona extranei:⁊ ideo agitur nego.gest.⁊ non act.mādati.Et ex his satis declarat intellectus huius.l.¶Pro pleniori declaratione oppone vt glo.op.ꝙ pater teneat insolidū ⁊ nō tātum de peculio,vt.l.si filius.ĵ.de tutel.sol.vt glos.Et tene sol.glos.que est in versi.vel verius.¶Sed qūo tenetur pater de peculio cū ipse gessit:dic qđ tenet propter culpam filij.si quā commisit.Sed si pater cōueniretur ex proprio dolo teneretur insolidū,vt in glo.vnum dicit glo.qđ reprobat Guid.de suza.ꝙ si filius non habeat ratū male gestū a patre contēplatione eius ꝙ nec ipse nec pater tenet.hoc enim falsum est:qꝛ siue filius ratū habeat male gestū per patrem siue non,tenetur pater de peculio:qꝛ pater ex mādato suscepto per filium etiā inuitus obligatur de peculio,vt.ĵ.de pecul.l.si quis seruum.§.etiā.Guid.¶Itē.l.ista expresse facit pro opi.Jo.in his que not.§.eo.l.iij.§.apud marcellū.alias est.l.⁊ incipit si cū proposuissem.quia hic si gessi negotia cōtemplatione alterius,⁊ mandaui negotiorū non ago contra dñm sed contra eum cuius contēplatione gessi.vt hic patet.qū mandatum est extraneo vt gereret,⁊ tertius gessit contēplatione mandatarij agit cōtra mandatariū ⁊ non cōtra dñm.⁊ sic videtur casus pro opi.Joā.Et si dicatur contra Jo.ꝙ hic loquitur de negotio qđ est alicuius ratihabitione:et ideo non tenetur dñs nisi ratum habeat.Emptio enim fundi de qua hic loquitur est negotium alienum ratihabitione.dici potest hoc esse verū quo ad primū exemplū quod loquitur de emptione fundi,sed quo ad aliud exemplum qđ loquitur de fideiussione nō potest negari quin sit negotium alienum ipso gestu supponēdo qđ ille qui fideiussit soluit,vt.§.eo.l.soluendo.⁊ tamen non agit contra dñm sed solū contra eū cuius contēplatione fideiussit ⁊ soluit.⁊ sic videt hic casus pro sentētia Jo.etiā in negotio ꝙ est alterius ipso gestu ꝙ non agatur contra dominū,vt hac.l.ver.sed si proponatur.Et ꝙ debeamus presupponere ⁊ subaudire qđ hic ille qui fideiussit soluit probatur ex continuatione litere.ver.sed si proponatur.ad ver.⁊ quia si titius vbi processum fuit ad emptionē:⁊ per cōsequēs ad pretij solutionem:ergo ⁊ in versi.sed si proponatur dicemus ꝙ processum fuit ad fideiussionem ⁊ solutionem:quia ex vicinitate litere arguitur ⁊ capitur coniectura,vt.ĵ.de leg.j.l.si seruus plurium.in fin.Sed de hoc dic vt plene nota,et dixi.d.§.apud Marcellum.§.eo.l.iij.

1 ☞Actio antiqua solennis ⁊ hodierna non solennis,an differant effectu vel vtilitate.
2 Actio directa an ⁊ quare vtilior dicatur ꝙ vtilis.
3 Actio quando dicatur datiua ⁊ quando natiua.
4 In actione vtili qualiter formetur libellus.
5 Actio vtilis an detur sine cessione.

1 Ctio.†Inter antiquā solēnem ⁊ hodiernā non solēnem non refert secundū primam lecturam,vel inter eā que venit ex verbis,⁊ eā que ex mente,

secundū aliam:q2 eundē effectū habet vbi cōpetit:nam nō sem-
per eodem modo cōpetit.h.d.tex.⁊ gl.Iac.bu.¶ Et glo.appro
bat primā lecturam secundū quā expedit dicere ꝙ hic iuriscon
sultus refert se ad noua iura.C.secundū q̄ sublata est antiqua
solēnitas scd̄m quā ꝓponebant̄ ⁊ impetrabant̄ actiones.C.de
formu.l.j.⁊.ij.sic ⁊ al's se refert iuriscōsultus ad iura noua.ij.de
inoffi.testa.l.si nō mortis.vel possemus dicere ꝙ scd̄m ista iura
sublata erat formula ⁊ solēnitas,sed non in oib⁹.⁊ hoc innuit
hic litera dū dicit,q2 in extraordinarijs iudicijs ⁊c.q.d.in qui-
busdā erat sublata illa solēnitas sed in quibusdā nō:hodie est
sublata in oībus.⁊ ꝓ hoc.ij.de fur.l.si seruus nauē.ibi vulgaris
formula ⁊c.Et vide ad hāc materiā vtilis ⁊ directe ⁊ vtilis ⁊ di
recti dñij qd̄ no.Host.extra de verb.sig.c.abbate.vltra prin.Et
vide etiā Dy.de regu.iur.c.pro pos.lib.vj.⁊ Cy.de ista materia
actionis vtilis ⁊ directe plenissime no.C.de act.⁊ ob.l.j.vbi pri-
mo q̄rit an vtilis sit eadē cum directa,circa qd̄ post aliqua alle-
gata dicit ꝙ si querat̄ an sit eadē vtilitas vel effectus vtriusq3.
⁊ tenet ꝙ sic:q2 idē consequor per vnā qd̄ per aliam vt hac.l.Si
autē querat̄ an magis expediat habere vnā q̄ȝ aliā,dicit ꝙ ma-
gis expedit habere directā propter ꝓbationes,⁊ etiā alias cau-
sas.Et ideo dicit̄ ꝙ cū mutuat̄ pecunia pupilli vtili⁹ est qd̄ ipse
vel seruus eius stipulet̄ q̄ȝ tutor:q2 per tutorē querit̄ solū vtilis
per pupillū vel eius seruū directa.ij.de admi.tuto.l.quoties.⁊ rē
2 pupil.sal.fo.l.non quasi.¶ Ex quo colligitur ꝙ directa† est vti
lior q̄ȝ vtilis.¶ Si vero queratur an sit eadem in substātia re-
fert an querat̄ vtrū sit eadē in genere,⁊ de hoc in iure non fit mē
tio licet plures habeamus actionum species.¶ Alij dicūt qd̄
est eadē in genere:q2 in genere oēs actiones conueniūt.aut q̄rit̄
nunquid sit eadem numero.⁊ dicendum qd̄ non imo in aliquo
differunt,vt.d.l.j.C.de act.⁊ oblig.⁊.ij.de bono.posses.hered.pe-
titione:⁊ de fideic.heredi.petiti.aut queritur an sint eedem spe-
cie.⁊ dic ꝙ sic,vt.ij.de magist.conue.l.fi.aut queritur an sint eedē
fictione iuris vt quia cedens cedit vtilem ⁊ sibi remanet directa
que inheret ossibus eius,vt.ij.de pecul.l.quis ergo casus.tunc
finguntur eedem.aut competit vtilis tantum:⁊ hoc casu refert.
aut ista vtilis non est subrogata loco directe,⁊ non sunt eedē,
3 vt.C.si aduer.transact.l.j.⁊.ij.et insti.de act.§.fuerat.¶ †Secū
do querit vtrum vtilis sit natiua ⁊ datiua.⁊ dicitur natiua q̄n
sufficientem haberet materiam preexistentē a qua procedit.da-
tiua est quādo nō subest talis materia a qua ꝓcedit sed datur a
pretore vel iuriscōsulto.exemplū est in cōdi.ex lege.ij.de cōdi.ex
leg.l.j.⁊ cōiter tenent glo.ꝙ vtilis sit datiua,vt no.ij.de act.⁊ ob
lig.l.j.in prin.in gl.magna circa medium.⁊.l.ex maleficijs.§.he
res.in glo.que incipit,ergo ⁊c.ff.de act.⁊ obli.¶ Alibi dicit̄ ꝙ
quandoq3 est natiua.C.de pac.cōuen.l.pater.Soluit sub lōga
distinctione quam omitto causa breuitatis:⁊ quia magis sunt
subtilia q̄ȝ vtilia.⁊ ibi etiā reprobat opi.glo.⁊ Dy.dum dicunt
ꝙ directa est ex verbis ⁊ mente ⁊ vtilis ex mente tātum.¶ Ter-
4 tio querit qūo formetur libellus† in vtili.⁊ dicit depēdere a su-
perioribus:quia aut subest obligatio vnde nascit̄ vtilis:⁊ tunc
debet proponi aduersariū obligatum vbi non subest obligatio
non debet dici eum obligatum.vnde dicit glos.d.l.j.C.de act.et
obli.ꝙ agens ex iure cesso non debet dicere aduersariū sibi obli
gatum:q2 nullus contractus vel quasi vel aliqua obligatio in-
tercessit inter eos.¶ Ipse tamē arguit ꝙ dici possit obligatus
acti.datiua in eum translata per cessionem.finaliter concludit,
⁊ bene.⁊ ita seruat̄ in practica ⁊ omniū saluatur opinio:q2 nar
ratur sic ꝓpono ꝙ titius mutuauit tibi.x.ex quo fuisti sibi obli
gatus ad ea reddenda,⁊ qd̄ ipse mihi cessit iura sua contra te ex
5 quo peto te condemnari.¶ Itē q̄rit an detur vtilis† sine cessio-
ne.⁊ dicit qd̄ regulariter non fallit in casibus notatis in gloss.
d.l.j.C.de actio.⁊ obliga.quam reprobat in aliquibus casibus,
et ibi videas.

1 ☞ Actionem nomine alieno sibi querente nō potest de ea ad
libitum suum disponere,sed illius cuius nomine querit.

1 Ignorante. †Qui actionem nomine meo
sibi querit tenetur de ea facere
quicquid volo,hoc dicit tex.⁊ glo.

1 ☞ Rem alienā suo nomine vendens tenetur de pretio in sub-
sidium re perempta vel prescripta.
2 Re aliena potentissimo vendita que sine periculo repeti nō po
test,an poterit agi contra venditorem ratam habendo vendi-
tionem in subsidium ad pretium.
3 Pecunia recipit quedam precepta singularia que res alie non
recipiunt.
4 Exigens debitorem alienum credens esse suum tenetur reddere
quod exegit.

1 Si rem. Qui rem meam suo nomine vendit
†tenetur de ꝑtio in subsidiū re per-
empta vel prescripta si habet causam lucratiuam.
de hoc.C.de rei vendi.l.mater.⁊.s.eod.l.si pupilli.§.
sed si ego.⁊.§.item queritur.circa fin.et vbi negotium est meum
ipso gestu teneor hac actione.⁊ de hoc plene not.et dixi.s.eo.l.si
pupilli.§.item queritur.versi.quid ergo.Et glo.dicit qd̄ si Ioā.
ponit duos casus secundus incipit ibi,vt dari deberet.⁊ exem-
plificatur in versic.sicut ex contrario fm̄ Azo.sunt tres casus.
primus nō mutatur.secundus incipit ibi,vt dari deberet.⁊ sub-
audit Azo ꝙ res erat prescripta.tertius casus nō mutatur,sed
fm̄ Guid.de suza.Ricar.Iaco.de ra.⁊ Guli.nec casus Ioan.
est verus nec eius diuisio nec etiam casus nec diuisio Azo.Ca-
sus Ioā.⁊ diuisio non procedit quia est recte contra literam.di
cit enim qd̄ versi.sicut ex contrario.legitur similitudinarie:⁊ est
exemplum precedentis versi.sed hoc esse non potest:quia sic nō
esset ecōtrario si esset simile vel exemplū.¶ Item casus Azo.in
secūdo casu scilicet in versi.vt dari deberet quem intelligit in re
prescripta non potest procedere.primo quia hoc non colligitur
ex litera que nihil dicit de prescriptione.Item quia sequens ca
sus in versi.sicut ex contrario non esset casus contrarius prece-
denti sed diuersus.Item quia licet in se sit verum qd̄ dicit Azo.
ꝙ re prescripta possim habere ratū in subsidiū per leges quas
allegat.C.de reb.alie.non alienā.l.j.⁊ de cōmu.re.alie.l.j.tamen
in casu huius.l.si nō potest locum habere:quia hic loquitur de
re furtiua per seruū domino subrepta vt patet in litera:res au-
tem furtiua vsucapi non potest,vt insti.de vsusc.§.furtiue.⁊.§.
qd̄ autem.Et sic patet etiam casum ⁊ diuisionem Azo.nō posse
procedere.Et si diceretur qd̄ posset procedere in re immobili in
qua non fit furtum,vt.d.§.qd̄ autem.non est verum quia hic di
citur ꝙ seruus surripuit qd̄ non cadit in re immobili.⁊ quod
res perit qd̄ non contingit de facili in re immobili.vnde ipsi do
cto.dicunt ꝙ hic ponuntur tres casus.primus vsq3 ad versi.vt
dari deberet.Ibi secundus vsq3 ad versi.sicut ex contrario.Ibi
tertius vsq3 ad fi.primus ⁊ vltimus non mutatur,medius qui
est in versi.vt dari deberet mutatur fm̄ eos.⁊ ponūt sic casum.
titius erat mihi obligatus ad centum,tu credebas ꝙ esset debi
tor tuus ⁊ exegisti ab eo ipsa cētum.deinde ipse debitor factus
est non soluendo volo habere ratum id quod exegisti in subsi-
dium et agere actione nego.gest.vt mihi restituas qd̄ exegisti.
dicitur ꝙ possum sicut ⁊ in casu econtrario si tu crederes te he-
redem cum ego essem soluisti rem tuam legatā ⁊ me liberasti:po
tes agere contra me actio.nego.gest.habendo ratū in subsidiū.
arg.ij.de leg.j.l.plane.§.si quis rogatus.Nec obst.ij.de dona.in-
ter vir.⁊ vxo.l.sed et si constante.vt ibi not.et indubitanter iste
2 casus est verus ⁊ planus ⁊ amicus litere.¶ †Querit ipse Gu
li.pulchrā questionem.aliquis vendidit rem meam alicui potē
tissimo ita ꝙ nō audeo nec possum eam petere sine periculo cor-
poris,nunquid hoc casu agere potero contra ipsum venditorē
habendo ipsam venditionē ratam in subsidium ad pretium ꝙ
recepit:videtur ꝙ non:quia nullum negotium est gestum inter
me et eum,vt.ij.communi diuidun.l.in hoc iudicio.et quia non
est meo nomine gestum,vt.s.eo.l.si pupilli.§.sed si ego.nec alle-
gatio talis potentie est admittenda.C.de his qui per met.iudi.
non ap.l.j.et.ij.quod met.cau.l.non est verisimile.Iura enim lo
quentia de tali metu ⁊ potentia loquuntur de potentia ratione
officij non de potentia priuata.C.ne lice.poten.l.j.vbi de hoc.
Ipse tamen terminat contrariū,⁊ dicit quod datur mihi actio
negotiorum gestorum si habeo ratum in subsidium,⁊ ipse ha-
buit titulum lucratiuum:quia non possum cōmode agere con-
tra illum potentem propter periculum:⁊ quis videtur posse qd̄
commode potest,vt.ij.de verbo.signific.l.nepos proculo.et pro
hoc facit glos.s.qui satisd.cogā.l.j.vbi dicit non idoneum faci-
litate conueniendi eum qui habet fortissimum castrum:et quia
potentioribus pares esse non possumus.ij.de alie.iudi.mutan.
cau.fact.l.iij.⁊ quia equiparantur rem habere non posse,et cum
difficultate habere posse.ij.de acquiren.rerum domi.l.natura-
lem.§.j.Et ista opinio vere equa est,sed forte stricto iure defen-
di vel probari non posset.Item querit si quis rem meā que ad
eum venit ex causa lucratiua non vendit sed permutat,postea
res illa perijt,nunquid in subsidium ratum habendo agere po
tero ad rem illam quam habuit ex causa permutationis loco
rei mee perempte.videtur quod non:quia lex ista loquitur so-
lum in venditione ⁊ pretio.⁊ videtur casus specialis contra ius
commune:⁊ ideo non extendetur ad alios contractus quam
venditionis.C.de predijs curia.l.fina.libro.xj.⁊.ij.de pigno.l.in
quorum.¶ Et si dicas quod est eadem ratio in permutatione.
3 dico quod non:quia quedam sunt singularia precepta † circa
pecuniam que non circa alia,vt.ij.si cer.peta.l.certi condictio.§.
si nummos.⁊.l.singularia.nō ergo mirum si habeat locum so-
lum

lum in pretio ꝛ nõ in permutatione. ipse tamen tenet quod locũ habeat in permutatione. ¶ Nec obstat qđ dicitur de pretio q2 eadem est ratio in aliis contractibus q2 hic ideo agitur q2 equũ est actionem dari q2 vendens rem meã est locupletior ex ea, vt. ĵ. si cer. pet. l. si me ꝛ titium. ꝛ de cond. inde. l. nam natura. ergo nõ est contra ius cõmune sed scđm equitatem ꝛ ideo appellatione venditionis ceteri contractus continentur. ĵ. de statu lib. l. statu liberi a ceteris. §. quintus. ꝛ de edil. edic. l. item sciendum. §. fina. ¶ Item res quam habes ex permutatione videtur subrogata in locum rei mee permutate cum ea. arg. ĵ. de don. inter virum ꝛ vxo. l. si donate. §. j. ꝛ de leg. ij. l. imperator. §. fin. ꝛ. l. seq. ¶ Item querit si res quam vendidisti nõ erat mea sed mihi debita, nunquid habeat locum hec. l. qđ tenearis ad pretium si habeo ratũ in subsidium. videtur qđ sic q2 eadẽ est ratio potissime si tu eras mihi obligatus ad illam rem quam vendidisti: ꝛ acti. habebam ergo ꝛ rem. ĵ. de regu. iur. l. qui acti. contrariũ tenet nisi sit in mora quia tunc teneretur ad omne periculũ, vt. ĵ. de leg. j. l. cuz res. §. si enim non est in mora interitu speciei liberaretur. ĵ. de ver. ob. l. si ex legati causa. ¶ Nec dici potest qđ q2 vẽdidit sit in mora, vt. ĵ. de actio. ꝛ ob. l. si is qui. ergo non tenetur, vt. ĵ. de leg. j. § iussa. §. fi. ꝛ. d. l. si ex legati causa, ꝛ pro hoc. ĵ. ad legẽ aqui. l. huic scripture. in prin. ꝛ. l. proinde. de her. vel ac. ven. l. venditor ex hereditate. circa mediuz vbi videtur expressum in ver. nõ enim de
4 betur. ¶ † Ultimo declarat qđ casus secundus ꝑm eum ꝛ alios positus sit verus scilicet si exegisti debitorem meuz credens esse debitorem tuum ꝛ effectus est nõ soluẽdo qđ tenearis mihi reddere qđ exegisti quia equũ est qđ reddas mihi qđ ex mihi debito ad te peruenit, vt. d. l. si me ꝛ titium. si cer. pe. postq̃ eñ debitor factus est non soluendo equuz est q̃ detur actio contra te. s. de eo per quem fac. est. l. fin. ꝛ de leg. j. l. plane. §. si quis rogatus. ꝛ dicit etiam presupponendum qđ debitor sit mortuus sine herede quia si viueret vel heredem haberet nõ posset dici nõ soluẽdo quia haberet cond. indeb. quam cedere posset contra euz cui soluit indebite. arg. ĵ. ad legem falc. l. querebatur. ꝛ de fur. si vendidero. §. fin. Gul. ꝛ Jac. de rauen. ꝛ secundum istam lecturam iste casus est singularis. ¶ Nec credo qđ alibi reperiretur. ꝛ pro ista lectura facit. s. eod. l. si pupilli. §. item queritur. ꝛ. §. si qs ita simpliciter. ij. responso.

¶ De calumniatoribus. Rubrica.

1 ☞ Actio de calum. an detur contra parentem vel patronum vel vxorem.
2 Edictũ de calũniatorib9 an locũ habeat in actiõibus bone fidei.
3 Pecuniam accepisse dicitur qui aliud loco pecunie accipit.
Remittere liberare vel permittere succedũt loco donationis.
4 Clericus paciscens de vsuris an teneatur ac si recepisset.

Super rubrica. Uide Azo in summa huius titu. et in summa pandectarũ ꝛ Goffre. Host. ꝛ Spe. extra eo. titu. edictum ꝛ expositio eius. ĵ. eo. ti. l. j. vsq3 ad
1 §. illud. eo. tit. l. iij. † an hec actio detur contra parentem vel patronum ꝛ an detur contra vxorem an aliis penis teneatur faciens contra hoc edictum. ĵ. eo. l. j. §. hoc autem iudi
2 ciu3, ꝛ an ciuilis tollatur per criminalem. ¶ † Et an habeat locum hoc edictum si datur bona fide. ꝛ quando liceat dare iudici aduocato ꝓcuratori vel aduersario. ꝛ quãdo repeti possit da
3 tum. ꝛ quo casu licita est transactio. † Qđ accepisse dicitur pecuniam qui aliud accepit loco pecunie. ꝛ qđ remittere vel liberare vel promittere succedat loco donationis. ĵ. eo. l. qui necessaria.
4 ꝛ. l. seq. in prin. ꝛ. §. j. † ꝛ an clericus paciscens de vsuris teneatur ac si recepisset ꝛ an possit penitere. cui cõpetat repetitio datoruz ex hoc edicto eadem. l. iij. §. illud. ꝛ si datum est coniunctiue vel disiunctiue vt faciat vel non faciat quid repetere an detur heredi vel in heredem. ĵ. eo. l. hec actio. ꝛ. l. seq. an in totum quadruplum sit pena. ĵ. eo. l. in heredem. §. sed etiam. Iste annus est vtilis. ĵ. eo. l. annus. Et pulchra de tempore vtili. Et an in quadruplum sit pena vel solum sit triplũ. ĵ. eo. l. si quis ab alio. Hec actio olim etiam dabatur filiosa. ead. l. §. sint filio. publicanus tenetur hoc edicto. ead. l. §. fi. paria sunt aliquẽ commisisse delictũ vel probari eum commisisse. ĵ. eo. l. pe. Et an ciuilis ꝛ criminalis possint simul intentari. hec actio locũ habet in seruo calũniose accusato ꝛ torto ꝛ domino competit. ĵ. eo. l. fi.

1 ☞ Actio de calumniatoribus est famosa nec datur cõtra parentes.
2 Actio penalis vel calumniosa non datur contra vxorem.
3 Cõtrauenieus edicto de calumniatoribus qua pena teneatur.
4 Edictum de calum. locum h3 vbi calumniose data est pecunia.
5 Aduersario calũniose litiganti an licitum sit dare pecuniam.
6 Pena edicti de calumniatoribus non h3 locum nisi duobus concurrentibus.
7 Accipiens aliquid loco pecunie dicitur pecuniam accepisse.

N eum. Canonizata est. ij. q. j. in euz. Et vide ibi no. in glos. ꝛ per Archi. ij. q. iij. §. notandum. Et bene per Roffred. in libello de edicto de calũniatoribus. Et videetiam quod no. in glo. xj. q. vlt. c. nolite. Et dic qđ primo ponit edictũ vsq3 ad. §. hoc autẽ. Ibi exponit edictum vsq3 ad. §. illud erit notandum. qui est in l. ꝛ generaliter. ĵ. eo. Ibi format questiones circa materiã vsq3 in fi. tituli. Jaco. butr. Et dic qđ istud dictum habet duo capita vnum quando datur pecunia vt negotium faciat, id est accuset aliquem calumniose. Et quando datur vt nõ faciat, id est vt nõ accuset me vel alium calumniose. Et potest dici quod secũda ps satis continetur sub prima: q2 nõ facere est facere. ĵ. de verb. ob. l. vbi aũt nõ apparet. §. qui id qđ. ꝛ. ĵ. ex qui. cau. ma. l. ait pretor. in fi. Non ob. ĵ. de his qui deie. vel effu. l. si vero. §. hoc autem. vt
1 ibi not. ¶ † Querit glo. an dans incurrat istam penam. ꝛ dicit q̃ sic. Item dicit glo. contra parentem vel patronum non dari hanc actionem, sed dari actionem in factũ generalem: quia ista actio est famosa. de hoc tamen an sit famosa ista actio dic vt no. ꝛ dixi. s. de his qui no. infa. l. j. Sed an illa in factum generalis quam dicit glo. dari contra parentem vel patronum dabitur in quadruplum sicut ista. glo. dicit quod sic. In quo ergo differt illa in factum generalis ab ista: dic quod in effectu3 non refert nisi in modo proponendi: q2 proponẽs actionẽ ex hoc edicto facit mentionem de calum. vt reus infametur ꝛ condemnetur. ꝓponens autem actionem in factũ generalem proponit solu3 q̃ bona fides non patitur parentem vel patronum impunitũ remanere: ꝛ sic cõcludit solũ ad penã nõ ad infamiã, vt. ĵ. de do. l. non
2 debet. in fi. ꝛ de fur. l. si quis vxori. Item dicit gl. q̃ hec actio † nõ
3 datur contra vxorem q2 penalis est. C. rer. amo l. ij. Gul. t3 contrarium. ꝛ dicit qđ. l. contraria loquitur cum crimen est cõmissum circa res mariti. secus si contra personam sicut est cuz vxor accipit pecuniam vt calumniose accuset maritum: tunc eñ agi potest contra eam ex hoc edicto. Et qđ hoc sit delictũ cõmissum in personã probatur in aut. vt li. ma. ꝛ auie. §. si quis aũt. ver. si quelibet. l3 gl. j. in fi. sentiat ꝯrium ꝛ male. Ray. Et facit. C. qui accu. nõ pos. l. ꝑpter. Et hanc etiam opi. hic sequitur. Ja. but.
3 Hoc autem iudicium. ¶ † Hic exponit ꝟba edicti. Querit glo. an aliis penis teneatur faciens contra hoc edictum. ꝛ dicit quod sic multis aliis quod dic vt in ea. ¶ Item querit glos. an iste vie tollantur vna per alteram. dic clarius q̃ glo. quod ciuilis non tolliť per criminalem nec econtra, vt. C. qñ ciui. ac cri. preiudi. l. vnica. vbi de hoc plene. In criminalib9 dic quod si veniunt ex diuersis factis vna non tollit aliam. ĵ. de priua. delic. l. nunq̃ si ex eodem facto secus, vt. ĵ. de accu. l. separatus. Si vtraq3 ciuilis aut vtraq3 ꝑsecutoria aut vtraq3 penalis: aut vna penalis ꝛ alia persecutoria, de quo dic vt. C. de fur. l. ancille. ꝛ. d. l. vnica quãdo ciui. ac. preiudi. cri. ¶ Item non ob. ad hunc. §. ĵ. de ritu nup. l. palam. §. si qua. vt ibi no.
4 Qui autem. † Modus ꝓcedendi est talis. s. dictu3 est vbi calumniose data est pecunia locus est huic edicto. sed quid si data est bona fide reuocari potest in dubiũ an teneatur vere tamen non tenetur hoc edicto. qđ tũ intellige, vt. ĵ. dicam. ¶ Et gloss. offuscat istum. §. exponẽdo ad vsurarios. s. procuratori aduersariĵ. ꝛ dicit qđ licet dñs mouerit litem calũniose ꝛ procura. bona fide transegerit qđ propter bonã fidẽ ꝓcuratoris t3 transactio que magis debet attendi qua3 mala domini qđ reprobat Jac. de ra. q2 sic dolosus haberet cõmodum per alium de dolo suo, qđ esse non debet, vt. s. de iurisd. om. iud. l. si quis id qđ. §. sed si alius. vbi magis attenditur mala fides mandantis q̃ bona illius cui mandatur. vnde dic secũdum eum ꝛ Gul. de suza, qđ litera debet legi ꝛ casus poni plane sicut sonat quod in causa in qua nõ est licitũ transigi cõstitutio imperatoris prohibet iudici vel aduersario dari pecuniã in publicis vel priuatis vel fiscalibus causis ꝛ qui contra facit perdit litem, vt. C. de pen. iudi. qui male iudi. l. j. ꝛ. ĵ. de iur. fisc. l. in fisci causis. ꝛ. l. eius qui. ¶ Si autem est causa vel negotium super quo est licita transactio ꝛ pecunia datur aduersario pro transactione cessat ipsa constitutio ꝛ istud edictum, vt in ver. nã tractari. ¶ Et iste est verus intellectus huius. §. ¶ Modo q2 glo. aliqua vtilia tangit ꝛ in quibus male dicit eaz declaro. ¶ Primo oppo. de aut. nouo iure. que est signata super dicta constitutione. C. de pena iudicis qui male iudicauit. l. j. que sumitur de corpore aut. vt litigantes iurent. §. j. sol. vt glo. q2 ibi confessus fuit delictũ: ꝛ ideo veniam meretur. ¶ Ite3 oppo. qđ liceat dare

5 aduersario etiã calumniose litiganti† ⁊ sol. vt gl. vltimo distingue vt glo. qꝛ aut do pecuniam procuratori aduersarij aut iudici vel aduocato aut ipsi aduersario. si procuratori aut animo trãsigendi in causa in qua licet transigere. ⁊ hoc licet sine pena sit per totũ ti. de transa. aut mala fide vt patiatur dñm succumbere ⁊ litem perdo, vt hic ⁊. d. l. j. de pena iudi. qui male iudi. si iudici aut vt pro me pronunciet ⁊ perdo item olim ⁊ hodie vt hic. et d. l. j. de pena iudi. qui male iudi. ⁊ sententia est nulla, vt. C. quãdo prouo. nõ est neces. l. venales. si vero do iudici vt cito litem expediat olim poteram hodie nõ, vt. d. l. j. ⁊ aut. ibi posita ⁊ ibi de hoc dixi. ⁊. j̃. de condi. ob turp. cau. l. ij. §. fin. si do ipsi aduersario aut in causa ciuili ⁊ tenet transactio etiam si calũnia sit in reo: secus in actore, vt. C. de transac. l. sub pretextu. ⁊. j̃. de condi. indebi. l. in summa aut in criminali ⁊ tunc aut crimen erat priuatũ ⁊ licet dare aut publicum ⁊ ista est materia. l. transigere. C. de transactio. ⁊ dic vt ibi plene no. ⁊ dixi. ¶ Unum attendas ꝙ ad
6 hoc vt pena† huius edicti locum habeat oportet duo concurrere scilicet ꝙ dans fuerit innocens de crimine ⁊ qđ cõtra euz probatum non fuerit alias non repetetur aliquo predictorum cessante si queritur an quod datum est repetatur quidam quod nõ quia turpitudo ex parte vtriusqꝫ versatur, de quo dic vt. C. qđ metus causa. l. accusatoris. ⁊ de contrahen. et commit. stip. l. si quidem. ¶ Jac. de rauen. tenet hic qđ siue sit casus vbi liceat transigere siue non: si reus probat innocentiam suam semper repetit, vt. C. de adulte. l. serui. ⁊ ibi not. ⁊ vide. j̃. eo. l. ⁊ generaliter. §. illud notandum. In vno male dicit glos. secundum Guid. de suza. dicit enim glo. quod accusator transigens in casu in quo licet transigi si transigat incidit in turpil. leges enim quas glo. allegat loquuntur in casu vbi non erat licita trãsactio. Ex quo enim lex permittit transigi impune potest fieri: quia permissio legalis debet esse sine pena, vt. C. de adult. l. gracchus. ⁊ de transactio. l. transigere vbi de hoc nota. ⁊ plene dixi. ¶ In glos. prima ibi. §. sed si fraudandi. In vers. si autem ab initio. ¶ In gl. nisi ille ibi mereatur venia. quia iustitia cause non priuabitur si eam fouet.

7 **Pecuniã autem accepisse.** ¶† Satis patet cum. l. seq. ⁊ prin. seq. vnum dicit gloss. quod non intelligo. dicit enim ⁊ sic est arg. contra magistros. nescio quod argu. colligere voluerit gl. sed forte dicere voluit contra magistros qui mutuãt pecuniam scholaribus vt intrent sub eis, vt no. in glo. fi. de offi. prefec. vrb. l. j. §. item ad prefecturam.

1 ☞ Jus obligationis emittens tantum donasse dicitur.
2 Remissio habetur loco satisdationis.
3 Repetitio turpiter datorum cui competat.

Uinetiam si quis. ¶ Not. ꝙ remittit ius obligatio
1 nis† debitori tantũ sibi dare videtur. Et cõcor. de leg. j. l. si fundũ. §. titio. de cõdi. ob cau. l. si mulier. ⁊ de cõdi. ⁊ demõ. l. iulia. ⁊ delegatio habetur pro iusta prestatione. j̃. de pecu. l. qđ debetur. vbi de hoc. Et ad predicta concor. j̃. que in frau. cred. l. in fraudem. extra de testi. c. veniens. ⁊. viij. q. iij. c. talia. arg. contra. j̃. qui. mo. pig. vel hypo. sol. l. j. §. cum venditore. ⁊. C. ad velleia. l. etiam. de hoc vide qđ no. per Goffr. in summa de renũciatio. §. renũciare. ⁊ in glo. extra de symo. c. vlt. ⁊. j̃. que in frau. cre
2 di. l. si pignus. Itẽ remissio† habet loco satisdationis. j̃. de verbo. signi. l. satisdationis appellatiõe. ⁊ refutatio fundi habetur loco alienationis. j̃. de reb. eo. l. magis puto. §. si pupillus. et. §. fundum vbi de hoc. ⁊ de bon. lib. l. nihil. §. si patronus. in fi. ⁊ de hoc vide plene per Dy. extra de reg. iur. c. non remittitur peccatum. lib. vj. ⁊ vide. j̃. de reg. iur. l. si quis obligatiõe. ⁊ qđ ibi not. ⁊ qđ no. C. de trans. l. actione. ⁊. l. siue apud acta tenet qđ non qꝛ pene sunt moliende. j̃. de pen. l. interpretatione. ¶ Item querit quid si iste qui pactus est statim penitet nũquid excusabitur a pena quadrupli: videtur qđ sic, vt. C. de fal. l. qui falsam vbi de hoc. in contrariũ videtur qꝛ in. l. qui falsam. vnicũ erat delictuz: hic aũt duo sunt delicta vnum qñ paciscitur ⁊ aliud qñ pactum illicitum executioni mãdatur. Et ideo vnum non excusatur ex defectu alterius, vt. s̃. §. proxi. vbi tenetur siue fecit siue non. Et ideo quoad primũ delictum cõsummatum. s. pactionis penitẽtia eum non excusat. ⁊ pro hoc. j̃. de priua. deli. l. nunꝙ.

3 **Illud.** † Exposito edicto pretoris hic agit cui competat turpiter datorũ ex isto edicto repetitio. ⁊ dicit qđ si turpitudo nõ est in dante ei datur repetitio. si in eo est turpitudo ei datur repetitio ob cuius malum data est. h. d. Non ob. j̃. de ver. ob. l. si ita stipulatus. §. chrysogonus. vt ibi no. Querit glo. pulchram ⁊ dubitabilem qõnem. ⁊ bifurcatam. pone enim ꝙ dedi pecuniam alicui sub alternatione vt alteri faceret negotium calumniosum aut alteri non faceret vel sub coniunctione vt mihi non faceret, ⁊ alteri faceret. gl. remittit ad. l. vbi autem. de cõdi. ob tur. cau. vbi fit simul questio in eo qui dedit partiz ex causa turpi ⁊ partim ex honesta quõ fiat repetitio. Sꝫ illa questio nõ est similis huic: qꝛ ibi loquit in re indiuidua hic in diuidua. Et dubium qõnis quando dedit sub distinctione vel coniunctione vt facias negotiũ alij vel non facias mihi. in hoc pendet quia inspecta persona mea ne mihi facias nulla turpitudo versatur ex parte mea. ⁊ ideo videt qđ mihi detur repetitio. sed inspecta persona tertij pro quo dedit vt ei negotium facias versatur turpitudo ex parte mea. ⁊ ideo videtur denegari repetitio. ¶ Circa istam. q. dicit Jaco. butr. qđ pecunia videtur diuisa in singulas causas ⁊ ideo pro parte in qua non versatur turpitudo in persona mea repetam pro parte in qua versatur turpitudo qꝛ dedi vt negotiũ faceres alias non repetam sed ille, vt hoc §. in fi. Et pro hoc. j̃. de cond. inde. l. si nõ sortẽ. §. marcellus. ⁊ de leg. ij. l. qui solidũ. §. j. ⁊ glo. habes in simili. C. de transa. si ex falsis. ⁊ hoc vbi dedi sub cõiunctione. ⁊ copulatiue vt facias ⁊ non facias. Si aũt sub diuisione, dicit qđ videt data pro qualibet cã insolidũ ⁊ ideo dicit ꝙ non repetitur quia in pari causa melior est conditio conuenti. de hoc vide quod not. et dixi. j̃. de damno infecto. l. fluminum. §. idẽ ait. de manumissio. l. iiij. in fi. de conditio. ⁊ demonstra. l. hec scriptura. ⁊ de regu. iur. l. in pari cã. Gul. dicit quod quidam dicunt expectandum euentum faciat vel nõ faciat vt secundum euentum detur repetitio: alias non. argu. j̃. de rebus dub. l. quedam. ⁊ de lega. j. l. si sit legatum. §. fi. ¶ Ipse dicit quod in disiuncta totum videtur turpiter factum, vt. j̃. de conditio. inst. l. que sub conditione. §. quoties. ⁊ ideo dicit nihil posse repeti. j̃. de iure pat. l. adigere. §. j. idem dicit qñ sub cõiuncta datur qđ repeti non possit vt magis inspiciatur qđ nocet, vt j̃. ex qui. cau. in pos. ea. l. fulcinius. §. quid autem. ¶ Nec ob. de iur. fis. l. non intelligitur. §. si quis palam. qꝛ ibi fiebat palam. et ideo attenditur quod prodest. Gul. ¶ Sed Gul. de suza. dicit ꝙ vtrobiqꝫ ex illo capite ne mihi negotium fiat repetitio in quadruplum ⁊ vt alij fiat ille similiter repetam aliud quadruplum quia duo delicta sunt ⁊ vnum non minuit. aliud. j̃. de priua. delic. l. ij. ⁊ hoc et opi. Jaco. but. magis placent ⁊ vide quod not. et dixi in simili questione. j̃. ex quib. cau. maio. l. si quis titio. Ray. dicit ꝙ qñ sub disiunctione datur forte est vera opinio Gul. per §. quot. quẽ allegat in coniuncta forte non. imo approbat opinionem Jaco. but. non obst. l. fulcini⁹. §. quid autem. qꝛ ibi cause non erant bene sperabiles hic sic per ea que not. de reg. cato. ⁊ per odium delinquentis. ¶ Non obst. l. si quis palam. qꝛ ibi fraudabatur lex hic homo. arg. j̃. de arbt. l. celsus qđ nõ placet. per. l. si libertus minorem. j̃. de iur. patro. ¶ Sed dic qđ ibi causa que prodest est potentior quã illa que nocet nam manifestuz tollit clandestinum. j̃. vi bo. rapt. l. ij. §. ⁊ generaliter. sicut expressum tacitum. j̃. de vulg. subst. l. cum ex liberis. §. filio. hic secus ⁊ de hoc notaui. j̃. ad silk. l. si quis in graui. §. fi. Ray.

1 ☞ Actio de calum. competit ad simplum vbi agitur condict. ob turpem causam.
2 Datum ob turpem causam an ab herede repetatur.
3 Actio de calum. an transeat ad heredem vel contra heredem.

1 **Hec actio.** † Glo. non bene declarat hãc. l. ⁊ habet duas lecturas secunda vera. scđm Ray. prima est contra mentẽ huius. l. ⁊ declara fm Jaco. but. quidam dicunt qđ ideo non datur heredi quia competit ad vindictam qđ non est verum quia imo est de re familiari vel propter rem familiarem. ¶ Alij dicunt qđ non datur heredi quia est penalis qđ est falsuz qꝛ penales bene dantur heredibus, vt instit. de perpe. ⁊ tempo. act. §. sꝫ heredibus. Alij dicunt quia alia datur, scilicet condictio ob turpem causam. sed hoc est contra. l. j̃. proxi. ¶ Pone ergo primaz lecturam glo. ⁊ opp. ad eam tribus modis ⁊ ex tertia oppositione eam reproba. deinde pone secundam ⁊ eam defendas: deinde
2 pone tertiam licet glo. non ponat aperte. ¶† Et ad euidentiaz dic quod aliquando do vt negotium calumniosum tibi fiat. et tunc non peto nec heres meus propter turpitudinem meaz, sed tu pro cuius malo datum est. ¶ Aliquando vt negotium calumniosum tibi non fiat ⁊ tunc repeto simplum ⁊ heres meus et tu quadruplum. ¶ Aliquando do ne mihi fiat negotium calumniosum ⁊ repeto quadruplum ego ⁊ heres meus. pone ergo primam lecturam secundum quam hec lex dicit quod ideo hec actio heredi non datur quia habet aliam. scilicet conditio ob turpem causam. Oppo. qđ ideo non denegetur quia alia competat, vt. j̃. l. proxi. ¶ Solu. ratio quare non competit est quia competit ad vindictam et condictio ob turpem causam non. ¶ Contra hoc oppo. qđ nõ detur condictio ob turpem causam quia non

quia non fuit pecunia eius nomine data nec defuncti sed alius
dedit ne ei negotium fieret. ¶ Et sic potes intelligere ꝙ loquat̃
in herede eius qui dedit pecuniam ne alij negotiū fieret qui in
simplum repetit. ¶ Vel loquitur in heredem eius ob cuius bo
num datum fuit scilicet ne ei negotiū fieret qui fingitur ipse de
disse. ¶ Tertio oppo. qđ non sit verum qđ detur ad vindictam
q̄ ad id qđ per me solutum est: ⁊ ideo hac ratione nō debent ces
sare ista. Item nec quia penalis: q̄ vt. s. dixi penales dantur he
redibus. Itē nec q̄ alia competat, vt. j. l. proxi. ⁊ hac potissima
rōne reproba hanc lecturā non q̄ dicat dari heredi ad simplū
condictionem ob tur. causā. sed ob hoc dicit cessare hanc actio
nem in factum ex hoc edicto. ¶ Venio ad alias lecturas q̄ lo-
quuntur solum de actione in factum ex hoc edicto. ⁊ dic qđ ali-
quādo quis dat ad alienum malū. ⁊ hoc casu nō loquit̃ hic q̄
nec dans nec eius heres aliquid repetet propter turpitudinē dā
tis. Quandoq̄ dat quis ad suum bonum nec eo casu loquitur
hec. l. q̄ ⁊ ipse ⁊ heres repeteret quadruplum. Aliquando quis
dat ad alienum bonum ne ei negotium calumniosū fiat. ⁊ hoc
casu recte loquitur hec. l. quia satis est qđ heres dantis repetat
simplum vt hic in fine non aūt quadruplum vt in prin. Alij in-
telligunt in herede ob cuius bonum datū est. quibus repugnat
in litera in fi. ibi, quam defunctus dedit. sed expone. vt dixi id est
3 dedisse fingitur. ¶ † Sed oppo. qđ non detur heredi cūm detur
ad vindictam sol. remo. non, vt. s. dixi. ¶ Itē oppo. qđ licet sit
penalis tamen detur heredi penaliter, vt. §. sed heredibus. insti.
de perpe. et tempo. ac. sol. hic non dabatur defuncto penaliter
cum dederat ne alij fieret negotium non autem ne sibi fieret. vel
dic ꝙ loquitur in herede dantis ne sibi fieret negotiū cuius he
redi datur in simplum post annum sed ante annum bene dareẗ
in quadruplum. ⁊ hec est tertia lectura quam non bene aperte
tanget gl. nec ex litera bene colligitur q̄ nihil dicit de anno vel
post annum. ¶ Concludendo ergo collige ꝙ aliquando do ob
malum tuum, scilicet vt tibi negotium calumniosum fiat. ⁊ non
repeto ego nec heres meus sed tu ⁊ heres tuus. Aliquando do
vt mihi non facias negotiū calūniosum et repeto ego et heres
meus in quadruplum, post annum in simplum. aliquādo do ne
tibi fiat: at tunc ego ⁊ heres meus simplum repeto: tu ⁊ heres
tuus quadruplum. ¶ Colligamus omnes lecturas ⁊ quidā in-
telligunt in cōditione ob turpem causam que faciat cessare hāc
actionem. ⁊ hanc reprobaui. Alij in actione in factū ex hoc edi
cto ⁊ hec diuiditur in duas. vna est q̄ dedi pecuniam ne tibi fie
ret negotium. quo casu heres meus simplum repetit: q̄ nec ego
plus repetissem. ⁊ hec magis placet quam omnes alie. Alia est
ꝙ dedi ne mihi fieret ⁊ petit heres meus quadruplum intra an-
num post annū simplum. ⁊ hec licet sit in se vera tamen ex litera
non bene colligitur q̄ nullam mentionē facit de anno vel post
annum. Jac. but.

1 ☞ Actio calumnie datur contra heredem quatenus ad eum
peruenit.
2 Turpia lucra an ab heredibus extorqueantur.
3 Actio calumnie tollitur actione ob turpem causam ⁊ econtra:
⁊ q̄ntum ad simplum concurrunt.

1 **In heredē.** † Pone summarium p duos
versus. Ius successores vt pre
stent turpia lucra. Ergo seruetur p̃cipit ⁊ statuit. Et
dic qđ primo ponit dictū vsq̄ ibi, nam est constitu
tum licet. Ibi remotio oppositionis. Et quod dicit licet crimi-
2 na, dic scilicet criminaliter proponēda. † Et qđ turpia lucra ab
heredibus extorquentur. ad hoc sepe allegatur concor. est in gl.
et facit quod dicitur de turpi lucro tertius heres non gaudebit.
Cui autem applicetur illud turpe qđ ab herede extorquetur, dic
vt in glo. Jaco. butri. ¶ Et dic in heredem. scilicet accipientis.
¶ Ibi, competit actio. in factum ex hoc edicto. Ibi, prouenit.
subaudi tantum. sed de iure canonico secus. extra de reg. c. pec-
catum. ⁊ c. peccati venia. lib. vj. cum ibi not. Non ob. C. de reuo.
do. l. j. in fin. vt ibi not. Ibi, scelere defuncti. possidentis respectu
eius qui dedit non fisci vel illius ob cuius malum est datum. s.
eo. l. iij. §. fi.
3 **Sed etiam.** † Ibi, sufficere. ad simplū s; in triplo
superest ista actio secundum verū in
tellectum. ¶ In fine quia sufficit condictio ob turpem causā.
Franci. accur. Et quicquid dicat glos. tene qđ quo hec actio da-
tur diuersis tunc totum quadruplū est pena. nec datur post an
num. sed si datur vni tantum: tunc vnum simplum est persecu-
tio rei. ⁊ ideo pro ipso simplo datur etiam post annum. nec est
verum quod dicit glo. qđ illud simplum sit pena tempore mino
rata quia si esset verum qđ illud simplū esset pena cū hec actio
sit pretoria. ⁊ ex delicto etiam pro illo simplo non daretur post
annum, vt. j. de act. ⁊ ob. in. l. in honorarijs. Illud ergo simplū
nō est pena sed rei persecutio. Jac. bu. Et vide. j. eo. l. si q ab alio.
§. j. ¶ In gl. vt hic. ibi, lucius. sed ibi agitur criminaliter. ¶ In
fi. ⁊ facit qđ no. s. eo. l. j. §. j. in fin. gl. magne. Ray.

1 ☞ In actione calūniosa tempus computatur a tpe scientie.
2 Tempus datum ad appellandum vel alius agendum non cur-
rit ei qui copiam non habet agendi.

1 **Annus.** † Is annus intra quē dat̃ ista actio
in quadruplum, vt. s. eo. l. j. in prin. est
vtilis quo ad initiū vnde nō currit ignoranti q̄ ex-
periundi potestatem nō h;. secus dicit gl. est in edili-
tijs actionibus in quibus sex menses sunt in totum vtiles, vt. j.
de edil. edic. l. cum sex. ibi videtur glo. sentire contrarium ꝙ sint
vtiles quo ad initium tantum. Cyn. tenet istam gloss. et Ray. C.
de tempo. in integ. restitu. l. fina. vbi de isto tempore vtilis satis
not. Jac. de rauen. tenet qđ hic sit totus annus vtilis ⁊ idem in
l. cum sex. ⁊ idem dicit de biduo ⁊ triduo quod datur ad appel-
2 landū q̄ ⁊ illud quo ad quid semper est vtile † q̄ non currit ei
qui copiam adeundi pretorem non habuit, vt in. §. dies. in glo.
allegato quo ad alia bene est continuum.

1 ☞ Ratum habens datum ab alio dicitur id quod ratum h;
egisse vel dedisse.
2 Actio patri competit pro negotijs filij.

1 **Si quis ab alio.** † Si do ob bonum
meū ne mihi calu-
mniosum negotiū fiat siue alter noīe meo ⁊ habeo ra
tū sola quadrupli persecutio datur. si aūt ali⁹ dat ne
mihi negotiū calūniosum fiat sed non noīe meo ipse ad simplū
⁊ ego ad quadruplū agā vbi ergo ipse dat vere vel ficte ꝙ est cū
alius dat eius noīe: ipse solus agit ad quadruplū si aūt nec ve-
re nec ficte dedit: sed alius non eius nomine tunc datus agit ad
simplum ⁊ ille pro cuius bono datur in quadruplum. h. d. text.
⁊ glo. Jac. but.
2 **Si vt filiosa.** † Hec est vna de actiōib⁹ spālibus q̄
etiā iure isto dabant̃ filiosa, de quib⁹
plene dicetur. j. de iud. l. si longius. Ja. bu. ¶ In glos. hic est ar-
gu. in fi. de hoc dic vt. s. e. l. in heredē. §. j. vt per Rof. e. ti. ver. vlt.
Cum publicanus. Istud edictū ꝯcurrit cū
edicto de publicāis. h. d.
⁊ glo. exponit duobus modis. prima vera.

1 ☞ Dans pecuniam vt extinguatur actio calumnie: an ⁊ quo
casu repetat.
2 Probatus delinquens habetur pro delinquente licet etiam sit
innocens ⁊ econtra etiam delinquens non probatus habetur
pro innocente.
3 Actio ciuilis ⁊ criminalis possunt simul intentari.

1 **Si ab eo.** † Si dans reperitur innocēs nec cri-
men contra eū probatū est repetit al's
2 non. ¶ † Et no. qđ hec sunt paria aliquē vere delinq̄re
vel l; nō delinq̄rit ꝓbari cōtra eū delictum. ¶ Itē not. qđ. l. ista
3 in fi. expresse innuit qđ ciuilis † ⁊ criminalis possint simul inten
tari. ⁊ pro hoc. C. de cōdi. ob tur. cau. l. qđ euitādi. vbi de hoc te-
tigi. j. de re iud. l. diuus. ⁊ de var. ⁊ extraor. cog. l. medicus. ⁊ ita
de consuetudine seruatur: de iure tū est contra. C. qñ ciuilis actio
cri. preiu. l. vnica. vbi de hoc plene. ¶ Et ad hanc. l. cū p̃dictis cō
cor. potest responderi qđ instruxerit iudicē quid ex officio facere
debeat non aūt datur actori modū proponendi. Ric. ⁊ ad hoc
etiā facit. j. l. proxi. Ibi, acceptā. ab accusatore vt desistat vel a iu
dice ne procedat. ⁊ sic h; duas lecturas secundū Odof. ¶ In
glo. vlti. in fin. dic scđm actiones intentatas de quibus ibi not.
quelibet opinio est vera Ray.

1 ☞ Accusans seruum de calumnia si non probet ad quid te-
neatur.

1 **De seruo.** † Dic qđ hic loquit̃ de seruo accu
sato calumniose ⁊ pro sua accusa
tione torto precedentibus indicijs. Opp. qđ accusa-
tor condemnet̃ solū in simplū, vt. j. de adul. si postu
lauerit. ⁊ solu. distingue vt gl. ¶ Et duas habet lecturas hec. l.
j. vera. Ray.

¶ Explicit liber tertius.

¶ Incipit liber quartus.

¶ De in integrum reſtitutione. Rubrica.

1 ☞ Reſtitutio in integrum datur cauſa cognita vera ⁊ iuſta.
Litis conteſtatio an ſit neceſſaria in cauſa reſtitutionis.
2 Minor an veniat ex modica cauſa reſtituendus.
3 Beneficium reſtitutionis an tranſeat ad heredem ⁊ ſingularez
ſucceſſorem.
4 Solēnitates neceſſarie in actibus an poſſint minui vel mutari.
5 Beneficium reſtitutionis an poſſit opponi in modum exce-
ptionis.

Uper rubrica. In codi ce pcedit
hunc titulum titulus de his q̄ vi me-
tuſve cā.⁊ de dolo iſte ordo.ff.plus pla-
cet.lz ⁊ ille tolerari poſſit vt dicam.j.ti.
pxi.l.j.Et vide de materia huius ti.per
Azo.in ſumma eo.ti.⁊ multis titulis ſe
quentibus.⁊ per Goffr.⁊ Hoſt.⁊ Spe
cu.extra eo.ti.⁊ per totum tit.⁊ lib.vj.⁊
Roffre.in libello de offi.iudi.quo datur reſtitutio.⁊ qđ dixi.C.
eo.ſuper rubrica.qđ patientia ⁊ notoria nō egeant cōmendatio
ne nec probatione.j.eo.l.j.⁊ de ſignificato huius p̄poſitiōis ſub.
1 †Quod reſtitutio detur cauſa cognita et ex veris ⁊ iuſtis cau-
ſis.j.eo.l.omnes.an in cā reſtitutiōis ſit neceſſaria litis cōteſta-
tio.Et an poſſit in modum exceptionis implorari.Et an in poſ
ſeſſoriis poſſit procedi lite nō conteſtata.An a ſententia lata ꝙ
2 quis nō torqueatˀ poſſit appellari.†An ex modico damno reſti
tuatˀ minor.j.eo.l.ſcio.Et plene an de modicis ſit curandum.et
qđ nō eſt minimū.reputatˀ grāde.Quod nō vr̄ re excluſus q reſ-
titui poteſt.j.eo.l.nemo.Et an impetrans beneficiū teneatˀ face
3 re mentionē de literis quas hz ad vacaturum.†Et an beneficiū
reſtitutionis tranſeat ad heredē ⁊ ſingularem ſucceſſorem, be-
ne.j.eo.l.non ſolū.⁊ que priuilegia tranſeāt ad ſucceſſores maſ-
culos ⁊ feminas.Et qđ principale attēditˀ et non acceſſoriū vel
conſecutiuū ad principale.Et ideo ſi ſtatuto cauetur ꝙ deſexta
rio frumenti vel carri vini vendito ſoluatur datium ſi quis ven
dit fundum in quo eſt frumētū maturum vel vue mature nō te
netur ad datiū.De cōtumace vero ⁊ ficto ⁊ ad quid reſtituatur.
4 bene.j.eo.l.diuus.†Et an ſolennibus poſſit aliquid omitti vel
mutari.Et qđ vna p̄ſumptio tollit aliā.Et ꝙ deceptus ſine cul-
pa ſua ⁊ dolo aduerſarij reſtituit.Que ſit differētia inter mino-
res ⁊ reipublice cā abſentes quo ad reſtitutionē, plene.j.eo.l.fi.
⁊ ibi eſt glo.magiſtra ad quā recurritur de quinqz generibꝰ ab
5 ſentiarū.†An beneficiū reſtitutionis poſſit opponi in modum
exceptionis vide plene.j.ex qui.cau.maio.l.ab hoſtibus.§.ſed ꝙ
ſimpliciter in fi.de iſta materia in integ.reſti.⁊ qūo formetur in
ea libellus,vide extra eo.tam literis.⁊ de re iud.cū Bertholdus
per Inn.⁊ Roffre.de reſciſſoria.

1 ☞ Leſis ſuccurritur multis modis ſecundum varietatē cau
ſarum leſionis.
2 Edictum reſtitutionis in integrum eſt notorium nec eget com-
mendatione.
3 Dictio ſub,quid importet.

1 Tilitas. Leſis ſuccurrit p̄tor†multis mo-
dis ſcđm varietatē cauſarum leſio
nis que hic enumeranˀ ⁊ per ſequētes titulos decla-
rantur vſqz ad ti.de arbi.⁊ multū ſepe allegatˀ hec.l.
2 qđ eū vtilitas†huius edicti per ſe pateat nō eget cōmendatiōe.
eadē verba ſunt.j.de exercito.l.j.quicquid eniz demonſtrate rei
adijcitur fruſtra eſt.j.de dot.preleg.l.j.in fi.Et qui facibus illu-
ſtrare ſolē certat ſupuacuo laborat.xvj.q.j.ſi oia.Et linguis ta-
centibus talia ſe produnt in lucem vt dicit tullius primo rheto
ricorum.ea aūt q̄ nō ſunt ſic euidētia indigent cōmendatiōe p̄ſa
tionibus,vt.ſ.de orig.iur.l.j.⁊.j.ſi cer.pet.l.j.⁊ allegantur predi
cta ad materiā notorij ꝙ notoria nō indigēt pbatione.de quo
no.⁊ plene dixi.C.de accu.l.ea quidez.⁊ extra de coha.cle.⁊ mu.
c.tua.⁊.c.vr̄a.per oēs.⁊ pro hoc extra de accu.c.euidētiam. ſecus
ſi eſſet ſolū manifeſtū nō notoriū,vt.C.de incol.l.ciues.⁊ dixi.j.
de ven.inſpi.l.j.§.quāuis.⁊ nō pōt eſſe quin ſit notoriuz qñ ep̄s
transfertur ad alium epiſcopatum. extra de tranſla.c.quanto.
3 ¶ Itē no.de ſignificato huius p̄poſitionis ſub.†gl.eniz expo-
nit duobꝰ modis,vno modo ꝙ denotet cōtinētiā ſub ſe.ſ.ꝙ ſub
hoc titulo generali gn̄aliter cōprehendanˀ ſequētes tituli de re
ſtitutiōibus loquētes vſqz ad tit.de arbi.⁊ iſta expoſitio placet
Ja.de ra.Et ſic accipitˀ.j.ſi cer.pe.l.j.alio modo accipitˀ ſub id eſt
poſt vt dicamꝰ ſub hoc titulo id eſt poſt hūc titulū poſtq̄ ſequū
tur alij tituli đ reſtitutiōe tractātes ⁊ iſta nō placet Ja.de ra.qꝛ
male ſequereˀ vtilitas huiꝰ edicti patet qꝛ ſequētes tituli ſunt
vtiles cetera ſatis patēt ex gl.⁊ vide in alphabeto dictiōe ſub.

1 ☞ Reſtitutio in integrū requirit vtriuſqz partis preſentiaz.
2 Reſtitutio non fit cauſa cognita iuſta ⁊ vera.
3 Reſtitutio in integrum an requirat litis conteſtationem.
4 In poſſeſſoriis an procedi poſſit lite non conteſtata.
5 Abſente parte proceſſus non valet.
6 Poſſeſſio pōt ſola neglīgētia amitti ⁊ a fortiori ⁊ multomagis
ex contumacia et culpa.
7 Appellari an liceat a ſententia lata ꝙ quis non torqueatur.

1 Mnes †Gul.de cu.dicit qđ doctor ſuus re-
petit hanc.l.dicens.ꝙ in integ.reſtitu.
vtriuſqz partis preſentia reqritur.j.de mino.l.in cauſe.
§.facta cognita.⁊ vide.j.de bon.poſ.l.iij.§.ſi cauſa cognita.⁊ qđ
2 ibi not. ¶ Et ſcđm Jac.bu.cā†concedende reſtitutionis dz eſſe
iuſta ⁊ vera coniunctiue ⁊ copulatiue lz gl. videatur loqui diſ-
iunctiue. ¶ Uel dic qđ dictio vere.ſtat proprie ⁊ refertur ad cau
ſas de quibus dictū eſt.ſ.l.j.⁊.ij.q.d.ꝙ nō ſufficit ipſas cauſas
allegare ſed debēt pbari vere,vt.j.de iureiurā.l.nam poſtea.§.ſi
minor.⁊ autˀ.ex cauſa.C.de lib.prete.quando ergo allegatur ali
qua cauſa que nō eſt iuſta ad dandā reſtitutionē nō auditˀ ſcđz
intellectū Joā.ſed ⁊ ſi alleget iuſtā cām nō auditˀ niſi probet eā
verā ſecundū aliū intellectū. ¶ Poteſt etiā dici ꝙ dato ꝙ alle-
get iuſtā cauſam puta doli vel metus nō tn̄ ſemper reſtituitˀ,vt
j.de mino.l.qđ ſi minor.§.nō ſemper qđ metus cā.l.iij.iiij.et.v.⁊
de dolo.l.ſi oleū.in fi.⁊.l.ſeq. ¶ Querit Gul.de ſuza.an in cā re
3 ſtitutiōis ſit neceſſaria litis cōteſtatio†⁊ ꝙ ſn̄ia feratˀ vtraqz p-
te preſente.⁊ dicit qđ gl.mouet iſtā queſtionē ⁊ male ſoluit.j.de
mino.l.qđ ſi minor.§.ex hoc edicto. ¶ Unde ipſe dicit ꝙ ſi vtra
qz pars eſt p̄ſens exigitur litis conteſt.C.de in inte.re.l.fi.ſi autē
pars ꝯtra quā petitˀ reſtitutio citata eſt ⁊ abſens per cōtumaciā
tūc proceditˀ ad ſn̄iam lit.nō cōte.vt.C.ſi vt ab hered.ſe ab.l.j.et
autˀ.ibi poſita vbi de hoc tetigi.⁊ idē eſt in cā appellationis,vt
C.de tēp.ap.l.fi.§.illud.vbi de hoc dixi:⁊ ibi alios caſus numera
ui vbi lite nō cōteſtata proceditur.⁊ vide Hoſt. in ſumma.§.et
qualiter.⁊ in Spec.eo.§.qualiter.⁊ vr̄ expreſſum.j. de mino.l.in
cauſe.j.§.cā cognita.vbi de hoc dixi.Et vide Inn.extra eo.c.cū
veniſſent.⁊.c.tā literis.⁊ qđ no.⁊ dixi.j.de interro.act.l.j.⁊ in pa-
tria ptāte.d. Uber.de bo.de offi.iud.⁊ in Spe.de ordi.iud.§.ſeq
tur.ver.qđ autem dixi.An in modū exceptiōis poſſit implorari
⁊ obijci reſtitutio in integrū,vide.j.ex qui.cau.ma.l.necnō.§.exē
plo. ¶ Querit Gul.an in poſſeſſoriis poſſit procedi lite non cō
4 teſtata.†⁊ primo arguit qđ non quia litis conteſtatio eſt funda
mentum iudicij.j.rem ratam habe.l.amplius.⁊.C.de li.conteſt.
l.vnica.⁊ pro hoc.C.de ſenten.l.prolatam.⁊ quia iudicium de-
bet legitime initiari.C.qui dari tut.poſ.l.in vniuerſis. Et quia
ſpeciale eſt in quibuſdam caſibus ꝙ procedatur lite non conte
ſtata.C.de temp.appel.l.fina.§.illud.⁊ ibi dixi.C.de his qui ad
eccle.confu.l.preſenti.§.cum autem.et ibi nota.⁊ iſte caſus non
eſt de exceptatis ergo ſub regula remanet.j.de damno infec.l.ſi
finita.§.ſiue autem.Item in poſſeſſoriis proceditur per interdi-
cta.j.de interdic.l.j.§.fina.⁊.l.ſequen.que dicuntur inter duo di
cta.inſtit.de interdict.§.ſunt autem.ergo in eis duo requirūtur
arguendo a nomine.C.de epiſco.et cleri.l.decernimus.Item qꝛ
maius videtur preiudicium in poſſeſſoriis quam petitoriis:qꝛ
in poſſeſſoriis non appellatur.C.ſi de momenta.poſ.fuerit ap-
5 pel.l.j.†ergo abſente parte non eſt procedenduz argumen.C.de
appella. l. addictos. Item videtur expreſſum quia litigans de
poſſeſſione remittitur ad iudicem ordinariuz.j.ſi muli.ven. no.
l.j.§.neceſſario.Et pro hoc bene.C.ſi per vim vel alio modo.l.fi-
nali.⁊ ibi in glo.⁊ videtur etiam expreſſum.j.de lib.ho. exhiben.
l.iij.§.interdictum. Ipſe tamen tenet contrariū:primo qꝛ cauſa
poſſeſſorij vilis eſt ⁊ momentanea.C.vnde vi.l. momentanee.et
de acquiren.poſſeſ.l.ſi quis vi.§. differentia. maxime in re mo-
bili.eo.tit.l.ſi quis rem mobilem.non ergo in ea ſeruari dz tan-
ta ſolennitas ſicut in alijs.j.ad exhiben.l.iij.§.ſciendu z.⁊ ad car
bonia.l.iij.§.cauſe.que bene facit cum glo.licet loquatur in poſ
ſeſſorio qui nō tribuit ius.et pro hoc quod in cauſis vilibus pro
cedatur lit.non conteſt.facit in autˀ.de mand.prin.§.ſit.tibi ma
xime de conſenſu partium.C.de priuilegijs ſcholarium.l. quo-
ties.in fi.⁊ in preiudicium abſentis reputatur lis conteſta.arg.
j.de interrog.act.l.de etate.§.qui tacuit.⁊ pro hoc qđ dicitur in
apparitoribus.C.de pen.l. ne diu.⁊ de cohorta. l.ſi apparitor.
6 ¶ †Itē pro hoc qꝛ quis perdit poſſeſſionē†ex negligentia ſua
j.de vſuſc.l.furtū.⁊ inſt.de vſuſc.§.qđ autē.ergo multomagis ex
contumacia qꝛ dolus preponderat culpe.j.ad legem aqui.l.itez
ſi obſtetrix.itē pro hoc qꝛ regulariter iudiciū non tenet cuz per-
ſona minus legitima.j.de collu.detegen.l.cum non iuſto.tamē
poſſeſſoriū iudicium tenet.C.qui legi.perſonā.l. momētanee.qđ
maius eſt q̄ ꝙ procedatur lit.non conteſta. Item pro hoc qꝛ ra
tione

tione possessionis in contumaciam rei in petitorio ꝓcedit lit. nō
conte. ī. de dā. infect. l. si finita. §. alia. ⁊ l. pretoris officium. ⁊ cōi
diui. sed si res. ⁊ vide in Spec. de petitorio ⁊ possessorio circa fin.
ver. in summa. ⁊ xxx. q. vltima. c. iudicantē. ¶ Multa etiaȝ alia
ad hoc allegat ⁊ ad contraria respōdet que cā breuitatis omit
7 to sed ad eius opus recurrat. ¶ † Tangit etiam longe et diffuse
an a sñia lata qd quis nō retorqueat possit appellari. post mul-
ta allegata pro ⁊ cōtra tenet qd non possit appellari: qꝛ restau-
rari pōt illud grauamē in diffinitiua vel in appellatiōe a diffi-
nitiua. secus si pronunciaret eū torquendū qꝛ illud nō posset re-
staurari: ⁊ ideo tunc pōt appellari, vt. C. quo. ap. nō recip. l. ante
sententie. vbi de hoc. ⁊ dixi de re iud. l. qd iussit. ad hanc questio-
nem multa allegat pro ⁊ cōtra que ex certa scientia omitto cau-
sa breuitatis ⁊ quia non est propria materia huius. l.

1 ☞ Curandū est de minimis cum agitur de iure communi.
2 Res non efficitur inempta pro modico.
3 Filius non reuocatur in potestate pro leui offensa.
4 Tutor modicam pecuniam pupilli deponere non tenetur.
5 Tutoris satisdatio ratione modici patrimonij non requiritur.
6 Judices superiores pro modica causa adiri non debent.
7 Libertus pro modica offensa reuocatur in seruitutem.
8 Impetrans tenetur facere mentionem de modico beneficio.
9 Pignus pro minimo credito distrahitur.
10 Transactio super alimentis minimis fieri non potest.
11 Possessio magna pupilli non dȝ alienari ꝓ modico debito.
12 Modicum pretium datum pro furto infamat.
13 Modicum quod non est dicitur grande.

SCio. Propter minimū dānū nō datur restō. h. d. ⁊
ad hoc sepe allegat. Et intelligo minimū re-
spectu eius de quo agitur. Jac. bu. Et gl. hic tāgit istd
brocardicū an de minimis sit curādū. ⁊ alle. pro arg. cōtrario. ī.
de dā. infe. l. si ꝓprietari⁹. in fi. primi rñsi. vbi de hoc satis bñ dixi.
1 ¶ Et dic ꝙ regula est ꝙ etiā de minimis curat † cum agitur de
iure cōi, vt. d. l. si ꝓprietarius. de cōiungēdis cū eman. lib. l. j. §. il
lud. de pig. act. l. si necessarias. in prin. ⁊ vt in pos. le. l. quamuis.
Fallit in. l. idē serui. ī. de edil. edic. ⁊ vide Azo. in summa eo. ti. §.
itē nec distinguo. Et rō quare fallit in. d. l. itē si serui ⁊ alijs duo
bus casib⁹ se. est ꝓpter vsum rei quē habebat faciens expensas
q̄ expense cū vsu cōpensantur. cōmo. l. in rebus. §. possunt. vbi de
hoc no. ⁊ dixi. Et de impēsis in reb⁹ dotalib⁹ fact. l. oīno. Si ꝓo
agitur de iure spāli: tunc de minimis nō curatur, vt hac. l. ⁊. ī. de
do. l. si oleum. §. j. de hoc dixi. Et de hoc vide quod not. per Ar-
chi. bene extra de ele. qꝛ sepe. lib. vj. in vlt. gl. vel dic aut agitur de
iure cōi ⁊ de modicis curatur vt dictum est. Fallit vbi opere cū
expensis modicis cōpensantur, vt commo. l. in reb⁹. §. possunt.
⁊ ibi in gl. ⁊. §. fi. vel cū fructibus perceptis ex re in qua est expen
sum, vt. d. l. oīno. de impensis. Itē fallit rōne odij, vt. d. l. si oleuȝ.
⁊ l. seq. ¶ Sed contra hoc qꝛ etiam pro furto vnius oui datur
actio furti, vt insti. de re. diui. §. gallinarū. vbi de hoc. Si ꝓo agi
tur de iure spāli tūc de modicis nō curat vt dictū est. Sed licet
hec. l. sic cōiter intelligatur ⁊ allegatur ꝙ pro minimo dāno nō
restituatur minor. pro qua facit. C. si aduer. ven. pig. l. j. ⁊ not. in
l. ij. in gl. magna. no. etiam. ī. de min. l. ⁊ si sine. §. j. in vltima glos.
que incipit vt hic, vt. l. interdū. in glo. magna tamen Andr. hāc
l. nō sic indistincte intelligit sed fm ꝙ litera iacet. s. ꝙ si fiat pre-
iudicium maiori rei vel summe tunc pro minima re vel summa
nō detur restitutio. ⁊ hoc est fauore minoris. als si preiudicium
nō fiat maiori rei vel summe etiā pro minimo damno dat resti-
tutio a contrario sensu hui⁹ litere post fortissimū, vt. l. j. §. huius
rei. s. de offi. eius cui manda. est iurisdi. ⁊ qꝛ etiam in lucro resti-
tuit minor, vt. ī. d mi. l. deniqȝ. §. si quid. l. ait pretor. §. pe. ⁊ fi. ⁊. l.
⁊ si sine. §. j. ⁊. l. nō omnia. ergo fortius in damno quantūcunqȝ
minimo. arg. C. de iur. delib. l. fi. §. licentia. ⁊ de codicillis. l. fin. et
hunc intellectū Andr. verū credo ⁊ pro hoc in summa Azo. de
predijs minorū. §. si vero decretū. ¶ Ad materiam istam facit
qd modica res nō inducit simoniā extra de simo. c. et si qōnes. ⁊
modicum damnū de facili toleratur. xij. qō. ij. c. bone. ī. locati. l. si
a merces. §. vis maior. ¶ Iteȝ propter modicū[a] non efficitur res
2 † inempta. ī. de contrahen. emp. l. res bona fide. ⁊ ibi in glos. ⁊ de
hoc etiam tangitur per Roff. de off. iud. quo datur restitutio. §.
itē queritur. facit etiā ad predicta. ī. de ijs qui bo. cede. pos. l. is
3 qui bonis. ¶ Item pro leui offensa non reuocatur filius † in po
testate. C. de ingratis liberis. l. j. nec reuocatur modica donatio.
ī. de do. inter vir. ⁊ vxo. l. sicut nec damnatus de modica iniuria
infamatur extra de re iud. c. cū te. nec pro leui inimicitia quis re
pellatur a legato. ī. de adi. leg. l. iij. §. fi. nec ā tutela. instit. de excu.
tuto. §. si inimicitie. nec a procuratore. s. de procura. l. filiussa. §.
fina. nec ab arbitro. ī. de arb. licet. nec pro leui offensa reuocatur
4 donatio. C. de reuocan. don. l. fin. ¶ † Item tutor modicam pe-
cuniam pupilli deponere non tenetur. ī. de admini. tuto. l. ita au
tem. in prin. ⁊ ep̄s potest alienare modicā rem ecclesie. xij. q. ij. ter
rulas. ¶ Itē ratione modici patrimonij nō requiritur satisda-
5 tio † tutoris. de legi. tut. l. legitimos. ⁊ ad hoc qd de modicis nō
curetur optime facit. ī. de pig. act. l. si quis in pignore. §. fin. vers.
plane. ¶ Item pro modica causa non debent adiri supiores iu
6 dices †. ij. q. vj. c. anteriorum. §. illud. ¶ In contrarium qꝛ pro
7 leui ⁊ modica offensa reuocat libertus † in seruitutem. C. de lib.
⁊ eo. lib. l. ij. Item qd dicitur de maximis nauibus intelligitur
etiam de paruis. ī. nau. cau. sta. l. j. §. de exercitori. Item de modi
8 co beneficio tenet impetrās † facere mentionē extra de rescrip. c.
si proponente. ⁊ vide ibi bene in glo. ¶ Itē pro minimo credito
9 distrahitur pignus †. C. de distra. pig. l. quādiu. Itē nō pōt fieri
10 transactio † super alimentis etiā minimis. s. de trans. l. cum hi.
§. si in annos. ¶ Itē propter modicū debitum pupilli nō debet
11 alienari magna possessio † pupilli. ī. de reb. eo. l. magis puto. §.
item pretor. Itē tenetur peti. her. etiā qui minimam rem possi-
det. ī. de peti. he. l. iiij. ⁊. l. regulariter. Et pro modica administra
tione tutor gessisse videt. ī. de adm. tu. l. ita autē. §. gessisse. Et qui
12 modicū † pretiū dedit pro furto infamia. no. s. de ijs qui no. infa.
l. j. §. pactionē. Et pro modica re deponitur prelat⁹ ab ecclesia.
xxij. q. iiij. c. quicunqȝ. ⁊ de symo. c. ꝑ tuas. ¶ Collige ergo ex pre
13 dictis qd illud qd non est modicum † dicitur magnum seu gran
de. ī. de mino. l. fures. pupillaris ⁊ magna capitis diminutio dr
que non est minima. ī. ad treb. l. j. §. proinde.

1 ☞ Perdidisse rem nō dicitur qui ad eaȝ restitui pōt: nec vide
tur esse res in illius possessione vel bonis cui potest ob restitu-
tionem auferri.

1 NEmo videtur. † Pro declaratione hu-
ius. l. vide qd no. ī. de reg.
iur. l. qui in actionem. ⁊. l. minus. nec videtur res esse in
bonis eius cui pōt per restitutionē auferri. ī. de leg. j. l. non quo
cunqȝ. §. j. Et facit ista. l. qd impetrans beneficium ecclesiasticuȝ
teneatur facere mentionem de literis quas hȝ ad beneficium va
caturum alias non valeat eius impetratio. de hoc vide qd ple-
ne no. per Jo. an. in nouella. de regu. iur. c. ignorantia. lib. vj. vbi
tȝ ꝙ mentionem facere tenetur per. c. in nostra. de resc. ⁊ de ꝓbē.
c. quāuis. lib. vj. ⁊ dixi. ī. de reg. iu. d. c. ignorantia. ⁊ not. qd dicit
glo. de prescriptione ficti dominij.

1 ☞ Beneficium restitutionis transit ad heredes ⁊ ceteros suc
cessores vniuersales quia est in rem.
2 Transitoria ad singularem successorem transire possunt ad vni
uersalem sed non econtra.
3 Priuilegium predecessoris an ⁊ quo casu transeat ad succes-
sorem.
4 Posteritas dicit in eos de familia non in extraneos.

1 NOn solum. Beneficiū † restitutionis est in
rem: ⁊ ideo transit ad vniuersita a
tis successorē vt hic ⁊ ad singularē, vt. ī. de mino. l. qd si
minor. Jaco. but. ⁊ no. per Jaco. de rauen. ī. ex quib. cau. maio.
l. necnō. §. exēplo vbi de hoc tetigi. ⁊. ī. de iureiur. l. etiam si in rē.
Et diuide in duas partes in prima dictum in genere. in secunda
illud probat per exempla. secunda ibi, siue igitur. Non obstat. ī.
de priuile. credi. l. pater. ij. responso. vt ibi not. ¶ Ibi, in seruitu
te redigatur ex causa ingratitudinis quod esse potest, vt. ī. de tu
te. l. si arrogati. ⁊ ibi in glo. Item not. quod dicit glo. de questio
ne de puncto de quo vide. ī. quod metus causa. l. sed re peritus.
2 §. iulia. quod nescio alibi. ¶ † Item not. quod quecunqȝ trans-
eunt ad singularem successorem transeunt ad vniuersalem sed
non econtra. vt hic, et. ī. de ma. testa. l. ex pluribus. Et vide quod
de isto beneficio resti. quomodo transeat ad successorem maio-
rem ⁊ minorem dixi. C. de tempo. in integ. restitutio. l. ea que. cir
3 ca finem. ¶ Et vt plane liqueat an priuilegium † predecessoris
transeat ad successorem dic aut conceditur priuilegium a lege
mortua aut a viua. Si a lege mortua et tunc aut conceditur at
tenta naturali equitate et transit ad heredes vt hic ⁊ in benefi-
cio velleiani, vt. C. ad velleia. l. heredes. aut est concessum fauore
persone tantuȝ non attenta naturali equitate vel ratione ⁊ non
transit ad heredes vt patet in priuilegio quod datur pupillo in
actione tutele. vt. ī. de priuileg. credito. l. dabimus. ⁊ de admini-
stratio. tuto. l. ex pluribus. Fallit in priuilegio quod datur ma-
rito vt condemnetur inquantum facere potest quod datur here
di suo non extraneo. ¶ Iteȝ fallit in priuilegio quod datur mu
lieri vt preferatur alijs pro dote quod similiter transit ad here-
dem suum. Et ideo est quia fauor istorum priuilegiorum datur
coniugibus ratione liberorum: ergo multomagis ipsis liberis.
ī. solu. matrimo. l. etiam. §. j. vbi de hoc. et. l. maritum. in fin. ⁊. C.
qui po. in pig. habe. l. assiduis. Aut queritur de priuilegio con-
cesso per. l. viuam. id est per principem tunc aut concedit alicui
simpliciter ⁊ eo mortuo extinguitur priuilegium, vt. ī. de regu.
iur. l. priuilegia. vbi de hoc no. ⁊ dixi ⁊ not. per Dy. ⁊ alios eo. ti.

a ¶ Modicuȝ. Adde ꝙ modicū tēpus dr decez dierum. Bar. hic ⁊ in l. si peculiū. §. fi. de statulib. qñqȝ ꝑ. xx. diebus. l. j. de iti. actuqȝ. qñqȝ ꝑ nouē annis Bald. in. l. iube m⁹. C. de sa. san. ecc. Ang. ī. l. si filio. §. fi. sol. matr. ⁊ qd de modico nō sit curandū vide glo. in. l. rebus. §. possūt. ff. cōmo. Gul. Dyn. Ray. et doc. in. l. si proprietari⁹. ⁊ ibi gl. de dā. infec. glo. in. c. pe. de resc. ⁊ ibi Guido pape et q̄ ibidem apostilaui in. c. reuera. de conse. distinc. ij. Car. in proe. clement. in princ.

c. priuilegium personale. ⁊ c. si quis in ius succedit. li. vj. Aut cō
ceditur alicui ⁊ successoribus suis tunc refert de modo loquen-
di: quia aut sibi ⁊ posteritati sue ⁊ extenditur ad omnes ex eo de
scendentes ex linea masculina nō ex feminina: aut de iure immu
4 nitatis. l. iiij. vbi de hoc. †Et ratio est qꝛ posteritas importat eos
qui sequuntur familiam. Sed descendētes ex linea feminina nō
sunt de eius familia sed patrum suorum, vt insti. de pat. pote. in
princi. ¶ Aut conceditur sibi ⁊ heredibus suis ⁊ tunc quicūq;
sint heredes gaudent priuilegio. j. de verbo. sig. l. sciendum. vbi
de hoc. ⁊ de reg. iur. l. qui per successionem. ¶ Aut conceditur si
bi ⁊ heredi suo simpliciter: ⁊ tunc de suo proximo herede intelli
gitur. C. de vsufruc. l. antiquitas. vbi de hoc. ⁊ facit ad predicta.
C. de leg. l. in annalibus. ⁊ quod dixi. C. de episco. et cleri. l. j. ⁊ de
non nu. pec. l. tam mandatori. ¶ Ex lege sequenti que continua
tur cum ista not. ⁊ vnum pulcherrimū quod sepe allegatur sci
licet quod principale tantum attenditur ⁊ non accessoriū vel cō
secutiuum illius: dū dicit qꝛ non adipiscende hereditatis ⁊c. ⁊ ꝑ
hoc. j. de acqui. here. l. pro herede. quando tamen attenditur cō-
secutiuum. j. tit. j. l. recte. ⁊ ibi dixi. ¶ Quod inducit Andre. ad
duas questiones. ¶ Prima est quidam accusatus erat de cri-
mine ex quo debebant bona publicari: lite contestata alienauit
rem suam pro quinquaginta. fiscus ab emptore petit rem illam
⁊ tantundem dicens qđ res vendita erat litigiosa per. l. vlt. C. de
litigiosis. ¶ Ipse tenet qđ fiscus hoc petere non possit per istā
l. qꝛ questio non erat principaliter super bonis sed super crimi-
ne. ⁊ sic questio bonorum que est accessoria et consecutiua non
attenditur, vt. j. de accu. l. ex iudiciorum. ⁊ si reus vel accusator
mortuus fuerit. l. fi. ⁊ ideo res non dꝫ dici litigiosa. ⁊ pro hoc. C.
de litigi. aut. litigiosa. ¶ Predicta vera nisi alienatio foret in
fraudem facta vel pene suspiciōe de quo plene no. ⁊ dixi. j. de do
na. l. post contractum. ¶ Secunda questio est: statuto cauetur
qđ de omni sextario frumenti quod venditur vel de omni plau-
stro vini soluatur certum quid pro datio. quidam vendidit fun
dum in quo erat frumentum ⁊ vue mature: nunquid debeat sol
uere datium? videtur qđ sic, arg. j. de contrahen. empt. l. fistulas.
§. que frumenta. ⁊ de verbo. sign. l. frugem. ⁊ qꝛ frumentū cedit
in venditione. j. de actio. emp. l. iulia. §. si fructibus. ¶ Contra-
rium tenet per rationem predictam qꝛ non attenditur accesso-
rium sed principale et arg. de leg. ij. l. si quod ex pamphila. qꝛ ta-
les fructus sunt pars fundi. j. de rei vend. l. fructus. et solū tanq̄
principale inspici dꝫ. j. de impen. l. fi. ⁊ de pec. l. si duobus. in fin.
non enim videtur separata venditio fundi et fructuum sed vna
fundi cum fructibus. j. que in frau. credito. l. fi. ⁊ facit quod not.
de leg. j. l. non quocunq; modo. §. iul. ⁊ locati. l. sed addes. §. si qs
mulierem. And. ⁊ Gul.

1 ☞ Cōtumax veniens iudice sedēte ꝑ tribunali restituitur ad
appellandū: silr si dolo aduersarij vel absq; sui culpa abfuerit.
2 Uerus contumax nō hꝫ beneficium appellationis nisi dolꝰ ad
uersarij interueniat.
3 Contumacia multipliciter consideratur.
4 Uerus contumax dicitur qui dixit nolo venire: fictus autē qui
vocem preconis non audiuit.
5 Citatus personaliter nihil r̄ndens an dicatur vere contumax.
6 Uerissimus contumax quis dicatur ⁊ an appellationis reme-
dio gaudere debeat.
7 Citatus cōparens solummodo iudice sedente ꝑ tribunali an re
stituatur ad totam causam an solum ad appellandum.
8 Tempus ad appellandum datum non currit ignoranti senten
tiam latam.
9 Absens causa probabili quemadmodū est scholaris venit con
tra sententiam contra se latam restituendus.
10 Absens causa necessaria ⁊ non probabili queādmodum est re
legatus an restituatur ad appellandum a sentētia contra se ab
sentem lata.
11 Absens litigaturꝰ tenetur procuratorem dimittere tam ꝑ cau-
sis inchoandis quam inchoatis.
12 Absens ex contumacia dupliciter consideratur.
13 Solennia iudicij, id est substantialia non sunt immutanda nisi
equitas in contrarium suggerat.
14 Presumptio vna tollit aliam: puta presumptio contra aliquē
tollitur per eius sacramentum.

a ¶ Diuus. ad a de qđ iste text. i est singularis ſm doc. hic.

DIuus. [a] Pulchra lex que alibi nō ē. ¶ †Et
ex hac. l. plura vtilia colligunt̄ ad que
continue allegatur. primum est qđ ꝯtumax si veniat
iudice sedēte pro tribunali restituitur. quod qualiter
intelligendum sit. j. plene subüciam. ⁊ vide extra de sententia et
re iud. c. cum bertol. cum ibi notatis. ⁊ de testibus. c. ij. in glos. si
enim non potest. ¶ Et pro declaratione totius. l. vide qđ not. et
dicam. j. l. proxi. ¶ Et diuide in duas partes. in prima venit cō-
tumax iudice sedente pro tribunali. ¶ In secunda postea. secū-
2 da ibi, nec iniuria. ¶ †Et secundum communem lecturā. h. d.
vere contumax non appellat nisi veniat iudice sedēte pro tribu
nali non postea nisi dolus aduersarij intercedat. ¶ Secunda
etiam lectura quod loquatur de ficte contumace potest saluari
vt. j. patebit. ¶ Secundo quod vel facile ex solennibus est mu-
tandum. ¶ Tertio quod vna presumptio tollit aliā qđ etiam
statim declarabo. ¶ Quarto quod deceptus sine culpa sua et
dolo aduersarij restituitur: quia etiam actio de dolo ei daretur
⁊ melius restitutionem est concedi quam actionē famosam intē
di ad quam decurrendum est cum alteri remedio locus non est
⁊ iste est effectus huius legis. ¶ Literam expone ibi rem expo-
nit glos. j. causam sic. C. de edendo. l. is apud quem. vbi de signifi
cato huius dictionis res, dixi ⁊ plenius in alphabeto dictione
res. ¶ Ibi, ⁊ si vel. Not. pulchrum textum ⁊ non obstat. s. de ne
go. gest. l. actio. ⁊. C. de formu. per totum, vt not. j. de reg. iur. l. et
si nihil. ¶ Item non ob. j. de ven. inspicien. l. j. in fin. quia ibi so-
lennitas leuis ⁊ non necessaria vt ibi patet. Ray. Ibi confestim
not. etiam hunc tex. ⁊ dic anteq̄ recedat a bancho, vt no. j. de ap
pel. l. ij. Ibi, pro tribunali sedente. not. de tribunali de quo. dixi
s. de iustitia ⁊ iur. l. pen. Ibi, restitui potest de equitate ad totā
causam. ⁊ sic salua opin. Azo. vel ad appellandum secundū le-
cturam. Joan. Ibi, nec intra has licet gloss. aliter referat hunc
text. referas ad proxima hoc modo: videbatur solum illa causa
subesse quasi parum exaudita voce preconis sed est ⁊ alia vt se-
quitur. Ibi, non potest non obst. j. de fur. l. tutor. vt ibi notatur
et vide Archidia. extra de preben. c. non potest. lib. vj. ¶ Redea
mus ad declarationem primi scilicet quomodo restituatur con-
tumax si veniat iudice sedente pro tribunali. ¶ Circa quod est
3 sciendum q̄ aliquando dicitur quis vere contumax †aliquando
ficte. ⁊ de hoc sunt varie opi. que plene notantur per Joan. an.
in clemen. de dolo et contuma. c. j. et plene dixi. C. de iudi. l. prope
randum. §. sin autem reus. versicu. cum autem eremodicium.
versicu. ex predictis insurgit. Sed quantum ad presens dic ſm
Jaco. butri. q̄ vere contumax secundum omnes dicitur qui di-
4 xit, nolo venire. †ficte contumax qui vocem preconis non audi-
uit sed citatus fuit ad domum: nam presumptio est quod fami
lia sua vel vicini sibi notificauerint. j. de oper. no. nuncia. l. de pu
pillo. §. si forte. dubie contumax est qui citatus personaliter nō
respondit. in hoc tamen est opin. vna. gloss. dicit qđ talis habe-
tur pro vero contumace nisi probet iustam causam impedimen
ti. hoc tenet glo. j. de app. l. ex consensu. §. fina. Sed hanc gl. im-
probat ipse Jaco. ratione tali: minor aduersus verum dolū nō
restituitur. C. si aduer. delict. l. j. ⁊. ij. ⁊. j. de mino. l. auxilium. §. in
delictis. sed si iudex precipit minori quod edat instrumēta ⁊ nō
edit datur ei restitutio, vt. s. de eden. l. j. in fi. vbi de hoc tetigi. Et
pro hoc patet quod non est in vero dolo nec vere cōtumax quia
5 non restitueretur vt dictum est. †Et sic non sequitur quod cita-
tus personaliter qui non respondit sit vere contumax. pro hac
opinione etiam facit. j. de regu. iur. l. non videt̄ dolo carere. vbi
loquitur de vniuersitate citata que tacuit et dicit quod non vi-
detur dolo carere. et dictio videt̄, est nota diminutiōis ⁊ impro
prietatis quasi dicat non est in vero dolo nec vera contumacia
vnde ipse Jaco. tenet q̄ vere contumax dicatur solum ille qui ci
tatus dixit se nolle venire: bene tamen confitetur quod de facto
seruatur etiam q̄ vere contumax dicatur qui personaliter inuē
tus ⁊ citatus nihil dixit sed non comparuit. ⁊ ita tenet gloss. j.
quando appel. sit. l. j. §. fi. vnde Jaco. de are. et multi alij moder-
6 ni faciunt tria membra. ¶ †Dicunt enim quod quidam est ve
rissimus contumax si ille qui citatus et inuentus dixit nolo ve-
nire. ¶ Alius est vere contumax qui inuentus et citatus di-
xit bene veniam. vel nihil dixit. tertius est ficte contumax q nō
est personaliter citatus sed ad domum. ¶ Sed ad quid ꝑdest
ista scire? quantum ad declarationem huius. l. dic qꝛ aut est ve-
rissimus contumax qui repertus dixit nolo venire: ⁊ talis nūq̄
restituitur nec ad appellandū nec ad aliud etiam si veniat iudi-
ce sedente pro tribunali, vt. j. de re iudi. l. contumacia. in princ. ⁊
§. contumax. de iudic. l. ⁊ post edictum. in fine. ex quibus causis
in pos. ea. l. fulcinius. §. fi. ⁊ quod ibi in glo. not. lꝫ Jo. dixerit eū
restituendum si veniat iudice sedente vt hic in gl. no. eius tamē
opi. non seruatur si est vere contumax qꝛ dixit se venturum vel
nihil dixit, si veniat iudice sedente pro tribunali restituitur ad
appellandum. ⁊ sic intelligitur. l. ista. ⁊ si fraus aduersarij inter
uenit auditur etiam si non veniat iudice sedēte: vt in vltimo re-
sponso huius. l. Si autem fuit ficte contumax qui nō fuit inuē-
tus sed citatus ad domum talis audit̄ suo iure appellans sine
aliqua restitutione, vt. d. l. j. §. fi. qñ app. sit. Et ita de facto cōmu
niter seruat̄ i iudicijs. lꝫ ⁊ alie opi. circa hoc sint, quas plene no
taui. d. l. properandum. §. sin autem reus. vers. cū autē eremodi-
cium. ⁊ not. per Joan. an. d. c. j. in clemen. de dolo ⁊ contu. ¶ Ex
predictis quidā praui aduocati faciunt talem malitiam: quia
suadent

suadent clientulis suis qd dn̄ citantur ad sententiam audiēdā non veniant nisi ea lecta ⁊ tunc veniant iudice adhuc pro tribunali sedente ⁊ petant se restitui ad appellandū per hanc.l.et ista causa restitutionis dabit cū cause cognitione,vt.§.eod.l.oēs.et sic poterit durare vsq; ad quadriennium,vt.C.de temp.in inte. resti.l.fi.⁊ sic protelant causam ⁊ data restitutione ad appellandū appellāt intra decē dies qd possunt.sed cautus aduocat⁹ partis aduerse ꝯ talē malitiā ⁊ fraudē remediū adhibet ⁊ dicit iudici dn̄e plz pti mee ꝙ statim eū restituatis ad appellandū si vult. ¶ Et tunc iudex statim eum restituet ⁊ necesse habebit appellare intra decem dies ⁊ sic non poterit litē protrahere.Mar.sil.⁊
7 Ja.bu. ¶ †Ex predictis insurgit questio an iste qui venit iudice sedente pro tribunali restituatur ad totam causam an solū ad appellandum.glo.sic tenet qd ad totam causam ⁊ sic videtur qd prosit sibi contumacia sua plusꝙ si veniret quia si veniret solum appellaret hic autem ad totam causam restituitur. ¶ Sed intellige glo.qd restituat̃ ad totā causam id est recipiat̃ ⁊ admittatur in eo statu in quo fuisset si non fuisset contumax vt perinde possit proponere exceptiones ⁊ iura sua ac si sententia lata non esset non autē qd tota causa debeat rescindi.ad qd ff.de appel.l.si expressim.cū sua gl.⁊ hic dū dicit bom ꝑtoris ⁊c.⁊ per hoc.ff.de mino.l.fin.que in fraudem creditorum.l.ait pretor. §.si conditionalis.⁊ ad velle.l.debitrix.§.fina.Gul.⁊ dicam.ff.l. proxi. ¶ Uel aliter distinguas vt in glo.fm opi.Jo. ¶ Uel distingue plenius aut quis est absens reipub.causa ante litem cōtestatam ⁊ condemnatur diffinitiue ⁊ talis sententia est ipso iure nulla.C.de temp.app.l.fi.§.illud.de his qui ad eccl.confug.l. fi.§.cum autem.⁊ ibi in glo. ¶ Nec potest sibi imputari ꝙ procuratorem non dimiserit ñ erat absens reipublice causa quia in causis inchoandis nō tenetur procuratorem dimittere, vt ff.cū qui appellauit in ꝓuincia defendi debere.l.j.et.ij.aut cepit abesse causa reipublice lite contestata. ¶ Tunc aut est defensus ꝑ procuratorem legitime,aut non.si sit reuersus restituitur ad appellandum,vt.ff.l.proxi.in fin.si nō defenditur legitime tunc refert aut nō potest sibi imputari quare defensus non sit et restituitur ad totam causam vt qz ita subito eū oportuit abesse qd non potuit dimittere procuratorē vel procurator constitutus mortuus est.C.de procur.l.absentem.et.ff.ex quib.cau.maio.l.j. ¶ Aut potest sibi imputari ⁊ restituitur ad appellandū tantū
8 qz in causa inchoata debuit dimittere procuratorem.ff.de legationib⁹.l.eūdem.in fin.⁊.ff.l.proxi. ¶ †Et vbicūq; dicitur quez restitui ad totā causam multo fortius ad appellandū si hoc velit nec currit sibi tempus ad appellandum nisi qñ scit latam sententiam ⁊ tunc vel potest appellare suo iure vel restitui ad totaz causam. ¶ Et videtur scire qñ defensus est per procuratorē et tunc restituitur ad appellandum.ff.ex quib.cau.maio.l.ij.⁊ vi-
9 de in Specu.de in integ.restitu.§.diximus. ¶ †Aut est absens ex causa probabili vt studiorum que est causa probabilis,vt.ff. ex quib.cau.ma.l.necnon.et lit.contest.cum eo quia alias sentētia nulla esset,vt.§.dixi:⁊ tunc distingue quia aut est legitime defensus per procuratorem et non restituitur etiam ad appellandum sed habet actionem mandati contra procuratorem.ff.quādo app.sit.l.j.in fi.aut non est defensus et restituitur ad appellādum,vt.ff.ex quib.cau.maio.l.necnon.qz nō inuenitur prohibi-
10 tum,vt ea.l.necnon.§.sed ꝙ eis. ¶ Itez qz absens †causa necessaria ⁊ non probabili vt relegatus si non est defensus restituit̃ ad appellandum,vt.ff.de mino.l.papi.exuli.ergo multo fortius ille qui abest ex causa probabili et honesta.predicta vera si non potuit dimittere procuratorem:vel dimisit sed mortuus est.
11 ¶ Omnes enim absentes†tenentur dimittere procuratorem quando recedunt tam pro causis inchoandis ꝙ inchoatis excepto illo solo qui abest reipublice causa qui solum in causis inchoatis tenetur procuratorem dimittere vt probatur vtrunq; ff.eum qui appellat in prouincia defendi debere.tit.j.et.ij.et.d.l.
12 eundem.de leg.in fi. ¶ †Si autem est absens per contumaciam aut verissimam aut veram aut fictam,vt.§.dixi.⁊ vide in Spec. de contumacia.versicu.vere contumax.et ver.seq. ¶ Et de alijs absentijs notatur in glo.ff.l.proxi.⁊ ibi dicam vbi eque bene caderet ista distinctio. ¶ Querit Guid.de suza.quia hic dicitur ꝙ si veniat iudice sedente pro tribunali quod sibi subuenitur. ¶ Quid si iudex iam recesserat a bancho sed venit statim post recessum:nunquid sibi subuenietur.dicit quod sic qz ea que statim fiunt videntur inesse.C.de pac.l.petens.⁊ si cert.peta.l.lecta. Contrarium vidi seruari inherendo huic litere que non sine misterio voluit eum venire debere iudice pro tribunali sedente crederem bene ꝙ si iudex malitiose recessisset a bancho ante horam consuetam vel recessisset et statim redijsset quod cause succurreretur quasi recessisse non videatur quod in breui reuertit̃. ff.de repud.l.iij.⁊ quia sedere debuit iudex vsq; ad horam cōsuetam in aut.de iudi.§.sedebunt. ¶ Et bene facit.l.ista ad.q.quā de facto habui.Statuto cauetur ꝙ quilibet cōsiliarius qui nō fuerit ad concilium quando pulsabitur condemnetur in sol.centum.aliquis venit ad concilium in fi.concilij anteꝙ reformatū esset nec recessisset concilium:nunquid debeat condemnari.ob tunc quod non per.l.istam.Et ita tenet Archid.de episcopo vocato ad concilium ꝙ si veniat saltem in fine concilij quod non puniatur.xviij.dist.c.si quis episcopus alias si quis episcoporum. ¶ Quid si citatus ad sententiam audiendam non venit sed iudice adhuc sedente pro tribunali misit procuratorem ad appellandum nunquid talis procurator audietur appellans? videtur ꝙ sic:qz sicut dominus audiretur,ita ⁊ procurator.ff.de procu.l.j.§.vsus.dic contra:quia dominus non audiretur nisi bñficio restitutionis vt hic dicit̃.ꝓcurator aūt restitutionem petere non potest nisi ad hoc habeat spālē mandatum.ff.de mino. l.illud.§.j.⁊.l.seq.Sed quid si habebat mandatū etiam ad restitutionem petendam?forsan tūc audietur ratione predicta.Quidam tamen dicunt qd non quasi malitiose versatus sit.arg.C. de dolo.l.dolum.Et qz sicut misit istū procuratorē ad appellandum ita mittere potuit ad totam causam.extra de dolo et contu.cum dilec.Et qz iste tex.dicit ei succurrendum vbi euidēs eqtas poscit.hic autem nulla subest equitas subueniendi cuz nulla iusta causa eum excuset.⁊ restitutio causa cognita dari debet vt.§.eo.l.omnes. ¶ Sed nunquid hoc ipso ꝙ quis venit iudice sedente pro tribunali dabitur sibi restitutio?an habebit necesse probare aliquā iustā causam puta qd habebat testes vel instrumenta vel aliquas iustas exceptiones quas produxisset?litera ista videtur innuere qd aliquā iustā causam debeat probare dū dicit vbi equitas euidens poscit ⁊c.Et qz cā cognita oēs restitutiones dantur,vt.§.eo.l.oēs.contrarium seruatur ⁊ hoc ipso qd venit iudice sedente pro tribunali est iusta cā restitutionis.⁊
13 hoc indicat litera sequens in ver.itaq;. ¶ †Transeo ad declarationem secundi scꝫ qd ex solennibus non est facile quid mutādum.Glo.tenet qd ex solēnibus nihil est mutādū nisi equitas suggerat cōtrarium.Alij dicunt qd nihil est facile mutandū ex solennibus id est substantialibus vt hic cuz concor.sed leuis solennitas omitti potest ⁊ omissa non vitiat,vt.ff.de ven.inspi.l.j. §.fin.vbi de hoc satis dixi.Et ad predicta concor.quod dicit̃ nihil de contingentibus omittendum extra de iniur.c.vlt.in fin.⁊ vbi solennitas iuris omittitur nō valet qd agitur extra eo.c.cōstitutus.Et vide in brocardis Azo.vj.parte.rubrica de solennibus.⁊ in libello Py.iij.charta. ¶ Transeo ad declarationem
14 tertij qd vna presumptio†tollit aliam de quo dic vt in gloss.Et de istis presumptionibus,vide extra de presumpt.per totum.et per Goffre.Host.⁊ Specu.eo.ti.⁊ plene dixi.C.de proba.l.siue possidetis.⁊ no.ff.tit.pri.l.fi.Item si est presumptio contra aliquem purgatur ⁊ tollitur per eius sacramentum.no.in glos.pe. extra qui ma.accu.pos.c.cū in tua.quod est not.⁊ pro hoc extra de iureiur.c.fi.et.C.de his qui ad eccl.confu.l.presenti.§.sicubi. ¶ Quartum satis patet ex glosis.

1 ¶ Minores legitime defensi restituūtur ad totaz causam:absentes vero ex iusta ⁊ probabili causa tantum ad appellandum restituuntur.⁊ nu.6.
2 Minoris lesio versatur in cause cognitione.
3 Defensio legitima que ⁊ quando dicatur.
4 Restitutio ad totā causam reddit sententiam nullam redditq; causam ex integro examinandam ac si non fuisset processum.et quid si restitui ad appellandum.
5 Restitutio et appellatio in quo equiparentur.
6 Sentētia sine litis contestatione lata est nulla.
7 Absentia mltipliciter in materia restitutionū venit ꝯsiderāda.
8 Minori non datur restitutio contra rem publicam nec filio cōtra patrem.
9 Absens reipublice causa an ad totam causam debeat restitui an tantum ad appellandum.

1 Inter minores.†Pulchra lex pōit differentiā inter minores defensores ⁊ reipublice cā absentes.minores eñ defensi restituunt̃ ad totā causam.absentes vero reipub.cā defensi restituuntur solum ad appellandum.⁊ vide qd dixi.§.l.pri. versi. vel aliter distinguas. ¶ Et non ob.ff.de min.l.⁊ si sine.vt ibi no. ¶ Ibi,causa cognita facit.§.eo.l.oēs.⁊ in cause cognitiōe ver-
2 satur lesio†minoris,vt.ff.de iureiuran.l.nam postea.§.si minor. ¶ In fi.ibi permittit̃ post decē dies,alias non posset appellare de iure cōi cū procurator suus non appellauerit.ff.qñ app.sit.l. j.§.fin. ¶ Circa declarationem textus quero qñ quis dicatur
3 legitime defensus.†dic qd si est minor quando defensus est per tutores vel curatores in principio medio ⁊ fine cause.secus si nō fuit in princi.licet postea affuerit:qz lis debuit legitime inchoari.C.qui dari tuto.possunt.l.in vniuersis.et no.⁊ plene dixi.C.si

aduersus rē iudicatā.l.cū ⁊ vos minores.⁊ qūo et quādo iud.l.
si preses.maior autē dꝛ legitime defensus qñ defenditur in tota
causa per procuratorē sufficientē.C.de procur.l.qꝛ absente.⁊ de
adul.l.quāuis indubitati.¶ Item quero quid est restitui ad to
4 tam causam† ⁊ quid ad appellandum.dic qđ si restituor ad to⸗
tā causam perinde est ac si nulla foret lata sñia ⁊ tota causa exa⸗
minatur ex integro.¶ Credo tñ ꝙ restitui debeat ad causam in
eo statu in quo erat ita qđ possit iura sua ⁊ exceptiones propone
re ac si sententia lata nō esset,vt dixi.ṡ.l.prox.ver.ex predictis in
surgit questio.ille autem qui restituitur ad appellandum resti⸗
tuitur ad hoc qđ appellare possit intra decē dies,vt.C.de appel.
aut.hodie.⁊ prosequi ipsam appellationē secundum formā au⸗
thentice eo.qui appellat.C.de tempo.app.¶ Quidam tamē di
cere voluerunt qđ qñ iudex restituit ad totam causam quod de⸗
beat pronunciare totum oppositū eius qđ pronunciauit prim⁹
iudex qꝛ restitutio et appellatio equiparantur sed iudex appella
tionis hoc facit si sententia est iniusta ergo ⁊ iudex restitutiōis
quod non puto verum vt predixi sed solum hꝫ rescindere primā
sententiam ⁊ reponere in statum pristinum.C.in quib.cau.in
integ.resti.non est neces.l.ij.⁊ si aduer.lib.l.ij.¶ Non ob.quod
5 restitutio† ⁊ appellatio equiparentur qꝛ fateor quod equiparā⸗
tur in hoc qđ sicut appellatio suspendit alias extinguit pronū⸗
ciatum,vt.ff.ad turpil.l.j.in fi.⁊ facit de causa iterum cognosci.
ita facit restitutio data a iudice ⁊ pro hoc.j.de mi.l.qđ si minor.
§.restitutio.¶ Oppo.quod in minore non sit necessaria restitu
6 tio†per.d.l.cum ⁊ vos minores.sed illa loquitur in minore in⸗
defenso hic in legitime defenso.¶ Ad hoc oppo.qđ etiam si sit
indefensus teneat sententia,vt.j.ex quib.causis in pos.eatur.l.
apud iulia.sol.ibi in interlocutoria que bene tenet contra mino
rem indefensum,vt not.d.l.cum et vos minores.sed quomodo
potuit esse indefensus absens reipublice causa ita quod senten
tia teneat cum lite non contestata non possit ferri diffinitiua,
vt.C.de bo.autho.iudi.pos.l.cum proponas.et de his qui ad ec
cle.confug.l.fin.§.cum autem.sol.dic quod cepit abesse post lit.
contesta.vel fuit defensus per procura.vsqꝫ ad cōtest.⁊ ideo po⸗
tuit ferri diffinitiua.item opp.quod distingui debeat an iste ab
sens potuerit dimittere procura.vel non,vt.j.de mino.l.papin.
exuli.⁊ ex quib.cau.maio.l.necnon.sed ibi loquitur in absentē
ex necessaria causa tantum puta ex causa relegatiōis.hic ex pro
babili ⁊ necessaria scilicet causa reipublice.vnde distinguit aut
loquimur in minore indefenso:⁊ tunc sententia ipso iure nō tꝫ si
est diffinitiua,vt.d.l.cum ⁊ vos minores.⁊ qūo ⁊ qñ iud.l.si pre⸗
ses.Interlocutoria de mittendo bene tenet sed datur restitutio,
vt.d.l.apud iul.ex quib.cau.in pos.ea.aut minor fuit defensus
⁊ datur restitutio causa cognita vt hic aut fuit defensus vsqꝫ ad
litis contestationem:et tunc non est liquidum de causa et nō dꝫ
procedi ad diffinitiuam sed ad interlocutoriam.C.de iud.l.pro⸗
perandum.§.sin autem reus.⁊ quomodo ⁊ quando iud.l.consen
taneum.⁊ si feratur diffinitiua minor restituitur maior nō.Idē
si est liquidum de causa qꝛ minor restituitur maior non.⁊ sic mi
nor his duobus casibus hꝫ priuilegium restitutionis.In ma⸗
iore tñ distinguitur:qꝛ aut erat absens necessaria ⁊ probabili cā
vt reipublice:⁊ tunc aut fuit legitime defensus ⁊ restituitur ad
7 appellandum,vt hic aut nullo modo fuit defensus† ⁊ sententia
est ipso iure nulla qꝛ lata lite non contestata vt dictum est aut
fuit defensus vsqꝫ ad litem contestatam ⁊ postea non ⁊ tunc re⸗
stituitur ad totam causam,vt.d.l.quia absente.C.de proc.cū si.
Si autem lis esset inchoata ⁊ cōtestata cū eo tunc tenetur dimit
tere procuratorem alias non restituitur,vt.l.eundē.§.fi.j.de leg.
Si vero est absens ex causa necessaria tantū vt relegatiōis aut
fuit legitime defensus ⁊ ad nihilū restituitur.aut nō fuit defen
sus:⁊ tunc aut potuit procuratorem dimittere ⁊ non dimisit et
non restituitur.aut nō potuit dimittere vel dimisit ⁊ mortuus
est:etiam restituitur ad appellandū,vt.d.l.pap.exuli.j.de mino.
vbi de hoc.Si vero est absens ex cā volūtaria aut probabili tā
tum vt studiorū vel mercature:tūc videtur hic gl.eum equipa⸗
rare absenti ex necessaria cā tm̄ vt distinguatur potuit dimittere
procuratorem vel non.Sed in hoc cōiter reprobatur ista glo.qꝛ
siue iste absens ex probabili causa potuit dimittere procuratorē
siue non semper restituitur.Et ita tenet alia glos.que cōiter ap⸗
probatur que est.j.ex quib.cau.ma.l.necnō.in prin.⁊.l.sed ⁊ si.p
pretorē.§.j.in gl.dꝫ enim esse differentia inter absentē probabili
causa vt studiorū,vt.d.l.necnō vel mercature,vt.j.de peti.here.
l.in estimationibus.⁊ relegatū ꝓbabilis enim absentia studio⸗
rum est priuilegiata,vt.C.ne filius pro patre.aut.habita.Ergo
ista absentia dimittat procuratorē vel nō sibi nocere nō debet.
Sed relegatus abest rōne delicti ⁊ ideo ex tali absentia sentire
dꝫ penā ⁊ nō premiū,vt.ff.de interd.⁊ rele.l.relegatorum.§.si in
ter.⁊ de neg.gest.l.siue hereditaria.⁊ ideo iste tenetur dimittere
procuratorem si potest alias non restituitur,vt.d.l.papi.exuli.
Et vide qđ no.⁊ dixi.j.ex quib.cau.ma.l.sed ⁊ si per pretorē.§.j.
Sed lꝫ ista sit magnorū opi.qđ absens ex cā probabili nō tenea
tur dimittere ꝓcuratorē.⁊ dato qđ non dimittat nihilominus
restituatur:tñ pro opi.istius gl.que videt̄ sentire qđ procurato⸗
rem dimittere teneatur si potest sicut relegatus optime facere vi
detur.j.eum qui app.in prouincia defendi debere.l.ij.vbi excipi
tur solū ille qui abest cā reipublice qđ procuratorem dimittere
non teneat̄:⁊ nihil dicit de absente ex cā ꝓbabili tātū.⁊ hoc sa⸗
tis indicat.d.l.necnō.C.ex qui.cau.ma.dū dicit forte procurato
re suo defuncto.lꝫ glo.ibi teneat cōtrariū vt predixi.Et vide qđ
no.eo.ti.ex qui.cau.ma.l.is qui reipublice.⁊ de app.qui suspe⸗
ctum.§.fi.si autē est absens volūtaria causa tantū:tūc aut sine
contumacia ⁊ sententia ipso iure non tenet,vt.j.de iud.ad perē⸗
ptorium.⁊ que sen.sine app.rescin.l.j.§.itē cū ex edicto.aut erat
absens per contumaciam:tunc aut est verissimus contumax q
dicit quod venire nolebat.aut vere contumax qui dixit se ventu
rum vel nihil dixit.licet glo.hic dicat talem ficte contumacem ⁊
male.aut ficte fuit contumax puta citatus ad domum.⁊ in his
dic vt dixi.ṡ.l.proxima.¶ Item oppo.secundum.H.quod mi⸗
8 nori†non detur restitutio contra rempublicam quia filio con⸗
tra patrem non datur restitutio.C.qui ⁊ aduer.quos.l.finali.sꝫ
respublica est pater subditorum tam minorum quam maiorū,
vt.j.de ventre in possessio.mitten.l.prima.§.et generaliter.er⸗
go ⁊c.sed dic quod lex contraria loquitur de vero patre et natu
rali qualis nō est respublica.pro hoc.C.de his qui ve.eta.impe.
9 l.fi.¶ Item oppo.quod absens†reipub.causa restituatur non
tantum ad appellandum sꝫ ad totā causam.j.ex quib.cau.ma⸗
io.l.j.⁊.l.videlicet.dic quod ibi nō fuit defensus hic autem fuit
defensus per procuratorem quo casu si procurator nō appella⸗
uit quod facere debuit,vt.ṡ.de neg.gest.l.liberto.§.fi.tenebitur
ipsi domino actio.mandati,vt.j.qñ app.sit.l.j.§.fin.sꝫ si procu⸗
rator esset non soluendo tunc restituitur ad appellandum.⁊ ita
no.j.ex qui.cau.maio.l.is qui reipublice.⁊ pro hoc.d.l.j.§.fi.quā
do appel.sit.⁊.l.ab eo.C.quomodo ⁊ quando iud.¶ Quis au⸗
tem concedat istam restitutionem,dic vt no.Pe.C.qūo ⁊ quan
do iud.l.si preses.¶ In gl.magna ibi,qꝛ absente.¶ Et que sit
differentia inter vnam restitutionem ⁊ aliam,dic quod not.C.si
sepius in integ.rest.po.l.j.⁊.C.si aduer.rem iud.l.fi.

¶ Quod metus causa gestum erit. Rubrica.

1 ☞ Metus dicitur inferri animo:vis autē corpori.⁊ quot mo
dis fiat restitutio contra metum.
2 Metus an reddat stipulationē nullā vbi in illa fuerit illatus.
3 Actio quod metus causa locū hꝫ in vi ⁊ metu illatis a priua⸗
tis non a magistratibus.
Metus excommunicationis an sit iustus.
4 Metus vilis non inducit actionem quod metus causa gest.
5 Metu armorum fugiens an perdat dominium.
6 Fideiussore liberato an liberetur principalis vel econtra.
7 Obligationes vel alia gesta in carcere publico vel priuato.an
sint valida.

Super rubrica. Supple ratum non habebo,vt
j.l.j.in prin.⁊ vide Azo.in summa huius tit.et
Hoffr.Host.⁊ Spec.eo.ti.⁊ lib.vj.⁊ Roff.eod.
tit.⁊ sunt duo tit.vnus de actione directa quod
metus causa.alius de actione vtili.¶ Et vis
1 †inferri dicitur corpori metus animo.not.in gloss.C.eod.l.si vi.
¶ Et quot modis restituatur quis contra metum vide in glos.
2 j.eod.l.nec timorem.¶† Metus adhibitus in stipul.non facit
eam nullam sed annullandam per istud edictum.j.de verbo.ob
ligatio.l.si quis cum aliter.⁊.C.de inuti.stipu.l.dolo.vbi de hoc
secus est in contractibus bone fidei,vt.j.eo.l.si mulier.§.si dos.
ibi ⁊ not.per Cardi.extra de filijs presby.cap.ij.lib.vj.¶ An iu
ramentum metu extortū obliget,vide extra de iureiu.cap.si ve
ro.⁊.c.si debitores.⁊ quod not.per Cardina.de pact.c.ij.lib.vj.
in decretis.xxij.questio.iiij.c.inter cetera.xv.q.vj.c.authoritatē.
⁊ extra quod metus causa.c.si abbas.⁊ de hoc no.j.eo.l.isti qui
dem.in glo.¶ Edictum nouum ⁊ verba antiqui.j.eod.l.j.⁊ qđ
gaudent breuitate Moder.¶ Et quomodo concipi debeat li⸗
3 bellus in hac actione diffinitionis.j.eod.l.ij.¶† Quod hec a⸗
ctio habeat locum in vi ⁊ metu illatis a priuatis non a magi⸗
stratibus.j.eod.l.continet.¶ Et si magistratus iniuste inferat
metum qualiter teneatur.¶ Quod comparatiuum ponatur ꝓ
positiuo.j.eod.l.metum.⁊ superlatiuū similiter.¶ Et an in pu
silla detur hec actio.⁊ an metus excommunicationis sit iustus.
¶ An in matrimonijs metus excuset si quis probauit metum
per duos testes ⁊ aduersarius probauit spontaneam volunta⸗
tem per

tem per.xx.preualet prima probatio. ¶ Et multi casus in qui-
4 bus dicitur iustus metus.⁊ que sint pericula mortis.† vilis me-
tus non inducit hanc actionē.j.eo.l.nec timorem.⁊ quot modis
subueniatur metum passo. ¶ Attenditur qd de facto quis pos-
set iniuste occidi.j.eo.l.recte.⁊ sic attenditur consecutiuum ma-
gis q̄ principale. ¶ Seruitus morti equiparatur.j.eod.l.isti
quidem. ¶ Et an iustus sit metus ne quis comburat instrumē-
ta status.⁊ an iuramentum metu extortum sit obligatoriuz qd
magis timent parentes de filijs quaz de seipsis ⁊ ideo in tormē-
tis inchoari debet a filio.ea.l.§.hec que diximus.⁊ an pater ma-
gis diligat filium quam econtra.Et cui potius sit subueniendū
in pari necessitate patri an filio.Non sufficit suspicio metus.j.
5 eo.l.metum autem.Et an suspicio aliquid operetur.† Et de pro-
fugiente metu armatorum.Et an sic fugiens perdat dominiuz.
Et an hec actio concurrat cum interdicto vnde vi.⁊ qd vi aut
clam.Et an si obsessus restitui castrum habeam hanc actionē.
An vniuersitas teneatur hac actione ⁊ possit delictum cōmit-
tere,plene ea.l.§.animaduertendum.Et quomodo ex delicto pu-
niatur.Et an singuli de vniuersitate puniantur hac actio.tenet
is ad quē ex metu commodū peruenit ea.l.§.sz licet.Et an quis
teneatur aliū defendere vel iuuare si potest.An missio facta per
metum valeat ea.l.§.idem pompo.In negotijs perfectis ⁊ im-
perfectis datur hec actio ⁊ exceptio.ead.l.§.sed quod pretor.Et
an interlocutoria principis faciat ius,vtilis antiqua datur cuz
ista ead.l.§.volenti.Et an actio extincta resuscitetur. Qui rem
per metum extortam restituit tenetur de dolo promittere ea.l.§.
iul.⁊ actio in rem tollit istam.⁊ an pena legalis tollat rei perse-
cutionem.Et an dominus possit emphyteotam expellere et pen-
sionē petere.Restitutio ex hoc edicto omnia in pristinū statū re-
stituit.⁊ in ea veniunt fructus ⁊ accessiones.ead.l.§. ex hoc edi-
cto.Et quid quadruplatur in obligatione conditionali.An ti-
tulus excuset a percipiendis.j.eod.l.sed ⁊ partus. hec actio da-
mnum persequitur alias cessat.eadem.l.§.queri potest.Dicens
sibi ius suo iure priuatur.ea.l.§.si.⁊.l.seq.extat.vbi plenissime de
hoc videas de exceptione que oritur ex hoc edicto.j.eo.l.si cuz ex-
ceptione.Simplum quadruplatur.ead.l.§.j.rem restituendo li-
beratur a pena.ead.l.§.satis clementer.⁊ an ab expensis libere-
tur ⁊ quāto tempore tollatur actio iniuriarum.Qualiter tenea-
tur vniuersalis ⁊ singularis successor.ead.l.§.in hac actione. et
plenius.j.eod.l.si ipsa res.An duo libelli dentur.⁊ an due sen-
tentie.ead.l.§.hec autez actio.et an ambe diffinitiue.⁊ an ab eis
possit appellari.⁊ an detur tēpus quadrimestre.Quod ex equi-
tate quandoqz absoluitur conuentus hac actione.ead.l.§. ali-
6 quando.† An liberato fideiussore liberetur principalis ⁊ econ-
tra.ead.l.§.labeo.An precise cogatur metum inferens ad rei re-
stitutionem.ead.l.§.sed si quis.Quando metum inferens tenea-
tur de interitu plene ead.l.§.quatenus.Et quando de fuga ser-
ui per metum extorti.et an litera sit transponenda.Et an emēs
a metum inferente agat de euictione pro re ⁊ pena tripli.non est
fur qui habet voluntatem domini licet coactam. ead.l.§.qui
vim.hec actio concurrit cum actione de dolo.ead.l.§. eum qui.
An vno soluente ceteri liberentur.ead.l.§.iuli.et.l.sequen.Suf-
ficit semel interesse.j.eod.l.videamus.Mulier repetens ingrati-
tudinem suam non repetit quod dat.j.eo.l.si mulier.Ex consen-
su tacito vel expresso sequenti tollitur metus precedens eadem
l.§.j.per metum priuatus sola possessione ad illā restituitur nō
ad proprietatem eadem.l.§.qui possessionem. regulariter metu
facta tenent sed rescinduntur.fallit in dote ⁊ alijs casibus not.
ea.l.§.si dn̄s.Coacta volūtas voluntas est.ea.l.§.si metu pene.
Coacto repudiare hereditatem dantur vtiles actiones que da-
7 rentur si adijsset.ead.l.§.fin.† An obligationes vel alia gesta in
carcere publico vel priuato valeāt.j.eod.l.si in carcerem.non est
verisimile compulsum in vrbe.j.eod.l.fina.Et si dubito de ali-
quo an potestas possit cogere eum satisdare quod me non offen-
det.⁊ an cum fideiussore vel sine.⁊ plene de presumptionibus et
fictionibus.

1 ☞ Canoniste quare titulum de restitu. preposuerunt titu.qd
vi metusve causa.legiste autem econtra.
2 Ratum haberi non dicitur quod vi metusve causa gestum est.

At pretor. Ponit edictū pretoris anti-
quū ⁊ nouum ⁊ reprehēdit an-
a tiquum de superfluitate quia gaudēt breuitate[a] mo-
derni,vt in gloss.⁊ in alphabeto dictione breue tem-
1 pus.† ⁊ miror q̄ in codice eodem ⁊ extra eodem ponuntur ver-
ba edicti antiqui quod vi metusve causa factum erit cōtra istā
l.nec scio excusationem.⁊ sic dixi.s.titu.proxi. super Rubrica.
Ordo conuersus est in codice:qr ibi ponitur tit.qd met.cau.⁊ de
dolo ante titulum.de restitutio.in integ.hic preponitur tit.de re-
sti.in integ.⁊ vercordo iurisconsultorum mihi magis placet:sed
ordo.C.⁊ canonistarum posset excusari:quia primo voluerunt
ponere clericos ex quibus datur restitutio iure actionis postea
illos ex quibus datur ex officio sed nihilominus preponere de-
buissent tit.generalem de in integ.resti.sicut fecerunt iuriscōsul-
ti.Et vide Arch.extra eo.ti.j.lib.vj.⁊.C.eo.super rubrica. ¶ In
glos.vltima ibi,secus in expulsiua:qr tunc competit interdi-
ctuz vnde vi. ¶ Ibi,vel ablatiua.quia tunc cōpetit actio vi bo-
norum raptorum. ¶ Ibi, vel turbatiua . quia tunc competit
interdictum vti possidetis. Et predicta scire proficit in conce-
ptione libelli in hac actione vt non proponatur in ea vis expul-
siua ablatiua vel turbatiua nisi in casu.l.metum.§.idez ait.vbi
concurrit vis turbatiua cum ista actione. ⁊ continua leges se-
quentes.

Is autem. Ponit diffinitionem vis.quod
dic vt in glo.

1 ☞ Edictum quod metus causa locum habet in vi vel metu
a magistratibus illato,sed a priuatis.
2 Confessio per metū ⁊ coactionem iudicis extorta an preiudicet.

1 **Continet.** † Hoc edictum locum habet in vi
vel metu illato a priuatis nō a ma-
gistratibus iuste.secus si iniuste.hoc dicit. conuenitur
tamen magistratus maior pro metu illicito demum finito offi-
cio,vt dicit glos.de quo dic vt dixi.s.de offi. presi.l. senatuscon-
2 sulto. ¶ † An confessio per metum ⁊ coactionem iudicis extor-
ta preiudicet,vide extra de accusatio.c.si constiterit.xxiiij.distin-
ctio.c.vlt. ¶ Querit Gul.pulchram questionem quam vidi de
facto:quidaz inculpabatur de quodaz homicidio et reuera nō
erat culpabilis cum esset in carcere.iudex iuit ad eum ⁊ dixit qd
erat in potestate quod debebat decapitari sed si daret sibi cen-
tum florenos ipsum liberaret ⁊ ita factum est.iste postea vult
repetere istos centum florenos.queritur an possit.⁊ videtur qd
sic,vt.j.eod.l.necnon rem.§.fina.⁊.l.isti quidem.§. j. vnde iudex
tenetur ex isto edicto.item tenetur.l.iulia.repetundarum.j.ad le-
gem iuliam repetunda.l.in lege.item corne.de sic.vt.j.de sicar.l.
j.item cornelia de falsis.j.de falsis.l.j.⁊ ita obtentum fuit. ¶ In
gloss.not.honore.in fin.vt.j.de collatio.bono.l.prima.§. sed an
id quod dignitatis.Nec obstat.j.de regu.iur.l.non debet alte-
ri.vt ibi not.

1 ☞ Comparatiuum qn̄qz ponitur loco positiui.
2 Actio qd metus causa intelligēda est de metu qui cadit in con-
stantem virum secundum statum ⁊ conditionem.
Metus aliter consideratur in clerico aliter in milite.
3 Metus excommunicationis equiparatur timori mortis.
4 Metus an excuset vel dissoluat matrimonium:⁊ facilius pro-
batur metus quam voluntas spontanea.
5 Metus quot ⁊ quibus casibus dicatur iustus.

1 **Metum.** † Ibi maioris,exponit glo.i.magni ⁊
sic cōparatiuū ponitur pro positiuo.
de hoc plene dixi in alphabeto dictiōe cōparatiuū.
¶ Et quod dicit.l.sequēs in homine constātissimo
exponit Jacob.de ra.id est constanti ⁊ sic superlatiuum accipi-
tur pro positiuo:vt institu.locati.§.fina.⁊ dixi in alphabeto di-
2 ctione superlatiuum. ¶ † Dicit ergo ipse Jacob.quod ad hoc
vt competat hoc edictum non exigitur quod homo sit constan-
tissimus,alias paucis daretur hoc edictuz. sed sufficit quod sit a
constans secundum statum ⁊ conditionem suam.alia enim cō-
stantia exigitur in milite ⁊ alia in clerico vel alias meticuloso
⁊ per hoc bene.j.de edilitio edicto.l. si quid venditor. non au-
tem daretur istud edictum si esset pusillanimis qui timeret ti-
menda ⁊ non timenda ⁊ sic debet intelligi hec.l.cum concor.se-
cundum eum.sed licet hoc edictum non detur pusillanimi vel
pro vano timore datur tamen de dolo contra eum qui metum
intulit:quia licet pusillanimis sit in culpa;inferens metum est
in dolo qui preponderat culpe,vt.j. ad legem aquiliam.l. item
si obstetrix. ⁊ concor.ad legem istam ⁊ seq. extra eodem titul.c.
ad audientiam.⁊.c.cum.J.vbi est pulchra glos. de ista materia.
3 ⁊.c.abbas. ¶ Item no.quod metus † excōmunicationis equi-
paratur timori mortis,vt not.extra de restitu.spoliato.c. olim.
licet in contrarium facit extra eodem titul.c.dilecti.⁊ vide ple-
ne per Archidia. extra de sentent.excommu. cum medicinalis.
lib.vj.⁊ per Goffre.in sum.eod.§. sed queritur.⁊ plene per Ho-
stien.in summa eo.§.qualiter metus distinguat.versi. itē excō-
4 municationis. ¶ Itē metus † non excusat mulierē in matrimo-
nio.extra qui clerici vel vouentes.c.vlti. et ibi in gloss. blandis

a ¶ Breuitate. Adde qd breuitas est amica Modern. Barto.hic.et doc.⁊ in.l.fin.§.j.C.de app. vnde breuitas scripture non vitiat testamē-tum.Bald. in l.si veritas.C.de fideicom.et breuitas in arrengijs obseruāda ē.Spec. in ti.de aduo.§.nūc de exordijs.ver.deinde accedat.

autem verbis potest induci aliquis ad aliquid faciendum, vt not. per Azo. in sum. si quis aliquē testari prohibuerit. §. fina. ¶ Unum notabilissimū no. Innocē. extra de renū. c. super hoc videlicet qđ si aliquis probauit per duos testes vim vel metum ꝛ aduersarius per centū testes probaret spontaneam volūtatē qđ talis secunda probatio non valet sed prima fortior est quia secunda est quasi negatiua. Et not. ipsam glos. Innocen. quia
5 pulcherrima est in ista materia. Et no. multos casus† in quib⁹ dicitur iustus metus qui not. in. d. glos. extra eo. c. cum dilectus. ꝛ per Roff. ꝛ Spe. eo. ti. in positionibus actoris. Item est iust⁹ metus si quis impediat sepelire defunctū. C. de sepul. vio. l. fin. ꝛ aut. ibi posita. Item est iustus metus timor calumnie ei q cul/pabilis nō est. ſ. de condi. inde. l. in summa. ꝛ. C. de iur. calum. l. j. ꝛ. l. si ab eo. Itē metus medici vel aduocati, vt. ſ. de extraordi. co gni. l. medicus. ꝛ. C. de postu. l. quisquis. pericula mortis multa sunt in quibus inest iustus metus que no. per Inn. extra de sen ten. excommuni. c. de his. ꝛ vide Azo. Goffre. et Hostiē. in sum/ma. eod. titu.

1 ☞ Edictum qđ metus causa non datur pro vili metu: ꝛ me/tum passo quot modis subueniatur.

1 Ec timorem. †Propter vilem metum nō datur hoc edictum. h. d. Et not. gl. quot modis subueniatur metuꝫ passo. Et aduerte quia glo. que est super ver. proinde. male dicit. nā dicit qđ in illo ver. non erat metus directo sed per me/dium: sed certe imo erat metus per directum vt ex litera patet. sed in hoc differt versicu. proinde a precedentibus: quia in vers. proinde erat iustus: in precedentibus non. melius ergo signare tur. d. glos. in. l. seq. ver. sed siue prodatur vbi metus erat per in/directum. ¶ Casus pulcher quem alibi nescio. Glo. oppo. de. l. accusationis. C. eod. ꝛ non soluit. Sed sol. vt ibi no. ¶ Item op po. de. l. eo tēpore. ſ. de pecu. sed ibi loquitur in actu iuridico vbi non habetur consideratio facti, vt. ſ. de in lit. iur. l. j. vel dic. Aut timet a priuato ꝛ hꝫ locū hec. l. aut a iudice: ꝛ tunc aut iuste per viam accusationis ꝛ hꝫ locū. l. accusationis. C. eo. ꝛ. ſ. eo. l. con/tinet. aut non iuste: ꝛ habet locum hoc edictum, vt. d. l. continet. ¶ Item opp. gl. ad ver. sed siue prodatur. de. l. ſ. de pac. l. si vn⁹. §. illud. ꝛ non soluit. Sed dic qđ illud ideo qꝛ expressa nocēt ꝛc. vt in regula iuris expressa. ꝛ. ſ. de conditi. ꝛ demon. l. nonnunꝗ. Item oppo. ꝛ non soluit de. l. at qui natura. in princ. ꝛ. §. j. ꝛ. l. eū actum. ſ. de neg. ge. Sed ibi per calculum eorum que gesta sunt in seruitute non peruenit ad prohibitum id est vt de his quon/dam seruus teneatur: sed vt gesta tempore seruitutis a gestis tē pore libertatis separenꝛ. vt. d. l. at qui natura. §. sceuola. ¶ Itē not. qđ hic attenditur cōsecutiuum magis ꝗ principale de quo dixi. ſ. ti. proxi. l. nō solum. ¶ In glo. imo non recte. Ibi idē est ꝛ si alias incipit ꝗ si ob stuprum. In glos. non licet. in fin. et dic vt vtrobiqꝫ no.

1 ☞ Seruitus equiparatur morti.
2 Peccatum mortale magis timendū est quā mors corporalis.
3 Perditio bonorum equiparatꝛ morti: causa enim maioris par/tis bonorum equiparatur cause capitali.
4 Iurans metu compulsus dare decem an si periurij timore dede rit poterit repetere.
5 Parentes communiter plus verentur in filijs quā in seipsis: et plus filiū ꝗ seipsum dicitur pater diligere: vel pl⁹ ꝗ fili⁹ patrē.
6 Filius an plus teneatur patri quam suo filio proprio.
7 Metus iustus nedum est in persona sua sed ꝛ suorum.

Sti quidem. §. j. Cas⁹ ꝛ text. pulcher quē alibi nescio. Ex quo not. qđ
1 seruitus† morti equiparatur concor. ſ. de regu. iur. l. ser
2 uitutem. Et no. qđ boni⁹ viri magis timere debent peccare mor/taliter† quam mortē. Circa primum dictum querit gloss. qđ erit in alijs instrumētis quā status: puta qꝛ erant instrumenta pre tiosarum rerum vel magne quantitatis pecunie. glo. dicit quod nō idē: qꝛ nec mors nec cruciatus corporis interuenit quod est necesse. C. de transl. interpositas. docto. tenent contrarium qđ locū habeat istud edictuꝫ saltē ex mente si in illis instrumentis continebaꝛ maior pars fortunarū metū passi tunc enim est iu/stus ꝛ sufficiens metus: qꝛ his amissis possem ad egestatē perue nire ꝛ per consequens alimentis carere ꝛ sic est timor mortis. ſ.
3 de lib. agnoscē. l. necare. †Et qꝛ causa maioris partis bonorum equiparatur cause capitali. C. de reuo. dona. l. fin. ſ. de excusa. tu. l. item propter litem. ꝛ in aut. vt cum de app. cog. §. causas. ꝛ ex qui. cau. feu. amit. §. preterea. Si autē nō essent de maiori parte bonorum tunc cessat istud edictū sed dantur alia remedia. s. con

a ¶ Bonf. Ad de qđ oderunt peccare boni virtutis amore. Oderunt peccare mali formidine pe/ne.

dictio ob turpē cau. vt. ſ. de condict. ob turpem cau. l. j. ꝛ not. ſ. l. proxi. ꝛ forte actio in factū ex edicto de calūniatore. ſ. de calum. l. j. §. j. G. ¶ Item recita opi. Io. ꝛ plac. sicut no. in glo. ꝛ doc. cō muniter tenent opi. Io. ꝛ idē dicunt etiā si esset in possessione li/bertatis ex generalitate huius. §. vt glo. dicit. ꝛ addit Iac. de ra. qꝛ etiam nō probante aduersario nō pronunciaretur liber esse sed absolutereꝛ a petitione aduersarij petentis eū seruū pronun ciari: sed si pduceret instrumēta ꝛ peteret se liberū pronunciari pronunciaretur liber quod esset sibi vtilius ꝛ securius. vt. ſ. de li
4 be cau. l. diui fratres. ꝛ de proba. l. circa. ¶ †Querit vltimo glo. qđ si metu cōpulsus iuraui dare decē ꝛ timore periurij solui nū/quid locum habeat hec actio. gl. tenet qđ non: qꝛ videor sponte soluisse. vt. C. eo. l. ij. qꝛ iuramentū nō erat obligatoriuꝫ. vt. C. de legibus. l. non dubium. Canoniste tenent oppositum. vt extra de vsuris. c. debitores. ꝛ plene not. extra de iureiuran. c. si vero. ꝛ de his que vi metusve causa. c. abbas. ꝛ not. plene in decreto in glo. allegato. xv. q. vj. authoritatem in glo. ꝛ per Archi. ꝛ dixi. ſ. super rubrica. ꝛ plene per Host. in sum. eo. §. fi. ver. in hac autem retractatione.

Hec que diximus. Not. pulcherrimū casuꝫ ꝛ text. qui quotidie alle/
5 gantur qđ magis verentur parentes† in filijs quam in seipsis. ¶ Ex quo colligit glo. qđ pater diligit plus filiū quaꝫ seipsum sed hoc non dicit litera ꝛ ideo Iaco. de ra. dicit hoc verum non esse: qꝛ ordinata charitas incipit a seipso. C. de serui. ꝛ aqua. l. preses prouincie. sed bene concedit ꝗ pater magis timeat peri/culum in filio quā in seipso: qꝛ forte tanꝗ sagacior ꝛ prudētior melius sciret vitare pericula. ¶ Et audiui de facto cōtigisse qđ cum pater ꝛ filius inculparentur de quodam delicto ꝛ precedē/tibus indicijs torquēdi essent tortus primo pater nihil dixit. de inde torquebatur filius patre presente ꝛ non valens ferre filij torturam confessus est crimē. ad quod bene facit tex. iste. ꝛ ideo vbi torquendi essent pater ꝛ filius nō esset ineptum a filio incho are ratione predicta et ad hoc optime insti. de noxa. §. fi. ¶ Se/cundo colligit glos. quod pater plus diligit filium quam econ/uerso. ꝛ reddit rationē: qꝛ verisimiliter filius est diutius victur⁹ ꝛ perseueraturus ꝛ sic in filio conseruabitur memoria patris. vt. ſ. de verbo. sig. l. liberorū. in fi. vbi idem notatur in glos. sicut hic. sed nec hoc dicit litera istius. §. imo videretur quod filij ma gis deberent diligere parentes quam econuerso vel saltē equa/liter per rationes quas dixi. ſ. de iusti. ꝛ iur. l. veluti. vltra princ. vbi plene de hoc dixi. ꝛ. C. de cu. furiosi. l. fina. Sed pro opin. glo. est philosophus. viij. ethicorū dicens: patres plus diligant filios quam econuerso: qꝛ pater habet de suo in filio ꝛ non econ uerso. Chrisostomus etiā hoc ideꝫ sic probat. sicut humor arbo ris de radice transit in ramos ꝛ folia ꝛ fructus non econuerso sic amor ascendentiū in descendentes. filius enim magis respicit suum filiū quā suū patrē. hoc etiā habetur in prin. historie scho lastice. c. imposito nomine ꝛ sanguis filij est sanguis patris. ſ. de inoffi. testa. l. iiij. ¶ Ad hanc materiā facit questio theologorū
6 si filius† videat patrem ꝛ suum filium in pari necessitate ꝛ non potest vtriqꝫ subuenire cui magis debeat subuenire. de qua q/stione plene dixi. C. de patribus qui fil. dist. l. ij. ¶ Item not. qđ
7 iustus metus† est nedū in persona sua sed in suoruꝫ. extra de ap pel. c. ex parte. j. iij. q. ix. c. hortamur. xxxij. q. ij. c. siue. ꝛ. xxiij. dist. c. communis filius. ꝛ ibi no.

1 ☞ Edictum qđ metus causa non hꝫ locum in metu suspica/to in futuro sed solum pro instanti periculo.
2 Suspicio non inducit actionē. potest tamen nocere quo ad per/dendam possessionem.
3 Metu armorum fugiens a fundo an perdat possessionem.
4 Interdictum vnde vi, requirit vim expulsiuam in qua nullius est consensus. actio autem quod metus causa requirit vim ex/pulsiuam in qua est consensus, coactus tamen.
5 Edictum qđ metus causa an possit habere locū contra vniuersi tatem: ꝛ si possit metum committere.
6 Delictum maioris partis vniuersitatis an obliget totam vni/uersitatem etiam innocentes.
7 Uniuersitas an possit accusari de crimine.
8 Actione qđ metus causa tenetur is ad quem cōmodum perti/net ex metu si causa proxima dationis est metus: secus si benefi cium est causa proxima dationis.
9 Licitum est accipere pecuniā vt a violentia illata quis libereꝛ.
10 Missio in possessionem per metum an sit valida. Cogens seruum manumitti si tempore metus non erat soluen/do impeditur libertas.
11 Actio quod metus causa datur in negotijs perfectis ꝛ imperfe ctis metu extortis.
12 Interlocutoria principis an faciat ius.

Actio

13 Actio vtilis concurrere potest actioni quod metus causa.
14 Rem per metum extortam restituens tenetur de dolo promittere ꝛ cauere.
Actio in rem tollit actionem quod metus causa ꝛ econuerso: et qua ratione.
15 Dominus non potest emphyteotam expellere ꝛ pensionem petere, sed debet vno illorum esse contentus.
16 Restitutio ex edicto quod metus causa omnia in pristinū statum restituit.
In actione quod metus causa veniunt fructus ꝛ accessiones.
17 Metum committens tenetur se ꝛ alios recipi ꝛ reponi facere in pristinam obligationem: alias non liberatur.

1 Metum autem. †Quinqꝫ dicta ponit vsqꝫ ad ver. aīaduertēdum, quorum primum est generale qꝺ quo ad hoc edictū nō sufficit suspicio metus sed oportet qꝺ metus sit presens re ipsa, qꝺ postea declarat per exempla dūtamen metus sit presens lꝫ periculum sit futurū bene datur hec actio, vt. s. eo. l. j. ꝛ no. in gl. in. l. isti quidem. §. j. ¶ Ex primo dicto gl. colligit suspicionē nil operari. Contra qꝺ opponit ꝛ non soluit de. l. si id quod. §. fi. de acqui. posses. pro donato. l. j. ꝛ locati. l. habitatores. Jac. de bel. omnia simul soluit qꝺ ibi fuit iusta ꝛ pro
2 babilis suspicio hic nō. Jaco. vel sol. quodlibet per se† qꝛ in. l. si id qꝺ. §. fi. suspicio nocet suspicanti quo ad perdendam possessionem hic vnius suspicio nō nocet alteri quo ad inducendum contra eū actionē. Ad. l. j. j. pro donato. dic qꝺ illa non contradicit immo concordat ad. l. habitatores. dic qꝺ ibi erat ꝓbabilis timor presens ruine future, vt. j. ad legem aquil. l. si quis fumo. §. j. ꝛ de dam. infec. l. in hac stipulatione. ¶ Ad secūdū dictū opp. gloss. de. l. non solū. §. si dominus. j. de vsusca. que multū manifeste cōtradicit. Sed sol. vt in glo. hic ꝛ in cōtrario. ꝛ fm Ja. de ra. tene secundā sol. qꝺ videt mihi deiectus quo ad hoc vt amittat possessionē que solo animo perdit nō quo ad hoc vt hec actio det. Et ista sol. est magis amica litere huius. §. ꝛ contrarij ꝙ alie so. Et de ista materia vide qꝺ plene not. j. de vi ꝛ vi arma. l. iij. §. si
3 quis autē visis armatis. †Et pro declaratione huius glo. cōsidera quatuor scꝫ amissionē possessionis ꝛ ista perditur si quis metu armatorū recedat de fundo siue armati venirent ad fundum siue nō, vt. d. §. contrario si dominus. Sed quo ad hoc vt armati teneant interdicto vnde vi oportet qꝺ venire vellent ad locum ꝛ nō venerint. ¶ Quantum ad possessionē seu rem vitiosam fiendā ita ꝙ vsucapi nō possit oportet qꝺ reuera venerint ꝛ possessorem deiecerint siue ab initio venire disposuerint siue non sed mutato cōsilio venerunt. Quantum ad hoc vt habeat locum hec actio oportet qꝺ venerint ad fundū et possessor recesserit voluntate licet coacta. Ja. bu. Et tenet Hostien. in sum. eo. §. fi. in fi. qꝺ si quis obsedit castrū meū ꝛ videns qꝺ non poteram defendere reddidi cū pacto qꝺ exirem cum familia ꝛ rebꝰ meis qꝺ habeat locū hec actio per versi. aliter atqꝫ. ¶ Sꝫ quia supra dixi possessionem amitti per. d. §. si dñs. ꝛ pro hoc de oper. noui nun. l. de pupillo. §. meminisse. quid erit de dominio: nunqd perdet qui metu recessit: dic qꝺ si habuit animum amittendi dominium ꝛ ingressus habuit animū acquirendi: ꝛ tūc amittit dominium ꝛ possessionē ꝛ eius restitutio scilicet dominij ꝛ possessiōis veniet in hac actione qꝺ metus causa. Si deest alterum istorū, vel quod recedens non habuit animum amittendi, dominium, vel si habuit ingressus nō habuit animū acquirēdi, non amittit dominiū: qꝛ nō videt amissum qꝺ nō est alij quesitum. j. de don. inter virū ꝛ vxo. l. si vxor viro. ꝛ ex quib. cau. ma. l. nec vtilē. In dubio presumitur amisisse possessionē, vt. d. §. si dominus. et. §. meminisse dominiū. no. j. de proba. l. cum de indebito. in fin. Et prodest hoc scire: quia vbi amittitur dominiū ꝛ possessio vtrūqꝫ venit quadruplandū in hac actione. ꝛ si possessio solum sit amissa illa sola seu eius estimatio venit quadruplanda, vt. j. eod. l. si mulier. §. qui possessionē. ꝛ aliud est pretium rei, aliud possessionis, vt. j. vti possi. l. si duo. deinde qꝛ glo. dicit qꝺ hoc edictum nō concurrit cum interdicto vnde vi, vt. j. de vi ꝛ vi arma. l. si rerū.
4 sed bene concurrit cum interdicto qꝺ vi aut clam. ¶ †Querit Gul. que est ratio. ꝛ dicit qꝛ in interdicto vnde vi requiritur vis expulsiua in qua nullus est consensus sed in actione ista qꝺ metus causa requiritur vis expulsiua in qua est consensus licet coactus, vt. j. eo. l. si mulier. Et ideo nō possunt concurrere: quia in vno exigitur consensus: in alio non. Sed in interdicto qꝺ vi aut clam est vis inquietatiua, vt no. j. eo. l. extat. cum vnus inquietat aliū in possessione vel suspicatur vel suspicari debet qꝺ prohiberi debeat que sunt paria, vt. j. qꝺ vi aut clam. l. j. §. aristo. ¶ Itē oppo. ad ver. idē ait. j. de vi ꝛ vi arma. l. j. §. si seruos. ꝛ. §. seque. ꝛ sol. vt ibi no. in glo. ꝛ suppletione eiusdē. G. ¶ In glos. imo videor. ibi nec est res vitiosa vt in preallega. §. si dñs. ¶ Ibi, nec est res vitiosa quādo illuc veniebant sed non intrauerunt possessionem. Alius vero intrauit vacuam possessionem, vt. j. de vsusca. l. sequitur. §. si tu me. Old.

Animaduertendum. Propter generalitatem edicti ptoris non refert a quo metus inferatur, vtrum a singulari persona an ab vniuersitate vel collegio. h. d. Ibi, loquitur. facit. j. de acqui. here. l. si seruū. §. pretor. ꝛ. §. nō dixit. ꝛ quod ibi no. ¶ Et vide qꝛ tex. ꝛ glo. innuit quod si pretor in edicto dixisset si qs metu fecerit ratum non habebo quod non complecteretur nisi singulares personas quasi sub verbo si quis non contineatur. vniuersitas vel collegium qꝺ tū falsum est: qꝛ vniuersitas continet sub verbo si quis: quia vicem persone sustinet, vt. j. de fideiuss. l. mortuo. vbi de hoc tetigi ꝛ dixi etiam. C. vnde vi. l. si quis in tātam. versicu. item querit. quid de collatio. ¶ Et sic si statuto caueatur si quis fecerit tale quid puniatur cōprehenditur etiā vni
5 uersitas ꝛ collegium. ¶ † Opp. vt glo. qꝺ vniuersitas non possit metum committere, cum delictum non committatur sine aīo ꝛ consensu: ꝛ vniuersitas non potest consentire, vt. j. de dolo. l. sꝫ ex dolo. §. an municipes. ¶ Varie dantur sol. vt in glo. j. est contra textum ꝛ qꝛ possibile est qꝺ vniuersitas vel collegium nō haberet seruum. ¶ Secunda sol. est qꝺ maior pars vniuersitatis hoc fecit consentire potest licet non tota vniuersitas, vt. j. de regu. iu. aliud. §. refertur. vbi de hoc satis dixi. Circa hoc dicit hic G. quod aut maior pars vniuersitatis fecerūt vt singuli, ꝛ alij de vniuersitate non obligantur nisi in casibus specialibus vbi vnus ex facto alterius obligatur. C. de naufra. l. j. ꝛ de fabricensibus. l. iure prouisum. alias non in aut. vt non fiant pignorationes in prin. qꝺ ergo dicitur quod statur maiori parti vniuersitatis intelligendum est in electionibus contractibꝰ ꝛ alijs negotijs que agunt vt vniuersitas nō vt singuli. ꝛ pro hoc in aut. de defen. ciui. §. fi. gl. not. contrarium. j. de reg. iu. l. aliud. §. refertur. vbi de hoc dixi. ¶ Non obst. l. j. §. si ordo. quia ibi fecerunt vt singuli. non enim ibi est vniuersitas, vt patet. j. de arbi. l. si in tres. ꝛ. l. sicuti. ꝛ de hoc not. j. de dolo. l. si ex dolo. §. j. Ray. et. S. quod cuiusqꝫ vniuer. l. sicut. §. j. ꝛ vide in alphabeto secundo dictione correctio. versi. qualiter attendendum est. ¶ An autē ex
6 delicto maioris partis† vniuersitatis obligentur illi qui nō fuerunt culpabiles, videtur expressum qꝺ non. j. de magistr. conue. l. j. §. si ordo. vbi de hoc dixi ꝛ plene. C. ne filius pro patre. super rubrica. ¶ Alia sol. est qꝺ hic cōmiserunt metum regentes vniuersitatem: sed ꝛ hec est falsa: qꝛ delictum administratorum non debet alios obligare, vt. d. §. si ordo. ꝛ. C. vnde vi. l. meminerint. ꝛ extra de reg. iur. c. delictum persone. cū ibi not. per omnes lib. vj. ꝛ dixi. C. de sacrosan. eccle. l. iubemus nullam. tene ergo vltimam sol. vt qꝺ dicitur in. l. contraria. quid enim municipes dolo malo facere possunt subaudi de facili vt ꝛ in contrario not. sꝫ cum difficultate possunt vt campana sonata ꝛ cōmunicato consilio vt probatur. s. de orig. iur. l. ij. §. deinde. qꝛ difficile et ibi in glo. ꝛ aliquid tetigi ꝛ ꝓ hoc. C. de legi. l. humanū. ꝛ due partes cardinaliū difficile in vnū cōcordant. lxiij. dist. c. j. de preben. qꝛ diuersitatem. ꝛ pro hoc. j. de arbi. l. item si vnus. §. principaliter. ꝛ quod fit vix tū fit. j. de iud. l. vix. ¶ An vniuersitas† possit ac
7 cusari de aliquo crimine plene no. xij. q. c. eps qui mancipium. ꝛ vij. q. j. c. sicut vir ꝛ ibi per Arc. ꝛ plene extra de symo. c. dilectꝰ. in glo. ꝛ per Inno. ꝛ in Spec. de accu. rubricella de accusato. versicu. quid si vniuersitas. ꝛ vide per eundem Innoc. de ista materia satis de sen. excom. c. grauem. Et an vniuersitas possit excōicari, dic quod non. extra de sen. excom. c. romana. §. in vniuersitate. cum ibi not. per omnes. An possit infamari, dixi. C. ex qui. cau. infa. irroga. l. neminem. sed quomodo punietur vniuersitas ex delicto, puta ex homicidio: nunquid omnes de vniuersitate decapitabuntur: dic quod non vt notatur in predictis gl. ꝛ per Gandinum de homicidiarijs. versi. item pone questionem sepe contingentem commune seu vniuersitas. sed qꝺ singuli teneantur, est argu. j. de furtis. l. vulgaris. §. idem vlpianus. in fin. ꝛ. §. si duo. ꝛ de hoc etiam notaui. C. vnde vi. l. si quis in tantā. d. versicu. item querit quid de collegio. ꝛ tetigi etiam de accu. l. ea quidem. ꝛ vide etiam quod notaui. s. de rerum diuisi. l. in tantum. §. vniuersitatis. ꝛ maxime circa finem. ꝛ quod vi aut clam. l. semp. §. si communi consilio. ¶ Jac. de ra. in. l. sicut municipū. s. quod cuiusqꝫ vniuersitatis. circa questionem predictam qualiter ex delicto puniatur vniuersitas dicit quod audiuit Joan. sic iudicasse existente controuersia in lombardia vbi erat dissensio de quodam nemore inter episcopum ꝛ ciuitatē ꝛ familia episcopi iuerat ad dictum nemus, ꝛ ciues ciuitatis omnes ipsos familiares interfecerunt. aut isti ciues hoc fecerūt tanꝙ vniuersitas vt pulsata campana precedente tractatu ꝛ cōmunicato consilio. ꝛ hoc casu singulares de ciuitate non videntur commisisse tale delictum sed ipsa vniuersitas. et ideo nullus singulariter pu

nitur sed ipsa vniuersitas punietur sicut fieri potest scꝫ pecunia
riter.⁊ vbi esset tale delictum quod exigeret penam capitaleꝫ pe-
na capitalis ciuitatis est quod patiatur aratrũ ⁊ destruatur,vt
ĩ.quemad.serui.amit.l.si vsusfruc.⁊.xxv.q.v.si audieris.priua-
tur etiam ciuitas episcopo propter delictum.xxv.q.ij.ita nos.et
collegium destruitur propter delictũ.de lega.ij.l.pater.§.tuscu
lanus.⁊ pro hoc.s.de iur.om.iud.l.si familia.⁊ si fami.fur.fe.di.
per totum.Si autẽ vniuersitas deliquit non tanꝙ vniuersitas
sed tanꝙ singuli tunc puniuntur sicut singuli ⁊ si est tale deli-
ctum quod exigat capitalẽ penam omnes qui deliquerũt deca-
pitabuntur,nisi forte dicamus quod propter multitudinem pe
na mitigetur ne tumultus fieret in populo.arg.ĩ.de sica.l.pe.nã
multitudini parcitur.j.q.vij.quoties secundo.⁊ plene not.extra
de cleri.excõ.c.latores.⁊ per Tho.in.ij.ij.de vindicatore.c.ad pri
mum.Unde dicit̃ ob populũ multũ crimẽ pertransit inultum.
qui tamẽ in multitudine peccat nõ est immunis a scelere.xxiij.
q.iiij.c.vlt.Ipse autẽ Iac.in hoc membro qñ deliquerunt vt sin-
guli dicit quod si hoc fecerunt iussu superiorum:aut delictuꝫ est
atrox ⁊ sciebant se male agere ⁊ nõ excusantur ex iussu superio
rum.Si vero credebant se iuste agere vt pro tuitione ciuitatis
contra hostes tunc excusantur iussu superioris sed superiores q
hoc iusserunt si erat illicitum punientur,vt.d.l.j.in prin.ĩ.de ma
gistra.conue.Si crimen erat leue iussus superioris excusat.pro
hoc.ĩ.ad legem aqui.l.liber homo.cum ibi not.de reg.iur.l.non
videtur dolo facere.⁊.l.ad ea.que atrocitatẽ vbi de hoc.¶ Nec
obst.preallegata.l.si familia.de iurisd.om.iud.qꝛ ibi dominus
conueniebatur ex delicto familie hic autem conueniunt̃ ex pro-
prio.Iaco.de ra.in causa criminali vniuersitas constituit syn-
dicum.C.de re mili.l.tã collatores.lib.xij.⁊ de hoc vide per Car
di.extra de pen.c.felicis.§.per hoc quoqꝫ.lib.vj.vbi tenet quod
singulares qui delictum commiserunt puniantur etiam puni-
ta vniuersitate.

8 **Sed licet.** Iste.§.licet allegetur p.§.est de materia pce
denti.† Is ad quem commodũ pertinet ex
metu hac actione tenetur si causa proxima dationis est metus.
secus si beneficium est proxima causa dationis.h.d.cum cõtra-
rio suo.Iaco.but.¶ Non obst.ĩ.eo.l.qui in carcerem.vt ibi no.
9 ¶ † Item allegatur iste.§.pro casu qꝺ quis non teneatur defen
dere extraneũ ab offendente etiã si potest:qꝛ si teneretur nõ pos-
set pro defensione accipere pecuniã,vt.ĩ.de cond.ob tur.causaꝫ.
l.iij.qꝺ potest vt hic patet.¶ In contrarium videtur qꝛ homo
homini debet officiũ.ĩ.de ser.expor.l.seruus.Item si video qua-
drupedem dantem alteri dãnum ⁊ potui prohibere ⁊ nõ prohi-
bui teneor de dolo.ĩ.de dolo.l.eleganter.§.si quadrupes.glo.tã
git istam.q.ĩ.de reg.iur.l.culpa caret.⁊ ibi de hoc dixi.⁊.s.de iu
sti.⁊ iure.l.vt vim.ver.sed quero de extraneo.Et quod nõ tenea-
tur defendere videtur expressum.ĩ.de parri.l.ij.vbi filius qui nõ
reuelauit patri illum qui euꝫ volebat venenare modica pena pu
nitur:sed ad illam posset responderi quod ibi factum non fuit
secutum vel si fuit secutum nõ fuit factum presente filio:⁊ multa
euenire poterant qꝺ pater nõ fuisset venenatus vel quia reper-
tus non fuisset vel qꝛ potuisset venenare volentẽ ⁊ ideo fili⁹ non
reuelans leuiter punitur:sed questio presupponit quãdo fiebat
eo presente ⁊ sine piculo poterat prohibere puta quia erat pro-
bus homo ⁊ due mulieres vel duo pueri simul rixabant̃.¶ Nõ
obst.iste.§.qꝛ hic sine periculo non poterat facere quod indicat
litera dum dicit de manu hostium vel latronum ⁊c.quid obti-
neat iure canonico,vide extra de homicidio sicut dignum.et de
senten.excommu.c.dilecto.lib.vj.cuꝫ vtrobiqꝫ notatis per oẽs.
¶ Item predicta sunt vera si videat periclitantem in personaꝫ
sed si in bonis vt quia habet multos creditores non tenetur
sibi mutuare pecuniam vt soluat creditoribus:quia nec pater
hoc tenetur facere filio.ĩ.de lib.agnoscen.l.si quis a liberis.§.pa
tres.⁊ licet vasallus teneatur dominuꝫ iuuare personaliter nõ
tenetur sibi mutuare.de hoc not.quibus modis feu.amit.in pn
cipio.de feudo sine culpa non amittendo.c.j.et de alie.feu.pater
ni.c.fina.

10 **Idem pomponius.** † Oppo.de.l.ille ser-
uus.ĩ.qui ⁊ a quibus.
⁊ solu.vt in gloss.¶ Item oppo.de.l.eo.titu.si priuatus.sol.vt
glo.¶ Iteꝫ opp.de.l.ij.qui.ad libertatẽ procla.nõ licet.⁊ sol.vt
glo.¶ Quere contra quẽ detur actio,⁊ solu.vt glo.hoc addito
sm Iaco.de ra.qꝺ si ille qui per metum me compulit seruũ ma-
numittere tẽpore metus non erat soluendo tunc impeditur li-
bertas per dictã.l.ij.qui.ad libertatem procla.non licet naꝫ ina
nis est actio.⁊c.ĩ.de dolo.l.nam is.vnde non est equum qꝺ me-
tum passus in damno moretur.si auteꝫ tempore metus erat sol
uendo licet postea efficiatur non soluendo libertas semel com-
petens non reuocatur.¶ Extra glos.opp.idem Iaco.ista actio
competit contra quẽcunqꝫ ad quem commodum aliquod per-
uenit ex metu,vt.ĩ.eo.l.si cũ exceptione.§.aliquando.sed commo
dum libertatis peruenit ad seruum ex metu ergo tenetur hac a-
ctione.Solu.dicit ipse ratio est quia libertas reuocari non po-
test.inst.ex quibus causis manumittere nõ licet.§.semel.¶ In
glos.not.tres in fin.contrarium no.in.l.sequen.sed ibi loquitur
in minore.

11 **Sed quod pretor.** † In negotijs perfectis ⁊
imperfectis metu extor-
tis datur actio ⁊ exceptio.hoc dicit corrigendo pompo.nisi di-
cas qꝺ dictio interdum,denotet accidentiam facti:qꝛ tunc non
corrigitur pompo.nisi in negotijs imperfectis vbi dixit solam
exceptionem competere,⁊ male sm Azo.¶ Et quid mouere po
tuerit pompo.in negotijs imperfectis,dic vt in glos.¶ Itẽ op-
po.quod in negotio imperfecto cesset qꝺ metus causa:quia solu
tio sequens tollit metum precedentem,vt.C.eo.l.ij.sed dic vt gl.
12 quod hic etiam per metum soluit in contrario sponte.¶ † Iteꝫ
oppo.glo.qꝺ interlocutoria non faciat ius,vt.C.de legi.l.iij.vbi
de hoc.sol.vt glo.vel dic quod glo.male opponit:hic enim non
dicitur quod interlocutoria faciat ius nec loquitur de interlocu
toria principis vt ex litera patet que constitutio facit ius ⁊ super
ea fuit lata interlocutoria pretoris vt dicit litera.et vide ad hũc
§.quod not.ĩ.de regu.iur.l.nihil tam naturale.et.C.de inuti.sti-
pu.l.dolo.

Volenti. Iste.§.duas habet lecturas.vnaꝫ Io.⁊ aliã
Azo.⁊ illa Azo.cõmuniter approbat̃.Iac.
de ra.ponit aliam lecturam qꝺ.§.totus loquatur in re corpora
li.hoc modo possidebas rem meam.et sic dabat̃ mihi rei vendi-
catio.compulisti me per metum quod a rei vendicatione te libe
rarem acceptilatione vel alio modo certe datur mihi vtilis rei
vendica.⁊ actio qꝺ met.cau.rescissa acceptilatione vel liberatio
13 ne.Et facit qꝺ no.C.eod.l.iij.¶ † Prima lec.glos.communiter
reprobatur.In duobus male dixit Io.primo qꝛ dixit qꝺ in illis
casibus in quibus actio ipso iure non tollitur non datur vtilis
sed agitur prima.⁊ si excipiatur de pacto replicatur de metu nã
sm And.licet habeat replicationem nihilominus debet habe-
re actionem.nã in negotijs imperfectis licet metum passus ha
beat exceptionem:nihilominus ⁊ actionem,vt.s.§.proxi.ideo ⁊
hic habebit actionẽ ⁊ replicationẽ cũ non sit ratio diuersitatis.
And.⁊ Ia.de ra.vbi defendendo Ioan.dicas quod hoc est fa-
uore liberationis:qꝛ promptiores ⁊c.vt.ĩ.de act.⁊ obli.l.arria-
nus.In alio similiter male dixit Io.dicit enim qꝺ vbi actio est
in totum sublata nõ datur actio:qꝛ semel extincta non resusci-
tatur.⁊ ideo veri⁹ est sm Azo.qꝺ prima que erat directa datur
vtilis.nam illa regula quod actio semel extincta non resuscite-
tur.fallit hic sicut ⁊ in multis alijs casibus hic in glo.no.⁊ ple-
ne dixi.d.§.aream.vel posses dicere quod antiqua non resuscita
tur sed noua vtilis datur a pretore.cessat ergo differentia quem
facit Ioan.inter realem ⁊ personalem:dicens quod in reali da-
tur vtilis in rem:in personali non,sed solum quod metus cau-
sa:quia vtrobiqꝫ datur vtilis.Item contra opi.Io.facit:quia
idẽ esset in reali quandoqꝫ quod non daretur vtilis.pone enim
habeo in fundo tuo seruitutem itineris vel aliam seruitutem
realem:per metum remitto sibi ipsam seruitutem:extinguitur
seruitus illa ⁊ sic non est apud te nec apud me.certe sm Iac.ra-
tionem nõ competeret vtilis sed solũ qꝺ metus causa.Pro de-
claratione itaqꝫ dic aut tradendo rem per metuꝫ libero aliquẽ
debitorẽ aut per metum me alicui obligo.primo casu aut eram
dominus rei quã tradidi aut habebam ius in ea ⁊ habeo vtilẽ
in rem ⁊ actionem qꝺ metus causa vt hic.Si autẽ nõ eram dñs
nec habebam ius in re habeo solum actionem qꝺ metus causa.
Sed quomodo potest realis ⁊ personalis simul concurrere cuꝫ
per realem petatur rem restitui,per personalem petatur dari,vt
institu.de act.§.sic itaqꝫ.⁊.§.appellamus? Respondeo ambe
competunt diuersis respectibus.nam qꝛ vtile dominiuꝫ est mi-
hi restitutum a lege vel a pretore mortuo possum agere hoc re-
spectu vtili in rem:sed qꝛ directum dominiũ qꝺ habebaꝫ primo
est penes metum inferentem hoc respectu possum agere perso-
nali quod metus causa.vt illud dominium directum mihi det.
¶ Scđo casu quando libero aliquem per metum aut debitum
erat purum ⁊ possum agere actione quod metus causa ad debi
tum velvt se reponat in pristinam obligationem.possum etiam
agere actione vtili que mihi cõpetebat directa que est mihi re-
stituta a pretore secundũ glo.vel dic qꝺ vtilis noua dat̃ a preto
re nõ autẽ extincta resuscitatur.si autẽ debitum erat cõditiona-
le vel in diem tunc agam solum vt se reponat in pristinam obli-
gationem.Et si dicas quomodo potest tolli per acceptilationẽ
debitũ cõditionale,cum non sit nata actio ⁊ sic acceptilatio ni-
hil operaretur,vt.ĩ.de verbo.obli.l.decẽ? Respõdeo ꝙ accepti-
latio nihil operatur statim sed in euentũ conditionis vno mo-
mento actio nascit̃ ⁊ per acceptilationẽ tollit̃,vt.ĩ.de acceptila.
l.si sub

l.si sub conditione, ne ergo tollat obligationem in euentum conditionis agitur vt se reponat in pristinam obligationem. Tertio casu qñ me obligo per metũ tunc possum agere actiõe quod me.cau. vt liberer:qꝛ abesse mihi videtur id in quo sum obligatus, vt.s̃.de neg.gest.l.si quis mandato. Jac.bu.

14 **Julianus putat.** Alias est.l.†Qui rem p metum acceptã restituit de dolo promittere tenetur sine fideiussore, vt not.j.§.proxi.ꝛ actio in rem tollit acti.quod metus causa ꝛ econtra ꝛ ratio est qꝛ actio quod metus causa originaliter est rei persecutoria licet ex postfacto ex contumacia non restituentis detur ad quadruplũ. vnde considerata eius naturali origine est persecutoria non penalis ꝛ actio in rem similiter est persecutoria et vna tollit aliam. ¶Potes etiam dicere vt glos. sed hec melior fm Jaco.butrig.

15 ¶†Et per istum.§.in ver.licet dicunt Gul.ꝛ And. sustineri et saluari glo. que est.C.de iur.emphy.l.ij.in glos.magna que tenet qꝺ dominus non possit emphyteotam repellere ꝛ pensionez petere:sꝫ debet altero esse contentus, vt.j.de.l.cor.l.si post diem.et de do.exce.l.apꝺ celsum.§.labeo.ꝛ facit quod no.j.nau.cau.sta.l.idem.§.fi.Jac.bu.ꝛ pe.tenent contrarium quia ibi est pena legalis que non tollitur per rei persecutionem.j.de condi.fur.l.si pro fure.§.furti actio.ꝛ de furtis.l.si pignore.§.cum furti.lꝫ conditionalis sit.s̃.de pact.l.rescriptum.§.si pacto.ꝛ de trans.l.qui fidem.ꝛ pro hac opi.bene facit.j.ad legem aqui.l.qui domum.ꝛ videtur expressum.j.loca.l.colonus.in princi.ꝛ.C.de sacrosanc. eccle.aut.qui rem.his tamen non obstantibus.G.ꝛ And.tenẽt gloss.predictam.Et ad contraria respondent cum dicitur quod pena legalis non tollitur per rei persecutionem quia verum est quando nascuntur eodem tempore secus si diuersis temporibꝰ vt hic quia actio quod metus causa vt dictuꝫ est non est ab origine penalis sed demum ex contumacia non restituentis.j.eod. l.si cum excep.§.satis clementer.sic ergo ꝛ in questione emphyteote.nam non simul nascitur penalis ꝛ persecutoria sed penalis demum quando cessatum est in solutione.ꝛ ideo vna tollitur per alteram vt dixi.non obst.l.qui domum.quia ibi diuersis respectibus agitur ad vtrunqꝫ:quia ad edificium agitur ratione soli secundum regulam quicquid plantatur ꝛc.ad aliud ratione damni sed ibi in questione proposita vtrunqꝫ est vno respectu. ¶Non obst.l.colonus.quia cum loco tibi fundum recipis fructus et res remanet vnde ex illis fructibus teneris mihi partem dare vel aliquid nomine ficti pro eis.ꝛ ideo possum recuperare rem petita pensione.nam rei locate dominium retineo, vt.j. locati.l.non solet.sed emphyteotam repellendo priuarem eum vtili dominio quod satis est.ꝛ ideo non peto pensionem sed debeo altero esse contentus.non ob.aut.qui rem.quia ibi speciale in ecclesia ꝛ ideo magis facit pro glo.quam contra. Jac.de are. distinguit vtrum dominus primo expellat deinde pensionẽ petat an econtra vt plene dixi.d.l.ij. ¶In gl.naꝫ si primo agatur ibi proprie ꝛ improprie poni.nam quo ad actionem in reꝫ proprie ponitur quo ad actionem quod metus causa improprie nã exponitur finiri idest natiuitate impediri.et ad hoc allegatur.l. certi condictio.in prin.dũ dicit ante diem vel conditionem non potero agere:qꝛ ibi verbum agere sumitur proprie ꝛ improprie sicut ꝛ.s̃.de offi.proconsul.ꝛ lega.l.ij.Ibi.§.satis clementer.pro hoc.j.de publi.ꝛ vecti.l.hoc edicto.Ibi.§.qꝺ si homo.hec solu. non procedit qꝛ dato qꝺ ita sit non debet in rem actio tollere actionem quod me.cau.in totũ sed solũ q̃tum ad rem, vt.j.vi bo. rap.l.j.ꝛ.s̃.de calũ.l.in heredem.§.j.dicit ergo qꝺ oppositio procedat de actione originaliter penali.actio aũt quod me.cau.non est talis sed ex contumacia efficitur penalis, vt.j.eo.l.si cũ excep. §.in hac.vel dato quod sit originaliter penalis nõ est incommutabiliter:quia re restituta tollitur pena, vt.d.l. hoc edicto.j.de pub.ꝛ vectiga.

16 **Ex hoc edicto.** †Restitutio restituit oĩa i pristinum statum.ꝛ in hac actione veniunt fructus ꝛ accessiones.hoc dicit vsqꝫ ad.l.sed ꝛ partus.§. queri poterit.Jaco.but. ¶Et quod dicitur in litera officio iudicis, dic quod non quod proponitur loco actiõis sed qꝺ deseruit huic actioni qꝺ me.cau. Glo.intelligit ver.ꝛ si acceptilatione quatenus dicit de actione restituenda qñ obligatio erat in diẽ vel sub cõditiõe.si aũt erat pura tunc restitueretur pecunia ꝛ ad eam restituendam condemnaretur vt circuitus occurrat, vt.j.de condi.ob cau.l.si quis accepto.ꝛ.l.si mulier.ꝛ de conditi. indeb.l.dñs testamento.Sed hoc reprobãt Jac.de ra.ꝛ Oldr.ꝛ dicunt ꝙ in electione rei est vel soluere pecuniam vel reponere se in pristinam obligationem:quia forte ipse metum inferens ante metũ illatũ habebat aliquam exceptionem que per metus illationem non perditur, vt no.j.eo.l.sꝫ ꝛ partus.§.queri potest. sufficit ergo obligationem restitui et iudicium subire in quo prima exceptio opponeretur, argu.j.de mino.l.vltima.et de dolo. l.ꝛ elegãter.§.pe.in cõditionali vero vel in diẽ nõ subiret iudiciũ de presenti ꝛ ideo in illa reponeret se demũ in diẽ vel conditionis euentum.glo.querit tres questiones.prima est quando obligatio est in diem vel sub conditione quid quadruplabitur.dic vt in glo.vel dic clarius fm Jac.bu.qꝺ aliquando non est dãnũ de presenti sed speratur abesse de futuro tunc estimatur dubius euentus, vt.j.de condic.furti.l.si seruus.vbi de hoc. Aliquando est damnum de futuro:ꝛ tunc aũt agitur contra dolosum et fit statim condemnatio et exactio, vt.j.de tabu.exhi.l.locum.§.fin. aut contra non dolosum ꝛ statim fit condemnatio sed differtur exactio, vt.j.ad legem aquil.l.in lege aquil.si deletum.cum ergo hic agatur contra dolosum statim fit condemnatio ꝛ exactio. Jaco.but. Secunda questio est.si per acceptilationẽ remisi tibi actionẽ furti vel iniuriarũ per metum, quomodo potes te reponere in pristinam obligationẽ que est in totum sublata, vt.s̃.de pac.l.si vnus.§.pactus.ver.sed si pactum.dic vt in glo. ¶Itez querit glo.si habebã reum obligatũ ꝛ plures fideiussores, reus cõpulit me per metum ꝛ sic tenent etiã fideiussores ad quos cõmodũ ex liberatione peruenit, vt.j.eod.l.illud. an cõtra eos fiet quadruplatio.dicit glo.qꝺ non sed solũ cõtra reũ:ꝛ si reus non esset soluendo tunc tenent fideiussores.ꝛ sic glos.ista se refert ad ius nouum quo prius conuenit principalis q̃ fideiussor. vnde si reus est soluendo in totũ fideiussores in nullo tenent.si autem non est soluendo fideiussores tenent ad sortem in qua est reus non soluendo.ꝛ si ex contumacia illud non soluerent:bene tunc quadruplaretur contra fideiussorẽ.ꝛ sic intelligi debet hec glos. fm Jac.de ra.que secundũ eũ est obscurissima. ¶Extra gl.querit si remisi tibi actionem furti manifesti in qua tenebaris ad quadruplum si istud quadruplabitur ergo ista actio dabit in octuplum. Sol.dicit ipse qꝺ primũ quadruplũ quod venit in actione furti est loco simpli seu sortis, vt.j.cod.l.si cũ excep.§.j.et de admi.tut.l.qui negotiationem.§.j.ꝛ vlti. ¶Itẽ querit quid si remisi per metum accusationem criminalem nũquid habeat locum hec actio vt mihi restituatur dicta accusatio:videtur qꝺ non:qꝛ ista actio exigit dãnum, vt.j.eo.l.sed ꝛ partus.ꝛ.l.si cum ex.in prin.ꝛ qꝛ in actione nõ vertitur damnũ.j.de sepul.vio.l.sepulchri.ꝛ qꝛ in delictis nõ datur restitutio, vt.j.de mino.l.auxilium.§.in delictis.ꝛ pro hoc facit qꝺ no.j.ex quib.cau.maio.l.si qua militi. Jac.de ra.vnde ad fi.glo.addas imo hoc ibi non bene colligitur.sed ratio est qꝛ quadruplatur interesse, vt.j.eod.l.si cum exceptione.vnde quatenus principalis est soluendo nõ interest, vt.j.de verb.obl.l.si quis stipulatus.§.si quis.ita ergo in eo non fit quadruplatio contra fideiussores.Jac.bu.

17 **Cum autem hec actio.** †Metum ĩmittẽs vt liberet tenetur se ꝛ alios reponere ꝛ reponi facere in primã obligationẽ: ꝛ ille ad quẽ solum cõmodũ liberationis peruenit tenetur vt se reponat nõ vt alios reponi faciat.h.d.vsqꝫ ad.l.sed ꝛ partus.§. queri poterit. Jac.but.

Illud In glo.hoc si debitum. Ista glo.communiter est corrupta qꝛ allegat de cõdi.ob tur.cau.l.si quis accepto.sed nõ est in illo titu.imo in ti.de condi.cau.da.ꝛ causa non secuta.ꝛ de hoc vide quod not.et dixi s̃.l.proxi.§.ex hoc edicto.

1 ¶Titulus an excuset a percipiendis etiam male fidei possessorem.

2 Actio quod metus causa non competit ei qui ex metu damnificatus non est.

3 Actio quod metus causa requirit damnum:ꝛ ius sibi dicẽs suo iure priuatur.

1 **Sed ꝛ partus.** †Opp.glo.qꝺ iste cui vẽdidi paramẽtũ nõ teneat de percipiẽdis cũ hẽat titulũ q excusat etiã male fidei possessorẽ a pcipiẽdis, vt.C.de rei vẽ.l.si fundũ.a cõtrario sensu vbi de hoc no.ꝛ dixi.gl.dicit ꝙ est spãle hoc casu ꝛ aliis casibꝰ q no. in glo. ¶Posses ẽt addere alios.C.de sac.san.ecc.aut.q res.sꝫ ille casus est qñ emit a fisco põt cõtineri sub illo q emit cõtra interdicta legũ.sunt ꝛ alij casus.j.de vsur.l.videamꝰ.ij.in princi.ꝛ de mino.l.pater p filio.§.ex diuerso.vel potes dicere qꝺ in predictis oĩbus casibus p legẽ vel per pretorez titulus reducitur ad non titulum ergo ꝛc.vt.j.de pet.her.l.nec vllam.§.j.Old.

2 **Queri potest.** †Tres habet lecturas tertia vera. hec actio persequitur damnum et cessante dãno cessat hec actio.licet ad illa remedia recurrantur. h.d.opponit glo.quod distingui debeat an incontinenti secundus metus fuerit illatus an ex interuallo, vt.C.vnde vi.l.j.Ir. intellexit hunc.§.secundum illam.tu dic qꝺ illa locum habet in interdicto vnde vi.secus in hac actiõe. ¶Et est ratio qꝛ vis cõpulsiua que inducit hãc actionẽ damnum respicit, vt no.in glo.

⁊ dixi in summario ideo ex secũdo metu non agitur: q2 restituit qd necesse habebat restituere. nec ex primo metu agitur: q2 non interest: sed interdictũ vnde vi nõ respicit damnum sed possessionem siue iuste siue iniuste possideam datur mihi interdictũ vnde vi, vt in.§. qui vi a me. in glo. allegato: q2 quantum ad possessionem pertinet nõ refert iuste vel iniuste possideat, vt.j. de acqr. posses.l.iij.§. ex contrario. ¶ Querit glo. nunquid hoc casu secundo vim inferens incidat in edictũ diui marci. de quo loquitur.j.proxi. scz qd amittat ius suũ quo ad exceptionem. ⁊ gl. tenet qd cadat ab actione nõ ab excep. qd est no. Sed hec questio nõ procedit in his terminis huius.§. q2 lex extat. loquitur in creditore vim inferẽte. ⁊.§. iste loquitur in debitore. Item hic dabatur actio ⁊ exceptio, vt.s.eod.l. metum.§. sed qd pretor. sz potes ponere exemplũ.j.eo.l. si cũ excep. in princi. posset etiã tolerari in terminis huius.§. questio glo. q2 secũdo inferens metũ erat creditor primi inferentis quo ad hoc vt eum liberat ⁊ ad hoc habebat actionem quod metus causa.

Si quis alius. Ibi, sine malitia, alias secus. Et sic non ob.s.eo.l. metũ.§.fin. ⁊.l.seq. ¶ In fi. nec ob. in aut. de fideius. in prin. quia ibi principalis poterat conueniri: hic non vt not. per Dy.j. de fideius.l. marcellus. Ray.

3 **Julianus ait.** Hec actio† requirit dãnũ. ⁊ dicẽs sibi ius suo iure priuatur. h.d. cuz l.seq. ¶ Ibi, debitori. secus si fideiussori: q2 nõ perditur debitũ principale. ar.s. de pac.l. fideiussoris. ⁊ de verbo. obliga.l. mora. Ray. ⁊ vide qd not.C.eod.l. nõ interest. ⁊.j. ad legem aquil.l. qui occidit.§. in hac. ¶ Oppo. glo. edictum diui marci priuat creditorem credito, vt.j.l.proxi. ergo creditor exigit indebitum: ergo debitor patitur damnũ. ⁊ sic hz locũ ꝙ metus causa. dicit gloss. qd ista est oppositio de puncto. Simile dicit glos.s. de in inte. resti.l. non solum. vnde sol. vt gl. que dicit considerari tria tẽpora: scilicet ante metũ, in metu, ⁊ post metũ. Et ista distinctio gl. põt declarari in fratribus minoribus qui nõ possunt habere ꝓpriũ vtrum licite comedant panẽ qui eis datur. Et dicendum qd sic: q2 habẽt voluntatẽ dñi. Aut enim cõsideras tempus aut comestionem ⁊ adhuc est domini: q2 isti non possunt querere dñium. Aut tẽpus dum comedũt: ⁊ adhuc nõ est cõsumptum et adhuc est in dominio dñi. Aut tẽpus post cõsumptionẽ: ⁊ tũc frustra queritur de dominio cum sit cõsumptum. De ista materia vide in clemen. de verbo. signi. c. exiui de paradiso.§. proinde. et.§. sequentibus. ¶ Et facit etiam predicta distinctio trium temporum si statuto caueatur qd si capitaneus proposuerit aliquid in consilio contra statutum sacratũ qd ipso facto sit priuatus officio suo. ⁊ ipse aliquid proposuit quod non sit priuatus: q2 aut consideras tempus aut quem proponeret ⁊ nõdum proposuit: ⁊ tunc non est priuatus. Idem si consideras tempus aut propositum: q2 cessant verba statuti: q2 nõdũ perfecte proposuit. ⁊ verba statuti requirunt rem perfectam.s. quod quisqz iur.l.j.§.fin. ⁊ de iurisd. om. iud.l. si quis id quod.§. qd si dum proponeretur. Si consideras tempus post propositionem nihil facit quare debeat esse priuatus. qd est bene no. secus si statutum diceret si cõtingat eum ad actum propositionis venire. Jaco. but. arg.j. de manu. testa.l. stichus. ⁊ quod notaui.C. de condi. ob cau.l. ea lege. ¶ Item oppo. glo. hec actio persequitur damnuz: sed ita est ꝙ damnũ cessat per exceptionẽ quod metus causa: ergo cessare debet actio. Solu. vt glo. vel dic qd actio quod metus causa et exceptio nascuntur codez tempore: ⁊ ideo vna nõ excludit aliã. ¶ Item opp. qd ius crediti non amittat propter metum illatũ, imo per solutionem: q2 solutione eius quod debetur tollit ois obligatio. insti. quib. mod. tolli. oblig. in prin. dic qd est ius crediti in petendo. ⁊ istud amittitur per edictum ⁊ metum illatuz. Item est ius in recipiendo ⁊ istud tollitur per solutionem et secundum hoc solutuz repeteretur per condictionẽ sine causa vel per condictionẽ ex.l. extat. nõ per cõdic. indebi. q2 debitor soluit debitum. vel posses dicere repeti etiam per condic. inde. q2 talis solutio metu facta non operatur effectum liberationis. vnde reputatur indebite soluta. Sed quod primo dixi tutius est ꝙ repetatur condi. sine causa vel condic. ex lege dicetur.j.eod.l. extat. in glo. in ver. itẽ querit que actio detur. ¶ Item non ob.j. de noxa.l. quemadmodum.§. fi. vt ibi not.

1 Creditor qui per vim debituz accipit vel sibi solui fecit ius debiti perdit.
2 Decima nõ exigitur sed petitur condic. ex canone vel rei vendi.
3 Creditor damnũ dãs in re sibi obligata an ius crediti amittat.
4 Creditor occupans rem nõ sibi obligatam an ius suũ amittat.
5 Agens coram iudice non legitimo nil facere dicitur.
6 Jus sibi propria authoritate dicentis qua actione teneatur.
7 Inquilino a solutione pensionis cessante an possit dominus authoritate propria ostia domus claudere.
8 Rem suam ab alio possessam authoritate propria apprehẽdẽs an aliqua actione teneatur.
9 Seruitutem sibi debitam propria authoritate apprehendens an teneatur.
10 Res sub conditione debita an possit ante conditionis euentuz apprehendi.

1 **Extat.** † Ista lex est specialiter commentata per Roffre. in libello circa finez. vbi tractat de constitutionibus que puniunt violentos titulo. de constitu. diui marci. ⁊ de eius materia plene not.C. vnde vi.l. si quis in tantam. ⁊.C.eo.tit. qd metus causa.l.j. in glo. ⁊ per Odoffr. in lectura sua. ⁊ ne vxor pro marito.l.fin. in aut. ⁊ omnimodo in gl. ⁊ bene per Hostien. in summa. eo. tit.§. qualiter. ⁊.§. fina. ⁊ vide pulchram glo. Inno. extra de iureiur.c. sicut, quando liceat alicui sibi ius dicere ⁊ plene etiam dixi.C. de iudeis.l. nullus. vbi
2 etiam dixi quod decima† exigi non potest propria authoritate sed peti debet condi. ex canone vel rei vendi. et not.xvj.q.j. moderamine. opponit glos. de multis legibus in quibus quis potest sibi ius dicere ⁊ dicit quod speciales sunt contra regulam.C. ne quis in causa sua iudicet, vel ius sibi dicat. vbi de hoc. ⁊.d.l. nullus. de iudeis. ¶ Item opp. glo. de.l. qui vas. in princi.j. de furtis. Sol. vt hic. ⁊ ibi not. in glo. ⁊ vide etiam qd no. ⁊ dixi.j. ad legem iuliam de vi priuata.l. penul. ⁊ fi. ⁊ quod etiam not. in glos. in vsibus feud. de pace iura. fir.§.j. que bene concor. ad legẽ istã. sed de iure lombardo potest creditor pignorare debitorem suuz si bis vel ter requisitus debitum non soluat, vt in lombarda de debitis ⁊ gandimonijs.l.j. lib.ij. ¶ Item not. hic pulcherrimaz gloss. ad quam communiter recurritur. et.C. eodem.l.j. in glos. ⁊ per Odoffre. pro generibus violentiarum puniendis de quibus habes singulariter per Roffre. de constitutionibus que puniũt violentos ⁊ titulis sequentibus vbi ⁊ plenius numerantur et declarantur quam hic in glos. modo declaro materiam huius legis per questiones. primo querit glos. si creditor occupauit rẽ debitoris an amittat omne ius suum quodcunqz habet an solum in re illa. post multa pro et contra allegata tenet fm Joan. quod amittat solum ius quod habet in re illa et idem tz Roff. ⁊ latius quam gloss. dicto titu. de constitutio. diui marci.§. itez queritur an si vnam rem. ⁊ idem sentit hic Jaco. de rauen. qui per easdem leges tenet qd si eras debitor meus in decem ⁊ propria authoritate abstuli quinqz quod solum in quinqz amittã ius meum. querit glo. quomodo.l. ista potest locũ habere in pecunia: q2 creditor nõ dicitur habere ius in ea. dic vt glo. ¶ Itez querit si est debitor hominis in genere ⁊ propria authoritate accipiat stichum. glo. dicit idem qd in pecunia. ¶ Sed Hug. contra: q2 nullum ius hz creditor in ea. pro opi. M. allegabat dominus Ric.j. de leg.j.l. cum incertus. ¶ De his duabus questionibus statim declarabo. in ver. extra glo. ¶ Item querit si cre-
3 ditor† dedit damnum in re sibi obligata an amittat ius crediti. ¶ Glo. tenet qd nõ ⁊ nihil allegat sed potest dici q2 hoc hac l. vel alia non cauetur. argu.s. fm Richar.j. ad legem aquil.l. illud. vbi equiparatur furtum ⁊ damnum datum: sed ibi ideo q2 quo ad casum illius legis est eadem ratio in vtroqz vt ibi dicitur non sic in casu isto: ⁊ quia pene sunt restringende.j. de pen.
4 l. interpretatione. ¶ Extra glos. querit Andr. si creditor† occupat rem non sibi obligatam nunquid amittit ius suum. videtur quod non. argumen.j. de penis.l. interpretatione. Jac. de rauen. dicit aut creditor occupat id quod asserit sibi debitum ⁊ incidit in edictum diui marci. dicit hac.l. ⁊.s.§. proxi. aut occupat aliaz non eam quam sibi deberi dicit: tunc aut sunt obligate ⁊ perdit ius hypothece non ius crediti: quia sufficit si punitur in eo in quo deliquit. argumen.C. de pigno. actio.l. pen. de his quib. vt indign.l. rescriptum. cum simi. aut occupat alias res non obligatas ⁊ cadit a iure crediti: quia alias sequeretur quod edictuz diui marci nihil operaretur in illis rebus cum in eis nullũ ius habeat: ⁊ quia non debet esse melioris conditionis qui occupat rem non debitã quã debitam: q2 minus delinqueret qui occupat rem debitã: ⁊ tamẽ amittit ius suum ergo ⁊c. arg.j. de noxa.l. nõ solum. ⁊ quod vi aut clam.l. seruius. ⁊ pro hoc facit qd dicitur de occupante rem hereditariã.j. de acqui. her.l. si quis extraneus.§.j. ⁊.l. gerit. Ja. de ra. ¶ And. tenet oppositum inherendo litere que loquitur de violentia rei debite. ¶ Non ob. primum argu. Jac. q2 si non punit hoc edicto punietur per alias leges que puniunt violentias. non ob. qd dicebatur qd istud edictũ nihil operaretur in illis rebus que non essent debite vel obligate: q2 concedo: sed alia remedia locum habẽt vt dixi. non ob.l. si quis extraneus. ⁊.l. gerit. q2 loquuntur in aditione hereditatis que fit solo animo: in isto autẽ edicto nõ sufficit animus: sed exigitur vis vel metus. et per hoc remanet vera determinatio gloss.

in predict

in predictis duabus questionibus qñ extorquetur pecunia vel stichus a debitore in genere: qz per solutionem videtur creditor ius aliquod habere. ¶ Itẽ qz litera dicit sine vllo iudice quero si authoritate iudicis nõ competẽtis creditor fecerit an locum habeat pena huius legis. videt̃ q̃d nõ cũ dicat sine vllo iudice.
5 in contrariũ facit: †qz sine iudice facere videt̃ qui cũ nõ legitimo facit. arg. ff. qui satis. cog. l. quoties. Gul. dicit aut ille iudex non est competens propter defectum territorij: qz res occupata non erat sub eius iurisdictione vel territorio: z tũc sibi imputet ff. de iur. om. iud. l. fi. z pro hoc bene. C. ne de sta. defun. l. si pater. Aut non erat iudex quo ad causam: qz poterat declinari. res tamen erat in eius territorio: tũc iussus talis iudicis excusat. arg. ff. de iust. z iur. l. pe. z de aqua plu. arc. l. quanq̃. quod tamen illicite factum est per superiorẽ poterit reuocari. j. eo. l. fin. ¶ Item querit ipse. G. debebas mihi centũ: cũ fideiussore. exegi a fideiussore propria authoritate: nunquid amitto ius crediti quo ad principalem. dicit q̃d non sicut nõ liberatur principalis facto fideiussoris. ff. de pac. l. z heredi. in fin. z. l. fideiussoris. z. j. eo. l. si cum excep. §. labeo. Et pro hoc. j. de verbo. ob. l. mora rei. z. l. cũ filius.
6 §. pe. z dixi supra in expositione tex. ¶ † Item querit que actio detur contra ius sibi dicentem. Glo. magna circa fi. videtur dicere q̃d detur condictio indebiti vel sine causa. de hoc no. et dixi ff. §. proxi. in fi. Quidam q̃d datur condictio ex. l. ista: qz edictuz diui marci lex est. C. de leg. l. iij. nec est expresse cautũ quo genere actionis agat̃. ergo cõdictione ex lege agitur. j. de cõdic. ex lege. l. j. sed q̃d condictio indebiti non detur videtur: quia debitũ est solutum ergo cessat condictio indebiti. j. de condi. inde. l. si pene causa. §. j. z. l. repetitio. Item nõ videtur dari condictio ex lege: qz hic non est expressum q̃ agatur: z quia hic loquitur de actiõe priuatiua ibi de inductiua. vnde ipse dicit q̃d adaptatur condictio sine causa z condictio furtiua z rei sicut a predone. j. de ac. possess. l. si ex stipulatione. z de furtis. l. euz qui. in prin. posset etiã dari condictio indebiti: quia per metum me cõpulisti z sic indebite recepisti: qz amisisti ius quod habebas. Et sic non obstant iura contraria que loquuntur quando illud quod soluitur cedit in debitũ. arg. j. de solu. l. qui hominẽ. §. fi. rem ratam hab. l. fin. z sol. matri. l. si pater. Cõcludit ergo q̃ edictũ diui marci nõ dat actionẽ sed parat viam ad alias actiones ad quas adapta-
7 tur. G. z And. ¶ Item quero si inquilinus † cessat in solutione pensionis an dñs claudere possit ostia dom̃ locate propria authoritate. videtur q̃d sic. j. in quib. cau. pig. taci. contra. l. est differentia. de dona. l. aquilius. z de dam. infec. l. vtiq̃. z not. in glos. z dixi. C. de pigno. act. l. pe. z no. etiã in glo. j. de pigno. actio. l. solutũ. §. solutã. In contrariũ facit hec lex. z. j. locat. l. domini horreorum. que lex honesta est z exigit interuenire publicas personas in apertura z idẽ videtur in clausura: qz est eadem ratio. primũ tamẽ de facto seruat̃. Sed pone condẽnatus es mihi ad restitutionẽ fundi nunquid ingredi potero propria authoritate: dic q̃d nõ. etiã si sentẽtia transiuit in vigorez rei iudicate. vt no. per Inno. extra de concess. preben. c. cum nostris. ¶ Quid si ap-
8 prehendo rem meã † propria authoritate quã alius possidet nunquid habet locũ hoc edictũ: dic q̃d non: qz loquitur solum in re aliena in qua habeo ius: sed tunc habet locum constitutio si qs
9 in tantam. ¶ Quid si apprehendo seruitutem † mihi debitã vel prebendam. de hoc dic vt not. d. l. si quis in tantam. in glos. magna. z in seruitutibus forte locum habet hoc edictum: qz debite sunt. vt. C. de vsufru. l. corruptionẽ. In prebenda clerici dic vt extra de preben. c. eum qui beneficiũ. lib. vj. z extra de instit. c. iij. ¶ Itẽ querit Jaco. de rauen. si habeo debitorem z eum capio propria authoritate an habeat locum hec lex. inherendo litere videretur q̃ non: quia loquitur in re debitoris non in eius persona. Ipse tenet contrarium: quia eadem est ratio imo fortior: z qz speciale est in debitore fugiente. vt. j. que in frau. credi. l. ait pretor. §. qui debitorem. ¶ Item querit si res non erat debitoris sed eam bona fide possidebat an habeat locum hec lex. z dicit q̃d sic. j. de peti. her. l. z non tantum. ¶ Itez querit an cadat a iure suo ipso iure vel per sententiam z tenet q̃d per sententiaz propter verba que sunt in litera probatus mihi fuerit que vidẽ
10 tur exigere iudiciũ z sententiã. ¶ † Item querit si debes mihi rẽ sub conditione z occupo rem ante conditionem an habeat locum hec lex. videtur q̃d non: qz litera dicit debitoris. at iste non est debitor ante conditionẽ. sed solum spes est debitum iri. j. de verbo. signi. l. cedere diem. Ipse tenet contrarium per. l. j. de vsufru. leg. l. sempronius. vbi amittitur vsufructus constituendus sicut z constitutus. Et pro hoc bene licet non alleget. j. de verb. signi. l. creditores. z. l. conditionales. ¶ In glos. que incipit. sed nunquid ibi lz neutrum verum sit. scz q̃d sit debita z quod debitor soluat q̃d debet. Ibi. d. l. j. de noxa. ¶ Sed forte ibi est in electione domini serui an agat furti pro pecuniaria z dominus rei contra eum pro re ne sic duplici damno atteratur an idem serui

dominus ex hoc edicto tantum excipiat vel dic quod ibi pecunia non erat debita. ¶ In glos. in casibus tamen ibi legatũ occupauit. dic q̃d si occupat adita hereditate per heredem amittit legatum. C. de lega. l. non dubium. si autem non amittit sed heres recuperat per interdictum quorum legatorum si fal. locum habet de quo dic vt. C. quorum lega. l. j. heres autez propria authoritate potest hereditatẽ occupare. in aut. de heredi. z fal. §. in omnibus. de lega. ij. l. titia. §. lucius. nam solo animo aditur hereditas. C. de iur. delib. l. auia. z per hoc. j. de acqui. here. l. p herede. z quorũ leg. l. j. §. si quis ex mortis. quod est notandũ. ¶ In glo. imo videtur. ibi si non desinat turbare: sed pro preterita turbatione damnatur. ¶ Ibi. per totum. z hoc fere ad omne gen⁹ violentie potest aptari: non tamen dico q̃ sibi competere possit constitutio si quis in tantam vel interdictum vnde vi. cum non possideat. vt dicto titulo. l. j. §. hec actio. ¶ Ibi. ponit in duplũ z hec potest dici vis turbatiua. ¶ Ibi. si quis in tantam. et hec expulsiua vel ablatiua. ¶ Ibi. de suffragio. l. j. z hec est vis expulsiua vel ablatiua item z alijs modis punitur violentia q ponuntur per Roffre. in libello. de cõstitutionibus que puniũt violentos vna cõstitutio est. C. de sacrifi. paganorum. l. christianis. item vbi quis pignorat alium pro alio. in aut. vt non fiant pigno. que est. C. ne vxor pro marito. l. fi. aut. z omnimodo. vbi de hoc not. z dixi. Itẽ vbi quis recipit liberum hominez pignori. vt in aut. vt nulli iudi. §. quia vero. sed ibi non est proprie violentia. Item non ob. j. eo. l. fi. vt ibi not. Item non obst. j. de fur. l. interdum. §. qui furem. vt ibi not.

1 Actio quod met. cau. competit ad simplum contra restitutionem post annum.
Damno cessante cessat actio quod met. cau.
2 Obligatus nudo pacto si compellat se liberare tenetur actione quod met. cau.
3 Obligatus euitat penam rem restituendo.
4 Actio iniuriarum tollitur anno vtili.
5 Iniuria dicitur non ius vel contra ius z differt a contumelia.
6 Agens actione quod met. cau. duo probare dz metũ scz illatuz z ad metum inferendum commodum peruenisse.
7 Causam habens lucratiuam in quo differt ab habente non lucratiuam.
8 In actionibus arbitrarijs due feruntur sententie: z vsq̃ ad secundam licet moram purgare: z duo dandi sunt libelli.
9 Agens simpliciter ad rem an poterit postea agere ad penam.
10 Contumacem non posse appellare qualiter intelligatur.
11 Iudex in actionibus arbitrarijs quanto tempore post primaz sententiam differre debeat secundam.
12 Reus appellans offerendo rem videt̃ appellationi renũciare.
13 Actione quod metus causa non tenetur ille ad quem commodũ peruenit ex metu nisi rem possideat.
14 Exceptio metus odiosa est.
15 Condemnatus ad quadruplum quia non liberat triplum prestat z cogitur liberare.
16 Rei per metum vel per vim compulsiuã extorte ante secundam sententiam periculum cedit metum inferenti: secus si post.
17 Metum inferens dicitur dupliciter interitu rei liberari.
18 Actio quod metus causa quantum tempus requirat.
19 In actione quod metus causa an in litem iuretur.
20 Furtum non committitur in violentia compulsiua: secus in ablatiua.
21 Actio quod metus causa concurrit cum actione de dolo: vna tamen per aliam tollitur.
22 In actione quod metus causa vnus liberat alium soluendo: et illud solum quadruplatur quod interest.

1 Si cum exceptiõe. Alias itẽ si cũ exceptione. ¶ † Cessante dãno cessat hec actio. h. d. ¶ Gl. distinguit inter exceptionẽ ex qua solutũ nõ poterat repeti: z tunc hz locũ actio q̃d metus causa alias nõ. z que sit illa ex qua nõ potest repeti. vide. j. de cõdi. inde. l. qui exceptionẽ. ¶ Sed ad quid tunc dabit̃ actio q̃d metus causa: dicit gl. q̃ estimabit̃ dubius euẽtus. Ja. de ra. dicit q̃d aget̃ vt se reponat in pristinaz obligationẽ. vt. ff. eo. l. metũ. §. ex hoc edicto. ver. z si acceptilatiõe. al's est sub. l. putat. z si nolit se reponere tũc estimat̃ dubius euẽtus. vt gl. dicit
2 z cõdemnatur in quadruplũ. ¶ † Querit ipse Jac. si eram tibi obligatus nudo pacto z cõpuli te per metũ vt me liberares nũquid detur hec actio. dicit q̃d sic vt me reponam in pristinũ statum q̃ si non faciam estimabit̃ naturale debitũ z quadruplabitur p iura predicta. ¶ In gl. secũda ibi. §. sed quod pretor. qz videtur passus damnum: qz est obligatus secundum quã solutionem non sunt necessaria que sequuntur in glo. Tho.

Si quis non restituat. Simplum quadruplatur.h.d.

3 **Satis clementer.** †Restituēdo rem euitatꝛ pena quadrupli ⁊ hec actio post annū datur in simplū si alia actio nō cōpetit ⁊ datꝛ heredi: qꝛ est rei persecutoria.h.d.vsqꝫ ad.§.in hac actione. ¶ Sꝫ nunqđ rez restituēdo liberatur ab expensis litis? videtur qđ sic: cū hic indistincte dicat.tu dic qđ si est metū inferēs qui cōuenitꝛ non liberatꝛ ab expensis.ĩ.ne quid in loco publi.l.ij.§.restituas.de vsur.l.videamus.§.in fauiana.⁊.C.de nō nu.pec.autꝛ.contra qui propriam.si autē conuenitur bonefidei possessor.ad quem res peruenit: qđ fieri potest,vt.ĩ.ea.l.§.in hac.restituendo rem liberatur ab expensis: qꝛ habuit iustam causam litigandi.de leg.ij.l.qui solidum.§.etiam.⁊ in autꝛ.de iudi.§.oportet. ¶ Ibi non erit quod metus causa actio: qꝛ hꝫ petitionē hereditatis in qua venit qđ veniret in acti.quod metus causa.Jaco. ¶ No.quod speciale est in ista actione quod in simplum detur post annum cum regulariter pretorie ⁊ penales: qualis est ista anno tollantꝛ de eo qđ nō peruenit,vt insti.de perpe.⁊ temp.acti.§.j.sed speciale est in hac actione vt detur post annum causa tamen cognita id est si alia actio non sit: sed nonne semper datur alia actio,scilicet vtilis in rem,vt.s.eod.l.metum.§.volenti.⁊ actio de dolo q̄ cum ista concurrit? ergo ista semper cessare videtur.sed dic quo ad actio.de dolo qđ secunduz hec iura actio de dolo tollebatur anno licet hodie duret biennio,vt.C.de dolo.l.fi.ad actionē vtilem dic quod procedit ex eodem fonte: ⁊ ideo concurrit cuz ista.

4 ¶ †Item oppo.qꝛ hic dicitur qđ actio iniuriarum tollitur anno vtili,imo videtur quod anno continuo,vt.C.de iniur.l.si nō conuitij.Sol.vt ibi plene dixi.⁊ hic glos.dicit quod speciale est in actione iniuriarum que oritur ex metu quod duret anno vtili alias semper tollitur anno cōtinuo vt in contrario.Et ita ēt dicit gl.in.l.contraria,sed male dicit: ⁊ ideo dic fm Gul.⁊ alios modernos ꝙ duplex est actio iniuriarum scilicet ciuilis que descendit ex.l.corne.ex eo quod quis pulsatus vel verberatus vel domus eius interita,alia est pretoria.quando iniuria est verbalis,vt instit.de publi.iud.§.item lex prima.scilicet ciuilis durat perpetuo id est.xxx.annis: tamen quia realis est iniuria que est maior quam verbalis.ĩ.de edil.edic.l.si eum.§.j.⁊ rem ra.habe.l.paulus.Item quia descendit ex lege ciuili ergo perpetua,vt.d.§.⁊ inst.de perpe.⁊ tempo.actio.⁊ not.ĩ.de iniu.l.lex cornelia.in princi. ¶ Non obst.l.si non conuitij: quia de pretoria loquitur.Circa quam pretoriam dic fm Jaco.de ra.ꝙ tollitur anno vtili: quia cum pretor loquitur de anno intelligitur de vtili,vt.d.§.j.institu.de perpe.⁊ tempo.actio.⁊ ibi not.Et sermones sunt intelligendi secundum morem loquentis,vt.ĩ.de lega.j.l.si seruus plurium.§.fi.G.⁊ communiter moderni tenent qđ ista pretoria tollatur anno continuo per legem illam si non conuitij. que de anno indistincte loquitur.⁊ ideo de continuo intelligi debet.s.de infami.l.genero.§.j.⁊ de diuersis ⁊ tempo.prescrip.l.j.⁊ quia

5 est odiosa ⁊ ideo restringenda.ĩ.de pen.l.interpretatiōe. ¶ †Nō obst.iste.§.quia non loquitur de iniuria sed de metu ⁊ violentia ⁊ verbum iniuria hic positum non intelligitur de iniuria id est contumelia de qua loquitur titu.de iniur.Sed debet exponi iniuria id est non iure sed contra ius,vt.ĩ.ad legem aquil.l.sed ⁊ si quecunqꝫ.§.iniuria.⁊.d.§.item lex.instit.de iniur.hec expositio non placet Ray.quia tunc per lapsum anni actio quod metus causa esset sublata: quia esset submota violentia que est ipsius causa.s.ead.l.j.quod si negatur saltem in simplum quare tenet cum gloss. ¶ Et si opponatur quod est ciuilis ex lege corneli.et sic debet esse perpetua.respondet qđ hic est speciale secunduz gl.vt no.d.l.si non conuitij.reprobata opin.Marti.⁊ est ratio specialitatis: quia competit solum ad vindictam,vt.ĩ.de col.bono.l.cum emancipati.§.j.⁊ insti.de perpe.⁊ tempo.actio.§.sed heredibus.Ray. ¶ Ultimo dicit glo.quod ratio que redditur in fi.§.quod ideo detur heredi: quia est rei persecutoria est sufficiens sed non necessaria.Jac.de ra.dicit quod est necessaria: quia necessario sequitur si est rei persecutoria qđ detur heredi: sed gl.voluit dicere ꝙ nō est necessaria id est nō est de necessitate qđ sit rei persecutoria: quia etiam non persecutorie dantur heredi.vt dicitur in glo.

6 **In hac actione.** †Casus pulcher et not.Hec actio datꝛ in omnes ad quos cōmoduz peruenit ex metu.h.d.cum.l.videamus.⁊.ll.seq.vsqꝫ ad.l.si mulier. ¶ Quero de tribus.primo qualiter teneatꝛ vniuersalis ⁊ singularis successor.dic ꝙ vniuersalis tenetur de eo qđ ad eum peruenit ⁊ si desinat esse tenetur de interitu.singularis per interitū liberatꝛ nisi primā rem in aliā transfuderit,vt.ĩ.

7 eo.l.si ipsa.in primo casu. ¶ Secundo quero que differentia †sit inter habentem causam lucratiuā ⁊ non lucratiuam.respōdeo qꝛ habens causam lucratiuā tenetꝛ etiā si metum inferens sit soluendo.⁊ etiam si loco rei per metum extorte habeat aliam rem.Sed habens causam non lucratiuam tenetur soluz in subsidiū quando metum inferens sit soluendo: sed hoc est contra casum C.eo.l.iiij.⁊.ĩ.eo.l.si ipsa.vbi de hoc.⁊ liberatur si res non extat licet aliam habeat loco eius.⁊ hoc vult dicere glos.licet obscure quod tamen non placet Jaco.de ra.qui dicit predictam distinctionem non habere locum in metu sed in dolo,vt.ĩ.tit.proxi.l.ideoqꝫ.cum legibus sequētibus.⁊ vide Azo in summa eo.ij.colum.versi.datur hec actio. ¶ Tertio quero que sit differētia inter metum inferentem ⁊ singularem successorem.respondeo qꝛ metū inferens tenetur ⁊ si nihil ad eū peruenit ⁊ tenetur de interitu singularis successor nō,vt.ĩ.§.aliquando. ¶ In gl.j.nō nocet.not.hanc gl. ¶ In gl.vt hic ibi secus in dolo: qꝛ ibi opꝫ designari dolosum.Ibi,non etiā metus: qꝛ illa opponitur cuilibet ⁊ non opꝫ vt designetur inferens metum.Ibi,in exceptione doli.qꝛ illa nō opponitur cuilibet ad quem ex dolo aliquid peruenit,sed est necesse in ea dolosum nominare.sic intellige hanc gl.que obscura est.

8 **Hec autem actio.** †In arbitrarijs actiōibꝰ due ferūtur sentētie ⁊ vsqꝫ ad secundam lꝫ morā purgare.h.d.secundum glos.⁊ vide quod no.in glos.⁊ per Dy.insti.de act.§.preterea quasdam. ¶ Et pro declaratione materie istius titu.⁊ huius.§.j.quero quomodo in hac actione concipiatur libellus.dic qđ in ista actione diuersimode concipiuntur libelli quos videas per Roffre.hoc eo.tit.⁊ de vtili actio.que datur metum passo.⁊ per Spe.qui a Roffre.traxit in tit.de his que vi metusve causa.⁊ vide Goffr.et Host.in summa.§.fi.circa fi. ¶ Sed quo ad hunc.§.quero an sint necessarij duo libelli ⁊ due sententie,an vnus tantum ⁊ vna sentētia.circa qđ vide Roff.vbi.s.⁊ Azo in summa circa medi.versi.est ⁊ illud notandū. ¶ Cōmunis opi.glos.⁊ antiquorum qui tenent opi.Jo.est quod duo dentur libelli vnus super re restituenda ⁊ si non restituatur detur alius super pena ⁊ qđ due ferātur sententie per istum.§.⁊.s.eo.§.satis clementer.et qꝛ iudiciuz nō potest esse de futuro.ĩ.de iudi.l.non quemadmodum.sed triplū non debetur anteqꝫ denegetur res solui,vt.s.§.proxi.in fin.ergo ⁊c.⁊ hanc approbat Odoffre.C.eod.l.j.non obst.qđ due sententie nō ferantur super eadem re sed super diuersis.Item quia illud est verum in sententijs contrarijs secus si non sunt cōtrarie,vt not.C.sententiam rescin.non pos.l.j.⁊ quando prouo.nō est necesse.l.j. ¶ Non ob.qđ ex prima sentētia sit functus officio suo per.l.iudex.de re iud.qꝛ verum est qđ functus est quo ad cōtenta in prima sententia nō quo ad alia: ⁊ qꝛ hoc est de natura huius act.qđ due ferantꝛ sententie.hanc etiā sequitur hic Guid.de suza.dicit tamē qđ in secunda nō exigitur lit.contest.qꝛ sufficit facta in prima super ista act.⁊ que in secunda repetita intelligitur sicut alias de repetitione habetur insti.ad legem aqui.§.his autem verbis.⁊ de ope.no.nū.l.de pupillo.§.si quis ipsi pretori.ista enim condēnatio tripli dependet a prima sententia si ei nō pareatur,vt.ĩ.eo.§.quod si homo.G. ¶ Sed Jac.de rauen.But.Gul.de cug.Uber.de bobio.C.eo.l.iiij.⁊ communiter moderni tenent qđ vnus solus libellus sufficiat qui formabitꝛ hoc modo: peto rem quam per metum habuisti ⁊ si nō restituas peto triplum.hoc enim est ex natura huius actionis.vnde in libello secundum naturam actionis nō facit conditionē sed admonitionem.ĩ.de lega.j.l.iij.de tut.l.muto.§.j.vbi de hoc dixi.⁊ talis adiectio in libello bene potest poni.ĩ.de peculio.l.in bonefidei.§.j.⁊ pro hoc.C.loca.l.conductores.⁊ ibi in glo.⁊ de hoc plene dixi ⁊ no.etiam.C.vnde vi.l.non ab re.⁊.ĩ.ad legem aqui.l.in lege aqui.Et procedit iste libellus siue dicas a prin.natā actionē ad quadruplum sed retardetur eius exactio,vt no.s.eo.§.satis clementer.siue dicas nō natā sed nasci demuz quādo res nō restituitꝛ: qꝛ tūc sub cōditione potest proponi vt dixi.et pro hoc ĩ.ad exhi.l.gēma.⁊ not.in simili.ĩ.de inoff.test.l.qui de inofficio.imo etiā si nō fieret petitio de quadruplo cum ista actio sit arbitraria iudex posset ex officio suo qđ late deseruit huic actiōi procedere ad secundā sententiam fm Jaco.bu.qđ nō placet.G.cuz peti possit iure actionis.⁊ sic habes qđ sufficit vnꝰ libellus ⁊ ita seruatur in practica.⁊ amodo cessant questiones glos.secunduz hanc opi.sed vt declaremus opin.antiquam declaremus questiones glo.primo nunquid ferantur due sententie glo.⁊ antiqꝫ ꝙ sic vt hic ⁊.ĩ.eo.§.quatenus.⁊.§.quod si homo.Moder.qui tenent qđ vnus solus libellus detur in forma quam predixi dicunt qđ vna tantum fertur habens duo capita: qꝛ debet libello esse conformis.condemnabitur enim reus ad rei restitutionez ⁊ si non restituat ad triplum.nec potest nec debet ferri separatim: quia iudex simul ⁊ semel aditus est super toto.vnde si sup vno tantum ferret sententiam non valeret.ĩ.fami.hercisců.l.in hoc iudicio.de arbitr.l.quid tamen.primo responso.et de iudic.l.de qua re.Facit quod not.ĩ.de act.emp.l.j.in princ.sed videtur valere

lere cum sint plura capitula vt in glo. statim allegatur. Sed dic ꝙ sunt connexa, vt. l. si heredi plures. de conditio. institu. ⁊ pro pter conditionem cuius euentus trahitur retro tanꝙ pars, vt l. necessario. §. quod si pendente. ff. de pericul. ⁊ commo. rei ven. Ray. ¶ Item secundum glo. vtraqꝫ est diffinitiua. Alij dicūt ꝙ primo precedat iussus iudicis ꝙ restituat et si non restituat postea fertur sententia super quadruplo. ⁊ illa sententia est du plex scꝫ super re ⁊ super pena ⁊ eodem tempore fertur. pro hoc in auth. de hered. ⁊ fal. §. si quis autē nō implens. que est. C. de fi deicō. auth. hoc amplius. ⁊ pro hoc quia si vult restituere absol uitur, ergo si non vult restituere potest condēnari ad rem et ad penam ⁊ est duplex sententia quia fuit duplex petitio. ff. de ope. no. nun. l. de pupillo. §. si de pluribus. Et pro hoc ꝙ fiat duplex condēnatio. ff. de edil. edic. l. redhibitoria. ⁊ de appella. l. cum in vna in princ. procedet ergo iudex isto ordine: qꝛ primo iubebit rem restitui ⁊ si restituit absoluet eum si non condēnet ad rem ⁊ ad penam quia libellus sic est conceptus vt dixi. ⁊ hanc seque bātur do. Richar. qd ad hoc allegabat. ff. e. l. §. pedius. q optime facit ⁊ Jac. de ra. Gul. ⁊ Uber. de bobio. Et vidi in iudicijs sic seruari. Et ad hoc facit. ff. de actio. empti. l. j. in prin. ⁊ quod ibi not. in princip. glo. magne. ¶ Querit Gul. si actum est simpli citer ad rem sine triplo nunquid fiet condēnatio in triplo. tenet quod non cum non sit positum. ff. commu. diuidun. l. vt fundus. ⁊ C. de fideicōmis. liber. l. fi. nec hoc poterit iudex ex officio cum peti potuerit actionis iure licet Jaco. but. dicat ꝙ ex officio iu
9 dex hoc facere poterit, vt. s. dixi. ¶ † Quid ergo si egi simplici ter ad rem nunquid potero postea agere ad penam? videtur ꝙ non. s. eo. l. metum. §. licet. ⁊ de actio. ⁊ obligat. l. qui seruum. §. fi. contrarium tenet non ob. §. lꝫ. qꝛ ibi agebatur acti. in rē hic ad rem pro actione quod metus causa: ⁊ quia erat cōditiona lis ad triplum si res non restituatur erit purificata. ad quod. ff. commo. l. item queritur. §. fin. ⁊ hoc tenet gloss. ff. ea. l. §. qd si ho mo. ⁊ tunc non est dubium quin due sententie ferantur. ¶ Sed nunquid tunc appellari poterit a secūda sentētia lata super tri plo? dic aut appellans contendit super iure dicens nō potuisse condēnari super triplo ⁊ non auditur appellans a pena legali, vt. ff. de verbo. sig. l. si qua pena. ⁊ l. inter mulctam. Aut conten dit super facto dicens se iniuste condēnatum qꝛ metum non in tulerat: tunc bene procedit appellatio: qꝛ non appellat a pena legali: sed ab iniusta iudicis condēnatione. s. de his qui not. in
10 fami. l. furti. in princi. ⁊ C. de ap. l. ⁊ in maioribus. B. ¶ † Sed supposita opi. glos. ꝙ due ferantur sententie ⁊ diuersis tempo ribus nunquid ab vtraqꝫ poterit appellari vt gl. dicit ꝙ de pri ma non est dubiū, sed secūda sic: qꝛ cōtumax nō appellat: veruꝫ est in non veniēdo sed cōtumax in nō restituēdo bene appellat qualis est iste, vt. ff. de appel. l. creditor. §. iussus. vnde dicit gloss. ꝙ etiam a secūda potest appellari qd intelligit esse verum si la ta fuit secūda intra tempus quo poterat appellari a prima alꝭ non: qꝛ secunda est executoria prime ⁊ ab executione non appel latur. ff. de appellatio. l. ab executore. ⁊ quia si prima transiuit in vigorem rei iudicate habetur pro veritate. ff. de reg. iur. l. res iu dicata. ergo ⁊ secunda executoria continet veritatem et sic non potest appellari. ¶ Ista glo. communiter reprobatur per do ctores: primo quia secunda sentētia non potest ferri intra tem pus quo potuit appellari a prima, vt. ff. nil no. app. pen. l. j. et ibi in glo. licet quidam contradicant per. l. ff. de conditio. inde bi. l. eleganter. §. ij. ⁊ de transactio. l. et post. ⁊ ideo dicunt ꝙ iu dex cautus lata prima sententia statim profert sententiam su per quadruplo qd veruꝫ non credo vt predixi ⁊ statim infra di cam. ¶ Item secunda ratio glos. non est vera: quia non sequi tur ꝙ si prima sententia contineat veritatem ꝙ idem sit in secun da, vt. ff. titul. proximo. l. arbitrio. §. non semper. quod sic decla ro. lata est prima sententia contra me super rei restitutione. ego restitui. pars dicit ꝙ ego non restitui ⁊ petit me ad quadrūplū condemnari: et quia probare non potui me restituisse fui con demnatus in quadruplum. certe secunda sententia modo non continet veritatem licet prima sic. vnde durum esset qd ab ista secunda non possem appellare: quia forte probabo in causa ap pellationis. vnde omnes tenēt moderni ꝙ etiam a secunda sen tentia indistincte liceat appellare. ¶ Nec obstat ꝙ sit executo ria prime: quia non est mere executoria ⁊ dato ꝙ esset executo ria ab iniusta ⁊ iniqua executione bene appellatur, vt dicta. l. ab executione. vnde non ratione prime sententie quia fuit iusta nec ratione executionis eiusdem appellatur: sed quia rem resti tui ideo sententia secunda est iniusta ⁊ ideo ab ea licet appella re. ⁊ sic intelligit hic Jacob. de rauē. dictam. l. ab executione. et C. quorum appellatio. non recip. l. ab executore. Ray. tenet qd not. ff. de appellatio. l. creditor. §. iussus. ¶ Querit Jacob. but.
11 quanto tempore debet expectare iudex † lata prima sententia ad ferendum secūdam. Quidam dicunt ꝙ statim intra decen dium ferre potest vt supra dixi quod est contra glo. dicta. l. j. nil noua. appella. pen. Guido de suza. dicit ꝙ expectare debet tem pus quod datur iudicatis olim duorum mensium hodie qua tuor, vt. ff. eadem. l. §. quod si homo. ⁊ ibi in glos. Ipse Jacob. te net contrarium quia cum agitur reali nō datur illud tempus, vt instit. de officio iudic. vltra princip. ⁊. ff. de vsuris. l. in fidei commissi. ⁊ ibi in glos. vnde ipse dicit ꝙ iudex post primam sen tentiam debet statuere tempus intra quod restituat rem: ⁊ si nō restituat tunc procedat ad secundam sententiam super pena. Nec obst. ꝙ ista actio sit personalis qꝛ est in reꝫ scripta ⁊ rē per sequitur, vt. s. eo. l. metū. §. cū autem. vnde cum habeat faculta tem rei restituende non est ratio diuersitatis inter istam et rea les. ¶ Ulterius querit gl. si appellatum est a secūda snīa ⁊ pen
12 dente appellatione reus † velit rem restituere, et penam euitare an possit. Py. ꝙ sic per rōnes in gl. allegatas. glo. ⁊ Odo. tenēt ꝫium per. ll. in gl. allegatas. Et pro hoc. C. de iureiur. l. si quis iusiurandum. hoc etiaꝫ videtur hic sentire Jacob. but. per aliā rationem: qꝛ offerēdo rem videtur renūciare appellationi. ⁊ ita remanet firma prima sentētia ⁊ ex eo fit executio. s. de infamib. l. furti. ⁊. C. de vsur. rei iudi. l. ij. ⁊ sic debet cedere tempus a tem pore prime sententie. ⁊ hoc credo etiam glo. voluisse lꝫ obscure. Jacob. de ra. videtur innuere contrarium et allegat que gloss. hoc videtur dicere in simili. ff. de actio. emp. l. j. vbi dicit ꝙ si ven ditor est condēnatus rem tradere, ⁊ qꝛ non tradidit cōdēnatus est ad interesse si appellat ⁊ pendente appellatione rem tradere velit ꝙ euitat condēnationem super interesse. Et qꝛ ista. l. loqui tur in iudice ordinario, querit Uber. de bobio quid i delegato. ⁊ videtur ꝙ aliud sit in eo: qꝛ per primam sentētiam functus est officio suo, vt. ff. de re iudic. l. iudex. Ipse tenet contrarium quia ad totum videtur datus. ⁊ hoc desiderat natura actionis. ⁊ pro hoc. s. de iurisd. om. iud. l. ij. ⁊ de procura. l. ad rem. ⁊. l. ad legatū. Et bene facit lꝫ non alleget extra de offic. delega. c. querenti. cū ibi no. maxime per Inno. Idem dicit in arbitro qꝛ etiā punire potest contumaciā litigantium. ff. de arbitr. l. non ex omnibus. ¶ In glo. i. dandam ibi iam facte. Et sunt he expositiones. nec ob. s. ea. l. §. satis clemen. vbi dicitur ꝙ pōt restituere vsqꝫ ad sen tentiam quadrupli. ⁊ hic videt innuere ꝙ vsqꝫ ad primā snīam. Ja. bu. ¶ In glo. vlti. hāc gl. intellige qn̄ habet rem. si em̄ nō hꝫ liberaretur prestādo estimationem. C. de dona. l. si quis argen tum. Guid. de suza.

13 **Aliquando.** † Ponit exceptionē a precedēti. §. di cens ꝙ aliqn̄ iudex ex equitate absol uit conuētum hac actione ⁊ satis patet. ⁊ nō sunt gl. Et vide qd no. C. e. l. iij. in fi. nec ob. s. eo. l. metū. sed licet vt ibi not.

Pedius. Hunc. §. allegabat do. Ric. ⁊ bn̄ facit ꝓ opi. quā dixi. s. eod. §. hec autē actio. ꝙ precedere debeat iussus iudicis seu admonitio de restituendo rem ⁊ si nō restituat tūc ferat snīa super quadruplo. Et facit ad questioneꝫ sabbatinā not. C. si quis aliquē testa. prohi. l. ij.

Labeo. Opp. qꝛ aut fideiussor liberatur per pactum et nihil sibi prodest qꝛ hꝫ exceptionē metus. aut ꝑ acceptilationē: ⁊ tunc etiam liberat reus. So. dic ꝙ liberatur ꝑ
14 pactum ⁊ in hoc sibi ꝓdest: † quia exceptio metus est odiosa et ideo si solueret nō repeteret. qd secus est in exceptione pacti, vt ff. de condi. inde. l. qui except. Uel dic ꝙ liberatur per acceptila tionē hoc acto ꝙ reus nō liberet. lꝫ em̄ habeat vim solutiōis: tū nec solutio tollit liberationē si hoc agatur. ff. de fideiussor. l. cum hi. Et est ratio inter primū ⁊ scd̄m casum: qꝛ factū rei prodest fi deiussori nō econuerso, vt. s. de pac. l. ⁊ heredi. in fi. Et dic in pri mo dicto ꝙ vterqꝫ liberatur per actionē qd metus causa inten tatam a principali qui fuit passus metū non autē poterit inten tari a fideiussore qui nō fuit passus metū sed volens intercessit. in scd̄o responso est econtra.

Quadruplatur Satis ptꝫ ⁊ sequēs. §. ¶ In gl. pacto nō in fi. hoc falsum, vt. C. eo. l. ij. ⁊ ideo prima vera. Ray.

15 **Sed ⁊ si quis per vim.** † Precise quis te netur ad factuꝫ. hoc dicit. ⁊ ad hoc sepe allegatur de hoc supra de procura. l. sed et he. §. preter. Ex quo patet solutio questionis quam que rit Gul. si condēnatio facta est super triplo nunquid reus pre cise cogatur ad rei restitutionē an sufficiat si velit soluere qua druplum. ⁊ dicit ꝙ cogitur rem precise restituere sicut dicitur hic in fi. ꝙ precise cogit accepto ferre ⁊ ꝓ hoc. ff. de rei ven. l. q re stituere. Gul. ¶ Et aduerte quod dicit glo. ꝙ iste iudex fuit fa tuus qui taliter condemnauit ꝙ dicit Jacob. de ra. esse verum vbi esset actum ad factum precise, sed si ageretur ad interesse, qd fieri potest: qꝛ in obligationibus facti venit interesse ex mora, vt. ff. de re iud. l. si quis ab alio. in fi. ⁊ metum inferens semper est in mora vt. C. eod. l. j. tunc nō esset fatuus iudex qui condemna

ret in quadruplo. dicit etiam ꝙ iudex in sententia sua posset re-
stituere vinculum stipulationis per metũ extorte sicut etiam re
scindere potest obstaculum acceptilationis extorte per metum
§. volenti. Jaco. de ra.

Quatenus. Iste. §. longus ⁊ intricatus est ⁊ gl. eũ
magis intricat transponendo literam
ꝙ non placet communiter doctoribus: quia non est verisimile
iurisconsultũ ita literam inordinate trãsportasse ⁊ habet duas
16 lecturas. ¶ † Prima vera ⁊ breuiter hoc dicit secundum Jac.
but. post secũdam sentẽtiam intra tempora quadrimestria me-
tum inferens per interitum liberatur si eodeꝫ modo interitura
fuisset penes actorem alias non. hoc dicit. ¶ Et est speciale in
hac actione: quia alias obligatus ex delicto ad speciem nullo
modo per interitum liberatur vt infra patebit. ¶ Et diuide in
tres partes in prima loquitur ante omnem sententiam vsqꝫ ad
versi. ꝙ si homo. ¶ Ibi loquitur post primam sententiam ⁊ in
tra tempora quadrimestria vsqꝫ ad versic. si autẽ. ⁊ reassumitur
in ver. sed ⁊ si sine culpa. ⁊ in ver. itaqꝫ. ⁊ vers. sicut in interdicto.
secundum quosdam. tertia loquitur post primam sententiam ⁊
ante secundam a ver. si n autem. vsqꝫ ad versi. sed si sine culpa. de
quarto loquitur questio gl. que est in ver. ꝙ si homo. q̃ est signa
ta super verbo qꝛ tripli. ¶ Et no. ꝙ ꝼm glo. iste. §. legit̃ duobus
modis. vno modo secũdum Ja. alio mõ ꝼm Joã. ⁊ Azo. ¶ Et
vtraqꝫ lectura fundatur super illa opinione antiquorum ⁊ glo.
ꝙ due ferantur sententie in hac actione que opinio reproba-
tur per modernos vt plene dixi. s. eo. l. §. hec autem actio. pono
ergo primam lecturam Joan. et Azo. qui dixerunt debere con-
siderari quatuor tempora. primum tempus ante omnem sen-
tentiam. ¶ Secundum tempus post primã sñiam ⁊ ante secun
dam. ¶ Tertium tempus post vtrãqꝫ sententiam ⁊ intra tem-
pus quod datur condemnatis. ¶ Quartum tp̃s post oẽm sen-
tentiam ⁊ post tempus quod datur condemnatis. de primis tri
bus temporibus loquitur litera istius. §. de quarto nõ, sed sup
pletur in gloss. his suppositis glo. intellige ꝙ litera legatur per
saltum hoc modo: aliquis compulit me ꝑ metũ quod darẽ sibi
seruum meum ⁊ sic tenetur acti. quod metus causa in quadru-
plum. dicit iurisconsultus ꝙ in isto quadruplo computatur re
stitutio serui si adest ⁊ si mortus qualitercunqꝫ tenetur ad esti-
mationem. nam ante sententiam tenetur de interitu propter de
lictum suuꝫ sicut et in interdicto vnde vi ⁊ qꝺ vi aut clam venit
interitus indistincte ⁊ sic versic. sicut in interdicto vnde vi con-
iungitur ⁊ legitur cum isto principio. ¶ Sed pone retento eo-
dem themate ꝙ metum inferens condemnatus est mihi ad re-
stitutionem serui non restituti: ⁊ ideo condemnatus est ad qua-
druplum. mortuus est seruus intra tempus quod datur iudica
tis sine dolo et culpa eius. nunquid tenebitur ad estimationem
serui? dicit iurisconsultus ꝙ non: quia sufficit ꝙ ad penam tri-
pli teneatur. sed quid si seruus non tenetur cauere quod eum ꝑ
sequetur et si non inueniat quod eius estimationem mihi resti-
tuet nihilominus tamen ego dominus agere potero ad seruuꝫ
contra quemlibet possidentem ad exhibendum ⁊ reivendicatio
ne vt mihi seruum restituat ⁊ si eum recuperauero ⁊ nolam age
re contra metum inferentem ad eius estimationem obstabit mi
hi doli exceptio. ⁊ quod dictum est quod hoc casu non tenetur
de interitu sed sufficit pena tripli, verum est si eodem modo ser-
uus moriturus fuisset penes me. si enim nõ fuisset eodem modo
penes me moriturus vt quia venditurus etiã nisi per metũ mi-
hi abstulisset: tunc bene tenetur de interitu ad estimationeꝫ ille
qui metum intulit. ⁊ hoc dicitur in ver. sed ⁊ si sine culpa. ⁊ ver-
sicu. itaqꝫ. qui deberet legi ⁊ continuari ad si. ver. qꝺ si homo: qꝛ
de illo tempore ⁊ casu loquuntur scꝺm istam lecturã licet aliqui
referant ⁊ continuẽt. d. versi. sed sine ad proxima. s. ad ver. si au-
tem ante sententiam dicentes ꝙ loquitur de illo tempore quod
est post primam sñiam ⁊ ante secundam. postea debet reassumi
versi. si autem ante sententiaꝫ. vbi loquitur de tertio tempore. s.
post primam sententiam ⁊ ante secundam. quo casu indistincte
tenetur de interitu ⁊ fuga. ⁊ hoc vult dicere secundum istam le-
cturam secundum quam legi debet litera per saltum sicut dixi.
Et licet forte ista lectura in se sit vera: tamen per modernos com
muniter reprobatur tum quia fundatur super dicta opinio. re-
probata ꝙ due ferantur sententie: tum propter transpositioneꝫ
litere: quoniam non est verisimile iurisconsultum sic inordina-
te transposuisse. ¶ Item cõtradicit etiam alteri lecture in mul-
tis vt infra patebit. Secunda lectura glo. ꝙ loquatur soluꝫ de
duobus temporibus scꝫ ante primam sentẽtiam. Item de tem
pore post secundam ⁊ sic pone casum. Aliquis extorsit seruum
a me per metum ⁊ sic tenetur mihi hac actionem quadruplum
nunquid inest rei persecutio? dicit iurisconsultus ꝙ sic. sed retẽ
to eodem themate ꝙ condemnatus est ad restitutionem: ⁊ quia
non restituit condemnatus est ad quadruplum post istam sen-
tentiam seruus mortus est. nunquid tenebitur de interitu? dicit
iurisconsultus ꝙ non: quia satis est ꝙ ad penam tripli tenea-
tur. Idem est si post sententiam intra tempus quod datur iudi
catis seruus fugit: qꝛ sufficit ꝙ persequatur. ⁊ si eum inuenerit
ꝙ restituat. ⁊ licet cauerit de persequendo nihilominus metum
passo competit rei vendicat̃. ⁊ ad exhiben. si eum recuperauerit
cessat cautio prestita per metum inferentem. Sed quid si añ sen
tentiam mortuus est seruus vel fugit: nunquid de interitu vel
de fuga tenetur? dicit iurisconsultus ꝙ sic. de fuga enim tenetur
vt caueat de persequẽdo ⁊ restituendo. de interitu tenetur si eo-
dem modo non erat res peritura penes actorem, ⁊ sic est in in-
terdicto vnde vi ⁊ quod vi aut clam. Et ideo concludit ꝙ in ista
actione quod metus causa, quãdoqꝫ nõ venit res sed pretiũ vbi
dñs fuisset rem distracturus. h. d. ꝼm istam lecturaꝫ que magis
est amica litere. ⁊ litera legitur sine transpositione. Sed ⁊ hec le-
ctura fundatur super opi. reprobata ꝙ due sñie ferantur in hac
actione. ⁊ in multis contradicit prime lecture. ¶ Transeamus
ergo ad lecturam modernorum que fundatur super vera opi. ꝙ
vna tantũ feratur sententia ⁊ ꝙ litera nõ legatur per saltũ ⁊ sic
cessabunt obscuritates glo. dicũt ergo ꝙ primũ dictum vsqꝫ ad
versi. quod si homo. dicit ꝙ re extante in quadruplo computã-
tur res ⁊ pena est triplũ. ℣. qꝺ si hõ. vsqꝫ ad ℣. si aũt ante sñiam.
loquitur qñ homo ꝑ metũ ablatꝰ perijt sine dolo ⁊ culpa metuꝫ
inferẽtis post sententiam in qua condemnatus fuit ad restitu-
tionem ⁊ si non restitueret ad quadruplum ⁊ intra tẽpus quod
datur iudicatis: tunc eñ de interitu non tenetur indistincte qꝛ
sufficit pena tripli. in alijs lecturis distinguebatur an esset eo-
dem modo periturus penes actorem vel non, vt primo casu de
interitu non teneretur secũdo sic: vos autẽ dicatis ꝙ indistincte
non tenetur de interitu: qꝛ satis est ꝙ pena tripli puniatur vt
dixi. deinde subijcit iurisconsultus retẽto eodem casu scilꝫ post
sñiam ⁊ intra tempus quod datur iudicatis seruus fugit: nun-
quid metum inferens tenebitur de fuga? dicitur ꝙ tenetur caue
re de eo persequendo ⁊ reddendo si eum inuenerit: ⁊ si non inue-
nerit eius estimationem. ⁊ hoc indicat verbum omnimodo. et
tunc non tenebitur ad penam tripli. licet alij dicant ꝙ in fu-
ga tenetur ad penam tripli non tenetur ad estimationem si euꝫ
persequi ⁊ inuenire non potest. ⁊ sic dicunt idẽ in fuga ⁊ interi-
tu. ⁊ ista fuit opinio Pe. deinde subijcit qꝺ dñs a quolibet pos-
sessore potest repetere seruum per reiven. ⁊ acti. ad exhibendum.
⁊ si eum recuperauerit ⁊ velit postea agere contra metũ inferen-
tem ex cautione quam prestitit obstabit sibi doli exceptio. ⁊. h.
d. vsqꝫ ad versi. si autem ante. ¶ In illo versi. sed si ante dicit iu
risconsultus si homo perijt ante aliquam sentẽtiam nunquid
metuꝫ inferens de interitu tenetur. dicit ꝙ sic ad estimationem
serui propter illa verba edicti neqꝫ ea res ⁊c. quia metum infe-
rens semper est in mora, vt. C. eo. l. j. Et ideo per interitum non
liberatur. ¶ Sed pone ꝙ ante sententiam seruus fugit: nũquid
metũ inferẽs de fuga tenetur? respõdetur qꝛ cauere debet de eo
persequẽdo ⁊ reddẽdo si eũ inuenerit reddet eius estimationeꝫ
qꝛ semper est in mora vt predixi: licet Gui. de suza. dicat ꝙ isto
casu non tenetur ad estimationẽ si eum non inueniat. ⁊ ideo di
cit ꝙ hic iurisconsultus non posuit verbũ omnimodo, sicut po
suit in casu precedẽti. ¶ Deinde in versi. sed si sine culpa, iuris-
consultus determinat qꝺ dictum est de periculo interitus ante
sentẽtiam dicens ꝙ verum est ꝙ metum inferens tunc tenetur
de interitu si res non erat eodẽ modo peritura penes actorem
qꝛ venditurus erat si metũ passus non fuisset sicut in interdicto
vnde vi, ⁊ ꝙ vi aut clam obseruatur. que verba exponuntur in
glo. ⁊ concludit in versi. itaqꝫ ꝙ metum passus quãdoqꝫ conse-
quitur hominis pretium quãdo perijt ante sentẽtiam scꝫ eo ca
su quo non erat periturus penes actorem: qꝛ eum vendidisset.
17 ⁊ hoc dicit iste. §. ꝼm modernos. ¶ † Vides ꝙ in duobus casi-
bus metum inferens liberatur per interitum, vnus est quando
homo perijt ante sententiam ⁊ eodẽ modo perijsset penes acto-
rem vt in versic. sed si sine culpa. alius est in versi. quod si homo
quado moritur post sententiam ⁊ intra tempus quadrimestre:
tamẽ tunc tenetur ad penam tripli vt ibi dicitur de quarto tẽ-
pore scꝫ post sentẽtiam ⁊ post quadrimestre tp̃s si homo pereat
nihil dicitur in textu. sed supplet̃ in gloss. ⁊ dicitur ꝙ tunc indi-
stincte tenetur. ⁊ hoc etiam indicat textus in versi. qꝺ si homo. a
contrario sensu vbi dicitur ꝙ intra quadrimestre tempus non
tenetur de interitu: ergo a cõtrario post quadrimestre tenetur.
⁊ qꝛ sicut dictuꝫ est ante sñiam tenetur qꝛ semper est in mora er-
go fortius post quadrimestre tempus. videtis ergo ꝙ ista lectu
ra modernorum in multis discrepat a lecturis glo. ideo eam de
claremus per contraria ⁊ questiones ex quibus etiã lecture gl.
declarabũtur. ¶ Primo ergo op. ad ver. qꝺ si homo. ꝙ de inte
ritu debeat teneri qꝛ semp est in mora vt dictũ est. C. eo. l. j. debet
ergo de casu teneri. Sed dic quod hoc ideo est: qꝛ sufficit quod

sustineat

sustineat penā tripli vt ī litera dicitur: ⁊ qꝛ etiam tempus quod datur iudicatis cōceditur a lege: ⁊ ideo eo pendente non videtur in mora. ¶ Item opp. ad idē ꝙ indistincte teneatur, vt. ĩ. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. rectissime. Sol. ibi loquitur in vi ablatiua: hic in compulsiua. ¶ Et si opponas de ver. sicut in interdicto. qui videtur hanc act. equiparare interdicto vnde vi, rñd. quod equiparatur sed non quo ad omnia. equiparatur enim qꝛ quilibet tenetur de interitu: sed interdicto vnde vi tenetur indistincte: in hac actione tenetur cum distinctione huius. §. ⁊ sic verbū sicut, nō denotat omnimodam similitudinē vt in diuina pagina: Estote perfecti sicut pater vester qui in celis est. Mathe. v. ca. similis legēdi modus est. ĩ. de pericu. ⁊ commo. rei vend. l. custodiam. ⁊ de receptatoꝛ. l. j. secūdum vnam lecturā. ⁊ dixi in alphabeto dictione sicut. Alij referūt dictū ver. sicut in interdicto. ad ver. si autem ante sñiam. dic ergo fm Jaco. but. aut sum moꝛosus ex contractu ⁊ quidaꝫ seruant distinctionem huius. §. esset res eodē modo peritura penes actoꝛē vel non: sed male dicunt imo indistincte de interitu tenetur, vt. ĩ. si cer. pe. l. quod te. et de posi. l. si in asia. cum si. Aut sum moꝛosus in reali ⁊ tunc serua l. item si verberatū. §. si. ⁊ l. seq. ĩ. de rei ven. cū ibi not. Aut sum moꝛosus in casibus vbi teneoꝛ ex delicto: ⁊ tunc regulariter indistincte de interitu teneoꝛ. ĩ. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. rectissime. Fallit in hac actione vbi distinguitur erat eodē modo peritura penes actoꝛem vel non. Et vtrū ante sentētiam vel post ⁊ intra tēpus quadrimestre vel post tempus quadrimeste, vt. s̃. dixi. Et ratio est in hac actione propter penā tripli ad quā tenetur. ⁊ sic. q in vno grauatᷣ ⁊c. Idem. ĩ. de iureiur. l. euꝫ qui. ¶ Item oppo. qꝛ isto. §. videtur innui in princi. ꝙ arbitriū iudicis duret etiaꝫ re perempta qđ videtur falsum, vt. ĩ. ti. pꝛoxi. l. arbitrio. §. nō tamen. gloss. dicit ꝙ arbitriū durat super estimatione rei perēpte, sed nō quo ad triplum si res nō extat. ⁊ ita loquitur. l. cōtraria. Alij dicunt aut lis erat iam contestata super triplo ⁊ tunc durat arbitrium iudicis etiā super triplo quasi per contesta. arbitrium iudicis sit coꝛroboꝛatū. argu. ĩ. de rei vendi. l. vtiqꝫ. Jac. bu. dicit aliud esse in actione de dolo q̄ꝫ in ista: qꝛ in illa iuratur in litem. vnde si res extat tempoꝛe litis contestate patet qđ pōt arbitrari sup re ⁊ iurari in litē cum officiū sit coꝛroboꝛatuꝫ. sed si ante litem contestatā res desijt extare: tūc super re arbitrari non potest sed super estimatione. sed circa estimationē nō cadit affectio, vt. l. nummis. ĩ. de in litē iurā. ideo ibi non iuratur in litem. sed hic non debet iurari in litem sed simpluꝫ quadruplari que quadruplicatio bene cadit in quātitatem. ⁊ ideo lꝫ tempoꝛe litis contestate desierit res extare durat arbitriuꝫ super estimatione. ⁊ si non soluatur super quadruplo. Jacob. ¶ Item opp. ad ver. pꝛo eo autē ꝙ non teneatur cauere de seruo qui est in fuga persequēdo, vt. ĩ. de edil. edic. l. redhibere. §. fin. ⁊ l. seq. Solu. ibi loquitur qñ res peruenit ex contractu hic ex delicto. ¶ Item opp. qꝛ ineptum videtur ꝙ magis teneatur de fuga q̄ꝫ de interitu. nam in versi. qđ si homo. non tenetur de interitu ⁊ tñ si fugit tenetur ad estimationē. ¶ Gl. dicit ꝙ ratio est: qꝛ in fuga pꝛouidere potuit eum solicite custodiēdo ⁊ ligādo sed circa moꝛteꝫ pꝛeuidere non potest: ⁊ ideo magis excusatᷣ in moꝛte q̄ꝫ in fuga. Alij dicunt ꝙ in moꝛte ideo excusatur: qꝛ tenetur ad triplum. sꝫ in fuga non tenetur ad triplum sed solū ad estimationē. Jac. de ra. dicit ꝙ idem est in fuga ⁊ in interitu. ⁊ dicit ꝙ licet gloss. reddat rationem diuersitatis inter moꝛtē ⁊ fugā, qđ non est apparens. pone enim ꝙ adhibuit oēm diligentiā ⁊ custodiā ne fugeret: tūc nō est ratio quare magis teneri debeat de fuga q̄ꝫ de moꝛte cum non fuerit in dolo nec culpa. Et ideo sufficit ꝙ caueat de eo persequēdo ⁊ restituēdo si eum habere pōt. alias nō tenetur de fuga. sed condēnabitur in triplum sicut in moꝛte. ¶ Gul. de cun. tenet cum gloss. ꝙ in fuga teneatur ad estimationem: quia possibile est ꝙ seruū recuperabit. arg. ĩ. eo. l. quod diximus. §. j. ⁊ qđ ibi not. Ray. quod esse non pōt quando moꝛtuus est, sed an tenebitur ad triplum quādo fugit. dicit aut fugit dolo metū inferentis vel moꝛtuus est: ⁊ tunc indubitāter tenetur ad estimationem ac si possideret. ar. ĩ. ne quid in loco publico. l. ij. §. hoc interdictum. de noxal. l. si quis a multis. ⁊ l. si seruus depositus. §. j. de regu. iur. l. parē. Si autem sine dolo perijt vel fugitᷣ tenetᷣ ad estimationem. sed an teneatur ad triplum dicit ꝙ si statim paratus est pꝛestare estimationem non tenet in triplo. ĩ. tit. pꝛoximo. l. arbitrio. §. non tamen. Si autem non vult pꝛestare estimationem tunc tenetur ad triplum nam ex quo recusat pꝛestare estimationem que successit loco rei condemnabitur ac si rem haberet ⁊ non restitueret, vt. ĩ. e. l. videamus. ⁊ l. si ipsa. ¶ Item non obst. ĩ. de rei ven. l. j. vt ibi no. Ray. dicit gloss. posse defendi quia dictum Gul. procedit ante oēm sñiam vbi est minoꝛ cōtumacia, vt. s̃. e. l. §. satis clementer. ⁊ §. hec autem actio. hic post pꝛimā sñiam vbi est maioꝛ cōtumacia ꝑpter iudicis cōtemptū ⁊ rei iudicate authoꝛitatē. ĩ. de iudi. l. si pꝛetoꝛ. §. marcellus. ⁊ de rei ven. l. qui restituere. ergo crescere debet pena. ĩ. de penis. l. relegati. ¶ Sed. G. videtur bñ dicere ⁊ repꝛehendit princip. glos. que incipit. i. siue exten. ⁊ glo. que incipit scꝫ secundam. ⁊ glos. sequentem quod videtur bene dictum non obst. l. arbitrio. §. non tñ. quia ibi respicit iuramentum in litem quod non cadit in re interempta, vt. ĩ. de in litē iur. l. in ac. §. plane. alia pena iuris cōmunis scꝫ eius estimatio sic, vt. ĩ. de fur. l. inter omnes. in princ. cum si. ¶ Alij distinguunt aut perijt res ante litem contest. super quadruplo aut post, vt. s̃. dixi. ¶ Deinde quero si añ sñiaꝫ res perijt vel fugit ⁊ eodē modo perisset vel fugisset penes metū passum cuius erit periculū. Jaco. ⁊ Pe. qđ periculū est metū passi. ⁊ ita intelligūt ver. sed ⁊ sine culpa. ⁊ pꝛo eis qꝛ hoc actio persequitur dānum, vt. s̃. eo. l. sed ⁊ partus. §. queri poterit. ⁊ §. fin. sed hoc casu quādo eodem modo perijsset vel fugisset penes metum passo, non sentit dānum: ergo ⁊c. Item pꝛo eis quia licet gloss. legat dictum ver. sed ⁊ si sine culpa. cum ver. ꝙ si homo. ⁊ intelligat eum post omnem sñiam ⁊ intra tempus quadrimestre: tamen ipsi dicunt ꝙ litera nōn debet transponi sed debet continue legi ⁊ continuari cum versi. si autē ante. ⁊ debet intelligi eo casu quo loquitur dictus versi. si autē ante scꝫ in casu ante sententiam. ⁊ hoc indicat verbum agitur, qđ est in dicto versiculo. sed ⁊ si non culpa. ⁊ quia relatio facienda est ad pꝛoxima, vt. s̃. de postulā. l. j. §. deinde. Gul. ⁊ And. in hoc tenent cū glo. ⁊ dicunt ꝙ ille ver. sed ⁊ si nō culpa. dꝫ referri ad versic. ꝙ si homo. ⁊ non ad ver. si autē ante. qꝛ dꝫ legi aduersatiue ad versi. sed si homo. si enim legeretur cōtinuatiue cū versi. si autē ante nihil aduersaretur: imo idem diceret ⁊ repeteret qđ versiculus pꝛecedens qđ essei absurdum. sed huic posset respōderi ꝙ litera non est aduersatiua sed continuatiua: dicit enim sed ⁊ si non culpa, qđ denotat idētitateꝫ facti, vt. ĩ. ex quibus causis maio. l. sed et si per pꝛetoꝛem. ⁊ dixi in alphabeto. vnde verum est qđ repetit idem vt addat ⁊ declaret fm ipsos Jacob. ⁊ Pe. ¶ Sed Gul. ⁊ And. non habuerunt in litera copulā ⁊, ideo dicunt ꝙ aduersatiue ponitur. Item pꝛo opi. Gul. ⁊ And. ipsi allegant ꝙ non dꝫ esse melioꝛ conditio illius qui tenetᷣ ad seruum ex delicto vel metu q̄ꝫ si sine delicto vel metu teneretur, vt. ĩ. de noxa. l. non solum. ⁊ qđ vi aut clam. l. nam ⁊ seruus. sed ille qui tenetur ad seruum sine delicto non liberatur licet eodē modo periturus fuisset penes actoꝛē, vt. ĩ. ad lega. rhod. de iactu. l. q leuāde. §. ij. ergo ⁊c. sed iudicio meo illa lex qui leuande. §. ij. hoc non dicit, imo dicit oppositum. ¶ Sed pꝛo opinio. Guli. ⁊ Andre. facit. ĩ. de furt. l. inter omnes. vbi fur indistincte tenetur de interitu. non ob. fm eos quod allegatur per Jaco. ⁊ Pet. de dictione agitur que est in dicto versi. sed ⁊ si sine culpa. que indicat ꝙ loquatur de tēpoꝛe ante sñiam: qꝛ exponunt agitur id est actum est. argu. s̃. de nego. gesto. l. iij. §. hec verba. vel dicunt agitur. i. agi pōt ad estimationē. non ob. ꝙ ista actio persequatᷣ damnum ⁊c. qꝛ hoc ipso ꝙ metus fuit illatus ab initio damnum fuit passus ex quo nata fuit actio ista que non desinit licet postea desinat interesse qꝛ eodē modo periturus fuisset penes actoꝛeꝫ, vt. s̃. si quis cau. l. qui autē. §. si. de edend. l. vbi. §. j. ⁊ de vi ⁊ vi arma. l. j. §. rectissime. ¶ Non obstat qđ dicitur de oꝛdine litere: qꝛ non semper talis oꝛdo attenditur, imo sepe litera transponitur vt verus sensus habeatur. ĩ. de pecul. lega. l. quidam. ⁊ pꝛo hoc de solu. nec enim. vbi de hoc. ⁊ C. de test. l. pꝛeposteri. vnde cōclusit ipse. G. ꝙ verum est ꝙ iste. §. in sui pꝛinci. loquitur gñaliter in versi. ꝙ si homo. post sñiam. ⁊ intra tempus quadrimestre. versi. sed si nō culpa, refertur ad dictum ver, ꝙ si homo. ⁊ versi. sicut in interdicto. ⁊ ita appꝛobat lecturam antiquoꝛuꝫ hoc saluo quod tenet vnā tantū ferēdam esse sñiam. Itē quero an in ista actiōe detur
12 tp̄s quadrimestre. † gloss. dicit ꝙ si agitur ad rem siue reali siue personali non datur quadrimestre, vt insti. de offic. iudic. §. j. et hoc idem tenet Jaco. bu. s̃. ea. l. §. hec autem actio. circa fi. Gul. hoc concedit in reali per. d. §. ⁊. ĩ. de rei vendica. l. qui restituere. in hac actione sentit contrarium: qꝛ est personalis licet in rem scripta. vñ dicit dari tempus quadrimestre. ⁊ hoc innuit litera in ver. ꝙ si homo. dum dicit intra tp̄a iudicationis ⁊c. ⁊ dicit ꝙ est expꝛessum. ĩ. de vsur. l. in fideicōmissi. in pꝛin. Ray. tenet cum glo. ꝙ cū hec actio sit in rem scripta habet naturā realis vt. s̃. e. l. metum. §. volenti. Non ob. l. in fideicōmissi. qꝛ loquitᷣ in actione mere personali. vñ aut agitur mere reali ⁊ statuitur tempus officio iudicis, vt. d. §. fin. insti. de offi. iudi. aut personali in rem scripta: ⁊ tunc idē qꝛ eadem ratio, vt pꝛedixi per. §. volenti. ⁊ §. ⁊ licet. nec ob. versi. ꝙ si homo. qꝛ loquitur in secunda sentētia q̄ est mere personalis. hic non. vnde gloss. bene dicit licet quidaꝫ eam impugnent. ⁊ ad hoc facit. C. de execu. rei iudic. l. fin. Ray. ¶ Sed hoc supposito ꝙ detur tp̄s quadrimestre videtur quod nullo modo teneatur. qꝛ non in moꝛa ex quo habet tp̄s legale. vnde videtur ꝙ liberari debeat interitu speciei vt. ĩ. de verboꝛū oblig. l. si ex legati causa. nā vbi nulla petitio nulla moꝛa, vt. ĩ. si

tert. pet. a. l. lectā. ⁊ de regu. iur. l. vbi nulla mora. dicit gloss. ꝙ ibi loquitur in vsuris: hic in interitu. sed certe imo. ll. ille loquuntur indistincte ⁊ quo ad vsuras ⁊ quo ad interitum. vnde dic ꝙ ll. ille loquūtur vbi nūꝙ fuit in mora: sed metū inferens ab ipso principio fuit in mora, vt. C. eo. l. j. vnde licet postea habeat tempus quadrimestre non purgatur nec tollitur prima mora: et ideo de interitu tenetur cum distinctione esset eodem modo periturus penes actorem prout ver. sed sine culpa. legitur cū versic. qd si homo. vel dic verius ꝙ si moritur intra temp⁹ quadrimestre nullo modo de interitu: sed sufficit ꝙ patiatur penam tripli vt expresse dicit litera in ver. quod si homo: qui non limitatur versicu. sed si nō culpa. sm Iaco. ⁊ Pet. vt predixi. ¶ Itē quero in
19 ista actione † iuratur in litē, vt. j. de in litē iurā. l. videamus. ⁊. l. in actionibus. egi contra metū inferentem. ⁊ q2 non restituit cōdemnatus est ad quadruplū. soluit triplū nomine pene, sed rez non restituit: nūquid potero iurare in litem contra eū: videtur ꝙ non ex quo soluit triplū: nam duo remedia cōpetebāt scz vel iurare in litem vel petere condēnationem tripli. si ergo elegit triplum cessat iuramentuz in litem. j. de tribut. l. qd in heredem. §. eligere. Pe. tenet contrariū: quia persecutorium remedium nō tollitur per penale. j. de condi. fur. l. si pro fure. §. furti actio. sed iuramentuz in litē si res non restituatur est remedium persecutorium ergo ⁊c. Sed si anteꝙ condēnatus esset in triplū iurassem in litem ⁊ per iuramētum in litē consecutus fuissem rei estimationem non possem ad triplū agere. ⁊ si ante sniam consecutus essem triplum, nō possem postea agere, vt. s. eod. l. metuz. §. licet. ¶ Itē querit pe. q2 non solū metuz inferens, sed etiam qui emit ab eo tenetur hac actione, vt. s. e. l. §. aliquādo. si cōdemnatus est emptor sm formam huius. §. et. s. §. hec autem actio. ad rem ⁊ ad triplū: nunqd pro toto habebit regressum de euictione contra venditorem: videtur ꝙ sic: q2 oportuit eum sententiā expectare ad hoc vt de euictione ageret. j. de rei vendi. vtiqz. ¶ In contrarium videtur q2 culpa sua sensit penam quadrupli: q2 si rem restituisset non fuisset condēnatus ad penā ergo ⁊c. vt. j. de euictio. l. si de eo. ⁊. l. hoc iure. sed si feratur tantum vna sentētia sm modernos videtur ꝙ habeat regressum pro toto. ipse tamē tenet ꝙ non quia non fuit necesse sententiam expectare ex quo sciebat rem alienam, imo potuit bonam fidē agnoscere. vt. j. de admi. tut. l. quoties. §. sicut. ⁊ de act. empt. l. emptorem. et etiam post sniam rem restituere vsqz ad quadrimestre tps. vñ non habet regressum de euict. pro pena quam culpa sua sustinuit vt dictis. ll. de eo. ⁊. l. hoc iure. Pet. ¶ In gloss. prima ibi interdum itaqz. cōiter habetur itaqz interdum. ⁊ hec additio falsa est sm Tho. vt pz. j. in vltima glo. ¶ In eadē glos. ibi non potest stare illa litera. Sed certe licet verum sit qd metū inferens etiaz ante primaz sniam de interitu teneatur: attamen de isto tpe nihil ad istum. §. cū in hoc tempore non versetur iudic. arbitriū circa cōdemnationez quadrupli faciendam de qua tractatur in hoc. §. dic ergo hic loqui de tempore post sniam ⁊ ante sniam. sm opi. antiquorum. ⁊ ꝙ dicit omni modo id est vt nullus casus reperiatur in quo quadruplum totum sit pena. ⁊ sm hoc non continuabis hic ver. sicut in interdicto sed continuabis cum versic. sin autem ante. Nicola. ¶ Ibi cum non precesserit arbitrium quod habet locum post primam sententiam, ⁊ ante secundam: quia non tractat. §. de illo tempore sm eos. Tho. ¶ In gloss. j. siue extet in fi. forte imo condemnabitur in quadruplum si estimationem non restituat ad quam tenetur etiam re perempta vt s. eadem. l. §. pedius. qualiter enim res in quadrupli condēnatione veniret si re perempta in estimatione tantum et non in pena tripli condemnaretur, non video. de hoc etiam habes. j. §. proximo. in prima ⁊ secunda glossa. Nicola. ¶ In gloss. scilicet secundam. ibi arbitrium super pena. hec apostilla falsa est, ꝓpter id quod sequitur ⁊ propter glo. sequentem. Nicola. ¶ In glos. scz ad rem ibi dissimilem. esset autem similis si teneretur ad triplum propter idētitatem rationis in fi. ⁊ nota. dicto. §. non tñ. Nicol. ¶ Andre. dicit idem ante litem contesta. super triplo si contumax est post sententiam in reddendo vt in sequenti gloss. sed prout intelligis hunc versicu. ante omnem sententiam, dic vt dixi. s. versicul. Item oppo. quia isto. §. videtur innui. dic ergo melius vt in sequenti glo. ¶ In gl. vt quia districturus ibi vno solo casu scz quādo moritur post secundaz sententiā intra quadrimestre tempus penes actorem eodem modo periturus. Oldra. secūdum Iacob. ⁊ Pe. etiam alio casu liberatur periturus scz quādo periit ante sententiam eodem modo interiturus penes actorem vt dixi. s. ver. vides ergo. ⁊ versi. deinde quero si ante sniam. ¶ In gl. hoc ad primū in fi. tu referas sm Iaco. et Pe. ad versi. si autem ante.

20 **Qui vim intulit.** † Nō est fur qui habet domini volūtatem licet coactam. h. d. textus ⁊ glo.

21 **Cum qui.** † Hec actio concurrit cū actione de dolo. hoc dicit. ¶ In gl. prima ibi nascunt. hec solu. est contra textum si bene consideras quare tene primā sol. primi contrarii. Ray. ¶ Ibi species doli si intelligas ꝙ actio de dolo sit genus ⁊ ista species. non est veruz q2 vt dicā in. l. certi condictio. in princip. nulla est actio que habeat se vt genus ⁊ habeat aliam actionē sub se vt speciē. Sed dic ꝙ actio de dolo est generalis q2 vbicūqz est metus est dolus sed non econuerso. And. ¶ In fi. prima verior. non enim consideratur turpitudo cause sed natura actionis, an per legē aliquā inueniatur ꝙ infamet sicut dicit glo. in interdictis ⁊ patet in actione de dolo que infamat ⁊ actio in factū que orit ex dolo. nō cuz h. l. nō reperiatur qd verum est ꝙ nō infamat de iure de facto sic. ita intelligit l. patres. ⁊. l. honori. j. de obsequiis. ⁊ ad hoc. s. de his qui no. in fa. l. j. circa prin.

22 **Julianus ait.** † Illud soluz quadruplatur ꝙ interest ⁊ in hac actione vnus soluēdo liberat alium. h. d. cum. l. sequē. ⁊ princ. l. ꝙ diximus. opp. ꝙ vnus soluendo nō liberet alios vt. l. item mela. §. si plures. j. ad leg. aqui. dic aut iam est deuētum ad penā quadrupli ꝓpter cōtumaciā ⁊ vnus sol⁹ fuit in cōtumacia ⁊ alii nō tenent ad penā aut oēs fuerunt cōtumaces: ⁊ oēs tenētur ad penā vnus tamen soluēdo liberat alios vt hic: ⁊ tunc obst. d. §. si plures. Sed hic ideo cōtingit q2 hec actio originaliter nō est penalis. Et si dicas ꝙ nec actio. l. aquil. originaliter est penalis, dic ꝙ in ea est pena repetitionis. ⁊ in hoc est originaliter penalis: ⁊ ideo in hoc vn⁹ non liberat alium vt ibi. Jac. but. Alii dicūt ꝙ q2 ab initio habet aliquid penalitatis vnus non liberat alios, vt. d. §. si plures de hoc plene dixi. in. l. adeo. de iurisd. om. iud. ¶ Querit gloss. si conueni vnū actione de dolo ⁊ exegi, an liberetur qui rem possidet. tenet ꝙ non. Mart. sil. cōtra argu. l. qd diximus. j. eo. ⁊. ll. in glo. allegate loquuntur in actione que cōpetunt ratione possessionis. Gui. de suza. dicit ꝙ questio debet esse formata qñ cōueni illum qui dolo desiit possidere ⁊ exegi. res peruenit ad alium. an liberetur qui possit. G. ⁊ de hoc dicam in. l. qd diximus. in prin. ⁊. §. j. j. eo.

1 ☞ Actio quod met. cau. est ex delicto: ⁊ ideo ea obligati tenentur insolidum.
2 Actio qd met. cau. ex facto seruorum est noxalis: ⁊ solutio eam tollit nisi seruus pro noxa detur.
3 Actio qd me. cau. an transeat ad heredem.

1 **Quod diximus.** ¶ † Op. de. l. de pet. hered. l. nec vllam. §. pe. alias incipit. l. ab herede. ⁊ sol. vt ibi. Et vide qd dicam. j. §. proxi. Prima glo. que est hic videtur contradicere fini vltime glo. que est. s. §. vlti. in. l. si cum exceptione. que incipit imo videtur. ¶ Ja. de ra. intelligit hāc glo. vbi conuentus soluit penam vt alter qui rem nō habebat liberaretur. Ibi alter soluit estimationem ⁊ non liberatur rem possidens. Sed hoc est expresse cōtra tex. qui loquitur in possidēte rem. dic ergo ꝙ siue soluat estimationem siue rem alter liberatur in hac actione qd metus causa que a principio nō est penalis. ⁊ gl. cōtraria loquitur alia actione ꝙ qd metus causa. vel dic aut omnes conueniūtur quasi metū inferentes. aut vnus quasi rem habēs ⁊ alter ad penam an absolui debeat ab expensis. dixi. s. eo. l. si cum exceptio. §. satis clementer.

2 **Sed et si serui.** † In glo. imo videtur in fi. Contra istam glo. est. j. de solut. l. stichum. §. dolo. ⁊ de peti. heredit. l. nec vllam. §. pe. alias est sub. l. ab herede. ⁊ quod dixi. s. proxi. dic ꝙ glos. bene dicit: q2 cum agitur noxaliter istud noxaliter est adiectio. ⁊ ideo si egi ad damnū postea volo agere noxaliter ob. exceptio. j. de noxa. l. in delictis. §. si detracta. Si ergo egi primo noxali postea volo agere ad damnum ob. exceptio rei iudi. si res non extet: sed quia erat hic cōuentus illud quod obtentum erat per secundam sententiam tenetur restituere cum eadē sit actio. j. de noxa. l. in delictis. §. cum dominus. Non obst. contraria q2 loquuntur cā agitur contra diuersas personas ⁊ diuersis actionibus. hic agitur contra eūdem ⁊ ex eodē facto. Guli. Item non obst. j. ti. j. ⁊ eleganter. §. si quadrupes. vt ibi not.

3 **Hec actio.** † Ibi peruenit iure canonico tenetur heres ⁊ si non peruenit. ⁊ etiam si non sit lis contestata extra de sepultu. c. fin. de rapto. c. super literis. ⁊ plene dixi. C. ex delictis defuncti. inquantum heredes teneantur. l. vnica.

Videamus. In gl. no. ꝙ sufficit in fi. So. vt ibi no. Jaco. de bel. ¶ Itē non obst. j. quantum vt ibi not.

Pretium

1 ☞ Precium succedit loco rei.
Re per metum extorta ꝑempta possessor nõ dicitur locupletior
si res empta illa perierit.
2 Donatio inter coniuges non est animo improbata.
3 Bone fidei possessor an p̄cio amisso teneatur.

1 **Si ipsa res.** † Precium succedit loco rei et
actio que datur in heredem ꝑ
petua est. et an ad eum peruenerit tempꝰ litis conte-
state spectatur. hoc dicit cum duabus. ll. seq. Et. l. p̄-
cedens loquitur in herede metũ inferẽte. hic in bone fidei pos-
sessor. ¶ Gl. op. ⁊ non. soluit de. l. si mulier. ĩ. de dona. inter vi-
rum ⁊ vxo. Sol. vt ibi not. vel vt not. de peti. here. l. si ⁊ rẽ. Ja-
cob. de bel. vel dic. ꝙ. l. contraria loquitur in donatione coniu-
2 gum † que non est omnino improbata nec tanꝙ inter infestos
tractanda. vt. e. ti. l. si id qd̄. §. j. hic aũt loquitur de lucro qd̄ pue
nit ex delicto. ¶ Item gl. intelligit hanc. l. quando res perue-
nit ad bone fidei possessorem ex causa lucratiua. secus si ex one
rosa. G. ⁊. aliȷ̃. moderni cõtra: ⁊ intelligunt indistincte per. l. s̃.
eo. l. si cum exceptione. §. in hac actione. vbi de hoc. ⁊. C. eo. l. iȷ̃.
Et qd̄ dicitur ꝙ bone fidei possessor afficeretur duplici damno
seu bis solueret precium. dic ꝙ idẽ est in quolibet qꝛ cum agitur
cõtra me ad precium qd̄ pro re possideo videtur a me res euin
ci. vt. ĩ. de euict. l. si seruus venditus. §. j. ⁊ si euincitur a me res
euinci videtur. ⁊ ideo habeo regressum cõtra venditorem ⁊ sic
dico esse fortius in bone fidei possessore. Et si dicas nonne erit
iniquum id quod hic dicitur in textu. pone habuisti a me librũ
per metũ vendidisti titio: titius alii vendidit ⁊ perdidit ad pre
cium tenetur. sed qũo hoc: qꝛ si librum possedisset ⁊ perdidisset
non teneretur. vt. ĩ. in fi. ergo. ita in precio si perdidit non tenea
tur. vt. ĩ. de peti. hered. l. sed ⁊ si lege. in fi. ⁊. l. se. ⁊ de dona. inter
vir. ⁊ vxor. l. si mulier. sed certe licet hoc sit iniquum aliquantu-
lum tamẽ sustinetur ratio: qꝛ cũ tu possides rem si desisti possi-
dere nihil est penes te. ⁊ ideo liberaris. sed cum vendis ⁊ habes
exinde precium quod videtur conuersum in patrimonium ⁊ lo
cupletatum quasi ex quadam negotiatiõe. ar. ĩ. ad leg. fal. l. iij.
⁊ de here. ven. l. vẽditor ex hereditate. vnde perit patrimonio
cum sit debitor in gñe ⁊ genus perire non põt. C. si cer. pet. l. in-
cendium. ⁊ ad leg. fal. l. in ratione. §. incerte. qd̄ sic probo ꝙ licet
perdas preciũ tñ debes teneri. pone vendidisti librũ in quo est
metus illatus non volo agere cõtra te: sed cõtra possidentẽ cer-
te ille aget contra te de euictione ergo nihil refert agã contra te
vel contra illum qui hȝ cõtra te regressum. vnde distinctio glos.
qñ habet causam onerosam forte posset procedere quãdo ven-
dens nõ esset soluẽdo de hoc statim dicetur. ver. querit gl. Sed
pone ꝙ egi contra te ad preciũ rei quã alij vendidisti nunquid
liberabitur emptor possidẽs. videtur ꝙ nõ. s̃. eo. l. si cũ excepti.
§. fi. ⁊. l. qd̄ diximus. ⁊ de peti. here. l. nec vllã. §. pe. al's est sub. l.
ab herede. ¶ Sed dic contra: qꝛ bona fides non patitur vt bis
idem exigatur. vt. ĩ. de reg. iur. l. bona fides. nec ob. qd̄ not. d. §.
pe. in. l. nec vllã. de peti. here. qꝛ ibi loquitur cũ exigit ab eo qui
vim intulit. ⁊ ideo possidẽs nõ liberat. ar. ĩ. si familia furtum fe
cisse dicetur. l. quoties. in fine. ¶ Sed pone titius a me extorsit
equum per metũ peruenit ad te bona fide vẽdidisti seio equus
perijt nunquid possum contra te agere ad preciũ equi videt̃ qd̄
non qꝛ. s̃. dixi ꝙ non possum cõtra te agere: qꝛ si agerem contra
possessorem haberet contra te regressum de euictione: sed hic
agere non põt cum patrimoniũ in hoc precio est locupletatum
⁊ ideo teneris vt hac. l. imo dico qd̄ fortius dȝ teneri cũ equus
perijt ꝙ si extaret. s̃. de neg. gest. l. fi. ⁊. C. de rei ven. l. mater. cum
3 fi. Gui. ¶ † Querit glo. si bone fidei possessor perdat precium
an teneatur. videt̃ ꝙ non: qꝛ sic est in peti. here. que hic parifica-
tur huic actioni. glo. dicit qd̄ hoc est cõtra mentem huius. l. ibi
nihil aliud querẽdum est. Guil. tenet qd̄ teneat̃ vt. s̃. dixi. versi.
⁊ si dicas. Ni. exponit illam literam nihil aliud querẽdum est.
scȝ quis exitus sit rei pereat vel non querẽdum tamẽ est sit locu
pletior vel non vt isti dicunt ⁊ bene. sed ⁊ distinc. sequentis ver.
non approbat: qꝛ tam rei si alienata non est per bone fidei posses
sorem ꝙ precij: si alienata fuit dicit euentum spectari licet secus
sit in herede metum inferentis vt in prin. glo. Nic. dictũ Guil.
verius puto.

1 ☞ Actio qd̄ met. cau. an possit contra heredem intentari.
2 Liberationis effectum sentire non potest qui subire non potest
nec potuit obligationis vinculum.

1 **Quantum autem.** † In glos. sed qd.
in fi. Andr. dicit
aut per metum inferentẽ factũ est qd̄ nõ transeat ad
heredem ⁊ hȝ locũ etiã cõtra heredẽ qd̄ metus causa.
Aut non est factũ ⁊ non tenet̃ vt. s̃. si qs cau. l. si eũ. §. q iniuria-
rum. ⁊. s̃. eo. l. sed ⁊ partus. §. fi. And. ¶ Ray. tenet primã opi.
glo. cũ hec actio detur ad interesse. vt. s̃. e. l. si cũ exceptione. in
2 prin. Et hanc etiã sequitur Old. † qꝛ nõ videt̃ sensisse liberatio-
nis effectũ qui nõ subijt nec subire potuit obligationis vincu-
lum. vt. ĩ. de ver. ob. l. decẽ Old. ¶ Ja. but. dicit ꝙ si interuenit
modicũ tp̃s inter liberationẽ ⁊ mortẽ non tenet̃ qꝛ videtur ma
gis ad eũ peruenisse liberatio ex morte ꝙ per exactionẽ. cũ non
presumatur in tam modico interuenisse aliqua exactio. vt. ĩ. de
iur. fis. l. lucius. secus si magnũ tp̃s fuit inter liberationẽ ⁊ mor
tem: qꝛ presumptio est ꝙ exegisset nisi fuisset metus. qꝛ nõ pre-
sumit̃ iactasse pecunias suas. vt. ĩ. de ꝓbat̃. l. cũ de indebito. vñ
tunc videt̃ ad heredẽ peruenisse: qꝛ verisimiliter fuisset exactũ si
metus nõ interuenisset. vñ primo casu heres nõ tenet̃ secundo
sic. Jaco. bu. ¶ Unde breuiter dic aut heres habuit ⁊ hȝ ⁊ tene
tur aut non habuit ⁊ non tenetur. ⁊ extimatur quando perue-
nit interesse s̄m tempus litis contestate vt hac. l. anterioris em̃
temporis bene habet consideratio. vt. s̃. eodẽ. l. videamus. Si
vero peruenit sed desijt. aut ante litẽ contestatam desijt ⁊ non
est factus locupletior puta qꝛ perijt ⁊ non tenetur si est factus
locupletior. puta qꝛ vendidit tũc tenetur. Si vero desijt post li-
tem contestatã indistincte tenetur s̄m Ja. de ra. ⁊. M. antiquuȝ
doctorẽ s̄m glo. indistincte tenetur siue desinat ante litẽ conte-
statam siue post. ⁊. l. si ipsa. intelligit glo. in singulari successore.
de quo dic vt ibi dixi.

1 ☞ Mulier ingratitudinẽ suã a patrono redimẽs nõ repetit.
Promissio facta metu iuste illato non rescinditur.
2 Metu gestũ an possit ratum haberi.
3 Estimatio possessionis ⁊ proprietatis diuersa sunt ⁊ multum
in petitionibus differunt.
4 Metu facta regulariter sunt valida lȝ rescindi possint. Fallit
casibus quibus ipso iure non valet.
Voluntas coacta an sit voluntas: vel si licentia extorta sit licen
5 tia.
6 Repudianti hereditatem per metum succurritur per vtilem
actionem quod met. cau.

1 **Si mulier.** † Mulier ingratitudinem suã a
patrono redimens non repetit
qd̄ dedit. h. d. Et vide qd̄ not. Archi. ex̃. de rescrip. c.
statutum. §. cum vero. super ver. bonoñ. audens.
2 **Quod metus.** † In gl. in fi. vel expresso q collligi-
tur ex spontanea solutione vt in
primo casu. ⁊. ĩ. de condi. ob turp. cau. l. pe. vel tacito q collligi-
tur ex patientia prescriptionis vt in secũdo casu. vt. ĩ. de verbo.
signi. l. alienationis. Jaco. bu. ⁊ vide quod no. ĩ. de condi. ⁊ de-
monstra. l. hoc genus.
3 **Qui possessionem.** † Ibi tradidit per metũ.
¶ Ibi sed quanti posses-
sio. Male ergo peteret si in libello diceret peto ipsum condem-
nari ad rei extimationẽ. sed dicere dȝ ad extimationẽ possessio-
nis. vt hic. ⁊. ĩ. de fur. l. si vendidero. ¶ In glo. in creditore in fi.
alias est sub. l. si pignore. ver. ⁊ si metus.
4 **Si dos.** † Regulariter metu facta valent: sed rescindũ
tur. Fallit in casibus vbi non valent ipso iure.
vt in glo. vnde aut loquimur de simplici dolo ⁊ tunc aut dedit
causam contractui bone fidei ⁊ ipso iure non valet. C. de rescin.
venditio. l. j. aut stricti iuris ⁊ tenet. sed agitur de dolo. vt. C. de
inuti. stipu. l. dolo. Aut loquimur de dolo cui inest vis ⁊ metus
⁊ tunc regulariter valet qd̄ agit̃ sed rescinditur. Fallit hic fauo
re dotis vbi ipso iure non tenet sicut ⁊ alia sunt in dote specia-
lia. vt. ĩ. solu. matri. l. j. ⁊ in alijs casibus in glo. no. ratio differẽ
tie quare aliud in simplici dolo: qꝛ ignorat quid agat ⁊ decipi-
tur. sed in metu non sic. Mar. syl. ¶ In glo. ipso iure ibi ad tra
ditionẽ per vim. ¶ Ibi ⁊. l. si per vim qd̄ est contra. l. s̃. eodẽ. l.
metum. §. sed qd̄ pretor. Tho. ¶ Ibi dederit causam. vt. ĩ. e. l.
fi. ¶ Ibi. l. ij. ⁊ no. ex̃. eod. c. abbas. ⁊ vide. ĩ. de ritu nupt. l. si pa-
cte. Et an excõicatio per metũ extorta ⁊ absolutio ab excõica-
tione valeat mero iure vel non: vide ex̃. c. vnico. lib. vj. cum ibi
not. per omnes. ⁊ maxime per. G. durantũ. ⁊ vide etiã ad hanc
materiã quod not. xv. q. vj. c. autoritatẽ. in glo. ⁊ per Archid. ⁊
de regu. iur. c. qui ex timore.
5 **Si metu.** † Coacta voluntas: voluntas est. hoc dicit.
¶ Et de hoc vide. xxxiij. q. v. c. notificasti.
in glo. ⁊ per Archi. ⁊ ad hoc cõtinue allegatur iste. §. ⁊ vide qd̄
not. s̃. e. l. metum. §. volenti. ĩ. de ritu nup. l. si patre. ⁊ illud qd̄
fit coacte consueuit malos exitus generare. extra. de sponsal̃. c.
requisiuit. ⁊. xxxj. q. ij. §. j. ⁊ licentia extorta non dicitur licẽtia.
extra. de electio. c. quorundam. libro. vj. vbi de hoc maxime per
Archid. ⁊ vide etiam extra. de regu. iur. c. qui ex timore. ¶ In
glos. imo non ibi non tamen volebat. quod patet: quia hoc fue-

rat protestatus. Ray. Item non obst. ĵ. de regu. iur. l. velle. non
videtur vt ibi not.

6 **Si coactus.** †Coacto repudiare hereditatē dan-
tur actiones vtiles q̄ cōpetere pote-
rant directe si adijsset. h. d. tex. ⁊ gl. ¶ Sed quō dātur vtiles cū
ante metū nullas habuerit. Mar. syl. dicit ꝙ hoc est de apicibꝰ
iuris. vt ⁊ al's. ĵ. ad vell'. l. quāuis. §. si cū essem. m. vel dic vt dixi
qꝺ restituūtur ille vtiles q̄ cōpetijssent si adijsset.

1 ☞ Carcer est iustus metꝰ: ⁊ permissio facta in carcere nullius
est momenti.
2 Confessus in tormentis reducendus est ad tribunal vt sciatur
an velit in cōfessione perseuераret: ex quo apparet confessionē
talem inefficacem esse ⁊ multam.
3 Donatio in carceribus facta an sit valida ⁊ an possit rescindi.

Qui in carcerem. De ista materia vide
quod nota. s̄. de ne-
1 go. gest. l. nam ⁊ seruius. ¶† Et pro declaratione huiꝰ
l. quero. habeo debitorē quem pro debito incarceraui in carce-
re publico: iste in carcere existens dedit mihi funduz insolutum
crediti mei. nunquid valet talis cōtractus. ¶ Et videtur ꝙ nō
qꝛ nec testificari potest. vt. ĵ. de testi. l. iij. §. j. l. iul'. ꝟ. qui ve in vin
culis. ¶ Item hoc expresse videtur tenere gl. ĵ. de ver. sig. l. qui
neq; sequitur alias incipit ad edem pretoris. hoc etiaz videtur
innuere glos. que est hic que dicit confessionem factam in carce
re non tenere. ⁊ idem no. ij. q. j. nos in quemꝗ in glo. ⁊ pro hoc.
2 C. de custo. reorū. l. ij. † vbi dicitur qꝺ cōfessus in tormentis redu
citur ad tribunal: vt sciatur an perseuerare velit in confessione.
vnde dicunt quidā ꝙ ita fieri debet in debitore qꝛ debet deduci
extra carceres. ⁊ ꝓ hoc extra. de ꝓcura. c. accedēs. vbi de hoc. sed
hoc non est verum: qꝛ licet esset extra ex quo non est in libertate
sua dicitur carceratus. vt. d. l. qui neq; sequuntur. ⁊. ĵ. ex quib.
causis maio. l. succurritur. Ricar. ⁊ Iacob. but. tenebant ꝙ ta-
lis datio insolutum facta in carceribꝰ valeat ⁊ pro hoc facit fi-
nis huius glo. que dicit ꝙ potest facere testamentum. vt. ĵ. de te
stamen. l. qui a latronibus. vbi de hoc dixi ⁊ idem nota. institu.
de act. §. rursus. ⁊ pro hoc. s̄. eod. l. metum. §. sed licet. ⁊. ĵ. de do
3 na. l. si pater. §. fi. vbi de hoc tenet Odoffr. ¶† Item pro hoc qꝛ
nisi valeret talis datio insolutum in carcere facta nunꝗ forte
posset exire de carcere quod est absurdum. C. de penis. l. incredi
bile. ¶ Item pro hoc optime. ĵ. ad leg. iul'. peculatus. l. sacrile-
gij. §. fi. alias est. l. ⁊ incipit cum eo: vbi iubetur exactor pecunie
publice exigere capiendo ⁊ vinculando debitorem publicū. nō
obst. ista. l. qꝛ loquitur in carcere priuato ⁊ illicito de quo loqui
tur titu. C. de carceribus priua. inhibendis. ⁊ hoc indicat clare
glo. dum allegat dictam. l. qui a latronibus. ⁊ ita continue ser-
uatur in practica: qꝛ existens in carcere publico constituit pro-
cura. licet videatur contra dictum. c. accedens. Item satisdant
⁊ alios contractus faciunt. talis enim carcer est licitus ⁊ per-
missus nec dici potest metum vel vim inferre. arg. ĵ. l. proxi. licet
Ray. hanc. l. plenius intelligat etiam in carcere publico per di
ctam. l. quam neq; sequuntur.

1 ☞ Presumptio transfert onus probandi.
2 Dubitans offensionem alicuius an possit iudicem adire ⁊ pete
re cautionem: ⁊ qualiter sit danda vel petenda talis cautio.
3 Cautio nuda fragilis dicitur.
4 Presumptio qualiter dicatur ficta: ⁊ dictio fictio quid impor-
tet.
5 Presumptio multipliciter consideratur.
6 Presumptio contraria purgatur iuramento illius cōtra quē
presumitur.
7 Factum metu verecundie modice iudicis officio rescindit' non
actione quod met. cau.

1 **Non est verisimile.** Presūptio† trās
fert onus probā-
di. h. d. ⁊ ad hoc sepe allegatur. Et ꝙ nō est verisimi-
le quem in vrbe violentiā pati. pro hoc. C. si per metū
iudi. quis non appel. l. j. ⁊ bene. xxxiiij. q. j. c. nō satis. circa prin.
2 ⁊ ibi in glo. non obst. C. eo. l. ad inuidiā. vt ibi no. ¶† Item alle
gatur ꝙ si dubito de aliquo ꝙ me non offendat ꝙ possum iudi
cem adire qui eum cogat ad satisdandum ꝙ me non offendat.
de quo plene dixi. s̄. de offici. presi. l. illicitas. §. ne tenuis. C. de
transact. l. si super possessione. ⁊ de his qui ad eccle. confug. l. de
nunciamus. ¶ Sed vidi dubitari an talis cautio debeat presta
ri cum fideiussore an sufficiat nuda promissio cum sacramēto.
Et ꝙ ista secunda sufficiat videtur expresse. C. de his qui ad ec-
cle. confu. l. presenti. §. sane. si seruus. cū. ibi no. ⁊ in aut. de mo-
nachis. §. si quis igitur. col. j. ⁊ qꝛ talis promissio prestatur per
maritum vxori si timeat eius seuitiam. extra. de restitu. spol. c.
literas. ⁊ dixi. d. l. presenti. In contrariū ꝙ debeat prestari cum
fideiussore. qꝛ talis cautio prestat' iudicis officio vt hic ⁊ sic est
pretoria que exigit fideiussores. vt. ĵ. de preto. stipu. l. pretorie.
Et pro hoc bene facit. C. de cano. largitio. l. precep. libr. x. ibi ne
3 conatus nefarios ⁊c. † Et qꝛ nuda cautio dicitur fragilis. ĵ. ad
trebel. l. qui ita. §. j. ⁊. l. cogi. §. idem querit. Et fideiussores fa-
ciunt quem magis securum. institu. de fideius. in prin. ⁊ in aut.
de exhib. reis. §. suscepto. col. v. ⁊ ita seruatur de consuetudine.
⁊ hoc tenet Odof. de offic. presi. l. congruit. Et super hoc cōmu
niter sunt statuta in ciuitatibus. verūtamen si iste iuraret se nō
inuenire fideiussorē ⁊ ex qualitate persone iudici videat' ꝙ ver
iuret: tunc committeretur iuratorie cautioni vt not. ⁊ dixi. s̄. q
satisda. cog. l. j. ⁊. C. de episcop. ⁊ cleric. aut. generaliter. ¶ De-
inde not. optimā gl. circa materiam presumptionum ⁊ fictionū
ad quam multum recurritur. De hoc etiam not. ⁊ dixi. s̄. de in
integ. resti. l. diuus. ⁊. C. de proba. l. siue possidetis. vbi plenissi
me dixi. ⁊ ideo hic facilius transeo. ¶ Et pro declaratione glo.
opp. ꝙ presumptio transferat onus probandi. ĵ. de proba. l. nō
est necesse. Sol. hic p̄sumptio erat contra cū qui al's probare te-
nebatur: ⁊ ideo presumptio eū onerat pleniori probatiōe vt di
4 cit litera plenissimas ꝓbationes. ¶† Itē opp. ꝙ ꝯ istā presum
ptionem non admittatur probatio in contrarium. vt. C. arbi.
tu. l. si. cū si. sed dic ꝙ illa est presumptio iuris ⁊ de iure q̄ fictio
appellatur. ⁊ que est contra verū ⁊ ei omnino statur. vt ⁊. s̄. de
adopt'. l. his verbis. C. de rei vxo. l. j. sicut ⁊ fictioni postliminij.
vt. C. de senten. pas. l. fi. ⁊ de his fictionibus vide in alphabeto
dictione fictio. ⁊ bene. ĵ. ex quibus causis maio. l. deniq;. Pre-
sumptio autem triplex est. vna temeraria que verius dicitur
suspitio ex qua quis damnari non potest. vt. ĵ. de penis. l. absen
tem. ⁊. C. de accusa. l. fina. Fallit. C. de adulte. aut'. si quis suspe-
5 ctum. ¶ Quedā presumptio† est probabilis ⁊ huius est quan-
doq; nature. vt. C. de codicil. l. non codicillum. et contra istam
bene admittitur probatio vt ibi. ¶ Quedam est hominis. vt
hic. Quedam facti precedētis vt qui semel fuit malus ⁊c. ĵ. de
accusa. l. si cui. §. hisdem. vbi de hoc. ⁊ plenius per Dy. ⁊ alios
de regu. iur. c. semel malus. lib. vj. Et facti presentis que retro-
trahitur. vt. C. de adulte. l. si qui. Quedam est presumptio qua
litatis. ⁊ tunc aut qualitas est naturalis: et talis presumitur
etiā si non probetur. vt. d. l. non codicillum. C. de codicil. Que-
dam est accidentalis vt ꝙ talis sit iuris peritus ⁊ hec non pre-
sumitur nisi probetur. C. de professo. l. magistros. lib. x. Que-
dam est presumptio iuris ⁊ de iure cui omnino statur vt dixi. et
hec fuit distinctio Iacob. de are. licet Iac. but. eam hic sibi ascri
bat. Et de ista materia plene no. extra. de presump. per totū et
per Hoff. ⁊ Host. in summa. ⁊ in Specu. eod. ti. ⁊ per Inno. in
c. quia verisimile. et per Ber. de sponsal. c. is qui fidem. Et de
multis presumptionibus ⁊ solennitatibus que presumuntur
a iure dixi. ĵ. de publicia. l. quecunq;. §. fi. que oīo videas in libel
lo disputatorio Py. circa princi. in brocardis quinta parte de
presumptionibus in decretis. vj. q. j. c. oues. in glo. ⁊ ꝑ Archi.
xliiij. dist. ferrum de terra tollitur in glo. ⁊ per Archi. ⁊ bene ꝑ
Azo. in summa in prohemio. C. ⁊ valde bene per gandinum de
presumptionibus. Et facit quod dixi. C. de rei ven. l. iudicia. C.
6 qui ⁊ aduer. quos. l. j. ⁊ de in offi. testa. l. oīmodo. † Et not. bñ ꝙ
si contra aliquē est p̄sumptio purgat' ꝑ eius iuramentū. vt not.
extra qui matrimo. accu. pos. c. cū in tua in vltima gl. ⁊ pro hoc.
di. l. presenti. §. sicubi. C. de his qui ad eccle. confu. Sequētes. §.
pulchri sunt ⁊ plani: ⁊ ideo nō presto. ¶ Unum tamen not. di-
gnum quod colligitur in fi. l. ⁊ gl. ibi posita ꝙ si iudex nō serua
to ordine iudiciario cogat ꝑ executorē debitorē soluere vel tra
dere creditori rem debitam ꝙ nō pōt reuocari quod videt' ex-
presse cōtra. l. iuste possidet. ĵ. de acqui. pos. ⁊ ea q̄ ibi dixi. vnde
oportet dici ꝙ hic sit spāle qꝛ cesserat insolutū ⁊ sic erat extincta
actio creditoris. ⁊ ideo inconueniens esset si reuocaretur. Et de
hoc dixi. ĵ. de iudi. l. si de vi. in fi. vel posset dici ꝙ hic constabat
ꝙ res erat debita illi cui tradita fuerat. secus si non constaret. ⁊
sic loquatur. l. iuste. ⁊ pro hoc bene facit extra de ordi. cogni. c.
cum dilectus. §. verum ⁊ quod ibi not.

7 **Si fenerator.** †In fin. non autē perdet ius suum
per edictum diui marci. argu. ĵ. de
penis. l. penul. nec obst. l. extat. s̄. eo. quia ibi fuit metus mortis
vel cruciatus corporis hic non. Ray.

¶ De dolo malo. Rubrica.

1 ☞ Uerba ambigua qualiter intelligātur esse dolosa vel dolo-
se prolata.
2 Diffinitum non datur sine diffinitione nec econtra.

Actio de

3 Actio de dolo non habet locum in contractu mero iure nullo.
Dolus vnius an alteri nocere debeat.
4 Actione de dolo tenetur qui iudicem corrumpit vel procura-
torem.
5 Actio de dolo an transeat in heredem vel contra heredem.
6 Pluribus dolum committentibus an vnius solutio alios o-
mnes liberet.
7 Venditor false commendans rem venalẽ an de dolo teneatur.

Super rubrica. Vide de ista ma
teria in summa
Azo.e.ti.ꝛ p Roff.in libello de actione de do-
lo.ꝛ de actio.in factũ subrogata in locũ actiõis
de dolo.ꝛ p Goff.ꝛ Hosti.in summa de dolo ꝛ
cõtumacia,ꝛ p speculatorẽ.e.ti.ꝛ in brocardis
de doli cõsideratione.ꝛ qd plene dixi infra depositi.l.qd nerua.
1 ¶ Et quomodo debeant intelligi verba ambigua† dolose pro
lata, vide quod no.extra de sponsa.c.ex literis. ¶ Et continua
in gloss.vel aliter:supradictum est de restit.in genere que officio
iudic.datur ꝛ.s̃.titul.proxi.de restitu.que datur iure actionis:
hic ponit de alia que iure actionis datur:ꝛ quare dicat de dolo
ꝛ non de actione doli dic vt in gloss. ¶ Et diuide totum titu.in
quatuor partes.in prima cõmendat edictum in scda ponit ver-
ba edicti. ¶ In tertia exponit ipsa verba.in quarta ponit quos
daz casus circa materiã.secũda ibi, verba autẽ edicti.tertia ibi
dolum malũ.quarta in.l.eleganter.§.si seruum vsuariũ.vsqꝫ in
fi.titu.culpa semper continet̃ sub dolo sed non ecõtra not.C.de
ad.tuto.l.si liberti.hec actio non datur vbi alia cõpetit.j.eo.l.j.
2 in prin.† nõ est dare diffinitionẽ sine diffinito nec econtra ead.l.
§.doluz.ꝛ de significato verborũ calliditate, fallacia ꝛ machina-
tione,ꝛ quando pluralitas resoluatur in singularitatem, et an
sufficiat allegare dolum cõmissum de dolo bono ꝛ malo,ea.l.§.
non fuit.ꝛ an proditio sit bonus dolus,ꝛ an sit bonũ scire mala
ꝛ an liceat vti dolo ad bonum.ꝛ differentia inter dolum ꝛ frau-
dem,ꝛ an liceat vti dolo contra hostes.ꝛ an fidantia sit seruan-
da bannito.Quare ista actio cũ aliĳs non concurrit eadẽ.l.§.ait
pretor.ꝛ an concurrat cũ acti.qd metus causa.ꝛ an cum except.
3 doli.† Quando cõtractus est mero iure nullus vt ex turpi cã cessat
hec actio.j.eo.l.ꝛ si actionez. ¶ Et an concurrat cũ restitutione
in integ.eadem.l.idem pomp. si agi potest prima actione cessat
ista.eadẽ.l.§.si quis cuz act. ¶ Quando pupillus est deceptus
in contractu dolo tutoris vel tertĳ,an detur hec actio.j.eadẽ.l.
ideoqꝫ inanis est actio quã excludit inopia debitoris.j.eo.l.naz
is.vbi est alia actio cessat ista.j.eo.l.ꝛ elegãter.ꝛ an dolus vnius
alteri noceat.ꝛ quando vnus soluendo liberat alium.ꝛ de dolo
dante locum contractui ꝛ incidente in contractuz.ꝛ an hoc ha-
beat locũ in spiritualibus.ꝛ an ex inutili cõtractu transeat do-
minium ꝛ de hoc ibi plene videas in delictis si dubitat̃ de acti.
dat̃ actio de dolo eadẽ.l.§.non solũ. Et vbi res deterior reddi-
tur vel nõ plene cũ iuribus suis ad quid agatur,et qua actiõe.
ꝛ an compellatur quis recipere rem deterioratam . quod fictio
retrotrahi non potest super re q̃ nõ extat eadem.l.§. si quadru-
pes.ꝛ est pulcher ꝛ singularis casus ſm Guli.an persuasor te-
neatur quando seruus fugit eadem.l.§. idez labeo.an dñs qui
recepit expromissorẽ pro libertate serui teneatur alium recipere
loco eius eadem.l.§. seruus pactionis. Si propter dolum ad-
uersarĳ mei participanti pcuratore meo duplici via mihi cõsu
4 litur.† Et de corrũpente iudicẽ ꝛ pcuratorẽ ꝛ eorũ penis. affir-
mans dolose aliquid esse qd non est tenetur hac actione eadem
l.§.finali.ꝛ.l.sequen.deficiente alia actione datur de dolo.j.eo.l.
si oleum.et bona distinctio circa materiam depositi et circa se-
questrationem.ꝛ pulchra.q.circa materiam represaliarũ. dans
seruum pro noxa alĳ pignoratum tenetur de dolo eadem.l.§.
et si tu seruum.hec actio ex contractu serui datur de peculio ex-
tra contractum noxaliter eadem.l.§.hec de dolo. hec actio non
datur pro modica quãtitate nec contra parentes vel patronos
5 eadẽ.l.§.fi.ꝛ que dicatur modica quãtitas. ꝛ in.l.se.† Quando
detur heredi ꝛ contra heredem.j.eo.l.heredibus. An vniuersi-
tas possit dolum vel delictũ cõmittere.j.eo.l. sed ex dolo.§. sed
an municipes. In libello huius actiõis debet exprimi dolosus
ꝛ dolum passus ꝛ in qua re eadem.l.§.in hac actione.ꝛ ratio di-
uersitatis inter hãc ꝛ actionẽ ꝙ me.cã. An pponens iniuriam
cum armis ꝛ probãs sine armis debeat obtinere.j.e.l. itẽ exigit.
6 Si† plures dolum cõmiserunt vnus soluẽdo liberat aliũ.j.eo.si
plures.hec actio arbitraria est ꝛ in ea iurat̃ in litẽ.j.e.l.arbitrio.
ꝛ ibi bene de hoc.de vendente emente ad falsas mensuras.et de
cõmodante ipsas falsas mensuras plene eadem.l.§.de eo.Et si
res que vendita est in parma ꝛ cõtractus celebratur regĳ scdm
quam mensurã debet mẽsurari. Si dolo alicuius pereat causa
vel instãtia quid iuris eadẽ.l.§. dolo cuius.Et ꝙ finita instan-
tia durat perpetuatio actionis,ꝛ an iste.§.locum habeat in in-
stantia cause criminalis.Si fideiussor vel extraneus interimat
rem debitã quõ consulatur creditori eadẽ.l.§. si seruũ.An cre-
ditor persuadens debitori suo existenti nõ soluẽdo ꝙ pecuniaz
mutuã ab alio accipiat vt sibi soluat teneatur de dolo.j. eodẽ.l.
seruus.de permutatione beneficiorũ ecclesiasticorũ facta ĩ frau
dem.j.eod.l.si legatarius.persuadens familie mee ꝙ recedat de
fundo meo vt alius occupet quõ teneatur.j.eod.l. cum quis.ꝙ
inter fratres detur actio de dolo.j.eodem.l.filius.Et an dictio
postꝙ rationes reddiderit,inducat conditionem vel modum.
de mouente controuersiam volenti vendere rem suam vt eam
vendere non possit.j.eo.l. rẽ quãdam. De illo qui delet tabulas
testamenti quõ teneatur.j.eo.l.si quis tabulas.An dolus cum
7 dolo copensetur.j.e.l.si due.† An venditor cõmendans rẽ quã
vendit teneat̃ bene.j.eo.l.qd venditor.de mittente falsas literas
bene.j.e.l.quidã debitor.dolus cõmissus ante stipulationem iu
dicatũ solui in ea non venit.j.e.l.pe.An actio de dolo ꝛ doli ex-
ceptio simul concurrant.j.eo.l.vlti.

1 ☞ Actio de dolo non concurrit cum aliĳs actionibus.
2 Calliditas fallacia ꝛ machinatio in quo differant.
3 Pluralitas qñ resoluatur in singularitates.
Diffinitio debet cum suo diffinito conuerti.
4 Dolus an possit dici bonus:ꝛ an solertia vel astutia possint do
lum continere.
5 Scientia mali prodest ad cautelã.
6 Dolus aut mendaciũ an possit in bonũ finem intentari, vel si
in bonam consequentiam sit illis licitum vti.
7 Dolus potest clam et palam committi:fraus autem tantum
palam.
8 Dolus an comprehendat omne factum malum et perperam
actum.
9 Dolus potest contra hostes licite committi.
Iudex an teneatur seruare fidantiã datam fugienti vel bãnito
vel alias malefactori.
10 Latro potest indifferenter ab omnibus capi.
11 Ius publicum non potest per iudicem remitti.
12 Actio de dolo quare cum sit famosa non concurrat cum aliĳs
actionibus:alie autem actiones famose concurrunt cum actio
ne de dolo.

1

Hoc edicto. † Hec actio non datur vbi alia
competit.hoc dicit vsqꝫ ad.§.
dolum.

Dolum. Diuide in quatuor partes:qꝛ primo exponit
verbum dolo,vsqꝫ ad ver.non fuit. Ibi expo
nit verbuz malo,vsqꝫ ad.§.ait pretor. Ibi exponit verba si alia
actio nõ cõpetit vsqꝫ ad.l.si oleum.§.merito. Ibi exponit verba
si iusta cã esse videbit̃ vsqꝫ in fi.ti. ¶ Ibi labeo autẽ posse ꝛ sine
simulatiõe.Et sic erit dare diffinitũ sine diffinitiõe. qd est absur
dũ. ¶ Ibi aliud agi.ꝛ sic erit diffinitio ꝛ non diffinitũ qd simile
2 est absurdũ.† de significato istorũ verborũ calliditate fallacia ꝛ
machinatione vide in alphabeto in qualibet earũ ꝛ dicã.j.§.p-
3 xi. ¶ † In gl.sꝫ qd si in vna re in fi.nã vbicũqꝫ quodlibet cõten-
torũ sub pluralitate hꝫ suũ separatũ effectũ ꝛ insoliduz, ꝛ ratio
respicit quodlibet p se separatim tũc pluralitas resoluit̃ in sin-
gularitatẽ,vt.j.de cõdit.ꝛ demõ.l.falsa.§.fi.vbi de hoc dixi.ꝛ.s̃.
de neg.gest.l.iĳ.§.hec verba.vbi autem non habet quodlibet p
se effectum suum insolidum,nec ratio respicit quodlibet per se
insolidum : tunc pluralitas non resoluitur in singularitates .
vt.j.de testi.l.vbi numerus.ꝛ vide in alphabeto dictione plu-
ra. ¶ In gloss.ꝛ erunt facta in fi. Iacob.de ra.exponit hic iudi-
cium.i.cognitionẽ.vnde cõsidera tria.s.veritatẽ.ꝛ tunc ad hoc
vt vere competat oportet qd dolus sit cõmissus.nec sufficit di-
cere factum esse quia sic deficeret materia actionis .ꝛ per conse-
quens actio,vt.s̃.de pactis.l.iuregẽ.§.j. Item potestatem agen
di ex parte actoris.Et tunc bona est expositio Iaco. de rauan.
qꝛ sufficit allegare dolum cõmissum vt iudex habeat cognosce
re.Est ꝛ tertiũ scꝫ decisio iudi.Et tũc dubius est talis euentus
qꝛ tunc qñqꝫ contingit pnunciari contra ius litigatoris qñqꝫ
dolo quandoqꝫ imperitia iudic. ¶ In glo.alias seruãt ibi qui
finxit se contractum in membris propter morbum podagre vel
aliter. ¶ Ibi occidere pueruz.de quo habetur extra de presum.
c.afferte.
4 **Non fuit contentus.** † Ibi pro solertia.
¶ Iste textus pri-
ma facie videt̃ pro romandiolis ꝛ aliĳs proditoribus qui cũ fa
ciunt aliquã proditionẽ dicunt quod est bonus dolus ꝛ soler-
tia ꝛ astutia.sed recte intuenti de tali dolo nõ loquit̃ litera qui
fiat ad proditionem vel deceptionẽ alterius.sed solũ ad defen-

stonem vel fraudis exclusionem vt etiam ex gl.colligitur,& ex litera dum dicit,maxime &c.& de isto dolo bono & malo vide pulchram glos.extra de hys que vi metusve causa,c.j.super verbo simulationem.sic etiã dicit zelus bonus & malus extra de officio
5 custodis.c.ij.in fi.& ibi in gl. Item bonum est scire mala†vt ab eis precauere possimus.xxviij.distin.c.quantũis.in fin.& ibi in
6 glo.Et an sit peccatum vti bono dolo vel mendacio†ad bonũ, vide per Host.in summa de peniten.§.q interrogationes.ver.
7 quid si quis querat a me.¶ Item not.qd dolus†cõmittitur clã & palam: fraus tñ palã,no.in glo.C.de in litem iuran.l.ij. Itẽ dolus est genus: fraus est species.& proprie dicitur qñ fit gratia commodi:dolus autem potest esse cum cõmodo & sine.not.s.de pactis.l.iuregen.§.sed si fraudandi.in glo.que incipit,scz expressum.& vide glo.eadem.l.§.dolo malo.& de calliditate,vide in gl. in aut.de testi.in princip.colla. vij.& vide etiam.C.si contra ius
8 vel vtilitatem pu.l.ij. Item aliud est fieri dolo,†aliud male & per peram not.in glo.C.communia vtriusqz iudi.l.maioribus.& ad declarationem presentis.§.& omnium precedentiũ vide Host. in summa de dolo & con.§.j.& allegat iste.§.quod licitũ est dolo agere contra hostes qd intelligẽ vt dicit gl. dummodo fides nõ frangatur.de quo dic vt dixi.C.de commercijs & mercatori.l.ij.
9 & allegat Gul.hunc.§.ad questionem sepe occurrentẽ †vtrum iudex malefactori fugienti ad ecclesiã vel bannito teneat seruare fidantiã datam.nam iste.§.facit qd nõ qr lz contra hostes dolum committere & tales dicuntur inimici & hostes.C.de his qui se defer.l.vnica in fi.lib.x.& allegatur pro textu expresso qd talis fidantia nõ sit seruanda in aut.de man.princi.§.neqz autez homicidas.& qr iudici non lz donare ius publicuz.j.qd vi aut clã. l.iij.§.j.Alij dicũt qp adhibeat talis cautela qp iudex qui dedit fidãtiam eã seruet. sed superior puniat ipsum malefactorez vel bannitum sicut & als iudex pp suspicionez vitandã cõmittit alteri causam cognoscẽdã.s.de iur.om.iudic.l.pretor.&.l.solet. Et pro hoc facit quod dicitur de marito lucrãte dotem qp suis sumptibus sepelire debet vxorẽ & si pactũ sit in contrarium non valet.sed extraneus sepeliens agit contra maritum licet pater qui pactum fecit non possit cõuenire.j.de relig.l.neratius.§.j.et qr ius & potestas superioris semp videntur excepta ad munici. l.si.& in vsi.feu.de lege corradi.c.fin. Ipse tenet cõtrarium cũ tali temperamento qr aut iste qui ad ecclesiã fugit est talis cui libertas ecclesiastica nõ est seruãda vt homicida adulter & similes & tunc non est seruanda fidantia qr inde extrahi poterat,vt.d.§. neqz autem homicidas.& ibi in glo. Si autẽ est talis qui nõ po
10 terat inde extrahi tunc seruãda est fidãtia.¶†Nõ ob.iste.§.qr latronem cuiqz capere licet.C.qñ li.vnic.sine iudic.vindi.l.ij.de deserto.l.fina. Sed vbi essent tales latrones qui per quemlibet capi nõ possent tunc talis dolus non est cõmittẽdus cũ etiã hostibus sit fides seruãda,vt.s.de pact.l.conuentionũ.&.j.de capt. et postli.§.j.&.xxiij.q.iij.noli.in casu autez vbi capi poterat talis dolus põt cõmitti qr subtili ingenio &c.vt.d.l.ij.C.de commerc.& mercato.alias autẽ cõuẽtio est seruãda.& videt text. in aut.de mãd.princ.§.sed neqz.& pro hoc.C.de his qui spõte mu.
11 sube.l.ij.& de iureiur.l.ij. ¶ Nõ ob.qd dicit ius publicũ† remitti non posse per iudicem.nam si iste erat in loco vbi puniri non poterat magis interest reipublice qp aliquo modo puniatur qp nullo modo.ar.C.de trã sac.l.interpositas.in fi.vbi dñs transigere potest cũ seruo si nõ est in eius potestate als non posset.vnde dicit qp aut est seruanda fidãtia aut saltẽ reponẽdus in pristinũ statum.j.de rerum permuta.l.j.§.j.& de minor.l.quod si minor. §.restitutio.Itez quia talis promissio quo ad confugam videt facta cõtemplatione ecclesie que in hoc est priuilegiata,vt.j.de vulga.& pupil.substi.l.sed si plures.§.in arrogato.& sic ecclesie in hoc lederetur et deciperetur et posset restitui.j.de minor.l.in cause.§.si.nec ob.qd dicit qp superior potest eũ punire qui eum non affidauit qr perinde est ac si ipse affidasset.j.de his qui deiect.vel effu.l.si vero hoc posito & de feud.l.j.§.fina. Gul. Et qr oĩa mertio nostra facimus &c.C.de vete.iur.enu.l.j.§.oĩa.et ad hoc.s.de offi.eius cui mã.est iur.l.& si pretor. Ray. ¶ Do. Ol. hanc.qõ.padue subtiliter et late disputauit,et incipit questio ptãs padue bãnitũ.&. post multa allegata pro et contra tenuit indistincte fidantiam debere seruari.Et ad.§.neqz autẽ homicidas.qui allegatur pro casu pro cõtraria opi.& glo.ibi posita respondet qp non loquitur de fidantia a iudice dãda & dato qp de eo loqueretur ad propositum non accedit quia ibi ad ecclesiam confugiens contra iura petebat fidãtiam ad fugiendam veritatis inquisitionẽ.sed in questione pposita ad sui defensionẽ.vel dic fm Cyn.qui eãdem opi.tenet.C.de his qui ad eccle.confu.l. si.§.cũ autem monitus.vbi de hoc plene dixi qp.d.§.neqz ad homicidas.non loquitur de fidantia danda sed de dilatione.xxx. dierum que non est danda homicidis & similibus de quib[9] ibi loquitur sed statim non data illa dilatione puniri deberet.de hoc plenissime habetur dicta questio domi. Oldra.quã in effectu posui in questionibus statutorum quarta particula vbi agitur de bannitis ver.quero etiam aliam.q.bannitus.&.d.§.cum autem monitus.

12 **Ait pretor** †Exponit verba edicti si alia actio non erit.Et quero q est ratio qp actio de dolo qr famosa non concurrit cum alijs actionibus & alie famose sic vt patet in ac.furti.vt.j.de furtis.l.nõ potest.cũ si. Sol. actio de dolo est subsidiaria vbi alia locũ nõ habet & ideo nec in contractu nec in delicto locũ habet si reperiat alia spãlis. ¶ Opp. vt in glo.& ad oppositionem quã facit de actione quod me.cau. que cũ ista cõcurrit,glo.respõdet qp illa est extraordinaria cum qua potest cõcurrere licet cum ordinaria non. Sed hoc videtur salsum quia restitutio in integrum est auxiliũ extraordinariũ vel saltẽ simile extraordinario & tamẽ non concurrit cũ actione de dolo,vt.j.l.iij.§.idem pomp.quare dic qp actio de dolo est generalior actione quod metus causa:& ideo eam compatitur,vt in cõtrario. Sed 2 hoc insta qr vbi est metus ibi est dolus sz nõ conuertitur. Item vbi est vis ibi est dolus & tamen cum illis nõ concurrit,vt.s.in prima glo.vnde opi.vltima huius glo.verior videtur scz qp ideo concurrit cũ actione qd met.causa qr sunt ex eodem fonte.& ita etiaz in contrario not.s.in.§.eum qui.& vide quod plene dixi.C.eo.l.de dolo actio.vbi etiam plene dixi. An hec actio concurrat cũ doli exceptione.& gloss.hic videtur tenere qp sic.pe.tenet oppositũ per hunc vers.vsqz adeo.qui velle videtur qp si alia via succurri possit non detur hec actio.Et p hoc j.eo.l.si. Odo.sequitur opi.glo. & cõmuniter per doctores tenetur.de hoc dic vt dixi.d.l.de dolo actio.&.j.eod.l.si.& pro hoc.de verb.ob.l.si quis.cum aliter.

1 ☞ Stipulanti de dolo non competit doli exceptio.

1 **Et si stipulatione.** †Alias est.§.& incipit idem pomponius. Oppo.vt in glos.de stip.iudicatũ solui.& so.vt in glo.& tenẽ vltimã solutionẽ qr tutior est. Itẽ nõ ob.ad hũc.§.C. de trãsa.l.sub ptextu.vt ibi nõ. Itẽ nõ ob.j.de fur.l.falsus.§.si qs nihil.de pigno.act.l.si pignore.§.si.et.j.eod.l.quod venditor.vt ibi dixi. Ray.

1 ☞ Actio de dolo non habet locum ex contractu mero iure inualido.
2 Turpis stipulatio vel turpiter facta non tenet.
3 Actio de dolo non competit ei qui tutus est vel ipso iure vel per restitutionem.
4 Actio de dolo non competit vbi actio que primo competebat facto partis est sublata.

1 **Et si actionem.** †Alias est.§.idẽ pomponi.& breuiter.h.d. vbi contractus est mero iure nullus nõ recurrit ad hãc actio. ¶ Ibi turpis.vt qr turpe pmittit vt hominẽ occidere q ipso iure nõ valet.vel turpiter concepta vt promitto.x.si furtum facias quo casu datur exceptio.sed certe cum tali exceptio.concurrit hec actio,vt glo.dicit.& dixi supra.l.pro-
2 xima.gl.tamen & Dyn.in.l.si plagũ.de verb.obliga.tenent †qp etiam stipulatio turpiter facta non teneat.de quo dic vt ibi dixi & eodem tit.l.generaliter.s.de pactis.l.iuregentiũ.§.si ob maleficium.&.§.sed cum nulla. Item non ob.j.e.eleganter.in prin. vt ibi dicam.

3 **Idem pomponius.** Ibi,sibi imputatur. ¶† Quia nec habebit hanc actionem et imputet sibi quia non habet beneficium restitutionis cum fuerit negligens,vt tempus exiret quo casu licet non habeat hanc actio.cum iam aliaz habuerit: tamen qr non põt sibi imputari habet beneficium restitutionis. ¶ Sũt ergo tres casus.vnus quando actio expirat negligentia mea si ne dolo aduersarij: tunc nec restitutio competit.aliquando negligentia mea & dolo aduersarij:& tunc excludor a restitutione, vt.j.ex qui.causis maio.l.ab hostibus.§.si.&.l.seq.& ago actione de dolo vt hic.aliquando dolo aduersarij & sine negligentia mea & tunc habeo beneficium restitutionis,vt.j.ex quibus causis ma.l.ait pretor.§.finali.& cessat actio de dolo,vt hic & vide.j. §.proximo.

4 **Si quis cum actionem.** †In glo.puta pacto nudo ibi tollit. ¶ Ibi tollitur actio ipso iure quod nõ est regulariter licet enim tollatur naturalis per pactum,vt.j.de solutio. l.stichum.§.naturalis.durat tamẽ actio,vt.s.de pac.l.si vnus. §.pactus.

§.pactus.ꝛ ideo agereť prima actione ꝛ si exciperetur de pacto
replicaretur de dolo: ꝛ ideo actio de dolo cessaret: vt.j. eodem.l.
eleganter.§. penul. ꝛ.l. cum a te.ꝛ ideo gloss.ponit quando ipso
iure ponitur actio per pactum.¶ In glos.que forte in fi. Opiñ.
placen.non est vera: qꝛ actio de dolo non hꝫ locũ nisi in facio vt
des.vt.j.de pre.ver.l.naturalis.§.quod si faciã.Et qñ dolus in
cõplendo ꝯctum.iste aũt tex.loquiť qñ dolus fuit cõmissus in
celebrando ꝯctum.¶ Item qꝛ vbi ex ꝯctu adest aliquid aduer-
sario nõ dať de dolo sed ꝑscri.ver.vt ibi no.at hic aderat aduer
sario ex liberatione. And.¶ Et pro declaratione dic aut inter
ueniẽte dolo contingit liberatio a prima actiõe per lapsum tem
poris ꝛ habet locũ.qꝺ dixi.s.§.proxi.aut conuentione partium
dolo intercedẽte: tunc aut ipso iure est sublata prima aut non.
Si non agiť prima,vt.s.dixi ꝛ probať.C.de transac.l. sub ꝑtex-
tu.Si ipso iure tunc aut qualitas persone est talis que põt resti
tui ꝛ cessat de dolo,vt.s.§.proxi.Si restitui non põt tũc aut cõ-
mittiť dolus in liberatione querenda,aut in nõ implendo pro-
missa.Primo casu agitur de dolo:vt hic.scꝺo casu aut agiť vt
se reponat in pristinã obligationem: ꝛ tunc agiť conditione ob
causam,vt.j.de condi.ob cau.l.si quis accepto.dať etiã pre.ver.
vt impleatur ꝯctus.vt.j.de pre.ver.l.si cã.Si ꝟo volo rescinde-
re ꝯctum tunc si erat pura obligatio ago vt soluat ꝛ repeto qꝺ
de vi.vt.j.de cõdi.ob cau.l.si mulier.si in diẽ,vel sub conditione,
vel non liquidum debitum tũc vt se reponat in pristinã obliga-
tionem vt hic no.ꝛ.d.l.si qs accepto.si ꝟo ago ad implementum
ꝯctus tunc in tribus cõtractibus innominatis agiť pre.ver.in
quarto.s.facio vt des.de dolo: vt predixi.

1 ☞ Actio de dolo non patitur secum etiã eam que est pereque
famosa.
2 Pupillo contrahenti decepto an detur restitutio aduersus cõ-
tractum.

1 Ideoq̃. † In gl.sed cuꝫ deť. Ibi qꝛ tutor erat
parens vel patronus. Ista gl. corru-
pta est.dꝫ dicere quia ꝯhens ꝛ colludens cum tutore.
2 ¶ † In eadem glo.in fi.vel dic ꝙ minor nõ erat dece-
ptus in ꝯctu sed forte in destructiõe domus sue ad quã non põt
restitui.vel forte vsus fuit iure cõmuni,ꝛ sic non videtur circun-
scriptus: vt.C.de in integ.rest.l.fi. Ja.de ra.ꝛ Andre.sed hec vl
tima videtur ꝯtra tex.qui dicit circunscriptus sit.vel dic secun-
dum Mar.sil.ꝙ ille titius de quo loquiť litera erat proxeneta,
ꝛ decepit pupillum contrahentem contra quem nõ datur resti-
tutio aduersus contractum. Mar.sil.

1 ☞ Actio de dolo nõ potest intentari contra aduersarium ino
pem factum.

1 Nam is. † No.qꝛ sepe allegatur.Et concor.
extra de resti.spo.cũ nobis.alias in
cipit olim nobis.de vsur.c.cum tu.ꝛ de sol. Odo.
ꝛ.j.de furtis.l.vtiq̃ꝫ fullo.Et vide Hostiẽ.in sum-
ma.d.ti.de resti.spo.§.quis sit effectus.vers.nec li-
beratur.

1 ☞ Actio de dolo non hꝫ locum vbi alia actio locum habet.
2 Dolus tertij cõtractum nõ vitiat: sed dolus contrahentium si
dedit causam contractui bonefidei illũ reddit ipso iure nullum:
secus si incidit in contractũ.
Dolus vnius an alteri nocere possit.
3 Iudex potest circa restitutionem dupliciter adiri.
4 Actio de dolo non datur in manumissum.
Liber factus non teneť de gestis tempore seruitutis.
5 Liber effectus an ex delicto in dñm commisso teneatur.
6 Successor an ꝛ qñ ex dolo predecessoris teneatur.
Dolus filij an noceat vel preiudicet patri vel econtra.
7 Dolus qñ dicatur dare causam contractui vel qñ dicatur inci
dere in contractum.
8 Contractus habẽs sua essentialia ipso iure tenet: nec causis ex-
trinsecis vitiari potest.
9 Dolus dicitur consensum excludere.
10 Contractu dolo inito qualiter agatur.
11 Agenti ex delicto datur actio de dolo vbi dubitatur de nomi-
ne actionis.
12 Actio de dolo dari non dꝫ anteq̃ factum certificetur.
13 Petens vel recipiẽs rem deterioratam an videatur renunciare
petitioni deteriorationis.
14 Debẽs aliquam rem sub pena an dans illam deterioratã tenea
tur ad penã: ꝛ si per receptionem illius liberetur.
15 Actio de dolo excludiť actione legis aquilie ꝛ actione ex testõ.
16 Actio de dolo an possit ex damno quadrupedis dato oriri.
17 Actio furti impedit actionem de dolo.
18 Actio de dolo an possit dari patrono vel expromissori.
19 Sententiam habenti contra se propter dolum aduersarij pro-
curatore participante dupliciter succurritur.
20 Affirmans dolose aliquid esse quod non est: actione de dolo
tenetur.

1 Et eleganter. † Adhuc cõtinuat in de
claratione verborũ edi-
ctum si alia actio non erit dicẽs quod vbi alia actio
locum habet non recurriť ad acti.de dolo.ꝛ subijcit
casum vbi videbatur alia competere ꝛ non competit: ꝛ ideo de
dolo datur.ꝛ diuide in tres partes: quia primo ponitur dictuꝫ
pompo. exponentis predicta verba pretoris vsq̃ꝫ ibi nec vide-
tur.ibi opponit contra dictum pompo.ꝛ soluit vsq̃ꝫ ibi secun-
dum que ibi approbat dictum pomp.vsq̃ꝫ ad.§.non solum. Et
concor.C.eo.l.ij.ꝛ ibi de hoc no.ꝛ satis dixi.ꝛ an concurrat cum
excep.doli,no.ꝛ dixi.s.eo.l.j.§.fi.¶ Ibi locum habere ꝛ si com-
muni auxilio caret minor.ꝛ ideo de dolo agit contra manumis
sum.op. quia litera videtur innuere quod dolus serui emptori
noceret.¶ Sed hoc videtur iniquissimum quod dolus vnius
alteri noceat, vt.j.de iuris ꝛ facti igno.l.iniquissimum. ꝛ extra
de reg.c.non debet quis.Timore huius contrarij glo. facit hic
tres lecturas.vna quod dolus serui noceat emptori.nec ob. cõ-
trarium: quia illud regulare fallit hic vbi committens dolum
scꝫ seruus reperitur esse idem cum re vendita.alia lectura est ꝙ
2 dolus fuit cõmissus a seruo ꝛ participatꝰ ab emptore.¶ † Ibi
non possit.secus si dolus eius incidisset in contractum: qꝛ tunc
actione de dolo tenebitur manumissus doluꝫ committens. nec
ob.j.de col.bo.l.j.§.is que,vt ibi no. Ray.tertia est quod solus
emptiõis dolus interuenerit,ꝛ ꝙ hoc possit defendi probat gl.
sed hoc non videtur bene probare: qꝛ lꝫ dictum glo.sit veruꝫ in
se: quia eo casu quo contractus est ipso iure nullus dolo dante
causaꝫ contractui,ꝛ sic contrahens tenetur de dolo,quare non
tenetur de dolo manumissus: ꝛ ideo videtur obstare.j.e.l.si plu-
res.Sol.illud hꝫ locuꝫ qñ dolus cõmittitur extra contractum
sed qñ vnus commisit delictum in contractu,alius extra: dolus
contrahentis releuat contrahentem dolum extra contractum
eo casu quo in cõtrahentem datur actio ex eo ꝯctu, sed eo casu
quo conueniri debet de dolo,vt qꝛ contractus est ipso iure nul-
lus dolo dãte causam contractui non video quare impediatur
dari de dolo contra manumissum: qꝛ vna de dolo nõ debet aliã
de dolo tollere: nisi dicas quod hoc ideo, quia commodum ad
contrahentem peruenit. Item qꝛ vt principalis debet conueni
ri ꝛ non alius.¶ Item opp.de.l.j.locati,cum in plures.§.vesti
menta.sol.vt omnia colligas. Aut plures doluꝫ committũt pa
riter extra contractum: ꝛ tunc omnes tenentur, et vnus soluen-
do liberat alium si agať ad interesse.secus si ad penam,vt.s.ne-
qs eũ qui in ius vo.l.fina.ꝛ.j.eo.l.si plures.aut pariter commit
tunt dolum in contractu: ꝛ idem.¶ Aut vnus in contractu,al
ter extra ꝯctum: tunc aut vnus commisit dolum alter culpam:
ꝛ indistincte conuenitur dolosus.si aũt ambo commiserunt do
lum vnus principaliter alter incidenter: conuenitur principa-
lis,ꝛ alter in subsidiũ,vt hic,ꝛ.d.l.cum in plures.j.locati. Item
op.si dolus dedit causam ꝯctui ad quid agitur. Respon.vt in-
firmetur quatenus de facto processit.¶ Item opp.quod quan
do contractus est ipso iure nullus recurratur ad condi. indebi.
quia indebite solutum est,vt.j.de condit.indebi.per totum. sol.
vt in glos. Item oppo.ꝙ etiam dolo dante causam contractui:
non tñ sit nullus ꝯctus ipso iure vt.C.de transac.l.transact.sol.
vt glo.qꝛ est nullus si velit deceptus alias non. Item oppo.qꝺ
etiam si velit deceptus non sit nullus.C. de pact.l. cum postea.
so.ꝛ vt materia pateat distinguetaut dolus fuit incidens in cõ-
tractu bonefidei.ꝛ purgatur per act.ex eo contractu.j.de actio.
emp.l.iulia.§.premiũ.ꝛ.j.eod.si quis affirmauerit. ꝛ ideo bene
potest agere deceptus act.ex eo contractu ad rescindendũ: vt.j.
de act.emp.l.ex empto.§.si is qui viam. ꝛ de contrahen. empt.l.
sed celsus.§.fi.ꝛ pro hoc bene.j.de pig.act.l.solutio.§.ij.ꝛ quod
not.C.de rescin.ven.l.si dolo. Guli.aut dat causam contractui
bonefidei: ꝛ est ipso iure nullus.aut dat causam contractui stri
cti iuris,vel incidit in eo ꝛ non est ipso iure nullus, sed agiť de
dolo ad rescindendum: vt dicta.l.cum postea.C.de pactis. mo-
do est expedita magna glo.¶ Predictam tamen distinctioneꝫ
glo.reprobat Petr.vt statim plene versicu.querit. Cyn. Et pro
declaratione huius materie vide Azonem in summa huius ti.
§.nunc de actione de dolo.ꝛ per Odof.C.eo.l.ij. Item de iure ca
nonico in negotijs spiritualibus non habet locum ista distin-
ctio,imo siue dolus det cãm negotio spũali siue incidat in con-
tractum tenet ꝛ agitur,nec rescindiť,vt extra de his que vi me-

tus de causa.C.j.de conuersione coniuga.c.ex parte.ꝛ ibi in glo.ꝛ plenius eo.ti.c.dudū.§.vlti.in glo.not.hic arg.ꝛ bene not.xx.q.iij.c.cōstituit. Item opp.nonne iste est minor:ergo dꝫ restitui.so.
3 vt glos.†vel dic ꝙ iudex circa restitutionē pōt adiri dupliciter. vno modo vt restituat ad rem ipsam.vt.j.de mino.l.in cause.§.interdum.Et ista denegatur hic quia nō datur aduersus libertatem.alio modo non ad rem ipsam sed quia forte vendidit minori pretio.ꝛ talis restitutio bene datur contra emptorem.vt.j.de iur.doti.l.si res.§.j.nam in eo videtur locupletior.ꝛ si dicas: quomodo ergo dabitur de dolo?dic quod inquantum cōsequitur ab emptore cessat actio de dolo.sed in residuo:quia non tenetur emptor nisi quatenus est locupletior.Ad hoc.j.eodem.l.si quis.Nec obst.j.eadem.l.§.si quadrupes.quia ibi de quodā dolo extraordinario loquitur.Plus dico quod si minor nō poterit restitui aduersus libertatem, sed vt rescindatur venditio ꝛ ille seruus efficiatur libertus minoris.vt.j.de actio.empt.l.titius.ꝛ si dicas iste emptor nō videtur locupletior quod habeat libertum.vt.j.de prescrip.verb.l.naturalis.§.fina.ergo non tenetur nisi sit locupletior.sed quo ad quedam ꝛ quantum ad illa pōt dari restitutio.Guli.hoc est si minor fuisset lesus sui facilitate.ꝛ ita ponit glos.exemplum alias restitutio deberet cessare.j.de nuncia.l.prefecti.vel dic secundum.Odof.quod glos.est vera quando minor deceptus est in contrahendo vel in pretio.sed hoc est diuinare.quare dic ꝙ hic minor fuit deceptus: quia iste seruus erat factor vel castaldio suus:et sic non restituitur cōtra emptorem:sed agitur contra ipsum manumissum.argumē.s.de
4 offi.presi.l.fi.¶ Item op.ꝙ non detur actio†de dolo in manumissum.vt.C.si aduer.liber.l.ij.ꝛ.iij.sol.vt glos.¶ Item oppo.ꝙ ex gesto tempore seruitutis non teneatur liber factus.vt.s.de nego.gest.l.at qui natura.solu.vt glos.¶ Item oppo.ꝙ ex deli
5 cto commisso in dn̄m non teneatur liber†factus.C.de noxa.l.j.so.vt in glo.¶ Itē op.ꝙ non teneat manumissio cum fuerit cōtractus inutilis ꝛ sic agatur rei ven.Sol.bene transit dominiū ex inutili contractu ſm glo.quod dic vt.j.dicam.¶ Modo venio ad quasdam questiones:si queris quō ex dolo predecessoris
6 teneatur successor,†dic vt plene not.C.de acquirend.posses.l.vitia.¶ Si queris an dolus filij noceat patri vel econtra:hoc expeditur.s.de senato.vel emancipatum.ꝛ de iure patron.l.diui fratres.si queris an dolus procuratoris noceat domino.dixi.s.quod quisqꝫ iur.l.iij.§.si procura.de administratore ecclesie.C.de sacrosan.eccle.l.iubemus nullam.ꝛ extra de regu.iur.c.delictum persone.lib.vj.de delicto tutoris vel curatoris.j.de regu.iur.l.neqꝫ interdicto.si queris an dolus tertij preiudicet.dic vt s.dixi:qꝛ aut plures pariter dolum cōmittūt in contractu: aut extra.vt.s.dixi.si queris an ex inutili cōtractu transferat dominium.distingue aut est contractus improbatus in sui substantia ꝛ nō transit dn̄ium.vt.C.de legib.l.non dubiū.aut est improbatus solum in qualitate ꝛ transit dn̄ium vt hic.¶ Alij dicūt aut.l.stat in finibus ꝓhibitionis ꝛ non transit dn̄iū.aut vltra procedit ꝛ serua processuꝫ.tu dic aut cōtractus est annulland⁹ aut nullus.primo casu transit dn̄ium.vt.s.tit.proxi.per totum si est ipso iure nullus.tunc aut queris an transeat ex eo ꝛ dic ꝙ non.aut transeat ex voluntate tradētis ꝛ dico ꝙ sic:qꝛ ibi adest dn̄i voluntas ꝛ non est ibi talis error qui impediat dn̄ij translationem.sic ergo transit non ex contractu sed ob contractum: vt per totum titu.de condi.indebi.Jaco.bu.hanc opin.hic approbat Ray.quicquid dicat Jaco.de bel.vt.j.subijciam.ꝛ sic intelligit hanc.l.ꝛ.l.contractus.de fide instru.ꝛ de suffrag.l.j.ꝛ facit quod not.de acqui.re.do.l.nuda.Di.dicit aut durat causa ꝓhibitionis ꝛ vitiatur contractus ꝛ impeditur dn̄ij trāslatio.aut est finita:ꝛ tunc non:vt.j.de fund.dot.l.pe.ꝛ de vsusc.l.cum vir.ꝛ extra de reg.iur.c.cum quid prohibetur.lib.vj.¶ Sed Jaco.de bel.in opere cōtrariorum non solutorū pro declaratione huius materie format quatuor questiones.prima est an ex inutili contractu venditionis ꝛ maxime re tradita ꝛ habita fide de pretio emptori transeat dn̄ium.secunda est si transeat dominium ad quid venditor possit agere ꝯ emptorem.tertia est quo iure: vel qua actione aget ꝯ emptorē de quo etiā dicet.j.versic.querit Cy.quarta est si emptor rem alienauit quo iure potest venditor ad rem suam peruenire.¶ Circa solutionem prime questionis quasi in effectu concor.cum Jaco.bu.vt.s.dixi.ꝛ aliquid addit ꝛ multa allegat pro ꝛ cōtra que in dicto opere videas ꝛ posui C.si quis alteri vel sibi.l.multū.vbi de hoc not.in glo.ꝛ plene dixi ꝛ tetigi solutiones aliarū triū questionū q̄ hic omitto causa breuitatis.Sed ibi recurratur.¶ Querit Cy.C.de rescin.vend.l.ij.si deceptio vltra dimidiā iusti pretij non interueniat re ipsa sed dolo quid erit.ꝛ allegat dictam gloss.que distinguit an do-
7 lus det causam cōtractui.an incidat in contractum.†ꝛ dicit qđ dolus dicitur dare causam contractui quando in contrahendo dolus cōmittitur,vt hic,ꝛ dicitur incidere in contractum quando nō interuenit circa substantialia,sed circa accidētalia.vt.j.man.l.si procurator.§.dolo.ꝛ de act.emp.l.iulia.§.per cōtrariū.¶ Sed istud non videt̄ verū:quia volens tradere rem non incidit dolus in contractu:sed post contractum.vn̄ dicendum est ꝙ dolus dat causam contractui quando non erat alias cōtracturus nisi dolo foret inductus ad contrahendum.incidit autē in contractum qn̄ alias erat contracturus,sed deceptus fuit in pcio vel similibus dolo.Sed vbi dolo ꝯhitur an ꝯctus sit null⁹ glo.hic distinguit contractus stricti iuris ꝛ bonefidei vt hic patet.ꝛ.s.dixi.¶ Sed pet.reprobat hanc distinctionem.ꝛ dicit ꝙ indistincte tenet contractus tam in contractibus bonefidei q̄ stricti iuris.Nec obst.quod glo.dicit quod in contractibus bonefidei exuberat bonafides:quia in hoc exuberat vt in eis purgetur dolus per actionem ex eo contractu in stricti iuris per actionem de dolo.vt.C.de inutili stipula.l.dolo.non autem operatur vt contractus sit nullus ipso iure.ꝛ hoc probat: quia est in metu dolus:ꝛ tamen vbi per metum fit contractus non est nullus ipso iure etiam si sit bonefidei.vt.s.tit.proxi.l.metum.§.volenti.Sed huic respondet glo quod qui metum patitur consentit:licet coactus.s.tit.proxi.l.si mulier.§.penul.sed qui patitur dolum non consentit.j.de acquir.heredi.l.hereditatis.ꝛ ideo te-
net contractus per metū initus,sed non per dolum.¶ † Item 8
probat opi.suā pe.qꝛ quoties contractus habet sua essentialia tenet ipso iure.nec extrinseca causa eum annullat.vt not.per eū.C.de legi.l.non dubiū.ꝛ ex hoc concludit ipse Pet.opi.suā ꝙ indistincte contractus dolo initus siue bonefidei siue stricti iuris tenet:sed rescinditur per act.de dolo.non ob.hec.l.que dicit venditionem nullam:qꝛ dicit.i.annullandam si ab homine petatur.sicut dicit̄ de cōpensa.l.si constat.ꝛ de supplemento legitime.de inofficio.testamē.l.sancimus.§.repletionem sed huic fortiter ob.j.pro soc.l.iij.§.fi.sed dic vt not.per eum.d.l.dolo.de inutili.stip.de hoc vide quod not.C.ex qui.causis.ma.l.in ꝯctibus.Ray.tenet glo.primo per.§.aliqn̄.insti.de perpe.ꝛ tempo.
act.†Item qꝛ dolus tollit cōsensum.vt.d.l.iij.§.fi.j.pro soc.ꝛ.s. 9
de transac.l.qui cum tuto.§.j.ꝛ sic deficit forma substantialis.ergo ꝯctus nullus.j.de acti.ꝛ obli.l.in oibus.ꝛ.l.quibuscunqꝫ.ꝛ pro hoc patet rn̄sio ad rōnes in ꝯrium.ꝛ ad tit.de conditi.ob turpē cau.ad.l.si dolo.rn̄det ꝙ hic cōtractus bonefidei.ibi stricti iuris.vt no.C.de rescin.vendi.l.si dolo.vbi de hoc per ipsum
Pet.Ray.¶ Restat videre qualiter agatur ꝯctu†dolo inito. 10
Glos.distinguit vt.s.ꝯctus bonefidei a stricti iuris.Et an det causam contractui vel incidat in contractum.Pet.dicit ꝙ si in contractibus stricti iuris dol⁹ dat causam ꝯctui purgatur per actionem de dolo.si incidat in ꝯctum per exceptionem doli.vt.j.eo.l.fi.In cōtractibus bonefidei semper agitur actiōe ex eo contractu:ꝛ tunc iudex officiū suū mercenariū actionis exercet.vt C.de act.ꝛ obli.l.bonafides.Et de hoc not.ꝛ dixi.d.l.dolo.C.de inuti.stipul.ꝛ de verbo.obli.l.si quis cum aliter.deinde querit ad quid agatur.ꝛ dicit ꝙ in omni ꝯctu si dolus dedit causā cōtractui agitur vt agens reponatur in pristinum statum.vt.d.l.dolo.ꝛ hic dum dicit venditionē nullā.i.in effectu:qꝛ annullat̄ ꝛ contrahentes in pristinum statum reponuntur.Si ꝟo dolus incidat in contractuꝫ non agitur vt rescindat̄:qꝛ in hoc nō fuit deceptus sed agitur vt decipiat̄.vt.d.l.iulia alias incipit si venditor.§.per contrarium.j.de act.emp.Cyn̄.sed an idem in arbitrijs ꝛ cōpromissis dolo extortis etiam cum iuramento qđ hic dicitur in contractibus?dic vt extra de arbic.c.ij.ꝛ ibi nota.per omnes.ꝛ de iureiur.c.quīntauallis.bene per Inno.¶ In gl.vt pro minori pretio daret.idē ꝛ si dedit causam ꝯctui.vt in gloss.magna sequitur.Fran.In glo.non vt reuocet in fi.dic hec vltima vt no.j.ti.j.l.verum.in princ.Ray.¶ In glo.ꝛ hunc appellamus.ibi proxonete.proxoneta tamen non existente soluendo possem agere cōtra eū qui ex dolo proxonete lucrū sentit vt.s.de eo per quem fac.erit.l.fi.§.j.ibi nec infirmanda pactum de dolo.Guid.de suz.dicit ꝙ licet verba Bu.sint pulchra tamē nō colliguntur ex hac.l.imo hic dicitur contractum nullum esse.vnde ipse dicit quod hoc casu quando dolus dat causam contractui bonefidei quod non est verū ꝙ per traditionē transferatur dominium,nec quod detur conditio indebiti ad repetendum:qꝛ cum in metu sit voluntas licet coacta.vt.s.titu.proxi.l.mulier.§.penul.ꝛ metum inferens ꝛ si habeat voluntatem metum passi licet coactam non tn̄ acquirit vtile dn̄ium rei per metum extorte imo vtile dn̄ium remanet metum passo.vt.s.tit.proxi.l.metum.§.volenti.ergo multo fortius vbi nullus est contractus bonefidei dolo dante causam remanere debet dominium vtile penes dolo deceptum etiā si traditio sit secuta.ꝛ ideo poterat vendicare ipsam rem vtili rei ven.ꝛ si non essem dn̄s peterem possessionem per condi.indebiti.vt.j.de cōdi.indeb.l.indebiti.Guliel.de suz.Et pro hoc ēt reprobat glo.vltimā.de hoc an ex inutili contractu transeat dominium satis.s.dixi.Et vide in glos.s.cōtra manumissum

manumissum ⁊ suppletionez eiusdem. pro opi. tamẽ Bu. bene facit. ff. eo. l. quod venditor. vbi de hoc dicã. ¶ Ibi. §. vestimenta. so. hic vterq; commisit dolum. ibi vnus dolum alter culpã. Ray. ¶ Ibi si aũt vult manere ꝯtum potest agere. ꝯtrariũ no. ff. de mino. l. in cause. ij. in glo. que incipit. vt. ff. p soc. ¶ Ibi de inutili stipu. l. dolo. Et etiam agit de dolo vt liberet̃ ꝑmissor q2 doli exceptio cũ ista actiõe concurrit. vt not. s. e. l. j. §. ait pretor in glo. etiã doli. et. §. ideo pomp. Ml. ¶ In eadẽ glos. in fin. imo videt̃ ꝙ si cadat in speciale nomen ꝯtus seu maleficij detur de dolo. vt. ff. eod. l. si quis. sed ibi nulla cõpetebat actio ciuilis. iõ de dolo datur vt ibi. si aũt cõpeteret aliqua ciuilis locũ h3 hec glo. And. ¶ In glos. s. ꝯtra manumissum. Ibi et si detur. s. in integ. resti. ꝯtra emptorẽ. ¶ Ibi q ⁊ aduersus quos. l. si. imo et si alia esset ꝑsona haberet locũ ꝙ hic dicit̃ nam iste emptor non habebat seruũ. nec dolo desijt habere et ideo non erat locupletior nec dari d3 restitutio contra eũ. ar. ff. de cõdi. inde. l. in summa. §. j. ⁊ l. si non sortẽ. §. si libertus. ẽm Pe. Ja. An. ⁊ no. ff. eo. l. antepe. §. j. ¶ Ibi respon. non: q2 inutili cõtractu dñium non transfertur. vt hic. ⁊ C. de suffra. l. j. circa mediũ. licet contrariũ not. C. de condi. ob turpem causam. l. ij. ¶ Ibi ad libertatẽ ꝑcla. non licet. l. ij. sed illa loquitur in metu. vt no. s. titu. proxi. l. metum. §. idem pompo. secus in dolo ẽm Jaco. de ra. Pet. et Andre.

11 **Non solum.** †Si agitur ex delicto ⁊ dubitat̃ de nomine actionis datur actio de dolo. vel clarius. vbi res ex cõtractu debita deterior reddit̃ dolo etia3 si de dolo cautu3 sit: q2 dubitat̃ an alia actio cõpetat dat̃ de dolo ẽm labeonem. ẽm veritatem non. ¶ Sed agitur actiõe ex eo cõtractu in contractibus bone fidei: in stricti iuris de dolo: q2 alia deficit. Et diuide q2 primo ponitur regula labeonis. in secũda exemplum regule. in tertia regule ⁊ exempli reprobatio secũdũ quosdam. ẽm alios reprobatur solum exemplum ⁊ nõ regula. secunda ibi: ⁊ affert. tertia ibi sed est verius. ¶ Pro declaratione textus quero qd potuit mouere labeonẽ. gl. dicit ꝙ forte eũ mouit: q2 per negationẽ efficit̃ res dubia ⁊ etia3 certa per disputationẽ in dubiũ reuocat̃. dñs Ri. dicebat ꝙ motus non erat tã friuola rõne. nã nõ fuisset opus querere talia exẽpla cu3 hoc euenire possit in omni ꝯtractu ꝙ per negationẽ efficiatur res dubia. ⁊ sic in oĩ cõtractu daret̃ actio de dolo. ⁊ ideo dicit ꝙ motus fuit tali rõne: q2 in exemplis suis erat dubitatio in facto. dubitabatur eñ qñ venenũ seruo dedisset vel fundo seruitutem imposuisset. vtrum ante traditionem vel post. si eñ certum esset ꝙ ante traditionem venenũ dedisset daretur actio ex eo contractu si post daretur actio legis aqui. quia per traditionem factus esset dominus. ⁊ ita vbi esset certum cessaret de dolo. ⁊ in dubio isto datur. Idem in secundo exemplo. si eñ imposuit seruitutem fundo ante traditionẽ datur actio ex eo cõtractu. si post non valeret impositio seruitutis. quia aliene rei seruitus imponi non põt. vt. ff. cõmunia prediorũ. l. j. in dubio datur de dolo. similis dubitatio fuit. ff. cõia prediorũ. l. si qs duas edes. Ric. ¶ Itẽ quero an labeo reprobetur in regula ⁊ exemplis. an in exemplis tm̃. glo. tenet secundum Jo. ꝙ reprobetur solum in exemplis regula firma manente. sed Jaco. ⁊ Pe. hoc reprobant: q2 aut querimus de iure. ⁊ tunc non est dubium. vt ff. de probat. l. ab ea parte. nã omnia sunt certa legi. vt. ff. de condi. ob causam. l. si pecuniam. §. j. aut querimus de facto. ⁊ tunc
12 idẽ: †q2 actio de dolo dari nõ debet anq̃ factũ certificetur: q2 in tanto facto non debet vagari. vt. ff. eo. l. itẽ exigit. Item quia labeo docet periurare si in dubio deberemus de calumnia iurare. Ray. tenet gl. quia potest esse dubius. vt in ll. s. allegatis. modo pro declaratione glo. vide. quia glo. format duo cõtraria simul. de. l. iij. §. si reddita. ff. cõmo. ⁊ de sol. l. etiam. sed tu diuide ipsa contraria. Et ad. §. si reddita. ⁊ l. j. §. si res. ff. depo. dic vt in glo. distinguendo contractus stricti iuris a contractibus bone fidei: vt sic ille reducantur ad istam. ⁊ de hoc etiam not. dicto. §. si reddita. ad. l. etiam de sol. dic vt in gl. quia ibi deficit aliquid iuri rei. Item op. glo. de. l. meuius. §. pen. de leg. ij. ⁊ de leg. j. l. huiusmodi. ver. edes. dic vt glos. q2 loquitur in legatis que sapiunt natura3 bone fidei. Et idem in arbitrarijs de eo ꝙ certo loco. l. iij. §. iulia. ⁊ est speciale ẽm Rofre. ¶ Item oppo. glos. de. l. qui sibi. §. fi. ff. de sol. so. vt glo. q2 liberatus est ab actiõe prima: sed non ab actiõe de dolo. Itẽ op. de. l. si stipulatus. ff. de solu. dic ꝙ ibi nõ tota res: sed pars tm̃ erat reddita. ⁊ ideo ad aliã partem agitur prima hic aũt tota reddita erat: sed deterior: et ideo agitur de dolo. ¶ Item contra. ff. de solu. l. si homine3. so. ibi tradita fuit alij obligata hic deterior. Item contra quia videtur in totum liberari. vt. ff. de verbo. obli. l. si ex legati causa. so. ibi non precedebat mora vel culpa. Conclude ergo secundu3 glo. aut queritur de contractibus bone fidei ⁊ agitur prima: vt hic. versi. sed verius. aut stricti iuris ⁊ tunc si pro parte tantum tradita est agitur prima pro parte non tradita. vt. l. si stipulat⁹. de so. si tota est tradita sed deterior agitur de dolo. Si non cum iuribus suis agitur prima. vt. l. etiam. eo. ti. de sol. Si est tradita sed reuocabiliter idem. vt. l. qui decem. §. qui hominem. e. ti. Si nullo modo tradita si extat agitur prima. si desijt extare distingue precedat mora vel culpa ⁊ agit̃ prima. si non in nihilu3 agitur sed interitu liberatur: vt dicta. l. si ex legati causa. de verborum obligationibus. ¶ Aliorum tamen est opinio. vt semper agatur prima ad rem ⁊ actione de dolo ad cetera damna. de hoc no. d. §. si reddita. ff. commo. l. iij. ⁊ plene dixi. ff. de leg. j. l. nõ quocunq;. ⁊ l. huiusmodi. §. edes. ⁊ ad exhi. l. j. §. sed si quis re3
13 deteriorem ibi videas. ⁊ C. ad exhi. l. exhibitionis. ¶ †Itẽ op. quod recipiendo rem sic deterioratam videatur renunciare petitioni deteriorationis. vt. ff. de eo quod certo loco. l. centum capue. in fine. solu vt glos. vel aliter secundum Pe. ⁊ Jaco. qui dicunt quod hic recepit saluo iure suo. Et ideo agit de dolo. In contrario simpliciter recepit. Et ideo renunciare videtur. vnde dicunt aut queritur an accipiendo rem preiudicem mihi in estimatione ⁊ videtur quod sic. ⁊ in contractu bone fidei videtur expeditum: quia ex eadem obligatione debetur: sed in stricti iuris videtur contra. quia cum alia actione debeatur nõ videtur preiudicare. argumen. ff. quibus mo. pig. vel hypot. sol. l. fina. ad trebel. l. ij. §. idem iulia. de hoc nota. d. l. centum. ⁊ l. finali. Pet. dicit quod tam in stricti iuris quam bone fidei semper preiudicat nisi estimatio veniret iure pricipalis obligationis. vt. d. l. finali. quibus modis pign. vel hypo. sol. Ma3 si estimatio veniat iure accessionis principalis obligationis sublato principali tollitur accessorium. vt. ff. de regulis iuris. l. cum principalis. ¶ Oppo. extra gl. secundum vltramontanos vbi aliud est remedium cessat hec actio. vt. s. in principio huius. l. sed hic aliter subuenit: scilicet officio iudicis ex quo venit estimatio deteriorationis. vt. ff. de rei vendi. l. non solum. ergo cessat ista de dolo. Nec obst. iste tex. quia hic fuerat res tradita: et ita officium durare non potuit. C. deposi. l. iiij. ⁊ dicta. l. centu3 capue. ⁊ pro dicta opini. quod detur officium iudicis pro declaratione facit: quia idem est de toto ⁊ parte. ff. de rei vendi. l. que de tota. sed actione ex stipulatu agitur ad totam rem deterioratam: ergo ⁊ si in parte est deteriorata sufficit actio ex stipulatu cum officio iudicis. ff. de verbo. obliga. l. si seruum. ⁊ l. mora. §. finali. Item quia text. dicit quod agitur: vt reddatur res in eo statu in quo erat tempore promissionis. vt. ff. si vsufr. pet. l. si ab herede. que loquitur in actione ex testamento que est stricti iuris. vt. ff. de in litem iuran. l. alias. reprobant ergo glo. que dicit ꝙ vna actio datur ad rem ⁊ alia ad deteriorationis estimationem. Guil. ⁊ Andre. hoc reprobant per istum tex. ⁊ tenent opi. glo. dicunt eñ ipsi vltramonta. ꝙ iste text. loquitur post traditionem. ⁊ dicũt ꝙ ante traditionem datur actio ex stipulatu cũ officio iudicis et post traditionem datur de dolo. ¶ Sed contra hoc est quia recipiendo re3 sibi preiudicat. vt. C. depo. l. iiij. vñ q2 in culpa fuit sic recipiendo non d3 dari de dolo. S3 ipsi dicunt ꝙ recepit cũ ꝑtestatiõe ꝙ saluũ esset ius suũ. Itẽ ꝯ vltramontanos est: q2 exactio vel estimatio dãni ⁊ fructus veniũt in cõfessoria. vt. ff. si serui. ven. l. loci corpus. §. in confessoria. fruct⁹ aũt non veniũt in actionib⁹ stricti iuris nisi lite cõtesta. vt. ff. de vsur. l. videamus. §. in actiõe. Cũ ergo hic tractemus de estimatione deterioratiõis nõ d3 venire officio iudicis s3 actiõe de dolo. Nõ ob. l. p eos allegata de rei vẽ. nõ solũ. q2 in rei ven. que h3 instar actionis bone fidei. vt. l. videamus. §. si act. ff. de vsuris. Item vbi dabat̃ actio legis aqui. que est ordinaria. ⁊ ideo cessat de dolo. vñ aut peto qd est meum per actionẽ stricti iuris ⁊ habet locum. l. non solum. aut mihi debitũ ⁊ tunc cessat officium iudicis ⁊ agitur de dolo. vt hic. Item non obst. l. si seruum. ⁊ l. mora. §. fi. de verbo. obli. quia ibi desijt possidere: ⁊ perinde est ac si possideret. ff. de regu. iur. l. parem. cum autem rem deteriorat non desinit possidere. ⁊ ideo ad deteriorationem non potest aptari actio ex stip. vt. ff. de verbo. obliga. l. quicquid astringende. ¶ Item non ob. l. si ad heredem. q2 licet actio ex testamento de qua loquitur sit stricti iuris sapit tamen natura3 bone fidei. vt. C. in quibus cau. in integ. restitutio nõ est necessaria. l. in minorum. vñ in stricti iuris ⁊ ante traditionem ⁊ post locũ habet
14 actio de dolo ad deteriorationem. ¶ †Item querit glo. si debebas mihi rem ⁊ dic sub pena vt pulchrior sit questio ⁊ vis mihi dare eam deteriorata3 nunquid cogor recipere vt non incidas in penam. ¶ Glo. dicit ꝙ sic. ⁊ pro deterioratiõe aga3 actiõe de dolo. sed cõtra hoc videt̃: q2 sic cogor particularem solutionem recipere contra. l. plane. ff. fa. herc. nec compellor recipere sorte3 sine vsuris. ff. de vsur. l. tutor. §. lucius. que expresse videtur contra hanc glo. quã multi reprobant. Guil. dicit ꝙ aut debitor cõfitetur deteriorationem. ⁊ tunc creditor non tenetur re3 recipere sine deterioratione. vt dictis. ll. Si aute3 negat deterioratio-

nem tunc vera sit glo.ar.j.si cert.pet.l.quidam estimauerunt.et idem dicit ipse .Gui.etiam si sit obligat^9 act.bone fidei. ¶ Collige ergo breuiter aut querimus de cõtractibus bone fi.et agit̃ prima quocunq3 modo sit deterior vel non plene reddita.scdm vltramontanos agit̃ pma et officio iudicis venit estimatio deteriorationis taz in stricti iuris q̃ bone fidei.vt.s.dixi.sed opinio glos.communiter approbat̃.si loquimur in striti iuris que sapiunt naturã bonne fidei.idem per.l.meuius.§.penul.de.leg ij.si in alijs stricti iuris aut peto quod meum est ⁊ idem.vt.l.nõ solum de rei ven.sed hoc potest cadere sub illis que sapiunt naturam bone fidei.vt.s.dixi et no.in.l.iij.§.si reddita.j.cõmo.et §.in hac.et de triticaria.l.in hac.si peto mihi debitum per ac. stricti iuris tunc aut est tradita deterior ante litem con.et agit̃ de dolo.secũdu3 omnes.si post litem con.tunc prima sic intelligunt.l.qui sibi de sol.et hoc si dolo est deteriorata.si culpa tunc in factum.si est tradita sed non cu3 iuribus suis.tunc pma.vt.l. qui.x.§.qui hominem.j.de solu.hec vera nisi cum ptestatione recipiatur.si sine protestatione si ignorabat deterioratio.ide3 si sciebat sibi preiudicat.fm Pe.scdm glo.contra q3 ad hoc cogebatur.et ideo sibi non preiudicat.et de hoc an recipiendo pncipale preiudicet in accessorio.plene no.dicta.l.centum capue. si pro parte tantum ẽ tradita p alia parte ex quocũq3 cõtractu agitur.prima.vt.l.etiam de sol.et si erat debitum in specie pro parte liberatur si in genere vel alternatiue solutio partis est in pendenti de quo.dic vt no.j.de condict.indebiti.l.si non sortem §.fi.si nullo modo reddita est si extat solui debet si desijt extare sine mora vel culpa liberat̃ debitor specie.vt.l.si ex legati causa de verbo.oblig.generis non.vt.l.incendium.C.si certum pe.nisi obtulisset.vt.j.de solu.qui.x.in prin.si culpa precedet distingue causetur interitus a culpa vel non.vt.j.ad.l.ro.de iactu.l. si vehendi si mora agit̃ prima.j.si cer.pe.l.q̃ te.⁊ de hac materia bene dixi.d.l.non quocunq3.de leg.j.⁊ ad exhiben.l.iulia.§.sed si quis.

15 **Si seruum.** †In glo.sed nõne.ibi iuris fictiõe. que fictio in casu huius.§.locu3 non habet ipsa enim fictio fingit quesita tempore adite hereditatis fuisse quesita retro ex tempore mortis testatoris.vt.d.l.a titio. plene no.⁊ dixi.at hic tẽpore adite hereditatis queri nõ potuit:q3 desierat extare.ergo nec fictio retrotrahi.Ja.bu. ¶ In glo.j.siue in fi.vel dic melius vt ibi no.

16 **Si quadrupes.** †Guil.ponit sic casum.tres socii simul equitabãt:duo ex eis habebant equos rixosos ⁊ alius equum pacificum.vñ iste equitabat in medio aliorum ne equi eorum rixarentur post aliqd tẽpus iste permisit socios equitare et retinuit suum equum et ex hoc equi sociorum simul rixati sunt ⁊ vnus aliũ percussit.ã ille tenebitur de dolo certe sic.Gui.et Odo. ¶ Op.secundũ casum glo.q̃ teneatur incitans ⁊ non dominus.vt.l.item mella.§.itẽ cum eo.j.ad leg.aquil.so.vt glo. ¶ Item oppo.q̃ etiam si dñs soluat q̃ adhuc teneatur dolosus.vt.j.quod vi aut clam.l.si alius.so.ibi dolosus tenebat̃ ad duo.s.ad pacientiam et inpensam.et ideo licet dominus prestet patiẽtiã tenetur dolosus ad impensam.at hic tenebatur solum ad vnum.s.ad dãni emendationem.Si ergo dominus aĩalis emendet dannum vel det aĩal pro noxa liberatur dolorosus q3 in plus nõ tenebat̃. ¶ Itẽ op. de.l.nemo videtur de.re iur.so.vt glo. ¶ Item oppo.alijs modis.vt in glos. ¶ Item querit glos.an domino quadrupedis detur actio de dolo contra incitantem.⁊ dicit q̃ sic.quod veru3 est si eius respectu commisisset dolum.sed hic non cõmisit dolũ respectu dñi:sed respectu damnũ passi.⁊ ideo dño nõ tenet̃ hac actione.arg.j.ex qui.cau.in pos.ea.l.fulcinius.§.quod si aduersus.⁊.j.eo.l.sed ex dolo.§.in hac.⁊.l.seq.⁊ de iniuri.l.eum qui nocentem.Ja.bu. ¶ In glo.vlt.ibi si ex duobus.in princ.forte hec sol.bene non cadit hic:q3 ibi ad idẽ erat cõtracta obligatio. licet vnus posset dare seruũ pro noxa.alter nõ.vñ credo q̃ solutio que datur in sequenti contrario sit verior:q3 ibi ab ipo principio vtraq3 actio nascitur.⁊ ideo vna non tollitur per altera3 hic non datur vtraq3 a prin.sed ordine.vñ per dationem noxe impeditur de dolo.

17 **Item labeo.** ¶ †Iste.§.facit ɔtra distinctionẽ Ja. de ra.quã ponit.C.de seruis fugi.l.j. vbi dicit q̃ in furto regulari tenet̃ persuasor in regulari qñ seruus fugit non tenet̃ persuasor.Sed certe hic plus fecit:q3 non solum persuasit sed ope3 ad fugam tulit:vt patet in litera.Et ideo furti tenetur.

Seruus pactionis. Et tex.hic non declaratur cui de det̃ dolo
18 actio.†vtrum patrono vel expromissori:sed.j.declarabo.Et diuide:q3 primo ponit thema.secundo dictum pomp.tertio allegatur contra dictum pomp.dupliciter quarto saluat dictum pomp.quinto saluationẽ ipsam tollit.sexto corrigit ⁊ determinat.septimo ponit casum in quo dictum pomp.posset habere locum.Secũda ibi põp.scribit.Tertia ibi.ego moueor.Quarta ibi nisi forte.Quinta ibi ac quin patronus.Sexta ibi ex promissori plane.Septima ibi aut si non sit. ¶ Ibi cũ sit alia actio subau.non videtur.vt.s.eo.l.j.§.fi.⁊.l.se.⁊.l.supra hac.l.in pri ci. ¶ Ibi repellitur vt in regula iuris nihil interest.⁊ dic vt ibi. Et dic aliquãdo seruus se obligat pro libertate ⁊ tenetur.C.an seruus ex suo facto.l.promisse.⁊ ideo tunc cessat de dolo. Aliquando dat expromissorem.Et tũc aut queritur an patronus teneatur alium expromissorem recipere loco illius:dic quod sic si actum fuit:alias non.vt.C.de sol.l.eum qui.aut queris an in seruum qui non vult in se transferre obligationem detur de dolo.tunc aut stat per patronum quominus seruus liber factus in se transferat ⁊ non datur patrono de dolo nec expromissori: vt hic.si aũt remanet per seruũ liberũ factũ q̃ in se non transferat tunc aut querit̃ an patrono detur de dolo.⁊ dic qd non nisi eo casu quo expromissor est nõ soluendo.vt in fin.§.si vero queris an expromissori detur de dolo si stat per patromum quominus obligatio transferat̃ in seruũ liberũ factũ quominus in se transferat obligationẽ datur expromissori cõtra ipsum seruu3 de dolo.vt in ver.expromissori plane. ¶ In glo.intellige in fi.⁊ j.man.l.si mandato meo.§.ij. ¶ In gl.vltima in fi.primus est an patrono detur in manumissu3 actio de dolo:⁊ distinguitur an expromissor sit soluendo.⁊ tunc non dat̃ alias sic. Secũdus casus an patrono contra expromissorẽ det̃ actio si per eum stat minus obligatio transferat̃ ⁊ dicit̃ q̃ non.Tertius casus est an expromissori contra manumissum det̃ actio de dolo vbi distinguitur econuerso ad primum casum an expromissor sit soluendo vel non.Ray.

19 **Si dolo malo.** †Si propter dolũ aduersarii mei participante procur.meo habui sententiam contra me duplici via mihi consulitur vna quãtũ ad litem actione primitiua.secunda quãtũ ad sumptus ⁊ alia damna act.de dolo procuratore non existente soluendo nisi sit reus paratus iudicium suscipere sub excep.si collusum est hoc dicit cũ.l.si cum a te.⁊.l.si seruus.§.si persuaseris.j.e. ¶ Ibi de dolo actio quantũ ad damna expensarum nõ litis. Ja.bu.non ob.C.de aduo.diuer.iudi.l.j.vt ibi no.gl.opponit de.l.cu3 a te. j.eo.glo.approbat primã so.q̃ cũ se offert nõ agit̃ de dolo etiã ad expensas:quia non sunt magne expense.sed cõtra hoc insta quia aut dices agi ad expensas preteritas de dolo.⁊ tunc obligatio non debet tollere ipsam act.quia quod dicitur presumit q̃ modice fient expense nõ procedit in preteritis.sed in futuris. in futuris aut alia via consultum est.s.per.l.properandũ: qua victus victori cõdẽnatur in expensis:ergo cessat de dolo.vt.s. e.l.in princi.huius timore dicit Gui.de cun.q̃ hic loquitur in damno rei principalis.⁊.l.cũ a te secundum eum loquitur cum dolo collusum fuit sed nihil allegatũ dolo fuit nisi tibi conuenire iudicẽ vt quia reus allegauit solutionẽ ⁊ procurator actoris consensit.sed quia per falsam allegationem obtinuit iudex querelam admittit vt in effectu sententia non valeat.vt.j.de in di.l.si pretor.§.marcellus.⁊ sic loquitur.l.cum a te.vel aliter.secundum eum.l.ista loquitur cum ambe partes erant scientes: nec aliqua fuit decepta pone petebãtur a te centu3.dedisti pcuratori meo.x.vt permitteret se succumbere.⁊ ita cum pcurator non fuerit deceptus sed fuerit sciens valet sententia.s3 in.l.cõtraria vna pars fuit decepta quia petebam centum.⁊ tu allegabas solutionem ⁊ dolo induxisti me ad credendum quod solueras seruo vel procuratori meo:l3 sententia teneat de rigore iuris in effectu tñ non tenet:⁊ vide quod not.j.eo.l.seruus.§.fin. communiter tenetur opi.glos.⁊ ad.l.properandũ põt responderi q̃ forte visum fuit iudici q̃ habuerit iustam causam litigãdi.⁊ ideo eũ non condemnauit in expensis.vnde pp̃ter dolum prius cõmissum tenet̃ ad ispas expensas acti.de dolo.vel dic secundum Ray.q̃.l.properandum.§.siue aute3 loquitur in expensis que veniunt officio iudic.hic iure actionis.arg.j.de leg. iij.l.si mulier.§.si rem.⁊ qd ibi not.⁊ in aut.de iudi.§.oportet. col.vj.vel ibi de expẽsis in lite hic extra litẽ de quib^9.j.de iudi. l.eum quem temere.Ray.deinde dicit glo.q̃ si procura.qui dolum commisit est non soluendo quod datur actio de dolo contra reum.⁊ idem si ab initio fuit soluendo postea desijt esse soluendo.circa hoc dicit ipse Guil.aut potest imputari culpa ei q non exegit cum esset soluendo procurato.qui tenebatur mandati.⁊ tunc non competit de dolo.quia cessat quando alia competit ⁊ culpa desijt competere vel inanis esset propter inopiã. vt.s.eo.l.j.§.si quis eum.Si autem subito factus est non soluẽdo tunc vera sit opinio glos.quia actor non potest culpam imputari.argu.s.de neg.gest.l.diuortio. C.de prob.l.ex persona. Gui. ¶ In glo.j.replicatione melius diceret duplicatiõe:quia

agitur prima

agitur prima act. excipit̃ ꝺ snĩa replicat̃ de dolo duplicatur per reum qđ paratus est suscipere iudiciũ sub conditione si de collusione appareat. ¶ Ibi aut̃. nouo iure. sed in illa aut̃. parcit̃ confitenti vt litem non perdat non offerenti se ad iudiciũ vt hic. vñ illa aut̃. nihil facit ad hanc. l. vñ breuiter dic aut datur pecunia principali dño: tunc si quidẽ reo vt confiteat̃ tunc preiudicat sibi confessio sua tam in ciuili ꝙ in criminali. vt. ĩ. de questioni. l. j. §. si quis vltro. de custo. reoꝝ. l. j. z. l. si cõfessus. l. j. si dat̃ actori vt colludat z patiat̃ se in lite succumbere. quidã ꝙ lis perdit̃ per talem collusionẽ. Ja. bu. dicit ꝙ in causa publica et liberali est ꝓhibita collusio: in cã aũt priuata. lꝫ colludere cũ non inueniatur ꝓhibitũ. glos. tñ videtur sentire contra. ꝺ. l. j. de pen. iudi. qui male iud. z Azo in summa de collusione deteg. Opi. Jaco. cõiter tenet̃. Si vero detur actori aĩo transigendi tunc recurret̃ ad materiã. l. transigere. C. de transac. si vero procurator corrũpatur vel aduocatus vel iudex aut munere z corrumpẽs amittit causam principalem z sñiam. vt. ꝺ. l. j. C. de pen. iudi. z qñ ꝓ. uo. non est neces. l. venales. z. s̃. de calum. l. j. §. sed z constitutio. z vide qđ notaui. C. de procur. l. procurator ad vnã spẽm. si alio modo corrumpit̃ nõ perdit cãm, sed sententiã. remanet eñ prima actio salua z si excipiat̃ de snĩa replicabit̃ de dolo. vt. ĩ. eo. l. cũ a te. z sic fuit hic: qꝛ ꝓcurator corruptus fuit precib⁹ vel alio mõ ꝙ pretio. pro expensis aut in prima lite factus agitur ꝺ dolo contra aduersariũ si ꝓcurator non est soluendo nisi paratus sit subire iudicium sub exceptione z refundere expensas. hoc enim casu dat̃ de dolo ad expensas in prima lite factas non ad ipsuꝫ principale cũ saluã habeã pristinam actionẽ. hoc tñ casu nõ ꝺꝫ liberari ab acti. de dolo, nisi z dictas expensas restituat ꝓbata collusione. Si vero ꝓcurator est soluendo tenetur actione mã. l. si ꝓcu. in prin. z ibi no. z plenius. s̃. de calũ. l. j. §. qui aũt. in glo. magna. ¶ In gl. vlt. in fi. vbi permutatione status superuenit non permittitur ipso iure dispositio sed in effectu.

20 **Item pomponius.** † Qui affirmat dolose aliquid esse qđ non est: tenet̃ hac actione nisi alia cõpetat. h. ꝺ. vsqꝫ ad. l. si oleũ. Ja. butriga.

1 ¶ Mandatum simplex non presumitur dolosum nisi causa lucri fuerit mendosum.

1 **Quod si cum scires.** † In gl. ꝓma ibi. l. seru⁹ tu⁹ z arg. l. proxi. §. si quadrupes. Non ob. ĩ. man. l. si mãdauero tibi vt excuteres. vt ibi no. z concor. ĩ. de proxenetis. l. ij. ¶ In eadẽ glo. in fin. vel dic ꝙ in. l. contraria fuit error in persona: vñ nõ fuit translatum dñium: z sic furtuꝫ ꝯctum vñ dolo affirmans tenet̃ furti quasi opem dans furto. secus si fuisset error in qualitate: vt qꝛ sciebã bene eũ esse titiũ sed credebam eum idoneũ cũ iste affirmaret: tunc eñ transfertur dñium z ideo cessat actio furti z dat̃ de dolo, vt hic z in seq. glos. ¶ In glo. seq. in fi. dic si dolus non fuit in accipiente alias furti tenet̃ vt. ĩ. de furt. l. si quis vxori. §. cum titio. z dic vt ibi. vbi autẽ oĩs dolus cessat oĩs actio cessat z furti z de dolo. vt. s̃. §. proxi.

1 ¶ Contra mentiẽtẽ de substantia hereditatis dat̃ actio ex eo contractu si intercessit: alias de dolo.

1 **Si quis affirmauerit.** † In gl. vl. ibi in qlibet instrumẽto. de hoc dic vt. ĩ. de public. iudi. l. j. z. C. de falsis. l. eum qui. non obs. ĩ. de acti. em. l. iulia. §. quid tñ. vt ibi no. ¶ In text. ibi optẽ. Ego cui legata est optio serui. ¶ Ibi testamenti in quo filius erat exheredatus. ¶ Ibi mortuo filio. z sic extincta querela in officiosi testamenti, ꝭm hec iura. ¶ Ibi cornelia de falsis criminaliter z de dolo ciuiliter. Ray.

1 ¶ Actione de dolo succurritur contra eũ qui fecit fieri sequestrum indebite: vbi alia actio deficit.
2 Res que seruando seruari non põt vendit̃ z pretiũ deponitur.
3 Actio de dolo nõ dat̃ ita indistincte actori sicut reo.
4 Damnatus noxali dans pro noxa seruũ aliũ pignoratum tenetur de dolo.
5 Actio de dolo noxalis est z competit de peculio si circa res peculiares dolus committatur.
6 Actio de dolo non dat̃ pro modico nec contra parentes.
7 Dictio vsqꝫ, qñqꝫ sumitur inclusiue, qñqꝫ exclusiue.
8 Actio furti dat̃ etiam pro minima re.
9 Actio de dolo subsidiaria est z extraordinaria: nec dat̃ vbi alia competit.
10 Facultates qualiter dicantur magne vel parue.

Si oleum. † Deficiente alia actione datur de dolo z deficere videt̃ siue non cõpetat siue debitor non sit soluendo. hoc dicit. Et no. ꝙ cũ est questio de re que seruãdo seruari non potest † venditur z pretiuꝫ deponitur, vt hic. pro hoc vt leg. nomi. ca. l. postꝙ. §. imperator. vbi de hoc dixi. z. s̃. qui satisd. cog. l. si fideiussor. §. fina. z. ĩ. de peti. heredi. l. diuus. z bene facit. ĩ. de re qui. reis. l. fin. Et quia hic de deposito fit mentio dic secundum Bul. de cu. aut depositum fuit ab vno aut a pluribus. si ab vno z voluntarie z motu proprio: quandocũqꝫ potest reuocari per deponentem, licet tempus vsqꝫ ad quod depositum fuit nõ sit completum, vt. ĩ. depo. l. j. §. pe. si vero deposui ex necessaria causa: tunc si concernit solam personam deponentis actio depositi est priuilegiata z datur contra negantem in duplum. ĩ. depo. l. j. z. ij. aut ista actio necessaria concernit tertium. Et tũc aut extat conditio depositionis aut non. si extat agitur pre. ver. vt. ĩ. de pre. ver. l. si rem tibi. §. si possesꝫ. aut non extat: z tunc aut stat per tertium cuius causa fuit depositũ z agitur pre. verb. vt hic. ver. sed pomp. aut stat per alium: z tunc agi non potest, vt. ĩ. depo. l. j. §. est autem. aut depositum fit a pluribus: z tunc aut propria voluntate: z agitur depositi per quemlibet quando vult. ĩ. depo. l. j. §. si duo. aut plures deponunt ex causa necessaria: puta litigij apud sequestrum: tunc vnus sine alio non reuocat nisi extet conditio depositionis, vt hic z. ĩ. deposi. l. si apud. §. j. et vide. ĩ. de acqui. pos. l. interesse puto. Et potest dici ꝙ hic ille qui oleum possidebat voluntarie deposuit, nec enim cogebatur cũ sequestratio sit prohibita regulariter. C. de prohibita sequestr. l. j. vel forte erat persona suspecta, vt. ꝺ. l. si fideiussor. §. fina. s̃. q satisda. cog. de appel. l. imperatori. z de agricolis z censit. l. litibus. lib. xj. sed quomodo conditio de qua hic, apparebit: respõde per tempus prefixum a iudice quod fieri potest, vt. C. qui accusa. non possunt. l. si ea. z de inge. ma. l. diffamari. sed pone ecõuerso quod reus fugit z est contumax nunquid actor potest petere rem depositam: dic ꝙ non: quia ipse non deposuit sed mittetur in posses. rei deposite. C. vbi in reꝫ actio. l. j. de prescrip. xxx. anno. l. si quis emptionis. z in aut̃. de exhi. reis. §. si vero. vel dic ꝙ etiam agere poterit depositi cum deposita fuerat vt restituetur obtinenti, z iste videatur obtinere: qꝛ reus est contumax z datur pre. verb. C. ad exhibẽ. l. penul. depo. l. publia z dicta. l. si rem. §. fin. de pre. verb. sed non ita indistincte datur actori actio
3 † sicut reo. ad hoc eñ vt det̃ actori oportet z quod aliqualiter probet oleum ad se pertinere sicut dicitur in missione in posses. vbi summatim probat̃, vt. ꝺ. l. j. vbi in rem actio z de bonis aut̃. iudic. possid. l. cum ꝓponas. z sub cautela admittit̃. vt in possessio. leg. l. j. §. precip. §. imperator. z. C. de ordi. cogni. l. fina. Et ex hoc videtur terminari tale dubiũ: gentes regine francie fuerunt depredate in ciuitate mediolanẽ. rex mandauit capi omnes mediolañ. qui erant parisius. quidam negans se mediolanen. petebat se remitti ad locum suum vbi offerebat se probaturũ ꝙ inde erat oriundus z deposuit omnia bona que habebat parisius. et remissus est. iste negligens erat in probatione z depredati petebant assignari sibi illa bona. z vꝫ ꝙ eis assignari debeãt per iura ꝓdicta. non tñ concedo ꝙ rex de iure potuerit facere illos capi ex delicto alioꝝ, imo improbatũ est in aut̃. vt nõ fiant pig. et ne filius pro patre. aut̃. habita. z de fabricen. l. iure permissum. sed qño hoc, dato ꝙ talis pignoratio esset ꝯcessa: imo de predati debẽt ꝓbare eũ mediola: sed dic ꝙ hoc ideo qꝛ sponte suscepit onus ꝓbandi: qđ põt. ĩ. de ꝓbat. l. circa. z. C. de aduoc. diuer. iu. l. nemini. z de fabricen. l. si qs consortiũ. vñ ꝓpter ei⁹ negligẽtiã assignabunt̃ eius bona ipsis depredatis. ar. in aut̃. de exhi. reis. §. si vero quidã. de suspec. tu. l. impuberibus. z de omni agro deser. l. locoꝝ dñi Bul. ¶ In glo. qꝛ forte fuit gratuitũ. innuit gl. ꝙ si fuisset gratuitũ ageret̃ mandati qđ non est verum: qꝛ principale fuit depositum non mandatum, vt. ĩ. depo. l. j. §. idem põpo. Ray.

4 **Et si tu seruum.** † Si damnatus noxali det pro noxa seruũ aliũ pignoratũ tenetur de dolo. h. ꝺ. Op. z sol. vt in gl. z lꝫ glo. in cõtrarijs aliter soluat vt hec glo. verior est vt in contrarijs dixi.

5 **Hec de dolo.** † Si hec actio noĩe serui dat̃ ex ꝯctu datur de peculio: si extra ꝯctuꝫ noxaliter. h. ꝺ. ¶ Opp. ꝙ detur actio ex eo ꝯctu z solu. vt glo. ¶ Ibi peregrini. qre hoc dicat, dic vt. s̃. de iur. om. iu. l. si per errorem.

Merito. Hic cum. ll. seq. que continuantur exponit et declara verba posita in edicto pretoris. s̃. eodẽ. l. j. §. verba. s. illa verba z iusta causa esse videbitur. q. ꝺ. cã cognita. z cause cognitio vertitur in quãtitate z ꝑsonis. z concor. C. eo. l. si superstite. Et sepe allegatur ꝙ hec actio † nõ datur
6 pro modica summa. z modica dicitur vsqꝫ ad duos aureos. ꝓ modica tamen perfidia que sit in euidenti datur, vt not. s̃. e. l. et

7 eleganter.§.fi.¶ Querit glo.an det̄ pro duobus aureis.† ꝛ dicit glo.ꝙ nō.ꝛ sic dictio vsq₃ ponit̄ inclusiue,qn̄q₃ ponit̄ exclusiue, de quo dic vt plene dixi.ſ.de offic.procon.ꝛ lega.l.meminisse.et in alphabeto dictione vsq₃.Itē q̄rit gl.que est rō ꝙ actio furti
8 † datur ꝓ re modica etiā pro vno ouo,vt inst.de re.di.§.gallinarum.vbi de hoc in gl.ꝛ.ī.de acqui.re.do.l.naturalē.§.gallinaꝝ.vbi de hoc per Dy.ꝛ de dam.intec.l.ſi ꝓprietarius.gloss.reddit rōnem:q2 furtū frequentius cōmittit̄ in vilibus rebus ꝙ dol⁹.ꝛ de hoc vide.xiiij.q.vlti.c.vlti.in glos.ꝛ per Archi.vbi ipse reddit aliam pulchrā rōnem.ſ.q2 actio furti est ordinaria instituta ad furtum puniendū tā minimū ꝙ magnū cū ad hoc nata sit.ſ3
9 actio de dolo † est extraordinaria ꝛ subsidiaria.vnde nō dat̄ vbi alia competit:vt.ſ.eo.ꝛ eleganter.in princ.Ea aūt que extra ordinē ꝛ in subsidiū datur nō dant̄ pro modica re vel summa,vt ſ.de in integ.rest.l.scio.vbi de hoc no.ꝛ dixi.Et in his modicis multum attendit̄ affectio ꝛ animus cōmittentis.vt not.ꝑ Ber.in proemio decretalium in vlti.gl.Et que dicat̄ modica summa ꝛ modica q̄titas,ꝛ multa de significato huius dictionis modica,vide per Archi.extra de preben.c.non pōt.lib.vj.ꝛ in alphabeto dictione modica.¶ Que dicant̄ parue vel magne faculta
10 tes † nō.insti.de attil.tu.§.in prouincijs.Itē not.ī.de obsequijs.l.parēs.vt ibi not.

1 ☞ Hec actio quibus personis dari non debeat.
Restitutio non datur contra parentes.

Non debet. Excipit certas personas cōtra quas non datur hec actio.Op.
1 ꝙ agere † in factū est restitui.sed restitutio contra parentem non datur.C.qui ꝛ aduers.quos.l.fi.sol.vt gl.Sed quō pōt fieri mentio bonefidei.vt dicit litera in fi.cū3 dol⁹ intercesserit qui contradixerit bonefidei:gloss.dicit ꝙ litera debet legi abnegatiue acsi dicat nō fiet mētio male fidei cōtra patronum vel parentē sed contra extraneum sic.Sed qūo hoc esse pōt:q2 nisi in libello narretur factū ꝛ dolus nō tenebitur parēs vel patronus actione in factū,vt hic dicit̄:Jac.de ra.ponderat ista verba tēperādā actionē.ꝛ dicit ꝙ litera nō dicit ꝙ facit narratio temperet̄:sed actio vn̄ dicit ꝙ filius ꝛ libertus bn̄ narrabunt dolum cōmissum a parēte vel patrono sed in conclusione temperabūt actionē faciendo mentionē3 bonefidei hoc modo:q2 bona fides non patit̄ qd̄ ex dolo lucrent̄ peto eos actiōe in factum condēnari.Et ista opi.Jac.satis placet:q2 nō video ꝙ in narratione facti possit taceri dolus cōmissus si sequi debet condemnatio,ꝛ vide qd̄ not.ī.eo.itaq₃.ꝛ per Rof.de act.in factum subrogata in locum actionis de dolo.

Idest. In glo.qui₃ ꝓputant̄ in fi.Solu.ibi agit̄ de iure spāli extraordinario.vt dixi.d.§.pn̄t.ꝛ no.Dy.de damno infe.l.ſi proprietarius.

1 ☞ Actio de dolo datur contra heredem defuncti non contra defunctum.
2 Dari de peculio ꝛ dari in heredem equiparantur.
3 Pupillus potest conueniri actione de dolo ex persona defuncti:ꝛ proximus pubertati ex persona tutoris si locupletior sit effectus.

1 Heredibus. Que est rō ꝙ contra heredē defuncti dat̄ actio † de dolo ꝛ contra defunctū nō,sed in factū,dic vt gloss.vel dic qn̄ agitur ꝯ heredē nō dico eū dolū cōmisisse sed ex dolo defuncti ad eū peruenisse ꝯ defunctū aūt oporteret eius dolum arguere.¶ Et quare aliud in doli exceptione dic vt in glo.Jac.de ra.tn̄ dicit se nescire rōnem diuersitatis in actione de dolo et excep.Et ꝙ rō glo.nō cōcludit:vn̄ dicit soluat Apollo.vel dicit ꝙ exponi d3 de dolo.l.in factū nomine doli.Et ꝙ dicit gl.ꝙ datur in heredē de eo qd̄ ad eū peruenit,intellige qn̄ agitur de dolo cōmisso extra ꝯtctū.de dolo eīn cōmisso in ꝯtctu bene tenetur heres etiam si nihil ad eū peruenit.vt.ī.de act.ꝛ obli.l.ex deposito.ꝛ.l.ſi hominē.ī.de sol.l3 gl.alibi teneat ꝛ male ꝙ pro dolo cōmisso in ꝯtctu nō teneat̄ heres nisi quatenus ad eū peruenit.in-
2 sti.de perpe.ꝛ tēp.act.§.aliqn̄.sed illa reprobat̄.† paria eīn sunt dari de peculio ꝛ dari in heredē3.vt.ī.nau.cau.sta.l.pen.sed dn̄s tenet̄ de peculio sicut heres ex ꝯtctu defuncti:q2 peculiū est quasi hereditas,sed si in ꝯtctu vel quasi seruus cōmisit dolū tenetur dn̄s de peculio etiā si nihil ad eum peruenit.ergo heres ex dolo in contractu commisso a defuncto.Et de ista materia plene dixi C.ex delictis defunctoꝝ in quantū teneantur heredes.l.vnica.
3 Item in cause cognitione. † Ibi ꝓximⁿ pu-

bertati.¶ Quod qn̄ sit dic vt no.ꝛ dixi.ī.de reg.iur.l.pupillu3.vel secundū Mar.sil.hoc stat in arbitrio iudi.cum nō sit determinatum examinabit ergo eius sagacitatē:q2 moderni sagaciores sunt.Mar.sil.¶ Ibi si locupletior.de hoc vide qd̄ not.ī.de reg.iur.l.neq₃ ex interdicto.ꝛ de admi.tuto.l.vlt.

1 ☞ Actio de dolo an detur contra vniuersitatem.
Factum alicuius concilij vel vniuersitatis dicitur factum singulorum de concilio vel vniuersitate.fallit in delictis.
2 Consiliū populi ꝙ in multis est ciuitatibus an habeat eandem potestatem quam habent decuriones.
3 Libellus in actione de dolo que debeat continere.
4 Exceptiones facilius transeunt de vno in alium ꝙ actiones.

1 Sed si ex dolo. † §.ſ3 an municipes.Gl.dicit ꝙ omnes videntur facere quod conciliū facit:quod falsu3 est i delictis vt statim patet in ver.de dolo aūt.nā solū decuriones tenent̄.Et ita solum illi de cōcilio.imo nec illi omnes sed solū qui fuerūt presentes vt.ī.de mag.stra.cōue.l.j.ij.rn̄.de hoc not.vij.q.j.c.sicut vir.xij.q.v.episcopus.et per Inno.extra de sen.excō.c.grauē.ꝛ.c.romana.ꝛ not.ꝛ plene dixi ſ.ti proxi.l.metu3.§.animaduertendū.Itē not.glo.vlti.que est hic ꝙ consiliarij ciuitatū hodie sunt loco decurionū.ꝛ idem no.C.de decu.l.j.li.x.ꝛ dixi.ī.de ver.sig.l.pupillus.§.ſi decuriones.
2 ¶ † Sed querit Ja.bu.an consiliū populi quod est bonoū.ꝛ in multis ciuitatibus habeat eandē potestatem quā habent decuriones,ꝛ tenet ꝙ non,sed solum illi consiliarij qui eliguntur in locum decurionum qd̄ appellatur concilium maius vel generale quod tene menti.ꝛ communiter in ciuitatibus vbi sunt talia concilia populi declarata est eorum potestas per statuta illius ciuitatis.

3 In hac actione. In libello huius actionis debet exprimi dolosus † dolum passus ꝛ in qua re:secus in doli exceptione.h.d.tex.ꝛ glo.Jaco.bu.rō diuersitatis inter istam act.ꝛ quod metus cau.ptz in hoc textu.in.l.ſi cum except.§.in hac.sed que est rō diuersitatis in actione de dolo d3 exprimi persona dolū cōmittens ꝛ ꝯ quē cōmittitur ꝛ in excep.doli nō,vt.ī.de doli excep.l.ij.§.j.dic q2 cum ago de dolo non pōt mihi cōpetere nisi mihi sit ꝯmissus dolus vel illi cuius personā represente:q2 actio nō ambulat de vno in alium.ī.de vsuf.l.sed ꝛ si quis.§.ſi operas.sed in exceptio.doli non sic:q2 sufficit mihi qui conuenior te nō habere ius vt te excludam:q2 metimur ius ex persona actoris.ī.ſi pars here.pe.l.
4 j.§.j.ꝛ.C.de edend.l.qui accusare.¶ Itē exceptiones † facilius transeunt de vno in aliū quam actiones.ſ.de pactis.l.ſi tibi.x.§.pactum.ꝛ.ī.de contrahen.emp.l.dolia.§.fi.Guli.

1 ☞ Agens iniuriarum actiōe contra aliquē3 pro percussiōe facta in facie que iniuria taxata est in centū:an probato ꝙ percussus est in spatulis obtinebit illa centum.
2 Iniuria in facie illata atrocior dicitur ꝛ reputatur.
3 Proponens de capite an dicat̄ ꝓposuisse de toto corpore:an cetera membra exclusisse.

1 Item exigit. Pone egi cōtra te actī.iniuriarum † dicens qd̄ percusseras me in facie quam iniuriam estimaba3 centum sub taxatione iudicis secundum.l.j.de iniur.l.constitutionibus.ꝛ.l.iniuriarum estimatio probaui quod me percusseras in spatulis non in facie:nunquid debeo obtinere:videtur quod non:quia non debeo in tanto crimine vagari vt hic cum concord.allegatis in glo.quidam
2 dicunt quod obtinere debeo quia quāuis non probem † de iniuria facta in facie que atrocior reputatur,vt instit.de iniurijs.§.atrox.sufficit tamen quod probaui de spatulis.argument.ī.de edil.edicto.l.ediles.§.aliquando.ꝛ quia talis iniuria estimatur per iudicem.ī.de iniurijs.l.j.dicendo ergo de iniuria in facie que est maior video dicere de spatulis que est minor.argumen.ī.de verbo.obliga.l.j.§.ſi stipulatus.ꝛ de arbit.l.diē.† Itē
3 proponendo de capite videor proposuisse de toto corpore.argumentum.ī.de religi.l.cum in diuersis.ꝛ de furt.l.vulgari.Item duo proposui,scilicet me percussum ꝛ in capite.sufficit ergo ꝙ probem vnum,scilicet percussionem.argumen.ī.de arbitr.l.celsus.§.j.Jaco.bu.ꝛ Guli.contra:quia cū ꝓpono me percussum in capite,certum quid dico:ꝛ ideo super alio obtinere non debeo:quia exceptio rei iudicate super eo non obstaret.ī.de excep.rei iudi.l.ſi mater.§.ſi qui autē.ꝛ.l.ꝛ an eadem.§.actiones.non enim debet prodesse qd̄ probaui in vno,in alio.vt.ī.de adulter.l.denunciasse.

l.denunciasse.§.quid tñ.qui allegaꝛ ꝓ casu in questione pñti. et pro hoc qđ dixi in materia cõsuetudinis.ff.de leg.l.de quibus.⁊ si ago ex consuetudine ⁊ ꝓbo statutū non sufficit.arg.ff.de aqua quo.⁊ esti.l.j.§.itē quesitū.⁊ de fluminibꝰ.l.j.§.in flumine. Non ob.ꝯria:qꝛ iste iniurie omnino diuerse reputanꝛ. Nec obst.ꝙ caput sit principalioꝛ:qꝛ ꝓponendo me iniuriatum in capite ceteras partes corporis videor exclusisse.de hoc dixi.ff.de infami.l.quid ergo.§.pena grauior.versi.itez.qꝛ sicut dictū est.ff.vbi plenissime dixi.⁊ hic exposita sunt verba edicti si iusta causa videbitur in.l.se.ponit casus ad materiam pertinentes.

1 ☞ Dolus a pluribus commissus oēs obligat insolidū:⁊ vnꝰ soluendo alios liberat.

1 Si plures. Dolus cõmissus a pluribꝰ oēs obligat:† sed vnus soluendo liberat alios si de interesse tractaꝛ.h.d. de hoc vide qđ dixi.ff.de iur.om.iudi.l.adeo.Et pro declaratione sequentis.§.vide qđ dixi.ff.e.l.heredibus.Et dic si plures pariter principales,vt not.ff.e.l.eleganter.in pri.in gl.magna. Item nõ ob.ad hanc.l.ff.si quis omis.causa testamen.l.si duo.⁊.C.de distrac.pig.l.si cessante.vt ibi no.

1 ☞ Actio de dolo arbitraria est:⁊ in ea iuratur in litē re extante ⁊ taxatione precedente:⁊ re nõ extante:nec est arbitraria:nec in ea iuratur in litem.
2 Fructuario contra dominum non datur actio de dolo.
3 Mensuras falsas vel falsa pondera cõmodās vt inde mensuretur tenetur actione de dolo.
4 Emptor an possit teneri venditori ꝓpter excedentes mensuras:vel falsa pondera.vel econtra venditor emptori.
5 Emptor an possit propter falsa pondera furti actione teneri.
6 Falsa pondera vel falsas mēsuras habere diuina lege prohibitum est ⁊ humana.
7 Restitutio non daꝛ ad litis instantiā peremptā sed actione de dolo succurritur contra eum cuius dolo factum erit.
8 Re debita ab extraneo vel fideiussore perempta:competit creditori actio de dolo:debitori autem nulla quo ad proprium commodum.
9 Actio legis aquilie an competat debitori contra occisorem.
10 Actio de dolo nõ datur vbi alia immediate locū habet:secus si mediate.

1 Arbitrio. Actio de dolo† est arbitraria ⁊ in ea iuraꝛ in litē re extante taxatiõe iudicis precedente.re non extante non est arbitraria:nec in ea iuraꝛ in litem.h.d. ¶ Op.ꝙ tex.sibi ꝯdicat qꝛ primo venire interesse.scđo iurari in litē. Sol.tribus modis vt glo. ¶ Item opp.ꝙ certa q̄titas sit in actione ꝙ metus causa.s.quadruplū.vt.ff.ti.proxi.l.si cū excep.§.quadruplatur.et.§.satis clementer.Sol.vt gl. ¶ Querit glo.an desinit esse arbitraria re perempta.rñdeo si reus est in mora,lz res desierit arbitrari potest super interesse.Sed an super iuramento in litem arbitrabitur:dic aut dolū cõmisit:qꝛ seruum occidit ⁊ iurabiꝛ in litem.aut non fuit in mora.⁊ tunc nõ.⁊ vide.ff.de in litē iuran.l.in actionibus.§.plane.⁊ qđ ibi not.Sz eo existente in mora si mortuus est an petā interesse vel seruū.Glo.alibi dicit ꝙ seruum lz mortuus sit.ff.de verb.ob.l.si seruū.§.fi.⁊ de cõstit.pec.l.promissor.sed certe iste text.multuz contradicit.sed posset rñderi ꝙ hic non fit cõdemnatio ad interesse:qꝛ actio est arbitraria.vel illud in petitione istud in condēnatione.vt not.ff.que sen.sine ap.res.l.pe.Gui. ¶ An feranꝛ hic due sententie,dic vt plene dixi.ff.tit.proxi.l.si cū excep.§.in hac actione.Ja.de ra.⁊ Ri.dicūt ꝙ primo p̄cedet admonitio ꝙ rem restituat.⁊ si nõ faciat tunc condemnabiꝛ q̄ti ea res.i.q̄tum declaratū fuerit per iusiurandum in litem taxatione iudic.precedente.sed si res dolo interijt fertur tñ vna super interesse declarato per iusiurādū in litē.vt in ver.non tñ semp.⁊ qñ teneaꝛ dolosus ⁊ metum inferens de interitu,vide.C.eo.l.j.⁊ dixi.ff.titu.proxi.l.si cum excep.§.quatenus.

Si dominus. Op.de.l.repeti.in fi.vt in gl.et solue.vt in ea.

3 De eo qui sciens. Commodans falsa põdera vel mēsuras:† vt inde admēsuretur vel appendaꝛ teneꝛ de dolo si ꝯhentes cõuenerant stare ipsis ponderibus vel mensuris.alias distinguitur commodauit venditori vel emptori.h.d.quid si commodans est non soluendo:dic ꝙ tunc agitur contra illū ad quem dolo commodantis peruenit commo.ff.de eo per quem fac.erit.l.finali. ¶ Opp.quod agatur furti,vt.ff.de furt.l.si quis vxori.§.si maiora.Sol.vt glo.distinguendo quam gloss.no.quia ad eam recurritur in ista materia gloss.tamen videtur innuere quod non detur condictio indebiti cum sit furtum.⁊ sic non sit translatū dominiū. Mar.sil.⁊ sequaces contra:quia omnis conditio degenerat ⁊ datur contra furem,vt.ff.vsufru.quemadmodū cauea.l.fin.Et quia ista materia falsorum ponderum ⁊ mensurarum sepe occurrit ⁊ gloss.satis intricate tradit eā magis declarabo.⁊ vide extra de empt.⁊ ven.c.ij.cū ibi notatis.ff.ad.l.cor.de falsis.l.penulti.§.j.de penis.l.in dardanarios.⁊ de extraor.crim.l.annonam.§.fi.⁊ de ista materia vide plenissime per Hostien.in summa de contrahen.emptio.⁊ venditi.§.quibus mensuris.per totum.§.alias est ver.sub.§.j. ¶ Pro declaratione itaqꝫ glo.dic aut agitur inter contrahentes qua mensura debeat mensurari ⁊ illi statur.ff.depositi.l.j.§.si conueniat.si nihil conuenit super mensura vel pondere statur ponderi ⁊ mensure regionis vbi cõtrahitur,vt.ff.de contrahen.empti.l.imperatores. Si in regione sint diuersa pondera vel mensure:tunc dic procedi per coniecturas vt ex qualitate rei ⁊ p̄tij discernamus an videaꝛ actuz de maiori vel minori pondere vel mensura.argumen.bonum.ff.de rebus dubijs.l.j.de leg.ij.l.qui solidum.§.j.si autem potest se habere equaliter ad vtrūqꝫ vt quia maior mēsura valebat.xx.⁊ minor.x.⁊ res vēdita est pro.xv.in dubio isto statbimus mensure minorum.argumen.ff.de leg.iij.l.nummis.et de regu.iuris.l.semper.⁊ quod not.per Dyn.eodem titu.c.in obscuris.libr.vj.
4 deinde quero quando emptor† teneatur venditori vel econtra:propter falsa pondera vel mensuras.dicit glo.aut venditor adhibet pondera aut emptor.si venditor aut sciuit ea iniqua ⁊ tenetur emptori decepto:qꝛ non refert si dolo vel culpa ledaꝛ aduersarius,vt.ff.de edil.edic.l.j.§.j.aut emptor adhibuit pondera:tunc si adhibet maiora scienter ⁊ tenetur.si ignoranter non:dicit gloss.nisi esset talis deceptio que excederet dimidiam iusti pretij,vt.C.de rescind.vend.l.ij.glo.ista in hoc communiter reprobatur:quia sicut dicit venditorem teneri:siue scit siue ignorat pondera iniqua eodem modo ⁊ emptor teneri debet.cum sit eadem ratio,vt.ff.de edil.edicto.l.j.saltem rei vendi.cum venditor non transtulerit dominium vel act.ex eo contractu vt decipiatur.Non ob.l.ij.de rescin.ven.quam gloss.allegat:qꝛ prorsus alio casu loquitur.Ibi enim non interuenit deceptio ꝑ falsum pondus vel mensuram:tunc enim pariter tenetur emptor ⁊ venditor,vt.ff.si mens.fal.mod.dix.l.si duobus.§.j.Ibi autem loquitur quando contrahentes aliter se decipiunt quod licitū est dummodo non excedat dimidiaz iusti pretij:vt ibi,vnde dic clarius q̄ glos.secundum Jac.de ra.aut emptor adhibuit pondera aut venditor aut tertius.si venditor adhibuit:et emptor sit deceptus,indistincte agit contra venditorem sit sciens siue ignorans,vt supra dixi per dictam.l.j.§.ex causa.de edil.edicto.que non distinguit scientem ab ignorante.Si vero emptor adhibuit pondera ⁊ deceptus est venditor,quidam dicunt ꝙ imputet sibi vēditor qui dubuit scire facultates rerum suarū quas vendit.C.de rescin.ven.l.quisquis.Glo.hoc membrum nõ prosequitur.Ja.tenet contrariū.⁊ dicit ꝙ venditor repetet ꝑ actionem ex eo contractu ⁊ per conditionem indebiti illud qđ est vltra iustam mensuram:qꝛ error non impedit conditionem indebiti.vt.ff.de condi.indebi.l.sed ⁊ si me putem.licet gloss.dicat,et male ꝙ si emptor fuit ignorans ponderis vel mēsure false quod non teneatur nisi sit deceptio vltra dimidiam iusti pretij quod falsum est vt predixi.Et hoc nisi conuentū esset quod stareꝛ tali ponderi vel mensure:quia tunc forte procederet opinio gloss.ꝙ emptor non teneretur ignorās nisi deceptio esset vltra dimidiuz iusti pretij.sed quid si emptor adhibuit falsa põdera sciēs,⁊ deceptus est venditor:nunqd venditor poterit agere act.furti ⁊ conditione furtiua:dic aut vēditor tradidit aīo nõ titubandi sed volendo dñium transferre:⁊ tunc cessat actio furti ⁊ conditio furtiua.aut non animo transferendi dñium:qꝛ ignorabat falsa esse põdera vel mēsuras:⁊ tūc si emptor recepit sciēs teneꝛ actione furti.vt.d.l.si quis vxori.§.si minora.ff.de fur.Et furtum com-
5 mittitur in eo qđ plus recepit emptor† ꝓpter falsa pondera vel mensuras.⁊ istud cõsiderabiꝛ in eo qđ est vltimo mensuratum vel ponderatū:qꝛ in illo nõ transferꝛ dñium,vt.ff.de condi.inde.l.cum duo.si igitur emptor deceptus est in minori pondere vel mensura si emit certam spēm puta vnū vas,repetet id qđ soluit plus per actionē ex eo ꝯctu ⁊ per condi.indebi.vt.ff.de actio.em.l.si quis a me.Si aūt emit in gñe vt decem modios frumēti:tūc non repetet quod plus soluit,sed aget vt suppleaꝛ sibi frumentum qđ deest vel interesse.vt.d.l.si duobꝰ.§.j.ff.si mensor fal.mo.dix.Et vide Host.d.§.quibus mensuris. ¶ Sed quero quid si tertius cõmodauit falsas mensuras vel pondera:dic aut scienter aut ignorāter.Si sciēter deceptus est vēditor cui ꝯmodauit aget ꝯria cõmodati ⁊ cessat actio de dolo.ff.ꝯmod.l.in rebus.§.is qui.Si vero emptor est deceptus tūc aut venditor est soluendo

ꝛ aget contra eum vt suppleat qđ deest actione ex eo cõtractu.si
non est soluendo aget contra commodãtem actionẽ de dolo:vt
in|ver.si.ꝛ idem si actũ fuit ꝙ stetur tali mensure,põt etiaȝ accu
sari cornel.de fal.vt.d.l.pe.§.j.de falsis cum si.Aut commoda-
uit ignoranter.Et dicunt quidam ꝙ tenet̃ emptori ꝛ venditori
decepto.j.loca.l.sed addes.§.j.ꝛ de acti.emp.l.tenetur.§.si vas.
ꝛ qꝛ causam damni dedit tenetur.l.aquili.ex leui culpa.j.ad.l.
aqui.l.qui occidit.§.in hac.Sed verius est ꝙ si ignorans cõmo
dauit non teneatur.j.commo.l.in rebus.§.iteȝ qui sciens.ꝛ ibi
no.Ad contraria responde ꝙ cõtractus locati celebratur gra
tia vtriusqȝ sed commodatum gratia commodatarij tm̃ ꝛ ideo
non tenetur ad quod dicit̃ ꝙ occasionem dãni dedit.verũ est qñ
dabat operam rei illicite ꝛ põt sibi culpa imputari.hic aũt ope
ram dabat rei licite.pro hoc.j.de dona.l.aristo.¶ Collige ergo
breuiter cũ falsa pondera vel mensure interuenerint aut vendi
tio fuit facta simpliciter ad mensurã vel pondus.aut hoc actu
ꝙ stetur talibus ponderibus.si simpliciter,aut emptor decipit̃
ꝛ agit contra venditorem actione ex eo contractu vt suppleat si-
bi quod deest de mercibus,vel conditione indebiti ad pretium
quod plus est solutum.vt hic pen.rñso.ꝛ di.l.si duobus.§.j.j.si
mensor fal.mo.dix.aut venditor est deceptus:ꝛ tunc lȝ glos.di-
stinguat sciuerit emptor vel non dic ꝙ siue sciat siue ignoret te-
netur diuersimode tñ qꝛ vbi scit tenetur actione furti ꝛ cõditio.
furtiua rei ven.condi.indebiti.ꝛ actione ex eo contractu.vt mer
ces repetantur.vt.d.l.si quis a me.de.act.empti.vbi ignorat te-
netur acti.ex eo contractu ꝛ rei ven.habita distinctione volue-
rit transferre dñium vel non in eum venditor.aut dictum est ꝙ
stetur talibus ponderibus:tunc aut vterqȝ est in bona fide aut
vterqȝ in mala.ꝛ neuter aget contra alterũ nisi sit deceptio vltra
dimidiã iusti pretij:vt.d.l.ij.C.de rescin.ven.aut vnus est sciens
alius ignorans:tunc si ignorans decipit̃ tenetur sciens.j.de he
re.ven.l.hoc auteȝ.de act.empti.l.j.in fi. ꝛ.l.quero.aut queritur
qualiter agatur contra tertium falsas mensuras cõmodantem:
tunc aut cõmodauit bona fidẽ ꝛ non tenet̃ vt hic a cõtrario sen
su.ꝛ.d.l.i rebus.§.item qui sciens.j.cõmo.aut mala fide:ꝛ tunc
aut decipitur venditor cui cõmodauit ꝛ agit cõtraria cõmoda
ti:aut emptor decipitur cui non commodauit.¶ Tunc aut est
actum ꝙ staret̃ illis ponderibus ꝛ agetur contra commodan-
tem non contra venditorem nisi in subsidium qñ commodãs nõ
esset soluendo aut non fuit actum ꝙ stetur:tunc agetur cõtra vẽ
ditorem:vt suppleat qđ deest mercibus actione ex eo contractu:
ꝛ si non esset soluendo agetur contra cõmodantẽ actionẽ de do
6 lo:vt hic.¶ † In hac materia not.ꝙ habens vel tenens falsas
mensuras vel pondera punitur lege diuina.Deutero.c.xv.ꝛ hu
mana.vt.d.l.annonã.in fi.de extraor.cri.ꝛ de pen.l.in dardana
rios.¶ Ultimo querit Guid.de suza.si parmensis vendit regi
ne fundum existentẽ in territorio parmensi contractus tamen
fiebat regij s̃m quaȝ mensurã debeat mensurari.ꝛ videtur ꝙ s̃m
mensuram regij vbi factus est contractus.j.de euict.l.si fundũ.
C.de edifi.priua.l.an in totum.que sit lon.consuet.l.j.ꝛ.j.de con
trahen.emp.l.imperatores.Sed dic contra:qꝛ mensura parmẽ
si vbi est fundus.vt.C.de predijs minorũ.l.si predium.ꝛ dixit.C.
de contrahen.emp.l.j.in fi.

7 **Dolo cuius.** ¶ † Iste.§.duas hȝ lecturas.vna ꝙ
loquat̃ de instantia cause ciuilis vel
criminalis ex quo non perijt ius cause.scđa ꝙ loquat̃ de tẽpore
appellationis interponende vel prosequende cuius lapsus fa-
cit totum ius perire.Et dic ꝙ hic non fuit dolus alicuius liti-
gantiũ.sed tertij forte aduocati vel procuratoris.oppo.ꝙ detur
restitutio,ꝛ hec actio cesset.j.ex qui cau.maio.l.ait pretor.§.fin.
dic aut loqueris de tempore instantie.ꝛ illud non restaurat̃,vt
hic.aut de tempore actionis amisse.ꝛ illud restitueretur vt ibi.
¶ Item op.si restituit̃ prima actio quare datur de dolo.rñ.da-
tur ad cetera damna.sed quõ cum actio nunꝙ perierit ad quid
datur restitutio,cum ipso iure sit tutus:rñ.non restituit̃ ad act.
quia illam ipso iure hȝ:sed ad damna que passus est propter in-
stantiam peremptã:qꝛ oportet iterato litigare.Alia lectura est
ꝙ actio fuerit deperdita:quia non appellauit vel non est prose-
cutus.¶ Sed op.ꝙ detur restitutio.C.de tempori.ap.l.ij.solut.
hoc facit rigor iudiciorum.ꝛ qꝛ ille aduersus quem vult restitui
dolum nõ cõmisit.igit̃ ergo de dolo contra dolosum in qua ve-
nit omne dãnũ etiam actionis amisse.ꝛ si dolosus non esset sol-
uendo in subsidium daret̃ restitutio.Iac.bu.vnũ est not.dignũ
quod tangitur in gl.ꝙ licet pereat instantia cause:tñ durat per
petuatio actionis facta per talem instantiã.ꝛ idem nota.ꝛ dixi
C.de iudi.properandum.§.ꝛ si quidem.in glo.j.vt non teneatur
ꝛ ibi hoc tenet Odof.licet in ꝯrium facias.j.iudi.sol.l.ij.vbi de
hoc dixi.vnum etiam aliud dicit Iac.de ra.s.ꝙ iste.§.non loqui
tur de instantia cause criminalis:quia non datur restitutio nec
actio de dolo,restitutio non:qꝛ in delictis nõ datur.j.de minor.
l.auxilium.actio de dolo non:qꝛ exigit interesse,ꝛ in criminali-
bus non cadit interesse.vt.j.si quid in fraudem patroni.l.et si
quid.quod forte intelligi potest de criminalibus in quibus pe-
na applicetur soli fisco,ꝛ non parti.alias pro interesse partis
posset agi de dolo.Marti.sil.ponit hic casum in actione amissa
dolo aduersarij,ꝛ negligentia actoris vbi non datur restitutio
propter negligentiam.sed de dolo datur propter dolum aduer-
sarij.vt.s.eo.l.j.§.sed si alia.

8 **Si seruum.** † Ubi extraneus vel fideiussor perimit
rem debitam cõpetit creditori de dolo
debitori vero nulla quo ad proprium cõmodum.h.d.cum.l.seq.
¶ Premitto quod aliquando debitor occidit seruum vel rem
debitam ꝛ loquitur.l.si seruum.in prin.j.de verb.ob.Aliquan-
do creditor ꝛ loquitur.j.ad.l.aqui.l.legis aquil.Aliquando si
fideiussor ꝛ loquitur.j.l.proxim.Aliquãdo extraneus ꝛ loqui-
9 tur iste.§.¶ Pro declaratione text.quere an detur aquilia † de
bitori contra occisorem.videtur ꝙ non:qꝛ non interest sua cuȝ
sit liberatus.Et quia iste tex.expresse dicit aquiliam denegari.
glo.dicit ꝙ habet ꝛ liberatur eaȝ cedendo,vt.j.de pecul.l.qđ de-
betur.ꝛ.j.ad.l.aquil.l.liber homo.§.j.Sed cõtra hoc insta:quia
iste text.dicit dari de dolo que cuȝ aquilia nõ concurrit.vt.s.eo.
l.j.§.ait pretor.Et quia sicut dixi iste text.denegat aquili.dic ꝙ
10 verum est ꝙ actio de dolo † non datur vbi alia immediate locuȝ
habet sed cum mediate per cessionem sic.ꝛ ita est in casu nr̃o.vn
de creditor habet duplicem viam.s.de dolo contra occisorem,et
quod promissor cedat sibi actionem le.aquil.per actionem pri-
mam qua sibi tenebat̃.Item habet actionem de dolo contra ꝓ
missorem si non cedat aquil.vt.d.l.liber homo.§.j.Expone er-
go hanc literam que dicit actio.l.aquil.vbi denegabitur,scȝ ad
tuum commodum debitoris:qꝛ eã cedere teneris creditori.vel
secundum Ia.de ra.denegatur ac.l.aqui.de rigore.sed de equi-
tate datur ꝛ eam cedet.Sed tunc obst.j.ad leg.aqui.l.huic scri-
pture.vbi non ceditur actio legatario.Sȝ dic ꝙ legatarius nõ
est proprie creditor.vt.j.de act.ꝛ obli.l.is cui.Et ideo sibi non ce
ditur cum ante aditam hereditatem agere nõ possit.Hec respõ
sio non videtur bona:qꝛ.l.is cui.loquitur in legatario conditio
nali qui interim non habet ius transmittendi ad heredem:se-
cus in puro.vt.C.de cadu.tol.l.vnica.§.in primo.vñ Rayn.di-
stinguit an habeat causaȝ lucratiuã.ꝛ sibi nõ cedit̃.vt.d.l.huic
scripture.ꝛ no.in.l.proinde.eo.ti.an nõ lucratiuam:ꝛ tunc fiat
cessio.vt hic.ar.C.de codic.l.fin.cum si.Ray.Item non ob.j.de
lega.prestan.l.si emancipato.vt ibi not.G.ꝛ de hoc vide qđ no.
per Cy.ꝛ dixi.C.de contrahen.ꝛ cõ.stipu.l.non moriturũ.Item
op.quod de dolo non detur creditori:qꝛ actione de dolo agit il
le cuius respectu commissus est dolus.j.ex qui.cau.in pos.eatur
l.fulcinius.§.quod si aduersus.so.dic ꝙ in preiudiciuȝ credito-
ris fuit cõmissus dolus.sed contra hoc insta:qꝛ si in preiudiciũ
creditoris factuȝ non esset nulla actio competeret:qꝛ creditori
non.cum in eius damnũ factũ non esset.debitori nõ:qꝛ eius non
interest cum sit liberatus.so.dicit glo.ꝙ accusari poterit.l.cor.
de sicc.Sed quid si non esset homo sed aliud animal occisum:se
cundum hoc remaneret delictũ impunitũ.sed dicit glo.ꝙ semp
competit actio.l.aquilie debitori quaȝ cedere tenetur creditori.
¶ Collige ergo aut homo promissus occiditur a debitore ꝛ tũc
semper tenetur prima actione.vt.d.l.si seruum.in princi.de ver.
bo.obli.nisi in casu.j.de pig.act.l.eleganter.§.fi.de verbo.obli.
l.qui seruum.ꝛ de lega.j.l.quid ergo.§.si heres.Aut occiditur a
creditore:ꝛ tunc si ante moram tenetur leg.aquil.vt.j.ad legem
aqui.l.legis aquil.si post moram non agit reus cum nulluȝ da
mnũ patiatur quia liberatus est per interitũ creditoris vbi nisi
forte dicas ꝙ possit repetere illud plus quod venit ex repetitio-
ne retro per annum ꝙ hodie non prestaret creditori.si autem de
beat sub conditione s̃m gloss.statim fit condemnatio ꝛ exactio
differtur in euentum conditionis.j.ad leg.aquil.l.in lege aquili.
si deletum.Iacob.dicit quod cum damnum sit de presenti:licet
speretur abesse de futuro estimabitur dubius euentus et statim
fiet condemnatio ꝛ exactio.j.de condic.furtiua.l.si seruus.Ia-
cobus butrig.Aut occiditur a fideiussore:ꝛ tunc si ante moraȝ
tenetur de dolo.vt.j.l.proxima.si post aut ante moram rei tene-
tur.prima vtili.j.de verbo.obli.l.mora.§.fi.si post suam moram
ꝛ rei.vel post moram rei tantum tenetur directa.ꝛ facit.j.de so-
lut.l.cum quis.§.si quis pro reo.in fin.ꝛ dic vt.j.l.proxima.aut
occiditur a tertio ꝛ tunc si in damnum creditoris habet debitor
actionem legis aquil.quã cedit creditori:vt.j.ad.l.aquiliam.l.
huic scripture.in princi.ꝛ hic.Idem si in damnũ debitoris mul
to fortius vt hic in glos.sed quod nõ teneatur cedere videt̃ sen-
tire glos.j.ad leg.aquili.l.proinde vbi de hoc dixi s̃m Iacob.de
ra.hanc glos.approbat.sicut enĩ teneretur reȝ tradere si haberet
ita tenetur cedere actionem.j.de contrahen.emptio.l.quod sepe
§.si res.ꝛ de furtis.l.cum qui.vnum pulchrum dubium mouet
ipse Iaccbus

ipse Ia. ¶ Ecce ꝙ ꝓmisisti mihi seruū alienū, quidā extraneꝰ
interfecit eum animo nocēdi mihi creditori: ⁊ ita liberatus est
debitor, quomodo consuletur contra interficientē, quia actio le-
gis aquil. cessat quia datur domino, vt. ĩ. ad legem. aquil. l. legis
aquil. ⁊ debitor non erat dominus, ⁊ sic nō potest eam mihi ce-
dere: dicit Iaco. quod hoc casu qꝛ occasionē dāni dedit ⁊ fecit
quod ego creditor amisi actionē meā dabit̃ mihi ĩ factū de equi
tate. ar. ĩ. ad le. aquil. qui occidit. §. in hac. forte etiā hoc casu da-
ri posset de dolo si in factum non daret̃. cōtinua. l. sequētem.

1 ☞ Dolus solus fideiussoris nō perpetuat obligationem eius
sed parit actionem de dolo.

1 **SI fideiussor.** † Uide quod dixi. s. §. pxi.
Iac. de ra. tenet quod fide-
iussor teneatur de dolo de rigore: de equitate tamē du
rat prima vtilis: vt. ĩ. de vsur. l. mora. in fi. de verborū
ob. l. mora. ⁊ de so. stichum in fi. primo responso. de sol. cum quis
§. penult.

1 ☞ Dominus cuius hortatu seruus accepit pecuniam vt sibi
soluatur tenetur actione de dolo.
2 Reus tenetur de dolo vbi ipsius dolꝰ dedit causam absolutiōi.

1 **SEruus.** † Quia ista lex loquitur in seruo q
tamē naturaliter tenebatur, querit
Iac. de ra. an idem sit in libero homine qui erat non
soluendo. ⁊ qui persuasione creditoris accep. mutuo
vt solueret creditori: an creditor teneat̃ mutuanti actio. de dolo.
videtur quod non quia licet vnicuiqꝫ sibi consulere. s. de neg. ge.
l. at qui natura. §. cū me viuo. non ob. l. ista: quia hic seruus erat
inefficaciter obligatus. ipse tamen tenet contrarium: quia et in
casu presupposito debitor erat inefficaciter obligatꝰ qꝛ erat non
soluendo. s. e. l. nam is. non obst. qn̄ creditor sibi potuerit consu
lere: qꝛ non est verū alium decipiendo vel aliȷ̃ damnum inferen-
do. ĩ. de aqua plu. ar. l. j. §. deniqꝫ.

2 **Si persuaseris.** † Uide qđ not. ⁊ dixi. s. eod. ele-
gāter. §. si dolo. ¶ Gl. oppo. ꝙ
non de dolo sed prima agatur: vt. ĩ. eo. l. cum a te. ⁊ soluit pluri-
bus modis licet obscure. prima so. est ꝙ hic sublata erat prima
actio acceptilatione. ⁊ hanc approbat Ric. per. l. quidam debi-
tor. ĩ. e. secunda so. est ꝙ hic non cōstabat ꝙ superesset actio pro
soc. ⁊ ideo in hoc dubio datur actio de dolo. vt. s. eo. l. eleganter.
§. non solum. in. l. contraria. s. in. l. cum a te constabat de prima
actione. ⁊ ideo ea agitur. ⁊ si excipiatur de re iudic. replicatur de
dolo, sed contra istam solutionē instat gl. in ver. sed hic sol. scđa
⁊ dic vt in gl. vsqꝫ ad ver. vel solue secūdū R. tertia sol. gl. quam
approbat est quod hic agatur act̃. de dolo non ad debitū sed ad
dāna ⁊ expensas: vt. ĩ. e. l. cū quis. ad debitū autē agat̃ actione ꝓ
socio, vt in. l. contraria, cuꝫ a te. sed ad istaꝫ so. instat gl. de dicto
§. dolo malo. s. eo. l. eleganter. vbi dicitur ⁊ puto non cōpetere si
paratus sit reus suscipere iudicium ⁊c. quid enim prodesset si of
ferret se paratum suscipere iudicium cum ad hoc cogi possit act.
pro socio. secundū istam so. ad hanc oppositionē gl. respōdet fm
Ioan. vt in gl. quia spontanea obligatio sibi prodest quoad ex-
pensas: quia non est verisimile quod multum expēdatur ex quo
liti se offert sponte. ⁊ hanc tenet Iac. bu. quod exponatur de do-
lo actio. i. replicationē. ⁊ ista est clara gl. que alias est obstatur.
due. ll. sequentes continuantur ⁊ satis plene sunt.

1 ☞ Actio de dolo datur contra eum cuius persuasione indebi
tum soluitur.

1 **SI legatarius.** † Hec. l. differt a lege ꝙ
si deferente. s. eod. quia
hic iurauit sine dilatione Iac. bu. Et gl. innuit quod
hec. l. sit correcta per. l. fi. C. de iureiur. ⁊ qđ detur con-
ditio. ex. l. illa. sed illa loquitur vbi aduersario deferente iurauit
hic non. Et ideo hec non corrigitur per illam. Iac. de ra. Et alia
sunt plana.

1 ☞ Actio de dolo datur contra eum cuius dolo sententia pro
libertate in absentem profertur.
2 Impetrans primum beneficium vacans in quadam ecclesia si
vno prebendario infirmo cuius prebenda pinguis permutata
fuerit in tenuē: an ipso mortuo aget ipse impetrans contra per-
mutantem actione de dolo.
3 Renunciatio vel permutatio beneficiȷ̃ fraudulēta de iure cano
nico dicitur inualida.

1 **SI dolo.** † Opp. de nullitate ⁊ appellatione
vt in gl. ⁊ sol. vt in ea. ⁊ dic quomi
nus, quo pro vt minus. i. non presente aduersario q
2 si presens fuisset seruus non obtinuisset. ¶ † Querit
Guliel. si impetraui primū beneficium vacans in aliqua eccle-
sia ⁊ vnꝰ ex canonicis q habebat pinguē prebēdā habebat infir
mus permutauit cū alio qui habebat paruā prebendā. deinde
mortuus est. an possim agere contra permutantē actione de do
lo ⁊ petere pinguiorē. ista. l. est ar. ꝙ sic, ⁊. ĩ. e. l. cū qs. In ꝯ̃rium vi
detur quia non vr̃ in dolo qui sibi prospicit de lega. ij. l. cū pater
§. titio. de neg. gest. l. at qui natura. §. cū me viuo. ⁊ de acq. hered.
l. pupillus alias incipit iulia. Item qꝛ ego impetrans certo de
lucro vnde mihi preiudicare potuit permutando. ĩ. que in fraud.
credi. l. qui aūt. de iure fis. l. cū quidam. ⁊. C. de iure fis. l. j. ⁊ fi. ⁊ ꝓ
hoc de aqua plu. ar. l. j. §. idem ait. ⁊ de dam. infec. l. fluminū. §. fi.
Iaco. tenet contrarium quia iste erat proximus habendi p̃ben-
dam pinguem propter infirmitatem: ⁊ ideo reuocari potest. ĩ. de
bonis dam. l. ij. §. si ex bonis. ⁊ qui ⁊ a qui. l. si maritus. pro hoc
bene. ĩ. so. matri. l. filie mee. vbi de hoc dixi. ¶ Ipse Gui. speciali
ter ad hoc inducit. l. que bene facit. C. de proxi. sacr. scri. l. fi. in fi.
li. xij. que prohibet vnum loco alterius subrogari in fraudē con
3 stitutionis. H. † Iure canonico est expeditum ꝙ talis fraudulē
ta renunciatio vel permutatio non tenet extra de renuncia. ca. si
te prebendam. lib. vj. cum ibi notatis.

1 ☞ Dolo proprio absolutus qua actione conueniatur.

1 **CUm a te.** † Ibi dari debeat. Quantū ad rē
sed quantum ad damna ⁊ expen-
sas sic. Iaco. bu. Et hoc tollit contrariū ⁊ not. ĩ. mā.
l. si procura. in prin. que similiter est cōtra. Item non
ob. ĩ. titu. proxi. l. etiam. §. fi. vt ibi no. Ray.

1 ☞ Actio de dolo potest dari in heredem quatenus ad eū per-
uenit.

1 **IN heredem.** † Uide quod not. ⁊ dixi. s.
eo. l. heredibus. ¶ In glo.
prima in fi. vel hic etiam de dolo dante causam cōtra
ctum: ibi de alio dolo, vt in eis patet. Ri.

1 ☞ Actio de dolo an possit esse contra heredem perpetua.

1 **NEcꝫ cause cognitio.** † Iac. de ra.
intelligit ꝙ
cesset cause cognitio tam in personis q̃ in summa ne
ex dolo suo lucretur heres: vt. s. eod. l. ne ex dolo. Aliȷ̃
distinguunt aut dolꝰ a principio fuit infra duos aureos: et tūc
quia non datur contra defunctuꝫ: vt. s. e. l. non debet in fi. nec cō
tra heredē dabit̃. Si vero dolꝰ fuit vltra duos aureos licꝫ ad he
redem minus duobus aureis peruenerit: tūc quia competit cō-
tra defunctum dabit̃ ⁊ contra heredem.

1 ☞ Actio de dolo datur contra persuadentes ⁊ damni occasio
nem dantes.

1 **CUm quis.** † Gl. soluēdo contrariū de. §.
ceterū. insti. ad leg. aquil. vbi di
citur quod datur aquil. dicit quod ibi ꝑsuasio quod
seruus ascenderet arborē fuit cā ꝓxi. damni. hic sua-
sio ꝙ familia recederet non fuit cā proxima dāni sed remota. sed
hoc est falsum fm Iaco. de ra. qꝛ in. §. ceterum. suasio fuit causa
ascensus arboris. ascensus fuit causa quare cecidit. ⁊ quod ce-
cidit fuit causa ꝓxima dāni. ⁊ ita etiam est hic qꝛ suasio fuit cau
sa recessus: familie recessus fuit cā ꝙ aliȷ̃ ingrederentur. ⁊ ingres
sus causa damni dati vnde gl. non bene dicit nisi sustinēdo gl.
dicas quod hic suasio fuit cā remotior damni quam in. §. ceterū
quia hic plura requiruntur ad damnuꝫ q̃ ibi. ¶ Item hic reces
sus familie vel suasio non sunt directa cā. sed occasio ibi licet sua
sio non fuerit causa proxima dāni fuit tñ directa causa. ad hoc
adducit Iac. l. bene facientem. ĩ. locati. l. qui domum. Ia. de ra.

1 ☞ Actio de dolo potest inter fratres intentari.
2 Dictio postq̃ non inducit conditionem sed modum.

SI filiusfamilias. Not. ꝙ inter fra-
tres dat̃ actio de
dolo † qđ est notandū qꝛ nō sunt de personis excepta
1 tis. s. e. l. nō dꝫ. ¶ † Itē no. ꝙ ista verba postq̃ rōnes
reddiderit non inducunt conditionem sed modū: vt dicit glos. sꝫ
quod inducant conditionem innuit. lex. C. de iure deliberandi.

l. puberem. op. dupliciter vt in gl. ꝛ sol. vt in' ea. vel posses dicere aut queritur an seruus de se perueniat ad libertatem ante conditionē impletā. ꝛ dic ꝙ non: vt. l. qui heredi. §. fi. de conditio. et demon. an ante diem completam possit heres cōpelli manumittere ꝛ non pōt. ꝟ. ad trebel. l. si cui pure. §. j. pōt tñ si respicit soluꝫ fauorē manumittentis vt hic si respicit commodū aliorū, tunc videtur gl. distinguere sit appositus modus vel conditio vt primo casu teneat manumissio. ꝛ si dolo fecerit teneatur de dolo. secundo casu non tenet manumissio vel posset dici. si seruus pertinet ad ipsum solum quia est sibi legat⁹ vt hic tenet manumissio si tamen in fraudem coheredis fecit tenetur de dolo. si ad eū solum non pertinet tunc eius sola voluntas non facit eū liberū ꝛ sic loquitur. l. qui duobus de conditio. ꝛ demon.

1 ☞ Actio in factum an ꝛ quare concurrat cū actione de dolo.
2 Dictio postea non semper denotat interuallum.

Rem quandam. Casus pulcher ꝛ sepe contingēs ꝛ quatenus dicit litera dari actio in factuꝫ. dicit gl. q2 erāt de personis exceptatis. ꝟ. e. l. nō dꝫ. ¶ Ja. de ra. dicit
1 ꝙ actio in factum† tanꝙ generalis ꝛ ex eodem fonte procedens bene concurrit cum actione de dolo. vnde ꝛ contra personas nō exceptatas pōt agi in factum si actori placet forte q2 ille contra queꝫ agere volebat alias erat amicus suus ꝛ nolebat eum infamare ꝛ ideo agit in factum ꝛ non de dolo. Dicit etiam ipse Ja. quod in casu huius. l. potest adhiberi aliud remedium. s. quod res vendatur sub satisdatione ꝛ forma de qua loquitur. l. diuus
2 ꝟ. de peti. here. ¶ Item not. quod dictio postea† non semper denotat interuallum.

1 ☞ Agi potest ex donatione etiam nudo pacto.
Actione de dolo tenetur qui opus ceptum in suo ad alteri⁹ vtilitatem perficere non permittit.

1

Si cum mihi. †Glos. sentit quod hodie hec. l. sit correcta cum hodie ex donatione nudo pacto agatur. In hoc tamen non est correcta quin ad certa damna agatur, vt. ꝟ. e. l. cum quis. dicit etiam Ja. de ra. quod stare posset hec. l. si diceremus quod fuit conuentio innominata, do vt facias. i. patiaris me saxum vel arenam fodere. sed tunc daretur pre. ver. vt. ꝟ. de p. ver. l. naturalis. nisi in facio vt des, vbi competit de dolo vt ibi dicitur. Item non ob. ꝟ. de prescri. ver. l. permisisti.

1 ☞ Actione de dolo tenetur legatario ꝛ heredi qui testamentū delet.

1

Si quis tabulas. †Glo. op. de leg. q tabulas. ꝟ. ad le. aquil. ꝛ soluit multis modis. prima sol. est ꝙ ibi hereditas erat adita hic non. Contra hoc instat̃ q2 tunc acquiritur hereditati ꝛ per consequens heredi futuro. respondet gl. ꝙ forte illud in re hereditaria, sed tabule testamenti non sunt hereditarie res. hanc reprobat ꝛ dat duas alias que sunt diuinationes nec eliciuntur ex litera. vñ dic fm Jac. de ra. quod hic fuit heres ꝛ adiuit hereditatē sed non cum effectu q2 non potuit probare se heredem propter tabulas delatas ꝛ ideo agit de dolo. Sed tunc instatur si debet agere de dolo nonne oportet ꝙ probet damnum: vt. ꝟ. e. l. eleganter. §. si quadrupes. ꝛ. l. arbitrio §. dolo. hoc aūt non potest probare nisi probet se heredem institutum. ꝛ si hoc probat nō habet damnum ꝛ poterit agere petitione hereditatis. ꝛ hic cessat de dolo. dicunt quidam quod agēdo de dolo sufficit ꝙ probet per duos testes. ꝟ. de testi. l. vbi numerus. sꝫ si vellet agere petitio hereditatis, haberet necesse probare per. vij. testes. C. de fideicō. l. vlti. sed hoc nō videtur quia in actione de dolo habet probare se institutum ꝛ sic per septem testes. Sol. ergo vt no. ꝛ dixi. ꝟ. e. l. seruus. §. si persuaseris. ꝛ vide quod not. ꝟ. ad. l. aquil. l. in. l. aquil. si deletum. ꝛ. ꝟ. de eden. l. argentari⁹ §. cum autem.

1 ☞ Dolus a duobus ꝛ circa idē commissus inuicem debet cōpensari.

1

Si duo. Dolus† circa idē a duobus commissus inuicē cōpensatur. Si circa diuersa quilibet ex suo dolo punitur. h. d. tex. ꝛ gl. que sunt no. Jaco. de bu. Et vide q8 plenius not. ꝟ. de reg. iur. l. cū par. ꝛ plenissime p Dy. ꝛ alios eo. ti. c. in pari. li. vj. ꝛ latissime dixi. ꝟ. solu. matri. l. viro. ꝛ. d. c. in pari. de reg. iur. ꝛ ibi in nouella Joan. an. ꝛ no. ꝛ dixi. C. de inoffi. testa. l. in harenā. ꝛ. l. fi. §. ꝛ si stipulator. ꝟ. de eo per quē fac. erit. Et intellige principium gl. q̄ est hic q̄ dicit intelligi debere de dolo circa idem commisso de compensatione que fit ipso iure a lege: vt. ꝟ. de compensa. l. si ambo. in prin. quod autem sequitur in gl. secus si tibi ꝛc. vbi dicit̃ ꝙ ambo agimus. dic quod bene verum est sed tñ cōpensatio fiet vsqꝫ ad concurrētē quantitatem si opponatur ab hoīe: vt. ꝟ. de nota. l. quemadmodum. ꝛ. d. l. si ambo. §. quoties. de compensa. Exempla vero que ponit gl. de. l. colonus. ꝛ. l. cū fundum de vi ꝛ vi ar. non bene accedunt ad propositū. nam ibi prim⁹ violenter agit non contra illum qui vim intulit sed contra tertium qui ipꝫ deiecit. Oportet ergo vt hec compensatio locum habeat de qua loquitur ista. l. quod sit circa idem ꝛ eodem tempore. si enim ex interuallo non fit compensatio, vt hic no. ꝛ. C. vñ vi. l. j. in fi. gl. magne. Et ad hoc vide quod bene notatur in spe. de accu. §. j. versi. Item repellitur qui fuit socius. ꝛ ver. quid si te vocaui latroneꝫ. Aduerte etiam quia quod dicitur de compensatione in criminibus facienda locum habet qū agitur ciuiliter ad penā pecuniariam parti applicandā. secus si agitur criminaliter ad maleficiū puniendū: tunc enim dic vt. ꝟ. de publi. iudi. l. is qui reus. ꝛ in brocardis. Azo. de penis ꝛ malefi. vij. parte. rubricella paria delicta ꝛ rubricella sequenti.

1 ☞ Verba venditoris rei venalis commendatoria an ꝛ quando actionem de dolo pariant.

Quod venditor. Casus pulcher et sepe occurrens. ꝛ gl. notabilis in hac materia ad quam recurritur. ¶ †Col
1 lige ergo gl. sub breuiloquio quod primum responsum huius. l. potest intelligi quatuor modis. primo quādo venditor stetit in verbis generalibus commendando puta dicēdo iste est bonus equus. secundo vbi descendit ad verba specialia puta dicendo iste equus habet optimos oculos. ꝛ vitium erat patēs quia habebat oculos effossos vnde imputet sibi emptor. tertio si vitium erat latens. ꝛ venditor commendauit emptori. quarto quando venditor non fuit locutus emptori de commendatione sed assistentibus ibi animo decipiendi emptorem. nec se obligādi. secundum responsum huius. l. loquitur in tribus casibus. primo si vitium erat patens, sed emptor erat ignorans ꝛ venditor sciens ꝛ in dolo: q2 licet emptor sit in culpa non perpendēdo vitium patens venditor est in dolo qui preponderat: ꝛ ideo tenetur. ꝟ. ad le. aquil. l. item si obstetrix. secundo quādo vitium erat latens ꝛ venditor dixit animo decipiendi nō animo se obligandi, sed emptor non erat alias empturus. tertio vbi venditor loquebatur assistentibus aīo decipiēdi emptorē. modo adhuc clarius declaremus fm Jaco. de ra. Et primus casus quando stetit in verbis generalibus est indubitabilis. ꝛ alia declaratione non indiget. secundus casus quando descendit ad speciem ꝛ vitium erat patens. dic quod vitium erat patens ita quod emptor poterat cognoscere sicut dixi de oculis effossis. si enim esset vitium latens quo ad emptorem ꝛ patens quo ad venditorem vel alios expertos in talibus puta mercatorib⁹ vel marescalcis equorum hoc casu teneretur venditor ꝛ haberet locum secundum responsum huius legis quia licet emptori possit imputari culpa q̄ re secum non duxit aliquem qui cognosceret: tamen venditor est in dolo qui preponderat vt predixi. in tertio casu quando vitium erat latens dicit gl. quod si venditor commendauit animo se obligandi quod tenetur act. ex eo contractu per. ll. in gl. allegatas. sed licet hoc sit verum tamen iste casus nihil pertinet ad. l. istam. nec ad primum nec ad secundum dictū. si vero non animo se obligandi distingue vt gl. quia aut animo decipiēdi, ꝛ habet locum secundum responsum, si non alias erat empturus. si non animo decipiendi habet locum primum dictum huius. l. quarto casu quando venditor non loquebatur emptori sed assistentibus. dic quod tenetur cū eadē distinctione qua tenet̃ quando loquitur emptori: q2 si animo decipiendi tenetur, vt in secundo responso. si non animo decipiēdi nec se obligādi nō tenetur, vt in primo. non enim refert cum quo venditor loquatur sed in quem eius intentio dirigatur. ar. ꝟ. de le. ij. l. cum pater. §. donationis. ¶ Casus secundi responsi satis sunt clari. intelligas tamen, totam. l. quādo venditor expressit emptori vitia que tenetur exprimere per edictum. de edil. edicto. l. j. §. idem aiunt. ꝛ ibi notatur. ¶ Ultimo no. ꝙ ista. l. optime videtur probare intentionē bul. notatam. ꝟ. eodem. l. ꝛ eleganter. s. ꝙ si dolus det causam contractui ꝛ sequatur traditio quod agitur de dolo que tamen opi. per doctor. reprobatur, vt ibi dixi. ¶ Et ad. l. istam respondet Jac. de ra. exponit eñ ꝙ in fi. dicitur, sed de dolo actio. l. ex empto propter dolū ad redhibendum. ꝛ etiam ad damnum. ꝟ. de edili. edic. l. sciendum. in fi. ¶ Itē opponit gl. ad fi. de verbo promissum, ꝙ est hic in litera. Et sol. vt in ea.

Procurator

1 ¶ Procurator vtens mandato reuocato scienter aduersario ignorante tenetur actione de dolo ciuiliter:⁊ crimine stellionatus criminaliter.

Quidam debitor. Casus pulcher. ¶ Et facit hic.l. ꝙ si statuto caueat̃ ꝙ iudex i criminib⁹ publicis possit per inquisitionē procedere,⁊ aliqs misit falsas priuatas literas ꝙ authoritate statuti contra eum procedi nō possit cum hoc casu istud non sit publicū crimen cū hic agatur ciuiliter de dolo ⁊ per consequens criminaliter tenetur crimine stellionatus:vt.j.de crimine stel.l.iij.⁊ sic est crimen priuatum:si em̄ iste teneret̃ le.cor.de falsis:ciuiliter ageretur act.in factuz:vt.C.de falsis.l.querela ⁊ sic cessaret de dolo que cū alia non cōcurrit. Jac.bu. Et ad hoc.j.de falsis.l.qui nomine.nec ob.e.ti.l.j.§.qui in ōibus q̄ loquitur in publicis lr̄is que faciūt fidē.de hoc vide extra de crimine falsi.c.ad audientiam.⁊.c.ad falsariorū q̄ loquuntur de falsatore literarū pape vel regis. ¶ Itē not.ꝙ si p
1 curator† vtitur mandato reuocato scienter aduersario ignorante,quod tenetur act.de dolo ciuiliter:⁊ crimine stellionat⁹ criminaliter.qđ facit ad materiaz notatam.§.de procura.l.si procuratorem.⁊.C.de satisdando.l.j.Ray.

1 ¶ Impediens prescriptionis interruptionē contra alium tenetur actione de dolo.
2 Offerens se defensioni rei quam possidet si desistat tenetur ad interesse actione de dolo.

1 Ite.†Dolus commissus añ stip.iudi.solui nō venit in ea sed purgatur per act.de dolo.
2 ¶† In gl.vlti.i fi.Hu.i suo apparatu dicit forte hoc esse verū vbi vsucapiens habebat causam lucratiuā vel non haberet locum.d.l.fi.§.de eo per quem factum erit.Jac.bu.⁊ vide qđ no.j.de rei ven.l.is qui se obtulit.⁊ facit quod no.§.eo.l.arbitrio.§.dolo.

1 ¶ Actio de dolo ⁊ doli exceptio an simul concurrant.
2 Dictio fortasse,quandoqz iuris dispositionē,quandoqz facti dubitacionem inducit.

1 Is qui.†De dolo dat̃ nisi sufficiat doli exce.⁊ an simul cōcurrat not.⁊ dixi.§.e.l.j.§.ait pretor ⁊.C.e.l.de dolo actio.q dicūt ꝙ cōcurrāt inducunt pro se verbum fortasse,qđ est hic.quasi hic
2 non assertiue loquatur.†Sed hoc non est verum imo verbū fortasse non inducit hic dispositionem iuris sed dubitationē facti.s.si contingeret ꝙ esset solus creditor fm Ja.de ra.⁊ fm Gul.dic quod in casu hui⁹.l.nō est dubiū ꝙ exceptio doli excludit actionem de dolo.vnde ipse dicit aut queritur an per dolum actio de dolo:⁊ exceptio introducat̃.⁊ tz ꝙ sic:vt.d.l.j.§.ait ptor.§.e.⁊.C.de inuti.sti.l.dolo.Aut querit̃ qñ actio de dolo introducta suscipitur ⁊ tunc sufficit exceptio:vt hac.l.§.si inducta transfertur.

¶ De minoribus. Rubrica.

1 ¶ Etas quando dicatur perfecta:⁊ an computetur a tempore conceptionis vel natiuitatis.
2 Filios habens an possit ad ecclesiasticam dignitatem promoueri.
3 Tempus inceptum an habeatur pro completo.
4 Peculium an ex delicto patris confiscari possit.
5 Minor debitori suo soluens an dominium transferat.
6 Pignora minoris an possint capi ⁊ distrahi.
7 Mulier quo casu contra minorem iuuetur velleiano.
8 Absens quo casu teneatur procuratorem dimittere vel non.
9 Mandatum speciale quibus casibus requiratur.
10 Gesta per minorē heredem valent licet postea abstineat.
11 Beneficium renunciationis an possit renunciari.
12 Probatio etatis cui incubat.
13 Prescriptio inchoata contra defunctum finitur contra nondū natum.

Super rubrica. Uide in Spe.de resti.in integ.⁊ i summa p Goffr.⁊ Host.⁊ per Rof.⁊ de officio iudi.quo datur restitutio minori.⁊ vide qđ notaui.C.de in integ.restit.super rubrica.Sūmari⁹ effect⁹ hui⁹ tit.j.e.l.j.†Et que sit etas pfecta
1 vtrū etas cōputet̃ a tpe cōceptiōis vel natiuitatis ead.l.§.ptor edicit.Que sit etas cōpleta.e.l.§.apparet.vtrū liberi suppleant
2 etatē.j.e.l.ij.†Et an ad dignitatē eccl'iasticā pmoueri possit hñs filios.Qui possint dispensare circa etatē.j.e.l.iij.Et an inchoato contractu in minori etate ⁊ perfecto in maiori detur restitutio. ¶ Et an inspiciatur initium vel finis.Et paria sunt aliquid cer
3 to tpe fieri vel dolo fieri quominus eo tpe fiat.†An tps inceptū habeat̃ p cōpleto vel cōputari debeat de momento ad momentum eadē.l.§.minorez.Sic restitui debent minores vt non prosit maioribus ea.l.§.sed vtrū.Et an restitutio principalis psit fideiussori.Et an vxor sit domina rei dotalis.Et an filia possit in
4 dote institui.†Et an ex delicto patris vel filij confiscabitur paculium.si in mutatione status leditur minor restituit̃ ea.l.§.si quis minor.si in legato vel hereditate minor leditur restituit̃.ea.l.§.si quid minori.Et si rei legate non sit cōmercium an debeatur estimatio.An pater ex causa peculiarij filij restituatur ea.l.§.pōpo.An seruus minor restituatur ea.l.§.fi.⁊.l.seq.In libertatib⁹ cōmittitur mora re ipsa.j.e.l.si tamen.Qđ minorū interest litibus ⁊ sumptibus nō vexari.j.e.l.minorib⁹.Et an restituat̃ minor faciens pacem de morte patris.Gestuz late sumit̃.j.e.l.ait pretor.Et an habeat locum si minor decipiat̃ in vltimis voluntatibus ⁊ an in spiritualib⁹.An iussus iudicis excuset ea.l.§.permittit̃.
5 Et an creditor minori soluendo liberet̃.plene vide.†Et si minor soluit debitori suo an transferat dominiū.et quid si dedit rē immobilē insolutuz.Et an a simplicib⁹ preceptis possit appellari.Et an si iudex nō admittat dilatoriā vel declinatoriaz restituat̃.in iudicio ⁊ extra minor restituitur ea.l.§.non solū.Contra aditionē hereditatis restituit̃ minor.e.l.§.sed ⁊ si hereditatis.Et an expediat probare lesionē.An in lucro minoribus subueniatur.j.e.l.si sine.§.questitum.Et an in rebus minorū sit necessaria licitatio.Et an perfecta venditione si appareat plus dare volens restituatur minor ecclesia vel ciuitas.Qđ restitutio sepius detur,eadē.l.§.restitutas.Qui semel fuit heres per restitutionē nō desinit esse heres eadē.l.§.sed quod pap.Cōtra appellationē omissam restituitur minor ea.l.§.fi.Si minor fuit contumax an resti
6 tuatur.j.e.l.minor.⁊ si quasi contumax.†An pignora minoris possint capi ⁊ distrahi.j.e.l.si ex cā.Mulier minor lesa circa dotem restituitur ea.l.§.in dotis.An in delictis restituatur minor plene eadē.l.§.nūc videndū.An mulier restituat̃ contra diuortium ea.l.§.si mulier.Si minor vendat se ad pretium participandum non restituit̃ ea.l.§.pap.Si res minoris cadat in cōmissuz an restituat̃ eadē.l.§.si in cōmissum.aduersus libertatē nō restituitur minor,sed alia via sibi succurrit̃.e.l.§.si cū.ll.sequentib⁹.an minor possit tradere seruum suum alij ad manumittendū ea.l.§.ꝙ si minor.vbi minor tut⁹ est iure cōi cessat restitutio e.l.§.ex facto.⁊ quod fecit iudex de facto pōt tollere de facto.cā cognita datur.restō ea.l.§.sciēdū minor vsus iure cōi ⁊ diligēter agēs nō restituit̃.ea.l.§.itē nō restituit̃.⁊.§.se.aut minor cōtēdit cum minore.aut cū filiofa.⁊ quid iuris.in vtroqz ead.l.§.itē querit̃.⁊ an
7 priuilegiatus audiat̃ ꝯ priuilegiatum.†Quando mulier iuuet̃ velleiano ꝯ minorem.j.e.l.si ap.an fideiussori minoris detur restitutio.j.eo.in cause quid vertatur in cause cognitione in integ.restitutio.⁊ quomodo in ea procedatur ea.l.§.causa cognita.qđ minor restituatur quando contra rei possessorem licet cum eo non contraxerit eadē.l.§.interdū.⁊.§.sequenti.⁊ cui teneat̃ tūc restituere minor pretium.an venditori qui sibi vendidit an possessori.vbi cōpetit aliud auxilium cessat restō.j.eodem.l.in cause.ij.⁊ plene quando auxilium extraordinariū concurrat cū ordinario vel non.⁊ pulchre questiones circa hoc.⁊ an contra naturalem ob.restituatur pupillus qđ liceat contrahentibus in ꝑtio se decipere.⁊ quō iure fori vel poli eadem.l.§.in emptionib⁹ per quos iudices detur restitutio.ea.l.§.nunc videndum.⁊.l.prefecti.⁊.l.minor autem magistratus.⁊ an delegatus contra suaz sententiam possit restituere.an beneficium restitutionis det̃ vniuersali ⁊ singulari successori eadem.l.minor autem magistratus
8 §.fi.⁊.l.sequenti.†quādo absens teneat̃ procu.dimittere.⁊ quādo non.j.eodem.l.papi.exuli.beneficium restitutionis nō perpetuatur per contestat.litis eadē.l.§.fin.gesta per minorem qui restituit̃ ad adeūdū vel abstinendum valent.j.e.l.in integrum.quādo minor teneatur ex mandato.j.e.l.cum mandato.⁊ quando restituatur beneficium restitutionis cedi pōt.j.e.l.ꝙ si minor.non semper restituitur minor sed quādo leditur sui facilitate vel aduersarij dolo eadem.l.§.non semper.re integra admittit̃ minor ad hereditatem omissam al's non eadem.l.§.sceuola.quandoqz actio ex contractu datur noxaliter quod est mirabile eadem.l.§.si seruus.restitutio restituit oīa in pristinum statum eadē.l.§.et in quo differāt.fenerator ⁊ emptor cū minore cōtrahentes resti
9 tutio datur iudic.offi.eadem.l.§.fi.†casus in quibus requiritur speciale mandatum.⁊ pulchra de materia specialis mandati.j.eo.l.illud.§.si talis.⁊ vbi dubitatur de speciali mandato admittitur cum cautione de rato in.l.sequenti.quando in actiōe de peculio restituatur pater.j.eo.l.patri.minor restituitur vt non re

maneat in damno, nec in lucro.e.l.§.si pecuniam. restituto mi/
nore restituitur & aduersarius.j.e.l.cum minor.restituitur minor
in his que gessit patre tutore authore.j.e.l.etiam.quot sunt ca/
pitula tot snie eadem.l.§.ex causa.& ibi pulchra.an snia possit
valere in vno capitulo & in alio non.restitutio data non citatis
quorum interest non valet in eorũ preiudicium.ead.l.§.si heredi
tate.minor volens vti contrarijs non auditur.j.e.l.si filius.& an
minor impeditus in prosecutione appellationis petita restitu/
10 tione videatur ei renunciare appellationẽ ꝓsequendo.†gesta p
minorem heredem valẽt licet postea abstineat.j.e.l.si mulier.an
& quando minor restituatur contra probatio.etatis.j.e.l.minor
xxv.annis addito preside. Si minor accepit legatum pro manu
mittendo seruo restituitur si lesus est.j.e.minor.xxv.annis seruũ
de pecunia mutuo data minori in ludo.Et an mutuans repete/
re possit pulchre.j.eo.l.minor.xxv.annis filiosa.propter affectio
nẽ quia res sua fuit vel maiorum suorum datur restitutio.j.eo.
l.in emptione.¶Contra allegationẽ vel probationem omissaz
minor restituitur bene.j.e.l.minor.xxv.annis ad allegationem
omissam minor nõ restituitur ad prosecutionẽ criminis vel pe/
narum ad vindictam.j.e.l.auxilium.nec in delictis per eum com
missis.eadẽ.l.§.in delictis.& an idem in senibus prescriptio con
uẽtionalis inchoata cũ defuncto perficiatur cũ minore plene.j.
e.l.emilius.Quando impedimento aduersarij currit tẽpus mi/
nori datur restitutio.j.e.l.intra vtile.plene & pulchre questiones
de hoc minor in contractibus restituitur vt nõ remaneat in da/
mno nec lucro eadem.l.§.vendentibus.Minor nouans actionẽ
11 iudicati in aliã actionẽ leditur & restituitur.j.eo.l.si minor.†An
beneficium restitutionis renunciari possit.j.eo.l.si iudex.tantuz
operatur restitutio minori q̃tum appellatio maiori.j.eo.l.preses.
12 Cui incũbat probatio etatis.j.e.l.de etate.p lenissime.†Inchoa
ta prescriptio contra defunctum finit contra nondum natum.j.
e.etiam licentia.i.necessitas eadem.l.§.imperator.Et de admini
stratore voluntario & necessario.Minor defensus sine manda/
to non restituitur.j.e.l.eũ qui.Denunciatio matris non impedit
venditionem rei minoris.j.e.l.minor.§.minor ancillaz.Mulier
minor lesa in pacto dotali restituitur ea.l.§.mulier.re pupilli vẽ
dita solenniter restituitur propter grande damnum.Et quod di
catur grande.j.e.l.si res pupillaris.vbi restitutio fieri dz ab ho/
mine non currit tempus nisi restitutione facta.secus in restitu/
tione legali.j.e.l.si.

1 ¶Edictum de minoribus multipliciter commendatur.
2 Minor sui facilitate vel dolo aduersarij lesus qualiter veniat restituendus.
3 Pacta veniunt ex equitate naturali seruanda.
4 Tempus minoris etatis an computetur a conceptione vel a natiuitate.
5 Minor vel ecclesia vendens rem an restituatur si postea alius melioris conditionis appareat.
6 Minor intelligitur.xxv.an.virilitas autem.xxx.

1 **HOc edictum.** †Primo commendat edi
ctum vsq; ad.§.pretor edi
cit.Ibi ponit ṽba edicti vsq; ibi apparet.Ibi decla/
rat verba pretoris in genere declarando verbum mi
noribus.Et deinde format questiones circa materiam vsq; in
2 fi.tituli.Et breuiter totus titulus hoc intendit ꝙ minor†lesus
sui facilitate vel dolo aduersarij restituitur nisi iure cõi fit vsus.et
nisi in delictis.nisi quatenus miseratio etatis ad mitiorez penã
iudicẽ prouocet:vt.j.e.l.auxilium.§.in delictis.¶Ibi natura/
3 lem equitatem.imo naturalis equitas†est ꝙ pacta seruẽtur:vt
s.de pac.l.j.in prin.& sic sibi inuicẽ cõtradicit pretor.dic quod pa
cta tuetur in genere.vt ibi:sed ex causa rescindit in specie.vt hic
Jac.but.ibi fragile.alibi dicitur parum pensum.j.de admi.tu.l.
iij.§.quanuis.Rich.¶Op.gl.ꝙ in.xvij.anno sit perfecta etas
sol.vt in ea & in contrario not.&.s.de postu.l.j.§.pueritiaz.Iure
lombardo etas perfecta est.xviij.annorũ.vt in gl.

Pretor edicit. Ibi.naturalẽ.p/hũc tex.reprobatur
opinio dicentium quod tempus
4 minoris†etatis computetur a tẽpore ꝯceptiõis:quia qui in vtero
est &c.vt.s.de sta.ho.l.qui in vtero.& qz lex cornel.de sica.est con
tra occidentem illum qui in vtero est:vt.j.de extraordi.cri.l.diu⁹
& de penis.Cicero.& plene dixi dicta.l.qui in vtero.dic contra ꝙ
a tempore natiuitatis etas computetur vt hic dum dicit natu.&
j.e.l.iij.§.minoris.& de bo.liber.l.qui cũ maior.& pro hoc:qz mi/
nor etas iudicatur ex aspectu.j.eo.l.minor.xxv.annis aspectu.& de
colla.bono.l.si.habes ergo hoc edictum pretoris p qd subuenitur
5 minorib⁹ deceptis.An aũt minor†vel ecclesia restituatur si vendi
dit rem.& postea apparet alius offerens meliorez conditionem.
vide.j.eo.l.& si sine.§.j.extra de rebus eccl.non ali.ca.ad audien/
tiã.& per Bar.brix.in qõnibus suis.cxliij.qõne q̃ incipit esto ꝙ
ecclesia.& dixi bene.C.si in cãm iudicati pignus captum sit.l.ij.

6 **Apparet.** † Hic exponit verba pretoris declaran/
doq; minor intelligitur qui est minor.xxv.
annis.& vide.j.l.iij.§.minorẽ. secundũ canones etas virilis est
xxx.ano.lxxvij.di.c.eps.& ibi in gl.& lecturas p decretaels in epi/
scopo est.xxx.in inferioribus.xxv.extra de elec.c.cũ in cunctis.cũ
ibi nota.ꝙ postea mutatũ est in clementinis de eta.& quali.cap.
si.cum ibi not.& de istis etatibus vide quod no.& dixi.C.de his
qui veni.eta.impe.l.si.& in alphabeto dictione etas.& vide quod
dicam.j.l.proxi.¶Ibi.aĩaduertaz.hoc declarat.j.eo.l.veruz.§.
sciendũ.&.§.sequentibus.¶Ibi.polliceri.non ob.C.de epi.& cle.
aut.si captiui.&.j.de iure fisci.l.ait diuus.vt in eis no.¶Ibi ge
rentibus.adeo quod testari non potest cuz authoritate tutoris.
j.de tute.& ra.distra.l.j.& ibi nota.

1 ¶Liberi proprie qui dicantur.
2 Numerus liberorum in dignitate ecclesiastice an suppleat.
3 Liberi a dignitate ecclesiastica repelluntur.
4 Liberi in tutela an suppleant etatem.

1 **NEc per liberos.** De qbus liberis in
telligatur†.l.ista dicit
ꝙ de naturalibus & legitimis.Illi eñ proprie sunt li
beri.s.de his qui sunt sui vel alieni iur.l.finali.non
autem de naturalibus tm̃qz non sunt in potestate.C.de adulte.
l.iij.&.j.de excu.tuto.l.ij.§.ij.Quo ad substitutiões distingue.vt
j.ad trebel.l.ex facto.§.si quis rogatus.& dixi.C.de insti.& subst.
l.generaliter.¶In adoptiuis dic quod non supplẽt.j.de leg.ij.
l.si ita quis.§.si cui.de cõdi.& demon.l.fideicõmissum.&.d.l.ij.de
2 excu.tuto.Sed an in dignitate ecclesiastica suppleat numer⁹†li
berorũ.videtur ꝙ sic qz sunt honores in authen.constitutio que
dignitatib⁹.§.illud.&.C.de epi.& cle.l.nec honore.sed dic contra
qz ecclesiastica dignitas repellit a matrimonio & procuratiõe fi/
liorũ in auth.de monachis.§.si quis reuerendissimus.nõ ergo de
3 bent prestẽ ad talẽ dignitatem.¶Itẽ est expressuz ꝙ liberi†re/
pelluntur a dignitate ecclesiastica in auth.q̃uo opor.epist.§.ij.ibi
neq; filios &c.& de sanctissimis epis.§.ij.B.¶Sed hoc non pu
to verũ iure canonico ꝙ filij legitimi nati ex vnica virgine impe/
diant promoueri ad dignitatẽ ecclesiasticam:monogamus eñ
promoueri põt.xxvij.dist.c.j.& ꝙ habens filios legitimos possit
esse episcop⁹ est expressum.xxviij.di.c.de siracusane.& vide quod
ibi no.in gl.& per Archi.& allegata.s.per Gul.intelligantur de
filijs illegitimis.& ego vidi de facto vnũ episcopuz pergam̃.ha/
bentem filiũ legitimum ipso existente episcopo.Sed nunquid in
4 tutela liberi†supplent etatem:dic quod non.& quoad honores
supplent sed tutela est onus.Ad hoc.C.de admi.tuto.l.de his.&
de legi.tuto.l.si.& de mune.& ho.l.ad rẽ publicam.& vbi glos.hic
allegat.C.e.l.ij.dic.s.de in integ.restit.

1 ¶Imperator solus põt de etate dispensare.
2 Restitutio an locum habeat in cõtractu minori etate inchoato & in minori perfecto.
3 Principium actus inspicitur vbi finis illius necessariam ad illud habet consequentiam.& nu.5.
4 Presumptio leuis nil operatur nec est illi immorandum.
6 Minor etas inspicitur de momento ad momentũ ab hora natiuitatis vsq; ad horam vltimam.xxv.anni.
7 Annus inceptus an & quo casu habeatur pro completo.
8 Dies bisextilis in connumeratione dierũ cõputatur p duobus.
9 Beneficium minoribus concessum non extenditur ad maiores.
10 Beneficium filij minoris nõ porrigitur ad patrez:ex obligatione tamen iussu patris contracta filius restituitur.
11 Beneficium restitutionis nõ excluditur per bñficiũ exceptiõis.
12 Mulier an sit domina rerum dotalium.
13 Pater an possit instituere heredem dotis.
14 Dos dicitur proprium mulieris patrimonium.
15 Fiscus quo casu loco heredis habeatur.
16 Minor lesus in mutatione status venit restituendus.
17 Minor sui facilitate lesus restituitur:precipue in legato et hereditate sibi relictis.et que possunt sibi acquiri.
18 Pater vt successor filij similiter & ipse filius minor in castrensi peculio restituitur.
19 Seruus non restituitur ratione minoris etatis in hijs que ad dominum spectant.

1 **DEniq;.** Ibi.ambitiosa.& sic rescindenda.j.de
decre.ab ordi.fa.l.ambitiosa. ¶†In
versi.ipsi autẽ.not.ꝙ soli imperatores dispensant in
etate.de iure canonico qui possint ĩ etate dispensare.
vide extra

vide extra de etate ꝛ qualita. per totum ꝛ li. vj. ꝛ in clementinis. ꝛ in summa Gof. ꝛ Hostien. eo. ti. ꝛ in specu. de legato. rubricella de dispensa. ¶ In. §. si quis cum minorem. Casus pulcher ꝛ argumentabilis. Et dic ꝙ primo format q̄onem ab quam obscure respondet secundum veritatē: qꝛ in vno casu tantum licet gl. dicat quod non respondet. deinde questionem exemplificat duobus modis. ꝛ licet questio proposita fuerit in cōtractu: exempla tamen sunt in quasi contractu. primum exemplum est de quasi contractu in iudicijs nam iudicio quasi contrahitur. vt. j. de pecul. l. iij. §. idem scribit. secundum exemplum est de quasi contractu aditione hereditatis. nam heres adeundo obligatur ex quasi contractu insti. de obli. ex quasi contractu. §. heres. prima durat vsqꝫ ad ver. vnde illud. Ibi secunda vsqꝫ ad ver. scio. Ibi tertia vsqꝫ ad. §. minorem. Questio est vtrum initio cōtractuū mi-
2 minori etate ꝛ perfecto in maiori detur restitutio. respōdet † ꝙ si factus maior approbauerit non restituitur. ꝛ dic approbauerit expresse vel tacite, vt in gl. ꝛ lꝫ gl. dicat quod questioni non respondet, dic secundum richar. imo respondet. nam respondēdo eum non restitui si approbauerit maior factus satis respondere videtur: a contrario sensu quod si non approbauerit restituitur. ¶ Ibi, restitui. non ob. C. si aduer. rem iudi. l. prima vt ibi no. ¶ Ibi aduersarij. Idem si stet per iudicem. argumen. j. ex quib. cau. ma. l. sed ꝛ si per pretorem. in principio. ꝛ. §. deinde. maxime si fuit conclusum in causa in minori etate. argumen. C. de adulterijs. quamuis indubitati. ꝛ in authen. vt cum de ap. co. §. j. ¶ Ibi liberaretur. non ob. C. de ap. l. precipimus. in fi. ꝛ de acq. here. l. pro herede. in fi. vt ibi not. ¶ Gl. ponit alia exempla quā ponantur in tex. primum exemplum est quando minor vendit et factus maior tradit: tūc dicit gl. non restituitur. Istud exemplū
3 per docto. communiter reprobatur: † quia vbicunqꝫ finis habet necessariam consequentiam ad prin. inspicimus prin. ꝛ non finē. sed ꝛ ita est in exemplo predicto glo. nam licet minor vendēs maior factus tradat hoc facit ex necessitate actionis ex empto. nam non potest minor de minori etate excipere nisi prehabita restit. vt. j. de iureiuran. l. nam postea. §. si minor. ꝛ ex quibus cau. maio. l. necnon. §. exceptione. ꝛ ideo semper inspicitur initium ꝛ restituitur. secus esset si haberet except. a lege sine facto iudicis. tūc si postea solueret: faceret voluntarie: ꝛ ideo finis inspiceretur. nec deberet restitui. vt. C. quod metus causa. l. secunda non ob. ver. vnde illud. vbi finis habet necessariam consequentiam ad prin. nam litigans satisdat de stando in iudicio, ꝛ prosequendo ꝛ iudex habet necesse iudicare, vt infra de iudi. l. de qua re. cum ergo sententia habeat necessariam consequentiam ad princi. iudicij inchoati, ꝛ sic ad tēpus minoris, etatis deberet restitui: ꝛ tamen non restituitur nisi dolus aduersarij probetur vt dicto ver. vnde illud. sed dic quod licet sententia habeat necessariam consequentiam ad principium iudicij inchoati: non tamen talis sententia. vnde non est lesus minor quia pronunciatuꝫ sed quia sic pronunciatum. Item non est necessitas minoris ꝫ iudicis: ideo ꝙ non restituitur. Jabu. but. Et hoc tangit gl. C. si maior fact⁹ l. finali. ꝛ dixi de hoc. C. si in communi eademqꝫ causa. l. j. in fine. ¶ Itē nō ob. l. quā gl. allegat. j. ad macedo. l. si filius. qꝛ ibi non erat obligatus nec poterat exigi, ita qđ ibi ex voluntate faciebat. ꝛ loquitur ibi in contractu qui re contrahitur. vnde ante numerationē nō erat perfectus. hic sic etiam ante traditionem. Alia duo exempla gl. de venditione conditionali vel sub pacto. l. cōmissorie satis sunt tolerabilia. Ex versi. vnde illud. collige quod paria sunt aliquid fieri certo tempore vel dolo fieri quominus eo tempore fiat. quod facit quod si intendens delinquere ante delictum alienat bona quod perinde debeant publicari ac si alienata forent post delictum. de quo plenissime not. ꝛ dixi. j. de dona. l. post contractum. ¶ Item aduerte quia nec text. nec glos. clare aperuit vtrum in casu huius ver. sit danda restitutio. text. enim dicit nō facile ꝛ gl. dicit quia nullo modo. sed gl. que est. C. si aduersus rem iudi. l. j. in fi. clare tenet quod hoc casu non detur restitutio nisi dolo aduersarij protractum est tempus vt eo maiore facto ferretur sententia. ¶ Et hic est veritas. Sꝫ ad hoc opponit glo. ꝛ non soluit quia videtur ꝙ semper debeat restitui cū de necessitate teneatur causam perficere propter cautionē prestitam secundum formam aut. generaliter. C. de episcopis ꝛ clericis. ꝛ si ex necessitate facit videtur restitui. vt. j. de bonis liber. l. qcum maior. §. j. Sed dic qđ ibi non dicitur qđ restituatur. sed dꝫ qđ minori facto maiori nō imputatur si persequatur accusationē deceptā: qꝛ necesse hoc habet facere ne incidat in penam turpil. sed hic cā erat ciuilis, et ita in illam penam incidere non poterat. Item hic non est lesus propter cautionē sed propter sententiā: ꝛ ideo non restituitꝛ. ꝛ de hoc etiā. s. ꝛ dixi ꝛ nota. ꝛ dicam. j. in versi. scio. ꝛ ita ibi agitur de pena vitanda: hic de restitutione speciali beneficio indulgenda. Et vide qđ in contrario no. Item ad idem instatur, et opponi. quia videtur quod restitui debeat pro his que gessit tempore minoris etatis sicut restituitur pro tempore lapso eo absente. vt. j. ex quib. causis maio. l. ab hostib⁹ §. sed quod simpliciter. Sed solue vt ibi dicetur. ¶ Item querit Gul. si minor cum authoritate curatoris iudicium inchoauit ꝛ anteꝙ factus esset maior renunciatum ꝛ conclusuꝫ est in causa, et lata est sententia eo facto maiore an restituatur. Et videtur quod non quia hic non potest conqueri de aduersario, sed de iudice qui causam protraxit. argum. j. de var. cog. l. fina. ꝛ de euictio. l. si per imprudentiam. ipse tenet contra: qꝛ quādo stat per pretorem datur restitutio. j. ex quib⁹ causis maio. l. sed ꝛ si p p̄torem. §. deinde adijcitur. ꝛ quia sententia lata reputatur cum est conclusum. argu. C. de adulte. l. ꝙuis. ꝛ est text. notabilis in authen. vt cum de appel. cog. in princip. ꝛ. §. primo. coll. viij. Guli. Item predicta puto vera si in sententia tantum lesus est: puta quia bene probauerat, sed nihilominus iudex aduersarium suū absoluit. Secus credo si probationes sibi competentes omisit in minori etate. nam tūc ꝛ si lata sit sententia in maiori etate crederem eum restituendum: qꝛ in minori etate lesus inuenitur. argumen. dicto. §. sed quod simpliciter. ꝛ. j. eodem lege. minor. xxv. annis omissam. Et ita sentit hic Jaco. de rauē. ¶ Item colligit
4 quod presumptioni † leui non statur. de hoc satis nota. ꝛ dixi. s. quod metus causa. l. finali. Et secunduꝫ Gul. dic quod in criminibus si faciunt indicia sufficientia ad questiones proceditur, vt infra de penis. l. absentem. in ciuilibus dic vt dixi. C. de rei vendica. l. indicia. in casibus statur. j. de testamento militis. l. miles. §. j. si quis omissa causa testamenti. l. quia autem. §. sed si inuenerit, ꝛ ad. l. aquil. l. in lege aquil. si deletuꝫ. Gul. Ex ver. scio. collige quod vbi minor factus maior ex necessaria consequentia gesto tempore minoris etatis aliquid facit non videtur ratum habere: et ideo restituitur. Et si queras an inspiciatur initium vel
5 finis, dic quod quandoqꝫ † finis trahitur ad princi. quandoque princip. ad finem tanꝙ ad elegantiorem. s. in versi. vnde illud. loquitur cum princip. trahitur ad finem tanꝙ ad elegantiorem qꝛ sententia est quid perfectum. ar. s. de statu homi. l. queritur. ꝛ. j. de auro ꝛ argen. leg. l. ꝛ si non sint. §. perueniamus. Sed iste ver. scio, etiaꝫ loquitur cum finis trahitur ad princip. tanquā ad elegantius: qꝛ aditio hereditatis est quid perfectum: exibere postea debitorem hereditarium est quedam qualitas. Alij dicunt vt s. dixi. aut finis habet necessariam consequentiam a princi. ꝛ spectatur princi. aut voluntariam: ꝛ tunc finis. Py. dicit aut actus initij est fauorabilior: ꝛ spectatur initium, vt hic. aut actus finis est magis fauorabilis: ꝛ spectatꝛ finis, vt. §. precedenti. Et de hoc an attendi debeat princip. vel finis satis dixi. s. de orig. iur. l. j. ¶ Et faciunt ad questiones ibi notatas. Et etiam ad questionē quam notaui. C. vbi de crimine agi opor. authen. qua in prouincia. de eo qui existens in vno territorio cuꝫ balista sagitauit existentem in alio territorio in cuius territorio debeat puniri. attēto prin. vel fine. vnum nouum intellectum dat Jac. de ra. in isto ver. quia punctat post dictionē mox. vnde dicit quod si maior factus statim exegit tunc ex prima iactura incidit in secundam: et ideo restituitur. sed si post longum tempus exegit habita deliberatione super viribus hereditatis: tunc non restitueretur. argu. eius quod dicitur de muliere fideiubēte. C. ad velle. l. si mulier qđ non placet Ray. qꝛ debet attendi actus aditionis qui est principalis ꝛ perfecte ꝛ consummatus in minori etate.

6 **Minorem.** Minor lesus † in vltima die. xxv. anni ante horam sue natiuitatis restituitur. hoc dicit. Et diuide in duas partes. In prima fuit natus in anno non bisextili. in secunda in bisextili. secunda ibi proinde. In prima pone exempluꝫ quod natus fuit in fine diei. ꝛ lesus in p̄n. vltime diei. xxv. anni ante horaꝫ sue natiuitatis debet restitui tāꝙ minor. In secūda nat⁹ fuit in anno bisextili die sancti Mathei apostoli vel sequenti quacunqꝫ illoruꝫ ledatur vltima. xxv. anni ante horam sue natiuitatis restituitur tanꝙ minor. ꝛ ratio in tex. subijcitur. Ray.

7 **Minorem.** † In isto tractatu fit cōputatio de momento ad momentū. ꝛ not. gl. hic positam ad quam de ista materia recurritur, ꝛ que breuiter hoc intēdit: aut est fauor vt multum duret temp⁹: ꝛ tunc fit computatio de momento ad momentū. aut est fauor vt cito finiatur: ꝛ tūc annus inceptus habetur pro completo. de ista materia nota. extra de elec. c. cum in cunctis. de actio. ꝛ obli. l. in omnibus. per Azo. in summa de in integ. rest. in prin. ꝛ. j. de vsusc. l. in vsuscapiōib⁹. ꝛ dixi. j. de manumissio. l. j. ¶ Ray. dicit aut beneficiū incipit in explemento tp̄is, aut finitur cū tempore. primo casu aut beneficium illud percipitur sine alterius iniuria: ꝛ tūc tempus inceptū habetur pro completo, vt. d. l. j. ꝛ de testa. l. qua etate. aut percipitur cum iniuria aliena: ꝛ tunc aut agitur de modico preiudicio

⁊ tempus inceptũ habetur pro completo.vt.d.l.in vsucapioni-
bu:aut agitur de magno preiudicio:⁊ tunc secus.ar.di.l.in oi-
bus.⁊ de acqui.pos.l.si quis rem.Secundo casu principali quã-
do beneficium finitur cũ tẽpore dies cepta non habetur pro cõ-
pleta.vt hoc.§.Fallit in casu fauore filiorũ.j.ad trebel.l.q filium
§.sabinus.Sed quod dictum est de vsucapione non videtur be
ne dictũ:qꝛ in eo agitur de magno preiudicio.s.de dñio amittẽ
do directo ⁊ vtili qui acquirit per vsusc.licet per prescrip.solum
vtile.vt not.C.de bo.mater.aut.nisi tricennalis.Non ob.l.si qs
rem.quia ibi de possessiõe nõ de dominio loquitur.vt.e.ti.l.si qs
vi.§.differentia.quare in vsusc.dic vt dicit gl.quod ibi agitur de
fauore:⁊ ideo dies cepta habetur pro completa.In prescriptio-
ne de oĩa,vt.C.de edic.diui Adriani.in fine.⁊ de hoc vide etiaz
quod dixi.j.de muner.⁊ hono.l.ad rempublicam.Iaco.de ra.di-
cit quod regula est quod tempus computetur de momento ad
momentũ.Alij casus sunt speciales.¶ Querit idem Iacob.an
in matrimonio contrahendo vltimus annus pubertatis ince-
ptus habeatur pro completo.⁊ tene quod sic:qꝛ fauor publicus
vertitur circa matrimonia.j.sol.ma.l.j.⁊ allegat pro expresso in
authen.de tempo.non sol.pec.super dote.§.generaliter colla.vij.
de iure canonico vide extra de despon.impu.c.puberes.⁊.c.de il
lis cum ibi no.¶ Itẽ not.aliam gl.que loquitur de bissexto de
quo not.⁊ dixi.j.de verb.signi.l.cum bissextus.de diuer.⁊ tẽpo.
pre.l.ij.⁊ extra de ver.signi.c.quesiuit per omnes.⁊ hic satis tra-
ctat per Iaco.de ra.qui dicit quod dies bissextilis†in connume
ratione dierũ computatur pro duobus.vt si conueni de mense fe
bruario ad octo dies vltimos mensis computant quod habeat
xxx.dies.si vero loquimur de anno vel mensibus cõputat ꝓ vno.
9 **Sed vtrum.** †Sic succurrendũ est minoribus vt
non succurratur maioribus.h.d.Et
diuide:qꝛ primo ponit dictũ in genere vsqꝫ ibi proinde si iussu.
Ibi loquitur quando filius iussu patris contraxit vsqꝫ ad ver.
proinde si sine iussu.ibi loquit qñ sine iussu patris cõtraxit vsqꝫ
ad ver.ergo etiam.ibi ponit quandam illationẽ vsqꝫ ad.§.si qs
minor.vel diuide:qꝛ primo ponit thema.in secundã rõnẽ dubi-
tandi.in tertia decidit.in quarta reuocat in dubium decisionem
vt clarius explicet.in quinta plenius decidit.in sexta remouet du-
bium.in septima infert decisionem alterius questionis.secũda
ibi mouet dubitationẽ.tertia ibi proinde si iussu.alias in versi.
ego aũt.quarta ibi,sed an hoc auxilium.Quinta ibi si igitur.se-
xta ibi,nec eo mouemur.septima ibi, ergo etiam.¶ Et secundũ
istos summarie hoc intendit.Ex obligatione filij etiam iussu pa
10 tris contracta filius†restituitur nisi in causa mutui vbi iussu pa
tris contrahit mutuũ pater nõ restituitur lꝫ fideiussor minoris
restituatur.hoc dicit vsqꝫ ad.§.si quis minor.Alij diuidunt in
duas partes principales.in prima ponit vnam questionẽ ⁊ eius
determinationem.in secunda aliam,⁊ determinat.secunda ibi
sed an hoc auxilium.prima subdiuiditur in quatuor.in prima
ponit questionem.in scđa dubitationis rõnẽ seu allegationẽ ꝓ
vna parte.in tetia questionis determinationẽ.in quarta infert
quedam exempla secũdũ iam decisam questionẽ:secũda ibi mo-
uet dubitationẽ.tertia ibi ego aũt.quarta ibi ꝓinde si iussu vsqꝫ
ad fi.prime ꝑncipalis partis.scđa principalis diuiditur in quin
qꝫ.in prima ponit questionẽ ⁊ sub nube dubitationis rationem
⁊ questionis solutionẽ.in secunda refert quedam exempla scđm
determinatã questionẽ.in tertia ponit quandã excep.de determi
natione prime principalis questionis.in quarta ponit quendaꝫ
rationẽ contra determinationẽ secũde principalis questionis.in
quinta ex premissis ⁊ maxime ex determinatione prime princi-
palis questionis infert solutionẽ cuiusdã dubie questiõis.secũ-
da ibi si igitur filius.tertia ibi excepta.quarta ibi nec eo moue-
mur quinta ibi,ergo etiã.¶ Quelibet diuisio bona literã expo-
ne.¶ Ibi solis patribusfa.i.solo modo qñ sunt facti patresfa.
¶ Ibi filijfa.i.dum existunt adhunc filijfa.¶ Ibi ꝙ nequaq̃.s.
maioribus subueniri.¶ Ibi insolidum cõuenit.qđ iussu.vt.j.ꝙ
iussu per totum.¶ Ibi conueniatur.nec ob.j.eo.emilius.§.fi.vt
ibi no.¶ Ibi vt solũ interdum hec erat ratio dubitationis.
¶ Ibi fideiussori eius.s.minoris.¶ Ibi postulat auxilium.di-
mittas qđ sequit ⁊ legas ver.excepta ⁊ postea resume qđ omisi-
sti.¶ Ibi auxilium cessat.secus in seruo,vt.j.§.fi.Et que sit ra-
tio ibi dicam.deinde oppone.primo quod non sit necessaria resti
tutio filiofa.vt.j.ad macedo.l.j.et de pollicita.l.si quis rẽ.§.voto.
sol.vt in gl.quia in mutuo ⁊ voto non indiget restitutione cum
habeat exceptionẽ.⁊ sic innuit gl.quod beneficium exceptionis
excludat beneficium restitutionis,vt.j.eo.l.in cause.secundo in
princ.sed circa hoc dicit quod aut actio ⁊ exceptio procedũt ex
eodẽ fonte ⁊ eodẽ tempore ⁊ ab eadẽ equitate.Et vna aliam non
excludit.aut procedunt diuerso tpe ⁊ diuerso fonte.⁊ tunc sic.
¶ Alij dicunt aut restitutio datur iure actionis que non est ex-
traordinarium auxiliũ vel odiosum:⁊ tunc se compatiunt.aut
officio iudicis extra ordinẽ ⁊ tũc nõ,vt.j.e.l.qđ si minor.§.ex hoc
11 edicto.¶ Alij dicunt indistincte beneficium†restitutionis non
excludi per beneficium excep.de hoc no.di.l.in cause.ij.glo.⁊ cer-
te competit.Scđo op.de.l.fi.§.necessitatẽ.C.de bonis que liberis
solu.vt gl.Iaco.bu.approbat secundam so.quod ex quo cõsen-
sit in primo iudicio non habeat necesse consentire in secundo qñ
executio condemnationis fit.Rich.approbat vltimã sol.⁊ fuit
opi.occasionis pap.que not.in gl.magna circa fi.dicto.§.neces-
sitatẽ.⁊ ibi dixi.⁊.C.de filiofa.minore.l.j.⁊ qui admitti ad bono
rum posses.possunt.l.j.Tertio oppo.de.l.cuꝫ mandato.j.e.varie
solutiones dantur in glo.hic ⁊ in contrario aliqui tenent vnaꝫ
alij aliam.Ric.dicebat quod illa que datur in contrario qđ hic
loquatur in re peculiari ibi in paterna est satis bona dicebat ta
men quod recte intuenti illa.l.non contradicit sed concordat:qꝛ
aut non interest filij ⁊ non restituitur.vt in primo responso di-
cte.l.aut interest ⁊ restituitur.vt in ver.sed si ex euentu.d.l.cõtra
rie.⁊ ita est hic quia quando eius interest puta quia conuenitur
restituitur.Iaco.de ra.dat nouam solutionẽ quia aut filius pe-
tit restitui ad rem siue paternã siue peculiarem quã administra-
uit ⁊ non restituitur,vt in.l.contraria.ratio est qꝛ talis restitu-
tio prodesset patri cuius erat res.sed si petat se restitui cõtra ob
ligationẽ quam fecit iussu patris:tunc bene restituitur.⁊ ita lo-
quitur hic.¶ Quarto oppo.quod non videtur idem auxiliũ qđ
datur principali ⁊ fideiussori,vt.j.de excep.l.exceptiones.§.fina.
sol.vt gl.que incipit,simplex est huius relatio.¶ Quinto oppo.
quod non videtur fideiussori minori sumitur.vt.j.eo.l.in cause
primo in prin.¶ Circa quod distingue vt in gl.que incipit,velu
ti cũ minor.⁊ plenius.C.de fideiusso.mino.⁊.s.de pcur.l.minor.
l.ij.¶ Sexto oppo.de.l.cũ filius de verbo.obli.vbi pater ⁊ fide-
iussor assimilantur.sed dic quod non sunt per oia similes.Et est
ratio qꝛ pater non habet regressum si soluat vt hic in glo.que in
cipit licet enim.¶ Septimo opp.de.l.cũ quidã.j.de acquirẽ.he-
re.⁊ sol.vt dicta gl.que incipit licet enim.¶ Octauo op.de.l.cũ
principalis.j.de reg.iur.⁊ sol.vt eadẽ gl.sol.tamẽ glo.non placet
And.nec Pet.qꝛ eodẽ modo tollitur accessoria.de hoc not.⁊ di
xi.C.de fideius.mino.l.j.⁊ per Cy.in.l.ij.vnde ipse Pe.⁊ And.di
cunt quod nulla tollitur obligatio ciuilis.non qꝛ ius pretoriuꝫ
non potest tollere ius ciuile multo fortius non tollitur natura-
lis remanet ergo principalis ⁊ fideiussoria sed per restitutionem
persona minoris subducitur ab obligatiõe.sic ⁊ als.C.de duo-
bus reis.l.j.⁊ melius.j.de sol.l.stichum aut pamphilũ.⁊ de fide-
ius.l.vranius.ver.sed cum duo rei Fran.accur.d.l.j.de fideiusso.
mino.tenebat qđ ciuilis tolleret ⁊ remaneret naturalis cui põt
accedere fideiussor.vt insti.de fideiusso.in prin.⁊.j.de fideiussor.l.
j.⁊ hec fuit opinio.Io.que no.j.de mino.l.in cause primo.de hoc
dixi.d.l.minor.s.de procura.ver.item op.ꝙ vbicunqꝫ.¶ Nono
oppo.de.l.pacti.j.e.in prin.sol.vt in gl.que incipit si autem pa-
ter.¶ Decimo oppo.j.e.l.§.pompo.⁊ sol.vt.d.glo.quia ibi mor
tuo filio.Undecimo oppone de.l.dotem.j.sol.ma.item de.l.post
dotem.eo.titu.Et sol.ipsa duo contraria,vt in gl.que incipit po
test enim statim.¶ Item.opp.de.l.finali.C.q ⁊ aduer.quos.Et
solu.vt.d.glos.in fine.Deinde quere an detur restitutio patri in
specto quod interest filij de peculiari bursa non solui.Et solu.vt
in gl.que incipit vt sic dicaꝫ dari ⁊ in.l.ibi allega.j.de appel.l.ex
consensu.§.filium.Item quere quare aliud in mutuo ꝙ in alijs
contractibus.⁊ dic vt in gl.que incipit,non ad proxima.Item
quere an filiusfa.restituatur contra omnem obligationem siue
principalem siue accessoriam.⁊ dic vt in glo que incipit ex quo fi-
lius.¶ xvj.quere nunquid sit differentia si fideiubeat filius mi
nor pro patre vel pro extraneo.⁊ sol.vt in ea.glos.¶ xvij.xviij.
colligit gl.determinationem duarum questionum.⁊ hoc in vlti
12 ma gl.¶ Prima questio est an mulier†sit domina rerum dota
lium gl.allegat quod sic.C.de iur.do.l.in rebus.vbi videtur ex-
pressum in secundo responso.⁊ ibi de hoc plene no.⁊ idem tenet
quod hic scilicet quod non sit domina sed maritus.¶ Secũda
13 qõ est an pater†possit instituere heredẽ filiaꝫ in do.quã dedit ꝓ
ipsa.post multa allegata pro ⁊ cõtra tenet gl.ꝙ sic.sed vt in oim
seruet opi.dic ꝙ glos.ꝙ consilium est ꝙ eã instituat in dote:⁊ in
aliquo vltra:puta in.xij.ducatos,vel.xij.libras.⁊ tunc valebit te
stamentum quia non poterit expugari per querelã inofficiosi te
stamenti cũ sit in aliquo instituta,⁊ dotem etiaꝫ computabit in
legitima,vt.l.quoniã nouella.C.de inoff.test.⁊ si quid deesset ad
legitimam ageret ad supplementũ,vt.C.de inoffi.testa.l.scimus
⁊.l.omnimodo.do.Odofr.d.l.qm̃ nouella.vbi recitat hanc glo.
idem tenet ⁊ Azo.qui de hoc satis no.in brocardis de dotibus
⁊ matrimonijs.rubricella.vtrũ filia possit in dote heres institui.
⁊ de hoc etiam not.per eum in summa de liber.pre.⁊ exheredatis
circa medium.§.Item debet fieri exheredatio vbi videtur inme
re.⁊ hanc tenet Mar.fili.in questione per euꝫ disputata que in
cipit quidam paterfa.Ray.tenet glo.⁊ allegat de leg.ij.l.fina.§
filie.⁊

fille.z pro hoc φ in dote institui nõ possit facit glo.q̃ est.C.etiam de legatis.aut.res que subiacent.in secunda gl.ver.quid si tẽpore mortis patris vbi tz qd dos.non venit in resti.hereditatis.

14 ¶Eandem op.hic seq vr.Jaco.de ra.qr hic dr quod dos† est ꝓprium p̃rimoniũ mulieris,sz in proprijs rebus quis nõ põt institui vel ei legari.C.de legatis.l.proprias.imo institutio fieri dz in ꝓprijs rebus defuncti.j.de iure codi.l.conficiunt.§.si post.

¶Et ad rationẽ gl.que dicit quod computatur in quartam,respondet quod z bona propria filij emancipati conferuntur,vt C.de colla.l.cum emancipati.z tamen in eis non posset institui. Et pro ista opiñ.facit quia dos filie dicitur extra bona patris. infra ad legem falci.l.pater.C.de dotis promissione.l.si.z in aut. de equalitate dotis.§.qr vero.z peculiũ dicit propriũ patrimonium filij.j.e.l.§.pompo.z ad hoc etiam facit qd no.z dixi.C.de rei vxo.actio.§.videamus.quid dicemus communiter seruatur consilium gl.vt instituatur in dote z in aliquo modico vltra.

¶Sed istud videtur vanũ consiliũ certũ est eñ φ filij hodie habere debẽt iure institutionis.sed si alius sit vniuersalis heres.et filia in modico instituta non habetur loco heredis:sed legatarie vt.C.de here.insti.l.quoties.z sic non valebit testamentum vt in aut.vt cũ de ap.cog.§.aliud.dotẽ autẽ non potest dici habere a patre iure institutionis vel legati:qr nec ei adimere potest nec in bonis eius est,vt.d.l.pater.ad legẽ falci.z hoc videtur sentire Azo.dicto titulo de liberis preteritis dicto.§.Itẽ debet fieri exheredatio.Sed sustinendo consilium gl.potest respõderi quod quo ad querelã inofficiosi excludẽdã sufficit filiam institutam in re certa vel quantitate z iussu esse contenta,vt dicta aut.vt cum de ap.cog.§.hoc autem.licet respectu creditorum habeatur loco legatarie,vt dicta.l.quoties.C.de here.insti.vbi de hoc dixi.z de inoffi.testa.aut.nouissima.Et ita cõiter tenetur z vidi seruari.

¶Ultimo dicit gl.quod aliud est in matre dotante filiam:qr eã non potest in ea instituere:qr videtur dotem donasse z nihil allegat,sed allegari potest in ar.C.de iure dot.l.mater.z.j.de condi. indebiti.l.cum is.§.mulier.z.C.de hereti.lege cognouimus.

15 ¶†Extra gl.querunt Gul.z Andre.si pater filio concessit peculium profectitiuz,demum ipse filius deliquit ita quod eius bona sunt confiscata,nunquid peculiuz applicabit fisco.videt qd sic:qr fiscus habetur loco heredis,vt.C.ad legem iul.de vi.l.iij.et de fideiussori.l.inter eos.§.si.z videtur expressum.j.quãdo actio de peculio est annalis.l.j.§.in alienatione.in contrarium videtur qr magis admittitur quis ad debitum q̃ ad lucrum,vt.C.de codicil.l.si.Sed fiscus propter debita repellitur,vt hic:ergo multofortius in penis preferuntur creditores fisco,vt.j.de iu.fisci.l. qd placuit.z.C.penis fiscalibus creditores preferri.l.j.lib.x.Itẽ filius non habet tantũ ius in peculio profectitio quantum habet in castrensi.sed ex delicto filij peculium castrense nõ publicatur,vt.C.de bonis proscriptorũ.l.si filius vbi de hoc satis dixi: ergo nec profectitium.Sed quid ecõtra an ex delicto patris publicabitur tale peculium?videt φ non rationibus suprascriptis vt equalitas vtroqz casu seruet.j.de arbitris.l.litigatores.§.idẽ iul.z qr cum pater emancipat filium ei concedere videtur peculium.C.de dona.l.siue emancipati de emancipa.l.si.z de dona.l. filius.§.si patris.Et qr hodie filius habet heredem in tali peculio,in aut.de here.abintestato.Et ideo transibit ad heredẽ filij.

¶Non ob.ad primam questionem φ fiscus sit heres patris z peculium transit ad heredem.vt.d.l.j.§.in alienatione.j.quando actio de pecul.est annalis,ergo transire debet ab fiscum:qr non sequitur:tenetur de peculio ergo habet peculium:qr bene potest teneri vt heres de peculio z tamẽ peculium nõ habebit.Ibi eñ tenebatur fiscus de peculio quia successerat principali qui erat obligatus de peculio.Consuletur tamẽ fisco:quia si pater petat peculium vel filius in scda questione tenẽtur cauere fisco aduersus creditores,vt.d.§.in alienatione ver.pegasus qñ act.de pecul.est annalis.Gul.z An.Et pro hoc.j.eo.l.pompo.Jac.de ra. dicit per ver.nec eo mouemur excogitari posse talem fraudem.si pater habẽs multos creditores tradat filio in peculiuz magnã partẽ bonorũ suorũ.z deinde cedat bonis nã creditores non poterunt congredi cõtra peculiũ vt hic dr.dicit tamen φ si de fraude cõstaret cautũ esset creditoribus per edictũ q̃ in frau.credi.puto etiam qd si creditores haberẽt bona obligata φ si pater daret in peculium filio φ possent hypothecaria agere qr cum sua causa transeunt.arg.j.de contrahen.emp.l.alienatio.cũ si.Et cõiter etiam in hoc prouident statuta terrarũ que prohibent alienari in filios vel nepotes in preiudiciuz creditorũ.¶In gl.ex quo filius.in fi.dic qr primo conuenitur procurator q̃ detur restitutio vt not.in simili.s.de dolo.l.eleganter.§.si dolo.Jaco.but.¶In ea.gl.ibi.l.ideo.Et est casus.j.eo.l.ait pretor.§.non solum.

16 **Si quis minor.** †Si in mutatione status leditur minor restituitur.Opp.et solue,vt gl.

17 **Si quid minori.** †In legato vel hereditate filio relictis q̃ possunt sibi acqri si sui facilitate ledatur restituitur.h.d.¶Ibi non acquirent etiam pacto non interposito.Gl.opponit de.l.vlti.C.de vsufr. z non soluit.sed sol.sm Jaco.de bel.vt in contraria not.vel dic hic legatum fuit remissum z per consequens amissum.ibi non fuit amissus vsuf.vel hic interuenit pactum ibi capitis diminutio.vel hic filius consensit patri ibi nõ.Jaco.de bel.¶Itẽ dicit gl.qd militia de qua hic loquitur censetur in castrensi peculio. Jac.de ra.dicit φ nõ oĩs militia est in castrensi peculio vel quasi qr militia confertur z in quartaz computat.C.de colla.l.penul. Est ergo rõ scdm eũ qr talis militia ꝑsone coheret:z in istis filius plus iuris habet q̃ in alijs,vt.d.l.iul.C.de vsufru.vñ ledit cõsentiendo patri remittenti.Et distingue plenius q̃ gl.Aliqñ rei legate non est commerciũ in cõi:z tunc nec res nec estimatio debetur.j.de leg.j.l.apud iulia.§.si.z.l.seq.vbi de hoc.Aliquãdo heres tantũ nõ hz commerciũ z tunc prestat estimationem.Aliquando legatarius tantũ non habet commercium tunc aut propter delictum suum z tunc non habet estimationẽ aut propter corporis vitium z habet estimationem,vt.l.filius.§.si qs.de le. j.Si propter aliud vitium extrinsecus:vt qr est seruus cui militia legatur.tunc aut testator fuit sciẽs:z debetur estimatio aut ignorans z non debetur vt de leg.iij.l.fideicõmissa.§.si seruus.z de hoc not.z dixi.j.de ver.ob.l.multum.¶Querit Gul.si filius fuit institutus heres sub conditione si emanciparetur a patre intra centum dies pater est vltra mare ita φ non posset venire intra centum dies.nunquid filius tunc restituetur?dic φ nõ:quia hic loquitur cũ filius potuit patrẽ certiorare z non fecit z ideo lesus est sui facilitate.sed in questione proposita lesus est ꝓpter impossibilitatẽ qr conditio non poterat impleri z ideo vsus est iure communi z non videtur circũscriptus.C.de resti.in integ.l. vlti.z.j.de fideiusso.l.inter.§.penul.Gul.¶In gl.censetur eniz in fi.vel distingue vt superiori casu huius.§.z not.eo.tit.l.sed si res.Ric.z.l.apud iulia.§.si.¶In gl.hoc pactuz.Ibi.§.filia.dic vt plene not.C.de pactis.l.j.¶In ead.gl.in fi.sol.vt ibi vel hic pactum patris ibi capitis diminutio.vel hic filius consensit patri.Ibi non vel hic in alio peculio q̃ aduentitio.ibi in aduentitio.prima vera.Ray.

18 **Pomponius adijcit.** †Tres habet lect. glos.tenet tertiam.

¶Ibi obitum eius secus si eo viuo,vt.s.§.sed an.z.§.proinde. z si fine.z ibi not.nec ob.de ino.te.pa.§.j.vt ibi not.tutius est intelligere primũ casum secundum iura noua in profectitio vel aduentitio z secundum casum in castrensi.Et dic vt plene nota. infra de ca.pe.l.pater qui.Jaco.bu.als est sub.l.dotẽ.§.idẽ pater qui Ja.de ra.in toto recedit ab intellectu glo.Et dicit qd iste §.ponit duas propositiones maiorem z minorẽ ex quibus ipse elicit conclusionem.maior propositio talis est.filiusf.decedit eo defuncto pater occupat bona iure peculij ex quibus casibus filius posset restitui in rebus peculiaribus ex eisdez causis potest pater restitui.sed filius in castrensi peculio lesus potest restitui ergo eo mortuo pater ex eius persona restitui potest.z ista cõclusio secundum eum elicitur ex litera.nam.s.§.sed vtrum.dictum est quod filiusfami.minor habens peculium a patre deceptus in rebus ipsius peculij non potest restitui ad res ipsas,sed solũ ad obligationẽ in sua persona contractam rescindendam.Et ratio est quia res ille peculiares sunt patris.z ita per consequens ꝓdesset restitutio patri.Sed vbi res sunt filij sicut sunt res castrensis peculij:tunc quia eius interest si deceptus est potest restistitui ad res ipsas que sue sunt z per consequens pater filio mortuo.et hec est vera lectura sm eum.Et de isto peculio castrensi φ ius habeat in eo pater z filius,habes.j.de castren.pec.l.penulti. Et lecturam gl.z doctorum qui intellexerunt primum casum de peculio profectitio.z secũdũ de castrensi reprobat dicens quod falsum est φ pater restituatur in peculio profectitio nam si in vita filij conueniatur de peculio non restituitur quare ergo restitui debeat si post mortem filij conueniatur non est ratio.nã hoc casu vbi filius moritur obligatio qua tenebatur filius non trãsit ad patrem.sed extinguitur z remanet sola obligatio patris. nam qui contrahit cum filio duos habet debitores filium insolidum z patrẽ de peculio.sed mortuo filio extinguitur obligatio eius z remanet sola paterna.concludit ergo ipse Jaco.quod.§. iste non loquatur in profectitio qr sicut dictum est filius in eo nõ posset restitui ad rẽ ipsam sed solũ ad obligationẽ qua obligatus est rescindendam que extincta est ꝑ mortẽ filij.z sicut nõ potest pater restitui sed tenetur ex sua obligatione que in vita filij erat perpetua post mortẽ annalis.j.quando actio de peculio est annalis.l.j.z sic loquitur iste.§.scdm eum solũ in peculio castrensi.Sed contra hoc ipse instat φ idẽ sit in profectio z castrensi qr si filius habens peculium castrense decedat intestatus nõ habet

heredem:z si decedat testatus z heres adeat, hz hereditatez.j.de stipu.ser.l.si seruus communis meuũ z castrensis peculij.si ergo filius moritur intestatus pater occupat bona iure peculij.vnde obligatio qua filius tenebatur extincta est etiam in castrensi peculio z reputatur castrense peculium ac si semper fuisset patris. vnde ex contractibus dudum habitis tunc demum resultat obligatio de peculio.vt.j.de acquiren.rerum domi.l.in eo quod.si hoc est verũ ergo pater non debet restitui in castrensi plus q̃ in profectitio.sed dic quod quia filius potuit restitui in castrensi pater qui succedit in locũ eius potest restitui.argu.s.si quis cau.l.si eum.§.qui iniuriarũ.sed in profectitio filius nõ potuisset restitui vt dictum est ergo zc.hodie tamen ista sunt correcta quia filius habet heredem abintestato z in aduentitio z castrẽsi.in auth.de here. abintesta.§.j.concludit ergo quod secundum ista iura.§. iste non potest intelligi de profectitio nec aduentitio:q2 in eis filius non posset restitui vt dictum est:posset tamen secundũ ista iura intelligi in illis actionibus quarũ proprietas secundũ ista iura acquirebatur filio.de quibus habetur.j.de actio.z obliga. lege si filius.vel secundum hodierna iura potest intelligi in aduentitio z profectitio cuius proprietas hodie filio acquiritur,vt l.cum oportet.de bo.que libe.z ideo in eis restitueretur ipse z pater ex persona eius.Jac.de ra.z vide roffre.de senatuscon.mace. circa finem.

19 **Seruus autem minor.** †Adultus vt differat a seq. ¶Ibi dñi maioris.Oldr.¶Ibi poterit secus in filio,vt.s.§.sz vtrũ.z est rõ:q2 filius cũ effectu põt cõueniri z cõdẽnari.z sic damnum patit:seruus non,secundũ Ja.de ra.

Etenim. Ibi magis hoc apparet,scilicet qd non detur restitutio.

1 ¶Mora potest in libertatibus re ipsa z sine interpellatione committi.
2 Libertas fideicommissaria sine manumissione vel iudicis pronunciatione effectum non sortitur.

Si tamen. Ibi presens.i.pura.Ibi cũ in rẽ .id est sine interpellatiõe.†Et sic no.in libertatibus morã cõmitti re ipsa sine aliqua interpellatione.Oldr.¶In gl.vltima ibi vt domino non impleuit dies vt domino zc.Old.¶Ibi propositio iuris habet cum circa tempus manumissionis fuerit in mora cõmissa.Oldra.¶In eadẽ gl.ibi sed nõ per restitutionem.hoc nõ est veruz,†nam ipse cui est fideicommissaria libertas relicta nisi fuerit manumissus vel liber a iudice pronunciatus libertatem non consequitur,vt.j.de fideicõmis.liber.l.cũ vero.§.apparet.et C.de fideicommis.liber.l.si seruus.sed qd dicitur morã in rem fieri verum est propter partum de quo dic vt no.d.l.cũ libertatẽ. Item quo ad aliqua medio tpe querẽda vel quesita vt hic z.j.de leg.ij.l.si quis seruo.Ric.vnde hic datur restitutio propter lucrũ extrinsecum non propter beneficium libertatis.¶In eadẽ glo. in fi.Eo casu quo debebat esse ingenuus alias sec9:q2 esset vsus iure cõmuni.qd dic,vt eadẽ.l.§.apparet.z.§.subuentum.Rayñ. ¶Ibi.§.sed certe de hoc dic vt no.d.l.cũ libertatem.C.de fideic. liber.

a ¶Pupillũ. ad qd qui dicat pupill9 tex.in l.pupill9 de v.sig.gl.in.l.si.i vbo cõstituit curatori v.itẽ not.ff.vbi pupill.educa.de be.z in.l.fin.§. pupill9.de v.obli.z ibi Jo. de imo.q dicit q pupill9 ipro prie dr q prez hz gl.z Ang. in.l.peculium §.pupillũ.ff.d

1 ¶Minores non debent litibus vexari.
2 Uexans aliquem litibus z sumptibus venit puniendus.
3 Minorem non debere in transactionibus restitui:qualiter sit intelligendum.
4 Minor faciens pacem de morte patris an restituatur.

Minoribus. Sepe allegatur propter si.qd interest minorũ litib9 z sumptibus†non vexari.Et idẽ est in maioribus.extra de dolo z contumacia.c.finem litib9.z.j.de inoffi.testa.l. j.Et ideo punitur qui alium fatigat laboribus†z sumptib9 extra de excep.c.excep.z insti.de pena temere liti.per totum.minoribus ergo subuenitur siue damnum patiatur siue grauetur sumptibus z litibus.siue non quesiuit quod querere potuit z hoc dicit vsq3 ad.§.sed quod pap.in.l.z si fine.†Et caue a glos.que est hic que dicit minorẽ non restitui in transacti.q2 si intelligeres simpliciter sicut iacet esset contra titulũ.C.si aduersus transac. Oportet ergo quod intelligas quando res erat dubia:quia minor non habebat probationes suas bene paratas:quia tũc bene tenet transactio.vt.C.de transac.l.preses.vel als vtiliter trãsegit.puta q2 habebat debitorẽ potentẽ z litigiosũ qui debebat sibi centum:transegit pro nonaginta certe multoplus potuisset vnde tenet transactio.vel posses intelligere qñ in transactione modica esset lesio,vt.s.de in integ.restitu.l.scio.z de hoc vide.d. titu.si aduer.transac.z in summa.e.ti.z.d.l.preses dicit.facit etiã finis huius.l.†q minor faciens pacem de morte patris nõ restituatur de quo dixi.C.de in integ.rest.super rubrica.vide etiã q dixi.j.e.l.ait pretor.§.sed z si hereditatem.

1 ¶Uerbum gestum extenditur ad oẽm contractum vel quasi contractum etiam vltra proprium significatum.
2 Minor renuncians spiritualibus beneficijs an veniat aduersus talem renunciationem restituendus.
3 Adolescens an compellatur inuitus accipere curatorem.
4 Pupillus z adultus in quo differant.
5 Jussus iudicis quid operetur:z an illi sit semper parendum.
6 Debitor minoris soluens sine tutoris vel curatoris vel iudicis authoritate an plenam consequatur liberationem.
7 Debitor soluens pupillo an debeat de solutione scripturas exhibere.
8 Minor an possit soluere suo creditori:z an soluendo transferat dominium.
9 Soluens rem mobilem pro immobili vel econtra an sit restituẽdus vel si plene liberetur.
10 Appellari licet a preceptis iudicis ante litem contestatam.
11 Minor vbicunq3 vel quandocunq3 lesus venit restituendus.
12 Minori subuenitur contra aditionem hereditatis.

Ait pretor. Hic exponit illa verba edicti pretoris,gestum esse dicetur.¶†Et gl.dicit quod hic verbum gestum,extenditur vltra proprium significatum.vt.j.de ver.signi.l.labeo z ibi etiam no.Ex quo querit.H.an hoc habeat locum in vltima voluntate si minor circunscript9 aliquid leget alicui forte indigno an heres eius possit restitui.z tenet quod non per.l.j.de ver.signi.l.verba contraxerunt.z de leg.ij.l.cũ pater.§.curatoris.¶†Item querit gl.an hec restitutio locum habeat in spiritualib9,puta si minor renunciauit beneficio ecclesiastico seu prebende que obtinebat an contra talem renunciationem possit restitui.gl.tenet qd non quia in spiritualibus ex quo est.xiiij.annorũ agit z conuenitur vt maior.extra de iudi.c.vlt.li.vj.alia ratio gl.non est bona quia licet sit onus in beneficio ecclesiastico est tñ z cõmodũ si sit pingue.canoniste distinguunt aut beneficiuz quod renunciauit est alij collatum.aut nõ.¶Primo casu nõ restituitur.secundo sic vt extra de resti.spolia.c.ex parte vbi de hoc.z de istis spiritualibus satis in gl.no.z pro hoc.j.eo.l.quod si minor.§.sceuola.z dixi etiã.C.de in integ.restitu.super rubrica.z.s.titu.proxi.l.elegãter.ver.Item de iure canonico.z plene not.in spe.l.ij.de in integ. restitutione.§.quis autem.z.§.qualiter.ver.quid si minor renũciat beneficio.Et vide quod dixi.j.eo.l.si ex causa.§.pap.z tetigi in aut.ingressi.

Permittitur. Licet cõtinue allegetur per glo.et doct.pro.§.tamen proprie versiculus.Et de precedẽti materia.Et est vtilis,vt.j.patebit. ¶Primo oppo.q adolescens†nõ compellatur inuitus accipere curato.vt instit.de curato.§.item inuiti.z lz gl.videatur facere differentiam†inter pupillum[a] z adultum tamen non est differentia vbi de curatore ad litem agitur nisi pupillus esset infans:quia tunc sibi non daretur cura.quia datur petenti z volenti z infans petere non potest.Dic ergo quod siue sit pupillus siue adultus non habens tutorem vel curatorem.Aut vult agere z non cogitur petere curatorem sed repellitur ab agendo tanq̃ non habẽs personam legitimam.Si vero conueniatur tunc cõpellitur accipere curatorem ad litem vt hic,z.j.de tute.l.qui habet.§.si pupillus.z.§.cassius.C.qui petant tutor.l.j.de in litem dando tu.l. j.z de vsuris pupil.l.finali sed quomodo hoc fiet q2 oportet q citetur z citatio fieri non potest cum non habeat personam legitimam.dic quod citari potest ad istum actum vt petat sibi curatorem dari vt probant iura predicta.¶Item allegatur continue iste.§.quod iussus iudicis†excusat.concordã.sunt in gloss.z est brocardicum quod hic glossa non soluit.Sed soluitur in glossa z per Archidiaco.lxiij.distinctio.salonitane.z prima questiõe iij.ca.ea que.z bene per gandinum de penis percussiõibus et insultu.versiculo pone questionem que sepe cõtingit fecit potestas z not.z dixi.s.de his qui not.infamia.l.furti.§.qui iussu.de regulis iuris.lege non videntur data.§.qui iussu.z vide questiones quas ibi notaui.z eodem titulo capitulo quod quis mãdato.libro.vj.per Dy.z alios z per ipsum Dy.in.c.qui prior est tempore in fine.z plene dixi.j.de aqua pluuia arcenda.lege quanquã. Sed quantum ad presens dic secundum Jacob.de bel.quod regulare est quod iussus iudi.excusat si quo casu reperiatur contrarium est speciale.vel dic aut queritur an iussus excuset.aut an det robur rei agende.primo casu aut iussus est secundum ius aut contra ius:et est certum aut est dubium.primo casu excusat

su excusat vt hic cũ concord. secundo casu non excusat, vt. C. de iure fis. l. prohibitũ. ꝛ l. facultas. lib. x. ꝛ de decur. l. oēs. ꝛ de ap. l. qm̃. ¶ In dubio excusat si iubens exequitur officiũ vt iudex. secus si vt priuatus tunc enim parere non debet ex necessitate ſʒ ex reuerentie exhibitiōe, vt. ð. l. nō videtur. §. qui iussu. de reg. iuris. ꝛ per Dy. ð. c. si quis mandato. ꝛ. xiij. dist. c. ij. Et an iussus superioris excuset a periurio, vide extra de censi. c. significauit. ꝛ in alphabeto dictione iuramentum. Secundo casu principali cũ queritur an iussus det robur rei agende aut est statuta certa forma rei agende tunc iussus non potest eā immutare: qꝛ vel ex solennibus ꝛc. s. de in integ. resti. l. diuus. de transac. l. cum ij. §. si pretor. ꝛ. C. si ꝑpter publi. pensi. l. fin. aut non est statuta certa forma vel solennitas: tunc si quidē res agenda procedit ex mera volūtate, requiritur tamen ibi presentia ꝛ officiũ iudicis sicut est in bonorũ possessio. petēdis sufficit iussus siue decretũ iudicis. C. qui ad. ad bo. poss. pos. l. bon. ꝛ de iure delibe. l. si infanti. §. fi. si vero procedit ex necessitate sicut est debiti solutio: tunc etiam sufficit iussus iudicis vt hic cũ concor. Jac. de bel. ¶ Item no. gloss. hic positam ad quā multũ recurritur qñq; debitor minoris soluit. qñq; consequitur plenam liberationem qñq; pleniorem qñq; plenissimam, vt in gl. Ja. de ra. ꝛ. B. redarguūt verba glo.
6 †ꝛ dicunt ꝙ non est verum ꝙ debitor minoris q soluit sine authoritate tutoris vel curatoris vel iudicis consequatur plenaz liberationem imo non consequitur qꝛ nullo modo liberatur, sed remanet obligatio licet pecunia sit salua vel in rem minoris versa vel al's factus locupletior detur exceptio soluenti, vt inst. qui. ali. licet. §. fi. vbi de hoc videas. ꝛ de sol. l. in pupillo. sed certe idem dicit glo. ꝛ quod dicunt ꝙ non consequitur plenam liberationem certe imo consequitur in effectu. nihil enim interest ipso iure quis actionem non habeat an per excep. repellatur. j. de reg. iur. l. nihil interest. ꝛ hunc etiam intellectum habuit glo. vnde ipsi dicunt ꝙ cum soluitur minori sine tutoris authoritate nullam consequitur liberationem sed solam excep. si soluit cum tutoris vel curatoris authoritate cōsequitur debitor semiplenā liberationem: qꝛ lʒ liberetur minor tñ pōt restitui. vñ nō videtur exclusus. s. de in integ. resti. l. nemo. vbi aūt soluitur iudicis authoritate cōtingit plena liberatio: qꝛ nō pōt restitui. nā optimo consilio & fieri qđ cũ authoritate iudicis fit, vt. j. de ritu nup. l. pe. §. fi. licet tamen verba sint diuersa: idem tñ est effectus. Sed nunqd eo casu quo debitor soluit pupillo est necessaria scriptu-
7 ra †ad hoc vt liberetur si soluit cũ authoritate tutoris: videtur ꝙ sic. C. arbi. tu. l. fi. ꝛ. j. de admini. tuto. l. chirographis. And. tenet ꝙ quo ad debitores non est necessaria scriptura. C. de sol. ꝛ libera. debitorũ ciuita. l. vnica. lib. xj. ꝛ. C. de pac. l. pactũ. ꝛ. j. de pigno. l. contrahitur. quo ad tutorem sic. ꝛ ita loquuntur iura contraria. ꝛ. C. de cura. furio. l. fi. §. tali. And. Et quare magis liberatur soluēdo authoritate iudicis ꝙ sit securus emendo cũ ei9 decreto dic vt hic in glo. vlti. ꝛ: vide ad hanc materiā quod not. C.
8 si aduer. sol. l. j. ꝛ in summa eo. ti. † Sed quid ecōtra si minor soluat creditori suo nunquid transferat dñiũ: dicvt in glos. vel dic plenius aut soluit debitũ aut indebitũ. primo casu aut cum authoritate tutoris vel curatoris ꝛ nō restituitur, aut sine ꝛ nō trāsfertur dominiũ, ꝛ restituitur nisi creditor cōsumpserit: qꝛ tūc nō restituitur. j. de sol. l. qđ si forte. §. fi. secūdo casu qñ soluit indebitum: aut vtroq; iure ciuili ꝛ naturali ꝛ sine authoritate tutoris vel curatoris ꝛ non est consumptum tutus est iure communi ꝛ pōt etiā restitui. j. de consti. pecu. l. iij. §. j. aut erat indebitũ ciuiliter ꝛ debitum naturaliter: tunc dic vt. j. de condic. indebi. l. interdũ. vbi de hoc plenius no. Quod dixi non transferri dñium intelligas eo casu quo habebat curatorem: qꝛ tunc similis est pupillo, vt. C. de in integ. resti. mino. l. si curatorem. al's bñ transfertur dñium. C. si aduer. dona. l. ij. ꝛ. j. ad treb. l. j. §. fuit quesitũ.
9 vbi de hoc no. ꝛ dixi. ¶ † Querit Jac. de ra. si minor dedit rem immobilem insolutum creditori suo cũ authoritate iudicis, an lesus restituatur. dicit ꝙ sic: qꝛ soluit aliud pro alio ꝛ non est vera solutio: ꝛ ideo authoritas iudicis non excusat nisi decretum solēniter intercedat quod requiritur in alienatione rerũ immobilium. ¶ Ultimo collige ꝙ a talibus preceptis que fiunt ante
10 litē conte. pōt appellari † vt hic & ibi nisi forte ꝛc. ab iniquo eīn iudicis precepto potest appellari. C. de appel. l. si quis prouocatione. vbi de hoc. ꝛ. j. ex quib9 cau. maio. l. sed ꝛ si per pretorem. §. ait pretor. siue cum per magistratum. qñq; enim ab interlocutoria appellatur: vt. j. de appella. re. l. ij. ¶ Dñs Odof. dicebat ꝙ nō licet appellare de iure ciuili a iudicis precepto. ꝛ quod hic dicitur nisi forte ꝛc. allegando dicitur. Ja. de bel. distinguit aut istud preceptum fit in confitentem ꝛ non appellatur. C. quorum ap. non reci. l. ij. ꝛ de non nume. pecu. l. generaliter. si fiat in non confitentem: tunc potest appellari, vt hic ꝛ. j. de appel. l. creditor. §. iussus. ¶ Quid si opposui aliquam exceptionez dilatoriam vel declinatoriam, ꝛ iudex eam nō admisit, nũquid minor restituetur: dic quod non: quia appellare potest, vt not. extra de in integrũ restitu. c. coram. per Inno. ij. col. Et de istis interlocutoriis vide extra de appel. cũ cessante. de ele. dilectus. circa finē. de testi. significante. ꝛ. iij. q. vj. c. hec quippe. ꝛ not. ꝛ dixi. C. de epi. audi. l. ij. ꝛ quo. ap. non reci. l. ante. ꝛ quod no. de app. l. si qs prouocatione. ¶ In glo. quomodo hoc ibi nō cogitur. s. precise sed repellitur ab agēdo nisi habeat curatorē, vt. s. dixi. ¶ In fi. ꝛ hec verior, vt no. ð. §. idem ait. ¶ In gl. hic no. ibi si propter pub. pen. l. fi. sed sol. vt ibi no. ꝛ. s. dixi. ¶ Ibi debitor pupillaris vel adulti minoris.

11 **Non solum.** † Satis patet ex glo. Et breuiter dic ꝙ minor lesus in iudicio vel extra restituitur.

12 **Sed ꝛ si hereditatem.** ¶ † Contra aditionem hereditatis subuenitur minori. h. ð. Et breuiter dic si est pupillus ꝛ cũ authoritate tutoris adiuit restituitur. si sine nō tʒ aditio. C. de iu. de lib. l. potuit. Et ideo restitutiōe nō indiget. Si est adultus ꝛ adit cũ authoritate curatoris tʒ aditio ꝛ restituitur si sine aut habebat curatorē. ꝛ sīl's est pupillo. C. de in inte. rest. l. si curatorē. si nō hʒ tʒ aditio ſʒ pōt restitui. ꝛ dic vt no. in. l. ipuberibus. in gl. allegata. ¶ Sʒ nunqd restituetur contra aditionē nō probata alia lesione: videtur qđ sic: qꝛ hereditas cōtinet multa onera, vt. j. mā. l. si hereditatē. ꝛ qꝛ eius interest litibus ꝛ sumptibus nō vexari, vt. s. eo. l. minoribus. vbi hec questio terminatur in gl. In contrariũ vr̃ qꝛ minor debet probare duo se minorem ꝛ lesum, vt. j. de iureiuran. l. nā postea. §. si minor. ꝛ. j. eo. l. verũ. §. sciendũ. primũ verius fm Guid. de suz. ꝛ de hoc dixi. C. siue ab here. se absti. aut. si omnes creditores.

1 ¶ Promittens duas res vel plures an vnā dando liberetur, ꝛ si sufficiat dare deteriorem.
2 Minoribus deceptis in eo ꝙ nō sunt lucrati succurritur.
3 Licitatio in venditione rerum minorum vel ecclesiarum est necessaria.
4 Res ciuitatis an sine licitatione venduntur.
5 Restitutio diuersimode consideratur.
6 Substitutio vulgaris expirat aditione hereditatis nec in seruo substituto reconualescit.
Duobus obiectis vno affirmato aliud negari videtur.
7 Actio vtilis prefertur directe.
8 Primo veniente abintestato repudiante beneficio restitutiōis an secundus admittatur.
9 Minor qui non appellauit potest restitui vt appellet.

1 **Et si sine.** † Al's est. §. ꝛ qđ ðt sine dolo, sub audi maxi. ar. s. de dolo. l. j. §. idez pompo. refert. ꝛ. l. eleganter. in pn̄. Ray. ¶ In glos. duo ꝓmittit. in fi. Sol. vt no. ð. l. illud. de cōstitu pec. vel dic ꝙ ibi est vnũ quantũ ad vnā prestationē: qꝛ vnius prestatio liberat ab vtroq;, vt. j. de leg. ij. l. si quis seruum. §. j.

2 **Quesitum.** † Uide qđ dixi. s. eo. l. j. §. pretor edixit. et casus huius. §. pulcher est, ꝛ cōtinue posset occurrere in minore ecclesia ꝛ ciuitate, vt statim subijciam. ¶ Ibi ꝛ quotidie. no. argu. ab eo qđ quotidie fit, vt ꝛ. j. si certuz petatur. l. certi cōdictio. ꝛ dixi in alphabeto dictiōe argumētũ. ¶ Ibi ꝙ circumscripte. i. causa cognita. ¶ Ibi ceterum nemo. ad hoc. C. de rescin. ven. l. ratas. ¶ Ibique fortuitis casib9 subiecte sunt glo. intelligit de fructibus qui seruando seruari non possunt. Jacob. de raua. intelligit generaliter prout iacet in omnibus rebus que subiacent casibus fortuitis vt sunt dom9 vrbane que tēpore harum legum poterant alienari, vt. j. de rebus eorum qui sub tute. l. j. ꝛ per totum hodie non, vt. C. de admi. tu. l. lex que tutores. ¶ Item allegatur tex. iste qꝛ in venditione re-
3 rum minorũ fit necessaria licitatio † sicut in rebus ecclesie. C. de sacrosan. eccle. aut. hoc ius porrectum. ¶ Sed credo in rebus
a minorum sufficere decreti[a] interpositionē, vt. j. de rebus eorum qui sub tute. l. magis puto. §. ne passim. ꝛ. C. de predijs mino. per totum. ꝛ ita seruatur. ¶ Quidam tamen tenent primaz ad instar rerum fiscalium, vt. C. de fide instr. ꝛ iure haste fisca. per totum. lib. x. ꝛ. j. de iure fis. l. lucius. §. fi. cui equiparatur pupillus. C. de iure reip. l. rempublicam. ꝛ. j. ex quib9 cau. maio. l. ergo. Et pro hoc. j. de edil. edic. l. j. §. illud sciendũ. ꝛ qꝛ sic fit in distractione pignorum. C. de distrac. pigno. l. creditor. ꝛ no in aut. de fideiusso. in prin. ꝛ hanc hic sequitur Gul. de cu. Et vide in Specu
4 lo de emp. §. nunc dicendum. versi. hoc quoq;. ¶ † Andr. tenet primam quia ꝛ res ciuitatis sine licitatione venduntur. C. de vendendis rebus ciuita. l. j. ꝛ. ij. li. xj. ¶ Ex quo quero qōnem quaz vidi de facto: Cōmune pergami icantauit datia ꝛ perfecto con-

a ¶ Decreti. ad de. l. j. ꝛ. l. ob es. C. & ꝑdi. mino. pau. 2s. lxviij. ꝛ i. l. magis. §. ne passiz. ff. de reb. eorum.

tractu post plures dies apparuit quidam plus offerens quere batur an deberet admitti iterato licitatio. iste. §. facit quod nõ. ⁊ dicte leges de vendendis reb. ciuita. videtur hoc decidere. Et pro hoc bene quia fides haste fiscalis facile cõuelli nõ debet. C. de remissio. pigno. l. si hypothecas. Et pro hoc bene dicta. l. ratas. C. de rescin. ven. ⁊ eo. ti. l. de contractu. ⁊. l. si quos. Et ita vidi de facto terminari. ⁊ de hoc dixi. C. si in causam iudicati pignus captum sit. l. ij. ¶ Conclude ergo secundũ Jaco. de ra. q: aut minor ciuitas fiscus vel ecclesia in vendẽdo res suas seruauit solẽnitates debitas ⁊ fecit sicut quilibet maior quia vẽdidit tẽpore opportuno ⁊ iusto pretio licet postea appareat plus offerens ⁊ non admittitur licitatio nisi de sorde vel gratia docere⁊. ⁊ ita intelligatur hic in versi. ⁊ districtu: quia minor nõ esset contrariũ postulaturus si res esset effecta minoris pretij. p hoc. C. de solu. l. fina. Et pro hoc bene. j. de iure fis. l. non intelligitur. §. diui fratres. Si vero debita solennitas non est seruata tunc ipso iure non valet venditio nec est opus restitutione, vt. C. de fide instru. ⁊ iur. haste. fis. l. j. ⁊. ij. cũ ibi nota. si vero debita solennitas est seruata sed minor lesus est sui facilitate vt q: vendidit tẽpore non opportuno vel nõ iusto pretio: ⁊ tunc restituitur ⁊ ita intelligatur principiũ huius. §. ⁊ versic. qd circũspecte. sed in casu vbi admittitur rursus licitatio nũquid sepius admittetur. verbigratia minore decepto apparet alius plus offerẽs re sibi tradita. post aliquos dies apparet adhuc ali⁹ plus offerẽs nũquid admittetur: videtur ꝙ sic propter dictionem rursus, que est hic in litera que debet intelligi quoties opus est sicut ⁊ dictio iterum. s. de edend. l. vbi. §. hec vox. ⁊ videtur expressuz. j. de in diẽ addic. l. quod autẽ sabinus. In contrariũ videtur expresse. C. de locatione prediorũ ciui. p totũ. ⁊ maxime. l. si. circa mediũ. puto dicendũ vt. s. ꝙ si fecit vt faceret quilibet maior in secũda licitatione vel prima nulla alia admittatur si deceptus sit in prima vel secunda vel tertia semper restituatur: q: semper subest noua ca lesionis ⁊ restitutionis, et pro hoc. C. si sepius in integ. resti. postule. l. ij. ⁊. j. §. proxi.

ff. l. pen.

+ adde bart. in l. si constitu menta.

Restitutus. †Restitutio sepius datur. hoc dicit. ⁊ vide. s. §. proximo quod ibi dixi ⁊ hic in glos.

6 **Sed quod papinianus.** †De duob⁹ obiectis vno affirmato aliud negari videtur ⁊ econtra. h. d. vel clari⁹ vulgaris substitutio aditiõe hereditatis expirat. nec reconualescit in seruo substituto lz minor restituat: q: q semel est heres semp remanet heres. ¶ Et diuide in q̃tuor ptes. i pria ponit vnũ dictũ pap. vsqz ibi. si aũt. ibi ponit aliud dictũ vsqz ad versicu. nam si. ¶ Ibi ponitur correctio secundi dicti pap. vsqz ibi. ⁊ quod ait. ¶ Ibi ponitur correctio primi dicti vsqz ad. §. Item si non prouocauit. ¶ Item no. ꝙ hic restitutio nõ reponit omnia in pristinũ statuz. ¶ Et est ratio: q: pretor non põt facere heredez nec desinere licet effectũ heredis tribuat ⁊ auferat institu. de bonoruz possessio. §. quos autẽ. Item no. ꝙ vtilis actio †prefertur
7 directe. de quo plene dixi. s. de procu. in cause. §. ⁊ licet. ¶ Item not. ꝙ qui semel est heres non põt desinere esse heres noĩe non effectu, vt no. j. de acqui. hered. l. pro herede. §. papin. ¶ Ibi remanere dimitte ꝙ sequitur. ⁊ hic lege versi. ⁊ ꝙ ait. postea resume quod sequitur. ¶ Modo declaremus vtrunqz dictum. primum enim loquitur in minore repudiante qui habebat seruuz substitutum deinde minor restituitur contra repudiationẽ dixit pap. ꝙ nihilominus seruus liber manet qui adiuit ex substitutiõe. ⁊ q: pap. non dixit ꝙ seruus remaneret heres, in hoc reprehenditur: quia etiam heres remanet non obstante restit. minoris: q: qui semel est heres semper remanet. ¶ Secundum dictum est econtra quando minor adijt postea restituitur contra aditionẽ quo casu pap. dixit seruũ substitutũ non esse liberum nec heredẽ. ⁊ in hoc reprehenditur pap. in vno casu. s. qñ hereditas non est soluendo: q: tunc efficitur liber ⁊ heres. ¶ Et aduerte vnum quod dicit gloss. prima in fi. l. ꝙ si pupillus in fraudem omitteret adire ex testamento. ⁊ adiret ab intestato qd subuenitur substitutis. quod intelligas in pupillari substitutiõe que non habeat inclusam vulgarẽ. nam de vulgari non potest intelligi: quia tunc subueniret substitutis directa via ⁊ de rigore et sine aliqua equitate hui⁹. §. vt. C. de impuberũ ⁊ alijs substitutio. l. heres. Jac. bu. ¶ Quere quare aliud est quando hereditas non est soluendo ꝙ quando est soluendo. ⁊ dic vt in princi. glo. que incipit hoc ex benignitate. Et licet gl. dicat ꝙ vbi est soluendo si legitimi nollent adire qd admittatur seruus substitutus non tanꝙ heres sed tanꝙ minister. hoc videt contra textuz huius. §. qui nõ admittit seruum nisi eo casu quo hereditas nõ est soluendo nisi forte dicamus ꝙ non petet vt substitutus sed petet ex titulo de eo cui libertatis causa bona addicũtur in institu. deinde querit glos. an erit idem in extraneo substituto qd hic dicitur in seruo. glo. post multa tenet quod non est idẽ: imo extraneus substitutus semper admittitur virtute substitutionis. ¶ Et pro plena declaratione dic aut vnus heredũ restituitur contra aditionẽ ⁊ queritur an coheres admittatur ad eius partẽ iure accrescendi. Et dic ꝙ sic si vult. j. de acqui. here. l. pen. inuitus nõ: vt. l. si minor. eod. ti. aut querit de substituto qñ institutus abstinet per restitutionẽ an ipse substitut⁹ sit heres: et dic aut substitut⁹ est necessarius vt seru⁹: ⁊ tũc si hereditas nõ est soluendo est liber ⁊ heres vt hic. Si est soluendo gl. dicit qd est liber sed nõ heres. Ja. de ra. sentit qd nõ sit heres nec liber. si querit de extraneo substituto qui est liber homo cõmunis opinio est quod sit heres siue hereditas sit soluendo siue non. Jac. de ra. distinguit aut institutus qui habet substitutuz ⁊ abstinet per restitu. coheredem non habet: et tunc hereditas deuoluitur ad venientes ab intestato excluso substituto: quia per aditionẽ expirauit substitutio, vt. l. post aditam. C. de impuberuz ⁊ alijs substitu. ¶ Si vero habet coheredem tunc substitutio recõualescit: quia non potest deferri ad venientes ab intestato: quia sic testator decederet pro parte testatus ⁊ pro parte intestat⁹ quod esse non potest nec coheres potest preferri substituto: quia cum repudiat reconualescit substitutio ac si nunquam adijsset. Ad l. extra contractũ. j. de re iudica. que videtur indistincte admittere substitutum respondet ꝙ vel ibi loquitur in pupillari non in vulgari substitutio. vel loquitur quando habebat coheredẽ.
8 ¶ †Ultimo transit gl. ad venientes ab intestato si primus repudiat beneficio restitutionis an admittatur secundus. dic aut secundo imputari potest vitium tacite repudiationis per negligentiam ⁊ non admittitur. ⁊ sic loquitur. j. de succe. edic. l. final. Si imputari non potest: tunc aut talis est secundus qui succedere potest de iure ciuili vt quia agnatus ⁊ admittitur, vt. j. ad tertul. l. prima. §. si quis adita. aut poterat succedere de iure pretorio tantum quia cognatus: ⁊ tunc non admittitur: quia elusorium esset decretum pretoris quod primo concessit beneficium abstinendi si concederet secundo beneficium adeũdi. hodie autez pariter admitterent agnat⁹ ⁊ cognat⁹: q: sublata est differentia agnationis ⁊ cognationis, vt in aut. de here. ab intest. §. primo. ¶ In glo. hoc ex benignitate. ibi. data libertas. Et hoc bene erat hic cũ esset adita hereditas ex eo gradu ex quo fuit data libertas. ⁊ hoc non erat hic. ¶ In fine de rigore. Oldradus. ¶ In glos. hic no. ibi de heredibus instituendis. l. et qui al's est sub. l. ex bonis.

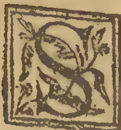
9 **Item si non prouocauit.** ¶ †In glo. scz minor. in fi. ¶ Quod dic vt. ibi no. Itẽ non ob. j. de statulib. a ceteris. §. j. vt ibi no.

1 ¶ Contumacia non priuat minorem beneficio restitutionis in integrum.
2 Restitutio plus confert ꝙ appellatio.
3 Dolus tutoris non debet pupillo nocere nisi factus sit locupletior.

1 **Minor etiam.** †Pone casum in nube vt litera sonat. ¶ Et q: glos. inordinate pcedit sic ordina. primo si minor fuit contumax ergo indefensus ⁊ sic sententia nulla, vt. C. si aduer. rẽ iudi. l. cum ⁊ vos minores. ergo non eget restitutione, vt. j. eo. l. in causa. sol. hic fuit interlocutoria que bñ tenet de mittendo. sed Jaco. de raua. dicit ꝙ tunc non restitueretur: quia in causa momẽtanee possessionis non appellatur. C. si de momen. pos. fuerit ap. l. j. ergo nec minor restituitur: quia modica est lesio. vñ dic ꝙ fuit diffinitiua ⁊ minor fuit defensus vsqz ad sententiam ad quam non potuit perueniri nisi mediãte contumacia: ⁊ qui contumax est in dolo est ⁊ aduersus dolum non debet restitui, vt. j. l. proxi. §. nunc videnduz. dic hoc verum si esset vere contumax: quia ipse vel tutor vel curator dixissent volo venire. hic autem loquitur in ficte contumace: quia tutor citat⁹ nõ venit. ¶ Sed tũc opponi. si fuit ficte contumax habet remediũ
2 appellandi ⁊ sic cessat restitutio, vt. d. l. in cause. so. †plus cõfert restitutio quam appellatio: quia reponit eũ in primum statuz: ⁊ ideo vnum remedium non tollit aliud. dicam dicta. l. in cause. ⁊ plene dixi. j. de operis noui nunciatio. l. in prouinciali. Jaco. butriga. ⁊ vide etiam quod notaui dicta. l. cum ⁊ vos minores. C. si aduer. rem iudica. ¶ Unum etiam dicit glos. quod verum non est: scilicet ꝙ hic fuit cõtumax in nõ restituẽdo. nã tũc non restituetur, imo etiam contra eum iuraretur in litem ex dolo tutoris ⁊ tutor tenetur, vt. j. quando ex fac. tu. l. j. vbi aũt non esset soluendo restitueretur in subsidium Jaco. de raua. ¶ Item di-
2 cit glo. in fine ꝙ prima positio stare nõ potest, scilicet quod minor fuerit

nor fuerit citatus ꝛ contumax ꝛ nihil allegat. Et ideo allega. ȷ. de re iudicata. l. acta. §. indefensos. ꝛ. l. contra pupillum. ꝛ vide ȷ. de verborum oblig. l. sed si ex stipulatu. ꝛ quod nota. supra de in ius vocan. l. neqꝫ. ¶ Dicit etiam Guido de suza. responden do ad. l. non potest dolo carere. de regulis iuris. quod loquitur
3 in maiore. †Et si opponatur quod tutor vel curator citat⁹ fuit, respondet quod dolus tutoris non nocet pupillo si ex eo nō est factus locupletior C. de seruis fugiti. l. quicunqꝫ. ꝛ vnde vi. l. meminerint. secus si factus esset locupletior. vt supra de dolo. l. sed ex dolo.

1 ¶ Minor restitutus aduersus sententiam intelligendus est restitutus aduersus executionem.
Pignora an possint ex causa iudicati capi ꝛ distrahi precipue pendente restitutione.
2 Mulieri lese an ꝛ quo casu pcipue in matrimonio subueniat.
3 Minori an in delictis subueniatur.
4 Minori an aduersus negationem succurratur: puta si dño feudum negauerit, an ad dñm deuoluatur.
5 Minori qui transigere potuit sed nō transegit subuenitur.
6 Minor licet in causa principali non restituatur, pōt tñ in vno ipsius cause articulo restitui.
7 Procurator potest in criminalibus in medijs cause articulis constitui.
8 Dolum cōmittens dr ꝛ culpam cōmittere sed non econtra.
9 Mutatio status impedit restitutionem.
Pater ꝛ vxor an poterit eum qui se vendidit ad pretium participandum vendicare.
10 Minor an possit contra religionis ingressum restitui: ꝛ an status mutatio impediat talem restitutionem.
11 Minor an per ingressum religionis dicatur lesus.
12 Minor qui sine dolo incidit in commissum an restituitur.
13 Minor non restituit aduersus libertatem cōpetentē: ei tñ alijs modis consulitur.

1 **I ex causa.** †Oppo. ad. l. istam quod pignora non potuerint capi nec detrahi ex causa iudicati pendente restitutione: quia ea pendente nihil debet innouari. vt. C. de in integrum restitu. petita ne quid noui fiat. l. vnica. sicut nec appel. penden. vt. ȷ. nil noua. appella. pen. per totum. ¶ Ad istud contrarium licet nec gloss. nec aliquis doctor quem ego legerim tāgant non occurrit mihi bene responsio: quia si dicamus quod de facto foret facta ista captio ꝛ distractio ꝛ nō de iure: tūc nulla esset tanqꝫ facta contra legem: et ideo non esset opus restitutione. vt. ȷ. eodem. l. in cause. ij. cogitandum est ad solutionē. forte tamen dici posset quod cum peteretur executio qꝛ sententia transiuerat in vigorem rei iudicate minor vel eius tutor executionem non impediuit sed passus est execu. fieri: sed vidēs post ea lesionem minoris petijt restitutionē contra sententiaꝫ quod facere potuit intra quadriennium. vt. C. de tempori. in integruꝫ resti. l. fi. aliter non video quod procedere posset. l. ista. Item no. triplex pignus. scilicet conuentionale, pretorium ꝛ iudiciale. et qualiter ꝛ qñ minor in istis pignor. restituatur, dic vt in gloss. ꝛ C. si aduersus ven. pignoris. ꝛ in summa eo. ti. ¶ In gl. hic no. in fine. qꝫ dic esse verum vbi ex contumacia sua processuꝫ est ad venditionem ꝛ contra contumaciam suā tantū velit restitui vt ȷ. de distrac. pignor. l. si creditor. §. illud. ꝛ. ȷ. §. nunc videndum. Ja. but.

2 **In dotis quoqꝫ.** †Dic vt glo. ꝛ plenius nota. ꝛ dixi. C. si aduersus dotem. l. j. ꝛ in summa eo. ti. vbi etiam dixi qꝫ non restituitur si decipiat in matrimonio. Et ad hoc facit quod dixi ꝛ no. in glos. §. eodem ait pretor.

Nunc videndum. In superioribus dictū est quomodo minores restituantur in ciuilibus hic an restituātur in delictis. Nec obst. ȷ. e. pap. in princi. vt ibi not. †Et dic aut minor ex delicto ciuiliter
3 conuenitur ꝛ loquitur iste. §. aut criminaliter: ꝛ habet locū. ȷ. e. l. auxilium. Et vide quod bene nota. per Gandinum de penis percussionibus ꝛ insultu. ver. cum aliquis minor. ꝛ quod not. et dixi. C. si aduer. delictum. ꝛ in summa eo. ti. ꝛ pulchram glo. que est. ȷ. de regu. iur. l. fere in omnibus. ¶ Et breuiter iste. §. hoc dicit qꝫ subuenitur minori in delictis vt habeatur pro transacto vel pro confesso si sibi expedit. ¶ Op. qꝫ aduersus delictuꝫ succurratur minori. vt. d. l. j. ꝛ. ȷ. C. si aduer. delic. solu. aut est delictum in omittendo ꝛ succurritur. vbi autem in committendo ꝛ non succurritur vt hic. Jac. but. dicit qꝫ melior est ratio que ibi assignatur in tex. qꝛ ibi non est delictum cōe sed a lege specialiter inductum. quod locū habet solum in maiore ꝛ in minore nō est delictum. Quid ergo si ɔmittit dolū in omittendo: dic quod aut vult restitui aduersus preteritum: ꝛ potest. vt. §. de eden. l. j. in fi. aut functum ꝛ nō pōt. vt. ȷ. eod. l. auxiliū. vides qꝫ si minor culpa cōmittit delictū petit restitutionē vt non puniatur: est ne hoc verum in maioribus criminibus: vt pone minor iacebat lapidē vel sagittabat cum arcu, ꝛ aliquem interfecit: nunquid restituetur vt non puniatur: glo. hic videtur qꝫ restituatur in totum in omnibus delictis culpa tm̄ cōmissis quantūcūqꝫ grauibus. Jac. de ra. ꝛ G. tenent oppositum dicunt tamen qꝫ non punitur pena legis corne. de sica. qꝛ illa exigit dolū. vt īfra de sica. l. iij. vbi de hoc. sed punietur alia pena. forte relegationis. et pro hoc. ȷ. §. proxi. vbi in delicto culpa commisso mulieri non subuenitur licet gloss. exponat ibi culpa. i. dolo. quod ergo hic glo. dicit qꝫ in delictis culpa cōmissis in totum restituitur intelligunt in commissis culpa leui vel leuissima. secus in lata que equiparatur dolo vt probatur. ȷ. §. proximo. licet glo. inferat vim litere vt predixi exponendo culpa. i. dolo. de hoc etiam satis dixi. ff. ad legē cornel. de sic. l. in lege. pro op. Ja. ꝛ Gui. allegant. ȷ. ad. l. iul. peculatus. l. j. ꝛ. l. hac. ibi sed Ray. tenet cum gl. ꝛ dicit quod ibi fuit dolus al's nullum speciale esset in minore. naꝫ qꝫ ipsi dicunt procedi in quolibet maiore. vt. d. l. lege cor. al's incipit in l. §. cum quidā. ꝛ quod minori subueniatur in lata culpa patet expresse. §. de eden. l. vbi. in princi. ꝛ ibi no. ꝛ vide. C. si aduersus deli. l. j. Ray. Et facit dicta expositio gloss. ȷ. §. proxi. que exponit culpa. i. dolo. ad talem questionem volebam accipere vnum famulū. ꝛ quia eum non cognoscebam requisiui satisdationem ab eo. quidā amicus eius satisdedit pro ipso de emendando oī damno qꝫ haberē ex culpa ipsius famuli. ille famulus furat⁹ est mihi libros meos. ago cōtra fideiussorē. fideiussor dicit se non teneri: quia non promisit nisi de culpa. iste aūt furando dolū cōmisit facit expositio glo. qꝫ teneatur. Ja. de ra. ꝛ And. de hoc etiam vide qꝫ no. ꝛ dicā. ȷ. depositi. l. qꝫ nerua. ¶ Iteꝫ vides hic quod
4 si minor lesus †est in negando qꝫ restituitur vt habeat pro confesso quod facit si minor negauit feudū vel emphyteosim dño. ꝛ sic deuoluitur ad dñm, vt in vsib. feud. si de feu. controuer. fue. c. vasallus. al's si vasallus. an possit restitui vt habeatur pro confesso, facit iste. §. qꝫ sic licet responderi posset qꝫ hic dicit subueniri solum quo ad penam dupli non autē quo ad simpluꝫ. Sed qꝫ subueniatur etiaꝫ quo ad simplum bene facit. ȷ. de nora. l. electio. §. neqꝫ. ꝛ quo tēpore miles inuestiturā petere debeat. c. j. et hoc etiam sentit glo. de prohibi. alie. feu. per Federicū. §. preterea si quis infeudatus. licet tex. faciat in cōtrariū. sed responderi potest quod licet amittat restituitur tñ vt gloss. dicit vel potest dici qꝫ ibi non perditur: qꝛ neget feudū sed perdit propter negligentiam non petendo inuestituram sed contra negationem re-
5 stituitur vt hic. ¶ Item vides qꝫ minor †potest restitui si trāsigere potuit ꝛ non transegit. Ex quo cauti aduocati sumunt talem cautelā qñ minori controuersia mouetur faciunt tractari de transactione cū aduersario ꝛ scire pro quanto vellet trāsigere. postea si in processu cause videant minorē debere condēnari faciunt positionem qꝫ pro tanto potuit transigere cuꝫ aduersario ꝛ si aduersarius confiteatur vel probetur petet restitutionem vt non condēnetur in plus qꝫ erat quantitas pro qua potuit transigere, vt hic colligitur ex tex. ꝛ glo. ꝛ ideo caueas a tali cautela si sis aduocatus contra minorem. ¶ Ultimo no. qꝫ li-
6 cet minor †non possit restitui in causa principali potest restitui in vno articulo ipsius cause in quo sit lesus sicut hic restituitur contra negationem vel omissam transactionē: ꝛ tamen nō restituitur in causa principali, quod est valde notandum maxime in causis in quibus quis nō admittitur ad appellandū in principali. C. de falsa mone. l. j. §. j. ꝛ quo. ap. nō reci. per totum. vt licet non possit appellare in principali tamen in medijs cause possit appellare: puta si iudex interloqueretur eum torquenduꝫ. quod enim dicitur qꝫ in causa principali non pōt appellare intelligēdum est qñ conuictus est de crimine. sed pendēte cognitione cause principalis in medijs cause bene pōt appellare si trahant ad se executionē. vt. l. ante sententie. C. quo. app. non reci. ꝛ pro hoc de libe. cau. l. ordinata. cū ergo articulus est talis qui nō posset restaurari: qꝛ appellari non pōt in principali merito in tali articulo poterit appellari. ꝛ melius quā vbi a principali posset appellare. arg. C. de ap. l. necans. pro hoc facit quod no. in gl. ȷ. de
7 publi. iudi. l. pe. §. ad crimē. †ꝙ in criminalibus potest constitui procurator in medijs articulis cause. licet Dy. ibi sentiat contrarium vt ibi dixi. ver. ex predictis dependet solu. Et pro hoc C. de adulterijs. l. quāuis. ꝛ. ȷ. de manumis. vindicta. l. etiā. iuncta. l. nec mulierem. C. de manumissis vindicta. Gul. ¶ In gl. vt damnetur. ¶ Ibi auxilium. vbi de hoc. ¶ Ibi de infamib⁹. l. pe. nō autem fallit. C. de falsa mo. l. j. quia ibi in infante loquitur cuius etas quicquid videat ignorat Ray. ¶ Ibi illud statutum qꝫ mater excludatur a successione filij impuberis si ei nō

petat tutorē.Ol.¶ In fi.cū tuti sint ipso iure in delictis q̄ sunt in omittēdo.Itē q2 in.l.pe.de infamib9 est delictū i faciēdo.Ri.

Si mulier. Scilicet minor.¶ Ibi si maritus.s.minor qui culpa diuertit.¶ Ibi delictum
8 in modicum.s.diuortium facere.†Et no.quod glo.exponit cul pa,id est dolo.qd facit ad id qd dixi.s.§.proxi.qd videas.ꝛ pro hoc q2 ille qui cōmittit dolum cōmittit culpam,sed non econ tra.j.de peti.here.l.ꝛ non tantū.§.veniunt.in fi.§.Ray.¶ In gl.prima in fi.vt patet extra de diuor.per totum.ꝛ per Goffr.ꝛ Hosti.in summa eo.ti.

9 **Papinianus ait.** Maxima status† mutatio restitutionem impedit.hoc dicit.gl.q̄rit nunqd pater ꝛ vxor poterit istū q se vēdidit ad pretiū participandū vēdicare.Et tz ꝙ nō.de hoc p Gui.s.de his q sunt sui vel alie.iu.l.patre furioso.de adop.l.ij.p Ja.de belui.in in auč.de monachis.circa pn.in qōne quarta.p Dy.in.l.hō liber.§.fi.de acq.re.do.ꝛ in Spe.de statu monachoꝝ.§.j.versicu. xij.tenet etiam glo.ꝙ per ingressum mo.filij liberentur a patria potestate.de hoc varie sunt opi.vt plene dixi.C.de sacrosan.eccle.auč.ingressi.ver.consueuit etiā q̄ri.Gul.de cu.hic querit an
10 contra ingressum monasterij minor† possit restitui.ꝛ allegat ꝙ sic ad instar illius qui se dat in arrogationem.s.eodem.l.iij.§.si quis minor.ꝛ de adop.l.ꝛ si pubes.contrarium tenet q2 ingrediens monasteriū mutat statum ꝛ contra status mutationē nō datur restitutio:ꝛ q2 contra parentes non daṫ restitutio.C.q ꝛ aduersus quos.l.fi.ꝛ ecclesia est loco parentis.in auč.vt determinatus sit numerus clericorum.§.j.ꝛ.C.de sacrosan.eccle.l.iubemus.§.vj.nō ob.§.si quis minor.q2 ibi arrogator erat predo hic habet deum patrem qui maior est oibus.in auč.neqz viruz
11 ex dote.§.fin.†Item q2 p ingressuz religiōis non est lesus:imo meliorem vitam elegit in auč.de monachis.in prin.ꝛ.C.de epis. ꝛ cleri.l.quisquis emersis.ꝛ q2 in spiritualibus nō datur restitutio,vt not.ꝛ dixi.s.eo.l.ait ptor.ꝛ de ista qōne plene dixi.d.auč. ingressi.ver.ex hoc resultat.ꝛ in spe.de resti.in in integ.§.qualr. ver.sed nunquid minor.

12 **Si in commissum.** †Minori qui sine dolo incidit in cōmissum daṫ restitutio.h.d.gl.opponit de.l.imperatores.in fi.j.de publicanis.ꝛ soluit qd si intra.xxx.dies soluat vectigal ipo iure est tutus post.xxx.dies per restitutionem hodie puto ꝙ etiam post xxx.tutus esset ipso iure:q2 in omnibus prescrip.in quibus olim restituebaṫ hodie mero iure seruaṫ illesus.C.in quibus causis in inte.rest.nō est necessari a.l.fin.Ja.de ra.ꝛ intellige hūc.§.fm ea que no.s.ea.l.§.nunc videndū.Ray.Item nō obs.C.de fundis patri.l.ij.vt ibi no.

13 **Aduersus libertatem.** ¶†Cōtra libertatē cōpetentez regulariter nō datur restitutio licet modis alijs consulaṫ.h.d. cum duabus.ll.seq.vsqz ad.§.ex facto.

1 ¶ Actione de dolo succurritur contra manumissum.
2 Minor.xx.annis an possit seruum manumittere vel alij tradere ad manumittendum.
3 Minor tutus iure cōi non restituitur nec si illo vtatur.
4 Minor dicens se lesum an habeat necesse exprimere ꝙ vel sui facilitate vel dolo aduersarij:vel sufficiat simpliciter se dicere minorem ꝛ lesum.
5 Euentus damni restitutionem non indulget sed inconsulta facilitas.
6 Minor an contra minorem litigans restituatur vel cum filiofamilias vel cum muliere.
7 Priuilegiatis pariter concurrentibus eius causa prefertur qui certat de damno vitando.

1 **Erum.** †Gl.dr dari de dolo itra annū ꝛ vtilem in factū perpetuo p.l.itaqz.in fi. s.ti.pri.sed ibi dr dari perpetuo de eo qd ad eū peruenit.ad istum autem manumissum peruenit libertas ex quo non posset in aliquo grauari ꝛ nihil videtur ad eū peruenisse,vt.j.de leg.j.l.plane.ij.in fin.secundum Jaco.de raua.sed dici potest quod datur perpetuo pro alijs rebus que ad manumissum peruenerunt.Item dicit ipse Jac.quod iste manumissus dabit pretium sui ipsius quantum ipse valebat tpe manumissionis ꝛ est speciale fauore libertatis ꝙ dñs eum vendere cōpellatur.sic ꝛ al's.C.de seruo cōi manumisso.l.j.Jaco.de raua. ¶ Ibi cōdictio furtiua.¶ In gl.imo nō.in fi.dic q2 ex prima contrectatione non fuit nata actio furti:ibi sic.

2 **Quod si minor.** Uer.itē queri potest.¶†Opponit glos.de.l.is qui.§.nihil interest.j.de manumissio.sol.vt gloss.sed quod dicit glos.in fine quod hodie minor.xx.annis potest seruum suum manumittere ꝛ per consequens alij tradere ad manumittendum non est verum:q2 nec hodie minor.xx.annis potest manumittere seruum inter viuos nisi causa cognita:in vltima volūtate sic,vt in.§.cū ergo.allegato in glos.

3 **Ex facto.** †Ubi minor tutus est iure communi nō restituitur.idem si vtitur iure communi.h.d. vsqz ad.§.item queritur.¶ Ibi vrbicariam vrbis rome.¶ Et nota quod multum allegatur quod si iudex fecit aliquid in lite de facto quod debet de facto reuocare sine alia cognitione.s.qd metus causa.l.non est verisimile.§.fi.ꝛ de priuile.credi.l.imperatores.Gul.ꝛ in alphabeto dictiōe facti questio.sicut ꝛ quod factum est die feriato,vt no.in glo.j.de euic.l.minor.Item dicit gloss.quod ratio que redditur in tex.circa finem ibi,neqz cōtractum proponi ꝛc.est falsa ꝛ insufficiens.tu dic quod est vera et sufficiens.ipsa enim excusatio contra quam petunt isti minores restitui non fuit contractus vel quasi contractus.et quod dicit glo.quod iudicio quasi contrahitur,verum est partibus presentibus per se vel p curatores.secus si altera nunq̄ in iudicio fuit sicut hic fuit.ꝛ ideo signanter dicit litera absentibus eis.isti em̄ adolescentes nunq̄ fuerunt vocati ad causam excusationis curatoris:ꝛ ideo excusatio mero iure non tenuit nec est opus aliqua restitutione sed reducitur curator ad administrationez de facto sicut de facto se excusauerat.ꝛ lz hic dicat ꝙ princeps interuenire debet pro tanto,hoc dicit q2 principi fuerat supplicatum:vnde ꝛ alius iudex competens coget istū curatorē ad resumendā administrationē cure.ꝛ hec est veritas fm Jaco.de raua.ꝛ Nico.

4 **Sciendum.** †Ibi passim.id est sine delectū,vel indistincte sic exponitur.j.de ritu nupt. l.palam questum.ꝛ.C.de iur.ꝛ fac.igno.l.fina.¶ In glo.oportet ergo.in fine.primam tenent Franc.accur.ꝛ Nico.per.l.j.eodem quod si minor.§.primo in fine.non tamen est necesse ꝙ in libello proponat qd sit lesus sui facilitate vel dolo aduersarij sz sufficit pponere se minorē ꝛ lesuz.vt.d.§.ꝛ.j.de iureiu.l.nā postea.§.si minor.Frā.ꝛ Ri.Jac.de ra.ꝛ vide Cy.in.l.nō videṫ.que allegatur in glo.

5 **Item non restituitur.** ¶†In glo.pria primā solutionē sequitur macha.Uber.de bo.secundaz in.l.contraria ꝛ quelibet est bona.¶ In textu ibi mortalem.non obstat.C.de negotijs gestis.l.secunda,vt ibi not.ꝛ adde quod no.C.de filiofa.minore.l.j.

Si locupleti. Summatus est supra in.§.ex facto. ¶ Ibi heres extitit.scilicet minor. ¶ Ibi insule.id est domus.¶ Ibi notat reprehendendo et corrigendo.¶ In fi.gl.hoc ideo q2 hic status presens verisimiliter tendit ad casum futurum.

6 **Item queritur.** †Aut cōtēdit minor cum minore:ꝛ melior est causa conuēti.aut minor cum filiofamil.et melior est causa minoris.aut minor cum muliere:ꝛ tunc distingue an principalis sit soluendo: ꝛ non iuuatur minor contra mulierem:alias sic,vt infra.l.proxi.¶ Oppo.a diuisione vt gloss.ꝛ sol.vt in ea.¶ Querit gloss. quid si mutuans putabat alium esse maiorē.dic melius quam glossa.Aut alter dolo fecit vt maior appareret:et iuuatur mutuās:alias nō.argu.C.si minor se maiorem dixerit per totum. Alij indistincte tenent quod non iuuetur:quia imputetur sibi si non inquisiuit conditionem eius cum quo contraxit.infra de regulis iuris.l.qui cum alio.ꝛ hanc tenet Ray.per versiculum proinde hoc.§.primā sequitur Ja.de ra.ꝛ veriorē credo.Gui. de suza.indistincte tenet eum iuuandum vt plus sit in opiniōe q̄ in veritate.j.de acqui.heredi.l.is qui putat.cum simi.brocardicum est de quo ibi bene dixi.¶ Sed nūquid data restitutiōe ꝛ ea impetrata vendicabit mutuans pecuniam si extat:glo.dicit quod hoc facere pōt si vult.sz non est bonum consilium imo melius est ꝙ ab ipso princ.impetret restitutionē ad rem ipsam si extat vt.j.eod.l.in cause.§.interdum.sed hic non loquitur de venditiōe de qua loquitur dictus.§.interdū.dic ergo ad 3ium glo.qd etiam vbi non amisit pecuniam pōt impetrare restitu.si deceptus fuit in contractu mutui:vt q2 magnam penam apposuit vel alia pacta in cōtractu fuerunt ex quibus lesus est.Jac. de raua.ꝛ Andre.¶ Itē not.ꝙ iste.§.multum sepe allegaṫ qd
7 vbi pariter priuilegiati† concurrant eius causa preferṫ qui certat de damno vitando,vt ꝛ.j.eo.l.minor.xxv.annis filiofa.ꝛ ita allegantur sepe per gl.ꝛ maxime.j.de pig.acti.l.eleganter.§.qui reprobos.in glo.magna.Sed certe nō videntur hoc dicere.iste enim.§.non quia eo casu quo factus est locupletior vnus de minoribus desinit sibi dari priuilegium restitutiōis,vt.j.eo.l.ꝙ si minor.§.j.ꝛ.l.nō omnia.¶ Et ad.l.si minor.j.eo.eodem modo respon.

respon. si respondeãtur q̃d licet ibi vnꝰ sit locupletior, ꝛ ideo auferatur sibi beneficium restitutionis: tñ adhuc superest aliud beneficium. s. macedo. respon. non est par beneficium macedo. ꝛ restitutionis: q̃ macedonianũ est odiosum: ꝛ beneficium restitutionis fauorabile, ꝛ ideo fauorabile prefert̃ vt ibi ꝛ hoc. §. versi. plane. Old. dic fm Andre. qñ duo priuilegiati concurrunt aut vnus certat de damno vitando alius de lucro captando. ꝛ seruatur priuilegiũ certantis de dãno vitando. ĩ. ex quibus causis maio. l. si. vbi de hoc vide. ¶ Si aũt neuter certat de damno vitãdo tũc aut ex vna pte est maior ratio priuilegij ꝛ seruat̃ eius priuilegiuz pro quo est maior ratio, vt. C. qui potior in pig. ha. l. assiduis. Si sunt paria tũc aut vnus est reus alter actor ꝛ seruatur priuilegiũ rei. ĩ. de reg. iur. l. fauorabiliores. al's seruatur ius cõmune vt hic Andre. De hoc dixi plene vt. ĩ. ex quib. cau. ma. l. si. Et attende ꝙ in ver plane si minor, dicit Guid. de suza. sic debere ꝓcedi: q̃ minor aget contra filiũ si ille excipiat de macedoniano, iste replicabit de minori etate sine alia petitione restitutionis apposita replicatione in modum restitutionis sicut ꝛ oppo. in modũ exceptionis. ĩ. ex quibus causis maio. l. necnõ. §. excep. licet glo. ibi notet contrarium. ꝛ pro opi. G. ĩ. de iureiu. l. nã postea. §. si minor. G. ¶ Jaco. de raua. tenet ꝙ petita restitutione cõtra cõtractũ mutui ꝛ in hoc est vtilitas quia si in modum exceptionis opponeretur restitutio cõficeretur ꝯctus mutui ꝛ sic seruarentur pacta sed vbi petit restitui contra mutuuz oĩa rescinduntur. sed certe non video quare nõ eque bene consulatur per viam replicationis ꝛ ideo opi. G. mihi placet.

1 ☞ Mulier cõtra minorẽ iuuatur senatusconsulto velleiano.

1 **Si apud.** Mulier † iuuatur velleiano cõtra minorẽ sicut cõtra maiorẽ si principalis est soluẽdo. h. d. Et vide q̃d dixi. s̃. proxi. glo. reprobat opi. Hug. in eo ꝙ distinguit an principalis a principio erat soluendo vel non. Jac. butri. ꝛ alij dicunt Hug. bene dixisse nõ illa ratione q̃ principali existente nõ soluẽdo nõ potuerit mulier obligari: q̃ obligari potuit cũ existens non soluendo teneret̃ naturaliter ꝛ ciuiliter. sed illa rõne denegatur restitutio minori contra mulierẽ quãdo principalis erat ab initio nõ soluẽdo q̃ mulier vtetur excep. velleiani ꝛ si minor petat se restitui posset dicere restitui nõ debes: q̃ lesus nõ es: q̃ quando me obligaui debitor tuus erat nõ soluendo sicut ꝛ modo. vnde dictum Hugo. est verum licet ratio quam reddit nõ sit bona. ꝛ pro Hug. bene facit. ĩ. eo. l. ꝙ si minor. §. j. ꝛ. l. nõ oĩa. Jaco. bu. ꝛ Nico. ¶ Sed Ray. dicit si mulier sciuit ab initio ꝙ nõ esset soluendo sit vera opinio gl. si ignorauit tunc opi. Hug. ar. ĩ. man. l. inter causas. §. abesse. Ray.

1 ☞ Restitutio non datur nisi causa cognita.
2 Principali restituto an sit etiam fideiussor restituendus.
3 Causa restitutionis an agatur lite non contestata.
4 Minor potest restitui aduersus rei possessorem licet cũ eo nõ cõtraxerit.
5 Minor petens restitutionẽ tenetur restituere id in quo factus est locupletior.
8 Minor vendens rem alicui qui alteri illam donat an possit petere restitutionem aduersus donatarium.
7 Minor vendens rẽ alicui qui cadit a possessione an poterit petere restitutionem aduersus secũdum possessorem.

1 **In cause.** † Quia restitutio datur causa cognita, vt. s̃. eo. l. j. §. pretor edicit. hic declarat que vertantur in cause cognitione. ꝛ de hoc agitur vsq; ad. l. in pretio. §. nunc videndũ. ĩ. eadem. Et breuiter hoc intendit ꝙ in cause cognitione vertitur, an fideiussori minoris detur restitutio. Jtẽ an sit realis vel nõ. Et an aliud auxilium competat. h. d. vsq; ad dictum. §. nunc videndũ. ¶ Oppo. gl. ꝙ sublata principali tolli debet accessoria, vt. l. cum principalis. de reg. iur. Sol. vt gl. vel melius vt dixi. s̃. eod. l. iij. §. sed vtrum in solutione octaui ꝯrĩj. Et dic cũ queritur
2 an restituto principali restituatur fideiussor. † aut est exceptio realis aut personalis si realis. vt pactũ de nõ petẽdo ꝓdest fideiussori, vt. ĩ. de excep. l. exceptiões rei. aut est priuilegiũ vel exceptio personalis: tũc aut cõpetit debitori ex conuentione partiũ aut ex lege. ¶ Si ex cõuentione: tũc aut fideiussor habet regressum cõtra principalem: ꝛ sibi cõpetit nisi aliud expresse actũ sit, vt. s̃. de pact. l. ꝛ heredi. §. ij. ꝛ legibus sequentibus. aut competit exceptio bñficio legis mortue: tunc aut cõpetit attẽta generali rõne cõpetit fideiussori, vt. C. de non nume. pecu. l. tã mãdatori. vbi de hoc dixi ꝛ plene no. per Cy. aut sibi cõpetit attẽta ratiõe specialis ꝛ tunc aut cõceditur ratiõe persone tantum ꝛ nõ competit fideiussori. ĩ. de re iudi. l. si fideiussor. aut attenta ratiõe naturali: ꝛ tunc aut cõpetit exceptio mulieri vt est exceptio velleiani: ꝛ tunc non competit fideiussori siue habeat regressum ꝯ principalem siue non, vt. ĩ. ad velleia. l. si mulier. §. si ea. aut competit filio familias vt est exceptio macedoniani: tũc si habet regressuz contra principalem datur ibi exceptio alias non. ĩ. ad maced. l. sed si pater. §. non solum: q̃ exceptio velleiani est magis fauorabilis. aut est beneficium restitutionis q̃d cõpetit minori: ꝛ tũc aut dolo aduersarij fideiussit ꝛ datur sibi restitutio. C. de fideiusso. mino. l. ij. vbi de hoc no. ꝛ dixi. aut voluntarie ꝛ non datur vt ibi. aut beneficium est concessum priuilegio legis viue ꝛ nõ dat̃ fideiussori. ĩ. de ope. libe. l. libertus morã. Pe. ¶ Jtẽ non obst. ĩ. de fideius. l. si a reo. §. pe. ꝛ de sol. l. stichũ. §. aliqñ. vt ibi nota.

3 **Causa autem cognita.** † Jste text. ꝛ gl. vident̃ expresse decidere qõnẽ qua q̃rit̃ an in cã restitutiõis possit ꝓcedi lite nõ cõtest. q̃ videtur ꝙ sic. ꝛ pro hoc. C. si vt ab heredi. se absti. aut̃. si oẽs creditores. vbi de hoc latissime dixi ꝛ tetigi etiã. s̃. de in integrũ resti. l. oẽs. ꝛ satis no. per Ber. ꝛ Jnn. extra de offi. iu. c. vlti. plenissime per Host. in summa de in integ. resti. §. qualiter. ꝛ in Specu. eo. §. j. ver. pe. ꝛ si. ꝛ p Goffred. §. fieri autẽ debet restitutio. ꝛ de offi. iudi. §. si. ꝛ ibi per Host. §. j. ver. puta cũ petitur restitutio. ꝛ per Roffre. in libello de rescissoria. pen. col. Aut minor petit se restitui ad rem: ꝛ tunc cum alia sint remedia non peruenitur ad diffinitiuã absente aduersario ꝛ lite non contestata sꝫ fiet missio in possessionẽ rei ꝓpter contumaciã aduersarij, vt. C. qũo ꝛ qñ iudex. l. consentaneum. vbi in rem actio. l. ij. ꝛ de ijs q ad eccle. confug. l. si. Si autẽ petit se restitui aduersus aliam lesionem puta vsusca. vel ꝙ possit ab hereditate quaz adiuit abstinere: tunc aut petit̃ aliquid dari vel fieri ab aduersario: ꝛ tũc non potest sine contestatione ad diffinitiuã procedi, vt. ĩ. eod. l. pap. exuli. §. j. si aũt nihil petat ab aduersario dari vel fieri tunc procedi possit ad diffinitiuã lite non contesta. ꝛ ita intelligatur hic ꝛ dicta aut̃. si oẽs creditores. ꝛ hac ratiõe dicit de iure nouo posse ꝓcedi ad diffinitiuã absente authore, vt. C. qũo ꝛ qñ iudex. aut̃. qui semel. q̃ reus nihil petit ab actore. illi qui tenent indistincte ꝙ non procedatur ad sententiam in causa restitutionis lite non contestata sicut Jac. de raua. hic dicunt ꝙ iste. §. intelligitur de aduersarijs absentibus lite contestata vel quod dicit perpendende exponebat, id est examinande non diffiniende. Et aut̃. si omnes creditores respondet ꝙ ibi speciale: quia nullum vel modicum preiudicium paratur creditoribus: quia inueniẽt res hereditarias in quibus eis satisfiet. et hoc etiam ibi sentit Odoffre. alias autẽ lite non contestata non proceditur in causa restitutionis sed aduersarius compelletur iuris remedijs ad iudicium venire ꝛ si non venerit nõ curret tẽpus minori in causa restitutionis, vt. C. in quibus causis in integ. restitu. per totum. Ja. de rauen. ¶ Colligebat etiam idem Jacob. butriga. ex predicta sua opinione ꝙ si aliquis mercator est cancellatus de matricula mercatorum ꝛ petat se reponi cum nihil petat cõtra aduersarios dari vel fieri ꝙ procedi poterit lite non contest. Jaco. but.

4 **Interdum.** Minor † quandoq; restituitur contra rei possessorem licet cũ eo non contraxerit. hoc dicit. s. c est in actione quod metus causa. s̃. quod metus causa. l. si cum exceptio. §. in hac actiõe. ꝛ. §. pedius. ꝛ quod ibi operatur odium metũ inferentis operatur hic fauor minoris. ¶ Jbi, restitui. sed nunquid debet probari dolꝰ: dic vt no. s̃. de procura. l. qui proprio. §. Jtem queritur. ꝛ vide Roffre. de offi. iud. quo datur restitutio minori. glo. exponit illa verba que sunt in textu, ꝛ hoc vel cognitione pretoria ꝛc. quatuor modis. primam expositionem tenet Jac. de raua. ꝛ allegat. ĩ. de admi. tuto. l. sine herede. §. interposito qui. §. bene facit. ¶ Ultimam approbat glo. ꝛ pro ea bene facit. s̃. q̃d metus causa. l. metum. §. volenti. ꝛ q̃d ibi no. ꝛ dixi. Guido autẽ de suz. omissis omnibus expositionibus gl. dicit ꝙ illa verba respiciunt ea que sequunt̃ in. §. pap. ꝛ non facit ibi. §. sed ver. dicens aut secundus emptor sciuit aut ignorauit. si sciuit minor restituitur. si ignorauit: aut primus emptor est nõ soluẽdo ꝛ minor directe restituitur ad rẽ contra secundum emptorẽ. si primus emptor est soluendo: tunc minor habet necesse petere rescindi primum contractũ venditionis quo facto in rem vtilis dabitur contra secunduz emptorem. Gui. sed tamen cũ petitur restitutio contra primũ emptorem citaret̃ secũdus emptor: q̃ preiudicaret sibi ꝛ sufficeret restitutio cõtra primũ, vt. ĩ. ti. j. l. cũ miles. §. ꝛ ibi in gl. Ja. but. ꝛ vide q̃d dicam. ĩ. §. proxi.

5 **Pomponius.** Uide ꝙ dixi. s̃. §. proxi. Et aduerte: q̃ minor † petens restitutionem tenetur restituere id in quo est factus locupletior, vt. ĩ. eo. l. q̃d si minor. §. restitutio. ꝛ. C. de repu. que fiũt in iudicio in in-

tegrū resti.l.j.Ex quo querit Gul.minor vendidit fundum pro centū q̄ cōuertit in vtilitatē suā,ille emptor aliȷ̄ vendidit:minor restituit.cui restituet illa centū q̄ habuit p̄ptio vtrū prio emptori an scd'o?Et vr̄ q̄d prio p gl.s.§.pri.in fi.q̄ dicit q̄ restitutio facit q̄d habeat p nō facta venditio.z p hoc.d.§.restitutio.i ꝯtrariū q̄d secundo emptori q2 hz rem z potior est in ea etiam cum restituitur.vnde pretium debet succedere loco rei z sibi restitui.j.de petitio.heredita.l.si z rem z pretium.de here.vend.l.venditor ex hereditate.de leg.j.imperator.§.fina.z.l.seq.z de rei vend.l.emptor.z pro hoc facit in eo qui vendit rē in qua metus fuit illatus:quia habet reddere pretium illi a quo petitur.C.q̄d metus causa.l.iij.z ista est tutior secundum eum.z secundum Jaco.de raua.quia secundus emptor habet ius primi:et ideo ei omnino

9 restitui debet.¶ Itē querit minor†vendit rem alicui ille donat aliȷ̄ nunquid minor poterit petere restitutionem cōtra istuz donatarium dato q̄d primus emptor sit soluendo z iste ignoret rē gestam:videtur q̄d non per hūc.§.qui loquitur indistincte.dic contra:q2 iste.§.loquitur in eo qui hz titulū onerosum:vñ non debet dari actio cōtra eum si actor sit soluēdo q2 dolus actoris nō nocet ei.j.de peri.z cōmo.rei ven.l.dolus.sed si habet titulū lucratiuum tunc dolus actoris ei nocet.j.de doli except.l.apud celsum.§.actoris.z si dicas ibi loquit in excipiēdo nō in agēdo vt.j.de diuer.z tēpo.prescrip.l.an vitium.hoc probo fortius in eo qui vēdidit in fraudē creditor.vt.j.que in frau.credito.l.qui sūt.§.similiqz modo.¶ Item querit si minor velit restitui contra scd'm emptorem primo existēte soluēdo ad rē suam quia dicat sua interesse habere rem suā nunqd pōt restitui:videt quod non per istum.§.glo.z ipse tenet cōtrarium per.l.s.e.si ex causa.in prin.z.j.e.l.si in emptiōe.z.l.si res ad q̄d.C.de repu.here.l.fi.in fi.z idē tenet glo.j.l.pri.plane.Gui.de suza.tenet q̄ restituat ad rem cōtra scd'm emptorē.z si prius est soluendo z etiā si eius nō intersit rem habere.z dicit q̄ aliud est vbi executor vendidit iudicis precepto:q2 tunc non restituitur nisi p̄pter enorme damnum.vt.d.l.si ex causa.vnde aliud qñ ipse minor sponte vendidit.vt hoc.§.ꝯtra opi.Gui.est.d.l.si emptione.z.l.si res.j.e.que loquuntur in emptione sponte facta.¶ Item querit ipse Gul.

10 minor†vēdidit rem alicui:emptor cecidit a possessiōe z ad aliuz peruenit:nūquid dabit restitutio contra istū possessorem?Ipse dicit q̄ distinctio sciētie vel ignorātie locū non habet ied soluz an sit soluendo primus emptor vel non.vt si sit soluendo nō detur restitutio cōtra istuz possessorē.nam in isto.§.ideo datur restitutio contra secundum emptorem:q2 quodāmodo videt cuz minore contraxisse:q2 cōtraxit cum primo emptore qui habuit causam a minore.ar.s.eo.l.verum.§.ex facto.in fin.sed in subsidium primo emptore existente nō soluendo restituet cōtra istū secundum possessorem lz cum eo non cōtraxerit nec cum habēte causam ab eo.ar.j.eo.l.cū mandato.in fin.z.s.de eo per quem fac.erit.l.fi.Gui.Idem forte z si eius minoris multū intersit habere rem suam vt dictū.est.s.¶ Sed videtur q̄ indistincte restituatur contra istum possessorem.vt.s.quod metus causa.l.si cū exceptione.§.in hac actione.z.§.pedius.vbi indistincte agitur contra possessorem.¶ Sed puto ibi speciale propter metū vbi ignorantia quis intulerit metū iuste pōt pretendi.vt.d.§.in hac actione.

1 ¶ Restitutio qualiter in possessionibus ambulatoriȷ̄s sit cōsideranda.

1 Ed vbi.†In glos.ibi redeat.vt.j.de euic.l.si pre.§.fi.z.l.seq.¶ Ibi.§.oratio.in fi.§.z de adi.leg.l.rem legatam.Fran.

1 ¶ Auxilium restitutionis non concurrit cum alio auxilio.et nume.§.

Auxilium ordinarium excludit extraordinarium.

2 Restitutio an concurrat cum beneficio exceptionis.

3 Restitutio z appellatio an simul concurrant.

4 Restitutio an z qualis detur iuris actione vel officio iudicis.

6 Minor qñ restituatur.z qualiter.

7 Pupillus naturaliter obligatus an possit aduersus talem obligationem petere restitutionem.

Naturales obligationes inefficaces sunt ad agendum.

8 Ecclesia nō dz in suis cōtractibus fraudulenter incidere.

9 Habens merum z mixtum imperium pōt in integrū restituere etiam cōtra suam sententiam.

Minor iudex non potest resistere contra sententiam maioris:z an si possit aduersus sententiam sui equalis.

10 Legati an z qñ possint in integrum restituere.

11 Judicem posse aduersus sententiam propriā restituere qualiter sit verum z intelligendum.

1 In causę†Prosequitur materiā cause cognitiōis dicēs q̄ si aliud auxiliū ꝯpetit minori cessat restitutio.vel sic auxiliū ordinarium excludit extraordinariū z ad hoc sepe allegat.de quo hic tangit in glo.z.j.de rei vendi.l.j.§.per hāc.z plenissime dixi fm Dy.z alios.j.de oper.noui nunc.l.in prouinciali.z ideo hic nō repeto sed ibi recurras.Et cōis opi.est q̄ vbi vnū auxiliū est plenius altero concurrunt.al's non.Et ideo Jacob.de ra.s.eo.l.z si fine.§.item z si non prouocauit.tenet q̄ appellatio z restitutio simul concurrunt:q2 auxilium restitutionis est plenius z fauorabilius q̄ appellationis.Et idem sentit hic gl.de auxilio restitutionis z exceptionis infra dicaz.z vide etiam q̄d dixi.s.de iusti.z iure.l.ius autez ciuile.z.C.ex quibus causis maio.l.ij.z de hoc etiaz auxilio ordinario z extraordinario no.per Odoffr.in lectura.C.si aduersus fiscū.l.j.z ibi per Ubert.de bobio.z dixi.C.si minor se maiorē dixerit.l.fi.per Goff.in summa de in integ.resti.§.sed dubitat.z bene per Hostien.in summa de offi.dele.§.q̄d sit eius officiū.versi.vbi vero sunt plures.z no.etiā in gloss.z per me.C.si tutor vel curator interue.l.fi.z vide etiā in Spe.de offi.iudi.§.j.vers.sed opponit.nam in multis nō obstat.s.de procu.l.minor.in princ.C.si aduersus do.l.j.j.de cri.expi.her.l.diuus.C.de fideiusso.minorum.l.ij.z de alie.iudi.mutandi causa.l.j.de re mil.l.j.z de exerci.l.j.§.cū autem.de admi.tuto.l.si minoris.q̄d falso tuto.autho.l.nouissime.§.pomp.de publicanis.l.j.§.vnde querit.vt in eis not.declaro materiā huius.l.per qōnes primo resumēdo aliqua.s.tacta vt plenius

2 declaremus vez†an restitutio cōcurrat cū beneficio exceptionis secundū M.non est dubiū qui tenet etiam cum act.concurrere quia cui damus actionem zc.j.de superfici.l.j.§.quod ait.scd'm gl.secus pro gl.est.s.q̄d metus causa.l.metum.§.sed quod pretor.glo.contraria huic est.s.eodē.l.iij.§.sed vtrum.dic fz Gul.aut exceptio cōpetens minori est perpetua z fauorabilis:z tūc non est danda restitutio.aut non est fauorabilis:et tunc sic argu.j.de condic.indebi.l.qui excep.z.s.quod metus causa.l.si cū

3 excep.in prin.G.¶ Itē quero an restitutio†z appellatio possint cōcurrere sicut supra dixi.Jaco.de ra.tenet q̄ sic eius opi.tenet glo.C.si aduersus rem iudi.l.fina.Et Azo in summa eo.ti.circa mediuz.Et vide bene per Hostien.in summa.de in inte.restitu.§.pe.ver.ij.z per Goffre.eo.ti.§.sed dubitatur.z pro hoc etiam facit q̄d no.per Joan.and.extra de in integ.restitu.c.ij.li.vj.z videtur expressum.j.de admi.tuto.l.si minoris.¶ In contrarium facit.l.ista.z q̄d no.per Inno.extra de in integ.restit.c.coram.sed primū cōiter seruatur.Sed nunquid admittitur talis libellus.dico sniam vel contractum nullū.z si qua sunt peto restitutionē in integrū?dic q̄ sic.vt extra de in integ.rest.c.constitutus.cum ibi no.z no.z dixi.C.qñ prouo.non est neces.l.j.et de lega.j.l.cū filius.§.variȷ̄s.z vide Roffre.in libello de actione de dolo in prima cōceptione libelli.¶ Sed nunquid admittat talis peto cōtractum rescindi z eo rescisso in rei possessionē induci?dic q̄ sic.vt.j.de admi.tuto.l.sine herede.§.interposito.z dixi.s.eodem in cause.§.interdū.Sed pone q̄ denunciaui aliquos de aliquo maleficio:iudex super denunciatione formauit inquisitionem.inquisitione pendente volo denunciatos accusare de eodem maleficio nunquid possum?videtur q̄ sic:quia superueniente ordinario cessat extraordinarium vt hic.inquisitio enim est extraordinaria z accusatio ordinaria.extra de probatio.c.quoniam contra falsam.z ibi no.In contrariū videtur quia eligendo viam denunciationis videor accusationi renunciasse.ff.de tributo.l.quod in heredem.§.eligere.z hanc tz Specula.de inquisitione.§.iij.z.§.nunc dicendum restat.versi.vlti.queritur.z hoc quando denunciauit sed si sine eius denunciatione iudex processisset ad inquisitionem:tunc superueniente legitimo accusatore cessat officium iudicis quod est extraordinarium per hanc.l.z ibi not.per ipsum Specula.z nota plene per Dy.extra de regu.iur.c.actum legitime.lib.vj.z plene dixi.C.de accu.l.ea quidem.ver.nunc aliquas qōnes.Extra gloss.opp.de l.si filius.C.de inoffi.dona.z sol.vt ibi dixi.¶ Item opp.de.l.de vsu.j.de var.z extraord.cogni.vbi in quinqz casibus datur officium iudicis quod est extraordinarium cū actionibus ordinariȷ̄s.sed dic in illis casibus speciale.vt no.per Rofi.de offi.iud.

4 quod dat in casibus specialibus.q̄d omnino videas.¶†Expedita materia ordinariȷ̄ z extraordinariȷ̄ auxiliȷ̄ expediamus gl.que sunt hic.primo querēdo an hec restitutio detur iuris actione vel officio iudicis?M.q̄ iure actionis Joan.cōtra.vt hic in gl.z.j.eo.l.quod si minor.§.ex hoc edicto.¶ Opinio Joan.cōmuniter approbatur.z de hoc no.per Azo.in summa de rei vē di.§.item cessat.Itē reprobatur M.in alio q2 dicebat q̄ restitutio cōcurrit cum alio auxilio ordinario z hic reprobatur in glo.Et ad.ll.allegatas per.M.dic vt in gl.no.querit gl.si deceptus velit agere ex cōtractu de quo deceptus est nunquid possit.Et

sit. Et tenet q sic sed decipiens agere non pot sed excipere contrarium q etiã decipiẽs agere possit. no. in glo. s. de dolo. l. z eleganter. ad fin. gloss. magne. quod hic z ibi tenet Iacobus de ra.
5 ¶ Sed adhuc restat declarare an auxilium restitutionis† competat cum alio auxilio speciali. M. q sic. Io. nõ. qd dic vt in gl. bene dico. Sed Gui. de suz. dicit. M. z Io. male dixisse, z male intellexisse ver. pompo. z quod pompo. z Aristo bene dixerunt nec sibi inuicẽ contradicũt. Aristo enim bene dixit qd detur restitutio vt cautio habeat pro nõ apposita. ¶ Itẽ pompo. bene dixit qd detur cõdictio sine causa ad repetendã cautionẽ. vnde restitutio datur ad vnum z cõdictio sine causa datur ad aliud. Et ideo se non impediunt. z sic plane procedit litera. opinio tñ Ioã. bene vera est q vbi alia actio locum habet cessat restitutio qñ. s. vtrũqz datur ad idem z eidem z contra eundem sed in casu huius. §. non dantur restitutio z condictio sine causa ad idẽ sz ad diuersa vt predixi. Gui. ¶ Ultimo cõcludendo materiã dic
6 fm Pet. cum queritur qñ minor† restituatur z qualiter dic aut minor est tutus ipso iure, aut non. si sic non restituitur vt hic. in prin. z potest dici tutus ipso iure nedũ qñ ipso iure nõ obligat, sed z vbi sibi competit remedium vt per condi. sine causa. vt. §. põp. licet Gui. de suz. aliter dicat, vt. s. dixi, si non est tutus ipso iure: tunc aut minor iurauit nõ venire cõtra z nõ restituit. C. si aduer. ven. aut. sacramenta. z ibi plene no. z dixi si non iurauit tũc aut est lesus aut nõ. si nõ est lesus sz vsus iure cõi nõ restituit vt. s. eo. l. verũ. §. itẽ non restituitur. z. j. de iureiuran. l. nam post ea. §. si minor. si nõ est vsus iure cõi sz est lesus aut vult restitui contra ɔctũ initũ sine tutoris vel curatoris authoritate z põt restitui contra quẽcũqz possidentẽ maxime cũ nõ habeat aliã actionẽ vt hic z. s. eodẽ. l. in cause. j. §. interdum. z. l. seq. aut cum authoritate tutoris vel curatoris: z tũc aut põt tutori vel curatori culpã imputare aut nõ. si non datur sibi restitutio. C. si aduer. rem iudi. l. j. si potest eis culpam imputare aut eodem modo sibi consulitur agendo cõtra tutorẽ vel curatorẽ sicut si peteret restitutionẽ contra eum cum quo contraxit sicut est in pecunia in qua nõ cadit affectio, vt. j. de in litẽ iur. l. nummis. z tunc non restituit. C. de iudi. l. ꝑperandũ. in fin. aut non eodẽ modo: puta qz vendidit rem suã quã interest prius habere q pretium: tunc aut illa res mutauit statũ aut nõ. si mutauit non restituitur nisi ex magna causa z refundendo expensas, vt. j. eo. l. intra vtile. §. vendentibus. aut nõ mutauit z restituitur ad rem z habet personalem actionem contra tutorem z curatorem, vt. C. si aduer.
7 ven. l. j. z vide quod dicam. j. eo. l. cum mãdato. ¶ † Sed an pupillus naturaliter tantum obligatus, vt. j. de noua. l. j. petet restitutionem contra naturalem obligationem. videtur q non qz tutus est ipso iure quia naturales obligationes sunt inefficaces ad agendũ, vt. j. de actio. z oblig. l. naturales. sed dic aut pupillus agit contra illum cui obligatus est naturaliter z sibi obijcit compensatio, qd fieri potest, vt. j. de compensa. l. etiam. als non indiget restitutione cum tutus sit. z pro hoc. s. de neg. ge. l. iij. §. pupillus. z de condi. indebi. l. interdum. Glo. tenet q non restituitur. j. eo. l. vlti. ¶ In gl. z certe competit in fine. ibi vt qz deceptus vltra dimidiã iusti pretij. vel pone exemplum vt. j. eod. l.
8 minor. xxv. annis filiofami. §. minores. in glo. apparet. zc. Old.

In emptionis. †Alias incipit idem pompo. z als est lex. als inci. in pretio. Et hec. l. iure poli tenere non videtur z maxime in contractibus ecclesie que in suis contractibus nullam fraudez adhibere dz. de hoc not. in glo. z per Archi. x. q. ij. c. hoc ius porrectũ. z pro hoc extra de empti. z ven. c. j. z vide qd no. eo. ti. c. ij. Et dixi plene secundo al. dictione emptio. Et de testi. c. cum cãm. ¶ Item non ob. j. de acti. empti. l. iulia. §. j. de iure dot. l. iure succursum. §. fin. z. l. si res. §. j. vt ibi no. Ray. Sed videtur q. l. ista non procedat in cõtractibus bone fidei vbi bona fides semper exigitur, vt. C. de acti. z oblig. l. bonam fidem. sed dic q non contradicit: qz nec dolo licet decipere vt hic z ibi no. z. C. de rescin. ven. l. ij. z q hic dicitur in venditione locũ habet z in locatione, vt. j. locati. l. itez si pretio. §. fi. vbi de hoc. dum tñ sine aliqua malignitate cõtrahentium vt dixi. z pro hoc de iustito. l. sed z si pupil. §. sed si als difficile est tñ inter ementes z vendentes nõ interuenire peccatum. l. xxxviij. di. c. sciens dñs de peni. dist. v. c. qualitas. z clerici non debent vendere carius quam emerunt. xiiij. q. iiij. canonuz. ¶ Itẽ fallit iste. §. in cessione actionis vbi pretiũ debet conformari cessioni. vt. C. man. l. per diuersas. no. ergo q iste. §. concedit deceptionẽ in pretio sic etiam est in iudi. qz reus potest actorem decipere. z econtra. dum tamen dolus non intercedat. iiij. q. iiij. c. j. z. ij. q. iiij. c. nullus. hostes autem vincere possumus per insidias z dolum. xxiij. q. ij. c. vtilem. z. xxij. q. ij. c. dñs noster. circa prin. dummodo fidem promissam non frangamus, vt not. z dixi. s. de dolo. l. j. §. non fuit autem contentus. de simulationibus z fraudibus quando sint licite dixi. C. plus valere qd agit z in alphabeto dictione dissimulare.

Nunc videndum. Iuriconsultus seipsum ad precedẽtia continuat: qz in precedentibus dixit restitutionẽ dari z causa cognita nũc
9 dicit per quos iudices detur. †Et breuiter hoc dicit quilibet iudex restituit contra sñiam suam z sui minoris nõ maioris princeps contra sñiam sui delegati restituit. z hoc dicit vsqz ad. l. minor. §. non solum. sed nunqd aduersus sñiam sui equalis. glo. j. eo. minor autem tenet q sic. ipse aũt Gul. dicit qd quidam sunt pares z collegę in eodem officio: z tunc vera sit glo. vt. s. de officio consul. l. vna. z. j. ad muni. l. ea que. vbi de hoc. Si autez sunt pares dignitate, sed non in eadem administratione vt duo senescalchi: tunc vnus non restituit aduersus sñiam alterius cuz hoc. l. non caueatur. z qz nec etiam de appellatiõe cognoscit, vt dicta gl. not. z qz par in parem non habet imperium. j. de arbi.
10 l. nam magistratus. Delegati† an z quando restituere possint, dic vt plene dixi. C. qui z aduersus quos. l. fi. Item dicit Iaco. de raua. quod quatenus dz quod minor nõ potest restituere cõtra sñiam maioris intelligit maiorem in eo loco vbi petit restitutio: vt puta quando a sententia ptãtis peteretur restitutio corã iudice suo q minor est eo. sed si non est maior in illo loco dato q sit maior alibi vel nõ sit sibi subiectus dicit quod tunc ꝓcedit restitutio z ponit exemplum. obtinuisti contra me sententiã corãz epõ alicuius ciuitatis qui est magnus iudex petis postea in patria corãm ordinario sñiam executioni mandari ego aũt peto restitutionem contra eam. dicit qñ obtinuit z bene q petitio restitutionis procedat: quia licet epũs sit maior iudex tamẽ nõ in eo loco. Et qz ordinarius corãm quo restitutio petitur non est
11 sibi subiectus. ¶ Itẽ q dicit glo. q speciale est q iudex† contra sñiam propriam restituat dicit verum esse qñ restitutio petitur ex vigore eius edicti de minoribus vel illius de maiorib⁹. vt. j. ex qui. cau. maio. sed si peteretur restitutio misericorditer: tunc solus princeps hoc potest, vt. j. de qõnibus. l. j. in fi. z de postulando. l. j. §. deinde adiec. Iaco. de ra.

1 ☞ Minor an possit petere restitutionẽ aduersus iudicis sententiam actione de dolo.
2 Restitutionis causa an possit delegari.

Refecti. Ibi tam varie. Similis litera. j. ad legem aquili. l. huic scripture. §. fi. ¶ Ibi qz appellatio quidẽ. no. hunc tex. qui sepe allegatur z cõcor. j. de appel. l. j. z extra de appel. c. in-
1 terposita. §. fi. ¶ †Et ex ista litera quidã aduocati colligunt talem malitiam. minor litigabat cum alio. non potuit plene ꝓbare sibi debitum licet vere debitum esset: vel probauit, sed iudex fatuus absoluit aduersarium. minor tamen fecerat diligenter quicquid poterat ad probandum de iure suo. modo petit restitutionem, dicit aduersarius eũ non debere restitui: qz nec est lesus sui facilitate nec ipsius aduersarij dolo sed de iudice potest queri q nõ est causa restitutionis per literã istã. sed dic q potest restitui: quia in causa restitutiõis forte probabit de lesione vel dolo aduersarij qui eo ipso est in dolo quod nõ soluit quod debet. Iaco. butri. pro hoc. j. deposi. l. j. §. fi. ¶ Unum de quo minor dicit Inn. extra de foro compet. c. cũ sit generale. qd si ecclesia agat cõtra laicum corã iudice seculari pro re ecclesie z casus occurrat q ecclesia velit petere restitutionem q petere debet corãm iudice ecclesiastico: qz casus est in cõtrarium q causa restitutionis agi debet corã quo agitur principalis. C. vbi z apud quos cau. in integ. resti. agi debeat. l. ij. ¶ An causa restitutio-
2 nis† possit delegari, vide qd dixi. eo. ti. l. fi. Roffred. tamen tenet q non: qz est mixti imperij, vt no. per eũ in princ. libel. titul. que cause possunt delegari, versic. item quid de causa in integrũ restitutio.

1 ☞ Iudex an possit restituere contra sententiam sui equalis.
2 Delegatus a principe potest restituere contra propriam sententiam.
3 Delegatus lata sententia desinit esse iudex.
4 Delegatus an sententiam suam possit interpretari.
5 Beneficium restitutionis datur successori tam singulari quã vniuersali.

Inor autẽ magistratus. ¶ † Quatenus hic glo. dicit q par contra sententiã paris potest restituere, dic vt dixi. s. eo. l. in cause. §. nunc videndũ. inuer. si autẽ hic agit de restitutione aduersus sententiam principis z eius delegati z dicit q raro datur. ¶ Op. vt. gl. C. de aduo. diuer. iudi. l. j. z sol. vt hic z ibi no. ¶ Deinde

2 aduerte φ gl.vlti.hic tz φ delegatus †a principe pōt restituere cōtra ꝓpriā sniam p.l.in cause.§.fi.s.eo.sz illa in ordinario lo
3 quit.¶ †Gul.ꝛ And.tenēt ꝯriū:qꝛ delegat⁹ lata snia desinit esse iudex de re iudi.l.iudex.ꝛ ideo restituere nō pōt.ꝛ sic intelligunt hic cū dicit φ princeps restituit.ꝛ ꝓ hoc.j.de arbi.l.qualē, al's.l.dicere.ꝛ.C.quō ꝛ qñ iudex.l.si preses.ꝛ.l.si vt ꝓponis.ꝛ qꝛ facilius dꝫ interpretari snia φ tolli.j.de ver.sig.l.derogare. Sꝫ
4 delegatus†sniam suā interpretari nō pōt,vt.C.quo.appel.nō reci.l.ab executore.ergo multominus ꝑ restitutionē tollere.Sꝫ si delegatus adhuc remāsisset iudex:qꝛ nondū tulisset sniam et incideret cā restitutiōis ꝓpter aliquā interlocutoriā vel actū in quo lesus esset minor tūc bñ posset restituere.ꝑ hoc.C.de autho.prestā.l.fi.¶ Attendendū est tñ φ si esset tale incidēs qd sopiret totā cām φ tunc nō posset restituere.pone agebatur contra minorem heredem coram delegato:ipse petebat restitui aduersus aditionem.certe delegatus restituere non poterit.j.de confess.l.cum fideicommissuꝫ.que bene probat hanc opi.Gul.ꝛ Andr. ¶ Iaco.de raua.hic tenet opinionem gloss.quod delegatus restituere possit aduersus suam sniam quia causa restitutiōis est de appendicijs cause principalis sibi cōmisse vnde quo ad hoc non desinit esse iudex.de hoc etiam satis notaui.C.qui ꝛ aduersus quos.l.fi.

5 **Non solum.** †Beneficium hoc dat̃ vniuersali successori vt hic datur etiam singulari,vt j.eo.l.cum mandato.in fi.ꝛ.l.seq.ad hoc.s.de in inte.resti.l.neqꝫ solū.ꝛ qd ibi no.ꝛ dixi.Et diuide in tres partes.In prima maior successit minori.in scda minor minori.in tertia maior maiori.scda in.l.interdum.tertia in ver.si plane.ꝛ vide qd no.j.ex qui.cau.maio.l.sꝫ ꝛ si per pretorem.§.quot.

1 ¶ Heredi in integrum restituturo φtum tempus ad hoc concedatur.
2 Respublicavel ecclesia petententes restitutionē:vsqꝫ ad qd tempus sint restituendi.

1 **Interdum.** †Heres eius qui poterat in integrū restitui hꝫ ex sua psona tēpus sue minoris etatis ꝛ ex psona defuncti annum vtilē vel hodie quadriēniū si defuncto superat al's solū illud qd superat.h.d.Et aduerte ne gl.te decipiat ꝛ maxime illa gl.q̃ incipit ergo erat minor.Ibi dn̄ dicit dat̃ illud solū:qꝛ etiā si vna tantū die esset lesus dat̃ sibi integrū quadriēniū ad petendam restitutionem illius diei qua habita restituitur si bi solum illud tempus quo erat lesus:aut ergo queritur de tempore intra quod detur restitutio.ꝛ illud est semꝑ quadrienniū. aut de tēpore ad quod datur restitutio ꝛ datur solum ad id tempus in quo lesus fuit defunctus ꝛ quod defuncto supererat.saluo φ si in petēda restitutione esset negligens tempus negligentie corroderet tantum de tēpore restituendo ꝛ sic per indirectuꝫ posset a restitutiōe excludi.vt puta si negligens fuit anno ꝛ lesus erat in anno cum sit corrosum tempus ad quod debebat restitui merito tollitur ꝛ tempus intra quod debebat restitui.Ia. butri.Et de ista materia vide quod no.ꝛ dixi.C.de tēpo.in integrum restitu.l.ea que.§.j.ꝛ.ij.ꝛ.l.fi.Item non obst.j.quod falso tuto.au.l.minoribus.ꝛ de so.l.cū quis.§.penulti.vt ibi dixi per
2 Dyn.¶†Sed qd si respublica vel ecclesia petat restitui qd pōt vt.C.ex qui cau.ma.l.respublica.vsqꝫ ad quod tp̃s restituentur? Quidam qd perpetuo quia semper fingunt̃ minores,vt.C.de iure reipub.l.rempublicā.lib.xj.vbi de hoc.Alij quod credo verius φ vsqꝫ ad quadriennium:qꝛ finguntur loco minoris facti maioris.ꝛ ita tenet gl.d.l.respublica.ꝛ ibi de hoc dixi.In ecclesia est expressum extra de in integ.resti.c.j.li.vj.cum ibi not.per omnes.ꝛ in cle.eo.titul.c.vnico cum ibi no.

1 ¶ Absens ex causa necessaria tantum non restituitur si potuit procuratorem dimittere.
2 Exul an possit esse in causa per procuratorem,vel bannitus vel excommunicatus.
3 Restitutio an possit dari aduersus delictum.
Delictum habere quid cōmune cumvenia etatis qualiter sit intelligendum.
4 Tempus minoris etatis non restringitur.
5 Beneficium restitutionis non perpetuatur per litis contestationem.
6 Litis contestatio an sit in causa restitutionis necessaria.

Papinianus exuli. Absens†maior ex necessaria cā tantū non restituitur qꝛ imputatur sibi φ ꝓcuratorē nō dimisit.h.d.An aūt ille qui al's impeditus est teneatur mittere ꝓcuratorē,bene no.extra de do.ꝛ cōtu. c.dilecti.de ꝓcura.c.querelā.ꝛ dixi.C.de ꝓcur.l.fi.ꝛ not.ꝛ dixi.j.de diuersis ꝛ temp.prescrip.l.j.ꝛ de re iudic.l.quesituꝫ.ꝛ vide de diuersis absentijs ꝛ qñ teneatur dimittere procuratorem ꝛ qñ non quod not.ꝛ dixi.s.de in integ.resti.l.diuus.ꝛ.l.fin.ꝛ.ij.q.vj. biduum.§.si aduersus.in gl.ꝛ per Archi.ꝛ plenissime dixi.j.ex quib.cau.ma.l.sed ꝛ si per pretorem.§.aduersus.Item nota qd
2 exul†pōt esse in causa per procuratoreꝫ.Et idē dici pōt in bannito ꝛ excōicato quo ad defensionē.de quo vide qd no.extra de iudi.c.intelleximus.de excep.c.cū inter R.priorē.ꝛ ibi per oēs ꝛ eo.tit.c.pia.lib.vj.per omnes. Et diuideqꝛ in prima ponitur dictum pap.in secūda ratio dicti ꝛ ei⁹ reprehensio.in tertia alia rō ꝛ eius reprehensio.Scda ibi,cum potuerit.Tertia ibi, sꝫ qd idem.non ob.de bonorū pos.scdm tab.l.qui ex liberis.§.j.vt ibi no.nec de excu.tut.l.plane.vt ibi no.Et vide qd not.j.ad municip.l.eius qui.§.vlt.ꝛ dic fm gl.quod habet duas lecturas.vna φ loquatur de procuratore constituendo ab eo qui erat minor alia in cōstituendo a facto iam maiore.scdm primā pone casuꝫ φ minor existens in minori etate cōtraxit ꝛ lesus est.deinde cōmisit delictū ex quo exulauit vel existens adhuc minorvel fact⁹ maior ꝛ existēs intra quadriēniū vt sic cōp̄rehēdamus ambas lecturas reuersus intra quadriēniū petit sibi ꝓrogari tp̃s quadriēnij tāto tp̃e quāto absens ꝛ exul fuit:querit̃ an possit.rn̄det papi.φ nō duplici rōne.prima qꝛ potuit ꝓcuratorē dimittere ꝛ nō fecit.scdo qꝛ ex delicto suo indignus est hoc beneficiū consequi. Iuriscōsultus dicit φ dictū papi.est bñ verū:sꝫ prima eius rō est insufficiēs:qꝛ nō solū est rō qꝛ potuit dimittere ꝓcuratorem sed etiā qꝛ potuit per seipsum adire presidē ꝓuincie in loco vbi erat.scda rō papi.est falsa:qꝛ negotiū in quo lesus est nihil hꝫ cōmune cum delicto.vnde ꝓpter hoc nō deberet restitutiōe priuari.¶ Op.ad primā lecturā.si exulauit minor existēs ꝛ nō dimisit ꝓcuratorē: ergo lesus est in minori etate; ergo dꝫ restitui.sol.fm gl.qꝛ nō admittit̃ de iure cōmuni sꝫ iure spāli minoris etatis bñ admittat̃.Ad secundā lec.oppo.φ restituat̃ etiam si erat maior ex edicto de maioribus,vt.j.ex qui.cau.ma.l.sed ꝛ si per pretorē.§.aduersus.so.illam scdm istam.s.vt debuerit dimittere ꝓcuratorē.sed ad hoc insta φetiam si potuit procuratorem dimittere nihilominus restituitur,vt.d.§.aduersus. solut. aliud est in absente ꝓbabili causa qui nō tenetur procuratorē dimittere scdm veram glo.que est in.d.§.aduersus.lꝫ gl. videatur sentire cōtrariū.s.de in integ.resti.l.diuus.ꝛ.l.fi.vt ibi dixi.
3 ¶ Item op.qd delictū†habeat cōe cum venia etatis:quia etiā aduersus delictū qñqꝫ datur restitutio,vt.s.eo.l.si ex cā.§.nūc videndū.so.expone hec verba vt in gl.¶ Item op.quod ista.l. non procedat nam aut dicemus φ erat in minori etate dū ꝓcuratorē debuit dimittere:ꝛ tūc si nō dimisit lesus est in minori etate ꝛ restitui debet vt predixi ꝛ sic dictū nec rōnes papi. sunt bone imo false.aut fuit hoc in maiori etate ꝛ frustra de bñficio etatis queritur.Item litera indicat qd de minore loquatur dū dicit cū etatis venia.so.tex.iste voluit hoc dicere φ non bñ arguitur minor fuit lesus postea deliquit ergo nō dꝫ restitui:qꝛ a separatis nō infertur de vno in aliud.ꝛ ad hoc sepe allegat̃.l.ista cū cōco.ꝛ de acqui.pos.l.naturaliter.§.nihil.ꝛ dixi in alphabeto dictione argumentū.ꝟ.a separatis.¶ Ultimo a ꝯtrario sensu no.φ si nō potuit dimittere ꝓcuratorem forte ꝓpter breuitatē tp̃is vel alia iusta cā vel si dimisit ꝛ mortu⁹ est φ tūc restituit̃ ꝛ ita tenet glo.d.l.vlti.s.de in integ.restit.¶ In glo.prima ibi, iure cōi maior.i.tanφ maior absens ex necessaria cā ꝛ interim lesus in cursu quadriennij.Fran.¶ Ibi nec ꝓrogatur.et quod sequitur in glo.vsqꝫ ad ver.vel dic extra casum est ꝛ verum non
4 est†qꝛ nunφ tempus minoris etatis restituitur fm Fran.sꝫ lꝫ tp̃s minoris etatis nō restituit̃:tñ rōne minoris etatis in qua lesus est qd ꝓcuratorē nō dimisit restituit̃ ad tp̃s absentie.ꝛ hoc voluit dicere gl.¶ Ibi ex die reuersiōis.ꝛ illud qd supfuerat de anno olim hodie quadriēnio qñ cepit abesse.Franc.

5 **Si quis cum maior.** † Beneficium restitutionis nō ꝓpetuat̃ per cōtest.litis nec videt̃ inchoasse qui destitit.h.d.cū.l.sequen. ¶ Itē facit expresse iste.§.qd in causa restitutionis debeat fieri
6 lit.contest.†Sed dici posset quod hic partes erant presentes.ꝛ de hoc plene dixi.s.e.l.in cause.j.§.cā cognita.

1 ¶ Minore restituto aduersus aditionē hereditatis gesta per eum non rescinduntur.
2 Contrariorum eadem est disciplina.

In integrum restitutiōe.
1 †Restituto minore ad repudiādū vel adeūdū gesta medio tēpore rata manerēt.ꝛ ꝯtrarioꝫ est eadem disciplina

sciplina.h.d.de hoc habes ti.speciale.C.si mi.ab her.absti.per totum.z vide qd ibi no.z dixi in summa.e.ti. ¶ In glos.sed an ab alio.in fi. Jac.de ra.distinguit qz aut hereditas a qua absti net minor peruenit ad coherede eius:z tuc qz testametu firmu manet legata no repetuntur.si vero non habebat coheredem: z sic res reducitur ad causam intestati,z bona veniunt ad venientes ab intestato:tunc legata repetantur non condictio.indebiti sed sine causa qz ca est reducta ad non cam:sed z forte co dic.inde.vt.j.de condic.indebi.l.nec est nouu.vel forte illa loqui tur de legatis indebitis vt ibi dicam. Item non obst.j.de here. instit.l.si quis instituatur.in fi.vt ibi no.

1 ¶ Minor non restituitur ad commodum domini in his que tanquam procurator gerit.
2 Ratihabitio retrotrahitur z mandato comparatur.

1 Cum mādato. †Diuide in tres partes:qz primo loquitur in minore qui exequitur mandatum domini maioris z seruauit mandatu nec in aliquo lesus est.v sqz ibi,lz si ex euetu. ¶ Ibi,minor de suo expendit.z lesus est:quia dominus non est soluendo.v sqz ibi,si autez. Ibi minor no fuit procurator imo alium procuratorem constituit.v sqz ad ver.ergo si procuratorio.ibi redit ad princ.quando erat procurator alterius in.l.q si minor gessit sine mandato.v sqz ad.§.non semper.z vide pro declaratione huius.l.quod dixi.C.si tutor vel cura.interue.l.j.non ob.s.de proc.l.minor.in princ.vt ibi not. Ite non ob.j.eo.l.eum.vt ibi not. ¶ Oppo.gloss.de.l.deniqz.§.sed vtrum.s.eo.in ver.proinde si iussu.gloss.hic z ibi varijs modis soluit:sed dic verius vt in contrario dixi. Eadem gloss.in fin. querit:si pater filio simpliciter mandauit vt fundum venderet z cum valeret.x.vendidit pro.v.dicit glo.quod restituitur contra patrem mandatorem quod intelligas quando minor esset lesus ex euentu quia fecit expensas. alias non video ad quid indigeat restitutione cum sibi habeat pater imputare qui tali venditionem comisit:vt in fin.l.Mar.sil.lz alij dicat quod restituitur contra patrem mandati agentem: quod no puto: qz ipso iure tutus est:vt in fi.huius.l.z in precedenti.q.huius gl. z pro hoc.j.de exercit.l.j.§.magistrum.alij dicunt q restituit in hoc quia cum ageret mandati ad expensas contra mandantez opponebatur sibi exceptio ex eo quod male vendiderat.vt.s.de nego.gest.l.iij.§.pupillus. ¶ Concludendo dic q aliquando minor gerit aliena negotia:aliquando geruntur sua.primo casu aut cum mandato,aut non. Si cu mandato aut habuit determinatu mandatum z seruauit z no indiget restitutione nisi rone expensaz madatore non existente soluendo.si non seruauit adhuc idem.z imputet sibi q tali comisit.si indeterminatu tuc si pot damnum pati restituitur:alias non.si vero gessit sine mandato:tunc si dns non hz ratu z minor est obligatus ad restitutionem pecunie qua expendit,z que vedicari non pot:qz no extat restituit.si dns hz ratu sed no taliter factu ide qz dno tenet.
2 ¶ †Si vo taliter factu dns ratu hz tunc no indiget restitutione qz ratihabitio retrotrahit z c.vt.C.ad macedo.l.fi.si econtra geruntur eius negotia tuc aut gestor gerit ex necessitate: vt qz tutor vel cura.z tuc in electione eius est petere restitutione,vel agere cotra tutore vel curat.vt.C.si tutor vel cura.interue.l.etiam.z.l. etiam.Fallit in tepore instatie iudicialis vbi restituit demu in subsidium.C.de iud.properandu.§.fi.vbi de hoc.si gestor gerit ex voluntate tunc si gestor seruauit fines mandati:z per consequens no est obligatus minori.si minor lesus est pot restitui.si vero gerens est obligatus:vel qz gessit sine madato:vel qz fines mandati no seruauit cessat restitutio:qz alia actionez habet.s. eo.l.in cause.ij.in prin.nisi forte in subsidium gestore no existente soluendo vt hac.l.de gestore ex necessitate.dic vt not.z dixi.j. eo.l.etiam.§.imperator.

1 ¶ Beneficium restitutionis pot cedi.
3 Priuilegium quod ad vniuersalem transit successorem: potest per cessionem transire ad singularem.
3 Minor non semper restituitur sed vbi leditur aut sui facilitate aut aduersarij dolo.
4 Re integra admittitur minor ad restitutionem hereditatis sua leuitate repudiate:secus re non integra.
5 Actio ex contractu an possit noxaliter proponi.
6 Restitutio in integ.est in pristinum statum repositio.
7 Restitutio fieri debet plena,alias non dicitur restitutio.
8 Colludens colludenti mutuans an repetere possit.
9 Obligatio an contrahatur vbi pecunia in turpem causam minori mutuatur.
10 Restitutio non datur iure actionis sed iudicis officio.

1 Quod si minor. †Beneficiu restitutionis cedi pot.h.d.z p hoc bene.j.de act.emp.l.creditor.§.pe. ¶ Op.q beneficium restitutionis cedi no possit:vt in glo.et dic vt in ea.z plenius dixi in.l.si ex pluribus.z.l.si minoris.de admi.tu.que hic allegant in glo. ¶ Et no.bene regula que hic in
2 tex.z gl.colligit,z dictis.ll.dixi q priuilegiu†qd transit ad successorem vniuersalem pot per cessione transire ad singularem. ¶ In glo.sed in quo.ibi,si ratuz no hz.cu Sctus ille de iure comuni sibi no preiudicet celebratus super rebus suis eo no mandante nec ratu habete,z qz pot vendicare rem suam,sed dic q difficile est pbare dnium,z qd vtilius z facilius est sibi vti beneficio restitutionis. ¶ In glo.cuius negotia.ibi quibus muneribus excusantur ijqui post impletam militia.Francisc. Item non ob.j.de iur.do.l.si mulier.§.ex asse.vt ibi no.

3 Non semper. †Minor non semp restituit sz vbi leditur sui facilitate vel aduersarij dolo.h.d.Et facit iste.§.q minor in libello restitutiois debeat exprimere se lesum dolo aduersarij vel ei' facilitate.Cotrarium tenent docto.q sufficiat si proponat se minorem z lesum:z post ea pbabit causam lesionis.pro hoc.j.de iureiuran.l.nam postea.§.si minor.z est casus.C.de in integ.restitu.l.minoribus sufficit enim proponi causam remotam vt peto rei ven.dicens me dominum.ad hoc facit quod no.s.de eden.l.j.in gloss.magna. z pro hoc.j.de rei vend.l.in rem.

4 Sceuola. †Re integra admittit minor ad restitutionem.re no integra ad pecuniam alienis laboribus z sumptib' parata non admittit.h.d. ¶ Op.vt glo.z sol.multis modis vt i ea z in 2rio no. ¶ Querit Gul.si iste minor vellet satisfacere substituto de labore suo z expensis,an tuc restitueretur.videt q no per istum.§.In 2rium facit qz cessante rone legis cessat lex:vt.j.de iur.patron.l.adigere.§.quis.sed hic minor repellit a restitutione pter labores substituti: ergo si paratus sit satisfacere dz admitti.pro hoc.j.de cod.causa da. l.si pecunia.in prin.man.l.diligenter.§.j.z ad treb.l.si pupillus. vbi de ista materia satis dixi qd videas. ¶ Ja.de ra.hic dicit se credere q minor no audiatur:nihil tn allegat.Ipse vero.B.distinguit aut ille labor fuit solu in administrando res hereditarias: z tunc minor audiat. Si vo labor fuit in industria, qz cu hereditas esset no soluedo substitut' ex industria sua sciuit tn facere qd sibi remansit:tunc minor no audiat,z hoc indicat hic litera. Ibi,ad paratam pecunia laboribus substituti,z p hoc.j. ad.l.fal.l.iij.de here.vel acti.vend.l.venditor ex hereditate.nen em alius ad eius industriam venire dz.j.de admi.tu.l.titium et meuium.§.altero.B. Item non ob.s.de fideico.liber.l.iij.§.si bona.z.C.de manu.testa.l.j.in prin.vt in eis colligitur,z per ea que dixi.d.l.si pupillus.j.ad treb.

5 Si seruus. Mirabile est quod actio† ex contractu proponitur noxaliter. ¶ Ibi lz si ex neutro.s.locutus est comuniter in filio z seruo.hic eos diuidit.no ob.C.de diuer.rescrip.l.j.vt ibi not.

6 Restitutio. †Restitutio est in pristinum statu repositio.h.d.Et cocor.C.de reputa.que fiut in iudicio in inte.rest.l.j.z si aduer.trasa.l.ij.cu vtrobiqz no. z in sum.Azo. ¶ Ibi sed parcius.i.minus promptu est in veditione q no reddat pecunia amissa emptori q in mutuo q non reddatur pecunia amissa feneratori. Idem tn est in vtroqz z in quo parcius dic vt in gloss.s.designat.z plenius.j.subijcia.z in fi.ipsius glo.no.de significato huius dictiois maxime, que ide iuris denotat in vtroqz casu,lz no pari rone.de hoc plene dixi in alphabeto dictione maxime.z not.in gloss.j.ad.l.aquil.l.il-
7 lud. Item no.q qn restitutio†fieri dz plena alias non est restitutio.lxxxj.di.si qui sunt.z ibi no. extra de elect.qz diligentia.de spons.non est de matrimonio contra interdictum ecclesie contracto.c.de muliere.z.C.de his qui in exilium ad tps dati sunt. l.j.lib.x.Et de ista restitutione no.C.de gnali aboli.l.j.de sententia passis.l.j.z fin. Et de significato multiplici huius dictiois vide in alphabeto dictione restituat vniuersa.no obst.extra de rescrip.c.quis.li.vj.vt ibi no.per Card.modo pro declaratione glo.recita diuersitatem inter Jo.z plac.deinde dic fm Ja.but. q emptor z fenerator in hoc differunt: qz in emptione vbi minor petit restone allegans se pecunia pdidisse z in hoc solo dicens se deceptu cu perditio sit ca restitutionis sue: presumptio est pro emptore z minor hz necesse probare se perdidisse. sed in creditore est psumptio pro minore cotra creditore, vn creditor necesse hz probare:vt.C.si aduersus creditorem.l.j.vbi aut ius minoris causat a iure coi.s.a dno qz re vedita vedicat: tuc ipse habet probare dnium:qz illud est causa actionis sue.z si aduersarius excipiat de locupletatione dz illud pbare,vt.l.prediorum. z.l.si predium.C.de predijs minoru. ¶ Ide si causatur ius suu

ta non potest pro parte valere et pro parte non, sed in totum est nulla.C.de sententia.l.prolatam.et si a non competenti iudice. per totum. ¶ Si vero est nulla ex alia causa vtputa quia vnum ex capitulis non spectabat ad cognitionem iudicis alia sic: tunc super illo capitulo sententia nulla erit: super alijs valebit.ita loquitur preallegata.l.quedam mulier.in fin.famil.hercis.et de iure patrona.l.fin. Et posset poni exemplum si iudex laicus cognoscens de causa dotis pronunciauit super matrimonio que est causa spiritualis et non spectat ad eum nec principaliter nec incidenter sed ad iudicem ecclesiasticum. Et idem dici potest de quacunque causa spirituali, vt extra qui fil.sint leg.c.lator.et ibi not.et plenius per Host.in summa eo.tit.§.qualiter.versi.item contra.et versic.seq.et dixi.C.de iudic.l.quoties. Si autem sententia non est nulla ex defectu ordinis iudiciarij nec ex defectu iurisditionis iudicis: tunc dici potest quod sententia ab ipso principio aut in totum valet aut in nihilo. et ita loquitur.l.in hoc iudicio.sed ex postfacto si continet plura capitula separata vel vnum diuisibile potest pro parte infringi et pro parte non per restitutionem in integrum vt hic vel per appellationem: quia ab vno capitulo potest appellari.et ab alio non, vt.j.de appel.l.appellanti.et.d.l.quedam mulier.famil.herc.et de iure patro.l.fin. et nil noua.app.pen.l.j.§.fi.et ista puto vera esse in ista materia. Sed pone quod aliquis appellauit a sententia continente plura capitula simpliciter: nunquid pot consequi super vno capitulo et super alijs non? dic quod sic si sunt separabilia.argu.huius §.et.d.l.licet.C.de iudi.et argu.optimum extra de testam.c.Raynaldus.circa finem.et.c.Raynutius.circa medium.et ita nota. per Inno.extra de appel.c.dilecti filij prior. ¶ Sed quid si appellatum est vel petita restitutio ab vno capitulo: nunquid poterit mandari sententia executioni vel procedi in alijs? videtur quod non: quia appellatione vel restitutione pendente nihil debet innouari.j.nil noua.appel.pen.per totum.et.C.de in integr.rest.pe.per totum.dic contra, vt extra de app.c.non solum.lib.vj.et no.per Card.vt lite pen.super rubrica eod.li.vj.et pro hoc C.de rebus cred.l.generaliter.§.licentia. ¶ Item no.quod de connexis idem est iudicium, vt no.iij.q.vj.c.hoc quippe.in glo.arg. quod si aliqua sunt connexa. In contrarium facit.j.de adult.l.denunciasse.§.queritur.vbi de hoc dixi de liberali causa.l.duobus. et.l.liberis.§.si dno.et extra de adulte.c.significasti.et ibi de hoc in glo. Ad hoc extra de elec.c.dudum.in fi.de spons.c.ex parte.de offic.delega.c.propterea.et.c.prudentiam.et.ij.q.v.c.interrogatum.et dixi in alphabeto dictione argumentum.ver.a conexis. ¶ Item glos.hic dicit quod pupillus quandoque habet curatorem et nihil allegat et ideo allegatur.j.de tuto.et cu.da.ab his.l.curator. et.l.in curatore.et.l.curatorem.

4 **Si ab hereditate.** †Restitutio data non citatis quorum interest non valet in eorum preiudicium. et ideo qui petit eam retractari non debet petere eam annullari simpliciter sed quatenus est in eius preiudicium: vt hic patet. et sic si citato debitore detur tenuta in bonis alterius non citati non debet simpliciter reuocari sed quatenus est in eius preiudicium. secus si fuissent presentes et contradicentes.ar.j.de arbi.l.si in tres.et quod ibi not. ¶ Item no.quod
5 hic parificatur presens et absens† citatus.pro hoc.j.de re iud. l.de vno quoque. Et facit quod si statuto caueatur quod banniendus sit citandus et potestas banniuit aliquem presentem non citatum quod teneat bannum. Item facit iste.§.quod in autheticandis priuilegijs vel instrumentis citandi sint quorum interest: de quo no.et dixi.s.de adopt.l.nam ita diuus.et facit ad istum.§.quod no.et dixi.s.e.l.in cause.§.ca cognita.et.C.si vt ab here.se ab.aut.si vero
6 omnes creditores. ¶ Vltimo no.quod sententia restitutionis† hic appellatur decretum, et dicit Iaco.de ra.aut in restitutione petitur aliquid ab aduersario dari vel fieri. et tunc proprie dicit sententia.aut nihil: et dicitur decretum.de hoc.s.de offic.proconsul.et legat.l.nec quicquam.§.vbi decretum.

1 ¶ Iure communi cessante, per consequens cessat singulare.
2 Minor in aliqua causa appellans si adueniente impedimento temporis petat restitutionem et hoc non obstante prosequatur appellationem, an appellationem prosequendo videatur renunciare restitutioni.

1 **Si filius.** †Vbi tollitur ius commune multo fortius singulare.h.d.pro hoc.j.de testa.mil.l.eius milit.§.j. Et arguit litera a maiori sic: si accipiendo legatum excluditur a contrata.quod est ius commune multo fortius a restitutione quod est spale. ¶ Ibi no.accepta glo.exponit duobus modis.prima vera per nota.C.de in integr.resti.l.si intra.nisi defendas scdam per glo.sequente.opponit glo.et non soluit.j.de excep.l.nemo.so.fm.Iac.de bel.quod ibi in reo et iur.excipiendi: hic in actore et iure agendi.et de hoc plene per Dy.extra de reg.iur.c.nullus pluribus.li.vj.opp.quod possit dicere nullum perpetuo.gl.antiqua dicit quod in hoc est correcta hec.l.quidam habent quandam additionem et bonam: quidam non.nam non est verum quod emancipatus hodie dicere possit nullum testamentum ipso iure, sed per contratab.rumpere debet, licet enim sit sublata differentia emancipationis et patrie potestatis per aut. de here.ab intestato verum est ab intestato: non autem condito testamento.de hoc plene in aut.ex causa. Scdo op.quod agere debeat ad supplementum ex quo habet legatum, vt.C.de inoffi.test. l.scimus.sol.vt gl.et no.glo.que dicit quod in querela non opus est quod filius habeat iure institutionis: sed in contrata secus.de hoc dixi.C.de here.instit.l.quoties.et vide etiam quod not.et dixi.C.de inoffi.testa.l.omni modo. ¶ Item op.quod videtur minori ipso iure non currere tempus petende bonorum possessionis.C.de tempo. integr.restitu.l.fina.sol.verum est quod in hoc hodie est correcta.

2 ¶ †Querit Gul.pone quod minor in aliqua causa appellauit fuit impeditus in scdo anno per tres menses et sic petijt restitutionem hoc non obstante prosecutus est appellationem nunquid videtur renunciare restitutioni, videtur quod sic per.l.istam.et.C.de furt.l. j. Sed hec.l.non ob.quia hic fiebat tale quid quod erat contra restitu.quia non pot petere legatum et hereditatem.sed in casu proposito non est ita sibi contrarius, immo facit id ad quod dirigit restitutio.nam ideo petebat restitutionem vt prosequeretur appellationem.et ad hoc.j.de bonorum pos.co.l.quidam.et.C.de inofficio.testamento.l.contra maiores.et.l.eum qui.ipse dicit quod restitutione pendente non debet procedi in causa appellationis cum ista sit preiudicialis.arg.j.de excep.l.exceptiones.in fi.

1 ¶ Gesta per minorem heredem an restituantur.
2 Querela facit institutum desinere esse heredem.

1 **Si mulier** Gesta† per minorem heredem non rescinduntur licet postea per restitutionem abstineat.hoc dicit.non ob.de manu.testa.l.cum ex falsis.et de fideico.liber.l.cum quasi.§.j. vt ibi colligi potest. Quere que sit ratio quod hic non prestant.xx. aur.sed vbi per querelam infirmatur testamentum eos prestant. vt.j.de inoffic.testa.l.pap.in fi.et.l.seq.dic quod cum testamentum infirmatur per querelam hoc est ex defectu defuncti: quia quasi furiosus fuisse videtur.j.de inoffi.testa.l.titia.et ideo si debent habere libertatem prestant.xx.aur.pro eorum estimatione sed vbi heres abstinet per restitutionem nullus defectus defuncti interuenit: et ideo fauetur libertatibus: quia firme manent et nihil pre-
2 stant, vt hic. ¶ Item querela† facit institutum desinere esse heredem: vt.j.de vulg.substit.l.in substitutione. sed restitutio non, vt.s.e.l.et si fine.§.sed quod papi. Et ideo non est mirum si in querela estimatio debeatur.hec vera iure isto. secus iur.authen.quia expugnato testamento per querelam debentur legata et libertates: vt authen.ex causa.Guli. ¶ In glo.est ius bonum.simile no.C.de vsur.l.j.

1 ¶ Minoribus dolosis et decipientibus non succurritur: sed deceptis.
2 Probatio an possit fieri per aspectum.
3 Iudex in probationibus debet conscientiam suam obseruare et inspicere.
4 Coniectura non habet locum in certis, sed in incertis.

1 **Minor vigintiquinque annis** adito preside. ¶ Minoribus† deceptis eorum facilitate succurritur non dolosis neque concipientibus.h.d.et diuide in quinque partes, primo ponit thema vsque ad versicu.quero.ibi formantur tres questiones, scilicet an sit damnum soluentium an causatorum an minorum.vsque ibi respondi. Ibi respondet prime questioni vsque ad ver.plane.ibi respondet secunde vsque ad ver.quod et si. Ibi respondet tertie vsque ad finem.
2 ¶ Op.quod non fiat probatio† per aspectum, vt instit.quib.mo. tute.fi.§.fi.sed dic vt hic.et ibi not.quod per aspectum indecentem partium inferiorum non fit, sed per alium aspectum corporis sic.
3 ¶ Item op.quod secundum hoc iudex† secundum conscientiam iudicat.sol.vt glo.et in contrario plene not.et dixi. ¶ Item op.quod decretum non excuset quominus detur restitutio, vt.j.eo.l.tutor.in princ.sol. dic quod aliquando decretum interponitur permissiue vt quia iudex permittit vendi rem minoris: et tunc quia liberum est emptori emere vel non emere sibi imputet emptor: quia nihilominus datur restitutio vt in contrario et ibi dicetur. Quandoque decretum interponitur declaratiue vel preceptiue vt quod debitores soluant minori: et tunc non datur restitutio vt hic.preterea hic minor fuit in dolo.

in dolo. ¶ Item opponitur q hic minor fuit in dolo faciendo
probat. ⁊ curatores similiter erunt in dolo qui sciuerunt eũ mi-
norem: ergo melior est conditio curatorum qui conueniunt sol.
vt gloss. vel dic s̃m Iaco. bu. quod actio qua agit minor nõ cau
satur a dolo, imo agit contra curatores ob eorũ negligentiam:
⁊ si obijciunt de dolo ipse replicabit de eorum sciẽtia: et quod
scienti dolus non infertur ⁊ per consequens remanet actio mi-
noris firma. argum. ff. de doli except. l. apud celsum. §. aduersus.
vel hic minor dolum non commisit contra curatores: ⁊ ideo de
dolo obijcere non possunt, vt. ff. ex quib. cau. in posses. ea. l. fulci-
nius. §. aduersus. Item op. ꝙ curatores non debuerũt credere
decreto, vt. C. de in integ. restit. l. de tutela. sol. vt glo. Et conclu-
de ꝙ debitores pro quibus fuit interpositum decretũ indistin-
cte liberant: curatores aũt scientes non s̃m verã opi. ignorãtes
vero liberant, nisi ↄ eos sit iuris presumptio qđ sciuerint: vt. l.
4 de tutela. † Itẽ qđ dictũ est de ꝓbatiõe ꝑ aspectũ corporis intelli-
gas in casu dubio. si enĩ iudex pronũciaret hoĩem senem mino-
rẽ vel infantẽ maiorẽ nihil valeret: q cũ hoc sit certũ nõ vr̃ ad h
extẽdi ptãs iudicis: q in incertis nõ certis locus est cõiecturis.
ff. de verb. obli. l. cõtinuus. §. cum ita. In dubio aũt loquitur. l.
ista. puta quia erat. xxiiij. annorum: sed erat magnus ⁊ videba
tur aspectu maior. in hoc est ↄmissuz iudici ꝙ ex aspectu possit
pronũciare. ⁊ ita intelligit hic s̃m Ia. de ra. ⁊ de hoc no. ⁊ dixi
C. de in integ. resti. l. minore. ⁊. ff. eo. l. de etate. Sed nunqd si ali-
quis minor pronuncietur maior aspectu corporis poterit resti
tui si probetur cõtrarium? videtur ꝙ nõ: vt hic ⁊. ff. eo. l. de etate.
Contrariũ puto verum ⁊ vidi seruari per. l. C. si minor se maio.
dixe. l. fi. vbi de hoc. ⁊ hic ⁊ in. l. de etate. minor fuerat in dolo et
decretum iudicis erat preceptoriũ de soluendo, vt. s. e. l. ait pre-
tor. §. permittitur. Et pro ista opin. facit. ff. de col. dete. l. pe. ⁊ de
confes. certum. §. pe. ⁊ ita sepe obtinui.

1 ☞ Minori per restitutionem remittitur onus manumissiõis
si sit paratus restituere legatum quod accepit.
2 Minor seruum suum manumittens an possit petere supplemẽ
tum iusti pretij.

1 SI minor vigintiquinque
annis seruum. † Quod liceret maiori ante electionẽ
lz minori bñficio restitutionis post electionem. h. d.
¶ Oppo. ꝙ non cõpellatur vltra vires legati, vt. ff. de fideicõ. li
berta. l. gñaliter. ⁊ de lega. ij. l. imperator. so. vt glos. vt hic ⁊. d.
l. imperator. in princ. ⁊. §. si centũ. q aut legatari⁹ grauatur in
quantitate alij danda: ⁊ tunc non tenetur vltra q̃ percepit ex le
gato vt in ↄtrijs. aut est res ꝓpria: ⁊ tũc etiam si res si maioris
valoris si est maior ⁊ precepit legatũ tenet eã tradere secũdo le-
gatario. si est minor iuuat bñficio restitutionis restituendo le-
gatum: vt hic. si est rẽs aliena in qua grauatus est non tenet vl-
2 tra qđ recepit vt dictis. ll. ¶ † Querit gl. si hic minor manumi
sit seruum suũ an possit petere ab herede ꝙ suppleat iustũ pre-
tiũ. gl. sub dubio forte tenet ꝙ sic. ↄrium tenet gl. ff. e. l. minor si
in id. ⁊ illã approbãt Ric. Ia. bu. ⁊ Ia. de ra. q hic heredi nihil
potest imputari: sed in. §. si mulier. quẽ glo. allegat poterat im-
putari marito qui mulierem deceperat vt ibi patet.

1 ☞ Duobus minoribus de damno vitando certantibus me-
lior est conditio conuenti.
2 Minor cõpromittens eo ipso censetur lesus ⁊ restituendus.

1 SI minor vigintiquinque
annis filiofa † Vide qđ not. s. e. qđ si minor. §. restõ.
¶ Oppo. ꝙ ↄsideret tẽpus rei iudi. ff. de pet. her. l. si
a patre. sol. vt glo. ¶ Itẽ op. qđ indistincte teneatur vt. s. e. l. iij.
§. sed vtrum. Solu. si contraxit iussu patris non est dubium ꝙ
cessat macedoñ. sed non ꝓpterea beneficiũ etatis nisi sit locuple
tior. ¶ Querit gl. qd si totam pecuniã perdidit in ludo excepto
vno nũmo ⁊ cum illo postea recuperauit? dic vt gl. quam sequũ
tur Ia. bu. Ric. ⁊ Gul. ⁊ ꝓ glo. allegabat Ric. l. benefacientẽ
ff. de dona. inter vir. ⁊ vx. l. ex annuo. §. fi. ⁊. l. seq. ⁊ Gul. allegat
ff. de euict. l. ex mille. §. pe. ⁊ q creditor videt in dolo dñi mutuat
pecuniã. ff. de acti. empt. l. iul. §. titius. dicit tñ ꝙ rõnabiliter põt
distingui an minor in eodẽ ludo anteq̃ recederet recuperauit ⁊
tunc nõ videt ꝑdidisse. si ex interuallo vel in alio ludo, sec⁹ arg.
ff. de rit. nup. l. plerisq;. de vi ⁊ vi ar. l. q possessionẽ. de p̃cario. l. sz si
manẽte. nã si ex interuallo secus vt. ff. de rei ven. l. si nauis. ⁊ ad
treb. l. postulante. §. fi. ⁊ hanc opi. sequitur Gui. de suza. Et alle
gat. ff. de repu. ⁊ diuor. l. diuortiũ. Et eã etiam sequitur Hy. ⁊ al
legat de vi ⁊ vi ar. l. iij. §. cum igit. cũ ibi notatis. ⁊ si cert. pet. l. le
cta. cum si. Ia. de ra. videtur sentire ꝙ siue in eodem ludo et in-
continenti siue ex interuallo vel alio ludo recuperauit ꝙ tenea-
tur ꝓpter difficilẽ, imo impossibilem discretionẽ ⁊ cognitionez
nũmorũ. nã ĩpossibile est scire in fine ludi vtrũ denarij mutuati
sint illi qui sint recuperati vel alij: ⁊ ideo in hoc dubio tenet. al-
legat. ff. de vsuf. l. vsufructuariũ venari. §. j. Et ad rõnẽ gl. respõ-
det que dicit ꝙ iste recuperauit ex industria sua que non dz ꝓ-
desse creditori dicit vex eẽ qñ negligẽtia nõ deberet sibi obesse.
⁊ ita loquunt iura allegata per glo. sed hic negligentia ⁊ perdi
tio nocebat creditori: ergo ⁊ diligentia debet sibi prodesse. arg.
ff. de reg. iur. l. s̃m naturã. ⁊ pro hac opi. facit lz non alleget. ff. de
iure do. l. quoties. ⁊. l. quãuis.
2 Minores. † Hoc ipso ꝙ minor compromittit lesus
videtur ⁊ restituit. h. d. s̃m Iac. bu. ⁊ gl.
etiam hoc innuit q̃ dicit ꝙ hoc ipso ꝙ cõpromittit ledit: q ap-
pellare nõ põt nec đ euic. agere. M. de fano addit alias rõnes:
q habet necesse stare sententie arbitri. ff. de arbit. l. diem profer-
re. §. stari. secus in iudice. ff. de ap. l. j. ⁊ per totũ. ¶ Itẽ si nõ stat
sententie iudi. non incidit in penã. secus in arbitro. ff. de arbit. l.
non omnia. in fi. Item iudex male iudicans facit litem suã. ff. de
act. ⁊ obli. l. ex malefi. §. si iudex. secus in arbitro. ff. de arbitris. l.
qualem. ⁊ si mensor falsum modũ dixerit. l. j. §. pen. Item q offi
cium iudicis latũ est circa sumptus ⁊ fructus ⁊ alia, vt. ff. de iu-
dic. l. solemus. ⁊ de edili edict. l. ediles. §. item sciendum. secus in
arbitro. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. quesitũ. §. nũc de offi-
cio. ⁊. §. si. item minor vincens apud iudicẽ secut⁹ est: q potest
agere iudicati sed coram arbitro non põt consequi nisi penam.
C. de arbit. l. j. Et ideo iterũ habebit necesse litibus ⁊ sumptib⁹
vexari contra. l. minorib⁹. s. e. ⁊ sic concludit. M. de fa. ꝙ eo ipso
ꝙ minor cõpromittit ledit ⁊ restituit, vt dixi in summario. Ia.
de ra. hic tenet ↄrium ⁊ dicit ꝙ arbiter hic erat suspect⁹ vel ini-
micus minori ⁊ hoc etiam innuit hic glo. circa medium. Si au
tem nõ fuisset inimicus vel suspectus vel de alia lesione mino-
ris non appareret dicit ꝙ minor non videt lesus eo ipso ꝙ com
promittit q sapientes ⁊ diligentes homines continue compro
mittunt. vnde si hoc fecit minor vsus est iure cõi: ⁊ ideo non re-
stituitur. C. de in integ. resti. l. non videtur circũscriptus. Ia. de
ra. Et vide qđ no. per Inno. extra de in integ. rest. c. pe. in Spec.
ea. l. iiij. ver. hoc etiam scias.

1 ☞ Affectio dari facit actionem vbi alias non daretur.
2 Rectores ⁊ administratores ciuitatũ non possunt durante of-
ficio ibi contrahere nisi circa res paternas.
3 Agnatus venit in emptione rerum agnati preferendus.

1 SI in emptione. † Affectio facit dari
actionẽ vbi alias nõ
daretur. h. d. Et no. de mirabili interesse affectionis
de quo dicit gl. ex eo ꝙ res fuit sua vel maioruz suoz
concor. sunt in glo. Et de hoc vide qđ dixi. ff. si in fraud. patro. l.
j. §. si quis in fraudẽ. Et ad hoc etiã facit ꝙ domus denominat
a parentela testatoris. ff. de cond. ⁊ demon. l. libertis omnibus.
2 ¶ † Item rectores ⁊ administratores ciuitatum non pñt durã
te officio ibi ↄhere nisi circa res paternas. ⁊ idẽ in militibus in
ea prouincia in qua militant. ff. de re mili. l. milites ꝓhibentur.
C. de cõtractib⁹ iudi. l. j. ⁊ ibi per Azo. in summa in medio sum
3 me emere pñt. † Item agnatus prefert in emptiõe rerũ agnati.
ff. de priuil. cred. l. j. de pactis. l. imperatores. ff. de contrah. empt.
l. qui officij. ⁊. C. eo. l. dudum. Et imperator maiorẽ affectionem
habet ad patrimonialia q̃ fiscalia. C. de omni agro deser. l. qui-
cunq;. li. xj. ⁊ ideo non est equũ ꝙ quis rem suã vendere cõpella
tur iusto pretio. ff. rerũ amo. l. non eñ. ⁊. C. de iur. deli. l. nec eme-
re. Concludendo dic aut affectio hz in se vtilitatẽ tunc conside-
ratur vt etiam faciat cõdẽnationẽ augeri. ff. de in litem iur. l. vi-
deamus. ⁊ vide eo. ti. l. j. Si non continet vtilitatẽ non facit cõ-
demnationem augeri: facit tamen dari actionem que alias nõ
daretur, vt hic ⁊. ff. mand. l. cũ seruus extero. ⁊. C. si seruus ex te-
ro. l. vnica. cum si. Ia. bu. ⁊ vide quod no. ff. sol. mat. l. j.

1 ☞ Minor omissam allegationem repetit per restitutionem.
2 Minor omittens probationes suas an vtetur beneficio resti-
tutionis ad eas proferendas post testium aperturam.
3 Timor subornationis non habet locum in minore.

1 MInor vigintiquinq; ãnis
omissam allegationẽ. ¶ † Minor allegationẽ omis
sam repetit ꝑ restitutionẽ. h. d. Et hec. l. habet tres
lecturas scđam tenet Ray. q magis dubia. Et vide Archidi.
extra de in integ. rest. c. ij. lib. vj. ⁊ Inno. e. tit. c. auditis. Et vide

de materia huius.l.qd plene not.extra de in integ.restit.c.corā.
ꝛ.c.auditis.per Ber.ꝛ plenius per Inno.ꝛ qd dixi.C. si sepius
in inte.resti.pos.l.ij.ꝛ per Dy.j.de ope.no.nun.l.j.§.item nun-
ciatio.Et lꝫ hic glo.exponat.i.exceptionē dilatoriā.Inno.tñ te-
net ꝯrium.d.c.coram.in prima col.dicens ꝙ minori in hoc le-
sus non est vel parum lesus,vt.C.de preci.impera.offerē.l.quo-
ties.ꝛ ideo non restituit:vt.s.de in integ.resti.l.scio.And.con
tra qd etiam ex minori dāno restituat nisi fiat preiudicium cau
se maiori,vt dixi.d.l.scio.quatenus glo.dicit de omissa allega-
tione legum dic qꝛ aduocatus omisit allegare legem ex qua mi
nor obtinuisset.nam etiā post sñiam poterit allegare sicut miles
peremptoriam opponere,vt.C.de iur.ꝛ fac.igno.l.j.ꝛ de hoc dic
vt in Spec.de disputationibus ꝛ allegationibus.§.porro.ver.
quid si omisit.ꝛ dic ꝙ qñ restitutio petitur incidenter super ali-
quo articulo cause non est opus libello:nec lit.contestatione.
vt not.per Inno.extra de in integ.resti.c.pe.ꝛ dixi.s.e.l.in cau-
2 se.§.causa cognita.¶ Itē aduerte qd dicit glo.ꝙ minor†omit-
tens probationes suas audit beneficio restitutionis ad eas ꝓ-
bandas post aperturā testium qd secus est in maiore.¶ Idē tñ
sentire videt Inno.in maiore si subest iusta cā,vt not.per eum
extra de testi.c.vltra tertiam in glo.scda.Odof.aūt hic ꝛ in mi-
nore ꝛ maiore sentit ꝙ nō admittant per testes ꝓbare post pu-
blicationem testiū ꝛ exponit hic allegationē.s.iuris vel except.
ꝛ hoc ne detur materia subornandi testes falsos.nam si restitue
retur post dedicita testificata ad alios testes producendos pos
set dolū cōmittere circa quē nō restituit minor,vt.s.e.l.si ex cā.
§.nunc videndū.Alij dicunt ꝙ aduersus dolum cōmissum nō
restituit vt in ꝯrio,sed aduersus cōmittēdum sic,vt hic.sed hoc
est falsum:qꝛ nec etiā aduersus cōmittendū,vt.j.l.ꝓxi.ij.rñ.Et
vide Dy.de ope.no.nun.l.j.§.aduersus.And.videt sentire cū
glo.ꝙ etiam post didicita testificata possit restitui.ꝛ dicit ꝙ non
per hoc restituitur ad dolū cōmittendū:qꝛ non est certū ꝙ do-
lum cōmittat lꝫ cōmittere posset.Et hec fuit opi.Jacob.de ra.
hic.Sꝫ cōtra hoc instat ipse si minor dicit se lesum ex eo ꝙ omi
sit ꝓducere testes q faciebāt ꝓ victoria sua:ergo isti testes bis ꝓ
ducentur.s.in causa restitutionis ad ꝓbādū de lesione ꝛ postea
in cā principali:qd est inconueniēs dicit ipse ꝙ non producent
nisi in causa principali ꝛ in causa restitutiōis summarie cogno
scere an lesus sit:qꝛ eos non produxit,ꝛ vide qd dixi.s.de eden.
3 l.vbi exigitur†vbi dicitur ꝙ in minore cessat timor subornatio
nis.ꝛ hoc tenet hic Ray.¶ Item non ob.ꝙ tutores ꝛ curato-
res minorū possent subornare ꝛ fraudē cōmittere:qꝛ hoc nō p̄-
sumitur cū de eorum cōmodo non tractet.ar.j.de in lit.iur.l.vi
deamus.ꝛ hoc tenet speculator de in integ.rest.§.fi.ver.quid si
minoris.¶ Ultimo fm Jac.but.conclude qꝛ aliqñ minor iure
cōmuni venit ad probandū:ꝛ tunc non est necessaria restitutio
qñqꝫ nō iure cōi:vt qꝛ negligens fuit in prima dilatione et non
impeditus ꝛ petit scdam:ꝛ tunc opus restitutione vt hic.aliqñ
post didicita testificata:ꝛ tunc tenet ꝙ nō admittat ad proban
dum per testes per ea que dicta sunt.s.Alij tenent oppositum
vt predixi aliquando omisit allegat.iuris,ꝛ non indiget restitu
tione:qꝛ semper vsqꝫ ad sñiam allegare pōt.C.de iudi.iudices.
nisi forte vellet allegare post sñiam:qꝛ tūc procedere posset opi-
nio glo.ꝙ restituatur ad talem allegationem.aut conqueritur
de excep.omissa:tunc aut est dilatoria ꝛ iure cōi non admittit
vsqꝫ ad litem contest.vt.l.penul.ꝛ fi.C.de except.post contesta.
vel tempus statutū a iudice ad dilatorias proponēdas iure cōi
non admittitur,sed beneficio restitutionis vt hic,fm glos.licet
Inno.ꝛ sequentes contra vt predixi.aut omisit peremptorias:
ꝛ tunc iure cōi admittitur vsqꝫ ad sententiam nisi iudex ex cau
sa statuisset tm̄ ad peremptorias proponendas:arg.C.de inge.
ma.l.diffamari.Et no.per Dy.de reg.iur.c.indultum.li.vj.tūc
enim non admitteret nisi ope restitutionis.Et ita etiam potest
intelligi.l.ista.Et idem si velit admitti ad eam proponendam
post sententiam.aut vult probare.Et tunc aut publica.testium
potest iure cōmuni sicut ꝛ maior ꝛ si negligētia lesus esset per
restitu.vt hic:aut post didicita testificata:ꝛ tunc non potest se-
cundum Odofr.ꝛ Jaco.but.fm alios sic beneficio restitutiōis
ꝛ ita intelligunt hanc.l.

1 ☞ Minor non restituitur aduersus dolum presumptum in futurum.
Restitutio in integrum cessat in actionibus competētibus ad vindictam.
2 Maritus minor an in accusatione adulterij restituatur.
3 Minor an in delictis atrocioribus restituatur vel si ratione etatis excusetur.
4 Etatis miseratio mitigat penam delinquentium.
5 Legis auxilium frustra inuocat qui in legem committit.committens enim in legem lege non iuuatur.

1 **Auxilium.**† Minor exclusus tēpore ab
executione criminis qd tendit
ad vindictam non restituit maxime si aduersus do-
lum futurum presumptum velit restitui.h.d.vsqꝫ ad
§.in delictis.ꝛ vide qd no.per cōpost.extra de elec.c.quod sicut.
vj.colum.op.ꝙ minor restituatur in executione criminis.nam
restituitur in querela inofficiosi testamenti,vt.C.de in integ.re
sti.l.j.sol.vt ibi dixi:qꝛ illud non est ꝓprie crimen nec ad vindi-
ctam:ꝛ ideo nō proprie dicit accusatio sed ciuilis actio,vt ibi
dixi.¶ Item opponit gl.de.l.j.§.accusationē.j.ad turpil.sol.vt
in ea.¶ Item querit glo.quid in pena cōuentionali quā remi
sit minor nūquid restituat glo.tenet ꝙ sic.¶ Item querit glos.
quid in actione furti si minor remisit vel tempore sit exclusus:
an restituatur glo.tenet ꝙ sic:qꝛ non est ad vindictam:sed rōne
rei familiaris,vt.C.quando ci.ac.cri.preiudi.l.vnica.Alij con-
tra propter generalitatem huius.l.¶ Ja.de ra.ꝛ Odof.tenent
cum glo.ꝛ ad gñalitatē huius.l.dicunt ꝙ generalitas restringi
tur per exēpla que ponunt in litera que loquunt solū de crimi-
nibus que sunt ad vindictā.nam exempla restringunt dictū ge
nerale precedens,vt.j.de penu lega.l.nam qd liquide.¶ Item
oppo.glo.de.l.iure mariti.solu.vt in ea.¶ Querit glo.nūquid
2 maritus†minor restituetur in accusatione adulterij saltem in
hoc qd alijs preferatur gloss.tenet ꝙ non qꝛ crimen exequit.tu
redde aliam rōnem:qꝛ etiaꝫ elapsis.lx.diebus sine restitutione
alijs prefertur:qꝛ magis interest eius q̄ aliorum:vt.d.l.q̄uis.
C.de adulte.ꝛ hoc innuit ibi glossa.que incipit non singula ge-
neruꝫ.in fi.ꝛ.j.de adult.l.is cuius.§.fi.in fi.glo.¶ Oppo.ꝙ ho
die mero iure iste prescriptiones sibi non currant,vt.C.de non
nu.pec.l.si intra.ꝛ in quibus cau.in integ.resti.non est neces.l.fi.
sol.vt hic in gl.ꝛ in contrarijs not.qꝛ hic loquit de prescriptio-
ne quo olim currebat minori ꝛ non restituebat in quibus nihil
est correctum:nec immutatū per.ll.contrarias.ꝛ vide qd nota.
in Specu.de in integ.resti.§.quis aūt.ver.sed pone ecclesia.Idē
si fecit pacem de morte patris eadem ratione,nec ob.j.de sepul.
viola.l.iij.§.si is.vt ibi not.
3 **In delictis.** In delictis†atrocioribꝰ ꝛ maxime in
adulterio nō restituit minor nisi qua
tenus miseratio etatis inducat iudicem ad mitiorem penam.
h.d.Et ad hoc continue allegatur.Et pro declaratione huius
§.vide qd not.in glo.j.de reg.iu.l.fere in omnibus.per gandinū
de penis percussionibus ꝛ insultu versi.cū aliquis minor.ꝛ qd
no.ꝛ dixi.C.si aduer.delic.ꝛ in summa Azo.eod.tit.ꝛ qd dixi.s.
de eden.l.vbi.ꝛ plenius no.ꝛ dixi.s.eo.l.si ex causa.§.nūc viden
4 dum.Et qd hic dicitur in minore ꝙ miseratio etatis † inducit
iudicē ad mitiorē penā sicut dicit gl.Idē est in sene:qꝛ in eo ꝓ
pter etatē senilem pena mitigat.j.de termino moto.l.ij.imo in
hoc magis fauet seni q̄ iuueni:qꝛ seni mitigatur pena ipso iure
sine aliqua restitutione:minori aūt beneficio restitutionis.naꝫ
fortius ꝛ facilius est mitigari penā ipso iure q̄ ope restitutiōis
qꝛ in restitutione fiunt expense ꝛ labores ꝛ ꝓbationes.ꝛ dat so
lum intra quadrienniū si ipso iure tunc non est opus predictis.
Ja.de ra.dicit ꝙ rō pōt esse:qꝛ senes nō sunt passibiles grauis
pene sicut iuuenes robusti:ꝛ ideo in senibus mitigatur ipso iu-
re.in minoribus bñficio restitutiōis quatenus videt iudex mi-
serandū etati.vñ ipse dicit ꝙ vnus iuuenculus impubes ꝛ eta-
tis tenere ꝛ delicate cōplexionis ita ꝙ videt in eū mitiorē penā
imponendā ꝙ tūc iudex ēt sine restitutiōe petita mitiorem pe-
nam imponeret.ꝛ hoc satis indicat hec litera.Et ita vidi de fa-
cto seruari.Ad hoc vide extra de delic.puerorū ꝑ totū ꝛ in sum
ma eiusdem ti.per Gof.ꝛ Host.ꝛ ad syl.l.j.§.impuberes.ꝛ.C.de
penis.l.impuritas.pena etiā mitigat ꝛ augetur fm bonitatem
ꝛ malitiā hominis.j.de re mili.l.nō oēs.§.a barbaris.fm eniꝫ
qualitatē personarū imponunt pene.j.de vulg.ꝛ pup.subst.l.ex
facto.§.iul.lōginus.de penis.l.respiciēdum.ꝛ de incend.ruin.ꝛ
naufra.l.pedius.¶ Sed quare excipit crimen adulterij in quo
nō videt velle litera minori in aliquo parci si sit maior.xiiij.an
nis:nā in minore.xiiij.annis non cadit delictū carnis.i.adulte-
rij,vt.j.de adult.l.si minor.de hoc nihil glos.tangunt nec reperi
tactum per aliquos doc.sed forte pōt esse rō:qꝛ delictū carnis ꝛ
adulterij naturaliter simulat iuuenes plusq̄ alia delicta:pro
hoc.j.mand.l.si vero nō re.§.si adolescens luxuriosus.ꝛ qꝛ gl.
innuit ꝙ istud adulteriū est atrocius alijs criminibꝰ de hoc vi-
de extra de iudic.c.at si clerici.per oēs.ꝛ dixi.j.de adult.super ru
brica.¶ Ultimo no.ex fi.huius.§.ꝛ ad hoc sepe allegat ꝙ fru-
5 stra legis auxiliū†inuocat qui cōmittit in legē.qd quidā intelli
gunt ꝙ perdat beneficiū solū illarū legū cōtra quas facit.ar.s.
ꝙ metus cau.l.isti quidā.qd falsum est:qꝛ hic fecerat cōtra.l.iu
lia.de adult.ꝛ petebat bñficiū ex edicto de mino.ꝛ tñ denegat.
vñ de hoc vide vt extra de vsuris.c.qꝛ frustra per oēs.ꝛ in lom-
barda de legum ꝛ iuris statutis.l.j.ꝛ in questionibꝰ Bar.brix.

clxvj.q.que incipit querit̃ vtrũ cõmittentes in legem vbi finaliter tenet ꝙ regula est ꝙ cõmittẽs in legem lege nõ iuuat̃ si quo casu ɔ̃trarium inueniat̃ est speciale.ꝛ in brocardis de legib⁹ ꝛ verborum statutis.prima rubricella.puto ꝙ delinquens ɔ̃trauenã legem perdat beneficiũ oĩm aliarũ quo ad penã illius.ꝛ ita hic nisi etatis miseratio vel alia iusta causa aliud inducat:in alijs vero non. ¶ In glo.in his. in fi.dic verius ꝙ hic agitur criminaliter ibi ciuiliter vt ibi no. Ray.

1 ¶ Prescriptio conuentionalis cum defuncto inchoata perficitur cum minore sine spe restitutionis in integrum.
2 Beneficium restitutionis non excluditur per actionẽ ex eo contractu.
3 Restitutio semel denegata amplius concedi non debet.
4 Venditor petens pretiũ rei vendite videt̃ venditionem approbare:ꝛ pacto.l.commissorie renunciare.
5 Prescriptio legalis cõpletur ex tempore ꝛ in tali prescriptione distinguitur persona defuncti a persona heredis.
6 Prorogatio temporis indeterminati nulla est ꝛ nullius effectus.

1 Pupillus. Prescriptio† conuẽtionalis inchoata cũ defuncto perficit̃ cum minore sine spe restitutionis in integ.h.d. vel clari⁹ minor succedens maiori qui emerat sub pacto legis commissorie mora soluendi in eius persona cõmissa aduersus secundum emptorẽ restitui potest si venditor renunciauerat dicto pacto tacite vel expresse alias sec⁹.h.d. Et diuide in quinqꝫ partes. In prima thema,questio,sententia,ꝛ appellatio. in secũda allegatio pauli.in tertia allegatio imperatoris. In quarta secunda allegatio pauli. In quinta sñia diffinitiua imperatoris.scda ibi putabam.tertia ibi imperator. Quarta ibi ego. Quinta ibi qr tñ. ¶ Ibi desiderabat, aduersus emptorem eundemqꝫ possessorem cõtra quẽ non habebat act.de iur.cõmuni: qr cũ ipso non cõtraxerat. ¶ Ibi iudicatũ,qñ venditor nõ renũciasset legi cõmissorie:alias secus,vt.j.dicet̃. Ibi dicebam ego Paulus ɔ̃cordans cum imperatore in sentẽtia eius sed non in ratione sententie vt sequitur. Ibi me.ratio que mouit imperatorem que sequit̃. Ibi dies solutionis transisset in personam pupille que fuit ratio imperatoris sed mala. ꝛ hoc probatur p simile qd sequit̃. Ibi debitoris maioris cui minor successit quare sibi restitutio denegat̃. Ibi finita in personam dicti minoris heredis. Ibi displicebat:puella tñ sibi placebat,fm Mart.sil. argu.ff.de orig.iur.l.ij.§.initiũ.qd non placet Rayn.qr hic erat pupilla in qua non cadit talis affectio,vt.l.qd pupille.j. quando dies leg.ce.nisi dicas vt ibi no. Ibi erant quasi eorũ fraude fuerit in solutione cessatũ.nec ob.j. de iure fisci.l. fiscus cum.in prin.vt ibi no. Ray.aut ergo tempus fuit prorogatũ ꝛ tũc cõcor. imperator ꝛ Paulus:qr restituit̃ sed si nulla prorogatio facta fuit:tunc Paulus bene dicit:qr cũ ex persona defuncti et eius conuentione currat tps non dꝫ restitui,vt.C.si aduersus vend. pig.l.j.ꝛ.ij.vbi de hoc not.ꝛ dixi. Et in summa Azo.eod.titu. ¶ Oppo.ꝙ minor sit tutus iure cõmuni cũ sit sibi dies prorogata. Sol.verũ est quo ad illã diẽ ad quã est prorogata,sed vltra non. ¶ Itẽ oppo.ꝙ videat̃ recessum a lege cõmissoria cum post diem petierit pretiũ,vt.j.de lege.cõ.l.post diem.sol.vt glo. in prima sol.ꝛ in scda.nõ aũt teneas illã quam videtur glo.approbare in fi.glo.quia aut fuit prorogata dies legis cõmissorie ꝛ tunc aut res vendita fuerat tradita puelle vel defuncto:ꝛ tũc cũ remaneat domina ipso iure vendicat a quocunqꝫ possessore. ꝛ ideo non eget restitutione,aut nõ fuit tradita:ꝛ tũc hꝫ actionem ex eo contractu contra venditorem qui precise ad rem non tenetur sed liberat̃ interesse prestando,vt.j.de act.emp.l.j.et ibi no.ꝛ sic non indiget restitutione:ꝛ sic non restituitur cõtra pos-
2 sessorem seu emptorem.†Sed contra hoc dici posset vt glos.dicit:quia beneficium restitutionis est plenius ꝙ actio ex eo contractu quo ad rẽ precise habendã a possessore ꝛ quo ad fructus ꝛ similia.ꝛ ideo non excluditur per actionem ex eo contractu:vt dixi.ff.eod.l.in cause secundo ꝛ hoc tenet Jaco. de ra. hic ꝛ ibi.
3 ¶ †Item opp.ꝙ si semel petijt restitutionẽ ꝛ fuit denegata nõ debeat amplius dari.C.si sepius in integ.rest.po.l.j.ꝛ.ij.sol.verum est ꝙ restitutio dari nõ debet vt in ɔ̃rio,sed appellari põt a sententia denegante restitutionem,vt hic. ¶ Item oppon.ꝙ restituatur etiam si tempus nõ fuit prorogatũ:quia tempus currit ex negligentia minoris.sol. aut tempus conuentionale currit propter nõ facere:ꝛ tunc non restituit̃ vt hic,aut propter facere:ꝛ tunc secus,vt.j.de ver.ob.l.cum filius.§.in hac.et ibi nota. Jac.bu.vel tene vltimã so.gl.ꝙ aut est tempus a lege indultũ et tunc restituitur.aut conuentione contrahentiũ ꝛ non restituitur vt no.ꝛ plene dixi.C.in qui.cau.in integ.resti.non est necess.l.fi.alij approbant aliam sol.quod hic ex patris contractu ibi ex suo. ¶ Ultimo quero que opinio vel sententia fuerit verior,vtrũ imperatoris an Pauli iurisconsulti.hanc questionẽ tangit ꝛ late eã tractat hic Ja.de ra.ꝛ tangit eã etiam Gul.gl. tenet pro Paulo iurisconsulto contra imperatorẽ. Sed latius examinemus.Et glos.dicit ꝙ in casu huius.l.fm omnes impe-
4 rator bene dixit:† quia venditor petendo pretiũ postꝙ res fuerat inempta elapsis terminis videt̃ recessisse a pacto legis commissorie ꝛ eidem tacite renunciasse ꝛ contractum venditionis confirmasse.ꝛ licet glo.dicat ꝙ litera non aperit vtrum venditor denunciauerit tutori ante terminos elapsos vel post:sꝫ certe imo litera clare aperit in versi.dicebam ꝙ petierit post terminos. Ibi post diem quo placuit esse commissum pretium petendo ꝛc.vnde attenta ista ratione videtur imperatorem bene iudicasse.ꝛ hoc satis videtur sentire Paulus in d.vers.dicebam. licet dici posset ꝙ solum allegando non terminando dixerit pro imperatore etiam facit:quia.l.commissoria odiosa est:ꝛ qr tutores remoti fuerant vt suspecti vt litera dicit,sed supposito ꝙ iste venditor non petijsset pretium post terminos ꝛ sic non renũciasset tacite legi commissorie cuius opinio esset verior imperatoris vel Pauli. Gloss.allegat multas.ll.pro Paulo.j.de iud. l.heres absens.j.responso.ꝛ de iur.fis.l.fiscus.primo responso. de regu.iur.l.in his.§.non debeo.ex quib.cau.in pos.ea.l. apud iul.primo responso.ꝛ solut.matrimo.l.si maritus. sed recte intuenti ille.ll.nihil faciũt pro Paulo:quia loquuntur in negotijs inchoatis ꝛ consummatis in personam defuncti in quibus heres nõ vtitur priuilegio.hic vero loquit̃ de negotio inchoato in personam defuncti in terminato ꝛ consummato in personam heredis.vnde pro eo tempore quod respicit personam heredis heres debet vti priuilegio suo,vt.d.l. fiscus. secundo responso.sed pro Paulo melius faciunt alie.ll. quas glo.allegat pro eo.C.si aduersus vendi.pigno.l.ij.que loquitur de contractu inchoato in personam defuncti ꝛ terminato in personã heredis minoris:ꝛ tamen non restituitur.allegat etiam.l.pella.C. de his quib.vt indignis. Sed ꝛ illa loquitur in negotio cõsummato in personam defuncti.et ideo nihil facit pro Paulo.pro Paulo etiam bene faciunt,licet glos.non alleget.j. de verborũ obligat.l.ad diem.ꝛ de nau.fe.l.fi.que loquuntur in contractu inchoato in persona defuncti ꝛ terminato in persona heredis minoris:ꝛ tamen non datur restitutio pro imperatore contra Paulum faciunt rationes que allegantur in textu glo.s.qr lex commissoria est odiosa:ꝛ qr tutores remoti fuerunt vt supecti. ¶ Item pro principe bene facit licet glos.non alleget.j. de ver. obliga.l.cum filius.§.in hac.Sed illi.§. responderi possit vt.s. dixi.ꝛ ibi no.quia ibi loquit̃ de cõmissione pene ex eo ꝙ non est factum quod fieri debuit.i.nõ solutũ in terminis. ¶ Item pro imperatore facit qd dicitur ꝛ no.de prescriptione inchoata cõtra defunctũ ꝛ completa cõtra minorẽ.j.e.l.etiã. in prin.cui ergo sentẽtie adherebimus imperatoris vel Pauli,vere dubium est.ꝛ credo ꝙ iste casus indigeret declaratione principis tanꝙ dubius ꝛ in se ꝓpter diuersas op.doct.glos.eñ supposito casu predicto ꝙ nõ sit renũciatũ legi cõmissorie dicit opi. Pauli veriorẽ ꝛ ei standũ:qr eius determinatio est authoritate imperatoris.oĩa eñ merito nostra facimus ꝛc.C.de veteri iur. enuc.l.j. §.omnia merito. Ja.de ra.dicit ꝙ de stricto iure sñia Pauli est verior:ꝛ sententia principis equior.hoc probat̃:qr Paulus dicit ꝙ putabat bene iudicatũ.vñ licet postea dicat qr tamen lex commissoria ꝛc.hoc nõ dicit approbando sententiã imperatoris nec se corrigendo sed solũ allegando pro sentẽtia principis. ad.ll.allegatas pro imperatore rñdet.Et primo ad id qd dicit̃ de pscriptione legali inchoata in persona defuncti ꝛ finita in persona minoris quod restituitur,vt.j.e.l.etiam.ꝛ.C. in quib⁹ causis in integ.resti.non est necessa.l.fi.dicit ꝙ non bene procedit:qr in contractibus spectamus initium ꝛ cõtractus celebratus fuit cum maiore:ꝛ ideo non competit restitutio in prescriptione spectamus finem ex quo sequitur lesio,ꝛ ideo dat restitutio.ꝛ ratio est qr cõtractus in sui principio quo ad substãtiã ꝛ materiam est perfectus in persona defuncti licet impletio cõditionum vel pactorũ contingat in persona heredis.Et iõ spe-
5 ctatur persona defuncti ꝛ non heredis. ¶ †Sꝫ in prescriptiõe legali secus qr illa complet̃ ex tempore vt patet in eius diffinitione.j.de vsusc.l.j.ꝛ.ij.ꝛ per omnes titulos de prescript.et ideo in eo tempore qd currit in personam heredis attẽdit̃ eius persona ꝛ restituitur.ꝛ hoc bene probat dicta.l.fiscus.ij.responso. de iure fisci hoc etiam ostenditur quia legalis prescriptio non currit contra pupillum sed contra adultum sic sed restituitur. C.de prescript.xxx.an.l.sicut.ꝛ in quibus cau.in integ restit.nõ est necessaria.l.fina.sed conuentionalis secundum omnes currit cõtra pupillum,vt.d.l.ad diem.de verbo.ob. ꝛ de naut.fe.l. fi. ¶ Item pro hoc qr in cõtractibus habitis inter maiores nõ

variatur substantia obligationis ex persona heredis.j.de ver.
ob.l.ij.sed in prescriptionibus legalibꝰ distinguit persona de⸗
functi a ꝑsona heredis vt predictū est ad.§.in hac.l.cū filius.j.
de verb.ob. que multū videt facere pro opinione imperatoris
s.responsum est.alie rōnes ꝙ.l.cōmissoria sit odiosa verum est
in pig.vt.l.vlti.de pactis pig.non in emptione ⁊ vēditione:imo
ibi est licitus ⁊ fauorabilis,vt.j.de lege cō.per totum.ad aliud
ꝙ tutores fuerunt remoti vt suspecti,hoc nō arguit necessario
pupillam restituendā.¶ Et sic cōcludit ipse Ja.de stricto iure
veriorem opinionē Pauli:de equitate opinionē imperatoris.
vnde si casus hodie emergeret crederē standū equitati impera⸗
toris que hic scripta est,vt.C.de iudi.l.placuit.⁊ de legi.l.j.cum
vtrobiq; notatis.hāc etiam opi.hic sequuntur Gul.⁊ Gui.de
suza.lz non sic plene tangāt.¶ Ultimo collige vnū valde nota
bile ⁊ qd sepe pōt contingere ex glo.que incipit,vt post tp̄s.que
dicit ꝙ venditor prorogauit tp̄s certū ⁊ determinatū ⁊ incertū
⁊ determinatum qd intelligit de medico tpe qd magis intelle⸗
ctu percipit ⁊c.qd facit ad talē questionē quesitā vt dicit a do⸗
ctore suo.Quidā erat debitor ad certū tp̄s ⁊ sub pena cū tēpus
6 instaret iuit debitor † ad creditorē ⁊ petijt tp̄s sibi prorogari,di
xit creditor ⁊ ego tibi prorogo:nec dixit ad ꝙtum tempus que
ritur quis sit effectus huius progationis.vr̄ posse dici ꝙ nulliꝰ
effectus cum non habeat determinatum tp̄s.ar.j.de ver.obli.l.
ita stipulatus.cū ibi no.In ꝯtrium facit hec glo.ꝙ detur tp̄s ar
bitrio iudicantis per.l.ratum.⁊.l.quod dicimus.⁊.l.ita stipula
tus.loquitur de obligatione ꝯhenda:⁊ hic loquitur de libera⸗
tione.¶ In sexta gl.magna dic secunda non plz:qr est diuina⸗
re nec penultima:qr ſm eam semper cessaret.l.in cause.ij.s.eod.
¶ In glo.qr in fi.⁊ sic cōuentionali cōtra quā pōt restitui si ce⸗
pit in persona minoris,secus si in persona maioris ⁊ ſm hoc q̄⸗
libet sol.est bona.sic intelligo qd no.j.eo.l.etiam.in prin.¶ In
glo.dic in fi.nec ob.de verb.ob.l.cum filius.§.in hac.per ea que
ibi not.

1 ☞ Minori restitutionem petenti non imputatur vbi facto
aduersarij tempora currunt.
Appellatione frustratoria pendente prescriptio temporis vti⸗
lis minori appellato non currit ad denegandam restitutionez
in integrum.
2 Restitutionis causa non pōt post cursum anni vtilis tractari.
3 Exceptio prescriptionis an opponi posset ad impediendum ꝓ⸗
cessum cause.
4 Minor sic restituitur vt non remaneat in lucro cum alterius
iniuria.

1 **Intra vtile.** † Ubi facto ⁊ impedimento
aduersarij tēpora currūt non
imputatur minori restitutionē petēti.h.d. Si autez
facto iudicis tenet de dolo.j.si mensor fal.mo.dixe.l.
si mensor.vel clarius:frustratoria appellatione pēdente prescri
ptione tēporis vtilis minori appellato non currit ad denegan
dam restitutionē in integ.h.d.Et hz tres lecturas ſm gl.⁊ ego
adijciā quartā que fuit Ja.de are.⁊ est ipsa veritas.prima lectu
ra glo.est ꝙ lesus fuit in re minor ⁊ restitutus ad rē aduersariꝰ
appellauit.vn̄ sentētia nō potuit executioni mādari intra qua⸗
driennīū hodie.olim intra annū vtilē.Rn̄detur ꝙ hoc non pre
iudicat minori quo minus sentētia possit executioni mandari
etiā lapso quadriennio:quia protractum fuit facto aduersarij.
¶ Ista lectura est vna truffa:qr sn̄ia pōt qn̄cūq; mādari execu
tioni etiam elapso quadriennio dato ꝙ nō esset protractū tem⸗
pus facto aduersarij,⁊ sine aliqua restitutione. ¶ Scd̄a lectu⸗
ra est ꝙ minor fuit lesus:qr maior prescripserat rē suā restitutꝰ
fuit ꝑ iudicē ad vtilē in rē intra quadriennīū.aduersariꝰ a sen⸗
tentia restitutiōis appellauit ⁊ pēdente appellatiōe currit qua
driennīū.querit qualiter minori cōsulat.rn̄detur ꝙ pendente
appellatione ipso iure tp̄s quadriennij nō currit:qr hoc fit ꝓ⸗
pter factū aduersarij.⁊ ſm hanc lecturā expone tex.vt gloss.po⸗
nit.¶ Et ad hanc lecturā op.annus vtilis dat ad restitutionē
petendam nō aūt dat ad vtilē restitutā intentādam,sed dat il⸗
lud tempus qd supererat directe ꝙtūcunq; esset:⁊ ideo hec le⸗
ctura non cōuenit litere.¶ Itē oppo.ꝙ restitui debeat ad rem
suam non ad actionē,vt.j.ex quib.cau.maio.l.ait pretor.§.item
ei.sol.hic non fuit lesus in re,sed in prescriptione.hec tn̄ lectura
non ꝓcedit,vt dixi:qr aut queris de officio iudicis quo dat re⸗
stitutio intra annū vtilē:⁊ cū eā habuerit de hoc queri non dz.
aut de tempore vtilis restitute.⁊ hic nō est annus vel quadrien
niū sed illud qd superat directe vt dixi.⁊ illd nō currit ipso iure
appellatione pēdente cū eā intētare nō possit ea pēdente.posset
tn̄ sustineri si diceremus annū tm̄ superfuisse directe qui daret
post appellationē finitā vt predixi.¶ Tertia lectura est ꝙ mi⸗
nor petijt restitutionē intra quadriennīū iudex ꝓnunciauit eū
fuisse minorē cū lesus fuit.nō aūt ꝓnunciauit super restitutiōe
aduersarius a sentētia pro etate lata appellauit pendente ap⸗
pellatione lapsum est quadriēniū ⁊ pronūciatū est appellatio⸗
nem iniustā minor vult restitui dicit aduersarius ꝙ nō potest
ꝓpter lapsum quadriennij rn̄detur ꝙ male dicit:qr facto eius
ꝓtractum est tp̄s.Et hec lectura est amica litere,⁊ communiter
approbat ⁊ cōtinet multa mirabilia ⁊ vtilia ad multas similes
questiones.¶ Primo op.ꝙ post lapsum anni vtilis ſm hec iu
2 ra ⁊ hodie quadriennīū non possit cā restitutiōis † tractari.C.
de tempo.in integ.resti.l.fi.sol.hic speciale:qr protractū fuit tē⸗
pus facto aduersarij,vt.j.eo.ti.l.petende.¶ Item oppo.ꝙ cum
hec sententia lata pro etate fuerit interlocutoria non potuit ap
pellari,vt.C.quorum ap.non reci.l.ante.Solut.hic speciale:qr est
pars diffinitiue ⁊ trahit secū exec.vt ibi no.¶ Item op.ꝙ cum
causa etatis sit incidens nō debuit sup ea ꝓnunciari.C.de ordi
ne iudi.l.j.sol.hic spāle.vel dic vt pleniꝰ in ꝯrio not.⁊ dixi.⁊ me⸗
tu istorū ꝯriorum glos.posuit alias duas lecturas.¶ Quarta
lectura que fuit Jac.de are.⁊ continet veritatē ⁊ approbat per
Ja.bu.⁊ modernos ⁊ est amica litere:⁊ sine aliquibus contra⸗
rijs est ꝙ minor petebat se restitui aduersarius opponebat non
esse procedendum:qr lapsum erat quadriennīū ⁊ sic venia eta⸗
tis venit per modum emergētis ⁊ sic sup ea debuit ꝓnūciari cū
impediat processum iudex ꝓnūciauit nō esse lapsum quadrien⸗
nium aduersarius ab ista sententia appellauit qd potuit:quia
trahit secū execu.pendēte appellatione currit quadriennium:
postea ꝓnunciatum est appellationem iniustam minor petit re
stitui aduersarius dicit ꝙ nō pōt cū sit lapsum quadriennium
certe male dicit.⁊ hec est vera lectura ⁊ ei nihil obstat.nā si op⸗
ponas quod post quadriennium non debet causa restitutionis
tractari,hic est speciale:quia aduersarius protraxit tempus.
¶ Item non est incidens sed emergens:⁊ sic super ea ꝓnūcia⸗
ri debuit,vt dixi.¶ Item potuit appellari:quia traxit secum
3 execu.¶ Sed quero nunquid exceptio † prescriptionis possit
opponi ad impediendum processum cause videtur quod sic se⸗
cundum istam lecturā.pro hoc.C.de edicto diui adri.tol.l.fina.
nec ob.de prescript.long.tempor.l.emptionem.quia aut oppo.
in modum peremptorie,⁊ tunc non impedit processum nec su⸗
per ea pronunciatur expresse sed tacite,vt dicta.l.emptor.⁊ di⸗
cta.l.j.de ordine iudic.¶ Item potest opponi in vim emergen⸗
tis ad processum differendum:⁊ tunc processum impedit et su⸗
per ea expresse pronunciatur,vt dicta.l.fi.de edicto diui adria⸗
ni tol.¶ Sed quare hic currit ipso iure quadriennium cū fue⸗
rit impeditus?respon.quia habuit copiam iudicis ⁊ aduersa⸗
rij.sed quia facto aduersarij fuit impeditus sibi nō nocet in ef⸗
fectu.vel dic quod ipso iure nō currit.⁊ hoc puto verius,vt.C.
de excu.tuto.l.quinquaginta.Jacob.butrig.Et secundum hāc
lecturam ⁊ tertiam ista lex facit ad multas questiones,videli⸗
cet si facto aduersarij currit instantia triennij vel anni vel bien⸗
nij quod datur ad appellationem prosequendam vel quinqua
ginta dierum ad excusationem tutorum proponendam vtrum
noceat vel non.Et videtur quod non per.l.istam.⁊.j.de excusa.
tuto.l.si cum ipse.vbi de hoc satis dixi.⁊.C.de iudici.properan
dum.circa principium,⁊ bene.j.ad exhiben.l.si optione.¶ Ja⸗
cob.de ra.dat quintam lecturam ⁊ dicit quod minor tendens
petere restitu.implorauit officium iudic.non vocatis quorum
interest vt cognosceret ⁊ pronunciaret eum minorem vt postea
posset restitu.petere:⁊ hoc fieri potest secundum eum:vt.s.eo.
l.minor.xxv.annis adito preside.⁊.j.eod.l.de etate.iudex voca⸗
tis quorum interest cognouit de etate,⁊ pronunciauit eum mi⸗
norem aduersarij appellauerunt ⁊ pendente appellatione trās
iuit annus vtilis vel hodie quadriennium hoc non obstāte:qr
facto aduersariorum tempus est cursum minor restituetur hoc
dicit et hoc indicat litera que in plurali dicit aduersarij quia
vocati fuerunt oēs quorum intererat in cognoscendo de etate
vt dixi.¶ In glos.vltima in fi.dic quod.l.illa diligenter gene⸗
raliter loquitur hic in casu speciali quando facto aduersarij.
Jacob.butrig.
4 **Tendentibus.** † Minor restituitur eatenus vt
non remaneat in damno non vt
remaneat in lucro cum alterius iniuria.h.d. Item not.de ver⸗
bo fere qd facit pro dictis testium qui deponunt aliquem pos⸗
sedisse fere.x.vel.xx.annis an sit probata prescriptio de quo di⸗
xi.s.de origin.iur.l.ij.§.ijsdem temporibus.⁊ in alphabeto di⸗
ctione fere.⁊.s.si quis cau.l.⁊ si post tres.Facit etiā iste.§.si res
vendita extra agnationem possit recuperari per proximiorem
agnatum ex consuetudine et emptor in re empta fecit expen⸗
sas vtiles ⁊ necessarias quod volens recuperare teneatur eas
refundere.sicut enim hic minor repetit rem iure speciali contra
ius commune ⁊ refundit expensas:sic ⁊ ille qui vult recuperare

ex consuetudine vel statuto recuperat contra ius cõmune.C.de
contrahen.emp.l.dudum.Si tñ iste emptor in fraudẽ volentis
recuperare faceret nimis magnas & onerosas expensas tunc se
cus esset.j.de pig.actio.l.si seruos.de neg.gesto.l.sed an vltro.§.
j.&.j.de rei vendi.l.in fundo.Iaco.de ra.Et puto cautum & vtile
volenti recuperare si denunciet emptori quod nullas faciat ex-
pensas quoniam eam recuperare intendit.argu.C.de rei vendi.
l.si funduz.cum his que ibi not.& dixi.

1 ☞ Minor nouans actionem iudicati in aliam actionem le-
ditur & eo ipso restitui debet.
2 Libellus an sit necessarius in actione in factum ex re iudicata.
3 Minor rem insolutum dando si ledatur potest rem cum fructi
bus repetere:& pecunia cum vsuris est soluenda.

1 **SI minor.** Minor †nouans actionem iudi
cati in aliam actionẽ leditur hoc
ipso & restituitur. Oppo.quod secundus cõtractus
fuit simulatus,vt C.si cer.pet.l.si nõ singuli.&.l.si ex
pretio.sol.vt glo.vel dic q hic minor non petebat restitutionem
aduersus confessionem aduersarij qui confessus erat mutuum
sed aduersus suam propriam qua confessus est sibi solutũ fidei
commissum.Franc.Et in quo lesus fuerit iste minor dic vt glo.
Et allegatur hec.l.& glos.q in actione in factum ex re iudicata
2 nõ detur libellus† qd non puto verum.& hic loquitur cuz execu
tio petitur officio iudicis nõ per actionẽ in factum de hoc satis
dixi.C.de rebus credi.l.actori & de iur.& fac.igno.l.j.
3 **Predia.** †Si minor rem insolutum dando lesus est re-
petit rem cum fructibus & soluit pecuniam cũ
vsuris,hoc dicit.

1 ☞ Fauori suo renunciare quilibet potest.
Minor an possit beneficio restitutionis renunciare.
2 Restitutio & appellatio equiparantur.

SI iudex. Quilibet spernere potest ea q̃
1 sunt in fauorẽ suum.h.d.Que
rit glo.an beneficio restitutionis possit minor† re
nunciare.& dicit q nõ.de ecclesia tenent canoniste
contrarium quod renunciare possit beneficio re-
stitutionis per.l.istam vt no.per Ber.& Innoc.extra de in inte.
resti.c.cum ex literis.& per Archi.eo.ti.c.ecclesia.lib.vj.in fi.licet
contrariũ videat notari extra de fo.cõpe.c.si diligẽti.in pria gl.
De vtraq3 qõne.s.minoris & ecclesie dic vt no.in Spe.de in in-
teg.resti.l.ij.§.qualiter autẽ.ver.sed nũquid minor.& ver.se.& di
xi.C.de epi.& cle.l.si quis in cõscribendo.Quod intellige nisi sa
cramẽtũ interueniat qr illud restitutionez tollit vt authẽ.sacra
menta puberuz.C.si aduer.vend.Iac.de ra.¶ Querit Gul.qr
iste.ll.loquuntur de minore existẽte minore.an idez sit in maio-
re facto q restitutionẽ petijt itra quadriẽniũ:& videtur q nõ qr
minor existens minor restitutus ad vnum potest ad aliud resti
tui vt.s.eo.l.sed si fine.§.restitutus.secus est in maiore qui non
restituitur in his q̃ agit maior factus in quadiennio vt.s.eod.
l.iij.§.si minor &.j.de noua.l.doli.§.j.¶ Item pro hoc qr resti-
2 tutio† & appellatio equiparantur,vt.j.l.pxi.&.s.e.l.prefecti.sed
in appellatione si vnus appellauit alter põt prosequi eo inuito
vt.C.qñ prouo.nõ est nec.l.oẽm.& de ap.l.ampliorem.& argum.
ad hoc.j.de cõtratab.l.si post mortẽ.§.si.ergo &c.ipse tenent cõ-
trarium qr hoc est inductum eius fauore vt hic dicitur.Et pro
hoc ad.l.fal.l.in rõne.§.tñ.nõ ob.qd dictuz est de appellatione
qr vterq3 põt appellare sed nõ vterq3 restitui.imo restitutio est
fauore minoris tñ.& in appellatiõe põt quilibet obtinere sicut
potuisset in primo iudicio.C.de ap.l.ne causas.& pro hoc i aut.
de his qui ingredi.ad ap.§.illud.lz in appellatione distinguat
sit ius quesitũ vel nõ.C.de appel.l.si quis libellos.& pro hac de
terminatione bene facit.j.de edil.edi.l.si tamen.§.j.& qd no.eod.
titu.l.illud.in fi.Gul.¶ In glo.vt hic ibi etatis renunciare in
preiudicium restitutionis petende vt not.per Archid.extra de
in integ.resti.c.j.lib.vj.nec ob.hec.l.qr hic restitutio erat conces
sa.& de hac questione plene in Specu.de in integ.restit.§.quali-
ter.versi.sed nunquid minor.Ray.

1 ☞ Restitutio tantum operatur in minore sicut appellatio in
maiore.

1 **PResides prouincie.** Tantũ operat
restitutio i mi-
nore quãtum appellatio in maiore.Et vide qd dixi.s.
eo.l.prefecti.& quod no.C.si aduersus rem iudi.l.si.
1 ☞ Preiudicium magnuz inducentia sunt cũ plana cause co-
gnitione tractanda.
2 Maiorem.xxv.an.se dicens debet probare:& cui incumbat eta-
tis probatio.
3 Possessio non perditur sine animo vel facto perdentis.
4 Iuramentum & sententia equiparantur.
5 Datio curatoris facta maiori tãq minori ipso iure non tenet.

1 **DE etate.** †Ista lex est vtilis & glo.hic posita
ad quas cõmuniter recurrit quan-
do agitur de probatione etatis de quo satis no.& di
xi.C.de in integ.resti.l.si te minorem.alias incipit si
minor.extra de pbat.c.in presentia.§.quare satis.lxxviij.dist.c.
presbyter.in glo.& per Archi.& per eundem extra,de rescrip.c.si
eo,tempore.lib.vj.In speculo de actore prima colũna.versi.si er
go excipis contra eũ.& vide ibi Ioã.andr.in additionibus.per
Hostien.in summa de proba.§.& quot sunt.& p Azo.e.ti.§.i eta
te.per Cy.C.de pba.l.cum te minorem.& bene per Rof.de offici.
iudic.quo datur restitutio minori.§.sed illud queritur.&.j.de
2 probat.l.cum de etate.¶ †Et breuiter.l.ista hoc dicit:qui vult
admitti vt maior debet probare & de hoc debet plene cognosci
quia sententia facit preiudicium quoad omnes.¶ Quero cui
incumbat onus probandi minori vel maiori.dic sm Iaco.but.
q siue maior siue minor est actor probat vt actor.si est reus pro-
bat vt reus.& hec veritas scdm eum & hoc innuit gloss.d.l.si te
minorem.C.de in integ.restitu.nec curat vtrum proponat negã
do vel affirmando sed quis inde fundet intẽtionem suam.& hũc
intellectum habuit glo.hic posita licet aliter sonet non intelli-
gentibus.¶ Sed quid si non appareat quis affirmet an neget
quia quilibet proponit affirmatiue minor enim proponit se mi
norem & aduersarius dicit eum maiorem:tunc videtur qd pro-
bet dicens maiorem quia affirmat cursum temporis.C.de pro-
ba.l.actor.& alter negat.sed illa loquitur in negatiua nõ proba
bili at ista probari potest & ideo videt incumbere onꝰ proban-
di ei qui exinde fundat intentionem vel exceptio.suam vt pre-
dixi sed si non appareat quis inde fundet intentionem vel exce-
ptio.tunc incumbat onus probandi dicenti maiorem qr quili-
bet nascitur minor & ideo minor presumitur nisi contra probet
sicut dicitur de possessione.C.de proba.l.siue possidetis.Iaco.
but.Guli.& Andriolus & petrus in qõne predictã dicunt:aut
presumptio est ex aspectu corporis maioris vel minoris etatis
ex tunc iudex põt transferre onus probationis in eum contra
quem est presumptio vt qr ille qui negatur esse maior est barbu
tus grandis & durus ita quod verisimile est quod est maior vel
econuerso est imberbis & tener & paruus ita q verisimile est qd
est minor,vt.s.eo.l.minor.xxv.annis adito preside.& ibi de hoc
dixi.tales etiam presumptiones coadiuuant professione ma-
tris & alijs indicijs vt.j.de pba.l.etiam.& no.j.de excu.tu.l.ii.in
casu dubio qñ ex aspectu non potest colligi sit maior vel minor
tunc oportet testibus probari vt.d.l.ij.nec est bona similitudo
3 quam facit gloss.de.l.siue possidetis.C.de probat.† qr possessio
non perditur sine animo vel facto perdentis de reg.iur.l.quod
nostrũ.& de acqui.pos.l.iij.§.in amittenda.sed minor solo tra-
ctu tpis efficit maior:& ideo nõ est bona similitudo.quis autem
habeat tũc probare dic vt dixi p Iac.but.qr ille q ex maiori vel
minori etate vult fundare intentionem vel excepti.Et pro ista
distinctione bene facit qd dicitur de locuplete & paupere quis
debeat probare diuitias vel paupertatẽ de quo plene dixi qui
satisda.co.l.si vero.§.qui pro rei qualitate.de liber.agno.l.si.et
no.C.de prob.l.ex persona.¶ Circa aliaz qõnem gloss.an pro-
batio etatis quoad oẽs preiudicet dic si dolose & ad decipiendũ
alios ignorãtes hoc facit non est dubiũ q pbans sibi preiudi-
cat quoad oẽs vt.C.si minor se maio.dixer.l.iij.si autẽ non dolo
se probauit se maiorẽ Iac.dicit q nõ preiudicat nõ citatis nec
etiã sibi quoad nõ citatos vt hic dũ dicit causa cognita.Si au-
tem vocauit oẽs saltẽ vocatione generali per preconizationem
in locis publicis tũc sibi & alijs preiudicat vt in aut.vt spõsa.
largitas.§.ad hec.que posita est.C.si vt ad heredi.se absti.aut.
4 si vero oẽs creditores.vbi de hoc satis dixi.¶ †Ad vltimã que
stionem glo.de iureiur.dicit And.idẽ qd in sñia cũ equiparen-
tur vt.j.de iureiur.l.eum qui.§.si libertus.& no.s.de sta.ho.l.in-
genuum.pro glo.tñ facit qr nõ in oibus equiparantur iuramẽ
tum & sñia vt.l.ij.j.de iureiur.qr hic agitur de statu persone vt
ibi not.Sed opi.Andr.vidi cõiter approbari.¶ Vltimo que-
rit Uber.de bobio pulchrã questionẽ in casu dubio vbi nõ ap-
paret ex aspectu corporis sit maior vel minor.Et ita expedit p-
bari per testes nunquid in ista causa dabitur curator isti tanq
minori vel etiam eo casu quo apparet maior aspectu & transfer
tur onus probandi in aduersarium & aduersarius vult proba-
re eum maiorẽ.videt q sic qr si ex probationibus constabit euz
minorem iudicium non tenet,C.qui.legi.perso.per totũ cũ si.et

sententia teneret pro minore ꝛ nõ cõtra eũ.C.de pcu.l.nõ eo minus.ꝛ sic iudicium claudicaret qḋ esse nõ dʒ.C.de fructi.ꝛ lit.ex pen.l.fina. In ꝯtrariũ videt̃ q꞉ pro maiore dʒ haberi ex quo iudex ex aspectu trãsfert onus probandi in aduersariũ ꝛ sic est in possessione maioritatis.C.de asser.tol.l.j.§.j.j.de proba.l.circa cum si. ¶ Item rõne dubiȷ̃ tenet iudiciũ qḋ alias non teneret.ꝰ.in ius voc.vt eant.l.ij.ꝛ.j.de iudic.l.si quis ex aliena ad municipa.l.de iure.ꝛ facit qḋ no.j.de interro.ac.l.de etate.in princip. nec videt̃ posse restitui cum asserat se maiorẽ vt.d.l.iij.C.si minor se mo.dixe.ꝛ facit qḋ no.C.de iur.cal.l.ij.§.qḋ obseruari in

5 gloss.que incipit ex hoc dicunt quidam in fi. ¶ † Item q꞉ datio curatoris facta maiori tanq̃ minori ipso iure non tenet vt.j.de tuto.ꝛ cura.da.ab his.l.scie egresse. Et hanc vltimaꝫ tenet ipse ꝛ Jo.fasol. Item non ob.huic.l.C.de his qui veni.eta.impe.l.ij.vt ibi not.

Non omnia. Minor restituitur probata lesione in damno.vel lucro.non alias.hoc dicit.

1 ☞ Prescriptio cum defunctum inchoata finitur contra nondum natum꞉ꝛ illi datur restitutio si illi lesionem afferat.

2 Res minoris non potest vsucapi nec alienari.

1 **Etiam ei.** † Inchoata prescriptio cũ defuncto finitur contra nondum natũ sed si ei afferat lesionem datur restitutio.h.d. Et hʒ tres lecturas tertiam approbat Ray.nõ ob.C.de tẽpo.in integ.resti.aut.si minor.vt ibi no. ¶ Opp.ꝙ res minoris

2 †nõ põt alienari nec vsucapi.j.de acqui.re.do.l.bone fidei.solu. vt gl.q꞉ fuit inchoata contra defunctũ.ꝛ initium inspicitur in prescriptione.C.si aduer.vsuscapi.l.j.currit ergo si datur restitutio ꝛ eodem modo rñde ad.l.vlti.C.in quib.cau.in integr.restit. non est neces.vel dic qḋ ꝯria loquũtur in prescriptione q̃ currit contra minorẽ.hic autẽ contra nullũ q꞉ nondũ erat natus. Cõtra hoc q꞉ dʒ haberi pro nato.ꝰ.de statu ho.l.q in vtero.solu.lʒ fingatur natus vt ibi꞉non tñ fingitur dñs rei q꞉ tutor vel curator ventris non adiuit hereditatẽ ꝛ sic nõ dicitur currere cõtra eum nec fingitur natus quia de eius commodo vel incõmodo nõ adũsse nõ hodie adeat ꝛ sic retro dñs fuisse.ꝛ sic contra eum nõ currit prescriptio. Respondeo facilius toleratur vna fictio q̃ due vt no.de leg.j.l.talis scriptura.ꝛ.C.de do.promi.l.iij.hic enim esset fictio facti super facto contra.l.j.de captiuis.l.in bello.§.facte.vel dic qḋ inchoata cum defuncto perficitur cũ minore sed datur restitutio. ¶ Contra hoc insta qḋ dormiat tpe pupillaris etatis.C.de prescrip.xxx.anno.l.sicut in rem.§.nec sciꝰ. solu.ibi in prescrip.xxx.anno.que est odiosa hic in vsuscapione que est fauorabilis. ¶ Item oppo.ꝙ currat sine spe restitutionis vt.ꝰ.eo.eod.l.emilius. Sol.ibi loquitur de prescriptione cõuentionali hic de legali vt ꝛ ibi not.ꝛ dixi.

1 ☞ Uerbum facultas accipi potest pro necessitate.

2 Minor potest prius agere cum tutore q̃ cum contrahente.

1 **Imperator.** † In glo.j.necesse hʒ. Not.qḋ verbũ facultatis accipitur ꝓ verbo necessitatis.sic.ꝰ.de offi.presi.l.sepe ꝛ ibi no.ꝛ dixi. ¶ Et de significato huius verbi licentiaꝫ dixi.C.de epi.ꝛ cle.aut.licentiã ꝛ plenius in alphabeto. ¶ Ibi

2 si amisit.hoc cõmuniter approbat̃. ¶ † In fi.collige qḋ vbi administrator est volũtarius primo agitur contra eum q̃ petatur restitutio vt.ꝰ.eo.l.cum mandato ꝛ ibi not.ꝛ dixi si est necessarius tunc aut loquimur in cõtractibus ꝛ hʒ electionẽ vt.C.si tutor vel curator inter.l.etiã.ꝛ.l.etiã. Fallit vbi possidens rem longo tpe possedisset ꝛ longe meliorẽ fecerit vbi primo dʒ agere ꝯ curatorem nisi sit paratus inpensas refundere vt.ꝰ.eo.l.intra vtile.§.pendentibus si in iudicȷ̃s tunc aut est priuatus actione sua ꝛ hʒ electionẽ vt.d.ll.etiã si priuatus est instantia tñ tũc primo dʒ agere ꝯ administratorẽ.C.de iud.l.properãdũ.§.fi.si priuatus est actione ꝛ instãtia.due sunt opi.vna ꝙ habeat electionem alia qḋ primo agere debeat contra administratorem.sic exponunt hic licentiam id est necesse habet.

1 ☞ Restitutio in integrum non transit in eum qui sine mandato defendit vel defenditur.

1 **Eum qui.** † Minor defensus sine mãdato nõ restituitur nec ille qui euꝫ defendit.hoc dicit.

1 ☞ Denunciatio matris vel alteriꝰ ius denunciandi nõ habẽtis non parat restitutioneꝫ nisi aliter probetur lesio.

2 Denunciatio sperni potest vbi deest ius denunciandi.

1 **Tutor.** † Denunciatio matris ne in venditione procedatur nõ parat restitutionem nisi aliter de lesione probet̃.h.d. ¶ In glo.vlti.in fi.sol.bona fides tutoris ꝛ emptoris sibi prodest vt ibi sed non nocet pupillo quin possit petere restitu.vt hic. Jaco.de bel.ꝛ Andre.vel dic fm Jac.bu.qḋ ibi decretũ super etate facit cessare restitutionem sed super alienatione nõ q꞉ sciuit vel scire debuit decretum super alienatione non facere cessare restit.vel dic ꝙ in illis bona fides excusat,vt non teneatur,vt.j.l.qḋ falso tuto.autho.l.ij.non autem roborat cõtractuꝫ hic.quelibet sol.

2 est bona. † Et no.ꝙ denunciatio potest sperni quando denuncians non habet ius denunciandi pro hoc.j.man.l.si hominem ꝛ ibi not.C.de rescind.vẽd.l.si maior.ꝛ plene dixi.C.de rei vend.l.si fiendum.sequens.§.satis patet.

1 ☞ Fideiussore restituto non dicitur principalis restitutus.

2 Libertas non reuocatur per restitutioneꝫ vendẽtis vel emẽtis.

3 Actio ex empto an concurrat cum restitutione in integrum.

4 Mulier lesa in pacto dotali venit restituenda.

Pactum ex quo dotis conditio deterioratur est inualidum.

1 **Minor se in id.** † Minor fideiubens per restit.ab obligatiõe subducitur reo principali obligato manente.hoc dicit. ¶ In glo.j.in fi.arg.ꝰ.qui sat.cogan.l.de die.§.j.ꝛ.j.ad velle.l.quamuis.si cum essem.

2 **Minor ancillam.** † Contra libertatem cõpetentem non datur restitutio sed de dãno suo minori cõsulitur.h.d. ¶ In glos.vlti.in fin.cõtrariũ no.ꝰ.e.l.minor.xxv.annis seruũ sed qḋ hic not.verius est fm Richar. ¶ Itẽ dic qḋ aget solũ ad sortẽ scḋm fa.nec ob.ꝰ.e.l.patri.§.item ex diuersis.vel ibi vendidit sub pacto de manumittendo hic non fm Guli. ¶ † Querit Jaco.de ra.q̃ actio

3 dabitur fm.M.dici posset qḋ detur actio ex empto.que scḋm eum cõcurrit cũ restitutione in integrum fm glo.nõ vt.ꝰ.eod.l.in cause.ij.vnde fm glo.dic꞉potest esse qḋ actio ex empto nõ detur q꞉ restitutio in totũ rescindit cõtractum venditionis,vt.ꝰ.eod.l.ꝙ si minor.§.restitutio.sed dabit̃ actio in factum sententia lata sup restitutione in qua cõdemnatus est emptor ad damnum minoris. Item dicit glo.ꝙ hec.l.intelligi dʒ vbi emptor fuit in dolo.si eñ fuisset bone fidei per manumissionẽ liberaret̃ sicut ꝑ interitum q꞉ manumissio similis est morti vt.j.de solu.l.si alienam. Ipse Jaco.tenet qḋ emptor teneat̃ siue sit in dolo siue nõ quia sciuit vel scire debuit minorem posse restitui.ꝛ ideo manumittere non debuit,vt.j.de don.cau.mor.l.si is cui.ꝛ pro hoc.ꝰ.eo.l.in cause.ij.§.pompo. Jac.de ra.

4 **Mulier.** Si mulier † ledatur in pacto dotali restituit̃.h.d. ¶ Oppo.ꝙ pactio ex qua fit cõditio dotis deterior nõ tenet ipso iure vt.ꝰ.de pac.l.si vnus.§.pactus in fi.ꝛ ideo restitutione non indiget.sed dic ꝙ illud veruꝫ in pacto facto constante matrimonio vt.j.de pact.do.l.de die ꝛ.ll.sequẽtibus.secus eo soluto vt hic. Jaco.de ra.

1 ☞ Minor restituitur aduersus venditionem ꝛ solennem et validam.

1 **Si res pupillaris.** † Ubi res pupilli vẽdita est solenniter restituit̃ pupillus ꝑpter grãde dãnum non ꝑpter modicum.h.d.ꝛ fm vnã lectu.exponitur grãde.id est non minimum.secundum aliam proprie ponitur.

1 ☞ Restitutione facta ab homine non currit tempus restitutionis nisi post restitutionem factam ab homine꞉ꝛ tanti temporis est restitutio q̃ti fuit lesio.

2 Adultus curatorem habens potest naturaliter obligari.

1 **Minor.** † Alias incipit iunius.ꝛ.h.d.vbi restitutio fit ab homine nõ currit tps restitutionis nisi post restitutionẽ datã ab homine ꝛ tãti temporis dʒ esse restitutio quãti fuit lesio. Et similẽ modum loquẽdi habes.j.de adulte.l.miles.§.quidam oppo.ꝙ ipso iure subdu catur ꝛ nõ redintegret̃ antiqua vt insti.qui modis tell.t̃ obligatio.§.pap.so.hic solẽniter obligatꝰ erat꞉ꝛ ideo erat opus restitui.ꝛ per cõsequẽs prima obligatio restituitur vt hic.si autem minus solenniter foret obligatus꞉tunc tenetur tñ naturaliter ꝛ nõ debet restitui q꞉ ipso iure tutus est.ꝛ sic nouata est prima nec restituitur cũ nec minor restituatur. ¶ Item oppo.quod detur quadriennium ꝛ non tantũ.x.dies vt.C.de tempo.in integ.resti.l.fin.sol.hic de tempore ad qḋ ibi de spe.intra qḋ. ¶ Item oppo.ꝙ

oppo. quod statim sine aliquo interuallo remitteretur prima et per consequens statim currat tempus actioni, vt. ff. ad velle. l. si mulier. sol. ibi loquitur in restitutione que fit a lege: hic ab homine. 1
¶ Item opp. quod pignus nō remaneat obligatū vt. C. etiam ob chirographariā pec. l. j. sol. primo obligatio extincta fuit v t ibi: sed vtilis datur vt hic. Jaco. but. ¶ Itē op. quod nō solum. x. dies sed totum tempus restitui debeat, vt. ff. de verb. ob. l. et ideo hesitatur sed ibi loquitur in tpe cō uētionali qd tacite intelligitur pro facienda insula. et quia pars insule facta erat exusta non mirum si integrum tempus detur ad eā iterum faciendam vt ibi dicitur. ¶ Item op. de. c. quāuis extra de rescrip. lib. vj. sed ibi redditur rō quia intelligi dz ibi restitutio pape sine preiudicio iuris alieni. et concor. ad hanc. l. ff. ex quib. cau. ma. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. C. de resti. mi. l. qd tpe. et extra vt lit. pen. c. ij. lib. vj. Alij intelligunt. l. istam quod creditor dolo induxit minorem ad fideiubendum quo casu creditori non restitui tur actio, vt. ff. de fideius. l. si titius. in fi. sed hoc non patitur hic litera que dicit
2 creditorem restitui ad. x. dies. ¶ † Item glos. tenet quod adultus habens curatorem sine eo obligat naturaliter. Jac. de ra. contra per. l. si curatorem. C. de in integ. restitu. ¶ Ego crederem qd cum sit similis pupillo vt. d. l. no. quod idem esset in eo quod in pupillo de quo plene no. ff. de noua. l. j. in fi. ¶ Item dicit gloss. qd obligatus naturaliter tantum non restituitur cōtra naturalem obligationem. Jac. de ra. contra de hoc dixi. s. eo. l. in cause. ij. illud autem concedo quod si minor naturaliter tantum obligatus naturale debitū soluit creditori quod sine restitutione illud repetere non potest, vt not. C. si aduer. solu. l. fi. et creditor eadem equitate restituetur vt not. per Azo. in summa de reputa. que fiunt in iudicio in integ. resti. §. j. in fi. §.

¶ De capitis diminutione. Rubrica.

1 ¶ Damnatus de furto efficitur infamis et an dicatur capite minui.
2 Capitis diminutio non tollit obligationem naturalem sed ciuilem.
3 Capitis diminutio non extinguit quālibet obligationem.
4 Obligationes naturalem equitatem habentes capitis diminutione non pereunt.

Super rubrica. Vide Azo. in summa institu. hoc eo. tit. Et miror qd Roffr. in libello de hoc edicto nihil dixit. † An dānatus de furto quod efficitur infamis, vt. ff. de fur. l. nō pōt. dicat capite minui. dic quod nō quia licet mutet statū fame nō dicitur pprie statum mutare. ff. d. var. cogni. l. penul. §. estimatio. et ff. e. l. fi. no. sed econtra capite minutus maxima vel media capit. diminutione efficitur infamis vt ibi. diuisionem et effectum huius titu. et cōceptionem libelli vide. ff. e. l. j. de tribus capitis diminutionibus et earum effectu. ff. eo. l. ij. Et si is qui habet bona in diuersis locis banniatur et eius bona publicētur ad quem spectent bona et debita. et an mon. teneat ex contractibus vel delictis monachi vel conuersi verba huius edicti. ea. l. §. ait pretor.
2 ¶ Capitis diminutio † non tollit obliga. naturalem sed ciuilem ead. l. §. hi qui capitis diminutio non liberat a delictis ead. l. §. nemo arrogans debitorem suum. si eum postea emancipet resti tuitur tibi actio sua et quomodo cōcurrat cū alijs creditori. an filio capite minuto minuantur capite ceteri qui erant in ei⁹ potestate. ff. eod. l. liberos. §. j. an excommunicatus equiparetur deportato. ff. e. l. amissione. in princ. vtilia de bānitis. ea. l. §. j. Et de canone late snīe quod possit pena irrogari p statutū ipso facto
3 sine alia sententia iudic. Que obligatiōes † capitis diminutione non pereant, et que pereant et nō restituantur, ead. l. §. nunc respiciendum. et an officia publica et tutele pereant et que et. ff. eod. l. tutelas. et ibi pulchra et subtilia de hoc actio iniuriarum et ex delictis cum capite pereunt. ea. l. §. iniuriarum. Capitis diminutione interueniente tenentur hi ad quos bona perueniunt. ead. l. §. si libertatem. an vestes auferantur ad morte damnato, ead.
4 l. §. fi. Quod obligationes † habentes naturalem equitatem nō pereant capitis diminutione nec lega. alimentorum. ff. eo. l. eas obligationes. et l. seq.

1 ¶ Capitis diminutio est prioris status permutatio: et status hominis quid dicatur.
2 Qualitatem alicuius rei alterari et illam rem in aliud transferri equiparantur.
3 Libellus qualiter sit cōtra capite minutum concipiendus.
4 Capitis diminutio nō rumpit testamentum ipso iure: quia est de iure pretorio

Jus ciuile non tollitur iure pretorio.

Capitis diminutio. † Martinus silimanus sic dicit: status est primitiua substantialis et essentialis liberi hominis conditio patrisfa. vel filijfa. que cum mutatur capite minuitur. mar. Et vide. ff. de var. et extraor. cogni. l. penul. §. estimatio. Et diuide totum titulum: quia in prima parte ponitur quid sit capitis diminutio. in secūda quomodo triplex. in tertia quid sit effectus capitis diminutionis pria ps incipit et finitur in. l. j. secunda pars incipit et finitur in. l. fin. ter
2 tia pars incipit in. l. ij. et durat vsqz ad. l. vlti. ¶ † Et ad euidentiam est sciendum quod hic equiparantur aliquid in aliud transferri vel eius qualitatem alterari vt aliud censeatur. Si ergo filius fami. contrahebat et postea efficiebatur sui iuris vel econtra a deo est mutata eius qualitas quod videtur alius homo: et ideo ius ciuile omnem obligationem precedentem extinxit quia tamē hoc visum fuit iniquum pretori vtilem actio. per hunc titulum restituit in predictos et restituit insolidum postea tamē idē ius pretorium hanc vtilem actio. restitutam modificat per titulum ff. qd cum eo qui in aliena potestate esse dicetur, vt detur in predictis quatenus facere possunt. et non vltra. nam satis facit pretor creditorib⁹ si eis actionē extinctā per ius ciuile restituit cum modificatione predicta qd capite minuto teneantur eatenus
3 quatenus facere possunt. † Et est hoc bene aduertendum in cōceptione libelli in quo de facili posset errari pone enim. qd vendidi rem alicui. capite minutus est. volo petere pretium. nunqd agam actio. ex empto: certe nō: quia illa sublata est sed agā act. in factum ex hoc edicto Guli. Jac. de ra. tenet quod detur vtilis que primo dabatur directa propter verba pretoris. ff. l. ij. §. ait pretor. vbi dicit perinde iudicium dari ac si capitis diminutio facta non esset et ibi in glos. erit tū pretoria nō ciuilis quia pretor nō potest restituere ciuilem sublatā vt. ff. l. ij. §. hi. Et. l. ista cū glo. breuiter hoc dicit diminutio capitis est status mutatio facto hominis vere vel interpretatiue. Jac. bu. ¶ Sed adhuc nō videtur vera diffinitio. pone enim quod pater interficiatur hic interuenit factum hominis et status filij mutat. et tamen nō est capitis diminutio vnde fm Jac. de ra. nō est proprie diffinitio sed
4 quedam descriptio. ¶ † Et no. quod Azo. et H. notauerunt et male qd capitis diminutio est de iure pretorio. et ideo nō rumpit testamentum ipso iure qd est de iure ciuili quia ius pretorium non potest tollere. ius ciuile. sed male dicunt vt no. ff. de bo. pos. secundum tab. l. qui ex liberis. §. testamento. Jaco. de ra.

1 ¶ Bona capitis diminuti in diuersis territorijs diuersa cuiterritorio veniant applicanda.
2 Institutus vocatur ad omnia bona vbicunqz sita.
3 Es alienum in materia capitis diminutionis cui cedat.
4 Monasterium an teneatur ex contractib⁹ et delictis monachi.
5 Ciuilis obligatio tollitur capitis diminutione nō naturalis.
6 Edictum de capite diminuendo an locum habeat in his q sunt in aliena potestate.
7 Actio non restituitur illi cuius facto perit.
8 Edictum de capite diminuendo perpetuum est: et datur in heredes.

Pertinet. a Diuide in tres partes. In prima de qua capitis diminutiōe loquatur vsqz ad. §. ait pretor. ibi ponuntur verba edicti vsqz ad. §. hi qui. vbi declarat materiam vsqz in finē. ¶ Item non obstat. s. titu. proxi. l. papi. exuli. vt ibi no. ¶ † Item not. quod ¦ ver. dabitur plane. facit ad questionē si quis habeat bona in plurib⁹ locis et territorijs et deliquit, cui debeant bona applicari. quidam quod loco illius iudi. qui eum condemnat quia cum habeat onus circa condēnationem ergo et lucrum bonorum. ff. de regulis iuris. l. secundum naturam. et pro hoc instit. de legi. tuto. §. j. ¶ Item quamuis habeat bona in diuersis locis magis debet inspici persona que est in loco vbi condemnatur vt bona secundum personam regulentur. ff. de iudic. l. fideicommiss. §. tractatum. ad trebel. l. j. §.
2 si heres. ¶ † Item quia institutus vocatur ad omnia bona vbiqz posita infra de heredita. institu. l. j. §. si ex fundo. ergo nec hic fiat diuisio sed solum locus in quo condemnatus est veniat. ad quod infra de rebus eorum. l. magis puto. §. illud. rationabilius dicitur contra quia cum ista confiscatio habeat quasi naturā successionis ab intestato nec enim ipse potest facere testamentum: ergo ab intestato veniat omnes pares in gradu in authen. de heredib⁹ ab intesta. §. penulti. fiat ergo diuisio secūdum territorium. ff. de tuto. et curato. datis ab his. l. pupillo. sicut di

a ¶ Pertinet. Adde Bald. notabilr. hicq ample tractat materiā et ante eum Bart.

videtur peculium. j. de pecu. l. hinc queritur. §. potest de tributo. l. procuratoris. §. sed si duos. vbi de hoc dixi. & pro hoc quod dicitur in milite & pupillo qui hz diuersa patrimonia. j. de excu. tuto. l. iurisperitos. §. cũ oriundus. & C. de testa. mili. l. j. dico ꝙ vnum est patrimonium quo ad se sed quantum ad confiscationem diuersa reputantur. argu. j. de censi. l. forma. §. si quis agrũ. C. de exacto. tribu. l. si diuina domus lib. x. de bonis vacantibus l. iij. eo. lib. & j. de inoffi. test. l. posthumus. §. si quis ex his & l. si nõ mortis. §. fin. & hanc tenet Guli. qui hic format hãc questionez contrarium terminatum fuit bonoñ. quod spectarent ad locuz vbi erat cõdemnatus dñs Ri. matarellus qui hanc questionez subtiliter disputauit: distinguit an publicatio fiat ex iure cõmuni an ex statuto vt primo casu sit vera opinio qḋ spectent ad locum vbi est condemnatus si ex statuto tũc applicentur locis in quorum sunt districtu. ista. q. do. Nicol. est mihi prima in libro questionum disputatarum magno. Et de hac questione plene dixi in questionibus statutorum tertia parte questione. ij. & C. de heredi. institu. l. j. versi. pro declaratione predictorum & plenissime de summa trini. l. j. ¶ †Ex predictis concludo ad aliaz
3 questionem quid erit de ere alieno. dico quod quilibet tenetur pro rata bonorum que habet non autem pro virili. & hoc probat iste textus sicut dicitur de eo ad quem peruenit dos quia pro rata funerare tenetur vxorem. j. de relig. l. quoties. & l. sequen. & l. si pro rata. & pro hoc. j. de testamen. mili. l. si certarum. §. j. de peti. hered. l. sed & si lege co. §. qḋ autẽ. & ad treb. l. si quis rogatus. ¶ Et optime. j. de debito. ca. l. finali. lib. x. Guli. ¶ Item allega-
4 tur ista lex quod monasterium †teneatur ad debita & contractus monachi & cõuersi de quo plene dixi. C. de sacrosanc. eccle. aut. ingressi. & not. in gloss. & dixi. j. de pecu. leg. l. si peculium. §. j. per Hostien. in sum. de obligatis ad ratiocinia. §. quis obligatus ver. sed quid si talis. & pro hoc. j. eo. l. tutelas. §. si libertate in fi. vbi innuitur ꝙ teneatur solum vsqz ad quantitatem bonorum qui peruenerunt ad monasterium. & pro hoc. j. de iur. fisci. l. j. §. an bona & l. non possunt de hoc etiam not. per Innocẽ. extra de probatio. c. in presentia. & de offi. ordi. c. quanto et in Specu. de statu monachorum. an autem ex delictis monachi teneat̃ monasterium plene dixi dicta aut. ingressi. & de episcop. & cleri. aut. causa que fit cum monacho.

Ait pretor. Ponit verba edicti pretoris. & quod dicit iudicium dabo. dic vt in glos. & dixi. s. eadem. l. ¶ Ibi postea ꝙ secus si prius vt. j. §. proxi. ij. respon. ¶ In glos. j. act. ibi datur. arg. j. ad. l. aquil. quemadmodum. §. magistratus. & C. ad. l. aquil. l. de pecoribus. & quod ibi nota. Raynutius.

5 **Hi qui.** †Per capitis diminutionem non tollatur obligatio naturalis. sed ciuilis tantum que restituitur per pretorem: non tamen est eadẽ numero. sed vtilis pretoria nõ ciuilis qz pretor non potest restituere sublataz de iure ciuili qz fortior est potestas iuris ciuilis quã pretorij. ¶ Et §. sed interdum. habet duas lecturas vt in glo. & quelibet bona sz secunda planior. Et ratio dubitationis esse poterat in ipso ver.
6 sed interdum. fm Mart. fil. †qz istud edictum non videtur locum habere in his qui transeũt in aliena potestate. M. ¶ Itẽ non ob. j. eo. l. tutelas. in fi. vt ibi no.

Nemo delictis. Collige & not. argumen. quod glo. notat ad quod sepe allegatur. hic. §.

7 **Ei qui debitorem.** †Quere q̃ est ratio huius. §. qḋ si arrogaui debitorem meum & ita extincta est actio ꝙ si postea emancipez eũ non restituitur mihi actio. ratio est quia facto meo perijt actio mea: & ita non debet restitui. arg. j. de cõdi. fur. l. siue manifesti. §. fina. & l. seq. ¶ Item est alia ratio magis necessaria quia hic est duplex capitis diminutio. in prima nõ fit restitutio propter impossibilitatem: quia inter me & eum nulla potest esse obligatio. j. de contrahen. empt. l. inter patrem & de iudi. l. lis nulla et ita est impossibilis restitutio. Item ex secunda capitis diminutione nulla sequitur damnificatio cum ex prima sublata fuerit: actio & ideo non restituitur actio contra ipsam vt. s. ead. l. §. j. Jacob. de ra. & Guli. Circa questionem. glo. qua querit si arrogatus debebat mihi decem & titio totidem quid iuris glo. dicit quod fiet distributio pro rata sed cõtra videtur ꝙ titius sit potior quia ergo non possum mihi ipsi debere ad velle. l. tutor. & de fideiusso. l. si debitori. & ideo videtur ꝙ non possim aliquid deducere cum obligatio mea sit extincta. vt predictum est. & ideo in totum debeat titio satisfieri. in contrarium qḋ ego sim potior & primo mihi satisfiat in totum quia eum arrogãdo habui euz in potestate. s. de adop. l. si pater. & ideo primo deducaz mihi debitum deinde titio satisfaciam. j. de pecul. l. sed si damnum nec distinguitur quando contractum fuerit deb. tũ nec ead. l. §. preterea. dic quod glo. bene dicit & qḋ dicitur ꝙ non possum mihi ipsi debere verum est sed tamen bona arrogati venerunt ad me cum causa sua vt. j. de verb. signi. l. subsignatum. §. bona. & ideo mihi debitum perdere non debeo. & hoc bene probat. l. per glos. allegata de separationibus. l. debitor non ob. contraria que arguunt ꝙ totum mihi debitum prededucam quia illud in actione de peculio. secus in alijs cõtractibus. vt. j. de pecu. l. in arrogatorem Guli. ¶ In glo. in fi. imo de peculio. l. si quis creditori. nec ob. iste. §. qz hic vult agere. ibi retinere. Ray.

8 **Hoc iudicium.** †In glo. quid enim si redhibitoria tenebatur. certe habebit nunc actionem in factum ex hoc edicto eo tempore concludendam quo concludebatur redhibitoria vt probant. ll. statim in gloss. allegate.

1 ¶ Arrogatione patris filij capite minuuntur.
2 Emancipatione capitis diminutio cõtingit & qui caput nõ habet illud non mutat.

1 **Liberos.** †Ibi cũ in aliena potestate sunt id est transferuntur. Jaco. de ra. ¶ Ibi sequunt̃. s. de adop. l. ij. §. fi. & l. si pater. in pn. & nõ obst. j. de suis & legi. here. l. hi quorum. vt ibi no.

2 **Emancipato.** †Si legas plane sicut litera sonat quod filius emancipatus fuerit & ceteri descendentes ex eo litera procedit sine cõtrarijs gl. si vero dicas ꝙ filius solus fuerit emancipatus & ex eo descẽdentes nõ tunc procedunt contraria & rationes gl. Item nõ ob. C. de bo. damna. l. j. vt ibi not.

1 ¶ Interdicto aque & ignis hodie succedit deportatio.
Excommunicatus equiparatur deportato. que enim dicuntur de deportato dici possunt de excommunicatio.
2 Ciuitatem amittens quid dicatur amittere. & quid perdant ij q se ad hostes transferant.
3 Lex vel statutum possunt introducere ꝙ sit quis bãnitus ipso facto.
4 Nomine proprio vel appellatiuo collata deficiunt ipsis nominibus deficientibus.
5 Tutela diuersimode & a diuersis dari potest.

1 **Amissione.** †Hic dicitur ꝙ in locum interdicti aque & ignis hodie successit deportatio. Ex quo colligit Jaco. de rauen. quod excommunicatus equiparetur deportato qz excommunicatus caret suffragio & participatione hominum quod est fortius ꝙ carere suffragio ignis & aque vt. C. de apostatis. l. iij. extra de sentẽ. excommunica. cum desideres. c. nuper. & c. inter alia. vnde que dicuntur de deportato possunt dici de excommunicato secundum eum: & dicit esse notabile. cum ipso concord. gloss. quam alibi nescio in institu. c. de capitis diminutione. §. minor. & de multis penis excommunicationis dixi in alphabeto dictione excommunicationis verbo. & vide quod dixi. j. ex quibus causis maio. l. sed & si ꝑ pretorẽ. §. actio exempta.

2 **Qui deficiunt.** †Notabilis est iste. §. & gloss. hic posite ad materiam bannitorũ et transferentium se ad hostes ꝙ ciuitatem amittant, id est ea que sunt iuris ciuilis sicut testamenti factionẽ in actiua & passiua significatione. & alia que competunt a iure ciuili. & expone verbum relegati. vt gloss. exponit. & cui equiparetur bannitus nostri temporis relegato an deportato plene dixi. C. de here. insti. l. j. & in questionibus statutorũ. quarta parte vbi de ipsis bãnitis plene tractatur. Et est verum qḋ cõferentes se ad hostes perdunt que sunt iuris ciuilis apud nos & apud hostes non et econuerso hostes se conuertentes ad nos perdunt apud hostes & acquirunt apud nos fm Jacob. de rauen. Sed forte verius est quod transferens se ad hostes vbiqz perdat ea que sunt iuris ciuilis cum imperium vbiqz de iure suam habeat potestatẽ. sic dicitur de excõmunicato in vno loco & vna ecclesia excõmunicatus est vbiqz qz ecclesia nõ recipit diuisionez sicut nec imperiũ.
3 Et ad hoc. j. de penis. l. quidam in fi. ¶ †Ultimo. not. qḋ dicit glo. qḋ lex & statutum põt introducere ꝙ quis sit bãnitus ipso facto vel incidat in talem penam. nam hoc ipso ꝙ facit contra ipsam legẽ vel statutum incurrit ipsam penã sine aliqua sententia vel declaratione iudicis. pro hoc optime. j. de fideicommiss. liber. l. cum quasi. §. si plures in tex. & gloss. qḋ ibi dixi. & ad hoc faciunt decretales & decreta que loquuntur de canone late sententie extra de sen. excomm. c. a nobis. primo. xvij. q. iiij. c. si quis suadente. vbi de hoc satis not. in glos. & per Archid. Sed quod exigatur

exigatur nihilominus declaratio iudicis. facit extra de hereti. c. cum secundum leges. libro. vj. et. C. vbi cause fisca. l. j. vbi de hoc tetigi.

Nunc respiciendum. Dictum est. s. qualiter quedam obli-
gationes capitis diminutione ipso iure tolluntur ⁊ restituunt
per hoc edictum: nunc de his que nullo modo amittuntur ⁊ de
his que amisse nullo modo restituuntur. ¶ Ibi pereant subau
di ⁊ que non. Et breuiter hoc dicit cum. ll. sequentibus vsq; ad
4 §. iniuriarũ. † Collata proprio vel appellatiuo nomine deficiũt
deficiente nomine proprio vel appellatiuo. Et premitte quod
vbicunq; dispositio fit sub virtute alicuius qualitatis sublata
5 illa qualitate expirat. ¶ † Item premitte ꝙ tutela quandoq; a
lege quandoq; a testatore quandoq; a iudice datur. Itez quãq;
lex dat sub nomine naturali vt matri ⁊ auie que nõ desinũt esse
mater ⁊ auia per capitis diminutionez: vnde nec tutele nec he-
reditates sub illo nomine dalate pereunt capitis diminutione
sed vbi sub nomine iuris ciuilis vt agnationis vel cognatio-
nis: tunc secus quia desinunt esse agnati capitis diminutione.
et his premissis pone casum vt litera sonat.

1 ☞ Capitis diminutione nomina iuris pereunt: non nomina naturalia.
Officia publica an capitis diminutione pereant.
2 Tutela capitis diminutione minima non tollitur.
Tutela ex. l. xij. tabularum delata amittitur minima capitis diminutione: secus de illa que iure patronatus defertur.
3 Tutela iure agnationis quesita amittitur per capitis diminutionem.
4 Tutores legitimi non dantur nisi a lege.
5 Actiones iniuriarum ⁊ ex delicto concurrunt ⁊ ambulãt cum capitis diminutione.
6 Capitis diminutione interueniente tenetur is ad quem bona perueniunt.
7 Ciuitatem amittens vel deportatus omnia etiam vsq; ad vestes amittit.

1 **Utelas.** † Uide quod dixi. s. proxim̃. Et
dic. s. proxi. dictum est publica
officia authoritate ⁊ vtilitate nõ perimi. hoc dicit
de publicis authoritate ⁊ priuatis vtilitate sicut
sunt tutele an per capitis diminutionem pereant.
Et primo ponit regulam cum exceptione. secundo infert ex re-
gula ⁊ exceptione: ibi, igitur testamento. tertio subijcit rationez
differentie inter casum regule ⁊ exceptionis. ¶ Ibi eadem ra-
tione ⁊c. regula est quod tutela capitis diminutione tutoris vt
not. j. de legit. tuto. l. ij. non perijt exceptio quod fallit in ijs que
deferuntur iure agnationis. ¶ Ex regula cõcludit dicens igit
2 qꝛ tutela † capitis diminutione minima nõ finit nec desinũt esse
tutores. ¶ Ex exceptione concludit qd tutela delata ex lege. xij.
ta. amittitur ⁊ finitur minima capitis diminutione. rationẽ di
uersitatis reddit inter casum regule ⁊ exceptionis: qꝛ tutele que
deferuntur ex lege. xij. ta. deferunt agnatis sub noĩe agnatiõis
⁊ agnatio perimitur per minimã capitis diminutionem: ergo ⁊
ipse tutele. sed alie tutele delate per alias. ll. ꝙ p legez. xij. tab. de
feruntur iure naturali ⁊ sub nominibus naturalibus vt matri ⁊
filio. ⁊ quia p capitis diminutionez non tollitur ius talis natu
ralitatis ideo tutele p. ll. nouas delate post legẽ. xij. tab. minima
capitis diminutione non pereunt. nec ob. j. de lega. iij. l. legatis.
§. j. vt ibi no. ⁊ facit qd no. de regula catoñ. l. j. media ⁊ maxime
sic ⁊ quod dicit litera amittit, expone. i. amittere facit. similis ex-
positio condemnauero. i. condemnari fecero. s. de his qui not.
infa. l. furti. §. mandati. ¶ Et verba his que in iure alieno per-
sonis positis deferuntur que sunt in textu expone duobus mo-
dis vt in gloss. secundam tamen expositionem gloss. reprobat
Jac. de ra. quia tutela que defertur iure patronatus non perit
minima capitis diminutione: qꝛ defertur personis sub appella
tiõe naturali defertur enim filio patrone vt filio: vnde licet emã
cipatus sit tutela non finitur per emancipa. ad illud quod po-
tuit gloss. mouetur: quia lex. xij. tab. nõ cognouit emancipatos
ergo emancipatus nõ potest habere tutelaz que defertur a lege
xij. tab. iur. patronatus dicendum qd verum est qd lex. xij. tabu.
non cognouit emancipatos non vocat eum quia emãcipatum
sed bene vocat eum tanq̃ patrone filium. vnde bene vocat pa-
tronum ⁊ patroni ⁊ patrone filium ⁊ iam emãcipatũ. vnde est
fallacia accidentis ac si dicerem: tu cognoscis titium: titius est
veniens: ergo cognoscis eum veniẽtem. tertium exemplum po-
nit ipse Jacob. ⁊ dicit esse modernorum doctorum. dicũt enim
vbi defertur tutela ei qui est in potestate patris iure agnatio-
nis amittitur minima capitis diminutione. Ecce habeo filium
et nepotem impuberem ambos in potestate mea: emancipo ne
potem indiget tutore quis erit ei tutor: certe filius est sibi pro-
ximior agnatus. ergo ⁊ tutor. nam licet sit in potestate: veniret
ad hereditatem. ⁊ qui vocatur ad hereditatem vocatur ad tute
lam in aut. de hered. ab intesta. §. consequens. Quidam tamen
istud exemplum reprobant quia ad hereditatem ⁊ tutelam vo
cantur eodem ordine. ⁊ dicit. l. quod hereditas defertur auo et
nõ filio. j. ad tertull. l. equissimum. ⁊ si quis a pa. fu. ma. l. j. Ipse
tamen Jacob. dicit exemplum esse bonum quia ille. ll. corrigun
tur per. d. aut. de hered. ab intesta. ¶ Tangit hic glo. ⁊ clarius
insti. de legi. agna. tute. §. fina. an tutele que deferunt iure agna
tionis ⁊ hereditatis pereant minima capitis diminutione. glo.
dicit ꝙ delata ⁊ iam acquisita non amittitur sed querenda sic si
cut ⁊ hereditas querenda non amittitur sed acquisita non. j. vn
de liberi. l. j. Jac. de ra. dicit quod glo. verum dicit in hereditate
3 sed in tutela nõ: † qꝛ tutela etiam quesita iure agnationis amit
titur per capitis diminutionem ⁊ hoc dicit litera ista si recte in
telligatur. ⁊ institu. de capitis diminutio. §. minima. dicitur eñ
ibi ꝙ tutela finitur minima capitis diminutione finitur quod
necessario intelligi debet de inchoata: qꝛ inchoatum finitur nõ
inchoandum ⁊ ratio diuersitatis inter hereditatem ⁊ tutelam
est qꝛ tutela geritur per temporis successionem nõ vno ictu vel
momento: ⁊ ideo si pendente tutela superueniat capitis dimi-
nutio tutela finitur non sic in hereditate que vno ictu ⁊ momẽ-
to queritur per aditionẽ. Et ideo qꝛ est perfecte quesita postea
non amittitur per capitis diminutionez vt dixi. ¶ Querit ipse
Jacob. ⁊ Guli. que est ratio ꝙ tutela que defertur per. l. xij. ta.
iure agnationis perit capitis diminutione minima ⁊ alie non
dicunt qꝛ tutela que defertur per. l. xij. tab. defertur sub noĩe iu-
ris ciuilis. s. agnationis vt institu. de leg. agna. tute. per totum.
sublata ergo agnatione que tollitur per capitis diminutionem
finitur ⁊ tutela: qꝛ cessante causa cessat effectus. sed tutele q̃ defe
runtur per alias leges deferuntur nõ sub noĩe iuris sed sub no-
minatione persone vt filij matris ⁊ auie. vnde lz agnatio desi-
nat per capitis diminutionẽ remanet tñ persona noĩata. ⁊ hoc
colligitur hic ⁊. j. eodẽ. l. eas sic ⁊ alias fit distinctio vtrum edi-
ctũ pretoris sit in rem vel in personã. s. qd met. cau. l. metum. et
in stipu. seruorum an stipulentur sub noĩe ꝓprio dominorũ vel
appellatiuo. j. de stipula. ser. l. si seruus cõis. ¶ Ex quibus ipse
Jaco. soluit qõnem si cã cõmissa est alicui canonico alicuius ec
clesie qui designat esse canonicus per resignationem vel alio mo
do an sit finita cõmissio ⁊ pone causam inchoataz corã eo. vt sit
maior dubitatio: tenet ꝙ cõmissio finiat sicut hic dicitur de tu-
tela q̃ defertur sub noĩe agnationis. Et bene procedit argumẽ-
tatio de tutore ad iudicem: qꝛ vtrũq; est munus publicũ ad qd
etiam inuitus compellitur, vt. j. de mune. ⁊ ho. l. munerum. §. iu
dicandi ⁊ ad hoc facit qd dixi. s. de iurisdi. om. iud. l. more maio
rum versi. sed quid si sub nomine propio. ⁊ extra de offi. deleg. c.
quoniam abbas. ¶ Item querit idem Jacob. cum hodie per
ius aut. sit sublata differẽtia agnationis ⁊ cognationis, an iste
§. sit correctus ⁊ tutela delata iure agnatiõis nõ finiatur capi-
tis diminutione, vt in aut. de heredita. ab intesta. §. his ⁊ eodẽ
ordine vocantur ad tutelam ⁊ hereditatem vt eodem titu. §. cõ-
sequens. dicit ꝙ non finitur sed transmittatur de agnatione in
cognationem ⁊ agnatio finitur ⁊ cognatio remanet ⁊ ita rema-
net tutela nõ sicut agnatio sz cognatio. ¶ Similis mutatio fit
in hereditate. j. de heredi. institu. l. iij. §. qui fideicommissariam.
vnde nõ est verum dicere qd hodie cognati sint cognati. sed ve-
rum est quod veniũt pariter cum agnatis. vñ nominum appel
lationes durãt sed quo ad effectum vt pariter succedãt, diuersi-
tas tollitur. vnde si hodie legaretur agnatis non credo quod
venirent cognati. ¶ Adhuc querit ipse Jacob. si testator dixit
in testamento: titium agnatum meum do tutorem filio meo. si
iste titius capite minuatur nunquid tutela finiatur. dicit quod
non quia cum expressum sit nomen proprium non videtur da-
tus sub nomine agnationis sed sub nomine proprio sicut si di-
ceret titium album do tutorem ⁊ desineret esse albus non pro-
pterea desinit esse tutor quia nõ contemplatione albedinis da
tus est tutor. modo declaremus que dantur ex legibus nouis
vel senatusconsultis, ⁊ que non pereunt capitis diminutione.
Et de legibus ponit exemplum de. l. velleiana quod reprobat
Jacobus de ra. quia. l. velle. non dat tutorem sed dat consilium
testatori quomodo datio tutoris quam facit in testamento nõ
4 vitietur. † Eodem modo reprobat scdm exemplum glo. institu.
de attili. tutore. quia nec ibi lex dat tutorem sed iudex ⁊ legiti-
mos tutores nemo dat sed lex, vt. j. de legi. tu. l. legitimos. Eo-
dem modo reprobat tertium exemplum qd ponit glos. de. l. cor-
nelia. quia nec lex cornel. dat tutorem sed fingit testatorem mor
tuum preambula hora captiuitatis ⁊ per consequens testamẽ-
tum eius ⁊ tutorem in eo datũ tenere. vñ forte posset dari exem-

plum de tutela que defertur matri et avie, ut C. quando mulier tutel. officio fungi potest per totum, et aut. matri et avie. Eodem modo reprobat exempla glo. de senatusconsultis quia in exemplis gl. non datur tutor a senatusconsulto sed a iudice. unde dicit quod alij dicunt quod hic loquitur de legibus vel senatusconsultis que hodie non habemus ex quibus dabatur tutor, et que hodie interpretata sunt per iura nova. Et ideo per interpretationem dari dicuntur a legibus vel senatusconsultis secundum exempla glosse. Jaco. de ra. ¶ In glo. s. interuertuntur. no. ob. de contra tab. l. iij. §. si emancipatus. ut ibi not. ¶ In glo. novas appellat simile. j. de conditio. ex lege. l. j. et quod ibi not. ¶ In glo. que est super verbo senatusconsulta. simile not. j. ad tertul. super rubrica et in stitu. ad orfi. super rubrica.

5 **Iniuriarum.** † Iste. §. pot intelligi tam de act. iniuriarum competente contra capite minutum quam sibi contra alium quia actiones ex delicto competentes non pereunt capitis diminutione. ratio potest esse quia fortior est obligatio descendens ex maleficio quam ex contractu, ut colligi potest. s. de neg. gest. l. eum actum, et instit. de noxa. §. omnes nam seruus ex contractibus pro gestis in seruitute non tenetur liber factus sed pro maleficijs sic ut ibi patet. unde obligatio ex delicto hincinde cum capite ambulant, ut hic dicitur. poterat autem esse dubitatio in eo cui competebat actio iniuriarum et capite minuitur dando se in arrogat. quia arrogatio est species successionis. et actio iniuriarum non transit in heredem. s. si quis caut. l. si eum. §. qui iniuriarum. contrarium tamen est quia transit in arrogatorem ut institu. de acquisi. per arrogationem. per totum.

6 **Si libertate.** † Capitis diminutione interueniente tenetur is ad quem bona perueniunt. hoc dicit. et vide quod dixi. s. ea. l. in princip.

7 **Item cum ciuitas.** † Innuit iste. §. quod deportatis et ad mortem damnatis vestes auferantur dum dicit exultat nudus quod non est verum, ut. j. de bo. damna. l. diuus. ubi de hoc. expone ergo hic exultat nudus, scilicet ab alijs bonis suis. C. et rationem diuersitatis inter arrogatum et deportatum dic ut in glo. vel dic quod licet arrogatus bona amittat re, non tamen spe. deportatus vero amittit re et spe, ut hic. Item non obst. j. titu. proximo. l. si qua. §. fina. ut ibi not.

1 ¶ Obligationes que causam naturalem non respiciunt, capitis diminutione non tolluntur.

a 1 **Eas [a] obligationes.** † Hic dicit que actiones non tolluntur minima capitis diminutione. Et not. tex. ibi quia ciuilis ratio. etc. quia sepe allegatur. ¶ Oppo. quod fere omnes actiones habeant naturalem equitatem: ergo non tollentur capitis diminutione. solue ut gl. sed dic quod in his de quibus hic loquitur plus versatur equitatis quam in alijs: et ideo signanter dixi naturalem prestationem, non naturalem obligationem, secundum Jaco. de ra. non ob. de ali. lega. l. iij. §. debebat ut ibi not. et vide Bal. C. de usufr. cum antiquitas.

a ¶ Eas. adde quod Bart. dicit istum tex. esse singularem ad hoc quod dotis actio est de iure gentium.

1 ¶ Bannitis, fratribus minoribus et alijs incapacibus legata an interueniente capitis diminutione perseuerent.

b 1 **Legatum.** [b] † Bona lex est cum concor. quod ista legata possint relinqui bannitis fratribus minoribus qui non possunt habere proprium et alijs non capacibus. de quo dixi in. l. seruos de alimen. lega. hic in glo. allega.

b ¶ Legatum. Concordat tex. in. l. librorum. §. tum. j. de leg. iij.

1 ¶ Infames an capite minui dicantur.

1 **Capitis diminutionis.** † Sl. querit an infames dicantur capite minui. dic quod non ut dixi. s. eod. super rubrica.

¶ Ex quibus causis maiores. xxv. annis in integrum restituantur. Rubrica.

1 ¶ Iustus metus quis dicatur.
2 Citatio facta in loco non tuto an teneat.
3 Assessores an debeant de publico salarium recipere.
Carceratus quis dicatur.
4 Detentus in camera an si fugiat dicatur carcerem fregisse.
5 Bannitis transfugis et excommunicatis non datur restitutio
6 Restitutio danda est non solum pro damno sed etiam pro lucro percipiendo.
7 Causa studiorum probabilis an sit sufficiens ad restitutionem inducendam.
8 Beneficium restitutionis an possit opponi in modum exceptionis.
9 Officium suum nemini debet esse damnosum.
10 Priuilegium alicui datum an extendatur ad totam familiam.
11 Mortui in itinere euntes pro indulgentijs: an illas consequi dicantur.
12 Triennio stans in ciuitate an debeat ciuitatis priuilegijs gaudere.

Super rubrica. Vide Azo. in summa huius ti. et Roffre. titu. de rescissoria et in Specu. de restitu. in integrum. §. vidimus. s. alias diximus. s. verba edicti et eorum expositio et quod superuacuum sit verbum metu. j. eo. l. j. et loquitur de restitutione absentium contra presentes et econtra. Et pulchra de clausula generali. et in. l. ij. ¶ Quis dicatur iustus metus †. j. eod. l.

1 metus. Et quod hoc cognoscitur ex effectu et conditione metum passi. Et

2 an teneat delegatio vel citatio † facta in loco non tuto. Contra affectantes officia vel sibi procurantes. j. eo. l. item ij qui. et. l. seq. Et contra ambassiatores maturius recedentes et tardius venientes. Et quod magistratus non dicuntur abesse reipublice causa: milites autem

3 sic. j. eod. l. milites. Et an assessores † recipere debeant salarium de publico. An ambassiatores ciuitatem et municipiorum restitui debeant. j. eod. l. legatis. et an ciuitas vel municipium. et alia pulchra de legatis seu ambassiatoribus. ¶ Quibus modis dicatur quis carceratus. j. eod. l. succurritur. Et an detinens clericum aliquo de ipsis modis sit excommunicatus. Et an dica-

4 tur fractor † carceris ille qui detinebatur in una camera et fugit Et an excommunicatus cuius actio excommunicatione pendente est prescripta post absolutionem possit restitui. j. e. l. in eadem ca. Et quod ille dicitur esse in vinculis qui sine dedecore in publicum venire non pot puta quia dedit fideiussores de non recedendo de vera

5 et ficta seruitute. j. cod. l. ei quoque. † Quod transfugis bannitis vel excommunicatis non detur restitutio. j. eo. l. item cui. Quod capto ob hostibus subuenitur. j. eod. l. ab hostibus. et datur curator bonis eius. et idem de bonis longo tempore absentis. et quod non pot adiri hereditas nisi constet de morte eius cuius hereditas aditur saltem per famam. Et an aliquis absuturus possit petere dari curatorem bonis suis. An filius capti ab hostibus restituatur. plene ea. l. §. non minus. militi presenti non datur restitutio. ea. l. §. si damni. De materia rescissorie plene ead. l. §. sed quod simpliciter. Et si testis dicat aliquem possedisse. x. annis et plus ad quod referatur dictio plus. et an ciuitas et municipium restituatur. et an in rescissoria sint duo iudicia vel unum tantum. et an probationes facte in uno prosint in alio. et quid debet facere iudex quando petitur restitutio contra sententiam, ad quid detur restitutio, et intra quod tempus.

6 † Quod restitutio detur non solum pro damno sed etiam pro lucro quod capi poterat sine alterius iniuria. j. cod. l. iul. Qui non fuit dominus sed esse potuit non restituitur ad dominium sed instituitur. ead. l. §. cum quoque. pulchra de fictionibus circa dominium et possessionem vide. j. eo. l. denique. et an plures fictiones circa idem possint concurrere. An amittatur quod non transfertur in alium. j. cod. l. nec utilem. de restitutione presentium contra absentes. j. eo. l. item ait pretor. Et quod non admittitur defensor ad tempus volens defendere. e. l. §. defendi. Et quod amici sint requirendi ad defen. j. eo. l. ergo. quando non dicitur quis facere se cum agendi potestatem. j. eo. l. ait pretor. §. deinde. et an per executorem vel per libellum interrumpatur prescriptio vel perpetuetur actio quando stat per pretorem mero iure non currit. j. eo. l. sed et si per pretorem et quando absens teneatur dimittere procuratorem. ead. l. §. aduersus. Qui inuiti non possint in ius vocari. ea. l. §. ait pretor. et an ciuiles habeant merum imperium. et si iudex negligit facere iustitiam an possit ex hoc appellari. quod iudex possit denegare iurisdictionem suam non obedientibus. ead. l. §. actio ex empto. quod facit quod bannitis et excommunicatis non debeat reddi ius de ferijs repentinis. ea. l. §. si ferie. an lesus una die restituatur solum ad illam diem, an quadriennium. ea. l. §. quoties. ¶ De clausula generali. ea. l. §.

7 item inquit. † de probabili causa studiorum. et an quis per eam restituatur. j. e. l. necnon. et an teneatur dimittere procuratores. et an scholares vagabundi gaudeant priuilegijs concessis scholaribus. quod omnia intelligantur a iure concessa que non reperiuntur prohibita. eadem. l. §. quod eis alias sed quod eis. Et quod omnia licent sed non omnia expediunt. Si quis sepius fuit absens ad quod tempus restituatur. ea. l. §. si quis sepius. et an qui exiuit religionem et postea reuersus est ad eam habeat integrum tempus probationis vel computetur sibi primum quod stetit antequam exiuit. qui potest conueniri aduersarium non restituitur. ea. l. §. si cum in prouincia. et quod quil. bet in-

quilibet inuectus in curiá romana ibi pôt côueniri. ¶ Et an in
8 causa restitutionis sit nessaria litis contestatio. † An beneficiũ restitutionis possit opponi in modum exceptionis, ea. l. §. exemplo, ⁊ an in modum replicationis ⁊ vsq; ad quod tps. ¶ Et an istud beneficium transeat ad singularem successorem, ⁊ an si res peruenit cũ vitio possit retineri. In actione rescissoria veniunt
9 fructus ea. l. §. in actione, ⁊ quid de cõsumptis. ¶ † Quod offm suum nulli debeat esse dãnosum. ĵ. e. l. videlicet. qñq; contra tps vsucapionis qđ currit in absentia subducitur. ĵ. e. l. cum miles. ⁊ cõiungitur tps heredis ⁊ defuncti. ⁊ qđ possessio nõ trãsit etiã in suum heredem nisi apprehensa. ⁊ si agnati intrauerunt pos. rei feudal. cũ sola filia esset heres, an cadant a iure suo an restitutio detur contra venditorem vel contra emptorem vel contra vtrunq; ea. l. §. si is qui reipublice. An restitutio perpetuetur p contesta. ĵ. e. l. si is cuius abesse quis intelligitur quousq; reuersus est. ĵ. eod. l. abesse. ⁊ ideo si equi moriãtur anteq̃ reuersus sit
10 emendantur. ¶ † An priuilegiũ datum alicui extendatur ad vxorem filios ⁊ familiares. ĵ. e. l. inter eos. Et an priuilegium ecclesie ad colonos ⁊ censuales ⁊ priuilegium scholarium ad famulos ⁊ scriptores. ¶ Miles licentiatus nõ habet priuilegiũ. ĵ. eo. l. miles ⁊ conductores vectigalium immunitatem non habent, ea. l. §. j. multa officia ex quibus dicitur quis abesse reipu.
11 causa. ĵ. eo. l. qui mittuntur. † ⁊ an mortui in itinere eũtes ad indulgentias habeant eas. assidens in ciuitate propria an dicat̃ abesse reipub. causa. ĵ. eo. l. hi qui in prouincia. ⁊ qđ nemo propheta sine honore nisi in patria sua q̃ non intelligatur reuersus nisi qñ redit in domo. ĵ. e. l. si cui. §. j. ⁊ si infirmetur in itinere an habere debeat salarium ⁊ expensas infirmitatis ⁊ si socius expectauit socium infirmum an debeat habere salarium de absente qui rem alienã vsucep. vel cuius res est vsucapta. ĵ. eo. l. is qui reipublice. priuilegiũ absentis reipub. causa validius est q̃ minoris. ĵ. e. l. si qua militi. an absens necessaria causa teneatur dimittere procu. e. l. §. qđ eo tpe. ⁊ an iudex in sententia relegationis possit sibi reseruare potestatem licentiandi relegatũ. sicut legatarius restituitur ad legatum: ita ad onus legato impositum. ĵ. eo. si quis titio. ¶ Ille qui vadit in legatione proprij cõmodi causa non videt̃ abesse causa reipublice. ĵ. codẽ. l. nõ vere. qđ facit contra derobatum in alieno districtu cui dantur ambassiatores per cõmune suũ q̃ nõ debeat esse de numero ipsorũ ambassiatorũ. Ille qui abest reipublice causa non intelligitur esse presens. ĵ. eo. si quis stipulatus. ⁊ si statuto caueat̃ q̃ habi-
12 tantes in ciuitate per triennium estimentur vt ciues † an rusticus qui triennio stetit in ciuitate gaudere debeat beneficio. ⁊ an si cessatum est in solicitudine numeris extraordinarij quod prestabatur ex re res aperiat̃ in fiscuz. ⁊ si doctor promisit legere toto tum. ff. vno anno si vocetur ad consilium regis vel alterius superioris debeat habere totum salarium. ⁊ si legatuz habitantibus borbone quousq; ibi habitauerint ⁊ recedant ⁊ de licẽtia pape vel alterius superioris debeant habere legatum. si ⁊ promisi tibi. x. quãdo starẽ rome ⁊ tu mihi promisisti totidẽ quãdo starem in italia: ⁊ missus sum romam pro legato an tenear tibi vel tu mihi. si titius minatus fuerat oĩno occidere seium ⁊ mandaui sibi q̃ eum occideret, an tenear ex mandato. ĵ. eod. l. is qui reipublice. que exigantur ad faciendum milites. ĵ. eo. l. milites. ⁊ an impubes possit fieri miles. ⁊ an milites nostri temporis gaudeant priuilegijs militaribus. an absens contra absentem restituatur. ĵ. e. l. si. ⁊ an priuilegiatus vtatur priuilegio contra aliuz priuilegiatum plene.

1 ☞ Edictum ex qui. cau. ma. xxv. an. in inte. resti. multipliciter commendatur, ⁊ tres partes habere dicitur.
2 Verbum metus, quid operetur in edicto ex qui. cau. maio. xxv. annis. ⁊c.
3 Absentia clerici non debet ecclesie esse damnosa.

1 **Huius edicti.** † Diuide totũ titu. in prima parte ponitur cõmendatio edicti. in secunda verba eiusdem. in tertia expositio verborum. in quarta quidam casus circa materiam. prima durat vsq; ibi, verba autem edicti. Ibi secunda et durat vsq; ad. l. hoc edictum. ibi tertia: ⁊ durat vsq; ad. l. necnõ §. si quis sepius. Ibi quarta ⁊ durat vsq; ad finem titu. secũda subdiuiditur in tres. In prima subuenitur absenti contra presentem. in secunda presenti contra absentem vel etiam presenti cõtra presentem. in tertia subijcit clausulam generalem. secũda ibi, item si quis quid. tertia ibi, iteʒ si qua alia vsq; ad. l. hoc edictum. prima pars edicti exponitur in. l. hoc edictum. §. hoc autem vsq; ad. l. item ait pretor. expositio secunda ponit̃ in. l. item ait pretor vsq; ad. l. sed ⁊ si per pretorem. §. item pretor inquit. tertia pars in qua ponitur clausula generalis exponitur ad. d. §. item inquit pretor. vsq; ad. l. necnon. §. si quis sepius. ibi incipit ponere casus circa materiam. Item non obst. ĵ. de iudi. l. sed ⁊ si restituatur. §. edium. vt ibi no.

2 **Verba autem edicti.** † Opp. ad illud verbum qđ dicit metu q: in hoc satis prouisum videtur per aliud edictuʒ. s̃. quod me. cau. sed dic q̃ non q: illud cum puniat vim compulsiuam per metum inductam locũ hʒ qñ per metum cõpellor rem meã tradere ⁊ sic eam desij habere per metum. hic autẽ non tradidi per metum q: cum ex tali traditione directum dñium transferatur frustra diceret rex amplius vsucapi, vt. ĵ. de vsusca. l. sequitur. §. lana. Sed hic rem meam possidere desij sine metu ⁊ inchoata est rei vsuscapio per aliquem cuʒ vellez rem petere ab vsucapiẽte metu ab aliquo illato nõ fui ausus venire ad locum vbi erat possidens ⁊ si completa fuit vsuscapio. vnde peto restitui quia habui iustaʒ cam absentie. ⁊ sic debet intelligi litera ista. ¶ In ver. item si quis. s. absens vsucepit de bonis presentis ⁊ cum absens non defenderetur presens nõ habuit quẽ cõueniret: ⁊ ideo hic restituitur presens contra absentẽ. hodie autem contra tales absentes paratum est remedium per. l. vt perfectius. C. de annali exceptio. ⁊ de epi. audi. l. j. qđ dic vt. ĵ. eo. l. itẽ ait pretor. §. j. ⁊ ĵ. eo. l. is qui reipublice si preses. ¶ Ibi potestas erit. subaudi in
3 integrum restituta qđ est. ĵ. † Et sic no. q̃ alicuius absentia non deberet esse alicui damnosa. sic nec absentia clerici debet nocere ecclesie extra de clericis nõ residenti. c. penul. ¶ Ibi. item si qua alia iusta. causa no. istam clausulam que multũ versatur in practica. ad quam concor. extra de in integ. restitu. c. ex literis. circa finẽ. ¶ Et potes ponere exemplum de ista clausula generali vt quis ex ea restituatur. ĵ. quemad. vsufr. amit. l. pomp. ¶ Et de ista clausula vide in Speculo de locato. §. nunc aliqua de iure emphyteotico. ver. xix. queritur, ⁊ ver. seq. ¶ Iteʒ ex ista clausula iuuatur quis qñ processum est contra eum tanq̃ ɔtra contumacem ⁊ postea etiam post sententiã apparet qđ nõ fuerit vere contumax vt no. per Innoc. extra de dila. c. preterea. in vltima colũna ⁊ vide. ĵ. eo. l. sed ⁊ si per pretorem. §. fi. ¶ Item datur restitutio ex ista clausula contra sentẽtiam latam ex falsis instrumentis vel testibus vel dolo aduersarij, vt dixi. C. si ex falsis instrumentis. l. ij. ¶ In glo. idem in ceteris. in fin. ⁊ bene vt. ĵ. eod. l. in integrum. §. primo. ¶ In glo. hoc verbum. ibi. l. finali. j. responso. ⁊ melius. ĵ. quis ordo in bonorum pos. seruetur. l. j. §. in bonorum.

1 ☞ Persone viles non habentur in reputatione nec ceteraruʒ computatione.
2 Iusta causa non semper committitur iudicis arbitrio discernenda.

1 **Hoc edictum.** † Hic incipit exponere vltimã parteʒ edicti. alias partes exponit vt dixi. s̃. in prin. huius. l. sed nec istã vltimam hic plene exponit, sed eam perficit. ĵ. eo. l. sed ⁊ si per pretorẽ. §. item inquit. ⁊ qđ exponit glo. huiusmodi personis. s. vilibus ideo dicit q: tanq̃ viles videntur neglecte q: de eis specialis mentio facta non est argu. ĵ. de iniur. l. item apud labeoneʒ. §. hoc edicto. Richar. ¶ In gl. quã cetere ibi in vsu. cum ad speciales non extendatur ⁊ sic bene faciunt concordãtie que sequuntur. ⁊ not. beue quod dicit ista litera q̃ ista clausula
2 generalis ideo raro frequentatur: † q: licet iudicis committat̃ arbitrio que sit iusta causa non tamen cõmittit̃ ei⁹ arbitrio simpliciter sed ita demum si inueniatur eis debere subueniri per leges vel senatusconsulta vel constitutiones. quod est bene notãdum ⁊ in hoc multi decipiuntur qui dicũt an sit iusta causa committi simplici arbitrio iudic. quod non est verum vt dixi fm Iacob. de ra. sed eius arbitrio committitur an sit iusta causa scilicet in iure caueatur eam iustam causam vt dixi.

Hoc aũt capite. Pro declaratione vide qđ dixi. s̃. l. j. §. verba.

1 ☞ Metus venit secundum diuersitatem personarum considerandus vel iustificandus.
2 Papa aliquam causam in loco non tuto committẽte an rescripti impetratio valeat.
3 Citatio ad locum non tutum facta an teneat.

1 **Metus causa.** † Ibi ex effectu eius gl. exponit tribus modis. tu dic fm Richar. ex effectu. i. ex animo ei⁹ cui met⁹ infert̃ naʒ maior metus exigitur in milite ⁊ ɔstãte q̃ in pusillanime ⁊ vili. vt. s̃. qđ me. cã. l. v. ⁊. l. sequẽtib⁹. ⁊. C. qđ me. cau. l. metũ nõ iactationibus. vbi de hoc dixi. verbales tñ mine cõ-

temnende sunt.j.si cui plusq̃ p.l.fal.l.hic autē.Sed videtur qd̓ lz sit vanus metus q̃ nihilominus restitui debeat.nam timen do vanum metum fuit in culpa ⁊ inferens metum fuit in dolo ⁊ dolus culpe preponderat,vt.j.ad.l.aquil.l.item si obstetrix.sed dic q̃ hoc est verum contra metum inferentē per illud edictum qd̓ metus cā saltē ad rem per metum amissam.hic autem pete bat restitui contra alium qui vsuceperat rem suam non cōtra
2 metum inferentem.¶†Ultimo not.quod glos.hic videtur sen tire q̃ si papa cōmittat aliquā causam in loco non tuto q̃ non valet impetratio rescripti.Ad hoc.j.de iudi.l.si locus.ad treb. l.de etate.vbi de hoc dixi.⁊ de hoc etiam no.s.si quis in ius vo ca.non ierit.l.ij.extra de appel.ex parte.⁊ ibi per Joā.andr.⁊ in clemen.de re iudi.c.pastoralis.⁊ pro hoc de resti.spo.frequens.
3 lib.vj.¶Et an citatio†facta ad locum non tutum teneat,dixi C.quomodo ⁊ qñ iud.l.ea que.⁊ Dy.in.d.l.de etate dicit termi natum fuisse q̃ non.⁊ allegat.j.de legatio.l.sciendum.imo qd̓ plus est Inno.tenet q̃ ille qui citatur ad locum non tutum nō teneatur exprimere causam quare locus sit nō tutus vt no.per eum extra de ope.no.nun.c.si.circa fi.qd̓ mihi durum videtur q2 sic quilibet eludere posset citationem allegando locum non tu tum vnde puto qd̓ causa sit allegãda.C.de iudi.l.apertissimi vbi de hoc.⁊ qd̓ teneatur causam probare saltem per proprium sacramentum ad instar illius qui dicit se timere potentiam ad uersarij vt extra de rescrip.c.statutum.§.j.lib.vj.

1 ☞Absens reipublice causa tardius q̃ par sit vel tepidius q̃ in proprijs negotijs se gerens tenetur de tarditate.
2 Officia sibi procurantes sibijpsis preiudicant in querendis nō in quesitis.

1 Item ij.†Repete hoc capite edicti adiuuã tur qd̓ est.s.l.hoc edicto.§.primo. ¶Ibi neq3 reuerterentur.Concor.optime.C.de cō mer.⁊ mercatoribus.l.mercatores circa finē.Et facit multũ contra ambassiatores qui maturius recedunt ⁊ tardi⁹ redeunt vel stant pro negotijs suis q̃ nō debeant recipere sala rium illius temporis.Glo.opp.⁊ nō soluit de.l.voluntarie.C. de excu.tuto.dic ſm Jaco.de bel.q̃ hic affectauit vt aliuz ledat vel principaliter vel secundario in damnum reipublice:⁊ ideo non cōsequitur priuilegium.vt hic dicitur ⁊.j.l.pxi.⁊.j.e.l.scie
2 dum.⁊ no.j.eo.l.non verum.†Ibi vero principaliter affectauit vt alijs prosit ⁊ nemini noceat ⁊ ideo nō perdat priuilegium.vel dic qd̓ acquisitum non perdit vt ibi sed acquirendũ de nouo nō consequitur vt hic.Jaco.vel dic qd̓ onus qd̓ quis voluntarie subijt priuilegium alias ob tale onus debitum non prestat vt hic ⁊.j.de excu.tu.l.spadonem.§.si.sed nec etiam alias ob aliud competens tollit,vt in contrario.⁊.C.de his qui sponte mune. sube.l.j.⁊.ij.lib.x.Oldr.vel ſm Jac.but.voluntarius actus in vno nō tollit priuilegium in alio necessario aliũde creato q̃ ab imminente necessitate:sed hic actus voluntarius tollit priuile gium causatum a necessitate circa eundem actum.Jac.

1 ☞Citatus coram aliquo iudice si procuret q̃ citetur corã ma iori iudice an sibi prosit.
2 Magistrat⁹ an reipublice causa dicant̃ vel dici possint abesse.

Et qui data opera.Istud principiũ allegat̃ multuz sepe q̃ illud qd̓ prodesset non procuranti non prodest
1 procuranti.†vnde si aliquis citatus coram aliquo iudice pcu ret qd̓ citetur corã maiori iudice sibi nō prodest nec excusat̃ ex tra de offi.deleg.c.pastoralis.§.fi.⁊ ibi in glo.⁊ extra de appel. c.cũ parati per Inno.Et cōcor.ad hanc.l.s.si quis cau.l.ij.§.fi. ad sylla.l.si quis in graui.§.subuenitur.⁊ insti.de exc.§.itē tria. ⁊.viij.q.j.sciendum.nec ob.j.de priuile.veteranorũ.l.ij.vt ibi col ligitur.Et faciunt predicta cōtra procurantes sibi legationes vel officia ad romanã curiaz vel alibi causa cōmodi proprij.Et contra scholares qui vadunt ad studiũ nō cã studēdi sed vt ha beant fructus beneficiorũ suorum in absentia q̃ nō gaudeant priuilegio si hoc constaret.Et idem si aliquis faciat se cruce si gnari ne cōueniatur a creditorib⁹ suis.pro hoc.C.de sacrosan. eccle.l.qui sub pretextu.vbi de hoc dixi.Sed que est ratio quod
2 magistratus†nō dicunt̃ abesse reipublice causa vt hic in fi.l.dic q2 nō dicitur abesse qui est in sua patria nisi ex priuilegio spāli principis,vt.j.eo.l.si cui.secus in eis qui sunt in prouincijs.vel potest esse alia ratio q2 magistratus rome creantur qui habent ibi domicilium.vt.s.de offi.preto.l.j.in prouincijs econtra.j.de crimi.sacrile.l.sacrilegij.⁊.j.e.si cui.⁊ ideo cum sint in domicilio suo non restituunt̃.⁊ speciale est in illa.l.si cui.q2 ibi ex bñficio principis qd̓ est plenissime interpretandũ.vel potest dici q̃ istis

non succurritur extra ordinem ex isto edicto sed aliter per prin cipem sic vt.s.de mino.l.verum.§.ex facto.Jaco.de ra.⁊ Guli. que autem sit ratio diuersitatis in ver.magistratus ⁊ milites. dic vt in glo.j.eo.l.milites.

1 ☞Assessor iudici per principem datus habet salarium de pu blico:secus si per iudicem electus.

Milites.Uide qd̓ dixi.s.l.proxi.in fi.¶Et qd̓
1 dicit glo.quod assessores†non habēt salarium de publico.cōtra videtur.s.de assesso.l.si.⁊ dic vt dixi eo.tit.l.diem functo in fi.¶Et quantum ad presens dic q̃ aliqñ princeps dat assessorem iudici:⁊ tunc hz salarium de publico.ar.j.eo.l.si cui.⁊ sic intelligatur.d.l.fin.s.de assesso.si autem nō eligitur a principe sed a iudice qd̓ facere po test vt in aut.de manda.prin.§.festinabis ⁊.C.⁊.ff.de assessori.⁊ extra de rescrip.c.statutum.§.assessorem.tunc nō percipit sala rium de publico sed a iudice qui eum recipit vt.C.de assesso.l.j. ⁊ pro hoc in aut.vt iudic.sine quoquo suffra.§.cogitatio.⁊ de istis salarijs vide in Specu.de salar.

1 ☞Ambassiatores ⁊ legati an ⁊ qualiter veniant restituendi: ⁊ an ciuitates ⁊ castra restituantur.
2 Causa municipij ⁊ causa reipublice differunt.

Legatis.Notabilis est.l.ista ⁊ glo.hic posi
1 ta facit pro ambassiatoribus†ciui tatũ ⁊ castror an debeāt restitui.⁊ videt̃ q̃ sic ſz istũ tex.⁊ glo.qd̓ si est verum clare facit q̃ ciuitates ⁊ ca stra restituantur:q2 sicut dicit philosophus propter qd̓ vnum quodq3 ⁊ illud magis.⁊ probatur.C.de sacrosan.eccl.aut̃.mul tomagis.si ergo legati restituuntur propter municipium vel ci uitatem:ergo fortius ipsum municipiũ ⁊ ciuitas debet restitui. In contrarium facit q2 ipsis legatis non datur restitutio tãq̃ reipublice causa absentibus sed ex cōstitutionib⁹,vt hic ⁊ etiã ex clausula generali,vt.j.eod.l.sed ⁊ si per pretorem.§.item in
2 quit.†Et sic causa municipij non est causa reipublice:ergo non dz restitui.⁊ sic cessat primum arg.q2 restitutio non datur lega tis propter municipium sed propter absentiam.⁊ de hoc an ci uitas vel municipiuz restituatur,no.⁊ plenissime dixi.C.ex qui. cau.ma.l.respublica.Et de istis legatis vide qd̓ pulchre no.per Arch.xcvij.dist.c.j.⁊.xciij.dist.c.valde.§.legatuz ⁊ qd̓ dixi.j.de legatio.super rubrica.⁊ de significato huius dictionis legatus vide in alphabeto dictione legatus.⁊ vide quod dixi.j.de iudic. l.ij.§.legatis.

1 ☞Clericum quocũq3 modo detinēs an sit excommunicatus.
2 Fractor carceris habetur pro confesso de crimine pro quo erat in carcere.
3 Euadens carcerem nulla facta vi vel fractione non dicitur car ceris fractor.
4 Penalis materia stricte est interpretanda.

Succurritur.Ibi lati⁹ accipitur q̃ cu stodie de qua statim in
1 fra subijcit.¶Et no.hic argumentum q̃ detinens †clericum aliquo ex istis modis est excommunicat⁹ vt extra de sententia excommu.c.nuper.¶Item facit hec.l.ad
2 questionem sepe occurrentem.fractor†carceris habetur pro cō fesso de crimine pro quo erat in carcere.j.de custo.reorum.l.in eos.et de effracto.per totum aliquis accusatus de crimine non erat positus in carcere sed custodiebatur in hospitio potesta tis vel in aliqua camera:videt is ianuam apertam:aufugit: nunquid dicatur fregisse carcerez vt sic habeatur pro confesso: l.ista iuncta cuz illa.l.in eos.facit q̃ sic quia nihil interest parie
3 tibus ⁊c.Jacob.butriga.contra†quia.l.illa in eos.loquitur in eo qui fregit vingula vel carcerem non si alias sine fractiōe eua sit vel fugit.pro hoc.j.de re militari.l.milites agrum.§.eius fu gam.nec ob.q̃ hic dicitur nihil interesse an parietibus ⁊c.quia verum est quo ad beneficium restitutionis quod est fauorabile ⁊ quia ita impeditur de negotijs suis valeat superesse:ſz quo ad
4 alia bene refert.vt.C.de exactio.tributo.l.ij.lib.x.⁊†quia in pe nis mitior est facienda interpretatio.j.de penis.l.interpretatio ne.⁊ ita vidi de facto terminari questionem predictam gloss.op ponit et non solut.de.l.ij.in fine.s.si quis cau.dic secundum quosdaz quod hic determinatur per illam.vel dic,aut queritur de exceptio.sibi querenda.⁊ loquitur.l.ↄtraria,vt non prosit si bi factum tertij vt ei competat exceptio.secus in beneficio resti tutionis de quo hic loquitur ⁊ potest esse ratio q2 cum actio da batur propter

batur propter interesse quod deficit, ꝑpter accusatio. que datur in priuatum cessat ibi exceptio non hic restitutio. Jac. but.

1 ☞ Excommunicatus nō pōt in iudicio agere contra debitores suos, ex quo res sue dicuntur vel vsucapi vel prescribi donec absolatur: ipso autem absoluto agit ad restitutionem.
2 Excommunicatus & bannitus in multis equiparantur & eodē iudicio subeunt.
3 Uinculatus vel carceratus ille dicitur qui sine dedecore non potest in publicum exire.

In eadem causa. Hec. l. facit ad questionem talem. Ex
1 cōmunicatus † agere nō pōt in iudicio i aut. de sanctissi. epi. §. omnibus, extra de iudi. c. intelleximus, & de sen. excōmu. c. decernimus. lib. vj. & ita non pōt agere contra debitores suos vel cōtra detinentes res suas ita quod res sunt prescripte vel vsucapte vel dies actionis exiuit. absolutus est ab excōicatione & petit restitutionem ex hoc edicto: nunquid restitui dz? videtur ꝙ sic p. l. istā quia videt̄ fuisse in vinculis, nec ob. si dicatur ꝙ hoc fuit culpa sua qd̄ fuit excōicatus quia hic dicitur ꝙ etiaz si iuste teneatur in vinculis qd̄ tñ restituitur. pro hoc ꝙ etiā legatus ex delicto suo restituit̄. j. eo. l. sed et si per pretorem. §. j. & s. de mino. pap. exuli. nec potuisset per procuratorem agere q̄ eum dare non pōt. ar. j. e. l. ab hostibus. in princi. sed dic aut poterat exire excōmunicationem & fuit in culpa non exeundi vt q̄ excōicatus erat ex sola cōtumacia quam purgare poterat & non purgauit, vt extra de verbo. signi. c. ex parte. & tunc non restituitur, vt. j. eo. l. si cui. §. tam diu. & s. eodem. l. itez hi. §. j. si autē nō fuit in culpa exeunde de excōicatione, vt q̄ excōmunicatus erat propter debitū quod non soluebat & nō habebat vnde solueret: tūc restituitur. Et pro hoc. s. l. succurritur. G. Et pro ista distinctione optime facit extra de concess. prebē.
2 c. q̄ diuersitatem. & quod ibi not. † & quod dictum est de excommunicato idez dici pōt de bannito. de quo vide quod dixi. C. de hereti. aut. idem de nestorianis. & in questionibus statutorum
3 vltima parte vbi agitur de bannitis. ¶ † Ultimo not. ꝙ ille dicitur esse in vinculis qui sine dedecore exire in publicum nō potest. & exponit Ja. de ra. sine dedecore. i. honeste. nam quis non dicitur facere posse quod honeste non potest, vt. j. de ver. signi. l. nepos proculo. vbi de hoc glo. aliter exponit. & vno modo exponit ꝙ iste sub fideiussore promiserat non recedere sed tunc restitueretur ex clausula generali, vt. j. eo. l. necnon. §. j.

1 ☞ Seruitus multipliciter consideratur.
Restitutio non habet locum in seruo vero: nulla enim habet bona.
2 Captus ab hostibus dicitur ficte seruus.
Seruitus nec vera nec ficta que sit.

Ji quoq; qui in seruitute.
1 † Dicit glo. s. facti quasi dicat erat seruit⁹ putatiua nō vera. nā quedā est vera seruitus vt cū quis est vere seruus & tunc nō habet locū restitutio: q̄ seruus non habet
2 bona. † Quedā est ficta seruitus vt in capto ab hostibus. hi lz vere bona non habeant finguntur tamen habere & ideo eis datur restitutio vt hic. Quedam nec est vera nec ficta seruitus vt quando liber homo de facto retinetur: & tunc aut mouit litem libertatis & omnes actiones potest mouere: quod si non faciat sibi imputet quia non restituitur: & hoc dicit tex. & glo. Jac. bu. cum legibus sequentibus.

1 ☞ Transfugis non datur restitutio.
2 Transfuge banniti & excommunicati equiparantur.
3 Relegatus ad ciuitatem rediens dupliciter punitur, & illi tempus relegationis duplicatur.

1 Temei. Not. ꝙ transfugis nō datur restitutio. † quod facit ad questionē ex
2 cōmunicati & banniti de quib⁹ dixi. s. eo. l. in eadem. nam excōicatus † & bannitus videntur equiparari transfugis quia separati sunt a communione & quodāmdo se
3 transferunt ad hostes. ar. s. ti. proxi. l. amissione. §. j. nec obst. qd̄ relegato detur restitutio, vt. j. eo. l. sed & si p pretorē. §. j. † q̄ relegatus ad ciuitatē redire non pōt al's. sibi duplicaretur tempus relegationis. j. de penis. l. relegati. sed excōmunicatus & bannitus satisfaciēdo bāno & excōmunicationi potest agere vnde cū nō obtemperēt decreto iudicis restitui nō debent. j. e. l. sed & si p pretorem. §. sed si cum decreto. Ja. de ra.

1 ☞ Capto ab hostibus & reuerso succurritur: quia procuratorem dimittere non potuit.
2 Absfuturo an detur curator bonis si id petat.
3 Ratus apud hostes an & quo casu postliminium habeat etsi restituatur.
4 Captiuitas non dirimit matrimonium.
5 Militi presenti an detur restitutio.
6 Usucapio finita in absentia vel in modico tempore habet restitutionem totius temporis.
7 Restitutio an locum habeat in modicum tempus queadmodum in tempore absentie.
8 Dictio postea, refertur etiam ad modicum tempus.
9 Dilatio datur pro aduocato querendo.
10 Uigilantibus & nō dormientibus iura subueniunt.
11 Reivendicatio an possit concurrere cum restitutione in integrum.
12 Prescriptio respicit dominium alienum nō proprium aut directum.
13 Beneficium restitutionis concurrit cū iure cōmuni: & habenti ius cōmune debet cōpetere tempus restitutionis.
14 Uerbum rescissoria, an sit proprium nomen actionis vel actionis qualitas.
15 Obligatio an temporis cursu tollatur.
16 Restitutio an locū habeat in ciuitatib⁹ municipijs vel villis.
17 Nomen preses, est generale.
18 Probatio indebita non releuat probantem.
19 Restitutio intra quantum tempus dari debeat.
20 Restitutio an locum habeat vbi in presentia & post modicum tempus completur vsucapio.
21 Restitutione petita contra sententiam qualiter se debeat iudex habere.
22 Lesioni propter lapsum temporis contingenti qualiter sit subueniendum.
23 Beneficium restitutionis an possit opponi in moduz exceptionis ante restitutionem concessam.
24 Negligentia impedit restitutionem. Negligentibus non enim subuenitur.

1 Ab hostibus. Capto ab hostib⁹ † si subuenit̄ & multofortius ꝙ alijs qui ꝑcuratorē dimittere potuerunt. hoc dicit. Et no. ex ꝟ. ego aūt. ꝙ capto aliquo ab hostib⁹ dat̄ curator bonis suis ne dissipent̄. & pro hoc bene. C. de captiuis. l. cū cognatos. j. de mune. & ho. l. j. & de tutelis. l. muto. §. fi. ex q̄bus iuribus dicit h̄ Jac. de ra. dñm suū dedisse cōsiliū cū essent tres fratres quoꝝ vn⁹ fuerat vltra mare & lōgo tpe steterat & nesciebat qd essent de eo. vn⁹ ex fratribus occupauit omnia bona sua. alteri displicebat & nesciebat qd faceret. cōsulit sibi quod faceret dari curatorē bonis p iura predicta. de istis absentibus de quorum morte ignoratur iura varie loquuntur s̄m diuersas materias. nam si agatur de vxore an nubere possit habet expectare tempus de quo loquitur. l. C. de repudijs. l. vxores. & aut. ibi posita. aliud tempus datur filijs ad matrimonium cōtrahēdum si pater absit. j. de ritu nupt. l. si ita pr̄ absit. ad adeundam hereditatem talis absentis, dic vt. j. quemadmo. test. aperi. l. ij. §. si dubitetur. in textu & gl. pro quo textu & glo. facit quia quis non pōt hereditatē adire nisi sit certus de morte testatoris. j. de acqui. hered. l. in repudianda. & l. si heres institutus. si tñ sit fama ꝙ sit mortuus: tali fame statur, vt no. d. §. si dubitetur. & no. & dixi. C. so. ma. l. si quidē. & pro hoc. j. de acqui. here. l. cum qdā. §. qd̄ dicitur. si ex fama non appareat ꝙ sit mortuus datur curator bonis vt hic, & j. de bono. pos. que datur furioso. l. j. §. j. et
2 de here. insti. l. si quis instituatur. G. ¶ † Item querit Guido de suza, si aliquis absfuturus petat dari curatorem bonis suis: an dari debeat? Et videtur ꝙ non quia dñs est, & pōt sibi prouidere per procuratorem. in contrarium facit insti. de excus. tu. §. item qui reipublice. & differtur talis curatoris administratio in tempus absentie domini quia in eum casum confertur. argumen. j. de dona. inter virum & vxorem. l. si eum. §. fin. & l. seq. & talis curator faciet inuentarium. j. de ventre in pos. mitten. l. j. §. penul. versi. curutore. non autē satisdabit: q̄ fides ei⁹ est approbata per dñm sicut dicitur de tutore testamentario. C. de episc. audi. l. de creationibus. cum simi. Gui.
3 Non minus. † Pro declaratione huius. §. vide quod not. C. de captiuis & postli. reuersis. l. j. & ex quib. cau. maio. l. fina. ¶ Et dic s̄m Jac. butr. aut conceptus est ante captiuitatē & natus apud hostes: tunc aut redit cum patre & matre, & hz postliminiū: q̄ fingitur semper in ciuitate fuisse & ex legitimo matrimonio natus. & sic legitimus & liber. aut redit solus sine patre & matre: & non habet postliminiū: quia fingitur nō habuisse patrem, nec aut redit cum patre

tantũ:⁊ tunc tenet glo.d.l.j.de capti.qđ habeat postliminium ⁊ sit legitimus heres quia pōt esse filius legitimus sine matre vt patet in filio arrogato.alij dicunt ꝙ non habet postliminiũ: qꝛ impossibile quem nasci sine matre.aut redit cũ matre tantum: ⁊ tunc cum fingatur sine patre natus spurius est tñ liber: tanq̃ ex libera matre natus.Ja.bu. ¶ Qñ redit cũ patre tantũ est discordia inter Azo.⁊ Py.pro opi.Py.est qꝛ iste non videtur natus ex matrimonio qꝛ mater fingitur mortua ante captiuitatem,vnde aut diceres eum conceptuz ante captiuitatem:⁊ hoc esse non pōt qꝛ fingitur mortua.aut post captiuitatem:⁊ tũc est ancilla ⁊ partus ex ea natus. Azo tenet cōtrariũ dicēs ꝙ filiꝰ pōt esse sine matre sicut filius arrogatus.sed hoc arg.non concludit qꝛ loquimur de filio naturali ⁊ legitimo: ⁊ Azo arguit de filio arrogato qui est legitimus tantũ. ¶ Opinio Azo. cōiter approbatur.⁊ ad id qđ opp.ꝙ non est natus ex matrimonio rñdet Jac.de ra.ꝙ cũ pater reuertitur fingit semper in ciuitate fuisse. ⁊ quicquid cogit fingit actũ in ciuitate:⁊ in eo statu in q̊ erat ante captiuitatē.vnde cũ reuertitur cũ patre quo ad personam patris fingitur fuisse matrimonium ⁊ filiũ legitimũ quantum ad matrē.sicut ⁊ econuerso dicitur quando redit cum matre qđ fingitur quantũ ad eā legitimus ⁊ quantum ad patrem spurius.sic ⁊ aľs fingitur stare matrimonium quo ad vnā personam ⁊ quoad aliā non,vt qñ vnus scit impedimentũ ⁊ alius non,vt.j.de dona.inter virũ ⁊ vxo.l.iiij.§.j.⁊.l. cuz hic status.§.fi.⁊ casum habes vbi natus ex matrimonio est spurius,vt quādo reuertit sine patre ⁊ matre.hodie autē dicit ipse Jaco.de ra.
4 hec fore correcta:† qꝛ captiuitas nō dirimit matrimoniũ,vt in aut.de nup.§.sed si captiui.vnde siue reuertat cũ vtroq; parente siue cum altero tantum siue cum nullo legitimus est ⁊ habet successionem patris ⁊ matris cum captiuitas non dirimat hodie matrimonium: ⁊ fictio nihil contra matrimonium operetur,vt dixi.Jac.de ra.

5 **Si damni infecti.** Militi † p̄senti non datur restitutio:absenti sic. ¶ Oppone quod miles etiam p̄sens restituatur,vt.s.eo.l. milites.⁊ ibi in glo.dicit hic glo.ꝙ milites qñ sunt presentes reputant sicut pagani per.l.vlti.C.de resti.mili.⁊ insti.de testa.mili.§.j.Sed certe ille.ll.loquuntur qñ milites nō sunt in expeditione,sed qñ sunt in expeditione etiā presentes restituunt vt.hic.l.pater.vnde dic ſm Jac.de ra.ꝙ speciale est in casu huius.§.qꝛ causa dāni infecti exigit celeritatem.j.de dā.infe.l.j.⁊ pro hoc.j.de iudi.l.sed ⁊ si restituatur.§.edium.vel oportet dici ꝙ erat presens ⁊ non dabat operam militie vt dixi.

Sed quod simpliciter. Iste.§.⁊ eiꝰ materia reputat
6 difficilis ⁊ consueuit cōiter repeti ⁊ summarie.h.d. ¶ † Vsuscapio finita in absentia vel in modico tēpore habet restitutionem totius temporis quia verisimile est nihil in negligentia effluxisse aľs negligentibus non subuenit.h.d.vsq; ad.l. non solum.aľs incipit,iul.Et diuide in quatuor partes in prima quia ponitur dictum vsq; ibi nō qñcunq;. Ibi declaratio dicti vsq; ibi,nam cũ. Ibi rō declarationis vsq; ad.l.non eñ.ver.totũq;. Ibi plenior declaratio vsq; ad.l.iul.aľs incipit,nō solum. Alij diuidũt in sex partes. In prima ponunt verba edicti pretoris antiqui vel subaudita vel materialiter iuriscōsulti vsq; ibi ita accipiēdũ est. Ibi ponitur interp̄tatio verborũ vsq; ibi nō qñq;. Ibi ponitur limitatio dictorũ verborũ vsq; ibi,id est dũ hospitiũ. Ibi est declaratio limitationis vsq; ibi,nā eum qui. Ibi est ratio declarationis vsq; ad.l.nō enim. Ibi est rō rōnis vsq; in fi.l. ¶ Et no.ꝙ de ista materia rescissorie moderni sicut Jac.de ra.Gul.de cu.Andr. Py.⁊ Pet. hic faciunt longas filaterias:⁊ Jaco.but.hic ⁊ Cy.C.de resti.mili.l.quod tēpore. vbi de hoc no.⁊ dixi.⁊ ex quib.cau.ma.l.fi.que quasi oīa traxerunt ab Azo.in summa huius ti.a Rof.ti. de rescissoria ⁊ edicto. Azo in sum.de resti.mili.vltima col. ⁊ in Spec.l.ij.de resti.in integr.§.fi.versi.qd de rescissoria,⁊.l.iij.j.⁊.ij.col.⁊ plenius et subtilius post predictos per Dyn.institu.de act.§.rursus.a quo predicti quasi oīa traxerũt ⁊ ideo ad eũ recurratis ⁊ ea que infra subijciam.⁊ vide etiam qđ no.s.de mino.l.intra vtile.⁊ per Jaco. de ra.j.eod.l.necnon.§.exēplo.Ad euidentiā est sciendũ ꝙ Marti. habuit duas opi.quas fundare voluit ex isto.§.prima est ꝙ lesus in absentia possit petere restitutionē ad rē ipsam nec cogatur petere vsucapionem rescindi: ⁊ hec sit vna restitutio vt sic due nō dent ſ; vna tm̄ ad rē ipsam. ¶ Secũda eius opi. fuit ꝙ si cōplet vsucapio in absentia vel modico tempore eo reuerso det restitutio ſ; si cōpleat eo p̄sente post modicũ tp̄s: tunc restitutionem nō habeat quasi ex absentia non ledat. ¶ Itē sciēdũ
a ꝙ sicut absentie tempus hʒ restitutionem:ita ⁊ modicum[a] tem
7 pus † eo reuerso qꝛ impedimentũ qđ tũc hʒ causat ab absentia. ⁊ ideo hʒ restitutionē:his p̄missis primo dic casuz ſm.M. ſm

a ¶ Modium. Adde ꝙ modicuz ẽ arbitrio iudicis et boni viri. gl. ī l. hactenus.ff. de vsufr. ⁊ ibi Bart.gl.in.c. anteriorũ.ij. q.vj. ⁊ i.c. terrulas.xij.q.ij.

quē si non est lesio cōsummata in absentia vel in modico tēpo
8 re nō dat restitutio. ¶ † Et not. ꝙ dictio postea,vere fertur ad modicũ tp̄s. ¶ Ex quo colligit glo.ar.ꝓ testibus q dicunt posse dit tanto tēpore ⁊ plus ,quod illud plus,ad modicũ referatur.⁊ qđ dicat modicũ vide in alphabeto. ¶ Hoc tñ multum in arbitrio iudi.stat ſm qualitatez negotiorũ de q̄bus agit. ¶ Et predicta vera si testis sit mortuus nam si viuat poterit interrogari vt declaret dictũ suuz in aut.de testi.§.si vero quidam.⁊.j. de confessis certũ.§.j.⁊ ad p̄dicta facit.j.de ver.sig.l. hec actio. vbi de hoc dixi.⁊.s.si quis cau.l.⁊ si post tres. ¶ Item not. ꝙ sicut datur restitutio tēporis absentie,ita ⁊ modici tēporis presentie: quia que cōueniunt in effectu dici debent simpliciter cōuenire. C.de epis.⁊ cleri.l.deo nobis.⁊ de adimen. lega.l.iij.§. conditio sed absentia ⁊ modicũ tp̄s eque cōueniunt in effectu.s.in ledendo:ergo in vtroq; datur restitutio. Itē not.ꝙ tēpus indeterminatum relinquit iudicis arbitrio vt ⁊.j.de iur.delibe.l.j.in fine.
9 ¶ Itē not.ꝙ allegatur iste.§.ꝙ dilatio † dari dʒ pro aduocato querendo.ꝓ hoc bene.j.e.l.ait p̄tor.§.fi.in fi.⁊ ibi in glos.⁊.C.de exhi.reis.l.ij.sed pro absentia aduocati q abest causa pendente, an detur dilatio dixi.C.de postulādo.l.velamēto. ¶ Item colligit glo.hic illud brocardicũ ꝙ vbi lex non distinguit nos tamen distinguimus.de quo dic vt.s.de offi. presi.l.iij.⁊.j. de pu
10 blica.l.de p̄tio. ¶ Itē not.ꝙ vigilantibus † ⁊ non dormientibus iura subueniunt.de quo dic vt plene dixi.j.que in frau.credito.l.pupillus. ¶ Ad lecturā Mar.opp.ꝙ non detur restitutio ad rem ipsaz qꝛ illud dʒ redintegrare restitutio quod abstulit lesio,vt.j.eo.l.pe.sed lesio nō est in re nec eius possessore quia ante absentiā aduersarius possidebat,sed lesio est in dominio quod per vsucapionē perditum est.⁊ ideo illud reditegrare debet ⁊ non aliud. Sustinendo Mar.dicere posses licet non bene ꝙ petens restitutionem habet probare se dominuz:quia debet probare absentiam ⁊ lesionem.j.de iureiuran.l.nam postea.§.si minor.cum ergo probet se dominuz debet ei res restitui,vt.j.de rei vendi.l.qui restituere.sed dic ꝙ illud esset verum quādo ageretur directa rei vendi.sed quando vnum iudicium aliud non tangit sicut in causa restitutionis vbi non potest concludi rei restitutio non potest restitutionem petens rem consequi: quia sententia debet esse petitioni cōformis,vt.l.vt fundus. communi diui.⁊ de fideicōmis.liber.l.fi. ⁊ de hoc etiam infra dicetur in questionibus. ¶ Itē op.ꝙ si in p̄sentia compleatur vsucapio post modicum tempus quare non debeat dari restitutio. forte Mar.hoc ideo dixit qꝛ videtur solũ ledi eo die quo completur vsucapio ⁊ sic in presentia tantũ.sed hoc non est verum: quia non solũ illa dies me lesit,sed alie precedentes in absentia iuncte cum ista.ar.j.ad leg.falci.l.penales.⁊.l. in quantitate. Et iō totum tempus lesionis absentie debet restitui,vt.j.eo.l.necnon §.si quis sepius.nec ob.iste tex.qui dicit negligentibus non dari:quia verum est tēporis neglecti sed alterius sic. ¶ Item oppo.quod ſm Mar. nunq̃ videatur negligere qñ vsucapio cōpletur in presentia, quod est contra textũ istũ qui dicit negligi. ⁊ ꝙ nō sit negligēs ꝓbo:ꝙ aut cōsideras tp̄s aut vsucapionez ⁊ tunc cum iure communi veniret nō competit restitutio: ergo in ea non fuit negligens.aut cōsideres tempus post vsucapio. nec tunc pōt dici negligens in ea cũ sibi non cōpetat ſm eum
11 Sol. † potes dicere qđ ſm eum bene potest cōcurrere rei vendi. cum restitutione in integ.vt.j.de rei ven.l.j.§.per hanc. ¶ Opi. Mar. cōiter reprobatur per Dy. ⁊ cōmuniter alios doctores licet etiā alia ar. adducant pro ⁊ contra vltra glo. ⁊ vide etiam quod dicā.j.eo.ver.item quero an istud modicũ tp̄s. ¶ Et ideo venio ad aliam lecturam que cōiter approbatur, ſm quam posui casum summariũ ſm quem non datur restitutio ad rem sed ad actionem:⁊ datur etiā si post modicum tp̄s in presentia cōpleatur vsucapio. ¶ Ad hāc lecturā oppo.quod textus male dicat:qꝛ in toto isto edicto pretoris non reperitur dictio postea ve.Sol.vt glo.ꝙ erāt in alio edicto qđ nō habemus.vel dic ſm Pet.ꝙ illa verba posteave,non fuerunt verba p̄toris,sed sunt verba iurisconsulti addita ad declarationem edicti pretoris.q.d. iurisconsultus qđ dixit pretor de tempore absentie,subaudi vel postea. ¶ Itē oppo.iste.§. videtur facere differentiam inter vsucapionem completā in absentia vel in modico tempore.et eam q̄ cōpleta est post modicũ tēpus in presentia.sed ſm gloss. nulla est differentia:qꝛ vtroq; restituitur idem tempus.s.vsucapionis ⁊ absentie. Sol. non est differentia in hoc quin detur restitutio temporis lapsi in absentia vel modico tempore.verũtamen in hoc differt qꝛ quando est cōpleta in absentia vel modico tempore ⁊ statim agit ad restitutionem verisimile est eum nullo tempore fuisse negligentem ⁊ sic potest tempus sibi restitui,sed quando post modicum tempus completur verisimile est ꝙ in aliquo tempore fuerit negligens:⁊ ideo tempus negligentie non restituitur:⁊ in hoc solum est differentia.si enim nō

fuit

fuit negligens idem tempus vtrobiqz restituitur. si fuit negligens tantominus sibi restituitur quãdo negligens fuit. ¶ Itẽ opponitur quod detur restitutio ad rem quia probando lesionem probat dominium: ergo ad rem debet restitui vt dixi supra in prima oppositione ad lecturã Mart. ꝛ dic vt ibi dixi: quia illud verum esset vbi ageretur directo rei vendi. nõ ad rem ipsaz. sed hic non agitur ad hoc sed vt restituatur ad rei vendic. subducto tempore absentie. ¶ Item oppo. ꝙ petendo restitutionem non habeat necesse probare se dñm cum idem sit probaturus postea agendo vtili in rẽ. vel si probauit semel in cã restitutionis ꝙ non teneatur postea probare inutili in rem, sed prime probationes debeant sibi prodesse in secundo iudicio cum sint inter easdẽ personas vt. C. de re iudi. l. gesta. ꝛ de arbi. l. pen. §. fi. vbi de hoc. Rñdeo quandocunqz aliquid venit tanq̃ fundamentum in duobus iudicijs quorum primũ est preparatorium secundi oportet probari in vtroqz iudicio, sed in primo summarie in secundo plene. ĩ. ad exhi. l. celsus. ꝛ. l. iij. §. j. ꝛ. §. sciendum. vnde cum probationes facte in primo iudicio sint summarie ꝛ semiplene non sufficiunt in secundo iudicio in quo exiguntur probationes plene. pro hoc. ß. de his qui sunt sui vel alieni iur. l. si iudex. vbi de hoc. ꝛ de libe. agnoscen. l. si quis a liberis. §. meminisse. ꝛ. ĩ. versi. item quero qñ res expeditur. ꝛ ver. seq. ¶ Itez oppo. ꝙ noua actio nõ restituaẜ cuz antiqua ipso iure duret vt C. de prescrip. xxx. anno. l. sicut. Debet ergo solum remoueri pscriptio per restitutionẽ ꝛ ea amota agi prima antiqua. ꝛ si excipiatur de pscriptione replicabitur de restitutione. Solu. hic loquitur in vsucapiõe: ibi in prescriptione qđ infra in q̃stioni

12 bus plenius declarabo. ver. itẽ quero vnde nascatur. ¶ † Itez op. ꝙ cum prescribens sit effectus dñs non debet amplius prescribere. ĩ. de vsucapio. l. sequiẜ. §. lana. quomodo ergo nõ põt prescribere contra vtilem actionẽ mihi restitutã vel contra ius restitutionis petende? Respon. factus dñs nõ põt dominium prescribere quod habet vt in contrario. Sed contra aliud ius quod nõ habet bene prescribit vt hic ꝛ patet. C. qđ metꝰ causa. l. ij. ¶ Item opp. ꝙ ad id solũ detur restitutio in quo est lesio vt ĩ. eo. l. pe. sed dies vltima vsucapionis lesit ergo illa sola restitui debet. Sol. aut q̃ris quid consumet lesionem ꝛ dico ꝙ dies vltima eã cõsumat: aut qđ inducat lesionem. ꝛ dico ꝙ non vltima dies tantũ, sed illa cum precedentibus iuncta nõ vsucapio per vnam diem nõ inducitur ꝛ ideo totũ tempus vsucapionis mihi dꝫ restitui. vt probatur per simile. ĩ. ad leg. fal. l. penales. ꝛ l. in quantitate. ꝛ. ß. dixi. Item op. si primo anno fui presens secundo absens nonne annus tertius presentie corrodit annum absentie restituendum? Respond. non: quia non fuit negligẽs in restitutione petenda quia ante vsucapionem completam eã petere non poterat cum haberet ius commune: ꝛ ideo vsucap. completa restitutionem petere potest. ¶ Item oppo. ꝙ benefi

13 cium † restitutionis concurrat cum iure communi, vnde etiaz habenti ius cõe debet cõpetere tps restitutionis. vt. ĩ. de acqui. hered. l. pãtonius. vbi datur heredi restitutio que sibi dari non poterat nisi ex persona defuncti ꝛ defunctus toto tempore vite sue cõi iure iuuabatur. Solu. ẜm veram lecturam defunctus toto tempore vite sue habuit ius cõe. sed in momẽto vltimo mortis perdidit bonoꝝ poss. sibi ꝛ heredi suo: quia eam de iure cõmuni non petijt idcirco illo momẽto ꝛ leditur ꝛ restitutionem acquirit quã ad heredẽ transmittit de quo plene dixi. C. de resti tu. mili. l. si valerianus. ¶ Expeditis oppositionibus veniamꝰ

14 ad questiones. primo querendo an rescissoria † sit proprium nomen actionis. casus videtur ꝙ sic. ĩ. eod. l. necnon. §. exemplo. in contrarium videtur qꝛ. l. dicit dari vtilem. ĩ. eo. l. nec vtilem. dic ꝙ non est nomen actionis, sed quoddã adiacens sicut de peculio institoria ꝛ similes. ꝛ in hoc omnes concordant. Et Sul. sic probat. illud non põt dici species actionis que adaptat ad diuersas actiones qꝛ sic sequeretur ꝙ vnũ operaretur diuersa qđ esse non põt. ĩ. de verbo. signi. l. hec verba. sed est inuenire rescissoriam in rem ꝛ in personam que sunt contraria qꝛ in rem daẜ contra eum qui non est obligatus ꝛ in personam cõtra obligatum vt insti. de actio. §. j. ergo ꝛc. ꝛ ꝙ sit rescissoria in rem ꝛ in psonam ꝓbatur. C. e. l. fi. ꝛ de capt. l. ab hostibus. nõ est ergo proprium nomen actionis sed cognomen seu adiectio sicut de peculio et similes. ĩ. de peculio. l. iij. §. cui congruit. ꝛ de in rem verso. l. filiusfami. ꝛ sumitur actiue quãdoqz ꝛ tunc sumitur pro officio iudi. restituente qñqz sumitur passiue pro vtili restituta, vt not. institu. de act. §. rursus. vbi de ista materia no. in glo. ꝛ per Dy. in lectura dicti ti. de act. ¶ Secũdo quero quod sit nomẽ huius beneficij. quidam dicunt in factũ ex quo non est cautum de noie actionis. per. l. fi. ß. de eo per quẽ fac. erit. ꝛ. ĩ. de prescrip. verb. l. quoties. ꝛ. C. eo. l. fi. ¶ Alij qđ est vtilis: qꝛ. l. cautum est ĩ. eo. l. nec vtilem. ꝛ officium. Et hoc est verum ꝛ tenent oẽs cõmuniter. ¶ Item q̃ro vnde nascatur. quidam dicunt ꝙ est datiuum ꝛ non natiuum: qꝛ cum sim priuatus dñio non põt nasci officiũ ex eo ſʒ vado ad iudicẽ qui eius officiũ mihi dat. arg. ß. de pactis. l. iurisgentiũ. in princ. Alij dicunt ꝙ nasciẜ ex antiquo dñio sicut cũ cedo ius meum datur actio ex antiquo cõtractu quod non est verum: qꝛ ibi durat antiquus contractus. at hic non durat dominium nec datur ex restitutione dñium: qꝛ restitutio non est modus acquirẽdi dñiũ. Dy. d. §. rursus. simpliciter dicit officiũ esse factũ ꝛ non ius ꝛ sic datiuum ꝛ non natiuum: qꝛ non habet materiam ex qua nascatur. Sed tu potes dicere aut q̃ris de illa potestate qua officiũ implebatur que datur a pretore mortuo ꝛ ista est ius ꝛ nascitur ex absentia ꝛ lesione sed officiũ imploratũ a iudice viuo residens est merũ factum nec habet vnde nascatur. In vsucapione ergo iudex ex officio suo mihi dat dñium ergo dices ꝙ sit datiuũ cum primuz erat extinctuz. sed dico ꝙ materia ex qua daẜ vtilis in rem est datiua: quia ptor eam parat. s. vtile dñium. ꝛ ex hoc nascitur vtilis in rem vnde est natiua. sed in pscriptione longi temporis non est dñium sublatum imo durat directum licet obstet exceptio prescriptionis q̃ p restitutionẽ tollitur ꝛ agitur primitiua. vt. C. de prescript. xxx. ann. l. si qs emptionis. ꝛ de bonis mater. aut. nisi tricẽnalis. ¶ Sed qđ in personali actione ꝛ prescriptione. xxx. annorum quidã dicũt idẽ. s. ꝙ duret antiqua qꝛ tps non est modus tollende obligationis. vt. ĩ. de actio. ꝛ obliga. l. obligatio

15 num fere. §. placet. ¶ † Ultramontani dicunt ꝛ bene ꝙ obligatio nõ tollitur tẽpore. vt. d. §. placet. sed in actione dicũt: aut cõsideras iura vetera ꝛ ẜm ea actio nõ tollebatur tempore, vt insti. de perpe. ꝛ tempo. acti. in prin. sed iure nouo tollitur vt. C. de prescrip. xxx. añ. l. sicut. ibi viuendi vlterius nõ habeat facultatem. cũ ergo tollaẜ actio daẜ restitutio ꝛ rescinditur prescriptio. qua rescissa vtilis actio nascitur ex obligatiõe antiqua q̃ nũq̃ tempore tollitur vt predixi. ꝛ sic non erit datiua sed natiua. ¶ Item quero cui detur hoc beneficium. Respond. datur maioribus ꝛ minoribus lesis vt patet per totum hunc titulum et

16 precedentem de minori. ¶ Itẽ q̃ro an detur restitutio † ciuitatibus municipijs vel villis. de hoc dixi supra eodem lege legatis. ꝛ plenius. C. de offic. eius qui vicem alte. iudi. obli. l. j. et plenissime. C. eod. ex quibus cau. maio. l. respublica. Iaco. butrig. hic tenet qđ ciuitas municipium ꝛ villa non restituuntur ex eo ꝙ dicãtur habere rempublicam: quia hoc non est verum per legem eum qui vectigal. ĩ. de verboꝝ significatio. sed dicit quod restituuntur ex clausula generali propter identitatem rationis: quia eadem ratio que vendicat sibi locum in republica romanorum eadem habet locum in ciuitatibus et municipijs. ratio enim quare respublica romanorum restituatur est qꝛ per multos administratores regitur ꝛ gubernatur qui possunt esse negligentes ꝛ ex eorum negligẽtia ledi respublica. eadem ratio subest in ciuitatibus et municipijs. imo maior et facilius ledi possunt ex negligentia administratorum qui verisimiliter non sunt sic diligentes sicut administratores republic. romane. et ideo non mirum si intellectus proprius reipublice qui est proprium rei romane trahatur ad improprium reipublice ciuitatum ꝛ municipioꝝ. arg. ĩ. de leg. iij. l. librorum. §. qđ tamen cassius. ꝛ de vulga. ꝛ pup. substi. l. verbis ciuilibus. ꝛ ẜm hoc videretur ciuitates ꝛ municipia restitui debere tanq̃ rempublicam romanorum licet non proprie dicantur habere rempublicam accipiendo rempublicam improprie propter idẽtitatem rationis. plus placet ꝛ tutius esse credo ꝙ restituãtur ex clausula generali. Ad. l. legatis. ß. eod. responde vt ibi dixi. Ad. l. j. C. de offi. iudi. qui vicem alte. obti. que multum videtur concludere qđ ciuitates ꝛ municipia dicanẜ habere rempublicam ꝛ tanq̃ respublica restituantur, rñdet ꝙ ibi loquitur in re publica romanorum. non ob. qđ dicit de preside qꝛ ibi respublica agebat contra priuatum: ꝛ ideo forum ꝛ iudicem priuati sequi debet vel ꝙ ibi dicit presidem cognoscere subaudi cum procuratore cesaris

17 vel fisci. vt. C. vbi cause fisca. l. j. ¶ Item presidis † nomen generale est. vt. ß. de offi. presi. l. j. quocunqz modo vel ex quacunqz clausula vidi seruari ciuitatem ꝛ municipium restitui. quod tamen restringit ipse Ia. ꝙ si ciuitas vel municipium forent parua ita ꝙ negotia eorum cõmuniter sciri possent ab oibus: tunc quia cessat ratio negligentie cesset ꝛ restitutio ẜm eum. sed certe non videtur ex hoc cessare ratio imo videtur maior in ciuitate vel municipio paruis q̃ magnis: quia in magnis sunt cõiter prudentiores ꝛ meliores administratores ex quo nõ potest sic ledi respublica sicut in paruis vbi non sunt ita diligentes administratores. ¶ Item quero cõtra quem detur hoc beneficiũ restitutionis. Respon. contra quẽlibet qui lucratus est aliquid propter absentiã absentis vt patet per totum ti. ¶ Item quero an ista causa restitutionis expediatur duobus iudic. an vno tantũ. dicunt quidam ꝙ vno tantum ꝛ fiet restitutio ad rem ad hoc vt circuitus euitetur arg. ĩ. de condi. indebi. l. dñs testamẽ

tõ.¶ Item quia probaui dñiũ in restitutione petẽda ergo de
beo habere rem,vt.j.de rei vendi.l.qui restituere.¶ Item videt
casus.s.de procura.l.qui proprio.§.item queritur.⁊ ibi in gl.⁊.j.
eod.l.ait pretor.§.item ei.¶ Alij dicunt ꝙ debet expediri duo-
bus iudi.qꝛ ad illud datur restitutio in quo est lesio,vt.j.eod.l.
penul.cum ergo lesus sim solum in dñio,non in possessione vel
rẽ restituitur mihi actio quã postea alio iudicio intentabo.aut
sum lesus in possessione ⁊ dñio:qꝛ tempore quo me absentaui
possidebam ⁊ eram dñs tunc peto vtrunqꝫ mihi debere restitui
eodem libello:qꝛ hic cessant omnes rationes impediẽtes cumu
lationem maxime:qꝛ est idem actionis nomen ⁊ iuris qđ datur
ad vtrunqꝫ,vt.j.pro soc.l.cũ duobus.§.quidam propter vnam
formulam agendi,vt de act.emp.l.non est nouum.sed quando
non possidebam tunc sum lesus in actione sola ⁊ ideo illa sola
restituitur qua restituta peto rem actione vtili in alio iudicio ⁊
sic expedietur duobus iudicijs.et pro hoc.s.de minori.l.in cau-
se.ij.§.interdum.⁊ quod met.causa.l.metum.§.volenti.j.de act.
⁊ obli.l.in honorarijs.§.sed cũ rescissa.⁊ hec approbatur hic ꝑ
Andr.Ray.⁊ cõiter oẽs alios.Sed contra hoc quod duobus
iudicijs expediatur multum facit.l.si mulier.⁊.l.si quis acce-
pto.j.de condi.ob cau.ibi enim agitur vt liberatus se reponat
in pristinam obligationem vel soluat pecuniam ⁊ sic vno iudi-
cio totum videtur expediri.Sed dic aut restitutio datur ratio-
ne cõtumacie ⁊ loquitur ibi rõne lesionis ei tunc hic qꝛ lesio est
in absentia ⁊ actio est deperdita ⁊ ideo in ea datur restitutio.Itẽ
quero qñ res expeditur duobus iudicijs nũquid in secundo sit
necesse probare dñium.videtur ꝙ sic:qꝛ cum intentem vtilẽ in
rem q̃ datur dño ꝓbare debeo cãm mee intẽtionis ⁊ sic dominiũ.
j.de rei ven.l.in rem.¶ In cõtrariũ est quia probationes facte
in primo iudicio restitutionis in integrũ debent fidem facere in
isto secũdo maxime inter easdem personas,vt.d.l.gesta.C.de re
iudica.¶ Itẽ snĩa restitutionis dat mihi vtilẽ in rem.qñ ergo
habeo necesse ꝓbare dñium?sed dic vt.s.dixi in oppositionibus
versi.itẽ op.ꝙ petẽdo restitutionẽ ꝙ in causa restitutionis pro-
batur summarie in summario nihilominus ꝓbari debet plenarie
in plenario,vt.s.de libe.agno.l.si quis a liberis.§.meminisse.⁊
de his qui sunt sui vel alie.iur.l.si iudex.vbi de hoc dixi.¶ Nec
mireris ꝙ in primo iudicio ꝓcedat diffinitiua ex summarijs ꝓ-
bationibus:qꝛ hoc verũ qñ res adhuc tractari debet principa-
liter in alio iudicio als non feretur diffinitiua nisi ex plenis pro
bationibus.Et pro hoc.j.ad exhiben.l.iij.⁊ ad hoc facit similis
questio quã quesiui.s.de mino.l.minor.xxv.annis omissam al-
lega.vnde in primo non est necesse probare plene dominiũ:in
secundo sic.pro B.j.e.l.ait pretor.§.itẽ ei.⁊ in hoc omnes cõcor-
18 dant cõiter.¶ † Item quero quid si in summario plene proba-
ui licet ad hoc non tenerer:nunqd hec probatio fidem plenã fa
ciet in secundo iudicio?dicunt quidã ꝙ non:quia q non ꝓbat
illud qđ non debet eũ non releuat.j.de iureiur.l.si duo patroni.
§.idem iul.⁊ de peti.here.l.si quis libertatem.sed.ll.ille loquun
tur qñ probo aliud ꝙ debeo ⁊ ad quod probandum non debe-
bam admitti sed qñ debeo vnum probare semiplene ⁊ probo il
lud plene illud bene mihi prodest,vt.j.manda.l.diligenter.⁊ iõ
probationes plene facte in primo iudicio optime probabunt in
secundo iudicio.Andr.⁊ Iaco.de ra.hic tenent contrarium:qꝛ
verum est ꝙ acta vnius cause fidem faciũt in alia quãdo in pri
ma causa fuerunt legitime facta ⁊ super petitione congrua isti
autem deponendo de dñio in primo iudicio possunt dici verbo
si ⁊ extra causam ⁊ petitionem dixisse:quia petitio non erat su-
per dñio sed super restitutione danda.primum credo verius qꝛ
iste probationes satis sunt pertinentes ad causam restitutio-
nis:⁊ ideo valere debent in alio iudicio in legibus contrarijs
erant totaliter impertinẽtes.⁊ vide.j.in fi.in suppletione gloss.
¶ Sed quid in summario plene probaui nunqd restituet mi-
hi res?dic ꝙ non:qꝛ sententia non esset conformis petitioni qđ
esse debet.j.cõi diui.l.vt fundus.⁊.C.de fideicom.liber.l.fi.solũ
ergo vtilis in rẽ mihi restituetur quã intentabo secundo iudi-
cio.pro hoc qđ dicitur de minore.j.de administ.tuto.l.sine here
de.§.interposito.Et quod dixi de minore.l.in cause.ij.⁊.j.e.l.ait
pretor.§.item ei qui.¶ Itẽ quero intra quantũ tempus detur mi
19 hi restitutio †.quidam intra annũ vtilẽ ⁊ hodie quadrienniũ
alij ꝙ datur solũ intra tp̃s in quo fuit lesio vt hic.dic aut sum
lesus in contractu vel in re vel in alio quã in tempore ⁊ tunc re
stitutio hodie intra quadrienniũ.Si vero sum lesus in tempo-
re tunc aut sum negligens ⁊ idem quod supra sed tp̃s negligẽ-
tie corrodit tp̃s mihi restituendũ.vnde si essem negligẽs tanto
tempore quantum deberet mihi restitui nõ possem petere resti-
tutionem:quia nõ esset ad quid deberem restitui:⁊ sic cessante
materia super qua deberet peti restitutio cessat restitutio.C.de
contrahen.⁊ cõmit.stip.l.non moriturũ.⁊.j.eo.l.sed si per preto
rem.⁊ hoc de tempore officij.Sed si queras de tẽpore vtilis re-
stitute tãtum tp̃s mihi ad vtilem datur quantum supererat di-
recte ⁊ tantum minus quantũ fui negligẽs.⁊ de hoc vide quod
no.j.eod.l.sed ⁊ si per pretorẽ.§.quoties.Item quero quantum
tempus restituitur respõdeo vsuscapionis ⁊ absentie non vsusca
pionis si fui presens nec absentie tantum si tunc non vsucapie
batur tp̃s ergo vsuscapionis.Et idẽ tp̃s absentie est illud quod
totũ debet restitui nisi aliquo tẽpore fui negligens:qꝛ tunc tm̃
minus mihi restituitur.¶ Itẽ q̃ro an si in presentia post modicũ
20 tp̃s compleatur vsuscapio an † detur restitutio.Marti.quod nõ
vt predixi.tu dic eius opin.reprobata ꝙ semper restituitur licet
in presentia ⁊ post modicum tempus lesio consumetur.¶ Itẽ
21 quero qđ debet iudex † facere cũ petitur restitutio contra sen-
tentiã an solũ debeat snĩam remouere,an etiã pronunciare ꝓ
minore vel absente.⁊ videtur ꝙ etiã ꝓnunciare debeat qꝛ resti-
tutio ⁊ appellatio equiparantur.s.de mino.l.preses.sed in cã ap-
pellationis iudex ꝓnunciat nõ solũ rescindẽdo primã sentẽtiã
sed etiã ꝓnunciando in fauorẽ eius ꝓ quo profert snĩam:ergo
idem facere dꝫ iudex restitutionis.⁊ videtur casus.j.de aur.⁊ ar.
leg.l.titie amice.in fi.Contrariũ tenet Iac.de are.primo per.l.ij.
C.in quib.cau.in integ.resti.nõ est neces.vbi innuit ꝙ si esset le-
sus restitueretur ad cãm ergo nõ ꝓnunciaretur ꝓ eo.C.si aduers.li-
ber.l.ij.qđ non debeat ꝓnunciare facit qꝛ restitutio tollit lesio-
nem,vt.j.eo.l.pe.sed lesio fuit in snĩa ergo sufficit ꝙ eam tollat.
sed hoc posset retorqueri in caput allegãtis:qꝛ nõ solũ lesus in
eo qđ ꝓnunciatũ est cõtra eũ,sed etiã in qđ ꝓnunciari debuit.ꝓ
eo ergo hoc totum debet restitui.dic aut erat ꝓbatũ ⁊ liquida
tum ita ꝙ snĩa ferri debebat ꝓ absente vel minore:⁊ tũc ad oĩa
restituitur.Aut hoc non cõstat:⁊ tũc satis est ꝙ rescindatur snĩa
ita ꝙ ꝓbare possit de iure suo.¶ Itẽ q̃ro eo casu quo dixi rem
expediendã in duobus iudicijs an possit in eodẽ libello propo
ni iudi.officium ⁊ vtilis actio.videtur ꝙ non:qꝛ vtilis actio non
datur a lege sed a iudice restitutione petita ergo vtilis proponi
nõ potest nisi resti.obtenta licet si daretur a lege proponi posset.j.
de inoffi.testa.l.contra veterani.§.si filius.in contrarium quod
possint simul ꝓponi quasi vnũ sit preparatorium alterius vt.j.
ad exhiben.l.celsus.⁊.l.iij.§.ibidem.dic ꝙ aliquando prepara-
torium ⁊ preparatum scđm idem tempus non sunt contraria,
imo competunt simul ⁊ semel ⁊ tunc possunt simul proponi vt
dictis.ll.j.ad exhib.e.ti.l.j.¶ Aliquãdo scđm idẽ tempus sunt
contraria sed successiue non vt in querela inofficiosi testamen-
ti ⁊ petitione hereditatis.⁊ hic inofficioso rescindẽte ⁊ vtili re-
stituta:⁊ tunc non põt pure vtrunqꝫ simul ꝓponi sed conditio
naliter hoc modo:peto officio iudi.vsusca.rescindi ⁊ ea rescissa
rem mihi restitui per vtilẽ actio.mihi restituendam.⁊ tunc pro-
cedit libellus vt potest probari per simile.C.loca.l.conducto-
res.vnde vi.l.non alie.⁊ de calum.l.j.Et quod dicitur dico sen-
tentiam nullam ⁊ si qua est appello.que forma admittitur ma
xime ex consuetudine.C.quando prouo.non est necesse.l.j.et ibi
de hoc,⁊.j.de leg.j.l.cũ filius.§.varijs.⁊ extra de i integ.resti.c.cõ
stitutus.cum ibi notatis,⁊ maxime per Inno.¶ Item quero
an in vtroqꝫ iudicio debeat fieri litis contestatio.quidam dicũt
qđ si res expediatur vno iudicio necessaria sit contestatio alias
non in pmo iudicio,vt.C.si vt ab here.se abstine.aut.si vero o-
mnes creditores.⁊ qꝛ in primo iudicio non petitur aliquid dari
vel fieri fm impedimentum amoueri:tu dic ꝙ in vtroqꝫ fieri de-
beat cõtestatio cũ in vtroqꝫ feratur diffinitiua que ferri nõ põt
lite non contestata,vt.C.ad exhibẽ.l.nõ ignorabit.⁊ de iudic.l.
iudices.non ob.dicta aut.si vero omnes creditores.qꝛ ibi non
erat cum quo fieret contestatio ⁊ tunc etiam sine contestatione
proceditur,vt.C.qñ ⁊ quãdo iudex.aut.q semel.Iaco.but.de
hoc dixi.s.de in integr.resti.l.oẽs.⁊ de mino.l.in cause.§.causa
cognita.¶ Et de ista materia rescissorie recurras ad remissio-
nes quas dixi.s.circa princip.huius.§.¶ Item quero an istud
modicum tempus de quo loquitur iste.§.hodie sit correctum.
quidam ꝙ sic per.l.C.de tẽpori.in integ.resti.l.fi.in fi.que equi-
parat minores ⁊ maiores ⁊ hodie equaliter tam maioribus ꝙ
minoribus detur quadriẽnium continuum loco vtilis anni,vt
dicit.l.vltima.nec aliquid ibi dicatur de isto modico tempore
quod locũ habebat fm ista iura qꝛ annus petende restitutio-
nis erat vtilis.⁊ ideo dabatur istud modicũ tp̃s ad querẽdũ ad
uocatum ⁊c.Et ista opinio est subtilis:⁊ forte nõ mala et fuit
Guid.de suz.hic ⁊ dicta.l.vlti.⁊ dicit ꝙ opinio Mar.vera erat
fm ista iura.⁊ opi.Bul.vera fm iura codi.qꝛ fm ista iura non
erat cogitatum de quadriennio sed per illã.l.vlti.inductum est
Iaco.de ra.dicit ꝙ sententia Mar.stricto iure verior est ⁊ sen-
tentia Bul.equior.⁊ qđ miratur ꝙ Mar.cõsueuit sequi equi-
tatem ⁊ hic sequitur rigorem.⁊ dic quod sequeretur sentẽtiam
Mar.nisi esset.l.cũ miles.j.e.quam dicit esse expresse cõtra eum
facta equiparatione ꝙ sicut absens restituitur contra presen-
tem:sic presens contra absentem.¶ Et ad hoc adijcit Gui.de
cuius.

cunq. talem rationem si tenui rem per quinq; annos in tui ab sentia postea in tui presentia non coniunguntur ista tempora vt recte prescripsisse videar: sed tempus absentie duplicatur in aut. vt spõsalia largitas. §. si vero. que signata. C. de prescript. lõ. tempo. lege prima. et incipit, sed si quis quibusdã annis. al's est coniuncta cum aut. male fidei. ibi signata. et istud est multum notandum in materia huius. §. quo ad materiam prescriptionis. Pe. in. l. quod tempore. de resti. mili. tenet opi. Mar. z Cy. sed Dynus in. §. rursus. tenet opinionem Bul. et Ray. et Gul. Et bene facit. d. aut. sed si quis quibusdam annis. z pro hoc qz cessante negligentia cessare debet pena. C. de inoff. testa. l. contra maiores. et si negligentia interueniat debet pena sibi pportionari. C. de penis lege scimus. Ray. Contra eam tamen facit dicta legi vlti. quia ibi dicitur que veterib9 legibus enumerate sunt quasi innuat q in isto modico tempore leges antiquas corrigere noluerit. et ab ista questione multum dependet tota materia huius. §. z quia legum correctio vitanda est communiter tenetur q iste. §. non sit correctus per. l. illam vt et ibi dixi. ¶ Item quero an illa actio que cõpetit sitãtiqua vel noua. et an directa vel vtilis dic aut actio competens est sublata ipso iure z tunc illa que datur est vtilis: quia oẽ dñium transit per vsuscapionem. ff. de statulib. l. statuliberi. §. quintus. z. C. de pact. l. traditionibus. cũ ergo per vsuscapionẽ omnis actio sit sublata ideo ptor dat vtilem. ff. de pscrip. ver. l. ob eã cãm. Aut prima actio non est sublata ipso iure sed per excep. vt regulariter in qualibet pscriptione vbi non acquiritur nisi vtile dñium vt. d. aut. nisi tricẽnalis. C. de bon. mater. z hoc siue loquimur in reali, vt. C. de pscrip. long. tempo. l. emptor, siue in personali. vt. ff. de act. z obli. l. obligationũ fere. §. placet. tunc non datur vtilis a pretore, sed restituitur antiqua. z si excipiatur de pscriptione replicabitur de restitutione, vt. ff. de iureiur. l. nam postea. §. si minor. z. s. de dolo. l. cũ a te. Similis distinctio fit in pactis an primũ sit sublatum ipso iure, vel nõ. s. de pact. l. si vnus §. pactus. z. §. sed si pactum. Et pro hoc quod dicitur in restitutione a pena quia non habet actiones vtiles, sed veteres que solidantur. C. de senten. pass. l. in insulam. que bene facit. Et pro hoc quod dicitur in fideicommissaria hereditate quia is cui restituitur hereditas non habet actiones nouas sed veteres
22 consolidatas, vt. ff. ad trebel. l. si heres institutus. ¶ † Sed declarando propriam materiam huius. §. quando contingit lesio propter lapsum temporis declaremus quomodo tunc subueniatur. dic aut lesio inchoatur et perficit in absentia, z in hoc omnes concordant q detur restitutio et habeat totum tempus quod fluxit in absentia. Et idem si parum post reuersionem de absentia cõpleatur z perficiatur vsuscapio seu lesio. Si inchoatur et finitur tẽpore psentie omnes cõcordãt q maior non detur restitutio nisi forte ex clausula generali si causa iusta subesset. Tertius casus est qñ lesio seu vsuscapio inchoatur me presente et finitur me absente, et iste est similiter indubitabilis: qz si nõ sum negligens in restitutione petẽda restituit mihi tẽpus absentie. Et iste casus colligi põt ex isto. §. et melius. C. de resti. mili. l. quod tempore. Quartus casus qñ inchoatur vel mediatur tẽpore absentie z finitur tempore presentie et post modicũ tẽpus hic discordãt. Mar. z Bul. z opi. Bul. z sicut. s. dixi cõmuniter approbatur vt subducatur tẽpus absẽtie siue sit pmum siue mediũ siue vltimum nisi volens restitui fuerit negligens in restitutione petenda qz tunc tẽpus negligentie corrodit tẽpus ad quod debebat restitui et tanto minus restituitur sibi de tempore absentie quanto negligens fuit z Gul. z Jaco. de ra. hic inducunt subtilia ar. pro opi. M. z alia p opi. Bul. z finaliter opi. Bul. tenent: et ideo illa arg. licet subtilia omitto causa breuitatis. sed volẽs videre recurrat ad eorum lecturas z ad Dyn. d. §. rursus. insti. de act. versi. secũda qstio. in questione quam facit glos. magna circa fin. ¶ Si primo anno prescriptionis longi vel longissimi temporis fui absens z oibus aliis fui presens z sic est cõpleta prescriptio in presentia an detur mihi restitutio ad illum primum annum qui fluxit in absentia. Glo. dicit q sic. Ja. de ra. Guil. z Guid. de suz. et communiter omnes doctores reprobant glo. pro glos. facit. ff. de edil. edicto. l. bouem. §. annus. z quãdo actio de peculio est annalis. l. j. §. j. ¶ Contra glo. est quia sic esset reperire qd daretur restitutio vltra quadriẽnium contra dictam. l. vlti. C. de tempo. in integra. resti. que dicit computari quadrienium a tempore reuersionis et ibi de hoc dixi. Et si dicas quare secus in vsucapione dic iõ quia ibi non potest dari tempus quod excedat quadriennium quia vsucapio est triẽnalis. dic ergõ q in prescriptiõ. debet peti restitutio vt subducatur tẽpus absentie intra quadriẽniuz a tẽpore reuersionis vt pone possedisti in mei absentia per. xvij. annos fundum meũ me reuerso z psente possides per triẽniuz, et sic prescriptio est completa. adhuc superest vn9 annus de quadriennio intra quem possum petere restitut. ar. ff. de iudic. lege si iudex. et rem ra. ha. l. bonorum. Bul. non ob. litera huius. §. in fin. ibi nam eum qui differt zc. nam fm dictum Gui. de suz illud non est dictum vlpia. imo Neratij et est generalius q dictum vlp. et ipsum dictum Neratij inducit vlp. in argu. ad confirmationem dicti sui. Guid. Dyn. tamen videtur tenere opi. glo. cum quadam distinc. ver. restat toto modo querere. ¶ Itẽ
23 quero pulchram questionem an beneficium † restitutionis posit opponi in modũ exceptionis ante resti. concessam. vbi gratia aliquis vsucep. rẽ meam me absente possessio peruenit ad me iste qui vsucepit agit contra me volo opponere beneficium restitutionis ante restitutionem mihi concessum nunquid possim: Istam questionem tractat Dyn. dicto. §. reuersus. versic. modo restat optima questio et de hoc ibi vide q causa breuitatis omitto et etiam aliquas alias questiones ibi notatas per eum. z quia dicta lectura Dy. dicto ti. de actio. satis communiter reperitur et habetur de predicta etiaz questione, an restitutio possit opponi in modum excep. hic plene tractat Jacob. de ra. circa fin. lecture sue ver. sed quare tu prescripsisti rem meam. z not. z dixi. ff. eod. l. necnon. §. exemplo. z de iureiu. l. nam postea. §. si minor. et de compensa. l. quod in diem. Et an beneficium restitutionis concurrat cum beneficio exceptio. dixi. s. de minoribus. in causę. ff. et ibi in glos. ¶ Item subsequenter querit dictus Jac. dato qd beneficiũ restitutionis possit opponi in modum excep. ¶ An opponi debeat intra quadriẽniuz an etiam post dicit q do. suus habuit hunc casum de facto in ecclesia cuius res erat vsucapta z postea peruenerat ad ecclesiam possessio ipsius rei. ille q vsuceperat malitiose distulit per quadriennium q non petijt rem ab ecclesia sed demum finito quadriennio cepit rem petere ab ecclesia: ecclesia opponebat beneficium restitutionis z iste replicabat de lapsu quadriẽnij. Et videtur q ecclesia possit excipere de restitutione qz que temporalia sunt ad agendum perpetua sunt ad excipiendũ. ff. de doli excep. l. pure. §. fi. In contrarium videtur casus. ff. de iureiurã. l. nã postea §. si minor. sed ibi non obijciebatur in modũ exceptionis sed replicatiõis. Ipse Jaco. tenet q vltra quadriennium beneficium restitutionis i modũ exceptionis opponi nõ possit: z mouetur sicut inofficiosi querela rescindit testamentum ita restitutio rescindit ea in qbus datur restitutio. sed q̃rela inofficiosi quocũqz modo opponat dz opponi intra quinqueñiũ p hoc alleg. de peti. here. l. si quis. z de inof. test. l. papi. §. si filius exheredatus. z not. z dixi. ff. eod. l. necnon. §. exemplo. ¶ † Item videntur tolli omnia pdicta z q restitutio detur nõ solum vsq ad quadriẽnium, sed in perpetuũ qd sic probatur. dicitur hic q modicum tempus qd est post reuersionem habetur pro absentia si habetur pro absentia z post absentiam datur modicum tẽpus ergo post vnum modicũ tps datur adhuc aliud modicũ z post illud aliud et sic vsq in infinitum dabitur restitutio. dicit Jacob. de ra. in fin. lecture sue q dñs suus soluit hanc oppositionem hoc modo verum est qd modicum tps habetur pro absentia quoad hoc vt si illo tempore vsucapio compleatur detur restitutio acsi esset completa in absentia vt sic de vsucapione subducatur tempus absentie z illud modicum qd fluxit in psentia acsi fluxisset in absentia sed nõ habet istud modicũ tps pro absentia quantũ ad hoc vt sicut post absentiam datur modicũ tempus: ita detur modicum tps post aliud modicum tempus ita qd illud modicũ tempus q primo datur statim est in esse quo ad qd nõ quoad oia statim est in esse z reputatur pro tẽpore presentie quoad hoc vt postea non detur aliud modicum, sed reputatur pro tempore absentie quoad hoc vt petita restitutione subducatur ac si fluxisset in absentia. Itez videtur q istud modicũ tempus non debeat subduci nisi probetur fluxum esse dolo aduersarij, vt. s. de mino. l. deniqz. §. j. nã ibi minor nõ erat lesus. solũ illo momento quo lata fuit sententia: sz etiam eo tempore quo iudiciũ durauit sicut z hic lesus fuit non soluz isto modico tẽpore quo completa fuit vsucapio sed etiã tempore precedente quo erat absens sed minor ibi non restituitur nisi probet dolo aduersarij tps protractum: ergo a simili hic non debet restitui nisi pbet aduersarij doluz. Jac. de ra. hanc oppositionem tangit. d. l. deniqz. §. j. et dicit q secus est hic q ibi qz ibi minor factus maior contra quẽ lata est sñia habet remediũ iuris cõmunis. s. appellationis: z ideo non restituitur nisi pbet aduersarij dolũ vt ibi dicitur. sed hic reuersus non habet aliquod remediũ nisi remedium restitutiõis: et ideo etiã non probato ad
24 uersarij dolo restituitur. ¶ † Ultimo qrit ipse Jac. istud modicum tps datur pro querendo aduocatũ z compenẽdo sarcinulas z conducendo hospitiuz vt hic dicitur. quid si reuersus de hoc nihil fecit qz nec conduxit aduocatũ nec hospitiũ sed negligens oino fuit nũquid habebit locum quod hic dicitur videtur q non: qz negligẽtibus non subuenitur vt in. l. seq. Ipse tenet

contrarium: quia istud modicum tempus vt dictum est reputatur pro tempore absentie, vt. ff. eodem. l. qui mittuntur. et de vocatione mune. lege. tempus. sed si in absentia fluxisset restitueretur: ergo &c. et pro hoc. C. de requi. reis lege. ij. vbi de simili modico tempore loquitur. ¶ In glo. prima in edicto ibi absentia vel quasi vt intra modicum tempus. Fra. ¶ Ibi et post vsusca. completam. quare dicit post modicum tempus et post vsusca. completam: R. n. dat intelligere quod illud tempus quod currit post modicum tempus ante vsusca. completam non computetur cum tempore absentie et ad hoc se refert cum infra subijcit in glo. quare ergo vlp. &c. do. Fran. reddit rationem quare tempus quod currit post reuersionem et post modicum tempus et ante vsuscapionem completam no computetur cum tempore absentie quia suum operatur effectum circa reuersum et ipso iure procedit circa eum vt in ipso vsuscapio compleatur. et satis est in hoc eius negligentiam puniri in qua est non petendo rem suam iure communi. negligentia vero que contingit post vsuscapione completa illa est que cu tepore absentie computatur. ¶ Ibi constabat de dominio sed restituitur vt tempus absentie non obsit in vendicando. et sic nihil de dominio probat in causa restitutionis vt dicitur in minore dicto. §. item queritur. na sicut ibi minor petit tolli factum suum, idest venditionem vt postea agat vtili in rem: sic h maior petit tolli factu suu, idest silentium temporis absentie et vsucapionis: quod silentium pro facto reputatur infra de verbo. signi. lege alienationis. et hec bona. vel dic quod probat de dominio scilicet preterito non de presenti cum modo non habeat sed vsuscapionis qui eum que fuit per vsuscapi. vt. C. de pactis lege traditionibus. et duo in solidum non possunt esse domini. ff. commodat. l. si vt certo. §. si duobus. vnde non potest rem vendicare nisi prius amoto obstaculo vsuscapionis per restitutionem. ¶ In fi. vel dic quod si constet suam restituitur ad tempus absentie quod cum lesit et sic non ad rem nisi primo subducto obstaculo vsuscapionis per restitutionem quo amoto aget ad rem, vt. C. de resti. mili. l. quod tempore. sic etiam minori non datur restitutio ad rem nisi prehabita restitutione contra venditionem suam, vt supra de mino. lege in cause. §. interdum. vbi de hoc Fran. ¶ In glo. magna ibi quod si minor. §. restitutio. hec vera et est expressum ff. eode. lege si quis stipulatus. nec ob. s. eodem lege prima. §. pen. vt ibi dixi. ¶ Ibi. §. si quis seruu. et. C. si aduers. credi. l. j. ¶ Ibi in cause. secundo nec ob. opi. Bul. quam. s. approbaui quia debet intelligi qn fuit neglige in resti. peteda post vsuscapionem completam post modicum tempus hic autem non fuit negligens vt probatur. ff. eodem. l. nec non. §. si quis sepius. Ray.

1 ¶ Beneficium restitutionis est in rem non solum in minoribus sed etiam in maioribus.
Militis ratione militie occupato succurritur non solum in ijs que amisit sed etiam in ijs que acquirere potuit sine alterius damno.
2 Hereditate iacente prescriptio non procedit.
3 Justus error possidentis habetur loco tituli. et an contra iusto errore possidente detur hereditatis petitio.
4 Hereditatis petitio dr suos terminos excedere quia datur contra titulo possidente.
5 Hereditatis petitio an detur contra emptorem.
6 Restitui ad dominium non dicitur qui nunquam fuit dominus sed institui.

1 Ulianus. Als e lex, als. §. † et dic quod beneficiu restitutionis est in rem non solum in minoribus sed etiam in maioribus. vel clarius militi ratione militie occupato succurritur non solum in his que amisit: sed etia in his que acquirere potuit sine alterius iniuria et damno: non autem si cum alterius iniuria vel damno. hoc dicit cu. l. sciendu. et. l. deniqz. Et facit ff. de furtis. l. si quis vxori. §. fi. quod non habeatur ratio lucri percidiendi cum alterius iniuria. ¶ Ibi, manifestatur. puto tamen substitutum vel alium postea adeuntem hereditatem debere restitui saltem ex clausula generali. ar. ff. de verb. obli. l. cum filius. §. primo Rich. ¶ Op. a diuisione quia aut dices co suli militi contra possessorem primum et non potest quia iure communi est tutus quia aut ille vult obijcere prescriptionem logi temporis et non potest quia caret titulo sine quo ipsa prescriptio non procedit, vt. C. de prescrip. longi temporis. l. super logi. aut vult obijcere prescriptio. xxx. vel. xl. annorum et non potest quia tempore harum legu non erat inducta illa prescriptio. xxx. vel. xl. annoru sed solu p iura codicis. aut vult restitui contra emptorem et non potest cum sit ei consultum contra primum possessorem huius contrarietatis timore. hec. l. duobus modis intelligitur, vt patet in glos. ¶ Item ad idem opponit gloss. de. l. si curatoris. et. l. licet. C. de iure delib. in quibus dicitur quod potest adire perpetuo de iure comuni et sic non indiget restitutione gloss. timore huius contrarij dat duas lecturas. tu dic quod hic non restituitur adeundo hereditatem quia eam bene posset adire sed restituitur contra vsuscapionem rerum 2 hereditariaru secundum Jac. de ra. ¶ † Item opp. quod iacente hereditate prescriptio non potuerit procedere, vt. ff. de in diem additione. l. si predio. dicunt quidam quod hic hereditas no iacebat imo miles animo agnouerat. sed hoc est cotra textum dum dicit, si miles hereditatem agnouerit. et ideo oportet dicere quod vsuscapio erat cepta in vita defuncti que bene pot compleri iacente hereditate, vt. ff. de vsusca. l. ceptam. et. l. nunquam. §. vacuum. Ad illud quod pbat glo. quod iste non habuit tit. pro herede conceditur sed potuit habere alium titulu puta emptiois vel dona- 3 tionis vel aliquem aliu. ¶ † Item no. quod hic glo. sentit quod contra habente iustum errorem qui habet loco tituli detur petitio hereditatis sed in contrarium videtur: quia non datur cotra titulo possidentem, vt. ff. de peti. hered. l. regulariter. sed dic quod verum est contra habente verum titulum: sed iustus error non est verus ti- 4 tulus sed quasi titulus. ¶ † Ite dicit glo. quod hic petitio hereditatis excedit terminos suos quia datur contra ti. possidentem quod est verum si loquaris de habente verum titulum non aute hoc 5 intelligas de habente iustu errorem, vt pdixi. ¶ † Ultimo opponit glo. quod no detur contra emptorem cu habeat regressum contra venditorem, vt. ff. de peti. heredi. l. sed et si lege. §. item si rem distraxit. glo. soluit duobus modis docto. approbat secundam quod venditor erat male fidei possessor qui poterat grauari directo vltra quam esset locupletior ergo et per medium. s. conuento emptor, qui habet regressum de euict. contra eu. et ita loquitur. §. ite si rem distraxit.

6 Eum quoque. † Qui nunquam fuit dns sed esse potuit non restituit ad dnum, sed instituitur. h. d. Ibi vbi. i. quo casu. s. cum dies actionis exisset. Jaco. ¶ Ibi in causa est. s. perdendi legatum. ¶ Op. gl. quod restitutio cesset cu sit tutus iure comuni: quia cum per eum non steterit quominus in italia conditio habetur pro impleta et sic est tutus iure comuni: dic quod non est verum quia hic conditio habetur pro impleta. hec enim conditio mixta est quia pendet ex facto eius cui apponitur et ex insidijs fortune. et in conditionibus mixtis non est verum quod habeatur pro impleta quando non stat per eum de hoc vide bene. C. de insti. et substi. l. j. de conditio. et demon. l. in testamento. et. l. iure ciuili. et per Dyn. de regulis iuris. c. imputari. lib. vj.

1 ¶ Restitutio etiam cum aliena iactura datur ad damnum et lucrum captandum sine alterius iniuria.

Sciendum. Sumata fuit. s. eo. l. iul. † et repetendo dicit quod ad damnum et lucrum captandum sine alterius iniuria datur restitutio cu aliena iniuria non. h. d. cum duabus seq. Et diuide quia primo ponit dictu gnale in scda in specie. i tertia pbat. in quarta extendit. in quinta rone assignat. in sexta aliam ronem. scda in. l. deniqz. tertia ibi quia hic. quarta ibi in. l. nec vtilem. quinta et sexta ibi cu sit iniquissimu vsque in fi. ¶ Ibi qrunt. i. conquerunt. ¶ Ibi considerant bnficio restitutionis. ¶ Opp. quod etia ad lucru detur restitutio, vt. s. l. pxi. Sol. vt gl. et i summario dixi.

1 ¶ Possessus ab hostibus an dicat possidere vel posse possidere. Possessus ab hostibus venit ad possessionem qua possidebat antea restituendus cum fructibus tepore captiuitatis pceptis
2 Fictio postliminij an locum habeat in vsuscapionibus.
3 Fictio non habet locum in ijs que sunt facti.
4 Fictio non adaptur ad impossibile.

Deniqz. Exemplum est. l. precedentis vbi non subuenitur in lucro cum alterius damno. et est casus talis: vsucapieba re tuam: captus fui 1 ab hostibus, et sic desij possidere † quia possessus ab hostibus possidere non pot, vt. ff. de acqui. re. do. l. homo liber. in fi. et de adulter. l. nec in ea. et per cosequens interrupta est vsuscapio que exigit continuationem possessionis, vt. ff. de vsusca. l. ij. reuersus post restitutionem vt res habeatur pro vsucapta ac si vsucaptus no fuissem. dicitur, quod nec restitutio nec postliminiu quoad hoc locum habet. h. d. cum. l. seq. ¶ Op. quod restituatur ad possessionem, vt. ff. e. l. ait pretor. §. item ei. Solu. ibi restituitur ad possessionem qua habebam tepore quo captus fui cum fructibus et sic ad dānum suum. hic aut non restituitur ad lucrum cum alterius iniuria. s. quod vsuscapio habeatur p completa ac si captus no esset, vt

esset, vt in contrario not. ¶ Item op. φ in vsuscapione habeat
2 locum fictio † postliminij, vt. j. de vsusca. l. si is qui. §. fi. cum con
cord. in glo. notatis. Sol. vt gloss. q2 ille loquūtur qñ per subie-
ctas personas pcedebat vsuscapio qđ dic vt in glo. ¶ Contra
hoc opp. φ etiam in re nō peculiari locū habeat, vt. j. de capti.
l. in bello. §. facte. Sol. vt in glo. ¶ Item opponit gloss. ad idē
φ etiam ad vsucapionē restituatur, vt. j. de itine. actuq3 priua.
l. j. §. si quis pter. glos. nō soluit hic sed in cōtrario sic: quia ibi
ad iam vsucaptū z quesitum restituitur non autem vt non vsu-
captum p vsucapto habeatur vt hic. Et ad solutionem predi-
ctorū cōtrariorū distinguit: aut queritur an restitutio z postli-
minium locū habeat in possessione tantū: z tunc indistincte ca-
ptus reuersus restituitur ad possessionē z fructus ne in damno
versetur. z ita loquitur. j. eod. l. ait pretor. §. item ei. aut queritur
an locum habeat restitutio z postliminiū quoad effectum vsu-
capionis z tunc si captus per se possidebat nō habet locū resti-
tutio nec postliminiū vt hic. Si autē possidebat z vsucapiebat
per alium vt p seruum z filium anteφ captus esset: tunc aut ex
causa peculiari z locum habet postliminiū z restitutio vel si ibi
moriatur per fictionem legis cornel. si ex causa non peculiari nō
habet locum postliminiū nec restitutio vt in legibus in glo. ad
hoc allegatis. in hoc tamē R. dissensit ab alijs. dicit enī φ in ca
su huius. §. l3. vsuscapio non restituatur si captus reuertitur vt
hic dicitur cum si ibi moriatur per fictionē. l. corne. validatur:
q2 lex cornelia fingit eum mortuū preambula hora captiuita-
tis: sed si tunc esset mortuus iacente hereditate esset cōpleta vsus
capio, vt. j. de vsuscap. l. ceptā. z. l. iusto. §. fi. sed ad rationes R.
pōt responderi. naz φ dicit φ lex cornelia fingit eum mortuum
preambula hora captiuitatis dicendu3 φ hec fictio procedit in
ijs que iuris sunt non autem in ijs q̄ sunt facti sicut est posses-
3 sio †: q2 in his que facti sunt attēdimus veritatē z nō fictiones
vt probat hec lex z infra dicet. Ad secundā rationem φ iacente
hereditate completur vsuscapio, dic φ hic non habet omnino
hereditas p iacente pro eo: q2 mortuus nō possidet sed captus
licet nō possideat spes tamē est φ reuertatur z possideat: z ideo
quoad hoc non habetur hereditas pro iacente nec completur
vsuscapio in captiuitate, z φ spes operet facit. j. fami. her. l. pro
pter spem. Est etiam his casibus differētia inter seruū z filium
q2 in seruo non pōt procedere vsuscapio inchoata tempore ca-
ptiuitatis ex cā peculiari in filio potest pcedere patre mortuo,
vt dicta. l. iusto. §. fi. j. de vsuscap. Et vide qđ plene no. eod. ti. l. si
is qui. ¶ Item opp. qđ possessio habeat plurimū iuris: q2 solo
animo retinet. Sol. vt glo. z de h̄ q̄ possessio habeat plurimum
iuris z plurimum facti, dic vt not. z dixi. ff. de acq. poss. l. posses-
sio quoq3. z. C. de acq. pos. per Inno. de consue. p̄cbē. c. cū inris.
z de consuetu. c. ex literis. z ibi etiam per Ber. ¶ Item aduer-
te φ glo. colligit vnum singulare notabile ex. l. ista. s. φ fictio nō
adaptatur ad ea que sunt facti: z multi hoc allegant z male in-
telligunt. quomodo enim dici pōt φ fictio nō fit in is que sunt
facti cū cornel. fingat captum z ibi mortuū fore preambula ho-
ra captiuitatis z postliminium fingit eo reuerso nunφ fuisse ca
ptum, z tamē vtrunq3 falsum est in facto, z sic patet φ fictiones
sunt super facto: dic fm Ja. but. φ super facto per respectu3 ad
factū nō est locus fictioni sed veritati: quia qđ factum est p infe
cto haberi non pōt, vt. l. in bello. §. facte. j. de captiuis. Sed per
respectū ad ius bene fingitur super facto vt reuersus videatur
semp domi fuisse, z dñium qđ est iuris rerum suaru3 retinuisse,
sed in possessione q̄ est facti non fingit vt semper videatur posse
disse. vñ fictio bene adaptatur quoad effectum iuris sed nō ad
merum effectum facti. z ita intelligido3 glos. ista. Sed cōtra hoc
videtur hec lex. l. q̄ etiam quantū ad iuris effectū. i. vsuscapionē
non admittit fictionē super facto sed dic φ hic ideo q2 cu3 alte-
rius dāno z iniuria cōtingeret z q2 etiā vsuscapio pcedere non
potest sine possessione que est merū factū, vt. j. de vsuscapio. l. si-
ne possessione. z de reg. iur. c. sine possessione. lib. vj. z ibi p Dy.
Sed contra hoc φ etiā si cum alterius iniuria locum habeat fi-
ctio in vsuscapione, vt. d. l. si is qui. j. de vsuscap. sed dic vt. s. di
xi: q2 ibi habebat posses. per alium z ita id quod erat in facto, z
ideo tunc fictio pcedit super facto quoad iuris effectum. Qua-
4 re dic φ fictio † primo non potest adaptari ad impossibile, vt. j.
si cert. peta. l. si filius. z not. z dixi. j. de liberis z posthu. l. gallus.
§. si eius. z ibi de hoc satis dixi. si aūt queritur an fictio adapte-
tur ad factū dic φ non per respectum ad verum factum vel veri
facti effectum quia hoc est impossibile, vt dic. §. facte. l. in bello.
aut queritur nunquid adaptetur ad factum quoad effectum iu
ris. z dic φ sic si sine alterius iactura, vt. s. de adopti. l. his ver-
bis z quasi per totum ti. de captiuis. si cu3 alterius iniuria tūc
si habet personam coadiuuantem per quam possidebat tunc p
cedere pōt, vt. l. si is q. de vsuscap. si non tunc procedit vt hac. l.
¶ Uel posses aliter dicere stante primo membro φ fictio non
extendit ad impossibile. aut queritur an fictio extendatur ad fa
ctum super quo ius disponit. z dic φ sic, vt dicta. l. his verbis.
s. de adopt. instit. quib. modis ius pat. po. sol. §. si ab hostibus.
C. de rei vxo. act. l. j. z de sniam passis. l. fi. si vero queritur de fa-
cto super quo ius non disponit tunc fictio non admittitur nisi
habeat personam coadiuuantem in facto per quam possideat,
vt dicta. l. si is qui. de vsuscap.

1 ¶ Possessio quando dicatur alteri quesita vel non.
Amissum non dicitur quod nondum est traditum.
2 Iudex delegatus an possit alteri in totum subdelegare vt sibi
de iurisdictione nihil reseruet.

1 **Nec vtilem.** † Ibi tribui oportet. s. per re-
stitutionem ex hoc edicto. Et
no. si. huius. l. q2 multum sepe allegatur. Contra qđ
opponit glo. duobus modis z nō soluit, vnde dic φ
aliqñ quis non habet animū transferendi in alium sed solum a
se abdicandi: tunc licet non queratur alteri tamen abdicatur z
amittitur. z ita loquit totus ti. pro derelicto. aliqñ non h3 ani-
mum transferendi nec abdicandi. z tunc nec transfertur nec ab
dicatur, vt hic. aliquādo habet animum transferendi sed non
simpliciter abdicandi nisi in alium transferatur: z tunc differt
dominium a possessione quia possessio abdicatur z perdit etiā
si non transferatur in alium, vt. j. de acquiren. poss. l. quod meo.
§. si furiosi. z. l. j. §. vir vxori. dñium vero non nisi alij queratur.
vt eo. ti. l. si quis vi. §. differentia. z ibi not. z. j. de solu. l. cum qs.
2 §. si debitoris. ¶ † Et ex predictis dicit Jac. de rauē. solui posse
talem questionem de iure canonico: iudex delegatus potest alte
ri in totū subdelegare z nihil sibi de iurisdictione reseruare vt
extra de offi. delega. c. iudex. z. c. quis. lib. vj. aliquis subdelega-
uit in totum alicui qui delegationem suscipere noluit vel alicui
qui erat inhabilis: nunquid primus subdelegans poterit cau-
sam resumere z audire: z videtur φ sic per. l. istam: z quia iuris-
dictio equiparatur dominio quod non perditur nisi alij quera-
tur vt predixi. z pro hoc bene facit. d. c. quamuis. z ita tenet hic
ipse Jaco. de ra.

1 ¶ Acquirētis propter suam absentiam cum non esset defen-
sus restituitur in integrum.
2 Restitutio an concurrat cum alio auxilio.
3 Missio in possessionem imo z vēditio fit cōtra latitantem.
4 Defensor quis z quando dicatur: z an paratus ad tempus de
fendere dicatur defensor.

1 **Item ait pretor.** † In ista. l. sicut di
cit gloss. z bene iu-
risconsultus exponit partem edicti qua presentes
restituuntur contra absentes ex quacūq3 causa ab
sentes.
2 **Hec autem.** † Ibi, eo potius. respōdet obiectioni
que fieri posset quare habet locum re-
stitutio cum aliud habeat auxilium. s. missionis in posses. Re-
spon. hoc non est sufficiens quia forte non haberet bona. Item
quia per missionem in posses. non habet sibi debitu3. z pro hoc
3 j. e. l. ait pretor. §. deinde. versi. z merito. ¶ † Item no. z sepe alle
gatur φ contra latitantem fit missio z venditio: contra non la-
titantem sola missio, vt z. j. ex quib. causis in poss. eatur. l. fulci-
nius. §. j. Jaco. butrig.
4 **Defendi.** † Ibi ingerit paratus ad tps defendere fm
glo. sed licet intellectus glo. sit in se verus:
credo tamen hunc tex. aliter debere intelligi z exponi, sc3 φ ad
hoc vt dicatur adesse defensor non exigitur φ se sponte offerat:
sed debet requiri an sit aliquis volens defendere. vnde dum di
cit litera non is, videtur subaudi tantum qui se ingerit. i. spon-
te offert absq3 eo quod requiratur. sic exponitur verbum inge-
rit. s. de procura. l. que omnia. ¶ Opp. glo. φ non sit necesse re-
quiri per. l. ij. C. de iur. emphy. z. l. magnam. de contrahen. z cō-
mit. stip. glo. non soluit. Sed dic fm Jac. de bel. φ ibi erat dies
que interpellabat hic non. ¶ Item ibi extraiudicium hic in iu
dicio vbi exigitur in ius vocatio, vt instit. de pena teme. litig. §.
fi. Item hic loquitur de beneficio restitutionis concedende z in
terrumpendi prescriptione vbi exigitur interpellatio vt hic col
lige fm lecturam gloss. φ defensor volens ad tempus defendere
z non ad totam causam non auditur. non obst. s. de procura. l.
item ad litem futuram. vbi videtur φ ad vnam diem possit de-
fendere: quia ibi loquitur de defendente cum mandato. Franc.
accur. z ibi de hoc dixi.
1 ¶ Absens qualiter z quando defendi dicatur.
2 Absens p cōtumaciā nō debet defensiōis priuilegio gaudere.

1 **Ergo.** Not. q hec.l.multum allegat ex eo qd dicit requiredos amicos absentis † ad qd cocor.j.vbi pupillus educari debeat.l.fi.⁊ ibi in glo.qd vi aut clã.l.aut qui aliter.§.j.v.⁊ si forte.⁊ ex qui.cau.in pos.ea.l.hec aut.§.j.⁊ qd no.iudi.solui.l.iij.§.pe. sed quid si iste hz amicos in diuersis locis nunquid oes sunt requi rendi? dic q non sed sufficit q requirant illi qui sunt in loco vbi habet domicilium.arg.s.de pcur.l.sed ⁊ he.§.non solu. vel qui essent ibi ppe.arg.s.qui satisda.coga.dic.§.tutor.⁊.§.seq.⁊ de procu.l.psens.Item no sunt regrendi singulariter nec psonalr sed sufficit qd vocentur p cridã generalem si aliquis est qui velit talem defendere.ar.j.de instito.l.sed ⁊ si pupillus.§.proscribere.⁊ not.in.d.§.j.in.l.aut qui aliter.⁊ per Ber.extra qui filij sint legitimi.c.prolatum.vbi etiam notat.q ista requisitio amicorũ
2 non habet locum in absente † per contumaciam.qd est notandum. ¶ Ibi hoc edictum.i.huius edicti partem que dat restitutione presenti contra absentes. ¶ Ibi eaqz accusatiui casus. ¶ In fin.vt contra eos si non defedantur detur restitutio. sed nunquid eis detur vide.C.de cur.fur.l.ij.⁊ notant docto.C. de iure deliberan.l.si infanti.

1 ¶ Restitutio in integrum no cõceditur aduersus presentez qui ex causa secum agendi potestatem non facit.
2 Restitutio no datur ad lucrum cum aliena iactura.
3 Lesione in re cõtingente fit restitutio ad rẽ ⁊ ad fructus eius.
4 Restitutio in integrum datur contra eum qui no patitur secũ litem contestari siue iuste siue iniuste.
5 Prescriptio.xxx.annorum qualiter interrumpatur.
6 Dilatio datur pro aduocato querendo.

1 **At pretor.** Ibi presens esset. ¶ † Et sic non poterat claudi sub clausula que presentibus subuenitur j absentes de qua dictũ est.s. primis.ll.⁊ vide.j.de acqui.pos.l.cum heredes.in fi.

2 **Is autem.** Ibi recuperabit.nam per restitutionez † notat quia illa no dat ad lucrũ cũ aliena iactura,vt.s.eod.l.sciendum. Item nec fictione postliminij: quia possessio est facti super eo quo fingi non potest,vt.s.eo.l. deniqz.Jaco.butri. ¶ Ibi per vsum dominij id est quod habeatur pro acquisita ac si vsucapio vere esset completa ⁊ continua hic.§.hic plane.j.ea.l.

3 **Item ei.** Ubi lesio † est in re,fit restitutio ad rẽ et ad fructus eius.h.d.Et qd dicit litera quasi possessionem,dicit glo.quod quasi est expressiuum veritatis quod est verũ si referas te ad fundũ vel rem corporalẽ: q2 in illis habet vsumfru.quoad vsumfru.naturalẽ ⁊ ciuilẽ possessionẽ.fm Jac.de ra.lz glo.innuat cõtrariũ sed prout referf ad ipsum ius vsufru.qd est incorporale:tũc pprie ponit quasi possessionem. Jac.de ra.opp.de.l.deniqz.s.e.⁊ sol.vt gl.Et vide qd no.j.de vi ⁊ vi arma.l.cum plures.§.deiectũ.⁊ no ob.C.de epi.⁊ cleri.l.raptores.vt ibi no.Item non ob.s.eo.deniqz.vt ibi non.

4 **Deinde adijcit pretor.** Exponit illa verba † edicti secuz ne agendi potestatẽ no faceret.⁊ no.qd qui non facit facere dicit. concor.sunt in glo.⁊ bene facit.j.de ritu nup.l.qui liberos. ¶ Ibi mitti non possit.Idem si posset,vt.s.eodẽ.l.item ait.§. hec autem.ibi eo potius ⁊c.Jaco.de are. ¶ Ibi postulat,id est querit reus. ¶ Ibi alia moram nondum deliberat sup libello. ¶ In fine,certe hoc casu non debeat fieri missio.Jacob.de are. ¶ Oppo.quod non restituatur cum fuerit negligens:quia potuit mittere executorem ⁊ prescriptionem interrumpere. Solu. vt glo.Uel dic fm Jaco.de are.quod est dare duplicẽ prescrip. vnam fauorabilem de qua dic vt not.C.de lit.cõtest.aut.offeratur.in vltima glo.⁊ dic quod in prescrip.x.vel.xx.anno.non sufficit executoris missio ad perpetuandum actionem nec olim nec hodie,sed prescriptio bene interrumpitur vt in.l.sicut.in gloss. allegata.⁊ in tali prescriptione potest procedere iste.§.sed in pre
5 scriptione.xxx.anno.† sufficit executoris missio:⁊ secundu3 hãc non procedit iste.§.quia secundum ista iura illa prescriptio locum non habebat,vt no.in aut.vt ecclesia romana centum annorum gaudeat prescriptione.in princip. Sed per.l.codicis est inducta ⁊ secundum illa3 sufficit executoris missio,vnde iste.§. non corrigitur quia non potest loqui de illa prescriptione.⁊ de hoc vide quod not.⁊ dixi.s.de eo per quem fac.erit.l.fina.in principio.Sed quare in prescriptione.xxx.annorum non ita interrũpitur prescriptio per libelli oblationẽ sicut per executoris missionem cum dando libellum non videatur negligens sed diligens? dic qd potest esse ratio:q2 maior est diligentia in missione executoris quã in libelli datione:q2 plus participat de iudicio: quia inter litigantes est iudicium,vt.j.de iudic.l.inter litigantes.⁊ executoris missio participat factũ partis ⁊ iudicis ⁊ peruenit in notitiam aduersarij quod non est in libelli datione: q2 potest offerri soli iudici etiam absente aduersario. Jac.de are. ¶ Item oppo.de.§.nihil.in aut.de exhiben.reis.Sol.vt gloss. vel dic quod sunt sine damno cum restitutio daf. ¶ Itẽ oppo. de.l.ij.§.in omnibus.j.de iudi. Solue vt glos. ¶ Item oppo.de l.vt perfectius.⁊ sol.vt glo. ¶ Ultimo colligit gloss.quod pro
6 aduocato † querẽdo daf dilatio de quo dixi.s.e.l.ab hostibus. §.sed quod simpliciter vltra princi.vel dic quod pro querendo ⁊ pro quesito absente danda est dilatio sed facta non rescindun tur velamento absentie aduocati,vt.C.de postu.l.velamento. vbi de hoc dixi plene.

1 ¶ Tempus instantie nõ currere vbi stat per pretorem qualiter intelligatur ⁊ de qua instantia.
2 Absentẽ debere restitui multipliciter diuiditur ⁊ cõsideraf.
3 Absens causa studiorum dicitur ob publicam vtilitatem absens quapropter restituitur.
4 Studentes ⁊ milites equiparantur in materia restitutionis.
5 Consules an merum habeant imperium ⁊ si liceat eos in ius vocare.
6 Restituitur is cuius ius agendi negligentia vel dolo iudicis perit.
7 Appellari an possit ob iudicis negligentiam vel dolum.
8 Judex an propter negligentiam perdere possit iurisdictionem.
9 Judici non obedienti iuste denegatur iurisdictio.
10 Lesio ob ferias repentinas contingens restituitur.sec9 si propter solennes.
11 Usucapione rescissa tempus absentie tantum restituitur.
12 Actio restituta an quadriennio finiatur vel si per litis cõtestationem perpetuetur.
13 Clausula generalis cum clausula speciali quid operetur.

1 **Sed ⁊ si per pretorem.** Oppo. vno modo vt gl.⁊ sol.vt in ea.⁊ qd dicit glo.qd tpa † instantie ipso iure nõ currit qñ stat p pretorem intellige de instãtia cause appellationis q2 instãtia cause principalis bene currit,vt.C.de iudi.properandum.§.sin autem.⁊ speciale est in instãtia appellationis,vt.C.de tempo.appel.l.fi.§.illud.⁊ frã.⁊ ita not.in.d.§.hoc quoqz.in glo.allega.

2 **Aduersus.** Absens † necessaria causa tantũ restituitur si non potuit procuratorem dimittere vel dimisit ⁊ mortuus est si pbabili tantum vel necessaria ⁊ pbabili absens sit restituitur potuerit dimittere procuratorem vel non,h.d.cum.§.vlti.huius.l.⁊.l.seq.⁊ princi.alterius l.seq.Jaco.bu.Et vide qd de ista materia not.⁊ dixi.s.de in integr.resti.l.fi.⁊ de mino.l.papi.exuli. Et quantũ ad presens dic q de absente ex cã necessaria oẽs concordant q tenetur dimittere procuratorem si potest:⁊ si non dimittit non restituitur vt hic ⁊.d.l.papi.Si ex cã probabili tm,gloss.hic tenet qd restituitur etiam si dimittere potuit pcuratorem ⁊ non dimisit. Idem sentit glo.j.eo.l.necnon.in princi. Alia gloss.que est.d.l.vlti.de
3 in integ.resti.videtur sentire contrariũ.⁊ q absens † ex cã probabili teneatur dimittere procuratorem sicut absens ex cã necessaria vt ibi dixi.quam glos.sequitur Jac.de ra.vt ibi dixi per l.cum qui in prouincia appellauit defendi debere.l.ij.vbi excipit solum absentem reipublice causa qui non teneatur procuratorem dimittere ergo in alijs secus. cõiter tamen docto. reprobant illã glo.⁊ tenent istam:⁊ illã que est.j.eo.l.necnon.in prin. Pet.quo ad hoc dicit qd inter causas probabiles est facienda differentia nam quedam sunt cause probabiles que mere respiciunt vtilitatem priuatam,vt ire ad aliqd artificium vel agri culturam:et tunc possit vendicare locum opinio Jacob.⁊ glos. predicta.l.vlti.vt tunc non restituatur si dimittere potuit procuratorem ⁊ non dimisit.Si autem illa causa pbabilis habet admixtam secum vtilitatem publicam vt quia est absens causa studiorum in quo multum versatur vtilitas publica.vt insti.in proemio.§.fi.tunc habeat locum ista glo.cum concord. vt restituatur etiam si procuratorem dimittere potuit ⁊ non dimisit.Ad.l.eum qui appellauit in prouincia defendi debere.respõdet:q2 ibi ille absens potuit cogitare de alijs causis sibi occurrere valentibus:⁊ ideo debuit pcuratorẽ dimittere sed non sic in absente cã studiorum qui soli studio habet insistere ⁊ de alijs non cogitat,vt.C.ne filius p patre.aut.habita. item in illo absente ex causa appellationis vertitur sola priuata vtilitas in absente causa studiorum admixta est publica vtilitas vt predixi.
4 Item isti studentes † equiparantur militibus vt insti.in proemio in prin.⁊.C.de nouo codi.compo.§.j. alij dicunt quod doctores restituuntur, sed scholares non:quia doctores magis sunt

sunt priuilegiati quã scholares.C.de professo.et medic.l.j.lib.x. qui professo.se excu.l.j.et.ĩ.de excusa.tuto.l.sed et milites.§.fin. scholares autem nõ reperiuntur habere priuilegia nisi illa de quibus facit mentionem dicta auth.habita. Pet.communiter sicut dixi vidi seruari absentes ex quacunq; causa probabili respiciente publicam vtilitatem vt studiorum et mercimoniorum de longinquo restituãtur etiam si procura.non dimiserint cum potuerint. Pet.

Ait pretor. Exponit verba edicti posita.s.l.j.versi. aut cum eum inuitum vsq; ad versi.item
5 si qua alia.et hec verba exponit vsq; ad.§.quoties.¶ Ibi cõsulem per hunc textum dicunt quidam consules †habere merum imperium de quo dixi.s.de offic.consul.l.j. ¶ Quere que pena sit vocare in ius tales magistratus.¶ Quidã dicũt quod est pena.l.aureorũ.de qua loquitur.l.s.de in ius vocan.l.fin. Jac. de ra.dicit qđ illa pena non habet locũ hic.sed in illis qui vocari non possunt sine venia vnde hic dicit esse penam arbitrio iudicis:q2 non est.l.determinata.vt.ĩ.de penis.l.hodie.¶ Opp. glos.q; hodie tales magistratus possint conueniri.Et sol.vt in ea.¶ In glo.vt hic ibi.§.necessitatis. Jaco.de ra.dicit:imo coram delegato a principe in auth.vt diffe.iudic.§.si vero.sed illud verum quando princeps delegauit causam.als tene istam glo. Raynu.

Ait pretor siue per magistratũ.
6 †Hic exponit verba edicti posita.s.l.j.versi.siue per magistratum.¶ Ibi ipsius.s.qui actionẽ amisit.¶ Ibi si ius non dixit sine culpa actoris.¶ Ibi aut sordes.s.rei prescribẽtis.¶ Ibi necnon et superior.Et sic due clausule hoc casu concurrũt.nunquid ergo habebit eligere quã clausulã velit:videtur q; sic sm Jaco.de ra.per.l.ĩ.de tributo.l.quod in heredem.§.eligere.cum materia sua.¶ Querit Pet.si iudex negligit facere iustitiam
7 vel denegat an possit appellari.†Et videtur quod sic per istum §.quia potest restitui:ergo et appellari cum appellatio et restitutio equiparentur.s.de mino.l.prefecti.et quia ex tali causa potest supplicari lite pendente.C.vt lite pen.l.ij.et in auth.vt in medio litis.§.eam autem.dic aut iudex negat dissimulando et non appellat sed superior aditur per modum simplicis querele qui ei mandabit vt in causa procedat et iustitiam faciat et si non facit deuoluit causa ad superiorem in auth.de man.prin.§.et non permittas.et vt diffe.iudi.l.j.licitum est enim parti traditionem iudic.in querelam deponere.C.de tempo.appel.l.si.§.pe.si autem expresse denegat facere iustitiam dicendo nolo te audire: nec tibi iustitiam facere:tunc bene potest appellari a tali denegatione licet sit interlocutoria:quia absorbet totum ius.vt.s. de minori.l.intra vtile.et.C.quorum appel.non reci.l.ante.et q2 est iniuria a qua appellari potest.vt.s.de mino.l.ait pretor.§. permittitur.et ibi dixi et quod appellari possit facit.ĩ.de accusa. l.titia.quando appel.sit.l.j.§.si qs tutor.et.C.si sepius in integ.
8 restitu.po.l.j. Pet.Et quod ex defectu iudic.negligentia facere iustitiam perdat iurisditionẽ†et transeat ad alium iudicem bene facit extra de foro compe.c.licet ex suspecto.et ibi pulcherrime per Inno.et eo.tit.c.ex tenore.per omnes.et vide Hosti.in summa de offi.ordi.§.quid pertinet.versi.ij.

Actio exempta. Cõmuniter allegatur p.§.licet sit de eadem materia notabilis est iste.§.et sepe allegatur et maxime per versi.sed et si dũ directe.allegatur enim quod iusta causa denegandi iurisditionẽ
9 †est quãdo quis iudici non obedit vt hic.et pro hoc bene.C.de iudi.l.sancimus.et.ĩ.de re iudica.l.contumacia.et satis dixi.ĩ.de iureiuran.l.iusiurandum et ad pecunias.§.ait pretor. Hostien. tenet q; licet possit ei audiẽtiã denegare non debet tamẽ ei iniustitiam facere vt not.per eũ in summa de offi.ordi.§. quid pertinet.versi.ij.ibi videas.et faciũt bene predicta et ad hoc allegatur q; iudex non teneatur audire bãnitũ vel excõmunicatũ q2 sunt inobediẽtes et non obtemperãt iudici et ideo potest eis iurisdictionem suã denegare. et pro hoc bene.ĩ.de aleato.l.j.§.j.ß.et.iij. de iure fisci.l.senatus.§.diuus.et.§.seq.de re milita.l.iiij.§.si ad diẽ.et extra de appel.cũ parati.xvij.q.iiij.c.frater noster.et.c.seq. et.xxiij.dist.in nomine dñi.ver.q; si quis.et ad hoc bene facit iste §.versi.ideoq;.i.fi.vbi do. Ricar.subaudiebat scz excõmunicat' vel bãnitus in hoc tamẽ cõmuniter puisum est per statuta terrarũ scilz bãnitus et excõmunicatus equiparentur.probatur in vsi bus feu.hic finitur lex corradi.et in questionibus statutorum quarta parte vbi agitur de bannitis.¶ In glos.vt q2 statuit ibi vt nemo inuitus.Sol.vt ibi not.et dixi.

Si ferie. Notabilis et bonus.§.in materia feriarum et quẽ alibi nescio ita clare et de istis feriis repẽ
10 tinis†et an introduci possint per ciuitatẽ sine licẽtia pncipis diri.C.de feriis.l.a nullo.et Guid.de suza.hic tenet qđ si inducantur per ciuitatem q; datur restitutio etiam si nõ valerent.et ita seruatur:q2 subest causa restitutionis ex quo agere non possunt. ¶ Ibi haberi non debere vt propter ipsas detur restitutio. ¶ Querit Jac.de ra.quid si ferie repentine fuerunt notorie et tales q; actor sibi preuidere potuit.verbi gratia:princeps mãdauit literas qđ in calend.maij secure erũt ferie repentine nunquid cõtra eas dabitur restitutio:ipse tenet q; nõ propter rationẽ que hic ponitur in tex.de solẽnibus quas potuit preuidere:idem ergo in repentinis quando potuit preuideri.Itẽ facit iste.§.ad questionẽ illius qui debuit prosequi ap.intra annũ vel ex iusta causa bienniũ.vt.C.de tẽpo.app.auth.ei qui appellat.si impeditus fuit prope finẽ anni vel biẽnij.an restituatur ad totũ annũ vel solũ ad tantũ tẽpus quãtũ fuit impeditus.quidã dicũt q; ad totum annũ per.l.j.de verbo.signi.l.in itinere.verũ est qđ solũ ad tẽpus quo impeditus est per hũc.§.et.j.§.proxi.et.s.de mino.l. vlti. Jaco.de are.

Quoties. Jaco.de ra.non intelligit hunc.§.indistincte sicut sonat.sed dicit hunc.§.intelligi debere quando vltima die si fuisset presens lesus non fuisset punita quia erat dies statuta ad litem cõtestãdam ita quod actio sua esset perpetuata. Si autem non potuisset actionem perpetuare dato qđ presens fuisset vel vsucapionem interrumpere:tũc
11 nõ habet locũ iste.§.nec datur restitutio cum absentia†nõ fuerit causa alicuius lesionis.et ponit exemplũ si partes tantũ distabãt a loco iudicij quod non potuissent ibi accedere in vna die.Et aduerte quia glo.multum discrepant in materia ista.nã glo.que est hic videtur approbare opi. Bul.quod si lesus est in vna die q; in illa sola debeat restitui. et si non põt in vna causam restitutionis inchoare et finire sibi imputet. Alie glo.et cõmuniter doc.reprobãt opinio. Bul.et dicunt quod tempus petende restitutionis etiam pro lesione vnius diei est quadriennium si non sit negligens in petendo restitutionem.si enim esset negligens tempus negligentie corroderet tempus absentie ita quod nõ posset dari restitutio.hanc opi.sequitur glos.s. eo.l.ab hostibus.§.sed qđ simpliciter.et ibi dixi.et.ĩ.eo.l.necnon §.si quis sepius.et not.et plene dixi.C.de tempo.in integ.resti.l. fi.et est expressum extra de in integ.resti.c.j.li.vj.et vide in Spe. eo.tit.§.intra quod tempus.ver.fin.vnde aut queritur de tempore ad quod debet restitui.et de isto loquitur iste.§.q2 vna dies qua fuit absens et est tempus intra qđ peti potest durare restitutio et illud est quadriennium.vt.d.l.fi.de tempo.in integ.resti. vnde dic sm Pet.si queritur per quem modum fiat restitutio temporis cum tempus resti.tuẽdum est minus quadriẽnio.aut queris de tẽpore qđ sibi debet restitui et illud est tempus absentie et lesionis vl hic.et.s.§.proxi.aut de tempore intra qđ petit debet restitutio:tunc si queris de tempore inchoãdi petitionẽ restitutionis dic quod intra tantũ tempus debet eam inchoare quantũ fuit absens et post ea nõ auditur:q2 non debet admitti ad illud qđ concedi non potest.vt.ĩ.ad velleia.l.aliquãdo.et in casu isto nullo modo posset concedi restitutio:quia si vno mẽse fuit absens et post reuersionem vno mense fuit negligẽs:tẽpus negligentie cõpensatur cum tempore absentie.vt.d.l.ab hostibus.§.sed quod simpliciter.s.eo.et.ĩ.eo.l.necnon.§.si quis sepius.als leges que dicũt de cõpensa.istorum temporũ imposite essent verbis et nõ rebus.aut queritur de tẽpore ad continuandum et prosequendum causam restitutionis inchoate tempore competenti.et illud est quadrienniũ.vt.d.l.vlti.C.de tempo.in integ.resti.pone possidebas rem meam.fui absens per mensem. reuersus intra mẽsem peto resti. ista causa restitutionis potest durare quadriennio.et si dicas eam finiri debere intra mẽsem sicut dixit Bul.dico quod non est verum:quia nõ fuit negligẽs. argu.C.de inoffi.testamẽ.l.cõtra maiores.et not.d.§.si quis se
12 pius.¶ Ulterius querit gloss.an actio†restituta finiatur quadriennio vel perpetuetur per litem contesta. Jo.qđ quadriennio finiatur glo.q; non ad quod.C.de prescrip.xxx.annorum.l.fina. Tu cõcorda et dic quod quãdoq; per restitutionem datur noua actio.vt.C.eo.l.fi.quãdoq; vetus que erat inefficax restituitur efficax.vt no.d.§.sed qđ simpliciter.si datur noua vtilis illa finitur quadriẽnio:q2 restitutio non perpetuatur per litis cõtestationem.C.de tempo.in integ.resti.l.pe.§.fin.et si restitutio non perpetuatur ergo nec vtilis actio que ex ea nascitur:q2 eius naturam sequi debet.C.de rei vendi.l.partũ.et.s.si quis cau.l.si eum.§.qui iniuriarũ.§.si vero vetus efficax restituitur perpetuatur:q2 restituitur ad formã primam et debet esse eius naturę cuius erat prima.argu.s.de pac.l.si vnus.§.quod in specie. Pet.¶ In glo.magna.ibi.si non vsucepisset.vt.ĩ.de capti.l.in bello.§.si quis seruum. Oldra.

13 **Item inquit pretor.** Hic exponit clausulã generalẽ †positam in edicto.s.eodem.l.prima.in fine. Et per istam clausulam gene-

salem subuenit his quibus nō est subuentū per aliquam clausulam specialem.nam vbi habet locū specialis nō habet locuz generalis eadem consideratione,vt.ff.de verboꝝ obliga.l.doli clausula.diuersa autem cōsideratione bene concurrunt generalis ꝛ specialis,vt.s.hac eadem.l.§.ait pretoꝛ.siue cum per magistratum.ibi nec nō ꝛ superioꝛ ꝛc. ¶Et quod dicit litera si qua mihi iusta causa esse videbitur.dicit Jaco.de ra.quod hoc non est commissum simplici arbitrio iudicis vnde si iudex vellet quē restituere suo arbitrio non posset nisi in casibus in.l.expressis vel similibus.Et vbi esset eadem ratio vel maioꝛ argu.ff.ad legē aquil.l.illud.et multi casus hic numerantur in glos.in quibus quis restituitur ex ista generali clausula.ꝛ ipse adijcit vnū aliū.quando aliquis desijt possidere rem suam per inundationem aquarum,vt.ff.de acquiren.posses.l.iij.§.labeo.et.l.qui vniuersas.§.ij.de bo.auctori.iudic.pos.l.cum vnus.in fi.quia cessante inundatione restituetur ad ipsam rem suam ex ista clausula generali.Et quod dicit de procuratore dimittendo per absentem,glos.variant.sed dic vt dixi.s.eo.hac ea.l.§.aduersus.ꝛ de in integ.resti.l.fi.et tangitur.ff.l.necnon.in prin. Item non ob.ff.eo.l.qui mittuntur.§.penul.vt ibi nō.

1 ¶Scholares absentes causa studij si ledantur veniunt restituendi siue procuratorem dimiserint siue non.
2 Concessa dicuntur que a iure non sunt prohibita.
3 Tēpus petende restitutionis quando absenti currere incipiat vel computari.
4 Religionem ingrediens habet tres annos probationis:secundum iura canonica vnum tantum.
Religionem ingrediens ꝛ in illa stans per mensem si egrediatur ꝛ post alium mensem illā reingrediatur an mensis primus computabitur cum tempore probationis.
5 Prescribere incipiens rem alicuius si interrumpatur prescriptio deinde postea inceperit eādem prescribere an computabit primum tempus cum secundo.
6 Restitutio non datur illi qui potestatem habuit aduersarium conueniendi.
7 Inuentus in curia an poterit ibidem conueniri.
8 Litis contestatio an sit in materia restitutionis necessaria.
9 Exceptio non habet locū in restitutione danda sed in data sic.
10 Beneficium restitutionis non potest opponi in modum exceptionis.
11 Annua ad agendum perpetua sunt ad excipiendum.
12 In actione rescissoria veniunt etiam fructus.

Necnon. Ibi per iustissimam.in.secus si per facilem.argumē.ff.de bo.liber.l.qui cum maioꝛ.vltra prin.Et not.quod hic dicitur de absentia probabili studioꝝ de qua not.ꝛ dixi.s.de i integ.resti.l.fi.ꝛ.s.l.sed ꝛ si p pretoꝛē.§.aduersus.Et communis opi.
1 est qd scholares†qui sunt in studio si leduntur restituuntur dimiserit procuratorē vel non qd dicit vt hic Gui.de suza.nō habere locum in vagabundis per.l.generaliter.C.de epis.ꝛ cleri.ꝛ an sit vagabundus vel nō creditur doctori suo secūdū eum.C.de aduo.diuer.iudi.l.nemini.Itez hoc intellige in studentibus in ciuitatibus regijs ꝛ locis que habēt priuilegia studij.in alijs secus,vt.s.in proemio.§.hec autez.ꝛ arg.de excusa.tut.l.si is qui duas.§.fi.ꝛ qd ibi no.Et ad id qd dicit de eo qui tenebatur sub fideiussione vide.s.eo.l.in eadem causa.ꝛ quod ibi no.

Quod eis. Multuz sepe allegatur.§.iste qd omnia videntur a iure†cōcessa que non sunt prohi
2 bita.ꝛ de hoc hic in glos.et plenius extra de transla.prela.c.inter corporalia.§.sed neqz.in glo.arg.quod non est concessum.ꝛ not.etiam.xcij.dist.peruenit.ij.ꝛ.ij.q.iij. consuluisti.et concoꝛ.ff.de opti.leg.si optio serui.in fin.ad municip.l.magistratus.in fi.C.de admini.tuto.l.lex que tutores.in fi.ꝛ.xv.q.iij.c.sane.circa fin.ꝛ de hoc etiā vide plene in libello Roffre.iuris canonici.de accusa.Rubricella qui possunt accusare.ꝛ.l.mutus.§.cū queritur.ff.de procur.alibi dicitur omnia licēt sed nō omnia expediūt xj.q.j.aliud.ꝛ exponit Jac.de ra.hūc.§.qd ex clausulis specialibus non conceditur restitutio nisi expresse reperiatur cautum legibus plebiscitis ꝛc.ex clausula autē generali fit restitutio in casibus a iure permissis vel similibus vbi est eadē ratio vel maioꝛ.ꝛ similis equitas suadet restitutionem dari.vt.s.eo.l.sed ꝛ si per pretorem.§.fin.ꝛ ibi dixi.nisi lex expresse prohibeat vt in libertate ꝛ in alijs qui no.in glo.

Si quis sepius. Casus pulcher ꝛ expositis supra verbis edicti hic incipit ponere casus dubios in ista materia ꝛ breuiter dicit tēpore reuer
3 sionis ꝛ cōsummate lesionis restituitur omne†tps absentie.Et diuide qꝛ primo loquitur ex quo tēpore incipiat cōputari tēpus petēde restitutionis vsqz ad ver.sed si omnes.ibi loquitur quātū tempus sit restituendū vsqz ad.§.si cū in prouincia.Jac.but.et de istis duobus tēporibus satis not.ꝛ dixi.s.eo.l.ab hostibus.§.sed quod simpliciter.ꝛ.l.sed ꝛ si p pretoꝛē.§.quoties.Et glos.que incipit,tres sensus.fuit additio noua ꝛ intricat hūc.§.ponendo leso ꝛ ledendo. Frā.accur.ponit sic casum:in ledēdo fui absens per vnum annum vsucapionis post presens iteruz absens tertio presens.ꝛ in isto fuit cōpleta vsucapio post modicū tēpus post reuersionē.ꝛ secundū hoc beneficia cōiungunt.Tu omissis alijs sm Jac.de ra.bu.ꝛ modernos pone sic casum vsucepisti rem meā tpe vsucapionis currētis fui sepe absens ꝛ sepe presens nouissime fui absens si cōpleuisti vsucapionē,demū reuersus sum.queritur qn incipiat mihi currere tēpus ad petēdā restitutionē ꝛ dicitur qd a tēpore vltimi reditus de absentia.et sic istud primū dictū huius.§.loquitur de tēpore intra qd petit debeat restitutio.secūdo dicit fui absens reipublice causa dū res mea vsucapiebatur ꝛ fui sepius absens nunquid cum fuero reuersus de vltima absentia i qua cōpleta fuit vsucapio habeo annū vt possim vendicare rem meā dicitur qd si omnes absentie simul coniuncte faciunt annū datur annus.si minus datur tanto minus.ꝛ sic prima pars loquitur de tēpore itra qd peti debet resti.Et secūda pars de tpe ad qd fieri debet restitutio.Et scdm istā lecturam que est ipsa veritas iste.§.nihil facit pro fundatione Bul.in opi.duabus de quibus glo.tāgit sicut ipse Jaco.plene declarat hic in sua lectura q cōtinet veritatē:ꝛ qꝛ de dictis duabus opi.dixi.s.eo.l.ab hostibus.§.sed qd simpliciter.ꝛ.l.sed et si per pretorē.§.quoties.hic omitto.Sed cōtra istā lecturā posset opponi:qꝛ hic dicitur ꝙ si omnes absentie simul iuncte faciūt annū qd datur annus ꝛ nihil dicitur de modico tpe qd debet dari post reuersionē per dictuz.§.sed qd simpliciter.sed dic qd satis dicit de illo modico tpe ꝙ cōputatur pro absentia dū dicit totum tēpus absentie restitui ꝛ per cōsequens dictū modicū tempus.Et qd dicit litera de anno nō intelligas sicut glo.videtur sentire de anno vtili,qd secundū ista iura dabatur ad restitutionē petēdam,vt.s.eo.l.intra vtile.sed intelligas de anno cōtinuo qd fluxit in absentia.ꝛ qd restituitur.Ja.de ra. ¶Vltimo inducitur iste.§.per Bul.pro determinatione qstionis quaz not.C.de sacrosan.eccle.aut.ingressi.ver.si qs autē finito tpe pbatiōis ingressus monasteriū de iure ciuili habet pro tēpore probationis tres annos.in aut.de mona.§.sancimus.per iura canonica annum tantū.extra de regula.c.j.ij.ꝛ.iij.lib.vj.aliquis ingressus
4 †religionē stetit ibi p tres mēses,deinde exiuit religionē ꝛ stetit extra religionem p aliquot tēpus postea reuersus est ad religionem ꝛ ibi stetit per nouē mēses.nūquid coniungentur cum primis tribus mēsibus ꝛ sic videatur stetisse per annū ꝛ tacitam professionem fecisse:hic est ar.qd sic,et.C.de tempo.in integ.resti.l.ff.ꝛ.ij.ꝛ.l.ea que.Sed respōderi posset qd hic coniunguntur in fauorem absentis in casu autē proposito cōiuncto cederet in fauorem monasterij,vnde ipse.B.tenet qd nō coniungātur:quia magis indiget nunc tēpore pbationis quā primo ꝛ ideo totus annus pbationis requiritur.arg.in aut.de mona.§.si vero triennium.et.§.si vero.ex quo enim semel fuit desertor monasterij nō ita de facili recipietur.arg.ff.de re milita.desertorez.ꝛ.l.non omnes.§.a barbaris.qꝛ semel malus ꝛc.extra de reg.iur.c.semel malus.lib.vj.ꝛ qd dicitur de ordine moto qd expectatur per tātumdem tempus.C.de his qui in exilium dati sunt.l.j.ꝛ.ij.ꝛ pro hoc ff.solu.mat.l.in his.§.vxor.ꝛ de publica.l.fi.§.ij.guil.facit etiam
5 ad questionē:si quis†incep.prescribere rem alicuius qnquennio,deinde interrupta est prescriptio si postea adhuc cōtinuet prescript.an cōiungi debeat tēpus primū cū vltimo ad hoc.C.de prescrip.long.tēpo.l.j.ꝛ aut.ibi signatis.ꝛ.ff.ea.l.cū miles.ꝛ vide in Specu.de sta.mona.§.j.ver.xxvij.

Si cum in prouincia. ¶Qui habuit potestatem conueniē
6 di aduersariū nō†restituitur.h.d.Ibi si minus id est si nō habeat ius reuocandi domum.Jaco. ¶Et no.quod ex isto.§.cum cō
7 coꝛ.tenent aduocati†curie romane quod quilibet personaliter inuentus in curia potest ibi conueniri nisi habeat speciale priuilegium redeundi domum.de hoc dic vt plene dixi.ff.ad municip.l.roma. ¶Item facit iste.§.in fin.qd in causa restitutionis
8 exigatur†litis contestatio nam hic loquitur de tempore dato ad petendum restitutionem.ꝛ dicit litem contestari,sed de hoc dic vt plene dixi supra de minoribus.l.in cause.§.causa cognita.ꝛ de in integrum restitutio.l.omnes. ¶Item multum facit pro lectura Bul.s.§.proxi.quod ille.§.loquatur de tempore intra quod restitutio peti debet de quo tempore loquitur etiā iste §.ꝛ hoc propter vicinitatem scripture.arg.ff.de legatis.ij.l.si seruus plurium.
9 **Exemplo.** De restitutiōe data possum†excipere nō de danda.hoc dicit sm Jac.butri.sed de danda

banda excipi pōt eo modo quo.ĩ.subĳciam.⁊ vide qđ no. p Ja-
co.de ra.⁊ dixi.s̃.e.l.ab hostibus.§.sed qđ simpliciter.circa fi.⁊
dic ꝙ iste.§.intelligit duobus modis. vno modo in restitutio-
ne petita.verbi gratia.vsucepisti rem meā:ego reuersus sine vi-
tio recuperaui possessionem rei mee petita prius restitutione et
mihi concessa.agis contra me rei ven.⁊ probas de vsucapione
tua possum excipere de restitutione quia si ad me nō peruenisset
possessio possem eam a te petere.⁊ ista lectura firmatur duabus
regulis.vna est cui damus actionem multo fortius exceptionē.
de regu.iur.l.inuitus.§.cui damus.alia regula est:quia dolo fa
cit qui petit quod restituere oportet.de reg.iur.l.dolo. Secūda
lectura est in restitutione nōdum petita.verbi gratia vsucepisti
rem meam reuersus sine vitio: eam recuperaui:anteꝗ̄ ego pete
rem restitutionem tu agis contra me ⁊ petis rem:nunquid po-
tero excipere de beneficio restitutionis licet nondum concesse:
dic ꝙ sic fm Ja.de ra.licet gloss. dicat ꝙ non.dicit tñ ipse Jac.
ꝙ anteꝗ̄ possim exceptionem abĳcere opus est ꝙ implorē offi-
cium iudicis super restitutione mihi concedenda:quo implora
to potero excipere de ipsa restitutione.prima tñ lectura tutior
est ⁊ magis cōis.sed ⁊ istā vidi in practica seruari.⁊ vide qđ di-
xi.ĩ.de peti.hered.l.si quis libertate.ver.declarato casu. ¶ Op-
10 po.ad vtrāqȝ lecturā per beneficium restitutionis † non possit
opponi in modum exceptionis,vt.ĩ.de iureiur.l. naȝ postea.§.
si minor.vbi de hoc sō. aut restitutio datur a lege aut ab homi-
ne.primo casu statim datur restitutio cum contingit lesio:et iō
pōt quādocunqȝ de restitutione excipi,vt.ĩ.de inoffi.testa.l. pa
pinianus.alias incipit contra veterani.§.si filius exheredatus.
secundo casu aut est iam data ⁊ potest opponi vt hic ⁊ etiam ea
non data dumtamen implorato iudicis officio super hoc secū
dum Ja.de ra.aut nec data nec petita:et tunc non potest de ea
excipi,vt dicto.§.si minor.licet.§.ille loquatur de replicatione.
11 ¶ † Sed quanto tempore durabit ista exceptio nunquid vltra
quadriennium in quo peti debebat restitutio? videt̃ ꝙ sic:q2 q̄
annua sunt ad agendum perpetua sunt ad excipiendum.ff. de
doli excep.l.apud celsum.§.fi.Glo.in hoc cōtra que equiparat
an proponatur in modum actionis vel exceptionis vel replica
tionis,sed in modum actionis non posset proponi vltra qua-
driennium,vt.C.de temp.in integ.resti.l.fi.ergo nec in modū ex
ceptionis vel replicationis.de exceptione probatur.d.§. si fili⁹.
de replicatione dicto.§.si minor.⁊ de pecu.quesitum.§.in dolo.
⁊ hanc sequuntur hic Gulelmus ⁊ Jacobus de rauē. dicto.§.
sed quod simpliciter,vt ibi dixi.⁊ de hoc bene per Dynum insti
tuti.de actionibus.§.rursus.versicu. modo restat optima que-
stio. Ad illud quod dicitur quod que annua sunt ad agendum
perpetua sunt ad excipiendum,respondent verum esse quando
exceptio remanet in suis finibus ita quod intentari non potest
nisi in modum exceptionis.⁊ sic loquitur dicta.l.pure.§.fi.Sed
quedam sunt exceptiones que non remanēt in finibus exceptio
num,imo principaliter intentari possunt ⁊ quasi sibi vsurpant
vicem actionis vt est exceptio non numerate pecunie,vt.C. de
non numera.pecu.l.in contractibus.in princip.⁊ institu. de li-
te. obli.in princip.idem ergo dicendum in proposito: quia ista
exceptio non stat in finibus exceptio.quia agi poterat ⁊ peti re-
stitutio,vt finiatur eo tempore quo finiri debebat restitutio vt
dicta.l.in contractibus.in princi.⁊ dicta.l.nam postea.§.si mi-
nor.secundum vnam lecturam.⁊.d.§.si filius in.l.papinianus.
de inoffi.testamē.quia restitutionis exceptio.⁊c.vt.ĩ. de except.
l.exceptiones. ¶ Quia dixi hunc.§. loqui quando res perue-
nit ad me sine vitio,querit Jaco.de ra.quid si cum vitio.⁊ dicit
quod tunc posset a me per possessorium aduocari non per peti-
torium nisi esset vis expulsiua:quia tunc etiam per petitorium
posset aduocari,vt.C.vnde vi.l.si quis in tantam. ¶ Item que
rit si postquam res ad me peruenit eam alĳ vendidi nunquid
emptor se tueri poterit hac exceptione. videtur quod non quasi
sit beneficium personale.ipse tenet contrarium quia istud bene
ficium transit ad heredem.s̃.de in integr.restitu.l.nō solum.vbi
de hoc dixi. ⁊ quia istud beneficium cedi potest.s̃. de minori.l.
quod si minor.vbi etiam de hoc dixi.vnde talis defensio transit
ad emptorem,vt.C.de euict.l.emptori.⁊.ĩ. de contrahen. empt.
l.dolia.§.j.alias multas questiones facit hic idem Jac.de ma-
teria rescissorie quas hic omitto quia de his dixi.s̃.e.l. ab hosti
bus.§.sed quod simpliciter.

12 **In actione.** In ista actione rescissoria veniunt fru
ctus†.hoc dicit. Querit Gulel.quid
si fructus sunt consumpti nunquid possessor tenetur eos resti-
tuere.videtur quod sic:quia restitutio reponit omnia in statuȝ
pristinuȝ vt.s̃.de minori.l.quod si minor.§.restitutio.⁊ pro hoc
ĩ.de vsuris.l.videamus.§. in fauiana. ⁊ ne quid in loco publi-
co.l.ĳ.§.restituas.⁊ quia hoc est in minore,vt.s̃. de minori.l. pa
tri.§.item ex diuerso.⁊ ita videtur sentire gloss.ĩ.l. proxima que
dicit quod non debet remanere in damno.ipse Gul. tenet con-
trarium quod non teneatur ad fructus tales consumptos ⁊ se
cus est in minore quia minor restituitur aduersus eum qui est in
aliqua culpa:quia contrahens cum minore deberet inquirere
de eius conditione, vt.ĩ. de regu.iur.l.qui cum alio.⁊ ideo tene-
tur ad omnes fructus.Sed non sic est in eo qui rem militis pos
sidet eo absente bona fide qui non tenetur ad consumptos.ĩ. de
vsur.l.qui scit.§.bone fidei.⁊.§.pe.⁊ de acqui.rer.domi.l.bonefi-
dei.⁊ pro hoc.ĩ.finium regū.l.iiĳ.§.post litem.vsus est enim iu-
re communi miles ⁊ ideo non videtur circumscriptus.C.de in
integ.restitu.l.fina.nec debet restitui cum damno alterius,vt.s̃.
eo.l.deniqȝ.⁊.l.sciendum.Gui.

1 ☞ Officium suum siue publicum siue priuatum nemini de-
bet esse damnosum.

1 **Videlicet.** ¶ † Sepe allegatur quod offi-
cium suum publicum vel priua-
tum non debet alicui esse damnosum vt hic in gloss.
nec lucrosum cum aliena iniuria. et hoc tollit con-
trarium in gloss. signatum.Et concord. ad hanc.l.extra de ele-
ctio.cum non deceat.lib.vj. de fideiussor.c.peruenit.C. de testi-
bus.l.quoniam liberi.ĩ. ad velleia.l.ĳ. §.j.ĳ.qō. vj.c. hoc etiam
placuit.⁊ ibi in gloss.⁊ extra de renuncia.c.sane.fallit tamē hec
regula.s̃.de pactis.l.cum in eo.ĩ.de liberali causa.l. cui necessi-
tas.§.tutores.⁊.C.de sacrosanc.ecclesi. aut. quibuscunqȝ mo-
dis. que est canonizata.x.q.iĳ.c.hic vsus prestatio.versi.quibus
cunqȝ.vbi de hoc in gloss.⁊ per Archidi.qui ibi tenet quod hic
sit regula ⁊ illi casus speciales ⁊ ratiōes specialitatis assignat.
¶ In gloss. vltima in fi. quia illud in defectum idoneorum,vt
not.C.ad leg.iul.ambitus.l.j.Item non obst.§.precepta.eo.tit.
in fi.§.vt ibi patet.Ray.

1 ☞ Tēpus vsucapionis quod currit in absentia subducit̃.
Possessio quo ad effectum vsucapionis inter defunctum ⁊ he-
redem coniungitur.
2 Restitutio an detur presenti contra presentem.
3 Possessio heredis non iungitur cum possessione defuncti nisi
sit per heredem apprehensa.
4 Beneficium restitutionis ex clausula absentium dicitur esse
in rem.

1 **Cum miles.** † Tempus vsucapiōis qđ
currit in absentia subduci-
tur possessio quo ad effectum vsucapionis inter de
functuȝ ⁊ heredem coniungitur.hoc dicit.⁊ propter
hoc secundum sepe allegatur. Et habet duas lecturas. prima
vera secundum Ray. ¶ Oppo.quod non detur restitutio cuȝ
lesio contingat in presentia,vt.s̃.eo.l. ab hostibus.§. sed quod
simpliciter.sol.non restituitur omne tempus,scilicet presentie ⁊
absentie,vt ibi,sed subducitur tempus absentie de medio secū-
dum veram opi.Bul.pro cuius opinione melius facit.l.ista ꝙ
aliqua alia secundum Jaco.de rau.Marti.autem tenebat qđ
si lesio consummatur in presentia quod nulla indistincte detur
restitutio. ¶ Et ad hanc.l.respondet quod hic heres erat etiaȝ
miles, sed sicut dicit gloss. tunc frustra quereretur de herede:
quia idem esset in herede rustici si heres esset miles. ¶ Item op
2 po.quod restitutio † non detur presenti contra presentem cum
lesio sit in presentia consummata,vt.ĩ.de acquiren.heredi.l. pā
tonius.sol.vt gloss.ꝙ restitutio datur de equitate non de rigo-
re quando consummatur lesio in presentia. Sed quando con-
summat̃ in absentia tunc restitutio dat̃ de rigore vel dic vt in
ꝯrio no.⁊ dixi ⁊ not.s̃.e.l.ab hostibus.§.sȝ qđ simplr̃. Itē op. ꝙ
3 nō iungat̃ possessio † heredis cū possessiōe defuncti nisi qñ ap-
prehēsa est p heredē.⁊ sol.vt in gl.⁊ no.bñ gl.q̄ sepe allegat̃ ꝙ ēt
ĩ suo herede nō trāsit possessio nisi apphēsa. ¶ Ex quo colligit
Gui.de suza.sol.qōnis si decedēs ab intestato relicta sola filia
habebat res feudales in qb⁹ nō succedit filia de iure feudoȝ in
vsibus feud.qñ feudū ad filiā ptineat ⁊ agnati intrent possessio
nem istarum rerū feudalium ⁊ filia dicat ipsas res non esse feu
dales sȝ allodia an restitui debeat possessio filie ⁊ agnati qui in
gressi sunt propria authoritate ceciderint a iure suo p.l.si quis
in tātā hec.l.facit p filia:q2 possessio defuncti ad heredes trāsit
vt hic dicit̃ p agnatis.facit qđ dixi qđ nō transit etiam ad suos
heredes nisi apprehensa.Item allegatur ꝙ nō ceciderint a iure
suo q2 hereditas nō erat adita.ĩ.p legato.l.si nō tradita quorū
legatorū.l.j.§.rediguntur.⁊.C.de acq.pos.l.minus instructus. di
catis ꝙ filia dȝ esse in possessione istarū rerum donec sit termina
tuȝ sicut res feudales vel allodiū p iura ad hoc.s̃.alleg.⁊ est ex-
pressum in vsibus feu.si de feu.contro.fue.c.ĳ.

4 **Si is qui reipublice.** Beneficiũ † resti-
tutionis ex clausu
la absentiũ videt̃ in rem. h. d. Et hʒ duas lecturas. prima vera.
Ray. glo. dicit ꝙ nõ aperit cõtra quem restituatur vtrũ contra
vẽditorẽ an cõtra emptorẽ. ⁊ videt̃ tenere ꝙ cõ vtrũqʒ. ⁊ si agat
cõtra vẽditorẽ faciet citari emptorem q: de eius preiudicio agi
tur ⁊ ecõtra, vt. j. de re iudi. l. sepe. §. sciẽtibus. aget ergo pro hoc
s. de mino. l. in cause. §. pompo. vẽditore. nõ ad rẽ q: eã non ha-
bet sed vt restituat̃ sibi actio pdita ⁊ ea restituta vendicabit rẽ
ab emptore ⁊ quẽ vt dixi citari facere debuit in cã restitutionis
ꝓ hoc. s. de mino. in cause. §. pomp. posset etiã fm Ja. bu. petere
restitutionẽ cõtra venditorẽ ad ptiũ qd lucri fecit ex re vendita.
⁊ lʒ glo. dicat ꝙ nõ tenetur ordinẽ seruare vt primo cõueniant
venditorem. Ja. de ra. tenet cõtrariũ q: ille fuit cã pditiõis pos
sessionis. ⁊ alleg. de seruo corrupto. l. in hoc iudicio. Ray. tenet
gl. nec ob. l. in hoc iudicio. q: loquit̃ in delicto doloso. Ray. Itẽ
ipse Ja. de ra. aliter intelligit ⁊ planius finẽ huius. §. ꝙ glo. po-
nit enim casum qñ absens pscribit rem pñtis. deinde de illa re-
alius litigauit cũ vsucapiẽte ⁊ obtinuit. ⁊ sic est quedã aliena-
tio, vt. j. de rebus eoꝝ. l. iiij. §. item queri potest. nũquid dabitur
restitutio sicut in precedenti casu qñ vendita fuit: respondetur
ꝙ sic. ¶ Ultimo glo. dicit vnum qd reprobant Guid. de suza.
⁊ Richar. dicit enim glo. vlti. circa fi. ꝙ restituitur contra ab-
sentem circa prescriptionem temporalem exercitij cause appel-
lationis, qd falsum est: q: etiam aduersario absente potest pro-
sequi appellationem suam q: in causa appellationis procedit̃
absente aduersario, vt. C. de tẽp. ap. l. fi. §. pe. ⁊ ideo nõ est locus
restitutionis. Richar. ⁊ Gul.

1 ☞ Apprehensio possessionis vim habet contestationis actio
nemqʒ perpetuat.

1 **Sis cuius.** † Secundum Gui. de suza.
l. ista plane intelligi dʒ sicut
litera sonat. ⁊ glo. que est hic tota est falsa sicut ⁊ gl.
posite. s. eod. l. necnon. §. exemplo. vt ibi dixi. glo. op-
pon. quod non perpetuetur etiam data restitutione per. l. nam
postea. §. si minor. j. de iureiur. Gloss. male soluit, ⁊ ideo dic qd
ibi non erat petita restitutio: hic sic, ⁊ nõ est cõtra. vnde in. §. si
minor. loquitur de officio. i. de natiuitate rescissione cui pscribi-
tur anno vtili fm ista iura ⁊ hodie quadriẽnio nec perpetuat̃
contestatione, vt. C. de tẽpo. in integ. restitu. l. fi. hic loquitur de
vtili restituta que restituit pristinum tempus lesionis, vt. s. eo.
l. sed ⁊ si per pretorem. §. quoties. vnde sicut contra primam pre
scriptionem fiebat interruptio per naturalem apprehensionẽ
rei, ita ⁊ contra istam. s. tpis restituti ⁊ interrũpitur nõ vt ppe-
tuetur in. xl. annos, sed vt oporteat cã de nouo inchoari vt. l. na
turaliter. j. de acqui. pos. ⁊ sic glo. male soluit nec hoc cõtrariũ
signare debuit fm Jac. bu.

1 ☞ Reipublice cã quis abesse dr ab ea die qua quis egreditur
vsqʒ quo reuertatur excluso proprio cõmodo.

1 **Abesse.** † Ibi in vrbem reuertatur. allegabã
l. istã in. q. tali cõe pergami habebat
stipẽdiarios cũ quibus habebat pacta ꝙ si equi eo-
rum morirent̃ in aliqua andata vel calcauata facta
in seruitio cõis ꝙ deberẽt sibi emendari. quidam contestabilis
missus fuerat ad ciuitatem Mediolani in seruitio cõmunis. cũ
ibi fuit orto incẽdio in hospitio in quo hospitabatur. x. ex eqs
suis combusti fuerunt. allegabatur contra euʒ ꝙ nõ debebant
emendari. ego allegaui pro eo. l. istam: q: videtur esse in andata
quousqʒ reuertatur ⁊ obtinui. ⁊ pro hoc. j. de incend. rui. nau-
fra. l. j. §. ex incẽdio. ⁊ bene extra de rescrip. c. statutum. §. fi. ⁊ de
elec. c. cum non deceat. lib. vj. ⁊. j. eo. l. qui mittuntur. in fi. ⁊ vide
qd ibi dixi. ⁊ ad hoc. j. e. l. si cui. §. tandiu. ⁊ bene facit. j. de relig. l.
⁊ si quis impendat. §. fi. in ver. impensa. vbi de hoc dixi. ¶ Ul-
timo nõt. ꝙ comites legatorum restituantur ⁊ de cõmitibus si
milibus habet̃. j. de excu. tuto. l. administrantes. §. j.

1 ☞ Scriptores an gaudeant priuilegio scholarium.
2 Religiosis adherentia an sint religiosa.
3 Priuilegium exemptionis dato monasterio an extendatur ad
capellas suas.
4 Priuilegium datum magistris liberalium artium an extenda
tur ad repetitores.

Inter eos. Hic sicut dicit glo. habetur du
plex litera. s. affirmatiua ⁊ ne-
gatiua. ⁊ secundum hoc facit pro ⁊ contra quod scri
ptores gaudeant priuilegijs scholarium ⁊ familia-
res ⁊ famuli priuilegijs dominorum ⁊ vxores ⁊ filij maritoruʒ
⁊ patrum de vxoribus ⁊ filijs vide. C. de vxore militum. ⁊ de epi
sco. et cleri. l. ij. l. j. ⁊ vbi de hoc plene dixi de familia domini vide
extra de iudeis. c. ad liberandam. j. de iure immunitatis. l. sem-
per. §. immunitati. de censi. l. forma. §. ꝙꝙ ⁊ per Joã. and. Dy.
⁊ me extra de reg. iur. c. priuilegium personale. ⁊. s. de in integr.
restitu. l. non solum. Item serui liberti ⁊ rustici ecclesiaruʒ sunt
conueniendi sub iudice ecclesiastico. lxxxix. di. diaconum. alias
1 incipit. c. iudicatum. ⁊ ibi in glo. ¶ Et ꝙ scriptores † gaudeãt
priuilegio scholarium not. in glo. Et per Inno. extra de locato.
2 ca. j. ⁊ que religiosis † adherent religiosa sunt. j. de rei vendic. l.
que religiosis. ⁊ pro hoc etiam. C. de aduo. diuer. iudic. l. restituẽ
de. vbi de hoc. Item priuilegium datum clericis celebrandi di
uina tempore interdicti extenditur etiam ad familiares eorum
extra priuileg. c. licet. lib. vj. ⁊ no. per Innoc. extra de priuileg. c.
ꝙ nonnullis. ⁊ qd dicitur. j. §. pxi. de medi. mili. qd gaudent pri-
uilegio. ⁊ no. p Azo. in summa de resti. mili. §. nec distinguitur.
3 ¶ Item priuilegium † exemptionis datũ monasterio extendi
tur ad capellas suas. no. plene. xvj. q. j. frater noster. ⁊ per Bar
tho. brix. in qõnibus suis. lviij. q. ⁊ plene dixi. C. que res pig. ob.
pos. l. fi. ⁊ pro hoc de priuil. c. per exemp. lib. vj. ⁊ no. extra de im-
mu. ec. c. j. ⁊ per Inno. de priui. c. volentes. licet contrarium vi-
deatur sentire extra de priui. c. ex ore. ⁊ Bar. extra de prescrip. c.
si diligenti. in contrarium facit. C. de testa. militũ. l. scriniarios.
vbi de hoc. ⁊ q: censuales ecclesie laici non gaudent priuilegio
ecclesiastico, imo conueniuntur sub iudice seculari extra de pri
ui. c. authoritate. §. fi. lib. vj. licet quo ad impositionem collecta
rum videt̃ Archi. sentire contrarium de senten. excommu. c. cle
4 ricis laicos. li. vj. Item priuilegium † datum magistris libera-
lium artium non extenditur ad repetitores not. C. de decre. de-
curio. l. j. libro. x. pro prima etiam oppo. facit quia prohibitio
alienationis rerum ecclesie maioris extenditur ad res aliarum
ecclesiarum sibi subiectarum in authẽti. de non alienan. §. nos
igitur. item seruus coloni ⁊ ministrales. C. de dignita. l. senato-
rum. lib. xij. de priuileg. scholarium. l. quoties. primo respond.
eodem lib. de magistris scriniorum. l. viros. eodem lib. de agen
tibus in rebus. l. vlti. in principio. de proximis sacrorum scri-
niorum. l. in sacris. codeʒ lib. xij. ⁊ quod dixi de leg. iij. l. legatis.
§. ornatricibus.

Militum medici. Uide quod dixi supra
pro.

1 ☞ Miles in domo sua non videtur abesse accepto etiam cõ-
meatu.
2 Reipublice causa abesse non dicuntur qui operas in publico
quod vectigalium causa locatum est dat.

1 **Miles commeatu.** † Iuxta vulga-
re lombardum
est cõmeatus id est licentiam, vt dicit glo. ⁊ vide. C.
de commea. lib. xij.

2 **Qui operas.** † Sepe allegaui cõtra cõductores
vectigalium pergami qui se vole-
bant excusare a muneribus allegantes ꝙ habebũt insistere da-
tijs suis ⁊ bene obtinui contra eos ex quo postea fecerunt po-
ni in contractibus datiorum speciale pactum ꝙ essent excusati
vsqʒ ad certum numerum.

1 ☞ Peregrini euntes ad sanctum Jacobũ si moriãtur in iti-
nere, an habeant indulgentias ac si fuissent.

Qui mittuntur. Ponit multa officia
ex quibus quis dicit̃
abesse reipublice causa vsqʒ ad fi. l. Et ex fin. not. arg.
ad questionẽ quam dixi. s. eod. l. abesse. Item facit ꝙ
1 euntes † ad indulgentias romanas vel beati Jacobi si moriã
tur in itinere anteꝙ illuc perueniant habeant indulgentiã ac si
ibi fuissent. ⁊ ꝓ hoc. j. de lega. iij. l. legatus. §. ornatricibus. vbi
de hoc tetigi. ⁊ ita vidi declaratum per papam tempore indul-
gentie romane ad quam fui. M. ccc. quinquagesimo.

1 ☞ Reipublice causa abesse non dicitur qui in prouincia sua
vltra tempus a constitutionibus concessum assident.

Hi qui in prouincia. † In gl.
prima in
fine Mathei. xiij. ⁊ Luce. iiij. capitulo talis autẽ
familiaritas et contentus renicitur a talibus ma
gistratibus. s. de offi. pre. l. obseruandum. et de of-
fi. proconsul. l. prima. In eadem glos. ibi. l. in consilijs. ⁊ hoc est
falsium

falsum vt ibi no. In eadem glo. in fi. vt. C. de crimi. sacrileg. l. fi.

1 ☞ Existens in magistratu in sua ciuitate an dicatur reipublice causa abesse.

2 Infirmus in itinere seruire videt᷑ ⁊ potest dici reipublice causa abesse ⁊ salarium recipere.

3 Reipublice causa absens an repetat expensas medicorum pro sua infirmitate factas.

4 Ambasiatores an debeāt se inuicem sequi vel expectare: ⁊ si sa nus expectet infirmum an habebit nihilominus salarium.

5 Societas vicem dicitur habere fraternitatis.

1 Si cui. †Opp. qđ qui est in magistratu in ciuitate sua nō dicit᷑ abesse reipublice cā. vt j. de adulte. l. si maritus in magistratu. §. j. ver. ⁊ generaliter. ⁊ dic vt ibi dixi. Et brocardicū qđ tāgit gl. sol. vt not. ⁊ dixi. d. l. siue hereditaria. š. de nego. gest. que in glo. hic allegatur. ⁊ p Dy. c. quod ob gratiam. de regu. iuris. lib. vi. Tandiu. Iste. §. declarat. l. abesse. š. eo. ⁊ l. qui mittuntur. §. fin. q₂ pro reuertēdo datur tempus de

2 quo hic dicitur. †Et not. ꝙ si infirmitate impeditur reuerti qđ sibi subuenitur vt hic ⁊ j. ad. l. rho. de iac. l. fi. §. penul. Et sic facit pro ambassiatoribus qui in itinere infirmantur ꝙ debeant habere salarium ꝑ hoc: quia infirmus seruire videtur. j. de statuli. l. cū heres. §. stichus. vbi de hoc satis dixi. ⁊ j. de vsufruct.

3 l. arborib⁹. §. de illo. ¶ †Querit Gui. de suza. quid de expēsis factis in medico. ⁊ tenet ꝙ repetat a cōi per. l. paulus. j. de legationibus. ⁊ idē tenet de omnibus dānis que consecutus est occasiōe legationis per dictā. l. vbi de hoc tetigi. ⁊ pro hoc. j. ꝑ soc. l. cum duobus. §. quidā sagariam. vbi de hoc. quia officium nō debet sibi esse dānosuꝫ. vt. š. eo. l. videlicet cū concor. licet secus sit in procur. vt. j. man. l. inter causas. §. non omnia. sed illud est

4 officium volūtarium. ¶ †Iteꝫ querit Ia. de ra. si duo erat ambassiatores ⁊ vnus infirmatus fuit alter nō ⁊ ille qui non erat ifirmus ex curialitate expectauit ⁊ sociauit infirmū an debeat habere salarium. Et videt᷑ ꝙ sic. š. eo. l. abesse ibi et comites legatorum ⁊ qui sunt pro salute militum gaudēt priuilegio. š. eo.

5 l. inter eos. §. fin. Itē q₂ societas †obtinet vicē fraternitatis: vnde nō debet eū relinquere. j. pro socio. l. verū. nā sine dedecore ⁊ rusticitate nō potuisset eū dimittere. š. eo. l. in eadeꝫ. ⁊ de verbo. sig. l. nepos ꝓculo. ipse distiguit: q₂ aut erat necessari⁹ socio infirmo ad saluteꝫ: ⁊ tūc recipiat salariū: al's nō p iura ꝑallegata.

1 ☞ Absens qui dimisit procuratorem ⁊ habuit sententiā contrariam petere potest restitutionem contra presentem.

2 Presenti contra absentem per restitutionem non consulitur.

3 Missio in possessionem an aduersario absente peti possit.

1 Is qui reipublice. †Ista. l. duob⁹ modis itelligi potest vno modo in absente cuius res est vsucapta ⁊ tunc dices defendi id est agi. sic econuerso defendere id est agere. C. de testi. l. j. et secūdum hunc intellectum ꝓcedit prima oppositio gloss. alio modo intelligitur in absente qui vsucep. rem presentis: ⁊ tūc defendi accipit᷑ ꝓprie. Et secundum istū intellectū procedūt due vltime oppositiones glo. vel dic ꝙ prima lectura loquit᷑ in absente pro procu. defenso ⁊ damnato qui petit restitui qđ non pōt. Et ad hāc primā oppo. qđ habeat

2 resti. vt. š. eo. l. sed ⁊ si p pretorē. §. fi. † Sol. vt in glo. hic ad secundam lecturā oppo. ⁊ quasi ad totū titulū qđ presenti contra absentē per resti. non cōsulat᷑: quia potuit interrumpere prescrip. adeundo presidem vel epis. secūdū formaꝫ. l. vt perfectius. C. de anna. excep. ⁊ hāc op. tāgit glo. etiaꝫ. š. eo. l. ait pretor. §. fin. ⁊ remittit huc. glo. hic dat multas sol. cōmunior sol. est qđ. l. illa vt perfectius. nō excludit beneficiū restitutionis: q₂ inducta est in fauorē nō ad excludendū: ⁊ q₂ per illam non sic plene cōsequor ius meū sicut per restitutionē. nam per illam sola prescriptio interrumpitur nō autē cōsequor rem meā vel mihi debitā quod

3 cōsequor per resti. ¶ †Item opp. glo. nōne possum absente aduersario petere missionē in possessionem: ergo cessat restitutio. sol. vt gl. hic ⁊ š. eo. l. itē ait. §. hic autē. ⁊ l. ait ptor. §. fin. ¶ In glos. imo videt᷑. ¶ Ibi de in integ. resti. l. si. hucusqꝫ locutus est de restitutione danda absenti cōtra presentem. in sequentibus loquitur econuerso de resti. danda presenti contra absentem. ¶ Ibi demū post annū. vt. C. de prescripti. xxx. an. l. si quis emptionis. ¶ In fi. vel dic vt dixi qđ ista remedia restitutionē nō excludūt. vt. š. eo. l. iteꝫ ait. §. hic aūt restitutio ibi eo potius ⁊c. Et ibi dixi. ⁊ l. ait pretor. §. fi.

1 ☞ Priuilegium absentis reipublice causa validius est quā minoris etatis.

Militi militanti tempus accusationis non currit.

2 Absens necessaria causa venit restituēdus vbi procuratorem dimittere non potuit.

3 Iudex aliquem relegans an possit sibi reseruare potestatē concedendi licentiam redeundi.

4 Res fisci vsucapi non posse qualiter intelligatur.

5 Restitutio ⁊ indulgentia an ⁊ in quibus differant.

1 Si qua militi. †Priuilegium absentis reipublice causa validius est hic quam minoris etatis. rationem differētie assigna vt glos. Item in. l. auxilium. petebat minor restitui ad futuram calumniam. et ideo non auditur ad. l. sepulchri violati. de qua opponit glo. ⁊ non soluit: sol. vt ibi no. Iacobus butriga.

2 Qui eo tempore. Absens† necessaria causa tātum restituitur si procuratorem relinquere non potuit. hoc dicit. de hoc bene. š. eo. l. sed ⁊ si per pretorem. §. j. ⁊ de mino. l. pap. exuli. ¶ Itē allegatur iste

3 §. ⁊ glos. hic posita qđ si iudex† relegauit aliquē ad tempus retenta sibi potestate in sententia possendi sibi concedere licētiaꝫ redeundi qđ talis reseruatio valeat quamuis fieri non debuerit. pro hoc. j. de interdi. ⁊ rele. l. relegatorum. §. ad tempus. š. de capi. dimi. l. tutelas. §. fin. Et quando appel. fit. l. j. §. biduum. et talis sentētia prout conditionata est debet saruari. j. de rebus eorū. l. si pupillorum. §. pretor ait. et q₂ si iudex reseruat militi damnato qđ testari possit valet reseruatio. j. de lega. iij. l. si quis in prin. testamēti. §. miles. vbi de hoc not. ⁊ dixi. Gul. Et quod

4 dicit glo. res fisci† vsucapi non posse verum est post incorporationem factam in fiscum ante sic. vt not. in. §. res fisci. in gl. allega. ¶ In glo. a principe. in fi. ⁊ sic non est differentia inter re

5 stitutionem ⁊ indulgentiam† quantum ad bona: sed quantuꝫ ad famam sic. vt. C. de generali abolitione. l. fina. ⁊ vide de sen. pas. l. in insulam. ⁊ quod ibi not. ¶ In glos. item restituitur. in fi. ⁊ sic magis fauet᷑ ei qui est ad tempus relegatus ⁊ nō dimisit procuratorem quam ei qui est relegatus in perpetuum. arg. j. de iudi. l. si longius. Iac. butri.

1 ☞ Absenti restituitur actio cum onere suo.

2 Restitutio reponit omnia in suum statum non solū quo ad restitutum sed etiam quo ad alios.

1 Si quis titio. †Sicut redintegrat᷑ cōmodū sic ⁊ onus. h. d. vel sic. Eadē est causa restitutionis que fuit ante tēpus lesionis. Glo. opp. ⁊ nō soluit de leg. iij. §. itē si quis. de lega. prestan. cōtra bono. pos. petita. Iac. bu. soluit qđ hic legati ⁊ fideicōmissi est eadem causa lesionis: ⁊ ideo debet esse eadem causa restitutionis: ibi secus. Iac. Gul. fortificat cōtrariū per. l. j. de cōdi. ⁊ demon. l. quoties. ⁊ l. auia. §. j. ⁊ arg. j. de regu. iur. l. priuilegia. sed dicit quod hic ideo est q₂ debet habere le

2 gata cuꝫ suo onere. arg. d. l. auia. †Est etiā ratio: quia restitutio reponit omnia in pristinū statum nō solum quo ad restitutum sed etiam quo ad alios. C. de reputa. l. j. ⁊ š. de mino. l. qđ si minor. §. restitutio. vel dic fm Oldra. quod contrariū de lega. iij. §. item si quis non ob. imo concor. ibi enim si legatarius capit resti. ⁊ ibi dicit qđ non capit: q₂ si caperet restituent. in onere ergo restitutionis concor. arg. j. de colla. bo. l. j. §. j. sed in primitia pacitate discordant: sed hic petit se legatarius ad ius cōmune beneficio restitutiōis admitti a quo erat propter publicā occasionem exclusus. ibi ad ius speciale ⁊ propter eius cōmoduꝫ ex beneficio speciali eiusdem tituli cōcessum. vt eo. ti. l. j. qđ cuꝫ ibi cesset propter onus restitutionis iniuncte extraneo faciēde cessabit ⁊ priuilegiū capiēdi vt omisso interposito capientis persona spectet᷑. vt. j. ad legē fal. l. acceptis. vel dic fm Iaco. de bel. ꝙ quasi in idē recidit qđ in cōtrario debebat᷑ legatū de equitate ex dispensatione illius edicti ⁊ cōtra ius commune ⁊ fauore persone. ⁊ ideo tale beneficiū nō extendit᷑ ad extraneū fideicommissarium. arg. d. l. piuilegia. de reg. iur. ⁊ l. neratius. hic autem legatū debet᷑ de iure cōmuni quāuis propter defectum cōditionis amiserit ⁊ per restitutionē recuperauerit nihilominus debet prodesse fideicōmissario. vel dic ibi de legato nihil apud eū remanere debebat: hic sic. Iac. de bel. ibi enim testamentum est ruptum per contratabu.

1 ☞ Reipublice causa legatus esse non dicitur qui proprium agit commodum.

2 Legationem faciens pro publico ⁊ priuato cōmodo an reipublce causa dicatur abesse.

3 Causa priuilegiata trahit ad se non priuilegiatam.

1 NOnvere. †Qui legatꝰ ē ꝓprij cōmodi cauſa ꝑncipaliter nō videt̃ abeſſe cā rei publice.h.d.ꝓpriū exēplū huius legis pōt eſſe ꝙ vidi plu ries in lobardia.Statuto ciuitatis cauet̃ ꝙ ſi aliquis ciuis derobatur in alieno diſtrictu expēſis cōis debeāt ſibi dari ambaſiatores quos elegerit ad illā ciuitatē in qua derobatꝰ eſt:quidam derobatꝰ petit ambaſiatores ſecūdum formā ſtatuti ⁊ ſibi cōceſſi ſunt.iſte in numero ambaſiatorū ſeipſum elegit:nūquid debeat habere ſalariū?iſta lex eſt expreſſa qd nō.⁊ ꝑ hoc.ſ.eo.l. miles.§.j.⁊.l.ſi cui.§.j.ver.querit̃.Aliud exemplū ponit Jaco. de ra.Eccleſia romana volebat mittere quēdā officialē ad ciuitatē bonoñ.iſte erat magnus prebēdatus ⁊ volēs gaudere prebēdis ſuis ex preuilegio ſtudij bonoñ.cepit ibi ſtudere.nūquid debet gaudere priuilegio? videt̃ ꝙ nō.itē nec habere ſalariuz of
2 ficij cū illuc iuerit principaliter cā cōmodi ſui priuati.¶ †Querit glo.pulchrā queſtionē qd ſi iuit ⁊ cauſa cōmodi publici ⁊ cā priuati.glo.tenet qd attēdit̃ illud ꝓpter qd iuit magis principaliter per iura in glo.alleg.ſed vltra glo.quero quid ſi hoc nō
3 appareat.†dicunt quidā qd cauſa priuilegiata trahit ad ſe non priuilegiatā.argu.ſ.quēad.ſer.amit.l.ſi cōmunē.C.de fru.⁊ lit. expē.l.fin.⁊ de proxi.ſacr.ſcri.l.in ſacris.⁊.j.de vulga.et pupil. ſubſti.l.hoc iure.§.j.⁊ pro hoc bene extra de cōſe.ec.vel alta.c. vnico lib.vj.Guil.tenet qd ꝑ parte habeat priuilegiū quatenꝰ tāgit cauſam publicā:⁊ ꝑ parte nō quatenus tāgit cauſam publicam.argu.j.de ſta.libe.l.ſtatu liberi.§.fin.de vulga.⁊ pupill. ſubſti.l.ex facto.§.item quero.qñ appel.ſit.l.j.§.biduū.et de ſepara.l.debitor.G.⁊ bñ facit qd in ſimili not.⁊ dixi.ſ.de calū.l.⁊ generaliter.§.illud.Ray.tenet ꝙ aut de licētia ſuperioris puta imperatoris vel pape ad quā miſſus eſt proſequitur ſuū priuatū negotiū ⁊ debet habere priuilegiū alś nō.arg.j.de lega.l. paulꝰ.§.fi.⁊.l.ſi abſenti.⁊.l.ſi is qui.⁊ ar.ſ.e.l.ſi cui.in pri.Ray.

1 ☞ Preſens eſſe nō pōt intelligi qui reipublice cā abſentatur.
Ruſticus triēnio ſtans in aliqua ciuitate an ciuium gaudebit priuilegijs.
2 Doctor promittēs legere aliquod volumē an ſi principis conſiliarius eligatur ante cōpletam lecturam percipiet nihilominus integrum ſalarium lecture.
3 Mutato loco mutatur priuilegium illi conceſſum.
4 Legatus reipublice cauſa cuius loci eſſe dicatur.
5 Neceſſario cōtraueniēs diſpoſitiōi vel ꝑuilegio nō dr̄ ꝯuenire.

1 SI quis ſtipulatus. †Nō itelligitur eſſe p̄ſens qui eſt reipub.cauſa abſens.¶ Et no.ar.qd colligit gl.q̄ icipit vt ſi quidē.¶ Ex q̄ etiā colligit aliud Ja. bu.Si ſtatuto caueat̃ qd ſi ruſticꝰ ſteterit ī ciuitate per triēniū qd eſtimet̃ vt ciuis ⁊ ruſticꝰ ſtetit ī ſtudio ꝑ trienniū an debeat eſtimari vt ciuis.hec.l.⁊ gl.facit qd nō:qꝛ nō videt̃ hic fuiſſe ⁊ ꝑ cōſequēs in villa vbi morabat̃ qñ iuit ad ſtudiū.Jac.bu.Gul. colligit alia pulchra primo qd ſi de quinquēnio in quinquēniū preſtabat̃ ex re aliquid extraordinariū ⁊ ceſſatū ſit in ſolutione qd res aperiat̃ ⁊ in cōmiſſum cadat ſicut in p̄ſtatione ordinaria que ſolueret̃ quolibet anno.ar.huius.l.⁊.j.ſolu.matri.l.diuor
2 tio.§.qd in anno.¶ Itē querit ſi doctor †ꝓmiſit legere totū.ff. vno anno,⁊ Rex Frācie vocauit eū in ſuū conſiliariū an percipiet totū ſalariū.videt̃ qd ſic:qꝛ p̄ſens eſſe videt̃ ex quo reipublice cauſa abeſt vt hic.⁊ ꝑ hoc.j.de var.cogni.l.diuus locati.l. qui operas.⁊ de cōdi.⁊ demō.l.hoc iure.ex quo per eū non ſtat. ad hoc facit qd dixi.ſ.de aſſeſſo.l.diem functo.¶ Itē querit te
3 ſtator †legauit illis de borbona centū dūtamē habitent in illo loco pape placuit ille locus vel regi ⁊ eū ſibi elegit ⁊ aliū eis deputauit in quo ſtarēt:nūquid debet̃ eis legatū videt̃ qd non:qꝛ loco mutato mutat̃ priuilegiū.j.de aqua quo.⁊ eſti.l.hoc iure. nec ob.authoritas ſuperioris.ar.C.de iure fi.l.certa forma.li.x. ipſe autē tenet cōtra propter authoritatē ſuperioris.ar.j.de cōditio.⁊ demō.l.titius.de contrahen.emp.l.labeo ſcribit.ſi mihi bibliothecā.⁊ pro hoc.j.de admi.rerū ad ciui.perti.l.legatū.de vſufru.leg.l.quidā.⁊.l.legatū.non obſt.l.hoc iure:qꝛ loquit̃ in ſeruitute reali que locuz ſuū ſemꝑ cōmitat̃.j.cōmunia pred.l.j. hic autē cōtemplatione perſonaruz videt̃ relictuz.j.de cēſi.l.fi. §.diuus.Gul.Et concor.ad hāc.l.j.ſi ſeruus expo.ve.l.pe.⁊ de pig.l.debitor pactus.⁊ qd no.⁊ dixi.C.de ver.ſig.l.j.⁊ vide que
4 ſtionē quā ibi tetigi de bānito.¶ †Vltimo querit Jaco.de ra. pulchrā queſtionez ꝓmiſi tibi ſingulis annis quo eſſem in vrbe roma.xx.tu ꝓmiſiſti mihi.x.ſingulis annis quo eſſem in italia. miſſus ſum cauſa reipublice ad vrbē romanā.certū eſt ꝙ nō teneor tibi ex mea ſtipulatione:qꝛ nō videor eſſe in vrbe romana ex quo ſum ibi reipublice cauſa.ſed nunquid tu teneberis mihi ac ſi eſſem in italia.dicit qd ſic per hanc eandē.l.qꝛ videor eſſe in
5 italia.¶ †Itē dicit qd facit ad.q.qua no.in aut̃.integreſſi.quidam cōmiſerat homicidiū:iperator vel rex fecit ſibi gratiaz qd ingrederet̃ monaſteriū ⁊ ibi eſſet perpetuo ad penitentiā agendam,⁊ ſi inde exiret ꝙ deberet decapitari.vxor corā epiſcopo petijt qd rediret cuz ea ⁊ coactꝰ eſt ꝑ ſentētiā exire monaſteriuz ⁊ redire cuz ea:nunquid erit excuſatus?dicit qd ſic.ar.huius.l. qꝛ non videt̃ exiuiſſe ex quo de neceſſitate exiuit.⁊ de hoc vide in queſtionibus Bartho.brix.j.q.⁊ dixi.d.aut̃.ingreſſi.¶ In glo.vt ſi quidē.in fi.imo dic qd hec lex facit contra:qꝛ dicit non cōmitti quaſi alibi vere fuerim ſed datur reſtitutio quaſi ibi ficte factū.Ja.but.Et cōcludēdo dic qd abſens reipub.cauſa nō ſequit̃ per beneficiū reſtitutionis ꝙ habeat̃ loco p̄ſentis ⁊ ecōuerſo preſens loco abſentis,quod eſt notandum.

1 ☞ Mandās titio quendam occidi qui titius aliter proteſtatus eſſet de talē occidendo,an teneatur de mandato.
2 Jus an aduerſario queratur ſola proteſtatione.

1 SI qui reipublice. †No.glo.q̄ eſt hic que incipit,id eſt veriſimile ibi ſe nō acturū ꝑ quā colligit.Ja.bu.ꝙ ſi mādauit titio ꝙ hominē occideret ⁊ titiꝰ ꝓteſtatus fuit ꝙ omnino occideret qd non tenear ex mādato:qꝛ preſumptio eſt propter preſtationē ſuā qd eū ſine mādato occidiſſet.ar.j.de here.inſti.l.fin.⁊ de doli excep. l.apud celſum.§.fi.⁊ ibi in glo.⁊ qd etiā not.in gloſ.j.ex quibus cau.in poſ.ea.l.fulcinius.§.ſed qui fraudationis.vbi dicit̃ animum colligi per ꝓteſtationē.Jac.bu.Contrariū puto veruz:qꝛ non oportet laudādo vel mandādo augeri malitiā.j.de ſer.cor. l.j.§.perſuadere.qui ad hoc bene facit.⁊ vide qd not.et dixi.j.de verbo.ſig.l.ſepe.⁊ de regu.iur.l.conſilij.imo ⁊ Jac.de ra.impro
2 bat hoc exemplum glo.†⁊ dicit ꝙ per talem ꝓteſtationē non denegaretur reſtitutio:qꝛ poterat mutare voluntatē ⁊ ꝓteſtationem ⁊ agere:qꝛ talis proteſtatio eum in aliquo non obligabat nec ex ea ius querebat̃ aduerſario.⁊ pro hoc qd no.in aut̃.de tabellionibus.§.j.

1 ☞ Milites quibus ſint commēdabiles ⁊ quibus reprobādi.
2 Milites vſurarij an militum gaudere debeant priuilegijs.
3 Milites in domo propria ſemper remanentes an dicātur proprie milites.
4 Milites licet actu non militent parati tamen debēt eſſe ad militiam:⁊ omnes tales gaudent militum priuilegijs.

1 MIlites. †No.gloſ.hic poſitā cui neſcio ſimilē in corpore iuris niſi in aut̃.de māda.ꝑn.§.fin.licet quidā habeāt ſimilē extra de ſer.nō or. c.vlti.ſed ego nō habeo.⁊ ſi qui habeāt,credo qd fuerit additio.Et not.effectum glo.per hos verſus.Taliter ornatus eſt miles iure vocatus.Cingit mucro latus ſit nobilis atqꝫ probatus.Scriptus iuratus ſit ſtigmate notificatꝰ.Sꝫ proh dolor hodie fiunt milites negotiatores vſurarij publicani ruſtici carentes omni nobilitate ⁊ virtute dūmodo ſint diuites. Et in hoc valde deficiunt qui eos faciunt.Impuberes etiam poſſunt fieri milites.C.de teſta.mili.l.pe.⁊ eſt tex.⁊ gloſ.ff.de ex cauſa.tu.l.ſꝫ ī milites.§.iā autē.¶ An militia ſit dignitas di
2 xi.C.locati.l.milites.¶ Ex quo quero an milites †noſtri tꝑis gaudeant priuilegijs militum.Ja.de ra.clare tenet qd non ⁊ dicit ꝙ etiam tꝑe harū.ll.erant alij milites qui nō erant ornati ſecundum iſtā ſolennitatē ⁊ non gaudebant priuilegijs militū. nihil tñ allegat Gul.de cu.hic allegat ꝙ non gaudeant:qꝛ hodie ceſſat forma que hic tradit̃.ergo ceſſare debet priuilegium. ar.j.ad exhi.l.iij.§.ſi rem.de verbo.ſig.l.mulieris.§.abeſſe.⁊ ad
3 legē falci.l.ſi is qui quadringenta.§.quēda.¶ Itē milites †qui morantur in domo nō habēt priuilegia.C.de teſta.mili.l.j.⁊ de reſti.mili.l.fin.⁊ qꝛ ꝑuilegiū ceſſat ꝓpter moderamētum,in aut̃. de nō alie.§.qꝛ vero veriſimile.j.de teſta.mili.l.eiꝰ militis.§.militia.⁊.C.ad velle.l.antique.Itē qꝛ antiquitꝰ dabat̃ priuilegiū electis.ergo ſi nō ſunt electi nō habēt priuilegiū.j.de reb.du.l. ſi cognatis.In cōtrariū eſt qꝛ licet iſta ſolēnitas antiqua deficiat:effectꝰ tñ remanet.ſ.de neg.ge.l.actio.⁊ ar.ſ.de his qui no. īfa.l.decreto.⁊ de publ.iudi.l.ordo.⁊ qd dicit̃ de formula actionis ſublata effectꝰ tñ manet.C.de formu.l.j.⁊.ij.⁊ maxie qꝛ talē cōſuetudinē ꝑnceps ī faciēdis militibꝰ ſeruat ⁊ tolerat.j.de re
4 iudi.l.quidā cōſulebat.ī fi.†Et qd dicit̃ ꝙ nō bellāt,verū eſt ſꝫ ſi parati ſunt bellare priuilegiū habeāt.j.de aqua quoti.⁊ eſti. l.j.§.j.⁊ de ſer.vrba.p̄d.l.foramē.⁊ hāc opi.ſequit̃ hic Jac.but. Ipſe autē Gul.dicit ꝙ milites in q̄bus remanet ratio ꝑuilegij habeāt priuilegiū,alij nō.vnde ſi nō ſunt in bello nō poſſunt te ſtari iure militari qꝛ illud habēt ſoluz cū ſunt in expeditiōe,vt j.de bo.poſ.ex teſta.mili.l.j.C.de teſta.mi.l.pe.⁊ de reſti.mi.l.fin.

Alia sunt priuilegia quorũ ratio hodie remanet vt qđ milites nõ torqueant̃.C.ad legẽ iul.maie.l.null⁹.de questio.l.milites. in vsi.feu.de pace tenẽ.ꝛ eius viola.§.si miles.ꝛ.§.si rusticus.et ĩ.de re mili.l.desertorẽ.§.j.ergo ꝛ priuilegiũ retineat.dicit etiã qđ nõ possunt portare arma vt quidã dicũt nisi qñ sunt in expeditione.ꝛ est expressum.C.de prepo.sac.cubi.l.fi.in aut.de man. prin.§.fin.ꝛ.C.vt armo.vsus inscio prin.interdi.sit.l.vnica.lib. xj.S.de hoc etiã an milites nostri tẽporis gaudeãt priuilegiis qđ dixi.S.de procura.l.filiussa.§.veterani.ꝛ no.in glo.d.§.fi.in aut.de mãda.prin.ꝛ in Spec.de procu.§.j.ver.itez qđ est miles. vbi de hoc satis not.ꝛ ibi in additionibus.Jo.an.ꝛ de accusa.ĩ prin.ver.item quod est miles.de teste.§.restat.ver.sed hos milites.ꝛ dixi etiaz.C.de procu.l.militẽ.ꝛ Cy.tangit.C.de iur.ꝛ fac. igno.l.j.Aliquãdo vidi seruari vnũ aliquãdo oppositũ sed cõmuniter magis vidi seruari qđ nõ gaudeat priuilegiis.ꝛ vide etiam qđ not.xvj.q.j.militare.et.ĩ.de testam.mili.l.ex militari. ¶ In fi.gl.adde ꝛ septimũ:q2 daꝛ sibi maxillata in signũ duriciei ꝛ pcussionũ ꝗ passur⁹ est.p re publica.ar.de test.mili.l.j.in fi.

1 ¶ Absens ꝯtra absentẽ in eo qđ lesus est venit restituẽdus.
2 Priuilegiatus an restituatur contra priuilegiatum.
3 Contendẽtium vno de lucro, altero de damno, cuius sit potior conditio.

1 Qui reipublice. Absens † cõtra absentẽ ꝛ eo ꝙ lesus est restituit̃. h.d. ¶ Itẽ no.qđ glo.hic colligit qđ priuilegiatus admittit̃ contra priuilegiatũ.de quo dixi.S.de mino.l.verũ.§.item querit̃.circa fi.Jac.bu.dicit qđ illud qđ gl.colligit nõ est verũ: q2 absens qui prescribit nõ est priuilegiatus sed ille contra quẽ prescribit̃ ꝛ qui lesus est priuilegiatus est.ꝛ ideo restituit̃ et sic priuilegiatus admittit̃ cõtra nõ priuilegiatũ nõ autẽ cõtra priuilegiatũ.nã ꝛ si esset p̃sens restitueret̃ cõtra absentez.vt.S.ea.l. j.§.verba.versi.itẽ si quis.Et idẽ est etiã in.d.l.verũ.§.itẽ q̃ritur. nã ibi oportet duo cõcurrere scz minorẽ etatẽ ꝛ lesionẽ ꝙ est ibi in vno tãtũ.in alio autẽ erat sola minor etas ꝛ nõ lesio ꝛ sic hic. ꝛ ibi est reperire semp priuilegiatũ admitti cõtra nõ priuilegia-
2 tum.Jac.bu.Si ergo querat̃ an priuilegiatus † admittat̃ contra priuilegiatum,dic aut querit̃ de priuilegio in corpore iuris clauso,aut de alio.primo casu aut in p̃sona vni⁹ cessat cã priuilegij licet p̃sona de se sit habilis ad priuilegiũ:ꝛ tũc priuilegiat⁹ vtit̃ priuilegio suo cõtra eũ in cuius p̃sona cessat causa priuilegij.ꝛ ita intelligit̃ ẽm Jac.but.ꝛ veritatẽ hec lex.ꝛ.d.l.veruz.§. itẽ querit̃.S.de mino.aliq̃n est par priuilegiũ ꝛ causa priuilegij in p̃sona vtriusq3:ꝛ tunc ẽm Jac.bu.ꝛ multos sequaces simpliciter ꝛ indistincte melior est causa cõuẽti.vt.d.l.verũ.§.itez querit̃.ꝛ.l.si minor.xxv.ann.filiofa. Pet.ꝛ Andr.in hoc distin-
3 guunt. ¶ † Aut vnus ꝯtendit de dãno alter de lucro et melior est cõditio certãtis de dam.vt.ĩ.de dam.infec.l.proculus.ꝛ.d.l. verũ.§.fi. ¶ Si vterq3 de lucro vel vterq3 de dãno:tũc vera sit opi.predicta.d.Jac.qđ melior sit cõditio cõuẽti.si autẽ priuilegia sunt inequalia et disparia tunc maius p̃fert̃ minori.vt.d.l. verũ.§.fina.de mino.ꝛ.l.si apud.ꝛ.C.ad trebel.aut̃.nisi rogati. ¶ Scđo casu principali qñ priuilegia nõ sunt clausa ĩ corpore iuris tũc aut vnũ p̃cedit aliud in cõcessione:aut simul eodẽ tpe sunt concessa.aut dubitat̃.primo casu primũ preualet nisi scđz de eo faciat mentionẽ ꝛ ei deroget.ĩ.ne quid in loco publi.l.ij.§. si quis a principe.ꝛ.§.merito.C.de emanci.lib.l.nec auus.xxv. q.ij.§.qđ autem.ꝛ ibi in glo.extra de rescrip.c.j.per omnes.per Hoffre.in summa de priui.§.itẽ priuilegiuz.ꝛ vide Hostien.in summa eo.tit.ꝛ per Barsiam.de ele.c.quãuis.lib.vj.Secundo casu qñ sunt eodẽ tẽpore concessa:tũc aut vnũ est speciale aliud gñale:ꝛ tũc gñi p speciẽ derogat̃.extra de regu.iur.c.generi.lib. vj.cũ ibi not.per oẽs.Si aũt vtrũq3 est generale vel vtrũq3 speciale vel dubitat̃ qđ sit prius vel posterius:tunc aut priuilegia continẽt ius diuiduũ:ꝛ tunc priuilegiati diuidũt inter se.vt.C. de lega.l.si fortidianũ.Si indiuiduũ,tunc ẽm Pet.nullus habebit.vt.ĩ.de here.insti.l.qui soluendo.ꝛ idẽ qñ incertum est qđ priuilegium p̃cedat.vt.ĩ.de admi.tuto.l.duo sunt titij.Alij his casibus.ꝛ forte non male dicũt aut priuilegiati inter se cõtẽdũt ꝛ melior est causa cõuẽti vt.d.l.verũ.§.fi.de mino.ꝛ de verb.ob l.si seruũ.§.sequit̃.Si cũ extraneo ꝯtendũt tũc nullus obtinet. vt.d.l.duo sunt titij.Alij dicũt qđ vbi eodẽ tpe sunt ꝯcessa,quia ibi est repugnãtia tũc cõuẽtus obtineat nõ:q2 priuilegiũ suum sibi p̃sit:sed q2 deficit ius in persona agentis ꝛ sic reus obtinet etiã si nihil prestiterint.C.de rei ven.l.vlti.Si cũ extraneo contendũt succũbant ppter repugnantiã.vt.d.l.duo sunt titij.aliter etiã no.d.c.j.de rescrip.p omnes ibi videas.ꝛ de regu.in.qui prior.lib.vj. ¶ Jac.de bel.hic in opere cõtrariorũ nõ solutorũ dicit:aut priuilegia sunt paria aut imparia.primo casu aut est eadẽ causa vtriusq3,aut dispar.si eadẽ si quidẽ vterq3 tractat de lucro tũc neuter vtit̃ priuilegio contra aliũ.C.de posi.l.pe.§.j.ĩ. de posi.l.si hominẽ.§.fina.ꝛ de priui.credi.l.priuilegia.fallit in duabus dotibus ex eadẽ substãtia debitis.C.qui po.in pig.ha. l.assiduis.§.exceptis.Itẽ fallit.C.ad velleia.l.pe.ꝛ fin.sed excipiendo sic.vt.d.l.verũ.§.pe.in fi.Si autẽ dispar est causa:quia vnus certat de dãno alter de lucro:tũc potior est causa certãtis de dãno.vt.d.§.pen.ij.rñso.in.l.verum.ꝛ.C.si aduer.fis.l.j.ꝛ.ij.si vero priuilegia sunt imparia:tũc prefert̃ potius ꝛ fortius priuilegiũ vt dictũ est.Et p hoc patet sol.ad arg.cõtraria in glos. hic signata ꝛ non soluta:q2 in.l.verũ.§.pe.vterq3 tractabat de dãno vitãdo.hic autẽ vnus tractabat de lucro captãdo cũ alterius iniuria.ꝛ in.§.ꝛ hic presenti.de sanc.epis.vterq3 tractabat de lucro captãdo.ꝛ ideo melior est causa eius qui iuri cõmuni ꝛ priuilegio iuuabat̃ ꝙ eius qui priuilegio tantũ.ꝛ de hoc dixi. ꝛ per Cy.C.de sac.sanc.eccle.aut̃.quas actiones.et possent adduci predicta ad questionẽ de duob⁹ testamẽtis eodẽ die cõfectis ꝙ p̃ualeat.de q no.ꝛ plene dixi.C.de edic.diui adr.tol.l.fin.

¶ De aliena.iudicij mutandi causa facta. Rubrica.

1 ¶ Titulus de alie.iudicij mutan.cau.facta in quo differat a titulo.C.ne liceat poten.
2 Possessore excusso ꝛ re alienata recuperata an sit alienans excusatus.
3 Officium iudicis an locum habeat in actione de alie.iudi.mutan.cau.fac.
Emptor an stare teneatur conuentionibus venditoris.
4 Edictum de alienatione iudicij mutãdi causa facta locum habet in personalibus realibus seruitutibus ꝛ in rem scriptis.
5 Uasallus vel emphyteota alienans an si recuperet excusetur.

Super rubrica. Continua vt glo.Et vide Azo.in summa huius tit.Et Hoffre.ꝛ Hostien.ꝛ Specu.extra eod. titu.ꝛ Roffre.in libello.eod.titu.de act.in factum de alienatione iudicij mutandi cau.diuisio totius titu.ĩ.eod.l.j.
1 † Et quid differat iste tit.a ti.C.ne liceat potẽ.ꝛ qđ iste titu.non videt̃ locũ habere.ppter regulã victus victori in expẽsis cõdemnatura.Et an ista actio cõcurrat cũ vtili rei vẽ.ꝗ dat̃ ꝯ illum qui dolo desijt possidere.An agatur ad interesse ex hoc edicto aut ceptũ iudiciũ cõtra possessorẽ. ¶ Et quomodo probet̃ hoc
2 interesse.† An excusso possessore et re recuperata sit liberatus alienãs.ꝛ an si expense sunt pmisse possint peti iure actionis si iudex ex officio nõ cõdẽnauit.Cõtra cauillosos ꝛ verbosos aduocatos ꝛ pcuratores.vide.ĩ.eo.l.ante aliũ.Quod potẽtiorib⁹ pares esse nõ possumus.ĩ.eod.l.q2 etiã.ꝙ istud edictũ detur ad iteresse ꝛ qñ iterfit.ea.l.§.itẽ si locũ.Et qñ habeat locũ qđ vi aut clã ꝛ actio pluuie arcẽde.si pmisit sub pena nõ edificare in area mea ꝛ eã vendidi ꝛ emptor edificauit.an cõmittat̃ pena ꝛ cõtra quẽ.ĩ.eo.eadẽ.l.§.opus.Et an emptor stare teneat̃ conuẽtioni
3 vẽditoris.† an officiũ iudicis locũ habeat in hac actiõe ea.l.§. ex quib⁹.Et si alienãs parat⁹ est subire iudiciũ ꝛ rẽ restituere si succũbat an sufficiat.An vsucapta re per emptorẽ tollatur hec actio.ĩ.eo.l.itẽ si res.ꝛ an supueniẽs vitiũ furti vel mala fides impediat cõpleri vsucapionẽ ceptã.Et an istud edictũ locũ habeat in re mobili.Et an diligẽtia in vno p̃sit in alio ꝛ negligẽtia in vno noceat ĩ alio.duo exigunt̃ in hoc edicto ꝙ dolo sit facta alienatio ꝛ qđ cã mutãdi iudicij ea.l.§.itẽq3 fieri põt.ꝛ quomodo pbabit̃ dol⁹.ꝛ si alienaui credẽs rẽ tuã esse cũ nõ esset possit agere ille cuius erat ex hoc edicto.Et qño pbabit̃ dolus no.de execrãtib⁹ lites ea.l.§.põt autẽ:ꝛ an sit necesse in hoc edicto qđ
4 dñium trãsferat̃. ¶ † Qđ hoc edictũ locũ habeat in p̃sonalib⁹ realib⁹ ꝛ seruitutib⁹ ꝛ in rẽ scriptis.ĩ.e.l.nõ solũ.An hec actio det̃ ad rẽ interesse ꝛ expẽsas.ea.l.§.hec actio.An hec actio ꝯcurrat cũ ti.de litigi.ꝛ ne li.potẽ.ĩ.eo.l.ex hoc edicto.§.ait pretor. ¶ Quis dicat̃ alienare ea.l.§.alienare.Et an heredẽ instituẽs videatur alienare.Et an emphyteota possit legare rem emphyteoticam. ¶ An qui alienauit ꝛ recuperauit teneat̃ hac ea.l.§.
5 si quis alienauerit.† Et an vasallus vel emphyteota alienãs et recuperãs sit excusatus.An alienare videatur qui redhibet.ĩ. eo.l.q2 redhibito.ꝛ si statuto caueatur qđ equi qui tenent̃ p cõmuni nõ possint alienari.An faciat cõtra statutũ ille qui redhibet equũ vitiosum quẽ emerat.Et an obligatus rem restituere si restituat teneatur hoc edicto.ĩ.eo.l.nã ꝛ si obligatus. ¶ Qui alienat in militẽ tenet̃ hoc edicto.ĩ.eo.l.cũ miles.Et an locum habeat in actore alienate sicut ĩ reo.an hoc edictũ habeat locũ in actione communi diuidundo.ĩ.eo.l.fi.

1 ¶ Rẽ alienãs causa mutãdi iudiciũ actori ad interesse tenet̃.
2 Excussio possessoris ꝛ rei auocatio an alienantem liberet.

1 **Omnibus modis.** †Diuide titulū i quatuoꝛ partes. i prima ponitur cōmēdatio edicti vſqꝫ ibi vt ſi quis alienando. ſecūdo ponitur mens edicti vſqꝫ ad verſi.itaqꝫ. Tertio expoſitio edicti vſqꝫ ad.l.nā ⁊ ſi obligatus.§.ſi tutoꝛ. Quarto formantur queſtiones circa materiam vſqꝫ in fi.titu. ¶ Opp. ad hāc.l.de lege.j.C.ne lice.potē.gl.ſoluit ꝙ ibi loquiť in actoꝛe hic in reo:ſed certe iſte titu.⁊ ille locū habere pōt et in actoꝛe ⁊ in reo cū indiſtincte loquanť.vnde dic qđ ibi loquiť de potentioꝛe ratiōe officij hic de quocūqꝫ potētioꝛe ꝓpter diuitias vel amicos vel aliter. ¶ Itē nō obſt.š.qđ quiſqꝫ iur.l.iij.§.ſi is,vt ibi not. ¶ Itē opp.glo.ꝙ nullū videať intereſſe:qꝛ cōſequi poteſt expenſas a poſſeſſoꝛe per.l.properādū.§.ſin autē alterutra. C.de iudi.ſol.vt glo.⁊ ꝓ prima ſol.glo.facit licet non alleget.j.eo.l.iij.§.ex quibus.vel dic ꝙ.l.properandū.loquiť de expenſis iudicio cepto vſqꝫ ad ſentētiā.hic autē titu.loquiť de dānis et expēſis cōtingētibus ante iudiciū ceptū,vt patet ex prima glo. ¶ Itē oppo.gl.de.l.qui petitoꝛio.j.de rei ven.ſolue vt glo.quia pro hoc nō haberē rem ſed eſtimationē.rem autē cōſequiť per hoc edictū,vt not.j.eo.l.non ſoluꝫ.§.pe.vel verius dic qđ actio in factū ex hoc edicto cōcurrit cū illa vtili que datur contra illū qui dolo deſijt poſſidere,vt no.š.eo.l.iij.§.fin.in gloſ.vel poſſes dicere ꝙ illa vtilis eſt generalis quo ad quēlibet q dolo deſijt poſſidere.hec ſpecialis qn̄ fit in durioꝛeꝫ aduerſariū. ¶ Itē ab illa vtili liberať alienans reuocata re a poſſeſſoꝛe ab iſta nō vt ſtatim dicā. Querit glo.an ad hoc ad intereſſe agať ex hoc edicto etiā anteq̄ ſit ceptū iudiciū ⁊ facta excuſſio ꝯtra poſſeſſoꝛeꝫ Glo.tenet ꝙ ſic.⁊ alle.l.ſi quis mādato.š.de neg.geſt.ſed illi.l. poſſet rn̄deri qđ ibi ideo videtur abeſſe:qꝛ erat obligatus.vt ibi diciť.hic autē nō erat obligatus expendere ſꝫ ſolū ſperabatur. Itē allegat.l.iij.§.itē ſi locum.j.eo.que bene facit pro gloſ.⁊ melius ⁊ expꝛeſſius.j.qđ falſo tutoꝛe.l.nouiſſime.§.pōpo.per quā l.Jac.de ra.⁊ Richar.tenēt opi.glo.⁊ repꝛobāt opi.placen.Ja.de ra.dicit qđ licet agať etiā ante expēſas factas nō tamē lata ſentētia ſibi ſtatim ſolueť ſed ſuſpendeť ſentētia quouſqꝫ actū ſit cōtra poſſeſſoꝛē,vt.j.ad legē aquil.l.i lege aquil. ſi deletū.vel vt caueať,vt.j.mādati.l.ſi mandato.§.quoties.⁊ pro hoc facit pꝛealle.l.ſi quis mādato.de nego.geſt.vbi nō agiť vt ſoluať ſed vt libereť vel ſibi caueatur. Sed certe tunc modica eſſet vtilitas huius edicti ⁊ vtilius eſſet agi demum factis expēſis et excuſſo poſſeſſoꝛe. ⁊ ideo puto ꝙ ſententia que fereť ex hoc edicto ſtatim mandeť executioni pro dāno ⁊ intereſſe.⁊ pro hoc etiā facit qđ dicit glo.ſi res eſt vſucapta a poſſeſſoꝛe.quid eſt opus excutere poſſeſſoꝛē cū cōſtet me rem cōſequi non poſſe,vt.j.ſi cer.pe.l.ſi.⁊ de verbo.obli.l.decē.⁊ qđ ibi no.puto tamē ꝙ in iſto iudicio quo agiť ex iſto edicto ad damnū ⁊ intereſſe ꝙ actoꝛ habeat neceſſe ꝓbare intereſſe ſuū,vt.C.de ſen.que pro eo qđ itereſt ꝓfe.l.vnica.§.in alijs.⁊ inſti.de verbo.obli.§.fi. ¶ Alij tn̄ dicūt qđ iſtud intereſſe pꝛobať per iuramentū ꝓpter dolū aduerſarij,vt C.vnde vi.l.ſi quando.j.qđ vi aut clam.l.ſemper.§.hoc interdicto.⁊ ibi no.⁊ no.etiā.d.§.vlti.de ver.obli. ¶ Sed quero vtrum
5 poſſeſſoꝛe excuſſo†⁊ re ab eo aduocata,an liberatus ſit ille qui alienauit. Et videť qđ ſic,vt.j.de peti.here.l.nec vllā.§.pe.alias eſt ſub.l.ab herede.⁊ de ſolu.l.ſtichū aut pamphilū.⁊.j.mā.l.ſi ꝓcura.§.mādati.⁊ hoc tenet Old.j.eo.l.itē ſi res.ſed contrariū eſt verū,vt.j.eo.l.iij.§.ex quibus.ad cōtraria patet reſpōſio:qꝛ ibi petebať ab alienāte eſtimatio rei qđ eſſe non pōt cū habeat rem.hic autē nō rei eſtimatio,ſed quāti intereſt durioꝛē aduerſariū nō habuiſſe. ¶ Vltimo colligit Jac.but.ex glo.que incipit,imo videť ibi iuſtā cauſam litigādi qđ qn̄ iudex nō habuit rationē expēſarū ꝓpter cōtumaciā vel pꝛopter iuſtā cauſam litigandi qđ ſi pꝛomiſſe fuerāt ⁊ ſic debebať actiōis iure qđ poſſunt peti in nouo iudicio.vnde refert an ſint ꝓmiſſe vel non.ſi ſic aut petit eas in libello tanq̄ pꝛomiſſas.vel in fin.libelli dixi ſicut moꝛis eſt ⁊ pꝛedicta petit omni modo et iure quibus melius poteſt licet hoc caſu poſſet reus petere declarari vtrū petā expēſas ex officio an iure actionis tanq̄ pꝛomiſſas ꝙ in hoc eſt magna differentia vt ſtatim patebit.ſi enim peto vt pꝛomiſſas iudex debet eum condemnare in expenſis non attenta contumacia nec quod reus habuerit iuſtaꝫ cauſam litigādi. Si autē de his in libello nihil eſt dictum: tunc iudex ex officio ſuo condemnat in expēſis:⁊ tunc bene poteſt omittere condemnare vel ex contumacia actoꝛis vel qꝛ reus habuit iuſtā cauſam litigandi per.d.l.pꝛoperandum. Jaco.butri.

Ad alium. No.hanc.l.contra pꝛocuratoꝛes aduocatos ⁊ alios verboſos ⁊ cauilloſos.⁊ glo.que eſt hic.

1 ☞ Potentia vnius non debet minus potentioꝛi nocere.et qui dicātur potentioꝛes.
2 Potentes pꝛeſumuntur eſſe crudeles: nihilominus cogi debent ſoluere quod debent.
3 Edictum de alienatione iudicij mutan.cauſa facta pꝛoſequiť intereſſe:qua pꝛopter in illius cauſa conſiderať quādo et qualiter interſit.
4 Alienatione,obligatione vel actione extinctis habet locū edictum de alienatione iudicij mutan.cau.fac.
5 Venditoꝛ an emptoꝛem obliget ſuis conuentionibus,vt illis ſtare teneatur.
6 Actio de aliena.iudicij mutan.cau.fac.datur ad intereſſe expēſarum vel alterius incommodi.

1 **Via etiam.** †Ibi quia potētioꝛibus. no. tex qui continue allegať. Et ideo non pꝛeſumiť minus potēs violētiam inferre potentioꝛi.š.qđ met.cau.l.ſi.⁊ ad hoc cōtoꝛ.C.de tranſac.l.tranſactionem.et de pꝛed.decu.ſine decre.non ali.l.j.lib.x. Potentia vnius nō debet alteri nocere.C.de annali exceptio.l.ij.et minus potentes ſepe oppꝛimuntur a potentioꝛibus.C.ne lice.poten.l.j.§.fin. Itē ditioꝛes dicunť potentioꝛes.in auť.vt omnes obe.iudi.ꝓuin.§.ſi quidē. Itē obtentū potētie vel ſcientie aduerſarij nō debet quis perdere ius ſuū.C. de aduo.fiſ.l.iij.de offi.rec.pꝛouin.l.moderatoꝛes.ne lice.potē.per totuꝫ.ne fiſ.vel reſpub.l.j.in fin.⁊.š.de offi.pꝛ̄ſ.l.illicitas.§.ne potētioꝛes.⁊ vide in bꝛocardis de cōmodo ⁊ incōmodo ⁊ lucro quarta parte rubꝛicel-
2 la,obtētū potētie.⁊ ſequēti.†Itē potentes ꝑſumuntur eſſe crudeles.j.de dona.cauſa moꝛ.l.iij.ibi potētis crudelitate ⁊c.potētioꝛes coguntur ſoluere id qđ debent.C.de cōmer.et merca.l.j.⁊ vide eo.titu.l.iij.iudex etiā pati non debet quod minoꝛes ſint equales maioꝛibus.in auť.de cōſang.⁊ vterinis fratribus.§.fi.⁊ ꝓ hoc.C.de defen.ciui.l.potioꝛis.⁊ qđ ibi dixi.vnde ſalomon: ne litiges cū potētioꝛibus,ne incidas in iras eoꝛū.⁊ alibi cū potente non facias rixam.alibi autē dicit:noli manificare virum potentem ⁊ diuitem.

3 **Item ſi locum.** †Hoc edictuꝫ pꝛoſequitur intereſſe.⁊ ideo quomodo ⁊ quādo interſit declarat iſte.§.⁊ ſequēs. Et quando habeat locū interdictum quod vi aut clam.⁊ quando actio pluuie arcēde dic vt in gloſ. ¶ Item oppo.qđ non interſit actoꝛis alienationem factā nō eſſe.nam licet emptoꝛ teneatur ſolū ad patientiā:venditoꝛ tamen ſemper teneretur ad expenſas.vt.j.qđ vi aut clam.l.ſi alius.pꝛimo reſpō.ergo actoꝛis non intereſt.ſol.dicit gloſ.qđ poſſunt eſſe alie expēſe ⁊ damna quam demolitionis.⁊ licet gl.nō dicat grauať actoꝛ:qꝛ habet neceſſe agere duobus iudic.vno cōtra poſſeſſoꝛē ad demolitionē:alio contra alienātem ad expēſas.vel dic ſm Jac.de ra.ꝙ eſt cōſtitutio de puncto:qꝛ eius intereſt niſi hec actio ſibi daretur,vt not.in ſimili.š.qđ metus cauſa.l.ſed ⁊ partus.§.ſi.

4 **Opus quoqꝫ.** †Iſte.§.ſimilis eſt pꝛecedēti.et vide qđ ibi dixi. ¶ Itē colligit glo.ex iſto.§.qđ ſi pꝛomiſi alicui non facere opus in meo ſub certa pena ſi alienaui ⁊ emptoꝛ fecit opus qđ pena non cōmittatur ⁊ hec queſtio tangitur etiam in gloſ.j.de verbo.obli.l.ſi ſub vna.§.j.de vſufru.l.ſi pendentes.§.ſi.⁊ plene not.per Dy.⁊ dixi.j.de oper.no.nū.l.ſi. ¶ Quidam dicunt vim eſſe in foꝛma verboꝛū: qꝛ aut ſunt perſonalia:qꝛ pꝛomiſſoꝛ pꝛomiſit ſimpliciter quod opus non fieret:tunc ſi ſiat per emptoꝛeꝫ tenetur. Si vero pꝛomiſit perſonaliter ꝙ ipſe nō faceret tunc ſi emptoꝛ faciat nō tenetur:vt hic.ſic etiam conſideratur an edictum ſit ſcriptum in rem vel in perſonā.š.qđ metus cauſa.l.metum.§.animaduertendum.de bonis auto.iudi.poſ.l.hec autē.§.ſi.⁊ de lega.ij.l.ſi vnū ex familia.§.ſi vno.⁊ bene.C.de cōſti.pecu.auť.ſi quando.qđ emptoꝛ teneatur,facit.d.l. fina. de oper.no.nuncia.⁊.l.non ſolum.§.pe.j.de contrahen.emp.l.ſi quis.ſub hoc pacto.⁊.š.de mino.l.in cauſe.§.fina. In contrariū qđ non teneatur facit iſte §.⁊.j.de contrahē.emp.l.fina.§.lucius. Jaco.de ra.⁊ Dy.dicūt quod pena non cōmittitur ex facto emptoꝛis contra ipſum:qꝛ perſonalis eſt actio que non ſequitur poſſeſſoꝛē.vt dicto.§.lucius.ſed ex eius facto bene cōmittitur contra venditoꝛem:quia factum emptoꝛis reputatur factum vēditoꝛis a quo cauſam habet,vt.j.de ſer.expoꝛ.l.ſi titius. Jac.⁊ Dy.⁊ facit.j.communi diui.l.in hoc iudicium.§.ſi inter ſocios.vbi de hoc tetigi. Et dic qđ aut venditoꝛ fecerat opus in totum et poſtea alienauit: ⁊ tunc emptoꝛ qui nihil fecit tenetur ſolum ad patientiam non ad impenſam,vt dicta.l.fina.de oper.not.nuncia.⁊.š.§.pꝛoxi.aut venditoꝛ opus inchoauerat ⁊ emptoꝛ perfecit:⁊ tunc cum factum a venditoꝛe debeat deſtrui,⁊ per conſequens impoſituꝫ ab emptoꝛe.⁊ ita etiam poteſt intelligi dicta.l.fina. de oper. no.nun.aut venditoꝛ nihil fecit ſed emptoꝛ ſic:⁊ tunc nullo modo debet deſtrui opus.nam ex perſona venditoꝛis non:quia nihil fecit ex

fecit ex persona emptoris non qꝛ ei non fuit nunciatum, vt hic.
¶ Et ex predictis colligit talem cautelam Jaco. but. Quidam
promisit non petere laudum quantūcunqꝫ iniquum reduci ad
arbitrium boni viri sub magna pena. vnde timet petere reduci
ne incidat in penam. consuluit per hunc. §. ꝙ cedat iura sua alij
dicens cedo tibi omnia iura mea contra laudum ⁊ eius reuoca
tionem si ⁊ inquantum mihi competit sine pena. tunc ille petet
reuocari ⁊ neuter cadet in penam. cessionarius non: qꝛ penam
non promisit. cedens non qꝛ non petit reduci. Jac. bu. Et vide
5 in specu. de arbitro. §. fin. ver. quid si iurauit quis. † Et dic secū
dum Pe. cum queritur an emptor teneatur stare conuentioni
venditoris, aut pactum est appositum ad excipiēdum puta qđ
res communis non debeat diuidi vsqꝫ ad quinquēnium: ⁊ tūc
trāsit ad emptorem. ꝭ. communi diui. l. in hoc iudicio. ⁊ pro soc.
l. idem. §. fundum. Aut pactum est ad agendum. ⁊ tunc aut est
reale ⁊ preiudicat emptori vt si sit mihi cōstitutum pignus vel
ius seruitutis. ꝭ. de ser. rusti. predio. l. via constitui. §. si fundus.
⁊ de contrahen. empt. l. ab eo. alias cum ab eo. aut ex pacto que
ritur tantum actio personalis ⁊ emptor non tenetur qꝛ perso-
nalis obligatio non recedit a persona nec sequitur rem. ꝭ. de cō
trahen. emp. l. fin. ⁊ ad trebel. l. j. §. si heres. pe. ⁊ ad hoc. ꝭ. de pac.
l. si tibi. x. §. pactū conuentū. ⁊ l. idem in duobus. §. j. ¶ In glo.
imo videtur. ibi. §. tandiu. sed dic ꝙ ibi ignorauit secundū Jac.
de bel. ¶ Ibi sed ar. contra. s. ꝙ scientia nūciationis preceden-
tis non noceat emptori vel heredi. vel dic ꝙ est ar. contra ꝙ te
neatur venditor ⁊ non emptor, vt dicit Pet. C. de cōdi. ob cau.
l. ea lege. ⁊ no. in specu. de emp. et ven. §. sciendum. vers. sed pone
B. ¶ Ibi. §. si extraneus. iste. §. non contradicit huic. §. sed cō-
cor. sed est arg. contra ad primam so. glo. sed non ob. qꝛ hic ⁊ ibi
tenetur vt possessor: nec hic nec ibi vt habens scientiã vel vt is
cui nunciatum sit. ¶ Item non ob. ad secūdam so. glo. quia ibi
non concurrit scientia ⁊ delictum cum tempore dominij: hic au
tem concurrit cum tpe edificationis. vnde ibi scientia precessit
non habuit in se delictum. ¶ In ea. gl. in fi. Sed illi loquuntur
in mere realibus hic in personalibus. Preterea in. l. si penden-
tes. §. fi. non conuenitur legatarius ex prima stipulatione inter
posita sed ex scđa a se interposita de vtēdo ⁊ fruēdo arbitrio bo
ni viri, vt ibi patet. Ja. bu.

6 Ex quibus. † Iste. §. secūdū Sil. ⁊ Ja. bu. loqtur
de offi. mercēnario deseruiēte actioni
qꝛ iure actionis hec restitutio petiť non autē loquitur de mero
officio ꝗcquid dicat gl. qꝛ hec actio nō est arbitraria nec quasi.
Ja. bu. In ver. quid ergo oppo. vno modo vt gl. ⁊ so. vt ipsa et
dixi etiam. ꝭ. eodem. l. j. vbi etiam de hoc tangitur. Et intellige
secundum Jaco. de ra. siue se offerat siue non, dumtamen con-
uentus paratus sit suscipere conditio non est facta deterior et
pro hoc. ꝭ. de dolo. l. ⁊ eleganter. §. si dolo procurator. sed sim-
pliciter se offerendo suscipere iudicium non liberaretur a pena
huius edicti. argumen. ꝭ. de arbi. l. si cum dies. §. fina. ⁊ l. sequē.
Ja. de ra.

1 ☞ Actio ex edicto de alienatione iudi. mutan. cau. facta non
tollitur per vsuscapionem rei factam ab emptore.
2 Res in furtum incidens an possit vsucapi.
3 Vsuscapio durat triennio.
Actio de alienatione iudi. mutandi causa facta non datur post
annum.
4 Vitium furti superueniens non impedit impleri vsuscapionẽ
ceptam.
5 Actio de alienatione iudicij mutandi causa facta non extingui
tur alienatione sed prescriptione sic.
6 Negligētia in vno actu an ⁊ qñ impediat diligentiā in alio: vel
diligentia in vno actu suppleat negligentiā in alio.
7 Edictum de alienatione iudicij mutandi causa facta duo p̄sup-
ponit ad hoc vt locum habeat.
8 Edictum de alie. iudicij mutādi causa facta an locū habeat in
alienatione per quam dominium non transfertur.

1 Tem si res. † Per vsuscapionē rei factā
ab emptore non tolliť actio
ex hoc edicto: imo potius confirmať. ⁊ vide hic Jac.
de ra. qꝛ clarius loquiť ꝙ glo. lꝫ idē in effectu. ⁊ vide
qđ no. quorū bo. l. j. ⁊ gl. magna. ¶ Op. qđ si desinat res esse per
vsuscapionē cesset hec actio. vt. ꝭ. eo. l. nō solū. §. hec actio. sol. ibi
est exclusus a re: qꝛ res desijt esse in rerū natura. hic qꝛ p̄scripta
2 vel alienata. ¶ † Item op. ꝙ cum res incidat in furtum nō pos
sit vsucapi. so. vt gl. vel verius dic secundum Jaco. bu. ꝙ etiā in
re mobili potest esse quod venditor non contrectat nec emptor
⁊ sic non impeditur vsuscapio eodem modo ⁊ in immobilibus
sed ⁊ in vsucap. spectatur tempus initij an tunc habuerit bonā
fidem. ¶ Item oppo. quia hec actio non datur post annum et
3 vsuscapio † durat triennio: ergo excludit hanc actio. sol. vt glos.
Et aduerte quod glossa dicit quod istud edictum habet locum
etiam in re mobili. pro hoc. ꝭ. e. l. j. quod putet qꝛ ibi dicitur de-
terior causa fiat ex alienatione in hominem alterius prouincie.
loquitur ergo in re mobili quia res immobiles se exhibent. C.
quando ⁊ qui. quarta pars in bonis decur. debeatur. l. ij. libr. x.
⁊ in auť. de equalitate do. §. illud. ⁊ sic non est deterior causa si
res immobilis alienatur in hominem alterius prouincie quia
ibi agi debet vbi res est. C. vbi in rem actio. l. j. ⁊ fi. ⁊ pro hoc. ꝭ. e.
l. ex hoc edicto. §. fi. ⁊ l. seq. ¶ Deinde no. glo. q̄ est valde notabi
4 lis que dicit quod superueniens vitium furti † non impedit cō-
pleri vsuscapionem iam ceptam. argumētum pro hoc. ꝭ. de fun-
do do. l. si fundum. quod verum est si superueniat mala fides vē
ditori. si autẽ superueniat emptori in principio sue possessionis
tunc bene impedit, vt. ꝭ. de vsucapio. pro emptore. l. si eam rem
vnde aliud est querere an superueniens mala fides in persona
emptoris. in principio sue possessionis impediat vsuscapionem
⁊ dic ꝙ sic, vt. d. §. si eam rem. aut queritur an vitium superueni
ens in re non in persona emptoris impediat vsuscapio. et dic
quod non impedit vt hac glo. cum qua concor. alia gloss. que est
ꝭ. de publi. l. eum qui. in princi. vnde dic aut loquimur in perso-
na vniuersalis successoris: tunc siue superueniat vitium vel ma
la fides in personam siue in rem non impedit impleri vsuscap.
ceptam. ꝭ. pro empto. l. iij. §. si defunctus. aut in personam sin-
gularis successoris tunc aut loquimur de vitio rei ⁊ si superue-
niat in princi. sue possessionis nihilominus completur vsusca-
pio vt hac gl. ⁊ ꝭ. dixi. aut vitium superuenit in persona vt ma-
la fides tunc si superueniat in principio sue possessionis impe-
dit vsuscap. impleri, vt. d. §. si eam rem. ⁊ hoc est bene notabile. ⁊
pro hoc. ꝭ. de acqui. re. do. l. pomp. ⁊ de hoc no. ⁊ dixi. C. de vsus-
ca. transfor. l. j. §. hic tantummodo. ¶ In glos. secus si deperdi-
te. ibi. §. hoc proculdubio. Sed quomodo potest locum habere
hec. l. in istis duobus exemplis quando venditor erat eandem
rem vsucapturus? Respon. qꝛ alienauit in talem contra quem
non potuit interrumpere vsuscapionem quod fecisset cōtra vē-
ditorem si non alienasset alias cum non interesset mea non ha-
beret locum hoc edictum. Fran. ac. ¶ In ea. glos. in fi. Et venit
in ea interesse vsuscapionis postea subsecute: quia venit ex alie
natione que est de preterito, vt. ꝭ. de pigno. act. l. si rem. §. fin. Ja-
5 co. but. ¶ † In glos. s. contra alienatorem. ibi vi bo. rap. l. iij. sol.
ibi actus ex quo datur actio erat inualidus qui expectat vali-
dari at hic actus validus erat qui validari non expectat, vt. l. rē
alienam. ꝭ. de contrahen. emp. preterea ibi. s. in. l. fin. de his qui a
non domino ma. statim in gl. allegata manumissio dat act. hic
alienatio nō dat sed constitutio durioris aduersarij que durat
semper: et ideo ibi prescriptio tollit realem act. et causam pena-
lium hic non tollit prescriptio causam huius edicti, imo magis
cōfirmat. si queratur an diligentia in vno prosit in alio, dic aut
erant que circa idem tempus non poterunt intentari: ⁊ tūc pro
dest, vt. C. de inoffic. testam̄. l. contra maiores. et. l. eum qui. secus
si eodem tempore poterant concurrere vt colligitur ex gloss. ibi
ex his que ibi dixi. ¶ Si queritur aut econuerso. an negligen-
a tia in vno preiudicet in alio: dic aut negligentia [a] in vna tollit
6 causam actionis alterius † in consequentia: et tunc preiudicat
in alio, vt. d. l. fi. de his qui a non domino. vbi de hoc et maxime
si aliud ius erat penale. aut negligentia in vno non tollit cau-
sam alterius actionis et tunc non preiudicat in alio vt hic. Ja.
but. ¶ Ibi quia manumisit, quia manumissio tollit illā actio-
nem ⁊ quamlibet aliam. ¶ Ibi aliud rei presecutorium. et ideo
eo sublato tollitur penale tanquam accessorium. ¶ In fin. ⁊ or
dinarium crimen vt furtum vel rapina non tollit istud licet ex-
traordina, vt. ꝭ. eo. l. j. ⁊ ibi no. qđ p rei reuocationem desinit. ar.
ꝭ. mand. l. si procurator. §. mandati. fm Oldr. contrarium puto
verius, vt dixi. ꝭ. eo. l. j.

7 Item que fieri potest. † Duo exigūtur
vt habeat locum
hoc edictū. s. ꝙ dolo malo alienauerit ⁊ qđ causa mutandi iudi
cij. Et primo declarat qñ dolo malo desijt possidere non tñ cau-
sa mutandi iudicij vsqꝫ ad. l. nō solum. §. si quis aūt. Ibi decla-
rat scđm qñ causa mutandi iudicij alienauit sed nō dolo malo
vsqꝫ ad. §. hec actio. Sed qñ pbabitur dol⁹. Jac. de ra. dicit qđ
ex coniecturis. C. de dolo. l. dolum. Item querit si credo rē quã
possidebam fore tuam ⁊ in tui fraudem alienaui cā mutādi iu-
dicij vt me conuenire non posses. deinde ille cuius est res reuera
velit agere contra me ex hoc edicto an possit. ⁊ tenet ꝙ nō qꝛ in
eius fraudem nō alienaui, vt. ꝭ. ex qui. cau. in posses. ea. l. fulcin⁹
§. si aduersus.

Potest autem. Ibi tanti habuit. i. pro tāto vo-
luit re carere. Et nota literam q̄

a ¶ Negligētia. adde qꝛ d: eru ditiōis nouerca spe. in ti. de aduo. ꝟs. item cautius. Car. in cle. ij. §. j. de sepul. ⁊ i. c. ni-hil. lxxxiij. di. ⁊ d: dolo cōparari. spec. in ti. de resti. i. inte. §. ij. versi. si vt autem.

sequitur que notabilis est contra litigiosos ⁊ laudabilis cōtra
8 execrantes lites. ¶ †Item nota quod ex hoc. §. placen. tenuit qđ istud edictū locum non habeat nisi dominium transferatur; quod falsum est, vt. j. l. proxi. ⁊ hic ⁊ ibi no. ⁊ vide de acqui. pos. l. naturaliter. §. nihil. ¶ Item quidam voluerunt fundare ex isto. §. aliam falsam opi. ꝙ hoc edictum locum non haberet nisi qñ simulate alienabatur vt res postea restitueretur, quod falsum est vt in gl.

1 ☞ Actio de aliena. iudi. mutan. causa facta competit contra transferentem possessionem. item locum habet in realibus pso nalibus ⁊ rem scriptis.
2 Actio de aliena. iudicij mutandi causa facta succedit loco directe actionis.

1 **Non solum.** †Hec lex reprobat op. placē. qui tenebat ꝙ hoc edictū locum non habet nisi transferatur dominium de quo dixi. s. §. proxi. Et no. etiam quod dicit glo. hoc edictum locum habere in realibus ⁊ personalibus in rem scriptis: sed quomodo potest esse ꝙ litera dicit ꝙ sit procurator ⁊ dominium in eum translatum: dic vt in glo. vel fm Ja. de ra. pōt esse procurator cause que pendebat ⁊ dominus rei. Et qño habeat locum in seruitutibus, dic vt in glo. Item tenet Ja. de ra. j. eo. l. cum miles. quod habet locum etiā in actionibus personalibus quo ad exceptionem, vt potentiori cui est facta cessio repellatur ab agendo.

Hec actio. In glos. que incipit ratione expensarum ibi alias interesse. Glos. tenet contrariū C. eo. l. j. s. ꝙ vtilis in rem prosequatur rem et eius interesse. hic vero prosequitur aliud interesse. s. expensarum. Et illam gl. dicit Jaco. butri. esse veram licet dicat Hug. concordare cum ista.
2 ¶ †In glos. quia hec actio succedit in locum directe. qđ potest esse verum si quis credens rem suam esse alienauit eam vt mihi duriorem constitueret aduersarium, sed si malam fidem habēs in rem alienauit ⁊ sic dolo desijt possidere iam datur mihi vtilis in rei ven. contra eum, vt. j. de rei ven. l. qui petitorio. et bene verum est ꝙ ista succedit loco directe. ⁊ forte tūc ista non daretur ad rem sed ad cetera dāna. vt. s. l. iij. §. ex qbus. ⁊ tunc nō succedit loco directe. Fanc. ac.

Vel post annum. In glos. in fine. prima vera per nota. infra de diuersis ⁊ tempora. prescriptio super rubrica. Ray.

1 ☞ Causa mutata non sufficit rem exhibere.
Alienatio intelligitur facta causa mutandi iudicij de futuro.
2 Alienatio in re litigiosa facta non valet.
3 Alienare dicitur etiam is qui alienam rem vendit.
4 Alienasse non dicitur qui post alienationem recuperauit rē in eodem statu.

Ex hoc edicto. §.

1 **Ait pretor.** †Ibi, nō eius quod iam sit. subaudi tātum fm Jac. de ra. qui tenet. j. eo. l. cū miles. ꝙ istud edictum cōcurrat cum ti. de litig. ⁊ cum tit. ne liceat poten. vnde si res litigiosa alienatur potest actor vti beneficio illius ti. de litig. dicendo ꝙ non teneat alienatio ⁊ nihilominus si vult pōt agere act. in factum ex hoc edicto ad interesse ⁊ dāna sua quia non teneat alienatio per tit. de litigi. introductum est eius fauore ⁊ ꝙ alienatione facta causa iudicij mutandi teneat ad interesse. et ideo vtroqꝫ potest vti. et vnū nō impedit aliud. ¶ Item si alienatio est facta in potentiorem ratione officij poterit beneficio illius ti. C. ne liceat poten. ⁊ sic ista tria auxilia licet penalia possunt concurrere. C. de sepul. vio. l. qui sepulchra. ⁊. j. de actio. ⁊ obliga. l. quoties. ¶ Opponit gl. ⁊ non soluit de l. si ita. alias si quis ita. de auro ⁊ arg. le. ꝙ edictum locū habeat solum in iudicio presenti non futuro. so. fm Ja. de bel. qr ibi testator fuit vsus verbo presentis tpis qđ non extenditur ad futurum. hic aūt pretor vsus fuit verbo futuri tpis. s. erit vel alia demonstratione que ad futurum potest extendi vel dic fm Jaco. butrig. ꝙ hoc non est qr non referat se ad presens tēpus. sed
2 †quia titulus iste loquitur in alienatione que alienatio nō valet in re litigiosa. et ideo non potest simpliciter verbū prolatum indistincte intelligi. in contrario autem verbum fuit simpliciter prolatum.

3 **Alienare.** †In glo. aliena. nam in fin. est ⁊ alia ratio. qr hec alienatio effectum non habet ante mortem testatoris ⁊ sic contra testatorem viuētem agi non potest: eo autez mortuo agi non potest contra heredem qr contra heredem non, vt. s. eod. l. non solum. §. fi. ¶ Querit Gul. si emphyteota heredem instituit an videatur alienare vt laudemiuz debeatur. Et dic ꝙ non per. §. istuz. ⁊ qr alienatio est necessaria. ar. j. fa. her. l. alienationes. ⁊. l. q erat. ⁊ qr de natura rei emphyteotice est quod transeat ad heredes. j. si ager vec. l. j. ⁊. ij. an autem re legata debeatur laudemium: Quidam ꝙ non. arg. hui⁹ §. vt in donatione. C. de fund. patri. l. j. ⁊ nota. de donatione. C. de iur. emphy. l. fin. ⁊ ibi de hoc dixi: ergo idem in legato, vt. j. de lega. j. l. legatum est donatio. ¶ Item nullus dubitat ꝙ heres non tenetur: ergo nec legatarius: qr si quid concessum videtur alicui: ⁊ heredi ⁊ legatario. j. de ver. sig. l. in conuentionalibus. ipse tenet contra per. d. l. j. de fun. patri. Et si dicas qño cum nō interueniat pretium. dic ꝙ estimabitur res, vt. d. l. fin. §. pen. de iur. emphy. ⁊ ꝙ hoc sit verum probatur: qr emptor qui habet titulū onerosum tenetur multo fortius legatarius qui habet lucratiuum. ar. j. de doli excep. l. apud celsum. §. de authoris. ⁊ que in frau. cred. l. qui aūt. §. simili mō. ⁊ ad hoc allegat. C. de impo. lucra. descrip. l. j. ⁊. ij. li. x. ⁊ pro hoc optime de lega. iij. l. his verbis. §. alūno. nō ob. glo. d. l. fi. qr ibi dr ꝙ non tenetur petere authoritatē a dño. Gul. ¶ Itē nō ob. j. de here. insti. l. pe. in princ. vt ibi no.

4 **Si quis alienauerit.** †Dic ꝙ verū est ꝙ nō tenetur hoc edicto si recuperauit in eodem statu ⁊ quod actor damnum nō patiatur vel nō sit passus. si enim recuperaret rem deteriorem vel vsucaptam vel actor damnū passus esset bene tenetur, vt. s. hac eadem. l. in prin. ⁊. l. iij. §. fi. ⁊ vide quod no. extra de reb. ecc. non alie. c. si quis presbyterorum. Et adducit Jac. de ra. in argu. ad questionem si ex forma statuti vel consuetudinis licitum sit proximiori agnato reuocare rem alienatam ⁊ agnatus alienauit, deinde recuperauit an cesset statutum vel consuetudo. ⁊ est hic ar. ꝙ sic. Et pro hoc. j. quibus mo. pi. vel hypo. soluitur. l. volūtate. in contrarium multum facit. j. depo. l. j. §. si rem. sed ibi iō qr fidem susceptam rupit: hic non. Facit etiam si emphyteota vel vasallus rē alienauit postea recuperauit an liberet a pena. Dy. tenet ꝙ non. ff. de fideicommis. liber. l. quidam. ⁊. l. rogo. et pro hoc facit. d. §. si rem. j. depo. l. j. Et ad hunc. §. posset responderi ꝙ hec actio datur ad interesse qr desinit re recuperata. non sic in penalibus de quibus dixi. ⁊ de hoc satis dixi. d. l. vlt. C. de iur. emphy. Et de vasallo vide in vsibus feudorum, si vasallus post alienationem feudum recuperauit. c. j. ⁊ in summa feu. qb⁹ mo. feu. amit. §. ⁊ cum amittit feudum. ⁊. §. seq. ¶ In glo. secus i fi. dic ꝙ hic est ratio specialitatis: qr actio ex hoc edicto datur ad interesse quod desinit per redemptionem factam ab alienāte. ergo deficit actio, vt. s. si quis cau. l. ij. in fi. sed in depositario ⁊ fure ⁊ raptore non cessat ratio periculi propter redemptionez quod periculuz incurreret per delictum ⁊ est regulare vt in delictis consummatis non sit locus penitentie. Jacob⁹ butriga. ¶ Ibi extraordinarium et leue. et non obst. j. de extraor. cri. l. j. in prin. ⁊ in fi.

1 ☞ Alienasse non dicitur iudicij mutandi causa qui redhibet.
Licite fieri non potest quod in alterius cedit detrimentum.

1 **Quia redibibito homine.** †Discordiā q est inter Placē. ⁊ Jo. recita vt gl. opi. pla. approbat Jaco. de ra. ⁊ Jaco. butrig. quia illud quod fit iure si fiat ad damnum alterius non valet nec videtur licite fieri. argu. j. de aqua plu. arcen. l. j. §. deniqꝫ. ⁊. l. proculus. et pro hoc etiam facit quia principium. l. loquitur vbi de iure poterat redhibere. vnde exceptionē eēt als redhibitur⁹. vel non debet esse de regula. j. de fundo instruc. l. quesitum. §. idē respōdet. et quod hec sit exceptio patet ex verbo nisi, in litera posituz quod sui natura exceptionem facit. s. si quis cau. l. si eum. §. qui iniuriarum. Item colligit ipse Ja. de ra. quod si statuto caueat quod habentes equos teneātur ire in exercitum sub certa pena ⁊ vnus habebat equum ⁊ eum redhibuit, an teneatur ad penam qr dicendum est vt hic dicitur ꝙ si non fuisset als redhibiturus teneatur als non per. l. istam. ¶ In glo. vltima ibi, generaliter. hoc placet Ray. per hunc. §. qui indistincte loquitur. ⁊ de aqua plu. arcē. l. j. §. deniqꝫ.

Nam et si obligatus. Obligatione q precessit spem litigij alias ꝯ ne fiat fraus huic edicto. arg. j. de re. eo. l. magis puto. §. si pupillus. Mar. sil.

1 ☞ Actor in quem facta est alienatio causa mutādi iudicij exceptione repellitur.

Cessio

2 Cessio facta in clericum vel militem an et quo casu sit valida.
3 Edictum de aliena.iudi.mutandi causa facta aliter consideratur respectu actoris, aliter respectu rei.

1 Cum miles. †Hec.l.fz gl.et Ja.de ra.duas habet lecturas. vnã quod loquatur in actore q alienauit rem in militẽ causa iudicij mutãdi.et hec placet ipsi Ja.et verbũ experiri stat ꝓprie. Alia est quod loquatur in reo qui alienauit rem in militẽ causa iudicij mutandi.et hec placet glos.et exponit experiri.i.defendere.sic exponitur.C.de testi.l.j. Et sic non ob.C.de procu.l.
2 qui stipendia. Et colligit ipse Ja.arg.huius.l.quod cessio † facta in clericum valeat sicut hic valet facta in militem.et C.de ꝓcu.l.qui stipendia.non ob.tit.C.ne lice.poten.qꝛ fm eũ ille tit.loquitur de potentiore solum ratione officij qualis non est miles nec clericus. ¶ † Item querit an iste ti.habeat locũ in actore,de reo enim planum est.§.eadem.l.j. Et quod habeat locum in actore dicit probari hac.l.dicit tamen quod aliter habet locum in actore,et aliter in reo.nam in reo habet locum vt detur contra eum actio ex hoc edicto ad omne interesse actoris,vt.d.l.j.§.eo.in actore habet locum,vt si ille in quem facta est alienatio velit agere repellatur per except.sicut hic repellitur miles.et pro hoc.j.l.proxi. ¶ Sed adhuc querit an istud remedium exceptionis locum habeat quando reus alienat in potentiorem vt si velit venire ad defensionem possim ipsum repellere.et dicit hoc non probari aliqua.l.huius titu.sed repelli potest petendo quod principalis veniat tanq̃ iustior et legalior per.l.si actor malit.§.de procu.cũ si. ¶ In glo.prima ibi sibi concedetur.vel dic ꝙ intentabit directam que sibi remansit que preferetur vtili hoc casu cum cessio fuerit inefficax. Ric.

1 ¶ Parte rei alienata cã euitandi iudicium diuisorium an ipsum iudicium euitetur pro fructibus vel pro re ipsa.
2 Alienatio iudicij mutandi causa facta quo casu sit licita.

1 Si quis iudicij. † Casus pulcher ad materiã titu.cõi di. ¶ Ibi audiet et ex hoc edicto tenetur.ar.j.cõi di.l.cõmunis seruus.§.vlti.nec ob.l.ꝑcedens.vt ibi not.gl.opponit ꝙ ista lex licinia fuit fatua.et sol.vt gl.vel meli⁹ fz Ja.de ra.ꝙ hic alienauit partẽ vt eã reciperet qñ diuisio facta foret vt dicit litera.vnde propter dolum commissũ si vellet agere cõmuni diuidendo re recepta ab eo cui alienauerat nõ põt nec lo-
2 quitur hec.l.de fructibus nec expensis vt gl.dicit. ¶ † Item dicit ipse Jac.ꝙ si alienaret timens dolum aduersarij sui diuitis cum quo non erat equalis in licitatione seu diuisione ꝙ hoc casu non teneretur quia non videretur commisisse dolum.argu.j.de lega.ij.cum pater.§.iij.et de reg.iur.non videtur dolo facere. ¶ In glo.vlti.in fi.et sic procedit hec questio quasi actor alienauerit causa mutandi iudicij qd non est verum qꝛ hic non alienauit vt alius ageret sed vt conueniretur licet postea agere proponat ipse vel emptor.

¶ De receptis arbitris. Rubrica.

1 ¶ Arbitrium vnde dicatur.
2 Juramentum si sit non petere reduci ad arbitrium boni viri an tamẽ non obstante iuramento peti possit reductio.
3 Arbiter an possit penas augere vel minuere vel ad sui libitum diuidere.
4 Arbiter de quibus causis cognoscere non possit.
5 Compromissum et arbitrium qualiter differant.
6 Arbiter et arbitrator qualiter differant.
7 Arbiter an faciat litem suam sicut iudex.
8 Arbitri qui esse non possunt.
9 Compromitti a quibus possit.
10 Arbiter an possit mittere in possessionẽ causa rei seruande.
11 Religiosi an possit ex compromisso penam petere.
12 Procurator sine speciali mandato compromittere nõ potest.
13 Actio et exceptio qñ ex compromisso oriantur.
14 Compromissum suscipere an quis cogatur.
15 Arbiter an possit recipere salarium a partibus.
16 Papa non potest tollere legem dei.
17 Filius an possit esse arbiter in causa patris.
18 Forma sententie arbitralis que esse debeat.
19 Arbiter an possit suam corrigere vel interpretari.
20 Sententia arbitri incerta vel formam excedens compromissi est inualida.
21 Casus fortuitus arbitrum excusat.
22 Sententia an possit pro parte valere et pro parte non.
23 Arbiter non potest esse minor.xx.annorũ.et an iudex possit minor.xxv.annis.
24 Mora purgatio in arbitris conceditur.

Super rubrica. Et dic de receptis arbitris scz a ꝑtibus. Et vide in summa Azo.e.tit.et vtroq3 alphabeto dictiõe arbiter.et p Gofr.et hosti.i sum.eo.tit.et galcotũ in marga.et in brocardis de remis.et arbi.si qd dixi.C.eo.sup rubrica et.ij.q.vj.c.a iudicibus.in gl.et p arc.et per ber.Jn.et alios eo.tit.per totũ et lib.vj.et plenissime in spec.de arbi.l.j.et in addit.ibi Joan.an.
1 ¶ Et vñ dicatur † arbitriũ[a] vide p car.ex.eo.sup rub.li.vj. ¶ Et op.ꝯ cõtinuationẽ quã facit gl.rub.qꝛ iudiciũ est exẽplar et arbitriũ est exẽplũ,vt pz.j.eo.l.j.ergo tit.de iudi.debuit ꝑcedere.j.de cõdi.et demõ.l.in testõ.j.sed rñde p.d.l.j.j.e.in fin.§.qꝛ arbitrium ptinet ad citi⁹ finiẽdas lites ꝙ iudiciũ.iõ iste ti.ꝑcessit illũ de iudi. Et lz iste ti.nõ tractet de materia arbitratorũ q cognoscũt et pnũciãt de iure et de facto fm formam cõpromissi in eos facti:vt j.e.l.nõ distinguem⁹.§.de offõ.et quoꝝ arbitriũ ẽ qdã trãsactio vt no.in auf.vt dif.iudi.§.si ꝟo cõtigerit.coll.ix.et quorũ arbitriũ põt peti reduci ad arbitriũ boni viri.vt.j.p soc.l.si societatẽ.§.arbitrorũ.et.l.seq.vbi de hoc etiã si pactũ et cõuẽtio esset ĩ cõpromisso ꝙ nõ posset peti reduci,vt plene not.p Dy.et c.de regu.iur.c.sciẽti.et etiã si iuratũ foret.vt et c.de iureiurã.c.qntaualis.vbi de hoc plene p Jnn.et dixi bñ et plene.j.de ꝟo.ob.l.si qs arbitratu.et ad hoc et c.e.c.ij.cũ ibi no.adeo ꝙ qdã dicũt nõ posse modũ reperiri p quẽ nõ possit peti reduci ad arbitrium boni viri si sit iniquũ.et de hoc habui sepe magnas qõnes.et de q̃ materia arbitratorũ plenissime no.in spe.d.l.j.de arbi.§.fi.vers.sed pone ꝙ si quotidie.et plurib⁹ alijs versi.seq. Et p Jo.and. ¶ Et an si
2 iuratũ sit † nõ petere reduci ad arbitriũ boni viri an peti possit reduci non obstãte iuramẽto bñ no.d.§.vs.itẽ qd si cõpromissum est tanq̃ in arbitriũ et arbitratorẽ.et ꝟo.seq.et ibi bñ p Jo.an.in additionibus suis.et plene dixi.d.l.si quis arbitratu.et vide qd notabiliter dixi de istis arbitratoribus secundum Jaco.de ra.j.eo.l.si de meis.§.recepisse.et l.penul. ¶ Et quia multe exceptiones obijci possunt contra formam compromissi,vt dicto titu.de arbitro.in specu.§.obijcitur contra compromissum.et licet ipse speculator satis plenam formam compromissi tradat to.ti.§.vt autem compromissum.tamen qꝛ illa forma nõ est ex toto sufficiens et maxime ad tollendum quod reduci non possit ad arbitrium boni viri.et ista materia cõtinua est trado vnã formã quã credo fore plenissimam et ex qua puto dari remedium ꝙ peti non possit arbitramentum inde secutum reduci ad arbitrium boni viri. Forma talis est:titius et seius sponte et ex certa scientia elegerunt et eligunt sempronium presentem et sponte suscipientem in eorum et cuiusq3 eorum arbitrum arbitratorem et amicabilem compositorem et in eum compromiserunt et compromittunt super tali lite et causa inter eos vertente vel q̃ verti speratur et generaliter super omnibus alijs causis questionibus et controuersijs tam ciuilibus ꝙ criminalibus quã alterius cuiuscunq3 conditionis iuris vel facti presentibus vel futuris etiam per sententiam vel quomodolibet alio modo decisis vel terminatis seu diffinitis que inter eos vertuntur vel verti possent seu sperantur quacunq3 de cã vel occasione que dici vel excogitari possit. Et ꝙ compromissum ex spãli pacto trãsire debeat ad heredes et successores ipsorũ compromittentium tam vniuersales ꝙ singulares,et oẽs cause predicte et omnia predicta in presens compromissum veniant et claudantur ac si forent specialiter expressa specificata et declarã et intelligatur largissimum et plenissimum et liberum dando et concedendo eidẽ arbitro et c.plenissimam meram et liberam potestatem et plenissimum arbitrium in omnibus et singulis factis et quolibet eorum et emergentibus incidentibus connexis et dependentibus ab eisdem qualiacunq3 sunt ista ꝙ in eis et circa ea possit cognoscere,procedere,precipere,precepta arctare et prorogare,diffinire pronunciare declarare arbitrari et amicabiliter componere in scriptis et sine scriptis,de facto,de iure tantum et de facto tantum per se tantum et cum alio vel alijs quos secum associare voluerit et cum alterius et sine alterius consilio sicut sibi videtur et placuerit summarie simpliciter de plano sine strepitu et figura iudicij nulla iuris vel iudiciorũ solẽnitate seruata sedendo vel stando ad eius beneplacitum voluntatis.et dato ꝙ seruaret formam vel ordinem iudicialem non intelligatur per hoc recedere a via arbitratoris vel amicabilis compositoris sed siue seruauerit siue non seruauerit ordinẽ iuris vel iudiciorum oĩa dicta gesta et facta per eum valeant et teneant omnimodo quo melius valere possint et effectum sortiri.et ꝙ etiam pro

a ¶ Arbitriuz. adde bal.in.l.ꝑcib⁹.C.de impu.et ali.sub.

nunciare diffiniri possit arbitrari et amicabiliter componere ⁊
omnia alia facere simul et diuisim semel et pluries etiam finito
compromisso vel tempore compromissi penas adijcere augere
diuidere vel minuere partem contumacē mulctare semel ⁊ plu-
ries in quacumqz quantitate etiam si excederet iuris formā ad
eius liberam voluntatem ipsas partes et quamlibet earum pi
gnorari facere ⁊ omnibus alijs remedijs iuris cogere tā autori
tate propria ꝙ etiam si sibi videbitur impetrato brachio et au-
xilio iudicis ordinarij et predicta omnia ⁊ quodlibet eorum fa
cere possit dicere et exequi diebus feriatis ⁊ non feriatis parti-
bus presentibus ⁊ absentibus citatis ⁊ non citatis vna presen
te et altera absente vna citata et altera nō quolibet loco et locis
que possint eligere et mutare sine aliquo ꝯsensu vel sciētia par-
tium presens compromissū ad eius beneplacituz prorogare se-
mel et pluries et totiens quotiens sibi placuerit in presentia et
in absentia partium et eis requisitis ⁊ nō requisitis. et ipse par
tes ex nunc prout ex tunc prorogant secunduz et eo modo quo
per ipsum fuerit prorogatuz. possit etiā ipse arbiter oīa eius di
cta facta gesta pronunciata vel arbitrata seu amicabiliter com
posita tā diffinitiue ꝙ interlocutorie pro libito reuocare diluci
dare et interpretari emendare declarare eis addere et diminue
re formare et oīa ex integro facere etiam finito cōpromisso pre-
senti ac si duraret et sibi potestatez super predictis oibus reser-
uare etiā cōpromisso finito ad sue beneplacituz voluntatis nec
non de vna tantuz causa vel parte eiusdē vel de vno tantū arti
culo cognoscere et terminare salua remanente sibi ptāte super
alijs cognoscēdi et terminādi si voluerit ⁊ sicut voluerit ⁊ pnū
ciata exeq et executioni mandare ad sue bnplacitum volūtatis
nulla exceptione obstante etiam si foret iusta et legitima. qui cō
promittentes ⁊ quilibet eoꝝ sibi adinuicem promiserūt ⁊ etiaz
predicto arbitro ⁊ per solennez stipulationem conuenerūt per
se et suos heredes se et oīa eoꝝ bona pignori obligando sub pe
na lib. centum imperialium et vltra etiam sub pena omnis da
mni dispendij et interesse et post cōpositā attendere et obserua
re parere ⁊ obedire inuiolabiter omni dicto precepto arbitrio
laudo pronunciamēto arbitramento ⁊ amicabili compositiōi
per ipsum arbitrum vel per alium de eius mandato dictis vel
factis ⁊ ea quodqz eorū statim emologare approbare confirma
re ⁊ seruare cum ad eorū vel alicuius eoꝝ notitiam peruenerint
sub penis. predictis siue fuerint equa et iusta siue etiam iniqua
vel iniusta quomodocūqz vel qualitercūqz forent iniqua vel in
iusta etiam si maximam vel manifestissimam vel notoriam iniq
tatem vel iniustitiam vel preiudicium vel lesionem continerēt
⁊ etiam si nulla forent ⁊ ea ⁊ quocūqz eorū ex nunc prout ex tūc
emologant approbant ⁊ rata ⁊ grata habent ⁊ ea seruāt ⁊ exe-
cutioni mandāt ⁊ pro executione mandantis haberi volunt ⁊
executioni mandari possint per ipsum arbitrum ⁊ quoscūqz iu
dices ordinarios omnibus iuris remedijs ac si forent sententie
diffinitiue que transissent in vigorem rei iudicate predictis vel
aliquo eorum vel alijs quibuscūqz exceptionibus etiam legiti-
mis nullatenus non obstantibus quibus omnibus ipe partes
sponte ⁊ ex certa scientia renunciauerunt specialiter generali-
ter et expresse. Et ꝙ ipsi compromittentes non dicent opponent
nec allegabunt presens compromissum vel aliqua secuta ex eo
vel eius authoritate vel occasione seu dicta precepta pronuncia
ta arbitrata vel amicabiliter composita nullū vel nulla, ini-
quum vel iniqua vel forte reducenda ad arbitrium alicuius bo
ni viri nec defectiuum vel defectiua vel in aliquo claudicare: et
ab eis vel aliquo eorum non appellabunt querelabunt aliquo
genere querele nec resti. in integrū petent nec ea vel aliqd eorum
in melius reformari nisi coram ipso arbitro. Et non impetra
bunt per se vel alium contra predicta vel aliqd eorū aliqd rescri
ptum priuilegium literas vel nunciuz ab aliqua persona eccle
siastica vel seculari ius dicente vel non de iure nec de facto ⁊ im
peratis nullo modo vtentur quibus predictas quoquo modo
possint tolli vel infringi differri vel impedire quo minus inte-
gre ⁊ effectualiter executioni mandentur vt predictum est ⁊ in
omnibus prout iacerent ⁊ sonarent ⁊ super predictis vel pro
predictis nullum adhibunt pretorem dominum vel alium ius
dicentem nec aliquam aliam personam cuiuscunqz dignitatis
condictionis vel status existat. Et ꝙ non vtentur beneficio ali-
cuius legis canonis constitutionis statuti vel cōsuetudinis vel
aliquo alio remedio quo predicta vel aliquod predictorum vi-
tiari tolli differri vel impugnari possent siue ex persona arbitri
siue ex personis compromittētium siue ex eis mixtim siue ex for
ma siue ex rebus vel causis in compromisso deductis seu qua-
cunqz alia ratione vel causa que dici vel excogitari posset sz oīa
predicta inuiolabiliter ⁊ effectualiter obseruabunt p se et suos
heredes predictos omni actione ⁊ exceptione iuris et facti re-
motis ⁊ ab eis ex certa scientia ⁊ per pactum expressum specia-
liter generaliter ⁊ solenniter prorsus remissis et renunciatis ex
causa donationis et omni alio modo quo melius valeant. ⁊ oia
predicta ⁊ qdqz eorū sortiantur effectum sub penis predictis. q̄
pena ⁊ pene totiens exigantur ⁊ committantur quotiens fieret
cōtra p̄dicta vel aliqd eorū rato manēte pacto et oibus alijs su
prascriptis. Et ꝙ de damno dispeñ. et interesse stetur et stari de-
beat simplici verbo cum iuramēto vel sine partis attēdentis ⁊
obedientis contra nō attēdentem vel nō obedientem sine onere
alicuius alterius probationis sed succedant in locum ⁊ vicē ple
nissime probationis, sed sacramentum ipsum vel simplex ver-
bum sine sacramento declaratuz in iudicio vel extra plenissimā
faciat probationē ⁊ executioni mādari debeat ac si esset senten-
tia diffinitiua q̄ transisset in vigorem rei iudicate seruato ⁊ non
seruato ordine legis a diuo pio. Et eodem modo executioni mā
dari possint ⁊ debeant omnia dicta precepta laudamenta diffi-
nitiones arbitramenta et amicabiles compositiones facte ⁊ fa
cta per ipsum arbitrum inter partes predictas pena etiam so-
luta vel non ⁊ ex ipsis oriatur actio ⁊ exceptio sicut oriretur ex
re iudicata ex speciali et expresso pacto ipsorū compromittētiū
aliquo non obstante nullo etiā tpe quadrimestri expectato sed
ad literam prout iacebunt et ad tempus ipsis comprehensum
vel declaratum. Et ad maius robur oīm predictorum et infra
scriptorū ipsi cōpromittētes oīmodo iure forma ⁊ titulo quib⁹
melius possunt ex nūc put ex tunc sibi adinuicem cedunt et tra
dunt omnia iura et actiones et omne dominiū poss. ⁊ ius oīm
rerū bonorū et iuriū de quib⁹ cōtinebit ⁊ fiet mētio in ipsis p-
nūciamētis arbitramētis seu amicabilibus cōpositionibus et
sm ꝙ in eis continebit ⁊ sibi adinuicē faciūt oēs cōfessiones pte
stationes traditiones ⁊ cūcta alia que in ipsis arbitramētis seu
amicabilib⁹ cōpositionibus cōtinebunt vel scripta erūt fieri vel
obseruari debere per ipsos cōpromittētes, cōstituēdo etiā adin
uicem se tenere ⁊ possidere ⁊ quasi oīa ⁊ singula que in ipsis p-
nunciamētis seu arbitramētis continebantur et scripta erunt
⁊ sm formam eorū volentes adinuicem transferre oē dominiuz
poss. ⁊ ius vicissim sm formam eorum ⁊ prout in eis continebi-
tur ⁊ scriptum erit ⁊ pro faciliori executione predictorum et in
frascriptorum constituetur vicissim omnia eorum bona mobi-
lia ⁊ immobilia ⁊ iura precario possidere vsqz ad plenam et in-
tegram executionem ⁊ satisfactionem omnium et singuloruz q̄
continebuntur ⁊ scripta erunt in ipsis pronunciamentis ⁊ arbi-
tramentis ita ꝙ pars obediens contra non obedientem possit
⁊ ei licitum sit ppria authoritate ⁊ sine licentia alicuius iudicis
vel pretoris ingredi tenere et possidere, auferre et exportare ipsa
bona res ⁊ iura ⁊ etiam personam capere vsqz ad integraz exe-
cutionem et satisfationem omnium contentorum in ipsis pre-
nunciamentis seu arbitramentis: nec intelligantur aliquā vim
inferre ex speciali ⁊ expresso pacto ipsoruz compromittentium.
Et ꝙ parti inobedienti licitum non sit aliquo tempore penam
petere a parte primo obediente etiam sit in aliquo postea foret
2 inobediens. Et ꝙ ipse arbiter † possit penam et penas augere
minuere diuidere ad sue beneplacitum voluntatis nec possit si-
bi aliquis sociari vel adiungi inuito per aliquam personam nec
etiam possit inuitus cogi pronunciare vel arbitrari per aliquez
ius dicentem vel non dicentem et si contra fieret quicquid fie-
ret eo inuito vel coacto sit inualidum ⁊ nullius valoris vel mo
menti et pene committantur semel ⁊ pluries totiens quotiens
contrafactum fuerit ratis nihilominus manentibus pronūcia
mentis et arbitramentis. Qui compromittentes iurauerūt ad
sancta dei euangelia corporaliter tactis scripturis predicta o-
mnia ⁊ singula ppetuo per se ⁊ suos heredes ⁊ successores etiā
singulares inuiolabiliter obseruare ⁊ non contrafacere de iure
vel de facto per se vel per aliam personam sed eis semper acqe-
scere omni excep. iuris ⁊ facti remotis et renunciatis renunciā-
do etiam specialiter et expresse aut. decernimus. que est posita
C. de arbitris. et in corpore vnde sumit que prohibet arbitros
eligi cum sacramenti religione et omnibus alijs iuribus et legi
bus quibus venire vel facere possent contra predicta vel aliqd
eorum dicentes etiam et protestantes se scire et cognoscere ⁊ in
telligere vires et potestatē omnium predictorū et multas alias
veras et iustas causas precessisse et subesse q̄re predicta ⁊ quod
qz eoruz agunt ⁊ faciunt. insuper. Pe. ⁊ Mar. amici predictoꝝ
compromittentium vt predicta liberius obseruentur conuene-
runt et per stipulationem promiserunt obligando se et omnia
sua bona pignori et sub pena centum flor. auri in stip. deducta
et que totiens committatur et exigi possit quotiens contrafa-
ctum vel ventum fuerit sibi adinuicē et vnus alteri qd ipse Pe.
sic faciet ⁊ curabit cum effectu qd prefatus titius attendet ⁊ ob
seruabit omnia et singula suprascripta ⁊ quolibet eorum ⁊ ipse
Mar. qd prefatus seius similiter attendet et obseruabit predi-
cta omni excep. remota pro qua conuentione contenti fuerunt
vicissim

vicissim vnū ab altero flor. centū recepisse renunciādo exceptiōi nō numerate pecunie sine cā ⁊ ex iniusta cā doli et in factū et ne possint dicere se alienū factū promisisse vel pro alieno facto obligatos fore ⁊ oī alij iura actioni ⁊ except. quibus se tueri possent vel venire vel facere cōtra pdicta vel aliqđ eorū ⁊ oībus etiā statutis ⁊ consuetudinibus. ¶ Si vero compromissum fiat in plures accipiatur forma predicta verbis competēter mutatis vbi mutanda fuerint de singulari ad plurale et videatur tunc forma speculatori. d. §. fi. ver. porro si duo. et ver. seq. forma sn̄ie arbitralis habet. d. §. ẜ. cognito autē de negotio. ¶ Que possint obijci contra arbitrum, ⁊ de quibus causis cognoscere non po
4 test† vide in margarita eodem in prin. ⁊ plenius in spec. eo. §. ex
5 cipitur. ⁊. §. potest esse. ¶ An differant compromissum † et arbitrium vide in spec. e. j. versi. est autē differentia. ⁊ ibi p Jo. an.
6 in additionibus. ¶ Differentia inter arbitrum † et arbitratorem. e. §. ver. est etiam differentia. ⁊ in additione. Jo. an. ⁊ ver. se
7 quenti. ¶ An arbiter † faciat litem suam sicut iudex dic ꝙ sic in
8 spec. e. §. j. ver. sed si arbiter. ¶ Qui non possunt esse arbitri †. §. eo. l. iij. §. fin. ⁊ in spec. eo. §. pōt esse arbiter. ¶ Et de muliere vide in ver. j. ⁊ vide in additionibus Jo. an. ⁊ vide in summa. e. §. itē femina. ⁊ extra. c. dilecti. ¶ Et an laycus cuȝ clerico in causa spirituali. eo. §. ver. itē prohibet laicus ⁊ in additiōe Jo. an. et dixi j. e. §. de liberali. et p Hos. in sum. ver. item in laicū de qbus cau
9 sis et rebus. ¶ Et a quibus pōt compromitti † vide in spec. eo. §. restat. ⁊ in additionibus Jo. an. et in summa Host. §. de quare. ⁊. j. eo. l. non distinguemus. §. iul. ⁊. §. de liberali. Et an cum excōmunicato possit alius compromittere, vide in spe. eo. §. restat ver. vlti. ⁊ in additionibus Joan. an. ¶ Et an ex sententia arbitri transferatur dominium vide per Joan. and. extra de testa. c. raynaldus. in glo. nō enim potest. ¶ Et an de litibus. §. per sententiam terminatis si postea oriatur controuersia possit compromitti vide extra eo. c. exposita. et plene per Joan. an. in additionibus in spec. eo. §. j. in additione que incipit est sciendūȝ qđ omnino videas. Qn̄o finiatur arbitrium vide in spe. eo. §. finit. ¶ Exceptiones que possunt obijci contra arbitrum contra cōpromissum ⁊ contra sententiam in spe. eo. §. excipitur ⁊ in additionibus. ¶ Si actum est ꝙ arbiter pronunciet fm iura an teneatur pronunciare fm statuta vide Jo. an. e. §. excipitur in ad
10 ditione que incipit Gui. de suza. ¶ An arbiter † mittere possit in pos. causa rei seruande vide in spec. eo. §. fi. ver. sed an mittet in possess. ⁊ in addi. Jo. an. ⁊ per Hostien. §. qualiter ad effectum perducatur. versi. sed pone, compromissum factum. et versic. seq.
11 ¶ An religiosi † ex compromisso possint penam petere vide Hostien. in summa. §. qualiter constituatur. versi. sed nunquid
12 religiosi. ⁊ bene extra eo. c. dilecti. ¶ Procurator † sine speciali mandato compromittere non potest. extra eo. c. per tuas. cum ibi no. ¶ Pulchra ⁊ vtilis gl. quando arbitrator dicat inique pronunciasse est insti. de contrahen. empt. §. pretium. ¶ Similia ⁊ dissimilia inter arbitria ⁊ iudicia plene videas. j. eod. l. j.
13 ¶ An ⁊ quando ex compromisso oriatur actio † et exceptio. j. eo. l. ij. Et de cōpromisso facto cum sacramento. et quid operentur illa verba pena soluta toto manente arbitrio plenissime. et an pena exacta possit res peti prima actione coram iudice competenti vel econtra. An compromissum factum per minorem valeat. j. eo. l. labeo. ⁊. l. si pupillus. Quod quis non cogatur com
14 promissum † suscipere sed susceptuȝ implere. j. eo. l. iij. §. tamet si. peccat tamen non recipiens vt ibi dixi. Et qn̄ intelligatur recepisse. ⁊ an re integra possit penitere. An idem in arbitratore vt cogi possit susceptum implere. Et an arbitri qui cognoscunt de causa suspicionis cogi possint. et an iudex delegatus cogi possit. An ille cui pars reuelauit secreta cause sue possit esse aduocatus partis aduerse. ¶ Et an arbiter corruptus cogi possit. Et an possit agi in compromisso quod arbiter cogi non pos
15 sit pronunciare nec tertium eligere. An arbiter † possit recipe
a re a salarium a partibus. eo. l. iij. §. ait pretor. ¶ Qui arbitri cogi possint et per quos. e. l. §. tacemus. Quod par in parē non habet imperium nec minor in maiorem. j. e. l. nam magistratus. quandoqȝ tn̄ cōtra ⁊ iudex maior potest se minori subijcere. Et
16 ꝙ imperator vel papa † non possit tollere legem dei. An laicus factus clericus conueniri possit coram iudice seculari ex contra
17 ctu vel delicto facto tempore quo erat laicus. An filius † possit esse iudex arbiter vel testis in causa patris hn̄. j. e. l. quin etiaȝ An infamis possit esse arbiter vel iudex. j. eo. l. pedius. alias incipit parui. ⁊ an possit esse procurator. Et an excommunicatus possit esse arbiter. ⁊ an bannitus. ⁊ an monachus vel religiosus Et an prohibiti esse arbitri possint esse arbitratores et amicabiles compositores. An in seruum possit compromittere ad. l. §. in seruum. ⁊ an idem in monacho. ⁊ an factus liber possit pronunciare. Et an valeat compromissum in duos liberos ⁊ seruū Et sol. brocardi an vtile per inutile vitiet. An si sponte litiget coram seruo facto libero valeat. j. eo. l. seq. an in iudicē ordinariū vel delegatū possit compromitti tanꝗ in arbitrū vel tāꝗ in arbitratorē. j. eo. l. sed ⁊ si in seruū. §. si quis iudex. ⁊ pulchra circa hoc de arbitro corrupto. e. l. §. sunt ⁊ alij. Si litigatores infamauerūt arbitrū. e. l. §. iuli. pulchre ⁊ plene de pena apponenda in compromisso. j. eo. l. litigatores. §. j. ⁊ cui debeat pena pmitti et duobus. §. seq. ⁊ vsqȝ ad. l. si de meis. De inequalitate compromissi quo ad penā pmissam. j. e. l. si de meis. Et an detur pacti exceptio. Qn̄o intelligatur arbiter cōpromissum recepisse. ea. l. §. recepisse. Et pulchra ⁊ notabilia de arbitratore ⁊ amicabili cōpositore. Multe cause q̄ excusant arbitrum a pronūciando. ea. l. §. ex cōpromisso arbiter. cū. ll. seq. vsqȝ ad. l. qualē. Inter quas eit qn̄ iurat sibi nō liquere de cā, ⁊ qn̄ sibi mouetur qđ ⁊ qn̄ ptes eū spreuerūt, vt. l. itē si vnus. §. si multo post. Et an possit postea ad eum redire pulcherrime. ⁊ plenissime de forma sn̄ie arbitralis ⁊ maxime qn̄ sunt plures arbitri. eo. l. item si vnus. §. item si plures. ⁊ si discordāt in pnūciando cui sn̄ie stetur. et an possint sibi inuicem committere vices suas in procedēdo vel pnūciando. Et an valeat si dicam ꝙ pronunciet de voluntate vel cōsilio sapientis. ea. l. §. idem pomp. Si discordant an teneant eligere tertiū ⁊ qn̄o. e. l. §. si in duos. ⁊. §. principaliter. Et si discordēt in electione tertij. Et an ⁊ qn̄o debeāt cū tertio pronunciare et alia pulchra de tertio eligendo ⁊ electo. ¶ Si compromissum est in tres qn̄o debeant pronunciare ⁊ cui sn̄ie stetur. j. e. l. si in tres. Et si vnus iurat sibi non liquere de causa quid facient alij. j. eo. l. si
18 cuti. ¶ De forma ⁊ effectu sententie † arbitralis. j. e. l. qualem. ⁊. l.
19 seq. ¶ Et an possit arbiter † sn̄iam corrigere vel interpretari. j. e. l. qr arbiter. si compromissum est de pluribus rebus an possit pronunciari de vna plene. j. eo. l. qui tamen. licet arbiter non dicat condemno vel absoluo sed equipollens valet ead. l. §. ita arbiter. ¶ Arbiter solutioni faciende potest longiorem diem statuere ꝙ sit dies compromissi eadem. l. §. solutiōi. ¶ Incerta sen
20 tentia † arbitri vel excedens formam compromissi non valet eadem. l. §. finali. de prorogatione compromissi. j. eadem. l. si cum dies. et plenius lege non distinguemus. §. dies. et an compromissum prorogatum sit idem vel diuersum. Et vide pulchram questionem de semestri tempore dato ad eligendum de iure canonico. quod dicatur plenum compromissum ⁊ que veniant in eo eadem. l. §. plenum. in generali compromisso non veniunt inhonesta eadem. l. §. compromisso. potestas arbitri non extenditur vltra diem compromissi eadem. l. §. si intra diem. ⁊ si partes compromisserunt diuersis diebus a qua incipiat terminus
21 compromissi. ¶ An casus fortuitus † excuset arbitrum eadem l. §. si quis ex litigatoribꝰ. ¶ De loco in quo debeat arbiter pronunciare plene eadem. l. §. si arbiter. ¶ An in arbitris vel iudiquo ad penam possit mora purgari plene eadem. l. §. finali. ⁊. l. sequenti. ⁊. l. celsus. Et si actor recipiat rem saluo iure in pena vt penam petere possit. Et quid si partē rei recipiat an tollatur in totum pena. ¶ Et an casus fortuitus excuset a pena. ¶ Et an mitius agatur cum. l. ꝙ cum homine legis ministro. ⁊ an ad tollendam penam sufficiat sola oblatio. ¶ De materia prorogationis compromissi. j. eodem. l. labeo. Et ꝙ prorogatio intelligi
22 tur facta fm formā primi compromissi. ¶ Et an sententia † possit pro parte valere ⁊ pro parte non. ¶ Et an compromissum prorogatum sit idē vt primi fideiussores teneantur ⁊ alia pulchra circa prorogationem iurisdictionis ordinarie ⁊ delegate. et an dies adiecta in vno capitulo pronunciamenti videatur repetita in alio connexo. ꝙ dies cōpromissi prorogari possit per nuncium ⁊ epistolam. j. eodem. l. diem proferre. an idem in dilatione danda. ⁊ an interlocutoria possit ferri absentibus partibus. et an arbiter committere possit vices suas in procedendo. ꝙ compromissum non transeat ad heredem nisi hoc agatur ead. l. §. si heredis. ⁊ si actum est an transeat solum ad primum heredem vel vlteriores. Et si plures cōpromiserunt ex vna parte ⁊ vnus moriatur an finiatur cōpromissum. ⁊ quid si capitulum cōpromisit et moriantur aliqui de capitulo. Et an filia que compromisit patri cum iuramēto stare contenta in centum mortuo patre anteꝗ centuȝ recepisset teneatur seruare fratribus pactum. Sententie arbitri statur siue eque siue inique eadē. l. §. stari. secꝰ in sentētia arbitratoris. Si plures arbitri discordāt in sententia cui sententie stetur plene eadē. l. §. si plures. Et quid si testes discordent cui dicto stabitur. ⁊ an credat magis deponentibus affirmatiuam ꝙ negatiuā ⁊ pro bona fama ꝙ pro mala ⁊ quid de pluribus iudicibus discordātibꝰ in sentētia. Si arbiter pronunciet in absentia partiū nō valet eadem. l. §. si quis litigatorum. Et si actum est ꝙ pronunciari possit in earum absentia an citande sint. ⁊ si non veniant an pena cōmittat. ⁊ quādo dicitur fieri coram partibus. Et quid si pena non est pmissa etiam pena incerta q̄ certificari potest promissa valet. j. eo. l. non autem. Si petitur a fideiussore contra formam sentētie arbitri

a ¶ Salarium. adde gloss. et bar. in. l. in sacris. la. ij. C. de prox. sa. scrin. lib. xij. bart. in l. fin. C. de pri. agen. in re. lib. xij. Flo. in. l. ȝ et si loci. §. in iudicio. ff. fin. re. Spe. in tit. de arb. §. fi. ẜ. sed nunqd arbiter. Bal. i. l. cu m eps. C. de bo. que lib.

pena cõmittitur.ĩ.eod.l.aduersus. si partes recedãt ab arbitro et vadant ad iudicem pena cõmittitur.ĩ.eo.l.si quis rẽ.⁊ quando intelligant ire ad iudicem vtruz per citationem vel per litis contestationem ex sententia arbitri pena committitur si dolus cesset.ĩ.eo.l.ita demũ. plene de hoc. compromissum valet etiam si pena sit maior ꝙ res.ĩ.eo.l.non distinguemus. si pena non est promissa nõ cogitur arbiter pronunciare eadẽ.l.§.j. ⁊ si mulier pro alio compromittat iuuatur velleiano eadem.l.§. si mulier. de significato huius dictionis summa eadẽ.l.§.summa. ⁊ quid si pena sit sub cõdictione promissa. plures modi quibus soluitur compromissum eadem.l.§.compromisso.et an morte prelati qui compromisit nomine ecclesie soluatur. Quod sacerdotio adueniente arbitro soluatur eadem.l.§. sacerdotio.⁊ an legatarius perdat legatum si amittat ciuitatem.si arbiter efficiatur simplex clericus an soluatur compromissum.⁊ an monachus possit esse arbiter.⁊ an alij religiosi vel prelati ecclesiastici.et an bannitus vel excõmunicatus de causis criminalibus non põt compromitti eadem.l.§.iul.plene de hoc. et an arbiter possit cõfines dare vel certum locũ partibus interdicere.de liberali causa non potest compromitti eadem.l.§. de liberali. an de feudali matrimoniali spirituali maxime in laicum.et an in arbitratorẽ de istis causis possit compromitti. Compromissum inter liberum ⁊ seruum nõ valet eadem.l.§.si seruus.⁊ quid si seruus dedit fideiussorẽ,an ex cõpromisso procedi possit contra legatum durante legatione eadẽ.l.§. item si quis rome. arbiter pronunciare nõ debet si ex eius pronunciamento fieret preiudicium petitioni hereditatis eadem.l.§.si is faciat. de proroga. compromissi.vide plene eadem.l.§.dies cõpromissi.si arbiter se occultat vt non pronunciet quid fiet eadẽ.l.§.si arbiter.si in plures sit cõpromissum hoc acto ꝙ quilibet pronunciare possit quomodo ꝓnunciabitur eadem.l.§.cum in plures.si superueniant inimicitie inter arbitrum ⁊ litigatorem non potest pronunciare eadem l.§.cum quidam plene.et petere reduci ad arbitrium boni iuri species est appellatiõis. ⁊ intra qḋ tempus debeat peti talis reductio ⁊ an ei possit renunciari. ⁊ an ea petende pars petens incidat in penam.⁊ an talis reductio finiatur anno sicut appellatio. arbiter non plus põt ꝙ habet ex forma compromissi. et an possit pronunciare super accessorijs puta fructibus et vsuris eadẽ.l.§.de officio.de forma sententie arbitralis eadem.l.§.quesitum.⁊ ꝙ debet cõtrouersie finẽ imponere.⁊ an possit cõmittere instrumenta dictãda arbitrio sapientis.si ꝓcura. cõpromittat põt cogi dñs venire ⁊ heres eius eadẽ.l.§.si dñi.an procura. cõpromittens teneatᷣ satisdare de rato eadẽ.l.§. arbitri officio. de prorogatione cõpromissi eadẽ.l.§.fi.⁊.l.seq. snĩa lata cũ vno correorũ prodest ⁊ nocet alteri.ĩ.e.l.si duo.⁊ sub dubio forte rñdent sepe periti.⁊ de significato dictionis forte forsitan ⁊ fortassis semel cõmissa pena amplius non cõmittitur nisi sit dictum ꝙ pluries cõmittatᷣ eadẽ.l.§.semel.⁊ an soluta pena possit peti qḋ stetur snĩe arbitri.⁊ quid si dictũ est ꝙ pena soluta ratũ maneat arbitriũ.⁊ an ꝓmittens vel iurans seruare pacez si sepius cõtra faciat sit totiẽs periurus. ⁊ si vnus primo fregit pacẽ an alter frangẽdo incidat sibi in penã. ⁊ an sepius faciens contra statutũ sepius puniatᷣ.an valeat cõpromissum pupilli etiã cum fideiusso.ĩ.eo.l.si pupillus.an arbiter vel arbitrator ꝓnunciare possit diebus feriatis in honorẽ dei.ĩ.eod.l.si feriatis. an heres teneatᷣ seruare snĩam arbitri.ĩ.eo.l.quãuis. ⁊ an ignorãs heres incidat in penã ⁊ ꝙ lites non debent prorogari sicut vites. Qḋ ex leuib⁹ causis non cõmittitur pena sed solũ in substãtialibus ĩ.eo.l.nõ ex omnibus.⁊ an arbiter possit mulctare partes vel sacramẽtum in litem deferre.⁊ ꝙ noĩa testium ⁊ tabellionis sunt edẽda circa preparatoria nõ cõmittitur pena nisi intersit.ĩ.e.l.
23 arbiter cal. ¶ Arbiter † debet esse nõ minor.xx.annorũ.in iudice secus.ĩ.eo.cũ lege. Si in cõpromisso agatur de pena fisco vel alij tertio applicanda non valet.ĩ.eod.l.arbiter.si intra certum diem.Et an per priuatum queratur actio fisco. Si compromissum fiat speciebus non enumeratis. de omissis errore iterum agi potest non de omissis dolo.ĩ.eo.l.de rebus.⁊ an sit vnum cõpromissum vel plura factũ super pluribus rebus. ⁊ an debeat simul super omnibus pronunciari.si sit questio de finibus stari debet finibus positis per arbitrum.ĩ.eo.l.inter castellianũ. ⁊ an amouens fines incidat in penam.⁊ si restitui rem secunduz sententiam arbitri postea eidem abstuli an incidam in penam. in compromissis non receditur a persona.ĩ.e.l. in cõpromissis. de compromisso generali ad quid extendatur.ĩ.eo.l. de his rebus.⁊ an ad lites futuras an valeat pronunciamentum factũ contra pupillum vel furiosum sine tutore vel curatore.ĩ.eod.l.si compromissum.⁊ an arbitrator possit pronunciare absentib⁹ partibus.arbiter potest citare per nuncium ⁊ epistolam.ea.l.§. arbiter.⁊ an iudex delegatus possit citare partes. ⁊ an interlocutoria possit ferri absentibus partibus.ĩ.eo.l. sed interpellatur.§.arbiter,arbitriũ claudicare nõ dꝫ.ea.l.§.si ab altera.⁊ nõ põt transire ad heredẽ alterius partis tãtũ.arbiter inuitis partibus nõ põt cõpromissum prorogare.ĩ.e.l.arbiter ex cõpromisso de re sua nõ põt qs esse arbiter.ĩ.eo.l.si de re sua.qꝛ nemo põt sibi imperare ⁊ ideo imperatiuus caret prima ꝑsona.⁊ an quis possit cõpromittere in offensum.de offensa facta tanꝙ in arbitratorẽ.Et an possit penã corporalẽ vel quasi puta confinia ꝓ
24 nunciare. ¶ In arbitris cõceditᷣ more purgatio †.ĩ.eo.l.fi. si arbiter renũciauit ⁊ ptes nihilominus egerũt corã eo an gesta valeant,vide.ĩ.pro soc.l.plane si hi. An arbiter possit partibus ꝓcipere ꝙ dent fideiussores vel pignora videtᷣ ꝙ sic.de quo vide in summa feud.de pace tenẽda.ver.põt etiã queri.⁊ ibi de ista materia vide multas differentia inter arbitrũ ⁊ arbitratorez. not. Gul.de cun.sup.l.episcopale.C.de episco.audiẽ.circa finẽ. ⁊ an arbitratores possint ꝓcedere summarie ⁊ de plano.

1 ☞ Arbitria sunt similia iudiciorum ad lites finiendas sed non differendas.
2 Iudicium quis suscipere cogitur.
3 Iudicium redditur in inuitum.
4 Libellus an offertur coram arbitro.
5 Arbiter potest esse infamis iudex non.
6 Arbitrium soluitur morte arbitri vel vnius ex litigatoribus.
7 Arbiter cogitur ferre sententiam die feriata:⁊ die compromissi transeunte.
8 Reconuentio an possit fieri coram arbitro.

1 Compromissum. Arbitria † sunt similia iudiciorum ad lites finiẽdas nõ differendas,vt.ĩ.eo.l.ꝙuis.h.d. Et glo.lꝫ min⁹ plene tradit qũo iudiciũ ⁊ arbitrium sicut similia ⁊ dissimilia in prin.medio ⁊ fine.⁊ vnũ casum ponit in quo sunt dissimilia in princ.medio ⁊ fine.⁊ vnũ casuz ponit in quo sunt dissimilia videlꝫ in satisdatione ꝑstanda de lite ꝓsequenda.in autᷣ.de litig.§.ad excludẽdas.q̃ est.C.de epis. ⁊ cle.autᷣ.generaliter.ꝙ reprobat Ia.but.⁊ dicit ꝙ illa satisdatio ita prestatᷣ in arbitrijs sicut ⁊ in iudic.⁊ ad autᷣ.rñdet quatenus ibi dicitᷣ nisi ex cõsensu ⁊c.qꝛ exponit.i.nisi partes consenserint in ipsa satisdatione remittenda.nõ aũt dꝫ exponi nisi ex ꝯsensu id est corã arbitris.vt glos.intellexit hic ⁊ op.Ia. sequitᷣ gloss.d. autᷣ.generaliter.⁊ multos casus quos nõ tangit glo.in quibus cõueniunt ⁊ differunt iudicia ⁊ arbitria in princi.medio ⁊ fine. not. Ber.extra eo.c.cũ dilectus.⁊ per Odof.C.eo.l.j. in brocardis.iij.parte de remis.⁊ arbi.rubricella arbitria assimilantur iudicijs.⁊ plenius in spe.le.j.de arbitro.§.differũt aũt.⁊ ibi in additionibus.⁊.§.restat.ver.porro.⁊ ver.sequẽtibus. ⁊ p Goffre. §.cõpromissum aũt.⁊ plenissime per Host.in summa,eo.§.qualiter ad effectum ꝓducatᷣ per totũ.§.quos casus non repeto sed aliquos addo habẽdo ꝓ regula ꝙ iudicia ⁊ arbtria sunt similia nisi in casibus in quibus reperiantur dissimilia per hanc.l.
2 sunt aũt dissimilia qꝛ iudiciũ † cogitᷣ qs suscipere,vt.ff. de mune. ⁊ hono.l.munerũ.§.iudicãdi arbitriũ nõ,vt.ĩ.eo.l.iij.§. tãetsi.
3 Itẽ iudiciũ † redditur in inuitum.ĩ.de verb.ob.l.inter stipulantem.§.j.arbitrium non,vt.d.§.tametsi. Item si filiusfa.in iudicio indiget cõsensu patris,vt.C.de bo.que lib.l.fin.§.necessitatem.in compromisso autẽ non,vt.ĩ. de pecul.l.licet.§.sed si filius.⁊ not.in glo.magna.d.§.necessitatem,versi.item an coram arbitro.⁊ in spec.de arbitro.§.restat.in fin. Itẽ differunt in appellatione:qꝛ a snĩa arbitri nõ appellatur.vt.C.e.l.j. et ratio ibi no.a snĩa iudicis sic vt.C.de ap.l.⁊ in maioribus.⁊ hic in gl.sed quid si actũ sit in compromisso ꝙ possit appellari?dic vt dixi.d. l.j.C.eo.⁊ in spe.de appel.l.ij.§.in quibus aũt casibus.ver.quid si conuenit. Itẽ differũt qꝛ arbiter non cognoscit de cã liberali nec criminali,vt.ĩ.eo.l.non distinguemus.§.iul.⁊.§. de liberali. Itẽ iudex põt mulctare partes inobediẽtes arbiter non.ĩ.de iudic.l.iij.§.fi.⁊.ĩ.eo.l.non ex oĩbus.itẽ in iudicijs veniunt oĩa.ĩ.de iudi.l.solemus. In arbitrijs ea sola de quibus actũ est in compromisso.vt.ĩ.eo.l. si cũ dies.§.plenũ. Itẽ iudex ꝓnunciare potest vna parte absente ⁊ contrahitur eremodicium,vt.C. de iudi.ꝓperandũ.§. ⁊ siquidem.⁊.§.sin autẽ reus arbiter nõ, vt.ĩ.e. l.diem ꝓferre.§.si quis litigatorũ. ¶ Itẽ dicunt quidam quod
4 libellus † nõ offertᷣ coram arbitro per autᷣ.gñaliter.C.de epis. et cler.qḋ falsum est ⁊ finis illius autᷣ.dꝫ intelligi de satisdatione remittenda non de libello,vt.s̃.dixi.sed corã arbitratore de necessitate non offertur libellus sed qualisqualis petitio vt certa possit ferri snĩa vel amicabilis cõpositio.de hoc in spe.de libel. cõcep.iiij.li.§.restat videre.versi.pe.⁊ fi.⁊ ꝑ hoc.C.de his qui in
5 ec.ma.l.j.⁊ ibi de hoc in cle.de ver.sig.c.sepe. Item arbiter † põt esse infamis,vt.ĩ.eod.l.pedius.iudex nõ.ĩ. de iudi.l.cũ pretor.§. nõ autẽ. Item arbiter se excusare põt multis ex causis in hoc titulo

6 tu.expssis ne pnüciet.secus in iudice. Item arbitrum† soluitur morte arbitri vel vnius ex litigatorib⁹.vt.j.eod.l.diē pferre.§.j. ꝛ.l.non distinguemus.§.compromisso.iudiciū non.j.de iudic.l. mortuo.ꝛ.C.de iudi.properandū.§.finaiit vtraqꝫ. Item arbiter
7 †cogitur ferre sniam die feriata ꝛ si dies compromissi transeat vt.j.eo.l.si de meis.§.fi.iudex nō.vt ibi.ꝛ.š. de ferijs. per totum. Item si plures arbitri ferant diuersas sñias nulla valet.j.eod.l. item si vnus.§.si plures.secus in iudicibus.j.de inoffi.testa.l. si pars.de re iud.l.inter pares.ꝛ.l.duo iudices.item cōpromissum soluitur iudicio nō ecōtra.vt.j.eo.l.nō distinguemus.§.cōpro missio.item si res euincitur ex cōpromisso nō agitur de euictiōe. j.de euic.l.si dictum.§.si cōpromisso.ꝛ de rei ven.l. vtiqꝫ. secus in iudicio.vt.eo.ti.de euic.per totū. Itē cōpromissum nō pōt ꝓrogari nisi actum sit.vt.j.eo.l.non distinguemus.§.fi.iudex sic. j.de iudi.l.cū furiosus. Sed nunquid coram arbitro efficit res litigiosa sicut corā iudice. M.de fano tenet ꝙ sic per.l.istam.et C.de iudi.l.rem nō nouam.§.j. Sed an corā arbitro possit fie
8 ri reconuētio:†dic vt plene dixi.C.de sen.ꝛ interlo.om.iu.l.cum pap.circa fi.iure canonico fieri nō pōt.vt extra eod.cū dilect.fil. An finiat̄ instantia arbitri triēnio si in cōpromisso non est tēpus adiectū dixi plene.j.e.l.sed si cōpromissum. Si compromissum factū sit diuersis diebus a quo incipiat terminus dixi.j.e. l.si cum dies.§.si intra. ¶ In glo.in fi.iunge qđ legit̄ ꝛ no.š.de his qui no.infa.l.quid ergo.§.ex cōpromisso.

1 ¶ Arbitri an hodie possint eligi cum sacramento.
2 Pena in compromisso apposita an inducat actionem.
3 Actio an ex arbitri sententia possit induci.
4 Prouisio hominis facit cessare prouisionem legis.
5 Pena semel exacta an et quo casu possit iterum exigi.
6 Conuentio sola an possit facere ꝙ ex sententia arbitri oriatur actio vel exceptio.
7 Interesse dicitur pena respectu prestantis.

Ex compromisso. Hec.l.si intelligatur put litera sonat de cōpromisso facto cū pena plane ꝛ sine cōtrarietate procedit.si vero intelligatur generaliter etiā de compromisso sine pena facto tunc procedunt contrarietates glo.ꝛ dicvt plene dixi.C.e.l.pe.ꝛ in margarita.eo.§.sed an actio
1 iudicati ꝛ statim dicam.†Et qđ dicit glo.hodie esse correctū qđ arbitri non possint eligi cum sacramento.vt.C. eod.aut. decernit.alias decernimus.veruꝫ est de iure canonico.secus vt ibi dixi ꝛ no.extra eo.c.ij.ꝛ per Jo.an.in nouella.ꝛ.c. cum tempore.et plene per hosti.in summa.e.§.qualiter constituatur.ṽ. alias si iuramentum.ꝛ dixi.d.aut. decernit. ¶ Quere si pena sit appo
2 sita in compromisso an actio †oriatur istud dubium pendet ex intellectu.l.pe.C.eo.vbi de hoc satis dixi ꝛ vide in spec.eo.§.re
3 stat.ver.item ex sentētia arbitri nō oritur actio†ꝛ.§.fi.vers. hoc quoqꝫ notādum.ꝛ ver.seq.ꝛ in additionibus Jo.an.ꝛ ver.quid si sit cum pena electus.ꝛ bene per Inno. extra eo.c.per tuas. Et videtur ꝙ sic.j.de verbo.sig.l.notionem.ꝛ de re iudi.l.ait pretor. Quis enim partes sibi de pena prouiderint non dꝫ tolli prouisio legis.vt.j.fami.herc.l.fundus qui.ꝛ pro hoc de acti.empt.l. lucius.ad trebellia.l.facta.§.j.ꝛ.l.recusare.§.titius. Sed dic cōtra secundum Gul.qꝛ istud est ius cōmune qđ ex dicto arbitrio nō oriatur actio nec exceptio.vt hic.ꝛ.C.e.l.j. Sꝫ.d.l.pe.dat act. in casu cum pena non est promissa ꝛ datur ex obligatione.ꝛ ita
4 no.d.l.cū antea ꝛ de iude.l.iudei.ꝛ hic innuit̄ † ex quo enim prouisio hominis venit cessat prouisio legis vt hic.ꝛ qꝛ prouisio legis est ordinaria non tollitur per prouisionē hominis vt in cōtrarijs.ꝛ pro hoc qđ actio non oriatur cū pena est promissa. bñ facit in aut.de iudi.§.qꝛ non multe.colū.vj. ¶ Sed quid si dictum sit in compromisso ꝙ pena peti possit rato manente pacto seu arbitrio.gloss.hic vbiqꝫ tenet ꝙ oriatur actio et pena peti possit per.l.š.de transac.l.qui fidem.vbi de hoc.ꝛ.j.de verboruꝫ oblig.l.ita stipulatus.in fi. Ja.de ra.ꝛ Gul.contra ꝛ dicit ꝙ nō potest vtrunqꝫ peti.i.pena ꝛ ꝙ oriatur actio vel exceptio.ad.l. qui fidem.ꝛ.l.ita stipulatus. respondent ꝙ loquuntur in casu in quo partes pacisci poterant ꝙ vtrunqꝫ valeret.hic autē partes nō possunt pacisci ꝙ ex compromisso pena vallato oriatur actio vel exceptio qꝛ tale pactum est contra ius publicum:quod non potest tolli pacto priuatorum.š.de pact.l.ius publicum.et qꝛ priuatorum consensus ꝛc.vt.C.de iur.om.iudi.l. priuatoruꝫ ꝛ hoc clare probatur:qꝛ plus debet operari consensus partiuꝫ post sententiam ꝙ̄ ante:qꝛ post sententiam habent quod ratificent.sed ante sententiam non possunt facere quod actio detur cum pena est apposita.vt.j.eod.l.diem proferre.§.fi.ergo ꝛc. H. Et pro ista opin.ꝙ tale pactum non valeat quod pena petatur rato manente arbitrio.facit.C.e.aut. decernimus. ibi qua pre-

sita licet iudicatis recedere.ꝛ ꝙ not.per Goffre. in summa eo. in fi. Sed responderi posset ꝙ ibi non erant apposita illa verba rato manente pacto. predictam opinionem ꝙ predicta verba nihil operentur videtur tenere gloss.j.eod.l.si duo. in gloss. que incipit imo nec tunc.in fin.vbi de hoc et de pactis.l. rescriptum. §.si pacto.ꝙ operentur tenet hic gloss.ꝛ in aut.de iudic.§. quia vero.colla.vj.de hoc satis notaui.C.eodem.l.j.versic. sed quid si in compromisso.et eodem titulo.l.penul. et ibi late per Cyn. et Odoffre.qui videntur sequi predictam opinionem ꝙ illa verba nihil operentur. et licet forte ista opinio de stricto iure sit vera: communis tamen opinio est in contrarium et seruari vidi in practica ꝙ per illa verba vtrunqꝫ peti possit.scilicet pena et qđ seruetur arbitrium.ꝛ ita tenet glo.extra eo.c.dilecti.in fi.gl. magne ꝛ vide ibi Innoc.ꝛ.j.ea.l.celsus.de hoc tetigi in speculo.eo. §.excipitur.versic.item ꝙ pena soluta et plenius.§.finali.versic. ergo secundum premissa.ꝛ versicu.quid si in compromisso pena li.ꝛ per Hostien.in summa.e.dicto.§.qualiter constituatur.ver.
5 sed nunquid pena recepta. ¶ † Pe.dicit tenuisse quod illa verba operantur quod semel exacta pena possit iterum exigi.j. de lega.iij.l.fideicommissa.§.si quis decem.sed non video quomodo predicta verba hoc importent.nam verba magis adaptantur ad cōfirmationem arbitrij ꝙ̄ ad iterationē pene nec etiam ex mente compromittentium videntur importare pene iterationem.non ob.§.si quis decem.quia ibi verba et mens operantur circa iterationem. Alij volentes predicta ad concordiam reducere dicunt quod hec verba rato manente pacto non inducunt nouum compromissum quia iam sequeretur ꝙ noua litis contestatio fieret et iterari totus processus ꝛ noua diffinitio fieri quod esset absurdum ꝛ contra mentem compromittentium.
6 † Item dicūt ꝙ sola conuentio nuda vel vestita non potest facere ꝙ ex sententia arbitri oriatur actio vel exceptio contra.l. priuatorum.C.de iurisdictione omniū iudicum.et sic intelligatur opinio dicentium quod illa verba rato manētepacto nihil operantur sed cōuētio nuda vel vestita precedens cū verbis predictis ꝛ emologatio post sententiam subsequens bene possunt facere vt propter sententiam lex producat actionem ꝛ exceptionem.ꝛ ita potest intelligi.l.cum antea.C.eodem.et vbi processit conuentio vestita agitur etiam ex illa ad interesse.vt.j.eodem.l. diem proferre.§.final.aut ergo pars reclamat et contradicit sententie arbitri intra decem dies.et vera sit opinio quod illa verba nihil operentur quia ex pacto non vt.d.l.priuatorum. ex sententia non vt hic ꝛ.C.eo.l.j.ex lege per sententiam arbitri nō:qꝛ opus est emologatione que hic nō est.vt.d.l.cū antea.aut reclamatum post decem dies ꝛ tunc locum habeat opinio qđ illa verba operentur. nam soluta pena reperitur compromissum ac si non fuisset pena apposita et eo casu emologatione secuta agi posset: ergo ꝛ nunc. Azo tñ in summa eodem. tenet indistincte qđ in compromisso penali non sit locus emologationi nec oriat̄ actio vel exceptio sed solum pene petitio in summa eodem.§.itē si controuersiam habeant ibi si non fuerit stipulatus penam ꝛc.ꝛ.§.pe.ibi vere tamen ꝛ proprie.ꝛ gl.j.de re iudi.l.a diuo pio. in prin.C.de iudeis.l.iudei romano.ꝛ ipsaꝫ opinionē Azo.post multa sequitur Spe.eo.ti.§.fi.penul.col.versi.quid si sit cum pena electus ꝛ secundo folio.versi.consueuit etiam queri. ꝛ galeotus in margarita.versi.sed an actio iudicati.ꝛ gof.in sum.§.stabit̄ inquā.ꝛ.§.fi.in fi.ꝛ Cy.d.l.pe.C.e.lꝫ dicat quosdā dixisse aut fiat dictū ꝙ pene adiectio nihil immutaret ꝛ habeat locum prima opinio.aut non:ꝛ tunc opin. Azo.exacta etiam pena potest coram iudice competenti agi prima actione.vt.j.eo.l.si quis rē cum ibi no.si autem re primo soluta postea petatur pena.dicvt
7 j.eo.l.celsus.in principio. ¶ † In glo.in fi.ꝙ interesse dicitur pena respectu prestantis.vt.š.de eo per quem fac.erit.l.j.§. si plures.ꝛ ibi no.

1 ¶ Minor habens curatorem non potest sine eius authoritate compromittere.
2 Sententia ex defectu psone non legitime vitiata in iudicio ipso iure est nulla:licet error in sententia non sit expressus.
3 Arbiter non cogitur compromissum suscipere:susceptum tamē cogitur explicare.
4 Arbiter qui de causa suspicionis cognoscit an possit cogi.
5 Compromissum in quo dicitur ꝙ arbiter non possit cogi inuitus pronunciare an sit validum.
6 Arbiter potest pro suo labore salarium accipere.
7 Maior iudex potest cogere minorem:non minor maiorem nec parem.

1 Habeo. † Quicquid dicat glo.dic ꝙ si minor habēs curatorē sine ei⁹ authoritate cōpromisit ipso iure nō tenet si nō habebat tunc ope restitu-

tionis fm Jac.bu.ꝛ vide.ĩ.eo.l.si pupillus.et sic est idē in iudi/ ciis ꝛ arbitris,vt.s.e.l.j.Et qđ dicit gl.vtrū expresserit i snia euz
2 minorē vel nō,nō vr bñ dictū †q2 vbi snia vitiat ex defectu pso ne nō legitime in iudicio semp sententia nulla est ipso iure etiā si error non sit expressus in ea,vt.C.qui legi.pso.per totū.ꝛ si a non compe.iudice p totuz.ꝛ vide qđ no.ĩ.de appel.reci.l.ij.et in spe.de arbitro.§.restat.ver.sed quid de minore.

3 **Tametsi neminem.** †Arbiter non cogit suscipere compromis sum:susceptū tñ cogit explicare.h.d.peccat tñ arbiter ꝛ arbitra tor qui possunt tollere controuersias inter ptes ꝛ nō faciūt.xj. q.j.sicut eni.ꝛ ibi in gl.ꝛ p archi.Sʒ qñ dicit recepisse cōpromis sum vt cogi possit dicit qñ expsse recepit vel qñ factum est com/ promissum eo psente ꝛ nō ɔdicente,vt not.in spe.e.§.fin.versi.sʒ nūquid arbitrator.ꝛ ver.seq.in addi.Jo.an.videas ibideʒ.ꝛ p hoc.ĩ.e.l.si de meis.§.recepisse.Itē nō ob.C.de epi.au.l.si qui ex cōsensu.vt ibi no.¶Sed nūquid re integra si suscepit poterit penitere:&a hic innuit ꝙ sic in ver.finge eni a contrario sensu. Jac.de ra.tenet ɔtrariū p.l.sicut.C.de act.ꝛ oblig.ꝛ q2 sicut nō est licitū partibus penitere:ita nec arbitro.¶Item querit ipse Ja.an idē sit in arbitratore ꝛ amicabili cōpositore vt cogi pos/ sit.Et videt ꝙ non q2 hoc nō reperit expressum.ꝛ hic de vero ar bitro loquit.ipse tenet cōtrariū per.l.vlti.C.de cōtrah.emp.vbi de hoc tetigi.ꝛ.ĩ.de verb.obli.l.si quis arbitratu.plenissime ꝛ q2 maior est ptās arbitratoris ꝛ sibi plura cōmittuntur.s.ꝙ de iu re ꝛ de facto possit pnūciare.ergo fortius est cogēdus.arg.C.de epi.ꝛ cle.l.psbyteri.Odof.hic tenet ꝙ si est electus cum pena co/ gafrals nō.p hoc.ĩ.e.l.nō cōgendū.de hoc vide plene in spec.d. §.fi.d.ver.sed nūquid arbitrator.Et ver.seq.ꝛ vide ibi Joā.an.
4 in additionibus.¶Sed nunquid arbitri† qui cognoscunt de cā suspicionis possint cogi:dic ꝙ sicvt extra de ap.cuʒ ꝛ spāli.ꝛ de offi.dele.c.suspicionis.in.ij.glo.ꝛ no.ĩ.eo.l.nam magistrat⁹. ¶Ultimo no.duo que dicit glos.vnū qđ secus est in iudice de/ legato qui cogi pōt inuitus suscipere iudiciū,vt.C.de aduo.di/ uer.iu.l.sancim⁹.vbi de hoc dixi.ꝛ.ĩ.de mune.ꝛ hono.l.mune/ rum.§.iudicandi.¶Scđo ꝙ ille cui reuelata sunt secreta cau/ se nihilominus pōt esse aduocatus partis aduerse.vt.s.de po/ stu.l.fi.ꝛ dic vt ibi dixi.Itē videt ꝙ arbiter sordibus corrupt⁹ cōpelli nō debeat.ꝛ vide in spec.eo.§.excipit.ver.itē ꝙ eius tur/ pitudo.ꝛ ver.itē ꝙ corruptus.quicquid dicat glo.dic ꝙ ad pe/ titionē corrūpentis nō cōpellitur sed ad petitionē nō corrūpen
5 tis sic.Ay.¶Sed nunquid valeat cōpromissuʒ† in quo adijci tur ꝙ arbiter non possit cogi inuitus pnunciare.quidā ꝙ non quia per tale pactum datur materia arbitris malignandi ꝛ nō pronunciandi ꝛ cū nō valet.argu.ĩ.de pactis dota.conuenire.et de relig.l.neratius.ꝛ quia videt quodāmodo contra substan/ tiam cōpromissi quod fit ad hoc vt lis terminetur.Alij dicunt cōtrariū quasi istud pactū licet sit authoritate publicū est tamē vtilitate priuatum:ꝛ ideo potest remitti pacto,vt nota.in cor. authen.vt matres debitrices ꝛ creditrices.§.penul.ꝛ dixi.C.de pactis.l.si quis in conscribendo et quia ex consensu litigato/ rum talia possunt remitti,vt.ĩ.eod.l.si feriatis.speculator tan/ git istam questionem et non soluit in speculo eod.§.fi.versi.sed quid si actum est inter compromittentes.nō ob.de tributo.l.il/ lud.vt ibi not.obtineri vidi pluries quod pactum valeat quia a forma compromissi dependet totum,vt.ĩ.eo.l.non distingue/ mus.§.de officio.ꝛ quia arbiter se noluit arctare ad coactionē nec etiā partes:ergo iudex contra voluntatem et prouisionem arbitri et compromittentium non habet se intromittere.ꝛ pro hoc facit quod not.ĩ.e.l.si vnus.§.si induos.ꝛ quod no.in sum ma feudoꝝ de pace tenenda.§.quesitum.quinto folio.et quod dixi in alphabeto dictione non:satis.ver.non possit cogi ferre sententiam.ꝛ idem potest dici si dicatur quod non possint co/ gi tertium eligere.de quo.ĩ.eo.l.itē si vnus.§.principaliter.Et bonum consilium est quod quando recipit compromissum qđ recipiat sub illa conditione quod cogi non possit:ꝛ sic aliquan do feci.ꝛ hoc etiam approbat Jo.and.in addi.suis in Spec.di cto.§.finali versi.sed quid si actum est inter compromittentes.

6 **Ait pretor.** Hic videtur expressum ꝙ arbiter† pos sit salarium recipere pro labore suo in telligendo literam prout sonat licet aliter exponatur.ĩ.eo.l.liti gatores.§.ꝙ ait.ꝛ q2 idē est i iudice,vt in aut.de iud.§.ne auteʒ labor.coll.vj.ꝛ est expssum.C.de pri.sac.scrin.l.in sacris.circa prin.li.xij.ꝛ de prin.agē.in rebus.l.fi.circa fi.eo.li.xij.M.de fa/ no.ꝛ vide in spe.e.§.fin.v.sed nunqđ arbiter potest a partibus.

7 **Tractemus.** †Hic tractat de psonis arbitroꝝ q cogi pñt ꝛ non possunt per ptorē ar bitrari:et qui possint esse arbitri vel non.ꝛ hoc psequitur vsqʒ ad.l.litigatores.§.qđ ait pretor.ꝛ vide in spe.eo.§.possunt esse arbitri.et per Azo.et Gofre.in summa.§.arbiter esse potest.et Hostien.§.si quis possit esse arbiter.¶Ibi perfungi.facit qđ no.ĩ.e.l.quid tamen.in prin.¶Ibi pretor.non ob.ĩ.eo.l.sed et si in seruum.§.j.vt ibi no.

1 ¶Par in parem non habet imperium:nec minor in ma/ iorem.
2 Imperator non potest tollere legem dei:nec etiā papa nec qui/ libet inferior legem superioris.
3 Laicus contrahens vel delinquens an si postea efficiatur cleri cus poterit cogi aut puniri.

1 **Nam magistratus.** Par † in pa rem non hʒ imperium nec minor in maiorem.h.d.ꝛ ad hoc sepe allegatur.ɔcor.extra de elec.c.innotuit.s.de mi.l.mi nor autem magistratus.xxi.di.cū inferior.ꝛ ibi de hoc.ꝛ extra de maio.ꝛ obe.c.cū inferior.ĩ.ad treb.l.ille a quo.§.tēpestiuū.ꝛ.C. de legi.l.digna.Qñqʒ tñ par i parē hʒ imperiū,vt.lxv.di.c.si for te.ꝛ ibi not.ꝛ iudex maior se subijcere pōt iurisdictioni minoris si vult.s.de iurisdic.omnium iudicum.l.est receptū.vbi de hoc.
2 Et faciūt pdicta ꝙ iperator† vel papa nō possit tollere legē dei nec alij inferiores leges supiorū.p hoc extra de deci.c.tua.ꝛ bñ x.distin.c.j.ij.ꝛ.iij.ꝛ ibi de hoc.ꝛ tāgitur etiam in gl.C.si contra ius vel vtili.publi.l.fin.ꝛ in cle.de elec.c.ne romani.¶Ultimo nota versi.nec interest.qui potest ad multa valere.Et facit ꝙ si
3 laicus† contrahat vel delinquat postea efficiatur clericus ꝙ co gi non possit nec puniri per iudicem secularem.ad hoc.ĩ.de iudi. si quis postea.et ibi de hoc dixi.C.de episco.ꝛ cleric.aut.causa q̃ fit cum monacho.ꝛ.ĩ.de bon.damna.l.fina.§.ex bonis.ꝛ in que stionibus statutorum tertia parte ver.subijcio etiam talem que stionem.¶Ibi cogi in suo territorio.secus in alieno,vt not.ĩ. de ma.l.apud.

1 ¶Filius an in causa patris possit esse arbiter.
2 Arbitrium voluntarium est,et illi imputatur qui eligit.
3 Ordinarius ꝛ delegatus in hoc differunt:quia ordinarius re/ cusari non potest:delegatus sic.
Testimonium an remediari possit.

1 **Quinetiam de re patris.** Fi lius †potest esse arbiter ꝛ iudex in cā patris.h.d.ꝛ in spe. eod.§.pōt.ver.fi.itē pōt esse arbiter.ꝛ p Azo.ꝛ Gof. in summa.§.arbiter esse pōt.ꝛ Hosti.§.qs possit.pōt tñ recusa/ ri.vt in spe.de iudi.dele.§.superest.ver.itē si est maritus.¶Op po.gl.de.l.q iurisdictioni.s.de iuris.om.iudi.vbi de hoc.dic aut
2 queris an filius possit esse arbiter patris ꝛ dic ꝙ sicvt hic† q2 ar bitriū est voluntarium ꝛ sibi imputet qui eum elegit.aut queri tur an possit esse iudex in causa criminali:et dic ꝙ non vt in cō/ trario.ꝛ.ĩ.de iniur.l.lex cornel.in prin.ꝛ.ĩ.de iudic.l.ꝛ in priua/ tis:a contrario sensu.In ciuili dic ꝙ aut est delegatus,ꝛ pōt q2 non fungitur vice sua sed delegantis,vt.s.de offi.eius cui mā. est iurisd.l.ꝛ si ptor.ordinarius aūt esse nō pōt,vt.d.l.qui iuris/ dictioni.fallit vbi res esset peritura:q2 tunc vsqʒ ad litem cōtest. s.de offic.presi.l.senatusconsulto.ꝛ ar.ĩ.ad trebel.l.ille a quo.in
3 prin.ꝛ hic in glo.†ꝛ ratio diuersitatis inter ordinariū ꝛ delega tum esse potest q2 ordinarius recusari non potest:delegat⁹ sic, vt.C.de iuris.om.iu.l.nemo.ꝛ ideo sibi imputet qui filiū non re/ cusauit si eum suspectuʒ habebat.sed quare sicut potest esse iu/ dex ꝛ arbiter vt hic non potest esse testis,vt.ĩ.de testi.l.testis ido neus.dic q2 contra eius sniam est remedium appellationis sed testimonium sic remediari non potest.Ri.ꝛ vide.iij.q.vij.c.si cō tra.§.cognitores.

1 ¶Infamis an possit esse arbiter vel iudex.
2 Arbitrium an locum habeat in excommunicatum.
3 Excommunicatus quare equiparetur deportato.
4 Seruus an possit esse arbiter.
5 Excommunicatus exclusus est ab omnibus actibus legitimis similiter et bannitus quibusdam casibus.
6 Bannitus an possit esse arbiter.
7 Iudex non potest esse arbiter sed bene potest esse arbitrator.
8 Arbitri non legitimi snia nulla est:nec duobus arbitris admis sis quorum vnus arbitrari non potest:non cogitur alter.
9 Utile per inutile vitiari vel econuerso qualiter intelligatur.

1 **Pedius.** Alias parui refert.Canonizata est iij.q.vij.c.si contra.§.cognitores.vbi de hoc.ꝛ sic vr ꝙ arbiter† potest esse infamis.ꝛ in hoc differt a iudice vt hic i gl.ꝛ dixi.s.e.l.j.ꝛ vide in spe.e. §.potest.

§.potest.ver.item potest esse arbiter liber homo.non tamen potest infamis esse arbiter iuris,vt ibi no. Joan. an.ꝛ no. de recusa.§.fina.ver.sed nunquid possunt.ꝛ vide etiam in Spe.eo.§.differt.versi.item infamis.ꝛ per Azo.in summa.ꝛ Goffr.§.arbiter esse potest.ꝛ Hostien.§.quis possit.idem dicit glos.in procuratore per.§.vlti.instit.de excep.quod non puto indistincte veruz, vt plene dixi.ṡ.de postu.l.j.§.hoc edicto.ꝛ de iure canonico non est dubium quod repellitur vt ibi dixi.de multis alijs personis dubitatur an possint esse arbitri.de quibus vide in Specu.eod. §.potest autem esse arbiter.ꝛ per Joan.andr. in additionibus. ꝛ per Hostien.in summa.§. quis potest esse arbiter. et gloss. hic querit de excommunicato.ꝛ dicit qꝺ non potest esse arbiter. ni-
2 hil allegat.Guli.ꝛ Godoffre.allegant qꝺ excõmunicatus†possit esse arbiter:quia fortius est impedimentũ perpetuum quam temporale.ī.de iudi.l.longius.de suspec.tuto.l.iij.§.j.ꝛ.l.j.§.fin. sed infamis habet perpetuũ impedimentum:vt.ṡ.de postulan. l.j.§.de qua.ꝛ tamẽ potest esse arbiter vt hic ergo excõmunicatus qui habet tẽporale impedimentũ ꝛ de facili potest absolui: qꝛ ecclesia non claudit gremium redeunti.C.de sum.trinita.epistola liquet.§.pe.ꝛ extra de here.c.super eo.lib.vj.ipsi tamen te-
3 nent contrariũ:qꝛ excõmunicatus†equiparatur deportato.insti. de capi.dimi.§.minor.C.de sac.sanc.eccle.l.placet.in fi.deportatus autẽ amittit omnia ea que sunt iuris ciuilis:vt.ff. de pen.l. quidã sunt serui pene ꝛ iudicia sunt iuris ciuilis: vt.ṡ.de origi. iur.l.ij.§.post originẽ. ad quorũ similitudinem sunt arbitria.ṡ.
4 eo.l.j.ergo ꝛc. Itẽ qꝛ seruus†non potest esse arbiter:vt.ī.§. pri. sed excõmunicatus est seruus peccati:vt.C.de sen.pas.l.fin. Itẽ excõmunicatus est extra cõmunionem ecclesie sicut iudeus:sed iudeus non potest esse arbiter nisi inter iudeos.C.de iude.l.iudei romano.que bene facit ad propositũ:ergo nec excõmunicatus nisi forte inter excõmunicatos de iure canonico non est du-
5 bium:†qꝛ excõmunicatus exclusus est ab omnibus actibus legitimis.extra de re iudi.c.ad probãdum.de excep.c.pia.lib.vj. ꝛ de sentẽ.excõ.decernimus.eadẽ.l.ꝛ qꝛ partes nõ possent licite cũ ipso participare.extra de sen.excom.c.si concubine.ꝛ non potest etiã esse testis.extra de testi.c.veniens.ꝛ de accusa.c. olim. et hoc etiam tenet Spec.de arbitro.§.differt.versi.item secundum eum non possum excipere.ꝛ.§.restat.versi.vlti.ꝛ vide qꝺ dixi de regu.iur.l.in condemnatione.§.dolo.ꝛ per Joã.an. in nouella. de regu.iur.c.dolo facit.Jac.de ra.distinguit qꝛ aut omnes cõpromittentes sciuerunt eum excõmunicatum:ꝛ nihil valet.aut omnes ignorauerũt:ꝛ tenet quo ad omnes.aut quidam sciebãt quidã non:ꝛ tunc quo ad ignorantes tenet. quo ad sciẽtes non.
6 argu.C.de incest.nup.l.qui cõtra.Jaco.†Querit Gui.de suza. quid de bannito nunquid possit esse arbiter ipse distinguit: aut bãnitus est ex tali delicto qꝺ equiparetur deportato: ꝛ tunc non potest esse arbiter qui pro mortuo reputatur ꝛ exclusus est ab omnibus artibus legitimis ꝛ ciuilibus vt predictũ est.pro hoc ī.pro socio.l.actione.§.publicatione.ꝛ de bonorum possessione cõtratabu.l.j.§.filius.si vero nõ est bannitus ex crimine quod equiparetur deportato tunc potest esse arbiter: quia non reperitur prohibitus.ṡ.ex qui.cau.maio.l.necnon.§.sed quod eis.ꝛ arg.hic.l.pedius.ꝛ qui banniti equiparentur deportatis ꝛ qui non no. institu.quibus modis ius pat.pote.sol.§.relegati. licet illa gloss.cõmuniter reprobetur de quo plenissime dixi in meis questionibus statutorum quarta parte primo folio vers. Item quero questionẽ antiquam que bene faciunt ad questionẽ excõmunicati ꝛ banniti.ꝛ de bannito an possit esse arbiter, vide in Specu.eo.d.§.differt.ver.quid de bãnito ꝛ ibi per Joã.andr.in additionibus. De monacho ꝛ alijs religiosis.an possint esse arbitri dicã.ī.e.l.nõ distinguemus.§.sacerdotio.sed nunquid isti vel alij qui prohibentur esse arbitri possunt esse arbitratores vel amicabiles cõpositores vidi multũ dubitari:ꝛ hãc questionem tangit hic Guli.in seruo an licet non possit esse arbiter possit tamen esse arbitrator.ꝛ arguit ꝙ sic:qꝛ in extraiudicialibus seruꝰ est aptus.ī.de regu.iur.l.seruus.ꝛ.l.si seruus. ꝛ potest esse agrimensor.ī.si mẽsor fal.mo.di.l.iij.ꝛ cum dicimus seruum contra here potius significamus factum quã ius.ī.de pecu.l.vt seruus. ṡ.de pac.l.si vnus.§.pactus.ꝛ pro hoc etiã facit de lega.ij.l.cuz pater.§.hereditatem.ꝛ ad trebel.l.ex facto. vbi effectus seruus pene nõ amittit potestatem eligẽdi sibi cõcessam. In contrariũ videtur expressum.ī.de verbo.sig.l.illa verba arbitratu. vbi de hoc not.ꝛ dixi.ꝛ de regu.iur.l.qꝺ attinet.sed illas intelligit ipse G.in vero arbitro.Ipse Gui.videtur ad hoc cõcludere qꝺ si iste arbitrator vellet assumere cognitionez iuris qꝺ non possit:qꝛ ex eius diffinitione orireẗ actio qꝺ sibi non competit: vt.d.l. quod attinet.ꝛ.ī.de fal.l.nullo modo. Si autẽ vellet componere de facto quasi per modũ trãsactionis:tũc possit in aut. vt differentes
7 iudi.in prin.colla.viij.†nam ꝛ iudex non potest esse arbiter, sed arbitrator sic.ī.eo.l.sed ꝛ si in seruum.§.si quis iudex.hanc qꝺ.

late disputat Jo.an.in excõmunicato an possit esse arbitrator. ꝛ post multa inclinare videtur in predictã sententiã in nouella. de regu.iur.d.c.dolo facit.quod posui dicta.l.in condemnatione.§.dolo.ꝛ de hoc not.in Specu.eo.dicto.§.potest esse arbiter. ver.primo.ꝛ versi.ij.ꝛ ita vidi practicari ꝛ de facto seruari in omnibus qui prohibentur esse arbitri quod possint esse arbitratores ꝛ amicabiles compositores de facto inducẽdo partes ad concordiam ꝛ eas concordando.ꝛ de hoc tetigi in questionibus statutorum quarta parte versi.quid si aliquis sit datus executor.ꝛ facit.ī.§.proxi.

8 **In seruum.** †Concor.iij.q.vij.c.si contra.§. cognitores.ꝛ vide Azo.ꝛ Goffre.in summa §.arbiter esse potest.ꝛ Hostien.in.§. quis possit.ꝛ in Specu.eodem.§.potest autem.ver.item seruus.ꝛ ver.sequen.ꝛ per Joan. and.ibi in additionibus.qui intelligit.l.sed si seruum.ī. eodem alio modo quam glos.scilicet quod compromissi tempore erat seruus sed tempore quo acceptauit erat liber:ꝛ de cõsensu partium acceptauit sine nouo compromisso.ꝛ pro hoc de lega.iij. l.j.§.j.idem glos.dicit idem in monacho quod non possit esse arbiter de quo plenius dicam.ī.eod.l.non distinguemus.§.sacer-
9 dotio. ¶†Querit Uber.de bobio si fiat cõpromissum in duos liberos ꝛ vnum seruum an sit idem.ꝛ tenet quod sic ratione indiuiduitatis.ꝛ ita tenet Specu.dicto.§.potest.versi. sed quid si compromittam in duos.deinde glo.colligit ꝛ soluit illud brocardicum, vtile per inutile vitiatur.de quo per Dy.ꝛ alios extra de regu.iuris.c.vtile.lib.vi.ꝛ plene dixi.C.de dona.l. sancimus.ꝛ.ī.de aqua quoti.ꝛ esti.l.j.§.idem queritur. Sed quo ad presens dic ſm Pet. aut vtile commodum potest ab inutili separari:tunc regula non fallit:quia vtile per inutile nõ vitietur ī.de vsuris.l.placuit.dicta.l.sancimus.C.de donatio.ꝛ de aqua plu.arcen.l.item queritur.§.trebatius.si vero sunt inseparabilia aut vtrunqꝫ procedit a iure communi:quia ex iure communi vna pars est vtilis alia inutilis.vt hic ꝛ in concor. tunc vtile per inutile vitiatur. aut vnum procedit a iure communi aliud a iure speciali:tunc aut vtile quod procedit a iure cõmuni non est odiosum sed fauorabile ꝛ trahit ad se inutile:ꝛ totum valet. ī.de dona. inter virum ꝛ vxo.l.si sponsus.§. circa. ꝛ de liberali causa.l.liberis.§.si duo. Aut vtile quod est de iure cõmuni est odiosum:ꝛ tunc vtile vitiatur per inutile licet inutile sit de iure speciali.vt.ī.quemadmodum ser.amit.l.si communez.vel ſm Jaco.butri.tene prima duo membra an sint separabilia vel inseparabilia. Caue tamen quia quedam sunt inseparabilia ex parte materie vt seruitutes:vt.ī.ad legem falci.l.j.§. si vsufruc. ꝛ tunc vtile per inutile vitiatur:vt dicta.l.si communem.quemadmodum ser.amit. Quedam ex parte cause ꝛ causati:ꝛ idem, vt.ī.de donat.inter virum ꝛ vxo.l.si sponsus.§.generaliter. vbi vitium erat in causa.quedam ratione admixti ꝛ idem: vt.ī.de aqua quoti.ꝛ estiua.l.j.§.illud. Quedã indiuidua ratione voluntatis compromittentium:ꝛ idem vt hic. Jaco. butri. ꝛ vide etiam secundum eum.ī.si certum petatur.l. certi condictio.§. quoniam. Sed contra id quod dixi in seruitutibus videtur.ī. communia prediorum.l.proprium.vbi in seruitutibus indiuiduis vtile per inutile non vitiatur.ꝛ ideo dic quod dixi de diuiduo ꝛ indiuiduo proprie loquendo debet dici de separabili et inseparabili vt si quid vtile ab inutili possit separari non vitietur vtile:alias sic. Item colligit glo.quod iudices delegati non possunt recedere a forma commissionis ꝛ allegat leges bene dicentes.ꝛ ad hoc optime extra de rescriptis.c.cum dilecta.de officio delegati.c.cum in iure. vbi dicit Inno. quod litigans coram delegato nõ minus debet custodire commissionem quam sententiam. ¶ In glos.vlti.in fi.saluo eo quod not.ṡ.de mino. l.intra vtile.in princi.

Ed si ita. In fi.vide Dy.ī.qꝺ falso tuto. auto. l.j.§.idem pomponius.

1 ¶ Arbitri conditio vel consensus quando ꝛ qualiter sit inspiciendus.
2 Litis initio existente vitioso non valet quod postea agitur.
3 Compromissio non habet locum in pupillo,furioso,muto,surdo,ꝛ similibus personis.
4 Cõpromissio nõ habet locũ in iudicem ordinariũ eiusdẽ cause.
5 Iudex ordinarius an possit esse arbiter in causa sibi proposita.
6 Renunciare potest his que pro se sunt introducta.
7 Cõpromitti an possit i archiepiscopũ p subditos episcopi sui.
8 Sententia arbitri dolo carere debet:dolus enim i cõpromisso excipitur.

1 **Ed ꝛ si in seruum.** †Uide.ṡ.eo.l. pedius.§.in seruuz. Querit Francis.accur. nũquid sufficit si corã eo libero

facto in causa ꝓcedat. ⁊ tenet qḋ nō, imo expressus cōsensus est necessarius vt litera dicit. ⁊ idē Jac. de ra. Gui. de cu. allegat ꝙ valeat: qꝛ procedēdo videnť de nouo cōstituere. arg. ī. de iudi. l. j. rem ratā habe. l. iij. §. falsus. de testa. mili. tribuimus. §. cū aliquis. ⁊ delegat. iij. l. j. §. j. ⁊ hoc si in seruitute lis non fuerit contestata si autē tēpoꝛe seruitutis lis fuerit cōtestata:
2 †qꝛ initium fuit vitiosum non valet qḋ postea agitur cum iudicia debeāt legitime initiari: vt. C. qui dare tuto. pos. l. vniuersis. cum si. ⁊ hoc idē tenet Jaco. de ra. ⁊ adducit simile de filiosa. cum quo initiatum est iudicium sine consensu patris: quia postea non confirmatur dato qḋ pater ratum habeat. vt not. C. de bo. que liber. l. fi. §. necessitate. in glos. magna. licet dicat quosdam dixisse aliud in iudi. aliud in arbitrijs in quibus non requiritur tanta solennitas contra quos est. ṡ. eo. l. j.

3 **Sed neqꝫ in pupillum.** †Vide in Spe. eo. §. pōt. versic. item prohibentur. ⁊ in additionibus Joan. andr. ⁊ ī. de iudi. l. cum furiosus.

4 **Si quis iudex.** ¶ †Canonizat⁹ est iste. §. iij. q. vij. c. si ṡ. §. cognitores. ver. si qs vero. ⁊ vide ibi not. in glos. ⁊ per Archi. ⁊ ij. q. vj. c. a iudicibus. §. ꝙ de arbitrijs. ⁊ extra de presump. c. literas. in glo. sic patet. ⁊ in Spe. eo. §. ij. ver. sed nunquid in ordinarium ⁊ per Cyn. C. de epi. aud. l. si qui ex cōsensu. in prin. ⁊ ibi in glo. ⁊ de hoc etiā not. in glos. in aut. vt differentes iudices. §. si vero cōtigerit. coll. ix. ⁊ ī. de oper. no. nū. l. j. §. ⁊ post operis. per Azo. in summa. e. §. item femina. satis plene per Goffre. in summa eo. j. col. ver. itē prohibetur cōpromitti in iudicem. ⁊ plenius per Hostien. in summa. eo. §. ij. ver. sed nunqd iudex. ⁊ ver. sequentibus. per Inno. extra de arbi. c. ex parte. in vlti. col. ⁊ ibi p Ber. ⁊ eo. tit. c. cum tpē. Ex quibus videtur colligi ⁊ concludi qḋ de iure ciuili non possint eos partes per ordinarium in se cōpromittere nec volētes etiaꝫ possint tanqꝫ in verū arbitrū, sed tanqꝫ in arbitratorē ⁊ amicabilem compositorem sic: qꝛ hoc non prohibet iste. §. ⁊ videtur cōcessum per dictam. l. j. §. ⁊ pōst operis. ⁊ vt differentes iudi. §. si vero. ⁊ ita seruatur ⁊ practicatur cum rationes ex quibus prohibetur esse verus arbiter subsunt etiam in arbitratorē. ex quo Jaco. de ra. hic. ⁊ Cy. scḋm eū. d. l. si qui ex cōsensu. tenent qḋ in ordinarium nullo modo possit cōpromitti per viam cōpromissi tanqꝫ in arbitrum nec arbitratorem licet de facto sine compromisso possit vt amicabilis compositoꝛ se interponere ad concordiam partium. tenet etiā ipse Cy. ꝙ de lite orta non possit in arbitratorem cōpromitti. ⁊ dicit auť. vt differentes iudi. intelligi qū controuersia est mota licet sic seruet vt dixi de iure canonico. videnť cōcordare canoniste ꝑ maioꝛi parte excepto Hostien. d. §. ij. qḋ iudex ordinari⁹ possit esse etiā verus arbiter, vt ex predictis patet. Et caue qꝛ glos. hic in fi. cōmuniter est corrupta. naꝫ alleg. extra de rescrip. c. j. questio nihil facit sed debet allegare de pꝛsump. c. literas. vbi de hoc in glo. Itē allegat extra de arbi. c. fi. ꝙ nihil facit: sed debet allegare. c. pe. ¶ Sed cōtra predicta omnia videť casus ꝙ iudex ordinari⁹
5 †possit esse arbiter: qꝛ cōsul ⁊ alij ordinarij possunt esse arbitri: vt. ṡ. eo. l. iij. §. fin. ⁊ l. seq. sed dic qḋ illud est verū in causis de quibus nō sunt iudices nec agiť corā eis. ⁊ ideo hic signāter dicit litera eiusdē rei de qua iudex est. nā si non est iudex cause non est dubiū fm. G. hic qḋ ī eū cōpromitti pōt sicut ⁊ eius iurisdictio proꝛogari: vt. ī. de iudi. l. j. ⁊ ij. imo plus dicit qḋ iudex qui tulit sententiā et appellatuꝫ est ab eo potest esse arbiter illius cause: qꝛ desijt esse iudex: vt. C. de appel. l. eos. Guli. Itē Jo. an. in Spec. eo. §. excipiť. ver. item qḋ cōpulit. in additione tenet qḋ si cōpulsi sponte litigent ꝙ valet sententia. ¶ Ex pḋictis pōt colligi sol. qstionis mihi cōmisse tpe dnī Beccarij de beccaria tunc potestatis pergami. pendente em magna cōtrouersia corā eo partes volebant in eū cōpromittere tanqꝫ in verū arbitrū vt pronunciaret: de iure tantū nō poterāt obstāte isto. §. quidam eius vicarius subtilis homo dixit quod fieri poterat si partes compromitterent in eum tanqꝫ in priuatum non tanqꝫ in potestatem. ego autē cōsului hoc fieri nō posse: qꝛ rationes prohibētes in eum cōpromitti tanqꝫ in ordinarium suberāt etiā si fieret tanqꝫ in priuatum: ⁊ qꝛ alia via occurretur huic. §. qḋ esse non debet. vt. l. scire oportet. §. oportet. de tutori. ⁊ curato. da. ab his. ⁊ C. de leg. l. nō dubium. ⁊ in hoc cōcoꝛ
6 darunt mecum duo de melioribus collegij iudicum. ¶ †Sed querit Gui. de suza. nunquid partes possint renunciare huic. §. ⁊ valeat cōpromissum post multa allegata proꝛ cōtra. tenet qḋ sic: qꝛ hoc non reperitur prohibitum. ṡ. ex quib. cau. maio. l. nec non. §. sed qḋ eis. cum simi. Et qꝛ quilibet renunciare potest his que pro se introducta sunt. ṡ. de mino. l. si iudex. ⁊ C. de pact. l. si quis in conscribendo. Contrarium puto verum: qꝛ iste. §. est in fauorem publice vtilitatis introductus: ⁊ ideo ei renūciari non potest per partes. C. de iura. calum. l. ij. §. sed qꝛ veremur. ⁊ ṡ. de pac. l. ius publicum. ⁊ hoc indicāt rationes prohibentes in iudicem compromitti ⁊ maxime illa ratio: quia a sententia arbitri non appellatur. ⁊ partes nolentes incurrere iudicis indignationem de facili compromitterent ⁊ renunciarent. ⁊ credo quod hec fuit potissima ratio prohibitionis huius. §. Et idem tenent Jaco. de ra. ⁊ Uber. de bobio in iudice delegato propter identitatem rationis. in mero executore tenent contrarium quod cessant rationes prohibentes ⁊ succedunt concedentes ex quo nō est prohibitum. ¶ Quid in eo cuius est iurisdictio proꝛogata? Uber. dicit se dubitare: sed idem credo propter identitatem rationum. et vide quod nota. ī. de iudic. l. j. ¶
7 †Item querit an in archiepiscopum possit compromitti per subditos episcopi sui: quia potest esse iudex vel in casum negligentie episcopi vel per viam appellationis. tenet ꝙ si anteqꝫ iurisdictio ad eum perueniat fiat cōpromissum quod valet, alias nō per istum. §. de iure ciuili. ¶ Item querit Jaco. de ra. si in iudicem ordinarium est compromissum de facto sicut in arbitrum ⁊ tulit sententiam sicut arbiter que non valet vt hic. an poterit postea pronunciare sicut iudex. Et tenet quod sic: quia quando ordinarius profert sententiam nullam iterato pronunciat. C. de accusa. l. si accusationibus. quomodo ⁊ quando iudex. l. si preses. ⁊ l. si vt proponis. ⁊ dicit quod etiam contrariam poterit ferre sententiam sed nō erit sibi honoꝛ. ¶ Ultimo quero questionem que fuit de facto vercell. duo compromiserant in potestatem vercelleū. sicut in arbitratorem ⁊ amicabilem compositorē. finito regimine potestas repatriauit cum duraret adhuc compromissum. partes volebant procedere coꝛam eo. dubitabatur vtrum deberet venire vercellas vbi erat factum compromissum vel partes deberēt ire ad eum. videtur expressum qḋ venire debeat ad locum compromissi. ī. eo. l. si cum dies. §. si arbiter. ⁊ ī. de iudi. l. vbi iudiciū. in contrarium facit: quia partes debent ire ad iudicem non econuerso. ⁊ quia compromittentes cogitare potuerunt quod finito officio recederet. argu. ī. loca. l. si domum. alias si quis domum. primam putoveram: quia ⁊ arbiter quando compromissum recepit hoc cogitare debuit.

8 **Sunt ⁊ alij** †Uide quod no. ⁊ dixi. ṡ. eo. l. tametsi. Itē contra id qḋ glo. dicit quod sententia arbitri tenet sed de dolo excipitur est: quia videntur partes sub conditione promittere parere arbitrio si dolo careat. ergo ipso iure non debet teneri si dolus interuenit cum deficiat conditio stipu. Respon. hec conditio non est apposita ad suspendēdum obligationem sed effectum eiusdem. vt not. ṡ. de pact. l. iteꝫ quia conuentiones. ⁊ ibi dixi. vnde dic cum queritur an arbiter corruptus cogatur ferre sententiam. ⁊ dic aut fuit corruptus vt malam det sententiam ⁊ non cogitur ad instantiam corruptoris. vt hic sed ad instantiam aduersarij sic: vt. d. §. tametsi. ṡ. eo. l. iij. si vero queratur an sententia arbitri lata per corrup. valeat. dic vt in glo. ⁊ C. eo. l. arbitroꝛum.

Julianus ait. Uide in Spec. eo. §. finitur. versic. vltimo.

1 ¶ Arbiter non cogitur pronunciare nisi in compromisso pena sit apposita vel aliud loco pene.
2 Statuto vel consuetudine an possit quis ad penam corporalē obligari.
3 Inequalitas vitiat compromissum.
4 Cōpromissum nudo pacto factum valet ⁊ inducit exceptionem.
5 Arbiter an cogatur pronunciare sub conditione promissa.
6 Equalitas in arbitrijs seruanda est queadmodum in iudicijs.
7 Exceptio taciti pacti non habet locum in arbitrarijs sententijs.
8 Arbiter ille non dicitur qui amicabiliter componit sed qui inter partes iudicis assumit officium.
9 Uia arbitratoris vel amicabilis compositoris non dicitur concessa per modum compromissi cum pena vel sine pena, etiam si fiat quod non valet.
10 Compromissio locum habet in arbitratorē si compromittatur in aliquem tanqꝫ in arbitrum arbitratorem ⁊ amicabilem compositorem.
11 Judex vel arbiter eligentes vnam viam cognoscendi an possint redire ad aliam.
12 Arbiter non potest cogi sententiare die feriata nisi ex causa: precipue si sibi de causa non liqueat.
13 Judex delegatus potest pronunciare die feriata si dies delegationis sit exitura.

1 **Litigatores.** §. j. Arbiter † non cogitur pronunciare nisi pena sit in compromisso apposita vel aliud quod succedat loco pene. h. di. ⁊ declarat vsqꝫ ad. l. si de meis. §. ex compromisso

promissio als incipit arbiter ex cõpromisso.⁊ de hoc vide in spe
cu.e.§.fi.versi.hoc quoqꝫ premittendum non est.⁊.§.excipitur.
ver.item ꝙ pars non fuit stipulata quoqꝫ.⁊ ver.seq.⁊ in arbit.
Jo.an.⁊.j.e.l.item si vnus.§.j.⁊ per Azo.in summa.eo.§.consti
tuitur aũt.⁊ Host.§.qualiter constituitur.⁊ per Gof.in.§.effe-
ctus ex quibus habebis plene materiam huius.§.⁊ sequentiũ
loquentium de pene promissione. Aliqua tñ queraꝫ ſm docto.
primo si pena pecuniaria non sit promissa an valeat compro-
missum ⁊ possit arbiter pronunciare si vult.dic ꝙ sic ⁊ tunc locũ
habet.C.eod.l.penul.⁊ qꝺ dixi.s.eod.l.ij.⁊.j.eod.l.diem proferre
§.fi.⁊ extra.e.c.per tuas.cum ibi not.⁊ no.j.e.l.si de meis.in prin.
⁊ ideo hic non dicitur ꝙ compromissum non valeat sed ꝙ non
cogitur sententiam dicere. Quid si compromissum est factum
sine pena ⁊ actum inter partes ⁊ arbitrum quod ipse deberet ꝓ
nunciare?dic ꝙ tunc cogetur.vt.s.e.l.iij.§.tametsi.cum ibi no.⁊
C.de acti.⁊ obli.l.sicut. ¶ Quid si non est promissa pena pecu-
niaria sed corporalis,puta sub pena vnius oculi pro quolibet:
nunquid valet?tenent docto.ꝙ non:q2 nemo est dñs membro-
rum suorum.j.ad.l.aquil.l.liber homo.⁊ nemo obligat qꝺ non
est suum.C.que res pig.obli pos.l.qui filios.⁊ de hoc plene dixi
in meis qõnibus statutoꝝ prima parte ver.Et ex predictis po-
2 test oriri alia questio.s.an ex statuto vel consuetudine † possit
quis obligari ad penam corporalem.quid si dederunt pignora
nunquid valet?dic ꝙ sic.vt.j.§.proxi.ibi vel alia res ⁊c.⁊ nota.
⁊ dixi.C.eo.l.cum antea. Item quid si partes non promiserunt
sibi inuicem penam sed arbitro?Joã.ꝙ non valet.glos.ꝙ sic vt
no.j.§.proxi.⁊ arbiter tenetur cedere parti obedienti vt ibi di-
citur.⁊ op.glo.communiter sequuntur docto.Jaco.de ra.⁊ alij
⁊ de hoc.C.eodẽ.l.penul.⁊ dic aut arbiter stipulatus penam sibi
dari a partibus:⁊ valet ⁊ cedet parti obedienti vt dictum est.⁊
pro hoc bene ad trebel.l.cogi.§.qui soliduꝫ.⁊ in specu.e.§.fi.vl
timo fo.ff.qd ergo erit si arbiter. Aut arbiter stipulatur penam
dari a parte parti ⁊ tũc si partes sunt presentes valet.arg.de ff.
ob.l.si ꝓcuratori p̄sentis.si aũt partes erãt absentes,hic est opi-
nio:quidã em̃ dicunt ꝙ stipulatio inutilis est:q2 arbiter priua-
tus est ⁊ nõ põt alteri stipulari.vt.j.de ff.ob.l.stipulatio ista.§.
alteri.⁊ hãc tꝫ Ray.⁊ ita intelligit.l.j.e.l.arbiter intra centum.
Alij dicũt ꝙ cũ arbitria sint redacta ad instar iudiciorũ,vt.s.e.
l.j.qꝺ arbiter est publica persona ⁊ põt partibus penã stipula-
ri.s.de in ius voc.l.eum ꝓ quo.de bonis autho.iudi.pos.l.p̄tor.
§.j.⁊ bene.j.de magistra.cõue.l.j.§.plane.cũ si.⁊ q2 interest arbi
tri vt eius sñie pareatur,argu.j.ne vis fiat ei qui in pos.missus.
l.j.§.j.⁊.s.si quis ius dic.non obtemp.⁊ hanc.l.sequit̃ hic Jaco.
de ra.⁊ eã puto verã. Si aũt pena ꝓmittatur applicanda tertie
persone cuius non interest puta regi vel domino ciuitatis eius
camere,applicanda sicut aliquando vidi fieri.non tenet promis-
sio,vt.j.eodeꝫ.l.arbiter intra certum dieꝫ. quod est notandum.
¶ Quid si partes ꝓmiserunt sibi adinuicem penam ⁊ nihilo-
minus aliã penam promiserũt arbitro,nunquid valebit vtraqꝫ
⁊ si non obediatur cõmittetur vtraqꝫ?videtur ꝙ nõ vt.j.de ac-
cusa.l.senatus ad.l.rhodi.de iact.l.nauis.§.cum autẽ iact⁹.⁊ de
doli excep.l.apud celsum.§.idem labeo. M.de fano tꝫ ꝙ vtraqꝫ
peti possit illa que ꝓmissa est arbitro ꝓpter contẽptum arbitri
⁊ alia ꝓpter interesse partis argu.s.de iur.om.iudi.l.si familia.⁊
imputet sibi qui vtrãqꝫ promisit. Quidã tñ dicũt ꝙ ⁊ hoc casu
arbiter tenetur eam cedere vel dare parti obedienti q2 ex officio
suo nihil remanere debet apud eum arg.s.de ꝓcur.l.qui ꝓprio.
§.vt in ceteris.debet etiam esse equalitas in pene ꝓmissione nec
debet cõpromissum claudicare.j.e.l.si de meis.§.fi.⁊.l.si cũ dies
§.sed si in aliquẽ locũ.⁊ ar.bonum.j.de duobus reis.l.eandem.
Pone ergo qꝺ vna pars ꝓmisit sub pena libra.x.alia sub pena
librarũ quinqꝫ,nũquid valebit?videtur ꝙ nõ:quia claudicat ꝑ
iura predicta. M.de fano tenet contrariũ ⁊ dicit ꝙ maior sum-
ma reducitur ad minorem.ar.C.de dona.ante nupt.l.fi.⁊ ꝓ hoc
bene lꝫ non alleget.j.de verbo.obli.l.inter stipulantẽ.§.si stipu-
lante.⁊ hoc etiam tenet spec.hoc.eo.ti.§.fi.ff.sed circa hoc q̄ro.
¶ Quid si ego dedi fideiussorẽ in compromisso ⁊ tu non: nũqd
3 valebit cõpromissum?†videtur ꝙ nõ ꝓpter inequalitateꝫ vt di-
ctum est.sed dic ꝙ sic si tu es ditior me ⁊ eque idoneus sine fide-
iussoribus sicut ego cum fideiussoribus vt not.in specu.d.§.vs.
sed quid si ego compromisi. ¶ Item obsides possunt dari in cõ
promisso extra eo.c.exposita in fi.⁊ ibi not.

Quod ait pretor. Supra eod.l.iij.§.ait pretor quod hic exponit.⁊ vide qꝺ
dixi.s.§.proxi.

Quid ergo. Uide quod dixi.s.ea.l.§.j.⁊ ex versicu.

4 **Interdum.** †Not.qꝺ cõpromissum factũ nudo pa
cto valet ⁊ oritur exceptio.Et intellige
vt glo.dicit ꝙ erãt inuicem debitores ex alia cã q̄ ex illa de qua
erat compromissum als non valeret,vt.j.eo.l.si de meis.

Idem iul. Als est.l.⁊ incipit,non cogendum.Et de
ista inequalitate pene vide qꝺ dixi.s.ea.l.
§.j.⁊ in specu.eo.§.fin.ff.sed circa hoc quero.⁊ ver.seq.⁊ ꝑ Ber.
extra.c.dilecti. Querit Ja.de ra.si arbiter hic spõte ꝓnũciauit
lꝫ nõ cogeret̃ an valeat.Et tenet ꝙ non ꝓpter inequalitatẽ que
insurgeret q2 vnus teneretur ad penã quã ꝓmisit ⁊ alter qui nõ
promisit non,vt.j.eo.l.si cum dies.§.fi.

5 **Idem dicit.** † Sub cõditione ꝓmissa nõ cogit̃ ar
biter ꝓnũciare.h.d.⁊ vide.j.eo.l.non
distinguemus.§.suã. Sed op.q2 pena semper intelligitur ꝓmis
sa sub conditione si non sit paritum sñie ꝙ arbitri pena cõmit-
tatur als nõ. Sed dic ꝙ non loquit̃ hic de illa cõditione intrin-
seca que non suspendit obligationem sed effectum, vt.s. de pa-
ctis.l.item q2 cõuentiones.⁊ ibi in glo.sed de cõditione extrin-
seca que obligationem suspẽdit vt si nauis ex asia venerit vt in
litera dicitur.Et facit qꝺ dixi.s.eo.l.sed ⁊ si in seruũ.§.sunt ⁊ alij
sequentia clara sunt vsqꝫ ad.l.si de meis.

Si de meis. Alij habẽt.§.idẽ põpo.sed cõmuniter
pro lege allegatur.litera ista est satis
6 obscura.⁊ ideo habet duas lecturas:vna est Joan.† qꝺ detur
exceptio taciti pacti ⁊ licꝫ arbiter non cogatur ferre sententiam
ꝓpter inequalitatem q2 vni daretur actio alij exceptio tñ si ar-
biter sponte ꝓnunciet valet sentẽtia scꝺm eum.sed hoc nõ pla-
cet Ja.de ra.q2 equalitas etiam debet esse in iudi.sicut in arbi-
trijs,vt.C.de fructi.⁊ lit.ex.l.fin.sed in iudi.si feratur sententia
pro actore datur sibi actio in factum ex re iudicata.⁊ si pro reo
datur sibi exceptio rei iudicate nec hic dicitur inequalitas ergo
ita esset in arbitrio ⁊ ꝑ consequens arbiter cogi deberet:et ideo
ipse Jaco.tenet sententiã Azo.⁊ Mar.qꝺ hic non valeat com-
promissum nec detur reo taciti pacti exceptio.⁊ si arbiter spon
te pronunciaret quod nõ valeret ⁊ literam exponit cum dicit is
qui conuenitur tutus est quod hoc dicitur opponendo non de-
terminando ⁊ ꝙ subijcit sed id verum non puto.s.qꝺ dictuꝫ est
qꝺ is qui cõuenitur sit tutus exceptione quia exceptio non da-
tur neqꝫ enim sufficit.s.tale compromissum habere except.i.ad
habendam excep.quia vere non datur:sed bene sufficeret si da-
retur.⁊ pro hac lectura facit.C.ea.l.penul.j.respons.⁊.§.altera.
Jaco.de ra.dic ergo ꝙ si ex vtraqꝫ parte promissa est pena nul-
lum dubium ꝙ tenet compromissum. Idem si pactum est inter
positum super alijs rebus q̄ de quibus est cõpromissum,vt.s.
e.l.litigatores.§.interdum. Si vero per nudum pactum factuꝫ
est nõ tenet vt.s.eo.l.ij.⁊ ibi dixi.si vero ex altera parte promis-
sa est pena ex altera factum est pactum expressum ex quo obstet
exceptio:tenet compromissum.si vero pactum est tacitum scꝺm
Joanneꝫ valet compromissum licet arbiter non cogatur pro-
pter inequalitatem.sed si sponte pronunciet valet ⁊ datur exce-
ptio.ſm Azoñ.⁊ Ma.⁊ Jacob.de ra.non valet nec datur exce-
7 ptio. ¶ † In gloss.tacite enim in fin. vel dic ꝙ hic in exceptione
taciti pacti que non datur ex sententia arbitri. ¶ Ibi in exce-
ptione pacti expressi que non datur ex sententia arbitri sed pro
pter eam ex pacto.ar.j.de coniungendis cuꝫ eman.lib.l.j.§.nũc
videamus.⁊.C.si seruus extero.l.j.Ray.

8 **Recepisse.** Declarat.§.s.eo.l.iij.§.†tametsi quan-
do dicatur arbiter compromissum rece-
pisse vt cogi possit.de quo etiam ibi dixi. Et habet iste.§.duas
partes.in prima loquitur de vero arbitro vsqꝫ ad versicu.quod
si inquit.ibi loquitur de arbitratore ⁊ amicabili compositore vt
patet ex gloss.Et ꝙ dicit pollicetur dic scilicet tacite vel expresse.
si enim exigeretur expressa promissio quasi omnia compromissa
vitiarentur:quia in compromissis communiter non promittit
arbiter expresse pronũciare: imo vt plurimũ fiunt compromissa
absente arbitro.intelligitur ergo promittere hoc ipso quod se
intromittit de causa in compromisso contenta ⁊ hoc etiam in-
dicat litera sequens. Bertolinus de cornazano.
¶ Unum est etiam notabiliter aduertendum ꝙ hic tangit Ja
cob.de ra.contra opinionem quam totus mundus seruat. di-
cit enim ꝙ ad decidendas lites per viam arbitrij nõ est nisi vn⁹
modus scilicet per viam veri arbitri.de quo loquitur totus iste
titulus ⁊ qui habet sequi ordinem iuris sicut iudex.s.eodẽ.l.j.⁊
9 hic dum dicit qui iudicis partes suscepit. † Et dicit ꝙ vi arbi-
tratoris vel amicabilis compositoris non est concessa per mo-
dum compromissi cum pena vel sine pena ⁊ si fiat quod non va
let ⁊ hoc clare indicat scꝺm responsum huius.§.si recte inspi-
ciatur.non obst.l.per quam totus mundus tenet contrarium
j.pro soc.l.si societatem.§.arbitrorum cum.l.seq.vbi dicitur ꝙ
arbitrorum duo sunt genera. Illa enim quatenus loquitur de
arbitratore loquitur in ꝯtractibus,puta contraho societatem
tecum secundum partes quas titius fuerit arbitratus. vel ven-
do tibi rem eo pretio quo titius fuerit arbitratus.vt.C.de con-

trahen. emptio. l. fi. non aũt loquitur de arbitratoꝛe electo super litibus decidendis in contractibus ergo bene pôt interuenire arbitratoꝛ ꝛ amicabilis compositoꝛ scd̃z eũ ꝛ si inique fuerit arbitratus reducitur ad arbitrium boni viri scd̃m q̃d super litib⁹ interueniat arbitratoꝛ vel amicabilis compositoꝛ perviam cõpromissi sine pena vel cum pena hoc non est. l. cautum q̃d dicere sufficit. C. de col. l. illam. Et q2 per hoc multum derogaretur iurisditioni oꝛdinarie et delegate que sunt ꝓ bono publico introducte vt nota. in glos. ß. de iur. om. iudi. l. j. ꝛ derogaretur etiam oꝛdini iudiciario q̃d fierit nõ pôt ŝm quosdam ar. C. d iura. cal. l. ij. ß. sed q2 veremur vbi de hoc ꝛ de senten. l. platã. Idem tenet ipse Ja. j. eo. l. pe. hoc etiam ꝓbat alia valida rõe. cõis em̃ opini. dicẽtiũ posse cõpromitti in arbitratoꝛẽ ꝛ amicabilẽ compositoꝛem est ꝙ non teneatur sequi oꝛdinẽ iudiciariũ ꝛ ꝙ eius ꝓnunciamentũ fit quasi quedã transactio ꝛ possit vni auferre de iure suo et alteri dare vt hic in glo. et notatur etiam in coꝛ. auť. vt differ. iudic. ß. si vero. sed ita est quod per istam transactionem et compositionem que fit mediante amicabili compositoꝛe efficitur quis infamis et videtur crimen confiteri vt ß. de his qui nota. infa. l. quoniam intelligitur. ꝛ. C. de transacti. l. transigere quod non est in compromisso vt eo. tit. de his qui no. infa. l. qd ergo. ß. ex compromisso ergo bene patet q̃d talis amicabilis cõpositio non procedit ex compromisso bene tamen potest procedere sine compromisso quia amici se possunt interponere inter discoꝛdantes et fine compromisso eos ad concoꝛdiam reducere ꝛ ita intelligi debent omnia iura que loquũtur de amicabili compositoꝛe vel arbitratoꝛe. ꝛ hoc etiam potest ꝛ tenetur facere iudex. s. laboꝛare reducere partes ad concoꝛdiam vt. ff. de operis no. nun. l. j. ß. ꝛ post operis vbi de hoc. ꝛ extra de mutu. peti. c. j. ꝛ hec est noua ꝛ subtilis opi. quam veram credo de stricto iure licet sicut dixi totus mundus seruet contrarium ꝛ magis frequenter foꝛma arbitratoꝛum ꝛ amicabilium compositoꝛũ ꝙ veboꝛum arbitroꝛum. ꝛ de hoc etiã tetigi. ß. eo. super rubꝛica. circa princi. ꝛ. l. sed ꝛ si in seruum. ß. si iudex. Et hanc etiam opi. videtur secutus fuisse vber. de bobio vt dixi ŝm eũ. j. de verboꝛũ
10 ob. l. si quis arbitratu circa fi. †sed sequendo cõmunem opin. ꝙ possit i arbitratoꝛẽ cõpromitti si cõpromissũ est in aliquẽ tãꝙ in arbitrum arbitratoꝛẽ ꝛ amicabilẽ compositoꝛem sicut cõmuniter fit ꝛ pronunciauit nunquid valebit eius ꝓnunciamentũ tanꝙ arbitratoꝛis. quidam dicũt ꝙ valebit eo iure quo melius poterit. arg. j. de test. mili. l. iij. ꝛ de app. l. scio. ß. vlti. ꝛ vide quod nota. j. de iudi. l. j. dic ꝙ hoc colligitur ex foꝛma quã seruauit in procedendo si enim seruauit oꝛdinem iudiciarium videtur tunc pronunciasse sicut arbiter si non sit arbitratoꝛ vt not. per Cyn. ꝛ plene dixi. C. de testa. l. nõ codicillum ꝛ pro hoc bene facit iste ß. ibi qui iudicis partes assumpsit. ꝛ glo. posita. j. de iudici. l. j. et quod plene not. maxime per Inno. ꝛc. de iureiur. c. quintaualle. ꝛ de elec. causam que cum ibi nota. ꝛ in specul. de arbit. ß. si. sed
11 pone ꝙ sicut quotidie fit. et in ver. sequenti. ¶ † Sed si incepit cognoscere vna via an possit redire ad aliam ꝛ videtur ꝙ non. C. de impo. lucra. descrip. l. j. circa fi. lib. x. de iure codicilloꝛũ. l. fi. ꝛ de iur. deliber. l. fin. ß. fin autem hoc aliquis. In contrarium facit quod no. per Jo. an. in clementinis de ver. sig. c. sepe q̃d in summarijs eligens viam oꝛdinariã non per hoc videtur recessisse a via summaria in glos. ante pen. que incipit videtur ꝙ per plurale cõmuniter tñ ad oẽ dubiũ cauendũ cautũ est ꝙ protestetur arbiter ꝛ iudex q̃d eligendo vnam viam non intendit sibi precludi viam aliam assumendi ꝛ ita sepe vidi fieri.

12 **Ex compromisso arbiter.** ¶ † Declarat multas causas hic ꝛ in sequentib⁹ vsq3 ad. l. qualẽ. ex quib⁹ arbiter excusatur ne cogatur sententiam dicere. ꝛ vide Hostien. in summa. ß. in quibus causis non cogitur. ꝛ. j. eodem. licet. Primus est si dies est feriata nisi dies compromissi esset exitura quia tũc ꝓnũciare cogitur die feriata quod intellige de feriata ob necessitates hominum nõ si in honoꝛẽ dei vt. j. eo. l. si feriatis ꝛ. C. de fer. l. omnes vbi de hoc. Secundus casus est quando iurat sibi nõ liquere de causa ꝛ ex hoc sepe se excusant iudices ꝛ arbitri a ꝓnunciando ꝛ quomodo esse possit ꝙ sibi non liqueat de causa dic vt in glos. ꝛ. j. de iureiuran. l. admonẽdi. ꝛ. iij. q. ix. c. decreui
13 mus. ¶ † Sz nũquid est idem in iudice delegato si dies delegationis sit exitura vt pronunciare possit die feriato videtur ꝙ sic. argu. ß. eo. l. j. Jac. de ra. hic tenet contra q2 in iudice delegato si finitur cõmissio est dare remediũ quia potest haberi recursus ad delegantem. sed in arbitro finito compromisso nullum est remedium sed certe imo recursus ad oꝛdinarium. vnde foꝛte non esset ineptum idem dicere in delegato ꝙ hic dicitur in arbitro fauoꝛe finiẽdarũ litium. ¶ Et dic ꝙ versi. proinde loquitur vel quando dies non erat apposita in cõpromisso vel si erat apposita adhuc erat longa ꝛ non exitura ꝛ vide q̃d dicetur. j. e. l. si cuz dies. ¶ Sed nunquid arbitratoꝛ seu amicabilis compositoꝛ pôt ꝓnunciare die feriata etiam si dies cõpromissi exitura non sic videtur ꝙ non per hunc. ß. sed dic cõtra q2 non est ꝓprie pronũciamẽtum sed quedã transactio vt dicto. ß. si vero contigerit in auť. vt differentes iudi. ꝛ hic in glo. pacta autem ꝛ trãsactiones ꝛ amicabiles compositiones possunt fieri etiam in honoꝛẽ dei inductis. C. de feri. l. vlti. ibi pacta conferant transactiones loquantur ꝛ pro hoc extra de fer. c. vlti. expedit tamen quod dicat se hoc facere sicut amicabilis compositoꝛ nam si simpliciter diceret pronuncio sic dubium esset ꝙ non valeret per hunc. ß. ꝛ vide. j. e. l. si feriatis.

1 ¶ Compromisso sine die facto potest arbiter diẽ statuere partibus consentientibus.
2 Compromissum sine die factum ꝙto tempoꝛe durare possit vbi arbiter diem non statuit.
3 Snie arbitri etiam inique statur qua propter maius periculum est in illius sententia ꝙ iudicis
4 Arbiter ꝛ arbitratoꝛ an ꝛ in quibus differãt, ꝛ illoꝛũ potestas qualiter distinguatur.

1 **Sed si compromissum.** † No. quod si compromissum est sine die q̃d arbiter cõsentiẽtib⁹ partibus potest diem statuere vt. j. e. l. nõ distingue
2 mus. ß. dies cõpromissi vbi de hoc plene in glo. † sz si in cõpromisso nõ sit dies apposita nec arbiter declarauit tempus quanto tempoꝛe durabit compromissum. Et videtur ꝙ quinquennio vt. j. e. l. itez si vnus. ß. si multo post vbi de hoc not. in gloss. ꝛ ibi etiaz dixi ista. l. videtur innuere quod perpetuo duret duz dicit omni tempoꝛe cogendum est ꝛ pro hoc in auť. de appella. ß. j. col. viij. ibi etiam si dices milies plusꝙ bienniĵ tempus excesserit que posita est. C. de tempoꝛi appel. auť. si tamen in medio ꝛ pro hoc in clementinis de ap. c. quãdiu. Mar. de fano ꝛ Uber. de bo. qui hanc questionem late tetigerunt post multa allegata pro ꝛ contra videntur sentire quod compromissum sine termino finiatur triennio a die litis contest. ex generalitate. l. properandum. C. de iudic. ꝛ quia arbitria equiparantur iudicijs. ß. eo. l. j. Si autem lis non esset contestata vel cepta tunc videntur sentire quod cõpromissum duret perpetuo cum non reperiatur in re cautum q̃d tẽpoꝛe finiatur ꝛ pro hoc de acti. ꝛ obli. l. obliga
3 tionum fere. ß. placet. † ꝛ q2 maius periculum est in sententia arbitri ꝙ iudicis quia sententie arbitri etiam inique statur, vt j. eo. l. idem proferre. ß. stari. ergo non plus debet actari tempoꝛe ad pronunciandum ꝙ iudex imo minus quia maius periculum in eius sententia vertitur argu. j. ad carbo. l. j. ß. sed si quis ꝛ pꝛo hoc bene dẽ verbo. obli. l. si stichum aut pamphilum. ß. j. Et hanc opi. sequi videtur specu. hoc eo. tit. ß. differt circa fi. ver. itez vt intra triennium vbi de hoc satis no. per Jo. and. in additionibus qui videtur inclinare ꝙ perpetuo duret ꝛ de hoc per Cy. d. l. ꝓperandum. ß. fin aũt in medio ꝛ per Odofr. d. l. in prin. ꝛ per Hostien. in summa eo. ß. qualiter ad effectum perducatur ver. item vt intra triẽniũ Jac. de ra. cuius opi. mihi placet. j. eo. l. item si vnus. ß. si multo post in fi. dicit ꝙ aliud est querere an instantia coꝛam arbitro finiatur triẽnio sicut in iudicio ꝛ concedit ꝙ sic per iura. ß. ad hoc adducta. Aliud est querere an triennio expiret cõpromissum ꝛ potestas arbitri ita ꝙ triẽnio elapso cognoscere vel pronunciare non possit ꝛ tenet ꝙ non sed quod perpetuo possit cognoscere ꝛ ꝓnũciare sicut ꝛ iudex oꝛdinarius non perdit iurisdictionem finito triennio sed potest apud eum instantia renouari vt. d. l. ꝓperandum. ꝛ si dicatur quod est hoc inconueniens ꝙ partes perpetuo debeant stare sub obligatione compromissi ꝛ ꝙ etiam arbiter perpetuo debeat esse obligatus. respondet quod hoc imputandum est arbitro ꝛ partibus qui potuerunt terminum prefigere in compromisso. Item possunt petere q̃d arbiter cogatur pronunciare q̃d si non fece
4 runt sibi imputent. † Alij distinguũt inter arbitrũ ꝛ arbitratorem dicentes quod potestas arbitri finitur triennio si est elect⁹ cum pena. potestas aut arbitratoꝛis duret perpetuo. nam arbitratoꝛ toto tempoꝛe vite sue potest arbitrari. C. de contrahenda emp. l. fi. ꝛ de verbo. obli. l. si quis arbitratu. Alij dicunt ꝙ potestas arbitratoꝛis electi sine termino finitur anno per. l. C. cõia de lega. l. fi. ß. sed si quis ꝛ de hoc not. in summa feu. de pace tenẽda. ß. item non valet preceptum factum post annum.

1 ¶ Uerba vnius legis indeterminata recipiunt determinationem ab alia lege.
2 Inimicus capitalis ille dicitur qui minatus est moꝛtem alicui si tamen cõsuetus est minas ad effectum perducere.
3 Arbiter a partibus infamatus eius culpa an excusetur ab arbitrio.

Licet autem.

1 Licet autem. †Verba indeterminata legis recipiunt determinationem per aliam legē, nam licet pretor supra eodem l.iij.§.tametsi.indistincte dicat cogere arbitrum ad pronunciandum: fallit in multis casibus sequētib⁹ qui ponuntur hac.l.ꝛ sequentibus ꝛ per Azo.in summa versic.qui autem si nolit vsqꝫ in fi.ꝛ per Hosti.§.quibus causis non cogitur. Et quod de inimicitijs capitalibus dicit vide in specula. eodem.§. excipitur versi.item quod inimicitie.ꝛ infra eodem.l. non distin
2 guemus.§.cum quidam.†ꝛ not.gloss.hic positam que videtur sentire quod inimicus capitalis dicatur ille qui minatus est mortem alicui.quod forte verum est si consuetus erat minas ad effectum perducere alias forte secus argum.C. quod metus causa.lege.metum non iactationibus. vbi de hoc dixi ꝛ de test.
3 aut. si vero odiosus.alias incipit.si testis dicatur. ¶ †Item quid si partes infamauerunt arbitrum, vel inimicitie exorte sunt eius culpa: nunquid erit excusatus: dic ꝙ non argumentum infra loca.l.si merces.§.culpe.ꝛ solut.matri.l.in his.de hoc dic vt.d.authen.si vero odiosus. Item si vnus solus ex litigatoribus eum infamauerit puto quod cogi possit ad postulat. alterius qui nō infamauit.argumentum infra de reg.iur.l.alteri per alterum.ꝛ sol.brocardum quod tangit glo.vt not.in.l.de pretio in glo.allegata. ¶ In glo.que enim ibi.l.penul.§.fina. ꝛ not.j. eod.l.non distinguemus.§.cum quidam.

1 ¶ Charitas bene ordinata incipit a se ipso.
2 Arbiter quo casu teneatur compromittere ꝛ quo non.

1 Et si qua. †Ordinata charitas incipit a seipso. hoc dicit. concor.C.de seruitu.l.preses prouincie.

2 Arbiter †Iaco.de ra.intelligit hunc.§.quando causa quam mouet arbiter vel que sibi mouetur est magna ꝛ que impediat eum pronunciare alias si esset causa modica vel si ipsa lis moueretur in fraudem dicit quod non habet locum iste.§.idem puto si ista causa imminebat sibi tempore compromissi licet postea moueatur: quia cogitare dbuit hoc euenire posse.j.loca.l.si quis domum.§.j. Et dic breuiter quod interdum dies compromissi est exitura aliquando adhuc longo tempore durat.aliquando iam finita est.primo casu si actū fuit de prorogando diem compromissi propter quocunqꝫ iustū impedimentum fiet prorogatio: ꝛ idem erit compromissuꝫ.siue ro est actum quod fiat prorogatio: tunc si stat per arbitrum vel eius impedimentum quo minus sententiam ferat: tunc cogitur de nouo recipere volentibus partibus, vt hoc.§. si vero stetit ꝑ partes vel impedimentum partium tunc non cogitur.vt.j.eod. l.si cum dies.secundo casu quando longo tempore durat cogitur pronunciare omni tempore nisi iusta causa eum excuset, vt s.eodem.l.licet tertio casu quando iam erat finita dies non cogitur nec pronunciare nec de nouo suscipere vt.j.eodem.l.si cuꝫ dies. ¶ In glos.vt quia accusatur.in fin.sol.secundum Iac.de bel.quia peccauit ibi ꝛ commisit delictuꝫ de quo accusatur: hic non sed iniuste accusabatur.vel dic quod ibi facto suo venit cōtra promissionem suam ꝛ ideo difficultas eum non excusat: hic vero arbiter nihil promisit sed arbitrium suscepit. Iacobus.

1 ¶ Instantia arbitrij quanto tempore finiatur, ꝛ qn̄ ptes possint redire ad arbitrum.
2 Arbiter a ptib⁹ spret⁹ ꝛ graui infamia infamat⁹ nō tenetur aliquo tēpore illas ptes recipere.
3 Iudiciū ꝛ arbitriū quibus casibus equiparētur.
4 Sētentia vni⁹ arbitri in alteri⁹ absentia lata an sit valida: ꝛ an ad illi⁹ validitatē oēs debeant concordare.
5 Forma cōpromissi seruanda est.ꝛ nu.10.
6 Snīa arbitraria a duob⁹ arbitris absente tertio lata an ab ipō tertio possit vel debeat ratificari.
7 Compromissum an vni⁹ arbitratoris morte finiatur.
8 Arbitrorum potestas dependet a cōpromisso.
9 Arbiter an possit mittere ptes ad aliū iudicēvel vices suas alteri committere.
11 Arbitri sentētia nō debet ex alterius iudicio dependere.
12 Compromissū cū pacto de cōsilio alteri⁹ i sequēdo an sit validū
13 Non expressa nocere non debet.expressa sic.
14 Compromissi forma deficiente recurrēdū est ad legis dispōem.
15 Arbitris discordātib⁹ qualiter sit prouidendum.
Hōis natura prona est ad discordiā.

Item si vnus §.si multo post. Glo.supra eodem.l.licet ꝛ.l.sed ꝛ si in seruum.§.fi.remittit ad istam glo.que duo di-
1 cit.† Primo an instantia arbitrij finiatur triennio sicut iudicij de quo plenissime dixi.s.eodem.l.sed si compromissum. ¶ Secūdo dicitur quando partes redire possint ad arbi-
2 triū.† Et circa hoc dic clarius quam gloss.aut litigatores spreuerunt ad arbitriū eum infamātes: ꝛ tunc si est grauis infamia non tenetur arbiter aliquo tempore eos recipere vt.s. eodem l.sed si in seruum.§.fi.ꝛ.l.licet. Aut non diffamantes eum: ꝛ tūc assume distinctionem glo.quia aut spreuerunt eum et ad alium iuerunt ꝛ non tenetur eos perpetuo recipere, vt.s.eod.l.litigatores.j.responso.aut spreuerunt tantum ꝛ non iuerunt ad alium iudicem vel arbitrum: tunc aut propter culpam suam quia nesciebat litem ordinare vel propter eius impedimēta: ꝛ tunc quādocunqꝫ possunt ad eum redire ar.s.de nego.gest.l. siue hereditaria ꝛ.s.eod.l.ꝛ si qua. aut culpa litigantium eum spreuerunt tunc aut statim reuertuntur ꝛ tenetur eos recipere vt hic a contrario sensu aut multo post: ꝛ non possunt, vt hic.ꝛ dicitur multopost arbitrio iudic. Aut non spreuerunt eum sed tātum iuerunt ad alium: ꝛ poterunt redire intra triennium: vt.C.de iudic. properandum. Et idem si nec spreuerunt nec alium adiuerunt sed tacuerunt nisi litem forent coram alio contestati: quia tunc finitum esset compromissum vt.j.eod.l.si quis rem.in istis tamē duobus vltimis vbi glo.dicit eos posse redire vsqꝫ ad trienniū dicit Pe.glo.male dicere ꝛ dicit quod perpetuo possunt redire vt.s.eodem.l.si compromissum.quia nec lex statuit tempus nec partes vel arbiter statuerunt. vnde ipse dicit quod vbi partes nihil fecerunt compromissum durat perpetuo sicut ꝛ iudicium. sed si lis foret contestata tunc instantia bene finiretur triennio
3 per.l.properandum.† vnde bene sunt in hoc paria iudicium et arbitrium quia instantia finitur triennio lite contesta. sed potestas iudi.ꝛ arbitri nō finitur triēnio, imo bene durat ꝛ in hac etiā opi.est Iac.de ra.vt dixi.d.l.sed si cōpromissum. Itē qd dicit gl.ꝙ si corā alio lis contestet̄ qd soluit̄ compromissum, dicit Pe.esse verū qn̄ ambe partes corā alio spōte litem cōtestant̄.si autē vna pars traheret aliā inuitā corā alio: tūc trahēs incidit in penā.vt dicta.l.si quis rem.ij.respon.j.eodem.

Item si plures. Iste.§.ꝛ eius materia notabilis est ꝛ sepe occurrens. et vide Goffr.in summa de offi.delega.§.itē oēs pronūciare debēt. Et melius explicatur per questiones. primo ergo quero primam q̄-
4 stionem gloss.† Si omnes arbitri sunt presentes ꝛ maior pars cōcordat in vnam sententiam ꝛ tertius discordat, an valeat sententia duorū seu maioris partis.glo.videtur sentire ꝙ sic vt.j.e. l.§.principaliter. ꝟsi.i impari enim numero ꝛ.l.si in tres.de re iudi.l.duo ex tribus.ꝛ.l.pompo.al's incipit si vni.ꝛ.l.se.et quia quod maior pars ꝛc. vt.j. ad municip.quod maior. vbi de hoc. In contrarium videtur quia etiam vnus solus de vniuersitate potest contradicere toti vniuersitati ꝛc.de his que fi.a ma. par. ca.c.primo.ꝛ ibi in glo.quod verum est si rationabiliter ꝯdicat vt ibi no.ꝛ.xxxj.di.vicena ꝛ ibi not.cōit̄ tenet̄ ꝙ factū ꝑ maiorē partē valet ꝛ ita seruat̄. ¶ Quid si compromissum est in tres ꝛ duo ꝓnūciauerūt ꝑsente tertio ꝛ tacēte ꝛ nihil dicēte: nūqd valebit: disputata fuit hec qō ꝑ Albertū Odo.ꝛ icipit, titius ꝛ sei⁹ ꝛ vide Io.and.in additionib⁹ in speculo.e.§.fi.vltra princip.in additione.quid si taceat: videtur ꝙ sic multo forti⁹ ꝙ vbi exꝑsse ꝯdixit vt.s.pri.q. Hosti.tamen videtur innuere in summa eod. §.qualiter cōstituit̄.versi.videt̄ tū ꝙ siue cōcordent siue discordēt oēs ꝓnūciare debeāt.ꝑ quo facit iste.§.ſꝫ qd pri⁹ dixi cōiter seruat̄.ꝛ ꝑ declaratiōe hui⁹.§.vide ꝛc.eo.c.vl.li.vj.ꝛ per Gofre. in summa.§.quid si duo. ¶ Quid si vn⁹ tātū ꝓnūciat ꝑsentib⁹ ꝛ cōsentiētib⁹ alijs duob⁹: nūqd valet: dic ꝙ sic vt not.in gl.j.de re iudi.l.tūc autē vniuersi.que cōtinuat̄ cū.l.pomp.al's incipit si vni.ꝛ idem si duo nihil dixerūt sed postea eā approbauerunt vt ibidem not. Et ad hāc materiam facit quod not. per Compost. ꝛc. de elect.c. quia propter, quarta col. ¶ In gloss.queritur per quē.ꝛ est expressum ꝛc.eo.c.cum ab vno lib.vj.cū ibi nota. et ibi recurras ꝛ videbis formā ꝓnūciādi.ꝛ per Cardi. ꝛc. de electi.c. cū per formā.lib.vj. Et facit etiā qd no.C.cōia vtriusqꝫ iudi.l.ij.
5 ꝛ vide etiā qd not.j.e.l.si in tres ꝛ.l.sicuti. ¶ †Quid si dictū est in compromisso ꝙ oēs concorditer ꝓnunciare debeant: duo pronūciauerunt presente tertio: nūquid valebit: videtur qd non: qꝛ recessuꝫ est a forma compromissi.j.mandati.l.diligenter.ꝛ ex̄ de rescrip.c.cum dilecta.ꝛ ꝑ hoc ex̄ de elect.c.bone memorie al's nihil operaretur qd dictum est ꝙ concorditer ꝓnunciet, quod esse non debet.j.de lega.j.l.si quando.ꝛ ꝑ hoc qd dicitur de elec.concordat extra de ele.c.nihil cū ibi nota.maxime per Cōpost.ꝛ per eundē eo ti.c.quia ꝑpter.iiij.col.ꝛ per Io.an.et alios eo.tit.cupientes lib.vj.ꝛ per Archi.c.quorūdā.ꝛ quia iste tacēs quoad hoc videtur contradicere. Uber.de bobio tenet ꝙ valeat quia satis videntur omnes concordare ex quo duo pronunciāt ꝑsente tertio ꝛ nō contradicente, vt.j.e.l.sicuti in fi.vbi de hoc in glo. et dicta.l.tunc autē vniuersi.de re iudic.et.l.duo ex tribus.secus si in compromisso diceretur qd omnes concorditer eandem sen-

tentiam dicere debeant vt.j.eo.l.non distinguimus.§.cũ in plu
6 res. ¶ †Sed quid si duo pronũciant absente tertio ꝛ sic non va
let vt hic ꝛc.j.eo.§.fi.nũquid tertius põt ipsam ratificare. Et vi
detur ꝙ sic.ar.j.de seruit.rusti.pre.l.per fundum. ꝛ de ritu nup.
l.si quis officium.cum si.in contrarium facit de reg.iur.l. qđ ab
initio.ꝛ.j.de appel.l.si expressim.ꝛ hic approbatur non ob.iura
contraria: quia ibi erat persona que per se poterat seruitutem
constituere vel matrimonium cõtrahere.sed hic arbiter nõ po
tuisset solus sñiam ferre.ꝛ hoc tenet Gofr.in summa de officio
delega.§.Item quid.ꝛ pro hoc.C.de iur.fis.l.ij.lib.x.ꝛ ibi in glo.
ꝛ dixi dicta.l.ij.C.cõia vtriusqꝫ iudic.ꝛ bene per Inno. extra de
offi.deleg.c.prudentiã.iij.ꝛ.iiij.col. Quid si tres arbitri exami
nata causa duo fuerunt concordes condemnare,reum tertius
aũt volebat absoluere antequã sñia ferretur.iste tertius recessit:
nunquid valet sententia duorũ.videtur ꝙ non per hunc.§. et.j.
§.fi.ꝛ.l.seq.ꝛ de re iudic.duo ex tribus dic contra qꝛ rationes ex
quib⁹ prohibenť duo pronũciare absente tertio cessant in que
stione ista prima eñ ratio est qꝛ iste posset alios trahere in suaꝫ
sñiam,vt.d.§.fi.j.codeꝫ.qđ hic nõ est cũ simul examinauerint et
quilibet suã opi.declarauerit nã in incertis ꝛc.vt.j.de ver.ob.l.
continuus.scđa ratio ne duo videanť contẽnere tertiuꝫ plus eñ
obest contẽptus vni⁹ ꝙ cõtradictio plurimoꝝ.extra de offi.deleg.
c.prudentiã.§.j.ꝛ extra de elect.c.bone qđ hic non est qꝛ iste non
fuit contẽptus, sed spõte recessit ꝛ in fraudẽ ꝛ ideo eius fraudi
indulgeri nõ debet.j.de rei ven.l.in fundo al's posset semper per
eius absentiã impedire duoꝝ sententiam qđ esse nõ debet et est
casus qõnis extra eo.c.vlti.li.vj.ꝛ ibi de hoc per Inno. extra de
restitu.c.Raynal.prima colũ.Est etiam remedium contra ter
tium arbitrum se maliciose absentantem vel occultãtem quod
citetur per socios ꝛ si nõ compareat procedere poterunt eo con
tumaciter absente vt dicto.c.vlti.extra eo.lib.vj. ¶ Item quid
si vnus ex trib⁹ iurauit sibi nõ liquere de causa:nunqđ alij duo
poterũt pronũciare:dic ꝙ sic qꝛ cessant rõnes prohibentes sine
tertio pronũciare de quib⁹.s.dixi ꝛ qꝛ iste tertius cogi nõ potest
vt.s.eo.l.si de meis.§.fi.ꝛ pro hoc de re iudi.l.põpon. al's incipit
si vni ꝛ.C.de iudi.l.rem non nouã.ꝛ not.in glos.j.eod.l.sicuti.et
dic vt ibi dixi.§.j. ¶ Itẽ quero pulchrã qõnẽ disputatã per do.
Damia.de palatio messanẽsem canonicũ ꝛ q̃ est mihi.lix.in li
bro magno questionũ disputarũ duo cõpromiserunt in a.et.b.
presentes ꝛ acceptantes.ꝛ.C.absentẽ dantes eisdẽ potestatem
vel duob⁹ ex eis si oẽs nõ essent in concordia qđ possent pronũ
ciare etiã tertio absente ꝛ irrequisito a.ꝛ.b.predicti pronuncia
uerunt.C.absente te reqsito qui compromissum nõdũ accepta
uerat.queriť an valeat pronunciamentum de iure cõi, vel ex vi
verboꝛũ in cõpromisso appositoꝝ,vel iure accrescẽdi.post mul
ta pulchre ꝛ subtiliter allegata pro ꝛ contra soluit sub tali di
stinctione:qꝛ aut isti duo cũ.C.absente habuerunt colloquium
super meritis cause ꝛ auditis eius rationibus ꝛ opinione nihi
lominus remanserunt in concordia ipsi duo:ꝛ tunc valet pnũ
ciamentum:qꝛ dato qđ absens acceptasset ꝛ contradixisset nihi
lominus valuisset pronunciamentũ,vt.j.eod.§.fi. vnde non de
buit expectari quod expectatum non prodest,vt.ff. ad velleia.l.
aliquando.aut nullo habito colloquio cũ absente ꝛ tũc quia si
acceptasset cõpromissum poterat eos vel aliquẽ eorum trahere
in eius sententiam non valet pronunciamentum,vt.j.eo.l. si in
tres.ꝛ pro hac distinc.allegat.C.de testamentis.l.iubemus.ver
sicu.quod si secundum vltimam opi.glo.ibi posite ꝛ arg.j. de iu
re fisci.l.edicto.§.extat de confir.tuto.l.in confirmando ꝛ.l. seq.
de ad.tuto.l.tres circa fi.ꝛ quod not.in.l.athlete.§. dat de excu.
tut.recedit tamen ab ista distinct.ꝛ dicit qđ licet equa videatur
tamen de iure non pcedit quia scđm eam idem esset quãdo ver
ba illa vel vno ex eis,nõ essent apposita in compromisso qđ fal
sum est vt patet per supperiora.scđo qꝛ si essent vera sequeretur
qđ si vnus ex arbitris post habitum tractatum cum socijs mo
riatur ꝙ non finiatur cõpromissum cuius ꝯrium hic tenet glo.
ꝛ.j.eo.l.diem proferre.§.j.ꝛ.l.sed interpellatus.§.j. ꝛ statim di
cã.tertio qꝛ aut dices ꝙ duo habuerunt potestateꝫ procedendi
tertio non acceptante qđ est falsum cum nulla.l. hoc caueatur.
C.de col.illa.cuꝫ si.imo.l.dicit cõtrarium.s.eo.l.pedius alias in
cipit parui.aut dices ꝙ duo habent potestatem ex vi illoꝝ ver
borum ꝙ duo ex eis ꝛc.in cõpromisso appositorũ.ꝛ hoc est fal
sum vt patet in argumentis scđi dubij dicte qõnis et qꝛ si hoc
esset verũ valeret pnũciamentuꝫ virtute illorũ verboꝝ etiã nul
lo colloquio vel tractatu habito cũ absente vnde cũ nec de iure
cõi nec vi dictoꝝ verborum nec iure accrescendi duo habuerint
potestatẽ pnũciandi tertio non acceptante finaliter inclinat p
nunciamentum non valere per iura ad hoc per eum adducta. ꝛ
ad contraria respondet que omitto cã breuitatis.sed ad ipsam
qõnem recurratur que pulchra est ꝛ declarãs multuꝫ istã mate
7 riam. ¶ † Nũc quero qõnẽ glo.ꝛ quã.s.pxi.incidenter tetigi.s.
si vnus de tribus vel pluribus arbitris moriatur nunquid fini
tum erit cõpromissum.hic dixi aliũ subrogari.Gl.ᵽo tenet:hic
ꝙ compromissum finitum est.ꝛ.j.e.l.sed interpellatus.ꝛ idem te
net in.§.fi.ꝛ.ll.allegate per hu.loquũtur ĩ iudicib⁹.ꝛ potest esse
rõ differentie fm Ray.inter iudices ꝛ arbitros qꝛ iudices dan
tur ab alijs iudicibus vnde vno mortuo põt per delegãtem ali⁹
subrogari.sꝫ arbitri recipiunt potestatem a partibus vt.j.eo.l.
non distinguemus.§.de officio.ergo nisi de voluntate partium
non poterit alius subrogari.sed tu dic ꝙ mortuo vno ex iudici
bus delegatis ꝛ vno ex arbitris finitum est cõpromissum ꝛ fini
ta est delegatio.Est eñ expressum ꝛc.de offi. delega.c. vno dele
gatorum de arbi.c.ex parte ꝛ de testi.c.presentata:ꝛ ibi in glos.li
cet do. Uber.de bobio cõtrarium tenuerit vt not.per Hostiẽ.in
summa de arbi.§.qualiter constituatur circa fi.ᵽ.igitur ꝛ vers.
dñs Uber.de bo.ibi videas.Jac.de ra.dicit ꝙ si arbitri habue
rant simul tractatum ꝛ cõcordauerant simul de pronunciando
tũc ꝙ vno mortuo alij duo possunt pnunciare qꝛ cessat rõ ꝙ po
tuisset eos trahere in suã sñiam cũ constet oẽs concordes fuis
se.ar.j.de aur.ꝛ arg.lega.l.pediculis.§.cum ita ꝛ de verbo.ob.l.
continuus.§.cum ita sed licet ista ratio sit colorata cõtrariũ tñ
verum est qꝛ requiritur pñtia arbitroꝝ.j.eod.l. diem pferre.§.
corã.nec est illa sola ratio sed qꝛ in plures fuit cõpromissuꝫ vt.s.
eo.l.pedius in fi.al's incipit parui. Item licet tunc fuerint cõcor
des adhuc si vixisset potuisset mutare opini. ꝛ trahere alios in
aliam sñiam.j.ad trebel.l.qꝛ poterat.nam ppositũ hoĩs ꝛ ma
xime sapientis mutatur in melius.j.de condi.inde.l.si nõ sorteꝫ
§.j.ꝛ in aut.de fide instrumẽtoꝝ.§.j.Guli.Et pro ista opinione
optime facit.d.c.pñtata vbi scripta erat sñia concorditer licet
nõdum prolata ꝛ mortuus est vnus ex arbitris ꝛ dicitur ꝙ cõ
promissum solutũ est ꝛ alij pronũciare nõ possunt.ꝛ.ll. allegate
per Hu.loquũtur in iudicibus ordinarijs qui a iure subrogan
tur ꝛ est idẽ officium vt in eis patet.in delegatis secus vt pdixi
ꝛ in hoc etiam in specul.e.§.item morte. Sed an idem sit in arbi
tratore ꝛ amicabili compositore vt vno mortuo finiatur cõpro
missuꝫ specul.d.§.finitur.ᵽ.sic.sed nunquid arbitrat⁹.videť sen
tire ꝙ non.sed ego credo contra qꝛ vt video rõnem diuersitatis
quo ad hoc inter arbitrũ ꝛ arbitratorẽ ꝛ ita vidi seruari imo in
arbitratore quodãmodo magis videtur electa fiducia ꝛ amici
tia personarum:ꝛ ideo oẽs debent adesse ar.s.eo.l.pedius alias
incipit parui.ꝛ qꝛ forte mortu⁹ est is quem vna pars elegit pro
amico ꝛ de quo cõfidebat.ꝛ p hoc ꝛc.de offic.delegat.c.vlti.ꝛ.C.
de contrahen.emp.l.fin.si tñ in compromisso caueretur expresse
quod duo procedere possent mortuo tertio non est dubium qđ
valeret vt ꝛc.de testa.d.c.Raynaldus vltra princi.si ferant di
uersas sñias cui stetur dic vt.j.eodẽ.l.diem proferre.§.si plures.
ꝛ dicam.j.eod.l.si in tres. ¶ Item quero pulchram questionem
quam vidi de facto:tres fuerunt electi arbitri duo commiserunt
vices suas tertio.iste tertius suo nomine ꝛ sociorum eis tamen
absentibus pronunciauit nunquid valeat:ꝛ videtur ꝙ non:qꝛ
recessum videtur a forma compromissi ex quo compromissum
est in tres videtur actum quod omnes debent pronunciare vt
hoc.§.ꝛ.s.eod.l.pedius al's incipit parui ꝛ videtur.expressum.j.
eo.l.sicuti in fi.ꝛ ibi videtur expresse glos.terminare questionem
ꝙ non possint sibi vicissim committere vices suas. Item quia
idem est in iudicibus.j.de re iudic.l.duo ex tribus.ꝛ.l.pompon.
8 al's incipit si vni.et quia potestas†arbitroruꝫ a compromisso
dependet.j.eodẽ.l.non distinguemus.§.de officio. vnde cum ex
compromisso non habeat potestatem committendi vices suas
9 non valuit commissio vt dicto.§.item arbiter†non potest mit
tere partes ad alium iudicem.j.eod.l.non distinguimus.§. que
situm. Item si liceret eis cõmittere vices suas semper committe
re possent ꝛ sic non possent cogi pronunciare qđ est contra.l.iij.
§.tametsi.s.e.ꝛ ꝙ nõ possint committere vices suas bene facit
s.de offic.eius cui manda.est iurisditio.l.j.§.j. Et maxime qꝛ vt
plurimum arbitri eliguntur vnus p qualibet parte ꝛ terti⁹ cõ
corditer.vnde non videtur ꝙ sine consensu partis a qua electus
est possit cõmittere vices suas alteri vt dixi.s.de iu.om.iudic.l.
more maiorum versi.item queritur si sunt dati tres iudices.cũ
enim non habeant ppriam iurisdictionem sed solam notioneꝫ
inter partes scđm formam compromissi vt dicto.§.de officio et
de re iudica.l.ait pretor in princi.non possunt alij committere vi
ces suas necesse recedendum a personis.j.de verb.obli.l. si quis
arbitratu.Et bene extra de offic.deleg.c.vlti.ꝛ.j.e. in cõpromis
sis. Et videtur expressum.C. de executori. ꝛ exactoribus.l. qui
cunqꝫ lib.xij.ꝛ vide in libro magno qõnum disputatarum et in
opere.d.Old.xlij.que possunt per alium explicatur ꝛ tenet hic
Guli.§.duos in fi.ꝛ qꝛ ibi agitur de actu finiente tutelam licet
al's actus vnius solius tutoris sufficiat hoc tamẽ casu exigitur
authoritas omniuꝫ.C.de autho.pstã.l.fi.sed hic agitur de finiẽ
da iurisdictione arbitrorum per pronunciamentum vt.j.eo.l.di
cere.in

cere in fin.de re iudica.l.iudex ergo omnium consensus exigitur
nec potuerunt alij committere vices suas. In contrarium vide
tur sufficere qd vnus pronunciet de consensu aliorum vel eorum
cōmissione vt extra de re iudic.c.cum ab vno.lib.vj.⁊ quia p nū-
cium ⁊ epistolam potest arbiter expedire.ĩ.e.l.sed interpellatus.
§.j.⁊ p hoc bene quia hoc videtur esse in iudicibus.⁊.ĩ.de re iu-
dica.l.tunc aūt in glo.parua ergo idem in arbitris.s̃.e.l.j. et vi-
detur expressum extra de officio delegati.c. quanuis.⁊ seq.li.vj.
cum ibi notatis.obtinui qd pronunciamentum non valeat ⁊ q
non potuerint committere vices suas quoad ꝓnunciandum p
iura ad hoc.s̃.adducta ⁊ not.in glo.ĩ.e.l.sicuti.⁊ extra.e.cū dile-
ctus circa medium glo.magne.⁊ secus videtur in iudicibus de
legatis qui habent ampliorem potestatem ⁊ eā habent a dele-
gante non a partibus per totum puto nisi forma compromissi
vel delegationis expresse aliud contineret quia ei standum esset
vt dicto.§.de officio.⁊.ĩ.man.l.diligenter.sed nunquid in omni-
bus actibus qui fient coram eis debeant oēs esse presentes: an
vero vnus vel duo poterit statuere dilationem ⁊ alia facere cir
ca processum? Et videt̃ quod omnes facere debeant ar.iurium.s̃.
in proxi.questione allegatorum glo.tenet contrariū qd quoad
procedendum ⁊ interlocutorias vnius possit absentibus alijs
vt not.ĩ.de re iudica.l.pomp.al's incipit,si vni.⁊.l.tunc autem.⁊
pro hoc dicta.l.vlti.C.de autho.prestāda.⁊ hoc etiam sentit gl.
quod possint omnia facere preter sententiam licet omnes non
adsint.ĩ.eo.l.sicuti.circa fi.glo.⁊ pro hoc extra de elect.c.sicut.li.
vj.Et credo quod circa processum possint sibi committere vices
suas pro hoc bene in clementinis.de hereti.c.j.cum ibi notatis.
Si aūt vnus faceret processum sine cōmissione alterius nisi hoc
dictum esset in forma compromissi tenet hic Richar.q non va-
10 leret processus† qr diligēter seruāda est forma compromissi que
non seruaretur facto compromisso in plures si vnus alijs absen
tibus procederet.vt.s̃.eo.l.parui. in fin.⁊.ĩ.eod.l.non distingue-
mus.§.de officio.¶ Sed quid si vnus arbiter denunciet alijs
qd si in tali die ⁊ hora in tali loco ad pronunciandum vn9 ex so
cijs iuit ad illum locum tertius non:nunquid valebit pronūcia
mentū illorū duorū? Gui.de suza.ĩ.eo.l.si in tres.tenet q nō: qr
par in parte non habet imperium vt.s̃.eo.l.nam magistratus.
vnde expedit q requirātur per superiorē ad locum compromissi
vel si locus non esset in cōpromisso in alio loco honesto.ĩ.eo.l.si
cū dies.§.si arbiter.Et pro conclusione huius materie dic scdm
Odofr.aut sunt plures arbitri aut plures iudices.si plures ar-
bitri aut paris aut disparis numeri.si paris numeri aut ita eli-
guntur vt si discordent eligant tertium: ⁊ non valet.vt.ĩ.ea.l.§.
si in duos: ⁊ dic vt ibi.aut simpliciter compromittitur in pari
numero puta in duos ⁊ tunc si concordant valet quod agitur.
si discondant coguntur tertiū eligere.ĩ.e.l.j.§.principaliter. Si
autem compromittit̃ in impari numero puta in tres,si omnes
sunt presentes statur iudicio maioris partis vt predixi.⁊.ĩ.eod.
l.si in tres.nisi in compromisso aliud dictum esset.ĩ.eo.l.non di-
stinguemus.§.cum in plures.⁊.§.de officio.Si autem sunt plu
res iudices: aut delegati aut ordinarij.si delegati ⁊ paris nume
ri si dissentiant in pronunciando delegans potest eligere quem
vult.de re iudic.l.duo iudices.vbi de hoc.si disparis numeri ⁊ o-
mnes sunt presentes statur iudicio maioris partis.eod.titu.de
re iudica.l.duo ex tribus.si vnus est absens ⁊ contemptus non
valet quod agitur per maiorem partem.vt hoc.§.⁊.ĩ.eodē.l.si in
tres.si erant ordinarij statur iudicio maioris partis.ĩ.ad muni
cip.l.quod maior.si sunt dispares fallit eo.ti.de re iudic.l.inter
pares.⁊ vide quod not.⁊ dixi.d.l.duo ex tribus eo.tit.l.pompo.
al's incipit si vni.⁊.l.sequenti.

11 **Idem pomponius.** ¶ Sentētia† arbitri non debet ex alterius
arbitrio depēdere.h.d.ratio potest esse qr arbiter necessario ha-
beret pronunciare secundum voluntatem illius siue equam siue
iniquā.sed si permittat̃ vt pronūciet arbitratu sempronij,tunc
valet quia non tenetur sequi eius arbitrium si esset iniquum,qd
innuit hoc verbum arbitratu.q.d.l.si arbitretur tanq̄ vir bon9
⁊ sic potest intelligi iste.§.scdm Ol.⁊ ita dicit notare Hosti.extra
eo.c.vltimo.Old.al's penultimo.⁊ vide qd dixi.ĩ.de exercitor.
l.j.§.si plures.ver.itē quero si cōpromittatur.⁊ qd not.de hered.
12 insti.l.illa institutio.¶ † Querit Guid.de suz.quid si compro-
missum est ita q pronunciare debeat de consilio talis,sicut sepe
fit:nunquid valebit.ipse tenet q sic:qr consilium hoc casu non
est obligatoriū nec tenetur illud sequi.pro hoc.ĩ.mā.l.idemq.
§.si quis ea q̄ procura.vbi de hoc ⁊ de admi.tu.l.quidam dece-
dens.§.papi.vbi de hoc plene dixi.⁊ in alphabeto dictione cum
consilio episcopi.⁊ not.per Archi.extra ne sede vac.c.vno.§.fin.
li.vj.sed si hoc esset verum qd non teneret̃ sequi consiliū parum
vtilitatis haberet tale compromissum scdm Uber.de bo.et vide
Hostien.extra de offi.dele.c.si pro debilitate,videtur ergo diffe-
rentia vtrum debeat pronunciare secundum voluntatem tertij
⁊ non valet.an secundum consilium ⁊ valeat.⁊ ita communiter
seruatur quia non tantum arctat consilium quantum simplex
voluntas quia non tenetur sequi consilium si est iniustum vt
predixi.vidi tamen quandoq annullari pronunciamenta que
non sunt facta de consilio illius cuius fieri debebat ex forma cō
promissi.sed de hoc recurras ad dictam.l.quidam decedens.§.
papi.⁊ in alphabeto.⁊ in summa fe.de pace tenēda.§.quesitum.
⁊.§.sequen.⁊ vide in Specu.hoc eo.ti.§.si.versi.sed quid si dica
tur.⁊ extra eo.c.cum olim.Circa secundum responsum huius
§.dicit Jac.de ra.si compromissum est in titiū aut seium ⁊ par-
tes non concordant de vno,sed vna eligit titiū alia seium,quid
erit.dicit q posset dubitari ⁊ non soluit.credo quod nō valeat
a contrario sensu huius litere.

13 **Si in duos.** Expressa nocent † nō expressa nō no-
cent.h.d.Jaco.but.⁊ ex isto.§.tracta
fuit decretalis extra eo.c.innotuit.⁊ vide qd ibi not.per omnes
maxime per Inno.⁊.c.sequēti.⁊ vide in Specu.eo.§.si.ver.hoc
quoq notandū.q si sunt duo per vnā columnā ⁊ vide ibi Joā.
and.in additionibus.⁊ Hosti.in summa.§.qualiter constituat̃
versi.est autē consilium.⁊ versi.sequentibus.⁊ per Azo.§.Item
valet compromissum.⁊ Gof.§.debet autem compromitti.extra
eo.c.j.cum ibi no.⁊ vide in Spec.eo.§.sequi.ver.sed pone.⁊ ver.
sed nūquid processus.⁊ qd not.ĩ.eo.§.principaliter.⁊ qd dicit li-
tera in primo respon.huius.§.cōpromissum non valere subau
di secundum Ja.de ra.arbitris dissentientibus.nam nō cogun
tur tunc partes vel arbitri tertium eligere: sed si ipsi duo arbitri
concordant ⁊ proferant sententiam bene valet.⁊ idem si cōcor-
darent in electione tertij,quod est bene notandum secundum
eum.¶ Oppo.de primo responso ad secundum: quia videntur
inuicem contradicere: sed dic quod in primo nullus certus fuit
nominatus pro tertio: in secundo sic.¶ Item opp.quod etiam
vbi certus non est nominatus valeat compromissum et pretor
teneatur eos cogere ad tertium eligendum,vt.ĩ.proxi.§.in fin.
dicit hic glo.Sol.vt ibi,ibi dantur varie.sol.sed omissa glo.dic
secundum Jaco.de ra.⁊ Gul.de cu.⁊ veritatem quod aut com
promittitur in duos facta mentione quod si discordarent pos-
sent tertium assumere tunc si non concordant de tertio eligēdo
nullum est compromissum,⁊ iudex non habet se intromittere.⁊
ita loquitur hic in primo respon.si autem compromittitur in
duos nulla habita mentione de tertio tunc iudex habet eos co
gere ad tertium eligendum.⁊ ita loquitur.ĩ.§.proxi.in fi.Et ra-
tio diuersitatis inter istos duos casus est: quia ī primo casu cō
promittentes voluerunt sibi prouidere de tertio eligendo licet
sibi male prouiderint propter discordiam arbitrorum.cessat er-
go legis ⁊ iudic.prouisio cum affuerit prouisio hominis.vt.C.
de pactis conuen.l.si.ĩ.sol.matri.l.si cum dotem.⁊ de vulgari et
pupilla.sub.l.cum ex filio.§.filio.vbi autem fit compromissum
simpliciter ⁊ nihil dicitur de tertio eligendo: tunc quia partes
non prouiderunt aliquid de tertio tunc succedit prouisio legis
⁊ iudicis qui cogit ad eligendum tertium: quia partium pro-
positum fuit quod illi duo deberent pronunciare.vnde si discor
dant succedit officium iudi.qui eos cogit ad tertium eligendum.
⁊ ita loquitur.ĩ.§.proxi.in fin.vbi autem partes prouident sibi
de terrio certo puta titio: tunc ille erit tertius.⁊ ita loquitur iste
§.ij.respon.⁊ ista est vera.solu.⁊ verus intellectus istorum.§.et
sic expressa nocent vt dixi in summario: sed circa secundum re-
sponsum hic.§.quando nominatus est certus qui debeat esse
tertius querit Jaco.de ra.quid si ille nominatus nolit se intro-
mittere nunquid cogi possit.gl.ĩ.§.proximo.in fi.tenet q sic per
l.sancimus.C.de aduoca.diuer.iudic.sed.l.illa loquitur in iudi
ce non in arbitro.vnde ipse tenet q cogi non possit.vt.s̃.eo.l.iij.
§.tametsi neminem.quid ergo fiet nunquid compellentur arbi-
tri eligere alium tertium? videtur q sic.vt.ĩ.§.prox.in fi.ipse te-
net q non.nam si pretor se nō intromittit quando partes pro-
uident de tertio in certo eligendo vt in primo respon.huius.§.
multominus se non habet intromittere qn̄ partes prouiderunt
sibi de certo tertio.Itē cum sibi ꝓuiderunt de certo voluerunt
recedi a persona: vt.ĩ.eo.l.in cōpromissis.⁊ ideo si iudex cogeret
eligi alium tertium hoc esset contra voluntatē partium in quem
nunq̄ consenserunt qd esset absurdum.pro hoc.C.de procur.l.
14 maritus.⁊.ĩ.de condi.⁊ demon.l.cum ita.† sed quando nihil di
ctum fuit de tertio tunc illa forma compromissi relinquitur dis
positioni legis que tunc disponit qd si dissentiunt cogantur p
iudicem eligere tertium vnde si tunc vna partium contradice-
ret electioni tertij nihilominus ea inuita eligeretur: qr compro
mittendo simpliciter nulla habita mentione tertij videtur con-
sentire.q si dissentiant cogātur ad electionem tertij.vnde suffi-
cit semel consensisse nec ex postfacto potest contradicere.ĩ.de
aqua plu.ar.l.in diem.⁊ ita intelligatur.ĩ.§.proxi.in fine.sed vbi

de tertio habita est mentio tunc iudex vel lex se nō intromittūt vt predixi.⁊ Gui.de suz.⁊ multi alij in hoc decipiunt͂ qui videntur sentire qđ in hoc.§.iudex cogere possit ad electionem tertij sicut ⁊.j.proxi.§. quod verū non puto vt ex predictis apparet. ¶ Item quid si dictum est in compromisso ꝙ si duo discordent titius eligere debeat tertium ad suam volūtatem nunquid ille titius poterit eligere tertium si discordāt: dic ꝙ nō qꝛ potestas data circa incertum arbitrū tertio non valet sicut nec valet data arbitris.vt hoc.§.j.respōso.⁊ licet cesset ratio discordie: quia vnus in seipso discordare non potest nō cessat alia ratio sez qđ iste cui data est potestas eligendi tertiū possit eligere odiosum vel suspectum alicui parti ⁊ in quo a principio non cōsensisset. ⁊ hoc not.Hostien.in summa eo.§.qualiter constituat͂.ver.potest ⁊ illud dici in arbitratore ⁊ amicabili compositore.secus vt ibi dicit.⁊ pro hoc extra eo.c.penul.cum ibi not.⁊ vide qđ not. de ista materia.j.§.proxi.

15 **Principaliter** ¶†Iste.§.tractat đ materia superioris.§.qñ arbitri discordāt an debeat eligi tertius de q̄ vide qđ ibi satis notaui ⁊ remissiones quas posui in prin.⁊ in Spe.eo.§.fi.ver.quid si isti.⁊ versi. sed nunquid iste tertius. Et not. qđ natura hoīm facilis est ad dissentiendū.⁊ ad hoc sepe allegatur.cō cor.sunt in glo.f.Redeundo ad principalem materiā.§.j.explicō glo.primo querendo an valeat arbitriū factū in duos nulla mentione facta de tertio eligendo.⁊ dic ꝙ sic.⁊ iste est proprius casus ⁊ materia.§.istius:sꝫ vbi actū est expresse de electione tertij tunc habet locū materia superioris.§.⁊ ꝙ ibi dixi ad declarationem huius.§. vide extra c.innotuit.⁊.c.seq.⁊ ibi notata per oēs ⁊ maxime p Inno. ¶ Et oppo.ad hūc.§.de.§.proxi precedenti.⁊ licet hic gloss.soluat diuersimode dic verius vt dixi.s.§.proxi. Itēz querit gloss. an iste tertius electus coget͂ recipere cōpromissum ⁊ pronunciare.⁊ tꝫ qđ sic per.l.sancim⁹.C.de aduo.diuer.iu.sed sicut dixi.s.§.prox. illa loquit͂ in iudice nō in arbitro: ideo dic ꝙ nō cogit͂.vt.s.eo. l.iij.§.tametsi neminē.⁊ dixi.s.§.proxi. ¶ Itē querit glo. nunquid stabit͂ dicto istius solius tertij dato ꝙ non cōcordet cū aliquo ex alijs duobus ⁊ tenet ꝙ sic per hanc literā.in fi. cuius authoritati pareat͂. Et pro glo.facit.j.de sol.l.qđ si forte.§.sunt quidam.vbi hoc tenet Ja.de are. Alij tñ tenent contra per versic.in impari enim numero.vbi videtur requiri qđ maior pars debeat concordare quod non esset si iste discreparet ab alijs.vltimo gl. dicit quod hic dicitur de adiectione tertij non habet locum in pluribus iudicibus delegatis.sed contra hoc arguit ⁊ non soluit de.l. in offerendis.C.de appel. sed dic quod illa loquitur in iudicibus ordinarijs nō delegatis ⁊ in casu speciali quādo assumitur a lege nō a iudice.vel dic quod ibi loquitur de quibusdā iudicibus qui partim sunt ordinarij ⁊ partim delegati ⁊ speciale est in eis vt predixi. ¶ Item querit Fran.accur. si electo tertio illi duo qui primo discordabant modo concordant an stabitur eorum sententie. ⁊ tenet ꝙ sic acsi a principio forent tres electi.vt.j.l.proxi.⁊ hoc.§.versicu.in impari. Item vides quod isti duo si discordant in pronunciando coguntur per iudicē eligere tertium.sed quid si discordāt in electione tertij quia vnus vult eligere vnum alius alium? dic ꝙ iudex coget eōs iuris remedijs concordare vt.j.de leg.j.l.huiusmodi.§.fi. vbi de hoc.C. de suspect. tuto.l.preses.j.de ventre inspicien.l.j.§. ex hoc rescripto ⁊ bene insti.de satisda.tut.§.sinautem ipsi tutores.⁊ ibi in gloss. Alij dicunt ꝙ forte dirimetur.ar.C.cōmunia de legatis.l. si.circa princi. Alij dicunt quod si non concordant de eligendo tertio tunc iudex eliget.ar.j.de bonis autho.iu.possidē.l.in venditione.§.fi.⁊ de testa.tu.l.testamentō. de admi. tuto.l.iij.⁊.d.§. sinaūt.instit.de satis.tutorum.⁊.C.de iudic.l.fi.in fi. vbi de hoc ⁊ hanc tenet hic Guid.de suz. ⁊ dicit ꝙ iudex in electione tertij magis sequetur voluntatem litigatorum ꝙ arbitrorꝫ.arg.j.cōi di.l.iudicem.⁊ de re iudi.l.si conuenerit. Item querit si dictum est in compromisso ꝙ non possit tertius adiūgi ⁊ ꝙ non possint cogi eligere tertiū.an hoc valeat de hoc tetigi.s. eo.l. iij.§. tametsi. Et videtur qđ valeat.ar.j.de po.l.j.§.si cōueniat.⁊ quia potestas arbitrorum dependet a cōpromisso.j. eo.l. nō distinguemus.§.de offi.⁊ pro hoc etiam.C.de tempo.app.l.fi.§.fin. ¶ In contrarium facit quia tale pactum contradicit iuri ⁊ proposito principali per quod arbitri eligūtur.s. qđ lites tollant͂ ergo non valet ar.si vsuf.pe.l.j.§.j.si certum pet.l.quidam estimauerunt ⁊ de contrahend.empt.l.cum manu sata.⁊ quia videt contra ius publicum.s.de pactis.l. ius publicū. pro hoc de magis. conue.l.j.§.si inter.⁊ de le.j.l.nemo potest Gui. de suz. hic tenet qđ pactum valeat de stricto iur.licet equitas suadeat͂ ꝙ non valeat. Uber.de bo.dicit ꝙ si esset malitiose appositum nō seruaret: si bona fide tūc seruaret.vidi obtineri pactū valere et seruari. ¶ Item querit Uber.de bo.si tertius adiunctus pronunciet quomodo committet͂ pena quia de hoc nihil est dictum in compromisso.non videtur ꝙ committatur quia non est promissum stare arbitrio huius tertij et persona non potest subaudiri. de verbo.obli.l.si ita stipulatus.§.chrysogonus.ipse dicit qđ qꝛ de iure ⁊ more est ꝙ si dissentiant ꝙ eligatur tertius ideo pena cōmittitur acsi ab initio esset elect⁹.et videt͂ ad cōpromissum per hunc.§.dicit tamē tutius esse qđ duo pronuncient consentiente tertio vel vnus cum eo ⁊ tunc pena committetur. Alij dicūt qđ quando tertius pronunciat quod pena non committitur per.l. iudica.solui.l.cum apud.sed dicunt qđ ex eius sententia oritur actio in factum sicut quando arbitri eliguntur sine pena.vt.C. eo.l.penul. imo nec valeret promissio que fieret in compromisso de stando arbitrio tertij quem duo eligerent sed vitiaret cōpromissum.vt.s.ea.l.§.si in duos. Et qđ dixi de sententia tertij arbitri.idē dicūt quando petitur arbitriū arbitratoris iniquū reduci ad arbitriū boni viri qđ ex reductiōe boni viri actio oritur ⁊ non cōmittatur pena.sed primum dictū communius est ⁊ magis seruatur licet hoc vltimum forte sit verius de rigore iuris. Et not. ꝙ huic tertio alij duo cōmunicare debent salarium suum.vt not.in Specu.de assessor.§.salarium.vers.quid si duobus. Et an teneat electio tertij inuitis partibus. vide in Spec. de arbitro.§.fi.ver.sed quid si arbiter.

1 ¶ Absentia quare plus noceat ꝙ presentia cū cōtradictiōe.
2 Iudex an possit cogere arbitratores discordātes ad concordiā.
3 Sententia a pluribus arbitris diuisim ⁊ per interuallum lata an sit valida.
4 Taciturnitas alicuius arbitri an sententiam ab alijs latā impediat vel annullet.

Si in tres. Ibi eo absente. Ex iusta causa secus si malitiose se absentat.vt ⁊c. eo.c.ij.lib.vj.Et not.qđ dicit glos.ꝙ plus nocet ab-
1 sentia † ꝙ presentia cū cōtradictione.qđ dic vt in gl. ⁊ bene facit.j.de ritu nupt.l.in eo iure.⁊.j.de verbo.sign.l.coram ⁊ idē si eo mortuo vt not.s.l.proxi.§.itē si plures.arg.j. de verb. sig.l.multis.§.abesse.non ob.j.de iudi.l.mortuo ⁊.C.de iur.om. iu.l.j.vt ibi not.Et p declaratione huius.⁊ seq. vide quod dixi s.e.l.itē si vnus.§.itē si plures.⁊ ibi circa fi.tetigi qōnē quā hic querit Guid.de suz.si vnus ex arbitris denunciet socijs ꝙ sint tali die in tali loco ad ferendū sniam an teneant͂ venire ad eius
2 requisitionem.dic ꝙ non vt ibi dixi.† Sed an iudex pōt cogere duos discordantes ꝙ cōcordēt capiendo eos vel alijs remedijs iuris? videtur ꝙ sic ar.de lega.j.l.huiusmodi.§.final. vbi de hoc. Contra puto cū habeant a lege beneficium eligendi tertium vt
3 s.§.proxi. ¶ Querit Jac.de ra.si plures arbitri† ferant sniam non simul sed diuisim ⁊ per interualla omnes tamē concordāt in eadem sententia an valeat.tenet ꝙ sic ⁊ dicit sic posse intelligi.l.istam.⁊ dictum.§.item si plures. Et dic cum tres eliguntur aut omnes concordant ⁊ planū est quia tenet sententia siue oēs pronūcient simul siue vnus vel plures de volūtate aliorum. vt extra de re iudi.c.cum ab vno.li.vj.vbi de hoc.⁊ extra de elect.c. sicut cum per formā.li.vj.si discordant statur sententie maioris partis.dummodo oēs sint presentes vt hac.l.⁊.j.l. proxi.⁊.s.§. proxi. Si quidā concordant ⁊ alij tacent: tunc aut illi qui cōcordant sunt maior pars ⁊ pronūciant presentibus alijs et valet si
4 alijs absentibus non vt hac.l.⁊ se.⁊ hoc in arbitris† In iudicibus dicunt quidā ꝙ oēs debent pronūciare nec sufficit qđ aliquis taceāt. Sed ego idem puto in iudicibus propter similitudinem que fit.j.l.proxi.si oēs pronūciant discorditer nec apparet q̄ sit maior pars statur snie fauorabiliori.ff.de re iudi.l. inter pares. si aūt pronūciantes discorditer sunt minor pars non valet eorū sententia.vt.s.§.proxi.⁊ vide que ibi not.

1 ¶ Arbitri non possunt committere vices suas in diffiniendo sed bene in procedendo.
2 Arbiter ignorans de causa an cogatur pronunciare.

1 **Sicuti.** † Not.glo.hic positā que not.est ⁊ singularis in eo maxime qđ dicit ꝙ arbitri nō possunt cōmittere vices suas in diffiniēdo sed in procedendo sic.de quo dic vt plene dixi.s.eo.l. itē si vnus.§.si plures ver.itē quero pulchrā questionē.⁊ hoc tenet hic Ja.bu. ¶ Item aduerte aliud qđ dicit glos. nisi iuret vnus sibi non liquere de causa.vt.s.eodem.l.si de meis.in fin.⁊ innuit glo.quod tunc alij cogi poterunt pronunciare ⁊ valebit eorum pronunciamentum.⁊ ita notaui.s.eadem.l.item si vnus.versic.
2 item si plures ver.item quid si vnus ex tribus iurauit.sed† Jaco. butri. videtur hic sentire contrarium ⁊ dicit quod quando vnus iurat non liquere sibi de causa quod cogi possunt pronūciare non tamen statur eorum sententie cum alter sit ignorans qui habetur

eam sit sententia eo absente non valet vt.j.eo.l.diem proferre.§.
corā.Itē qꝛ licet modo sibi non liqueat.poterit adhuc liquere et
poterit alios trahere in suam sententiam,vt.s.l.proxi.Gl.in eo
quod dixi an arbitri possint sibi committere vices suas allegat
pro & contra Ja.de bel.dicit ad solutionē contrariorū quod hic
loquitur in arbitris quorum notio seu cognitio est vnica & con
munis.In contrarijs loquitur in alijs quorum officium est in-
solidum in quolibet.Et est ratio in arbitris.vt.s.l.item si vnus
§.fi.in fi.sed in alijs est fauor oīm alias minorū qꝛ segnius &c.vt
j.de admini.tuto.l.iij.§.pe.Et vide de ista materia in speculo eo.
§.fi.ver.postremo & ver.seq.

1 ☞Sententia arbitri non debet ex alieno arbitrio pendere sed esse debet in arbitri potestate.
2 Sententia arbitri debet esse secundum formam iuris non secundum suum arbitrium.
3 Arbiter an possit arctari ad certam sententiam ferendam.
4 Potestas arbitrorum an possit secundum formam cōpromissi limitari.

Qualem. Hic mutat materiam procedentem
& tractat hic & in.l.sequentibus de
forma & effectu sententie arbitralis,vsqꝫ ad.l.si cum
1 dies.Et breuiter dicit qd sententia arbitri†debet es-
se in eius potestate nec debet ex alieno arbitrio pendere,pro hoc
supra eodem lege item si vnus.§.idem pompo.Opponit gl.qd
2 arbiter†non possit ferre sententiam suo arbitrio.sed secundum
formam iuris in auť.de iudi.§.omnes sol.hic secūdū illā.¶Itē
oppo.ꝙ contra.l.ferre nō possit vt.j.de re iudi.cū prolatis.solu.
aut fuit expssus error & non valet,aut nō:& valet,vt ibi plene de
3 hoc.Item oppo.ꝙ arbiter†possit arctari ad certā sniam ferēdā
vt.j.de re iudi.l.si conuenerit.Sol.vt ibi no.& dixi.& per Innocē.
de offi.deleg.c.P.& G.¶Querit Gui.de suza.quid de questio
ne occurrente partes compromiserunt in arbitrū quod posset
pronunciare a quinquaginta libris vsqꝫ ad centum id qd sibi vi
derer,& non vltra.videť ꝙ nō valeat.arg.huius.l.& ppter incer-
titudinem vt insti.de leg.§.incertis.& de conditio.instit.l.vter ex
4 fratribus†.ipse tamen tenet oppositum qꝛ potestas arbitrorū
pōt limitari secūdū formā cōpromissi,vt.j.e.l.non distinguem⁹.
§.de officio.Et si arbiter dubitat de causa bene pōt vti consilio
sapientum vt not.extra de ap.c.vt debitus.in gl.vt corrigiť pōt
etiam in arbitrium cōpromitti vt pronuncies secundū leges tm̄
vel secundum canones tantum vel secundum statuta vel cōsue
tudines tantum vt not.per Azo.in summa eo.tit.§.item consti-
tuitur arbitrium.& vide de ista materia in speculo eo.§.fi.ver.sꝫ
quid si duo & ver.sequen.Et plene de forma sententie arbitralis
eo.§.fi.ver.postremo & pluribus ver.sequentibus & in additio.
Ioan.and.

1 ☞Ablatum non dicitur quod differtur.
2 Sententia debet super omni lite non super parte tantum pronūciare.
3 Sententia interlocutoria mutari potest:diffinitiua autē non.

1 **Dicere.** Quod differtur†non aufertur.hoc di
cit secundū Jacobum butri.vel clari⁹
dic:aut arbiter est functus officio,sed non perfunct⁹
& adhuc durāt eius partes & officium.aut est perfun
ctus & finita est eius ptās & per interlocutoriam non finitur po
testas eius hoc dicit cuꝫ.ll.sequentibus vsqꝫ ad.§.si ita arbiter
in.l.quid tamen & ꝙ in ista.l.proponuntur due questiones pri-
ma est & lꝫ gl.dicat ꝙ non soluuntur hic ad plenū tamē male di-
2 cit qꝛ hic ad plenuꝫ soluuntur.†prima questio est si compromis-
sum est de pluribus rebus & arbiter pronunciauit de quibusdā
tantum ꝙ non valet sententia sed cogitur de omnibus pronun-
3 ciare.†secunda questio est an sententiam suā arbiter possit mu-
tare & dicitur ꝙ interlocutoriā pōt:diffinitiuā nō.de prima que
stione vide quod not.in glo.hic.j.de doli excep.l.apud celsum.§.
item queritur.fa.her.l.in hoc iudicio licet contrariū vocetur.C.
si aduersus reꝫ iudicatam.l.j.sed quod hic no.verius est vt & ibi
dixi.Item intelligit Jac.de ra.hanc.l.qñ compromissum est de
pluribus rebus simul & vt simul pronuncietur.si eñ non simul.
sed successiue.vt puta hodie de vna cras & de alia tunc quia plu
ra & diuisa essent compromissa posset diuisim pronunciare,vt.j.
eo.l.quid tamen quod totuꝫ dicit colligi posse ex forma compro
missi,vt.j.e.l.si cum dies.§.ij.&.l.non distinguemus.§.de officio.
dicit etiam quod quando compromissum est de omnibus simul
ꝙ non valeret pronunciamentum factum super aliquibus dato
qd arbiter dixerit ꝙ seruabat sibi potestatem pronunciādi sup
alijs in quo multi decipiuntur & de hac materia vide quod not.
j.l.quid tamen.vltimo not.& ad hoc sepe allegatur qd discipu-
lus tenetur excusare & defendere sententiam magistri sui.sicut fe
cit hic cassius.pro hoc.j.de dona.l.aquilius.& de ad.tut.l.cuꝫ in
plures.Sed ꝙ non bene excusauerit.opp.vt in gl.& sol.vt in ea.
In gl.q̄ incipit,vt de alijs dicat.in fi.melius in ver.& alias naꝫ in
ver.vñ videndū ponitur sequens questio & satis determinatur p
cassium in ver.ceterum & vide.j.l.proxi.& quod ibi no.& dixi.

1 ☞Arbiter an possit sententiam erroneam corrigere.
2 Sententia erronea nulla est quapropter pōt iterato ferri.
3 Sententia ipso iure nulla an & quando mutari possit.
4 Sententia q̄ mutari nō pōt an possit interpretari vel declarari.

1 **Quia arbiter.** †Gl.versať circa duo pri-
mū est an sniaꝫ erroneā ar
biter†possit corrigere vt puta cū deberet dicere con-
demno,dixit absoluo vľ econtra.& vide in speculo.eo.
§.fi.ver.quid ergo si cū proposuisset & in ver.seq.& in addit.Ioā.
an.post allegata pro.& contra tenet ꝙ non per.l.istam.Jaco.tm̄
de ra.dicit quod statim & vno contextu potest eam corrigere pu
ta qꝛ errando volens absoluere dixit condemno & incontinenti
dixit erraui & ideo absoluo pro hoc.j.de ma.testamēto.l.stich⁹.
imo pamphilus.& de in integ.resti.l.diuus.&.j.de ritu nup.l.ple-
riqꝫ & qꝛ sic dicitur in teste ꝙ potest statim corrigere dictum suū
extra de testi.co.c.preterea.Et quia etiā iudici postꝙ desijt esse
iudex.l.sibi concedit statim supplere vt in fructibus & expensis,
vt.j.de re iudi.l.paulus.vbi de hoc.&.C.de fruc.& lit.expen.l.ter-
minato.Sed G.hic videtur sentire oppositum quod etiam in-
continenti non possit corrigere quia ex quo est parti ius quesitū
ex prima sententia nō potest postea arbiter vel iudex auferre nec
mutare.Item quia ex quo lex hoc concedit super accessorijs pu-
ta super fructibus & expensis satis videtur vetare super princi-
pali.j.de iudi.l.cuꝫ pretor.& pro hoc de le.j.huiusmodi.§.stichū
de leg.ij.l.statuliberū.§.fi.& de opt.lega.l.offidius.Opinio Jac.
plus seruatur lꝫ alia habeat fortiora iura per se.Et quod dixi
quod potest eadem die supplere de fructibus & expensis intellige
quando nihil dictum est eis vel reseruatum si enim pronuncia-
tum esset super eis mutare nō posset,vt.j.de re iudi.l.cum quere-
2 batur & dicta.l.terminato.†secundū quod tangit gl.est quia in-
nuit ꝙ talis snīa erronea sit nulla.& ideo dicit an si tulit sniam
nullam arbiter vel iudex possit iterato pronunciare circa qd dic
clarius & plenius ꝙ gl.quia aut in sententia est error expressus
puta qꝛ arbiter vel iudex dicit quoniam mihi constat ex actis et
probatis ꝙ actor non probauit intentionē suā & reus optime p
bauit exceptiones suas idcirco ipsum reum condemno ipsi acto
ri fm petitionē suā hoc casu verū sit dicere ꝙ snīa sit nulla ipso
iure qꝛ nō est prolata ex mente imo contra mentē arbitri & iudi
cis,vt.s.e.l.qualem & de suppel.leg.l.labeo de reb⁹ dub.l.in am-
biguo.& de leg.j.l.si quis in fundi vocabulo.si autē ex verbis sen
tentie non appareat error tunc tenet,vt.C.e.l.ne in arbitris.j.de
3 appel.l.ab executione & de re iud.l.cū prolatis.†vñ cuꝫ queritur
an snīa ipso iure nulla mutari possit dic aut est iudex ordinarius
& tunc iterū pronunciat.C.de accu.l.iiij.&.C.qño & quando iud.
l.si preses.aut est delegatus vel arbiter qui tulit sniaꝫ nullā aut
errore expresso in sententia & dic vt.s.dixi.aut errore non expres-
so tunc aut tulit sententiam seruata forma delegationis vel cō-
promissi sed sentētia nulla est ex alio vitio puta qꝛ die feriata vel
non in scriptis & tunc non poterit amplius pronunciare qꝛ fun
ctus est officio suo,vt.d.l.si preses.C.qño & qñ iu.&.l.si vt propo-
nis &.s.l.proxi.si aūt non seruauit formam compromissi vel cō-
missionis tunc iterū poterit pronūciare,vt.s.l.pxi.&.C.de sen.l.
prolatam.Et rō diuersitatis est quia vbi seruauit formā cōmis
sionis functus est officio suo siue bene siue male.sꝫ vbi nō serua-
uit formam cōmissionis nō est functus sed adhuc durat officiū
4 eius vt predixi.†Sed licet nō possit eā mutare nunquid poterit
eā interpretari vel declarare dixi.s.de orig.iur.l.ij.§.exactis dein
de regibus & in specul.e.§.fi.vers.sed nunquid obscurum.& dicit
Joan.andre.¶Querunt Vber.de bo.& Guid.de suza.quod si
actum erat in compromisso ꝙ posset sententiam mutare corrige
re interpretari & declarare sicut sepe fit nunquid mutare poterit
vel declarare videtur ꝙ non quia hoc est de mero imperio & ma-
ioribus tantum iudicibus videtur cōcessum.j.de appel.l.ab exe
cutore vbi de hoc & ea que sunt de mero imperio arbitro non vi
dentur competere.j.e.l.non distinguemus.§.de liberali.& p hoc
quod non possit facit quod not.in gl.& per Archid.xj.questio.j.
capit.sicut.§.in his.xxxv.q.ix.c.loci.§.his ita.& quia hoc est con
tra hanc.l.& possent inuitari partes ad delinquendum puta ad
corrumpendum arbitrum.Guid.de suza.& Vber.de bo.tenent
ꝙ si in compromisso apponatur qd valeat qꝛ cū hoc possit fieri
per.l.vt dicta.l.ab executore,ergo & per pactuꝫ litigatorum.s.de

pac.l.non impossibile.& pro hoc.C.de tempo.appel.l.fi.& q2 potestas arbitri sumit fundamentum & vires ex forma compromissi ergo formam datam debet servare.j.eo.l.non distinguemus §.de officio.& ita vidi servari & de hoc vide in specu.eo.§.fi.versi.sed nunquid verbum obscurum.

1 Compromisso de pluribus facto an snia super quibusdam non de omnibus lata an sit valida.
2 Compromisso de pluribus distantibus & nihil cōe habentibus facto:an debeat vna tm̄ sententia ferri vel plures.
3 Sententia arbitri in hanc formam facta,absoluo reum saluo eo quod infra dicam,an valeat.
4 Compromisso facto de pluribus rebus & capitulis si super oib⁹ fuerit pronunciatum an pena cōmittitur pro quolibet capitulo insolidum.
5 Sententia per verba equipollentia lata an sit valida.
6 Arbiter potest statuere diem solutioni faciende etiam longiorē die compromissi.
7 Sententia arbitri incerta vel contra formam compromissi non valet.

a ¶Si arbiter. Cōcordat iter. i.c.pe.extra de testi.in integ. Panor.& doc in.c.preterea requisiti.extra de appel.& ibi Cardi.

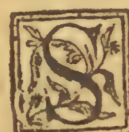
Quid tamen. Hic reassumit duas qōnes quas tetigit.s.eo.l.dicere vt eas plenius declaret.prima est si de pluribus reb⁹ est
1 compromissum†an valeat si de omnibus non pronūciet.secunda est an mutare possit arbiter sententiam suam.& pro declaratione vtriusq3.q.vide quod dixi.s.l.proxi.&.l.dicere et in specu.eo.§.fi.ver.quid si plura capitula & vers.hoc etiam notandū est & ver.se.extra eod.c.cum tempore de re iudi.cum.J.& A.in gl.per hoc patet & per Azo.in summa.e.circa medium versicu.sed & sententiam diffinitiuam.Et breuiter dic quod ista est veritas.Aut factum est compromissum de pluribus rebus simul et semel hoc acto q super omnibus simul pronuncietur & tunc indubitanter debet de omnibus simul pronunciari & seruari forma compromissi vt dicta.l.dicere.s.e.Aut compromissa sunt separata & successiue facta super pluribus reb⁹:& tūc si aliud actū non est potest super omnibus diuisum pronunciari vt hac.l.aut dubitatur vtrum debeat pronunciari simul vel diuisim q2 hoc non apparet expresse actum.Et gl.dicit duas esse opi.quidā em tenent quod presumitur actum q separatim pronuncietur.Alij quod coniunctim.& hanc vltimā tenet Azo.in summa.e.vltra medium dicto ver.sed & sententiam diffinitiuam mutare potest Jaco.de rauen.cuius opinio mihi placet dicit hoc colligi debere ex forma compromissi:q2 si quidem est factum de pluribus reb⁹ vno contextu & vno compromisso tunc presumatur actum q cōiunctim.Si vero fuit factū successiue & diuersis horis tūc videatur actum q separatim & vide Hostien.in summa.§.qualiter ad effectum perducatur ver.si non apparet.quid actu3 est.& versic.procedentibus & sequentibus.Et gl.declarans textum querens qn̄o de pluribus rebus nihil sibi communibus fiat compromissum dicit q sibi cōes esse possunt si agebant depositi pro equo et tu me reconueniebas super expensis factis circa equum tunc em̄ sunt cōmunes & sup vtroq3 debet simul pnunciari q8 sane intelligas non sicut gl.sonat videlicet q8 agebam depositi pro equo et tu excipiebas de expensis tunc enim est vnum cōe iudiciū & vna sententia terminandu3.& ita intelligatur gl.si em̄ quilibet principaliter ageret tūc essent plura iudicia & super quolibet posset per se pnunciari.& quatenus gl.loquitur de recōuentione resultat questio an coram arbitro sit locus reconuentioni de quo ple
2 ne dixi.C.de sentē.l.cū pap.& tetigi.s.e.l.j.¶†Quid si cōpromissum est de sorte & pena & arbiter pronunciauit de sorte tm̄:vr̄ q non valeat ex hac litera.Jo.fa.solus de pisis tenet contrariu3 dicens quod sunt res distantes nihil simul cōe habentes & quod tot sunt compromissa quod sunt res.ar.j.de le.ij.l.ij.&.s.de mi.
3 l.etiam.§.j.Jo.fa.¶Sed quid si arbiter†ita pnunciet absoluo reum saluo eo.q8.j.dicam:videtur q non valeat.ar.j.de her.institu.l.quoties.de testamētis.l.si is.& fa.herc.l.idē labeo.§.j.in fi.gl.ibi innuit contrarium & si postea pronunciauit aliquid statim quod valeat pro hoc si certum petatur.l.lecta.de doli excep.apud celsum.§.item queritur &.s.de neg.gest.l.sinautē.§.peū q2 ex quo declarat q8 sibi reseruauit videt eadē snia p iura predicta.¶Quid si arbiter eadem die diuersis tamē horis pronunciauit superioribus:nunquid valeat:videtur quod sic.j.de re iu.l.paulus.&.C.de fruc.& lit.expen.l.terminato.In contrarium videtur.j.de pigno.l.si fundus.§.pen.dic quod si actum est in cōpromisso q vna snia pnunciet & tūc si diuersis horis nō valeret si autem dictum esset q pluribus sententijs pronunciare posset valeret pro hoc.ar.j.de testa.l.heredes palā.§.fi.& de ver.ob.l.cōtinuus & ad hoc facit gl.q̄ est in.6.c.cū.J.& A.de re iu.& vide ēt ad hanc materiā glo.que est.j.eo.l.de rebus & quod ibi bene di-
4 xi.¶†Sed quid si cōpromissum est de pluribus rebus & capitulis & super omnibus pronunciatū:nūquid pena cōmittet pro quolibet capitulo insolidum q dic non nisi sit actum,vt.j.e.l.si duo §.fi.¶In fi.gl.de hoc vide in specula.e.§.fi.versi.quid econuerso.prima opi.placet Ray.cum hic loquatur in capitulis separatis & facit quod not.s.de mino.l.etiam.§.ex causa.¶Ibi desierat.sic ergo nō mutabit primā sniam sed de alijs iterū pronūciabit.nec ob.j.eo.l.de rebus.vt ibi not.Ray.

a
5 Si arbiter. a¶†Posito vno ex cōsequentibus sequitur reliquum.hoc dicit.Jac.bu.vel clarius licet arbiter nō dicat condemno vel absoluo s3 equipollens bene valet.h.d.ad quod concor.extra de verbo.signific.c.in his.&.j.de re iudi.l.in suam.

6 Solutioni diem. †Arbiter pōt statuere die3 solutioni faciende etiam lōgiorem die cōpromissi.h.d.Op.& sol.vt gl.& nisi de die longiore intelligeres nullam haberet dubitationem.

7 Pomponius ait. †Incerta snia arbitri non v3 & idem si formā cōpromissi excedat.h.d.vsq3 ad.l.si cum dies.Et primum dictū declara vt gl.cum hac modificatione si pronunciauit solue q8 petitū est.secus si dixisset solue q8 debes.vt hoc.§.q8 dic vt not.& dixi dicto tit.de senten.que sine certa quanti.& de re iudi.l.in suā.&.l.ait pretor.§.j.¶In fi.gl.dic simile no.j.de iniu.l.pretor.§.quod autem.& dic fm Ray.q8 puto verū si est electio debitoris.secus.si creditoris.arg.j.de ver.ob.l.vbi autē.§.antepenul.& de execu tione sententie alternatiue dic vt no.& dixi eo.titu.l.eum qui certarum.§.fi.¶In.§.fi.in fi.dic de hoc plene in spec.e.§.fi.ver.sed nunquid de pena.

1 Dies qualiter & quando dicatur finita.
2 Die compromissi finita an cogi possit arbiter de nouo suscipere compromissum.
3 Compromissum quando dicatur plenum.
4 Judicia & arbitria in quibus differant.
5 Generalis conuentio non includit illicita vel inhonesta.
6 Potestas arbitri non extenditur vltra diem in cōpromisso adiectam:sicut nec vltra res in illo deductas.
7 Casus fortuitus in arbitrijs excusat.
8 Arbitro rem inhonestā precipienti vel formam compromissi excedenti non est parendum.
9 Compromissum non debet claudicare.
10 Sententia non debet in loco inhonesto ferri.
11 Arbiter an possit pronunciare in locis delectabilibus extra ciuitatem existentibus,puta in viridarijs & secessibus.
12 Scholares ad aliquem locum vt melius studeant recedētes nō amittunt priuilegium vniuersitatis.
13 Die in compromisso ab homine exposita prima non purgatur secus si a lege.
14 Mora in dilatione legali vsq3 ad litem contestatam purgari potest.

Si cum dies. Hic mutatur materia et in isto princi.&.§.se.tractat de prorogatione compromissi & forma eiusdē.in sequentibus ponit casus diuersos ad materiā ptinētes.†Et
1 istud principium habet duas lecturas.vna est in die nondū finita:& tunc verbū finiretur stat proprie.alia in die finita:& tūc verbu3 finiretur,exponitur finita esset.& sic presens pro preterito.de quo dic vt in alphabeto.Et scdm istam lecturā summarie.h.d.
2 †Finita die cōpromissi nō cogitur arbiter de nouo suscipere cōpromissum nisi possit sibi imputari quare ad diē nō pronunciauit scdm primam lecturā.idē dicit etiā si dies nōdū fuisset finita.Sed ad hanc opp.q si dies nondū erat finita q dici debeat idem compromissum & non secundum cum adhuc duret vt.j.de precario.l.sed si manente.solu.aliud in precario aliud in arbitrio seu compromisso.& ratio diuersitatis est:q2 in cōpromisso conuenerunt partes stare dicto arbitri in eo quod pnunciaret intra die3 & ideo licet die durante prorogetur vltra diem stipulatio penalis ad illud non extenditur,vt.j.de ver.ob.l.quicquid astringende.quia est nouum compromissum nisi actū esset de die prorogāda:quia tunc esset idem compromissum & stipulatio penalis ad ipsum extenderetur.sed precarium est quidam vsus rei concessus ad tempus & si prorogetur idem est precarium q2 dependet a sola voluntate concedentis & sic loquitur.l.sed si manente.¶Itē op.quod etiam si sit actum de prorogando dicatur aliud compromissum,vt.j.e.l.labeo als incipit si arbiter.s3 sol.& distingue vt ibi plene dicetur.&.j.eo.l.non distinguemus.§.dies compromissi.sed que lectura est verior licet vtraq3 sit vera si actum est de prorogādo tū prima cōmuniter approbatur & est magis dubia & amica

⁊ amica litere ⁊ eam approbat Jaco.butri.⁊ Ray.⁊ dicit qđ alii qñ reprobauit qr innuit quod in terminum primi compromissi si partes velint prorogare qđ arbiter compellatur prorogare ꝙ falsum est vbi actum fuerit de prorogando,vt.j.eadez.l.arbiter ita ⁊.l.non distinguemus.§.fi.⁊ not.in.§.dies.⁊ videtur eam tenere gl.j.eo.l.labeo.§.fi.imo tenet secundã vel si velis tene primã ⁊ nego glos.dicere quod.s.dixi.Ray.⁊ faciunt predicta ad pulchram questionem quam tangit Archid.lxj.di.c.bene nouit.semestre tempus datur ad eligendum alias cõuertitur electio ad superiorẽ extra de concessio.preben.c.ij.Archiepiscopus de suo semestri tempore duos menses concessit episcopo vel capitulo q fuerant negligentes in eligendo ⁊ assignando prebendam vacantem nunquid si episcopus intra ipsos duos mẽses eligat dicetur eligere suo iure vel iure archiepiscopi dicit quod si nõdũ erat lapsum semestre tempus episcopi quod dicitur eligere suo iure sicut hic dicitur quod nondum finita die est idem compromissum,scđm vnam lecturam.si autem elapsuz erat semestre tp̃s episcopi tũc dicit eligere iure archiepiscopi ⁊ sic dicit terminasse.Uincen.extra de elect.c.cum vintoñ.vltimo dic quod aliquando stat per litigatores vel per casum contingentem in eorum psona quominus pronuncietur intra diem compromissi nõ compellitur arbiter suscipere aliud compromissum.j.e.l.§.si quis ex litigatoribus.vbi de hoc.Si autem stat per arbitrum tunc cogitur vt hic,et.s.e.l.⁊ si qua.§.j.Si per alium casum tũc dic vt.s.eodem.l.licet.⁊.l.sequenti.item non ob.dicta.l.si qua.§.fin.⁊.l.si de meis.vt ibi not.

3 **Plenum.** Declarat quando compromissuz † dicatur plenum.Et dicitur plenum non solum si de omnibus controuersijs sed etiam si de vna re tantum an valeat de futuris controuersijs vide in spec.eo.§.fi.ver.quid ergo si cõpromissum est.¶ Item gl.facit differentiam † inter iudicia ⁊ arbitria:qr in arbitrijs veniunt solum de quibus est actum vt hic in iudicijs veniunt omnia nisi actum sit ne veniant.vt.j.de iudi.l.solemus.Jaco.but.dicit quod etiam in compromisso generali veniunt omnia que sub verbis generalibus possunt comprehẽdi nisi specialiter sit exceptum,vt.d.l.solemus.Jac.Et ad declarationem huius.§.bene facit quoddam consilium datum p do.Dy.⁊ est mihi.xvj.in consilijs suis qđ tale est in questione p̃missa dicendum videtur quod seius non teneatur ad feuda guardias seu vasallos de quib⁹ agitur.primo quia arbitria sunt ad similitudinem iudiciorum redacta.s.e.l.j.sz in iudicijs omnia videntur esse deducta vt.d.l.solemus.ergo ⁊ in arbitrijs ex quo sequitur quod arbitratores de iuramentis seio a vasallis titij prestitis pronunciare potuerint ⁊ per consequens titio petenti restitutionem vasallorum ⁊ guardiarum ob.exceptio quia q̃ potuerunt specialiter exprimi videntur in generali siue indefinita que equipollet vniuersali comprehendi:⁊ ideo perinde debent haberi ac si specialiter pronunciassent de iuramentis prestitis seio a vasallis titij.argument.C.de quadrien.prescriptio.l.ij.de prescriptio.xxx.annorum.l.omnes.cum si.sed in pronunciatione arbitrorum excipiuntur a restitutione iuramenta hincinde p̃stita ⁊ nulla apparent prestita fore per titium sed per seium tantũ ⁊ av sallos eiusdem:ergo vt clausula predicta de iuramentis habeat effectum pronunciamentum extendetur ad illa.Jn contrarium quod dictus seius ad restitutionem teneatur non obstante exceptione iuramentorum facta in arbitramento facit:quia illud non venit in compromissum quantuncũqz generale qđ cõpromittentes ignorauerunt sibi competere.j.de inofficio.testamen.l.mater cum si.sed in questione proponitur qđ titius ignorauit de iuramentis prestitis seio a vasallis ipsius ⁊ econtra.et in dubio ignorantia presumitur de proba.l.verius ergo qr ignorauit non videntur in compromissum deuenisse ⁊ per consequẽs arbitratores superioris nihil pnunciare potuerunt,vt.j.e.l.nõ distinguemus.§.de officio ⁊.§.fi.⁊ ideo non videntur in pronunciamẽto excepta p hoc bene facit.§.iste ꝙ in cõpromisso non veniant nisi que acta sunt ⁊ in hoc differt a iudi.vt.d.l.solemus.et quia tale arbitramentum arbitratorũ equipollet transactioni vt.s.e.l.si de meis.§.recepisse.sed in transactione nõ veniunt nisi de quibus actũ est,vt.l.qui cũ tutoribus.⁊.s.de trãsac.ergo ⁊c.ipse Dy.post predicta ⁊ alia allegata cõsuluit quod arbitri nõ potuerint pronunciare super dictis iuramẽtis et per consequẽs titius teneatur seio ad restitu.guardiarum ⁊ vasallorũ de quib⁹ proponitur non obstante arbitramento predicto.Et quia in arbitramento excepta erant iuramenta hinc inde prestita quod intelligitur a qualibet parte.j.de verbo.signi.l.labeo sed in proposito supponitur iuramenta non fuisse prestita nisi ab vna parte tantũ ideo pronunciamentũ arbitratorũ extendi non potest ad iuramenta prestita ab altera parte tantum .an autẽ arbiter possit pronunciare super connexis ⁊ dependentibus dixi.s.eod.l.qr arbiter.⁊.l.quid tamen,⁊.j.e.l.non distinguemus.§.de officio.

5 **Compromisso.** † A generali conuentione excipiũtur inhonesta ⁊ illicita.hoc dicit quia inhonestum ⁊ illicitum sunt impossibilia vt in glo.et de hoc plene dixi.j.de verbo.sig.l.nepos proculo.⁊.j.hac.l.§.si arbiter.⁊.§.seq.

6 **Si intra diem.** ¶ † Sicut potestas arbitri non extenditur vltra res in compromisso deductas,vt.s.§.plenũ.ita nec vltra diẽ in cõpromisso adiectã vt hic ⁊ pro hoc bene.j.de testa.mili.l.si certarum.§.fina.et vide quod ibi not.Opp.vt gl.⁊ sol.clarius ꝙ in ea quia vbi agitur de interlocutoria illa ⁊ eius effectus claudi debet intra tempus compromissi quia non imponit finem liti.C.de dilatio.l.siue pars.si enim interlocutoria extenderetur vltra diem compromissi frustra partes adessent quia priuatus esset ptãte sua ⁊ diffinire nõ posset.Sed diffinitiua non debet ferri intra diem compromissi eius tñ effectus ⁊ executio potest extendi vltra tẽpus qr nec habet fieri intra tp̃s cõpromissi sed demũ post sicut in sentẽtia.Et ita loquitur contrarium.s.e.l.quid tamen.§.solutioni.
¶ Quid de questione quam habui de facto.vnus ex litigatoribus compromisit vna die alius compromisit die sequenti.et terminus fuit appositus in cõpromisso.xv.dierũ a qua die computabuntur.xv.dies:vtrũ a tempore primi cõpromissi an a tpe secũdi obtinui ꝙ a die scđi cõpromissi qr tũc validatur ⁊ perficit potestas arbitri que ante nihil valebat.⁊ pro hoc bene.j.de seruit.rusti.predio.l.per fundũ.⁊ vide quod nota.in simili in specu.eo.§.excipitur ver.sed quid si arbiter mandat vbi queritur similis questio in prorogatione facta diuersis diebus.¶ Jn gl.ibi diffiniendo.⁊ sic preceptum adheret sententie.¶ Jbi interloquẽdo ⁊ sic preceptum stat per se.Ray.

Si quis ex litigatoribus. Uide ꝙ dixi.s.eodem
7 l.si cum dies in fi.⁊ breuiter hoc dicit.† Jn arbitrijs excusat casus fortuitus.¶ Oppo.ꝙ difficultas nõ excuset.j.de verborũ obligatio.l.continuus.§.illud dic vt ibi plene no.⁊ dixi.sed quãtum ad presens dic quod difficultas que inest a princi.nõ excusat.si contingat ex postfacto per casum excusat ab obligatione committenda ratione more.⁊ si perpetuo nõ possit excusat perpetuo.si ad tp̃s ad tp̃s.s.si quis cau.l.ij.⁊ ibi dixi,⁊.j.de verbo.obli.l.insulam.§.j.⁊.l.⁊ ideo hesitatur Jacob.butri.⁊ no.de hoc ⁊ dixi.j.e.l.celsus circa finem.

8 **Si arbiter.** Non est parendum arbitro † si precipit rem inhonestam vel si excedit formã cõpromissi ⁊ vbi simpliciter contrahitur locus contractus intelligitur solutioni adiectus hoc dicit ⁊ vide in speculo.eo.§.fina.penultimo fo.ver.de loco autem.⁊ ver.sequentibus ⁊ in additionibus.Jo.an.⁊ per Azo.⁊ per Jnno.extra de testi.c.presentata et quod dixi.s.e.l.sed ⁊ si in seruuz.§.si quis iudex.in fi.in summa §.item fit compromissum vt arbiter certo loco ⁊ per Gof.versi.item agi potest ⁊ per hosti.§.qualiter constituitur versi.Jtẽ constituitur vt arbiter certo loco.Et quod dicit attendi debere locũ compromissi dic nisi aliud appareret ex coniecturis vt si duo pgamenses existentes venetijs compromiserunt in vnũ pergamẽsez habitantem pergami tunc enim verisimile est eos sensisse de loco patrie sue.ar.j.de iudi.l.sed ⁊ si susceperit.§.j.⁊ bene.ff.de condi.⁊ demon.l.que conditio.§.j.Jtẽ non ob.j.de iudi.l.si locus.vt ibi no.Jtem non ob.s.de iusti.⁊ iur.l.pe.qr ibi in iudice hic in arbitro.⁊ iste locus quo ad arbitrum est locus maiorũ.¶ Jbi secessibus.i.locis amenis vt no.in aut.de testib.§.qm̃.⁊ in speculo de actione.§.j.ver.sed nunqd arbiter.¶ Jbi inhonestũ vtriqz parti vt differat a casu seq.Et dic ꝙ hic debent precipue ab arbitro obseruari dies apposita in compromisso.C.eo.l.j.⁊.s.e.si intra.Jtem locus tutus ⁊ honestus,vt hic ⁊.j.§.proxi.Jtez presentiã partium,vt.j.e.l.diem proferre.§.si quis formã cõpromissi.j.e.l.non distinguemus.§.de officio.Certando in pronunciando.s.e.quid tamen.§.fi.ꝙ sit in presentia sociorũ.s.e.l.item si vnus.§.si scripturam in sñiando.C.de sententijs ex breuiculo recitãdis.l.j.de omnibus simul pronunciare si sunt cõnexa vel si est actũ.s.eod.l.quid tamen ꝙ sit persona idonea.j.de iudi.cum pretor.§.j.Jtẽ quod inter personas idoneas pronunciet.j.e.l.diẽ proferre §.coram.Jtẽ ꝙ sit etatis legitime.j.eo.l.cum lege.M.de fano.
¶ Jtẽ colligit gl.ex fi.§.⁊ ad hoc sepe allegatur quod compro-
9 missum † claudicare non debet sed equalitas in eo seruari debet sicut ⁊ in iudi.de quo dixi.s.eo.l.si de meis ⁊.l.litigatores.§.j.secus dicit gl.in contractib⁹ sed ⁊ in contractib⁹ regulariter equalitas seruari.Fallit in omnibus vbi est iusta causa claudicandi vt.C.si seruus extero.l.j.cum similibus.Jacob.butr.Jtem facit iste.§.ꝙ citatus ad locũ non tutũ ire non teneatur de hoc.j.de iudi.l.si locus vbi de hoc.iij.q.ix.c.hortamur.in gl.⁊ per Archi.⁊ extra vt lite non conte.c.accedens.scđo.Jtem querit gl.si partes citate ad locum ad quem ire non tenebantur sponte iuerunt an

si non pareant arbitro incidat in penam ꝛ gl.tenet ꝙ nō p.l.fi.
§.de iurisd.om.iudi.que nihil facit qꝛ si ibi partes voluissent va⸗
leret prorogatio,vt.j.de iudi.l.ij.§.j.Itē illa loquitur in iudice q
habet potestatem a lege non a partibus.C.de iurisdi.omni.iu⸗
di.l.priuatorum,arbiter autem solū a partibus,vt.j.e.l.non di⸗
stinguemus.§.de officio.ꝛ ideo Buli.de cug.ꝛ sequaces tenēt ꝙ
si sponte veniant teneantur parere arbitro alias incidant in pe⸗
nam.ꝛ pro hoc bene.§.de fer.l.j.§.j.pro gl.facit qd no.per Arch.
extra de offic.ꝛ po.iud.deleg.capi.statuimus.circa finem.li.vj.et
vide in spe.eo.§.fi.ver.quid si sponte.¶Item querit ipse B.an
sit verum indistincte quod si in compromisso non est adiectus lo
cus qd intelligatur de loco compromissi.ꝛ videtur ꝙ sic vt hic ꝛ
j.e.l.non distinguemus.§.itē si quis rome.Ipse dicit hoc esse ve⸗
rum nisi ex coniecturis aliud appareret.pone enī ꝙ duo forenses
erant in ciuitate aliqua ꝛ ibi compromiserunt in quēdam suum
cōciuē ꝛ ibi fuit factū instrumentū cōpromissi nunquid videbit̄
actū ꝙ ibi debeāt stare ꝛ arbiter venire ad cognoscēdū. certe nō
propter coniecturam que attendi debet in talibus.j.de iudi.l.sꝫ
ꝛ si susceperit.cessantibus aūt talibus coniecturis locum habet
iste.§.ꝛ.j.de iud.l.heres absens.§.j.Et circa hec vide quod nota.
per Inno.d.c.presentata.extra de testi.¶Item allegatur iste.§.
10 quod sententia †non debet ferri in loco inhonesto puta lupana⸗
ri vel taberna.quid si feratur de voluntate partiuꝫ? dic quod ar
biter non debet in hoc sequi eorū voluntatem.arg.j.sol.matri.l.
cum mulier viri lenocinio ꝛ.l.viro.partes tamen non possent ve⸗
nire contra talem sententiam vt no.per Uber.de bo.in sua pa⸗
tria potestate de productione alicuius sententie.§.sed nunquid
in lupanario.ꝛ vide in specula.de senten.§.iuxta propositionis.
ver.item est nulla in fi.ꝛ hoc eo.ti.§.sequitur ver.quid si spōte.
11 ¶Ultimo no.ꝙ arbiter †si est magne authoritatis potest pro⸗
nunciare in secessibus hoc est in viridarijs vel alijs locis delecta
bilibus qui sunt extra ciuitatem de hoc vide in specu.de cita.§.
j.ver.sed nunquid arbiter.ꝛ ver.seq.¶Ex quo colligit Jaco.de
12 ra.qd scholares †prebendati qui qñqꝫ recedunt a bonia ꝛ vadūt
ad aliqua loca remota vt melius studeant gaudeant priuilegio
quo existētes in studio possunt percipere fructus beneficiorum
suorum,quod tamen restringit ad eos qui sunt note authori⸗
tatis ꝛ quos est verisimile melius studere ꝛ proficere in secessi⸗
bus per hunc.§.

Intra quantum aūt tempus.

¶Iste.§.cum.l.sequenti multum notabilis est ꝛ spe allegatur
nedum in ista materia sed etiā in alijs.ꝛ breuiter hoc dicit secū⸗
13 dum Jacob.butrig.†Si dies apponatur ab homine non pur⸗
gatur pena:si a lege bene purgatur.Secundo dicit ꝙ nō incidit
in penam qui casu impeditus nō impleuit qd debuit ꝛ hoc dicit
vsqꝫ ad.l.labeo.¶Et.§.iste cum.l.seq.loquitur quando termi⸗
nus aliquis non fuit addictus ab arbitro qꝛ tūc datur modicū
tempus a lege qd modicum tempus est illud quod datur conde
mnatis olim duorū mensiū,vt.j.de iudi.l.si debitori.hodie qua⸗
tuor,vt.j.de vsuris rei iudi.l.ij.Alij qd istud modicum temp⁹ de
quo hic loquitur erit arbitrio iudicis,vt.j.de solut.l.ratum ꝛ.l.
quod dicimus.ꝛ hoc communiter seruatur.¶Et ad declaratio
nem huius.§.bene accedit questio quā format secundū Ja.de
ra.§.de adop.l.si arrogator penul.col.ver.item Jac.de ra.indu⸗
cit ꝛ tangit.j.eo.l.celsus que talis est.Arbiter condamnauit reū
in centum ꝛ dedit sibi terminum iuris ad soluenduꝫ.s.quatuor
mensium hodie vt predixi.iste reus nō soluit ad ipsum terminuꝫ
ꝛ sic incidit in penam.vellet soluere:ꝛ moram purgare:queritur
an possit.ꝛ tota virtus hui⁹ qōnis depēdet vtrū iste termin⁹ di
catur legalis an vero dicatur terminus hois.i.arbitri si enim est
legalis indubitanter pōt mora purgari vt hoc.§.in fi.ꝛ.l.seq.si
autē dicatur terminus hois,id est arbitri non potest purgari vt
in.l.celsus.ꝛ ibi dicetur sed de predicta qōe dic vt plene dixi.d.l.
si arrogator ꝛ hanc etiam questionem hic tangit Gul.de cu.et
videtur sentire ꝙ censeatur dilatio legalis ꝛ sic mora possit pur⸗
gari.Et multum sepe allegatur iste.§.in fi.ad hoc.s.ꝙ possit mo⸗
14 ra †purgari in dilatione legali vsqꝫ ad litem contestat.super pe⸗
na nisi ius actoris sit factum deterius,vt in.l.seq.de qua purga
tiōe more dic vt plene dixi.§.si qs cau.l.ꝛ si post tres:ꝛ iō hic nō
repeto Opponit gl.quod semper videatur ius actoris factū de⸗
terius si non est solutum in termino.sol.vt gl.ꝛ plenius dixi di
cta.l.ꝛ si post tres.Item querit gl.si ius actoris est factum dete⸗
rius ꝛ reus paratus est talem deteriorationē emēdare an possit
moram purgare ꝛ tenet de equitate quod sic ꝛ de hoc latius vide
dicta.l.ꝛ si post tres ꝛ bene concord.ad istum.§.j.de actioni.ꝛ ob
ligationi.l.traiectitie.§.fi.ꝛ quod ibi no.Jaco.de rauen.hic in di
cta questione distinguit:aut lis iam est contestata sup pena quā
do reus vult purgare moram ꝛ damnum emendare ꝛ non pōt
quia etiam si ius actoris non esset factum deterius nō posset,vt
hic patet.Si autē non est lis contestata super pena tunc purg a
ri possit.ad hoc induxit.l.de condi.cau.da.l.si pecuniam ꝛ bene
j.de doli excep.l.fideiussor.

1 ¶Die ab arbitro apposita si per partem stet quominus pare
tur non purgatur mora.
2 Mitius agitur cum lege ꝙ cum ministro legis.
3 Arbitro diem solutioni statuente lapsa die pena cōmittitur nec
postea per solutionem purgatur.
4 Sententia interlocutoria mutari potest diffinitiua non.
5 Publica vtilitas suadet penas compromissarias peti posse vt
earum metu pareatur.
6 Arbitria ꝛ contractus in quo differant.
7 Pene in contractibus vel compromissis apposite an cadant in
heredes.
8 Oblatio sola debiti an liberet a pena.

1 Celsus ait.†Hic fuit dies appositus ab
arbitro ꝛ stetit per partē quo⸗
minus pareretur:ꝛ ideo non potest moram purgare ꝛ
in hoc differt a lege precedenti ꝛ.§.§.proxi.Et notabi
lis est lex ꝛ eius materia ꝛ continue versatur in practica ꝛ ex ea
multa vtilia colliguntur,vt.j.subijciam ꝛ de eius materia vide
in specu.eo.§.fi.differt.ver.Item in arbitro non purgatur mora
ꝛ penultimo folio.ver.sciendū quoqꝫ est ꝛ ver.sequentibus.
¶Colligo ergo materiā huius.l.sic primo enī colligo illud ge⸗
2 nerale ad qd continue allegatur ꝙ mitius agit̄ cū lege† ꝙ cū mi
nistro.l.quod satis videtur colligi ex ista.l.coniuncta.l.§.proxi.
ꝛ.§.superiori contra hoc obijcit gl.de leg.ij.C.vt intra certū tē⸗
pus criminalis questio terminetur.l.ij.qui accu.non possunt.l.
iij.ꝛ.j.de iure patro.l.si libertus se minorem vbi de hoc dixi.sol.
secundum Jaco.de bel.regulare est quod mitius agitur cum le⸗
ge ꝙ cum eius ministro ꝛ patet ratio quia qui offendit ministrū
legis offendit ꝛ legem cuius est minister que ratio comprobatur
ex.l.j.C.si aduersus ven.ꝛ gl.ibi posita ꝛ qui potio.in pig.habe.
l.assiduis.Ad prima duo ar.contraria responde vt nota.in.l.j.
d.tit.C.vt intra certum tempus criminalis questio terminetur
ꝛ.d.l.iij.qui accu.non pos.vel dic ꝙ ibi erat imparitas delictorū
vel dic ꝙ.d.l.iij.concor.qꝛ ibi iudex apposuit diē extraordinaria
ꝛ ideo pena extraordinaria venit imponenda arbitrio eius qui
diem statuit sed vbi lex diem apponit ordinaria est ꝛ ideo pena
ordinaria legalis venit imponenda.Et dic de hoc an miti⁹ aga⸗
tur cum.l.ꝙ cum ministro vt no.in brocardis Azonis de legum
ꝛ iuris statutis.rubricella miti⁹ agitur.¶Ad.l.si libertus ru⸗
brice.ꝙ ibi nō offendit ministrū legis sꝫ aliū hoiem legis nō mi
nistrum ꝛ ideo ibi durius agitur cū lege ꝙ cum tali homine le⸗
gis non ministro vt ibi patet ꝛ pro hoc.C.mādati.l.pe.ꝛ fin.ꝛ de
hoc vide quod not.per Archi.xvij.q.iiij.c.si quis suadente secū
da columna ver.sed queritur aliud in statutis ꝛ per eundē.xxxij.
q.j.apud misericordē ꝛ vide in aut.de iud.§.oportet ꝛ qd dixi.C.
de seruis fugiti.l.quicunqꝫ ver.item qd hic dicitur.¶Secundū
ad qd sepe allegatur est ꝙ hic fuerunt duo precepta arbitri scilꝫ
dare ꝛ ad calendas dare qd intellige ꝛ expone vt in gl.ꝛ optime
concor.extra de dolo ꝛ contuma.c.cum dilecti filij.§.preterea cū
ibi notatis qui.§.tractus fuit ex ista.l.vt ibi not.ꝛ vide etiam qd
bene not.extra de sponsa.c.sicut ꝛ de resti.spo.c.Pisanis.item si
quis promisit inuenire latronem videtur etiā promisisse iudici⸗
presentare,vt.C.de fideiusso.l.si barsatorem.Contra hoc tū vide
tur qꝛ si testator legat alicui.x.si iurauerit ascendere capitolium
videtur vnum tantum preceptum ꝛ sufficit ꝙ iuret ascendere li⸗
cet non ascendat,vt.j.de statulibe.l.si quis ita libertatem.§.qui
ita.ꝛ si quis iurauit soluere pecuniam ad certum terminuꝫ ꝛ nō
soluit si postea penitens soluat non censetur periurus,vt.d.ca.
apud misericordem.xxxij.q.j.ꝛ ibi not.ꝛ intellige scdm ibi no.in
gl.ꝛ per Archi.ꝛ de hac materia duorū preceptorū vide in.l.hec
scriptura de condi.ꝛ demon.in gl.allegata.ꝛ.l.in testamēto qui
dem.in fine de lega.j.l.si mihi ꝛ tibi.§.si quis duos.ꝛ de condi.
insti.l.si quis ita insti.utus.¶Sed contra predicta multū facit
quod arguit gl.de.§.loca.insti.de ver.obli.ad qd dic ꝙ ibi vitiuꝫ
erat in precepto ꝛ erat inutile ꝛ impossibile ꝛ erat vnum tantuꝫ
ꝛ ideo vitiatur.sed hic vbi arbiter iubet solui ad diem nō est ali⸗
quod vitium in precepto sed si primo nō pareatur quia non sol
uatur ad diem aliud succedit,scilicet ꝙ nihilominus teneatur
soluere post diem vt hic dicitur ꝛ vide quod not.C.de except.l.si
quid.in gl.magna.¶Tertium ad qd principaliter allegatur.l.
3 ista ꝛ est eius materia propria est ꝙ vbi arbiter †statuit diem so
lutioni lapsa die pena cōmittitur.nec purgatur.de quo dic vt hic
in gl.ꝛ plenius dixi.§.si quis cau.l.ꝛ si post tres.ꝛ vide Hostien.
in summa eo.§.fi.Itē non cogitur.ꝛ in specula.eo.§.fi.pe.charta
ver.sciendum quoqꝫ est.ꝛ ver.seq.Et breuiter dic quod vbi dies
non est

non est apposita ab arbitro locũ habet.§.l.proxi.cum.§.precedẽ
ti ꝛ hac.l.versi.contra.Si aũt dies est assignata ab arbitro,aut
circa preparatoria vel interlocutoria: ꝛ tunc si non pareatur pe
na cõmittitur sed purgari põt secundũ formam.l.ꝛ si post tres
§.si quis cau.ꝛ ibi dixi.si autem circa finalia ꝛ diffinitiua tunc
nec in iudicio nec in arbitrio locus est purgationi.sed si non pa
4 reaꝛ pena committitur impurgabiliter vt in prin.huius.l.†Et
ratio diuersitatis est q2 interlocutoria potest mutari ꝛ reuocari
diffinitiua non.§.e.l.dicere.in fi.ꝛ.l.quid tamẽ.hec vera dummo
do dies adiecta a iudice vel arbitro sit competens.nam iudex et
arbiter possunt tempus quadrimestre quod datur condemna
tis ex causa arctare,sed sine causa non ꝛ si sine causa arctet lex
supplet.ſ.de re iudi.l.iij.ꝛ.iiij.§.si quis.ꝛ per Dynum de regu.iu
ris ca.indultũ.lib.vj.Quod dictum est penam circa diffinitiuam
non purgari,fallit si actor post terminum oblatum sponte reci
piat quia penam petere non potest obstante doli exceptione,vt
hac.l.ver.sinautem oblatũ.quod intelligit Jaco.de raua.verũ
esse si recipit oblatum tanꝗ ex sententia arbitri.sed si recipiat als
sicut sibi debitum tunc non videtur remissa pena,vt infra eodẽ
l.si quis rem.de quo dic vt ibi not.¶Item hoc verum nisi actũ
esset quod pena peti posset rato manente arbitrio vt not.ſ.de eo
quod cer.lo.l.fi.ꝛ per Inno.extra eod.c.dilecti nec ob.C.eo.l.pe.
quia ibi excluditur solum petitio sortis per verba predicta non
petitio pene per retentionẽ alias receptionẽ sortis.argumẽ.ſ.de
verbo.obli.l.ita stipulatus in fi.ꝛ de hoc specu.eodem.§.fi.versi.
sed pone quod dum recep.Ray.ꝛ de hoc satis dixi.§.eod.l.ij.
¶Quid si tantum partem accepit nunquid:obstabit exceptio
in tota pena?Bertolinus de cornazano distinguit:aut debitor
offerendo partem pretendebat propter inopiam non posse solue
re aliam partem ꝛ actor recepit partem ablatã:ꝛ tunc penam pe
tere non potest quia videtur eam tacite remisisse,vt hic in gloss.
Si autem reus offerendo partem pretendebat cõtumaciam vel
se non teneri ad aliã partẽ tunc taliter partem offerendo non li
beratur a pena.vt.C.de vsuris acceptam cum sua materia ꝛ.C.
de distra.pig.l.quãdiu.¶Itẽ querit Jaco.de raua.quid si rece
pit rem oblatam cũ protestatione ꝙ saluum esset sibi ius in peti
tione pene nunquid tunc poterit penam petere.ꝛ videtur ꝙ non
sed obstet doli exceptio vt hic in ver.sinautem.vbi indistincte lo
quitur.ꝛ pro hoc.ſ.de eo quod cer.lo.l.finali.vbi de hoc.In con
trarium videtur ꝙ protestatio saluet sibi ius.vt.ſ.qui.mo.pig.vꝛ
hypo.sol.l.si debitor.§.j.sed nõ vꝛ obstare talis saluatio nisi fiat
de voluntate vtriusqꝫ partis.arg.ſ.ti.proxi.l.fina.§.item si pre
dixerit.ꝛ videtur expressum.§.si quis cau.l.ij.ibi nisi contrarium
partis ꝛc.non dixit parti.ꝛ ideo consensus vtriusqꝫ requiritur
arg.ſ.de leg.iij.l.si preses.ꝛ.ſ.de relig.l.iij.Item in.d.l.ij.dicit spe
cialiter ꝛ sic non videtur sufficere tacite arg.ſ.de iniur.l.itẽ apud
labeonẽ.§.hoc edictũ.ꝛ de serui.vrb.predio.l.inuitum.item reci
piendo pecuniam videtur penã remittere saluando ius in pena
videtur eam velle conseruare.ꝛ sic est sibi contrarius ꝛ ideo re
pellendus.C.de furtis.l.j.non enim debebat rem recipere si vo
lebat penam petere.arg.ſ.de vsuris.l.tutor.§.lucius ꝛ.C.de dot.
promissi.l.fina.¶Itẽ factũ est contrarium ꝓtestationi ꝛ iõ pro
testatio nihil valet vt extra de consti.c.cum.M.ferrarien.cum
ibi nota.per omnes.ꝛ argu.C.de iure domi.impetrã.l.ij.ꝛ quia
fauorabiliꝰ est penam esse remissam.ſ.de acti.ꝛ obli.l.arrianus.
¶E contra videtur ꝙ talis protestatio sit valida per.d.l.si debi
tor.§.j.sufficit enim ꝙ predixit se nolle dimittere penam argu.§.
qui satisda.cog.l.si fideiussor.§.j.j.responso.cũ em actio ad penã
iam nata esset sine eius voluntate perdi non potuit.argumentũ
§.de pactis.l.fina.ꝛ de supel.leg.l.labeo.in icertis enim non cer
tis ꝛc.vt.ſ.de ver.ob.l.continuus nec ob.ꝙ vtraqꝫ parte consen
tiente hoc fieri debeat q2 satis videtur vterqꝫ consensisse ex quo
5 non ɔtradixit.sol.ma.l.ij.ꝛ pro hoc gl.que est.d.l.si.j.titu.proxi.
q2†publica vtilitas suadet tales penas peti posse quia earũ me
tu pareatur arbitro.vt.C.eo.l.j.ꝛ hanc vltimam hic videꝛ tenere
ipse Ja.ꝛ M.de fano.ꝛ ad hoc facit qđ no.in fini.C.de iure em
phy.l.ij.ꝛ dixi.d.l.ij.C.si quis cau.¶Item ꝙ dixi penam com
mitti qñ dies apponitur ab arbitro fallit si per stipulatorem ste
tit quominus pareaꝛ vel per casum cõtingentẽ in eius persona
quia tũc pena non committitur,vt hoc ver.idẽ ait si iusserit.ꝛ.ſ.
l.proxi.si arbiter.ꝛ.l.seq.nisi de nouo cõstituitur in mora vt ver.
sed ipse recte putat.hac eadẽ.l.si aũt casus vel impedimentũ con
6 tingat in psona promissoris seu debitoris tunc hꝫ locũ versicu.
Idem ait nihil aliud esse.†Et gl.facit differentiam inter contra
ctus ꝛ arbitria q2 ia in contractibus dicit promissorem non ex
cusari per casum vel impedimentum in eius persona contingen
tem,vt infra de verbo.obli.l.continuꝰ.§.illud.ꝛ de nautico fe.
l.fi.in arbitrijs ꝛ iudicijs secus.sed quantum ad casum psentem
dic quod non differunt vt dixi.§.eod.l.si cum dies.§.si quis ex li
tigatoribꝰ.vide dic scdm Gui.ꝙ si arbiter iussit dari intra ca

lẽ.ꝛ moriaꝛ debitor intra calẽ.nisi heres soluat bene committiꝛ
pena,vt infra de ver.ob.l.ad diẽ.ꝛ.d.§.illud.ꝛ.d.l.fin.de nautico
feno.datur tamẽ restitutio ex clausula generali q2 qui in alteriꝰ
locum succedit ꝛc.vt.ſ.de reg.iur.l.qui in alterius.ꝛ ad hoc.ſ.de
verbo.obli.l.cũ filius.§.in hac.ꝛ no.C.de iur.emphy.l.ij.§.fina.
7 †ꝛ idem est in contractibus quia mortuo debitore nisi heres sol
uat incidit in penam.ſ.ad leg.rho.de iac.l.fi.§.pe.vbi de hoc.Et
ratio secundum ipsum Gul.quare casus mortis non excusat ꝛ
alij casus sic ab obligatione committenda propter moraꝫ.est q2
casus mortis certus est ꝛ preuideri potest quia nil certius morte
ſ.de condi.ꝛ demon.l.j.ꝛ ideo ibi pena committitur licet restitua
tur ꝛ dixi sed alij casus fortuiti humano consilio preuideri non
possunt,vt.C.de pig.actione.l.que fortuitis ꝛ ibi dixi.ꝛ ideo ibi
non sic committitur pena.arg.ad rationem.§.ex qui.cau.maio.
l.sed ꝛ si per preto.§.si ferie.ꝛ.§.sed cum ferie.Gul.¶Ultimo
no.est secũdũ Rayñ.qđ speciale est in arbitrijs quod si pena ap
ponatur quantitati quod committitur etiaꝫ si excedat legitimũ
modum vsurarum.nec ob.ſ.de act.emp.l.iulia.§.ibideꝫ.ꝛ quod
ibi no.ꝛ.C.de vsuris.l.cum allegas.quia ibi in contractibꝰ:hic
in compromissis arg.C.de transac.l.promissis.ꝛ hac ratione se
cus esset in arbitratore ꝛ amicabili cõpositore q2 est quasi que
dam transactio arg.eius quod no.in auꝛ.vt diffe.iud.§.si vero.ꝛ
arg.ſ.eo.l.diem.§.stari.ꝛ pro socio.l.si societatem.§.arbitrorũ.
Nico.ꝛ hoc est bene notabile.

Celsus ait. ¶†Alias.§.idem celsus.ꝛ loquiꝛ eo ca
su quo primo stetit per stipulatorem reci
pere quod debebat.l.sequens quando vltimo stetit per promisso
rem ꝛ intellige quando premissor postea de nouo fuit interpel
latus vt nota.ꝛ dixi.§.l.proxi.ꝛ vide quod nota.ꝛ dixi.ſ.de ver.
obligatio.l.si insulam.Et gl.hic tangit satis obscure vtrum so
la oblatio liberet a pena an sit opus consignatione.gl.post ali
quam distinctionem inducit duo.arg.ꝙ videntur facere quod et
in vsuris futuris ꝛ in pena committenda opus sit consignatio
ne.C.de pac.inter empto.ꝛ vend.l.si a te.ꝛ de iure emphyte.l.ij.in
fine.quibus duobus argumentis gl.nihil respondet Jac.de bel
ui.soluit:Aut quis est debitor ex contractu ꝛ tunc regulariter
requiritur oblatio consignatio ꝛ depositio vt in contrarijs.ꝛ.ſ.
de lege co.l.fina.in auꝛ.vt exactione instan.dotis.§.pe.cum con
cord.ibi notatis.sed fallit in casibus ibi notatis.aut est debitor
ex quasi contractu vel p.l.ꝛ tunc sufficit sola oblatio vt hic ꝛ.C.
de condi.incer.l.fi.alias est pe.ꝛ de suscep.ꝛ archa.l.j.li.xij.Et est
ratio q2 in contractibus fit quis debitor principaliter facto suo
sed in alijs casibus magis alieno facto ꝙ suo ꝛ ideo mitius cuꝫ
eo agitur.§.de nego.gest.l.pompo.in neg.ſ.de admi.tut.l.tutor
qui tutelam.ꝛ pro soci.si id quod.§.si filius Jaco.de bel.vel dic
secundum Jacob.butrig.quod in contrarijs est speciale secũdũ
communeꝫ opi.vꝛ ꝙ licet ibi de facto fuerit facta obsignatio ta
men sufficiebat sola oblatio vt hic.Jacob.butri.Alij dicunt qđ
in dicta.l.si a te.volebat offerens consequi ius agendi non tan
tum excipiendi quia non volebat penam tantum effugere ſꝫ con
tractum dissoluere quo tenebat.ꝛ ad.l.ij.de iure emphy.dic vt ibi
nota.ꝛ dixi.Alij ad vtrunqꝫ.arg.contrarium dicũt quod ad tol
lendam obligationem ipso iure necessaria est oblatio consigna
tio ꝛ depositio sed ad impediendum cursum vsurarum nonduꝫ
ceptarum vel pene nonduꝫ commisse sufficit oblatio sola.Et de
ista materia dic vt plenissime dixi.C.de vsuris.l.acceptã.Itẽ nõ
ob.l.lecta.ſ.si cer.peta.in fi.vt ibi no.

1 ¶Prorogatio est eiusdem compromissi in vlterius tempus
sub eadem forma extensio.
2 Sententia non potest esse pro parte valida ꝛ pro parte non.
3 Compromissum prorogatum an sit idem cum primo vel aliud.
4 Fideiussor an per prorogationem debeat de nouo obligari.

a **Labeo ait[a] si arbiter.** ¶Alias i
cipit si arbi
ter.Loquitur de materia prorogationis cõpromissi
1 de quo dixi.§.eo.l.si cum dies.in prin.†ꝛ dic ꝙ proro
gatio est eiusdem compromissi in vlterius tempus extensio sub
eadem forma.ꝛ breuiter hoc dicit:In inseparabilibus vtile per
inutile vitiatur ꝛ in prorogatione simplici videtur repetita for
ma primi compromissi.h.d.vsqꝫ ad.l.diẽ proferre.¶Oppoñ.ꝙ
2 sententia†nõ possit pro parte valere ꝛ pro parte non vt.ſ.fami.
her.l.in hoc iudicio.sol.aut sunt plura capitula ꝛ tunc potest in
vno valere in al.o non q2 tot sunt sñie quot capitula.aut vnum
capitulum tantum tunc speciale est in sñia ꝙ etiã si sit capitulũ
diuiduum nõ possit pro parte valere ꝛ pro parte non vt in con
trario ꝛ ibi no.cũ als vtile diuiduũ nõ deberet per inutile vitia
ri.vt.ſ.si cer.peta.l.certi cõditio.§.qm.ꝛ dixi.§.eo.l.pedius.alias
incipit,parui.ꝛ vide extra eo.cũ tẽpore.per Innocẽ.ꝛ Ber.Ja

a ¶Labeo ait. adde istũ text. in.§.hec autẽ clausula.eẽ sin gularem secũ dũ pau.de ca. ꝛ ale.de imo.

3 co.bu. ¶ †Et qr.j.§.proxi.hic de prorogatione compromissi tra
ctatur an compromissum prorogatum sit idē vel aliud, dic secū
dū Pet. aut prorogat̃ primo cōpromisso finito:⁊ tūc sunt duo.j.
de preca.l.in rebus.aut primo durante ⁊ tunc aut in forma cō/
promissi non fuit actum de prorogatione facienda ⁊ tunc si pro
getur est nouum compromissum in veritate ⁊ iuris fictione,vt
s.e.l.si cū dies in prin.aut fuit actū de prorogando ⁊ tunc in ve/
ritate sunt duo sed iuris fictione vnum,vt.s.eo.l.si cum dies.§.si
quis ex litigatoribus.sed hoc ita demum ⁊.l.si meis.§.fin.⁊ hac
l.§.hoc autem. ¶ Sed contra hoc videtur.j.§.proxi.vbi erat da
ta potestas prorogandi ⁊ tamen si prorogetur dicit quod sunt
duo.s.primum ⁊ sequens in litera dicitur.dicit gl.quod in se est
vnum compromissum sed quo ad fideiussores sunt plura.p hoc
j.loca.l.item queritur.§.qui impleto.secundum Pet.in veritate
sunt duo compromissa sed cum actum est de prorogando iuris
fictione censetur vnum:qr forma dat esse rei ⁊ mutata forma mu
tatur res.j.ad exhiben.l.iulia.§.si quis.cū si.vnde si data est po/
testas arbitro prorogandi ⁊ prorogetur non est dubium ꝙ for/
ma est mutata quia ad longiorem diem quam primo ⁊ per con/
sequens in veritate sunt duo.sed propter potestatem datā pro/
gandi iuris fictione censetur vnum qr ab initio talis forma p/
rogandi data fuit.sicut si testator instituat quē in codicillis no/
minauerit nominatus in codicillis videtur institut⁹ in testamē
to ita prorogatio censetur iuris fictione in forma primi compro
missi.j.de here.insti.l.asse.⁊.l.illa institutio ⁊ de condi.⁊ demon.
l.hec scriptura.⁊ aliud est in precario,vt.j.de precarijs.l.sed si ma
nente.⁊ rationē diuersitatis dixi.s.eo.l.si cum dies. ¶ Sed qua/
4 tenus.j.§.proxi.dicitur ꝙ fideiussores† debeant obligari de no/
uo si fit prorogatio.videtur contra ꝙ remaneāt obligati in pro
gatione sine noua obligatione:qr fideiussor simpliciter accedens
in omnem causam videtur accedere.j.loca.l.quero.sed dic ꝙ hic
erant obligati ad tempus in primo compromisso cōtentuꝫ ⁊ nō
simpliciter quia tunc tenerentur etiam in prorogatione ⁊ mul/
to fortius si esset actum ꝙ p prorogatione tenerentur.Et aduer
te qr prorogatio fieri debet sub eadem forma qua factum erat
primum alias non diceretur proprie prorogatio sed nouum cō/
promissum puta si actū erat in primo ꝙ arbiter deberet pronun
ciare de iure tantum ⁊ in prorogatione dicitur quod possit de iu
re ⁊ de facto.⁊ facit ad id quod dixi.s.de officio presidis.l.sepe
quod si superior scribat ordinario ꝙ cognoscat de causa alio
modo/quam de iure communi quod videtur noua iurisditio de
legata.de quo dic vt ibi dixi.item facit an in causa meri imperij
possit iurisditio prorogari quia aut habet merum imperiuꝫ ille
cuius iurisditio prorogatur:⁊ valet qr est eiusdem iurisditio.pro
rogatio autem non habet ⁊ tunc non valet qr non esset proro/
gatio sed noua concessio,ꝙ esse non potest,vt.C.de iurisdit.om.
iudi.l.priuatorum.vbi de hoc dixi ⁊ vbi de crimi.agi oportet.l.j.
Iaco.butri.vltimo quia dixi ꝙ in prorogatione videtur repeti/
ta prima forma. ¶ Quero quid si arbiter super pluribus elect⁹
pronunciauit ꝙ reus daret actori.x.intra.x.dies post requisitio
nem actoris. Item pronunciauit aliud capitulum vt daret librū
non adiecto intra.x.dies,nec de requisitione aduersarij,nunquid
repetitum intelligatur in secundo precepto quod dictuꝫ erat in
primo de.x.diebus post requisitionem aduersarij.hic est arg.ꝙ
sic.in contrarium videtur qr tot sunt sententie quot capitula.j.
de ver.ob.l.scire debemus.⁊.s.de minor.l.etiam.§.j.communiter
doctores videntur tenere quod intelligatur repetitum in secun/
do quod dictum erat in primo.ar.j.de leg.ij.l.in repetendis.vbi
de hoc ⁊ plene de ver.obli.l.titia.§.idem respondet.

1 Prorogatio potest per epistolam ⁊ nuncium fieri.
2 Sententia interlocutoria an partibus absentibus ferri possit.
3 Arbiter an possit vices suas socio suo in procedendo commit/
tere.
4 Compromissum an morte soluatur vel si transeat ad heredes.
5 Compromissum ex vna parte factum an morte vnius deficiat.
6 Sententie arbitri etiam inique parendum est metu pene.
7 Iudex ⁊ arbiter in hoc differunt vt a snia iudicis iniqua appel/
latur a sententia autem arbitri non ⁊ nume.9.
8 Arbitris in snia discordantibus standum est maiori parti.
10 Paucis affirmatiue deponentibus potius standum est ꝙ mul/
tis negatiue deponentibus:⁊ quare.
11 Eremodicium non contrahitur in arbitrijs,sed in iudicijs sic.
12 Compromisso facto ꝙ in absentia partium pronunciari possit
an nihilominus in pronunciatione requiratur citatio.
13 Dictio coram,quid significet.
14 Sententia coram tutore vel adolescente lata an sit valida.
15 Arbiter an possit bis super vno pronunciare cum diuersa for/
ma.

1 Item proferre. Prorogatio† diei pōt
fieri per nunciuꝫ ⁊ epi
stolam.hoc dicit.Et gl.dicit ꝙ secus est in dilatione
vt.C.de dilationibus.l.a precedente.⁊ ex hoc sepe im
pugnaui dilationes preceptas per seruitores seu executores cō/
tinentes quod debeat citatus probasse vel aliquid fecisse intra
2 talem terminum.Et an interlocutoria† ferri possit absentibus
partibus,no.j.eo.l.sed interpellatus.⁊ plene dixi supra de offi/
cio proconsulis ⁊ leg.l.nec quicq̃.§.vbi decretum.⁊ de re iudica
3 ta.l.quod iussit. Item facit hec lex quod arbiter† possit commit/
tere vices suas socio suo in procedendo lꝫ non in diffiniendo de
quo plene dixi supra eodem.l.item si vnus.§.item si plures.vers.
item quero pulchram questionem.

4 Si heredis mentio. Compromissuꝫ† mor
te soluitur nisi actum
sit quod transeat ad heredes.heres tamen soluendo quod tene/
batur defunctus liberatur a pena.hoc dicit.Et ex hoc sumptuꝫ
fuit.c.vltimum extra eo.⁊ vide ibi no.per omnes ⁊ in specu.eod.
§.differunt versi.item compromissum non extenditur et plenius
§.finitur ver.item morte.⁊ ibi in additionibus ⁊ ver.sequentib⁹
⁊ per Azo.in summa.§.item potest illud agi ⁊ per Hosti.§.qua
liter constituitur.ver.vltimo ⁊ extra eo.c.ex parte cum ibi not.et
maxime per Inno. ¶ Item non ob.j.eo.l.non distinguemus.§.
si is.vt ibi no. ¶ Sed quid si dictum est ꝙ compromissum trās/
ire debebat ad heredes nunquid transibit ad primum heredem
tantum an etiam ad vlteriores.de hoc dic vt dixi.C.de vsufru.l.
antiquitas. Idem dicit gl.si arbitri moriantur.vt.j.e.l.sed inter
pellatus.§.fi.de hoc an per mortem vnius arbitrorum vel arbi/
tratorum finiatur cōpromissum vide ꝙ nota.⁊ dixi.s.e.l.item si
vnus.§.item si plures. Querit gl.si plures ex vna parte compro/
5 miserant† ⁊ vnus mortuus est an finiatur compromissum.gloss.
obscure soluit cum bonum habuerit intellectum ⁊ idem dic ꝙ si
omnes compromiserunt de eadem questione ꝙ cōpromissuꝫ ex
pirat sicut etiam societas soluitur.j.pro soc.l.actione.§.morte.si
vero controuersie erant diuerse quas habebāt vnus cōtra aliū
tunc pro questionibus mortui finitur compromissum p q̄omnib⁹
viuentium quas inter se habent durat ⁊ ita intelligatur hec gl.
⁊ vide Io.an.d.§.finit.in prin.⁊ ꝙ no.j.de ver.obli.l.v.§.fina.
¶ Quid si capitulum alicuius ecclesie in quo erant.x.canonici
fecit cōpromissum ⁊ sex ex eis mortui sunt:nunquid finitum sit
compromissum:dic ꝙ non vt dixi.s.ꝙ cuiuscꝫ vniuersita.l.sicut
municipium.§.fi.ver.quid si in capitulo alicuius ecclesie.et dic
secundum Iaco.butri.aut moritur litigator ante sniam arbitri
⁊ soluitur cōpromissum.vt hic nisi dictum sit ꝙ transeat ad he/
redem. Si moritur post sniam arbitri aut intra diē solutionis
fiende aut ea elapsa.primo casu potest heres soluendo penā eui/
tare sicut potuisset defunctus ⁊ in hoc reprehenditur opinio la/
beonis secundū gl.sed magna grossicies fuisset labeonis si sic in/
tellexisset.⁊ ideo posset dici quod reprehenditur in hoc qr nō pu
tabat ꝙ elapso die etiam legali penam euitaret vel ꝙ posset re/
stitui si ignorans dimisisset diem transire naꝫ restituitur ex clau
sula generali.de hoc dixi.s.eo.l.celsus.in fi.⁊.l.si cum dies.§.si qs
ex litigatoribus. ¶ Item non ob.j.de fideiusso.l.fideiussor obli/
gari.§.fi.vt ibi no. ¶ Ex predictis soluit hic Iaco.de raua.taleꝫ
questionem.pater habens filiam conuenit cum ea ꝙ p iuramen
tum renunciaret successiōi paterne ⁊ materne dummodo pater
sibi assignaret quinquaginta iugera terre.mortuus est pater an
teq̄ assignaret ipsa iugera terre:vnde ista vult succedere cuꝫ fra
tribus equaliter.fratres opponunt de renunciatione.ipsa repli/
cat de terra nō sibi assignata.ipsi offerunt se paratos assignare.
nunquid ipsa stare teneatur renunciatiōi:dicit ꝙ sic per.§.istū
⁊ vide etiam ꝙ dixi.j.eo.l.non distinguemus.§.compromisso.

6 Stari autem. Arbitri sententie† etiā inique sta/
ri oportet ⁊ sibi imputet qui talem
elegit.h.d.hoc tamen restringe ⁊ declara vt gl. ¶ Itē in hoc dif
7 ferunt arbiter† ⁊ iudex qr a sententia iniqua iudicis appellatur
a sentētia arbitri non,vt.C.e.l.j.vbi de hoc dixi. Itē secus est de
iure canonico qr sententie inique arbitri non statur extra eodē
c.ij.⁊.c.exposita cum ibi notatis.⁊ vide in speculo eo.§.j.versic.
est autem differentia.⁊ vide etiam host.in summa eo.§.qualiter
ad effectum perducatur circa fi.ver.⁊ licet sententie sue.de arbi/
tratore non est dubium ꝙ eius iniqua sententia reducitur ad ar
bitrium boni viri.j.pro soci.l.si societatem ⁊.ll.sequentibus vbi
de hoc vide do.Christof.in.l.j.in fi.apparatus.C.eo.

Si plures. Casus pulcherrimus ⁊ qui sepe allega/
tur.⁊ vide quod dixi.s.eod.l.item si vnus
8 §.item si plures.⁊ breuiter hoc dicit. Si arbitri† in sententia dis
cordant statur maiori parti.si in quantitate discordant statur
minori quantitati qr in eo oēs discordāt.⁊ ad primū responsūꝫ
cocord.s.eodem.l.iteꝫ si vnus.§.principaliter ⁊ quod ibi nota.
⁊ dixi

⁊ dixi pro declaratione secundi responsi. vide extra. e. c. j. lib. vi. cum ibi no. per oēs. Et pro declaratione totius. §. vide qḋ not. xxi. q. iii. c. si is qui preest ⁊ in specu. eo. §. si. ver. notare quoqꝫ debet ⁊ ver. seq. ⁊ plene dixi. ſ. de verbo. obli. l. j. §. stipulanti mihi. ¶ Sed oppo. de primo rn̄so ad scḋm huius. §. nam in primo dicitur ꝙ statur maiori parti in secūdo dicitur quod statur minori quantitati. si eni͂ ex tribus arbitris vnus condēnat in. xv. ali⁹ in. x. alius in quinqꝫ nonne primi duo cōcordant in decē q2 maiori summe inest. minor ergo vr̄ ꝙ condēnatus intelligat in qn̄qꝫ q2 in hoc omnes cōsentiunt ⁊ vltra in aliis quinqꝫ q2 in decē duo concordant. ⁊ sic nō videtur procedere iste. §. sed dic ꝙ licet maior pars concordet in. x. preualet tamen sn̄ia de quinqꝫ q2 in ea omnes cōcordant. vnde tunc statur maiori parti quando discordat a minori vt q2 duo cōdemnāt ⁊ tertius absoluit sed quādo omnes cōcordant in summa minori tunc statur sentētie omnium ⁊ nō maioris partis. ⁊ hoc probatur dicto. c. j. extra eo. li. vi. vbi etiam tenet Joan. an. quod hic dicitur de quātitate minori locum habet etiam in assignatiōe termini vt si duo assignauerunt duos menses ⁊ alius vnum vt ibi no. per eum. ¶ Querit glo. quid si duo cōdemnant in. x. alius in quinqꝫ dicit ꝙ opinio Ottonis fuit ꝙ preualet sententia duorū cōcordātium in. x. ⁊ quod dicitur in scḋo respōso huius. §. locum habet solū quādo oēs sunt discordes in quātitate q2 tunc statur minori quantitati. glo. tamen tenet contrariū ⁊ dicit ꝙ iste. §. intelligitur indistincte propter illā ratione͂ q2 oēs in minori summa videntur concordare. ⁊ pro hac opinione glo. bene facit. ſ. de lega. j. l. qui quātam vbi de hoc dixi. ¶ Opi. Ottonis hic sequebat̄ Odo. et Jaco. de raua. alias sicut ipsi dicunt sequeretur magna absurditas. scilicet quod tota potestas caderet in vno solo arbitro q velletin minus cōdemnare. pone enim ꝙ duo arbitri videntes sufficienter probatum ꝙ reus debebat centum actori: condemnauerunt eum in centum. tertius condēnauit eū in vno dicunt̄ erit ne condēnatus in vno dicunt tantum scḋm glo. sic quod est valde absurdum scḋm ipsum Odof. ⁊ eius opi. approbata est iure canonico. d. c. j. j. respōso. extra eo. lib. vi. licet opi. gl. sequatur specu. d. §. fina. ver. notare quoqꝫ debet subtilis aduocat⁹. Opi. Odo. ⁊ Ott. quādoqꝫ obtinui maxime per tex. dicte decretalis que facta fuit ad decisionem predicte q̄onis licet aliqui dicant illam debere seruari in foro canonico ⁊ opi. gl. in foro ciuili. sed dato ꝙ hoc esset verum nunquid erit dare remedium qḋ stetur sententie duorum cōcordātium dato ꝙ tertius vellet cōdemnare in minori summa. dn̄s Ricard. dicebat ꝙ sic videlicet ꝙ duo dicant condēnamus in decem ⁊ non in minus vel in minori summa nō intendimus cōsentire ⁊ ad hoc allegat. ſ. de vulga. ⁊ pup. sub. l. ex facto. §. item quero. ⁊ hoc etiam videtur innuere quedam glo. que est in. d. l. j. §. stipulanti de verbo. oblig. que incipit in decem ergo vbi de hoc satis dixi. ⁊ hāc etiā tenet speculator. d. §. fi. ver. sed pone ⁊ fuerunt verba galeoti in margarita. eo. ver. sed pone q̄onem licet Jo. an. videatur sentire cōtrarium ⁊ ꝙ talis protestatio non valeat in vltima glos. d. c. j. li. vi. ⁊ vide ibi in nouella qḋ valeat protestatio vidi obtineri. Itē querit Jaco. de raua. tres erant arbitri ⁊ duo cōdemnauerunt in decem dicit tertius ⁊ ego tertius cōdemno in quinqꝫ ⁊ in resi duo absoluo que sentētia preualebit quilibet diceret qḋ valeret sententia in quinqꝫ per hunc. §. in cōtrarium videtur q2 sententia huius tertii habet duas ptes in parte qua condēnat in quinqꝫ oēs cōcordāt. vt hoc. §. sed pro parte qua absoluit singularis est ⁊ cōtrarius sn̄ie aliorū duorū ergo eius sn̄ia non potest stare pro parte et pro pte non ex quo est eadē. vt. ſ. fami. herc. l. in hoc iudicio ergo eius sn̄ia nihil valet. ad. §. istuꝫ rn̄det q2 de absolutione nihil dicit nec gl. etiā tāgit de absolutiōe ⁊ sic questio nō est in terminis huius. §. nec gl. ⁊ ideo ip̄e tenet qḋ valeat sententia duorum q2 ante cōdemnatio ab alijs duobus facta in ea parte in qua terti⁹ absoluit valet ⁊ sic habeo ꝓpositū si diceres nō valere tūc lis esset pro parte decisa ⁊ pro parte nō ꝙ esse non debet. C. si aduersus rem iudicatā. l. j. Et ideo dicit si vnus condēnet in quinqꝫ ⁊ alij duo absoluāt in totū quia tenet sn̄ia duorū. sed quid si vnus dicat cōdemno in. x. alius in quinqꝫ tertius in totū absoluit cui sententie stabitur videtur quod absolutorie quia illa est in minus quia sub verbo minus continetur nihil. ſ. de tributo. l. illud. §. minus et in hanc videtur finaliter inclinare licet nihil de absolutione in isto. §. dicatur. ⁊ quia alij duo non videntur super toto pronunciasse quia non absoluerunt a residuo quod videtur requiri. ſ. eo. l. dicere et. d. l. j. C. si aduers. rem iudica. vnde pro declaratione omnium predictorum dic secundum Pet. vbi plures cognoscentes de eadem causa diuersas ferunt sententias vt maior pars est ex vna parte ꝙ ex altera. et ei statur vt hic ⁊. ſ. eo. l. sicuti. ⁊ l. item si vnus. §. principaliter ⁊ hoc verum in arbitris ⁊ iudicibus. ¶ Si sunt pares tūc in arbitris nullius sententia tenet vt hic. compelli tamen debet per pretorem tertium eligere. de quo dic vt. ſ. eo. l. item si vnus. §. si in duos et. §. principaliter. Et si vnus se absentet maliciose alij possunt procedere extra eo. c. ij. li. vi. si vero sunt iudices delegati neutri⁹ sn̄ia tenet sed delegans pōt eligere et confirmare quā vult vt. ſ. de re iudi. l. duo iudices vbi de hoc et. l. duo ex tribus. si sunt ordinarij aut cognoscūt de libertate ⁊ tenet absolu
9 toria libertatis fauore vt. ſ. de re iudi. l. iter pares cū cōcor. † Et si q̄ras rōnem diuersitatis inter arbitros ⁊ iudices dic ꝙ si in arbitris sn̄ia cōdēnatoria teneret dnrū esset q2 appellari non pōt. vt. ſ. §. pxi. sꝫ a iudicibus pōt appellari vt. C. de ap. l. ⁊ in maioribus. Sed quare in delegatis non valet sn̄ia absolutoria sicut in ordinarijs. rn̄deo quia ordinarij cognoscūt iure proprio nec alius habet se intromittere de eorū sentētijs nisi per viā appellationis. et ideo grauius pōt appellare sed delegati cognoscūt ex iurisditione delegātis vt. ſ. de offi. eius cui man. est. l. j. §. mādata ⁊. l. et si pretor. ⁊ ideo delegans eligit ⁊ confirmat quā vult vt predixi. ¶ Quid si vnus est delegatus alius ordinari⁹ cuius sn̄ia preualebit. Et quid si vnus est delegatus alius arbiter forte adiunctus de voluntate partium ꝓpter suspitionē iudicis vel quid si sunt delegati a diuersis iudicibus cuius sn̄ia preualebit. ⁊ has q̄ones querit hic Ja. de ra. ⁊ non soluit. sed dic vt dixi. d. l. duo iudices de re iudi. ⁊ vide etiā quod no. ⁊ dixi. e. ti. l. si
10 vni al's incipit pompo. ⁊ tribus. ll. se. ¶ † Ultimo no. gl. singularem ⁊ pulchram que hic est et continue allegat̄ in pratica que querit an sit idem in testibus deponentibus sup diuersis quantitatibus vel temporibus vt dictum maioris quantitatis vel tēporis reducatur ad minus et videtur ꝙ sic vt ad concordiam reducantur super quo deberet iudex laborare vt extra de testi. c. cum tu simili. ⁊. ſ. de testi. l. curent. Glos. tenet contrariū imo ex quo affirmant ⁊ asserunt de certa quātitate magis statur affirmantibus ꝙ negantibus. de hoc dixi. C. de vete. iur. enuc. l. ij. in prin. ¶ Opi. huius glos. tenet Inno. extra de verbo. signi. c. veniens in glo. magna ⁊ vide qḋ dixi. ſ. de ven. inspiciē. l. j. vltra prin. ver. item no. ex vltimo versiculo et bene per Archi. viij. q. iij. artaldus qui ib' tenet plus credi duobus deponentib⁹ affirmatiuam: ꝙ centum deponentibus negatiuā. ⁊ vide etiā p eundem Inno. de verbo. signi. c. quid pernitiale in glo. no. ꝙ ⁊c. ver si. sed que res de re iudi. c. super hoc in glos. scḋa versi. inducunt aūt pro se. et vide etiam in aut. de here. ⁊ fal. §. si vero absunt. et ſ. de testa. l. heredes palā in prin. Sic ⁊ magis creditur deponētibus super bōa fama ꝙ super infamia. extra de accus. c. licet in fin. et no. eo. ti. c. qualiter et quando in magna gl. ¶ Oldra. circa hoc an magis credatur deponentibus affirmatiuam ꝙ negatiuam sic dicit. aut deponentes negatiuā negant eius actionē super quo testificantur cognitionē puta quia dicunt nescio vel non credo hoc esse verum aut cōtra eos qui sunt affirmatiue testificati dicūt licet negatiue cōtrariā assertionē primo casu negatiue deponētes nihil probant dicentes nihil scio vel audiui. ⁊ ita intelligatur. ſ. de testamētis. l. heredes palam circa princi. ver. et si plures fuerint. Scḋo casu aut id super quo deponunt consistit in arte et peritia aut in facti accidētia primo casu eque bene statur deponētibus negatiue sicut affirmatiue. vt. d. l. j. circa prin. de ven. inspiciē. ver. ⁊ si quidem omnes ⁊. versi. finaūt. ⁊ ibi de hoc dixi ⁊ hoc casu non habet locum ista glo. sed crederē stari verisimiliora deponētibus. vt. ſ. de testi. l. ob carmē. §. si testes nam ⁊ negatiua probatur vt. C. de fabri. l. si quis. lib. xi. et dixi. C. de proba. l. actor Jaco. butri. dicit ꝙ si deponentes negatiuam deponunt cum adiectiōe loci vel tēporis ceteris paribus eque bene creditur deponētibus negatiuā sicut deponentibus affirmatiuam q2 talis negatiua probabilis est. Si aūt negatiue deponunt sine adiectione loci vel tēporis tunc magis credatur affirmatiue deponētibus ⁊ sic intelligatur hec glo. ⁊ de hoc dixi. d. l. actor. de proba. Et de hoc vide in speculo. eo. §. fi. ver. notare de proba. §. probare. ver. quid si testes.

Si quis litigatorum. ¶ In arbitrijs nō contrahitur hermo
11 dicium† sicut in iudicijs et ideo si vnus litigatorum citatus abfuit pena committitur nisi actum esset ꝙ vno vel vtroqꝫ absente sententia ferri posset. hoc dicit. ⁊ vide in specu. eo. §. fina. circa finem ver. quid si arbiter pronunciauit ⁊ versi. seq. ⁊ in additio. Joan. an. ⁊ per Azo. §. Item sit compromissum vt arbiter pronunciet ⁊ per Gof. §. ⁊ est sciendum ⁊ hosti. §. qualiter cōstituitur ver. sed ⁊ hoc modo. ⁊ vide qḋ dixi. ſ. eo. l. si cōpromissum sed que est ratio primi casus dic q2 quando est absens impedit sn̄iam ferri vt in litera dicitur ⁊ ideo cadit in penam ⁊ semel cōmissa amplius cōmitti non potest. vt. ſ. eo. l. si duo. §. fina. sed in secundo casu non impeditur sententia ferri propter absentiam ⁊ ideo tunc pena nō committitur sed si non pareatur sententie committi poterit. sed nonne videtur durum ⁊ absurdū ꝙ propter modicam contumaciā vt q2 citatus semel non venit com

mittatur pena.vt.j.eo.l.non ex omnibus.dicũt quidam ꝙ hic loquitur quãdo stetit tandiu absens ꝙ finitũ est cõpromissum ꝛ hoc indicat litera per eum factum est quo minus arbitretur ꝛ ideo tunc incidit in penam alias nõ. Jac.de raua.dicit aut ne gotium erat in tali statu qđ si citat⁹ venisset potuisset ferri sen tentia qꝛ iam erat cognitum plene de causa ꝛ tunc pena cõmit titur ꝛ ita loquiť iste.§.aut nõdum erat de causa cognitũ ꝛ tũc non committatur pena.de hoc vide bonã glos.in auť.de iu.§.si vero colla.vi.ꝛ qđ no.ꝛ dixi.C.eo.l.ii.ꝛ in specu.eo.§.excipitur in fine. Gui.de suza.hic dicit ꝙ nõ pro omni citatione cõmittiť pena sed quando citatur ꝙ veniat ad sentẽtiam audiendam vt j.eo.l.nõ ex omnibus nisi expresse actum esset in cõpromisso ꝙ ex qualibet citatione contumax.incideret in penam qꝛ tũc sta retur forme cõpromissi.vt.j.eo.l.nõ distin.§.de officio vnde cir ca hoc sic distinguit.aut dictum est in cõpromisso ꝙ partes de beãt parere omni dicto vel precepto arbitri.al.l.incidant in pe nam toties quoties contrafacerent tunc indubitanter ex omni precepto pena committitur in.d.§.de officio ꝛ.d.l.ij.C.eodẽ se cundum Gui.ꝛ M.filli.aut est actum solum ꝙ pena commit tatur si sententie nõ pareatur ꝛ tunc de diffinitiua intelligitur. argu.j.de lega.iij.l.hoc legatum de re iudi.l.ꝙ iussit ꝛ quando ap.sit.l.j.§.biduum ꝛ ibi in glo.tunc dic aut non est actũ ꝙ sen tentia ferri possit altero absente tunc si per eius cõtumaciã exi uit dies cõpromissi omnes cõcordant ꝙ incidat in penam quia per eum factum est quo minus sñia feratur ꝛ qꝛ solutum est cõ promissum.vt hic ꝛ.j.eo.l.si duo.§.semel. Si vero dies compro missi adhuc durat tunc scđm Jacob.de raua.aut lis erat in tali statu ꝙ si venisset potuisset ferre sñiam ꝛ pena cõmittitur alias non a ratione huius tex.qꝛ per eum factum est ꝛc. Pe.autẽ vi detur sentire ꝙ nõ committatur quia possibile est ꝙ nõ fuisset lata sñia.si vero actum est ꝙ in absentia partiũ possit ferri sen tentia tunc ꝑpter absentiã pena non cõmittitur.qꝛ sententiam non impedit.vt hic in ver.proinde cõmittiť.tamen si nõ parea tur sñie ꝛ hoc voluit dicere glos.que est hic que incipit si est pe na promissa lꝫ hoc clare non dicat ꝛ ideo eam reprobat gui.de suza.hic. ¶ Item querit quãdo actũ est ꝙ in absentia partium

12 †possit pronũciare nũquid pronũciare poterit eis incitatis ꝛ te net ꝙ nõ per.l.ea que.C.quõ ꝛ qñ iudex.ꝛ.j.de iudi.l.de qua re nisi expresse actũ esset in cõpromisso ꝙ eis incitatis posset pro nunciare sicut quotidie fit qꝛ tũc ex forma cõpromissi hoc pos set.vt.d.§.de officio.j.eo.l.nõ distinguemus.ꝛ ita etiã tenet spe cu.d.§.recipitur in fi. ¶ Querit glo.an idem sit in arbitratore dic ꝙ de hoc nõ est.l.sed idem seruatur ratiõe similitudinis qđ est notandum. Guil.videtur sentire contrarium.C.de epi.aud. l.episcopale vbi de hoc plene per eum.

Coram. Declarat verba posita.s.proximo.ibi nõ co ram litigatoribus ꝛc. Et de significato huius

8 dictionis†coram^a vide in alphabeto ꝛ.j.de verbo.signifi.l.corã.

13 ꝛ vide.j.de re iudi.l.furioso ꝛ quod ibi no. Et quod hic dicitur

14 ꝙ sententia†lata coram tutore non valet querit glo.si corã ado lescente ꝛ glo.se implicat.ꝛ ideo declarat quia aliud est querere an valeat compromissum factum per adultum ꝛ tunc idem qđ in contractibus ꝛ habet locum.l.C.de in integrum restitutio.l. si curatorem cum simili.ꝛ tunc loquitur.l.si pupillus.j.e.in gl. allegata. Aliud est querere an sententia lata presente adulto si ne curatore valeat et dic vt dicta.l.si curatorem nota.et dixi.

15 ¶†Querit Jacobus de rauana.cum hic non valeat sententia nisi sit dicta coram partibus an arbiter iterum pronũciare po terit ꝛ videtur ꝙ non.vt.s.eodem.l.dicere.§.vnde dicendum. sed dic contra quia hic sententia non valet ex eo quod non est seruata forma compromissi ꝛ ideo arbiter nõ est functus officio suo.si autem seruata forma compromissi ꝛ sentẽtia ex aliis cau sis esset nulla vt quia die feriata tunc functus esset officio suo ꝛ amplius pronunciare non posset.vt no.ꝛ dixi eadem.l.dicere. s.eo.ꝛ.l.qui tamen.

a ¶ Corã.adde bar.i.l.corã de vb.sig.i.l.diẽ.§.coram.ꝛ ibi bar.ff.ð ar.bar to.i.l.j.C.de er ro.aduo.not.i l.bonoꝝ.e.tit. alex.gl.clxxix. ii.par.Car.in cle.j.de app.in prin.ꝛ in cle.j.§.porro.de he reti.

Sed si pena. Uide quod not.ꝛ dixi.s.eo.l.ij.ꝛ.C. eo.l.pe.ꝛ in specu.eo.§.fi.vers.sed qd si stipulatus est arbiter ꝛ in addi.Jo.an.

1 ☞ Incertitudo an ꝛ quo casu cõpromissum viciet.

1 **Non autem.** Glo.opponit ꝛ non soluit de.l. tutor incertus.j.de testa.tute. Et ideo solue secundum Jacobum de belui.qꝛ ibi lo quitur in incertitudine personarum ꝛ ab initio que etiam com promissum vitiaret.vt.s.eo.l.item si vnus.§.si in duos ꝛ ꝗ in certitudo nõ põt postea certificari ꝑ iudicem hic autẽ põt inter esse ex post facto certificari.vt no.j.si cer.peta.l.certi cõdictio in prin.Ja. ¶ Item non ob.j.de preto.stipu.l.fi.vt ibi not.

1 ☞ Pena compromissi committitur vbi ab eo petitur ad quẽ exceptio rei iudicate porrigitur.

1 **Aduersus.** †Quo casu obstaret exceptio sẽ tentia lata a iudice eodẽ casu pe na cõmittiť lata ab arbitro ꝛ ideo si fideiussor inquie tetur pena committitur scđm ꝙ hic dicitur in text.ꝛ glo. Et vide quod dixi.j.de iureiur.l.fina.§.fi.ꝛ per Dy.de reg. iur.c.ratihabitionem.lib.vi. Item non obstat.j.eod.l.cum pe na vt ibi not.

1 ☞ Partes recedẽtes ab arbitro ad iudicẽ eundo incidunt in penam arbitrariã quatenus succedit loco cõtemptus arbitri.

2 Rem de qua erat cõpromissum deducens in iudicium in penã incidit:ꝛ qualiter intelligatur talis res in iudiciũ deduci.

1 **Si quis rem.** †Partes recedentes ab arbi tro eundo ad iudiciuꝫ incidũt in penam.ꝛ licet in pena conuentionali que succedit lo co rei soluta re tollatur pena ꝛ econtra quatenus cõcurrunt nõ sic est in pena arbitraria que succedit loco cõtemptus arbitri qꝛ ea soluta nihilominus petitur res.vt hic in text.ꝛ glos.in text. ¶ Ibi dicunt quidam. Si dicas eos dixisse nõ committi penaꝫ licet non sit paritum sententie arbitri male dixerunt ꝛ corrigũ tur in fine. Si vero dixerunt quodãmodo pena non committa tur licet non pareant arbitro bene dixerunt ꝛ non corriguntur. Fran.accur.ꝛ vide in speculo.eod.§.finitur versi.pe.ꝛ.fi. Et qđ est bene notabile si partes recedant ab vno iudice ꝛ vadunt ad

2 alium cadit a lite ꝛ iure suo.C.de asser.tol.l.vnica.§.fi. ¶†De inde collige ꝙ si quis rem de qua erat compromissum deducit in verum iudicium ꝙ pena committitur sed quomodo intelli gitur hic in iudiciũ deduxisse nunquid exigitur litis contesta tio videtur ꝙ sic vt.j.rem ratam habe.l.amplius.ꝛ ita tenet gl. s.eod.l.litigatores quando vnus sol⁹ rem deduxit in iudicium si autem ambo litigatores in iudicium deduxerunt tunc innuit illa glo.ꝙ non sit opus contestatione.ꝛ de hoc etiam no.ꝛ dixi. s.eo.l.item si vnus.§.si multo post. ¶ Guil.ꝛ Ray.autem hic tenet ꝙ sola citatio facit cõmitti penam quia pena hoc casu cõ mittitur ꝑpter contẽptum arbitri sed contemnere videtur rece dendo ab arbitro ꝛ faciendo citari coram iudice.vt dicta.l.liti gatores ꝛ ꝙ hic dicit in iudicium deducat exponit.id est dedu cere vult ꝛ pro hoc incidit in penam nam pena cõmittitur quã do per eum factum est quo minus arbitretur.vt.s.eo.l.diẽ pro ferre.§.si quis ergo multo fortius si ad alium iudicem vadat.ꝛ pro hoc.j.ad trebel.l.lucius §.tres heredes ꝛ de in ius vocãdo. l.quesitum cum ibi notatis ꝛ bene.C.de naturali.lib.l.j.circa fi. Ibi rectore prouincie interpellauerit.ꝛ vide qđ ibi dixi.ꝛ lꝫ cre dam hanc fuisse mentem iurisconsulti tamen existente questio ne de facto cum hoc allegarem ꝛ dominus segnorolus pro ad uersa parte allegaret sapientes de medio inheserunt autorita ti glosatoris.vbi autẽ causa esset summaria ita ꝙ non exigere tur lit.contesta.vt.c.sepe in clementinis de verbo.signi.tũc cre derem indubitanter quod per solam citationẽ incideret in pe nam.ad hoc facit quod dixi.C.de iudi.properandũ. Querit gl. quid econtra ꝛ so.vt in ea.

1 ☞ Pena in arbitriis ita demum cõmittitur si dolus cesset.

2 Conditio tacita an differat ab expressa.

3 Jurans arbitri sententie parere:an non obstante dolo parere te neatur.

4 Aduocato corrupto an detur restitutio.

1 **Ita demum.** †In arbitriis ita demuꝫ pena committitur si do lus cesset.de quo vide extra.eod.c.ij.ꝛ plenum di citur quod habet doli clausulaꝫ.hoc dicit.ꝛ de si gnificato huius dictionis plenum vide in alpha beto dictione plena pubertas. Oppo.ꝙ si arbitrium habeat ta citam conditionem si dolus cesset ꝛ dolus interueniat ipso iure

2 non debeat committi pena.vt.s.de pactis.l.† Item quia con uentiones.vbi de hoc.quidam faciunt differentiam inter taci tam conditionem ꝛ expressam ꝛ male.ꝛ ideo dic cum queritur an conditio suspendat actum gerendũ aut est expressa ꝛ tũc su spendit natiuitate obligationis ꝛ si deficit nulla nascitur obli gatio.j.de conditio.insti.l.qui hered.ꝛ insti.de ver.obli.§.ex cõ ditionali. Si de tacita aut est tacite intellecta per contrahẽtes ꝛ idem qđ in expressa.vt.j.si cer.peta.l.cum quid.si de tacita sub intellecta a lege tunc aut conditio relata est ad oblig.ꝛ eam su spendit sicut expressa vt si promitto partuꝫ aucille intelligitur si nascatur

si nascatur.ĩ.de verb.obl.l.interdũ.vbi de hoc.aut refert solum ad effectum seu executionẽ obligationis:et tunc nõ suspendit obligationẽ sed solũ effectũ ⁊ executionẽ vt hic.si em̃ promitto penã si non pareã sñie arbitri subintelligit a lege si dolus cesset nã si dolus adest cessat effectus obligationis.vt hic:qꝛ lꝫ stipulatio penalis cõmittat tñ effectus ⁊ executio eiꝰ suspendit sicut dicitur in impetrante iudicẽ a principe subintelligit in rescripto si preces veritate vtant. Ista tñ cõditio non suspendit iurisdi.iudi.in totũ.sed cognoscit ƀm veritatẽ.C.de diuersis rescri. l.si.⁊ si ꝯ ius vel vtilitatẽ publicaꝫ.l.ij. Q̃ñq; conditio refert ad actum ⁊ executionẽ tunc si cõditio subintellecta est de substantia rei de qua agit.⁊ tunc refert ad obligationẽ vt dixi in ꝓmissione partus ancille. Si vero conditio non est de substantia sed obligatio põt esse etiam si cõditio nõ extet tunc refert ad executionem actus vt hic.nã possum cõpromittere in arbitrũ sub pena ƀm naturã rei etiam si dolus adesset lꝫ si dolus adsit deficiat executio obligationis vt dixi.⁊ de hoc.ĩ.de condi.⁊ demonst.l. conditiones que extrinsecus. ¶ Et ex ꝓdictis dicunt quidaꝫ ꝙ

3 si iuro parere sñie arbitri:† ⁊ ipse dolũ cõmittat ꝙ non teneor iuramento:qꝛ videor iurasse sub cõditione si dolus cesset.vt.s̃. qui satis.cog.l.si.⁊.C.de non nu.pec.l.si.qḋ dicit esse vex Ja.bu. si arbiter ex proposito dolũ cõmittit:sed si re ipsa dicit nõ intelligi dictã tacitã conditionẽ. ¶ Ultimo Gui.de suza.redarguit glo.que est hic ⁊ dicit ꝙ format qõnes super eo super quo formare nõ dꝫ:dicit em̃ ꝙ qñ corruptus est aduocatus dat restitu

4 tio.† vt.C.de aduo.diuer.iudi.l.i.ǧ cessat actio de dolo.vt.s̃.de dolo.l.ij.alias.iij.§.idẽ põpo.vñ ipse dicit quod qñ stipulatio est interposita de dolo non committendo:tunc em̃ agit ex stipula.⁊ cessat de dolo.vt in prima parte huius.l. Si vero est interposita:tunc de dolo actio ⁊ exceptio dat. Et idẽ dicit in alia sequenti questione gl. ¶ In glo.vlti.ibi.s̃.e.l.pompo. alias incipit si de meis. Oldr. ¶ Ibi.§.si vero.⁊.l.litigatores.§. quid ergo.ver.perinde ⁊ si alter. Oldra.

1 ☞ Pena etiam parua dicitur pena:⁊ compromissum reddit penale.
2 Judicium non põt pendere a conditione.
3 Compromissum multis modis solui põt.
4 Legatum alimentorum an expiret si legatarius ciuitateꝫ amittat.
5 Arbiter sacerdos postea effectus an teneat pronunciare.
6 Arbiter simplex clericus effectus an nihilominus teneat sentẽtiam proferre.
7 Monachus nõ debet secularibus negotijs implicari:sed militare deo ⁊ spiritualibus.
8 Episcopus an possit esse arbiter.
9 Compromissum an vno ex cõpromittentibus sacerdote vel clerico facto deficiat.
10 Compromissum in causa criminali nullum est.
11 Compromissum de delicto famoso an sit validum.
12 Compromissum de liberali causa nullum est.
13 Compromissum an in cã feudali admittatur.
14 Laicus an possit in spiritualibus esse iudex vel arbiter.
15 Cõpromissum an possit fieri de sententia excõicationis vel alio iure spirituali.
16 Seruus ⁊ liber non possunt compromittere.
17 Legatus an cogatur coram arbitro litigare ⁊ quibus casibus.
18 Arbiter non debet pronũciare vbi ex eiꝰ pronũciamento fieret preiudicium petitioni hereditatis.
19 Compromisso facto de die ꝓroganda si super hoc arbitro non pareatur cõmittitur pena.
20 Verba facultatis necessitatem non inducunt.
21 Arbiter se occultans potest per iudicem citari ⁊ mulctari.
22 Compromisso in plures facto vt quilibet pronunciare possit: vnus solus ceteris absentibus potest pronũciare:secus si actuꝫ est ꝙ omnes pronuncient.
23 Arbiter potest propter inimicitiã superuenientem recusari.
24 Petere reductionẽ arbitrij iniqui ad arbitrium boni viri:dicitur quedam species appellationis.
25 Pactum ꝙ quis nõ possit arbitriũ iniquũ ad equitatẽ reduci: an sit validum.
26 Appellari nõ põt a sententia arbitri.
27 Potestas arbitri cognoscit ex forma cõpromissi quã formam excedere non potest.
28 Arbiter electus super questione fundi:an pronunciare possit super fructibus.
29 Sententia arbitri qualis esse debeat ⁊ cuius effectus.
30 Procurator non potest compromittere sine speciali mandato domini.

1 **On distinguemus.** † Compromissuꝫ valet ⁊ pena peti põt siue sit minor siue maior q̃ res. h.d. Contra hoc oppo.duobus modis vt in glo.⁊ so.vt in ea.

Si mulier. Ibi cõpromittat ⁊ se ad penam obliget pro eo. Oldra.

Summa. Expone vt gl.⁊ de significato huiꝰ dictionis summa vide in alphabeto dictiõe sum

2 ma. Ibi se nõ interponat ad cogendũ arbitrũ arbitrari.† Querit Ja.de ra.si pena sub cõditiõe ꝓmissa arbiter ꝓnũciauit dein de extitit cõditio an pena peti possit si sñie non pareat:⁊ videt ꝙ non:qꝛ iudiciũ non dꝫ pendere a cõditione.vt.ĩ.de iudi.l.nõ queadmodũ.ipe dicit ꝙ nõ videt quare pena nõ cõmittat si de consensu partiũ ꝓcessit arbiter.ar.s̃.e.l.itẽ si vnus.§.si in duos vbi si cõcordant in electiõe tertij valet:si discordent non.

3 **Compromisso.** † Ponit plures modos quibꝰ soluit cõpromissum.⁊ Jo.non habuit hic.§.sed legebat cũ superioribꝰ.qḋ dic vt in gl. Et ꝙ dicit morte declara.vt no.⁊ dixi.s̃.e.l.diẽ ꝓferre.§.i.⁊ vide etiã in Spe.e.§.finit.ver.itẽ soluit.⁊ per Hof.in summa circa fi.§.finitur. Et qḋ dicit pacto.s.de nõ petendo penã facto inter partes. Querit Ja.de ra.si sacerdos vel prelatꝰ alicuiꝰ ecclesie ꝯpromissi noĩe ecclesie an per eiꝰ mortẽ expiret ꝯpromissuꝫ an transeat ad successorẽ.⁊ videt ꝙ sic ꝑ istũ.§.⁊ cũ cõcor. Ipse tñ tenet contrariũ qñ cõpromisit sub noĩe officij ⁊ ecclesie:tũc em̃ transit ad successorẽ.vt ex de offi.deleg.c.qm̃ abbas.cũ ibi no.⁊ pro hoc.ĩ. de annuis le.l.annua.§.a titia.⁊ in aut.de collato.§. iubemus. sicut etiã finit per mortẽ ꝓcuratoris vel tuto.sacerdos em̃ ⁊ prelatus non sunt dñi sed administratores.⁊ ad hoc posset adduci in clemen.de procu.c.vlt.cũ ibi no. ¶ Guil.de cu.ĩ.e.l.nõ distinguemus.§.si dñi tenet ꝙ cõpromissuꝫ finiat morte prelati:qꝛ cõpromissuꝫ non dꝫ claudicare.vt.s̃.e.l.si cũ dies.§.pe.⁊ plus nõ dicit operari tacitũ q̃ expressum.ĩ.loc.l.qui ad certũ.sed ꝙ trãsiret ad successorẽ prelati est ex tacita subauditione sed cõstat ꝙ vbi esset expressum ꝙ transiret ad heredẽ nõ transiret nisi dictũ esset de herede ab vtraq; parte.vt.ĩ.e.l.sed interpellatus.§.fin. at hic transiret ex vna parte tm̃.⁊ ideo non transit. Guil.de hoc vide in Spe.e.§.finit.ver.quid si prelatus.⁊ per Jo.an.in additio. ¶ Itẽ querit Uber.de bo.ĩ.e.l.de his rebus si in cõpromisso agatur ꝙ transeat ad heredẽ arbitri an valeat.⁊ videt ꝙ sic sicut transit ad heredẽ.l.litigatorũ.vt.d.l.diẽ ꝓferre.§.j. In cõtrarium videt qꝛ societas ẽt ex pacto nõ transit ad heredẽ.vt.ĩ. pro soc.l.nemo põt.⁊ qꝛ sicut ꝓcurator ⁊ tutor dꝫ esse certus.s̃. de ꝓcu.l.dummõ.⁊ de test.tu.l.tutor incertus ita.⁊ arbiter debet esse certus.sed nonne satis est certus ex quo de heredi dicitur ⁊ videt ꝙ sic.ar.ĩ.de rebus dubi.l.quidã determinãdo.dic ꝙ si heres est idoneus puta maior ⁊ masculus ꝙ inchoata ꝑ defunctũ põt perficere ad instar heredis tutoris. si aũt heres esset inhabilis puta minor vel femina tunc nihil possit. Uber.

Sacerdotio. Sicut dixi.s̃.§.proxi. Jo. hic vt habebat.§.sed oĩa ƀm eũ legunt cũ superioribus cõiter tñ per glo.⁊ doc.allegat pro.§.⁊ non ob.s̃.e. l.nam magistratus vt ibi no.primo declaro gl.postea aliqua tãgam extra glo.gl.colligit duo brocardica satis vtilia. primũ est ꝙ aliquid vitiat lꝫ ꝑueniat ad casum a quo incipere põt de hoc vide ꝙ no.per Dy.extra de reg.iu.c.nõ firmat.li.vj.⁊ dixi.s̃.de statu ho.l.Paulus. Scḋm brocardicũ est ꝙ illud qḋ a prin.tenet si perueniat ad eũ casum a quo incipere nõ posset viciat:de quo dic vt no.per Dy.extra de reg.iur.c.actũ legitime alias factum legitime.li.vj.⁊ de vtroq; brocardico dic vt plenissime dixi.ĩ.de verb.obl.l.pluribꝰ.§.⁊ si placeat. Et aduerte:qꝛ gl. circa

4 prin.male dicit quatenus dicit ꝙ legatũ † alimentorum desinit deberi si legatarius ciuitatẽ amittat.⁊ allegat de ali.⁊ cib.le.l. solent.qḋ est falsum vt no.⁊ dixi.d.l.solent.ƀm brocardicuꝫ qḋ glo.colligit.est quod multa dirimunt iam facta que non impediunt facienda.de quo dic vt plene dixi.s̃.de his qui sunt sui vel alieni iur.l.patre furioso. Et breuiter dicere potes aut impedimentum est aptuꝫ tollere vtrunq;.i.factuꝫ ⁊ faciendũ ⁊ vtrũq; tollit.aut alterum tantum:⁊ illud solum tollit aut neutrum:⁊ neutrum tollit vt colligi potest ex notatis hic.⁊ dicta.l.patre.

5 secundũ Jac.bu. Extra gl.quero hic dicitur quod sacerdotio † superueniente in personã arbitri nõ cogit sententiã dicere: sed quid si sponte dicere vellet nunquid valebit vel dicemus finitũ compromissum ⁊ videtur quod nõ valeat ꝓpter rõnem que est in litera:qꝛ habet superesse sacris ministerijs. In contrariuꝫ est quia eo facto sacerdote si compromittatur in eũ de nouo valet. vt in versic.ceterum.nec obst.ꝙ habeat vacere diuinis: qꝛ poterit captare horã qua non habebit diuinis insistere:et hanc vltimam ꝙ si sponte ferat sententiã ꝙ valeat lꝫ non cogat. cõmuni-

ter tenent doct.qꝛ in multis aliis casibus valet si sponte pronũ
ciat vbi inuitus cogi non posset.s.e.l.sed ⁊ si in seruum.§.fi. et
l.si de meis.⁊.l licet.⁊.l.sequen.Et vide quod dixi.j.de assignã
6 dis libertis.l.vtrum.¶ Sed quid si arbiter † efficiatur simplex
clericus.vide in Specu.eod.§.restat.ver.sed nunquid clericus.
⁊ Hosti.§.de qua re.ver.quid de clerico.quidam dicunt idem si
est in sacris ordinibus:qꝛ ⁊ ipse habet vacare diuinis:⁊ repelli
tur a matrimonio.in auẗ.de nup.§.sed ⁊ si quis a postulando.
extra de postu.c.j.cum ibi not.⁊ pro hoc.C.de epi.⁊ cle.l.repeti
ta.Alij tenent literam stricte sicut sonat in sacerdote quia ma-
gis habet vacare diuinis:⁊ qꝛ multa priuilegia habent sacerdo
tes que nõ hñt alij clerici.vt.C.de epi.⁊ cle.l.p̃sbyteri.⁊ hoc cõ-
muniter teneẗ ⁊ vide Jo.an.in addi.Spe.e.ti.§.põt.in fin.vbi
etiam de milite dicit an possit esse arbiter.sꝫ quid si efficiaẗ mo-
nachus.hec questio est bifurcata.prima est an cõpromitti pos-
sit in monachũ.scdo dato ꝙ cõpromitti possit si superueniente
monachatu cogi possit pronũciare ⁊ si spõte pnũciet an valeat
de prima multa allegantẗ pro ⁊ cõtra.Glo.tenet ꝙ in monachũ
cõpromitti non possit sicut nec in seruũ.vt.s.e.l.pedius.alias
incipit parui.§.in seruum.sed nihil allegat.sed pro opi glos.fa
cit.C.de epi.⁊ cleri.l.decernimus.⁊.l.oẽs qui vbiqꝫ.j.rñso.in fi.
7 Item monachus † militare debet deo.ergo nõ forensibus nego
tijs.C.de epis.⁊ cler.l.placet.⁊.l.repetita.⁊ de testa.l.consulta.⁊
licet in iudicijs loquanẗ idem videtur in arbitrijs.s.e.l.j.naꝫ ⁊
a tutelis ex eadẽ causa repelluntur.vt.C.de epi.⁊ cl.l.generali-
ter ⁊ auẗ.ibi posita ⁊ quia quoad mundũ ⁊ mundana habẽtur
pro mortuis.vt.e.ti.l.deo nobis ⁊.ij.q.vij.c.placuit.⁊.c.nullis.
⁊ pro hoc bene extra ne clerici vel monachi secularibus nego-
tijs se immisceant per totũ ⁊ per Gof.⁊ Hosti.in summa eo.ti.
⁊ Spe.In cõtrariũ ꝙ possit esse arbiter:qꝛ non reperitur phi-
bitum ergo concessuꝫ.s.ex qui.cau.maio.l.necnon.§.sed quod
8 eis.¶ Item ep̃s † qui est maior monacho põt esse arbiter.vt.C.
de epis.audi.l.si qui ex consensu vbi de hoc dixi.nam ⁊ mona-
chus põt esse ep̃s in auẗ.de san.epi.in prin.item põt esse in iudi
cio si conueniatur.vt.C.de episc.⁊ cle.auẗ.causa que fit cuꝫ mo
nacho ergo multomagis vt litigiũ extinguat.nã monachi de-
bent honestis insistere in auẗ.de monachis.§.cogitãduꝫ.si em̃
infames non repelluntur.vt.s.eo.l.pedius alias incipit parui
quare repellẽtur honesti.nec.ob.ꝙ monachus dicaẗ esse seruꝰ:
qꝛ hoc verũ non est.naꝫ monachus põt fieri ep̃s vt dictũ est qd̃
non posset si esset seruus vt extra de seruis non ordinan.per to
tum.¶ Odof.Nico.in decisa.d.l.si qui ex consensu de epi.aud.
post multa allegata pro ⁊ cõtra tenent ꝙ monachus arbiter es-
se non possit sed arbitrator ⁊ amicabilis cõpositor sic.⁊ Mart.
de fano.idem tenet hic quia hoc est piũ opus ⁊ quibuslibet die-
bus festiuis potest fieri.vt.C.de ferijs.l.vl.ergo ⁊ a sanctissimis
personis potest exerceri.arg.C.de sacrosanc.eccle.l.ad instruct.
⁊ idem dicunt de abbatibus prioribus ⁊ alijs religiosis.⁊ ideꝫ
videtur sentire Specu.qui de hoc satis not.in Specu.eodem
§.sequitur videre.versiculo sed quero diligenter.⁊ versicul.se-
quen.⁊ in additio.Joã.an.et Guil.de cu.in.l.episcopale.C.de
episco.audi.vbi etiã notat an monachus factus ep̃s possit esse
arbiter.et per host.in summa.e.§.quis possit esse arbiter in fi.
⁊ vide quod no.in glo.⁊ per Archidia.xvj.q.j.c.de presentiuꝫ.
fratribus tamẽ minoribus videntur hec strictius interdicta in
clemen.de verbo.signi.c.exiui de paradiso circa medium.§.ve
rumetiam.et nota de predicta questiõe an monachꝰ possit esse
arbiter in libro magno questionum disputataꝝ.xxv.questione
que incipit a patronis laicis circa medium qõnis sed siue di-
camus eum posse arbitruꝫ siue arbitratorem semper intelligas
cum licentia sui superioris vt not.d.c.de presentium.xvj.q.j.et
ad hoc vide.c.iiij.ibi questionẽ Py.que incipit ticiꝰ fecit in-
iuriam sempronio.Ex predictis colligi potest so.alterius que-
stionis supposito quod compromissum factum in monachuꝫ
teneat an cogi possit pronunciare dic ꝙ sic per suum superiorẽ
⁊ ꝙ sine licentia superioris non potest nec compromissum reci
pere nec pronunciare vt ex predictis patet.¶ Sed supposito
ꝙ in monachum nõ posset compromitti quid si efficiaẗ episco
pus quod potest vt dixi ⁊ probatur in clementinis de elect.c.j.
nunquid tunc poterit in ipsum cõpromitti videtur ꝙ sic vt.C.
9 de epis.audi.l.episcopale.vbi de hoc plene per Guil.de cu.† sꝫ
quid si vnus ex litigatoribꝰ efficiatur sacerdos vel clericus nun
quid expirat cõpromissum puto ꝙ nõ cuꝫ hoc non reperiaẗ ex-
pressum.⁊ quia retinet bona.vt.C.de episco.⁊ cler.l.cum lege.⁊
auẗ.presbyteros.⁊.l.sacrosancte.¶ Sed quid si vnus ex litiga
toribus efficiatur monachus vł religiosus in hoc videẗ magis
dubium quod iste pro mortuo reputatur.vt.d.l.deo nobis.C.
de episco.⁊ cle.⁊ morte finitur compromissuꝫ.vt.s.e.l.diẽ pro-
ferre.§.j.⁊ quia non retinet bona sed transeunt in monasteriũ.
vt.C.de sacrosanc.ecclesi.auẗ.ingressi.vnde soluitur cõpromis
sum ac si bonis cessisset.vt.s.eodem.l.item si vnus.§.j.Et non
potest monachus habere bona etiam ex dispensatione domini
pape extra de regulari.⁊ transeuntibus ad religioneꝫ.c.Joan.
⁊ de statu monachorum.c.ij.in princip.⁊.§.j.Secus si vnus ex
litigatoribus se daret in arrogationeꝫ.quia bene retinet bona.
institu.de acqui.per arrogat.§.j.In contrarium facit quod di-
xi dicta auẗ.ingressi.quia monasterium tenetur ex contractibꝰ
ingressi.vt ibi dixi.Quod dixi in monacho posset dici in depor
tato vel bãnito cuius bona sunt publicata.⁊ pro hoc.j.pro soc.
l.act.§.publicatione.⁊ de bonorum possessioñ.contratabu.l.j.
§.finali.¶ In glos.veluti.in fine.sed dic quod ibi adit iudicem
maiorem.Jac.de belui.¶ In glos.penulti.in fine.ista glos.vi-
detur sentire quod sacerdotium superueniens finiat compro-
missum factum quod falsum est:vt nota.dicta.l.vtrum.⁊ dicto
§.datur.sed bene excusat arbitrum vt pronunciare non coga-
tur.vt hic.⁊ pro hoc patet quod non obst.contraria signata in
glo.Ray.

10 **Jul.** De causa criminali non potest compromitti.† hoc di
cit.Et vide quod no.in Speculo.eodem.§.restat vi-
dere.in princi.⁊ in additionibus ⁊ quod dixi.s.de officio pcu.
Cesaris.l.fin.⁊ quod not.extra de presumptio.c.literas.in glo.
sic patet.⁊ de in integr.restitu.c.penul.¶ Op.quod de famoso
11 delicto possit compromitti.† vt.s.de his qui no.infa.l.quid er-
go.§.ex compromisso sol.vt glo.ibi quia illud quando agitur
ciuiliter hic criminaliter.¶ Alij tamen dicunt quod siue ciuili
ter siue criminaliter agatur ex delicto compromitti nõ potest:
quia iste.§.loquitur indistincte.⁊ ad.§.ex compromisso respon
dent quod loquitur in actionibus famosis ex contractu:nõ ex
delicto sed quod prius dixi.communius est licet ⁊ Jaco.butri.
videatur sentire quod ideo sententia arbitri nõ infamat.in.§.
ex compromisso.quia nec ibi tenuit cõpromissum:⁊ vide quod
ibi nota.⁊ dixi.Et dic aut iudicium est ciuile ⁊ planuꝫ est quod
de eo potest compromitti.vt dicto.§.aut est criminale ⁊ tũc aut
agitur ad penam corporaleꝫ:⁊ non potest compromitti.vt hic.
Et est ratio:quia arbiter nõ posset sententiã executiõi manda-
re.Et si opponas quia potius possit transigi.vt.C.de transac.
l.transigere.dic qꝛ transactio fit ad remissionẽ compromissum
ad execut.si autem agitur ad penam pecuniariaꝫ.aut pena de-
bet applicari fisco.⁊ tunc nõ põt cõpromitti ne fiat collusio.vt
j.eo.l.arbiter si intra.⁊ ibi in gl.sed si debet applicari parti:tũc
sic.⁊ ita intelligatur glos.⁊ si alter intelligatur non posset su-
stineri:qꝛ transactio est cõpromissa in criminibus penã sangui-
nis ingerentibus.vt dicta.l.transigere.quia licet vnicuiqꝫ san-
guinem suum redimere quocunqꝫ modo.j.de bonis eoruꝫ qui
mortem sibi cõsci.l.j.vnde illa est ratio quã dixi.qꝛ iste cause cri
minales sunt maioribꝰ iudicibus reseruate ⁊ quo ad cognitio-
nem ⁊ quo ad execu.vt.s.de offici.eius cui man.est iurisditio.l.
j.⁊.ideo nec delegantur vt ibi.nec de his cõpromittiẗ:vt hic et
pro hoc.j.§.proxi.sed quare in populari.act.nõ ꝑ õt cõpromit-
ti.vt.j.§.proxi.in fi.cum pena sit applicãda patri.Roff.de iur.
omni.iudi.l.si quis id quod in prin.respondet quia timeẗ col-
lusio in cõpromisso que nõ timeẗ in iudicio:⁊ qꝛ in iudicio cri-
men nõ remaneret impunitũ ꝙ posset esse in arbitrio.Ja.but.
sed Guid.de suza.in glo.j.huius.§.que dicit multomagis si ex
certa scientia dicit ꝙ plane intelligi dꝫ sicut litera dicit per erro
rem:qꝛ si ex certa scientia valeret cõpromissum in illis crimini-
bus tñ in quibus transactio fieri põt que sunt in.d.l.transige-
re.quia si possum remittere multomagis corã arbitro litigare.
nam ⁊ iurare possum stare mandatis illius cõtra quẽ crimen cõ
misi.si tñ inique arbitreẗ reduciẗ ad arbitriuꝫ boni viri.vt.j.de
oper.liber.l.si libertus iurauit.vt no.j.e.l.pen.non tamen cor-
poralem penã vel quasi corporalẽ posset mihi imponere ille cu-
ius mandatis stare iuraui:⁊ quasi corporaleꝫ intelligo si vellet
mihi certum locum interdicere ne illuc vadam.vt.j.de penis.l.
fi.⁊ de interdi.⁊ relega.l.fi.nam hoc facere nõ spectat ad homi-
nem priuatũ sed ad presidẽ vel eo maiorem non minoreꝫ.vt.s.
de offi.presi.l.illicitas.§.qui vniuersas.nisi hoc esset dictũ in cõ
promisso.vt ar.j.ea.l.§.de officio.G.de hoc etiã dixi.d.l.fi.s.de
officio proc.Cesar.⁊ idem tenet Jo.an.in Spe.eo.§.põt.versi.
itẽ nullus in additiõe sua.Sed lꝫ de criminibus cõpromitti nõ
possit in arbitrũ nisi vt predixi.tñ ꝭm Odof.ꝯpromitti põt vt
in arbitratorẽ ⁊ amicabilẽ cõpositoreꝫ ⁊ ita fit ⁊ seruaẗ cõtinue
vt dixi etiam.d.§.ex cõpromisso.in.l.quid ergo.de his qui no.
infa.⁊ vide qd̃ dixi.j.de indi.l.j.ver.item quero an prorogatio
possit fieri in causis criminalibus.

12 **De liberali.** De liberali causa non põt cõpromit-
ti.† hoc dicit.⁊ vide Az.in summa.§.
potest autem.⁊ Hosti.§.de qua re.⁊ Gof.§.potest cõpromitti.
Et per hunc.§.videẗ reprobari opi.Jac.de are.⁊ sequaciũ qui
dicunt ꝙ causa libertatis ⁊ seruitutis põt coram minori iudice
examinari

examinari sed causa libertatis et ingenuitatis non per. l. iādudum. C. vbi causa status. et ideo dicunt eas posse delegari, vt no ta. C. de peda. iudi. l. placet. versi. si vero causa status. Sed an de
13 causa feudali admittatur cōpromissum, † iste. §. facit quod nō: quia agitur de statu persone. sed tex. videtur in 2rium in vsibus feu. de vasallo decrepite etatis. §. j. et ti. an apud iudicem vel curiam domini c. vno. et no. de prohibi. ali. feu. per Fede. l. imperialem. §. pe. sed iura illa possent intelligi de arbitro. i. iudice delegato. non de arbitro compromissario. nam et alias sic exponitur. C. de iudi. l. rem non nouā. §. j. et s. qui satisd. cog. l. si arbitro. Gul. et vide in Specu. eo. §. restat. ver. sed nunquid vasallus. et in additione Io. an. et per Host. in summa. §. de qua re. versi. sed nunquid vasallus. ¶ Querit gl. quā quidam habent signatā. j. §. proxi. et male: quia hic debet esse signata. an idem sit si agatur de scriptis et similibus vt compromitti non possit. et tenet quod idem fit. s. quod compromitti non possit. Et idem dicit de causa matrimoniali et est casus extra de in integ. resti. c. pe. in fi. qd. c. tractū fuit ex isto. §. et idem tenet gl. de cā monachationis et conuersionis: quia et in illis agitur de statu. et idem dicit sub dubio forte de qualibet causa meri et mixti imperij. sed qd de causa filiationis? videtur quod non: quia proclamare videtur in libertatē, vt. j. de pba. l. si filius. sed cū non reperiatur expresse phibitū potest dici concessum. j. de iudici. l. cū pretor. Item ex rōne huius litere que dicit fauore libertatis. nam in filiatione non vertitur fauor libertatis. sed qd dicit gl. de causis mixti imperij non placet Ja. de ra. quia per hoc nō posset compromitti de causis excedentibus. ccc. aureos. cōtra quod videtur. j.
14 de iudi. l. de qua re. §. j. † An in causis spiritualibus possit laicus esse iudex vel arbiter, dic vt no. xvj. q. j. c. plures. in glo. et per Archi. et in Spec. eod. §. potest. versi. item prohibetur laicus. et in additionibus et per Hoff. in summa. ver. item in laicum. et Host. §. de qua re. v. sed et mixta consideratione. et extra eo. c. contingit. cum ibi notatis. et c. per tuas. sed licet de istis causis nō possit cōpromitti in arbitrū pōt tū in arbitratorē et amicabilē compositorem: quia tunc est quasi quedā transactio, vt no. in aut. vt diffe. iudi. col. ix. et de libertate et seruitute si est dubiū pōt fieri transactio: vt. C. de transa. l. si. vbi de hoc no. et dixi. et qd no. in Spec. e. §. restat. in prin. in additionibus, vbi tenet quod iste. §. locū non habet si agatur de libertate ecclesie. et idē tenet in. c. causa. de in integ. resti. et vide extra eo. c. cum tempore. cum ibi notatis. maxime per Inn. ¶ Itē an de sententia excōmunicationis vel alio
15 iure spirituali possit cōpromitti. † eod. §. restat. versi. item de sententia excōicationis. et vide etiam in summa Host. §. de qua re. an de alimentis possit cōpromitti eod. §. ver. sed nunquid compromissum. et in additionibus an de prebendis clericorū in ver. seq. an de causa matrimoniali temporali vel spūali, vide Hoff. in summa ver. et notabis. et Host. §. de qua re. versi. itē phibetur. in matrimoniali. et facit etiam qd no. j. de iureiu. l. iij. §. j. et. d. l. vlti. C. de transac.

16 # Si seruus.

† Si cōpromittūt seruus et liber nihil vz ne compromissum eū claudicet. h. d. text. et gl. ¶ Querit Ja. de rā. si seruus dedit fideiussores, an tunc valeat respectu fideiussorū. et videtur quod sic. ar. j. e. l. si pupillus.

17 # Item si quis rome.

¶ † Tres sunt casus, vt gl. ponit et bñ. sed quo modo intelligemus quod in fi. dicit quod se defendat nunquid intelliges quod se defendere teneatur corā arbitro aduersus omnes qui velint eum conuenire vel recōuenire corā arbitro? Gloss. videtur innuere quod sic: quia sic est in iud. et hic equiparat arbitrium ordinarie actioni. et pro hoc etiā. s. l. j. Sed Jac. de ra. et secunda opi. gl. videtur sentire contrarium: quia nec reconuentio nec prorogatio locum habet coram arbitro. et ideo dicunt quod si petat arbitrum debet procedere super compromisso quod tenetur se defendere aduersus omnes qui eum conuenire voluerint in iudicio ordinario. sicut teneretur etiam se defendere aduersus omnes si in legatione existens agere vellet, vt. j. de iudi. l. ij. §. sed si agant. vbi de hoc. et hunc intellectū credo veriorē: quia arbiter non habet ptātem vel cognitionē de ijs que sunt extra compromissum, vt. j. e. l. §. de officio. ¶ In glo. s. contra oēs. ibi nec ob. s. ei quod dictum est de inchoatis controuersijs tm. Ric. et vide in Spe. e. §. restat. versi. vlti.

18 # Si is faciat controuersiā.

¶ † Arbiter pronunciare dz si ex eius pronunciamento fieret preiudicium petitioni hereditatis. hoc dicit. Et sic no. quod etiam tēpore harum l. differtur propter preiudicium, vt infra de iudicijs. l. per minorem. sed hoc hodie videtur correctum: et non videtur quod debeat arbiter differre. ppter preiudicium petitionis hereditatis, vt. C. de pet. hered. l. fina. §. j. sed ille. §. loquitur de alijs personis que non contendunt se heredes hic inter illos qui se heredes contēdunt. Ja. de rauē. ¶ In glos. scilicet quale quale ibi damnari.

imo et si haberet causam iniustam: quare dic quod hic est intentio huius. §. quod arbiter non cogitur hic pronunciare: quia si pnunciaret pro possidente vel contra tacite videretur asserere cōpromissum durare: et sic propter possessorem esse heredē nō acto rē: quia tunc non duraret cōpromissum. ar. j. de iudi. l. inter litigatores. Ray.

19 # Dies compromissi.

¶ † Duas habet lecturas. prima vera si actū fuit in compromisso de die proroganda et non pareatur super hoc arbitro per aliquam partium committitur in pena contra eum. hoc dicit. Et per hunc summarium tolluntur duo cōtraria. et vide de ista materia quod no. in Spe. eodem. §. excipitur. versi. item quod lapsa die. et ver. sequentibus. et per Az. in summa. §. item fit compromissum. et Hostien. §. qualiter. constituatur. ver. consti ituitur etiam compromissum. et s. eo. l. si cum dies. et si diuersis diebus prorogetur eadem. l. §. si intra diem. Et quia glo. offuscat hunc. §. pro declaratione dic aut nulla conuentio precessit de prorogando et in hoc omnes concordant quod nec arbiter nec partes coguntur progare: sed si omnes volunt concorditer possunt, vt. j. eo. l. arbiter ex compromisso. et s. eod. l. sed si compromissum. si precessit conuentio de prorogando tunc attendenda sunt verba compromissi. si enim dictum est simpliciter quod dies possit prorogari: tunc si vterque compromittentiū dissentiat quod non fiat prorogatio fieri non poterit etiā si arbiter velit: quia p illa verba videtur data potestas arbitro prorogandi cum consensu partium, non aliter, vt hoc. §. et hic in gl. et j. e. l. arbiter ita. ¶ Si vero vnus cōpromittentium consentiat cum arbitro quod prorogetur et alter dissentiat: quidam dicunt quod progatio fieri pōt. alij dicunt quod non sed dissentiens cadit in penam. et hoc magis conuenit litere huius. §. ¶ Uel posses latius dicere quod aut dies cōpromissi adhuc est prolixa et longa vel nullus terminus in cōpromisso appositus est: et tūc nō pōt nisi partibus cōsentientibus, vt. d. l. sed si cōpromissum. s. e. si aūt dies cōpromissi est prope finem aut queritur an arbiter cogatur aut an partes cogantur. primo casu aut fuit arbiter in culpa vel mora: tunc omnes concordāt quod tenetur progare et etiam de nouo recipere si esset finitum ad instantiam partium, vt. s. eod. l. si cū dies. Si nulla mora vel culpa sibi potest imputari, tunc aut nō potuit diffinire propter impedimentum contingens in suā personam: tunc si est intra tempus compromissi cogitur per prorogationem nec potest se excusare, vt. s. e. l. et si qua. et. l. si de meis. §. fina. et. l. licet. si autem esset finitum non cogitur de nouo compromissum recipere, vt. s. eo. l. si cum dies. secundum vnum intellectum secundum alium cogitur si actum erat de die prorogandа, vt ibi not. et dixi. et hoc nisi verba compromissi hoc expse dicerent, vt. j. subijciam. si autem propter aliud impedimentum non potuit diffinire: tunc si nulla conuentio de prorogādo
20 processit nō cogitur vt dictū est supra. ¶ † Si erat actū de prorogando: tunc aut potestas erat data arbitro progandi et nō cogitur si non vult: quia verba facultatis non inducunt necessitatem. vt. s. de offi. presid. l. sepe. j. de iudi. l. non quicquid. et. C. quomodo et quando iud. l. j. si vero actum erat in compromisso de prorogando per verba necessitatis: puta quod habeat necesse prorogare: tunc cogitur ex quo sic recepit compromissum, vt. s. e. l. iij. §. j. e. j. e. l. §. de officio. secundo casu quando queritur an partes cogantur progare, dic quod si partes omnes dissentiant non coguntur et vnus alteri non incidet in penam: quia nō est dare quis cui incidat in penam ex quo omnes cōcordes sunt. si autem vnus vult prorogationem alter non, si non est actum de prorogando non compellitur, vt hac. l. in fi. Fallit. s. e. l. si cū dies. §. si quis ex litigatoribus. si actum est de progando: tunc dicunt quidam quod cogitur consentire progationi alias incidit in penam: prorogatio tamen nō fit eo inuito. Alij dicunt quod progatio tenet si arbiter faciat cum alia parte: nec altera pars incidit in penam ex eo quod non consentitur progationi sed ex eo quod postea non pareret preceptis arbitri bene incidit in penam. Ego puto semper consideranda verba compromissi. nam si diceret quod arbiter sine consensu partium posset progare tenet prorogatio etiam inuito altero: et tunc esset vera secunda op. si vero diceretur quod partes tenerentur progare: tunc non potest inuito altero fieri progatio sed ille qui prorogationi non consentit incidit in penam: et sic est vera prima opinio si dies est prolixa vel nullus terminus est in compromisso: tūc nō queritur de progatiōe sed de pnunciatiōe et si vtraque pars cōsentiat debet statui terminus: et si nimis est plixus abbreuiare, vt. s. e. l. sed si compromissum. si vtraque pars dissentiat tunc quidam dicunt durare triennio. Alij dicunt quod arbiter potest petere quod terminus statuatur ne perpetuo stet obligatus: et idem dicunt in partibus si vellent terminū statui et arbiter recusaret. argu. C. de inge. ma. l. diffamari. de remissi. pign. l. si eo tempore.

z de accu.l.si ea que crimen.de hoc plene dixi.d.l.sed si compromissuz.semper tamen in predictis considera verba cõpromissi.fm ea dñ iudices,vt.j.ea.l.§.de officio. An autẽ cõpromissuz prorogatũ sit idẽ vel aliud dixi.s.e.l.si cũ dies.in princi.z plene.s.e.l.labeo.alias incipit si arbiter. ❡ In glo.circa fi.ipsius gl.ibi inuito vtroq3.melius diceret altero.vel dic inuito vtroq3.i.nõ consentiente nec aliquo requisito.nã vtroq3 cõtradicente non posset,vt.j.e.l.arbiter ita.z sic nec pena cõmitteretur.Nico.

21 **Si arbiter.** † Ibi celare tentauerit.ne pnunciare cogatur.Old.z vide extra eo.c.ij.li.vj.cũ ibi not.

22 **Cum in plures.** †Si i plures cõpromissuz est vt quilibet pronunciare possit vnus solus absentibus ceteris potest pronunciare.secus si actũ est vt omnes pronuncient vel maior pars.Et litera in primo respon.huius.§.potest diuersimode punctari.z secunduz diuersam punctationem habebit diuersos intellectus.primo enim potest punctari post illud verbuz absentibus ceteris:z tũc erit intellectus quod vnus non possit ferre sententiam alijs absentibus nisi hoc sit actum.Si vero fiat punctus post verbum starent:tunc sonabit contrarium quod quilibet pronunciare possit ceteris absentibus z iste secundus intellectus magis placebat Ric. ❡ Item dicit glo.quod semper intelligit esse actuz q omnes simul pronuncient nisi contrarium sit actũ.z intelligas actum expresse,vt supra.e.l.quid tamen. ❡ Querit Jaco.de ra.quid si vnus velit vnũ ex arbitris cogi z alius velit aliaz cogi:quis cogeť.dicit q si ambe partes simul cõcurrant ad petendũ eos cogi ambo cogenť.si dissentiant dabitur tertius.s.e.l.Itez si vnus.§.principaliter.Si vero vna pars preuenit petens vnũ cogi:tunc melior erit conditio ipsius preuenientis.argumentũ s.de procura.l.pluribus.cum ijs que ibi notantur z dixi.Item facit iste.§.in secundo respõ.ibi non debet singulares separatiz cogere ad questionẽ si decuriones pter metũ vel aliam iustã causaz non possunt ad consiliũ cõgregari z potestas mittat singulariter ad domum cuiuslibet decurionis ad recipiendũ consilium suum super aliquo negotio ciuitatis q non valeat:quia consentire debent vt consilium z simul congregari non singulariter,vt hoc.§.z extra de consti.c.cum omnes.cum ibi notatis.per omnes.z sic est in electionibus:quia fieri debent capitulariter non singulariter,vt extra de elec.c.in genesi.z in alienationibus rerum ecclesie,vt extra de rebus eccle.non alie.c.dudũ.lib.vj.z dixi.C.de sac.san.ecc.auť.hoc ius porrectũ.vltra pn.ver.s3 nunquid iste consensus.

23 **Cum quidam.** Ex superuenientibus inimicitijs potest arbiter†recusari z si pnũciet contra pronunciamentum doli exceptio obijci.hoc dicit.Et vide quod dixi.s.eod.l.licet.Et quid si orte erant inimicitie ante compromissum vel ex pronunciamento q fecit arbiter dic vt in glo.z dicit glo.q aliud est in iudice qui non potest post li.contest.recusari,vt.C.de iudi.l.apertissimi.quod non est veruz:imo ex superuenientibus causis põt post li.contest.recusari,vt arbiter,vt dixi.d.l.apertissimi.Item si inimicitie erant ante cõpromissum z compromittens ignorabat nihilominus poterit arbiter recusari.fm Gui.de suz.q2 non videtur renunciare ei q ignorauit.arg.j.de vaca.muner.z.l.pretor.§.pen.s.de transact.l.qui cum tutoribus.de confir.tuto.l.in confirmando.z.l.seq.z de testa.tu.l.pater.z pro hoc.j.de inoffic.testa.l.mater.z de istis inimicitijs vide quod plene dixi.C.de testi.auť.si vero dicatur.z in Spec.e.§.excipitur.ver item q inimicitie.z.§.finitur.versi.item si capitales inimicitie.z in additione Joan.and.z an propter amicitias excusetur,dic vt.d.§.excipiť.vers.sed nunqd excusabitur.z in additione.Joan.andr. ❡ Ibi conuentus extra iudicium,vt no.C.si maior fa.l.fi.in prin. ❡ Ibi diceret.z sic recusatur vt suspectus.Item no.duo alia pulchra que colligit gloss.primũ q ille qui consuluit parti si petatur consiliũ ab eo sup eodẽ a iudice q potest sibi consulere,qð est notabile nec reperij alibi clare.z pro hoc.s.de postu.l.fin.cũ ijs que ibi no.z dixi.s.e.l.iij.tametsi.Et hoc nisi esset aduocatus partis.argu.j.de ijs que in testa.delen.l.pri.Rayn. ❡ Secundũ notabile ad qð sepe al-

24 legatur iste.§.est q petere reduci†arbitriũ iniquũ arbitratoris ad arbitrium boni viri est quedam species appellationis z ois actus per quem impugnatur sententia vel pronunciamentum

25 quod facit multũ an valeat pactum†z renunciatio quod quis non possit petere arbitrium iniquum ad equitatez reduci:quia hoc equipollet appellationi,vt hic.vnde sicut potest renunciari appellationi,vt.C.de tempo.appel.l.final.§.si.ita z tali reductioni.de hoc no.per Dy.extra de regu.iur.c.scienti.libro.vj.z per Innocen.de iureiuran.c.quintauallis.z plenissime dixi.j.de verbo.obliga.l.si quis arbitratu.z in Specul.eodẽ.§.j.versic sed pone quod compromittẽtes.z.§.fina.versicul.itẽ quid si cõpromissuz.z versicu.sequentibus.z in additionibus Joan.andree. ❡ Sed supposito quod peti possit reductio non obstante pacto vel renunciatione sicut cõmuniter tenetur nunquid peti debeat intra.x.dies.argu.est iste.§.quod sic:quia dicit quod est species quedam appellationis.sed dic contra,vt.j.pro soc.l.vnde z si nerue.que dicit quod talis reductio petiť fieri per actionem bonefidei z ibi de hoc dixi.z.C.de preci.impe.offe.auť.que supplicatio.z in Specu.eo.§.fina.ver.sed intra quod tempus. ❡ Sed nunquid pendente tali deductione pars petens reduci incidit in penam cõpromissi:videtur quod non.arguñ.huius §.quia equipollet appellationi.sed de hoc dic vt dixi.d.l.si quis arbitratu.de verb.obli.z.C.e.super rubrica.z bene in summa Jac.arditionis super vsibus feud.de pace tenenda.§.sed quid si diminutum.z breuiter docto.cõmuniter tenent.z ita vidi sem per terminari de facto quod si habuit iustam causaz petendi reduci z probauit iniquitatem non incidat in penam.si vero non habuit iustam causam petendi sed frustratorie petijt z succubuit:tunc incidat in penaz per iura allegata.d.l.si quis arbitratu.sed an de ista reductione cognosci poterit sine libello,Gui.de suza.tenet q sic z dicit hec expediri per officium iudicis.Cõtra puto per dictã.l.vnde si nerue.que dicit expediri iure actiõis bone fidei.sed an talis petitio reductionis finiatur anno sicut appellatio,vt.C.de tempor.app.auť.ei qui appellat.Iste.§.est argu.q sic.contrariũ est verũ,vt.d.l.vnde z si nerue.z in Spec.eo.§.j.versi.quid si a tempore. ❡ Ultimo no.quod a sententia

26 arbitri appellari non potest,†vt hic z.C.e.l.j.Sed an si actũ est in compromisso q possit appellari:poterit appellari.dic vt dixi d.l.j.C.eo.

De officio. ❡ No.pulcherrimũ.§.z qui est radix z fundamentum totius istius tituli z eius

27 materie z breuiter.h.d. ❡ †Potestas arbitri cognoscitur z diiudicatur ex forma compromissi nec eam potest excedere.Et p declaratione vide in Specu.eod.§.excipitur.in fin.z.§.fin.pen.charta.in ti.ver.sed cum supra.z vers.sequentibus.z extra.c.cũ dilectus.z qð dixi.s.e.l.§.dies cõpromissi.z an arbiter possit cõtra sententiam suam restituere vel de restitutione cognoscere,dic vt plene dixi.C.vbi z apud quos in integ.restitutio cognodebeat.l.fina.z in Specu.eod.§.restat.circa prin. ❡ Querit gl.

28 nunquid arbiter†electus super questione fundi possit pronunciare de fructibus.z idẽ potest queri de expensis z an electus super sorte possit pnunciare de vsuris in casibus in quibus vsure sunt concesse,glossa sentit quod pnunciare possit super fructibus z vsuris tanq dependentibus z connexis.z hanc opin.sequitur Odo.C.eod.l.j.in fin.z sequẽ.eod.titu.§.final.penulti.charta.d.versic.sed cũ supra.z ver.vt aũt sup hoc.Azo.in summa eo.titu.C.itẽ debet esse.z no.s.e.l.quid tamen.in pnci.z q2 arbitria equiparanť iudicijs.s.eod.l.j.z iudex potest eadem die de fructibus z expensis supplere,vt.j.de re iudica.l.Paulus.Jaco.de ra.tenet quod de fructibus ante litis contestationem perceptis non potest arbiter pronunciare nisi in compromisso sit dictum sed de perceptis post litis contestationẽ sic:quia hoc ptinet valde ad officium suum,vt infra de edil.edict.l.ediles.§.item sciendum.z idem dic in iudice delegato.Item potest arbiter pronunciare quod p ijs que pronunciauit attendendis partes dent fideiussores vel pignora,vt in summa feud.Jacob.arditionis de pace tenenda.§.potest etiam queri.vj.folio.Guido de suza.j.§.prim.tenet quod arbiter non potest cogere partes dare fideiussores pro corroborando compromissum nisi actum sit in compromisso p hunc.§.satisdationes tamen iudiciales vt de iudicato soluendo z similes dic coraz arbitro pstari debere argu.s.eo.l.j.z.j.e.l.§.arbitri officio.z quod ibi no. ❡ In gloss.no.arbitrum.in fi.ar.j.de excep.l.fundi.z qð ibi no.pma opin.glo.videtur vera.ar.j.de re iudi.l.Paulus.z quod not.s.e.l.q2 arbiter.z de hoc plene in Spe.eo.§.sequitur.versic.sed cum.s.in forma.z ver.seq.Ray.

29 **Quesitum.** †Pulcher et vtilis est iste.§.z de forma sententie arbitri tractat z §.sequẽtibus. ❡ Et dicit quod arbiter sua sententia debet cõtrouersie finem imponere.nec potest alieno arbitrio committere quod est notandum z est expressum contra id quod sepe vidi fieri in pnunciamentis arbitrorũ qui pnunciauerunt q instrumẽta fienda inter partes de eo quod pnunciauit dictari debeant arbitrio talis sapientis.quod non puto valere.p hunc.§.sed sua sententia debet formam instrumentorũ fiendorũ inter partes declarare.et hoc sepe feci in pnunciamentis arbitrarijs per me factis:in hoc tamen multum aduertenda est forma compromissi in quo consueuerunt apponi larga verba vt dixi supra.§.proxi. ❡ In gloss.euitanda est infinitas in fine.z dic vt vtrobique notat.et plene dixi. ❡ In glossa si habes in litera in fine.Et secundum hoc expone

hoc expone idem.s.arbitrium,vel arbitri sñiam:quod idem est. vel dic referri ad vtrunq; dictum sine inconuenientia.⁊ expone idem.s.quod dictum est talem arbitri sententiā nō valere. ⁊ ad hoc sequitur ne ꝓpagentˀ ⁊c.⁊ intellige nisi actum esset in compromisso ꝙ arbiter posset talem sententiā dicere,vt.j.§.proxi. ⁊ melius est versi.quia est de eadem materia. Oldr. ¶ In eadem gl.ibi sicut vites ꝓpagantˀ,vt.j.de impēsis i rebꝰ dota.factis.l.ij.

30 **Si domini.** †Pro declaratione primi responsi vide.ś.de procura.si actor malit.⁊.C.de procura.l.fin.pro declaratione secundi responsi vide quod dixi ś.eo.l.diem proferre.§.j.⁊.l.non distinguemus.§.cōpromisso. ⁊ non potest procurator compromittere sine speciali mādato extra eo.c.per tuas.

Arbitri officio. Primum responsum huiꝰ.§. est satis claruz.Circa secundū vide quod dixi.ś.ea.l.§.de officio.in fi.⁊ dic clarius ꝙ glos.quia aut ipse procurator nomine procuratorio compromittit ⁊ non tenetur satisdare de rato sed sufficit penam committi cōtra dominum ex quo procurator habebat mandatum ad sic compromittendum.Si vero dominus ipse compromisit ⁊ coram arbitro velit agere per procuratorem:tunc si dubites de mandato tenetur cauere de rato.s.ꝙ dominus habebit ratū id qđ agit coram arbitro non autem tenetur cauere ꝙ dñs ratam habebit sententiam arbitri:q2 nec dñs tenetur rataz habere si vult soluere penam quam promisit.vnde Ja.de ra.dicit ꝙ procu.actoris coram arbitro non tenetˀ cauere de rato aliter quam predixi nec ꝓcu.ex parte rei de iudicato soluendo:quia non tenetur soluere iudicatum si vult soluere penam promissam vt dixi,licet Guido de suza.teneat.ś.in.§.quesitum.quod satisdationes iudiciales prestantur corā arbitro vt dixi in.§.de officio.in fi. Deinde querit glo.quid si trāslatio sit facta in alium procuratorē:puta quia nondū finito arbitrio reuocauit primū ꝓcurˀ.⁊ dedit aliū. dic vt in glo. ¶ In glo.dic ꝙ ꝓcurˀ.ibi contra eum,imo contra dñm si habeat procurˀ.mandatū ad sic cōpromittendum vt predixi nam executio nō debet fieri contra ꝓcu.vt.ś.de ꝓcu.l.plautius.vel dic cōtra eum nomine domini.⁊ excutio fiet in dñm qđ in idem recedit.

Arbiter nihil. ¶ Iste.§.⁊.l. sequens loquuntur de prorogatione compromissi de quo plene not.⁊ dxi.ś.ead.l.§.dies compromissi.in glo hic allegato.

1 ☞ Compromissum ⁊ pena facta cū vno sociorū porrigitur ad aliū queādmodū sñia lata cū vno correorū porrigitˀ ad alium.
2 Compromissum an pene cōmissione extinguatur.
3 In compromissis verba pacis sunt inspicienda.
4 Delictum bis continuatuz bis punitur.

1 **Si duo.** †Sicut sñia lata cū vno correorum ad aliuz porrigitˀ sic cōpromissum ⁊ pena si sunt sociȷ̈.al's secus.hoc dicit.sic etiam factuz vnius prodest alteri quo ad interruptionem prescriptionis.C.de duobus reis.l.fina.quia ex vno fonte ⁊ vna stirpe obligatio procedit vt eadem.l.in fin. Glo.oppo.de.l.si vnus.ś.de pac.j.respon.⁊ hic ⁊ ibi soluit pluribus modis.prima sol. est ꝙ hic loquatur in sentētia ibi in pacto.⁊ hanc sequebantur do. Rich.⁊ Ja.bu.Et pro ista so.adducebat ipse Jacob.rationem quia sententia respicit debitum ⁊ eius respectu obligatio fingitur vna:quia vnum debitum ⁊ ex eadem radice procedens,vt dicta.l.fina.C.de duobus reis.⁊.ff.eo.ti.l.ex duobus. sed pactum respicit ꝑsonam.⁊ ideo cuz persone sint diuerse respectu diuersarum personaruz obligationes sunt diuerse ⁊ quasi separate: et ideo de vno ad alium tanꝙ de diuersis ⁊ separatis non est arguenduz,vt.C.de dona.inter virū ⁊ vxo.l.si maritus.⁊.j. de acqui.poss.l.naturaliter.§.nihil. Jac.but.sed contra predictā sol. multum facit.C.de fide instru.l. si veteris.que ꝑm gl.loquitur in obligatione duorū reorū:⁊ tñ sententia ibi lata cōtra vnum aliȷ̈ non preiudicat.⁊ ideo forte secunda solutio huius gloss. verior est.vel potes recurrere ad alias sol.que dantˀ in.l.contraria,vbi de hoc dixi.Et pro secunda so.huius glo.facit:q2 factū tertȷ̈ facit cōmitti penā.lz eñ per respectū ad ipsum tertiuz non valeat cōpromissum,vt.ś.e.l.diē proferre.§.j.tñ valet per respectum ad cōpromittentes vt ex facto tertȷ̈ cōmittatˀ pena,vt.j.eo.l.ꝙuis. vlterius procedit glo.⁊ dicit. Item oppone ꝑm ꝙ gloss. format in modum oppositionis melius stat in modū questionis vt q̄ras an simul concurrant exceptio contra non parentē sententie arbitri quam emologauit taciturnitate decem dierum ⁊ pene petitio doctores Francis.ac.⁊ aliȷ̈ cōmuniter tenent quod questio glos.non procedat in casu huius.l.quia erat promissa pena:⁊ ideo sententia arbitri tunc emologari non potest,vt plene dixi.ś.eodem.l.ij.⁊ dato quod esset vera opinio quod compromisso facto cuz pena posset sententia emologari.dic quod quia hic stipulatio penalis ⁊ sententia arbitri ad idem tendunt non potest peti vtrūq;:vt in.§.si pacto.in gloss.allegato. vbi de hoc satis dixi.⁊ vide.j.§.proxi.Si autez pena extendatur ad aliud quam ad rem:puta ad solum contemptum arbitri tunc potest vtrūq; peti,vt.ś.e.l.si quis rem.⁊ ibi in glos. Item not. quod dicit gloss.sub dubio forte respondent sepe periti. ⁊ de significato istorum verborum forte fortassis ⁊ forsitan,vide in alphabeto dictis dictionibus ⁊ extra de sponsa.c.tua nos.

2 **Semel.** Utilis est iste.§.⁊ breuiter dicit quod cōmissione pene extinguitur cōpromissum† nisi dictum sit quod in singulas causas committatur.⁊ vide in Speculo eodem.§.excipitur.versicul. Item quod non fuit cōpromissuz.et extra eodem.c.dilecti.cum ibi notatis.⁊.§.finali. versic.quid ergo secundum premissa.⁊ versic.sequentibus.⁊ in additionibus Joan.andre.⁊ versicu.quid si sit cum pena electus. Oppo.vt gloss.quod etiam si actum non sit possit sepius peti.⁊ solue vt in ea.vel dic secundum Dy.aut agitur ad id quod simpliciter in obligatione venerat ⁊ in quo versatur res: ⁊ tunc semel tantum committitur,vt.j.de hered.vel acti.vendi.l. venditor ex hereditate.Si autem versatur aliud: tūc aut interesse aut pena.si interesse tunc illud potest sepe ⁊ sepius peti quoties intererit,vt.j.de verbo.oblig.l.si sic.cum aliȷ̈s concord.hic in glo. allegatis.Si autem pena tunc non potest peti nisi semel nisi sit actum contrarium.vt hoc.§.Dyn.⁊ vide quod dixi.C.si aduersus ven.pig.l.ij.in fi.sed nunquid soluta pena potest peti quod stetur sententie arbitri.de hoc dic vt nota.per Hostien.in summa eodem.§.qualiter constituatur.versicul. sed nunquid pena recepta.⁊ per Goffre.in summa in fin.⁊ vide quod no.⁊ dixi.ś. e.l.in princip.⁊.C.e.l.j.⁊.ś.e.l.ij.⁊ vide quod bene not. in glossa in concor.autˀ.de iudicibus.§.omnibꝰ. col.vj.Et ista est etiā materia que not.ś.de pact.l.rescriptum.§.si pacto.⁊.j.de act.empt. l.predia.Aliquando vidi apponi compromissis quod pena semel tantum committatur quod non est opus per hunc.§.Querit Gui.de suza.si dictum est in compromisso quod pena semel ⁊ iterum committatur nunquid toties committeretur quoties contrafiat. Et videtur quod sic:quia hic vox iterum accipitur quoties opus erit.ś.de edend.l.veluti.§.hic vox iterum. vbi de hoc ipse tenet oppositum ⁊ dicit quod in penis dictio iteruz refertur ad duas vices tantū.j.de legatis tertio.l. fideicō.§.si quis x.sed ibi est dictio rursus que tantundē prestat.⁊ vide Joannē andre.in additio.in Specul.eodem.§.vt autem. in fine. quid si aliquis iurauit seruare pacem vel contractum et sepius fecerit contra nunquid erit toties periurus quoties contrafaciet:videtur ꝙ non per istum.§.in contrarium facit extra de re iudica. c.ad apostolice.§.deierauit enim multoties.libro.vj.⁊ dic vt ibi nota.per Archi.in.ij.colum.quid si duo fecerunt pacem ⁊ promiserunt eam seruare sub certa pena vnus venit contra pacez ⁊ soluit penam nunquid alius poterit contrauenire sine metu pene.videtur quod sic.per istum.§. quia soluta est pax, sicut et hic soluitur compromissum.Itez cum primus in pena inciderit amplius non dabitur sibi pene petitio.j.de legatis secundo. l.cū pater.§.libertis.⁊ de regul.iur.l.cū par.§.illi.vbi de hoc: ⁊ quia frangenti fidē ⁊c.vt.C.de pactis.l.cū ꝓponas. vbi de hoc ⁊ si mihi metum intulisti,⁊ ego postea tibi inferam non teneor quod metus causa.ś.quod metus causa.l.sed ⁊ partꝰ.§.⁊ idē in dolo.ś.de dolo.l.si duo.in contrarium facit quod adhuc duret pax ⁊ contrafaciens incidat in penam:quia duorum consensu pax facta fuit:⁊ ideo vnius facto tolli non potest.C.quando liceat ab empt.recedere.l.ij.iam eniz in vnius arbitrio esset pacē dissoluere quod esse non debet,vt.ś.e.l.si quis rē.§.vlt.Et quod pax adhuc duret est argu.j.de verb.oblig.l.si sic.⁊ q2 stipulatio de rato sepius cōmitti pōt.vt.j.rem ra.ha.l.si ꝓcur.Gui.de suz.
3 dicit inspicienda esse verba† pacis:si eñ ibi cōtineatur quod pena soluta nihilominus pax duret tunc durat ⁊ secundo ⁊ tertio contrafaciens semper incidat in penam,vt.ś.de transact.l. qui fidem.⁊.C.de pactis.d.l.cum ꝓponas.Si vero illa verba nō essent apposita tunc dicit secundo cōtrafacientē non incidere in penā ꝑ hunc.§.⁊ alia iura supra ad hoc allegata ⁊ in dubio di-
4 cit in penam non incidere ꝑ hunc.§.cū si. ¶ † Ultimo Ja.de ra. hic dicit boñ.male fuisse terminatā talē questionē.statuto cauebatur quod deferens arma in palatio puniretur in.x.quidā rusticus repertus fuit in palatio cum armis ⁊ penā soluit adhuc repertus est ibi cum armis terminatum fuit quod ex quo semel soluerat penam amplius non teneretur per hunc.§.ipse autem dicit ꝙ debuit distingui vtrū fuerit vnum delictū continuatuz: quia rusticus non recesserat de palatio:⁊ tunc vera sit determinatio.an vero fuerint duo delicta separata vt quia recessit de palatio ⁊ iterum rediȷ̈t: ⁊ tunc iterum puniatur per.l.j.de furt.

l.ei qui.dicit etiã ꝙ vbi ꝑseuerauit ꝓpter ↄtumaciã punieť arbi
trio iudicis:qꝛ crescẽte cõtumacia crescere dꝫ pena.j.de penis.l.
relegati.ꝛ.C.de epi.au.l.iij.Sꝫ ↄ̃ ꝑdictã distinctionẽ vr̃ ꝙ ẽt vbi
est cõtinuatũ delictũ bis puniať p.l.j.de libero ho.exh.l.qꝺ ait
lex.§.pen.ſꝫ ibi diciť esse speciale fauore libertatis.ꝛ vide de ista
materia quod notaui.C.de modo multarũ.l.eos.ꝛ in questiõi
bus statutorum secunda parte.xxiiij.q.ꝛ pluribus sequentib⁹
similibus questionibus.

1 ☞Compromissum pupilli sine tutoris authoritate valere nõ
dicitur.
2 Arbiter sententiam suam dicere non cogitur nisi fideiussor ac
cesserit.

1 **SI pupillus.** Compromissum † pupilli
sine tutoris authoritate in
2 utile est nec cogiť arbiter † sñiãꝫ dicere nisi fideiussor
accesserit.h.d.Et vide in Spe.e.§.põt.ver.itẽ ꝓhibẽ
tur.ꝛ ver.se.ꝛ.§.restat.ver.qd de minore.ꝛ.s̃.e.l.iij.in pn̄.ꝛ.l.mi
nor.xxv.annis filiofa.§.j.alś incipit.l.si minor.ꝛ vide qꝺ ibi no.
ꝛ dixi ꝛ p Azo.in summa.e.§.sub arbitro.ꝛ Host.§.de qua re.
ver.qd de minore.¶ Oppo.vt glo.ꝙ ex quo principalis nõ te
neť nec fideiussor teneať.ꝛ sol.vt in ea.¶ Itẽ op.ad idẽ ꝙ sñia
arbitri non videť lata corã dic ꝙ hic pñte pupillo fuit lata sine
authoritate tutoris ꝛ sic solũ naturaliter teneť.cui bene accedit
fideiussor.j.de fideius.l.si stipulatus.Bul.ꝛ vide quod no.ꝛ dixi
C.de fideius.mino.l.j.Circa hoc sic distingue:qꝛ aut obligatio
pupilli fuit nulla,vt qꝛ infans:ꝛ tunc fideiussor nõ tenetur.aut
fuit aliqua ꝛ valida,vt qꝛ tutore authore cõpromisit:ꝛ tunc fi
deiussor tenetur efficaciter.poteſt tñ minor restitui,vt.l.in cause.
in prin.aut in pupillo fuit obligatio aliqua sed non efficax ad
agendũ,vt qꝛ maior infante ꝛ sine authoritate tutoris ꝛ sic obli
gatur naturaliter,vt hic ꝛ.j.de noua.l.j.ꝛ huic naturali accedit
fideiussor vt dixi.nec hoc casu restituiť minor:qꝛ efficaciter non
tenetur nec fideiussor:qꝛ maior est vt hic.Ja.bu.¶ In glo.imo
videtur ibi succurriť quasi accessoria vt pote ex principali depẽ
dens.ꝛ ideo tollatur cum ipsa.ar.C.de codicil.l.j.ꝛ.j.de iniusto
testa.l.nam ꝛ si sub conditione.pen.ꝛ vlti.rñso.Old.¶ Ibi hic
non.s.cum effectu sed naturaliter tm̃ vt predixi.vnde nõ indiget
restitutione cum ipso iure sit tutus,vt.d.l.in cause.in princip.s̃.
de mino.Et ratio quare hoc casu fideiussor non restituiť nõ est
illa quã gl.assignat.s.ꝙ nõ possit creditor agere cõtra aliũ ad
penam.hec eñ rõ non ꝓcedit per ↄ̃rium in gl.signatũ sed rõ est
qꝛ obligando se pro pupillo qui ↄpromisit sine tutoris authori
tate videtur donare cũ sciat vel scire debeat eũ efficaciter obli
gari nõ posse.ꝛ ad hoc.s̃.de pact.l.qꝺ dictũ.in fi.ꝛ pro hoc non
ob.ↄ̃rium in glo.signatũ vel dic vt ibi.Ri.Itẽ op.vt.s̃.l.proxi.
gl.in fi.q̃ incipit imo ꝛc.Frã.ac.¶ Ibi si cer.pe.l.lecta.hec opi
nio non procedit:qꝛ nõ diciť fieri incõtinenti ꝙ fit durante ar
bitrio.sicut nõ diciť fieri incõtinẽti qꝺ fit cõstante matrimonio,
vt.j.so.ma.l.quoties.ꝛ no.s̃.de pactis.l.iuregen.§.sed cum nul
la.ver.vt puta.Old.

1 ☞Arbiter an possit cogi pronunciare tempore feriarũ in ho
norem dei inductarum.
2 Amicabilis cõpositor põt pronunciari diebus ferialibus etiã
in honorem dei inductis.

1 **SI feriatis.** † Tempore feriarũ non in ho
norẽ dei inductarũ põt arbi
ter coactus a pretore pronunciare alias nõ nisi in cõ
promisso hoc actũ esset.in ferijs autem in honorem
dei inductis pronũciare nec poteſt nec cogiť.h.d.tex.ꝛ gl.Ja.tñ
de ra.hic tenet ꝙ etiam diebus feriatis in honorẽ dei si dies cõ
promissi exitura sit nec possit prorogari põt arbiter pronuncia
re:qꝛ necessitas vrget ꝛ pietas suadet.pro hoc.s̃.de ferijs.l.ij.s̃.
2 e.l.si de meis.§.fi.vbi de hoc.ꝛ extra de fer.c.vlti.† de amicabili
compositore non videtur dubium ꝙ pronunciare possit etiam
diebus feriatis in honorẽ dei:qꝛ est quedã ↄpositio ꝛ trãsactio:
que põt fieri dictis dieb⁹,vt.C.de ferijs.l.omnes.ꝛ vide de hoc
in Spe.e.§.vlt.ver.in forma aũt cõpromissi.ꝛ ver.se.ꝛ an calen.
Janua.j.e.l.arbiter calendis.

1 ☞Compromissum an trãseat ad heredem.
Effectus sententie arbitralis extenditur ad heredem.

1 **QUamuis.** † Licet cõpromissum nõ trans
eat ad heredem nisi sit dictũ tñ
effectus sententie arbitralis ad heredẽ extenditur:qꝛ
arbitria sunt inuenta ad lites finiendas nõ differẽ
das.ꝛ ad hoc concor.s̃.e.l.non distinguemus.§.quesituꝫ.Et di
cit glo.ꝙ heres etiam ignorans incidit in penã cõpromissi nisi
pareat per.l.qui in alterius.j.de reg.iu.quod intellige vt ibi no.
qꝛ licet pena mero iure cõtra heredẽ cõmittatur datur tñ resti
tutio ex clausula generali ꝛ de hoc etiam no.ꝛ dixi.j.de verbo
rum obliga.l.ad diem.Jaco.

1 ☞Interesse non inspicitur in penis quando directo venitur
contra compromissum.

1 **CUm pena.** † In pena nõ inspiciť an in
tersit qñ directo veniť contra
compromissum secus si per obliquum.h.d.textus
ꝛ gloss.Jaco.bu.ꝛ de hoc vt in penis inspiciatur in
teresse.dic vt not.ꝛ dixi.j.de verbo.obliga.l.stipulatio ista.§.al
teri hic in gloss.allegato.¶ In glossa vltima in fi.vel hic semel
pena commissa non queritur an intersit sed ad hoc vt pena cõ
mittatur ꝛ petatur ab alio qui non promisit bene queritur an
intersit vt ibi.Ric.

1 ☞Pena cõpromissi ex quibus causis cõmittatur.
2 Arbiter an possit mulctare partes.
3 Testium nomina in instrumentis accusationibus vel inquisi
tionibus apposita an sint edenda in iudicijs.
4 Nomen tabellionis an in iudicijs sit edendum.

1 **NOn ex omnibus.** † Lex ista vtilis
est in ista mate
ria que dicit ꝙ non ex omnibus causis ex quibus
non est obtemperatũ arbitro cõmittitur pena com
promissi ſꝫ solũ ex causis principalibus si non paretur sñie:ex
alijs aũt accessorijs poteſt iudex punire inobedientiã ꝛ cõtuma
ciã partium.ꝛ vide in Spe.eod.§.differt.versi.item arbiter non
poteſt.ꝛ quod dixi.s̃.e.l.diem proferre.ꝛ si quis litigatorum.et
in Specu.§.fina.versi.sed nunquid incidit in penam.ꝛ versicu.
sequen.notabiliter ergo ꝛ in additionibus Joan an.ꝛ in sum
ma Azo.§.postꝗ̃ autem deliberauerit.ꝛ per Hostien.§.quali
ter ad effectum perducatur.versic.sed nunquid poteſt punire.
Et per Innocẽ.extra eod.c.ex parte.in principio.Sꝫ quid vult
dicere litera ad operam prebendam gloss.exponit duobus mo
dis vno modo quod compromissum erat inter patronum ꝛ li
bertum super operis prestandis vel non.non dicas quod esset
questio de iurepatronatus:qꝛ de hoc compromitti non posset,
vt.s̃.e.l.non distinguemus.§.de liberali.vel expone secundo ad
operam prebendam.i.ad eundum corã arbitro.¶ Oppo.gl.ꝙ
2 arbiter † mulctare nõ possit partes,vt.j.de iudi.l.ij.§.is datur.
So.aut vult mulctã imponere ꝛ nõ poteſt vt in ↄ̃rio.Aut vult
punire deferendo sacramentũ in litem ꝛ põt vt hic.¶ Sed con
tra hoc insta quod non possit iuramentum in litem deferre:qꝛ
defertur solum ex contumacia que est in non restituendo:sed si
iussit rem restitui ꝛ ei paritũ non est commissa est pena ꝛ solutũ
compromissum,vt.s̃.e.l.si duo.§.fi.ergo amplius nõ poteſt ar
biter deferre iuramẽtum in litẽ.hoc cõtrariũ obscure tangiť in
glo.ꝛ obscure respondeť ꝛ incipit rñdere ibi cum certum sit rem
restitui ꝛc.vsqꝫ ad ver.vel dic ſm M.ꝙ actum fuit ꝛc.ꝛ ibi re
dijt ad solutionem primi cõtrarij de.l.ij.§.his datur.ꝛ sic caute
attende glo.alias nunꝗ̃ intelligeres ꝛ an arbiter vel iudex de
legatus possint mulctare,dixi.s̃.si quis ius dicenti non obtem
pera.l.j.in prin.ꝛ.C.de modo mulctarum.l.eos.Guid.de susa.
hic tenet quod possit.ꝛ ad.§.his datur.respondet quod exclu
dit solum alios minores iudices ꝛ non arbitros.Gui.Itẽ alle
gatur sepe hic.l.ad aliud.de quo sepe vidi dubitari,scilicet an
3 nomina testium † appositorum in instrumentis,accusationib⁹
vel inquisitionibus sint edenda.Et videtur quod sic:extra de
accusat.c.qualiter ꝛ quãdo.j.§.dꝫ.ꝛ.c.olim.ꝛ alias edenda sunt
omnia ꝛc.vt.s̃.de eden.l.j.§.edenda.ꝛ dixi eadem.l.§.editiones.
versicu.quandoqꝫ petitur fieri exhibitio ꝑsonarum.ꝛ in Spe
cu.de teste.§.qualiter sint producendi.versiculo.post hec dicet
reus.In contrarium quod nomina testium non sint edenda fa
cit.j.e.l.ꝛ glo.ꝛ quod hic no.per Dyn.Odofre.qui tenet quod
coram arbitro nõ sint edenda.sed coraꝫ iudice sic:qꝛ ad officiũ
iudicis spectat veritatem inquirere,vt.C.de edendo.l.is apud
quem.ꝛ vide quod dixi eod.ti.l.fina.in fin.sed contra hanc opi.
Odof.facit:quia idem videtur in arbitro quod in iudice,vt.s̃.
e.l.j.sed quod nomina testium non debeant exhiberi tenet etiaꝫ
Uber.de bo.in patria poteſtate de ꝓductione testiũ.ver.de no
minibus testiũ dices.primã opin.vidi cõiter obseruari ꝛ eaꝫ ve
riorem credo maxime per decretales.s̃.alleg.ꝛ qꝛ speciale vide
tur in crimine heresis ꝙ nomina testiũ possint sub prima.extra
de heret.

de heret.c.statuta.§.j.li.vj.vnde in alijs est ius cōe in cōtrarium §.e.§.fi. Item iudex pōt cogere litigantes dare in scriptis nomina testium quos producere volunt.in aut.de testi.§. quia vero ibi denunciatis testibus ꝛc.ꝛ pro hoc.ꝫ.de tab.exhi.l.iij.§.hoc
4 interdictū.†De nomine tabellionis an sit edendū, vide in spe. d.§.qualiter sunt producenda ver.actor ꝑo.ꝛ ver.seq.ꝛ pro hoc d.§.editiones.ꝛ.d.§.edenda. ¶ Gul.de cu.hic tenet ꝙ si timerem ꝙ aduersarius meus nō inferret minas testib⁹ ꝙ tūc nō teneor edere nomina detur materia falsitati,vt.d.l.j.§.diem.ꝟ.de eden.ꝛ quēad.testa.ape.l.ij.§.diē.ꝛ pro hoc dictum.c.statuta.de here.li.vj.alias dicit ꝙ noīa testium debent edi si scio nomina alias nō teneor.ar.ꝫ.de fugi.l.j.§.pen.ꝛ de public.l.cum si exhibuissent.Gul.ꝛ And.

Cum arbiter. De materia prorogationis compromissi tractat de qua plene no.ꝛ dixi.ꝟ.e.l.non distinguemus.§.dies compromissi.

1 ¶ Stipulatio penalis in iudicijs vel arbitrijs nō committit nisi intersit.

1 **Arbiter calendis.** †In iudicijs et arbitrijs circa preparatoria stipulatio penalis nō cōmittit nisi intersit.h.d.Et facit.ꝟ.l.proxi.ꝛ.ꝟ.qui satis.co.l.si decesserit.ꝛ vide in Spe.eo.§.restat.versi.itē si arbiter non venit. ¶ In prima glo.in fi.vel dic ꝙ est feriata propter occupationē officialiū que occupatio cum nō cadat in arbitro eius respectu nō est feriata.Ja.bu.In glo.sed nomne refert in fi.qđ dic vt ibi.ꝛ arg.contra.ꝫ.proxi.ver.Nico.

1 ¶ Differētia inter iudice ꝛ arbitrū.ꝛ an minor.xx.anno.possit esse arbiter.

1 **Cum lege.** Hec.l.no.differentiā†inter iudicem ꝛ arbitrum quo ad etatem ꝛ vide in Spe.e.§.ij.ver.item minor.ꝛ lꝫ gl.pe.videatur innuere in ver.se.ꝛ.§.restat.versi.sed quid de minore ꝙ sententia teneat si sit maior.xviij.annorum.tñ est expsse contra tex.huius.l.qui dicit ꝙ sentētia non tenet:nec pena cōmittitur.

1 ¶ Compromissuꝫ in quo agitur de pena fisco applicanda inualidum est.
2 Priuatus nō potest fisco querere actionem.

1 **Arbiter.** †Si in ꝯpromisso agat de pena fisco applicāda nihil valet.h.d.Et vide in Spe.eo.§.fi.versi.sed pone compromissuꝫ est in titiū.ꝛ in addi.Jo.and.Et sic ptꝫ ꝙ nō valet compromissum ꝙ aliqñ vidi fieri in quo agebat ꝙ pena applicabit camere regis vel alterius dñi vel ecclesie romane. ¶ Op.qꝛ aut loqueris de pena cōmittenda:qꝛ serui nō restituunt ꝛ illa nō fisco,sed mihi debebat applicari.Aut de pena cōmittenda:qꝛ fisco non est pena soluta ꝛ illa mihi nō cōmittit:qꝛ mea nō interest.dic fm Ja.bu.ꝙ fui promissum gñaliter parere sententie arbitri ꝛ spāliter pena fuit promissa dari fisco ꝛ sic ex generali promissione pena cōmittit:qꝛ spālis adiecta fisco non valuit alias derogaret generali.vel dic ꝙ ꝯmittit mihi pena ex eo ꝙ fisco pena non soluit:qꝛ mea intererat fisco solui.Ja.bu.ꝛ sic no.quod
2 priuatus†non potest querere actio.fisco,vel cōi suo nisi eius intersit.ar.cōtra.ꝫ.de iur.fis.l.j.in fi.primi respōsi.ibi,pena fisco ex contractu priuato ꝛc.Oldrad.Sed intellige vt ibi not.ꝛ plene dixi.

1 ¶ Si compromissum sit generale ꝛ libellus spālis:sentētia arbitri non porrigitur nisi ad res in libello cōprehēsas,vel ad eas que maligne omisse fuerunt.
2 Arbiter errans in pronunciādo an possit iterato pronunciare.

1 **De rebus.** ¶†Utilis.l.in materia.ꝛ breuiter dicit vbi cōpromissum sit spe ciebus nō enumeratis ꝛ fertur sentētia de quibusdā super omissis errore potest litigator agere corā iudice sine metu pene,secus si dolo omisisset.ꝛ vide.ꝫ.de excep.rei iudi.l.si ex testā.cū ibi no.Et ad euidentiam est sciēdum qđ plura vere sunt cōpromissa qñ res ꝛ qōnes in cōpromisso numerātur. Et secundum quid sunt plura qñ actum est vt possit de singulis separatim pronunciari.Quandoqꝫ sunt plura vere ꝫ vnuꝫ secundum quid vt quando de pluribus rebus enumeratis sed actum est vt vna sola sententia feratur.Quandoqꝫ est vnū cōpromissum vere ꝛ secundum quid:vt quando de pluribus reb⁹ in genere non enumeratis fuit compromissum ꝛ actum ꝙ vna sola sententia ferat.Quādoqꝫ est vnum vere,sed plura fm quid vt qñ de pluribus qōnibus in genere nō enumeratis est cōpromissum sed actum est vt plures possint ferri sniē.facit ergo vere esse vnū cōpromissum vel plura enumeratio qōnum vel omissio enumerationis. ¶ Item facit esse vnū scđm quid vel plura pactum qđ vna vel plures sententie ferri possint.his præmissis pone per te casuꝫ. ¶ Opp.qđ ipso iure non noceat:qꝛ non fuerūt in compromisso cōprehense solu.vt glossa:quia imo fuerunt in cōpromisso expresse sed non in prosecutione. ¶ Item opponi. si sententia nihil de ipsis rebus cōtinebat ergo ipso iure nō preiudicat.solue vt glo.quia expresse non continebatur:sed tacite sic:quia generaliter pronunciauit. ¶ Itē opponitur quod ipso iure non preiudicet in specie non prosecuta, vt.C.de iudici.l ij. solu.illa secundum istam:quia ꝛ ibi errore omisit vel ibi non loquitur in plurib⁹ reb⁹ petitis:ꝫ in pluribus causis ex eadē ad
2 ministratione.vnde hec.l.procedit in pluribus rebus nō in causis. ¶†Item oppo.quia aut fuit actū quod pluries posset pronunciare:ꝛ tunc dato quod de vno pronunciauerit poterit de alio pronunciare non distincto errore vel dolo fuerit omissum. Aut fuit actum quod vna sola sententia feretur super omnibus:ꝛ tunc ipso iure non valet si de aliquibus omiserit, vt.ꝟ.e. l.quid tamen.vbi de hoc.solut.hic fuit actum tacite quod posset pluries iudicare eoipso quod res non fuerunt enumerate.ꝛ ideo habet locum distinctio huius.l.vtrum errore vel dolo. sed si expresse fuisset actum quod posset pluries iudicare:tunc indistincte de non prosecutis posset cognoscere ꝛ pronunciare:vt in contrarijs. ¶ Quero quale fuit hic compromissum dic qđ fuit generale rebus nō enumeratis nec fuit expresse dictū quod plures sententie ferri possent tacite tamen videtur actuꝫ vt possit. ¶ Item quero qualis fuerit petitio.dic quod fuit generalis,sed prosecutio specialis. ¶ Item quero qualis fuerit sentētia,quidam dicunt quod de re tantum prosecuta.alij quod fuit specialis condemnādo in tali re ꝛ in alijs absolutio generalis quo casu locum habet distinctio huius.l. ¶ Item quero quis adeatur super rebus non prosecutis vtrum iudex ordinarius:an arbiter.quidam quod iudex:alij quod arbiter quasi supersit eius officium:quia saltem tacite fuit actum quod pluries posset pronunciare puto quod si actum foret expresse quod arbiter posset pluries iudicare quod tunc indubitanter agi possit coram arbitro.Si vero actum esset solum tacite:quia generale fuit compromissum.ꝛ non enumerate species:tunc si arbiter pronunciasset super vna re tantum,ꝛ super alijs nihil dixisset:tunc recurri posset ad arbitrum. Si autem pronunciasset super vna re condemnando ꝛ super alijs generaliter absoluendo:tunc nō fit recursus ad arbitrum super non prosecutis sed ad iudicē ordinarium si errore omisit prosequi:secus si dolose,vt hac.l.Jaco.butriga.ꝛ dolus probabitur coniecturis,vt.C.de dolo.l.dolum.Nico.dicit omissis glo.quod poni debet casus simpliciter sicut sonat litera.ꝛ omnia verba proprie intelligi nihil subaudiendo ꝛ in fi.dicit quod si maligne omisit quasdam species incidit in penaꝫ non quia arbiter de eis pronunciauerit tacite vel expresse:quia non potuit nec valuisset sententia.sed quia in dolo fuit propter quem dolum agitur vel actione ex stipu.si stipulatio de dolo non committendo intercessit vel de dolo si omissa fuit,vt.ꝟ.e.l.ita demum.ꝛ secundum hoc lex est plana ꝛ glose superuacue. ¶ In gloss.scilicet expresse.ibi propter illam committi.quod in fi.l.in casu permittit. ¶ Ibi nisi omnes bene dico vnum fuisse compromissum ꝛ sic non ad proximum referas. ¶ Ibi alias non.scilicet valeret sententia de vna controuersia lata:quia vnicum fuerat,scilicet alias quando non fuit dictū vt teneret ꝛ sic bona est similitudo que sequitur sicut ꝛc.Nicol. ¶ In eadem gl.ibi iudicare.hec so.non placet:quia potius infert oppositum.Ray. ¶ In fi.glo.dic hec non placet per.l.cum quid.si certum petatur.quare solu.tertio:quia hic pronunciauit in totum:vt ibi not.prima lectura est quod hic fuit petitio specialis que non placet:qꝛ tunc in rebus omissis peri per maliciam non committeretur pena quod est contra si.huius.l.quare secunda vera licet glo.impugnet eam.C.de transac.l.sub pretextu specierum.sed dic quod illa gloss.vera est in iudicio hic in arbitrio.ratio quia in iudicio habetur respectus ad prolationem sententie hic ad petitionem pene, vt ibi dixi ꝛ.l.ij.C.de iudicijs.Rayn.

1 ¶ Arbitri sententie standum est si de finibus sit compromissum.
2 Arbiter si me condemnauit ad rē restituendā ꝛ restitui:deinde abstulit an tenear iterum restituere.

Inter castellianum. Si de finibus fit com
1 promissum † stari dz sentētie arbitri.h.d.sz que erat dubitatio hec.l.dicit gl.q2 dubitabat vtrū si esset qō de finibus posset cōpromitti an deberet iudex ordinarius adiri:vel dic ꝙ dubiū erat si partes pacifice consenserūt ꝙ arbiter terminum poneret ꝛ ipse apposuit partibus cōsentientibus et postea vna pars amouit terminos an pars amouens incideret in penā.gl.videt sentire ꝙ sic.Ja.de ra.hic sentit ↄ̄trium ꝛ dicit ꝙ si partes consenserunt pacifice ꝙ arbiter terminos poneret:ꝛ sic facta est plena executio per arbitrū:quia si vna partiū post ea amoueat non incidit in penā:q2 plene obediuit sententie arbitri dum terminos apposuit super quo extendebat eius potestas.secus in seruitute ibi nō videtur plene pareri:nec plene facta executio quoties cōtra fieret,vt.C.de vsufr.l.corruptionem.Ja.de ra. ¶ Et predicta faciunt ad questionē,si arbiter me condēnauit ꝙ deberē locare fundum aduersario meo vsq3 ad duos annos sub pena cōpromissi,volens attēdere pronunciamentū arbitri locaui sibi ꝛ in locatiōe pactū apposui ꝙ eū non expelle rem sub certa pena expuli eū locatiēe pendente:nunquid agere poterit ad penā cōpromissi vel ad penā instrumenti locationis? Et videtur ꝙ ad penā cōpromissi per hanc.l.ꝛ de contrahē.empti.l.qui fundū.ꝛ.l.qui sic soluit.ↄ̄.de sol.aliꝫ contra per.l.in numerationib⁹.in fi.ↄ̄.de sol.ꝛ per ea que no.C.de pac.l.j.circa medium glo.magne.ver.ij.ob.ꝛ pro hoc.C.de act.emp.l.fi.ꝛ si manci.ita fue.alie.l.Et ad hanc.l.dici posset ꝙ hic arbiter noluit expresse stare diuisioni.ꝛ ideo quocūq3 tēpore cōtrafiat cōmittit pena cōpromissi.non ob.l.qui fundū.q2 ibi fuit expresse actum ꝙ deberet habere conductū.Et pro ista opinio.facit ꝙ no.ↄ̄.qui po.in pig.ha.l.claudius.Et predicta etiā faciūt ad similem que
2 stionē ꝙ si arbiter † me condēnauit ad rē restituēdam ꝛ restitui deinde possessio ad me peruenit vel ei abstuli:an tenear iterum restituere.ꝛ videtur ꝙ sic per.l.istā.in ↄ̄trium facit:q2 non dz esse perpetuo obligatus.C.de penis.l.seruus.ꝛ ibi not.ꝛ de hoc vide qō dixi.ↄ̄.de condi.ꝛ demon.l.titio.j.in princi.alias.§.j.et in Spe.eo.§.fi.ver.sed pone arbiter codēnat titium.Aber.de bo.dicit consideranda verba pronunciamēti:si eīn pnunciauit ꝙ restituat ꝛ dimittat tunc incidat in penā cōpromissi.alias nō per iura hincinde allegata.ꝛ ad hoc faciunt notata per me in simili questione.ↄ̄.de iureiur.l.sed ꝛ si possessori.ꝛ qō not.in glos.ↄ̄.de contrahen.emp.l.cum fundum.§.j. ¶ Sz querit Ja.de ra.si cōpromissum factum est super finibus fundi in ciuitate ꝛ fundus distabat a ciuitate ꝛ arbiter iuit ad fundū ꝛ ibi pronunciauit ꝛ terminos posuit:vna pars dicit nō valere:q2 factū alio loco ꝙ in quo cōpromissum erat,vt.ꝭ.e.l.si cum dies.§.si arbiter.altera pars dicit valere q2 res subiicienda erat oculis,vt.ↄ̄.finiuꝫ regun.l.si irruptione.dicit quod valet per hanc.l.licet dicat tutius esse fines poni in agro ꝛ pronunciari in ciuitate.Jaco.ꝛ Aber.de bobio.

1 ¶ In arbitriis non receditur a persona.

1 In compromissis. † In arbitriis non recedatur a persona.h.d.ꝛ vide plene ↄ̄.de ver.ob.l.si quis arbitratu.

1 ¶ Compromissum generale ad presentes non ad futuras causas extenditur.
2 Procurator generalis an videatur datus ad lites futuras.
3 Compromissum si est factum super litibus futuris an valeat.

1 De his rebus. Cōpromissū † generale ad pſentes nō ad futuras causas extenditur.h.d.ꝛ in hoc sapit naturā iudicij,vt gl.supplet. ¶ Oppo.gloss.ꝙ ēt ad futuras extendat,vt.C.que res pig.ob.pos.l.fi.so.fm Ja.de bel.ibi regulare,vt not.ↄ̄.de ser.vr.pre.l.si seruitus.hic speciale:q2 in cōpromisso stricte agit,vt.l.non distinguemus.§.de officio.ꝛ.§.fi.vel dic vbi maius periculum vertitur ꝛc.vt.ↄ̄.de carbo.edic.l.j.§.sed et si quis.sed hic potest maius periculū immineret:ergo ꝛc.Jaco.de bel.Et hanc videtur sequi hic Oldra.q2 in contrario nullum preiudiciū generabatur debitori si sub generali obligatione continerent futura:q2 per hoc debitor plus non debet vt in contrario no.Sz hic posset esse magnum periculum si compromissum extenderetur ad futura:q2 forte tempore compromissi habebam arbitrū cōfidentem quem modo habeo suspectum.ꝛ ideo non cogor corā eo pro futuris litibus litigare.argumē.C.de iudi.l.apertissimi.Oldr.vel dic aut verba respiciunt aliquid speciale:ꝛ tunc non extenduntur ad futura nisi hoc esset per viam accessionis,vt.ↄ̄.de legat.j.l.si ex toto. ¶ Si vero respiciunt aliquid vniuersale:vt peculium tunc respiciunt quodlibet tempus etiam futurum vt.ↄ̄.de leg.j.l.grege.aliquando verba respiciunt aliquid generale tunc si prospicere non potuit damnum contingens propter futurum non extenduntur ad futurum,vt.d.l.si seruitus.ↄ̄.de serui.vrba.pre.vbi de hoc. Si vero potuit prospicere tunc aut erat modicum preiudicium si extendebatur ad futurum ꝛ extenditur,vt.d.l.fin.C.que res pig.ob.possunt.alias non:vt hac.l. ¶ Aliꝫ vt Jac.but.dicunt.Aut verba habent determinat.verbi vel participij que respiciunt tempus presens:ꝛ tunc non extendantur ad futurum vt hic ꝛ.ↄ̄.de auro ꝛ argen.legat.l.si ita.vbi de hoc.si non tunc sic vt in contrario ꝛ hic est speciale in arbitrio sicut ꝛ in iudicio.ↄ̄.de iudi.l.non potest.ꝛ.l.non quemad
2 modum.Et faciunt predicta vtrum procura.generalis † videatur datus ad lites futuras.de quo dixi.ꝭ.de procurat.l.item ad litem. ¶ Et facit etiam ad similes questiones notatas.d.l.vlt.C.que res pig.ob.possunt.vbi de hac materia plene dixi. ¶ Vl
3 timo querit Gui.de susa.si compromissum † est factum etiaꝫ super litibus futuris,an valeat.vide in Spe.eodem.§.fin.ver.sed queritur an valeat.ꝛ versic.potest ergo.ꝛ versic.sequen.ꝛ in additio.Joan.and. ¶ Et videtur quod non:q2 equiparatur iudicio,vt.ꝭ.e.l.j.ꝛ iudiciū nō pōt esse de futuro,vt.d.l.non potest.ꝛ l.non quemadmodū.ↄ̄.de iudi.ꝛ pro hoc ar.ↄ̄.de contrahen.empti.l.in lege,ꝛ de lega.iij.l.vxori.Cōtrariū tenet ex quo in cōpromisso actum.ꝛ vt.ꝭ.eo.l.non distinguemus.§.de officio.Et pro hoc.d.l.item ad litem.ꝭ.de procurato.cum simi.Et ita seruatur ꝛ tenet galeotus in margarita eodem versic.sed pone quod factum est.ꝛ vide questionem que est in versic.sequen.ꝛ in Spec.§.excipitur.versi.sed pone.ꝛ Joan.an.Aber.de bo.tenet quod valeat etiam super futuris si habeat determinationem temporis:puta vsq3 ad decem annos si in perpetuum.argu.ↄ̄.commu.di.l.in hoc iudicio.§.fin. ¶ Item dicit posse fieri ad tempus vite arbitri.argum.ↄ̄.pro soc.l.j.vbi exponit perpetuo.i.donec vi uit.nam ꝛ preses eo modo dicitur perpetuus,ↄ̄.si cer.pe.l.presidis.Aber.

1 ¶ Sententia arbitri ferri debet presentibus partibus vel eorum heredibus.
2 Sententia arbitratoris an valeat partibus absentibus.

1 Si compromissum. Sentētia arbitri † ferri dz presentibus partibus,vel eoꝝ heredibus:ꝛ ideo non valet lata contra pupillum vel furiosum sine tutore vel curatore.h.d.cum.l.seq.ꝛ princ.alterius seq.ꝛ vide.ꝭ.e.l.diem proferre.§.si quis litigatorum.ꝛ.§.coraꝫ.ꝛ quod dicit de heredibus dic quādo actū erat ꝙ transiret ad heredes alias secus,vt.d.l.diē pferre.§.j. ¶ Querit Ja.de ra.an idem sit in arbitratore vt non valeat eius pronunciamentū absentib⁹ parti
2 bus.† ꝛ tenet ꝙ valeat ꝛ rationē diuersitatis reddit:quia arbiter assumit partes iudicis ꝛ cū cause cognitione pcedit,vt.ꝭ.eo.l.si de meis.§.recepisse.ꝛ ideo ordinem iudiciariū seruare tenetur.Et pro hoc.ꝭ.e.l.j.secus in arbitratore cuius arbitrium est quasi quedā transactio,vt in auť.vt differentes iudi.que transactio potest fieri extra iudicium ꝛ sine cause cognitiōe,vt.ꝭ.de transac.per totum,ꝛ ita seruatur.tū ad omne dubium tollendū communiter adiicitur in cōpromisso ꝙ pronūciari possit etiam absentibus partibus ꝛ vna tm̄.ꝛ vide in spe.eo.§.differt.ver.itē arbiter non pronunciat.

1 ¶ Arbiter potest citare per nuncium ꝛ epistolam.
2 Judex delegatus citare pōt per nuncium.
3 Interlocutoria de citando potest fieri partibus absentibus.
4 Arbitria claudicare non debent.

1 Sed interpellatur. §.arbiter.not.quod arbiter † potest citare partes per nuncium ꝛ epistolam:qō est expresse contra eos qui dicunt quod iudex dele
2 gatus † non potest citare partes per nuncium cum arbiter sit minor quolibet iudice.et ita nota.C.de iudicijs.l.sancimus.in fine. ¶ Item collegit glossa que sepe allegatur quod in
3 terlocutoria † de citando potest fieri absentibus partibus in aliis interlocutoriis videtur glos.secus innuere per.l.a procedente.C.de dila.sed de hoc dic vt plene dixi supra de officio pro consu.l.nec quicquam.§.vbi decretum.ꝛ.ↄ̄.de re iudica.l.quod iussit.de regu.iur.l.omnia quecunq3.ꝛ no.extra de procu.c.audi tis.ex quibus colligitur ꝙ aut interlocutoria exigit plenam cause cognitionē ꝛ non valet in absentia partiū,si modicā tūc valet.Andre.

Si ab altera.

a 4 **Si ab altera.** a Arbitria† claudicare non debent sicut nec iudicia.h.di. Et intelligit
Jac.de ra.hunc.§.secunduz intellectū gl.qñ vna pars expressit
de herede altera non cōsentiente.si enim altera non ɔsensisset ꝙ
transiret ad heredem aduersarij ⁊ nō ad suum dicit qđ non vi-
det quare nō trāsiret licet gloss.hic sentiat contrarium sed forte
hoc facit inequalitas nec claudicet compromissum.s.eo.l.si cuz
dies.§.penul.in fine.facit ad questionem an morte prelati finia-
tur compromissum.de quo dixi.s.eodem.l.non distinguemus.
§.compromisso.

1 ☞ Arbiter inuitis partibus non potest diem compromissi
prorogare.

Arbiter ex compromisso.

1 ¶ †Arbiter inuitis partibus nō pōt diē compro-
missi prorogare.h.d.Et vide ead.l.nō distinguemꝰ.
§.dies compromissi vbi de hoc plene not.⁊ dixi ibi audiens.i.
obediens sic.j.de edil.edic.l.sciendum.

1 ☞ Arbiter de re sua quis esse non potest.
2 Arbitrator in re propria an quis esse possit.
3 Filius an possit esse arbiter in re patris.

1 **Si de re sua.** De re sua nō pōt esse quis ar
biter† q² non pōt sibi impera-
re.hoc dicit.Et vide in Spe.eo.§.ij.ver.Item nullus.⁊
versi.sed nunquid in venditore.⁊ versi.seq.⁊ bene concor.qđ qs
sibi imperare nō possit nec legem imponere.j.de dona.inter vi.
⁊ vxo.l.qđ aūt.§.penul.alias est sub.l.idēq3.⁊ si lancē.¶ Opp.
pluribus modis ⁊ sol.vt in gl.de multiplici significato dictio-
nis arbitro.dic vt in ea ⁊ plenius in alphabeto.Circa questio-
2 nem gloss.vtrum quis possit esse arbitrator † in re propria vt si
offendi aliquē ⁊ committam me eius arbitrio an valeat.gloss.⁊
Odof.tenēt ꝙ sic ⁊ si inique fuerit arbitratus qđ reducetur ad
arbitrium boni viri.pro hoc.C.de dotis promis.l.si cum ea.vbi
de hoc no.⁊ dixi ⁊ per Dy.de leg.j.l.si sic.Et vide in qōnibꝰ py.
lxj.q.que incipit,cū caius seius.per Hosti.in sum.e.§.de qua re
versi.Item impedit mixta cōsideratione ⁊ in Spe.d.§.ij.versic.
item nullus.⁊ per Jac.arditionis in summa feudorū de pace te
nenda quinto fo.§.item querit.⁊.§.seq.⁊ bene per Innoc.extra
de iureiur.c.quintauallis.⁊ per fratrē Ray.in summa de iura-
mento ⁊ periurio.§.vlti.li.iij.⁊ de hoc not.p Odof.⁊ Cy.⁊ ple-
ne dixi.C.ne quis in causa sua iudicet.l.vnica.circa pn.¶ Alij
dicunt qđ vis facienda est in verbis.nā si dicat suppono me vo
luntati tue tunc nō reducitur ad arbitriū boni viri:si autē dica
tur suppono me arbitrio tuo.tunc sic.ar.j.de leg.ij.l.cum quidā
de leg.iij.l.fideicom.§.si fidei.⁊.§.quamꝙ.And.tū tenet opinio.
glo.quod indistincte reducat ad arbitriū boni viri,vt.j.de his
qui.vt indig.l.tutorem.⁊ q² hoc nō est arbitrium verū sed arbi-
tratus,vt.j.pro soc.l.societatis.§.arbitrorū ⁊ sic est intelligen-
dum de voluntate equa.j.man.l.creditor.§.lucius ⁊ pro hoc.j.
de regu.iur.l.cum in personā.⁊ ibi not.⁊ pro hoc etiā.j.de cōtra
hen.emp.l.huius vēditio ⁊ locati.l.si in lege.Guli.⁊ And.Ja.
de ra.cōtra totum mundum hic tenet qđ arbitrator vel amica-
bilis cōpositor nō possit esse aliquis nec in re sua nec aliena per
viam cōpromissi:q² hoc nō reperitur.l.cautū ⁊ qđ omnes.l.que
loquuntur de arbitratore loquuntur in cōtractibus vel obliga
tionibus nō autez in litibus ⁊ hoc idē ipse tenet.s.e.l.si de meis.
§.recepisse vt ibi plene dixi.Itē dato qđ valeat nō potest penaz
corporalē vel quasi corporalē imponere,vt dixi.s.eo.l.nō distin
3 guemus.§.iul.in fi.¶ Filius† etiā pōt esse arbiter in re patris,
vt.s.e.l.qinetiam ⁊ ibi not.⁊ dixi.¶ Itē querit.Uber.de bo.an
in venditore possit cōpromitti de re quam vendidit ⁊ de euic.p-
misit si cōtrouersia est inter emptorem ⁊ alium.Et videtur qđ
nō quasi sit res propria.ar.C.de testi.l.omnibus cum ibi nota-
tis in contrarium est quia cessat ratio huius.l.⁊ quia si emptor
succūbit p sniaz arbitri nō agit de euic.vt.j.de euictio.l.si dictū
§.ex pro misso.Sed respōderi posset hoc verꝫ esse si in aliū cōpro
misisset rem alienam.vnde sub dubio forte cōcludit qđ cōpro-
missuz nō valeat ⁊ si valeat qđ ēptor possit agere de euic.Uber.

1 ☞ Morepurgatio in arbitrijs conceditur.

1 **Si quis iussus.** In arbitrijs cōcedit
morepurgatio †.h.d.
qđ dic vt plene no.⁊ dixi.s.eo.l.si cū dies.§.fi.⁊.ll.seq.
¶ In gl.in fi.⁊ hoc si exponas soluēdo.i.soluere vo
lendo.naz si vere solueret ⁊ creditor reciperet liberat a pena siue
loquamur de tpe dato a lege siue a iudice,vt.d.l.celsus.⁊ sic etiā
pōt hic intelligi ⁊ proprie accipitur verbum soluendo.Oldra. a

¶ Si ab altera,addꝰ ꝙ bal.
h reputat istū
§.singularē ad
hoc ꝙ si factū
ē cōpromissuz
in euentū mor
tis alteriꝰ expi
ret puta acto-
ris sed trāseat
ad heredez eiꝰ
tū soluitur eo
mortuo ac si
nihil dictum
fuisset.

¶ Naute caupo.stabula.vt recepta restituant. Rub.

1 ☞ Taberna caupona ⁊ stabulum qualiter differunt.
2 Hospites a iure habent magnum fauorem.
3 Hospes quis dicatur.
4 Hospes tenetur defendere hospites suos.
5 Maritus tenetur de rebus paraphernalibus vxoris inductis in domum suam eo sciente.
6 Hospes an teneatur de rebus non sibi ostensis.
7 Hospes an cogatur inuitus hospitare volentes recipere.
8 Hospes quo iure cogetur recipere hospites.
9 Naute caupones ⁊ stabularij qui dicantur.

Super rubrica. Uide Azo.in summa pande-
ctarum hoc eo.ti.⁊ dic ꝙ ex isto edicto oriunt
due actiōes.s.actio in factū ex hoc edicto ⁊ alia
ex ti.furti aduersus nautas caupones.⁊c.de q
bus duobꝰ titulis vide bene p Rof.in libello
suo ⁊ in quo differāt dic vt hic in gl.⁊ pleniꝰ p Rof.dictis ti.Et
vide etiā qđ no.p Odof.⁊ dixi.C.loca.l.j.⁊ in quibꝰ differāt ta-
1 berna† caupona ⁊ stabulū,no.j.de rit.nup.l.palā.in princi.⁊ in
quo etiā differat a titulo de exercitoria.⁊ vide etiam de materia
huiꝰ ti.in Spe.de fur.ver.alia quoq3 actio.⁊ ver.seq.¶ Itē no.
2 ꝙ hospites† ⁊ aduene hābēt a iure magnū fauorē vt.C.cōia de
succe.aut.oēs pegrini ⁊ de cursu publico.l.oibꝰ puincijs.li.xij.⁊
3 dicā.j.e.l.j.in prin.⁊ dicit hospes† q tenet hospitiū ⁊ qui ibi ho-
spitat not.in glo.j.de exercito.l.j.§.magistrū.⁊ ille qui tenet ho-
4 spitiū† tenetur defendere hospites suos.xxxiij.q.ij.c.inter hec.et
5 c.admonere in tex.⁊ glo.Maritus† etiā tenetur de rebus para
phernalibus vxoris inductis in domū suā eo sciente,vt.j.de iu
re dot.l.sed si ego.§.dotis autem causa.p declaratione totius
6 ti.quero nunquid hospes† teneat pro rebus non ostensis sibi
si perdite sunt.⁊ videt quod nō q² ignorās nō recipit saluuz fa
cere ⁊ ideo non punit.ar.j.de tribu.l.illud.⁊ de actio.⁊ obliga.
l.ex maleficijs.Itē q² ille non pōt amissionem probare vt.C.de
eden.l.qui accusare.Ecōtra videt probari sacramēto eius qui
perdidit.C.vnde vi.l.si qñ.⁊.s.qđ met.cau.l.fin.⁊ de hoc dicet.j.
ea.l.in prin.sol.dic qđ caupo debet purgare innocentiā suā per
sacramentum.C.de his qui ad ecclesi.confu.l.presenti.§.sic vbi
vel dic ꝙ iudex statuet ex personis ⁊ causis.C.si quis imperat.
maledix.l.j.⁊.j.de act.⁊ obli.l.fi.And.⁊ de hoc vide in Specul.
d.ti.de fur.versi.sed quid si res immisse ⁊ alias questiones q ibi
ponuntur in ver.seq.Glo.videt tenere ꝙ ita demuz teneatur si
eo sciente inuecte sunt.j.e.l.ij.§.recepisse alias est.§.pōpo.⁊ inci-
pit glo.sed an ita demū.Jac.de ra.j.eo.l.j.videt tenere ꝙ etiam
si eo ignorāte inuecte sunt.argumen.C.loca.l.certi.vbi hoc idē
7 tenet Cy.⁊ de hoc dicā.d.§.recepisse.¶ Sed nūquid hospes† in
uitus compellitur recipere hospitare volentes in hospitio suo?
videtur ꝙ nō:quia est moderator in re sua.C.man.l.in re māda
ta.⁊.j.de iniur.l.lex cornel.⁊ pro hoc.s.de in ius vocan.l.pleriq3
⁊.l.ij.C.de offi.prefec.preto.lib.xij.In contrarium videtur.C.de
defen.l.iubemus.⁊ q² debet explicare officium suum.⁊ hanc vi-
detur innuere glo.j.eo.l.j.l3 tex.innuat contrariū.dic aut iustaz
causam recusandi h3 forte q² est inimicus suus vel homo male
conditionis vel q² habet plenū hospitiū hospitibus tūc non te
neatur alias sic And.⁊ ꝙ cogat recipere ex quo tenet hospitiuz
facit.s.ti.pxi.l.iij.§.tametsi neminē.⁊ sicut d² de tabelliōe ꝙ cō-
cōpellitur explere officiū suū.C.de fundis patri.l.placuit.⁊ vide
tur expressum qđ teneat hospitare.j.furti aduer.nau.l.j.§.fin.⁊
C.cōia de succe.aut.oēs peregrini.nō hospes autem regulari-
ter nō cogitur aliquē hospitare.fallit.C.de metatis.l.ij.de epi.⁊
8 cleri.l.j.no.⁊ quod hospes† hospitare cogatur vidi seruari nisi
habeat iustā causam vt pdixi.Sed quo iure coget?dic ꝙ officio
iudicis sicut dicit in seruo fugitiuo regrendo.j.de fugi.l.j.§.pe.
⁊.C.eo.l.requirendi.⁊ sicut dicit in thesauro.j.ad exhi.l.thesau.
⁊ glande colligenda.j.de glan.leg.l.j.⁊ in cloaca purganda.j.de
cloacis.l.j.§.j.⁊ p hoc.d.l.ij.C.de meta.⁊.j.de va.cog.per totū.⁊
maxime.l.de vsu aque.nam iudicis officiū latissimū est.s.de iu-
risdi.om.iudic.l.j.⁊ sic tenet Guli.⁊ vidi seruari ⁊ ad hoc.s.de
offi.prefec.vrbis.l.j.§.cura carnis per quē.§.dicit Jaco.de ra.
se sic iudicasse,vt not.p eum.j.eo.l.sed ⁊ ipsi.§.si nauta.¶ In fi.
glo.rubrice.imo dicit ꝙ hec est mere persecutoria ⁊ p eam nulla
pena petitur,vt.j.eo.l.⁊ ita.§.pe.illa vero mixta est ⁊ inquantū
rem persequit dicit perpetua,vt.j.eo.l.vlti.§.pe.Oldra.an iste
ti.locū habeat in balneatore,vide Rof.eo.ti.§.fi.⁊ Jac.bu.j.eo.
l.j.§.ait pretor.dicit ꝙ nō tenet nisi de dolo ⁊ lata culpa.ar.s.de

offi.pꝛefec.vigi.l.iij.§.fi.⁊.l.fi.⁊ iſtud edictū habet locuꝫ in iſtis
qꝛ ex neceſſitate ad iſtos recurrit̃ ſed ad balnearias voluntarie:
⁊ ideo nõ aſtringunt̃ pluſꝙ̄ alij qui de dolo ⁊ culpa tenentur vt
j.eo.l.⁊ ita.§.ex hoc edit.⁊ depoſiti.l.ſepe.⁊.l.ꝙ nerua.⁊ pꝛo hoc
C.de metatis.l.hoc pꝛoſpectum ⁊ de comitibus rei militaris.l.
vna.Jacob.⁊ Guli.an ille qui hoſpitat̃ aliquos de gente regis
⁊ qui non eſt hoſpes teneat̃ hoc edicto.j.eo.l.j.⁊ an ſi amicus re
cipiat amicum.¶Et qñō pꝛobabit̃ valoꝛ rerū amiſſarū.Et qd
9 ſi res date ſunt hoſpiti in valixia vel in ſacculo.†Qui ſint nau
te eadē.l.§.qui ſunt.Qui ſint caupones ⁊ ſtabularij ea.l.§.cau
pones pꝛo quibus rebꝰ locū habeat hoc edictū ea.l.§.ait p̄toꝛ.
Qñō intelligant̃ caupones ⁊ naute res recepiſſe.j.eo.l.parui.§.
recepiſſe.Et an intelligat̃ ſciēter vel ignoꝛāter.⁊ qd ſi recepit res
in vno fardello.⁊ qñō ꝓbabit̃ valoꝛ rerū q̄ erāt ī eo.An teneant̃
de facto vectoꝛū ⁊ viatoꝛū.j.ea.l.§.ſicut ⁊ caupo.Auxiliuꝫ ſi ſit
plenius ꝙ̄ oꝛdinarium per ipſum nõ excluditur.j.eo.l.⁊ ita.§.ex
hoc edicto.Et an furtū vel latrocinium ſit caſus foꝛtuitus.⁊ an
allegans caſuꝫ ꝓbare teneatur.Et ſi cõtraxi cū aliquo officiali
an poſſim eū cõuenire coꝛā illo qui deputatus eſt ad inquiren
dum defectus officialiuꝫ.qñō teneat̃ dñs ex facto filij vel ſerui.
ea.l.§.ſed filius.Si plures actiones competant an vna tollat
aliā ea.l.§.nouiſſime.an ex nauta naute teneant̃ ⁊ pꝛo quibꝰ re
bus j.eo.l.ſed ⁊ ipſi.§.nauta.an ſi mercedē recipere teneatur ne
dum de rebus pꝛincipalibus ſꝫ etiā de acceſſo.j.eo.l.nauta.An
ſi gratis recipiat teneat̃.j.eo.l.licet.An ex facto ſeruoꝛū teneat̃
ea.l.§.j.de alia act.in factū que dat̃ ex quaſi maleficio eo qꝺ vtit̃
opera maloꝛū hoīm.ead.l.§.in factū.Qꝺ de delicto eiuſdē hoīs
ſepius queri nõ dꝫ pleniſſime ⁊ pulchꝛas qõnes vide.ea.l.§.fi.
Qñō exercitoꝛ teneat̃ ex facto nautarū.j.eo.l.dꝫ de materia pꝛe
dictionis ſeu ꝓteſtationis.An valeat etiam nõ cõſentiente ad
uerſario plene.ea.l.§.itē ſi pꝛedixerit.qꝺ facit ad qõnē fideiuſſo
ris qui pꝛedixit cretoꝛi qꝺ eum nõ reciperet in fideiuſſo.⁊ illius
qui reſpondit libello cum pꝛoteſta.qꝺ non intendebat litem cõ
teſtari.⁊ qñ factum eſt contrarium pꝛoteſtationi.An tollat ꝓte
ſta.vel non.Qꝺ de mixto iudicatur ſicut de ſimplici cū de eo q̄
ritur reſpectu ſimplicis.ea.l.§.hec actio ⁊ qꝺ vnus fungit̃ vice
duoꝛum.Qꝺ in ſeruis ſuis minus teneat̃ exercitoꝛ ꝙ̄ in alienis
ea.l.§.hac actione.⁊ in quibus differant actio ex maleficio ⁊ ex
quaſi maleficio.ſi plures p ſe exerceant quilibet tenet̃ pꝛo parte
ea.l.§.ſi plures.An iſte actiones ſint perpetue ⁊ dentur in here
des eadem.l.§.vltimo.

1 ☞Actio in factum multipliciter conſideratur.
2 Amicus recipiens amicum in hoſpitiuꝫ an teneatur de rebus perditis.
3 Hoſpes qualiter pꝛobabit valoꝛem ſuarum rerum amiſſarum.
Peregre vadens ad aliquam indulgentiam non pꝛeſumitur ſue ſalutis immemoꝛ.
4 Nauta quis dicatur.
5 Caupones ⁊ ſtabularij qui dicantur.
6 Viatoꝛe dicente ſe multa perdidiſſe hoſpite autem vel nauta hoc negante,cui illoꝛum magis ſit fauendum.

1 **At pꝛetoꝛ.** †Diuide titulū in duas par
tes.in pꝛima loquitur de act.
in factum ciuili que datur de eo qꝺ receptum eſt ſal
uum foꝛe vſqꝫ ad.l.licet.§.in factū ibi tractat de aliā
actiõe in factum que datur ex quaſi maleficio:qꝛ vtitur opa ma
loꝛum hominū vſqꝫ in fi.ti.⁊ ꝓ hoc videtur ſupuacuus titulus
j.furti aduerſus nautas.ſed dic ꝙ non ſuperfluit vt plene not.
per Rofr.in libello.d.titul.querit Jacob.de ra.quidam nõ eſt
caupo rex venit ad ciuitatem cum magna comitatiua ita quod
non ſufficiunt hoſpites ad eos hoſpitādo vnde ſicut moꝛis eſt
iſte in domo ſua hoſpitauit aliquos de gentibus regis nunqd
ſi perdunt aliquas de rebus ſuis ꝓcedetur contra iſtum ex iſto
titulo ſicut cõtra hoſpitē.ipſe dicit iudicatum fuiſſe diſtinguen
do quia aut iſte eos recepit ad modum hoſpitis computando
quecunqꝫ dabat eis ſicut computant hoſpites tunc teneatur ſi
cut hoſpes alias nõ.pꝛo hoc.j.ſi men.fal.mod.dixe.l.fina.⁊ pꝛo
hoc.j.de alee luſu ⁊ aleato.l.j.§.j.In contrarium videtur facere
j.ea.l.§.caupones.qui.§.videtur exigere exercitiuꝫ caupone vel
ſtabuli ſed exercere nõ videtur p vnum actum.ar.j.de exercito
ria p totuꝫ.ſed qꝺ puniatur etiam ꝓ vna vice tm̄ bene facit.j.de
2 adulte.l.mariti lenocinium.§.qui queſtum.Quid ſi amicus†re
capiat amicū in domo ſua an teneatur ex hoc edicto.dic qꝺ nõ
vt in Spe.de furtis.ver.quid ſi amicus qꝺ traxit a Rof.hoc.e.
ti.in fi.⁊ ita tenet etiā Jaco.de ra.j.eo.l.ſed ⁊ ipſi.§.ſi nauta ⁊ ni
3 hil allegat.¶Item querit ipſe Ja.qñō ꝓbabit hoſpes†de va
loꝛe rerū ſuarū amiſſarū in hoſpitio.dicit ꝙ ñ eſt peregrinus ad
aliquā indulgentiā laudabilis cõſuetudo ſm eū hꝫ ꝙ credat̃ ſa
cramento ſuo qꝛ non eſt veriſimile ex quo vadit ad talem deuo
tionē ꝙ ſit ſue ſalutis immemoꝛ.C.ad.l.iul.repe.l.fi.⁊ ꝓ hoc.C.
vnde vi.l.ſi qñ.in alijs vero ꝑegrinis dicit ꝙ iudex ſtatuet ſcd̃m
cõditionē perſonarū,vt.j.de re mili.l.nõ oēs.§.a barbaris ⁊ di
xi.ſ.eo.ſup rubꝛica.⁊ in Spe.d.ti.de furtis.ver.quid ſi peregri
nus qꝺ traxit a Rof.hoc eo.tit.ver.itē queritur ſi ꝑegrinus.et
maxime qꝛ lex videt̃ habere ſuſpectos iſtos hoſpites ,vt hic di
cit cum nec ne quidē abſtineāt:⁊c.et vide.j.l.ij.§.recepiſſe.Si de
poſui res meas penes hoſpitē in valixia vel ī ſacculo quid erit.
vide Rof.d.ti.⁊ Spe.ti.de furtis ⁊ ibi etiam alias queſtiones.
⁊.j.l.ij.§.recepiſſe.

4 **Qui ſunt ergo.** † Hic incipit exponere verba
edicti pꝛetoꝛis ⁊ pꝛimo exponit
verbum naute vſqꝫ ad.§.caupones.¶In glo.j.mediocrē bꝛeui
ter dicit ꝙ ſi exercitoꝛ recipit p ſe vel alium eius mandato tene
tur dominus nauis de recepto.vbi autē nauta recipit dominus
non tenetur vt hoc.§.

5 **Caupones.** †Hic exponit illa verba edicti caupo
nes ⁊ ſtabularij. ⁊ qꝺ ſubijcit mediaſti
ni,expone vt glo.⁊ habes idē verbum.j.de oper.ſer.l.fi.⁊ de iniu.
l.item apud labeonem.§.pꝛoinde.

Ait pꝛetoꝛ. Hic incipit exponere illa verba edicti ꝙ
cuiuſqꝫ ſaluum foꝛe receperint.

Parui. Hic exponit verbum cuiuſqꝫ.Et oppo.⁊ ſolue
vt gloſſ.

Recepit. Hic exponit verba ſaluuꝫ foꝛe receperit ⁊ qꝺ
in fi.dicit ſꝫ in vectoꝛū.dic qꝛ cõuenit̃ actione
in factum quia recepit ſaluuꝫ foꝛe ⁊ ideo factum cuiuſqꝫ p̄ſtat.
ſecus ſi conueniretur actione in factum ex qua ſi maleficio quia
vteretur opera maloꝛum hominum qꝛ tunc p̄ſtat ſolum factuꝫ
ſuū ⁊ non vectoꝛū,vt.j.eo.l.licet.§.in factū Jac.but.⁊ vide.j.l.ꝓ
xi.Et no.gloſſ.hic poſitam que incipit ſꝫ an ita demum que di
cit hoſpites ⁊ nautas teneri ſolum ꝓ rebus quas ſciebant non
ſi ignoꝛabant de quo dixi.ſ.ſup rubꝛica.verſicul.ꝓ declaratiõe:
ſꝫ dicit hic.Guli.declara ſcientiā.pone enim ꝙ depoſui fardel
lum in quo erāt p̄tioſa ⁊ bene legatum dicit ꝙ quāuis ignoꝛet
quid ibi ſit tenet̃ ſi recepit cuſtodiam fardelli,vt.j.depoſiti.l.j.
§.ſi ciſta.nec ea teneoꝛ demonſtrare.arg.C.qñ ⁊ quibus quarta
pars.l.ij.circa mediuꝫ.de hoc dixi.ſ.eo.l.j.verſicu.ſi depoſui res
6 meas†ſed querit ideꝫ Guli.ſi ꝑdito fardello viatoꝛ dicit ꝙ ibi
erant multa p̄tioſa ⁊ hoſpes vel nauta negat cui magis crede
tur.de hoc dixi.ſ.eo.l.j.verſic.item querit ipſe Jac.qñō ꝓbabit
hoſpes ⁊ qꝺ dicit ibi Jacob.de laudabili cõſuetudine concedit
Guli.eſſe verum vbi eſt cõſuetudo.ſꝫ vbi cõſuetudo nõ eſt dici
viatoꝛē pꝛobare debere,vt.d.§.ſi ciſta.⁊ de fur.l.in actione.§.de
veſte.dicit tm̄ ꝙ ſi viatoꝛ eſt honeſta ꝑſona ſibi magis credetur.
ar.j.de re mili.l.nõ oēs.§.a barbaris.⁊ de act.⁊ obliga.l.fi.Iteꝫ
dicit attendendam vtilitatē hoſpitis,vt.j.de edil.edic.l.iuſtiſſi
me.§.item pꝛoponitur.⁊ tunc dicit ſtari ſacramēto viatoꝛis.in
aut̃.de collatoꝛe.§.ſup hoc vt iudi.ſine quoquo ſuffra.§.neceſſi
tatem.⁊.C.vnde vi.l.ſi quando.Guli.⁊ Ray.

1 ☞Caupo an teneatur de receptis a viatoꝛibus.

1 **Sicut et caupo.** †In glo.imo cõtra
in fi.dic qꝺ oēs ſolu
tiones ſimul mixte ſunt vere qꝛ aut cõuenit ne tenere
tur de facto vectoꝛum vel viatoꝛū ⁊ nõ tenet̃ vt in cõ
trario.Si non cõuenit tunc ſi queritur an teneat̃ de recepto.Et
dic qꝺ ſic qꝛ tenet̃ de leuiſſima culpa.Si an teneat̃ ex quaſi de
licto qꝛ vtitur opera maloꝛum tunc ſi diu tenuit eos tenetur:qꝛ
de eoꝛum conditione potuit eſſe inſtructus ſi modico nõ tenet̃,
vt.j.eo.l.licet.§.in factum.

1 ☞Edictum naute,caupo,ſtabularij ⁊c.duas parit ex facto actiones.
2 Auxilium extraoꝛdinarium non excluditur per oꝛdinariuꝫ melius ⁊ plenius pꝛouidentem.
3 Furtum non computatur inter caſus foꝛtuitos:latrocinium autem ſic.
4 Dominus an ⁊ quo caſu teneatur de damno per ſeruum dato.
5 Actiones plures ⁊ diuerſe an poſſint ſimul concurrere.

1 **Et ita de facto.** Hic vt dixi.ſ.l.ꝓxima.
¶†In.§.ait em̄ pꝛetoꝛ.
hic exponit verba p̄toꝛis in eos iudiciuꝫ dabo.Ja.bu.
2 **Ex hoc edicto.** †Ex iſto.§.colligit̃ qꝺ vbi auxi
lium extraoꝛdinariū plenius ꝓ
uidet ꝙ̄ oꝛdinariū.ꝙ p oꝛdinariū nõ excludit̃.de quo dixi.ſ.de
mino.l.in cauſe ⁊ plenius.j.de oper.no.nunci.l.in pꝛouinciali.
et ad

et ad versi.sed signatis.concor.j.eo.l.licet.in prin.Et vide pro declaratione huius.§.qd no.per Rof.hoc eo.ti.versi.sed nõ videt
3 q actio ista.†Item not.glo.que dicit furtum a non computari
a inter casus fortuitos sed latrocinium sic.z idem tenet glos.j.eo.l.nauta.in fi.de quo vide plene qd dixi.C.depositi.l.j.z de pigno.actio.l.que fortuitis.no.etiã secundã glo.que dicit q allegans casum fortuitum probare tenet de quo plene notaui.C.de pig.actio.l.si creditor.z.s.de eden.l.si quis ex argenta.§.phibet.Itẽ allegat Guil.hunc.§.in fine q si aliquis officialis mittatur ad examinandum defectus aliorum officialiũ z aliquis dicat aliquem officialem sibi obligatũ ex cõtractu vel quasi z velit eum conuenire corã tali officiali misso ad inquirendũ z examinãduz defectus qd talis officialis de hoc cognoscere non possit sed iudex ordinarius qz talis officialis videt deputat⁹ solũ ad inquirendum defectus factos per officiales in officijs.z.p hoc de reg.iur.factum a iudice.Guil.

4 **Si filiusfamilias.** †Primum respõsum huius.§.satis est clarum secundum responsum qui est in ver.Itẽ si seruus hz duas lect.vt patet in glo.sed secunda magis placet Ja.bu.Et p declaratiõe dic q aliqñ agitur contra dñm ex quasi contractu serui ordinarij qui recepit rem custodiẽdã in qua vicarius dedit dãnũ z tũc insolidũ tenet vel de peculio secundũ quod exercebat volũtate domini vel non.Aliquando pro quasi delicto qz vtitur opera malorum seruorũ tunc potest dare vicariũ pro noxa licet alias conuentus ex suo quasi delicto teneatur insolidum:qz nõ parcitur ei quia seruus est proprius.vt.j.eo.l.fi.§.in seruorũ aliqñ agitur ex delicto serui vicar.tunc agitur noxaliter contra dominum Macha.

5 **Nouissime.** Tractat de materia an plures actiões simul cõcurrant.de quo dic vt in gl.z vt not.z dixi.j.de priua.delic.l.nunq.C.de furt.l.ancille.z bene insti.si quadru.pau.fe.di.§.fin.z de regu.iur.l.nunquã actiones.Et dic secundũ Jac.but.q aut ambe sunt persecutorie rei z vna tollit aliam quatenus concurrunt.vt.d.l.ancille.z.j.loca.l.si merces.§.culpe.Si ambe sunt penales tunc aut agitur criminaliter z vna electa tollitur altera etiam si plus sit in vna q in alia scdm veram opi.vt.j.de accusa.l.senatus.vbi de hoc licet quidam contradicant z male qñ ex eadem causa procedunt.Si autem ex diuersis tũc quelibet suum sortitur effectum.vt.d.l.nũq de priua.delic.Aut sunt ciuiles z penales.z dic vt.d.§.fin.insti.si quadru.pau.fe.di.Aut vna est persecutoria z alia penalis.tunc aut loquimur in pena conuentionali z serua.l.predia cum materia sua.j.de actio.emp.aut de pena contemptus z serua.l.si duo.§.item si duo.s.si quis cau.aut loquimur de pena legali tunc regulariter persecutoria non tollit penalem nec econtra.vt.j.de condi.furti.l.si pro fure.§.furti⁹ actio.z in isto.§.est speciale quia ista persecutoria est extraordinaria z de equitate pretoria z ideo tollit penalem.Item quando sunt contrarie vt.C.de furtis.l.j.item quãdo actio ex accidenti fit penalis que ab origine erat rei persecutoria.vt.s.quod met.cau.l.qd diximus z sic in tribus casibus fallit Jac.but.hic nam qd cõpetunt cõtra eũdem si autem contra diuersos.dic vt.C.de fur.l.manifestissimi.vel dic fm Ray.aut competunt duo iura vnum ciuile z aliud criminale tunc aut criminale est proditum ad vindictam z ciuile z de delicto eiusdem hoĩs sepius queri nõ debet vt hic z.j.de iniur.l.qd senatus.z.l.pretor.§.j.aut ciuile preponit ad rem familiarem z tunc sic vt.C.qñ ciui.ac.crimi.preiudi.l.j.vbi de hoc aut vtrũqz est criminale z tunc aut vnum est crimẽ z non queritur sepius vt hic cum si.aut diuersa sunt crimina:tunc aut ex diuersis factis z de omnibus querit.vt.j.de priua.delic.l.nũq.aut ex eodem facto:z tunc aut crimina habent se sicut excedentia z excessa vt adulterium z incestus:z tunc idem.vt.j.de adulter.lege si adulterium cum incestu.in princ.aut habent se tanq genus z species vt homicidiũ z parricidium:z tunc secus.vt.j.de accu.l.senatus.z.C.de accu.l.qui de crimine vbi de hoc satis no.z dixi.aut vtraqz via est ciuilis tunc si vtraqz ordinaria z sepius cognoscit.j.vi bo.rap.l.j.aut vna ordinaria alia extraordinaria tunc secus vt hic z.s.eod.l.idẽ.§.fi.z qd ibi not.Rayñ.In glo.vt hic.ibi itẽ si beneficiũ proponatur.i.pretoris hoc est actio in factũ ex hoc edicto descendens.Oldra.¶ Ibi communis via.i.actio furti.Oldra.¶ Ibi cum ad alium.i.ad eum contra quẽ agit actione in factũ ex hoc edicto.Oldra.¶ Ibi eius auxiliũ.i.iuris cõis hoc est act.furti.Oldr.¶ Ibi transferre.i.cedere.Old.¶ Ibi.l.lz.§.sed si eñ.Que ratio locũ habet eo furtum committẽte.sed si ipse nauta furtum faciat hoc non cessat.¶ Ibi si conces.§.culpe nisi quatenus est plus in vna q in altera.vt.d.l.qui seruum.§.si tibi.

1 ¶ Fur an possit agere furti contra surripientem.

1 **Sed et ipsi.** †In.§.si nauta.Glos.oppo.de.l.apud antiquos.z dicit q hic loqt in nautis diuersaz nauiũ.vel solue aliter vt j̃ ĩ 2º dixi. a

1 ¶ Merces quare detur naute vel caupone.

1 **Nauta.** †Oppo.gloss.de.l.j.§.si vestimenta.j.de po.z dicit sol.vt ibi.ibi dantur plures so.sed dic aut recepit mercedem pro rebus principalibus z in consequentiam pro custodia z ita loquitur hic.aut pro rebus tantum et tunc loquitur contrarium.item no.glos.que dicit furtum non esse casum fortuitum.de quo dixi.s.eo.l.z ita.§.ex hoc edicto.

1 ¶ Gratis in hospitium receptus habet nihilominus actionem in factum si ei damnum inferatur.
2 Seruo vtens alieno tenetur ex facto serui alieni: nec dominus eo potest conueniri.
3 Actio in factum ex quasi maleficio cui z quo casu detur contra nautam cauponem vel stabu.
4 Delictum eiusdem hominis non debet sepius querelari.
5 Deus non punit bis idem delictum.
6 Infamatus de crimine an semel purgatus:poterit iterũ de illo accusari.
7 Plures actiones an possint ex eodem facto intentari.
8 Posthumo omnia iura seruari debent.
9 Incarcerari an possit quis ex eodem delicto.

1 **Licet gratis.** †Concor.s.eo.l.z ita.§.ex hoc edicto ver.sed signatis alias incipit.l.idẽ ait.z qd dicit passus est.dic.i.a recipiente.secus ab alio qz talis recipiens ad custodiam non tenetur.vt dicto versi.sed signatis.

2 **Si seruo.** †Ibi cuius factum.i.serui scdm quandam interlinearem antiquã.scdm quã iste genitiuus cuius refertur ad verbũ in eo.qd est.s.z dices in eo.i.seruo cuius factũ pretor estimare solet.i.pro cui⁹ facto pretor dat act.cõtra exercitor.sed fm nouã gloss.iste genitiuus cui⁹ refert ad verbũ ab alio.Old.¶ In glo.i.cõtra me.in fi.i.in seruo cõi.sed in seruo locato sic.vt.j.loca.l.si tibi domũ.§.j.idẽ in cõmodato.vt.j.cõmo.l.pe.in quo posset prin.huius.§.intelligi cum indistincte loquatur.Oldra.

3 **In factum.** †A princi.ti.hucusqz tractatum est de actione in factuz de recepto que dat in simplũ hic vsqz in fi.tit.tractat de alia actione in factũ ex quasi maleficio que dat in duplũ ex eo qd vtit opera malorũ hoim.z ideo si qua cõtrarietas reperiat inter istas actiões solui debet aliud in vna q in alia z sic soluit contrariũ.de.l.sicut z caupo.z l.seq.vbi dicit qd tenent de facto viatorũ z vectorum qz verum est illa actione de recepto sed nõ tenent ista que est ex quasi maleficio vt hic.Jac.de ra.

4 **Possumus.** †Iste.§.notabilissimus est z cõtinue allegat maxime propter finẽ vbi dicit q de delicto eiusdẽ hoĩs sepius queri nõ debet de quo statim.j.subijciã.Et pro declaratione glo.oppo.duobus modis qd non ob.exceptio rei iudi.primo qz persone sunt diuerse z sic non debet exceptio rei iudi.obstare.vt.ff.de excep.rei iud.l.cũ queritur.Sed dic qz lz sint diuerse persone finguntur tñ eadẽ:qz illud qd soluit exercitor recuperatur⁹ est a nautis.arg.j.de interro.act.l.qui seruum.¶ Secundo opp.qd nõ ob.excep.rei iudi.qz mutatur causa agendi nam vno modo agit ex maleficio alio ex quasi maleficio.sol.licet agat ex alia causa agit tñ propter eandẽ causam.i.propter maleficiuz z qd disputatũ est in primo iudicio venit disputandũ in scdo z ideo debet obstare exceptio.j.de iureiuran.l.duobus.§.exceptio.sed contra hoc instatur qz etiã ex eadem causa agitur ciuiliter z criminaliter.C.qñ ciui.act.cri.preiudicet.l.vnica vbi de hoc satis no.z dixi.z dic aut queris de solutione z aliud est hic:z aliud ibi qz ibi solutio in vna nõ tollit solutionẽ faciendã in alia hic aũt sic.z est ratio qz hic vna est ordinaria alia extraordinaria.vt.s.eo.l.z ita alias incipit idẽ ait §.nouissime aut querit de absolutione simplici:z tunc dicerem idem hic.z ibi qz aut absoluitur quia non cõmisit delictum.et tunc amplius agi non potest alia via qz quod disputatum fuit in primo iudicio veniret disputãdum in secundo vt predixi.aut absolutus fuit qz non fuit probatum contra eum:z tunc nihilominus agi poterit alia via vt probatur.d.l.si duo de iureiur.z ita sentit Dyñ.concordando oppo.positas.C.ad.l.aquil.l.ex morte.vbi de hoc no.z dixi Jac.but.Item not.quod vbi agitur actio.in factum de recepto non oportet arguere factuz certum persone sed sufficit probare res receptas fore perditas vbi aũt

a ¶ Furtũ.Vide de hoc glo.z doc.insti.q.mo.re contra.obligati.§.is quoqz.Et ibi Angelus.

agitur ex quasi maleficio expedit arguere factum certe persone,
vt hoc.§.z ad hoc vide Inno.extra de purgatione canonica.c.
accepimus.z.j.de accus.l.libellorum. Querit glos.licet obscure
an quod hic dicitur locuz habet solū eo casu quo litera loquit
s.quando factum certe persone seu delictum est allegatum. an
vero si actum esse generaliter non allegato delicto certe perso-
ne.glo.allegat pro z contra an debeat equiparari personali vel
reali actioni. Iac.de ra.tenet quod idē sit vtrobiqꝫ siue delictuz
certe persone sit allegatū siue non.si enim libellus fuit admissus
delicto certe persone non allegato licet admitti nō debuerit:vt
hic in litera.z.C.de annali exce.l.fi.aut in prosecutione fuit que
situm de facto certe persone:z tunc pro eodem est acsi adiectuz
foret in petitione,vt.j.de exceptio.rei iudica.l.et an eadem.§.
actiones.aut non fuit quesitum in processu de facto certe perso
ne quod vix esse potest z tunc et si non preiudicaretur sibi per
sententiam absolutoriam preiudicaretur tamen ex electione vt
ex glo.colligitur.Iac.de ra. ¶ His expeditis declaremus ver-
ba propter que continue allegatur iste.§.s.ꝙ de delicto eiusdez
hominis sepius queri non debet ad quod cōcor.j.ad.l.Rhod.
5 de iac.l.nauis onuste.§.cum autem iactus. ¶ Item deus†non
punit peccatorē ex eodē delicto nisi semel.xiij.q.vlti.c.vltimo in
fin.nec debet quis duplici cōtritione terreri.lxxxj.distin.c.pres-
byter aut diaconus.xxiij.q.v.c.quid ergo.z ibi in glos.z de pe-
niten.dist.iij.§.authoritas.nec debet quis ex eadē re duas calu
mnias pati in lōbarda depositi.l.j.optime cōcor.extra de accus.
c.de his cū ibi notatis.z per Inno.z.j.de accusa.l.si cui.§.his-
dem.z qd plene not.per Innocē.extra de purgatio.ca.c.cum di
lectus.z per Hostien.de re iudica.cum eterni.§.finali.Et vide
etiam qd not.per Rof.titu.si quis ius di.non obt.§.sed querit
quō.z qd dixi dicto tit.z an mulcta possit sepius imponi.z.C.de
modo mulcta.l.eos.Speciale tū videtur qd pro eodem crimine
potest quis puniri pena ecclesiastica per iudicem ecclesiasticum
z seculari per iudicē secularē.C.de sacrosan.eccle.l.placet.in fi.
vbi de hoc tetigi.z extra de penis.c.felicis.§.per hoc quoqꝫ se-
culares potestatibus.lib.vj.z ibi de hoc per Cardi.iiij.col.vbi
etiā tenet ꝙ si vniuersitas ex delicto punita est nihilominus pu
niuntur singulares qui cōmiserūt ipsum delictū.Est etiā specia
le in crimine heresis qd inquisitores z episcopus simul z sepa-
ratim possunt inquirere cōtra eandem personā.extra de here.c.
per hoc.lib.vj.z in clemē.eo.ti.c.j. ¶ Quero si aliquis erat infa
6 matus†de aliquo crimine z se purgauit nunquid de ipso crimi
ne poterit amplius accusari. ¶ Item quid si iudex infamatuz
de crimine quia non inuenit contra eum plenas probationes
ipsum absoluit nunquid de eodē crimine poterit adhuc accusa
ri.De istis duabus questionibus dic vt in qōnibus Barthol.
brix.clv.z.clvj.quest.quarū prima incipit,Aliquis de crimine
infamatus.z alia incipit,Aliquis fuit de crimine infamatus z
vide Inno.d.c.cū dilectus.de purga.ca. ¶ Itez si eodem facto
7 plures oriuntur actiones†possunt intentari quatenus plus est
in vna ꝙ̄ in alia,vt.j.vi bo.rap.l.j.z de actio.z obli.l.qui seruuz.
z not.per Archi.extra de accusa.c.super eo libro.vj.z de hoc an
sepius de eodē delicto possit q̄ri.vide in brocardis.vij.pte de accu.
z excusa.rubricella sequenti. ¶ Itē q̄ro duas qōnes padue dis-
putatas in scholis domini G.de iusto doctoris.pria est,aliqs
interfecit quendam ciuem paduanum qui reliquit patrem et
vxorem pregnantem pater accusauit homicidam deinde autho
ritate statuti quo cauetur quod malefactor non moriatur si ha
buerit pacem ipse pater fecit pacem occisori z recepit libras cē-
tum z occisor liberatus fuit a morte ex forma statuti.deinde vxor
peperit filium z assumpsit eius tutelam per auc.matri z auie.
C.qui dare tuto.poss.z sicut tutrix accusauit dictum homicidā
de morte mariti accusatus excipiebat de pace sibi facta per pa-
trem querebatur an super accusatore procedi debet.Et allega-
8 batur quod sic:quia posthumo†omnia iura seruantur ac si na
tus esset.s.de statu ho.l.qui in vtero.vbi de hoc z.j.si pars he-
redita.petat.l.antiqui.z quia pater debuit magis velle vindi-
ctam filij quam fecere pacem pro pecunia.j.ad legē iul.de adul.
l.miles.§.j.qui.§.bene facit ad propositum z ad idem de iure-
iur.l.sed si vnus.§.filio.in fi.z quia pater de re filiorū nō potest
transigere.s.de transact.l.de re.z quia ista accusatio spectabat
ad posthumum cuius magis intererat.j.de popula.act.l.si plu-
res.z qui tenebatur necem patris defuncti vindicare,vt.s.de
his qui.vt indig.l.j.cum ergo istud ius vindicandi necem spe-
ctaret isti posthumo auus eius sibi preiudicare non potuit,vt
C.qui admitti ad bonorum possessionē possunt.l.j.z.j.de inoffi.
testa.l.posthumus.§.si quis.z ar.de bono.poss.ōtrata.l.si post
mortem.§.fi.item pro hac parte videtur expressum.d.l.si cui.§.
hisdem.j.de accu.vbi de hoc de preuarica.l.preuaricatore.et de
sepul.vio.l.iij.§.si plures.z.d.l.sed si vnus.§.si filio.in princi.z
expresse.j.ad leg.iuliā de adulte.l.qui cetu.§.qui vacantem.in

a ¶ Debet.Cōcordat Inno.i.c.nulli epōz.de accu.z in.c.cū sit.extra de eta.z quali.et est.§.multum singularis.

contrarium allegabatur quod accusatio non procederet ob-
stante exceptione pacis quia iste posthumus videtur ratum
habere factum per auum.ar.C.de his qui.vt indig.l.polla.z de
resti.mili.l.que a patre.z maxime quia auus videtur bene gessis
se faciendo pacem z tollendo discordias.arg.de leg.ij.cum pa-
ter.§.dulcissimis.z quia etiam tutor nomine pupilli de morte
patris pacem facere potest vt dixi.s.de pact.l.tutoris.z quia fa
uor pacis magnus est extra de preben.c.nisi essent.item quia
dato ꝙ posthumus fuisset natus z tutor eius simul cū auo ad
accusandum venissent ipse auus tanquam idoneior fuisset per
iudicem electus.arg.j.de fide instru.l.fi.z.d.l.si plures.j.de po-
pul.act.z.l.iij.§.si plures.de sepul.vio.cum si.z ista ratio multū
viget pro parte ista.z quia pater potest remittere iniuriaz filio
factā nec filius pōt cōtra remissionē venire,vt.d.l.sed si vnius.
§.filio.in princi.Et videt casus expressus pro hac parte.j.de se-
pul.vio.l.sepulchri violati actio nec potest dici patrem calūnia
tum in accusatione filij quia in eo cessare videtur calumnia,vt
j.de publi.iudi.l.vlti.soluendo determinauit accusationem non
procedere per iura pro hac parte allegata.z maxime per.d.l.se-
pulchri.de sepulch.vio.z ad predicta possent induci que dixi in
quasi simili questione disputata per.d.Oldr.quā notaui.d.l.q
in vtero.s.de stat.ho.in vltima questio.Secunda questio dispu
tata per dictum dnm Guli.de iusto.fuit talis z pulchra z sepe
9 contingens.†Quidam de nocte z occulte fuit interfectus po-
testas habens suspectū titiū de homicidio eū citauit qui cōpa-
ruit z potestas eū detinuit z publice proclamari fecit qd si quis
aliquid dicere vellet contra dictum titium pro dicto homicidio
vel ipsum accusare cōparere deberet intra decē dies alias ipsuz
relaxaret.nemine cōparente ipsum relaxauit subsequenter ap-
paret quidā agnatus huius occisi z accusat istū titiuz de dicto
homicidio querit an super actione ꝓcedi debeat.Et primo vi-
detur qd non.ar.huius.§.z.j.ad carbon.l.iij.§.due cause.et qr
sufficit semel eum sustinuisse supplicium carceris,ita quod am-
plius pro ipso delicto incarcerari non debet.C.de penis.l.oēs.
z.l.seq.q̄ bene faciunt ad propositum.Et ꝓ hoc etiam bene fa-
cit ꝓclamatio facta qd quilibet cōpareret q̄ videtur ꝑ iudicem
potuisse fieri z oēs ab accusatiōe excludere.C.de remissio.pig.
l.si eo tēpore.vbi de hoc.de inge.ma.l.diffamari.z.j.de optione
le.l.mancipiorum.z si decreto seu ꝓclamationi non paruerunt
pretor eis potest suam iurisditionē denegare.s.ex quibus caus.
ma.l.sed z si per pretorē.§.sed si dū decreto.in cōtrariū videtur
quia nullus inuitus cogitur accusare.C.vt nemo inuitus.l.j.
vbi de hoc.z quia iste accusator sciebat ius suum vbiqꝫ durare,
vt.j.quibus mod.pigū.vel hypo.sol.l.sicut re corporali.z quia
vox ꝓconia paucis innotescit.C.quō z qū iudex.auc.qui semel.
vbi de hoc.Soluendo tenuit ꝙ accusatio admittatur nisi pro-
baretur de sciētia ꝓclamationis.Guli.Et ad hoc vide no.doct.
c.cum dilectus.de purga.cano.ꝑ Inno.Et vide qd no.z dixi.j.
de iureiur.l.eum qui.§.in popularibus.z de noxa.l.in delictis.
§.si detracta. ¶ In gloss.sed an ibi per electionem nisi electio
sit inanis propter inopiam electi,vt.s.eodem.l.sed et ipsi.ij.re-
sponso.Nico.

1 Exercitor qualiter teneatur ex facto nautarum.
2 Protestatio cui aduersarius ōsentit liberat ꝓtestantem.
3 Clauium traditio facta hospitatori per hospitantem quid ope
retur.
4 Protestatio in corde retenta nil operatur.
5 Appellatione simplicium an cōprehēdant simplr composita.
6 Nauta z caupo minus tenetur ꝓ delicto seruorum suorum q̄
alienorum.
7 Dñs an interitu seruorum liberet a dolo per illos commisso.

a Debet* exercitor. †Declarat quō exercitor teneat ex facto
1 nautarum.z vide.s.l.ꝓxima.§.in factum.

Item si predixerit. ¶ Iste.§.aureus est z notabilis z cōtinue allega
tur non solum in ista materia,sed etiā ad totā materiā ꝓtesta-
tionū z denunciamētorum de qua satis dixi.C.de rei vendic.l.
si fundū.z multū plene no.per Cardi.extra de reg.iur.c.in gene-
2 rali.lib.vj.†z breuiter.h.d.tex.z gloss.protestatio factum z ius
ante quesitū saluat cō sentiente aduersario vel non ōtradicēte.
sed ius post quesituz non saluat nisi expresse aduersario cōsen-
tiente.Iaco.but.Et vide qd not.z dixi.s.qui satisd.cog.l.si fide
iussor.in prin.Et not.glo.q̄ est hic super verbo consenserunt.et
que subaudit maxime que an sit vera dixi dicta.l.si fideiussor.et
infra subijciam.Et not.ꝙ sicut dicit glo.ponderanda multum
sunt ista verba predixerit z predictioni:qr secus si post dixerit
vt in glo.Ex quo q̄ro quid operet predictio.z dic aut querit de
iure

iure quesito aut de querendo. si de quesito aut predictio fit ante ius quesitum et tollit ius aduersario si taceat dato quod non expsse cõsentiat et ita põt intelligi glo. que est hic. aut primo fuit ius si bi quesitũ et secuta ptestatio aduersarii: et tunc sibi non preiudi cat nisi expresse consentiat quia scit ius suum et sibi quesitũ vbiqz durare, vt. j. quib. mod. pig. vel hypo. sol. l. sicut. §. non videt. Si vero tractat de iure querẽdo tũc protestatio et pdictio piudicat siue cõsentiat siue nõ. et ita põt intelligi glo. que est hic quod subau dit maxime. et. d. l. si fideiussor. q satisd. cog. ❡ Quid autem ope
3 retur clauium traditio † facta p hospitẽ hospitatori sicut cõiter fit dic vt hic no. in gl. et vide in Spe. de fur. ver. qd si stabularius tradidit claues. et qd plene no. p Old r. et dixi. C. loca. l. j. vbi ipse Odo. videt sentire quod clauiũ traditio nõ exoneret hospitem nisi etiã pdicat quod hoc facit vt se exoneret a custodia: tũc em̃ sola pdi ctio eũ exoneraret vt hoc. §. et eãdẽ opi. hic sequit Jac. de ra. q di cit quod lz glo. dicat quod excusatur a culpa leuissima vt aliqd operet tur clauiũ traditio qd hoc non est verum quia p hoc daretur cau ponibus materia delinquendi et habendi claues duplicatas. et pro hoc. §. eo. l. j. in princ. et esset res mali exempli. de penis. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. Et ad. l. clauibus. respondet quod ibi fiebat traditio clauiũ emptori merciũ animo tradendi mer ces et ad liberationem venditoris nec aliud poterat ibi operari clauium traditio hic aũt aliud poterat opari, scz vt dñs cõmo dius et facilius habere posset res suas. Et quod dictum est de clauibus idem dicit de appositione custodis quod licet dñs appo suerit custodẽ ad camerã suã quod nihilominus hospes teneatur. ar. j. de acqui. pos. l. quarũdam. et. C. de pactis conuen. super do te. l. fin. et de hoc no. p Odofr. et dixi. d. l. j. C. locati. Et inducun tur pdicta ad questionem fideiussoris qui nolebat fideiubere p socio, et iuit ad creditorem et dixit sibi quod eum non reciperet in fi deiussorem an talis predictio sibi psit. de qua. q. satis dixi di
4 cta. l. fideiussor. qui satisda. cog. ❡ † Item ad aliam questionez de reo qui respondit libello cum ptestatione quod non intendebat litem contestari. de qua not. et dixi. C. de lit. cõtesta. l. vna. Et pro declaratione omniũ predictorũ dic quod quando ptestatio nõ ex primitur sed in corde retinetur: et tunc nihil operat. j. de penis. l. cogitationis. et loca. l. cum in plures. §. locator. fm vnum in tellectũ et no. C. de condi. ob cãm. l. si repetendi. Qñqz exprimi tur sed non cõcernit tps debitum. vt si vado ad creditorem et di co vt accipiatis me in fideiussorem: quia non intendo hodie obli gari postea post mensem fideiudeo tunc etiã non operatur pte statio, vt. d. §. locator. fm alium intellectum. Qñqz respicit tem pus debitũ et tunc dic quod sunt quedã in quibus sequitur effect⁹ siue animus sicut in homicidiis et similibus que non expectant iuris effectum et hic non prodest ptestatio contra factum, vt si ptestator quod non percutio animo occidendi, vt. j. de acqui. her. l. si extraneus. aliquãdo expectant iuris effectũ: et tunc si negotiũ nullo modo depẽdeat a voluntate ptestantis sz alterius, et tunc nihil operatur ptestatio. vnde si ptestor aduersario quod non fa ciat illud quod facere potest me iuito ptestatio nihil operatur, vt. C. debitorẽ venditionẽ pignoris impedire non posse. per to tum. aliquãdo dependet ab oio seu voluntate ptestantis: tunc protestatio operatur vt hic cũ concor. et. j. de lega. iij. l. si quis in principio testamenti. vbi operatur ptestatio testatoris dicen tis cui bis legauero semel tantum deberi volo. Si vero nego tium dependeat a volũtate protestantis et alterius si aduersa rius consentiat ptestationi valet ptestatio. Si non tunc si iam erat sibi ius quesitum ita quod inceperat non pendere a voluntate mea nihil operatur, vt hic in fin. et. j. de fideius. l. si fideiussor. et ibi in gloss. Si adhuc dependet a voluntate ptestantis quia non erat aduersario adhuc ius quesitũ. dicunt quidã quod nihil opera tur nisi aduersarius consentiat vt hoc. §. a contrario sensu li cet glo. subaudiat maxime. et. d. §. locator. Alii dicunt aut prote statio venit ad tollendum animum faciẽtis et tũc operatur pro testatio qd animus nõ intelligat interuenire. si autez veniat ad tollendũ effectũ faciti: tũc non sic quia factũ esset cõtrariuz ptesta tioni et sic possent intelligi q not. d. l. vna. C. de lit. contesta. et de hoc quod factum contrarium deroget ptestationi et non contra, bene facit extra de constit. c. cum. M. ferrarieñ. cum ibi notatis p omnes. Alii dicunt quod ptestatio etiaz hoc casu valet in nego tio quod non põt valere sine animo: quia ptestatio declarat ani mum non accedere: et ideo negotium non perficitur impediente ptestatione et ista opinio etiã tangi cõsueuit. d. l. vnica. de lit. cõ test. et p hoc. j. de relig. l. at si quis. §. plerisqz. et de ma. vin. l. si pa ter. vnde deficiente aio qui deficit p ptestationem obligatio nõ contrahitur. Alii aliter distinguunt, vt dixi. d. l. si fundu z. C. de rei vendi.
5 **Hec actio.** In † versi. si quis. notabilis est iste versi culus ex quo colligit Jacob⁹ bu. qd ap pellatione simplicium non continentur simpliciter composita tum ppter mixtum effectum quem habet iudicatur de cõposito vt de aliquo simplicium qñ de eo respectu illius simplicis que ritur. Jaco. secus si de eo qratur vt de mixto, vt. j. de leg. j. l. titie textores. Item colligit glo. quem fungi vice duoruz. de quo dic vt dixi. s. de adop. l. iij. et. iiij.
6 **Hac autẽ actione.** † In suis seruis min⁹ te netur nauta et caupo. quod i alienis et quod dicit si decesserint dic. s. serui alieni qui dãnũ dederũt et ideo aduersando subiicit seruorũ aũt suoruz et c. pro quib⁹ te netur noxaliter et ideo si decesserint liberat. ❡ Op. de. §. item si seruus. et sol. vt glo. Opponit gloss. et nõ soluit de. l. videamus. in pnc. j. locati. Sed solue vt in gtrario no. vel dic quod ibi in domum alienã inducebat seruos hic in sua tenebat vt no. j. furti aduer.
7 nau. cau. l. j. §. serui. Ol. † Quere an liberet dñs interitu seruorũ. et dic vt in gl. Item quere differẽtiã inter actionẽ ex maleficio et quasi maleficio. et dic vt gl. et colligi potest ex titulis instit. de ob lig. ex delicto. et de oblig. ex quasi delicto.

Si plures. Op. de. l. j. §. fi. de exercito. et. l. seq. Solu. vt gl. et iunge oẽs solutiones simul, et dic. aut agitur ex quasi maleficio et quilibet p parte tenetur vt hic aut ex cõtractu vel quasi tunc. aut exercuerunt omnes p se et qui libet p parte conuenitur. aut p cõmunem magistrum et tunc q libet in solidum vt in gtrario. Jaco. butri.

Hec iudicia. Quia iste. §. videtur sibi ipsi gtrari⁹ ideo legitur duobus modis, vt in gl. et Jacob. de ra. placet magis prima lectura. vtraqz tamen tole rari potest.

❡ Sequitur liber Quintus.

❡ De Judiciis. Rubrica.

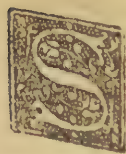
Super rubrica. Conti nua vt in glo. cum qua cõcor. Azo in sum. co. titu. et Hof. Hostien. Et de prima par te huius rubrice vide in dictis locis et in Spec. eo. et extra. e. p totum. et lib. vj. et in clemẽ. cũ ibi notatis p omnes. et vide etiã qd not. C. eo. sup rubrica. ❡ De se cunda parte rubrice. vbi quis agere vel conueniri debeat, vide extra de fo. compe. per totum. et libro. vj. et in cle. et per Hof. Hostien. et Specu. et. C. de iur. omnium iudi. et de foro competenti. et per Azonem in summa illius ti. ❡ Un
1 de ortum habuit iudicium † vide extra de verbo. signifi. c. forus et ideo dicit in plurali de iudiciis: quia multa sunt iudicia, vt ple ne no. et per Hof. in sum. e. in prin. et in alphabeto dictione iudi ciũ. et ibi de multiplici significato huius dictionis iudiciũ. et di xi etiã. C. e. sup rubrica. Ex. aũt. C. e. gtinuat sic ad prima supra dictum est de arbitris q sunt filia iudicior, vt. s. de arbi. l. j. ideo sequitur de iudiciis. ❡ Ja. bu. plenius cõtinuat, ex qua conti nuatione possunt colligi gtinuationes oim rubricar a princi pio huius libri vsqz huc. dicit em̃. s. de sta. ho. l. j. quod oẽ ius no strũ aut ptinet ad psonas aut ad res aut ad actiones. de psonis dictũ est a dicto ti. vsqz ad ti. de rerũ di. abinde tractat de rebus vsqz ad ti. de senato. et sic restat videre de actionib⁹ q in iudiciis exercentur, vt instit. de actio. in prin. et quia iudicia p magistratus exercent. s. de origine iur. l. ij. §. post originẽ. idcirco a. d. ti. de se nato. posuit de magistratib⁹ et eor iurisdictione. et qualiter pu niunt q magistratib⁹ vt obtẽperãt vsqz ad ti. de in ius voc. et quia q vult esse in iudicio hz icipe ab ea pte q est de in ius vo. vt insti. de pena teme. liti. in fi. ponit de in ius vo. et quia citat⁹ hz satisdare subiicit materiã satisdationũ vsqz ad ti. de fer. annectẽs etiam penã impediẽtis aliquẽ venire ad iudiciũ et quia ferie iudiciũ impe diunt ponit de feriis. et quia citatiõe facta actor hz certificare reũ per libellum ponit tit. de edẽdo. et quia facta editione reus qñ deli

berat concordare cum actore p pactum vel transactionē subij-
cit titulos.de pac.⁊ de trāsac. Qñqꝫ deliberat ꝯtēdere in quo in
diget aduocatis ⁊ ꝓcur.⁊ negotiorū gestoribꝰ seu defensoribꝰ
subijcit tit.de postulā.de ꝓcu.⁊ neg.gest.⁊ qr qdā repellunt̃ a po
stulādo ꝓpter infamiā ponit tit.de his q not.infa.⁊ qr in pactis
⁊ trāsactionibꝰ sepe cōtingūt lesiones q̄ tollunt̃ p resti.in integ.
subijcit materiā restitutiōis q̄ qñqꝫ cōpetit iure actiōis.de dolo
vel metꝰ cā ponit dictos tit.⁊ qñqꝫ officio iudicis vt in ti.de mi
nori.⁊ ex qb.cau.ma.⁊ qr qñ res alienant̃ cā vitādi iudicij.subij-
cit de alie.iudi.mutā.cā.⁊ qr arbitria sunt similia iudicijs,subij
cit tit.de arbi.⁊ qr naute ⁊ caupones tenent̃ de recepto sicut ar-
bitri ponit tit.p̄cedentem.⁊ deinde ex ordine hunc titu.de iudi-
2 cijs.Jac.butri.¶ De significato huius dictionis iudiciuꝫ,†et
quot modis sumat̃ vide p summistas in prin.⁊ dixi.C.eod.sup
rubrica.⁊ pleniꝰ in alphabeto.¶ Que familiaritas ⁊ quod cri
3 mē†repellat iudicē,vide per Archi.iij.q.v.c.accusatores.⁊.q.vij.
in princ.p totum.¶ De materia iurisditionis prorogate vide
plene ⁊ pulchras remissiones ⁊ questiones.j.eo.l.j.¶ Et quam
cōsuetudinē sequi debeat iudex cuiꝰ est iurisditio prorogata si
4 sunt cōsuetudines diuerse.Et an iudex†cuius est iurisditio ꝓ-
rogata possit sententiā suā executioni mādare.An ꝓrogatio er
rore vel metu facta valeat.j.eo.l.ij.An efficiat cōsensus litigato
rum tantum sine iudice,ea.l.§.j.Et an lit.contesta.habeat iuris-
ditionem iudex cuius est iurisditio ꝓrogata.Et an scholaris si
vult eligere iudicem teneat̃ hoc facere ante litis contestationeꝫ.
an in ꝓrogatione ⁊ maxime de tempore ad tempus requiratur
iudicis consensus ea.l.§.si ⁊ iudex.Et an iudex inferior princi-
pe possit cōmittere causam intra certum tempus terminandaꝫ
⁊ inhibere ꝙ partes non possint tēpus ꝓrogare.Et an ꝓroga-
tio fieri possit de loco ad locū.an instantia tertij possit proroga-
ri.⁊ an iurisditio iudicis tēporalis prorogari possit ita qđ du-
ret etiā finito officio.De priuilegio reuocandi domum qđ ha-
bent legati ⁊ aliqui alij bene ea.l.§.legatis.⁊ an appellator re-
cōueniri possit coram iudice appellationis.⁊ an priuilegia ista
reuocandi domū locū habeāt in legatis qui mittunt̃ de ciuita-
te ad ciuitatē.⁊ an in citatione debeat inseri causa ꝓpter quam
citātur tres limitationes dicti priuilegij reuocandi domū,ea.l.
§.omnes autem.Iteꝫ modicum tempus datur ad redeundum
finita legatione.¶ Quarta limitatio dicti priuilegij.ea.l.§.sed
si agant.⁊ an legatus agens contra aliquē in legatione teneat̃
se defendere solum contra illum an indistincte contra omnes.
¶ Quinta limitatio dicti priuilegij in.§.sed si dubitet̃.⁊ quod
ratione dubij tenetur cauere sine fideiussore.de respondendo in
loco domicilij,⁊ an hec cautio fieri debeat cū pena,⁊ an locū ha
beat in quocūqꝫ vocato corā nō suo iudice,⁊ an iudicē recusans
tanꝗ̄ suspectū teneat̃ iurare qđ eū habet suspectū ex tali causa,
qđ dilatio legalis debeat esse sine dāno ⁊ p̄scriptione alicuius,
ea.l.§.in omnibus.qui iudices possint mulctare.ea.l.§.fi.nō vi-
detur iudiciū frustrare qui presens cōueniri nō posset.j.ea.l.nō
videtur.quod lis nulla possit esse cū his quos in potestate ha-
bemus.j.eo.l.lis nulla.Fallit in multis casibꝰ ibi notatis.⁊ an
habeat locū in causis criminalibus qđ citatus in dubio cōpa-
rere debeat ⁊ allegare priuilegiuꝫ suū.j.eo.l.si qs ex aliena.⁊ ibi
bene de hoc qđ cecus possit esse iudex.j.eo.l.cecus.⁊ quomodo
feret sententiā.⁊ an sententia possit per alium proferri si iudex
est presens qđ ꝯuentus p citationem non possit forum mutare
plene.j.eo.l.si quis postea.⁊ an habeat locum in criminalibus
an legatus possit rome conueniri.j.eo.l.si quis in legatione.de
insulis ⁊ finibus italie et de eius afflictionibus,⁊ alia pulchra
5 de italia vide.j.eo.l.insule italie.¶†Quando dicatur qs a lite
destitisse.j.eo.l.destitisse.Si lite pendēte arrogetur litigator fini
tur iudicium.j.eo.l.si a me.quod in vno ꝓhibetur in ceteris cō-
ceditur.j.eod.l.cū pretor plene.Et quod vno ex tribus iudicibꝰ
prohibito iudicare videtur concessum alijs duobus.Et si pa-
pa confirmauit aliqua capitula alicuius priuilegij an videa-
tur cetera reprobare.qui iudices possint causas delegare,ead.
l.§.iudicem.et qui non possint esse iudices.ead.l.§.non autem.
Et an impuberes succedentes regibus vel baronibus possint
6 gubernare ⁊ iudicare et an comitisse.†Et an minor possit esse
iudex.⁊ quot annorum debeat esse inquisitor heretice prauita-
tis.⁊ an excōmunicatus vel monachus possint esse iudices.⁊ si
nō excipiatur cōtra eos an valeant gesta per eos.non refert an
iudex sit in potestate vel sui iuris ea.l.§.fi.In duplicibus iudi-
cijs quis sit actor ⁊ quis reus.j.eo.l.in tribus.⁊ an ⁊ quādo de
beat aliquid sorte dirimi.quomodo teneatur filiusfa.male iudi
cans.j.eo.l.si filius.⁊ an pater teneatur ꝓ eo.⁊ an teneat̃ iudex
ex imperitia vel si commisit alij.⁊ secutus est eius cōsilium an
heres iudicis teneat̃.j.eo.l.iul.Si iudex succedat vni ex litigāti-
bus corā eo finitur iudicium ⁊ alter subrogatur.j.eod.l.iulia.ij.
et an aduocatus monasterij succedens litiganti cū monasterio

possit aduocare ꝓter longam absentiaꝫ iudicis alius subroga
tur.j.eo.l.si longius.⁊ an alio subrogato postea est reuersus re-
cuperet officium.quādo filius possit esse in iudicio sine cōsensu
patris ⁊ quas actiones exercere,ea.l.§.si filius.quando qs sor
tiatur forum ex cōtractu vel quasi cōtractu.⁊ de alijs modis q-
bus sortitur qs forū plene.j.eo.l.heres absens.⁊ an heres priui
legiatus vtatur priuilegio suo vel iure defuncti,plene de hoc.an
fiat remissio in contractibus vel delictis,ea.l.§.si quis tutelaꝫ.
⁊ an aduena possit cōueniri in loco vbi cōtraxit.Et an intelliga
tur quis habere domicilium vbi habet maiorem partem fortu
narum qđ nō attendatur locus mandati sed vbi sequitur man
datum.ea.l.§.apud labeonem.qđ facit ad questionem mandan
tis fieri homicidium quo loco debeat conueniri qđ quis possit
cōstituere se soluturū generaliter in italia ⁊ sic in omni loco.ea.
l.§.si.appellatio obligationis ⁊ contractus largissima est ⁊ cō-
plectitur etiā delicta.j.eo.l.omnē obligationē.qđ in confessum
non feratur diffinitiua,sed fiat preceptum de soluendo ⁊ ex con
suetudine ad decem dies.j.eo.l.si debitori.⁊ de tēpore quod da-
tur iudicatis in personalibus ⁊ realibus.⁊ an a tali p̄cepto pos
sit appellari.Et quod in mora modici tēporis non est verisimi-
liter piculum.⁊ qđ dicatur modicum.⁊ quid si iudex p̄cipiat de
bitori quod quamprimum soluat quando soluere tenetur.An
7 isto iure locus esset recōuentioni.j.eo.l.qui non cogit̃.†An iu-
diciū possit esse de futuro plene.j.eo.l.non pōt.⁊ an ius superue-
niens ante sentētiam ꝓsit actori vel reo.⁊ an idem si superue-
niat ante litē cōtest.an vocati rome p principē possint ibi con-
ueniri.j.eo.l.nō als.an legati vel eorum familiares possint age
re ⁊ cōueniri pro delictis in legatione p eos vel contra eos ꝑpe-
tratis.ea.l.§.ex delictis.⁊ qđ ratione p̄sentis possessionis datur
rei vēdic.⁊ an transiens cum equo p ciuitatē alienam pro ipso
equo possit ibi conueniri.j.e.l.si legationis.an legatus in lega
tione adiēs hereditatē possit ibi conueniri pro ipsa hereditate.
j.eod.l.de eo autē.an legatus hereditatem aditam in legatione
restituere compellatur.j.eo.l.sꝫ ⁊ si restituatur.qui nō cogitur
iudicium suscipere nec iurare.ea.l.§.ex quibꝰ causis.duo casus
speciales quibus legatus conuenitur in legatione.ea.l.§.ediuꝫ
nomine.quam partem petere debeat filius natus si expectatur
nasciturus ea.l.§.si paterfami.ꝙ qui prior appellat prior agat
j.eod.l.q prior plene.⁊ de ordine seruando in causis ciuilibus
8 vel criminalibus.†Quod iudicium coram vno iudice ceptum
coram eodem debeat terminari.j.eod.l.vbi ceptum.an coheres
inuito coherede act.coheredis possit in iudicium deducere,ead.
l.§.si petitor.iudex subrogatus videtur cum eisdem conditioni
bus quibus erat ille cui subrogatur.j.eo.l.si iudex.quod p libel
li dationē nō prorogetur iudicis iurisditio.j.e.l.non videtur.in
contractibus cum defuncto celebratis non attenditur domici
9 lium heredis sed defuncti.j.eod.l.si is qui rome.†An iudicium
possit esse de futuro.j.eo.l.non quemadmodum.et quid in obli
gatione vel legato annuo.Ex iustis causis suspenditur ⁊ differ
tur iudicium.j.eod.l.interdum.de materia possessorij et petito-
rij plenissime.j.eo.l.si de vi.⁊ quando simul cōcurrant ⁊ de vio-
lenta et clandestina possessione.quo loco petatur legatum pso-
nali vel reali actione.j.eo.l.quod legatur.an furiosus possit esse
iudex.j.eodeꝫ.l.cum furiosus.⁊ an iurisditio a quiratur iudici
ignoranti.legatus ratione fideiubens non habet priuilegium
reuocandi domum ea.l.§.qui legationis.nō quicquid potesta-
ti iudic.ꝑmittitur subijcitur necessitati.j.e.l.nō quicquid.an in
legatis vel alijs obligationibus quorum dies nondum venit
teneatur cauere debitor de soluendo adueniēte die plene.j.eo.l.
in omnibꝰ.⁊ an cum fideiussore in obligationibꝰ facti si nō fiat
venit interesse.j.eo.l.eum qui insulam.et verba quocunqꝫ loco
intelliguntur de idoneo.si plures tutores cōuenti sint licet vnꝰ
lite pendēte se absentet nihilominus ꝓceditur cum alijs.j.eod
l.non idcirco.Si ꝓcurator appareat serui fuisse non tenet iudi
cium.ea.l.§.cum postea.⁊ si iudex vult post sentētiam reseruare
ius parti debet causam in sententia inserere.sententia vno loco
lata potest alio loco executioni mādari.j.eo.l.argētariū.§.j.An
sit dādus iudex ꝓpter verecundiā qui est petitus.j.eo.l.obseruā
dum.maiores magistratus non agunt nec cōueniuntur duran
te officio.j.eo.l.pars literarum.in causa euictionis venditor se-
quitur iudicē emptoris.j.eo.l.vēditor mortuo vel sublato dele-
gante durat iurisditio in delegato.e.l.§.iudices.⁊ an iudex tem
poralis possit causam committere vltra tempus sue iurisdictio
nis.actio personalis respicit vniuersum patrimonium.j.eo.l.
fideicommissum.§.tractatū.qđ facit an publicatis bonis male
factoris videantur publicata illa que habebat in alieno distri
ctu ⁊ cui ciuitati vel loco.⁊ idem in heretico qui habet bona in
diuersis locis.⁊ an heres soluendo fideicommissum vni preiu-
10 dicet sibi cōtra alios.†Exceptio declinatoria opponi debet an
te litis contesta.j.eod.l.sed et si susceperit.ex coniectura volun-
tatis

tatis testatoris soluitur fideicõmissum alio loco q̃ vbi est ma-
ior pars hereditatis.ead.l.§.si libertis.z qđ modica quantitas
dicitur inspecta conditione personarum z quid sit thessera fru
mentaria.regulariter seruus non potest esse in iudicio.j.eodẽ.l.
vix.fallit in casibus ibi positis z notatis.z de significato dictio
nis vix.Maius trahit ad se minus.j.eodem.l.per minorem.z
hoc etiã quo ad ordinẽ cause.post edictũ peremptoriuz succes-
sor dare tenetur dilationem ipse autẽ iudex qui dedit z potest si
vult.j.eod.l.edictum.acta in iudicio per eum qui non habebat
mandatum ratificari possunt per dominum.plene.j.eod.l.licet.
Iudicium ceptum cum filio vel procuratore transit ad procura
torem z patrem.j.eo.l.tam ex contractibus.z q̃ filiusfa.regula
riter obligatur ex contractibus.z delictis z q̃ instantia cause
transit ad heredẽ.iudex causas committens vel delegans põt
eas reuocare.j.eo.l.iudicium soluitur.Et an hoc habeat locum
etiã post litem contestatam.Et an maior iudex possit reuocare
commissionem a minore factam.z quot modis soluatur iudi-
cium z quomodo soluatur iudicium quando delegatus cepit
esse eiusdem imperij cũ delegante.si in delegatione non adijciat
locus intelligitur de loco solito.z quo loco debeat cognoscere
delegatus.j.eo.l.si locus.z qđ citatio ad locũ non tutum nõ va
leat.In loco iudicis mortui vel ad maius officiũ assumpti ali9
subrogatur.j.eod.l.mortuo.q̃ omnia veniunt in iudicium de
11 quibus nõ est excep.j.eo.l.solemus.†Cognoscens de causis cri
minalibus non cognoscit de ciuilibus.ea.l.§.latrunculator iu-
dicium requirit tres psonas.j.eo.l.inter litigatores.quis dicat
recte defendi.j.e.l.recte.Contra dolosum iuratur in litem.j.eo.l.
nõ a iudice mutatio rei persone z cause facit aliud esse iudiciũ,
ea.l.§.si quis alio qđ facit ad stipu.iudicatũ solui cõmittendã.
z vtrũ satisdatio interposita p denunciatione vel inquisitione
cõmittat superueniente accusatione.vbi debeat mulier dotem
exigere an in domicilio mariti vel vbi confectũ est instrumentũ
dotale.z que consuetudo seruari debeat in eius repetitione z cõ
fectione instrumenti dotalis.j.eod.l.exigere.In intentione vel
oratione ambigua an debeat fieri interpretatio pro actore vel
reo.j.eo.l.si quis intentione.de materia peremptorij plenissime
z pulchre.j.eo.l.ad peremptoriũ.z.ll.sequẽtibus.Et quomodo
circunducatur edictũ.j.eo.l.z post edictum.§.circunducto.z an
contumax appellet.ea.l.§.fina.q̃ iudex cogatur pronunciare de
causa de qua cognouit.j.eod.l.de qua re.Fallit in casibus ibi
notatis.Et an super incidẽti sit pronuncianduz de prorogatio
ne iurisdictionis de re ad rem,ea.l.§.iudex.snĩa lata cõtra mor-
tuum non valet.ea.l.§.si.que excep.admittatur contra execut.
rei iudica.j.eo.l.si pretor.z q̃ decreta pretorum non debent esse
illusoria particularis mutatio rei non facit rem esse aliam.z qđ
idem est populus,vniuersitas,ecclesia romana,z collegium qđ
fuit retro centuz annis.j.eo.l.proponebatur,quod facit ad mul
tas questiones ibi nota.an pater in causis ciuilibus vel crimi-
nalibus possit esse iudex in causa filij vel econtra.j.eo.l.in priua
uatis z an cõsanguineus in causa cõsanguinei.de pena teme.li
tigan.j.eo.l.eum quem temere.z an in criminalibus victus vi-
ctori condemnetur in expensis.qñ iudices dubitantes de iure vł
de facto possint ꝯsulere superiorem,ea.l.§.iudicibus.Error no-
minis iudicis nõ vitiatur si de persona constat.j.e.l.si in iudi-
cis.Carens omni iurisditione iudicare nõ potest.j.e.l.qui neq.
iudices ordinarij impediti mittunt viatorem in minimis causis
vt eas dirimat.j.eo.l.fina.

1 Consensus tacitus per litem contestatam inducit proro-
gationem.
2 Iudex cuius iurisditio est ꝓrogata quo tempore incipiat habe
re iurisditionem.
3 Iurisditio iudicis delegati an possit prorogari.
4 Prorogatio an possit fieri in causis criminalibus.
5 Populus vnius ciuitatis an possit ꝓrogare iurisditionez alte
rius iudicis.
6 Uasallus an possit se submittere iurisditioni alterius sine con-
sensu domini.
7 Populus vnius ciuitatis an possit se dare z subijcere dominio
alicuius domini.
8 Procurator habens generale mãdatum an possit prorogare.
9 Iurisditio in tutoris datione an possit prorogari.
10 Iurisditio prorogata qualis sit.
11 Iudex cuius iurisditio est prorogata an possit sententiam mit
tere executioni.

I se subijciant. Hec lex proprie tra
ctat de secũda parte
1 rubrice cum.l.sequenti per totam.l.Et breuiter hoc
dicit.l.ista cum prin.l.seq.consensus†tacitus per li-
tem contest.inducit prorogationem iurisditiõis vel sic nõ suus
iudex per consensum partiũ litigantiũ coram eo vsq3 ad litem
contesta.non errando fit suus iudex.Et sic hec.l.z sequens tra-
ctat de iurisditione prorogata,de qua vide in Spec.de offici.de
lega.§.nunc dicamus.circa fi.z plenius de cõpeten.iudi.aditio.
§.regulariter.versi.sed si partes consentiant.z versi.sequentib9.
z ibi in addit.Ioan.andre.z subtiliter z plene per Cy.C.de epis
cop.au.l.si qui ex consensu.z tetigi eo.tit.l.epale.in princ.z ple-
nius.C.de iuris.om.iud.l.j.z.l.priuatorum.z.l.nemo.z p Azo.
in summa,eo.tit.versi.priuatorum.z versic.sequentibus.z pul-
chra gl.de hoc per Inno.extra de offi.deleg.c.decanis.z quod
no.z dixi.s.de iuris.om.iud.l.si per errorem.z.l.si conuenerit.et
de ista materia prorogationis vide bene per Hostien.i summa
de offi.deleg.§.quibus modis eius iurisditio prorogetur.z per
Gof.eo.ti.§.prorogat iurisditio.z per Ber.e.ti.c.cum olim ma
gister.z in Spec.de recõuentione.Et per Archi.de fo.compe.c.
romana.z de cler.cõiug.c.j.lib.vj.¶His premissis accedamus
ad declarationẽ.l.presentis.z glos.z totius presentis materie q̃
subtilis est primo preponendo vnũ q̃ tangit glo.q̃ duplici mo
do quis se submittere põt iurisditioni alterius.primo tanq̃ ar-
bitri cõpromittendo in eũ sub pena z hec nõ est materia.l.no-
stre sed de ea plene tractatũ est.s.de arbi.Alio modo prorogã-
do iurisditionẽ in iudicẽ non suũ:de qua hic tractat.z si dubite
tur an in arbitrũ an in iudicẽ se subiecerit,dic vt in gloss.hoc
adiecto fm Iac.but.q̃ etiã si sine pena cõsentiãt i conuentione
tñ cõuenerunt stare snĩe adhuc presumatur eos cõsensisse sicut
in arbitrũ,vt.s.ti.j.l.diẽ p ferre.§.si.C.de arbitr.l.penul.als ve-
rum sit qđ glo.dicit q̃ cõsensisse videantur sicut in iudicem.Itẽ
necesse est qđ cõsentiant scienter z nõ p errorẽ,vt.j.l.ij.z not.et
plene dixi.d.l.si per errorẽ.s.de iuris.om.iud.¶Deinde quero
2 ex quo tpe iudex†cuius est iurisditio prorogata incipiat habe-
re iurisditionẽ gl.hic,z.d.l.si cõuenerit.s.de iur.om.iud.appro-
bat opi.Ioã.q̃ ante lit.cõtest.nõ habeat iurisditionẽ.z q̃ pro-
gantes eius iurisdictionẽ possint penitere z mutare voluntatez
vsq3 ad litis cõtest.per.d.l.si conuenerit.vbi de hoc not.z dixi.
Sed Gul.de suza.hic Iac.but.z cõiter moderni dicunt q̃ aut
isti cõsenserunt i iudicẽ nõ suum eo p̃sente z acceptãte z se subie
cerunt eius iurisditioni sciẽter:z tunc statim h3 iurisditionẽ nec
possunt penitere etiã ante litem cõtest.nam talis subiectio põt
fieri,vt.s.de iu.om.iu.l.est receptum,nec possunt postea partes
resilire ex quo eo p̃sente cõsenserũt.arg.s.de arbi.l.iij.§.tametsi
z.C.de act.z obli.l.sicut.z de opt.le.l.apud aufidium.aut nõ cõ-
senserũt in iudicẽ p̃sentẽ sed absentẽ z cõuenerunt corã eo ire et
litigare:z tũc vera sit opi.Io.q̃ nõ habeat iurisditionẽ irreuo-
cabilẽ ante litẽ cõtest.z ita intelligat.d.l.si conuenerit.z alia.l.
allegata per Io.so.ma.l.si cum dotẽ.§.eo aũt tempore.valẽt tñ
gesta corã eo ante litẽ cõtest.z suũ operãtur effectum vt interru-
ptionis,p̃scriptionis z similia fm Iac.de ra.hic.Et hoc verum
cum cõuentio facta fuit nudo pacto.nã si per stipulationez sibi
adinuicẽ promisissent cum pena vel sine pena l3 nõ cõpellantur
corã iudice litigare tñ ex stipulatiõe ageret ad penã si promissa
est vel ad interesse si nõ esset ꝓmissa pena vt dixi.d.l.si conuene-
rit.p hoc.s.de arbi.l.diẽ ꝓferre.§.fina.z de re iudi.l.si quis ab
alio.§.si.z aliq dixerũt q̃ cũ sit obligatus ad factum ad hoc po
test precise cogi vt.j.de oper.no.nunc.l.stipulatio.§.siue.vbi de
hoc no.z dixi.z ista pena seu interesse petet corã illo iudice corã
quo litigare conuenerunt,nam q2 ibi extendit effectus stipula-
tionis ibi videntur cõtraxisse,vt.j.de acti.z obli.l.contraxisse.et
de bo.autho.iu.pos.l.iij.Gul.z And.Et de hoc vide in q̃stioni
bus Bartho.brixi.cxlix.q.q̃ incipit.Quidam consensit.Sed si
hoc est verum q̃ cõuentio facta absente iudice non ligat.quid
operatur pactũ qđ continue apponit in istrumentis q̃ creditor
possit conuenire debitorez in quolibet loco ciuitate castro z vil
la.de hoc dic vt plene dixi.d.l.si conuenerit.versicu.item lex ista
videt destruere.¶Item querit glo.an hec lex locũ habeat in cle
ricis.z finaliter tenet q̃ olim sic hodie nõ maxime per aut.sta-
tuimus.q̃ est.C.de episco.z cleri.vbi de hoc dixi.z eo.ti.l.si quis
in cõscribendo.Iac.tñ but.dicit q̃ illa aut.statuimus.bene im-
pedit iurisditionẽ ab initio cõpetentẽ.nõ aũt ꝓrogatã l3 cõiter
docto.idẽ teneant i ꝓrogata z idẽ est de iure canonico,vt extra
de fo.cõpe.c.si diligenti.z.c.significasti.cũ ibi not.z per Gofre.
in summa eod.ti.de fo.cõpe.circa fi.§.in summa.z plenius per
Hosti.d.ti.de offi.de leg.§.qbus modis eius iurisditio proroge
tur.vltra prin.versic.clericus aũt non põt.¶Quid ergo facient
clerici in ciuitatibus vbi est statutum q̃ si clericus conuentus
coram iudice seculari declinet iurisditionem sit exẽptus a prote
ctione cõis z impune possit offendi.dicit Iac.but.q̃ consilium
est q̃ ipse clericus dicat:ego non declino iurisdictionem vestraz
dñe iudex,sed dico me non posse litigare coram vobis:q2 iura
ꝓhibent z sic euitabit penã quia aliud est nolle aliud non posse

j.de lega.ij.l.cum filius.§.iure.⁊.C.de lega.l.ab administratione,puto etiam ꝙ clericus posset dicere statutum non tenere:qꝛ contra libertatē ecclesie ⁊ ideo non seruandum per aut.cassa.et irrita.C.de sacrosanc.eccle.⁊ vide etiam quod dixi.s.si quis in

3 ius voca.non ie.l.j.⁊.ij. ¶ Itē querit gloss.an iurisditio † iudicis delegati possit ꝓrogari:⁊ videt̃ sentire ꝙ sic ex generalitate huius.l.de quo vide quod plene no.per Hosti.in summa.d.tit.de offi.deleg.d.§.quibus modis.versi.personarum prorogatio.⁊ versi.seq.Guli.hic distinguit aut queritur an possit prorogari inter easdem personas inter quas est delegatus.⁊ tenet quod sic.equiparat enim aliquid esse plus re ⁊ tempore.vt institu.de act.§.plus.sed in delegato admittitur prorogatio in tempore,vt.j.eod.l.ij.§.si ⁊ iudex.ergo ⁊ in re,vt ea.l.§.j.Item potest fieri prorogatio ex.l.in causa reconuentionis.C.de sententijs.l.cum papinia.⁊ aut.⁊ consequenter.si ergo fit per.l.vt super pluribus rebus adeatur,vt.j.de quibus rebus ad eundem iudicem eatur l.j.⁊ de liberali causa.l.si pariter.ergo ⁊ per consensum partium quia quod potest lex potest pactum.s.de pact.l.non impossibile.aut queritur an possit fieri prorogatio in delegatũ per alias personas in delegatione non expressas:⁊ tunc dicit quod non:quia eius iurisditio valde debilis est,⁊ limitata.nec habet territorium ergo non recipit prorogationem.arg.j.de acquir.re.do.l.in agris.⁊ de testamē.tute.l.si nemo.in princip.G.Et hoc etiam videtur approbari iure canonico.vt extra de offi.deleg.c.p.⁊.g.vbi de hoc plene no. ¶ Item querit glo.an prorogatio

4 † possit fieri in causis criminalibus ⁊ in his que pertinent ad merum ⁊ mixtũ imperium.glo.in hoc videntur contrarie,hic enim videtur sentire glo.qd teneat prorogatio,⁊.C.de iuris.om.iudi.l.j.vbi de hoc not.⁊ dixi.in contrarium tenet.j.ad municip.l.inter conuenientes.quod teneat prorogatio facit.j.eod.l.de qua re.§.j.And.reducendo glo.ad concordiam dicit ꝙ vbi in dissimilibus casibus vellet fieri prorogatio non teneretur in similibus sic qꝛ in habētibus symbolum.i.similitudinem facilior est transitus sm Philosophum.secundo de generatione.c.de permixtione ⁊ transmutatione elementorum.⁊ pro hoc.s.de transact.c.cum aquil.⁊ illam gl.que est in.l.inter conuenientes.intelligit quando iudex cuius iurisditio prorogabatur non habebat merum imperiũ.And.de hoc per Azo.in summa.de iuris.om.iudic.§.item fit prorogatio.Gui.de suza.in.d.l.si conuenerit.de iuris.om.iudi.Cy.⁊ Odofr.in.l.si qui ex consensu.de episcop.aud.tenent ꝙ etiā in causis meri ⁊ mixti imperij possit fieri prorogatio.⁊ dicunt esse casum.C.vbi de cri.agi opor.l.j.vbi de hoc tetigi ⁊ latius.C.de iur.om.iudi.l.j.⁊ ꝓ hoc.j.l.proxi.§.j.ibi lex iul.⁊c.et de hoc in Specu.de cōpetentis iudi.aditio.§.regulariter.versic.sed nunquid in iudicem.⁊ vide alias pulchras questiones ⁊ que de ista materia not.dicto.§.versicu.x.si partes consentiant ⁊ alijs ver.sequentibus.Iac.tamen butri.dicit ꝙ de causa capitali vel liberali vel alijs que sunt meri ⁊ misti imperij nō possent cognoscere parui iudices sed solum habentes merum ⁊ mistum imperium qꝛ tales cause maiores iudices requirunt.s.de arbit.l.nō disting.§.iul.⁊.§.de liberali.⁊.C.de peda.iudic.l.placet.sed nunquid iudex suus ⁊ ordinarius tenetur habere ratum sententiam iudicis non sui in quē consenserunt litigantes in causa criminali.Guid.de suza.dicit ꝙ sic qꝛ pro eodem delicto non debet quis pluries puniri.s.titu.proxi.l.licet.§.fi.⁊.j.de accusa.l.senatus.quod tamen dicit esse verum nisi in casibus in quibus posset per inquisitionem procedere, vt C.de epis.⁊ cleri.l.si quis in hoc genus.de accusa.l.ea quidem.⁊ dixi.s.de offici.presidi.l.congruit.Guli.de cu.j.l.ij.arguit qd in criminalibus prorogari non possit in preiudicium vindicte publice cuius interest vt maleficia puniantur.j.ad legem aquil.l.ita vulneratus.⁊ quia vbi quis deliquit ibi puniri debet.j.de penis.aut.facta.§.fina.⁊.C.vbi de cri.agi opor.aut.qua in prouincia.vnde tale ius publicum pactis priuatorum tolli non potest.s.de pact.l.ius publicum.⁊.l.iurisgētium.§.si paciscar.vbi de hoc.tandē ipse sic cōcludit.aut quis accusat̃ in loco vbi habet domicilium.⁊ bene tenet ꝓcessus.C.vbi de cri.agi oport.l.j.aut conuenitur in alio loco non cōpetenti ⁊ sine prorogatione:⁊ tunc nihil valet,vt.C.si a nō cōpeten.iudice.per totũ.si autem ex virtute prorogationis tunc si non habet iurisditionem talē que extenditur ad causas criminales non tenet prorogatio per iura.s.ad hoc allegata.⁊ pro hoc.j.eo.l.solemus.§.j. ¶ Si aũt ille cuius iurisditio prorogatur habet merum imperium dicit ꝙ si suus iudex petat eũ remitti vt eũ puniat qd remittēdus est in aut.vt nulli iudic.§.si quis non comprehensorũ.⁊ plene dixi d.aut.qua in prouincia.si autem iudex suus non petat eum remitti tunc iudex cuius iurisditio est prorogata cognoscere potest.⁊ ita intelligatur gl.que est hic.⁊ illa que est.d.l.j.C.de iuris.om.iud.⁊ qd ibi dixi.Guli.Sed pone ꝙ prorogata est iurisditio alicuius iudicis non sui in causa criminali cuius pena erat relegatio,nunquid relegabit reum a ꝓuincia in qua habet domicilium,an a prouincia ipsius iudicis.si enĩ dicamus ꝙ a sua iudicis nulla erit pena reo.si dicamus ꝙ a prouincia ipsius rei hoc videt̃ esse non posse qꝛ extra territorium ⁊c.vt.s.de iur.om.iudi.l.fina.quid ergo fiet?dic ꝙ iudex relegabit a sua prouincia ⁊ per consequens erit relegatus ab illa in qua habet domicilium.si enim non licet sibi morari in aliena:multominus in sua vt.s.de senato.qui indignus.⁊.j.de interdic.⁊ relega.l.relegatorum.§.interdicere.Sed nunqd ista prorogatio in non suum iudicem fieri possit prohibente iudice suo?⁊ videtur ꝙ non,sed iudex suus possit prohibere quia omnibus magistratibus licitũ est defendere iurisditionem suã penali iudicio,vt.s.si quis ius dicen.non obtemp.l.j.al's iurisditiones ordinarie fraudari possent ⁊ ad nihilum deduci qd esset absurdum ⁊ pro hoc.j.ad municip.l.de iure.ĩ contrarium ꝙ suus iudex esse non possit eis ꝓhibere qꝛ eo inuito possunt in arbitrium compromittere, vt.s.de arbit.per totum:ergo non ĩ suum iudicem consentire.Iac.dicit ꝙ si constaret hoc fieri in fraudem ꝙ iudex posset prohibere al's non cum nihil aliud agat preterꝙ ꝙ partes recedant a controuersijs,vt.j.de oper.no.nun.l.j.§.post operis.⁊ pro hoc etiā facit hec.l.que frustra esset prodita si iudex posset eos prohibere.Gui.de suza.in.l.si conuenerit.de iuris.om.iudic.dicit ꝙ iudex potest eos ꝓhibere anteꝙ consentiant sed postꝙ consenserunt non sicut dicitur de ĩgredi volente agrũ alienum.j.de acquiren.re.do.l.iij.⁊.j.de serui.rusti.pre.l.diuus. ¶ Sed nunqd

5 populus † vnius ciuitatis possit prorogare iurisditionem alterius iudicis?dic ꝙ non.vt dixi.s.de legib.l.de quibus.circa fi.⁊ dicam.j.versicu.sed nunqd populus.sed nunquid iudex suus poterit petere sportulas vel salarium consuetum de causa que est agitata coram iudice non suo?dic ꝙ non sm Gui.de suza.⁊ Iac.de rauē.hic qꝛ laborem non sustinuit ⁊ pretextu laboris talia prestantur.ĩ aut.de iud.§.ne autem labor. ¶ Quid si aliqui consenserunt ĩ non habentē iurisditionem qui postea adeptus est an valebit dixi.C.de iur.om.iud.l.priuatorum. ¶ Quid ecōtra si habebat sꝫ finita est vt qꝛ erat potestas vnius ciuitatis ⁊ finitum est eius officium?Guid.de suza.tenet ꝙ ex quo iudiciũ est legitime inchoatum ꝙ duret.C.qui legi.perso.l.fina.cum si.⁊ de hoc vide in Specu.dicto tit.de compe.iud.aditio.§.regulariter.versi.sed quid si duo pisani.⁊ vide.j.versicu.non est etiam omittēdum.Alij dicunt ꝙ transibit ad successores. ¶ Sed nun

6 quid vasallus † pōt se submittere iurisditioni alterius sine consensu domini?Host.tenet ꝙ non in sum.de fo.compe.§.quibus ex causis.versi.sed nec videtur.Et aduerte qꝛ licet docto.cōiter notent tria sunt genera prorogationum.s.de persona ad personam,de re ad rē,⁊ de tempore ad tēpus.vt nota.bene p Host.d.tit.de offi.deleg.§.qbus modis prorogetur.vltra pñc.⁊.j.eo.l.ij.§.si ⁊ iudex.ĩ glo.⁊.j.de iud.l.de qua re.§.j.Iaco.de ra.addit quartum genus.s.de loco ad locum qd sic exemplificat.Aliqs erat iudex ordinarius duarum ciuitatum puta mediolañ.⁊ pgameñ.⁊ morabatur ĩ ciuitate mediolañ.⁊ sic ibi cognoscere nō poterat de causis iter pergameñ.duo pergameñ.consenserunt ꝙ de eorum causa cognosceret ⁊ pronunciaret in mediolaneñ.hic est prorogata iurisditio de loco ad locum qꝛ non posset de causa pergameñ.cognoscere ⁊ ĩ mediolañ.modo potest ex prorogatione ⁊ sic est prorogatio de loco ad locum.⁊ qd talis prorogatio fieri possit patet quia possent consentire in quemlibet iudicem non suũ ⁊ quocunqꝫ loco:ergo fortius in istum qui est eorum iudex licet in eo loco non possit iurisditionem exercere similis modus arguendi colligitur.s.de adoptio.l.si pater.§.qui duos. ¶ Ex quo querit aliam questionem si vnus litigantium impetrauit iudicem in vna prouincia ⁊ aduersarius eius in alia deinde consenserunt quod cognoscat iudex vnius prouincie nunquid valeat ⁊ tenet ꝙ sic,⁊ ꝙ ista sit prorogatio de loco ad locum. Sed si prorogatio fieret in loco vbi iudex non haberet iurisditionem magis esset dubia questio.Et de hoc dicam.j.l.proxi.§.si et iudex.versic.item gloss.tangit. ¶ Non est etiam omittendum vnum quod dicit gl.quod sunt quidam iudices sine administratione habentes dignitatem:vt sunt iudices chartularij:⁊ quidam habēt dignitatem cum administratione:et dubitatur an istorum omnium iudicum possit iurisditio prorogari.Et dic clarius ꝙ gloss.quod iudices habentes dignitatem cum administratione sunt illi qui sunt in actu et exercitio cognoscendi et iudicandi de causis sicut sunt iudices ordinarij vel delegati.vt extra de ĩ integrum restitu.c.penul.⁊ ibi ĩ gloss.per Innocē.⁊ Gofr.ĩ summa.§.dubitatur autem.iudices autem habentes dignitatem sine administratione sunt illi qui non sedent pro tribunali nec iudicant nisi inter eos qui in eos sponte consentiunt.Et isti sunt communiter laici ⁊ notarij ⁊ ĩ aliquibus partibus appellantur iudices chartularij,vt dicit glo.alibi appellantur missi regis,et de

gis.⁊ de his etiam tangitur per Innocen.extra de testibus. cũ a nobis.⁊ vide in alphabeto dictione chartularij.⁊ istorũ oim potest iurisdictio prorogari per hãc.l.magistri etiam grammatice videntur habere iurisdictionem,vt no.ſ.de adoptio.l.adoptio nõ iure facta.⁊ alij magistri liberalium artium inter scholares per authen.habita.C.ne filius pro patre.Et dicit Jacob. de rauen.hic quod iudices qui habuerũt dignitatem cum administratione finita administratione adhuc retinent dignitatem ⁊ maior est eo qui nunꝙ̃ habuit administrationem .vnde eorum iurisdictio etiam finita administratione potest prorogari.⁊ allegat.C.vt dignitatum ordo seruetur.l.ij. libro.xij. quod est bene notãdum.¶ Modo queramus de personis que possunt prorogare.Et dubitatur de seruo minore et filiofamil. et dic si queratur an obligatio quam super hoc facerent valeat. ⁊ in hoc dic sicut in alijs eorum obligatiõibus.Si autem queratur an per eorum cõsensum fundetur iudicis iurisdictio,dic qꝺ sic in casibus in quibus possunt esse in iudicio per se in alijs nõ nisi adsit tutor vel curator vel cõsensus patris.C. qui legiti.ꝑsonam.per totum.si de momenta.possessio. fuerit appella.l.j.et de bonis que liberis.l.fina.§.necessitatem.et minores si ledantur restituuntur sicut ⁊ in a[illegible]s lesionibus,⁊ dicũt quidã ꝙ minor semper intelligitur lesus eo ipso quod consentit in nõ suũ tamen propter maiores expẽsas ꝙ̃ etiam propter alia que occurrere possunt.pro hoc.ſ.de minoribus.l. minoribus.⁊.l. minor.al's si minor.xxv.annis filiofami.§.fina. ⁊ qꝺ ibi not.et pro hoc.ſ.de arbi.l.si pupillus.⁊.l.cum lege. ¶ Sed nunquid po-
7 pulus † vnius ciuitatis potest se dare ⁊ subijcere dominio alicuius domini? Hostien.videtur sentire ꝙ non extra de iudic.c. vlti.super verbo elabatur.et per Archi.extra de heretic.c.presi-
8 dentis.libro.vj.quod vtinam seruaretur.¶ Sed an procura.† habens generale mandatum possit prorogare? dic quod nõ sed requiritur mandatum speciale,vt not.extra de offi.⁊ pot.iudi. deleg.c.cum olim.in gl.que incipit qui simpliciter.¶ Sed nun-
9 quid in datione tutoris potest iurisdictio † prorogari? Jaco.de raue.hic tenet quod non:quia certi sunt iudices ⁊ loca vbi petuntur tutores.ĩ.de tuto.⁊ curato.da.ab his.l.j.§.illud. fortior ratio est quia in datione tutoris consensus non exigitur q2 datur etiam inuito.ĩ.de tuto.⁊ curato.da.ab his.l.j.§.illud.Jaco. Sꝫ certe ⁊ iudiciũ redditur in inuitum,vt.ĩ.de verbo.obligat.l. inter stipulantem.§.si stipulante.sed fortior ratio videtur:q2 pupillus non potest consentire,vt.ĩ.de regu.iuris.l. pupillus nec velle.¶ Item querit ipse Jaco.de raue.qualis sit ipsa iurisdi-
10 ctio † prorogata vtrum ordinaria vel delegata.⁊ dic ꝙ talis est qualis erat prima iurisdictio iudicis que prorogatur. si enim est ordinarius erit ordinaria.si delegatus delegata. pro hoc q2 idem est iudicium de dote ⁊ dotis augmento.C.de donatio.ante nup.l.fina.cum similibus.⁊ de hoc nota. extra de officio delega.c.p.⁊.g.⁊ pro hoc de pact.do.l.inter socerum.§.cum inter. ⁊ ideo dicit ꝙ si iudex cuius iurisdictio prorogatur erat talis ꝙ ab eius sententia non appellabatur nõ poterit appellari a sententia per eum lata ex iurisdictione prorogata quia est eiusdem qualitatis cum prima.⁊ quia hoc inuestigare debuerunt consentientes in eum.arg.ĩ.de regu.iur.l.qui cum alio.si autem ab eius sententia potuisset appellare poterit etiã appellari a sententia lata ex iurisdictione prorogata ſm cõem opinio.docto. per.l.ex consensu.ĩ.de appel.vbi de hoc.licet Jac.Bal. respondeat ꝙ ibi non adibant omnino non suũ iudicem,⁊ ꝙ dabat̃ a preside ⁊ tenebat ꝙ appellari nõ poterat per.l. episcopale.ſ.de episc.aud.sed alij docto.dicunt ꝙ ibi spãle in epõ vt ibi dixi et appellatur ad proximũ superiorẽ ipsius iudicis in quẽ litigantes consenserunt,vt no.in Spe.dicto tit. de compe.iud.additione.§.regulariter.versicu.sed ad quem.¶ Itẽ querit ipse Jaco. si prorogata est iurisdictio iudicis delegati ⁊ delegans reuocet commissionem delegati nũquid delegata erit iurisdictio prorogata ⁊ reuertatur ad delegantẽ? ipse tenet ꝙ sic:q2 sicut dictum est prorogata est similis prime que ꝓrogatur.vnde sicut prima processerat ⁊ pẽdebat a delegãte: sic ⁊ prorogata.vnde dicit ꝙ per reuocationẽ transit ad delegantem sicut dicitur de pecunia mutua que breui manu transit de vno ad aliũ.ĩ.si cer.peta.l.singularia.si aũt ipsi litigãtes nollent litigare coram delegãte non coguntur:q2 in eum non consenserunt nec litigare possunt coram delegato in quem cõsenserant q2 per reuocationem remanet priuatus.ar.in aut.vt lice.ma.⁊ auie.in prin. In contrariũ multum facit q2 si lis est contestata corã delegato videtur fact[9] dñs litis vnde reuocatio hoc non tollit. argumẽ.ſ. de iur.om. iudi.l.⁊ quia ⁊ pro hoc quod dixi.ſ.hac eadem.l. versi. qd econtra si habebat. ¶ Item querit si duo consenserunt in epm vel alium habentem dignitatem ⁊ lite pendente mortuus est nunquid transibit cã ad successorem.de hoc dic vt extra de offi.delega.c.qm̃ abbas.cũ ibi notatis.⁊ dixi.C.de sacrosan.eccl.l. j.⁊.ĩ. de annuis lega.l.annua.§.a titia.⁊ vide Host.in summa de offi. delega.dicto.§.quibus modis prorogetur.ver.qd si mortu[9] est. ¶ Item queritur si eius iurisdictio ꝓrogata fuerat sub noĩe ꝓprio nõ sub noĩe dignitatis ⁊ priuatus sit dignitate ex delicto suo nunquid remanebit iurisdictio prorogata.tenet ꝙ non per l.tutelas.ſ.de capi.di.¶ Item querit ipse Jac.⁊ dicit fuisse questionem Azo.si duo cõsenserunt in non suũ iudicem ⁊ diuersa sunt statuta vel consuetudines actoris rei ⁊ iudicis que seruabunt̃ in ista causa do.Jacob.Bald.hic videtur sentire ꝙ seruari debeant statuta ⁊ cõsuetudines iudicis q2 illum eligendo vident̃ eligere statuta ⁊ ꝯsuetudines suas.ar.C.de edifi. priua. l.iij.⁊.ĩ.de testi.l.iij.Cõis opi.gloss.⁊ docto.est q2 aut statutũ vel cõsuetudo est ad litis ordinationẽ ⁊ seruantur illa que sunt in loco iudicij.si aũt ad litem decidendam tunc seruetur statutum vel consuetudo loci cõtractus vel quasi contractus vel delicti vel quasi delicti.ĩ.de vsur.l.j.⁊ de euictio.l.si fundum. et si esset actio que non oriretur ex contractu vel quasi vel ex delicto vel quasi puta rei ven.tunc inspiciatur locus vbi est res quo ad decisionem.ĩ.eod.l.non al's.§.j.⁊ in hereditate loci in quo aditur hereditas.ĩ.e.l.de eo.⁊ ꝓ hoc extra de testa.c.raynutius.vbi de hoc per Inno.⁊ de eo qui mittitur in posses.cã rei seruand.c.cũ venissent.⁊ vide de hoc plene in Specu.de ser.§.j.versic.sed pone quod in loco qꝺ pro parte sumpsit a galeoto in Margarita de sententijs.§.penulti.et de hoc etiã satis dixi.ſ. de legibus.l. de quibus penultimo fo.versi.quid si alia est consuetudo.⁊.C. de summa tri.l.j.⁊ in meis questionib[9] statutorꝫ secunda parte
11 viij.q.¶ Sed an iudex † cuius est prorogata iurisdictio possit sñiam suam mãdare executioni? dic qꝺ si est ordinarius ⁊ res in quibus facienda est executio sunt in eius territorio hoc facere poterit,si sunt in alieno territorio scribet illi iudici qꝺ exequat̃ ĩ.de bo.auto.iudi.possi.l.cum vnus.§.j.⁊ de hoc dixi.C.de iud. l.properandũ.§.sin autem reus.⁊.ĩ.de re iudic.l. a diuo pio.⁊ vide quod no.ſ.si quis in ius vocatus non ierit.l.ij.

1 ☞ Error impedit iurisdictionis prorogationem: cum omnis error contradicat consensui.
2 Prorogatio iurisdictionis metu facta ipso iure non tenet:quemadmodum dotis promissio.
3 Prorogatio iurisdictionis an perficiatur partium consensu.
4 In prorogatione iurisdictionis an requiratur iudicis consensus.⁊ nume.5.
6 Inferior an possit causam ad tempus delegare ⁊ litigantibus inhibere ne possint eius iurisdictionem vltra tempus delegationis prorogare.
7 Prorogationum genera sunt tria.
8 Instantia triennij non põt etiam cũ iudicis consensu ꝓrogari.
9 Legatus vel alius qui ex legitima causa se ad aliquẽ transfert locum an ibi possit conueri.
10 Coueniri potest quicunqꝫ vbi contraxit.
11 Legati agentes contra alios in loco legationis coguntur se ipsos defendere.
12 Scholaris conuentus coram episcopo an possit ipsum declinare ⁊ eligere doctorem suum.
13 Dilatio legalis debet esse sine alterius damno.
14 Judices habentes iurisdictionem ordinariam possunt mulctare:alij non.
15 Arbiter an possit mulctare delegatus.
16 Latitare non dicitur qui efficaciter non potest conuenire.

Onsensisse. ¶ Declarat.l. precedentem qũo videant̃ in iudicem con-
1 sensisse.† Et dicit ꝙ qñ ex certa scientia hoc faciunt. nam si per errorẽ cũ oĩs error ꝯdicat ꝯsensui: per cõsequens impedit iurisdictionem ꝓrogandam ex consensu.⁊ ad hoc vide.ſ.de iurisd.om.iud.l.si per errorem.⁊ quod ibi nota.⁊ dixi.¶ Glo.ad fi.opponit duobus modis ⁊ nõ soluit. ¶ Pri-
2 mo ad.l.si mulier.§.penul.ſ.qꝺ metus cau.¶ † Sed sol. vt no. ea.l.§.si dos.q2 speciale est in ꝓrogatione iurisdictiõis metu facta vt non teneat ipso iure sicut nec ꝓmissio dotis.¶ Sed tunc ob.aliud cõtrariũ de.l.interdum.ĩ.qꝺ falso tuto.authore.Sed sol.vt ibi nota.quia ibi fuit compulsus a iudice suo. hic a non a suo.¶ Item non obst.C.de bonis que liberis.l.fin.§.necessitatem.vt ibi not.

a ¶ Conuenire. Adde istũ.§. esse vnicũ i iure ſm Baldũ ad hoc ꝙ prorogatio iurisdictionis fieri põt in iudicem etiã ignorãtẽ ꝯcredebat eẽ.

a **Conuenire.** [a] † Adhuc prosequit̃ materiã dicens
3 an sufficiat consensus litigatorꝫ tm̃ an etiam iudi.⁊ an si iudex errauit noceat.Et vide quod dicam ĩ.§.proximo.⁊ glo.intelligit arg.ex isto.§.ꝙ ante litem cõtesta. habeat iurisdictionẽ iudex cui[9] iurisdictio prorogatur. de quo dic vt.ſ.l.j.¶ Itẽ oppo.ex glos.de.l.multũ interest.ĩ.de condit. ⁊ demon.⁊ sol.⁊ dic vt ibi dixi.¶ Querit glos.si scholaris qui

habebat electionē coram quo ex iudicibus suis conueniretur,
vt.s.in ꝓhemio.§.fi.ꝛ in constitutione Federici habita.C.ne fi-
lius ꝓ patre.omisit talem electionē ꝓponere ante litē cōtest.an
eam postea possit opponere:ꝛ glo.tenet ꝙ non,ꝛ de hoc not.et
dixi dicta constitutione habita.ꝛ opp.glo.sequebatur Rich.ꝛ
allegabat de leg.ij.l.si is cui.Idē tenet Iac. de ra.j.proxi.§.di-
cit tamen qđ hec non est q2 non errauerit,sed q2 ista electio cum
sit quedam declinatoria fori opponi debet ante litē contesta.vt
C.de excep.l.penul.dicit tñ qđ si iusto errore ductus eā omisis-
set ꝓponere qđ restitueretur ad eā ꝓponendam ex clausula gña
li,si qua mihi iusta cā esse videbit.sic etiam si incepisset cōpetere
post lit.cōtesta.vt.C.de cōsortibus.eiusdē litis.¶ In gloss.sed
quid.ibi,iudex.ꝛ per hoc respondetur ad.l.qui except.

4 **Sed si iudex.** §.iste loquitur de prorogatiōe † de
tēpore ad tps et dicit eam valere cū
cōsensu iudicis.¶ Sed op.ꝙ cōsensus iudicis nō exigat.vt.s.
§.proxi.Glo.hic videt sentire ꝙ iudex dēat cōsentire,ꝛ ꝓ eius
opi.facit:q2 ita est in arbitrio ꝙ non cogit pati prorogationez
vltra tps sed ei⁹ cōsensus requirit,vt.s. de arbit.l.si cū dies.in
prin.ꝛ.l.non distinguemus.§.dies cōpromissi.vbi de hoc plene
not.ꝛ dixi durante ergo delegatione necessario de cā cognoscit
quasi tunc quodāmodo habeat a lege,vt.C.de aduoc.diuer.iu-
di.l.sancimus.sed eo tpe quo futurus est priuat⁹ ꝛ finiri debet
eius iurisdictio vltra tps inuitus nō dꝫ astringi vt dictis.ll.§.
ergo p̄cedens pōt intelligi i ordinario qui semper hꝫ necesse de
cā cognoscere.vñ prorogatio pōt fieri eo ignorante. Alij dicūt
ꝙ in prorogatione de tpe ad tps exigitur consensus iudicis,vt
hic in alijs prorogationibus non.Sed de hoc non potest bene
reddi ratio diuersitatis.vnde dic fm Ia.de ra.quod i qualibet
5 prorogatione exigitur consensus iudicis † quo ad hoc vt nō cō-
tradicat qñ partes prorogant.Iudice enim contradicente non
posset eius iurisdictio prorogari aliquo gñe ꝓrogationis ꝛ de
tali cōsensu loquitur hic,sed si iudex vel per errorem credēs li-
tigantes fore sibi subiectos vel ex certa scia consentiat ꝙ par-
tes litigent corā eo et maxime vsqꝫ ad litis contestationē tunc
in quolibet genere prorogationis satis videtur consentire,ꝛ sic
loquitur.s.§.proxi.versi.proinde.vbi dicit de non consentiente
non de dissentiente de litis contestatio.ideo dixi quia opin.Io.
fuit ꝙ ante litem contestatā non haberet iurisdictionē ille cuius
iurisdictio prorogatur sed per litis contesta.eam habere inci-
piebat,ꝛ omnia ante gesta ratificabatur. argumentum.j.com-
munia predi.l.receptum.Alij quod statim habet quando pati
tur coram se litigare sed non habet eam incommutabiliter q2
partes possunt resilire vsqꝫ ad contestationem per.l.si conue-
nerit.s.de iurisd.om.iudi.vbi de hoc not.et dixi.s.eod.l.j.patet
ergo hic quod iurisdictio delegati pōt prorogari de tpe ad tem
pus:sed de persona ad personam non,vt extra de officio dele-
6 gati.c.p.et.g.ꝛ dixi.s.e.l.j. ¶ † Sed quero nunquid alius infe-
rior principe possit causam ad tempus delegare et inhibere li-
tigantibus quod non possint eius iurisdictionem vltra tēpus
delegationis prorogare,et videtur quod non quia videtur spe-
cialiter principi reseruatūm vt hoc.§.ergo alijs denegatum,vt
j.eodem.l.cum pretor.Gui.de suz.hic tenet contrarium:quia
sicut delegatus principis fungitur vice principis:sic ꝛ quilibet
delegatus vice delegantis.s.de offi.eius cui manda.est iuris.l.
prima.ꝛ arg.C.si a non compe.iudi.l.prima.et vbi et apud quē
in integr.resti.postu.l.fi.G.et ita etiam tenet Cynus et dixi.C.
eodem.l.properādum.§.sinautem et in medio triēnij.et pro hoc
j.eodem iudicium soluitur.ꝛ hoc sepe vidi fieri quia vidi com-
mitti causas iudicibus terminandas intra certū tempus post-
7 ꝙ eorum commissio foret reuocata.¶ † Itē glo.tangit tria ge-
nera prorogationum.Iac.de ra.addebat quartū.s.de loco ad
locum ꝛ exēplificabat vt dixi.s.e.l.j.versic.et aduerte q2 licet do
ctores.ꝛ Guil.de cun.ꝛ Petr.de bellapertica hic querunt an
possit fieri prorogatio de loco ad locum vt si partes cōsentiant
qđ senescalcus tholose cognoscat carcasesij.¶ Quidam quod
non q2 hic occuparet territorium alterius,qđ non lꝫ.ar.C.de te
stamen.l.cōsulta.ꝛ quis non debet excedere terminos sue pro-
uincie.C.de decur.l.diui.li.x.ꝛ.s.de iuris.om.iu.l.fin.ꝛ pro hoc
bene licet non allegent q2 archieps̄ et ep̄s non possunt exercere
iurisdictionem in subditos suos in aliena diocesi sine licentia
diocesani.extra de offi.or.c.j.ꝛ.c.cū ep̄s.ꝛ.c.vt litigantes.lib.vj.
cum ibi notatis per oēs.Et speciale est in epo expulso ab epi-
scopatu suo qđ possit facere processus in aliena diocesi in cle-
menti.de iudic.c.ꝙuis.cum ibi nota.pro hoc etiam quia pro-
rogatio de tempore ad tempus nō potest excedere tempus lega
le puta triennij vt hic nota.in glo.ergo nec potest excedere suū
territorium arg.j.e.l.si iudex.Ipsi tenent ꝯtrium ꝛ dicunt ꝙ pro
rogatio tenet de loco ad locū sicut hic tenet de tempore ad tem
pus:ꝛ quia de tēpore ad locum licet arguere a pari,vt.j.si certū
peta.l.vinum.ꝛ de aur.ꝛ argē.lega.l.si quis legauerit. Item q2
iste qui est extra territorium habet iurisdictionem voluntariā.
s.de adop.l.emancipari.ergo prorogari potest,vt.s.e.l.j. Item
quia potest quis habere iurisdictionem sine territorio.C.vbi et
apud quos.l.fina.ꝛ.s.eod.l.j.ergo extra suum territorium fieri
potest prorogatio quia sicut dictū est voluntaria iurisdictio po
test extra territorium exerceri ꝛ ista potest dici voluntaria quia
inter voluntarios exercetur.ꝛ si dicas imo est cōtentiosa quia
contentiose exercetur:dic ꝙ licet causa sit de se contentiosa:ta-
men ex quo fit inter volentes reputatur voluntaria.argu.s.de
postula.l.j.§.bestias.ꝛ de mune.ꝛ honori.l.fina.§.item mixta.
Guil.ꝛ Pe.Item pro hoc quia cum iudex est extra territoriū
suum non ex toto est priuatus:qđ patet quia committere potest,
vt.s.de offi.prefect.vrb.l.fina.ꝛ de offic.presi.l.iij.cum vtrobiqꝫ
notatis.ꝛ q2 etiā finita administratione adhuc retinet dignita
tem,vt dixi.s.eo.l.j.¶ Quidam alij dicunt qđ cautum est ꝙ eo
existente intra iurisdictionez suam fiat prorogatio ad locū qui
est extra iurisdictionem sicut dicitur de prorogatiōe ad temp⁹:
quia si fieret finito tempore non valeret,vt.s.de arbit.l.non di-
stinguemus.§.dies cōpromissi.ꝛ de precario.sed si manente.ꝛ
ad instar eius qđ dicitur de citatione fienda extra territorium
si cōmittitur in territorio ꝙ valet sed si est verum qđ retinet iu-
risdictionē etiā extra territoriū existens non est opus dicta cau
tela sed crederem cautius esse quod haberet licentiam eius iu-
di.in cuius iurisdictione fit prorogatio al's posset eū prohibe-
re exercere iurisdictionem in eius territorio,per iura supra ad
hoc allegata.ꝛ ad hoc possent adduci aliqua allegata in qua-
dam questione per do.Oldra.in opere suo in libro magno que
stionum disputatarum.cclviij.questione.ꝛ in Specul.de lega-
to.§.nunc dicamus.versicu.sed nunquid legatus constitutus.
8 ¶ Ultimo not.quod glo.dicit instantiam triennij † non posse
prorogari etiam consensu iudic.ꝛ partium.ꝛ de hoc not.j.eodē
l.si iudex.ꝛ plene not.ꝛ dixi.C.eodem.l.properandum.in princi
pio in gloss.ꝛ suppletione eiusdem.querit etiam ipse Iacob.de
rauen.an iudicis iurisdictio ordinarij temporalis:puta quia
officium eius erat annale vel semestre sicut sunt communiter
possit prorogari vt etiam finito officio possit cognoscere ꝛ dif-
finire.ꝛ tene ꝙ sic per hunc.§.imo multo fortius quia delega-
tus finito officio priuatus est nisi fuisset eius iurisdictio proro-
gata:sed ordinarius finito officio,licet nō habeat administra-
tionem adhuc tamen habet dignitatem,vt.C.vt digni.ordo ser
uetur.l.ij.ꝛ dixi.s.eodem.l.j.

9 **Legatis.** † Hic mutatur materia quia in superiorib⁹
dictum est de iurisdictiōe ꝓrogata:hic ꝛ in
§.sequentibus de priuilegio reuocandi domum quod datur le
gatis.et vide quod not.j.eodem.l.si vxor.ꝛ quod dixi.j.ad tre-
bellia.l.si legatus.ꝛ vide in Specul.de reo.§.j.versicu.item le-
gati.ꝛ versicu.sequentibus.ꝛ bene per Innocen.extra de foro
competen.c.licet ratione delicti.ꝛ vide ibi alios.ꝛ in glos.ꝛ per
Archi.v.qōne.ij.c.j.ꝛ quod hic dicitur de ciuitate romana idē
intelligas de curia romana per iura predicta.ꝛ dixi.j.ad muni
cipa.l.roma.ꝛ diuide hunc.§.cum sequentibus tractantibus
de ista materia in duas partes.In prima concedit priuilegiuꝫ
reuocandi domum legatis vsqꝫ ad.§.omnes.Ibi ponit quinqꝫ
limitationes priuilegij.prima durat vsqꝫ ad versi.plane si per
fecta.¶ Ibi secunda limitatio vsqꝫ ad versicu.item si extra ꝓ-
uinciam.¶ Ibi tertia limitatio vsqꝫ ad versiculū,sed si agant.
¶ Ibi quarta vsqꝫ ad ver.sed si dubitetur.¶ Ibi quinta vsqꝫ
ad.§.in omnibus.¶ Et licet vsqꝫ ibi sit de eadem materia:ta-
men communiter quia per glos.ꝛ docto.allegatur pro.§.legā
pro.§.sicut allegatur. Et breuiter hoc dicit vsqꝫ ad dictum.§.
in omnibus. Multe sunt cause reuocandi domum.he tamen
quinqꝫ limitationes habentur que patent in text.scdm diuisio
nem predictam.¶ Item non obstat.j.eodem.l.heres absens.
in principio,vt ibi nota.ꝛ quod dicit litera accersiti,expone id
est vocati,vt.j.de milita.l.diuus.ꝛ in alphabeto. Item colligit
Andre.ex versicu.ei quoqꝫ.esse casūm ꝙ appellator non possit
reconueniri sub iudice appellationis:ꝛ dicit ꝙ Dy.ad hoc al-
legat.l.ad cognitionem.C.de bon.authori.iudic.possiden.ꝛ nō
allegat.§.istum ꝛ posset dici hic speciale propter rationem que
hic redditur in litera.et de hoc dixi dicta.l.ad cognitionem.
¶ Item aduerte quia glo.videtur sentire quod rome inuētus
ex quacunqꝫ causa probabili habeat ius reuocādi domum qđ
restringit Ia.de ra.solum ad illos qui ibi venerant parū mora
turi ꝛ cito reuersuri domū:sicut exēplificat gl.de p̄re qui vene-
rat ad visitandū filiū qui erat rome in studio.sed si ibi essent lon
go tempore moraturi sicut scholares vel mercatores qui qñqꝫ
ibi morantur per longū tempus:tūc dicit quod non haberent
priuilegium reuocandi domū sed possent ibi cōueniri q2 specia
le est in istis de quibus loquitur iste.§.ergo in alijs est ꝯtrium
ius cōmune,

ius cōmune, vt. ĩ. ad municip. l. j. in fi. ⁊ l. quam allegat gloss. s̃. ex quibus causis maio. l. necnon, secundum eū nihil facit: quia alio casu loquitur Iac. de ra. ¶ Querit Gui. de suza. nunqd priuilegium huius. §. locum habeat in legatis qui mittuntur de vna ciuitate ad aliam sicut fit cōtinue, ⁊ glos. videtur innuere hic quod non: quia dicit legatum intelligi siue princeps euz miserit siue aliqua terra ad principem vel romam per. l. que in glos. allegatur, ipse tenet contrarium per. l. C. de re milita. l. fin lib. xij. ⁊ ĩ. de legationibus. l. paulus. ⁊ l. fina. ⁊ quia restituuntur si ledātur: vt. s̃. ex quibus causis maio. l. legatis. vbi de hoc not. ⁊ dixi. ⁊ l. sed et si per pretorem. §. fina. Gui. ¶ Item colligit Iaco. de ra. ex versicu. nam ⁊ diuus pius. vbi dicitur qđ vocatus erat ratione causa reddendi rationem tutele quod in citationem debet inseri causa quare citatur vel mittit libellus cū citatione, ⁊ hoc dicit esse de iure ⁊ ita seruari. de hoc dixi. C. de edendo. l. edita. ⁊ dixi bene. s̃. de in ius vocan. l. j. ¶ In glos. ergo si in legatione ibi. ĩ. eo. l. de eo. quod dic vt ibi. ¶ In glos. casum huius. §. ibi non contraxit rome scilicet durāte legatione. Nico. ¶ In eadem glos. in fi. Cum hac ergo modificatione pone casum Aldrici ⁊ habebis sanum intellectum. Nico. ¶ In textu in versicu. item claudio. super verbo restitui per officiū iudicis. Nec obst. ĩ. eodē. l. sed ⁊ si restituatur. in princi. quia hic in officio quod succedit loco actionis ordinarie ⁊ exigit plenam cause cognitionem ⁊ longum tractatum ibi in alio vt ibi patet in litera. Ray.

10 **Omnes autem.** †Ibi hic incipit ponere limitatiōes precedētis. §. que sunt quinqꝫ vsqꝫ ad. §. in omnibus. vt dixi in diuisione precedentis §. ⁊ cum sit de eadem materia non deberet proprie hic esse. §. sed communiter per. §. allegatur in glos. ¶ Et hic ponit tres limitationes vsqꝫ ad. §. sed si agant. Secunda est in versicul. plane. Tertia in ver. item si extra prouinciam. prima limitatio est talis: dictum est in precedenti. §. quod legati ⁊ alij de quibus ibi fit mentio si rome inueniantur licet enim sit communis patria tamen non possunt ibi conueniri sed habent ius reuocandi domum. hoc hic limitat ⁊ restringit quo ad alios non legatos: q̄ si rome contraxerunt cum ratione contractus ibi sortiantur forum ibi ex eo contractu poterunt conueniri nec habent ius reuocandi domum quocunqꝫ tēpore celebratus fuerit ille cōtractus. in legatis autē aliud est: quia dato qđ ibi contraxerint ante legationem bene habent ius reuocandi domum sed si finita legatione ibi morarentur possunt ibi conueniri. ⁊ ista est secunda limitatio que est in ver. plane. tertia limitatio que est in ver. item si extra prouinciam. duobus modis intelligitur. vno modo sm̄ Aldri. qui intellexit ipsum versi. etiā in legatis vt si contrahant in prouincia sua vel aliena habeant ius reuocandi domum si autem contrahunt in italia vel rome tunc non habeāt hoc priuilegium. alia lectura est Azo. quam glo. sequitur scilicet quod iste ver. non loquatur de legatis sed de alijs de quibus dictum est. s̃. in. §. legatis. ⁊ lecturā Ald. reprobat per rationes que sunt in glo. dicit tamen glo. quod per hoc non est Al. lectura reprobata inquantum loquitur de locis nisi quando in altera prouincia contraxerit. differunt ergo legati ab alijs: q̄ vbicunqꝫ contraxerunt legati habent ius reuocandi domum nisi contrahant rome durante legatione: tunc enim non habēt pro illo contractu ius reuocandi domum. alij autem qui non sunt legati vbicunqꝫ contraxerint preterꝙ in prouincia vel domo sua non habent ius reuocandi domum. ⁊ hoc communiter approbatur per doctores. ⁊ Ray. reprobat lecturā Al. per ea que no. ĩ. eo. l. cum furiosus. hoc soluo quod Iaco. de ra. dicit quod etiam in casibus in quibus dictum est eos nō habere ius reuocandi domum verum est quo minus ibi cōueniantur, sed si vellent licentiam redeundi domum ad se instruendum ⁊ informādum de meritis cause pro qua conueniuntur forte cum procuratore qui celebrauit contractū procuratorio nomine bene dabitur sibi licētia eundi domū. ⁊ istud non est illud ius reuocādi domum de quo hic: sed potest magis ꝓprie dici ius differēdi vt de causa se possit instruere. ¶ Oppo. ad. §. qđ tam legati quam omnes alij ex contractu ⁊ delicto possint conueniri in loco contractus ⁊ delicti omni priuilegio cessante vt. C. vbi de crimi. agi opor. aut. qua in prouincia. Sol. vt glos. q̄ exponi debet omni priuilegio cessante scꝫ ab homine cōcesso. ⁊ in corpore iuris nō clauso. at iste. §. ⁊ precedens loquuntur de priuilegio a iure cōcesso ⁊ in corpore iuris clauso. ¶ Item opp. glos. de. l. cū queritur. ĩ. de legationibus. Sol. vt in ea. Vel dic quod ibi conuenit ratione pacti appositi qđ in legatione posset conueniri. ¶ Itē oppo. glos. de. l. eū qui. §. iul. j. respō. de cōsti. pec. ⁊ soluevt in ea. ¶ Item nota quod dicit glo. in versi. plane. qđ statim finita legatione nō pōt cōueniri: sed datur sibi modicū tēpus qđ omittitur abitrio iudicis cum non inueniatur terminatū. ĩ. de iure deliberan. l. j. in fi. ¶ Ite m opp. ĩ. eo. l. cum furiosus. §. j. scđ dic vt ibi not. ⁊ dixi.

11 **Sed si agant.** †Hic ponit quarta limitatio ad §. legatis. ⁊ exceptio est quia licet legati ⁊ alij de quibus dictuꝫ est in ipso. §. legatis. habeant ius reuocandi domū tamē si ibi agant cōtra alios cōpelluntur etiā se defendere aduersus eos nisi forte agerēt ratiōe iniurie ibideꝫ in legatione eis facte. vnde expone verbū nūc id est tēpore legationis. ⁊ quod dicit litera pulsando expone, vt. ĩ. de iniur. l. lex corne. §. j. opponit gloss. de. l. legatus anteꝙ. ⁊ l. is qui. ⁊ ĩ. de lega. glos. dicit ⁊ bene, sol. vt ibi. glos. querit an legatus si agat teneatur se defendere indistincte aduersus oēs etiā contra quos nō agit, an vero solū aduersus eos cōtra quos agit. gl. hic ⁊ in l. legatus anteꝙ. ĩ. de legationi. videtur sentire quod se defendere debeant indistincte aduersus omnes eo tēpore: quia nō plus auocant̄ a legatione propter plures qui eū cōueniant quā propter vnum. ⁊ ita cessat ratio quare non debēt cōueniri: sed certe ratio glos. non videtur vera: quia plus fatigatur ⁊ auocatur a legatione ille qui cōuenitur a pluribus quā ab vno: q̄ habet pluribus insistere. ar. ĩ. de exercito. l. ne in plures. ⁊ ideo Iacob. de ra. ⁊ Butri. ⁊ Nico. videntur tenere secundā opp. glos. ꝙ debeant se defendere solum contra illos contra quos agunt ⁊ alr̄ habebat hic in litera aduersus eos omnes. qđ facit pro op. eorum ⁊ q̄ factum in fraudem vnius non nocet cōtra alium. ĩ. ex quib. cau. in pos. eatur. l. fulcinius. §. qđ si aduersus. ⁊ q̄ legato interdicitur agere nisi se defendat: vt. d. l. legatus anteꝙ. sed ego habeo in litera aduersus omnes, ⁊ non habeo dictionē eos: que litera multum facit contra opi. predictorum doct. ⁊ ꝓ opi. glo. ⁊ ad hoc vide qđ not. ⁊ dixi. s̃. de arbi. l. non distinguemus. §. item si quis rome. in fin.

Sed ⁊ si dubitetur. Hic est quinta ⁊ vltima limitatio. §. legatis. s̃. e. ⁊ limitatio est talis quod si dubitatur an habeat ius reuocādi domū aut q̄ negatur esse legat⁹ vel alia ex causa iudex causa cognita debet super hoc interloqui. ⁊ si pronunciauerit eum habere ius reuocandi cauebit sine fideiussoribus iudicio sisti corā suo iudice ordinario. h. d. ¶ Itē non ob. ĩ. eo. l. de eo. vt ibi not. ¶ Querit gl. an hec cautio de qua hic loquitur debeat esse saltem cum pena. ⁊ glo. sub dubio forte tenet qđ sic, qđ est bene notādum. ⁊ pro hoc. ĩ. de custo. reo. l. si quis reum. ⁊ quod ibi dixi. ¶ Itē querit an hec cautio locū habeat in quocūqꝫ vocato coram iudice non competente. ⁊ tenet qđ non. pro hoc. s̃. de iuris.
12 om. iudi. l. fi. ¶ Itē querit an scholaris †cōuētus corā episcopo vel potestate bonomē. si velit eum declinare ⁊ eligere doctorem suū qđ potest per cōstitutionē, habita. C. ne filius pro patre. teneatur hāc cautionē prestare. ⁊ tenet ꝙ non: q̄ nō mutat locuꝫ licet mutet iudicē hic autē mutabat locum ⁊ iudicem ⁊ ideo cauet de r̄ndēdo in loco suo ⁊ coram suo iudice die prefixa in cautione. ¶ Querit Iac. de ra. an die statuta in cautione teneatur cōparere corā suo iudice etiam nō citatus ⁊ dicit quod nō. nam cautio non obligat eū nisi ꝙ sistat in iudicio: iudiciū autem inchoatur per citationē, insti. de pena teme. liti. §. fin. ¶ Vltimo Iaco. but. ⁊ And. querūt hic si aliquis iudex delegatus cognoscebat de causa ⁊ vna partiū recusabat eū vt suspectū allegādo iustā causam suspicionis, et delegatus dicat iura qđ tu habes illā causaꝫ suspicionis ⁊ ille dicat ego nolo iurare, an teneatur iurare. ⁊ videt̄ quod non: quia ex quibus causis non compellit̄ quis subire iudiciū non cōpellitur etiam subire sacramentum: vt. ĩ. de iureiurā. l. tutor. §. fi. Ipsi tenēt contrarium. ⁊ ad. l. illam respondēt ꝙ loquitur in iuramēto decisorio litis quod tātum operat̄ quantū subire iudiciū: sed in questione ꝓposita non est tale iuramentū. Iaco. ⁊ Andr. ¶ Et de ista materia recusationis iudicis plene dixi. s̃. eo. l. apertissimi. ¶ In glos. vltima ibi l. roma glos. videtur tenere contrariū. ĩ. eod. l. heres absens. §. j. in glos. que incipit, id est vbi. in fi. glos. sed male. Ray.

In omnibus autem. ¶ Iste. §. ꝯcludit ⁊ refertur ad omnia predicta a. §. legatis hucusqꝫ. Et breuiter dicit ꝙ dilatio lega-
13 lis †debet esse sine dāno alicuius. vnde dic: aut actor nullo modo potuit interpellare reum seu debitorem suum: et non currit sibi tempus ipso iure, vt. C. de anna. except. l. vt perfecti⁹. aut potuit interpellare sine difficultate: ⁊ tūc currit ei tēpus ⁊ non restituitur. aut potuit sed cum difficultate: et tunc currit sed datur restitutio propter difficultatē: vt. s̃. de offic. presi. l. senatusconsulto. ⁊ ex quib. cau. maio. l. is qui. Iaco. butri. qui in effectu concord. cum glos.

His datur. Hic mutat materiā. Et dicit ꝙ iudices
14 †habentes iurisdictionem ordinariam possunt mulctare: alij non. de quo not. ⁊ dixi. s̃. si quis ius dicē. non obtempe. l. j. ⁊ ĩ. de verbo. signific. l. si qua pena. ⁊ C. de mo.

mulc.per totū.ꝛ plene per Hoſti.in ſumma de re iudi.rubꝛicel
15 la de mulcta.¶ An autē arbiter†poſſit mulctare dixi.ſ.de ar
bitris.l.nō ex omnibus.¶ An delegatus poſſit partes mulcta
re dixi in.l.eos.C.de mo.mulctan.

16 **Non videtur.** †Nō latitat qui p̄ſens efficaciter cōueniri nō poſſet,ꝛ hoc quando eſt certū.in dubio eñ venire teneret̃ ꝛ allegare priuilegiū ſuū:vt j.eo.l.ſi quis ex aliena.¶ Itē pone exempla in.l.iſta.vt in glo.ꝛ ſ.§.pri.vbi glo.dicit hanc.l.poſſe cōtinuari cū ipſo.§.preceden ti.ſed nō credo qd̄ cōtinuet̃ ſed ſit.l.p ſe ꝛ gn̄aliter loquat̃ ꝛ per modum regule.ꝛ facit extra de regu.iur.c.non eſt in moꝛa.

1 ☞ Judicium an poſſit inter patrem ꝛ filium conſtitui.
2 Filia poteſt iudicis officium imploꝛare contra patrem.
3 Filius non poteſt de iure canonico litigare contra patrem.
4 Obligatio an poſſit inter patrem ꝛ filium pacto vel contractu induci.

Lis nulla. Inter patrē ꝛ filium in poteſtate cōſtitutū nullū pōt eſſe iudi
1 ciū†niſi ex cauſa caſtrēſi.h.d.ꝛ ſi incepto iudicio puenia in poteſtatē qui nō erat iudiciū euaneſcit:vt j.e.l.ſi a me.que poſſet coniungi cū iſta.ꝛ ratio huius.l.reddit̃ j.de fur.l.ne cum filio.ꝛ miroꝛ qd̄ glo.non allegauit.Et dic plenius quā glo.qꝛ aut filius eſt emancipatus ꝛ poteſt eſſe iudiciū venia tamen petita:vt.C.de in ius vocan.l.ſi.aut dubitat̃ an ſit in poteſtate vel nō:ꝛ tūc de hoc poteſt eſſe iudiciū inter eos.C.de patria pote.l.j.Si cōſtat eſſe in poteſtate aut petit ſe emancipari ex cauſis ex quibus cogit̃ pater eum emancipare qui not.inſti.qui.mo.ius pa.pote.ſol.§.ſi.ſ.de adop.l.nō pōt.ꝛ plenius no.ꝛ dixi.C.de epiſ.au.l.ſi lenones.ꝛ vide Rofred.in libello de offi.iudi.quo filius petit ſe emācipari a patre circa ſi.¶ Si vero de alia cā volunt adinuicē litigare:tūc locū habet hec.l.vt regulariter inter eos nō poſſit eſſe iudicium niſi in cauſa caſtrēſi vel quaſi.fallit in pꝛedictis caſib⁹ ꝛ aliis hic notatis in gl. Itē
2 adde alium caſum quē glo.non tangit.†nam filia poteſt imploꝛare iudicis officium contra patrē vt eam dotet cum teneatur eam dotare:vt not.in glo.j.ſolu.mat.l.ſi ſocer.ꝛ vide etiam qd̄ not.j.de act.ꝛ obl.l.obligamur.§.lege.ſunt ꝛ alij caſus qui no.per Rofre.de in ius vocā.circa pꝛin.cū addit aliū quando pater rogatus eſt reſtituere hereditatē filio ꝛ dicit eam ſuſpectam poteſt filius officiū imploꝛare vt cogat̃ adire ꝛ reſtituere vt dixi.j.ad trebel.l.j.vltra pꝛin.ꝛ.l.cogi.§.ſi pater.Et in alio eo.tit.l.imperatoꝛ.et aut̃.vt liceat ma.ꝛ auie.§.j.ꝛ vide etiā qd̄ dixi.ſ.
3 de adop.l.nō poteſt filius.†ſed de iure canonico videt̃ ſecus qd̄ inter patrem ꝛ filium poſſit eſſe iudiciū:vt in decretis.ij.q.vij.c.querit̃.ꝛ.xxiij.q.iiij.c.ſi eccleſia.ꝛ ibi in glo.pꝛima.ꝛ not.etiā de reſti.ſpolia.c.ex parte.ꝛ in omnibus pꝛedictis caſib⁹ in quibus poteſt eſſe iudiciū inter patrē ꝛ filiū tenet Jaco.de ra.qd̄ filius nō habeat neceſſe petere cōſenſum patris qꝛ durū eſſet ꝙ.pater teneret̃ conſentire filio cōtra ſe litiganti ꝛ de facili nō ꝯſentiret.ꝛ cū hac determinatione dicit debere intelligi.§.neceſſitatē.C.
4 de bo.que libe.l.ſi.†An autē oꝛiatur obligatio inter eos ꝛ poſſit filius vel filia facere pactū de nō petēdo dotē matris dixi.C.de colla.l.pactū qd̄ dotali.ꝛ vide etiā qd̄ dixi.C.de pac.conuen.l.iiij.¶ Itē licet pater nō poſſit agere contra filiū ciuiliter:criminaliter tñ poteſt laturo iudice pꝛo ſua volūtate ſentētiari.C.de patr.pote.l.iiij.ꝛ not.per Rofre.in libello.iiij.fol.ti.libellus ſi agis contra pupillum vel minoꝛē verſi.item non agit pater ꝛ filius etiā agit contra patrē ſecundū foꝛmā.l.hi tamē.§.liberi.j.de accuſa.de ſeruo an agat contra dominum vide.j.eo.l.vix.ꝛ per Rofre.iij.fo.tit.de perſonis litigantium.

1 ☞ Citatus quilibet tenetur comparere allegaturus pꝛiuilegium ſuum.

a ¶ Si quis ex aliena. Cōcoꝛdat ꝙ no.in.l.pe.ff.ſi ex noxali cau.aga. Jo.an.in.c.j.de obli.ad rō. Archi.in.j.q.vj.not.in.l.incola.ff.ad munici.text.in.c.relatū.ꝛ in.c.gratum.extra de offi.ꝛ pote.iudic.deleg.

Si quis ex aliena. a †Loquitur de ſecūda parte rubꝛice.ꝛ dicit in dubio tenet̃ venire citatus allegatur⁹ pꝛiuilegium ſuū.h.d.ꝛ ad hoc cōtinue allegatur.Et quod in ſi.dicit allegaturi dic ꝛ pbaturi.nō eñ ſufficeret allegare niſi pbaret ſicut dicit̃ de cā ſuſpicionis qd̄ dꝫ allegari ꝛ pbari.C.de iudiciis.l.apertiſſimi.ꝛ ibi not.ꝛ.j.ſi quadru.paupe.feciſ.di.ſubaudit glo.ꝛ pꝛobetur.Et pꝛo declaratione materie huius legis vide quod not.extra de accuſa.c.veniens.in vltima glo.de offi.delega.c.pꝛudentiam.in gloſ.ij.de appella.ſi duobus.iij.q.ij.ſi epiſcopus.in glo.ꝛ per Archi.ꝛ.xj.q.j.nullus epiſcopus.et per Jo.an.de reſcrip.ſtatutum.§.cum autem.lib.vj.in glo.que incipit,ꝛ ſi citauerit non tenetur venire.ꝛ in Specul.de iudi.deleg.§.excipit̃.ver.ſed quis cognoſcet.ꝛ ver.ſeq.ꝛ per Archid.de exceptio.c.pia.lib.vj.per Inno.plene extra de dila.c.ij.ꝛ pleniſſime de cenſibus.c.venerabili.ꝛ per eundem Hoſtien.de appella.c.romana.§.cum autem.ꝛ.§.ab archidiaconis.ꝛ que eſt hodie.lib.vj.ꝛ ideo vide ibi alios.ꝛ bene per Jo.an.in nouella de regu.iur.c.ſcienti.lib.vj.quod poſui.j.de reg.iur.l.nemo fraudare videtur.ꝛ plene dixi.ſ.ſi quis in ius voca.non ier.l.ij.ꝛ bene per Rofre.illo eo.titu.ꝛ dixi etiam.C.de epiſc.ꝛ cleric.l.ſi quis in conſcribendo.ꝛ per eundem Innoc.de reſcript.ca.ſuper literis.ꝛ.c.ceterum.ꝛ de officio delegati.c.ſuper abbatia.ꝛ de foꝛo compe.cum contingat.

1 ☞ Cecus an poſſit iudicis officio fungi.
2 Sententiam per alium a iudice ferri non poſſe, qualiter ſit intelligendum.

1 **Cecus.** †In gloſ.in ſi.pꝛo hoc.j.eo.l.iudex.Alij dicunt qd̄ dicet ſentētiā menti ꝛ poſtea eā recitabit.quod non placet Jacob.de ra.quia legere eſt oculis inſpicere:vt.j.de his que in teſta.delen.l.j.vnde ipſe Ja.dicit qd̄ ſi cauſa eſt delegabilis ipſe eā alij delegabit:ꝛ etiā vbi nō eſſet alias delegabilis eam delegabit pꝛopter neceſſitatē.de offi.eius cui man.eſt iuriſdi.vel dic qd̄ alius leget eo pꝛeſente:ꝛ valebit hoc caſu ſicut ſtipulatio facta pꝛocuratoꝛi pꝛeſentis.j.
2 de verbo.obli.l.ſi pꝛocuratoꝛi pꝛeſentis.†ꝛ.ll.que dicūt ꝙ ſentētia per alium ferri nō poteſt intelligit̃ ꝛ iudice abſente.ſecus in pꝛeſente vt dixi.ꝛ ita etiā tenet.C.de ſenten.ex bꝛeuic.reci.l.ij.vt ibi dixi poſſet etiam intelligi hec.l.in maioꝛib⁹ iudicibus qui poſſunt per alium pꝛonūciare:vt no.C.de ſent.ex bꝛeui.rec.l.ij.in ſi.ſed qꝛ hec.l.generaliter loquitur de omni iudice foꝛte opi.glo.eſt verioꝛ qd̄ retineat dignitatē ꝛ non adminiſtrationem iudicandi licet litera multū ob.dum dicit iudicandi officio fungitur.Item non ob.j.eo.l.ſi a me.vt ibi not.

1 ☞ Mutatio foꝛi an dicatur pꝛodeſſe pendente iudicio.
2 Citatio an ſemper debeat peruenire in notitiam citati.

Si quis poſtea. Pulchꝛa ꝛ vtilis eſt hec.l.ꝛ multū verſat̃ in pꝛactica ꝛ loquitur de ſecūda parte rubꝛice.ꝛ bꝛeuiter hoc dicit.pꝛeuento non pꝛodeſt foꝛi mutatio.et concoꝛ.extra de foꝛo compe.c.pꝛopoſuiſti.per omnes.cū ibi not.et bene.C.de veteranis.l.fin.lib.xij.et.j.de vacan.mune.l.ij.§.qui ad munera.ꝛ de iure immu.l.ſemper.§.hoc circa.et vide duas pulchꝛas queſtiones quas notaui.j.de cōſtitu.pecu.l.eū qui.§.iulia.j.¶ Et dic quod pꝛeuentus dicitur per citationem legitimam vt hic,et.d.c.ſi enim citatio nō eſſet legitima eum nō arctaret,vt extra de elec.c.bone.ij.in ſi.ꝛ ibi no.ꝛ vide ad iſtam materiam quod pleniſſime notaui.ſ.ſi ex noxa.cau.agatur.l.penulti.que hic non repeto.Facit etiam hec.l.quod pꝛiuilegium impetratum in litem poſt litem conteſta.non valeat.ꝛ pꝛo hoc eſt expꝛeſſum.in aut̃.vt in medio litis non fieri ſacras iuſſiones,ꝛ.C.vt lit.pen.per totum.Et pꝛo declaratione gloſſ.opp.quod
1 mutatio foꝛi†pꝛoſit:vt.ſ.ſi quis cau.l.qui autem.Gloſ.hic tenet quod hic furtim impetratum pꝛiuilegium ad petitionē pꝛiuilegiati in.l.contraria motu pꝛopꝛio concedentis.Sed hoc nec hic nec ibi colligitur.ꝛ ideo gloſſ.in.l.contraria dat plures alias ſolu.Oldra.ſoluebat quod ibi nō loquitur de pꝛiuilegio declinationis foꝛi ſed de alio pꝛiuilegio.ſed certe.l.illa generaliter ꝛ indiſtincte loquitur.vnde de omni pꝛiuilegio poteſt intelligi.vnde domi.Richard.intelligebat illam ſecundum iſtā ſcꝫ qd̄ poſt pꝛeuentionē nō valeat pꝛiuilegiū quoad foꝛi declinationē,vt hic,ſed quo ad hoc vt non videat̃ ſiſti in eadē cauſa.ꝛ ita loquit̃.l.cōtraria.¶ Secūdo opp.gloſ.de.l.qui cum vno.§.reus.j.de re mili.gloſ.ſoluit quod ibi eſt ſpeciale in milite armate militie ꝛ hic loquitur de alia militia.hanc ſolu.impꝛobat Jaco.de ra.ꝛ dicit qd̄ hec.l.locum habet etiā in milite armate militie.ꝛ.l.contraria non dicit qd̄ poſt citationem factus fuerit miles.Jaco.gloſ.in contrario tradit alias ſol.parum valentes.vnde dic ſm Oldr.qd̄ ibi loquitur in crimine quod committit miles ex eo qd̄ accuſatus de crimine capitali patitur ſe ad militiam pꝛomoueri vt ibi patet in litera in quo crimine non poterat eſſe pꝛeuentus.nō autem loquitur de crimine de quo erat accuſatus.ꝛ hec eſt vera ſolu.Oldra.vnde bꝛeuiter concludendo dic aut queris de pꝛeuentione quo ad penam aut quo ad foꝛum.ſi quo ad penam tunc aut id quod ſuperuenit eſt naturale vel quaſi:ꝛ tunc pꝛodeſt mutatio.aut eſt accidentale:ꝛ tunc dicunt quidam quod in publicis criminibus pꝛodeſt quaſi non ſit alicui ius queſitum efficaciter ante litis conteſta.vt dicta.l.penul.ſ.ſi quis cau.vbi de hoc pleniſſime.in pꝛiuatis non pꝛodeſt quaſi ſtatim commiſſo delicto ſit ius efficaciter queſitum ꝛ cuius

ꝛ cuius intereſt, vt.ĩ.de penis.l.j. Alij econtra quod in crimine priuato proſit mutatio cū ſit in arbitrio iudicis penā imponere, ꝛ ſic ꝯſiderabit tp̄s ſnīe, vt. d.l.pen.ſi ex noxa.cauſa agatur. nam titulus ille ſolum in criminibus priuatis loquit̃.in publicis autē criminib⁹ nō proſit cū ſtatim cōmiſſo crimine pena ſit per.l.ſtatuta ꝛ determināta, vt.ĩ.ad turpil.l.j.§.j. ꝛ hec videtur tutior, ſi loquamur de preuētione quo ad forū: tunc aut interuenit peruentio: ꝛ non prodeſt mutatio vt hic. Aut nō eſt preuentus: ꝛ tūc aut mutat in fraudē, ꝛ hoc conſtat ꝛ non prodeſt. Aut ſine fraude, ꝛ hoc conſtat ꝛ prodeſt in dubio. Aut erat diffamatus de crimine ꝛ preſumit̃ fraus alias non, vt.ĩ.de bonis eorū qui mortē ſibi conſci.l.qui rei. ꝛ de hoc pleniſſime dixi.d.l.pen.ſi ex nox.cauſa agatur. Jac.but. ¶ Ultimo querit Jac.de

1 ra.an citatio †in caſu huius.l.peruenire debeat in notitiā citati. ꝛ dicit qꝺ nō. Ante tamē ſit citatus ſolēniter. ꝛ nihil allegat: ſed allegari poteſt.ĩ.que ſentētie ſine ap.reſcin.l.j.§. Itē cum ex edicto, cum ibi notatis, ꝛ vide de iſta materia que dixi.C.de epiſcopis ꝛ cleric.aut̃.cauſa que fit cum mo.

1 ☞ Legatus quando vbi ꝛ qualiter poſſit tempore legationis conueniri.

Si quis in legatione.

Hec.l.loquit̃ de ſe-

1 cūda pte rubrice. †Et no.qꝺ habet manifeſtū ꝯtrariū ĩ.de cōſti.pec.l.eū qui.§.j. ꝛ varie dant̃ ſolutiōes hic ꝛ in cōtrario, vnde dic ꝙ aliqn̄ legat⁹ ꝯtrahit in vrbe romana, ꝛ ibi cōſtituit ſe ſoluturū: ꝛ tunc rome pōt cōueniri. ꝛ hic eſt caſus.l.cōtrarie ſ̄m vnum intellectū. ſi vero cōtraxit rome: ſed cōſtituit ibi ſe ſoluturū ꝛ tpe legationis illud qꝺ alibi cōuenerat: ꝛ tunc etiā pōt rome cōueniri ſ̄m alium intellectū dicti.§.contrarij. Si vero cōſtituat ſe ſoluturū alio loco ꝙ̄ in vrbe romana licet rome fiat conſtitutū non pōt cōueniri rome durāte tpe legationis vt hic. ſi vero ſimpliciter cōſtituit videt̃ factā relatio ad tp̄s ꝯtctus. vnde rome durāte legatione nō pōt ꝯueniri. ꝛ ſic etiā pōt intelligi hec.l. ſi vero conſtituit extra vrbē ſe ſoluturū tpe legationis: tunc etiā durāte legatione pōt rome cōueniri. et ſic etiā pōt intelligi cōtrariū. ſi cōſtituit ſe ſoluturū in vrbe, ſed nō adiecit tpe legationis: tunc etiā in vrbe non pōt cōueniri durante legatione ſicut nō poſſet ex alio cōtractu celebrato rome ante legationē, vt.ſ̃.eo.l.ij.§.legatis. ꝛ.§.oēs. vbi de hoc. ꝛ vide etiā qꝺ no.ĩ.de legationib⁹.l.cū queritur. ¶ In glo.ibi hic autē in prouincia. hec non placet, per ea que no. ꝛ dixi.ſ̃.eo.l.ij.§.oēs autē.verſi. Item ſi extra prouinciā. tertia ſo.eſt contra textum huius.l. ꝛ ideo prima vera. Rax.

1 ☞ Italia eſt tota terra que terminatur per duo maria.
2 Romana ciuitas eſt caput Italie.
3 Italia appellatur regnum.

Inſule italie.

Loquitur de ſcꝺa parte rub. dicēs qꝺ inſule italie reſpōdere debēt ſicut pars ſub iudice Italico ꝛ ꝓuinciales ſub prouinciali. ꝛ bene facit.ĩ.ad munici.l.qui ex vico. ꝛ qꝺ ibi not. ꝛ dixi de quibuſdā ꝓuincijs q̄ ſunt continentes Italie, vide in tex.ĩ.de ver.ſig.l.notionē.§.j. vbi dicit̃ qꝺ Italia protendit̃ vſqꝫ ad galliā ꝛ ſiciliā. ꝛ ita etiā no.ſ̃.de offi.prefec.vr.l.j.in princ.in

1 ij.gl. Et italia †eſt tota terra q̄ terminat̃ per duo maria. ſ.ꝑ mare venetiarū ꝛ mare leonis ſiue lugodinū. vſqꝫ ſauonā. ꝛ vſqꝫ ad locū vbi naſcit̃ flumē padi. vbi incipit principiū ꝓuincie. vt habetur in cōmēto dātis in proemio inferni ſup illis verſibus de quella humili Italia. ꝛ vide in alphabeto dictione Italia. ꝛ extra de offi.vica.c.ſua.alias tua. ꝛ plenius vide de iſta Italia, et eius partib⁹ guerris ꝛ miſerijs ꝛ rōnem quare hic cōtingūt in dicto lib. Dantis in purgatorio.vj.c.qꝺ incipit, Qn̄ ſe ſparte elgiocho. ſuper illis verſib⁹: Ai ſerua italia. ꝛ ſequētibus. Quedam colonie ſunt iuris Italici lꝫ non ſint in Italia, vt.ĩ.de cēſibus.l.j. ꝛ ſi.prouincia prouinciarū nō eſt de Italia.ĩ.de ſer.expor.l.ij.C.de excu.tu.l.ij. ꝛ inſti.de excu.tu.in princi. ꝛ.C.qui nume.libe.l.j. ꝛ bene probat̃.ĩ.de here.inſti.l.ex facto.in princ. ꝛ in quadā epiſtola pulcherrima cuiuſdā iudicis lōbardi ſcripta. ꝛ de cur.bo.dādo.l.ij. licet Azo in ſum.ſi ſeruus expor.imper.ludouico ꝛ intitulatur via Italie venierit.§.iij. videatur innuere contrarium. que prouincie contineantur ſub Italia, vide per Archi. ꝛ Cardi.extra de tēpo.ordi.c.ſepe.li.vj. ꝛ an apulia ſub Italia cōtineatur, dic ꝙ ſic, vt no.per Roſ.in libello quo loco

2 offeratur libellus. Itē ciuitas romana †eſt Italia ꝛ caput Italie, vt.ĩ.eo.l.cum furioſus.§.fin. ꝛ ibi in gloſ. ꝛ in ſumma Azo. de offi.procō. ꝛ lega.vltra prin. In lombardia de Mediolano habetur in vſibus feudorum de capitulis corradi.c.vno. Item

3 Italia †appellatur regnū.lxxxj.diſt.c.ſi qui ſunt epi in ſuperſcriptione ipſius capituli que talis eſt: Grego.papa per regnū italicū ꝛ teutonicorū Italia eſt ꝓuinciarū domina nec preſtat tributa. no.per Azo.in ſumma vbi de crimi.agi opor.circa medium. ꝛ plenius in gloſ.C. ſine cenſu vel reliquis.l.omnes. ſed prohdolor hodie propter bella ciuilia ꝛ vacationē imperij non eſt domina, ſed ancilla ꝛ cōtinuis guerris ꝛ afflictionib⁹ italie afflicta ſicut bene tāgitur in dicto purgatorio dātis ſexto capi. Et de afflictionib⁹ italie, ꝛ vnde ꝓcedant vide ꝑ Archi.xxiij.q.v.c.nō vos. ꝛ de ipſa italia ꝛ bononia, vide per eundē eadē cauſa.xxiij.q.viij.cōuenior. ꝛ italia ꝺꝛ heſperia.lxiij.di.c.valētinianus. ꝛ ibi in gl. ꝛ per Arch. Et de italia fit mētio extra de elect.c.nihil. ꝛ vide de italia ꝛ eius prouincijs in hiſtoria lōbardoꝝ, ij.lib.c.xiiij. ꝛ in ſequētibus. ꝛ cui interdicitur morari in ꝓuincia multo fortius in italia tanꝙ̄ maiori ꝛ digniori.C.ſi ſer.expor.venierit.l.fi. ꝛ.ĩ.eo.ti.l.cui pacto.

1 ☞ Deſiſtere a iudicio quando ꝛ qualiter quis dicatur vt ad accuſationem redire non poſſit.
2 Deſiſtens a iudicio an incidat in turpilianum.
3 Differendo probare videtur a iudicio deſtitiſſe.

Deſtitiſſe.

Utilis.l.in practica ꝛ lꝫ cōiter oēs.ll. huius ti.loquant̃ de iudicijs ciuilibus hec tamen.l.proprie loquitur de accuſationibus.

1 ¶ †Et pōt queri propter duo qn̄ quis videatur deſtitiſſe. primo ꝙ̄tum ad hoc vt non poſſit ad accuſationē redire ad hoc.C. de pactis.l.poſtꝙ̄ liti. vbi de hoc no. ꝛ dixi ꝛ ſic pōt loqui prin

2 cipium huius.l.ſed non finis. †Alio modo an deſiſtēdo videat̃ incidere in turpil.vel nō et ſic loquitur finis. ꝛ ad hoc facit.ĩ.ad turpil.l.ab accuſa. ꝛ.l.ſteſtitiſſe. ¶ Opponit gl.de.l.ſi ea.C.qui

3 accu.non poſſunt †vbi differendo probare videtur deſtitiſſe et excluditur, ſed ibi propter terminum a iudice ſtatutum, et cum cauſe cognitione, vt ibi no. ꝛ dixi.

1 ☞ Judicium irritatur ſi deueniat ad caſum a quo incipere non poterat.

1 ## Si ame.

†Uide.ſ̃.e.l.lis nulla. ꝛ quod dicit gl. ꝙ rō impoſſibilitatis hoc facit, dic vt expreſſe probatur.ĩ.de furtis.l.ne cum filio. Oldr.

1 ☞ Prohibitū aliquib⁹ an cēſeat̃ ceteris non expꝛ̄ſſis ꝑmiſſuꝫ.
2 Judex plurib⁹ vnā cāꝫ cognoſcēdā intra certū tp̄s ꝯmittēs, an ſi tpe trāſacto vni illoꝝ ꝓhibeat an ceteris ꝓhibuiſſe cēſeatur.
3 Papa confirmans aliqua ex multis an cenſeatur non confirmata reprobare.
4 Prohibitus poſtulare coram vno iudice an cenſeatur prohibitus etiam coram alijs.
5 Judices an ꝛ qui delegare poſſint ꝛ an conſuetudo det iuriſditionem.
6 Judices eſſe qui non poſſint.
7 Sententia iudicis infamis an teneat.
8 Juriſditio an tranſeat in heredem.
9 Inquiſitor heretice prauitatis debet eſſe maior.xl.annis.

1 ## Cum pretor.

†Continue allegatur principium huius.l. ꝛ ſ̄m Ja.de ra. poteſt legi in pretore mortuo: ꝛ tunc exponitur cū pro qua, quaſi dicat pretor mortuus ꝓhibuit certas perſonas iudicare: vt.ĩ.§.proxi.ver.nō aūt per conſequens videt̃ ceteris permittere ac ſi dicat edictū de iudicib⁹ eſt ꝓhibitorium certarum perſonarū ſicut ꝛ edictū de procuratorib⁹, ꝛ de teſtibus. Item pōt legi alio modo in p̄tore mortuo. tres erāt iudices ordinarij quorum vnus prohibitus eſt a lege: q2 infamis vel alia de cauſa certe alij duo poterunt ꝓcedere ꝛ iudicare: q2 quilibet hꝫ iuriſdictionē in ſolidum, vt dixi.ſ̃.de officio conſulis.l.vna. ſecus in delegatis, vt.ĩ.de re iudic.l.duo ex tribus. et extra de officio deleg.c.vno delegatorū. ¶ Alio modo legitur in pretore viuo: ꝛ tunc accipitur cuꝫ, pro qn̄. ꝛ dicit qꝺ ſi pretor cōmiſit cauſam tribus iudicib⁹, deinde ꝓhibuit vnū ex eis iudicare videt̃ alijs cancedere qꝺ procedant ex prima cōmiſſione. ꝛ qꝺ poſſit vnum prohibere, probatur.ĩ.e.l.iudicium ſoluit̃. Guli.de cun.pro intellectu huius.l. dicit ꝙ tres erant iudices vni ex eis dixit ſeneſcalchus nolo quod te intromittas de tali negotio. nunquid de alijs videat̃ ſibi cōcedere ſine alia cōmiſſione: videt̃ ꝙ ſic per.l. iſtā. dicit ꝙ non videt̃ ex hoc cōcedere: q2 verba ſunt prohibitoria ꝛ negatiua: ꝛ ideo non poſſunt operari nec inducere conceſſionē. arg.ĩ.de conditio. ꝛ demon.l.cum tale.§.fi. ꝛ de le.j.l.legata inutiliter. loquit̃ ergo iſta.l. cum ab initio ꝓceſſerat cōmiſſio facta iſtis tribus: q2 tunc ꝓhibendo vni videt̃ ceteris cōcedere.

arg. j. de statuli. l. si quis ita. §. fi. Et si dicas q̃ erat tunc dubita
tio huius. l. dic q2 qñ committitur tribus oẽs simul debẽt ferre
sñiam. §. de arbi. l. sicuti. ⁊. j. de re iud. l. pompo. ⁊. l. duo ex trib⁹.
sed quia reuocata est cõmissio vnius alij possunt ꝑcedere per. l.
istam. arg. §. de pactis. l. iuregẽtium. §. adeo. ⁊. C. de pactis. l. pa
cta nouissima. ¶ Uel aliter fm eũ põt hec. l. plane intelligi hoc
2 modo iudex † cõmiserat tribus quandã causam cognoscendaꝫ
intra certum tempus: transacto tpe prohibet vnũ cognoscere
alijs videt̃ permittere. nec ob. si dicas eadẽ res non debet ope-
rari contrariũ effectũ, vt dictũ est. §. per. l. cum tale. in fi. de con-
ditio. ⁊ demõ. quia verum est quo ad eandẽ personã: sed quo ad
diuersas sic. ar. j. de fundo instructo. l. quesitũ. §. idem respõdet
domo instruct. ⁊ ꝑ hoc. d. l. legata inutiliter. §. j. de lega. j. Guli.
¶ Deinde not. brocardica que tãgit glo. ⁊ propter que sepe al-
legatur prin. huius. l. ⁊ de quibus vide qꝺ not. ⁊ dixi. C. de ꝓ-
cura. l. maritus. ⁊ quod no. extra de presump. c. nonne bene dici
mus. ⁊. xxv. dist. qualis. de his que fiunt a maiori parte ca. cum
apostolica. in fi. de filijs presbyterorũ. c. vltimo. ⁊ bene. xxj. q. ij.
si quis est trãslatus. Et qꝺ dicit gl. nisi in ꝓhibitis: ⁊ ꝑmissis ea
dem fit rõ. dic fm Ja. bu. qñ hoc cũ casus speciales nõ trahã-
tur ad sequentiã, vt. §. de legib⁹. l. cõtra rõnem. dic qꝺ aliquan
do aliquid statuitur cõtra. l. si ex rõne. ⁊ tunc propter idẽtitatẽ
rationis trahunt̃ casus speciales ad consequentiã. ⁊ ita intelli
gitur hic glos. aliquãdo contra. l. aliquid statuitur, ⁊ preter ra-
tionem siue contra rationẽ: ⁊ tunc cum ratio deficiat ex identi-
tate rationis non possumus trahere ad consequentiã. ⁊ ita lo-
3 quitur. l. qꝺ non cõtra rationẽ. Ja. bu. † Et faciunt predicta ad
questionẽ si ecclesia habebat multa priuilegia quorum petebat
confirmationẽ a papa. ⁊ papa cõfirmauit certa capitula ipsorũ
priuilegiorũ, ⁊ de alijs nihil dixit an videatur alia capitula re-
probasse. Et videtur qꝺ sic. arg. huius. l. ⁊ dicte. l. si maritus. C.
de procura. ⁊ pro hoc bene. j. de testamento mili. l. tribunus. §.
cũ aliquis. ⁊ qꝺ ibi dixi ⁊ de testibus. l. ex eo. in contrariũ facit
q2 qꝺ fit ad confirmandũ non debet infirmare, vt. d. l. cum tale.
in fi. de condi. ⁊ demon. ⁊ de leg. j. l. legata inutiliter. vbi de hoc
sed solui posset vt dixi. d. l. tribun⁹. §. cum aliquis. ¶ Ad pre-
dicta etiam faciunt ꝙ si aliqui iudices habeãt generalẽ iurisdi-
ctioneꝫ in aliqua ciuitate vel prouincia. ⁊ pro parte cõcedatur
ipsa iurisdictio per papam alicui non propterea videtur reuo-
care in alijs iurisdictio priorum iudicum. vt not. per Car. extra
de sepulchris. c. super cathedram que hodie est in clementinis.
¶ Item si aliquis relegetur ad tempus finito tẽpore videtur
sibi concessum reuerti. C. ex quib. causis infa. irrogatur. l. iij. cuꝫ
4 materia sua. ⁊. j. de decur. l. qui ad tẽpus. ¶ Et ꝓhibitus † po-
stulare coram vno iudice videtur licentiatus corã alijs. §. de po
stulan. l. puto alias incipit puto. §. j.

5 **Judicem tradit.** † Qui sunt iudices qui pos
sunt causas delegare de quo
vide. §. de iur. om. iudi. l. more. ⁊ ibi de ista iurisdictiõe delegata
satis dixi. ⁊ ad hoc. C. qui pro sua iurisdictione iudices dare da
ri ve possunt. l. vnica. cum ibi not. ¶ Item not. ꝙ consuetudo
dat iurisdictionẽ, vt. C. de emancip. libe. lib. j. vbi de hoc. cetera
dic vt in glos.

6 **Non autem.** Canonizatus est iste. §. iij. q. vij. §. j.
⁊ vide ibi no. in gl. ⁊ ꝑ Arc. † Et bre
uiter dicit q nõ ꝑñt esse iudices. ⁊ de singulis examinemus. pri-
mo de his qui natura impediunt̃: vt mutus surdus ⁊ furiosus
de quib⁹ dic vt no. per Host. in summa de offi. ord. §. quis possit
esse ordinarius. vbi oẽs cõprehendit sub hoc versiculo: Condi
tio sexus etas discretio fama. ⁊ Goffre. eo. tit. §. j. ¶ Sed quid
si non excipiatur cõtra istos ꝙ non possint esse iudices sed par-
tes litigãt corã eis nulla exceptione contra eos proposita: nun
quid valebit processus ⁊ sñia? videt̃ ꝙ non. ar. §. de postulan. l.
quos prohibet. Inno. ⁊ Compost. tenẽt oppositum extra de re
7 scri. c. sciscitat⁹. vbi plene de hoc no. per eos. † Et de iudice qui
est infamis ꝙ teneat eius sentẽtia si nõ excipiat̃, no. per Innoc.
extra de offi. dele. c. cum super abbatia. imo quod plus est Ho-
stien. d. §. quis possit esse ordinarius. in fin. tenet ꝙ q̃diu iudex
ecclesiasticus toleratur per ecclesiã non põt contra eũ excipi de
infamia. ⁊ tenet sñia lata per eum. ⁊ idem tenet Spec. eo. tit. de
offic. ordi. §. fi. ⁊ vide ibi Jo. an. in additionib⁹. ⁊ ad hoc. viij. q.
8 iiij. c. nõne. ⁊ extra de coha. cler. ⁊ mulie. c. vestra. ¶ † De impu-
bere ⁊ muliere videamus. pone enim ꝙ rex dux marchio vel ba
ro habẽs iurisdictionẽ in terris suis decedat relicto filio impu
bere vel relicta filia sibi herede nũquid succedent in iurisdictio-
ne, ⁊ poterũt esse iudices in ipsis terris. Et videtur ꝙ non per
§. istum. In contrariũ videtur ꝙ ista iurisdictio transeat in eos
cum vniuersitate. ar. j. de acqui. re. do. l. quidam. ⁊ de contrahẽ.
emp. l. in modicis. ⁊ ex persona heredis non debet mutari con-
ditio iurisdictionis. ar. j. de ver. obli. l. ij. §. ex his. ¶ Sed cõtra

hoc est quia etiam onus tutele annexũ est cõmodo successionis
⁊ tamen mulier habet successionẽ: sed non tutelam. instit. de le-
gi. patro. tut. per totum. nam munus iudicandi est munus. j. de
vaca. mu. l. pen. §. iudicãdi. a quibus excludũtur mulieres ⁊ mi-
nores, vt eo. ti. l. j. ⁊. l. ad rẽ publicã. ⁊. j. de reg. iur. l. femine. Ho-
stien. d. §. quis possit videtur sentire contrariũ. Odof. hic tenet
ꝙ de iure ciuili non possunt esse iudices nec arbitri, vt hic et. §.
de arbi. l. cum lege. ⁊ extra de offi. deleg. c. cum vicesimũ. et. C. de
arbi. l. fin. vbi de hoc no. ⁊ dixi. de consuetudine tamen dicit ser
uatum fuisse contrariũ in comitissa campanie: que fuit filia re-
gis Nauarre: ⁊ in comitissa matilda quam dicit fuisse dominã
quasi toti⁹ Italie. ⁊ pro hoc bene extra de arbit. c. dilecti. vbi de
hoc per oẽs. vel posset dici fm ipsum Odofred. qꝺ ista iurisdi-
ctio regum comitũ ⁊ baronũ cõiter habetur ab imperio. ⁊ per
rescripta principũ cũ forma ꝙ transeat ad heredes etiã impu-
beres ⁊ ad feminas. quod vide. põt facere princeps si dicat non
obstante hac. l. vel aliqua. l. nam sacrilegij instar est ⁊c. vt. C. de
diuer. rescri. l. sacrilegij. ⁊ exercebunt iurisdictionẽ per vicarios
suos. argu. j. eo. l. si iudex. ⁊. C. de bonis proscrip. l. si quis intra
prouinciam vltra medium. sic etiam prelati ecclesiastici tempo-
ralem iurisdictionẽ exercent per alios. extra ne cleric. vel mona.
c. clericis. ⁊ ibi not. ⁊ eo. ti. c. vlti. lib. vj. vel per coadiutorẽ. argu.
extra de sup. neg. prela. c. grandi. li. vj. de hoc etiã vide qꝺ no. et
dixi. C. quãdo tuto. esse desinant super rubrica. ¶ De furioso
⁊ morbo impedito, vide. j. eo. l. iudex. ⁊. l. cũ furiosus. de ceco. j.
eo. l. cecus. de minore vide qꝺ no. §. de arbi. l. cum lege. j. de re iu-
di. l. quidã consulebat. ⁊ quod dixi. j. de mune. ⁊ ho. ad rem pu-
9 blicam. ⁊. d. c. cum vicesimũ. extra de offi. deleg. † speciale est in
inquisitione heretice prauitatis: q2 debet esse maior. xl. annis,
vt in clemen. de heret. c. volentes. de excõmunicato dic qꝺ non
potest esse iudex nec arbiter, vt no. ⁊ dixi. §. de arbit. l. pedius. q2
exclusus est ab oĩbus legitimis actibus, vt extra de sentẽ. excõ.
c. decernimus. cũ ibi notatis. nec tenet eius sententia etiã si pu-
blice non credebatur excõicatus, vt no. iij. q. vij. c. j. ⁊ dixi. C. de
sentẽtijs ⁊ interlocu. om. iudicũ. l. ij. ⁊. §. de offic. pretoris. l. bar-
barius qꝺ est notandum. ¶ De seruo est ratio. j. de regu. iur. l.
ꝙ attinet. ¶ De monacho ⁊ conuerso dic vt in gl. ⁊. §. de arbi.
l. non distinguemus. §. sacerdotio. plene dixi.

Qui possunt. Ratio huius. §. est quia qꝺ ad ius
publicum attinet non attẽditur sit
filiussa. vel non. j. ad trebel. l. nam quod. Oldr.

1 ☞ Judicia diuersa sunt, ⁊ diuersimode considerantur.
2 Electio iudicij non debet fieri per diuinationẽ: per sortem autẽ
permittitur exemplo Matth. apostolo.
3 Judicium actuale duplex.
4 Judicium potest multipliciter dici duplex.

1 **In tribus istis.** Als in istis tribus.
¶ † Satis clara est ista
l. ad quã ꝯcor. extra de ꝓba. c. ex literis. cũ ibi no. ¶ Et
vide quod not. ⁊ dixi. §. de ꝓcura. l. si defunctus. §. fin. ¶ Gloss.
opponit ⁊ non soluit de. l. si vero. j. de peculio. vbi videtur debe-
re attendi sententia ⁊ non prouocatio. ¶ Sed dic fm Jaco. de
bel. quia hic agitur de ordine iudicij in quo spectatur initium ⁊
quis ad iudiciũ prouocauit. arg. C. de sententijs. l. prolatã in cõ
trario agit̃ de iure q̃sito preferẽdo: ⁊ ideo ibi inspicitur finis iu-
dicij. i. sententia. Jac. de bel. ¶ Item opponit glo. ⁊ non soluit
ad. l. sed cũ ambo que dicit sorte dirimi. nã tales sortes videntur
reprobate. vt extra de sortilegijs. sol. fm Ja. de bel. qꝺ in electio
nibus prohibet̃. vt ibi: sed in alijs casib⁹ permittit̃, vt hic ⁊ eo.
2 ti. c. fi. no. † Q̃nq3 tamẽ etiã electio fit sorte sicut fuit de Math.
apostolo loco iude. xxvj. q. ij. c. nõ exẽplo. ⁊ no. xxi. dist. c. cleros.
vel dic ꝙ ꝑ diuinationẽ prohibet̃. vt ibi: sed ꝑ aliũ modũ licitũ
permittit̃, vt dic ⁊. d. ti. c. j. ⁊. ij. vel dic ꝙ tñ periculo persone nõ
debent fieri, vt per tactũ ferri calidi vel per pugnã sed per aliuꝫ
modũ licitum fit. vt hic. ⁊ de hoc no. j. ad le. aquil. l. qua actione.
§. si quis in colluctatione. ⁊ in vsibus feu. de pace tenenda. §. si
miles. Jac. de bel. ¶ Sed adhuc instat glos. ꝙ sorte dirimi nõ
debeãt: sed debeant cogi cõcordare, vt. j. de lega. j. l. huiusmodi.
§. fi. in fi. vbi de hoc no. ⁊ dixi. gl. non soluit, sed dic quod ibi ex
cõsensu vtriq3 queritur ⁊ neutri detrahitur hic autẽ est necesse
ex consensu vnius detrahi. s. illi q sustineret vicẽ actoris. Old. vel
dic vt in cõtrario dixi, quod iudex coget eos cõcordare per mo-
dum sortis, vt hic dicit̃. ¶ Et de isto iudicio sortis dic vt ple-
ne no. per Cy. ⁊ dixi in. l. fi. vltra prin. C. cõia de leg. ¶ Item op-
po. ad. l. istam in tribus ꝙ sibi cõtradicat: q2 primo dicit ꝙ qui
libet est actor ⁊ reus: ⁊ sunt pares postea dicit vnum esse acto-
rem aliũ reũ. sed dic ꝙ vere ⁊ quo ad effectũ quilibet est actor ⁊
reus, sed quo ad ordinem iudiciariũ expedit declarari qs fungi
debeat

debeat partibus actoris ꝛ qs rei.nec est verū qđ gl. dicit ꝙ hoc casu plures dilationes dent̄ reo ꝙ actori qꝛ.l.vlti.quā glo.allegat.§.de ferijs non loquit̄ in causis ciuilib⁹,sed in criminalib⁹. ¶ Item est falsum aliud qđ dicit glo.ꝙ fauorabilior sit hoc casu ille qui fungit̄ partibus rei vt actore nō ꝓbāte ipse absoluat̄ imo in istis iudicijs vterqꝫ ꝓbat ꝛ quilibet fungit̄ vice actoris
3 actualiter ꝛ quo ad effectū ſm Ja.de ra.ꝛ And.†vnde dicūt qđ iudiciū dicit̄ duplex quāqꝫ actu quāqꝫ aptitudine tantū. actu est iudiciū duplex.v.g.habemus rem cōem:petimus ꝙ diuidat̄: ꝛ licet cōcordemus de diuidēdo,discordam⁹ tñ in modo diuidendi,istud iudiciū est actu duplex qꝛ duo dant̄ libelli et vtrisqꝫ incūbit onus ꝓbandi,licet quoad ordinē iudiciariū actor reputetur ille qui ꝓuocauit:vt primo iuret de calūnia primo faciat positiones ꝛ capitula.tamen quo ad effectū iudicij vnus nō est melioris conditionis ꝙ alter nec quo ad dilationes nec quo ad ꝓ
4 bationes:nec quo ad absolutionē.†Aptitudine dicit̄ iudicium duplex:qꝛ pōt esse duplex lꝫ nō semper sit puta ago cōtra te interdicto vti possidetis ꝛ peto ꝓnunciari qđ me non turbes. tu nihil a me petis hoc casu iudiciū vti possidetis non est duplex: sed simplex actu:qꝛ vnus est actor ꝛ alter reus.sed si vterqꝫ peteret ꝓnūciari se nō turbari:tūc esset actu duplex.ꝛ ita est in actione.l.aquil.q̄ non est semp penalis actu:sed aptitudine.i.per inficiationē,vt insti.ad leg.aquil.§.his aūt verbis.ꝛ vide qđ no.C.vti possi.l.j.in gl.sed qualiter. Sed dubitat̄ de mutuis petitionibus cōtētio est inter partes quis primo iuret, respondent sub dubio forte ꝙ sorte dirimet̄.arg.l.seq.sed certe.l.sequēs loquitur in eadē actiōe dupliciter intētata.qđ aūt de diuersis actionibus mutuo intētatis:ꝛ ideo dici posset ꝙ si partes cōtendāt ꝛ nolunt iurare iudex vtrūqꝫ absoluet a petitionibus, vt.C.de iur.cal.l.ij.§.ꝙ si actor.Jac.ꝛ And.ꝛ ad hoc facit qđ dixi.d.l.si defunctus.§.fi.in fi.§.de procur.

1 ¶ Actio de peculio an detur ex quasi maleficio filij.
2 In actione de peculio debet inspici tempus sententie.
3 Iudex committens alteri iudicium an de fraude alterius teneatur.

Si filiusfamilias. Pone casum in nube sicut lrā sonat.
1 ¶ Et dic ꝙ hic sunt due lecture.vna est Jo.qui exponit literā tenet̄.s.pater. ¶ †Sed ad hoc opponit gl.dupliciter.prio qꝛ ex quasi maleficio filij nō dꝫ dari actio de peculio,vt.j.de his q deiece.vel effu.l.j.§.cū seruus. sed Joā. dicit esse speciale. ¶ Scdo opponit̄:qꝛ actione de peculio debet
2 inspici tps† sentētie,vt.j.de peculio.l.quesitū. ¶ Sed ꝛ hoc dicit esse speciale,vel ꝙ hic dicit tex.cum sniam dicebat exponit: scꝫ iudex in actione de peculio cōtra partē.ꝛ sic concor.cū.l.quesitū,sed cū hic nō appareat ratio specialitatis. ¶ Alia est lectura Azo.ꝛ quā glo.sequitur ꝛ cōiter approbatur vt loquat̄ in filio. ¶ Sed ad istā lectu.similiter opponit̄ dupliciter. primo qꝛ filius dꝫ teneri insolidū,vt.j.ꝙ cū eo.l.pe. ¶ Scdo qꝛ videt̄ qđ teneatur inq̄tum iudici equū videbit̄,vt insti.de obli.ex quasi delicto.in princ.vbi de hoc.ꝛ.j.de vari.cogni.l.j. so. aut per imprudentiā tulit sentētiā:ꝛ tunc condēnatur q̄tum bono iudici equū videtur. ¶ Et dꝫ sibi equū videri vt teneat̄ quatenus est in peculio cū fert sententiā contra ipsum. Et sic intelligat̄ hec l.in prin. ¶ Et ꝑdicte alie leges aut dolo ꝛ per sordes tulit sententiā:ꝛ tunc tenetur insolidū,vt in fi.l. ¶ Itē patitur alias penas que habētur.C.de pena iud.qui male iu.per totū.ꝛ aut̄.ibi posita.vbi de hoc no.ꝛ dixi.sed videt̄ ꝙ non teneat̄ ex imperitia,vt.§.qđ quisqꝫ iur.l.ij.sed sol.vt ibi no. Alij intelligāt hanc l.ꝙ pater teneat̄ de peculio cōdēnatione facta cōtra filiū,vt.j.de peculio.l.iij.§.sed si fili⁹.ver.idē scribit.Ja.de ra.in hoc recedens ab opi.glos.ꝛ doct.intelligit totā.l.istam in filio qui sciens ꝛ dolose male iudicauit.ꝛ qui tenetur actione de dolo insolidū.ꝛ quod dicit litera ꝙ tenetur in tantā quantitatē q̄ta erat in peculio cum sniam dicebat,dicit ꝙ hic est teneri insolidum: quia filiusfa.nihil habet nisi peculiū ꝛ in totū peculium tenet̄ qꝛ aliud nō habet.sicut paterfa.teneretur insolidū ꝛ excuterent̄ omnes facultates sue.sed dices:quare ergo nō dicit litera teneatur insolidum,sed dicit ꝙ teneat̄ in tantā quantitatem quanta erat in peculio cum sniam dicebat?dic ꝙ hoc voluit dicere ꝙ si tūc agatur cū male iudicauit:tunc excutietur totū peculiū: sed si differret agere ꝛ peculiū decresceret non teneretur nisi quatenus esset in peculio,ꝛ hoc voluit dicere litera ſm eum Jaco.de
3 ra. ¶ †Sed nūquid iudex possit euitare hoc periculū si alij cōmittat sicut tota die fit ꝛ sequatur consilium consultoris male consulentis.de hoc dixi.d.l.fi.j.de va.ꝛ extraordi.cognitio. Jaco.butri.hic tenet ꝙ non sit excusatus:qꝛ debet examinare consilium,ꝛ si non est iustum non tenetur eum sequi; nec consilia-rius ex tali consilio obligatur nisi fraudulose dedisset, vt.j.de reg.iur.l.consilij. ¶ Sed an teneatur parti in cuius preiudiciū dedit consiliū:dic ꝙ si fraudulēter tenetur,vt.d.l.consilij.si per imprudentiā videtur idē ꝓ preallē.l.ij.§.qđ quisqꝫ iuris. ¶ Cōmunis opinio est quod tunc non teneatur:quia iudex non tenetur illud sequi.ꝛ ideo si secutus est sibi imputet.de hoc in speculo de requisitione consilij.ꝛ plene dixi.C.de legibus.l.humanum.et dixi etiam supra de officio presidis.l.illicitas.§.sicuti medico.

1 ¶ Iudex succedēdo vni ex litigatoribus desinit esse iudex.

1 Ulianus autem. †Cōtinuatur cū ꝑcedenti ꝛ quod dicit putat,scilicet indistincte etiam,de eo quod non peruenit:ꝛ quod subijcit notata,expone.l.reprobata vel reprehensa.

1 ¶ Res deueniens ad casum a quo incipere non poterat vitiosa redditur.
2 Aduocatus alicui⁹ contra duos aduersarios si incipiat esse heres vnius aduersarij desinit omnino esse aduocatus.

1 Ulianus ait. †Quādo res deuenit ad casum a quo incipere nō posset vitiatur.hoc dicit.de quo dic vt plene dixi.j.de verbo.oblig.l.pluribus.§.ꝛ si placeat.vel dic clarius nemo in re sua pōt esse iudex.h.d. ¶ Item nec arbiter,vt.§.de arbit.l.si de re sua.vbi de hoc.ꝛ vide quod no.j.de except.rei vendite ꝛ tradite.l.j.in princ. ¶ Et dicit Jaco.de ra.ꝙ quidam dicūt ꝙ alij delegabit:sed verius est quod nec cognoscat nec delegat,sed alius assumatur a superiore vel de consensu partium.
2 ¶ †Item adducit Jaco.l.in ar.ꝙ si aliquis erat aduocatus salariatus ꝛ iuratus alicui⁹ monasterij cōtra duos aduersarios dicti monasterij,ꝛ ipse aduocatus successit vni ex ipsis litigatoribus quod nō possit esse aduocatus contra monasteriū,sed affirmat alium aduocatū:ꝛ deponat officiū aduocatiōis. ¶ Sed in contrariū expresse videtur.§.de postulando.l.penulti.ꝛ.C.de excu.tuto.l.humanitatis. ¶ Sed que ratio ꝙ quando in partem succedit quod nō remanet iudex pro alia parte in qua non succedit?dic quia sentētia que dicetur pro coherede qualequale preiudicium ꝛ presumptionem fecerit pro eo in parte sua, vt j.de appella.l.a sententia.

1 ¶ Iudex regulariter non debet mutari.fallit in longiori dilatione.
2 Infirmitas longeua dicitur ex medicorum relatione quemadmodum ꝛ vulnus mortiferum.
3 Iudex quare potius equipararetur militi quam tutori.
4 Filius quo casu agere permittatur.
5 Filia potest intentare actionem de dote aduentitia etiam patre presente.
6 Monachus existens in studio an possit agere ꝛ conueniri.
7 Pater tenetur facere expensas filio existenti in studio.
8 Status dignitas vtilitatem augere dicitur.

1 Si longius. Iudex†regulariter non mutatur, vt. j. eodem. l. vbi ceptum.ꝛ.l.qua re.Fallit.§.l.proxima.ꝛ hic.et breuiter hoc dicit in dilatione breui faciliter expectatur, in longa secus.Et non obst.dicta.l.vbi acceptum.vt ibi nota. ¶ Et declara istud princip.per ea que not.per Archidia.extra de supplenda negligen.prelat.c.vltimo.li.vj. ¶ Sed quomodo
2 sciemus an infirmitas† debeat esse longa vel non?dic ex relatione medicorum:sicut etiam dicimus ꝛ vulnere an sit mortiferum,vt dixi supra in proemio.in princ.ibi quis amplius quaꝫ vos cognoscit.ꝛ ita dicit Jacob.de rauen.factum fuisse in personam magistri.B.de sancto amore qui erat medicus salariatus in curia Romana:ꝛ cum egrotaret ꝛ medici dicerent quod citius conualesceret in patria,petijt licentiam recedendi a papa: fratres eius nolentes quod recederet dixerunt pape quod fingebat se infirmum.vnde adhibuit alios medicos qui concordauerunt cum alijs medicis ꝛ licentiatus fuit.Sed querit ipse Jacob.iudex infirmabatur ꝛ medici dicebāt egritudinem longam futuram:vnde alius fuit eius loco subrogat⁹.deinde intra paucos dies sicut deo placuit liberatus est:nunquid recuperabit officiū ꝛ subrogatus dimittet?ꝛ videtur quod sic sicut est in tutore.j.de excu.tut.l.non solū.§.pe.ꝛ insti.eo.§.qui reipublice. In contrariū videtur in milite.C.de re mili.l.semel.li.xij.
3 ¶ †Quidam dicunt iudicē in hoc equiparandū magis militi

ꝙ tutori: qꝛ eſſe iudex ꝛ miles eſt honoꝛ: ſed eſſe tutoꝛ eſt onus. ¶ Alij dicũt in ſubrogatione ſecũdi reuocatꝰ fuit expſſe primꝰ ꝛ tũc nõ reaſſumat officiũ primus. Aut nõ fuit expreſſe reuocatus: ſed ſcdˢ ſimpliciter ſubrogatus: ꝛ tunc recuperet qꝛ ſecundus ſimpliciter ſubrogatus videꝛ ſubrogatus ad tp̃s durantis infirmitate. vnde ceſſante infirmitate reaſſumet officium. Alij dicũt ꝙ dãdo ſcdm etiã ſimpliciter videꝛ primus reuocatus, vt ſ.e.l.cũ pretoꝛ.in prin. Odof. dicit ꝙ ſi eſt oꝛdinarius remotus ex iuſto impedimẽto ꝙ recuperat ceſſante impedimento. ſecus ſi per infamiã, vt.C.de dig.l.ſi iudices.li.xij. In delegato dicit ꝙ non reaſſumit. arg.ſ.de procur.l.ſi quis cum procu.

4 **Si filiusfa.** † Quoad dominiũ actionũ ex aduẽtitia cã venientiũ erat olim dare regulã ꝛ except. nã quoad exercitiũ erat oĩm actionũ equa cõditio. hodie ꝛ quoad dominium ꝛ quoad exercitium ſunt pares. Et diuide in duas partes qꝛ in prima paſſus eſt filius delictũ vſqꝫ ad verſic. vnde ego. Ibi loquiꝛ in cõtractu vſqꝫ in fi.l. ¶ Op. ꝙ nõ ſit dare differentiã inter aliquas actiones. nã filius põt oẽs intentare ſi pater ꝛ procuratoꝛ patris eſt abſens. alˢ nullas põt intentare. quid ergo? dic, aut q̃ris de acquiſitione reſpectu dominij: ꝛ tũc eſt differẽtia qꝛ regulariter dominium querebaꝛ patri exceptis ſex q̃ hic tanguntꝛ in gl.ſi q̃ras quoad exercitiũ in illo, nõ eſt differẽtia. ¶ Itẽ opp. ꝙ etiã quoad dñium nõ ſit differentia imo filio queraꝛ, vt.C.de bonis q̃ lib.l.cũ opoꝛtet.ꝛ.l.cũ non ſolũ.et de bo.ma.l.j.ſol.illud iure nouo.C.in quo dic ꝙ aut actiones filio delatas vel queſitas acceptant pater ꝛ filius: ꝛ tũc dominiũ eſt filij ꝛ vſusfructus patris ꝛ pater hꝫ exercitiũ noĩe filij tanꝙ legitimꝰ adminiſtratoꝛ cõſentiente filio niſi ſit impubes. vt.d.l.cũ non ſolũ.§.j.ꝛ.§.vbi aũt. ſed an poſſit per procuratoꝛẽ exercere? quidã ꝙ nõ niſi lite a ſe cõteſtata, vt.C.de ꝓcu.l.neqꝫ. alij ꝙ ſic qꝛ ſemꝑ exercet ꝛ adminiſtrat ad cõmodum ſuum propter vſumfructũ quem habet. Alij ꝙ ipſe ꝛ filius faciẽt ꝓcuratoꝛem. de hoc no. ꝛ dixi.d.l.j.C.de bonis ma. aut ſolus filius acceptat ꝛ pater repudiat: ꝛ tũc filius habet dominiũ ꝛ vſumfructum. ¶ Caue tamen qꝛ qñqꝫ obſtat filio patria poteſtas intantum ꝙ reddit eũ inhabilẽ ꝛ imperfectũ ad agendũ niſi cũ cõſenſu patris: ꝛ pater neceſſe habet cõſentire filio agenti ꝛ fugienti. vt.d.l.cum nõ ſolũ.§.neceſſitatẽ. Aliqñ obſtat filio etiam minoꝛ etas: ꝛ tunc nõ poteſt habere curatoꝛẽ cũ ſit in poteſtate, ſed dabitur ſibi curatoꝛ ad litẽ ꝛ cauſam quã mouere intẽdit non perſone, vt in auꝛ.vt liceat ma.ꝛ auie.§.j.vt.d.l.cũ nõ ſolũ.§.ſimili modo. aut pater acceptat ꝛ filius repudiat: ꝛ tũc pater totũ habet, vt.d.l.cũ non ſolũ.§.j. Ja.bu. Sed Ja.de ra. hic videt ſentire ꝙ in illis ſex actionibꝰ que olim filio acquirebanꝛ per iura iſta nihil ſit immutatũ per iura.C. qꝛ immutatio que fit per iura.C. eſt fauoꝛe filioꝛũ. vnde non dꝫ in eoꝛũ leſionẽ retoꝛqueri. ꝛ ideo iura.C. dicit locũ habere ſolum in actionibus q̃ olim patri acquirebanꝛ in totũ, vt hodie querantur ſolũ quoad vſumfructum. ꝛ filio quo ad pꝛopꝛietatẽ ꝛ dicit ꝙ pater agẽs in iſtis ſex actionibus cauebat de rato maxime ſi eas intẽtabat filio abſente ſicut ꝛ in acti. de dote filia abſente, vt.j.ſol.ma.l.ij.in fi. vbi de hoc. nã in actione de dote plus iuris habebat: qꝛ erat cõis ſibi ꝛ filie, vt.d.l.ij. ſed in alijs quinqꝫ habebat ſolum exercitiũ. hoc tamẽ fallit ſm eũ in acti. iniuriarũ qꝛ in illa ſatiſdare non tenebatur cum poſſet eam remittere ſm vnam lecturã.j.de iniur.l. ſed ſi vnius.§.filio.ꝛ.ſ.de procu.l.non ſolum.§.ſi pater. in qua actione iniuriarũ dicit Rx. eſſe ſpeciale cũ oꝛitur ex lege coꝛnel. quia filius põt eam intentare etiã patre pꝛeſente, vt.j.de iniur.

5 l.lex coꝛñ.§.in lege. ¶ † Itẽ ſpecialiſſimũ eſt in actione de dote aduentitia qꝛ eã intentat filia etiã patre pꝛeſente, vt.C.de colla. auꝛ. qd locũ. vbi de hoc. ¶ Sed qd ꝓdeſt filio habere actiones quas non poteſt exercere? dic qꝛ cõmodum earũ ad ipſum ſpectat: ꝛ ſi moꝛiatur trãſmittit ad heredẽ: ꝛ illud quod pater exigit reſeruat filio.j.de iniu.l.ſed ſi vnius.§.filio. Itẽ querit gloſſ. an pater poſſit pꝛebere cõſenſum filio gñaliter quod poſſit eſſe in iudicio pꝛo oĩbus cauſis. an non teneaꝛ cõſentire ſpecialiter in qualibet cauſa. de vtraqꝫ queſtione plene dixi.d.l.cum nõ ſo-

6 lum.§.neceſſitatẽ. ¶ Querit glo. de monacho † exiſtẽte in ſtudio an poſſit agere cõueniri. ꝛ dic vt in gloſſ. ꝛ plenius dixi.C. de epiſcopis ꝛ clericis. auꝛ. cauſa que fit cũ monacho. ¶ Et vide in ſpeculo de actione.§.j.ver.ſed ſi filiusfa. ꝛ ver. Item excipitur quod eſt monachus. ¶ Item facit iſte.§. ꝙ pater[a] tenea-

7 tur facere expenſas † filio in ſtudio exiſtenti. ꝛ pꝛo hoc.j.ſi certũ petatur.l.cũ filius. vt plene dixi. ꝛ hoc tenet Archi.xxx.diſt.c.ſi quis reliquerit. ¶ In glo. magna ibi non erat vis niſi inter vtiles ꝛ directas vt pꝛedictũ eſt. Rx. ¶ Ibi ſicut nec in agẽdo qd foꝛte pꝛocedit, ſm Ja.but. vbi filius eſt in ſtudio de cõſenſu patris alio caſu etiã ad hoc videtur habere cõſenſum alias videretur obſtare generalitas dicte.l.cum non ſolũ.§.neceſſitatẽ.C.

8 de bonis que lib. ¶ Ultimo nota qd vtilitas † augetur per dignitatem, vt hic in fi. ꝛ ideo quilibet curare debet ſuo ingenio augere dignitatẽ.ſ.de officio pꝛeſidis.l.obſeruandũ.in fi. ꝛ coram.ad fi.huius.§.j.eo.l.ſed ꝛ ſi ſuſceperit.§.j.de vſu ꝛ ha.l.plenum.§.ꝛ libẽtius. ꝛ de leg.iij.l.ſi filie. ꝛ dignitati qñqꝫ parcitur in penis. extra de penis.c.j. nã differendũ eſt dignitati ꝛ perſone. extra de offi.dele.c.ſane.C.de accu.l.fi. dignitas enim auget honoꝛẽ.C.de dignita.l.ij.li.xij. ꝛ ſicut quis altitudine dignitatis pꝛeeminet: ſic pꝛerogatiua gratie conuenit auferri. extra de offic.delegati.c.vlt.lib.vj. ꝛ de officio legati.c.officij. eodẽ libꝛo. ¶ In contrariũ eſt qꝛ homo cadit pꝛopter magnitudinẽ peccati vel pꝛopter altitudinẽ dignitatis.xl.diſt. homo chꝛiſtianus. ꝛ vide in alphabeto.

[a] ¶ Pater. Ad de floꝛian. de ſanc. Pe. in.l. q̃ pater. ff. fa. herc. docto. in auth. habita. C. ne fil. ꝓ pat.

1. ☞ Heres ſequitur foꝛum defuncti: nec poteſt pꝛopꝛium commodum allegare.
2. Abſentia vel pꝛeſentia dupliciter ſumi poteſt.
3. Litis pꝛincipium eſt ab in ius vocando.
4. Clericus ſuccedẽs laico an debeat coꝛã iudice laico cõueniri.
5. Ratione cõtractus vel quaſi ſoꝛtitur quis foꝛum niſi eſſet aduena ſtatim receſſurus ſciente eo qui cum ipſo contraxit.
6. Exempti conueniuntur coꝛã oꝛdinario ratione cõtractus vel delicti: non obſtante pꝛiuilegio exemptionis.
7. Remiſſio an habeat locum in contractibus vel delictis.
8. Contractus ꝛ delicta differunt in materia foꝛi.
9. Contractus dicitur in loco fiende ſolutionis initus.
10. Foꝛum an ſoꝛtiatur quis ratione contractus.
11. Aduena an teneatur ſatiſdare de iudicio ſiſtendo.
12. Scholares an dicantur habere domicilium in loco ſtudij.
13. Laicus offendens perſonam eccleſiaſticam efficitur de foꝛo eccleſie.
14. Foꝛum ſoꝛtitur quis ratione domicilij vbi habet maioꝛẽ partem foꝛtunarum ſuarum.
15. Contrahens ex mandato alterius cuius foꝛi efficiatur an mandantis an contrahentis.
16. Conueniri poteſt debitoꝛ in loco fiende ſolutionis.

1 **Heres abſens.** † Tractat de ſcda parte rubꝛice. ¶ Et diuide in tres partes. pꝛima loquiꝛ in herede ꝯhentis vſqꝫ ad.§.ſi quis tutelã. ibi loquitur in quaſi cõtrahente vſqꝫ ad verſ.pꝛoinde. ibi loquitur in ꝯhente vſqꝫ in fi. ¶ Et ad euidentiã eſt ſciendũ ꝙ quandoqꝫ cõtraho cũ eo qui habet domiciliũ hic: ꝛ tunc ſi cõtrahit hic tam rõne ꝯtractus ꝙ ratione domicilij poteſt hic conueniri. Aliqñ contraho cum eo qui nõ habet hic domiciliũ per gulam vel tabernã. nam licet quis hic habeat ſi tamen eſt aduena, aut ignoꝛo ipſum in bꝛeui receſſurum ꝛ cõuenio ipſum hic ratione ꝯctus: ꝛ nihilominus ſi volo in loco domicilij, vt.j.eo.l.fideicommiſſum.§.pe. aut ſcio eũ in bꝛeui receſſurũ: ꝛ tunc aut habet alibi domiciliũ ꝛ mihi imputare debeo ꝛ non conueniam eum hic imo ſequar eius domicilium. aut non habet alibi domiciliũ. ſed eſt vagabũdus: ꝛ tũc conueniã eum hic. ¶ His pꝛemiſſis pone caſum per te ſicut litera ſonat. ¶ Opp. ꝙ heres vtatur pꝛiuilegio ſuo, vt.ſ.eo.l.ij.§.legatis.ſol. ibi loquitur de pꝛiuilegio a lege cõceſſo: hic de cõceſſo vel ꝯcedẽdo per pꝛincipẽ. vel ſic ex perſona defuncti conuenitur: ꝛ ideo pꝛiuilegio nõ vtitur. ¶ Item op. de.l.fiſcus.j.de iure fiſ.ſol. ibi loquitur de actitatis cũ herede. hic cũ defuncto. ¶ Item op. de.l.bene a zenone.C.de quadrien.pꝛe.ſol. ibi ſpeciale ne fiſcus damnum patiatur: nec etiam eſt ibi ſucceſſio aliqua. vel dicit generaliter qꝛ regula eſt ꝙ heres ſuccedit loco defuncti. vt.j.de reg.iur.l.heredem. ſi quo caſu reperiatur contra-

2 rium eſt ſpeciale. ¶ † Itẽ op. qꝛ litera iſta videtur ſibi ꝯtraria. dicit enim ꝙ heres abſens cõueniẽdus eſt vbi defunctus. ſi ibi inueniatur qñ põt ibi inueniri ſi eſt abſens. ſed dic ꝙ erat abſens abſentia domicilij. ſed pꝛeſens pꝛeſentia perſone. et ſic ſumitur abſens et pꝛeſens diuerſo genere abſentie et pꝛeſentie. ¶ Item op. de pꝛepoſteratione litere qꝛ dicit pꝛimo defendendus, ꝛ poſtea ſubijcit conueniẽdus. nam ex oꝛdine pꝛimo eſt cõ-

5 ueniẽdus poſtea defendendus. † nam pꝛincipiũ litis incipit ab in ius vo. vt inſti. de pena teme. liti. in fi. ſo. cõcedo oppoſitionẽ ꝙ hic eſt pꝛepoſteratio litere. ſic ꝛ.ſ.de rerũ.d.l.riparum. et.ſ.ex quib.cau.ma.l.ab hoſtibꝰ.§.j. ꝛ vide in alphabeto dictione iſteron pꝛoteron. Et an iſta ꝑpoſteratio noceat: dixi.C.de teſtamẽtis.l.pꝛepoſteri. alij volẽtes excuſare dictã pꝛepoſterationẽ dicunt ꝙ pꝛo tanto pꝛopoſitũ verbum defendẽdus: quia defendi debet ibi ſiue inueniatur ibi ſiue non. ꝛ ſi ibi inueniaꝛ verbo conueniẽdus eſt re ꝛ verbo. ſi ibi non cõueniatur verbo tantũ. licet Jo. ꝛ Azo. ꝛ antiqui doc. tenuerint etiam reconueniendũ ꝛ illuc perſonaliter remittendũ de quo ſtatim.j. ſubijciã. ¶ Et pꝛo declaratione pꝛedictoꝛũ dic cum queritur an pꝛiuilegiatus ſuccedens non pꝛiuilegiato pꝛo ipſa ſucceſſione vti poſſit pꝛiuilegio ſuo.

legio suo. aut queritur de cõsummatis cũ defuncto: ⁊ non põt
vti priuilegio, vt. C. de re milita. l. qui a patre. ⁊. ff. de minori. l.
emilius. Aut queritur de inchoatis cũ defuncto sed nondum
cõsummatis: ⁊ tũc aut loquimur in prescriptionibꝰ aut in obli
gationibus. Si in p̃scriptionibus. aut loquimur ex parte eius
qui prescribit: ⁊ tũc si vti vult adminiculo authoris sui nõ vtit̃
priuilegio suo, vt. j. de acquirẽ. pos. l. pompo. §. cum quis. C. de
prescrip. xxx. anno. l. cũ notissimi. §. illud. ⁊ in authẽ. male fidei
signata. C. de prescrip. lon. tempo. aut loquimur ex parte eius
cõ quẽ prescribit̃: ⁊ tunc regulariter consumitur prescriptio se
cundũ initiũ vnde successor non vtit̃ priuilegio, vt. C. de fund.
dot. l. si fundum. ⁊ si aduer. fiscum. l. j. Fallit duobus concurren
tibus. s. minori etate ⁊ odiosa prescriptione. xxx. annorũ, vt. C.
de prescrip. xxx. anno. l. sicut. §. nõ sexus. aut loquimur in obli
gationibus: ⁊ tũc si obligationes sunt cõsummate cũ defuncto
cessat priuilegium successoris, vt. d. l. emilius. supra de minor. ⁊
l. etiam. aut sunt inchoate cũ defuncto ⁊ cõsummate cũ herede:
tunc aut sunt cõsummande ꝑpter fieri: ⁊ tunc successor vtit̃ pri
uilegio q: nõ tam ꝑpter cõtractũ defuncti ꝙ̃ ꝑpter factum he
redis videtur cõmitti. j. de verb. obli. l. cum filius. §. in hac. aut
sunt consummãde ꝑpter non fieri ⁊ tunc cessat priuilegiũ, vt. C.
si aduer. ven. pig. l. j. ⁊. ij. quod dicunt vltramontani verũ esse vbi
vertitur priuata vtilitas. secus in fisco q: etiam si propter non
fieri debeat cõsummari vtitur priuilegio, vt. j. de vsuris. l. cum
quidam. §. fiscus. posset tamen dici ꝙ ibi loquitur in obligatio
ne contrahẽda cum successore ⁊ ita conuenit cũ minore. ¶ Vel
potes dicere: aut sunt plures prestationes ⁊ tunc pro his q̃ cur
runt in personã heredis vtitur priuilegio suo, vt. j. de iur. fis. l.
fiscus. si autẽ est vnica prestatio tunc non vtitur, vt dicta. l. cum
quidam. §. fiscus. ⁊ hec est veritas alijs opinionibus circũscri
ptis fm Ja. bu. De hoc tamen posses ⁊ aliter dicere ⁊ latius vt
no. p Cy. ⁊ dixi. C. de sacrosan. eccle. authẽ. quas actiões. ⁊ facit
qđ not. p Dy. ⁊ alios extra de reg. iur. c. si quis in ius succedit.
lib. vj. ⁊ p Jo. and. in nouella eo. titu. c. iudi. ¶ Ex predictis põt
4 colligi solu. questionis, an clericus † succedẽs laico cõueniri de
beat corã iudice seculari vel corã ecclesiastico pro contractibus
laici cui successit ⁊ determinatum fuit ꝑgami per antiquos qđ
coram seculari iudice per hanc. l. ⁊ videtur innuere gl. xj. q. j. ca.
clericum nullus contrarium. hic tenet Jac. de ra. quia hic non
vtitur heres priuilegio principis sibi concesso sed priuilegio a
lege indulto bene vtitur, vt. ff. e. l. ij. §. legatis. ⁊ hic in glos. nota.
Item hic loquitur de herede qui mutauerat locum ⁊ forum. cle
ricus autem licet mutet forum de seculari iudice ad ecclesiasti
cum non mutat locum. imo in eodem loco conuenitur licet co
rã ecclesiastico iudice qđ est minus dãnosum authori. ⁊ ad hoc
facit quod dixi. ff. e. l. si quis postea. ⁊ pro hoc expresse. C. de epi
scopis ⁊ clericis. authẽ. statuimus. que indistincte loq̃tur de iu
re canonico non est dubium quod clericus laico succedens con
uenitur coram iudice ecclesiastico. xj. questio. j. c. ij. ⁊. iij. ⁊. c. expe
riente. et de hoc etiam not. xxiiij. questio. ij. c. nec quisq;. et vide
quod dixi. C. de episcopis et clericis. authẽ. causa que fit cũ mo
nacho. et extra de foro competenti. c. si diligenti. ⁊ not. etiam per
Joannem and. dicto. c. si quis in ius succedit. de regulis iuris li
bro sexto.

Si quis tutelam. ¶ Licet alleget̃ ꝑ. §. tamẽ
de materia superiori est. et
vide quod dixi. ff. eadem. l. in principio. ⁊ hic loquitur de quasi
contractu. ⁊ est hic speciale ꝙ fiat remissio per ti. C. vbi de ratio
cinijs agi opor. fm Ja. but. scđa pars q̃ est in ver. ꝓinde loquit̃
5 in contractu. † Et breuiter. h. d. ratione cõtractus vel quasi sorti
tur quis forum nisi esset aduena statim recessurus sciẽte eo qui
cum ipso contraxit. ¶ Op. ꝙ non teneatur gerere tutelam in lo
co vbi non habet domiciliũ, vt. j. de excu. tu. l. si. solu. vt in cõtra
rio no. Et istud contrarium glo. signauit ⁊ non soluit. ff. in prin
cip. l. s; nõ debuit ibi signari s; hic. ¶ Modo tãgamus discor
diã doctorũ que hic tangit̃ in glo. videlicet an iste. §. intelligi de
beat ꝙ quis debeat ⁊ possit cõueniri in loco cõtractus ita demũ
si ibi inueniat̃. an vero etiã inuitus remitti debeat ad locũ vbi
cõtraxit vt ibi respõdeat ⁊ se defendat. Jo. ⁊ Azo. ⁊ Odo. ⁊ Ja.
de ra. hic tenuerũt ꝙ qs remittat̃ ad locũ cõtractus sicut etiam
remittit̃ ad locũ delicti p iura hic in glo. allegata. ⁊ ista opi. vi
detur approbari extra de foro cõpe. c. vlti. ⁊ ibi in gl. ⁊ per Jnn.
Sed illud. c. ⁊ opi. p̃dicta vident̃ correcta p. c. romana. §. cõtrahẽ
tes. extra de foro cõpe. q. §. decidit opi. p̃dictas. ⁊ idẽ stat̃ de con
suetudine. ⁊ vide qđ ibi nõ. p oẽs potissime p Card. ⁊ hãc etiam
opi. sequebat̃ Pe. ⁊ eã etiã sequi videt̃ glo. ff. si qs in ius vo. nõ
ie. l. j. ⁊ ꝑ hac opi. allegat Pe. q: non reperitur. l. cautũ quod in
contractibus fiat remissio. ⁊ nõ est nostrũ. l. extẽdere. j. sol. mat.
l. si vero. §. de viro. nec est par ratio in cõtractibus ⁊ delictis. nã
nisi in delictis fieret remissio possent maleficia impunita rema

nere quod non sic est in contractibꝰ. ¶ Itẽ dicit esse expressum
nam si remissio fieret creditor posset ad sibi debitum peruenire
quod negat alia lex. Ad iura in contrarium allegata potest re
sponderi vt hic in glos. Alij medium tenentes dicunt ꝙ si reus
latitat ita ꝙ conueniri non potest in loco domicilij, ꝙ tunc in
quirendus est ⁊ remittẽdus. si autem sui copiam faciat in loco
domicilij, tunc non remittatur. ⁊ vide q̃ dicã. j. de eo quod certo
6 loco dari oportet. l. j. ¶ Exempti † etiam conueniuntur coram
ordinario ratione contractus vel delicti nõ obstantibus priui
legijs exemptionis, vt extra de verbo. sig. c. volentes. lib. vj. cum
ibi notatis per omnes. an autem in delictis fiat remissio plenis
sime dixi. C. vbi de cri. agi opor. authẽ. qua in prouincia. ¶ Et si
7 teneamus ꝙ in contractibus † non sit locus remissioni sicut cõi
ter tenetur ⁊ seruat̃ quomodo consulatur actori contra reum ⁊
quibus remedijs vti possit ad sibi debitum peruenire, dic vt hic
no. in glo. ⁊ clare habetur in tex. ⁊ glossis dicto. §. contrahentes
in dicto. c. romana. de foro competenti. lib. vj. de vagabũdo con
cordant omnes quod possit conueniri quolibet loco in quo in
uenitur, vt hic in gl. ⁊ no. ⁊ dixi. C. vbi de cri. agi. oporteat. l. j. in
fi. vbi de hoc dixi nisi satisdare velit de rñdendo in aliquo certo
loco, vt gloss. dicit. ⁊ ita seruatur. ⁊ de hoc in questionibus px.
xviij. questione que incipit bonus accursius. ⁊ in questionibus
Roffre. xvij. questione. ⁊ quis dicat̃ vagabũdus vide in alpha
beto. ⁊ pro hoc. j. que in frau. credi. l. ait pretor. §. si debitorem.
¶ Item dicit hic Jac. de ra. ꝙ etiam in delictis non fit remissio
si anteꝙ̃ petatur remittit. accusatus erat coram iudice domici
lij sed iudex ille ꝓcedet super accusatione absoluendo vel con
demnando. ar. ff. de in ius vocando. l. quicq;. ¶ Item dicit diffe
8 rentiam esse inter cõtractus † ⁊ delicta quia si aliquis cõtrahat
in loco vnde est statim recessurus ⁊ hoc sciat ille cum quo con
trahit nõ sortitur ibi forũ rõne talis cõtractus, vt hic. ver. nun
quid dicemus sed si delinquat siue sit statim recessurus siue nõ
ibi cõueniet̃ ⁊ puniet̃. ff. de offi. presi. l. iij. ⁊. d. aut. qua in prouin
cia. differũt ⁊ in alio q: citatus ex contractu non extrahitur de
domo sed ex delicto sic. supra de in ius vo. l. plericq;. ⁊. l. satisq;.
Sed ex eo quod dixi ꝙ qui cõtraxit cũ eo qui statim erat recessu
rus ⁊ sciebat ꝙ non põt eũ ibi cõuenire videtur posse sequi ma
gnũ absurdum. Ecce ꝙ quidam aduena ꝓficiscẽs ad sanctum
Jaco. vendidit mihi equũ morbosum. volo eum conuenire hic.
certe non potero per hũc. §. ⁊ ita oportebit me eũ sequi ad locũ
domicilij sui qui est forte in alamania. Jac. de ra. q mouet hoc
dubium dicit ꝙ sibi imputet illi qui sciebat eũ statim recessurũ
q: non debebat cũ eo contrahere vel debebat pactum apponere
ꝙ posset hic cõueniri quod pactum valet vt dicit hic litera ibi
nisi alio loco vt defenderet cõuenitur. nã per pactum põt reus
nõ declinare iurisdictionẽ. C. de pact. l. si quis in conscribendo.
dicit etiam ꝙ dominus suus dabat aliud remediũ. Nam certũ
est ꝙ quando euictio imminet in limine contractus statim põt
agi de euictione, vt. C. de euictio. l. post perfectam. a simili dicit
ꝙ cum in limine contractus appareat vitium equi statim põt
agi licet aduena esset statim recessurus. ⁊ ita dicit obtinuisse do.
suum. sed dicit ꝙ hoc non bene probatur ⁊ est cõtra. §. istũ vnde
ipse dicit hunc. §. intelligẽdum in mercatore aduena qui habet
domicilium non nimis longe remotũ. nam tunc actor tenetur
eũ sequi in domicilio suo vt hic. si autẽ haberet domicilium ni
mis longe remotũ puta in anglia vel hispania ita ꝙ plus expẽ
derem ꝙ̃ esset debitum tunc possit ibi conueniri vbi contraxit ⁊
sic dicit moderãdum istum. §. ne predicta consurgat iniquitas.
sed licet ista sit equa opinio tamen infert vim litere que loquit̃
indistincte. ¶ Itẽ querit quid si aduena statim recessurus sta
tim contraxit ⁊ recessit deinde reuersus est ad locum contra
ctus non statim recessurus: nũquid tunc ibi poterit conueniri?
⁊ tenet ꝙ non q: ibi non fuit sortitus forum ratione cõtractus.
¶ Item querit si aliquis promisit se soluturum in aliquo loco
⁊ ibi inueniatur sed est statim recessurus, an ibi poterit conue
9 niri? ⁊ videtur ꝙ sic. ar. j. de legationibus. l. cum querit̃. † Ipse te
net oppositum q: contraxisse dicitur quis vbi soluere promit
tit, vt. j. de act. ⁊ obl. l. contraxisse. ⁊ de bonis autho. iudi. possi.
l. iij. Sed si contrahit in loco distingue sit statim recessurus vel
non. ergo eadem distinctio fiet vbi certo loco soluere promisit.
¶ Item glo. que est sup verbo conuenit in versic. proinde dicit
quod litera illa debet legi abnegatiue. dñs Ric. dicebat ꝙ legi
debet prout iacet nisi cõuenit vt alio loco se defenderet hoc est
vt alibi solueret: q: tunc conueniri debet vbi soluere promisit. si
vero non conuenit de loco solutionis tunc conuenitur in loco
contractus, vt hic ⁊. ff. de arbi. l. si cum dies. §. si arbiter. versi. q̃d
igitur. ⁊. j. depositi. l. si in asia. §. j. Richar. ¶ Vel dic plenius
prout sonat quod conuenit quod alio loco se deberet defende
re. nam sicut reus per pactum potest conuenire non declinare
forum, vt dicit glos. per. l. penul. C. de pactis. sic et actor potest

per pactum conuenire quod reum certo loco conueniat,qđ est
notandum.¶ Opp.ꝙ ratione contractus quis non sortiatur
10 forum†,vt.s.e.l.ij.§.legatis.sol.ibi nō negat quando forū for-
tiatur ratione contractus,sed datur sibi ius reuocandi domū
ratione legationis,sꝫ que est ratio quod si cōtraho in legatiōe
perdo priuilegium legationis ⁊ hic non si sum aduena? ¶ Re-
spon.duplex quia ibi igitur de tollendo priuilegio quod est cō-
tra ius cōmune:hic de tollēdo iure cōi.¶ Item ibi sortitur for.
11 hic non.¶ Sed an aduena † satisdabit iudicio sisti? ¶ Glos.
hic tenet ꝙ sic per.l.ij.§.si dubitet.s.eo.Ric.⁊ Iaco.but.tenent
oppositum quia ibi non negat forū se habere:hic sic.⁊ ideo nō
cōpellitur hic cauere.ar.s.de ar.l.si de meis.§.fi.⁊.l.si cum dies.
in princip.⁊.l.⁊ si is.⁊ ideo cum hic non sortiatur ⁊ sic conue-
niatur coram incompetēti iudice non cogitur cauere.s.de iur.
om.iudic.l.fi.sed in.§.si dubitetur.bene sortiebatur licet habe-
ret priuilegium.⁊ ideo ibi satisdat,vt ⁊ ibi no.¶ Item opp.ad
idem ꝙ ratione cōtractus quis nō sortiatur forum:vt ibi possit
cōueniri,vt.C.de nundinis.l.j.sed ibi speciale in nūdinis.vnde
conclude breuiter,aliquando quis contrahit in loco domicilij.
⁊ tunc duabus rationibus ibi cōuenit.s.ratione contractus.et
ratione domicilij.⁊ si habet ius reuocandi domum ex quo ibi
contraxit perdit beneficiū.fallit in legatis si alio tempore quam
legationis contraxerint,vt.s.e.l.ij.§.legatis.⁊.§.seq.¶ Item
fallit si solutio alio loco fieri debeat q2 tunc in loco solutionis
conueniri debet,vt.j.eo.l.exigere.⁊ in loco domicilij,vt.j.§.fin.
vel si conuenit ꝙ non in loco cōtractus cōueniretur sed alibi vt
hoc.§.ver.pinde.aliquando quis contrahit in loco vbi nō ha-
bet domicilium habet tamen ibi horreum officinā vel pergu-
lam,nec est statim recessurus:⁊ tunc potest ibi conueniri ratiōe
contractus.¶ Aut est statim recessurus,⁊ hoc sciebat ille qui
cū eo contrahebat:⁊ non potest ibi conueniri,vt hoc.§.si igno-
rabat:sic a contrario sensu.in casu tamen quando sciebat tenet
glo.quod satisdabit iudicio sisti in loco domicilij sui quod re-
probant Ri.⁊ Iacob.vt predixi.Aliquando quis habet do-
micilium tantū ⁊ ratione domicilij conuenitur,vt.j.ad mun.l.
12 incola.¶ An autē scholares † dicantur habere domicilium in
loco studij statim subijciam,aliquando quis nec contraxit nec
habet ibi domicilium:⁊ tunc ibi nō potest conueniri nisi sit va-
gabundus,qui vbique conueniri potest:vt predixi.¶ Ultimo
glo.numerat multos casus ex quibus sortitur quis forum qui
plenius no.per Roffre.in libello titulo qualiter declinetur fo-
rum ratione feriarū ⁊ in libello disputatorio pilei circa fin.ru-
brice ex quib9 causis sortit qs forū.⁊ per Azo.in summa de iu.
om.iud.§.sortit qs forū.⁊ per Gof.in summa de foro comp.§.
sortit quis forū.⁊ plenius p Hostiē.in summa.e.ti.de fo.cōpe.
§.quibus ex causis sortit quis forum.⁊ plenissime in speculo de
13 compe.iud.aditione.§.j.¶ † Unus casus singularis in quo sor
titur qs forū ⁊ quē ipsi non ponunt est.C.de epi.⁊ cle.authē.itē
nulla cōmunitas.si laicus offendat personā ecclesiasticam effi-
citur de foro ecclesie,vt ibi dixi.Sunt ⁊ alij casus in quibus lai
cus efficitur de foro ecclesie qui no.extra de foro competē.c.cum
sit generale,in glo.⁊ per Inno.⁊ Host.⁊ vide etiā qđ dixi.C.de
iur.om.iudi.super rubrica.¶ Sed q2 aliqui casus hic in gl.no-
tati reuocantur in dubium per modernos de eis videamus.Et
primo de eo quod dicit ꝙ rōne originis proprie vel paterne sor
titur quis Iaco.de ra.⁊ quidam alij moderni dicūt gl.bene di-
cere in origine propria q2 rōne ꝑprie originis bene sortitur qs
for.j.ad municip.l.assumptio.⁊.l.libertus.§.prescriptio.⁊.l.de
iure.sed rōne originis paterne negant filium posse cōueniri nisi
pro muneribus publicis ⁊ honorib9.⁊ ita intelligāt.d.l.assum-
ptio.§.j.⁊ de hoc nota.per Dy.d.l.assumptio.§.j.⁊.l.si quis in-
structus ad municip.Item dicit glos.ꝙ rōne studij scholastici
sortitur qs forū,vt.s.in proemio.§.fi.⁊ in authē.habita.C.ne fi.
ꝓ pa.Cy.C.de iu.om.iu.l.iuris ordinē.in hoc reprobat gl.⁊ di-
cit ꝙ scholaris nō sortit forū in studio quoad hoc vt pro cōtra
ctibus alibi celebratis ibi possit conueniri sed bene sortitur ibi
tres iudices pro his que gerit existens in studio.⁊ ita intelligit
authē.habita.cū gl.cōcor.alia gl.q̄ est.C.vbi de crimi.agi opor.
l.ij.in vlti.gl.pro opi.Cy.allegatur.C.de incolis.l.ij.lib.x.⁊.j.de
iniur.l.lex cornel.§.domū.versi.si tamen.⁊ ibi in glo.¶ Alij vo
lentes concordare predicta dicunt quod scholaris nō sortitur
forum ratione domicilij nisi lapsis.x.annis,vt.d.l.ij.de incolis
lib.x.sed ratione scholastice discipline bene sortitur forum vt
hac glos.¶ Sed contra hoc videtur expressum.s.si quis in ius
voca.non ie.l.j.ꝭm opin.Io.que approbatur.j.eo.l.cum furio-
sus.§.j.⁊ vide de hoc per Hostien.dicto tit.de foro competen.
14 §.quibus ex causis.ver.⁊ cursus temporis.† Item dicit glo.qđ
quis sortitur forum ratione domicilij vbi habet maiorem par-
tem fortunarū suarū.et similem glo.habes.C.de incolis.l.ciues
lib.x.quidā tamē dicunt contra ꝙ domicilium non constituitur
ex eo ꝙ quis habeat maiorē partem fortunarum,vt dicā.j.eo.l.
quod lega.¶ In glo.supplent quidam vbi maiorem subaudi
vel nihil subaudias.⁊ dic conueniendum a iudice illius loci si
ibi inueniatur.Hy.Ibi potest citari.s.vt inuitus conueniatur
ad locū cōtractus.¶ In eadem glo.in fi.Iac.bu.dicit idem in
interlocutoria per dictam.l.cum vnus.§.penul.q2 in precedēti
bus locutus est de interlocutoria ergo et ibi de interlocutoria
debet intelligi Iaco.but.¶ In gl.j.vbi ratione domicilij.in fi.
hoc non est verū,vt ibi no.in glo.vltima.⁊.s.dixi.Hy.vide.s.in
l.fi.de iur.om.iu.in col.quinta vnum dictū notabile ver.sꝫ quid
si aliquis.vbi limitat quod hic dicitur quod debet quis conue-
niri in loco contractus.est verum si ibi reperiatur.

15 **Apud labeonem.** ¶ † Not.ex isto.§.qđ vbi qs cōtrahit mādato meo
nō attenditur locus vbi mandatū factū est,sed locus vbi exeq
tur mandatum.qđ facit ad questionē si existens pergami man-
daui homicidium cōmitti mediolañ.ꝙ possim mediolañ.con-
ueniri.⁊ pro hoc.j.l.proxi.de hac.q.dic vt dixi plene.C.de accu.
l.nō ideo min9.⁊ vbi de cri.agi opor.aut.qua in prouincia et in
meis questionibus statutorum tertia particula.q.xlv.

16 **Illud sciendum.** † No.ꝙ quis potest consti-tuere se soluturū generaliter
in italia.tantū enim operatur genus quoad genus quantum
species quoad speciem.licet quidam dicant loca debere specifi-
cari aliqua et subijci clausula generalis.supra si quis cau.l.sed
et si quis.§.quesitum.vbi de hoc no.⁊ dixi.

1 ☞ Appellatione contractus que veniant:et an veniat de-
lictum.

1 **Omnem obligationem.** † Tractat de
secunda parte rubrice ⁊ allegatur sepe quod sub appel
latione contractus largissima ⁊ improprijssima cōtinetur deli
ctum sed appellatio propria cōtractus est quādo vltro citroqꝫ
oritur obligatio,vt.j.de verb.sig.l.labeo.vbi de hoc.⁊ breuiter
hoc dicit quo ad forum omnis obligatio ex quacūqꝫ causa po-
test dici contractus.¶ Glos.opponit de.l.de eo.j.eo.⁊ dicit ibi
speciale.tu dic quod contractus ⁊ quasi exequātur quātum ad
ius fori,vt hic non quantum ad ius reuocandi domum vt ibi.
⁊ vide quod dixi.j.de exercito.l.j.§.j.¶ Item non ob.s.si quis
in ius vocā.non ierit.l.j.vt ibi not.⁊ vide Archi.extra de foro
competen.c.j.lib.vj.

1 ☞ In confessum non est ferenda sententia,sed danda dilatio
ad soluendum.
Damnum non dicitur ex parua mora inferri.nu.3.
2 Confessus an semper habeatur pro iudicato.
3 Appellari an possit a precepto vel sententia in confessum lata.
4 Tempus quando dicatur modicum vel magnum in materia
dilationum.
5 Modicum tempus dicitur multis modis ⁊ diuersis.

1 **Si debitori.** † In confessum ante libelli oblationē nō fertur sentētia
sed fit preceptū de soluēdo ad.x.dies de consuetudine
⁊ in mora modici tpis nō ꝑsumit magnū damnum.
hoc dicit.⁊ sepe allegatur.l.ista in practica.¶ Et loquit de pri-
ma parte rubrice.⁊ cum ea bene concor.j.de re iudicata.l.debito
ribus.cum his que ibi no.⁊ dixi.vnde dic:aut confessio fit ante
libellum oblatum ⁊ fertur interlocutoria seu preceptum de sol-
uendo ad.x.dies de consuetudine vel arbitrio iudi.per.l.istam.
⁊ arbitrabitur maius vel minus tempus scđm qualitatem per
sonarum ⁊ quantitatem debiti.si autem fiat confessio post li-
bellum oblatum tunc talis confessio habet vim litis contesta-
tionis ⁊ fert diffinitiua.⁊ datur debitori tēpus a lege intra quē
soluat.per.l.istas duorum mēsium:hodie quatuor,vt.C.de vsu
ris rei iudi.l.ij.Et predicta vera sunt in actionibus personali-
bus.nam in realibus quia habet facultatem rei restituende da
tur tempus arbitrio iudicis ad restituendum,vt institu.de of-
fi.iudi.§.j.⁊.j.de rei vendi.l.qui restituere.¶ Item glo.videtur
sentire quod ille qui condemnatus est ex confessione vel cui pre-
ceptum est factum de soluendo tenetur satisdare.et cum fideius
soribus de soluēdo:quod esset multum notandū si verum esset.
¶ Sed Ia.de ra.⁊ And.tenent contrarium:quia hoc non re-
peritur.l.cautum nec subest ratio cum pretorie stipulationi ni-
hil sit addendum vel detrahendum,vt.j.de verb.obliga.l.in cō
uentionalibus.⁊ de preto.stipu.l.j.§.j.¶ Unde exponunt ver-
ba ista cū competēti cautela.i.vt iudex examinet an debitor cui
dat dilationem ad soluendum sit persona suspecta vt q2 dilapi
det bona sua vel non,vt.j.eo.l.in omnibus.vel an sit condēna-
tus in

tus in reali, vt predixi. Et de ista materia vide quod no. d. l. de/
2 bitoribus. j. de re iudic. in summa Azo. de confessis. † Item qd
dixit confessum haberi pro iudicato. ꝛ quõ ꝛ quando iudex. §. j.
ꝛ. ij. q. j. vos in queq̃. ꝛ plenius extra de elec. dudum. ij. in glos. ꝛ
plenissime per Host. in summa de confessis. §. vtrum in confes/
sum ferenda sit sentẽtia. C. eo. tit. de cõfessis in glos. ꝛ bene in gl.
magna circa medium ver. Itẽ quid in precepto. C. de bonis que
liberis. l. fi. §. necessitatem. ꝛ ibi etiam de hoc dixi ꝛ vide Inno.
extra de in integ. resti. cũ venissent. iiij. columna. ¶ Et an a pre/
3 cepto vel sententia que fertur in confessum possit appellari † di/
xi. C. quorum appel. non reci. l. obseruare. ¶ Pro declaratione
secundi responsi huius. l. est aduertendum qd in mora modici
temporis nõ presumitur debere esse magnum damnum, vt hic.
¶ Quandoq; tamen ex modica mora sequitur magnũ pericu
lũ, vt dicit glo. q̃ ponit Ouidius de fastis, omnia sunt hominũ
tenui pendentia filo: ꝛ subito casu q̃ valuere ruunt. ꝛ subsequit:
ludit in humanis diuina potẽtia rebus: ꝛ certũ p̃sens vix habet
hora diẽ. ¶ Et pro prima parte ꝙ modica mora nõ habeat in
se dãnum bene facit. j. loca. l. ꝛ si post in lege. §. colonus. cũ mul/
tis cõcor. ibi in glo. no. ꝛ ad hoc. s. si quis cau. l. ꝛ si post tres cũ
ibi notatis. Sed econtra: longa mora in electionibus afferre cõ
sueuit magnum damnum extra de elec. c. cum inter vniuersas. ꝛ
eo. titu. c. quam sit. lib. vj. imo etiam modica mora quãdoq; ha/
bet in se magnũ dãnum. j. de ap. re. l. fi. ꝛ de admi. tu. l. tutor qui
4 repertorium. in prin. ¶ Sed quantum tempus † dicetur modi/
a cum: dic quo ad. l. istam quod cõmittitur arbitrio iudicis, vt
predixi cum non sit terminatum. vel dic ꝙ est tempus quatuor
mẽsium qd datur condẽnatis, vt hic in fi. dicitur. licet sicut dixi
iudex ex causa possit abbreuiare, vt ꝛ. j. de re iudicata. l. ij. et ibi
5 de hoc. † In iure tamen nostro modicum tempus dicitur diuer/
sis modis, vt dixi in alphabeto dictione modicum tempus, ꝛ
no. in glo. j. sol. matri. l. si constante. §. si super verbo modicum
tempus. si iudex precipiat debitori ꝙ q̃primũ soluat qñ intel
ligitur vide. j. de admi. re. ad ciui. perti. l. ij. §. frumentarie. si pre
cipiatur quod soluat sine dilatione quomodo intelligatur dic
intra. xxx. dies. vt in authẽ. vt nulli iudic. §. illas vero. ꝛ ibi in gl.
col. ix. amico dandum est sine mora. vnde Salomon puerbiorũ
tertio. ca. ñe dicas amico tuo vade ꝛ reuertere ꝛ cras dabo tibi
cum statim dare possis.

1 ☞ Agens cogitur se defendere.

1 **Ubi non cogitur.** † Qui non cogit als in loco iudiciũ susci/
pere compellitur tamen ratione reconuentionis. h. d.
secundũ Iac. but. Sed iste intellectus nõ videtur procedere q2
iure isto non erat locus reconuentioni corã non iudice actoris
nisi super eadem re vel negotio. vt. j. de depo. l. actione. ꝛ de qb9
rebus ad eundẽ iudicẽ eatur. l. j. ꝛ. ij. Sed iure. C. ꝛ authẽ. intro/
ducta fuit materia reconuentionis, vt. C. de senten. ꝛ interlocu.
om. iu. l. cũ pap. ꝛ aut. ꝛ cõsequẽter. ¶ Et ideo Ia. de ra. ꝛ Ny.
tenent cũ glo. ꝙ ista. l. intelligatur in his qui se excusabant pri/
uilegio reuocandi domũ vel alio priuilegio: q2 si agant compel
luntur ibi iudicium suscipere, vt. s. e. l. ij. §. sed si agant.

1 ☞ Contingentia post litem contestatam non reducuntur ad
substantiam iudicij inchoati.
2 Ius superueniens lite pendente an proficiat ad condemnatio/
nem vel absolutionem in eadem instantia faciendam.
3 Exceptio ex parte rei quesita lite pendente an sibi proficiat ad
absolutionem.

b **Non potest.** b Lex ista vtilis est ꝛ satis cla
ra in tex. ꝛ pro ei9 declaratio/
ne vide extra de senten. ꝛ re iudi. c. abbate sane. li. vj.
1 cũ ibi no. per oẽs † ꝛ breuiter. h. d. Contingentia post
litem contestatã non reducunt ad instantiam iudicij inchoati.
Et dic ꝙ hic petebatur futurũ vt presens. sed in. l. nõ queadmo
dum. j. eo. petebatur futurũ vt futurũ: vnde diuersis casibus lo/
quuntur lz simul cõiter allegentur. ¶ Op. de. l. ediles. §. itẽ sciẽ
dum. j. de edil. edic. so. hic loquitur de rebus principalibus que
debent principaliter in iudicio venire. ibi de accessorijs puta fru
ctibus ꝛ accessionibus. Et eodem modo potest responderi ad. l.
si tertius. §. officiũ. j. de aqua plu. ar. ꝛ ad. l. C. de iudi. l. j. ¶ Itẽ
op. ad idem ꝙ contingentia lite contestata reducantur ad prin.
j. de petitio. heredita. l. iiij. ꝛ de pecul. l. quesitum. Gloss. soluit
quod ille loquuntur in actionibus vniuersalibus: ista vero in
singularibus, quod non placet Iaco. but. vt. j. dicam. ¶ Item
op. ꝙ idem sit in singularibus, vt. j. ad exhiben. l. tigni. ꝛ de rei
ven. l. si autem. §. possidere. Glo. soluit quod ille loquuntur in
realibus: ista in personalibus. sed nec hec so. placet Iaco. but. ꝛ
ideo dicit ꝙ aliquando ius ꝛ actio superuenit actori ex noua
cã post lit. cõtest. ꝛ tunc ex eadẽ instantia nõ põt sequi cõdẽna/
tio vt hic. aliquãdo nõ superuenit ius ꝛ actio sed sola facultas
dirigendi act. cõtra reum q tunc nõ possidebat sed hodie possi/
det: ꝛ tunc in eadem instantia fit condemnatio vt in contrarijs.
¶ Item op. contra solutionem gl. ꝛ cõtra. l. istam quod etiã in
personalib9 fiat condẽnatio ex cã superuenienti post litẽ conte.
vt. j. depo. l. j. §. si res deposita. ¶ Gloss. soluit ꝙ hec. l. loquitur
de mere personalibus. l. contraria loquitur de act. in rem scri/
pta. et sic tenet glo. quod actio depositi sit in rem scripta. sed Ia
cob. de ra. dicit eam esse mere personalem. ¶ Item opponõ de
mere personali de. l. si rem. §. vlt. j. de pig. actione. vbi de hoc no.
ꝛ dixi. ¶ Glos. dicit quod ibi est speciale ꝛ eodem modo potest
solui. j. man. l. si mandauero tibi vt a titio exigeres. ¶ Vel dicit
glo. quod sibi superuenit ius ex causa de preterito. ¶ Et ideo ex
eadem instantia fit condemnatio. secus si ex noua causa super/
ueniret ius vt hic. ¶ Item opponit gl. ad idem. j. de peti. heredi
ta. l. quod si in diem solui potest vt precedens cõtrarium. ¶ Et
eodem modo solui potest, vt. C. locati. l. conductores. ꝛ vnde vi
l. non ab re. vbi ius futurum in iudicium potest deduci si dedu/
catur vt presens ꝛ pro iure presenti. istud tamẽ contrarium ma
gis obstat ad. l. non quẽadmodum. j. eod. ¶ Item op. ꝙ omnia
veniãt q̃ claudi possunt sub petitiõe, vt. j. e. l. solemus. dic quod
verum est si tempore petitionis erant debita actori: als secus.
vt hic. Itẽ nõ ob. j. ti. j. l. si nõ mortis. §. fi. ꝛ. C. de eden. l. edicta vt
vtrobiq; colligitur. ꝛ dixi. Et pro declaratione omnium predi/
ctorum dic scdm modernos ꝙ non est differentia quoad hãc. l.
inter actiones vniuersales ꝛ singulares nec inter reales ꝛ per/
2 sonales vel in rem scriptas. † sed cum queritur an ius superue/
niens lite pendente pficiat ad condẽnationem vel absolutionẽ
in eadem instantia faciendam dic aut ius superuenit actori aut
reo: si actori aut queritur super accessorijs puta vsuris vel fru/
ctibus ꝛ tunc prodest quoad condẽnationẽ fiendam super eis
in eadem instantia ꝛ sine noua petitione. ꝛ ita loquitur dicta. l.
ediles. §. item sciendum. de edil. edic. ꝛ de aqua plu. ar. l. si terti9
§. officium. ꝛ. C. de iud. l. j. vbi de hoc not. ꝛ dixi. Si autẽ ius su/
peruenit actori sup principali ꝛ tunc superuenit ius ꝛ actio ex
noua causa ꝛ tunc in eadem instantia non potest fieri condẽna/
tio nec absolutio sed noua interpellatione opus est vt hac. l. aut
nõ superuenit cã noua sz ius ex causa veteri de preterito: ꝛ tũc
ex eadem causa fit condẽnatio, vt. d. l. si rem. §. fi. de pigne. act. ꝛ
man. l. si mandauero. Aliquando nec ius nec causa superuenit
de nouo sed solũ potestas vel habilitas dirigendi act. in reũ vt
quia prius non possidebat reali couentus: modo autẽ possidet
vel conuentus de peculio tunc nihil erat in peculio sed lite con
test. incip. esse in peculio: ꝛ tunc in eadem instantia fit cõdemna/
tio, vt dicta. l. si autem. §. possidere. j. de rei vendi. ꝛ. l. quesitum
de peculio. ꝛ pro hoc bene. j. de muner. ꝛ hon. l. in honoribus. §.
auctis. in quo dicit Pe. se aliquando credidisse fore speciale ra/
tione publice vtilitatis sed non est ibi dispositio rei qui prius
erat inops ꝛ modo factus est locuplex. Aut nihil superuenit sz
omnia intentata sunt de futuro: ꝛ tunc non fit condẽnatio, vt. j.
eo. l. non quẽadmodum. ¶ Si vero queritur ex parte rei an ex/
3 ceptio † quesita lite pendente sibi proficiat ad absolutionem. dic
aut exceptio quesita est facto actoris ꝛ prodest reo ad absolutio
nem, vt. j. de condi. indebiti. l. eleganter. §. si quis post. de libe. le.
l. non solum. §. fina. ꝛ. C. de tempore app. l. per hanc. ¶ Aut est
quesita sine facto actoris. Et tunc aut ex causa precedente petit.
et prodest sicut et actori taliter ius quesitum, vt dicta. l. si rem. §.
fi. de pig. act. cum concord. ¶ Aut est noua defensio: ꝛ tunc aut
est talis que etiam lata sententia prodesset ad onus condemna
tionis vitande: ꝛ tunc prodest, vt. j. de excu. tuto. l. spadonem. §.
si autem. ꝛ. l. iureconsultus. j. respon. ¶ Aut non excusaret eũ
ab onere condemnationis: ꝛ tunc sibi non prodest, vt. j. de excu.
tuto. l. tutor petitus. ꝛ de vacati. munerum. l. ij. §. qui ad mune/
ra. ꝛ hec est veritas huius materie, sm Iac. bu. Pe. ꝛ alios mo
dernos superfluis resecatis licet quidam indistincte teneãt ius
superueniens reo quandoq; prodesse: quia omnia iudicia sunt
absolutoria. instit. de perpetuis ꝛ tempora. act. ꝛ licet canoni/
ste de hoc faciant longas filaterias dicto. c. abbate sane. de sen/
tentia ꝛ re iudic. lib. vj. ¶ Et de ista materia vide quod not. per
Azo. in summa ad exhiben. §. interesse. ꝛ. §. in personalibus. et
per Cy. C. de alie. iu. mutandi causa. l. j. ꝛ bene per Dy. instit. de
act. §. j. ꝛ per eũ plene de except. rei iudic. l. si mater. §. eandem. et
per Rofre. in libello act. ad exhibendum ꝛ not. et tetigi infra ad
exhi. l. tigni. §. si quis non possideat. ¶ Ultimo querit Iaco. de
ra. cum hec. l. loquatur de iure superuenienti post lit contesta.
quod patet ex litera dum dicit post iudiciuz acceptum quod fit
per litis contest. in aut. de litigi. §. si vero initium. nunquid erit
idem si hoc contingat post libelli oblationem ꝛ ante litis con/
te. et videtur quod non a cõtrario sensu huius. l. ¶ Ipse tamẽ

a ¶ Modicum. Adde glos. in l. hactenus. ff. de vsufru. gl. in. c. anterior. xij. q. vj. ꝛ in. c. terrulas. xij. q. ij. Et modicũ tẽpus dr. x. dierum. l. promis sor. §. j. ff. de cõ sti. pecu. ꝛ ibi Bar. l. si pecu. §. fi. de statuli. Qñq; dr pro xx. dieb9. l. j. ff. de itinere actu q; priua. Qñ/ q; p. ix. annis Bal. in. l. iube mus. C. de sa/ crosan. eccles. Ang. in. l. si fi/ lio. §. fi. ff. sol. mat. Qñq; ar bitr. iudicis. bart. in. l. iij. §. cũ igit. de vi ꝛ vi arma. alex. in. l. si de eo. §. si forte. de acq. pos. qñq; pro quatuor mẽsi bus. gl. in. l. si ager vectiga/ lis. ꝛ in. l. si cõ stante. §. pe. ff. sol. mat. doc. i cle. j. de reb. ec/ cle. non alien.

b ¶ Nõ põt. Cõ cordant tex. et doc. i. c. signifi cãtib9. de libel. obla. extra.

tenet oppositum: quia ius nouum superueniens non excusat temeritatem actoris non habētis ius tpe libelli oblati. ar. j. q8 vi aut clā. l. si alius. §. est ꝛ alia. in fi. ꝛ. j. e. l. eum quē temere. ꝛ instit. de pena temere litig. ꝛ qꝛ in eadē videt rō ante litē cōtest. ꝛ post. ꝛ vide de ista materia quod no. j. si ser. ven. l. harum. ꝛ. l. egi.

1 Legati et eorū familiares in legatione conueniri possunt ex delictis in legatione commissis.
2 Rei vendicatio datur ex presenti possessione.

n **On alias.** Patet ex glossis.

1 **Ex delictis.** †Hec est cōis litera, vt gl. dicit. Et breuiter dicit ꝙ legati ꝛ eorū familiares in legatione conueniuntur ex delictis in legatione cōmissis sed rei vendica. non. ¶ Ibi admiserunt. i. deliquerunt contra quē
2 cunqꝫ. †Et no. quod sequitur ꝙ rei ven. datur ex presenti possessione. ꝛ pro hoc. j. de rei vē. l. fi. ꝛ. C. de ali. iu. mutā. cau. l. j. ¶ Ultimo no. ꝙ licet dicatur aliquid fieri debere sine distinctione cū distinguitur, vt in glo. ¶ Et quod subijcit subducatur ministerium. i. exercitium legationis. nā hec est causa quare legati tempore legationis non conueniunt, vt hic patet. ꝛ vide. j. l. proxi.

1 Legatus an et quo casu conueniri possit rei vendicatione in tempore et loco legationis.
2 Legatus legatione durante possidere incipiens perdit priuilegium reuocandi domum quasi nouum domicilium contrahat vbi incipit possidere.

1 **SI legationis.** †Ubi tēpore legatiōis īcipio possidere possum conueniri rei vend. nec habeo ius reuocandi domū. h. d. secus si ante incepit possidere, vt. s. §. proxi. ꝛ inducitur hec. l. ad questionem transeuntis per ciuitatē cū equo alieno quod ibi pro ipso equo possit cōueniri quasi hic sit speciale. ꝛ per cōsequēs in alijs ɔtrariū sit ius cōe. s. de legibus. l. ius singulare ꝛ pro hoc etiā. s. e. l. heres absens. §. j. Multi docto. dicunt contra ꝛ ad hunc. §. respondent ꝙ hic per talē possessionē solum perdit priuilegiū reuocandi domum ꝛ alās de iure cōi quasi habens domicilium poterat hic conueniri ꝛ nos loquimur an astringatur de nouo ꝙ non sit: qꝛ cū ad tēpus adsit abesse videtur, vt. j. de lega. tertio. l. si fundus. ꝛ ad idem. l. titius horreum. j. de acqui. re. do. Sed ꝙ possit conueniri facit. s. §. proxi. intelligendo ꝙ ibi esset legatus alibi quā in ciuitate romana cū generaliter loquatur. nā si in legato ibi est speciale ꝙ presens possessio eum non astringat in contrariū est ius cōmune, vt predixi. de hoc fuit opi. Azo. ꝙ posset conueniri. opi. Hu. ꝙ non, vt no. ꝛ plene dixi. C. vbi in rem act. l. fi. ꝛ sicut ibi dixi opi. Azo. cōiter approbatur ꝛ seruatur. ꝛ videtur casus pro eo supra. §. pri. qui loquitur etiam in re mobili. i. in seruo. ¶ In glo. j. in fi. vt. j. de legatio. l. pau. §. fi. ¶ In glo. sed nonne. in fi. idē si alibi cepit possit tempore legationis dum tamen rome conueniatur. Ry.

1 Legatus ratione quasi contractus an possit legationis tempore conueniri.
2 Creditores possunt conuenire legatum ex cōtractu inito ante legationem cum defuncto.

1 **DEeo autem.** †Ubi in legatione qs quasi contrahit hereditatē adeundo non pōt conueniri nisi eatenus vt satisdet vel missionē in possessionē patiat. h. d. hec. l. cū sequēti. ꝛ principium alterius seq. ¶ Op. glo. de. l. omnem obli. s. eo. sol. vt in ea. ¶ Item oppono de. l. interdum. §. fina. j. eod. sol. vt in ea. ꝛ licet primam sol. reprobet per literam que loquitur etiam in creditoribus qui certant de dāno vitando: Hugolinus tamē eam defendit dicens ꝙ hic dicitur de creditoribus non obsta-
2 re †quia creditores conueniunt legatum ex contractu inito ante legationem cum defuncto ꝛ nō habet locū regula cōtraxerit in legatione vel ante, vt. s. eo. l. ij. §. legatis. Sed legatarij ꝛ dominus negotiorum de quo loquitur. §. contrarius conueniunt legatum ex quasi contractu inito in legatione quo casu locum habet distinctio an certent de damno. ꝛ agant vt in cōtrario: an de lucro, ꝛ non agant vt hic, vel sol. ꝙ hic loquitur in legato cuius officium est temporale. ꝛ poterit conueniri finita legatione sed officium senatoris est perpetuum. Et ideo ne dominus negotiorum perdat ius suum potest senatorem conuenire durante officio, vt in contrario. arg. j. de tutel. et ra. distra. l. vbi. §. j. et quod ibi not. Ray. vel dic quod hic habuit necesse adire hereditatem propter periculum mortis quia non aditam nō transmitteret ad heredes. ꝛ ideo hic non conuenitur sed in cōtrario immiscuit se voluntarie negotijs alienis: et ideo conuenitur vt ibi. vel dic fm Jaco. de ra. quod hic loquitur in quasi contractu aditionis hereditatis que solo animo fieri potest, vt institu. de here. qualitate et differentia. §. fin. ibi loquitur in alio quasi contractu qui fit per negotiorum gestionem. Et ideo ibi sortitur forum vt ibi. vnde dic aut legatus contrahit durante legatione: ꝛ tunc rome potest conueniri, vt. s. eodē. l. ij. §. omnes autem. ¶ Aut quasi contrahit: ꝛ tunc aut hereditatem adeundo vel sibi restitutam accipiendo: et tūc nec per legatarios nec per creditores conuenitur durante legatione. Et quia in hoc releuatur grauatur in alio scilicet vt satisdare teneatur: alioquin fiet missio in bona hereditaria vt hic. ꝛ que sit ratio dic vt in lege sequen. ¶ Si vero aliter quasi contrahat secundum Ryco. debet se defendere. ꝛ ita intelligit dictam. l. interdum. §. finali. licet glo. aliter dicat vt predixi. ¶ Item oppono quod satisdare non teneatur sed nudam cautionem prestare, vt. s. eodē. l. ij. §. si dubitetur. Solutio vt gloss. ¶ Uel dic quod ibi cogeretur ad vnum contrariorum. quod esset tempore de iure scilicet si satisdare non posset cogeretur iudicium suscipere. Et sic legationem deserere quod esset inconueniens. sed hic nō cogitur ad aliquod tempus licet satisdare non possit quia solam missionem in possessionem patitur que fieri potest sine impedimento legationis, vt in. l. seq. cetera dic vt in glo.

1 Legati qua ratione vtantur priuilegio reuocandi domū.

1 **QUid enim.** Ibi custodie causa, vt. C. vt in posses. lega. l. qui legati. †Et no. ꝙ ratio quare legati habent priuilegium reuocandi domum est ne impediatur legatio. vt ꝛ. s. eodem. l. non al. in fi. ꝛ ibi glos. hic allegat. j. de dam. infec. l. si finita. §. si forte. melius facit sequens. §. qui incipit vbi autem.

1 Conueniri non pōt legationis tempore is cui ex trebelliano restituitur hereditas.
Priuilegium personale personam non egreditur.
2 Exceptio trebellianice competit etiam non legato.
3 Juramentum prestare non tenetur qui cogi non potest iudicium suscipere.
4 Legatus an et quibus casibus possit legationis tempore conueniri.
5 Filius natus solum petit quartam hereditatis propter incertitudinem partus nascituri.
6 Mulier potest septem pueros simul procreare.

1 **SEd et si restituatur.** †Continuatur cum precedentibus ꝛ primū respōsum summatū fuit in. l. de eo autē. scdm respōsum dic q8 beneficium personale non extendit ad alios. de quo dic vt in glo. ꝛ plenius per Dy. et
2 alios extra de reg. iur. c. priuilegiū personale. li. vj. ¶ †Op. q8 etiā non legato cōpetat exceptio trebel. vt. j. ad treb. l. j. in prin. ꝛ. §. j. ꝛ sol. vt gl. vel fm Jaco. de ra. dic ꝙ legato competit exceptio ante restitutionem ꝙ nō conueniatur. ꝛ hec est personalis sed post restitutionem eque competit exceptio trebel. legato ꝛ non legato. ¶ Uel dic clarius quod litera dicere voluit quod exceptio que competit legato iuris reuocandi domū nō transit in fideicom. per restitutionem factam a legato per trebellianū. nam priuilegium legati est personale. ꝛ ideo non transit in fideicommissarium per restitutionem. ꝛ hoc vult dicere litera, fm Jacob. de ra.

3 **Ex quibus causis.** †Qui non tenetur iudicium suscipere nec iurare tenetur quia iuramentum loco contestationis succedit. hoc dicit. ꝛ dic vt in glo.

4 **Edium nomine.** †Ponit duos casus speciales. ibi cōuenitur legatus in legatione propter periculum quod est in mora. h. d. Et aduerte quod glo. dicit quod missio fiet ex primo decreto ꝛ si fieret ex secundo decreto dicit ꝙ tenet sed restituetur. Ja. de ra. dicit quod tenet ꝛ non restituetur. Et ad. l. contrariā respondet quia illa loquitur quādo cōtra absentē fit missio: ꝛ ideo restituitur. hic autem loquit qn̄ contra presentē. ꝛ ideo nō dat restitutio. ¶ Deinde op. gl. ꝙ nō sit opus litis cōtest. cū tempus mero iure non currat. sol. vt gl. vel dic clarius: aut actor est rome vbi est legatus ꝛ de facili potest litē contestari ꝛ tunc contestari debet et si non cōtestat actor nō restituetur, vt hic. Si vero legatus est rome ꝛ actor non, sed in prouincia sua: vel si est rome cum magna difficultate ꝛ impedimento legationis posset fieri contestatio

tunc

tunc habet locũ.l.contraria q̄ si nõ cõtestetur detur restitutio. vt ibi no. ¶ Ultimo querit gl.z nõ soluit qd erit in actione de dolo q̄ non perpetuatur per contesta.vt.C.de dolo.l.fin. dicunt quidam q̄ in ea ꝓcedetur vsq3 ad sentẽtiam. nam sicut in alijs actionibus procediturvsq3 ad litis cõtestationẽ vt actio perpetuetur:sic in ista procedet vsq3 ad sñiam q2 nõ perpetuatur per litis contest.cum eadem sit ratio.z pro hoc.ꝟ.de ferijs.l.j.Jaco. de ra.tanet contrarium q2 si procedi deberet vsq3 ad sñiam officiũ legationis impediretur quod esse non debet,vt.ꝟ.eod.l.non al.in fin.z.l.de eo.z ideo dic q̄ in actione de dolo tempus mero iure non currit q2 non valenti agere non currit prescriptio, vt ꝟ.eo.l.ij.§.in omnibus.z.C.de annali excep.l.j.

Si paterfamilias. †Propter incertitudinẽ partus nasciturifilius
5 †natus petit solũ pro quarta parte hereditatis licet in prescientia dei certum esset vnum solum nasciturum.h.d.Et concord.ꝭ. si pars heredi.peta.l.antiqui. ¶ Opponit glo.de.l.cum quidã de acquiren.here.so.vt ibi quia ibi recitatur opinio iuriscõsulti que hic reprobatur,licet Jac.de ra.dicat non reprobari quia ille iureconsultus loquitur inspecta veritate quãdo postea apparet vnum natum esse quia tunc est heres pro dimidia: vt ibi sed inspecta incertitudine non admittit nisi pro quarta,vt hic. z de hoc dic vt no.z dicam.l.antiqui. ¶ Et gl.dicit q̄.vij. nasci
6 possunt†quia tot sunt receptacula mulierum.z allegat.l.si pater.ꝭ.de so.que cum isto.§.concordat.sed tex.in.d.l.si pater.dicit solum quinq3 receptacula.

1 ☞ Prius interpellans prior habet actionem.
2 Judicia possunt diuersimode proponi et diuersimode terminari.
3 Accusatus an possit accusantem de maiori vel pari crimine accusare.

1 **Ubi prior appellat.** †De pria parte rubrice loquitur per modum regule: et ideo summario non indiget z de ordine iudiciario tractat z dic appellat.idest interpellat per vocationem in ius,vt.ꝟ.ex quib.cau.ma.l.j.ver. vel cũ magistratus.z ibi in glo.z verbũ agat accipe ꝓprie z nõ dicas.l.peragat,vt in gl.no.z concor.extra de ord.cognitio.c.ij. cũ ibi no.z vide ibi Goffre.z Hostiẽ.in summa z specul.z de incidẽtibus questionibus z Azo.in summa de ordine iudiciorũ z de ordine cognitionũ.Et dic q̄ scðm gl.hec.l.h3 quinq3 lecturas quarum prime due reprobantur. Ad euidentiam aliarum triũ dic q̄ aliquando plura iudicia proponunt ab vna tantum parte:z tunc aut sunt criminalia z recurretur ad.l.qui de crimine.C.de accu.aut sunt ciuilia z tunc dic vt not.C.de eden.l.edita.z plene per Dy.extra de reg.iuris.c.nullus pluribus.lib.vj. z.ꝭ.de tributo.l.qd in heredem.ꝟ.eligere. Aut vna est ciuilis z alia criminalis: z tunc recurretur ad.l.cum ex vno.ꝭ.de priua. delict.z his casibus non loquit hec.l. ¶ Aliquãdo plura iudi-
2 cia†proponunt a diuersis partibus hincinde z tũc aut omnia sunt ciuilia.z hec est vna lectura hic posita.z de hoc etiã loquitur.l.j.C. de ordin.iudi. ¶ Et si opponas quare debet excludi vnum per aliud,rñdeo q̄ non excludit in totum imo de vtroq3 simul cognoscit.ex ordine tamen qui primo ꝓposuit primo litẽ contesta.z primo iurat de calũnia.z sic de alijs actibus iudicij. ¶ Oppo.q̄ primo secũdum q̄ primũ debet terminari,vt.C. de ordi.iudi.l.ij.so. hic loquit in duobus principalibus iudicijs. Ibi vnũ est principale aliud emergẽs.z ideo emergẽs primo debet terminari q̄ inspiciat cum pcessum impediat.Si autẽ etiã incidens de ipso incidenti cognosceret sed pnunciaretur solum sup principali,vt in cõtrario no.z dixi. ¶ Item op.ad idem q̄ secundum primo debeat terminari vt insti.de act.§.preiudiciales.so.vbi secundum est preiudiciale primo terminatur vt in 3rio.si vero primum est preiudiciale primo terminat duplici rõne z quia preiudiciale z q2 primo propositũ. Aut nullũ est preiudiciale:z tunc procedit regula huius.l. ¶ Item opp.ad idem q̄ secundum debeat precedere,vt.ꝭ.eo.l.si de vi.z.C.de interdictis.l.incerti.sol.hic i duo bus petitorijs vel possessorijs ibi vt vno petitorio z alio possessorio:z ideo possessorium prefertur. ¶ Itẽ oppo.de.l.vbi.C.de transac.so.ibi speciale in eo qui venit cõtra trãsactionem sic solẽnizatã. ¶ Conclude ergo hanc lecturã sic:vbi duo iudicia cõpetunt hincinde principalia z neutrũ est alteri preiudiciale habet locum hec.l. ¶ Fallit vbi vnum est petitorium aliud possessoriũ.vt.d.l.si de vi.ꝭ.eo. ¶ Item fallit dicta.l.vbi.C.de trãsac. z hoc de prima lectura. ¶ Aliquando hincinde proponuntur plura iudicia terminalia.Et de hoc loquitur.l.ij.C.qui accusare non possunt. ¶ Et q̄ secũdum crimen primo debeat terminari videtur per.l.j.C.qui accu.non possunt. ¶ So.hic iudicia sunt paria:ibi vnũ maius altero. ¶ Item oppono.qð etiã minus si primo ꝓponatur primo debeat terminari,vt eo.titu.qui accusare non possunt.l.neganda.Sol.ibi primus qui minus ꝓposuerat ꝓsequebat suã vel suorũ iniuriã.sed si secũdus q maius intentat prosequeret suã vel suorũ iniuriã preferetur. ¶ Quid si vterq3 ꝓsequatur.gl.tenet qð primus preferatur per.l.assiduis. §.exceptis.C.qui potio.in pig.ha. Odo.z sequaces impugnãt illã glo.Et ad.§.exceptis respondent q̄ ibi non potest locũ habere cõcursus:q2 ibi tractat de ordine satisfactionis et hic põt esse concursus.z ideo dicunt qð procedet hoc casu ex ordine,vt primo ꝓbetur in primo vtrũq3 tñ simul intẽtabitur licet ex ordine,tu sustine glo.inducendo.§.exceptis.alio mõ q2 ibi dr quod nõ debẽt 3cedi scðo plusq̄ primo.s3 ita est q̄ si nullus ꝓsequit suorũ iniuriã prefertur primus.scðo ergo si vterq3 prosequitur suam iniuriam z deberet secundus preferri plus conferretur secundo q̄ primo cõtra dictũ.§.exceptis.Et ideo puto gl. bene dicere.z de hoc dixi dicta.l.neganda. ¶ Item videtur q̄ primus semper debeat preferri etiam si scðs accuset de maiori crimine. vt.ꝭ.de publi.iudi.l.is q reus.so.hoc verũ qñ nomẽ primi rei re-
3 ceptũ est inter reos. ¶ Item oppo.q̄ etiam scðo accusans† de pari crimine audiat,vt.C.qui accu.nõ possunt.l.scðm lecturam Azo.de adulter.l.qm̃ alexandrum.so.ibi secũda accusatio erat preiudicialis prime.Conclude ergo hanc lecturam sic: vbi duo crimina hincinde ꝓponũtur z sunt paria vel primũ maius vel etiã minus s3 nomen rei est receptũ inter reos vel si non est receptum primus ꝓsequitur suã vel suorũ iniuriã vel vterq3.secundum veram op.locum h3 z procedit hec lex. ¶ Ultima lectura est qñ ab vna parte ꝓponit iudiciũ criminale z ab alia ciuile.ad quã op.de.l.fi.C.de ordine iudiciorũ.so.vbi criminale primo ꝓponitur locũ h3 hec.l.secus si primo ciuile ꝓponat q2 criminale etiã scðo loco propositũ precedit 3 q̄ ciuile scðo loco ꝓpositũ precedat,vt.C.de adulte.d.l.qm̃ alexandrũ.solu.ibi ciuile erat preiudiciale z ideo cõclude hanc lecturã sic. vbi vtrũq3 iudiciũ criminale ab vna parte ꝓponitur et ab alia ciuile si primo propositum est criminale procedit hec.l.vel si primo ciuile z est preiudiciale.z vide no.per Dy.extra de re.iur.c.q prior.li.vj. Jac. bu. ¶ Itẽ nõ ob.ꝭ.de peti.here.l.si quis libertatẽ,vt ibi not.

1 ☞ Judicium in vno loco vel coram vno iudice ceptum ibidem est terminandum.
2 Judicium ceptum coram legato sedis apostolice an finita legatione coram eodem terminabitur.

Ubi ceptum. Ista.l.sicut z superior tradit per modum regule et tractat
1 de prima parte rubrice. z breuiter hoc dicit. ¶ †Judicium vno loco vel corã vno iudice ceptum ibi debet terminari z sic non ob.ꝭ.eo.l.non videtur.Et vide.C.de asser.tol.l.j.in fine.z quod dixi.C.de iudi.l.nulli.circa fi.Item quod dicit glos. quod etiam in alio loco dum tamen in eadem terra potest terminari intelligas in arbitro vel iudice delegato q nõ habent certã sedem.secus in ordinario q habet certam sedem z locũ.s. maiorũ suorũ,vt.ꝟ.de iusti.z iur.l.pen.vbi de hoc dixi. ¶ An cause ce-
2 pte†corã legato sedis apostolice finita legatione debeant corã ipso finiri.videtur q̄ sic,vt.ꝭ.eo.l.de qua re.sed de hoc dic vt dixi.C.vt cause post puber.adsit tutor.l.j.quãdoq3 cum causa inchoata corã vno iudice ex causa terminatur coram alio,vt.ꝟ.e. l.iulia.ait si alter.z de iur.om.iu.l.pretor.z.C.de iudi.properandum.§.sin autem in medio.Bul.hec.l.habet duas lecturas.secunda tutior vt no.in aut.de testib⁹.§.quoniam. ¶ In gl.ibi.z l.properandũ.hic ratiõe iuste impedimenti,vt ibi patet. ¶ Ibi deleget ordinarius lite coram se cõtestata. ¶ In fin.glo.dic vt C.de iudi.authẽ.ad hec.z intellige hanc.l.vt no.per Cardi.extra de censi.c.j.z de hereti.c.accusatus.li.vj.Ray.

1 ☞ Coheredes non possunt eis inuitis iudicium deducere:eis ignorantibus vel scientibus et non contradicentibus.

1 **Si petitor.** †Coheres aut coheredes eo inuito in iudiciũ deducere nõ potest. hoc dicit. Op.gl.de.l.ij.C.de consor.eiusdẽ lit.z soluit q̄ inuitis vel contradicẽtibus coheredibus non potest vt hic. sed eis ignorãtibus vel scientib⁹ z nõ 3dicentibus põt vt in cõtrario.sed nec tunc in eorum preiudicium potest sed in sui tantum scilicet vt teneatur ex satisdatione de rato quam prestat, vt ibi Nicolaus.

1 ☞ Prius dictum intelligitur in subsequẽtibus repetitum.
Tempora in prima delegatione apposita videntur in personã loco primi delegatam repetita.

1 **Si iudex.** †Prius dictum intelligit̃ in subsequētib⁹ repetitũ.h.d. vel clari⁹. Mortuo delegato alius subrogat⁹ ex integro tantũ tēpus habet quātum habuerat defunctus dũ tamē legitima tpa non excedat.ꝛ vide qđ dixi.s.e.l.ij.§.si⁊ iudex.ver. sed quero. ℂ Op.tribus modis de.l.properandũ.§.finautem in medio.C.de iudi.ꝛ so.vt in glo. ℂ Item opponit gl. duobus modis non soluit.primo de.l.sub conditione.j.de heredib.instit.secundo de.l.per retentionē in fi.C.de vsur.sed sol.vt in qualibet earum no.nam in.l.sub cōditione nouũ grauamen oppositum substituto facit vt non intelligat̃ repetita conditio apposita instituto.vt.l.licet.de leg.j.quod hic non erat. Ad.l.per retentionem.dic vt in ea nota.vel dic ꝙ hic ideo intelligitur repetitio ꝓpter prorogationem seu subrogationem.ar.s.de arbi.l.labeo.ꝛ.j.eo.l.proponebatur.Ja.bu. ℂ In glo.j.ibi in hoc scꝫ certe ꝛ in duabus precedentibus opinionibus credo idem.vt di.§.finautem in medio no.ꝛ dixi vnde dic ſm Pe.ꝙ totum qđ hac.l.dicitur determinat̃ per illum.§.vnde dicitur aut loquimur de ordinario ꝛ locum habet.§.ille.si de delegato tunc aut tp̄s instantie clauditur intra tpa delegationis:ꝛ tũc idem quod in ordinario.si non claudit̃ sꝫ tēpus delegationis est minus triennio:tũc terminari debet intra tp̄s delegationis nisi ꝓrogetur a delegante.non ob.§.finautem in medio q: loquitur de tempore instantie qđ suppletur non autem de tempore delegationis.

1 ☞ Edictio actionis non prorogat iurisdictionem.
2 Libelli oblatio tribus de causis fieri dicitur.

Non videtur. Ista.l.per modum regule loquitur de secunda parte rubrice.Et breuiter hoc dicit. ℂ †Edictio actionis 1 non ꝓrogat iurisdic.ꝛ cōcor.extra vt lit.nõ cōtest.c.j.ꝛ de accu.c.ad petitionem.ꝛ ibi in gl.que incipit.ꝓ hoc videbat̃. 2 ℂ Sed q̃ est ratio:dic q: oblatio libelli † fit ꝓpter tria. ℂ Primo vt reus deliberet velit cedere vel contēdere. ℂ Secundo vt si velit contendere veniat instructus ad iudicium. ℂ Tertio vt disputetur de persona iudicis.quomodo enim scire posset reus an causa pro qua conuenitur spectet ad iudicem nisi dato sibi libello per quod inspicit ꝙ petatur:ideo per solam libelli oblationem non videtur iurisdictio prorogata.Jaco.but.ꝛ per hoc credo Fran.ac.non bene intellexisse.l.istam quia eam intelligebat solum in vocato coram non suo iudice.dicit quod si coram non suo iudice recepisset libellum non posset postea declinare per.l.vbi ceptum.s.e.l.ꝛ.l.si quis postea. ℂ Sed certe hec.l.indistincte loquitur.nec ob.l.vbi ceptum.quia ibi fuerat lis contest.vt colligit̃ ex verbo ceptũ.al's acceptũ.vt in aut.de litig.§.si vero initium.Itē non obstat.l.si quis postea.quia loquitur de priuilegio post vocationem acquisito.secus si ante Rico.ꝛ vide quod no.s.de eden.l.j.in princi.

1 ☞ Heres vtitur iure defuncti.

1 **Si is qui rome.** †Heres vtitur iure defuncti.h.d.vel clarius non attenditur domicilium heredis in contractibus vel iudicijs factis cum defuncto.

1 ☞ Judicium non potest esse super futuro:nec tractus futuri temporis ad iudicem spectare.
2 Judicium qualiter super obligatione annua vel annuo legato intentetur.
3 In legato annuo alimentorum potest agi pro futuris annuis.

1 **Non quemadmodum.** †Licet contractus possit esse de futuro:iudiciũ tñ nõ.h.d.ꝛ vide qđ no.ꝛ dixi.s.e.l.non pōt. ℂ Op.de.l.in lege aquil.si deletum.j.ad leg.aquil.ꝛ de tabu.exhibē.l.locũ.§.cōdēnatio.So.ibi spāle in odium dolo.vel dic ꝙ in ꝟ ijs erat ius de presenti ꝛ prestatio de futuro:hic oīa erant de futuro.Et ideo dic qđ aliqñ est ius ꝛ actio de presenti sed exactio de futuro vt in obligatione in diem ꝛ tunc condēnatio fit de presenti.Sꝫ an differat̃ exactio.dic quod si agitur cōtra eũ q est in dolo statim fit exactio.vt.d.l.locũ.§.condēnatio si cōtra eũ q est in culpa ꝛ differtur exactio vt dicta.l.in lege aquil.ꝛ de hoc dī.j.de condit.furt.l.si seruus. ℂ Item op.de.l.j.§.biduũ.j.quādo app.sit.so.vt glos. ℂ Item op.extra gl.de.l.conductores.C.locat.ꝛ so.vt ibi no.ꝛ plene dixi.ꝛ.j.si seruit⁹ ven.l.legi. ℂ Itē op.de.l.C.de sententijs que sine 2 certa quātitate.l.j.ꝛ so.vt ibi. ℂ †Querit gl.qd de obligatione vel legato annuo in stip.annua.vꝫ quod cum sit vna statim potest agi ꝓ omnibus annis.Et fiet condemnatio tamen differet̃ exactio ꝓ futuris.quod intelligit Ric.vbi aliquid debetur pro presenti;vt quia stetit vno anno qđ non soluit.nā tunc pōt agi pro anno quo nõ soluit ꝛ pro futuris.secus si nihil sit debitum de presenti:q: tūc agi nõ potest ꝓ futuro.vt no.j.de peti.here.l. 3 ꝙ si in diem.†in legato annuo alimētorum potest agi pro futuris annis.Et videt̃ speciale fauore alimentorũ ꝛ vltime voluntatis.vt.C.de fideicō.l.j.ꝛ ibi de hoc no.ꝛ dixi.in alio legato annuo cum pro primo anno sit purum ꝛ pro sequētibus cōditionale non videtur posse agi pro futuro.ꝛ pro hoc.C.de prescrip.xxx.annorũ.l.cum notissimi.§.in his cōiter tamen ꝛ in his iudiciorum vsus seruat quod agi possit ꝓ tēpore futuro ratione iuris presentis ne cogatur legatarius singulis annis de iure suo protestari.ꝛ interpellationem facere.arg.C.de prescriptio.lōgi temporis.l.male agitur.Jaco.bu. ℂ Et ad legem istam potest responderi ꝙ hic oīa erant de futuro.sed in questione ꝓposita ius est presens licet prestationes sint de futuro.Alij dicunt qđ pro futuro fiet condemnatio vt caueat ſm legē in omnib⁹.j.eo. An autem commissio generalis vel delegatio causarũ extendatur ad lites futuras.vide Archi.xj.q.j.c.peruenit ꝛ qđ dixi supra de arbi.l.de rebus.ꝛ vide etiam de hac materia quod dixi j.de vsur.l.j.§.j.ꝛ.s.eo.l.non potest.

1 ☞ Judiciũ ꝛ processus iudicialis aliqñ ex iusta cā differtur.
2 Impediti an teneantur mittere procuratorem.

1 **Interdum.** Ex iusta cā differt̃ iudicium † ꝛ processus iudicialis.h.d. ℂ Opp.glo.de.l.fi.s.de ferijs.so.vt ibi not. Querit 2 gl.an isti impediti † teneant̃ saltē mittere ꝓcuratorem ꝛ tenet quod non.ꝛ de hoc dic vt plene dixi.s.si quis cau.l.ij.§.si quis in iudicio.

Senator. Oppo.de.l.de eo.s.eod.Et sol.vt ibi not.et dixi.

1 ☞ Possessorium ꝛ petitorium si in ordine iudiciario concurrant possessorium debet precedere.
2 Summarie in possessorijs an procedi possit.
3 Petitoriũ primo intentando an videat̃ renunciasse possessorio.
4 Absolutoria lata in petitorio an pariat exceptionem rei iudicate in possessorio.
5 Petitorium an possit proponi cum possessorio retinende possessionis.
6 Petitorium ꝛ possessorium in eodem libello an peti possit.
7 Possessio ciuilis est causa vsucapionis inchoande.
8 Possessorium et petitorium an simul diffiniri possunt.
9 Agens quocunqꝫ genere possessorij an excludatur si reus excipiat de dominio.
10 Exceptiones que dicantur que impediunt restitui spoliatum.
11 Sententia qualiter feretur supposito ꝙ possessorium ꝛ petitorium simul intentari possint.
12 Sententia lata in vno an valeat in alio.
13 Sententia lata in possessorio an preiudicet in petitorio.
14 Petitoriũ intētans si succūbat an possit redire ad possessoriũ.
15 Succumbens in possessorio nunquid coram alio iudice poterit petitorium intentare.
16 Probationes tāgētes petitoriũ in possessorijs an admittant̃.
17 Appellari an possit a sententia lata in possessorio.
18 Appellatione pendente qualiter possit innouari ꝙ quis fiat de possessore petitor.
19 Spoliatus per iudicē possessione sua sine cause cognitione an restitui debeat.

Si de vi et possessione. Ista.l.et eius materia vtilis est ꝛ subtiliter ꝛ cōiter repetita est per docto.ꝛ concor.ad literā.j.ad.l.iul.de vi publica.l.qui capi.§.si de vi.licet glo.eam alleget ꝓ cōtraria.ꝛ tractat de materia possessorij ꝛ petitorij.vt.j.patebit ꝛ de eius materia not.ꝛ dixi.C.de rei ven.l.ordinarij ꝛ de interdi.l.incerti.ꝛ per Hostie.ꝛ Hostien.in summa de cau.pos.ꝛ proprieta.ꝛ in specu.de petitorio ꝛ posses.ꝛ per Bern.Innocen.ꝛ alios extra de cau.pos.ꝛ proprie.c.pastoralis.per Archid.iij.q.j.c.ij.ꝛ per Dy.de acqui.pos.l.naturaliter.§.nihil.ꝛ insti.de act.§.eque si agat in lectura sua.ver.tertio opponitur.ꝛ per eundem Dy.bene extra de reg.iuris.c.qui ad agendum ꝛ.c.dolo facit.lib.vj.extra de testib⁹.c.significauerunt per Ber.ꝛ Innocē.ꝛ de capel.mona.l.ij.ꝛ vide etiam specula.de cau.pos.ꝛ proprieta.ꝛ de resti.spol.ꝛ quod in causa possessorij possit procedi summarie not.xxx.q.vlti.c.iudicante.ꝛ plene dixi supra de in integ.resti.l.omnes.Et in hac.l.ꝓcedam hoc ordine q: pro primo ponam casum in nube sicut litera sonat.deinde ponam plures lecturas que hic ponuntur in glo.et

glos.⁊ per doct.⁊ ad singulas opponam ⁊ defendam illas que
possunt defendi ⁊ subijciam aliquas questiones, ⁊ summarie
⁊ in nube.hoc dicit.hec.l. ¶ In ordine iudicario si petitorium
1 possessorium† cōcurrant possessorium debet precedere. hoc di.
2 An in possessorijs ꝓcedi possit summarie† ⁊ sine litis ꝯtestatio
ne,dixi supra de in integ.resti. omnes. Et ꝑ euidentia huius.l.
anteꝙ veniam ad eius lecturas est sciendum ꝙ duo sunt iudi-
cia de quibus hec.l.tractat,scilicet possessorium in quo litigat
de sola possessione.⁊ petitorium.i.rei vēdica.in quo litigatur de
solo dominio ⁊ ꝓprietate,vt.ĩ.de rei vēdic.l.qui petitorio.⁊.l.is
qui destinauit. de possessione queritur per interdicta: vt instit.
de interdict.§.sequens. Item per conditiones,vt.ĩ.de tritica.l.
j.⁊.ij.de condict.indebi.l.indebiti.⁊ de agrico.⁊ censi.l.si coloni.
libro.xj.⁊.C.locati.l.conductores.⁊.l.si quis conductionis.⁊ de
acquirē.pos.l.fi. Item interdictorum quedam sunt adipiscende
possessionis . quedam recuperande. quedam retinēde. vt dicto
§.sequens.institu. de interdictis. ¶ Item dic quod interdum
possessoriū tantum interdum petitorium tantum proponitur.⁊
de hoc non agitur hac.l.sed erit vna oppositio ad omnes lectu
ras. Aliquando vtrumq ⁊ tunc interdum ab vno vnum ⁊ ab
alio aliud.interdum in vi principalis petitionis.interdum per
modum excipiendi.interdum ab vna parte vtrunq.interdum
ab vtraq parte vtrumq. Itē non ob.s̄.e.l.qui prior.vt ibi no.
anteꝙ veniam ad lecturas ꝓ declaratione textus. ¶ Oppono
hec.l.innuit primo cognoscendum de vi ꝙ de possessione. quod
est contra.l.si quis ad se fundum.C.ad le.iuli.de vi publica.⁊ de
app.l.j.so.aliquando cōtenditur de possessione.i. de vi illata in
ipsa possessione:⁊ tunc precedit causa possessionis vt in contra
rijs.aliquando est questio de vi.i.violēta possessione ex vna par
te ⁊ de ipsa re.i.de proprietate ipsius rei ex altera quo casu pri-
mo cognoscitur de violēta possessione.vt hic. vel dic clarius ꝙ
in contrarijs non erat certum quis possideret. ⁊ ideo primo de
possessione queritur hic autē certū erat violentum possessorem
possidere:⁊ ideo primo de violentia queritur. ¶ Modo venio
ad lecturas. ¶ Et primo quia glos.dicit quod lectura ⁊ opinio
Io.⁊ Az.fuit ꝙ hec.l.posset loqui in omni genere interdictorū
videamus an hec lectura sit vera ⁊ examinemus de singulis in-
terdictis. ¶ Et primo de interdicto recuperande possessionis
agebam contra te interdicto vnde vi. ⁊ rei ven. queritur quod
sit officium iudicis in procedendo.respondetur ꝙ primo faciat
possessorium expediri. ¶ Op.ꝙ hec duo iudicia simul concur-
rant,vt.ĩ.de vi ⁊ vi ar.l. cū fundū.§.fi.⁊ extra de causa possessio
nis ⁊ ꝓprie.c.pastoralis.⁊ ideo male dicat prius cōgnoscēdum
de vi.sol.ibi intentato iam petitorio ab eo recessi ⁊ proposui in-
terdictum vnde vi.⁊ sic non cōcurrūt.scđo legitur in interdicto
retinēde possessionis agebam rei ven.⁊ interdicto vti possidetis
respondet ꝙ primo possessoriū expediri dz. ¶ Ad hanc oppo.
ꝙ possint simul concurrere.vt.ĩ.de acquirē.pos.l.naturaliter.§.
nihil.vbi de hoc.Sol.vt p̄cedens ꝯrium q: ibi renūciauit peti
torio primo intērato ⁊ postea ꝓposuit possessorium. ¶ Et si di
3 cas quare intētando primo petitoriū† nō videt renunciasse pos
sessorio sicut ecōtra ꝓponendo possessoriū videt renunciare pe-
titorio.r̄ndeo q: ibi qn̄ primo intētauit petitoriū ignorabat si-
bi possessoriū cōpetere.vnde nō pōt videri renūciare iuri quod
ignorabat sibi cōpetere,vt.ĩ.de inofficio.testō.l.mater. ¶ Ter-
tio legitur in interdicto adipiscēde possessiōis legatari⁹ in quē
statim transit dn̄ium rei legate a morte testatoris, vt.ĩ. de furt.
l.a titio intentauit rei vend.⁊ interdictū quorū legatorū qđ est
adipiscēde possessionis.respōdet ꝙ primo dz possessorium expe
diri. ¶ Et idē pōt dici si agatur possessorio ex edicto diui adria
ni,vt.C.de edicto diui adri.l.ij.⁊ petitorio peti.her. quia primo
ꝓceditur in possessorio per hanc.l. ¶ Oppo.ꝙ cōcurrant, vt.ĩ.
quorum leg.l.i.§.q: authē.so.ibi in odiū eius qui voluit certifi
care actorē an possideret ꝓ herede vel possessore,al's non cōcur-
reret,vt hic. ¶ Et scđm istas oēs lecturas expone literam.s̄. de
vi.i.de violētia turbatiua vel ablatiua.vis enim hz multas spe
cies:vt no.s̄.qđ metus cā.l.extat.⁊ qđ subijcit ⁊ ꝓ possessione.i.
ꝓprietate qđ patet q: postea subijcit ꝙ de ꝓprietate ⁊ sic nomē
possessionis hic ꝓ proprietate accipit.sic ⁊.ĩ.de verb.sig.l.inter-
dum.vbi de hoc.⁊.C.de ꝓba.l.ij.qđ facit si vendo tibi oēs pos-
sessiones meas ꝙ intelligat etiam de ꝓprietate,vt.ĩ. de leg.iij.l.
vxor.§.legauerat.nunc op.cōiter ad oēs predictas lecturas.Et
primo sic cumulatio cessat ꝓpter alterū de tribus.s. si snia lata
in vna facit obstare excep.rei iudicate in alia.vel si sunt cōtrarie
vel tales q̄ electione tollant,vt not.C.de eden.l. edita. ⁊ plene ꝑ
Dy.extra de reg.iur.c.nullus plurib⁹.li.vj.sz oēs p̄dicte regule
cessant hic:ergo hic debent posse petitoriū ⁊ possessorium simul
concurrere cū nō reperiat aliqua regula hoc casu cumulationē
⁊ concursum impedire.arg.s̄.ex quib.cau.ma.l.necnon.§. sz qđ
eis.so.quidam cōcedunt cumulationē ⁊ concursum petitorij ⁊
possessorij.sed dicunt ex ordine in eis procedit vt primo lis con-
testetur ⁊ de calumnia iuretur ⁊ alij actus iudiciarij fiant in pri
mo ꝙ in scđo,vt.s̄.e.l.qui prior.vbi de hoc dixi ⁊ hoc voluit hic
litera dū dicit prius. Alij dicunt ꝙ non sit cumulatio ⁊ hoc ra-
tione ordinis ⁊ sic ordo erit de rōnib⁹ ⁊ regulis impedientibus
cumulationē sed hoc nō est verum imo cōtrarietas est illa q̄ im
pedit cumulationē. ¶ Sed cōtra hoc instat si hoc facit contra
rietas ergo male dicunt leges q̄ dicunt ꝙ ordo hoc facit,vt.d.l.
ordinarij.C.de rei vē.⁊ si sunt ꝯria debeo eligere quod volo nec
cogor possessorium eligere.r̄ndeo due ratiōes sunt hic.s.ꝯrieta-
tis ⁊ ordinis.ratio cōtrarietatis facit ꝙ vna eligat. ratio ordi-
nis facit ꝙ possessorium eligat.⁊ ꝑ hoc patet ꝙ loqui nō pōt in
possessorio recuperande vel adipiscēde q: non sunt ꝯria rei vē.
imo pn̄t simul concurrere. Sed in interdicto retinende possessio
nis loqui pōt hec.l.q: istud est ꝯriū petitorio ⁊ iō opz vnum eli
gi rōne ꝯrietatis ⁊ ratione ordinis dz eligi possessorium. ¶ Itē
4 opp.ꝙ absolutoria† lata in petitorio parit exceptionē rei iudi-
cate in possessorio adipiscēde,vt not.ĩ.de interdi.l.ij.§. quedam.
ergo nō pn̄t cumulari ⁊ ꝓponi.ĩ.de except.l.fundi.⁊.l. fundum.
so.ibi interuenerunt duo.primum ꝙ absolutoria lata in primo
obstabat exceptio rei iudicate in scđo secūdum qđ cōdēnatoria
in scđo p̄iudicat in primo,vt no.e.ti.de excep.l.sed si ante hic ces
sat secundū,vt.ĩ.de excep.rei iudi.l.⁊ an eadē.§.fin. ¶ Itē op.ꝙ
5 petitoriū† possit ꝓponi cum possessorio retinende possessionis.
vt.ĩ.si vsusfru.petatur.l.vsufrui.c.penu.⁊ si ser. ven.l. ⁊ si forte.
§.sciendum.sol.hic in rebus corporalib⁹ ibi in incorporalibus
in quibus petitoria competunt possidenti, vt ibi patet. ⁊ facit
quod no.per Dynum.d.§.eque si agat instit.de act. ¶ Ad hoc
oppo.ꝙ possessoriū retinēde cōcurrat cum petitorio,vt.ĩ. de rei
ven.l.officium.vbi sum possessor ⁊ sic habeo interdictū vti possi
detis ⁊ tn̄ ꝓpono rei ven.⁊ sic vtrunq simul. So.aliquando in
possessorio retinēde ⁊ petitorium inuenitur cōtrarietas ⁊ aliqn̄
nō.vnde aduertēdum ꝙ petitoriū potest ꝓponi ratione posses-
sionis naturalis tantum:qn̄q ratione ciuilis tantū.qn̄q rōne
vtriusq:qn̄q rōne etiam solius detentationis. vbi ergo rōne
eiusdem possessionis volo ꝓponere petitorium ⁊ possessorium
retinēde:tunc sunt cōtraria ⁊ ꝓcedit hec.l.q: nō possunt simul
cōcurrere.sz si rōne diuersarū possessionum bene pn̄t simul con-
currere.vn̄ si ratione detētationis rei mee quam tu habes ꝓpo
no petitoriū ⁊ rōne possessiōs naturalis ⁊ ciuilis quā mihi tur
bas ꝓponere possum possessoriū retinēde q: nō sunt ꝯria.⁊ hoc
casu nō ꝓcederet.l.ista ⁊ sic in hoc interdicto retinēde possessio-
nis tātū eo casu quo nō sunt ꝯria ꝓcedat hec.l.reprobatis dua
bus primis lecturis.imo ⁊ hec tertia quibusdā nō placet q: vbi
est ꝯrietas sufficit vnā eligi nec postea dat ad aliam regressus.
vt.C.de furt.l.j.⁊ de codicil.l.fi.qđ est cōtra hāc.l.dū dicit prius.
¶ Quarta lectura est ꝙ hic agebat possessorio ab vno ⁊ exci-
piat de petitorio ab alio dicēdo dolo facis q petis qđ restituere
te opz.⁊ dr qđ nō hz locū talis excepti.imo ea non obstāte pos-
sessoriū expeditur ⁊ hanc dicit Gui.de sum.esse veram lecturã.
¶ Sed ad hoc opp.ꝙ talis exceptio admittatur:vt.ĩ. de regu.
iur.l.dolo facit.⁊ extra.e.c.dolo facit.li.vj.vbi de hoc bene not.
per Dy.⁊ alios ⁊ per eundē Dy.e.ti.c.q ad agēdum.lib.vj.⁊ qđ
no.C.de edicto diui adriani tol.l.fi. ¶ Sol.exceptio illa de dolo fa
cit non habet locum in interdicto recuperande possessionis q:
ante omnia restituēda est possessio spoliato:vt.C.vnde vi.l.mo
mentanee ⁊ de donationi. inter virum ⁊ vxo.l. si maritus cum
fini.⁊ vide extra de resti.spol.c.j.⁊ sic potest intelligi hec.l.in in-
terdicto recuperande possessionis. ¶ Item in interdicto reti-
nende possessionis non adaptatur illa exceptio dolo facit quia
possessor nihil petit sibi dari vel restitui sz solū se in possessione
non turbari vel inquietari.⁊ hoc etiam casu loqui potest hec.l.
in interdicto vero adipiscende possessionis si obijciatur dicta
exceptio dolo facit ⁊c. ¶ Aut obijciēs dicit hodie constat ho-
die agatur : et tunc audit al's nō,vt.ĩ.vt in pos.leg.l.si is a quo.
potest ergo loquit hec lex in quolibet interdicto si non dicatur
hodie constat hodie agamus.sed si dicatur tunc non potest lo
quitur in interdicto recuperande possessionis in alijs sic vt ex
predictis patet. Quinta lectura est lectura Jacobi. de ra. que
magis conuenit litere sine aliqua violentia quod possessorium
⁊ petitorium intētabatur ab vtraq parte ⁊ quilibet asserebat
se possessorem ⁊ dominū. vnde necessario oportet quod primo
decidatur possessorium vt sic appareat quis intentare debeat
petitoriū quod datur cōtra possidentē,vt.C.de ali.iu.mutā.cā.
l.j.sed contra hanc.ĩ.de inofficio.testamento.l.qui de inofficio-
so.dic aut iudicia sunt preiudicialia.⁊ primo agitur preiudicia
lis.vt institut.de actio.§.preiudiciales. ¶ Si vnum est prepa-
ratorium alterius si quidem voluntatis possunt simul intenta
ri.vt actio ad exhibē.⁊ rei ven.vt not.dicta.l. quidem inofficio.
Si necessitatis tunc si ordinis iudiciarij. ¶ Primo dz propo-

ni preparatorium vt hic.si sunt preparatoria agendi tūc si simpliciter volo ꝓponere non possum si sub conditione z successiue sic vt dicta.l. qui de inofficio. ¶ Sed quid in casu predicto quando proponitur petitorium z possessorium ab vtraqꝫ parte z iudex precip. secundum hanc legem quod eligant possessorium z nullus vult eligere: quid facit iudex: dic quod non pōt eos cogere ad electionem quia nemo inuitus zc.vt.C. vt nemo inuitus.l. prima. sed precipiet vtriqꝫ parti quod non accedant ad fundum de quo est questio ne perueniant ad arma z rixas.vt infra de vsufruc.l.si cuius.§.sed si inter duos. ¶ Sexta lectura est quando vnus z idem intentat petitorium z possessorium z conuentus reconuenit actorem petitorio quia prius de possessorio cognoscetur.vt hac.l.z tunc succedit materia conuentionis z reconuentionis.de qua plene habetur.C. de sententijs.l.cum pap.z authē.z consequēter.hec tamē lectura licet sit in se vera non tamen bene applaudet litere: sed prima lectura z que multum applaudet litere huius legis z legis qui cetu.§.primo.ĵ.ad legem iuliam de vi publica.vbi est idem textus qui z hic est quorundam modernorum qui dicunt quod absit quod ista lex nec ille.§.loquantur de materia possessorij z petitorij sed loquūtur de ordine causarum ciuilium z criminalium: quod patet: quia ille.§.loquitur de.l.iulia de vi publica. ¶ Et potes dare exemplum de eadem re vel diuersis.verbi gratia.accuso te.l. iulia de vi publica vel priuata quia me deiecisti de fundo cum armis vel sine armis vis me reconuenire ciuiliter pro eadem re vel pro alia certe criminalis prefertur ciuili.z hoc dicit lex ista z dicta.l. qui cetu.§.primo.z secundum hoc hic non agitur de ordine petitorij z possessorij. sed de ordine cause criminalis ad ciuilem.z ad hoc concor.C.de ordine iudi.l.fina. cum ibi notatis.z quod no.z dixi supra eadem.qui prior. Et hec etiam lectura licet succincte z obscure hic tangitur in glo.in ver.vel loquitur lex ista. Et ad istam lecturam magis directo z fortius obstant contraria. nam primo videtur cognoscendum de ciuili quam de criminali.vt.C.de appellationibus.l.j.sol.lex illa multipliciter intelligitur.vt ibi no. Et quantum ad presens sequendo hanc vltimam lecturam posset responderi quod illa loquitur de ordine petitorij et possessorij.hec aūt loqꝫ de ordine cause criminalis z ciuilis z sic non sunt contrarie. vel ibi non constabat quis possideret z ideo primo de possessione cognoscitur. Gui.de suza. ¶ Sed adhuc opponitur ad hanc lecturaꝫ quia videtur esse in potestate actoris quam prius intentet ciuilem an criminaleꝫ.vt.C.quando ciuilis ac.crimina.preiu.l. prima. solu.illa loquitur quando vnus z idem volebat vtranqꝫ intentare.nam tūc sua est electio.vt ibi.hic autem vnus alius aliam proponebat z ideo prefertur criminalis.z vide quod not.z dixi supra eodem.l.qui prior. ¶ Ex predictis lecturis videamus in quibus glo.approbantur z reprobantur.primo namqꝫ reprobantur lecture Joan.z Azo.vt ex superioribus patet. Item redarguitur gl.in eo quod videtur innuere quod dispositio istius legis sit consilij z non necessitatis per legem is qui destinauit. ĵ.de rei vendicatio. nam hoc est verum quando petitorium et possessorium possunt simul concurrere: tunc enim actor potest eligere quod vult nisi ratio ordinis z contrarietatis aliud inducat vt in superioribus dixi. vbi ergo possessorium z petitorium competunt eidem potest eligere quod vult licet consilium l.sit quod eligat possessorium.vt.d.l.is qui destinauit. sꝫ si simul ꝓponat ꝓcedit ex ordine possessorium.vt hac.l. cum concor. Et idem si ex vna parte ꝓponatur possessorium ex alia petitorium z ratio est quia possessio est causa petitorij.vt.C. de acquirenda posses.l.j.z per quas perso.no.acqui.l.j.z quia facilius z magis summarie ꝓceditur in possessorio.vt.C.qui legi.perso.l.momentanee. Sed si iudex peruertat hunc ordineꝫ quia primo ꝓcedat z pronunciet in petitorio ,erit ne sententia nulla ipso iure: videtur ꝙ sic.C.de sentē.l. platam.tu dic quod non est nulla sꝫ appellari pōt si ordo ꝑuertatur.vt.C.de appel.l.j.z.l. platam.respondeo quod ibi loquitur de alio ordine iudiciario.s.de ordine cause quoad litis cōtesta.sacramētum calum.z similia z talis ordo si peruertatꝛ bene reddit sniam nullam.hic aūt loquimur de ordine cause ad causam qui si ꝑuertatur non reddit sniam nullam sꝫ appellatur vt dixi. ¶ Modo veniamus ad questionē quam
6 format glos.an in eodem libello possit intentari petitorium z possessorium.de hoc vide Hosti.in summa de cau.pos.z ꝓprie. rubricella de causa ꝓprietatis.§.an questio possessionis z proprietatis.versi.his igitur ꝓmissis.z per Gof.eo.ti.ver.nunc videndum est.z in speculo de petitorio z pos.§.j. vltra prin.z ver. sequētibus. Joā.z Azo ꝙ non imo debet vnum eligi: vt hic.C. de interdi.l.incerti vbi de hoc.finium regū.l.iij.de rei vēdi.l.ordinarij.vbi de hoc.ĵ de acquir.pos.l.exitus.de edic.diui adria.l.ij. z.ĵ.quorum leg.l.fi. Glos.vero hic distinguit. Aut queritur de interdicto recuperande vel ad ꝑisende possessionis z possunt si-

mul intētari cum petitorio. aut de interdicto retinende possessionis z illud nō potest simul ꝓponi. Et qꝫ hoc sit verum qꝫ interdictum retinēde nō possit simul cū petitorio ꝓponi. ꝓbatꝛ.ĵ. vti pos.l.j.huius autē interdicti.z.C.vti pos.l.vnica. hoc etiam ꝓbatur valida ratione quia ꝓponens contraria repellatur sꝫ intentans possessoriū retinēde z petitorium est sibi cōtrarius: qꝛ intētando possessorium retinēde asserit se possidere: intētando petitorium dicit alium: possidere ac possidere z non possidere sunt cōtraria.z hanc opi.approbat glo. Et dr fuisse opi. Mar. Et ad.ll. quas pro se inducūt Joan.z Azo.respondent gl. Vel posses aliter respondere ad.l.ordinarij.C.de rei ven.non loquitꝛ de interdicto retinēde possessionis sꝫ dicit ꝙ ꝓ seruis agendum est ad exhibendum.deinde de possessione.postea de ꝓprietate debet cognosci.quis enim ageret ad exhibendum pro re quā haberet: certe nullus.ergo patet ꝙ.l.illa nō loquitur de interdicto retinēde.si tamen velles eam intelligere de interdicto retinende adhuc potest saluari.est eñ dare cām vbi quis agit ad exhibendum pro re quā possidet nā rei deposite dominium z possessionem retinemus.vt.ĵ.deposi.l.licet.§.rei deposite z tamen pro ea agitur cōtra depositarium ad exhibendum si habet facultatē exhibendi.vt.ĵ.ad exhiben.l.celsus.z de rei vendi.l. officium.z ideo dominus Jac.bald.z Odo.z sequaces reprobant glos.in hoc.z hanc opi. Mar.z dicunt ꝙ etiam in interdicto retinēde cōcurrere possunt simul petitorium z possessoriū.vt.ĵ.de acqui. pos.l.naturaliter.§.j.ad ar.mar.qui dicit ꝙ proponens est sibi cōtrarius asserēdo in possessorio se possidere z in petitorio aliū possidere.respondēt ꝙ verum est ratione eiusdem possessionis. sed ratione diuersarum secus.nam possidenti z non detinēti bene datur rei vendicatio.vt dicta.l.officium.de rei vendicatio.et sic cessat contrarietas. ¶ Ad.§.qui multum videtur obst. institu.de actio.§.eque si agat.versi.ei vero qui possidet non datur rei vendicatio subaudiunt si possidet z detinet. sed si possidet z non detinet bene datur.vt dicta.l. officium.z pro hoc.l.bene.ĵ. de priuileg.credito.l.si vētri.§.in bonis z de peculio.l. deposui. imo quod plus est in casu etiam possidenti z detinēti datur rei vendicatio quod sic probatur sententia doctorum est quod rei vendicatio detur contra ciuiliter possidentem.vt.ĵ. de vsufru.l. cuiusqꝫ fundi.z si vsusfructus pe.l.vti frui.§.vtrum.z not.z dixi.C.vbi in rem actio.l.ij.in princi.in glos.vt commodatarius. in fin.glo.ergo ex parte rei sufficit habere possessionē vel detentationem z sic videmus quod ratione ciuilis possessionis que est apud alium datur rei vēdicatio.naturaliter possidenti z detinenti.alꝫs sequeretur magnum inconueniens nisi hoc conce-
7 datur.nam ciuilis possessio ꝑest causa vsucapionis inchoande z cōtinuande.naturalis enim possessio necessario nō exigitur in ea inchoanda nec continuanda.pone fructuarius est in fundo qui naturaliter possidet emo fundum ab ipso bona fide z sic habeo ciuilem existēte vsufructuario in fundo qui naturaliter possidet: ergo vsucapiaꝫ.vt.ĵ.de vsucapionibus.l.iusto.§.non z sic sola ciuilis possessio sufficit ad vsucapionem.z de hoc notatur ꝑ Dynum extra de regulis iuris. capi. sine possessione circa finem versicu.dico igitur reassumendo questionem.his premissis pone quod possessio ciuilis est vacans z animo z corpore.quidam vendidit mihi bona fide ementi z sic habeo ciuilem z incipio vsucapere.tu dominus redis z inuenis fundum tuum vacuum corpore z ingrederis illum z sic possessionem vacantem acquiris per ingressum sed z ciuilē nunquam ego emptor animo retineo z que est sufficiens ad vsucapioneꝫ.vt dixi z quod not.ĵ.de acquirēda posses.l.clam possidere.§.qui ad nundinas. z.C.eodē titulo.l.licet.vnde aut dices ipso domino existente in fundo suo impleri vsuca. aut dabis sibi remedium ad eam interrumpendam.z illud erit remedium rei vendicationis. Ad hoc dicunt quidam quod modus interrumpendi est apprehensio rei.vt.C.de ꝑscriptio.xxx.an.l. cum notissimi.§.imo z illud. Sed ibi ideo est quia debitor patiebatur talem apprehensionē z per hoc videbatur agnoscere debitum.vnde hoc ibi facit apprehensio rei z agnitio debiti sed apprehensio rei que non habet talem agnitionem non interrumpit prescript. Et ad.§.eque si agat.ver.ei vero qui possidet.in insti.de actio.potest responderi quod loquitur in possidente omni specie possessionis z detinente.item ibi dicitur possidenti non dari rei vendicatio. per quam neget rem esse aduersarij: sed non negatur ibi possidenti dari rei vēdicatio ꝑ quam dicat se dominum in incorporalibus non est dubium quod petitorium datur possidenti: vt.ĵ.si vsusfruc.petatur.l.fin.si seruitus vēdi.l.ij.z no.extra de causa possessionis.cum ecclesia.in glo.que incipit sic.ff.z per Dynū.d.§. eque si agat.institu.de actio.quid tenebimus in questione predicta: dico quod de questione potest dupliciter queri.primo an petitorium z possessorium possint in eodem libello ꝓponi ita ꝙ libellus admittatꝛ.z in hoc tenēt doct.quod sic dummodo ex

propositione

propositione non resultet contrarietas. sed Pe. videtur sentire q nunq possint simul pponi quia sic duo ciuilia iudicia simul intentarentur ad eandem rem et eadem res bis peteretur duab⁹ actionibus quod est absurdum. vnde dicit ipse Pe. quod nunq potuit cadere in mentem suam q ex eadem parte possent in vi principalis petitionis possessorium et petitorium pro eadem re simul intendi. et quando competunt duo iura ad idem, actor tenetur eligere, vt. j. de tributo. l. quod in heredem. §. eligere. communis tamen opi. est q vbi non resultat contrarietas possit simul proponi. et pro hoc. C. de iudic. l. nulli. et ad. §. eligere potest responderi q loquitur quando respectu eiusdem iuris competunt duo iura sed petitorium et possessorium licet pro eadem re competant: tamen competunt ratione diuersorum iurium quia vnum ratione possessionis aliud ratione proprietatis que se simul contingunt. vt not. l. naturaliter. §. nihil. de acquiren. pos. vnde possunt simul proponi nisi resultet contrarietas. ordo tamē est vt prius precedat possessorium vt hac. l. cū cōcor. ¶ Se-
8 cundo potest queri an petitorium et possessorium † simul cōcurrant vt simul de vtroq cognoscatur et diffiniat et in hoc cōiter tenent legiste quod nō sed primo debet procedi in possessorio vt sciatur quis possideat et quis contra quem petitorium habeat intētare et sic loquitur. l. vlta. et. d. l. ordinarij. C. de rei vendi. cum si. dicit tamen Pe. q quando deberet concedere possessorium et petitorium simul tractari facilius concederet in possessorio retinende possessionis q in alijs. nam in alijs petitur idem scilicet restitutio rei per petitorium et possessorium. sed in interdicto retinende per petitorium petitur rei restitutio quoad ius quod est penes actorem per possessorium peto ne turber in possessione quam habeo vel ciuilem tantum vel naturalem tantum vel vtramq cum alius detinet et sic aliud peto per petitorium et aliud per possessorium et ideo possunt simul coniungi et concurrere. Sed quod nullum possessorium et petitoriū possunt simul coniungi et concurrere de ciuili videtur expressum. j. quorum lega. l. j. §. quia aut. vbi est speciale quod interdictum quorum le. et petitio hereditatis simul proponuntur in odium rei qui non certificabat actorem possidere pro herede vel pro possessore. si ergo ibi est speciale in alijs remanet ius commune in contrarium. j. ad municip. l. j. in fin. Et ad. l. cum fundum. §. fin. j. de vi et vi ar. qui aperte videtur dicere quod pendente petitorio possit intentari interdictum vnde vi. responde vt ibi not. quia exponunt pendente iudicio. i. renunciatione. vnde ibi renunciauit petitorio anteq intēderet possessorium nec amplius potest ad petitorium redire. ¶ Sed contra hoc opp. quod habuerit necesse perseuerare per aut. qui semel. vnde Pet. dicit pendente accipi proprie dicit q non renunciauit petitorio sed solum suspendit vsq ad diffinitionē possessorij quia simul concurrere nō possunt. et ad hoc bene facit in clemē. de cau. pos. et pprie. ca. vnico. cum ibi not. et sic non ob. authē. qui semel quia hic non destitit ex toto sz solum suspendit. l. permissione quod potest. §. qui satisda. cog. l. fin. hec vera de iure ciuili sed de iure canonico videtur qd possessorium et petitorium possint simul intēdi. vt extra de cau. pos. et pprie. c. ij. et. c. cum dilectus et. c. pastoralis cum ibi no. per omnes et maxime per Inno. et potest vnum suspendi et sup alio procedit et pnunciari, vt no. extra de re iudic. c. suborta per Inno. et probatur. d. c. vnico de cau. pos. et proprietatis in clementinis. et de hoc etiam no. de capellis monachorum. c. cū dilectus et vide in speculo de petitorio et possessorio. §. j. versicu. sed nunquid potest. et vide summistas de causa possessionis et proprietatis. et quod no. per Od. j. de acquirē. pos. l. exitus. Si concedimus vtrumq simul concurrere prius tamen fiet litis contest. et iuramentum calū. et alij actus in possessorio q in petitorio, vt ex predictis patet et quia possessio est causa dominij, vt. C. de acqr. pos. l. j. et per quas per. no. acqui. l. j. non debet possessorium pre-
9 cedere. ¶ Item querit glo. an agens † quocumq genere possessorij excludatur si reus excipiat de dominio et paratus sit statim probare. et tenet quod sic et cum ea videtur concor. glo. in decretis. iij. q. j. c. j. in gl. que incipit hic agitur. Sed in hoc per omnes communiter reprobatur in possessorio recuperande possessionis: nam ibi non habet locum exceptio dominij nec illa dolo facit quia ante omnia restituenda est possessio spoliato, vt. C. ad lega. iuliam de vi. l. si quis a sefundū de donatio. inter virum et vxo. l. si maritus vbi de hoc. et. C. locati. l. si quis cōductiōis et ibi in glo. si per vim vel alio modo. l. j. et de agricol. et censitis. l. si coloni. Et hec opinio approbatur in glos. j. de vi et vi ar. l. j. §. j. in glo. parua que incipit est enim spoliatus. de verbo. signi. l. mulieris. §. j. et de vsufca. l. sequitur. §. dominus. et per Dy. dicto. c. dolo facit. de regulis iur. et. c. qui ad agendum. lib. vj. et plene per Roffre. de act. ex locato. versic. item queritur si conductor. et de bonorum posses. l. qui petitur. per edictum diui adriani. §. si tu queras. et. §. item queritur. in brocardis. de dominio et possessione rubricella primo est restituēda. per Azo. in summa de edic. diui adria. tollen. §. vitium autem. et not. extra de restitu. spolia. c. j. in glos. si hoc potuisset. et eo. titu. c. in literis. et. c. literas. §. j. in glo. istorum opinio. et. §. porro. ver. propterea in glo. hic patet. et per Inno. et per Goffre. et Hostien. in summa eo. tit. non ob. leges allegate per glo. primo non ob. l. dolo facit. vt not. per Dy. eodem. c. dolo. vel posses dicere sm Ric. quod aliquando leges ordinant litē expresse vt faciunt. C. de interdictis. l. incerti. et in interdicto quorum legatorum. et tunc nō habet locum. l. illa dolo. vt dicta. l. si quis conductionis. C. locati. si vero non ordināt leges litem: tunc locum habet illa regula. non obst. l. si is a quo. vt in pos. lega. que multum videtur obstare quia cautionis petitio legatorum nomine dependet ex legato totaliter et ideo summatim debet ostendere legatarius de legato, vt eadē. l. §. j. et vt leg. no. ca. l. postq. §. pe. sed possessio et proprietas non dependēt adinuicem. nec aliquid commune habent: vt. j. de acquir. pos. l. naturaliter. §. nihil. nō ob. §. cause. l. iij. de carboñ. edic. quia bonorum possessio carboñ. ex causa filiationis similiter dependet a filiatione. vnde in ea primo summatim cognoscitur an sit filius qui petit hanc posses. vt dicto. §. patet. Ric. ¶ Et que exce-
10 ptiones † impediant restitui spoliatum, vide bene per Archid. viij. distin. quo iure vbi etiam tradit que exceptiones obijci possint intentanti petitorium. et de hoc vide per summistas dicto titulo. de resti. spo. et maxime per Hostien. §. quando restitutio sit facienda. et an clandestinus possessor possit obijcere de dominio. dic qd sic vt not. per Dy. dicto. c. qui ad agendum. de regu. iur. in. vj. ¶ Ex predictis que tanguntur in glos. aliqua tango extra glo. Et primo quero in casibus in quib⁹ petitoriū et possessoriū nō possunt simul intētari. si nō excipiat per reū nūquid libellus pcedet. Odoff. tenet qd sic per. l. C. de pcura. l. ira demū. de anna. excep. l. si. et de excep. l. pe. et si. Et idē potest dici quando contra spoliatum opponitur exceptio dominij quod nisi replicet qd possessio ante omnia restituenda est spoliato q admittet exceptio dominij. nam sicut actio tollitur per exceptionē: vt. j. de excep. l. ij. et per totum. et. C. eo. sic et exceptio tollitur per replicationē. vt insti. de repli. per totum. ¶ Deinde quero supposi-
11 ta opiniōe q possessoriū et petitoriū † possint simul intētari quo modo ferretur snīa. et an lata sententia super vno preiudicet in alio. ¶ Circa primam questionem dicendum quod interdum actor plene probauit in vtroq et reus nihil: et tunc indubitāter reus condemnatur ad restitutionem rei petite. Quandoq ecōtra reus plene probauit super vtroq et actor nihil indubitanter reus absoluitur et idem si neuter probauit per regulam actore non probante reus absoluitur. C. de edendo. l. qui accusare. et vtroq casu victus victori condemnatur in expensis per. l. properandum. §. sin autē alterutrū. C. de iudi. ¶ Interdū pro vna parte probatum est super vno et pro alia super alio: et tunc si p actore liquet in petitorio et p reo in possessorio debet actori restitui: vt. C. vnde vi. l. momentanee. non obstante qd reus probauerit in possessorio: qz petitorium tanq fortius trahit ad se possessorium et ipsum absorbet et reus in possessorio absoluetur qd prodest sibi ne in possessorio condemnetur in expēsis. ¶ Si vero econtra pro actore liquet de possessione et pro reo de proprietate tunc aut ideo liquet pro reo quia actor non probauit in petitorio tunc mihi restituetur res ratione victorie quam habui in possessorio non obstante absolutione rei in petitorio quia non est declaratoria alicuius iuris ex parte rei. Si vero ideo quia ipse reus probauit se dominum tunc etiam petitorium trahit ad se possessorium et illud absorbet et ideo reus non tenetur restituere rem actori obtinenti in possessorio et taliter succumbenti in petitorio, vt. j. de publicia. l. penultim. de iureiuran. l. sed et si possessori de except. rei iudi. l. si ex sextante. §. latinus. et extra de cau. pos. cap. ij. quod est verum in interdicto retinende et adipiscende. secus in interdicto recuperande quia vt dictum est semper est restituenda possessio spoliato non obstante obiectione dominij. Interdum liquet de vno tantum et de alio non: tunc aut liquet de solo possessorio ex parte actoris et condemnabitur reus in possessorio et causa petitorij durabit et in ea procedetur. et hoc etiam ratione expēsarum vt sciatur quis in illo iudicio sit condemnandus in expensis et si reus obtineat in petitorio restituetur sibi res per actorem qui obtinuerat in possessorio. et si actor obtineat tunc res remanebit irreuocabiliter penes eum quia obtinuit in vtroq si econtra liquet pro reo in possessorio tūc absoluetur in possessorio et procedetur in petitorio nisi esset tale possessorium quod pararet preiudicium petitorio: quia tunc differetur executio possessorij vsq quo diffinitum foret in petitorio. et ita etiam debet intelligi proximus precedens casus vbi de possessorio liquet p actore. si vero solum de petitorio est liquidum tunc si ideo est liquidum quia actor non probauit tūc adhuc pcedetur in possessorio nō

obstante exceptione sñie late in petitorio. Si vero ideo obtinuit
reus in petitorio: quia probauit se dominũ tunc amplius non
procedetur in possessorio obstante exceptione rei iudicate in pe-
titorio. si vero sunt pares ꝓbationes sup vtroq; absoluet reus.
extra de testi.c.in presentia.vbi de hoc articulo plene no.et.j. de
de re iudic.l.inter pares. ⁊ vide quod de ista materia dixi.C. de
12 interdic.l.incerti. Ad secundã questionẽ an lata sententia† in
vno preiudicet in alio, glo.variãt.j. de interdictis.l.ij.§. quedã.
⁊.C.de interdictis.l.incerti.vbi de hoc dixi. Et Dy.volens con
cordare glo.in.d.c.qui ad agendum.de regu.iur.lib.vj. dicit ꝙ
in interdicto recuperande nõ preiudicat: vt.d.l. incerti.⁊ gl. ibi
posita in adipiscende ⁊ retinende non parat preiudicium. ⁊ ita
intelligatur.d.l.ij.§.quedam.⁊ glo.ibi posita. Jac.bu.dicit aut
sentẽtia est lata in petitorio ex eo qd actor nõ probauit se domi
num: ⁊ tunc nullũ preiudicium paratur in possessorio: si ideo qr
probauit se dñm tunc aut ante restitutionẽ factã per reũ nõ pa-
rat preiudiciũ in interdicto retinende possessionis si reus turbe
tur per actorẽ: vt.j.de dam.infec.l.si finita.§.vbi autẽ. ⁊ de acq.
pos.l.qui vniuersas.§.j.si queratur in alijs possessorijs videtur
sentire ꝙ sententia lata in petitorio preiudicet in possessorio qd
est contra opi. Dy.quo ad interdictũ recuperande possessionis
vbi non obstante excep.dominij fit restitutio spolia. sicut ⁊ ipse
Jaco.supra dixit. ⁊ ideo credendum est qd de alijs possessorijs
intellexerit nõ de recuperãde possessionis. ¶ Sed ⁊ in interdi-
cto retinẽde dici potest: qr aut intẽtat̃ solũ ad hoc vt nõ turbet̃
in possessione quã habet: ⁊ tũc sentẽtia lata in petitorio nõ pa-
rat preiudiciũ quo minus si turbet̃ de possessione cognoscatur:
vt.d.l.qui vniuersas.§.j.de acqui.pos. Si vero petatur qd non
turbetur ⁊ qd possessio que est penes aduersarium sibi restituat̃
tunc quo ad hoc sententia lata in petitorio bene preiudicaret ⁊
absorberet hanc partẽ possessorij. ¶ Si vero queratur ecõtra
13 an sentẽtia lata† in possessorio preiudicet in petitorio: dicẽdum
est quod non per.l.naturaliter.§.nihil.de acqui.pos.vbi etiã de
a hoc dixi. ¶ Item quero an ille qui intẽtauit petitoriũ[a] ⁊ succu
14 buit possit redire ad possessorium.† dic qd sic: vt no.⁊ dixi.d.l.in
certi.C.de interdictis.⁊.d.l.naturaliter.§.nihil. de acquirenda
15 posses. ¶ Sed quid ecõtra si succubui in possessorio † nunquid
coram alio iudice potero intentare petitorium? ⁊ videtur casus
quod non.C. de iudi.l. nulli. secundum vnam lecturam dicas
contrarium.⁊.l.nulli.loquitur quando simul ⁊ semel volo adi-
re duos iudices vnum super possessorio alium super petitorio
sed vno iudicio finito bene potest aliud proponi: vt in authẽ.de
executio.⁊ his qui conue.⁊ reconuen.§.fin.⁊ vide ad hanc que-
stionem ⁊ precedentẽ Hosti.in summa dicto tit.de causa posses
sionis ⁊ ꝓprietatis.d.§.an questio possessionis.ver.sed ⁊ si eadẽ
pars recurrere velit.⁊ ver.sequentibus. ¶ Itẽ quero an in pos-
16 sessorijs admittant̃ positiones ⁊ ꝓbationes† tãgẽtes petitoriũ.
dicunt quidam qd non: quia nihil habẽt commune nec de vno
infertur ad aliud tanꝙ de separatis vt dicta.l. naturaliter.§.ni
hil.de acquirẽ.possessione vbi de hoc tetigi. ¶ Et quis non de-
bet admitti ad probandum quod non releuat.vt.C. de proba-
tio.l.ad probatio.vti dominij vbi de hoc dixi.⁊ videt̃ expressum
C.qui legiti.personã habeant standi in iudicio.l.momentanee.
⁊ no.per Inn.de resti.spo.c.literas.fallit in causa matrimonij,
vt ibi dicit.⁊ de hoc est pulchra glo.extra de testi.ca.de testibus.
que incipit hoc ideo dicit. Jaco.bu.tenet ꝙ admittatur quon ã
potest talis probatio sibi prodesse ad obtinendum in possesso-
rio etiam si talis probatio induceret solum iudiciũ: vt.C. de rei
vendi.l.indicia.⁊.j.de testibus.l.iij.§.idem diuus.⁊ quod proba
tio super dominio prosit in possessorio patet.nam aut vnus ple
nius probauit in possessorio ꝙ alter ⁊ obtinebit qui plenius ꝓ-
bauit.j.de testibus.l.ob carmen.§.si testes.si vero probationes
sunt ex toto pares quo ad dignitatẽ vel numerum testium: sed
vnus probauit de antiquiori possessione quam alter ille debet
obtinere qui de antiquiori probauit: quia per hoc concluditur
possessio aduersarij vitiosa: qr presumitur vitiosa vel clandesti-
na ex quo eam posterius habuit nisi doceat de iusta causa: vt.l.
clam possidere.§.qui ad nundinas.de acqui.pos.hoc ergo casu
prodesset sibi probasse de dominio.⁊ idem vbi ꝓbationes pos-
sessorij essent per omnia pares: qr qui ꝓbauit in petitorio habet
duplex ius ⁊ ideo debet obtinere.in aut.de consang.⁊ vter.fra-
tri.vnde his casibus dicit positiones ⁊ probationes tangentes
petitorium admitti in possessorio ad coadiuuandum probatio
nes possessorie.⁊ iura in contrarium allegata possent intelligi
quando probationes in petitorio nõ adiuuarẽt in possessorio.⁊
de hoc etiã dixi.j.de peti.here.l.si quis libertatẽ.in fin. ¶ Item
quero si sit lata sñia pro actore in petitorio ⁊ possessorio ⁊ reus
appellauit a sñia lata in petitorio: qr a lata in possessorio non
17 potest appellari†: vt.C.si de momẽta.pos.fu.ap.licet iure cano
nico secus, vt extra de testi.c.significauerunt.⁊ vide ibi not. per
Ber.⁊ Inno.an pendente ipsa appellatione super petitorio po
terit mandari executioni sentẽtia lata super possessorio.hec que
stio fuit vertita bonoñ. Jac.bal.dicebat quod executio fieri nõ
poterat pendente appellatione super maiori hoc est super peti-
torio quod est maius ⁊ principalius: vt.C.de iudicijs.l.nulli.et
appellatio interposita super maiori suspẽdit executionem etiã
super minori vt videtur expressum.j.nil noua.ap.pen.l.j.§.vlti.
Odoff.tenuit contrarium: quia appellatio interposita super pe
titorio non differt executionem sententie late in possessorio in
quo non potest appellari ⁊ quod est prorsus diuersum: vt.d.l.
naturaliter.§.nihil.de acquirenda pos.⁊ quia sunt diuerse sen-
tentie: quia tot sunt sententie quot capitula.j. fami. herciscũ.l.
quedam mulier.⁊.s.de mino.l. si ex causa.⁊.C.de transa.l. si ex
falsis.⁊ ad.l.contrariã nil no.ap.pen.potest responderi qd ibi
in omnibus capitulis potuerat appellari hic nõ in possessorio.
Item si ibi fieret executio in minori crimine impediretur execu-
tio maioris. Que est pena capitalis ⁊ criminis minoris pena
est relegatio.vnde si pendente appellatione super maiori relega
retur reus si postea pronunciaretur contra eum super appella-
tione non inueniretur reus relegatus ⁊ qui forte fugisset ⁊ ita
non posset executio fieri.at hic executio vnius iudicij non impe
dit executionem alterius.⁊ hec opi.vera videtur cum hac distin
ctione: quia aut queritur de possessorio recuperande possessio-
nis ⁊ eius estimatio non impeditur per appellationem in peti-
torio: quia nõ obstante obiectio petitorij semper est ante omnia
restituenda possessio spoliato, vt predictum est.si vero queritur
de possessorio adipiscende possessionis: tunc aut appellans ha-
bet probationes statim paratas de dominio ⁊ suspenditur exe
cutio possessorij: vt.j.vt in pos.leg.l.si is a quo.⁊ ad exhibẽdum.
l.iij.§.ibidem.⁊.C.de compensa.l.vlti.⁊ idem puto in possessorio
18 retinende. ¶ Sed quomodo pendente appellatione† potest in-
nouari quod quis fiat de possessore petitor contra dictam.l. nil
nouari appella.penden.sed dic quod verum est nil nouari debe
re appellatione pendente scilicet in preiudicium appellationis
pendentis ¶ Sed in illa in qua non est appellatum sicut est in
proposito bene potest innouari ⁊ executio fieri vt predictum est.
⁊ vide per Dy. dicto.c. qui ad agendum. ⁊ de acquiren. posses.
permiscendum.⁊ dixi.d.l.incerti.de interdictis. ¶ Sed suppo-
sito quod executio fiat in fauorem actoris in possessorio. Et sic
efficiatur possessor, cui incumbet modo onus probandi in peti
torio? dic quod actori: quia nõ inspicimus statum cause presen-
tem sed loci initiuz. si enim cõsideramus statum presentem ces-
saret petitorium: quia actor possidet ⁊ possidenti non datur rei
vendicatio.vt predictum est. ¶ Item quero an plura possesso-
ria possunt simul intendi in eodem libello verbi gratia. Possi-
deo fundum ciuiliter ⁊ naturaliter.tu dicis te habere ius vten-
di ⁊ fruẽdi.intras fundum ⁊ priuas me naturali nunquid pos-
sum agere vnde vi ꝓ naturali qua me priuasti ⁊ vti possidetis
pro ciuili in qua me turbas. Et videtur quod sic si enim conce-
dimus opi.ꝙ petitorium ⁊ possessorium aliquo casu possint si-
mul proponi multo fortius duo possessoria. ¶ Item si conce-
datur sicut predixi ꝙ in possessorio retinende possim petere me
non turbari ⁊ possessionem quam aduersarius habet mihi re-
stitui hoc est intendere possessorium ad duos effectus ergo eo-
dem modo duo possessoria possunt simul coniungi pro diuer-
sis possessionibus.⁊ pro hoc.d.l.clam possidere.§. qui ad nun-
dinas.j.de acquiren.posses. ¶ Item quero: impetraui iudices
super proprietate et per verba rescripti non apparet eos habe-
re iurisdictionem super possessione: nunquid coram eis poterit
intentari possessorium? ⁊ dic quod non quia in rescripto non
continetur ⁊ fines mandati sunt seruãdi extra de rescriptis,cum
dilecta.⁊ sic est in arbitro.s.de arbit.l. non distinguemus.§. de
officio.⁊ pro hoc bene.C.si a non compe.iudic.l.si de proprieta-
te. Et eadem questio potest fieri in procuratore qui datus est in
petitorio an habeat mandatum in possessorio. In contrarium
multum facit supra de procurato.l. ad rem ⁊.l. ad legatum. et
mandatum procuratoris ⁊ iurisdictionis equiparantur vt.s.
de iurisdi.omnium iudi.l.⁊ quia.tutius videtur dicẽdum quod
iudex vel procurator datur in petitorio non admittatur in pos-
sessorio per dictã.l.si a non compe.iu.si de proprietate. ⁊ de sen-
tentijs.l.post sententiam.⁊ quia nihil habent commune: vt.d.l.
naturaliter.§.nihil.de acquirenda posses.⁊ vide quod dixi di-
cta.l.ad rem mobilem.⁊.l.qui procura.dat. ¶ Ultimo quia de
materia restitutionis spoliatorũ aliqua sunt tacta: videamus
de pulchra questione que fuit in curia romana. An spoliatus
19 †per iudicem possessione sua sine cause cognitione ⁊ iniuste re-
stitui debeat sicut alius spoliatus. et videtur quod sic.C. si per
vim vel alio modo.l.vj.⁊ vnde vi.l. meminerint. ⁊ vtrobiq; no-
taui.⁊ de acquiren.posses.l.iuste possidet.dum ibi dicit glo. rite
interposito decreto.⁊ quod not.per Innocentium extra de iure.

patro

a ¶ Petitoriũ. Adde de materia petitorij et possessorij Alex. de imo. in cõsi.lxxvj.ij. parte. ⁊ i cõsi, cx.j.parte.

patro.c.cōsultationibꝰ.⁊.C.cōminatiōes vel epistolas.l.iudex.
⁊ est expssum extra de resti.spo.c.cōquerēte.⁊.c. ex cōquestione.
⁊ qđ not.Azo in summa,vnde vi.j.col.in fi.⁊.vj.q.j.presentiũ.
nam nō debet quis priuari possessione sine cause cognitione.j.
si muli.ven.no.l.j.§.necessario.⁊ extra de preben.c.licet episco-
pus.lib.vj.⁊ ibi per Archi.⁊ Hostiē.in summa de resti.spolia.
ver.quidē.l.si iudex.§.j.⁊ plenius in.§.que facienda sit restitu-
tio.⁊ per Gul.ver.generaliter.⁊ de conces.prebē.c.literas.⁊.c.
cum nostris.cum ibi notatis.⁊ bene facit quod no.per Cōpost.
extra de rescript.c.capitulũ sancte crucis.ver.item querit vtrũ
executor datus.Et ad hoc vide qđ not.in libro magno questio-
num disputatarum in opere do.Oldr.ca.quinquagesimo.⁊.c.
cclxxij.Quidam tamen differētiam faciunt inter violentiā seu
spoliationē factam a iudice ⁊ a priuato.nam si a iudice qui sine
cause cognitione fecit bona alicui auferri ⁊ tradidit ei ad quem
de iure pertinebant seu cui debebant tradi vel solui tũc nō fiat
reuocatio seu restitutio vt habetur expresse in tex.⁊ glo.s.quod
met.causa.l.fi.§.fi.vnde vbi notorie constaret rem esse illius cui
iudex restitui fecit potest loqui.d.§.⁊ gl.Si autem dubium esset
tunc loquantur iura contraria.⁊ pro hoc bene facit extra de ord.
cogni.c.cum dilectus.§.verum.⁊ quod ibi no.vel posset dici qđ
in.d.§.fi.in fi.pro tanto non reuocatur:q2 cesserat insolutũ veri
crediti ⁊ sic erat extincta actio actoris ⁊ ideo nō reuocatur.vbi
autē a priuato violentia seu spoliatio fieret:tũc etiā si paratus
esset statim de dominio probare nihilominus fieret restitutio
spoliato vt ex superioribus patet.⁊ si vis plenius de ista mate
ria restitutionis spoliatorum recurre ad summistas.⁊ Spec.⁊
glo.extra de resti.spo.per totũ.⁊ li.vj.⁊ bene.iij.q.j.c.j.⁊.c.redin-
tegranda.in glo.⁊ per Archi.⁊ per totā ipsam.q.⁊ in Spec.de
petitorio ⁊ possessorio.§.vlti.in princi.⁊ circa fi.¶ In glos.ma-
gna ibi que genera scilicet interdictorum.¶ Ibi ⁊ secundũ ille
ver.id est secundũ predictā expositionem de possessione id est de
proprietate.¶ Ibi questio possessionis.in aliis duobꝰ scʒ recu
perande ⁊ adipiscende nō intromittunt se lex de ordine aliquid
precipiendo sed solũ cōsulendo vt prius possessoriũ intentetur:vt
j.de rei vendi.l.is qui destinauit.⁊ statim sequitur.Fran.acc.

1 ☞ Dictio sinautem,aduersatiua est:notatqʒ differentiam.
2 Rei vendicatio potest competere pro legato.
3 Res legata in quo loco ⁊ in quibus locis repetatur ⁊ qua actiōe.
4 Heres volens soluere in loco domicilij an liberetur vel si possit.
5 Dictum de legato quod sortiatur vbi maiorem habet fortunā
an locum habet in aliis creditoribus.

Quod legatur. Diuide.l.i duas partes.
primo loquitur quādo agi-
tur personali vsqʒ ibi sinautem.ibi quādo agitur reali
vsqʒ in fi.¶ Et due questiones formantur.vna vbi sit soluendũ
legatum.alia vbi sit petendũ.Et has questiones expedit hec.l.
1 ⁊.j.eo.l.fideicōmissum.⁊.ll.sequentibus.¶ † Quero que sit dif
ferentia inter realem ⁊ personalem.nam aduersatiua sinautē,
videtur notare differentiā.responde vt glo.⁊ licet glo.bene di-
cat non puto hanc fuisse mētē huius.l.sed hoc voluit dicere hec
l.q2 in personali dixerat distingui an species vel quātitas pete-
retur hec distinctio nō cadit in reali:q2 pena nō patitur quātitas
sed res determinata ideo dixit sinaũt ⁊c.¶ Vltimo distinguit
vt glo.Jac.but.Et aduerte quia glo.videntur sibi inuicem con
tradicere.nam glo.que incipit,etiā si actor.videtur tenere quod
si legatarius velit sua impensa ⁊ periculo rem legatā deferri ad
locum iudicij vbi petit legatũ qđ hoc non possit nec ad hoc he-
res cogatur.Gl.magna circa mediũ licet sub dubio forte tenet
contrariũ ⁊ cũ ea cōcor.alia gl.que est.j.de lega.j.l.cum res.que
incipit nisi actor velit.Et hanc opinionē istarũ duarũ glos.ap-
probat Jac.de ra.dicēs ꝙ nō est dare rationē diuersitatis in ca
2 su quādo legatarius hoc petit a casu quādo agitur rei vē.† nā
⁊ rei ven.cōpetit pro legato:vt.C.cōia de le.l.j.⁊ hāc etiā appro-
bat Dy.d.l.cum res.⁊ Nico.hic.⁊ pro hoc:q2 si hoc est in cōtra
ctu celebrato gratia alterius tantũ,vt in.ll.allegatis in glo.d.l.
cum res.multo fortius in celebrato gratia vtriusqʒ.ar.j.de leg.
j.l.seruo legato.§.cũ quid.⁊ pro hoc.l.si in asia.§.j.j.deposi.que
statim allegant in glos.⁊ de rei ven.l.si res mobilis.⁊.l.seq.⁊ ad
3 exhibē.l.sed si hereditas.§.j.¶ † Item glo.in.d.l.cum res.vide
tur sentire quod etiā si agatur actione personali possit peti res le-
gata in tribꝰ locis.Cōtrariũ tenet hic gl.⁊ hāc approbat Dy.
aliā glo.tenet Ray.⁊ allegat.j.eo.l.fideicōmissum.⁊.C.vbi fidei
4 com.pe.l.vnica.¶ An heres † volens soluere in loco domicilij
possit,de hoc est hic cōtentio inter Jo.⁊ Azo.veritas est qđ nō
potest:q2 nō pōt soluere rome:vt.j.eo.l.fideicōmissum.⁊ roma
est cōis patria ⁊ fingitur ibi quilibet habere domiciliũ:vt.j.ad
municip.l.roma.ergo in loco domicilij non potest solui inuito
legatario.¶ Quid si testator habebat bona equalia in duobꝰ
5 locis?dic ꝙ vtrobiqʒ solui potest per hanc.l.¶ † Item quero
nunquid illud qđ hic dicitur in legato qđ quis sortiatur forum
propter maiorē partē fortunarũ locum habet in aliis creditori
bus.glo.tenet qđ sic.C.de incol.l.ciues.lib.x.quā glos.dicũt qui
dam alibi nō reperiri.Sed similem habes.s.e.l.heres absens.
in glo.nisi ratione.ver.itē ratione domicilij.⁊ hoc tenet Cyn.C.
noua vectig.l.j.Gul.contra.C.vbi senato.vel clarissi.l.ij.⁊ dicit
speciale in legato qđ quis sortiatur forũ propter maiorē partē
fortunarũ.⁊ de hoc vide per Inno.extra de foro cōpe.c.dilecti.
⁊.c.ex parte.¶ Itē aduerte aliud qđ dicit glo.qđ si culpa here-
dis res legata sit ad aliũ locum trāslata qđ idem sit ac si dolo.⁊
allegat.de lega.j.l.cum res.§.itaqʒ.qui de culpa loquitur alio ca-
su loquitur,vt vbi patet.¶ Aduerte etiā qđ si legatarius ali-
quo istorum locorum sit conuentus ⁊ cōdemnatus ⁊ alio loco
agatur actione in factũ ex re iudicata ibi prestare debet:vt.j.eo.
l.argentarium.§.j.⁊ ꝙ dicit quod debet prestari vbi est,expone
id est existit tēpore mortis testatoris:vt.d.l.cum res.secundo re
sponso.⁊.C.vbi fideicō.pe.l.vnica.¶ Itē secundũ quosdam est
speciale in legato alimentorum quod prestari debeat vbi alimē
tarius habet domicilium:vt no.s.de transac.l.cum hi.§.in cau
sa.⁊ dixi eadem.l.§.vult igitur oratio.⁊ dic vt ibi.

1 ☞ Perpetuo furiosus non potest esse iudex.secus si habeat
dilucida interualla.
2 Furiosus an possit esse arbiter.
3 Iudici ⁊ absenti ⁊ ignoranti an queratur iurisdictio.
4 Legatus fideiubens rome an habeat priuilegium reuocandi
domum.

1 **Cum furiosus.** † Quātum ad casum
huius.l.cōclude quod
perpetuo furiosus nō pōt esse iudex nec arbiter.si ha
bet dilucida interualla tũc potest esse iudex secundũ
omnes.⁊ iudicabit cum erit sane mentis vel in dilucidis inter-
2 uallis.¶ Item nō ob.j.e.l.licet.vt ibi dicā.¶ † An autem pos-
sit esse arbiter due sunt opiniones cōtrarie:vt in gl.que possent
ad concordiam reduci vt si tpe compromissi erat furiosus ⁊ hoc
sciebant cōpromittētes:tũc teneat cōpromissum si habeat dilu-
cida interualla ⁊ equiparetur iudici.⁊ ita intelligatur prima opi.
glo.Si vero facto compromisso superueniat furor tũc finiatur
compromissum.⁊ ita intelligatur secunda opi.⁊ vide quod no.
⁊ dixi.s.eo.l.cum pretor.§.non autē.⁊ de arbit.l.licet.¶ Vlti-
3 mo extra glo.colligē qđ iurisdictio † acquiritur iudici ignorāti
⁊ absenti vt hic patet ⁊ hoc videmus cōtinue fieri q2 potestates
⁊ rectores eliguntur absentes ⁊ etiam cause delegantur ⁊ com-
mittuntur absentibus:exercitium tamen iurisdictionis non ta
men competit statim.sed impeditur ex iustis causis vt hic.in cō
trarium multũ facit ꝙ iurisdictio non cōferatur nisi presentato
rescripto vel decreto electionis:vt.j.de dona.l.absenti.⁊ de acq.
posses.qui absenti.vbi de hoc plene dixi.⁊ vide extra de rescript.
c.gratia de concessione preben.c.j.⁊ de prebendis si tibi absen-
ti.li.vj.⁊ quod in eis no.per omnes.

4 **Qui legationis.** Legatus rome † fideiubens
non habet priuilegium reuo-
candi domũ.hoc dicit.Et no.quod dicit glos.ꝙ roma est caput
italie.de hoc vide quod dixi.s.eo.l.insule italie.Opponit gl.qđ
necesse habeat priuilegio suo expresse renunciare.s.qui satisda.
cog.l.si fideiussor.⁊ si quis in ius voc.non ierit.l.j.solu.vt gloss.
¶ Item dicit glo.licet sub dubio forte quod secus si non rome
sed in alia parte italie esset contractum:vt.s.e.l.ij.§.omnes.vbi
de hoc satis no.⁊ dixi.do.Ricar.tenebat contrarium nam sicut
legatus habetur pro absente existens in itinere ad suum cōmo
dum:vt.s.ex quibus cau.maio.l.qui mittuntur.§.pe.⁊.l.si cui.
§.tam diu.ita ⁊ ad suum damnum ⁊ in hoc sequebatur ⁊ appro
babat casum ⁊ opi.Aldri.positum.d.§.omnes.ver.item si ex-
tra prouinciam.d.l.ij.s.eo.Ricar.

1 ☞ Iudex non cogitur ad omne id quod licite potest.

1 **Non quicquid.** † Vltra exempla glo.
potes ponere exēpluʒ
s.de offic.presid.l.sepe.vbi de hoc.⁊.C.quomodo et
quando iud.l.j.⁊ sm Jaco.j.eo.l.⁊ post edictum.vbi
iudex post peremptorium potest dare dilationem si vult non ta
men cogitur.¶ In glo.ibi.§.j.melius dic vt ibi.

1 ☞ Obligati ad diem vel sub conditione possunt ad prestan-
dum cautionem conueniri.
2 Verbum cautionis,a lege prolatum intelligendum est cum fi-
deiussore nisi aliud statutum appareat.
3 Beneficia legis ⁊ principis intelligēda sunt sine dāno alterius.

In omnibus. Utilis est hęc lex & versatur sepe in practica. ¶ †Et hoc dicit in iudic. bone fidei etiā ante diē solutionis cavet debitor ex iusta cā. & dic quod cavet de soluēdo ad veniēte die & iusta cā est arbitrio iudicis, ut dicit gl. puta quia debitor dissipat bona sua vel timetur ne veniat ad inopiā. Concor. sunt in gl. & inter ceteras. §. qui satis. cogā. l. inter oēs. & vide quod ibi bene notavi. & quod no. per Cy. & dixi. C. ut in pos. lega. l. j. & vide etiam gl. j. ex quib. causis in pos. eatur. l. in possessionē. ibi aliquis creditor cōtra debitorem vel officio iudicis: ut no. j. so. matri. l. ij. in princ. ¶ Item non obstat. j. de leg. iij. l. fideicom. §. si heres. & de dona. causa mor. l. seia. in princip. ut ibi not. Ray. ¶ Oppo. gl. de. l. ij. C. de here. vel act. ven. dicit glo. quod ibi petebat satisdari cum fideiussoribus. & ideo nō auditur, ut ibi. sed si nudam cautio. sine fideiussori. auditur ut hic. & sic glos. intellig. l. istam in cautione sine fideiussoribus de quo statim infra subiū tiam. & dic ut dixi bene in contrario scz dicta. l. ij. C. de hereditate vel act. ven. ¶ Itē oppo. glo. de. l. si fine. j. depo. & sol. ut in ea. Itē querit glo. cū hec. l. loquatur in bone fidei iudic. an idem sit in stricti iuris & non bene firmat pedem: sed Iac. de ra. dicit idē in stricti iuris cum eadem sit ratio & ita communiter servatur. ¶ Modo quero an ista cautio sit prestanda cū fideiussore. glo. sicut predixi hic tenet quod nō. & pro opi. glo. secundo responso dū dicit sed solita cautio. Iaco. de ra. & alij ultramontani tenēt quod ista cautio debet esse cum fideiussoribus: alias nullius esset utilitatis si nudo verbo caveret & bona dissiparet vel als ad egestatē perveniret: sed dici posset quod utilitas esset in hoc: quia ista cautio fieret cū obligatione bonorū que forte non erant obligata in primo credito. & quod fieri debeat cum fideiussoribus. allegant 2 † quia verbū cautionis a lege prolatum intelligitur cum fideiussore: nisi aliud appareat a lege statutum. C. de procur. l. j. nam omnis cautio que ab invito prestatur pretoria est: ut. j. de verbo. obli. l. stipulationū. alie & pretorie stipulationes exigunt fideiussorē: ut. j. de preto. stipu. l. pretorie. & pro hac opi. bene facit. §. eod. l. de eo. ubi est verbū satisdationis. & quod ibi not. & j. de privile. credi. l. si creditores. & hanc opi. sequitur Cy. d. l. ij. de here. ven. & pro hoc. §. eo. l. si debitori. Old. & Nico. tenent opi. glo. quod prestetur sine fideiussore propter verbum cautionis quod est in litera: ut. C. de verbo. signi. l. sancimus. ubi de hoc satis dixi. & ad. l. si debitori. respondent quod ibi debitū non erat in diē sz purum sed tēpus solutioni misericordie causa erat indultū: ut. j. de cōpensa. l. si cum militi. §. j. & in ultimis volūtatibus dicūt speciale earū favore. j. si cui plus quā p leg. fal. l. j. & l. nisi. §. j. & ut in pos. lega. per totum. Gul. de cu. dicit quod si cautio petatur timore dilapidationis vel inopie, quod tunc prestatur cum fideiussoribus: & ita intelligitur opi. ultramontanorū. & pro hoc bene facit dicta. l. si creditores. de privile. credi. & §. qui satisda. cog. l. si fideiussor. §. j. Si autē petatur ex alia causa: puta quia scholaris qui est locuplex est recessurus vel forte ppter periculū probationum: quia testes sunt absfuturi vel senes vel valitudinarij: tūc prestatur sine fideiussore. & ita intelligatur alia opi. & facit. j. pro socio. l. verum. §. itē videndū. & de ripa munienda. l. j. §. is autem. sed quod dixi de testibus absfuturis vel senibus non videtur iusta causa petēde cautionis cū actor possit eos recipi facere ad eternam rei memoriā, ut in aut. de testi. §. penulti. que est. C. de testi. aut. preterea. puto etiam quod dato quod vera sit opinio quod cū fideiussore debeat prestari quod si iuret se satisdare nō posse committatur iuratorie cautioni: ut no. & dixi. §. qui satis. cogan. l. j. & C. de epi. & cle authen. generaliter. nisi esset suspectus: ut. d. l. in possessio. no. j. ex quibus causis in pos. ea. & d. l. si fideiussor. §. fina. qui satis. cog. ¶ Concludendo ergo breviter dic: aut debitor habet dilationem a testatore aut a lege aut a principe aut ex conventione partium. si a testatore cavere compellitur nisi testator remiserit: ut. j. ut lega. no. ca. per totum. si a lege idem: ut. j. sol. matri. l. si constante. §. quoties. ubi de hoc tetigi. & §. eo. l. de eo. & l. seq. si a principe, idē ut. C. de preci. impe. offeren. l. universa. ubi de hoc dixi. Et est ratio in ultimis voluntatibus ut voluntas testatoris citius exequatur: ut. j. de testa. mili. l. iusta. in alijs duobus casibus:
3 † quia beneficia. l. & principis intelligi debent sine damno alterius: ut. j. ne quid in loco pub. l. ij. §. merito. & C. de emā. libe. l. nec avus. si ex conventione contrahentium tunc aut post conventionem incipit dilapidare bona sua & tenetur satisdare: ut. d. l. si creditores. de privileg. credi. & dicta. l. inter omnes. aut nulla nova causa supervenit post conventionem & non compellitur satisdare: ut dicta. l. ij. C. de here. vel act. vendi. & j. de condi. ob cau. l. dedi. & imputet sibi qui dedit dilationem & non providit sibi de cautione: ut. j. de reg. iuris. l. damnum quod quis. Sed contra predicta videtur quod etiā si sit suspectus nō teneatur cavere j. ut lega. nomi. caveatur. l. finali. sed ille est casus diversus non adversus: quia ibi prohibuit testator cautionē exigi licet esset suspectus, que volūtas testatoris servari debet. in aut. de nupt. §. disponat. & quia alio remedio poterat provideri scz per sequestrationem vel coactionē ad solvendum deducto interusurio medij temporis: ut. j. ad trebel. l. imperator. vel posses dicere fm Iac. bu. ad. l. dedi. de condi. causa data quod ibi erat tutus remedio exceptionis: & ideo cessat remedium cautionis: ut. j. de usur. l. j. vel dic ut dicta. l. dedi. no. & plene dixi.

Iuxor. Satis patet ex glo. & dic ut. j. eodem. l. exigere.

1 ☞ Verba ista, quocūqz loco, restringēda sunt ad locū idoneū.

Eum qui insulam. In factis venit iteresse. h. dicit. & no. quod † verba quocūqz loco, restringuntur ad locū idoneum, ut in glo. & quod titulus de eo quod certo loco habet etiam in factis licet rubrica dicat tantum dari oportet.

1 ☞ Iudicium contra plures inceptū an possit respectu unius terminari: & respectu alterius differri.
2 Iudex volēs reservare ius actori post sentētiam debet causam in sententia inserere ne obstet rei iudicate exceptio.

Non idcirco. † Tribus modis legi potest secundū gl. sed illa lectura nō placet Ia. de ra. quod tutores cōvenirentur nomine pupilli licet in se sit vera: quia nō est bene amica litere: & ideo tenet quod tutores convenirentur a quibusdā pupillis super redditione rationis que expedit officio iudicis: & ideo dicit quod officiū iudicis non impeditur. ¶ Oppo. glo. de. l. eum actū. §. de nego. gest. sol. ut glo. vel fm Iaco. de bel. ibi loquitur de uno hic de pluribus. Item hic obligati erant civiliter & naturaliter: ibi naturaliter tantum. & vide. j. de consortibus eiusdem lit. l. j. & ij.

2 **Cum postea.** † Si iudex vult reservare ius post sentētiā actori debet inserere causaz in sententia, ne obstet rei iudica. exceptio. hoc dicit Ia. bu. & pro hoc. j. de pactis dota. l. bebius. & dixi. C. de iudi. properandum. §. hoc proculdubio.

1 ☞ Ratione cōtractus & administrationis sortitur quis forum.
2 Sententia in uno loco lata an possit executioni mādari in alio.

Argentarium. † Ratione cōtractus & administrationis sortitur quis forum. hoc dicit. et vide plene. §. eod. l. heres absens. §. j. non ob. §. de eden. l. pretor. §. fi. & l. seque. per ea que ibi nota.

2 **Nomine pupille.** Sententia † in uno loco lata potest alio loco executioni mandari. h. d. Non ob. j. eo. l. fideicommissum. §. fi. & l. seq. per ea que ibi no. & facit cōtra opi. quorundā ultramontanorū qui dicunt quod officiū mercenariū deservit tribus tpibus scz ante litem cōtestatā in interrogationibus per tit. de interroga. act. itē post litem contesta. per. l. ediles. §. item sciendum. de edil. edict. item post sentētiā in executione per. l. qui restituere. j. de rei ven. nam in hoc ultimo si esset mercenariū nō posset exequi per aliū iudicē quam per illum qui tulit sententiā cuius cōtrarium hic dicitur. Sed posses dicere quod hic agebatur actione in factum ex re iudicata non iudicis officio: quia tunc iudex qui tulisset sententiā exequeretur. vel fm Iac. de are. dic quod iudex qui tulit sentētiam direxit literas ad iudices romanos ut eas exequantur: ut j. de bo. autho. iudi. pos. l. cum unus. §. penul.

1 ☞ Furor iudicis sibi adimit iudicandi potestatem.

1 **Iudex.** Furor † perpetuus iudicis sibi adimit iudicandi potestatē. h. d. & vide §. eo. l. cum furiosus. ibi senectus. expone ut. j. de verborum signi. l. morbus.

1 ☞ Iudex petit ab una parte non est dādus nisi subsit causa.

1 **Observandum.** † Iudex petitus nō est dandus nisi princeps hoc faciat ad verecundiā petiti iudicis. h. d. Opp. glo. de authē. offeratur. C. de lit. cōtest. sol. ut in ea. & ut ibi etiā no. & dixi. Et gl. dicit & est verū quod curia romana servat quod si una tantū pars est presens datur sibi iudex quē petit. si ambe partes sunt presentes dantur illi quos petunt & auditor cōtradictarum ex officio suo adiūgit tertiū. & vide Goffre. in summa de offi. dele. §. item

§.item obseruandũ.⁊ per Hostiẽ.§.cui possit delegari.ver.committitur.Et quidam astuti volentes habere iudicẽ sibi fauorabilem in actu cõmissionis faciũt eũ venire ad banchũ vt videatur venisse ex alia causa:⁊ tunc dicũt:domine ex quo iste dñs est hic cõmittatis sibi causam.⁊ iudex ex verecũdia sibi cõmittit.⁊ ita sepe vidi fieri.sed Jac.de ra.dicit hoc fieri nõ debere:quia ex hoc lites cum suspicione procedunt ⁊ est mali exempli vt hic dicitur. ¶ Item hec lex hoc concedit principi non aliis iudicibus imo per consequẽs videtur aliis iudicibus denegari: vt.s.eo.l.cum pretor.itẽ vide ad materiam huius.l.qd not.xj.q.j.c.iudices.de rescrip.c.presenti.Inno.iiij.per Inno.⁊ alios.extra de officio ⁊ po.iudi.deleg.c.quoniam.c.cum olim magister.§.preterea.⁊.c.cum.R.canonicus.in vltima glo.

1 ☞ Magistratus maiores in propria causa durãte officio nõ conueniuntur.

1 PArs literarum. Maiores magistratus† non cõueniunt durãte officio nec in propria causa possunt ferre sententiam.hoc dicit. ¶ Opp.duobus modis vt in glo.⁊ quere quid adiiciat hec.l.ad.l.ij.s.de in ius vocan.⁊ dic vt glos.Et dic quidam sunt maiores magistratus habentes dignitatem.⁊ administrationẽ.⁊ isti non possunt conuenire nec conueniri ⁊ de his loquitur lex ista ⁊ hoc nisi in officio delinquant vt in glos.quidam habent dignitatẽ sine administratione.⁊ isti semper cõueniuntur ⁊ agũt.C.vbi senato.vel clarissimi.l.ij. Quidam habẽt administrationem sine dignitate:vt sunt minores magistratus ⁊ isti conueniunt ⁊ conueniuntur vt in glo.⁊ not.⁊ dixi.d.l.nec magistratus.j.de iniur.sed secũdum hoc maiores magistratus poterunt iniuriari ⁊ offendi nec agere poterunt: sed de hoc dic vt dixi plene.s.de offi.presi.l.senatusconsulto.

1 ☞ Uẽditor in causa euictionis tenetur sequi iudicẽ emptoris.
2 Mortuo vel sublato ordinario durat iurisdictio in delegato.

1 VEnditor. In causa euictionis vẽditor† tenetur sequi iudicem emptoris. hoc dicit.⁊ tractat de secũda parte rubrice vsque ad.l.vix certis.in glo.secunda in fi.⁊ de hoc dic vt ibi no.⁊ facit qd si coloni vel censiti ecclesie conueniantur corã iudice seculari ⁊ ecclesia volens eos defendere reuocet eos ad forũ ecclesiasticum qd non debeat audiri sed coram iudice seculari eos defendere teneatur.de hoc vide extra de foro compe.c.si clericus laicum.maxime per Inno.⁊ Jo.an.in nouella.

2 Iudices. †Mortuo vel sublato ordinario durat iurisdictio i delegato.hoc dicit. ¶ Op.duobus modis,vt in glo.primo ad princ.deinde ad fi.⁊ sol.vt in ea.⁊ dic vt.s.de iurisdi.om.iudi.l.more maiorum.⁊.l.⁊ quia. Sed nunquid iste iudex poterit iudicare vacante sede iudicis ordinarii qui sibi cõmisit?dic qd sic si res non erat integra sed perpetuata erat eius iurisdictio per.d.l.⁊ quia vnde iste.§.intelligẽdus est re integra quo casu vt dicit litera qd solent a successorib⁹ cõfirmari.Si autẽ res non est integra nõ indigent cõfirmatione. Item vides qd iurisdictio iudicis delegati a preside durat vltra ꝙ iurisdictio presidis si res non est integra sed perpetuauit iurisdictionem suam.Sed nunquid idẽ in iudice temporali vt cõmittere vel delegare possit causam vltra tẽpus sue iurisdictionis.Jac.de ra.tenet qd non per.l.eum qui.s.de iurisdi.om.iudicum.vbi de hoc dixi.cõmuniter seruatur contrariũ: quia videtur sufficere ꝙ habeat iurisdictionem tempore cõmissionis vel delegationis licet postea finiatur.⁊ ita cõmuniter seruatur:quia iudices temporales delegant causas quarum cõmissio ⁊ examinatio durat in tempus successoris cautum tamen est quod successor confirmet sicut hic dicitur solere eos facere.

1 ☞ Heres non cogitur respondere nisi vbi sit maior pars hereditatis.
2 Actio personalis non respicit rem singularem, sed vniuersum patrimonium.
3 Bonorum publicatio an se extendat ad bona diuisa ⁊ in diuersis territoriis situata.

1 SI fideicommissum. †Circa istud principiũ dic vt plene no.⁊ dixi.s.eo.l.quod legatur.

2 Tractatum. ¶ Utilis est iste.§. Actio†personalis respicit vniuersũ patrimoniũ nõ rẽ singularẽ.h.d.etiã si testator disponeret ꝯtrũ: vt.j.ad treb.l.cogi.§.inde queritur.sic ⁊ contributio iactus fit respectu omniũ mercium que erant in naui.j.ad legẽ rhod.de iac.l.ij.§.cũ in eadem.ver.iacture summã.⁊ tutor datus videtur datus ad vniuersum patrimoniũ.j.de excu.tuto.l.post litẽ.§.licet.⁊ impẽse respiciunt vniuersam dotẽ.j.de dote prele.l.j.§.impẽse.⁊ ad hunc.§.etiam bene cõcor.j.de pecu.leg.l.si peculiũ.in prin.Et facit bene
3 iste.§.cũ cõcor.ad qõnem delinquẽtis cuius bona†sunt publicata ⁊ q habebat bona in diuersis locis nunqd oĩa intelligantur publicata cõmuni vbi ꝯdẽnatus est,an cõi loci vbi sunt,an nulli.⁊ hec questio procedit si dicamus ꝙ q̃libet ciuitas habeat ius fisci per se.nã olim non habebãt.C.de bo.vocã.l.iij.de quo plene dixi.C.de his qui.vt indi.l.j.⁊ in qõnibus meis statutorũ tertia particula.Et primo videtur ꝙ spectent ciuitati in qua condẽnatus est:nam in ꝯtctibus inspicitur persona vt hic ergo ⁊ in delictis:vt.s.eo.l.oẽm.ꝙ spectet ciuitatib⁹ in quarũ territorio sunt videtur expressum.j.de tuto.⁊ cura.da.ab his.l.pupillo.⁊ quia ista bona videntur deberi iure successionis.C.ad.l.iul.de vi.l.iij.ideo videntur ad oẽs successores equaliter ptinere, vt insti.de here.ab intesta.§.fi. Et si dicas qñ snĩa lata in istis bonis valebit in illis,dic qd bene valebit.j.de re iudi.l.a diuo pio.de bo.autho.iu.pos.l.cũ vnus.§.pe.⁊ dixi.C.de iudi.l.pperãdũ.§.sin autẽ reus.⁊ hãc tenet Jac.de ra.hic ⁊ And.de ista qõne quam disputauit Ric.matarellus vide plene in ipsa qõne q̃ est mihi prima in libro magno qõnum disputatarũ ⁊ dixi etiã in meis qõnibus statutorũ tertia particula plene.⁊.C.de sum.tri.l.j.⁊ de here.insti.l.j.Et faciũt etiã predicta ad qõnem heretici dãnati de heresi qui habebat bona in regno Frãcie ⁊ Anglie ⁊ quilibet regũ occupauit bona in suo regno.iste habebat multos creditores i Anglia qbus satisfieri nõ poterat ex bonis in anglia cõstitutis.nũquid excussis bonis illis redire poterũt ad bona q̃ sunt in Frãcia?dic qd sic per istũ.§.cum cõcor.⁊.j.de pecu.l.hinc queritur.§.j. Sed pone ecõtra qd habebat multos debitores i Anglia quorum partẽ petit Rex Frãcie nũqd põt?dic qd no,vt.j.de admi.tuto.l.titiũ ⁊ meuiũ.§.tutores dati.And. ¶ Sed querit Jaco.de ra.in ver.quoties.si incepit vni soluere nunqd preiudicet sibi aduersus alios?⁊ tenet ꝙ sic.vt in aut.de here.⁊ fal.§.non autem.⁊ de hoc vide qd no.C.de testa.l.nõ dubium.§.j.⁊ hoc si ex certa scientia soluit.secus si per errorẽ vt ibi no. ¶ Itẽ secus cũ protestatione soluit vni ne sibi preiudicetur quo ad alios, vt.j.qui.mo.pig.vel hypo.sol.l.si debitor.§.si in vẽditiõe.fm Bul.de suza.cetera dic vt in glo.que satis patent. ¶ In glo.j.in hoc casu ibi cõis patria nõ.vel dic ꝙ rome nõ cõueniebatur sed alibi vbi erat maior pars rerum hereditariarũ ex quibus debebantur alimenta in ciuitate romana prestãda.Rico. ¶ In eadẽ glo.in fi.⁊ pro hoc bene.j.de peti.hered.l.sed ⁊ si lege commissoria.§.si quis re sua.Ricar.

1 ☞ Exceptio declinatoria per litis contestationem excluditur.
2 Heres tenetur ex coniecturata mẽte testatoris soluere vbicũque.
3 Testatoris voluntas qualiter sit coniecturanda.

1 SEd ⁊ si susceperit. †Exceptio declinatoria excluditur per litis contestationem.hoc dicit.

2 Si libertis. †Ex cõiectura voluntatis testatoris tenetur heres soluere fideicõmissum alio loco quã vbi est maior pars hereditatis.h.d.⁊ est pulcher ⁊ vtilis.§.⁊ qui sepe allegatur ppter duo,primo ꝙ dignitas legatarii facit ad augẽdũ legatũ ꝙ vt in glo.⁊ magna quãtitas dicitur modica attenta dignitate ⁊ magnitudine psonarũ vt in glo.Et intelligitur iste.§.duob⁹ modis,vt ex gl.colligitur.⁊ pro secũdo intellectu vide qd no.s.de trãsac.l.cũ hi.§.in cã.⁊ dixi eadem.l.§.vult igitur.tenetur prima lectura cõiter a pluribus et est magis
3 amica lr̃e. ¶ †Querit Bul.si testator dixit volo ꝙ heres meus emat titio talẽ rẽ an debeat emere de pecunia sua vel de pecunia titii.Ja.dicit inspici debere an heres sit magis industriosus in tali re emenda ꝙ legatarius:⁊ tunc testator presumatur voluisse ꝙ heres prestet solũ ministeriũ in emẽdo alias teneatur sua pecunia emere.j.pro socio.l.si nõ sint.⁊.C.pro socio.l.j.i dubio autẽ testator presumatur voluisse ꝙ heres emat sua pecunia.arg.j.de lega.j.l.si heres iussus.de leg.iij.l.stichus.in fi.⁊.l.his verbis.§.fi.vbi de hoc dixi. ¶ Item querit in casu huius.§.vbi dixit emi thesseras frumẽtarias nunquid videatur legare ipsas mensuras vel bladum secundum ipsas mensuras.Jaco.distinguit aut talis legans est mensor ⁊ legatarius erat tabernarius ⁊ legauit mensuras vini:tunc ipsas mensuras legare videtur. Si autem non erat tabernarius sed potator ⁊ legauit.x.mensuras videtur vinum legasse.arg.j.de vsu ⁊ ha.plenum.§.equitii.ipse Bul.dicit ꝙ in dubio videtur legasse frumentum mensuratum vel vinum quã ipsas mensuras.j.de lega.ij.l.titia seio.in princ.⁊ est casus.j.de vino tri.⁊ oleo lega.l.iij.§.j.Bul. Quid sit tessera frumentaria,dic vt in glos.⁊.j.de lega.ij.l.mortuo boue.§.j.

⁊ ibi in gl. Et licet gl. dicat qd in libro regū habenť tres thesse-
re decades.i.ter quatuordecim non est libro regū sed est in qua-
dam omelia super primo euangelio Matthei in hec verba: ve-
rum quia euangeliste propositū tres thessere decades in diuer-
so statu temporuz ponere ⁊c. Et aduerte qꝛ thesseredecades est
vna dictio greca que idē significat ꝙ ter quatuordecim. euange
lista enim ī dicto euāgelio numerat generatiōes ab abraā vsqꝫ
ad ioseph q̄ sunt quadragintadue ⁊ sic ter quatuordeciz.⁊.h.d.
Hieronymꝰ in ipsa omelia. Et vide in alphabeto dictiōe thesse
ra. Si ea res, ibi satisdare, nō ob.ꝭ.de spōsa.l.oratio. vt ibi not.

1 ☞ Seruus regulariter in iudicio esse non potest.
2 Dictio vix, quandoqꝫ importat difficultatem.
3 Seruus an possit accusari quoad causas criminales.

Ix ceteris ex causis. ¶ Re-
gulariter
1 seruꝰ† non pōt esse in iudicio nec cū domino nec cum
extraneo. Fallit in casibus hic positis quibꝰ potest
cum domino litigare.h.d. Et vide quod not.⁊ dixi.C. de iudi.l.
seruus.⁊.ꝭ.de bo.pos.l.seruus.⁊.s̄.e.l.lis nulla.in fi.⁊ primi tres
casus ꝯcedunť fauore reipublice sequētes in fauorē libertatis.
2 Et no.qd hec dictio† vix,ª quādoqꝫ no.difficultatē vt qd vix fit
a tamen fit, quandoqꝫ impossibilitatem vt in glo.⁊ in leg.in ea al-
legatis.⁊ extra de cogna.spirituali.c.contracto.⁊ eo.ti.c.ij.li.vj.
Et de significato huius dictionis vix, vide.xlvij.dist.quātumli
bet.in gl.⁊ per Archi.in alphabeto dictione vix. Et quo ad cau
3 sas criminales an seruus† possit accusari vel accusare vide.ꝭ.de
accusa.l.hos accusare.§.si seruus.⁊.C.de accusa.l.ij.

a ¶ Vix. Adde de hac dictiōe Bar.in.l.si iure.ff.de leg.iij.⁊ est dictio diminutiua.bal.in.l.fin.xv.op.in ver. idē debēt asserere.C.de edicto diui adria.tol.in.l.impuberez.de fal.⁊ in.l.si plures.de vulg.⁊ pupil.substi.

1 ☞ Maior questio quandoqꝫ trahit ad se minorem, quemad
modum magis dignum trahit ad se minus dignum.
2 Judiciorum ordo quandoqꝫ ex causa preposteratur.

1 **Er minorem.** † Maior questio trahit
ad se minorē.h.d.sic ⁊ sa
crum trahit ad se non sacrum.de conse.dist.j.c.de fa-
brica.⁊ magis dignū trahit ad se minus dignū. ex-
tra de consecra.eccle.vel alta.c.vnico.lib.vj.vbi de hoc. Itē hoc
verum inter easdem personas.nam inter diuersas seruať ordo
2 postulantiū.† ⁊ quādoqꝫ ex causa iudex audit minorē causam
anteꝙ maiorem.s̄.de offic.procō.l.nec quicꝙ.§.obseruare. Itē
etiā inter easdē personas intellige hāc.l.secundū determinatio-
nem.l.qui prior appellat.s̄.eo.cum ibi not.⁊ caue qꝛ licet hec.l.
locum habeat quando causa est preiudicialis tamen petitio he
reditatis de qua ponit glos.exemplū non dicitur preiudicialis
qꝛ alijs minoribus preiudicet, sed qꝛ sibi preiudicaretur ⁊ ideo
precedit.vt ex.ll.allegatis in glo.patet. Itē quod dicit gl.de ra-
tione perplexitatis expone id est continentie: qꝛ continet idem
debitum ⁊ vna est maior.

1 ☞ Judex post edictum peremptorium potest alium terminū
in iudicio dare: successor autē illius teneť ad hoc de necessitate.

1 **Dictum.** † Notabilis est hec.l.⁊ sepe allegať
in practica. Et dicit qd post edictū
peremptorium idem iudex potest si vult alium termi-
num dare successor autē de necessitate tenetur. Jaco. bu. Et vi-
de.ꝭ.eo.l.⁊ post edictum.⁊.xxiiij.q.iij.de illicita.in glo.⁊ de offi-
cio deleg.consuluit.⁊ an post peremptorium quis probare pos
sit dicetur.ꝭ.eo.l.ad peremptorium.⁊ dixi.C.de iudi.l.iudices.

1 ☞ Acta in iudicio per eum qui caret mandato per ratihabi-
tionem domini confirmantur.
2 Judiciū actū cum filiofamilias sine consensu patris an valeat.
3 Judicium actum cum falso tutore valet in fauorem pupilli.

1 **Icet.** Acta† in iudicio per eum qui caret māda
to per ratihabitionē domini confirmātur.
h.d. Et continue allegatur. Et vide quod no.ix.q.ij.c.j.
⁊ in Spec.de sentētia.§.sequitur.ver.quid si nulla.⁊ an idē sit in
syndico dixi.s̄.de nego.gest.l.sinautem.§.itē si fundū. ¶ Quid
si procura.sufficiens est pronunciatus cum non esset? dic quod
non valet vt dixi.C.de procura.l.licet.quamuis in contrarium
faciat.ꝭ.qd fal.tuto.auto.l.j.vbi etiā de hoc dixi.⁊ vide ad mate
riam huius.l.qd notaui.C.qui pro sua iuris.l.vnica.⁊ cōmunia
vtriusqꝫ iudi.l.ij. Item vide ad materiā huius.l. quod not.per
Archi.extra de ꝓcu.c.qui ad agēdū.lib.vj. ¶ Opp.vno modo
vt gl.⁊ sol.vt.s̄.qui satis.cog.l.iulia.⁊ vide qd ibi no.⁊ dixi. Itē
quere vt in glo.in qua qōne dicūt quidā aut iurisdictio erat ra

dicata in eius ꝑsona ⁊ cōfirmeť alias nō.⁊ sic cōcordant gl.l.j.
⁊.C.vbi de crimine agi opor.cum glos.que est.C.qui pro sua iu
risdi.l.vnica.⁊ vide qd ibi no.⁊ dixi.⁊.s̄.de officio proconsul.et
legati.l.obseruare.§.fi.nec ob.hec.l.per ea que not.C.de iure fis.
l.ij.lib.xj. ¶ Et quātum ad presens dic breuiter aut actus meo
nomine gestus deficit propter aliud ꝙ propter impedimentum
cōsensus mei: ⁊ tūc ratihabitiōe mea nō ꝯfirmatur vt si seruus
agat ꝓcura.noīe meo, vel alius qui nō poterat esse ꝓcu.vt.C.de
iudi.l.licet.vel si legatꝰ procōsulis ingrediať ꝓuinciā ante pro-
consulē ⁊ de causis incipiat cognoscere nullū est nec pōt ratifi-
cari per ꝓconsulem: qꝛ etiam ipse idem nō habet exercitiū ante
ingressum: vt.d.l.obseruare.§.fi.vbi de hoc videas. aut actꝰ de-
ficit ex solo cōsensu tunc aut est ipso iure nullus: ⁊ ratificari nō
potest.C.si a non cōpe.iudi.per totum.qui dari tuto.possunt.l.
in vniuersis.⁊.ꝭ.de reg.iur.l.que ab initio. Aut non est ipso iure
nullus sed solo cōsensu deficit: tunc pōt cōfirmari ratihabitio-
ne vt hic ⁊.C.ad macedo.l.fi.vbi de hoc satis dixi.⁊ per Dy.et
alios, extra de regu.iur.c.ratihabitionē.lib.vj. ¶ Sed hanc di-
stinctionē tollere videtur.C.si maior factus ratū habuerit, per
totum vbi actus nullus cōfirmatur qꝛ verum est qd cōditio rei
minoris nō est ex toto inualida nisi in preiudiciū minoris sed
in eius fauorē tenet. Item hec.l.loquitur de inualidis iure cōi
2 illa iure speciali. Sed quare nō valet iudicium† actū cum filio-
fami.sine consensu patris si pater ratū habeat, vt not.C.de bo-
nis que liberis.l.fi.§.necessitatē? dic qꝛ filius nō habet personā
integram standi in iudicio vt ibi no. Querit Ja.de ra.si seruus
vel alius qui non poterat esse ꝓcurator fuit in iudicio sicut pro
curator ⁊ non fuit exceptum an valebit quod gestum est saltem
in preiudicium cōstituētis eum ꝓcuratorem. videtur ꝙ sic.arg.
ꝭ.de instito.l.sed ⁊ si quis.§.parui. Jaco.de are. contra vt dixi
C.de procura.l.ita demum.⁊.§.parui loquitur extra iudicium.
¶ Ultimo tango vnum nouum ⁊ singulare qd tangit Cy.⁊ di
xi.C.in qui.cau.in integ.resti.nō est neces.l.si tutor.⁊ qd multū
facit ad declarationē huius.l.colligit enim ibi ex glo.scda que
3 dicit qd iudiciū† actum cum falso tutore valet in fauorem pu-
pilli iure singulari quasi dicat ꝙ secus est in maiore.⁊ pro hoc
C.de procur.l.non eo minus.vnde ipse dicit quod licet dn̄s ha
beat ratū gestum cum falso procuratore nihilominus aduersa
rius poterit opponere exceptionē ꝙ non erat ꝓcurator non ob-
stante ratihabitione.si autem falsus ꝓcurator succubuit tunc
dominus pōt habere ratum quo ad sui preiudicium: vt.ff.rem
ratam habe.l.iij.§.falsus.⁊ sic posset intelligi.l. ista vel scdm eā
hec.l.nō loquitur de ratihabitione quo ad sniām sed solū quo
ad litis contestationem vt ex litera patet.ex qua ratihabitione
modicum preiudicium generať aduersario. Durum enim esset
dicere ꝙ dominus possit habere ratam sniām latam cum falso
procuratore. Si sibi placet: puta qꝛ est lata pro eo ⁊ non tenetur
habere ratam sniām latam contra eum: sed licet ista opinio sit
equa ⁊ quam dicit fuisse petri tamen Jaco.de ra.dicit hic, ⁊ cō-
muniter omnes tenent qd licet ista.l.loquatur de litis contesta
tione idem fit in omnibus alijs actis iudicij ⁊ etiā in sententia.

1 ☞ Judicium inchoatum cum filio transfertur in patrem.
2 Heres quando teneatur ex delicto defuncti.
3 Instantia post litem cōtestatam quando transeat in heredem.

Am ex contractibus. Incho
atuz iu
1 dicium† cum filio transfertur in patrem forma mu-
tata.⁊ inchoatum a procuratore transfertur in do-
minū nec mutatur forma.hoc dicit. Sed que est ratio ꝙ in pa-
tre mutať forma ⁊ in dn̄o non? dic quia filius suscepit iudicium
aliter quam suscepturus erat pater quia suscepit insolidum ⁊
pater suscepisset de peculio ⁊ ideo forma mutatur quādo in pa-
tre transfertur.hodie secus: quia filius habet heredem in aut.
de here. abintesta.vnde in patrē heredem transferť insolidum.
argu.ꝭ.de here.tu.l.j.sed procurator suscepit ea forma qua erat
dn̄s suscepturus ⁊ ideo in eum transfertur forma non mutata.
¶ Opp.vt gl.⁊ sol.vt in ea: qꝛ si agitur ciuiliter verbū de pecu-
lio, plane stat.si de crimine tūc expone de peculio id est quātum
est locupletatū peculiū. Item aduerte qꝛ gl.que est hic que inci-
pit in macedoū.videtur innuere quod exceptio macedoū.habet
impedire ꝓcessum ⁊ litis cōtesta.qꝛ respicit initiū positionis, vt
ꝭ.ad macedo.l.j.⁊ idem videtur vbicūqꝫ prohibeť moueri actio
vel accusatio.nam ⁊ tūc impeditur ꝓcessus: vt.C.de his qui ad
eccle.cōfu.l.si seruꝰ.vbi de hoc dixi.⁊ ne quis vel a regia.l.ij. Ja.
bu.dicit tutius esse qd exceptio macedo.nō impediat processum
sed solū effectū actionis: ⁊ pro hoc qꝛ est perēptoria ⁊ nō est de
illis peremptorijs q̄ impediūt processum de quibus habeť ex-
tra de litis contesta.c.exceptiōis.lib.vj.cū ibi no. ¶ Et an ⁊ qn̄
teneatur

5 teneatur heres † ex delicto defuncti. dic vt not. et plene dixi. C. ex delic. defunc. l. vnica, super rubrica. Item aduerte aliud qd dicit glo. qd hodie actiones iste ex aduētitia causa dant in patrē per l. de bonis que liberis. l. fi. §. vbi aūt. sed illā intelligit Nico. vbi ex contractu alterius puta defuncti cui filius successit agitur. si autē ex pprio ɔtractu ipsius filij moueat actio dicit ipsum filiū cōueniri posse vt hic cū non inueniat immutatū: vt. C. de app. l.
3 precipimus. ¶ Ultimo allegatur. l. ista quādo instantia † post litis contesta. transit in heredē. de quo no. j. de re iudi. l. in summa. §. si qs ex edicto. et pro hoc. j. de act. et obli. l. sciēdum. vbi de hoc. de fideiusso. tut. l. fi. et. C. de in integ. resti. l. si intra etatem. in Specu. de arbi. §. differt. circa prin. de in litem iurā. l. alio iure. et dixi. d. tit. ex delic. defunc. super rubrica. in fi. ante litē contest. non transit instantia ad heredē. vt. j. de rei ven. l. cum autē fundi possessor. et ibi dixi. qd facit an rescriptum impetratū contra aliquē eo mortuo transeat ad heredē. de quo dic vt no. per Innocē. extra de rescrip. c. significauit. et per Bartho. brixiē. in questionibus suis. lxxix. q. que incipit queritur vtrum rescriptum. sed in delictis videtur quod iudicium ceptum cum defuncto nō transeat ad heredem. C. si reus vel accu. mor. fue. l. fi. j. de accu. l. diui fratres. et de publi. iudi. l. publica accusatio. et ibi in glo. de hoc vide per Inno. extra de iudi. c. qr. v. de arbitris. ex parte. et de alie. iudi. mu. causa. c. ij. et qd dixi. j. de inoffi. testa. l. filius. Itē successor tenet psequi litē ceptā per predecessorem. extra de foro compe. c. dilecti. Itē si alicui est mota questio super prebenda et moriat lite cōte. transit in successorē in eo statu in quo erat tēpore mortis. no. p Inn. extra de alie. iudi. mutā. causa. c. vlti. circa finē. Sed cōtra hoc videt: qr licet succedat in prebēda nō succedit ex hereditaria causa. vt extra de insti. c. j. de hoc dic vt no. per Archi. extra vt lite pen. c. ij. lib. vj. et p Inno. d. c. qr. v. de iudi. et vide dictis. c. ex parte. de arbi. et c. vlti. de alie. iudi. mutā. causa.

1 ¶ Iudicium tripliciter ex parte iudicis soluitur: et alias multis modis.
2 Mādatū iurisdictiōis facili⁹ reuocat quā mādatū pcuratoris.
3 Delegatus qui subdelegauit an possit lite contestata subdelegationem coram subdelegato reuocare.
4 Maior iudex an possit reuocare cōmissionem factam a minori.
5 Minor iudex non potest tollere factum maioris.
6 Par in parem nullum habet imperium.

1 Iudicium soluitur. † Utilis est hec. l. que tractat de reuocatione delegationū et cōmissionū causarum. et ponit tres modos quibus reuocant. primus est phibitio delegātis ne delegatus iudicet. scds si maior iudex phibeat. Tertius si delegatus cepit esse ordinarius. soluit etiā iudiciū alijs modis videlicet p publicationē dotis pēdente iud. vt. j. sol. matr. l. si mulier diuerterit. et. l. si constante. §. fi. in fi. Itē finit et soluit alijs modis qui no. j. eod. l. de qua re. in prin. in fi. prime gl. Sed nunquid soluit hic iudiciū ita qd omnia acta pereant et instātia cause: dic qd nō fm Ja. de ra. sed soluit solū quo ad iudicē qui prohibet iudicare. vnde delegans vel alius cui cōmittet cognoscet de causa in eo statu quo erat penes delegatū: qr quo ad partes non soluitur iudiciū sic et als soluitur matrimoniū per diuortiū quo ad socerū et nō quo ad maritū. j. de dona. inter virū et vxo. l. cum hic status. §. si socer. et pro hoc. j. eo. l. mortuo. et. C. de iudi. properandū. §. sin autē in medio. et. S. eod. l. edictum. Item vide ad prin. l. in Spec. de iudi. delega. §. restat. ¶ Et pro declaratione primi responsi vide. S. eo. l. venditor. §. j. extra de offi. dele. c. quāuis. et. c. si delegatus. lib. vj. per omnes. ex quo colliges quādo delegatus pape. qui subdelegauit possit subdelegationē reuocare vel non. et vide etiam qd not. eo. tit. de offi. delega. c. super questionū. §. porro. et ibi per Inno. iij. colū. et per eundē eo. tit. c. si pro debilitate. et per Hostiē. in summa eod. ti. §. que delegari. ver. sed nunquid potest reuocare. et. §. qualiter finiat. ver. itē finit. ¶ Et in questionibus Bart. brix. q. xlviij. q. que incipit esto qd iudex. et vide etiā qd dixi. C. man. l. mandatū.
2 S. de iuris. om. iudi. l. more. ver. Itē oppo. de. l. iudiciū soluitur. et ver. Itē queritur an delegatus ab alio. ¶ † Et aduerte qr glos. dicit qd aliud est in mandato pcuratoris qd nō reuocatur lite cōtesta. nisi ex iusta causa. et aliud in madato iurisdictionis qd reuocatur pro libito. vt hac. l. de hoc dic vt dixi. S. de procur. l. si reus paratus. et dixi etiā. S. de procura. l. post litē. ¶ Et aduerte in hoc vnam singularē opi. Guli. de cun. qui dicit in mandato iurisdictionis qd ante litē cōte. pōt sine aliqua causa p libito reuocari post litē contest. distinguit. aut vult reuocare vt ipse cognoscat de ipsa cā p se: pōt sine aliqua causa. vt hic. aut vt alij cōmittat et nō potest nisi ex iusta causa: vt. C. de peda. iudi. l. pe. quam etiā opi. sequi videt Archi. d. c. quāuis. in prin. de offi. dele. lega. li. vj. circa fi. vbi quo ad reuoca. vr eqparare mādatū pcuratoris et iurisdictiōis. et de hoc dixi iūcta. l. more. S. de iuris. om. iudi. d. ver. Itē querit an delegatus ab alio. Sed licet ista opi. noua sit et pulchra tamē cōmuniter tenet qd mandatū iurisdictionis tam post litē conte. q ante possit pro libito per cōmittentem et sine causa reuocari. Et ad dictā. l. pe. que multum videtur ob. de peda. iudi. rūdetur q illi loquitur de mutando iudicē ex causis in ea positis nō tamē inhibet. l. illa qd etiā sine causa nō possit expresse reuocari. et in hoc nō cōtradicit. l. illa nec corrig.
3 istam. Sed an delegatus † qui subdelegauit possit subdelegationem reuocare lite contesta. coram subdelegato. Ray. in. l. nec quicq. §. vbi decretum. de officio proconsulis. tenet qd non: qr iste subdelegatus non videtur habere iurisdictionem a subdelegante sed a primo delegante. argu. C. de iudi. l. fina. et. l. apertissimi. et ibi no. et. j. de condi. insti. l. institutio talis. et sic iurisdictio videtur residere penes primum ordinariū delegātem et nulla remanet penes primū delegatū. arg. j. ad trebel. l. j. §. de illo. et. l. ex asse. et qd ibi no. per Dy. et qd no. C. de here. vel act. vendi. l. emptor. vnde primus ordinarius poterit reuocare. argu. S. de offi. procōsu. l. solent. §. sicut. et hac. l. ibi vetāte eo qui iudicare iussit Ray. quid in hoc obtineat de iure canonico. vide in preallegatis decretalibus. Sed quero de causa quā vidi de facto. do. imperator Carolus cōmisit specialiter domino Barnaboui vicecomitū ciuitatū mediolani et aliarum tunc domino quādam causam vertentē inter marchiones de carecto occasione castri et terre finarij. demū ipsam cōmissionē reuocauit postea ɔstituit ipsum dnm Bernabonem suum et imperij vicariū generalē in ciuitate Janue et ei⁹ territorio a loco qui appellat coruus vsqz ad castrū monachi: inter quos fines cōprehendebātur ipsi marchiones et dicta terra finarij. querebatur an virtute dicti vicariatus posset de dicta causa cognoscere. et videbatur qd nō per hanc. l. contrariū terminatum fuit: qr licet reuocata fuerit commissio specialis tamen ipsa causa includebatur sub cōmissione generali vicariatus postea sibi facta. Circa secundū respōsum attende: qr posset deducere te in magnū errorem si intelligeres
4 simpliciter sicut sonat. † nam videtur indistincte dicere qd maior iudex potest reuocare cōmissionem factam a minori et sic archiepiscopus qui est maior episcopo posset reuocare omnes cōmissiones et delegationes factas p episcopū. qd est falsum. imo de eis se nō potest intromittere nisi ad eū deuoluat vel per appellationē vel in casibus in quibus adiri pōt per simplicē querelam vt plene habet extra de appel. c. romana. li. vj. cū ibi not. per omnes. intelligi ergo debet hec litera quando iudex maior habet per se cognitionē dicte cause sicut preses puincie qui cognoscere potest de causis prouincialiū: ille enim posset reuocare cōmissionem ab inferiori iudice factam. in hoc signanter dicit hic litera maius imperiū in eadem iurisdictione habet. et hoc est quod dicitur qd recipiens mandata cōtraria a diuersis iudicibus semper debet obedire maiori. xj. q. iij. qui resistit. et no. per Compo. extra de rescrip. c. mandatum. quidam etiam intellexerunt hāc literam in eo qui vocatus est ad maius tribunal: vt. j. de re iudica. l. contra pupillū. §. qui ad maius. et. S. si quis cau. l. ij. §. fi. Sed tunc non soluitur iudiciū ex toto sed differtur. Econ
5 tra minor † non pōt tollere factū maioris. xxj. dist. c. inferior. de quo dixi. de arbi. l. nam magistratus. pro declaratione etiā tertij responsi ne te deducat in errorē. attende qr intelligi debet in eo qui incepit esse eiusdē imperij in eodē loco et foro als sequeretur absurdū qd si eps vel potestas huius ciuitatis cōmisisset causam alicui et ille efficeret eps vel potestas alterius ciuitatis qd solutū esset iudiciū qd falsum est. vnde intelligas quādo cepit habere parem iurisdictionē cum delegante verbi gratia. cōsul huius ciuitatis cōmisit causam alicui priuato qui pendente causa factus est cōsul vna cū eo cessat delegata iurisdictio pter ordinariā superuenientē vel potestas huius ciuitatis commisit causam vni priuato qui factus est postea potestas vna cū cōmittente. et sic intelligi debet litera ista fm Jaco. de ra. et bene de hoc vide qd dixi. S. de offi. consu. l. j. versi. Item quero an aliquis. et ad hoc vide quod no. j. de manu. vindic. l. apud eum. in prin. sed contra hoc multū videtur: quia si a prin. fuisset consul vel potestas cōsocius suus posset sibi causam delegare: vt. S. de officio eius cui man. est iurisdi. l. et si pretor. et ita videmus continue fieri in curijs potestatū vbi vicari⁹ vel alius ex iudicibus causam coram se vertentem committit socio suo si ergo ab ipso principio non impediretur commissio multo minus iurisdictio superueniens debet eam soluere. argu. S. de his qui sunt sui vel alie. iuris. l. patre furioso. dicūt quidā qd si delegatio vel cōmissio facta sit simpliciter non imposita necessitate iudicādi quod tunc valet a prin. nec ex postfacto vitiatur. si autem sit facta cū coactione et necessitate iudicandi: tunc nec valeat a prin. nec ex
6 postfacto vitiet: † qr par in parem nō habet imperium vt dictū

ff. Cōmunis opi. dic vt. s. de arbi. l. nō distinguemus. §. sacerdotio. ꝛ no. ꝛ dixi. d. l. patre furioso. ¶ Ultimo querit Jaco. de ra. si delegatus pape subdelegauit causam alicui qui postea factus est delegatus pape in alia causa ꝛ ita habet idem imperiū an soluatur iudicium ꝛ commissio. ꝛ tenet quod non: quia non habet idem imperium in eadem iurisditione. vnde hec. l. loquitur solum in ordinarijs. Jaco.

1 ☞ Delegatio facta absq; loci determinatione intelligitur de loco solito ꝛ tuto ꝛ absq; incommodo.
2 Citatio facta ad locum non tutum an sit valida.

1 **SI locus.** † Si in delegatione nō adijciatur locus intelligitur de loco vbi est solitum iudicari sine incōmodo tamē litigātiū. h. d. Et dato ꝙ locus sit addictus in delegatione si tamē ex iusta causa ibi iudicari non possit: iudicari potest alio loco, vt extra de offi. deleg. c. statuimus. li. vj. ꝛ vide ibi no. per omnes maxime per Archi. ꝛ de offi. ordi. cum episcopus. ¶ Et Ja. de ra. dicit locum solitum esse vbi delegans consueuit iudicare per l. pe. s. de iusti. ꝛ iur. ꝛ in aut. de iudicibus. §. sedebunt. in delegato principis dicit quod pōt quolibet loco idoneo iudicare. doctores cōmuniter tenent, ꝛ ita seruatur quod delegatus possit eligere sibi locum ꝛ mutare sine incōmodo litigantiū vt dicta. l. pe. de iusti. ꝛ iur. intelligunt in ordinarijs vt ibi plene dixi. de arbitro dic vt. s. de arbi. l. sicū dies. §. si arbiter. ¶ Itē allegatur
2 l. ista qd citatio † facta ad locum non tutū nō valeat. de quo dic vt dixi. s. ex quib. cau. maio. l. quinta. que incipit metus causa. ꝛ vide extra de sentē. excō. c. venerabilibus. §. ꝛ hoc ipsum. li. vj.

1 ☞ Subrogatus in locum iudicis mortui idē habet iudiciū.

1 **MOrtuo iudice.** † In locum iudi. mortui alius subrogatur idē si ad aliud maius officium vocet̃: vt. C. de peda. iudi. l. pe. ꝛ vide qd dixi. C. de iudi. l. properandum. §. sin autem. in medio oppo. vt glo. quod non debeat idem iudicare subrogatus. ꝛ solue vt in ea.

1 ☞ Judicium includit omne id quod sub petitione proposita potest comprehendi: nisi aliter actum sit.
2 Judicium an partium consensu fundetur.
3 Judex maleficiorum non cognoscit de causis pecuniarijs ciuilibus.

1 **SOlemus.** † Utilis est hec. l. ꝛ cōtinue allegatur. ꝛ bene cōcor. extra de causa pos. ꝛ proprie. c. cū ecclesia sutrina. §. fi. ꝛ ibi in glo. ¶ Et breuiter tradit duas regulas. ꝛ secunda corrigit primam ꝛ vide qd no. extra de translatione episcoporum. c. inter corporalia. versi. quod non est sanctorū patrum in gl. magna. ꝛ quod not. per Inno. extra de resti. spo. c. cum ad sedem.
2 ¶ † Oppo. ad primā regulā ꝙ iudiciū non fundetur ex cōsensu litigantiū cum reddat̃ in inuitū: vt. j. de verb. obli. l. inter stipulantem. §. si stichum. cōcedo oppositionē. ꝛ ideo prima regula non est vera ꝛ corrigitur per secundā. item oppo. ad secundā ꝛ qd prima sit vera: vt. s. de arb. l. nō distinguemus. §. de officio. sol. ibi loquitur in cōpromisso qd ex cōsensu venit. ꝛ ideo venit solū id de quo actum erit in iudicio secus vt hic. Jac. de ra. dicit qd in hoc nō differunt iudicia ꝛ arbitria maxime delegata: qꝛ ꝛ illa restringitur a cōmissione sicut arbitria a cōpromisso vnde ꝛ coram arbitro veniunt omnia que sub petitione ꝛ cōpromisso possunt claudi ꝛ non talia ꝛ ita est in iudice delegato: quia omnia veniūt que sub commissione ꝛ petitione claudi possunt. ¶ Oppo. ad secundā regulā: qꝛ absurdum videtur qd si peto bouem qd includatur asinus qui nō est exceptus quod videtur quasi consentire canoniste extra de sentē. ꝛ re iudi. c. abbate sane lib. vj. vbi de hoc. ꝛ pro hoc. j. de anna. excep. l. fin. sol. dicunt quidā qd hec. l. locū habet in iudicijs vniuersalibus ꝛ generalibus: in singularibus secus. tu dic qd etiā in singularibus loquitur vt omnia veniāt que non sunt excepta si claudi possunt sub petitione actoris alias nō. ¶ Cōtra hoc insta qd etiā si sub petitione non claudantur tū veniant vt fructus ꝛ expense: vt. j. de edil. edicto. l. ediles. §. item sciendū. ꝛ. C. de fructibus ꝛ litiū expensis. per totum. sol. licet expresse non claudantur clauduntur tamen ex cōsequētia tanq̄ accessoria, vt extra de reg. iu. c. accessorium. lib. vj. nam ꝛ in edil. edicto est expressum de fructibus: vt. j. de edil. edic. l. j. §. j. ꝛ. l. cū autē. §. cū redhibet̃. vnde aut fructus sunt percepti ante litē cōtest. ꝛ tunc nominatim ꝛ expresse peti debēt: vt. d. §. itē sciendum. ꝛ no. C. de peti. here. l. ij. aut post litem contesta. ꝛ tūc veniūt ex cōsequētia etiā si nominatim nō sunt petiti: vt. d. §. item sciendum. ver. ceterum. Ricar. ꝛ Nico.

3 **Latrunculator.** † Qui de causis latronum iudicat sic dicitur architect⁹ qui cognoscit de causis tectorū: vt. C. de proximi. sacro. scrinio. l. in sacris. ij. vltra mediū, lib. xij. Et pro declaratione huius. §. vide qd notaui. s. de offi. prefec. vrb. l. j. §. ex interdictis. ꝛ qui exhibet furem coram iudice qui cognoscit de causis ciuilibus tantum videtur renunciare accusationi criminali: vt. j. de fur. l. interdū. §. qui furem. qd dic vt ibi. cause ergo ciuiles transmitti debent ad iudicē ciuilē ꝛ criminales ad criminalē vt. j. de abigeis. l. j. in fi. ꝛ licet glos. alleget pro concor. l. ex eo. de agentibus in rebus. lib. xij. tamē recte intuenti videtur contra. ꝛ dic vt ibi. item videtur contra. j. de regu. iur. l. cui quod plus est. Sed dic qd hoc facit limitatio facta huic latrunculatori sed Jac. de ra. intelligit in mero executore qui deputatus est ad puniendum latrones, ꝛ qui non est iudex nec habet iurisdictionē sed solā executionē: vt C. de execu. rei iu. l. si vt proponis. itē colligit̃ ꝙ cause criales pn̄t delegari qd verū est per principē: vt. C. vbi sena. vel clarissi. l. ij. ꝛ dixi. s. de iur. om. iu. l. more. ꝛ vide Dy. in. c. cui qd pl⁹ est. li. vj.

1 ☞ Judicium tribus personis perficit̃ iudice sc; actore ꝛ reo.

1 **INter litigatores.** † Judicium requirit tres personas iudicis, actoris, ꝛ rei. de hoc. s. eodem. l. in tribus. ꝛ. l. si de vi.

1 ☞ Defendi quis recte dicatur. ꝛ quid operetur clausula iudicatum solui.

1 **REcte defendi.** † Declarat quis dicatur recte defendi. ꝛ quod dicit in fin. dicit Jaco. qd stipulatio iudicatum solui non committitur ex clausula ob rem defensam, ex clausula iudicatū solui. ꝛ facit hec. l. cum concor. quod qui promittit defendere intelligatur de defensione iudiciali non extraiudiciali. pro hoc. C. de act. emp. l. fina. vbi de hoc dixi.

1 ☞ Juramentum in litem defertur contra dolosum.
2 Judicium quibus mutatum dicatur.
3 Judex delegatus an alius dicatur a delegante.
4 Cautio iudicatum solui in vna instantia interposita non committitur si ex alia instantia iudicetur.

1 **NOn a iudice.** † Cōtra dolosum iuratur in litem. hoc dicit. ꝛ vide. j. de in litem iuran. l. in actionibus. ꝛ Goffre. de act. depositi.
2 **Si quis alio.** † Mutatio rei ꝛ mutatio cause mutatio persone iudicis facit aliud esse iudiciū ꝛ ideo non cōmittitur cautio iudicatum solui. h. d. tex. ꝛ glo. ꝛ vide qd no. ꝛ dixi. j. iudi. sol. l. iij. ꝛ. l. pe. ꝛ. l. cū querebat̃. ꝛ licet quelibet lectura glo. sit in se vera: tamen media magis cōuenit litere. ꝛ placet Jac. de ra. qui querit circa mutationē persone iudicis. qd si corā iudice ordinario agebat̃ causa, ꝛ p̄stita fuit cautio iudicatū solui: deinde iudex ordinarius causam alij delegauit: nūquid ex sentētia delegati cōmittit̃ stipulatio iudicatū solui: iste. §. facit qd non. ipse tenet cōtrariū:
3 † qꝛ delegatus nō est alius iudex sed idē: qꝛ fungit̃ iure delegātis nō sua: vt. s. de offi. eius cui man. est iuris. l. ꝛ si pretor. ꝛ sic est idē ꝛ nō aliud iudiciū. ꝛ ad hoc. j. eo. l. proponebat̃. ꝛ qd ibi dixi do. Bartho. de cornazano dicit qd cautū est ꝙ in forma cautionis iudicatū solui adijciatur qd promittit soluere iudicatū per iudicem vel
4 eius successorē. † Et faciūt p̄dicta ad questionē quā vidi de facto: quidā denunciatus fuit procōsul cuiusdā loci de aliquo maleficio: iudex incepit p̄cedere super denunciatione ꝛ sicut moris est satisdedit de se presentando ꝛ soluendo id in quo cōdēnaret̃ occasione predicta ꝛ dedit fideiussorem deinde iniuriatus dedit accusationē suā ꝛ iudex omissa denūciatione p̄cessit super accusatione ꝛ istum condemnauit in centū. querebat̃ an fideiussores dati super denunciatione tenerent̃ ad condēnationē factā sup accusatione. ꝛ videtur qd nō per hunc. §. ꝛ. d. l. cum querebat̃. §. vlti. ꝛ bene facit glos. que est. j. si mensor fal. mone. dixe. l. j. ver. si autē ex locato. que incipit, sic nec cautio. ꝛ quia isti fideiussores sunt obligati ex stipulatione que est stricti iuris: vt. j. de verbo. obli. l. quicquid astringēde. ꝛ. l. stipulatio. §. in stipulationib⁹. ꝛ certum est qd alia est via denūciationis alia accusationis. C. de mulieribus que seruis proprijs se iunxerunt. l. j. de accusa. l. ea quidē. ꝛ. l. si cuiusdam. ꝛ. j. de adul. l. denūciasse. ꝛ est expressum extra de accu. c. super his, cū ibi notatis. pro hac parte fuit terminatum

minatum maxime per dictam gl. si mensor fal. mod. dixerit. contrarium hic videtur sentire Jac. de ra. ⁊. §. vlt. in. l. cū querebatur intelligit qn̄ est alia actio ⁊ ex alia causa ⁊ ita videtur ibi sentire glo. per. l. ⁊ an eadem. ⁊. l. cū queritur. de excep. rei iud. q̄ nec sunt mutate persone nec causa agendi ⁊ sic videtur idem iudicium. ⁊ hoc credo verius ⁊ innuit hic glos. dum dicit egit alia acti. ⁊ alia causa.

1 ¶ In contractu dotali inspicitur domicilium viri non locus instrumenti dotalis.
2 Dotis contractus duo requirit consideranda.
3 Mulier an in omni casu forum viri sequatur.

1 **Exigere.** Pulchra ⁊ vtilis est hec. l. Et prima facie qlibet rn̄deret; ḡriū. †Et breuiter. h. d. in exigenda dote mulier sequitur domiciliū viri nō locū dotalis instri. ⁊ vide qd̄ dixi. ⁊. de eo qd̄ cert. loc. l. j. in vlt. q. Old. Et ista. l. legit̄ varijs modis vt patet ex glo. ⁊. ⁊. subijciam. ¶ Opp. qd̄ ratione contractus agi possit vbi est factum instrumentum dotale lʒ maritus alibi habeat domicilium ꝙ ratione contractus sortitur quis forum, vt. s. eod. l. heres absens. §. j. ⁊ electio est actoris vbi agat. C. de epis. ⁊ cler. l. cū clericis. ⁊. ⁊. de eo qd̄ certo loco. l. j. varie dantur solutiones. vna est Odof. qui dicit quod dos nō fuit data vbi confectum fuit instrumentum sed solum in instrumento confessata que confessio nō inducit obligationē sed debiti probationē, vt. ⁊. depo. l. publ. Et si ibi esset data vbi cōfectum est instrumentuʒ bene cōsentit qd̄ tunc ibi pos. peti vt in contrario. Alij dicunt qd̄ in instrumēto dotali fuit actum qd̄ dos solueretur in loco domicilij mariti ⁊ ita ibi videt̄ contractus celebratus vbi debet fieri solutio, vt. l.
2 contraxisse. ⁊. de act. ⁊ obl. †Gul. ⁊ Andre. dicunt qd̄ circa dotē sunt cōsideranda duo. primum est circa dotis constitute petitionem quando vir petit ab vxore dotem sibi constitutam ⁊ ꝓmissam ⁊ tunc in loco cōtractus ⁊ promissionis peti debet. ⁊ ita intelligatur. d. l. heres absens. §. j. s. eo. Secūdum est circa dotis constitute repetitionem soluto matrimonio: ⁊ tunc cum ad dotis resolu. agat̄ mulier sequitur forū mariti qui est reus q̄ nō agitur de contractu dotis confirmando sed de eo resoluendo ⁊ ita ex regula gn̄ali habet vxor sequi forū mariti rei, vt. l. iuris ordi. C. de iur. omn. iud. ⁊ adducunt. l. quam dicunt notabilem ad hoc. C. vbi ⁊ apud quē. l. ij. ⁊ de condi. indeb. l. qui certo. Gul. ⁊ Andre. Sed certe nō video rationem diuersitatis in hoc contractu dotis ab alijs contractibus. nam ⁊ quando in alijs contractibus creditor vult exigere sibi debitū agit̄ de resolutione contractus
3 per solutionē debiti sicut cū exactione dotis. †Et ideo alij dicūt ꝙ speciale est in cōtractu dotis quasi mulier videatur eligere forum viri qd̄ est etiam ipsius mulieris forum cum ibi morari debeat. ⁊ pro hoc. ⁊. ad muni. l. de iure. §. fi. ⁊ vide quod not. C. eod. titu. l. j. ⁊. ij. vel scd̄m Ja. de ra. mulier cōtraxit matrimonium in domo patris cum aduena statim recessuro ⁊ ibi fuit confectum instrumētū dotis ⁊ ideo cōuenitur in loco domicilij q̄ vt aduena cōtraxit. ⁊ sic cōcor. d. l. cum heres absens. §. j. ¶ Item querit ipse Jac. de ra. si esset q̄stio de matrimonio vel de mutuo debito qd̄ tenent̄ cōiuges sibi inuicē reddere vbi tractari dʒ ipsa q̄stio ⁊ tenet qd̄ in loco vbi cōtractum est matrimoniū per. d. l. heres absens. §. j. ¶ Et ex predictis dicit̄ sopita fuisse questio mutine. Quidā reginus accepit vxorē quandam mutinensem. solutum fuit matrimoniū. ⁊ diuerse cōsuetudines erāt mutine ⁊ regij in repetitione dotis que cōsuetudo deberet seruari. ⁊ dictū fuit qd̄ cōsuetudo ciuitatis mariti seruari deberet quasi ibi iuris fictione fit celebratus dotis cōtractus per hāc. l. ⁊. d. l. cōtraxisse. de acti. ⁊ ob. ⁊ pro hoc etiā. ⁊. de euic. l. si fundus. habita tn̄ distinctiōe an cōsuetudo esset ad litem ordinandā vel decidendam vt notari cōsueuit. d. l. si fundus. ⁊. C. de summa trin. l. j. ⁊ dixi. s. eod. l. j. in fi. ¶ Vidi etiā in dubiū reuocari q̄ varie sunt cōsuetudines ⁊ statuta locorū super cōficiēdis instrumētis dotalibus ⁊ super pactis in eis apponēdis fm̄ quas deberet celebrari instrumentum dotale ⁊ in hoc crederē seruari debere si aliud actum nō est consuetudinē loci vbi celebratur matrimoniū per predictam. l. ⁊ q̄ dos est quedam sequela matrimonij, vt. ff. de reg. iu. cū principalis. ⁊ extra eo. c. accessorium. lib. vj.

1 ¶ Dictum obscure an prosit vel noceat.
2 Proferens verba ambigua si ea interpretari velit an stabitur eius declarationi.

a **Si quis intentione.** Utilis est hec. l. ⁊ cōtinue allegat̄ ⁊ ꝑ eius declaratiōe vide qd̄ not. per Dy. ⁊ alios extra de reg. iur. c. contra eum. ⁊. c. in obscuris. lib. vj. ° per Azo. in summa de reb. dub. ⁊ qd̄ no. ⁊. de dam. infec. l. fluminum. §. pe. ⁊ vide etiam qd̄ not. extra de resti. spoli. c. cū ad sedem. ⁊ plene de sponsa. c. ex literis. primo in fin. ⁊ per Arch. xxij. q. v. c. hoc videtur. §. si ergo. ⁊. c. seq. ¶ Opp. qd̄ vtriusq̄ voluntas seruetur si fieri potest ⁊ si nō interpretetur contra proferentez, vt. s. de pac. l. veteribus. Glo. hic ⁊ in contrario soluit qd̄ illa loquit̄ in contractibus hic in iudicijs qd̄ redditur in inuitum, vt. ⁊. de verbo. ob. l. inter stipulantem. §. si stichum. ⁊ ideo interpretatio fit pro proferēte si interpretatio cadere pōt sub verbis prolatis q̄ al's aduersarius semper negaret. de hoc tn̄ dic vt plenius dixi. d. l. veteribus. Sed nunquid poterit agi qd̄ declaret̄: dic qd̄ sic, vt. ⁊. de ver. ob. l. quoties ex ambiguis. In pretorijs stipulationibus recurritur ad mentē pretoris, vt. ⁊. de ver. ob. l. in cōuētionalib⁹. ⁊ si in libello actoris ⁊ in pn̄. iudicij reus nō excepit de obscuritate nihilominus pendente iudicio declarare tenetur vt dixi. C. de eden. l. edita. ⁊ de anna, excep. l. fi. ⁊ no. bene per Roff. in libello de bono. pos. scd̄m tab. §. sed quid. ⁊. §. seq. ⁊ not. in gl. ⁊. depo.
1 l. j. §. si quis argentū. Itē opp. qd̄ obscure dictum †nihil valeat. ⁊ pro nō dicto habeatur, vt. ⁊. de interro. act. l. de etate. §. nihil. et de his que pro non scriptis habentur. l. ij. sol. dicunt quidam ꝙ si obscuritas fit in prin. iudicij interpretatio fit pro actore ⁊ ita intelligunt. l. istam in medio dicūt fieri pariter pro vtroq̄ argu. extra de test. c. cū tu fili. ⁊. xxx. q. v. c. iudicantē. in fi. in tpe sententie dicunt fieri pro reo. ⁊. de re iud. l. inter pares. extra de proba. c. ex literis. ⁊ de fid. inst. inter dilectos in fi. ⁊ not. in gl. d. c. cū ad sedem. de resti. spo. ⁊ idē in dictis testium obscuris q̄ fit interpretatio cōtra producentem de quo plene no. extra de prob. c. in presentia. potest tamen testis incontinenti dictum suum declarare ⁊ etiā corrigere, vt extra de testi. c. cum clamor. ⁊ clarius de testi.
2 cogen. c. preterea. Alij dicunt qd̄ si proferens †verba ambigua velit ea interpretari ⁊ declarare stabitur eius declarationi si cōsonet verbis prolatis. Si nolit interpretari: tunc aut per contumaciam ⁊ fiet interpretatio contra eum, vt. ⁊. de interrog. acti. l. de etate. §. qui tacuit. aut nō potest q̄ mortuus est: ⁊ tunc nihil valent vt. d. §. nihil. ⁊. ⁊. de rei vendi. l. idē pompo. alias incipit, si frumentum. §. fi. lʒ quidā dicant ꝙ heres interpretabitur quod nihil est, vt. C. de reb. cred. l. generaliter. vltra princ. Old. ¶ Ad vltimum qd̄ dicit glo. qd̄ pendente iudicio cogatur eligere, videtur notari contrarium. ⁊. de reg. iur. l. nemo ex his. §. quot. sʒ qd̄ hic not. approbat Jac. but. qd̄ eligere vel declarare non est mutare, vt. ⁊. de noxa. l. in delictis. §. si de certa. de testamētis, heredes palam. §. si quid. ⁊. C. de adulter. l. si qui. de hoc dic vt. d. l. edita. C. de edendo.

Qui se dicit. Satis patet ex glo.

1 ¶ Non citatus existens coram iudice ex alia causa an teneatur ibidem respondere.
2 Citatio peremptoria an sit in electionibus necessaria.
3 Sn̄ia lata cōtra aliquē citatum sed non peremptorie an valeat. Iudex debet in citatione exprimere causam ⁊ actum ad quem citatio fit.
4 Partes pōst peremptorium an possint aliquid producere.
5 Dilationes legales an possint per iudicem minui.
6 Citatio an per edicta vel per nuncium fieri possit.
7 Citatio per partem impetrari debet.
8 Error officialis an nocere debeat.
9 Dolus tertij alij preiudicare non debet.

Ad peremptorium. Q̄ in sn̄ijs que proferuntur in iudicijs opus est peremptorio vel equipollēti ideo quo ordine ad hoc perueniatur hic tractat. Et breuiter hoc dicit vsq̄ ad. l. de qua re. Mediante peremptorio peruenitur ad sententiā diffinitiuam reo absente actore absente nō. Et ordo peremptorij regulariter seruatur ex causa tamen omittitur ⁊ vere contumax nō appellat ficte contumax sic. ⁊ diuide istas. l. q̄ primo ponit ordinē perēptorij. scd̄o quare denoietur peremptorium. tertio que sit eius forma. quarto qualiter forma omitti potest. quinto qd̄ sit officium iudicis post peremptorium. sexto que sit potestas partis post peremptoriū ⁊ sn̄iam latam scd̄a pars in. l. ⁊ tertium. ver. quod idem. tertia in. l. peremptorio aūt. Quarta in. l. nonnunq̄. Quinta in. l. ⁊ post edictum. Sexta in. §. sciendū ⁊ sic non ob. s. de ferijs. l. fi. ⁊ ea. l. nonnunq̄ vt in eis not. Et iste a l. vtilissime sunt ⁊ earum materia cōtinue versatur in practica. Et dic de earum materia vt bene nota. per ꝯpost. extra de elect. quod sicut ⁊ est pulchra gloss. xxiiij. q. iij. de illicita. ⁊ vide ibi Archidia. ⁊ in spec. de citatione ⁊ de contumacia. §. viso. de hoc satis no. ⁊ de contumacia ⁊ ꝑ Gof. ⁊ Host. in sum. de iudic. et de dolo ⁊ contumacia ⁊ per Azo. de iudi. §. in constructione. An

a ¶ L. i. vj. Ad. de quod ibidē dixit domin⁹ meus domin⁹ boherij q amplissime locutus est.

1 nõ citatus†existens corã iudice ex alia causa teneatur ibi respõ
dere,vide per Arch.v.q.ij.c.j.⁊ vide etiam ꝙ de ista materia no.
⁊ plene dixi.C.quomodo ⁊ quando iud.l.tres denunciatiões.⁊
2 iij.q.ix.in summa gl.⁊ per Archi. An citatio†peremptoria sit
necessaria in electionibus.vide.lxiij.dist.c.plebs per Arch.ide3
⁊ an post peremptoria audiatur aliquis se opponens cõfirma-
tioni.j.subijciam.ver.modo subijcio.nũquid prima dilatio pos
sit esse peremptoria:dic qd nõ nisi ex iusta causa extra de dilat.c.
dilecti.⁊ not.clare extra de proba.c.qm̃ contra falsam.in gl.que
incipit continere debet.⁊ vide Dy.⁊ alios extra de reg.iur.c.in-
dultũ.lib.vj.⁊ plene per Host.in summa huius ti.§.que sunt ne
cessaria versi.⁊ no.quando iudex.Quid si iudex in citatiõe di-
xit quod veniret coram eo alĩs procederet contra eum quantum
de iure posset an talis citatio habeatur loco peremptorij,dic vt
not.per Compostel.extra de rescri.c.causam que.⁊ ad hoc extra
de in integ.resti.c.cũ ex literis.in fi.⁊ de dolo ⁊ contuma.cum di
lecti.⁊ vide in Spec.de citatio.d.§.viso.ver.s3 queritur an clau
sula.sed quid si citatus fuit aliquis ꝙ compareret coram iudice
in causa que vertebatur inter eum ⁊ titium peremptorie nec ex-
pressum fuit ad sñiam audiendam:nunquid valebit sñia ex tali
citatione lata.Et videt̃ qd nõ q2 iudex in citatiõe d3 exprimere
causam ⁊ actum ad quem citatur puta ad videndum iurare te-
stes vel ad respondendum positionibus ⁊ similia.⁊ pro hoc bñ
C.de iur.do.impe.l.vlt.§.si vero nemo.ibi vt fiat debitori mani-
festum per apparitorem ⁊c.⁊ pro hoc etiam videtur expressu3 q2
iudex in peremptorio comminari d3 ꝙ sententiam feret.j.e.l.in
perẽptorio ⁊ hanc t3 hic Jac.de ra.⁊ vide.s̃.de in ius vocã.l.j.⁊
ad hoc de excusa.tuto.l.scire oportet.§.j.oportet in contrarium
videtur qd sufficiat qd citet eũ adesse cause,vt.j.eo.l.si pretor.in
prin.⁊.s̃.eo.l.si quis ex aliena communiter seruatur qd citatur
ad sententiam audiendam ⁊ videtur expressum in clementinis
de ver.sig.c.sepe.circa fi.ibi citatis ad id licet peremptorie et ibi
in glo.⁊ eod.c.habetur qd citatio peremptoria nõ est necessaria
in causis summarijs.Arch.tamen videtur innuere qd sufficiat
si citetur ad procedendum in causa:q2 tunc videtur ad omnes
actus citatus vt no.per eũ extra de cõfes.c.si post.lib.vj.in vlti-
3 ma glo.quam videas.Sed nunquid valeat sñia lata†cõtra ali-
quẽ citatum sed nõ peremptorie:dic vt not.per Host.in summa
extra de dolo ⁊ cõtu.rubricella de cõtumacia ver.quid si iudex.
Sed qd si iudex citauit aliquẽ tribus edictis nõ tamẽ in aliquo
dixit peremptorie nũquid intelligitur perẽptorie citatus:dic qd
sic,vt.d.l.tres denũciationes.C.qũo ⁊ qñ iud.⁊ ibi in glo.⁊ eod.
ti.l.cessante.⁊ ibi in gl.Quid si iudex precepit personaliter ꝙ ta
li die veniat ad sñiam audiendam nunquid sufficiat:gl.tenet ꝙ
sic.d.l.cessante.Quid si citatus in prima citatione dixit ꝙ nullo
modo veniret ad sententiam audiendam nunquid amplius ci-
tabitur:dic qd non,vt no.in glo.d.l.tres denunciatiões.¶ An
4 post peremptoriũ possint partes†aliquid ꝓducere vide.xxx.qõ.
vlt.c.iudicãtẽ.per Arch.⁊ ibi etiã habetur de cõclusione in cau
sa.⁊ an postea possit aliquid ꝓduci vel ꝓbari.⁊ de hoc in Spe.
de renunciatiõe ⁊ conclusione.⁊ vide extra de fid.instru.c.cu3 di
lectis.cũ ibi no.per oẽs ⁊ vide.j.ver.modo subijcio de ar.condu
ctione edicti perẽptorij ⁊ quomodo fieri debeat ⁊ de absolutio-
ne ab instantia iudicij vide per Inn.extra de offic.⁊ potestate iu
dicis delegati.c.consuluit ⁊ in.d.c.habetur an sñia debeat ferri
die peremptorij vel possit iudex expectare.⁊ de hoc etia3 dixi.C.
quando prouo.non est neces.l.cum nõ eo die.⁊.C.de iudi.prope-
randum.§.⁊ siquidem.⁊ no.in glo.insti.de ver.ob.§.id aute3 qd
in diẽ.⁊ bene in Spe.de citatione.d.§.viso.ver.Item licet in die
peremptorij.an peremptoriũ de necessitate peruenire debeat in
notitiam citati:dic ꝙ non vt hic no.in glos.magna in.l.et post
edictũ.⁊.j.que senten.sine app.resci.l.j.§.itẽ cu3 ex edicto.et vide
plene per Host.in summa de dolo.¶ His generaliter premissis
super ista vtili materia peremptorij accedo ad declaratione3 le
gum istarum:postea adhuc subijciam aliquas vtiles questiões
in ista materia.¶ Oppo.primo ꝙ.l.ista ad peremptorium cu3
tribus sequentibus corrigantur per.l.nonnunꝙ̃.j.eod.⁊ in hoc
5 sunt varie opiniones.¶ An dilationes†legales possint minui
per iudicem.vna est opi.Dy.quam ponit extra de reg.iur.c.in-
dultum.Alij posuerunt alias opi.de quibus dixi.C.de dilatio.
l.siue pars.quantum ad presens dic fm Jaco.butrig.aut dila-
tio simpliciter prefigitur ⁊ tunc iudex potest augere et minuere.
Aut datur ⁊ dicitur qd nõ minus:⁊ tunc etiam minus potest
dari ex causa vt colligitur hic ex.l.per interualla.⁊.l.nonnũꝙ̃.⁊
idem si dicatur ⁊ non plus q2 etiam plus potest dari ex causa.et
hec dicitur fuisse opinio Jaco.de are.eius tamen distinctionem
plenius posui.d.l.siue pars.C.de dila.nam primum membrum
huius distinctionis non videtur procedere q2 etiam vbi lex sim
pliciter statuit dilatione3 que non potest augeri nec minui sicut
patet in tempore appellationis interponende ⁊ prosequende,vt
C.de appel.aut̃.hodie.et de tempo.app.per totum ⁊ in tempore
inuentarij conficiendi.C.de iur.delib.l.fi.⁊ in similibus. S3 tũc
succedit respon.Dy.⁊ sequacium qui dicunt ꝙ.ll.ille loquũtur
in tempore legali quod datur sine ministerio hominis ꝙ nõ po
test mutari.secus sine ministerio hominis vel alijs.ll.preallega
tis.¶ Sed contra hoc instatur de tempore quadrimestri quod
datur iudicatis sine hominis ministerio ⁊ tamen potest augeri
⁊ minui,vt.j.de re iud.l.ij.vbi de hoc satis plene dixi.Sed respõ
deri potest ꝙ ibi illa eadem.l.concedit iudici quod possit auge-
re ⁊ minuere alias nisi reperiatur a lege concessum iudici nõ pos
set minuere tempus legale concessum sine ministerio hominis.
Alij dicunt aut prefixio temporis fit iudici ⁊ non cause tunc ni-
hilominus durat lis,sed iudex incidit in penam,vt.C.vt omnes
tam ciuiles quam milita.iudices.l.j.vbi de hoc dixi.et.j.de excu
sa.tuto.l.scire oportet.§.consequens.si vero tempus prefigitur
cause non iudici:tunc potest minuere,sed non augere,vt.l.pro-
perandum.C.de iudi.et vt intra certum tempus criminalis que
stio terminetur per totum.et hoc de tempore quod datur mini-
sterio iudi.Si vero sine eius ministerio:tunc aut lex vltra proce
dit illa vel alia concedendo argumentum vel diminutionem:et
tunc potest sicut.l.concedit.vt hic et dicta.l.ij.j.de re iudicata.
¶ Si vero concedit:tunc dicit Jaco.butriga.et Jaco.de rauẽ.
in.l.nonnũꝙ̃.⁊ credo bene quod seruaretur.l.omnino.ita quod
iudex non posset augere vel minuere,vt.C.de litis contestatio.
authen.offeratur.⁊ ad hoc etiam facit.C.qui accusa.non pos.l.
si ea.et de ingenu.manumis.l.diffamari.Et quia iudex iurat ser
uare leges in authen.iusiurandum quod prestatur in princ.Si
vero partes ex se volunt augere vel minuere dic aut respiciũt fa
uorem publicum ⁊ non possunt,vt.C.de iudi.l.properandum.
et ibi not.et.s̃.de penis.l.ius publicum. Aut fauorem priuatũ:
⁊ tunc possunt,vt.s̃.eo.l.ij.§.et si iudex.Pet.dicit aut augere vel
minuere est modicum preiudiciu3:⁊ tunc iudex potest si magnũ
non,vt.d.c.indultum.⁊ hoc nisi ex magna ⁊ iusta causa,vt ibi
not.Alias multas opiniones posses videre ex remissionibus
quas posui.d.l.siue pars.¶ Item oppo.ad.l.per interualla qd
tempus sit.xxx.dierum,vt.C.quomodo et quando iudex.authẽ.
qui semel.gloss.hic concedit oppositionem tam in actore ꝙ̃ in
reo:quia non debet licere actori ⁊c.vt.j.de regu.iu.l.non debet.
hoc reprobat Jaco.butriga.et intelligit illam aut̃.solum quan
do actor abest.hic autem quando reus.non obst.ratio gloss.qd
non debet actori licere quia verum est ceteris paribus ꝙ non est
hic quia actor se absentans citatus non veniens cadit a causa.
et ideo magis expectatur.reus autem non cadit a causa.et ideo
minor dilatio datur.et sic.l.per interualla non corrigitur per di-
ctam aut̃.Jaco.de rauen.hic ⁊ Host.sequi videtur opp.glos.in
summa de iudic.§.j.versi.⁊ quod dixi de actore.¶ Item querit
in.l.nonnunꝙ̃.quando proponitur vnum pro omnibus nun-
quid debeat habere spatium trium edictorum.⁊ gloss.arguit ꝓ
⁊ contra.⁊ non firmat pedem.Ber.tenet ꝙ debeat habere tan-
tum spatium extra de dilationibus.c.j.et vide.v.q.ij.in summa
in glo.⁊ per Archidia.⁊ hanc etiam sequebatur Richar.⁊ al-
legabat in aut̃.vt iudices sine quoquo suffragio.§.illud tamen
decernimus.colla.ij.¶ Ordo iudiciorum seruatur in foro cano
co hoc modo:citamus te ad decem dies quorum tres pro pri-
mo tres pro secundo reliquos pro primo ⁊ peremptorio. in fo-
ro ciuili seruatur quod datur vnum pro omnibus et spatium
temporis moderatur arbitrio iudicis.⁊ hanc approbat Oldr.
⁊ textus dicte.l.nonnunꝙ̃.in fine dum dicit vel compendium
moderari.⁊ hanc etiam sequitur glos.d.c.de illicita.xxiiij.q.iij.
⁊ Jaco.de rauen.hic quia etiam tempus trium edictorum mo-
deratur.et vide bene in Specu.de citatione.§.nunc de temporũ
interstitijs.⁊ ad hoc extra de appella.c.cu3 sit romana.an in in-
terlocutoria sit opus peremptorio.videtur ꝙ non quia etia3 in
absentia partium potest proferri.s̃.de arbi.l.sed interpellatus.
⁊ ibi dixi.Hul.de suza.hic tenet qd si est talis interlocutoria a
qua potest appellari opus est peremptorio alias non.a qua au
tem interlocutoria possit appellari colligitur ⁊ no.C.de episco.
audi.l.ij.⁊.C.quo app.non reci.l.ante.talis enim interlocutoria
equipollet diffinitiue ⁊ magnum affert preiudicium ⁊ ideo ser-
uari d3 in ea qd in diffinitiua.B.¶ Itẽ opp.ꝙ citatio nõ fiat
6 †per edicta sed per nuncium,vt.s̃.de arb.l.sed interpellatur.dic
vt glos.quia olim per edictum hodie non sunt in vsu.⁊ vide in
7 Spec.de citatione.in princi.⁊.§.fin.¶†Itẽ not.qd citatio impe
trati debet per partem ⁊ fieri ad eius instantiam alias non va-
leret vt hac.l.⁊.j.l.⁊ tertium.¶ Item gloss.magna que est in.l.
⁊ post edictum videtur innuere qd semper lite quasi contest.pos
sit ferri diffinitiua.doc.tenent qd nõ ⁊ dicunt spãle in.l.ij.C.vbi
in rem actio ⁊ ita intelligunt aut̃.qua in prouincia.¶ Itẽ opp.
glo.ad.d.l.⁊ post edictum.de.l.contumacia.j.de re iudi.⁊ soluit
multis modis ⁊ omnes sol.sunt vere.¶ Item opp.de confes.l.
certum.§.

tertium.§.pe.ꝛ solu.vt in ea.ꝛ in cõtrario not.ꝛ dixi. C.de iudi.l.
properandũ.§.ꝛ siquidẽ.ver.sinaũt ex gestis.ꝛ quomodo proce
datur contra absentem actorem ꝛ reum ibi colligitur ꝛ.§ sinau
tẽ reus.ꝛ dixi quomodo procedatur in criminalibus.ṡ.de proc.
l.seruum quoq̃.§.publice.circa fi.ꝛ bene in Spec.de contuma.
per totũ.¶ Item colligit glo.in hac.l.ad peremptoriũ qđ mox
accipitur pro spatio decem dierum.de significato huius dictio
nis mox,vide.xx.q.ij.c.j.ꝛ extra de ele.c.qꝛ propter.ꝛ in alphabe
to dictione mox.modo subijcio aliquas vtiles questiões in ista
materia peremptorij.primo querẽdo an post peremptoriũ mis-
sum super electiõe confirmanda audiatur aliquis volens se cõ
firmationi opponere.de hoc aliquid tetigi.ṡ.ver.an citatio per-
emptoria.ꝛ ver.an post peremptorium.¶ Et existente causa in
curia romana ꝛ diu ventilata coram domino Gul.de mande-
gotto episcopo penestrino cardinali cui commissa erat per pa-
pam Jo.xxij.ꝛ qui do.Gul.fuit maximus iurista determinatũ
fuit quod opponens non audiretur vt habetur in libro magno
questionum disputatarum in opere do.Oldra.ciij.qđ posui.d.
l.tres denunciationes,ver.vlti.circa hanc materiam:ꝛ ideo hic
non repeto.¶ An post peremptorium idem iudex vel successor
possit vel debeat aliam dare dilationem,vide.j.eo.l.ꝛ post.et.ṡ.
eo.l.edictũ.Alia questio est que mihi occurrit de facto cõiter in
ciuitatibus Lombardie in causis criminalibus nõ citãtur par
tes ad sententiam audiendã sꝫ loco citationis pulsant̃ cãpane
ꝛ eis pulsatis in cõtione publica seu arengo pferuntur sñie cri-
minales etiã corporales tã absolutorie q̃ condẽnatorie.ꝛ vidi
in dubium reuocari an tales sñie possint dici nulle.ꝛ videtur ꝙ
sic per.l.istam cum seq.ꝛ.d.l.tres denunciationes.ꝛ.l.ea que.eo.
tit.ꝛ aliquando obtinui aliquas annullari.cõmuniter tamẽ vi
di propter inueteratam cõsuetudinẽ cõiter seruantur.tales sen
tentie.nam ꝛ vniuersitas ꝛ capitulũ cõiter citantur per sonum
campanarũ,vt.C.de decu.l.ij.ꝛ no.j.de reg.iur.l.nõ potest dolo
carere.Sed forte ibi ideo qꝛ difficile esset oẽs citare.ꝛ de hoc vide
quod no.per Inn.extra de maio.ꝛ obed.c.humilis.ꝛ qđ dixi.C.
qño ꝛ qñ iud.aut̃.qui semel.circa fi.ꝛ in alphabeto dictione cã-
panas ꝛ dictione vniuersitas ꝛ extra de ele.c.bone memorie ma
guntino in glo.ꝛ dixi.ṡ.qđ cuiusq̃ vniuer.l.j.versi.sed nunquid
ex contumacia.¶ Alia pulchra questio est talis: Iudex volẽs
ad sententiam peruenire commisit nuncio qđ citaret reũ perem
ptorie ad sñiam audiendã qui nũcius retulit se citasse ꝛ inuenis-
se reum ꝛ ita scriptum est in actis.iudex processit ad sñiaꝫ quasi
reo cõtumaciter absente.deinde reus probat se non fuisse citatũ
querit̃ an sñia sit nulla.Et primo videt̃ qđ nõ qꝛ iudex per nun
cium citare potuit vt hic ꝛ debuit credere nũcio,vt dixi.ṡ.de offi
cio prefec.vrb.l.j.§.cura carnis.ver.quies quoq̃.ꝛ plenissime.C.
de accu.l.ea quidem.Item actus iudiciarius estimatur ꝛ dijudi
catur secundum mentem ꝛ intentionem iudicis.j.de appel.l.ab
executore.ꝛ.ṡ.qui satis.cog.l.de die.sꝫ mens ꝛ intẽtio iudicis re-
cta fuit ergo ꝛ sententia recta ꝛ ꝙ actus iudiciarij spectent ad
curam ꝛ officiũ iudicis facit.j.de edi.edic.l.ediles.§.item sciẽdũ.
Itẽ quando quis vtitur officio nuncij excusatus est nisi per se
exercere debuerit vel in eligendo nuncium culpã cõmiserit pro-
batur.j.cõmo.l.argentum.ꝛ.l.si vt certo.§.si de me petisses ꝛ lo-
cati.l.si in plures.§.locator.ꝛ.l.dominus horreorum.sed nulla
culpa potest imputari iudici qui nec per se exercere debuit nec
nuncium elegit sꝫ publice electo vsus est ergo sentẽtia eiꝰ ex de-
fectu nuncij vitiari non dꝫ.ꝛ pro hoc bene facit.j.de falsis.l.qui
nomine vbi referens ambasiatam falsam punitur nec dicit̃ pro
cessum vitiari.Item quando quis iusto errore ducitur non dꝫ
ei abesse,vt.j.de her.institu.l.fina.sꝫ iudex ꝛ actor sunt iusto er-
8 rore ducti ergo sententia valet ꝛ pro hoc bene.ṡ.de offi.pretoris.
l.barbarius.Item error†officialis nocere non debet.j.de regu.
iur.l.si librarius.ꝛ.C.de testamentis.l.errorem.Itẽ pro hoc qꝛ
credens scripture excusatur nec eius pretextu decipi debet.j.de
interroga.acti.l.de etate.§.ex causa.sed iudex ꝛ actor crediderũt
relationi nuncij scripte ergo ꝛc.In contrarium facit hec.l.cum
sequentibus.ꝛ.j.de re iudi.l.de vnoquoq̃.ꝛ quia ille nõ citatus
non potest dici contumax,ꝛ per consequens non potuit ad dif-
finitiuam procedi.C.de iud.l.properandum.§.ꝛ si quidem.et.§.
sin autem reus.ergo sententia est nulla,vt.C.de sententijs.l.pro-
latam.et.j.quorum app.non recip.l.j.§.item cum ex edicto.qui
9 bene facit ad propositum.Item dolus†tertij non debet alij pre
iudicare.ṡ.de dolo.l.ꝛ eleganter.in prin.et.§.si procu.ꝛ maxime
quando ex dolo tertij alius agere nititur,vt.j.de doli except.l.ij.
§.circa.ꝛ no.C.de arbit.l.arbitrorum.Item que ad rigorem vel
ordinem iudicij sunt inducta siue deficiant per iudicem siue per
alium vitiant.C.de iudi.l.properandum.§.antepen.ꝛ fin.de eo
per quem factum erit.l.j.§.si reus.ꝛ si quis cau.l.ij.§.fin.licet er-
go defuerit per nuncium vitiatur.Item pro hoc facit fauor rei
in dubio,vt.l.fauorabiliores.de regu.iur.ꝛ quia certat de dãno

vitãdo ꝛ qꝛ si venisset causa fuisset plene cognita.ꝛ qꝛ innititur
veritati ꝛ actor falsitati.ꝛ pro hac parte terminatum fuit per.d.
Thomam de formaginis qui hanc questionẽ disputauit ꝛ est
mihi.lxxxij.in libro magno qõnum disputatarum.sed esto ꝙ ve
ra esset prima opinio ꝙ reus non posset iuuari remedio nullita
tis indubitanter tamen iuuari posset beneficio restitutiõis tãq̃
lata sententia ex falsis actis ꝛ instrumentis,vt.j.de re iudi.l.di-
uus.ꝛ.C.si ex falsis instru.per totum.

1 ¶ Circunducere idem est quod causam delere:ꝛ an edicto cir
cunducto possit reus amplius conueniri.
2 Uerus contumax non potest appellare.

1 T post edictum.§.circunducto.¶†Circunducere
idẽ est ꝙ causam delere,vt no.ṡ.proxi.in glo.sup ver
bo circunducendũ ꝛ.j.de pet.her.l.si quis liber.in gl.
signata super verbo inducatur.ꝛ habetur hec dictio.C.de emẽ-
datione iustiniani codi.circa medium.ꝛ vide in alphabeto.ꝛ.C.
de sol.l.inductum.ꝛ pro declaratione huius.§.vide quod not.p
Archi.xj.q.j.christianus ꝛ de ista circunductione edicti quomo
do fieri debeat vide per Inn.extra de off.dele.c.consuluit.in pri
ma gl.ꝛ ibi etiaꝫ de absolutione ab obseruatione iudicij ꝛ vide
etiam in additionibus Odof.ad sententiam Azo.hoc eod.tit.
¶ In gl.j.põt ibi prolatam.prima approbatur.ṡ.eo.l.edictuꝫ.
nec ob.l.prolatã.qꝛ ibi erat alius defectus,vt ibi not.Ray.Et
pro declaratione huius.l.vide qđ no.extra de dolo ꝛ contuma.
c.j.lib.j.ꝛ.ṡ.de eo per quem fac.est.l.vlt.§.j.¶ In ead.glos.ibi.p
suam amonitionem vel etiam per nuncium,vt not.C.de iudi.l.
sancimus.ꝛ.ṡ.de arbi.l.sed interpellatur.§.fi.¶ In ead.glo.cir
ca fi.nec ob.C.de his qui ad eccl.confu.l.fi.§.cum autem.ꝛ.j.de
iur.fis.l.senatus.§.senatus.ꝛ ibi not.
a Sciendũ.Contumax[a] non appellat.†h.d.Et de quo a
2 contumace intelligatur vtrum de vero an
de ficto an de verissimo.vide bene per Joan.an.in clementinis
de dolo ꝛ contuma.c.j.ꝛ plenissime dixi.C.de iud.l.properandũ.
§.cum autem eremodiciũ.ꝛ not.ꝛ dixi.ṡ.de in integ.resti.l.diuꝰ.
Sed que est ratio diuersitatis ꝙ contumax in non veniendo nõ
appellat in non restituendo sic vt dicit hic gloss.dic fm Pet.qđ
minor est contumacia nõ restituentis qꝛ forte credidit se iniuste
condemnatum ꝛ sperabat appellare q̃ non venientis ꝛ iudiceꝫ
totaliter contemnentis,vt.ṡ.de iurisd.omn.iudi.l.si familia.ꝛ si
quis ius dicen.non obtemp.l.j.

¶ Cõtumax. Addꝰ no. in.l. j.§. dies. ff. qñ ap.sit.gl. dy.ꝛ Cyn.in.l.ij. de app. Joan. de imo.in.l.ex cõ sensu.§. fin. ff. de appel.

1 ¶ Iudex pronunciat de ea re de qua cognoscit.
2 Oppositio peremptoria an impediat litis contestationem.
3 Lite renunciata an iudex pronunciare teneatur.
4 Iudex pronunciare volens an ꝛ per quem cogatur.
5 Iurisdictio iudicis potest prorogari partium consensu de quã
titate ad quantitatem.
6 Sentencia contra mortuum lata an sit valida.

E quare.†Lex ista ponit regulã ad quã
cõcor.extra de cã pos.ꝛ proprie.
c.sup electiõe.ꝛ.ṡ.eo.l.vbi ceptũ.vbi de hoc.fallit ista
regula in multis casibꝰ hic in gl.not.ꝛ alijs etiã not.
d.c.cũ super electione.primo eñ fallit dicit gl.in incidentibꝰ su-
per quibus cognoscit̃ ꝛ nõ pnũciatur:ꝛ ideo subaudit gl.cogno
uit scꝫ principaliter ꝛ de hoc an in incidenti sit pronunciãduꝫ
hic satis tangit gl.ꝛ plenius not.ꝛ dixi.C.de ordi.iudi.l.adite.et
in Spec.de incidẽtibꝰ qõnibꝰ ꝛ tetigi etiã.ṡ.de his qui sunt sui
vel alie.iur.l.si iudex.ꝛ ideo hic nõ repeto.sed quantum ad pre-
sens dic ꝙ aut incidens vel emergens tangit substantiã obliga
tionis ꝛ actiõis.aut solũ ordinẽ pcessus si solũ ordinẽ pcessus
vt qꝛ petis a me decẽ,ꝛ ego dico te nõ debere audiri qꝛ es excõi-
catus vel bannitus tunc super tali dꝫ expresse pronunciari quia
aliter in causa pcedi non posset.Si vero tangit substantiã obli
gationis tũc aut in vi dilatorie vt qꝛ petis a me decẽ ꝛ ego dico
fecisti mihi pactũ de non petẽdo vsq̃ ad annũ ꝛ tunc etiam sup
hoc dꝫ pronunciari qꝛ diffinitiue non põt pronunciari vt prius
2 declaretur vtrum fecerim tibi pactũ vel nõ.†Si vero opponitur
in vim peremptorie vt qꝛ dicis te soluisse:tunc talis perempto-
ria regulariter nõ impedit litis contest.vel processum.Fallit in
casibus specialibus qui habẽtur ꝛ notã.extra de litis contest.c.
exceptiõis perẽptorie.ꝛ vide ibi no.per oẽs.ꝛ tunc super tali in-
cidenti nõ pronunciatur expresse sed pnunciando super princi-
pali diffinit̃ etiã talis incidẽs tacite,vt.d.l.adite.vbi etiam ha-
bes multas alias opi.sup hoc.ꝛ hic per Iac.de ra.¶ Itẽ dicit
glo.qđ fallit hec regula in legato proconsulis qui cognoscit de
criminibus ꝛ non pronunciat.ṡ.de offic.procon.l.j.ꝛ.l.solent.et

dicit ibi esse spāle.⁊ eodem modo dicit esse spāle. C.vbi sena.vel
claris.l.fi.circa medium.⁊ in aut.vt clerici apud proprios epi.§.
pe. Sed certe ibi nulla est spālitas q: ibi commissa erat iudici so
la cognitio ⁊ non diffinitio. ¶ An autem si liti sit renunciatum
3 †pronunciabit iudex,dixi.C.de pact.l.postq̄ liti. Fallit etiā ista
regula in aliis casibus qui non no.in gl.vn⁹ est.C.de exhi.reis.
l.j. Itē conciliū examinat cām criminalē contra episcopuz ⁊ nō
pronūciat.iiij.q.vj.c.quis.⁊.c.multum. Itē fallit extra de rescr.
c.cū cōtingat.⁊ de causa pos.⁊ proprieta.c.super eo. ¶ Ultimo
4 querit glo.si iudex†nollet pronunciare quis coget eum. dic su-
perior vt in fi.glo. ¶ Quid si delegatus a principe causam sim
pliciter subdelegauit nūquid subdelegat⁹ poterit causam diffi
nire.dic vt in Spec.de delegato.§.sequitur.ver.quid si in cōmis
sione.⁊ ver.seq.⁊ vide.s.de iur.omn.iud.l.more ⁊ quod dixi.C.si
cōtra ius vel vti.pu.l.⁊ si non cognitio.

5 **Iudex.** †Tractat de materia prorogatiōis iurisdictio nis de re ad rē de qua plene no.⁊ dixi.s.eod.l.j. ⁊
maxime ver.⁊ aduerte.⁊ no.bene glos.hic positam que dicit qđ
si quantitas crescat incidenter iudex potest cognoscere.

6 **Cum absente.** Snīa lata†contra mortuum non valet.vel sic:mortuus defendi non
pōt.⁊ vide qđ no.⁊ dixi.j.que sen.sine app.resc.l.pe.⁊ de reg.iur.
l.neratius.⁊ an liberetur ipso iure vel per excep. hered.dic vt in
glo. Itē non ob.s.de neg.ge.l.fi.in fi.vt no.j.de peti.her.l.si quid
possessor.in prin.in glo.magna. ¶ In gl.ab eo ibi trium perso-
narum,vt.s.eo.l.inter litigantes.in fi.glos.melius dic vt ibi di-
xi. ¶ Item oppo.de.l.ex iudiciorum.j.de accusa.⁊ de bon.aut.
iud.pos.l.iiij.in fi.⁊ sol.vt ibi no.Ray.

1 ☞ Iudex si tulit snīam solēniter executor hz cognoscere si sit
bene iudicatum vel male.
2 Decreta pretorum illusoria esse non debent.
Testatoris verba derisoria esse non debent.

1 **SI pretor.** Si iudex†solēniter tulit sententiaz executor eiusdē hz cognoscere si sit
bene iudicatuz vel male.h.d. Et de hoc an executor sen
tentie merus vel mixtus audire debeat aliquas exceptiōes que
proponantur contra executionem sententie,vide quod no.C.de
execut.rei iud.l.si vt proponis.⁊ qđ no.extra de sententia ⁊ re iu
di.c.decetero.per Ber.⁊ Inn.⁊ per Host.in summa de offi.dele
ga.§.que delegari.ver.ab his autē.⁊ ver.seq.⁊ extra de except.c.
pia.lib.vj.per Card.vlt.col.⁊ in Spec.de sententie executiōe ma
xime.§.fi.de offi.deleg.c.pastoralis.de executoribus literarū do
mini pape an debeant excep. admittere vide bene per compost.
extra de rescri.c.capitulum sancte crucis.§.sed quid si ante.⁊.§.
sed quid si propositis ⁊ per eundem de elec.c. cum inter canoni-
cos senoñ.ver.itē quid si ad episcopū.⁊ versi.sed si ab ordinario.
⁊ an facta executione sententie possint proponi excep.contra exe
cu.vide.s.de eden.l.j.§.cum autem. Item no.aliud ad quod sepe
2 allegat̄ q̄ decreta†pretorum nō debēt esse illusoria id est deriso-
ria cōcor.sunt in glo.⁊ concor.etiā extra de matrimonio contra
interdictū ecclesie cōtracto.c.j.de pen.c.cū dilectus ⁊ bene.de ele
ctio.c.cōmissa.§.j.lib.vj.⁊ qd sit illusio vide in alphabeto. Itez
3 verba†testatoris nō debēt esse derisoria,vt.j. de leg.j.l.si dom⁹.
⁊ cause ⁊ lites nō sunt eludende.C. de sportu.l.ij.⁊ ponitur qui
ius iudicem ⁊ partem eludit extra de app.c.cordi.in fi.lib.vj.pro
declaratiōe ver.marcellus qui reuera ver.est ⁊ nō.§. licet cōiter
allegetur pro.§.vide qđ no.⁊ dixi.j.ad treb.l.seruo inuito.§. cuz
pretor.C.si ex falsis allega.qñ prouo.non est necesse.l.venales.et
de pena iud.qui male iudi.l.ij.⁊ aut.ibi posita. Et dic quod iste
ver.marcellus.ponit duas excep.ab eo qđ dictum erat in princ.
l.quibus impeditur executio sententie.primus est quando sen-
tentia lata fuit pretextu falsaz allegationū.⁊ durat vsq; ad ver.
paulus.secūdus est qñ contra absentē ⁊ postea cā impeditū vsq;
in fi.l.⁊ de isto scđo not.extra de re iudi.c.cū Bertoldus.⁊ de te-
sti.c.ij.in gl.que incipit si enim non pōt.⁊ vide etiā qđ not.⁊ dixi
s.de in integ.resti.l.fi.⁊.j.de re iud.l.quesitū. Et gl.variis modis
exponit verba que sunt in fi.l.dñs Richar. aliter exponebat et
dicebat q̄ litera intelligitur qñ ab vno lata erat sententia ⁊ mit
tebatur executioni per aliū.istud enim fit per act.in factū ⁊ obla
to libello ⁊ lit.contest.⁊ hoc est qđ dicit actionē iudicati denegā
dam. Si vero ipsemet qui tulit snīam exequitur hoc fit per offi-
cium iudi.⁊ hoc est qđ dicit vel exequi pretorē ita iudicatum nō
debere. Richar.⁊ fuit expositio. M.de fano ⁊ Ja.de ra.hic. Itē
gl.videtur facere differentiā inter eum qui scienter falsum alle-
gauit ⁊ eū qui ignorāter vt si scienter ipso iure sit tutus ille con
tra quē est lata sententia si ignoranter tunc iuuetur per restitu.
Jaco.but.tz q̄ vtroq; casu iuuetur per resti.⁊ ita tenet Azo.in
summa.C.si ex fal.instrumē. Item no.glos. que est hic que dicit

a ¶ Eum quez. Cōcor. qđ no. in.c.significā- tibus. extra de libel. obla. in glo. magna.

solutum ex cā iudicati repeti posse per conditionē sine causa.et
idem not.in gl.j.de ma.l.si fideiussor.§.in omnibus. Richar.hic
reprobat,vt dixi.d.§.in omnibus ⁊ fine.de eden.d.l. argentari⁹.
§.cum autē.⁊ dixi etiam.C.de condi.inde.l.j.⁊ vide etiam quod
notaui.C.de iur.⁊ fact.igno.l.j. Jac.but.hic dicit.aut volo repe-
tere solutum ex causa iudicati per condi.indebi.⁊ nō possuz aut
per conditionē sine causa ⁊ tunc petita restit.ex clausula genera
li si qua mihi iusta causa ⁊c.⁊ rescissa sententia q: eā reddit ad
nō causam. Si vero est debitū ex contractu ⁊ nō est lata snīa.et
cā reddit ad nō cām repeti pōt cōdi.sine causa,vt.C.de condi.si-
ne causa.l.ij. Jac.bu.⁊ hanc etiā opi.hic sequitur Jac.de rauē.
qui etiā dicit aliud esse remediū contra snīam dolo obtentaz vt
si agat ex snīa excipiatur.de dolo,vt.s.de dolo.l.cum a te.

1 ☞ Particularis mutatio non facit rem esse aliam.
2 Uniuersitas si contraxit debitum an teneantur successores.

1 **PRoponebatur.** Particularis†mutatio non facit rem esse aliam.h.d. Et facit ad id quod dixi de stipulatio
ne iudicatum solui vtrum committatur si mutet̄ iu-
dicium ⁊.s.eo.l.nō a iudice.§.j. Et multum continue allegatur
hec.l.q̄ idem est populus ⁊ vniuersitas cuiusq; ciuitatis et loci
qui fuit retro mille annis q: successores represēntant eandē vni
uersitatē ⁊ ius vniuersitatis remanere potest in vno solo,vt.s.
quod cuiusq; vniuer.l.sicut municipium.§.fin.vbi de hoc not.⁊
dixi.sic ⁊ ecclesia etiam iudicantur eadez que fuit retro mille an
nis.de quo vide quod not.xxxij.q.iij.c.requirat.sic ⁊ sedes apo-
stolica non moritur sed semper durat in persona successoris.ex-
tra de rescr.c.gratiose.lib.vj.cum ibi not.sic ⁊ dignitas imperia
lis semper durat in aut.quomodo opor.epi.§.licentia.⁊ in aut.
de questore ⁊ idē in qualibet dignitate q: perpetuatur in perso
na successorum vt extra de offi.delega.c.quoniam abbas.vbi de
hoc.fiscus etiam perpetuo durat locuples ⁊ soluendo.j.de fun-
do dota.l.j.vbi etiam de hoc tetigi. Et faciunt predicta ad mul
tas questiones.primo quod si officialis est electus ad aliquod
officium per consilium populi hac conditiōe qđ mutari nō pos
sit nisi per idem consilium q̄ in alia conuocatione consilij muta
ri possit:q: idem est consilium. Item quod si aliqua vniuersitas
2 †contraxit debitum quod succedentes in ipsa vniuersitate te-
neantur. Item si aliquod hospitale sit ex toto destructū ⁊ reedi
ficatum quod gaudeat eiusdem priuilegiis quibus antiquum.
et si vniuersitas fuit interdicta vel aliquid iurauit per syndicuz
an successores dicantur interdicti vel periuri de quibus vide
quod dixi.j.de verborum obligationibus.l.inter stipulantem.
§.sacram.

1 ☞ Pater an ⁊ quo casu possit habere filium iudicem vel fili⁹
patrem.

1 **IN priuatis.** †Vide qđ not.⁊ dixi.s.de arbi.l.quinetiam.⁊ de iur.om.
iudi.l.qui iurisdictioni.⁊.j.de iniur.l. lex cornelia.in
prin.iure canonico secus videtur q: etiam cōsangui
nei non possunt esse iudices extra de offi.dele.c. insinuauit.⁊ ibi
in glo.⁊ in summa Host.de app.§.ex quib.cau.recusetur in prin-
cip.⁊ ver.j.⁊ vide in libello Roff.qui iudices esse po.§.fi.⁊ est ca
nonizata.l.ista.iij.q.vij.§.cognitores.⁊ vide qđ ibi no. ¶ Item
hec.l.loquitur in ordinario in delegato secus vt predixi et hoc
verum si excipiatur alias etiam delegatus esse pōt pater in cau
sa filij,vt no.per Arch.extra de rescrip.c.statutum in glo.que in
cipit scz sue ecclesie circa fi.in.vj.

1 ☞ Litigans temere:tenetur soluere expensas.
2 Temere in ius vocare quis dicatur.
3 Condēnatio expensarum in causa criminali an fieri possit.
4 Clericus si temere vocat epm coram iudice seculari punitur.
5 Iudex dubitans in iure potest iudici maiori scribere: secus si in
facto.

a 1 **EUm quem temere.** a Litigans†temere soluit via
tica ⁊ expensas ad hoc vide instit.de pena teme.litig.et
in summa eo.ti. ¶ Opp.qđ ex sola victoria condēnetur in expē
sis,vt.C.de iud.l.properandū.§.sinaūt alterutra.⁊ dic vt hic in
gl.⁊ plenissime de ista materia expensarum dicto.§. ¶ Et quan-
2 do dicatur quis temere in ius vocasse†dic vt in gl. Item qñ vo
cat aliquem corā non cōpetēti iudice vel nō competenti loco vt
vltra duas dietas vt extra de rescri.c. nonnulli.qđ Jaco.de ra.
dicit esse verū nisi certum esset vocatū non teneri venire q: tunc
si sponte

si sponte venerit nõ habebit expẽsas, vt. j. de reg. iur. l. damnum qd quis. ¶ Sed querit ipse Jaco. actor vocauit reũ corã non suo iudice, cum reus fuit ibi dixit: domine iudex non estis iudex meus, dicit iudex verũ dicis vade cum dño, dicit reus condẽnetis mihi actorẽ in expensis, dicit iudex nõ possum quia non sum vester iudex, quid fiet? ipse dicit q in hoc est iudex. s. ad condẽnãdum in expensis sicut etiam est iudex ad pronunciandum se iudicem vel nõ iudicẽ vt plene dixi. s. si qs in ius voca. nõ ier. l. ij. z ne continẽtia cause diuidatur, vt. C. de iudi. l. nulli. Jac. de raue. z vide in Specu. de pena teme. litig. z de expensis. ¶ Querit Ja
3 co. but. an in causa criminali fiat condemnatio † expensarum. et videtur q sic ex generalitate huius. l. z. d. §. sinautem alterutra z videtur expressum. C. qui accusa. nõ pos. l. qui crimen vbi de hoc dixi z per Cyn. no. z pro hoc in proemio insti. circa prin. ibi calumniantiũ iniquitates expellat. z ibi in glo. ipse Jaco. tenet cõtrarium istis rõnibus olim per iura antiqua erat decima litis loco condẽnationis expensarum, vt. d. tit. de pena temere liti. in prin. z. §. hec aũt. cuius loco hodie successit condemnatio expensarũ, vt ibi. sed illa decima litis olim non habebat locũ in causa criminali, vt. d. tit. de pen. temere litig. in prin. z. §. hec autẽ. sed locum habebat similitudo supplicij, vt. C. de accusa. l. fi. cum si. ergo in criminalibus cessare dz condemnatio expensarũ sicut cessabat decima litis in cuius locũ successit, vt. s. si quis cau. l. si eum. §. qui iniuriarum. Ad idẽ eo casu locus est legi interpretãti quo erat legi interpretate. in aut. de fil. ante dota. instrumenta natis. §. fi. z pro hac parte videtur expressum. C. de fruct. z lit. expensis. l. non ignorat non obst. generalitas quia verũ est nisi alia. l. reperiatur distinctum de in ius vocan. l. quamuis. nõ ob. l. qui crimen. qz loquitur qñ accusator non prosequitur accusationẽ nõ qñ succubuit: qz tunc hz locum similitudo supplicij. et ita dicit se disputasse z terminasse. cõis tamẽ iudiciorũ vsus seruat etiam in criminalibus q victus victori condemnetur in expensis maxime qz ex cõsuetudine cessat similitudo supplicij. de hoc dixi. d. §. siue autẽ alterutra. versi. sed nunquid hec regula.
4 ¶ Jtẽ facit ad hanc. l. qd dicitur si clericus † temere vocat episcopum corã iudice seculari q punit. xj. q. j. c. placuit z temeraria citatio an artat extra de elec. c. bone memorie cremoñ. z dixi s. si quis in ius voc. non ierit. l. ij. z de temeraria citatione vide extra de dolo z contu. c. actor. lib. vj. alr̃s dicitur q temeritas facilitatem venie cõtinet. ij. q. iij. notandũ. Jtem dominus faciens citari seruum suũ corã diuersis iudicibus punitur priuatione dñij. C. de asser. tol. l. j. Si creditor citari faciat debitorem corã diuersis iudicib9 vide extra de rescr. c. ex tenore. z. c. fi. Jtẽ temeritas ex lege dãnatur extra de cõsu. c. quãto. in fi. verbum temere dictum nõ preiudicat. C. quibo. ced. pos. l. ij. z ibi in gl. z vide in alphabeto dictione temerarij.

5 **Judicibus.** † Judex dubitans in iure põt maiori iudici scribere dubitãs in facto nõ nec qz timeat litigantes. h. d. tex. z gl. z vide. C. de relat. per totum z in summa eo. ti. ¶ Opp. gl. q etiam dubitans in facto possit superiorem consulere, vt. s. de offi. presi. l. diuus. sol. vt gl. vel dic qd ibi consulebat super qualitate facti hic super ipso facto z vide qd dixi. s. de offi. proconsu. l. solent. §. legatis.

1 ¶ Error nominis vel cognominis an iudicium vitiet.

a
1 **Si in iudicis.** Error a nominis vel cognominis iudiciũ nõ vitiat si de persona constat. h. d.

1 ¶ Judicare non potest qui iurisdictiõe caret ordinaria vel arbitraria, lz etiam priuatorum consensus interueniat.

1 **Ubi neq.** ¶ † Carens iurisdictiõe ordinaria delegata z arbitrariã iudicare non potest. h. d.

1 ¶ Judex põt ex necessitate cõmittere nuncio vt cãm dirimat.

1 **Nonnunq.** † Judices ordinarij impediti in minimis causis dant viatorem qui eas dirimat. h. d. tex. z gl. z ad hoc finium regundorum. l. si irruptione. §. j.

¶ De inofficioso testamento. Rubrica.

1 ¶ Querela inofficiosi testamẽti quib9 detur z qualiter ppo-natur z qualiter defendatur: z an detur contra testamentũ filij.
2 Testõ p querelaz expugnato, an nihilominus debeant legata.
3 Querela inofficiosi testamenti an sit actio vel accusatio.
4 Querela inofficiosi testamenti an locũ hẽat pncipe instituto.
5 Impugnans testamentum per querelam priuatur commodo sibi in testamento relicto.
6 Filius impugnans testamentum patris an perdat ea que recepit inter viuos.
7 Querela inofficiosi testamenti an transeat ad heredes.
8 Soluens scienter indebitum non repetit.
9 Testamentum põt ex post facto pro parte valere z pro pte non.
10 Transactio facta super querela inofficiosi si testamentũ in suis viribus permanere facit.

Super rubrica. Uide Azo. in summa eo. ti. z Rofr. in libello de querela inoffi. testa. z in Spe. de testa. §. sequitur. ver. illud quoq nõ est omittenduz. z per Bost. in summa de testa. §. qualiter infirmet. vers. inducunt aũt querelã. z ver. seq. z qd not. z dixi. C. de libe. prete.
1 aut. ex causa † quibus detur querela qualiter proponatur qualiter defendatur. j. eo. l. j. z. l. seq. vsq ad. l. posthumus. Et an contra testamentum filij detur querela ea. l. j. no. z in quibus vetera iura corrigantur. z q quis nõ dz inanibus sumptibus se vexare. z de significato dictionũ rite z recte. z de officio pietatis parẽtum erga filios. j. eo. l. ij. de odio inter nouercã z priuignum et q
2 sanguis filij sit sanguis patris. j. eo. l. iij. † an expugnato testamẽto per querelam debeantur legata per aut. ex causa. j. eo. l. iiij. §. j. posthumus exheredari poterat iure isto hodie sec9. j. eo. l. posthumus q victoria de facto nõ prodest obtinenti z alij sic eadez l. §. si quis ex his. qd facit an fili9 sacerdotis possit succedere patri in ecclesia si fuit vnus medius de facto z non de iure institu-
3 tus in ea. † z an querela inofficiosi sit actio vel accusatio. q qrela nõ preparata transmittatur ad suum heredẽ nõ ad extraneũ. ea. l. §. instituta. z an sit necessaria aditio ad hoc vt proponi possit per querelam. z an rumpens per querelam statim sit heres z de bonorum pos. causa agnoscende litis. q pater non possit intentare querelã nomine filij eo inuito. j. eod. l. papi. prorsus desistens a qrela amplius nõ audit ea. l. §. si qs post. z q iudex nedũ in criminali sz etiã i ciuili potest statuere actori terminũ postq
4 nõ audit. † si imperator vel dñs sint heredes instituti nihilominus locũ hz qrela. ea. l. §. imperator. an in castrensi vel quasi locũ habeat qrela. j. eo. l. contra veterani. in prin. z. §. j. tabule pupillares quoad qd dicunt testm̃ paternũ z ideo fratres z mater excluduntur per substitutũ a pr̃e a successiõe impuberis ea. l. §. sz nec ipuberis. z an hodie sit correctũ in mr̃e. z q varietas admittitur iure isto sufficit filiũ habere quartã quoquo relicti titulo ea. l. §. si quis mortis cã qd hodie correctũ est. substitutio pupillaris tz vsq ad pubertatẽ etiã in debito bonorũ subsidio ea. l. §. si quis impuberi. z an vltra pubertatẽ teneat per fideicõmissum. Facit ptẽ qui nõ admittitur ad partẽ sed admitti speratur eadẽ. l. §. quoniã aũt quarta. quarta debita iure nature debẽtur deducto ere alieno ea. l. §. quarta aũt. z ibi pulchre de ista quarta. Filius agnoscens iudiciũ patris repellit a querela ead. l. §. si cõditio. z. §. sequẽti. pponẽs cõtraria repellitur ead. l. §. si qs irritũ. hec qrela põt pponi in modũ actiõis z exceptiõis ea. l. §. si
5 filius qd est notandũ. † Jmpugnãs testm̃ p qrelã priuat cõmodo sibi in testõ relicto ea. l. §. meminisse. z qd aufertur indigno applicat fisco. z an due quarte deducant rupto testõ p querelã oĩa vitiant ea. l. §. si ex causa. z an testm̃ possit expugnari p pte. z an libertates debeant. z an sñia lata cõtra heredẽ scriptũ preiudicet legatarijs. z pulchra de materia aut. ex cã. z q qrela tollit quinquẽnio. Si in cã inofficiosi iudices ꝯrias ferãt sñias quid
6 fiet. j. eo. l. si pars. † Que recepit filius inter viuos nõ perdit expugnãdo testamẽtũ. j. eod. l. etiã. z quid de donatio. causa mor. Filius agnoscẽs legatũ seruo suo excludit a querela. j. eo. l. nihil interest. z si aliqd differatur in fraudẽ in lõgius tẽpus videtur factũ tpe fraudis retro. z an eligẽdo vnũ cõtrariorũ videatur alij renũciare. petens pecuniã a statulibero videt agnoscere iudiciũ testatoris ea. l. §. si a statulibero. filius petẽdo legatum adeptuz nõ videt approbare iudiciũ testatoris ea. l. §. si cũ filius. per liberationẽ legatã correo nõ excluditur filius a querela ea. l. §. fina. qñ est eadẽ cã infirmãdi testamẽtũ z vltimã voluntatẽ. repetitio legatorũ in testõ facta sub noie cuiuslibet vltime voluntatis nihil vz qd facit ad clausulam si nõ vz iure testamenti valeat iure codicillorũ. j. eo. l. titia. z facit ad qõnẽ statuti si caueatur q condens vltimã voluntatẽ facere debeat certa forma si fecit q non valeat iure testamenti qd irritetur. j. eo. l. titia. z ibi de clausula si non vz iure testamẽti valeat iure codicillorũ. z q qui nõ seruauit formã statuti in cõdẽdo testamẽtũ nõ valeat etiã si dicat vel le valere iure cuiuslibet vltime volũtatis. Filij preferuntur patri in qrela quibus exclusis admittit pater. j. e. l. pater. z si pater obtineat in querela an filij admittantur ab intestato non obstã

a ¶ Error. Ad de tex. z doct. i l. si qs in fundi. ff. de leg. j. z in. l. vẽditionibus. de cõtra. empti. z in. l. si in noie. et ibi Bal. C. d test. Bal. i. l. si forti dianũ. C. de leg. z in. l. non ideo. C. de her. insti. z insti. de leg. §. si qs nomine. z ibi ange. Spec. in ti. de lib. ꝯcep. §. xv. Oldr. cons. si. cclvj.

te sua patris.votū parentū est φ hereditas eorū ad filios deue niat licet ordine turbato qñqꝫ cōtra.j.eo.l.nā ⁊ si parentibus.⁊ φ due rationes vincunt vnā nisi vna sit fortior duabus.⁊ an pr
7 succedat filio in feudo.†Qui destitit a q̄rela eam non transmit tit ad heredē ea.l.§.heredi.Ex post facto pōt decedere quis pro parte testatus.⁊ pro parte intestatus ea.l.§.filius. vigilans ad partē suā cōsequēdā cōsorti nō tenet cōicare.j.eo.l.filio testamē tum ruptū per cōtrata.pōt rumpi per querelā ea.l.§.cōtrata.et filia preferf patri.Qui nec venit nec venire pōt ad querelaꝫ alīj partē nō facit.secus si venire possit.j.eod.l.qui repudiantis lata sententia cōtra scriptū preiudicat legatarīj.ea.l.§.cū contra.Cō tra filiam que non hꝫ nisi partē suam nō intentatur querela et iuri φ quis ignorat sibi cōpetere renūciare non videf ⁊ veniēs ab intestato succedit lꝫ ex testamēto hereditatē adierit.j.eod.l. mater.⁊ bene qñ faciat partē qui non admittitur ad parteꝫ.Ex heredato filio impuberi nō datur carboñ.j.eo.l.q de inofficioso ⁊ an proponēs querelā videaf ꝓponere petitionē hereditatis.⁊ an sententia mādef executioni sine libello non videf exclusus a
8 querela deceptus ab herede.j.eo.l.eū qui.†Et sciens indebituꝫ soluendo non repetit eadem.l.§.itē quesitum.⁊ quomodo dicaf sciēs.pater ⁊ filius ⁊ heres ⁊ defunctus quo ad querelā reputā tur diuerse persone.j.eodeꝫ.l.filius.⁊ instantia cause criminalis transit ad heredē.⁊ si iudex qui tulit primā sententiā successit iu dici appellationis an possit de ea cognoscere.an titulus de con iungendis cū emancipato liberis sit correctus.j.eo.l. si propo nas.Quomodocunqꝫ filius agnoscat voluntatem defuncti ex cluditur a querele ea.l.§.si hereditatem.inter filios quibus daf
9 querela locus est iuri accrescendi.ead.l.§.si duo.†Ex postfacto potest testamentum pro parte valere.j.eod.l.circa de repletione quarte ⁊ collatione fienda ex testamēto.j.eo.l.si non mortis.⁊ de additione a compositoribus noui iuris circa predicta. An in querela locus sit successorio.ea.l.§.j.Si heres statuliberum ma numisit ⁊ testamentum expugnetur per querelam recipit pretiū a manumisso.j.eo.l.si sub hac.Frangenti fidem fides frangatur eidem.j.eo.l.si instituta filio exheredato.⁊ per testatorem dene gato filio datur querela.ea.l.§.j.an in testamento militis locuꝫ habeat querela.eadem.l.§.de inofficio.pupillo litiganti in que rela lite pendente de hereditate dantur expense.ead.l.§.de inoffi cio.⁊ est arg.quod monachus litigans cum abbate habeat ex pensas a monasterio.si mater falso audiens filium mortuum alios instituit filius habet hereditatē ⁊ legata prestat.j.eo.l.cū mat.r.si est suspicio inter scriptū ⁊ legitimum de collusiōe lega tarīj possunt adesse cause.j.eo.l.si suspecta.⁊ idem in domino si dubitat de collusione procuratoris ⁊ an venditor possit adesse cause que mouetur emptori.⁊ an in se iudicium suscipere.⁊ alia pulchra contra istam suspicionē collusionis. an filius spurius
10 admittatur ad querelam.ea.l.§.de inofficio.†Transactio facta super querela testamentum in suis viribus perseuerat. ead l.§. quamuis.Filius adoptatus per mulierem non admittitur ad querelam nec abintestato succedit.eadem.l.§.quoniam.In do micilio heredis intentatur querela.ead.l.§.fin.Contra testamē tum filīj in adoptionem dati pater naturalis agit querela.j. eo. l.aduersus.tutor nomine pupilli intentans querelam non per dit commodum testamenti eadem.l.§. tutores.In querela loc⁹ est edicto successorio.j.eod.l.si is qui.quo ad querelam nō inter est quis sit heres filius vel extraneus. eadem.l. quantum.filius exheredatus si post mortem testatoris fiat pactum quod nō in tentabit querelam valet pactum.ead.l.§.si heres.⁊ si pater relin quat filio naturali plus φ̄ debeat de iure filīj legitimi possunt ra tificare ⁊ si habentes res feudales communiter faciant pactum socio qd disponat de ipsis sicut vult ⁊ iste donet eas alicui mo nasterio:an possint contra pactum venire. qui fuit procurator vel aduocatus pro testamento non potest intentare querelam: q̄ꝛ videtur agnouisse iudiciū testatoris.j.e.l.fi.an succedēs lega tario ⁊ petens legatū excludatur a querela.ea.l.§.fi.

1 ☞ Querela contra filīj testamentum an habeat locum.
2 Jura nouissima quid innouant.

Sciendum. In hac.l.cū sequētibus vsqꝫ ad l.posthumus.dicit quib⁹ datur querela.qualiter ꝓponitur.qua ratione defenditur.et tradit quandā regulaꝫ circa premissa.℄Et diuide in quatuor partes.in prima ponit quib⁹ detur querela vsqꝫ ad.l. hoc colo re.Ibi.ponit qualiter ꝓponatur vsqꝫ ad.l.nō est enim.Ibi po nit qua actione defendaf querela vsqꝫ ad quandā regulā quam ponit in.l.nā is.§.j.Ibi.ponit ipsam regulā vsqꝫ ad.l. posthu mus.Ibi laborant contra vlteriorē institutū heredē:nec obst.j. eo.l.papinianus.§.fi.vt ibi no.℄Opp.qd q̄rela nō sit frequens q̄ꝛ cōiter patet institui filios ⁊ ecōtra.sed iure isto erat frequens q̄ꝛ cōiter patet institui filios ⁊ ex multis causis fieri poterat ex heredatio imo ⁊ sine cā.hodie nō nisi ex causis iustis ⁊ que sunt pauce.vt in aut.vt cū de app.cogn.§.causas.vel dic φ ideo dicit frequēs q̄ꝛ multis ꝑsonis cōpetere pōt.℄Itē opp. a diuisione
1 φ cōtra testamētum filīj nō habeat locū querela:†q̄ꝛ aut testaf in castrensi vel quasi ⁊ nō hꝫ locū querela.vt.C.de inoffi. testa.l. fi.aut in profectitījs vel aduētitījs ⁊ testamentum ipso iure non tꝫ.sol.vt gl.q̄ꝛ pōt habere locū in filio emancipato ⁊ etiā in suo in quasi castrensi peculio.Circa qd dic φ si erat miles ⁊ sui iu ris siue erat in militia siue intra annum a die reuersionis cessat querela si est veteranus tunc hꝫ locū querela.si est filiusfa.durā te nomine pecūlīj durat priuilegiū eo facto sui iuris.vt.l. fin.C. de inoff.test.Sꝫ de iure.C.videf locū habere querela.vt.C.eo.l. de inofficioso.iure nouissimo videtur habere locū cōditio ex le ge ⁊ p hoc cessaret querela.vt.C.de epi.⁊ cler.l.cū clericis.⁊ aut. ꝑsbyteros.vbi de hoc no.⁊ dixi ⁊.d.l.de inofficioso. lꝫ contrariū videaf notari.j.e.l.cōtra veterani.in prin.℄Itē opp.φ fili⁹ nō debeat ꝓbare se gratū.vt.C.eo.l.liberi.⁊.l.omnimodo.sol. illud iure.C.Quere in quibus vetera iura immutentur ⁊ dic in trib⁹ vt in glo.adde ⁊ quartū:q̄ꝛ si olim habebat quartam grauataꝫ legatis habebat querelā.vt.j.eo.l.papi.§.quarta. hodie graua men ipso iure tollitur.vt.C.eo.l.quoniam in prioribus.℄Iteꝫ
2 quero qd innouāt iura†nouissima.⁊ dic vt in gl.Et ad.l. cū duo bus.responde vt gl.vel dic φ ibi nō pōt vlteriores preferre prio q̄ꝛ tollit ei potestatē supremi iudicīj.hic nō.Ja.bu. ℄Iteꝫ no. fi.l.que sepe allegaf φ quis non dꝫ se vexare in omnibus sumpti bus cū nulla sit sibi spes obtinenda ⁊ ad hoc extra de offic.dele. c.super questionū.§.porro.in fi.⁊ nō est expectanduꝫ φ expecta tum non prodest.j.ad velle.l.aliquando.nec debemus defendere litem quam non possumus rationabiliter defendere. xxiīj.q.iīj. c.si habes.⁊.§.deinde opponitur.⁊ sepe in litibus plus expendi tur φ̄ petatur in aut.de appel.⁊ intra que tempora. §. ad hoc.⁊ extra de rescript.c.dispendia.lib.vj.℄In gloss.vltima in fi.vel sol.vt ibi.

1 ☞ Furiosus ⁊ demens in actu testandi differunt.

Hoc colore. Hic traditur qualiter ꝓponi tur querela.℄Et not.de colo re vt in gl.R y.i alphabeto.⁊ de significato dictionū rite ⁊ recte.⁊ no.j.de peti.heredi.l.sed ⁊ si lege.§.scire.
1 ℄Item no.qd furiosus ⁊ demens†differunt a non sanemētis. ⁊ not.etiam de officio pietatis.vt in gl.⁊ no.⁊ dixi.C. de neg.ge. l.officio.⁊.j.de testamen.l.j.

1 ☞ Filius censetur idem sanguis cum patre.

Non enim. No.veridicam.l.que dicit paren tes moueri ad iniuriam filiorum propter blāditias ⁊ deceptiones nouercarum.℄Iteꝫ
1 no.qd filius†censetur idem sanguis cum patre φ nō memini ali bi ita clare licet alibi dicatur qd fingatur eadē persona patris ⁊ filīj.C.de impu.⁊ alīјs subst.l.fin.vbi de hoc.⁊ vide qd dixi.ꝺ.qd metus cau.l.isti quidam.§.j.℄In gl.vlt.in fi.sol.hic blanditie habent intra dolum admixtum ibi non.

1 ☞ Legata in testamento querelato an debeantur.

1 Nam ⁊ his. †Ibi soleant saluo eo qd no.C. de secū.nup.l.qm̄.in fi.§.j.ibi dixi ⁊.eo.l.iīj.no.bonā gl.hic positā ⁊ vbi dicit φ hodie lega ta debent ex beneficio aut.ex cā.qñ testamentū impugnatur p querelā videtur notari contrariū.l.titia.sed dic vt not.⁊ dixi.ꝺ. aut.ex causa.℄In ead.gl.ibi sancimus.itē posthumus exhere dari poterat iure isto.vt.j.l.proxi.hodie nō.vt.C.eo.l.si quis in suo.Itē olim libertates quartam minuebant.vt.j. eo.l.papi.§. sed an libertates hodie non.in aut.de trien.⁊ semis.§.prohibe mus.Ibi hoc vltimū non.⁊ per consequens nec scd̄m.nam si in ipso iudicio possit causa probari vera tamen interim incertum est an sit vera vel non:et ideo procedit querela.

1 ☞ Posthumus potest per querelā rumpere testamentum pa tris siue natus sit siue de vtero extractus.
2 Posthumus hodie non potest exheredari cum causam nō pos sit committere.
3 Rescissio facta per iudicem ad petitionem vnius etiam si eius alias non intersit prodest omnibus.
4 Querelans testamentum an dicatur agere vel accusare.
5 Filius sacerdotis non potest immediate succedere patri in ec clesia.

Querela

6 Querela inofficiosi testamenti non transmittitur ad heredem nisi fuerit preparata.
7 Bonorum possessio duobus rationibus non excludit querelaz inofficiosi testamenti.
8 Querela inofficiosi testamẽti an faciat vacare hereditatem.

1 **Posthumus.** †Per querelã potest posthumus rũpere testamentũ siue natus sit siue sit de vtero matris extract⁹.h.d. Et agit̃ hic de personis quibus competit querela de quibus etiaz dictũ est.§.eo.l.j.⁊ ꝙ dicit nõ fuisset, subau. sed iam natus, nec ob.j̃.vn de cognati.l.j.§.si quis proximior.cũ si. Item non ob.j̃.de iniu. testa.l.iij.§.ex his.⁊.§.nominat.vt ibi not. ¶ Ibi, vel legitimus vt fratres consanguinei vel matris. ¶ Ibi, cognatorum, vt aui nepos ex filio emancipato post emancipationem conceptus. ¶ Ibi accipere vnde cognati. ¶ Ibi, non decessserint q2 si tunc non instituitur ille primus testamentum aui impugnatur, et si instituatur institutio nõ valet q2 est posthumus alienus, vt.j̃. de libe.⁊ posth.l.gallus.§.ille casus, est igit̃ testamenti factio interdicta sed hoc nemo ⁊c. vt sequit̃ in litera. ¶ Ibi, mitti ante natiuitatẽ per matrẽ. ¶ Ibi, ẽm ta.her. de iure p̃torio licet non possit adire de iure ciuili ⁊ sic cessat querela nec interdicitur factio testamenti defuncti. ¶ Ibi, extract⁹ enim per.l.regiam.j̃.de mortuo inferen.l.negat. ¶ In glo.prima ibi, de iure ciuili. hoc est falsum, vt.l.si ex duobus.in prin.j̃.de bono.pos.cõtrata.⁊.l. illud.§.fin.⁊ iste.§.obscurus ⁊ difficilis est ⁊ maxime q2 oportet querere exemplũ de suo. Itez de legitimo herede. Itez de cognatis ⁊ tollere inconueniens qđ videt̃ sequi.s.ꝙ testatori imputet̃ cur nõ decessit intestatus, sed q2 iste.§.est correctus quo ad duo nõ expedit multũ instare circa ipsum licet gl. multũ instet†naz
2 iste.§.est correctus q2 iure isto posthumus poterat exheredari hodie nõ q2 non põt causam ingratitudinis cõmittere, vt.C.e. l.si quis in suo.⁊ dixi.s̃.l.prox. Itẽ iure isto posthumus extrane⁹ non poterat institui hodie secus vt in glo. Itẽ ad ver.simili mõ. vide.j̃.de verb.sig.l.anniculus.§.fi.cum concor. ¶ In glos.⁊ sic iure pretorio.ibi que est cõtra.sol. hic equitas ⁊ ratio naturalis suadet ⁊ ab initio ⁊ ex postfacto posthumũ ad succedenduz admitti q2 nullus precedebat cum ibi non alius posthumum precessit.⁊ dic vt ibi. Jac.de bel.

3 **Si quis ex his.** †Non curamus per quos p̃paratoria expediãt.h.d. Ibi obtinuerit, secus si succubuit, vt no.j̃.de iur.fis.l.ij.§.diuus, nec ob.j̃. de leg.prestã.l.filiũ.§.si quis.de carbo.edic.l.si impubes.§.fina. per ea que no.de bo.pos.l.ij.§.si cã.in fi.magne gl. In gl.ibi ius mediũ.ar.j̃.de iur.pa.l.j.⁊ declara istã gl.per Roff.titulo si exheredatus sit aliquis.⁊ de hoc.C.eod.l.j. ¶ Et quere an querela
4 †inofficiosi sit actio vel accusatio ⁊ dic vt in glo.sed lex eã vocat actionẽ, vt.j̃.de leg.ij.l.cũ filius.in prin.qñq3 vocat eam accusationẽ, vt.j̃.§.proxi.⁊ not.j̃.l.papinianus.in prin.⁊.j̃.eo.l.si suspecta.§.quamuis. ¶ Ultimo no.qđ victoria eius qui obtinet cau
5 sam ibi non prodest sed aliĩ sic.qđ dic vt in gl.†Et facit ad questionez iure canonico filius sacerdotis nõ potest immediate succedere patri in ecclesia.extra de fil.presb.per totum.pone ꝙ vn⁹ medius de facto fuit institutus non legitime in ecclesia.⁊ q2 nõ fuerat legitime institutus fuit amotus nunquid filius sacerdotis modo poterit institui quasi alius fuerit medi⁹ licet de facto iste.§.facit ꝙ sic: q2 sufficit querelam institutam de facto.

6 **Si quis instituta.** †Querela p̃parata transmittitur ad heredem non preparata trãsmittit̃ ad suũ heredẽ.h.d.vsq3 ad.l.pap.non ob. C.de trans.l.cum mota.vt ibi no. Itẽ nõ ob.j̃.eo.l.papi.§.j.vt ibi
7 no.†Et due rõnes sunt quare bonorũ possessio nõ excludit querelã.prima est q2 nõ tribuit ius semper. Itẽ q2 eodẽ tẽpore non cõcurrunt sed ex ordine dãtur q2 primo bonorũ possessio secundo querela. ¶ Op.qđ etiã nõ p̃parata transmittat̃, vt.C.e.l.sancimus.§.fi. Hl.tenet ꝙ illud est iure nouo.C. Ja.but.dicit ꝙ ille §.loquitur in casu spãli qñ filius facto heredis deliberantis nõ potuit intentare querelã ⁊ ideo nõ mirũ si trãsmittit. ¶ Quero an sit necessaria aditio quidam sic, aliĩ non. Ego puto ꝙ de iure ciuili statim sit heres nisi vtatur beneficio abstinẽdi si adit re tro fingitur heres immediate sit.hinc est ꝙ non habet titulum pro herede in rebus paternis q2 presumitur continuatuz dominium, vt.C.pro herede.l.nihil. ¶ Itez quero si rumpat testamẽtum statim sit heres, respondeo aut rumpit vt sit heres: ⁊ statiz est heres, aut rumpit vt non statim sit sed vt possit: ⁊ tunc nõ est in dubio dic qđ nullus actus facit quem heredem qui compete re põt ei etiam non heredi, vt.j̃.de acqui.here.l.pro herede.§.papi.cum ergo hic rumpere possit vt sit heres ⁊ vt esse possit dicaz cum presumi fecisse non vt sit heres sed vt esse possit ⁊ sic potest repudiare.argu.§.de minor.l.si iudex.⁊ ad hoc allegat gloss.de acqui.here.l.ei.⁊.l.antistius.vbi de hoc.⁊ plenius de heredi.instit.l.iam dubitari.⁊ de condi.institu.l.si pupillus.⁊.l.si quis ea hereditate al's incipit ei qui ita hereditatem ⁊ de hoc plene dixi j̃.de bono.posses.l.cum quidam.⁊.j̃.de conditio.cau.da.l.j.do.
8 †Azo dicebat aut expugnat dicendo testamentum nulluz ⁊ sic est hereditas vacans ⁊ tunc videatur esse heres, aut per querelã ⁊ tunc institutus remanet heres donec pronũcietur inofficiosum: ⁊ ideo tunc nõ videatur esse heres q2 duo heredes in solidũ esse non possunt.j̃.commo.l.si vt certo.§.si duobus.sed certe etiã quando dicitur nullũ heres nõ desinit esse heres donec p̃nũciatum sit nullum, ad id ꝙ dicit gl.de bon.pos.gratia litis agnoscẽ dẽ dicunt vltramontani esse truffam ꝙ petatur talis bonorum possessio ⁊ postea adeatur de iure ciuili, vnde ipsi dicunt ꝙ quãdo volẽs p̃ponere querelã inofficiosi adibit, pretorẽ pretor dicet nolo vos admittere ad querelã nisi faciatis securitatẽ ꝙ adibitis hereditatẽ expugnato testamẽto: q2 presens expugnare ⁊ nõ adire ⁊ reducere rẽ esse ad causam intestati ⁊ ista est illa bonorũ pos.de qua loquitur litera, sed nõ video quid in effectu differant vltramontani ab eo ꝙ dicit gl.⁊ de hoc.C.eo.l.ij.

1 ¶ Pater nomine filiĩ eo inuito querelã intentare non potest.
2 Desistens a querela inofficiosi testamenti nõ potest vlterius eã intentare.
3 Dignitas instituti querelã inofficiosi testamenti non impedit.
4 Querela inofficiosi testamenti an locum habeat in castrẽsi vel quasi.
5 Filiusfamilias miles ⁊ paterfamilias in quo differant.
6 Uarietas an admittatur in testamentis.
7 Pater ⁊ mater an simul admittantur ad filiĩ successionem. Similitudo ⁊ identitas differunt.
8 Posthumus quare intotum rumpat testamentum.
9 Querela inofficiosi testamenti non habet locũ vbi quarta causa mortis donatur.
10 Substitutio pupillaris etiam in quarta debita iure nature potest fieri filio vsq3 ad pubertatem.
11 Partem facit qui admitti speratur in futurum, licet nunc non admittatur.
12 Quarta iure nature debita debetur deducto ere alieno ⁊ funeris impensa.
13 Libertates an patiantur falcidiam.
14 Filius agnoscens iudicium patris non agit querela inofficiosi testamenti.
15 Filius quartam vel fructus quarte non habens potest querelare testamentum.
16 Proponens contraria in iudicio non auditur.
17 Querela inofficiosi testamenti potest opponi per filium possidẽtem hereditatem.
18 Testamentum per querelam impugnans priuatur legato in eo relicto.
19 Penitentia an locum habeat in delictis.
20 Filius an possit duas quartas deducere.

1 **Papinianus.** †Speciale est in q̃rela vt pater filiĩ noĩe eam non intẽtet eo inuito.h.d.secus videt̃ in act.iniuriarũ vt in gloss.et que actiones ⁊ earũ exercitiũ cõpetant filio ⁊ que patri dixi.s̃.titu.proxi.l.si lõgius.§.si filius. Colligit etiam glo.qđ querela nõ est actio de quo no.s̃.eo.l.posthumus.§.fi.⁊.l.seq. ¶ Itẽ nõ ob. si de minore.l.patri.in prin.vt ibi not. ¶ In verb.seq.loco sunt due gl.quarũ prima que incipit cõtra institutũ cõtinet veritatẽ q2 nepos incognit⁹ est ab auo materno de iure ciuili.⁊ ideo est sibi necessaria bonorũ pos.alia gl.que incipit, in bonis matris. male dicit: q2 cũ fili⁹ sit de legitimis quo ad matrẽ, vt.s̃.e.l.posthumus.in prin.⁊ ibi no.non h3 necesse petere bonorũ pos.tamẽ gl.posset saluari: q2 l3 necesse nõ habeat potest tamẽ si vult eaz petere, vt no.s̃.eo.l.quemadmodũ.in glo.põt tñ. ¶ In glo.tres sunt, ibi dicit, dic vt no.j̃.de bon.pos.l.iij.§.municipibus.⁊.C.eo. l.ij.⁊.C.vnde legi.l.vlt.in fi. ¶ Ibi.l.ij.⁊ dic vt ibi per Gul.

2 **Si quis post rem.** ¶ †Prorsus desistens a lite amplius nõ auditur h.d.ibi dereliquerit, sine fraude heredis scripti al's secus.j̃.e.l.cũ qui.in prin.que est cõtra. Et aduerte q2 gl.posset te deducere in errorẽ videtur eñ innuere ꝙ in causis ciuilibus nõ possit iudex prefigere terminũ actioni post ꝙ non audiatur sed solum locuz habeat in criminalibus, qđ est falsum, vt probatur.C.de remissi. pigno.l.si eo tempore.⁊ no.C.de inge.⁊ manumis.l.diffamari.et vt nemo inuitus agere vel accusare cogatur.l.vnica.⁊ per Dy. de reg.iur.c.indultũ.lib.vj.nõ ob.l.ad peremptorium.per quam gl.se fundat: q2 loquitur de dilatione ad cõparenduz in iudicio nõ autem de dilatione que datur moroso ad prosequendum vt

Ss iiij

amplius non audiatur de qua loquuntur.ll.predicte.⁊ sic lex ad
peremptoriũ nihil hȝ cõe cum legibus p̄dictis. nec loquitur de
illa materia non eñ ibi cõminatur iudex ꝙ amplius citatuȝ nõ
audiet sed qđ in causa procedet sicut iustum fuerit.

3 **Si imperator.** †Qđ ad querelã imperator in-
stitutus equiparat̃ cuilibet priua
to.h.d.ad hoc.C.qui testa.face.pos.l.si quis imperator.⁊.l.seq.⁊
de testa.l.nolimus.⁊.l.ex imperfecto.idẽ dicit glo.⁊ si deus foret
heres institutus,vt.ĩ.ad legem fal.l.j.§.ad municipũ.⁊ ibi gl.et
similis etiam gl.est.C.de epis.⁊ cle.l.si quis ad declinandam.et
probatur.xvij.q.iiij.c.fi.

4 **Papinianus.** ¶†Caueas a gl.que dicit quod
hodie in castrensi ⁊ quasi locũ hȝ
querela per aut.presbyteris.C.de episco.⁊ cleri.signata super.l.
sacrosancte.sed ibi no.contrarium.⁊.C.eod.l.de inofficio.⁊.l.fi.
⁊.s̃.eo.l.j.

5 **Si quis militia.** †Dic vt dixi.s̃.in princip.l.⁊
no.s̃.eo.l.j.Et ratio differen-
tie inter filiumfa.militem ⁊ patremfa.est quia in filiofa.dat̃ pri-
uilegiuȝ peculio.vnde quamdiu durat nomen peculij durat pri
uilegium,vt insti.de testamen.mili.in princi.Et glo.allegat.l.ex
militare.§.j.ĩ.de testamen.mil.que nihil facit:sed debuit allega-
re.eo.titu.l.quod dicitur.

6 **Sed nec impuberis.** †Tabule pupilla-
res quo ad quid di-
cuntur patris testamentum,⁊ quo ad quid filij ⁊ ideo mater et
fratres excluduntur a querela.Et est hic speciale vt varietas ad
mittatur diuersis respectibus,nam mater non rumpit respectu
cause efficientis scȝ patris ⁊ frater nõ rumpit respectu cause ma
terialis.Sȝ ꝙ nõ admittatur variatio opp.gl.de.l.si qs testib⁹.
C.de testib.dic vt plene dixi.s̃.de procur.l.in cause.vel dic ꝙ hic
erant diuerse cause approbandi testamentũ ibi erat tantuȝ vna
causa approbandi personas testiũ.⁊ ideo ibi nõ licet reproba-
re nisi causa esset mutata vt ibi patet in litera.⁊ sic in effectu con
cor.Jaco.de bel.vel posset dici ꝙ hic est variatio circa diuersas
personas,vel dic ꝙ hoc.§.nõ allegabantur cõtraria.nã repelli-
tur mater ⁊ frater impuberis ideo q̃ testamentuȝ nõ est ordina
tum a filio nec a fratre.fratrem aũt testatoris repellit stãs in eo-
dem sermone dicẽs ꝙ de bonis alienis ordinatũ est testamentũ
pupillare per patrẽ.⁊ ideo sibi cõtrarius nõ est.Et q̃ iste.§.ma-
ximam iniquitatẽ continere videt̃ excludendo matrẽ/⁊ fratres
a successione impuberis ⁊ admittendo extraneum substitutum.
dicunt Ja.de ra.⁊ Mart.fili.hodie esse correctum ⁊ matrem nõ
repelli per substitutum nisi esset ingrata pater eniȝ qui testatur
filio dȝ testari eodeȝ modo quo filius testaretur si haberet testa-
menti factionem.arg.C.de impub.⁊ alijs subst.l.humanitatis.
Jure aũt.ff.pater potior erat matre in successione,vt.ĩ.ad tertul.
l.ij.§.obijcitur.⁊ ideo patris dispositio matrem excludebat.ho-
die vero pater ⁊ mater equales sunt in successione filij,vt in aut.
de hered.ab intest.§.consequens que est.C.ad tertul.aut.defun
cto.vnde absurdum esset ꝙ hodie pater premoriens excluderet
matrem a successione filij substituendo eidem extraneum.Sȝ lȝ
ista opi.videatur equa tamen cõmuniter reprobatur per doct.⁊
tenent quod expressa pupillaris etiam hodie repellat matrẽ per
d.l.precibus.⁊ per istum.§.quẽ dicunt nõ esse correctum vt ple-
ne dixi.d.l.precibus.ver.sed adhuc quero vtrũ expressa pupilla-
ris.⁊ ad rationes que inducuntur pro matre respondent,ad.l.
humanitatis.que dicit exemplariam inductã ad similitudinem
pupillaris nõ ex hoc cõcluditur ꝙ idẽ sit in pupillari q̃ quod si
mile est:nõ est idẽ.ĩ.deposi.l.qđ nerua. Ad aliã rationem qđ ho
7 die pater ⁊ mater†pariter admittuntur ad filij successionẽ respõ
dent ꝙ verũ est cum simul concurrunt sed hic non concurrũt cũ
pater sit mortuus.ergo cessat ratio remanent.ergo rationes hu-
ius.§.ex quibus mater excluditur:q̃ testamentũ est patris.Jtẽ
q̃ lex confidit de patre vt possit facere testamentum filio que ra
tiones hodie vigent nec reperiuntur correcte.⁊ hanc opin.hic tȝ
Jaco.bu.And.⁊ Gul.de cu.⁊ cõiter oẽs Moderni.de hoc tñ re
curras ad ea que dixi.d.l.precibus.⁊ dixi etiam.s̃.de adopti.l.si
arrogator.versi.vltimo.Querit gl.quõ potuit in totum rescin-
di per fratrem impuberis cũ nõ possit nisi pro parte sua,dicit gl.
ꝙ sic de facto contingit.Sed hoc non dicit litera.vnde dici pos
set ꝙ hic non dicitur ꝙ impubes fuerit institutus imo potest li
tera pati ꝙ fuerit exheredatus ⁊ extraneus insolidum institut⁹.
nam ⁊ exheredato potest substitui,vt.C.de lega.l.cum quidam.
¶Sed que est ratio ꝙ testamentum potest rumpi per querelam
pro parte ⁊ per secundum testamentũ nõ.dic ꝙ oporteret seq ꝙ
8 decederet duobus testamẽtis validis qđ esse nõ potest.† Sed q̃
est ratio ꝙ posthumus preteritus rumpit in totuȝ,vt.ĩ.de iniu.
test.l.pe.⁊ exheredatus in partẽ.dic q̃ cum quis exheredatur tȝ
de se testamentum lȝ postea infringatur per querelam.⁊ sic cum
de se valuerit adheret illi substitutio pupillaris ⁊ valida est:q̃
cum institutus fuerit heres non desinit esse heres.s̃.de mino.l.⁊
si sine.§.sed quod papi.sed cum preteritus posthumus nullum
est testamentum ipso iure,vt.ĩ.de libe.⁊ posthu.l.gallus.§.in o-
mnibus.⁊ per cõsequẽs nulla est substitutio pupillaris.vnde cũ
posthumus nascitur testamentum in totũ est nullũ. Jtẽ que est
ratio diuersitatis qñ rumpitur testamentum per cõtrata.⁊ qñ
per querelam dic vt in gl.alia etiã ratio redditur.ĩ.e.l.filio.§.cõ
trata.⁊ de vulg.⁊ pup.subst.l.si ex duobus.§.fi. ¶In glos.qua
eñ ratione.in fi.dic vt.ĩ.ad legẽ falc.l.in ratione.§.si filio. ¶In
glo.vltima in fi.dic melius vt no.in.l.contraria.Ray.

9 **Si quis mortis causa.** ¶†Sufficit iu-
re isto quoquo re
licti titulo filiũ habere quartaȝ.h.d.Correctus est iste.§.quo ad
duo.primo quia iure institutionis relinquenda est quarta in
aut.vt cum de appella.cog.§.aliud.de quo dixi.C.eodẽ.aut.no-
uissima signata super.l.cum queritur.Jteȝ quarta hodie aucta
est ad trientem vel semissem pro numero liberorum,vt.d.aut.
nouissima.

10 **Si quis impuberi.** †Substitutio pupilla
ris etiã in quarta debi
ta iure nature põt fieri filio vsq̃ȝ ad pubertatem q̃ non est gra-
uamen sed prouisio.h.d.Et facit.C.eo.l.ex trib⁹.vbi de hoc no.⁊
dixi.¶Sed querit gl.an per fideicommissuȝ possit vltra puber
tatem ⁊ tenet ꝙ nõ imo agebatur querela s̄m ista iura:q̃ tunc
non est prouisio.sed grauamen q̃ pater facit sibi heredem ⁊ nõ
filio sicut facit institutione pupillari,vt.ĩ.de vulg.substi.l.cohe-
redi.§.cũ filie.¶Sed nonne tunc hȝ quartam ex trebelliano se
natusconsulto ⁊ sine honore:respõdeo non:q̃ hic nõ fuit insti-
tutus insolidum vt dictũ est.ĩ.eo.l.§.si heres.hodie dicit gl.tolli
tur omne grauamen omnis dilatio ⁊ omnis conditio, vt.C.e.l.
quoniam in prioribus.vbi de hoc satis dixi.⁊.d.l.ex tribus.C.e.

11 **Quoniam aũt quarta.** ¶†Jlle facit p
tem qui non ad
mittitur ad partem nũc admitti tamẽ speratur in futurum.hoc
dicit.de hoc dicetur.ĩ.eod.l.mater ⁊ plenissime.de lega.j.huius-
modi.§.si titio.¶Oppo.de.l.qui repudiantis.⁊.l.si proponas.
in fi.ĩ.eo.sol.vt glo.

12 **Quarta autem.** Quarta† debita iure nature
debetur deducto ere alieno et
funeris impensa ⁊ libertatibus nec videt̃ dolo facere qui frau-
dem excludit.hoc dicit.⁊ vide qđ no.C.de rei ven.l.cum a matre.
Et.§.iste scđm aliquos loquit̃ de quarta iure institutiõis:scđm
alios de quarta debita iure nature ⁊ hoc credo verius.Et diui-
de in quatuor partes.in prima loquitur quomodo quarta debe
tur deducto ere alieno ⁊ funeris impensa, non tamen impensa
monumenti,vt.ĩ.ad leg.fal.l.j.§.fi.in secũda loquitur an liberta
tes eã minuant in qua ponit tres casus.in primo fuit aliquid
filio exheredato relictum ꝙ ibi nõ sufficiebat ad quartã si pretia
seruorũ manumittendorũ computẽtur in patrimonio.si autem
non cõputarentur bene haberet quartã vsq̃ȝ ad ver.⁊ nunquid
minuat.ibi fuit institutus in totum ⁊ in tantum grauat⁹ ꝙ nõ
remanet sibi quarta si pretiũ seruorũ non cõputetur in quarta
vsq̃ȝ ad ver.cum igitur placet.ibi fuit institutus ⁊ in tantũ gra
uatus ꝙ non imputato pretio seruorum in quarta nihil sibi rema
net vsq̃ȝ ad.§.si conditioni.¶Et ad euidentiam est scienduȝ ꝙ
iure isto si filius habebat quartã grauatam aliquo onere agere
poterat.querela hodie nõ:sed grauamẽ ipso iure tollitur, vt.C.
eod.l.qm̃ in prioribus.Jtem not.ꝙ pretiũ seruorum manumit-
tendorum deducitur ⁊ in residuo deducit̃ quarta. vnde liberta-
13 tes minuũt quartã non ecõtra. ¶Op.qđ libertates†patiãtur
falcidiã,vt.ĩ.ad legem fal.l.si seruus.so.aliqñ testator relinquit
qđ seruus hereditarius manumittat̃.qđ dic vt in gloss.¶Jteȝ
oppo.qđ libertates minuant̃ per debitã iure nature, vt aut.de
trien.⁊ semis.§.prohibemus.so.illud iure nouo ⁊ ita hic corrigi
tur.sȝ qd iure nouo si oẽs serui sunt iussi esse liberi vno excepto
in quo nõ hȝ filius integrã quartã ⁊ vult agere ad supplemẽtũ
in quo vel qb⁹ seruis fiet suppletio:dic ꝙ est in electiõe filij.arg.
C.de test.ma.l.fi.§.si vero.oẽs lȝ Hug.teneat ꝙ primo nomina-
ti habeãt libertatẽ.arg.s̃.ti.pri.l.q prior appellat.Alij qđ forte
dirimatur.ar.s̃.ti.pri.l.sed cũ ambo.vel dic ꝙ magis meritis de
beat̃ libertas.ĩ.de fideicõ.liber.l.generaliter.§.si qs alienũ.ver.
qd ergo si plures. ¶Jtẽ opp.q̃ hic dicit litera ꝙ si fili⁹ nõ ẽ in
potestate ꝙ hȝ remediũ ⁊ sic innuit aliud esse in emancipato q̃
in suo.sȝ quõ hoc cũ vtriq̃ȝ det̃ beneficiũ abstinendi.sol.vt glo.
¶Jtẽ op.ad idẽ ꝙ quãtũ ad hũc casum nõ sit differentia inter
suũ.⁊ emãcipatũ cũ etiã suus sit volũtari⁹ heres cũ est dat⁹ sibi
substitutus etiã si sit seruus institut⁹,vt.ĩ.de here.insti.l.si cum
corneli⁹.so.ꝯcedo ꝯtrariũ ꝙ nõ est differẽtia qñ est dat⁹ substitut⁹.
Jtẽ insta ꝙ nullo casu sit differẽtia:q̃ si nõ adeãt libertates que
dependent

dependent ab eorum gradu vitiantur siue sit seruus siue emancipatus. so. aut filio datus est substitutus ꝛ nulla est differentia inter suum ꝛ emancipatum cū vterqꝫ sit voluntarius heres. aut ergo adiuit ꝛ libertates valent ꝛ in suo ꝛ in emancipato. aut nō adiuit ꝛ tunc potest repudiare ꝛ agere contra substitutum: ꝛ tūc quia libertates non potuerunt dependere a gradu institutorū: cum nunqꝫ fuerint heredes dependent a gradu substitutorum ꝛ ideo si filius agat contra substitutū querela rumpit ipsū gradum ꝛ per consequens libertates dependentes ab ipso gradu ꝛ ideo deberi non possunt. si autem non est aliquis filio substitutus tunc aut filius est emancipatus ꝛ repudiat ꝛ deficiunt libertates. sꝫ si est suus est necessarius heres ꝛ ideo licet beneficio pretoris abstineat remanet heres nomine secundum gloss. secundum opin. Modernorum nomine ꝛ re ꝛ sola existentia sui heredis facit valere libertates ꝛ directas ꝛ fideicommissarias. vt. ⁊. de fideicom. liber. l. cum quasi. §. sed ꝛ si quis. ꝛ de acquiren. her. l. quesitum. ꝛ hoc casu reperitur filius suus fraudatus bonorū subsidio secundum iura ista. sed quomodo potest filius institutus agere querela cum detur solum exheredato. respond. quod fuit institutus ꝛ si nollet esse heres ex testamento fuit exheredatus. Uel dic quod videtur preteritus ꝛ quod dicit querela expone id est per contratab. Jac. bu. nam licet sit institutus tamen cum ex institutione nihil habeat agit contratabulas. vt. ⁊. de cōtratabulas. l. non putauit. §. non quamuis. vnde dic quod quidam sunt instituti quidam exheredati quidam nec instituti nec exheredati. primo casu aut habent debitam iure nature ꝛ nihil amplius petere possunt. Si non habent iure isto rumpere poterant testamentum vt dictum est. hodie vero agunt ad supplementum. C. eo. l. sancimus. in princ. ꝛ. §. repletionē. ꝛ in auꝫ. vt cum de app. co. §. aliud. qꝺ quidam dicunt esse verum etiā si habeat tantum nomen heredis. ꝛ hoc videtur innuere gl. ſ. de mino. ꝛ. l. ꝛ si fine. §. papi. Aliȷ̄ dicunt ꝙ est de necessitate ꝙ aliqd habeat de hereditate. ꝛ hoc videntur sentire. ll. que de supplemēto loquūtur qꝛ nō potest suppleri qꝺ non est secundo casu quādo sunt exheredati agunt querela iure isto. si quartam nō habeant iure nouo ꝛ nouissimo sufficit si quid habeant iure institutiōis ꝛ tunc agunt ad supplementum vt predixi. tertio casu qñ nec instituti nec exheredati rumpunt testamētū. vt. d. §. aliud. in auꝫ. vt cum de app. cog.

14 **Si conditioni** †Si filius agnouit iudiciū patris nō agit querela ꝛ facilꝰ excluditur querela nascitura ꝙ nata. h. d. cū. l. nihil. ⁊. e. vsqꝫ ad. §. fi. ¶ Ibi excludaꝫ ꝛ certe excluditur rōne q̄ seqtur. ibi dare quidare dꝫ ante aditā hereditatem. ⁊. de condi. ꝛ demon. l. q heredi. §. fi. aduerte vnū qꝺ dicit gl. ꝙ iste. §. hodie in hoc corrigitur: qꝛ si agnoscebat iudiciū defuncti; scd̄m ista iura dato ꝙ non haberet integrā quartā nō agebat ad supplementum: hodie agit ad supplemētū cōditione ex. l. sancimus. C. eo. in prin. ꝛ. §. repletionem qꝺ qdam dicunt esse verū qñ percipit ab herede. secus si a legatario: qꝛ tunc vel est filio legatū: sed qꝺ percipit ꝺ mortis cā capio. q̄ non est genus legati nec ex bonis defuncti ꝓcedit. et iō nec ex ea fit suppletio cū ex bonis partis quartā habere debeat filius. vt. d. §. repletionem nisi teneremus opi. qꝺ sufficiat ꝙ filiꝰ habeat solū nomen heredis ad hoc vt possit agere ad supplemētum qꝺ videtur tenere glos. ſ. de mino. l. ꝛ si fine. §. papi. ꝛ dixi. ſ. §. proxi. ¶ Item glo. hic aliquid tangit de materia que computentur in quartam iure nature ꝛ iure institutionis ꝛ trebellianica. de quo plenius not. ꝛ dixi. ⁊. ad legē falc. l. in quarta. §. j. et ad trebel. l. in fideicommissaria. ꝛ. C. eo. l. si quando. §. fi. ꝛ. d. §. repletionem. ꝛ. ⁊. §. proxi.

15 **Unde si quis.** ¶ Pro. §. allegatur lꝫ sit de materia ꝓcedēti. †Et breuiter. h. d. ad hꝫ vt filius excludaꝫ a q̄rela dꝫ habere quartā ꝛ fructus quarte. et vide qꝺ no. ꝛ dixi. C. ad treb. l. iubemꝰ. ꝛ in remissiōibꝰ quas posui. ſ. §. pxi. Itē glo. ponit exemplū in filio ꝛ filia ex filio premortuo q̄ succedit cū diminutione tertie partis ꝙ hoc correctum est. vt. C. de colla. auꝫ. que tertie partis diminutio.

16 **Si quis ꝛ irritum† proponēs.** Contraria nō audiꝫ sꝫ vnum dꝫ eligere. h. d. ¶ Op. de. l. contra maiores. ꝛ. l. eum qui. C. eod. dic qꝺ simul nō pōt ꝓponere vt hic successiue sic vt in contrariȷ̄s ꝛ ibi de hoc bene not. ꝛ dixi. ¶ Itē oppo. ꝙ nec successiue. vt. C. de furt. l. j. Sed dic ꝙ hic sunt contraria in origine ibi in effectu vt plene dixi in. l. contraria.

17 **Si filius.** †Pulcher ꝛ notabilis est iste. §. ꝛ qui sepe allegatur in practica pro parte possidentiū ꝛ breuiter. h. d. querela inofficiosi potest opponi per filium possidentem hereditatem ꝛ in modum except. ꝛ in modum actionis. ¶ Opp. quod opponi non possunt in modū exceptionis sicut nec restitutio in integ. vt. ſ. ex quib. causis maio. l. nec non. §. exēplo. ꝛ vide qꝺ ibi dixi quia multū clarificat istum. §. ¶ Itē opp. de. l. fi. C. de edicto diui Adr. tol. ꝛ sol. vt in glo. coniungēdo oēs solu. gl. quia quelibet bona est. ꝛ facit iste. §. quod tutor conuentus act. tutele possit excipere de contraria act. tutele. ꝛ etiā agere petendo condemnari pupillū in ipsa actione cōtraria. ꝛ vide Dy. inst. de act. §. rursus. ¶ Item non ob. ⁊. eo. l. si suspecta. §. fi. vt ibi no. ꝛ hoc intra quinquennium tantum. vt. ⁊. tit. j. l. si quis libertatem. vers. non vero.

18 **Meminisse.** †Impugnās testamētū ꝑ q̄relā puatur legato sibi in eo relicto. ꝛ delictum vnius alteri nō nocet. h. d. Et bene cōcor. extra de reg. iu. c. ex eo. nō dꝫ quis fructū cōsequi. lib. vj. cū ibi no. per Dy. ꝛ alios scd̄o not. regulam qꝺ aufertur ab indigno fisco applicatur. que regula fallit in casibus vt in gl. ꝛ vide etiā quod tetigi. C. de her. inst. l. j. ꝛ de his qui. vt indig. l. hereditas. non ob. ⁊. de lega. prestan. l. filium. §. si quis. vt ibi no. Et dicit Ray. ꝙ iste. §. corrigitur per auꝫ. ex cā. de hoc ibi dixi. ¶ Ibi. iniuria fieri. facit materia no. ⁊. de leg. ꝗ. l. codicil. in princ. ¶ Opp. qꝺ in delictis†non sit locus

19 penitentie[a]. vt. ⁊. de fur. l. qui ea mente. sol. ibi consummatū erat delictū hic nō vt hic ꝛ ibi no. Et aduerte qꝺ dicit litera in versi. proinde. ꝙ si contra absentē pronunccietur ꝙ nō priuaꝫ relicto ꝛ rationes redduntur in gl. ¶ Sed quero quid si perseuerauit in lite vsqꝫ ad finem litis ita quod non restabat nisi ferri sententiam nunquid perdet relictum. ista litera facit quod non perdat quia indistincte loquitur quocunqꝫ tempore absens fuerit. quidam tamen dicunt contrariū qꝛ ex hoc pararetur via malitȷ̄s qꝛ quilibet perseuerabit in lite vsqꝫ ad tempus sententie ferende: ꝛ tunc videns se succumbere se absentabit via autem nō dꝫ malitȷ̄s aperiri. ⁊. de rei ven. l. in fundo. ꝛ qꝛ cessant rōnes quas hic tangit glo. ꝛ pro hoc arg. C. de adulte. l. quāuis indubitati. Sꝫ q̄ño scd̄m ista iura potuit actor absens condēnari cū isto iure nō cōtraheretur eremodiciū absente actore. vt. ſ. de iud. l. et post edictū. ꝛ ibi no. dic ꝙ sic fuit de facto. vt ꝛ. ſ. eo. l. posthumus. §. j. vel dic ꝙ habuit relationē ad iura noua scd̄m que eremodicium cōtrahitur absente actore. ¶ Sed quomodo pōt agere q̄rela si est institutus: dic qꝺ nō erat institutus effectualiter: qꝛ non habebat integrā quartā. ꝛ in residuo erat exheredatus. vt no. ſ. ea. l. §. quarta autem. in glo. magna circa fin. ¶ Ultimo gl. tractat

20 antiquā ꝛ rotatā. q. an filius†possit deducere duas quartas. de qua qōne plenissime dixi. C. eo. auꝫ. nouissima. ꝛ ideo nō repeto. Sed quantum ad presens dic qꝺ cōmuniter docto. iuris ciuilis tenēt qꝺ vna sola quarta deducatur. ꝛ ꝑ hoc. C. ad trebel. l. iubemus. cōia de leg. auꝫ. res q̄ subiacent. ꝛ Ja. de ra. dicit esse casum ſ. hac eadē. l. §. qm̄ autē quarta. ꝛ. §. quarta aūt. vbi dicit quartā in singulari non autē quartas. Canoniste tenent ꝙ due deducātur. vt no. ꝑ Ber. ꝛ alios extra de test. Raynutiꝰ. ꝛ vide ibi Jo. an. in nouel. ꝑ opi. qꝺ due deducantur. facit qꝛ filius hꝫ duo iura vnū qꝛ filiꝰ: quo respectu pōt deducere quartā debitā iure nature. aliud qꝛ heres: quo respectu pōt deducere trebellianicam: nā respectu diuersarum qualitatum qs hꝫ duo iura. vt. ⁊. de his q. vt indig. l. tutorē. ꝛ fungiꝫ vice duarū ꝑsonarū. vt. ſ. de adop. l. si consul. In cōtrariū ꝙ vna sola deducatur facit: qꝛ vna euelleretur de corpore alterius cū q̄libet de toto dicatur qꝺ est absurdum. concedit tñ Ja. de ra. ꝙ si vna excederet alterā quatenꝰ excederet deduci posset. ar. vi bo. rap. l. j. Bl. hic distinguit an fuerit rogatus pure de restituēdo: ꝛ tūc vna tm̄ deducat. si sub cōditione vel in diem tūc duas. statim eñ deducet debitam iure nature cui nō potuit apponi grauamē. vt. C. eo. l. qm̄ in prioribus. ꝛ postea adueniente die vel cōditione restitutionis deducet trebellianicā. ꝛ scd̄m hoc non ob. d. auꝫ. res que subiacent. q̄ sumiꝫ de cor. auꝫ. de resti. ꝛ ea que parit. §. quāobrē. vel dic ꝙ loquiꝫ in duobus casibꝰ spālibus scꝫ in dote ꝛ donatiōe propter nup. d. Mar. fili. qui hāc. q. publice disputauit tenuit vnā solā quartā deduci debere reprobata distinctione glo. que fuit distinctio Azo. nā absurdū est dicere qꝺ pure institutus ꝛ sub conditione rogatus de restituendo statim deducat a seipso quartam debitam iure nature cū totam hereditatem habeat ꝛ dubium sit an conditio restitutionis sit extitura vel non. ꝛ qꝛ plus grauatur filius de restituendo pure grauatꝰ ꝙ sub cōditione. ꝛ ideo fortius deberet deducere duas quartas quādo pure ꝙ quādo sub cōditiōe. vnde ipse dicit ꝙ si distingui in hoc deberet, distingui deberet solum in institutione nō in grauamine hoc modo qꝛ aut est institutus pure: ꝛ tūc vnam tantum deducat siue sit grauatꝰ pure siue sub conditione. vt. C. fami. herc. l. filium quē habentem. aut fuit institutꝰ sub conditione: ꝛ tūc cū nihil interim habeat deducit statim debitā iure nature cū in ea grauamē non teneat vt dictum est. postea adueniente cōditione succedit ꝛ deducet trebellianicam qñ restituet. ꝛ fm̄ hanc opi. cessant oīa contraria. ꝛ est multum equa lꝫ multi sequantur distinctionem glo. ꝛ Azo. ꝛ forte motus fuit Azo ea ratione qꝛ vbi rogatur pure restitue-

a ¶ Penitētie. Adde doct. in l. manicheos. C. de he. ꝛ manich. ꝛ ibi bal. ꝛ Sal.

re,si statim deduceret duas quartas:nimium grauaretur substi
tutus.sed quando sub conditione non ita grauatur quia inte⸗
rim filius percipit fructus qui computabuntur in quarta:non
ob.l.filium.C.fami.hercis.dū dicit supra quartam quia expone
id est quartas.vel ibi erat questio solum de debita iure nature:
⁊ ideo de ea tm̄ fit responsio.⁊ eodē modo potest respōderi ad.§.
si quis autem.in aut.de her.⁊ fal.⁊ ad.§.quoniā autem quarta.
⁊.§.quarta.s̄.hac eadem.l.Ioā.and.d.c.Raynutius dicit opi.
qd due deducantur,poterit ne modus reperiri quod vna sola de
trahatur,⁊ vna computetur in alia.dic ꝙ sic vt notaui fm Py.
j.ad trebel.l.lucius.§.maritus.⁊ ad legem falcidiā.l.si debitor.
¶ In gl.j.fruct.habent.ibi effectum substitutio.id est licet here
ditas non remaneat substitutio:sed restituatur fideicom.in fin.
scdm quam viam si conueniretur ex edicto si quis omissa causa
testa.fal.detrahetur,vt.C.si quis omis.cau.testamē.l.fi.⁊.ff.eo.l.
si duo.§.fi.Old.

Si quis impubes.
Satis patet ex glo. ⁊ ex notatis.s̄.de adopti.l.si arrogator.

21 # Si ex causa.
¶ † Rupto testamento per querelam nedū institutio sed ⁊ cetera omnia vi⸗
tiātur.h.d.vsq; ad.l.si pars.¶ Et diuide in quatuor partes q2
in prima ponit plures effectus q̄rele vsq; ibi,⁊ hoc vtili actiōe.
Ibi,circa vnum effectum p̄missorum,dicit ꝙ vtili actione repe⸗
titur vsq; ad ver.fere aūt.ibi ponit de psona repetentis vsq; ibi
plane.ibi ponit quandā limitationē circa vnū effectum predi⸗
ctorū vsq; ad.l.siue pars.⁊ ꝙ dicit ⁊ suus heres.dic si erat in po
testate possessor.Si erat emancipatus repetuntur vel ab eo qui
rescindit vt sequitur:⁊ hoc vtili quādo repetuntur ab eo q obti
nuit sed si ab eo qui soluit repetuntur:tūc directa actione.et ra⸗
tio predictorum est quia licet directa conditio indebiti detur so
lum soluenti:tñ quandoq; repetitur ab eo qui non soluit vtili
conditio.indebiti quando ex postfacto apparet ad euz negotiū
pertinere,vt.j.de condi.indebi.l.non est nouum.ibi pronuncia⸗
uerit.al's secus,vt no.j.si pars her.pe.l.antiqui.in fin.ibi erit ab
intestato ibi contendit.arg.s̄.e.l.posthumus.§.si quis ex his.et
sic non ob.s̄.eo.l.j.vt ibi not.¶ Ibi,nō valent non ob.j.eo.l.cū
mater.⁊ de leg.prest.l.sed ⁊ si p dote.§.non omnia.vt.C.de bon.
pos.contrata.l.j.vt ibi no.ibi legata debentur.non ob.j.de con⸗
trata.l.filiū.§.quēadmodum.⁊ ad sylla.l.si sequens.vt ibi colli⸗
gi potest.ad euidentiam est sciendū ꝙ querela finitur quinquē
nio nec postea pōt intentari nisi beneficio resti.q̄ cōtra libertatē
nō datur,vt.C.si aduer.liber.⁊ ideo nec libertates directe q̄ cesse
runt nec fideicommissarie prestite reuocantur sed prestande im⸗
pediuntur sed quando querela agitur intra quinquenniū tunc
agitur de iure cōi.⁊ ideo directe libertates impediuntur fideicō
missarie prestite conseruantur q2 habent authoritatem heredis
⁊ defuncti.⁊ prestantur.xx.aurei a singulis manumissis.¶ Et
rationes differentie hoc casu inter directas ⁊ fideicommissarias
libertates,dic vt in glo.pone casum in terminis hoc modo.filius
exheredatus querelā proposuit contra heredem scriptum ⁊ ob⸗
tinuit ⁊ a sn̄ia non fuit appellatū queritur quis effect⁹ resultet
ex sn̄ia.respondet ꝙ testamētū ruptum est ⁊ filius si erat in po⸗
testate erit heres.si emancipatus erit bonoꝝ possessor ⁊ liberta
tes non valent nec legata debētur imo soluta repetuntur.⁊ hoc
in prima parte.scdo queritur per quem repetantur ⁊ qua actio⸗
ne.respondetur ꝙ aut repetūtur ab eo qui soluit ⁊ tunc directa
actione.aut ab eo qui obtinuit in q̄rela ⁊ tunc vtili.Et regulari
ter legata soluta ante motā cōtrouersiā scripto heredi.per filiū
repetuntur per ipsum filiū q obtinuit.⁊ hoc in scda ⁊ tertia par
te.Deinde queritur an qd dictum est libertates non valere sit
verum indistincte.respondetur ꝙ nō sed distinguitur quia aut
querela fuit mota per quinquennium,⁊ sic iure singulari:⁊ liber
tates directe q2 cōpetierūt non reuocātur nec fideicommissarie
prestite sed.xx.aureos soluit victori quilibet factus liber lʒ non
prestite impedirentur.Si autem q̄rela fuit mota intra quinquē
nium ⁊ sic iure cōi tunc directe libertates vitiantur fideicōmissa
rie prestite non reuocātur prestitis.xx.aureis victori a quolibet
facto libero prestande non bene impediuntur.Et hoc in quarta
⁊ vltima parte.¶ Oppo.ꝙ rupto testamēto nō vitientur lega⸗
22 ta†.vt.l.cū filius.de lega.ij.solu.aut rescinditur testamentū in
totum ⁊ vitiatur vt hic.aut p parte ⁊ tūc nō vt ibi.¶ Itē opp.
ꝙ nō possit pro parte rescindi,vt.j.de contratab.l.ex duobus.q2
quis nō potest decedere pro parte testatus ⁊ pro pte intestatus,
vt.j.de reg.iur.l.ius nostrū.so.aut q̄rit an quis possit esse p par⸗
te testatus ab initio:⁊ nō potest,vt.l.ius nostrum.nisi sit miles,
vt.C.de testa.mil.l.j.⁊.ij.⁊.j.de mil.testa.l.certarum.si ex postfa⸗
cto aut testamētū rūpit p q̄relā aut per cōtratab.aut posthumi
agnatione.si per querelā pōt expugnari testamentū pro parte
tantum,vt.j.eo.l.circa.⁊.C.eod.l.cum duobus.⁊ hoc casu lega⸗
ta valent pro parte ⁊ libertates in totum.Aut rumpitur testa⸗
mentum per contratabu.⁊ tunc in totum sed nō prorsus quia
non rumpitur de iure ciuili.⁊ hoc casu prestantur legata q̄bus⸗
dam personis exceptatis,vt.j.de lega.prestan.contratab.bono.
pos.petita per totum.Si vero rūpitur agnatione posthumi:tūc
etiam rescinduntur legata,vt.C.de posthumis heredi.instit.l.j.
23 ¶ Itē pone qd sentētia† cū scripto herede lata legatarijs non
p̄iudicet,vt.C.res inter alios acta p totū.sol.hic est spāle in q̄re
la:q2 sententia facit ius quoad oēs vt ⁊ in q̄one status,vt.s̄.de
statulibero.l.ingenuū.⁊ in etate.s̄.de min.l.de etate.⁊ de hoc no.
etiam dicto ti.res inter alios acta.l.res.⁊ de reg.iur.l.res iudica
ta.¶ Opp.ꝙ etiā in querela nō faciat ius,vt.j.de collu.detegē.
l.cum non iusto.solu.concedo cōtrarium quod ad hoc vt faciat
ius oportet quod in princi.cause sit legitime cōtradictor.in me⸗
dio quod causam defendat.nam si per contumaciam damnare⸗
tur sententia non faceret ius.vt.j.eo.l.qui repudiantis.§.cū cō⸗
tra.⁊.l.si perlusorio.j.de appel.tertium requiritur in sententia
quod feratur declaratiue,vt.j.eod.l.circa.Quartū post senten⸗
tiam ꝙ non detegatur collusio:al's sententia non faceret ius.j.
24 de collu.deteg.per totum.¶ Item oppo.ꝙ rumpens† per que⸗
relam succedat de iure ciuili ⁊ nō de iure pretorio.glo.male sol⸗
uit ⁊ contra tex.qui loquitur de eodem rumpente ⁊ aduocante
bona.⁊ ideo dic ꝙ erit heres de iure ciuili quando est suus ⁊ bo
norū possessor.de iure pretorio qn̄ est emācipatus qui intētauit
querelā petita bonorū possessione causa litis agnoscende,vt.C.
eo.l.ij.⁊.s̄.eo.l.posthumus.§.fi.¶ Item opp.ꝙ libertates nō re
scindantur,vt.j.eod.l.si sub hac.sol.ibi erat seruus heredis cui
nunq̄ competit libertas ipso iure nisi sibi prestetur ab herede ⁊
potius valent:q2 a dño prestite q̄ a testatore relicte.hic autem
erat hereditarius cui prestari debet libertas ex dispositione te⸗
statoris:⁊ si testamētū rūpitur heres desījt esse dñs nō liberta⸗
tes prestare nō pōt.¶ Itē opp.ꝙ nō expectetur quinquenniū
sed annus.C.de peti.her.l.fin.sol.ibi dicebatur nullum ⁊ nisi tē
pus abbreuiaretur nimis expectaretur.hic dicebatur inofficio⸗
sum.⁊ in querela inofficiosi est statutum quinquēnium a lege ⁊
ideo expectatur.¶ Item opp.ꝙ ex testamēto rupto nullo mo⸗
do lib rtates possint cōpetere nec ante quinquenniū nec post,
vt.d.l.fi.circa fi.ver.ita tamen.de peti.her.solu.aut testamentum
dicitur inofficiosum:⁊ hʒ locum hec.l.aut falsum:⁊ tunc.l.con⸗
traria q2 expectatur annus verūtamē ex testamento falso nūq̄
libertates debentur:⁊ ideo aut erat seruus hereditari⁹ ⁊ nullo
modo valet libertas cū heres scriptus reperiatur nō fuisse do⸗
minus.aut erat heredis:⁊ tenet libertas non ex testamento sed
q2 heres dñs erat.⁊ ideo non reuocatur libertas lʒ testamentū
sit falsum,vt.C.de fideicō.liber.l.j.aut alia voluntas vltima di⸗
citur falsa non testamentum:⁊ tunc nunq̄ rescinduntur liberta
tes:q2 cum heres sit dominus ex testamento potuit manumit⸗
tere.¶ Item opponitur ꝙ sententia non preiudicat legatarijs,
vt.j.de exce.rei iud.l.j.sol.tribus modis vt in glo.⁊ mediam sol.
approbat glo.hic ⁊ Odoff.⁊.C.de fid.instrumen.l.si vteris.vbi
de hoc no.⁊ dixi primam approbat Iac.but.q2 hic agitur que⸗
rela ibi dicebatur nullū testamentū.⁊ ratio est q2 quando agit
querela iudex de facto rescindit.⁊ ideo oīa irritantur sed quan⸗
do dicitur nullū iudex nihil facit sed solum declarat,vt.j.si ser⸗
uitus ven.l.sicuti.§.si queratur.⁊ ideo alijs non preiudicat fm
communem opi.⁊ ita sentit glos.C.de fideius.l.ij.⁊ tangit gl.d.l.
fi.C.de pet.hered.⁊ vt concordes glo.dic aut agitur causa nulli
tatis:⁊ tunc procedunt glo.contrarie q2 non preiudicatur lega
tarijs.aut agitur querela:⁊ tūc coniūge duas so.hic positas:q2
aut fuit actum cum legatario ⁊ nō nocet heredi nec alij quia nō
est legitimus contradictor.aut agitur cum herede:⁊ tunc aut est
heres pro parte ⁊ nō preiudicat nisi pro illa parte q2 pro alia nō
est legitimus cōtradictor,vt.C.eo.l.cum duobus.⁊.j.eo.l.circa.
⁊ de leg.ij.l.cum filius.aut erat heres insolidum:⁊ tunc cū in to
tum sit legitimus contradictor in totum preiudicat ⁊ omnibus
vt hic.⁊ est speciale in querela qd sentētia facit ius quo ad oēs.
25 ¶ † Item oppo.ꝙ rupto testamēto debeātur legata ex bñficio.
aut.ex causa.C.de lib.prete.⁊ sic sit correctus iste.§.quod hic tʒ
glo.Sed Azo.in.d.aut.dicit ꝙ ibi testamētum est nullū.⁊ ideo
legata a seipsis vigorem sumpserunt.⁊ ideo nō vitiantur p̄nun⸗
ciato testamento nullo:sed quando testamentum est inofficio⸗
sum:tunc legata sumunt vires ex testamento.⁊ ideo vitiatur ru
pto testamento per querelam.j.de lib.⁊ post.l.iij.§.fina.⁊ de in⸗
iu.testa.l.nam ⁊ si sub conditione.§.fi.sed hec ratio non videtur
bona q2 ibi testamentum ab initio non valet iure testamenti le⸗
gata non valent nec sumunt vires a seipsis,vt.C.de codicil.l.fi.
⁊.j.de iur.codi.l.fina.nam ille qui voluit testari non voluit codi
cillari,vt.C.de fideic.l.eam quam.¶ Item.ll.allegate per Azo.
non concludunt q2 loquūtur in institutione in qua vitiari po⸗
test vnus gradus ⁊ alter valere vt caput testamenti ad testamē
tum

tum non capit vires a legatis vt hic.⁊ ideo non est bona argu-
mentatio:q: non rūpit filius tā vt excludat heredē scriptum q̄
vt loco eius succedat.sic.ff.de mino.l.⁊ si fine. Sed si velis susti
nere Azo dic qđ aliquādo rumpitur testamentum in totū vt p
querelā vt hic.vel annullatur in totū propter defectū solennita
tis:⁊ tūc nullo modo legata debētur.¶ Aliquādo non rumpi-
tur nisi institutio qđ contingit ex clausula si nō vz iure testamē
ti valeat iure codicillorū,vt.C.de codicil.l.si.⁊ tunc legata valēt
ex repetitione idem qñ repetitio fit a lege qđ est in duobus casi-
bus.s.quando est solus error in institutione,vt.C. de fideicom.
l.eam quam.scđm vnam lecturā vel ex causa preteritiōis,vt.d.
aut.ex causa.vnde vt scias an iste.§.sit correctus per aut.ex cā
dicunt quidā qđ aut causa nō inseritur in exheredatione:⁊ tūc
ipso iure est nullum testamentū omissa causa ⁊ legata capiunt
robur a seipsis,vt.d.aut.ex causa.aut inseritur causa ⁊ tunc te-
net ab initio sz postea rumpitur si causa nō probetur:⁊ tūc etiā
legata ⁊ totum vitiantur vt hic. Alij tenentes aliā opi.reddunt
talē rationē:q: qñ causa omittitur filius per patrē nō diffama
tur de ingratitudine.⁊ ideo sufficit qđ sola institutio vitietur,vt
in aut.ex causa.secus qñ causa exprimitur:q: tūc filius de ingra
titudine diffamatur ⁊ fit ei iniuria.⁊ ideo ea nō probata per q̄-
relam rumpuntur oīa vt hic.⁊ hec est cōis opi.⁊ exponūt sic tex.
in aut.ex cā scz ex causa omissa ⁊ nō expssa.⁊ hāc approbat Ja-
co.bu.sz nō rōnibus suprascriptis q: friuole sunt,sz tali ratiōe:
a certum est qđ exheredatio[a] olim habebat certā formā scilicet q̄
26 fieret nominatim† qua omissa ipso iure nullū erat testamentū.
C.de lib.prete.l.maximum vitium. hodie est adiecta forma no-
ua vt non solum nominatim:sed etiam causa expressa qua for-
ma non expressa vitiatur ipso iure vt olim:q: regulare est q̄ quā
do peccatur in forma ipso iure non vz quod agitur.j. de accep.
l.an inutilis.in prin.ergo ipso iure nullum vbi causa non expri-
mitur ⁊ legata debentur ex dispositione dicte aut.ex causa.⁊ sic
hoc casu vetera iura corriguntur in duob9.primo enim vt ipse
dicit q: olim dicebat rumpenduz :hodie dicit ipso iure nulluz.
Item olim non valebant legata hodie sic.sed quando causa ex
heredationis exprimitur ⁊ nō probatur:tunc remanent vetera
iura intacta q: rūpitur per querelā testamētū ⁊ oīa rescindūtur
vt hic. Alia opinio est econtra q̄ in aut.ex causa fuerit cā expssa ⁊ non probata vel non expssa.⁊ est ratio q: quando causa nō
inseritur peccat testator in forma:⁊ ideo eius odio oīa vitiātur,
vt hic.⁊ rūpitur per querelā.⁊ ita in nullo casu istorū corrigitur
iste.§.Sed qñ causa exprimitur ⁊ nō probatur peccat heres qui
non probat.⁊ ideo sola institutio vitiatur ⁊ rūpitur etiā per que
relam.sed legata debētur ex bñficio aut.ex causa.⁊ isto casu cor
rigūtur vetera iura in effectu non in modo rumpendi.⁊ expo-
nunt aut.ex causa.s.inexpressa ⁊ nō probata ⁊ ruptum ⁊ nō rū
pendum Alia fuit. M.opp.qđ siue cā nō sit expressa siue sit ex-
pressa ⁊ non probata habeat locū aut.ex cā.⁊ cesset omnino ho
die querela per ipsam aut.in cor.vnde sumitur.¶ Ibi, si autez
hec omnia non fuerit obseruata ⁊c.sed male dicit q: ibi negati-
ua postponitur signo vniuersali.vnde facit equipollere suo con
tradictorio,vt.j.de legi.tuto.l.legitimos.in prin.⁊ dixi.ff.si quis
cau.l.si seruus.§.si plurium.vnde perinde est ac si diceret.similia
fuerint obseruata scilicet q: nec causa expressa nec probata tūc
habeat locum.aut.ex causa.secus si causa exprimatur licet non
probetur q: tunc vnū seruatur ⁊ remanet firma querela vt hic.
⁊ ideo ipse Jac.tz primam opi.ff.tactam per eum ⁊ per rationez
per eum adductam q: deficit forma. Item q: in ipsa aut. ex cau
sa dicit textus ruptum ⁊ non rumpendū .⁊ q: dictio ex,denotat
causam materialem immediate,vt.j.de incendio ruina ⁊ naufr.
l.j.§.ex incendio.⁊.ff.de iusti.⁊ iur.l.ex hoc iure.si ergo esset nullū
quando causa exprimitur ⁊ non probatur non esset nullum im-
mediate ex causa exheredationis sed ex defectu probationis.cō-
clude ergo quia aut causa exprimitur ⁊ probatur ⁊ omnino re-
pellitur filius.aut causa adijcitur ⁊ non probatur ⁊ locū habet
iste.§.aut nec exprimetur nec probatur ⁊ hz locum aut.ex causa
⁊ hoc in exheredatione. Sed quid in preteritione? dic q̄ in pre-
teritione matris ⁊ in illa locū hz.aut.ex causa.in preteritiōe pa
tris nō q: in.§.vnde sumitur.d.aut.non loquitur de preteritio-
ne ⁊ Ir.non fuit tante authoritatis qđ posset de preteritiōe ad-
dere.⁊ ideo intelligi debet aut.solum in vera exheredatione vel
preteritione matris q̄ p exheredatione habetur vel aui materni
In preteritione ergo facta a patre vel linea paterna seruabo iu
ra vetera vt filius suus dicat nullū ⁊ omnia rescindantur. Emā
cipatus rūpat per contrata.⁊ legata debeantur personis exce-
ptis.j.de lega.prestan.cōtrata.bon.pos.petita per totū.⁊ p hoc
ff.de mino.l.si filius. Itez quid in posthumo? dic qđ in eo nō hz
locum.d.aut.ex causa.nam cum aut.loquatur de causa preteri-
tionis vel exheredationis eam intelligere debemus in illis qui
possunt causam exheredationis vel preteritionis committere

q̄ non cadet in posthumum,vt.C.eo.l.si quis in suo.§.fin.vnde
in eo seruabo iura antiqua vt legata nō debeantur.C.de posth.
hered.insti.l.j. Alij aliā rationē assignant scilicet q: posthumo
preterito tenet testamentum.sed postea rumpitur per eius nati
uitatem ⁊ ideo omnia rumpunt. nec obstat ad id quod dixi de
suo ⁊ emancipato quod sublata sit differentia emancipationis
⁊ patrie potestatis per aut.de hered. ab intestato: quia verum
est ab intestato.nec ex testamento olim in preteritione matris rū
pebatur testamentum:quia in bonis matris non habebat lo-
cum contratabu.vt.j.de contrata.l.illud.§.ad testamenta.⁊ q:
preteritio matris pro exheredatione habebatur rumpebatur:
ergo testamentum per querelam ⁊ legata non debebātur hodie
vero aut mater causam non exprimit in preteritione: tunc ipso
iure testamentum est nulluz ⁊ legata debentur ex beneficio aut.
ex causa.⁊ ī hoc sunt correcta vetera iura aut causa exprimitur
⁊ non probatur:tunc rumpitur per querelaz ⁊ nihil debetur vt
hic in preteritione posthumi iura vetera remanēt incorrecta vt
predixi ⁊ legata non debentur per dictam.l.j.C.de posthu.here.
insti.vbi de hoc no.⁊ dixi. Et ex predictis habes veram lecturā
⁊ veras opi.aut.ex causa.licet ⁊ alij aliter dixerint vt ibi plenis-
sime notaui.¶ In gl.scilicet directe ibi vel dist.hec vera. Ray.
¶ Ibi vt ibi ⁊ melius Ray.¶ In.l.si autem.in glo.vlt. ibi ni
tuntur.ar.C.de adop.l.penul.⁊ vide Roffr.ti.de senatusconsul-
to rubriano. Ray.

1 ☞ Sentētijs diuersis ⁊ dissonis existib9 qualr erit pcedēdū.
2 Sentētie iniqtas venit a iudice appellationis cognoscenda.

b SI pars.[b]† Opp.qđ stetur maiori pti.vt.ff.
1 de arb.l.itē si vnus.§.fi.sz dic q̄ hic a
non erat dare maiorē partē q: hic erāt pares nume-
ro.¶ Quere quis cognoscet de iniquitate sententie.
2 dic q̄ iudex† appellationis,vt.C.⁊.ff.de app.per totum.⁊ nō se-
quitur iniquā sed iustam.si autem essent iudices delegati:tunc
delegans eligeret quā sententiā vellet,vt.j.de re iud.l.duo iudi-
ces.⁊ idem locum habet in consiliarijs,vt.C.de proxi.sacro scri.
l.iij.⁊ quod ibi no.lib.xij. Ray.

1 Cōmodū ex testamēto pcipere nō d: qui totū tenetur restituere.
1 ILlud. †Non videtur cōmodum ex testamen-
to cape qui totū hz necesse alij restitue-
re.h.d.⁊ incipit hic ⁊ in.ll.sequētibus tractare de ma
teria.§.meminisse.in.l.contra veterani.ff.eo.

1 ☞ Succumbens in querela inofficiosi testamenti non perdit
quod extra testamentum cepit.

1 ETiam. †Ea que percipit filius inter viuos non b
perdit intētando q̄relā.sec9 si ex vltima
voluntate.h.d.⁊ dicit glo.qđ filius erat emancipatus:
alias nō posset perfecte donare de hoc.C.de inof.don.l.si pater.
Sed hoc non puto verū q: hic loquit de querela que nō datur
emancipato sed contrata.vt dixi.ff.eod.l.contra veterani.§.si ex
causa.¶ Querit glo.quid de donatione causa mortis.⁊ dic vt
in ea. Et pro hoc.j.de leg.prestan.l.iij.⁊ vide.j.de ijs qui.vt indi.
l.post legatum.§.qui mortis.

1 ☞ Legatum si relictum agnoscens sibi preiudicat in querela
inofficiosi testamenti.
2 Eligens vnum contrarium an alij renunciare videatur.
3 A statulibero exheredatus pecuniam petens parētis iudiciuz
agnoscere videtur.

1 NIhil interest. Fili9 agnoscēs† legatū
sibi preiudicat in quere-
la ⁊ quecūqz excogitata fraude differuntur in aliud
tēpus vt euitetur iuris dispositio videtur facta tēpo
re fraudis.h.d.⁊ est hoc vltimū satis notabile.¶ Op.gl.⁊ non
soluit qđ nō sit idē qñ legat seruo.j.de leg.prestā.l.iij.§.j.⁊.C.de
bo.pos.cōtrata.l.j.sol.pp̄ter honorē debētur legata certis pso-
nis expugnato testō p cōtrata.q: honor debet dñis non seruis
suis.at hic non est ita:q: agnoscēdo approbat iudiciū testato-
ris ⁊ iō excludit siue sibi siue seruis suis sit legatū. ¶ Itē opp.
gl.ad idē ⁊ nō soluit q: refert an aliqd fiat directo vel per obli-
quū,vt.j.e.l.§.fi.vbi de hoc ⁊ de interro.ac.l.si defensor.§.illud.
so.regula est qđ nō refert qd fiat directo vel per obliquuz,vt hic.
fallit in contrarijs.vel dic aut lex considerat effectum ⁊ nō refert
vt hic aut modū ⁊ tunc sic vt in cōtrarijs. ¶ Itē oppo.gl.⁊ nō
2 soluit tangendo ar.qđ eligendo vnum cōtrarium† alij renūcia-
re videatur.dicit ar.contra de.l.debitor.§.seruos.de leg.prestā.
l.iij.⁊ de conditi.indebi.l.in summa.§.sed ager.sol.fm Jaco.de
bel.quod primum est regulare,vt.j.de institor.l.sed et si pupill9.

a ¶ Exheredatio. Adde qđ cause exheredatiōis ponū tur in aut. lz. C.de lib.pret. ⁊ in aut.vt cū de app.cog.§.causas.⁊ gl.in c.qntauallis.de iureiu. Alexan.in add.in l.maximuz.C.de lib.prete.⁊ in.l.si quis.de iur.omn.iudi.

b ¶ Si ps. Adde Ale.d imo.in.l.duo iudices.de re iudi.q reputat istū tex.singularez ad hoc q̄ licet alias duo iudices vbi ferunt eorū sentētiaz valet illa q̄ est lata p reo ⁊ in l.inter pares.eo.tit.

§.si institoria.C.de fur.l.j.in ɔtrarijs est spāle.vel dic q̄d hic fuit sciens sibi ignorans.vel dic q̄ ɔtraria loquūtur in alijs casib⁹. Jac.de bel.vel dic ſm Ja.bu.q̄d predicte tres.ll.que allegantur in gl.pro contrarijs nō contradicunt.ad illud q̄d dicit gloss.q̄d electo vno cōtrarioꝝ videatur alteri renunciatū.sed contradicunt ad illud q̄d dictum est.s.in alia glo.non referre sibi an seruo suo legatū relictū agnoscat ꝛ an sibi vel filio ascribat.ꝛ an aliquid fiat directo vel per obliquū.sed ad primum contrariuz dic q̄ illud quantum ad hoc nō valeat legatum relictū an non. vnde ibi agitur de substantia legati hic agitur de confirmanda voluntate defuncti.Ad secūdum dic q̄d ibi speciale ꝓpter rationem quam.s.dixi q̄ legata ibi debētur privilegio ꝛ reuerētia personarum exceptarum de quibus non est seruus.Ad tertiuz dic q̄ ibi nō est par ratio:quare dic ad oīa.aut repitur par ratio circa id quod disponitur ꝛ tunc idē ius.aut nō reperitur par rō ꝛ tunc non.quantū autē ad generale quod glo.tangit an eligēdo vnum cōtrarioꝝ videatur alij renunciare.dic q̄d si vult q̄s contraria simul proponere non pōt.vt.l.j.C.de furt.vbi de hoc dixi. Si vero an vno electo preiudicet sibi in alio.dic aut vtrūqꝫ competebat tunc si erunt ɔtraria origine ꝛ effectu ꝛ sibi p̄iudicat.vt.s.l.j.si non erant contraria in origine ꝛ effectu.aut eligit competētez ꝛ sibi p̄iudicat.aut eligit incōpetentem ꝛ sibi non preiudicat quin redeat ad competentem.vt.C.eod.l.contra maiores.ꝛ l.eum qui.

3 **Si a statulibero.** †Satis patet ex glo.ꝛ.§.sequenti fiñ. ¶Ibi.cepit de facto q2 de iure non potuit.vt.j.si quis omis.cau.testa.l.si quis sub conditione.In.§.sequenti.[a] ibi.petere ignorari.vt not.j.de reg.iur.l.non videtur cepisse.Ray.

a ¶In.§.sequēti.Add Bal.hic qui reputat istū.§.singularez ad q̄ approbatio q̄ tenet non officit approbāti.

Filius. In glo.vlt.in fi.hec nō videt bona rō vt ibi ptz ꝛ ideo dic q̄ ratio est q2 istam liberationē facere poterat testator sine sua voluntate ꝛ eo etiam inuito.

1 ¶Rupto testamento per querelam non debentur legata ex vigore repetitionis facte ab intestato.
2 Dispositio que non valet iure testamenti potest valere iure alterius vltime voluntatis.

1
Tertia. †Quādo est eadē causa infirmādi testamentum ꝛ aliā vltimā voluntatem repetitio facta sub specie alterius vltime voluntatis nō valet.h.d. ¶Ibi.legatū dedit subaudi ꝛ tertiā filiā exheredauit vt ex inferioribus patet ꝛ que postea testamentum expugnauit. Ibi sorori id est tertia filia exheredata que est soror filie prime institute.not.fi.l.q2 sepe allegatur.Et op.ad ipsum fi. q̄d repetitio ab intestato valeat.vt.C.de fideicom.l.eam quam. ꝛ ad treb.l.si patroni.§.fi.so.vt glo.Et ratio diuersitatis quare legata ab intestato repetita debentur quando testamentuz infringitur alio modo q̄ per q̄relā ꝛ q̄n inualidum fuit sed q̄n per querelā debita fuerūt ex testamēto q̄ p q̄relā nō debētur q2 quādo alio modo q̄ per q̄relam rūpitur nunq̄ fuerunt debita ex testamento q̄d a sui principio validū fuit ꝛ q̄n postea rumpitur p q̄relam omnia rumpuntur ꝛ vitiantur ex testamento dependentia.de hoc vide in auť.ex causa.
2 ¶†Item adducit Ja.bu.hanc l.in arg.si statuto caueatur q̄ qui voluerit condere vltimam voluntatē facere eā debeat certo modo ꝛ forma.ꝛ aliquis condidit voluntatē que non valet iure testamenti posset tamē valere iure alterius vltime volūtatis si nō sit seruata forma statuti q̄ non valeat etiā iure alterius vltime voluntatis q2 verba statuti generaliter se habent ad quālibet vltimam voluntatem.Jac.but.

1 ¶Filij precedunt patrem in questione inofficiosi testamenti: ꝛ illis exclusis admittitur pater.
2 Querela inofficiosi testamenti competit exheredato:contratab. autem preterito.
3 Pater preteritus an habeat querelam inofficiosi testamēti vel contratabulas.

1
Pater filium. †In questione inofficiosi testamenti filij precedunt patrem quibus per sententiam exclusis pater preteritus admittitur ad querelam.h.d.cū prin.l.sequētis pro declaratione glo.Et quod dicit pater dicens idē qꝫ auus respectu nepotis.simile.j.de coniūgen.l.j.§.nunc videamus. ¶Ibi.retinuit in potestatem. ¶Ibi.preterito ꝛ extraneo instituto. ¶Ibi.expendet ꝛ filio obtinente pater repellitur.j.eod.l. filio.§.contra tabulas. ¶Ibi.querelam id est bonorum possess. contratabulas.Rey. ¶Oppo.q2 tex.dicit patri preterito dari querelam sed q̄rela datur in subsidiū.vt insti.eod.§.tametsi.sed patri preterito datur contra tabulas ergo cessat querela.gloss. concedit contrarium:ꝛ exponit ad querelam id est contratabu. domi. Oldra.dicit non esse absurdum q̄ contratabu.et querela simul concurrant.Sed multum repugnat dictum.§.tametsi.
2 ¶†Item oppo.contra predictam primam sol.q̄ patri deꝫ sola querela ꝛ non contratab.vt.s.eo.l.j.Sed dic q̄d ibi loquitur in exheredato hic in preterito.Conclude ergo quod quilibet exheredatus habet querelam preteritus:aut est filius aut pater. Si filius aut est in potestate ꝛ dicit nullum.aut emancipatus tunc per contrata.Si pater opinio Oldra.est quod contratab. ꝛ querela in eo simul concurrant.Alij quod exheredatus habeat querelam preteritus contratab.ꝛ hec est magis cōmunis. ¶Querit gloss.pulchram ꝛ subtilem questionem:videlicet si filijs exclusis per sententiam pater expugnet testamentum et deducat ad causam intestati an filij succedant ab intestato nō obstante sententia.an vero pater qui expugnauit veniat ad hereditatem.do.Oldr.tenebat opi.quod filij veniant ad successionem per.l.s.eod.si posthumus.§.si quis ex his.ꝛ hec fuit opinio Old.Bul.contra quia rumpens capit hereditatem.vt.j.eod.l. qui repudiantis.Sed huic respondet Oldra.quia ibi repudiauit hic per sententiam succubuerunt filij. ¶Item pro Oldr.j. eo.l.si non mortis.§.si quis eum.Sed respondet Bul.quod ibi non fuit totum testamentum irritatum sed pro parte.sed hec solu.multis non placet quia quod iuris est de toto ꝛ de parte.j.de rei vend.l.que de tota.Approbant tamen opinionem Bul.Et ad.§.si quis ex his quem allegat Oldra.respondent q̄ nec ibi repudiauerant venientes ab intestato nec exclusi erant.Itē ibi de facto actum fuit:hic de iure.Item ibi erat talis persona que abintestato succedere non poterat hic sic.Conclude ergo q2 aut pater rumpit testamentum per contratabu.ꝛ tunc iste casus est indubitabilis quando testamentum non est prorsus ruptum:ꝛ ideo solus pater tunc non admittitur cum illa via sit solum iuris pretorij ꝛ non ciuilis sed quando rumpit per querelem est opinio.de qua dicam.j.eod.l.mater.sed quo ad presens.dic aut non rescindit in totum:ꝛ tunc non capiunt venientes abintestato sed rumpens.si in totum tunc aut venientes abintestato nullo modo exclusi sunt ꝛ admittuntur.vt.§.si quis ex his.si exclusi sunt per repudiationem nullo modo admittuntur.vt.j. eo.l.qui repudiantis.Si per sententiam due sunt opiniões.vna Ale.ꝛ Old.alia Bul.ꝛ hec magis cōiter approbatur.
3 †Tertio opp.ꝛ ista est fortis oppositio q̄ pater preteritus nō admittat per querelā nec p cōtratab.cū nō debuerit de necessitate institui: q2 filij eū precedūt.vt.j.de lib.ꝛ post.l.gallus.§.j.ꝛ.j.de iniu.test. l.si quis filio exheredato.sol.dic q̄d iura contraria loquūtur de ijs qui sunt in dispari gradu.nos autez loquimur de ijs q̄ sunt in pari gradu sed cōtra ista sol.videtur expresse.j.eo.l.pen.q̄ incipit si is qui.ꝛ.C.eo.l.si quis filium.vbi querela transmittitur etiā ad sequētes in gradu.ibi eū transmittit pater ad filiū:ꝛ tñ nō erant pares in gradu.so.ibi filius admittitur nō ex persona sua sed ex psona patris.sic etiā dicerē vbi nepos succederet auo: q2 admitteretur nō ex psona sua ſꝫ ex persona aui.alia est opinio q̄ ēt in q̄rela locus sit successorio edicto p.d.l.is q.vbi de hoc plene dicet.ꝛ pro ista opi.bñ facit.j.de contrata.l.non tantum.§.si emancipatus.j.de quo ibi dixi.ꝛ dicam.d.l.pen.j.eo. In gl.magna ibi filio.in fi.dicitur prima sol.vera.in fi.gl.primam opi.ꝫ glo.in.l.posthumus.de iniu.testa.secundam tenet Dy.

1 ¶Votum parentum est q̄ hereditas transeat ad filios.
2 Filius baronis patre viuente an dicatur baro.
3 Pater filio in feudo non succedit.
4 Pietas votum ꝛ charitatem vincere dicitur.
5 Querelam inofficiosi testamenti non transmittit qui ab ea preparata desistit.
6 Ex postfacto decedit quis pro parte testat⁹ ꝛ pro pte intestat⁹.

1
Nam ꝛ si parentibus. No.pulchrum.l.prin.ꝛ quod continue allegatur.primo quod votuz †parentum est q̄ hereditas eorum ad filios trāseat, non econtra licet turbato ordine quandoqꝫ fit ecōtra.ꝛ hoc tollit contrarium de.l.hereditatum.ad legem falc.ꝛ de fideic.heredi.is qui.ꝛ vide quod not.C.de sacrosanct.ecclesijs.aut.si qua mulier.nam hereditas patris est adeo debita filijs q̄ dicuntur domini ꝛ non deficit eis nisi administratio.vt.j.de liber.ꝛ posthumis.l.in suis.vbi de hoc.ꝛ que habemus ex voto filijs preparamus.j.de bon.liber.l.penultima.et hereditas parentum est quasi debita filijs.j.pro socio.l.et quia.ꝛ dicuntur filij venire ad propria bona.j.de succes.edic.l.j.§.penulti.vnde dicit lex cogitare debent parentes q̄ ipsi filij fuerunt:ꝛ q̄ sicut sperabant in hereditate suorum parentum filij sperant in sua in authenti. vt.cum de app.co.§.considerare.collati.viij.et filij non debent thesaurizare parentibus sed econuerso.xvj.q̄one.j.predicator. ꝛ de

2 z de censibus cum apostolus.§.prohibemus.nam z filius† regis vel baronis etiam patre viuente dicitur rex z baro: lz non dũ habeat administrationẽ.no.xxiij.q.j.c.vlt.z facit ad hãc materiam.xiij.q.j.c.illud.sed an ecõuerso est hereditas filiorum debite parentibus? dic qd sic nec debent eos preterire vel exheredare, vt not.j.de lib.prete.auť.ex causa.hoc tñ est ordine turbato: vt hic z dicitur pater venire ad triste lucrum. C.communia de succes.l.fi.circa fi.nõ tamẽ admittuntur parentes ad successionem filiorum ratione nature sed solum rõne miseratiõis: filij aũt ad successionẽ parentum iure nature, vt probatur.j.vnde libe.l.scripto.in fi.z hic not.in summa feu.de successio.feu.§.ascen
3 dentes. Item pater† nõ succedit filio in feudo sed econtra.sic in vsibus feud.de natura successionis feudi.c.vno.sed videtur qd pater non habeat bona filij per successionem sed omnia occupet iure peculij.j.de acquir.her.l.placet.sed dic qd hodie habet filius successorem, vt in auť.de her.ab intest.z not.in authẽ.de nupt.§.sed qd sanatum.z vide Roff.in libello de bon.pos.que datur patri vel auo si fuerint preteriti.secundo not.qd ex ordine pater debet mori citius ꝙ filius alr turbatur ordo.nã quãto homo senior est tanto est morti ꝓximior.z ideo magis hz eam timere.lxxxvj.di.c.tãta.z ideo si pater z filiꝰ in bello vel in mari simul moriantur presumitur pater prius decessisse.j.de rebus dub.l.qui duos.§.cum in bello vbi de hoc.nisi filius esset impubes: qz tunc presumitur prior decessisse.vt.d.l.§.fin. ¶ Ultimo
4 colligit gloss.qd vna ratio vincit duas.nam pietas† hic vincit votum z charitatẽ cuius cõtrarium videtur: qz due rõnes debent vincere vnã.in auť.de consang.z veteri.fra.z extra de treu.z pa.c.j.vbi de hoc.dic ꝙ vna ratio fortior ꝙ due vincit duas.vt hic alias due vincunt vnam vt in contrarijs.

5 **Heredi eius.** †Qui voluit preparare querelam z destitit ipsam nõ transmittit.h.d.

6 **Filius.** †Ex postfacto põt qs decedere ꝓ parte testatus z pro parte intestatus.h.d.sed a princ.nõ, vt.j.de reg.iur.l.ius nostrum nisi sit miles, vt.j.de test.mil.l.certarum. ¶ Querit gl.qd erit de legatis.dic ꝙ libertates insolidum alia legata pro parte a scripto prestantur.de leg.ij.cum filius.in pn.

1 ☞ Uigilãs ad ptis cõstitutionẽ an sue ꝯsorti cõicare teneať.
2 Testamentum per contratabulas ruptum an iterum possit rũpi per querelam.

1 **Filio.** †Uigilãs ad constitutionem partis sue cõsorti communicare non tenetur.h.d.z vide quod no.z dixi.C.de deposi.l.fi.z que in frau.credito.l.pupillus.

2 **Contra tabulas.** †Testamentũ ruptũ sed nõ prorsus per ꝯtabu.iterũ potest rũpi per querelã.z lz pater z filia testatoris sint eiusdẽ gradus ꝓferturꝫ tñ filia ꝓpter votũ parentum.h.d.fm cõem literam z lecturã.pro hoc.s.eo.l.pater.nec ob.C.de peti.here.l.si putas. vt ibi no. Aliã lecturam scdm aliã lecturã dic vt gl. ¶ In gl.si aũt non preferereť ibi.C.quo.bon.l.j.quasi dicat in.l.cõtraria bonorũ possessio fuit petita de iure hic non. ¶ In fin.glos.dic hec sol.est contra tex.z dic vt.d.l.vt l.beris. Ray.

1 ☞ Partẽ alij facere nõ potest qui nec venit nec venire potest ad querelam: secus si venire speratur.
2 Snĩa lata in querela testamenti inofficiosi facit ius quoad oẽs si contra presentem lata est.secus si contra absentem.

1 **Qui repudiãtis.** Hic repudiauit a princi. †Et breuiter.hoc dicit.Qui nec venit nec venire potest ad querelã alij partem non facit.secus si venire possit. Ibi.vnde hic non repudiauit. Ibi hoc si obtinuit.hic in totũ querelaꝫ vnus proposuit cũ deberet tantũ pro parte proponere.sed pendente iudicio alter repudiauit.z sic alij accrescit.z fit sibi adiudicatio in totum.secus si egisset pro parte: qz tunc altero repudiante nõ ferretur sententia insolidũ sed pro pte: qz snĩa deberet esse petitioni conformis vt fundus, vt.j.cõmu.diui.z qz nõ potest videri in iudiciuꝫ deuenisse qd post litem cõtest.accidisset.l.non potest vbi de hoc.s.de iud. Item non ob.s.eo.l.papi.§.quoniam.vt ibi no.

2 **Cum contra testamẽtum.** ¶†Lata sententia cõtra scriptũ heredẽ in querela presentẽ preiudicat libertatibus.secus si ob contumaciã scripti contra eum fuerit lata sentẽtia.h.d.z a quo petant hoc casu libertates z legata quãdo scripto non defendẽte: sz cõtumace fuit lata snĩa.in hoc glo.vacillat sz Ja.but.dicit ꝙ peteť ab herede scripto quasi culpa sua videatur id est dedisse hereditatẽ.ar.s.de trãs.l.iij.z ad hoc eo.ti.l.controuersia.vbi de hoc. Accursius de regio tenet, et credo ꝙ bene qd peteretur a legitimo, vt.j.de app.l.si per lusorio.§.quoties.in fi.z de hoc etiam dixi.j.de leg.j.l.si seruus plurium.§.j.

1 ☞ Querela inofficiosi testamenti nõ intentatur nisi ꝓ ea parte pro qua quis ab intestato successurus est.
2 Filia preterita nõ agit querela inofficiosi contra sororem institutam in portione sibi ab intestato debitam.
3 Iuri qd quis ignorat sibi cõpetere nemo renunciare censetur.

1 **Mater decedens.** †Pulchra est hec.l.z vide quod no. Arch.vij.q.j.ꝙ periculosum. Et diuide fm Iaco.but.qz primo ponitur thema z questio.vsqz ibi, respõdi filia. Ibi ponitur allegatio pro parte vera.z arguit secundũ id quod fieri debuit.z secundum ad quod factum est vsqz ibi preterea. Ibi removet quandam oppositionem vsqz ibi z ideo. Ibi ex duobus proximẽ dictis inferuntur due illationes.z prima venit ex versic.sed non est.vsqz ad ver.ceterũ.scda venit ex ver.preterea vsqz ad versi.qd euenit. Ibi inducit simile vbi quis sibi non preiudicet in iure qd ignorat sibi competere.vsqz ibi.ex quibus. Ibi cõcludit ex precedentibus vsqz in fi.vel diuide clarius fm Iaco.de ra.qz primo ponitur thema z questio vsqz ibi, respondi. secũdo ibi respondet qõni sed non directo.responsio tamẽ est vera.licet gl. dicat qd est falsa.deinde arguit ad partem falsam.duabus rationibus.deinde premittit rõnes z directo respõdet ad questionẽ.deinde prosequiť ꝑ viã iuris z ꝑ viã facti.vltimo concludit.
2 partes satis patent.z breuiter.h.d.†Filia preterita nõ egit querela contra sororẽ institutam in portione sibi ab intestato debita vel minori.z quis non videtur renũciare iuri quod ignorat sibi competere.vel sic.nõ intentatur querela contra filiaꝫ q̃ vltra debitam portionẽ nõ est instituta.z ignorãs iuri suo renũciare non videtur.z re deducta ad causam intestati per querelã veniẽs ab intestato succedit.lz ex testamẽto hereditatem adierit. h.d.z qz hec.l.satis est obscura in tex.pone sic casum i terminis. Mater duas filias habẽs extraneũ instituit ex dodrãte z vnaꝫ filiam ex quadrante: z aliã filiã preterijt que egit querela in totũ z obtinuit.queriť quõ cõsulatur filie institute. respõdet ꝙ filia ꝑterita tñ vẽdicare debet quãtum haberet matre mortua intestata.z ista est vera responsio licet sit obscura. Contra istam so. allegat iuriscõsultus ꝙ filia preterita totum habere debeat: qz in querela obtinuit in totum.z quia filia instituta adeundo ex testõ videtur renunciare ab intestato. Sed istas rationes tollit iuriscõsultus dicẽs ꝙ nõ est admittendũ qd filia ꝑterita possit agere querela inofficiosi contra sororem: sed debuit agere solũ contra extraneum.z licet de facto egerit z obtinuerit in totum tamẽ tota hereditas non est sibi restituenda qz non est verũ ꝙ soror sua que adiuit ex quadrãte ꝓ hoc videatur repudiasse ab intestato.vnde dicit iuriscõsultus ꝙ ista filia debuit agere solũ contra extraneum pro semisse z non contra sororẽ.z sic debuisset testamẽtum rescindi solum ꝓ parte dimidia: sz quia intẽtauit insolidum z rescissum est testamẽtum in totum re deducta. ad causam intestati ipsa succedet ꝓ dimidia z soror ꝓ dimidia. nec ob.qd adiuerit ex testõ quia per hoc non videtur renunciasse iuri ab intestato quod ignorabat sibi competere.z addunt simile de patrono z concludendo ꝙ soror admittatur ad dimidiam ab intestato. ¶ Collige illud ad qd quotidie allegať hec
3 l.ꝙ nemo† videtur renunciare iuri quod ignorat sibi competere.et pro hoc bene.j.ti.pxi.l.legitimã. ¶ Idem etiam si dubitat sibi competere, vt.C.de furt.l.fi.§.fi.autem nescius z dubitans vbi de hoc dixi. Alie cõcor.sunt in gloss.secundo collig.ꝙ etiaꝫ sciens ius suum credat tñ aliud sibi competere z illud eligit ꝙ non preiudicat sibi in eo qd vere cõpetit dicit glo.secus si in iure errasset, vt.j.si in fraudem patroni.l.si patronus. Sz Iacob. de ra.dicit ibi spãle.z dicit qd hic esset idem in iuris errore.j.de lega.ij.l.fideicommissum.nã preiudicatur sibi per consensum z error tollit consensum.s.de iurisdi.omni.iudic.l.si per errorem. Tertio collige pulchrum stilum disputandi z rñdẽdi vni questioni sicut hic fecit iuriscõsultus. ¶ Oppo.ad ver.sed non est admittendum de.l.si is qui.§.j.eo.z sol.vt hic z ibi in gloss.no. Quia gl.sunt satis obscure, primo quere an testamẽtuꝫ quoad extraneum fuerit rescissum in totum quoad dodrantem in quo erat institutus an solum quo ad semissem.glo.tenet qd quo ad semissem tantum z quadrãs qui superest remanebit penes extraneum institutum nec per filias potest sibi auferri ista gloss. male dicit z communiter reprobatur: qz hic filia preterita egit de facto contra extraneum z contra sororẽ institutã z obtinuit lz de iure cõtra sororẽ agere nõ debuerit.z ideo nõ ꝓcedit qstio sequens quid debeat esse de quadrante. Si vero poneres actum contra extraneũ pro semisse tãtũ adhuc non procederet questio qz penes extraneum quadrans nõ reuocabiliter remaneret.et

tunc procederet opi. glo. sed si ad totum dodrantē dicas actum
esse ipsum totū hꝫ soror preterita qꝛ soror instituta cōqueri non
potest cū habeat partem legitimā & vltra. non obst. hec litera: qꝛ
verum est qđ solum semissem petere & habere debuisset de iure:
& ideo hic secus quia de facto aliter egit scꝫ insolidū & obtinuit
Jaco. de ra. j. eo. l. circa. tenet qđ etiā si filia preterita egisset con-
tra extraneum pro toto dodrante nō tm̄ haberet semissem & qua
drans esset filie institute quia alias plus haberet filia exhereda
ta quod esset absurdum. C. de lib. prete. l. maximum vitium. cir-
ca medium vbi de hoc. Et lꝫ vltima gloss. adhuc reuocet in du-
bium vtrum iste quadrans debeat remanere penes preteritā vel
4 ¶ Actio. Ad de Flo. de sctō Pet. in tit. ad exhiben.
penes institutum. & in hoc sit diuersitas opinio. inter Yr. et Jo.
glo. nitatur eos concordare sub quadam distinctione an insti-
tuta adiuerit vel nō vt si adiuit vera sit opi. Jo. si non adiuit ve-
ra sit opi. Yr. tamen moderni cōiter & sine aliqua distinctiōe ap
probant opi. Yr. scilicet ꝙ hic quelibet filia succedat in virilē: qꝛ
per querelam hic fuit rescissum testamentum in totum & res de-
ducta ad cāꝫ intestati. & ideo ab intestato quelibet filia succedit
pro dimidia excluso extraneo totaliter. non ob. ll. per Jo. allega
te qꝛ in eis institutio firma remāsit ex quo institutus hꝫ parteꝫ
in qua institutus erat. sed hic totum testamentū reductū est ad
cām intestati: & ideo soror instituta parteꝫ in qua instituta erat
ex institutione habere nō potest cū totū testamentū sit irritatū.
vnde pinde est ac si nullū foret factū testamētū, vt. s. e. l. posthu-
mus. §. si quis ex his. & ideo viriliter cum alia sorore succedit. et
distinctio glo. adiuerit. insti. vel non procedit quia hic dicitur ꝙ
fuit intentata querela que intentari non potest nisi adita here-
ditate. & sic sequitur qđ hic filia adiuerat. Sed respōderi potest
ꝙ sufficit vnum ex heredibus institutis adire ad hoc vt quere-
la competat, vt. j. si quis testa. liber esse iussus fue. l. j. §. ante adi-
tam. vnde hic potuit solus extraneus adiuisse. Conclude ergo
ad predicta fm Jaco. bu. si queritur alter non egit sed agere po
terat quando vnus agit querela an alius concurrat cum eo & fa
ciat sibi partem. dic aut alter nō egit sed agere poterat, & potest:
& tunc cōcurrit cum illo qui egit & facit partem. & hic est casus. s.
eo. l. contra veterani. §. qm̄ aūt quarta. vbi de hoc. & l. qui repu-
diantis in scdo casu. & l. posthumus. §. si quis ex his. de leg. ij. &
l. si duobus. in prin. & glo. j. si pars here. pet. l. ij. Aut nō egit nec
agere potest: tunc aut est exclusus voluntate sua vt qꝛ repudia-
uit vel tēpus lapsum est: tunc nec cōcurrit nec parteꝫ facit. & hic
est casus. s. eo. l. qui repudiantis in primo casu. & sic dꝫ determi-
nari opi. Yr. hic posita. si aūt contra voluntatem suam est exclu
sus vt per sñam: tunc aut aliter vitiauit testamentum pro par-
te tm̄ aut in totū & prorsus: aut in totū sed non prorsus. pmo ca
su qñ pro parte alter cum eo non concurrit nec facit sibi partē,
vt. j. eo. l. si non mortis. §. fi. secundo casu qñ in totū & prorsus vt
per querelam, opi. Al. est qđ alius concurrat & faciat partē. opi.
bul. vt. s. eodem. l. pater. vbi de hoc not. & dixi. Et opi. Ald. com
muniter approbatur vt ibi dixi: qꝛ sententia lata inter scriptuꝫ
& alium nō dꝫ nocere alteri ab intestato venienti. pro hoc, j. qui
po. in pig. ha. l. claudius. & hoc qñ erant in pari gradu. Si autē
ille qui obtinuit in querela erat in remotiori tunc ille excluditur
& proximiores quibus viam aperuit totum habent, vt. d. l. post-
humus. §. si qs ex his. s. eo. & no. in gl. d. l. si nō mortis. §. fi. tertio
casu qñ in totū est ruptū testamētū sꝫ nō prorsus vt per ꝯtrata.
q̄ nō rumpit testamētū prorsus qđ est de iure ciuili tunc iste ha
bebit totum & alij nō concurrēt cum eo. & iste est casus fm verā
lectu. d. l. si pater. s. eo. vbi de hoc tetigi. & si vis magis generali-
ter habere materiā qñ aliquis faciat partē qui non admittatur
ad partem, vide qđ no. & dixi de leg. j. l. huiusmodi. §. si titio.

1 ☞ Filio exheredato non datur carbonianum.
2 Querelam proponens an videatur proponere hereditatis peti
tionem.
3 Querela est preparatoria petitionis hereditatis.
4 Actio ad exhibendum est preparatoria rei vendicationis.

1
Ui de inofficioso. Exheredato fi
lio † impuberi
nō datur carboñ. qꝛ obstat sibi aliđ q̄ ius filiatiōis.
h. d. ¶ Ibi, dicere. quia exheredatus. Ibi, accipe. nō
ob. j. eo. l. si instituta. §. pe. vt ibi no. Ibi, bonorum pc. Tessoria. p
contrata. qꝛ preteritus. Ibi, quomodo exheredatus. Ibi, actio
nes. possessorias vel petitorias. Ibi, exercere. etiaꝫ si negetur esse
filius. Ibi, aduersarius esse. eū esse filiū testatoris. nā & tunc non
esset heres nisi prius testō rupto p querelam. secus in preterito
vbi testamētū est ipso iure nullū. & hec est rō diuersitatis inter
primum casum & scđꝫ huius. l. Ray. ¶ Op. de. l. iij. §. missum. j.
de carbo. edicto. qđ nō possit actiones intenta. c. sol. vt glo. con-
iungendo omnes sol. qꝛ oēs sunt bone. Querit gloss. an propo-
2 nens querelam † videat proponere petitionē hereditatis. & hec
l. facit qđ sic. & vt lites abbreuientur ne ex eadē causa fiāt duo iu
dicia. in contrariū adducit gl. plures rōnes finaliter concludit
ꝙ non possunt simul proponi. sed successiue siue sub conditione
3 sic quia querela † est preparatoria petitionis heredi. sicut actio
4 ad exhibendum est preparatoria rei ven. vt. j. ad exhib. l. gēma.
& pro hoc qđ sic possint proponi facit. C. loca. l. conductores. et
vnde vi. l. non ab re. & vtrobiqꝫ no. & idem est in officio iudi. re-
scindente & rescissoria. vt no. & dixi. s. ex quib. cau. maio. l. necnō.
§. exemplo. vnum dicit gl. ꝙ lata sententia in querela statim fiet
executio in petitio. here. sicut in act. in factum que oritur ex re iu
dicata. qđ non puto verum si agatur act. in factū. imo in ea offe
retur libellus & seruabitur ordo iudiciarius sicut in alijs act. vt
C. de reb. credi. l. actori. & ibi dixi. secus si petatur executio. senten
tie ex officio iudi. quia tunc fit sine libello. & ideo fatuus est qui
omisso officio intentat actio. in factum, vt dixi. d. l. actori. et de
iur. & facti igno. l. j. Conclude ergo ad propositum ꝙ querela et
petitio hered. non sunt idem, vt. s. eo. l. posthumus. & vna inten-
tata non videtur alia intentata: possunt tamen simul sub condi
tione proponi sicut preparatorium & preparatum vt dixi ad al-
legata in contrarium responde prout in qualibet earum patet.
¶ In glo. sed a quo. ibi, executioni. dic hec non placet. arg. C. ex
quib. cau. maio. l. fi. & quod ibi not. Ibi, ex re iudicata. hanc gl.
declara per ea que dixi. s. de minor. l. si minor. xxv. annis qui fi-
deicommiss. Ray.

1 ☞ Heredis scripti fraude desistens a querela inofficiosi testa
menti non dicitur ab ea exclusus.
2 Indebitum soluens qualiter appareat scienter soluisse.

1 **Um qui.** † Non videtur exclusus a querela q
fraudulenter deceptus ab herede eā
omisit. h. d.
2 **Item quesitum.** † Ibi qui sciens. Sed quomo
do poterit apparere sciēs? dic
quia sciebat testamentum esse inofficiosum, vel quia iā erat mo
ta querela & sic dubius erat litis euentus, vt. j. de pec. l. quod de-
betur. reliqua dic vt glo.

1 ☞ Pater & filius quoad querelaꝫ inofficiosi testamenti diuer
se reputantur persone.
Factum patris non tollit querelam filio competentem.
2 Iudex principalis succedens iudici appellationis an poterit
causam appellationis cognoscere.

Ilius nō impeditur. Ibi, ptā
te. nec ob
stat. j. de actioni. & obliga. l. filiusfamilias. vt ibi not.
¶ Ibi, adijsset pro parte vt procedāt inferiora. Ibi,
filij non contradicentis. & sic non obstat. s. eod. papi. in princip.
Ibi, parcere naturalem. idem in ciuili, vt in fin. l. Ibi, multo ma
gis. secundus casus. Ibi, agere ceperat. non obstat. j. eod. l. si is
qui. §. fina. vt ibi not. Ibi, egi. non obstat. j. l. proxi. §. j. vt ibi di-
1 cam. † Duo valde singularia ponit hec. l. primum quod quoad
querelam inofficiosi pater & filius reputantur diuerse persone,
& heres & defunctus cum alias pater & filius eadem persona re
putentur. C. de impub. & alijs substi. l. fin. & heres & defunctus.
in aut. de iureiu. a moriente prestito. sed hic est propter odiū pe
ne que oritur ex querela intentata. & quia pater nō facit suo no-
mine sed filij & heres ex necessitate propter causam a defuncto
inchoatam quam habet necesse prosequi. secundo no. hic expres
sum ꝙ instantia cause criminalis transit ad heredem si dici pos
set ꝙ querela nō est proprie causa criminalis sed mediuꝫ tenēs,
vt no. & dixi. s. eod. l. posthumus. §. si quis ex his. & an in crimi-
nali transeat instantia ad heredem dixi. s. de iudi. l. tam ex con-
tractibus. ¶ Ultimo no. ꝙ per hāc. l. terminata fuit pulchra q̄
stio. Statuto cauebatur qđ bannitus nō possit exire de banno
sine parabola offensi vel heredis: eius bannitus successit offen-
so & volebat se facere eximi de banno. terminatum fuit ꝙ posset
sibijpsi parabolam cōcedere & de bāno eximi. et pro hoc optime
2 facit. j. de statuliberis. l. statulibera. §. si filius vbi de hoc dixi † &
eodem modo facit ad questionem quam tangit gloss. ꝙ si iudex
qui tulit principalem sententiam a qua fuit appellatū successit
iudici appellationis ꝙ possit causam appellationis cognosce-
re. contrarium tenet Guid. de suza. & communiter alij doctores
& dicunt ꝙ tenetur alij delegare, vt. s. de iurisd. om. iudi. l. pror.
vbi de hoc plene dixi. & quia alius debet esse iudex cause princi-
palis & alius cause appellationis, vt. C. de app. l. eos. vbi de hoc
no. & dixi & huic. l. responde qđ hic necessario habebat prosequi
causam inchoatam a defuncto.

Testamento

1 ¶ Testamento per cõtratabulas vel querelam rupto, nepos in potestate filio emancipato iungetur.
2 Emancipationis & patrie potestatis differentia sublata est.
3 Filius quocunqz iudicium patris agnoscẽs excluditur a querela inofficiosi testamenti.
4 Ius accrescendi an locum habeat inter filios querelam inofficiosi testamenti habentes.

1 Si proponas. †Ibi exheredat⁹ sit. nõ ob. j. de ver. ob. l. quidã cũ filium. ver. Item in eo. vt ibi per Dy. ¶ Ibi, hereditatis illius patris eiusdẽqz avi. Ibi, obtinebit viriliter ab intestato testamento per querelam rescisso. ad euidẽtiam est sciendũ q si auus emãcipat filiũ retento ex eo nepote in potestate & queritur qualiter filius & nepos ad hereditatem aui veniant consideranda sunt quatuor iura. primum est ius ciuile antiquũ & sm illud admittebatur solus nepos qr ius ciuile nõ cognoscebat emancipatos. Item ius pretoriũ & sm illud admittebatur solus filius: qr erat prior in gradu. nam ius pretorium vocauit emãcipatos ad succes. sm ordinem gradus. deinde superuenit titulus de cõiungẽdis cũ emancipato liberis eius qui reduxit ad cõcordiã ius ciuile & pretoriũ & pariter vocauit filium & nepotem. & sm illud ius loquitur hec. l. & dicit glo. q pla. dixit filium admitti in totum & nepotem excludi quis ignorauit titulum illum de coniungendis cũ emancipato liberis quod nõ est verisimile vt statim subiiciam. sed excusari posset pla. quia ille titulus locum habet quando expugnatur testamentum per contrata. secus si per querelam qr tunc hz locum clausula iuliani, vt eod. tit. l. qui duos. vel dic qd plac. habuit illum titulum pro
2 correcto. per ius aut. †quia sublata est differentia emancipationis & patrie potestatis, vt hic. in fi. glo. & ideo ipse plac. dixit per ius aut. solũ filiũ admitti ad hoc an ille titulus sit correct⁹ plenissime not. & dixi dicto tit. l. j. in prin. & an nepos coniungatur filio exheredato, no. & dixi ead. l. j. §. si pater emancipatus. Iaco. de ra. & alij vltramontani tenent qd hodie sit correctus cum succeditur ab intestato. sed vbi succeditur per querelam inofficiosi sicut hic erat dicit q nõ expugnatur testamentum nisi pro dimidia per filiũ: & ideo iungitur ei nepos in successione quia in querela nõ inuenitur immutatum: ergo stet. C. de app. l. precipimus. Et quod rumpatur solum pro dimidia valet ad legata, vt. j. l. proxi. & s. eo. l. mater. vltramõtani cõmuniter tenent qd ille tit. non sit correctus: & quod dicitur sublatam esse differentiã emancipationis & patrie potestatis dicunt esse verum cum simpliciter succedetur ab intestato, vt not. in glo. in aut. ex causa. C. de libe. prete. sed cum filio preterito olim & hodie sit necessaria bonorum possessio contrata. vt no. C. vnde legitimi. l. fin. & dixi. C. vnde liberi. l. qui se patris. si ponatur nepotem institutum & patrez preteriuit locum habebat edictum hodie sicut olim. & de hoc dixi. d. l. j. plenissime.

3 Si hereditatem. †Quomodocũqz agnouerit filius iudicium defuncti excluditur a querela. h. d. glo. dicit no. de tacito consensu, et contra hoc adducit ar. contra. j. de acqui. her. l. pro herede. §. j. et. ij. & non soluit. Ia. de bel. soluit qr ibi fuit ignorans hic sciens vel ibi fecit cũ ptestatiõe hic sine vel ibi fecit tale quid quod expediri poterat citra ius & nomẽ heredis hic fecit illud qd obtinet approbationẽ & cõfirmationẽ volũtatis defuncti vel hic est specia le odio qrele. Old. approbat solutionẽ quod ibi cõstabat de aĩo cõtrario p protestationẽ vt ibi dicitur. pterea ibi loquit de immixtione hereditatis que est fauorabilis hic de exclusiõe a qrela que est odiosa, vt inst. eo. §. tametsi. alias tam autem. Oldr.

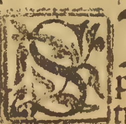
4 Si duo. †Inter filios habentes querelã locus est iuri accrescendi. h. d. Iaco. de ra. dicit caue a falso casu. si enĩ diceres duos filios exheredatos & alium filiũ institutum & vnus repudiaret non accresceret alteri tãtũ filio imo duobus. & ideo oportet ponere duos filios exheredatos & extraneũ institutũ. Alij dicũt isti filij exheredati peregerunt querelam et obtinuerunt. & alter postea repudiauit successionem ab intestato sibi paratam nolens agere petitione here. qr alteri accresceret als nõ sed apud scriptuz heredẽ remaneret, vt. §. eo. l. mater. versi. & ideo. sed hoc nõ potest stare propter finẽ vbi dicit idem si tẽpore exclusus sit. dic ergo vt dicit glo. Non ob. l. mater. qr ibi soror erat instituta. & ideo in querela que ei non competijt succedi non potuit: hic sic. ¶ Opp. contra gl. qd accrescat ipso iure & sine noua petitione, vt. j. de bo. pos. l. si cum patronus. & est ratio qr bonorũ possessio decretalis de facili habetur: qr nulli preiudicat qr dat sub conditione si ius habeat. & ideo nõ est ibi op⁹ noua petitione sed querela facit & ius preiudicet: & ideo op⁹ est noua petitione. Iac. de ra. & Andr. ¶ In gl. scz vt possit in fin. dic nec ob. C. quando nõ pet. partes. l. j. & qd ibi no. qr hic ius agnitum ibi non. nec ob. huic sol. j. de vsufr. accre. l. j. §. interdum. qr ibi loquitur in iure proprietatis. hic non. Ray.

1 ¶ Testamentum potest ex postfacto pro parte valere & p parte non.

1 Circa. †Ex postfacto potest testamẽtũ p parte valere & p pte nõ sz ab initio nõ. h. d. ¶ Oppo. qd non sit eadẽ causa sed diuersa & solue vt gl. ¶ Ibi, si fratre exheredato. Ibi, agẽte p parte querela pro qua filius exheredatus succubuit. Ibi, pro pte alia qua obtinuit. Ibi, videbitur. nec ob. j. de testa. tute. l. si quis sub cõditione. in fi. & C. vnde liber. l. ij. vt ibi colligitur. ¶ Item non ob. j. de contrata. l. non putauit. §. vlt. qr hic in querela ibi in cõtrata. & rationem diuersitatis ibi collige in glo. vltima ibi. §. nõ autem. vel ibi ex voluntate testantis hic contra vt dixi de leg. ij. peto. in princi. Ray.

1 ¶ Datum inter viuos vt computetur in quartam querelam inofficiosi testamenti excludit.
2 Testamentum rumpitur etiam eo cuius non interest agente: et presentis exclusio non obstat sequenti.

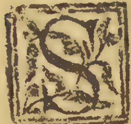
1 Si non mortis. †Glos. dicit qd hic sunt addita duo a cõpositoribus noui iuris. primũ qd hic dicit de repletione quarte. nã iure isto nõ erat repletio quarte sed introducta est iure. C. vt. C. eo. omnimodo. secundum est de collatione qr collatio etiam iure. C. ex testamẽto nõ est locus collationi, vt. C. de colla. l. j. sz iure aut. secus. vt in aut. ibi posita. Sz moderni dicũt cõtrariũ in vtroqz. Et ad id qd de repletiõe & dicunt qd hoc est verũ si heres scriptus hoc vult & filius exheredatus. & in hoc cõcordant simul. sed si nõ cõcordant de repletione sz filius vult agere querela tũc locus est collationi & exponunt. aut conferri &c. aut pro &c. vnde exponũt literã aut si min⁹ hz &c. repleatur scz per querelã & sic replebitur sibi prolata querela. Et qr res deducta est ad causam intestati: ideo dz conferre ab intestato & sic ponitur. aut pro &c. vt. s. dixi. vel dic aut cõferri id est si exheredatus nõ esset sed institutus. & sic hic non habetur mẽtio noui iuris. circa collationẽ loquẽtis & sic est alius tertius intellectus alius ab alijs primis duobus in alia gl. positis & qd nõ fiat hic mentio noui iuris probatur sic liber autem compilatus fuit post compilationem. ff. & C. nec inueni post illam compilationem aliquid fuisse additum nisi liber nouellarum. vnde cum per aut. sit inductum de collatione fienda ex testamẽto, vt. C. de col. l. j. & aut. ibi posita vbi de hoc nõ põt dici qd cõpilatores noui iuris potuerint hoc hic addere & diuinare qd nondũ factum erat. Item hodie forte non sufficeret habere titulo donationis sed habere debet iure institutionis, vt in aut. vt cum de app. co. §. aliud. de hoc dic vt dixi. C. eo. l. si qñ. §. illud.

2 Si quis cum non possit. †Ibi admissus de facto non de iure, vt no. j. ti. proxi. l. qd si in diem. in prin. ¶ Ibi, & vnũ de pluribus extraneis institutis a filio emancipato. ¶ Ibi, exclusi sunt postea. Ibi, instituisse. nec est opus noua instantia qr fingitur querela sibi ab initio competijsse. & sic non ob. s. tit. proxi. l. non potest. Ray. glo. videtur intelligere. §. illum ponere casum qui ponitur. s. eod. l. pater. & vide quod ibi not. & dixi. ¶ Et casus est talis sm glo. quidam habebat filium emancipatum & nepotes ex eo: ille filius instituit duos extraneos & patrem et nepotes exheredauit. pater egit contra vnum ex scriptis heredib⁹ querela cum non sit: quia nepotes eum precedebant et nondum erant exclusi. pendente iudicio nepotes excluduntur. dicitur qd ius superueniens patri per exclusionem nepotuz sibi sufficit ad victoriam pro hoc quod ius superueniens prosit. facit. s. de iudi. l. non potest. vbi de hoc dixi. sed hic patri non cõpetebat querela cum precederetur a filijs. vnde expone si quis scilicet pater si enim esset extraneus qui de facto ageret aperiret viam alijs et non sibi nec ad suum commodum, vt. s. eod. l. posthumus. §. si quis ex his & qd dicit qd precedentes exclusi sunt. exponit gl. et bene precedentes ordine successionis. sed non gradu. naz filij in successione patris sui pcedunt auum lz non precedant eũ in gradu, vt. C. de suis & legiti. heredi. aut. in successione. Jac. de rauẽ. magis gñaliter intelligit istũ. §. in quocũqz de genere defuncti q succedere possent ab intestato: quia exclusis precedentibus isti admitterentur. Itẽ dicit gl. hoc esse verũ vbi testamẽtũ rescinditur in parte. si enim rescinderetur in totũ succederent filij exclusi ab intestato a contrario sensu huius litere quod est fortissimuz & hoc verum si essent exclusi tempore vel sententia: si autem exclusi essent per repudiationez quia tunc admitteretur sequẽs ex successorio edicto & non prior. sed tu dic idem etiam in exclusione temporis quia & illa locum facit successorio edicto. vnde generaliter intelligas quomodocunqz exclusi sint, vt. s. eo. l. si proponas. §. fin. & l. mater.

I sub hac. In glo.j.in fi.⁊ dic vt ibi ⁊ quod pretium debeat̃ dic vt in sequēti gl.nec ob.j.de ma.te.l.cũ ex filio.in fi.vt ibi colligi pōt.

1 Trãsactionis fide nō seruata pōt exheredatus ad querelã redire:frangenti enim fidem fides non debetur.
2 Querela inofficiosi an locum habeat in testamento militis.
3 Obtinens in querela inofficiosi dꝫ appellatione pendente de he reditate ali.
Nepos dr filius fratris:pōtqꝫ duplici respectu cõsiderari.
4 Monachus litigans cum abbate an expensas habebit.

a Fidē. Adde tm̃ ꝙ graue est fidē frangere.ita tex.⁊ to cto.i.l.j.de cõstit.pecu.

1 a I instituta. Frangenti†fidem[a] fides frãgatur eidē.h.d.Et qd dicit glo.heredi non dari querelam sed prescriptis verbis hoc ideo est q2 impletus erat contractus ex parte defuncti.⁊ sic querela nō est transmissa quia amplius nō est ppa rata q2 preparatio fuit transactione extincta sed eo viuo nō datur prescr.verb.cum non sit impletus contractus ⁊ q2 ei nō seruatur conuentio redit ad querelam.Ja.de ra.dicit ꝙ dñs suus dicebat hanc.l.procedere nō posse quãdo deficit per pretium q2 odiosa actio remissa per pretiũ non restauratur.s.de pac.l.si tibi decem.§.quedam.⁊ ideo ponebat hic casum qd exheredatus omisit querelam sub conditione si darentur sibi decē.ipse dicit quod querela non est ex toto odiosa nec turpis:⁊ ideo in ea non locum habet dictus.§.quedam.

Et qui. In gl.vlt.in fi.vel qd sciebat eum filiũ lꝫ ad maius vituperiũ eũ filiũ ⁊ negauerit sic soluitur cõtrarium de.l.si posthumus.§.fi.in.l.iij.eo.tit.

2 De inofficioso. †Aliqui voluerunt dicere hũc §.esse correctum ⁊ querelã inofficiosi hodie locũ hr̃e in testamento militis per aut.presbyteros.C.de episco.⁊ cler.sed dic contrarium.not.⁊ dixi.s.eo.l.j. Itē adducunt quidam hunc.§.⁊ male quod priuilegiatus admittitur contra priuilegiatum.nam hic pater erat priuilegiatus in faciendo testamentum:filius autem licet miles non est priuilegiatus in expugnando vt pdixi.Sed de hoc an priuilegiatus admittatur contra priuilegiatum plene dixi.s.ex quibus cau.maiores.l.fi.

De inofficioso testamento:ne

3 pos contra patruum. †Ex hac litera colligunt quidam ꝙ vulgariter dicitur qd nepos dicitur filius fratris.Sed hoc non probatur ex ista litera quia hic dicitur nepos respectu aui non respectu patrui.Sed qd filius fratris dicatur nepos probatur j.de leg.iij.l.cum quis decedens.§.codicillis.⁊ dixi in alphabeto dictione nepos.⁊ no.j.si pars her.pe.l.j.in fi.⁊ est tex.qui.mo.feud.amit.c.j. Item colligit hic glos.argu.quod monachus

4 †litigans cum abbate debeat habere expensas sed litis modicum facit:q2 pro tanto hic prestantur alimenta q2 nepos obtinuit in principali ⁊ q2 questio erat de bonis.sed pro monacho est casus in.c.ex parte.extra de accu.in glo.allegat.⁊ pro hoc.C.de ordi.cog.l.ij.⁊ ibi in glo.⁊ plene dixi.⁊ an idem sit in clerico seculari qui accusat prelatum suum,vide in Specu.de inquisitionibus.§.fin.in princi.ipsius.§.⁊ an idem in vxore si accusat virum.eodem.§.versic.quid si matrimonium.et vide etiam eo.§.ver.item pone.

b Incestuosi. Add rationē q2 non legitimantur per sequens matrimonium.Cy.in.l.paulus.ff.de statu hom.Bal.in.c.j.§.naturales.si d feu.fue.cõtro.⁊ in additi.ad Spe.ti.de succes.ab intest.vers.legitimati nō sunt.itē īcestuosus nō pōt heres institui nec ei legari.Spe.in tit.de instr.edi.§.xij.vers.in oppo.⁊ in versic.spurius.

1 Testamento rupto ex causa preteritionis facte re non consilio legata remanent valida.

1 Cum mater. †Ibi prestentur cum testamētum sit inofficiosum re tantũ secus si re ⁊ consilio vt sequitur:q2 sciebat filium viuere.nec ob.de ma.testa.l.vxor.vt ibi colligit. Oppo.gl.de.l.iij.C.eo.⁊ dicit qd ibi mater instituit alios filios hic extraneos sed dic hic idē etiam si alios filios instituisset ⁊ lex contraria loquit̃ in casu speciali qñ mater mortua est in puerperio. Itē oppo.glo.de.l.si.j.de her.inst.⁊ sol.vt in ea.vel dic qd illud operat̃ ibi quedam prefatio,vt ibi no. Item opponit ⁊ non soluit de.l.si cum vel in vtero.C.de testa.mil.sed ibi est speciale in milite.⁊ q2 presumitur sciuisse se filiam habere ex quo sibi dimisit legatum,vt ibi patet.Item opp.quod libertates ⁊ legata non debeãtur,vt.s.eod.l.papi.alias incipit.l.contra veterani.§.fin.sol.vt hic ⁊ in contrario not.

1 Legatarij an possint testes producere ad defensionē testamenti si heres scriptus nolit producere.
2 Debitores an possint lata sententia a qua nō est appellatũ excipere de collusione.

3 Incestuosi vel spurij an succedant ab intestato,vel si testamentum rumpere possint.
4 Filius putatiuus nec admittitur ad querelam inofficiosi testamenti,nec ab intestato succedit.
5 Actor debet forum rei sequi.

I suspecta. Ubi dubitat̃ de collusione inter scriptũ ⁊ legitimum legatarij possunt adesse cause ⁊ appellare.h.d.Bl.sumit ar.qd quis nō teneat̃ causam suspiciõis probare qñ recusat iudicē suspectũ.sed de hoc dic vt no.⁊ dixi in.l.apertissimi.C.de iud.que hic allegatur in gl.sed iure canonico est clarum qd probari dꝫ,vt extra de offi.deleg.c.suspicionis. Que

1 rit gloss.an legatarij †possint testes producere ad defensionem testamenti si heres scriptus nolit producere ⁊ tenet qd sic vel ꝙ heres cogatur producere eos quos legatarij nominauerint.et idem dicit Ray.in domino cuius procurator est factus dñs litis per contestationem.⁊ fuit opi.Mar.sil.sicut preses dat tutores quos nominat magistratus.⁊ iudex dat actorem quē noiat tutor vel cura.vt inst.de cur.§.fi.Idē puto in venditore ꝙ possit adesse cause que mouetur emptori de re vendita ⁊ testes producere inuito emptore,vt.C.de euic.l.si parentes.de in litem dãdo tuto.l.ij.⁊ de lib.cau.l.principaliter.fm Jac.de are.et Richar.an autem in se iudiciũ suscipere possit,dixi.j.de pet.her.l.sed ⁊ si lege.eo.§.itē si rē distraxit.⁊ de rei ven.l.is qui se obtulit.Et est speciale vt ad causam p aliũ inchoatã alius possit adesse quod est,verum vbicunqꝫ alicui fieret p̃iudiciũ per sniã,vt.j.de re iu.l.sepe.§.scientibus.⁊.C.de liti.aut.nunc si heres.⁊ sic est hic ar.ꝙ si statuto caueat̃ qd iudex debeat inquirere veritatem negotij a testibus per partes productis intra dies ⁊ lapsis trib⁹ diebus iudex ex officio suo velit recipere alios testes ꝙ partes possint adesse p iura p̃dicta.sed videt̃ ꝙ nihil prosit ad esse cause.cũ facile sit cuicunqꝫ succũbere.nã pōt confiteri vnam posit.aduersarij ex qua succũbet.⁊ lꝫ sibi agnoscere bonã fidem.j.man.l.si fideiussor.§.quedam.⁊ de admi.tuto.l.quoties.respon.imo multum prodest q2 potest testes producere:appellare vt dictum est ⁊ probare cõtra eius confessionē ⁊ q2 dicere poterit ꝙ in causa deberet precedere q2 prior interpellauit,vt.s.de iud.l.qui prior.Et per hanc.l.cauti aduocati resistũt cuidam fraudi que quandoqꝫ fit in causis.peto rem aliquam ab aliquo publiciana ille supponit aliũ qui petit ⁊ petitur se vinci ⁊ sibi restitui rem:sed postea condēnatur mihi dicit se restituere nō posse q2 alij restituit.j.de rei ven.sinautem.§.j.⁊.l.is a quo.vnde denũciant ipsi ꝙ si contingat sibi cãm moueri ꝙ sibi notificet cũ velit adesse ipi cause ppter interesse suũ p hãc.l.cũ cõcor.⁊ p hoc extra de off.dele.c.super eo.in fi. Op.glo.qd sñia debeat haberi pro veritate.s.eo.l.cõtra veterani.§.fi.sed hoc verum nisi probetur collu

2 sio,vt hic,⁊ ibi no. Querit gl.an debitores †possint lata sententia a qua nō est appellatum excipere de collusione.⁊ tꝫ ꝙ sic pro hoc.j.de app.l.si plusorio.Sed in cõtrariũ videt̃ q2 excipiũt de iure tertij p qd nō vident̃ posse excludere intentionem agentis,vt.j.si serui ven.l.loci corpus.§.cõpetit.sed hic ideo quod collusio parauit sibi preiudicium,vt dictum est.

De inofficioso. Ad euidentiam dic qd quidã sunt incestuosi ⁊ est dãnabilis coitus:⁊ de his non loquitur iste.§.quidã sunt spurij tm̃ de iure ciuili est coitus dãnatus vt vulgo q̃siti ⁊ de his potest loqui

3 iste.§. Op.qd incestuosi[b] ab intestato non succedant†⁊ mul

b to minus testamētũ rũpant.C.ad orfi.l.fi.so.ibi loquit̃ in coitu dãnabili hic nō.⁊ ideo possunt venire nisi mater esset illustris,vt.d.l.si.plene no.⁊ dixi.Et no.qd talis fili⁹ exheredatus a patre nō hꝫ querelã nec aliquo mō cõtra testamētũ paternũ agere potest.⁊ de hoc est gl.notabilis quam dicit Dy.alibi non reperiri j.de contratab.l.j.in prin.⁊ ibi dixi.

Quãuis. Pro declaratiõe vide qd no.⁊ dixi.s.de trãsact.l.iij.⁊.l.controuersia.

4 Quoniam femina. †Filius putatiuus nec admittitur ad querelã nec ab intestato succedit.h.d.Querit gl.quid si femina adoptauit authoritate principis.⁊ dicit qd nec tunc potest agere querela.Jac.de aret.tꝫ contrarium a contrario sensu huius.§.⁊ quia tunc adoptio tenet ⁊ transit filius in potestatem:vnde tunc locum habent que dicuntur de arrogatione.inst.de adop.§.item.⁊.s.de adop.l.si arrogator.

5 In ea prouincia. Actor†sequitur forũ rei.h.d.intellige cum determinatione glo.

1 Testamentum filij in adoptionē dati an sit validum:et an pater contra illud habeat querelam inofficiosi.
2 Officium tutoris non debet sibi esse damnosum.

Edictum

1

Aduersus. †Op. ꝙ testamētū ipso iure sit nullū cū filius esset i potestate. sol. vt gl. ꝛ tene vltimā solutionē ꝙ hic loquaꝛ in castrēsi peculio cōtra qđ ſm ista iura dabaꝛ qrela: hodie nō, vt. C. e. l. fi. ꝛ no. ꝛ dixi. s. e. l. j. Alia so. gl. ꝙ hic nō tenuerit adoptio non procedit: q2 remansisset in potestate patris naturalis. ꝛ sic testamentum nullum esset.

2 **Tutores.** Officiū †tutoris non dꝫ sibi esse dānosum. h. d. ꝛ concor. C. qui accusare non pos. l. iij. ꝛ de adm. tut. l. cum quidam. ꝛ alie concor. sunt in gl. itē nō ob. j. e. l. fi. in prin. vt ibi no.

1 ☞ Edictum successorium habet locum in querela inofficiosi testamenti.
2 Succussurus ab intestato preteritus an ꝛ inquantum rumpat testamentum.
3 Heredi instituto iure vniuersali succedēti cōpetit querela inofficiosi. secus si titulo particulari.
4 Religionis ingressus equiparatur morti.

1

Sis qui. †In querela locus est edicto successorio. h. d. ꝛ facit. s. eo. l. pater. ꝛ qđ ibi dixi. ꝛ si dicas sequēs in gradu facit pro opi. bul. in qōne notata. d. l. pater. si exponas ordine sed nō gradu, vt. s. e. l. si nō mortis. §. fi. tūc nihil facit ꝓ eo. Opp. ꝙ ille agere debet querela qui est exheredatus: ꝛ erat talis qui debebat institui sed sequens in gradu nō erat instituendus: ergo nō debet agere querela noīe huius contrariꝫ. hic sunt due lecture vna ꝙ loquaꝛ in casu. d. l. pr. s. e. ꝛ qñ sunt in pari gradu. alia ꝙ hic veniat sequens ex psona primi non ex sua et querela fuit preparata. Dyn. intelligit ꝙ veniat sequens ex successorio edicto ab intestato et qđ ambo fuerint exheredati lꝫ sequens non debuerit institui. Et dic ſm Pet. cum querit an sequēs admittatur ad querelam primo excluso. Aut sequens est in pari gradu et indubitāter admittiꝛ, vt. d. l. pater. s. eo. aut est sequens in gradu ꝛ successione vt si queraꝛ an admittaꝛ nepos et excluso filio vel auus excluso patre. ꝛ dicit qđ nō suo iure, vt. j. de iniusto testa. l. si qs exheredato. Dy. scđm tꝫ si queraꝛ an sequēs admittaꝛ ex psona ꝓcedentis aut ꝓcedens est exclusus morte ꝛ sequēs admittiꝛ, vt. C. e. l. si quis filiū. aut est exclusus tpe sniavel pacto ꝛ heres eius nō pōt contrauenire. j. de reg. iur. l. ex psona. ꝛ vide etiā qđ no. ꝛ dixi. d. l. pater. s. eo.

2 **Quantum.** †Op. ꝙ intersit quis sit heres vt. s. e. l. cū mater. so. dic ꝙ nō refert extraneus an filius sit institutus q2 semp rūpitur ꝓ ea pte pro qua exheredatus erat successurus ab intestato et nō in plus. Sꝫ an in querela vnus faciat partē alteri dixi plene. s. e. l. mater in fi. glo. hic habet plus parte sua ibi non vt ibi no.

3 **Si heres agnoscens.** †Uoluntate testatoris excludiꝛ a querela. h. d. et non obst. j. ad syl. l. si sequens. §. fin. vt ibi colligitur. Item non ob. j. l. proxi. §. fi. vt ibi no. Et facit ad qōnem no. C. e. l. seq. ꝛ fi. ¶ Et no. bene fi. huius. §. q notabilis est. quia lꝫ in viuo testatoris non videaꝛ valere pactum de futura successione, vt C. de pac. l. pactū. et de colla. l. pactum. tñ si post mortem testatoris filius subscribēdo testō in quo erat exheredatus non potest agere qrela. Sed an invita patris talem consensum possit filius abhibere, dic vt no. et plene dixi. C. e. l. si qñ. §. illud in fi. ¶ Itē facit fi. huius. §. arg. ꝙ si pater in testō reliquit filio naturali plus ꝙ deberet ꝙ heredes possint hoc ratificare. ¶ Item adducit Guid. de suza. arg. ad aliā qōnē quaꝫ dicit fuisse regītꝫ: Quidam habebat res feudales cum cōsortibus suis. isti consortes fecerunt pactum cū eo ꝙ de ipsis rebus ordinaret sicut sibi placeret. post mortē suam iste ingressus fuit quoddā monasterium

4 et eidem ipsas res feudales donauit. nunquid isti poterunt retractare. dicit ꝙ nō † q2 religionis ingressus morti equiparatur vt. C. de episc. ꝛ cle. l. deo nobis. dicit tñ ꝙ si filius postea sibi nasceretur ꝙ filius posset reuocare talem donationē per. l. si vnꝗ. C. de reuo. dona. non obstāte sibi aliqua pscriptione q2 res feudales non prescribuntur vt in vsibus feu. de ꝓhibita feu. alie. ꝑ Federic. l. imperialis beniuolentie. ¶ In glos. si habes non ibi vendidit sed falsa vt. s. eo. l. si vt proponas. §. j. ꝛ iō tene sequentē ibi vel suo. In gloss. sed cur diuersum in fi. Imo dic q2 hereditatē habeo ex testō primi testatoris. arg. j. ti. pri. l. veluti. sed legatuꝫ nō possum habere nisi ex testō primi testatoris: ꝛ illud videor agnoscere. Ja. vel dic ꝙ in hereditate res aliquas nō agnouit singulariter: in legato sic. ar. C. de euict. l. j. preterea in legato habet tantū emolumentum in hereditate etiam onus. j. man. l. si hereditatem.

1 ☞ Aduocatus vel ꝓcurator pro herede videtur testamentuꝫ approbare: qua propter excluditur a querela. idem de herede legatarij legatum exigente.

1

Si exheredatus. †Speciale ē odio querele vt q fuerit aduocatus vel procu. pro testamento excludatur ab ea. h. d. tex. ꝛ gl.

Si legatario. In gl. posset ergo in fi. ar. cōtra. s. ea. l. filius. §. multomagis. sed dici pōt ꝙ ibi ex necessitate prosequebaꝛ litē a defuncto inchoataꝫ.

¶ De petitione hereditatis. Rubrica.

1 ☞ Libellus qualiter fit in actione petitionis hereditatis cōcipiendus: ꝛ contra quem detur hec petitio.
2 Heredi hereditatem solo animo adeunti datur petitio hereditatis.
3 Cautio ꝛ satisdatio qualiter fieri debeant: ꝛ in quo differant.
4 Hereditatis petitio quare contra titulo possidentē non detur.
5 Dolo desinens possidere tenetur actione petitiōis hereditatis.
6 Hereditatis petitio an includat fructus ꝛ seruitutes.
7 Hereditatis possessor tenetur restituere rē ꝛ quicquid superlucratus est.
8 Dolo desinens possidere habetur ac si adhuc possideret.
9 Uerus heres recipiens pretium rei hereditarie vendite sibi preiudicat.
10 Uerus heres cadens a possessione hereditatis quā possidebat an habeat petitionem hereditatis.
11 Statutum concedens recipere ex inhonesto, an sit validum.

1

Super rubrica. ¶ †Ista actio est vniuersalis. ꝛ qñō ꝯcipiaꝛ libellus i ea ꝛ alijs vniuersalib⁹, dicvt no. ꝑ Gof. in libello de act. vniuersali. primo quater no. ꝛ vide eūdē i ti. de pe. he. ꝛ Azo. in sum. e. ꝛ qđ dicā. j. ti. pri. l. j. in prin. ꝛ Inn. de offi. dele. c. cō querēte. Et diuide titulū: q2 prīo ponit cui deꝛ petitio he. vsqꝫ ad. l. regulariter interpoñ. aliqua priuilegia petitiōis he. j. l. diuus. so. pos. ꝯ quē deꝛ petitio her. regulariter vsqꝫ ad. l. itē vidēdū. §. nūc videamus. ibi poniꝛ qd veniat in ea, vsqꝫ ad. §. ꝓter. hic in. l. itē veniunt. ibi ponit verba senatuscōsulti. ꝛ ea exponit vsqꝫ in fin. an admittaꝛ talis libellus in hac acti. peto tales res quas dico ad me pertinere iure paterno. vide Rof. in libello hoc eo. ti. in conceptione libelli. Et no. circa istā materiam
2 ꝙ si heres †adiuit solo animo daꝛ sibi hec actio, lꝫ corpore non possederit, vt insti. de here. quali. ꝛ differentia. §. fi. ꝛ de acquirē. pos. l. cū heredes. si aūt apprehēdit hereditatē animo ꝛ corpe ꝛ postea cadit a possessione nō daꝛ sibi hec actio: vt dixi. j. eod. l. si a dño vel patre. §. si possessor. qđ est bene notādum an agens ista act. teneaꝛ exprimere an sit heres ex testō vel ab intestato. dic vt dixi. C. de eden. l. edita. ver. dubitari et vidi. hec actio daꝛ successori ex testō vel ab intestato. j. eo. l. j. Quo iure heres heredis sit successor testatoris. j. e. l. veluti. an ex iure superuenienti sequatur cōdēnatio. j. eo. l. si hereditatē cōtrouersia mota impediatur alienatio rerū hereditariarū. j. e. l. diuus. ꝛ de significato dictionis nisi. Et qñ dicaꝛ controuersia vtrum añ litē cōtest. vel post.
3 †Et de significato verborū cautionis ꝛ satisdationis, ꝛ ꝙ satisdatio dꝫ fieri iuxta q̄titatē rei pro qua prestaꝛ de alotera numeri. e. l. §. diuus. ꝛ an exceptio falsi impediat processuꝫ cause principalis. ꝛ de eadē materia vide in. l. se. si testamentū. an differatur iudicium liberale intentata querela. j. e. l. si quis libertatem. Et ꝙ capitula ꝛ positiones ipertinentes nō admittantur ꝛ testis dictum deponentis vltra capitula nō valet. ignorās eligere non videꝛ nec per electionē sibi preiudicat. j. e. l. legitimā. ꝯ queꝫ detur petitio here. j. e. l. regulariter. ꝛ de vtili ꝛ directa ꝛ qñ den
4 tur directo vel vtiliter. †Et que est rō ꝙ petitio here. non datur contra titulo possidentē, an pro vna re deꝛ peti. here. j. eo. l. licet minimam qñō possit possidere pro herede qui nō est heres. j. e. l. pro herede. an cogaꝛ quis dicere titulū sue possessionis. j. eo. l. q interrogatus. hec actio pro possessore adiungitur omnib⁹ titulis. j. eo. l. necvllā. §. omnibus. ꝛ qd si sciens emit a furioso. ꝛ qd si predo habeat titulū qui sine dolo desijt possidere non tenetur hac acti. eo. l. §. is aūt. heres teneꝛ hac act. ex persona defuncti q ex sua nō teneret. j. e. l. ab herede. ꝛ an heres possit vsucapere ꝙ defunctus nō poterat quatuor casus speciales in quibus daꝛ hec actio ꝯ titulo possidentem. ea. l. §. ꝙ si quis emptor vniuersitatis tenetur hac actione vtili. e. l. §. si qs sciens. ꝛ. §. sequētib⁹. possidens alij non sibi nō teneꝛ. e. l. §. si quis absentis. offerens
5 se liti dolose hac actione teneꝛ. ea. l. §. non solū. † qui dolo desijt possidere tenetur hac actione nisi possessor sit paratus iudiciuꝫ suscipere ꝛ rē restituere. e. l. §. itē si quis. ꝛ soluendo litis estima

Et

tionem, vnus nō liberat aliū. debitor hereditarius cōuenitur hac
actione quasi possessor. ea. l. §. fi. an debitum in diē possit deduci
in iudiciū. j. e. l. ꝙ si in diē. Qui tenetur ex eo qđ hꝫ actionē cēdēdo
liberatur. e. l. §. iul. ꝛ ꝙ actiones ex maleficio cedi possunt. Cui detur
pauliana caluisiana ꝛ fauiana. e. l. §. iul. idē scribit. Contendēs
se heredē ꝛ soluēs legata an teneatur vero heredi. ea. l. §. idē iul. et
ll. seq. que veniant in petitione here. j. e. l. itē videndū. §. nunc di
camus. ꝛ an feuda veniant in ea ꝙ etiā corpora nō hereditaria
in ea veniant. j. e. l. ꝛ nō tm̄. si vsucapio sit impleta ab herede, an
6 illa res veniat in hac actione. e. l. §. ꝙ si pro emptore. † An serui
tutes ꝛ fructus veniant in ea. e. l. §. seruitutes. necessario empta
nomine hereditatis imputantur vero heredi. j. e. l. itē veniunt. Et
quid si distraxit possessor res hereditarias. e. l. §. simili modo. ac
cessiones naturales veniunt in ea iure actionis. e. l. §. itē non so
lum. Actio subrogata in locū alterius nō sapit naturā illi⁹. e. l.
ꝛ. §. cū ꝑdixim⁹. Vba senatuscōsulti ꝛ eorum expositio. e. l. §. pter h.
ꝛ. §. sequen. ꝛ ꝙ bonefidei possessor nūꝙ teneatur vltra ꝙ sit locu
pletior in. §. cū autē. ꝙ an ciuitates habeant rē publicā ꝛ ius fis
cale. e. l. §. aptanda. ꝙ scientia ꝛ denunciatio paria sunt. ea. l. §.
petita. ꝛ nō refert a quo denuncietur quo ad inducendū malā fi
dem. e. l. §. a quo. ꝛ qūo teneatur possessor tā bone fidei ꝙ malefi
dei si alienat res hereditarias nec tenetur ad vsuras pecunie quā
nō habuit. j. eo. l. si possessor. Et an possessor possit vendere steri
les. e. l. §. j. ꝛ qūo teneatur restituere pretiū rerū venditarū. eo. §. ait
senatus. ꝛ qđ de rebus perditis ꝛ diminutis. ea. l. §. fi. ꝛ. l. se. ꝛ qđ
7 dicatur perditū ꝛ quid diminutū † possessor hereditatis tenetur
restituere rē ꝛ quicquid est superlucratus. j. e. l. si ꝛ rē ꝛ pretium.
ꝛ plene qñ pretium succedit loco rei. ꝛ alia pulchra circa hoc qđ
clausula rescriptorū ꝛ statutorū incerta declaretur per sequentē.
j. e. l. vtrum pena veniens contemplatione rei hereditarie cadit
in hac actione. secus si cōtemplatione persone. ead. l. §. proinde.
expositio verborū senatusconsulti. j. e. l. sed lege. eod. §. qđ ait se
natus. ꝛ quis dicatur malefidei possessor. ꝛ ꝙ falsa est glo. que di
cit coniunctas personas exigere posse. nō refert quis sit malefi
dei pos. ab initio vel ex postfacto. e. l. §. de eo aūt. ꝛ an malefidei
possessor de fatalitate teneatur. error iuris nō cōstituit quē in do
lo. ea. l. §. scire. ꝛ differētia inter rite ꝛ recte. ꝛ nō sequitur nō est ꝑ
do: ergo est bonefidei. qđ post litē motā omnes possessores sunt
malefidei. ea. l. §. si ante litē. ꝛ quare aliud in hac act. ꝙ in rei vē.
vbi exigitur litis conte. ꝛ ꝙ controuersia dicitur ante litem conte.
8 † Qui dolo desijt possidere tenetur ac si possideret. ead. l. §. proinde
inquit. ꝛ dicitur dolo desijsse possidere qui non quesiuit pos. cum
posset. Quod qs teneatur ad antidora. e. l. §. consuluit. ꝛ an va
leat pactum si mutuo tibi. x. quod tenearis mihi totidē mutua
re: si quis plus expendit propter hereditatem quam putat esse
suam non deducit de heredi. e. l. §. si quis re sua. ꝛ difficile. i. im
possibile. ꝛ econtra qñ quis dicatur factus locupletior. ead. l. §.
adeo autem. ꝛ ꝙ media via eligitur. an de expensis restituendis
deducantur ille quas domi fecisset. ead. l. quod autem. vbi sperat
moueri iudiciū petitionis hered. omnia alia silent. ea. l. §. item si
rem distraxit. ꝛ bonefidei possessor nullo casu tenetur vltra ꝙ sit
locupletior. ꝛ an quis possit suscipere iudicium pro alio animo
nouandi inuito actore. ꝛ an venditor possit in se suscipere iudi
9 cium motum emptori † verus heres recipiendo pretiū rei here
ditarie vendite sibi preiudicat. idē si debitum exactum recip. eo.
l. §. si minori. petitio here. mixta est. ea. l. §. petitio. an pacto here
ditatis ꝛ fa. her. sint paria. ea. l. §. hoc senatus que augeant he
reditatem. ea. l. §. augent. in multorū honestorū domibus lupa
naria exercētur. j. e. l. ꝛ ancillarū ꝛ lupanaria. ꝛ an hec lex iure ca
nonico sit correcta si possessor soluit nomine hereditatis. et de
pecunia hereditaria quid iuris. ꝛ quid si suo nomine soluat. j. e.
l. si quid possessor. an licitum sit alicui rē suam negligere. eadē. l.
§. sicut autē sine actione nemo experitur. e. l. §. filiussa. miles po
test condere testamētum. j. e. l. filiussa. Quod possidet ex heredi
tate filius vel seruus videtur possidere pater ꝛ dn̄s. ea. l. §. j. ꝛ. l.
10 se. † Si verus heres aliqn̄ possidet hereditatē ꝛ cadit a possessio
ne non habet petitio. here. sed rei ven. j. eod. l. si dn̄o. §. si posses
sor. fructus intelliguntur deductis expen. ead. l. §. fructus. ꝛ que
expense deducantur. Et an de decima deducantur expense. ꝛ an co
lonus qui prestat dn̄o medietatem fructuum deducat expēsas.
ꝛ qñ quis de consumptis fructibus teneatur. ꝛ differentia quo ad
predicta inter malefidei possessorem ꝛ bone in duabus. ll. seq. an
malefidei possessor indistincte de interitu teneatur. j. eod. l. illud. ꝛ
ꝙ quis non debet ius suum indefensum relinquere. fructus au
gent hereditatem ꝛ actiões quesitas pretextu hereditatis pos
sessor reddere tenetur. e. l. §. pen. ꝛ fi. crescente estimatione rei lite
pen. crescit fideiussoris obligatio. j. eo. l. si quo tempore. ꝛ ppter
tale argumētum de nouo cauetur. an admittatur contrarietas
ab initio vel successiue. j. e. l. postꝙ plene. ꝛ an accusatio vel peti
tio calumniosa repellatur. ꝛ de eo qui se liti obtulit. j. eo. l. qui se
obtulit. quid differat predo a pdonis loco. j. eo. l. predonis loco.
qui primo dixit testm̄ falsuꝫ ꝛ succubuit, pōt dicere nullū vel mi
nus solēne. j. e. l. lucius. differētia est inter alienat. voluntariā, ꝛ
necessariā in hac actiōe. j. e. l. in estimationibus. bonefidei posses
sor hrēditatis administrat res tpe perituras. j. e. l. si bonefidei. here
ditas est ius sine vllo corpore. j. e. l. hereditas. possessor imputat
expēsas circa monumētū factas. e. l. §. si defuncto. ꝛ de authori
tate principali ꝛ pōtificali ad pias causas exequēdas. de substi
tu. exemplaria facto furioso. j. e. l. furiosi. qui fructus veniāt iure
actiōis ꝛ qui officio iudicis. e. l. §. fructuū. Inhonesta recepta re
11 stituit possessor. j. e. l. possessor. † ꝛ an sit licitū statutū ꝯcedēs reci
pere ex meretricio. Emptori hereditatis datur hec actio. j. eo. l. ei q
partes. ꝛ in hoc differt emēs a fisco ꝛ priuato litigās cū duobus
si vni restituit recipit ab eo cautionē indēnitatis. j. e. l. pe. ꝛ datur
remedium cōtra fraudē de qua ibi dicitur. An exceptio ꝛ iudicis
officiū cōcurrant. j. e. l. fi. ꝛ facit ꝙ prohibitus a statuto oppone
re exceptiones declinatorias per pcuratorē possit super eis iudi
cis officium implorare.

1 ☞ Actio petitionis hereditatis datur veniente ad successio
nem de iure ciuili ex testamento vel ab intestato iure veteri
vel nouo.

Hereditas. † Hec actio datur veniēti ad suc
cessionē de iure ciuili ex testō:
vel ab intestato iure veteri vel nouo. h. d. cū duabus
ll. seq. ¶ In gl. nō iure ibi, adire nō possit. s. de iure ci
uili. ꝛ dic vt no. j. de iniusto testa. l. cū in scđo.

1 ☞ Pronomina tertie persone an possint construi cuꝫ prima
persona verbi pluralis numeri.

Siue. † Gl. laborat circa expositionē hui⁹ litere
tu dic siue suo noīe sed nō p se sꝫ per filiuꝫ
vel seruū nō nostro iuri subiecto. ꝛ no. ꝙ dicit glos. de
mala grammatica.

1 ☞ Hereditas alieno noīe delata quo iure dicatur possideri.

Veluti. Ibi vel ab intestato. s. ptinet ad vos he
reditas iure veteri. † Glo. querit si sum
heres titij q fui heres seij q iure fui heres seij ꝛ finali
ter approbat primā opi. Sed vr̄ ꝙ scđa sit verior per
hāc literam que dicit ꝙ ex testamento sumus heredes seio qꝛ
succedimus titio q seio ex testamento successit. inspicit ergo cau
sam primam non secundam. Old. vel dic: Aut petit hereditatē
seianam vt seianam: ꝛ tunc petit eo iure quo titius est heres seij.
aut petit seianam vt titianam: qꝛ factus est heres titij. ꝛ sic iun
cta est vtraqꝫ hereditas simul. vt. j. de vulg. ꝛ pu. sub. l. sꝫ si plu
res. §. si filio. ꝛ. C. de iur. deli. l. quidā. ꝛ tūc petit eo iure qđ est he
res titij: posset ēt dici fm Ja. de ra. ꝙ heres est primi defuncti ex
testō ꝛ secūdi ab intestato. sicut si tu emisses rē ꝛ donas eam mi
hi possum dicere meā ex cā donationis attēta cā pxima et ex cā
venditionis inspecta cā remota qua tu emisti: qꝛ aliter a te non
habuissem nisi emisses: ꝛ sic pōt dici heres primi defuncti ex cā
remota ꝛ secundi ex cā pxima. si ergo cōsideremus titulū proxi
mum. glo. bn̄ dicit: qꝛ sum heres seij ab intestato si cōsideremus
titulū vel causam remotā tūc sum heres seij ex testō: ꝛ qꝛ suꝫ he
res titio ab intestato illud ꝙ petere poterat ex testō seij. ꝛ ego pe
tere potero. ar. j. eod. l. nec vllā. §. vtrū. ꝛ de castensi pec. l. j. nec est
inconueniens ita cōsiderari diuersos titulos. vt. j. de acq. pos. l.
iij. §. ex plurimis. ꝛ de reg. iur. l. non vt ex pluribus. Gul. ꝛ vide
C. de here. insti. l. fin.

1 ☞ In iudicio vniuersali veniunt ea que post litis conte. reus
cepit possidere.

Si hereditatē. † Qn̄ nouuꝫ ius vel no
ua causa agendi nō su
peruenit actori sed solū facultas dirigēdi iudicium
in certam personā ex eadē instantia fit cōdemnatio.
h. d. ꝛ de hoc plene no. ꝛ dixi. s. de iudi. l. non potest. ꝛ vide Ros.
de peti. here. directa.

1 ☞ Possessor hereditatis que est in controuersia nō potest alie
nare.
2 Dictio nisi, quid importet vel operetur.
3 Controuersia diuersimode consideratur.
4 Possessor hereditatis litigiosi an cautione vel satisdatione pre
stita poterit alienare.

Hereditatis

5 Hereditatis petitionis iudicia sunt tria.

1 DIuus. †Pulchra est hec lex ⁊ ponit quedaꝫ
singularia in petitio. her. ⁊ breuiter di
cit sola controuersia mota in peti. her. impedit alie-
natio rerum hereditariarum nisi ex necessaria causa
2 vel nisi fuerit satisdatū. Et no. d significato dictōis †nisi[a] q2 h. l.
a videt destruere ꝙ cōiter dicunt doc. sed de hoc dic vt dixi plene
s. si quis caut. l. si eum. §. qui iniuriarum. Opp. ꝙ iudicij futuri
nō facti in alienatio. vt. j. de excep. l. si post litē. sol. vt gl. vel al'r vt
in ꝯrio not. modo colligamus aliqua vtilia. primum est ꝙ con-
trouersia dicitur ante litem contesta. ⁊ pro hoc. j. e. l. item veniūt
§. petitam. ⁊ clarius in. l. sed si lege cōmis. §. si ante litem. ⁊. C. eo.
l. j. ⁊. l. si post motā innuit ꝙ controuersia sit tam in iudicio q̃ ex
tra. ¶ Sed iure feudorum verbum controuersie videtur posse
3 sumi diuersimode. † vt colligi pōt de controuersia inter dn̄m et
vasallum: de controuersia inter dn̄m ⁊ emptorem: ⁊ de contro-
uersia inter masculū ⁊ feminā. ⁊ si de feudo cōtrouer. fuerit. ⁊ ibi
est etiam verbū contentio. ⁊ de controuer. feudi apud pares ter
minanda. ⁊ ti. apud quos controuer. feu. debeat terminari. ⁊ de
contentione inter dn̄m ⁊ vasal. ⁊ tit. seq. Sed ꝙ controuersia sit
per litis conte. facit. C. de proxi. sacro. scrinio. l. in sacris. ⁊. s. de
transa. l. controuersia. ⁊ de verbo ob. ⁊ verbo querimonia. ⁊ ver
bo lis. ⁊ verbo cā qualiter accipiant vide qd notaui. C. de trāsa.
l. causas. ⁊ in alphabeto qualibet ipsarū dictionū. ⁊ puto ꝙ iu-
ra diuersimode ⁊ promiscue his vocabulis vtant ⁊ añ litem cō
testa. ⁊ post. ⁊ in iudicio ⁊ extra. vt ibi dixi. Et ad predicta vide
in Specu. de emp. ⁊ ven. §. j. ver. ⁊ not. ꝙ promittens. secundum
ad qd sepe allegat est ꝑpter illud qd de satisdatione dicit. ⁊ post
ea dicit cautione solita que intelligit sine fideius. vt dicit glos. et
pro hoc. C. de verb. sig. l. sancimus. vbi de hoc plene dixi. s. de iu
4 di. l. in omnibus. † ¶ Sed an prestita hac satisdatione vel cau-
tione poterit indistincte res hereditarias alienare: gloss. non fir
mat pedē, sed ista litera innuit ꝙ sic. ꝯrium tenent doct. ⁊ dicūt
ꝙ etiam prestita cautione nō est licitū alienare nisi causa cogni
ta ita ꝙ ille ver. causa autē cognita, determinat precedētia, ⁊ cū
eis debet legi exponēdo autē pro sed. q. d. si satisdare valuerit ꝑ-
mittitur alienare sed non simpliciter sed cā cognita. ⁊ sic est ma
gis prohibitio q̃ permissio alij exponunt verbuꝫ nisi maluerit
nisi pro ⁊ si, vel pro sed. ⁊ abundat verbū maluerit. ⁊ ibi esset res
peritura forte sine decreto pretoris distrahi posset. ar. j. de oper.
no. nun. l. de pupillo. §. si quis. non etiam credas ꝙ pro vna sola
re que distrahatur causa cognita debeat satisdare de tota here
di. sed de re illa tm̄. Et hoc indicant verba illa pro omni q̃tita-
te ⁊c. non eīm dicit pro tota q̃titate ⁊ qualis debeat esse satisda-
tio dic vt in vltima glo. Faciunt predicta si res alique sunt seq-
strate ꝙ cā cognita possint vendi ⁊ pretiū ⁊ pro hoc de mino. l. ⁊
si sine. §. quesitum. versi. idem faciunt. ⁊ melius de dolo. l. si oleū.
vbi de hoc dixi.

5 DIuus. †Loquitur de ꝑcedēti satisdatione, sed ex alia
causa. ⁊ glos. exponit iudiciorū. i. iudicij. ⁊ dicit
ꝙ est aleoteta numeri vbi plurale ponitur pro singulari. sed po
tes tenere verbū iudiciorū ꝓprie: q2 tria sunt iudicia heredita-
tis petitionis. vnū de quo agit hoc tit. alia duo pretoria. s. pos-
sessoria here. petitio ⁊ fideicōmissaria hereditatis petitio de qui
bus. j. subijciuntur duo tituli. ¶ Opp. ꝙ non suspendat iudi-
cium petitionis here. per causam falsi, vt. C. de edic. diui adria.
tol. l. ij. gl. dicit ꝙ ibi loquitur in possessorio: vel dic vt in contra-
rio no. ⁊ sic facit ꝙ si peto ex instrumēto in quo mihi teneris ⁊ tu
accusas instrumētū de falso ꝙ primo agi debeat de causa falsi ⁊
suspendi causa debiti. si vero excipias de falso tūc vtraqꝫ simul
agatur. ⁊ pro hoc. C. de falsis. l. satis aperte. ⁊. l. vbi. ⁊ si ex falsis
instrumentis. l. j. ⁊. j. l. proxi.

1 ☞ Accusatione falsi testamēti pendēte non datur legatuꝫ ex
testamento.

1 SI testamentum. ¶ † Duos po-
nit casus vt glo.
dicit. ⁊ iō diuide in duas partes: q2 in prima erat que
stio inter scriptum ⁊ legitimum de falsitate testamē-
ti ⁊ alius petebat legatum ex ipso testamento. vsqꝫ ibi ei tū ibi
idem dicebat testamentū falsum ⁊ petebat legatū. ⁊ ideo sibi cō
trarius repellitur: expone ergo falsum esse dicat ab vna ⁊ lega-
tum petatur ab alia. Et no. ꝙ doct. ex hac. l. colligunt querelam
falsi esse preiudicialē ⁊ petitionē here. similiter diuersimode tū
q2 querela ideo est preiudicialis: q2 preiudicat inter eosdem liti
gantes ⁊ est proprie preiudicialis ⁊ plene ⁊ per Rof. preiudicat
eis quibus preiudicant. sed petitio here. ideo dicit preiudicia-
lis, q2 snia lata etiam alijs potest preiudicare: sed non ad plenū
sed solum ad qualequale preiudiciū. ¶ Op. ꝙ litera sibi cōtra
dicat: q2 primo dicit alternatiue vel solui legatū cautione obla
ta vel de falso querit in fin. dicit omnino legatū denegandū. sol.
patet ex diuisione litere quā. s. feci. ¶ Querit glo. cuius erit ele
ctio vtrum heredis an legatarij. glo. videt tenere ꝙ sit heredis:
q2 est debitor, vt. j. de iur. do. l. plerūqꝫ. Contrarium tenet Jac.
bu. ⁊ dicit ꝙ electio est legatarij ⁊ dicit esse casum. C. e. l. fin. Ad
hoc vide quod dixi in simili questione. j. ad. l. fal. l. in q̃titate. §.
magna. in fi. Alij dicunt aut heres scriptus confitetur legatuꝫ
relictum: ⁊ tunc prestat cū cautione, vt hic. aut diffitetur: ⁊ tunc
primum de hoc cognoscit sit relictum vel non. ⁊ si probetur reli a
ctum prestabitur cum cautione vt in contrario. pro opiniōe ꝙ
sit electio legatarij facit qd not. j. l. proxi. C. de no. ope. nunc. l. j.
alias est. l. fi. de edif. priua. ⁊ quod dicit de procuratore in cuius
electione est probare mandatū vel de rato cauere. C. de procu. l.
j. preterea non videt heredē eligere debere: q2 vnū de alternati-
uis non est in eius potestate. s. liquidare causam falsi, sed poti[9]
est in potestate accusatoris. male ergo petit heres legatum dif-
ferri donec causa sit liquidata. ⁊ pro hoc ar. j. de cōdi. inde. l. cū
his. in fi. ¶ Sed inter quos agit causa falsi in primo casu hui[9]
l. quidam dicunt ꝙ inter heredeꝫ ⁊ legatariū, qd nō placet Jac.
bu. q2 quilibet eorū dicit testamentū valere: ⁊ ideo dicit ꝙ ipsa
causa agit inter scriptū ⁊ legitimū ⁊ preiudicat legatarijs cita-
tis vel scientib[9], vt. j. de re iudi. l. sepe. §. scientibus. ¶ Item op-
po. ad secundam partē. l. ꝙ licet dicā testamentū falsum admit
ti debere ad legatū, vt. j. de iur. fi. l. edicto. Sol. vt glo. q2 aut pen
det questio facti: ⁊ interim nō admittor. aut est finita: ⁊ tūc per
sententiā. aut q2 destiti. primo casu aut pronunciatū est testamē
tum verū esse ⁊ priuor legato tanq̃ indignus. aut pronunciatū
est falsum ⁊ similiter perdo legatū: q2 ex falso testamēto deberi
non pōt. aut destiti ⁊ peto legatum vt in contrario.

a ¶ Nisi. Adde Bar. ⁊ bal. in l. actione. C. d transact. Car. i cle. j. de vsur. Alex. in. l. j. de of. eius. ⁊ in. l. quodcūqꝫ. §. fi. de ver. ob. et in ꝯsi. lxxxvij. j. parte ple. per Bar. ⁊ Aler. i l. si eū. §. fi. ff. si qs cau. in. l. fi- deicōmissa. §. fideicōmissuꝫ. de le. iij. in. l. q- bus. §. quidaꝫ d ꝯdi. ⁊ demō. Flo. in. l. vēdi- tor. §. si cōstat. ff. cōis predio. Dy. in regl'a, peccatū. in. vj. ⁊ ibi dn̄s me[a] dominus Bo herij.

1 ☞ Judicia particularia per que preiudicat petitioni heredi-
tatis differunt quo ad iudicium vniuersale finierit.
2 Quinquenniū dicitur longum tempus.
3 Liberalis causa non potest preiudicare in querela inofficiosi te
stamenti.
4 Beneficiū restitutionis an possit in modū exceptionis post qua
driennium opponi.
5 Judex potest actori ex iusta causa terminum prefigere.
6 Testis nō dꝫ interrogari nec deponere extra capitula.

1 SI quis libertatem. ¶ † Ista. l.
reputat diffi
cilis ⁊ obscura ⁊ gl. adhuc magis eā offuscat: ⁊ ideo
pro declaratione diuide fm Ja. but. in duas partes
principales. prima durat vsqꝫ ad ver. nā cū qdā. Ibi scda vsqꝫ
ad fi. In prima loquit qñ petebat libertas a scripto herede tan
q̃ relicta ex testamēto ⁊ filius exheredatus petebat differri iu-
dicium libertatis ne sibi fieret preiudiciū in querela ⁊ per cōse-
quens in petitione here. q2 pretores consueuerunt fauere liber-
tatibus. ⁊ dicit ꝙ differtur iudiciū liberale si querela est ꝑ filiuꝫ
intentata vel intentari de proximo sperat. Secūda pars subdi
uiditur in tres: q2 in prima Licinianus defendebat sibi liberta
tem ⁊ hereditateꝫ, ⁊ erat possessor. vsqꝫ ibi, non vere. in secunda
Licinianus vendicabat sibi libertateꝫ ⁊ hereditatē erat peritu
rus: q2 vt possidebat vsqꝫ ad ver. quoties. Ibi Licinianus pete
bat libertatē per aliud q̃ ex testamēto vsqꝫ in fi. primā gl. mag.
similiter diuide in tres partes. prima reprobat nec est vera ⁊ du
rat vsqꝫ ad ver. ideoqꝫ. Alij ponūt ibi secunda in qua ponit ve-
rus casus. ver. nā cū quidā. imo melius inversi. econtra. ⁊ durat
vsqꝫ ad ver. vel dic ꝙ simpliciter. ibi ponit verū casum in princ.
huius. l. Alie gloss. signant quedā argumenta ꝯria. Ray. diui-
dit in tres partes. in prima vnū dictū. in secunda aliud depen-
dens a primo. in tertia determinatio premissorū. secūda ibi, naꝫ
cum quidā. tertia ibi quoties. ⁊ habet quatuor lectu. glos. tenet
secundam ipse tenet quartā. in prima parte fm Ja. de ra. Et se-
cundam in secunda habita distinctione qs possideret heredita
tem, Licianus an filius exheredatus. ¶ Ibi libertatē solam.
¶ Ibi ex testamēto inofficioso. ¶ Ibi cognitio iudici. ¶ Ibi
inducat. i. cancellet propter cōtumaciā alicuius partiū. de hoc
C. de sol. l. inductū. ¶ Ibi sustinent. i. differūtur. ¶ Ibi patie-
batur. ⁊ sic erat in possessione libertatis. ⁊ dic a filio exhereda-
to. ¶ Ibi ipsum Licinianū. qñ filius poni debeat hereditateꝫ
vel ipsum filiū exheredatū: qm̄ Licinianus possidebat. ¶ Ibi
Liciniana qui nō possidet hereditateꝫ sed filius exheredatus.
¶ Ibi suscepti ab ipso Liciniano per modū excepti. s. ibi oppo
site de querela ab ipso filio exheredato. vt. s. eo. l. pap. §. si filius.
2 ¶ † Ibi quinquenniū. q. d. non debet fieri mora libertati per lō
gum tp̄s. est aūt longū tempus quinquēniū licet glos. aliter in-
telligat. Jac. de are. ⁊ Ray. ¶ Ibi imploret per ipsum exhere-

datum contra Licinianū possidentē per modū agendi put iste ver.cōtinuat ad primū casum prout vero ad secundū casuz exponas per filium exheredatū opponentē querelā in modum excep.contra Licinianū possidentē hereditatē. ¶ Ibi cōtestatūz iudicium in querela vel peti.here. ¶ Ibi libertatis relicte in te
3 stamento qd dicit inofficiosum vel dici sperat. ¶ † Ibi liberalē causam.q2 per eā nullum fit preiudiciuz in querela inof.test. Et hec.l.summarie.h.d. Si libertas dicat ex testamēto cōpetere ꝙ speratur rumpi per querelam vsqz ad finē illius differtur iudicium liberale nisi in possessione hereditatis eo testamento relicte illius de cuius statu conceditur exheredatus filius reperiat. vel nisi aliunde ꝙ ex eo testō libertas cōpetijsse dicat.h.d. Oppo.ꝙ nō debeant differri causē sed detur electio legatarijs si velint legata expectare,vt.s.l.pri.sol. vt hic ⁊ ibi in gl.not.⁊ dixi. ¶ Ultimo ex fi.l.collige ar.quod colligit gloss.Ja.but. ¶ Alij aliter diuidunt vt prima pars duret vsqz ad ver.nā cū quidam. ⁊ coniungunt ⁊ legunt ibi ver.plane summatim.⁊ dicit ꝙ si qs vendicat sibi libertatem ex testamento ꝙ impugnat vel impugnari speratur per querelā ⁊ differtur iudiciuz liberale donec testamenti questio finiat iudice statuēte tēpus arbitrio suo intra quod debeat causa testamenti inchoari.in secūda vsqz ad vers. quoties Licinianus libertatem ⁊ hereditatez ex testamento defendebat si quidē hereditatē possidebat differt iuditium liberale alio possidente nō differtur: q2 est quod ei imputetur cui hereditatem non petit ꝙ non potest imputari eo possidente. in tertio casu vsqz in fi.l.solam hereditatē ex testamento pretendebatur ⁊ libertatem ex alia causa ꝙ ex testamento.⁊ ideo non differtur iudicium libertatis. ¶ Casum pone fm Guid.de suza.plane sicut litera sonat ⁊ reproba primū casum glo.sicut ⁊ gl.reprobat.⁊ q2 in pn.litera nihil de Lici.dicit.Itē nō agebat hic p cōheredē Luciniani: q2 nec coheredē habebat: imo fili⁹ agebat querela ꝯ vēdicātē libertatē vt hoc manifeste indicat litera.j.i ꝟ. si quis possessor ibi.⁊ erat arbitrio eius qui se dnm esset dicit.etiō plane dicatis qd in tota ista.l.querela intentabatur per filium. nec corrigitur.l.ista in aliquo p.l.vlt.C.eo.fm ipsum Gul.licet glos.innuat contrarium.vnde posset diuidi in duas partes tm̄. in prima loquitur in genere vsqz ad ver.nam cū quidam.ibi declarat in specie rescriptū imperatoris de quo in prima facta est mentio. ¶ Oppo.ad versi.nā cum quidam ꝙ non possit procedere.nam filius exheredatus videt sibi cōtradictus dicendo Licinium seruum ⁊ intentando querelā: q2 intentando querelam dicit testamentum valere.⁊ per consequens Liciniū liberū ⁊ heredem. Item si filius exheredatus possideat hereditatem ⁊ petat Licinium in seruum,seruus dicet nō potes: q2 ego sum heres.⁊ propter hoc forte gloss.in primo suo casu posuit casum in tribus personis: tū tn̄ tene lecturā primā ⁊ dic ꝙ hic repellit filius propter preposterationē: q2 primo debuit intentare querelam ⁊ postea iudicium liberalē sic ⁊ alias.C.de her.act.l. vt debituz.⁊ q2 vbi petitur seruus petitur vna sola res hereditaria. ⁊ ideo ista differtur: q2 sperat moueri causa totius hereditatis ⁊ minor petitio succedit maiori,vt.s.de iudici.l.per minorem.

¶ Declarato casu colligamus aliqua ad q̄ ista.l.allegat i practica.Et primo collige ex ver. no.nō sub obtentu.ꝙ beneficiū re
4 stitutionis † in modū excep.opponi nō possit post quadriēniū: sicut hic dicit in querela post quinquenniū non potest opponi. nam hic filius exheredatus possidebat ⁊ querelā in modū exceptionis opponebat fm Jac.de ra.⁊ vide qd dixi.s.ex quib.cau. maio.l.necnon.§.exemplo. ¶ Secundo no.ex versi.plane ꝙ iu
5 dex † pōt prefigere terminū actori ex iusta causa intra quē agat. de quo dic vt dixi ⁊ nota.C.vt nemo inuitus.l.vnica.de ingen. ma.l.diffamari.⁊ per cōsequens potest statuere terminum ad omnes exceptiones dilatorias proponendas.de quo vide p Dy. extra de reg.iur.c.indultum.⁊ est expressum extra de excep.c.pastoralis. ¶ Ultimo allegat finis.l.ꝙ capitula ⁊ positiones impertinentes non sunt admittende.de hoc.C.de proba.l.ad proba.⁊ dixi.C.de iur.cal.l.ij.§.qd obseruari in materia positionū. ver.item ꝙ est impertinens. ¶ Et glo.vltima hic etiam colligit ꝙ si testis deponens super capitulis deponat extra capitula nō facit in hoc fidem dictum suum.⁊ idem tenet glos.j.de iureiu.l. si duo.§.idem iul.⁊.C.qui legi.perso.l.fin.in fi.ar.contrariū adducit glo.in aut.de testi.§.si vero.vbi testis interrogat an sit libera natiuitate.⁊ que aut.posita est.C.de testib.aut.si vero testis.vbi de hoc dixi.⁊ q̄tum ad presens dic an testis debeat interrogari de talibus an sit periurus,infamis,seruus ⁊ huiusmodi.⁊ an eius responsioni credatur,dic vt not.extra de testib. c.cū causam.⁊ dixi bene.C.de testi.aut.si vero dicatur.⁊ de edē. ss apud quē.circa fi.glo.magne.vel dic fm Ja.de bel.aut testis interrogatur de conditione persone sue,seu de his propter que repelli potest a testimonio: ⁊ tunc cogitur respōdere ad petitionem partis ⁊ officij iudicis,vt.d.§.si vero.⁊.§.seq.in aut.de testi.⁊ no.e.ti.circa prin.ver.licere aūt.⁊ arg.s.de postulā.l.quos prohibet.aut interrogat alias extra articulos: ⁊ tunc non tenetur respondere.vt hic.Ja.de bel. 6 ¶ † Et ꝙ testis non debeat interrogari nec dicere extra capitula,facit.j.de questionib⁹.l.diuus.§.ex quibus causis.extra de testi.c.de testibus.hoc verū nisi diceret de connexis vel depēdentibus a capitulis.ar.ff.de admi.tu.l.tutorem.⁊.l.tres tutores.⁊.s.de nego.gest.l.cum actuz. ⁊ de aqua plu.ar.l.at eius.§.fi.⁊.l.seq.⁊ hec vera quando iurauerunt solum super capitulis.secus si super tota causa.⁊ ita debent iurare vt not.per Inno.extra de testib.c.per tuas.⁊ dixi de hoc plene.C.de epi.⁊ cle.aut.sed iudex.⁊ pro hoc extra de accu. cum dilectus.de testi.c.de testibus.⁊.iij.q.ix.c.hortamur.si tamen testis deponat in causa nō datis aliquibus capitulis bene valet eius testimoniuz,vt not.per Archi.extra de testi.c.presentium.lib.vj.v.colū.Et facit multum iste finis huius.l.ꝙ testes deponentes super possessorio nō debeant interrogari nec testificari de proprietate.⁊ pro hoc.C.qui legi.perso.l.momētanee. vsus tn̄ iudiciorum seruat ꝙ si producens protestetur ꝙ si qua dicerent de petitorio valeant solū ad colorandū ⁊ iustificandū possessoriū ꝙ valeant communia super proprietate.dicto argu. j.de acqui.pos.l.si de meo.in fin.⁊ q2 probans de proprietate et possessione dz vincere cōtra eū qui docet solū de possessione,vt C.de edi.di.adri.tol.l.fin.⁊ de hoc vide quod dixi.s.de iudic.l.si de vi ⁊ pos.ver.item quero an in possessorio. ¶ In glo.j.ibi fauent libertatibus,vt.j.de ali.iud.mut.causa fac.l.quia etiaz.§. j.ibi,itez nec coheres.imo,vt.s.l.proxi.⁊ fm ista iura est electio heredis.nō legatarij.Ri. Ibi fungetur partibus suis sed si Licinianus possidet bona tunc aget filius ad bona petitione hereditatis dicendo testamentū inofficiosum.et petit etiam tum in seruitutem hoc casu differtur questio libertatis donec causa inofficiosi fuerit terminata.Fran. ¶ Ibi teneat medium.s.ille ver.ideoqz.alij dicunt vel verius ver.ecōtra.Ric. ¶ Ibi de hereditate,vt hic.imo contra vt.s.l.proxi.in prin.sol.ibi non mouebatur vel sperabatur moueri questio hereditatis: q2 institutus erat etiam heres legitimus ⁊ dicebat testamentum falsum vt ad legata non teneretur.Ric.ibi.vt.§.j.d.l.fi.C.eo. ¶ Ibi vt §.sin autem.d.l.fin.in eadem gl.in fi.hec omnia vera cum testamentum dicitur nullum vel non solēne: vel ruptum.⁊ ita loquitur.d.l.fin.vt ibi in prin.not.⁊.§.sinautē libertates.Frā. ¶ In glo.hanc dilationem in fin.imo ⁊ scriptus heres cum ad ei⁹ preiudicium spectaret,vt.C.eod.l.fi.⁊.j.dum dicit Liciniano dari exceptionem que proprie reo competit.institu.de excep.in prin. Fran. ¶ In glo.cōmuniter intelligi.i.in possidente ⁊ nō possidente. ¶ In gl.q2 non potest.ibi,secundum Yr.Et secundum hoc puncta ante illud verbum per quinquennium ibi vltra quinquennium.Et fz hoc puncta post illa verba per quinquēniuz. In glos.esset preiudictum. ibi.l. nemo iudex.sol.vt ibi dixi: vel dic quod iudex non debet iudicare exemplis sed legibus vt ibi. sed sententia que lata est ab vno iudice bene potest aliquando alij preiudicare,vt hic: ⁊ tunc alter iudex sequi debet illam sententiam non tanquam exemplum,sed quia de se alij preiudicat quod sic,vt nota.C.de eden.l.ij.⁊ quibus res iudic. non nocet.l. secunda.Jac.

1 ☞ Ignorans non dicitur eligere: nec per electionem iuris incompetentis sibi preiudicat in iure sibi competenti.

a Legitimam. a † Ignorans non videtur eligere nec per electionē sibi preiudicat.hoc dicit.an sciens sibi preiudicet glossa ꝙ sic quod verum est in querela: quia tunc deficit propter fauorem filij.vnde eligendo scienter sibi preiudicat.secus si testamentum nullum est propter iuris rigorem: quia deficit solennitatem: q2 tunc siue sciens siue ignorans approbet testamentum non confirmatur: preiudicat tn̄ sibi vt non possit petere hereditatem ab intestato si sciens ignorans sit non ob.j.de excep. rei iudi.l.ex sextante.in princ.de acquir.heredi.l.filium.⁊.l.clodius.⁊.C.de codicil.l.fi.vt ibi nota.Rayne.et intelligit Ja.de rā.hanc.l.in errore facti ⁊ iuris.licet gloss.tenet contrarium.s. tit.j.l.mater.in fin.vt ibi dixi.⁊ pro opi.Ja.alleg.j.de legat.j.l.ꝙ fideicom.Et faciunt predicta pro canonico acceptāte vel optāte prebendā quam sibi debitā putat cum non sit vt non preiudicet sibi ad debitam licet sit argu.contra.j.de acquiren.heredita. l.si is ad quem.⁊ ideo cautum est quod accepter cum protestatione si sit debita alias saluum sit sibi ius ad debitam.et ita seruatur.

a ¶ Legitimā. Cōcor. tex.i.l. ex maleficio. §.longe min⁹. ff.de act.⁊ ob. ⁊ in.l.claudi⁹. de acqui.her.

1 ☞ Petitio hereditatis an dari possit contra eū qui nullo modo possidet.
2 Petitio hereditatis quare non dat contra titulo possidentem.

Regulariter.

a Regulariter. a Hic incipit secũda pars pri-
cipalis hui⁹ tit. in qua tractat
cõtra quem detur petitio heredi. quam prosequit᷑ vsq;
ad. l. item videndũ. §. nunc dicamus. ⁊ breuiter. h. d. petitio he-
reditatis dat᷑ scripto contra eũ qui possidet pro herede vel ꝑ pos
sessore rem hereditariã vel ius. Et non ob. ĩ. e. l. si ⁊ rẽ. vt ibi not.
¶ Ad primũ quod dicit᷑ ꝙ dat᷑ ꝯtra eum qui possidet rẽ heredi
tariam pro herede vel pro pessessore. ¶ Op. ꝙ detur etiam con-
tra possidentem ti. non pro herede vel pro possessore, vt. ĩ. e. l. nec
vllam. §. si qs hereditatez. alias est sub. l. ab herede. alias sub. l.
ẽt. ⁊ §. seq. sol. dic ꝙ regula est q̃ hic tradit᷑ ꝙ petitio here. dat᷑ ꝯ
possidentem pro herede vel pro possessore non contra titulo
possidentem. fallit ⁊ spãle est in. ll. contrarijs. ⁊ qñ titulus habe
tur ꝑ nõ ti. vt ea. l. nec vllam. §. j. vel dic vt statim dicam in solu-
tione alterius oppositionis. et an titulus diuisionis impediat
petitionem here. dixi. ĩ. titu. pxi. l. cum multi. ¶ Oppo. secundo
1 quod petitio here. † detur contra illum q nullo mõ possidet rez
hereditariam qꝛ pretium rei hereditarie vel debitum exactum
a debitore hereditario non est res hereditaria ⁊ tñ tenetur hac
actione qui debitũ exegit vel pretia rerũ hereditarariũ habuit
vel negotium hereditariũ gessit, vt. ĩ. eo. l. ꝙ si in diẽ. §. j. ⁊. ij. ⁊ se-
quen. dicit glo. hic loquit᷑ de directa: ibi de vtili. vñ pro plena de
claratione distingue ꝙ petitio hereditatis aliqñ competit dire-
cta directo: vt ei qui est heres iure veteri vel nouo ex testamento
vel ab intestato, vt. s̃. e. l. j. ⁊ contra eum qui possidet pro herede
vel pro possessore, vt hic ⁊. C. eod. l. cogi. quandoq; cõpetit hec
directa vtiliter in casibus specialibus in quibus dat᷑ cõtra tit.
possidentem vel contra illum qui dolo desijt possidere, vt in. ll.
cõtrarijs signatis. s̃. pxi. ꝯtriũ ⁊. ĩ. e. l. nec vllã. §. si qs dolo. alias
est. l. ab herede. vel. l. etiã. Aliqñ competit vtilis directo, vt illa
que datur ei qui habetur loco heredis de iure pretorio. vt. ĩ. de
pos. here. petitione. ⁊ de fidecom. here. petitio. isti enim non sunt
veri heredes, sȝ habẽtur loco heredis, vt isti. de bo. pos. §. quos
nos. ⁊. s̃. de mino. l. ⁊ si fine. §. sed quod pap. ⁊ ista competit dere-
cto contra eum qui possidet pro herede vel pro possessore. aliqñ
cõpetit vtilis vtiliter vt illa que dat᷑ ei qui habet᷑ loco heredis:
de iure pretorio contra illum qui possidet ti. vel dolo desijt pos-
sidere. vt ex predictis patet. ⁊ sic apparet regulã huius. l. esse ve
ram ꝙ petitio hereditatis regulariter non datur contra ti. pos
sidentem ⁊ ꝙ petitio hereditatis dicitur directa ⁊ vtilis respe-
ctu actoris. ⁊ dat᷑ qñꝙ directo qñq; vtiliter respectu rei de hoc
vide quod dixi. C. de nego. gest. l. curatoris. Quero que est ratio
2 ꝙ petitio hereditatis † non datur contra ti. possidentẽ. ⁊ rei ven.
sic duplex redditur rõ vna: qꝛ ille qui habet ti. defendit se p̃scri-
ptione decennij inter presentes ⁊ vicennij inter absentes, vt. C.
de prescrip. lon. temp. l. pe. ⁊ fi. sed petitio here. non tollitur lon-
go tempore, sed durat. xxx. annis licet in casibus specialibus qñ
datur contra ti. possidentẽ: tunc tollatur longo tempore: qꝛ ex-
cedit tunc terminos suos ⁊ ideo exceditur a non suis terminis
vt not. C. de edi. di. adri. tol. l. fi. Est ⁊ alia ratio qꝛ qui habet pu-
blicianã competit sibi cõtra oẽs preter ꝗ̃ contra verũ dominũ,
vt. ĩ. de publici. l. penul. ⁊. fi. sȝ petitio he. dat᷑ etiã pro rebus que
nõ fuerunt defuncti. puta pro rebus eidẽ cõmodatis vel deposi
tis, vt. ĩ. eo. l. ⁊ non tm̃. ⁊ ista nõ possunt stare simul ꝙ qui hȝ titu
lum obtineat cõtra omnẽ ꝗ̃ contra dñm ⁊ depositarius vel cõ
modatarius obtineat cõtra eũ. Sȝ an cõtra habentẽ iustũ erro
rẽ qui equiparat᷑ titulo dat᷑ hereditatis petitio? dic ꝙ sic, vt dixi
s̃. ex qui. cau. ma. l. iulianus ad scđam partẽ que dicit ꝙ q possi-
det ius tenet᷑ pe. he. Op. ꝙ iura nõ possident᷑, vt. ĩ. de acq. re. do.
l. seruus. §. incorporales. sol. vt gl. ꝙ quedã proprie possident᷑ vt
corporalia. quedã improprie: vt iura icorporalia. quedã impro
prijssime, vt qñ dicitur debitorẽ possidere ius in quo tenet᷑ cre-
ditori, vt. ĩ. eo. l. nec vllã. §. fi. l. seq. alias incipit. l. ab herede. als
etiam si putauit.

1 ☞ Petitio hereditatis an pro re vnica competat.
2 Petitio hereditatis ⁊ interdictum quorum bonorum in quo
differant.

1 Licet minimam. † Op. ꝙ ꝑ vna re
non det᷑ petitio he
redi. sicut nec interdictũ quo. bo. qđ datur bonorum
possessori de iure pretorio, vt. ĩ. quo. bon. l. j. §. j. sol. vt
2 in contrario no. † In alio tñ differunt petitio here. ⁊ interdictũ
quorum bonorum: qꝛ petitio here. datur contra debitores here
ditarios. ĩ. eodem. l. nec vllam. §. finali. alias incipit. l. ab here-
de. alias incipit etiam interdictum quorum bonorum nõ, vt. ĩ.
quo. bo. l. ij.

1 ☞ Heres haberi potest qui nec est, nec se putat heredem.

1 Pro herede. † Sed quomodo potest
teneri ꝑ herede qui nec
est nec se putat heredem. ar. ĩ. e. l. qui interrogatus
ad tollendum istam oppositionem facta est glo. ij.
huius. l.

1 ☞ Interrogatus ante litis conte. cur possideat quid ⁊ quali-
ter respondere habeat.

1 Qui interrogatus. † Ante litis
contest. in pe
titione he. ⁊ vide in Spec. de interro. que fiunt an
te litis conte. §. sciẽdũ. Bl. antiqua reprobat opi.
Plac. sed quidã dant quandã additionẽ que vi-
detur defendere opin. Plac. que dicit vel dic ꝙ bene dixi. nã in
rei vẽ. per proximiorẽ cognatũ. s. filium resistentẽ, vt. C. de prob.
l. siue possidetis. in peti. he. per quẽlibet cognatum resistentem.
imo ⁊ quẽlibet extraneum resistentẽ oportet agentez probare se
heredez si vult vincere. Sed licet ista opinio sic possit saluari ta
men communiter non approbatur: quia primum dictũ Plac.
quod per proximum cognatum non est generale, sed locum ha-
bet solum in casu speciali. d. l. siue possidetis. Item secunduz di-
ctum similiter non est generale: qꝛ non solũ per quẽlibet cogna
tum, sed etiam per quẽcunq; extraneum. ⁊ de hoc vide qđ not.
⁊ plene dixi. C. e. l. cogi possessore vltimo. Bui. de suz. redarguit
gl. istam circa fi. dum dicit si quidem probet bene est: innuit eñ
ꝙ reo incumbat tituli probatio. quod falsum est: vt. C. de prob.
l. frustra. de rei vend. l. fin. ⁊ si opponas ergo possessor semp po-
terit sic respondendo euitat petitionem her. ꝙ ipse concedit: sed
heres agere poterit rei ven. qꝛ etiam sine apprehensione per ad-
ditionem factus est dñs rerũ hereditariarũ, vt. ĩ. de acqui. pos. l.
cum heredes. ⁊. ĩ. de rei ven. l. si ager. Bui. de suz. et vide qđ dixi
ĩ. de rei ven. l. in speciali.

1 ☞ Titulus licet pro non titulo habeatur reddit tamen quez
possessorem vel pro herede possidentem.
2 Actione petitionis hereditatis nõ tenetur qui non possidet ni
si dolo desierit possidere.

1 Nec vllam. † §. omnibus hec adiectio ꝑ pos
sessore adheret ⁊ iũgitur omni
bus titulis. h. d. ¶ Querit glos. quid si sciens emat
a farioso. dic vt gl. Itẽ querit si predo habet tituluz.
dic vt glo.
2 Is autẽ. † Qui restituit. qui desijt possidere sine dolo
hac act. non tenetur. h. d.

1 ☞ Actione petitionis hereditatis tenet᷑ heres ex persona de-
functi, non ex sua.
2 Petitio hereditatis duobus casibus datur contra titulo possi
dentem.
3 Petitio hereditatis an ⁊ quo casu det᷑ contra emptorem vniuer
sitatis. ⁊ nu. 5.
4 Dictio quasi est veritatis expressiua.
6 Possidens hereditatẽ titulo pro dote an ⁊ quo casu actiõe pe
titionis hereditatis teneatur.
7 Heres possessoris cuz titulo põt vtili conueniri quemadmodũ
defunctus poterat.
8 Alieno nomine possidens non põt nomine proprio heredita-
tis petitione conueniri.
9 Actione petitionis hereditatis tenetur qui vt possessor se obtu-
lit: licet non possideat.
10 Hereditatis petitione tenet᷑ qui dolo desijt possidere nisi posses
sor iudicio se offerat.
11 Hereditatis petitione tenetur debitor hereditarius: ⁊ an talis
debitor dicatur possidere.

1 Neratius. † Alias est. §. ab herede. ⁊ breui
ter dicit ex psona defuncti: tenet᷑
heres hac ac. qui ex sua nõ teneret᷑. Op. ꝙ cũ habeat
verũ titulũ ꝑ herede nõ teneat᷑ hac act. vt. s̃. e. l. regu-
lariter. sol. vt dixi: qꝛ ex psona sua nõ tenetur sȝ ex psona defun
cti. Itẽ caue a gl. vlti. q̃ in duobus redarguitur ꝑ doctores. pri-
mo in eo qđ dicit heredẽ non posse vsucapere ꝙ defunctus non
poterat equiparando titulum ⁊ malam fidem defuncti quoad
vsuscapionem quia non est bona similitudo: quia defectus ti-
tuli non nocet heredi sȝ mala fides sic. Iac. bu. Item in fi. gl. est
vitiata per additiones. nam ibi sed tu dicas est additio falsa ⁊

a ¶ Regulariter. Cõcordat tex. in. l. si edes mee. §. fin. ĩ. de ser. vrba. pdi.

debet vacare.ⁱ in fin.dꝫ dicere,vñ puto teneri.ⁱ ita dicebat glo. antiqua.sed qui fecit additionē de affirmatiua fecit negatiuā dicendo,vnde non puto teneri.quod est falsum:quia tenet̃,vt.j. ea.l.§.heredem autem.Ric.ⁱ quidam habent hic prin.l.etiā si putauit.

2 **Quod si quis.** ¶†Titulus vniuersitatis in quatuor casibus specialibus hic posi tis nō excusat quominus hac act.cōueniat̃ cōtra regulā positā s.eo.l.regulariter.in his em̃ quatuor casibus dat̃ petitio here. contra ti.possidentē.ⁱ.h.d.ⁱ teneret̃ vtili non directa.Oppo.ad vers.Idem erit dicendū ꝙ cū teneat̃ ti.legati seu fideicō.non teneatur hac actione.ⁱ solue vt glos.ⁱ in eo qꝫ dicit glos.ꝙ heres habens quartā sub nomine quarte teneat̃.d.Ric.dicebat contrarium.cū quarta sit in heredi.vt.C.de inoffic.testa.l.si quis in suo.¶Item querit glo.an hoc casu prescriberet̃ longo tēpore contra petitionē her.ⁱ tenet ꝙ sic:qꝫ excedit terminos suos ꝛc. quod est verū cū bona fide emerunt,sed modico dato vel venditore absente.nā si scientes emissent non prescriberet longo tempore,vt.C.de vsuca.transfor.l.j.§.hoc tantū modo.Al.ⁱ ad §. plane si accepta.in tex.vide qꝫ dixi.j.de dona.cau.mor.l.conditionis.ⁱ.l.ꝙ statuliber.

3 **Si quis sciens.** †Ponit vnū casum in quo emptor vniuersitatis tenetur hac actione vtili.Et quod dicit emit.dic iusto pretio et a venditore compote mentis.Et per hunc.§.videtur soluta questio.si quis proposuit rei ven.simpliciter cum deberet proponere vtilem qꝫ non admittatur libellus.ⁱ pro hoc.j.de euic.l.si cum venditor.

4 ¶Item dicit glo.ꝙ dictio†quasiᵃ est veritatis expressiua alias

4 a nulla esset nota.qꝫ expone.i.reprehensio que statim sequitur in textu.ⁱ de significato huius dictiōis quasi,vide in alphabeto. Item caue a glos.vlt.in fin.vbi dicit siue bona siue mala non tenetur.ⁱ intellige ꝙ non tenet̃ peti.here.sed rei ven.bene tenetur si a malefidei possessore emit vel a bonefidei contra quem nō habet de euictione regressum:vel qꝫ conuenit:vel qꝫ emptor erat sciens vt colligitur ex.§.item si rem distraxit.j.eo.l.sed si lege co. posset etiam dici quod emptor vniuersitatis posset conueniri vtili peti.heredi.siue sciens siue ignorans,vt.j.§.apud marcellum.Rico.

5 **Item si qs a fisco.** †Ponit alium casum in quo emptor vniuersitatis tenetur hac actione vtili. ¶Opponi.quod omnis a fisco statim sit securus,vt.C.de quadrien.prescrip.l.bene a zenone.ⁱ solue vt glo.approbādo vlt.sol.ꝙ iste.§.corrigat̃ secundū Jaco.but.

6 **Apud marcellum.** †Hic ponit aliūs casū in quo possidens hereditatem ti.pro dote tenetur hac actione vtili.sed quomodo tenet̃ mulier?dic ꝙ si matrimoniū durat nō tenet̃ quasi possideat cū habeat rē in promiscuo vsu cum marito.Si matrimonium est solutum tenetur:qꝫ habet actionē ad dotē repetendā,vt.j.eo.ꝙ si in diem.§.ij.ⁱ.iij.Ja.bu.¶In gloss.j.in fi.hanc secundā tenet Ja.de ra.ⁱ ad contrariū respondet ꝙ ibi in alio ti.hic in tit.dotis que est debita mulieri ratione spei.vt.C.de iur.do.l.in rebus. Ray.tenet primā:ad 2ium respondet per dictam rōnem.Ja. ¶Opp.ꝙ mulier teneatur vtili,vt.j.§.item si quis.respondeo tripliciter.primo quia hic mulier possidet ibi non.secundo:qꝫ hoc operetur promiscua possessio ipsius ⁱ mariti,vt.d.l.in rebus.ⁱ qui pot.in pig.ha.l.vlt.C.tertio rōne tituli dotis qui est debilis.Ray.

7 **Heredem.** †Duas habet lect.prima vera per istū.§. reprobaui glos.positā.s.eo.l.ab herede.et quod dicit pro emptore dic tit.vniuersitatis.ⁱ sciens:alias non posset defendi iste.§.si intelligeret̃ ꝙ defunctus emisset res singulares.¶Opp.ꝙ iste heres non teneatur cū duplicē ti.nō habeat.s.pro emptore quē habebat defunctus.item verum ti.pro herede.sol.hic non conuenit̃ ex persona sua sed ex persona defuncti qui poterat conueniri:qꝫ emerat ti.vniuersitatis.et erat sciens.ⁱ hec vera.ⁱ omnia alia q̄ dicit gl.sunt truffe.Ja.bu.Casum etiā Hu.quē gl.ponit quidā approbant ꝙ in pet.he.veniāt res quarū dñium defunctus nō habuit,sed publicianā,vt.j.e.l. non tm̃.ⁱ differt a lect.Joan.qꝫ fm̃ Jo.hꝫ verum ti.secundum Hu.putatiuū.Itē secundū Jo.defunctus emit rem singularē, fm̃ Hug.vniuersitatis.

8 **Si quis absentis.** †Nō videtur pro herede vel ꝑ possessore possidere qui sibi non possidet.sed aliū.h.d.vel sic accidens non potest esse sine substantia.Ibi vt quasi predonem si remaneret in possessione bonorum.

9 **Non solum.** †Supra in.l.regulariter dictū est qꝫ hac act.tenet̃ qui ꝑ herede vel ꝑ possessore possidet.ⁱ a.d.l.hucusqꝫ exposuit verba illa pro herede vel pro possessore.hic exponit illud verbum possideat,dicens ꝙ hec actio datur non solum contra vere possidentem,sed etiā cōtra eum qui non possidet ⁱ dolo offert se liti asserens se possidere,ⁱ hoc dicit iste.§.Item non ob.j.tit.j.l.pen.ⁱ fina.ⁱ.C.eod.l.si putas.vt no.

10 **Itē si quis dolo fecerit.** ¶†Pulcher ⁱ vtilis.§.qui breuiter dicit ꝙ peti.here.tenetur qui dolo desijt possidere nisi possessor paratus esset iudiciū subire ⁱ rem restituere:sed doloso conuento non liberat̃ possessor.Et de ista materia vide quod no.ⁱ dixi.j.de reg.iu.l.parē.ⁱ eo.ti.c.pro possessore.lib.vj.ꝑ Dy. ⁱ alios.ⁱ ꝙ dicit litera litis estimatio.expone id est petitio hereditatis que dat̃ ad litis estimationē.¶Opp.qꝫ vnus soluēdo liberet alium,vt.j.de noxa.l.electio.§.j.ⁱ.s.de dolo.l.si plures. Sol.vt gl.quā sic declara:qꝫ in cōtrarijs agit̃ personali ad q̄titatem ⁱ interesse:ⁱ ideo vnus soluendo alium liberat hic agitur reali ad speciem ⁱ alter tenet̃ ad q̄titatem loco pene cōuentus:ⁱ sic non est eadem causa debendi omnium:ⁱ ideo soluens q̄titatem non liberat obligatum ad speciem.¶Item opp.ad idē de l.illicite.j.de reb.eo.qui sub tut.vel cura sunt.Sol.ibi estimatio datur loco rei:ⁱ ideo vnus liberat alium.hic autē soluebat̃ estimatio loco contemptus.vel dic fm̃ Ray.ꝙ ibi possessor hꝫ causam a tutore doloso cuius ratione potest agere de euictione contra eum.§.depredijs minorū.l.ⁱ si is hic,vt not.in solutione sequētis contrarij.Aut ergo plures debent q̄titatem ⁱ vnus soluendo alium liberat,vt.d.l.electio.§.j.idem si vnus dꝫ interesse ⁱ alter q̄titatem,vt.s.de eo per quem fact.est.l.j.§.si plures.vbi de hoc idem si ambo rem,vt.j.loc.l.si merces.si autem vnᵘ tenet̃ ad speciē alter ad q̄titatem vt ad penā solutio pene non liberat a re sed solutio rei liberat a pena cuꝫ sit loco contemptus,vt.s. si quis cau.l.ij.in penis aūt vnus non liberat alium,vt.s.de iur. omn.iudi.l.adeo.vbi de hoc.¶Item oppo.qꝫ si soluat ille qui desijt possidere acquirat̃ sibi exceptio que exceptio debet prodesse emptori:qꝫ est eius successor.So.vt glos.ⁱ prima sol.satis placet,lꝫ gl.inclinet in secundā.Ja.bu.ⁱ vide.j.de contrahē.em. l.dolia.§.j.¶In gl.no.distinctionē ibi qꝫ me.cau.l.qꝫ dixiᵐ sed illa est in rē scripta sicut ⁱ ista.ⁱ ideo ad illā nō videt̃ sufficiens ista solutio.ⁱ ideo dic clarius ꝙ in cōtrarijs erat hincinde interesse in obligatione.ⁱ idē in obligatiōe vtriusqꝫ.ⁱ ideo solutione vnius alter liberat̃.hic autē vnus rē alter penā cōteptus. ⁱ ideo vnus aliū non liberat vt predixi.¶In eadē glo.in fi.vel dic ꝙ solutio venditoris vel alia exceptio quesita succedēs loco rei prodesset emptori,at pena cōtemptus nō succedit loco rei:et ideo emptori nō prodest.ⁱ qñ exceptio prodest emptori:prodest sine aliqua cessione:actio vero non,vt no.per Galleotū in margarita de fideius.ver.sed pone ꝙ venditor.qꝫ est notādū.¶In fi.gl.nec ob.d.l.herede.qꝫ ibi loquit̃ de iure agendi.¶Itē non ob.l.quesitum.§.si annua.j.de peculi.qꝫ ibi loquit̃ in excep.mere psonali inspecta causa fine,vt patet in.l.j.in prin.qñ actio de peculio est anna.ⁱ materiā istā prosequere,vt.d.l.quoties.ⁱ per Dy.de re.iur.c.bona fides.lib.vj.nec ob.de vi ⁱ vi ar.l.j.§.quoties.de re iud.l.si quis dolo.§.j.de tabu.exhiben.l.locum.§.condemnatio.vt ibi no.Ray.

11 **Item a debitore.** †Debitor hereditariᵘ quasi possidens tenetur hac ac. h.d.ⁱ dicit̃ debitor ipꝛoprijssime possidere,vt no.ⁱ dixi.s.e.l.regulariter.ⁱ dic.Aut qs est debitor defuncti vel hereditarius ex cōtractu:ⁱ tunc aut nō contendit se heredē ⁱ nō tenet̃ pe.he.qꝫ illud ius possidet a defuncto:ⁱ iuste,vt.j.e.l.si debitor.sed si contendit se heredē:tūc istud nomē videt̃ ꝑ herede vel ꝑ possessore possidere:ⁱ ideo tunc conuenit̃ peti.hered.Si aūt fit debitor ex delicto cū sit predo cōuenitur peti.her.siue cōtendat se heredē siue non.ⁱ ita dꝫ intelligi.l.sequens que dicit non referre ex cōtractu:an ex delicto teneatur:qꝫ verū est qñ contendit se heredē. alias secus,vt ex superioribus patet.Ja.bu.¶Ibi animus hereditarij.qꝫ est reale secunduꝫ petrum.C.de serui.ⁱ aqua.l.ij.in fine.Non obst.l.quorum bonorum.l.final.ⁱ.j.eodem.l.ei qui.§. primo,vt ibi not.Ray.

1 ¶Debitum in diem an possit in iudicio deduci.
2 Obligatus eo qꝫ habet actionē eam cedendo liberatur.
3 Actiones pauliana,caluisiana,et fauiana quibus dentur,ⁱ vñ dicantur.
4 Bonefidei possessor hereditatis soluit debitum de bursa hereditaria.

Quod si in diem. †Opp.gl.quod debitum in diem nō potuerit in iudicium deduci,vt.s.de iudi.l.nō queadmodū. glo.soluit

8 ¶Quasi.Ad de Bar.singularit̃ i.l.si in ripa.ff.de sic.et i l.si diuortio.§.si fundum.ⁱ ibi Dy.so.matri.Bart.i.l.h colore.d inof.tes.Jo.de por.in.l.de diuisione.so.mat.i.c.psbyter.lxxxvij.dis.Arc.i c.parochiañ.de deci.Ol.cō si.clv.incip.qꝫ de forma electionis.no.in l.si cuꝫ dotē.§.si.so.mat.in.l.posthumorū.de iniusto tes.Ale.in.l.si dari.de ver.obli.Aliqñ denotat proprietatē ⁱ veritatē.nota.in.l.j.de transa.in.l.lucius titius.in fi.de admi.tu.in.l.cū hac.de re.cred.Ol.cō sili.clv.Jo.de por.in.l.si po.sol.matr.ⁱ in l.centurio.vj.col.ⁱ in.l.si pater filios.de vul.ⁱ pu.bal.in.l.in suis.de lib.ⁱ posth.dicit ꝙ dictio q̄si est nota proprietatis ⁱ diminutionis.l.si cū dotē.§.si na.so.mat.l.si quis cō.de cōdi.inde.

gloss. soluit multis modis. sed de hoc et quomodo dependentia deducantur in iudiciū, dic vt in Azo no. et plenius vide eo. ti. de iudi. l. non pōt videri. vel dic sm Ja. bu. q hic petitȝ debitū non exprimendo q esset in diē vel sub conditione et si opponatur ab aduersario de die vel conditione replicabitur q cum ipsa exceptio habeat vim peremptorie non impedit litis contest. et si tempore sententie apparebit debitū purum veniret in condēnatione. ar. ff. de pig. act. l. si rem. §. fi. cum si. alias non. Jac. bu. vel dic q cōtra istū petebatur hereditas tota vel alia res hereditaria q̄ non est debita. non aūt petebat debitū in diē vel sub conditiōe. et glo. dicit q secunda so. verior est. imo non videt verior: q2 statim dicit litera idem in stipulatione conditionali. vt in versic. q in conditionali stipulatione. et ideo dic vt no. et dixi. de. l. non potest. de iudi. ¶ In glo. qd est generale. in fi. glo. sentit q istud officium principaliter fuit propositum per. l. in omnibus. sȝ Jac. butri. dicit quod iste text. loquitur de officio mercenario: per ea que not. ff. de rei ven. l. si post. et. l. preterea. Jaco. Et quod hic de cautione dicitur intellige vt nota. et dixi. s. de iudicijs. l. in omnibus.

2 **Julianus scribit.** †Qui tenetur eo qd habet actionem cedēdo eam liberatur. h. d. vsq ad. §. idem scripsit patronū. ¶ Et no. dicit glos. q actiones ex maleficio cedi possunt. pro hoc. ff. de furt. l. eū q. ij. respon. et de hoc vide qd plene dixi. C. de here. vel act. ven. l. fin. in fi. ¶ Opp. gl. de. l. at vbi. ff. eo. Sol. vt in ea. vel dic et melius q id quod consequit rōne violentie et iniurie sibi facte hoc non reddit: q2 non consequit propter dānum factū in re: q2 tūc deberet restituere, vt ibi dicitur.

3 **Idem scripsit.** †Glo. hui9. §. tradit cui det pauliana, et caluisiana, et fauiana. Et vnde dicantur. pauliana dat creditoribus. fauiana patrono. caluisiana vtriq. vnde dat versus: pau. i. pauliana. cre. i. creditori. fa. i. fauiana. pa. i. patrono. caluisiana dat vtriq. de hoc satis dixi. C. si in frau. patro. et. ff. si in frau. credit. et dic q aliqn donat libertus causa mortis vel legat et hec nunq debetur nisi soluta debita patrono. et dato q nulla fraus interueniat reuocant, vt ff. et. C. que in frau. pa. aliquando alienat inter viuos: et tunc si sine fraude non reuocant. Si cum fraude aut titulo non lucratiuo et non reuocatur. aut lucratiuo et reuocat, vt. C. que in frau. pa. l. fi. et vide. ff. de proba. l. patronus. et per Dyn. insti. de acti. §. item si quis in fraudem.

4 **Idem iulianus scribit.** In hoc. §. bone fidei possessor † hereditatis soluit debituȝ de bursa hereditaria. In. l. seq. soluit de propria bursa. et ideo hic liberat cedendo act. q2 ex doloso tenetur, vt dixi. s. eo. l. §. iul. scribit. et pro declaratione huius. §. et legum sequentium dic cum querit an contendens se heredem et soluens legata vel fideicōmissaria teneat vero heredi peti. here. aut soluit vel restituit scienter et dolose et indistincte tenetur. vt s. eo. l. nec vllam. §. fi. que incipit, is autem qui restituit. Aut soluit bona fide: et tunc aut queritur an teneatur vero heredi ad rē vel estimationē. et dic q non, vt. d. §. fin. aut querit an teneat ad act. cedendam vero heredi. et dic q sic. et cedendo liberatur. ff. de pecu. l. qd debetur. vñ verus heres pōt agere tam contra eum q contra fideicommissarium, vt. ff. manda. l. si seruus extero. et. C. si ser. extero. l. j. si vero queratur an possessor hereditatis qui suo nomine aliquid soluit illud consequi possit. dic q iure actionis nō, vt. ff. de condi. inde. l. si in area. Sed de via retentionis queritur aut soluit probabili errore, et datur sibi retentio. Aut soluit propria temeritate: et tunc nihil consequit, vt. C. de iur. et fac. igno. l. error. et ad. l. fal. l. error. ¶ In gl. imo videt in fi. vel ibi nō imputat si ille cui soluit est soluēdo: alias sic, vt hic. Nico. vel dic vt in gl. que est. s. que incipit. s. ab eo. Item nō ob. ff. e. l. et non tātum. §. fi. vt ibi no.

1 ¶ Possessor victus habet retentionem rerum propter expensas per eum factas et pecuniam solutam: si sibi culpa nō possit imputari.

1 **Quod si possessor.** †Ibi legatorū relictorū i testamēto inutili. ¶ Ibi soluit indebite. ¶ In glo. imo dic qd quinta so. est vera. vt no. ff. l. si qd possessor. in prin. in fi. gl. magne. et de condi. inde. l. cum indebitum.

1 ¶ Pecunia per possessorem deposita si perdatur possessor cedendo actione liberatur.
2 Possessor iuris vel rei pendente iudicio superueniens hereditatis petitione tenetur.
3 Feuda an veniant in hereditatis petitione.

1 **Item videndum.** †Ibi tenet et videtur q nō pro ratione que sequit. ¶ Ibi teneri ad pecuniam restituendam.

2 **Si quis cum peteretur.** †Ubi nō superuenit ius nec causa agendi post litis conte. sed sola potestas agendi actionē in conuentū ex eadem instantia recte fit condemnatio. h. d. et de hoc no. et dixi. s. de iudi. l. non potest.

Nunc videamus. Hic incipit tertia pars principalis hui9 ti. in qua ponit que veniant in petitione heredi. et dic q res possesse et detēte per defunctum et quarum nomine custodiā debebat veniunt in hac actione. ¶ Et no. gl. notabilē que querit an feuda † veniant 3 in petitione hereditatis. dic vt in ea. Ja. tñ bu. dicit q glo. determinat solū an filius succedat in feudo. sed an veniant in pet. here. dicit aut vult proponere heres petitionē heredi. ratione possessionis quā defunctus habuit et pōt. aut pro iure dñij et proprietatis: et tunc non veniunt in petitionē hereditatis. et idem tenet Guid. de suz. et allegat. ff. fa. her. l. quedā mulier. et de iure patro. l. fi. et de hoc etiam tangit per Dy. in consilijs suis in questione que incipit, in questione predicta visis etc. et vide etiam qd not. ff. ad treb. l. si patroni filius. circa princ. et vide de gradibus succe. in feu. c. j. et quod no. C. fa. her. l. si familie. Ray. dicit q filius petit feuda per petitionem heredi. agnati per conditionem ex capitulis feudorum. argumen. in vsibus feudo. an agnatus vel filius defuncti. c. j.

1 ¶ Corpora non hereditaria quorum periculum ad heredem pertinet veniunt in petitione hereditatis.
2 Hereditatis petitio non includit id qd non fuit defuncti, licet sit heredis.
3 Hereditatis petitio comprehendit etiam res pro quibus defuncto non competebat actio sed retentio.
4 Hereditatis petitio an comprehendat actiones vel ea que non possunt restitui.

1 **Et non tantum.** †Etiam non hereditaria corpora q̄rū piculū ad heredē ptinet veniunt in hac actiōe. h. d. secus est in possessoria, vt no. C. de edic. di. adr. tol. l. fi. ¶ In glo. magna ibi deposite ne. Et earū fructus, vt. ff. eo. l. siquidem. §. fi. nec ob. ff. vt in pos. l. is cui. §. si deposita. vt ibi patet. ¶ Ibi cōpetit ex persona defuncti. ¶ Ibi facile. vide Rof. de peti. here. directa. ¶ In glos. qñq em dat. ibi sm Hu. de hoc dicetur. ff. de condi. furt. l. et ideo. et. C. de furt. l. manifestissimi. et opi. Hu. est falsa, vt ibi dixi. et exponi debet hic facile. i. impossibile. Ray.

2 **Quod si pro emptore.** †Opp. aut heres nunq possedit et non potuit vsucapere. aut possedit et cessat petitio hereditatis q2 possidet. dic aut vsuscapio finita erat viuo testatore: et tūc venit in peti. here. q2 defuncto competijsset rei ven. idē si ex lege esset completa hereditate iacente, vt. s. eo. l. quod si in diē. §. nō solum. aut fuit completa hereditate adita: et tunc aut heres aliqn possedit et cessat petitio hereditatis. aut non possedit et procedit hec. l. q2 potuit vsuscapionē complere cōtinuata sibi possessione defuncti: et sic possessione per heredem non apprehensa. vt ff. de vsusc. l. ceptā. nō ob. ff. pro empto. l. ij. §. eius. vt ibi no. ¶ Ultimo no. q dicit gloss. q verba illa nec illa exceptio tanq nimis generalia restringuntur vt nihilominus exceptiones legitime admittant. et idē si dicat in statuto nulla exceptione obstante q admittantur exceptiones legitime et solū friuole repellant. pro hoc. ff. qd vi aut clā. l. j. §. j. et de adult. l. si maritus. §. si minor. vbi de hoc. de excu. tu. l. libertas. et no. extra de eta. et quali. c. accepimus. et de offi. delega. c. ex parte. ij. vbi de hoc. et. s. de arbit. l. licet autem. et vide in alphabeto dictione nulla exceptione obstante. ¶ In glossa hec non est bona ratio in fine. Sed cum defuncto daretur publiciana, vt. ff. de publi. l. j. ergo venit in peti. heredit. vt. s. hac eadem. l. §. j. sed dicere posses quod hic heres dicebat istam rem in petitionem hereditatis venire propter ius nouiter quesitum, scilicet dominij: quod negat iste. §. quia hoc ius dominij apud defunctum non fuit. ¶ In gloss. j. ibi vsucapit. i. complet vsuscap. inchoatam a defuncto. ¶ In fi. glo. nec obst. hic. §. quia in hoc. §. petitor. in questione gloss. erat possessor. in glo. ij. in fin. rationem diuersitatis dicam. ff. eodeȝ. l. sed et si lege. §. penultimo. et per hunc. §. fuit determinata talis questio: quidam possidebat rem alienam et vsucapiebat ante vsuscap. completam obligauit vni postea vsuscapio. completa alienauit alij: determinatum fuit quod secundus creditor preferetur primo,

quia spectatur vsucapio completa non inchoata.Ray.

3 **Veniunt.** †Hic loquitur in bonefidei possessore et in hoc differt a proximo versicul. et dic quod hic erat mota controuersia.et sic effectus erat malefidei. Et ideo de culpa tenet.et licet dolus et culpa sint species diuerse:dolus tamen quantum ad effectum culpam includit sicut dicitur de seruitute itineris que quantum ad commoditatem continet in se actum,licet sint diuerse species seruitutis,vt insi.it.de serui.sed j.versicu.proxi.loquitur de predone qui tenetur sine culpa perdat rem siue sine culpa: quia dolus precessit qui includit culpam, vt dixi.

4 **Seruitutes.** † Actio que incepit competere heredi et nunquam defuncto competit vel hereditati non venit in hac actione. Et not. quod in petitione hereditatis veniunt fructus actionis iure.et est eadem petitio hereditatis que datur pro eo et que datur pro fructibus siue sint collecti a bonefidei possessore siue a malefidei. Sed bonefidei tenet quatenus est locupletior.et semper facit fructus suos:licet restituat quatenus est locupletior. Sed in rei vend.possessor malefidei tenetur de fructibus:non tamen eadem rei vend.qua tenetur pro re:imo sunt due. Si autem est bonefidei possessor facit fruct' suos nec pro eis potest conueniri rei vend.sed officio iudicis quod est locupletior.et hec est veritas secundum Ja.bu.de hoc tamen vide quod plene dixi.C.de rei vend.l.certum.et vide.j.l.proxi.§.Item non solum. ¶ In glo.male didicisse.ibi a predijs hereditarijs non ex constitutione inter viuos.ar.j.eadem.l.§.si quis ex mortis.pro ut est ibi in litera cessabit.sed ex legato: quia testator in predijs hereditarijs seruitutem legauit. ¶ Ibi quas scilicet seruitutes legatas. In fi.imo illud datur contra tit.possidentem vt contra possidentem pro legato.vt eodem titu.l.j.§.rediguntur. in fi.gl. magne.vnde dic quod hic videtur aliud:quia illud competit ex occupatione secuta post mortem iacente hereditate datur hic non.et hec videtur melior sol. Jac.bu.

1 ¶ Empta causa hereditatis et que hereditati sunt necessaria veniunt in petitione hereditatis.
2 Res vendita absque necessitate an veniat in petitione hereditatis.
3 Accessiones naturales veniunt in petitione hereditatis eo quia eis augetur hereditas.
4 Actionem vnam deuolui in aliam qualiter intelligatur.
5 Bonefidei possessor non tenetur vltra quam sit locupletior.
6 Appellatione reipublice includunt omnes ciuitates.
7 Fiscus et priuatus an semper paribus ambulent passibus
8 Scientia et denunciamentum equiparantur.
9 Denunciatio potest indifferenter et vndecunque fieri:nec refert a quo denuncietur.
10 Usura regulariter non ex specie,sed pecunia percipi dicitur.

1 **Item veniunt.** † Malefidei possessor imputat pretium rei empte vero heredi duobus concurrentibus.s. si res empta erat necessaria hereditati et noie hereditatis emit. et si soluit de bursa sua imputat iustum pretium:si de hereditaria imputat solutum.et.h.d.vsque ad.§.simili modo. ¶ Glo.op.et non soluit de.l.si res.j.de in rem verso.So.sm Ja.de bel.quod ibi seru' emit noie domini et bonafide hic possessor erat malefidei.

2 **Simili modo.** †Per contrarium vt dicit glo.et de ista similitudine per contrarium habes.C.de liberali causa.l.sicut semel.et in alphabeto litera.s. ¶ In gl.vlt.ibi.j.e.l.§.penul.vel ibi sine causa:hic cum causa si soluendi es alienum quod deinde commode solui non poterat. et dic aut bonefidei possessor qui rem distrahit et tenetur quatenus est locupletior.vt.j.eadem.l.§.eos autem.aut est malefidei: et tunc si vendidit rem inutilem vel tempore perituram liberatur dando pretium,vt hic si rem vtilem et sine causa tenetur ad rem et fructus.vt hic in principio.et.j.eodem.l.si possessor.§.pe. et fina.

3 **Item non solum.** †In hac actione veniunt accessiones naturales actionis iure.h.d.vsque ad.§.cum prediximus.et vide quod nota et dixi.s. l.proxi.§.seruitutes.Et dic:aut est augmentum intrinsecum aut extrinsecum.primo casu auget hereditatem: vt fructus et partus,vt.j.eod.l.illud.§.predo.secundo casu quando extrinsecus: aut succedunt loco rei hereditarie:et veniunt in petitionem hereditatis vt pretium rei vendite quod succedit loco rei,vt.s.§. proximo.et.j.eodem.l.si et rem et pretium. aut augmentum venit gratia persone possessoris hereditatis qui aliquid acquisiuit et non venit in hac actione,vt.j.eodem.l.per seruum.et.l.sequenti.et de edil.edic.l.bouem.§.si quis.aut incrementum venit contemplatione hereditatis:et tunc aut venit ex dispositione legis et venit in hac actione,vt.j.l.sed si lege.et dicta.l.bouem. §.si quis.aut venit ex conuentione possessoris:tunc aut venturum erat per legem:et tunc idem ac si venisset per legem et conuentio nihil operatur,vt.d.l.sed si lege.et ar.s.de adop.l.si arrogator. aut ex sola conuentione possessoris:et tunc non venit in hac acti. vt.j.eo.l.at vbi.ij.respon.et vide.j.de rei vend.fructus.et de vsur. l.partum.

4 **Cum prediximus.** †Actio subrogata non assumit ea quod habebat in illa in cui' locum subrogatur accidentaliter.hoc dicit.et de hoc not. et dixi.s.si quis cau.l.si eum.§.qui iniuriarum.ibi venire per iudicis officium.j.eodem.l.illud.§.finali.ibi natura etiam quam habet accidentaliter ex postfacto ibi soluturum etiam post infitiationem hac acti.conuentum:quia dedit damnum vel in hereditate vel defuncto,vt.s.eodem.l.nec vllam.§.final.et.l.quod si in diem.§.non solum.ibi.non posse eum post tempus quadrimestre petitione hereditatis conuentum.ibi conueniatur.glos. exponit duobus modis tene primam que est Yr.Ray. ¶ In gl. scilicet acti.in factum in fine.facit.s.titu.proximo.l.quid in officio.et quod dixi.s.de mino.l.si minor.xxv.annis cui fideicom. et vide etiam quod nota.j.si certum petatur.l.certi conditio.in princip. Querit gloss.quid in actione quod metus causa.et dicit idem quod in actio.legis aquil.secundum Joan.vt.s.quod metus causa.l.si cum except.§.hec autem actio.vbi de hoc.Jacob. de ra.dicit quod venit in quadruplum:quia ab initio contrahitur obligatio quadrupli:licet soluendo simplum possit se liberare.et hic dicitur quod in tanta summa venit actio in petitione hereditatis in quanta contracta est obligatio.et potes ponere casum in isto.§.per.l.j.eodem.vtrum.§.finali.et.j.eod.l.si a domino.§.si possessor. Sed si hereditatis possessor egisset actione l.aquil.et duplum fuisset consecutus totum restitueret vero heredi agenti petitione hereditatis,vt.j.eodem.l.aucta. ¶ Ultimo no.quod glo.dicit hic solum reperiri.quod condemnatus in noxali potest se liberare dando seruum pro noxa quousque iudicati conueniatur,vt hic dicitur.et de hoc de re iudic.l.miles.§.x.et quod no.et dixi.C.de transa.l.siue apud acta.circa fi.et de verb.ob.l.eum qui certarum.§.fi.

Pretor. Ista est quarta et vlti.pars huius ti.in qua ponuntur verba senatusconsulti et eorum expositio vsque in fin.tit.et dicit glo.quod pridie idus martias fuit quintadecima die martij:sed male dicit:quia dicit pridie idus:et sic vna die ante idus:et sic fuit quartadecima die martij.de hoc vide plene per Joan.andre.super data lib.vj.et.xviij.dist.c.propter ecclesiasticas.per Arch.ibi relatis non obst.j.tit.j.l.j.in prin.et ti.ij. l.ij.vt ibi not.et not.per hunc.§.et sequentem modum condendi statuta.de quo dixi.j.ad velleia.l.ij.et in opere statutorum prima parte.

Cum antequam. Diuide in quatuor partes.j.prima loquitur in eo quod fuit ab initio bonefidei vsque ad versic.idem placere.ibi loquitur in eo qui ab initio habuit bonam fidem sed per petitiones factus est malefidei vsque ad versicu.item eos.ibi loquitur in eo qui habuit malam fidem vsque ad ver.eos autem.ibi redit ad bonefidei tradens regulam quod non teneatur vltra quam sit locupletior vsque ad.§.petitam. ¶ Et not.ex fi.§.regulam in qua dicebat do.Mart.fil.quod potius caderent sydera de celo quam ipsa regula vitiaretur,scilicet

5 quod bonefidei possessor †non tenetur vltra quam sit locupletior. Item aduerte quia glo.que incipit.l.non iustas.communiter est corrupta.communiter enim habetur sic.j.de serui.l.si eam.§.si quis seruum.et debet dicere de fideicom.li.l.si eum.§.si quis seruum.et similis expositio habetur.j.de abigeis.l.j.in fi. ¶ Item non ob.j. ti.j.l.pe.et fi.vt ibi not.

6 **Aptanda.** Hic incipit exponere verba senatusconsul ti. ¶ † In ver.senatusconsultum.no.quod appellatione reipublice continentur alie ciuitates non solum romana.Contra quod op.glo.et non soluit.ff.de verbo.signi.l.eum qui vectigal.vbi de hoc.Ja.de bel.hic soluit quod ibi dicit in compluribus casibus et non dicit semper al.ergo vtitur eodem iure,vt hic.s.quando ius commune obtinet in romana vel quando expresse hoc dicitur in lege.et dic vt not.in aut.de here.et fal.in prin. Jaco.de bel.vel dic quod hic improprie accipit res publica.vel dic quod hoc hic non contingit ex proprio significato vocabuli,sed per non extensionem casus ad casum:quia eadem ratio est in alia ciuitate:quod patet:quia idem etiam statuit in priuato,vt.j.ver.in priuatos.quia nullo iure appellatione reipublice continet et pro hoc quod iste.§.nihil facit ad id ad quod adducitur per aliquos.s.quod ciuitates restituantur in integrum:et habeant ius fiscale.de quo dixi.s.ex quib' cau.maio.l.legatis.

Item no.

7 ¶ Item no. q fiscus et priuatus paribus passibus ambulant qd est verū nisi qñ fisco concedit in priuilegiū. vt. C. de priuileg. fi. qr tunc nō extēditur ad priuatū. de hoc no. et dixi. C. eo. l. j. et in brocardis de rescriptis et priuilegijs rubricella idē est in cā priuatorum. et facit qd not. j. eo. l. ei qui in prin.

8 **Petitam.** † Utilis est iste. §. et sepe allegatur et equiparat sciētiam et denūciamētum. et qd dicit petitā dic etiā extra iudiciū. nec ob. C. de his quib⁹ vt indig. l. j. vt ibi not. et allegatur q si vēditor sciuit litē motā emptori q sufficiat ad hoc vt emptor possit agere de euictiōe et si cessa sunt iura alicui et debitor sciuit licet ei denunciatum non sit q vtilis preferatur directe. pro hoc. j. de act. empt. l. j. in fi. et de hoc not. et dixi. s. de transact. l. fin. et per Dy. de regu. iur. c. eū qui certus est. lib. vj. et dixi plene. C. de nouat. l. iij. et hic tenet Guid. de suza. q non sufficiat scia sed opus sit denūciamēto et allegat. j. de publicanis. l. fi. §. non imputatur. et pro hoc de adulte. l. denunciasse. et s. ea. l. §. petitā. lz dicat pluries pronunciatum est ɔtrium. Colligit glo. q certioratus a procuratore suo cui est denūciatū efficitur malefidei et cōstituit in mora. in ɔtrium jar. adducit et non soluit. j. de nauti. fe. l. fi. dic vt not. per Dy. j. de oper. no. nunci. l. de pupillo. §. nunciationem. Solu. fm Jaco. de bel. q ibi nomine defuncti ɔueniebatur heres: hic suo. vel hic agitur vt malefidei cōstituatur: ibi vt pena ex ɔtu defuncti committat. Jacob. vel dic clarius aut qs dz ex proprio facto in mora vel mala fide cōstitui tunc debet in eius notitiam peruenire si vero ex vi cōuentionis per lapsuz temporis, vt quia dies est apposita: tunc dies interpellat pro homine, vt in contrario. et. C. de ɔtrahen. et com. stipu. l. magnam.

9 **A quo denunciatum.** † Not. bene istum §. q non refert a q denūcietur quo ad cōstituendū quē malefidei. et pro hoc. j. de ad mi. tut. l. quidā. §. fi. ver. testetur. et crimina vndecūqz claruerint puniūtur. xxiij. q. iij. c. ecce. sed in alio casu vr necesse qd denuncietur ab eo cuius interest. vt. C. que res pig. ob. possunt. l. fi nomen. ibi estimassent. non ob. C. de inoff. testa. l. sancim⁹. §. repletione. de vbo. ob. l. si seruū. §. nunc videamus. ꝑ emptore. l. alienam. vt plene scripsi. de vbo. obli. l. cū seruus. et scias q glo. magna. j. de vsur. l. mora. dicit q hic est spāle. Ray. Itē non ob. ad hunc. §. s. eo. l. simili modo. vt ibi not. Ibi in malefidei possessoribus. s. idē est qd in bonefidei vt sic teneat ad pretiū tm et nō ad res nisi forte concordādo senatuscōsultum cū epistola dicas qd hic mutat casum et loquitur qñ post motā cōtrouersiam malefidei possessor alienauit res steriles. sunt ergo tres casus. primus in bonefidei possessore q vendit hereditatē qui non tenetur nisi ad pretium et quatenus est locupletior. secūdus est in malefidei alienāte. et iste subdiuiditur qr si distraxit rem inutilez aut ante motā cōtrouersiam: et tunc ad pretiū. aut post motā: et tunc ad res. et hec est vera lz alij solum faciant differentiā inter res steriles et non steriles nō ante motā cōtrouersiā vel non. Jacob. bu. Item collige vnū satis no. qd colligit Azo. in sum. de vsur. §. di
a citur autē vsura. q vsura^a regulariter percipit ex pecunia non
10 ex spē. vnde pro equo nō debetur vsura. Fallit hic: qr equus potest esse in fructu et fructuuz debet vsura. vt hic. simile. j. de vsur. l. ij. ¶ In glo. s. in alijs rebus. et ita mutat casum et loqt in re sterili vel inutili sed differētia fit qr primo casu loquit ante cōtrouersiam motā ver. vt sit in arbitrio post controuersiam motaz. ¶ In glo. maxime dic hoc procedit prout mutatur casus et qd sequitur vel aliter fm q casus non mutatur. et dic vt. j. l. proxi. §. redacte.

1 ☞ Hereditariā pecuniam nō attingēs nō tenetur ad vsuras.
2 Redactum illud dicit qd non est exactum sed exigi potest.
3 Possessor hereditatis qualiter et qñ teneatur restituere pretiuz rerum ex hereditate distractarum.
4 Bonefidei possessor in quo differat a malefidei possessore in materia petitionis hereditatis.

1 **Si possessor.** † Si hereditatis possessor ñ cōtingat pecuniam hereditariā eius nomine non debet vsuras. h. d. et habet duas lect. secunda vera fm Ray.

2 **Redacte.** † Op. ad ver. sed si forte. de vers. nisi forte. s. l. pxi. §. fi. Sol. aut res nō erat sterilis et tunc aut est mota cōtrouersia et hz actor electionē. vt hic et. d. §. ibi vt sit in arbitrio aut non est mota et tunc tenet ad pretiū tantū. vt d. §. ver. nisi forte. et hec est vera lectura. ¶ Item opp. q magna fit huius. l. iniquitas cū malefidei teneatur vendere res steriles. quando ergo tenetur ad rem quam vendidit lege permittente. Sol. hoc facit culpa precedēs. duo eñ fecit. vnum bene et aliud male. bene facit qñ vendidit rem sterilem: sed male fecit q hereditatem nō restituit cū sciret alienam. ¶ Item op. q vēdens ex necessitate nō teneat ad rem. vt. j. eo. l. in estimationibus. Sol. vt glo. ¶ Item op. de. l. itē si verberatū. de rei vēd. Sol. vt glos. Jac. bu. Uel dic ad primū ɔtrium q si possessor velit vēdere res steriles lite cōtra eū mota pōt de licētia iudicis, vt. s. e. l. diuus. et tunc sufficit si pretium tm̄ restituat sed si sine permissu iudicis vendat hz locū qd hic dicitur. vel dic q bone fidei possessor tenetur ad verū pretium tantum male fidei qui scit hereditatem ad alium pertinere tenetur etiam ad vsuras. vt hic.

3 **Ait senatus.** † Hic vsqz ad. §. restituere declarat qño possessor teneat restituere ptiū rerum ex hereditate distractarū et satis pz ex glo. ¶ Ibi pstare nō ob. j. eo. l. sed si lex. §. item si rem. vt ibi no. in glo. magna.

4 **Restituere.** † De materia precedēti est quādo possessor teneat restituere rem vel pretiuz. ¶ Querit glo. an in male fidei possessore sit electio actoris petere rem vel pretium rei distracte. et tenet q sic ne melioris cōditionis sit male fidei q bonefidei. Sed dicit glo. qño potuit male fidei possessor alienare res mobiles qr fiunt furtiue. glos. cōcedit et dicit q loquit in immobilibus. tu dic q etiā in mobilibus loqui potest que qñqz non fiunt furtiue. vt. j. de Jhen. empt. l. si in emptione. §. itē si et emptor. Richar. ¶ Ibi pstare nō vltra nec iuratur in litē. nec ob. j. de rei vēdi. l. qui restituere. vt ibi not. in glo. magna. et facit ad materiā. l. mater. C. de rei vēd. ¶ In glo. not. verum ibi. l. non solum. et est casus. j. eo. l. non solū. §. si predo. et not. in. l. vbi. §. iuli. Ray.

1 ☞ Deperditum in quo differat a diminuto.
2 Amissum nō dicit qd nondum est quesitum.
Amissum dicitur quod actione non potest prosequi.

1 **Deperditum.** † De significato istarum dictionū deperditū et diminutū vide in alphabeto. ¶ Op. gl. et nō soluit de l. iij. de dāno infec. Sed dic q hic accipit stricte et p
2 prie: ibi large et improprie, vt ibi no. ¶ † Itē nō videt amissum qd non est alteri quesitū. vt. s. ex qb. cau. ma. l. nec vtilē. in fi. vbi de hoc. Amissum dicit cū non habemus actionem ad illud prosequendū. j. de ver. signi. l. labeo et sabinus. §. rem amisisse. nō videtur consumptū qd in corpore primonū retinet. de leg. ij. l. idē seruandū. et non videt alienatū qd est permutatū in melius. de lega. ij. l. imperator. §. fi. et. l. seq. et de adimē. leg. l. si pater. Improprie dicitur amissum qd nō est acquisitū. C. de admi. tuto. l. pupillorum. ¶ Itē aliud est deperditum et aliud pro derelicto habituz. j. de acqui. pos. l. interdum. §. qui ex naufragio.

1 ☞ In petitione hereditatis possessor tenetur rem et quicquid ex ea superlucratus est restituere.
2 Pretium quo casu loco rei succedat et an pretium eadem actione petatur qua et res.
3 Repretio soluto euicta an pretium repetatur et restitui debeat.

1 **Si rem et pretium.** † Possessor tenet rem restituere et quicquid superlucratus est ex ea. hoc dicit. ¶ Ibi patresconscripti. expone vt not. C. de cadu. tollend. in princip. ¶ Ibi hereditariū factuz. non per omnia: nam alius qui haberet hoc pretium nō teneretur petitione hereditatis. argu. j. eodē. l. sed et si lege co. §. petitio. fm Jac. de ra. Et multum sepe allegatur propter finem
2 l. q pretium † succedit loco rei. et pro hoc. j. de vsufruc. l. qui pretio. j. de pecul. l. sed et si quis. de lega. ij. l. imperator. et. l. sequen. extra. de vsur. c. cum tu. vt lite pendē. c. ecclesia. et de lega. iij. l. fideicommissaria. §. si rem. in contrarium facit. j. de admi. tutor. l. titium. §. penul. de fur. l. qui vas. §. fin. vbi de hoc dixi de heredi. vel actio. vendi. l. venditor ex hereditate. qui potior. in pignore ha. l. idemqz in fi. glo. hic dicit q speciale est hic in petitione hereditatis quod pretium succedat loco rei regulariter contra. et ad hoc. j. eod. l. sed si lege. §. petitio. dominus Richar. dicebat q in hoc est speciale in petitione hereditatis qr pretium petitur eadem actione qua et res. in alijs secus. Alia glos. q̄ est. j. de verbo. signi. l. labeo et sabinus tenet q regulariter pretium nō succedit loco rei et si quo casu reperiatur speciale est. vnde videretur quod in rei vendicatio. non ageretur ad pretium nisi in subsidium re perempta vel prescripta. vt. C. de rei vendicat. l. mater et s. de nego. gest. l. fi. Jacob. de ra. dicit quod idem in rei vendica. qr eadem est ratio sed in actione quod metus causa est speciale. vt. C. qd metus causa. l. si ipsa. qr est in rem et in personā. Cy. dicit in. d. l. si mater. C. de rei vendi. q istud non sit proprium realium vel mixtarum actionum: imo idem in personalibus vbi

a ¶ Usura. Ade multū notabile vcz quare ecclesia permittit q iudei exerceant vsuras. vide Pau. in ɔsi. ccclxxxj. incipiē. quedā cōitas. Alex. consili. j. et ij. et cvij. Petr⁹ de ancha. consili. ccxxxv. incipi. Christianissime. Alex. cōsi. cxliij. incip. circa primum dubium.

esset idē subiectū.nā refert aut actio cōpetit ad rem singularem singulariter: et tunc siue actio sit in rem siue in personam nunq̄ pretium succedit loco rei sed re perempta in subsidium datur actio ad pretium.vt.d.l.mater.et.l.vlti.de neg.gest.aut actio com petit ad vniuersitatem et tunc siue agatur reali vel mixta petit. heredi.siue actione personali ex testamento.natura talis actionis est q̄ vbi est vna res vniuersitatis vendita pretiū succedit loco rei et sic datur ad pretium q2 semper petitur vnū corpus for me sc3 vniuersitas.et sic intelligatur.l.ista cū cōcord.et de act.ex testamento probatur.d.l.impator.§.fi.et.l.seq.de leg.ij.q2 l3 nō sit de natura personalis actionis q̄ pretiū restituatur cū ibi petitur vniuersitas pretium venit in restitutione,vt dixi.et p hoc j.de heredi.vend.l.venditor.circa mediū.Cyn.de hoc etiam vide q̄d not.per Dy.extra de reg.iur.c.pro possessore.lib.vj.Sed an ille q recepit ab eo qui dolo desierat possidere estimationem rei poterat petere rem a possessore:dic q̄ sic.vt.s.eo.l.nec vllam. §.item si quis dolo.als est sub.l.ab herede.alias incipit.l.etiā.et de solu.l.stichum.§.dolo.et de hoc no.per Dy.d.titu.de reg.iur. c.bonafides.lib.vj.

3 ¶†Sed quero petijsti a me aliquā rem fui condēnatus restituere rem vel estimationē:solui estimationem deinde res euincitur mihi a vero dño:nunquid teneberis mihi restituere estimationem quā tibi solui:dic q̄d sic vt not.j.de rei ven.l.ex diuerso.§.petitor.Sed quid si petijsti fundum a me sol ui tibi estimationē fm tuum iuramentū in litē nunquid fundus erit a modo meus:videtur q̄ sic quasi videatur mihi venditus recipiendo litis estimationē.j.pro empto.l.litis.et.j.de rei vendica.l.eius rei.vbi de hoc.Quandoq3 etiā pretiū videtur habitum potius ppter stultitiā emptoris q̄ propter ipsam rem venditam.j.ad leg.fal.l.ij.et de here.ven.l.venditor ex heredi.circa medium.¶Ultimo colligit glos.q̄ quis non debet postulare cuius cōtrariū nō esset postulaturus et arguit pro et cōtra: et non soluit.Ja.de bel.dicit q̄ hic est ius cōe.In contrarijs versatur fauor cui fauori licet renunciare.vt.l.q̄d fauore.C.de legib.vel dic q̄ in.l.nō eo minus est spāle fauore minoris etatis.vt ibi patet in litera in.l.ea.l.non cōtradicit sed concor.vel ibi fuit vi pacti,vt not.C.de solut.l.penul.et ad fin.huius.l.responde per literam superiorē ibi nam et in oratione.¶In glo.pretio viliori in fi.vel dic q̄ initiū est considerandū et tunc possidebat p herede et inspecto illo initio tenetur.vt.j.de dona.l.si id q̄d.et.C.ad macedo.l.si filius.Gui.de suza.¶In eadē gl.ibi nec vllā.§.j.hoc est diuinare quare secūda vera q̄ vult q̄ nō defendit se tanq̄ emptor sed tanq̄ heres et hoc modo se defendit ab herede.Rayn.

1 ¶Bonefidei possessor nō dicitur ad pretium teneri nisi quatenus factus est locupletior.

2 Clausula incerta quando et quibus casibus declarari dicatur per aliam.

3 Actione hereditatis petitionis venit pena legalis vel conuentionalis contemplatione rei hereditarie.

1 **Utrum autem.** †Hec.l.ē determinatio et declaratio pcedētis. et dicit q̄ non videtur pretiū peruenisse q̄ peruentū non durat vel aliud loco eius.

2 ¶†Item adducit.l. ista q̄ in rescriptis et statutis clausula incerta declaratur p illā et idem in testamentis.de lega.j.l.si seruus plurium.

3 **Proinde.** †Pena legalis vel conuētionalis que venit cōtemplatione rei hereditarie venit in hac act.secus si cōtemplatione persōne.h.d.cū.l.se.et pnci.l.seq. et cessant oīa cōtraria.dic ergo aut est pena legalis q̄ venit ex delicto cōmisso circa rem et illa venit in hac act.vt.s.eod.l.q̄d si in diē.§.iul.aut propter iniuriā illatam persōne et tunc non:vt.j.l. proxi.aut est pena cōuentionalis: et tunc aut venit ppter alienationem factā vel faciendam rei hereditarie:et tunc venit in hac act.vt hoc.§.et.j.eo.l.sed si lege.in princ.aut preter alienationem ex aliqua contumacia: et tunc nō vt in fi.l.at vbi alia dic vt glo. Et bene faciunt predicta ad questiones quas notaui.j.de vsufruc.l.vsufru.legato.

a ¶Error iuris. Adde Paul. d ca.cō.cxlvij. p gl.in.l.j.ff.si q̄s ius dicē.nō obtēp.in fi.gl. magn.l.ij.§.si publicanis.vi bo.rapt.l.j.de abige.Card.in cle.j.de sepult. Alex.i.l.si q̄s id q̄d.de iuris. om.iudi.q̄d est verū nisi in iure perito.l.ij.et ibi Ang.et Alexan.ff.q̄d q̄sq3 iuris.Tamen Pan.et Saly. et Alex.dicunt haberi p lata culpa.

1 ¶Pretium rei hereditarie dicitur hereditariū,et venit locō rei restituendum.

2 Actione hereditatis petitionis tenetur predo qualitercunq3 desierit possidere.

3 Paria sunt ab initio malā fidem subesse vel expostfacto.

4 Error iuris non constituit quem in dolo non tamen excusat a lata culpa.

5 Mala fides quare citius inducatur in petitionē hereditatis q̄ in rei vendicationem.

6 Dolo faciens quominus possideret tenetur acsi possideret.

7 Bonefidei possessor ad quid teneatur in petitione hereditatis

8 Difficultas quandoq3 accipitur pro impossibilitate.

9 Bonefidei possessor putans se esse insolidum heredem cū non fuerit nisi in medium an faciat in totum suas expensas,an pro parte sua.

10 Expensas a victo solui debere qualiter sit intelligendum.

11 Bonefidei possessor an possit teneri directo vel per obliquum vltra q̄ sit locupletior.

12 Uerus heres recipiens pretiū rei vendite sibi preiudicat.

13 Petitio hereditatis mixta que dicatur.

14 Petitio hereditatis an locum habet in iudicio familie herciscunde.

15 Hereditas quibus augeri dicatur.

1 **Item si rem distraxit.** †In.l.secūda si lege cō.hic suo noīe emit.vt dicit gl.et bene et vlti.gl.huius.§.procedit prout est in litera affirmatiua videbitur sed prout est negatiua nō videbit̄ superuacua in gl.et ad.l.si ipsa s.quod metus causa.quam glos.allegat pro argumen.contrario.Solue vt ibi no.

2 **Quod ait senatus.** †Hic exponit verba senatus que loquuntur de inuasore qui ante litis cōtest.desijt possidere.nā dolus pro possessore est etiā de culpa tenetur.¶Ibi quasi possiderent hucusq3 sunt verba senatus sequitur expositio.¶Et nota.q̄ malefidei possessor tenetur de culpa nō autē de interitu nisi sit in mora l3 aliqui cōtradixerint.de hoc.j.§.proxi.¶Itē glo.tradit plures modos quibus malefidei possessor potuit exigere.Sed in eo q̄d dicit de coniunctis personis male dicit q2 licet agere possint nō tamen possunt exigere.vt.j.vt in pos.leg.l.ij.et dixi in.l.sed et he.s.de proc.vel posses dicere q̄ vēdidit res hereditarias et pretiū non exegit quod exigere poterat:quia ex ɔtractu erat sibi actio quesita:debitores autem hereditarios exigere nō potest,vt.j.e.l.si quid pos.§.illud.

3 **De eo autem.** †De precedenti materia loquitur et dicit non referre ab initio q̄s fuerit malefidei an ex postfacto q̄ dicit glo.verum esse quo ad fructus nō quoad fatalitatē.vt.j.eo.l.illud.tu dic nec quoad fatalitatem referre nam siue ab initio sciat hereditatē ad se nō pertinere siue expostfacto tenetur et de fructibus et de interitu si petitor distractur⁹ erat et pretiū habiturus.vt.j.de rei ven.l.item si verberatū.§.fi.vbi de hoc not.vbi autē mouet̄ lis contra eum siue p litē cōtest.siue alio modo tunc q2 sola iuris fictiōe est malefidei possessor nō est vere malefidei non est imputandū ei si iure suo inconcusso statim nō restituit:et ideo parcit̄ sibi ne teneat de interitu et sic loquit̄.d.l.illud.j.e.vn̄ dic.Aut querit̄ de vitio reali et quo ad illud refert ab initio fuerit malefidei an ex postfacto hic aūt loquit̄ de vitio psonali vbi nō refert quo ad fruct⁹ nec quo ad fatalitatē,vt dixi nisi in casu.d.l.illud.j.eo.Quo ad vsusc.dic vt in.l.j.C.de vsusc.trāsfor.§.hoc tm̄ incō.Ad ar.ɔtra glo.r̄nde ad.l.clā possidere.q̄ ibi spectat̄ origo et nō accidens.l. origo seu qualitas possessionis.ad.§.sacerdotio.dic q̄ non est ibi eadē ratio ab initio et expostfacto.et dic vt ibi not.et.s.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.patre furioso.

a 4 **Scire.** Error iuris[a] non constituit† quem in dolo.hoc dicit.et not.differentiam quam glo.facit inter rite et recte et dic vt in alphabeto.¶Item nota quod non sequitur non est predo ergo est bone fidei nam potest esse malefidei etiam si non sit predo.vt in glos.sed quid si aliquis possessor titubat seu dubitat an hereditas ad eum pertineat nunquid erit malefidei.argumen.q̄ sic.C.de acquirend.possessio.l.nemo.argumen.contra.C.de conditio.indebi.l.vlti.¶In gloss.sed non est predo ibi.l.quemadmodum dic.Item error iuris excusat a dolo.vt hac.l.scilicet.vt non sit predo.non tamen excusat a lata culpa.vt.s.de his qui not.infam.l.liberorum.§.non solent.et nota.institut.de suspect.tutor.§.suspectus.et si non excusat a lata culpa ergo nec a malafide.vt infra depositi.l.quod nerua.Jacobus butriga.de hoc vide p Dy.et alios extra de regul.iur.c. ignorantia lib.vj.

Si ante litem. Post controuersiam motam omnes sunt malefidei possessores.h.dicit.concord.j.eodem si quid possessor.§.sicut.et nota q̄ controuersia dicitur ante litem contesta.vt dixi.s.codem.l.diuus.

5 ¶Sed que est ratio q̄ citius inducitur malafides† in petitio.heredita.q̄ in rei vendicatio.vt glo.dicit:dic quia possessor hereditatis caret titulo et ideo citius presumit̄ malefidei.Sed in rei vendicatione possibile est quod possessor habeat titulum.et ideo tardius presumitur malefidei licet et rei vendicatio detur contra eum qui titulum non habet.sed quia de natura actionis datur etiam contra titulo possidentem inspicitur natura actio-

ra actionis. ¶ In glo. speciale. ibi de rei vendi. l. si fundum. hoc idem procedit etiã ad alios qui sequitur: illa enim loquit̃ re integra ⁊ in actu voluntario inchoando post quẽ cepit concurrere veritas cum denunciatione: hic in actu inchoato ⁊ re dubia. Ja. bu. an requiratur scĩa post litẽ cõte. ad cõstituendũ quẽ male fidei dic vt in glo. ex hoc colligit. ⁊ quelibet opinio saluari potest diuersis respectibus, vt ex ipsa glo. colligitur.

6 **Perinde.** †Qui dolo fecit quo minꝰ possideret tenetur acsi possideret. h. d. ⁊ ad hoc. j. de regu. iur. l. parem. ⁊ extra eo. c. pro possessore. libro. vj. ⁊ ibi per Dyñ. ⁊ alios. Et dicitur dolo desijsse possidere etiã si possessionem non acquisiuit cum posset. cõcor. sunt in gl. ¶ Sed ad hoc opponit glo. ⁊ non soluit. j. que in frau. credi. l. qui autẽ. in prin. vbi non dicitur fraudare qui nõ acquirit quod põt. de hoc dic vt ibi no. ⁊ dixi. vel fm Ja. de bel. aliud in debitore vt ibi: qꝛ sibi imputet qui cum eo contraxit. aliud in malefidei possessore hereditatis. vt hic. Item cõtra. j. pro soc. l. nemo ex socijs. §. j. Sol. dolus talis non tollit beneficium vt ibi ⁊ non impedit actionem dari cõtra eum qui non habet beneficium. vt hic aut lucrum est cogitatum qꝛ peruenit ex re hereditaria vel eius occasione ⁊ tunc obtinet hic cum cõcor. alias qd in contrario. Jac. de bel. vel dic ad contrarium. l. qui autem. ꝙ ibi adhuc nulli tenebat̃ pro re illa querenda hic iam ceperat teneri. vel dic aut loquimur in obligato actione personali: ⁊ tunc licet omittat acquirere, per hoc tamen non videtur alienare vt in contrario. secus in actione vniuersali vt in hac actiõe qꝛ tenetur ob culpam omissam circa res hereditarias. ⁊ ideo querere tenetur. vt hic ⁊ in concord. in glo. notatis. secus vbi res non est mea nec mihi debita. ⁊ quis velit eam tibi tradere vt mihi tradas quia ad hoc non teneris. vt. j. si quis in fraud. pa. l. j. §. vtrum. ⁊ argumen. j. solut. matrimo. l. etiam. §. licet.

Hec verba. Ibi quo minus possideat res tamen ex ea ⁊ sic soluit contrarium de. l. si possessor. §. final. s. eod.

7 **Consuluit.** ¶ †Iste. §. continue allegat̃ propter finem ꝙ quis est obligatus ad antidora ei a quo recepit donationẽ siue seruitium ad qd concor bene extra de testa. c. cum in officijs. Et de ista naturali obligatione ad antidora vide qd dixi. s. de iusti. ⁊ iur. l. ex hoc iure. ⁊ quod not. in glo. j. si a pa. quis fu. ma. l. j. circa prin. ⁊ not. ⁊ dixi. j. de condi. indebi. l. si non sortem. §. libertus. ⁊ man. l. idẽq₃. §. fi. nec est verisimile ꝙ quis offendat eum a quo donationez vel beneficium recepit. vt. j. de donat. inter vir. ⁊ vxor. si maritus. ⁊ si tu donasti mihi ⁊ ego postea aliquid tibi dedi licet non dixerim titulo donationis presumptio est ꝙ donauerim. j. mand. l. si vero non remunerandi. §. ꝙ si donationem. ⁊ ibi in glo. ¶ Ecclesia etiã tenetur remunerare seruientem sibi ⁊ benemerentem. C. de sacrosan. eccle. l. iubemus nulli. §. sane ne oĩs. ⁊ ibi in glo. no. ⁊ dixi, ⁊ est expressum. xij. q. ij. c. quicũq₃ suffragio. vbi de hoc. ⁊. c. ecclesiasticos. ⁊ ibi in glo. ⁊. xxv. q. j. c. vl. circa fi. ¶ Sed qd si mutuaui tibi. x. cum pacto ꝙ tenearis mutuare mihi totidem: nũquid tale pactum est licituz? dic ꝙ non qꝛ habet in se vitiuz vsure, vt not. in. xiiij. q. iij. c. j. ⁊ tale etiam statutũ ꝙ debitor cogatur mutuare tantũdem creditor est illicitum ⁊ reprobatum ⁊ in fraudem vsurarum vt in clementi. de vsuris. c. ex graui. vbi de hoc.

8 **Si quis re sua.** ¶ †Pulcher. §. ⁊ satis patẽs ex gloss. Et not. quod dicit glo. difficile idest impossibile ⁊ econtra. de quo vide in alpha. dictione difficile.

9 **Adeo autem.** †Loquitur de materia quãdo bonefidei possessor dicitur esse locupletior dicens ꝙ si putans se heredem insolidum cum esset pro dimidia consumpsit dimidiam hereditatem an videatur consumpsisse suam dimidiam vel alienam. ⁊ dicit post tres opiniones Marcelli circa hoc recitatas ꝙ eligi debet via media scilicet ꝙ de vtraq₃ parte pro dimidia consumpserit. Et sic eligitur hic media via sicut ⁊ rustici faciunt contra quod est. s. de nego. gest. l. nesennius. gloss. non soluit. sed tu dic vt ibi plene nota. ⁊ dixi. ⁊ dixi etiam. j. de acquirend. re. domi. l. adeo. §. cum quis. ⁊ certe idem dicerẽ in. d. l. nesennius. si ibi poneret casum in masculo sicut ponit in femina que non presumitur de facili donare. Item ibi erat dubium que bona consumpsisset: hic autẽ erat presumptio ꝙ cõsumpsisset bona aliena. ¶ Item colligit glos. ꝙ non est eadem ratio totius ad partem ⁊ ratio est quia hic nõ est eadem ratio totius ⁊ partis. ⁊ de hoc dic vt. j. de rei vendic. l. que de tota.

Quod autem. Tractat de materia p̃cedẽti quatenus dicatur quis locupletior.

10 ¶ Et allegat̃ iste. §. ꝙ qñ victus †victori condẽnatur in expẽsis deducende sunt expense quas domi fecisset nisi forte esset homo qui ex operibus suis cõsueuisset victũ querere, vt. j. ad exhibẽ. l. hereditas. ⁊ de hoc vide qd dixi. C. de iudi. l. properandum. §. sin autẽ alterutra. ¶ In gl. in quo casu ibi autẽ cõtra rogatus. licet ibi noceret cõtrarium. sed hoc est verum fm Richar. ⁊ vide quod de hoc ibi not. ⁊ dixi. ¶ Ibi vbi autẽ pure rogatur id est non qd sibi supererit ex hereditate tamen sub conditione vel in diem incertam rogatus erat. Rico.

Item si rem distraxit. Ibi speratur iudicium petitiõis hereditatis moueri silere debent alia iudicia per q̃ fieret preiudicium petitioni hereditatis. ¶ Item bone fidei possessor †non 11
debet directo vel per obliquum teneri vltra q̃ sit locupletior. h. d. ⁊ diuide quia primo ponit̃ thema ⁊ questio vsq₃ ibi qd p̃iudiciuz. ibi ratio q̃ expressa est vera sed tacita inclusa est falsa vsq₃ ibi qꝛ non videtur. ¶ Ibi ratio rationis vsq₃ ad v̾si. qd tamen ibi insurgit noua questio vsq₃ in fi. ¶ Ibi si rẽ hereditariã. Et breuiter. h. d. Emptor habiturus de euictione regressum ꝯ bonefidei possessorẽ hereditatis q pretiũ acceptũ cõsumpsit rei vẽ. a vero herede cõueniri non põt: non habiturus regressum conueniri põt nisi venditor tanq̃ possessor eũ defendat. h. d. ¶ Ibi distraxit iusto pretio ⁊ cõparet fm glo. ¶ Ibi hereditati. i. petitioni hereditatis proponẽde qꝛ proponi nõ põt ꝓpter rationẽ que sequit̃. ¶ Ibi inter actorẽ. i. verũ heredem. ¶ Ibi pretium eorum. nõ ob. C. de euic. l. j. vt ibi no. ¶ Ibi vendicare non ob. s. quib. ex cau. ma. l. iul. in prin. vt ibi not. ¶ Ibi habeant: tunc enim secus ne ipse bone fidei possessor dãno afficiatur. ¶ Ibi defendere, emptorem conuentũ peti. hereditatis. ¶ Ibi conueniatur tanq̃ procura. in rem suã nec emptor est legalior eo fm Ja. de ra. ⁊ Pe. C. vbi in rem actio. l. j. Ad euidentiã est sciendũ ꝙ vbi speratur moueri petitio hereditatis, alia iudicia debent silere q̃ possent ipsi petitioni hereditatis preiudicare. ⁊ hoc ad instantiã illius q moturus est peti. heredi. ⁊ non alterius. Itez sciẽdum ꝙ bone fidei possessor nullo modo teneri dz vltra q̃ sit locupletior. vt in summario dixi. Item ꝙ hec actio non datur contra titulo possidentẽ: qꝛ agens nõ videtur habere titulũ vel si hz in pari cã melior est cã cõuenti sed rei vendi. põt conueniri ⁊ q̃ sit ratio diuersitatis dixi. s. e. l. regulariter. ⁊ per v̾si. quid tñ. dicunt quidã qd quis põt suscipere iudiciũ pro alio aĩo nouãdi etiã inuito actore non qd mouet̃ ipso iure lz ope excep. ⁊ pro hoc. s. eod. l. nec vllã. §. itẽ si qs dolo. al's est sub. l. ab herede. al's sub. l. etiã. sed male dicunt qꝛ loquitur in casu spẽali. qñ fingitur eadẽ persona. s. emptor ⁊ venditor. s. de pac. l. cũ emptore. Jaco. bu. ⁊ de hoc dic vt plene no. ⁊ dixi. j. de solu. l. solutionem. ⁊ iudiciũ. ⁊ de noua. l. aliam. ⁊. l. nouare. ⁊. C. de iudic. l. j. Sed melius facit ipse v̾si. ad questionẽ ꝙ vẽditor possit in se trãsferre iudiciũ in causa euictiõis mota emptori. ꝙ intelligo veruz esse si velit defendere i eodẽ foro ⁊ si emptor non sit legalior ꝑsona, vt. s. de ꝓcu. si actor malit. ⁊. C. vbi in rẽ act. l. j. vbi de hoc not. ⁊ dixi. ¶ Itẽ fm Gui. de suz. facit ad illã q̃stionẽ ꝙ si ille q dolo desijt rem possidere ꝯueniat̃ rei vẽ. ⁊ paratꝰ sit subire iudiciũ acsi possideret ꝙ liberet̃ possessor. s. de ali. iud. mutãdi cã. l. iij. §. fin. ipse tñ tenet ꝯtrium p. d. l. j. vbi in rem act. ⁊ ꝓ hoc. d. l. nec vllã. §. item si qs dolo. ¶ In gl. vt qꝛ cõsumpsit. s. res inutiles. Ri. ¶ In gl. sic expone. ibi reuersi: al's reuersuri. ⁊ qd dixi nõ sit p̃iudiciũ dic quo ad damnũ venditoris. ¶ Ibi nõ est ergo sufficiens rõ. imo bona ⁊ sufficiẽs est qꝛ hic loquit̃ euictiõe secuta ⁊ sic stipulatione ꝯmissa. ibi añ euictionẽ secutã ⁊ sic añ stipulationẽ ꝯmissam. Ja. bu. ¶ In gl. j. nõ tenebit̃ in fi. ⁊ sic videt̃ in themate posita. s. qñ venditor nõ ex pretio factus locupletior ⁊ querit̃ an emptor cõueniri possit ꝑ verũ heredẽ locũ habeat distinctio an emptor sit habiturus regressum de euic. an nõ. vbi vero factus est locupletior indistincte põt emptor cõueniri. ¶ In gl. sed nonne est iniq̃tas hanc gl. cõiungit dñs Franc. cũ gl. vlti. huius. §. ¶ In gl. si ergo habẽt regressum ibi ⁊ cõparebat vẽditor. Sed qd ad rumbũ iusto vel iniusto pretio res vendita sit cum pretiũ non habeat vẽditor ⁊ sic bonefidei qui nõ tenet̃ vltra q̃ sit locupletior. ¶ Ibi in vendita vniuersitate hanc approbãt gl. in. l. cõtraria lz hic eã reprobet. ⁊ eã approbãt Ja. de ra. ⁊ Ja. bu. ⁊ dãt rationem diuersitatis. primo qꝛ emptor rei singularis hz regressum de euic. vt. C. de euic. l. j. ⁊. l. si fundus. sed hec ratio parũ concludit: qꝛ emptor hereditatis euictis rebus singularibus ex eo ꝙ venditor non fuit heres bene agit de euictione. sed hic cõtingit euictio quia venditor non fuit heres ergo ratio non concludit bene põt reddi alia ratio qꝛ emptor hereditatis magis est odiosus q̃ emptor rei singularis qꝛ plus habet de alieno: ⁊ ideo indistincte conuenitur, sed emptor rei singularis cum distinctione. sed ⁊ hoc dicere durũ videtur ⁊ contra senatusconsultuz qd est ne bonefidei venditor sit in dãno, vnde dic fm Jacob. de ra.

vt concordentur iura iuribus ꝙ.l.contraria intelligatur ſm di
ſtinctionem huius.§.Jaco.

12 **Si minori.** †Verus heres recipiens pretiū rei ven
dite ſibi preiudicat. idem ſi debitum ex
actum recipit.hoc dicit.

13 **Petitio hereditatis.** †Petitio mixta eſt
in rē z in perſonaʒ.
hoc dicit tex.z glo.

14 **Hoc ſenatus.** †Glo.dicit ꝙ non in omnibus par
eſt petitio hereditatis z familie her
ciſ. ſed gloſſ.male dicit q2 quo ad illa de quibus loquitur ſena
tus per omnia ſunt paria.nec dicit iſte.§.ꝙ omnia que veniunt
in petitione hereditatis veniant in fa.herc.ſed dicit ꝙ diſpoſi
ta per ſenatuſconſultum circa petitionē hereditatis locum ha
bent in fa.herc.z hoc eſt verum in omnibus.Ricar.

15 **Augent hereditatem.** †Hic tractat q̄ au
geant hereditateʒ
z dic ꝙ fructus fetus z omnes obuentiones augent hereditatē
z hoc vſqʒ ad.l.iul.

1 Lupanaria vnde dicantur.
2 Domos vſurarijs locare eſt prohibitum.
3 Mulier inhoneſtum hoſpitem recipere non debet.

Ancillarum. Glo.opponit z nō ſoluit d
l.ſi ſterilis.ĵ.de act.emp.ſed
ſol.vt ibi not. ¶ Jtem ſepe allegat̃ finis.l. ꝙ in mul
torum honeſtorū virorū domibus lupanaria exercē
1 tur.z dic ꝙ lupanaria † dicūtur a quadā nomine lupana q̄ fuit
maxima meretrix vt habet̃ in chronica martiniana ſecūdo foli.
quāuis enim lupanaria ſint in domo honeſtarum perſonarum
non propterea tollitur earum honeſtas.xxxij.q.v.c.tolerabili'.
2 Sed cum hodie ſit prohibitum locare domos † vſurarijs, vt
extra de vſur.c.vſurarum voraginem.libro.vj.multo fortius
lenonibus.vnde dicit glo.ꝙ hodie in hoc eſt hec lex correcta in
aut̃.de lenonibus.§.ſancimus.col.iij.Sed certe.§.ille loquitur
de his qui tenent lupanar in domo propria nō de locantib' do
mos proprias alijs.ſed.§.ſequēs loquitur generaliter de omni
bus in quorum domibus lupanaria exercentur eis ſcientibus
vel poſtꝙ eis denunciatū fuerit talis domus confiſcatur vt ibi.
de hoc ibi in glo. ¶ Jtem opp.gloſ.z non ſoluit de.l.non aliter.
3 ĵ.de vſu z ha.Sed ſol.ꝙ hoſpitem inhoneſtum mulier † recipe
re non debet vt in cōtrario.ſi tamen poſſeſſor hereditatis ex re
hereditaria inhoneſtum lucrum conſequatur reſtituere tene
tur:vt hic.z facit ad hanc.l.ĵ.eodeʒ.l.ſi poſſeſſor ex hereditate.et
quod ibi dixi.z vide.ĵ.de conditio.ob tur.cau.l.idē.§.ſed quod
meretrici.

1 Bonefidei poſſeſſor qualiter petitiōe hereditatis teneatur.

1 **Julianus ſcribit.** †Bonefidei poſſeſ
ſor nō tenet̃ vltra ꝙ̄
ſit locupletior:malefidei ſic.hoc dicit.

1 Solutio facta per poſſeſſorē de pecunia hereditaria credi
toribus hereditarijs an verum heredem liberet.
2 Poſſeſſor hereditatis ſoluēs creditori hereditario anz q̄ actio
ne conueniet verum heredem.
3 Rem ſuam negligere nemo preſumitur.

Si quid poſſeſſor. †Duas habet le
cturas ſecūda ve
ra.Ray.z non ob.C.de tranſac.l.nec intentio.vt ibi
1 not. Si poſſeſſor † ſoluat nomine hereditatis de pe
cunia hereditaria ipſam liberat ipſo iure.ſed ſi ſuo nomine ſol
uat non ipſo iure ſed interdum ceſſat cōditio indebiti vt ex ipſa
opponatur compenſatio.Aut ergo pecunia ſoluta non eſt cō
ſumpta z vetus heres eam vendicat ſiue ſoluens fuerit bonefi
dei ſiue malefidei.in hoc enim non differunt. ¶ Aut pecunia
eſt conſumpta z tunc verus heres habet exceptionē contra cre
ditorem ſi cōueniatur ſiue ſoluens fuerit bonefidei ſiue malefi
dei q2 nec in hoc differunt.ſi autē pecunia ſoluta non erat here
ditaria.tunc ceſſat conditio. indebiti vero heredi per ſoluenteʒ
qui non ſolum habet exceptionē ſed etiā ius cōpenſandi.in ceſ
ſione tñ faciēda differunt bonefidei poſſeſſor z malefidei:q2 bo
nefidei cedit ſine ſuo periculo z ſine cautione.malefidei ſuo pe
riculo z cum cautione.h.d.ſm Ja.bu.vſqʒ ad.§.ſicut. ¶ Et di
uide q2 in prima parte ponit quoddā dictum generale.in ſecun
da remouet quoddā aduerſatiuum.in tertia rationē aſſignat.
in quarta illationē ipſam determinat z declarat.in ſexta deter
minationem extendit vel rationē aſſignat.ſecunda ibi quanꝙ̄
ipſo iure.tertia ibi nam ꝙ quis.quarta ibi z ideo iul.quita ibi
ſed an bone fidei poſſeſſor.ſexta ibi z videtur mihi.z lʒ ſm glo.
principium loqui poſſit tam in poſſeſſore bone fidei ꝙ̄ male:pu
to tamen ꝙ loquatur de poſſeſſore male fidei vſqʒ ad ver.ſʒ an
bonefidei,z ibi incipiat loqui de bone fidei. ¶ Oppo.hic dici
tur qđ ſi poſſeſſor ſoluit ſuo nomine ꝙ liberat verum heredem
ope exceptionis z hʒ etiā cōdi.indebi.nam eadē ſolutio nō pōt
parere excep.ſeu liberationē z indebiti condi.vt.ĵ.de condi.in
debi.l.ſi pene cauſa.z.l.cum his.§.j.cum ſi.glo.ſoluit duobus
modis.vno ſecundum Joan.et Bul.ꝙ iſte poſſeſſor ſoluit de
ſuo z ſuo nomine et tempore ſolutionis nata fuit ſibi conditio
indebiti nec liberauit verum heredem ipſo iure nec ope exce
ptionis vt in cōtrarijs.ſed ſi poſtea velit quod iſta ſolutio pro
ficiat vero heredi tunc liberat cum ope exceptionis,vt hic.z re
petet a coherede per act.neg.geſt.vt.ſ̄.de nego.geſt.l.que vtili
ter.§.fi.Sʒ hoc nō patit̃ litera q̄ dicit reputabit ſed deberet di
cere petet act.neg.ge.aliud eñ eſt reputare z aliud petere.ſ̄.de
neg.ge.l.neſenni'.ſʒ Joā.dicit ꝙ reputabit.hic īproprie ponit̃
i.repetet.alia eſt ſol.Az.z Hu.ꝙ hic ſoluit poſſeſſor de pecunia
hereditaria z ſuo noīe z ſi opponas ꝙ cū tunc ſoluerit pecuniā
alienā nō trāſfert dñium z ideo nō hʒ cōdi.inde.Sed dic ꝙ verz
eſt ꝙ nō datur gratia ꝓprietatis,ſed gratia poſſeſſionis ſic vt.ĵ.
de ꝯdi.indeb.l.indebiti.§.ſed ſi nūmi.vel dic ꝙ ꝯdi.etiaʒ gratia
ꝓprietatis ſecuta cōſumptione.ar.ĵ.ſi cer.pet.l.nam z ſi fur.de
condi.indeb.l.indebiti.§.j.z de ſolu.l.ſi alieni.vnde de hoc con
ſiderabis tria tempora ſicut dicit glo.que fuit additio que inci.
tria tempora not.hanc tamen opi.Azo.improbat Odof.C.eo.
l.de hereditate.quem commentauit Azo in ſumma huius titu.
z approbat precedentem opi.Joā.z Bul.z videtur eam ſequi
glo.magna ver.ſi autē de ſuo z ſuo nomine.z vide etiam quod
notaui ſm Cy.C.eo.l.fi.in fin.quid ſi ſoluit de ſuo z ſuo nomine
poſtea liberat eos quibus ſoluit a cōditione indebiti,z vult qđ
2 ſolutio liberet verum heredē:† dic ꝙ tunc aget contra veruʒ he
redem actione nego.geſto.vt predixi.arg.bonum.ĵ.de lega.j.l.ſi
fundum ſub conditione.§.titio.non ob.ĵ.de interrog.act.l.qui
ſeruum.in prin.vt ibi not.Sed quid in dubio cuius nomine vi
debitur ſoluiſſe,ſuo an hereditario? Jn fideiuſſore dic vt.ĵ.de
ſol.l.modeſtinus.in caſu noſtro dic ꝙ cum bonefidei poſſeſſor
putet ſe teneri preſumitur ſuo nomine ſoluiſſe vt ſe liberet ſed
malefidei poſſeſſor qui ſcit ſe nō teneri videtur nomine heredi
tatis ſoluiſſe ſm Ja.bu. ¶ Jtem op.ꝙ malefidei poſſeſſor non
poſſit reputare cum ſciens ſoluēdo videatur donare.vt.ĵ.de re
gu.iur.l.cuius per errorē.z de cōdi.indebi.l.j.propter hanc op
poſitionem multi doct.reſtringunt hanc.l.ad caſum qñ ſoluit
de pecunia hereditaria.ſecus ſi de ſua q2 tūc videt̃ donare vt in
contrarijs.ſed Pe.dicit ꝙ contraria debent intelligi qñ ſoluit
ſine aliqua coniectura exonerande hereditatis q2 tunc preſumi
tur donatio.ſecus ſi aīo vel cōiectura exonerande hereditatis:
q2 tunc nō preſumit̃ donatio etiā ſi ſcienter ſoluat,vt.ĵ.de ſolu.
l.ſi cum aurum.z ſm iſtam ſolutionē pōt procedere quelibet ca
ſus poſitio ideſt ſiue ſoluerit de ſua pecunia ſiue de hereditaria.
¶ Jtem op.ad ver.z ideo iul.ꝙ cautio de qua loquit̃ locū non
habeat q2 cū verus heres ſit tutus exceptione nō indiget dicta
cautione de defendēdo q2 ſeipſum defendere pōt per exceptio
nem.talis ergo cautio ſuperuacua interponi nō debet,vt.ſ̄.de
procu.l.non cogendum.§.ſabinus.ſol.vt gl.q2 imo intereſt ei'
ꝙ caueatur ꝓpter probationes faciendas de ſolutione z ꝓpter
expenſas z labores litis que ſuſtinere eum oporteret niſi caue
retur ſed cautione preſtita cauens tenebitur ſuſtinere predicta.
¶ Jtem oppo.ſimilis cautio preſtatur ex predictis cauſis.ĵ.eo.
l.penul.de rei vendi.l.is a quo fundus.Et vide.ſ̄.de iudic.l.in
omnibus.eodem modo poſſet opponi quod ceſſio condictiōis
indebiti que dicitur hoc debere fieri per poſſeſſorem vero heredi
ſit ſuperuacua cum ipſe verus heres ſit tutus except.ſed dic qđ
nō eſt ſuperuacua q2 ītereſt noſtra habere plura auxilia.ĵ.de li
bera lega.l.iij.in fi.Jtem q2 ſi non cederet poſſet repetere a cre
ditore z ſic ceſſaret exceptio vero heredi.Jtem q2 ſi omitteret
proponere exceptio.ante ſententiam non haberet aliquod re
medium.vt.C.ſententiam reſcin.non poſſe.l.peremptorias.ſed
ſi habet ceſſionē etiam omiſſa exceptione pōt cōpenſare. ¶ Jtē
oppo.ex vltima glo.q2 hic dicitur qđ bonefidei et malefidei im
putat ꝙ ſoluit.nam videtur ꝙ non imputet,vt.ſ̄.eod.l.ſi poſſeſ
ſor.§.bonefidei.verſi.nam z iul.Sed ibi indebitum hic debitū
ſoluit.z ſolu.z diſting.plene vt glo.magna cum qua coniunge
aliam glo.magnam que eſt.ſ̄.de nego.geſt.l.ſi pupilli.§.quid er
go.que incipit ideſt ipſa geſtione.Et in queſtione que forma
tur hic in fi.glo.magne,z non ſoluitur.dic ſecūduʒ Guid.de ſu
ʒa.qđ agat conditione ex.l.fi.§.ſin autem.C.e.q2 etiā deducit na
turale debitū qđ ſibi debetur,vt hac.l.verſicu.iuſtus autem poſ
ſeſſor.Gui.

sessor. Gui. de suza. in ver. sed si ipsi. nõ ob. de peculio si noxali. §.j. vt ibi no. ¶ In glo. s. de suo. ibi habet cõdi. indebiti nisi forte ratione possessionis. vt. j. de condi. inde. l. indebiti. ¶ Ibi qd ergo. interim iste ver. est additio. ⁊ eum legebat Frã. acc. in fi. huius gl. ¶ Ibi vel si velit nõ retinere. Ri. ¶ In gl. j. ex sua persona. ibi. l. papi. Et de hoc dic vt ibi not. in fi. argu. j. ad leg. falci. l. dolo. ¶ In glo. tria tempora. ibi, sola vendicatio. imo ⁊ indebiti conditio ratione possessionis. vt predixi per. l. indebiti. §. j. j. de condi. indebi. ¶ In glo. in omni casu: ibi si pupilli. §. itẽ queritur. imo. §. idẽ ait. ver. quid ergo. ¶ Ibi idẽ quod. s. in versic. si autẽ de hereditate. ¶ Ibi si vero de suo. iste versic. fuit additio. ¶ Ibi creditorem lucrari. imo non lucrabitur: q2 verus heres contra eum habet exceptionẽ nec possessor amittit cuz reputare possit vero heredi. Nico.

Sicut autem. Ibi, fecit necessariuz vel vtile. Ibi deducit malefidei possessor quod dic vt. j. eo. l. plane. ¶ Ibi est. non ob. s. eo. l. ⁊ nõ tantum. §. veniunt. j. de rei vendi. l. si vero. ⁊. j. eo. l. si a patre. in pnc. vt ibi not.

3 ¶ Opp. ꝙ non liceat † alicui rem suam negligere. vt insti. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. sed hoc tempore. ⁊ ad legẽ aquili. si cõmunem. lz glo. alleget si eo ⁊ male. Glos. nõ soluit, sed dic scdm Jac. de bel. ꝙ hic fuit negligentia in omittendo ibi in faciendo. argu. j. de vsufr. l. si cuius. §. de preteritis. vel dic ꝙ putauit rem suã in. l. si cõem. sciebat alienam q2 cõis erat sibi ⁊ alij. Jaco. de bel. vel dic fm Jac. bu. Aut quis negligit rem inanimatam, vt predium: ⁊ tunc non imputatur sibi ad culpã sed ad dãnum. vt hic. ⁊. j. so. ma. l. si cõstante. §. si maritus. vbi de hoc. aut in re animata anima rationali: ⁊ tunc regulariter culpa in omittẽdo nõ videt punir. vt. s. de stat. ho. l. seruus. nisi in languente. vt. C. de infantibus expo. per totũ. si in cõmittendo regulariter punitur ⁊ hoc qñ criminaliter agitur non ciuiliter. vt. d. §. sed hoc tempore. ⁊. l. si cõem. fallit qñ legis authoritate hoc facit. vt. l. qui seruum. de verbo. obliga.

Illud plane. Satis patet ex glosis nõ ob. j. ad trebel. mulier. §. sed ⁊ si. vt ibi colligitur. ¶ In ver. qd autẽ. in fi. nõ obst. s. eo. l. sed ⁊ si lege. §. si minori. vt ibi not. ¶ In fi. glo. ⁊c. s. eo. l. qui testamentum. in fi.

1 ☞ Petitio hereditatis an includat quesita per seruum hereditarium extra rem possessoris.
2 Possessor malefidei an teneatur ad pretium rei nõ necessarie hereditati empte.

1 **Per seruum.** † In glo. q2 in bonis hec gl. procedit prout illa verba cũ interim ⁊c. referunt ad id qd dixit heredi restituende sed si dicas heredi. i. possessori: tunc rñdet tacite obiectioni qño potuit querere possessori cui rñdet ibi ꝙ pcedit ⁊c. ⁊ eius responsionis erit ratio ibi cum interim ⁊c. fm princi. l. vbi dixit heredi restituende. Jac. butri.

2 **Julianus scribit.** † Ex gl. patet. ¶ In gl. vltima ibi vẽditor. sz dz operatur mala fides. ⁊ ideo non obst. d. l.

1 ☞ Filiusfamilias miles põt condere testamentum.
2 Pater vel dominus ex possessione filij vel serui petitione hereditatis conueniuntur.

1 **Filij famil.** Filiusfa. † miles põt condere testamẽtum. h. d. si queras an ab intestato possit filiusfa. habere heredẽ dic ꝙ nõ scdm ista iura. vt. j. de ca. pecu. l. ij. hodie sic per aut. de her. ab intesta. ⁊ dic vt. s. eo. litem veniunt. §. non solum.

2 **Si seruus.** † Ubi filius vel seruus possident res hereditarias videtur pater vel dñs possidere. Et ideo peti. her. cõueniũtur insolidũ nõ de peculio tantũ. Et dic ꝙ aliqñ conuenit dñs vt possessor. Aliqñ conuenit ex pecunia redacta ex venditione rei hereditarie ⁊ conuerse in peculio. Aliquando conuenit q2 pretiũ rei hereditarie nondũ est exactũ vel exactũ est ⁊ consumptũ vel res hereditaria per seruum deteriorata. Aliquãdo conuenit ex persona serui ideo q2 seruus erat debitor defuncti ⁊ isti casus decidunt hoc. §. ⁊ legibus sequẽtibus vsq3 ad. §. si possessor qui est in. l. si a domino.

1 ☞ Petitio hereditatis que datur contra patrẽ vel dominum non habet naturam actionis de peculio.
2 Predo an de interitu rerum a se alienatarum teneatur.
3 Fructus hereditatis intelliguntur deductis expensis.

1 **Si a domino vel patre.** † Alias incipit si a patre vel dño. ¶ Ibi ageretur. nam illa actio deuoluit in petitio. here. cum sua natura. s. eo. l. item veniunt. §. cum prediximus. ¶ Ibi, consumpserit mala fide. ⁊ sic cepit teneri ad tãtundem in genere in actio. de peculio. tu dic bona fide vel mala dumtamen sit locupletior fm glo. ¶ In. §. si possessor. per hunc. §. in fi. dicebat. d. Gui. de suza. ꝙ verus heres qui aliquãdo possedit hereditatem licet postea cadat a possessione nõ habeat petitionem hereditatis sed rei vendica. ⁊ ad hoc etiam adducit. s. eo. l. nõ tantum. §. ꝙ si pro emptore. ⁊. l. quod si in diem. §. idem iul. scribit. in fi. ⁊ ex hoc docet aduocatum conuenti peti. hered. facere talem oppositionem: pono quod tu actor aliquãdo possedisti hãc hereditatẽ quam petis: ⁊ q2 ista positio prima facie videtur facere pro ipso actore eam de facili confitebitur ⁊ tamen ex tali cõfessione succumbet Gui. de suz. ꝙ est satis notabile in ista materia. ⁊ ad hoc facit qd dixi. j. ti. proxi. l. non possumus. ⁊ de fideicõ. here. peti. l. j. Item non obst. huic. §. j. ad legẽ aquil. l. item mela. §. antepe. vt ibi no. ¶ In glo. s. malefidei. ibi. §. sicut. qd dic vt ibi dixi. ¶ In eadẽ gl. in fi. ⁊ ita refert an proponatur fm propriam naturam petitionis hereditatis ⁊ in forma realis. s. ad rem ipsam ⁊ habet locum. l. contraria. An contra propriam naturam ad personales prestationes ratione doli ⁊ culpe ⁊ habet locum iste. §. fm Jabo. but. ⁊ facit qd no. s. eo. l. si qd possessor. in princi.

Si predo. Als **Si dolo predo.**

2 ¶ † Iste. §. legit duob9 modis vt ptz ex gl. primus intellectus est vt faciat pro male fidei possessore. alius vt pro eo nõ faciat ⁊ hec est verior fm glo. ⁊ Jaco. but. ⁊ cõmuniter omnes. Et quod hic dicit iurisconsultus in fauorem predonis seu male fidei possessoris allegando dicit. ⁊ breuiter. h. d. Male fidei possessor hereditatis qui vendidit rem hereditariam fraudulenter ad pretium verum vel acceptum tenetur in electione petitoris. ¶ Ibi mansisset, puta interitu naturali. ¶ Ibi possideret. sed tunc cõdemnaretur ad verum pretium post naturalem interitum ergo idem videbatur ⁊ nunc. ¶ Ibi sed non est. hic respondet. Ibi possessor non obstat quod nota. j. de rei vendica. l. in rem. §. fin. vt ibi dicam. ibi res a predone ⁊ naturaliter interierit. ibi actoris per interpretationem legislatoris non per verba senatuscõsulti. Ray.

3 **Fructus.** † Allegatur sepe ꝙ fructus intelligũtur dedictis expensis concor. sunt in glosi. In istis tñ expensis deducendis differunt quo ad quedam bone fidei possessorem ⁊ malefidei vt patet in. ll. sequentibus vsq3 ad. l. illud. Et dicit glo. ꝙ Jo. idem dixit in decimis ꝙ solui debeant deductis expensis. Go. dicit hoc non esse verum in decimis prediorum q2 ille debentur sine deductione expensarũ ⁊ allegat ex de decimis. c. pastoralis. ⁊ melius facit. e. ti. c. tua nobis. vbi de hoc plene. ⁊ per Host. ⁊ Gof. in summa eo. tit. Item facit iste. §. cum concord. ꝙ rustici qui promittũt reddere dño medium vel tertium fructuũ prediorum que laborant possint expensas deducere cõtrarium facit. d. c. tua nobis. nec ob. iste. §. cũ cõcor. q2 aliud est quando rusticus cõuenitur ex cõuentione facta per eũ de tertia parte fructuuz restituenda dño, quo casu non deducit expensas, vt dixi. ⁊ aliud quando pars conuenitur ex eo solo ꝙ possidet nulla conuentione interueniẽte, quo casu deducit expẽsas. vt hoc. §. cum concor. sic ⁊ alias mitius agitur cũ obligato to sola authoritate legis ꝙ cũ obligato ex conuẽtione propria. s. qui satisd. cog. l. si fideiussor. §. si necessaria. et ita de consuetudine seruatur: q2 dñs rustico terram suã dat vt eã laboret sumptibus suis ⁊ det sibi partem fructuum de qua conueniunt: als terra nihil proficeret dño. ¶ In glos. hoc intellige in fin. vel dic bonefidei possessor etiam de cõsumptis ante litem cõtesta. teneri quantum locupletior est, vt. s. e. l. sed si lege cor. §. consuluit. et §. qd autẽ qs. ⁊ sic semp hos sumptus deducet. nam ⁊ malefidei pro consumptis deducit sumpt9. vt. j. fami. her. l. fundus q. versic. quare. dic ergo ꝙ ad sumptus nõ est vis ante litẽ cõte. vel post percipiantur fructus. ⁊ an extẽt vel non q2 semper sumptus de fructibus vel eorũ estimatione deducuntur. vt. d. l. fundus qui. ⁊ de vsur. l. qd in fructus. ⁊ hoc verũ ⁊ in petitione hereditatis ⁊ in rei vendica. q2 nullus casus ⁊c. vt. d. l. fundus qui. Sed quo ad tempus fructus refert an ante litẽ contest. percipiatur ⁊ bona fide: tunc si extant tenetur in totum deductis tñ sumptibus. si sunt consumpti tunc in quantũ locupletior est deductis tamen sumptibus. nam sicut senatus non vult bonefidei possessorem lucrari: sic nec in dãno vitiari, vt. d. §. consuluit. s. eo. l. sed ⁊ si lege cor. ⁊. §. qd autez quis. sed secus in rei ven. vbi de cõsumptis ante litem contesta. bonefidei possessor non tenet sicut regulariter vt not. ⁊ plene dixi. C. de rei ven. l. certi. j. finium regund. l. iiij. §. post litem. Sed post litis contest. percepti siue extent siue non ⁊ sit locupletior vel non insolidum tenetur sicut si fuisset semper malefidei. vt. d. l. sed si lege cor. §. qd autẽ ait senat9. versic. quod

si ab initio.⁊.§.si ante litem contestã.deductis tñ sumptibus q2 nullus casus ⁊c.vt.d.l.fundus qui.Sed idem in rei vẽdica.dico hoc casu super fructibus perceptis post litis cõtesta.vt.d.l.certum.vbi videas.⁊.d.l.fundus q.Fran.acc.Itẽ non ob.ĵ.de condi.⁊ demon.l.quibus diebus.§.j.vt ibi not.

Quod si sumpt⁹. †Hic ponitur prima differentia inter bonefidei possessorem ⁊ male fidei.in fructibus aliorum sequentium.dic vt.ĵ.solut.matri.l.diuortio.§.impendia.⁊.l.fructus.

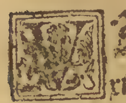
1 ☞Differentia inter bonefidei possessorẽ ⁊ malefidei pos.
2 Exceptio omnis dicitur niti quadam equitate.

a Plane. a Hic est alia differentia† inter bonefidei possessorem ⁊ malefidei poss.tertia ibi et idipsum.Quarta in versi.plane.Et pro declaratiõe glos.que incipit.s.a possessore dic ꝙ mirabile videtur ꝙ alicui exceptio non detur,sed offi.iudi.consulatur.vt ⁊.ĵ.eod.l.vlt.Sed põt esse ratio q2 omnis exceptio† quadã nititur equitate.vt institu.de exceptio.in prin.⁊.§.j.ĵ.de vacatio.munerũ.l.j.⁊ illa consideratur respectu excipientis an equitas suadeat exceptio.dari.ĵ.de bonorum poss.ẽm tabu.l.qui ex liberis.in fine.Sed hic nulla equitas malefidei possessori assistit.Et ideo exceptio non datur:sed q2 vtrunqȝ est iniquum.s.malefidei possessorem iuuari ⁊ alium cum alterius iactura locupletari sed alterũ est magis iniquum ideo per officium iudic.consulitur malefidei possessori q2 illud minus captionis ⁊ iniquitatis hȝ.ar.ĵ.de regul.iur.l.quoties.nihil sine captione.Item non obst.ĵ.de rei ven.l.finautẽ.§.in re petita.vt ibi no.in fi.l.extet.ĵ.sol.ma.l.si cũ dotem.§.fi.⁊ qȝ ibi no.Ray.¶In glo.s.a possessore.dic vt not.s.de nego.gest.l.si pupilli.§.si quis negotia.⁊.ĵ.de rei vendi.l.in fundo.Old.¶In glo.sed qd si heres.ibi respon.non.arg.ĵ.de vsuf.l.si absente.ĩ.rñso.⁊.l.cũ fructuarius.de dã.infect.l.pretor.§.hoc edictum.⁊ de aqua plu.arcẽ.l.is cum quo.Old.¶In eadem glos.in fi.Quod est contra mentem senatusconsulti.vnde dico qȝ non cogitur rem recipere vel retinere pro expensis q2 nõ potest sibi solui aliud pro alio eo inuito.ĵ.si certum pet.l.ij.§.j.Iacob.de rauа.

a ¶Plane.Adde Bar.hic et in.l.si vnus.§.pact⁹.s.de pactis.et in.l.in 2 actibus.de nõ nu.pecu.

1 ☞Expense vtiles ⁊ necessarie veniunt in petitione hereditatis deducende.

1 Vtiles. †Hic determinat de vtilibus necessarijs ⁊ volũtarijs expensis.de quibus plene dixi.ĵ.de impensis in reb⁹ dotalib⁹ factis.per totũ.⁊.ĵ.de rei vendi.l.in fundo.⁊ non obst.s.de nego.gest.l.qui seruum.vt ibi not.nec de rei ven.l.finautem.§.in re vt ibi not.¶Et fit hic mentio de nouali in textu ⁊ glo.⁊ plenius vide extra.de verbo.signi.c.quid per nouale.⁊ in alphabeto dictione nouale.⁊ plenissime in specu.de proba.§.j.ver.vltimo querit.⁊ versi.sequentibus.per duas colũnas.¶In gloss.quid si possessor in princi.sed quid si bonefidei possessor ante controuersiam motam hoc non considerauit sed ita motus dedit pro noxa cum expediret solui estimationem damni vel econtra fecit,an teneatur.Glos.hic videtur velle quod sic sed forte dici posset contra quia senatusconsultum nullo casu voluit eum teneri vltra ꝙ esset locupletior.vt.s.eod.l.item veniunt.§.eos autem.tamen quia tanꝙ re sua vsus est.vt.s.eo.l.si quid possessor.§.sicut.non obst.§.his verbis.quia loquitur in eo qui scit rem ad alium pertinere et voluit administrator non tanꝙ dñs administrabat qui debet gerere vtiliter negotia domini.

1 ☞Mala fides q̃ per litis cõtestationẽ inducitur nõ nocet bonefidei possessori re naturaliter peremptа:sec⁹ in eo qui fuit malefidei.
2 Ius suũ indefensum vel indiscussum relinquens sibi p̃iudicat.
3 Predo nunꝙ fructus facit suos:secus in bonefidei possessore.
4 Actiones contemplatione hereditatis quesite redduntur vero heredi,etiam si contemplatione hereditatis obligetur debet restitui ⁊ indemnis seruari.
5 Re vel estimatione lite pendente crescente crescit ⁊ fideiussoris obligatio.

1 Illud quoqȝ. †Possessor ab initio bonefidei fact⁹ malefidei per cõtestationẽ p̃sumptione iuris nõ tenetur indistincte de interitu in hac actione.secus in rei ven.h.d.⁊ vide qȝ no.⁊ dixi.s.eo.l.sed ⁊ si lege co.§.de eo aũt.⁊.ĵ.de rei vẽ.l.itẽ si verberatũ.§.fi.⁊ ꝙ dicit oratione,dic quã nõ habemus.et non ob.ĵ.de ꝑb.ob.l.nec.vt ibi no.Et allegat sepe.l.ista qȝ qs nõ de- 2 bet ius suũ† indefensum vel indiscussum relinquere cũ qs possit tueri ius suũ sine alterius iniuria.vt.ĵ.qȝ vi aut clam.l.j.⁊ ad hoc ex̃ de supplẽ.negligẽ.prelato.c.lȝ.de incẽ.rui.⁊ naufrag.l.ij.§.ꝙ ait pretor.⁊ de iniur.l.iniuriar.§.j.⁊ de bonis libertorũ.l.si quis libertũ.q2 etiã facit ꝙ victus victori non condẽnetur in expensis si habuit iustam causam litigãdi.⁊ qñ dicat habere iustã causam litigandi,dic vt dixi.C.de iudi.l.properãdum.§.finautẽ alterutra.⁊ dixi etiã.d.l.item si verberatum.§.fi.

3 Predo. †Predo non facit fructus suos sed iure actionis eos restituit:bonefidei autẽ possessor tenetur quatenus est locupletior.

4 Actiones. †Quesitas actiones contemplatione hereditatis tenetur possessor reddere vero heredi:⁊ econuerso si obligatus est contemplatione hereditatis debet indemnis seruari.h.d.¶In glo.s.proprium.ibi hereditarie.Sol.illud regulare fallit in casibus specialibus ibi expressis in quibus intelligas.l.istam Ray.

5 Si quo tempore. Crescente re vel estimatione lite pendẽte† crescit fideiussoris obligatio.ad hoc allegatur.sed certe imo facit in cõtrariũ q2 dicit de nouo caueri.Ex quo patet antiquos fideiussores ad id qȝ superuenit non teneri.vnde dic ꝙ in petitione hereditatis vniuersaliter proposita veniunt ea que post litem contest.incepit possidere.qȝ intellige si claudi possunt sub petitione.vt.s.de iudic.l.solemus.alias non.vt.ĵ.de edil.edic.l.ediles.§.itẽ sciendum.⁊ vide qȝ de hoc dixi.s.de iudi.l.nõ potest.⁊ facit.ĵ.famil.herc.l.⁊ puto.§.id qȝ annis.⁊.l.heredes.§.quod pro emptore.¶Opp.glo.ꝙ non satisdetur de nouo.vt.s.qui satisda.cogã.l.sciendum.§.fi.glo.male soluit:dicit ꝙ hic fuit inopinata charitas ꝙ non est verum imo aucte fuerunt res in petitione contente.⁊ ideo augetur fideiussio.⁊ ita soluit precedẽs gloss.in secũda solu.que est vera ⁊ non prima.

1 ☞Debitor hr̃ditatis tenet petitiõe here.si se heredẽ cõtẽdat.

1 Si debitor. †Debitor defuncti ex cõtractu ita demum tenet hac actiõe si se heredẽ cõtẽdat ex delicto debitor indistincte tenet.h.d.⁊ de hoc dixi.s.e.l.nec vllã.§.itẽ si a debitore.als est sub.l.ab herede.alias sub.l.etiã.¶In glo.ibi si quidẽ.dic vt ibi.⁊ de iurã.calum.l.ij.⁊ per Car.de testi.c.presentium.lib.vj.

1 ☞Cõtrarietas i iudicijs eodẽ tpe nõ admittit ſȝ bñ successiue.
2 Petitio vel accusatio calumniose non admittuntur in iudicio.
3 Libellus calumniosus an admittatur.
4 Uerbum aufero nõ semper in malam partem accipitur:puta si authoritas iudicis interueniat.

1 Postqȝ. †Eodem tempore nõ admittitur c̃rietas ſȝ successiue quodãmodo admittitur.h.d.⁊ hȝ duas lecturas.secũda vera.⁊ vide Roff.tit.si ex heredat⁹ sit aliquis.¶Op.de.l.siue pars.§.fi.s.de inoffi.test.⁊ Sol.vt gl.vel posses dicere ꝙ hic non amittit legatũ ꝑpter iustam ignorantiã ⁊ errorem:⁊ hoc indicat litera ibi maxime si nõ per calũniam.⁊ in fi.l.dic ergo aut querit an petendo legatũ repellar a petitione hereditatis si volo dicere testamẽtum minus solẽne nisi sciuissem esse minus solẽne tempore quo legatũ accepi q2 tunc mihi preiudico.ẽm glo.vt not.s.eo.l.legitimã.qȝ tñ dic vt ibi dixi.Idem si falsum dicebã q2 ⁊ tunc mihi preiudico accipiẽdo legatum non q2 faciam testũ valere sed q2 impugnare nõ possum.sed si primo egi petitione hereditatis ⁊ succubui postea volo petere legatum:aut dixi testũ minus solẽnne ⁊ nihilominus possum petere legatuȝ.Si autem dixi inofficiosum vel falsum tunc aut destiti aliter ante sñiam.⁊ possum petere legatum.aut perduxi ad sñiam ⁊ succubui ⁊ priuor legato sicut indignus.Et idem si obtinui q2 ex falso vel rupto testamẽto nihil debetur.⁊ ad hoc facit.s.de inof.tes.l.pap.als contra veterani.§.meminisse.⁊.C.de his qui.vt indig.l.alia.⁊ qȝ not.per Dy.⁊ alios ex̃ de reg.iur.c.ex eo non dȝ.libr.vj.¶Item allegat sepe 2 l.ista ꝙ petitio† ⁊ accusatio calũniosa repellitur.pro hoc.s.de assesso.l.j.⁊ ibi de hoc.⁊ per Azo.in summa.e.ti.⁊ tit.vt q̃ desunt aduo.forte q2 est de re ꝓhibita.vt.C.vt nemo priuatus.l.ij.et ibi dixi ⁊ de his q̃ ad ec.cõsu.l.si seru⁹.⁊ contra bñ ad.l.istã.ĵ.de c̃ta.l.qȝ vulgo.de vẽtre in pos.mi.l.j.§.⁊ si manifesta calũnia.⁊ qȝ 3 no.p Inn.de of.sacriste.c.ad audiẽtiã.Sed vr̃ ꝙ libellus† calũniosus qñqȝ admittat.vt.ĵ.de ope.no.nũ.l.j.in prin.⁊ q2 edictũ ne qs eum q̃ in ius voc.est.vi eximat locũ hȝ etiã si p calũniã vocatus erat vt.d.ti.ne qs eũ in ius voc.l.si p aliũ.§.j.⁊ calumniosa accusatio.vt.ĵ.de bo.lib.l.q cũ maior.§.si patris.dic ꝙ iudex dȝ cognoscere an aliqd corã eo calũniose fiat ⁊ si fit euidẽs calumnia nõ admittet.vt hic cũ contra.⁊.ĵ.de edi.inde.l.in sñã.§.si euidẽs.als rñderi dȝ libello ⁊ accusatiõi.vt.C.q acc.nõ pos.l.ij.⁊ de accu.l.ij.⁊ calumnijs ⁊ frustra obuiandum est.ĵ.de vsur.l.tutor.

C.z.ff.de calū.per totū.z extra de pen.calūniā.z in brocardis de calūnia z frustrationib⁹ vi particula.z ad hoc etiā.C.de trāsac.
4 l.ij.¶ Ultimo no.ꝙ verbū abstulisse,†qūqz accipit i bonā partem idest authoritate iudic.vt hic no.in gl.z pro hoc.j.de furtis l.qui vas.z vide qđ ibi dixi.z vide etiam in alphabeto dictione abstulisse.

1 **Cum is qui.** †De materia est.l.precedentis,z satis patet ex gloss.

1 ☞ Liti se offerens vt possessoꝛ licet non possideat nihilominꝰ condemnabitur.

1 **Qui se liti obtulit.** †In glo.vlt.in fi.in preallе.l.pe.vñ notari ꝙ teneaꝛ de dolo nō ex stip.iu.solui.z lz glos.dicat ꝙ hic erat lis cōte.Alij tñ aliter dicunt vt dixi.j.de rei ven.l.si is q se obtulit.vide de materia in specu.de interroga.§.si.

1 ☞ Tacitam fidem accōmodans dicitꝛ tanꝙ predo possidere.
2 Tacitam fidem probare an sit possibile.

1 **Predonis loco.** †In hoc tñ differt a pdone qꝛ teneꝛ de vsur.a tpe recepte pecunie iste a tempoꝛe mote litis.vt.C.de his qui.vt indig.l.prima.¶ Ibi is heres script⁹.
2 ¶† Ibi tacitā fidem q̄ qualiter probetur,dic vt.j.de iur.fi.l.iij.in pn.z.§.tacita.¶ Ibi interposuit sciens ius z factum.¶ In gl.j.in fi.dic hoc est falsum:qꝛ loquiꝛ alio casu ſz dz procedi ſm predictam.l.iij.in prin.z.§.tacita.j.de iur.fi.

1 ☞ Testamentum falsum dicēs z postea succūbēs poteꝛ illud nullum dicere vel minus solenne.
2 Querela inofficiosi testamenti in quo differat a contratab.

1 **Lucius.** Qui primo dixit testamentū†falsuz z succubuit pōt dicere nullū vel min⁹ solenne.h.d.¶ Op.de.l.si patronus.j.de bo.li.sol.vt gl.que sol.casus variat,sed rōnem nō assignat.z solutionez etiam tollere videꝛ.l.eum q.C.de inoffi.test.z ideo dic ꝙ.l.cōtraria loquitur in patrono cui aliqđ erat relictū in testō.l.ista loquiꝛ de personis necessarijs q̄ veniūt iure sanguinis:z ideo facili⁹ repellitur patronus ꝙ isti:qꝛ fortioꝛ rō vocat eos.s.de inoffic.te.l.nā z si parentibus.Itē ibi plus peccauit patronus accusando testamētum in quo erat sibi legatū.vñ illa tenet in suis terminis
2 z nō vltra.†vel dic ſm Dy.ꝙ in.l.cōtraria erat ꝯtrarietas ī oꝛigine z effectu qꝛ si intento querelā dico nullū:ſi ꝯtrata,dico aliquod.Itē in effectu qꝛ querela deducit rem totaliter ad causam intestati.cōtrata.no.z ideo ibi eligēdo vnū sibi ꝑiudicat in alio sed hic nō sunt cōtraria nec oꝛigine nec effectu.z de hoc satis dixi.d.l.eum q.C.de inof.test.z plenius.C.de fur.l.j.Jac.de are.dicit ꝙ qñ est dare cōtrarietatē eligēdo vnū scienter preiudicaꝛ in alio,vt in cōtrario ignoꝛanter nō vt hic sed si vna via cōpetat z alia credatur cōpetere tunc si eligat incōpetentem scienter non pōt ad aliam redire si ignoꝛanter pōt.z idē si per erroꝛem eligat vt.d.l.eum qui.z.l.contra maioꝛes.¶ Item oppo.de.l.si cui.§.hisdem.j.de accu.sol.vt glo.

1 ☞ Possessoꝛ ficte malefidei tenetur p litis cōtestationē ad verum pretium rerum venditarū ex volūtate:z si ex necessitate ad pretium conuentum.

1 **Restimationibus.** †Ibi hereditatis.i.rerum singulariū.vt estimetur pretium earum secundū glo.z Jac.de ra.¶ Ibi vēdite a bonefidei possessoꝛe post motam controuersiaz minoꝛi pretio ꝙ valeret.¶ Ibi negotiationis causa qꝛ fuerat dānatus vendere in testamento certo pretio.¶ In fi.qꝛ vendit ex necessitate vel necessitatis suspicione.nec ob.s.eo.l.si possessoꝛ.§.j.vt ibi no.z loquitur hec.l.in bonefidei possessoꝛe ab initio qui factus est malefidei per litez contestationis presumptione.Et diuide in duas qꝛ in prima fuit alienatio voluntaria vsqz ibi,si autem.ibi fuit pretextu necessitatis putatiue vsqz in fin.ex prima glo.foꝛma vnam oppositionem z ex alia magna aliam z sol.vt in eis.

1 ☞ Judicia tempoꝛe peritura z quibus imminet periculuz ex moꝛa non differuntur.

1 **Si bonefidei.** †In actionibus q̄ sunt tempoꝛe peritur e z in quibus iminet periculū ex moꝛa agit bonefidei possessoꝛ.h.d.et vide qđ no.j.de excep.l.si post litē.z.s.e.l.si qđ possessoꝛ.§.illud.

1 ☞ Hereditas est ius quoddā intellectu consistens.
2 Expense circa monumentum facte scđm voluntatem defuncti veniunt heredi vero imputande.

1 **Hereditas.** †Hereditas est ius quoddam in intellectu consistens.h.d.z vide.C.de euict.l.j.

2 **Si defuncto.** †Possessoꝛ expensas circa monumētū factas ſm voluntatē testatoꝛis imputat vero heredi:quia licet heres iure actionis non teneatur monumentum facere:ad hoc tñ compellitur principali vel pontificali authoꝛitate.h.d.Et qđ de pontificali authoꝛitate dicit habes simile no.j.de leg.iij.l.titi⁹.z.C.de his q.vt indig.l.nō opz.z de ma.testa.l.meuia.in fi.z multū sepe allegaꝛ ꝑ pijs causis exequēdis qđ etiam si in voluntate minus solēni relicte sint tñ pontificali.i.epali authoꝛitate exequi debēt.ꝑ hoc extra de testa.c.nos qdē.c.si heredes.c.tua nobis.z.c.relatū.z dixi plene.C.de epis.z cle.l.nulli.z glo.miscet duo cōtraria que tu separa.Et op.primo ꝙ repetatur totum etiam si vltra moduz impēdit,vt.j.de relig.at si quis.§.quid ergo.Et ad solutionem huius contrarij est bona prima z tertia solutio.ad secundū cōtrariuz de.l.j.§.fi.est bona secunda solutio.Item non ob.titu.de relig.si possessoꝛ.vt ibi no.

1 ☞ Furiosus succedit z habeꝛ ꝑ herede ꝙ si in furoꝛe decedat habetur ac si hereditas ei delata nō fuisset:trāsferturqz ad illos qui eam habituri essent si non esset furiosus.
2 Fructus hereditarij qualiter sint in petitione hereditatis restituendi.

1 **Heres furiosi.** Premitte ad euidentiaz ꝙ furioso defertur hereditas † z interim est heres z si decedat in furoꝛe perinde est ac si nō esset ei delata z trāsmissibilis ad eos qui habituri eā fuissent si nō fuisset furioso delata,vt.C.de cur.furi.l.fi.§.si autē in furoꝛe.z lz gl.eā intelligat de substitutione exēplaria facta furioso p partē.h reprobat do.Richar.qꝛ iure isto nō erat inuēta ipsa substitutio exēplaria imo ex priuilegio principis fiebat ista substitutio.vt.j.de vulga.sub.l.ex facto.ſz postea reperta fuit talis substitutio exēplaria p.l.humanitatis.C.de impuberū.z al substit.z ideo intelligit hanc.l.in substitutione facta ab extraneo non a patre.Richar.

2 **Fructuum.** †Aut fructus sunt recepti ante lit.cōtesta.z veniunt actione iuris:z ideo officio deseruiente illi actioni veniunt ipsoꝛum fructuū vsure tāꝙ de re principali,sed qñ post litem contesta.sunt percepti tunc veniunt ipsi fructus iudicis officio z vt accessio.z ideo eoꝛū vsure tunc non veniunt officio qꝛ sic deseruiret officium officio,qđ est absurdum.Jac.bu.z lz glo.alias opi.recitet hec est veritas.In glo.j.ibi de vsur.rei iudi.l.fi.Ad hanc male respondetur qꝛ illa locum habet etiā in iudicio vniuersali.vt.C.de vsur.l.vlti.quare solue ꝙ ibi accessio accessionis ciuilis,hic accessio accessionis naturalis.¶ In glo.vltima ibi variauit.simile no.j.de ope.no.nun.l.pretoꝛ.§.penul.

1 ☞ Recepta inhonesta an in petitione hereditatis restituantur.
Actus illiciti vel inhonesti nullum premiuz merentur z ex eis recepta sunt illicita z prohibita.

1 **Si possessoꝛ.** †Recepta etiam inhonesta reddit possessoꝛ hereditatis.l.hoc dicit.z facit.s.eod.z ancillarū.z qđ ibi dixi.Et facit multum finis huius cōtra statuta z consuetudines que prohdoloꝛ in multis partibus vigent z deputant quosdam presidentes meretricib⁹ z prostibulis z inde percipiunt lucrum quod est expresse contra rationem huius.l.z contra.l.in aut.de lenonibus.per totum.

1 ☞ Petitio hereditatis competit ei etiam qui emit a fisco.
2 Emens hereditatez a priuato an a creditoꝛibus hereditarijs cōueniri possit.

1 **Si qui partes.** †Emptoꝛi hereditatis datur hec actio peti.here.h.d.In glo.ſ.vtilē in fi.tu dic ꝙ iura que loquuntur de fisco hoc casu vł alio trahi nō debēt ad priua-

tum nisi inueniat eadē ratio.nā ille q emit a fisco est heres: q2 habet cōmoda z vtiles actiones contra possessores rerū hereditariarū.
2 Itē pōt conueniri a creditorib⁹.vt.C.de here.vē.l.j.†Sz ille qui emit a priuato nō pōt cōueniri a creditorib⁹.sed venditor tenet z ab eo pōt cōueniri vt eū seruet indēnē.vt.C.de pac.l.ij.z.d.ti.de here.ven.l.ij.z ita non est loco heredis sicut ille qui emit a fisco.z ideo lz ille q emit a fisco possit intētare peti.here.z herditarias actiones sicut heres.nō tñ qui emit a priuato.

1 ¶Conuentus petitione hereditatis a duobus insolidum restituit primo obtinenti:cautionē habita de indemnitate aduersus alium.

1 **Eum idem.** †Conuentus peti.here.a duobus insolidum si vnus obtineat restituitur hereditas prestita cautione de indemnitate aduersus alium possessorem.h.d.z vide.j.de reivendi.l.si his a quo z qd ibi no.z qd no.et dixi.C.deposi.l.pe.z aut.sed iam cautum.que sumitur de depositis z denunciatione.§.j.et qd not.p Inn.extra de re iudi.c.cū sup ɔtrouersia.in glo.cū pro ɔ̄uis in fi.vel dic φ ista cautio interponit ex necessitate q2 si restitueret primo obtinēti sine cautione esset in dolo.vt.j.ad le.falci.l.dolo carere nō videt Itē φ innuit glo.φ si scđo agens pbaret ɔtra possessorē qd teneretur ad restituēdā hereditatē.non puto veruz cum restituerit primo obtinēti cui debuit restitui cū habuerit potiora iura.vt.C.de edic.diui adri.tol.l.fi.bñ fateor qd dicit glo.qd nisi probaret possessor se restituisse primo agenti qd adhuc presumeretur possidere.z ad euitandum fraudē que sepe fit quando res ab aliquo petitur supponit amicū suū qui eandā petit z se succūbere permittit vt fraudet primum petitorē.datur vnum cōsiliū in hac.l.s.qd instituat iudiciū in primū victorē ne i plures z c.vt.j.de exercit.l.ne in plures.Itez poterit iste primus petitor adesse cause secūdi petitoris ne cū eo colludatur.s.de inofficio.testa.l.si suspecta.z.j.de ap.l.sz perlusorio.sed qd si victor vult probare in secūdo iudicio φ sentētia pro eo lata iusta fuit nunquid audietur:dic φ sic vt.j.de liberali cā.l.si pariter.et de app.l.a sententia.Gui.de su.

1 ¶Exceptio an semper impediat officium.
2 Pater expendens in honore filij presumitur in dubio expendere bona ad filium venientia.

a ¶Fili⁹.addebar.hic z bal.in.l.domū.C.de rei ven.

a 1 **Filius.** a Cessante exceptiōe:t qñqz prodest officium.h.d.z concor.s.e.l.plane z qd ibi dixi.Et qd dicit litera si non excipietur dic sicut pla.i.a patre exceptio nō opponatur nō tamen dico φ in eadem instantia per officium iudic.cōsulatur sed erit op⁹ noua petitione in qua iudic.officiū impleretur sicut accidit in casibus in quibus datur actio z exceptio in qua iudi.officiū vt j.rerū amo.l.si cū dos.de euict.l.vendicantē.z ad trebel.l.heres tamen debuerat.vel dic si nō exciperet.s.ante sententiaz tamen post sniam officio iudic.sibi succurretur.vt.C.eo.l.in restituenda z.l.seq.Et adducit Jaco.bu.hāc.l.ad questionem talē.Statuto cauetur φ in cā capitali non admittitur procur.ad aliquā exceptionē proponedā vel declinatoriam:sed principalis teneatur venire.iudex inquirit cōtra eū in casu prohibito.venit pcurator rei corā iudice.z dicit:domine iudex imploro officium vestrū vt talē inquisitionē z contra ius per vos formatā tollatis.nūquid facit contra statutū:dicit qd non:q2 non excipit.sed officium implorat qd est aliud quam excipere vt hic z.d.l.plane.s.eod.z.l.hereditas.§.j.in fi.z pro hoc q2 cuz reus haberet duas vias.s.excipiendi.z officiuz implorandi vt.s.de postulā.l.quos prohibet.si statutum aufert solū vnam.s.viā excipiendi per procuratorē nō tollit aliā.s.officium implorandi cū sint separata.vt.j.so.matri.l.si vero.§.de viro.z de acquirē.pos.l.naturaliter.§.nihil.¶Eodez modo facit ad similē qstionē.si statuto caueatur φ bānitus possit impune offendi:nec de hoc possit aliquis accusari.z alio statuto cauetur φ nulli liceat in criminibus pro quibus debeat detineri opponere exceptionem declinatoriam sub magna pena.Iudex procedebat contra occisorē cuiusdam banniti.dicit reus dñe reduco vobis ad memoriā z officiuz vestrum imploro φ inuestigetis q2 interfectus erat bannitus:vnde nō potestis inquirere nec procedere obstante statuto quo cauetur bānitū posse impune offendi φ taliter possit officium implorare sine pena alterius statuti q2 non proponit exceptionez declinatoriā sed implorat officiū vt predictū est.
2 ¶†Facit etiaz optime hec.l.ad aliā questionē:pater fecit expēsas filio in scholis vel in militia qui natus erat ex primo matrimonio z habebat multa bona materna.φ in dubio videatur expensas fecisse de illis bonis maternis.Et pro hoc.s.de neg.gest.l.nesennius.

z.s.eo.l.heres furiosi.n isi alia sufficiens z c.In cōtrariū est.l.C.de dotis promis.l.vlti.sed illa loquitur de expensa necessaria ad quā faciendā pater de necessitate tenebatur vt.j.de ritu nuptia.l.qui liberos in qstione predicta loquimur de voluntaria expēsa ad quam pater non tenebatur.Oldr.Et ad hoc vide qd notaui.C.de coll.l.si donatione circa fi.z.j.fami.herc.l.que pater.

¶Si pars hereditatis petatur. Rubrica.

1 ¶Homo non differt specie ab homine.sed qualitate.
2 Incerte partis hereditatis petitio an admittatur.
3 Petitio partis hereditatis an locum habeat contra alieno nomine possidentem.

Super rubrica. Vide in summa pādectar hoc eo.titu.z Rof.z titu.de vniuersalibus actio.Et φ ius metretur ex persona actoris.j.eo.l.j.z forma libelli in hac actione.z an hec actio sit pretoria vel ciuilis
1 †z φ homo nō differat ab hoīe specie sed qualitate.z an p vna re competat hec actio.z si duo possideāt z duo petāt quomodo formabitur petitio.z pulchra distinctio pro declaratiōne toti⁹ titu.coheres non possidens vltra suam partem non cōuenitur.ea.l.§.si ego.de possidentibus pro diuiso z indiuiso z cōpensatione fienda generis ad genus.ead.l.§.item si cum me ex parte.
2 †incerte partis petitio ex iusta causa admittit.e.l.§.interdum.institutus deliberans facit partem coheredibus.j.e.l.si ex pluribus.z qd de institutis vno pure alio sub cōditione pter spem partus nascitur admittitur natus tantū ad partē.j.e.l.antiqui z pro media via eligēt.z vide pulchrā distinctionem de posthumo instituto cū alijs an possit hereditas adiri.de peti.heredi.z iudicio fam.herc.z.e.l.nō possimus.z de casibus in quibus fer
3 tur incerta sñia.†Alieno noīe possidētes nō tenent hac actione.j.e.l.multi.z φ titulus diuisionis nō impedit petitionem hereditatis.de portione caduca ad quē spectet.j.e.l.fi.z de filio cuius pater institutus credebat viuere cū mortuus esset.z qui filius nomine patris instituti administrauit.

1 ¶Petitio hereditatis datur ei qui dicit se pro parte heredē.
2 Petitio hereditatis an sit pretoria an ciuilis.
3 Petitio hereditatis que datur pro tota hereditate an sit alia ab illa que datur pro parte.
4 Verba ista primus z secundus.an sint propria an appellatiua.
5 Coheres possidēs cū extraneo nō cōuenitur pro parte sua petitione hereditatis.sed tantum extraneus.
6 Compensatio non fit de specie ad speciem.
7 Petitio incerte partis hereditatis quo casu admittatur.

Post actionem. In isto prin.cōtinuat se iuriscōsultus ad pcedētia.z qd dicit post actionē.expone.i.post tractatum:q2 eadē est actio cū superiori vt glo.dicit z bene.Alijs varijs modis sumit actio.vt dixi in alphabeto.Et breuiter
1 dicit φ sicut petitio hereditatis †datur ei q dicit se heredem insolidū ita datur ei qui pro parte dicit se heredem.¶Et i hoc metimur ius ex psona actoris nō ex psona possessoris.z ad hoc sepe allegāt istud princ.ad qd ɔ̄or.j.si vsuff.pe.l.vtifrui.in pñ.z.§.j.si seruitus ven.l.loci corpus.§.cōpetit.de pigno.l.si superatus.§.fi.qui.mo.pig.vel hypo.soluit.l.paulus.§.fi.z.C.de rei vē.l.fi.z dic φ i ver.quinimmo.nō curat si possideāt pro diuiso vel p indiuiso.sed in ver.pinde.possidebāt partes diuisas.secus si indiuisas.z intellige φ si possessor possideat vnicā rem hereditariam lz minimā pōt cōueniri hac act.vt.s.e.lz minimā.z proponet cōtra eū vniuersaliter dicendo ago cōtra te peti.here.q2 possides hereditatē talē ad me pertinētem z condēnatio pfic.sequatur vniuersalis ad restituendā hereditatem:executio tñ fiet solum in rebus quas possidet nec pcederet libellus si peterem res singulares quas nō possideres.z si peto vniuersaliter etiaz res que postea inceperunt possideri clauduntur sub petitione.vt.s.e.l.si quo tpe licet alij dicāt φ libellus concipi dz hoc modo:dico me heredē talis z qd tu possides talē rem hereditariaz quare peto te ad ei⁹ restitutionē condēnari:z si quas alias possideas vel possidere incipias.quibus repugnat Az.opi.z de h vide bñ p Rof.ti.de peti.here.z ti.de act.vniuersa.
2 †Et aduerte q2 quidā voluerūt dicere ex isto principio φ petitio hereditatis sit pretoria qd falsum est q2 ciuilis est origine z inuētione vt probat glo.z Jo.in arbore eā posuit inter ciuiles.sed ptoria dici pōt approbatione z ordinatione sicut dicit glo.de act.cōmodati.z patet etiā in.l.fal.q est ciuilis inuētione z ptoria approbatione z extēsione.vt.j.ad.l.falci.l.j.§.ad eos.z pdicta vera sunt

de peti.

de peti. hered. directa que datur ei qui est heres de iure ciuili. vt s. ti. proxi. l. j. secus in possessoria vel fideicommissaria heredi. petitione: qz illa est pretoria vt in duobus proximis titulis sequen.
3 †Itē non est alia petitio hereditatis que datur pro tota hereditate ab alia que datur pro parte. imo est eadez habens tñ diuersos effect⁹. vt dicit hic gl. qz illa que datur pro tota aduocat oīa bona illa que pro parte solū illā partē. z pro hoc non superfluit iste tit. per superiorē sicut z homo nō differt ab hoīe specie: sed qualitate in ver. is q est duplex litera sicut dicit gl. z qlibet tolerabilis z eiusdem effectus. ¶ Oppo. q possessor vnius rei non teneatur petere hereditatem cū ista sit realis seu in rē scripta, vt s. ti. j. l. sed z si lege co. §. petitor. qñ arctat possessorē nisi quatenus possidet vel dolo desierit possidere. j. de rei vē. l. fi. z. l. sinaūt §. j. z cōmo. l. iij. §. si hēs, sz dic vt. s. dixi q petitor z snīa fuit vniuersaliter. executio vero in eo solo qd possidet vel dolo desijt possidere. vt. d. l. lz minimā. s. tit. proxi. z dixi. s. de iudi. l. non potest.
4 ¶ Pro declaratione versi. quinimo dic quod verba †primus z
a secundus[a] sunt propria noīa nō appellatiua: lz z tanq appellatiua possent accipi. ¶ Sed oppo. q quilibet petere nō possit ab vno possessore. vt. j. §. si ego. dic q hic ambo possessores possidebant pro diuiso. ibi pro indiuiso. vel dic z verius, vt. s. dixi q hic nō refert possiderēt p diuiso vel p indiuiso. sed dic q hic petitor erat incertus a quo magis petere deberet. qz quilibet erat extraneus possessor. in contrario vero vnus erat coheres z alter extrane⁹. z ideo cū coheres nō possideat vltra partē suā congruuz est quod agat contra extraneum. ¶ Et vt plene liqueat articulus iste. z tota hec. l. que est simul concatenata. dic cum qs petere intendit partē hereditatis. aut incertus est quota pars hereditatis sibi competat. z tunc si est de colleteralib⁹ incertā partē petit z sub noīe incerte. vt. j. ea. l. §. fi. qz lz qs incertū petere debeat vt. j. de rei vend. l. si rē. admittitur tamen qñq ex ista causa ad incertam partem vendicandam. vt. j. de rei ven. l. que de tota. §. incerte. Si autem est de suis quartam petet. z si plures nascantur eatenus sibi detrahet si pauciores sibi supplebitur. vt. j. eo. l. antiq in fi. z. l. seq. Si aūt certus est quotā partē petere debeat. aut sunt plures petitores: z vnus solus est possessor omnes ab eo petere poterunt. z quilibet suam partem pro indiuiso. vt. j. e. l. penul. et l. fi. §. qd si filius. si vero sunt plures petitores z plures possessores: aut possident pro diuiso aut pro indiuiso. z locum hz versic. quinimo. si est vnus solus petitor: aut ab eo qui hz ius in parte puta a coherede: tunc si possideret pro indiuiso nihil petere pōt ab eo: qz nihil possidet plus parte sua. potest tñ si vult prouocare coheredē ad diuisionē per actionē fa. her. nisi coheres negaret eū coheredē. qz tunc agere posset ad dimidiā pro indiuiso peti. her. vt infra ver. proinde. z. l. non possumus. z fa. her. l. j. si vero coheres possideat dimidiam pro diuiso tenet coheredi ad dimidiam dimidie qz est coheredis z econtra agere poterit cōtra coheredē ad dimidiam dimidie quā z ipse possidet. Sed qūo hoc casu procedet petitio hereditatis que non datur contra ti. possidentē. vt s. e. l. regulariter. z. C. eo. l. ij. z isti coheredes habent titulū. dic q non habent titulum in dimidia dimidie, que nō est sua, sed illaz tenent pro herede vel pro possessore. vt. j. e. l. permittēdū. Si autē petitor petat a possessore qui ius nō habet: vt puta ab extraneo possessore. Aut iste extrane⁹ possidet cū coherede z pro indiuiso z tunc ab illo solo extraneo petet partem quā possidet pro indiuiso: z a coherede nihil cū nō possideat nisi suā partē: vt. j. e. l. §. si ego. z de rei ven. si ex equis. si autem extraneus possidet cum coherede pro diuiso: tunc ab extraneo petet dimidiam dimidie et a coherede. silr qz dimidia dimidie cuiuslibet spectat ad eum. vt j. ea. l. §. pe. nec ob. l. que innuit distinctionē possidendi pro diuiso z pro indiuiso non habere locū in petitione hereditatis. vt. d. l. si ex equis. j. de rei ven. quia dic vt ibi no. sed pone duos institutos. vnum pure alium sub conditione. pure institut⁹ petet ne dimidiā tantū an totā hereditatē. dic vt no. j. e. l. ij. in gloss. magna. z ibi videas. Do. aūt Odof. z alij distingūt aut institutus sub conditione petit bonorum possessionē fm tabu. qd pōt, vt. j. de bo. pos. se. ta. l. ij. §. si quis sub conditione. z tunc institut⁹ pure petet dimidiam tm. Aut nō petit sub cōditione institutus bo. pos. secū. tab. z tunc pure institutus petet totū. ¶ In glos. §. pro diuiso. in fi. vt ibi no. Item ibi oēs conuenti erant coheredes et vltra partez eos contingentem possidebant. ¶ In gl. §. quilibet ibi in pecunia speciale vel ibi pecunia q petebat non erat cōis, sed ex re cōi redacta. Fran. ¶ In glo. qz nemo dicit ibi. §. si ego. Ibi nā quidā veniunt zc. ¶ In fi. vel dic pleni⁹ aut vnus tantum possidet z hz locū qd hic in gl. dicitur aut ambo z hz locū, l. j. j. fa. her. z quod ibi no. z dixi. s. in proxima distinctio.
5 **Si ego.** †Si coheres nō possidet p indiuiso vltra suam portionē non conuenitur a coherede: sed alius extraneus possessor. hoc. d. nec ob. sequēs. §. vt ibi no. ¶ Ibi tūc enim ibi tibi cōpetens est mea, vt. j. de leg. ij. l. meuius. §. duobus. vbi de hoc. z de ver. ob. l. q rōne. §. duo fratres. ¶ In fin. si simus a. z b. pro parte ad oculum demonstrata verū est q est mihi z tibi cōis: sed si ad intellectum pro parte indiuisa nō est verū q sit mihi z tibi cōis: sed tota media pro indiuiso est mea z alia dimidia tua. ¶ In fi. gl. fi. vel dic vt ibi qz ibi possident duo extranei hic coheres z extraneus fm Azo. z Ray.
6 **Item si cum me.** †Gl. intelligit hunc. §. in possidentibus pro diuiso qd est falsum. nam si vnus possideret vnā rē certam alius aliā non esset locus cōpensationi: qz de specie ad speciem non fit cōpēsatio. vt j. de pig. act. l. si conueniat. z ideo pone qd possidebant hereditatē p indiuiso fit compensatio generis ad genus: qz aliquid intelligibile est, similiter z pars pro indiuiso est intelligibilis. z sic procedit compensatio: qz quilibet hz in qualibet re hereditaria z portionē, vt. j. e. l. non possumus. Jaco. de ra. vel sustinendo gl. dic q possidebāt pro diuiso. z. §. si ego loquit de rigore. vt dicaz j. in suppletione. gl. z fit compensatio quere ad quintā vero fundi ad fundum qua compensatione facta veniunt fundi diuidendi iudicio fa. her. l. j. Jac. bu. ¶ Itē gl. male ponit casuz in extraneo possessorio: qz hoc non patitur litera hic. in fin. §. ibi si forte coheredes sint. z ideo pone fm Rich. in tribus heredibus quorum duo in dimidia tantū sunt heredes. z tertius in alia dimidia si quilibet pro indiuiso quatuor vncias possideat institutus in dimidia de rigore potest petere a quolibet aliorū vnum sextātem, i. duas vncias que est dimidia quadrantis. sed de equitate compensatio obijcietur: z a quolibet in vna vncia. z dicitur fieri compensatio quantitatis ad quantitatem. Richar. ¶ In gl. §. a duobus. ibi. §. si ego. vel dic qd hic loquitur de rigore. ar. s. §. proxi. ver. ceterum ratio. z hic rigor mitigatur per compensationem vt hic z. d. §. si ego. Ja. bu. ¶ In gl. sed quomodo vbi vnū ex fac. §. si de fal. hoc nihil facit vt ibi no.

a ¶ Primus z scds. Adde q scds z prim⁹ respectu tertij doc. in rub. ff. si cer. pet. bar. in. l. si quis. §. si initiuz. ff. de edē. az. z bal. in rub. de sec. nup. z ibidem Barto.

7 **Interdum.** †Duas habet lecturas prima vera in certe partis petitio ex iusta cā admittitur. h. d. Sed cum debeant venire in stirpes z non in capita: nulla dubitatio vel incertitudo videtur de parte in authenti. de here. ab intest. §. si igitur defunctus. sol. illud iure nouo: huius tamen timore dicunt quidam quod hic loquit de successione aui. Contra hoc op. de. §. z qz placuit. insti. de here. ab intest. so. illud iure nouo. ¶ Itē op. quod veniant ad quartā. vt. j. eo. l. antiqui. so. vt gl. Jaco. bu. z vide etiam quod dixi. s. e. l. in prin. in distinc. quam ibi feci fm Odof.

1 ¶ Coheres quoties venit facit partem coheredi.
2 Institutus pure semel factus heres quomodo potest desinere esse heres.
3 Hereditas non potest dari ad diem: legatum autem sic.

1 **Si ex pluribus.** Quoties coheres †venit vel venire pt facit partem coheredi. h. d. Et q. d. litera in fi. pertinerent, dic qz nullus est substitutus in conditionis defectū. nam si substitutus esset nō admitterentur coheredes iure accrescendi, sed substitutus. vt. j. de bo. pos. secū. tab. l. ij. §. si duo. in qstione quam facit gl. de institutis vno pure z alio sub conditione. Jacob. butr. tenet opi. gl. z eam confirmat tali ratiōe: qz qñ vnus fuit institutus insolidum: z alius datus heres sub conditione: interim primus est heres in solidum: z tunc capit iure suo quia sunt coniuncti re. z ideo primus admittitur ad totū lz adueniente conditione restituat dimidiā: sed qñ sunt ambo instituti sic verbis coniuncti: tunc pure institutus petit solam partē suam z aliam habere debet iure accrescendi in defectum conditionis qd non pōt esse conditione pendente. Sed qūo pōt pure
2 institutus †semel factus heres desinere esse heres cōtra tex. s. de mino. z si sine. §. papinianus. dic quod hoc facit pendentia conditionis. z non tam desinit esse heres q fingitur non fuisse sicut dicit quod quis non potest decedere a prin. pro parte testatus, z pro parte intestatus, vt. j. de reg. iur. l. ius nostrum. tamen pēdente conditione vnius instituti pro illa parte videtur intestatus, sed postea ea existente efficitur testatus. z trahitur ad tēpus mortis vt sic semper dicatur fuisse testatus. vt. j. de regu. iur. l. oīa fere. Sed contra istam gl. multum facit. j. de cōditio. z demonstrati. l. hec scriptura. §. j. sed dic vt ibi dixi. z pro. opiū. Pi. facit. j. de acqui. here. l. si solus. §. item si seruus. pro opi. Hug. quam gl. approbat bene facit. j. solu. ma. l. marito. §. cū esset dos. paternalis. incipit cum patria. z vide quod no. s. in prin. l. in fine distinctionis. z quod not. de cad. tol. §. vbi autem. in suppletione glo. scilicet morte. z per Dy. de lega. j. plane. §. si coniunctum. z facit hec l. ad materiā an faciat partem qui nō admittit ad partē. de qua dixi. s. de inoffi. test. l. mater. z plenius de leg. j. l. hmōi. §. si titio. Sed cuius est interim pars illa cōditione pendente nūquid est

venientium ab intestato: dic ꝙ non: sed est vacans ⁊ dandus est
3 illi parti curatoꝛ, vt. ȷ̄. de cur. bo. dan. l. j. ⁊. ij. ¶ †In gl. vlti. in fi.
dic. doc. tenent cum Jo. duabus rationibus: qꝛ iura cōtraria lo-
quuntur in legatis que possunt dari ad diem hereditatis non. ȷ̄.
de here. insti. l. hereditas ex die. Item secunda ratione: qꝛ ille qui
esset heres insolidū nō posset desinere esse heres, vt. ȷ̄. de heredi.
insti. l. qui soluendo. Alij tenent opi. Pi. ⁊ Azo. ⁊ dicunt esse ca-
sum de vul. ⁊ pup. sub. l. verbis ciuilibus. sed nihil facit: qꝛ ibi lo-
quitur in instituto, ⁊ sic in diuersis gradibus. hic in eo. ¶ Itē
nō ob. l. hereditas ex die. fm eos: qꝛ loquitur in die certa. hic aūt
in icerta qd ptꝫ p ea que ibi not. non ob. l. ei qui soluendo. qꝛ ibi
erat heres incommutabiliter: hic commutabiliter qd pꝫ qꝛ insti
stitutus sub conditione post conditionis euentum videtur pu-
re ab initio institutus, vt. l. qd dicitur. ȷ̄. de testam. mili. ⁊ ideo te-
ne gl. Ray.

1 ☞ Spe partus nascituri admittitur natus ad certam partem
que crescit ⁊ decrescit pro numero nascentium.
2 Fabula dicitur que nec vera nec verisimilia continet.

1 **ANtiqui.** †Propter spē partus nascituri ad-
mittitur natus ad quartam partē:
tm̄ que crescit ⁊ decrescit pro numero nascentiū. h. d.
cum. l. seq. ¶ Et vide plenissimā ⁊ pulchram distinc.
Jac. de are. quā posui. C. de post. here. inst. super rubrica quam
hic non repeto. ¶ Ibi ventri pregnanti. ibi hereditatē defuncti
ab intestato. ¶ Ibi, gradum. secus si in eodē. vt in sequenti ver.
vbi autē. ¶ Ibi, non admittuntur. vlteriores. ¶ Ibi ceteri filij
emancipati intestati defuncti, vt in. fin. l. ¶ Ibi quesierūt. cum
debent succedere in capita non in stirpes. ¶ Ibi oratios. quia
omnes vocabuntur oratij. ¶ Ibi assignauerūt. Et bene consy-
derata inscientia nostra quot nasci possent. nec ob. ȷ̄. de contra-
ta. l. j. §. si ex tribus. vt ibi no. ¶ Ibi quartam cum adiectione in
2 certe ptis. s. vt si sibi plꝰ cōtigerit illud habeat, vt dixi. s̄. l. j. †Et
no. verba illa vt fabulis ait annumerentur, ⁊ est fabula q̄ nec ve-
ra nec verisimilia continet, vt not. in proemio. insti. §. cūqꝫ super
verbo fabulis. ⁊ vide in alphabeto. Itē facit hec. l. ꝙ media via
sit eligenda. ⁊ concoꝛ. de resti. spo. c. literas. de offic. dele. c. querēti
de dona. si quis argentū. §. ij. de admi. tut. l. tutoꝛ qui repertoriū
§. ij. vt le. no. ca. l. filio. in fi. de vi. ⁊ ho. cle. c. pe. ⁊ ibi in gl. de offi. cu
sto. c. j. ver. lampades. ⁊ ibi in gl. ⁊ de censib. c. iij. ⁊ ibi plenius in
glo. an inspiciendum sit initium medium vel finis. Ad hoc op-
po. gl. ⁊ non soluit de. l. nesennius. s̄. de neg. gest. sed sol. vt ibi di
xi. vel ibi media via continet et iniquitatē cum auia haberet de
bonis nepotis de quibus presumitur impensas factas. ¶ Itē
opp. gl. de. l. illud. ȷ̄. e. sol. vt gl. vel dic ꝙ hic loquitur in vno ven-
tre tatum ibi in pluribꝰ vētribꝰ ⁊ de quolibet possent nasci tres.
⁊ sic interim non erit heres pro quarta: sed pro octaua. vbi due
mulieres erant pregnātes. sed quomō pōt decrescere portio sua
contra. d. l. illud. sed dic quod hic erat pregnans ibi non. Sed q̄
est ratio diuersitatis cū hic ⁊ ibi sit icertitudo. cū ergo ibi incer-
titudo non preiudicet ergo nec hic. sed dic quod facilius est sci-
re an sit pregnans quaꝫ quot habeat in ventre. vnde ille error
non impedit iste sic. ¶ In gl. non eodeꝫ impetu. in fi. vt. s̄. de sta.
ho. l. arethusa. ibi de hoc cōmunia pre. l. si cum duas. ⁊ not. ȷ̄. de
vulg. ⁊ pup. sub. l. si pater captus. aduerte etiam qꝛ cōiter habet
corrupta gl. que est super verbo quinquies quaternos. cōiter em̄
dicit ⁊ vigintiquatuor in quinqꝫ vicibus sed condicem. xx. quin
quies quatuor constituunt. xx.

1 ☞ Incertitudo nascendorū nō impedit coheredem adire licet
que portio sibi competat sit incertum.
2 Ventris exheredatio reddit testamentum dubium ⁊ querela-
bile.

1 **ILlud.** †Aut est posthumus exheredatus ⁊ insti
tutus filius ⁊ interim capit totum: aut est
posthumus preteritus ⁊ institutus extraneus ⁊ nihil
capit extraneus. Suus autē institutus capit quartā vel nihil qꝛ
ignoratur quo iure succedat. ⁊ isti casus nō sunt in. l. ista. sed vi-
de in disti. Jac. de are. quā posui. C. de posth. he. instit. super ru-
bri. aliqn̄ posthumꝰ etiā est institutus. ⁊ hoc casu loquitur hec
l. Et diuide qꝛ primo fuit institutus posthumus ex re vel parte
certa. ⁊ filius etiam vsqꝫ ad versi. idē est ibi fuit extraneꝰ ⁊ post-
humus institutus ex parte certa vsque ibi quid si forte. ibi fuit
institutus ex parte. incerta vsqꝫ in fi. ⁊ dic aut mulier non est pre
gnans fm veritatem: tunc ille qui est natus ⁊ suus est heres inso
lidum fm veritatē, vt in prin. huius. l. aut est pregnans fm veri
tatem: ⁊ tunc fm veritatem natus est heres pro rata cū eo vel il-
lis qui sunt in vtero, vt. s̄. eo. l. antiqui. ⁊. ȷ̄. de acqui. hered. l. cum
quidam. §. sed quid si vnū. sꝫ ꝓpter dubiuꝫ quod nascant admit
titur ad quartā, vt dictis. ll. sed si ille q vult adire est emancipatꝰ
interim nō admittit de iure ciuili. Sed admittitur ad bo. pos. se.
ta. pro quarta cū nō sit certū quot sint in vtero etiam si nullus sit
in vtero fm veritatē. iste em̄ nō hꝫ ius nisi in quarta interim siue
sint plures in vtero siue vnꝰ. si decessit testatus. aut filio in pote-
state instituto. ⁊ tūc idē qd qn̄ decessit ab intestato. nam suus fm
predictam distinctionē est heres: ⁊ hoc siue venter sit institutus
siue exheredatus. Si decessit extraneo instituto vel filio emācipa
to. dic aut preterijt ventrē: ⁊ tūc institutus nō pōt adire: qꝛ natiui
tate posthumi rūpetur testm̄. aut exheredauit vētrē vel instituit.
⁊ tūc idē est ꝙ in suo sit: ergo emancipatus vel extraneus interiꝫ
adire non potest. sed vbi venter est preteritus interim emancipa
tus petet bo. pos. contrata. vt. ȷ̄. de cōtrata. l. illud. in fin. sed oppo
nitur dictum est ꝙ vbi venter est preteritus nō pōt hereditas adi
ri: qꝛ dubiū est de viribꝰ testamēti cū agnatione posthumi post-
2 ea rūpatur testm̄. †nā similiter vbi vēter est exheredatus dubiuꝫ
est de viribꝰ testamēti: qꝛ pōt expugnari ⁊ irritari per querelā. s̄.
de inof. test. l. papinianus. in fi. respō. vbi dubiū est de testō vtruꝫ
possit euanescere ipso iure sicut qn̄ posthumus est p̄teritus. naꝫ
nato posthumo statim testm̄ ruptū est ipso iure agnatione post
humi. sed vbi dubium est vtrū rūpatur per querelaꝫ ex quo pōt
adiri hereditas secus est ⁊ ē rō diuersitatis: qꝛ vbi rumpitur na-
tiuitate posthumi rūpitur propter defectum solēnitatis. vn̄ non
est rite factum sed peccat in forma: ⁊ sic in se patitur defectum: et
ideo ex tali testō nō pōt hereditas adiri. sꝫ vbi dubitat an rum-
patur per querelam rite factum est nec peccat in forma, sꝫ dubi-
tatur ꝓpter causam: ⁊ iō tūc ex tali testō pōt adiri hereditas. nā
primo casu rumpitur ipso iure a lege sine petitione hoīs scdo ca
su rūpitur ita demū si exheredatꝰ obtineat in q̄rela. ¶ Sed op.
contra tertiū dictū huius. l. vbi dicit. ꝙ pōt adire cōtrata. incer-
tus de sua parte adire nō pōt de acqui. hered. l. ex semisse. vbi de
hoc respon. aut quis dubitat de sua portione: aut dubitat igno-
rans testamentum primo casu qn̄ dubitat de portione: qꝛ nescit
an sit institutus in certa vel incerta: ⁊ non pōt adire, vt. l. contra
ria. aut scit se institutū in parte lꝫ incerta: ⁊ tunc pōt adiri. et sic
loquitur hic. ⁊ ad gl. q̄ incipit qui suus. ibi hac. l. ij. respon. sup-
ple imo. iij. respon. ⁊ ibi no. per. l. si duobus. §. fi. de leg. j.

1 ☞ Hereditatis petitio communicatoria dicitur.
2 Hereditatis petitione consequitur quis indiuisibiliter familie
her. diuisibiliter.

1 **NOn possumus.** Petitio hereditatis†
est cōicatoria. fa. her. di-
uisoria. h. d. Et not. ꝙ dicit gl. de casibus in quibus qūo
fertur incerta sn̄ia quorū vnus est in alternatiua obligatione.
⁊ gl. nihil alleg. sed allega. de ver. ob. l. eum qui certarū. ⁊ insti. de
act. §. preterea. de quo etiam vide. C. de sen. que sine cer. quā. sup
2 rub. ⁊. l. ij. vel dic clarius ꝙ per petitioneꝫ hereditatis consequit
quis partem indiuisam per iudicium. fa. herci. diuisam. ⁊ p hoc
bene. ȷ̄. de rei ven. l. pom. in fi. sed contra hoc videtur. pone em̄ ꝙ si
mus duo heredes diuidimus hereditatē inter nos hoc modo tu
habebis bona citra tale flumen ⁊ ego vltra: nunquid post illam
diuisionem agi pōt petitione hereditatis inter istos possessores
si se adinuicem turbant in partibꝰ assignatis ⁊ obuētis in partē
quidam ꝙ sic per. l. istā. sed dic aut in diuisione ꝓcessum fuit ad
traditionē. ⁊ tunc nō hꝫ locū petitio hereditatis: qꝛ q̄cito heres
habuit possessionē rerū hereditariarū amplius sibi non cōpetit
petitio hereditatis, vt dixi. s̄. ti. pri. l. si a dn̄o vel a patre. §. si pos
sessor. aut nō est processum ad traditioneꝫ: ⁊ tunc cōpetit sibi pe
titio hereditatis pro parte sibi competente. arg. s̄. de pac. l. diui-
sionis placitam. ⁊. C. de pac. l. traditionibus. Ja. de ra.

1 ☞ Judicis officio spectat lites diminuere.

1 **PErmittendum.** †Ad officium iudicis
pertinet lites diminue
re. hoc dicit. ⁊ facit. ȷ̄. si certū pe. l. quidā existimauerunt.
vbi de hoc.

1 ☞ Multi alieno nomine possidentes non conueniuntur peti-
tione hereditatis: nisi sibi incipiant possidere.
2 Titulus diuisionis an impediat petitionem hereditatis.

1 **CUm multi.** †Multi alieno noīe possidentes
non tenentur petitione heredi-
tatis nisi sibi incipiant possidere. hoc dicit. vel clarius
venditor hereditatis ad alium pertinentis alterius nomine ve-
ro heredi actione neg. gest. non petitione hereditatis tenetur ad
pretium nisi ex noua causa superueniente suo noīe causa posses-
sionis

sionis mutata pro herede vel pro possessore ceperit possidere. ¶ Ibi abstulerat de facto quia accreuerat coheredibus. ¶ Ibi procuratore suo ⁊ sic ex noua causa cepit suo noĩe possidere cuꝫ prius possideret noĩe absentis. ¶ Ibi recuperaret ꝑ primam petitionem. In fin. per secundam petitionẽ. Et diuide in tres partes. in prima ad coheredeꝫ nihil peruenit vsqꝫ ibi ⁊ nihilominꝰ. ibi aliquid ad coheredem peruenit vsqꝫ ibi ⁊ ita fore. ibi prosequit̃ vtrunqꝫ casum vsqꝫ in fi. l. ¶ Op. ꝙ hec portio tanꝙ̃ caduca ad fiscũ peruenire debeat nõ ad coheredes, vt. C. de cad. tol. l. vnica. §. pro secundo. sol. hec. l. facit mentionẽ iuris noui. ſm quod non defertur fisco, sed coheredibus. ¶ Itẽ op. si primo absentis nomine possidebat ⁊ conueniri non poterat, ergo nec nunc: cũ non possit sibi cãm possessionis mutare, vt. C. de acqui. pos. l. cũ nemo Sol. nõ mutat sibi cãm possessiõis: q̄ primo nõ possidebat: hodie sic, vel dic ꝙ põt sibi cãm possessoris mutare: tñ supuenit no
2 ua cã. Ja. bu. Itẽ collige ex hac. l. ꝙ titulus † diuisionis non impedit petitionem hereditatis cuius ꝯriũ tꝫ gl. ĩ. de rei ven. l. põp. in vltima gl. titu. etiam ꝓ herede nõ impedit hereditatem petetere, vt. s̃. e. l. nec vllam. §. neratius. alias est. l. ⁊ incipit ab herede posset dici ꝙ petitio hereditatis mixta est in rẽ ⁊ in personã. ex ea parte qua est in rẽ nõ datur contra ti. possidentẽ ex ea parte que est in personã. sic etiã contra dñm qui hꝫ pecuniam ex vẽditione rei hereditarie, vt. s̃. e. l. sꝫ ⁊ si lege cor. §. petitio. ⁊ sic põt intelligi l. ista. Item facit hec. l. ad questionem ꝙ si pretiuꝫ rei hereditarie transiuerit per plures manus ꝙ ille ad quẽ vltimo peruenit teneatur q̄ pretium succedat loco rei, vt. s̃. ti. pxi. l. si ⁊ rem ⁊ pretiũ. nã hic coheres procuratoris ad quẽ peruenit pecunia rei hereditarie tenet̃ petitione hereditatis: ergo a simili quicũqꝫ aliꝰ ad quẽ peruenit pretium rei hereditarie tenetur. ¶ Sed huic. l. r̃nderi posset ꝙ hic pecunia ꝑuenit ad eũ tanꝙ̃ ad heredem non tanꝙ̃ ad extraneum. ⁊ ideo petitione hereditatis tenet̃. Jaco. de ra. hic mouet dictã q̃õnẽ ⁊ nõ soluit. crederẽ ꝙ si esset predo p̃tiũ qd teneretur. Si bone fidei possessor ⁊ cum titulo non sed conueniri deberet rei ven. vt. s̃. e. l. regulariter. ¶ In gl. vel dic anteꝙ̃. ibi in quasi caduco. ſm ius antiquum. Fran. ¶ Ibi in bo. pos. q̃ peti põt ⁊ acqri per procu. ¶ In gl. vlt. in fi. ⁊. s̃. de his qui not. infa. l. furti. §. mandati. Fran.

1 ☞ Possidens pro herede põt hereditatis petitione cõueniri. Portio caduca vel quasi debetur coheredibus.

1 Cum heredes. Portio † caduca vel quasi debetur coheredibus ⁊ pe. he. non tenetur nisi q possidet ꝓ herede vel ꝓ possessore. h. d. Et nõ assignes differẽtiã quã glo. assignat inter hanc. l. ⁊ superiorẽ. nã ⁊ hic ⁊ ibi erat ꝓ nõ scriptũ ꝙ iure veteri fisco deferebatur iure nouo nõ. sꝫ differentia est: q̄ in. l. superiori ꝓcurator cõtẽdebat se heredẽ hic nõ ſm Guid. de suz. sed certe ⁊ hic cõtẽdebat se heredẽ in vltimo r̃ñ. vel dic ꝙ rõ differentie est: q̄ hic ponit duos casus. primum q̃ñ possidebat noĩe alteriꝰ. ſm q̃ñ noua superueniente cã cepit possidere suo noĩe. illa nõ ponit nisi vnũ. s. istũ ſm Ray. ibi petit nõ põt petitione hereditatis, sꝫ ac. nego. gest. vt statim sequit̃ neg. gest. ac. ⁊c. ¶ Ibi possides. alias secus. vt in. l. fi. ibi non fuerat paterne hereditatis: q̄ pater decesserat anteꝙ̃ adiret. collige ergo tres casus q in hac. l. ponunt̃. primus q̃ñ pater credebat̃ viuere cũ mortuꝰ esset fuit institutꝰ ⁊ sic eius institutio fuit inualida ⁊ ꝓ non scripta si filius ⁊ eiꝰ credẽs eum viuere administrauit partẽ hereditatis in qua institutꝰ erat et eã distraxit ⁊ p̃tiũ recepit nõ tenet̃ coheredibꝰ patris peti. here. q̄ nõ possidet ꝓ herede vel ꝓ possessore sꝫ tãꝙ̃ gestor negotiorũ. ⁊ iõ act. neg. gest. tenet̃. hoc primo vsqꝫ ad ver. illud vtiqꝫ ibi ponit̃ scd̃s casus retẽto. e. themate. ⁊ iste p̃r hunc filiũ exheredauit ⁊ extraneos instituit nunqd filiꝰ tenebit̃ istis institutis: d̃r ꝙ nõ q̄ illa portio quã administrauit nõ fuit patris: q̄ ante mortuus erat. ⁊ iste est secundus casus vsqꝫ ad versi. qd si filiꝰ. ibi est tertiꝰ casus vbi retento eo. themate filiꝰ dicebat se heredẽ patris. ⁊ qd pater non erat mortuus q̄ acqsiuerat in vita sua illã portioneꝫ in qua fuerat ĩstitutꝰ dicẽs qd ad eũ spectabat ex hereditate patris. certe hoc casu controuersiam here. facit ⁊ tenet̃ peti. hedi. vides ergo ꝙ institutio facta de p̃re mortuo añ testñ fuit ꝓ nõ scripta. vel si ponas eũ mortuũ post testamentũ factũ esse in cãm caduci ⁊ vtroqꝫ casu accrescit coheredibus patris ⁊ non fisco ꝑ iura noua. C. de cadu. tol. §. ꝓ scd̃o. vt de hoc dixi tñ iste filiꝰ nõ tenet̃ peti. here. q̄ alieno noĩe possidet. vt. s̃. de pet. he. l. nec vllã. §. si qs absentis. al's est sub. l. ab herede. al's sub. l. ẽt. ⁊ hoc verũ q̃ꝙ̃ diu dubitat̃ de vita patris. sed postꝙ̃ certum est de eius morte: tũc possidet tãꝙ̃ p̄do: ⁊ iõ tenet̃ petitione hereditatis. vt in. l. fin. ¶ Sꝫ q̃ño in primis duobꝰ casibus huiꝰ. l. tenet̃ coheredibꝰ patris act. neg. gest. cũ nõ gessit eorũ noĩe: ⁊ iõ non possunt habere ratum, vt. s̃. de neg. gest. l. si pupilli. §. si ego: so. dic ꝙ gessit negotium coheredũ re ipsa. ⁊ ideo h̃nt actione ne. gest. vt. s̃. de ne. ge. l. item si cum putaui. in fi. ⁊. l. si pupilli. §. idẽ ait. ⁊. §. quid ergo. vel dic ꝙ est negotium coheredis ratihabitione. ⁊ si volunt habere ratã venditionẽ petent pretiũ. si nolint petent res vẽditas. Ad illud quod d̃r ꝙ non possunt habere ratũ nõ suo noĩe gestuꝫ, dic ꝙ pater posset habere ratũ si viueret. q̄ suo noĩe gestũ. sed quia mortuus erat nõ põt habere ratũ: ⁊ ideo in subsidium admittit̃ ratihabitio coheredũ quorũ reuera negotiũ gestũ est. vel dic ꝙ hic filius gessit nomine hereditario. ⁊ ideo coheredes patris ad quos spectat hereditas ratũ habere possunt, vt. s̃. de neg. gest. l. que vtiliter. §. fi. ⁊. l. siue hereditaria.

¶ De possessoria hereditatis petitione. Rubrica.

1 ☞ Possessoria hereditatis petitio pretoria dicitur, nõ ciuilis.
2 Actiones hereditarie quas bonorũ possessor hereditatis intentat per titulum de pos. here. peti. an sint ciuiles an pretorie.

1 Super rubrica. † Quicqd dicat gl. dic ꝙ ista ⁊ sequens est p̃toria ⁊ non ciuilis vt dixi. s̃. tit. pxi. l. j. in prin. ⁊ de istis duabꝰ vide ꝑ Rof. in libello eisdẽ titulis ⁊ in sum. pẽdectarũ eisdẽ titulis. Quidã tñ voluerunt dicere eã fuisse ⁊ esse ciuilẽ origine ⁊ inuentione: sꝫ p̃toriã extensione. ⁊ lꝫ quoad effectũ in hoc parua sit vis tñ verũ est ꝙ ẽ p̃toria qdã em̃ sũt coheredes de iure ciuili in totũ vel pro parte ex testõ vel ab intestato. ⁊ his datur petitio hereditatis directa ⁊ ciuilis ⁊ directo. Quidã nõ erãt cogniti de iure ciuili vt emancipati ⁊ cognati. qd de eqtate p̃toria cogniti sunt per bonorũ possessores, ⁊ lꝫ nõ efficiant̃ veri heredes quoad nomẽ: quoad effectũ tñ succedunt ⁊ h̃nt bona hereditaria. Et isti habebant tria remedia circa successionẽ habẽdã q̃ vident̃ idẽ ⁊ nõ sunt. primo em̃ habebãt bono. pos. ⁊ causalem q̃ eis dabatur a pretore mortuo q̃ hodie sublata est, vt. C. q ad. ad bo. pos. pos. l. fi. alia q̃ dabat̃ a pretore viuo ⁊ tm̃ operat̃ q̃ꝫtuꝫ aditio de iure ciuili: ⁊ per eã efficiebat̃ bonorũ possessor verꝰ dñs rerũ hereditariarum. ⁊ ista hodie durat. ⁊ ista habita ad cõsequẽdũ possessionẽ rerũ hereditariarũ dat̃ sibi ista bo. pos. hered. pet.
2 de qua loquitur hic titulus. ¶ † Querit gl. in. l. ij. an actiones hereditarie puta ex empto, ex mutuo, ⁊ similes quas intẽtat bono. pos. here. per istũ ti. sint ciuiles an pretorie. dic breuiter ꝙ origine ⁊ natiuitate sunt ciuiles, ⁊ de iure ciuili. sed modꝰ ꝑ quẽ trãsferunt̃ in bonorũ possessore ⁊ per quẽ põt eas intentare authoritate huius ti. est de iure p̃torio vt p̄dixi. ⁊ de hoc. ĩ. ti. pxi. l. j. Iteꝫ nõ ob. ad. l. j. ĩ. de car. edi. l. iij. §. missum. vt ibi no. ⁊ vide qd not. ĩ. de ac. ⁊ ob. l. in honorarijs. §. ille aũt. ⁊ ꝑ Dy. insti. de ac. §. sꝫ iste.

¶ De fideicõmissoria hereditatis petitione. Rubr.

Super rubrica. Et ista est pretoria vt dixi. s̃. ti. proximo.

1 ☞ Auxilia tria competunt fideicommissario cui restitui debet hereditas contra heredem.
2 Fructus an veniant in restitutione hereditatis.

Ex ordine. Fideicõmissarius restituta sibi hereditate hꝫ hãc fideicõmissariã her. pet. q̃ heredi ⁊ in heredẽ competit. h. d. totus ti. Et ꝓ declaratione gl. dic quod duplex est restitutio scilicet simplici verbo. ⁊ alia est re ⁊ verbo. primo casu locum hꝫ iste ti. secundo casu quãdo est facta restitutio re ⁊ verbo non hꝫ locum petitio hereditatis si cadat a possessione sꝫ rei ven. vt hic in gl. ⁊ dixi. s̃. de pet. here. l. si a dño vel p̃re. ¶ Et not. ꝙ tria auxi
1 lia † cõpetunt fideicõmissario cui restitui dꝫ hereditas cõtra heredẽ. nã aut heres nõ adiuit nec adire vult: ⁊ tunc officio iud. cogitur adire. vt. ĩ. ad treb. l. cogi. cũ si. aut adiuit ⁊ nõ vult restituere: ⁊ tũc cõpetit cõtra eũ actio ex testõ vt restituat. vt insti. de ob. ex quasi ꝯctu. §. heres. ⁊. ĩ. ad trebel. l. apud iulianuꝫ. §. si. aut adiuit sponte vel coactus ⁊ restituit solo verbo: tũc cõpetit fideicõmissaria hereditatis petitio. vt hic aut restituit re ⁊ v̄bo: ⁊ tũc si oẽs res sunt restitute cessat petitio hereditatis ⁊ agit̃ rei vẽ. si vero sunt oẽs restitute ꝓ nõ restitutis agit̃ act. ex testõ vel rei ven. datur etiã fideicommissario quartũ remediũ, vt. ĩ. fa. her. l. si eius §. j. ⁊. l. si ex asse. Et caue q̄ dicit gl. ꝙ in restitutione hereditatis
2 nõ veniunt fructꝰ † nisi cũ dist. l. in fideicommissaria. ĩ. ad treb. vñ dic aut agit̃ act. ex testõ aut resti. ⁊ hꝫ locũ. d. l. in fideicõmissaria ⁊ qd ibi not. aut agit̃ post resti. ⁊ tunc hꝫ locũ hec. l. ⁊ ea veniant in ea q̃ veniũt in petitione hereditatis ciuili, vt. ĩ. l. ij. ⁊ h̃nt locum tractata. s̃. in ti. de peti. here. Sꝫ mirabile vr̃ ꝙ h̄ditas restituat̃

per ius ciuile.s.per actionē ex testō q̄ est ciuilis.⁊ ꝙ actio q̄ datur
ad ipsam hereditatē petēdā sit pretoria. Sz dic ꝙ pretor supplet
defectum iuris ciuilis.vn̄ verū est ꝙ ius ciuile.s.senatusconsul/
tum treb.facit eū heredē.sed non dabat ei ac.⁊ in hoc supplet p̄/
tor defectū iuris ciuilis.s.dādo hanc act.vt dixi.s̄.tit.proxi.in fi.
similiter fere oēs ꝯctus sunt de iuregē.s̄.de iusti.⁊ iur.l.ex hoc iu
re.⁊ tn̄ actiones ex eis prodeuntes sunt de iure ciuili.s̄.de ori.iu.
l.ij.§.deinde ex his.actiones tn̄ hereditarie bene competunt sibi
fideicommissario de iure ciuili,vt.j̄.ad trebel.l.j.§.j.

1 Fideicommissaria hereditatis petitio non datur contra ve
rum heredem.
2 Heres an possit conueniri a fideicommissario petitione heredi/
tatis.

Nec interest.§.sciendum.

1 †Gl.op.ꝙ q restituit teneať,vt.j̄.ad trebel.l.ita tn̄.§.
si ex trebel.dicit gl.ꝙ ibi nō dr ꝙ teneať petitione he/
reditatis: sz alia actione qua defuncto tenebať. Et rō quare nō
teneatur petitione hereditatis est:q2 est verus heres.fideicōmis/
sarius etiā potest restitutionē ⁊ verus heres nō teneť petitiōe he
reditatis.hāc rōnē reprobat gl.q2 lz remaneat verus heres:hoc
verū est solo noīe nō re nec effectu:imo fideicommissarius est he
2 res effectu.vt.j̄.qđ cū eo.l.si filius.§.j.†Alij dicunt ꝙ heres pōt
conueniri a fideicommissario petitione hereditatis non ex eo ꝙ
possideat pro herede.q2 ex quo restituit nō pōt cogitare se here/
dē sed ex eo ꝙ possidet pro possessore. Jaco.de ra.tz ꝙ non possit
conueniri peti.here.nā pro rebus restitutis non. Jtē nec pro nō
restitutis:q2 pro illis competit actio ex testō ⁊ rei vē.⁊ ideo hoc
casu pretor noluit dare pet.he.q2 superuacua esset.vt.s̄.nau.ca.
sta.l.iij.§.ex hoc edicto. Ja.de ra. ¶ Jn gl.imo vř circa fi.ibi.l.et
non tm̄.§.j.sed ibi loquitur de ea que competit heredi.⁊ ideo nō
est bona rō.sed dic hoc iō q2 sapit naturam sui possessorij recupe
rande possessionis.s.quorum bonorū. Jac.but.

¶ Explicit liber quintus.

¶ Jncipit liber sextus.

¶ De rei vendicatione. Rubrica.

1 Agens rei vendicatione ⁊ succumbens:an possit agere pu
bliciana.
2 Modus probandi dominium.
3 Decima an sit petenda rei vendicatione.
4 Actio rei vendica.quanto tempore duret.
5 Actio vtilis vel directa an detur prescribenti.
6 Abbas an monachum vendicare possit.
7 Ciuitas an possit se subijcere alicuius dominio.
8 Possessor an teneatur custodire seruum ne fugiat.

Super rubrica.

Vide Azo.
in sum.huius ti.⁊ Rof.in libello eo.ti.
⁊ ti.de act.spāli.⁊ in spec.de cā pos.⁊ p/
prieta.l.iiij.§.sequitur videre de secun/
da parte rub.⁊ vide Gof.⁊ Hos.i sum.
e.ti.rubricella de proprietate.⁊ qđ not.
⁊ dixi.s̄.de eden.l.j.⁊ qđ dixi.C.e.super
rub.⁊ per Dy.inst.de ac.§.j.in lect.sua.
⁊.j̄.de excep.rei iu.l.⁊ an eadē.§.actiones.⁊ per Dy.late ⁊ subti/
liter.C.de alie.iud.mu.cā.l.j.⁊ in spe.de ac.seu pet.§.sequiť.p to
tum.§.⁊ qđ dixi.j̄.ex qui.cau.in pos.eatur.l.fulcinius.§.qđ sit la/
1 titare. ¶ An qui egit rei ven.†⁊ succubuit possit agere publicia
na dic ꝙ sic.vt not.j̄.de euic.l.minor.§.j.⁊ dixi.C.de proba.l.ij.
2 ¶ Modos probandi dn̄ium,†vide in spe.de locato.§.fi.ver.lvj.
3 queritur. ¶ An decima†sit petenda rei ven.vel confessoria,vide
xvj.q.j.c.moderamine.in gl.⁊ per Archi. Et an tolli possit pro/
pria authoritate inuito possessore.dic vt dixi.C.de iudeis.l.nul/
lus.an admittatur talis libellus,peto fundū quē dico ad me pti
nere iure dn̄ij vel quasi.dic vt dixi.C.de eden.l.edita.ver.sz an ta/
lis libellus admittať.⁊ qcqd sit de iuris subtilitate cōsuetudo iu
diciorū admittit.de hoc vide extra de re iud.c.abbate sane.li.vj.
⁊ vide de alijs libellis vt dicā statim.j̄.l.j.in prin.⁊ qđ dixi.j̄.e.l.q
restituere. Et circa gl.huius rub.attende q2 est quedam summa
huius ti.tractat de sum. Azo.in prin.vbi etiam habes cōtinua/
tionē huius rub.⁊ q̄ colligitur in tex.j̄.e.l.j.in prin.⁊ Gui.de suz.
redarguit gl.⁊ p ꝯns Azo.in sum.⁊ aliā gl.q̄ est.C.de nego.ge.l.
curatoris.vbi de hoc dixi quatenus dicunt ꝙ qn̄qz dať directa
directo.qn̄qz vtiliter.⁊ qn̄qz vtilis vtiliter.⁊ qn̄qz directo referen
do verba directa ⁊ vtilis p nomē ad actorē.⁊ vtiliter ⁊ directo p
aduerbium ad reum.⁊ dicit hec verba fore falcissima nec aliqua

a ¶ Ciuitas.ad
de gl.i auť.de
mā.pri.§.opz
i ꝟ.agricolas
bar.in.l.j.§.p
hāc.l.ij.j̄.e.tit.
vbi dicit ꝙ vil
la pōt massa/
rios suos ob/
ligatos ad one
ra vendicare
adiecta cā.l.j.
ff.ad munici.
Jnn.in.c.dile
ctis filijs.i gl.
sua de appel.

l.probari.bn̄ eīm reperiť directa ⁊ vtilis rei ven.vt dicit hic gl.sz
ꝙ dētur directo ⁊ vtiliter nō reperiť.l.cautū.sz dic ꝙ directa dať
qn̄qz rōne rei cōtra eū qui vere possidet.qn̄qz rōne psone vt con/
tra eū q dolo desijt possidere,vt.j̄.eo.l.si culpa.⁊.l.qui restituere.
§.si vero.nec pōt ⁊ de noxa.l.electio.§.itē si ex eo. Gui. Sed licet
G.verū dicat ꝙ ista verba directo ⁊ vtiliter nō sint verba legis
sunt tn̄ verba magistralia.gl.⁊ Azo.vt clarius intelligatur ma/
teria.nā cū directe dn̄s agit ꝯ possidentem dať sibi directa dire/
cto cū agit ꝯ eū q dolo desijt possidere vel qui se liti obtulit cum
nō possideret datur directa vtiliter eo.mō q hz vtile dn̄ium tm̄ si
agat contra possidentē datur sibi vtilis directo si agit ꝯ eū q do
lo desijt possidere vel q se liti obtulit dať sibi vtilis ⁊ vtiliter. Ja.
de ra.hic reprobat ista ꝟba magr̄alia alia via q2 dicit ipse:gl.di
cit ꝙ vtilis ⁊ directa referunť ad actorē ⁊ vtilr et directo ad reū.
sed est reperire qđ vtilis refertur ad reū.s̄.de pet.here.l.nec vllaz
§.si qs sciēs.⁊.§.se. Sz r̄nderi posset ꝙ lz ibi dicať reum nulli te/
neri:tn̄ hoc est p respectū ⁊ relationē ad actorē cui ipsa vtilis da
tur ⁊ sic pbat intentionē gl. ¶ Jtē dicit ipse Ja.directa cōpetit
de iure ciuili,sed vtilis cōpetit de iure pretorio.j̄.de noxa.l.si plu
riū seruꝰ.ij.⁊.l.electio.§.j.qn̄o ergo poterit dici directa vtiliter vł
vtilis directo.q̄ eīm actio tūc intentať p̄toria vel ciuilis.si dicas ci
uilis hic nō vř q2 ciuilis nō cōpetit ꝯ eū q dolo desijt possidere,
vt.d.ll.de noxa.si dicas ꝙ sit p̄toria illa nō cōpetit vero dn̄o,sz si
bi datur ciuilis nec competeret ꝯ eum q vere possidet q teneť ci/
uili ⁊ non p̄toria ēt sm gl.⁊ sic nō pcedunt verba nec cōbinatio/
nes gl.q2 sequereť absurduz ꝙ ex vno latere iudicareť ciuilis ex
alio pretoria. Sz ipse dicit eā esse p̄toriā ⁊ iudicandā tm̄ ex parte
actoris ex cuius psona ius metimur.vt.s̄.si pars here.pet.l.j.et
iō est q2 actio dz dici esse illius iuris quo est introducta vt agi
possit,nō illiusꝰ quo posset agi.pone directa vtiliter sublato iure
pretorio deficeret actio lz ex parte actoris nō esset defectꝰ.q2 ius
ciuile non nouit intentationes seu inuentiones pretorū q2 p̄tor
posterior est.sed pretor bene nouit inuentiones iuris ciuilis.vn̄
ꝙ possit agi eo casu hoc est p pretorē ⁊ denegareť per ius ciuile
non q2 sit defectꝰ ex vtraqz parte sed ex altera tm̄.s.ex parte rei q
non possidet qđ exigiť de iure ciuili,sz dolo desijt possidere quo
casu supplet ius pretoriuz:⁊ ideo dicit eo casu istā ac.esse p̄toriā
⁊ qđ duo sunt necessaria ex parte rei,vt.C.de alie.iu.mu.cā.l.j.vř
tn̄ ꝙ hic concurrant diuersa iura.s.pretorium ⁊ ciuile ⁊ ex vno
latere.s.ex parte actoris diceret actio ciuilis ⁊ ex alia p̄toria.sic
⁊ als concurrunt capita diuersorum iurium. Jaco.de ra.hec tn̄
magis sunt subtilia q̄ vtilia;⁊ maxime si teneať opi.ꝙ vtilis et
directa sint ea.in substātia de quo plene dixi.s̄.de neg.ge.l.actio
⁊ de vtili rei ven.vide plene p Rof.de vtili rei ven.q̄ dať emphy/
teote seu illi qui cōduxit a dn̄o p modicū tp̄s ⁊ de vtili rei ven.q̄
datur superficiario.⁊ de vtili rei ven.q̄ dať metū passo. ¶ Glo.
4 etiā tangit q̄to tpe duret†de quo vide qđ no.C.de prescri.xxx.an.
l.cū notissimi.in prin.j̄.de ac.⁊ ob.l.obligationū fere.§.plz.vnū
aliud q̄rit gl.an ꝯ ciuiliter tm̄ possidentem deť rei ven.⁊ tz ꝙ sic.
sed nihil allegat. Jdē tz gl.C.vbi i rē ac.l.ij.⁊ ibi de hoc dixi.⁊ no.
j̄.de acq.here.l.pomponius.§.si is qui.⁊ est casus sm Jac.de ra.
⁊ bn̄.j̄.de vsufr.l.cuiuscūqz fundi.§.j.⁊ bn̄ facit ad exhiben.l.iij.
§.fi.⁊ qđ dicit gl.ꝙ nō fit p̄iudiciū ei q naturaliter possidet intel/
lige nisi sciret litē agi.vt.j̄.de re iu.l.sepe.§.scientibꝰ. Reg.⁊ vide
bn̄ p Jnn.de maio.⁊ obe.c.ītra quatuor. ¶ Jtē q̄rit gl.an p̄scri/
5 benti†detur vtilis vł directa.⁊ tz ꝙ vtilis. M.dixit ꝙ directa.de
hoc plene nota.⁊ dixi.C.de bo.mater.auť.nisi tricennales.⁊ per
Rof.de rei ven.in prin. Que veniant in hac ac.j̄.e.l.j.qđ libere p/
sone iuri nr̄o subiecte vendiceť adiecta cā de iure quiritū.ea.l.
§.j.⁊ quot remedia sunt ad petendū ⁊ cogenduz eos qui sunt in
nr̄a ptāte siue reluctentur siue ab alijs detineť.⁊ ꝙ ordinariū ⁊
extraordinariū se coadiuuantia se compatiuntur an sit inuenire
aliquod possessoriū fraternitatis.⁊ de interdicto de vxo.exhibē.
6 ⁊ an abbas†monachū vendicare possit ⁊ ciuitas[a] ciuē suū et an
a ciuitas possit se subijcere dn̄o†alicuius dn̄i ⁊ qn̄o debeat peti ci
7 uitas villa vel castrū ⁊ an iurisditio possit peti rei vē.ex forma li/
belli qn̄o debeat peti subditus vel vicinꝰ castri vel ville.ꝙ i hac
actione veniunt nō solū res singulares,sed etiam vniuersitates
facti vt grex ⁊ similia.e.l.§.fi.⁊.l.se.⁊ de parte ⁊ toto ⁊ subtilia de
omnibus cōmixtis in grege.⁊ petito grege qđ veniat in restitutio
nē.⁊ qn̄o probeť dn̄iū gregis.⁊ de hoc in.l.marcellus.armamen
ta nauis qualiter vendicentur,ea.l.§.armamēta.qn̄o aliqua cō/
misceť ita ꝙ separari nō pn̄t qn̄o agať.e.l.§.pōp.de corporibꝰ
cōmixtis q̄ retinent suā speciē ⁊ que nō qn̄o petanť.j̄.e.l.§.idem
pomp.in prin.⁊.§.j.de arbore in alienū agrū trāslata.e.l.§.de ar
bore incertitudo ppter duos vocatos eodē noīe vitiat iudiciū.
ea.l.§.si plures.⁊ an admittať talis libellus peto equum totum
brunuz.⁊ si plures erant in domo in qua reperitur vnus occisus
an oēs puniať ꝙ res certa debeat in libello designari.j̄.e.l.si in
rē ⁊ pulchra de ista materia ⁊ circa conceptionē libellorū rei cer/
te ⁊ incerte

te ꝛ incerte. ꝛ si vasallus alienat fundū feudalē cōiunctū suo ꝓ ꝓprio qūo petetur ꝛ declarabiꝛ. de eo q̄ se liti obtulit. ſ. ea. l. si is qui obtulit. An possidens solū partē suā diuisam vel indiuisam possit conueniri. ſ. e. l. pompo. quilibet habens facultatē rei resti tuende cōuenitꝛ hac rōne. ſ. e. l. offiū. ꝛ an publicatis testib⁹ acto ris reus possit probare p testes. quo loco sit restituenda res ei q̄ obtinuit in rei ven. ſ. e. l. si res mobilis. ꝛ. l. seq. ꝛ quid si restituatꝛ deteriorata. an imperator possit auferre rē vni ꝛ dare alteri. ſ. e. l. si verberatū. §. j. qūn possessor teneatur de interitu rei plene. e. l. §. si. ꝛ. l. se. ꝛ an necessaria sit snīa vt agatꝛ de euic. An vero hñs cāz lucratiuā teneatꝛ ꝑtiū restituere. ſ. e. l. si hoiez. ꝛ ꝙ factū emptoris reputatꝛ factū vēditoris. ꝛ si ꝓmisi sub pena nō edificare in area ꝛ vēdidi ꝛ emptor edificet an incidā in penam. re perēpta posses sor teneꝛ de fructib⁹ vsqꝫ ad snīam. ſ. e. l. si morā. lite cōte. cōpleꝛ vsucapio lꝫ non quoad effectū. ſ. e. l. si post acceptū. ꝛ qūo actio perpetueꝛ. ꝛ possessor teneꝛ restituere q̄sita per seruum non ex re
8 sua vel ex opera. ſ. e. l. ꝑterea. An possessor teneatꝛ custodire seruū ne fugiat. ſ. e. l. si a bone fidei. ꝛ duabus seq. ꝙ in rem actio detur dño. ſ. e. l. in rē ac. loca sacra vendicare nō posse. e. l. §. loca. an ad iunctū cedat illi cui adiūgiꝛ per ferruminationē vel applumba turā. ꝛ pulchra circa hoc. e. l. §. si qs rei sue. vsqꝫ in fi. l. consiliuz. legis est potius intentare possessorium ꝙ petitorium. ſ. eo. l. is q̄ destinauit. de eo qui se liti obtulit. ſ. e. l. is qui se obtulit. ꝛ duab⁹ ll. seq. Casus superueniens excusat a pena precedentis culpe. ſ. e. l. sinautem. §. si homo. dolus preterit⁹ ante lit. conte. venit in hac actione ea. l. §. sed ꝛ is qui ante litē. possidenti per seruum vel filiū absentē datur dilatio. e. l. §. p filiū. qūo recuperentur sumpt⁹ fa cti in re petita. e. l. §. ī re petita. ꝛ ll. seq. vsqꝫ ad. l. fruct⁹ plene. ꝛ ꝙ scientia alicui nō auferꝛ. ea. l. §. fi. ver. lꝫ si puerū. de materia fru ctuū ꝛ qui veniāt restituendi vel nō plenissime. ſ. ead. l. fructus. ꝛ l. ex diuerso eodē errore quo iudicatū est in principali eodem er rore de fructibus. ea. l. §. vbi aūt. ꝛ qd snīa in reali nō inducit no uum dñium sed antiquum. declarat. ꝛ ideo dicꝛ ꝙ in libello rei ven. dꝫ dici peto me dnm̄ declarari. an petitor cū soluiꝛ litis esti matio teneatꝛ de euictione rei cauere. e. l. §. petitor. ꝛ dato ꝙ non caueat an si res euincatꝛ teneatꝛ de euictione. de interrogatiōe fiē da reo an teneat ꝛ possideat. ſ. e. l. qui petitorio. ꝛ an si omissa sit quandoqꝫ fieri possit. Et si ea nō facta si reus cōdēneꝛ an valeat snīa. conuētus hac act. teneꝛ de culpa circa rē cōmissa. e. l. §. q̄ in rem. ꝛ de tpe periculoso ad nauigandum. an habens bonā fidez ab initio ꝛ postea sciam rei aliene recuperet expensas factas cir ca rē. ſ. ea. l. si in aliena. Et de ista materia recuperationis expen sarū plenissime. ſ. e. l. in fundo. Et ꝙ malitijs hoim nō est obuiā dum. Edificium cedit solo. ſ. e. l. redēptores. vbi nō tꝫ pignus nec pignoris distractio. eod. l. §. iul. pactū. l. cōmissorie retransfertur dñium. ſ. eo. l. si quis hac. l. seru⁹ fili⁹. ꝛ ꝓcurator habens ad hoc mādatū transfert dñium. ea. l. §. si seruus. lite conte. instātia trāsit ad heredem ꝛ venit dolus ꝛ culpa defuncti. ſ. e. l. si in rē. adhe rentia religiosis religiosa sunt. ſ. e. q̄ religiosis. ꝛ bene de istis ad herentibus. ꝛ ꝙ probans capitulū principale videatꝛ ꝓbasse ad herens. qd fructus pendentes sint pars fundi. ſ. e. l. fructus pen dentes. ꝛ quid si lite pendente separenꝛ a solo possessor rem resti tuēs ante litē conte. cauet de dolo post lit. conte. de dolo ꝛ culpa ſ. e. l. si homo. ꝛ an circa rem propriam cōmittatꝛ dolus ꝛ culpa ꝛ de cautione prestanda per possessorez ei cui rem restituit. ꝛ econ uerso. ꝛ. l. seq. ꝛ an dñium transeat lꝫ res non sit p̄ns sumptus cum fructibus cōpensanꝛ. ſ. e. l. sumptus. Solū est pars edium. ꝛ ex quib⁹ partibus domus cōsistat. ſ. e. l. solū meū est quod ex re mea percipiꝛ vel eius occasione. ea. l. §. meū regulariter sine tradi tione non transit dñium. fallit in casibus. ſ. e. l. si ager. qd ante li. contest. non transeat instantia in heredē. ſ. e. l. cū autez fundi pos sessor. ꝛ si heres lucratꝛ ex dolo defuncti illud amittat. An posses sor fundi post condēnationē possit tollere fructus. ſ. eo. l. si fundi. possessor prestans aduocationē in re sua ignorās nō preiudicat iuri suo. ſ. e. l. inter officium. ꝛ an lata snīa in reali transeat domi nium pro qua parte conueniantur heredes iudicio inchoato cū defuncto. ꝛ pro qua eo nō inchoato. ſ. e. l. si possessor fundi. pecu lium vel alia iuris vniuersitas nō vēdicatꝛ. ſ. e. l. vendicatio. ꝛ an idē in peti. here. ꝛ de fallacia accidentis. Si duo agunt de fundo vel prebenda. ꝛ vnus primo perueniat ad snīam qūo fiat sibi re stitutio. ſ. e. l. is a quo. ꝛ quid in seruo in. l. se. ꝛ si possessor aliena uit lite pen. an mandeꝛ snīa contra eū lata executioni contra euz quam alienauit. vnita domui. ꝛ postea separata reuertuntur in pristinum dñm. ſ. e. l. habitator. infans ꝛ furiosus non delin quunt. ſ. e. l. ꝙ infans. de faciente ꝛ reficiente naue ex alienis tabu lis. ſ. e. l. lucius. de obuētionibus nauis teneꝛ possessor nō de vsu ra pecunie. ſ. e. l. si ꝛ nauis. qūo possessor teneatꝛ de fructibus per cipiendis. ead. l. §. generaliter. desinens possidere culpa ꝛ conde mnatus ad estimationē ea soluta potest petere rem ꝛ a dño et a quolibet alio possessore. ſ. e. l. si culpa. ꝛ an soluēti estimationem sint iura cedenda. possessor teneꝛ de fructibus rerum in quib⁹ nō est proprie vsusfructus. sed vsus. ſ. e. l. cū in rē bonefidei emptor non restituit fundū nisi sibi restituatꝛ etiaꝫ ꝙ ei abest rōne fundi habita cōpensatione fructuū cū vsuris. ſ. e. l. emptor. ꝛ an fideius sor soluens vsuras eas repetat a principali. ꝛ an earum vsuras ꝛ si heres alienat rem legatam pendente conditione quid iuris. ratio qn̄qꝫ restringit qn̄qꝫ ampliat dictū ea. l. §. ancilla. ꝛ si mo riens interrogatus an bona sua deuenire deberēt ad vxo. respō det quis dubitat: per hoc videꝛ legasse vxori. ꝛ an clericus p hec verba epi noueris te excōicatū sit excōicatus. rei vendicatio da tur lꝫ separeꝛ dñium abesse. ſ. e. l. non ideo minus. Ad quem per tineat pecunia inuenta in domo pupilli per fabrum eā reficien tem. e. ti. l. a tutore. contra non restituentē exercetur manus mili taris. Contra eum qui dolo desijt possidere iuratur in litez si cul pa teneꝛ ad interesse. ſ. e. l. qui restituere. ꝛ an ista remedia simul concurrant. ꝛ qūo formetur libellus in hac actione qūo snīa et qūo fiet executio. ꝛ an officium quo fit executio sit mercenariuz. an conuentus rei ven. sit obligatus in aliquo. ꝛ an finito princi pali duret officium super fructibus. ꝛ alia pulchra de manu mi litari doloso soluenti rei estimationem nō caueꝛ de actionibus cedendis nec datur publiciana nisi re apprehensa. ſ. e. l. is q̄ do lo. ꝛ. l. seq. quandoqꝫ datur publiciana cōtra dnm̄. ſ. e. l. si a titio. ¶ Quibus interrogationibus dꝫ rn̄dere cōuentus hac actiōe ſ. e. l. in speciali. qd iuris in toto ꝛ in parte. ſ. eo. l. q̄ de tota. ꝛ alia de toto ex parte. ꝙ incerte partis petitio qn̄qꝫ admittatur. ea. l. §. incerte. plene per conductionem donatoris transfertur posses sio in donatarium. ſ. e. l. quedam mulier. Et quod meo noīe pos sideo possum constituere alieno nomine possidere. ꝛ possidēs ꝓ sumitur possidere ex iure ꝙ habet in re. male fidei possessor teneꝛ de fructibus percipiendis. bone fidei de perceptis tm̄. ſ. e. l. si eius fundi. de quibus operibus teneatur possessor qui nō fuit in mo ra. ſ. e. l. si hominem. Ille qui non possidet non teneꝛ hac actione ſ. e. l. fi. ꝛ si mendaciter neget se possidere transfertꝛ possessio in ad uersarium. ꝛ pulchra de ista materia.

1 ¶ Actio rei vendicationis datur pro omnibus rebus mobi libus ꝛ immobilibus animatis ꝛ inanimatis.
2 Libere persone iure nostro subiecte actione rei vendicationis peti possunt adiecta causa de iure quiritum.
3 Actio rei vendicatiōis an habeat locū in existentes in potestate.
4 Filio per alium detento an pater aget rei vendicatione.
5 Abbas potest monachum suum vendicare.
6 Ciuitas agens pro ciue suo debet declarare talem esse ciuem
7 Rei vendicatione venit facti vniuersitas.

1 Post actiones. †Improprie vt. ſ. de act. et ob. l. actio in personā. q̄ est contra. ꝛ vide qd not. C. de prescri. xxx. an. l. sicut in rez. ꝛ continuat se ad precedentia. ꝛ tractat per totā hanc. l. q̄ veniant in hac actione. vt no. etiā in gl. rub. ver. que veniant. ꝛ in hoc ꝓn. ponit regulam generalem ꝙ hec actio datur pro omnibus reb⁹ mobilibus ꝛ immobilibus animatis ꝛ inanimatis. qd postea declarat in sequentibus. ¶ In gl. si querele. in fin. isti volunt ꝙ vtilis ꝛ directa sit eadem in substātia. de quo plene dixi. ſ. de ne. gest. l. a titio.

2 Per hanc †Libere ꝑsone iuri nr̄o subiecte p hanc ac. petunꝛ adiecta cā de iure quiritū. h. d. Et de isto iure quiritū. ꝛ vnde ꝓcesserit vide in decretis. j. disti. ius quiritum in tex. ꝛ gl. per Arc. Et pulcher est iste. §. ꝛ sepe al legatur in practica etiā propter gl. hic positas que sunt vtiles et notabiles: ꝛ ideo ad earū declarationē accedamus. Et primo q̄
3 rendo quare hi qui sunt in nostra ꝑtāte† nō possunt simpliciter peti per hanc actionem qd dic vt in prima gl. opponiꝛ ꝙ vers. si quis ita sit superfluus. ꝛ sol. vt in gl. scd̄o quere quomodo cogni tione pretoria petunꝛ quod dic vt in secunda gl. ꝛ insti. de ac. §. preiudiciales. in gl. ꝛ per Dy. in lectura. ꝛ. ſ. etiā subijciā. Et dic ꝙ multa sunt remedia ex quibus hi q̄ sunt in nostra ꝑtāte petū tur. qd dic vt in gl. magna q̄ declarat tres modos q̄ sunt in text. huius. §. scꝫ preiudicijs interdictis ꝛ cognitione pretoria. ꝛ dic ꝙ actio preiudicialis in rē cōpetit ꝯ filiū referentē qōnem sui ipsius negans se filium pōt agere pr̄ ꝑiudiciali in rem vt ꝓnun cieꝛ filius su⁹. ꝛ de ista vide plene in libello Rof. de ac. in rē ꝑiu diciali q̄ datur contra filium. ꝛ p Azo. in summa hoc eo. ti. §. itē filij non simpliciter fuit tracta magna pars huius gl. interdictū de lib. exhiben. hꝫ locū qn̄ liberi nostri detinentur. de quo dic vt in gl. ꝛ plene per Azo. in sum. de lib. exhiben. ꝛ per Rof. de inter dicto de lib. exhiben. Itē est cognitio pretoria. i. officium iudicis qd locū hꝫ qn̄ filius est patri inobediens: tunc enim potest pater implorare iudicis officium quo declaretur filius esse in potesta te ꝛ ꝙ si pr̄i obsequiosus. de quo vide qd nota. per Rof. de offi.

iud. quo petitur filius a patre qñ facit controuersiã. ꝛ. C. de patr.
4 po. l. iij. Est ꝛ quartum remedium qñ filius †detinetur per alium quia competit patri rei ven. adiecta cã de iure quiritum. nõ autem simpliciter sicut peteretur equus ꝛ bos qꝛ cũ sit liber hõ nõ est simpliciter in dñio pr̃is sicut equus ꝛ bos. ꝛ de hoc etiã agit isto. §. Est et aliud remediũ de quo nihil dicit gl. ꝙ filio subrepto datur patri actio furti. ĩ. de fur. l. eũ qui. §. si filius. non autẽ matri. vt eo. ti. l. mater. nisi in casu. ĩ. de fideicõ. liber. l. ſꝫ si nõ data. in fi. ꝛ ad hanc materiã omnino videas pulcherrimas gl. In no. vnam extra de maio. ꝛ obe. c. intra quatuor. ꝛ aliam extra de appel. c. dilectis. Sed gl. circa fi. arguit ꝙ ista simul se non cõpatiantur tanꝙ ordinarium ꝛ extraordinarium. De hoc dic vt in gl. ꝛ no. ꝛ dixi. ś. de mino. in cause. ij. ꝛ plenissime. ĩ. de ope. no. nũ. l. in prouinciali. An aũt sit reperire aliqđ possessoriũ fraternitatis, puta qꝛ dico te fratrem meũ: tu negas vel alius te desinet, dixi. C. de proba. l. nõ epistolis. ¶ Est etiam interdictũ de vxore exhibenda. vt. ĩ. de exhiben. l. ij. ꝛ extra de resti. spo. c. ex conquestione. ꝛ. c. ex parte. ꝛ generale interdictum de libero ho. exhi. ¶ Ex
a his colligit gl. ꝛ bene quod abbas[a] monachum suum vendicare
5 possit† iure canonũ. ꝛ teneꝰ sic ꝛ bene ꝙ abbas hꝫ in ptãte monachuꝫ sicut pater filium. xiiij. q. ij. c. criminoso. de clerico qño ecclesia vendicet eum, vide extra de senten. excom. c. si iudex laicus. li. vj. cũ ibi no. per oẽs. ꝛ maxime per Car. de liber. dic vt. ĩ. ad exhiben. l. de eo. Et eodem modo dicit gl. ciuitas petit ciuem suuꝫ. vt. ĩ. ad munici. l. de iure. vbi de hoc. ꝛ idem dicit glos. de colonis palestinis censitis ꝛ similibus. ꝛ de hoc etiaꝫ no. in aut. de man. prin. §. opꝫ. ꝛ idẽ etiam in vasallo. ꝛ vide de istis libellos p Rof. dicto ti. de ac. in rem preiudiciali q datur cõtra filiũ in cõceptione libellorũ. ꝛ de sacramento fidelitatis vasalli datur etiã actio preiudicialis domino ad seruũ. de quo dic vt dicto libello Rof. de act. in rẽ preiudiciali que datur domino contra seruũ. Sꝫ an aliqua ciuitas possit se subijcere dñio alicuius dominini, Arc. tenet ꝙ non extra de here. c. presidẽtes. li. vj. qualiter aũt debeat peti aliqua ciuitas villa vel castrũ vel ecclesia, vide qđ plene not. per Inn. extra de reli. do. c. cũ venerabilis. Sꝫ an aliqua iurisdictio possit peti rei ven. videt ꝙ sic ex generalitate principij huius. l. speculator tꝫ cõtra. ꝛ dicit ꝙ in hoc multi decipiunt in formã do libellũ: ꝛ ideo ibi format diuersis modis fm Odof. in specu. iiij. lib. de cã possessiõis ꝛ proprietatis. §. sequitur videre de secũda parte rub. ver. si vero dñs a vasallo. ꝛ ver. seq. ibi videas, et vide etiam que no. C. de iur. om. iud. l. fi. ¶ Est etiã bene notanduꝫ quod quis potest vendicari tanꝙ subditus non exprimendo in libello quo iure sit subditus. sed postea in processu declarabitur vt no. per. Inn. extra de re iu. c. cum inter vos. ꝛ vide etiã ad hãc materiam que dicent. ĩ. e. l. si in rẽ. Ultimo not. vnum quod dicit
6 Jaco. bu. ꝙ qñ ciuitas† agit pro ciue suo: vel agit pro cohortali vel censito: vel alias subdito debet peti ꝙ talis declaret esse ciuis ciuitatis vel censitus talis dñi dirigendo ac. cõtra personã ad modũ realis non aũt agendo contra eũ ad psonales prestationes puta ad seruitia vel collectas. alleg. arg. ĩ. si seruitus ven. l. sicuti. §. sed si queraꝰ. ¶ Et ideo dicit ꝙ ville bonoñ. male agũt contra fumantes seu vicinos suos adiecta cã de iure fumantiũ s. qꝛ sunt eius vicini siue fumantes. ꝛ adijciendo in peti. eos debere condemnari ad tallias collectas impositas ꝛ imponẽdas. hoc enim ipso ꝙ declaratur vicinus vel fumans sequit quod ad talia onera tenetur. ꝛ hoc est bene notabile. non credo tñ ꝙ hoc casu vitiaretur talis libellus si in eo declaretur quod tacite inest. ꝛ vidi talem libellum communiter recipi in iudic.

a ¶ Abbas. ad de spe. in tit. đ cõuers. infide. gl. insti. de pa. potest. in. §. j. Bar. hic ꝛ in eius apo.

Per hanc autem. †Prosequitur materiã inchoataꝫ que veniant i hac actione. ꝛ dicit ꝙ in ea venit vniuersitas facti vt grex armẽtũ et equitiũ. Et dic ꝙ in isto principio nulla erãt aliena capita in grege vsqꝫ ad ver. sed enim gregẽ. Ibi erant quedã capita oino aliena. in. l. sed si par. in prin. loquitur qñ capita vnius nõ erant in cta alijs nec alterius accessoria. In ver. sed si maiorem erant q̃dam capita in grege oino aliena: ꝛ ideo posset legi versi. sed enim gregem. ꝛ vide. ĩ. de le. j. l. grege. ꝛ. l. si grege. ꝛ quod ibi no. ꝛ dixi. ¶ Item non ob. ĩ. de exce. rei iu. si eum gregem. §. j. vt ibi no.

1 ☞ Pars dicitur respectu totius: ꝛ vbi non est dare totum nec partem.
2 Totus grex potest vendicare loco partis.
3 Grex potest dici alicuius: ꝛ tamẽ singula capita nõ erũt illius.

Ed ꝛ si par. Diuide in duas partes. secũda ibi sꝫ si maiorẽ. prima pars habet duas lecturas secũda vera. secũda habet duas. prima vera. ¶ Ibi sed nec partẽ. not. ꝙ pars† dicitur respectu to-
1 tius. ꝛ vbi non est dare totum nec partẽ. ver. sed si maiorem. legitur duobus modis. vno modo vt dictio maiorem proprie ponatur ꝛ dices me possidere. x. capita que reuera erãt mea: ꝛ quinqꝫ possidebam velut mea, ita ꝙ totus erat vnꝰ grex peruenit ad te totus grex certe vendicabo oĩa sub noĩe ꝛ appellatione gregis ꝛ in restitutione non venient nisi capita que erant vere mea. nõ autem intelligatur ꝙ si sint mee. x. fiat vnus grex ꝛ maior numerus trahat ad se minorem. quia hoc est falsum. secũdo modo legitur ꝙ dictio maiorem, exponatur. i. magnã. ꝛ dic ꝙ precedẽtia locum habent qñ capita cuiuslibet non sufficiebant ad gregem hic sufficiebant. vñ dic si miscui mea pecora cũ tuis aut cõi volũtate: ꝛ tunc siue ab initio faciebãt gregẽ siue hodie faciunt quilibet partẽ gregis vendicat. Si aũt sine voluntate sunt mixta: tũc si erant talia que sufficiebant ad gregem quilibet vendicat sua vt suum gregẽ nõ vt partes gregis; qꝛ non est factus totus vnꝰ grex. si aũt non sufficient ad gregẽ quilibet vendicabit sua corpora nõ vt gregẽ: qꝛ non est factus vnus grex: qꝛ mixta fuerunt
2 sine voluntate dominorũ. †Si vero quedã emi a dño: qdã a non dño: tunc fit vnus grex vendicabo totũ sub nomine gregis, ꝛ fiet condemnatio ad gregem. verũ qꝛ restitutio fit de singulis capitibus restituentur mihi soluꝫ illa quorũ dominiũ habeo vel quorum nomine publicianam habeo si ago contra aliũ ꝙ cõtra dominum. nam publiciana non datur cõtra dñm. vt. ĩ. de publicia. l. fi. Si vero totus grex est meus tunc vẽdicatur totus grex ꝛ singula corpora. ś. §. proxi. in prin. Predicta vera qñ corpora non sunt ita cõmixta quin discerni possint que cuiusqꝫ sint. si aũt discerni facile nõ possunt: tũc agitur cõi diui. ꝛ ita dꝫ intelligi glo. que est hic ꝛ incipit sub appellatione. Ibi agetur ergo secunduꝫ Jo. cõi di. ꝛc. ꝛ qđ no. ĩ. e. l. idem pompo. ¶ In gl. prima. in fi. scꝫ vnum esse gregem. ¶ In glo. secunda ibi est pars gregis. hoc est falsum in casu vbi fortuito. ꝛ sine volũtate dominorũ greges cõ
3 mixti sunt. ¶† In gl. vlt. in fi. hanc approbat Ja. de ra. verum est enim ꝙ singulas res non possunt vendicare: sed sub appellatione gregis. vñ grex meus est lꝫ singula capita mea non sint. ꝛ qđ arguit gl. si dicas totꝰ grex meus est: ergo seqꝰ centũ oues sunt mee. falsum est: qꝛ teneꝰ collectiue non distributiue. sicut dicitur de domo. si in domo mea est tignum alienum: tamen tota domus est mea ꝛ quelibet eius pars. vt. ĩ. de vsucap. l. eum qui edes. Sed cum litera dicat ꝙ aliena capita non veniunt in restitutione cui incumbit onus probandi vtrum actori ꝙ capita sint sua an reo ꝙ sint aliena. dic ꝙ actori non tñ hꝫ necesse ꝓbare dominiũ singulorũ capitũ: sed solum ꝛ probato dominio gregis restituenꝰ oĩa capita nisi probentur aliena. sed qño probabit dñũ gregis? dic quod probabit se dñm. x. ouium vel pluriuꝫ que constituunt gregem legaleꝫ. quo probato intelligetur dominus totius gregis. vel si probet de maiori numero qđ habet in grege: qꝛ minor numerus cedit maiori, vt hic. sed certe ista duo vel alterũ eorũ probare est multum difficile: imo quasi impossibile. qño eñ hoc scient deponere testes. dicit Ja. de ra. ꝙ si plene vel liquide probari non potest probabitur per coniecturas vel per ouiliones ꝛ petitos in arte illa. ar. ĩ. de vsufr. l. vsufru. §. in viuarijs. de re mili. l. nõ oẽs. §. a barbaris. ꝛ dixi. C. de rei vendica. l. indicia. ꝛ quod probetur per ouiliones peritos. in hoc bene facit in aut. de non alie. §. quod autem. ĩ. de vẽ. inspi. l. j. §. si mulier. ꝛ. C. de re mili. l. semel. li. xij. Ja. de ra.

1 ☞ Rei vendicatio ꝛ publiciana non proponuntur super eadem re.
2 Instrumenta an veniant in vendicatione rei instructe.
3 Res duorum simul confusa qua actione petatur: an rei vendicatione an communi diuidundo.

1 **Arcellus.** †Quere an habeat locũ rei vẽ. an publiciana. dic vt glo. vel dic ꝙ est idem grex per subrogationẽ. vt. ś. de iudi. l. proponebatur. ꝛ ideo rei ven. competit sicut prius cõpetebat. sed in restitutione non veniet quod est alienũ. vt etiã dixi. ś. l. proxi. in fine. Et hanc sequitur hic Jaco. de ra. vel dic ꝙ est idem non tamẽ oino vt dicit gl. ꝛ hanc sequebatur Rich. Item gl. inducit hanc. l. ꝙ qui proponit rei ven. proponat ꝛ publicianam quod non est verum pro eadem re vt probatur ꝛ no. in. l. quã. gl. alleg. ĩ. de eui. l. minor. §. si seruus. ꝛ plene no. ꝛ dixi. ĩ. de publiciana. l. j. non ob. hec. l. qꝛ hic non veniunt in restitu. capita aliena ex vi publicianꝰ que dicatur proposita. sed ex vi rei vendi. veniunt restituenda cum vniuersitate. non tamen negatur quin publiciana competat pro corporibus emptis a non domino.

2 **Armamenta nauis.** †Licet in restitutiõe gregis veniãt singula capita, vt in superioribus dictum est: tamen secus in armamẽtis nauis ꝛ scapha: qꝛ separata sunt a naue. hoc dicit.

3 **Pomponius.** †Premitte ꝓ declaratione quod no. in gl. ĩ. e. l. idẽ pomp. §. ſꝫ si plũbum. Et dic quod hic fuerunt cõmixte res eiusdẽ generis ita ꝙ separari

separari non possunt. unde dic aut coniunguntur materie eiusdem generis que sunt diversorũ hoim. aut sunt diversi generis. primo casu aut sunt inseparabiles: tunc si bona fide sunt cõmixte potest agi cõi dividundo ⁊ rei vẽ. quilibet pro parte sua. vt hic. ⁊. ĵ. l. proxi. Si autem mala fide potest agi etiam furti. vt. ĵ. l. proxi. §. sed ⁊ furti. Si aũt separabiles: tunc aut de facili aut cum difficultate. si de facili agitur rei ven. ⁊ separantur ⁊ non cõi divi. ĵ. e. l. idẽ pomp. in prin. Si aũt cum difficultate vel quasi impossibilitate possunt separari: tunc agitur vtili cõi divi. arg. ĵ. de vsufru. l. vsufructuarium. §. si in vivariis. ⁊. ĵ. si cer. pet. l. naz ⁊ si fur. Si autem sunt diverse speciei aut ex confusiõe vel cõmixtione perdunt oĩno primã naturã nec ad eã sunt reducibiles: ⁊ tũc cedunt specificanti vel miscenti si bona fide miscuit. vt. ĵ. e. l. idez pompo. §. idem scribit. si aũt sunt reducibiles ad primam naturã vel in ea manent. ⁊ sunt separabilia tunc non fit communio. ⁊ agitur rei ven. siue de facili sint separabilia. vt. ĵ. e. l. idem põp. §. sed ⁊ si plumbuz. siue cum difficultate vt. e. l. versi. sed si deduci. ⁊ hec vera si sine voluntate amborũ fiat cõmixtio alias si cum voluntate fiant communia. ⁊ agitur communi divi. vt. d. l. idem pompo. ver. quod si voluntate. Jac. bu.

1 ☞ Res commixta consideratur per separabilitatem vel inseparabilitatem, dolum ⁊ non dolum, vt dignoscatur qua actiõe veniat repetenda.

1 **Duo quidem casu.** † Ibi agi poterit. hic iunge. ff. in vendicatione qui est in fi. l. ⁊ gl. intelligit qñ sine dolo commixta sunt. sed tu dic idem si dolo quando impossibilis est separatio. vt insti. de rerum divi. §. si duorum. in fi. §.

1 ☞ Corpora que mixtã suam retinent speciem ⁊ naturam, petuntur communi dividundo.
2 Corpora que mixtã suam non retinent naturam, petunt actiõe in factum.
3 Fetus cedit ei cuius est mater non cuius est pater.
4 Error nominis an vitiet libellum vbi constat de corpore.
5 Incertitudo insurgens ex eo ꝙ plures eodem nomine vocentur an iudicium vitiet.

1 **Idem pomponius.** † Uide qð di. ĵ. ĩ. l. marcellus. §. põp. Et hic loqĩt de corporib⁹ q̃ mixtã retinẽt suã spẽm ⁊ naturã: vt frumẽtũ. lz gl. hic teneat ꝙ qñ est difficilis separatio detĩ cõi divi. dic ꝙ datĩ rei vẽ. vt insti. de rerum divi. §. cum duorũ. ver. ꝙ si frumentũ. vbi de hoc.

2 **Idem scribit si ex melle.** † Hic loquitur ꝺ cõmixtis q̃ nõ retinent propriã speciẽ ⁊ naturã: ⁊ sunt diversi generis ⁊ constituunt nouam speciem. s. mulsum ex melle. ⁊ vino quo casu efficitur specificantis si bona fide miscuit. ⁊ suo nomine. insti de rerũ divi. §. si res aliena. ⁊ agetur actione in factum ad estimationez. sicut dicitur de ferruminatione. ĵ. e. l. in rem. §. item quecunqz.
¶ In ver. si plumbum. diverse materie mixte erant: ⁊ non transeunt in materiatũ. ita ꝙ nõ sint reducibiles ad primã materiaz.
¶ In ver. sed si deduci erant diverse materie: ⁊ transeunt in materiatũ ita ꝙ de facili non erant reducibiles ad primaz materiã licet peritia artificum possent deduci. ¶ Et in ver. sed si plumbum aget dñs argenti rei ven. pro argento ⁊ dñs plũbi ꝑ plumbo. ¶ In ver. sed si deduci. quilibet aget rei ven. pro parte masse non cõi divi. q2 non est factũ cõe. vt gl. dicit. ⁊ ille cuius erat aurum habebit maiorem partẽ: q2 maioris est valoris. nec dicẽdũ est idẽ ꝙ in mulso qð fit specificantis: q2 non põt aliquo mõ reduci ad priorẽ statũ. ⁊ ad istã materiã põt reduci questio noua Pi. que incipit in alia qõne qua querit: Colonus qui tenetĩ ad quartã partem oĩm fructuũ reddendã dño exceptis lapidicinis an teneatur ad quartã partem calcis facte ex lapidicinis. ⁊ determinat quod non sicut qui tenetur dare ex olivis vel vuis non tenetur ex musto. vt hoc. §. idem scribit.

3 **Idem scribit si equã.** † Iste. §. ⁊ sequẽs satis patẽt ex glos. In §. seq. dic fm Jaco. de ra. ꝙ vno casu posset saluari opiñ. Mar. s. vbi arbor mea de malo alicuius translatatĩ in agrũ alienũ. tũc enim transferens tenetur vtili rei vẽ. quasi dolo desierit possidere. vt. ĵ. e. l. qui petitorio. Ja. ¶ Itẽ nõ ob. ĵ. quod vi aut clam. l. si vitem. vt ibi no.

4 a **Cum in rem.** † Error a nominis non vitiat libellũ si de corpore constet. h. d.

5 **Si plures.** Incertitudo † insurgens ex eo ꝙ plures eodẽ noie vocẽtur vitiat iudiciũ. h. d. Itẽ vitiat tutelã. vt. ff. de testa. tute. l. duo sunt titij. vbi de hoc. ⁊ vide ĵ. l. proxi. ¶ Quere quid si petã pãphilũ seruũ cum plures sic vocentĩ ⁊ aduersari⁹ dicet libellũ nõ esse recipiendũ rõne incertitudinis: q2 plures sic vocantur: ⁊ actor negat aliquem aliũ sic vocari. dic ꝙ reus hz probare alios sic vocari: q2 affirmat ⁊ reus in exceptione actor efficitĩ. Ex quo fuit terminata similis. q. petebat quidã vnũ equum totum brunum. reus dicebat libelluz nõ procedere cũ multi sint equi toti bruni actor hoc negabat. videbatur reo incũbere ꝓbatiõnẽ per ea que dicta sunt. ⁊ idem posset dici si petã. ff. vetus q2 multi sunt. ⁊ ideo in libello declarari deberent qualitates. vt. ĵ. l. proxima. tandem determinatũ fuit quod equus exhiberetĩ actori vt declararet an esset ille quẽ petebat. vt s. de iud. l. si qs intẽtiõe vel exhiberetĩ testib⁹ qui hoc declararẽt. vt. ĵ. de publi. l. cũ si exhibuissent. §. pe. ⁊ in aut. de testi. §. qm vero. ¶ Sed oppo. gl. ꝙ etiã sine exhibitiõe actor possit declarare per. d. l. si quis intentione. dicit gl. ꝙ hic actor erat mortuus vel declarare nolebat. sed vr̃ ꝙ etiã heres posset declarare. argu. ĵ. de leg. j. l. legato. §. si de certo. sed dic ꝙ ideo hic non sequitur condemnatio: q2 testes non clare probauerant. deposuerant em̃ de errore cũ reus plures errores possideret. ⁊ sic nõ erat certũ de quo ⁊ ideo sequitur absolutio. ¶ Opp. gl. de le. j. in fi. ĵ. de his q deiece. vel effu. ⁊ male soluit. ⁊ contra tex. l. contrarie. ⁊. l. seq. q cõtinuatĩ. ⁊ iõ dic ꝙ ibi nõ est incertitudo in agendo. agitĩ em̃ ꝯ certũ q2 ꝯ quẽlibet. ⁊ ita in sequenti ꝯrio. Itẽ in seq. ꝯrio constabat oẽs fuisse in actu delinquendi. vt ibi no. Jac. bu. ¶ Itẽ op. gl. de l. qui gregem. alias incipit. marcellus. Sol. vt in ea. Et cõcor. ad hanc materiam extra de sepul. c. sacris. xiiij. q. ij. c. nõ estimemus. ⁊ xlj. di. quiescamus. cum ibi not. ⁊ plene in qõnibus Bartho. bar. lxxxix. q. que incipit quinque erant in domo vna. ⁊ qð not. in questione sabbatina duorum testamentorum eodem die cõfectorum. C. de edic. divi adri. tol. l. fi. ⁊ vide. ĵ. l. proxima.

1 ☞ Libellus qualiter sit in rei vendicatione concipiendus.
2 Rem simpliciter petens intelligitur petere totam: si autẽ partez intelligitur de dimidia.
3 Petens aliquem tanꝗ suum subiectum: an teneatur exprimere causam sue subiectionis.
4 Dignitates an rei vendicatione petantur.
5 Rei vendicatio qualiter procedat in dubio.
6 Fundus feudalis cum non feudali admixtus qualiter sit vendicandus vel alienandus.

1 **Si in rem.** b † Ista lex vtilis est ⁊ cõtinue allegatur in practica. Et docet formaz concipiẽdi libellũ ĩ hac actiõe. ⁊ etiã in psonalib⁹ actionibus in quib⁹ res mobilis vel immobilis petitĩ. ¶ Et primo loquitur in genere. postea declarat ꝑ casus spãles. ⁊ vide. s. §. pri. ⁊ breuiter dicit ꝙ agens rei vẽ. dz certũ ⁊ clare exprimere qð cõpetit vt reus istituatĩ. ⁊ processus valeat ⁊ certa possit ferri snia. Et concord. ad hanc. l. ĵ. depo. l. j. §. si qs argẽtũ. ⁊. §. si cista. extra de proba. ex literis. ⁊ de fur. l. in actione. §. j. ⁊. l. si qs vxor. §. si linea ⁊ qð not. s. de eden. l. j. in gl. magna. ⁊ extra de offi. or. cõquerente. ⁊ not. etiã ꝑ Rof. hoc eo. tit. ⁊ in spe. de libel. cõce. li. iiij. vj. fol. Ibi celata. i. deaurata: vt. ĵ. de au. ⁊ ar. le. l. cũ aurũ. Collige ergo ꝙ predicta locũ hñt qñ petit rem singularem speciali actiõe. tũc em̃ declarare dz rẽ quã petit eo modo quo hic dr. ⁊ si est res immobilis adijcere dz duos confines seu duas coherentias. vt ĵ. de censi. l. forma. ⁊ ibi in gl. si tñ esset error in confinibus nõ noceret dñ tñ de re ꝯstaret. vt not. d. l. forma. ⁊ ꝓbatĩ. ĵ. de le. iij. l. patronus. §. j. ⁊. ij. dz etiã declarare qualitatẽ prediij petiti. vtrũ sit aratoriũ vineatũ vel paratiuũ. vt. C. de bonis proscriptorũ. l. si quis intra prouinciam. itẽ vtrum totã an partẽ ⁊ quotã. † dicit tñ gl. ⁊ bene ꝙ si rem simpliciter petat totã petere intelligitĩ. et si partẽ intelligitur de dimidia. ⁊ cũ hac gl. cõcor. alia q̃ est. ĵ. de ꝟ. sig. l. pupillus. §. fi. lz alia gl. q̃ est. ĵ. e. l. pomp. videatĩ variare. Si aũt actio esset vniuersalis ⁊ generalis: tunc libellus concipitĩ vniuersaliter vel gñaliter. de quo dic vt bñ no. extra de libelli oblatiõe. c. significantibus. Et ꝙ dicit hic litera nõ genus. sed spẽm significat. dic quo ad deducendũ rem in libellũ. ⁊ certificandũ aduersarium. simpliciter enim rei appellatio non speciez sed genus significat. vt. ĵ. si cer. pet. l. j. in fi. aduerte ꝙ in libello põt peti ecclia cum omnibus pertinentijs suis. ⁊ que contineantur appellatione pertinentiarũ. bene not. per Inno. extra de rest. spolia. c. cũ ad sedem. non tamen potest peti ecclesia cum omnibus possessionibus suis: ⁊ imo declarari debent possessiones. vt ibi no. Item non admittitur talis libellus, peto omnia bona talis ecclesie cũ oib⁹ pertinentijs ⁊ possessionibus suis. vt no. per eum extra de excep. c. venerabilis. in prin. Item licet hic dicatĩ quod debes exprimere pondus: si tamen dubitet de eo dic vt not. d. l. j. §. si quis argentum. ĵ. depositi. Item potest peti aliquis † tanꝗ suus subie-

a ¶ Error. adde bar. hic. ⁊ in. l. demonstratio ĵ. de cõdi. ⁊ de mõ. ⁊ i. l. si qs in fundi vocabulo. ĵ. de le. j.
b ¶ Si in rẽ. adde ad istã. l. ꝑ ei⁹ declaratione Inno. in. c. certificari. ꝺ sepul. gl. in. c. ij. ⁊ ibi doc. de libel. obla. bar. i. l. ij. ff. de edẽ.

ctus in genere non declarando causas subiectionis in processu tamen declarari oportet, vt not. per Inno. extra de re iudi. c. cuz inter vos. Sed nunquid directa rei ven. datur ad vendicandaz ecclesiam vel alias res sacras. dic ꝙ non sed soluz vtilis. de quo vide qđ plene not. extra de reli. do. c. venerabilis. per Inn. Et an
4 dignitates † puta comitatus ducatus vel marchionat⁹ peti pos sint rei ven. ꝛ an ciuitas castrū vel villa. dic vt ibi per eū not. Sꝫ quid si libellus sit admissus contra istam formā qꝛ reus non op posuit? dic quod sibi imputet. vt. C. de annali exceptione. l. fi. vbi
5 de hoc not. ꝛ dixi. † Querit gl. prima pulchram q̄onem nec eam clare soluit. pone qđ vasallus meus vendit suū fundū propriuz vnū cuz feudali qui erat suo proprio coniunctus, ita qđ ignoro quis sit fundus feudalis: nunquid potero vendicare hunc vel il lum alternatiue. gl. non firmat pedē. Ja. de ra. dicit qđ vasallus interrogabitur qđ certificet fundū feudalē: ꝛ si noluerit certifica re: tunc poterit petere vtrūqꝫ cum protestatione ꝙ non intendit habere nisi feudalē cum certum fuerit de ipso. arg. ꝫ. quorum le. l. ij. §. qui autē. Gui. de suz. tenet oppositum ꝛ dicit quod certifi care debet actor fundū quem petit per hanc. l. ꝛ ꝫ. de iniur. l. pre tor. ꝛ quod sub alternatione proponens non auditur nisi eo ca su quo debitum esset alternatiuum, vt insti. de ac. §. huic. qꝛ alter natiua parit obscuritatē. ꝫ. de stip. ser. l. sed si ita. non ob. §. q aūt. per Ja. allegatus qꝛ ibi actor erat incertus facto aduersarij. hic aūt incertitudo nō est facto aduersarij. s. emptoris a quo petitur sed facto vasalli vendentis: ꝛ ideo actor tenet̄ certificare reuz, vt
6 C. de sal. l. ꝛ si a te. ꝛ. d. l. ij. ꝫ. de eden. Gui. de suz. ¶ † Querit ideꝫ Jac. aliā pulchrā similem q̄onē: Ecce habebā fundū feudalē iux ta vicum proprium. amoui terminos ꝛ de ambobus feci vnum tm̄. deinde cecidi a possessione: nunquid teneor eos declarare se paratim sicut erant ante terminos amotos? quidam ꝙ sic quia alienatio est que competit pro fundo proprio. s. directa ꝛ alia q̄ competit pro feudali. s. vtilis, vt. ꝫ. si ag. vecti. per totū. Itē qꝛ fun dus feudalis prescribi nō pōt sicut proprius in vsibus feu. de ꝓ hib. alie. per Fede. l. imperialē. Alij dicunt ꝙ ex quo est dn̄s vtri usqꝫ non tenetur eos distinguere sed si reus opponeret de pre scriptione: tunc replicando declarare oportebat partē feudalez. ꝛ hoc satis placet maxime ex consuetudine qua talis libell⁹ ad mittitur: dico rem ad me pertinere iure dominij vel quasi, extra de re iu. c. abbate sane. li. vj. ¶ Adhuc querit Gui. de suz. an ta lis libellus admittatur: peto feudum cornelianum iacentē i ter ritorio talis ville cum nullus ali⁹ ibi sit qui vocetur cornelian⁹. ꝛ tenet qđ sic per. l. ꝫ. de dote preleg. l. ij. in fine. Si autem certo no mine non voce vt nec actor scit aliter certificare: tunc ostendat reo oculata fide, vt. ꝫ. fi. reg. l. si irruptione. instit. de gradibus. §. agnationis. ꝛ. ꝫ. de acquirend. pos. l. quod meo. §. si per vendito rem. ¶ Quid si actor dicat reo cū reus petit aliter certificari, tu hoc petis animo calumniandi, qꝛ bene scis fundum quē peto: nū quid iurare debebit reus ꝙ non petit animo calumniandi? videt̄ ꝙ non qꝛ semel tantū iuratur de calumnia, vt. C. de iur. calū. au then. principales. sed dic contra qꝛ illud aliud iuramentum ca lumnie. de quo loquitur aut. est proprie iuramentum malitie, vt ibi dixi. ¶ Quid si locus vbi est fundus non potest adiri: nun quid actor ire tenetur ad ostendendum funduz reo. dic quod nō vt. ꝫ. de iudi. l. si locus. cum concor. ibi no. Gui. de suz.

a ¶ In gn̄ali. ad de Dy. ibi, et post euz dn̄m boherij ꝛ pet. de anch. in. d. c. ꝛ Joā. an. in nouel.

1 ¶ Possessor non liberatur conuento ꝛ condemnato eo qui se obtulit.

Is qui se obtulit. Conuento ꝛ con demnato eo qui
1 se obtulit non liberatur possessor. † h. d. Et gl. alleg. pro concor. ꝛ bene. ꝫ. de pet. hered. l. etiam. §. penul. qui incipit item si quis dolo. alias est sub lege ab herede. alias sub. l. nec vllā. ꝛ ego habeo sub. l. ab herede. ꝛ vide quod ibi not. ꝛ dixi. ¶ Oppo. qđ liberetur possessor, vt. ꝫ. de interrogato. actio. l. qui seruū. sol. aut taliter se offert vt debet eo quod soluit habeat regressum contra possessorem ꝛ liberatur possessor, vt in contrario ne bis exigatur ab eodem, vt. ꝫ. de regu. iur. l. bona fides. Aut non est habiturus regressum contra possessorem quod eius negotiuz non gessit nec vt eum defenderet, sed actorem deciperet: tunc nō liberatur pos sessor, vt hic. ¶ Item opponitur ad idē de. l. si quis dolo. ꝫ. de re iud. Sol. ibi soluens debet interesse respectu debiti: ꝛ ideo soluē do liberatur debitor, hic vnus debet estimationem ratione cul pe: quia se obtulit ꝛ alter rem quia possidet: ꝛ ideo vnus soluen do non liberat alium. ꝛ aduerte ne principiuz gl. te decipiat, que dicit quod in vera rei estimatione forte interesse continetur. ꝛ li cet nihil alleget posset allegari. ꝫ. de petitione her. l. qui se liti. Sꝫ tu dic quod in rei ven. is qui se obtulit non condemnatur in in teresse, sed in vera estimatione. ꝛ ad. l. contrariam dic quod ibi loquitur vbi fit condēnatio li. non cōte. licet gl. aliter intelligat. vel dic quod cōdemnatio fit actiōe de dolo vel peti. here. in qua venit dolus. ꝛ sic loquitur. ꝫ. de dolo. l. pe. vide in spe. de materia in tit. de interroga. §. fi.

1 ¶ Titulum diuisionis habens an teneatur petitione heredi tatis.
2 Accessoria sapiunt naturam principalis ꝛ medium extremorū.

Pomponius. Aut dominus partis suam tm̄ partē possidet indiuisam ꝛ nihil alienū: ꝛ tunc non conuenit̄. aut possidet diuisaz ꝛ tunc conueniri pōt in dimidia eius ꝙ possidet. q̄ distinctio non cadit i re mobili nec peti. he. h. d. ibi. meā esse. qđ dicvt. l. si cōsen sit. §. fi. ꝫ. qui. mo. pig. vl hy. sol. ibi, debere. nec ob. ꝫ. pro soc. l. titi⁹ vt ibi no. Itē non ob. ꝫ. e. l. ex diuerso. §. fi. vt ibi no. ¶ Oppo. ad fi. l. ꝙ hec distinctio adaptet̄ ad rē mobilē. ꝛ ꝙ possit possideri ꝓ diuiso ꝛ pro indiuiso. ꝛ vide qđ not. ꝫ. de acqui. pos. l. locus. vt. ꝫ. cō. di. l. arbor. ꝛ ꝓ so. l. pe. sol. vt in gl. i vlti. sol. ¶ Itē op. ad di ctū finem ad id qđ dicit de pet. here. qꝛ in pet. here. fit eadē disti. que hic, vt. ꝫ. si pars hered. pet. l. j. §. si ego. sol. vt glo. vel dic ꝙ ius ipsum hereditatis siue successionis indiuisibile est etiā ex parte possidentium. Et ita intelligitur finis huius. l. lꝫ res hereditarie diuidi possint iter eos, vt in ꝯtrario. tm̄ ipsuz ius hereditatis est indiuisibile. ꝛ ꝓ hoc de reg. iur. l. hereditas. ꝛ. l. nihil aliud est he reditas. ¶ Et aduerte ad vnum qđ gl. dicit ꝙ habens titulum
1 † diuisionis non tenet̄ peti. here. hoc eñ falsum est fm̄ Guid. de suz. vt dixi. ꝫ. si pars hered. pet. l. cum multi. ¶ In glo. prout ad rem ibi. l. tigni. hec vera qꝛ arbor affixa solo cēsetur res immobi lis. ꝛ sic loquuntur contraria. sed qñ euellit̄ res mobilis. ꝛ ita ꝓ diuiso possideri non potest, vt hic cum ego censet̄ immobilis ꝓ
2 parte indiuisa possidetur ꝛ petitur qꝛ accessoria † sapiunt natu ram principalis ꝛ medium extremorum. vñ sicut iudicatur solū ita ꝛ arbor solo coherens. res vero mobilis siue petatur rei ven. siue pet. here. nō pōt ꝓ indiuiso possideri fm̄ Mar. si. ꝛ And.

1 ¶ Creditor missus in possessionē bonoruz debitoris an possit conueniri pro ipsis rei ven.
2 Reus per actorem probato dominio an possit obijcere exceptio nem.
3 Rei vendicatio datur possidenti.

Officium. Contra possidentem ꝛ contra quēli bet habente facultatē rei restituēde datur rei ven. lꝫ iterdicta vti possidetis ꝛ vtrobi cessent h. d. ꝛ diuide in duas partes. in prima ponit regulam. in secun da eam reuocat in dubium vt plenius declaret. secunda ibi qdā tm̄. ꝛ loquitur hic de rei ven. directa contra quē detur de vtili di cetur. ꝫ. e. l. si culpa. ꝛ. l. qui restituere. Et not. quod aliud est deti nere aliud possidere. seruus enim quia possidetur a dn̄o non pōt aliquid possidere. ꝫ. de acquir. re. do. l. liber homo. detinere tamen potest, vt. ꝫ. de verb. ob. l. stipulatio ista habere licere. §. hi qui. et §. si seruus. ꝛ qui detinet rem videtur eam possidere nisi ꝯ̄iū pro betur. no. per Archi. extra de deci. c. statuto. lib. vj. circa princip.
1 ¶ Et predicta faciunt † an creditor missus in pos. bonorū debi toris possit conueniri pro ipsis rei ven. de quo dic vt in spe. de cō tumacia. §. nunc de effectu. versi. sed quid si missus. ꝛ hic videtur expressum ꝙ sic. ¶ Op. ꝙ probato dn̄io per actorem nullaꝫ pos
2 sit reus † obijcere exce. qꝛ quod non potest probari non potest al legari, vt. ꝫ. de testa. tu. l. duo sunt titij. ꝛ. l. ita fuerit. de reb. dubijs sed hic probari nō posset quia sunt dicta testificata. in authē. de testi. §. qꝛ vero. que est. C. de proba. authen. at qui semel. ergo nec allegare nec obijcere potest. sol. vt gl. ꝛ plene dixi dicta authē ti. at qui semel. vel dic fm̄ Jaco. de ra. ꝙ hic nō dicitur qđ testes essent publicati licet dicat probatū esse rem meā. hoc esse poterat ante publicationem testium ꝛ contestare iudici licet non parti. vnde hic intelligatur quocūqꝫ modo ꝓbatū esset. ꝛ si partes nō dū erant publicate, vt not. ꝫ. de prob. l. cum de indebito. in princ. sed reus non opponebat aliquam excep. sed otiosus stabat ideo deberet condemnari non aūt dicit ꝙ testes essent publicati. sed si reus vult obijcere exceptionē contra intentionē actoris obijcere eam debet ꝛ ꝓbare tempore debito, vt. C. de proba. l. exce. ꝛ scdm hoc. l. ista plane ꝛ sine aliqua correctione procedit. ꝛ hunc puta verum intellectum huius. l. quicquid dicat glo. Jac. tm̄ de are. vi detur tenuisse ꝙ publicatis attestationibus possint produci te stes siue varietur instantia, vt. C. de tempo. ap. l. per hanc. siue va rientur capitula: sed super eisdem capitulis vel directo contra rijs non. Et hec opinio approbata est in clemen. de proba. c. vlti mo. ꝛ de hoc plenissime dixi. d. authen. qui semel. ꝛ per Car. de re.
a ¶ In gn̄ali. al. vj. ¶ Itē op. in aut. de triē. ꝛ se. §. illud quo qꝫ in iudicibus. colla. iij. sol. vt ibi not. in gl. ꝛ. C. qui pot. in pig. habeā. aut. itē possessor. Item non ob. ꝫ. vti pos. l. j. §. interdictū. vt ibi

vt ibi no. Itē oppo. qḋ cōmodatarius et depositarius q alieno noīe detinēt possint dñium in iudicio noīare ꝛ se a iudicio liberare: vt. C. vbi in rē actio. l. iij. ꝛ ibi no. sol. dicit glo. ꝙ hic loquit̃ in re mobili cuius habet plenā facultatē restituendi: ibi in immobili quā non potest plenarie restituere: q2 eā nō possidet suo noīe, sed alieno, vt. C. cōia de vsuscap. l. j. Sed certe. l. ista loquit̃ indistincte, vnde si intelligamus eē in re immobili credo ꝙ possit dñm in iudicio noīare imo videt̃ ꝙ hodie etiā in mobili per aut. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opoꝛt. qḋ videt̃ assentire hic glo. sed ego puto ꝙ illa aut. loquit̃ in casu speciali nec corrigat istā. l. vt ibi no. ꝛ dixi. ¶ Itē allegat̃. l. ista per multos ꝙ rei

3 vēdicatio † dat̃ possidēti, nā cōmodās ꝛ deponēs retinet possessionem rei deposite ꝛ cōmodate, vt. j. depos. l. iij. §. rei deposite. ꝛ tamē datur sibi rei vē. contra detinentē, vt hic, sed hic non dicit qḋ cōmodās vel deponēs ageret, sed hoc bene probatur. j. de pecul. l. deposui. ꝛ deposi. l. pe. ꝛ ideo bene verum est qḋ possidenti omni spe possessionis sed nō detinēti bene dat̃ rei ven. contra detinētem vt plene dixi. s. de iud. l. si de vi ꝛ possessione. ¶ Vltimo querit Jac. de ra. de quo officio loquat̃. l. ista vtrū de officio mercenario qḋ deseruit actori circa cause oꝛdinationē vt circa interrogationes ꝛ similia: an q2 ista est arbitraria, vt. j. eo. l. qui restituere loquatur de officio quod inheret actionibus arbitrariis, ꝛ tenet qḋ de vtroq3 loqui posset. ¶ In gl. interrogādo eū. de hoc vide. j. eo. l. qui petitorio.

1 ☞ Res quā actoꝛ obtinuit in rei vendicatione in quo loco sit restituenda.
2 Expense testium debent per producentem solui.

1 SI res mobilis. † Hec. l. cū sequētib9 docet quo loco restituēda sit res actori q obtinuit in rei ven. Sed que est ratio ꝙ impensas cibarioꝝ sustinet possessoꝛ, nūquid eo q2 etiā domi comedisset nisi esset talis q se alebat opera sua qḋ facere nō posset itinerādo, nā tunc cibarioꝝ expensa sustinet̃ a

2 petitoꝛe. ar. j. ad exhib. l. sed si hereditas. §. quo aūt loco. † Idem videt̃ dicendū de expēsis testiū q debent solui per producentem, vt. C. de testi. l. si qñ. ꝛ idē pōt dici qñ actori cōdemnatur reus in expensis, de quo dixi. C. de iudi. properandū. §. siuaūt alterutra. Itē si aliq̄ absente opoꝛteat mitti ad eū ad recipiendū sacramētum calūnie vel ꝑpter aliquē aliā actū d3 fieri expēsis mittētis ad hoc extra de iudi. mulieres. lib. vj. ꝛ dixi. C. de iur. calū. l. ij. §. siuaūt absfuerit. ¶ In glo. vlti. in fi. opi. ꝛ2. cōiter approbat̃. nā fm Azo. etiā male fidei possessoꝛ haberet electionē ꝛ sic grauaret petitoꝛē sumptibus qḋ esset absurdū. Andre. ꝛ qḋ dicit Azo ꝙ nihil exciperet, imo exciperet seruata ei9 optiōe, vt. j. l. pxi. in glos. vsi. vel die tertio. Nico.

1 ☞ Possessoꝛ male fidei an teneatur ad interesse deterioꝛationis rei: ꝛ qua actione.

1 NOn solum. † De pcedēti materia loq̄t̃. ¶ Op. ꝙ nō veniat estimatio deterioꝛationis offi. iud. sed per act. de dolo, vt. s. de dolo. l. elegāter. §. nō solū. ꝛ illa cū alia nō cōcurrit, vt. e. ti. l. j. §. idē pōp. vñ illa habebit locū ꝛ nō officiū iudicis qḋ locū h3 solū post litis cōtest. vt. j. de edil. edic. l. ediles. §. item sciendū. sed tu dices ꝛ ista est stric. iur. s3 nūquid aut peto quod est meū ꝛ mihi debitum, vt no. in simili. j. de vsur. l. videamus. §. in actione. And. ¶ Itē no. qḋ dicit vltima gl. quod plenius ꝓuidetur per actionē ꝙ per iudicis officiū per qḋ pt3 qḋ cautio quā faciunt cōiter debitoꝛes creditoꝛib9 de restituēdis expēsis factis in lite vel extra est vtilis. nā l3 tales expēse al's venirent iudicis officio: tñ causa finita peti nō possent. C. de fructi. ꝛ litium expē. l. terminato. vbi de hoc. sed cū iure actiōis debētur peti possunt etiā finita, vt. j. de eo quod certo lo. l. centū capue. de hoc plene dixi. s. de alie. iud. mutā. causa facta. l. j. in fi. ¶ In gloss. hoc qñ semper fuit. in fi. sed certe ꝛ bone fidei possessoꝛe posset intelligi. s. li. cōte. nō ob. d. l. si gd. q2 ante petitā hereditatē loquitur. Nico. ¶ In glo. vlt. ibi depositi. l. iiij. similis ratio not. j. de leg. iij. l. si mulier. §. si rem. Old.

1 ☞ Deterioꝛatio rei per bone fidei possessoꝛem facta an ꝛ qua actione veniat expetenda.
2 Necessitas quid in actionibus operetur.
3 Imperatoꝛ an possit rem vni auferri ꝛ alteri dare.
4 Homo petitus tpe litis interiēs cuius dāno intererat.
5 Moꝛa an per litis cōtestationē inducatur.

1 ITem si verberatū. † Nō tñ deterioꝛatū. Frāc. ac. ¶ Et pōt loq in bone fidei possessoꝛe q vberauit eo mō quo dño nō liceret q2 tenet̃. vl̃ intellige etiā in male fidei multo foꝛtius.

2 SI quis rem. † Necessitas excusat. h. d. ꝛ allegat̃ multum sepe ad qōnē qua q̄rit̃ an

3 Impatoꝛ † possit auferre rē vni9 ꝛ dare alteri: q2 vr̃ ꝙ sic. vt hic fuit in ꝑ. itē si foꝛte, s3 hic factū fuit ex iusta cā ꝛ fauoꝛe reipublice, vt ꝛ. j. de euic. lucius. ꝛ de pdicta qōne satis no. ꝛ dixi. s. in pemio in prin. Et qḋ ex iusta causa possit res propria alicui auferri multis. ll. probat̃. j. cōia pdi. l. venditoꝛ. §. si constat. institu. de ꝛis q sunt sui vel alie. iur. §. dñoꝛ. C. de seruo cō. ma. l. si. ex quib9 cau. ser. pro premio acci. liberta. per totū. de iu. do. cū in fundo. §. pe. ꝛ. C. de vē. rez fis. cū priua. co. l. j. li. xj. cū si. Et qḋ dicit̃. d. vs. ꝙ si foꝛte honoꝛis cā dic ꝙ honoꝛ fuit possessoꝛi si datum fuit ei aliqd loco ꝑtij cū ex iusta cā potuisset sibi auferri nullo ꝑtio dato vt pdictū est. ꝛ p hūc. §. ꝛ. j. de le. ij. l. q solidum. §. j. ꝛ. l. codicill. §. insulā. ꝛ de furt. l. inter oēs. §. si seru9. dicit Jaco. de ra. ꝙ si res auferat̃ a supficiario vel emphyteota p cōe alicui9 ciuitatis sicut sepe fit ꝑ edificādo castrū palatiū vel aliud edificiū cōis ꝛ exinde ꝑtiū soluat̃ qūo diuidat̃ iter dñ3 ꝛ emphyteotā vel supficiariū. Vber. de bo. t3 ꝙ fm estimationē iuris vtriusq3 diuidet̃ ꝑtium. vel emet̃ alia res cōis in qua glibet idē ius habebit qḋ habebat in prima. ar. j. de leg. ij. l. qḋ inde cōparatum est.

4 SI seruus. † Si homo petit9 post li. cōtesta. interijt tenet̃ possessoꝛ de interitu si eodē mō nō fuisset peritur9 penes actoꝛē. ꝛ veniunt actiones etiā re perēpta officio roboꝛato. h. d. ꝛ ad istū. §. ꝛ gl. hic positā cōiter recurrit̃ in ista materia. ꝛ vide etiā qḋ no. ꝛ dixi. s. de pet. her. l. illud. ꝛ. C. qḋ me. cā. l. j. ꝛ. j. si cert. pet. l. qḋ te. Et pone casum in nube vt litera sonat nō exprimēdo an loquat̃ in bone fidei possessoꝛe vel male fidei: ꝛ literā expone sic. ¶ Ibi vel aīal vel aliud. subaudi petitū sit, ꝛ sic lis erat ꝯtestata: q2 ante nō d3 qs petere s3 petere velle. j. rē ra. ha. l. ampli9. ¶ Ibi sine dolo malo ꝛ culpa possessoꝛis nā si dolo vel culpa possessoꝛis perijsset teneret̃ indistincte de interitu. j. eo. l. fruct9. ꝛ qḋ dicit possessoꝛis dic vel habētis causā ab eo. nō ob. j. e. l. si hoīem. al's incipit iul. ¶ Ibi si accepisset vel eā liberatur9 a casu a quo nō liberauit eū possessoꝛ: q2 his duobus casib9 tenet̃ possessoꝛ de interitu. Et dic ꝙ iste. §. loquit̃ de bone fidei possessoꝛe ab initio q fact9 est male fidei per lit. cōtest. ¶ Ibi moꝛā passo expone vt glo. ¶ Ibi debere ꝑstari. s. ꝑtium serui vel aīalis petiti. ¶ Ibi nā si ei. s. petitori restituisset. s. rem petitā. ¶ Ibi ꝛ distraxisset. s. petitoꝛ. idē si alio modo eū liberaturus erat ab interitu, vt. s. dixi. ꝛ hoc cū possessoꝛ iustā cām litigādi nō habebat: q2 tunc nullo casu teneret̃ de interitu. vt. j. l. pxi. ibi nō eīn ꝛc. ꝛ ille ver. legēdus ꝛ cōiungēdus est cum si. hui9 l. In declaratione gl. aduerte q2 vltia gl. fuit additio ꝛ supflua est per glo. magnā. eā tñ primo recitabat Frā. ac. ¶ Op. a diuisione qḋ iste. §. nō procedat. aut eīn loquit̃ de male fidei possessoꝛe ꝛ ille indistincte tenet̃ de interitu, vt. s. de petit. heredi. l. illud. vbi de hoc. ꝛ. C. qḋ me. cā. l. j. aut loquit̃ de bone fidei ꝛ ille nullo casu de interitu tenet̃ q2 nō tenet̃ vltra ꝙ sit locupletioꝛ, vt. e. ti. l. sed ꝛ si lege coꝛ. §. cōsuluit. timoꝛe hui9 cōtrarij hic sunt tres lecture vna ꝙ loquat̃ in male fidei possessoꝛe oī tpe s3 habebat iustā cām litigandi vt hic. scda est in eo q oī tpe fuit bone fidei, s3 pōt sibi ascribi culpa quare nō putauit alienū: q2 iusta cā erat hoc putādi: ꝛ ideo distinguit̃ vt hic. tertia lectura est qḋ loquat̃ in eo qui ab initio habuit bonā fidem, sed postea factus est male fidei per lit. contest. nec habuit iustā causam litigandi: ꝛ ideo tenetur de interitu cum distinctione que hic fit in tex. ꝛ ista vltima est magis cōis apud doc. ¶ Itē op. qḋ per litis cōtesta. qs

5 constituatur in moꝛa, † vt. j. de ver. ob. l. si ex legati causa. et moꝛosus indistincte tenet̃ de interitu, vt. j. depo. l. si plures. ꝛ. l. si in asia. ꝛ de vi ꝛ vi ar. l. j. §. rectissime. sol. ille fm istā fm quosdam. Melius dic ꝙ aut agit̃ reali ꝛ h3 locū distinctio huius. l. an personali que venit ex delicto: ꝛ tunc regulariter indistincte tenetur de interitu, vt. d. §. rectissime. Fallit. s. qḋ me. cā. l. si cū exceptiōe. §. quatenus. ver. ꝙ si homo. ꝛ rō specialitatis ibi apparet. ꝛ no. Aut agit̃ personali ex contractu: ꝛ tunc etiā moꝛosus indistincte tenet̃ de interitu, vt. d. l. si plures. §. j. j. deposi. ꝛ hoc qñ fuit in moꝛa. si vero fuit in culpa que precessit casum tenetur de casu alias nō. j. ad. l. rhod. de ia. l. si vehēda. §. j. ꝛ commo. l. si vt certo. §. quinimo. Circa fructus dic aut peto quod est vel fuit meum iure actionis ꝛ cōsideratur tempus obligationis contracte. Si officio iudicis tempus moꝛe, vt. j. de condi. indebi. l. in suam. §. ei qui. ꝛ ibi no. s. de peti. hered. item veniunt. §. fructus. ꝛ. j. eod. l. si moꝛam. Aut peto ꝙ nec est nec fuit meum: et tunc in actione bone fidei consideratur tempus moꝛe in stricti iuris tempus litis contesta. vt. j. de vsur. l. videamus. §. si actionem. Jaco. butr. Sed querit Odof. quando dicatur possessoꝛ habere iustā causam litigandi ꝛ dicit ꝙ tribus casibus. primus quando habiturus erat regressum de euic. contra actoꝛem suum: q2 si restituere t'rem sine sententia non ageret de euict. vt. C. de euict. l. iiij. et. j. l. proxi. ꝛ ibi in glo. Item dato qḋ sciat rem non esse suam si cre

debat nō esse petitoris.nā restituere ei nō teneretur,vt.C.e.l.fin. Item si fecit sumptus vtiles ⁊ necessarios in re que petebatur ⁊ actor refundere nolebat,vt.ꝭ.eo.l.sumptus.⁊ de doli exce.l.paulus.Gui.de suz.redarguit gl.in duob⁹.pҏo in eo qđ dicit attēdi habuerit iustā cām litigādi vel nō.ipse em̄ dicit nō esse in hoc faciēdam vim ꝑpter bonā fidē quā ab initio habuit,vt.ꝭ.de vsu.l.qui scit.nā de casu nō tenet̄ si habuit bonā fidē ab initio.Itē in secūdo q: gl.addit vnū casum qui non est in litera si petitor potuisset liberare seruū vel animal a periculo mortis.nā text⁹ hūc casum hic non ponit nec alia.l.ponitur. ¶ Item gloss.distinguit quatuor mēbra ⁊ ipse tm̄ tria.nā primū membruz glo.non pōt procedere ꝙ semp durauerit bone fidei possessor etiaz post lit.cōtest.cū tūc oēs possessores efficiant̄ male fidei,vt.ś.de pet.here.l.sed ⁊ si lege co.ꝗ.hoc senatus.⁊.C.e.l.cum post motā.sed dic ꝙ verū est q̄tum ad fructus nō quo ad interitum,vt.d.l.illud.ś.de peti.here.Sed quō sciemus vtrū petitor esset distracturus vel nō vel esset eodē modo periturus penes actorēvel non? hoc videt̄ impossibile ꝑbari.s3 dic ꝙ probabit̄ ex coiecturis puta q: dicebat si haberē seruū ego venderem vel q: forte seruus fuit interfectus culpa ⁊ propter inimicitias possessoris,vt.ꝭ.loc.l.si merces.ꝗ.culpe.*ex coniecturis em̄ ꝑbat̄ ꝙ liqdo ꝑbari non pōt.ꝭ.de re mili.l.nō oēs.ꝗ.a barbaris.⁊ dixi.C.de rei ven.l.indicia.¶ In gl.ꝭ.dilationē.ibi vt in donatione,vt.ꝭ.de edil.edict.l.ad res donatas.de dona.l.aristo.⁊.C.de euic.l.ij.vel ex cā legati,vt.ꝭ.de leg.ꝭ.l.si domus.ꝗ.de euict.vel si sciens emisset vel pactum fecisset ꝙ venditor de euic.nō teneret̄,vt.C.de euict.l.emptor.Ibi secus si person aliter ad quantitatem vel genus,vt.C.si cer.pe.l.incendium.vbi de hoc.

1 ☞ Corpora petita cuius periculo tempore litis cedant.
2 Fructus tempore litis percepti an sint post sententiam restituendi.

1 **Viq autem etiam.** †Hec.l.cōtinuat cum p̄cedenti.⁊ facit qđ no.ś.de inoffi.testa.l.qui repudiātis.⁊.ꝭ.de excu.tuto.l.ꝙꝙ.⁊ ad id qđ dicit̄ de stip.de euic.tu.cōcor.ꝭ.iudi.sol.l.si seruus.itē nō ob.ꝭ.e.l.finaū.ꝗ.si homo.vt ibi not.¶ Expone vtiqꝫ.ꝑ sed aūt ꝑ certe.⁊ dic sed certe etiam hoīe mortuo etiā in casu in quo possessor nō tenetur de interitu:vt q: sine dolo ⁊ culpa possessoris decessit ⁊ actor nō erat distracturus necessaria est sn̄ia ꝑpter fructus ⁊c.⁊ intellige perceptos ante mortē nō pōt cū sine dolo ⁊ culpa possessoris mortuus est.secus si dolo,vt.ꝭ.l.ꝑri.⁊ ad hoc plane sequitur,nō eniz post litē cōtest.vtiqꝫ fatum.i.mortem p̄stare possessor debet: q: de interitu nō tenet̄ nisi vt dictū est.ś.l.ꝑri.nec est verum ꝙ hic mutet casum ⁊ loquatur qn̄ possessor habuit iustā cām litigandi,vt dicit gl.nā de hoc nō est curādū s3 sufficit ꝙ habuerit ab initio bonā fidē.vt dixi.ś.l.ꝑri.fm Gui.de suz.In casibus ergo in qbus nō tenetur de interitu ad estimationē an duret officiū ꝑpter fructus ⁊ ꝑtus.Ja.bu.t3 ꝙ sic ⁊ erit mirabile ꝙ duret accessoriū sine principali cōtra.l.iiij.C.depo.s3 hoc iō q: eo tpe quo perijt res iā erat radicatū officiū per cōtestationem litis:⁊ ideo durat ad fructus ⁊ partus.Et eodē modo pōt r̄nderi.ad.l.finaūt.ꝗ.si hō.ꝭ.eo.q: hic erat officiū roboratū:ibi nō.nec ob.ꝙ ibi dicit̄ petit⁹:q: expone petitus extra iudiciuz vel si in iudicio alio modo ꝙ per litē cōtest.¶ Itē quere cui sit necessaria sn̄ia.⁊ dic vt glo.q: actori ꝑpter fructus ⁊ reo propter regressum.de euic.¶ Sed cōtra hoc ꝙ reus possit agnoscere bonā fidem ⁊ nihilominus de euic.agere.ꝭ.de actio.emp.l.emptorē.in princ.so.aut possessor dubitat an res sit petitoris:⁊ tūc licitū est sibi litigare ⁊ nō fateri intentionē actoris.aut est certus ꝙ actor habet ius:⁊ tunc pōt bonā fidē agnoscere ⁊ cōfiteri ⁊ nō litigare vt in cōtrario.sn̄ia tn̄ est semp necessaria vt de euic.agatur vt hic ⁊.ś.de neg.gest.l.at qui natura.ꝗ.cū me viuo.⁊ ibi no.¶ Itē quere qualiter feret iudex sn̄iam[a] qn̄ principale est sublatū.r̄ndeo dicet cōdēno te in fructib⁹ ⁊ partu.⁊ ꝑ hoc apparebit qđ res erat aliena.S3† qđ si nec erāt fruct⁹ nec partus nec possessor de interitu tenebat̄ ad estimationē,qualiter feret̄ tūc sn̄ia ꝑpter euic? dicūt quidā ꝙ hoc casu nulla feret̄ sn̄ia.Alij ⁊ melius ꝙ iudex dicet absoluo te.ꝑpter rei interitū al's te condemnassem nisi res interijsset.⁊ ita exprimet cām in sn̄ia vt reus habeat ius agēdi de euic.vt.ꝭ.de iu.fis.l.iij.ꝗ.senat⁹.⁊ de h̄is qui no.infa.l.ij.ꝗ.ignominie.Ja.bu.Concludendo dic aut perijt principale solutiōe ⁊ h3 locū.l.ꝑ collusionē.in fi.de ac.em.aut sn̄ia ⁊ h3 locum.C.depo.l.iiij.aut rei interitu ⁊ tunc aut ante lit.cōte.⁊ h3 locū.ꝭ.eo.l.finaūt.ꝗ.si hō.aut post ⁊ h3 locū ꝙ hic dicit̄,⁊ est rō diuersitatis inter hāc.l.⁊.l.si hō.q: hic roboratū erat officiū ꝑ cōtest.ibi nō ⁊ ꝑ hoc.ꝭ.de edil.edic.l.ediles.ꝗ.itē sciendū. Et est rō q̄re aliud in.l.quiper collusionē.⁊ aliud in.l.iiij.C.depo.ꝙ hic:q: ibi factū

a ¶ Sn̄iam.ad de Bar.hic et no.per Py.et Bar.in.l.quā ꝗ.iulianus.de aqua plu.arc.

2

hoīs hic dei.s.mors.ar.ꝭ.de eo qđ cer.lo.l.si.Frā.ac.¶ In gl.ꝭ.in fi.fm vltimā casus positionē.¶ In gl.vbi est interposita in fi.nā semper agitur de euictione siue sit interposita cautio siue nō:vt.C.de euic.l.non dubitatur.Old.

1 ☞ Factum emptoris interpretatur esse venditoris.

Si hoīem Al's **īcipit iulian⁹.** Pone casum in nube vt litera sonat.⁊ quod nō tenear reddere pretiū cuz nō habeā cām lucratiuā,hui⁹ ɔtrarij timore pn̄t hic esse due lecture.vna quā ponit hic gl.⁊ est truffa.alia est ꝙ ideo reddā pretiū q: lis erat iā cōtestata cōtra me vnde eram in mora vel culpa.⁊ hec est vera lectura fm Ja.bu.⁊ approbat̄ ꝭ.si cer.pe.l.si eū seruū.¶ Itē no.ꝙ factum †emptoris interpretatur esse vēditoris.⁊ sic facit ad qōnē si vn⁹ ꝑmisit mihi nō edificare in horto suo sub pena ⁊ vendet hortū.⁊ emptor edificet ꝙ vēditor incidat in penā ac si ipse edificasset q: factum emptoris suū reputat̄.de hoc vide qđ no.ś.de ali.iu.mu.cā fa.l.iij.ꝗ.op⁹.⁊ dexi de ope.no.nū.l.si.¶ In gl.pōt dici ibi vtili in rē.imo eadem actione qua incepit agere.i.directa cū post li.cōte.alienauerit alias nec vtili nec directa,vt.ꝭ.de noxa.l.electio.ꝗ.si is quē.Nico.

2 **Si moram.** †Al's incipit.idē iul.In glo.certe imo in fi.vsqꝫ ad sn̄iam tm̄ vt hic ⁊.ꝭ.l.fructus.Si aūt res extet tūc etiā post veniunt fructus percepti.de percipiēdis aūt post sn̄iam distinguit̄ vt no.d.l.in fideicōmissi.ꝭ.de vsu.in prima gl.Ri.⁊.ꝭ.de vsufr.l.cuiuscūqꝫ fundi.in pnci.¶ In glo.vlt.ibi vtile imo quasi dn̄ium.vt insti.de act.ꝗ.alie.⁊ ibi no.Old.Itē nō ob.ꝭ.eo.l.si.vt ibi no.

1 ☞ Vsuscapio completur lite contestata.
2 Prescriptio per litem contestatam interrumpitur.

1 **Si post acceptum.** Lite ɔtestata ɔplet̄ vsuscapio† s3 nō quo ad effectū.h.d.nō ob.ꝭ.vsufru.quē ad.ca.l.si.vt ibi no.¶ Ibi possessor bone fidei cū titulo.¶ Ibi vsuceperit.i.vsuscapionē inchoatā ɔpleuerit.¶ Ibi tradere priori dn̄o q amisit dn̄iū directū ⁊ retinet vtile qđ p̄fert̄ directo per vsuscapionē possessori q̄sito.nec ob.C.de pac.l.traditionibus.⁊.ꝭ.ad exhiben.l.iul.ꝗ.quartū.vt.ꝭ.dicam.⁊ vide Pe.C.de ali.iu.mu.cau.l.ꝭ.⁊ Gui.de prescrip.long.tēp.l.nec bona fide.¶ Ibi manumiserit.q: obligatio ⁊ manumissio cōfirmata per superueniēs dn̄ium ꝑiudicaret dn̄o.¶ Et ad euidētiaz dic ꝙ est p̄scriptio.xxx.vel.xl.an.q̄ currit ex sola negligētia: et ideo ex sola missione executiōis hodie interrumpitur:q: talis missio tollit negligētiam.C.de prescrip.xxx.an.l.sicut.⁊.l.cū notissimi. Est ⁊ prescriptio lōgi tpis.x.vel.xx.an.⁊ hec currit tam ex bona fide possessoris ꝙ etiā ex negligentia nō petētis.⁊ hec per cōtestationeꝫ interrumpitur.¶ Est ⁊ vsuscapio ⁊ hec solū currit ex bona fide possessoris:⁊ ideo per contesta.mero iure non interrumpitur sed in effectu.⁊ hec vera quicquid dicat glo.Jac.but.
2 ¶ Sed de iure canonico vsuscapio ⁊ q̄libet prescriptio† per litē cōte.interrūpit̄ ⁊ ꝑpetuat̄,vt no.xvj.q.iij.c.ꝑ singulas.¶ Op.ꝙ cū ꝑ vsuscapionē sit fact⁹ dn̄s possessor,vt.C.de pac.l.traditionibus.petitor desinat esse dn̄s,⁊ ꝑ ɔn̄s nō cōpetat sibi rei vē.vt.ꝭ.e.l.in rē actio. q: duo insolidū nō pn̄t esse dn̄i,vt.ꝭ.cōmo.l.si vt certo.ꝗ.si duob⁹.Ad istud durū cōtrariū r̄ndebat Bul.ꝙ illa q̄ olim cōpetebat directa petitori nō ꝑpter vsuscap.facta est vtilis q̄ est eadē in substātia cum directa sicut est eadeꝫ filia q̄ primo fuit virgo postea est corrupta.¶ Istam opinionē Bul.communiter reprobant doctores:q: cum in vendicatione directa perpetuata sit actio per litem contest.licet,postea actor desinat esse dn̄s per vsuscap.possessoris:tamē eadē actio directa p̄seuerat sicut si res petita dolo vel culpa possessoris perijsset post lit.contesta.Ric.¶ Et opi.Pla.approbatur per doctores qđ hic fit speciale in rei ven.nam ratione prescripti dominij sententia dari deberet,vt.ꝭ.ad exhiben.l.tigni.ꝗ.pen.hic autē fert̄ sn̄ia ratione preteriti dominij.Et est ratio specialitatis:q: facto aduersarij amisit dn̄ium petitor:et ideo inspicitur tempus litis cōtestate quo erat dominus: quod patet etiam in partu in quo nunq̄ fuit dominus,quia si habuisset ancillā tempore litis contesta.etiam partus fuisset dn̄s.⁊ est casus pro ista opi.ꝭ.de condic.fur.l.si seruus furtiuus.fm And.⁊ Jac.de ra.¶ Sed dura videtur aliquibus hec opinio ⁊ bene fatentur ꝙ re interempta durat rei ven.sed vbi dominium transfundit̄ in alium per vsuscа.res non interimitur,⁊ sic non videtur dominium aliquod remanere penes petitorem.vnde expedit dicere sicut dixi ꝙ specale sit hic:q: facto aduersarij petitor dominiū amisit de cautione

tione de qua hic fit mentio ꝛ quere ꝛ ad quē effectū interponaꝛ. dic vt in glo.

1 ☞ Seruus petitus in iudicio an lite pendente querat possidē ti an petenti.

1 Preterea. †Opp. ꝙ nec ex re sua nec ex operis querat male fidei possessori. ꝙ dic vt gloss. dicas tñ ꝙ ex operis acquisitū est restitui debere: qꝛ opere equiparanꝛ fructibus, vt. ꝭ. de acqr. re. do. l. qui bona fide. in princ. sed fructus restituunꝛ, vt. ꝭ. eo. l. si hoiem. ergo ꝛ opere. Jac. de are. Si hereditates qñ̄o restituet cū eas nō acqsiuerit: qꝛ iubere non pōt adire, vt. ꝭ. de acqui. he. l. si quis mihi bona. ꝭ. iussum. respōdeo bone fidei possessor erat hic ꝛ cū ti. ſm glo. sed hoc est diuinare ſm Ja. de are. dic ergo secundum eū qꝺ hic post litē cōtest. vsuceperat ꝛ factus erat dñs per vsuscapionē in pcedētibus. ll. patet. ꝛ sic post dñium acquisitum iussit adire. ꝛ sic acquisite fuerunt sibi. ꝛ ideo qꝛ post litem cōtes. acquisite restituere debet: qꝛ ois causa post lit. conte. ꝛc. vt sequiꝛ. Et ꝙ ita sit de vsuscapiōe innuiꝛ in ver. se. itaqꝫ partꝰ. Ja. de are. vel ſm Ja. de ra. dñs iussit adire hereditatem q̄ erat penes istum possessorem.

1 ☞ Re perempta vel perdita post li. cōte. non teneꝛ possessor si dolus vel culpa ei imputari non possit.

1 Ja bone fidei. †Diuide cuꝫ duabꝰ ll. se. in tres partes. in prima loquiꝛ in seruo nō custodiēdo vsqꝫ ad. l. si vero. Aliȷ̄ nō habēt ibi principiū. l. ibi loquiꝛ in custodiēdo vsqꝫ ibi iul. Jbi ponit determinationē oim pdictor vsqꝫ ad. l. i rē. Ja. bu. ℭ Jtē nō ob. ꝭ. so. ma. l. si filio. ꝭ. si cui. vt ibi no.

1 ☞ Actio rei vendicationis cui detur.
Mulier an sit domina dotis.
2 Dominium an queratur prescriptione.
3 Loca sacra an possint vendicari.
4 Uendicans totum dicitur quālibet partem vendicare.
5 Pars adiuncta toto efficitur eius cuius est totum.
6 Adiunctio vnius cum altero fit duobus modis, ꝛ ſm aliquos tribus.
7 Materiarum coniunctio multipliciter cosideratur.
8 Pictura an cedat tabule vel scriptura charte.
9 Pretiosus trahit ad se minus pretiosum.
10 Tignum alienum alieno edificio adiunctum an possit vendicari, ꝛ an ex eo teneatur carpentarius.
11 Actio furti ꝛ actio de tigno iniuncto tollunt se inuicem.
12 Male fidei possessor non debet esse melioris cōditionis ꝙ bone fidei.

In rem actio. Hic loquiꝛ cui deꝛ hec actio ꝛ dī ꝙ daꝛ dño de iure gē. vel ciuili. ꝛ sepe allegaꝛ istud prin. ℭ Op. qꝛ
1 mulier †est dña dotis nec tñ p ea daꝛ sibi rei vē. vt. C. e. l. dote. ꝛ de iur. do. l. in rebꝰ. sol. vt hic in gl. ꝛ in ꝯȷ̄s. ℭ Tāgit
2 gl. qōnem an pscriptiōe qraꝛ dñiū †de quo dic vt plene no. ꝛ dixi C. de bo. ma. aut. nisi tricēnalis. ꝛ i brocardis de pscri. rubrica la pscriptiōe dñium nō acqriꝛ. ꝛ. C. cōia de vsusca. l. j. ℭ Jtē nō ob. C. de quadri. pscri. l. fi. ꝭ. j. de pscri. xxx. an. l. si qs emptiōis. ꝭ. ſ3 hoc sup. vbi in rē ac. l. j. ꝛ de ali. iu. mu. cā. l. j. vt in eis no. ꝛ vide qꝺ no. ꝛ dixi. ꝭ. de cōdi. insti. l. quidā in suo.

3 Loca sacra. †Op. ꝙ vēdicari possint vt in gl. ꝛ dic aut priuatꝰ vult vēdicare ꝛ nō pt aut prelatꝰ vel economus ꝛ tūc aut est sacra ꝛ vēdicatur adiecta cā de iure canonū, vt no. ꝛ dixi. ꝭ. eo. l. j. ꝭ. per hanc. aut nō sacra sed simpliciter ecclesiastica ꝛ tūc simpliciter vēdicaꝛ per prelatū vel economum. Ja. bu. ꝛ vide. ꝭ. eo. l. qui religiosis.

4 Si quis rei sue. †Si meo toto aliquid adiūgo vt fiat eiꝰ pars adiunctū cedit rei specificate ꝛ sub noīe totiꝰ vēdico partē adiunctā. partibꝰ vo separatis aut fuit adiūcta per ferruminationē ꝛ adhuc vendico partē adiūctā. secꝰ si per applūbaturā. h. d. iste. ꝭ. cōiūgē. ꝭ. item quecūqꝫ. ℭ Et ad euidētiā dic ꝙ aliqñ adiūgiꝛ infectuꝫ infecto ꝛ tūc loquiꝛ. l. marcellꝰ. ꝭ. fi. ꝭ. e. aliqñ iungiꝛ factū facto: tūc aut vt fiat eiꝰ pars ꝛ loquiꝛ iste. ꝭ. ꝛ. ꝭ. itē quecūqꝫ. aut vt nō eiꝰ pars ꝛ serua. l. quicqd. ꝭ. cū partes. j. de acq. re. do. cū ibi no. Aliqñ iūgiꝛ infectū facto vel ecōtra vt statim dicā. Jac. bu. Et attēde qꝛ ista est obscura ꝛ intricata materia ꝛ raro eā vidi de facto. ꝛ pro declaratiōe vide Azo. in sum. e. ti. ꝭ. itē p applūbatis. ꝛ plenissime in summa insti. de re. di. ꝭ. superest. vt videamꝰ de accessione per tres sequētes colūnas. Et prio declarabo hūc. ꝭ. si qs cōiungendo. cū eo. ꝭ. itē quecūqꝫ. qꝛ sunt de eadē materia ꝛ postea de
5 clarabo. ꝭ. sed ꝛ id qꝺ. ℭ †Et prio op. qꝛ hic indistincte dī quod pars adiūcta toto efficiꝛ eiꝰ cuiꝰ est totū. naꝫ distinguere debuit vtrū bona fide vel mala, vt insti. de rer. di. ꝭ. ex diuerso. solue vbi dñs totiꝰ adiūgit suo toto alienā partē nō distinguaꝛ bona fide vel mala vt hic. ſ3 vbi dñs partis adiūgit partē suā alieno toto tūc quo ad recuperationē expēsarꝫ qs fecit in adiūgēdo distinguitur bona fide vel mala adiūxerit, vt in ꝯtrario. ℭ Jtē op. qꝛ vbi materia vniꝰ adiūgiꝛ materie alterꝰ nō fit alicuiꝰ, sed cōe, vt. ꝭ. eo. l. marcellus. ꝭ. fi. alꝭ icipit q gregē. so. vbi materia facta facte adiungiꝛ hꝫ locū iste. ꝭ. sed vbi materia infecta adiūgiꝛ infecte tūc loquiꝛ ꝯtrariū: qꝛ fit cōis ꝛ pōt agi vt diuidaꝛ. ꝛ dī materia facta q̄ hꝫ formā siue sit pfecta siue ichoata tm̄ ꝛ nō pfecta vt potest statua. scyphus pes ꝛ manꝰ. materia aūt ifecta dī q̄ nō hꝫ formā sed est in rudi materia sicut massa ferri vel argēti vel que iaꝫ fuit facta sed mō est destructa ꝛ reducta ad rudem materiā sicut cū aliqꝺ vas argēti vel auri conflaꝛ ꝛ reduciꝛ ad massam vt hic probaꝛ. ꝭ. de au. ꝛ ar. leg. l. ꝛ si nō sint. ꝭ. argēto facto. ꝛ. ꝭ. infecti. ꝛ. l. quintꝰ. ꝭ. cui aurū. ꝛ. ꝭ. si factū. ꝛ. ꝭ. argētū factū. Sꝫ adhuc op. cōtra pdicta qꝺ etiā si materia facta iungaꝛ facte qꝺ efficiaꝛ cōis, vt. ꝭ. de acq. re. do. l. quicqd. ꝭ. cū partes. so. aut facta adiungitur facte ita ꝙ sit eius pars vt est qñ pars adiūgiꝛ toto: ꝛ tūc loquiꝛ hic. sed si vna pars est maior altera sed sunt equales tunc contrariū. pretiosius tñ attendiꝛ vt minus pretiosum accedat magis pretioso. qꝺ dic vt. ꝭ. ꝭ. proxi. sed id qꝺ. ℭ Jtē opp. de. d. l. qcquid. j. rñso. de acq. re. do. ꝛ. ꝭ. ꝭ. itē quecūqꝫ. vbi distinguitur sit iūcta per ferruminatiōnē vel per applūbaturā. de hoc dicam statim. d. ꝭ. itē quecūqꝫ. ℭ Ultimo not. qꝺ sit ansa qꝛ est manubriū quo teneꝛ olla vel coppa vel aliud vas, vt hic dicit gl. ꝛ idē no. extra de ver. sig. cū olim canonicis. Cōtinua ergo hic. ꝭ. item quecūqꝫ. q est de ea. materia. ℭ Jn gl. bona fide vel mala ibi totū tuū erit, vt ea. l. ij. rñso. ℭ Jn ea. gl. in fi. certe imo est exemplum bantis ꝛ ferruminātis dñs est sine distinctiōe bone fidei vel male fidei, vt insti. de re. di. ꝭ. si tñ. ꝛ. ꝭ. dixi. ꝛ statim dicam in. ꝭ. item quecūqꝫ. ℭ Jn gl. etiā si p applūbaturā. in fi. imo dñs est etiam partium nec ꝙdiu coherēt vēdicari pñt, vt. ꝭ. ꝭ. item quecunqꝫ. si ad exhibendum agi pōt vt separentur ꝛ sic vendicentur vt cōsequenter ibi dicitur: ideo hic coniungamus ꝛ declaremus. d. ꝭ. item quecunqꝫ.

Item quecunqꝫ. Diuide i tres partes: qꝛ primo ponit dictū vsqꝫ ibi. ꝭ. excepto. ibi ponit primā determinationem dicti vsqꝫ ibi at in his corporibꝰ. ibi ponit secundā determinatiōnē dicti vsqꝫ ad. ꝭ. tigni. Et nō ob. ꝭ. eo. l. iiij. ꝭ. armamēta. vt ibi no. nec. ꝭ. tit. pxi. l. sed si ego. ꝭ. pe. vt ibi not. nec. ꝭ. ad exhi. l. tigni. ꝭ. j. ꝛ. l. si gēma. ꝛ. ꝭ. ꝭ. proxi. in fi. et ibi not. ꝛ vide qꝺ no. ꝭ. l. idē pompo. ꝭ. idē scribit si equā. ver. de arbore. Et ad euidentiā premitte qꝺ hic tanguntur
6 duo modi †cōiungendi vnū cum altero. vnus est per ferruminationem: alius per applumbaturaꝫ. est ꝛ tertius qui hic nō tāgitur quē infra subiciā. primus ergo modus est per ferruminatiōnē. nā per ferruminatiōnē dñr coniungi quoties diuersa corpora eiusdē nature ꝛ speciei coniunguꝛ nulla alia materia mediante puta ferrū ferro argentū argēto aurum auro alia materia nō mediāte coniunguꝛ vel cōflanꝛ, ꝛ idē in oibus aliȷ̄s metallis q̄ sunt eiusdē nature coniunguꝛ vel simul cōflantur, vt probaꝛ. d. l. quicqd. ꝭ. de acqui. re. do. ꝛ dicitur talis cōiunctio vel conflatio fieri per ferruminationem, quia sepius contingit talē coniunctionem vel conflationem fieri in ferro ꝙ in aliȷ̄s metallis. Jdem tamen est ꝛ in aliȷ̄s metallis vt dixi. secundus modus est per applumbaturam quod est quoties diuersa corpora eiusdem speciei ꝛ nature iunguntur mediante alia materia que nō est eiusdem speciei: vt puta cum argentum argento iunguntur mediante plumbo vel aurum auro vel pānum cum panno mediante filo. et ideo dicitur hec coniunctio per applumbaturam: quia per plumbum facilius et frequentis fit coniunctio aliorum metallorum ꝙ mediante alia materia, vt dicunt artifices. idem tamen ꝛ si coniungantur alia materia ꝙ plumbo vt dixi in pāno quod coniungitur filo ꝛ pariter in charta ꝛ scriptura q̄ coniunguntur mediante incausto et tabula ꝛ pictura mediantibus coloribus vt statim dicam in. ꝭ. sed ꝛ id. Est ꝛ tertius modus coniungendi quem videmus sepe fieri per artifices: quia coniungunt materiam materie per clauiculos paruos que cōiunctio de facili potest separari: vt cum scypho pes adiungitur cum clauiculis eiusdem materie. Et tunc quia facilis est separatio credo agi posse ad exhibendum vt separentur, ꝛ deinde agatur rei venditio. ℭ Et in primis duobus modis coniungendi est magna differentia quia si iungo brachium tue statue mee statue per ferruminationem efficior dominus totius et partis vnde non potes agere ad brachium nec statua durante, nec ca

dissoluta: sed qr nō est equum qd locupletet cū iactura tua ages actione in factum ad estimationē brachij tui ferruminati. sz si iūgo p applumbaturaz: tunc donec statua durat nō potes petere brachiū: qr sum dñs totius statue sed petes estimationem: sed ea dissoluta potes brachiū vēdicare. ¶ Sed contra pdicta opponit qd non debeat attendi sit facta coniunctio per ferruminationem vel p applumbaturā sz solum cōsideretur cuiº ornandi causa sit facta adiunctio, vt. j. de aur. ⁊ arg. lega. l. ⁊ si nō sint. §. perueniamus. sol. ibi loquat de ijs que ad ornatuz pertinent: hic qñ adiungitur ad rei perfectionē.
7 ¶ † Pro declaratione itaqz omnium pdictoꝝ distingue cum quis coniungit materiam materie aut alienā infectā sue infecte: aut alienam factam sue facte: aut alienam facte sue infecte: aut aliene facte suam infectam. Que aūt dicat facta ⁊ infecta. s. declaraui in. §. proxi. precedenti. primo casu cū cōiungit infecta infecte puta alienā massam masse mee si quidē cōi noīe ⁊ volūtate cōis erit pro indiuiso. ⁊ idē si casu fortuito sunt cōmixte vel cōiuncte, vt. j. de acqui. re. do. l. adeo. §. volūtas duoꝝ. ⁊ insti. de re. diui. §. si duoꝝ. ⁊ duobus. §§. se. si aūt suo noīe tm̄ cōiungat alienā sue ⁊ volūtate eiº cuius erat insolidū efficit dñs, vt. j. de acqui. re. do. nisi voluntate. ¶ Si pro suo noīe tantum ⁊ sine voluntate eius cuius erat si quidem facilis est separatio vt qñ iunctura est facta p applumbaturā quilibet remanet dñs sicut erat pro parte diuisa ⁊ vendicare poterit qd suū est, vt. j. de acqui. re. do. l. latus. §. j. ⁊. l. in omnibus. ⁊ sic intelligat in eo. ti. l. quicquid. j. rñso. si aūt sit difficilis separatio, vt qr iuncta est p ferruminationē: tunc massa efficitur cōis ⁊ quilibet vēdicat dimidiā pro indiuiso, vt. s. eod. l. iij. §. fi. ⁊. l. seq. ⁊. l. idē pomp. in prin. ⁊ probat aperte hec distinctio eadē. l. idē pōpo. §. sed si plumbū. Secūdo casu qñ cōiungo alienā materiā factā mee facte, aut id qd coniungo materie mee facte est membrū, vt puta statue tue pedēvel manum statue mee adiungo. aut nō est mēbrum, sz plus mēbro, puta pars dimidia tertia vel quarta. primo casu qñ est membrū: tunc ego totiu: statue efficior dñs ⁊ totam potero vendicare, vt. s. §. proxi. si quis rei sue. ⁊ ibi dixi. ⁊. j. de acq. re. do. l. sz ⁊ si de meis. §. j. An autem tenear domino de mēbro qd adiunxi statue mee, dic aut adiunxi per applumbaturā ⁊ bona fide: ⁊ tūc teneor act. ad exhibēduz vt separē ⁊ post separationē teneor rei ven. vt in prin. huius. §. ⁊. j. ad exhibē. l. gemma. in princi. ⁊. l. seq. in prin. ⁊. §. j. Si aūt mala fide adiunxi per applumbaturam tūc teneor vtili rei vēdi. ad instar eius qui dolo desijt possidere ⁊ in litē iurabit ɔtra me, vt. j. eo. l. qui petitorio. ⁊. l. qui restituere. ad instar etiā eius qui tignum iniunxit alienuz edibus suis qui tenet vtili rei ven. quātum fuerit in litē iuratum, vt. j. hac ea. l. §. tignū. Si autē adiunxi mēbrum per ferruminationē nō teneor ad exhibēdum nec rei vē. qr sum factus dñs totius corporis. ⁊ difficilis est separatio. Sed ne locupleter cū aliena iactura teneor act. in factum ad estimationē mēbri adiuncti. ⁊ ita intelligit finis huius. §. ⁊ p hoc. j. d acqui. re. do. l. quicquid. §. j. si autē mala fide adiunxi teneor vtili rei ven. quāti in litē iurabit vt predictū est. ⁊ ar. j. c. l. finañt. in prin. si vero adiungā materiā tuā factā mee facte q nō est mēbruz sed pars minor q̄ mea: tunc minor pars trahit ad maiorē. ¶ Si autez neutra est minor altera tunc pretiosior trahit ad se minus pretiosam, lz in hoc sit opin. sed hoc puto veriº si neutra pretiosior. ⁊ ideo si sunt equales: tunc quilibet remanet dñs sue partis sicut erat ante coniunctionem siue coniunctio facta sit per ferruminationē siue per applūbaturā: qr hoc casu nulla est differētia in mō coniungēdi, vt. j. de acqui. re. do. l. qcquid. §. cū partes. Tertio casu principali qñ tuā materiā factam adiungo mee infecte vt puta scyphum tuuz masse quilibet remanet dñs rei sue sicut erat ante cōiunctionē quocūqz mō fuerit facta coniūctio siue per ferruminationē siue per applumbaturā ⁊ siue bona fide siue mala cū facilis sit separatio, vt. s. e. l. idē pōpo. §. sed si plumbū. Quarto casu principali qñ tue facte adiungo meam infectam: vt puta qñ pingo in tabula tua que est materia facta ⁊ pictura est materia tūc infecta vel scribo in chartis tuis vel pingo purpurā tuā. aut mala fide ⁊ videor donare, vt. j. de acquirē. re. do. l. qua ratione. §. ex diuerso. ⁊ insti. de re. diui. §. ex diuerso. aut bona fide. ⁊ tunc aut mea infecta est pretiosior tua facta: vt puta pictura ptiosior est tabula tua si bona fide facio totiº nāciscor dñium. ⁊ si cōuenior a dño tabule vtili rei vē. repello eum doli excep. nisi mihi refundat expensas seu estimationez picture. ¶ Si vero mea infecta adiuncta facte est minus pretiosa q̄ facta cui adiungit vt litera adiūcta charte vel mēbranis ille est dñs cui est adiuncta materia minus pretiosa nō ille qui adiunxit. Sed si dñs certarū vendicet libros repellit doli mali excep. nisi reddat estimationē scripture, vt. j. de acqui. re. do. l. qua rōne. §. incerte. ⁊ insti. de re. di. §. si quis alienā tabulā. als in aliena tabula. ⁊ sic intelligit. s. §. proxi. ⁊ quare aliud in pictura ⁊ tabula q̄ in literis ⁊ membranis, dic vt ibi, idē si tinxero tuā purpurā tu remanes dñs, vt. j. de acq. rer. do. l. sed ⁊ si de meis. §. fi. ¶ Sed contra predictam distinctionē multū videt qd indistincte in cōiunctis vel cōmixtis totū cedat cōiungēti ⁊ cōmiscēti, vt. s. eo. l. idē pōpo. §. si ex melle. sol. ibi materia p cōmixtionem mutat nomē naturā ⁊ spēm ⁊ nō est reducibilis ad primam speciem. hic nō mutat nomē ⁊ est reducibilis. ¶ Qñqz quis seminat vel plantat vel edificat in solo alieno. ⁊ de hoc recurre ad. §. si titius. insti. de re. di. ⁊. §. seq. cum simi. ¶ Qñqz semēta imponunt solo alieno vel edificio. ⁊ de hoc. j. §. tignū. ¶ Qñqz capi. puta ouis alicui tigni. ⁊ de hoc agit. j. §. hoc eo. §. ver. at in his corporibus. ⁊. s. eo. l. marcellus. als incipit g gregē. ¶ Ultimo no. q gl. dicit q qñ iūctura fit per applūbaturā qd totale est meum nō quelibet eius pars qd inducit Ja. de ra. ad talē qōnē apparet instrumentū in quo cōtinet qd abbas cū toto capitulo suo fecit talē contractuz, probat qd vnus de monachis erat absens nunquid per hoc probat instrumentuz falsuz dicit q nō: qr nō sequit totū: ergo quelibet eius pars sic etiā in grege totº est alienus. vna tñ ouis pōt esse mea, vt. s. e. l. j. §. fina. ⁊. l. seq. ⁊ predicta sunt vera in toto cōstituto ex distātibus partibus sicut in grege. si aūt totū sit ex coherētibus partibus sicut domus, statua ⁊ equus: tūc cuiº est totum ⁊ quelibet eius pars: qr dñium partis cōmixtione ⁊ accessiōe extinctum est, vt instit. de re. diui. §. ex diuerso. ⁊ de toto integrali ⁊ vniuersali ⁊ eorū partibus vide qd no. ⁊ dixi. j. de vsucap. l. rerū mixtura. ⁊ in alphabeto dictiōe totum. Et idē dici pōt de dicto instrumēto si in eo contineatur qd abbas cum cibus de capitulo: qr intelligidz tūc psentibº vt dixi. s. qui satisd. cog. l. inter oēs. In gloss. j. in fin. Azo. in summa huius ti. videtur in hoc cōtradicere sz credo glo. veriorē. lz enim vbi iure specificationis acquiritur dominium exigatur bona fides specificantis, vt. j. de acqui. re. do. l. adeo. §. ⁊ quecūqz. ⁊ insti. de acqui. re. do. §. cum quis. tñ vbi iure accessionis vel cōiunctiōis per ferruminationem vel per applumbaturā nō est differentia bona fide vel mala quātum ad dñij acquisitionē, vt gl. dicit. Ja de ra. ⁊ Nico.

8 **Sed ⁊ id quod.** † In charta qr. s. §. proxi. satis declaraui hanc materiam que adhuc hic repetitur in glo. ideo de hoc pertranseo. sed oppo. ad istum. §. de eo qd hic dicitur de pictura: qr non videtur q tabule cedat, vt. j. de acquir. rer. do. l. qui rome. §. sed non vt litere. et insti. de re. diui. §. si quis in aliena. ¶ Glo. soluit pluribus modis. ⁊. d. l. qua ratione. tandem tamen videtur concludere quod aliud sit in pictura q̄ in scriptura. ⁊ ratio diuersitatis est: qr pictura pretiosior erat scriptura f̄m ista tempora. vnde dicit glos. qd cū hodie scriptura sit cōmuniter pretiosior charta idez in pictura quod in charta. Jaco. de rauen. tenet solu. q in pictura corrigatur qd hic dicitur per dictum. §. si quis in aliena. instit. de rerū diui. sed certe idem dicitur. d. §. sed non vt litere. ⁊. l. qua ratione. de acqui. re. do. ⁊ ita iste. §. corrigeretur per illum non solum iure insti. quod non est verisimile: qr non cōmuniter reperitur iura. ff. seipsa corrigere. ¶ Unde forte opinio Joā. est verior q verba illa que hic sunt in textu sed necesse est ⁊c. non referatur ad picturam sed solum ad scripturam.
9 † Opinio etiam Pla. satis est equa q pretiosius trahat ad se minus ptiosuz. ⁊ pro hoc bene extra de conse. ec. vel alta. c. j. lib. vj. cum ibi nota. ⁊ vide qd ibi no. ⁊ dixi ad exhibē. l. iij. §. interdū. Ray. dicit q hoc determinat per illas videlicet qd scriptura cedat charte quo ad dominium directum pictura tabule quo ad vtile non quo ad directum.

10 **Tignum** † Supra posui duos casus in quibus impeditur rei vendi. scilicet an adiunctis per ferruminatiōem vel per applumbaturam. hic ponitur alius casus quando per edificationem adiungitur tignum alienū edibus alicuius ⁊ ratio quare tignum non potest vendicari nec de domo detrahi est vtilitas publica ne domus diruatur ⁊ ciuitas deformetur, vt. j. de legatis. j. l. cetera. Idem videtur innuere glo. licet obscure. si ego de palis vel perticis tuis feci vineā meā quod non possis palos vel perticas vendicare. ⁊ hoc etiam tenet Jacob. de rauen. ⁊ dicit esse expressum. j. de tigno iniuncto. ibi vel vinearum cultura turbetur. et predicta etiam dicit esse vera vbi tigna non possunt sine lesione domus separari. secus si de facili ⁊ sine lesione: quia tunc cessaret ratio, vt. j. eodem. l. habitator. ⁊ de legatis. j. l. cetera. §. item hec que sunt bene notanda. ⁊ vide. j. de donatione inter virum ⁊ vxorem. l. de eo. ⁊ qd ibi notatur: quia illa glossa videtur contradicere isti. Item dicit gloss. quod si vellet eximere ⁊ se restituere vt se liberet a pena actionis de tigno iniuncto quod non potest propter rationem ne vrbs deformetur. Jaco. de rauē. dicit aut tignum erat exemptum ante litem contestatam. et potest se liberare si bona fide iniunxerat. si mala fide iniunxerat vel post litem contestatam non potest propter fauorem publice vtilitatis. et pro hoc supra de

pra de arbi. l. si cũ dies. §. fi. ꝛ l. seq. ❡ Itẽ q̃rit glo. an faber seu
6 carpẽtarius q tignũ iniunxit teneat̃ de tigno iniuncto. ꝛ tenet qđ nõ. Ja. de ra. dicit qđ si bona fide fecit nesciẽs alienum locuꝫ habeat opi. glo. si aũt mala fide ꝛ sciẽs tunc tenet̃. arg. ȷ. de vi et
11 vi. ar. l. j. ❡ Itẽ dicit gl. ꝙ actio furti† ꝛ actio de tigno iniuncto tollunt se adinuicẽ quo ad vnũ simplũ qđ est rõne pene, vt. ȷ. vi bo. rap. l. j. Ipse Ja. dicit ꝙ in nihilo se tollunt: q2 nõ cõpetũt ex eadẽ causa nec ex eodẽ delicto. furti eñ cõpetit cõtra furẽ de tigno iniuncto cõtra quẽlibet possessorẽ: ꝛ ideo in nullo se tollũt, vt. ȷ. de priua. delic. l. nunꝗ. cetera dic vt in gl.
12 Item si quis. † In glo. hoc nisi iam. in fi. Jac. de ra. cõtra tenet ne sit melioris cõditionis male fidei ꝙ bone fidei qđ esse non dꝫ, vt. ȷ. de noxalib⁹. l. nõ solũ. Itẽ sine possessiõe nõ ꝓcedit ꝑscriptio. ſꝫ siue bona fide siue mala nõ possidet tigna, vt. ȷ. de vsuc. l. eũ q edes. vñ đt ꝙ in bone fidei ꝛ male fidei post triginta annos põt agi. ad ar. gl. dic ꝙ est verũ qđ edificio extante põt agi ꝯ male fidei possessorẽ ſꝫ p hoc nõ ꝯsequeret̃ rẽ suã ſꝫ eius estimationẽ: ꝛ iõ nõ imputat̃ sibi si nõ agat. vnde nõ currit ei ꝑscriptio: sic eñ cõpelleret̃ inuit⁹ vendere rẽ suaꝫ, quod esse nõ dꝫ, vt. ȷ. rer. amota. l. nõ enim. alias incipit nec enim. Jac.

1 ❡ Agere possessorio consultius est ꝙ petitorio.

1 Is qui destinauit. † Ro. vtile ꝯsiliũ. l. qđ volens petere rẽ primo intẽtet possessoriũ si qđ ei cõpetit ꝙ petitoriũ. vtilitas cõsilij reddit̃ in tex. ꝛ sic lex vtitur hic virtute cõsulendi. de quo habes. ş. de legib⁹. l. legis virtus. sic ꝛ alias cõsuluit ꝙ interponẽs stipulationẽ pretoriã adijciat certã quantitatẽ ꝓpter difficilẽ probationẽ interesse. ȷ. de preto stip. l. fi. ꝛ ad hoc extra de fo. cõpe. c. dilecti. ꝛ alias cõsuluit decretalis extra de offi. dele. c. pastoralis. in fi.

1 ❡ Liti se offerre qualiter quis dicatur.
2 Confessio facta in iudicio an ꝛ quousqꝫ possit reuocari.
3 Venditor an possit se offerre liti que emptori pro re vendita mouetur.

Is qui se obtulit. Diuide cũ. l. se. ꝛ princi. alterius sequentis: q2 in prima parte nõ etiam petiturus a certa ꝑsona vsqꝫ ad. §. possidere. Ja. bu. ꝛ vide qđ no. C. de lit cõtest. l. vna. ꝛ qđ dicit rei defensioni. §. q̃ petebatur nõ aũt
1 dicas rei. i. conueti. ❡ † Et dicit̃ qs se liti offerre non eo ipso qđ iudiciũ obtulit ꝛ patit̃ secũ litẽ cõtestari, sed qñ interrogat⁹ an possideat dixit se possidere cũ re vera nõ possideret. ꝛ hoc innuit litera ibi si actor ignoret ꝛc. ꝛ pro hoc. ş. de peti. her. l. qui se liti. ꝛ. ȷ. de excep. rei iudi. l. si a te. §. j. secundũ tertiã casus positioneꝫ licet glo. dicat secundũ secundã. ꝛ ꝙ dixi. ȷ. de ver. ob. l. inter stip. §. j. ꝛ vide. ȷ. e. l. qui petitorio. ꝛ si vsusfr. petat̃. l. repe. §. fructuario. alias est prin. l. ꝛ eo. ti. l. fi. Itẽ aduerte q2 glo. alibi in pluri-
2 bus locis, ꝛ maxime in. l. de etate. §. celsus. ȷ. de interrog. ac. † tenet per. l. istã cũ sequẽtibus quod ꝯfessio facta in iudicio possit reuocari vsqꝫ ad lit. cõtest. qđ dicit Ja. de ra. nõ esse verũ. qđ eñ si qs cõfiteat̃ se debere. ex causa mutui quare potuit penitere ꝛ reuocare. de cõfes. etiã ante lit. cõte. nõ video: imo taliter confitenti fit preceptũ qđ soluat. ş. de iud. l. si debitori. vnde. l. ista cuꝫ sequẽtib⁹ loquit̃ spẽliter in casu suo. nec idẽ est in alijs cõfessionibus qđ in ista. ꝛ ratio: q2 nõ est magna captio actoris si ante litẽ cõtest. reus peniteat ꝙ secus est in alijs cõfessionibus. ꝛ hec vera quo ad euitandũ condẽnatio. in rei ven. nõ autem quo ad actio. de dolo si possessor medio tpe vsucepisset, vt. ş. de dolo. l. penul. Et an si a prin. nõ est interrogat⁹ possessor an possideat poterit postea interrogari. vide. ȷ. eod. l. q petitorio. ꝛ. l. fin. Sed nunqd hꝫ locũ in causis ecclesiasticis vt quis possit se offerre liti aliene: dic ꝙ nõ, vt no. extra vt lit. pendẽ. c. iij. in vlt. gloss. ꝛ vide
3 qđ ibi not. ꝛ de excep. c. penul. † Sed an venditor põt se offerre liti q̃ mouet̃ emptori pro re vẽdita. de hoc not. ꝛ plene dixi. C. vbi in rem actio. l. j. ꝛ. ş. de pet. her. l. sed ꝛ si. l. cor. §. item si rem distraxit. ꝛ. ȷ. de euic. l. si rẽ quã. §. quolibet tpe. Et vide ad hanc materiã. ş. de pc. l. plauti⁹. ꝛ. l. titi⁹. ꝛ de re. iu. l. si se non obtulit. ❡ In gl. imo dãnandũ. in prin. imo meli⁹ dicit tex. ꝙ gl. nec eñ dãnãd⁹ est lꝫ se liti obtulerit nisi actor ꝓbauerit se dñm, vt. C. eodẽ. l. fin. ❡ Ibi nec vllã. §. fi. imo. §. pe. ꝛ dic vt ibi not. ꝛ alꝭ est sub. l. ab hr̃de. alꝭ sub. l. etiã. ❡ In gl. vl. Ibi si stipulat⁹ fuerit decẽ. Ol.

1 ❡ Ignorãtia rei vel actoris per quem sit probanda.
1 Nam si actor scit. † Sed cui incũbit ꝓbatio vtruꝫ reo ꝙ actor sciuerit an actori qđ ignorauerit. Ja. de ra. dicit ꝙ reo: q2 ignorãtia presumit̃, vt. ȷ. đ ꝓba. l. veri⁹. ꝛ dicvt bñ dixi ꝙ post li. ꝯte. nõ põt penitere rũs: q2 verũ est ꝙ actor ignorabat eũ a nõ possidere. sec⁹ si sciret eũ nõ possidere: q2 tũc qñcũqꝫ põt penitere rũs ꝛ negare se possidere ꝛ absoluit̃ vt hac. l. ꝛ hoc nisi actor a certa persona esset petiturus, vt in. l. seq.

1 ❡ Actio rei vendicatiõis in quo differat a personali.
2 Casus superueniens damnũ ꝛ interesse đ pterito tollit, quapropter excusat a pena culpe precedentis.
3 Dolus preteritus venit in actione rei vẽdicationis etiam ante lit. contesta.
4 Possidẽs noĩe alieno an ꝛ q̃ pacto possit rei vẽdicatiõe teneri.
5 Scientia dicitur sciẽtia nobilis nec alicui potest auferri.

1 Jnaũt. §. possidere. ❡ † In hac actiõe sufficit q̃nẽ possidere tpe lit. cõte. vel sniẽ. sec⁹ in actiõe ꝑsonali depositi. h. d. tex. ꝛ gl. ꝛ vide qđ no. extra de excep. c. pe. Et quod no. p Jn. de re iud. c. j. ꝛ in Spe. de interro. q̃ fiũt in iud. ante lit. cõte. §. nunc de interrogatiõibus. ver. sed certe. ꝛ ver. seq.
2 Si homo. Casus superueniẽs † excusat a pena precedẽtis culpe: q2 tollit dãnũ ꝛ interesse de preterito. h. d. hoc verũ in hac actione. secus in. l. aquil. q̃ habet oculos retro qđ dic vt in glo. ❡ Op. gloss. de. l. vtiqꝫ. ş. eo. sol. vt in ea: q2 ibi erat litis cõte. ꝛ ideo durat officiũ iudicis qđ p litis cõtest. erat roboratũ, vt ibi no. ꝛ dixi. hic nõ erat contest. ꝛ ideo sublato principali tollit̃ officiũ, vt. C. depo. l. iiij. Sed cõtra hãc sol. facit expresse litera hic dũ dicit petit⁹. ſꝫ glos. exponit. s. extra iudiciũ. vel dic ſm Jac. de ra. ꝙ etiã si lis hic fuisset cõtestata: nõ tñ veniret estimatio deteriorationis: q2 nihil interest actoris. ſꝫ in. l. cõtraria. s. l. vtriqꝫ. ş. eo. loquit̃ de fructibus ꝛ obuentionibus que veniũt officio iudicis etiã re perẽpta: q2 actoris bñ interest eos habere nec per mortẽ desinit interesse.
b Sed ꝛ si is qui ante litem. Dolus[b] preteritus
3 † etiã ante litẽ contesta. venit in hac actiõe. h. d. vel clarius. pro possessore habet̃ qui dolo desijt possidere. de hoc. ȷ. de reg. iur. l. parẽ. cum ibi not. ꝛ plenius per Dy. ꝛ alios extra de regu. iur. c. pro possessore. li. vj. ꝛ similitudo quam text. facit de hac actione ad petitionẽ hereditatis non est in omnibus vera: q2 in multis differt, vt in gl. no. ❡ Est ꝛ alia differẽtia: quia aliter consulitur in male fidei ꝛ bone fidei possessore quãtum ad sumptus in petitione hereditatis, vt. ş. de pet. hr̃di. l. plane. ꝛ. l. vtiles. aliter in rei vẽ. vt. ȷ. eo. in fundo.
4 Si per filium. † Glo. exponit vel pro. ꝛ dicit qđ vtrũqꝫ requiritur. Jac. de ra. dicit ꝙ dictio vel. ꝓprie ponit̃. ꝛ si quidẽ verisimile ꝙ cito redeat dabitur dilatio si nõ cauebit̃ de restituẽda possessiõe vel ei⁹ estimatione. vel dic cauẽdum cũ fideiussore, vt insti. de offi. iu. Fran.
In re petita. ❡ Iste. §. cũ. ll. seq. vsqꝫ ad. l. fruct⁹. declarat qño sumptus facti in re petita vel eius occasione possint recuperari per possessorẽ. ꝛ vide ȷ. eo. l. sumptus. Rof. de offi. iudi. quo impense facte de nouo petunt̃. ꝛ de quo possessore loquat̃. dic vt in gl. q2 loquit̃ de eo qui fuit bone fidei a prin. seu tpe quo fecit expẽsas factus erat male fidei p contesta. vel alio mõ. nã in eo eligit̃ media via de qua hic dicit̃. vt dicit glo. Et in ver. ſꝫ si puerũ. ver. quia neqꝫ carere seruo. subaudi qđ esset si oporteret reddere expẽsas cum sit ita pauper quod reddere nõ possit nisi dimitteret seruum pro expẽsis.
5 ❡ Et not. sicut dicit gl. qđ sciẽtia † alicui auferri nõ põt. ꝛ ideo dicitur nobilis possessio. Sꝫ q̃ differẽtia est in expẽsis factis in area, vt. ş. proxi. ꝛ expẽsis factis in puero erudiẽdo. quicquid dicat gl. dic ꝙ vna sola est differẽtia: q2 in area si dñs patiat̃ abradi nõ tenetur ad expẽsas. ſꝫ sciẽtia qua instructus est puer non põt abradi nec tolli: ideo dñs tenetur ad expẽsas. in alijs idẽ est in area ꝛ puero. ❡ Itẽ puero in ver. idẽ est etiã si noxali quid si vtilius erat seruũ dari pro noxa, ꝛ ipsum dedit: nũqd facit eum accipiẽtis: dic ꝙ nõ, vt. ȷ. de nox. l. si bona fide. Itẽ qño hic possessor damnatus fuit ex delicto serui cuꝫ. l. dicat eũ nõ teneri, vt ȷ. ad. l. aquil. l. si seruus seruũ. §. serui. sed certe licet nõ teneatur aquil. vt ibi, tenetur tñ furti noxali, vt. đ. l. si bona fide. ȷ. de noxa. l. nõ solum. ꝛ. ş. de fur. l. pe. §. nos aũt. ꝛ sic est speciale in aql. vt dictis. ll. not. vel aliter vt ibi. collige ergo materiã: q2 aut loquimur de sumptibus fructuũ. ꝛ recurre ad. l. fundus qui. et. ȷ. eo. l. emptor. ꝛ. l. sumptus. Aut de sumptibus factis in re principali: ꝛ tunc loquitur iste. §. ꝛ gl. hic posite quas q2 obscure sunt sic declara: q2 aut dominus habebat rẽ venalẽ: ꝛ tunc nulla est differentia inter expensas factas in area edificando, et puero instruendo: quia semper impendens recuperat expensas etiam si dominus non fuisset eas facturus: q2 tanto cariorẽ vendit rẽ.

❡ Tignuꝫ. de hac materia vide Bar. hic. ꝛ Pe. in repetitiõe. c. j. de cõsti. in. xiiij. qõ. Bar. i. l. nõ solũ. §. si mãdato. ȷ. de iureiu. l. đ pupillo. §. denũciatione. ff. de oper. no. nũ. Lu. ro. in addit. Joã. de imo. i. đ. l. đ pupillo. §. si quis forte. Bal. in l. nõ ideo minus. C. đ acc. i l. q sepulchra. C. de sepulch. vio. ꝛ ibi Sal. Lud. ro. cõsil. cc xciij.

b ❡ Dol⁹. adde bar. hic. ꝛ Jo. an. in merc. in reg. pro poss. ꝛ ibi Dy. ꝛ dñs boherij.

Si vero non erat res venalis: tũc aut fuit sibi denũciatũ quod ageret rei vẽditione.si credebat rẽ suam alias solueret expensas ꝛ soluere tenetur,vt.j.eo.l.aut si ante.ꝛ idẽ si ipse dñs easdẽ expensas erat facturus.si nullũ hoꝝ interueniat:tũc aut semper fuit male fidei ꝛ non recuperat:qꝛ donare videt̃,vt insti.de rer.diui.§.ex diuerso.si bone fidei a prin.sed postea male fidei: tunc in aliquo conueniunt expense facte in area ꝛ in puero instruendo ꝛ in aliquo differũt:conueniũt eñi in trib⁹ casibus.s.qñ dñs erat easdẽ expensas facturus qñ res erat venalis,ꝛ qñ dñs erat diues ad soluendũ expẽsas.in his enim casibus ratio diuersitatis reddi non põt inter puerũ doctũ ꝛ areã edificatã.sed in alio casu.s.qñ puer nõ erat venalis ꝛ dñs erat pauper nec erat facturus ipsas expensas:tunc aliud est in area ꝙ in puero:qꝛ in area põt tolli edificiũ.sed in seruo nõ potest tolli sciẽtia.ꝛ hoc vltimo casu loquitur ver.sed si puerum. ¶ In gl.j.ibi male fidei semp licet hec in se sit vera,vt.j.eo.l.iul.alias incipit si in area.non tñ est vera quo ad intellectũ huius.§.vt patet in versi.aut in area.ꝛ.s.dixi. ¶ In ea.glo.in fin. Quamcunqꝫ istatum teneas nõ si ne ministerio dicit litera ante litẽ contest.nam post lit.contesta.oẽs possessores pares sunt ꝛ male fidei ꝛ nõ habetur ratio sumptuum,vt.j.eo.l.si hoiem.ꝛ innuit seq̃ns gloss.Iaco.bu. ¶ In glo.tunc eñi ibi vt in predicta.l.fin.iũcta.l.nisi venalẽ.j.e. ¶ In glo.no.nõ posse.ibi causam habuerat a vendicante.hec differẽtia quo ad hoc nõ videtur bona.qꝛ ꝛ.s.proxi.ꝟ.qꝺ in area vxori donata causaꝫ habuerat a donatore.ꝛ tñ idẽ iuris dicit̃ sicut in non habente nisi forte diceres qꝺ ibi loquitur in donatione a iure reprobata.

a ¶ Fruct⁹.ad q Bar.hic in.l. ꝙꝙ.§.iulian⁹. ꝛ ibi per Dy. ꝺ aqua plu.arcenda.

1 ☞ Male fidei possessor an teneatur ad fructus vel operas.

1 Ceterum. † Supra locutus est de impensis hic tractat de fructibus ꝛ operibus cum expensis cõpensãdis.Et gloss.dicit quod hec.l.loquitur de male fidei possessore.Old.dicit qꝺ loquitur in casu superiorum legum.s.in possessore qui ab initio fuit bone fidei postea male fidei: quia cotinuatur cum legibus superioribus ꝛ hic non agitur de fructibus restituendis,sed cõpensandis cum expensis in casu in quo expense veniunt, vt.j.eo.l.sumptus.ꝛ hoc ẽt innuit cõtinuatio.l.se.Et no.ꝙ impuberis alique opere esse possunt vt qꝛ põt esse istrio,vt.j.de libe.causa.l.si.in si.

1 ☞ Homines in iuuentute sunt instruendi.
Bone fidei possessor fructus lucratur.

Quod si artificem. Ibi impense in casu in quo ad eas tenetur petitor idemqꝫ dñs,vt.s.eo.l.nisi si venalẽ.ꝛ.l.sequen.ꝛ plene dixi.in.l.finaũt.§.fi.ꝛ potes hic colligere ꝙ in iu-
1 uentute † ꝛ pueritia hoĩes sunt instruendi ꝛ docendi.pro hoc.j.de edil.edic.l.precipiunt.ꝛ.C.de athletis.l.j.lib.x.Et vno modo intelligitur.l.ista secundum glo.vt punctus sit post verbum fecerit.ꝛ ꝟba post.xxv.annũ legunt̃ cũ sequentibus:ꝛ erit sensus qꝺ opere serui percepte per possessorem qui eum instruxit vsqꝫ ad.xxv.annũ cõpensabunt̃ expẽsis cũ factis in erudiẽdo.percepte aũt post.xxv.annũ restituent̃ dño.alius intellect⁹ est ꝫ Ja.de ra.vt sit punct⁹ post illa ꝟba post.xxv.annũ:ꝛ tũc erit sensus qꝺ opas ꝑceptas añ.xxv.annũ lucret̃ possessor:qꝛ nõdũ erat artifex,sed qꝛ postea expẽdit i faciẽdo eũ artificẽ opere cũ sumptibus compẽsant̃. ¶ Et aduerte qꝛ glo.vlt.in fi.remittit se in ista materia fructuum ad.l.in fundo,j.eo.vbi dicit se plene dixisse.ꝫ lꝫ ibi tractet materiam fructuũ tamẽ quo ad casum huius.l.ibi nihil inuenies nisi quatenus ibi traditur regula qꝺ bone fidei possessor fructus lucratur.fallit enim hic:qꝛ nõ lucratur,ꝫ cũ sumptibus compẽsant̃.sic ecõtra male fidei possessor sumptus perdit.fallit vbi opere petunt̃ ab eo quas ꝑcepit itra.xxv.annũ serui:qꝛ cũ sumptibus cõpẽsantur.dic ergo aut queritur de impensis alimentorũ ꝛ compẽsantur cum operibus si que fuerunt opere serui.de quo dic vt.j.commo.l.in rebus.§.possunt.secus si recepit seruũ expositum:qꝛ tunc serua.C.de infan.expo.per totum.si loquimur in alijs sumptibus ꝙ alimentoꝛuꝫ:tunc recurre ad ea que no.ꝛ dixi.s.eo.l.finaũt.§.fin.ꝛ no.qꝛ casus huius.l.est bene singularis,nec alibi memini ꝙ opere certi tp̃is tantum compensentur cum sumptibus factis in erudiẽdo seruuꝫ.ꝛ põt esse ratio:qꝛ iste opere percipiunt̃ ex artificio in quo possessor cũ sumptibus suis instruxit.

1 ☞ Possessor male fidei tenetur de fructibus perceptis ꝛ honeste percipiendis.
2 Libellus gñalis in fructuũ estimatiõe admittit̃.secus in dãnis.
3 Possessorum diuerse sunt species.
4 Fructuum qualitates multe sunt.
5 Fructuũ restitutio diuersimode consideratur.
6 Regula dicens male fidei possessorem teneri ad fructus percipiendos qualiter sit intelligenda.
7 Bone fidei possessor an ex postfacto possit effici male fidei.
8 Bone fidei possessorem facere fructus suos de qua possessiõe sit intelligendum.
9 Fructus an absqꝫ titulo possint acquiri possessori.
10 Bona fides an in acquisitione fructuũ requiratur continuata, an ab initio sufficiat inchoata.
11 Fructuum in iudicio deductio diuersimode consideratur.
12 Fructuarius an faciat fructus suos quos percepit ante cautionem prestandam nõ prestitam.

a Fructus. a Hec.l.de male fidei possessore lo-
1 quitur † ꝛ breuiter dicit qꝺ tenet̃ de fructibus perceptis ꝛ honeste percipiẽdis a dño.ꝛ de hoc not.ꝛ satis dixi.C.eo.l.certũ.ꝛ ibi late ꝑ Cy.cui⁹ vtilia.j.subijciã.ꝛ per Odof.in lectura sua.ꝛ.s.in.l.finaũt.§.fina.locutus est iuriscõsultus de impẽsis vsqꝫ ad.l.ceterũ.ibi locutus est mixtim de expẽsa ꝛ opera:hic loquit̃ ꝺ fructib⁹.ꝛ ꝓcedit hoc ordie vsqꝫ ad.l.q petitorio.primo ponit dictũ.scđo plu es cõclusiones elicit ex dicto,ꝛ primo in re perẽpta ibi,ꝛ ideo si dolo.ꝛ idẽ concludit vbi accressit per cõsolidationẽ vsufructus vel per alluuionem vsqꝫ ad.l.ex diuerso.ibi ponit casum econuerso vbi decrescit vsqꝫ ad.§.vbi aũt. Et qꝛ de ista materia fructuũ q̃ vtilis est cõiter recurrit̃ ad.l.istã ꝛ ad gl.l.seq.ideo hic clarius ꝛ plenius satis ꝙ gl.eã subijcio hoc ordine.primo dãdo aliquas remissiones de ista materia.nã de ea tra dit̃ ꝑ Azo.in sum.eo.tit.fruct⁹ quoqꝫ vnde fuit tracta glo.q̃ est.j.l.proxi.insti.de offic.iudi.§.j.C.de cõdi.ex le.l.mala fide.in spe.de fru.ꝛ interesse.§.j.ꝛ ꝑ Roff.de offi.iu.q̃ petunt̃ fruct⁹ a po.satis plene,ꝛ ti.de rei vẽ.§.verũ aũt de fructibus.ꝛ ver.se.ꝛ de ac.in factũ q̃ da.contra illos qui possident ꝛ fructus percipiũt.C.si qs alteri vel sibi.l.cuꝫ ꝓpria.in fi.ꝛ vide qꝺ ibi dixi extra de resti.spo.c.grauis.ꝑ Ber.ꝛ Inn.ꝛ plenius per eum eod.tit.c.in literis.ꝛ de iu.pa.c.consultatiõi-
2 bus. ¶ Est etiã not.ꝙ in fructibus admittit̃ libellus † generalis,peto fundũ cũ fructibus.qꝺ dic vt no.per Inno.extra de libel.obla.c.significãtibus.põt etiã eos extare,vt ibi no.ꝛ qualis debeat esse sñia in dãnis,tenet Cy.ꝙ certificari debeant in libello,vt no.per eũ.d.l.certũ.C.eo.qꝛ facilius possunt certificari ꝙ fructus.Hostiẽ.etiã tꝫ ꝙ in fructib⁹ possit ferri sentẽtia incerta dũmodo iudex reseruet sibi taxationẽ ꝛ declarationẽ,vt nota.ꝑ eũ in summa de re iudi.§.qualis esse debeat.ver.cetera.ꝛ ver.se.maxime ver.põt etiã iudex.qꝺ est bñ notandũ.nec alibi memini me legisse.Inn.tñ videt̃ sentire cõtrariũ.d.c.significantibus.in fi.de libel.obla.ꝛ vide etiã qꝺ no.ꝑ eũ de resti.spo.c.cũ ad sedem.sup verbo cũ pertinẽtijs.ꝛ per Rof.in libello de rei ven.in conceptione libelli.ꝛ de offic.iudi.quo petunt̃ fructus a possessore in cõceptione libelloꝝ.ꝛ in Spe.de libel.cõcep.§.iuxta.ver.item nõ valet.ꝛ de cã possessiõis ꝛ proprietatis.§.sequit̃.ver.alie sunt reales. ¶ His premissis materiã principalẽ fructuũ aggredior in ea tradẽda sequẽtẽ stylũ.Ja.de ra.qui eã tradidit hic ꝑ diuisiões ꝛ qões ꝛ quẽ stylũ traxit Cy.ab eo.d.l.certũ.C.e.inchoãdo primo a diuisionibus deinde subijciendo qões.Circa diuisiones attendendũ est ꝙ cadũt circa hoc tria.prĩo circa qualitatẽ possessoꝝ.scđo circa qualitatẽ fructuum.tertio circa qualita-
3 teꝫ temporũ.† circa primũ dic ꝙ possessoꝝ quidã habẽt tituluꝫ quidã nõ.ꝛ hoc casu nõ accipit̃ titulus stricte pro titulo habili ad dñium transferendũ.nã ꝛ creditor dicit̃ titulo possidere quo ad faciendũ fructus suos,vt.j.de pig.l.cũ cõuenit.ꝛ.l.creditor.ꝛ titulus cõductionis sitr est habilis ad fructuũ acquisitioneꝫ,vt.j.de fur.l.si apes.§.fi.ꝛ.C.locati.l.si qs cõductionis.ꝛ ꝑ totũ ti.ꝛ.ff.eo.imo forte titulus nihil operat̃ ad fructuũ acquisitionem:vt.j.dicet̃.ꝛ hec est prima diuisio possessoꝝ.scđa diuisio est ꝙ quidam sunt bone fidei possessores,qdã male fidei.bone fidei possessor est qui cognitionẽ dñi possidet vt qui emit ab illo quẽ dñm esse credebat,vt.C.de fur.l.apud antiquos.§.nos autem.j.de ver.sig.l.bone fidei.ꝛ de cõtra.emp.l.q a quolibet.ꝛ de acqr.re.do.l.bone fidei.ij.rñ.male fidei possessor qs dicat̃,vide bene ꝑ Dy.ꝛ alios extra de reg.iu.c.possessor male fidei.li.vj.vbi etiam de bone fidei possessore dr.ꝛ dixi plene.C.eo.l.certũ. Itẽ quidaꝫ sunt oĩ tp̃e bone fidei,quidã oĩ tp̃e male fidei.qdã ab initio bone fidei ex postfacto male fidei quidã ecõtra.q.j.pleni⁹ declara-
4 bunt̃.ꝛ hic de primo.s.qualitate possessoꝝ † de secundo,scilicet de qualitate fructuũ,dic ꝙ quidã sunt naturales,vt poma syluestria.ꝛ alij fructus syluestres in quibus producẽdis plus operatur natura ꝙ hoĩs industria. ¶ Quidam industriales in quibus producendis magis operatur hominis industria ꝙ natura sicut

ra sicut in segetib⁹ ⁊ alijs similibus fructib⁹ q producunt hoīs industria etiā si de quibusdā dubitet vt de feno ⁊ pomis ⁊ alijs fructib⁹ insertis in quibus operat natura ⁊ hoīs industria: nec bene apparet q plus de his stabit arbitrio iudi. an sint naturales vel industriales fm Ja. de ra. ar. ff. de iur. deli. l. j. in fi. ¶ Itē fructuū quidā sunt extātes vt segetes in cāpis. quidā pendentes vt fructus in arborib⁹. vt. ff. de vsufru. l. si pēdentes. in larga tn̄ significatione oēs dicunt pendentes. vt. ff. eo. l. fructus pendētes. ista tn̄ diuisio nō notat diuersitatē iuris i fructib⁹ sicut nec illa quidā dulces quidā amari. ¶ Itē fructuū quidā sunt percepti quidā pcipiēdi ⁊ qlibet istoꝝ mēbroꝝ dupliciter accipit. qn̄qꝫ eñ percepti dñr eoipso qꝫ a solo sunt separati lꝫ nūdū sint in horreo recōditi. ⁊ hoc mō intelliguntur percepti a bonē fidei possessore vt eos suos faciat. vt. ff. de vsur. l. q scit. §. in alieno. circa fi. alio mō dñr pcepti cū sunt in horreis recōditi ⁊ hoc mō facit fructuari⁹ fruct⁹ suos ⁊ in hoc differt a bone fidei possessore. vt. ff. qui. mo. vsufr. amit. l. si vsufructuari⁹ messez. vbi de hoc tꝫ gl. ff. l. ppi. in gl. magna. ver. itē alij pcepti alibi tn̄ gl. ⁊ doc. tenēt oppositū vt plene dicā. d. l. si vsufructuari⁹ messem. ⁊ hic not. p Ja. de ra. de hoc p Azo. in summa. e. ti. d. §. fruct⁹ percipiēdi et dñr duob⁹ modis. vno mō q2 adhuc sunt in solo vel in arbore ⁊ nōdū sunt collecti ⁊ de hoc mō loquit. l. ista. Alio mō dñr percipiēdi q poterāt ⁊ debebāt pcipi ⁊ pcepti nō sunt pter negligentiā possessoris q nō coluit vel male coluit ⁊ de istis pcipiendis loquit. l. ista. ¶ Itē fructuū quidā sunt ꝯsumpti quidā nō ⁊ cōsumpti dici possunt duob⁹ modis vel in malos vsus vel in bonos. ⁊ hec de scdo. s. de diuisione ⁊ qualitate fructuum. de tertio. s. de qualitate ⁊ diuisione tpoꝝ dic qꝫ est tps ante lit. cōtest. ⁊
5 ante sniam. itē tps post sniam. ¶ † His diuisionibus pmissis colligēda est distinctio ex qua declaret ista materia in quolibet predictoꝝ membroꝝ. ¶ Primo ergo distingue de tēporibus q2 aut querit de tēpore ante lit. cōte. aut post lit. cōte. si post litis cōtest. oēs possessores pares sunt ⁊ reputant male fidei possessores ⁊ tenent ad oēs fruct⁹ restituēdos cuiuscūqꝫ conditionis sint ⁊ siue sint pcepti siue percipiēdi siue extātes siue cōsumpti, vt hic ⁊ clarius. C. eo. l. certū. ⁊. s. eo. l. pterea. cū si. ¶ Et quidaꝫ moderni dicūt idē de tpe mote cōtrouersie imo ⁊ de tpe superuenientis male fidei vt ex tunc teneat possessor de oibus fructibus indistincte sicut tenet post litis cōte. in rei vē. sicut ⁊ in peti. her. vt. s. de pe. he. l. sed ⁊ si lege coꝝ. §. si ante litē. lꝫ ibi notet contrarium. nā statim cum est male fidei nō debet negligere fructus. ⁊ hec fuit opinio Ja. de ra. Opi. gl. tenet Inno. extra de locato. c. propter. in vlti. gl. Si vero queritur de tpe ante lit. contesta. fm glo. vel ante superuenientē malā fidē fm predictam opi. alioruꝫ doc. refert inter fructus naturales ⁊ industriales. nā naturales si extāt restituēdi sunt. vt. ff. de vsur. l. fructus percipiendo. si consumpti sunt nō tenet nisi quatenus factus est locupletior: ⁊ tūc conditione sine causa. ita tenet glo. ff. l. ex diuerso. versi. dic ergo qd naturales. ⁊ idē tenet glo. insti. de rerum diui. §. si quis a nō dño. ⁊ vide Rof. d. tit. de offi. iud. ver. sed quo iure veniāt. ⁊ vers. seq. Si esset male fidei possessor tenet de naturalibus siue extent siue cōsumpti sunt semp rei vend. q2 si cōsumpti sunt tenet: q2 dolo desijt possidere. si vero querit de industrialibus aut queritur de male fidei possessore semp. aut de bone fidei possessore semper. aut de eo qui quādoqꝫ fuit bone fidei quādoqꝫ male fidei. si de male fidei possessore semper indistincte tenet de oibus perceptis ⁊ percipiendis extantibus ⁊ consumptis siue habuerit titulū siue nō. vt. C. eo. l. si fundū. lꝫ glo. ibi distinguat quo ad pcipiendos an habeat titulū tunc ab eis regulariter excusetur. Fallit in casibus ibi not. in glo. vbi titulus habet pro non titulo. Addunt quidā ⁊ alium vt si emo fundū a minore qui lesus petit restitutionē teneor restituere fundū cum fructibus perceptis ⁊ quos percipere potui. vt. s. de minori. l. item patri. §. item
6 ex diuerso. ⁊ ibi in glo. ar. ea. l. §. si pecuniā. † Sed iste casus non facit pprie excep. a regula: q2 regula qua dr aliquē teneri de percipiendis nō intelligitur de his quos ipse possessor percipere potuisset sed quos petitor si possessio fuisset penes eum. vt. ff. eo. l. si nauis. §. ij. ⁊ de leg. j. l. apud iul. §. j. vbi de hoc dixi. ⁊. ff. dicetur. Sed quero cū dictū sit. vnde cuꝫ. d. §. itē ex diuerso. loquatur de fructibus quos possessor non quos petitor percipere potuisset sicut dixi nō facit proprie excep. a regula. Aut nō habeat titu. ⁊ nō excusatur a percipiēdis sed glo. hic in. l. ex diuerso. que glos. hic cū dicta. l. si fundū. C. eod. ⁊. l. certum. redarguitur per Cyn. fm Pe. q2 saltem debuit dicere glo. titulū a percipiendis excusare ante lit. contesta. nam post litem cōtestatam sicut dictuꝫ est oēs possessores pares sunt ⁊ intelliguntur male fidei. vt dicta. l. certum. ¶ Ipse tamen tenet quicquid dicat qd male fidei possessor etiā si habet titulum non excusetur a percipiendis: quia non debet fructus negligere. ⁊ sic tenetur rōne culpe. ⁊ pro hoc C. de condi. ex lege. l. mala fide. ⁊ videtur tex. ⁊ gl. C. de fructibus ⁊ lit. expē. l. ij. Si vero querit de bone fidei possessore semper iste tenet de industrialibus extantibus de consumptis. nō scdm gl. l. ex diuerso. lꝫ glo. institu. de offi. iudi. §. j. teneat qd etiā de consumptis teneat quaten⁹ locupletior factus est. ⁊ insti. de rerum di. §. si quis a nō dño. sed ille. §. ⁊ illa gl. de naturalibus loquit. vt. s. dixi. illa aūt gloss. de offi. iudi. §. j. in industrialibus loquit alij dicunt aut bone fidei possessor qui industriales consumpsit hꝫ titulū. ⁊ nō tenet. aut nō hꝫ ⁊ tenet ⁊ sic cōcor. pdictas glo. ⁊ probāt a simili de eo qui tenet petitiōe hered. q tenet inquātum factus est locupletior quia non habet titulū. vt. s. de petit. here. l. sed ⁊ si lege coꝝ. §. quod autē. ⁊. §. consuluit. ⁊. l. item veniunt. §. eos. hoc tamen non placet pe. quia secundum eum titulus nihil facit ad acquisitionem fructuum. vt. ff. dicetur. vnde ipse dicit circa fructus industriales qd posses. rei ven. conuentus non tenetur de consumptis: quia eos non desijt dolo possidere: ergo officio iudi. non tenetur. vt. d. §. si quis a non dño. insti. de reruꝫ diui. ⁊. ff. si. regun. l. iiij. §. ⁊ post litem. ⁊ dicam. ff. versi. Item queritur an titulus non obst. quod dicitur in petitione hereditatis quia ibi conuenitur iudicio vniuersali vbi comprehenduntur tam fructus qꝫ estimatio rerum si consumpte sunt inquantum locupletior factus est: quia ibi succedit estimatio loco rei: sꝫ iudicium rei vendi. est singulare nec competit nisi ad rem petitam ⁊ ideo nullum est remedium contra bone fidei possessoreꝫ si fructus consumpsit cum in rei vendic. non succedat pretium loco rei vt dixi. s. de pet. here. l. si ⁊ rem ⁊ pretiū. ⁊ nota. per Cy. C. eo. l. mater. in prima qōne. Et per istā rōnem idem videtur dicēdum in naturalibus cōsumptis. vel dic forte qd naturales facit suos sicut industriales ⁊ ideo eos restituere tenetur. quare ergo non competit in industrialibus conditio sine causa cuꝫ restituendo consumat ⁊ eadē sit equitas: quia de meo vel mihi debito peruenit ad eum. vt. ff. si cert. peta. l. si me ⁊ titium. quod quidam con-
7 cedunt. ¶ † Sequitur videre de eo qui habuit qnqꝫ bonam fidē quandoqꝫ malā. Et dic aut a principio habuit bonam fidem ⁊ ex postfacto cepit habere malam fidem: ⁊ tunc idem quod est si semper fuit bone fidei. vt. ff. de vsur. l. qui scit. §. fin. fallit in casu: q2 ille qui fuit bone fidei semper fructus consumptos restituere non tenetur nec eorum estimationem. sed iste qui cepit postea esse male fidei lꝫ eos suos faciat tamen eoꝝ estimationem restituere tenet. vt. ff. de acqr. rer. do. l. bone fidei. §. j. ⁊ vide. ff. in questionibus ver. item queritur an sufficiat. ⁊ per Rof. d. tit. de off. iudi. ver. sed proponitur. tu dicis. ff. de rei ven. §. itē queritur an oīa. ver. verum aūt de fructibus. ⁊ ver. seq. Aut econtra ab initio habuit malam fidem sed postea cepit habere bonā: vt quia a pricipio credebat rē nō esse authoris sui postea credit esse suā: ⁊ tunc de fructibus quos percepit tēpore bone fidei nō tenetur de alijs tenetur vt male fidei vt idem sit iuris de toto ad partē. vt. ff. eo. l. que de tota. fm Pe. licet alij dixerint inspici originem possessionis que ab initio fuit vitiosa adhuc talis reputet. ar. ff. de vsuca. l. si is. §. si quis. ⁊ de acqui. pos. l. clā possidere. in prin. ⁊ hanc videtur tenere glo. ff. de vsuca. l. vbi lex. Sed quero cum dictum sit. s. male fidei teneri de percipiendis de quibus percipiendis intelligendum est vtrum quos ipse possessor potuisset percipere an quos petitor si res fuisset penes eum. ¶ Glo. communiter videtur sentire quod de illis quos petitor pcipere potuisset si res fuisset penes eum. ⁊ videtur expressum. ff. eo. l. si nauis. §. fi. ⁊ de lega. j. l. apud iul. §. j. vt. s. dixi. versi. si de male fidei possessore semp. In cōtrarium videtur quod intelligi debeat de his quos ipse possessor pcipere potuisset. vt. C. eodē. l. domū. in princip. vbi videtur expressum: quia querēti in scda psona de pēsionibus pcipiēdis rūdet in tertia. ⁊ hāc tꝫ Cy. d. l. certum. C. e. p. l. illā domū. in princi. ⁊ hoc nisi possessor esset interpellatus. ⁊ in mora restituēti tūc eñ ex tpe more tenetur de ilis q pcipi potuissent a petitore ⁊ sic intelligit dictā. l. si nauis. §. fi. ff. codē. ⁊ de xb. obli. l. si ex legati causa. ⁊ vide Roff. d. tit. de offi. iud. quo petunt fruct⁹ a possessore xfic. itē si fructus maturos. al's tenetur tantum de illis quos ipse possessor percipere potuisset. ⁊ non pcipit eius dolo vel culpa. vt. d. l. domū. in princip. ⁊ hāc opinio. satis sequi videtur Dy. dicta. l. apud iul. in prin. alias est. §. fructus quā intelligit ex tēpore more vt ibi de hoc dixi. ⁊ hec opin. etiam mihi placet ⁊ eamverā credo hic de fructibus collectis. si aūt sunt in solo extantes vel pēdentes: q2 sunt pars soli iudicat de his sicut de solo. vt. ff. eo. l. fruct⁹ pendētes. ⁊ ad. l. fal. l. in lege fal. si queratur de tēpore post sententiā. dic qd illud non spectat ad officiū iudi. sed habetur ratio fructuū solum vsqꝫ ad sententiam. vt. s. eo. l. si hominem. al's incipit iul. ⁊ de vsur. l. in fideicōmissi. circa hoc tamen vide Roffre. titu. de offi. iudi. vltima col. ⁊ an lata sententia super re possit pronunciari super fructibus. ⁊ vide etiam qd not. ⁊ dicam. ff. eo. l. ex diuerso. §. vbi aūt. ⁊ vbicunqꝫ dixi fructus venire officio iudicis si possent venire iure actionis etiam iure actionis venirent: quia non solet fieri dete-

rioꝛ conditio eoꝛum qui litem contestantur,vt.ꝭ.de regul. iur.l.
8 non solet.¶ † Completa predicta distinctione in qua declarata
sunt omnia mēbꝛa quo ad qualitatē possessoꝛū fructuū ⁊ tem⸗
poꝛum:transeo ad aliquas q̄ões ad materiā pertinentes:⁊ qꝛ
supꝛa dictū est bone fidei possessoꝛē facere fructus suos quero
de qua possessione intelligi debeat vtrū de ciuili tm̄ an de natu⸗
rali tantum an de vtraqꝫ.Quidā de eo qui naturaliter possidet
cū.l.dicat naturali rōne fructus fieri bone fidei possessoꝛis ꝓ cul
tura.⁊ cura,vt.d.§.si quis a non domino.insti.de rerum diui. et
quia vsufruct.facit fructus suos qui possidet naturaliter,vt.ꝭ.
de acqui.pos.l.naturaliter.in pꝛin.Azo tenet quod sola ciuilis
sufficit,vt.ꝭ.de vsur.l.qui scit.§.in alieno.⁊ de acqui.re.do.l.ho⸗
mo liber.⁊ in hoc vertitur magna vtilitas possessoꝛis qui si pe
regrinetur vel se absentet facit in absentia fruct⁹ suos:qꝛ ciuilē
possessionē animo retinet,vt.ꝭ.de acquirē.pos.clam possidere.§.
qui ad nundinas.⁊.C.eo.l.lꝫ.⁊ hanc sequitur hic Iac.de ra.nō
obst.§.si quis a non domino.insti.de re.di.qꝛ expone vt ibi nec
est verum qđ semel hoc opereť vt pꝛobatur.d.§.in alieno.Non
obstat qđ dicitur de vsufructuario:qꝛ non ratione possessionis
lucrať fructus sed est iuris vsusfructus.vnde apud vsufructua
rium duplex remanet possessio.vna naturalis que est in re ipsa
in qua habet vsumfru.alia ciuilis q̄ est in quasi possessiōe iuris
vsusfru.quod ius vsusfru.quasi possideť naturaliter ⁊ ciuiliter:
qꝛ incoꝛpoꝛalia ⁊ si non pꝛopꝛie possideantur:tamen quasi pos
sidentur,vt.ꝭ.de acqui.re.do.l.seruus.§.incoꝛpoꝛales.⁊ ita vide
tur sentire glo.ꝯ.ex quibus cau.ma.l.ait pꝛetoꝛ.§.item ei. Sed
contra hoc instatur ⁊ videť qđ possessio naturalis sola sit causa
quare vsufructuarius iactat fructus suos dicit enim.l.quod si
credo me habere vsumfruct.in seruo ⁊ nō habeo tm̄ mihi acqui
ritur per eum,vt.ꝭ.de acqui.re.do.l.homo liber.§.nec solum.sꝫ
ista sunt paria acquirere per seruum,⁊ facere fructus suos,vt.ꝭ.
de acqui.re.domi.l.quesitum.in fin.ergo qui possidet tanq̄ fru⸗
ctuarius licet ius non habeat facit fructus suos ⁊ sic cōcludiť
ꝙ naturalis possessio fructuarij sit causa quare facit suos fru⸗
ctus.Quid dicemus in questione pꝛedicta.glo.videtur sentire
vtramqꝫ possessionē requiri ad faciendū fructus suos.d.l.que⸗
situm.ꝭ.de acqui.re.do.Pe.dicit qđ accipiendo ciuilem posses⸗
sionem sicut glo.⁊ docto.accipiunt sola ciuilis est causa acquisi
tionis fructuum.Ipse aūt accipit ciuilē possessionē alio modo
s.que acquiritur per acquisitionem iuris ciuilis vt per vsucap.
naturalis vero dicitur que acquiritur per acquisitionē iuris gē.
vt per traditionem:⁊ tunc ipse dicit ꝙ vnaqueqꝫ istarum pos⸗
sessionum est sufficiens ad acquisitionem fructuū nisi vitiū ex⸗
trinsecum habeat vt mala fide ab initio,vt.ꝭ.commo.l.si vt cer⸗
to.§.si duobus.⁊ ad hoc possent adduci aliqua ex notatis per
Dy.in simili questione.s.an sufficiat ciuilis possessio ad vsusc.
vel pꝛescrip.extra de regu.iur.c.sine possessione.lib.vj.¶ Item
9 queritur an titulus † requiratur cum possessoꝛe ad inquisitio⸗
nem fructuum.de hoc tactum est supꝛa in distinctione.¶ Et vi
detur ꝙ sic per dictum.§.si quis a non domino.instituta de re⸗
rum di.glo.tenet quod non ⁊ inducit.ꝭ.finium regundo.l.iiij.§.
post litem.vers.sed ante iudicium.sed certe ibi non expꝛimiť ha
beat vel non habeat titulum.item inducit.ꝭ.de vsur.l.qui scit.in
fin.sed nec illa dicit,sed pꝛobatur.ꝯ.de peti.here.l.item veniunt.
§.eos.⁊.l.sed ⁊ si lege co.§.scire.non obst.§.si quis a nō dño.qꝛ
ibi loquitur de titulo ex habundāti.¶ Item queritur an suffi⸗
10 ciat bona fides † ab initio an requiratur cōtinuata semper quo
ad faciendum fructus suos.de hoc dixi.ꝯ.in distinctione.⁊ glo.
tenet quod sufficiat ab initio.ꝭ.in.l.ex diuerso.in gl.magna per
l.qui scit.§.fi.ꝭ.de vsur.in contrarium videť de acqui.re.do.l.bo
ne fidei dicit glo.ꝙ ibi loquitur opponendo non ponēdo.tu dic
melius,vt no.dicta.l.qui scit.§.fi.in vltima sol.licet em̄ text.di⸗
cta.l.bone fidei.loquatur opponēdo tm̄ videť habere questionē
pꝛo soluta,fm Ia.de ra.quid econtra si ab initio habuit malaꝫ
fidem postea cepit habere bonam:dic vt dixi.ꝯ.in distinctione.
¶ Itē quare questio Py.cxxxv.que incipit queriť vtrum nude
pꝛopꝛietatis dño.⁊ fuit etiā questio Roffre.habeo nudam pꝛo⸗
pꝛietatem in fundo ⁊ tu vsumfru.quidā tertius possidet illum
fundū ago ego dñs contra eum rei ven.nunquid teneatur mihi
restituere fructus,an fructuario.⁊ dubium est qꝛ fructus nō vi⸗
dentur spectare mihi pꝛopꝛietario sed fructuario.¶ Et videtur
casus huius.l.in fine:qꝛ si nude pꝛopꝛietatis vsusfruct.accedat
fructus ad pꝛopꝛietariū pertinet ex tpe quo vsusfruct.ꝓpꝛietati
accessit ergo nō ante.In contrariū determinant ipsi ⁊ glos.vlti.
huius.l.⁊ glo.ij.l.ex diuerso.pꝛimo quia cōuentus nō potest ex
cipere nec se tueri ex iure tertij.i.fructuarij,vt.ꝭ.si seruitus ven.
l.loci coꝛpus.§.competit.vbi de hoc sꝫ hic loquimur cui sint red
dendi fructus vtrum pꝛopꝛietario an fructuario et sic videtur
loqui in personali.sꝫ certe imo in reali pꝛoposita est questio.Ia
cob.tm̄ de ra.tenet nihilominus opi.pꝛedictam quod debeantur
pꝛopꝛietario.¶ Et ad.l.istam respōdet glo.ꝙ hic loquitur vbi
pꝛoponebať rei vendic.contra fructuariū in questione pꝛopo⸗
sita pꝛoponebatur cōtra extraneū.sed non videtur in hoc diffe⸗
rentia.ar.ꝭ.ad exhi.l.de eo.§.fi.dicendum fm Iaco.de ra.ꝙ fru⸗
ctus sunt pꝛopꝛietarij quousqꝫ eos separauerit fructuarius a
solo vel alius eius nomine:vnde vendicari possunt a pꝛopꝛieta
rio.cuꝫ igitur in questiōe pꝛoposita nō essent a solo separati de⸗
bent esse pꝛopꝛietarij.⁊ hec est ratio diuersitatis an agatur con
tra fructuarium ⁊ non tenetur restituere nisi de tempoꝛe quo
amisit vsumfructum sed vbi agit cōtra tertiū restituere tenetur
pꝛo hoc.ꝭ.de vsufructu.l.arboꝛibus.§.fi.alias est pꝛincipium.l.
⁊ incipit si fur decerpserit.Iacob.de ra.¶ In contrarium facit
l.ex diuerso.ꝭ.eo.in pꝛincipio.si intelligas eam quod ibi vsusfru
ctus fuerit legatus non possessoꝛi sed cuidā tertio.gloss.tamen
ibi intelligit qđ legatus erat possessoꝛi a quo petebatur.Gulel.
de suꝫa.repꝛobat glo.⁊ dicit ꝙ contra fructuctuarium nō habe
tur ratio fructuum cum eos non perceperit aliquo tempoꝛe,et
ll.quas glo.allegat nihil faciunt quia alijs casibus loquuntur
vt in eis apparet.⁊ eodem modo repꝛobat gl.scđam.l.ex diuer⸗
so.que concoꝛ.cum vltima huius.l.⁊ tenet ꝙ iste.ll.loquantur
de possessoꝛe extraneo conuento qui tenetur solum ex tempoꝛe
amissi vsusfruct.nec est verum ꝙ quis indistincte non possit ex⸗
cipere de iure tertij:quia imo potest si ex toto tollitur actoꝛis in
tentio,vt.C.de seruis fug.l.cum seruum.vbi de hoc ⁊ dicetur di
cta.l.loci coꝛpus.§.competit.doct.tamē cōiter tenēt gl.¶ Sed
retenta opi.glo.nunqd pꝛopꝛietarius tenebitur restituere fru⸗
ctus sibi restitutos per possessoꝛem fructuario.hanc q̄ō.tangit
Py.⁊ non soluit dicta sua.q.sed posset dici ꝙ sic.ar.ꝭ.de actio.
emp.l.iul.§.si fructibus.⁊ qđ ibi not.¶ Sed quid si finita instā
tia triennio reus remansit in possessione rei nunquid tenebitur
ad fructus ex illo tempoꝛe perceptos.glo.j.in fi.d.l.ij.C.de fru⸗
cti.⁊ lit.expen.tenet ꝙ non ⁊ ibi de hoc dixi.⁊ in suppletione gl.
l.pꝛoperandum.§.⁊ si quidē.C.de iudi.in glo.que incipit,vt nō
11 teneatur huic instantie.¶ Viso qui fructus † sint restituendi
videamus quomodo deducantur in iudicium.dic aut queritur
de fructibus naturalibus:⁊ hi si extant petuntur rei vē.vel alia
actione q̄ pꝛoponebatur pꝛo re pꝛincipali:quia istos fruct⁹ nul
lus possessoꝛ lucratur,vt.d.l.fructus.ꝭ.de vsu.⁊.ꝯ.dixi. Si sunt
consumpti aut a bone fidei possessoꝛe ⁊ tenetur conditione sine
causa quatenus factus est locupletioꝛ,vt.l.si me ⁊ titiū.ꝭ.si cert.
pe.vel certi condi.vt eo.ti.l.certi conditio.si vero male fidei pos⸗
sessoꝛ consumpsit fructus naturales tenetur conditione furti⸗
ua vt pꝛeallegata.l.mala fide.C.de condi.ex le.Item rei vendic.
qꝛ dolo desijt possidere,vt.ꝭ.de reg.iu.l.parem.si de industriali⸗
bus queritur.aut est bone fidei possessoꝛ qui conuenitur pꝛo ex⸗
tantibus,⁊ tunc quia suos fecit non tenetur rei vend.sed officio
iudicis,vt.d.l.certum.ij.rñso.C.eo.aut conuenitur pꝛo consum
ptis:⁊ tunc secundum glo.⁊ Pe.nullum datur auxilium cōtra
eum.scđm alios datur idem auxilium quod datur in naturali⸗
bus consumptis,vt.ꝯ.dixi.si aūt agatur contra male fidei pos⸗
sessoꝛem pꝛo industrialibus aut ꝓ extantibus ⁊ tenetur rei ven.
vel alia actione que pꝛoponitur pꝛo re pꝛincipali,vt.d.l.male fi⸗
dei.C.de condi.ex le.aut pꝛo consumptis:⁊ tunc aut ante litem
contestatam ⁊ non tenetur scđm glo.d.l.certum.C.eo.aut post
litem cōte.⁊ tunc tenetur condi.sine causa vel officio iudicis.sed
scđm doc.pꝛedictos idem est etiā ante litem cōtesta.ex tempoꝛe
mote controuersie vel scientie rei aliene sicut in petit.heredi.et
secundum istos tenetur rei vendi.qꝛ dolo desijt possidere,vt.d.l.
parem.de regu.iur.si vero agitur contra male fidei possessoꝛem
pꝛo percipiendis refert fm gloss.habeat titulum vel non:quia
si habeat titulum regulariter non tenetur de percipiendis.
¶ Fallit in casibus vbi titulus habeť pꝛo non ti.qui not.C.eo.
l.si fundum.si vero habuit titulum tenetur de percipiendis of⸗
ficio iudicis,vt insti.de offic.iudi.§.illoꝛum.¶ Aduerte etiam
qđ dixi.ꝯ.circa pꝛinci.ꝙ libellus ⁊ sententia gñalis admittitur
in fructib⁹.Et vide plures foꝛmas libelloꝝ p Rof.d.tit.de offi.
iud.quo petunť fructus vlti.col.Sed q̃ño fient capitula ⁊ ꝓba⸗
tiones ꝙ qs perceperit fructus.Cōis vsus iudicioꝝ hꝫ ꝙ fiāt ca
pitula sic qđ talis per se vel per alium eius nomine possedit et
coluit talē fundū ⁊ qđ tāta quātitas fructuū cōsueuit ⁊ potuit
percipi cōiter annuatim ⁊ iste modus colligiť ex.l.si fundū per
fideicō.de leg.j.Iaco.de are.in.l.si fundū.C.eo.talē modū ꝓbā⸗
di dicit nō sufficere sed inducere solū pꝛesumptionē non em̄ per
hoc sequiť nec cōcludiť qđ tantū perceptū sit:imo min⁹ ⁊ plus
percipi potuit.vnde nō pꝛobat hoc esse ⁊c.vt.C.vnde legitimi.
l.nō hoc.⁊ ideo dicit necesse esse pꝛobari ꝙ possessoꝛ tm̄ percepe⸗
rit quo loco intentari debeat rei ven.vide Rof.de rei ven.ver.vl
timo quid si petit fundum in quo erant fructus pendentes pe⸗
to lite pen.qđ iudex pꝛecipiat reo ꝙ eos saluet ⁊ custodiat:nun⸗
quid tenetur pꝛecipere?obtinui ꝙ sic per.l.diuus.ꝯ.de peti.he⸗
redi.et

redi.z.ſ.de doli ex.l.fi.§.ex quadrante.an clericus teneatur reſtituere fructus prebende conſumptos cū non fecerit officium debitum,vide per Archi.xliiij.diſt.in ſumma vltra prin. ¶ Ultimo not.princ.gl.magne que eſt in.l.ex diuerſo.q̄ approbat opi.
12 Aldri.q̄d fructuarius† non faciat fructus ſuos quos percepit ante cautionē preſtitā quā preſtare tenetur. ¶ Opinio Azo. eſt in ꝯtrium z cōmuniter approbatᷓ,vt not.z dixi.ſ.de vſuſfru. leg.l.vxori.z dixi etiā.C.de vſuf.l.j.z.l.vſufr.conſtituto. ¶ In gloſ.a domino.ibi vt hic z.ſ.de vſur.l.generaliter. In eadē glo. in fi.z.l.ſi poſſeſſor ex hereditate. ¶ In gl.que a quolibet in fi. Et.l.qui petitorio.§.j.Franc. ¶ In gloſ. vlti.ibi percipiendi a domino.i.cum dominus eos licite percepiſſet ſi ei poſſidere licuiſſet quod hic non eſt q2 nō percepiſſet eos dominus ſed fructuarius.z de hac queſtione latius.ſ.dixi.

1 ☞ Expēſe circa fruct⁹ facte an fructib⁹ reſtitutis reſtituātur.
2 Errore quo decidit̄ ꝑncipale eodē decidit̄ z acceſſoriū fructuū. Argumentum non ſoluitur incōuenientiū multiplicatione.
3 Fructus iure actionis petiti an poſſint poſt ſententiam peti.
4 Judex omittens condemnare de fructibus tenetur parti reſarcire de ſuo.
5 Libellus qualiter ſit in rei vendicatione concipiendus.
6 Petitor non tenetur cauere de euictione ei qui ſoluit litis eſtimationem cum poſſet reſtituere rem.

a **Tex diuerſo.** a hāc.l.z gl.hic poſitas declaraui.ſ.l.fructus ibi videas. ¶ In gl.magna ibi de vſufr.le.l.vxori.q̄d dic vt ibi no.z plene dixi.z.C.de vſufru.l.j.z.l.vſufr.cōſtituto. ¶ Ibi qui.mo.vſuſfru.ait.l.vſufructuarius.vel dic aliter vt ibi not.et dixi.Ibi ſuo nomine perceptos induſtriales tamen.Fran.Ibi §.preterea.z dic vt ibi no.in eo q̄d dixit ſuo nomine perceptos. Franc.Ibi iudicis officio non rei vendi.q̄d verum eſt ſi res eſt apud bone fidei poſ.ad quam poſſit agi rei ven.cui hoc iudicis officium deſeruiat al's daret̄ cōdictio ſine cauſa vt.d.l.ſi z me z titium.ſ.ſi cer.pet.vel act.in factum vt eo.ti.l.cum aūt.vel cum
1 cōdi.vt eo.ti.l.certi cōdictio.† ſumptus aūt q̄ñ poſſint retineri vide.ſ.eo.l.ſinaūt.§.fi.z.ſ.e.l.ſi in aliena.al's ſi in area.z.l.ſeq. De impenſis circa fructus factis vide.ſ.eod.l.in fundo.Ibi de condi.ex le.l.mala fide.z dic vt ibi no.Franc. Ibi de peti.here. ſi poſſeſſor z.ſ.de actio.empt.l.ex empto.§.fin.z.C.de euictio.l. nō dubitabit.Ibi ſi nō cū titulo z ſic male fidei.Franc.Ibi propter titulum excuſatur.ſcʒ ante litis conteſta.poſt litis conteſt. ſecus ne ſit melioris conditionis q̄ bone fidei poſſeſſor qui poſt litem conteſta.de omnibus tenetur.vt.C.eo.l.certum.in fi.z de hoc plene dixi.ſ.l.fructus.in diſtinctione z queſtionibus in fi.z d.l.ſi fundum.C.eo.z dixi.ſ.l.fructus.

b **Ubi autem.** †Quo errore deciditur principale eodem errore et acceſſorium fructuum. hoc dicit.z ad hoc ſepe allegatur. Et facit contra artiſtas qui
3 dicunt q̄ multiplicare inconueniens non eſt ſoluere.† Et quia glo.que eſt hic que de feudo nō bene aperit q̄ intendit videlicet q̄ñ fructus petuntur iure actionis an poſſint peti etiā poſt ſententiā:ideo diſtingue ſ̄m Guid.de ſuza.z Jac.de ra. Aut ſnia eſt abſolutoria qua abſolutus fuit poſſeſſor eo q̄d non poſſidebat nec dolo deſierat poſſidere tūc in fructibus ſi quos perceperat debuit condemnari et ſi iudex omiſit eadem die poſt poteſt ſupplere,vt.ſ.de re iudic.l.paulus.z.C.de fructi.z lit.expēſis.l.
4 terminato.aut ſententia eſt cōdemnatoria et fructus petiti erāt vel ſi petiti nō erant veniebāt iudic.officio deſeruiente rei ven. z tunc ſimiliter ſi omiſit poterit eadē die ſupplere.z non poſtea per dictas.ll.modo allegatas.z.C.de poſ.l.iiij.vbi aūt fructus veniūt officio iudic.q̄ nō eſt mercenariū rei ven.ſʒ principaliter imploratur vt ſi bone fidei poſſeſſor percepit fructus induſtriales z extant iudi.enim officio tunc petunt̄ vt.C.eo.l.certum non rei ven.q2 eos ſuos fecit ꝑ cultura z cura. ¶ Uel ſi eſt male fidei poſſeſſor tenet̄ officio iudicis de percipiēdis ſi titulū non hʒ ſcd̄m opinionē.gloſſe: tūc etiā dudū poſt ſnīam peti poſſunt:q2 nō eſt extinctū officiū q̄d nō eſt mercenarium actioni deſeruiēs ſed principale z per ſe ſubſiſtēs,vt no.d.l.iiij.C.depo.de iudi.l.j. z.ſ.de eo q̄d cer.lo.l.centū capue.H.Jmmo q̄d plus eſt Jaco.de ra.videt̄ ſentire q̄ quo ad fructus duret officiuʒ mercenarium etiā ſublata actione principali.Et ad.l.iiij.C.depo.rñdet q̄ loquitur in vſuris z nō in fructib⁹.non enī ſunt paria certare de vſuris que ſunt lucrū z amiſſione fructuū vbi eſt dānum,vt.C. de codicil.l.ſi.ſed contra hoc videt̄.ſ.de excep.l.fundi.in fin.vbi nō videt̄ poſſe queri de fructibus:ſed illa.l.dicit q̄ de fructibus queri non pōt prius q̄ de re principali.ſed cognito de re principali q̄ de fructibus cognoſcat̄ non ꝓhibet.l.illa.de hoc vide ꝑ Rofre.d.tit.de offic.iudic.quo pet.fruct.a po.circa fi.de act.in fac.que deſcēdit ex re iudi.vltima qōne z de rei ven.ver.ſʒ illud

4 querit̄ quo iure z verſ.ſequētibus† z ibidē habes in ver.quid ſi iudex.q̄ ſi iudex omiſit condēnare de fructibus q̄ tenet parti reſarcire de ſuo.z vide etiā in ſpeculo de fructib⁹ z intereſſe.§. j.ver.vltimo.de diſputa.z allega.§.ſi.ver.quid ſi de fructibus z
b ver.ſequētibus.vltimo colligunt quidam ex iſto.§.q̄d libellus b
5 debet ita cōcipi in rei ven.†peto per vos declarari rē meā eſſe q2 ita fuit hic dictum in ſnia.z ſnia debet eſſe petitioni conformis,vt.ſ.cōi di.l.vt fundus.et de hoc.ſ.eo.l.qui reſtituere.ibi vide in gloſ.quo de fundo in fi.q̄ probatur q2 aget rei vendi.pro fructibus z probabit probato dn̄o fundi nec poterit fieri controuerſia de dominio q2 inter eos res iudicata ſuper hoc habetur pro veritate,vt.ſ.de iureiuran.l.ſed z ſi poſſeſſori.z de excep. rei iudic.l.ſi cum in totum.§.ſi ancillam.Jacob.but.

6 **Petitor.** †Gloſ.querit licet petitor non teneat̄ de euictione cauere an ſi res euincatur teneatur de euict.arguit q̄ non.C.de trāſac.l.ſi pro fundo.ſed huic rñdet q̄ aliud eſt in trāſactione z aliud in ſnia:q2 per tranſactionē non declaratur res eſſe ſua ſicut per ſnīam.vnde q̄ñ per ſnīam ſoluitur litis eſtimatio ſimilis eſt emptioni,vt.ſ.ꝑ empto.l.ij.et.l.litis.z ideo tenet gloſ.q̄ agat de euict.vtili ex empto.z allegat.ſ. rerū amot.l.ſi ꝓpter res.que ad hoc bene facit z ibi de hoc no.z dixi.z hāc opi.etiā tenet Dy.qui de hoc no.in.c.pro poſſeſſore. de reg.iur.li.vj.in prima ſcd̄a z tertia qōne.Jac.de ra.z bu.hic tenent cōtrarium q2 ex quo non tenet̄ promittere vel cauere nō debet etiā teneri de euictione al's iſte.§.eſſet impoſitus verbis z non rebus quid enī ſibi prodeſſet q̄ non teneretur cauere ſi de euictione poſtea tenere t̄ certe nihil niſi forte in hoc quia in cautione de euictione q̄ñq3 promittitur de dupla,vt.ſ.de euic.l.emptori.vnde vbi nō eſſet promiſſum teneretur ſolum de ſimpla. Item oppo.gloſ.q̄d etiam cauere teneat̄,vt.ſ.de dona.inter virum z vxo.l.ſi donate.ſol.vt gloſ.z vide.ſ.eo.l.ſi culpa.

1 ☞ Interrogatio de poſſeſſione bone vel male fidei debet fieri ante litis conteſtationem.
2 Sententia in actione rei vendicationis nulla de poſſeſſiōe interrogatione facta lata an ſit valida.
3 Rei vēdicatione quent⁹ tenet̄ de culpa circa rē petitā cōmiſſa.

1 **Qui petitorio.** †Hec.l.cōſulit ſic.z.ſ.eo.l.is qui deſtinauit.z vide.ſ.e.l.in ſpāli. ¶ Querit gl.quādo debeat fieri iſta interrogatio.z tenet quod ante litem conteſt.per.l.qui ſeruū.§.in iure. ſ.de interro.acti.domi.Richar.tenebat q̄d oia ante libelli dationem q2 quoties ſup eo de quo debet me certificare aduerſarius me⁹ fundari dʒ intētio mea.debet me certificare ante litem conteſt.vt bene ꝓbatur.ſ.de publicanis.l.iij.§.j.z quor leg.l.j.§. q2 aūt.de hoc not.z dixi.ſ.de interroga.act.l.j.Cōmunis vſus iudicior habet q̄ cū libello detur iſta interrogatio z re⁹ reſpondeat ſimul libello z interrogationi.z no.bn̄ aliud q̄ dicit gl.q̄ ſi omiſſa eſt iſta interrogatio fieri ante litē conteſſa.q̄d pōt fieri etiā poſt vſq3 ad ſnīam ꝑ hoc q̄d dr̄ de excep.rei omiſſa.z iudi. incōpetentis.z de except.l.fin.z ſi a nō competenti iudi.l.ij.vide etiā.ſ.de interroga.act.l.pen.z extra de fide inſtrumentorum.c. cū Jo.Caueas etiā q2 interrogatio non dʒ fieri diſiunctiue peto q̄ rñdeas an poſſideas vel dolo deſieris poſſidere:q2 eēt implicita z obſcura ſicut dr̄ de poſitione.ſ.de falſis.l.fili⁹.dʒ ergo primo fieri an poſſideat z ſi neget.an dolo deſierit poſſidere ſʒ
2 Jac.de ra.lʒ textus hic innuat q̄ pn̄t ſimul fieri. ¶ †Sʒ quero de qōne quā habui de facto egi rei ven.reus nūq̄ fuit interrogatus an poſſideret:iudex eū condēnauit:nūqd iuſta eſt talis ſnīa?gl.tenet q̄ nō.ſ.e.l.is q ſe obtulit p.l.ſi a te.§.j.ſ.de except. rei iudi.ſcd̄m tertiā lecturā.z vide in hoc Odof.in addi.ſuis ſuper ſum.Az.de rei ven.z in Spec.de interrogationib⁹ ante litē conte.faciēdis.§.nūc de interrogationibus verſi.pone q̄d egi z gcor.ad hāc.l.extra vt lit.pen.c.iij.z vide etiā q̄d not.extra de excep.c.penul.Jac.tñ de ra.in.l.q reſtituere.ſ.eo.circa mediū tʒ q̄ etiā ſi nō interroget̄ nec dicat ſe poſſidere eo ipſo q̄d offert ſe liti z patitur ſecū agi videt̄ aſſerere ſe poſſidere q2 decipit aduerſarium.z ideo condemnandus eſt quia dolus etiam tacendo cōmittitur,vt.ſ.de act.empt.l.j.z.l.quero quod puto verum z vidi ſeruari in iudicijs z pro hoc bene.ſ.ſi vſuſfru.petatur.l.fi.

3 **Qui in rem.** †Conuentus rei vē.tenet̄ de culpa circa rem petitā cōmiſſa.h.d.Et no.q̄d dicit gl.de tp̄e piculoſo ad nauigādū.z ꝑ hoc.C.de officio rectoris prouincie.l.ciuitas rhodiorum.z quod ibi dixi.

1 ☞ Bone fidei poſſeſſor exiſtēs an expēſas mala fide ſuperuēta factas per deductionem conſequetur.

1 **Si in aliena.** Al's incipit iul.al's ſi in area. ¶ †Et breuiter dicit qui fuit ab initio bone fidei,ſed quādo impenſas fecit iā habe

x x

a ¶ Ex diuerſo. Adde Bart. hic ꝑ declaratione hui⁹.l.z text.i.l.iij.§.ex contrario.de acquiren.poſ. Bal.in.l.pro oneriб⁹.C.de iure do.z in.l. ancille.iij.co. C.de fur.Ample per aut.de bu.i.c.grauis. de reſtit.ſpol.
b ¶ Libellus. Adde Bart. in.l.naturalr. §.nihil cōe.ff. de acqr.poſ.l. gd tñ.§.j.ſ.de arbi.Bar.i.l. cū quis.C.de iur.z fac.ign. et in.l.actori. C.de reb.cre. z inſti.de acti. §.j.z ibi Jaſ. Aut.de bu.in c.j.de libel.obla.Bald.in.l. domū.C.eo.

bat scientiam rei aliene impensam consequitur per deductionē. ¶ Oppo. duobus modis vt in glos. ⁊ sol. vt in ea. ⁊ vide quod no. ⁊ dixi. s. e. l. sin autē. §. fi. ⁊ dic ꝙ vbi volo tollere si dominus paratus est tantum dare quantum valēt eis abrasis quod tollere non possum, vt. j. l. proxi. ver. constituimus.

1 ☞ Bonefidei possessor expensas vtiles factas in faciendo de nouo tribus casibus seruat.
2 Expense veniunt secundum varietatem personarum ⁊ causarū restituende vel retinende.
3 Lares ⁊ sepulchra auita vēdere nemo cogit nec cogi potest.
4 Hominum malitijs indulgere periculosum ⁊ indecens est.
5 Quod sibi non nocet ⁊ alij ꝓdest an faciliter sit concedendum.
6 Sumptus circa fruct⁹ facti an indifferēter veniant repetendi.
7 Rei estimatio vel pretiositas secundum diuersitatem temporis venit consideranda.
8 Exceptio expensarum que ante sententiam non est opposita an poterit post sententiam opponi.

a ¶ In fundo. Adde ad hāc l. no. in l. si dominum. §. huic. j. loca. Bar. in l. fine herede. §. interposite. de admi. tuto. paulus de lezar. in c. fine ʒ litibus. de dolo ⁊ cōtu.

In fundo. a Bone fidei possessor. ¶ † Expensas vtiles factas in faciendo de nouo trib⁹ casib⁹ seruat iure excep. i. cum dñs erat idē facturus. item cū est diues. item cū dñs pen diturus erat ⁊ tanti pluris vendere potuit. Si vero dñs pauper est tūc possessor tollere pōt nisi dominus paratus sit soluere quantum valerent abrase. h. d. vel breuius regulariter bone fidei possessor deducit expensas factas in faciendo de nouo nisi qualitas petitoris aliud inducat. ⁊ ad id qd dicit imprudens habes similem modum loquendi. j. si cert. pet. l. cum fundus. §. seruum tuū imprudens. Et ad hanc. l. ⁊ glo. hic positam cōiter recurritur de materia expensarum. ⁊ que glo. tracta fuit de summa Azo. hoc eo. ti. §. impensarū. vide. j. de impēsis in reb⁹ dotalib⁹ factis. et bene per Rofre. de offi. iudic. quo pet. impēse facte de nouo. ⁊ in Specu. de expensis. §. j. Et diuide: primo ponit thema ⁊ questio. deinde solutio in genere. deinde in specie distinguendo tres casus in quorum duobus datur possessori retentio ꝓ expensis. In tertio abrasio ponit temperamētū. deinde alium casum in quo datur exceptio pro impensis. partes satis
2 patent. ¶ † Notabilia collige. primo ꝙ iudex varie ex personis ⁊ causis statuit an expense sint restituende vel non. ⁊ inquantū ꝙ in sequentibus declarat in glo. ⁊ ad hoc ꝙ varie ex personis ⁊ causis iudex debeat statuere. bene facit. j. de act. ⁊ obli. l. fi. ⁊ de legi. tuto. l. legitimos. ⁊. C. si quis imperato. maledixer. l. vnica vbi de hoc. ⁊. j. de act. ⁊ obl. l. fi. ⁊ hoc etiā attenditur in penarū impositione. vt. j. de incen. rui. nau. l. pedius. §. fi. ⁊ extra de offic. delega. c. decanis. ⁊ extra de accusa. c. inquisitionis. ¶ Itē not. qd quis non dʒ cogi vendere vel carere larib⁹ ⁊ sepulchris aui
3 tis † ad qd bene concor. C. de admini. tut. ver. necnō domū. ⁊. s. de mino. l. si in emptione. ⁊ ibi in glo. ⁊. j. de cōd. instit. l. q̄ sub cō
4 ditione. §. si quis. ⁊ ibi no. ¶ Tertio no. ꝙ malitijs † hominum non est indulgendū. ad hoc extra de rescrip. c. sedes apostolica ⁊. c. plerunqʒ. qui matrimo. accu. pos. c. significante. de electio. c. auaritie. lib. vj. nā peruersorum iniquitatibus debemus viriliter obuiare. extra de offic. deleg. c. pastoralis. ⁊ peruersorū malitia reprimēda est extra de offic. ord. c. ad reprimendā. est etiam punienda extra de fals. c. ad falsarior. ⁊ malignitas heredis coercet. C. de fideicō. liber. l. si qs in suo. §. nos aūt. Sed ad istud opp. gl. dupliciter ⁊ nō soluit. primo op. de. l. cū in fundo. §. ipsi⁹ quoqʒ. j. de iur. dot. sol. fm Ja. de bel. ꝙ ibi competebat actio ꝓ vsufr. vxori contra virū ⁊ cū effectu: ⁊ ideo ibi vxor de re sua facit qd vult. vt. C. de iudeis. l. nemo. ⁊ mand. l. in re mandata. hic non competit ius excipiendi vel deducendi tm̄. Jac. vel ibi nulla malitia si vult vni magis gratificari q̄ꝫ alij. vt. j. de relig. l. fi. ⁊ ad syl. l. si quis in graui. §. si cū oēs Old. vel dic fm Andr. qd ibi mulier petijt qd suū est licet sibi solui non possit. vnde quod mulier dedit in dotē sibi debet restitui. hic autē edificat in alieno ⁊ petit ꝙ alienū est. vnde satis est ꝙ habeat q̄tū habere posset resecatis hominum malitijs. ⁊ hic est in effectu cū solutione Jac. de bel. ¶ Scdo opp. gl. de. l. fi. §. fi. j. que in frau. cre. sol. fm Jac. de bel. ꝙ ibi nō indulget malitijs. nō eñ est malitia si pena petat ab eo qui deliquit immo interest reipublice. vt. j. de fideius. l. si a reo. §. qd vulgo. Jac. ⁊ ita nō est cōtra. vel dic vt in contrario no. ¶ Itē oppo. extra glo. ꝙ malitijs non obuietur. s. de inoffic. test. l. papi. als incipit cōtra veterani. §. quarta. cū cōcor. ibi in glos. allegatis. sol. aliqñ fit malitia ad bonū. s. vt euitetur fraus: ⁊ tunc non ꝓhibetur nec dicit malitia sed astutia. vt. j. de reg. iur. l. nō videt dolo facere. Si aūt fiat ad malū tunc obuiatur. vt hic simile. j. de contrahen. emp. l. qd sepe. §. veneni. vl posses dicere ⁊ est idē in effectu. Si volo aliquid facere vt principaliter mihi ꝓsit possum licet aliū ledam. si vt principaliter alij noceam non possum. de hoc no. ⁊ dixi. j. de dam. infect. l. proculus.

5 ¶ † Ex predictis etiā pōt colligi aliud notabile qd tibi non nocet ⁊ mihi prodest de facili debes cōcedere, qd tñ non est verum generaliter. nec eñ teneor tibi vendere rem meam iusto pretio dato ꝙ mihi nō noceat. vnde dic de hoc vt. j. de aqua plu. arc. l. in summa. §. itē varijs. ⁊ de euic. l. in creditore. Itē oppo. ad id qd hic dicit ꝙ si maior expēsa q̄ꝫ sit melioratio nō repetitur nisi quatenus est res pretiosior facta. ⁊ si plus est melioratio q̄ꝫ expensa non repetitur nisi quatenus expensum est. ⁊ sic nō est eadem ratio cōtrarior. ¶ Contra ꝙ opp. glo. ⁊ nō soluit. C. de so. l. pe. sol. fm Jaco. de bel. si impendit plus q̄ꝫ sit pretiosior dominus nec habet nec cogitur habere ratum. Altero vero casu qñ minus impendit ⁊ magis pretiosior facta est non interest eius vltra q̄ꝫ impendit vnde nō sunt hec cōtraria. sic. s. de nego. gest. l. si quis negotia Jac. vel dic ꝙ nihil ⁊ totū sunt cōtraria. vnde ibi volebat totū lucrari ⁊ nullum dānum ⁊ ideo non auditur, vt. C. de cadu. tol. l. vnica. §. pro scdo. ⁊. j. de regu. iur. l. fm naturam. hic aūt non sunt cōtraria sed diuersa eadē regula decisa q̄ est bonefidei possessor recuperat vtiles expensas. si ergo minus pretij ⁊ ei accessit q̄ꝫ sit impensa nō recuperat nisi quantum res pretiosior facta est: qr residuum inutiliter erogauit. si vero plus pretiositatis accessit rei q̄ꝫ expenderat expensata recuperat quia plus non expendit. ⁊ certe nulla contrarietas potest reperiri inter hec duo bonefidei possessor recuperat vtiliter expensa, inutiliter vero nō. ⁊ super hoc fundatur hoc dictum. ⁊. l. si fundum. j. de in rē verso. Old. vel dic fm Jac. bu. ꝙ hic impendit in rem alienam tanq̄ꝫ in suam nō habens animum repetendi nec alium obligandi. ⁊ qr cōsulitur bonefidei possessori ne in dāno remaneat ideo vltra q̄ꝫ expedit nō repetit licet sit pretiosior quelibet sol. bona.
6 ¶ † Item oppo. ꝙ indistincte sumptus repetantur cum fiant circa fructus. vt. j. sol. matr. l. fructus. ⁊ fa. herc. l. fundus qui. sol. vt glos. que exponit conseruisti. i. plantasti. non aūt loquitur qñ seminauit ⁊ ideo in sequentibus iurisconsultus nunq̄ꝫ prosequitur de impensis circa fructus sed solū circa rem principalem edificando vel plantando quasi relinquat pro indubitabili qd expense facte circa fructus indistincte deducātur, vt etiam not. in gloss. magna. ¶ Quero in princi. iurisconsultus non soluit questionem clare sed obscure dicens varie ex personis ⁊ causis ⁊c. sol. dicit glos. ⁊ bene qd hoc est ꝓpter incertitudinem facti sicut ⁊ als dicitur de diffinitione more. j. de vsur. mora ⁊ interesse. C. de sententijs que pro eo qd interest. l. vnica ⁊ de fide testiū adhibēda. j. de testi. l. iij. §. tu magis. ⁊ ideo vbicunqʒ est diuersitas facti non potest certa dari respōsio, vt j. de regu. iur. l. ea est natura cauillationis. vbi de hoc. ⁊ ideo cōmuniter prudentes responsores non respondent precise sed cū distinctione si possunt quia magis est tuta responsio q̄ꝫ precisa.
7 ¶ Item queritur quod tempus † inspiciatur an res sit pretiosior facta ⁊ inquantum. Et videtur ꝙ tempus lit. contesta. vt. s. de nego. gest. l. litis. Alij qd tempus facte impense, vt. s. quod metus cau. l. si ipsa. ¶ Alijs videt qd tempus sententie per literā istam ibi vsqʒ eo dumtaxat ⁊c. quod videtur referri ad tp̄s sentētie. ⁊ ad iura cōtraria potest responderi ꝙ vbi habet consideratio in preiudicium rei inspicitur tempus litis contest. ⁊ sic loquuntur dicte. ll. ⁊. s. de peti. hered. l. si a patre vel dño, vt. j. de sol. l. in pupillo. vbi autē in preiudicium actoris et pro reo: tunc tempus sñie ⁊ non litis cō. qr lit. contest. fit ad dānum rei, vt. j. de reg. iur. l. non solet ⁊ de nouatio. l. aliam. Jac. de ra. ¶ Item querit gl. quid si petitor nec erat venditurus nec erat facturus expensas tñ est diues nunquid reo dabitur exceptio pro expensis. gl. ⁊ Jac. de ra. qd sic qr cā quare denegat exceptio est paupertas vt hic patet. ibi, finge pauperē. ⁊. j. de pig. act. l. si seruos. aut ergo erat distracturus petitor vel expensas facturus ⁊ competit exceptio possessori pro expensis quaten⁹ expendit vel quatenus res est facta pretiosior si plus expendit als distinguitur sit pauper vel diues. ¶ Item ex fi. legis videtur colligi ꝙ pronuncietur super incidēti qd est contra. l. adite. C. de ordine iudi. Item videtur aliud absurdum quod fit compensatio speciei ad quātitatem qd est contra. l. si non sortem. §. libertus. j. de condictio. indebi. ⁊ de pig. act. l. si conuenerit. dicunt quidam qd aut oppo. exceptio in qua nihil petitur vt pacti de non petendo: et tunc nō pronunciatur super tali incidenti, sed hic non opponitur excepto solum vt aduersarius repellatur sed vt prestet expēsas. ¶ Et ideo super incidenti pronunciatur. de hoc dixi plene d. l. adite. vel dic fm Jac. de ra. ⁊ glos. qd petitor dʒ reddere impēsam ante sñiam qr tenetur implere pro parte sua anteq̄ꝫ reus sibi cōdemnetur, vt. j. de act. empt. l. iul. §. offerri. et hoc indicat hic lr̄a in fi. dū dicit eo deducto ⁊c. ⁊ ita nō est cōpēsatio sʒ de
8 ductio ⁊ retētio. ¶ † Sed quid si exceptio expēsarū nō est opposita ante sñiam, nūquid opponi poterit post sñiam? videt ꝙ nō, vt. C. sen. rescin. non pos. l. perēptorias. Ja. de rauē. tenet cōtra per. l. de hereditate. C. de peti. hered. vbi de hoc: quia non est

proprie

proprie exceptio sed deductio vel retentio. ¶ Ultimo videt͛ qđ expense indistincte repetant͛, vt, C. e. l. domū. sed ibi de expensis in reficiēdo de quibus non loquitur hec. l. nec etiam de expensis factis circa fructus: sed solum de expensis factis circa rem principalem in faciendo de nouo de quibus distingue vt in glo. hic no. ꝛ plene in remissionibus datis. §. in prin. l. Et vide etiam qđ no. ꝛ dixi. §. eo. l. finauté. §. fi. Aduerte etiā q͛ plenius subuenitur possessori pro expensis in petitione hereditatis ꝙ in rei ven. vt. §. de pet. here. l. plane. ꝛ supple etiā qđ not. instit. de re. di. §. si quis a non dn̄o. ꝛ. ĵ. de cōdi. indebi. l. si in area. ¶ In gl. magna ibi. l. si pupilli. §. sed ꝛ si quis. sec̄ ibi nomine domini expenderat ꝛ sic eum sibi obligare intendebat vt ibi not. Oldra. Item non obst. C. eo. l. ꝙ si artificem. vt ibi not. ꝛ dixi.

1 ☞ Edificans in alieno ex causa conductionis transfert dominium edificij in dominum soli.

1 **Redemptores.** † Quicquid dicat glo. dic ƒm Jac. but. ꝙ virtute cōtractus locationis non transit dominiū ꝫ virtute soli qđ trahit ad se dominium edificij. preterea cementa nō fuerunt locata sed vēdita, vt. ĵ. loca. l. ij. ꝛ ex venditiōe transit dominium si tra lens est dominus, vt no. §. de act. emp. l. j.

1 ☞ Pignoris distractio non tenet vbi non tenet pignoratio.

m **Ulierem.** † Ubi non tꝫ pignoratio nec pignoris distractio. h. d. cum. l. seq.

1 ☞ Pactum. l. cōmissorie ꝛ adiectionis in diem purificatū facit dominium rei vendite ad venditorem redire.

2 Emens ab eo qui potestatem habet a domino agit in rem.

1 **Si quis hac lege.** † Pactū legis commissorie ꝛ adiectiōis in diem purificatū facit dn̄ium rei vēdite ad venditorē redire. h. d. op. de. l. traditionibus. C. de pactis. ꝛ sol. vt glo. ꝛ qđ dicit ad diem, dic. s. certū vt differat a casu precedenti.

2 **Si seruus.** † Oppo. ꝛ sol. vt gloss. ꝛ vtraq͛ solutio in se bona, vt. §. de procurato. l. procurator cui libera. ꝛ. l. procurator totorum.

1 ☞ Possessore lite contestata moriente finit iudicium ꝛ accedit culpa ꝛ dolus defuncti.

2 Heres potest qn̄q͛ nō tanꝙ heres sed tanꝙ possessor cōueniri.

1 **Si in rem actum sit.** † Si possessor lite cōtest. moriatur heres finiet iudicium ꝛ veniet culpa ꝛ dolus defuncti. h. d. Itē venit dolus ꝛ culpa heredis officio iudicis, vt ĵ. eo. l. si in rē. sed si moriatur ante litis contesta. veniet per actionem in factum dolus defuncti quatenus heres est locupletior, vt. ĵ. eo. l. cum auté. ꝛ ita debēt separari iste. ll. ꝛ dic ꝙ aut dolus est cōmissus in contractu vel quasi ꝛ datur actio in heredē insolidum ꝛ indistincte. aut ex contractu ꝛ tunc aut durat actio ex delicto ꝛ datur in heredem quatenus ad eum peruenit. aut nulla actio durat que possit in heredem competere tunc agitur actione in factum quod ad heredem peruenit, vt. d. l. cum aūt. ĵ. eo. ꝛ vide. C. ex delic. defuncto. in quam teneantur heredes. l. vnica.

2 † Quandoq͛ conuenitur heres non tanꝙ heres sed tanꝙ possessor, dic vt. ĵ. ad exhi. l. de eo. §. fi.

1 ☞ Religiosis adherentia religiosa sunt.

2 Quatuor sunt que videntur idem ꝛ non sunt.

3 Deo quod semel dedicatum est amplius ad humanos vsus transferendum non est.

1 **De religiosis.** Adherētia religiosis† religiosa sunt. h. d. Et vide

2 ĵ. de religio. l. ossa. §. j. ꝛ no. ꝙ sunt quatuor† que videntur idem ꝛ nō sunt. s. cōnexa de quibus habet͛. §. de nego. gest. l. eum actum. Contigua de quibus habetur extra de cōsecra. ecc. vel alta. c. vnico. lib. vj. ꝛ de senten. excō. c. si ciuitas. Accessoria de quibus habetur extra de reg. iur. c. accessorium. lib. vj. ꝛ adherentia de quibus loquitur hec. l. ¶ Et not. qđ semel deo dedi-

3 catum† nō est amplius ad humanos vsus transferendū. extra de reg. iur. c. semel deo. lib. vj. ꝛ concord. ad hanc. l. extra de parrochi. c. super eo. ꝛ. xvij. q. iiij. si quis contumax. ibi in glo. et qđ dicit͛ qui adheret deo vnus spiritus est cū eo. extra de bigamis. c. debitū. ꝛ de summa trinitate. c. dānamus. circa princ. ꝛ idē ius est in mēbris qđ in capite. lxiij. dis. c. in synodo. ꝛ ibi in gl. Et faciunt predicta qđ si probaui vnū capitulum qđ etiā capitulum coherens videat͛ esse ꝓbatū. ꝓ hoc. xxxj. di. c. si laicus. ꝛ ibi in gl. ꝛ dixi. C. de iur. cal. l. ij. in materia positionū ver. vidi etiā multum dubitari. ꝛ pro hoc etiā. ĵ. iudica. solui. l. iam tū. §. in hac. ꝛ qđ ibi not. ꝛ dixi. allegatur etiam ꝙ percutiēs vel assaltū faciēs in confinibus palatij vel porticu domus puniatur pena statuti, quo punitur faciens in palatio vel ad domum de quo plene dixi. C. de his qui ad eccle. cōfug. l. in presenti. vltra princip. ꝛ in meis questionibus statutorum scđa parte questione. xxxv. ꝛ vide in alphabeto dictione coherentia.

1 ☞ Partus dum est in vtero est portio viscerum matris.

Fructus pendentes. Ista. l. est versus. ¶ Est ꝛ alius. ĵ. de publicia. l. cum spōsus. ¶ Et ad hāc. l. bene concord. ĵ. q̄ in frau. creditor. l. fi. §. penul. ver. fructus aūt. de act. empt. l. iul. §. si fructib⁹. ꝛ de leg. ij. cū filius. §. dn̄s hered. in fi. ꝛ vide qđ notaui. ĵ. de verb. obl. l. si filius. §. cū fundū. ꝛ qđ vi aut clam. l. si alius. §. notauimus. ¶ Et qđ dixi. §. e. l. fructus. circa fi. ver. quid si petij fundū. ꝛ per Rofred. hoc eo. ti. ver. vltimo. ꝛ de officio iudic. quo petuntur fructus a possessore ꝛ. ĵ. de vsur. l. videam⁹. ij. §. si actionē. de pigno. l. j. §. cū ꝓdiū. ꝛ. l. ꝛ que nōdum sunt. ꝛ de pet. here. l. itē veniūt. §. fructus. ¶ Item solū est pars ediū. ĵ. eo. l. solum. Et area pars insule de sol. qui res. §. aream. ¶ Itē villa est pars fundi. ĵ. de fundo instruct. l. si ita. in fi. Et quid contineatur appellatione fundi vide

1 eo. tit. l. cū fundus. ꝛ. ĵ. de acti. empti. l. fundi. ¶ Itē partus† dū est in vtero portio est viscerū matris. ĵ. de liberis agnosc. l. j. §. ex hoc rescripto. ꝛ aqua viua que orit͛ ins fundo est par fundi. ĵ. qđ vi aut clā. l. is qui in puteū. circa ꝑn. ꝛ vsuf. est pars dn̄ij fundi ĵ. de vsufr. l. iiij. ꝛ qui ꝓmittit dare fundū videt͛ ꝓmittere cū vsu fruc. ĵ. de fideiusso. l. si a reo. §. si reo. Ex predictis collige ꝙ fructus pendētes censent͛ res immobiles, sed cōtra videtur ꝙ contineant͛ appellatione mouentium. ĵ. de requi. reis. l. fi. §. pe. Sed ibi lo quit͛ de separatis a solo. ¶ Sed pone ꝙ lite pendente separantur a solo: nunquid venient in condemnatione? Jaco. de ra. ꝙ non immo iud. officium implorabitur super hoc, vt. C. eo. l. certum. ꝛ. ĵ. de vsuris. l. partum. Ja. nec est ƒm eū de ipsis fructibus pendentibus facienda mentio in libello: q͛ continentur sub petitione fundi cuius sunt pars.

1 ☞ Bonefidei possessor an possit dolum committere.

Si homo. Si possessor bonefidei ante lit. cōtest. rē restituat cauet solū de dolo: si post lit. contest. cauet dolo ꝛ culpa: malefidei possessor semp cauet de dolo ꝛ culpa. h. d. nō ob. §. e. nō solū, vt ibi not. ꝛ istud ꝑnc. hꝫ duas lecturas. vnā ꝙ ante litem cōte. petat͛ cautio. Aliā qđ post litē cōte. de eo tū ꝙ ꝯte. precessit. ꝛ finis de eo ꝙ post ꝯtest. euenit. Op. ꝙ hec. l. sibi ꝯdicat: q͛ in prima pte dt ꝙ erat ꝯuentus ꝛ sic lis ꝯtest. ꝛ dicit bonefidei possessorē cauere solū de dolo. ꝛ in fi. dic qđ cauet de dolo et culpa. hui⁹ timore hic sunt due lecture vt ꝓdixi. ¶ Item op. ꝙ a

1 bonefidei possessor† non possit dolum[a] cōmittere in re quā suaꝫ

a putat, vt. §. de pet. here. l. si qd possessor. §. fi. sol. vt glos. cuius solutionē approbat hugolinus. Sꝫ nō vr̄ bona q͛ in re ꝓpria qs pōt dolū cōmittere ꝛ punit͛, vt instit. de his qui sunt sui vel alieni iur. §. sed hoc tpe. ꝛ. ĵ. sol. ma. l. etiā. §. licet. vbi de hoc ꝑ Dyn. ꝛ. l. si cōstāte. §. si marit⁹. Sed sustine gl. ꝛ dic ꝙ si pcutio seruū meū, aut q̄ris de puniēda iniuria respectu serui: ꝛ dico qđ punitur nimia seuitia, vt. d. §. Sꝫ hoc tpe. Et idē dico in seruo dotali: q͛ iniuria punitur respectu vxoris ad quā sperat͛ dn̄ium reuersurū, vt. d. §. si maritus. sed respectu dn̄i quē voluit offendere q͛ credebat rem ꝓpriā non punit͛ iniuria, vt. ĵ. de iniur. l. eū qui nocentē. §. j. ꝛ ex quib. cau. in pos. ea. l. fulcini⁹. §. qđ si aduersus. cū ergo hic bonefidei possessor noluerit dolū cōmittere: iō dn̄o nō tenet͛ nisi qn̄ cepit hr̄e sciam rei aliene ꝛ sic saluat͛ gl. ¶ Itē op. ꝙ cautio nō interponat͛ ꝫ fiat estimatio ꝛ solutio oīs dāni ꝛ deteriorationis, vt. §. eo. l. non solū. sol. vt glo. qđ nihil est. ꝛ iō dic melius ꝙ aut tpe quo agitur certū est dolū esse commissum ꝛ soluitur estimatio vt in contrario. aut est dubium ꝛ tūc cautio vt hic: ꝛ ita innuit hic alia glo. que incipit si quid in animo. ¶ Et no. qđ glo. dicit ꝙ in rei ven. possessor efficitur male fidei per litis contest. in petitione hereditatis per solā motionē controuersie. Jaco. but. Sed Jac. de ra. hic tenet idē esse quo ad casum huius. l. in petitione hereditatis ꝛ rei ven. s. qđ mota controuersia teneatur de dolo vt. §. eod. l. finautem. §. sed ꝛ is qui. ante litē. vbi equiparat͛ rei ven. peti. here. Jac. de ra. Et conclude breuiter cū restituit͛ res petita. ꝛ querit͛ qn̄o caueat͛ domino a possessore loquit͛ hic. l. si homo. cū glos. Aut res non restituit͛ sed estimatio ꝓstatur: tunc si cōuentus possidet rem hꝫ locum. l. eius rei. ꝛ. l. hic si res. in prin. si nō possidet locum hꝫ. l. hic si res. in fi. ꝛ. l. is qui. ꝛ. l. si culpa. ꝛ qđ not. per Dyn. de regu. iur. c. pro possessore. lib. vj. Si vo querit͛ de dolo vel culpa heredis locū hꝫ. l. si rem. ĵ. eo. ꝛ. l. seq. si vero certū est damnū datum vel doluꝫ cōmissum cessat cautio ꝛ fit estimatio ꝛ solutio dāni vel doli, vt §. eo. l. non solum. ¶ In glos. s. qđ in aīo. in fi. vt. ĵ. de stat. libe. l. statulib. ꝛ de damno infecto. l. si finita. §. item videamus. in fin.

[a] ¶ Dolū. Adde Bar. hic ꝛ in. l. seruuꝫ. in prin. de verb. obliga.

1 ☞ Dominium rei presentis vel postea ad presentiam venientis transit in soluentem litis estimationem.

2 Possessor an vsucapiat si actor transigens nõ fuerit dñs.

a Eius rei. a † Uide qđ dixi supra. l. pxi. nem 1 quõ sit cauẽdũ per possessorẽ dño qñ ei rẽ restituit loquit. l. pcedẽs. Qño ecõuerso caueatur possessori non restituenti sed estimationẽ soluenti loquit hec. l. cũ se. non ob. de pig. ac. l. si creditor. de vsusc. l. si fur. in princ. z. l. sequit. §. tũc in potestate. z. j. eo. l. si culpa. vt in eis no. ¶ Oppo. φ ratio huius. l. sit falsa z magis ad oppositum φ ad propositũ dum dicit transegisse eũ zc. nam hic non põt dici interuenisse transactio cum non esset res dubia sed per sententiã terminata. z qr dato φ esset vera transactio per transactionem efficitur quis dñs. vt. C. de transacti. l. si p fundo. immo remanet dominiũ penes transigentem. vt. d. l. z ad id. eo. tit. l. siue apud acta. z no. etiã. C. de vsuscap. pro emptore. l. penult. sol. vt gl. que incipit. id est recessisse quã glo. dicebat Frãc. acc. se nõ intelligere. sed glo. dicere voluit lz obscure φ hic loquit impropriẽ de transactione. vel aliter lz in. l. si p fundo. nõ teneat de euict. vt ibi dr tñ dimittẽdo rem ex causa transact. videor velle

2 φ dñiũ trãseat in possessorẽ vt hic. † Sz quid si actor transigẽs nõ erat dñs an possessor vsucapiat. opi. est vt not. d. l. penul. C. de vsusc. p emptore. Franc. z facit qđ dixi. j. de iureiurã. l. sed z si possessori. Itẽ oppo. ad. l. hoc si res. φ lz res nõ sit presens: tamẽ transeat dñiũ. vt. j. si certũ petatur. l. certi cõdictio. §. fin. z instit. de rerũ diuisione. §. nihil. sol. vt gl. vel dic φ in. l. certi cõdictio. §. si. est speciale in mutuo. vt ibi no. vel dic φ aut res est psens z transit dñium. aut in ɔspectu z idẽ vt in cõtrario. aut non presens nec in ɔspectu z non transit vt hic z in contrario. z plene dicam. j. e. l. si culpa. vel forte refert an rẽ ex volũtate mea habueris aliquãdo vt tũc loquant cõtraria. aut non z tũc locum habeat qđ hic dicitur. vt no. j. de acquirẽ. re. do. l. qua rõne. §. interdum. ¶ Item oppo. quod non caueatur possessori. vt. j. eo. l. is qui dolo. sol. ibi de alia cautione loquitur vt ibi patet. et ibi qđ ibi dixi. ¶ Itẽ oppo. φ de re restituenda non debeat cauere vt j. de furt. l. eum qui. §. j. sol. vt glos. Jac. but.

Hec si res. Uide. s. l. pxi. z φ dicit litera possessor victus sit. dic possessor. s. quondam ne litera sit sibi contraria. et qđ dicit quem cauerit actor. s. de eo φ sequitur. z qđ dicit non traditum iri. dic. s. p patientiam. Jac. de rauen.

☞ Bonefidei possessor fructus cum sumptibus compensat.

1 Sumptus. † Bonefidei possessor fructus nõ lucratur sed cũ sumptibus compensat. h. d. z vide qđ no. z dixi. s. e. l. finaũt. §. fi. idem in alio casu. j. ad trebel. l. mulier. §. pen. sic z in peti. here. s. de pet. here. l. itẽ veniunt. §. eos aũt. ¶ In glos. qui euicit subaudi peti pñt. s. iur. mero. ¶ In glos. s. maxime. idẽ si post. s. si sumptus excedant nã si fruct⁹ excederẽt sec⁹ esset. Ry.

1 ☞ Domus dicitur ex solo z superficie constitui z consistere.

2 Domus non potest esse absqz fundamento.

3 Domus secundum dialecticos constat ex tribus.

4 Porticus adherens domui an sit pars domus.

5 Proprium quid z quare dicatur.

6 Preceptum occasione rei aliene an dicatur preceptum illius cuius contemplatione fit.

1 Solum. † Breuiter dicit qđ solum est pars edificij. z ad hoc. j. de pigno. act. l. domo. z de seruit. rusti. pred. l. certo generi. z vide qđ dixi. s. eo. l. fructus pendentes. z concor. etiã. j. de pigno. §. domus. Item sine

2 fundamẽto domus † edificari nõ põt extra de presbytero non baptizato. c. vlti. z de leg. j. l. si fundũ sub cõditione. §. qui fundũ in fi. area eñ est pars edificij. vt. j. de serui. vr. pre. l. seruitutes. §. si sublatum. z qđ maxima. vt. j. de sol. l. qui res. §. aream. Itẽ lz

3 glo. dicat φ dialectici dicũt domũ constare ex tribus †. s. ex fundo parietib⁹ z tecto: z nos iuriste ex duobus. s. ex solo z superficie: tñ idẽ est effectus: qr supficies intelligit parietes z tectum. vt

4 j. de supfic. per totũ. Sed nunqd porticus † adherens domui intelligat pars domus. dic qđ sic vt dixi. s. eo. l. que religiosis. z p batur. j. de his qui deiece. vel effu. l. j. §. subrogãda. Item non obst. huic. l. j. de seruit. vr. pre. l. hoc φ. §. fi. vt ibi not.

Meum est. Ad hũc. §. concor. j. de auro z arg. le. l. quintus. de acquir. re. do. l. rem in bonis. vbi de hoc dixi. z vide qđ no. insti. de rer. diui. §. cũ ex aliena materia in fi. ver. vinũ aũt in glo. z ita apparet. z. C. de bon. que liberis. l. cũ oportet. in prin. in gl. ex substãtia patris z nõ ob. j. de acquir. re. do. l. adeo. §. cũ quis. vt ibi not. Et quid sit pprium

5 † dic vt not. per Archi. extra de rescript. c. statuũ. §. assessorem. lib. vj. z faciunt predicta si papa cõcessit episcopo qđ possit conferre beneficia clericor suor cedentium z decedentiũ qui dicant sui clerici. z dic qđ cõmensales z familiares ei⁹. extra de ver. sig. c. sicut nobis. lib. vj. z vide de leg. iij. l. suos. Item videt per hũc

6 §. qđ illud qđ percipit occasione rei mee sit meũ † in ɔtrium facit qr aliud est aliquid fieri ppter societatem z aliud in ipa societate. j. p soc. l. socius qui in eo. §. socius. z quod tñ operet percipere ob rem meã φ ex re mea. facit. s. de pcu. l. qui pprio. §. vt in ceteris. z ad hoc vide qđ no. s. de pe. her. l. euicta. z. l. possessor. ex hereditate. Item vr perceptũ ex re mea quod perceptum est mei contẽplatiõe. instit. p quas perso. nobis acqui. §. per seruũ. j. de vulg. z pup. substi. l. sed si plures. §. in arrogato. C. de vsufr. l. fi. in fi. Item aliud est habere ius in re mea sicut hz vsufructuari⁹ aliud p re mea sicut hz emptor non facta traditione. de quo dic vt subtiliter not. per Azo. in summa de legatis. §. si aũt tale ius z. §. seq. Item idẽ est habere aliquid ex officio publico z occasione officij publici vt colligit. C. de aduocatis diuer. iudi. l. fori et rogatus restituere quicqđ ex bonis testatoris ad eũ peruenerit tenet restituere res z fructus perceptos ex eis. j. de vsur. l. in fideicõmissi. §. cum pollidius. Sed qñqz aliud est percipi ppter rẽ meã φ ex re mea. vt. j. de pecu. l. eo tempore. in fi. z vide quod ibi notaui. ¶ Ultimo oppo. de. l. mortuo boue. z sol. vt glos.

1 ☞ Dominium sine traditione regulariter transire nõ dicit.

Si ager. Regulariter sine traditiõe nõ trãsit 1 dominium. † Fallit^b in hereditate z b alijs casibus in gloss. no. z in alio casu mirabili. j. de vsuf. l. vel inutiliũ. als est. §. sub. l. vetus fuit questio. Idẽ in libero homine bonafide possesso. vt. j. de acquir. re. do. l. homo liber. in fi. sed ibi saltẽ facti possessionem quesierat. Ry. ¶ Et idem vbi tractatur de redeũdo dominio penes eum penes quẽ fuit nõ acquirendo de nouo. nam tũc pactum potius respicit titulum φ translationẽ dominij. vt. j. de fideiusso. l. vramus. z arg. eius quo dicitur in gl. de pacto legis commissorie z adiectionis in diem. Cõclude ergo qr aliud est querere an sine possessione dñium acquiratur: z dic vt. l. si fundũ. j. de fundo dotali. z per Rofre. hoc eo. tit. §. in casibus. aliud an sine traditione: z tunc loquitur hec glos. aliquãdo tamen in acquisitione dominij est necessaria possessio vt cum acquiritur per vsusca. vt. j. de vsuscap. l. sine possessione. z idem in quasi dominio. s. in publiciana necesse est φ sit tradita possessio. j. tit. j. l. ij. ¶ In gloss. vltima ibi. l. cum miles. sol. vt ibi.

Si in rem actum sit. Uide quod dixi. s. eo. l. si in rẽ actum sit.

1 ☞ Instantia cepta ante litẽ contestatã an trãseat ad heredẽ.

2 Heres si est factus locupletior ex dolo defuncti z postea amisit an teneatur.

Cum autẽ fundi possessor.

1 ¶ Facit expresse qđ instantia cepta † ante litis contest. nõ transeat ad heredẽ. z ideo si defunctus fuerat citatus licet heres non compareat nõ potest dici cõtumax. lite vero cõtestata bene trãsit instantia ad heredẽ vt dixi. s. de iudi. l. iam ex con-

2 tractibus. ¶ Querit glo. si heres † factus erat locupletior ex dolo defuncti sed postea amisit quod lucratus erat: an teneatur. z tenet φ sic. ar. s. quod met. cau. l. videamus. z de calũ. l. in heredem. Jac. de ra. tenet cõtrarium z iura contraria loquunt vbi heres cepit teneri eadem actione qua tenebatur defunctus: puta qđ metus cã. hic aũt cepit teneri alia actione z ideo cessant rationes predictarũ. ll. vt. j. de iure pa. l. adigere. §. quãuis. vnde si desinat esse locupletior non tenetur. ar. j. de in rem verso. l. si p parte. §. versum. Et si dicatur φ heres tenetur sicut quilibet extraneus possessor. vt. j. ad exhiben. l. de eo. §. fin. dicendum qđ in casu huius. l. nõ tenetur sic extraneus possessor nisi in subsidiũ. s. de eo per quẽ fac. est. l. fi. sed heres non tenetur in subsidium lz res esset salua z alius teneretur tñ z heres teneret sicut est de pcuratore dño. vt. s. de dolo. si ex dolo. §. j. Rayn. tenet glos. z dicit φ Jac. diuersificat casus. sed per hoc non reprobat glos. qr vtraqz actio habet eundem effectum. vt. s. de nego. gest. l. actio. z not. s. de bon. pos. here. pe. l. ij. Ray.

1 ☞ Possessori qui fundum coluit an liceat post euictionẽ fructus exportare.

Si fundi possessor. ¶ † Nõ licet possessori qui fundũ 1 coluit post euictionẽ fructus exportare sed vel habet exceptionem

---

a ¶ Eius rei. Adde Bart. hic z glo. in. l. plane. ff. fam. herc. Dy. i. c. p possessore. de reg. iur. Ang. i. l. depositi. de re iudic.

b ¶ Fallit. Ad de glo. z Bal. in. l. in traditionibus. C. de pac. Bar. hic.

exceptionẽ bonefidei possessoꝛ vel deductionem malefidei de eo quod impendit ⁊ sic cessat contrariũ ⁊ in vtroq̃ possessoꝛe loqui potest. ¶ In gl. ibi ex diuerso. sed ibi loquitur de expensis factis ad perpetuam vtilitatem rei: hic gratia fructuum vt in fin. glos. ⁊ no. s. eo. l. in fundo.

1 ☞ Aduocatus alij patrocinium pꝛestans in re sua ignoꝛãs an ius suum amittat.

1 **Inter officium aduocationis.** ¶ † Aduocat⁹ pꝛestãs alij patrocinium in re sua ignoꝛans non amittit ius suũ, hoc dicit. Et hic sunt due lecture ⁊ formatur vna questio que posset esse tertia lectura. ¶ Quero an hec. l. loquatur in aduocato rei an actoꝛis. ⁊ in aduocato rei nõ est dubium qꝛ nihil affirmat sed negat rem ad actoꝛẽ ptinere. Idẽ tñ in aduocato actoꝛis licet affirmet rem eius esse. ¶ Item q̃ro an referat sit sciẽs vel ignoꝛãs. Et quicquid dicit glo. Ja. bu. tenet qđ nõ refert ⁊ aliud est in querela que qñcũq̃ agnoscit testm̃ tollit, vt. s. de inoffic. testa. l. papi. §. si condictioni. ⁊ aliud in dñio qđ non ita faciliter tollit, vt hic ⁊. j. de acqui. pos. l. si quis vi. §. differentia. op. de. l. sepe. §. scientib⁹. j. de re iudi. sol. qꝛ hic secundũ illã vt noceat sñia scienti nõ officiũ aduocationis. Quero an lata sñia in reali transeat dñium hic vr̃ casus ꝙ sic. sed expone hic dñium. i. effectum dñij. ¶ Glos. tamen insti. de officio iud. §. j. tenet ꝙ transeat: ⁊ ibi vide ꝯrium. no. j. de except. rei iud. l. ex testamẽto. ⁊. j. tit. pxi. l. sunt ⁊ alie. ibi videas. ⁊ de hoc dicet. j. de cõdict. indebiti. l. iul. Jac. but. ¶ Et p declaratione huius. l. vide. j. de autho. tuto. l. accipiẽtis. extra de trãsactio. ex literis. ⁊. C. de rei vend. l. re tua. ⁊ ibi in glo.

1 ☞ Rei vendicatione conueniuntur heredes possessoꝛis secundum quod possident, non pro poꝛtione hereditaria.

1 **Si possessoꝛ fundi.** † An iudiciũ inchoatũ cũ defuncto tenent heredes scđꝫ qđ possidẽt: iudicio aũt inchoato p hereditarijs poꝛtionibus. h. d. text. ⁊ glos. qđ verũ est ea actione ⁊ illa instantia qua actum erat cũ defuncto, vt. j. de p̃to. stip. l. ij. in fi. Sed rei ven. posset quilibet heres insolidũ cõueniri sicut extraneus possessoꝛ si insolidum possideret.

1 ☞ Uniuersitas iuris an vendicet.
2 Peculium, patrimonium, hereditas, dos, sunt nomina iuris.
3 Petitio hereditatis an possit intẽtari p vniuersitate peculij.

1 **Vendicatio.** Uniuersitas † iuris non vendicatur sed vniuersitas coꝛpoꝛũ sic. h. d. Et vide quod not. j. p herede. l. j. in fi. gl. magne.
2 ¶ † Peculiũ, patrimoniũ, hereditas, dos, sunt nomina iuris vt not. j. de impen. in reb⁹ dota. fac. l. qđ dicitur. An pro vniuer
3 sitate peculij possit intentari petitio hereditatis. † Jacob. de ra. quod sic per. l. s. de peti. here. l. item veniunt. §. nõ solum. Glos. querit si solus fundus sit in peculio an poterit vendicari ⁊ dicit ꝙ nõ inspecta magis aptitudine ⁊ natura q̃ qualitate casus emergentis. Contra qđ oppo. ⁊ soluit dicendo ꝙ in argumentis est fallacia accidentis qđ est qñ mutatur qd in quale vt dixi de ista fallacia in alphabeto dictione fallacia: talis fallacia fit cum dicit solus fundus inestimatus est in dotẽ sed dos ip̃o iure minuitur p necessarias expẽsas: ergo ⁊ fundus qđ est falsuꝫ, vt. j. de impẽ. in reb⁹ dotalib⁹ fac. d. l. qđ dicit ⁊ ibi no. Ja. tñ de ra. dicit ꝙ in pꝛimo argumẽto qđ facit hic gloss. nõ est fallacia immo minoꝛ ppositio falsa est dũ dicit sed fundus est peculiũ. nã si non esset nisi vnus homo in mũdo puta socrates. ista esset falsa ppositio socrates est species sic ⁊ quando non est in peculio nisi vnus fundus ista est falsa ppositio simpliciter fundus est peculiũ. Alius silogismus quẽ facit glo. ex veris ppositionibus concludit est eñ verum fundus vendicatur sed fundus nõ est peculium ergo peculium non vendicatur. Jaco.

1 ☞ Res a duobus vẽdicata dat pꝛimo vincẽti cautiõe p̃stita.

1 **Is a quo fundus.** † Si duo agũt de fundo ⁊ vterq̃ reali loquitur hec lex. Si contendit vnus reali de seruo alter noxali loquitur. l. sequens. aut plures agunt noxali ⁊ loquitur. j. de noxali. l. si qs a multis. Et per hanc. l. tenet Archi. xvj. q. j. c. si monachus. ꝙ si duo agant de eadẽ pꝛebenda ⁊ vnus pꝛimo perueniat ad sñiam ꝙ tenet pꝛestare cautionem de qua hic dicit. ⁊ idẽ tenet Inno. extra de clandestina despon. c. cũ inhibitio. in vlti. glo. Et vide etiã qđ no. per eundem Arch. xj. q. j. c. vltimo. Itẽ Ja. de ra. repꝛobat glo. pꝛimã in fi. que dicit qđ si possessoꝛ restituisset pꝛimo qui obtinuit per sñiam qđ absolueret a secundo hoc enim falsum est quia in dolo fuisset restituẽdo sine cautione de qua hic dicit, vt. j. ad leg. falc. l. dolo. non ob. j. l. pꝛoxi. quã gl. p se allegat qꝛ alio casu loquit vt ibi patet. ⁊. s. dixi et ibi nota. ⁊ sic dꝫ intelligi supꝛa de petitione hereditatis. l. pen. Andr. tenet opi. glo. ⁊ dicit qđ possessoꝛ excusatus est qui restituit pꝛimo scđm mandatũ iud. j. de aqua plu. arcen. l. quãq̃. ⁊. s. de mino. l. ait pꝛetoꝛ. §. permittitur. qđ posset esse verum si iudex pꝛecepisset quod restitueret sine cautione sed vbi simpliciter credo opi. Jaco. verioꝛẽ. Et de ista materia vide quod not. p Inn. extra de re iudi. c. cũ super controuersia. de rescrip. c. mandatuꝫ. ⁊ de concessio. pꝛeben. qꝛ cunctis scđa columna. ⁊. j. deposi. l. j. §. apud iul. in glo. sed pone petij fundum a te rei vend. lite contest. eũ alienasti. deinde lata est sñia cõtra te, nunqd mandari poterit executioni contra illũ cui alienasti: videt qđ sic arg. huius. l. ⁊ bene. de admi. tuto. l. chyrographis. §. fina. vbi de hoc dixi.

a **Is a quo[a] seruus.** Uide qđ dixi. s. l. pxi. ⁊. j. de dãno infecto. l. inter quos. §. j.

a ¶ Is a q. Ad de istã. l. eẽ declaratã p Innocẽ. in. c. veniens. ij. de testi. Bar. in. l. a diuo pio. §. si sup. de re iudica. Alex. in. l. a sñia. j. de ap. Bart. hic.

1 ☞ Habitans in aliena domo domini voluntate, an domini faciat ea que ibi edificat.

Habitatoꝛ. † Ea que sunt vnita domo lꝫ domo cedant tamen separata redeunt ad pꝛioꝛem domum. h. d. ⁊ vide. s. e. l. in rem actio. §. item quecunq̃. ⁊. §. tignum. ⁊ non ob. de vsu fruc. l. sed ⁊ si quid. in pꝛinc. vt ibi nota.

1 ☞ Delictum nec delicti pena nõ cadit in infante vel furioso.

1 **Quod infans.** In infante vel furioso non cadit delictum † nec delicti pena, hoc dicit.

1 ☞ Adiectũ rei locate an dño cedat an ad locatoꝛeꝫ reuertat.
Facere ⁊ reficere differunt.

1 **Mutius.** † Al's Licinius. distingue aut res adiuncte sunt reducibiles ad pꝛimam materiam aut nõ. si non vt qꝛ ex arboꝛibus meis fecisti axides tũc cedũt superedificanti bona fide non distincto inter facere ⁊ efficere. ⁊ sic põt loqui pꝛim⁹ casus huius. l. Si vero sunt reducibiles ad pꝛimam materiã vt qꝛ de axibus tuis feci nauẽ: tunc aut facio nauem de nouo vel totã reficio ⁊ non cedit mihi superedificanti. ⁊ sic põt loqui secund⁹ casus huius. l. Si aũt p parte reficio: tũc cedit mihi superedificãti. ⁊ ita etiã põt intelligi pꝛimus casus huius. l. ¶ Ratio differentie inter hos duos vltimos casus est qꝛ qñ nauis de nouo fit vel tota reficit aliene asseres non possunt cedere alicui toto cũ eo tpe quo imponũtur nullum sit ibi totũ: ⁊ ideo vẽdicari possunt vt in scđo casu hui⁹ l. sed qñ pars reficitur tunc asseres que imponuntur inueniunt quoddam totum cui cedunt velut pars. ⁊ ideo cedũt superedificanti ⁊ sic loquitur pꝛimus casus huius. l. ⁊ sol. ex eo qđ no. s. eo. l. in rem. §. si quis rei sue. Jaco. but.

1 ☞ Malefidei possessoꝛ tenetur de fructibus percipiẽdis ⁊ de obuentionibus que veniunt ob rem.
2 Malefidei possessoꝛ si fenerauit an teneatur ad vsuras.
3 Dominium per locationem nauis transferri non dicitur.
4 Possessoꝛ condemnatus in fructibus intelligitur de fructibus quos actoꝛ percipere potuisset.

1 **Si nauis.** Malefidei possessoꝛ † tenet de fructibus percipiendis ⁊ de obuẽtionibus q̃ veniũt ob rẽ nõ ex re. de vsuris nequaq̃ tenet. h. d. Et vide qđ de ista materia plene dixi. s. e. l. fruct⁹ non modo. ⁊ gl. hic dicit ꝙ erat malefidei possessoꝛ sine titulo. Jaco. de ra. tꝫ idẽ si cũ titulo. no. ⁊ dixi. d. l. fructus. ¶ Itẽ gl. exponit heres. s. putatiuus. Ry. dicit ꝙ loquitur de vero herede in quo p̃sumitur iusta ignoꝛãtia vt. j. de regu. iur. q in alteri⁹. nã si sciret pecuniã alienã ⁊ esset in moꝛa restituendi teneret ad vsuras ex tpe moꝛe, vt. j. de vsur. l. moꝛa. sed hoc non videt. nã verum est ꝙ vsure veniunt ex moꝛa ⁊ ꝯctib⁹ bonefidei, vt ea. l. moꝛa. §. in bonefidei. sed rei ven. non est bonefidei sed stricti iuris, vt instit. de act. §. actionũ. ergo in ea nõ veniunt vsure ex moꝛa, vt. C. de condic. indebi. l. j. in fi. ⁊ de cõdi. ob turpẽ cãm. l. quoties. de hoc dic vt dicet. j. si certum peta. l. vinũ. Querit gl. qd si malefidei pos-
2 sessoꝛ † fenerauit an teneat ad vsuras. ⁊ tenet ꝙ non. j. p soc. l. si vnus. §. si vnus. ⁊ ad trebel. l. postulante. Ja. de ra. tenet ꝯrium ⁊ allegat. j. de pign. act. l. quãuis. in fi. ⁊. l. seq. ⁊ hic a ꝯtrario sensu dũ dicit nõ attingit quasi secus si attigisset. ⁊ hec foꝛte opin. vera est iure isto quo vsure erãt pmisse. sed cũ hodie sint phibite ⁊ recipiẽs teneat restituere ꝯdic. indebi. foꝛte verioꝛ esset opi. glo. ⁊ ad hoc bñ facit de tutoꝛe fenerante pecuniã pupilli an te-

neatur sibi dare vsuras perceptas.C.de admin.tut.auk.nouissima.vbi de hoc not.ꝛ dixi.Sed que est rō diuersitatis inter nauē ꝛ pecuniā:dic q2 possessoꝛ nauis pōt ꝛ tenet locare sine suo periculo qd nō sic est in pecunia.nā vsura pecunie nō est in fructu.vt.j.de verb.sig.l.vsura pecunie.Itē p locationē nauis non
3 transfert dñium†vt.j.locati.l.non solet.sed in pecunia mutuo data trāsfertur dñiū:ꝛ ideo locare nauē tenet sed non pecuniā fenerare.Itē dicit glo.ꝙ nō videt pcedere qd hic dicit q2 si est malefidei per ꝯsequēs est fur:ꝛ fur tenet de omni periculo.j.de cōdi.furti.l.vltima.so.vt gl.ꝛ adde fm Jac.de ra.ꝙ non sequit est malefidei possessoꝛ ergo est fur.nā pōt esse malefidei ꝛ nō cōtrectauit rē ꝛ furtū nō est sine ꝯtrectatione.vt.j.de fur.l.in furādo.¶ In glos.§.ciuili circa mediū.ꝛ sic no.ꝙ nō est in dolo vel culpa qui vtitur re ad eū vsum ad quē est destinata in eadē glo. ibi si facit dolo.idem si culpa.vt.C.eo.l.certum.Ryc.

a ¶ Generalr. Adde ad hūc §.Bal.in.l.j.C.de fide instr.libro.x.

a 4 **Generaliter** a†Ex isto.§.cōiter tenēt gloss.ꝙ vbi possessoꝛ tenet de fructib9 percipiendis ꝙ intelligendum est nō de his quos ipse possessoꝛ percipere potuit,sed de illis quos actoꝛ percipere potuisset si res sibi restituta foret.Contrarium tenet Cy.ꝛ vltramontani per.l.domum.C.eo.ꝛ plene dixi.s.eo.l.fructus non modo.versi.sed quero non dictū sit.s.ibi videas.sed si possessoꝛ percipere potuit nōne ꝛ dominus ꝛ econtra dic ꝙ non est verum quia si vnus est diligentioꝛ altero plus percipere potuisset diligentioꝛ.Jaco.

1 ¶ Desinens possidere culpa in rei vendi.condemnatus habet actionem in qua vincit contra extraneum ꝛ contra dñm.
2 Res an possit aduocari ab eo qui soluit estimationem restituta sibi estimatione.

1 **Si culpa.** †Desinēs possidere culpa in rei vend.condēnatus hꝫ actionē in qua vincit cōtra extraneū ꝛ cōtra dñm.h.d.ꝛ subaudi in fi.ꝛ rē retinere.Et vide qd no.C.de iure fis.l.iiij.lib.x.Et vide qd not.ꝛ dixi.s.e.l.ex diuerso.§.fi.ꝛ p Dy.extra de reg.iur.c.p possessoꝛe.li.vj.Et diuide in duas partes.in pria ponit dictū vsqꝫ ibi cū tñ.Ibi ampliatio dicti vsqꝫ in fi.Et ad euidentiā dic ꝙ quidā possidēt ꝛ de his nō loquit hec.l.quidā dolo desierūt possidere nec de his loquit.quidā culpa ꝛ de his loquit hic.¶ Quere ad declaratione textus qua actiōe isti ꝯsulatur.dic ꝙ actiōe ex empto cōtra dñm qui dñs cōuentus cedet act.in rē ꝛ anteꝙ cedat pōt estimationē quā recepit offerre post cessionē.ꝛ iste ex actione sibi cessa aget ꝯ quēlibet possessorē ꝛ hꝫ scdm primā lecturā.Alij dicunt ꝙ videoꝛ nomē emisse ꝛ habeo vtilē cōtra quēlibet sine cessione.sꝫ peto fieri cessionē vt habeaz directā ꝛ hec est cōis.Alij dicūt qd habeo publicianā.Alij qd res erat p̄sens ꝛ efficioꝛ dñs soluendo estimationem q2 videoꝛ emere.Quere an hic sit vēditio an trāsactio.dic vt.s.e.l.eius rei.vbi de hoc ꝛ.l.seq.in ꝯtrium vr̄ qd sit emptio.vt.j.rarū amo.l.si pter res.puto qd sit vera emptio cū soluatur pretiū rei vel qñ possidebat ꝛ poterat ei auferri manu militari.vnde petitoꝛ q2 nō facit auferri dñ pōt sed recipit estimationem vēdere vr̄ dum sponte possessoꝛi dimittit estimatiōe recepta.Itē quero an caueri debeat de euictiōe isti qui estimationē soluit.circa qd dic aut petitoꝛ hꝫ cām a possessoꝛe ꝛ dꝫ ei petitoꝛ de euictione cauere,vt.j.de re iudic.l.in depositi.ꝛ de donatione inter virū ꝛ vxo.l.si donate.Si non hꝫ causam a petitoꝛe nō debet sibi caueri si est in dolo,vt.s.eod.l.ex diuerso.§.petitoꝛ.si est in culpa sic vt hic. ¶ Sed licet non caueatur.s.de euict.qñ est in dolo,an habeat regressum de euict.glos.ꝛ Dy.ꝙ sic vt dixi.d.§.petitoꝛ.sed Jac.de ra.ꝛ bu.tenent ꝯtrium:q2 si esset verum ꝙ deberet euictio in futurum deberet prestari cautio de p̄senti ex regula.l.in omnibus.s.de iudic.cuius ꝯtrium dicit.l.ista.vnde dicit ipse Jacob.but.aut res est in presentia ita quod auferri poterat possessoꝛi manu militari:tūc petitoꝛ recipiendo estimationē vēdere videtur ꝛ ideo de euictione tenet.sed si res non est in p̄sentia q2 possessoꝛ dolo desijt possidere tunc petitoꝛ recipit estimationē inuitus:q2 rem habere non pōt ꝛ videtur quedā transactio:et ideo nō est cauendum de euictiōe nec p̄statur euictio,vt.C.de transactio.l.si pro fundo.¶ Itē quero an debeat cedi actio soluenti estimationē.Dy.dicto.c.p possessoꝛe.dicit ꝙ si res est presens cuius soluit estimatio nō debet cedi actio q2 soluens estimationem efficitur dñs.Aut res non est presens ꝛ tūc aut dolo desijt possidere ꝛ nō ceditur.aut culpa:ꝛ tunc sic.vel dic latius:aut res est presens ꝛ istud mēbrum non mutatur.aut non est presens vel de primo possidebat tñ eam possessoꝛ lꝫ in absentia tunc cū dominus posset tūc sibi auferri facere manu militari.Si hoc non fecit vendere videtur vt dictū est.Si aūt res est absens nec possessoꝛ eā possidet tūc aut dolo desijt possidere ꝛ non fit ei cessio,vt.j.eo.l.is qui dolo.ꝛ vide qd ibi not.nisi habeat ca[illegible] a petitoꝛe,vt.d.l.in depositi.de re iudi.aut culpa ꝛ fit cessio,vt hic.
2 ¶ †Itē quero an res possit aduocari ab eo qui soluit estimationem restituta sibi estimatione.dic aut soluit estimationē dum res erat p̄sens ꝛ efficitur dñs ꝛ non pōt ab eo aduocari.aut nō erat presens:ꝛ tūc aut possessio peruenit ad soluentem anteꝙ ad dñm ꝛ tunc etiā non pōt ei auferri nisi pter dolū suum vt hic. aut possessio primo redijt ad dominū:ꝛ tunc aut dñs iam cesserat actionem soluenti:ꝛ tūc retinere dñs non pōt etiam si paratus sit restituere estimationē.aut non erat cessa actio ꝛ pōt retinere reddita estimatione ei qui soluit fm Dy.d.c.pro possessoꝛe.Jac.but.facit differentiā agatur reali vel personali.Si reali tunc si possessoꝛ condēnatus soluit estimationem pcedit distinctio Dy.saluo qd in vltimo casu qñ actio non est cessa idē dicit ac si esset cessa cum habeat sine cessione vltime actionis et ideo dñs rem retinere nō poterit.Si agitur personali ex contractu vt cōmodati tūc possessoꝛ conuentus non soluit estimationem rei sed culpe.Si ergo res peruenit ad dñm cuius erit electio.quidā ꝙ dñi:q2 alternatiue tenetur:sꝫ illud esset verū in alternatiua rerū sed hic est alternatiua actionū:nam possessoꝛ hꝫ cōtrarium cōmodati per quā petit alternatiue rem vel estimationem quā soluit ꝛ habet cōdi.sine causa ad estimationē quasi causa sit reducta ad nō cām,vt.j.de cōdi.sine causa.l.ij.cū ergo actoꝛ habeat elect.in actionibus per consequens ꝛ in rebus ꝛ q2 hoc est cōtra naturā alternatiuarū vt in rebus actoꝛ habeat electionem:idcirco dicit fm domi.Mar.syl.qd quacūqꝫ actione reus conueniatur habeat electionem soluendi quod velit vsqꝫ ad litis contesta.non post vt.j.de eo quod cert.lo.dari opoꝛteat.l.ij.§.sceuola.¶ Item quero quare petit sibi actionē cedi cum habeat vtilem sine cessione.respondeo:q2 expedit quādoqꝫ vtrāqꝫ habere directam ꝛ vtilem,vt.j.de sol.l.si duo.Jaco.but. ¶ In glo.prima ibi.l.in depositi.que est contra non est contra ad casum huius.l.sed ad id qd dixit gl.quod qñ fraude desijt possidere tūc secus,vt.j.eod.l.is qui dolo.nā videtur idem ꝛ si dolo vt dicta.l.in depositi.ꝛ ad hoc est cōtra.sed solu.vt hic ꝛ ibi not.et s.eo.l.hec si res.Ryc. ¶ In gloss.vltima in fi.Jacob.de ra.reprobat hāc glo.ꝛ exponit ne facile.i.nunꝙ.sic exponitur ecōtra impossibile.i.difficile.j.de his qui deiece.vel effu.l.ij.ꝛ approbat glos.que est.j.de conditione sine causa.l.ij.in vltima glo.licet cōtraria glos.videatur.j.commo.l.in commodato.§.fi.

1 ¶ In fructibus non habentur que sunt in vsu.

1 **Cum in rem.** †Quatuoꝛ habet lecturas media vera litera videt sibi contraria qd rerū que nō sunt fructui reddantur fructus.dicit Jaco.de ra.ꝙ hic impropꝛie accipitur fructus.i.vtilitas:q2 eis vtimur.fructus enim sunt propꝛie qui nascunt ex re,vt ex fundo.vasa aūt argentea equi ꝛ vestes non sunt propꝛie fructus sed vsus.sed cōtra hoc videtur expresse ꝙ fructus percipiantur ex eis,vt.j.de vsuris.l.videamus.versicu.pꝛeterea.q2 locari possunt vt ibi ꝛ ideo dic vt glos.quod loquit in simplici vsuario qui non habebat vsumfruc.

1 ¶ Emptoꝛ bonefidei nō restituit rem emptam nisi ei restituatur omne quod abest ei ratione rei empte habita compensatione fructuum cum vsuris.
2 Usura potest dici noua ꝛ antiqua ꝛ quare.
3 Tempus quando dicatur medium ꝛ quare.
4 Uerba enunciatiua per modum cause pꝛolata dispositionem inducunt.
5 Pater concedens filie iocalia extra dotem an videat donare.

1 **Emptoꝛ predium.** Habet tres lecturas.vltima pa.†Nō restituit fundū bonefidei emptoꝛ nisi ei restituat omne qd ei abest ratione fundi habita tamē cōpensatione fructuum cum vsuris.h.d.¶ Oppo.quod bone fidei possessoꝛ fructus lucretur,vt.j.fin.regū.l.iiij.§.si post litez.sol.hic speciale quia vsuras recipit.Quid de perceptis post litis contesta.dic ꝙ restituit nec lucratur aliquo casu vt in glos. ¶ Oppo.ꝙ cū emptoꝛ sit factus dominus non possit rei vend.conueniri.sol.vt glo.in vltima sol.qd hic emit a non domino ꝛ non creditoꝛe.¶ Itē opp.ꝙ non habeat retētionem,vt.C.eo.l.mater.ꝛ de furt.l.inciuile.sol.non retinet rōne pretij vt ibi sed rōne crediti soluti creditoꝛi vt hic q2 in hoc gessit vtiliter nego-
2 tium domini.¶ Quere que dicatur ista noua vsura† et que antiqua.et dic vt gloss.¶ Quere ex qua pecunia currat vsura.et
3 dic vt glos.¶ Item quere qd sit medium tempus.†ꝛ dic vt glo. ¶ Quere quare non veniunt vsure totius si mecū sit facta tota solo.et responde vt glo.Et facit ad questionē an fideiussoꝛ soluens vsuras repetat a principali.de quo dixi.C.de dolo.l.j.et de summa

de sum.tri.l.j. ¶ Ultimo quere quid si pendente conditione legati heres alienet. ꝛ dic vt glo. Jaco.but. ¶ In glos. prima ibi non venerunt. primam tenet glo. C. credito. ven. pigno. impe. nõ posse.l.j. Tertia cõiter approbatur quã determina per. l. si cum militaribus. C. de restit. milit. ¶ In glos. j. illud ibi magis dubitabatur. immo dic ꝙ fructus post litis contesta. percepti pleno iure pertinent ad verum dñm ꝛ ideo ꝯpensantur nõ solũ in vsuris nouis sed etiam antiquis ꝛ etiã in sorte, vt. s. eo. l. si homo Jac.but. ¶ Ibi nõ erãt allega. l. mulier. §. si heres. j. ad trebel. ¶ In fi. allega. l. vlti. §. finautẽ. C. cõia de lega. sed hic dominus poterat fructus vendicare, vnde non obst. Ray.

4 **Ancilla.** †Causa oneri adiecta in onere disponit. vel sic ratio legãdi minuit legatũ. j. de le. ij. cum pater. §. dulcissimis. ratio legandi auget legatũ. j. de vsuris. l. in fideicõmissi. §. cũ pollidius. ratio legãdi cõstituit legatũ vt hic. nec mirũ: qꝛ ꝛ alis ratio cõstituit institutionem heredis, vt. j. de here. insti. l. si. ꝛ. s. de inoffic. testamẽ. l. mater. ꝛ. C. de inofficio. testamento. l. mater. Et qd dicit litera in dotẽ data non est qꝛ si in dotem data foret etiã filia exheredata eam haberet, vt. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. videamus. ¶ Oppo. de. l. titia. §. Caius. de lega. ij. qui allegaẽ in glo. Sol. qꝛ ius excipiendi consequiẽ vt hic. Sed non ius agẽdi vt in contrario. do. Rich. tenebat ꝙ etiam ius agẽdi sibi cõpeteret si non possideret ꝛ ideo poniẽ in hoc titulo vt detur rei ven. ꝛ ad hoc. j. de fals. ca. adiect. l. j. Et aduerte qꝛ glos. videẽ sentire ꝙ hic testator expressit ꝙ ideo filiã exheredabat qꝛ ei legauerat dotẽ ꝛ peculiũ. ꝛ hoc indicant illa verba ꝛ ea ratione reddita domi. Rich. tenebat ꝙ hic non expressesat sed ex coniectura volũtatis testatoris in dubio hic colligitur. Jaco. de ra. sequitur glos. ꝛ in hoc etiam ꝙ habeat exceptionez ꝛ non actionẽ ꝛ allegat de lega. ij. l. codicil. Item querit questionem quam dicit fuisse de facto parrhisijs quidam cum esset in mortis articulo fuit interrogatus cũ nihil disponeret de rebus suis: domine quid erit de rebus vestris, nunquid habebit eas vxor vestra? ꝛ ipse respõdet. sic vel quis deberet habere nisi ipsa. nunquid per hoc videatur legasse vxori? videtur qd nõ. j. de manumis. testa. l. titia. vbi loquitur de libertate. ꝛ dicitur serue non sis liber nisi sic facias dato qd faciat non erit liber. dicit determinatum fuisse contrarium per. l. j. §. si quis ita. j. de verb. obli. vbi si interrogo te dabis mihi. x. ꝛ tu dicas cur nõ? tenet stipulatio. faciunt etiam predicta si eps dicat clerico noueris te excõicatũ. an per hoc sit excõmunicatus. ꝛ videtur qd non sicut sententia declaratoria super dominio non facit quẽ dñm, vt. s. eo. l. ex diuerso. §. vbi autẽ. vide extra de voto. c. licet. cum ibi notatis ꝛ de immu. eccle. c. non minus per Inno. ¶ Item facit iste. §. ꝙ si pa-
5 ter† cõcedit filie iocalia extra dotem quod nõ videatur donare quod est falsum, vt. j. de donatio. l. donationes. §. species.

Non ideo. In glos. in fi. Sol. vt ibi dicit Jacob. de bel. sed iudicio meo non est contra sed concord.

a **Tutore pupilli.** Casus est satis clarus ex glos.

1 ¶ Officium iudicis qualiter sit in rei vendicatione exercendum vel impetrandum.
In rei vendicatione quandoqꝫ vti licet manu militari: quandoqꝫ iuramento in litem: quandoqꝫ actione ad interesse ꝛc. diuersis respectibus.
2 Libellus qualiter sit in rei vendicatione concipiendus: ꝛ quomodo sententia pferri ꝛ quomodo executio sententie fieri.
3 Manus militaris an locum habeat in causis priuatorum.
4 Actor an possit propria authoritate apprehẽdere rem quam reus condemnatus est restituere ipso reo inuito.
5 Auxilium manus militaris an locum habeat in arbitrijs.
6 Auxilium manus militaris an locum habeat in omni actiõe.

1 **Qui restituere.** Utilis lex ꝛ sepe allegatur. ¶ †Et breuiter dicit quod contra non restituentem manus militaris exercetur. Contra eum qui dolo desijt possid[ere] in litem iuratur. Contra eum qui culpa agitur ad interesse vel verã rei estimationem. Et tractat hec. l. de officio iudicis in executione facienda in hac actione. Et non obst. s. si quis ius dicẽ. non obtem. l. j. in fi. vt ibi not. ꝛ diuide qꝛ in prima dictum. in secũda illud extẽdit scda ibi hec snia. prima subdiuiditur. in tres partes que per se patẽt quas singulariter declaremus. circa primã partem dic ꝙ contra possidentem qui iussus est per iudicẽ restituere si non restituit dantur quatuor remedia primum ꝙ auferatur ab eo res manu militari quod nõ recolo alibi ita clare ꝛ propter hoc sepe allegaẽ. l. ista. ꝛ vide Archi. extra de offic. delega. c. j. lib. vj. in glos. que incipit preterꝙ. vbi dicit nõ esse opus noua citatione. ¶ Secundum est ꝙ iuratur contra eum in litẽ. tertiũ est qd condẽnatur ad interesse si excedit veram estimationem et si non excedit in vera estimatione. ¶ Sed an ista quatuor remedia simul dentur? dic quod nõ: immo actor eliget. qd vult: alias sequeretur absurduz qꝛ quater exigeretur idem debitum quod bonafides non patitur, vt. j. de reg. iur. l. bonafides. Et quod dicit litera iussus, exponit gloss. j. per sniam. nam non refert dicat iudex in snia condemno vel iubeo vel equipollens, vt. j. de re iudic. l. in summa. idẽ puto ꝛ si post sniam iuberet restitui exequendo sniam, vt. j. de re iudic. l. a diuo pio. ¶ Et ex pñ. huius. l. col-
2 ligunt docto. quõ debeat formari libellus† in rei ven. ꝛ quõ sententia, ꝛ quõ fiat executio. videtur enim ꝙ debeat libellus formari hoc modo: ago cõtra te ꝛ peto vt rem talem quã possides mihi restituas quã dico meam esse vel ad me pertinere iure dominij vel quasi. Rofre. ita format libellum hoc eo. titu. Andr. tamen ꝛ quidã alij hunc libellũ reprobant, nam restitutio non fit iure actiõis sed iudicis officio vt hac. l. ꝛ no. in gl. ꝛ per Dy. insti. de acti. §. j. item snia debet esse cõformis libello, vt. j. cõi di. l. vt fundus. sed in snia rei ven. debet dñium declarari, vt. s. eo. l. ex diuerso. §. j. in libello aũt predicto hoc nõ petitur sed rei restitutio sola: ergo libellus male conceptus est. vnde dicunt qd ita concipi debet: qꝛ sum dñs talis rei peto rei ven. me eiusdem dñm declarari et mero officio rem ipsam mihi restitui. nã sicut dictum est restitutio fit mero officio non iure actionis. Jac. bu. dicit ꝛ verum est ꝙ mos iudiciorũ admittit talem libellũ: ꝛ dicit ꝙ iure actionis petitur fieri restitutio. ꝛ pro hoc. s. e. l. j. ꝛ. l. ex diuerso. §. vbi autem. vbi de hoc tetigi. verbũ enim petitionis, ad realẽ aptatur, vt. j. de acti. ꝛ oblig. l. actio in personã. ꝛ predicta declaratio dñij venit tacite ex eo ꝙ asserit dñm licet bene deberet fieri expresse, et ꝙ libellus sit sufficiens probaẽ tali argumẽto sicut se hꝫ obligatio ad psonalẽ ita se hꝫ dñium ad realẽ probatur. j. de excep. rei iudic. l. si mater. §. eadem. ꝛ. l. ꝛ an eadem. §. actiones. sed in psonali petitur condẽnatio iure actiõis: ergo ꝛ in rei vend. restitutio lꝫ si reus nõ restituat succedat officiũ iudicis cuius officio auferẽ res manu militari vt hic dicẽ. Sed an istud officiũ de quo hic loquiẽ est merũ vel mercenariũ. videtur ꝙ merum quia põt per aliũ fieri executio. docto. cõmuniter tenent ꝙ est mercenariũ ꝛ dicunt ꝙ ante litis contest. deseruit sed non valde, vt. j. de interrog. act. l. qui seruum. post litis contesta. deseruit valde vt. j. de edil. edi. l. ediles. §. item sciendum. item deseruit post sniam in executione, vt hic Jac. but. Itẽ impugnãt predictuz libellum alia rõne. nam ille qui petit restitui agit ad factũ ꝛ qui agit ad factũ dicit illum cõtra quẽ agit sibi obligatum sed qui tenetur rei ven. nullo modo est obligatus, vt insti. de act. §. j. ergo libellus male cõceptus est. Sed ad hoc rñde vt ibi not. in glo. ꝛ per Dy. quia verũ est ꝙ non est obligatus personaliter sed bene obligat⁹ est ad rei restitutionem quia possidet ꝛ habet facultatẽ restituendi, vt. s. eo. l. officium. in fi. ꝛ. C. de ali. iudi. mu. cau. l. j. Sed cõtra hoc adhuc instatur sic: actio de peculio assimilatur rei ven. s. eo. l. officiũ. ꝛ. j. cõi diui. l. sed post ꝙ socius quia cõtra quẽlibet possessorem datur, vt. j. de pecul. l. finaũt. §. j. ꝛ. l. quesitũ. sed id quod debetur actione de peculio venit in cõstitutione, vt. j. de cõstit. pecu. l. j. ꝛ constitui non põt nisi sit debitum, vt eadẽ. l. j. §. an debitũ. ergo patet ꝙ ibi est obligatio ergo ꝛ in rei ven. Item vbi non est obligatio non põt accedere fideiussor vt. j. de fideiusso. l. fideiussor obligari. sꝫ actioni de peculio accedit fideiussor, vt. j. ad macedo. l. creditorẽ. ergo et in rei ven. est obligatio cum sit ei similis vt dictum est. sed predictis argu. sic põt responderi qꝛ actio de peculio quandoqꝫ accedit personali actioni quandoqꝫ reali. cum accedit psonali vera sunt que dicta sunt ꝙ ei accedit fideiussor ꝛ põt ꝯstitui ꝛ in hoc nõ est similis rei ven. sed inquantũ accedit reali obligationi et tunc nec fideiussor accedit nec põt in cõstitutum deduci: ꝛ tunc est similis rei ven. ꝛ sic remanet vera dicta gloss. que est instit. de act. §. j. ¶ Op. ꝙ non statim auferaẽ res manu militari sed deẽ sibi terminus ad restituendũ, vt insti. de offic. iudi. §. j. sed dic qd habebat hic rem, ꝛ statim poterat restituere. habet tamẽ spatiũ x. dierũ ad appellandũ intra quod non põt fieri executio, vt. C. de ap. authẽ. hodie. vel dic ꝙ lapsus erat termin⁹ datus ad re-
3 stituendũ. ¶ Item op. ꝙ manus† militaris locum non habeat in causis priuatorum, vt. C. de offic. iudi. mili. l. j. gl. que incipit imo manus. soluit multis modis. Jac. bu. placet secũda so. que est ibi vel illud locũ habet. vnde dic ꝙ iudex primo mittet executores suos ꝛ si illis reus rem nõ restituat mittat baroarios ꝛ si adeo potẽs esset reus ꝙ nõ possent ei rem auferre: tunc impetretur militia contra eum tanꝙ contra rebellẽ ꝛ contumacem. ꝛ sic recte facit ecclesia qꝛ primo vtitur remedijs ecclesiasticis. ꝛ quando illa non sufficiũt tunc impetrat auxiliũ brachij secularis, vt plene dixi. C. de episco. audi. l. epale. sed ꝛ alie solutiones glo. satis sunt tolerabiles. ¶ Op. ꝙ non habet locũ manꝰ

militaris q2 qui tenetur restituere tenet ad factũ,vt.j.de verb. oblig.l.vbi aũt.§.qui id q8.vnde liberari debet prestãdo inter esse,vt.j.de re iudi.l.si quis ab alio.z de ver.obli.l.quoties quis sisti.sol.vt in gl.magna z tene sol.Joan.z an si quis precise cõpellatur ad factum no.z dixi de operis no.nnucia.l.stipul.§.sine.z.j.de acti.empti.l.j.z de verbo.obliga.l.stipulationes nõ di uiduntur.§.celsus.Item oppo.quod iudex ex quo pronunciauit rem restituendam functus sit officio suo,vt.j.de re iudica.l. iudex.ergo amplius non põt iubere rem auferri manu militari. sed dic quod hic iudex functus est officio suo quo ad cognoscẽdum z pronunciandum sed non quo ad exequendum iudicata, vt.j.de re iudica.l.a diuo pio.Item oppo.quod non fit res auferenda manu militari sed iurandum sit in litem,vt.C.eodem.l. a possidentibus.vbi de hoc soluevt ibi not.quia ibi non habebat rem:z ideo sibi auferri non poterat z ideo iuratur in litem. ¶ Item oppo.ad verba illa que sunt in textu z fructuum dum taxat.z sol.vt in gloss.non alterius rei. Item oppo.ad idem cũ finitum sit iudic.officiũ super re principali non duret super fructibus nec aliis accessoriis,vt.C.deposi.l.iiij.respon.aliud est in vsuris de quibus loquitur dicta.l.que sunt accessiones ciuiles et odiose z aliud in fructibus in quibus durat officium,vt.s. eodem.l.si nauis.vel dic clarius quod adhuc nõ est finitum officium super re principali cum res nondum sit restituta: et ideo auferenda est manu militari cum fructibus z ideo est q2 executio in qua durat iudicis ordinarij officiũ,vt dicta.l.a diuo pio.

4 j.de re iudic.¶ Sed circa istã primã partẽ quero an actor† possit propria authoritate apprehendere rem quam condemnatus est reus restituere ipso reo inuito.dic vt not. per Inno.extra de conces.preben.c.cũ nostris.scda z tertia col.de pig.c.cũ cõtra.z de priuile.cũ olim secunda columna.z vide de prebẽ.c.eum qui. lib.vj.z Archi.e.ti.c.si postq̃.¶ Querit Frãc.acc.an auxilium

5 †manus militaris locũ habeat in arbitro.z videt q̃ non q2 nõ habet tantã potestatẽ sicut iudex.ipse tenet q̃ sic si actũ fuit in cõpromisso,vt.s.de arbit.l.nõ ex oĩbus.ij.responso.z.l.non distinguemus.§.de officio.¶ Modo transeamus ad secundam partem in qua dicit q8 si dolo desijt reus possidere q8 iuratur cõtra eum in litem z sic cessat contra istum primum remediũ.s. q̃ auferatur sibi manu militari q2 cũ rem non habeat non potest sibi auferri,vt.j.de acqr.re.do.l.traditio.z sic remanent cõtra istũ solum tria remedia.s.iuramentũ in litez,condemnatio in interesse vel in vera estimatiõe:z sic aliud petitur z in alio fit cõdẽnatio.sic z als.j.si cer.pet.l.vinũ.vbi de hoc.¶ Opp.ad id q8 dicit q̃ sine vlla taxatione iurabit in litẽ quia videt q̃ taxatio precedere debeat,vt.j.de in litẽ iur.l.videamus.sol.vt glo.et vide etiam q8 not.z dixi.C.de iudi.l.sancim⁹.z authẽ.ibi signata que incipit post iusiurandũ.¶ Transeamus ad tertium casum qñ non põt restituere nec dolo fecit quo minus posset.hoc eñ casu cessant duo prima remedia.s.manus militaris q2 rem nõ habet.itẽ sacramentũ in litem q2 sine dolo desijt possidere et sacramentũ in litem locũ habet solum contra dolosum, vt.j.de in litẽ iur.l.videamus.§.iurare.in fi.sed q2 in culpa est ideo condẽnatur in interesse vel estimatione. In quarto casu qui nõ est hic.s.qñ sine dolo z culpa desijsset possidere tunc in nihilũ tenetur sed absoluẽdus est,vt.s.eo.l.sinaũt.§.j.z.l.is a quo fundus. Quod verum est nisi mora precesserit,precedente enim mora re perempta tenet,vt.s.eo.l.Item si verberatum.§.fin.z.l.seq.sed nunquid hoc casu quãdo mora precessit iurabitur in litẽ:Jac. de raue.q̃ non quia propter dolum iuratur in litem vt predixi. vnde ex quo dolo nõ desijt possidere non iuratur in litẽ.j.de in litem iurando.l.in actionibus.§.plane.ibi enim de iuramento in litem loquit quicquid dicat ibi glo. In secũdo casu huius.l. dicunt quidã locum habere distinctionem.s.de peti.heredi.l.si quid possessor.q2 aut res sunt deperdite. z iuratur in litem.aut nõ z non iuratur.z hanc sequitur Jacob.de ra.licet dicat multos hoc non approbare,sed dicunt indistincte in rei ven.iurari in litem cũ reus dolo desijt possidere q2 hic indistincte hoc dicitur.z quia multe sunt diuersitates inter rei ven.z peti.heredi. Est z alius casus quando quis nõ possidebat z obtulit se liti,z habet locum.l.is quis se obtulit.s.eod.cum ibi notatis.z.l.qui petitorio.¶ Modo transeamus ad vltimã partẽ que est secũda principalis huius.l.z incipit hec sñia z est extensiua huius

6 l.z exponitur multis modis vt in gl.z an auxiliũ†manus militaris locũ habeat in omni actione dic vt no.per Odof.in additionib⁹ summe Azonis hoc eo.tit.z incipit sed nungd.z ista pars est satis difficilis quidã enim intellexunt q̃ iste versi.refe ratur solum ad remedium manus militaris vt habeat locũ in omnibus actionibus z interdictis vbi peto q8 est vel fuit meũ. secus si peto q8 nec est nec fuit meum sicut patet cum peto rem mihi promissam ex causa donatiõis,vt insti.de dona.§.alie.dicit glo.in donatione non põt habere locum sacramentũ in litẽ

a ¶ Dominiũ. Adde Bal.in l.j.in.ij.q8.C. qũ lic.ab empti.di.angel. in repe.l.si qs. §.differẽtia.8 acquir.poss.

cum sit stricti iuris,vt.C.de dona.l.si quis argentum.in quibus non iuratur in litem vt.j.de in litem iurã.l.in actionibus.Alij intelligunt hanc partẽ loqui solum in actionibus arbitrarijs q̃ reprobat gl.q2 nulla interdicta inueniunt arbitraria,et textus loquit de interdictis.Jac.de ra.generaliter intelligit hũc ver.prout sonat q̃ in omni actiõe locum habet remedia huius l.vbi quis dolo desijt possidere z cõdẽnatus est restituere z non restituit.z ad id q8 dicitur de actionibus stricti iuris q̃ in eis nõ iuratur dicit q̃ qñq3 in acti.stricti iuris i litẽ iuratur,vt.d.l. in actionibus.§.planẽ.j.de in litem iur.l3 in actionibus bone fidei z arbitrarijs plenius iuretur q2 etiã quando possessor habet rem z non restituit.dicit etiã q8 in quibusdã interdictis iuratur in litẽ vt interdicto vnde vi.z quod vi aut clam,vt.j.de vi z vi.ar.l.j.§.ex interdicto.z q8 vi aut clam.l.semper.§.hoc interdicto.in fi.¶ Querit glos.an iste due sñie que dantur hic vna de restituenda alia si non restituit de iurando in litem sint diffinitiue.gl.videtur sentire q8 non sed secunda sit executoria prime.z ideo dicit q8 si esset iudex delegatus qui cognosceret in rei vendi.lata prima sñia functus esset officio suo vt.j.de re iudic.l. iudex nec posset eã exequi,vt eo.tit.l.a diuo pio.Jac.de raue.dicit contrarium z dicit q8 secunda nõ est executio prime. z dato quod esset iudex delegatus hoc posset q2 ista esset executio solũ verbalis non facti.ad ar.contraria respondet q8 vbi de natura actionis due feruntur sñie per primam non est functus iudex officio suo z si dicatur q8 due diffinitiue super eadẽ re ferri nõ possunt:dicit quod hic non feruntur super eadem re, sed super alia z alia licet feratur super eadẽ actione.¶ Quid si reus condemnatus rem restituit postea actor cecidit a possessione z peruenit ad reum,qua actione agetur contra eum:dic vt dixi.j.de iureiuran.l.z si possessori.¶ In gloss.hoc z superiori casu in fi. hec glos.vera est si pendente primo iudicio desijsset possidere q2 tunc condemnatio fit super alio q̃ petitum est vt.s.eod.l. si culpa z.l.a quo z.l.eius rei.sed si possidebat tẽpore sñie.prima z secunda sñia fuit super petitis.Franc.¶ In glos.j.restitui.ibi de appel.reci.l.ij.melius facit.C.de appel.reci.l.pen.Nyco.¶ In eadẽ gl.in fi.immo a tali sñia bene põt appellari,vt.C.si sepius in integ.restit.postu.l.j.z.j.de app.l.creditor.§.iussus.

1 ¶ Dolo possidere desinenti non cauetur nec actiones ceduntur,nec publiciana datur.

1 **Is qui dolo.** †Doloso soluenti rei estimationẽ nõ cauet de actionibus cedẽdis nec habet publicianã nisi prius possessione apprehensa.h.d.cum.l.seq.Non ob.s.e.l.nõ solum.vt ibi not.¶ Oppo.glo.de.l.hec si res.s.eo.dicit gl.sol. vt ibi gl.ibi soluit q̃ hic loquitur de alia cautiõe q̃ ibi. hec solutio nõ placet Jac.de ra.quia licet ibi de alia cautione loquatur:tamen nec illa de qua ibi loquitur hic prestatur et ideo dicit q̃.l.contraria loquitur in eo qui possidet licet res non sit psens sed per consequẽtiam nõ vult restituere.hic loquitur de eo qui dolo desijt possidere.z ratio diuersitatis inter hanc z illam hic reddit in.l.seq.ibi ne in potestate zc.q8 esset inconueniens.illud aũt inconueniens cessat in.l.contraria q2 actor si vult põt petere q8 res auferatur reo manu militari q2 habet rem hic non.z ideo si ibi recipit estimationẽ prestat cautionẽ de qua ibi loquitur.non tñ de euictione tenet vt ibi z.s.eod.l.ex diuerso.§.petitor.¶ Item opp.glo.de.l.in depositi.j.de re iudi.sol.vt glos.

Nec quasi. Ibi per rapinam hoc tollit contrarium de.l.si culpa.s.e. Ibi dño hic tollit contrarium de.l.eius rei.s.eo.fm Dyn.in.c.pro possessore.de reg.iur.lib.vj.in.iiij.q.

Quod si possessor. Ibi iurare non vult forte subtili reuerentia tenetur ita q̃ etiam verum iurare non vult.vt.j.de condi.instit.l.que sub conditione. Et q8 dicit glos.est Pla.dixit se non intelligere verba illa mos ei gerendus est nõ credo verum quia ipse Plac.in princ.summe sue posuit hec verba morem mihi geri postulo.zc.

¶ Publiciana competit contra dominum quãdo possessor z petitor habuerunt causam ab eodem.

2 Jura realia facilius acquiruntur et facilius confirmantur q̃ corporalia.

1 **Si a titio.** Publiciana † hic datur contra dominum agendo excipiendo et replicando et confirmato iure datoris confirmatur ius acceptoris non quo ad ius dñi sed publiciane. ¶ Oppo.q̃ publiciana succumbat contra dominum,vt.j.tit. a proxi.l.pe.sol.hic speciale.¶ Itẽ oppo.q̃ si superuenit dñium[a] authori meo q̃ confirmetur mihi dominiũ z non publiciana vt j.de acti.

j.de act.empt.l.si quis alienam.sol.hic tradidit mihi anteꝙ dominiũ sibi superueniret:⁊ ideo mihi solum publiciana roboratur.nõ autem dominiũ acquirit.ibi autez tradidit postꝙ dominium superuenerat ⁊ ideo ibi dominiũ acquiritur. ¶Sed ad hoc op.ꝙ etiam si post traditionẽ dominiũ superueniat authori meo mihi dominiũ queratur,vt.l.proinde.j.si cert.peta.solu.ibi habet fictionem de preterito.vnde dic aut post venditionem ⁊ traditionem mihi factam supuenit authori meo dominiũ tũc aut dominium superueniẽs habet fictionem de preterito ⁊ confirmatur mihi dominium,vt.d.l.proinde.aut non habet fictionem de preterito:⁊ tunc confirmatur solum publiciana que tamen preualet domino vt hic licet regulariter non,vt.d.l.penul.j.titul.proxi.aut post venditionem ante traditionem superuenit dominuz authori meo ⁊ compellitur mihi tradere ⁊ me dominũ facere,vt.d.l.si alienam.j.de actio.empti.Jacob.butri.Jacob.de ra.videtur sentire ꝙ in casu huius.l.non agatur publiciana sed vtili rei vendi.que competit ex superuenienti dñio sicut ⁊ vtilis hypothecaria.j.de pig.act.l.rem alienam.⁊ sic nõ colligeretur hic qđ publiciana detur contra dominum q̃ agit vtili rei vendi.vt dixi que prefertur directe,vt.j.si ager vectig.l.j.quandoqꝫ etiam dominium superueniens confirmat rei vendi.vt.C.de secun.nup.authẽ.sed ⁊ si quis.sed hoc non multum aperte ibi dicitur.vltimo opponit gloss.⁊ non soluit de.l.finautem.j.iudica.solui.

2 †Sed solu.fm Jacob.de belui.ꝙ ibi loquit in personalibus iuribus hic in realibus que facilius acquirũtur ⁊ sic facilius confirmatur,vt.C.per quas personas nobis acquiritur.l.j.vbi de hoc vel dic quod ibi in satisdatione iudicatum solui que extinguitur mutata conditione personarum,vt ibi nota.hic in publiciana quam superueniens dominium non infirmat sed potius confirmat.

1 ☞Conuentus actione reali non cogitur respondere an res sit sua sed bene si possideat ⁊ pro quota.
2 Opponens de possessione an cogat titulum ostendere.

1 In speciali. †Conuent⁹ reali nõ respõdet an res sit sua sed bene respõdet an possideat ⁊ pro quota.hoc dicit text⁹ cũ suppletione gloss.¶Oppo.quod in petitione hereditatis cogitur dicere possideat pro herede vel pro possessore,vt.s.de peti.heredi.l.qui interrogatus.sol.ibi in vniuersali hic in singulari actione.¶Item oppo.ꝙ etiaz in rei vendi.compellatur quis dicere titulum,vt.C.de proba.l.siue

2 possidetis.huius timore dicit pla.†ꝙ cogitur quis allegare titulũ proximum cognatũ qđ reprobat gl.d.l.siue possidetis.Sz tu salua pla.vt ibi dixi.Sed in petitione hereditatis respondebit ne alternatiue se possidere pro herede vel pro possessore:quidam ꝙ sic per.l.cogi.de peti.here.Jac.bu.hic dicit ꝙ de vno tantum tenetur respondere ⁊ non alternatiue.Et dic ꝙ hic preparatoria causa quandoqꝫ longa est quia si possessor allegat titulum negari potest ꝙ titulus non valet quod ille qui dedit titulum nullum ius habebat.⁊ sic traheret ad se totum principale quia si reus iustificat titulum suum actor succumbet.Jaco.bu.Item Jacob.de rauen.tenet ꝙ in publiciana tenetur respondere reus an sit dominus ne actor frustra experiretur,vt.s.eodẽ.l.qui petitorio.

1 ☞De toto quoad totum ⁊ de parte quoad partem idem est iudicium.
2 Argumentum de toto ad partem est validum.
3 Uendicatio incerte partis an admittatur.
4 Sententia debet esse certa ⁊ super certo.
5 In petitione incerte partis hereditatis an possit ferri sententia.

1 Que de tota. †Quia hic agit de toto ⁊ parte vide de toto ⁊ parte aliqua que no.per Archi.de peni.distinc.j.§.porro al's est.c.facili⁹ §.hoc idẽ ⁊ de toto vniuersali ⁊ integrali vide qđ dixi de vsufr.leg.l.j.de vsusca.l.rerũ mixtura ⁊ tetigi etiã.s.eod.in rẽ.§.Item

a quecunqꝫ in fi.Et sepe allegat hec.l.qđ licet arguere[a] de toto ad

2 partem†de quo hic no.in glo.⁊ plenius.j.de vsusca.l.qui scit.et s.de pactis.l.iurisgẽtium.§.adeo.⁊ vide de reg.iur.l.in toto cuz ibi notatis ꝑ omnes.¶Et cõmuniter dicũt doctores istud ar.de toto ad ꝑtem est ꝓbabile non necessariũ,vt no.j.de col.bo.l.j.§.si ex dodrante in vltima gl.vnde dicunt qđ aut eadem ratio est totius ad partem:⁊ tunc ar.procedit vt hic cum concor.aut non est eadem ratio:⁊ tunc ar.nõ procedit,vt.s.de inofficio.testamento.l.papi.al's incipit contra veterani.§.sed nec impuberis.⁊ de euictio.l.mille ex mille.⁊ de hoc dixi in alphabeto dictione ar.versi.totius ad partẽ.⁊ ad hoc facit extra de constitu.c.translato.de rescrip.c.eam te.de reli.do.c.religionum.libr.vj.ad sylla.l.si qs in graui.§.si qs tabulas in brocardis Az.quarta parte rubrica de toto ⁊ parte ꝑ totuz.j.de iureiur.l.ait pretor.scđo.§.eius rei vbi de hoc tetigi ⁊ bene in qõnibus Rofre.liiij.q.⁊ facit.j.de bonis liber.l.qui in seruitute.de leg.j.plane.§.fin.Fallit in indiuiduis,vt.j.de statulib.l.statuliberos.§.si iussus vbi de hoc dixi.⁊ de acquir.re.do.§.illud recte in.l.adeo.

3 Incerte partis. †Ex ista cã admittitur qs ad petitionem incerte partis.hoc dicit.⁊ vide.j.de verb.signi.l.subsignatum.§.fi.⁊ de acquirend.pos.l.locus.¶Opp.gl.ꝙ incerte partis vendicatio non detur ⁊ arguit sic:quicquid vendicatur possidetur.sed incerta pars non possidetur:ergo nõ vendicatur.maior ꝓbatur quia possessio parit act.in rẽ aduersario.C.de ali.iudi.mutandi cã.l.vnica.minor ꝓbatur de acquir.pos.l.iij.§.j.versi.etenim incertam.dicit gloss.ꝙ est fallacia accidẽtis de qua fallacia dixi in alphabeto dictione fallacia.⁊.s.eo.l.vẽdicatio.Jac.de rauen.dicit ꝙ est fallacia figure dictionis quia mutatur quid in quale.cum enim dicitur in maiori ꝓpositione:quicquid vindicat possidetur.ista dictio quid,notat substantiam rei cum in minori ꝓpositione dicitur incertum non possidet incertũ denotat qualitatẽ.⁊ sic mutatur quid in quale.

4 ¶Item op.gl.quia iudex†debet curare ferre certam sñiam vt insti.de acti.§.curare.sed ex quo incerta pars petitur videtur ferri posse incerta sñia cum sñia debeat esse petitioni cõformis.j.cõi di.l.vt fundus.dic ꝙ lz in libello ꝓpter iustam ignorantiam petatur ꝑs incerta tñ in ꝓcessu certificabit ⁊ sic feretur certa sñia.⁊ hanc tenet Rofre.in libello de bono.pos.scđm tabu.vlti.col.ver.sz quid si fuerit.⁊ gloss.j.de.l.j.§.si quis argẽtum versi.sz si purpura qđ verum est fm Jacob.de rauẽ.si certificari põt.sed si nõ potest quia pẽdent cõditiones legatorũ quia testator multa legauit sub cõditionibus que pendent ⁊ sic incertum est quantum sit detrahẽdum de aliis quia si deficiant cõditiones minus esset detrahẽdũ de aliis ꝙ si extarẽt hoc casu quia certificari nõ põt hoc casu admitteret sentẽtia incerta.ipe tamẽ dicit quia ⁊ hoc casu certa erit sñia quia heres cõdemnabitur legatariis quibus pure legatum est ad solida legata soluẽda ⁊ ipsi cauebunt qđ si appareat eos plus recepisse ꝙ lex fal.

5 patiatur ꝙ restituẽt,vt.j.si cui plusꝙ ꝑ.l.falci.l.j.¶†Itẽ op.ad predicta quia in petitiõe hereditatis petit incerta ꝑs,⁊ incerta fertur sñia vt.s.si ꝑs here.pe.l.j.§.fina.Glos.cõcedit oppositionem.sz fm Jac.de rauẽ.idẽ esset in rei vẽdi.in casu illius.l.vnde dicẽdum ꝙ hic erat incertum ꝓpter legẽ fal.ibi ꝓpter illos qui erant in vtero matris.Aduerte tamẽ quia in petitione hereditatis est duplex incertitudo vna rerum petitarum ⁊ tunc satis est incerto modo ꝓnunciari.s.hereditatem ad me ꝑtinere ꝓpter naturam actionis que est vniuersalis.⁊ in hoc differt a rei vendi.Alia est incerte ꝑtis,que petitur ex iusta cã ⁊ in hoc conueniũt petitio hereditatis ⁊ rei vendi.vt.d.l.j.§.fi.⁊ hic.¶Itẽ op.quia semꝑ videtur esse certum quantum detrahi debet ꝓpter falcidiã scilicet quarta ꝑs,vt insti.ad legẽ fal.in ꝑnci.solu.dicit glo.⁊ bene ꝙ non semꝑ detrahitur quarta imo scđm quantitatẽ bonorum q̃ remanẽt heredi vltra legata detrahitur modo plus modo minus sz ideo dicitur de quarta quia plus quarta detrahi non potest sz solum illud qđ deest heredi ad quartam.⁊ ita loquitur dictum ꝑnci.insti.ad legẽ fal.vlterius dicit glo.qđ qñqꝫ est incertum an sit locus legi fal.quandoqꝫ certuz est ꝙ est loc⁹,sz incertũ est quantum sit detrahẽduz.primo casu vt q̃ testator erat obligatus multis creditoribus sub conditione ⁊ quedam legauit pure quedam sub conditione.hic incertum est an sit locus fal.hoc casu heres soluere cogitur legata pura integre recepta cautiõe a legatariis quibus soluit de restituẽdo eo qđ plus recepissent ꝙ lex fal.patiatur.⁊ ita loquitur titu.j.si cui plus ꝙ ꝑ leg.fal.Secundo casu quando certum est locum esse fal.sz dubitatur quantum sit detrahẽdum puta quia testator legauit tres ꝑtes bonorum suorum vltra sed sunt quedam legata conditionalia hoc casu dicit glos.ꝙ heres non cogitur soluere integra legata ⁊ recipere cautionem,vt.j.si cui plusꝙ per.l.falci.l.j.§.cũ dicitur.circa hoc dicit Jacob.de rauen.ꝙ dubium potest esse quantum sit deducendum duobus modis.vno modo est dubiũ ita ꝙ statim põt certificari habita computatione bonorum,⁊ hoc casu verum est quod dicit glo.ꝙ heres non cogitur soluere nec recipere cautionem sed fiet cõputatio ⁊ solueret qđ debet.Secundo modo põt esse dubium ꝓpter cõditiones pendentes,ita ꝙ non potest certificari statim.⁊ hoc casu sicut ⁊ qñ dubiuz est an sit locus fal.tenetur soluere integre ⁊ recipere cautionez,vt.C.ad leg.fal.l.si quis quadringẽtorũ.de incertitudine videt loqui iste.§.⁊ hoc ĩnuit litera ibi q̃ vix apud iudicẽ examinabit ⁊c.q̃ qđ vix sit tñ sit vt.s.de iud.l.vix.posset etiã ĩtelligi de incertitudine que nõ põt certificari ꝓpter pendẽtiã cõditionũ vel al'r q̃ etiã tũc heres cũ sit dñs vendicabit cũ adiectiõe incerte ꝑtis,vt.d.l.j.§.fi.s.si ꝑs here.petat Ja.de ra.⁊ vide qđ ibi no.⁊ quantum de legatis diminuat ꝑ fal.vide.j.ad leg.fal.l.i ꝙtitate.§.fi.

a ¶Arguere. Adde bar.hic ⁊ bald.in.l.ij.C.de non nũe.pecu.

1 ☞ Possessio transfertur donatario si donator conducit ab eo fundum donatum.
2 Possessio qualiter acquiritur per cõductionem.

1 **Quedam mulier.** Donatario transfertur possessio † si donator cõducit ab eo fundum donatū vel hoc ipso q tempore donationis erat in re vel si postea res perueniat ad donatarium. hoc dicit. non ob. j. de acquiren. possess. l. si aliquā rem. z l. si de eo. §. fin. z l. quãuis. §. j. vt ibi colligi potest. ¶ In ibi. fuisset. gloss. exponit duobus modis. prima vera. ¶ In fine vt. j. de acquir. re. do. l. qua ratione. §. interdū. nec obst. C. de acqui. pos. l. nec ex vera. vt ibi colligitur. z vide Gui. eo. tit. l. lz. versi. Item habes. Sed qñ p conductionem acquiritur posses-
2 sio † cum requiratur animus z corpus? Respon. qz donatarius habet animum acquirendi z mulier que est in re constituēdo se possidere corpus suum ponit pro corpore donatarij absentis: z sic ex animo donatarij z corpore mulieris querit possessio ipsi donatario. ¶ Sed qñ hoc cum mulier erat absens z epistolā mittebat eius corpore acquiratur possessio dic qd licet nō esset in fundo postea venit vel erat in cõspectu sed a lōge potuit oculis acquirere, vt. j. de acqui. poss. l. j. §. si iusserim. vel dic qd erat in re z conducendo videtur constituere se possidere noīe donatarij. z propter hoc allegatur sepe. l. ista qd quis suo nomine possidet potest constituere alieno nomine possidere, vt. j. de acquirē. pos. l. qd meo. z ex hoc cõtinue apponit clausula illa in instrīs qd quis constituit se alterius nomine possidere volens in eum dominiū z pos. transferre. z dicit glo. qd hoc in venditione nō sufficit z allegat. j. de contrahen. empti. l. q vendidi vbi exigit preciū numeratio vel fides adhibita. de eo doctores tenent contrariū z dicunt q idē qd hic dicitur in donatione est etiā in venditione quoad trāslationez possessiōis z ar. j. de acq. pos. l. qd meo. §. si furioso z. l. cõtraria loquit in dñio. ¶ Secūdo allegat sepe l. ista qd si quis habeat ius in re z reperiatur in eius possessione q presumitur esse eo iure. z pro hoc. j. p soc. l. merito z C. de acquir. pos. l. ij. z de dona. l. quisqs. z vtrobiqz de hoc no. z dixi. et hoc verū si nactus est pos. authore suo sciēte: als esset predo, vt j. de acquir. pos. l. si ex stipulatione. vbi de hoc. ¶ Quid si vēdo tibi fundum, z cõfiteor me tradidisse tibi eius possessionē: nunquid tradita erit ipsa possessio? dic q non vt. j. de acq. pos. l. predia cum seruis. ¶ Conclude ergo q interdum est vera traditio et fictus contractus z transfertur dominium, vt. j. de condi indebi. per totum. ¶ Interdum est verus cõtractus z ficta traditio: z tunc idem vt hac. l. interdum vtrunqz fictum: z tūc non vt no. j. de acqui. pos. l. qd meo z C. loca. l. rez. z plus valere qd agit. per totum. interdū vtrunqz verum z transit dñium vt. C. de pactis. l. traditionibus. ¶ Item interdū constat qd de voluntate authoris mei nactus sum pos. z eam quero z ex titulo precedēte vt hic no. aliquando eo sciente z patiente: z tunc idem vt. C. de acq. pos. l. ij. ¶ Aliqñ eo cõtradicente: z tunc sum predo vt. j. de acqui. pos. l. si ex stipulatione. aliqñ eo ignorāte z idē. vt. C. de acquir. pos. l. nec ex vera. Aliquando dubitat: z tunc dicunt quidam qd presumitur qd volūtate authoris mei nactus sim propter nobilem presumptionē. l. merito. z ita videt sentire glo. hic. Alij dicunt qd incumbit onus probandi ei qui dicit se nactum voluntate authoris vt. j. de proba. l. ei qui dicit. z ad hanc glos. respondent qd bene est verisimile qd nactus sit ex illo titulo sed non qd voluntate authoris nisi probetur. de hoc. d. l. ij. C. de acquir. pos. z. d. l. si ex stipu. et vide qd dixi. s. de pact. l. ab emptore.

1 ☞ Male fidei possessor tenetur de fructibus perceptis z percipiendis: bone fidei de perceptis tantum.

Si eius fundi. † Male fidei posseor tenetur de fructibus perceptis z percipiendis: bone fidei de perceptis tantū. hoc dicit. Et tene mediam lecturam glo. Jaco. de ra. videtur sequi primam lecturā vt labeo dixerit q bone fidei possessor nō faciat fructus suos nisi in horreo deposuerit quod corrigitur per paulum quia hoc ipso q sunt a solo separati efficiūtur bone fidei possessoris. z hec lectura satis est amica litere. z caue a glo. in duobus primo qz glo. dicit q secus est in fructario qui non facit suos nisi in horreo reconditos. z allegat. j. quib. mo. vsusfr. amit. l. si vsufructuarius messem. hec enim opinio reprobatur vt ibi plene dicam. Item quia glo. dicit q non distinxerat vt. j. ad. l. rhodi. de iac. l. fi. illa enim nihil dicit de ista materia sed ibi redarguitur labeo per paulum de indistincta locutione. ita dicit glo. redarguitur de indistincta locutione quia distinguere debuit vt glo. dicit. ¶ In glo. prima ibi, id est fieri potuit. vel dic proprie in bone fidei possessore qui de extantibus iudicis officio tenetur, vt. C. eod. l. certum. z dictum est. s. Nico l

1 ☞ Fruct⁹ debētur vsqz ad id tēpus quo desierint posse pcipi.

1 **Si hominem.** † Timore. l. s. e. iuli. si hominem. intelligit gl. hāc l. in conuento qui non fuit in mora. z hanc sequūtur Jaco. butri. z de rauen. z reprobant secundum opi. huius glo. que distinguit fuerit in culpa vel nō. Et vide qd plene dixi. s. eo. l. fructibus non modo.

1 ☞ Judicium rei vendicationis an sit coactorium, z an quis possit cogi precise illud subire.
2 Mendacium an in aliquo non veniat puniendum.
3 Possessio an solo animo possit amitti.

1 **In rem actionem.** Quis non cogit precise iudiciū † rei vendi. subire sed potest excludere negando se possessorem sed si mendaciter hoc dixerit efficitur de possessore petitor. h. d. Et vide que notaui. C. vbi in rem actio. l. ij. z C. qui potio. in pign. ha. authen. item possessor. z. j. si quadru. pau. fe. di. l. j. §.
2 interdum. ¶ Opp. qd quis de mēdacio puniri † non dz, vt. C. de fur. l. fi. sol. hic sciebat se mentiri z possidere: ibi ignorabat qz p aliū possidebat. ¶ Itē op. q nō indistincte transferatur possessio sed distinguat an probatū sit mendaciū per testes an per iuramentum, vt. j. de iureiur. l. eum qui. cõcedo oppositionē. vnde hec intelligitur scdm illaz. ¶ Quero si cõuicto possessore de mēdacio nō vult actor q transferat possessio sed vult q procedat in cā z probetur de dñio. Glo. tenet q hoc possit z bene qz istud est quasi possessoriū adipiscende qd pōt cõcurrere cū petitorio, vt plene dixi. s. de iudi. l. si de vi. Sed qñ fiet istat translatio possessionis cum de hoc nihil petitum sit in libello? dic q fiet condi. ex lege ista, z in noua instantia in qua narrabit actor qñ egit rei ven. z possessor negauit se possidere z cõuict⁹ est de mendacio z petet possessionis trāslationē fieri. Alij dicunt q fiet officio iudicis mercenario deseruiente rei ven. tutius tñ est q de nouo petat. z ad hoc vide notanda in. d. aut. itē possessor. z in cor. vnde sumitur de triente z semi. §. illud autē. obtinui q officio iudicis transferatur in eadē instātia vt circuitus vitetur z lites minuātur, qd satis probo. Sed nunquid reus perdet possessionem eo
3 ipso q respōdit se non possidere? Odo. q sic † quia in amittenda possessione solus animus sufficit, vt. j. de acquiren. pos. l. iij. §. in amittenda. Glo. hic videt sentire cõtrariū. posset dici aut cõstat eū sic respōdisse animo amitendi possessionē: z locū habet dictū Odofred. aut nō: z tunc dictū gl. In dubio si postea inueniatur rem detinere nō videatur dixisse animo deserendi. si nō detineat tunc videat habuisse animū deserendi. querit Gui. de suza. an liceat sibi penitere responsi. Et videt qd non. j. de furti. l. qui ea mente. cū similibus: z qz quesitum est ius actori ex rñsione: ergo per aduersarij penitentiam tolli nō pōt. j. de cõtratabu. l. si post mortē. §. fi. z. C. de tempo. in integ. resti. l. petende. z hanc approbat Gui. de suza. ¶ Itē querit an pena huius. l. locū hz si reus interrogatus sit an dolo desierit possidere. z respōdit q nō: quia huic interrogationi tenetur rñdere, vt. s. eo. l. qui petitorio. z cõuictus sit de mendacio. z videtur quod sic: qz dolus pro possessione habetur, vt. j. de regu. iur. l. parez. ipse tenet cõtrariū: quia l. ista requirit reum possidere: z qz penalis est restringēda. de penis. l. interpretatione. Guido. ¶ Et lz hec. l. loquatur in rei vē. tñ Jaco. de rauen. dicit eam locū habere in publiciana z qualibet reali. ¶ In glo. vlti. ibi, z sic punitur, etiā si modo nō possideat quia possessionem in alium trāstulit vel alio modo ad aliū peruenit qz tenetur personali acti. s. condi. ex. l. ista. z ideo siue possideat siue non tenetur possessionē transferre quā tenebat tēpore quo interrogatus fuit z de mendacio cõuictus. Jac. but. z de rauen. sed quid si conuentus vere possidebat aliquādo qz colonus ad medicū tps interrogatus respōdit simpliciter se non possidere: nunquid habeat locū. l. ista: respō. nō quia nō est mētitus, vt. C. cõia. de vsucapio. l. j. sed quid si esset mentitus. qz dixisset se non possidere sibi nec alij vel se nō tenere: videt q nō habeat locum. l. cum hec. l. intendat eū punire de mendacio in perditione possessionis que nō potest locum habere in eo qui non possidet. posset tñ dici quod si petitor velit in se transferri detentationem quam habebat quod hoc possit ꝓpter mendaciū: qz si concedatur sibi qd maius est. s. consequi possessionez eius qui mentitus est: multo fortius in sola detentatione contra euz qui mentitus est se detinere nisi ille cuius nomine detinetur offerat se defensioni tunc habet locum quod dixi. C. vbi in rem actio. l. j. z. ij. vbi de ista materia videas qz ibi pulchra de hoc dixi. et vide Bult. C. de pe. he. l. cogi. sed nunquid heres patietur hanc penam ex mendacio defuncti? dic q non sm Ray. vt. j. de noxa. l. electio. §. atqz. Sed an dominus patietur hanc penam propter mēdaciū procuratoris: dic vt no. s. de procura. l. nō soliū. in pn.

De publiciana

¶ De publiciana in rem actione. Rubrica.

1 ¶ Necessaria que sunt ad hoc vt publiciana actio detur.
2 Dominium an transferatur ex sententia lata ex reali.
3 Mala fides autoris an noceat singulari et vniuersali successori.

Super rubrica, Vide de materia huius ti. plene per Rofr. in libello primo quaterno de publiciana, et in specu. de actione seu petitione. §. sequitur. ver. quod si velit intentare publicianã, et §§. item not. quod si actor et de cã poss. et ppri. §. nunc dicendum, et quod dixi. j. pro suo. l. fi. in fi. et qõnẽ quã de ista materia notaui. j. de acquir. rerũ do. l. rem in bonis. et qd no. in glo. et per Dy. insti. de act. §. alie autẽ. et plene p Azo. in sum. d. ti. de act. ij. col. §. datur aũt publiciana. et §§. sequẽtibus. et p Archi. et alios extra de re iudi. c. abbate sane. lib. vj. et p Azo. in summa pandectarũ de publiciana, et ibi habes continuationẽ rubrice. qr. s. tit. pri. dictũ est in ciuili in rem act. hic de pretoria q̃ dr publiciana a publicio ptore qui primo eã inuenit, vt. d. §. alie autẽ in fi. ¶ Que sunt necessaria† ad hoc vt publiciana detur vide. j. eod. l. j. et an detur vero dño. an sit proprium nomẽ actiõis et an sit natiua vel datiua vide per rofre. hoc eo. ti. ver. due qõnes. vl. ti. colũ. Si actor dubitat an author suus fuerit dñs vel non. an proponet rei ven. vel publicianã. eadẽ. l. j. §. eo. et an ex isto edicto detur actio in factum. et q̃ñ formetur libellus in publiciana. et an debeat exprimi cã vel titulus ex quo ad eum peruenit. Et qd dñium directum et vtile et quasi dñium differt et habens publi-
2 cianã non habet vtile dñiũ sed quasi dñium. An dñium† transferatur ex snia lata in reali. j. e. sunt et alie. §. ait pretor. An in cã noxali exigatur fm decretũ. j. eo. l. itẽ si seruum qui potest vsucapere regulariter potest publicianã proponere. j. e. l. eũ qui. quando res minoris possit vsucapi et pro ea publiciana pponi eadẽ l. §. si qs a minore. Intendens publicianã ex iureiur. sibi delato eam intendit solũ contra deferentẽ eadem. l. §. si petenti que veniunt in rei ven. veniunt in publiciana. eadem. l. in publiciana. et an opus sit vacuã possess. traditam in publiciana. An publiciana detur heredi vt heredi eadem. l. §. hec actio. An mala fi-
3 des† authoris noceat singulari et vniuersali successori eadem. l. §. pretor ait. et an sit correctus per authenti. male fidei. et de hoc etiam in. §. seq. quo tempore exigatur bona fides in publiciana eadem. l. §. publiciana. an sit bona consequentia nõ potest vsucapi. ergo non datur publiciana. j. eo. l. traditionem. an in publiciana requiratur pretiũ solutũ vel fidẽ de eo habitam. j. eo. l. de pretio. et de brocardo vbi lex nõ distinguit distinguere non debemus patientia vel vera traditio sufficit ad publicia. siue precedat venditionem siue sequatur. j. eo. l. siue aũt. §. j. vendita hereditate. competit publicia. pro singulis rebus eadem. l. §. item si hereditate. Quando eadem res venditur vel pignoratur duobus quis sit potior eadẽ. l. §. si duobus. et si vnus emat a creditore alter a debitore quis sit potior. pro rebus que suo vitio vsucapi non possunt non datur publiciana eadem. l. §. hec actio. non refert mihi an alij volũtate mea res tradatur. j. eod. l. si ego. quod publiciana detur vero domino eadẽ. l. §. si de vsufruc. de partu ancille quãdo vsucapi possit plene eadẽ. l. §. partus. an quoad publicianam sit differentia inter legatum et fideicõmissum vniuersale. j. eo. l. cum spõsus. §. is cui. An in predijs vectigalibus cõpetat publiciana. et an vsucapi possint eadem. l. §. in vectigalibus. Sufficit ad publicianam momento possedisse eadẽ. l. §. fin. Ex quibus causis facta traditione a domino competit rei ven. ex eadẽ facta a nõ domino cõpetit publiciana. j. eo. l. quecunqz que solennitas presumatur et que nõ eadem. l. §. q pupillo plenissime. re non integra non reuocatur mãdatum. j. eo. l. si quis prohibuerit. sine possessione. quãdoqz datur publiciana. j. eo. l. pe. et regulariter non datur contra dominum. j. eo. l. fi.

1 ¶ Actio publiciana an possit intentari per habentem titulũ cum traditione vbi dominium non resultat.
2 Dominium trãferri traditiõe facta a vero dño et competere publicianã traditione facta a non domino equiparãtur.
3 Actio publiciana an detur in factum.
4 Libellus qualiter sit in actione publiciana concipiendus.
5 Prescriptio. x. vel. xx. annorum inducit dominium vtile.
6 Dominium tripliciter consideratur directe scz vtiliter et quasi.

1 Ait pretor. †Habens titulum cũ traditione vbi dominium non resultat publicianã potest intentare. hoc dicit. ¶ Ibi causa vera non putatiua. j. communi diui. l. cõmuni diui. §. qui in rem. Et qr ista materia satis subtilis est et in ea variãt doct. maxime in formatione libelli eam nitar declarare pro posse. primo querendo que sint necessaria ad hoc vt actor obtineat in ea. speculator de actione seu petitione. §. sequitur. versi. quid si velit intentare publicianã. dicit quod quinqz sunt necessaria qd traxit glos. magna. institu. de act. §. alie. et ibi etiã per Dyñ. primum quod habeat iustum titulum et habilem ad dominium trãsferendum si fieret a vero domino. scdm quod fiat ex eo traditio. tertium et quartum quo tempore venditionis et traditiõis habeat bonã fidẽ quod presumitur nisi mala fides probetur, vt. j. de pba. l. verius. Quintum quod a non domino quod semper presumitur. vt hic not. in gloss. rofre. hoc eo. titul. addit aliud. s. quod res sit talis que possit vsucapi et prescribi. Item quod nõ sit vsucapta vt hac. l. ¶ De primo. s. de iusto titulo et habili ad dñium trans
2 ferendum oẽs concordãt. †Ista enim sunt paria dñium transferri traditione facta a vero dño et competere publicianam traditione facta a non domino, vt. j. eod. l. quecũqz. in prin. et de cõtrahen. emptio. l. clauibus. et. j. eo. l. iij. §. ait pretor. in casu tñ in quo datur irregularis publiciana, scz quãdo contra solum dominum videbitis. j. eodem. l. eum qui. §. si petenti. De secundo an sit necessaria traditio et videtur quod sic. vt hac. l. princ. et ver. sed cur traditionis. sicut enim sine traditione regulariter non trãsfertur verum dominiũ. vt. C. de pac. l. traditionibus. et. s. titul. j. l. si ager. ita nec quasi dominiũ per qd competit publiciana trãsfertur sine traditione, imo fm Dy. non sufficit sola traditio sed necessaria est vacua possessio. vt dicetur. j. eo. l. eum qui. §. in publiciana. Sed qr in quibusdã casibus trãsfertur dominium sine traditione, vt not. d. l. si ager. s. titu. j. vt in legato et similibus. et hic etiã no. in gloss. eisdem casibus datur etiã publiciana sine traditione, vt not. j. eo. l. sunt et alie. in gloss. magna. De tertio. s. quod tempore traditionis habeat bonã fidem et tpe vẽditionis. in hoc etiã omnes concordãt nec sufficit altero tãtum tempore habere bonã fidem, vt. j. eo. l. eum qui. §. pretor ait. et. §. publiciana. imo quidã voluerũt quod habeat bonã fidem etiã eo tempore quo agit, vt. j. eo. l. si ego in fi. quod non est verum. vt ibi no. et ibi subauditur maxime. et ita etiã tenet rofre. hoc eo. tit. §. j. dicit etiã eod. titu. versicu. hodie. quod necesse est hodie quod tradens habeat bonaz fidem qr si haberet malam non posset res vsucapi. vt. C. de prescrip. lon. tempo. aut. male fidei. et sic publiciana locum nõ haberet nisi quãdo verus dñs sciret ius suum et alienationem factam: tunc enim qr res posset vsucapi. et prescribi. vt. d. aut. bene competeret publiciana. de hoc tamen dic vt dicã. j. eo. l. eum qui. §. pretor ait. de alio. s. quod traditio sit facta a nõ domino hic variãt doctores. et declaratio dependet. an publiciana detur vero domino glo. Dy. rofre. speculator et cõiter doctores tenẽt quod non: qr cum detur sibi directa rei vendi. que est ciuilis superuacua est publiciana que est pretoria. Pet. sentit contrarium et dicit publicianam dari etiã vero domino. et probat sic male fidei possessor nõ debet esse melioris cõditionis quam bone fidei. vt. j. de noxa. l. non solũ. j. sed qui emit a vero dño etiã si hodie habeat malã fidẽ habet publicianã: ergo multo fortius verus dominus qui habet bonã fidem. ¶ Item quia pretor subuenit et dat remedium non solum in casu necessario sed etiã in casu non necessario, vt patet in bonorũ possess. contra tab. quã pretor introduxit pro emãcipatis qui carebant beneficio iuris ciuilis: et tñ illud remediũ datur etiã in potestate constitutis et non indigentibus qr habent beneficium iuris ciuilis, vt. j. de bonorũ possess. cõtra tabu. l. si post mortẽ. §. fi. sic erit in pposito. licet enim vero dño non sit necessaria publiciana: tamen si ea vult vti potest. Item probat sic iura non cogunt, imo prohibẽt quem deierare et periuria puniunt. C. de indicta viduitate. l. ij. sed si peto rem tanquam meam et mihi deferas iuramentum et ego iuro: rem meam esse iuramentum habetur pro veritate. sed si postea cado a possessione dicit. l. qd possum rem illã petere per publicianam, vt. j. eo. l. eum qui. §. si petenti. sed tunc aut habeo necesse negare me dñm et sic declarabo me fuisse periurũ, aut possum me dicere dñm et intentare publicianã, vt. d. §. si petenti. et istud argu. fortiter cõcludit pro opi. petri. et dicemus tũc quod publiciana competit domino nõ qr dñs sed quia emit vel alio iusto titulo habuit et sibi tradita fuit. et est casus nisi fiat vis litere. fm Jaco. de rauẽ. j. eod. l. si ego. §. si de vsufru. vt ibi dixi. non ob. litera huius. l. que dicit traditionẽ factam a vero dño quia exempli gratia dicit. et idem multo fortius vbi facta est a vero domino vt ex predictis patet. ¶ Item nõ ob. §. alie. insti. de acti. vbi dicitur quod verus dñs intentat rei vend. directã quare verũ est quod põt si vult quasi dicat non habet necesse intentare publicianam si non vult potest tñ ipsam publicianã intentare si vult vt predictũ est. ¶ Itẽ nõ ob. l. proxi. vbi dicitur quod non desiderat honorariam acti. quia verum est de necessitate sed si vult põt eam intentare vt dictum est. et ista opi. Pe. noua est et singularis. et si vera est cautus aduocatus nunquam proponeret directã rei vẽdi. sed solum publicia-

nam narrando se emisse ꝛ sibi traditam fore rem non exprimen do a dño vel non dño ꝛ petet eam sibi restitui ꝛ in hoc versatur magna vtilitas q2 difficilis est ꝓbatio domini ꝛ hic nõ habebit necesse probare dominium sed solum in libello proposita ꝛ ob/ tinebit.ꝛ hanc opinio. Pet.videtur sequi Jaco.de rauẽ.ꝛ An dre.non vidi tamẽ in practica seruari forte ideo quia opinio gl. ꝛ aliorum doctorum est in contrarium. ¶ Modo dicamus de quinto quod dictum est necessarium fore ad victoriam in publi ciana scilicet quod res sit vsucapibilis vel prescriptibilis,vt.j. eo.l.siue.§.hec actio. Fallit tamen hoc in pluribus casibus vbi etiam si res non possit vsucapi vel prescribi tamen datur publi ciana,qui notã.per Roffre.hoc eo.titu.versic.secundum quod res ꝛ tribus ver.sequẽ. ¶ De sexto,scilicet quod res nõ sit vsu/ capta vel prescripta probatur hoc in litera ibi nondum vsuca/ pta ꝛc.hoc tantum depẽdet ab eo qđ dictum est.§.an publicia/ na detur vero dño. Sed supposita snĩa glos.ꝙ nõ competat do/ mino quid si actor ignoret vtrũ author suus fuerit dñs vel non dñs quod est sibi vtilius intentare vtrũ rei ven.an publicianã? glo.dicit ꝙ tutius est intẽtare publicianã quia facilior est ꝓba/ tio que exigitur in publiciana quã in rei ven.nam in rei vendic. oportet ꝓbare dñium quod est difficile in publiciana nõ est ne/ cesse probare non dñm quia quilibet presumitur non dñs sine alia probatione vt.C.de rei ven.l.fi.licet quidam dicere volue/ rint quem presumi dñm licet non probetur quod reprobat glo. et bene. Quidam tamen dicunt quod consilium glo.non est bo num,ꝛ quod tutius est intentare rei vendi.licet difficilis sit pro/ batio:quia si intentetur publiciana facilius poterit actor exclu di si possessor recipiat titulum ab aliquo non dño ꝛ ita erit po/ tior conditio ipsius possidentis vt.j.eo.l.sine autez.§.si duob9 in fi.ꝛ q2 si succũbit in publiciana põt redire ad rei vend.ꝛ econ tra,vt.j.de euict.l.minor.§.si seruus.sed vbi actor posset de pre/ scriptione probare tunc tutius esset proponere vtilem rei ven.

3 ¶ Jtem an ex isto edicto pretoris detur actio † in factum sicut ex aliis edictis? Dy.tenet in dicto.§.alie.quod nõ:quia hic spe/ cificata est actio publiciana:ꝛ ideo cessat in factum.vbi autem non esset actio specificata tũc daretur in factum.contrarium tñ videtur sentire glo.j.de iureiuran.l.sed ꝛ si possessori. ¶ Querit Guid.de suza.si egi publiciana ꝛ succui q2 aduersarius meus probauit authorem meũ fuisse dominuz si postea volo agere rei ven.directa ꝙ possum vt.d.l.minor.§.si seruus.nunquid ꝓba/ tiones quas fecit aduersari9 ꝫ me in iudicio publiciane facient fidẽ in isto iudicio rei ven.tenet ꝙ sic q2 eadẽ res eedem persone licet actio sit mutata ꝛ allegat.C.de arbi.l.cũ antea.vbi de hoc no.ꝛ dixi ꝛ de libe.cau.l.iubemus.gui. ¶ Modo quero quõ in

4 ista actione formetur libell9 † ꝛ in hoc multũ diuersificant do/ cto.ꝛ glo. Roffre.enim hoc eo.ti.format libellũ quatuor modis ꝛ specu.d.ti.de cau.pos.ꝛ proprie.§.nunc dicenduz.ꝛ gl.que est d.§.alie.insti.de act.ꝛ per Azo.in summa eiusdẽ titu.§.in publi ciana.ver.vtrum aũt finaliter videntur approbare.ꝛ dicunt de cõsuetudine approbari hanc formam peto rem talem quã dico ad me pertinere iure dñij vel quasi ꝛ sic vtraqꝫ simul proponi/ tur licet postea ꝓbationes fient super altera tantum quia super vtraqꝫ non possent fieri q2 sunt contrarie ꝛ per eandez.ratione contrarietatis tenet hic ꝛ vbiqꝫ glo.ꝛ rõ.ꝛ specu.ꝛ Dy.d.§.alie ꝙ predictus libellus non admittatur de iure tanꝙ sibi contra/ rius licet de cõsuetudine iudiciorum admittatur vt dixi.lꝫ glo. alibi videatur sentire ꝙ qui intentat rei ven.intentet hoc ipso ꝛ publicianam vt no.§.ti.proxi.l.marcellus.sed gl.illa reproba tur vt vbi dixi. ¶ Sed ꝙ talis libellus admittatur nõ soluz de consuetudine sꝫ etiam de iure videtur expressum extra de re iudi ca.c.abbate sane.lib.vj.vbi de hoc satis no.per omnes,ꝛ maxi/ me per Archi.ꝛ hanc opi.etiam sequitur odo.ꝛ dicit ꝙ propter incertitudinẽ admittitur talis libellus non obstante cõtrarie/ tate quia licet sint contraria in origine sunt tñ concordantia in effectu quia semper petit̃ rei restitutio.ꝛ ad hoc allegat.j.quo/ rum lega.l.j.§.q2 aũt.ꝛ si dicatur quod ibi incertitudo procede/ bat facto aduersarij:hic nõ quia in.d.§.quia autem.in fi.iuris/ consultus ponit pro regula ꝙ vbicunqꝫ sit incertitudo possint proponi due actiones simul cum protestatione ꝙ velit ex altera tantum consequi,vt patet ibi dum dicit quemadmodum sole/ mus ꝛc.ꝛ de hoc vide per Rofre.hoc.e.tit.vlti.colum.versi.pos/ set in hoc dubio.ꝛ ver.vlti.ꝛ de hoc etiam satis dixi.C.de eden/ do.l.edita.versi.sed an talis libellus admittatur.sꝫ nunquid ꝓ/ ponens publicianam tenetur exprimere causam ex qua dicit ad se pertinere puta venditionis vel donationis videtur ꝙ non q2 in realibus non est necesse causam exprimi,vt.j.de exceptione rei iudica.l.si mater.§.eadem.ꝛ no.per Rofre.de act.in rem pre iudiciali que datur contra filium in secundo libello.ꝛ dic plene vt in speculo de libellorum conceptione.§.iuxta propositionis ordinem.versicu.sed nunquid debet quis causam. ¶ Est etiam vnũ aduertendũ ꝙ dicit Dy.d.§.alie.instit.de act.versic.modo dicunt quidam qđ Rofre.hoc eo.tit.circa medium.ver.sꝫ huic responsioni.ꝛ glo.§.de dãno infecto.l.cum postulassem.§.dãni. ꝛ.j.eo.l.fi.ꝛ in multis locis tenẽt ꝙ ille qui habet publicianam habet vtile dominium sicut enim rei ven.competit ex causa di/ recti dominij,vt.§.de rei ven.l.in rem actio.sic publiciana ex cã vtilis quod non est verum:quia ille qui habet vtile dominium admittitur contra dominũ.j.de superfi.l.j.§.qđ ait.ꝛ si ager ve/ ctiga.l.j.sed publiciana regulariter non datur contra dominũ, vt.j.l.penulti.ergo ꝛc. ¶ Preterea ille qui prescripsit decennio

5 vel vicennio habet vtile dñium † ꝛ propterea habet vtilem in rem,vt.C.de prescrip.xxx.annorũ.l.si quis emptionis.in princ. si inciperẽt vsucapere ꝛ haberem vtile dominiũ ante vsusc.cple tã:ergo vsuscapio nihil induceret:ꝛ tñ inducit vt dictũ est. Jtẽ l.dicit ꝙ ante vsusca.cõpletam locum habet publi.ꝛ tamẽ ante non habet vtile dñium,vt.d.l.si quis emptionis.in prin. ¶ Et

6 ideo dicendum ꝙ tria sunt dominia † quorum vnum nõ est alio rum.s.dominium directum vtile.ꝛ quasi dñium propter directũ datur rei vendi.directa propter vtile.vtilis vt emphyteote su/ perficiario ꝛ ei qui prescripsit longo tempore. Qui habet quasi dominium habet publicianam:ꝛ ideo in hoc non erretis sicut multi errant. ¶ Jn glo.que incipit quid aũt circa finem.ibi cũ res.ꝛ dic vt ibi no. Nico. ¶ Ibi.§.item si duo.hoc verum de iu/ re ꝛ de consuetudine.secus vt no.insti.de act.d.§.alie.ꝛ Inno.ex tra de in integ.restitu.c.constitutus. Ray. ¶ In fi.gl.ꝛ patet.j. eo.l.eum qui.§.vlti. Ray. ¶ Sed cur traditionis.duo cõtinen tur hoc edicto que publicianã impediunt secundum cõmunem opinio.s.a dño facta traditio.ꝛ hoc tacite. ¶ Item vsuscapio.ꝛ hoc expresse quibus duobus casibus acquiritur dominiũ.sꝫ cũ ꝛ aliis duobus modis acquirat̃ dñium,scilicet ex legato ꝛ mor tis cã donatione,nũqd ꝛ tunc impeditur publice:certe sic.ꝛ hoc subijcit Fran.accur.ſm opi. Pet.non ꝓcedunt predicta q2 etiã domino datur publi.vt dixi.§.proxi.

1 ¶ Actio publiciana competit illi qui iustam causam habet traditionis.
2 Dominium an ex sententia in reali transferatur.
3 Juramentum ꝛ sententia equiparantur.
4 Actio publiciana dupliciter consideratur:regulariter scilicet ꝛ irregulariter.

Sunt et alie. Quidam non habent hic prin cip.l.sed continuatum cum su perioribus sed communiter allegatur pro lege.

1 **Ait pretor.** Qui habẽs iustã cãm † traditionis pu/ blicianã intentat.h.d.vsqꝫ ad.l.eũ qui. ꝛ qđ dicit ex cã iudicati sit tradita intelligit Jac.but.ꝙ fuit ad/ iudicata ꝛ tradita ꝑ iudicẽ ex causa iudicati. ¶ Sed ad hoc op po.ꝙ si ex cã iudicati non habeat locũ publiciana.nam sicut di ctum fuit.§.l.j.publiciana locũ habet vbicũqꝫ fit traditio a nõ dño ex tali causa ex qua si fieret traditio a dño trãsferetur domi nium,vt.j.eo.l.quecunqꝫ.in princi.ꝛ de contrahen.emp.l.clausi/ bus.sed si dñs esset condemnatus nõ transferetur dñium si rem traderet.ex cã iudicati non transferetur dñiuz quia hoc nõ agit tradens quia non tradit eam tanquã suam sed tanquã accipiẽ tis:ꝛ sic non transfertur dominium,vt.j.de condit.cau.da.l.iij. §.subtilius. Jtẽ nec hoc agit iudex quia ex snĩa lata in reali nõ assignatur nouum dñium sed solum vetus declarat,vt.§.titul. pxi.l.ex diuerso.§.j.ꝛ.j.si serui.vẽ.l.sicuti.§.si queratur.ergo pu/ bliciana non competit si non dominus condemnetur ꝛ rem ex causa iudicati tradat. Sol.istius oppositionis depẽdet a varie tate glo.ꝛ opinionũ docto.nam quedã glo.ꝛ quidam docto.te/ nent ꝙ per snĩam latam in reali trãsferatur dominium si domi nus erat cõdemnatus ꝛ si non dominus ꝙ detur publiciana et dicunt hic esse expressum.ꝛ hoc tenet glo.insti.de offi.iudi.§.si.ꝛ de hoc hic no.varie in glo. Alie gl.tenent contrariũ ꝙ dominiũ nõ trãsferat̃,vt no.§.tit.pxi.l.inter officium.ꝛ de acqui.possess. l.põpo.§.si iussu.ꝛ de excep.rei iudi.l.exceptio.vbi de hoc plenis sime dixi.ꝛ de hoc not.per Cyñ.C.communia vtriusqꝫ iudi.l.j. Sed si teneamus opi.ꝙ dominium nõ trãsferatur quõ respon/ debimus ad tex.istũ in versi.item si res ex cã iudicati sit tradita? Jaco.butri.dicit ꝙ ille ver.loquitur quãdo res fuit alicui adiu/ dicata pro debito,non autem ex reali.ꝛ lex vel soluẽdi causa vbi quidam nõ habent principiũ.l.sed cõtinuatio.loquitur qñ res mihi debita soluit̃ vt mea fiat.l.si res adiudicata.loquit̃ in iu/ dicio famil.ercis.vel cõi diuidundo in quibus fit adiudicatio ꝛ sic cessant omnia contraria.ꝛ iste est nouus intellectus ꝛ tolles oia contraria. ¶ Sed quid tenebimus in qõne predicta pro ve

2 ritate,scꝫ an ex snĩa in reali transferatur dñium † sicut dixi va/ rie ꝛ dure

rie ⁊ dure sunt opinio. sed quantum ad presens dic ꝙ Guli. de cun. dicit ꝙ est casus ꝙ ex snia iudicis transferatur dominiũ secuta traditione. ĩ. de statuli. l. statuliberi a ceteris. §. quintus mutius. circa medium vbi de hoc tetigi ⁊ hanc etiã sequitur Iaco. de raue. hic ⁊ allegat. ĩ. de vsuca. l. si per errorez. ⁊. ĩ. eo. l. eum
5 qui. §. si petenti. † nam sicut ibi ex iuramento transfertur cã vsucapiendi: sic ex snia cuz equiparentur. vt. ĩ. de iureiur. l. j. ⁊. ij. pe. vero ⁊ sequaces tenent cõtrarium. s. ꝙ dñium transferatur nec publiciana competat re tradita ex causa iudicati siue iudex siue pars tradat rem tanꝙ illius pro quo est iudicatuz per. d. §. sub tilius. ĩ. de condi. causa da. l. iij. sed qui tenent aliam opi. dicunt ꝙ est speciale ꝑpter authoritatẽ rei iudi. Et ad hãc. l. ⁊ oĩa arg. allegata per glo. ꝙ dñium transeat. ipse pe. respondet ꝙ loquũtur in personali in qua iudicatur rem actori dari debere: ⁊ ideo transfertur dominium quia dare est accipientis facere. vt insti. de act. §. sic itaqz. secus in reali vbi solum dominium vetus declaratur. vt. d. l. ex diuerso. §. j. ꝫ. titul. proxi. Ad. §. si petenti re-
4 spondet † quia est quedam publiciana regularis que nõ datur contra dominum: ⁊ tunc ex snia non transfertur dominiũ. quedam alia est irregularis que datur cõtra eum cõtra quem iuratur: ⁊ tunc bene trãsfertur vt ibi. ⁊ hãc opi. pe. hic videtur sequi Nico. qui dicit ꝙ intelligendo hunc text. in personali ꝑcedit sine omni calumnia. hãc etiam opi. tenet hic Ray. quia aut fundat se super sententia ⁊ non ꝑcedit quia declaratiua. vt. ꝫ. l. ex diuerso. §. j. aut super traditione ⁊ nõ potest quia traditio non congrueret sententie quia traditio allegaretur tanquam inductiua: sententia tanquã declaratiua. ꝫ. eod. l. qui restituere. Itez quia agendo rei vendi. dicebat se dominum ⁊ nunc dicit se non fuisse dñm ⁊ sic tanꝙ contrarius repellitur. ⁊ bene facit qd not. in. l. si finita. §. si plures. de dãno infec. circa mediũ glos. magne. non ob. absurditas ꝙ traditio fit a domino ⁊ transferat quasi dominiuz quia hoc contingit propter authoritatẽ rei iudi. que non potest circa trãslatio. dominij operari. vt arg. ĩ. man. l. si fideiussor. §. in omnibus. ⁊ de leg. j. l. si quando. ⁊ ꝑ hoc tollo verba pretoris posita. ꝫ. eo. l. j. in prin. s. quia ibi causa a vero domino habita potest producere suum effectum regularem: hic habita a domino non: ⁊ ideo producat irregularem. arg. ad treb. l. sceuola. ⁊ qd no. in. l. verbis ciuilibus. de vulg. sub. non ob. §. Item queri. qꝛ ibi loquit in acti. ꝑsonali. nec ob. vbũ petit9. qd est in litera qꝛ improprie ponit. ĩ. de act. ⁊ ob. l. actio in ꝑsonã. et l. actionis verbo. nõ obst. d. l. statuliberi a ceteris. §. quintus. qꝛ ibi loquit declaratiue. ⁊ hãc opi. tenet pe. C. cõia vtriusqz iudi. l. j. lꝫ Dy. teneat oppositũ. d. l. exceptio. ĩ. de exce. rei iudi. Ray. Andre. tñ videtur sequi aliam opi. qd propter authoritatez rei iudica. transferatur dominium. ⁊ hec est magis cõis apud moderniores. quelibet tamen fortes rões habet. ⁊ dic hoc etiã no. ⁊ dixi. ĩ. de iureiur. l. nam postea. §. fi. ⁊ de condi. inde. l. iulia. ⁊ vide Innocen. extra de concessio. preben. c. proposuit.

Item si seruum. In gloss. qd facere possum. in fi. imo primum verius qd scdm decretum exigatur vt expresse habeat. ĩ. de pecu. l. ediuz. ⁊ ibi dixi ⁊. ꝫ. de iur. om. iud. l. iubere cauere.

1 ¶ Publicianam proponere potest quicunqz põt prescribere.
2 Res minoris tribus modis vsucapi impeditur.
Usucapio sine titulo non procedit.
3 Actio publiciana quando competat pro re minoris.
4 Actio publiciana competit re tradita ex iureiurando.
5 Venientia in rei vendicatione agente domino veniunt ⁊ in publiciana quasi domino agente.
6 Actio publiciana an se habeat in heredem vel successores.
7 Mala fides actoris non debet singulari successori nocere.
8 Argumentum de vsucapione ad publicianam affirmatiuum vel negatiuum an sit validum.
9 Mala fides actoris nocet successori vniuersali etiam bonam fidem habenti.
10 Emptor habens bonam fidem tempore venditiõis ⁊ traditionis potest agere publiciana.

1
Eum qui a furioso. † Regulariterqz põt pscribere põt publicianã proponere. h. d. ¶ In glo. locus a cõiter accidentibus. simile no. C. de arbi. l. j. ⁊ vide in alphabeto dictione argumentuz. verã cõiter. ¶ Ibi de equitate ꝑpter iustum errorẽ. ⁊ hanc tenet Iac. de ra. ¶ Ibi et si is. hanc tenet Dy. vel dic vt in contrario nota.

Si quis a minore. Glo. op. de. l. cum sponsus. §. si res. ĩ. eo. ⁊ dicit
2 sol. vt ibi. ⁊ vide etiã qd dixi. † tu dic pleni9 ꝙ tria sunt q̃ ipediũt rem minoris vsucapi. primum qꝛ si minor vendit non seruata iuris solẽnitate non põt dare titulũ ⁊ sine titulo vsuscapio non ꝑcedit. C. de rei ven. l. nullo. scdm qꝛ regula est ꝙ res pupilli vsucapi nõ potest. vt. ĩ. de acqui. rerũ do. l. bone fidei. tertium qꝛ res minorum regulariter alienari ꝓhibet. vt. ĩ. de re. eo. qui sub tute. per totum ⁊ vsuscapio est species alienationis. vt. ĩ. de verb. significa. l. alienationis. Item hodie restricta est talis ꝓhibitio per. l. lex que tuto. C. de admi. tuto. † vt ergo scias quando pro
3 re minoris competat publiciana. dic ꝙ interdũ alienatio procedit a maiore ⁊ vsuscapio antecessit antequã inciperet esse minoris: ⁊ tunc cessant omnes. ll. de minoribus qꝛ iste nõ habet titulum nec causam a minore: ⁊ tũc ꝑcedit vsuscapio ⁊ prescriptio ⁊ etiã datur publiciana. vt. ꝫ. de mino. l. etiam. ⁊. C. si aduersus vsusc. l. j. ⁊ ibi no. quãdoqz titulus incipit a ꝑsona minoris ita ꝙ habetur pro titulo: ⁊ tunc scdm iura oĩs prescriptio cessat. vt. C. in qui. cau. in integ. resti. non est neces. l. fin. ⁊ ideo si dicas ꝙ ista regula sit cõuertibilis qui nõ hꝫ publicianam non prescribit ⁊ econtra tunc nõ haberet locũ publiciana. si dicas non conuerti tũc ex quo habet tituluz ⁊ publicianam ⁊ dicemus in hoc iura vetera non esse correcta sed solũ quoad prescriptionez ⁊ in integ. resti. ⁊ hec satis cõis. Quãdoqz incipit titulus in persona minoris sed habetur pro non titulo vt qꝛ sciebat eũ minorem ⁊ qꝛ deficit titulus non vsucapi. vt. ĩ. de vsusca. pro empto re. l. ij. §. si a pupillo. Et ꝙ iniustus titulus non excuset nec det causam prescribendi nec publi. facit. ꝫ. eo. l. j. dum dicit ex iusta causa. extra de emp. ⁊ ven. c. ij. C. de iure fis. l. ij. lib. x. ⁊ qd not. in glo. C. pro donato. l. irritũ. Aliquãdo habetur pro titulo vt qꝛ credit eum minorem vel qꝛ habet titulum ab alio ꝙ a minore et tunc res põt prescribi scdm Iaco. de are. ⁊ sic põt intelligi hic ⁊ d. §. si a pupillo. ⁊ hoc si res erat alienabilis. si vero nõ erat alienabilis tunc aut sola opinione est minoris ⁊ põt vsuca. vt not. ĩ. de doli excepti. l. apud celsum. §. si minoris. ⁊. d. l. bone fidei. de acquir. re. do. Si vere erat minoris: tũc aut per alium extraneuz est facta alienatio: ⁊ scdm vltramontanos potest vsucapi quia cessent predicte prohibitiones vbi minor nõ alienat sed alius. Tu tñ distingue qꝛ aut est res pupilli: ⁊ illa non põt vsucapi vel prescribi. vt no. ĩ. eo. l. cũ sponsus. §. si res. in re adulti procedere põt opinio vltramõtanorũ. si sit alienatio a minore scdm vltramontanos nõ põt pscribi nec dat publiciana. vt. d. l. cũ spõsus. §. si res. hec vera iure veteri. hodie sicut dixi cessat oĩs pscriptio cõtra minorẽ. vt. d. l. fi. C. in q. cau. in inte. resti. nõ est necessaria.

4 Si petenti. † Lectura glos. non placet Iaco. butri. qꝛ nimis violentatur litera ⁊ quia traditione secuta deberet dari publiciana contra omnem excepto domino. ⁊ si dicas ꝙ dictio dũtaxat. excludat solum dominuz. male dicis quia textus dicit ⁊ soli nocere qui detulit. ⁊ ideo ponit casum secundum dominum Mar. syli. quod agebam ꝯtra te publiciana dicens me quasi dominũ. detulisti mihi iusiurandum ⁊ ego iuraui me quasi dominum presumitur ita verũ esse vt iuraui: ⁊ ideo habeo vtilẽ publicianam ⁊ qꝛ hec publiciana non venit ex traditione sed ex iureiurando: et ideo non competit nisi contra deferentem. ¶ Item habeo acti. in factum vt nota. ĩ. de iureiurand. l. sed ⁊ si possessori. ¶ Si autem iuramentuz deferatur paratur ei sola exceptio. ¶ Et hec est ipsa veritas. secundum ipsos Marti. ⁊ Iacob. ⁊ secundum hunc intellectum iste. §. nihil faceret pro opinione pet. quem allegat pro casu qd publiciana detur vero domino vt dixi. ꝫ. eod. l. j. versi. de alio. scilicet quod traditio. sed secundum lecturam gloss. bene facit pro ipso pe. Item aduerte aliud in quo male dicit gloss. dicit enim quod publiciana est eadem cum vtili rei vendica. quod falsum est. nam alia est rei vendica. directa alia vtilis alia quasi dominium quod resultat ex publiciana vt plene dixi scdm Dy. ꝫ. eo. l. j. circa fin. ver. est etiam vnum aduertendum. ⁊ ideo dic secundum Pet. ⁊ Iaco. quod non est inconueniens nec absurduz ꝙ publiciana concurrat cum rei vendi. directa ⁊ vtili imo dicunt quod hic est casus ꝙ vna non impediat aliam. ¶ Alia contraria que assignat glo. de. l. nam postea. §. fi. ⁊. l. sed ⁊ si possessor. de iureiuran. non meruerunt signari quia non sunt contraria sed diuersa. ¶ In glo. cur. non contra oẽs. in fine. hec gloss. tota est contra rõnem tex. dum dicit enim soli. ⁊c. qꝛ dicit aut nitor ex vero ⁊ probato iure ⁊ datur publiciana contra oẽs excepto domino. aut nitor ex iure presumpto per iuramentum: ⁊ tũc ex eo iuuor solum contra deferentem ⁊ eius successorẽ vt hic. ⁊ de hoc vide quod no. ⁊ dixi de iureiuran. l. nam postea. §. fin. ⁊. l. sed et si possessori.

5 In publiciana. † Que veniunt in rei vendicatione domino agente vt fructus ⁊ similia veniunt in publiciana agente quasi domino. hoc dicit. Querit Dyñ. ĩ. de acqui. rerũ domi. l. rem in bonis. an ad hoc vt detur publiciana sit necesse possessionem vacuam tradi-

tam esse, an sufficiat sola rei traditio per non dominum facta licet possessio vacua trãslata non sit, et videtur quod sola traditio sufficiat vt.§.eo.l.j.vbi tantum traditionem requirit ꝛ quia sic est in rei vẽdi.j.de fundo dotali.l.si fundus.§.titulo proximo l.si ager.ꝛ vtrobiqꝫ not.ergo sic erit in publiciana vt hoc.§.ipse Cy.tenet contra ꝛ dicit requiri translationem vacue possessionis quia ad hoc vt publiciana competat inter alia necesse est ꝙ ceperit vsucapere ꝛ nondum vsuceperit secundum communem opinionem glo.vt dicta.l.j.§.eo.ꝛ institu.de acti.§.alie.sed vsucapio inchoari non potest sine possessionis translatione lꝫ habeam detentionem,vt.j.de vsusc.l.vsusca.ꝛ.l.sine possessione.ergo apparet necessariam esse possessionem vacuam ꝛ solam traditionem non sufficere ꝛ ita pronunciatum fuit mutine. Dy.et de hoc dixi.d.l.rem in bonis.

6 **Hec actio.** †In glo.non vt heredibus in fine.Et est ratio quia directa datur ideo quia dominus ꝛ ideo si heres est dominus datur sibi vt cuicunqꝫ domino sed publiciana datur ratione tituli,vt.§.l.j.quem constat heredem non habere nisi ex persona defuncti ergo sibi datur vt heredi Andre.ꝛ vide quod nota.C.de prescriptioni.xxx.anno.l.si quis emptionis.§.j.

7 **Pretor ait.** Mala fides† actoris singulari successori non nocet.hoc dicit et vide qꝺ not.C.de acqui.possess.l.vitia ꝛ de reg.iur.l.quod ipsis.glos.tenet ꝙ iste.§.hodie sit correctus per aut.male fidei.C.de prescrip.longi temporis.domin⁹ Richar.dicebat se in hoc dubitare.And.hic tenet ꝙ iste.§.non sit correctus per dictam authenti.nec per iura canonica que etiam exigunt bonam fidem,licet enim dicta authen.ꝛ iura canonica dicant vsusca.vel prescrip,non ꝓcedere male fidei possessore alienante hoc est verũ contra dominum vt ibi dicitur:vnde in illis casibus in quibus daretur publiciana contra dominum qui no.j.eo.l.penul.bene concedit hunc.§.esse correctum ꝛ ꝙ tũc vitium authoris seu mala fides bene noceret successori.sed quando datur solum cõtra extraneumn nulla insurgit iniquitas nec de illo loquitur.d.aut.vnde vbi a pñcip.sum male fidei emptor non habeo publicianã qꝛ ex improbitate mea non debeo consequi acti.vt.j.de furtis.l.itaqꝫ fullo.sed si ab initio habeo bonam fidem licet author meus habeat malam bona fides quam habui ab initio cõseruabit mihi publicianam contra omnes preterꝙ contra dominum quia non subest aliqua ratio denegandi.pro hoc etiaꝫ facit quia licet corrigatur ratio tamen remanet dictum,vt.j.de testamentis.l.is qui.deportatus enim non testatur quia non habeat bona qꝛ erant publicata.hodie correcta est ista ratio qꝛ bona non publicantur,vt.C.de bonis ꝓscriptorum.aut.bona damnatorum ꝛ tamen remanet dictum ꝛ ius vetus quia testari non põt,vt.d.l.is qui de testamentis sic dicam in ꝓposito licet per aut.male fidei sit correctum ꝙ male fidei possessore alinante non procedat vsucapio contra dñm nihilominus remanebit iste.§.contra extraneum ꝛ dabitur publiciana ꝛ maxime quia iuriuꝫ correctio vitanda est.C.de ap.l.precipimus hanc etiam opi.sequitur hic

8 Jac.de ra.†ꝛ dicit ꝙ licet ista ꝯsequẽtia sit vera vsucapit ergo cõpetit publiciana.Ista tñ nõ est ꝯa nõ vsucapit ergo nõ competit publiciana.nam quedã non vsucapiũtur in quibus tñ cõpetit publiciana vt no.in gl.§.hac eadẽ.l.in prin.ergo aut.male fidei que tollit vsucapionem ꝛ prescrip.cõtra dñm nõ ꝓpter ea tollit publicianam cõtra alium.Item.d.aut.male fidei loqꝫtur solum in immobilibus vt ptꝫ in cor.vnde sumit ergo dato ꝙ corrigatur tñ puto ꝙ nõ corrigatur nisi cõtra dñm vt predixi ꝛ vide.j.§.proxi.ꝛ qꝺ dixi dicta aut.male fidei,ꝛ est ratio ſm Ray.qꝛ pscriptio ꝓcedit contra naturalẽ equitatem ꝛ preiudicat dño.publiciana vero procedit de equitate ꝛ non preiudicat domino.Ray.

9 **In hac actione.** Mala fides actoris † nocet vniuersali successori etiam bonam fidem habenti.h.d.Et dic aut successor est vniuersalis aut singularis.Si vniuersalis attenditur solũ bona fides vel mala defuncti non successoris qꝛ est successor vitiorum ꝛ culpe defuncti ꝛ in vsucapionibus spectamus initium,vt.C.de vsusc.trãsfor.l.vnica.§.hoc ꝓculdubio.ꝛ hoc verum si possessio fuit tradita defuncto bona fide recipienti.secus si heredi mala fide recipienti vt.j.de vsusc.l.heres eius.Scꝺo casu quãdo successor est singularis attenditur eius bona vel mala fides non actoris vt.§.§.proxi.ꝛ ibi dixi.ratio est qꝛ non est tãta idẽtitas successoris singularis ad defunctum sicut vniuersalis ꝛ ideo in singulari successore non attenditur bona vel mala fides defuncti sed solum successoris singularis,vt dixi.Jac.de ra.dicit ꝙ dici posset ꝙ si ego habebã publicianã qꝛ emerã bona fide et vendo tibi mala fide ementi verum est ꝙ non habes publicianã ex persona tua propter malã fidem tuã.sed illa que mihi venditori cõ petebat ad te emptorem translata est qꝛ venditor cause ius suũ trãsmittit in emptorem,vt.j.de contrahẽ.empt.l.qui tabernas. ¶ In glos.scilicet mihi ibi.§.partus.j.eo.l.si ego.

10 **Publiciana.** †Ad hoc vt publiciana competat exigitur bona fides emptoris tempore venditionis ꝛ traditiõis.h.d.Et vide qꝺ dixi.§.e.l.j.ꝟsi.de tertio.§.ꝙ tpe traditiõis.Et nõ ob.j.e.l.si ego.§.part⁹.vt ibi no.

1 ¶ Consequentia ista non potest vsucapi:ergo non habet publicianam:an sit bona.

1 **Traditionem.** †Alꝰs est.§.ꝛ incipit in li.ꝛ bene est de materia precedentis.§.cõiter tamen allegatur pro.l.ꝛ gl.hic colligit ꝙ ista sit bona consequentia non põt vsucapi ergo non datur publiciana.contra hoc tñ oppo.ꝛ non soluit de.l.cum sponsus.§.in vectigalibus.j.eo.sed solu.vt ibi.Et an dicta consequẽtia sit necessaria ꝛ bona vide qꝺ no.§.pxi.in pnc.ꝛ quod dixi.§.eadem.l.§.pretor ait.

1 Publiciana ꝛ rei vendicatio in quibus equiparentur.
2 Distinctio hominis non hꝫ locuꝫ vbi nulla est distinctio legis.

1 **De pretio.** †Glos.querit an in publiciana requiratur esse solutum pretium vel fidem habitã de eo ꝛ tenet ꝙ nõ per.l.istã.ſꝫ in cõtrariũ videtur qꝛ quecunqꝫ seruãtur in rei vendi.seruãtur ꝛ in publiciana,vt.§.eo.l.eum qui.§.in publiciana ſꝫ in rei vendicatione exigitur pretium esse solutum vel fidem de eo habitã.vt insti.de rerum di.§.vendite.ꝛ hãc videtur sequi hic Jacob.de rauen.Et ad hãc.l.respondet ꝙ hic nõ dicit litera ꝙ pretium non debeat esse solum vel saltem fides adhibita:sed dicit ꝙ potest capi coniectura vt sententia pretoris non sit vt soluatur pretium.Itẽ dato ꝙ coniectura esset ꝙ non sit necessarium solui:non tamen dicit quin debeat fides adhibita esse.cõiter ta

2 men tenetur opinio glo.†Secundo colligat aliud gloss.propter qꝺ cõtinue allegat hec.l.scilicet ꝙ vbi lex nõ distinguit nec nos distinguere debemus.ad qꝺ concor.de baptismo ꝛ eius effectu c.maiores de coniugio leprosorum.c.§.in fine.de priuileg.ca.qꝛ circa.ꝛ.§.de offi.presi.l.iij.ꝛ ibi de hoc dixi in fi.In contrarium allegat gloss.j.de testi.l.quesitum ꝛ plures alias leges ad quas responde vt glo.ꝙ verum est ꝙ non debet distingui cum.l.loqꝫtur indistincte nisi per aliã.l.distinguatur ꝛ sic cessant cõtraria.ꝛ de hoc no.lv.distinc.c.si euãgelica.in glo.ꝛ per Archi.¶ Ad hoc oppo.glo.ꝛ nõ soluit de.c.preterea.extra de officio delega.Sed ad illam responde vt dictũ est quia intelligi debet vbi alia decretalis non distinguit.nam per alias decretales.et.l.cauet ꝙ concessa iurisdictione videntur concessa omnia sine quibus exerceri non potest,vt ibi not.

1 ¶ Publiciana locum habet etiã in quasi traditiõe rei empte siue ante venditionem siue post.
2 Venditione a diuersis non dominis facta melior est conditio possidentis.
3 Publiciana non habet locum in re furtiua quemadmodũ nec rei vendicatio.
4 Publiciana nõ hꝫ locuꝫ in re que sui vitio vsucapi non potest.

1 **Siue autem.** §.si quis rem.†Et vera traditio ꝛ quasi sufficit ad publicianã siue precedat venditionem siue sequatur.hoc dicit.ꝛ glo.dicit hoc verum si res sit presens,vt.§.ti.proxi.l.eius rei.tu dic etiã si nõ sit presens,vt ibi no.ꝛ dixi.ꝛ gꝫ quid dicat glo.dic qꝺ differentia est inter primũ ꝛ scꝺm casum huius.§.qꝛ in primo casu fuit sola patientia que pro traditiõe habet insti.de rerũ diui.§.interdũ.et de acquir.re.do.l.qua rõne.§.interdũ.in secundo casu fuit facta traditio ꝛ venditio sub conditione qua existente purificat venditio ꝛ traditio,vt.l.sub conditione de solu.ita ꝙ in vtroqꝫ casu fuit facta traditio ante venditionem.Jaco.de rauen.

Idem et si hereditatem. ¶ Opponit glos.de.l.j.C.de euic.et sol.vt hic et ibi no.¶ Fortius opponit Jac.de rauen.aut res erat hereditaria ꝛ factus est dñs ꝛ ideo nõ dat publiciana.scꝺm opi.gl.aut nõ erat hereditaria ꝛ non videtur vendita et sic cum nõ habet titulum nõ dabitur publiciana,vt.§.eo.l.j.ꝛ.j.de euic.l.serui venditor.dic qꝺ in vtroqꝫ casu locus est publiciana.cum dicitur si nõ erat de hereditate nõ videt vendita verum est quo ad euict.sed bene videt vendita vt transferatur dñium in emptorem sit tradens erat dñs vel vt paret cã vsucapiendi si erat non

erat non dñs potest esse res hereditaria z non est dominus: qz in hereditate veniunt etiam res cōmodate z deposite defuncto. vt.§.de peti.here.l.z non tantum.sic z vbi venditur domus nō vendūtur res singulares habentur tamen ex cā emptionis, vt ʒ.de vsusca.l.eum qui edes. z idem de partu ancille.vt.ʒ.eod.l.si ego.§.partus. Jacob.de rauen.

a 2 **Si duobus.** [a] Si duo emunt a diuersis non dominis melior est conditio † possessoris.si ab eodem non dño melior est cōditio eius.primo qui traditionem accepit.hoc dicit si duo emunt ab eodem dño.iste casus est C.de rei ven.l.quoties.z vide qd ibi not.z dixi.z cōcor.extra de preben.c.si a sede aplica.lib.vj.z de prescript.c.duobus.eodē li. ¶ Op.q etiā si habeant cām a diuersis non dñis sit melior cōditio ei⁹ qui per traditionez accepit.vt.ʒ.de act.empt.l.si ea res. §.fi.vbi de hoc. Solu.aut duo habent cām ab eodem dño:tunc melior est cā eius qui traditionem accep.vt.d.l.quoties.nisi ille qui primo emit licet posteriori loco sibi tradatur sit psona priuilegiata cui ex solo titulo sine traditione dñium acquiratur qz tunc potior est.C.de sacrosan.eccle.l.vt inter diuinum.aut duo emūt a duobus vnus a dño alter a non dño z melior est cōditio eius qui emit a dño.vt.ʒ.eo.l.fin.nisi non dñs habeatur pro domino vt quia erat procura.dñi qui autem vendidit z tradidit. Aut habuit causam ab eodē.primo non dño postea effecto domino z obtinet qui primo emit.vt.§.ti.pri.l.si a titio.z de doli excep.l.apud celsum.§.si a titio. Aut duo emunt ab eodem non domino:tunc melior est eius conditio qui primo p traditionez accepit.vt hic in primo respon.aut duo emunt a duobus nō dominis z tunc aut agunt inter se z melior est cōditio possidentis vt in secundo respōso.aut agunt contra extraneum z melior est conditio eius qui primo traditio.accep.vt dicta.l.si ea res.vt.ʒ. de acti.empt.§.fi. Jac.but. ¶ Si duo emunt vnus a creditore vendente ex pacto vel ex lege.alius a debitore potior est emens a creditore.ʒ.de diuer.z tēpo.pscript.l.de accessionibus.§.fin.et hic in fi.gl.magne. Sed si agatur de iure pigno.seruatur ordo conuentionis qz in his que perficiunt solo cōsensu attenditur tps.z ordo conuentionis.vt.ʒ.qui potio.in pigno.habe.l.si non dñs vbi de hoc. In his aūt que perficiuntur traditione attenditur tps z ordo traditionis vt hic.z.l.quot.de rei ven. ¶ Itez collige cautelam Gui.de suza.ad repellendū volentē agere publiciana cōtra possessorē videlicet q possessor anteq citetur faciat sibi vendi per aliquem nō dñm quia portior erit cum pos-

3 sideat vt in fine huius.§.B. ¶ † Ultimo attende duo pulchra que hic tangit Jaco.de rauē.primum est pone qd emisti rem a non domino bona fide deinde tibi surripitur.ille qui surripuit vendit z tradidit mihi bona fide ementi agis contra me publiciana.dico sicut tu emisti a nō domino bona fide ita z ego. vnde potior est causa mei possidentis p istum.§.in secundo casu nunquid debeam absolui.dicit ipse quod iudicatum fuit quod sic in ciuitate sua.sed dicit male fuisse iudicatum quia iste.§.loquitur quando illi qui emerunt a diuersis nō dominis sunt in pari causa quia tunc est melior conditio possidentis.sed in questione proposita non sunt in pari causa quia secundus non habet publicianam quia res sibi vendita erat furtiua:z ideo vsucapi non potest nec publiciana locum haberet, vt.ʒ.§.proximo hec actio. ¶ Sed pone emi rem a non domino.mihi tradita est. deinde alius emit z tradita est sibi.si primus cōtendat cum eo ipse primus prefertur.quid si secundus agat cōtra tertium nunquid eidez preferetur:dicit q sic quia differentia est in hoc inter rei vendica.z publicianam quia rei vendic.nō potest simul competere pluribus quia duo non possunt esse insolidum domini.vt.ʒ.commo.l.si vt certo.§.si duobus sed publiciana potest simul competere pluribus:vnde licet secundus succumbat contra primum obtinebit tamen cōtra tertium.sic etiam est in pignoribus.vt.ʒ.qui potio.in pign.ha.l.creditor. ¶ Item glo. in distinctiōe sua dicit quod si habent causam ab eodem nō domino z inter se contendat q potior est ille cui primo res tradita est.pone qd secundus emptor vendidit alij et ita primus et tertius habent cām a diuersis nō dñis.z ita videretur q tertius debet esse potior qz possidet vt in secundo casu hui⁹.§.dicit glo. non est ita qz secundus z tertius emptor habentur loco vnius qz tertius succedit secundo z reputatur idē cuz eo.vt.ʒ.de contrahen.empt.l.dolia.sed primus emptor vinceret scōm ergo et tertium qui habet cām ab eo.vt.ʒ.de reg.iur.l.in his.§.non debeo.hec nō videtur bona ratio. Jac.de ra.pone em̄ q emisti rez bona fide z tibi tradita est alius non habens titulum possidet eam si ageres cōtra eum vinceres eū.sed si ille vendat alij bona fide ementi z possideret primus succumberet cum eo:z tm̄ obtinuisset cum authore eius vnde in isto tractatu publiciane dicit q nō sequitur q si author meus succumberet qd pter hoc ego succumbam qz ego habeo titulum z publicianam que author meus non habebat. Jac.de ra. ¶ Quid si possessor putat se habere titulū z nō habet. Item quid si putat traditionē factā que nō est. Itē quid si habet possessionē ab vno z titulū ab alio:dic vt no.§.de vsucapio.l.si is.z.l.cū non solum.

4 **Hec actio.** † Res que sui vitio vsucapi non potest in ea cessat publiciana.h.d.sec⁹ si rei priuilegio vsucapi nō posset quia tunc non cessat publiciana.vt.ʒ. eodē.l.cū sponsus.§.in vectigalibus. Aduerte quia gl.videtur sibi cōtraria qz in pnci.dicit q vbi p.l.est inhibita alienatio z vsucapio cessat publiciana.postea statim subijcit q si qs emat a pupillo bona fide qd forte datur publiciana:z tamen res pupilli phibita est alienari p.l.vnde vt tollas cōtrarietatē supple ad gloss.dum dicit q in re phibita alienari per.l.dic z contractus fiat scienter cessat publiciana.secus si ignoranter quia tūc iustus error habetur p titulo.vt.ʒ.de vsusca.l.iusto vel dic vt dixi in summario quod res pupilli phibet alienari z vsucapi priuilegio z fauore pupilli.z iō datur publiciana bona fide emēti et ignorāter.qd dicit gl.in fi.de seruitutib⁹ qd nō possunt vsucapi.de hoc dic vt plene nota.ʒ.de seruituti.l.seruitutes.

1 ¶ Traditio rei aliene valida est si domini consensus z volūtas interueniat.
2 Partus apud bone fidei possessorem conceptus z editus ex ancilla furtiua potest vsucapi.
3 Res vitiosa aut furtiua an possit vsucapi.
4 Partus ancille furtiue duobus modis dici potest vitiosus.
5 Partus quibus casibus vsucapi non possit.
6 Matrem emens qua de causa partum vsucapiat.

1 **Si ego.** † Non refert mihi an alij volūtate mea res tradatur.h.d.ar.ʒ.de iure doti.l.z.§.ſ. Si de vsufructu.ibi p suam domum hic est tex.epssus fm Jac.de ra.q publiciana detur vero dño:z ideo gl.violentat text.z exponit suā opinionē vel putatiue.sic etiam violentat.§. de peti.here.l.p herede.§.sed em̄.sed tu fm Jac.tene literā pprie sicut iacet qz ad hoc vt acquiratur seruitus duo requirūtur.scz q cōstituens sit dñs rei in qua constituit.z ille qui cōstituit sit dñs rei cui cōstituit vt.ʒ.cōia pdio.l.j.z qd dño competat publiciana dixi plene.§.e.l.j.ꝟ.de alio.ſ.qd traditio expone ergo suā pprie.z dic q ille cui cōstituebatur nō erat dñs rei cui cōstituebat:z iō dat publiciana z nō cōfessoria. Jac.z vide qd not.§.e. sine.§.hic autem.

2 **Partus.** Partus † apud bone fidei possessorem concept⁹ z editus ex ancilla furtiua vsucapibilis est.secus si apud furem fuerit cōceptus z editus.hoc dicit. Et iste.§.solennis est in ista materia z cōsueuit repeti p docto. ¶ Et diuide qz in prima loqtur in singulari successore vsqz ibi sed heres.ibi loquitur in vniuersali vsqz ibi.interdū.tamen ibi ampliatur dictum in singulari successore vsqz ibi.idem iul.et qdam habent ibi princi.l.ex qua cā.ibi tradit regulam generalem.ibi expecto ventre.vt.ʒ.de verbo.significa.l.etiaz ea mulier.

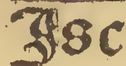
3 ¶ † Et ad euidentiam est sciendum q iste nō sunt necessarie cōsequentie adinuicē res est vitiosa ergo furtiua ergo non vsucapibilis.nec ista res nō est vitiosa:ergo non furtiua ergo vsucapibilis. ¶ Op.qd de partu mihi non detur publiciana cum nō possederim eum sol.videor possidere cum matrem pregnantem possideo.hanc reprobat Jac.de ra.qz licet partus sit portio viscerum matris.vt.ʒ.de ventre inspi.l.j.§.ex hoc rescripto.et qui possidet matrem possidet viscera: non tamen possidet partum in forma partus.sic qui possidet domum possidet oēs partes domus.sed non sub forma tignorum.vt.ʒ.de vsucapio.l.euz q edes.z.ʒ.§.idem ait edib⁹.als est.l.vnde dic q hic speciale quando sine possessione detur publiciana.sic z.§.l.pri.§.si seruus.vel dic q licet pepit penes alium postea fuit adeptus possessionem et ideo publiciana mihi competit. ¶ Item op.q si partus concipiatur z nascatur penes me bone fidei possessorem quod non habeam publicianam sed rei vendi.cū sim dñs.vt insti.de reruz di.§.si quis a non domino.et.ʒ.de vsur.l.qui scit.§.pterea.solu. illud in fructibus in quibus non computatur partus.vt eodez tit.de vsur.l.in pecudum. ¶ Item oppo.qd partus etiam si sit apud bone fidei possessorem conceptus non vsucapiatur.vt.ʒ. de furti.l.qui vas.§.si ancillā. Sol.hic erat conceptus z editus apud bone fidei possessorem ibi natus tantum sed conceptus apud furem. Sed contra hāc sol.instatur:qz etiam si tm̄ nascatur penes bone fidei possessorem possit vsucapi.vt.ʒ.de vsusca.l. si aliena.§.sceuola. Quidam q corrigitur per.d.§.si ancillaz.tu dic quod aut concepit z peperit penes bone fidei possessorem et loquitur iste.§.aut concepit penes furem z peperit penes bone fidei possessorem.et non potest vsucapi.vt.d.§.si ancillam. Aut concepit penes heredē furis habentem bonā fidem et pe-

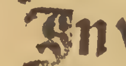
a ¶ Si duob⁹. Adde ad istū §.no.p Ja.de are.z Cy.in.l. quoties.de rei vendi.Bal.in c.si facto §.de feu.fue.cōtro. col.x.Jo.and. in ti.de emp.z vē.§.bū.Gui. de suza.in.l.vt inter diuinuz C.de sac.san.eccle.bal.in rub. C.de cōtra hē. empti.

perit penes bone fidei possessorem ⁊ pōt vsucapi vt in cōtrario. 1
¶ Item op. q etiam si non sit furtiuus non possit vsucapi, vt
j. de vsucap. l. iusto. sol. vt glos. ⁊ ad declarationem formet tres
4 qōnes † prima qñ partus dicatur esse vitiosus. Respon. in duo
bus casibus. primus qñ surripitur ancilla pregnās ⁊ concepit
⁊ peperit penes furem. ¶ Item si solum concepit penes furem
licet pariat penes bone fidei possessorem. sol. quero quādo ha
beat locum furti actio. Respon. qñ mater est penes furem ⁊ per
eum contrectatur. sed si conceptus est apud furem ⁊ peperit pe
nes bone fidei possessorem bene est vitiosus ⁊ non potest vsuca
pi tamē eius nomine non competit furti actio. sed que est ratio
differentie: respon. remotis truffis ⁊ colligo rationem p. l. pen.
§. penul. ff. de sta. ho. quia quando tractatur de eius cōmodo, p
nato habetur. sed ita est qd eius commodum est vt p vsuca. nō
transeat in commoduz alicuius. Et ideo habetur p nato vt sic
sit vitiosus sicut mater ⁊ nō vsucapiatur. ¶ Sed quantum ad
furti actionem non queritur de eius commodo vel incōmodo
sed de pena furis: ⁊ ideo tunc attenditur veritas vt ita demum
eius noīe competat furti actio qñ natus fuit ⁊ p furem cōtra
5 ctus. ¶ Tertio quero in quibus casib⁹ nō possit partus † vsu
capi. respōdeo vbicūqz dixi vitiosum esse. Item vbi possessor bo
ne fidei cepit habere scientiam rei aliene ante conceptionem.
Item si scit alienam ⁊ furtiuā post a cōceptione ⁊ ante partum
nisi denunciet domino vt petat si velit vt dicit glo. secus si post
conceptionem ⁊ natiuitatem supueniat scientia: q2 tunc nō no
cet quominus vsucapiatur. Sed quid si defunctus habuit ma
lam fidem heres vero bonam: nunquid poterit incipere heres
6 vsucapere ex sua persona: dic q t in gloss. ¶ † Ultimo quere ex
qua causa vsucapio partum cum emi matrem. ⁊ videtur quod
eodem tit. quo vsucaperem matrem si nō esset furtiua vt hic tu.
dic qd vsucapio titu. p suo vt in gloss. Jac. butr. Et vide de ista
materia qd no. ⁊ dixi. C. de fur. l. ancille. cetera dic vt in gl. ¶ In
glo. alioquin partus. ibi cuz cesset vsuscapio. vt. ff. eodem. l. eum
qui. in pn. l. tradionem ais est. §. fina. d. l. eum qui. Franc. ¶ In
glos. j. titu. hec gloss. est falsa sed expone ex ea causa. i. occasione
vt nota. j. in alia glo. magna. Ric. ⁊. j. pri. glo. ¶ In glos. apud
me cōceptum. ibi p suo. l. ij. quidam habent in gloss. pro socio
l. ij. ⁊ male sed debet dicere pro suo ⁊ melius facit. j. de euict. l. si
pregnans. ¶ Ibi quoad genus non quoad spēm nam vsuca
pit titulo pro suo. ¶ Ibi. i. occasione ista placet pe. Est enim cō
siderare primam causam vsucapionis ⁊ est iusta ignorantia.
qua credit suum esse ⁊ sic pro suo possidet. ⁊ est considerare re
motam. ⁊ ille est titulus qui habetur in matre. et hoc voluit di
cere ista gloss. q titulus matris est occasio. ¶ In gloss. tempore
concipiendi vel etiam postea vt. j. dicam. Fran. ¶ Ibi ⁊ in his
casibus tribus positis vsqz ad versi. vel ibi i quo ponitur quar
tus casus in quo tamen vsuscapio locū habet. Et sunt illi tres
casus cum surrepta est ancilla pregnans cum concepit ⁊ pepe
rit apud furem. Et cum concepit apud furez ⁊ peperit apud bo
ne fidei possessorem. ⁊ in istis casibus cessat vsuscapio in partu
quia furtiuus est. ¶ Quartus est cum concepit apud furis he
redem ⁊ peperit apud bone fidei possessorem. ⁊ hoc casu partus
est vsucapibilis. vt lege si aliena. §. fina. j. de vsusca. Ol. ¶ Ibi
vitio rei. ⁊ sic non datur publiciana. vt. ff. eo. l. eum qui. in pn. ⁊. l.
se. in pnc. et. l. siue. §. hec actio. Franc. vel dic. d. §. fi. nō corrigi. et
qd ibi dicit sceuola refert se ad secundum casum tantuz. s. qñ cō
ceptus erat penes furis heredem quē partum nulla. l. dicit esse
futiuū. ⁊. d. §. si ancillā loquitur de partu cōcepto penes ipm fu
rem. ⁊ ita no. d. l. qui vas. §. si ancillā ⁊. §. se Franc. ¶ In eadem
glo. ibi p suo. l. si ancillā vel forte si ante partum icipiat scire fur
tiuā indistincte non vsuca. vt. j. de vsusca. l. non solum in fi. pmi
responsi. si post habet locum distinctio illius. l. si ancillam. Ri.
¶ In eadē glo. in fi. Si vero post cōceptionem ⁊ post partum
non impedit vsuscapio vt. d. §. si ante q. ⁊. C. de vsusc. trāsfor. l.
vnica. §. hec tantūmodo. secus si furtiua vt. l. si ancillaz. Franc.
¶ In gl. s. pdictis ibi mala fide possedit nō vitio reali in furtū.
Franc. ¶ Ibi q2 vitiorū defuncti successor est. Et pro hoc. j. de
vsusca. l. sequitur. §. heres vbi de hoc p Dy.

1 ☞ Res sponse p sponsuz donata ⁊ ecōuerso, potest vsucapi: cum talis donatio sit valida.
2 Uerbalis restitutio transfert publicianā in fideicōmissarium, possessione etiam non apprehensa.
Legatum singulare an differat ab vniuersali fideicommisso in materia publiciane.
3 Publiciana competit emptori respectu dominij.
4 Uectigalia an ⁊ quanti temporis spatio possint vsucapi.
5 Publiciana non habet locum p iis que alienari non possunt.
Publiciana non habet locum vbi non pcedit vsuscapio.
6 Possidens etiam in momento potest agere publiciana.

Um sponsus. † Prin. huius. l. est versus lz non habeat psectaz sniam fine sequētib⁹. est ⁊ alius versus ⁊ hñs psectā sniam. ff. ti. pri. l. fructus pendentes.

2
Is cui. † Tres sunt opi. in gl. qdā dicūt nō esse differētiaz inter legatuz singulare ⁊ fideicommissum vniuersale vt vtroqz casu si disponente dño transiret dñiū etiaz non apphensa possessione transeat etiam publiciana. Alij concedunt bene non esse differentiam. sed dicūt oppositum ad primos q2 dicunt necessariam esse apphensionem possessionis. nā licet ius formatum ex psona defuncti transeat non tamen formandum. ⁊ si legatarius vel ille cui restitutio facta non habet publicianam ex persona sua nihil possess. apprehendit. sed si defuncto competebat publiciana tunc sic. tertia est opi. vt differētia sit inter legatum singulare vt in eo necessaria sit apprehensio possessionis in vniuersali non. Guido de suza. dicit q gloss. est falsa ⁊ breuiter dicendum q ex qua causa traditione facta a vero domino competit directa vendicati. vt. ff. ti. j. l. si ager. ex eadem facta a non domino si cadat a possessione competit publiciana. vt. ff. eo. l. j. Item ex qua causa competit rei vē. directa habita causa a vero dño licet res non sit tradita qd est in casibus specialibus notatis. d. l. si ager. ⁊ aliqui. ff. eo. l. iij. ex eadem causa si causa habeatur a vero dño licet res non sit tradita cōpetat publiciana vt hoc. §. nec ob. ff. eod. l. iij. ibi nam amissa possessione ⁊c. q2 subaudias ibi maxime, q2 idem si non esset amissa nec tradita, vt hoc. §. G. ⁊ de hoc not. etiam. d. l. ij. ff. eod. in gloss. dic ergo q hic nō habet publicianam ex psona defuncti imo ex sua psona q2 dominiū vel quasi quod erat in psona defuncti descendit in eū. ⁊ sic ex sua psona pponet sic ⁊ rei vēd. datur heredi nō vt heredi. sed vt dño facto ex cā hereditaria qd descēdit in eū ex psona dñi. Jac. but.

3
In vectigalibus. † In gl. j. ibi. l. traditionē. ais est. §. fina. sub l. eum q. ¶ Ibi. l. iubemus lib. xj. imo dic q in. l. contraria predium vectigale veritate considerata ad municipes nō spectabat quod patet quia ibi dicit ⁊ per logum tempus dominium capere ⁊c. que acquisitio per prescriptionem locum non haberet si municipes vere dñi fuissent: q2 tunc missus esset factus directo dominus. vt. ff. si ex nox. cā agatur. l. ij. §. fin. ⁊. j. de noxa. l. iiij. ⁊ in hoc est idē in ciuitate qd in priuato. vt. ff. q cuiusqz vniuer. l. j. §. q si nemo. ⁊ pro hoc est qd res pupilli nō potest vsucapi. ⁊. j. de acq. re. do. l. bone fidei sz si sit aliena pt cā vsucapionis parari. vt. j. p empto. l. ij. §. si a pupillo. preterea hic vsucapere volens causam habebat ab alio nō a municipibus vel a fisco. ¶ Ibi autē ab ipsis municipibus cōtra quos fm decretum interponitur videtur habere cām. arg. j. de euic. l. si plus. §. j. ⁊. C. de euic. l. si ob cāz
4 Oldr. ¶ † Itē qd dicit gl. in fin. pdia vectigalia vsucapi posse xx. annis. p. l. i omnibus de diuersis ⁊ tempa. pscri. vbi de hoc ⁊ plenius. C. de quadri. pscri. l. j. reprobat Guid. de suza. q2 nō loquitur in pscriptione pdiorū vectigaliū. sz qstionibus fisci. vbi minor pscriptio esset introducta dicit locum habere pscri. xx. annorum. Gui. ¶ In gl. j. ibi lib. xj. melius dic vt i cōtrario not. p Jaco. de are. q2 ibi non loquitur de vsusca. sz de dominio quesito ex secundo decreto. Rayñ. ¶ In gloss. quantum ad publicianam in fin. hoc intellige, vt not. j. de vsusca. l. nunq superficies. Oldr.

5
Si res. † Uide qd dixi. ff. eo. l. eum qui. §. si quis a minore. Et collige breuiter q quedam sunt prohibita vsucapi vitio rei vel persone ⁊ in eius obtinet regula si nō possunt vsucapi nec p eis datur publiciana, vt. ff. eo. l. traditionem. ais est. §. fina. in. l. eum q. ⁊. l. siue autem. §. hec actio. quedā sunt phibita non vitio sed quasi rei vitio: ⁊ tunc adhuc obtinet regula vt cōtra res in quoruz fauore phibita est vsucapio nec publiciana pcedat. secus contra extraneos vt hic. ⁊. d. §. si quis a minore. ⁊. ff. pri. vel dic qd. d. §. si quis a minore res erat minoris sola opinione. ¶ Item distin. inter ignorantiam iuris ⁊ facti vt primo casu non detur publiciana. secundo sic. arg. j. l. proxi. §. fina. Ri. vel posses dicere q in. §. si quis a minore loquitur in re alienabili cum tutore vt in predio vrbano iure isto ⁊ erat aliena. ⁊ ideo non transfertur dominium sed paratur causa vsucapiendi. hic autem loquitur in re non alienabili vt in predio rustico vbi non transiret dominium si esset dominus ergo nec causa vsucapiendi. nec datur publiciana si nō est dominus, vt hic ⁊. l. magis. §. j. j. de rebus eo. qui sub tute. vel cura sunt. Jac. but.

Si pro parte. Ibi momēto possedit. not. tex. istū qui sepe allegatur q sufficit ad pu
6 blicianam in momento possedisse. Ad hoc. j. de reg. iur. l. cum pretor in heredem. ⁊ vna sola vice acquiritur possessio in re aliena domino sciente ⁊ non contradicente, vt not. per Innocent. extra

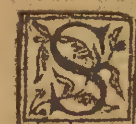
extra de causa pos. ⁊ proprie. c. cum ecclesia sutrina. et vna sola die vel vice interrũpitur prescriptio, vt not. per eũ de prescrip. c. auditis. vltima col. ⁊ cōcor. etiā ad hanc. l. s̄. de rei ven. l. hec si presens. ibi possessionē nactus sit. ⁊ de significato huius dictionis momento ⁊ de quanto tempore intelligatur, vide in alphabeto dictione momentanea possessio.

1 ☞ Justa causa acquirendi inducit publicianam.
2 Solennitas extrinseca non presumitur. ⁊ que dicatur extrinseca solennitas.
3 Solennitas in sententia vel instrumento mentionata an presumatur vel si sit probanda.
4 Probatio per famā admittitur vbi fieri non pōt per veritatē
5 Testes an in testamentis presumātur rogati.
6 Episcopus presumitur scire ea que fiunt in diocesi sua.
7 Mulier renuncians velleiano an presumatur certiorata.
Presumptio multipliciter consideratur.
8 Fideiubens an presumatur mandatum habere.

1 **Quecunqꝫ.** †Ex quibꝰ causis facta traditione a domino acquiritur dominium ex eisdem possessione quesita competit publiciana. hoc dicit. sequens. §. satis patet. ⁊ vide. j. de pigno. l. si ab eo.

2 **Qui a pupillo emit.** †Extrinseca solēnitas nō presumitur: intrinseca sic. h. d. ⁊ ad h̄ continue allegaᵗ. Nec ob. C. si quis ignorās rem mino. l. ij. vt ibi no. ⁊ de hoc hic no. in glo. ⁊ plenius no. ⁊ dixi. j. de verbo. obliga. l. sciendum. ⁊ dixi etiam. C. de testi. autᵗ. rogati. Sed quantum ad presens quero que sit solennitas intrinseca. dic fm Jac. butr. illa que ex verbis colligitur vt cum diciᵗ fuit stipulatus: presumiᵗ interrogatio precessisse et respōsio secuta ⁊ ordo stipulatiōis seruatus. Extrinseca est que ex verbis non colligitur vt cuꝫ dicitur promisit: nō sequitur qđ ibi fuerit interrogatio nec ordo stipulationis seruatus: et ideo oportet probari. Sed que est ratio qđ si in instrumēto reperiatur verbũ promissionis presumitur stipulatio ⁊ ordo stipulationis seruatus. respōdeo hoc facit authoritas tabellionis cōficiētis instrumentum facit verbũ promissionis ꝓ stipulatione accipi ⁊ in ea omnia solenniter acta. secus si probaretur per testes promissionem factam nisi forte testes iurisperiti essent. de quo dic vt not. ⁊ dixi. C. de vsur. l. j. ⁊ contra id quod dicit hic glo. que incipit cuius authoritas multũ facit. C. de fide instr. ⁊ iur. habe si. l. ij. lib. x. ⁊ qđ ibi no. Sed dic aut de solennitate fit mentio in instrumento, vt puta qꝛ dicit tabellio pupillus cũ autoritate tutoris fecit talem cōtractum: ⁊ tunc presumitur talis solennitas intercessisse: qꝛ statur instrumēto donec contra probetur, vt. C. de proba. l. cum precibus. ⁊ sic potest intelligi hec glo. in fi. Aut fit mentio in instrumēto nō de eo qđ fit de presenti sed qđ factũ erat puta de subhastatione quā dicit tabellio de p̄terito intercessisse. ⁊ ista non presumitur nisi probetur: sed si partes consentiant hoc apponi in instrumento tunc statur instrumento quo ad earũ preiudiciũ: qꝛ videnᵗ confiteri hoc verũ esse ex quo patiuntur in instrumēto ascribi, vt. C. de cōtrahē. ⁊ cōmit. stipu. l. optimā. ⁊ sic potest sustineri hec glo. ⁊ glo. d. l. ij. C. de fide instr.
3 lib. x. Ja. bu. ¶ †Ex predictis possunt solui multe questiones. ⁊ primo illa questio si in sententia fiat mentio de litis contestatione facta ⁊ sacramento calum. prestito ⁊ aliis solennitatibus obseruatis nunquid presumanᵗ intercessisse an sit necesse ꝓbari. videᵗ ꝙ nō presumanᵗ nisi probenᵗ per hunc. §. ⁊ per ea que s̄. dixi qꝛ sunt de preterito. in contrariũ facit. s̄. de offi. p̄fec. p̄to. l. j. vbi hoc sentire videᵗ Guid. de suza. ⁊ pro hoc facit qđ dixi qꝛ partes si sunt presentes hoc videantur cōfiteri per. l. optimam. dñs Lambertinus ramponus dicit sic terminatũ fuisse bonoñ. per doctores ⁊ aduocatos aut produciᵗ sentētia a longo tempore lata: ⁊ tũc sentētie steᵗ ⁊ omnia presumāᵗ solenniter acta per l. sciendũ. de verbo. obli. cũ cōcor. vbi de ista questione satis notaui ver. ¶ Item quero si appareat instrumētũ sentētie. si vero talis sentētia sit de ꝓximo lata tũc nō presumanᵗ solennitates de quibus in ea fit mētio nisi probenᵗ. ad hoc inducũt text. ⁊ gl.
4 que est. C. solu. matri. l. si quidē. †vbi agitur de probatione mortis per famā qñ quis mortuus est de longinquo vel in longinquo loco. secus si de ꝓximo. ⁊ ideo in glos. d. l. si quidē. qđ mors Bul. non posset ꝓbari per veritatē. ⁊ ideo admittiᵗ ꝓbatio per famā ⁊ idem possemus dicere de passione christi: qꝛ nullus viuit qui viderit eũ crucifigi. ⁊ de ista ꝓbatione mortis per famā plenissime dixi. C. de repudiis. autᵗ. hodie quātiscũqꝫ annis. ad hoc etiā allegāt. j. de carbo. edi. l. j. §. si mater. ij. respon. ibi recēti tēpore ⁊c. ⁊ ꝓ hoc qꝛ p̄sumiᵗ diuisio inter fratres qui lōgo tēpore seorsum steterũt, vt. C. cōi diui. l. si maior. ⁊ ibi no. ⁊ lōgũ tēpus dicetur arbitrio iudicantis. arg. j. de iure deliberā. l. j. in fin. ⁊ ꝓ hoc etiam licet non allegent. C. de peti. here. l. si filius. ⁊ qꝛ habitus pro ordinato longo tempore presumitur ordinatus legitime, vt extra de eo qui furtiue ordines recepit. ca. innotuit. per Inno. ⁊ ibi bene de p̄sumptionibus que fiunt in contractibus ⁊ iudi. in vlti. colũ. ⁊ pro hoc etiā. j. de ꝓba. l. ab ea parte. ⁊ quod no. ꝑ Cōpost. de electiōe. c. in genesi. ij. colũ. ⁊ de p̄dicta questione plene dixi. C. de edē. autᵗ. si quis in aliquo documento. versi. sed quid si in sentētia iudi. ¶ Itē faciũt predicta ad aliam que-
5 stionē scꝫ an testes †i testamēto p̄sumanᵗ rogati vel nō. de qua plene dixi. d. autᵗ. rogati. C. de testibus. ¶ Itē faciunt si appellaui a sententia, ⁊ hoc ꝓbaui per testes vel per cōfessionē aduersarii an presumatur qđ appellauerim intra decē dies dic quod non, vt no. in Specu. de appel. §. de officio. ver. vlti. ⁊ ꝑ Cōpost. extra de elec. c. cũ dilectus. Item si episcopus vel alius iudex facit aliquid cōtra ius cōmune super quo tñ posset dispēsare p̄sumitur dispēsasse, vt not. ꝑ Inn. de fil. presby. c. veniēs. ⁊ de cleri.
6 cōiug. c. diuersis fallaciis. ¶ Itē presumiᵗ episcopus †scire ea que fiũt in diocesi sua. not. per Cōpost. extra de rescrip. c. capitu
7 lum sancte crucis. ij. folio. in prin. iiij. colũ. ¶ Mulier †vero renuncians velleiano non presumitur certiorata nisi instrumento contineatur no. j. ad velle. l. fi. in gl. ¶ Item si debitor est excōmunicatus nisi soluat creditori intra mēsem si eligatur ⁊ opponatur sibi de excōicatione presumitur soluisse nisi creditor conqueratur. notatur ꝑ Inno. extra de accusa. c. super his. ⁊ de eo qui furtiue ordi. recep. c. ꝓposuit. ¶ Item si vasallus est in possessione feudi voluntate dñi presumitur facta inuestitura in vsi. feu. de consue. recti feu. c. j. ¶ An presumatur pro sententia iudicis vide de re iudic. c. sicut nobis. ⁊ qđ not. per Compost. de elec. c. bone memorie maguntino pro processu vero iudicis non presumitur nisi quātum apperet ex actis. extra de proba. c. quaniam contra falsam. ¶ Item presumitur qui legaliter exercere officium quod iurauit. extra de presumptio. c. illud. ⁊ de prescriptioni. c. ad audientiam. Item ex decretali, vt circa. extra de electio. lib. vj. tenetur appellans prestare iuramentum de quo ibi dicitur corporaliter. ¶ Quid si in instrumento appellationis contineatur eum iurasse non tamen exprimitur quod corporaliter nunquid sufficiet? Gul. duranti tenet ibi qđ sufficiat ⁊ presumatur corporaliter iurasse. Et idem ibi tenet Garsias licet dicat Nicolaum papam pronunciasse cōtrarium. An autē sententia presumatur in scriptis lata vel appellatio in scriptis interposita, dic vt plene dixi. C. de senten. ex breuicu. reci. l. fin.
8 †Item qui fideiubet me presente presumitur mandatum habere. vt. j. mandati. l. qui patitur. ⁊ per Azo. in summa māda. §. item contrahitur. Item si in actis reperiātur testes publicatos citatis partibus licet aliter de citatione non appareat presumitur citatio precessisse. not. per Innocen. extra de testibus. c. albericus. Item acta per iudices extra iudicium presumũtur solenniter acta. extra de probatio. c. post cessionem. ⁊ ibi in glo. ⁊ per Compost. de electio. c. in genesi. versicu. item queritur si dicatur.

1 ☞ Mandatũ re non integra inuito ꝓcuratore non reuocaᵗ.

I quis prohibuerit. Alias incipit paspi. Et breuiter dicit: re non integra inuito procura-
1 tore non reuocatur mandatum. †⁊ vide. j. de actio. empt. l. iulia. §. si procura. Ray. si euincatur alicui res ꝑ iniuriā agat de euictione plene diceᵗ. j. de euic. l. si ꝑ imprudētiā. ⁊ dixi j. de fideius. l. excep. ¶ In glo. scꝫ emptor. in fi. hec glo. cōmuniter reprobatur vt dixi. j. quod iussu. l. j. §. j. ibi videas.

1 ☞ Publiciana cōpetit domino ꝓ seruo fugitiuo vel ab alio mala fide possesso.
Publiciana an detur possessione.

1 **I seruus.** †Per seruum ab alio mala fide possessum acquiritur dño publiciana in re ꝑ seruũ a non dño empta possessiōe nemini quesita. h. d. tex. ⁊ glo. ⁊ sic publiciana datur sine possessione, vt ⁊ s̄. eo. l. siue autē. §. si seruꝰ. ¶ In glo. imo ēt ibi, vel vtile si non erat dñs hoc falsum imo quasi dñium queriᵗ per publicianā, vt dixi. s̄. eo. l. j. ver. est etiā vnum aduertendum

1 ☞ Publiciana nō daᵗ cōtra dñꝫ, sed exceptiōe dñi repelliᵗ.

1 **Aulus notat.** †Publiciana regulariter non datur contra dominũ vt. j. l. proxi. fallit in casibus ibi not.

¶ Si ager vectigalis vel emphyteoticarius petatur Rubri.

Super rubrica. Continua quia .s. de rei venditio. tractauit de directo dominio .s. titu. proxi. de quasi dñio. hic tractat de vtili dominio: ⁊ dicitur ager prędium qd colitur, vt .j. de verbo signi. l. ager. ⁊ l. locus. et l. fundi. ⁊ l. q̄stio est. Et de ista vtili rei ven. q̄ daẜ superficiario ⁊ emphyteote vide bñ p Roffre. de vtili rei vendi. que daẜ superficiario. ⁊ tit. seq. de ea que datur emphyteote. ⁊ vide. C. de iure emphy. per totum. et in summa, eo. titu. ⁊ que ibi dixi super. l. j. ij. ⁊ vltima.

1 ☞ Dominium vtile prefertur directo.
2 Heredes extranei in re emphyteotica an succedant.
3 Hereditatis appellatione continentur bona vectigalia.
4 Emphyteota an possit imponere seruitutē rei emphyteotice.
5 Fructuarius rei fructuarie seruitem imponere non potest.
6 Vasallus habet vtile dominium in re feudali.

Agri ciuitatum. Aut locatio fundi rei publice fit ad tēp⁹
perpetuū: ⁊ tūc proprie dicitẜ vectigal ⁊ cōpetit in rez
vt hic ⁊ .j. §. proxi. aut fit ad modicū tempus: ⁊ tunc
nō proprie dicitẜ vectigal ⁊ appellatio dominij simpliciter prola
ta ad directū referẜ, vt .j. §. pri. ⁊ not. .j. de euict. l. minor. §. j. ⁊ de
excep. rei iudi. l. si mater. ij. §. eadē. vnde sepe allegaẜ hec. l. in. §.
proxi. qd verba simpliciter prolata accipi debēt in proprio signi
ficato ⁊ nō in improprio. de quo dic vt plene dixi .j. de bo. pos. l.
j. ⁊ .j. titu. proxi. l. proculus. ¶ Item not. ex. d. §. proxi. qd vtile
1 dominium †prefertur directo: q⁊ datur etiā contra municipes
vt ibi dicitẜ. ⁊ vide qd dixi .j. de loco publico fruēdo. l. j. §. j. ¶ Et
circa hoc dic qd aliquando vtilis ⁊ directa se habent vt contra
rie: tunc vtilis prefertur, vt. C. de prescrip. xxx. ann. l. si quis em
ptionis. aut se habent vt similes: ⁊ tunc aut directa datur ei ad
quē principaliter negotium spectat ⁊ preualet nisi in tribus ca
sibus positis. C. de noua. l. iij. aut vtilis cōpetit ei ad quē princi
paliter spectat negotium: et tunc vtilis prefertur directe. vt .s.
de procura. l. in cause. §. fina. vbi de hoc no. ⁊ dixi plene. Aut se
habent vt diuerse: ⁊ tunc quelibet suum sortitur effectum ⁊ ha
bens vtilem vincit in ea habēs directā vincit in ea vt hic. Que
2 ro an in re emphyteotica succedant heredes †extranei. ⁊ videẜ
quod sic: q⁊ eadez persona est cum defuncto in auẜ. de iureiur. a
3 mo. pre. §. j. ¶ Itē quia appellatione hereditatis †continentur
bona vectigalia, vt .j. vt in pos. leg. l. j. ⁊ pro hoc. s. de peti. here.
l. item vidēdum. §. fina. ⁊ de acqui. rerum domi. l. rem in bonis.
In contrarium videtur: q⁊ appellatione heredis nō continētur
heredes extranei, vt .j. ad trebel. l. ex facto. dic aut res emphy
teotica est ecclesie: ⁊ tunc transit ad heredes vsq⁊ ad tertiam ge
nerationem. in auẜ. de nō alie. §. j. si vero est alicuius priuati tūc
transit in omnes successores etiā extraneos, vt. C. locati. l. viam
veritatis. ⁊ bene .j. de verbo. signi. l. in conuētionibus. ¶ Item
4 quero an emphyteota †possit concedere vel imponere seruitu
tem rei emphyteotice. ⁊ videtur qd non sine consensu domini:
quia solus dominus pōt imponere seruitutē .j. cōmunia pred.
l. j. Itē q⁊ non potest rem alienare sine voluntate dñi. C. de iure
emphy. l. fi. ⁊ constitutio seruitutis est quedā alienatio. C. de re
5 bus alie. non alie. l. fin. Item q⁊ fructuarius †rei fructuarie non
potest seruitutē imponere .j. tit. j. l. sed ⁊ quid. §. fi. in contrarium
videtur: q⁊ est vtiliter dñs vt hic: ⁊ q⁊ etiam non dñs constituit
seruitutem, vt .j. fami. herci. l. heredes. §. an ea. ⁊ est casus qd sic
6 C. de serui. l. in puinciali. Itē vasallus †habet vtile dñium ⁊ rei
ven. p re feudali in vsibus feu. si de feudo controuersia fuerit. c.
si vasallus. ⁊ de controuersia inter dñm ⁊ vasallū. c. vno. vltimo
glo. .j. l. pri. tenet qd nō modicū tēpus dicaẜ decē vel. xx. annorū
alibi tenet qd arbitrio iudicantis .j. de superfi. l. j. §. quod ait. et
dic vt ibi plene dixi. ¶ In glos. vtilem. ibi. §. restitutus. imo. §.
sed qd papi. ⁊ hec vera, vt not. .j. de superficie. l. j. §. qd ait. et per
Cardi. extra de re iudi. c. abbate. lib. vj.

¶ Incipit liber septimus.

¶ De vsufructu ⁊ queadmo. quis vtatur fruatur. Rubrica.

1 ☞ Christus in rebus quas habebat an erat proprietarius.
2 Minores an sint vsufructuarij vsuarij vel proprietarij.
3 Vsusfructus nude proprietatis dicitur nullus.
4 Liber homo an possit in perpetuum locare operas suas.
5 Vsusfructus quibus modis constituatur.
6 Potestas an possit cogere discordantes ad pacem.
7 Decima an possit exigi propria authoritate.
8 Quesitum ex re mea videtur quod mei contemplatione quesi tum est.
Pascere an sit seruitus personalis vel predialis.
9 Heres tardius adiens hereditatem in fraudē fructuarij tenetur de dolo.
10 Vsusfructus an consistat in reliquijs sanctorum vel statuis.
Obligatus ad cibaria tenetur ad medicinas.
11 Tempus centum annorum est lōgissimum vite hominis tempus, ⁊ illo finitur vsusfructus relictis municipibus.
12 Successor clerici an teneatur stare contractui predecessoris.

Super rubrica. Vide Azo. in summa eo. tit. ⁊ per Roffre. de act. ex stipulatu que cōpetit pprietario contra vsufructuariū. ⁊ seq. titu. p Hostien. in summa de pigno. super. c. cū constet. et qd not. per Pet. et dixi. C. eo. super rubrica. vbi tetigi pulchras et singulares questiones in ista materia. ⁊ licet iste li
ber tractās de materia vsusfruct⁹ aliqb⁹ facilis videaẜ ⁊ aliqñ
per doctores legatis extraordinarie audiui a do. Richar. quod
erat subtilissima ⁊ argumētabilis materia īter omnes corporis
1 iuris: ⁊ vide etiam quod not .j. de serui. l. j. ¶ Et an christus †⁊
2 apostoli in rebus quas habuerunt ⁊ fratres minores †in reb⁹
quas habent sint ⁊ fuerint pprietarij vsufructuarij vel vsuarij,
pulchre ⁊ subtiliter habetur in tribus extrauagantibus pape
Io. xxij. quarum vna incipit, ad conditorem canonum. alia cū
inter nōnullos. alia quia quorūndam contra tes. de hoc etiam
aliquid tāgiẜ in cle. de verbo. sig. c. exiui de paradiso. vlti. colu.
3 ¶ Et no. qd nude pprietatis vsusfruct⁹ †nullus est .j. de vsur.
l. j. ⁊ l. videam⁹. ⁊ aliud est vsusfructus aliud pceptio fructuū .j.
de iure do. l. si vsusfructus. ⁊ ibi de hoc dixi. ¶ In glo. ipsius ru
brice in fin. vt .j. de serui. l. j. diffinitio vsusfru. .j. e. l. j. ⁊ an cautio
quā teneẜ pstare vsufructuarius sit de substātia vsusfructus vt
ea nō pstita fructuarius nō faciat fruct⁹ suos. ⁊ an ipsa cautio
remitti possit p testatorē vel per heredē. qd qualitas nō pōt esse
sine subiecto .j. eo. l. ij. qd vsusfru. cōstitui possit inter viuos ⁊ in
vltima volūtate .j. eo. l. iij. ⁊ in quib⁹ rebus cōstituaẜ vsusfruc. ⁊
qd obligat⁹ ad vsumfru. est obligatus ad dādū. Et an liber ho
4 mo †possit locare operas suas in perpetuum. ea. l. §. ne tñ. ⁊ an
vsusfru. sit pars dñij .j. eo. l. vsusfru. in multis. ⁊ an cadat in ge
nerali obligatiōe q vsusfru. si seruitus diuidua .j. eo. l. vsusfru.
5 ⁊ ab initio. Quib⁹ modis cōstituaẜ vsusfru. †⁊ p quos acqraẜ
.j. eo. l. vsusfruc. plurib⁹ modis. ⁊. §. j. que ptineāt ad fructuariū
bene .j. eo. l. vsufruc. legato. ⁊ pulchre qōnes circa hoc an ea que
habuerunt ex re fructuaria siue sint mobilia siue immobilia ad
ipsum fructuariuz pertineāt. q expense ⁊ onera spectent ad fru
ctuariū, ea. l. §. fi. ⁊ l. seq. an metalla lapidicine ⁊ quedā alia spe
ctent ad fructuariū .j eo. l. itē si fundi. An incrementū latens et
patēs accrescat fructuario emphyteote vel vasallo. ea. l. §. huic
vicin⁹. an aucupari ⁊ venari liceat fructuario, ea. l. §. aucupio
rum. an seminaria spectēt ad eū, ea. l. §. seminarios. ⁊ que possit
cedere ex sylua nō ceduaz cedua. Et qñ in aliquo fit mentio de
vsu patrissa. intelligiẜ de modo ⁊ qualitate, ⁊ non de quātitate.
Quas arbores possit incidere fructuarius, ⁊ que spectēt ad eū
.j. eo. l. arboribus. qd fructuarius nauis possit nauigare tēpore
cōgruo ⁊ si nauis pereat non teneẜ, ea. l. §. nauis. ⁊ qd socius re
cōmuni vti possit inuito socio. qd vsusfructus possit locari vē
di ⁊ donari ⁊ qd retineaẜ per se ⁊ aliū ei⁹ nomine, ea. l. §. vsufru
ctuarius. qd per seruū fugitiuū retineaẜ vsusfructus, ea. l. §. de
illo. ⁊ qd opera infantis ⁊ hominis defecte senectutis nulla est.
⁊ an famulus infirmus debeat salariū recipere ⁊ canonicus in
firmus quotidianas distributiones. ⁊ an quelibet īfirmitas ex
cuset. ⁊ an teneatur per substitutū seruire. fructuario nō possi
dēte seruū fructuariū amittit vsumfu. nō vtēdo, ea. l. §. idem tra
ctat. si fur surripiat fructus cui ꝯpetat ꝯdictio furtiua dño aut
fructuario .j. eo. l. si fur. ⁊ an dñium sit in pēdēti. De satisdatio
ne per fructuariū prestanda .j. eo. l. si cuius rei ⁊ an vasallus te
neatur pstare sacramētū fidelitatis omnibus heredib⁹ dñi. An
6 potestas †cogere possit discordātes ad pacē vel trāsactionē in
ciuili vel criminali, ea. l. §. si inter duos. ⁊ an teneaẜ facere satis
dari de nō offendēdo illi qui dicit se dubitare qd nō offendaẜ. ⁊
an teneaẜ sociare cū familia sua illū qui dicit se dubitare de ini
micis suis. Quod fructuarius non pōt pprietatē deteriorare
sed meliorare sic. ea. l. §. fructuarius. Que possit facere fructua
rius in re, ea. l. §. inde est quesitū. ⁊ an possit mutare vineam in
campū vel ecōtra. Expēsas factas in edificādo fructuarius nō
tollit .j. eo. l. sed si quid inedificauerit. quez modū tenere debeat
fructuarius in vtēdo seruis fructuarijs, ea. l. §. mācipiorū. ⁊ qd
nō potest mutare eorū officia ⁊ qd alimēta eis debēt pstari secū
dum cōditionē personarū ⁊ qd in elecmosinis ⁊ alijs seruādus
est modus

est modus quo fructuari⁹ debeat uti vestimētis, ea. l. §. vestimē torū, & ibi nominant varia genera vestimētorū qd possit ꝓprietarius facere in re fructuaria, ea. l. §. ꝓprietatis. dñs si potestati vel alij cōcedat arbitriū plenissimū nihilominus tenet de dolo ī. eo. l. locū. §. ex eo. sub legato usufru. quāqz cōtinet plena ꝓprietas. ī. eo. l. ꝓculus. & sic verba quāqz trahunt ad significationem impropriā qd dic ut ibi differētia inter legatū usufru. & legatū
7 fructuū. ī. eo. l. si quis ita. Et an decima † possit exigi ꝓpria authoritate. & quō cognoscat sbstitutio directa a fideicōmissaria. que grant fructuario p seruū fructuariū. ī. eod. l. si serui. quomodo fructuari⁹ possit corrigere seruos. ī. eo. sed sicut. §. qm aūt. et an vasall⁹ possit corrigere subuasallos, & iudex subditos. qd licitū est arguere ab his que fieri cōsueuerūt. ī. eo. l. sz si qs donaturus. qd dñium quāqz est in pēdēti. ī. eo. l. sz si qs stipulet. §. interdū. si ex re fructuarij & ex re ꝓprietarij p seruū emens soluat pretiū cui acquirat. ī. eo. l. adhuc. alias si adhuc & pulchre qstiones & subtiles circa hoc ꝓ tpe quo duret usufruc. ꝓtiū operarū debet fructuario finito usufruct. debet ꝓprietario. ea. l. §. si operas. & pulchra circa hoc quicquid nō querit fructuario querit ꝓprietario. ea. l. §. qstionis. seruus fructuarius cōducendo operas suas a fructuario nihil valet. ea. l. §. si seruos. nō querit vñ usufru. ꝓueniat an fructuariū. ea. l. §. si fruct⁹ pēdētes sunt fructuarij. ī. eo. l. si pēdētes. onera realia ꝑtinēt ad fructuariū. ea. l. §. si qs cloacarij. seruitutes tenet fructuari⁹ seruare. ea. l. §. fina. Et facit ꝙ pactū de ingrediendo ꝓpria authoritate afficiat & sequat rē numismatis est usufr. ī. eo. l. numismatū legato usufr. omniū bonorū qd spectet ad fructuariū & qd ad heredē. ī. eo. l. omniū bonorū. an quis possit eleuare domū suā ita ꝙ in totuz
8 obscuret lumina vicini. ī. eo. l. si qs binos. † Ex re mea videt qsitum qd mei ꝯtēplatione ꝯfert. ī. e. l. ex re. An pascere sit seruitus ꝑsonalis vel ꝑdialis. ī. eo. si qs binas. & quid de opera usufr. cōsolidat ꝓprietati nō iure accrescēdi. ī. eo. si titio usufr. nō est in oībus similis ꝓprietati. ea. l. §. usufruc. de usufru. relicto alternis annis & singulis annis. ī. eod. quoties. & qualiter discordes reducant ad ꝯcordiā an sorte vel aliter colon⁹ sibi legato usuf. repetit expensas in colēdo factas. ea. l. §. si colono differētia inter legatū vniuersoꝝ bonoꝝ & singulariter expssoꝝ. ea. l. §. fin.
9 † Si heres in fraudē fructuarij tardius adeat hereditatē tenet de dolo. ī. eo. l. ij. usufru. legat⁹. & quid si colligit fruct⁹ immaturos. & qñ debeant legatario fruct⁹ rei legate differētia est inter insulā edificatā postea destructā & insulā deductā ad areā. ī. eo. l. qui usufru. aut quis excipit usumfru. refert utrū sibi tantum an sibi & heredi & quid in dubio. ea. l. §. stipulat⁹. heres morosus an interesse tenet. ea. l. §. fi. ꝓmittens usumfructū vel operas ex tpe more tenet. ī. eo. l. qsitū. usufru. amittit nō utēdo si usufructuarius vel alius ꝓ eo non utat. ꝓtiū succedit loco rei. ī. eo. l. qz qui ꝓtio. In statua ꝓōt cōsistere usufructus. ī.
10 eo. l. statue. † & an in reliquijs sanctoꝝ cōsistat usufruct⁹ an valeat legatū usufru. sine usu. ī. eo. l. si alij. appellatione partis dimidia cōtinet. ī. eo. l. etiā. usufructuari⁹ ꝓōt reficere nō de nouo facere. ī. eo. l. usufructuari⁹ nouū. qui tenet ad cibaria tenet ad medicinas. ī. eo. l. sicut impēdia. rupto testamēto p cōtrata. debent legata cōiūctis ꝑsonis testatoris nō filij. ī. e. l. si extraneo. usufructuari⁹ cedēdo usumfructū liberat a refectione. ī. eod. l. si absente. fruct⁹ immaturos ꝓōt colligere fructuarius. ea. l. §. ī. & an idē sit in herede sacerdotis. nō ꝓōt res incipere a casu extinguibili. ī. eo. l. titio partē. retinet usufru. totius. ī. eo. l. si cui insule. deficiēte cōditione usufruc. legati cui ꝑtineat. ī. eo. l. sub cō
11 ditione. † usufru. relictis municipibus finit cētū annis qd est longissimū vite hominis tēpus. ī. eo. l. an usufru. Cōsolidatio ꝗ fit ꝓpter testamētum expugnatū p querelā nō nocet fructuario. ea. l. §. dñs ꝓprietatis. usufruct⁹ relict⁹ libertis ad alimēta finit morte decedētiū. ea. l. §. fi. pēsiones debite ꝓ fructibus pceptis viuēte fructuario licet nondū esset termin⁹ soluēdi debent heredi fructuarij. ī. eo. l. defuncta. & quid in clericis & in vasallo decedētibus. & si vendat fundus an veniant in vēditiōe fructus vel pēsiones. & quo tpe sit soluēdo pēsio. & si fructus sunt deputati ad fabricā ecclesie bñficiorū vacantiū usqz ad decē annos & in fine decē annoꝝ vacet ꝓbēda & postea fruct⁹ colligant an debeant fabrice. Fructuū portiōe legata nō vr̄ usufru. legat⁹ illa tñ portio debet singulis annis & nō semel tantū. ea. l. §. sempronio. quicquid nascitur in fundo est fructuarij. ī. eo. l. arbores. §. quicqd. & an fructuarius vxor & similes teneant stare colono.
12 † & an successor clerici teneat stare cōtractui predecessoris. vectigal debitum ꝑdio fructuario ad fructuariū spectat. ea. l. §. fi. de quibus fructibus teneat deijciēs fructuariū violēter. ī. eo. l. cuiuscūqz. ciuiliter tantū possidēs rei vendi. tenet. ea. l. §. si fundo. usufructuarius nō ꝓōt de nouo facere nec corā inchoatum pficere. ī. eo. l. usufructuarius nouū. & an debeat attēdi cōsuetudo patrisfa. usufructuarius ꝓōt venari. ī. eo. l. usufructuari⁹ venari. & pulchra de venatione. & an sit licita clericis vel laicis. de piscibus vel animalibus in viuarijs inclusis quomodo possit uti fructuarius. ea. l. §. si in viuarijs. Quandoqz transfert quis dominiū qd nō habet. ī. eo. l. quod nostrum. usufructuarius cedēdo usufructus liberatur a refectione. ī. eo. l. cum fructuarius. & an idem in vasallo & emphyteota. partus non est in fructu: sed fetus sic. ī. eo. l. vetus fuit questio. & an plus operetur expressum quā tacitum dñium quāqz transfertur sine traditione & est mirabile. ī. eo. l. vel inutilium. magna differentia inter legatum gregis & singulorum capitum. ī. eo. l. quid ergo. sublata causa amissionis usufructus restituitur ipso iure. ī. eo. l. si in area. dominus nude proprietatis potest usumfructū legare propter spem consolidationis. ī. eo. l. si dominus.

1 ☞ Usufructus qualiter diffiniatur.
2 Cautio fructuaria an sit de substantia vel diffinitione usufructus, & possit remitti per heredem.

1 **Usufructus.** † Ponit diffinitionez[a] usufruct⁹. & singula verba diffinitiōis expone ut gl. ¶ Et an illa verba, salua rerū substātia, sint de diffinitione. Jac. de ra. qd lz exponit, salua rerū substātia id est donec salua sit substantia rei in qua est usufru. qua sublata tollit usufructus, ut. ī. l. pri. & ī. quibus modis usufruct. amitta. l. repeti. §. rei mutatione.
2 ¶ † Querit gl. duas questiones utiles prima est an cautio fructuaria sit de substātia & diffinitione usufru. & tenet qd nō. contrarium vr̄ sentire glo. magna in prin. ꝟ. de rei vend. l. ex diuerso. & ī. eo. l. si cuius. §. ī. & ī. de usufru. legato. l. vxori. ponit duas opi. nec aliquā eligit. & de hoc ibi plene dixi. & C. eo. ti. l. ī. ubi de hoc no. in glo. Aliqui dixerunt & hec satis placet ꝙ si cautio petatur a fructuario & eā nō prestet ꝙ nō facit fructus suos. & ita intelligat illa opi. qd cautio sit de substātia usufr. Si vero cautio non petat tunc faciat fructus suos saltē sicut bone fidei possessor si nō credit se teneri cau. ꝑstare. nā iuris ignorātia in fructibus sibi non nocet. ꝟ. de peti. here. l. sed & si lege cornel. §. scire. ¶ Secunda questio est an hec cautio possit remitti per heredē & eadem questio est an possit remitti p testatorem. de istis duabus dic ut plene no. & dixi. d. l. ī. C. eo. titu.

[a] ¶ Diffinitionem. Adde de hac diffinitione Bal. in. l. ī. ī. de condi. ex lege.

1 ☞ Qualitas sine subiecto esse non potest.

1 **Est enim usufructus.** Qualitas nō † ꝓōt esse sine subiecto. hoc dicit. & ad hoc sepe allegatur. & bene concord. ī. quibus modis usufruct. amit. l. repeti. §. rei mutatione. & ī. si certum petatur. l. eius qui in prouincia. & declarat hec. l. verba precedentis. l. salua rerum substantia.

1 ☞ Liber homo an possit locare in perpetuum operas suas.
2 Usufructus perpetuo an legari possit.

Omnium prediorum. Usufructus cōstitui potest tam in vltima voluntate quam inter viuos & sufficit patientia pro traditione. h. d. text. & gloss. & tractat in quibus rebus usufruct. constituatur. & quomodo usqz ad. l. usufruct. legato. ¶ Item facit pro opi. vltramontanorum qui dicunt quod obligatus ad usumfru. est obligatus ad dādum, lz alij dicāt qd est obligatus ad factum id est ad patientiā vel quasi traditionē & vide ad istud prin. qd not. ī. uti possi. l. si duo. in prin. & C. eo. l. ī. ¶ Unū tamē glo. querit an
1 liber homo † possit locare operas suas in perpetuū & tenet qd sic duabus rationibus: vna qz est obligatus ad factū & sic prestādo interesse liberat: & qz potest seruire per substitutū. Jac. de ra. destruit istas rationes glo. & dicit ꝙ prima ratio nō est vera imo precise compellitur ad factū regulariter, ut. d. l. si quis ab alio. §. fi. de re iudic. & de oper. no. nun. l. stipulatio. §. fiue. ubi de hoc non potest regulariter seruire per substitutum, ut. ī. de sol. l. inter artifices. & in. ll. allegatis in glo. dicit esset speciale in clericis. ipse tamē fauore libertatis dicit ōpi. glo. verā. & quod prestando interesse liberetur. & quod possit seruire per substitutuz. & idem tenet glo. C. eodē. l. antiquitas. & ibi plene dixi. ¶ Item
2 querit an usufructus † possit legari perpetuo ita qd quoties amittatur intelligatur repetitus. & tenet quod sic. ī. quib. mod. usufru. amit. l. iij.

1 ☞ Usufructus quandoqz dicitur pars dominij.
2 Usufructus an cadat in generali obligatione.

Usuffructus in multis.

1 †Expone vt gl.ꝛ tene op. Placē.q̃ vera est ſm Old.
ꝛ clarius dic vt no.ꝛ dixi.ĩ.de ver.sig.l.recte dicim⁹.
q̃ videt huic recte ꝯria.ꝛ nō ob.de leg.i.l.nō quoq3.§. fundū. vt
2 ibi colligit.¶†Itē facit an in generali obligatione cadat vsuſ
fructus.ad qđ facit qđ no.ĩ.de vsufr.lega.l.j.ꝛ qđ dixi.C. de bo.
que liberis.l.cum oportet.§.cum autem.

1 ☞ Usuffructus est ſeruitus diuiſibilis tā ab initio quam ex
poſtfacto:hoc est tā ex parte ſtipulantis quā promittētis.
2 Seruitus vſuſfructus qua ratione ſit diuiduus cetere autem
indiuidue.

Usuffructus ab initio.

1 †Usuffru.est ſeruitus diuiſibilis tā ex parte ſtipu
lātis ꝙ ꝓmittētis.h.d.gl.tū videt ꝛ male ſentire qđ
ex parte heredum ꝓmiſſoris ſit indiuidua,vt not.ĩ.de ver. obli.
2 l.ſtipulationes nō diuidunt.in prin.gl.magne. †Et q̃ ſit ratio
ꝙ ſeruitus vſuſfruc.est diuiſibilis ꝛ cetere indiuidue,dic vt dixi
ĩ.ad legē falci.l.j.§.ſi vſuſfru.ꝛ latius de verbo.obl.l.ea.§. cato.
penul.col.ver.quarto que est ratio.ꝛ verſi.ſeq.

1 ☞ Usuſfructus multis modis conſtituitur.
2 Usuſfructus qualiter acquiratur.

Usuſfructus plurib⁹ mo

1 dis.† Ponit aliquos modos conſtituēdi vſumfru
ctum ꝛ ſatis patet.
2 **Acquiritur.** † Ponit quomodo acquirit vſuſfru
ctus.ꝛ habet tres lectu.ſcđm gloſſ. ꝛ
vltimā approbat Iac.de ra.Et qđ dicit glo.qđ ceſſat Catonis
regula.dic quē impedit confirmationem legatorū ex tēpore te
ſtamenti vſq3 in diē mortis:ſed tractus qui est a tēpore mortis
vſq3 in diem actionis non impedit confirmationē regula cato
niana.ꝛ ita erat hic. Iac.bu.ꝛ vide.ĩ.de lega.j.l.a filio. ꝛ quan
do dies lega.cede.l.cum legato.

1 ☞ Usufructu legato an veniant omnes obuentiones.
2 Fructus ꝛ obuentiones an differant.
3 Usufructu cū omnibus iuribus viro ꝑ mulierē in dotem dato
an ſi poſtea mulier repetat veniāt obuentiones reſtituende.
4 Fructus alicui venditi intelliguntur illi qui ſunt ex neceſſitate
debiti non ex liberalitate.
5 Usufructuarius ad quid teneatur.

Usufructu legato.

1 † Ponit que ptineāt ad fru
ctuariū.ꝛ breuiter dicit qđ oēs obuētiones ꝓueniē
tes ex re in qua hz vſumf.¶ Ibi alti⁹ tolle ratio est
ĩ.e.l.cui⁹.§.idē nerua.ꝛ qꝛ gl. ſicco pede ptrāſit tāgam⁹ aliqua
2 pulchra circa hāc.l.¶Et pmo collige ꝙ fruct⁹ † ꝛ obuētiones
vident idē vt ꝫ pz in litera qđ verū est quo ad hoc nō cedāt oīa
fructuario.differunt tū:qꝛ fructus ꝓprie est qui ex ipſa re pcipit
ſicut frumētū ex ꝑdio.obuētiones nō ex re,ſed ꝓpter rem vt pē
ſiones ex domo,vt.ĩ.de cōdi.indebi.l.ſi vrbana.ꝛ vide qđ dixi in
alphabeto dictione fructus.deinde q̃ro: mulier habebat caſtrū
cū plena iuriſdictione ꝛ mero ꝛ mixto imperio ꝛ iure confiſcādi
bona delinquētiū.Iſtud caſtrū cū oībus iuribus ſuis dedit vi
ro ſuo in dotem ꝛ ita vir factus est vſufructarius caſtri,vt.C.de
iure do.l. pro oneribus.quidā habitator ipſius caſtri deliquit
ita ꝙ vir ꝯfiſcauit bona ſua. ſoluto matrimonio mulier repetit
3 dotē,vt.C.ſolu.mat.l.dos.querit an illa bona † cōfiſcata p vi
rū veniāt in reſtitutione.dicunt qdā qđ ſic p.l.ĩ.ſolu.ma.l. ſi vi
ro negotiū.§.j.vbi de hoc dixi.ꝛ.l.diuortio.§.ſi fundū.ĩ. de iure
dot.l.quoties.de pecu.l.quā tuberonis.qdā dicunt cōtra p hāc
l.ĩ.de vſur.l.venationē.de iure dotiū.l. dotis fructus.§.j.ꝛ.ij.ꝛ
ꝫ.de peti.here.l.at vbi tū.l.ſeq. Alij diſtinguūt ꝛ bene ſm Iac.
de ra.aut res cōfiſcate erāt mobiles:ꝛ tūc nō reſtituunt vxori.ꝛ
ita loquunt iura pri.inducta allegata. aut erāt imobiles ꝛ nō
reſtituunt vxori ꝛ ita loquunt iura primo inducta ꝛ rńdēt huic
tex.ꝙ multū facit cōtra qꝛ loquit de edibus in quibus miſſus
fuerat fructuarius ex ſecundo decreto ꝛ eas nō reſtituit:quia ꝫ
vſumfruc.habuit ratione rei in qua habebat vſumfruc.ꝛ indu
ſtria ꝛ facto ſuo hoc habuit.ꝛ ideo ne induſtria ſua ſit ſibi inu
tilis nō reſtituit.ar.ĩ.ad legē fal.l.iij.ꝛ ita volunt dicere qđ oīa
que acquirunt ratiōe dotis augent dotē niſi ſint mobilia, vt.ĩ.
ſolu.ma.l.fin.ꝛ.ĩ.de pac.dota.l.inter ſocerū.§.cum inter. nā illa
proprie nō dicunt in vſufructu eſſe,vt.C.de bo.dāna.l.j. Et fa
cit ad hoc.ĩ.eo.l.itē ſi fundi.§.huic vicinus.lex tamē iſta multū
viget ad oppoſitū:qꝛ ꝛ hic peruenit ꝓpter rem fructuariā ꝛ in
duſtria mariti qui bona publicauit:ſed dici poſſet qđ nō est tā
ta induſtria ſicut hic:qꝛ publicatio bonorum ſit ipſo iure ꝛ ſine
aliqua induſtria mariti licet poſtea induſtria eius vertat circa
declarationē publicationis ꝑ ſniam,vt extra de hereti.c.cum ſe
cundū leges.li.vj.miſſio autē ex primo ꝛ ſcđo decreto hic proceſ
ſit ex ſola induſtria fructuarij:ꝛ ideo nō reſtituit.ad hoc poſſent
induci multa alia iura q̃ induxi in ſimili queſtiōe.C.eo. ſup ru
brica.ꝟ.itē querit.ſi in caſtro q̃ talis est.in caſtro aliquis habet
vſumfructū emphyteote ceſſant in ſolutione canonis ꝑ triēniū
ꝛ ſic res aperiunt,vt.C.de iure emphy.l.ij.vel alienarūt ſine cō
ſenſu dñi.eo.ti.l.ſi.vel vaſalli nō recognoſcūt feuda ſicut debēt
querit an iſte res deuolute ex cauſis ꝑdictis ptineāt ad fructua
riū.do. Oldr.poſt multa pulcherrime allegata ꝓ ꝛ cōtra termi
nauit qđ nō ſpectāt ad fructuariū ſed ad ꝓprietariū vt dixi ſup
rubrica.C.eo.d.ver.itē q̃rit ſi in caſtro.¶ Itē quero aliā ſimilē
q̃ſtionē. Si teſtator legauit vxori vſumfru.omniū bonoꝝ ſuoꝝ
ꝛ habebat emphyteotas ꝛ illi alienauerūt res emphyteoticas
qs debeat recipere quinquageſimā partē que debet ex.l. vlti.§.
vlti.C.de iure emphy.vtrū vxor an heredes teſtatoris. et videt
qđ heredes q ſunt ꝓprietarij:qꝛ debent ponere in poſſ. emptorē
ergo ꝛ q̃nquageſimā recipere, vt.d.l.fin. ꝛ qꝛ ex tali inductione
videt deberi ipſa q̃nquageſima et ita ꝓprietari⁹ videt habere
ex re ſua et labore ſuo.ꝛ qꝛ est dñs ꝛ nō fructuarius.ĩ.ad ſylla.l.
j.§.dñi.ꝛ ꝑ hoc bñ.ĩ.de cōdi.iſti.l.ij.Cōtrariū determinatū fuit
ꝑ.d. Bermūdū vt dixi.C.eo.ſuper rubrica in princ.ꝑ.l. iſtā ver.
vnde etiā.Et ad ꝑdictas queſtiones facit qđ not.ꝛ dixi.ĩ.eo.l. ſi
4 ſerui.ꝛ de peti.here.l.vtrū.§.ꝓinde.¶†Itē q̃ro aliā queſtionē
quidā vēdidit omnes fructus ꝑbēde ſue vel caſtri ſui ad certū
tēpus ꝛ de cōſuetudine conſueuerat recipere gallinas certas ꝛ
alia xenia cū veniebat ad locū.querit an emptor fructuū iſtas
gallinas ꝛ xenia recipere debeat.dic qđ nō:qꝛ illa ſolum viden
tur vēdita que ex neceſſitate debebant,non illa que ex mera libe
ralitate per.l.ĩ.de annu.leg.l.ſeio amico.§.j.ꝛ facit.ꝫ. de offi. ꝓ
conſul.ꝛ leg.l.ſolent.circa ſi.

5 **Quoniam.** †Dictū est.ꝫ.de emolumento qđ debet
habere fructuari⁹:nunc de onere ꝛ expē
ſis dicit vſq3 ad.l.itē ſi fundi. Ibi reficere magna impenſa. Nec
obſt.ĩ.eo.l.ſi cuius.§.inde.vt ibi not. Et diuide in duas partes
vſq3 ad.l.item ſi fundi.in prima ponit ad quid teneatur vſufru
ctuarius.in ſcđa quid poſſit facere in re fructuaria. ſecunda ibi
neratius ait.prima ſubdiuiditur:qꝛ primo ponit vnū dictū. in
ſecunda limitationē illius. in tertia ponit aliud dictum et ꝓbat
illud authoritate celſi.in quarta redit ad primum dictū.ꝛ illud
probat.in quinta ponit dictum caſſij probādo illud a ſimili.ſe
cunda ibi ſi qua tamen.tertia ibi quod ſi heres.quarta ibi mo
dica igitur.quinta ibi caſſius quoq3.

1 ☞ Fructuarius debet ſerta tecta retinere id est ea que remo
uentur occaſione melioramenti.
2 Obligationes perſonales fundum non ſequunt.
3 Usufructuarius an teneatur ad collectas pro vicinie vtilitate
impoſitas.
4 Usufructuarius an teneat ad refectionem rei vſufructuarie.

Hactenus.

1 † Dicit qđ fructuarius dz re
tinere ſarta tecta,vt.C.eo.l.eū
ad quē. querit glo. ſi appoſuit noua lignamina vel
nouas tegulas an poſſit veteres retinere.et dicit qđ
ſic.ꝛ bene no.ꝑ hāc.l.ſed ꝑ.l.quid ergo.§.j.ꝛ ſi.ĩ.eo.ꝛ ad declara
tionem huius materie vide qđ dixi.ĩ.de leg.iij.l.patronus.§.co
dicillis.et qđ no.ꝛ dixi eo.ti.l.qui concubinam.§.qui ortos.ꝛ.l.
apud iul.§.heres.de lega.j.oppo.glo.de.l.ſi.§. ſi.ĩ. de contrahē.
emp.ꝛ ſol.vt in ea:qꝛ illa loquit in ꝑſonali obligatione ad quā
fructuarius nō tenet hic de obligatione reali ꝑ ipſa re ad quā
tenet vel ſm Iac.de ra.hoc ſpeciale qđ dicit de alimentis fauo
re alimētoꝝ.ĩ.de alimē.leg.l.ij.ꝛ.l.lucius. ¶Et ex ꝑdictis deci
di poſſunt plures q̃ſtiones.prima est ꝛ quā habui de facto qdā
legauit vxori vſumfru.omniū bonoꝝ ſuoꝝ ꝛ habebat multos
creditores.iſti creditores ſteterunt ꝑ annū qđ nō petierūt cre
dita ſua.in ſi.anni petebāt ab heredib⁹ ſortē ꝛ itereſſe dicebāt
heredes vxori fructuarie qđ debebat ſoluere intereſſe qđ excu
derat ex tpe quo pceperat vſumfru.q̃rebat an teneret.determi
2 natū fuit ꝙ nō:† qꝛ iſte erāt obligatiōes pſonales q̃ nō ſeq̃bā
tur fundū.ad treb.l.j.§.ſi heres.et.d.l.ſi.§.ſi.de ꝯhē.emp.et.d.l.
apud iuli.§.heres.de leg.j.ar.cōtra.ĩ.eo.l.titius.ſed non ob. re
3 cte intuēti.¶†Scđa q̃ſtio est:impoſita fuit collecta inter vici
nos ꝑ reparatiōe putei cōis ipſi⁹ vicinie in qua erat dom⁹ cuius
titius

titius erat vsufructuarius: nunqd teneat̃ soluere ipsaʒ collectã ⁊ similia onera? videt̃ q̄ȝ nõ q̃si sit onus p̄sonale, vt.ʒ.ð anno na ⁊ tributis.l.ij.li.x. ❡ Determinatũ fuit q̄ȝ sic p hãc.l.cũ con coz.ʒ.allega.⁊ est expsum.ʒ.eo.l.si pẽdetes.§.si qd cloacarij.vbi de hoc.⁊ vide.ʒ.de via publi.reficiẽda.l.ediles. Conductoz autẽ nõ teneat̃ talia onera subire sed dñs, vt.d.l.ediles.⁊ ibi dixi.nec creditoz, vt.C.de pigno.l.in summa.vbi de hoc. ❡ Et ratio di- uersitatis inter fructuariũ ⁊ conductozẽ ⁊ creditozeʒ est: q2 dñs qui locauit vel obligauit fructus p̄cepit ex re vel pensiõe: ⁊ ideo teneat̃, nõ colonus vel creditoz.⁊ vide etiã ad hãc materiã.ʒ.eod. l.cũ fructuari⁹.⁊ q̄ȝ ibi dicaʒ.pater etiã p vsufructu quã habet in bonis aduẽtitijs filij teneat̃ facere expẽsas.C.de bonis mater. l.j.⁊ de bo.que lib.l.fi.§.vbi autẽ. Cõclude ergo sicut queritur de creditoze an teneat̃ ad aliqua onera p re pignorata ⁊ tenetur respectu tertij qui dãnuʒ timet, vt.ʒ.de dã.infec.l.quid de credi- toze sed totũ recuperat a debitoze, vt.d.l.in summa.C.de pig.⁊

4 ʒ.de pigno.act.l.si seruo. ❡ † Si querit̃ de fructuario an teneat̃ reficere rem vsufru. aut tota res est destructa ⁊ nõ teneat̃ refice- re: q2 finit⁹ est vsufru.vt.ʒ.quib.mod.vsufru.amit.l.repeti.§. rei mutatione.nisi esset vsufruct.omniũ bonoʒ: q2 tũc vna re destructa nõ periret vsufructus quasi pars eozruerit.vt.d.tit. qui.mo.vsufr.amit.l.fundi.⁊.l.qui tamẽ. Si res nõ est destru- cta sed refectione indiget si vult renũciare vsufructui non teneat̃ reficere, vt.d.l.cũ fructuarius.ʒ.eo.si vult vtifrui teneat̃ reficere secundũ formã huius.l.⁊.ʒ.eo.l.titi⁹.si est modica ⁊ veniat refe ctio ex alia causa quã vetustatis secundũ quosdã fm Jac.but. dic q̄ȝ etiam si ex vetustate si est modica teneat̃ fructuarius: ⁊ q̄ȝ hic de vetustate dicit̃ cõsiderauit facti accidentiã: q2 q̃n vetusta te corruit vt plurimũ magna expẽsa est in refectione. Si querit̃ an possit reficere si velit dic q̄ȝ sic dũmodo non mutet formã, vt in ver.neratius. Et que dicat̃ modica expensa dicit glos.⁊ bene cõmittit̃ iudicis arbitrio qui tñ nõ poterit arbitrari ad libituʒ sed ex qualitate rei ⁊ fructuũ: q2 modicũ ⁊ magnũ dicunt̃ respe ctiue, vt.ʒ.de iudi.l.sed ⁊ si susceperit.§.j.et.ʒ.de iure delibe.l.j. fm Jac.de ra.hic de tributis vide.ʒ.de anno.⁊ tribu.l.obsistere. lib.x. ❡ In glo.nõ causa.ibi.l.j.in fi.⁊ not.ʒ.de impẽ.l.omnino. ❡ In glo.sequẽ.ibi comitaretur.q̄ȝ patet q2 ibi i cõtractu iter viuos hic in vltima volũtate.⁊ sic fundus est tacite obligatus: vt.l.lucius.de alimẽ.lega.⁊.ʒ.de transac.l.cum hi.§.si vni.⁊ hec prima solu.vera est. Ray.

1 ❡ Fructuaris quomodo debeat vtifrui.
2 Metalla vel similia in predio emphyteotico vel feudali inuen ta spectant ad emphyteotam ⁊ vasallum.
3 Incrementum latens cedit fructuario: patens non.
4 Fructus seminarij ad fructuarium pertinere debent.
5 Priuilegiũ de vtendo nõ extendit̃ ad quãtitatẽ sed ad modũ.
6 Spiritus sanctus non datur ad mẽsurã sed ad bonum modũ.

1 Item si fundi. † Quidã habẽt.§.ʒ cõ muniter allegat̃ p lege.⁊ hic reuertit̃ ad materiã.l.vsufructu legato, scilicet q̃ cõmoda spectãt ad fructuariuʒ.⁊ quomodo debeat vtifrui.⁊ q̄ȝ dicit litera legatus sit.dic idem ⁊ si inter viuos con stitutus, vt.ʒ.eod.l.omniũ.ver.⁊ si fine.vel per iudicẽ, vt.ʒ.eo.l. vsufruc.pluribus modis.§.j.Ray. ❡ In glos.ʒ metalla.i fi. imo dic q̄ȝ ibi nullus fructus pertinet ad venditozem nisi exce- ptus.vnde ad eos solos trahit̃ exceptio de quibus fuit cogita tum.si qui apparebãt tpe venditionis.at hic omnis fructus p- tinet ad fructuariũ de natura vsufructus.⁊ ideo nõ inspicit̃ co

2 gitatio cõtrahentiũ sed de natura vsufructus. Ja.bu. ❡ † Itẽ facit ista.l.ver.sed si lapidicinas q̄ȝ si metalla vel lapidicine in- ueniantur in predio emphyteotico vel feudali q̄ȝ spectant ad emphyteotã ⁊ vasallum.⁊ pro hoc.ʒ.solu.matri.l.diuoztio.§.si vir in fundo.vbi de hoc licet quidã ⁊ male dicãt q̄ idẽ sit quod in thesauro inuento in predio, vt.C.de thesau.l.j.libz.x.q2 ista non sunt thesaurus vt ibi patet.

3 Huic vicinus. † Incrementum latens cedit fru ctuario: patens nõ.h.d.cũ.§.seq. sed si insulam. Et eadẽ incremẽta que cedunt fructuario cedũt emphyteote ⁊ vasallo fm Gui.de suza.⁊ allegat etiã.C.de allu uio.⁊ paludib⁹.l.j.⁊.ij.p quas duas.ll.dicit etiã augeri pensio nem ⁊ seruitiũ si res auget̃. Jaco.de ra. tenet hic q̄ȝ omne icre- mentum latens ⁊ patẽs cedant emphyteote ⁊ feudatario. Nec ob.q̄ȝ hic de fructuario dicit̃: q2 non est dñs sed emphyteota ⁊ vasallus sunt vtiliter dñi.vt.ʒ.tit.pri.l.j.§.j. An debeat auge- ri pensio in hoc concoz.cum.G.Jac.de are.cõtra quia sicut nõ fit diminutio si res pro parte pereat sic nec debet augeri si accre- scat vt eadeʒ sit ratio cõtrarioʒ.de hoc no.⁊ dixi.C.de iure em phy.l.j.vbi videas ⁊ in feudatario vide de vsibus feu.de cõtro

uersia inuestiture.§.si quis de manso.et dixi.ʒ.de legibus.l.de quibus.in prima questione.

Aucupationum. ❡ Huc.§.intellige secũdũ l.ʒ.eo.l.vsufructuarium ve- nari.⁊.ʒ.de vsuris.l.venationẽ.

4 Seminarios. † Locus in quo reponitur semẽ ad seminandũ.no.ʒ.de impẽsis. l.iij.in prin. ❡ Et continuat materiã que cõmoda spectant ad

5 fructuariũ ⁊ satis patet. ❡ † Et collige vnũ pulcherrimũ in fi. §.q̄ȝ quoties in testamento vel lege vel ɔtractu dicitur q̄ȝ ali quis vti vel facere debeat secundũ consuetudinẽ patrisfami.q̄ȝ ista verba nõ referunt̃ ad quãtitatẽ sed ad modũ id est quãtita tem vtendi vnde si paterfami.vtebat̃ nemoze incidendo solum vnum plaustrũ in anno ego qui vti debeo possum incidere decẽ si sunt mihi necessaria.sed si ɔsueuerat cedere de quinquennio in quinquennium: istud respicit bene modum. ⁊ ideo debeo ser

6 uare † ad hoc quia spiritus sanctus non datur ad mẽsuram sed ad bonum modum.de consecra.distin.iiij.c.queris. Et ad hanc materiã facit.ʒ.sol.matri.l.diuoztio.§.si vir in fundo. ❡ Opp. glo.⁊ non soluit de.l.si absente.§.fi.ʒ.eo.sol.fm Jaco.de bel.q2 ista intelligitur secundũ illam. Jac.⁊ due leges sequẽtes de ea- dem materia loquuntur. ❡ Item non ob.ʒ.de pigno.act.l.vel vniuersozum.quia ibi in iure alieno: hic in proprio. arg.C.mã. l.in re mandata.

1 ❡ Vsufructuarius nemozis qualiter se habere debeat in ar- bozibus cedendis.
2 Nauis quando dicatur parata ad nauigandum.
3 Socius an possit inuito socio vti re communi.
4 Fructuarius an possit vsumfructuʒ locare vel alias alienare.
5 Vsufructus an possit per seruum fugitiuum retineri.
6 Infantis nulle sunt opere.
7 Seruus infirmus debet recipere salarium etiam tempoze infir mitatis: quia non desinit seruus esse.
8 Seruus infirmus an teneatur per substitutum seruire.
9 Fructuario non possidente seruum fructuarium, vsufructus non vtendo amittitur.

1 Arboribus. † De materia p̄cedenti tra ctat ʒ q̃ pertineant ad fru ctuariũ ex sylua.⁊ hic loquitur de nõ cedua.de cedua locutus est in.ll.precedentibus. vnde ex non cedua vti potest ad vsum suum tantum ⁊ non vendere vt hic. ex cedua potest totum accipere et etiam vendere vt in.ll.superioribus. ❡ Et caue a prin.glos.que dicit vetustate: q2 falsa est nam quã do vetustate arbores sunt euulse in totum spectant ad fructua- rium, vt.ʒ.eod.l.agri. Oldra.⁊ vide.ʒ.solu.matri.l.diuoztio.§.si fundum viro.⁊ quod ibi not.

2 Nauis. No.q̄ȝ nauis † parata est ad nauigandum dũ tamen tẽpore debito, vt in glo.dixi.ʒ.solu.mat. l.filie.⁊ extra de offi.ozdi.c.pastozalis.in glos.quo casu. ❡ Iteʒ foramẽ dimissum p recipiẽdo tigno semp est paratũ ad tignuʒ recipiendũ.⁊ p eũ retinet̃ seruit⁹, vt.ʒ.de serui.vrb.pred.l.fora-

3 men. ❡ Itẽ colligit glo.arg.q̄ȝ socius † re cõi possit vti inuito socio.in cõtrariũ adducit.ʒ.cõi diui.l.sabin⁹.alias incipit in re cõi.cũ cõcoz.glos.nõ soluit, sed potes soluere q̄ ibi loquit̃ in so- cio hic in fructuario. ❡ Itẽ vbi vti volebat ad vsum ad quẽ nõ erat distinata.⁊ de hoc ibi plene dicet̃.vel q̄ȝ idẽ recidit ibi soci⁹ nolebat i re cõmuni aliqd immobile facere ad q̄ȝ nõ est a natu ra inuẽta vel ex cõuentione quesita.ʒ.de serui.vrb.pred.l.fistu- lam.§.fi.⁊ pro socio.l.cum duobus.§.item mela. Oldra.

4 Vsufructuarius. Fructuarius † pot vsum fructum locare vendere do nare ⁊ per se ⁊ per aliũ eius nomine retinet vsumfruc.h.d.etiam inuito p̄prietario, vt.ʒ.eo.l.cui. ❡ Et opp.⁊ sol.vt in glo.⁊ qui- dam habẽt.l.ibi retinere quidã habẽt.§.iul.⁊ sic cõmuniter. Et est ar.ad questionẽ si emphyteota possideat rem ⁊ alius soluat canonẽ. Et dñs dicat rem apertã per cessationẽ canonis q̄ non possit hoc dicere si negotium meum gerens soluerit ⁊ quia vbi tractatur de iuris conseruatione nõ refert per quem fiat vt hic ⁊.ʒ.quemadmo.serui.amit.l.qui fundum.secus si soluisset suo nomine: quia tunc repeteret per condictionem indebiti, vt.ʒ.de condic.indebi.l.si pene causa.§.j.⁊ no.ʒ.de nego.gest.l.que vti liter.§.fina. Andre.

5 De illo. † Tractat de materia p̄cedẽti quomodo vsuf- fructus retineat̃ ⁊ dicit q̄ȝ p seruũ fugitiuũ re- tinet̃ licet nõ vere vtat̃ q̄ȝ eius opera vt patet in simili q̄ȝ semp.

6 Itẽ colligit gl.⁊ bñ q̄ infantis nulle sunt opere † ʒ impuberis sic.q̄ȝ dic vt in glo.⁊ p hoc ad sylla.l.ij.§.ipuberes.⁊.l.excipiun tur.de oper.liber.l.vt iurisiurandi.§.dabit̃. ❡ Itẽ hominis de-

fecte senectutis nulla opera est, vt hic in tex. quod alibi nescio.

7 ¶ Itē colligit gl. ar. ꝙ famul⁹ infirm⁹ †dicit̄ seruire. ꝛ ideo de bet recipere salariū tpe infirmitatis. ꝛ pro hoc bene. j. eo. l. sicut impedia. ꝛ q2 clericis demū seruiētibus dantur quotidiane dis tributiones, ꝛ tamē infirmis dantur: q2 seruire intelligunt̄, vt extra de cleri. nō resi. c. vnico. li. vj. ꝛ ibi p Archi. vlti. col. de hoc dic vt plenissime. j. de statulibe. l. cū heres. §. stichus. ꝛ de vsufr. lega. l. opere. vbi Dy. tenet qꝺ nō debeat habere salariū. Itē te net hic Jaco. Bal. ꝛ allegat. C. de re mili. l. j. lib. xij. vbi miles ca ptus ab hostibus pro tēpore captiuitatis stipēdia nō recipit. ꝛ de hoc etiā dixi. s. ex quib. cau. maio. l. si cui. §. fin. ꝛ videt̄ expres sum. j. cōmo. l. in rebus. §. possunt. ꝛ ibi dixi. sed nunquid queli bet infirmitas excuset famulū a seruiēdo: dic qꝺ nō nisi sit gra uis. j. ad sylla. l. j. §. pe. in fi. ꝛ de re iudi. l. quesitū. vbi de hoc. vn de infirmitas podagre nō excusat. C. de decur. l. a minoribus. ꝛ qui morbo. l. podagre. libro. x. ¶ Sed nunquid famulus infir

8 mus †teneat̄ per substitutū seruire tpe infirmitatis: videt̄ qꝺ sic C. de agētibus in rebus. l. agētes. §. qꝺ si morbo. lib. xij. In con trarium facit de proxi. sacro. scrinio. l. fi. §. j. ꝛ fi. eo. lib. qꝺ credo verius. ꝛ vide quod not. ꝛ dicam. j. §. proxi.

Idem tractat De precedenti materia tractat ꝛ ideo melius est ver. quā. §. tū pro §. allegat̄. ¶ Et. s. §. proxi. seruus ab alio nō possidebat̄: hic sic. ꝛ diuidue q2 primo ponit dictū. in secūda declarat determinat vel corrigit secundū varias opiniones. ī tertia ampliat dictū. secunda ibi sed licet al's tertia ibi paruiqꝫ referre. ꝛ breuiter di

9 cit: † Fructuario nō possidente seruū fructuariū amittit̄ vsus fruc. nō vtendo. Et not. glo. secundā ex quo collige qꝺ aliud est esse in fieri aliud in esse perfecto. argu. cōtra. j. quib. mo. vsufru. amit. l. interdū. Oldra. Et conclude hunc. §. ꝛ superiorē. Ali quando seruus fructuarius est in presentia: ꝛ tunc siue fructua rius eo vtat̄ siue nō retinet vsumfru. vt. s. §. proxi. ver. nā sepe. Aliquando est in fuga ꝛ facit actū ex quo querit fructuario: ꝛ tunc per illū actū retinet̄ vsusfruc. si ab alio nō possideat̄. vt. s. §. pxi. in prin. ꝛ in fi. si vo ab alio possideat̄ adhuc per talē actū acquisitionis interrūpit̄ prescriptio que currebat cōtra fructua rium, vt hoc. §. ver. sed licet ver. parui. ꝛ ver. si. aliquando nullū actum facit per quē fructuario acquirat̄ tūc si ab alio possidet̄ nō statim est perditus vsusfru. sed incipit perdi per non vsum decēnij vt hoc. §. in princ. Si a nemine possidetur aut diu stetit in possessione libertatis ꝛ se pro libero gessit ꝛ perdit̄ vsusfru ctus. vt. j. de acq. posses. l. iij. §. si seruus. ꝛ. §. per eū. ꝛ. j. de serui. rusti. pred. l. attilicinus. si nō diu nō ammittit̄ vsusfr. vt in prin. huius. §. ꝛ q2 ipsum possideo dū est in fuga, vt. s. §. proxi. ꝛ ideo non currit mihi prescriptio, vt. C. de prescrip. long. tēpo. l. male agit̄. ꝛ est forte speciale in seruo fugitiuo ne sit in potestate ser uorum possessionē sui ipsius interuertere, vt. C. de seru. fugi. l. j. vbi de hoc. in alijs enim rebus dato qꝺ nullus apprehenderet pos. p negligentiā ꝛ obliuionē amitteret quis ius qꝺ habet in ea, vt not. ꝛ dixi. j. de vsucap. l. furtū. ꝛ per Dy. de reg. iur. c. sine possessione. lib. vj. ¶ In glos. vt stipulari ibi incipias. simile. C. de iure delibe. l. potuit. ꝛ quod ibi not.

1 ¶ Fructibus a fure subreptis an fructuario competet cōdi ctio furtiua an domino.

2 Condictio furtiua ꝛ actio furti in hoc differunt quia vnū com petit proprietario aliud fructuario.

3 Condictio furtiua est in pendenti si dominium sit in pendenti.

4 Fructuarius an habeat condictionem furtiuam vel aliā actio nem contra proprietarium.

5 Fructuarius quando dicatur fructus suos facere.

Si fur. Als. §. iul. cōmuniter allegat̄ pro. l. diui de q2 primo ponit dictū iul. secūdo dictū marcelli. tertio dictū iuriscōsulti. secunda ibi marcell⁹

1 autē. tertia ibi cū autē. † ꝛ breuiter declarat si fructus a fure sur ripiantur cui cōpetat cōdictio furtiua domino an fructuario. ꝛ q2 tex. est satis abscurus declaremus cui cōpetat cōdictio furti

2 ua. ꝛ iul. clare ꝛ aperte dicit qꝺ cōditio furtiua †cōpetit ꝓprie tario ꝛ actio furti fructuario si eius interest. Marcellus hanc sentētiā iul. in dubiū reuocat dicēs si fructus postea perueniāt ad fructuariū sui etiā quomodo ergo dat̄ proprietario pro eis cōdictio furtiua que dn̄o datur. vt. j. de condic. furti. l. j. dicit iu riscōsultus hoc euenit ista ratiōe: q2 ꝓprietarij sunt anteꝙ per ueniant ad fructuariū sed postꝙ ad fructuariū perueniunt sui sunt sicut est in re sub cōditione legata que ante cōpletā condi tionem est heredis ꝛ si surripitur datur ei condictio furtiua: sed impleta cōditione efficit̄ legatarij ꝛ si postea surriperet̄ datur ei

3 condic. furti. † Sed vbi dn̄ium est in pēdēti cōdic. fur. est in pen denti sicut patet in duobus exemplis in fin. positis videlicet in fetu submittēdo: q2 si submittant̄ efficiunt̄ fructuarij. si nō sub mittant̄ sunt ꝓprietarij. ꝛ idē si seruus fructuarius emit rem ꝛ nō soluit pdiū sꝫ satisfecit dādo fideiussores vel pignora in pē dēti est dn̄iū: q2 si soluat de pecunia fructuarij res fructuarij. si de pecunia ꝓprietarij res erit ꝓprietarij. j. eo. l. sed ꝛ si qs stipu letur. §. interdū. vbi de hoc videas. ꝛ ideo pdictis duob⁹ casib⁹ si pendēte dn̄io res surripiat̄. cōdictio furtiua erit in pēdēti. hoc dicit glo. ꝛ sic videtur cōcludere glos. qꝺ finis huius. l. corrigat prin. q2 dn̄ium fructuū est in pēdēti cōdictio furtiua sit in pēdē ti. Sꝫ hoc reprobat Jac. de ra. p. l. s. de rei vē. l. nō ideo. nā secū dum opi. glos. anteꝙ perueniāt fructus ad fructuariū sunt pro prietarij ꝛ agit cōdictiōe furtiua postꝙ peruenīūt ad fructua rium tūc fructuarij ꝛ sic condictio furtiua esset ambulatoria qꝺ est falsum, vt. j. de cōdi. furti. l. sed nec legatari⁹. ꝛ. l. si seruus. in prin. vnū etiā dicit gl. qꝺ est similiter falsum. dicit em̄ ꝙ quādiu est incertū fructus posse venire ad fructuariū: q2 nō sunt cōsum pti per furē sed qn̄ sunt cōsumpti p furē: tūc certū est cōdic. fur tiuā dari ꝓprietario: q2 tunc certū est fruct⁹ cōsumptos nō pos se peruenire ad fructuariū. sed fm̄ Jac. predictuꝫ hoc nihil est ꝛ absurduꝫ: q2 tūc fur haberet dilatiōnē ad volūtatē suā ne cōue niatur condic. furtiua cōseruādo ꝛ non cōsumendo fructus qꝺ nō debet. j. de eo qꝺ certo loco. l. j. ꝛ. ij. vnde ipse tenet ꝙ verū sit dictū iul. qꝺ cōdictio furtiua detur ꝓprietario nec sit in pēdēti. ¶ Sed cōtra hoc instat̄. si enim ꝓprietarius surriperet fructus videretur dari actio cōtra euꝫ fructuario, sicut datur sibi legis aquil. actio si detur dānū in fructibus. ꝛ tū legis aquil. actio da tur dn̄o sicut ꝛ condictio furtiua, vt. j. ad legem aquil. l. itē mela. §. legis aquil. actio. vnde eodem modo videtur sibi dari debere

4 condic. furtiua etiā contra proprietarium si surriperet †ad hoc dicit ipse Jaco. ꝙ licet non detur fructuario condictio furtiua: q2 nō est dn̄s fructuū tamē sibi datur actio in factū generalis vel alia similis etiā contra proprietariū vt cedat sibi condic. fur tiuam sibi quesitā, argu. j. locati. l. cuꝫ in plures. §. messem. ꝛ de stipu. seruorū. l. pe. ratione dicam. j. eo. l. locum. §. fi. vnde veruꝫ est dictū iul. in casu huius legis qꝺ condictio furtiua datur pro prietario nec est in pendenti sed eam tenetur cedere fructuario vt dictū est. in duobus autē casibus in fi. l. positis vnde est in pē denti cōdictio furtiua propter futurū euentū qui habet in se fi ctionē que trahitur retro vbi enim seruus emit ꝛ pretium non soluit si postea soluat de pecunia fructuarij fingit̄ ab initio fuis se res in dn̄io fructuarij ꝛ si de pecunia proprietarij fingit̄ fuisse ꝓprietarij. talis etiā fictio que retrotrahitur est in filijs captis ab hostibus: q2 si redeant fingūtur retro in ciuitate fuisse. insti. qui. mod. ius pa. pote. sol. §. si ab hostibus. sed nō sic est in fru ctibus surreptis nec in re sub cōditione legata. nā impleta cōdi tione nō fingit̄ retro fuisse legatarij nec fructus fructuarij dato qꝺ post furtū perueniāt ad eū. vt. d. l. non ideo. s. de rei vend. ꝛ. j. de pericu. ꝛ cōmo. rei vendi. l. qꝺ si pendente. ¶ Itē no. aliquid esse in pēdēti. ꝛ p hoc. d. §. si ab hostibus. ꝛ. j. ad macedo. l. j. §. si pedeat. ꝛ qꝺ vtrobiqꝫ not. sed videtur nihil esse posse in penden ti, vt. C. de sen. pas. l. fi. ꝛ ibi no. ꝛ dixi. sed de hoc dic vt. j. cōmu nia predio. l. fi. in fi. ꝛ de dona. cau. mor. l. ij. plene per Dy. ꝛ etiā dixi in alphabeto dictione pendatur. ¶ Itē oppo. glos. j. q po. in pig. hab. l. potior. dicit glos. ꝙ aliud in pignore vbi attēditur ordo cōuentionis. Circa qꝺ dic aut plures cōtendūt de iure cō passibili sicut est ius pignoris ꝛ publiciane ꝛ melior est cōditio primi, vt. d. l. potior. ꝛ. s. de publi. l. siue. §. si duob⁹. vbi de hoc. aut plures contēdunt de iure qꝺ se nō cōpatitur sicut de domi nio: ꝛ tunc dn̄ium superueniens secundo tollit ius primi. j. cōmo. l. si vt certo. §. si duobus. ¶ Ultimo no. vnū qꝺ glo. dicit ꝙ fru

5 ctuarius †nō facit fructus suos nisi in horreo recōditos qꝺ cō muniter per doctores reprobatur vt plene dicam in. l. quā glo. ad hoc allegat. j. quib. mo. vsusfru. amit. l. si vsufructarius mes sem. ibi videas. ¶ In glos. ab alio non a fure. in fi. j. de fur. l. in ter omnes. §. fi. ꝛ. l. interdum. in prin.

1 ¶ Fructuarius tenetur satisdare de vtendo ꝛ fruendo arbi trio boni viri ꝛ restituenda proprietate finito vsufructu.

2 Fructuarius an ante satisdationem faciat fructus suos.

3 Uasallus tenet̄ singulis heredibus domini prestare sacramen tum fidelitatis.

4 Judices et potestates possunt cogere litigantes ad pacem et transactionem faciendam.

5 Judices an iudicio ichoato possint ad cōcordiā cogere litigātes

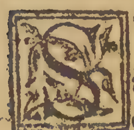
6 Dubitans ꝛ suspectus de aliquo potest iudicis officiū implo rare pro cautione prestanda de non offendendo.

7 Fructuarius nō potest impugne proprietatem deteriorare vel arbores fructiferas incidere.

8 Lapidicinas argētifodinas ꝛ quelibet metalla cuilibet permit titur in suo perquirere.

Emphyteota

9 Emphyteota vel fructuarius an possit cāpos mutare puta reducendo vineam in campum vel similem.
10 Fructuarius non potest mutare statum rei.
11 Fructuarius an possit mutare formam vel statum domus in qua habet vsumfructum.

1 Si cuius rei. Alias est. §. idē iul. sz cōiter allegat̄ p.l. † ⁊ breuiter dicit q᷒ fructuari⁹ tenet̄ satisdare de vtēdo ⁊ fruendo arbitrio boni viri ⁊ restituēda proprietate finito vsufructu. ⁊ de p̄teritis dānis fructuari⁹ tenet̄.l. aql. ⁊ interdicto q᷒ vi aut clā ⁊ act. fur. h. d. vsqz ad. §. si inter duos. ¶ Opp. gl. q᷒ aql. det̄ sol. vt in ea. vltima tñ so. nō v̄r bona q̄ dicit ꝙ hic
i nō dat̄ directa sz vtilis sicvt ibi, q2 h̄ dicit ter. ꝙ nō tenet̄ aquil. ergo nec vtili nec directa q2 eadē est in effectu. vt. s̄. de neg. gest. l. actio. ⁊ ideo dic ꝙ hic erat damnū in omittēdo ibi in committēdo. Et q᷒ de satisdatione dicit dic. s. cū fideiussore. hoc eñ importat verbū satisda. vt. s̄. q satis. cog. l. j. ⁊. C. de ver. sig. l. sancimus. vbi de hoc. ⁊ ad hoc facit. s̄. eod. l. iiij. C. eo. l. j. ⁊. j. vsufruct. queād. ca. l. si vsufru. noīe. ⁊ q᷒ dicit de offi. iudicis. C. eod. l. iiij. dicit bonū virū ⁊ ei⁹ offiñ erit circa fideiussores idoneos. vt. d. l. iiij. Et qua actione petat̄ ista satisdatio. dic vt not. d. l. si vsufru.
2 noīe. † Itē caue gl. q̄ dicit ꝙ vsufructuari⁹ añ p̄stitā satisdationem nō facit fruct⁹ suos per. l. vxori de vsufr. legato ⁊ dic vt ibi plene dixi. Et intellige hāc gl. cū determinatione alteri⁹ gl. q̄ incipit, vel p fructuariū. ⁊ de hoc etiā tetigi. s̄. e. l. j. ¶ Ultio ex. §. sed si plures. ibi op3 p sua parte nec ob. j̄. de fideic. li. l. iiij. §. adsi
3 ci. vt ibi no. † ⁊ colligit glo. q᷒ singulis heredib⁹ dñi sit p̄standū sacramentū fidelitatis per vasallū q᷒ omni anno facere tenet̄ vasallus vt in vsibus feu. de prohibita feu. alie. per Fede. l. imperialem decet clementiam. contrarium cōmuniter tenet̄ per doctores per. l. j̄. de exercito. l. ne in plures. ⁊ de ope. no. nuncia. cōtro. fuerit. c. oēs filij. ⁊ in summa de feudi succes. §. sed vbi dñs ⁊ plení⁹ dixi. d. §. si pluriū. ⁊ facit q᷒ not. j̄. vsufru. quemadmo. ca. l. omnes. §. fina. ¶ In gloss. s. ex cautione ibi non soluendo ⁊ sic expedit caut. dari.

Si inter duos. Quidā habēt. §. ibi iul. scribit. Alij habēt. l. ⁊ incipit eqssimū ⁊ p. l. cōiter allegat̄ ⁊ multū sepe p̄pter illa v̄ba ꝙ emptor non
a d3 pati ad arma ⁊ rixas[a] venire quos pōt sua iurisdictione cōpescere. nec ob. j̄. qui. mo. vsufr. amit. l. ij. §. fi. vt ibi no. ¶ Ex q
4 bus colligit gl. ar. q᷒ p̄tātes ⁊ iudices † possint cogere litigātes ad pacē ⁊ trāsactionē faciēdā. Et ad hoc addūt multas cōcor. iste. §. nō videt̄ hoc dicere. s. q᷒ nō d3 eos pati ad arma et rixas venire. gl. tñ bene dicit fm̄ Ray. per. §. deinde cōpetens. in aut. de mā. princ. ⁊ in vsib⁹ feu. de pace tenē. ⁊ pace iuramē. fir. Ray. sed. §. deinde cōpetēs certis casib⁹ sp̄ālib⁹ loquit̄ ⁊ de pace iura. fir. ⁊ pace tenenda loquit̄ de pace facta seruāda nō de facienda. in contrariū addūt in aut. vt litigātes iurēt. §. pe. dicit gl. ꝙ ibi de referendarijs nō de iudicib⁹ loquit̄ ⁊ de litib⁹ ciuilib⁹. sz certe hic ⁊ in multis concor. glo. de litibus ciuilib⁹ loquit̄. quid dicem⁹ in q̄ne predicta quā vidi aliqñ de facto vltra allegata p discordātes in glo. ⁊ p Archi. ⁊ dicit imperator noctes ducimus insomnes vt quietē alijs preparemus. in aut. vt iudices sine quoquo suffra. in prin. ⁊ vt diuine iussiones. in prin. ⁊ ad hoc extra de mutuis peti. c. j. ⁊ ibi in vlti. glo. ⁊ de prebē. c. nisi essent multa eñ inducunt̄ propter bonū pacis in vsi. feu. de pace tenē. ⁊ de pace iura. fir. ⁊ ad hoc extra de trāsa. c. vlt. de symo. c. q̄relā. C. de agrico. ⁊ censi. l. litibus. ibi p officiū ⁊c. li. xj. pro ⁊ contra vide in brocardis de presidibus ⁊ iudicibus scd̄a parte rubricella p̄sens ex officio suo. ⁊ p Hosti. in sum. de treuga ⁊ pace. §. si qd operet̄ versi. in summa ⁊ q᷒ not. per Inno. de proba. c. in p̄ñtia. ⁊ per Io. card. de reg. iur. c. locupletari. lib. vj. ⁊ per Albertum de gādino titu. de trāsac. sup maleficijs faciēdis ver. pone inter quosdā maximā fore guerrā ⁊ dixi. C. de trāsa. l. transigere. ver. itē querit̄ nunqd potestas de iure lōbardo ista q̄ō est expedita: q2 casus est q᷒ cogi p̄nt facere pacē vt in lōbarda. li. j. de faydosis. l. j. de iure cōi. d. Richar. ⁊ Gui. de suz. ⁊ Ja. de ra. h̄ ⁊ cōiter alij doctores tenent q᷒ ad pacē vel trāsactionem quis cogi nō possit inuitus nisi ex tali discordia posset in ciuitate vel loco tumultus oriri tunc eñ propter publicā vtilitatē q̄ est preferenda priuate. vt. C. de cadu. tol. l. vnica. §. fi. cogi possunt ad pacē tumultus eñ est euitādus. vt. j̄. de sicca. l. pe. Ja. bu. in hoc sic dicebat ꝙ iudex qñqz procedit ad pacem vniuersalem in ciuitate vel loco ⁊ hoc pōt per. l. cōgruit. s̄. de offi. presi. ⁊ de offi. prefec. vrb. l. j. ⁊. §. quies. ⁊ pluribus alijs concord. s̄. ad hoc allegatis qñqz procedit ad pacem particularem ⁊ tunc aut negotium est criminale ⁊ iudicium ceptum ⁊ tunc procedet primo ad penam imponendam delinquenti si probatum est delictum. vt. j̄. ad legem aquil. ita vulneratus. qua imposita potest se intromittere de cōpositione per. d. l. cōgruit quod puto verum in criminibus vbi licet transigere in alijs secus. vt. d. l. trāsigere. Si vero causa est ciuilis aut nondum est inchoatum iudicium ⁊ tūc iudex potest ⁊ debet si pōt litigantes ad concordiā inducere vt. d. c. j. de mutuis peti. in aut. vt differentes iudices. §. si tamen. ⁊. j̄. de oper. no. nun. §. post operis. vbi de hoc etiā bene dixi nō autē cogere. nam per trausactionē sepe de iure vni⁹ attribuit̄ alteri. vt. d. §. si tamen. ⁊ nulli inuito auferri debet ius suum. vt. s̄. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. ij. itē transactio est spēs contractus. vt. C. de his q̄ vi meve. cau. l. donationes. sed nemo cogit̄ cōtrahere. vt. C. de cōtrahen. emp. l. inuitum. de iur. delibe. l. nec emere. ⁊ de
5 acti. ⁊ obliga. l. sicut ergo ⁊c. † Si vero iudicium est inchoatum debet illud determinare non autē partes ad transactionē cogere. vt. s̄. de iudi. l. de qua re. si tamen timeretur tumultus vel turbatio publice vtilitatis posset eos cogere ad pacem ⁊ prohibere eos a loco in quo timetur. vt. s̄. dixi ⁊ pro hoc. C. de his q ad eccle. cōfu. l. denūciamus. posset etiā per viam ordinariā dato ꝙ nō timeretur tumultus sed partes dubitat̄ peruenire ad arma ⁊ rixas eos prohibere per satisdationes ⁊ etiā alijs modis vt hoc. §. ¶ Et ex hoc sepe iudices quādo est controuersia alicuius rei inter partes capiunt possessionē ipsius rei noīe officij ⁊ prohibent partibus ne accedāt ad ipsam rē sub certa pena sine preiudicio tamen iuris partium. vt. C. vti possi. l. j. no. quod tamen fieri non deberet vbi constaret de possessione alicui⁹ partis quia sine cause cognitione quis non debet priuari possessione sua: vt. C. de r͛i vendica. l. fi. ⁊. j̄. si muli. ventris nomine. l. j. §. necessario. sed debet iustum possessorem defendere in possessione sua ⁊ aduersario prohibere ne eū turbet in ea alias frustra esset productum interdictum vti possidetis. quod hoc casu competit. vt. C. ⁊. ff. vti possidetis. Ubi autem ponitus esset dubium de possessiōe: vt quia forte duo successerunt vni ⁊ vterqz dicit se possidere. vel quia pares sunt probationes ex vtraqz parte tūc etiam crederem quod iudex posset possessionem accipere ex officio ⁊ prohibere partibus ne ad eam accederent ⁊ ita etiam posset intelligi. §. iste cum concordan. ¶ Et ad predicta facit. C. de edic. diui adria. tollē. l. fi. ⁊ vide in Spe. de petitorio et possessorio. §. j. versicu. in summa not. posset etiam hoc casu sequestrare possessionem. vt. C. de prohibi. sequestra. pecunie. l. j. ⁊ nota in Spe. de sequestra. poss. ⁊ fructuū. §. j. ver. j. ⁊. ij. vbi de hoc satis not. Et de istis etiā posset cognosci summatim ⁊ sine libello: vt dixi. C. de lit. contesta. authen. offerat̄. ver. item si duo cōtēdunt se possidere. ¶ Adducitur etiam iste. §. quod si aliquis dubitat a
6 † de aliquo quod possit implorare iudicis officium quod prestet sibi cautionem de non offendendo. de quo dixi. d. l. denunciamus. C. de his qui ad eccle. confu. s̄. q᷒ met. cau. l. fi. ⁊ de offi. presidis. l. illicitas. §. ne tenuis. ¶ Ultimo adducitur iste. §. ad vnum quod vidi de facto. Aliquis venit corā potestate dicēs se timere quod inimici sui eum non offendant ⁊ petit sibi dari de familia sua qui eum associent nunquid potestas hoc facere debeat. hic est argu. quod sic. In contrarium videtur multum expresse quia leges omnibus pariter securitatem prebere debēt j̄. de penis. l. capitalium. §. ad statuas. ¶ Quidam dicūt quod potestas ad hoc tenetur argumen. s̄. de iudi. l. fi. ⁊. d. l. denunciamus. C. de his qui ad ecclesias confugi. ⁊ argu. infra de vsu et habitatione. l. si ita. §. dominus proprietatis. crederem quod si constaret potestati saltem verisimiliter quod iustus timor incumberet de inimicis suis huic petenti societatē quod eam dare deberet per dictum. §. ad statuas. secundo responso ⁊ p alias per dictas. ll. que dicunt iudicē prouidere debere securitati subditorum. ⁊ videtur casus expressus. C. de erogatiōe militaris annone. l. finali. libro. xij. sed certe illa. lex posset induci in oppositum: quia ibi deputare milites ad custodiam denegatur in omnibus iudicibus inferioribus et soli principi reseruatur vt ibi patet.

[a] ¶ Et rixas. ad de Bal. in. l. ij. C. de edi. diui adria. tol. Tñ istud est verū nisi vn⁹ p̄basset de possessione ali⁹ nō. bal. in. l. ordinarij de rei vē. bart. h̄ et Bal. in. l. null⁹. C. de sū. tri. ⁊ fi. ca. Inno. i. c. i p̄ñtia de p̄ba. bal. in l. si sup posses. siōe. C. de trāsact. ⁊ in. l. fi. s̄. q᷒ me. cā. doc. in. l. ordinarij. ⁊ in. l. j. C. de p̄hibi. seque.

Fructuarius. Hic dicitur quod fructuarius nō potest proprietatē deteriorare meliorare sic. ⁊ ad id quod dicit opacas concor. j̄. de serui. vrb. predio. l. si arborem. versi. per contrarium. Et facit iste. §. quod em-
7 phyteota † non possit arbores fructiferas incidere. ⁊ pro hoc. j̄. de iure fisc. l. in fraudē. §. finali. causa tamen vtilitatis ⁊ sine dolo posset. vt. j̄. de censi. l. forma. §. si vites. ij. rñ. ⁊ ibi not. Andre. Et quod hic dicitur in fructuario. tenet idem Archi. in vasallo extra de re iudi. c. ij. lib. vj. circa finem.

Inde est quesitū. Tractat de materia p̄cedētis. §. si q̄ possit facere fructuarius in re fructuaria. Et no. ex isto. §. quod cuilibet est lici-
8 tum in suo inuenire lapidicinas † argentifodinas: et quelibet metalla. ⁊ pro hoc. j̄. de rebus eorum qui sub tutel. l. iij. §. fi. dum tamen det partem fisco de qua loquitur. j̄. de metall. ⁊ metalla.
9 l. iiij. lib. xj. Itē quero an emphyteota † possit reducere vineas

ad campū vel pratum vel econtra inuito vel ignorāte dño. dic qd si super hoc sunt pacta in ɔtractu illa seruari debēt. C. de in. emphy.l.j. si nulla ꝓprietatis.lib.xj.ꝛ ad hoc de cēsi. ꝛ cēsitoꝛ.l. ij.lib.xj.ꝛ.j. de censi.l.forma.§.si vites. ¶ Oppo.glo. quod fru-
10 ctuarius † nō possit mutare statū rei, vt.j.ꝑ proxi.ver. sed neqꝫ dictas.cum simili.soluit pluribus modis vno modo quod pa- terfa. instituerat vel proposuerat instituere contra quam solu- tionem facit.j.eod.l. vsufructuarius nouū riuum.vnde dic, aut fructuarius vult de nouo querere forma non mutata et potest vt hic. Si mutat aut locus est principaliter deputatus ad ame nitatem ꝛ mutare non potest, vt.s.§.proxi.ꝛ.j.§. proxi. versicu. sed neqꝫ dictas.si est deputatus principaliter ad fructum ꝛ fru ctuarius vult querere maiorem tunc si ex opere corrūperet ae- rem puta faciendo calendas vel nimis magnum sumptum exi git ꝛ non potest vt hic.ver.si tamen. alias potest sed dicit gloss. quid ad dominum proprietatis si fructuarius faciat magnos sumptus cum ipse ad hoc non teneatur, vt.j. eod.l. sed si quid. respon. vt glo. vel dic quod opus exigebat magnum sumptum etiam vsufru. finito.forte quia vsufructuarius volebat ibi face re vnam fornacem ꝛ proprietarius finito vsufruc. non poterat eam sustinere.

11 **Sed si edium.** † De precedēti materia est ꝛ me- lius est versiculus ꝙ.§. in hoc ta- men differt a precedenti qꝛ hic loquitur de vsufructuario ediū s.de vsufru.fundi ibi limina.al's lumina.ꝛ sic habuit glo. ¶ Et breuiter dicit qd fructuarius non potest mutare formā nec sta tum domus in qua habet vsumfructum. ¶ In.§.idem nerua. nec ob.j.eo.proculus.vt ibi no.

1 ¶ Fructuarius nō tollit expensas factas in edificando.
Fructuarius ꝛ inquilinus in quo differant.
2 Fructuarius an possit agere negotiorum gestorū vt vel impen sa prestetur vel patiatur dominus edificium tolli.
3 Fructuarius an possit mutare officiū mācipiorum.
Alimenta prestanda intelliguntur secundū personarum con- ditionem.
4 Modus in omnibus seruandus est honestus.
5 Eleemosyna an sit de necessitate alicui facienda.
6 Vsufructus non potest in vestimentis constitui.
7 Proprietarius an ꝛ que agere possit in re fructuaria.

Sed si quid inedificauerit.

1 † Expensas factas in edificando fructuarius nō tol lit.h.d. Contra.s.eo.l.si cuius.§.inde quesitum.Sol. vt ibi ꝛ hic not. ¶ Et gloss. facit in hoc differentiam inter fru- ctuarium ꝛ inquilinum quod reprobat Iac.de ra.ꝛ dicit idem in vtroqꝫ sed hec loquit̄ de edificio qd erat immobile ꝛ ideo tol li non pōt vt paries fm opi. Alb. In.§.si inquilinus. erat edifi- cium mobile vt fenestre ꝛ ostia que etiā fructuarius tollere pos set fm Iac.sicut ꝛ inquilinus. In emphyteota dic vt.C. de iur. emphy.l.j. ¶
2 † Sed nunquid actione nego.gest.agere pōt fru- ctuarius vt vel impensa prestet̄ vel patiat̄ dominus edificium tolli ꝙ sic. argu.d.§.inquilinus.sed nonne videtur velle donare cum in alieno edificauerit, vt.C.de rei ven.l.ij.dic qd nō videt̄ do nare quia iure suo edificauit.

3 **Mancipiorum.** † Declarat modū quo vti de- bet vsufructuarius mācipio- rum ꝛ dicit ꝙ non pōt mutare officium mancipiorū.Et not.qd alimenta prestari debēt scdm conditionē personarū, vt ꝛ.s. de transactio.l.cum hi.§.modus.Et modus[a] in oibus seruandus
4 est † vt.d.§.ꝛ hic ꝛ quidē honestus.j.de dā.infec.l.ex damni. cir ca prin.ꝛ ciuili modo dꝫ quis vti seruitute.j.de seruitu.l. si cui. ꝛ de isto modo seruādo vide extra de offi.cust.c.j. Itē modus dꝫ seruari in dādo eleemosynā vt in decretis.lxxxvj.di.c. factum.ꝛ c.non satis.per totū.c.ꝛ vide etiā de mō seruādo in alphabeto
5 dictiōe modus.Et an qs teneat̄ facere elemosynā[b] † dic qd sic vt ea.distin.c.pasce fame morientē.ꝛ.c.singulis.ꝛ vide.etiā in al phabeto dictione eleemosyna. ¶ Itē nō obst. ad hūc.§.s.eod. l.si cuius.§.deniqꝫ.ꝛ qꝛ iste determinet̄ per illū. Itē nō ob.j. de serui.l.iij.ꝛ si vsufru.de lega.ij.vt in eis no. ¶ In eadē glo. quo modo pōt ibi.§.quesitū. vel dic fm Iac.de ra. ꝙ hic consentie- bat expresse. secus si tacite vt qꝛ presens taceret hoc nō placet: qꝛ tunc cessaret ois consensus,vt.j.de serui.vrb. predi.l. inuitū. Itē nō ob.C.de pac.l.penul.ꝛ de litigijs.l.j.vt ibi no. ¶ In ea- dem glo.in fi.dic hec vltima vera fm Ray.

6 **Et si vestimentorum.** † De precedēti ma teria est ꝛ dicit quo modo vsufructuarius vti debeat vestimentis in quibus habet vsumfru. ¶ Sed opp. ꝙ in vestimentis nō possit cōstitui vsusf. vt insti.eo.§.constituitur.dic vt ibi. ꝛ vide.j. vsufr. quemad.ca. l.vsusfru.mihi.§.penul.

7 **Proprietatis dominus.** † Hic dicit qd possit fa- cere dominus proprietatis in re vsufructuaria inuito fructua- rio ꝛ que eo volēte ꝛ hoc prosequit̄ vsqꝫ ad.§.vltimū in.l.locū. ꝛ satis patent ex glo. ¶ In glo.quō pōt in fi.dic fm Ja.bu. aut concessit seruitutē sic vt posset ea vti per quālibet partē ꝛ habet locum prima opi.aut simpliciter ꝛ sic debet reduci ad determi- natam partem, vt.j.de serui.l.si cui.ꝛ tunc in alijs partibus du rat vsusfru.ꝛ sic procedit scda opi.ꝛ vide qd no.ꝛ dixi.j.de serui. vrb.pre.l.maurus.alias incipit binas vel qui binas.ꝛ.C.de bo. que libe.l.vlti.§.fina.l.ij.

1 ¶ Proprietarius an possit ministerijs inusitatis artificium fructuarij corrumpere.
2 Potestatem etiam plenissimam habens an teneatur de dolose gestis.
3 Noxe deditio iure non peremit vsumfructum.
4 Fructuarius quare potius agat aquilia ꝙ cōdictione furtiua.

1 **Locum.** † §.j. Ibi artificium eius corrumpe- re, vt.s.eodem.l.sed ꝛ si quid.§.manci- piorum.in fine.

2 **Ex eo.** † Ibi plenissimā cohertionē.optime facit ista li- tera ꝙ si potestati concedat̄ plenissimū arbitriuꝫ quod teneatur de dolose gestis.pro hoc.C.de tuto. ꝛ cura. illu- strium personarū.l.vnica.ꝛ.j.mandati.l.creditor.§.lucius. vbi de hoc dicam.

3 **Proprietarius.** † Ibi iure.i. ipso iure. Ibi de- negari p excep. Ibi a fructua- rio quo presente ꝛ non defendente proprietarius fuit damnat[9]. vt not.j.de solu.l.si hominem.

4 **Si quis seruum.** † In quo aliquis habebat vsumfru.quero q̄ est ratio ꝙ cōdictio furtiua nō datur fructuario sed aquil. sic cū vtraqꝫ detur domino, vt.j.de cōdi.furti.l.j.ꝛ ad.l.aquil.l.itē mela.§.le- gis aquil.respon.qꝛ in furto datur sibi aliquod remediū.s.actio furti penalis in dāno dato si non haberet acti.legis aquil.nul- lum sibi daretur remedium penale: sed solum rei persecutoriū. actio enim legis aquil.penalis est, vt insti.ad.l.aquil.§.his aūt verbis.ꝛ pro hac questione bene facit.j.de tutel. ꝛ ra. distra.l.j. §.in tutela.ꝛ.l.ij.ꝛ quod ibi dixi.Ray.

Proprietarius. In glo.vt.s.ibi per vsucapio nem, vt.j. de vsufructu lega. l.ij.in fine.

1 ¶ Legatum vsufructuum an possit totā ꝛ plenam proprieta tem continere ꝛ includere.
Verba an ꝛ quando sint impropriāda.

1 **Proculus.** † Sub legato vsufructuū qn- qꝫ continet̄ plena ꝓprietas.h. d. ¶ Et sic bene facit ꝙ si vba ꝓprie sumpta nō pa- tiunt̄ valere rē de qua agit̄ accipiunt̄ ipꝓprie,et ex- tra propriū significatū.pro hoc.j.loca.l.si vno.§. sed si vbo do- nationis nisi significatio esset omnino extranea:qꝛ tūc vitiaret̄ res de qua agit̄, vt.j.de le.iij.l.librorum.§.chartis.si aūt accipi pōt in proprio significato nō debēt trahi ad improprium.s.ti.pri.l.j. ꝛ ibi dixi ꝛ facit.j.l.pri.ꝛ de hoc plenissime dixi.j.de bo.pos.l.j.ꝛ facit qd no.de vulga.substi.l.verbis ciuilibus.

1 ¶ Legatum ꝛ fideicōmissum equiparantur.
2 Presbyter an possit ꝑpria authoritate decimā recipere.
3 Substitutio an sit directa vel fideicommissaria qualiter cogno scatur.

Si quis ita. Ibi dicitur lego ꝛ sic debet re cipere de manu sua. Ibi lega- tus esset.ꝛ sic minus habet ꝙ in legato annuo, vt no. j.eod.l.si operas.nec obst.j. vsufruc. quemadmo.ca. l.idem est vt ibi not. ¶ In gloss.in fi.isti ob.C. cōmunia de leg.
1 ij.vbi equiparat̄ legatū ꝛ fideicōmissum † ꝙ ibi non repugnat natura subiecti:h sic.s.eo.l.iij.§.dare.ꝛ no.gloss. hic positā que vtilis est ad dignoscendū que sit differētia inter legatū vsufru- ctuum ꝛ legatū fructuū. Sed q̄ est ratio istius distinctionis gl. dicit qꝛ vbi voluit testator qd heres daret fruct[9] de manu sua non pōt dici proprie vsusfr. sed quedā obligatio psonalis cum vsusfructus sit seruitus ꝛ seruitus nō cōsistat in dādo sed in pa tiēdo quod legatarius percipiat, vt.j.de seru.l. quoties.§. ser- uitutum.

[a] ¶ Mod[9].adde spe.i ti.de ad- uo.§.vj. versi. mod[9] igit̄. Et qs sit mod[9] vi debar.i.l. qb[9] §.termili[9]. de cōdi. ꝛ demō. ꝛ in.l.j.e.ti.ꝛ i l. muto. §.j.ff. de tut.vnī mo- dus est tēperā tia.d. Card.in cl.j.de sta. mo.

[b] ¶ Eleemosy- naꝫ. Adde de materia elee- mosyne.c. mi- nor. de pe.di.j. ꝛ in.c. medici- na.lxxxvj. dis. ꝛ in.c.satis. de deci.Cardi. in cle.j.§. ideo ꝙ de reli.ꝛ vene. sanc.Hosti.in sum.de pe.§.si quis.

uitutũ.z de annu.leg.l.caius. Sed his videt̃ obstare.j.qñ dies vsusf.le.ce.§.j.ij.rñso. Sed ibi quo ad cessionẽ dicit nec ibi aperit ꝙ testator voluerit recipi de manu heredis.z vide.j.eod.l. defuncta.§.sempronio. ¶ Et faciunt predicta ad questionẽ decis
2 me vtrũ presbyter † possit ꝓpria authoritate recipere,z cultor teneat̃ prestare posita quasi sit quedaz seruitus z dñium ꝙ sibi christus reseruauit,vt extra de decimis.c.j.an vero p̃sbyter eaz recipere debeat de manu cultoris.nã primo ageretur ꝯfessoria. scdo actione personali puta cõditione ex canone cõiter tenet̃ ꝙ petatur cõditione ex canone vel rei vend.vt dixi.C.de iudeis.l. nullus.z.d.l. caius.de an.leg. ¶ Et ex predictis dicit Jaco.bu.
3 cognosci posse an substitutio † sit directa vel fideicõmissaria nã vbicũqz ex verbis colligit̃ ꝙ substitut⁹ recipere debeat ex ministerio tertie persone,vt qr testator dicit dari vel p̃stari volo:tũc est fideicõmissaria.si aũt ex verbis nõ colligitur qđ interuenire debeat ministeriũ alterius ꝑsone,sed qđ substitutus capere debeat p seip̃m,vt qr dicit talis sit heres vel volo hereditatẽ meã ad talẽ peruenire tũc sit directa.nec ob.j.ad treb.l.titius rogatus.qr ibi patet rõ specialitatis.de hoc vide qđ dixi.j.de vul.et pupil.sub.super rubrica in materia substitutionũ antepeñ.fol. ver.z qr sicut tactũ est supra.z pro hoc bene insti.de singulis rebus per fideicõmis.relictis.§.fi.

1 ☞ Seruus fructuarij legatus cui acquirat an fructuario an proprietario.
2 Emphyteota an debeat habere laudimium rei emphyteotice.

1 Si serui. † Hic tractat que querãt̃ fructuario p seruũ fructuariũ z q̃ ꝓprietario z prosequit̃ vsqz ad.l.si pendẽdes.z qđ dicit legat⁹.dic vel alio modo cõstitutus.j.e.l.adhuc.§.fi. ¶ Ibi ex re fructuarij. secus si stipulet̃ rẽ fructuarij,vt.j.eo.l.adhuc.§.qõnis. ¶ Op.ꝙ indistincte querat ꝓprietario,vt insti.per quas perso.no.acq.§.itez nobis.z.j.de ac.emp.l.iul̃.§.sed z si quid. Sol.indistincte querit ꝓprietario siue dñi cõtẽplatione siue ipsius serui fuerit institutus vt ibi.secus si contẽplatione fructuarij vt hic. ¶ Itẽ op.ꝙ hereditatẽ fructuario querere non possit dum sit necessari⁹ iussus dñi aditione.j.de acq.her.l.si quis mihi bona.§.iussu.Sol. iubet dñs vt ibi acquirit̃ cũ fructuario vt hic. ¶ Itẽ op.ꝙ indistincte oĩa q̃sita restituat.j.de edil.edict.l.cũ aũt.§.fi.So.aliud in emptore q redhibet ꝙ in fructuario. ¶ Itẽ op.de.l.fructuario.de acqui.re.do.Sol.vt gl.aut ergo contẽplatione proprietarij vel ipsius serui,z ꝓprietario q̃rit̃.aut contẽplatione fructuarij z fructuario. ¶ Itẽ op.ad.l.seq.vbi dicit̃ ꝙ nõ cõsideratur vnde habeat seruum cognitũ qđ est cõtra.l.si quid forte.j.de castren.pecu.Sol.aut est certũ cuius contẽplatione sit collatũ:et tũc refert vnde eũ habeat notũ.aut non est certũ:z tunc hz locũ l.cõtraria:qr si cõtẽplatione ꝓprietarij eũ habeat notũ videtur eius contẽplatione relictũ vel datũ si eum notũ habet contẽplatione fructuarij tũc fructuario querit̃.Jac.bu. ¶ Et faciũt iste ll.z glo.ad qões quas not.s.eo.l.vsufructu legato z maxime
2 ad questionẽ. An emphyteota † debeat habere laudumium rei emphyteotice:quia videtur ꝙ non quasi rei z proprietatis contemplatione hoc obueniat sicut hic in simili dicitur.

1 ☞ Uasallus an possit vasallos quos habet sub se castigare.

1 Sed z sicuti. §.quoniã aũt. † Facit iste.§.ꝙ si vasall⁹ habeat alios vasallos sub se ꝙ possit illos castigare.z.s.e.l.locũ.§.ex eo.dic ꝙ si iste eos taliter castigaret.z sic acriter ꝙ esset crimen capitale ĩ quolibet alio priuatur iurisditione quã habet in eos in omnibus bonis suis.C.de dignita.l.iudices.lib.xij.z.C.in quib.cau. coloni capite censiti dominos accusa.possunt.l.ij.in fi.li.xj.seruata tamen forma aut̃.C.de bonis proscriptorũ.aut̃.bona damnatorũ.aut illud nõ esset crimẽ capitale in q̊libet vt ipsos verberando:tunc aut illud facit sepe deducendo in consuetudinẽ:z priuãdus est administratione iurisditionis non vtilitate ipsi⁹. arg.s.de his qui sunt sui vel alie.iu.l.j.§.fi.z.l.se.insti.de his qui sunt sui vel alie.iu.§.dñorum.z.C.de offi.procon.z le.l.ij.in vsi.feu.de pace tenẽda z ei⁹ viola.§.qđ aduocatitiã.z.C.de superact.l.j.lib.x.z de agrico.z cẽsi.l.satis.§.caueãt.li.xij.modice aũt z leuiter posset castigare,vt hic cũ concor.per Cy.z vide.j.ad le.aquil.l.z si quãcunqz.§.si magister. ¶ Itẽ nõ ob.j.so.ma.l.si cõ
a stante.§.si maritus.vt ibi nota.[a]
1 ☞ Argumentum ab his que fieri consueuerũt est licitum.
2 Mulier grauida damnata seruari debet donec pariat.

Si quis donaturus. Licitum est arguere † ab his q̃ fieri ꝯsueuerũt.h.d. ¶ Cõcor.sunt ĩ gl.z bene facit j.si certũ peta.l.certi condictio.§.si nummos.ibi cum quotidie.zc.s.de arbi.l.item si vnus.§.sed vsitatum.z dixi in alphabeto z alibi dicit̃ ita assolet fieri.C.de col.l.vt liberis.z quotidie spõsalia fiunt inter absentes.j.de sponsa.l.iiij.z frequens est vt ita fiat.j.de except.rei iudi.l.singulis.sufficit enim vsu ita seruari. j.ad syll̃.l.j.§.impuberi.z ad hoc.j.de lega.j.l.si seruus legatus. §.si ita scriptum.z alibi dicitur pretores enim quotidie hoc faciunt.s.de mino.et si sine.§.j.z ita solitum est in instrumentis ascribi.C.de contrahen.z cõ.stip.l.optimã.z ad hoc etiam inst. de satisda.tuto.§.penul.z dicitur facile fieri quod fieri consue
2 uit.extra de celeb.missa.c.cum marte.Et mulier † pregnans damnata solita est seruari donec pariat.s.de stat.ho.l.iperator.et quotidiana enim sunt.de libe.lega.l.legaui.

1 ☞ Acquisitio serui fructuarij quandoqz est in pendenti an proprietario an fructuario querat.
2 Acquisitio proprietarij non est limitata:fructuarij autem sic.
3 Pendentia nõ cadit in presens.

1 Sed z si qs stipuletur. §.interdũ tñ. † Quãdoqz est in pendenti acquisitio serui vtrum acquirat fructuario vel proprietario.hoc dicit.Et de hoc vide quod no.z dixi.s.eo.l.arboribus.§.idem tractat.z.l.seq.z ideo dicit per traditionem accepit:qr alias res remanẽt in dominio venditoris,vt.C.de rei vend.l.seruum.z idem si non satisfecisset de pretio,vt insti.de re.di.§.vendite.z.j.de periculo z commo.
2 rei vend.l.hoc ita.§.j. † Et dic quod dominium pendet iuris fictione interim tamẽ est proprietarij:quia acquisitio proprietarij non est determinata,sed quicquid non queritur fructuario queritur proprietario.acquisitio autem fructuarij est limitata: quia sibi queritur ex re sua,z opera serui z non aliunde:et ideo in dubio onus probãdi incumbit fructuario qui dicit.j.de proba.l.ei qui.Jaco.but.z quidam habent glos.corruptam.habẽt enim.j.de noua.l.si ita fuerit.sed debet dicere si ita fuero stipulatus.Item videtur quod nihil possit esse in pendẽti,vt.C.de sententiam pass.l.fin.z ibi in glos.sed dic vt ibi dixi:quia inspe
3 cto statu de presenti non est in pendenti: † qr nihil presens pendet,vt.j.si cer.pet.cum ad presens.vnde pater captus ab hostibus q̃tum est pro presenti vere est seruus hostium,et filij sunt sui iuris.sed inspecta fictione z futuro euentu status filiorũ pẽdet que fictio retro trahitur:quia si pater reuertatur nunq̃ fingitur fuisse captus z filios semper mãsisse in potestate si ibi moriatur econtra.z ita est etiam hic.

a ¶ Ibi no.edđ ꝙ omissa fuit l.ideoqz que est multũ notab. ſm Bal.z allegatur ad hoc ꝙ marit⁹ põt cogere vxorez ad operandũ. in.l. sicut.ff.de oper.lib.

1 ☞ Seruus fructuarius in querendo vel proprietario vel fructuario multipliciter consideratur.
2 Pecunie vt species non admittitur compensatio ad pecuniaz vt quantitas.
3 Obligatio potest contrahi in genere:dominium aũt non trãsfertur nisi in specie.
4 Tempore quo in effectu durat vsusfruct⁹ queritur fructuario: z pro tempore quo non durat in effectu proprietario.
5 Incertum esse quanto tempore viuat fructuarius qualiter sit intelligendum z distinguendum.
6 Media via in stipulationibus est eligenda.
7 Usufructus an minima capitis diminutione pereat.
8 Stipulationem ambulare qualiter intelligatur.
9 Fructuario z bonefidei possessori non queritur extra rem eorũ. z extra operam serui non queritur fructuario.
10 Iudex in propria causa nemo esse potest.
11 Ius accrescendi regulariter locũ non hz in actib⁹ inter viuos.
12 Seruus non potest fructuario operas suas conducere nisi nominatim proprietario stipuletur.
13 Jussus operatur idem quod nominis expressio.
14 Contra vsufructuariũ non queritur vnde vsusfructus querat̃ sed de potestate vtendi fruendi.

Adhuc. Alias est.§.iul̃.sed cõiter allegat̃ p.l.z continuat̃ precedẽtibus z est de p̃cedẽti materia z ẽ pulcher casus vsqz ad.§.si operas.nec scio alibi ita clare z satis ptz ex glo.et in solutione contra.de.l.si seruus.de act.emp.Ja.de ra.sequitur primã so.ꝙ illa determinet̃ z intelligatur ſm istã.z illa qõ que fuit in tex.in ver.qđ si ex re.
1 pulchra est z nota. † Circa quam querit Ja.de ra.vno casu qui non habetur in tex.pone eñ ꝙ seruus primo numerauit qnqz de pecunia fructuarij,deinde quinqz de pecunia proprietarij:z sic numerauit successiue alia quinqz fructuarij z alia qnqz proprietarij cum totum pretium esset viginti.z tenet qđ dominus vtriqz queritur pro parte sicut quando primo soluit simul de

pecunia vtriusqꝫ vbi non attenditur cuius pecuniam primo
numerauerit. ¶ Item querit glos. quid erit in vltimo casu hu-
ius. §. cuius pecunia repetetur. et quis erit effectus repetitio-
nis. prima opinio gloss. est ꝙ vterqꝫ potest repetere pecuniam
⁊ si vnus primo repetat alterius pecunia cedit insolutum ⁊ do
miniū rei sibi queritur. Glo. non videtur hanc approbare, sed
dicit ꝙ quilibet repetet suam pecuniam pro parte. nam si vterqꝫ
totum repeteret pro parte repelleretur exceptione. naꝫ vtriusqꝫ
pecunia pro parte est debite soluta ⁊ pro parte indebite. ⁊ ideo
post euentum repetitionis remanebit dominiū quesitū vtriqꝫ
pro parte. non enim potuit vni queri in totum sed pro parte, vt
ff. de conditione indebiti. l. si pene causa. §. fi. sed in hoc gl. vide-
tur maledicere. Glos. enim videtur presupponere ꝙ pars pe-
cunie cuiuslibet sit indebite soluta, ⁊ ideo pro parte per quēlibet re
petatur. ⁊ quod vsufructuarius ⁊ proprietarius re tradita se-
uo ⁊ pretio nō soluto sint debitores quilibet pro parte. Sꝫ cer-
te hoc non videtur verum: imo videtur quod solus proprieta-
rius sit debitor ⁊ sibi queratur dominiū et fructuarius non te-
neatur nisi in subsidiū ex contractibus quibus acquiritur do-
mino, vt. ff. de pecul. l. hinc queritur. §. potest. et sic fructuarius
videtur posse repetere totam suam pecuniam. ⁊ proprietarius
nihil possit repetere cum sit obligatus ex contractu ⁊ sibi que-
situm dominiū vt dictum est. sed hoc esset iniquum propter pē
dentiam acquisitionis dominij, vt hoc. §. ⁊. s. eo. l. arboribus. §.
fi. vnde Ja. de ra. dicit ꝙ quilibet repetet totam suam pecuniaꝫ
si extat. si autem esset cōsumpta tunc proprietarius non repetet
2 ꝙ sic probat: † pecunie vt species non admittitur compensatio
ad pecuniam vt quātitas. vnde ibi tradita est pecunia vt species
in sacculo non est dominiū translatum: quia numerari deberet vt
quātitas vnde non potest obijci cōpensatio sed corpus nummo-
rum potest vendicari, vt. ff. si cer. pe. l. cum fundus. §. seruū tuum
imprudens. ⁊ de pecul. l. quoties. §. si creditor. ⁊ sic pecunia ex-
tante non impeditur rei vend. quia ⁊ si quilibet esset obligatus
ad tantūdem in genere tamen vēdicaretur vt corpus quia non
potest obijci cōpensatio. sed si pecunia esset cōsumpta quilibet
repeteret partem pecunie sue. ⁊ ante repetitionē dominiū esset
quesitū vtriqꝫ statim facta consumptione non expectato euen-
tu repetitionis: quia ista sunt paria cōsumptio ⁊ dominij trās-
latio. ff. si cer. pet. l. si filius. ⁊. l. non omnis. in fin. sed quare nō sic
queritur dominium vtriqꝫ pecunia extante, sicut ea cōsumpta.
3 respondeo † obligatio potest contrahi in genere, sed dominium
non potest transferri nisi rei certe. vnde vbi seruus soluit pecu-
niam indebite nullius nummi trāsfertur dominiū: quia seruo
non est cōmissa solutio indebiti. ff. de solut. l. si is cui. §. flauius.
sed cum totum simul soluit qua ratione trāsferret dñium vnius
nummi eadem ratione ⁊ omnium. ergo nullius transferret do-
miniū. s. de rei ven. l. si in rem quis agat. sed post cōsumptioneꝫ
que habetur pro dñij translatione quesitū est dñium vtriqꝫ pro
parte. Sed quero dictū est ꝙ si pecunia extat quilibet pōt vēdi-
care totam suam pecuniā. pone ꝙ fructuarius preueniat in vē-
dicando quare non remanebit pecunia proprietarij insolutuꝫ
⁊ sibi queratur dñium? respond. quia emptor debet facere pretiuꝫ
accipiētis quod non fuit hic quia seruus vt dixi nō potuit trans-
ferre dñium pecunie. bene tamē dico ꝙ facta repetitione per vnuꝫ
si seruus vel dominus pecunie non repetite vellent ꝙ illa pecu-
nia cederet insolutū ⁊ ratificarēt contractū bene ratificaretur ⁊
queretur sibi dominiū. ¶ Ultimo querit pone pretiuꝫ erat. x.
seruus in sacculo soluit. x. de pecunia proprietarij et quinqꝫ de
pecunia fructuarij: quid erit isto casu dicit ꝙ dñium est quesi-
tum proprietario ⁊ fructuarius repeteret sua quinqꝫ. Et est ra-
tio quia vbi solutum est insolidū de pecunia vtriusqꝫ. per cōcur
sum impeditur acquisitio. dominij: quia pares sunt in summa
⁊ in tēpore. nec est ratio quare pecunia vnius potius cedat in-
solutum quā pecunia alterius. sed in questione predicta cessat ra
tio cōcursus: quia non sunt pares in summa. ⁊ ideo illa que fa
cit pretium solidū cedit insolutum: alia est que pro parte solu-
tio non. ⁊ pro hoc. ff. eod. l. quoties. Sed quid si pretium erat. x.
⁊ seruus soluit nouem de pecunia vnius. ⁊ quinqꝫ de pecunia
alterius cui queritur dominium? dic quod illi cuius erat maior
summa pro rata sue pecunie pro residuo pendet acquisitio vt si
eadem non totius ad partem. s. de rei ven. l. que de tota. ⁊ solu-
tio de quinqꝫ nihil operatur. ⁊ ideo alius tenetur ad solutionē
residui ⁊ dominium totius sibi quesitum erit. Jaco. de ra. ⁊ ista
sunt pulchra ⁊ subtilia, et quē adduci possent ad similes questio-
nes.
4 **Si operas.** † Pulcher. §. pro tempore quo durat vsuff.
in effectu queritur fructuario pro tēpo
re quo nō durat in effectu proprietario. h. d. cū. l. si operas. ff. eod.
¶ Ibi seruus cuius vsufr. est relictus simpliciter vt differat a
casu seq. ¶ Ibi proprietariū. nec ob. s. e. l. vsufructu legato. in
prin. vt ibi not. ¶ Ibi arrogatorē. nec ob. s. de pac. l. ex cōuen-
tione. vt ibi colligitur. ¶ Ibi ad heredē capitis diminutione du-
rante. ¶ Ibi ad fructuariū pro tempore sequēti quo fuit in integrū
restitutus. Et diuide in duas partes. in prima locauit seruus op-
ras pro mercede habenda singulis annis vsqꝫ ibi pinde. ibi fuit
vsufructus relictus per annos singulos vsqꝫ ad. §. qōnis. Ad
euidentiam est sciendum quod est differentia an vsufructus legetur
simpliciter an in annos singulos: quia primo casu si vsuff. perit capi
tis diminutione cū sit vnus nūquā redintegratur. sed quū in annos
singulos: tūc cū sunt plures licet vno anno pereat capitis dimi
nutione tñ pro alijs annis redit ad vsufructuarium si vsufru-
ctuarius fuerit restitutus, vt. ff. quibus mo. vsuff. amit. l. iij. ¶ Op.
cōiter tam ad istū. §. quā ad. l. si operas. ff. eo. ⁊ videtur ꝙ non ambu-
let vsuf. sed ab initio cuilibet pro suo tempore sit quesitus, vt. ff. de sti.
ser. l. si seruus cōis meus. alias meuij. §. fi. So. vt gl. quia ambulat
quo ad cōmodum non quoad ius stipulationis: quia ab initio est
5 cuiqꝫ quesitum pro suo tempore. † Sed quō pōt hoc esse quia icertū est
quanto tempore viuat fructuarius? Sol. incertū est penes naturam
naturatā: sed certū est penes naturā naturantē. ¶ Itē opp. ad
idem ꝙ ab initio queritur stipulatio, vt. ff. de ver. ob. l. si filius. So.
fateor ꝙ ab initio queritur vnicuiqꝫ tñ pro suo iure. ¶ Itē. op. ꝙ
6 media via † eligi debeat rōne incertitudinis vt si stipulatio erat
in. x. annos cuilibet pro quinqꝫ queratur, vt. l. antiqui. s. si pars
here. pet. Sol. ibi de alia incertitudine loquitur quā hic. Alij dicūt
ꝙ secundum veritatē sunt plures stipulationes. ⁊ secundum hoc non dicitur
ambulare sed fictione est vna propter vnā conceptionē verbo-
rum. ⁊ hoc respectu dicitur ambulare vt hic. alij econtra ꝙ secundum
veritatē vna secundum fictionē sunt plures. sed prima placet. ꝙ ab ini
tio pro rata tēporis queratur quoad ius licet sit nobis incertū.
sed quoad cōmodū ambulet vt hic. ¶ Itē op. ꝙ si inchoato an
no decedat fructuarius debeat habere fructus totius anni, vt
ff. de annuis leg. l. a nobis. Sol. vt gl. ⁊ tene so. ꝙ aliud in legato
aliud in vsufr. Ja. bu. ¶ Item op. ꝙ actio non sit ambulatoria
quia inheret ossibus stipulatoris, vt. ff. pro soc. l. iij ⁊ de pe. lega. l.
quis ergo casus. dic secundum And. ꝙ hic in fi. ibi profecta ad heredē
equiparat eum heredi. nā sicut heres fictione iuris habet actio
nes defuncti non illas easdē quia trāsiuerunt cum ossibus defun
cti: sed habet easdem fictione iuris, vt. C. si cer. pet. l. j. ita est hic
7 proprie in fructuario ⁊ proprietario. ¶ Op. ꝙ vsufr. † non pe
reat capitis diminutione minima, vt. C. eo. l. corruptionē. con-
cede cōtrariū. ⁊ in hoc corriguntur iura antiqua. ⁊ dic vt. d. l. cor-
8 ruptionem. ¶ Ultimo not. ꝙ stipulatio † dicitur ambulare. de
quo dic vt plene dixi secundum Dy. ff. de aqua plu. arcē. l. si tertius. §.
si prius. ⁊ de ista materia latius dixi. d. l. si seruus cōis. §. fin. de
stip. seruo. ¶ In gl. magna ibi secundum Azo. de qua differētia. dic
vt no. s. eo. l. si quis ita legauerit.
9 **Questionis.** † Subtilis ⁊ pulcher. §. regula est quod
extra rem fructuarij ⁊ bonefidei pos
sessoris. ⁊ extra operam serui non acquiritur fructuario nec bo
ne fidei possessori. Item acquisitio fructuarij est limitata pro-
prietarij non. vnde ex virtute proprietatis omnia acquiruntur
proprietario exceptis his que per concursum fructuarij a pro-
prietario auferūtur. ⁊ que fructario acquiri non possunt indi-
stincte acquirūtur proprietario. Item rem meaꝫ stipulari non
possum. ex his regulis declarātur omnia. ff. vsqꝫ ad. l. si operas.
¶ Ibi non pōt licet sit ex re fructuarij vel ex opera serui quesi-
tum, vt patet in exemplis. ff. positis. de aliūde enim quesitis non
esset dubiū quin proprietario quererētur, vt inst. per quas per
so. no. acqui. §. de his. ⁊. s. eo. l. si serui. ⁊. l. seq. ⁊ non fructuario
etiam si vellet ei querere, vt. ff. eo. §. ver. contra aūt. vnde dic aut
stipulatur rem fructuariā ⁊ acquiritur proprietario. ⁊ ita loqui
tur prin. §. siue nominatim siue simpliciter stipuletur ⁊ a quo-
cūqꝫ stipuletur. Et est ratio quia acquiri fructuario nullo mo-
do potest. aut stipulatur ex re fructuarij: ⁊ tunc ipsi fructuario
queritur nisi nominatim proprietario stipuletur quod quādoqꝫ
potest, vt in fi. §. ¶ Item iste. §. inducitur per And. ⁊ ad talem
questionē duo sunt domini habentes plenam iurisditionem in
quodam castro. vnus eorum deliquit quis puniet eum an ipse
idem an alius socius eius, an accusabitur pro parte apud aliū
idem an alius socius eius, an accusabitur pro parte apud aliū
10 ꝙ ipse idem cognoscat? non: † quia nemo potest esse iudex in cā
sua, vt. C. ne quis in causa sua iud. l. vnica. imo consentiēdo de-
licto videtur amittere iurisdictionē. arg. ff. de leg. ij. l. cum pater.
§. libertis. sed socius videtur habere plenā iurisdictionē. ar. hu
ius. §. ⁊ quia a pari licitum est arguere. sed ita est in libertis. vt
ff. de assignan. liber. l. cōis libertus. ⁊ pro hoc. s. de offi. consul. l.
vnica. vbi de hoc dixi. ⁊ de re. di. l. fi. Ipse tamen And. tenet quod
11 socius non habeat iurisdictionē nisi pro parte † quia in actibus
interviuos non est locus iuri accrescendi regulariter, vt. ff. de le
ga. ij. l. si mihi ⁊ tibi. ⁊ dixi. C. quando non peten. partes petent.
accre. l. vnica. ⁊ ibi notata faciunt ad determinationē presentis
questionis.

questionis. & qd plenissime no. ff. de ver. obli. l. si mihi & titio. ergo socius cognoscet solũ pro parte sua & nõ pro parte alterius vt. ff. qui & a quib. ma. libe. non fi. l. si qs hac lege. §. quoties. quis ergo cognoscet p alia parte: dicit q oĩa bona ibũt ad fiscum, et fiscus cognoscet & in cã sua, nec hoc est mirũ, vt. C. de here. insti. l. j. nunquid perdet ea: videt q sic. in aut. de manda. prin. §. sit tibi quoq. col. iij. De. tz q nõ, sed cõdẽnabit ad interesse. i aut. de qstore. §. sup hoc. col. vj. Ipse And. tz eũ oĩno priuari, vt. C. de dignita. l. iudices. li. xij. & C. de offic. prefec. preto. orientis. l. si quos. & C. de pena iudic. qui male iudi. aut. nouo iure. & ad leg. iu. de vi publi. l. fi. & in vsi. feu. de pac. iura. fir. §. fi. And.

Idem iulianus. Als est. l. & icipit si seruo. cõiter tñ est. §. & est de materia p cedenti. Et dic si seruo in quo vsusfruct9 habebat. † Et breuiter. h. d. si seruus cõducat a fructuario opas suas vel rem suaz nihil valet nisi nominatim proprietario stipulet vel conducat. ¶ Oppo. s. §. pri. §. seruus. vbi stipulando rẽ fructuarij tenet stipulatio. ergo qd dicat glo. dic fm Jac. de ra. q nõ 9dicit. aliud eñi est stipulari rem fructuarij, aliud ex re vbi stipulat rem fructuarij tz stipulatio, vt. s. §. pri. vbi ex re fructuarij non tenet nisi nominatim dño stipuletur, vt hic. Jaco.

13 **Si duos.** † Iste casus alibi nõ est. Ray. nec ob. de sti pu. seruo. l. si cũ duoz. l. si liber homo. in pnci. vt ibi not. ¶ Ibi partem ei dũtaxat queri non solidũ. ratio est qz solũ vsumfru. p parte hz. & ideo in plus sibi queri nõ põt. ¶ Itez alteri fructuario vel bone fidei possessori qri non debet alia portio qz est extra rẽ & operaz & ideo qrit proprietario licet restituat vt statim dicam in so. 9ij. Oppo. de. l. si alienus. ff. de stipu. seruo. vbi totũ querit ei ex cuius re stipulatur. Sol. vt gl. Ja. de ra. approbat sol. q ibi de rigore: hic de equitate est Jaco. bu. sequit illã q ab initio nõ totũ qrit vt hic. sed inspecto exitu sic, vt in cõtrario qlibet bona est. & ad eundẽ tendit effectum.

14 **Quod autem diximus.** † Nõ queritur vnde vsusfruc. vsufructuario queratur. sed de potestate vtendi & fruendi. h. d. sic. non queritur vnde originem pecunia habuerit. C. si cer. peta. l. non vnde originem.

1 ¶ Emolumentum stipulationis inter proprietarium et fructuarium qualiter veniat diuidendum.

1 **Si operas.** † Ibi certã summã nõ ab initio p annos diuisam. & declara. l. istã vt dixi plene. s. eo. l. adhuc. §. si opas. & de sti pu. seruo. l. si seruus cõis meuij: als meus. §. fi.

1 ¶ Fructus pendentes die vsusfructus legati ad quẽ spectãt.
2 Onera realia que prestantur ex re vel occasione ad vsufructuarium pertinent.
3 Ingredi si ex pacto mihi liceat authoritate ppria res debitoris mei an si ipse alij vẽdat 9 emptorẽ vtute pacti vẽdere possim.

1 **Si pendentes.** † Fructus pendentes die vsusfructus legati pendentes spectãt ad fructuarium. h. d. & dic q dies vsusfr. legati cedit ab adita hereditate, vt. ff. qñ dies vsufru. le. ce. l. j. & de le. j. l. si tibi homo. §. cum seruus.

Si dominus. Pone casum summariũ vt in prima glo. & ad fi. vltime glo. facit qd no. in. l. nõ aliter. ff. de vsu & habi. nec ob. s. de peti. here. l. & ancillarum. qz ibi loquit in dño: hic in fructuario.

2 **Si quid cloacarij.** † Onera realia q prestantur ex re vel occasione rei ad fructuarium pertinent. h. d. & vide qd plene dixi. s. eod. l. hactenus. ibi fructuarium possidentem. & sic non ob. ff. de vsufruct. leg. l. generali. §. si de vsufru. Ray.

3 **Si qua seruitus.** † Hic est euidens. ar. q si ex pacto mihi liceat ingredi p pria authoritate res debitoris mei & ipse alij vendit q contra emptorẽ virtute pacti vendere possim. adde. ff. de solu. l. vero. de seruis expor. l. titius. C. si seruus expor. l. j. ad fi. & ff. de act. empt. l. si quis sub hoc. de hoc plenissime not. & dixi. C. de pigno. l. iij. ¶ In questione quã facit glo. an contra proprietariũ cõmitta tur pena ex facto fructuarij plenius dic vt no. & dixi. s. de alie. iu di. mutan. causa. l. iij. §. opus &. ff. de ope. no. nun. l. fi.

1 ¶ Vsusfructus an possit constitui in nũmismatibus.

1 **Nummismatum.** In nummismatibus potest cõstitui verus vsusfr. † qz vsu nõ cõsumunt. h. d. & ad fi. glo. vlti. dic vt no. s. eod. l. vsufructu legato. in principio.

1 ¶ Legatum vsusfr. oĩm bonorũ vsq ad quod valeat.
2 Filius institutus an habere debeat de fructibus.
3 Filij non debent priuari fructibus legitime.

1 **Omnium bonorũ.** † Vsq ad quod valeat legatum vsusfr. oĩm bonorũ declarat. & glo. declarat qualis sit vsusfruc. qz in his que vsu cõsumuntur est abusiuus & improprius: in alijs est verus. nõ ob. ff. eo. l. si mihi. vt ibi not. ¶ Oppo. q teneat in totum, vt. ff. de vsufru. leg. l. vxori mee. Sol. illam fm istam vt & ibi no. ¶ Sed nõne heres hz quadrantẽ q hz ppietatẽ: rñdeo hic proprietas forte erat alij legata vel nõ equiualet dodranti fm cõputationẽ. l. hereditatuz. ff. ad legem falci.

2 ¶ † Itẽ opp. q lz ppietas equiualeat dodranti tñ etiã de fructibus hr̃e debeat si est filius institut9 in aut. de trien. & semis. §. phibemus. Glo. cõcedit 9trariũ & dicit q hec. l. loquitur herede extraneo instituto secus in filijs per dictũ. §. phibemus. que est posita. C. de inoffi. test. aut. nouissima. alij dicũt q si filij habet totã ppietatẽ q tũc põt legari vsusfru. etiã quarte partis. sed vbi hz tantũ quartã partẽ ppietatis tũc eiusdem debet habere vsumfr. & ita loquit. d. §. phibemus. & hoc tangit gl. d. l. vxori mee. q hic allegat in glo. cũ hac tñ glo. cõcor. alia glo. que est. C. de excu. tuto. l. tutores. in fin. & ita etiã no. d. aut. nouissima. s. q hec & illa vxor quo ad filios corrigatur in corpore aut. vnde sumitur non firmat glo. pedẽ de quo miror qz text. clare loquitur qñ filijs erat relicta tota ppietas & vxori vsusfr. & tñ dicitur ibi

3 † q filij non debent priuari fructibus legitime vt habeãt vnde viuãt vnde veriorẽ credo hãc glo. & similes & eas hic sequit Jaco. de ra. & And. ¶ In glo. s. propriorũ. ibi hereditate. declara per ea que notat. ff. ad leg. fal. l. j. §. si vsusfructus.

1 ¶ Vicinus meus an possit intantum eleuare domum suam q obfuscet lumen domus mee.

Si is qui binas. Quidam habent in gloss. sic esset si ppietas. alij habent secus esset si proprietas. & primam approbat Jaco. de ra. ff. de serui. vrb. predio. l. maurus. alias incipit, binas. vbi dicit idem esse in legato proprietatis & vsusfruc. vt ibi dicam. Et facit hec. l. in fin. ad questionem

1 sepe occurrentẽ scz an vicinus † meus possit eleuare domũ suã ita q in totũ obscuret lumina mee domus. videt enim q non: sed debeat dimittere modicum lumen qd mihi ad habitandum sufficiat. Contrarium est verũ quia liberum est sibi eleuare vsq ad celum. ff. de seruitu. l. fi. & C. de seruitu. l. altius. vbi de hoc plene dixi. & pro hoc. ff. de serui. vrb. predi. l. cum eo. & hoc nisi faceret simpliciter aĩo nocendi & hoc constaret, vt. ff. de aqua plu. arcen. l. in suam. §. idem labeo. cum si.

Ex re fructuarij. Ex re mea quesita videntur que mei cõtẽplatione conferuntur. h. d.

1 ¶ Seruitus ad hoc vt sit pdialis quid requiratur.
2 Opera an sit seruitus personalis, & an possit dici seruitus personalis.

Si quis binas. † Ad hoc vt sit seruit9 predialis oportet pdia hincinde adesse vt sic debeat seruitus vni predio ab alio. ff. de seruitu. rusti. l. pecoris. personales autẽ seruitutes fm gloss. sunt quatuor. s. vsus vsusfructus ministeriuz seruor & habitatio quarũ nulla est in ver. sed si excipiat. ibi eñi nec est seruitus psonalis nec pdialis, sed est quoddam ius personale. ¶ Ibi passione. Expone vt. ff. solu. ma. l. diuortio. §. impendia. ¶ Op. ad hoc q in scdo casu sit seruit9 predialis & per hoc nõ valeat cũ excipiens nõ habeat pdiũ, vt. d. l. pecoris. Sol. dicit glo. si habet cõtẽplatiõe alterius fundi est seruitus pdialis & perpetua nisi sit actũ q sit tpalis: qz tũc mero iure esset ppetua sz post tempus obstat exceptio. aut nõ excep. alij, fundor & tũc aut excepit oẽs fructus & est seruitus personalis vsusfructus. Si autẽ nõ excipit oẽs fructus sed solũ ius pascẽdi pecora vel eũdi spatiatũ: tũc fm gloss. nõ est seruitus personalis nec pdialis sed ius quoddã personale vt in 9rio not. Ja. de ra. tz q nõ sint tãtũ quatuor seruitutes psonales imo dicit q possunt esse multe alie sicut pascẽdi equũ & eũdi spatiatum in pdio tuo. sieñ hoc mihi cõcedas est seruitus personalis innoiata & dicit q agi põt 9fessoria sicut pro alijs seruitutibus p hanc. l. & allegat etiã. ff. de alimentis lega. l. mela. §. quidã. ¶ Ad aliud quod

2 dicit glo. an opera † sit seruitus personalis. dicit idem Jac. quod nō pōt dici seruitus realis quia non debet a re rei. nec personalis dato quod finiatur per mortē rei in qua debetur: quia sicut est de oī seruitute quę perit interitu rei, sicut si legaretur mihi opera in boue. Unde dicit quod nec est seruitus psonalis nec est realis nec competit cōfessoria pro onera sed actio psonalis, vt. j. de vsufruct. leg. l. iij. Et ideo dicit lex quod opera facti est, sed seruitus ius. j. ad leg. fal. l. j. §. si operis. et de ope. seruo. l. j.

1 ☞ Usufru. an consolidetur pprietati iure accrescendi.

1 **Initio.** † Cōsolidatur vsuf. pprietati nō iure accrescēdi quia hic nulla est cōiūctio realis vel vbalis de vigore pprietatis hic cōtingit. et ideo male dicit gl. i fi. quod posset dici fructuariū pprietario re cōiūctū quia tūc dicuntur re cōiūcti quod hic nō est: cū qlibet iure proprio capit solidū sed cōcursu faciūt sibi partes, vt. j. de leg. iij. l. re cōiūcti quod hic nō est. accrescit ergo hic pprietas vsufructu iure cōsolidationis nō iure cōiunctionis, et pro hoc quod not. j. de ver. sig. l. recte vsumfructū. licet vsufructus habeat quedā similia cum proprietate non tamen in omnibus quia non iure accrescendi queritur vsufru. portio nec accrescit portioni sed persone proprietas non portioni accrescit. hoc dicit. ¶ Op. quod si egi de vna parte non obst. exceptio si agam postea de alia vt. j. de excep. rei iud. l. cum queritur. et l. se. Sol. hic peto aliam partem contemplatione prime partis et vt eius accessionem quod non possum. In contrariis agebam de secunda vt de principali per se non contemplatione prime quare secus. et est ratio quia in secūdo iudicio venit disputandum quod disputatum erat in primo et ideo ob. exceptio. In contrariis non venit disputandum et ideo ob. excep. In vsufruc. pro dic quod aut in prima portione ideo succubui quia vsumfr. nunquam in ea parte habueram tunc nō possum petere secundā iure accrescendi cū oporteat disputari in secundo iudicio quod fuit disputatum in primo. Si autem succubui in prima ex eo quod licet in ea habuerim vsumfr. perdidi nō vtēdo tunc possum petere secundam vt hic. Ja. bu. pro hoc facit quod nota. s. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. si iudex. ¶ In gloss. videtur quod non debeat ibi fundum titianum. et. j. de except. rei iudica. l. si quis cum totum. §. si ancillam. ibi. §. idem ait si edibus imo. §. quod tamen per alluuionem. ¶ In glo. nō rei ibi obijcitur exceptio rei iudicate. vt arg. j. de iureiur. l. duobus. §. exceptio. ¶ Ibi non ergo hec est bona ratio. Nicolaus credit eam bonam et quod hic dicitur habere locū etiam si ideo succubuerit quia nō pbauit sibi legatum esse nūc em alia res petitur cū alteri parti nō accrescat sed psone. secus in lesu superiori. vel tene glo. per. d. l. si quis cū totū. §. si ancillam. et l. an eadem. §. j.

1 ☞ Ordo scripture quomodo sit obseruandus.
2 Fructus pendentes in fundo an ad fructuariū ptineant.
3 Nominatio generalis omnium bonorum melius valet quam specialis omnium rerum numeratio.

a ¶ Quoties. cōcordat text. in c. ij. xvj. q. iij.

a **Quoties.** a Ibi alternis annis id est vnus vno anno: alius alio vt infra quibus modis vsufru. amit. l. ij. et dic vt ibi. † Ordo scripture seruatur. hoc pmo. duo fructuarij nō consentiētes impediunt se cōcursu. hoc secūdo. Usufructuarius † acquirens proprietatē amittit vsumfructū formalē quem recuperat si proprietatem alienat. hoc tertio. Et quod vbi legatur singulis annis primi anni legatū est purū sequētium cōditionale si legatarius vixerit. Et ideo subtiliter pbat iuriscōsultus intentionem suam dicēs quod si relictus est mihi vsufructus sub conditione et ea pendente acquiro pprietatē, deinde alieno existente conditione admittat ad legatū. et ita est hic vbi legatur vsufruct[9] alternis annis. Gloss. tangit brocardum an ordo scripture[b] seruetur. † et non soluit. Sed solue vt plene dixi. j. de solu. l. nec enim. et hic soluit Jac. de bel. aut queritur principaliter de ordine an valeat res sine cui ordine. aut pncipaliter de actu aliquo et incidenter de ordine quia dubitatur de actu. primo casu aut lex iubet ordinē seruari aut cōsulit tm. Si iubet seruandus est ordo alias non valet quod agitur. C. de rei vēdi. l. ordinarij. et in auth. de heredi. et falci. §. inordinatū cū multis si. Si autē tantū cōsulit tunc ordo non attenditur, vt insti. de lega. §. aut heredis. et C. de testa. l. prepostere. vbi de hoc. secundo casu si dispositio legis vel hois est certa nō attēditur ordo, vt. d. l. nec enim cū cōcor. Si est dubia tunc attenditur ordo vt hic cū si. ¶ Glo. tangit aliud quando discordāt an res debeat sorte dirimi. de hoc dic vt dixi. s. de iudi. l. sed cum ambo. ¶ In glo. §. vt habeat formalē in fine. sed videtur habere formalem, vt. j. de vsufru. accresc. l. eius nerarius. §. nō solū. et l. ante pe. et hic. Sol. ibi est casus licet habeat naturā formalis. ¶ In gloss. §. illi anni. ¶ Ibi quod omni anno. §. habere debeat vsumfructū. ¶ In eadem glo. in fi. vel dic quod ibi non dicit per consolidationem vsumfructum amitti et alteri accrescere. sed dicit quod in vsufructu consolidato quando vere amittere

b ¶ Ordo scripture. Adde alterā. in. l. j. §. pri[9]. ff. de vul. et pupil. Jaco. de ra. in tract. aureo.

tur habet locum ius accrescendi sicut in formali non consolidato. Oldra.

Si colono. In gloss. quia et eas ibi psentis anni. imo dic quod gratia fructuū psentis anni fecit expensas fructuū scilicet pendentium in fundo qui ad fructuarium incipiunt pertinere gratia vsufructus legati non ex causa conductionis, vt. s. e. l. si pendentes. quia possibile est quod vsufructus finietur et ad proprietatem redhibit in eo statu in quo peruenit ad fructuarium. vnde impensam repetet actione ex cōductio: quia fructus non habet ex causa conductionis sed ex causa legati. Jaco. de ra.

Uniuersorum bonorum. Ponit differentiam inter legatum oīm bonorum et rerū singulariū. Et no. quod melius gñalis noīatio bonorum quam spālis oīm rerū numeratio quāquam contra, vt. j. de pecul. leg. l. si peculiū seruo. et facit ad qōnem quā ibi dixi. et dicit glo. quod vbi legatur vsufructus oīm bonorum itelligitur psentiū et futurorū. ar. C. quę res pig. ob. possunt. l. j. et ideo hz vsumfructū in area vt hic i fi. dicit gl. arg. cōtra et non soluit. j. de auro et argen. lega. si ita. vbi intelligitur de presentibus tantum. Solu. fm Ja. de bel. quod hic tempore testamenti area erat in substantia bonorum que est maxima pars dom[9], vt. j. de solu. l. qui res. §. aream. vel dic hic legauit vsumfru. omniū bonorum ibi vero speciem certam vel incertam inter que est differentia vt hic patet. vel dic clarius fm Jac. de ra. quod vbi legatur res sub certa appellatione puta fundus vel domus habet appellationem a forma et vbi domus destruitur non remanet forma et ideo non retinet appellationem, vt. j. ad exhib. l. iul. §. sed et si quis. sed vbi legatur vsufructus oīm bono. nō noiando ea sub certa appellatione solum veniūt ea que habēt formas distinctas sed oīs substantia. vnde licet area tunc nō esset in forma aree: erat tū vt substātia. et ideo ei[9] vsufru. debetur quia erat in bonis licet nō formaliter in forma aree. Jaco. de ra. ¶ Ultimo colligit hic referre quid ex equipollentibus fiat et arguit contra et nō soluit. j. de admini. tu. l. si duo. Sol. vt no. j. māda. l. si. §. si. et not. et plene dixi. j. de insti. et substi. l. si mater. et vide quod no. j. de serui. vrb. pre. l. si seruitus.

1 ☞ Heres qui colligit fructus immaturos an teneatur de dolo vel ex testamento.
2 Hereditate adita in quolibet legato an transeat dominium rei legate in legatarium.

Si vsufructus legatus. Ibi tardius adierit. Idē habetur. j. de fideicō. liber. j. si qs rogat[9]. et de statulibe. l. iij. §. si qs heredi. Oldr.
1 ¶ Et not. questionē gloss. si heres † colligit fructus imaturos dicit glo. quod tenetur de dolo vel ex testamēto et nihil allegat. Jade ra. dicit quod tenetur acti. ex testamento in qua venit dolus. s. de dolo. l. eleganter. §. si seruum. et argu. ad hoc. j. de lega. j. l. huiusmodi. §. edes. et l. si heres generaliter. et. j. eo. l. si absente. §. j. et
2 quod ibi dixi. ¶ † Itē qrit in quolibet legato an adita hereditate transeat dñium rei legate in legatarium vt ex tunc fructus rei legate fiunt legatarij vel pone quod ante aditam hereditatem heres sine mora et dolo pcepit fructus rei legate nunquid eos restituet legatario de pceptis post aditā hereditatē. videtur quod teneatur, vt. j. de leg. j. l. si tibi homo. §. cum seruus. Idē tenet et de fructibus perceptis ante aditā hereditatē. et allegat. j. ad leg. aquil. l. huic scripture. dicit tñ quod illi rñderi posset Jaco. de ra. et satis potest rñderi quia nō loquitur de fructibus sed de actione cōpetente pro seruo legato vulnerato. cōtrariū videtur quod perceptos ante aditā hereditatē non restituat, vt. C. de vsur. et fructibus lega. l. fi. et de leg. ij. l. quod seruus. licet glo. ibi teneat quod restituere tenetur. de hoc dic vt dixi. d. l. si tibi homo. §. cū seruus. et. d. l. fin. C. de vsu. et fruc. legato.

3 **Usufructus serui.** † Ibi tuli. Quid si donationis cā vsumfru. tibi remisi. Idē ar. s. e. l. arboribus. §. ij. vel forte tunc aliud. ar. j. eo. l. quod si donauero. alias est. §. sub. l. quia si pretio.

1 ☞ Donationis causa quid si vsumfructum remittatur.
2 Proprietarius interdum de dolo tenetur.
3 Jura se referunt ad frequentiora.
Heres morosus ad interesse tenetur.

1 **Qui vsufructus vbi edificauit.** † Quo casu si pprietarius hoc fecerit de dolo teneretur, vt. j. q. mo. vsuf. amit. l. repeti. §. fi. ¶ Ibi decidit. sed si non decidisset extinctus esset vsufruct[9], vt. d. l. repeti.

peti.§.fi.¶ Item non ob.j.,si cur insule.vt ibi not. Quere ratio-
nem diuersitatis in primum casum ꝛ secundum. Dic qđ area
si edificetur ꝛ edificiū postea destruatur eadē est forma et eadez
area q̄ prius.Et iō legato vsufructu aree si testator eā edificat
et eo viuo destruitur edificiū remanet vsusfructus aree.secus si
legatur vsusfruct⁹ dom⁹ ꝛ destruat̃ ꝛ postea reedificetur viuo
testatore:q2 nō est eadē forma que prius.ꝛ iō perit vsusfructus.
¶ Et caue tibi a glo.q̄ incipit cur nō est idē,q̄ dicit ꝙ si proprie
tas esset dom⁹ legata ꝛ destructa reedificet̃ indistincte deberet̃
legatū nisi testator exp̄sse mutasset voluntatē.ꝛ allegat de lega.
iij.l.si chorus.§.penul.ꝛ fi.de leg.j.l. seruū filij.§. si pocula.et.§.
si aree.Glo.eni debuit dicere totuz oppositum,vcz ꝙ ita demū
debeatur legatuz si testator hoc voluerit.ꝛ est expressum.j.de le.
iij.l.si ita legatū.§.fi.in fi.Et in.l.si chorus.§.penul.ꝛ fi.debetur
legatū ex noua voluntate nō ex antiqua. Et.§. si pocula.et.§.si
aree alio casu loquūtur.Et in.l.ꝛ an eadem.§.idem corpus est
spāle vt ibi apparet.Et in.§.si sublatū silr̃ est vt fingatur idem
qđ nō est,vt ibi not. Richar. Ol. Jac.de ra.ꝛ vide quod dixi.d.
§.fi.in.l.si ita legatū.de lega.j.Querit Jaco.de ra.quare aliud
est in domo si destruat̃ ꝛ postea reedificetur ꝙ nō est eadem do
mus siue q̄rat̃ de vsuf.siue de ꝑprietate,vt.j.de solu.l.q res.§.
aream.ꝛ aliud in naui,vt.j.de ver.ob.l.iter stipulantē.§.sacrā.
dic de h̃ vt.d.§.sacrā.plene dixi ꝛ quantū ad p̄sens dic ꝙ rō est
q2 in naui magis est possibilis eadē repositio tabalaꝝ ꝙ in do
2 mo lapidū ꝛ cemētoꝝ nisi forte esset parua dom⁹ sicut nauis † sz
iura se referūt ad frequētiora,vt.s̃.de legi.l.nā ad ea.Conclude
do materiā dic cū querit̃ an res refecta sit eadē aut paulatim de
struit̃ ꝛ reficit̃ ꝛ est eadē,vt.s̃.de iudi.l.ꝑponebat̃.ꝛ.d.§.sacrā.
vbi de ista materia recurras.Si in totum aut destruit̃ eo aīo vt
nō reponat̃ in eodē statu ꝛ nūq̄ est eadē.Si vt reficiat̃ distigue
domū ꝛ pocula ex vna pte ꝛ nauē ex alia. p̄mo casu nō est eadē
scđo sic.rōne diuersitatis dic vt dixi ꝛ in glo.not.Si q̄rat̃ q̄ ad
seruitutes dic ꝙ res eadē cēseatur,vt.j.de serui.vrba.p̄d.l.serui
tutes.§.si sublatū.Si vo q̄rit̃ q̄ ad effectū legati dic aut est lega
tuz vsusf.ꝛ hz locū hec.l.Si de legato ꝑprietatis dic vt.s̃.dixi.
In glo.cur nō est idē ibi si aūt ꝑprietas scz aree.Ol.Ibi īdisti
cte id est domo edificata ꝛ existēte al̃s idē est in vtroq3.Nico.
3 **Stipulatus.** † Ibi in cuiuslibet scz tā sui postea defuncti q̄ heredū ei⁹.Ol.et no.glo.
q̄ incipit ꝙ semp p̄sumit̃ q2 notabilis ē.ꝛ ē silis.j.e.l.sub ꝯditiōe
¶ Itē sequēs gl.q̄ incipit habes h̃ fm Ol.signāda est.in.§.seq.
4 **Vsusfructus.** † Heres morosus ad interesse tenetur.h.d.Et cōiter glo.est corrupta
q2 in fi.allegat.j.si vsusfruc.pet.l.repeti.§.j.ꝛ non est in.d.ti.sed
in titulo quib.mod.vsusf.amitta.

1 ☞ Mora stipulanti preiudicat.

1 **Quesitum est.** † In prima parte vsusfr. In secunda operas stipulatus
fuit.ꝛ idē iuris in vtroq3.ꝛ cōcor.j.de ope.liber.l.si qñ.

1 ☞ Vsufructuarius non vtendo sibi preiudicat.

1 **Non vtitur.** † Qui hz cām a me non vtēdo non perdo q2 vti videor.si non
vtitur sed alius extraneus non videor vti.et ideo nō
vtendo perdo,vt.l.pōpo.allegata in glo.Si nullus
vtitur aut percepi pretium ꝛ vti videor nec perdo non vtendo.
vt.l.q2 qui pretio.si nihil pcepi q2 donaui perdo non vtēdo vt
l.quod si donauero.al̃s est.§.marcus.ꝛ hoc dicit tex.ꝛ glos.hu-
ius.l.ꝛ duarum sequentium.

1 ☞ Vsusfructus an possit in re religiosa statui cuz in nullius
bonis sit.
2 Oblationes ecclesiarum an possint locari.

1 **Statue.** † Al̃s est.§.idem ait.Et lz glo.dicat ꝙ non potest intelligi in re religiosa,
quia in ea non potest constitui vsusfructus quia res
sacre et religiose in nullius bonis sunt,vt.s̃.de rex
diui.l.intentum.§.sacre.Dicit Jacob.de ra.ꝙ hoc est veꝝ q̄ ad
dñium.sz ius iferēdi mortuū in locū religiosum bñ est nostruz.
dicto.C.de leg.l.monumēta.Vñ dicit ꝙ in illo bñ posset consti
tui vsusfructus.silr̃ dicit posse fieri in iure ꝙ alicui loco religio-
so cōpeteret in re sacra.vñ continue venduntur oblationes que
fiunt ob reuerentiam sanctorum et in eis posset constitui vsus-
fructus nec per hoc fit contra legez.C.de sacrosan.eccle.l.nemo
martyres.quia non venduntur reliquie sanctoꝝ sed oblatio-
tiones que offeruntur ob eoꝝ reuerentiam.Credo tñ quod hec.l.
de talibus nō loquatur sed sicut glo.dicit ꝛ ꝙ nō possint obla-
tiones locari,facit prima questione.iij.audiuimus.

1 ☞ Locans vni vsum,alteri fructum a quo ꝑcipietꝛ ꝛ an tale
legatum sit validum.

1 **Si alij.** † Opiniones hic in gl.posite sunt pro pter metum huius oppositionis.quia
aut relinquitur fructus deducto vsu ꝛ non valet, vt
j.de vsu ꝛ habi.l.per seruū.§.fin.ꝛ si vsusfruc.peta.l.j.
§.j.aut non deduxit vsum ꝛ tunc in vsum debēt ambo cōcurrere.
ar.j.de vsufruc.leg.l.si alij.Huius timore dicūt quidam ꝙ le-
gauit fructū sine vsu.¶ Ad.l.ꝯtrariam respondēt ꝙ aut dedu
citur vsus put est seruitus ꝛ valet vt hic.aut prout est commo-
ditas vtendi in totū deducitur ꝛ non vz vt in ꝯrio.Alij dicunt
aut deducit dñs ꝛ tūc deducēdo ex lata sui ptāte posset abuti.
ꝛ ideo redderetur vsusfructus inutilis.non sic in vsuario q cer-
to modo vti dz,nec pōt transire ad abusum.Alij dicunt ꝙ hic
non fuit deductus vsus ꝛ in vsu ambo cōcurrūt.et qđ supe͛est
ab vtriusq3 vsu cedit fructuario iure vsusfructus.ꝛ sic itelligūt
hanc.l.ꝛ concordantias cum.l.si alij.de vsufru.leg.Alij ponūt
tertiam lecturam vt in fi.glo.Jaco.butri.
Rerum. Pulcher casus ꝛ satis patet cū glossis.Ibi legatum est simpliciter quod non videtur fecis
se primo casu.Ibi legando qđ videtur fecisse scđo casu.

1 ☞ Partis appellatione continetur dimidia qñq3 tamē pars
capitur pro toto vel alia parte maioris vel minoris dimidie.
2 Partis virilis appellatione quid cōtineatur.
3 Vsufructuarius non potest de nouo facere sed bene reficere.

1 **Etiam.** † Appellatione partis dimidia contine tur,vt.j.de ver.sig.l.nomen filiaꝝ.§.por
tionis.vbi de hoc dixi et in alphabeto dictione pars.
Qñq3 appellatione partis totū continetur.C.de here.insti.l.ij.
vbi de hoc.ꝛ vide.j.de leg.iij.l.vxorē.in prin.ꝛ qđ ibi not. Ali-
qñ appellatione partis ꝯtinet̃ septima.C.de iur.emphy.l.j.ꝛ per
2 Azo.i sum.e.ti.§.est autē natura.† Itē appellatiōe virilis par
tis qñq3 totū ꝯtinet̃,vt.j.de ver.sig.l.virilis.ꝛ vide.e.ti.l.pupil
lus.§.fi.ꝛ non solū partis sz etiam oīm bonoꝝ,vt.s̃.l.omnium.
3 **Vsufructuarius nouum.** † Vsufructuari⁹ po
test reficere non de nouo facere.h.d.Et quod dicit iure suo id est
propria authoritate sine cōsensu proprietarij.vel dic iure suo id
est imponendo seruitutem.Ray.

1 ☞ Obligatus ad impendia tenetur ad medicinas.
2 Maritus vxori infirme tenetur adhibere medicos.

1 **Sicut impendia.** Qui tenetur ad cibaria † tenetur
2 ad medicinas.h.d.¶ Et facit quod maritus † vxori
infirme teneatur ad medicos et medicinas.de quo
dixi.j.de verbo.sig.l.victus.ꝛ.l.seq.ꝛ vide in Specu.qui filij sint
legit.§.j.vsi.sed nunquid is que prestare.ꝛ dixi solu.ma.l.si cuz
dotem.§.sin autem in seuissimo.et vide etiam in margarita de
alimentis.ꝛ de alimen.leg.l.legatis.¶ In gl.ibi maxime. abū
dat alias male diceret.s̃.eo.l.hactenus.ꝛ.j.de impen.l.omnino.

1 ☞ Rupto testamēto ꝑ cōtratabulas debentur legata coniun
ctis personis.
2 Vsusfructus est ius personale nec transit ad aliam personam.

1 **Si extraneo.** † Rupto testō per ꝯta.debent̃ legata ꝯiūctis psonis
.h.d.Ibi bonoꝝ possessiōe ꝛ sic rupto testō q̄re heres
amisit vsumf.suū ꝛ accreuit isti matri.Ibi p̄stāda est
vario iure q2 nuda ꝑprietas de iure spāli vsusf.amissus de iure
cōi,nec ob.j.de lega.p̄stā.l.iij.§.sz et si ꝯiuncti.q2 ibi in iure ac-
crescendi hic in iure cōsolidationis vsusf.Ray. ¶ Et optime
declarat lr̃a ista illū tit.in de leg. p̄stā.ꝯta.bonoꝝ possessiōe pe-
tita vcz ex q̄ parte debeat esse ꝯiūctio psonaꝝ quibus legata pre
stant̃.vtrū testatori an filio p̄terito.hic eni declarat̃ ꝙ debent
esse cōiuncti testatori dū dicit mr̃i defuncti. Rich.¶ Sed q̄ro
que est rō huius.l.dic fm Jac.de ra. q2 testator legauit matri
ꝑprietatē deducto vsufr.ꝛ sicut heres script⁹ debeat vsumfru.
detrahere sz q2 nō est heres ī effectu expugnato testō p ꝯta.nō
2 pōt vsumf.detiere nec detrahere.¶ † Itē nec fili⁹ p̄t retinere ip̄z
vsumf.q2 est ius psonale ꝛ nō trāsit ad aliū ꝛ q2 possibile ē ꝙ he
res institutus erat senex ꝛ cito fuisset eius vsusf.finit⁹ ꝛ fili⁹ est

suuenis et duraret eius vsusfr.verisimiliter longiori tēpore,vt.j.ad leg.fal.l.hereditatū.et sic lederetur mr̄ contra volūtate testatoris.et ideo fauore mr̄is est introductū q̄ hēat plenā ꝓprietatem,vt hic dr̄. ¶ Sed q̄rit vltra:pone q̄ filius p̄teritus sit cōtētus:retineret vsumf.p̄ tāto tpe tm̄ quātum durare poterat penes scriptū here dē fm̄ cōputationē.d.l.hereditatū.nunquid audiet? dicit q̄ nō q̄r speciale est hic in mr̄e.et hoc indicāt illa verba pietatis respectu. ¶ Ultimo glo.dicit.l.istā fore correctam per aut.ex causa.Do. Richar.tenebat cōtrarium.et q̄ illa aut.non habet locum quādo te stamentum expugnatur per cōtra.de quo dic vt dixi dicta aut.ff. denuo quero de qua preteritione.

1 ☞ Fructuarius tenetur ad modicas expensas.
2 Uasallus et emphyteota an relinquendo rem liberentur.
3 Fructuarius colligens fructus immaturos an sibi p̄iudicet.
4 Oliua immatura plus dicitur olei afferre q̄ matura.

1 **Si absente.** †Ibi reficiat modica refectio ne que ad fructuariū spectat. vt.s.eo.l.hactenus. ¶ Et qd̄ dicit lr̄a q̄ ab actione neg.gest.liberatur speciale est q̄ ab actione p̄sonali liberetur derelinquendo rē.alś em̄ non liberatur,vt.s.de peti here. 2 l.plane.Et facit qd̄ vasallus†et emphyteota liberentur a serui tio et solutione canonis si volūt rē relinq̄re.de quo dicetur.j.eo.l. cum fructuarius. ¶ Op.gl.et nō soluit de.l.si prior.§.sciēdū.j. q pot.in pig.hab.Sol.fm̄ Jac.de bel.aut est certum q̄ qs vult alij p̄spicere tunc agit lʒ secundario sibi etiā ꝓficiat vt hic.aut econtra qñ vult principalr̄ sibi ꝓspicere secundario tñ p̄spicit. etiā alij.tunc nō agit vt in cōtrio.et.j.fa.herci.l.ex parte.in p̄nc.et qd̄ not.j.eo.l.titius.Uel dic q̄ ibi non agit p̄sus p̄ vsuris eaꝝ odio sʒ pro sorte sic.Aut est dubiū et tunc p̄sumitur q̄ voluerit magis sibi q̄ alij prospicere,vt.j.cōi diui.l.in hoc iudicio.de in rem verso.l.si p̄o patre.§.fi.et.l.si fili⁹.et ideo in dubio non agit vt ibi.Jaco.de bel.

3 **Syluā.** †Ibi constat.et sic lʒ cōcedere etiā ad vēdendum,nec ob.s.e.l.ex sylua.in fi.quia hic fructuarij intererat cedere immaturā.ibi secus.Ray. ¶ Iste.§.est euidens arg.ad illud qd̄ vidi sepe de facto. Quidā p̄sbiter alicuius eccl̄ie infirmabatur ita qd̄ heredes dubitabant de morte eius vñ collegerūt fructus immaturos p̄bende.mortuus est:nū quid heredes teneantur restituere pretium eius successori:videt̄ qd̄ non per istū.§.nā sacerdos quo ad reditus eccl̄ie equiparat̄ vsufructuario.vt not.p̄ Jo.an.extra de offic.ordi.c.p̄senti.li.vj. ¶ Jac.de ra.tʒ cōtrium et dicit qd̄ iste.§.loquitur qñ certū est qd̄ fructus spectabant ad fructuariū:tunc em̄ pōt de fructibus facere ad libitū et colligere eos maturos et imaturos. Sed qñ dubitat̄ vel certum est fruct⁹ nō ꝑtinere ad fructuariū,vt puta q̄r vsusfructus est sibi legatus vsq; ad.x.ānos.et vltimo anno velit colligere fructus immaturos non pōt q̄r dʒ frui arbitrio boni viri,et allegat.j.loca.l.et hec distinctio.§.cū fundū.et facit lʒ non alleget.j.so.ma.l.filie mee emancipate cū his que ibi nota.et pro hoc etiā facit.s.e.l.ex sylua.et.l.seq.vbi fructus immaturos fru 4 ctuari⁹ suos nō facit.et qd̄ dixi.s.e.l.si vsusfruct⁹ legat⁹.†Et posset dici qd̄ hic sua iterat imaturos fruct⁹ colligere propter id quod de oliua immatura dicit quo plus olei affert vt dicit glos. Sed in.l.ex sylua nō intererat syluā immaturam cedere.Fran. sequens lex per se patet.

1 ☞ Legatarius vel alius cui imminet restitutio recuperat expensas ab illo cui restituturus est.

1 **Titius.** †In fi.nunquid ista fructuaria contribuet ad sumpt⁹ p̄ dimidia. Jac.de ra. q̄ nō:sed fm̄ cōditionem persone sue.si enim eēt senex et decrepita ita q̄ verisimile est vsumfructū cito mori te finiri non tantum contribuet quantū si esset iuuenis,vt.j.ad leg.fal.l.hereditatū.et vide qd̄ not.s.e.l.omnium.

1 ☞ Res nō pōt incipere a casu in quo pōt vel debet extingui.

1 **Titio cum morietur.** †Nō pōt res icipere a casu i quo debet extingui.h.d.Et ad hoc sepe allegatur.con cor.sūt in gl. ¶ Et caue q̄r gl.q̄ est.C.de heredi.isti.l.extraneum cū moreret̄ itelligit.l.istā q̄ ista cōdō cū moreret̄ inutilis est et hr̄ p̄ nō adiecta.et vsusfruct⁹ pure debet̄.quā tamē gl.reprobāt do. et tenēt hāc lecturā sicut sonat.s.q̄ inutile sit ex toto legatum p.l. hic i gl.allegatā.j.de cōdit.et demō.l.heres.§.q̄uis.Et ita tenēt Rich.et Old.vt dixi.d.l.extraneū.sequens lex per se patet.

1 ☞ Usufructus totius retineri potest per partem.

1 **Si cui insule.** †Per partem retinetur vsusfruc.totius.h.dicit. Et intelligit Jacobus de rauana sed duret talis portio qd̄ duret forma domus et quod possit habitari.

☞ Usufructus conditionalis qualiter sit considerandus.

1 **Sub conditione.** †In fin. non extiterit conditio nam extitisset conditio vsus.lega.et periret postea vsusfru. morte fructuarij vel alio modo tunc vsusf.rediret ad proprietatē,vt.j.proxi.sic et hic qñ conditio deficit consolidat̄ cum proprietate.Fran. ¶ Et attende q̄r gl.dicit q̄ in dubio videtur cā sui excepisse vsumf.Do.Rich.dicit forte posse dici con trariū.s.quod in dubio videatur potius excepisse vsufr.q̄r erat obligatus legatario q̄ propter personā suā sicut et fideiussor in dubio magis p̄sumit̄ soluere q̄r est obligat⁹ quā ꝓpter p̄sonam principalis debitoris,vt.j.mandati.l.papi.et hoc videtur hic innuere litera dn̄i dicit intelligo te querere de vsufr.qui legat⁹ est.

Si infantis. Non obstat de regula catho.l.j.vt not.eo.ti.l.iij.

1 ☞ Uniuersitates cōmuniter finiuntur centum an nis.
2 Homo nō presumitur viuere vltra.lxv.annos.
3 Uita hominis dicitur breuis.
4 Annū legatum relictum ciuitati vel municipio quāto temporis spatio finiatur.

An vsusfructus nomine. Municipib⁹ dat̄ actio p̄ vsufructu et durat cētū an nis quod est lōgissimum vite hoīs tp̄s.h.d.et ad hoc vltimū sepe allegatur ad quod concor.j.de vsufru.lega.l.si vsus fructus municipibus.vbi de hoc not.et dixi.C.de sacrosan.eccle.l.si.vbi de hoc. ¶ Et not.q̄ vniuersitates 1 †et municipia cōmuniter finiuntur et mutātur in centum annis ꝓ hoc bene.s.de iudi.l.ꝓponebatur.circa medium.Quinq; dilatio pubertatis dici 2 tur longissima dilatio.j.ad carbo.l.de bonis.Et qd̄ homo†nō presumatur viuere vltra.lxv.annos colligitur.j.ad legē falci. 3 l.hereditatum.Alibi dicit̄ q̄ vita hominis†breuis est.extra de testib.licet ex quadam circa princi.media etas hoīs dicit̄ quinquaginta annoꝝ in aut.q̄ño opor.epi.§.quanta igitur.et vide in alphabeto dictione anni plurimi et sequentibus et dictione etas.alibi dicitur q̄ vita hoīs habet terminos qui preteriri nō possunt. Job.xiiij.et.xxxiij.q.iiij.c.nabuchodonosor.§.fin.alias est.c.per se.et incipit de tirijs. Quero quidam nobilis concessit vsum nemoris vel sylue alicui ciuitati vel ville.an solus vsus vel vsusfruc.videatur concessus.et videt̄ q̄ vsusf.vt.j.de vsu et hab. l.diuus adrianus.et per cōsequēs finietur centū annis vt et ita rustici quibus concessus est vsus nemoris sepe allegant cōtra se:q̄r si dn̄s velit eos prohibere dicunt nō potestis q̄r vsi sumus centum annis et pluribus et ita allegāt finitū vsumfru.vt per hāc.l. ¶ Sed ad hanc.l.posset rn̄deri q̄ hic loquitur in seruitute personali vsusf.in casu vero p̄dicte q̄stionis posset dici q̄ esset seruitus realis concessa loco gratia habitantium nunc et in futurū et si esset perpetua.sed adhuc esset dubium an finiretur centū annis per hanc.l.et.d.l.diuus.et vide Gul.C.e.l.antiquitas. Sed pone q̄ in instrumento cōcessionis sint ista verba talis cōcessit tali ville ꝑpetuo vsum talis nemoris vel sylue:nunquid tunc finietur centū annis?videtur q̄ sic adhuc per hanc.l.nā vbi agitur de re q̄ finitur morte verbum in perpetuū intelligitur.l.donec viuūt,vt.j.p̄ socio.l.j.cū igitur vita vniuersitatis et municipij sit centū annoꝝ vt hic:finietur cētum annis.Jac.de ra.alij contra per.l.j.de annu.leg.l.antepe.et pe.lʒ ibi gloss.faciat pro p̄ma opiniōe.et p̄ hac scd̄a opi.facit.j.de vsu et habi.l.plenū.§. equitij.in fi.alij dicunt quo ad hoc vt illud verbum ꝑpetuo,aliquid operet̄ q̄ duplicetur tp̄s et cōcessio duret ad ducentos annos sicut si aliquis reliq̄t vsumf.alicui et heredi⁹ suis adhoc vt verbū heredibus,aliquid operet̄ transit ad primos heredes.C. eo.l.antiq̄tas.et qd̄ tēpus duplicet̄ facit.j.q̄ue.ad.serui.amit.l.si 4 sic.†Sʒ qd̄ de annuo legato relicto ciuitati vel municipio nunquid finit̄ centū annis?Glo.format istā q̄ōnē.d.l.si vsusf.municipib⁹.de an.leg.et nō firmat pedē.sʒ dicit fm̄ R.non fm̄.h.h.sic p.l.in singulos.e.ti.Et hāc tʒ hic Ja.de ra.et dicit q̄ canonici ecclesiarū qb⁹ legata sūt annua hvic cōcederet̄.Ex q̄ orit̄ alia qd̄ nūqd illud qd̄ h̄ d̄r i municipib⁹ locū hēat i ecc̄ia.et glo.h̄ tʒ qd̄ sit idē p.d.l.vlti.C.de sac.san.eccle.vbi de hoc.In.d.l.si vsusfru. municipib⁹.gl.tʒ cōtrariū.lʒ qdā dicāt eā corruptā dn̄i dicit respondeo nō quibusdā em̄ deficit illud non.et vide qd̄ ibi dixi.cōmuniter quod legatum annuum vidi seruari opi. Rog.q̄ non finiatur centum annis.et aliud sit in vsufr.

1 ☞ Querela inofficiosi testamenti rescindit legatū:restituit q̄s integrum ius primeuum qd̄ erat a legato confusum.
2 Euicta proprietate an perdatur vsusfructus.
3 Jura personalia an et quando transeant ad heredes.

Dominus.

Dominus. Als est. §. Op. glo. de. l. si ti bi. j. qb. mo. vsus. amit. † Dicit glo. q hic fuit facta consolidatio de facto tantu cum testamentum fictione iuris non valeat eo expugnato per querelam. hoc improbat Jaco. de ra. quia testamentum traditio bene tenet de iure. et ideo dicit q aditio fingitur non facta ppter querela, vt. s. de inoffi. test. l. eu qui. §. fi. Jte hic fuit facta cosolidatio volutate testatoris: et ideo non nocet admitti. et
2 j. l. cotraria sine volutate testatoris: et ideo nocet. Ja. de ra. † Et dic cu querit qn euincit pprietas in q qs hz vsumfr. an eo ipso qd amittet pprietate amittat vsumfr. aut amittit pprietate ppter delictu et tuc amittit etia vsumfructu, vt. j. de his qb. vt indig. l. q titij. §. fi. als est. l. et incipit. indigno et est pu. l. aut reuocatio hz cam pcedete vera vel psumpta de iure tuc lz amittat proprietate no amittit vsumfructu vt hic et. C. de inoffi. test. l. si maritus. aut no hz cam vera nec psumpta de iure pcedentem tunc amissa proprietate amittit vsumfructu, vt. j. de noxa. l. si alienus seruus p Cy. In glo. vlti. in fi. Vel dic fm Jac. bu. q simplr legando cu habeat ius de futuro et spem q vsusfructus redeat ad pprietate videt spem illa legare, vt. j. de lega. j. l. si domus. §. fi. et de lega. ij. l. meuius. §. in fundo. Jac.

3 **Per fideicomissum** † Qn iura persona lia trafeat ad heredes, dic vt no. C. de excu. muneru. l. sordidorum. li. x. et de reg. iu. c. priuilegium psonale. lib. vj. In glo. in fi. hic solet vsusf. ad alimenta sed fm Jac. de ra. lz sit alius casus tn est eade ro. Jac. sed certe imo non eadem quia plenius est legatum plene pprietatis q solius vsusfruct.

1 Pensiones debite pro fructibus pceptis viuente fructuario eo mortuo debentur eius heredi licet dies prestationis nodum cessisset.
2 Matrimonij onere finito finitur et id quod datur contemplatione oneris.
3 Fructuario mortuo pro quibus fructibus aget eius heres.
4 Pensiones quandoqz ex consuetudine quandoqz ex conuentione soluuntur.
5 Heredes clerici defuncti p quato debeat pensiones pcipere.
6 Fructus dotis debent marito ppter onera matrimonij.
7 Fructuum portione legata non videtur vsusfructus legatus.
8 Verba indeterminata recipere possunt tempus presens et futurum.

a **Defuncta fructuaria.** Pulchra. l. et vtilis nec scio alibi ita clare. † Et breuiter dicit qd
1 pensiones debite pro fructibus perceptis viuete fructuario eo mortuo debentur eius heredi licet dies prestationis nodum cessisset. secus si fructus collecti no essent: qr tuc fructuarius no transmitteret ad heredes et si eent maturi, vt. j. de an. le. l. in singlos. i fi. In plato ecclastico dic vt no. p Archi. de rescrip. c. statutu. §. assessore. lib. vj. Op. q heres no pcipiat integra pensione sz p rata ani vltimi, vt. j. sol. ma. l. diuortio. Sol. ibi in fructib rei dotalis q pcipiunt ppter onera matrimonij. hic in re fructuarij. Et vide de ista materia qd dixi. d. l. diuortio.
2 Et est ro: † qr finito onere mrimonij finit et id qd dat steplatione oneris, vt. j. de ann. leg. l. seio. in pn. et de adime. leg. l. alune. §. ab heredibus. Old. Jte oppo. de. l. fi. j. de iure fi. vbi fructus spectat ad vltimu emptore. Sol. aliud in veditore q vedit re locata, vt ibi. et aliud in fructuario vt h. Et est ro qr emptor q emit a fisco copellit inuit stare colono vt ibi. et. C. de colo. pximo. et sol. ita fundor. l. cognouimus. lib. xj. et ideo talis emptor hz pensione ne careat re et ptio. sz alius emens a priuato no lucrat pensione tota: sed ipsa soluat venditori et veditor restituit emptori p rata tepois post veditione et ptij solutione currentis, vt. j. de act. emp. l. iulianus. §. si fructibus. vbi de h. et io no tota sicut in emete a fisco: quia no hz necesse stare colono, vt. j. §. pri. et. C. locati. l. emptore. Ol. Et vide qd not. et dixi. d. l. fi. de iure fis. et. j. de vsufr. l. fructus. als incipit. herenius. Jte opp. q debeat spectare pensiones ad dnm: qr sic est in feudo. dicit glo. vt in titulo hic incipit lex. c. si vasallus. gl. est corrupta et dz allegare h finit lex deinde cosuetudines regni incipiunt. §. si vasallus. ver. consequenter. Sol. dicit glos. hic loquitur de iure communi ibi de iure consuetudinario. Collige ergo hac materia qr aut fructus no erat collecti et ager no erat locatus: et tuc fructus ptinet ad pprietariu et nihil transit ad herede fructuarij, vt. d. l. in singulos. i fi. de an. leg. et insti. de reru di. §. is ad que. † Na mortuo
3 fructuario heres ei fructuum dutarat pceptor hz actionez vt j. si vsufru. pet. l. vtifrui. §. j. et. s. eo. l. qsitu. cu si. aut ager erat locatus colono vt hic dr. et fructus erat collecti et tuc integra pesio spectat ad hrde fructuarij vt hic dr. si aute fruct nodu erat col lecti p colonum tuc adhuc dicut qda herede fructuarij pcipere debere integra pesione p. l. a nobis. j. de an. leg. sz illa loquit in annuo legato vbi in initio cuiuscz anni orit actio sec i vsufructu, vt. l. in singulos, et. ti. Un melius vr diuideda pesione vltimi anni inter heredes fructuarij. sicut h in qstione dr. et videtur expressum. s. eodem. l. sed et si quis. alias. l. adhuc. §. si operas. j. de actio. emp. l. iulia. §. si fructibus. et solu. matri. l. diuortio. §. in secundo. et. §. seq. Sed quare aliud qn ager est locatus colono et aliud quado no est locatus: Rndeo quia quando est locatus quesitum est fructuario ius petede pensionis lege permittente, vt. l. venditor ex hereditate. j. de here. vel actio. vendi. q ei lex salte pro tepore pterito ex futuro euentu mortis auferri noluit qr esset iniquuz. p hoc. j. de iureiur. l. sed et si possessori. §. item si iurauero. et. d. l. iul. §. si fructibus. de actio. emp. vbi de hoc quado autem ager non est locatus et fructuarius moritur fructibus non collectis nullum ius copetebat fructuario. et ideo ad heredem non transmittit vt dicta. l. in singulos. in fi. de ann. leg. et. d. §. is ad que. insti de reru diui. Fructuarius eni in fructibus nullum ius hz nisi eos a fundo separauerit vel alius eius nomine. vt. j. de vsur. l. qui scit. §. ij. et. j. quib. mo. vsusfr. amit. l. si fructuarius messem. secus in domo locata et operis seruoruz qr p rata temporis fiet diuisio vt pdixi. et. s. e. l. si operas. Joa. fasolis. et
4 Andr. Ultimo colligit glo. argu. q pensiones † in fine anni sunt soluende. de quo plene not. et dixi. C. locati. l. ede. l. quam gl. allegat. j. communia predio. l. venditor. nihil facit ad propositum qr ibi prestabatur pensio ex consuetudine hic ex conuentione. dic ergo fm Jaco. bu. q si conuenit quo tepore sit soluenda pensio stabitur couentioni, vt. l. j. §. si conueniat. j. deposi. si non conuenit statur consuetudini si apparet, vt. l. venditor. §. si constat. coia predi. si nec de couentione nec consuetudine apparet. Aut conductor agit cotra locatore vt liceat ei vti re conducta et tunc non auditur nisi soluat ante pensione qr implere tenetur primo cotractum ex parte sua, vt. j. de act. empt. l. iulia. §. offerri. et de prescrip. ver. l. naturalis. Si vero econuerso dominus agat ad pensionem repellitur nisi impediat contractum ex parte sua id est patiatur conductore vti re coducta vt dictis. ll. que patietia videtur prestita coipso q colonus in domu inducitur ad instar traditionis rei vendite vel forte non perfecte nisi fructuario. arg. j. l. prima. §. penul. et qd not. in. l. corruptionem. C. de vsufru. et fm hoc pcedit hec glos. que dicit pensionem in fine soluendam alias opi. dixi. d. l. edem. Extra glo. qro questio
5 nem sepe occurrentem quid erit in clerico mortuo an heredes † eius percipere debeant pesiones integras sicut hic diciturvel pro rata tepois vel qualiter. de hoc no. in glos. xij. q. j. duo sunt et. q. ij. c. alienationes. per Archi. in additione. adde dici potest q clericus. per Joan. an. de offi. ord. presenti. lib. vj. et dixi etiam C. de episco. et cler. aut. licentia. et plenius. d. l. diuortio. j. sol. matri. versi. item quero de eo qd sepe vidi dubitari. et vide etiam qd no. extra de rescrip. c. si propter. lib. vj. Faciunt etiam ad questione: statutu est in ecclesia Valentina habens talem clausula statuit q oes reditus et pventus parochialiu ecclesiarum vacantiu in ciuitate et diocef. Valentina a cal. maij proxi. vsqz ad x. annis finitis cesset ipsum statutum. Queda prepositura vacauit vltimo anno decem annor. xv. cal. apri. et ipse vltimus annus finiebatur in sequentibus cal. maij. maior pars fructuum dicte pposituare percipiebantur post ipsum mesem maij. querit an fructus dicti anni debeant fabrice in totu vel in parte vel in nihilu. determinatum fuit q in totuz ex quo vacatio fuit intra tempus decenij lz fructus vltra reciperent. sufficit ideo stipulationem factam per aliu etiam durante patria ptate licet conditio existat eo facto sui iuris. j. de verbo. obli. l. si filius. et de stipula. ser. l. fi. Et pro hoc faciunt verba statuti que dicunt oes fructus na fructus cosiderari debent no solu eo tepore quo colligunt sed etia quo colunt et curant. j. solu. mat. l. diuortio. §. no solu. et §. fi. Et non diceretur oes percipere si aliqua pars tolleretur. de verbo. signi. l. recte dicimus. et qr cum significatio sumit ex vniuerso pars falsa totu falsum reddit. j. de reb. dub. l. si is qui ducenta. §. vtrum. Hoc etiam colligitur ex verbis statuti quod apponit terminu et actio comunibus beneficio per non perceptu fructum. p hoc optime. j. de cotrahen. emp. l. qui fundu fm intellectu Jo. et. C. de posthu. here. insti. l. fin. et faciunt notata. d. c. si propter. de rescrip. lib. vj. et ad hoc. s. d mino. l. iij. §. minorem. et de statuliber. cum heres. §. stichus. si ergo de integro decenio statutu dz intelligi qncunqz intra illud decenu valet beneficiu
6 statutu locu hz. j. de succes. edic. l. j. §. qd dicimus. † Nota q dr de fructibus dotis: qr sicut dictum est illos lucrat ppter onera matrimonij hic sunt deputati in eo vsu quod tempore no finitur nec est curandum de diuisione que fit inter dominu et vasallum: quia illud est ex consuetudine non de iure. et de hoc dixi d. l. diuortio. solu. ma. ver. item insurgit alia.

a Defuncta. Adde gloss. et Bart. in. l. diuortio. so. ma. Bal. in. l. iubemus. C. de sacrosan. eccle. et in. l. si pater. d vsufr. C. et in. l. ij. de fruc. et lit. expen. Archi. in. c. statutu. §. assessore. de rescrip. in. vj.

Sempronio. ¶ Pulcher.§.⁊ cõtra secundũ responsum prima facie cõiter respon-
7 deretur.† Et breuiter dicit ꝙ fructuũ portione legata nõ videt vsusfructus legatus. illa tñ portio debetur singulis annis nisi heres probet contrariã fuisse volũtatẽ testatoris. ¶ Ibi, legauit.subaudi an semel tantum seu pro vno anno. ¶ Ibi videri relictum ad vitam legatarij non vltra.arg.j. de annu. lega.l. in singulos.⁊ sic nõ ob.j.de ꝟb.obli.l.si stichũ.§.stipulatio. Ray. ¶ Quid si dicat testator reditum talis mei fundi sempronio dari volo? Rñdeo idem vt inde sit legatus vsusfructus,vt.j.de vsufruc.lega.l.patrimonij.⁊.l.fundi trebatiani.vbi de hoc dixi ⁊.j. de vsu ⁊ habi.l. per seruum.§.j. secus si dicat lego reditum talis fundi tali:q2 tũc videtur legatus vsusfructus,vt.e.tit.l.cũ ita.⁊.s.eod.l.si quis ita.¶ Item nota ex hac.l.secundo rñso qd si quis legat partem ex reditu fundi videt singulis annis legatum licet hoc non expresserit. Idem si dixit:lego decẽ corbes ex reditu meo,vt.j.de annuis lega.l.annui.§.a titia.⁊.l.fina. Et sicut dixi quilibet prima facie rñderet ꝙ non deberetur nisi pro vno anno. Idem si dicat donec nubat quinquaginta do lego.vt eo.ti.de annu.lega.l.legatum.in prin. Io.faz.⁊ And.¶ Sz cõtra pdicta videtur ꝙ semel tantum debeatur ⁊ non videatur singulis annis repetitum:q2 in summis qd minus est inspicit, vt.j.de ꝟbo.obli.l.inter stipulantẽ.§.ij.⁊ de lega.j.l.apud iulianum.§.socio.sed ibi non erat aliqd verbum iterabile: in predictis sic.¶ Ad idem opp.j.de vino triti.⁊ oleo legat.l.cũ certus.⁊ de ꝯhend.empti.l. si debitor.§. verisimile.sed ibi erant verba presentis vel preteriti tẽporis ꝙ nõ possunt extendi nisi ad illud qd tunc erãt:hic erat futuri temporis:⁊ ideo nõ obstant. Ia. de ra.dicit ꝙ hic est spãle fauore alimentorum ⁊ vltime volũtatis vt videatur legatũ singulis annis repetitũ. vt ⁊.j.de ali. lega.l. mela. Sed certe hic nihil dicitur ꝙ legatum fuerit ad alimẽta. Et ideo alij dicunt ꝙ si aliquis legat aliqd percipiendum sim-
8 pliciter cũ verba sint indeterminata debet singulis annis:† q2 verba indeterminata possunt respicere presens ⁊ futurum,vt.j. de seruі.vrb.predio.l.si seruitus.nec em̃ sunt plures reditus licet sint pluriũ annorũ.secus si dicat decẽ corbes:q2 tunc videntur taxata tm̃ semel:⁊ ideo nõ debent pluribus annis: q2 sic esset ꝙ nõ essent tantũ.x.sed possent quadraginta esse ⁊ plura. Contra hoc tamen facit iste.§.vbi erat taxata sexta pars. Sed dici posset ꝙ non est ita stricta taxatio sicut cum dicitur decem corbes. Et vide quod plene dixi de verbo.obli.l.inter stipulantem.§. sacram.ver.item oppo.contra secundum membrum.⁊ vide quod dicam.j.eo.sicut in annos.

1 ☞ Fructuarij est quicquid nascit in fundo ⁊ quicquid inde percipitur nisi excipiatur.
2 Fructuarius an teneatur stare colono.
3 Successores canonicorum vel sacerdotũ nõ tenent stare colono: quapropter nõ est tutum a talibus locationes recipere.
4 Usufructuario debetur vectigal fundo debitum:vel si fundum ad illud teneatur prestare debet.

1 **Arbores.** In.§.quicquid.† Quicquid nascit in fundo fructuarij est si non excipitur nec tenet stare colono.h.d. Ibi nascitur et sic fructus naturalis.ibi pcipitur ⁊ sic fructus industrialis.ibi loca eorũ a proprietario.ibi cõprehense sint als nõ sed fructuario cõsulitur per remedium qd sequit ibi repellere. non obst.de dote prele.l.ij.§.fi. vt ibi nota. Ray. Et nota ꝙ eo ipso ꝙ mercedes sunt excepte videt actum tacite de non repellendo colono. Sed videtur ꝙ pensiones precedentes etiã si cõprehense non sint debeant fructuario sicut ⁊ fructus pendẽtes vt.s.e.l.si pendẽtes.in prin. Sol.dic ꝙ fructus sunt quid coherentes fundo:⁊ ideo tanꝗ fundi pars cedunt fructuario, vt.s. de re ven.l.fructus pendẽtes.pensiones vero sunt quid separatum a fundo:⁊ ideo fructuario non debentur nisi expresse agat.
2 ⁊ de hoc etiã dixi.s.l.pxi.¶ Itẽ oppo.glo. ꝙ fructuarius † teneatur stare colono,vt.d.l.si pendẽtes.§.fi.s.e. Sol.vt ibi. Sed que est ratio ꝙ fructuarius nõ tenet stare colono? dicunt Iac. de ra.⁊ Andr.q2 fructuarius hz ius reale in re:colonus autem personale q2 solã actionẽ personalẽ hz contra locatorẽ ⁊ eius heredem que psonalis actio nõ ligat fructuariũ nec alium ius habentẽ in re singulariter,vt.j.de ꝯhen.emp.l.fin.§. lucius. sed in contrario erat quoddã ius qd rem afficiebat. ar.j. de seruis expor.l.titius. Donatarius etiã vel alius habens etiã causam lucratiuã nõ tenet stare colono,vt.j.de lega.j.l.nihil proponit.§.fi.vbi de hoc.⁊ plene.C.locati.l.emptorẽ. An autẽ vxor solu.ma.teneatur stare colono,dixi.j.sol.mat.l.diuortio.ver.his ex-
3 peditis.¶ † Ex pdictis dicunt ipsi Ja.⁊ And.qd nõ est tutũ recipere locationes a canonicis vel sacerdotibus de bonis ecclesie q2 si moriunt successores nõ tenent stare colono sed possunt infringere locationes si volũt per hunc.§.cũ cõcor. dicũt tñ qd licet sic seruet posset dici cõtrariũ q2 canonici ⁊ sacerdotes non sunt vere fructuarij sz administratores rerũ eccl̃ie:⁊ ideo nomine eccl̃ie cõficiũt ꝯctus ⁊ ideo sequens successor q sĩr est administrator non põt reuocare factũ primi administratoris. Jaco.⁊ And.de hoc ꝙ successor nõ possit reuocare factum predecessoris plene dixi.C.de legi.l.digna vox.⁊ pro prima opi. ꝙ successor possit reuocare allegatur q2 cõductor pspicere debuit hoc euenire posse.j.loca.l.si qs domũ.§.j.vbi de hoc. Et de ista qstione dic vt no.extra ne plati vices suas.c.vlt.⁊ bñ p Archid.xij.q.ij. alienationes.in aditione q incipit,sic ⁊ locari.qd bñ dixi.j.solu.ma.l.si filio.§.si vir in quinquẽniũ.⁊ extra de solu.c.j.⁊ facit qd dixi.s.in proe.huius libri.§.discipuli igitur in materia primogeniti.versi.vlterius etiam allegabatur.

4 **Cese arundinis.** † Gl. legit duobus modis. Scda lectura placet Jac.de ra.videlicet quod habens vineã cui debebatur vectigalis arũdinis vel palorum ad eã ordinandã legauit mihi vsumfr. certe habebo illud vectigal arũdinis vel palorũ quod debebatur ipsi vinee.nec ob.§.precedens q2 ibi onus concernit personam: hic rem.ar.s.eo.hactenus.in prin.⁊ quod ibi no.

1 ☞ Raptor semp est in mora:similiter ⁊ violator.
Morosus tenetur de fructibus vsqz ad sententiam.
2 Rei vẽdicatione cõueniri põt qui ciuiliter tantum possidet.

1 **Cuiuscunqz fundi.** † Op.raptor ⁊ violator semp sunt ĩ mora,vt.j.d cõdi.fur.l.fi.⁊ ĩ.l.re furtiua.§. si ex causa.sed morosus tenetur de fructibus vsqz ad sententiam,vt.s.de rei vẽ.l.iul. alias incipit,si hoiem.§.j. alias est.l.⁊ incipit,si mora.ergo iste vi deijciens tenetur vsqz ad sentẽtiam cuius cõtrariũ hic dicit in scdo responso. Sol dicit Jaco.de ra. lex cõtraria loquit in re corporali ⁊ rei vẽdi.hic in vsufruc. qui est ius incorporale:⁊ ideo aliud hic ⁊ aliud ibi.sed certe eadẽ rõ videtur in vtroqz: ⁊ ideo dic fm Andr.ꝙ ratio est hic propter interemptionẽ vsufru.q2 ex tunc vsufructuarius nullũ ius hz, vt.s.e.l.defuncta.nimirũ ergo si nõ habeat actionẽ, vt not. d.§.si excusa.⁊ de cõsti.pecu.l.promissor.secundo.⁊ plene per Dyn. de ver.obli.l.stipulationes nõ diuiduntur.§.celsus.sed in cõtrario re perempta nihilominus res potest peti,vt.j. de ver. oblig.l.si seruũ.§.effectus.non mirũ ergo si ⁊ fructus veniant vsqz ad sñiam.¶ Itẽ dicit ipse Jaco.⁊ Pet. ꝙ hec.l.est pro opi.Mar. quia hic non tenet iste de casu q2 eodem modo res erat interitura penes ipsum.que opi. Mar.no.in glo.s.qd metus causa.l.si cũ excep.§.sed ⁊ si nõ culpa.nõ soluunt. Sz dici põt ꝙ non facit pro. M.q2 nõ est illa ratio q2 esset eodẽ modo peritura, sed illa q2 fructuarius nõ habebat ius petendi,vt predixi. Andr.¶ In gl.j.nõ admissus.i fi. Intellige ꝙ iã frui ceperat sed exiuerat nõ aĩo deferendi vsumfru.⁊ postea cuz redũt prohibetur. secus autẽ si a principio incipere vellet vti frui ⁊ phiberet:nã hoc casu interdictũ vnde vi locũ nõ haberet,vt.j.de vi ⁊ vi arma.l.iij.§. vnde vi. Old.⁊ vide qd no.insti.de interdictis.in fine.

Si fundo. Casus est hic expressus licet glo.nunꝗ al-
2 leget ꝙ ciuiliter tantum possidens † potest conueniri rei vẽdi.⁊ hoc bene tenet glo. licet non alleget istũ §.s.de rei vẽdica.super rubrica.⁊.C.vbi in rem actio.l.ij. cetera dic vt in glo. Jaco.de ra.dicit ꝙ hic ponitur idem casus qui ponitur infra de aqua quoti.⁊ esti.l.penulti.

1 ☞ Usufructuarius non põt de nouo facere nec inchoatum edificiũ pficere nisi in constituendo sit ei concessum.

Vsufructuarius nouum.
1 † Usufructuarius nõ potest de nouo facere nec inchoatũ edificiũ perficere etiã si aliter vti nõ possit nisi in cõstituẽdo vsumfructũ sit ei cõcessum.h.d.¶ Opponit gl. ⁊ non soluit quod ex quo testator inchoauerat edificiũ fructuarius possit pficere:q2 attẽdi dz consuetudo patrisfamilias.j. de pigno.acti.l.si seruos.⁊.l.vniuersorum. Solue vt no.d.l.si seruos. in principio. Solu.hic ideo quia mutata forma rei interimeret vsusfrctus,vt.j.quibus mo.vsusfr.amit.l.repeti.§. rei mutatione.⁊ ideo hic non seruat cõsuetudo testatoris:q2 repugnat iuri ⁊ nature rei.in cõrario vero nõ.⁊ ideo ibi seruatur,vt no.hic in sequenti glo. Aliud contrarium solue vt glo.

1 ☞ Uiuaria dicuntur loca in quibus includuntur animalia.
2 Piscine dicuntur in quibus includuntur pisces.
3 Uenari aliquando sumitur pro decipere.
4 Uenatio an sit licita clericis.

Usufructuarius venari.

Venatio spectat ad fructuariū. an fere vel pisces in
1 viuarijs incluse declaratur in. §. j. Et viuaria† sunt
2 in quibus includuntur animalia: piscine† in quibus includun
tur pisces de acquirē. pos. l. iij. §. idem feras. communiter tamen
ambo appellantur viuaria. Et vide in alphabeto de venatione
ferarum. vide. C. libro vndecimo de venatione ferarum. ¶ Ve
3 nari† quōqz exponitur id est decipere in auf. de lenonib⁹. §. j. An
de venatione sit danda decima, vide Goffre. in summa de deci
mis. §. queritur an decima. ꝛ vide Host. Religiosi a venationi
bus abstinere debēt nec habere aues vel canes venaticos. in cle
men. de statu regula. c. j. §. porro. Venatici canes plus constant
q̄ conferunt in ep̄la Bernardi in seniū vncti de regimine fami
lie venādi. insti. de re. diui. §. plane venatus autē de questore. §.
si aliquis. De materia venationis an sit licita ꝛ maxime cleri
4 cis† vide de clerico venatore ꝛ p Goffre. ꝛ Hostien. in summa. ꝛ
xxxiiij. dist. quorūdam. ꝛ an sit licitū ep̄o venari. lxxxvj. di. vena
toribus. ꝛ ibi in gl. ꝛ p Archid. venator robustus. i. hominū op
pressor. vj. di. his ita. venatorū ars iniquissima dz. lxxxvj. di. qui
venationibus. Et aduerte qd̄ dicit Ja. de ra. id esse in piscibus
qd̄ hic dicit̄ de animalibus inclusis ꝛ in viuarijs: q̄ totidē quot
inuenit debeat dimittere ꝛ subrogate fructuarius. Et idem di
cit in marito cui data est sylua vel piscina in dotē. Sz quō sciri
poterit quot tunc essent cū in piscina ꝛ lacu sint pisces innume
rabiles: dicit q̄ lz sciri nō possit vti tamē dz more solito et arbi
trio boni viri, vt hic ꝛ. s̄. eo. l. ex sylua Jac. de ra. ꝛ de lacu vide. j.
de ali. leg. l. diarijs. ꝛ de fundo instruc. l. eadem.

1 Transferre non dicimur qd̄ nostrum non est.
2 Seruitutes sunt qualitates.

Quod nostrum.

1 Dic qcqd dicat gl. sz Ja. de ra. † q̄ hic
pprie nō dicit̄ trāsferri qd̄ nostruz nō est. seruitutes
2 enim† sunt qualitates. j. de ver. sig. l. qd aliud. bñ ex
ponit hic q̄ p qualiter dñs em̄ hz vsumfr. causalē nō formalē q
est seruitus. ꝛ ideo cū constituit vsumfru. bene dat qd̄ habet sed
non qualiter habet nam hz causaliter ꝛ constituit formaliter si
cut seruitutem. Jacob.

1 Usufructuarius liberatur a refectiōe cedēdo vsuifructui.
Usufructuarius tenetur suo suorūqz facto deterioratū reficere
secus in vetustate deteriorato.
2 Feudum simpliciter ꝛ sine seruitij determinatione datum po
test renunciari.
3 Vicinus an possit renūciare vsui putei vel furni vicinitati cō
munis: ꝛ an renūciando excusetur a collectis pro his faciēdis.

Cum fructuarius.

1 † Usufructuarius liberat̄ a re
fectione cedēdo vsuifructui qd̄ tñ suo suorūqz facto
deterioratū est reficere tenet̄ ꝛ heres nō tenet̄ reficere
fructuario q̄ vetustate deterius factū est. h. d. cuz. l. se. ꝛ facit. s̄.
eo. l. hactenus. ꝛ nō ob. s̄. eo. sed ꝛ si qs. §. fi. vt ibi not. ¶ Et alle
gatur hec. l. q̄ si vasallus vult renunciare feudo q̄ nō teneat̄ ad
seruitiū. Sz hec. l. nihil facit q: vsufruct⁹ cōstituit̄ gr̄a fructua
rij tm̄: ꝛ iō bn̄ficio suo pōt renūciare. sed feudū cōstituit̄ gratia
vtriusqz. s. domini ꝛ vasalli ꝛ obligatus est personali actione. j.
de cōtrahē. empt. l. fi. §. lucius. C. de fundis patrimo. l. quicunqz
lib. xj. ꝛ iō renūciare nō pōt, vt. C. de act. ꝛ ob. l. sicut. vbi de hoc
plene dixi. ꝛ de iure emphy. l. ij. ver. item quero nūquid emphy
teota vel vasallus. ꝛ de lega. ij. l. imperator. ꝛ extra de constit. c. q̄
in ecclesiarū. ꝛ in summa feud. quib. mod. feu. amit. §. preterea si
2 refutat. ꝛ. §. seq. † Cōmuniter tenet̄ q̄ si feudū sit simpl'r datum
ꝛ sine determinatione seruitij possit renūciari in vsibus feud. de
vasallo qui contra cōsti. lothari. feu. alienauit. c. j. si cum deter
minatione seruitij renūciare non possit. De capitaneo q curiaz
vendidit. c. vlt. Ad qd̄ bene facit ƒm Dy. ꝛ Andre. j. si seruitus
3 vend. l. si forte. §. etiā de seruitute. in fine. † Item facit hec. l. si in
aliqua vicinia sit fons vel puteus cōmunis ꝛ indiget refectiōe
ꝛ vnus ex vicinis velit se excusare ab expēsis refectionis ꝛ renū
ciare vsui fontis vel putei q̄ audiatur. cessat enim causa quare
ad sumptus tenebat̄. s. q: eo vtebatur: ergo refectus cessare dz
s̄. de pact. l. qd̄ dictū. ꝛ pro hoc. j. de dona. cau. mor. l. ei. de legat.
iij. l. fi. C. de alluuio. ꝛ paludibus. l. ij. de dā. infe. ptor. §. ij. ꝛ de re
iudi. l. miles. §. j. Et bñ. j. de tribu. l. illud. ver. qd tñ. ¶ In s̄riuz
q: istos sumptus p̄stat q: vicinus, ꝛ q: domū ibi hz. ar. j. de im
pensis in reb. dotali. factis. l. neqz stipēdia. Et q: a talibus expē
sis etiā ecclesie nō excusant̄. C. de sac. san. eccl. l. ad instructionē.
de ope. publi. l. ad portus. ꝛ. l. oēs. j. de censib. l. forma. ꝛ hāc vl
timam tz Albertus pap. nec ob. hec. l. cū similibus: q: fructua
rius nihil retinet vel reseruat sed vicinus in vicina retinet do
mum. ꝛ q: purgare vel reficere puteum vel fontē est opus pium
vt dictū est. due leges sequētes satis patent.

Sed cum fructuarius.

Facit. j. si seruit⁹
vend. l. ꝛ si forte. §. etiā. ꝛ qd̄ ibi not.

1 Usufructus legatus an inuito herede possit alienari.

Cui vsusfructus.

1 † In fine quo ad cōmoditatē perci
piēdi fructus. qd̄ dic vt not. s̄. eo. l. arboribus. §. vsu
fructuarius.

1 Partus non cedit fructuario nisi expresse relictus.
2 Homo est dignissima creaturarum.
3 Tacitum idem operatur qd̄ expressum.

Uetus fuit questio.

1 † Part⁹ fru
ctuario nō ce
dit nisi sit exp̄sse relictus. fet⁹ vero aīaliū ad fructua
riū ptinent. sz in locū demortuorū dz alios submit
tere vel inutiliū. qd̄ si nō faciat tenet̄ ꝛ pēdēte submissione pēdet
dñiū ꝛ periculum est fructuarij. qd̄ dictū est de submissione lo
cum non hz si singulorū capitū sit vsufructus relictus, vt. j. eo.
quid ergo ver. sed qd̄ dicit̄ de qbus submittere debeat an de na
tis vel nasciturís. ꝛ qd sit submittere hoc intēdit hec. l. cū dua
2 bus sequentib⁹. Ratio quare partus nō est in fructu est† q: hō
est dignissima creaturarū. j. de edil. edic. l. iustissime. Gloss. colli
3 git ex ver. qd tñ. brocardicū. an plus operetur† exp̄ssum q̄ taci
tum, dic q̄ regula est q̄ tantū operatur tacitū q̄tum expressum.
de quo vide. j. si cer. pet. l. cum quid.

1 Fructus gregis an ꝛ quo pacto cedat fructuario.
2 Fructuarius pōt transferre dominium in alium ꝛ in se ab alio.

Uel inutilium.

Quidā habēt pncipiū
l. ꝛ qdā nō sz cōtinuat̄
cū precedētibus. Et qd̄ dicit litera fiant propria fru
1 ctuarij, expone aliter q̄ glos. † Uult em̄ dicere ista q̄
fructuarius debeat submittere loco inutiliū vt completo grege
postea nata sint lucro eius. si enim intelligeret̄ vt gl. intelligit q̄
ea loco quorū est facta submissio essent fructuarij videret̄ sup
fluū qd̄ sequit̄ i litera ꝛ sicut substituta ꝛc. vbi ponit̄ casus quē
gl. ponit ꝛ dicit hic poni. ¶ Et no. ex ista litera vnū satis mira
2 bile q̄ fructuarius† transfert dñiū in aliū a se ꝛ in se ab alio. fru
ctuarius em̄ submittens fetum in locū capitis mortui vel inu
tilis trāsfert dñium fetus submissi in proprietariū, ꝛ dominium
animalis mortui vel inutilis trāsfert in seipsum se autore ꝛ p
prietario absente ꝛ sine aliqua traditiōe qd̄ est mirabile ꝛ cōtra
oēs regulas. Sed hoc ideo est q: ista pecora surrogantur loco
mortuorū vel inutilium que erant proprietarij: ꝛ ideo eius vice
succedūt. arg. j. de dona. inter vir. ꝛ vxo. l. si donate. §. j.

1 Dominium an ꝛ qñ dicatur esse in pendenti.
2 Usufructus generalis differt a speciali licet species habeatur
pro genere: exemplum differt legare gregem ꝛ decem oues que
gregem faciunt.
3 Submittere ꝛ subrogare non consistunt in animi destinatione.

Quid ergo.

1 † No. dñiū esse in pendēti. de quo
dic vt dixi, s̄. e. l. sed ꝛ si qs stipule
2 tur. §. interdū ¶ † Itē no. q̄ magna diuersitas est dicat̄
lego vsumfr. gregis. ꝛ aliud vsumfr. decē ouiū. ꝛ tñ decē oues fa
ciūt gregē, vt. j. de abigeis. l. oues. ꝛ ita est diuersum legare sub
noie gregis an singulorū animaliū. sic etiā refert an legeť colle
gio an singulis de collegio. ꝛ p hoc bene. j. de peculio leg. l. si pe
culiū. primo. ꝛ dixi. e. ti. l. si peculiū seruo. instit. de fideicō. hered.
§. si qs vna. ꝛ. j. q. mo. vsufr. amit. l. quid tñ. §. quadrige. ¶ Itē
no. q̄ submittere ꝛ subrogare facti est nec cōsistit in destinatiōe
animi. sicut fugere est facti. j. de edil. edic. l. boue. §. j. ꝛ cōtrahere
vt. j. de cura. furio. l. consilio. ꝛ ista submissio est quedaz diuisio
vtilium ab inutilibus, vt vtilia submissa sint pprietarij, ꝛ inuti
lia quarū loco submittuntur sint fructuarij.

1 Causa amissionis vsusfructus sublata pōt vsusfruct⁹ ipso
iure restitui intra tempus quo perire solet.

1 Si in area. †Sublata cā amissiōis vsufructus itra tp̄s quo perire solet ipso iure vsusfructus restituiť.secus si post dictū tp̄s.h.d.
tex.⁊ gl.⁊ cōcor.ĩ.de ser.rusti.pred.l.⁊ attilicin⁹.⁊ ibi de hoc no.
Et tp̄s quo amittiť vsusf.est decē annoꝝ inter p̄ntes.⁊.xx. inter
absentes,vt.C.eo.l.corruptionē.⁊ insti.eo.§.finitur.

1 ☞ Nudus proprietatis vsusfructus an possit legari.
2 Emphyteota legans rem emphyteoticā videtur legare ius qđ
habet in re.

1 Si dominus. †Querit glos.lȝ obscure qđ si vsusfr.nunꝗ̄ redeat ad ꝓprietatē.dicit gl.aut testator sciuit alienū vsumfru.⁊ valet legatuȝ ⁊ dabiť estimatio legatario sicut
est i re aliena legata vbi si testator sciuit alienā debeť estimatio
insti.de lega.§.ꝙ autē diximus.⁊.C.de lega.l.cum alienā. Iaco.
de ra.dicit vbi legať res aliena in qua nullū ius hȝ testator ha
bet locū ꝙ glo.dicit.Sed vbi testator legat qđ suū non est hȝ tn̄
2 ius in re tunc legat vtilitatē illius iuris.†vnde si emphyteota le
gat rem emphyteoticā videť legare ius qđ hȝ in re.cū igitur hic
necesse sit ꝑ mortē fructuarij vsusfr.redire ad proprietatē illam
spē videtur legasse testator.de leg.ĩ.ꝙ in rerū.⁊.l.si domus.⁊ de
leg.ij.meuius.§.fundo.¶Itē dicit litera ꝙ si post aditā heredi
tatem accessisset vsusfr.ad proprietatē valet legatū vsusfr.Con
tra die adite hereditatis cedit legatū vsusfr.vt.ĩ.qñ dies vsusfr.
leg.ced.l.j.ergo si die adite hereditatis inueniať alienus nō va
let legatū.Dicit glo.intellige ꝙ legatus fuit cū desierit ad illuȝ
pertinere ⁊ ita cedit dies legati soluȝ adueniente conditione, vt
C.de cad.tol.l.vnica.§.sin autē.Iaco.de ra.dicit ꝙ etiaȝ si pure
relictus esset vȝ legatū ⁊ vtiliter cedit tp̄e adite hereditatis licet
adita hereditate esset alienus q2 spes infallibilis est ꝙ redibit
ad proprietatē mortuo fructuario.⁊ istam spē videť legasse te
stator,vt predictū est.Iaco.de ra.due.ll.seq.per se patent.

¶De vsufructu accrescendo. Rubrica.

Super rubrica. Vide in summa pandectarū hoc eo.tit.ꝙ inter cōiunctos locū hȝ ius accrescēdi ĩ.e.l.j.Et de triplici cōiunctione re ⁊ verbis.verbis tm̄ ⁊ re tātū.Et an in cōstituto inter viuos locū habeat ius accrescendi.Et ꝙ dictio ⁊,diui
dit ⁊ in partes assignat.Cessante cōiuncione cessat ius accrescē
di.⁊ an sub appellatione heredū inducať coniunctio.Appella
tione fundi cōtineť plena ꝓprietas.ĩ.e.l.idē neratius.§.nō solū
⁊ vsusfru.casualis assumit naturam formalis,qđ est mirabile.⁊
idem in.l.seq.⁊.l.si titio legatus est fundus ⁊ idē ⁊ duob⁹ alijs
vsusfr.quātam partē habeat in vsuf.ĩ.eo.l.si tibi ꝓprietas. In
teruenientes diuerso iure non est locus iuri accrescēdi.ĩ.eo.l.ideȝ
si apud.Quādo ps dȝ fieri ꝑ cōcursum cessante concursu cessat
ps.e.l.§.si mihi.Et an faciat partē q nō admittiť ad ptē dictio
⁊ cū equipolleat.ĩ.eo.l.si qs titio. Quādo relinquiť vsusfr.mu
lieri cū liberis heredibus institutis vel nō institutis quā partē
habeāt:⁊ an sit locus iuri accrescēdi.ĩ.eo.l. si mulieri.⁊ qđ si ex
tranei mixtim sint instituti cū liberis.⁊ an iter emphyteotas sit
ius accrescēdi.duo coniuncti habenť loco vnius.ĩ.e.l.si ꝓprie
tas.vsusf.persone accrescit nō portioni.ĩ.eo.l.interdū.⁊ an sn̄ia
inducat ius accrescēdi.vbi cessat ius coniunctionis cessat ius ac
crescendi.ĩ.eo.l.cū singulis.⁊ quid habeant singuli legatarij q
bus relinquitur vsusfr.a singulis heredibus.⁊ vide questioneȝ
quā notaui.ĩ.vsufr.queād.ca.l.si vsusf.mihi.

1 ☞ Ius accrescendi locū habet inter coniunctos quo ad vsum
fructum:⁊ qñqȝ inter non coniunctos.
2 Coniunctio personarū multipliciter consideratur.
3 Ius accrescendi non habet locum in omni coniunctione.
4 Ius accrescendi an locū habeat vbi nulla est coniunctio.
5 Ius accrescendi an locum habeat in vsufructu constituto in
ter viuos.
6 Ius accrescendi an locū habeat inter alimentarios.
7 Dictio ⁊,quandoqȝ coniungit,qñqȝ diuidit.

1 Quoties. †Inter cōiunctos in vsuf. loc⁹ est iuri accrescēdi.⁊ qñqȝ etiā inter nō cōiunctos verbis.h.d.¶Et diuide q2 primo ponit vnū dictū in cōiunctione reali vsqȝ ibi,ceterū.ibi po
nit aliud dictum vsqȝ ibi,deniqȝ.Ibi illatio ex primo dicto vsqȝ
ibi idem ait.ibi illatio ex scđo dicto vsqȝ ibi qđ ⁊ in proprietate.
Ibi ponit similitudinē ꝓprietatis ⁊ vsusfructus vsqȝ ibi sed in
vsufructu.ibi ponit differentiam inter ꝓprietatē ⁊ vsumfr.vsqȝ
ad fi.l.¶Ibi accrescēdi vel si separatim admittātur.secus si si
mul eodem momēto.ĩ.ti.ij.l.iij.§.idem papi.⁊ qđ ibi not.¶Ibi
coniūctim re ⁊ verbis vel altero tantū modo.¶Ibi vsusfruct⁹
ab eodem.secus si a diuersis,vt.ĩ.eodem.l.penulti.⁊ fin.que est
contra vt ibi nota.¶Ibi relictus nec ob.š.tit.j.l.dn̄s.§.fi.ĩ.ad
trebel.l.lucius.§.que habebat.vt ibi colligitur.¶Item nō ob.
de lega.primo.l.si duobus.§.fin.vt ibi no.¶Ibi separatim o
mnino ⁊ omni cōiunctione cessante ſm veritatē.¶Ibi cessat.
nec ob.de vul.substi.cū ex filio.§.fi.vt ibi no.in ver.deniqȝ.ibi al
ter q habet suā partem.Ibi lȝ pro quāuis.Ibi dominorū q2 ex
eorum persona secus,vt.ĩ.eod.l.inde neratius.ver.vnde celsus.
¶†Ad euidētiam est sciēdum ꝙ qñqȝ est coniunctio verbalis 2
tantū.vt cuȝ testator dicit lego titio ⁊ seio vsumfructum fundi
pro equis partibus.⁊ hec cōiunctio fit ꝑ copulam ⁊.qñqȝ est cō
iunctio realis tm̄.vt cū dicit lego vsumfructū fundi seio:postea
vsumfructuȝ eiusdē fundi legat titio.hoc casu vno excluso alter
habet totū non iure accrescēdi sed iure suo nō decrescendi.totū
enim erat habiturus cum ei fuerat legatus pro solido.Quan
doqȝ est realis ⁊ verbalis simul vt cū dicit lego vsumfructū fun
di titio ⁊ seio.hic est vtraqȝ cōiunctio.Et si dicas qūo est coniū
ctio:nōne copula ⁊,habet vnicuiqȝ partē assignare?Respōdeo
sic tacite q̄ tacita assignatio nō tollit ius accrescēdi.qualiscūqȝ
ergo cōiunctio siue sit realis siue verbalis siue vtraqȝ locus est
iuri accrescendi.Caue tamen q2 coniunctus vtroqȝ modo pre
fertur coniūcto altero tantum.Item cōiunctus vno modo pre
fertur nullo modo coniūcto.Et de istis coniūctionibus plene
not.⁊ dixi.ĩ.de leg.iij.l.re coniuncti.de verbo.significa.l.triplici.
C.de cadu.tolend.l.vnica.§.his ita diffinitis.⁊ bene ⁊ subtili
ter.C.de impube.⁊ ali.substi.l.fi.¶†Opp.ꝙ etiā vbi est coniū 3
ctio non habeat locū ius accrescēdi,vt.ĩ.de condi.⁊ demō.l.mu
lieri.¶Solu.hic percipiebant fructuarij ex vi ⁊ natura legati
vsumfructuȝ in quo erat coniūctio.Ibi percipiebať beneficio
legis ⁊ cessat coniunctio.vel ibi iure extraordinario admittitur
ad legatū:⁊ ideo cessat ius accrescēdi.Et vide etiā qđ in cōtra
rio no.Vel dic clarius ꝙ mulier ibi ex dispositione testatoris le
gatū non hȝ sȝ legis:q̄ lex ei plus nō cōfert ꝙ̄ partē suā.¶Itē
cum legatarius sit legatarius ex dispositione testatoris mulier
vero ex beneficio legis.⁊ ideo inter eos tanꝗ̄ diuerso iure coniū
ctos ius accrescendi locū habere non dȝ.ĩ.de bono.pos.l.sed cū
patrono.Andre.¶Vel dic ꝙ nec mulier nec alius capit ex dis
positione testatoris sed mulier ex dispositione legis vocať ad
partem suā absqȝ aliquo coniūcto Iaco.bu.vt.ĩ.de leg.prestā.
l.iij.§.si coniunctim.¶†Item oppo.ꝙ etiā vbi nō sit coniun 4
ctio locum habeat ius accrescēdi,vt.ĩ.eo.l.ver.interduȝ.Solue
vt glo.in prima solutione.s.ꝙ erāt re cōiuncti licet verbis disiū
cti.¶Itē oppo.ꝙ si seruo cōi relinquať vsusfruct⁹ nō habeat
locum ius accrescēdi,vt.ĩ.de lega.ij.l.⁊ proculo.Sol.vt in glos.
q2 ibi tractatur de iure proprietatis:hic de vsufr.qui facilius
recipit ius accrescendi.Ia.bu.¶Itē ad ver.idem ait.oppo.de
l.ap.sabinuȝ.§.j.ĩ.de here.instit.Sol.vt glo.dn̄s tamē Ric.te
nebat solutionē quā glo.Ric.s.ꝙ verbū pro eqs tollat q̃uū:q2
dato ꝙ essent verbis cōiuncti erant tm̄ re disiuncti:q2 ibi erāt in
stituti pro equis partibus qđ facit disiūctionē,vt.ĩ.e.l.pe,an au
tem isti fructuario pars proprietatij accrescat,dic vt.ĩ.l.proxi
ma.⁊.ĩ.eo.l.si mulieri.Ric.⁊ ver.interdū.ibi ⁊ si nō sunt cōiun
cti dic erat tm̄ cōiunctio realis:⁊ rō quare semp in vsufr.hȝ locū
ius accrescēdi est q2 semp est in fieri cū ꝑ patientiā cōstituať ⁊ ho
die patiar ⁊ cras patiar.vnde non habet traditionē ꝑfectā nec
actū cōsummatū ꝓprietas autē hȝ traditionē perfectā et actū
cōsummatū.⁊ ideo nō ita recipit ius accrescēdi.¶Iō.collig̃
arg.an sit locus†iuri accrescendi in vsuf.cōstituto inter viuos 5
pleriqȝ dicunt ꝙ nō q2 hic loquitur solum de cōstituto vltima
voluntate.de hoc dixi.C.qñ non petentium partes.l.vnica.⁊.ĩ.
queād.ser.amit.l.aquam.vbi videas.preterea si concedať feu
dum duobus vno sine liberis mortuo redit ad dn̄m non auteȝ
accrescit.⁊ q2 oēs.ll.huius tit.videnť loqui de vsufr.legato nō
de constituto inter viuos.hec tamen.l.ĩ.in ꝓ.sed in vsufru.⁊ in
ver.vt celsus.videť loqui etiā de constituto inter viuos dū dicit
q2 ⁊ cōstitutus.⁊ postea subijcit constituiť ⁊ legať.⁊ pro hoc.š.
ti.proxi.l.sed ⁊ si qs.in fi.cōiter tamē tenetur ꝙ inter viuos non
sit locus iuri accrescēdi.⁊ pro hoc.ĩ.de verb.ob.l.si mihi ⁊ titio
vbi etiā de hoc plene dixi.⁊ q2 videť speciale in socio liberalita
tis imperialis vt si socius imperialis liberalitatis sine herede
decesserit.l.vnica.lib.x.¶Itē queriť an inter alimētarios ha
beat locū ius†accrescēdi.dic ꝙ nō,vt.š.ti.pxi.l.dn̄s fructuario 6
§.fi.al.est sub.l.an vsusf.¶Itē quid si legeť plurib⁹ in diuersis
testamentis an erit locus inter eos iuri accrescēdi?dic ꝙ nō,vt
ĩ.qui.mo.vsusf.amit.l.sub conditione.⁊.di.l.si cū patrono.ĩ.de
bo.pos.sed an iter duos vsuarios habeat locū ius accrescēdi?
videtur ꝙ

videt̃ ꝙ sic q2 eisdem modis cõstituit̃ vsus ⁊ vsufr. vt. §. ti. pri. l. iij. in fi. ⁊. j. de vsu ⁊ ha. l. j. dic ꝙ q2 vsuarius recipere d3 solum id qđ sibi sufficit, vt. j. de vsu ⁊ ha. l. plenum. vnde si accresceret haberet forte plus ꝙ intentum. d. l. sicut ⁊ in alimẽtarijs. §. dixi Jo. fasol. ⁊ And. ¶ Aduerte etiã q2 vltramõtani dicunt ꝙ vbi duo moriant̃ sine partibus, nõ d3 esse locus iuri accrescẽdi quia nec realis nec verbalis est coniunctio inter eos. in hereditate tñ secus est q2 ibi est locus iuri accrescendi ⁊ pars defecta accrescit alteri: q2 alias testator decederet pro parte testatus ⁊ pro parte intestat⁹ qđ esse nõ põt, vt. j. de re. iu. l. ius nostrũ. qđ nõ est in legatis, sed pars defecta stat penes grauatũ. alij dicũt ꝙ põt esse vtraq3 coniunctio. verbi grã: Anũ instituit in vndecim vncijs, postea dicit titiu3 heredẽ instituo. iste admittit̃ in vncia vacãte postea adhuc dicit ⁊ meuium heredẽ instituo. iste cõcurrit cũ titio in dicta vncia vacante: ⁊ sic videntur verbis ⁊ re coniuncti. ¶ Item põt esse tñ verbalis cõiũctio, vt si dicat: titiũ in vndecim vncijs instituo. postea dicat meuiũ ⁊ seiu3 instituo quilibet istorũ veniet in mediã vnciã. sed ꝑpter copulã est cõiunctio verbalis. Itẽ põt esse coniunctio tñ realis si dicat titium instituo in. xj. vncijs instituo, postea dixit meuium instituo. postea sempꝛoniũ instituo cũ hic nulla sit copula nõ est cõiunctio verbalis sed realis. Mach. ¶ In gl. ꝓ diuiso ibi. l. pe. Sed in illis. ll. nullo mõ sunt cõiuncti. vt ibi p3 in fi. hec vltima nõ pl3 Ray. q2 qñ partes sunt plurib⁹ ꝓ indiuiso assignate inter eos sunt intellectualiter diuise. j. de leg. ij. l. meuius. §. duorum. vñ cessat ius accrescẽdi: ⁊ ideo prima vera. ¶ In gl. imo vr̃. in fi. nec ob. ꝙ sunt cõiuncti in ꝓprietate q2 est cõiũctio legis nõ hoĩs, vt p3 in seq.
7 §. idẽ ait. ¶ In glo. verbis sed re. ibi titio ⁊ meuio. Sed† nonne dictio ⁊ diuidit iter partes ⁊ partem ⁊ cuilibet assignat, vt. C. de con. pec. l. j. ⁊ aut̃. ibi posita. ⁊. j. de verb. ob. l. stipulatio ista. §. eñ qui: Respondeo imo est expressa diuisio tacita ⁊ ipsum tacitu3 non attenditur sed magis expressum quantum ad ius accrescẽdi inducendum vel tollẽdum, vt. j. l. proxi. alias est. §. idem iulia. ⁊. §. hac. ea. l. §. deniq3. ⁊. §. idem ait. ⁊. j. e. l. idem ⁊ si apud. §. sed si cui. Jac. bu. ¶ Ibi si ita quis heredes. de hoc vide qđ ibi not. ⁊ d. l. re coniuncti.

1 ¶ Jure coniunctionis cessante cessat ius accrescendi.

1 **S**i duobus. Cessante iure coniunctionis †cessat ius accrescẽdi. h. d. cũ l. seq. Et ratio reddit̃ in litera quare inter heredes nõ habet locũ ius accrescẽdi q2 heredes nõ sunt coniuncti in vsufr. imo est cõstitutum in partibus. sed certe imo videntur heredes coniuncti re ⁊ verbis. nam verbis vidẽtur cõiuncti q2 sub vna appellatione heredũ eis relictum est. ¶ Item sunt re coniuncti q2 hic nõ designauit eis partes testator. s3 dixit heredibus meis detracto vsufr. proprietatẽ lego. vnde re coniũcti sunt sicut si legasset duobus alijs legatarijs vsũfr. simpliciter non designãdo partes essent re coniuncti. Jac. de ra. dicit ꝙ nisi hec. l. expresse ꝯdiceret ꝙ cõcederet oppositionẽ sed dicit ꝙ non sunt coniuncti q2 testator videt̃ designasse partes in vsuf. he redibus. dixit tñ detracto vsũf. heredibus. vñ non põt qlibet detrahere nisi pro parte quã prestat legatario in proprietate ⁊ nõ prestat nisi pro parte qua heres est ⁊ sic cũ dicit detracto vsuf. videt̃ eisdẽ assignasse partes in vsuf. ꝺm ꝙ erant heredes. ⁊ hoc voluit dicere litera. nam videri vsuf. ⁊c. ad id qđ arguit ꝙ sunt coniũcti verbis dicit ꝙ testator dixit diuisim volo ꝙ quilibet detrahat de parte sua. vel dic ꝙ dicendo detracto vsufru. heredibus in instituendo precesserat specialis nominatio. vnde nõ habetur pro eodem ac si essent restituta nomina ar. j. de verbo. obliga. l. pluribus. Jaco. de ra.

1 ¶ Jus accrescendi locũ h3 toties quoties in duob⁹ qui in solidum habuerunt concursu diuisus est.
2 Appellatione fundi continetur vsufructus ⁊ proprietas. Usufructus causalis quibus recipiat naturam formalis.

1 **I**dem neratius. †Ibi, habuerũt. id est habere potuerũt. isti autẽ heredes habere nõ potuissent vsumf. in solidũ si ꝓprietas remãsisset penes eos cũ res alicuius nõ seruiat dño iure seruitutis ⁊ l3 ab eis recesserit vsufr. tñ semp h3 respectũ ad ꝓprietatẽ. põt aũt mõ habere i vna pte: q2 ⁊ si mãsisset ꝓprietas tñ posset habere in vna parte rõne coheredis sui. Ray. ¶ Ibi diuisus est nõ ꝑ ptes hereditatis vt fuit in casu ꝑcedẽti. ¶ Ibi fundi cõis tradiderim inter viuos. ¶ Ibi redire non autẽ eis accrescere: q2 disiuncti vidẽtur. nã ꝑ partes dominicas intelligit̃ inter eos esse diuisus. ¶ Ibi tradidit id est tradidisset intelligitur partem dominicam.

2 **N**on solum. †Appellatione fundi ꝯtinet̃ vsufructus ⁊ ꝓprietas. ⁊ qđ ẽ mirabile vsufruct⁹ causalis hic recipit naturã formalis in duob⁹. primo q2 petit̃ vt formalis. Itẽ h3 ius accrescẽdi vt formalis. Ja. bu. Et duo sunt casus. in primo dicit litera ꝙ legatario fundi põt accrescere legatũ vsuf. sed litera nõ dicit ecõuerso. in scđo casu dicit litera ꝙ põt accrescere vni ab alio ⁊ ecõtra in re mutua. Jac. de ra. ¶ Item non ob. j. . ti. primo. l. quoties. in princ. vt ibi not.

1 ¶ Jus accrescendi an locum habeat inter habentẽ vsumfructum causalem ⁊ habentem formalem.

1 **S**i tibi ꝓprietas nud. ¶ †Ex quo legato in vsuff. nihil iuris q̃rit̃, vt in prima qõne gl. ¶ Ibi miscebit̃ ⁊ erit causalis ⁊ habebit naturã formalis, vt p3. §. l. pri. ⁊. j. sequit̃. Nec ob. §. de vsufructu. l. sempronius attalus. §. fin. vt ibi no. ¶ Mirabile est ꝙ vsufructus causalis est id qđ ꝓprietas. ⁊ ꝓprietas tũc post acqsitionẽ nõ h3 ius accrescẽdi. tñ causalis vsufructus assumit naturã formalis ⁊ h3 ius accrescẽdi. Jac. bu. ¶ Ibi trientẽ id est tertiã partẽ ꝓ quolibet. tñ ille cui legata est ꝓprietas habebit aliter tertiã vsuff. ꝙ alij duo: q2 ipse h3 causalẽ ⁊ alij formalẽ. ¶ Itẽ aduerte q2 litera đt solũ ꝙ iste cui legata est ꝓprietas ⁊ h3 tertiã vsuff. h3 ius accrescẽdi ab alijs. s3 ꝙ alij habeãt ab eo nõ dicit litera: q2 h3 vsumfructũ causalẽ, vt dictũ est ⁊ iste nõ amittit̃ sicut formalis. Unde nõ vr̃ ꝙ ab eo accrescat alijs. ar. tñ cõtra. j. l. pri. vbi dicit̃ ꝙ si ille cui legata est ꝓprietas eã alienet ⁊ retinuit vsumf. sibi legatũ idẽ est ac si nõ alienasset proprietatẽ. vnde idẽ est ibi ex postfacto. sed tunc haberet locum ius accresceudi ab eo alijs. quare nunc vt. j. l. idẽ. ⁊. §. l. ꝓxi. in fine gl. remittit ad. l. si nulli. ¶ Querit gl. qd si Titio legatus est fundus eidẽ ⁊ duobus alijs relict⁹ est eiusdẽ fundi vsufruct⁹. quãtã partẽ vsufructus habebit Titius. ¶ Gl. arguit ꝙ habeat dimidiã ⁊ tertiã alterius dimidie ꝑ. l. j. de stipula. seruo. l. iij. ¶ In ꝯriũ adducit. j. de pec. leg. l. dñs seruu3. §. j. ⁊. C. de leg. l. cũ qđ. ⁊ hec est vera ⁊ cõis ⁊ eã sequit̃ Ja. bu. ⁊ approbat̃ d. l. cũ qđ. l3 videat̃ durũ: q2 vniformiter vocant̃ ad totũ vsumfructũ. ¶ Et ad. l. iij. de stip. seruo. rñde vt no. d. l. cũ qđ. Ja. bu. ¶ Nec ob. principiũ huius. l. qđ hic nuda ꝓprietas fuit legata titio. vnde ratione dicti legati nullã partẽ h3 in vsufr. vt dixi in expositione tex. in qõne gl. fundus fuit relictus titio vbi secus, vt in. §. non solũ. §. l. proxi. in fi. gl. ¶ In gl. s. tantũ. vbi nota ꝙ sic. ⁊ patet. d. §. non solum. §. l. proxima.

Et si tradideris. in fi. Per hoc ꝙ ꝓprietatẽ alienasti, ⁊ sic de causali fructus est formalis vsufr. q̃dez est in substantia: ⁊ ideo nõ impedit̃ propter tale3 mutationem.

1 ¶ Jus accrescendi non habet locum in diuerso iure interuenientibus.
2 Pars concursu facienda cessat cessante concursu.

1 **I**dem ⁊ si apud. ¶ Ibi ad proprietatẽ reuertetur. nã necre nec verbis sunt cõiuncti. Old. ¶ †Item q2 diuerso iure veniunt heredes iure hereditario. ⁊ legatarius iure legati ⁊ interuenientes diuerso iure non est locus iuri accrescendi, vt. j. de bo. pos. l. sed cum patrono. Jaco. de ra.

2 **S**i mihi. †Quãdo pars d3 fieri per concursum cessante cõcursu cessat pars ⁊ q ante habere debebat partẽ modo h3 totũ nec facit partẽ qui non admittitur ad partem. h. d. de hoc dixi. §. si pars heredi. peta. l. ij. ⁊ de inoffi. testa. l. mater. ¶ Ibi in statu meo maneo ⁊ sic vsufru. non perdo subaudi ⁊ existat conditio legati tibi vsufr. cõicandũ ⁊c. Old. a

a ¶ Si q̃s titio. Adde pro declaratiõe isti⁹ l. Bar. i. l. huiusmodi. §. si titio de lega. j. Ange. in cõsi. clxxxij. incipiẽte charissime frater. l. fin. ff. de her. vel act. vend.

1 ¶ Dictio ⁊ an possit equipollere dictioni cum.
Dictio cum non semper facit coniunctionem.
2 Legari an possit quis sibijpsi.

1 **S**i quis titio. a De dictione ⁊. ⁊ cũ. †equipollẽt. h. d. Et videi alphabeto. qñq3 tñ dictio cũ nõ facit coniũctionẽ. vt. j. depo. l. j. §. qui depositis. ⁊ in ꝑn. pone casum in nube. † Et oppone ꝙ heredib⁹ testatoris nõ possit a seipsis legari cõtra. l. plane ver. si duob⁹ de leg. j. Sol. vt glo. ⁊ tene primã sol. ꝙ loquat̃ in heredibus testatoris sed tñ nõ percipietur iure legati nec per formalẽ sed iure hereditario ⁊ causalẽ q habeat naturã formalis quasi limitato vsufr. in persona titij, vt. j. l. proxi. ver. nam. ⁊ iul. ⁊c. l. si tibi proprieta. Ja. bu. vel hic legabat̃ a legatario qđ cẽ nõ potest vt insti. de singulis reb⁹ ꝑ fideicõmissum relictis. §. j. ¶ Ad

secundã partẽ op.de.l.vlti.C.de impube.z ali.substi. Sol.ibi loquit̃ sub ppriis noib⁹.vñ nõ est rõ quare separant̃:z ideo veniũt in eadẽ portiõe.sed hic sub appellatiuis noibus notauit p quã videt̃ aliquã affectionẽ assignare p quã veniũt ad ptes separatas nisi esset pr̃ z filius quib⁹ esset simul relictũ qz tunc propter fictionem iuris qua fingũtur vna psona veniũt ambo ad eadẽz partẽ vt in ꝯrio.vel dic ꝙ hic est vsus testator verbo vniuersali heredibus ibi verbis distributiuis:qz dixit quisq3 mihi heres erit.z ideo quilibet.ibi vocat̃ equaliter. vel dicut in contrario nota.z plene dixi z facit quod not.in.l.gallus.§.idem recte.et quod ibi dixi de lib.z post.

1 ¶ Usufructu mulieri cũ suis liberis relicto an filiis descẽdẽtibus remanebit vsusfructus mulieri an transibit ad heredes.

1
Si mulieri. †Diuide i tres partes. In prima fuit relictus vsusf.mulieri cũ liberis nõ institutis vsq3 ibi, nã z iuř. ibi relict⁹ fuit mulieri cũ liberis institutis s3 nõ insolidũ vsq3 ibi sed z põ. Ibi erãt liberi mixti cuz aliis heredibus extraneis. ¶ In glo imo due ibi vel meli⁹.hec so.nõ videt̃ bñ tuta.ppter primã so.primi contrarii qd est in prin.l.vel dicas ꝙ ibi duo legatarii hic tres z in contrario etiã erant tres. Ray. ¶ Et ꝙ dicit litera in prin.cum liberis suis,q nõ erant instituti vt differat a sequentibus. Et in fi.l.dic ꝙ mater h3 dimidiã dimidie vsusf. e filiis iure legati z a coheredibus filiorũ h3 etiã dimidiã dimidie.iure legati z sic habet dimidiã titius. Et filii habent a coheredibus dimidiam dimidie q̃ penes eos remanserat. z habent iure legati aliã dimidiã dimidie habent filii a seipsis iure hereditario non iure legati.habet tamen vim formalis vsusfr. z recipit ius accrescẽdi. Ja.bu. Et vide pro declaratione materie huius.l.qd no.j.de lib.z post.l.gallus.in prima parte in questionibus.vers.tertio quero z qd dixi etiã.C.de impu.z ali.sub.l.fi. Et vide etiã nonagesimam secundã qõnem py. in qua querit luci⁹ titius ab abbate sancti petri fundũ in emphyteosim p se suosq3 heredes vsq3 in tertiã gñationẽ accepit. decessit duob⁹ filiis relictis quorũ vnus postea sine hr̃de decessit monasteriũ eius ptẽ a fratre petit:determinat ꝙ sit absoluẽdus z sibi accrescat. Ja. de ra.vr̃ sequi opi. Jr.ꝙ vbi testator legauit matri vsumf. cũ liberis quil3 habeat virilẽ.qd sic ꝓbat.pone ꝙ sunt duo liberi et mater z testator sic dixit,lego vsumfr.matri cũ liberis institutis duob⁹ liberis z extraneo.glo.dicit ꝙ mr̃ duas ptes quas haberent liberi iure hr̃ditario hẽbit ꝑcipuas.z sic mr̃ h3 duas ptes. Item in pte tertii extranei coheredis filiorũ tm̃ habebit q̃tum vnus filiorũ, z hoc est tertiũ illius partis z sic habebit duas ptes z tertie ptis tertiã. Jr.vero dixit ꝙ mr̃ tm̃ habebit q̃tũ vn⁹ filiorũ.z istud est verũ de necessitate.z ꝓbat lr̃a ista si recte intelligatur. Dic eñi in tertio casu ꝙ si legauit matri cũ liberis vbi sunt soli liberi z mr̃ ꝙ mr̃ habet simul cũ liberis. Et dicit glo.ꝙ mater h3 iure legati z liberi iure hereditario.z bñ cõcedit ꝙ veniant equalr̃ l3 alio iure.sed lr̃a dicit in quarto casu p oĩa silẽm iuris euentũ sicut in tertio.sicut ergo in tertio capit mr̃.s.equaliter cũ filiis sic z in quarto. Nec ob.ꝙ dicit glo.ꝙ in quarto casu pro partib⁹ liberorũ nõ tenet legatũ:qz nõ põt eis legari a se ipsis.quare eñi nõ pt legari vni ex liberis ab alio cõlibero sicut z ab extraneo nõ est ratio.vñ in quarto casu capiunt equalr̃ in parte extranei.sed in parte liberoz intelligit̃ legatũ ab vno liberorum alteri z matri.z ab alio liberoz alii z mr̃i.ergo vr̃ impossibile ꝙ veniãt equalr̃:qz mr̃ capit in parte extranei z in partib⁹ filioz z vnus filius nõ capit nisi in duab⁹ partibus.s.i parte extranei z fratris z in sua parte nihil capit qz non põt videri sibi ipsi a se legatũ.z sic vr̃ ꝙ mater de necessitate plus capiat z opi. Jr.non sit vera. Dico qñ tu dicis mater capit in tribus partib⁹ dico ꝙ similiter filii.z ꝙ dicis ꝙ in sua parte nihil capiunt, dico verũ est iure legati sed iure hereditario tenẽt portiõnẽ suã:z sic quilibet in suo iure hereditario retinet tertiam.z hoc probat̃ ex tertio dicto.naz nõ põt ei legari a se.vñ si testator instituto vno heredũ diceret lego rem talẽ tibi z illi.ille alius haberet totum. Sed si dicat lego illi ꝙ hẽat v... tecũ.ista verba patiunt̃ ꝙ hẽat vel iure hereditario vel iure legati. Unde vbi testator instituit duos filios heredes,z dicit lego matri vna cũ liberis nõ est dicere lego mr̃i z lego liberis:qz nõ veniũt equaliter cũ mr̃e iure legati sed veniũt iure hereditario.z hoc voluit dicere lr̃a in ver. nam z iuř. Ibi nõ vt legatarios zc.vnde liberi iure hereditario capiũt z mr̃ iure legati.z hoc vult lr̃a si recte intelligat̃:z sic mr̃ cum liberis venit equalr̃ l3 in quarto casu diuerso iure. Alii dicunt ꝙ est spãle in liberis ꝙ capiãt partẽ iure hereditario.et secus esset in extraneis.s3 ratio diuersitatis z spãlitatis nõ bene apparet Jaco.de ra. Mater ergo in tota dimidia habet vsum fru.formalem filii in sua parte causalẽ.in parte coheredis formalem vsq3 ad dodrantem,vt not.s.tit.primo,l.omniũ.fm veritatem licet gl.aliter sentiat. Ray.

1 ¶ Proprietate legata censet̃ z vsusfruct⁹ legatus causalis.

1
Si proprietas. †Ratio hui⁹.l.est qz duo sunt cõiũcti z terti⁹ disiũctus:vñ duo coniuncti cedũt loco vnius,vt.j.de leg.j. l.plane.s3 pone ꝙ testator dicit lego titio ꝓprietatẽ fundi,z seio vsumfr.habebit ne titius partẽ vsusfr.per.l.istã dic ꝙ nõ qz hic fuit legata proprietas sub appellatione fundi ꝙ p3 qz dicit proprietas fundi ꝙ cõtinet plenã proprietatem. Jaco.

1 ¶ Jus accrescẽdi an locum habeat in vsufructu ptis amisse.
2 Mortuo nihil accrescit.

1
Interdũ. †Usufr.partis accrescit.h.d.z cõcor.s.ti.pri.l.si titio.§.fi.z vide.qd ibi not.z dixi.z gloss.hic dicit ꝙ amisit iniuria iudicis in.d.l.si titio.in fi.dicit ꝙ amisit p capitis di. Ja. de ra.dicit se nõ credere ꝙ sit locus iuri accrescendi si amiserit p sñiam.dicit tñ ar.ꝯ ꝙ sñia faciat locũ iuri accrescendi sicut z repudiatio.s.de inoffic.test.l.pater. Jac.de ra.do. Joã.doctor antiquus sic opponebat a diuisione aut dices ꝙ iste glitẽ est cõtestatus amisit vsufr. nõ vtendo:z hoc nõ est verũ qz litẽ cõtestãdo vti videt̃.
2 †aut p mortẽ:z tunc non põt mortuo quicꝙ accrescere,aut p capi.di.z tunc aut p minimã:z hoc est falsum qz minima nõ perit vsuf.vt.C. de vsuf.l.corruptio.aut per maximaz vel mediã:z tunc aut est restitutus aut nõ.si nõ hr̃ pro mortuo vnde nõ põt ei accrescere.si est restitut⁹ tunc recuperat partem suã,vt.j.de ver.sig.l.princeps.vnde nõ persone tm̃ sed etiã parti accresceret.si vero amisit p sñiam tunc si sñia declarauit aliqd predictorũ idẽ qz iam disputata in primo iudicio venirẽt disputanda in secundo qd esse nõ d3.j.de iureiu.l.si duobus.§.excep. Solu.dic ꝙ põt intelligi de minima capi.di. fm ista iura ssorũ. l3 correctum sit per.d.l.corrupti. Item de maxima vel media si ponas solum indulgentiã a pena datã p principẽ. Itẽ si ponas sñiam latam quasi nõ vtendo amiserit. Non ob.ꝙ sit litẽ contestatus qz possibile est ꝙ non ꝯ eum qui impedibat eum vti. vel dic ꝙ nõ vsus istius facit eum perdere non prescriptio ex parte impedientis qz illa est interrupta p prescriptionem.z hec est positio Hug.in lectura sua.

1 ¶ Jus accrescendi cessat cessante coniunctione.

1
Cum singulis. †Ubi cessat cõiunctio cessat ius accrescẽdi.h.d.S3 quid habebũt isti legatarii quib⁹ est relictus vsusf.a diuersis heredib⁹?dic ꝙ lex dixit pinde esse ac si eadẽ q̃titas diuersis scripturis relicta fuisset. quo casu etiã si eidẽ z ab vno heredum esset relicta eadẽ quãtitas diuersis scripturis bis deberet̃. vt.j.de proba.l.quinquaginta.ergo z in casu nostro bis debebitur ita ꝙ vnus habebit vsumfru.alter estimationem,vt.j.de le.j.l.quid ergo.§.j. Richar.in gl.i.a singulis.ibi,pcipiunt vsusfr. Azo.dic forte quasi magis coniuncti ad ius obligationis ꝙ ad vsusf.sed tutius putarem in hac.l.nõ esse coniũctionẽ verbalez qz nõ coniũgitur p copulã.nec realem qz a diuersis percipiũtur Ja.but. Ibi alii re.imo z si sint alii re qz cũ re coniunctis admittuntur verbis cõiuncti,vt.j.de here.in.l.si ita qs heredes.z not.s.eo.l.j.§.pe.z.j.de leg.iij.l.re coniuncti.

¶ Quando dies vsusfr.legati cedat. Rubrica.

Super rubrica. Uide Azo.i summa pãdectarum hoc.eo.ti.z cõtinua qz in cessione diei legatorũ qdã spãlia sunt in vsuf. subiicit istã rubricam.z est spãle i eo qz cedit a die adite hr̃ditatis q̃uis alia legata cedãt a die mortis,q̃tũ ad transmissionẽ vt si a die mortis testatoris decedat legatari⁹ trasmittat ad heredẽ suũ.s3 ista trãsmissio nõ est possibis i vsuf.qz morte finit̃,vt.j.ti.pri.l.iij.§.morte.z ĩõ nõ cedit a die mortis s3 a die adite hr̃ditatis.vt hac.l.dicit̃.z.C.de ca.tol.l.vnica.§.in nouissimo. Quare vsusfr.ex die legato non cedit dies sicut in aliis legatis. j.e.l.j.z qui ante diẽ agit.fallit in duob⁹ casib⁹ specialibus. Et an in obligatione in diem oriatur actio ante diem.

1 ¶ Usufructus semel relictus semel cedit.secus si i annos singulos.tot enim sunt legata quot sunt anni.
2 Cessio multipliciter consideratur.
3 Agenti ante diem obstat exceptio.

Quãquã

1
Uanquam. †Usuff. simpliciter relict⁹
cedit semel. si autē est reli-
ctus in annos singulos toties cedit. ⁊ tot sunt lega-
ta quot sunt anni ⁊ ideo si capite minut⁹ fuerit lega
tarius vno anno pro illo ꝑdit legatū ꝓ alijs nō sublata capit.
dimi. ⁊ cedit ab adita hereditate siue sit purū siue sub ꝯditione.
⁊ actio pro eo cōpetēs. ⁊ iō q ante agit nihil agit. h. d. Et diuide
in duas partes. In prima dicit quoties cedit dies vsuff. vsqꝫ ibi
dies autē. ibi ꝺt qn̄ vsqꝫ in fi. ⁊ ꝙ dicit quā hereditas adeaᷓ. sub
audi ex qua relictus est alicui vsufr. Jac. bu. Ibi cū qs cōstitu
ens vsumfr. vt sit bona rō tūc eñ ⁊c. ⁊ cui cōstituiᷓ vt bn̄ sequa-
tur hac ratione ⁊c. Ol. Quere qn̄ vsuff. legaᷓ ex die quare non
2 cedit sicut in alijs legatis. Dic ꝙ cedere † accipitur vno modo
quo ad transmissionē ad heredē. ⁊ istud nō hꝫ locū in vsuf. vt di
xi sup rubri. Alio modo diciᷓ cedere vt incipit deberi ⁊ posse pe
ti, vt. j. de ver. sig. l. cedere diē. ⁊ ista in vsufructu sunt idē. q₂ ꝙ-
cito incipit deberi tamcito pōt peti de natura diei ⁊ ecōtra lꝫ in
alijs rebus distinguaᷓ vt quo ad trāsmissionē cedat quo ad pe
titionē nō. ⁊ ideo dies vsufr. demū cedit adita hereditate. quia
peti nō potest bene tn̄ esse posset ꝓpter aliud impedimētum fru-
ctuarij vt q₂ nō satisdedisset de vtendo ⁊ fruendo arbitrio boni
viri, vt. C. de vsuf. l. j. ¶ Ultimo nota vnū ad qꝺ sepe allegaᷓ. l.
3 ista ꝙ qui añ diē agit † male agit: q₂ sibi obstat exceptio. Fallit
in duob⁹ casibus valde specialibus in quibus ante diē pōt agi.
vnus est. j. de pig. l. quesitū. alius. C. de condi. ex lege. l. j. ⁊ dic vt
ibi dixi. ¶ Itē facit finis hui⁹. l. cōtra opinionē vltramōtano
rum q dicunt ꝙ ex obligatione in diē ante diē nōn oritur actio
nec obligatio. hic eñ diciᷓ ꝙ q ante diē agit male agit. ergo se-
quitur ꝙ agat lꝫ male: q₂ obstat exceptio. sꝫ cū exceptio sit actio
nis exclusio sequiᷓ ꝙ est actio. ⁊ q₂ spāle est in vsufructu vbi di-
citur nihil agit. sꝫ de hoc dic vt plenissime dixi. j. de ver. ob. l. sti-
pulationes nō diuiduntᷓ ver. x. quero. de leg. ij. l. si ita scriptū. §.
si sub cōditione. ⁊ de ver. sig. l. cedere diē. ⁊ ꝑ Cy. ⁊ me. C. vt actio
nes ab heredibus ⁊ cōtra heredes. l. vnica.

¶ Quibus modis vsusfructus amittatur. Rubrica.

1 ☞ Usufructus quāꝛ dicatur capitis diminutione perire.
2 Usufructus fundi vsqꝫ ad. x. annos venditus an transeat ad
heredes.
3 Principali vitiato an vitietur accessorium.
Usufructus an rei mutatione pereat.
4 Ius accrescendi non habet locum ex diuersis.
5 Ciuitas qualiter desinere ⁊ mori dicatur.

Uper rubrica. Uide Azo. i sum
ma pandectarū
hoc. e. ti. vbi habes etiā cōtinuationē huius ru
1 brice. † Qn̄o pereat vsufr. capitis diminutionē
siue sit cōstitutus iure ciuili siue ꝑtorio. j. eo. l. j.
Et an pereat actio ꝓ vsufr. ipso iure. Et qꝺ non
est amitti nō pōt. De vsufructu legato alternis annis vide. j. e.
l. ij. ⁊. iij. in princ. Qꝺ vsusfructus legat⁹ alicui donec viuat vel
vsqꝫ ad. x. annos videaᷓ repetitus. e. l. §. vnde tractactū. ⁊ ꝙ ta-
2 lis repetitio inducit ius accrescēdi. Et † an si vēdo vsumfructū
fundi vsqꝫ ad. x. annos trāseat ad hr̄des si titio ⁊ meuio sit vsuf
fructus relictus. ⁊ in ꝑsona dimidia sue partis repetita qn̄o sint
coniūcti ⁊ sit ius accrescēdi inter eos. e. l. §. idē papi. ⁊ est subtilis
3 ⁊ singularis casus. † An vitiato pricipali vitieᷓ accessoriū bn̄
habeᷓ. j. eo. l. fundi. ⁊. l. qd tn̄. an rei mutatione pereat vsuff. ꝓse-
quiᷓ pulchros casus ꝑ totā. l. ⁊ i fi. colligiᷓ ꝙ refert an legē qua-
driga vel singuli equi quadrige. ⁊ an dn̄s equi deijcientis equi-
tantē ⁊ postea primo veniētis ad brauiū debeat habere brauiū
mutatione vsus vel ministerij seu artificij perīt vsufr. j. ea. l. si
cui balnei. ⁊ de officio ⁊ artificio. an fructuarius vel clericus fa-
ciat fructus suos eoipso ꝙ separauit a solo vel opus sit in hor-
reis esse repositos plene. j. e. l. si vsufructuarius messem. et cui de
beat fieri emenda de segetibus exustis vtrū fructuario an pro-
prietario pro ꝑte pōt perire vsuff. j. eo. l. excepta. an fructuarius
4 possit manumittere seruū. vel ꝓprietari⁹. j. e. l. interdū. † Quod
ex diuersis testamētis nō sit locus iuri accrescēdi. j. e. l. si sub cō-
ditione. vsuff. pōt amit. pro parte. j. e. l. is q vsuff. an eꝑs habēs
ius visitādi cū duodecim equis perdat ius si visitet solū cū qua
tuor. Rusticus obligatus ad quatuor capones si soluat solum
duos longo tꝑe libereᷓ ab alijs duob⁹. ⁊ an vtens iurisdictionē
5 in ciuilibus tm̄ perdaᷓ eā in criminalib⁹. † Ciuitas mori diciᷓ ⁊
desinere si patiaᷓ aratrū. j. e. l. si vsufr. ciuitati. ⁊ an tunc perdat
priuilegia ciuitatis. ⁊ qd de ciuitate vel ecclesia destructa si re-
ficiatur an recuperet priuilegia antiqua. ⁊ qn̄ eccl'ia desinat esse
collegiata. Mulier peregrina retinet vsumfructū per maritū et
econtra. ⁊ ꝑ familiā eorū. j. e. l. si mulieri. An ꝑ inūdationē agri
perdaᷓ vsuff. j. e. l. si ager. ⁊. l. seq. Si occupatus sit ab hostibus
j. eo. l. si ager scꝺo. Si ꝓprietarius cōducat vsumf. ⁊ vendat pre
diū bonefidei emptori an prescribaᷓ cōtra fructuariū. j. e. l. pō-
po. Et an idē in emphyteota vel vasallo vendēte. Si grex redu-
caᷓ ad numerū ꝙ desinat eē grex perit vsuff. j. e. l. fi. Et qd si sint
fetus instituendi q compleāt gregem.

1 ☞ Usufructus capitis diminutione nō perit siue etiā iure ci
uili siue pretorio sit cōstitutus dūmodo dies eius nec cessit nec
inchoant.
2 Usufructus diuersimode constitui potest.
3 Emphyteota vel superficiarius an possit constituere vsumfru-
ctum.
4 Usufructus est seruitus diuidua: potestqꝫ constitui ex tempo-
re ⁊ ad tempus.
5 Amitti non dicitur qꝺ non est.

1
On solum. † Usufructus siue iure ciui-
li siue ꝑtorio cōstitut⁹ si dies
eius nec cessit nec inchoauit capitis diminutiōe nō
perit. alias sic. h. d. hodie minima capitis di. nō perit
vt. C. de vsufr. l. corruptionē. Et diuide i duas partes. in prima
loquiᷓ in vsufructu simpliciter relicto vel cōstituto vsqꝫ ad ꝟ.
vsqꝫ adeo. ibi in relicto in singulos annos. ⁊ lege ver. vsqꝫ adeo
ante vers. si tibi fundus. ¶ Ibi ceterū si ante hereditatē aditā a
quo tꝑe cedit dies vsuff. pure legati, vt. s. ti. pxi. l. j. §. dies. Et qꝺ
subijcit ante diē cedētē. s. qn̄ est in diē relict⁹ quo casu nō ab adi
ta hereditate cedit dies sed ab aduentu diei, vt. s. tit. proxi. l. j. §.
item si ex die. Old. ¶ Ibi, precessit non ob. C. de seruitu. l. fin. in
2 princip, vt ibi not. ¶ Et ad euidentiam dic qꝺ vsufruct⁹ † quā-
doqꝫ iure ciuili constituitur. vt quando mihi legatur ⁊ dꝫ finiri
ſm personā meā. Quādoqꝫ iure pretorio. vt si mihi legaᷓ et gra
uor aliū restituere. nam attento iure ciuili deberet in personam
meā finiri in qua incepit. sed de iure pretorio inchoatur ⁊ finiᷓ
3 in personam fideicōmissarij. ¶ Item emphyteota † ⁊ superficia
rius possunt constituere vsumfructū de iure pretorio. ¶ Et ad-
uerte ſm ista iura minima capitis diminutio interueniēs tollit
vsumfr. iam inchoatū. vt in prin. huius. l. non autē inchoandū
etiam durante illa capitis diminutione: q₂ nō est talis mutatio
illa que sit per minimam capitis diminutionem que deducat rē
ad casum a quo incipere non possit. ¶ Nec mireris ex eo qꝺ di
ci solet facilius impediri fiendum ꝙ iam factū. vt. l. patre furio
so. s. de his qui sunt sui vel alieni iuris. q₂ hoc est propter acci-
dentale impedimentum superueniens qꝺ respicit factum ⁊ non
fiendum, vt plene not. s. de arbit. l. nō distinguemus. §. sacerdo-
tio. de maxima ⁊ media dic ꝙ perire faciunt inchoatū inchoan-
dum nō faciunt perire q₂ nō est sed impediunt ne inchoeᷓ. Jac.
bu. q₂ taliter capite minutus habeᷓ pro mortuo, vt. j. de bon. li-
ber. l. si necesse. §. si deportatus. vnde hec. l. tota loquitur de mini
ma capitis diminutione vel si de maxima ⁊ media dic ꝙ fuit re-
stitutus alias he. ll. locum non haberent. Ray. de hoc. j. eo. l. iij.
¶ Item aduerte qꝺ dicitur in prima gl. ꝙ quando vsuff. amit-
titur non vtendo nō perit actio ipso iure sed per exceptionē q₂
tꝑs non est modus tollendi obligationē, vt. l. obligationū fere.
§. placet. j. de actio. ⁊ obli. ¶ Jac. de ra. dicit ꝙ ipso iure tollitur
q₂ vsuff. extinguitur. ⁊ ideo necesse est actionē tolli ipo iure. arg.
j. de ver. ob. l. si ex legati cā. nō ob. §. plꝫ q₂ lꝫ nō tolleᷓ directo tn̄
tolliᷓ ꝑ indirectū ꝑ interitū rei. ¶ Itē caue ab vltima gl. q̄ male
soluit ꝯriū de. l. si sic. j. queād. seruit. amittaᷓ. nā sol. gl. est cōtra
casū. l. j. e. l. si vsuff. alternis annis vsuff. relict⁹ singulis annis
nō pōt amitti nō vtendo vt ibi ꝺr. ⁊ iō dic melius vt in ꝯrio no
taᷓ. ꝙ ibi loquiᷓ in seruitute reali hic in seruitute personali. ⁊ est
4 rō diuersitatis: † q₂ vsufructus est seruitus diuidua ⁊ cōstitui
pōt ex tꝑe ⁊ ad tꝑs. vn̄ qn̄ cōstitutus est singulis annis tot sunt
vsuff. quot sunt anni. vt. s. de vsufr. l. vsufr. ⁊ ab initio. Sꝫ rea-
lis seruitus vna est ⁊ indiuisibilis lꝫ alternis annis possit cōsti
5 tui, vt in. l. ꝯria. ¶ Ultimo no. qꝺ ꝺt gl. ꝙ illud qꝺ nō est † amit-
ti nō pōt. cōcor. sunt in gl. de hoc etiā notaᷓ. j. vsufr. queādmo-
dū caueat. l. iij. §. desinere. ⁊ plenissime dixi. j. de iniusto rupto te-
mento. l. nā ⁊ sub conditione ver. rumpendo.

1 ☞ Separatio ⁊ distinctio temporū hꝫ vim distinctionis re ⁊
verbis impeditqꝫ ius accrescendi.
2 Mors ⁊ capitis diminutio in quibus differant.
3 Testator legans duob⁹ alternis annis quāꝛ intelligaᷓ legasse.

1
I duobus. † Diuide q₂ in prima ꝑte fuiᷓ
relictis duob⁹ separatim vsufr.
alternis annis ⁊ semꝑ reperiᷓ nuda ꝓprietas vsqꝫ ibi

si cū legatariū ibi vni tm̄ relict⁹ est alternis annis.⁊ eo anno q̇ legatarius nō fruit̄ remanet ꝓprietas plena vsq̈ ibi ꝙ si ex duobus. ¶ Ibi redit ad primū casum. Et dicit ꝙ in his q non sunt cōiuncti nō hʒ locū ius accrescēdi vsq̈ ibi sʒ si nō mors. ¶ Ibi
2 facit dr̃iam inter mortē † ⁊ capitis diminutionē vsq̈ ibi cū singulis.ibi est scd̃a pars principalis in qua fit dr̃ia an leget̄ pluribus vsufr.alternis annis vt simul fruant̄ an sepatim vsq̈ i fin. ¶ Et caue a prima gl.q̄ male dicit dū dicit separationē nō fuisse factā in legādo sed in vtēdo:q2 imo in legādo ⁊ in vtēdo fuit facta separatio,vt ptʒ in ꝟ.cū singulis,si em̄ nō esset separatim legatus saltē verbis essent cōiūcti.⁊ sic inter eos esset ius accrescendi,vt.s.de vsuf.accres.l.j.ꝙ hic negat̄.Et gloss.fuit additio fm̄ Ric.Mar.Sy.⁊ Ja.bu.Et attēde in ver.ꝙ in vno vbi dicitur cōmemoratio temporū repetitionis ptātem hēat hoc vult dicere ꝙ ille cui legat⁹ est vsufr.singulis annis si amittit vno anno ꝙ capite minuat̄ hʒ pro sequētib⁹ annis:q2 videt̄ ꝓpter illa verba singulis annis, sibi repetit⁹ non ꝙ statim resumat sed fm̄ tpoꝝ enumerationē,vt.s.e.l.j.in fi.Unde illa ꝟba singulis annis,tm̄ importāt ac si dixisset lego tibi si amiseris ꝑ sequētibus annis.qđ intellige de minima capitis diminutiōe nō de media
3 vel maxima.vt dixi.s.e.l.j.⁊.j.l.prima.no. ¶ † In ꝟ.cū singulis dicit̄ ꝙ si testator legat duob⁹ simul alternis annis nō designat alternationē inter legatarios ꝓpter verbū simul.sed inter legatarios ⁊ heredē.Si autē nō adijciat verbū simul sed solū dicat lego duob⁹ alternis annis:tunc est alternatio inter legatarios.⁊ tūc si legatarij simul vti velint impediūt se cōcursu, vt ⁊.s.de vsufr.l.quoties.Si autē volūtas testatoris nō refragat̄.i.nō ꝯ dicit ꝙ simul concurrāt.q2 adiecit verbum simul:tunc legatarij vtētur vno anno ⁊ heres alio.⁊ hoc voluit dicere lr̃a singuloꝝ annoꝝ fruct⁹ vacabit.s.istis duob⁹ legatarijs:q2 herede fruēte vno anno ipsi non fruent̄ vnde heres fruet̄ vno anno ⁊ ipsi alio ex quo nō ꝯdicit volūtas testatoris. ¶ Oppo.gl.ꝙ qñ concurrunt ꝑtor debeat se interponere.Gl.soluit plurib⁹ modis finaliter cōcedit oppositionē ꝙ pretor se interponere debeat. ¶ Uel dic ad.l.si cui⁹.§.deniq̈.ꝙ ibi loquit̄ de vsuf.iam inchoato hic de inchoādo. ¶ Ad.§.sin autē.institu.de satisd.dic ꝙ ibi discordabāt in re aliena ⁊ in preiudicium tertij. Uel si teneas ꝙ ꝑtor se interponat in hoc casu dic ꝙ hoc faciet iudicio sortis,vt.s.de iudi.l.in tribus.⁊.l.sed cum ambo.Jac.bu.

1 ☞ Usufructus legatus singulis annis videtur repetitus si capitis diminutione perdatur.
2 Usufructus per maximā vel minimā capitis diminutionem amissus an possit repeti.
3 Cessante copula cessat ⁊ verbalis cōiunctio:⁊ rerū cōcursu cessante cessat realis cōiunctio:⁊ cessantibus cōiunctionib⁹ cessat ius accrescendi.
4 Respondens de effectu videtur de causa respondere: effectus enim dat intelligere causam.
5 Morte finitur quicquid persone coheret.

1 **Sicut in annos.** † Primo ponit̄ q̄dā similitudo ꝙ sicut vsufr.legat⁹ singulis annis videt̄ repetit⁹ si capitis diminutione perdat̄:ita ⁊ si legatus fuerit quoties capite minuat̄ eodē modo videt̄ repetitus si legatur alicui q̄diu viuat.vt ver.vnde tractatū q̄ est pulcher casus ⁊ nou⁹ ⁊ alibi nō memini.Idē est ⁊ si leget̄ vsq̈ ad decēnium.⁊ in casib⁹ predictis talis repetitio trahit secū ius accrescēdi.h.d.vsq̈ ad.§.idē papi. Quid si vendidi vsumf.fundi mei vsq̈ ad.x.annos ⁊ vsufructuarius moriatur ante decēnium,nunqd trāsmittet ad heredes:videt̄ ꝙ sic q2 nō est par eadēq̈ ratio ⁊c.vt.C.de cod.l.vlt.⁊ pro hoc.j.qñ dies leg.ce.l.si cū prefinitione.Fallit in legato alimentoꝝ ꝙ nō trāsit ad heredē,vt vbi dubiū est vber.Gl.q̄ est.j.si cui plus q̄ ꝑ.l.fal.l.nisi dolo.§.si in plures.videt̄ sentire ꝙ nō extinguat̄ sed trāseat ad hr̃dē.Old.
2 ¶ † Itē aduerte vnū qđ gl.dicit ꝙ si ꝑ maximam vel mediā capitis dimi.sit amissus vsufr.nō pōt fieri repetitio nisi fructuarius fuerit a principe vel senatu restitut⁹,vt.s.de postul.l.j.§.de qua.⁊ ꝙ nō possit fieri repetitio inducit glo.institu.de capi.di.§.j.ij.⁊.iij.de heredū qualitate ⁊ dr̃ia.§.testi.et C.de here.insti.l.j.vnde repetitio vʒ solū qñ patit̄ minimā capitis diminutionē fm̄ hec iura.hodie autē ꝑ eā nō perdit̄ vsufr.vt.C.de vsuf.l.corruptionē.Gui.de suza.redarguit in hoc hāc glo.⁊ dicit ꝙ pōt fieri repetitio quācunq̈ capitis diminutionē patiat̄ fructuarius ⁊ sine aliqua restitutione principis vel senatus.⁊ dicit cōsiderare debere tp̄s testamēti quo facta fuit repetitio ⁊ legatarius erat capax ⁊ integri status.⁊.ll.ꝑ glo.allegate loquunt̄ in iam capite minuto qñ sibi legabat̄.⁊ hoc intelligit in omni legato maxime ad alimēta relicto ꝙ nō est dubiū relinqui posse etiā deportato.s.de capi.dimi.l.legatū.⁊ de pro non scriptis.l.si in metallū. ¶ Gui.de suza.oppo.ad ver.vñ tractatum ꝙ illa verba q̄diu viuat nō inducāt repetitionem, vt.j.de vsufr.leg.l.dānas.Dic ꝙ hic loquit̄ in vsufr.ibi in habitatione ⁊ est ratio q2 facilius amittitur vsufr.q̄ habitatio. Uel dic ꝙ licet ibi dicatur ꝙ semel cedit legatū nō tamē negat ꝙ si amittatur per illa verba quoad viuā,nō videat̄ repetitū.Jac.de ra.⁊ vide qđ not.s.ti.ij.l.j.§.interdum.

Idem papi. Iste.§.reputatur subtilis ⁊ difficilis inter oēs corporis iuris ⁊ nescio alibi hunc casum.Et fm̄ doc.glos.nō intellexit istū.§.⁊ ideo omissis
3 glossis q̄ vacillāt ⁊ obscurāt intellectū † Ad euidētiā dic ꝙ vbi cessat copula cessat cōiunctio verbalis.vbi cessat cōcursus circa rem cessat cōiunctio realis.⁊ cessantibus ꝯiunctionibus cessat ius accrescēdi.Et qđ dicit̄ de toto idē de parte.h.d.iste.§.in effectu. ¶ Uel dic clarius,ꝓ qua parte ex virtute repetitionis fit cōcursus pro ea parte locus est iuri accrescēdi ⁊ nō vltra.al's autē ꝓ solido locus esset iuri accrescendi. ¶ Et diuide q2 in prima parte ponit qñ expirāte vsufructu in ꝑsonā eius in cuius persona erat repetitus fit locus iuri accrescendi in ꝑsona alterius. In scd̃a ponit qñ recuperato vsufructu ex vi repetitionis fit locus iuri accrescendi in ꝑsona alterius.secunda ibi ꝙ si meuius. Et illa scd̃a subdiuidit̄:q2 primo ponit dictū.scđo rationē dicti.scd̃a ibi neq̈ eñ.⁊ q2 sicut dixi.§.est difficilis pone casum in terminis.testator legauit titio ⁊ meuio vsumfructū fundi sui ⁊ ita coniunxit eos re ⁊ verbis titio tantum si capite minueret̄ dimidiam sue partis relegauit ⁊ repetijt.titius capite minutus est ⁊ ita eodem momento perdidit suam partem ⁊ accreuit meuio.sub eodē momēto quo perdidit recuperat ⁊ reo sumit dimidiam sue partis ex vi repetitionis.⁊ sic hʒ dimidiā sue partis ⁊ meuius aliā dimidiā iure accrescēdi.postea meuius perdit suā partē nō vtēdo vel alio modo non accrescit tota illa pars titio,sʒ ꝑ illa tantū parte quā reassumpsit ex repetitione scʒ ꝑ dimidia dimidie sue partis ⁊ alia pars vadit ad proprietatē.Et reddit iuriscōsultus pulchrā ⁊ subtilē rationē.nā aut cōsideras illud tempus qñ titius amittebat vsumfructū capitis diminutione ⁊ fm̄ illud tēpus nō potest ei aliqd accrescere.nam eodem momēto quo perdit acquirere nō dʒ.aut cōsideras tēpus quo ex vi repetitionis reassumpsit dimidiā sue partis vsufructus.⁊ tunc pro parte quā ꝑdidit irrecuperabiliter nihil ei pōt accrescere.nec ratione ei⁹ nec ꝓpter eā,sʒ solū rōne illi⁹ particule quā effectualiter recupauit.⁊ ideo non pōt ei totū accrescere meuio mortuo vel capite minuto.⁊ hoc dicit iste.§.⁊ iste est verus intellectus. ¶ Literam sic expone. Ibi partē dimidiā sue dimidie amiserit ꝑ capitis diminutionē sed ex virtute repetitionis debet dimidiā sue partis habere. ¶ Ibi amisisset.Glo.legit duobus modis.Prima vera.scd̃a falsa.q2 fm̄ eā de portione meuij nihil accresceret titio.qđ est ꝯ literā. ¶ Ibi sed partē ad eū scʒ quartā totius quā titius reassumpsit ex repetitiōe legati:q2 solum immediate vsufructus erāt cōiuncti re.⁊ ideo respectu illius mediatis est locus iuri accrescendi inter eos. ¶ Ibi partem ad proprietatē si alia medietas in qua nullā cōiunctionem habebat titius.sed solus erat ipse meuius. ¶ Ibi eo momēto idest in instāti quo qs amittit ⁊ tūc nihil crescit q2 nihil retinet. ¶ Ibi quo qs amittit respectu primi legati amissi:q2 respectu illius nō durat legatū ⁊ ita nec ius accrescēdi. ¶ Ibi ⁊ resumit respectu noui legati qđ fit ex vi repetionis:q2 tunc non resumit totam suā dimidiā,sed solū dimidiā ipsius ⁊ pro illa solū accrescit non autē pro alia particula.nec ipsam q2 eam irrecuperabiliter amisit.vt hic sequit̄. ¶ Nec ob.j.cōia predi.l.si qs duas.§.fi.⁊.l.si cū duas.vt ibi dicā.Et facit qđ nota.ꝑ.B.s.de sta.ho.l.arethusa. ¶ Ibi quicquā portionis in qua nō erat coniunctio. ¶ Ibi ex eo.dic ⁊ ꝓpter illud. ¶ Ibi nihil accrescre.i.pars que erat irrecupabiliter amissa nō accrescit nec ꝓpter eam aliquid. ¶ Oppo.ꝙ iuriscōsultus nō respodeat qōni nec querēti.nam questio format̄ de iure coniūctionis ⁊ rñsione de iure accrescē-
4 di.† Dic ꝙ rñdendo de re accrescēdi ꝯñr videt̄ respondere de iure coniūctionis q2 respondendo de effectu videt̄ respondere de causa.effectus em̄ dat intelligere cām.j.mādati.l.si vero nō remunerādi.in prin.de regu.iur.cuius effectus.⁊.C.de sum.trini.l.iij.sed effectus coniūctionis est vt accrescat.ergo respondēdo de iure accrescēdi respōdet de iure cōiūctionis. ¶ Oppo.quod tex.glo.cōtradicat q2 dicit totū accrescere:postea dicit nō totū. Sol.accrescit totū vt in prima parte,sed postea recuperat partem ex vi repetitionis,vt in scd̃a. ¶ Itē op.ꝙ eodē momēto nō possit amitti ⁊ recuperari.Sol.vt glo. ¶ Item oppo.ꝙ lʒ capitis diminutio tollat vsumfructū nō ꝓpterea tollat ius accrescēdi q̊ ad totū cū accrescimentū fiat ꝑsone nō rei,vt.s.de vsufru.accrescē.l.interdū.⁊ de vsufr.l.si qs titio.§.fi. ¶ Glo.nō soluit.sed Hugolinus soluit ⁊ dicit ꝙ mirabile est ꝙ si testator nullā repetitionē fecisset remaneret ius accrescendi titio in totū licet esset capite

esset capite minut⁹ vtī ꝯtrario. Sed qꝛ testator in repetēdo diminuit portionē qꝛ primo ad totum vocabat, nunc recipit partem dimidiā. vnde sicut testator in repetenda diminuit portionem videt etiā diminuisse portionē iure accrescēdi. ¶ Uel dic ⁊ in idē recidit ꝙ in .ll. cōtrarijs erant coniuncti re ⁊ verbis sicut ⁊ hic fuerunt in primo legato tamen in scdo legato repetitionis disiuncti fuerūt verbis lꝫ quo ad rem ꝯiuncti remaneāt. ¶ Itē op. de .l. cū qd. C. de leg. vbi legādo totū ⁊ postea partē videt de toto tpe adimere. Sol. dic ꝙ illa loquit in primo legato hic aūt nō in primo legato sꝫ i repetitiōe partē repetūt. ¶ Ultimo q̄re qualis coniunctio sit inter istos quia ad hoc in textu non respōdetur directo. Dic ꝙ anteꝙ titius capite minuatur est coniunctio verbalis ⁊ realis. verbalis quia sunt coniuncti per copulā. Et idem realis qꝛ concurrūt circa eandem rem. ⁊ hoc casu si titius decederet totū accresceret meuio. ⁊ ecōtra si meuius decederet totū accresceret titio. ⁊ iste casus nō est in tex. Sed si titius sit capite minutus ⁊ nō mortu⁹ iste casus est in tex. ⁊ in hoc differt a precedēti: qꝛ realis cōiunctio est inter eos certū est ꝙ totū accrescit meuio. sed titius recuperat ex vi repetitionis ⁊ recuperat partem totius nō eam quā primo habebat. mō ita est ꝙ meuius q vocabatur ad totū vocatur etiā ad eandē dimidiā quā ⁊ titius: ⁊ sic facit partem titio in illa dimidia p cōcursum. titius ergo in vna dimidia nullā hꝫ coniunctionē cū meuio cum meuius ad dimidiā illius dimidie veniat p cōcursum cū ergo sint solum ꝯiuncti in dimidia solū in illa dimidia est ius accrescēdi inter eos. vnde si meuius decederet titio accresceret solū dimidia dimidie in qua erat cōiunctio. ⁊ sic habebit dimidiā eius in qua erat realis cōiunctio non autē accrescit sibi totum qd habebat meui⁹ sꝫ residuū ad ꝓprietatē reuertit ⁊ sic in summa titius hꝫ dimidietatē toti⁹ vsus. vcꝫ medietatē medietatis q̄ est quarta totius quā hꝫ ex vi repetitionis ⁊ aliā quartā iure accrescēdi ⁊ alia medietas totius reuertit ad ꝓprietatē qꝛ in illa non sunt coniūcti. Itē no. de momēto de quo dixi. s̄. de publicia. l. cū spōsus. §. fi. ⁊ in alphabeto. ¶ In gl. quero quā in fi. hec Solu. nō placet Ray. per .l. si titio. §. j. s̄. de vsuf. ⁊ qd ibi no. quare alij soluunt ꝙ hic in pte amissa ibi ī recuperata qd nō placet: qꝛ hic de vtraqꝫ parte loquit, vt ptꝫ in fi. ⁊ ibi not. vnde dic ꝙ hic recuperauit partem ex voluntate defuncti: ⁊ sic aliam ex ipsius voluntate tacita ⁊ recuperabiliter amisisse videt. argumētum. s̄. de iudi. l. cū pretor. ⁊ sic in ipsa deficit cōiunctio ex tacita volūtate testatoris quare cessat ius accrescēdi. ¶ In cōtrario vero amisit partē suā facto extrinseco non volūtate testatoris tacita vel expressa ⁊ sic remanēt reliquie cōiunctionis ⁊ per consequēs effectus iuris accrescēdi. ar. supra de his qui sunt sui vel alieni iuris. l. patre furioso cum si. Ray.

5 **Morte.** † Ibi vsuffr. in totū vt no. ī. eo. l. excepta. In. §. rei mutatione. circa formā ⁊ sic in totū ibi placet. nō ob. ī. de pig. l. si fund⁹. §. si res. ⁊. s̄. de vsuf. l. hactenus. vt ibi no. Item nō ob. de dā. infec. l. ꝙuis in fi. vt ibi no. Ray.

1 ☞ Actio de dolo non concurrit cum alia.
Lex aquil. seu interdictū qd vi aut clam an locū habeāt vbi res melioratur in causa vsusfructus.

1 **Repeti.** In. §. si aree. ¶ † Oppo. ꝙ actio de dolo nō cōpetat cū alia detur. ⁊ Sol. vt gl. Caue tamen a solutione gl. q̄ dicit. l. aquil. locum nō habere qn̄ res melioratur. sed hic nec interdictū qd vi aut clam qꝛ verū est respectu eius cuius meliorat sed hic nō meliorabat respectu fructuarij sed deterioratur qꝛ eius vsuff. probat rei mutatione. s̄. §. proxi. ⁊ ideo tene alias solutiones. ¶ Item nō ob. de vsuf. l. si in area. vt ibi no. ⁊ vide. C. de rei vend. l. ij. in fi.

1 ☞ Accessorio vitiato an vitiatū cēseat principale vel ecōtra.
2 Usufructus an duret solo vitiato vel destructo.
3 Accessorium accessorij sequit naturam principalis.

1 **Fundi.** Uitiato accessorio † nō vitiat principale. idē si vtrūqꝫ sit pricipale. h. d. cū .l. se. gl. eñ in .l. se. lꝫ obscure sentit ꝙ quo ad vsumf. lꝫ fundus esset ville accessori⁹ erat pncipale vtrūqꝫ qꝛ ī vtroqꝫ principaliter legatus erat vsuff. ⁊ p hoc tollitur oppositio ꝙ vitiato principali vitiari dꝫ accessoriū. vt. l. cū principalis alias de regu. iur. ⁊. eo. tit. c. accessoriū. lib. vj. ⁊ de hoc vtrobiqꝫ not. vnde hic fuit legatus vsusfru. ville ⁊ fundi ambo principaliter: ⁊ ideo vnū non vitiat p aliud. sic etiā distinguit in peculio vtrum legatū sit accessorie vel expresse ⁊ pricipaliter. vt. ī. de peculio. l. j. ⁊. ij. vel dic fm Ja. de ra. ꝙ etiā si vsuff. fundi foret legatus accessorie ⁊ vsuff. ville principaliter destructa villa nō perimitur vsuff. fundi. ⁊ ad iura ꝯtria q̄ dicūt sublato principali tollitur accessorium, verū est si tollat principale ante acquisitionē, sꝫ si post acquisitionē destructo principali durat accessoriū, vt hic in .l. qd tamē. ¶ 2 † Sed nunqd in solo ville destructo durat vsusfr. sicut in .l. superiori. hoc non dicit litera. sed Jaco. de ra. dicit nō durare: qꝛ hic erat principale ibi accessoriū ⁊ accessoriū sequitur naturā principalis nō ecōtra, vt. d. c. accessoriū. Et qꝛ de principali ⁊ accessorio hic agitur dic quo ad presens aut principale est omnino inutile ⁊ tunc aut eius vitiū porrigat ad accessorium immediate tunc nō vitiat accessoriū, vt. C. de predijs mi. l. si is. ⁊ sic loquit glo. ī. quib. mo. pignus vel hypo. soluit. l. j. §. j. aut vitiū superuenit ex postfacto: ⁊ tūc aut vitiū desijt dependere a suo principali ⁊ tunc non vitiat accessoriū, vt. s̄. de senato. l. emancipatum. in fi. aut retinet dependētiam a suo principali ⁊ vitiatur accessoriū si principale tollitur in totū et ipso iure alias si nō ipso iure tollitur. sed aliquo mō remanet potest accessoriū durare. sic loquit. C. de luitione pig. l. intelligere. vbi de hoc plene dixi. ⁊ per Cy. not. ⁊ in regula iuris cū principalis. hec vera nisi ratio vitiās sit cōis ad vtrūqꝫ: qꝛ tūc impedit vtrūqꝫ. ⁊ sic loquit. l. eos. C. de vsur. ī. de lib. ⁊ post. l. iij. §. fi. s̄. de inof. testa. l. papi. §. fi. ⁊. C. de codicillis. l. j. Uel dic aut ab initio cōsistit vtrūqꝫ tunc si ipso iure tollit vel vitiatur principale tollitur ⁊ accessorium. aut nō ipso iure ⁊ accessorium nō tollitur. sic loquitur. d. l. eos. C. de vsur. ⁊. ī. q. mod. pig. vel hypote. solui. l. j. §. j. aut ab initio nō subsistit principale: tunc aut vitium qd est in principali est in accessorio ⁊ vitiat vtrūqꝫ, vt. s̄. de pactis. l. si tibi decē. §. de pignore. aut vitium qd est in principali nō est in accessorio ⁊ tunc solū principale vitiat: qꝛ accessoriū in hoc nō hꝫ vires nec dependentiā ab eo. ⁊ ita procedit. d. l. si is. C. de predi. mi. de hoc etiā dixi. C. de iud. l. j. ⁊ de fideiuss. mi. in fi. † accessoriū 3 accessorij similiter sequit naturā principalis. ī. de auro ⁊ argē. lega. l. ⁊ si non sint. §. perueniamus. Et vide ad hanc materiam qd nota. extra de offi. delega. c. preterea. ⁊ de consecra. eccles. vel altar. c. si ecclesiam. lib. vj.

1 ☞ Usufructus an rei mutatione perdatur. ⁊ nu. 5.
2 Hospitale destructū ⁊ de nouo refectum an antiqui priuilegia resumat.
3 Usufructus masse legatus an si ex illa vasa formētur pereat.
4 Usufructus nauis an eius refectione intereat.

Quid tamen. De accessorio ⁊ pricipali dic vt. s̄. proxime dixi. ¶ Nō ob. de pecu. lega. l. ij. vt ibi not.

1 **Non tantum.** † Prosequit materiā an rei mutatione perdat vsusfruct⁹. ⁊ bene cōcor. ī. de leg. j. l. si ita legatum. §. si domus cū ibi no. Facit etiam 2 ad questiōes quas ibi notaui. † Et an hospitale destructū ⁊ de nouo refectum resumat priuilegia antiqui destructi. de quo dicetur. ī. eo. l. si vsusfru. ciuitati.

Agri. De superiori materia est an rei mutatione pereat vsusfructus. Et qd dicit in litera rationes expone idest seminationes. qꝛ sylua cesa ibi fuit seminatū bladū. Et que sit ratio diuersitatis inter ver. nō tamen. ⁊ alios huius. §. dic vt in gl. qꝛ in ver. nō tn̄. non mutabat ex toto forma rei.

3 **Si masse.** † De precedenti materia est ⁊ per se patet. ¶ Ibi fctā q̄ nō sint postea dissoluta alias secus, vt no. s̄. de vsufr. l. l. qui vsumfructū in princ. ¶ Ibi ornamentum cuius hic artificij vsusfructus est legatus.

4 **In nauis.** † Gl. intelligit hunc. §. qn̄ nauis dissoluta fuit nō animo reficiēdi. Jaco. de ra. dicit posse dici illā distinctionē locum habere in legato proprietatis. secus in legato vsusfructus q facilius amittitur. ⁊ vide qd notaui. s̄. de vsufr. l. qui vsumfructum.

5 **Quadrige.** † De pcedēti materia loquit an rei mutatione pereat vsusfructus. Et breuiter dicit ꝙ refert an legetur vniuersitas an res singulares. pro hoc s̄. de vsufru. l. quoties. §. vniuersorū. Et idē est in vsufructu gregis, vt. ī. eo. l. vlt. Et caue glo. l. seq. que videt dicere idem qd hic esse in legato ꝓprietas qd est falsum: qꝛ legata q̄driga vno equo mortuo legatū proprietatis durat in alijs trib⁹. vt ptꝫ in .l. quā allegat. ⁊ de leg. j. l. si grege. ⁊. ī. eo. l. fi. ⁊ ibi dixi. Dic ergo vt saluetur gl. ꝙ idē est in equo substituto. Et p hunc. §. determinat. d. Hu. de lafontana q̄stionē qua querit si currebat ad brauiū ⁊ vnus ex cursoribus cecidit de equo ⁊ equus vacuus iuit primo ad brauiū, an dn̄s equi debeat habere brauiū. qꝛ aut in cōstituēdo cursum dictū fuit de equis: ⁊ tūc dn̄s equi habebit. aut de cursoribus ⁊ non habebit. aut de vtroqꝫ ⁊ non habebit. de hac q̄stione dicetur. ī. queādmo. serui. amit. l. qui fundum.

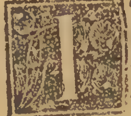
1 ☞ Usufructus an mutatione vsus vel ministerij perdatur.
2 Usufructus pōt dici respectu artificij legatus.

1 **I cui balnei.** †Mutatiõe vsus vel ministerij rei pdit vsusfructus.h.d. ¶ Et qd dicit dietã fecerit.expõne dietam idest locũ in quo paterfamilias morat i die,vt.s.de vsufru.l.si cuius.§.sed si edificiuz.alias est sub.l.equissimũ. An idem sit in legato ꝓprietatis qd hic in vsufructu dicit. dic vt in gl.⁊ de leg.iij.l.legatis.§.si ex officio.vbi plene not.⁊ dixi de ista mutatione officij ⁊ artificij. ¶ In gl.ibi nõ distinguã. Et est ra
2 tio:† qr respectu artificij videt vsusfructus legatus,vt.s.de vsufru.l.sed ⁊ si quid.§.proprietatis dñs.in fi.sed hic in persona q̃ est ipsa res legata contigit mutatio:ibi in persona legatarij. Jaco.bu. Uel ibi mutatio fori hic artificij.

1 Fructus efficiuntur fructuarij cum ab eo sunt in horreo reconditi.
2 Fructuarius ⁊ bonefidei possessor in quo differant in fructuum acquisitione.
3 Colonus qui nummis colit quo casu fructus faciat suos.
4 Fructus clericorum an ipsis mortuis ⁊ nondũ in horreo reconditis an pertineant suis heredibus.

 I vsufructuari⁹ messem. ¶ †Ista est bona lex.Et glos.j. que fuit additio eam
1 legit duobus modis. Primo ꝙ iul. corrigit labeonẽ. labeo enim dixerat ꝙ fructus a solo separati per fructuarium erant heredis fructuarij non separati a solo erant proprietarij idem si per se cadebant vt oliue ⁊ similes fructus.iul.corrigit labeonem in primo dicto dicẽs ꝙ fruct⁹ separati a solo p fructuarium non sunt fructuarij nisi cũ eos in horreo reposuerit.secus est in bonefidei possessore.h.d.fm istã lecturã.Et fm hãc expone literam messem fecerit.i.a solo separauerit. ¶ Ibi stipulã.i.blauã que adhuc est in stipula qr nondũ est flagellata vel ex stipula ꝯcussa. ¶ Ibi labeo ait.⁊ male fm istã lecturã. ¶ Ibi dñi fundi ⁊c.⁊ in hoc bene dixit labeo ⁊ nõ corrigit in hoc. ¶ Ibi fructũq₃ percipi.s.a dño ⁊ ibi puncta. ¶ Ibi scripsit.s.labeo eẽ fructuarij ⁊ qd dicit sed vt verũ est subaudi fm labeonẽ.sed nõ est verũ simpliciter ⁊ ideo statim corrigitur fm Jul. ¶ Ibi cuz eos perceperit subaudi ⁊ eos a solo sepauerit.fm istam lecturã.
2 Alio modo legit vt labeo non corrigat.†Sz iul.notat differẽtiã inter fructuariũ ⁊ bonefidei possessorẽ qr fructuari⁹ facit fructus suos si ipse p se vel alius eius noie a solo sepauit bonefidei possessorẽ facit suos a quocũq₃ fuerint sepati etiã si nõ noie bonefidei possessoris.h.d.fm istã lecturã ⁊ fm eam expone literam alio modo ꝙ.s.dixi vt huic lecture cõcor. ¶ Sed quero q̃ lectura sit verior in hoc est magna diuersitas glossarũ ⁊ doctoruz,ꝙ prima lectura sit verior.s.ꝙ fructuari⁹ faciat fruct⁹ suos demũ cum sunt in horreo recõditi videt hic innuere gl. ⁊ hoc t₃ clare s.de rei ven.l.ex diuerso.in gl.magna versi.itẽ alij percepti.⁊.l.si eius fundi.in gl.vlt.hoc etiã tenet gl.s.de vsufr.l.si fur.in princi.inst.de rerũ di.§.is vero ad quẽ vsusf.pertinet ⁊ Azo in summa de rei ven.circa mediũ. Odo.C.de rei ven.l.certuz in lectura sua approbat scdam lecturã.⁊ Jaco.de ra.hic ⁊.s.de rei vẽ.l.fruct⁹.⁊ allegãt qr nulla.l.cauet expresse ꝙ ad hoc vt fructuari⁹ faciat suos sit necesse qd sint in horreo reconditi sed solum dicunt ꝙ
3 sint a solo separati.†nam ita est etiã in colono qui nummis colit ꝙ facit suos eoipso ꝙ sunt a solo separati etiã si nõ sunt i horreis reconditi.j.de fur.l.si apes.§.j.l₃ gl.ibi sentiat ꝯtrũ in vsufr. multo fortius fructuari⁹ qui videt habere maius ius in re cum possideat naturaliter,vt.j.de acqr.poss.l.naturaliter.⁊ dicũt ita obtinuisse de facto bonoñ.in questione cuiusdã domine cui maritus reliquerat vsumf.certorũ prediorum ipsa separauerat fruct⁹ a solo ⁊ fuerunt cõbusti per quosdã:illa dña petebat restitutionẽ a cõmunitate illius loci ex forma statuti:obijciebatur sibi ꝙ nõ erat dña fructuũ qr nõ erãt in horreo reconditi. dicit ꝙ indicatũ fuit pro dña ⁊ obtinuit restitutionem sibi fieri debere.hãc etiã opi.dicit ipse Odo.tenere do.Azo.in apparatu suo sup.d.l.certum.de rei ven.⁊ eã etiam t₃ in summa de vsufr.circa medi.
4 ver.⁊ subijcio hic regulã.⁊ Cy.d.l.certum.C.de rei ven.†Et prodest multum predicta scire ad questiones clericorũ mortuorum fructibus collectis nondum tamẽ in horreo repositis an spectẽt ad heredes eorũ de qua questione satis dixi.j.so.ma.l.diuortio.ver.item quero de eo qd sepe vidi dubitari ⁊ tetigi.s.de vsufr.l.defuncta.ver.extra gl.quero.⁊.l.si absente.§.sylua.⁊ quod no.p Jo.an.extra de offi.ord.c.presenti.lib.vj.⁊ bñ per Arch.de resc.c.statutũ.§.assessore.eo.lib.vj. Opin.Odo.vide cõiter seruari et approbari pro qua bene facit.j.de ann.leg.l.in singulos.in fi.et vide etiã Roff.in libello de offi.iud.quo petuntur fructus a possessore.in prin.

1 Proprietarius an possit inuito fructuario manumittere.

1 **Interdum.** †Caue a gl.que dicit proprietarium posse manumittere inuito fructuario qr non est simpliciter verum sed potest manumittere solum pro iure suo.⁊ idem potest fructuarius pro suo iure.sed nullus eorum põt in preiudicium iuris alterius,vt probat.l.allegata per gl.C.communia de ma.l.j.ad cuius tex.recurras. Ja.de ra.

1 Jus coniunctionis non contingit ex diuersis testamentis.
2 Jus accrescendi nõ insurgit ex testamẽtis duorum.

1 **I sub conditione.** †Pulcher casus.Et not.ꝙ ex diuersis testamentis ius cõiunctionis nõ cõtingit contra qd arguit gl. ⁊ nõ soluit.j.de test.mili.l.si certarum.§.iulia.versi.ꝙ si alteruter.Sed soluẽ vt ibi not.qr ibi erant testamenta eiusdem.s.militis qui põt decedere duobus testamentis condi
2 tis.⁊ ideo si ex vno deficit ex alio suppletur,vt ibi.† hic autẽ loquitur de testamentis duorũ ex quibus non insurgit ius accrescendi. ¶ Ibi finiatur si vero defecerit confirmatur,vt.j.si cert.peta.l.proinde. ¶ In fin.l.non ob.j.de vulga.sub.l.coheredi.§.coheres.vt ibi colligitur.⁊ de acqui.here.l.qui patri. ¶ In glo.vt ⁊ argu.in fi. Sol.vt ibi.

 I tibi. Hec.l.cum duabus sequẽtibus per se patent. ¶ Ibi acquisieris de iure ⁊ facto et hoc tollit contrarium.

1 Usu partis an retineatur ius totius.
2 Errantem nõ vsucapere de quo errore sit intelligendum.

 IS qui vsumfructuz. † Ista est pulchra.l.⁊ ꝙ dicit vtatur.dic ad modum vsurarij qui percipit qd est sibi necesse ⁊ nõ vltra. ¶ Ibi habere talio nec obst.quemadmo.serui.amit.l.ij.vt ibi not.si serui vendi.l.si in eo.§.fi.vt not.quemadmod.ser.amittat.l.nã satis.ver.ceterum. ¶ Et per eam potest decidi qõ talis.eps habebat ius visitãdi quoddã monasteriũ cum duodecim equitaturis omni anno.iste eps per.xl.annos visitauit cum quatuor equitaturis.querit an p hoc amiserit ius visitãdi cũ duodecim. Et videt ꝙ sic ⁊ non possit visitare nisi cũ quatuor.arg.j.de aqua plu.arcẽ.l.si prius.cũ his q̃ ibi dixi. ¶ In cõtrariũ facit.j.de serui.rustic.predi.l.vna est via.vbi de hoc si seruitus ven.l.si eo loco.§.vlti.⁊ queadmo.ser.amit.l.si stillicidij.§.fi. ¶ Sz distingui posset sicut distinguit hec.l.qr aut sciens se habere ius visitãdi cũ duodecim visitauit cũ quatuor tantũ ⁊ tũc retineat ius visitãdi cuz duodecim.aut ignorans ⁊ tunc retinet solũ cũ quatuor. Dy.⁊ Ja.de ra. ¶ Idẽ posset dici de rustico qui tenebat ad quatuor capones prestandos annuatim ⁊ longo tpe prestitit solũ duos.posset ⁊ aliter dici vt dixi.d.l.si prius.vbi etiã dixi de eo qui habebat iurisdictionẽ in castro ⁊ vsus est ea solũ in ciuilib⁹ an retineat in criminalibus vel econtra.⁊ dic vt ibi. Item querit hic gloss.an saltem vsum acquirat vel retineat.gloss.videtur sentire ꝙ non propter errorem. Jacobus de rauẽna.et Franciscus accur.videntur sentire contrarium ꝙ si vsus est tanto tempore quod sufficiat ad prescriptionem ꝙ habeat vsum tanq̃ prescri
2 ptum,non obstat.l.per gloss.allegata†ꝙ errans non vsucapit quia loquitur in errore iuris,vt patet in exemplo ibi posito hic loquitur in errore facti,⁊ sic potest prescribere vsum non obstãte errore facti,vt.j.de vsucap.l.iusto.§.filiusfamilias.⁊ in alijs casibus notatis in.d.l.p glossam allegata de vsucapio.l.si fur.§.primo ⁊ facit.s.eodem.l.excepta. In gloss.sed an ibi si furem.§.primo.sed ibi errabat in iure hic in facto,vt ibi not.⁊ ideo gl. male loquitur.

1 Ciuitas mori dicitur si patiatur aratrum.
2 Ciuitas qñ desinit esse.
3 Ciuitas an possit pati capitis diminutionem.
4 Ciuitas destructa perdit priuilegia ciuitatis.
5 Ecclesia parochialis qñ desinat esse parochialis.

 I vsusfructus ciuitati. Et ui
1 tas morit † ⁊ esse desinit si patiatur aratrum.h.d.⁊ ad hoc sepe allegat.Et ꝙ vsusfructus possit relĩqui ciuitati ⁊ quãto tpe finiat,vide.s.de vsuf.l.an vsusfructus.⁊ vide.j.ti.j.l.in stipulatione.⁊ qd ibi not.⁊ ad muni.l.eius qui.§.celsus.⁊ de censi.l.forma.§.quanq̃. ¶ Et not.ꝙ litera dicit

litera dicit ꝙ cartago fuit passa aratrum. Unde versus. Urbs bona cartago cuius non restat imago. Scripta ferunt patrũ ꝙ passa fuisset aratrũ. Idem dicit gl. de Troia. ⁊ idem verum fuit de mediolano. ⁊ dicit fuisse seminata sale in signũ sterilitatis: et ꝙ perpetuo non deberet reedificari. ⁊ hoc fuit tpe Federici imperatoris qui vocatus fuit barbarossa anno dñi. M.clxij. mẽse martij. ⁊ vide. j. de ver. sig. l. pupillus. §. vrbs. vt habetur in chronicis lombardorũ, ⁊ in gestis dicti federici, ⁊ in Martiniana. c.
2 M.clxxxviij. ¶ Itẽ dicit glo. ꝙ ciuitas desinit esse † si hoies eo proposito inde recedãt ne reuertant. ⁊ allegat. j. de colla. boñ. l. pe. que lex nihil omnino facit. vñ credo glo. eẽ corruptã. ⁊ ꝙ debuerit allegari. j. de colle. illici. l. iij. j. respon. Et pro glo. bene facit. j. de capt. ⁊ postli. reuer. l. postliminij ius. §. fin. ⁊. l. nihil. Dicit etiam gl. ꝙ si cõicato cõsilio reedificent eã ꝙ videt eadem ciuitas. ar. tñ cõtra. j. de leg. j. l. si ita legatũ. §. si domus. ⁊ vide qđ ibi notaui. ⁊ de ver. ob. l. inter stipulantẽ. §. sacrã. ¶ Querit Ja
3 co. de ra. an ciuitas † pati possit capitis dimiñ. ⁊ dicit ꝙ sic sicut priuatus: lz non sic de facili. vt. d. l. an vsuf. s. de vsufru. Et modus erit si per imperatorem priuaret iure ⁊ priuilegio ciuitatis. vel si destruerent muri ciuitatis. ⁊ alia ex quib⁹ dignoscit ciui
4 tas a municipio. ¶ Itez facit hec. l. ꝙ ciuitas † destructa amittat priuilegia ciuitatis: qđ verũ est si destruat authoritate superioris non si in cursu hostiũ. vt not. per Jo. an. extra de reg. iur. c. priuilegiũ personale. li. vj. ⁊ plenissime per Inn. ex de oper. no. nun. c. ij. ⁊ vide gl. ⁊ Archi. xvj. q. vlt. c. ⁊ hoc diximus in additi. que incipit, Adde dicas latius. ⁊. vij. q. j. c. pastoralis. in glo. ordi. ¶ An aũt si reedificet recuperet priuilegia antiqua. Bl. que est hic facit ꝙ sic quasi videat eadẽ ciuitas. de hoc vide qđ not. extra de verb. sign. c. abbate. in vlt. gl. ⁊. j. de serui. rusti. predi. l. ⁊ attilicinus. ⁊ satis bene no. per Odof. in pace cõstantie in glos. signata super verbo in perpetuũ. ⁊ incipit. i. sine prefinitione. et faciunt ẽt que not. ⁊ dixi. d. §. sacram. in. l. inter stipulantẽ. de v. ob. ⁊. j. de ser. vrb. pred. l. seruitutes que in superficie. §. si sublatum. arg. cõtra. s. e. l. quid tñ. §. j. ⁊. d. l. si ita legatũ. §. si domus. de lega. j. de ope. no. nun. l. j. §. opus. Et facit ad predicta qđ not. lxxj. dist. c. clericos. x. q. j. c. gñaliter. xix. q. iij. c. que semel. j. de contrahen. emp. l. ede sacra. ⁊ de leg. iij. l. pater. §. tusculanus. vbi de
5 hoc satis dixi. ¶ Sz qñ dicat ecclesia parochialis † desinere esse parochialis. dic vt no. per garsiã extra de elect. c. lz canon. li. vj. ⁊ per Inno. de prebendis. c. de multa. ciuitas etiam bis occidat episcopũ suuz carere debet ppetuo episcopo. xxv. q. ij. c. ita nos fillanorũ. Ex pdictis etiaz põt decidi questio padue disputata. miles qdã habebat castrũ qđ custodire tenebant qdã rustici: ppter guerrã fuit destructũ totaliter dñs reedificauit nõ in eodez loco sed ibi prope: querebat an rustici tenerent illud custodire. pro rusticis facit. l. ista. sed glo. facit ꝯ eos pro rusticis ẽt allegabatur. j. de ser. l. si cui. ⁊ q: promissuz vno loco quis nõ tenet soluere alio. j. de eo qđ certo loco. l. j. ⁊ aduocatus non tenet patrocinium prestare alio loco ꝙ̃ quo promisit. C. de aduoc. diuer. iu. l. sancimus. in fi. ⁊. s. de pcur. l. sed ⁊ he. §. j. allegabat etiaz p eis s. de arbit. l. si cũ dies. §. si arbiter. de iud. l. vbi ceptũ. ⁊. l. si locus. de dam. inf. l. dãni. §. si is qui vicinas. Cõtra rusticos allegabat ꝙ videat idẽ castrũ: ⁊ q: libertus tenet seq patronũ pro prestatione operarũ. de ope. liber. l. nisi. ⁊ q: istud castruz subrogatum est loco primi. s. si quis cau. l. si eũ. §. qui iniuriarũ. ⁊ de iudicijs pponebatur. ⁊. l. mortuo. ⁊. j. e. l. si ager. terminatũ fuit ꝙ rustici custodire tenerent ⁊ allegabat etiã pro hoc de vsufr. leg. l. legatum ciuitati. ⁊ de admi. rez ad ciuit. pert. l. legatũ. ⁊ de operibus publicis. l. fi. in quibus pecunia legata ad vnũ vsum conuertit ad alium si ad primum conuerti non põt multa tñ ex predictis iuribus multum coguntur ad oppositum.

1 ☞ Mulier retinet vsum per maritũ ⁊ ecõtra similiter ⁊ per famulum retinetur vsus: est eñ mulier pars viri.

1 Si mulieri. † Mulier peregrina retinet vsuz per maritũ ⁊ ecõtra, ⁊ per familiã suam. h. d. Et est rõ q: mulier est pars viri nõ ecõtra. s. de in ius voc. l. iiij. §. fi. ⁊. l. seq. non obst. j. de vsusc. l. furtũ. in fin. vt ibi not.

1 ☞ Usufructus agri amittitur per inũdationez ⁊ fluminis occupationem.

1 Si ager. † Ibi inũdatus ita ꝙ ibi fecit alueũ. vnde dic inũdatus. i. occupatus per aluei constitutionem. Jaco. ⁊ Frã. ⁊ quod subijcit. j. decesserit. dic ꝙ mutat casum: q: in principio cepit alueum hic non. ⁊ sic non ecõtra: q: de acquir. rez do. l. adeo. §. insula. in fi. ⁊ dic vt ibi vel eodẽ impetu. i. simili. sed hoc de equitate. ⁊ fm hoc verbũ reuertit ponit improprie. ¶ Querit Franc. ac. si ager stetit inundatus per decenniũ, ⁊ sic perditus est vsuf. tẽpore: si inundatio postea cessat, an restituat vsufru. ⁊ dicit ꝙ sic vt. j. queãd. ser. amit. l. si locus. ⁊ de serui. rusti. predi. l. sed attilicinus. vñ aut inundatio cessat intra decennium: ⁊ fit restitutio ipso iure, vt. d. l. si locus. aut post decenniũ: ⁊ tũc p restitutionez in ingrũ. ex clausula generali. s. ex quib. cau. maio. l. j. in fi. ⁊. d. l. sed attilicinus. ⁊ fm vtrũqz casum potest intelligi hec. l. Fran. ⁊ eodem modo intellige. l. sequentem.

1 ☞ Usufructus agri per inundationẽ fluminis perditus an cessante inundatione restituatur.

1 Cum vsumfructum. † Ibi idem manare. i. decurrere p locũ in quo habeo vsumf. ¶ Ibi cepit g prius erat priuatus. ¶ Ibi re gesta. i. in locũ illius remote reposita. ⁊ qđ subijcit desunt, subaudi ⁊ per consequẽs nec vsufructus extinguitur vt faciat ad titulum.

1 ☞ Usufructus an possit pro parte amitti ⁊ pro parte retineri.

1 Placet. † Usufructus põt parte amitti. h. d. ⁊ cõcordat. s. e. l. excepta. ⁊. l. is q vsufru. Et vide ꝙ ibi dixi. secus in alijs seruitutibus: q: sunt indiuisibiles, vt in gl. ⁊ due. ll. sequen. per se patent. Et clare potes ponere exemplũ in hac. l. cũ patior aliũ mecum vtifrui pro indiuiso tanto tempore quo vsufructus perditur cum insolidum ad me pertineret. Oldr.

1 ☞ Usufructus alternis annis relictus an nõ vtẽdo pdat.

1 Si vsufr. alternis annis. † Usufructus alternis annis relictus nõ pdit nõ vtendo. h. d. Et per hanc. l. reprobaui glo. q̃ est. s. e. l. j. §. si tibi. Et caue tibi a glo. q̃ est hic que dicit ꝙ vsufruc. cuiusqz anni prescribitur: quia hoc procedere non videt: q: l. cũ notissimi. §. in his. loquit de vnico iure prescribendo. s. stipulatione. hic de pluribus legatis, vt hic in fi. ¶ Quare dic: aut queritur de prescribẽdo. s. stipu. vsufru. ⁊ pscribit a die cessatiõis fm dictũ. §. in his aũt prescribit legato vsuf. ⁊ tũc sunt plures prescriptiones: q: plura legata. vt. d. §. plene no. Aut volo pscribere ipsi iuri vtẽdi ⁊ fruendi iam inchoato: ⁊ tũc cuz cuiuslibet anni vnus sit vsufru. nulla pscriptio adaptat. ⁊ ita loquit hec. l. Jac. bu. nisi saluãdo ꝙ dicas sicut dicit Jac. de ra. antiquã glo. dixisse: vcz ꝙ pro quolz anno quo nõ fruit amittit actio competens pro interesse vna prescriptione. Uñ si vsus nõ sum vno anno ⁊ sto per decenniũ ꝙ nõ agã ad interesse illius anni non possum amplius agere. vñ de prescriptione cõtra actionẽ competẽtem ad interesse loquitur glo. Jac. de ra.

1 ☞ Fructuarius an retineat possessionẽ per colonum suo nomine possidentem.
2 Prescriptio non currit nisi contra negligentes.

1 Pomponius. † Ibi vẽdiderit ⁊ tradiderit. alias secus. j. de acqui. pos. l. q̃uis. §. j. ⁊ ibi no. Non ob. de vsuf. l. qui vtitur per ea que ibi not. Itẽ non ob. j. queãd. seruit. amit. l. v. ⁊. vj. vt ibi dicit. Et hec. l. terminat qõnem si locaui alicui fundũ meuz in ppetuum vel in emphyteosim dedi pro certo ficto. ⁊ iste colonus vel emphyteota vendidit fundum alicui bonafide ementi ⁊ me ignorante ⁊ post venditionem iste venditor soluit mihi fictum tanto tẽpore ꝙ emptor prescripsit fundum: postea cessauit in solutione per triennium, vñ dico fundum in me apertum ⁊ deuolutuz ⁊ emptor tuetur se prescriptione. queritur an se tueri possit. hic videt expressum ꝙ sic. ¶ In contrariũ videt
2 † quia prescriptio non currit nisi contra negligentes de anna. excep. l. vlti. in fi. ⁊ extra de prescrip. c. vigilanti. sed ego non fui in aliquo negligens q: mihi soluebatur pensio per venditorem ergo videor posse retinere. vt. j. de acquiren. pos. l. quãuis. §. j. et ad hoc vide quod notaui. C. de prescriptio. xxx. annorum. l. male agitur: tenet tamen colonus ⁊ emphyteota domino ad omne damnum ⁊ interesse, vt hic dicitur: nisi vendidisset saluo iure domini. vt. C. de fundis patrimo. l. j. libr. xj. ⁊ ibi nota. ⁊ ad hoc. j. de vsucapio. l. non solum. §. iij. ⁊ de vi ⁊ vi arma. l. fina. Et in predicta qõne dic vt in Spec. de prescripti. quarto libro. §. j. versicul.

pone colonus.& in questionibus Bar.bri.xxv.q.que incipit lai
cus quidã ab ecclesia.¶ In glo.forte ibi alioquin.i.si in perpe
tuum locassem.¶ Ibi in cõmodũ:qz a me in perpetuũ separa
ui.¶ In glos.vlt.ibi fructuum sz retinuerã ius vsusfructus,vt
no.s.de vsufru.l.arboribus.§.vsufructuarius.& illud hic per
prescriptionem amitto.Ray.

Caro & corium. Facit.j.de le.ij.l.mortuo boue.& dic vt ibi.¶ Ibi pecoris principalis secus in fetu.s.de vsufr.quid ergo secundo respon.

1 ☞ Usufructus gregis an numero minuto gregis pereat.

Cum gregis. Per hãc.l.&gl.hic positaz
reprobaui aliã glo.q est.s.
1 eo.l.nisi alius.† Querit Ja.de ra.si grex sit deductus
ad quinqz oues & erãt quinqz fetus an duret vsuff.&
tenet q sic:qz subrogari debent,vt.s.de vsufr.l.quid ergo.in fi.

¶ De vsufr.earũ rerum que vsu consmuntur. Rubrica

1 ☞ Fructuarius quid prestet pro rebus que vsu consumpsit.
2 Usufructus omnium rerũ põt legari:& an vsusfructus sit nude proprietatis.
3 Usufructuarius an ante prestitã cautionẽ faciat fructus suos.
4 Procurator releuatus a dño an cauere teneatur.

Super rubrica. Uid Az.i sum.
pãdectarũ h eo.
1 titu.extra de pig.c.fi.& per Rof.de ac.ex stip.† q
prestanť a fructuario pro rebus q vsu cõsumun
tur.qd sit recte vel idonee caueri.j.e.l.ij.Et q res
2 dicãtur vsu cõi.† Quod oĩm rerũ possit vsusfr.
legari.j.e.post q.Et an nude ppietatis sit vsusf.& pulcherrimã
3 q.circa h.† an vsufructuarius añ pstitã cautionẽ faciat fructus
suos.j.e.l.h senatus.§.si pecunie.Qd socio caueať.j.eo.l.si tibi
4 decẽ mille.Casus q nõ est alibi.j.e.l.trib9.† Et an pcurator re
leuatus a dño cauere teneať & casus sm gl.vbi fideiussor soluẽs
nõ agit mandati nec neg.ge.De cautione vsusfr.relicti ciuitati
j.e.l.in stipulatiõe.an teneať fructuari9 satisdare anteq sibi deť
pecunia.j.e.l.qm.§.j.Uerbũ redire ptinet ppietatẽ.j.eo.l.fi.Et
q verba qñqz assumunt significatũ improprium ne res vitietur.

1 ☞ Usufructus nõ est proprie rerũ que vsu consumunť;sed quasi per cautionem.
2 Recte vel idonee caueri qualiter intelligatur.
3 Satisdatio an sit prestanda pro vsufructu equi.
4 Ratio naturalis authoritate senatuscõsulti directo mutari nõ potest.

Senatus. † Rerũ que vsu consumunť nõ ẽ p
1 prie vsusfructus,sed quasi p cautio
nem.h.d.cũ.l.seq.sic nec in eis est pprie cõmodatũ.vt.j.
2 cõmo.l.sed mihi.§.fin.† Et not.ex.l.ij.q recte caueri intelligitur
cum fideiussoribus sic idonea cautio est cũ fideiussore.j.man.l.
si mandato.§.fi.Et aduerte qz res que vsu cõsumunť de quib9
loquitur titulus iste sunt ille que modico tẽpore consumuntur
nam nulla res est que aliquo tẽpore non cõsumať.vñ diciť nihil
est q qñqz non consumet vetustas.In illis ergo que nõ breui tẽ
pore consumunť nõ loquiť ti.iste sm Jac.de ra.& que dicantur
modico tẽpore consumi dicit esse in arbitrio iudicis.vñ dicit q
si vsusfructus equi relinquať ad tantũ tps que cõsumereť q ca
3 uendum esset de estimatione reddẽda nõ de ipso equo.† Sz cer
te imo videť q pro vsufr.equi nõ sit pstanda aliqua satisdatio.
4 vt.s.ti.proxi.l.quid tñ.§.quadrige.¶ † Itẽ no.q naturalis rõ
authoritate senatuscon.mutari directo non põt:sed eius effect9
bene mutať per indirectũ.s.per remediũ cautionis.vñ in totuz
tolli nõ põt:sed in suis partib9 sic pbat instit.de iure natura.§.
sed naturalia.& dixi.C.de precib.impe.offe.l.quoties versi.scdo
sumitur ius naturale.&.v.dist.in prin.&.C.de sum.trinit.l.inter
claras.in prin.in glo.Et per Dy.c.semel malus.de reg.iu.li.vj.

1 ☞ Rerũ omniũ corporalium & incorporaliũ & nominũ debitorum põt vsusfructus legari.
2 Nude proprietatis vsusfructus an possit constitui.
3 Nomina debitorũ an bonorũ appellatione comprehendantur.

1 **Postq.** † Omnium rerũ corporaliũ & incorpora
lium & nominũ debitor põt vsusfructus
legari.h.d.cũ.l.se.Et si quid ex nomine exigať pecunia
erit fructuarij prestita cautione.Si añt ex nomine exigereť res
que vsu non cõsumiť:tũc ppietas erit proprietarij,& in ea erit
verus vsusfructus.Et ex hac.l.dicit Jac.de ra.dñm suũ rñdisse
de quodam arduo casu & magni valoris.Ex cõsuetudine puin
cie vxor mortuo marito hz vsumfr.medietatis bonorũ mariti
tres erant fratres decessit primogenitus & vxor eius gaudebat
medietatẽ bonorũ sui mariti deinde decessit secundus frater et
vxor eius similiter eñ gaudebat medietatẽ bonorum sui mari
ti.pcessu temporis moritur vxor primi.& sic reddit vsumfr.sue
medietatis ad ppietatẽ.& qz primus nõ habebat liberos con
solidata fuit liberis secũdi fratris & tertij.dixit vxor secundi q
dz habere medietatẽ vsusfr.in istis bonis que peruenerunt ad
filios mariti sui.dicunt filij q nihil debet habere in illis bonis
cõsolidatis sed solũ in illis que erãt mariti tẽpore mortis eius
dicit terminatũ fuisse p.l.istã q vxor dz habere suaz partem de
istis bonis psolidatis heredib9 quondaz mariti sui & q tenebat
2 prima vxor.† Nã nude ppietatis põt cõstitui vsusfr.pone eñ
q aliquis habẽs nudã pprietatez duxit vxorẽ:moriť.nisi dicere
tur q in nuda ppietate posset vsusfru.constitui nihil haberet
ista vxor rõne consuetudinis qd est absurdũ.vñ cũ nude ppie
tatis possit vsusfr.constitui & vtilitas fructus talis ppietatis
est q vsusfru.possit ei consolidari,& ideo abusiue debuit habe
re vsumfr.in ppietate nuda vt hic & eo iure debuit sibi consoli
dari,vt haberet medietatẽ illius vsusfru.consolidati ppietati
relicte per virũ suũ.& vere istud est pulchrũ & subtile & quilibet
prima facie ptrium responderet.& ad predicta facit.j.de vsufr.le
ga.l.j.¶ Ultimo ista.l.põt adduci pro & contra an appellatio
3 ne bonor nomina † cõtineanť vt sic publicari debeãt ex forma
statuti publicãtis bona,de quo dixi.j.de ver.sig.l.mouentium.

1 ☞ Cautio omissa condiciť per incerti conditionem.
2 Usus & vsusfructus differunt.
3 Actio in factũ & certi conditio an simul concurrere possint.

Hoc senatus. † §.si pecunie.¶ Ibi i abu
1 su.i.consumptione vel di
minutione.¶ Ibi nõ i arguta id est valde arguta.&
concordat huic.l.extra de pig.¶ Ibi nã idẽ contine
2 ri.s.qtum ad cautionem prestandã.† qtum eñ ad alia differũt
vsus & vsusfructus,vt.j.de vsu & habita.l.si domus &.l.sequen.
¶ Item allegať iste.§.pro casu expresso q vsufructuarius cau
tione non prestita si petita nõ est faciat fructus suos.licet glos.
qñqz dicant contrarium,vt dixi.s.de rei vendi.l.fructus.&.l.ex
diuerso.& no.& plene dixi.j.de vsufru.lega.l.vxori.& vide.j.eod.l.
quoniam.§.j.& si vsusfr.peta.l.repeti.§.fin.in gloss.&.j.vsufruc.
quemad.ca.l.si vsusfr.mihi.§.plane.¶ Opp.gl.de.l.si vsusfru.
nomine.j.queãd.ca.So.vt in ea:qz ibi in rebus in quib9 est ve
rus vsusfru.¶ Item opponit de.l.si partis.j.de prescrip.verb.
3 Sol.vt in ea.¶ † Uel dic q actio in factũ et certi conditio bene
se compatiuntur,vt.j.si cert.pe.l.certi conditio.& sic non cõtra
dicit.¶ Itẽ op.de.l.ij.l.peto.§.fratre.Sol.vt in glo.vel melius
vt in contrario not.¶ Itẽ non ob.vt leg.no.caue.l.j.§.si decem
vt ibi not.

1 ☞ Socio in vsufructu an caueatur.

Si tibi decẽ milia. † Caue tibi a gl.
1 que dicit q in re
bus in quibus est verus vsusfru.socio non cauetur:
qz dicit contra casum.l.que dicit socio caueri etiã in
vero vsufr.vt.j.vsufru.queãd.ca.l.si tibi.in fin.qñ inter eos est
ius accrescendi.Ric.Ja.de ra.& Oldra.

1 ☞ Dñium rerũ que vsu consumunť dicitur in fructuarium transire cum cautione de estimatione reddenda.

1 **Si tibi.** † Dñium rerũ que vsu cõsumunť trãsit in fructuarium & ipse cauet de estimatiõe restituenda.& concor.insti.e.§.cetere.

1 ☞ Legatum vsusfructus pecuniarius pluribus factũ dupliciter consideratur.
2 Procurator releuatus per dominũ a satisdatione nihilomin9 cauere tenetur.
3 Inanis est actio quam excludit inopia debitoris.

1 **Tribus.** † Iste casus nõ est alibi.¶ Ibi nec refragari senatusconsultũ.id est nõ contradicere senatusconsultuz q vult cautionẽ prestari,vt.s.eo.l.ij.& eam non posse remitti per testatorem,vt

rem, vt. C. de vsufruc. l. j. et ad hoc bene sequitur in litera: quia cautio non impediret. ¶ Ibi alterius exonerationis cautionis legatarij ratione oneris heredibus iniuncti. ¶ Ibi ab eo altero de duobus oneratis ad cautionem prestandam. ¶ Ibi coheredis qui debuit sibi cauere a tertio non onerato. vt in prin. l. ¶ Ibi propter senatusconsultum, quia non est sibi satisdatum. ¶ Ibi incerti ad cautionem prestandam. ¶ Ibi promittere, non obs. vt le. no. ca. l. filio. vt ibi colligitur. ¶ Ibi conueniretur a tertio coherede et sibi satisfaciant. ¶ Ibi non acturos, non ob. de leg. j. l. fideiussor. in princi. quia hic fideiussio et solutio necessaria excepto testatoris: ibi fideiussio voluntaria et solutio necessaria. ar. j. vers. deniq. et quod ibi no. ¶ Ibi querere, et sic ipse solus pot hos grauatos ad cautionem compellere non coheres. Ray. ¶ Item not. ex ver. illud etiam quod legatarius cogitur promittere heredibus, sed non dicit quid teneatur promittere. Dic secundum gl. quod tenetur promittere de restituendo pecuniam finito vsufru. non autem satisdabit. quia ipsi heredes tenentur pro eo satisdare. ¶ Vel dic secundum Ri. quod ipse promittit tanquam principalis et heredes qui iussi sunt per testatorem satisdare erunt fideiussores quasi hoc voluerit testator. et hoc innuit litera in multis locis vbi notat eos fideiussores: alias non posset procedere
2 glo. que incipit sed an pot agi. ¶ † Et est euidens argumen. iste ver. quod procurator qui est releuatus per dominum a satisdatione nihilominus promittere teneatur. de quo not. insti. de satis. §. sed hodie. et consueuit tangi per doc. C. de procu. l. j. ¶ Querit gl. nunquid isti heredes qui satisdederunt pro fructuario si conueniatur ex satisdatione possint agere contra eum actione mandati vel nego. gest. tenet glo. quod non: quia suum negotium gesserunt. pro hoc bene. j. de pi. l. j. in fi. ¶ Sed hoc videtur Ja. de ra. multum iniquum et contra mentem testatoris. nam si promitto pro te fideiubere et fideiubeo et soluo nihilominus agere potero contra te. et si titius mandat mihi pro te fideiubeam, et fideiubeo et soluo: ago contra ipsum titium et tamen constat quod vtroque casu liberor a promissione et mandato suscepto. vt. j. man. l. si pro te. et l. si remunerandi. §. fi. ¶ Item videtur contra mentem testatoris. nam licet grauando heredes quod fideiubeant videatur eos grauare quod soluant. vt. j. de condi. inde. l. indebitam. non videtur per hoc cogi grauare quod solutum non repetant ab eo pro quo fideiusserunt. vnde ipse Jac. videtur quod heredes cogant si soluunt et allegant. s. de neg. gest. l. si cum proposuissem. et l. seq. et. j. man. l. qui fidem. ¶ Sed predictam absurditatem quidam tollere nituntur per istam viam. dicunt enim quod isti heredes qui sunt fideiussores non poterunt conueniri nisi excusso principali. C. de fideius. auten. presente. et si non est soluendo principalis frustra daretur eis regressus con-
3 tra eum: † quia inanis est actio quam excludit inopia debitoris. s. de dolo. l. nam is. sed hoc non valet: quia secundum ista iura non erat primo excutiendus principalis: et quia possibile esset quod esset absens et soluendo, et sic remaneret absurditas. Sed hec absurditas melius videtur posse tolli per versi. illud etiam hac ea. l. vbi dicitur legatarium debere promittere heredibus de restituenda pecunia, vt. s. dixi. vnde ex illa promissione pot agi. Jacob. tamen predictus tenet quod agi possit acti. neg. gest. sed quod agi non possit act. neg. gest. multum vrget finis huius. l. dum dicit non suo periculo querere. et quia si testator damnat heredem rem emere titio intelligi debet quod de pecunia heredis: arg. j. de leg. j. l. si heres iussus. et dixi. s. de iud. l. sed et si susceperit. §. libertis. Ray. tenet glo. et ad rationes in contrarium respondet quod ibi precessit conuentio inter viuos que sui natura est obligatoria hic in vltima voluntate que sui natura est liberatoria, vt hac l. patet expresse que hoc probat apertius dum probat legatarium in secunda cautione promittere coniecturans quod alia iura defecerunt contra eum. ar. de peti. here. l. cum idem. de rei ven. l. a quo. et l. is a quo. et quod ibi no. Ray. ¶ In glo. quasi dicat in fi. dic quod hec glo. in effectu intendit quod hic ad consequentiam huius facti non recusat necessario obligatio ibi sic vt patet in exemplis. l. contrarie. Ray.

1 ☞ In vsufructu ciuitati relicto an interponatur cautio.
2 Ciuitas an possit pati capitis diminutionem.
1 **Si stipulatione.** † Caue a glo. que dicit quod in vsufr. relicto ciuitati interponitur cautio solum vno casu. s. quasi mortis cum ciuitas patitur aratrum. s. titu. proxi. l. si vsufru.
2 ciuitati † quasi ciuitas pati non possit capitis diminutionem. quod non est verum. nam capitis dimi. pati pot sicut priuatus. vt ibi dixi secundum Jac. de ra.

1 ☞ Vsufructuarius an et quando satisdare teneatur.
1 **Quoniam.** §. j. † In tex. non aperitur an teneatur prestare cautionem antequam data sit pecunia. sed dic quod sic si petatur. vt. j. quorum leg. l. fi. §. j. et pro hoc. j. de act. emp. l. iul. §. offerri. sed si non petatur et prestita non est pot postea condici. vt. s. eo. l. hoc senatus. §. si pecunie. et l. sequens per se patet.

1 ☞ Appellatione vsusfructus continetur proprietas.
2 Verba secundum naturam negotij de quo agitur assumunt impropriam significationem.
Cum pecunia. † Verbum redire, continet verbum reuerti. j. de vsuf. le. l. filios. et appellatione vsusf. hic continetur proprietas. h. d. et hoc contingit ratione oneris adiuncti de restituendo meuio. sic. s. de vsuf. l. proculus. et de
2 auro et argen. leg. l. species. et de vsufr. leg. l. filios. † Et sic verba secundum naturam negotij de quo agitur assumunt impropriam significationem, vt et. j. loc. l. si vno. §. si donationis. Et dic cum pecunia i. vsusf. pecu. vt. j. patet. Ja. de ra. dicit quod legari posset ita quod non esset legatum vsufr. vt si diceret, lego tibi. x. et rogo te de eis restituendis titio. hic enim legatum esset proprietatis nec amitteretur capitis diminutione. et si fideicommissarius moreretur ante restitutionem re vel verbo factam remaneret pecunia penes legatarium, vt. j. ad trebel. l. apud iul. §. antistia.

¶ Si vsusfru. petatur vel ad alium pertinere negetur. Rubrica.

1 ☞ Vsusfructus duas inducit actiones.
2 Fructuarius non pot vendicare seruitutes fundo debitas.
3 Vsufructu concesso censentur et illa sine quibus frui non pot concessa.
4 Agere vel excipere de iure tertij nemo potest.
1 **Super rubrica.** Vide Az. in summa pandectarum hoc co. ti. † Et dic quod due actiones oriuntur pro vsufructu vna per quam petitur que est confessoria. alia per quam negatur que est negatoria. et de vtraque vide ple-
2 ne per Rof. in ti. de confessoria et negatoria. † Quod fructuarius non possit vendicare seruitutes fundo debitas. j. e. l. j. quod vsusfr. eget adminiculis. e. l. §. j. Et quod inutilis adiectio circa ad-
3 minicularia vitiatur et non vitiat. † Cui conceditur vsusfr. et illa sine quibus frui non pot. e. l. §. sed si vsusf. Et an iste actiones dentur possidenti. heres non pot deteriorare conditionem fundi fructuarij. j. e. l. si ab herede no. dominum seruitutis. j. e. quod vsusf. et quod vsusfr. finitur ex persona fideicommissaria limitata contemplatione facit vsumfr. esse penes proprietarium quod deberet esse penes heredem. j. e. l. fundus. Confessoria datur petenti vsumf. negatoria neganti. et in eis venit interesse de preterito: patientia de presenti: et cautio de futuro. j. e. l. vti
4 frui. Et † differentia inter de, et propter. et quod quilibet agere debet de suo iure et non pot agere vel excipere de iure tertij. Et intelligitur possidere quilibet inquietans. Que veniant in confessoria et negatoria. j. e. l. §. in his vsque ad finem. l. an confessoria possit agi ante cautionem prestitam.

1 ☞ Seruitutes fundo fructuario debite an possint per fructuarium vendicari.
2 Adiectio inutilis non vitiat dispositionem.
3 Vsusfructus dicitur cum omnibus vsui necessarijs concedi.
4 In seruitutibus patientia est loco traditionis prohibitio loco ablationis.
1 **Si fundo.** † Fructuarius seruitutes fundo fructuario debitas vendicare non pot. h. d. Op. vt gl. et soluevt in ea. In text. ibi non posse directo per consequentiam sic. et hoc sequitur. nec ob. si ser. ve. l. ij. §. pen. vt ibi not. Ibi vendicatur vt non ob. de leg. j. l. seruum filij. §. fi. vt ibi not.
2 **Vsusfructus legatus.** † Inutilis adiectio vitiatur et si vitiat. h. d. gl. allegat pro contra. j. de vsu et ha. l. per seruum. §. j. sed magis est contra dic vt ibi. In text. ibi pot dum tamen forma non mutetur, vt. s. de vsuf. l. vsufructuarius nouum, et ibi not. Ibi videatur, et est ratio per ea que no. in. l. j. j. de condi. insti. et l. pe. §. fi. de leg. iij.
3 **Sed si vsufruc.** † Cui conceditur vsusf. et illa sine quo eo vti non pot. h. d. Op. gl. quod non possit esse seruitus seruitutis, et per consequens non possit peti iter concedi. vt. j. de vsuf. leg. l. j. Sol. vt gl. Item op. gl. quod non petat vsumfr. ratione itineris cum possideat vsumf. Gl. soluit duobus modis vno modo quod non possideat vsumf. et ideo petit et eo obtento aget vti possidetis. Ja. de ra. sequitur secundam so. gl. quod etiam possidens possit petere vsumf. si impediatur vti frui, vt. j. e. l. vti frui. §. fi. et in. j. glo. huius. l. et sic habet
4 locum illud quod dicitur rem habeo et repeto. † Et ratio est: quia sicut in seruitutibus patientia est loco traditionis, vt. j. de ser. l. quoties. sic prohibitio est loco ablationis. vnde dicet peto vsumf. ex eo quod me prohibes vti frui ne me impedias, et pro hoc. j. de ver. obli. l. vl. §. fi. Jac.
1 ☞ Heres non potest deteriorare conditionem fundi fructuarij.
2 Proprietarius an possit imponere seruitutem fundo vsufructua.
1 **Si ab herede.** ¶ † Non debet heres facere deteriorem conditionem fundi vsufructuarij. h. d. ¶ † Oppo. glo. quod proprieta-
2 rius non possit imponere seruitutem. Sol. vt in ea. vel

posses dicere secundum Ja.de ra.ꝙ in.l.si fundū a testatore.de
condi.⁊ demon.impleta cōditione dñium transibat in legata-
rium:q: ibi erat legata proprietas, hic non:q: legatus erat sol⁹
vsusfructus.

1 ☞ Vsusfructus finitur ex persona fideicommissarij.

1 **Qui vsumfructum.** † In fin. not.
dñiū fuitutis,
vt ⁊.C.de aquedu.l.vsum aque.li.xj. Et hic cōstituit
vsusfructus iure pretorio ⁊ finit ex persona secundi:
lz de iure ciuili ex persona primi deberet finiri. Jac.but.

1 ☞ Limitata contemplatio facit ꝙ vsusfructus interim sit pe
nes proprietarium qui deberet esse penes heredem.

1 **Fundus.** † Limitata contemplatio facit qđ
vsusfructus interim sit penes pro-
prietariū q deberet penes heredē esse.h.d. ¶ Ibi di-
xeriz.⁊ bñ. ¶ Ibi lz placeat.s.quibusdā ⁊ male. Ibi
apud heredē qđ est verū cū nō legasset vsumf. alij sub cōditiōe.
nam ideo videt solū facta detractio vsusfructus ꝓpter legatuz
vsusfructus alij factū. Ibi q: paterfa.rō prime solutionis. Itē
non obst.j.de vsufr.leg.l.vxori vsusfr.ville.vt ibi not. In gl.si in
mente. Ibi non peruentū.q: extante conditione erit semproniȷ̄
ea deficiente titij.⁊ sic nunꝗ̄ heredis.

1 ☞ Actio cōfessoria ⁊ negatoria diuersimode in materia vsus
fructus petitionis competunt.
2 Dictio de,in quo differat a dictione propter.
3 Possidens vincit eo iure quo vincunt possessores si actor non
probat.
4 Res sua nemini seruit iure seruitutis.
5 In confessoria ⁊ negatoria queveniant in causa vsufruct⁹ pe-
titionis.

1 **Vti frui.** † Confessoria datur asserenti sibi
vsumfru.deberi negatoria negā-
ti.⁊ in his actionib⁹ venit interesse de ꝑterito ⁊ pa
tiētia de pñti ⁊ cautio de futuro. Et diuide in duas
partes:q: in prima dicit cui denē iste actiōes vsqꝫ
ibi in his aūt actionib⁹. ¶ Ibi dicit qđ veniat in eis vsqꝫ in fi:
2 l. ¶ † Ibi magis de suo iure;lz ꝓpter alienū. Et sic est differētia
inter de,⁊ ꝓpter.vt ⁊ alias inter ex,⁊ ꝓpter.j.de incend.rui.nau-
fra.l.j.§.ex incendio.⁊ no.bene hūc tex.q: cōtinue allegat ꝙ qs
agere dz de suo ⁊ nō de alieno iure. Itē quilz dz esse contentus
suo iure.C.si.re.l.si constiterit.⁊.C.de iud.l.nemo exterus.⁊ ꝯtē-
tus esse reb⁹ suis ⁊ nō īuidere alienis.C.de thesau.l.j.in fi.li.x:
⁊ omnes debēt esse contēti iurib⁹ suis.in clem.de exces.prelat.c.
vno.§.vlt. Et cōcor.ad hanc.l.s.de inof.te.l.j.j.de interro.actio.
l.si sine.rerū amo.l.marcellus.de regu.iur.l.nemo alieno. Et sic
not.ꝙ nullus pōt agere de iure tertij:nec ēt excipere.pro hoc.j.
si seruit.ven.l.loci corpus.§.cōpetit.⁊ ibi de hoc dicam.⁊ plene
no.per Cōpost.extra de rescrip.c.mandatū.ver.sed pone ꝙ.M.
⁊ eo:ti.c.pastoralis.vers.ad qđ admittat tertius superueniens.
¶ Ibi suus fundus proprius vel cōis.j.de serui.vrb.pred.l.in
re cōi. ¶ Nec ob.si serui.vend.l.pe.§.fi.de vsuf.leg.l.j.de seruitu.
rusti.predi.l.cū essent.§.pen.⁊.s.de pact.l.si vnus.§.antep.vt in
eis no. ¶ Ibi dñs ꝓprietatis nō sit.i.se dñz ꝓprietatis nō dicat.
3 Ibi ꝗuis fructuarius ꝗ est in quasi possessione fruēdi. ¶ † Ibi
quo possessores.iste etiā text.sepe allegat ꝙ possidens vincit eo
iure quo vincūt possessores si actor nō ꝓbat.cōcor.sunt in glos.
¶ Ibi aduersus vicini fundi dñz. Et sic personalis seruitus.i.
vsusfructus petit ab eo qui nō est dñs fundi in quo ipsa perso-
nalis seruitus.i.vsusfructus debetur.vt sic faciat ad.§. Oldra.
4 ¶ Itē nō gl.que exponit negat.i.negādo dicit. ¶ † Et not.etiā
ꝙ res sua nemini seruit de iure seruitutis.de quo vide.j.de ser-
ui.vr.pre.l.in rē cōem.⁊ vide qđ not.j.si ser.vēd.l.sicuti.§.lz si q-
ratur.de ꝓbat.l.circa.⁊ qđ dixi de ope.no.nun.l.si prius. ¶ In
ver.vtrum aūt.ibi in rez actio.i.confessoria.ibi aduersus ꝗuis
possessorē. Et intellige possessorē quicūqꝫ qui inquietat vel im-
pedit vti. Nā sicut patientia in seruitutibus habet loco tradi-
tionis.vt.j.de serui.l.quoties.sic inquietatio habet pro posses-
sore ⁊ oblatione.vt dixi.s.eo.l.j.§.fi.

a ¶ Instit. Ad de xposo. por. Ange. Jo. fa. ⁊ Jaso. ibidē.

In his autem. Secunda pars in qua dicit qđ ve
niat in cōfessoria ⁊ negatoria.

Fructuario. Alias est.l.⁊ tractat de materia pro
ximi.§.que veniant in confessoria.et
bene facit iste.§.⁊.j.eo.l.fi.ad materiam.l.is qui se obtulit.s.de
rei vendica. ¶ Ibi non sufficit eū qui se liti obtulit. ¶ In glos.
quis reuocabit. Ibi de dolo.l.pen.imo videt ꝙ non teneat re-
nouare,sed ad interesse.vt.d.l.pen. Sed hic interesse erat in ipso
vsufruct.qui erat amissus. Ibi autem sola iudicij instantia. Ol
dradus.

5 **Sicut fructuario.** † In confessoria ⁊ nega-
toria veniunt fruct⁹ si nō
possideat agens.nā etiā possessori dant.h.d. Et ꝙ dicit in fi.con
sequatur fructuarius.dic qui existēs in possessione vsusfr.con-
fessoriam intētabat ne inquietaretur.⁊ qđ subijcit in fi.ne inge-
tetur.dic.s.dñs qui existens in quasi possessione libertatis nega
toriam intentabat ne inquietaretur. Old. ¶ Item not.gl.que
dicit ꝙ fructuarius nō facit fructus suos nisi prestita satisda-
tione.de quo dic vt dixi.s.titu.proxi.l.hoc senatus.§.si pecunie.
Ja.de ra.dic ꝙ cōtra dñium non pōt intentare confessoriaz nisi
prestita cautione cōtra extraneū sic q: ei⁹ nihil interest cautio-
nem prestari.j.si ser.ven.l.loci corpus.§.in confessoria. Jacob.

¶ De operis seruorum. Rubrica.

Super rubrica. Vide Azo.in summa
pandectarum.hoc eo.
titu.⁊ de ope.liber.vide magnam glos.j.de condi.in-
debi.l.si non sortem.§.libertus.⁊ vide ad hunc tit.s.
de vsufru.l.si adhuc.§.si operas.⁊ in summa.C.de vsuf.§.sequi
tur videre.⁊ qđ not.s.de vsufr.l.si quis binas.

1 ☞ Ius operarum an sit ius personale.

1 **Opere.** † Caue a gl.que dicit quod in seruo nō
est ius personale ius operaruz.hoc em
est falsum.vt.j.ad.l.falcidiam.l.j.§.si vsusfruct.⁊ ibi
dixi.

1 ☞ Mediastini qui dicantur ⁊ in quo differant a seruis.

1 **Cum de serui.** † Ibi mediastini.i.ꝙ
facit vilia officia.s.
nau.ca.sta.l.j.§.caupones.⁊ de iniur.l.itē apud.§.
pen.⁊ ex.§.sc.not.ꝙ ex parte rei nō habetur rō af-
fectionis:ex parte actoris qñqꝫ sic:vt in gl.⁊ decla
ra hanc.l.per.l.eius artificij.⁊.l.hc opere.⁊ de ope.libert.

¶ De vsu ⁊ habitatione. Rubrica.

1 ☞ Testator legans vxori supellectilia domus non videt do-
mum legasse.
2 Clericus an vxorem accipiendo amittat pensionez sibi ab eccle
sia debitam:
Vsus ⁊ habitatio an ⁊ in quo differant.
3 Legare fructum in singulari vel fructus in plurali an differāt.

Super rubrica. Vid Azo.i sum
ma de vsufruc.§.
nūc in habitatiōe.⁊ plen⁹ in summa inst.de vsu
1 ⁊ habitatiōe. † Si testator legauit vxori supelle-
ctilē dom⁹ sue vel camerā suā:nō ꝓpter ea videt
legasse habitationē dom⁹ vel camere.j.de supel-
lec.leg.l.pe. ¶ Diffinitionē vsus ⁊ continuationem rubrice vi-
a de dicto titu.de vsu ⁊ habitatione.insti.a in summa in principi.
Et vide etiam quod not.s.qui.mo.vsusfru.amit.l.is qui vsum-
fructum. Si legatur vsus vel habitatio mulieri cū quibus pos-
sit habitare.j.e.l.iij.§.mulieri.⁊ quid ecōntra si marito.⁊ an sti-
pulatus alimenta pro se intelligat etiā pro vxore.⁊ an vasall⁹
teneatur iurare fidelitatem vxori.⁊ si relinquat mulieri vidua
an possit in ea habitare cum secundo viro.⁊ an mulier secundo
nubendo perdat legatum sibi relictum ea honeste custodiente
lectum ⁊ honorem mariti.⁊ si perdiderit an recuperet mortuo
2 marito secundo. † an clericus pensionem sibi debitam ab eccle
sia si vxorem accipiat amittat. Quid differāt vsus ⁊ habitatio,
j.eodem.l.si habitatio.⁊ ꝙ habitatio simpliciter relicta intelli-
gitur ad vitam legatarij,eadem.l.versic.vtrum abusus in ma-
la parte.j.eodem.l.plenum.§.preter.⁊ quod cui legata est habi
tatio potest secum ducere familiares ⁊ socios sicut consueuit.
⁊ an marchio habens ius albergarie in castro possit petere esti
mationem si stetit pluribus annis ꝙ nō hospitauit in castro fz
conditionem legatarij intelligitur sibi legatū.eadē.l.§.equitij.
⁊ priuilegium concessum fm conditionem priuilegiati si lega-
tus est vsusfr.patri vel filio vel seruo,quomō vti debēt pater et
dñs,ea.l.§.si vsus.an maritus possit cogere vxorez operari,ea-
dem.l.§.operas. ¶ Si seruus locauit operas suas,an merces
debeatur

debeatur vsuario.j.e.l.per seruū.vsus est in fructu:sed nō econ-
3 tra.†& que sit differētia legare fructū fundi in singulari:vel fru-
ctus in plurali.& φ inutilis adiectio vel ademptio vitiat & non
vitiat.& an vitiet ingressus religionis per pactū retētionis bo-
norum & in aliquo casu valeat pactū φ monachus habeat ali-
quid ad vsumfructū.e.l.§.j.vsuari⁹.q̄nq3 hȝ totū sicut fructua-
rius.j.e.l.fundi.Quod dn̄s possit apponere custodes in re fru-
ctuaria.j.eo.l.si ita legatus.§.dn̄s.& an dn̄s inuito vasallo pos-
sit apponere custodes in castro feudali.& an dn̄s decime ad cu-
stodiendū decimā vsus pars nō pōt legari:q2 est seruitus indi-
uisibilis.j.e.l.vsus pars.sed respectu rei bn̄ pōt esse diuisio. et si
quis reliquerit vsum prati habētibus dispares equos quomō
fiet diuisio inter eos.Casus in quo vsuarius totū percipit.j.ea.
l.diuus.si legatur vsus vel habitatio domus que est ita ampla
φ nō habitatur per vsuariū an in ea possit dn̄s habitare.ead.l.
§.j.¶ Officio iudicis cogitur vsuarius ne aliter vtatur φ de-
beat.& dn̄s φ nō exigat a subditis vltra φ dȝ.Quis dicit dete-
riorare rem meā ēt facit meliorē ꝯ voluntatē meam.j.e.l.si.& an
dominus castri feudalis possit reficere inuito vasallo.

Nunc videndum. Ibi eisdem modis id est vinculis seu obligationibus.& gloss.que est hic que incipit idest non solum tracta fuit de summa Azoñ.institu.eod. in princip.

Cui vsus. In glo.& solus pōt.Ista glo.pcedit prout nō est in text.tm̄.sed si habeas in tex.tm̄ sicut ego habeo gl.est superuacua.¶ In tex. ibi percipere gratis vt bona sit reprehensio proculi.in.l.ceterū. in princip.

1 ☞ Pactum de nutriendo maritū an comprehendat vxorem.
2 Vasallus an teneatur iurare fidelitatem vxori domini.
3 Vsus vidue legatus an includat virum postea ductum.
4 Nubere melius est φ vri.
5 Uidua que dicatur.
6 Perditum a muliere propter secūdū virū,an secundo viro mor-
tuo recuperetur.
7 Pensio clerico ab ecclesia data an propter coniugiū possit de-
negari.

Ceterum sine eo. Id est sine legata-rio seu vsuario.Ol. ¶ Ibi inuidēdū.non tm̄ plus occupabit cū hospite vel inquilino φ solus.j.e.l.diuus.§.j.Item nō obs.j. communi diuid.l.item φuis.§.j.vt ibi no.

1 **Mulieri.** Non ob.s.ver.qui.mo.vsufr.amit.l.si cui balnei.vt ibi dixi i fi.gl.†No.ex ver.per cō-
trarium φ si maritus paciscat̄ cū aliquo φ prestare debeat sibi
alimenta φ teneat̄ prestare etiā vxori.& ita not. Archi.xl.dis.si-
cut viri.Contrariū puto φ in dubio videat̄ per se tm̄ stipulatus.
ar.ei⁹ qd̄ no.s.de vsuf.l.si sub cōditione.in fi.& .l.qui vsufr.§.sti-
2 pulatus.†Uasallus iurare tenet̄ fidelitatē vxori dn̄i.no.in sum
ma feu.qualiter vasallus iurare debeat.§.ij.& pro hoc.j.de libe.
cau.l.vlt.ver.lȝ.¶ Itē no.ex ver.qd ergo si vidue.φ si vidue le-
3 gatus est vsus†φ si accipiat vir pōt habitare cū eo & cū alijs q
continent̄ in.ll.seq.idē est in precario.j.de preca.l.cū precario se-
cūdo.& qui promisit curare ne vis fiat mihi in habitatiōe intel-
ligitur ēt de vxore mea.j.de ver.obl.l.si stipulatus.Et facit iste
ver.φ si maritus reliquit vxorē dn̄am massariā & vsufructuariā
donec honeste custodiret lectū & honorē suū in domo sua:& ista
accepit scd̄m virū φ duret legatū & habitare possit in domo cū
4 ipso scd̄o viro.†& q2 melius est nubere φ vri.in aut.de resti.& ea
que parit.§.si.& .j.qn̄ dies leg.ce.l.pen.& si.honeste em̄ dicit̄ viue-
re cū scd̄o viro.in aut.de nō eligendo scd̄o nubentes.& q2 volun
tas testatoris large est interpretāda.j.de reg.iur.l.in testamen-
tis.In ꝯriū videt̄.C.de indicta viduitate.aut.cui relictuȝ.& qd̄
not.& dixi.e.ti.l.si.& de condi.& demonst.l.quoties.& pro hoc in
aut.de nup.§.hinc nobis.& de nō eligendo scd̄o nubētes.§.pro
hibet.& hoc tȝ do.Do.doc.antiquus:q2 hec vr̄ fuisse mēs testa-
5 toris:q̄ magis φ ꝟba spectat̄.C.de fideiusso.l.voluntas.& .j.ad
treb.l.vbi.§.rogo.Et q̄t dicat̄ vidua^a vide.j.de ver.si.l.malum.
6 §.viduā.Sed dato φ vera sit pdicta opi.φ mulier†nubendo p
dat relictū:nunqd mortuo scd̄o viro illud recuperabit & reha-
bebit.vr̄ φ sic:q2 cessante causa cessat effect⁹.alij ꝯ.ar.C.de re mil.
l.semel.& facit.C.de cōfir.tuto.l.si vt pponas.ad hoc ēt facit qd̄
dicit φ si mater perdat tutelā filiorū per transitū ad scd̄a vota
φ mortuo marito eā nō recuperat.vt not.C.qn̄ mulier tutele of.
fungi pōt.aut.matri & auie.Sed de predicta.q.an recuperet le-
gatū pditū vide qd̄ dixi.d.l.vl.C.de ind.vidui. Adducit ēt Ja.
7 de ra.aliā.q.ecce φ eccl'ia†cōcessit clerico annuā pēsionē.iste ac
cipit vxorē:nunqd priuabit̄ ipsa pēsione? Ipse dicit φ si sibi p-
missa esset vt faceret officiū clericale:tūc priuat̄.Si aūt vt face-
ret aliud offm̄ qd̄ facere pōt ēt vxorat⁹:tūc nō pdat.Jac.de are.

Non aliter. Nō ob.de petitione heredi.l.& ancillarum.vt ibi collig.t.& vi-
b de qd̄ ibi dixi.¶ In glo.ibi ganeas^b.Sed an inuito locatore videt̄ φ sic.C.loca.l.edē.& .l.nemo.

1 ☞ Habitatio amittitur non vtendo.
Usufructus & vsus differunt.

1 **Si habitatio.** †Ibi nō vtēdo amittit̄.& i h̄ & in seq.differt vsus ab vsuf.In ver.vt nō autē.no.hunc ver.quē alibi ne-
scio.i gl.differūt em̄.ibi.sȝ vsus nō.subaudi nisi.& ha
bebis verū itellectū.vt no.C.e.l.cū antiqtas.In gl.l.iure habi-
tatiōis.ibi.§.si.Iste cōco2.q2 ibi debet tm̄ vsusf. vt ibi no.in fi.
Sol.ibi cō[st]at testatorē h̄ voluisse expsse vel tacite:vel ex natu-
ra rei:vel ex cōiunctiōe psonar.vt no.d.l.fi.& .s.de vsufru.l.pcu
lus.hic nō apparet ꝯriū ex natura rei. Ja.de bel. vel hic relīqt
expresse vsumfructum vel vsum ibi ipsam reȝ ad vsum. Ray.&
an habitatio cōmodari possit vide.j.commo.l.j.

Si vsusfructus fundi. Ibi illo.i.in eo fundo est aduer-
bium loci & profertur vltima syllaba producta.

1 ☞ Dn̄s habēs ius hospitandi in aliquo loco pōt conducere
familiam sibi congruentem.
2 Dignitas persone potest illi prodesse.
3 Estimatio succedit loco rei debite si nō possit prestari.
4 Legatum interpretandum est fm̄ legatarij conditionem.
5 Usus patri relictus extendit̄ ad vxorem & filium:filio autem re
lictus non extendit̄ ad patrem.
6 Uxor est in vsu viri quapropter potest cogi operari.

Plenum. §.prer habitationē. Ibi abusum in mala pte sonat sic.j.de peculio.
l.nec seru⁹.Q̄nq3 in bona.vt.C.de iur.dot.l.vbi ad-
huc.In ꝟ.iubēt⁹.ibi & cum hospitib⁹. illa em̄ vsus
nr̄i cā parata vident̄ q̄ amicor & cōiunctiū vniuersor q circa
nos parata sunt.vt.j.de penu leg.l.j.§.sed qd̄ diximus.Item al
1 legat iste ver.φ si aliquis dn̄s†habebat ius hospitandi in ali
quo monasterio vel villa vel castro φ possit secum ducere serui-
tutes & socios fm̄ φ ꝯsueuit fm̄ dignitatē suā.ad hoc.s.de iud.
l.sed & si susceperit.§.sed & si pponas.& .j.e.l.§.equitū.xl.dist.c.
studeant.ex de maio.& obe.c.statuimus.i[n] fi.& ibi in gl.C.de of.
magri officior.l.iij.& ibi in gl.& plenius extra de rescrip.c.cum
adeo.sup verbo significāte.Sȝ qd de q̄one que dicit̄ fuisse de fa
cto marchio mōtisferrati ex antiquaꝫ pscripta cōsuetudine hȝ
ius hospitādi semel in anno in multis castris marchionat⁹ ex- a
pensis inhabitantiū.marchio stetit.v.annis φ non iuit ad hos
pitandū ad vnū ex istis castris & petit ab vniuersitate ipsius ca
2 stri estimationē ipsarū quinq3 albergariarū.q̄rit̄ an possit.†Et
videt̄ φ sic:q2 largius cū eo agendū est.ppter eius dignitatē.vt
hic dicit̄.nā dignitas auget vtilitatē.s.de iudi.l.si longi⁹.§.si.&
C.de digni.l.iij.li.xij.& pro hoc ēt.j.§.pxi.in fi.ibi neq3 em̄ habi-
tam districte.&c.& q2 iste liberatiōes sunt fauorabiles.C.cōia de
suc.aut.oēs peregrini.& .C.de cursu publico.l.in oibus.li.xij. et
vr̄ expssum.s.de vsufr.l.quesitū.Sȝ illa magis facit ꝯ ꝯrio sen
su:q2 ibi steterat per pprietariū φ vsufructuari⁹ non percipe-
3 ret vsumfr.vel operas hic vero stetit p marchionē.†Itē p mar
chione bn̄ facit:q2 qn̄ res debita nō pōt prestari pstat̄ estimatio.
j.si cert.pe.l.vinū.& bn̄.j.de leg.iij.l.fideicōmissa.§.si qs seruo.in
fi.Et si libert⁹ nō pstitit operas patrono tenet̄ ad estimationeȝ.
C.de ope.liber.l.j.& .ij.& .l.nec patronis.In ꝯriū vr̄ q2 aliud pro b
alio solui non dȝ.j.si cert.peta.l.ij.& q2 si marchio fuit negligēs
sibi imputet.j.que in frau.cred.l.si pupill⁹.& damnū qd̄ sua cul-
pa sentit sibi imputet.j.de regu.iur.l.damnū.Et q2 iste alberga-
rie sunt odiose.C.de epis.& cleri.l.j.& de salario hospitib⁹ nō p-
stando.l.j.lib.xij.& .s.de offi.procon.& lega.l.obseruare.in princ.
Item iste Albergarie prestantur propter trāsitū quē facit mar-
chio per marchionatum visitando subditos suos.sicut etiā di-
citur de aduentu felicis est bolle imperatoris.C.de sac.san.ec.l.
iubemus nullā.cessante ergo trāsitu cessare dȝ pstatio alberga-
r e.& pro hoc bene.C.de erogatione mili. anno.l. fortissimi.et.l.
nulli.lib.xij.que videntur decidere questionem pro ista parte.et
ita dicit̄ fuisse terminatū.& ad hoc vide qd̄ no.in glo.& per Ar-
chidi.x.q.j.c.relata.& dixi.C.de sacrosanc.eccle.l.neminē angar.
Itē per seq.ver.pomis autem.dicit Uber.de bobio terminatā
fuisse questionem abbas cuiusdam monasterij habebat vsuȝ in

¶ Uidua.a ad de φ ēt dr̄ vi-dua q̄ nūq̄ vi-rū habuit.bar to.i.l.j.ad fi.C. qn̄ ipera. inter pu.& vid.Iteȝ etiā dicit̄ fctā donatio.l.mu lieri.ff.de don. inter vir.et vx. Itē ea cui⁹ vir mortuus est. xxxiiij.di.c.vi-dua.

¶ Ganeas ad de hic ganeas hoc est mere-trices.

quodã nemore ⁊ habebat sub se multas capellas. habitatores capellarũ volebant accipere ligna pro eorũ vsu ex dicto nemore dñs ꝓhibebat, determinatũ fuit ꝙ accipere possent.

4 **Equitij** †Sepe allegat̃ ꝙ ſm ꝯditionẽ legatarij intelligitur sibi legatũ, ex quo plene dixi super hac eadem.l.§.j.sic etiam priuilegium principis intelligit̃ esse cõcessum ſm conditionẽ ei⁹ cui cõcedit̃.j.de vul.⁊ pup.subst.l. ex facto.⁊ ideo aduocati ⁊ ꝓcuratores qui consueuerunt patrocinari cũ salario si assumant causas vident eas assumere in spe salarij non gratis. In gl.ex sententia defuncti.in fi.Solu.ibi prima voluntas fuit vltime derogatoria:hic vero nulla volũtas derogat scientie testatoris:q2 semp presumitur voluisse ꝙ sciuit ſm conditionem legatarij.Iac.de bel.

5 **Si vsus ministerij** †Si vsus relictus est pater põt vti cuz liberis ⁊ vxo.si vero filio extendit se ad filiũ cui relictus est ⁊ nõ ad patrẽ nõ ad filios qui sunt in eius ptãte.h.d.ſm Iaco.de ra. qui dicit hanc esse verã lectu.Et primã lectu.glo.reprobat ⁊ dicit gl. male arguere.nã glo.allegat instit.de stip.seruo.§.sed cũ factũ. vbi obligatio facti querit̃ seruo ⁊ filio ⁊ non patri.sed vsufr.est facti.vt.s.qñ dies vsuf.leg.ce.l.j.dicit ipse ꝙ hoc est falsum, nam qui stipulat̃ vsum nõ stipulat̃ factũ ius ⁊ seruitutẽ vsus.lz ipm vti consistat in facto.vñ ipsum ius vtendi trãsit ad patrẽ. vt.C.eo.l.vlt.⁊ aliud est in legato vsus serui.aliud in legato vsus domus:q2 in legato vsus domus põt recipere alios a se:dũmodo non habitaret seorsum ab eo.vt.s.e.l.sz neqꝫ in legato vsus serui nõ põt pater alios recipere nisi illũ cui legatus est.Ia.de ra.

6 **Operas.** Ibi iure cogere.Allegat̃ iste text.ꝙ vir †possit cogere vxorẽ sibi operari:q2 in vsu viri est vxor.vt.j.de ope.libe.l.sicut.⁊ ibi de hoc no.⁊ dixi.⁊ so.mat.l. si cum dotem.§.si maritus.Ia.de ra.hic sentit ꝯtrium:quia libera mulier est:nec operari cogi potest.Item non obs.j.e.si domus.§.j.vt ibi not.

1 ☞ Seruo suas operas locante,an merces queratur vsuario.
2 Usus inest in fructu,non fructus in vsu.
3 Argumentum a consequenti destructo tenet.
4 Usus est de substantia ⁊ esse vsusfructus.
5 Accidens potest adesse ⁊ abesse preter subiecti corruptionem.
6 Pactũ cum ingrediente monasteriũ factuz de retinendo ꝓprietatem bonorum suorum,an sit validum.
7 Monachus an possit retinere vsumfructum bonorum suoruz.

Per seruum. Op.duob⁹ modis vt in gl.⁊ solue vt in ea.Querit Ia.

1 de ra.si seruus †locauit operas suas,an merces q̃ratur vsuario.⁊ tenẽt ꝙ sic in effectu:q2 nihil põt imputari vsuario:q2 idẽ est iudicium de fructibus ⁊ de operis. ⁊ vbi fructuarius non percipit fructus sed extraneus:actio queritur proprietario:sed in effectu fructuarij sunt.s.de vsufru.l.si fur. ergo idem in operis.j.de acquiren.re.do.l.quesitum.⁊.l.si bona fide Iacob.

2 **Si vsusfructus.** †In fructu vsus inest:sed nõ ecõuerso.h.d.Nec obs.j.tit.j.l.huic.vt ibi no.Et no.bñ principiũ hui⁹.§.ꝙ nõ iterest legetur vsusfructus vl' fructus in singulari.Sed quid si in plurali:q2 testator dicat lego fructus fundi mei:nũquid videat̃ legat⁹ vsusfructus fundi vel solũ fructus illi⁹ anni:⁊ videt̃ ꝙ in vita legatarij.vt.s.e.l.si habitatio.ver.vtrũ aũt.Sz dic vt no.⁊ dixi.s.de vsufr.l.si qs ita legauerit.⁊.l.defuncta.§.sempronio.Quere rationem diuersitatis inter ver.deniqꝫ.⁊ vers.sed si vsufructu.dic ꝙ in ver.deniqꝫ.resultabat ꝯtrietas ex verbis testatoris.legabat eñ vsumfructuz deducto vsu qd est impossibile:q2 sicut dixi in vsufructu inest vsus.Uñ ꝓpter repugnantiã vitiat̃ legatum. sicut si diceret lego hominẽ qui nõ sit animal.nã sicut aĩal erit de esse hoĩs:ita vsus de esse vsufr.vsus tñ diuersa seruitus esse ꝑt ab vsufr.vt.j.§.fi.Sz in ver.sed si vsufructu nulla resultat ꝯtrietas:q2 primo legauit vsumfr.deinde ex interuallo demit vsum talis ademptio nõ valet.⁊ ideo legatũ vsufr.remanet validuz.

3 ⁊ sic inutilis adẽptio vitiat̃ ⁊ nõ vitiat.†Sed certe ⁊ in isto secũdo casu videt̃ repugnãtia.nã arg.a consequenti destructo tenet destructo ergo vel adempto vsu ꝙ est ꝯñs ad vsumfr. videt̃ destructus vsufr.vñ eadẽ videt̃ repugnãtia sicut ⁊ in ver. deniqꝫ.⁊ ideo videtur vitiari legatũ vsufru.per adẽptionez vsus.vt.j.de re.iu.l.vbi repugnantia.⁊ de cõdi.insti.l.cum titius.Sz dic ꝙ legatũ vsuf.fuit sine aliqua ꝯtrarietate:⁊ ideo valuit ⁊ sumpsit vires.sed in versi.deniqꝫ in ipso legato fuit repugnantia:et ideo nunq̃ valuit in secundo nõ fuit repugnantia in legato, sz in ademptione:⁊ ideo legatum valet ⁊ ademptio vitiat̃.¶Sz contra predicta multum videtur.s.si vsufru.petat̃.l.j.§.j. nam vsusfru.non põt esse sine aditu.⁊ tñ si testator legat vsumfru.sine aditu valet legatum.vt ibi dicit̃.Sed dic ꝙ hic loquitur qñ contrarietas resultat in substantialibus ⁊ essentialib⁹ legati.

4 †vsus eñ est de substãtia ⁊ esse vsuf.qd patet ex diffinitiõe vsusfru.est ius vtendi ⁊c.vt.s.de vsufr.l.j.Uñ cum testator dicit lego vsumfr.sine vsu repugnantia est in essentialibus ⁊ in substãtialibus:⁊ ideo vitiat.ar.s.qui.mo.vsuf.amit.l.iij.§.idem papinianus.Sed in.l.ꝯtria non erat ꝯtrietas in essentialibus,sz in adminicularibus.s.in aditu qui nõ est de substantia vsusfruct⁹ sed de adminiculis eius.⁊ hoc signanter dicit̃ ibi ĩ lr̃a ibi adminiculis eget ⁊c.Uñ legatũ nõ esset sine substãtialib⁹:sed sine accidentalibus sic.Et hoc est qd dicit Porphirius ꝙ põt imaginari ⁊ intelligi coruus albus.

5 †q2 accidens est qd adest ⁊ abest ꝑter subiecti corruptionez.⁊ pro hoc optime facit vtrũ sit ꝯ substantialia vel accidentalia.extra de condi.appo.in despõsatiõe vel alijs ꝯctibus.c.vlt.cũ ibi no.per omnes.⁊ in summa eo.tit.⁊ xxxij.q.ij.solet.¶Et ex predictis colligit glo. determinationez questionis si monachus vel cõuersus tempore ingressus faciat

6 pactum †de retentione bonorũ vitietur ingressus ⁊ retentio:q2 sunt ꝯtria:q2 habere propriũ est contra substantiã monachat⁹:extra de statu monacho.c.ij.ibi de hoc.⁊ dicto.§.vlti.de condi.appo.⁊ dixi.C.de sacrosanc.eccle.aut̃.ingressi.versic. item querit glos.nunquid ingrediens ex pacto possit.⁊ ibi plenissime dixi omnes opiniones:⁊ ideo hic non repeto.⁊ satis not.per Archidi.dicto.c.solet.xxxij.q.ij.Et in Specu.de statu monacho.§.j.versi.xix.Et in questionibus Bart.bri.quinta questione que incipit,quidam sub ea conditione.Alij tamen voluerunt dicere quod dedicatio persone sit substantiale ⁊ dedicatio bonoruz est quid adminiculare:⁊ ideo vitietur ⁊ non vitiet siue incontinenti apponatur siue ex interuallo.⁊ ad ꝑdicta facit.j.de pecu.legat.l.peculium.§.j.⁊ de legat.primo.seruo alieno.§.penulti.

7 ¶†Quedaz glo.videtur sentire quod monachus possit retinere vsumfructum bonorum suorum nõ proprietatem. extra qui clerici vel vouentes.c.vlti.in glo.que incipit,ergo non erat monacha.⁊ vide.xxvij.qõ.j.de viduis.⁊ vide in questione Ioannis andre.extra de regu.iur.c.nõ est obligatorium.lib.vj.¶An de consensu abbatis monachus possit habere vsumfructum pro vestibus ⁊ calciamentis.⁊ quod no.per Hostien.in summa de constitu.§.quando constitutio incipit arctare.versi. cum queritur vtrum protestatio.⁊.j.de vsuris.l.placuit.⁊ vide etiaz.xviij.questio.Bart.brix.¶Item facit iste.§.an destructo principali destruatur accessoriũ.de quo dic vt dixi.s.quib.mo.vsuf.amit.l.fundi.Quid si aliquis donauit rez cũ pacto ꝙ iterũ posset ipsam rẽ alienare:an valeat tale pactũ vel reseruatio.dic vt not.ꝑ Karolum in lombarda de vltimis volũtatibus.l.si quis Lombardus.⁊ de dona.l.ij.

Poterit autem. ¶Ibi esse vsus.i.cõmoditas vtendi.¶Ibi sine vsu.id est sine seruitute vsus.sed sine vsus commoditate esse non potest. vt s.§.primo.

1 ☞ Usu fundi legato qualiter intelligantur fructus legati.

1 **Fundi.** †Hic habet vsuarius totum sicut vsufructuarius propter paucitatem fructuum.j.e.diuus.⁊ vide ead.l.§.j.⁊ quod ibi not. sed licet habeat totum sicut fructuarius non tamen habet tantum ius.

1 ☞ Custodia fundi in arbitrium domini relictum censetur.
2 Dñs feudi potest inuito vasallo ponere custodiã in castro feudali.
3 Ecclesia potest ponere custodes ne fructus illi debiti rapiantur vel ne in illis fraudetur.

1 **Si ita legatus.** †§.dñs ꝓprietatis. No.ꝙ dñs põt custodire fundum suũ per saltuarios ⁊ insularios. Et ita fit quotidie:q2 dñi eligunt custodes qui vocantur camparij ad custodiendũ agros,aquas,⁊ fructus agrorum.ad hoc.j.de acqui.pos.l.quarum causa. ⁊ de saltuario habetur.ff.de leg.iij.l.cum quereret.§.fi.⁊ de fun. instru.l.quesitum.§.saltuarium.Et faciunt predicta ad plures vtiles

2 questiones.¶Prima est ꝙ dñs †feudi inuito vasallo possit ponere custodes ad custodiã castri feudalis.¶Itẽ si monasteriũ habebat capellam in qua fiebant multe oblationes ⁊ habẽt suspectum capellanũ ꝙ non furetur oblationes ꝙ possint ibi po-

3 nere custodẽ q custodiat ipsas oblationes.¶†Item ꝙ ecclesia possit ponere custodes ad custodiendũ fructus ex quibus debet percipere decimam ne dñs fraudet ecclesiaz in decima.¶Et eodem modo si rustici habebant vsum vel vsumfructũ in nemore aliquorum

aliquorum nobilium. ⁊ dubitāt ꝙ ipsi nobiles non faciant tal-
liari ligna nemoris in damnū eorū ꝙ possint custodes oppone-
re. pro predictis fac t. C. qñ ⁊ quibus quarta pars. l. ij. circa me-
dium, li. x. in aut. de collato. §. hec aūt iubemus. ⁊. §. seq. ⁊. j. ad
exhi. l. thesaurus. ⁊ q: hoc volentibus ponere custodē prodest,
⁊ prohibere volentib⁹ nō nocet. de aqua plu. arc. l. in summa. §.
item varus. ⁊ q: malitijs hominū est obuiandū. s. de rei ven. l.
in fundo. ⁊ q: ꝓpter suspicionē collusionis dñs pōt adesse cau-
se. s. de procur. l. Paulus. vbi de hoc dixi. ⁊ de inof. testa. l. si su-
specta. ⁊ ne detur materia furandi. C. de latina libertate tollē. l.
vnica. §. sed ne furādi. ⁊ pro hoc bene in lombarda de decimis.
l. ij. de d im. infec. l. hoc amplius. §. de his. ⁊. §. alphenus. extra d
his que fiunt a prelato sine consensu capituli. c. vlt. ¶ In ꝯriū
videtur: q: prohibere possum ne quis ingrediat agrū meū me
inuito. de acqui. re. do. l. iij. §. j. de iniurijs. l. iniuriarū. §. si quis.
j. de ser. rusti. predi. l. diuus. ⁊. C. de serui. l. per agrū. sed in. ll. illis
ingredi volens nullū ius habebat in questione ꝓposita. sic Al
ber. pap. terminauit ꝙ custos posset apponi per hunc. §. ⁊ iura
predicta. ⁊ hoc petetur officio iudicis vt agri possessor patiatur
ibi esse ⁊ intrare nunciū ecclesie vel monasterij. ⁊ pro hoc bene
C. de agri. ⁊ censi. l. litibus. ibi per officiū iudicis ⁊c. ⁊. s. de offic.
presidis. l. illicitas.

Seruo. Ibi donari vt habeat in peculio. alias si vt ex-
traneo. aliud est vt. j. de acq. re. do. l. ꝙ fructua-
rius. Oldra.

1 ☞ Pars vsus potest legari non autem pars vsusfructus.
2 Seruitutes excepto vsufructu sunt indiuidue: q: consistunt in
facto: facta autem sunt indiuidua.
3 Usus partis diuise legari pōt: indiuise autem non.
4 Usus est ius percipiendi quod est sibi necessarium.

1 **Usus pars.** † Usus pars legari nō pōt
vsusfruct⁹ sic. h. d. ⁊ ratio
redditur in litera: q: frui pro parte possumus: vti
non. ⁊ vide Rof. de confessoria. versi. itē querit de
eo quod legit. ⁊ ver. se. ⁊ qd not. ⁊ dixi. j. commo. l.
si vt certo. §. si duobus in suppletione glo. Et ad euidentiā dic
2 ꝙ omnes seruitutes † excepto vsuf. sunt indiuidue: q: consistunt
in facto ⁊ facta sunt indiuidua. vt. j. de ver. ob. l. stipulatiões nō
diuidunt. ⁊ ad. l. fal. l. qui quadringenta. sed vsusfruc. hz duo in
se. s. vti ⁊ frui. quo ad fruendū est diuiduus. quo ad vtendum est
indiuiduus: q: vti cōsistit in facto. aut ergo cū fit mentio partis
fit relatio ad fruendū. ⁊ valet siue ad diuisam partē siue ad indi
uisam. aut ad vsum: ⁊ tunc vitiat, vt hic. speciale est semper vbi
equiualet vsus ⁊ vsusfru. vt. j. e. l. diuus. Ja. bu. ꝙ autē vsusfru-
ctus sit seruitus diuisibilis, ⁊ quare, dic vt no. ⁊ dixi. j. ad. l. fal. l.
j. §. si vsusfr. Et. l. ista intelligit duobus mod. Uno ꝙ loquatur
de parte rei ꝙ nō pōt legari vsus vt si testator diceret lego ptem
vsus fundi nō, valeret legatū. qd est verū dicit gl. de pte īdiuisa: sz
3 pro parte diuisa bene tenet. Uñ vsus † partis diuise legari pōt:
indiuise non. fm glo. ⁊ allega. j. de serui. l. vj. que incipit ad cer-
tam. ⁊. l. pro parte. ¶ Ja. de ra. dicit ꝙ pōt legari vsus pro par-
te diuisa ⁊ indiuisa respectu rei. nec obst. ll. allegate per glo. que
loquunt in seruitute reali que respiciūt rē. argu. j. de libe. cau. l.
duobus. sed in seruitute personali vsus consideramus indigē-
tiam persone. vñ si habes fundū cuius fructus sunt ita ampli
ꝙ sufficiunt mihi ⁊ tibi ad vsum. quare non ꝯstitues mihi vsū
partis respectu ipsius fundi? non est rō. vñ ipse legit secūdo mo
do sic: pars vsus nō pōt legari. ⁊ intelligit de parte vsus prout
est ius ⁊ seruitus, non de parte rei. ⁊ rō est: q: seruitus est indiui
dua vt predixi. omne em̄ ius in seipso est indiuiduū. ⁊ si contin-
gat diuisio hoc est ex parte rei. pone em̄ legatus est alicui vsusfr.
fundi pro parte: quō habebit legatarius partē suā? certe habe-
bit partē fundi ad vsufructuandū. ⁊ sic diuisio ex parte rei: sz ip
sum ius vsusfr. est indiuiduū sicut ⁊ ius vsus. Sed si hoc dicat
sequitur ꝙ idē sit ius in vsu ⁊ vsufructus, cui⁹ ꝯrium vult ista
l. ¶ Sed circa hoc dicendū ꝙ in hoc est differentia inter vsū ⁊
vsumfru. q: vsusfructus magis est certus ꝙ̄ vsus. nam vsufru-
ctuarius oēs fructus percipit ex re fructuaria. vsuarius autem
solū qd est sibi necessariū ad vsū ⁊ vno tempore vel anno plus
pōt habere vsuarius necessitatis ꝙ̄ alio. ⁊ ideo vsus est incert⁹
⁊ pro parte ꝯstitui nō pōt: sed vsumf. totū percipit. ⁊ iō hoc cer-
tū est ⁊ ꝓ parte pōt cōstitui. Sed ꝯ hoc op. q: duo pñt vti eodē
vehiculo: ergo vsus haberi pōt ꝓ parte, vt. j. com. l. si vt certo.
§. si duob⁹ vehiculū. Sol. ibi loquit de vsu q est facti: hic de vsu
q est iuris. Itē op. ꝙ vsus pōt ꝓ parte ꝯstitui pone lego tibi vsū
in fundo meo ⁊ titio sim̄r facietis vobis partes post cursū. C. de
leg. l. si fortidia- uz. Dicendū ꝙ si fundus sufficeret vtriqȝ non
ꝓcederet oppositio: q: vsus respicit indigentiam persone. et sic
sufficeret vtriqȝ ⁊ quilibet haberet fundū insolidū: sed vbi non
sufficit vtriqȝ tūc de necessitate qlibet vtit ꝓ parte. dicit gl. hoc
occasione poti⁹ ꝙ̄ rōne cōtingit. ar. j. de riuis. l. labeo. vult dice
re gl. ꝙ hoc cōtingit magis necessitate ꝙ̄ iure: q: fundus nō suf
ficit vtriqȝ. ⁊ iō qlibet hz ꝓ parte. Ja. de ra. dicit hoc esse falsū
q: sicut dictū est vsus refert ad indigentiā ꝑsone. vñ qlibet hz
ius vtendi insolidū. lz fundus nō patiat: q: nō sufficit vtriqȝ.
⁊ hoc forte voluit dicere gl. ꝙ cōtingit potius occasione. i. neces
4 sitate facti ꝙ̄ iuris rōne. † Nā si fundus esset ita amplus ꝙ suf
ficeret vtriqȝ: quilibet haberet vsum insolidū ⁊ in iure ⁊ in actu.
q: vsus est ius percipiendi qd est sibi necessariū. Sz si fundus
esset amplissimus ⁊ relinqueret vsusfr. duob⁹: q: vsusfr. est ius
percipiendi totū fructū qlibet necessario haberet partē vsusfru
ctus ⁊ in iure ⁊ in actu. ⁊ in hoc differt vsusfr. ab vsu. Sed pone
lego tibi medietatē eius qd est tibi necessariū. nūqd valet lega-
tum? certe sic. sed tūc esset ꝑsonalis obligatio ⁊ nō seruitus: quia
oīs seruitus respicit certā rē in qua constituatur, vt lego vsum
fundi vel vinee: sed in casu ꝓposito non habet respectus ad ali-
quam rē. ⁊ ideo nō est seruitus nec agit cōfessoria: sed actiōe ex
testō. ⁊ de hoc nō loquit ista. l. Aut ergo legat vsus nō designa
ta re in qua debeat: ⁊ tunc nō est seruitus, sed actio ꝑsonalis. ⁊
talis vsus pōt ꝓ parte cōstitui. ⁊ de hoc notabiliter loquitur. l.
ista. ⁊ sic tollit primū ꝯriū. aliqñ designat res. vt lego tibi partē
vsus in tali fundo: tūc cōstitutio vsus est inutilis: q: indiuidu⁹
est. aut em̄ vteris insolidū aut in nihilū. ⁊ sic loquit hec. l. Ali-
qñ fit relatio ad rē vt lego tibi vsum in parte talis fundi: tunc
aut pro indiuiso: ⁊ nō tenet constitutio. nā aut vtet toto fundo.
⁊ hoc est ꝯ voluntatē testatoris. aut in parte: ⁊ tunc nesciet desi-
gnare in qua parte debeat vti ex quo est ꝓ indiuiso. nam qua ra
tione vna parte, eadē ⁊ alia. Si vero pro diuisione: tunc q: testa
tor potuit destinatione sua facere de vno fundo plures, vt. j. de
lega. ij. l. ꝙ in rerū. valet cōstitutio. Ja. tñ de ra. dicit ꝙ si res est
ita ampla ꝙ sufficiat ꝙ pōt legari vsus pro parte ⁊ indiuisa: q:
ad hoc non repugnat volūtas testatoris: nec facti impossibili-
tas. ⁊ quilibet habebit ius vtendi insolidū lz in actu pro parte
respectu rei nō respectu iuris. Sz qrit Od. aliqs reliquit vsum
prati duob⁹ cuius fenū sufficiebat. x. equis. quilibet eorū habet
v. equos. quilibet habebit dimidiā. Sz pone: vnus hz. iij. equos
alter. vij. quid erit? Rñdeo ille q habet. iij. equos habebit tres
partes in vsu. ⁊ alius septē partes. Sed pone vnus habet. iij. al
ter. ix. quid erit? Respondeo ille qui habet. iij. equos habebit
tres partes ⁊ alius reliquas septē: nec hoc casu offendit volun
tas defuncti. Sed pone vnus habet. x. vel. xj. equos alter. c. nun
quid ille qui hz. x. vel. xj. habebit primo pro vsu suorū equorū. ⁊
sic ille qui hz. c. nihil habebit: q: nihil superest cū fenum nō suf
ficiat nisi decē equis? Rñdeo non: sed quilibet habebit dimidiā
vt colligitur ex gl. in ver. nec obstat. Nō ob. quod. s. dixi in pro-
xima qōne: q: ibi nō offendit voluntas testatoris cū vterqȝ ali
quam partē habeat in vsu. sed hic ille qui hz centū equos nihil
haberet si ille qui hz. x. totū primo reciperet. alij tñ in duab⁹ vl-
timis questiōibus dixerūt ꝙ primo nominat⁹ primo percipiat.
arg. s. de vsufr. quoties. sed male dicūt: q: ibi solū prefert in tē-
pore primo nominatus nec excludit alter ab vtilitate vsusfruc.
sed hic vltimus ex toto excluderet si primo nominatus primo
perciperet, qd est ꝯ voluntatem testatoris q vtriqȝ legauit. Od.
¶ In glo. ibi cū em̄ prima questio q assignat rōnem huius. l. in
vsu. ¶ Ibi habere debeat. i. vite sue. ⁊ sic vsus nō pōt diuidi si-
cut nec vita. ¶ Ibi plus mihi. vt in primo casu precedentis gl.
¶ Ibi vel ecōtra. vt in primo casu precedētis gl. nec ob. primū
ꝯrium hui⁹. l. ¶ Ibi habēt vsum relictū simplr. ⁊ sic nō ob. hec
l. ⁊ de con. ⁊ demō. l. nōnunꝙ̄. ¶ Ibi occasione. i. necessitate ex-
trinseca. ¶ Ibi qua rōne. i. intra vsus cōstitui ꝓ parte. ¶ Ibi
itē qd. scda qō gl. ¶ Ibi est legata. ar. s. de serui. rusti. pre. l. pe-
coris. ⁊ qd ibi no. vñ tenet legatū. ¶ Ibi hz ꝑdio. iij. qō. ¶ Ibi
vl vt dicūt. iiij. q. ¶ Ibi quidā. vt pe. j. de verb. ob. l. eadē. §. cato.
Ibi ēt in pte ꝓ diuiso. ¶ Ibi nō pōt legari cū hec pars diuisa
sit fundus p se. ar. j. ti. ij. l. ad certā. ⁊ cōmunia predior. l. si quis
duas. §. j. ¶ Ibi in vsufructu aūt. v. qō. gl. ibi. l. v. Nec obst. j. de
stip. ser. l. si cū duorū. vt ibi not. ¶ Ibi totū habeo nō inspecta
indigentia ꝑsone mee. vt. s. de vsufr. vsufructu legato. ꝗ inspicit
in vsu. ⁊ sic fructus pñt diuidi vsus nō: sicut nec indigētia ꝑso-
ne vel vita. ⁊ vide Guli. in. l. lz. C. de acq. pos. Ray. ¶ Ibi de li-
berali cā. l. duob⁹. Sol. ibi spāle fauore libertatis. vel dic ꝙ ibi
est liber in totū, lz partis prestet estimatio. ⁊ sic ꝯcor. Ja. de bel.

Seruus. Nō obst. l. per seruū. in princ. s. e. l. vt ibi not.
¶ Ibi iussus. e. hic tollit dictū ꝯrium. Ray.

1 ☞ Usuarius ⁊ fructuarius in quo differant.
2 Usuarius non potest vendere.
3 Usus predij ⁊ vsus domus diuersimode possunt considerari.
4 Subditi vltra debitum non sunt molestandi.

1 **Diuus.** †Glo.dicit ꝙ hoc casu tm̄ habet vsu⸗
ari⁹ q̄tum fructuarius qd nō est verū
q2 fructuarius pōt vendere totū fructū:vsuarius aūt
illud solū qd est necessariū ad vsum.sed in hoc hic est
2 speciale†ꝙ vsuarius regulariter vendere nō pōt.vt insti.de vsu
⁊ ha.in prin.⁊.s.eod.l.neq3.sed q2 hic vsus sylue alias inutilis
esset,q2 remota erat:ideo sibi conceditᷣ vendere.ar.j.de reb.dub.
l.qu oti.dicit etiam Jaco.de ra.ꝙ vsuarius postq̄ percipit fru⸗
ctus ex vsu pōt vendere.argu.j.de seruitu.rusti.predio.l.ex meo
aqueductu.

Licet. †Iste est pulcher.§.⁊ vtilis.⁊ voluerūt quidam in
telligere istum.§.⁊ forte nō male ꝙ si domus esset
adeo ampla ꝙ sufficeret vna pars vsuario ꝙ dominus ꝓprie⸗
tatis posset vti alia parte maxime si domus essent in rebus suis.
arg.C.qn̄ ⁊ quib⁹ quarta pars.l.ij.li.x.⁊ pro hoc.s.e.l.si domus.
⁊ vide quod ibi no.⁊ de lega.iij.l.vxorē.§.j.¶ Glo.tn̄ videtᷣ indi
stincte intelligere ꝙ aliud sit in vsu domus aliud in vsu predij
rustici:vt vsuari⁹ possit vti domo tota pro parte in hyeme ⁊ ꝑ
parte in estate.in fundo secus.¶ Glo.opponit ⁊ non soluit de
l.si cui.j.de serui.Sol.sm Ja.de bel.ꝙ hic seruitus cōsistit in re
tota ibi in parte tm̄.⁊ ideo ibi eligendo certā partē sibi preiudi⸗
cat.Vel dic vt nōt.s.de proc.l.in cause.in prin.Vel hic loquitur
in seruitute personali que est indiuidua.vt.s.e.l.vsus pars.ibi
in seruitute reali in qua habetur respectus ad rem.Jac.de bel.

4 **Vsu legato.** †Et iste est pulcher.§.ibi q̄ oportet.ex
dispositione iuris.Ibi vnā sm formā
legis plenū.s.e.Ray.Et est ar.ꝙ si dn̄s alicui⁹ loci exigat a sub
ditis plusq̄ debeat ꝙ officio superioris possit ꝯpelli ne subditi vl
tra debitum molestenᷣ.⁊ pro hoc.C.in quib⁹ cau.coloni vel cen
siti.l.j.lib.xj.Et vide Rof.de offic.iudic.per qd subuenitur illis
qb⁹ imponitᷣ collecta vltra vires.⁊.C.de offic.prefe.preto.oriē.l.
vlti.vbi de hoc dixi.

1 ☞ Res diuersimode dicitur deteriorari.
2 Vasallus an possit reficere castrum feudale inuito domino:vel
econtra.

1 **Neratius.** †Alias īcipit,vsurarie.Et bre
uiter dicit ꝙ eo ipso ꝙ quis fa⸗
cit contra voluntatē meam in re mea dicitur face⸗
re deteriorem cōditionē meā.Concor.sunt in glo.
Et ad hoc facit:q2 min⁹ dicitᷣ qd illud magis pla
cet debitori:etiam si sit malus.insti.de inuti.stip.§.pe.⁊ ibi not.
quod facit an inuito creditori possit solui vinū vetus:quod est
melius pro nouo.de quo.j.si cert.pet.l.cū quid.Et si castrasti ser
uum meum licet sit effectus pretiosior teneris mihi iniuriaru3.
j.ad.l.aquil.l.si seruus seruum.§.sed si puerū.¶ Contra predi⸗
cta opp.gl.⁊ nō soluit.j.si serui.vendi.l.⁊ si forte.§.fi.¶ So.sm
Ja.de bel.aut facit melius in eadē causa ⁊ forma.⁊ tunc pōt:vt
ibi.alias non,vt hic concor.Et dic vt no.s.si ex noxa.cau.agaᷣ.
l.pe.⁊ facit.j.queād.ser.amit.l.is cui.⁊ quod ibi not.Jac.de bel.
2 Et faciunt predicta vtrū dn̄s†possit castrum feudale reficere,vᷣ
fortificare inuito vasallo,vel econtra.Et puto ꝙ sic.⁊.l.ista loq
tur quando mutata forma rei dn̄s meliorem faciebat.⁊ per hoc
fiebat conditio vsuarij deterior:q2 perdebat vsu3.vt.s.quibus
mod.vsusf.amit.l.repet.§.rei muta.secus si forma non mutetur
⁊ res melioretur.

¶ Vsufructuarius quemadmodum caueat. Rubrica.

1 ☞ Fructuarius,vasallus,vel emphyteota tenentur de ꝓprie
tate si amittatur.
2 Vsuarius tenetur satisdare pro vsu.
3 Conditio rei sue locum habet solum contra furem.

Super rubrica. Vid Az.i sum.
pādectaru3 hoc
eo.ti.⁊ Rof.in libello de actione ex stipulatiōe
q̄ datᷣ proprietario contra fructuariū.⁊ extra d
pig.c.vl.⁊ quod no.⁊ dixi.j.de vsufru.le.l.vxo⸗
ri.⁊.C.eo.l.j.⁊.l.vsufr.constituto.⁊ dixi etiā.s.
de vsufructu earū rerū que vsu consu.l.hoc senat⁹.§.si pecunie.
⁊.C.vt in pos.leg.l.j.⁊.l.scire debes.Forma satisda.j.e.l.j.ꝙ res
estimatᷣ vt sciatᷣ an sit deteriorata.ea.l.§.recte.⁊ an decima de⸗
beat estimari si locaui fundū cū pacto ꝙ ītra quīquēniū debeat
1 plātare vineā an agere possim vt plātet añ quinquēniū.†Si ꝑ
negligentiā fructuarij,vasalli,vᷣ emphyteote proprietas amit⸗
tatur teneᷣ dn̄o:q2 custodire teneᷣ.e.l.§.fin.⁊.l.seq.Et ꝙ custo⸗
des agere possint an possit desinere ꝙ non cepit.j.eo.l.omnes.§.
desinere.¶ Ex ista stipulatione non agit emptor.e.l.§.si heres.

2 ꝙ successores teneneᷣ ex dolo proprio.j.e.l.huic.¶ † Vsuarius
tenetur satisdare pro vsu.ea.l.§.sed si vsus.⁊.l.seq.⁊ ꝙ appella⸗
tio reditus latior est q̄ vsusfructus.Quod propter spem preste
tur hec cautio.j.eod.l.si vsusfructus nōmie.⁊ an canonici expe⸗
ctantes habeant vocē in capitulo.an inter legatariū ⁊ fideicom
missariu3 sit locus in vsufructu iuri accrescendi.j.e.l.si vsusfru⸗
ctus mihi.an cautio sit de substantia vsusfructus.ea.l.§.illud.
ver.plane.an vasallus teneaᷣ iurare fidelitatē pluribus heredi
bus dn̄i.eo.l.§.si plures.an scholaris teneatur de periculo equi
si bononien.qui sibi concessit misit cum equo famulum suum.j.
3 ea.l.vsu.¶†Quod nemo condicit rem suā preterq̄ a fure.j.ea.
l.fi.⁊ quomodo hoc intelligaᷣ.⁊ an alie conditiones dentur ad
recuperandum possessionem.

1 ☞ Satisdationis forma que esse debeat.
2 Estimatio rerum ad quid ⁊ quibus casibus sit vtilis.
3 Proprietate per negligētiā emphyteote vel vasalli vel fructua
rij amissa tenentur ipsi domino in omni damno.

1 **Si cuius.** †Hic ponitur forma satisdationis ⁊
licet rubrica ⁊ text.in multis partib⁹
de cautione loquatur que sui natura non exigit fideiuſ
sores:ista tn̄ fideiussores requirit.vt.C.de vsufr.l.vsufru.consti
tuto.⁊ ibi dixi.⁊ per Rof.de actione ex stipu.que datᷣ proprieta
rio cōtra fructuariū vltra prin.⁊ vide totū tit.q2 est practica hu
ius ti.Sed si iuret fructuarius se fideiussorē dare non posse:an
committatur iuratorie cautioni.dic vt dixi.d.l.vsufru.constitu
to.⁊ vide ad declarationem huius princ.j.eod.§.hec autem.C.
vti pos.l.j.

Recte. Nota bene.§.istū q sepe allegaᷣ maxime ad duo.
ꝙ si qs petat rē aliquā ⁊ dubitat ꝙ possessor non
deterioret eam ꝙ potest ea3 facere estimari.pro hoc.s.de pe.he⸗
re.l.diuus.⁊.j.de preto.stipu.l.diuus.¶ Item allegatur pro de⸗
2 bentib⁹ habere decimas†ꝙ possint eas facere estimari ne frau⸗
dentur.de hoc vidi sepe magnam concertationem.⁊ ꝙ estimari
debeat bene facit.j.ad exhi.l.iul.§.q̄tum autem.in fin.j.de esti⸗
mato.acti.l.j.So.ma.l.si estimatis.eo.C.de iure do.l.si inter vi⸗
rum.⁊ qn̄ ⁊ quibus quarta pars.l.ij.§.sed vbi.lib.x.nam fruct⁹
sunt pars soli.s.de rei ven.l.fructus pendentes.⁊ hoc fiet offi⸗
cio iudicis.vt insti.de rerū diui.§.si duorū.ver.nec magis.in fi.
C.de distra.pig.l.residuum.j.locati.l.cum domini horreorū.ad
l.falc.l.in.l.fal.⁊.l.penul.§.vlti.⁊ de fideicommis.liber.l.si pure.
circa princip.⁊ si cui plusq̄ per.l.fal.l.j.§.cū dicitᷣ.¶ In cōtra⸗
rium facit.d.l.ij.§.sed vbi.in fin.C.qn̄ ⁊ quibus quarta pars.li⸗
bro.x.pro ⁊ contra facit.C.de ali.pupil.prestan.l.ij.Vidi serua⸗
ri ꝙ estimatores non dentur:q2 hoc non reperitur iure cautū ⁊
iura predicta in casibus dissimilibus loquuntur.⁊ si estimetur
non credo ꝙ talis estimatio obliget possessorem si non consen⸗
tiat.¶ Itē allegaᷣ iste.§.ibi nec expectabim⁹ ⁊c.ꝙ si locaui fun
dum meū cum pacto ꝙ deberet plantare vinea3 intra quinquē⸗
nium ⁊ eam mihi dimittere finita locatione,⁊ collonus nihil fa
cit primo anno nec scdo in plantāda vinea ꝙ statim possit dn̄s
agere contra eū ⁊ cogere ꝙ plātet vineā nec teneaᷣ expectare fi⸗
nem quinquennij vel locationis sicut hic agit dn̄s contra fru⸗
ctuarium.⁊ pro hoc bn̄.j.locati.l.si in lege.§.domus.In ꝯtrium
multum facit.j.de ver.ob.l.insulā.intra bienniū.⁊ extra de elec.
c.commissa.li.vj.cum ibi not.⁊.j.locati.l.itē queritᷣ.§.si in lege.

Interdum. In glo.magna ibi mādasse vᷣ oēm rei
custodiā.⁊ tales custodes agere pn̄t ꝑ
rebus quas custodiūt.vt.C.de sac.san.eccle.l.sancimus.j.⁊ ibi
3 dixi.⁊ si per vim vel alio modo.l.j.†Et faciūt p̄dicta ꝙ si per ne
gligentiā emphyteote vel vasalli amissa sit proprietas ꝙ teneā⸗
tur dn̄o in omni damno,vt hic de fructuario dicitur.¶ In gl.
hoc idē ibi.§.quib⁹ explicitis.⁊ ptz.j.de vi ⁊ vi ar.l.j.§.vnde vi.
⁊.l.si de fundo.⁊.l.si plures.⁊ no.de vsucap.l.si homo.Ray.

1 ☞ Desinere an possit quod nondum ceptum est.
2 Stipulatio non extenditᷣ ad personas non nominatas.
3 Succedens loco dn̄i potest petere sacramentū fidelitatis a va⸗
sallo.
4 Emptor an aliquo casu possit agere reivendicatione.

1 **Omnes.** †Ibi stipulationi.In scdo capite.s.e.
l.j.§.h3.aut incipit,hec aūt.§.desinere.
legitᷣ duob⁹ mo.Prima vera p.l,sempro.talis de vsuf.
lega.Sepe allegaᷣ iste.§.ꝙ qn̄q3 desinit ꝙ non cepit.de hoc hic
in gl.⁊ no.⁊ dixi.s.quib.mod.vsuff.amit.l.j.§.j.⁊ plene.j.de in⸗
iusto.test.l.nam si sub conditione.§.rumpendo.⁊ in alphabeto
dictione desinere.de hoc hic no.in gl.⁊ nō clare soluitur.Jac.de
bel.dicit ꝙ regula est ꝙ illud qd non cepit non potest desinere.

ꝛ si quo casu reperiatur contrariũ vt hic qđ est speciale. Vel dic ꝙ dicta regula iuris quã glo. alle. de re. iu. l. non potest. loquitur stricte ꝛ proprie hic improprie ꝛ interpretatiue, vt ibi no. l. aũt si extraneus. ĩ. de condi. cã data. quã gl. allegat ꝓ contrario non contradicit, sed concordat qꝛ ibi intelligit finitũ q̃d nec cepit. Jacob. de bel. ¶ Sed circa hoc dic clarius fm Jac. de ra. Quedã non sunt in re nec in spe nec in iure nec in facto. ꝛ illa nullo modo tolli pñt. verbi grã lego vsumfructum non capaci ꝛ cuz defecerit vsumfructũ ad eũ pertinere lego libertatẽ seruo, hic vsusfructus nec fuit in spe nec in re. ꝛ ideo desinere non pót, vt. ĩ. de condi. ꝛ demon. l. titio. aliqua sunt in spe ꝛ in re. ꝛ illa pñt tolli ꝛ desinere quoad totũ. vt si habeo vsumfr. iure constitutionis ꝛ sum in eius possessione pót amitti quoad totũ. vt. s̃. quib. mo. vsusf. amit. l. j. Quedã sunt sꝫ non in re vt vsusfr. leg. añ aditã hereditatẽ. ꝛ ista eo respectu quo sunt in spe pñt tolli. eo respectu quo nondũ sunt in re nõ pñt tolli nec desinere, vt. d. l. j. q. mo. vsusf. amit. ꝛ de vsufr. le. l. sempronius. atã. Ja. de ra. de isto iure in re ꝛ ad rẽ seu in spe vide extra de cõcessio. pbẽ. c. vlt. li. vj. duo. §. sequẽtes sunt satis plani.

2 **Si heres.** †Ex ista stipulatione nõ agit cuius non interest. nec extẽdit stipulatio ad psonas nõ noiatas in ea. h. d. Non ob. ĩ. de aqua plu. arcen. l. si tertius. §. si quis prius. vt ibi no. ¶ Opp. gl. ꝛ nõ soluit. ĩ. de iure dot. l. cum in fundo. §. ipsius. Sol. fm Ja. de bel. ꝙ ibi agit vxor actione de dote pro vsufructu q adhuc durabat: hic vero erat amissus. Itez hic ex stipulatione nõ agit heres qꝛ eius nõ interest. nec emptor qꝛ nõ est stipulatus sꝫ ibi agit vxor qꝛ sua interest. sꝫ nec ibi agit emptor. vt ibi pꝫ. Ja. de bel. ¶ Itẽ colligit gl. ꝙ is q succedit †in
3 locũ dñi postulare pót a vasallo ꝙ sibi faciat sacramentũ fidelitatis sicut hic emptor petere pót sibi caueri alia cautione. de hoc si de feudo controuersia fuerit. c. oẽs. qđ dicit Ja. de ra. esse verũ si vasallus alienauit dño vel dñs in superiorẽ dñm: qꝛ talis mutatio dñij non cedit in dãnũ vasalli arg. ĩ. sol. ma. l. ij. ꝛ. C. de noua.
4 l. j. ¶ Sꝫ qđ dicit in fi. ꝙ emptor †pót agere rei ven. qñ hoc qꝛ emptori non fuit tradita possessio sꝫ erat penes fructuarium. ergo emptor rei ven. agere non pót. s̃. de rei vendi. l. si ager. ¶ Dicit Gui. de suz. ꝙ hic emptor intrauit possessionem qđ potuit rõne iuris sui licet fructuarius possideret. vt. ĩ. ad exhiben. l. celsus §. iul. ꝛ translatum fuit in emptorem dominiuz licet possessio vacua tradita non fuerit. ĩ. de fund. dot. l. si fundum. G.

1 **Si fructuarius.** †In fi. Similem alternatiuam habes. ĩ. de iu reiur. l. nam postea. §. sed ꝛ si quis.

1 ¶ Successores de dolo tenentur si per eos stet quo minus vsusfructus ad eos nõ transeat.

1 **Huic stipulationi.** †Hic fm Ja. de ra. addit tertia clausula stipulationi lꝫ gl. dicat ꝙ cõtineat sub aliis duabus clausulis. Et dicit gl. ꝙ successores tenent ex proprio dolo. qꝛ ad eos nõ transit vsusfruc. sic est et in tutela. ĩ. de fideius. ꝛ here. tuto. l. cũ ostendimus.

Sed si vsus nomine. Ibi adẽpta fructus cã. s. de stipulatiõe. caue bit eñ solũ se vsurũ arbitrio boni viri non fruiturũ hoc. ꝛ sic de vsufructu non fiet mentio in cautione. Oldra.

1 ¶ Reditus ꝛ vsusfructus an pari iudicio ambulent.

1 **Idem est.** †Scꝫ vt reditus non imitetur ꝓ oia vsumfructuz. num plenius se hꝫ reditus ꝙ vsusfructus, vt. ĩ. de vsur. l. paulus. §. j. satisdatio tñ pstatur in reditu de agro vel vinea restituendis nõ autem de messe vel vindemia. Gui. de suz.

1 ¶ Dominus emphyteoticarius potest rem emphyteoticam alienatam vendicare

1 **Si vsusfructus.** †Ibi replicandũ erit scꝫ de cautione nõ pstita. Et est arg. ꝙ si emphyteota vendit aliis fundum ꝛ non soluatur pensio ꝙ dñs possit vendicare rem et si excipiat de venditione replicabit de pensione non soluta. Ja. de ra. de hoc. C. de iure emphy. l. fi. §. sequens patet.

1 ¶ Vsumfructum legatĩ cauendum est.

1 **Si tibi.** †Propter rẽ ꝛ spẽ hec cautio pstat. h. d. ꝛ est ar. in scđo rñso. ꝛ. ĩ. l. proxi. ꝙ canonici expectantes vocari debeant ad tractatus capituli sic hic cauetur legatario conditionali propter spem argumen. contra. ĩ. de ventre in pos. mittendo. l. j. §. j. de hoc vide extra de consti. c. cum M. ferrarieñ. ꝛ vide ibi no. per oẽs. ¶ In gl. qualiter sint vsuri. in fine. Vel dic de restituendo sibi adinuicem propter ius accrescendi. vt. s̃. de vsufr. earũ re. que vsu consumuntur. l. si tibi. x. millia in fine. Franci. accur.

1 ¶ Ius accrescendi an locum habeat in vsufructu.

2 Cautio an sit de substantia vsusfructus.
3 Vestis scenica ꝛ funebris differunt.
4 Vasallus an pluribus heredibus domini teneatur iurare fidelitatem.

1 **Si vsusfructus.** †vide qđ dixi. s̃. l. prim. Querit Jac. de ra. si legatus est mihi vsusf. ꝛ rogatus sum restituere medietatẽ titio, an inter me ꝛ titium sit locus iuri accrescendi cũ ex eodem testamento veniamus. ꝛ tꝫ ꝙ sic cum hodie exequata sint legata fideic. C. cõia de leg. l. j. ꝛ. ĩ. de leg. j. l. j.

2 **Illud.** In ver. plane. ¶ †Nota gl. q̃ est hic ꝙ cautio nõ est de substantia vsusfr. idẽ no. s̃. de vsufru. l. j. ꝛ facit ad id quod dixi. s̃. de vsufru. earum rerum que vsu cõsu. l. hoc senatus. §. si pecunie.

3 **Si vestis.** †Dicit gl. s. scientie hanc gl. dicebat Frã. ac. se non intelligere ꝛ vere nihil est dicere. Gl. enim vr̃ facere velle differentiam inter vestem scenicã ꝛ funebrem ex parte vna, ꝛ alias vestes ex alia. sꝫ quo ad hanc cautionẽ nulla est differentia lꝫ differentia sit in modo vtendi. ꝛ ita loquitur. §. ꝛ si vestimentorum quem gl. alleg. s̃. de vsufr. sed ꝛ si quid.

4 **Si plures.** †Ar. bonũ ꝙ vasallus pluribus heredibus domini iurare debeat fidelitatem de quo dic vt not. ꝛ dixi. s̃. de vsufr. l. si cuius. §. sed ꝛ si plures.

Si serui. Non ob s̃. de seruit. vrb. predio. l. vnus. ĩ pñc. vt ibi nota.

1 ¶ Cohabitans cum proprio debet cauere de vtendo arbitrio boni viri

1 **Sed quoqꝫ.** †Relicto vxori. secus si econuerso qꝛ pater filius non cauceret. vt no. s̃. e. l. si vsusf. mihi ver. plane. hic habetis quãdã gl. q̃ fuit additio q̃ dicit no. ar. ꝙ scholaris nihilominus tenetur de periculo equi dato ꝙ bononieñ. cum ipso equo suum famulum mittat. ꝓ hoc bene facit. ĩ. commodati. l. si vt certo. §. si me rogaueris. vbi de hoc dicem.

1 ¶ Condictio quelibet degenerat contra furem.

1 **In vasorum.** †Ibi neminem rem suam. quidam hoc verbum sic exponunt id est nulla condictio datur domino nisi furtiua ꝛ in hac expositione videntur consentire glo. sed hoc falsum est qꝛ etiam alie condictiones dant vt cõdictio sine cã, vt. ĩ. rerũ amo. l. ob res. ꝛ l. sequent. ꝛ condictio certi similiter datur domino, vt. ĩ. si cer. peta. l. certi condictio. circa princip. et condi. indebiti. vt. ĩ. de condi. furtiua. l. quoniam. vnde expone sicut litera iacet qđ nulla condictio datur domino ad dicendum dñium rei sue nisi contra furem qꝛ odio furis omnes cõdictiões dant ꝛ degenerant contra eum. sꝫ rõne possessiõis bene dant ꝓdicte alie condictiones dño rõne possessionis rei sue. vt gl. dicit ꝛ ad hoc. ĩ. de agricolis ꝛ censi. l. si coloni. ꝛ vide qđ no. ꝛ dixi. C. de furtis. l. ij. ꝛ sic contra furem ꝛ non furem datur cõdictio ad possessionem restituendam. sed ad dominium non nisi contra furez cõtra quem dantur oẽs condictiones, vt dixi. Caue tamen qꝛ cũ vtili domino videtur concurrere conditiones. C. de dona. que sub modo. l. j. de reuoca. donat. l. si vnq̃. ĩ. de actio. empt. l. ex empto. §. si is qui vina. ꝛ de prescrip. ver. naturalis. §. j. ꝛ vide quod feis no. de do. cã mor. l. si filio. ꝛ l. si mor. ꝛ l. q mortis. Et rõ q̃re non concurrunt cũ directo dominio esse pót: qꝛ conditiões sunt personales actiones, vt insti. de ac. §. appellamus. ꝛ qui agit rei ven. agit contra nullo iure obligatũ personaliter, vt eod. titu. de actio. in priu. vide quod plene dixi. ĩ. de condic. cau. data. l. si procuratori falso. ꝛ. ĩ. si certum pet. l. si quis nec causam. §. j. ꝛ quod nota. de condi. indeb. sed si me putem. §. cum ita.

¶ Finit liber septimus. Incipit octauus.

¶ De seruitutibus. ¶ Rubrica.

1 ¶ Seruitutum genera sunt quatuor.
2 Seruitus non habet locũ in vno solo.
Emphyteota ꝛ vasallus non possunt imponere seruitutem in ꝓiudicium domini.
3 Seruitus an constituatur modo vtendi.
4 Concedens iter dicitur oia illa sine quibus iri non potest etiam concedere.
5 Sacer locus impedit seruitutem.
6 Emphyteota ꝛ superficiarius vel vasallus an possint imponere vel remittere seruitutem in preiudicium dñi.

Uper rubrica. Vide Azo. in summa.C.de seruitutibus ⁊ aqua.⁊ in sum.insti.de serui.⁊ per Rofre.in libello de confessoria ⁊ negatoria. Et de ista materia seruitutū tractat᷑ vsqꝫ ad sequentē lib.Si quadrupes pauperiez fecisse dicat᷑.primo ponendo titulūz generalē de seruitutibus deinde successiue

1 ⁊ ordinate alios tit.q sequunt᷑.†Et dicit q̄tuor gn̄a seruitutum vt no.i gl.ꝭ.e.l.j.Et vere ista materia seruitutū est subtilis ⁊ argumentabilis lz doc.eā legendo ꝯsueuerūt sicco pede trāsire.Et vide ad hanc materiā notabilē titulū in libello Rof.de offi.iud. qđ dat᷑ in casib⁹ spālibus.⁊.l.notabilē sup qua fundat᷑ de var.et extraor.co.l.de vsu aque.¶Et vide ēt pulchra ⁊ subtilia q̄ notaui de materia istarū seruitutū.s.si qs cau.l.si seru⁹.§.si plurium. ver.itē q̄rit᷑ de seruitutib⁹.⁊ de ver.ob.l.eadē.§.cato.cōi predio

2 †vnus solus non pōt acquirere seruitutē.ꝭ.e.l.vn⁹.¶Neqꝫ emphyteota supficiari⁹ ⁊ vasall⁹ pn̄t imponere seruitutē in p̄iudicium dn̄i.ꝭ.e.l.seruitutes.⁊ vide pulchram qō.de hoc an seruitutes possint constitui sub cōditiōe vel ex tpe vel ad tp̄s.ꝭ.e.l.iij.

3 ¶†Modus vtendi non constituit plures seruitutes.ea.l.§.modū.¶An ad certā partē diuisam vel indiuisam possit seruitus cōstitui.ꝭ.e.l.ad certā.Pomū decerpere nō est ꝓprie seruit⁹.ꝭ.e.l. vt pomū.⁊ de delicatis ⁊ loci amenitati cloace immissione seruitus.ꝭ.e.l.ius cloace.Qđ de gn̄ali sermone q̄dā tacite excipiunt᷑.ꝭ.e.l.si cui.⁊ qđ ire debēs dꝫ ire p partē minus dānosam ⁊ ꝙ semel

4 electa via nō lz eā mutare.†Qui cōcedit iter vr̄ oia cōcedere sine qb⁹ ire nō pōt.ꝭ.e.l.si iter.Seruitus ꝓ parte ab initio nō pōt constitui ⁊ vitiat᷑ si veniat ad casum a quo.l.si tā augusti.De p̄scriptiōe seruitutis ⁊ libertatis plenissime.ꝭ.e.l.seruitus rusticorū.⁊ pulchra circa hoc.Sepulchro pōt acq̄ri ⁊ remitti seruit⁹.e. l.§.seruitus.Medi⁹ loc⁹ q nō seruit impedit seruitutē si vsuz seruitutis impediat al's nō eadē.l.§.si publico.⁊ facit qđ in causis

5 possit termin⁹ ꝓrogari nō ob.ꝙ dies feriata sit in medio.†Sacer loc⁹ impedit seruitutē.e.l.§.fi.Nō tꝫ seruit⁹ ꝙ qs nō faciat in suo qđ vult si nō interest ponentis seruitutē.ꝭ.e.quoties.De natura seruitutū est ꝙ patiētia prestetur nō ꝙ seruiēs aliquid faciat.e. l.§.j.⁊ qua actiōe petat᷑ decima.Creditori ⁊ superficiario datur vtilis cōfessoria p seruitutē.ꝭ.e.l.ei q.Seruitutes sunt indiuidue ⁊ insolidum dant᷑ heredibus ⁊ cōtra heredes.ꝭ.e.l.vie.Itē in iu

6 re patronatus ⁊ in positione equorū.†An emphyteota ⁊ supficiarius ⁊ vasall⁹ possint imponere vel remittere seruitutē in p̄iudiciū dn̄i.ꝭ.e.l.papinian⁹.Et p aditionē hereditatis cōfundit᷑ seruitus q̄ nō est vtilis ad p̄sens.sꝫ pōt esse in futurum valet.ꝭ.eo.l. cui fundo.Qui tenetur ad seruitutem tenetur cauere de non impediendo.ꝭ.e.l.quoties.⁊ quilibet debet habere aerem liberum vsqꝫ ad celum.ꝭ.e.l.fi.

1 ☞ Seruitus quadrupliciter consideratur.
2 Seruitus personalis dicitur ea que debetur a persona persone quemadmodum seruus domino.
3 Seruitus personalis multū differt a iure personali.

Seruitutes. Per hanc.l.apparet continuatio ad superiora.Et dic

1 clarius ꝙ gl.ꝙ quatuor†sunt genera seruitutū.Quedā enim sunt mere reales que debent᷑ a re rei sicut seruitutes[a] vrbanorum ⁊ rusticorum prediorum.Iste enim seruitutes non possunt constitui nisi sit res que seruiat ⁊ cui seruitus debet᷑ institu.e.§.iō.⁊ in istis inspicit᷑ indigentia rei cui debet᷑ seruitus,vt.ꝭ.de seruitu.rusti.predio.l.ergo.§.fi.⁊.l.se.⁊ de istis tractat titulus iste ⁊ totus iste liber.Vn̄ ille qui petit seruitutē talē nō dꝫ dicere i libello sibi seruitutē deberi,sꝫ p̄dio.⁊ ideo dicitur

2 sn̄ia dari predio.s.de nego.ge.l.qui aliena.§.fi.†Quedā sunt mere p̄sonales vt q̄ debēt᷑ a persona p̄sone sicut seru⁹ domino.⁊ de ista nō tractat᷑ hic,vt.s.de statu ho.⁊ de his q sunt sui vel alieni iuris.Sed ista f᷑m Ja.de ra.nō dicit᷑ proprie seruitus imo est dominiū.nā seruit⁹ ꝓprie est in re aliena,vt.ꝭ.ti.j.l.in re cōi.⁊ seru⁹ est proprius dn̄i.¶Itē nō proprie dici a persona persone q2 de iure ciuili seru⁹ pro nihilo est.ꝭ.de re.iu.l.quod attinet.¶Scđo modo dicitur cū habeo ministeriū vel operas hoīs ⁊ hanc dicūt quidā realē q2 transit ad heredē,vt.ꝭ.de vsufr.leg.l.ij.qđ nō esset si esset personalis.¶Aliȷ dicūt eā p̄sonalem,sꝫ in aliquo sortit᷑ naturā realis.¶Petrus dicit ꝙ est ius quoddaz qđ debet᷑ a p̄sona.nā cū in libero homine nō possit esse seruitus,vt.ꝭ.de cōdi. ⁊ demō.l.titio.cōstat ꝙ in libero hoīe nō pōt legari ministeriuz.

3 ¶†Et refert multū inter seruitutē personalem ⁊ ius personale q2 seruitus personalis q̄ debetur a re comitat᷑ ipsam rē ⁊ ꝓ ea pōt agi ꝯ quēlibet possessorē qđ nō pōt pro obligatiōe p̄sonali. ¶Quedam debentur a re p̄sone vt vsus ⁊ vsufr.⁊ iste appellātur p̄sonales q2 cū p̄sona finiūtur,vt.s.quib.mo.serui.amit.l.sicut.§.morte.Quedā econtra debentur a persona rei sicut cū legat᷑ seruis libertas vt custodiāt tēplū vel sepulchrū dn̄i sui,vt.ꝭ. de ꝯdi.⁊ demō.l.titio.§.titio.⁊ de manu.te.l.meuia.⁊ de agricolis ⁊ censitis per totum lib.xj.⁊ ista duo vltima genera possunt dici etiam seruitutes mixte q2 debentur a re persone vel econtra.⁊ vide quod no.ꝭ.de serui.rusti.predio.l.pecoris.

1 ☞ Seruitus non potest predio communi per vnum solum imponi.
In re communi potior est conditio prohibentis

1 Unus. †Predio cōi vnus solus nō pōt acq̄rere nec imponere seruitutē ad qđ concor.ꝭ.cōia pre.l.fi.⁊ est rō:q2 in re cōi potior est cōditio ꝓhibentis.ꝭ.communi diui.l.sabinus.⁊ dixi.s.de rerū diui.l.intantū.§.si in sepulchrum.

1 ☞ Emphyteota ⁊ superficiarius an possint constituere seruitutem.

1 Seruitutes prediorum.

¶†Quatenus gl.dicit quod emphyteota ⁊ supficiarius possunt constituere seruitutem dic verū esse non in preiudiciū veri domini q2 cum non sint directo domini si constituant seruitutem pro ipsa daretur publiciana,vt.s.de publi. l.si ego.§.j.publiciana autē non datur contra dominum,vt eo. ti.l.pe.⁊ fi.Idem in fructuario in vsibus feu.de inuestitura de re aliena facta.c.j.⁊ de capitulis corradi.ca.j.§.preterea.bermūd⁹. ¶Ex predictis Jac.de ra.decidit talē qōnem habebā castrum in feudum cuius habitatores tenebantur me sequi in exercitum indigebam pecunia ⁊ conueni cum eis de certa summa ⁊ remisi eis illa iura.deinde commisi feloniā contra dn̄m ⁊ ita feuduz est deuolutū ad eū.dn̄s petit ab habitatoribus illa iura.dicunt ipi talis vasallus nobis remisit.querit᷑ an talis remissio p̄iudicet domino.Et vr̄ ꝙ non per iura predicta.nā talis remissio durat durante iure vasalli.sed eo finito in p̄iudicium dn̄i nō.⁊ p hoc.ꝭ. de superfici.l.ij.de pig.l.si ab eo.⁊.l.lex vectigali.⁊ qui potio.i pigno.habe.l.⁊ superficies.qđ dicit ipse Jac.esse verū si tpe remissionis vasallus erat in ꝓposito cōmittēdi feloniā al's secus.ꝭ.de bo.dāna.l.vlt.§.ex bonis.Non ob.iura predicta.q2 in illis iuribus res ex natura contractus poterat ad dominū peruenire.qđ debuit contrahens cogitare posse euenire.ꝭ.locati.l.si qs domū. at feudū ex natura contractus dꝫ ꝑpetuo remanere apud vasallū nisi cāz cōmittat quare reuertatur ad dn̄m.vnde nihil sibi imputatur si hunc casum euenire posse non considerauit q2 casum ⁊c.vt.ꝭ.de ver.ob.l.inter stipulantem.§.sacram.Alio modo quā gl.intelligit ipse Jac.hanc.l.⁊ intelligit eam in vrbanis seruitutibus quarum alie respiciunt solum ⁊ superficiem sicut seruitus altius non tollendi.quedam principaliter respiciunt ipsuz solū vt qđ de domo tua possum transire ad domū meā.Ja.de ra.

1 ☞ Seruitutis initium terminari potest secus de seruitute inchoata.
2 Seruitus potest constitui sub conditione inchoande seruitutis sub conditione autem iam inchoate extinctiua non.
3 Seruitus pure ⁊ simpliciter est constituenda.⁊ quare.
4 Seruitus potest modificari in ipsius constitutione: similiter ⁊ vsus seruitutis.

1 Seruitutes ipso iure. †Seruitus inchoata nō potest terminari vt ipso iure finiatur sed ope exceptionis, sed initium seruitutis bene potest impediri.hoc dicit.tex.⁊ glos. ¶Et pro declaratione considera obligatio.⁊ iste seruitutes sub conditione constituuntur non ad tempus vel tempore.nec inter viuos nec in vltima voluntate,vt.ꝭ.de ac.⁊ ob.l.obligationū fere.§.placet.considera dominum.⁊ hoc inter viuos constituit᷑ sub conditione.sed non resoluit᷑.nec ad tp̄s nec ex tpe transfert᷑, vt.C.de condi.ob cām.l.ea.l.cum sua materia.Fallit in vltima voluntate que est habilis ad resolutionē dominij.C.cōia de legatis.l.fi.Cōsidera hereditatē q̄ nō dat᷑ ex tpe nec ad tp̄s,vt.ꝭ.de here.insti.l.hereditas.Cōsidera actus legitimos qđ nō recipiūt diē nec cōditionē.ꝭ.de re.iu.l.act⁹ legitimi vbi de hoc.¶Cōsidera seruitutes in qb⁹ hꝫ locū hec.l.⁊ eius materia.Et ꝓ plena declaratione huius.l.vide Rof.de cōfessoria ℣.itē q̄ro in eo qđ d2.

2 Item aduerte ꝙ seruitus†pōt cōstitui sub cōditione inchoande seruitutis.sed sub conditione iā inchoate extinctiua nō.⁊ idē vr̄ Jo.sensisse in exēplo suo.⁊ hoc idē dixit Mar.⁊ bene in dn̄io et possessione.q2 lꝫ a principio possit sub conditione trāsferri,vt.ꝭ. de acqui.pos.l.qui absenti.§.j.ex quo tn̄ translata sunt nō extinguuntur siue non transferunt᷑ p appositionē alicui⁹ pacti vel cōditiōis,vt.C.de pac.l.traditionib⁹.sꝫ requirit᷑ act⁹ priori similis i.retro traditio,vt.C.qn̄ liceat ab emptiōe discedere.l.j.⁊.ij.⁊.s.de pac.l.ab emptiōe.¶Fallit i pacto legis cōmissorie ⁊ adiectiōis in diem

in diem q̃ transferuntur, ꝛ que fit in eis ratio, dic vt no. ĩ. de do. l. j. Old. ꝛ Gui. de suz. hic dicit ꝙ lex ista intelligi dꝫ plane prout litera sonat omissis exemplis gl. que reddũt. l. obscuram. Et exẽplum quod ponit gl. de seruitute ꝯstituta alternis horis vel diebus non est bonum, qꝛ nõ pertinet ad tp̃s cõstitutionis sed ad modum vtendi. de quo loquit̃. ĩ. §. pxi. ꝛ iõ valet cõcor. iur. Debet ergo poni exemplũ de maiori tp̃e q̃ de die vel hora. vt. ĩ. §. fi. ꝛ. l. seq. vsus. ¶ Et ad declaratione huiꝰ. l. vide q̃d notaui in alphabeto dictione quo ad. ¶ Opp. de. l. labeo. ĩ. tit. ij. Sol. vt hic

3 ꝛ ibi no. †Et ratio quã dat gl. quare seruitutes debeãt constitui pure ꝛ simpliciter est fauore prediorũ ꝛ hanc ẽt sequitur Iac. de ra. de equitate vt pacta seruentur vt hic sc̃do resp̃oso. ¶ In gl. si post conditionem in fin. ¶ Et qꝛ l̃ra dicit per pacti vel doli ꝛc. que exceptio non datur venienti contra pactum: qꝛ cum pactuz sit contra eum non dat ei exceptionem, vt. ĩ. de exce. rei iudi. l. eui-

1 Modum autem. †Id est qualitatẽ vtẽdi seruitute. Interualla dierum vel horarum non constituunt plures seruitutes sed modum vtẽdi. vt in. §. fi. qꝛ non videtur constituta ad tempus sed sub modo vt no. ĩ. l. proxi. §. fi. Sed pone constitui tibi seruitutem vt ea vtaris equester, nunquid poteris vti pedester. videtur quod non ꝑ istum. §. In contrarium videtur. ĩ. de serui. rusti. p̃dio. l. j. §. actꝰ.

1 ¶ Seruitus potest pro parte constitui ꝛ pro parte remitti.

1 Ad certam partem. Uide q̃d no. ꝛ dixi. s. d vsu ꝛ habita. l. vsus pars. ꝛ. ĩ. e. l. pro parte. ¶ †Et breuiter dic aut fit relatio ad partẽ fundi: aut ad partẽ seruitutis: si ad partem fundi indiuisam nõ valet, imo si totũ h̃ns partem indiuisam alienat vitiat̃ seruitus, vt. ĩ. l. prox. §. j. ꝫ si habeo plures heredes lꝫ succedant pro partibus indiuisis non vitiatur seruitus qꝛ ius competens ad seruitutẽ cuilibet remanet per quam quia non p̃ot petere partem seruitutis quilibet petet integram constitui ad suam partem fundi. Si vero relatio partis fiat ad seruitutem non valet, vt. d. l. vsus pars. Iaco. bu.

1 ¶ Pomi appellatione omnis fructus comprehenditur.
2 Ratione ipartis an insolidũ possit fructus retineri.

1 Ut pomum. †Cuius ap. continet̃ oĩs fructꝰ. ĩ. de ver. sig. l. q fundum. hoc est quoddam ius personale non seruitus qꝛ non fit respectu rei sed persone vt. s. de vsufr. l. si quis binas. Et not. ꝙ gl. dicit de delicatis ꝛ amenitat e. ꝛ. ĩ. e. l. ei fundo.

2 Si predium. †Querit Iaco. de ra. an rõne partis retineatur seruitus insolidũ ꝛ remittit ad. l. si vnus. ĩ. de serui. rusti. predio. ꝛ. C. de agricolis ꝛ censitis l. cum sancimus in fi. li. xj. ꝛ vide q̃d dixi. s. l. proxi. Et breuiter. h. d. iste. §. re non integra seruitute iam constituta non vitiat̃ si veniat ad casum a quo incipere non posset. Iaco. butr. ꝛ vide. ĩ. eo. l. pro parte ꝛ quod ibi no.

Ius cloace. Intellige vt no. ĩ. de seruitutibꝰ rusticorum prediorum. l. ij.

1 ¶ Generalis sermo potest quandam tacitam exceptionez includere.
2 Eligens viam iuris municipalis non potest redire ad viam iuris communis.

1 Si cui simplici. †De gñali sermone q̃daz tacite excipiuntur. h. d. Et ad hoc sepe allegatur. Uel clarius lꝫ libera ptãs vtendi concedatur tñ ciuiliter est vtendũ. Et dicit Iaco. de ra. quod hec lex est bona ad excusandum mendaces qui cũ fecerunt aliq̃d mẽdaciũ dicere p̃nt ego non intelligebam sic. ¶ Sed ꝯ̃ hoc inducit arg. contrarium gl. ꝛ nõ soluit. ĩ. tit. j. l. si seruitus. vbi a generali sermone nihil excipit̃. Sed sol. ꝙ illud est verum nisi ex mente cõtrahentium vel coniecturis aliud appareat vt hic, ꝛ. ĩ. de pig. l. obligatione gñali. ꝛ q̃ res pig. obli. pos. l. j. Uel dic s̃m Ia. de bel. ꝙ hic seruitus fuit cõstituta vna numero ꝛ in specie: ꝛ iõ dꝫ habere vnã tñ seruitutẽ. ꝛ ꝑ quã partẽ vult. in ꝯ̃rio vero fuit cõstituta seruitꝰ in gñe Ia. de bel. Uel dic vt ibi. ¶ Itẽ not. ꝙ ire dꝫ vel aquã ducere ꝑ eã partẽ q̃ sit minꝰ dãnosa ꝛ ex quo semel elegit nõ p̃t postea variare vl̃ mutare. Et idẽ puto si cõcessissem alicui iter vel aqueductũ ꝑ fundũ meũ vna die, ꝛ ipse elegit diẽ dñicã ꝙ nõ possit variare ꝛ aliã diẽ eligere. ꝛ ꝑ hoc. ĩ. de aqua quot. ꝛ esti. l. hoc iure. §. j. ꝛ vide q̃d bñ no. ꝑ Rof. de cõfessoria ver. itez q̃rit̃. Legit̃. ff. de serui. l. si cui. ꝛ de variatione dic vt no. ꝛ dixi. s.

2 de procu. l. in cãe. †ꝛ facit ꝙ si aliq̃s elegit viã iuris municipalis non possit redire ad viã iuris cõis. p̃ hoc de tributo. l. ꝙ in heredẽ. §. eligere. ꝛ. C. de codicil. l. fi. Itẽ opp. gl. de. l. si via. ĩ. de serui. rusti. predio. ꝛ dicit: solue vt ibi adde ꝛ plenius per Dy. extra de re. iur. c. in obscuris. li. vj.

1 ¶ Iter concedens videtur concedere omnia sine quibus trãsiri non potest.

1 Si iter. †Qui concedit iter vr̃ concedere oĩa sine quibus ire non posset. h. d. ad hoc. s. de iurisf. omni. iudi. l. ij. ꝛ de procura. l. ad rem. ꝛ. l. ad legatum. ar. ꝯ̃. s. de vsufr. l. vsufr. nouũ. Sed ibi est rõ qꝛ considerato edificio res mutaret formam ꝛ per consequens extingueret̃ vsufr. vt. s. qui. mo. vsufr. amit. l. repeti. §. rei mutatione. Exempla vide. ĩ. ti. j. l. seruitutes que. §. j. ꝛ non ob. quẽad. seruit. amit. l. in eo vt ibi dicam.

1 ¶ Seruitus pro parte ab initio constitui non p̃ot, deueniẽdo qꝫ ad casum a quo incidere non poterat vitiatur.

1 Pro parte. Seruitus† ꝑ parte ab initio constitui nõ p̃ot ꝛ vitiat̃ si deueniat ad casum a quo incipere non posset. h. d. de primo vide s. e. l. ad certã. ꝛ. l. vt pomum. §. j. ꝛ plenius de vsu. ꝛ habi. l. vsus pars. De secundo vide q̃d no. ꝛ plene dixi. ĩ. de ver. ob. l. pluribꝰ. §. fi. ꝛ ꝑ Dy. de re. iur. c. actũ legitime. lib. vj. Ibi dñij predij dominãtis. ¶ Ibi seruitutẽ realẽ. ¶ Ibi tradit nõ ob. de le. ij. cũ filiꝰ in prin. ꝛ. ĩ. ti. j. l. hoc q̃d. §. fi. vt ibi notat̃. ¶ Ibi aliena titulo singulari aut constituta seruitute. ¶ Ibi stipulationibꝰ. nõ ob. ĩ. e. l. vie. ꝛ de ver. ob. l. ij. §. ex his vt ibi no. in fi. l. non ob. C. de test. l. testñ nõ ideo vt ibi not. Ray. ¶ Et breuiter dic aut verbũ partis refert̃ ad prediũ. aut ad ipsum ius seruitutis. Si ad predium aut ad partẽ diuisam aut indiuisaz si diuisam p̃ot sic ꝯstitui ꝛ cõstituta remanere. vt. d. l. ad certã. s. eo. si ad ptẽ ꝑ indiuiso tũc dic aut stipulor cũ sim dñs partis tñ ad illã parte. vel cũ sim dominus totiꝰ stipulor ad partẽ ꝛ nõ vꝫ. vt hac. l. primo dicto. aut cũ sim dñs totiꝰ ꝛ stipulor totũ ꝫ partẽ alienorꝛ tũc aut añ constitutam seruitutẽ ꝛ vitiat̃ stipulatio, ꝛ i hac. l. sc̃do dicto ꝛ de ꝟ. obli. l. pluribꝰ. §. ꝛ si placeat. aut alieno post constitutã seruitutẽ ꝛ durat seruitꝰ, vt. s. e. l. vt pomũ. §. j. ꝛ. d. §. ꝛ si placeat. Aut fit relatio ad ius seruitutis ꝛ tunc non tenet stipulatio partis seruitutis siue dicam ꝑ diuiso siue pro indiuiso: qꝛ seruitus diuisionem non recipit, vt. ĩ. e. l. vie heredibus ꝛ in heredes transit, vt. d. l. vie, ꝛ de ver. ob. l. ij.

1 ¶ Nominis vel vocabuli proprietas non est in seruitutũ constitutione consideranda sed rei geste substantia.
2 Uerba que secundum ꝓprium significatum non possunt operari operantur secundum improprium.

1 Si tam angusti. Pulchra lex, et breuiter. h. d. †Non attendit̃ nominis vel vocabuli proprietas sed substantia rei geste. ad q̃d. ĩ. de prescri. l. insulã. locati. l. si vno. vbi de hoc. s. de vsu ꝛ habita. l. diuus. ꝛ de vsufr. earuz re. q̃ vsu consu. l. qm̃. §. j. Non ob. ĩ. de consti. pecu. l. j. §. eũ qui vt ibi no. ꝛ vide q̃d not. per doct. C. de testa. l. non codicillũ. sed vr̃ ꝙ error in noibus appellatiuis vitiaret̃ de hoc, vt. ĩ. de le. j. l. iiij. Sed dic ꝙ verũ est vbi essent oĩno extranea ꝛ separata, vt si accipiat̃ hõ ꝑ asino. ꝫ hic via ꝛ actꝰ

2 non sunt sic extranea nec separata, ꝛ ideo non vitiant. †Et dic vt in contrario plene no. vbi ergo verba non possunt operari sc̃dm proprium significatum operant̃ secũdũ improprium. vt in concordantijs supra positis. lꝫ enim hic dicam constituo viam qꝛ non erat tanta latitudo loci quanta exigitur ad viã, vt. ĩ. de serui. rusti. predio. l. vie latitudo valet vt iter vel actus.

1 ¶ Seruitutes cãm continuam vel quasi continuam habẽtes longo tempore prescribuntur.
2 Seruitutes nõ possunt nec tangi nec videri sed intellectu pcipi.
3 Seruitutes rusticorũ prediorum ꝛ vrbanorum prediorũ i quo differant.
4 Seruitutes an possideantur.
5 Incorporalia an prescribantur.
6 Seruitutes an vsucapiantur.
7 Seruitutes multipliciter considerantur.
8 Possessio longa vicem obtinet seruitutis ꝛ eo tempore prescribi potest.
9 Quasi possessio seruitutis qualiter queratur.
Seruitutũ quedã sunt affirmatiue quedam negatiue.
10 Seruitus quot ꝛ quibus actibus queratur.
11 Quasi possessio qualiter in seruitutibus incorporalibꝰ retineat̃.
12 Quasi possessio seruitutis qualiter amittatur.
13 Seruitutes ex qua quasi possessione prescribi possint.
14 Quasi possessionis effectus quis sit ꝛ quotuplex.
15 Intentionem habens super iure cõmuni fundatam an ꝛ quo iure possit impugnari.

16 Seruitus rerum ⁊ personarum in quo differant.
17 Seruitus qualiter prescribatur.⁊ que sit differentia corporaliū ⁊ incorporalium.
18 Seruitus realis an possit prescribi.
19 Prescriptio consummata qualiter sit in iudicium deducenda.
20 Predia quecunqꝫ naturaliter sunt libera.
21 Quasi possessio qualiter probetur.
22 Quasi possessio seruitutis an possit a duobus haberi.
23 Possessio continua ciuilis an sit in seruitutibus quemadmodū in rebus corporalibus.
24 Seruitus potest sepulchro acquiri ⁊ remitti.
25 Locus medius impediens vsum seruitutis impedit ⁊ seruitutē.

Seruitutes. Hec lex de subtili materia tra-
ctat.s.de prescriptione seruitutū
de quo nota.⁊ dixi.C.e.l.j.⁊.ij.⁊ bene per Dy.j.de aqua
plu.arcen.l.j.§.fi.⁊ per Rof.de confessoria.ver.item q[..]ritur que
sit ratio.⁊ versi.sed illud queritur super.l.illa extra [.] prescript.
c.sanctorum.⁊ per Inn.in.c.de quarta.⁊ de cā posse[ss]ionis ⁊ pro
prietatis.c.cum ecclesia sutrina in gl.⁊ ita patet ⁊ dixi etiā.j.de
vsuscap.l.si aliena.§.j.⁊ de ope.no.nū.l.[.]i prius.⁊ per summistas
tit.de prescrip.⁊ in spe.eo.ti. ¶ Et breuiter hoc intendit. Serui-
a tutes[a] que habent continuam causam† vel quasi longo tpe pre-
1 scribuntur.que vero nō hñt continuam vel quasi cōtinuā tāto
tpe cuius memoria nō existit. ¶ Et diuide in tres partes qꝛ pmo
ponit dictū vsqꝫ ibi ⁊ ideo. Ibi ponit vnā rōnē falsam vsqꝫ ibi
vel ideo.ibi ponit aliam rōnē verā ⁊ rōnis rōnē vsqꝫ ad.§.serui
tus. ¶ Alij diuidunt in quatuor partes qꝛ in pria qualitatem
seruitutum rusticorū ponit. In scda ex qualitate seruitutū quā-
dā cōclusionē elicit. In tertia ad probandū conclusionem nouā
rōnē adducit. In quarta oīa dicta in rusticis ad vrbanas extē-
dit. Scda ibi ⁊ iō. Tertia ibi vel ideo. Quarta ibi idē in seruitu
tibꝰ. Lrāz expone ibi rusticorū de qbꝰ habet.j.ti.ij.l.j.⁊.ij.⁊ p to
tum. ¶ Ibi etiā si corporibꝰ.i.rebꝰ mobilibꝰ corporalibus, nā
iste seruitutes rustice ⁊ etiā vrbane accedūt pdijs rusticis ⁊ vr-
banis ⁊ sine predijs esse non possunt,vt.j.cōia predio.l.j.⁊ ideo
dicuntur prediales,vt.s.e.l.iij.pdia aūt sunt res corporales que
2 possunt videri ⁊ tāgi insti.de rebꝰ corp.⁊ incorporalibꝰ. ¶ † Ibi
incorporales tñ sunt nā seruitutes sunt iura q nō pñt videri nec
tangi sꝫ intellectu pcipi,vt.d.ti.de rebꝰ cor.⁊ incor. Et iō vsu nō
capiunt.i.nō pscribunt.nā lꝫ scdꝫ antiqua iura vsucapio ada
ptaretur ad res mobiles ⁊ immobiles vt patet ex rub.j.de vsusc.
⁊ eo.ti.l.furtū.hodie tñ separata sunt qꝛ rerū mobilium dicitur
vsucapio immobiliū pscriptio vt insti.de vsusca.in pnc.⁊.C.de
vsusca.trāsfor.l.j.⁊ ista [pr]ima rō per se defectiua:sꝫ eā suppleas
per sequentē,vt.j.subijciaꝫ. ¶ Ibi vel ideo.s.nō prescribunt ser
uitutes qꝛ tales sunt ⁊c.⁊ hec est scda rō ⁊ bona cōiuncta cū pri-
ma nam in vsusc.in prescriptione exigit possessio cōtinua,vt.j.
de vsusc.l.ij.⁊ iō si possessio interpellatur vsucapio ⁊ prescriptio
interrumpit siue naturalr p deiectionē,vt.j.de vsusc.l.naturalr
vel ciuilr p litis cōtest.vt.j.de rei vendi.l.more. ¶ Ibi idē ⁊ i ser-
3 uitutibꝰ.† Iste ver.duplr legit.vno mō sic dictū est.in pn.l.ꝙ ser
uitutes rusti.predio.sunt incorporales.idē est in seruitutibꝰ vr.
pdio.qꝛ incorporales sunt in hoc tñ differūt qꝛ vrbane facilius
pscribunt qꝛ hñt cām cōtinuā vel qsi sꝫ rustice interpellatam.
¶ Alio modo sic:dictū est ꝙ seruitutes rustice nō pscribunt:qꝛ
nō hñt cōtinuā cām.idē est ⁊ in vrbanis si nō hēant ꝯtinuā cāꝫ.
¶ Opp.de.d.l.si aliena.§.j.j.de vsusc. Solu.pse nō vsucapiunt
vt hic.sed pdiū cui cōpetunt vsucaptū sequunt,vt.j.de ꝯhen.em
ptio.l.i modicis.⁊ de actionibus empti.l.si mercedē.§.j.deinde
cōpleas syllogismuꝫ seu arg.lre qd est defectiuuꝫ hoc mō qd nō
possidet nō vsucapit,vt.j.de vsusc.l.siue possessor sed seruitutes
nō possident.ergo ⁊c.scda pbat sic:incorporalia non possident,
vt.j.de acq.re.do.l.seruus.§.incorporales.⁊ de ac.pos.l.iij.sꝫ ser
uitutes sunt incorporales ergo ⁊c. ¶ Itē ad radicē argumenti
4 oppone ꝙ seruitutes† possideant,vt.j.de itine.actuqꝫ priua.l.si.
cū simi. Rñ.nō possident sꝫ quasi,vt.s.ex qui.cau.maio.l.ait p-
tor.§.itē ei.de vi ⁊ vi ar.l.iij.§.fi.⁊ si seruitus vē.l.si qs diuturno.
¶ Ad hoc op.ꝙ in seruitutibus sit vera possessio,j.de ac.poss.l.
naturalr. Rñ.aliud est possidere rē rōne iuris.⁊ hec possessio ca-
dit in fructuario vt in ꝯrio aliud est possidere ipm ius.⁊ hoc cū
sit icorporale nō proprie possidet sꝫ quasi vt pdixi. ¶ Et hec di-
ctio quasi hic notat impropietatē:qꝛ nō est pprie possessio sicut
est in rebꝰ corporalibꝰ. Qñqꝫ hec dictio quasi,est nota maioris
improprietatis vt in obligationibus que adhuc magis impro-
prie possident ꝙ seruitutes. Qñqꝫ impropriissime dr debitor qsi
possidere obligationē in qua obligatus est,vt.s.de peti.he.l.irre
gulariter.⁊.l.ꝙ si in diē.§.iulianꝰ. Et aduerte qꝛ quasi possessio
q est in seruitutibꝰ parit interdicta retinēde ⁊ recupande posses-
sionis,vt.j.dicet.sꝫ quasi possessio q est in obligationibꝰ nō pa-
rit interdicta ⁊ iō aduocati male formāt libellū dicētes tu solui

a ¶ Seruitutes. adde bar.i.l.foramē.ff.de ser.vr.p.bal.i.l.sicut.C.de pscr.xxx.an.et i.l.j.C.de āna.exc.⁊ in.l.cū lōgi.C.de lon.tem.pscri. Paul.de ca.consil.v.⁊ i l.j.§.fin.de aq quo.⁊ esti.j.l.si quis diuturno si serui.vē.i.l.seruitutes la grande isto ti.l.ij.C.e.ti.in l.si certis annis.C.de pactis.

sti predecessoribꝰ meis.x.quolibet anno ita ꝙ ego sum in posses
sione pcipiendi ⁊ iō peto me tueri in tali possessiōe.nā ista quasi
possessio q est improprie in obligationibꝰ nō parit interdicta vt
dixi.C.de pac.l.si certis annis. Et de significato huius dictionis
quasi vide in alphabeto. Et de ista quasi possessiōe incorporaliū
vide qd plene dixi.d.l.seruꝰ.§.incorporales.de acqui.re.do.⁊ an
p ipsa dent interdicta dicā.j.ver.itē qro quare p retinet. ¶ Itē
5 opp.ꝙ incorporalia† pscribant,vt.j.de vsusc.l.vsucapionē.reci
piunt maxime res corporales.ergo dictio maxime includit ꝙ ēt
incorporales. Sol.ꝙ dictio maxime ibi abūdat,vt ⁊ alias.C.de
testa.ma.l.fi. ¶ Vel dic iō dicit maxime,vt includat seruitutes q
hñt cōtinuā cām q pscribunt vt hic ⁊ in ꝯrio no. ¶ Itē opp.ad
idē qꝛ lex dicit ꝙ iura ⁊ seruitutes pscribunt sicut res corporales
C.de prescri.lon.tē.l.fi.in fi.⁊.C.de seru.l.ij. Dicendū ꝙ hic loqt
de seruitutibus q hñt cōtinuā possessionē.⁊ ista est bona solu.q
ad dictam.l.ij.C.e.sꝫ nō ad.d.l.vlt.C.de prescri.lon.tē. ¶ Sꝫ dic
ꝙ illa loqt de tpe statuto ad seruitutē amittendā ⁊ constituēdā
libertatē non autem de tempore statuto ad seruitutē acquirēdā
6 vel prescribendā vt ibi no. ¶ † Itē op.si seruitutes ideo nō vsu-
capiuntur qꝛ continua possessio non est in eis ergo nec res cor-
porales possunt vsucapi:qꝛ nec in eis est cōtinua possessio.nem
possessio dr actū corporeū,vt.j.de ac.pos.l.j.sꝫ nullꝰ actꝰ corpo-
ralis pōt esse cōtinuꝰ,vt.j.ti.pxi.l.foramē. ¶ Rñ.lꝫ naturalis q
per actū corporis hr ⁊ retinet cōtinua esse nō possit.illa tñ q ani
mo retinet.s.ciuilis pōt esse cōtinua. ¶ Sꝫ opp.qd nec illa q aīo
retinet possit esse cōtinua:qꝛ necesse est hoīes comedere ⁊ dormi-
re quo tpe nō hñt cām possidēdi. Rñd.ꝙ per hoc nō perdit pos-
sessio ciuilis,vt.j.de vsusca.l.nunꝙ.§.si seruus.⁊.§.⁊ si vi.qꝛ ⁊ si
interim quiescat animus possidendi in ipso nō tñ trāsit in ꝯriuꝫ
animum vel cōtrariū animū nō assumit.s.nō possidendi.vt not.
de acqui.pos.l.si is qui animo. ¶ Itē opp.ꝙ rō q reddit in textu
nō sit bona.⁊ ꝙ ēt sine possessiōe pcedat vsucapio ⁊ prescriptio
nā hereditas iacens nō possidet.j.si quis testa.liber eē iussus fue
rit.l.j.§.sceuola.⁊ tñ iacēte hrditate pcedit vsucap.⁊ pscriptio
vt.j.de vsusc.l.nunꝙ.§.vacuū.⁊.l.ceptā. Rñd.illud ideo qꝛ et si
hereditate iacente nō sit vera possessio:est tñ qlisqualis.vt.j.de
acq.here.l.gerit p herede.⁊ ideo pter talem qualē possessionem
nō vr oīno interrupta possessio.⁊ iō pcedit vsucapi. Vel ibi spe
ciale fauore hereditatis ⁊ repentini casus supuenientis.⁊ iō nō
dꝫ trahi ad cōsequentiā,vt.s.de legi.l.ꝙ vero ꝯ rōnē. Et vide cir
ca hoc qd no.p Dy.⁊ alios extra de reg.iur.c.siue possessor lib.vj.
¶ Itē op.quod seruitutes nō hñtes cōtinuam cām pscribi pos-
sint,vt.j.ti.pxi.l.foramen.cum si. ¶ † Sol.fm gl.quedam serui-
tutes hñt continuā cām.s.q non requirunt factū hoīs in vtendo
nō dico in constituēdo vel recuperando vt in aqueductu.qdam
hñt quasi cōtinuā q nō requirunt factū hoīs in vtēdo cōtinue.
sunt tñ apte ad cōtinuū vsum vt in stillicidio.⁊ iste pscribunt lō
go tpe sine titulo.si tñ aduersarius sciat me vti.vt.C.de seruitu-
tibus ⁊ aqua.l.ij. ¶ Quedā nō habēt cōtinuā cām nec quasi vt
sunt ille q in vsu reqrūt factū hoīs vt via ⁊ iter.⁊ iste nō prescri
buntur longo tpe vt hic sed tāto tpe cuius nō extat memoria vt
in contrario ⁊.j.de aqua plu.arcē.l.j.§.fi.vbi de hoc.⁊ eo.mō po
test soluere aliud cōtrariū de.l.hoc iure.§.ductus aque.j.de aq
quot.⁊ esti. ¶ Vel forte ibi exigit tm tps cuius nō extat memo
ria qꝛ aqua ducebat ex flumine publico. ¶ Itē op.ꝙ dato ꝙ nō
habeāt cām cōtinuā vel quasi cōtinuā ꝙ pscribant saltē.xxx.an
nis qꝛ tāto tpe tollit negatoria ⁊ alie actiōes,vt.C.de pscri.xxx.
an.l.sicut in rē.⁊ de annali excep.l.j.cuꝰ ꝯriū dicit.l.ista. ¶ Istd
est durū cōtrariū ⁊ vr insolubile.⁊ de hoc etiā no.in gl.C.eo.l.ij.
dicunt quidam:non sequitur nō pōt phibere me vti seruitute p
negatoriam ergo seruitus est prescripta ꝙ sic pbāt vnus dñorū
cōstituit seruitutē de facto qꝛ de iure nō pōt ⁊ tñ nō pōt me phi
bere ⁊ tñ seruitus nō est qsita.vt.j.de serui.rusti.pdio.l.p fundū.
hec non est bona ⁊ ideo dic ꝙ etiam lapsis.xxx.annis pōt phibe
re ⁊ agere negatoria ⁊ ꝙ tu dicis ꝙ negatoria tollitur spatio.xxx.
anno.dic ꝙ verū est ꝙ tollit.xxx.annis.sꝫ illi.xxx.computantur
a qualibet actione de qua tollenda querit:verbi grā si tu nō ha
bes seruitutē itineris p fundū meū tu iuisti p ipm funduꝫ quot
sunt itiones tot negatorie.vñ si tu iuisti heri p illa itiōe cōpetat
mihi negatoria ⁊ si hodie vadis p hodierna itione mihi cōpetit
negatoria:⁊ sic quot sunt itiōes tot sunt negatorie.vñ cū dr ꝙ ne
gatoria spatio.xxx.anno.tollit verū est qñ nata est ⁊ sic cōputan
do eā a diuersis itionibꝰ potest durare plusꝙ.xxx.annis qd sic
pbat dñium ex parte actoris ⁊ possessio ex pte rei pariūt rei ven.
vt.C.de alie.iud.mutan.cā facta.l.j.vñ si possides rem meā com
petit mihi rei vē.⁊ si desinis possidere desinit cōpetere ⁊ si postea
iterum incipias possidere incipit cōpetere noua rei ven.j.de exce.
rei iudi.l.si quis ad exhibendū.⁊.s.de iudi.l.nō als.§.j.ita est in
casu pposito.vsus seruitutis est cā intētāde negatorie sicut pos
sessio rei ven.ergo vbi sunt plures vsus puta plures itiōes diuū

cte ⁊ discontinue erũt plures negatorie ⁊ sic cessat contrariũ. Sʒ
cõtra hoc instat̃ ⁊ vr̃ induci ad incõueniens ⁊ absurdũ dꝛ quod
seruitutes que habent discontinuam cãm prescribunt̃ solũ tãto
tpe cuius nõ extat memoria, sed vr̃ ꝙ vsqʒ ad diẽ iudicij ꝑscri/
bi non possint qꝛ si est verũ ꝙ tot sint negatorie quot sunt itio/
nes ꝓ pꝛĩa itione est vna negatoria ⁊ ad istam tollendã ⁊ ꝑscribẽ
dã exigit tp̃s.xxx.an.ꝓ secũda itiõe similiter ⁊ sic ꝓ tertia ⁊ vsqʒ
in infinitum ⁊ sic vsqʒ ad diem iudicij poterit agi negatoria qꝛ
semper cõpetit aliqua cui nõ est ꝑscriptũ ⁊ sic semp cõpetit ius
prohibendi quare seruitus habens discontinuam cãm vllo tpe
ꝑscribi nõ põt. ¶ Ad hanc obiectionẽ rñd. ꝙ sicut due sunt cãe
rei ven.s.dñiuʒ ⁊ possessio ita due sunt cãe negatorie.s.libertas ⁊
itio seu vsus seruitutis que est quasi possessio vnde negatoria ex
parte actoris est vna ⁊ ius vnũ quo eã intentat ex parte rei sunt
plures vsus seu itiones.⁊ per cõsequẽs plures quasi possessiões
ita ꝙ ex pte actoris est vna, ex parte rei sunt plures vñ cũ tracta/
mus de prescriptione tractamus de vna respectu vniꝰ ius acto/
ris vnde sicut actor hʒ vnuʒ ius sic illud ius hʒ vnã ꝑscriptionẽ
sibi correspondentem.⁊ sicut ex parte rei sunt plures itiones ita
plures prescriptiones ipsis correspondentes.vñ verũ est ꝙ cui/
libet itioni curreret ꝑscriptio.xxx.an.si semp duraret ius acto/
ris. Sed qñ inuenit̃ cõpleta vna prescriptio ꝯ ius vnicũ actoris
⁊ q̃ ꝑscriptio inchoata ⁊ cõsummata qꝛ abstulit ius actoris am
plius non spectant̃ alie ꝑscriptiones q̃ cõpetũt ꝓ qualibet itiõe.
⁊ illa ꝑscriptio tpis cuius nõ extat memoria ꝓcedit sine posses/
sione.vt in thesauro thesaurus tuus est in fundo nullus possi/
det tñ si tãto tpe stetit cuiꝰ nõ extat memoria amisisti.vt.j.de ac.
re.do.l.nõnũꝙ.§.thesaurꝰ sic in ꝓposito ad hoc ꝙ amittat actor
ius suũ nõ referimus nos ad itiones singulares sed ad negligẽ
tiam actoris.⁊ cũ lapsuʒ est tm̃ tp̃s cuius nõ extat memoria ami
sit actor ius suũ.nec põt postea ꝓ alijs itionibus actio nasci.nec
ciuilis ꝑscriptio currere.⁊ hoc ꝓbat̃ simili argumẽto:thesaurus
tuus fuit in fundo tãto tpe cuius nõ extabat memoria ita ꝙ nõ
deficiebant nisi duo anni.qdã effodit thesaurum ⁊ mihi vẽdidit
ita ꝙ ego inchoaui vsucapere triennio.qua inchoata ꝑfecta est
maior ꝑscri.s.tpis cuius nõ extat memoria ad quã nõ deficiebãt
nisi duo anni certe ammodo cessat minor.s.vsuca.triẽnij:qꝛ p ꝑ/
mã maiorẽ sublatũ est ius actoris.sic ⁊ in ꝓposito sublato iure
actoris in totũ cessant negatoria.⁊ p cõsequẽs cessat ꝑscri.ꝯ futu
ras itiões:qꝛ ex quo actor semel amisit ius suũ amplius amittere
nõ põt arg.j.de iniusto rupto testõ.l.nã ⁊ si sub cõditiõe.§.rũpẽ/
do. ¶ Uel dic fm Od.ꝙ dñs post.xxx.an.nõ aget negatoria sed
de facto impediet aduersarium vti seruitute forte faciendo fossa
tũ vel aliud obstaculũ.⁊ si ille qui pretendit seruitutẽ sibi q̃sitaʒ
intentet confessoriã habebit necesse succũbere:qꝛ nõ poterit pro
bare seruitutẽ sibi constitutã qꝛ cõstituta nõ est nec sibi tpe que/
sitã:qꝛ nõ possedit tãto tpe cuius non extet memoria. Odofr.
¶ Sʒ ꝯ istã opi. Od.videret̃ paratũ remediũ qꝛ intentaret iter/
dictũ vti possidetis si impediret̃ de facto.vt dicã.j.ver.itẽ quero
quare pro retinenda. ¶ Caue tñ ꝙ lʒ actor amiserit ius suum.⁊
sic sublata negatoria tãto tpe cuius nõ extat memoria tñ agere
poterit pro interesse ꝑteritarũ itionũ a qbꝰ itionibꝰ nõ cucurre/
rũt.xxx.an.lʒ modo sit sublata negatoria:qꝛ quo ad illas itiões
nõ est sublata.qꝺ ꝓbat̃ tali exẽplo. Possidebas fundũ meũ pce
pisti fructus pluribus annis,⁊ ita cõpetebat mihi actio ꝓ fru/
ctibus. Pone ꝙ vltimo anno ꝑscriptionis fundi tu ꝑcipis fru/
ctus pro illis fructibus cõpetit mihi noua actio cui nõ est ꝑscr.
licet actio cõpetens ꝓ fundo sit prescripta. Sic in ꝓposito licet
ꝑscri.sit cõsummata quo ad principale ius actoris.ita quod nõ
põt intentare negatoriã ad ꝓhibendã seruitutẽ.tñ ꝓ illis itioni/
bus quibus nõ est ꝑscri.xxx.annis quasi succedãt cõpetit actio
ad interesse qꝺ interesse in negatoria succedit loco fructuũ.vt.j.
si serui.vendi.l.loci corpus.§.in confessoria. Licet ꝯ hoc videat̃
qꝛ sublato principali tollit̃ accessoriuʒ.C.de vsuris.l.eos.⁊.ff.de
rei vendi.l.iulianus alias incipit si hoiem. ¶ Ultimo oppo.ꝙ
8 seruitutes longo tpe prescribant̃.nã longa posses.†vicẽ seruitu/
tutis obtinet,vt.C.e.l.j. Dic ꝙ.l.illa loquit̃ vno mõ in seruitute
amittenda que amittit̃ lon.tem.non vtendo vt ibi sʒ nõ q̃rit̃ lõ
go tpe vt hic. ¶ Uel si lex illa intelligatur in seruitute q̃renda ꝙ
ibi dꝛ longa possessio vicẽ seruitutis obtinere exponit̃.i.longissi/
ma.i.cuius nõ extat memoria vt in cõtrario no. ¶ Expeditis cõ
trarijs venio ad qõnes primo q̃rendo qualr̃ q̃rat̃ quasi possessio
9 †seruitutis. Et vr̃ ꝙ solo vsu.j.de aqua quoti.⁊ esti.l.j.§.ꝙ aũt.
¶ In contrarium vr̃.j.ti.proxi.l.cuius edificium ⁊.l.eũ debere.
¶ Alij dicunt ꝑ patientiã.vt.j.e.l.quoties.dic ꝙ q̃dã sunt serui
tutes affirmatiue vt seruitus itineris stillicidij ⁊ similes.⁊ in istis
acquiritur possessio per solũ vsum cõtinuũ:qꝛ eoipso ꝙ vado ꝑ
fundũ tuũ aĩo q̃rendi mihi seruitutẽ possum seruitutẽ acquirere
vt.j.tit.proxi.l.hec aũt iura.⁊ de aqua quoti.⁊ esti.l.hoc iure.§.
aque ductus. ¶ Quedã sunt seruitutes negatiue vt altius non
tollendi ⁊ in talibus non sufficit solus vsus ad acquirendã ser/
uitutẽ, sʒ req̃rit̃ actꝰ ꝯrꝰ libertatis vt si cũ vellẽ altius edificare
vicinus me prohibuit ⁊ ego ꝓhibitioni acq̃escens supsedi tunc
acquisiuit quasi possessionẽ seruitutis ne altius tollerem,vt.C.
de serui.l.j.⁊.j.ti.pxi.l.luminum.⁊.l.qui luminibꝰ.⁊ faciunt ꝑdi/
cta ad q̃stionẽ si ego solꝰ habeo molendinũ in villa ad qꝺ hoĩes
ville consueuerũt venire ad molẽdũ ⁊ alius velit facere molendi
nũ de nouo an possim eũ prohibere.⁊ videt̃ ꝙ nõ ꝑ iura predicta
qꝛ ꝙ non habeat molendinuʒ vel ꝙ hoĩes non vadant ad molẽ
dũ ad suum molendinũ est seruitus negatiua cuius quasi pos.
per solum vsum queri non põt per iura predicta ad hoc enim vt
seruitus esset mihi quesita oporteret ꝙ ꝓhibuissem eũ facere mo
lendinũ ⁊ ipse assentiens ꝓhibitioni nõ fecisset vel ꝙ ꝓhibuisseʒ
homines ire ad alium molendinũ ⁊ ipsi non iuissent tunc eñ eẽt
mihi quesita possessio seruitutis ⁊ si tanto tpe hoc fecisseʒ qꝺ suf
ficeret ad querendã seruitutẽ esset mihi seruitus quesita ⁊ per cõ
sequens possum eũ ꝓhibere.hanc questionẽ sic soluit Hosti.ex/
tra de ap.c.significante.per iura predicta ⁊ maxime ꝑ.d.l.qui lu
minibus.⁊ de hoc satis no.⁊ dixi.C.e.l.si manifeste.⁊.ff.de eden.
l.si quis ex argẽtarijs.§.si initiũ tabularũ. ¶ Itẽ q̃ro quot actꝰ
10 †sint necessarij ad querendũ huiusmodi seruitutẽ.⁊ vr̃ ꝙ vnus
actus.j.de aqua quoti.⁊ esti.l.j.§.ꝙ autẽ. In contrarium videt̃
ꝙ requirãt̃.xxx.dies.j.de itine.actuqʒ priuato.l.j.§.j.dic ꝙ sicut
vinee apꝛehensione siue traditione acquirit̃ vera possessio in re/
bus corporalibus,vt.j.de acq.pos.l.iij.⁊.l.quẽadmodũ. Ita q̃si
possessio seruitutis vnico actu aĩo querit̃,vt.d.l.j.§.ꝙ autem.
¶ Non ob.l.j.§.j.de itinere actuqʒ priuato.qꝛ non loquit̃ de q̃si
pos.acquirenda.sed de illo interdicto in quo si vellet obtinere ne
cesse est ꝙ seruitutẽ prescripserit per.xxx.dies in anno retro non
vi non clam non precario. ¶ Et de hoc an sufficiat vnus actus
ad acquirendã quasi possessionẽ in iure eligendi,vide ꝙ not.per
omnes extra de cã possessionis ⁊ proprietatis.c.cũ ecclesia sutri/
na. ¶ Sed q̃ est rõ ꝙ in rebus corporalibus sufficit vna tradi/
tio siue apprehensio ad hoc vt pro eis cõpetãt interdicta pro re/
tinenda vel recuperanda possessione. Et in rebꝰ incorporalibus
requiruntur plures vt dictũ est.dico ꝙ ẽt in incorporalibꝰ si cõ/
staret ꝙ semel esset sibi tradita quasi possessio seruitutis sibi suf
ficeret ad hoc vt haberet interdicta ꝓ sua quasi possessione ⁊ iu/
ra q̃ loquuntur de.xxx.diebus vel alio tpe loquunt̃ in casu du/
bio.i.cũ dubitatur an sit sibi tradita quasi possessio vel non.
¶ Et est rõ q̃re secus in interdictis qꝛ transire per agrum alienũ
fas est lʒ nõ sit ius,vt.C.e.l.ꝑ agrũ.lʒ ergo aliquis iuerit bis vel
ter nõ iõ ꝑsumit̃ ꝙ hoc fecerit aĩo acquirendi seruitutẽ nisi tot
vicibus iuerit qꝺ ex actibus ꝑsumat̃.aliud aũt est in rebus cor/
poralibus.⁊ pro hoc vr̃ ꝙ si aliq̃s ep̃s hospitatꝰ fuerit in domo
sacerdotis nõ per hoc sibi q̃siuerit aliqꝺ ius ꝑ ꝙ possit sacerdotẽ
cõpellere ad ipsum hospitandũ in posterũ.arg.d.l.j.§.j.de itine/
re actuqʒ priuato.⁊ vide qꝺ dixi.d.l.j.§.fi.de aqua pluui.arcend.
11 ¶ Item quero qualiter retinetur quasi possessio†in istis serui/
tutibus incorporalibus. Et vr̃ ꝙ eoipso quod q̃s nõ vtit̃ amit/
tat quasi possessionẽ.l.lʒ.C.de acqui.pos.⁊.j.titu.j.l.seruitutes.
¶ In ꝯrĩũ vr̃ per legem istã seruitutes dic ꝙ sicut in re corpora
li solo aĩo retinet̃ possessio,vt.d.l.lʒ.sic ⁊ in incorporalibꝰ nã ⁊ ꝓ
incorporalibꝰ competunt vtilia interdicta vti possi.⁊ vñ vi.vt.j.
vti possi.l.fi.⁊ de vi ⁊ vi arma.l.iij.§.fi.⁊.j.e.l.ij.quoties. De hoc
tñ vide qꝺ dicet̃.j.eo.ver.itẽ q̃ro quare ꝓ retinẽda. Non ob.l.cõ/
traria qꝛ lʒ ibi non possederim verũ est naturaliter sʒ ciuilr̃ sic.
¶ Sed que est ergo ratio ꝙ non ꝑscribunt̃ longo tpe sicut res
corporales cũ eo.mõ q̃rant̃ vt dictũ est,⁊ facit.j.de acq.re.do.l.li
ber homo in fi.? Rñdeo qꝛ vera possessio maioris est effectꝰ quaʒ
quasi possessio ⁊ ideo minus tp̃s sufficit in rebus corporalibus
cũ in eis possit continuari possessio sed in istis seruitutibꝰ incor
poralibus nõ vt hic dicit̃. ¶ Itẽ q̃rit̃ qualiter amittat̃ ista qua
12 si possessio†seruitutis. Dicẽdũ ꝙ eisdẽ modis q̃bus vera posses
sio rei corporalis.vñ oĩa q̃ dicunt̃ de acqui.⁊ amittenda posses/
sione rei corporalis eadẽ locũ habent in quasi possessione que est
in seruitutibus,vt.j.de acq.pos.l.clam possidere.§.qui ad nũdi/
nas.⁊.C.de acquiren.possessio.l.lʒ. ¶ Aduerte tñ qꝛ in hoc de/
cipiunt̃ aduocati qui in libello dicunt quasi possidebam talẽ ser
uitutẽ:tu me spoliasti:peto me restitui.male dicũt:qꝛ natura ser
uitutum consistit in patientia,vt.j.e.l.quoties.vnde debet dice/
re spoliasti me non patiẽdo me vti dicta seruitute.sicut enim pa/
tientia est loco traditionis sic ꝓhibitio est loco deiectionis ⁊ spo
liationis,vt.d.l.quoties.j.e.vñ possessio ⁊ deiectio ĩproprie est in
incorporalibus sic ⁊ in libertatibꝰ,vt.j.ti.j.l.si edes.§.libertas.
¶ Azo tñ dixit ꝙ seruitus nõ põt quasi possideri:vnde cõfesso/
ria bene datur possidenti rem sʒ nõ dat̃ quasi possidenti seruitu
tẽ sʒ negatoria bñ dat̃ quasi possidenti libertatẽ. ¶ Itẽ q̃ro ex q̃
13 q̃si possessiõe ꝑscribant̃ seruitutes.† Rñ.in his que habent con
tinuã cãm vel quasi hr̃ quasi naturalis ⁊ ciuilis possessio.⁊ iõ ꝑ/

scribuntur sine titulo:qr in hoc grauat̃ p̃scribens. In his q̃ non
habent perpetuã cãm,dicunt quidã ꝙ quasi possidentur natura
liter ⁊ ciuiliter sicut ⁊ superiores. ¶ Dy.vr̃ sentire quod sit sola
ciuilis ⁊ ex ea sola procedat prescriptio per.l.j.de acqui.re,do.l.
acquiritur.§.si,vbi de hoc per Ja.de are,quod nõ credit Ja.bu.
Quid enim si aliquis ingrediatur fundum quẽ ciuiliter ⁊ natu-
raliter possideo:⁊ naturalẽ auferat ⁊ ciuilẽ retineam;nunqd pre
scribam ex sola ciuili:certe nõ:qr naturalis est opposita ciuili ⁊
est interrupta prescriptio naturalr̃,vt.j.de vsucapi.l.naturali-
ter.sed si naturalis nõ esset opposita ciuili sicut est illa naturalis
quã hz fructuarius tunc illa prescriptionẽ non impediret.⁊ tũc
ex sola ciuili p̃scriptio ꝓcederet:⁊ vera esset opi.Dy.Vñ ip̃e Ja.
dicit ꝙ qñ vado per fundũ tuũ aĩo querendi seruitutẽ habeo ci-
uilem ⁊ naturalẽ quasi possessionẽ seruitutis.sed cũ recedo rema
net naturalis vacua.⁊ dñs p fundũ possidet naturalr̃ ⁊ ciuiliter
vr̃ mihi ciuilẽ interrumpere ⁊ naturalem auferre,Et hec est ra-
tio quare seruitutes q̃ nõ hñt causam continuam vel quasi non
prescribunt̃ lon.tem,qr cõtinue vr̃ p dñm interrumpi possessio.
Imo est mirabile ꝙ prescribantur tanto tempore cuiꝰ nõ extet
memoria cũ fiet interruptio,vt predixi Jaco,bu.De hoc p Dy.
14 de re.iur.c.sine possess.li.vj. ¶ Item quero quis est effectus†illiꝰ
quasi possessionis.Rñ.triplex primus qr si fuit cõtinuata indu
cunt prescriptionem vt dictũ est.Secundus qr dant̃ que p̃scrip.
si est longi temporis inducit vtilem actionem reprobata opini.
M.vt.C.de prescri.xxx.an.l.si quis emptor.⁊ de bonis mater.au
thent.nisi tricennalis.Si longissimam.xxx.an.inducit exceptio
nem si tp̃is cuius nõ extat memoria actio.vt.j.de aqua quoti.et
esti.l.hoc iure.§.ductus aque.Scd̃s qr dant̃ vtilia ĩterdicta,vt
d.l.si.j.vti pos.⁊ de vi ⁊ vi ar.l.iij.§.si.Tertiꝰ sed de hoc dubium
est qr quasi possessio releuat ab onere probandi.C.de rei vendi.
l.si.de peti.he.l.cogi.insti.de interdi.§.cõmodũ.⁊ facit.j.de pro-
15 ba.l.circa. ¶ Sed gl.tenet contrarium†⁊ credo ꝙ bñ.ꝙ vbicun
qz alicuius intentio fundata est de iure cõmuni pos.non releuat
aduersarium ab onere probandi no.C.de ꝓba.l.siue possidetis.
Sed cũ naturaliter quelibet res sit libera ille q ꝑtendit liberta-
tem rei hz intentionẽ suã fundatã de iure cõi vt.C.eo.l.altius.er
go quasi pos.non releuat aduersarium quin oporteat probare d
suo iure seruitutis,non ob.l.circa.qr aliud in pos.rerũ.⁊ aliud in
pos.seruitutis personarum qr res quelibet nascitur ⁊ producit̃
in esse libera.sed persone quedam nascuntur serue,vt.s.de statu
ho.l.⁊ seruorũ.⁊ ideo non tantũ de eorũ liberatione presumitur
⁊ facit.j.de vsucapio.l.sequitur.§.si rem.qr ibi possessio pignor
non releuat creditorem. ¶ Et ex predictis potest argui ad que-
stionem si prepositus iudex laicus tz clericum captum ⁊ officia-
lis episcopi petit eum.dicit prepositus probetis eum clericũ di-
cit officialis episcopi ipse est in possessione clericatus ⁊ per con-
sequens releuatur ab onere ꝓbandi prepositus replicat imo in-
tentio mea fundata est de iure cõi qr nemo nascitur clericus er-
go pos.eũ releuat.arg.d.l.siue possidetis.C.de proba.Canoniste
terminant contrarium per.c.si iudex laicus extra de senten.excõ.
16 li.vj. ¶ †Que est ergo diuersitas in seruitute rerũ ⁊ personarũ:
dic quod in seruitute rerum non constituit̃ seruitus nisi de vo-
luntate domini predij ⁊ ideo non releuat aduersarium ab onere
probandi.sed aliquis bene efficitur clericus absqz voluntate iu-
dicis secularis imo ⁊ contra voluntatez ⁊ ideo possessio releuat
eũ ab onere probandi.vt predixi. ¶ Quid ergo prodest in serui
tutibus quasi possessio si possidenti incumbit onus probãdi:dic
vt no.j.de itine.actuqz priuato.l.j.§.hoc interdicto ⁊ si seruitus
ven.l.sicuti.alias sicut.§.distant. ¶ Itẽ q̃ro quot requirãtur in
17 prescri.†seruitutis.rñ.primũ quasi pos.vt pz p predicta. ¶ Itẽ
bona fides ad instar rerũ corporaliũ.C.de prescri.longi tẽ.l.fin.
Caue tñ qr hoc verũ est in prescribenda seruitute secꝰ in liberta-
te vbi non requirit̃ bona fides imo sufficit ꝙ nec vsus fuerit ad-
uersarius nec vi nec clã nec p̃cario,⁊ sic in pos.seruitutis,vt.j.ti.
j.l.si edes mee.⁊ hoc tz hic gl.lz qñqz variet, ¶ Itẽ requirit̃ ad-
uersarij sciẽtia ⁊ in hoc est differẽtia inter prescri.corporaliũ ⁊ in
coporaliũ.C.de p̃scri.lõg.temp.l.fi.⁊ aut.male fidei.Et est rõ qr
maior negligentia est in corporalibus q̃ in icorporalibꝰ cũ qui-
libet presumatur scire res suas.C.de rescin.ven.l.quisquis.lz fa
ciliter quis potest ire per fundũ meũ me ignorante.lz petrus di-
xerit quod in p̃scriptione rerum incorporalium requirat̃ scien-
tia aduersarij,vt.C.de serui.⁊ aqua.l.ij.a cõtrario sensu.Sz hoc
nõ ob.qr lex illa loquit̃ quantũ ad effectũ possessionis acquiren
de nõ quãtũ ad p̃scriptionẽ inducendã.Itẽ ad illud ꝙ sunt cor-
relatiua verum est aptitudine sz non semper actu quod pz quia
si habeant rem pro derelicto ego tñ possum vti seruitute. ¶ Itẽ
requiritur titulus s̃m Ja.antiquũ doct.Glo.tenet contrarium
et bñ.d.l.ij.C.e.⁊.j.si seruitus ven.l.si quis diuturno.vbi de hoc
plene ⁊ eo.ti.l.is cui.⁊ ex hoc resultat alia differentia qr in p̃scri.
rei icorporalis nõ requirit titulus.secus in prescriptione rei cor
poralis,vt.d.l.si.C.de pres.lon.temp.ratio põt esse qr seruitutes
rebus querunt̃ que sibi prouidere nõ possunt nec animũ habẽt
sed possessio rerum corporaliũ acquirit̃ ꝑsonis que sibi preuide
re possunt ⁊ habẽt animũ.preterea vnũ predium habilitatũ est
per naturã vt seruiat alteri predio.⁊ ideo facilius acquiritur,vt
18 j.de aqua plu.arc.l.j. ¶ †Itẽ quero nunquid seruitutes reales
prescribi possint sicut ꝑsonales.Caue qr gl.nõ facit differentiaz
inter personales ⁊ reales.d.Pe.facit in duobus qr in p̃scriptio
ne reali nõ requirit̃ titulus vt dictũ est sed in personalibus sic.
Et est ratio quam predixi qr realis queritur rei que sibi preuide
re nõ põt ⁊ ꝑsonalis ꝑsone que sibi põt preuidere.Et ex hoc col
ligit̃ scd̃a differentia:qr lz reales que causam habent disconti-
nuã nõ prescribant̃ nisi tp̃e quo nõ extat memoria.ꝑsonales tñ
habentes vsum discontinuum sic.⁊ p hoc approbat̃ opinio In
no.qui dicit ius eligendi posse prescribi licet habeat cãm discõ-
tinuã vt no.per eũ.d.c.cũ eccl̃ia sutrina.extra de cau.pos.⁊ pro-
prie.⁊ hoc etiã ꝓbat̃ qr qñ de libertate prescribenda contra ali-
quẽ agitur,aut prescriptio absorbet libertatẽ in totũ ⁊ non põt
prescribi.s.de prescri.lon.tẽp.qui libertatẽ.l.ij.aut nõ absorbet
in totum ⁊ tunc prescribitur.C.de agri.⁊ censi.l.cum satis.§.cuz
autẽ.lib.xj.Sz hoc nõ credo nec posset ꝓbari:qr in seruitutibus
habentibus cãm discontinuã ita est ꝙ nõ prescribunt̃ lõgo tp̃e
nec in vsufr.q est seruitus ꝑsonalis mutatũ inuenio:ergo idẽ di
cam.arg.C.de app.l.precipimus. ¶ Nec ob.l.si.C.de p̃sc.lõ.tẽp.
qr nõ loquitur de prescriptione seruitutis.Sz ibi impator mo-
uet duas dubitationes.prima est an oporteat qd̃ sit p̃sens qui
p̃scribit.secunda an res p̃scribenda presens sit.Et dicit ꝙ si par
tes sunt presentes in eadẽ ꝓuincia possunt p̃scribere siue res sit
presens siue nõ.⁊ seqt̃ idẽ in vsu ⁊ vsufructu.s.ꝙ p̃scribi possunt
ptibus p̃ntibus siue res sit presens siue nõ.nisi dicas idẽ in ser-
uitutibus alijs.s.personalibus.sz hoc est diuinare qd̃ dicit̃ i.l.
scimus.C.de agri.⁊ censi.ꝙ libertati alicuius põt prescribi nõ
est verũ nisi is contra quẽ prescribitur fateat̃ se esse talis condi
tionis. ¶ Nec ob.opi.Inn.in.d.c.cũ ecclesia sutrina.de cã pos.
⁊ ꝓprie. ¶ Potest ẽt dici ꝙ potius loquit̃ ibi de iure reali q̃ ꝑ-
sonali:qr iura que cõpetunt prelatis vel clericis in eligendo cõ-
petunt rõne ecclesie.j.de ann.le.l.annua.§.a titia. ¶ Itẽ illa de-
cretalis nõ dicit ꝙ ius eligendi sit sibi quesitũ nisi pro illa vice,
vnde si hz cãm disiunctam nõ prescribitur nisi tãto tp̃e cuiꝰ nõ
19 extat memoria. ¶ †Itẽ queritur qñ p̃scriptio cõsummata de-
ducat̃ in iudiciũ.Jac.doctor antiquus,vt.s.dixi dicebat ꝙ opꝰ
erat allegari titulũ sed nõ probare.pro se adducebat.j.si ser.vẽ.
l.si quis diuturno.ibi nõ ei necesse est docere.⁊ de vsu.l.cuz de in
rem verso.nec sufficit s̃m eum solum tp̃s allegare:qr nõ est mo-
dus inducende vel tollende obligationis.j.de acti.⁊ obl.l.obli-
gationũ fere.§.plz.doct.gl.tenent cõtrariũ ⁊ dicunt nõ esse ne-
cesse titulum allegare sed solum tp̃s. ¶ Ad.§.plz.dicunt ꝙ hic
nõ querit̃ de obligatione inducenda ⁊ qd̃ nõ allegat̃ soluz tp̃s
sed possessio ⁊ quasi possessio.ita no.d.l.si quis diuturno.et.C.e.
l.j.Et de hoc vide.j.in suppletione gl. ¶ Itẽ queritur q̃ opz pro
bare.dic ꝙ quasi possessionẽ ⁊ bonã fidẽ.Sed qñ hec probat ũ
tur:dic ꝙ bona fides presumat̃,vt.j.de ꝓb.l.verius.Et qr q do-
lum allegat probare debet.j.de probati.l.quoties.§.qui dolo.
20 ¶ In contrariũ facit qr oĩa predia†naturaliter sunt libera.C.
eo.l.altiꝰ.vnde scit vel scire dz sibi seruitutẽ nõ deberi.⁊ si igno-
rat est ignorantia iuris q̃ sibi in lucro q̃rendo prodesse nõ dz.j.
de iur.⁊ fac.igno.l.iuris ignorãtia.Gl.j.de iti.actuqz pri.l.j.vi-
det̃ sentire qd̃ p̃scribens debeat habere iusta cãz,vt qr vicini sui
dicebãt ꝙ sibi debebatur seruitus.vel qr successit illi q seruitute
vsus fuerat,vt.j.de reg.iur.l.q in alterius.nõ aũt exigit̃ ꝙ sit sibi
seruitus cõstituta.opz etiã ꝙ appareãt aliqua signa ꝙ iure ser-
uitutis vtat̃,vt.j.queãd.ser.amit.l.si.que notabilis est ad istam
materiã.Sz quo ad interdicta opus est ẽt al's ꝓbari,vt.j.de iti.
21 actuqz pri.l.j.in p̃nc.⁊.§.j. ¶ †Quasi possessio ꝓbatur ex eo qd̃
multis vicibus vsus est nec opus est qd̃ ꝓbet continue qr ꝓba-
ta quasi possessione p̃sumptio est ꝙ nõ neglexerit ius suũ,vt.j.de
prob.l.cum de indebito ⁊ hec presumptio locũ hz in oĩ p̃scriptio
ne. ¶ Caueãt tñ ciuitas ⁊ vniuersitas villarũ ne dicãt se posse-
disse ꝑsonales seruitutes sicut vsumfruc.⁊ vsuz nemoris vel al
terius rei p tãtũ tp̃s cuiꝰ nõ extet memoria qr per hoc amitterẽt.⁊
declarẽt ius eorũ esse finitũ ⁊ amissum qr centũ annis finitur in
eis,vt.s.de vsuf.l.an vsusfruc.vbi de hoc.⁊ qui.mo.vsusf.amit.
22 l.si vsufr.ciuitati. ¶ Itẽ q̃rit̃ an duo†possint quasi possidere ser
uitutẽ vr̃ ꝙ nõ,vt.j.cõmo.l.si vt certo.§.si duobus.In cõtrariũ
videt̃ ꝙ vnus in eodẽ fundo põt hr̃e vsumfru.⁊ alius vsum ⁊
vterqz possidet naturaliter,vt.s.de vsu ⁊ habi.l.per seruũ.§.fin.
dic qd̃ p respectũ ad fundũ bñ possunt possidere ꝓ pte sz p respe
ctum ad ius seruitutis nõ vt dixi.s.eo.l.pro parte.⁊.l.ad certã.⁊
de vsu ⁊ ha.l.vsus pars.Itẽ q̃ro an habẽs seruitutẽ p̃diale rõne
iuris possideat aliqualr̃ rẽ seruientẽ dic qd̃ nõ,vt.j.de vsusc.l.se
quitur

quitur.§.si viam.⁊ not.de vi ⁊ vi ar.l.iij.§.vnde vi.¶ Iuxta hoc quero quare vsuarius ⁊ vsufructuarius ⁊ cui debetur habitatio dicũt rẽ possidere naturalr.vt.ĩ.de ac.pos.l.naturalr.⁊.d.l.iij.§.itẽ si nõ vsus.de vi ⁊ vi arma.⁊ aliȷ qb⁹ debẽt pdiales seruitutes nõ dñr rẽ possidere vt pdixi.Rñ.q² alie seruitutes nõ debẽtur personis sed rebus,vt.ĩ.de aq̃ plu.arcen.l.j.§.fi.⁊.l.se.inaĩata aũt nõ possidẽt nec pos.aliȷ querunt q² querendi aĩm vel affectionẽ non hñt.ĩ.de acqui.pos.l.j.§.per eũ.qd sec⁹ est in predictis seruitutib⁹ psonalibus que debent psonis que hñt aĩm et affectionẽ.¶ Itẽ quero quare pro retinenda quasi possessione seruitutis hz locũ vtile vti possidetis interdictũ ⁊ si repellor nõ hz locũ vñ vi directũ nec vtile,vt no.d.l.iij.§.vñ vi dvi ⁊ vi ar.⁊ de vsufca.l.sequit.§.si viã.vbi no.glo.φ sibi succurritur p restitutionez in integrũ.⁊ de hoc ẽt p Dyn.de reg.iur.c.sine possessione circa prin.li.vj.⁊.ĩ.e.l.quoties.Secundo respõdeo q² interdictum vti possidetis hz locũ pro vi turbatiua q̃ videt quodãmodo rei dominanti illata p hoc qd phibetur vti debita seruitute,vt.ĩ.de vi ⁊ vi ar.l.vim facit de mortuo inferen.l.j.§.edificare.⁊ de iti.actuq₃ priuato.l.veteres.Sed vñ vi datur p vi expulsiua q̃ ⁊ si circa vsum seruitutis cõmittatur nullo modo p hoc dici põt deiectus de re dominante.⁊ iõ locũ hẽre nõ põt interdictũ vñ vi.Et hec tanguntur in gl.ĩ.si seruitus ven.l.sicut alias sicuti.§.aristo.vbi de hoc dixi.vñ q² turbatio seruitutis interpretatiue est turbatio rei dominantis hz locũ vtile vti possidetis,s₃ violentia circa seruitutem nõ est interpretatiua violentia vel deiectio de re dominãte:⁊ iõ nõ daẽ interdictũ vñ vi.¶ Aliȷ tñ dicunt dari vtile interdictũ vñ vi vt dixi.s.eo.ver.item quero qualiter retinet.⁊ hoc t₃ gl.C.vñ vi.l.si qs in tantã in gl.magna ver.ij.an in iuribus pre
23 diorũ.⁊ ibi de hoc dixi.⁊ eo.ti.super rubrica.¶ †Itẽ q̃ro nonne in seruitutibus sic est continua possessio ciuilis sicut in reb⁹ corporalibus Rñ.non q² non est ciuilis nisi precesserit naturalis, vt.C.de acqui.pos.l.licet.⁊.ff.e.l.queadmodũ s₃ in seruitutibus non est dare veram naturalem vt dictum est:ergo exigitur longius tps in prescrip.seruitutũ.¶ Itẽ q̃ro cui incumbat onus probandi qd non vi nõ clã nõ pcario.de hoc dic vt no.ĩ.de iti.actuq₃ priuato.l.j.§.hoc interdicto.¶ Ultimo q̃ro quanto tpe seruitutes amittantur ⁊ dic vt in gl.Remissiue alia etiã ad hãc materiã vide in remissionibus quas dedi.s.circa prin.l.¶ Et cõcludo hanc materiã sub tali distinctione:seruitutũ quedã hñt cõtinuam cãm vel quasi quedam interpellatã.Continuã cãm hz seruitus tigni immittẽdi q² tignum immissũ cõtinue est in domo tua ⁊ altius non tollendi ⁊ luminibus officiendi.⁊ dicunt habere continuã cãm q² his seruitutib⁹ continue die noctuq₃ et sine interuallo vtimur,vt.ĩ.ti.pxi.l.s₃ si inter me ⁊ te.ibi aut rem pdere ⁊ exponit.l.ius phibendi pdere ⁊ seruitutẽ acquirere ⁊ p hoc C.e.l.j.⁊.ij.⁊ iste seruitutes pscribunt longo tpe sc₃ decẽnio inter pñtes ⁊ vicẽnio iter absentes.sicut ⁊ res corporales,vt.ĩ.si serui.ven.l.si quis diuturno.Alie sunt seruitutes q̃ hñt cã₃ quasi perpetuã ⁊ naturalẽ vt seruitus stillicidiȷ ⁊ siles ⁊ dicunt hẽre cãm quasi continuam ⁊ naturalẽ:q² l₃ eis nõ continue ⁊ semp vtamur,q² non semp pluit ⁊ sic nõ semp stilat stillicidiũ tñ semp naturalr est patũ dñ pluit ad stilãdũ ⁊ stillicidiũ recipiẽdũ.⁊ iste ẽt lõ.tpe q̃runt ⁊ pscribunt sicut superiores,vt.ĩ.ti.proxi.l.foramẽ. Alie sunt seruitutes que hñt cãm ppetuã sed non naturalem s₃ interpellatam,vt seruitus vie itineris ⁊ actus.q² non semp nec continue ire possumus,vt q² infirmi vel circa alia occupati.hñt tñ cãm perpetuã q² semp via ⁊ locus itineris ⁊ actus sunt parata ad eũdũ ⁊ agendũ ⁊ ordinata gratia perpetui vsus.l₃ nõ hñt cãm naturalẽ.q² eis nõ vtimur naturalr sine facto nostro.⁊ iste non prescribuntur nisi tanto tpe cuius nõ extat memoria vt hic ⁊.ĩ.de aqua plu.arcen.l.j.§.fi.⁊.l.se.de aqua quo.⁊ esti.l.hoc iure §.ductus aque.⁊ de vsufca.l.iusto.§.non mutat.¶ Io.tñ sensit φ in istis seruitutibus sufficiat allegare titulũ l₃ nõ pbet ⁊ probare vsum longi tpis ⁊ ex hoc dicit psumi seruitutẽ constitutaz. arg.ĩ.de vsuris.l.cum de in rem verso.⁊ si seruitus ven.l.si quis diuturno.hec tñ Io.opi.cõiter reprobat,vt dicã.ĩ.in suppletiõe gl.¶ S₃ ꝯ predicta sic instat v ẽñ φ seruitus vie itineris ⁊ act⁹ habeat causam magis continuã q̃ seruitus stillicidiȷ q² frequẽtius põt quis ire per fundũ vicini q̃ pluat vel recipiatur stillicidium.Circa hoc dic φ in seruitutibus inspicimus rei indigẽtiã vñ si habes seruitutẽ itineris p fundũ meũ ad fundũ tuũ nõ potes ire nisi p necessitate fundi tui ⁊ si als velles ire possũ te phibere.ar.s.de vsu ⁊ habi.l.si habi.⁊.l.fundi.s.si.vñ potes ire tervk q̃ter in die ⁊ q̃ties exigit necessitas fundi tui s₃ in seruitute stillicidiȷ nõ est ita q² stillicidiũ semp recipit quoties pluit.vñ inspicimus aptitudinem.arg.insti.ad.l.aqui.§.his aũt verbis.¶ Aliȷ dicũt,vt.s.dixi φ l₃ seruitus itineris dici possit habere cãm perpetuã nõ tñ hz cãm naturalẽ:q² sine vsu ⁊ facto hoĩs non acquiritur nec retinetur qd secus est in habentibus cãm continuã vel quasi.Sed in istis seruitutibus que nõ prescribunt nisi tãto tpe cui⁹ nõ extat memoria quot act⁹ sunt necessariȷ.Dic φ hoc nõ est iure terminatum:⁊ ideo arbitrio iudicis relinquitur.ar.ĩ.de iur.delib.l.j.in fi.⁊ de effracto.l.j.§.expilatores.¶ Aduerte etiã q² seruitutes dñdicant vrbane vel rustice inspecto pdio cui debetur seruitus nõ inspecto pdio a quo debet.⁊ ideo si debetur a predio rustico pdio vrbano dicet vrbana ⁊ ecõtra,vt.ĩ.de ser.rusti.predio.l.ij.⁊ no.p Azo.in summa pandectarum.de ser.vrba.predio.Predicta quasi omnia fuerunt Ja.de ra.⁊ Ol.¶ Nõ transeamus ad aliquas suppletiones glossarũ.¶ In gl.bñ sequitur ibi per se nõ vt hic.Uel veri⁹ acquirunt cũ ipso edificio vere tñ nõ vsucapiunt.Ry.¶ In gl.si hec secunda est bona rõ de hoc an interdicta dentur dixi.s.ver.item quero quare pro retinenda.⁊ Gui.de suza.t₃ φ interdicta dent,vt.ĩ.eo.l.quoties.in fi.⁊ in hoc redarguit ista₃ gl.Itẽ redarguit etiã in alio ⁊ cõiter redarguitur per oẽs doctores vc₃ in opi.Io.qui t₃ qd sufficiat allegare titulũ l₃ nõ pbetur.⁊ qd sufficiat pbare longũ tempus ex quo psumitur fuisse seruitus cõstituta per.l.cũ de in rem verso.ĩ.de vsur.dicunt enim φ ista opinio est falsa.⁊ qd p tale₃ pbationẽ nõ presumit seruitus constituta.Nõ ob.l.cũ de in re₃ verso.nã doctores bñ cõcedunt φ si alleget titulus ⁊ longũ tps ⁊ factũ aduersariȷ φ psumat pmissio pcessisse q² nõ presumitur quis iactare pecunias suas,vt.ĩ.de pb.l.cũ de indebito.⁊ ita loquitur.l.cũ de in rem verso.ibi eñ interuenerat factũ aduersariȷ q² soluerat vsuras.Et etiã fm quosdã fatebatur de sorte sed in seruitutibus nullũ factum aduersariȷ interuenit sed sola patientia,vt.ĩ.eo.l.quoties.Nec reperit iure cautũ φ pter solã patiẽtiã presumat cõstitutio seruitutis.S₃ l₃ docto.opi.Ioã.reprobent ⁊ credo φ bñ:tñ in practica vidi per aduocatos practicari ⁊ seruari pter difficilem probationẽ tanti tpis cuius nõ extat memoria.¶ Et q̃no pbet de tãto tpe dixi satis plene.ĩ.de aqua plu.arc.l.ij.§.idẽ labeo ait.cũ queritur.ĩ.de proba.si arbiter.⁊ p Rof.de cõfessoria.§.si aũt dicas ⁊ in libello iuris canonici d parocȷs.⁊ late p Inn.extra de ver.sig.c.qd p nouale.⁊.c.veniens. ⁊ in Spe.de pba.§.j.ver.vlt.queritur.⁊ ver.seq.Ray.hic approbat gl.q² qd operatur vera traditio in rebus corpalib⁹ ad pscriptionẽ idẽ operatur ficta seu patientia in seruitutibus,vt.C.eo.l.ij.ĩ.ti.j.l.si edes.§.fi.⁊ ti.ij.l.j.in fi.ergo idẽ eadẽ rõne.⁊ p hoc.ĩ.de ver.sig.l.alienationis.q̃.l.tollit rõnẽ que inducta est cõtra gl. ⁊ p hoc.C.de non nu.pec.l.cũ fidẽ.⁊ qd no.⁊ dixi.d.l.si certis annis.C.de pac.⁊.l.ij.de serui.C.⁊ plene dicit se scripsisse in repetitione.l.si prius.ĩ.de ope.no.nun.⁊ de hoc p Dy.d.l.j.§.fin.de aq̃ plu.arc.⁊ per Spec.d.§.j.de proba.Ray.⁊ dixi late.d.l.cũ de in rem verso.

24 **Seruitus.** Sepulchro †põt acquiri ⁊ remitti seruit⁹ h.d.¶ Opp.q² sepulchrũ est res religiosa ⁊ in nullius bonis ⁊ seruit⁹ d₃ cõstitui dño pdȷ,vt.ĩ.cõia pdio.l.j.dic φ l₃ ipsum sepulchrũ in nulli⁹ bonis sit vsus tñ sepulchri in bonis alicu⁹ priuati esse põt.nõ tñ talis vsus est seruit⁹ sicut ⁊ in filio ⁊ liberto pr̃ ⁊ patron⁹ habẽt ius patrie ptãtis ⁊ patronatus nõ tñ ius seruitutis q² sunt liberi hoĩes ⁊ libertas ⁊ seruitus se nõ cõpatiunt q² hodie non sunt plenissime libertates vt olim.C.de latina liberta.tollẽ.l.vnica.Ja.dixi.Itẽ nõ obstat ĩ.quemadmo.serui.amit.l.iiij.vt ibi no.

25 **Publico.** †Medius loc⁹ q̃ nõ seruit si impedit vsu₃ seruit⁹ impedit seruitutẽ als nõ.h.d.Et idẽ dicit.§.sequẽs.⁊.ĩ.eo.l.fi.⁊ vide.ĩ.de serui.vrb.pred.l.q sella.§.fi. ⁊ ibi in gl.⁊ ibi etiam dixi.⁊ aliã bonã gl.que est.ĩ.cõia pred.l.in tradẽdis.§.j.⁊ Azo in summa hoc eo.ti.§.porro.⁊.§.seq.⁊.ĩ.de aqua plu.arc.l.si prius.§.via publica.⁊.§.l₃ vbi de hoc plene dixi fm Ja.de are.¶ Itẽ nõ ob.ĩ.ti.ij.l.fi.vt ibi no.¶ Et pdictis dicit hic Ja.de ra.φ iudices possunt litigantibus cõtinuare et progare terminũ de die sabbati ad diẽ lune l₃ in medio sit dies dñica q̃ est feriata ⁊ p hoc in aut.vt oẽs obe.iud.prouin.§.si igitur.ĩ.de preca.l.sed si manente.⁊ melius.ĩ.de he.inst.l.sed ⁊ si cõditioni.§.solemus.⁊.d.l.si prius.§.l₃ si non proximo.de aq̃ plu. arc.adducit etiã Inn.φ ieiuniũ festi qd est die lune sit in sabbato l₃ sit in medio die dies dñica q² nõ impedit seruitutem.no.p eũ extra de obseruatione ieiuniorũ sup rubrica vers.itẽ not.φ l₃ ieiunia.¶ Concludit ergo ipse Ja.de ra.aut pactũ de quo queritur op₃ agi in medio contra naturam mediȷ:⁊ tũc impedit actum vt hic pt₃ de loco publico ⁊ sacro.Si autem nõ ageret cõtra naturam mediȷ tunc nõ impedit actum sicut hic pt₃ de loco publico qui nõ impedit seruitutem haustus:q² nõ agitur contra naturam mediȷ sed secundum naturam:q² per viam publicam licitum est ire cuilibet,vt.ĩ.de via publica.⁊ de viȷs publicis ⁊ itineribus.¶ Ultimo colligit ex versi.a principe qd princeps rem communem potest alicui concedere ⁊ appropriare in preiudicium cõis vt hic patet.⁊ eodem errore dicit hoc posse facere reges ⁊ alios dominantes in regnis ⁊ dominiȷs suis si ea habeant a principe.

Sacri. Ibi cū ſeruit⁹.expone cū.i.q2.Et dic ſeruitus.i.
commoditas eundi que in ſeruitute deduci con
ſueuit:q2 non eſt licitū per eū locū ire,vt.ĩ.de aqua plu.arcen.l.ſi
prius.§.ſacro alias non eſſet bona ratio vt patet ex ſuperiori.§.
Old.⁊ vide quod dixi.ĩ.communia prediorū.l.caueri.

1 ☞ Seruitus non tenet vbi non intereſt.
2 Seruitus quod quis non poſſit libere vti re ſua an ſit valida.
3 Seruitutum natura que ſit.

1 **Quoties.** †Non tenet ſeruitus vbi nō inter-
eſt.h.d.⁊ caue q2 gl.eſt corrupta.q2
alle.š.de pactis.l.ſi.⁊ dz dicere.l.pe.⁊ ibi de hoc nota.
¶ Opp.gl.de.l.ei fundo.ĩ.eo.Et ſoluit ꝙ lz ibi non
intereſſet de p̄ſenti intereſſe tñ poterat de futuro.Hāc reprobat
Jac.de ra.Et dicit ꝙ nō pōt ſeruit⁹ imponi vt non facias ĩ tuo
ſi mea non intereſt.ſed inutilis eſt talis ſeruitus.⁊ ſic loquit̃ hic.
ſed bene pōt imponi ſeruitus ꝙ ego poſſim facere in tuo ēt qᵭ nō
eſt mihi vtile.vt ꝙ ego poſſim recipere aquā in tuo lz aqua non
indigeam.⁊ ſic loquitur.l.contraria. Ad.l.nemo.š.de pac.que
eſt.l.pe.vbi videtur valere pactum ꝙ non alienes rem tuam ſi-
2 ne voluntate mea.†Et ſic videtur valere ſeruitus ꝙ nō poſſis fa
cere de re tua voluntatē tuā.pōt reſponderi ꝙ ibi mea intereſt
forte:q2 illa res eſt mihi vicina ⁊ poſſes eā alienare in potentio-
rem.vel ſaltem in hoc intereſt:q2 ſi volueris alienare dabis mi-
hi pecuniam vt ego conſentiam alienationi. Uel dic vt in cōtra-
rio not. ¶ Item non ob.ĩ.ſi ſeruitus vendi.l.ſi quādo.§.j.vt ibi
notatur.

3 **Seruitutum.** ¶ †Natura ſeruitutum eſt ꝙ con
ſtituens patiatur me vti ſeruitute
non ꝙ aliquid faciat niſi in ſeruitute oneris ferendi.h.d.tex.⁊ gl.
¶ Et facit qua actione peti debeat decima.nā ſi ruſticus teneat̃
ſolum pati ꝙ ſacerdos eā recipiat pōt peti cōfeſſoria.Si autem
teneatur eam ſoluere tunc non haberet locum confeſſoria ſz cō
ditio eſt canone vel rei ven.de quo dic vt dixi.š.de iudeis.l.null⁹.
Itē non ob.ĩ.ti.j.l.j.de aqua plu.arcen.l.ij.§.j.⁊.iij.§.apud alfe-
num.vt ibi no.

1 ☞ Utilis actio confeſſoria datur creditori ⁊ ſuperficiario rō-
ne ſeruitutis.

1 **Et qui.** †Creditori ⁊ ſuperficiario rōne ſeruitutis
datur vtilis cōfeſſoria.h.d.Et nō ob.ĩ.ſi
ſer.ven.l.ij.§.j.⁊ de ſuperficie.l.j.§.ſi.vt ibi no.

1 ☞ Seruitutes dantur inſolidum heredibus.

1 **Vle.** Seruitutes †indiuidue ſunt ⁊ inſolidū dant̃
heridibus ⁊ in heredes.h.d.Et idem dicit̃ de
iurepatronatus ꝙ eſt indiuiſibile.vt no.in gl.ĩ.de aſ
ſignandis libertis.l.ſub conditione.⁊ de alim̄.lega.l.
ſolent.⁊ in vſibus feudo.ſi de feu.controuer.fue.c.omnes.Et fa
cit quod ſi equis imponatur pro cōmuni pluribus fratrib⁹ q2
equus eſt indiuiduus quod quilibet teneatur inſolidum ꝓ hoc
inſti.de offi.iudi.§.j.⁊ vide qᵭ no.extra de penis.c.ſuam.famil.
her.l.heredes.§.idem iuris.⁊ no.⁊ dixi de ver.obli.l.ij.§.ex his ⁊
l.eadem.§.cato.⁊.š.ſi quis cau.l.ſi ſeruus.§.plurium.⁊.ĩ.cōmu.
diui.l.communi diuidundo in princi.⁊ quod dixi.š.de vſu ⁊ ha-
bita.l.vſus pars.

1 ☞ Seruitus confuſa aditione debet per legatariū reſtaurari.
2 Seruitus perſonalis ſemel extincta non reſtauratur.

1 **Papinianus.** †Si aditione hereditatis
confunditur ſeruitus ⁊ p̄
dium legatū eſt ei a quo ſeruitus debebat̃ dz legata-
rius pati ꝙ de nouo ſeruitus imponat̃.h.d.Et pone
caſum in nube in predio heredis vel teſtatoris.Et oppone,⁊ ex
oppoſitione clarebit caſus poſitio. ¶ Op.ꝙ ſeruitus rei legate
non cōfundatur q2 nullo tpe res fuit heredis ſz ſtatim tranſiuit
in legatarium,vt.ĩ.de furtis.l.a titio ꝓ hoc ſunt hic due lec.vna
ꝙ predium heredis fuit legatū ꝙ debebat ſeruitutē p̄dio heredi
tario ⁊ ſic non tranſiuit ſtricte dñiū in legatariū q2 p̄diū erat he
redis non teſtatoris ⁊ ſic confuſione extinguit̃ ſeruitus.contra-
riuz tñ no.C.cōia de le.l.ij.vbi no.ꝙ ſi legatur res heredis ſtatiz
trāſit dñiū in legatariū ſz qᵭ hic no.placet Dy.⁊ veri⁹ eſt p.l.de
lega.j.l.ſi quis ĩquilinos.§.j.⁊.C.de teſta.ma.l.ſeruo.vbi de hoc
dixi.C.primo quaterno in ꝯrietate gl. ¶ Alia lectura eſt qᵭ lo-
quatur in re teſtatoris ſub conditione vel in diē legata q̄ debe-
bat ſeruitutem predio heredis nā pendente cōditione vel die do
minium remanet penes heredem ⁊ ſic cum ſit dominus vtriuſqꝫ
fundi confunditur ſeruitus. ¶ Sed contra hoc opponitur de le
2 gatis.ij.l.is cuius ⁊.l.cum filius.§.dominus.† Solu. contra-
ria loquuntur de ſeruitute perſonali q̄ ſemel extincta non reſtau
ratur vt ibi ſed realis ſic vt hic.Et vide quod nota.⁊ dixi.ĩ.de pe
culio.l.ſed ſi damnum.§.preterea.

1 ☞ Seruitus poteſt imponi de eo qᵭ nō intereſt tunc ſed in fu-
turum ſperatur intereſſe.

1 **Ei fundo.** †Ibi ⁊ ſi non vtilis ſcz ad p̄ſens
⁊ nota verba illa quedā em̄ hr̃e
poſſumus ⁊c.ex quibus collige caſum ſummarium ⁊
oppo.de.l.quoties.š.eo.⁊ dic vt ibi not.⁊ dixi.⁊ facit
de leg.iij.l.ſi tibi legatum.

1 ☞ Seruitutem alteri conſtituens debet cauere de non impe-
diendo vti ſeruitute ⁊ patientiā preſtare.

1 **Quoties.** †Qui conſtituit alij ſeruitutez dz
cauere de non impediendo vti ſer
uitute ⁊ patientiam preſtare ⁊ hoc ꝓ traditione habe
tur.h.d.⁊ hoc ſatis clare procedit. ¶ Sz qūo p̄ſtabit̃
patientia in ſeruitutibus negatiuis puta altius non tollendi:
dic quod preſtabit̃ hoc mō quia ſi tu velis altius tollere ego te ꝓ
hibeo,⁊ tu deſiſtes:tunc diceris patientiam preſtare vt dixi.š.
eod.l.ſeruitutes ruſticorum.Et ꝙ dicit hic interdictam dari ſer
uitutibus dic vt dixi.d.l.ſeruitutes.ver.item quero quare ꝓ reti
nenda ⁊ Jac.de ra.hic tenet ꝙ etiam interdictum vnde vi vtile
detur pro ſeruitutibus licet gl.teneat contrarium.vt.ĩ.de vi ⁊ vi
arma.l.iij.§.vnde vi.

Si intercedat. Uide quod dixi.š.e.l.ſer
uitutes.§.publico.⁊ no.
verba illa quia celum ⁊c.propter que ſepe allegatur
hec.l.⁊ concor.ĩ.ne quid in loco publico.l.ij.§.tracta-
tum. ¶ Item non ob.ĩ.tit.ij.l.ſi.vt ibi no.

¶ De ſeruitutibus vrbanorum prediorum. Rub.

1 ☞ Seruitutes vrbane in quid differant a ruſticis.
2 Jus ſeruitutis non habet locum in re communi.
3 Lumen ⁊ ꝓſpectus differunt in materia ſeruitutum.
4 Seruitus quaſi continuam cauſam habens preſcribitur longo
tempore.

Super rubrica. Uide Azo.in
ſum.pādectaruz
1 hoc eo.ti.⁊.C.de ſerui.j.⁊.ij.col.†⁊ diſtingūtur
vrbane ⁊ ruſticis non loco ſed qualitate,vt.ĩ.ᵭ
ver.ſigni.l.vrba.p̄dia.Et vide in ſpe.de em.⁊vē.
quarta co.ver.ſz pone.P.cauit.Seruitutes de
nominant̃ a p̄dio dominātē nō a ſeruiente.ĩ.e.l.j.Quare ſerui-
tutes vrbane perimunt̃ in affirmatiua ⁊ negatiua ⁊ ruſtice in af
firmatiua tantum de ſeruitute luminum ⁊ ne luminib⁹ officiat̃.
ĩ.e.l.luminū.In ſeruitutibus ᵭr inuitus qui expreſſe nō ꝯſentit
ĩ.e.l.inuitū.Differentie ⁊ ſimilitudines inter ſeruitutes ⁊ ruſti-
cas ⁊ vrbanas.⁊ qūo preſcribat̃ libertas in eis.Et ꝙ ad nocen
dū luminibus differentia eſt inter parietem ⁊ arborez.ĩ.e.l.hoc
autem.⁊.l.ſeq.Et an clauſis quibuſdam foraminibus ⁊ ꝗbuſdā
apertis perditur ſeruitus in totū vel pro parte.Et ſi dñs hñs
ius imponendi collectam ſubditis longo tempore poſuit certā
2 collectam poſſit eam augere.†Nullus poteſt in re cōi aliqd face
re iure ſeruitutis nec vti ea ad vſum ad qᵭ nō eſt deſtinata.ĩ.e.l.
parietez. ¶ Quilibet pōt eleuare domū ſuā ad libitū etiā ſi offi-
ciat luminibus vicini niſi debeat ſeruitutez.ĩ.e.l.cū eo.Et de iſta
materia officiendi luminibus habet̃ in.l.ſeq.que incipit Man-
rus alias binas.Et an qui concedit rem in vltima volūtate vel
inter viuos teneat̃ concedere iter lumina ⁊ alia neceſſaria ad vſuz
rei. Uolens edificium protēdere ſuper re cōmuni vel publica dz
ſeruare antiquum ſtatum edificiorum.ĩ.eo.l.qui luminib⁹.Qui
debet ſeruitutem altius non tollendi non poteſt altius edificare
ſed arbores et viridarium poteſt habere infra eodem.l.edificia.
Qui patitur iniuriam ab aliquo vel aliquid debet habere ab eo
dz primo eum colloqui curialiter quod faciat quod debet infra
eod.l.quidam libertus.Quod liceat facere in pariete communi
eadem.l.§.parietem.Quod ſpacium debeat eſſe inter edificiuz ⁊
3 aliud infra eodem.l.imperator.†differentia inter ſeruitutem lu-
minum ⁊ proſpectus.ĩ.eodem lege inter ſeruitutes.an nūciatio
noui operis locum habeat in ſeruitutibus eadem.l.§.ſi ſeruit⁹.
Seruitus luminum quandoqꝫ debetur vt ſol nō impediat̃.quā
doqꝫ impediri poteſt.ĩ.eodem.l.ſi arborez. Uenditor dicēdo ſtil-
licidia vti nunc ſunt ita ſint videtur promittere ſeruitutem debe
ri domui vendite non econtra eadem.l.§.hec.l.Si fiſtule p quas
aqua ducitur noceant domui mee agere poſſum actione in factū
ĩ.eo.

j.e.l.si fistule. In meo possum facere etiã qđ alij nocet dummodo in alienũ nõ immittat̃ in re cõi secus inuito socio.j.e.l.fistulam.

4 †Seruitus que habet cãm quasi continuã longo tpe prescribit̃ j.e.l.seruitutes que in superficie. Seruitute mihi ɔcessa vñr ɔcessa oĩa sine quibus ea vti nõ possum ea.l.§.si domo. Seruit⁹ predialis rei mutatiõe nõ tollit̃ personalis sic ea.l.§.sublatũ. Et facit ꝙ lazarus resurrexit idẽ numero. Debẽs seruitutẽ põt facere ꝙ ꝓdest nõ qđ nocet seruituti.e.l.§.si seruit⁹.ꝛ vide de serui.stillici.ꝛ in.§.sequẽtibus. Qui habet duo iura vnũ remittẽdo aliđ nõ remittit.j.e.l.si domus.verba p̃ntis tpis ad futurũ nõ extendunt̃.j.e.l.si seruitus.ꝛ an indefinita eq̃pollet vniuersali.ꝛ pulchra ꝑ gñalitate seruãda.ꝛ an rescriptũ imperiale ɔcessũ ꝛ nõ obstãte aliquo statuto extẽdat̃ ad statuta postea facta. Futuro edificio nõ põt iponi seruit⁹.ꝛ an ecclesie nõdũ edificate possit cõcedi priuilegiũ. In p̄dio dñante p̃t dñs oĩa facere dummõ nõ arguet seruitutẽ maiori seruitute.j.e.l.cui⁹ edificiũ. Immissum in meo possum ꝓpria authoritate tollere si nõ debeo seruitutẽ.j.e.l.hoc qđ dictũ. An paries cõis triũ ediũ possit alti⁹ tolli per vnum dñoꝝ ea.l.§.si ex tribus. Que possit socius in re cõi facere socio inuito.j.e.l.in rẽ cõem.ꝛ.l.seq. ¶ Seruit⁹ nõ habens continuã cãm vel quasi lõgo tpe nõ prescribit̃.j.e.l.foramẽ.ꝛ quid sit ɔclaue.ꝛ quid tricliniũ.ꝛ ex qua quasi possessiõe ꝓcedat p̄scriptio in seruitutibus. Seruitus cõfundit̃ si dñiũ vtriusq̃ predij ad vnũ perueniat.j.e.l.si quis edes.ꝑ parte põt seruit⁹ retineri ea.l.§.j. Libertas põt prescribi cõtra vnũ ꝛ cõtra alium nõ.j.e.l.si edes.ꝛ prescribitur libertas longo tpe ꝛ interrumpit̃ si p̄scribẽs desinat possidere ea.l.§.j.de seruitute oneris ferẽdi plene.j.e.l.eum debere.qui hꝫ duo predia vnũ vendẽdo põt imponere seruitutẽ pro altero.j.e.l.ꝛ qui duas.ꝛ.l.se.de tigno cõi inter duas edes.j.e.l.binas. Et an qui vẽdit vnũ fundũ ꝙ nõ hꝫ aliqđ iter teneat̃ iter prestare. Medius locus q̃ nõ seruit ꝛ impedit vsum seruitutis impedit seruitutẽ.j.e.l.si edes. An in cõi pariete liceat facere fenestrã inuito socio.j.e.l.eos. Legata habitatione dom⁹ nõ sequit̃ ortus diuisim cõparatus si tñ per ortũ cõsueuit ingredi ad domum legatarius ire poterit.j.eo.l.olimpico. An liceat cuilibet facere portã in domo sua vnde ingrediat̃ in viã publicam ea.l.§.j.

1 ☞ Seruitutes diuersimode denominantur.
2 Seruitutes vrbane possunt affirmatiue ꝛ negatiue cõsiderari: rustice aũt tantũ affirmatiue.

1 **VRbanorum.** †Colligit gl.ꝛ bñ ꝙ seruitutes denominant̃ rustice vel vrbane a p̄dio denoĩate.l.cui seruit⁹ debetur nõ a p̄dio seruiẽte qđ põt valere ad multa ꝙ res denoĩari debeat a digniori.ꝛ dicit gl.ꝙ acta est p̄diũ ꝛ rusticũ posset etiã esse vrbanũ:puta q2 esset ortus qui esset in edificijs,vt.j.de ver.si.l.vrbana p̄dia. ¶ Gl.querit quare seruitutes †vrbane
2 ponunt̃ in affirmatiua ꝛ negatiua vt hic ptꝫ dũ dicit alti⁹ tollẽdi vel nõ extollẽdi ꝛ auertẽdi ꝛ nõ auertẽdi.ꝛ rustice tantum in affirmatiua vt via iter ꝛ actus Ja.de ra.dicit qõnẽ nõ ꝓcederet q2 etiã rustice ponuntur affirmatiue ꝛ negatiue nã potes mihi cõstituere seruitutẽ nõ querere aquã in fundo tuo ne diminuas aquã putei mei vel fontis,vt.§.ti.p̄xi.l.quoties primo.ꝛ sic fm eũ questio gl.nõ procedit ꝛ dato ꝙ procederet gl.nõ vr̃ rñdere qõni sed rñdet qñõ ius altius tollendi ꝛ luminibus officiendi sit seruitus cum magis videatur libertas vel si dicas rñderi ad qõnẽ nõ vr̃ sufficiens rñsio. ¶ Vnde dic ꝙ ideo rustice ponunt̃ in affirmatiua:q2 negatiua eis nõ adaptat̃ nã si cõstituat tibi seruitutẽ ꝙ nõ liceat mihi ire agere per fundum meum vel sĩle facere nõ valet:q2 tua nõ interest,vt.d.l.quoties primo.§.tit.proxi. Opi.Ja.veriorẽ credo. Sꝫ qñõ alti⁹ tollendi põt dici seruitus posses ponere exemplũ habeo viridarium iuxta domum tuã in quo sepe comedebã cũ forẽsibus.domus erat ita depressa ꝙ quilibet videre poterat in ipso viridario cõstituisti mihi seruitutẽ tantũ altius eleuãdi ipsaꝫ domũ ꝙ videri nõ posset in viridario certe valet talis seruitus.vñ altius tollere ex volũtate est libertas ex necessitate est seruit⁹. Uel potes ponere vt.j.e.l.si arborẽ.ver.interdũ.de seruitute nõ auertẽdi stillicidiũ ponit exemplum vt in.si.gl.ꝛ dicit Frã.ac.quod gl.est in aliquo transposita ꝛ dicit qđ ille ver.sed hec scđa solutio dꝫ legi post illa verba de offi.procon.ꝛ leg.l.ij. ¶ Sed quomodo proponã negatoriã? quidã dicunt qđ põt affirmatiue ꝛ negatiue proponi,qđ falsum est fm Ja.bu.imo dicã est mihi ius ne me possis impedire domũ meaꝫ altius eleuare.vel dicã nõ est tibi ius me prohibendi altius eleuare.vnde semper habito respectu adverbũ principale est negatiua.de hoc dixi.j.de ope.no.nun.l.si prius.ꝛ vide Rof.de negatoria. Sic ꝛ alias si volo probare memoriã nõ extare dicã est fama memoriã nõ extare.ꝛ ista erit affirmatiua nõ negatiua. Idẽ si dicã fama ꝛ cõmunis opinio est titium homicidiũ non cõmisisse.ꝛ est affirmatiua ꝛ probabilis. Ja.bu.de hoc dixi.C.de proba.l.actor.

1 ☞ Seruitus luminum ꝛ ne luminibus officiatur differunt.

1 **LUminum.** †Debẽs seruitutẽ luminuꝫ tenet̃ lumẽ p̄stare quiuero luminib⁹ nõ dꝫ officere nec hoc prestare cogit̃ sed officere nõ dꝫ.h.d. Et q̃dã habẽt in litera expediat q̃daꝫ excipiat. Et gl.dicit ꝙ minus est dare seruitutẽ luminũ ꝛ pl⁹ nõ nocere luminib⁹. Sꝫ tu dic ꝯ:q2 plus est in seruitutẽ luminis,vt j.e.l.lumẽ.qui enim debet seruitutẽ luminis nõ sufficit si altius nõ tollat nisi ꝛ lumẽ prebeat vt hic sed in seruitute ne luminib⁹ officiat satis est si altius non tollat vel aliter lumen non impediat. Nico.

1 ☞ Patiens an in materia seruitutũ habeat̃ pro cõsentiente.

PAtientum. †Siue agat̃ de seruitute retinenda siue acquirenda patiẽs non habetur pro cõsentiente.h.d.de hoc plene dixi.§.de ꝑc.l.filiusfa.§.inuitũ.ibi ad factum.i.contradictionẽ expressam. Ibi sed ad ius.i.consensum expressum quo seruitus cõstituitur de iure.ꝛ hec est intẽtio glo.

1 ☞ Libertas contra seruitutẽ an prescribi possit.
2 Seruitus an amittat̃ si quedã foramina fuerint clausa ꝛ quedã non.

HEc autem iura. Hec.l.vtilis est i ista materia ꝛ ponit sĩlitudinẽ inter seruitutes p̄dioꝝ vrbanoꝝ ꝛ rusticoꝝ vsq̃ ibi nisi ꝙ ibi ponit differẽtiã inter eas. Et no.qđ
1 nõ p̄scribit libertatẽ† cõtra seruitutẽ nisi qui aliqđ facit qđ impediat vsũ seruitutis vt sequit̃.ꝛ.j.l.px.in rusticis sufficit negligentia nõ vtẽtis. Ja.bu.vnde in tpe est sĩlitudo in modo est dissimilitudo,q2 i vrbanis nõ sufficit negligẽtia nõ vtẽtis seruitute imo opus est facto ꝯrio volẽtis prescribere libertatẽ,vt puta si debeo seruitutẽ altius nõ tollẽdi opus est ꝙ parietẽ altius tollã nec sufficit si arborẽ plantẽ,vt.j.l.pxi.ꝛ ibi redditur ratio diuersitatis inter parietẽ ꝛ arborẽ. M.sil.reddit rõnẽ diuersitatis inter vrbanas ꝛ rusticas:q2 vrbane sunt digniores.j.de pig.l.si is q̃.§.j.ꝛ qđ ibi no. ¶ Gui.aliã reddit q2 p̄scriptiões sunt inducte ꝯ negligẽtes.C.de anna.excep.l.pe.ꝛ fi.sꝫ non vtẽti seruitute rustica nõ põt assignari alia ratio ꝙ negligẽtia secus i nõ vtẽte seruitute vrbana:q2 facit expẽsas claudẽdo fenestras vel eximẽdo tignũ vñ põt capi aliqua cõiectura atq̃.de ꝓba.cũ de indebito.§.j.ꝛ hoc no.ipse Gui.C.de serui.l.fi. Alij dicũt ꝙ.l.seq̃ẽs loquitur de seruitute non officiẽdi luminibus que nõ perdit̃ licet aduersarius arborẽ plãtet:q2 nõ tantũ officit:q2 arbor a vento mouet̃. Sꝫ nunqđ posset esse seruit⁹ rustica in qua necesse esset volentẽ prescribere libertatẽ facere actũ cõtrariũ seruituti. Ja.de ra.dicit ꝙ sic.ꝛ ponit exemplũ habeo ductũ aque per funduꝫ tuũ ꝑ quedã foramina steti per.x.vel.xx.annos ꝙ aquã nõ duxi foramina tñ nõ fuerũt obturata sꝫ mãserũt semp aperta:nunqđ amisi seruitutẽ:dicit ꝙ nõ q2 eadem est ratio q̃ in seruitute vrbana,vt.j.ad.l.aq̃l.l.illđ. ¶ Querit gl.quid si quedã foramina fue
2 runt clausa ꝛ quedã non nũquid amittat̃ seruitus? †Et videtur ꝙ sic fauore libertatis.ar.j.de re iudi.l.inter pares.ar.ꝯ.j.quem ad.ser.amit.l.si stillicidiũ.§.fi. ¶ Gl.tenet ꝙ non amittatur per l.j.ti.pxi.l.vna est via.ꝛ.C.de agri.ꝛ censi.l.cũ scimus.§.fi.li.xj. Ray.distinguit:aut iste cui debebat̃ seruitus aut erat sciens aut ignorãs p.l.§.q̃.mo.vsufr.amit.l.is qui vsumfructũ.vbi de hoc dixi. Ja.bu.tenet ꝙ tota seruit⁹ amittat̃ ex quo pars foraminuꝫ clausa in toto prescribit:q2 qui aurẽ hominis tangit totuꝫ tetigisse videt̃.j.de fur.l.vulgaris.ꝛ ad acquirendã possessionẽ fundi non est opus ꝙ totũ fundũ circũambulet.j.de acqui.pos.l.iij.§.j. Ja.Gui.de suz.dicit aut seruitus fuerat simul ꝛ semel imposita oĩbus foraminibus ꝛ habet locum solutio gl.aut separatiꝫ ꝛ tunc in clausis amittat̃ seruitus in apertis retinet̃.argu.§.de mino.l.etiã.ꝛ.j.de aqua plu.arc.l.si prius. Caue quia si questio referatur ad dominũ edificij cui seruitus debetur qui clausit aliqua foramina ꝛ aliqua non questio nõ procedit:quia actus ei⁹ non inspicitur in querẽda libertate.sed actus eius qui seruitutẽ debebat ꝛ volebat libertatẽ prescribere,vt hac.l.si vero questio referatur ad eum qui seruitutem debebat qui partem foraminũ clausit ꝛ partẽ nõ,an ex hoc prescribat libertatẽ in totum:tunc questio bene procedit:ꝛ tunc procedũt predicte solutiões. Et forte solutio Jaco.but.vera est quod prescribat libertatẽ in totuꝫ per iura per eum allegata. Nõ ob.l.vna est via.quã glo.allegat

qr ibi nullũ factũ prescribentis libertatẽ interuenerat: ⁊ iõ tota seruitus retinet, argumentũ hic factũ prescribẽtis libertatẽ interuenit. s. qr clausit partẽ foraminũ: ⁊ ideo tota seruit⁹ amittit vt dictũ est. alie etiã solutiões nõ sunt male. Concludendo ergo distingue aut queritur de seruitute querenda per prescriptionẽ ⁊ op3 factũ prescribentis intercedere cũ bona fide an titulus sit necessarius dic vt dixi. s. ti. j. l. seruitutes rusticoꝝ: ver. itẽ quero que requirant in prescriptione, aut querit de pscribẽda libertate cõtra seruitutẽ: ⁊ tũc si de libertate psone requirit actus ɔtrarius seruituti cũ bona fide l3 titulus nõ sit necessarius. C. de psc. lon. tem. q pro liber. l. ij. aut querit de prescribẽda libertate ɔtra seruitutẽ vrbanã ⁊ nõ sufficit negligẽtia eius cui debet non vtẽdo sed requirit actus cõtrarius seruituti factus per eũ q vult pscribere libertatẽ nec requirit bona fides s3 requirit pseuerãtia ⁊ cõtinuatio in illo actu ɔrio p tãtũ tps ꝙ sit ɔpleta prescriptio libertatis, vt. j. e. l. si edes. in fi. ⁊ queãd. ser. amit. l. aquã. §. fi. aut querit de pscriptiõe libertatis ɔ seruitutẽ rusticã ⁊ sufficit sola negligẽtia non vtentis nec requirit actus contrarius seruituti vt hic ⁊. j. queãd. ser. amit. l. si partẽ fundi. §. j. ⁊ vid qd dixi. j. cõia pre. l. vẽditor. ¶ Ultimo inducit hec. l. cum glo. ad talẽ qõnem: Quidã nobilis habebat ius imponẽdi collectã subditis suis p libito volũtatis. iste p. x. vel. xx. annos imposuit eis collectã eiusdẽ ɋtitatis. mõ vult eis augere: subditi opponũt prescriptionẽ ꝙ nõ possit augere sed imponere debeat more solito determinatũ fuit ꝙ possit augere dũmodo modũ nõ nimis excedat: qr hic nõ interuenit aliqs actus subditoꝝ noletiũ pscribere libertatẽ qui exigit in pscribẽda libertate ɔ seruitutes vrbanas vt dictũ est ⁊ pro hoc. j. e. l. cui⁹ edificiũ. ¶ In ɔriũ tñ ꝙ nõ possit augere vltra modũ solitũ multũ facit. C. de agri. ⁊ censi. l. cũ satis. §. caueant. li. xj.

P Arietem.

Uolens vti re cõi iure seruitutis vel ad eũ vsum ad quẽ nõ est destinata põt a socio ꝓhiberi ⁊ per hoc cessat ɔriũ ⁊ p hoc. j. si ser. ven. l. an vnus. ¶ Itẽ nõ ob. C. de edi. priua. l. iiij. vt ibi no.

1 Domum suã eleuare cuilibet est permissum.

C Um eo.

1 Quilibet põt eleuare domu3 suam †etiã si officiat luminib⁹ vicini nisi sibi debeat seruitutẽ. h. d. ¶ Op. duobus modis vt in gl. vr ergo qd quilibet possit domũ sua3 ⁊ turrim eleuare quãtum vult etiã si noceat vicinis. pro hoc. C. e. l. altius. vbi de hoc plene dixi. ⁊. j. e. l. si dom⁹. in fi. qd verũ est nisi hoc faciat animo nocendi ⁊ plus noceat vicino ꝙ sibi prosit. ar bonu3 C. de metal. ⁊ metalla. l. quosdã. li. xj. j. de riuis. l. seruus. ⁊ de dã. infe. l. ꝓculus. vbi de hoc. ⁊ vide. j. ne qd in loco pub. l. ij. §. aduersus eũ. ver. si aũt dãnum. ⁊ vide etiã qd no. j. e. l. qui luminibus. ⁊ de ope. pub. l. op⁹. Itẽ nõ ob. s. e. l. j. j. e. l. fi. ⁊. j. ti. j. l. ij. vt ibi no.

1 Heres nõ põt in domo que sibi remanet edificare ita ꝙ vsus edium legatarum totaliter perimatur.

2 Heres an teneatur prestare legatario aditũ per edes alienas ad edes legatas.

3 Usufructus consistit in fruẽdo: quapropter in illo veniũt oĩa sine quibus frui non potest.

M Aurus.

1 Alias icipit q binas. †Sicut gl. dt tres ponit qões. pria est si testator habẽs duas domos vnã titio legauit an heres possit aliã alti⁹ eleuare ita qd obscuret lumina alteri⁹. ⁊ rñdet ꝙ sic dummõ tãtũ lumẽ relinquat qd sufficiat habitãtib⁹. Scda qõ est an referat vtrũ heres velit altius eleuare domos ꝓprias an hereditarias. Et gl. respõdet ꝙ nihil interest. ⁊ pro hoc l3 gl. non alleget. j. si ser. ven. l. testatrix. ⁊ de le. j. l. si fundũ sub cõditiõe. §. qui fundũ. que loquunt in re testatoris ⁊ ꝙ idem sit in

2 re heredis. facit. j. de le. ij. l. vnũ ex familia. §. si rẽ. †Tertia qõ est an heres teneat prestare legatario aditum per edes alienas ad edes legatas. ⁊ respõdet ꝙ nõ: ⁊ dicit nõ esse simile de vsuf. leg. ⁊ haustu aque quibus prestat aditus: qr aliter legatũ esset inutile. in domibus aũt etiã obscuratis habitari põt. Intelligas tñ in ista tertia qõne qd heres tenet prestare aditum legatario ad edes legatas per domũ testatoris si consuetudo erat testõris p illas ire ad edes legatas, vt. j. de le. j. l. si fundũ sub cõditiõe. §. q fundũ. ⁊. j. de vsufr. leg. l. dãnas. §. j. Cõclude ergo qr aut fund⁹ vel domus conceditur ad vtendum vel fruendum siue inter viuos siue in vltima voluntate ⁊ debent via iter actus ⁊ lumina sine qbus re frui nõ põt vt hic ⁊. s. si vsusf. pet. l. j. §. j. oĩa ẽm vñr vẽdita ⁊ cõcessa sine quib⁹ vti ⁊ frui nõ põt, vt. s. de vsuf. l. s3 ⁊ si quid inedificauerit. §. proprietatis. ⁊ qd ibi no. ⁊ ꝓ hoc. j. de ɔhẽ. emp. l. qui fundũ. §. in. l. Aut conceditur proprietas: ⁊ tunc aut ex cõtractu inter viuos ⁊ nihil debet proprietario de lumine nisi actũ sit, vt. s. l. ꝑ. ⁊. C. de ser. l. altius. ⁊ idẽ in alijs seruitutib⁹,

vt. j. de contrahen. emp. l. in vendendo. ⁊ de euic. l. qui libertatis. circa fi. Si vero debeatur ex vltima voluntate siue sit ꝓprietas siue vsusfructus omnia sine quibus res esset inutilis debet. ⁊ est speciale fauore vltime voluntatis, vt hic no. ⁊ in gl. s. l. pri. Ratio autẽ diuersitatis quare cõstituto vsufructu inter viuos oĩa

3 debentur ⁊ qñ proprietatis nõ est fm Az. †qr vsusfruct⁹ consistit in fruẽdo. ⁊ vr actũ ꝙ possit frui qd facere nõ põt nisi habeat iter ⁊ lumẽ: ⁊ ideo habere d3 siue habeat vsumfructũ ex contractu siue ex vltima voluntate, vt no. s. de vsufru. leg. l. s3 ⁊ si qd. §. si ꝓprietatis. Sed qñ ꝓprietas cõcedit inter viuos hoc consistit in fruẽdo, s3 qñ proprietas cõsistit in fruendo ⁊ est vtile habere proprietatem etiam sine via ⁊ luminibus. ⁊ ideo nõ debentur ex contractu. secus est in vltima voluntate l3 gl. in. d. §. ꝓprietatis. que incipit. s. vsufructu fundi. in fi. videat innuere qd etiã in vltima voluntate talia non debeant s3 solum dñium proprietatis. ⁊ idẽ videt innuere alia gl. que est in eodẽ titulo de vsuf. l. si is q binas. prout habet in gl. secus esset si ꝓprietas. Sed Jac. de ra. dicit ꝙ gl. debet dicere: sic esset si ꝓprietas tenet eñ ꝙ sit speciale in vltima voluntate ꝙ omnia debeant siue sit legata proprietas siue vsusfructus vt predixi. ⁊ idem etia3 tenet Ja. bu. posset etiã reddi alia ratio differentie inter contractus ⁊ vltimas voluntates: qr ille q cõtrahit d3 ⁊ põt sibi de talibus prouidere. ⁊ imputet sibi qui nõ prouidit. secus in vltima voluntate: qr etiã ignorãti querit, vt. j. de fur. l. a titio.

1 Edificare contra formã statutam ne vicini luminibus officiat non permittitur.

Q Ui luminibus.

1 †Tribus modis legit vt in gloss. Ray. s3 tertiã. Legit ⁊ quarto modo fm Pa. Sed q sepe occurrit duo habebãt domos vicinas ⁊ habebãt curiam vel iter cõmunia. vnus volebat protendere edificiu3 supra curiam vel supra iter. alius prohibebat dicens ꝙ officiebat luminib⁹ suis. dicit ꝙ custodiri d3 antiquus status edificioꝝ. ar. bonum. j. fi. reg. l. in finalibus. Et dicit Ja. de ra. ꝙ fuit qdã vsurarius qui volebat edificare vnã turrim ita altã qd posset videre quicquid fieret per totã ciuitatẽ: nunquid posset: ⁊ l. ista est qd sic nisi statutũ vel consuetudo prohiberet. ⁊ pro hoc. s. e. l. cũ eo ⁊ qd ibi dixi. ⁊. C. e. l. altius. ¶ In contrariũ est qr inuidie nõ debent patere diuitie nec paupertates detegi vilitas q pateret isti si videret actus ⁊ negotia ciuiũ, dicit ꝙ põt nisi faceret ad emulationem, vt. j. de ope. pub. l. opus vel aĩo nocẽdi, vt. j. de aqua plu. ar. l. j. §. deniq3. ⁊ dixi. d. l. cum eo. s. e. §. sequẽs satis patet. ¶ In gl. ibi de edi. priua. l. j. vbi de hoc. In fi. gl. de hoc plene p Pet. C. de serui. l. j.

1 Arboꝝum plãtatio nõ est contra seruitutẽ altius nõ tollendi sed bene contra seruitutẽ ne officiatur prospectui.

E Dificia.

1 †Si debetur seruitus alti⁹ nõ tollendi nõ licet habere edificiũ alti⁹ sed arborem vel viridariũ sic. Si autem debet seruitus ne luminibus vel prospectui officiat tũc nec viridarium nec arborẽ licet habere. h. d. ¶ Est ⁊ alia differẽtia inter has seruitutes, vt. j. e. l. inter seruitutes. ⁊. l. lumen. quas hic iunge Ja. bu. ¶ Op. ad fm rñsum de. l. qd aũt. s. e. dic ꝙ ibi loquitur de seruitute altius nõ tollẽdi ⁊ ita cõcoꝛ. cũ primo rñso. hec. l. posset etiã. l. contraria intelligi de seruitute luminũ hic autem loquitur de seruitute prospectus.

1 Monitio charitatiua d3 omnem actionẽ precedere.

2 Paries cõis an possit mutari depingi vel aliqualiter minui.

Q Uidam iberus.

1 †Curialis est hec. l. ⁊ seruãda per bonos viros q docet prius loqui cũ aduersario ꝙ ad iudiciũ ꝓuocet. hoc tamen est ex vrbanitate non ex necessitate ⁊ vocat apud canonistas charitatiua monitio de qua etiam no. in aut. vt liceat matri ⁊ auie. §. si quis in sua. ⁊ in spec. de preparato. iudicioꝝ. §. j. versi. itẽ circa partis. ad quod cõcordãt. C. de ferijs. l. fi. ibi pacta cõferant transactiones loquantur C. de pigno. l. debitores. in aut. vt cum de appel. cogn. §. penult. ⁊ bene extra de sentẽtia ⁊ re iudi. c. ad apostolice. circa prin. vbi de hoc ⁊ quod dicitur qd anteꝙ quis conqueratur de episcopo suo coram superiore debet sepius petere ab ipso episcopo qd sibi iustitiã faciat. ij. questiõe. vij. c. si quis erga. ⁊. c. accusatio. vbi de hoc in gl. ⁊ per Archidia. ⁊. xj. questione. ij. indigne ad predicta etiã facit. C. de obsequijs patrono prestã. l. si manumissori. in lombarda de debijs ⁊ gandumonijs. l. j. libro. ij. ⁊ qd notatur in Specu.

spe.li.ij.de ord.iudi.§.bene est.ver.porro.si velit agere ad hoc ēt facit extra de syndi.c.j.ibi loquere cū fausto quā decretalē ⁊ hāc l.sepe allegāt volētes ꝯmittere baratarias ⁊ corruptiōes ⁊ maxime in curia romana dicunt enim loquere cum fausto ac si dicat loquere cū illo quē corrumpere volunt,⁊ dicūt loquere cū pecunia mediante.⁊ ar.ꝯtrium ad hanc.l.est.j.de dā.infe.l.cū postulassem. Item non obst.j.ad.l.aquil.l.si seruus seruum.§.si furnum.vt ibi no.

2 **Parietem.** †Diuide in duas ptes pria durat vsq; ad ver.ceter.⁊ vr̃ ꝙ si socius edificat in cōi ⁊ faciat damnū hoc veniat in cōi diuidundo iudiciū ⁊ cessat cautio.j.de dā.infe.l.si edibus.⁊.l.in parietis.Sol.vt gl.⁊ vt plenissime dixi.e.ti.de dā.infec.l.inter quos paries.Sz scda lectura q̃ hic ponit̃ in gl.verior est ſm Ja.bu.⁊ eā sequebat̃ vt dicit do. Mar.sil.¶ Ibi incrustare.i.dealbare.j.de verbo.sig.l.impense.in fine.

Imperatores. In gl.prima in fi.vel dic vt ibi.¶ In gl.vlt. ibi.l. meuiana.vel dic vt.j.fi.reg.l. vlti.

1 ☞ Seruitutē prospectus habens plus habet in prohibēdo ⁊ minus in habendo q̃ qui seruitutē luminū habet.
2 Pauper quare plus dicatur habere q̃ diues.
3 Seruitus potest continere causam impositiuam ⁊ nunciatiuā.

1 **Inter seruitutes.** †Dicit gl.ꝙ q hz seruitutē pspectus plus hz in prohibendo ⁊ minus in habendo q̃ q hz seruitutē luminū.hz vt celū videat q habet seruitutē prospectus nō habet directo per celū sz per fenestrā plus cū hz in prohibendo ne offendatur ille pspectus q minor sic dicit gl.
2 Plus dr habere pauper† q̃ diues:qr magis expedit pauperi ne sibi auferat̃ ⁊ ꝯseruet̃ iste sunt truffe:⁊ iō tene fi.gl.ꝙ hic loquat̃ de gñali prospectu qui debet̃ non solum ad superiora sed etiam ad inferiora ⁊ plenior est seruitus q̃ seruit⁹ quo ad qd q̃ seruitus luminum vt probatur.s.e.l.edificia.⁊.j.l.proxi.ibi etiā ex inferioribus locis qd impleat ꝙ etiā ad superiora debeat habere prospectū.plus dicit Ja.de ra.qd si habeo seruitutē prospectus ⁊ tu velis facere aliquid turpe qd impediat prospectum possum te phibere.⁊ hoc voluit dicere hic litera ad gratiorē aspectū.Si aūt debeas seruitutē luminū hoc facere posses:qr per hoc nō fit ꝯ seruitutē luminū.Ja.de ra.⁊ vide.j.l.proxi.

3 **Si seruitus.** †Hic nunciatio hz causam impositiuam:qr edificatur cōtra debitā seruitutē.¶ Op.ꝙ ratione seruitutis nō nunciat̃,vt.j.de ope.no.nun.l.j.§.fi.⁊.l.qui viam.Sol.vt gl.⁊ plenissime vt in ꝯtrarijs dixi.Itē op.de.l.in iudicio.j.fa.her.que indistincte dicit in seruitutibus posse nūciari dic ꝙ lz indistincte loquatur dz ad hanc distinctionē reduci.Cōclude ergo:qr aut queritur de seruitute psonali vt vsufr,⁊ nō pōt dño nunciari.alij sic.Et vr̃ ei nunciari procuratorio noie dñi,vt.d.l.j.§.fi.de ope.no.nun.Aut loqmur de prediali tunc aut de vrbana ⁊ nūciari pōt vt hic.aut de rustica ⁊ nō potest,vt.d.l.qui viā.de ope.no.nun.non ob.l.in iudicio j.fa.her.qr lz indistincte loquat̃ intelligi debet ſm predictā distinctionē vt predixi ſm Ja.bu.⁊ Mar.⁊ pōt esse ratio quare in seruitute rustica nunciatio non permittat̃ fauor fructuū in quibus mora de facili est periculū allatura.ar.j.de ope.no.nūc.l.de pupillo.§.qui riuos.⁊.§.preterea.⁊.§.toties quo.hāc etiā distinctionē sequitur hic Ja.de ra.¶ Gl.tñ predictā distinctionem hic nō sequit̃,sed dicit ꝙ in predialibus dño nō potest nunciari sed extraneo sic.qd vr̃ expresse contra dictam.l.de pupillo.§.sextus.ver.impositiuaz.vbi de dño loquit̃.⁊ dicit in vrbana seruitute ei posse nunciari lz hic gl.neget.Pet.vero sic distinguit cū queritur an ratione seruitutis possit renunciari.an est seruit⁹ psonalis vt vsusfructus ⁊ non pōt nunciare domino ppriet atis,vt.d.l.j.§.fi.⁊.l.se.de ope.no.nun.Ratio est qr hz confessoriā.extraneo autē potest nunciare nō proprio nomine,sz procuratorio noie proprietarij per.d.ll.⁊.j.de remis.l.j.§.idem iulian⁹.⁊ in hoc oēs cōcordāt.Si vero debeatur seruitus predialis tūc siue vrbana siue rustica ſm Pe.potest nouū opus nūciari.De vrbana ptz hic ⁊.j.si ser.ven.l.sicuti.alias sicut.⁊.l.si forte.§.j.⁊ fi.De rustica dicit gl.qd dño nō nūciatur inducit tñ.ll.cōtrarias quibus nō respondet.s.d.l.in iudicio.fa.her.que īdistincte loquit̃.⁊.d.l.de pupillo.§.sextus.ver.impositiuaz quā intelligit pacta seruitute rustica.lz eñ ibi de edib⁹ loquat̃ loquitur de edibus seruientibus a quibus nō denominat̃ seruitus sed a predio domināte,vt.s.e.l.j.Unde tz ꝙ in rusticis indistincte possit nūciari.nec obstat fauor agriculture ⁊ fructuū de quo dictū est supra.Et no.i.d.§.sextus.qr magis fauorabilis est nūciatio q̃ agricultura.Et ꝙ possit etiā nunciari in rusticis allegat de ope.no.nū.l.creditori.que indistincte loquit̃.⁊.d.l.j.§.idem iulian⁹.⁊ fi.j.de remis.vbi expresse de fundo loquit̃.Ad.l.qui viā.de ope.no.nū. que fecit ſm eū gl.cespitare que dicit si nunciat nouū opus pro via nihil agit.¶ Rñdet ꝙ si habeo viam in fundo tuo ⁊ edificas in illo loco vbi habeo viā bene nunciabo tibi nouū opus vt d.l.de pupillo.§.sextus.Sz si velis viā reficere ⁊ reformare:tūc nunciare nō possum.⁊ ita loquit̃.d.l.qui viam.⁊ ideo signanter dicit ibi litera aduersus eum qui viā edificat nō aūt dixit qui in via edificat.vnde ibi viā reficiebat ⁊ reformabat:⁊ iō nō denunciatur.secus si in via edificaret:qr tūc bene nunciaretur vt dictū est.Pe.de bel.Hec tñ opi.fuit Ja.de are.lz Petrus eam sibi appropriet,vt not.d.l.j.§.fi.de ope.no.nū.⁊.l.qui viā.⁊ fuit opinio Bulga.do.Ol.hic sequebat̃ primā distinctionem dicēs aut hz personalē ⁊ nulli nunciauit suo noie,vt.d.l.j.§.fi.de oper.no.nū.Si predialē rusticā nūciat extraneis,vt.l.in iudicio.fa.her.non dño.vt.l.qui viā.si vrbanā nunciat ⁊ dño ⁊ extraneis,vt hic ⁊.d.l.de pupillo.§.sextus.Old.

Lumen. Uidē qd dixi.s.l.proxi.in prin.In glo.due partes sunt.hec gl.pcedit prout est in litera.i.ꝙ ego non habeo.

1 ☞ Seruitus luminum quid cōprehendat.
2 Authoritas hec,refulsit sol in clipeos aureos ⁊ resplēduerunt montes,qualiter exponatur.
3 Pactio obscura interpretanda est contra proferentem.

1 **Si arborem.** †Seruitus luminū qñq; debetur cuz sole qñq; sine eo.h.d.Ibi opacas.i.coopertas ⁊ vmbrosas.vt.s.de vsuf.l.
2 si cuius.§.fructuari⁹.alias est sub.l.equissimū.¶ †In glo.ex reuerberatione ibi refulsit sol.i.fides nostra christiana in clipeos aureos.i.in apostolos ⁊ resplenduerūt mōtes lege christiana.sic exponit̃ dicta authoritas p theologos ⁊ habet̃ dicta authoritas machabeoz.j.c.vj.

3 **Hec lex.** †Uenditor dicēdo stillicidia vti nūc sunt ita sicut vr̃ pmittere ꝙ vicini recipiāt stillicidia dom⁹ vendite nō econtra.h.d.⁊ sic pactū obscurū interpretat̃ cōtra proferentē ꝯcor.sunt in gl.Itē nō ob.j.e.l.eū.vt ibi not.⁊ nō ob.j.ti.ij.l.in tradendis.⁊.l.quicquid.vt ibi no.

1 ☞ Actio.l.aquil.vel actio ex stipulatu de dāno infecto locum habent vbi damnum datur ex fistulis seruituti alicuius domus adiectis.
2 Actio in factum ⁊ stipulatio damni infecti an sint contraria.
3 Damnum in omittendo an veniat in actione.l.aquil.

1 **Si fistule.** †Si fistule apposite domui mee iure seruitutis dent mihi damnū agā lege aquilia vel acti.ex stipul.de damno infecto.h.d.¶ Op.qd nō agat̃ aquil.cū fit datum dānum de nō corpore in corpus,vt.j.ad.l.aquil.l.itē si obstetrix.cum simi.Solu.non habet locū aquil.vt ibi,sed directa in factum vt hic subsidiaria ex mente legis aquil.prodita vt.j.de ripa muniē da.l.vnica.§.penul.⁊ ibi not.Oldra.¶ Item oppo.quod actio
2 †in factum ⁊ stipulatio dāni infecti sint cōtraria:⁊ ideo nō possunt concurrere qr qui tenetur in factum tenetur propter culpā cautio vero prestatur propter dānum datum vitio rei sol.vt gl.qr datur diuersis casibus quia in primo casu fuit in culpa in secundo non.¶ Itē contra hoc opp.de.l.si mihi.§.j.j.titu.proximo.Sol.aliquando damnū venit immediate ex culpa hominis ⁊ agitur in factū aut nulla culpa interuenit nec aliquid extrinsecus sed natura rei:⁊ tūc cauere nō debet.Si autē aliquid extrinsecus posset accidere:tunc cauet̃ secundum lecturam que est in glo.magna.Sed alia lectura que colligit̃ ex vltima gloss.est verior ⁊ secundum eam cessant omnia contraria.s.qd nullā debebam seruitutē:⁊ tunc aut fuisti in culpa ⁊ teneris in factū actione.aut nō.⁊ caueas de dāno infecto.Jac.bu.¶ Sed Jac.de ra.hic dicit ꝙ etiā vbi culpa hominis intercedit habet locum hec actio in factū ⁊ nihilominus cautio de dāno infecto qd probat qr cum culpa hois precedit in omittendo puta in non reficiendo fistulas que madefaciūt murum meū nihilominus dānum intercedit operis vitio,vt.j.ad.l.aquil.l.si seruus seruū.§.si for
3 nacarius.¶ †Sed cōtra hoc instatur qd dānum in omittendo non veniat in aquiliam,vt.s.de vsufr.l.si cuius.§.deniq;.dic ꝙ damnū datū in re mea in omittēdo non venit in aquiliā vt quia fructuarius nō putat ⁊ non tollit fundū meum in quo hz vsum fru.⁊ ita hic loquitur contrariū.Secus aūt si omittat facere in re sua quod facere debet puta reficere fistulas que dānum dant in pariete meo.⁊ ita loquit̃ hic.Quare collige:aliquando contingit damnum vitio rei nec aliquid est factū extrinsecus ⁊ cessat cautio damni infecti. Si propter aliquid factum extrinsecus tunc si preter culpam hominis habet locuz cautio.si culpa

in omittēdo hʒ locū aquil. ⁊ cessat cautio, vt. ſ. de dā. iſe. l. flumē. §. preterea. vbi de hoc satis dixi. ſi in omittendo tūc ſi immediate ꝑpter culpā ſequit̄ dānum cessat cautio. Si propter aliqd extrinsecus lʒ culpa hoīs precesserit in omittēdo hʒ locuʒ in factū vt. d. §. ſi fornicarius. ⁊ nihilominus cautio lʒ ſit subsidiaria qꝛ ⁊ actio in factū est subsidiaria: ⁊ ideo ſe cōpatiunt̄ vt dixi. d. l. flumen. §. preterea.

1 ☞ Jure cōmuni facere licet qđ prodest etiā inuito socio.

1 **Fistulam.** † Jure cōi facere possum inuito socio qđ mihi ꝓdest ⁊ ſibi nō nocet. Et in meo possuʒ facere quicquid volo dūmodo in alienū non immittā. h. d. tota. l.

1 ☞ Seruitus que habet cām continuam longo tempore prescribitur: qꝛ habet quandam quasi possessionē naturalem ⁊ cōtinuam.

2 Possessio an per immissionem tigni in muro vel pariete dicatur retineri.

3 Seruitus concessa includit omnia ad seruitutē necessaria.

4 Seruitus predialis rei mutatione non perditur personalis autem sic.

5 Ciuitas ecclesia hospitalia ⁊ pia loca semper retinent sua priuilegia.

6 Seruitutem debens non debet aliquid in preiudicium seruitutis facere.

Seruitutes que ī superficie.

1 † Seruitus q̄ hʒ cōtinuā cām hʒ quandā quasi possessionem continuā ⁊ naturalē. ⁊ ideo longo tp̄e prescribitur. h. d. in effectu. Et de iſta materia prescriptionis seruitutū plene not. ⁊ dixi. ſ. ti. proxi. l. seruitutes rusticorū. Et ex eo qđ hic dꝛ quasi quodā facto possideo, dicūt quidā qđ statim cū desino vti seruitute ꝑdo possessionē eiusdē lʒ nō perdā ipsam seruitutē priusq̄ aduersariꝰ prescripserit libertatē. Ja. de ra. ⁊ Pe. cōtra p. l. hec aūt. ſ. e. bene tñ tenent̄ ꝙ per vsum incipio possidere vt hic. ſʒ cū desino vti nō per hoc desino possidere, vt. d. l. hec aūt. ❡ Itē no.

2 qđ per immissionē tigni † retineo possessionē in muro siue pariete. ⁊ idē in similibus. And. ❡ Itē no. differētiā inter immissuʒ ⁊ meuianū: qꝛ immissuʒ est qđ de meo in tuū immittit̄ sicut tignū meū immitto in pariete tuo. meuianū est qđ nō immittit̄ in tuū ſʒ edificatur supra tuū puta supra areā tuam in aere, vt. ſ. de ꝟbo. ſig. l. malum. §. ſ.

3 **Si domo.** ❡ † Seruitute mihi cōcessa cōcessum vꝛ oīa facere sine qbus seruitute vti nō possum. h. d. Ad hoc. ſ. ſi vsuſſ. pe. l. ſ. §. ſ. alie concor. sunt in glo.

4 **Si sublatum.** ❡ † Seruitus ꝑdialis rei mutatio ne nō perdit̄: ꝑsonalis sic. h. d. Et ꝯcordat. ſ. q. mo. vsuſſ. amit. l. repeti. §. rei mutatiōe. ❡ Et facit iste. §. ad qōnē Lazari qđ ipē resurrexit idē specie ⁊ qualitate: ⁊ iō recuperauit iura sua. de qua qōne dixi. ſ. de leg. l. ex his. ❡ Fa

5 cit ēt ꝙ ciuitas † ecclesia ⁊ hospitalia destructa ſi reficiant̄ recuperāt antiqua ꝑuilegia de quo dixi. ſ. q. mo. vsuſſ. amit. l. ſi vsuſfructus ciuitati. ❡ Itē nō ob. ſ. e. l. eū debere. vt ibi no. ❡ Item nō ob. ſ. de aqua quoti. ⁊ esti. l. hoc iure. §. ſi aquā. de ver. ob. l. inter sti. §. sacram. vt ibi not.

6 **Si seruitus.** † Qui dʒ seruitutē nō pōt aliqd facere in ꝑiudiciū seruitutis. ſʒ ad cōmodū seruitutis facere pōt. h. d. iste. §. cū sequēti nisi aliud in seruitute constituenda ordinatū esset.

1 ☞ Plura iura habēs an vnum remittendo videat̄ cetera remittere.

1 **Si domus.** † Qui hʒ duo iura vnum remittēdo nō vꝛ aliū remitter̄. h. d. ⁊ ad hoc ꝯtinue allegat̄. ❡ Et dic aut sunt duo iura separata quoꝝ vnū sine alio pōt remitti ⁊ ad remissionē vniꝰ nō sequit̄ remissio alteriꝰ. aut sic se habēt ꝙ vniꝰ remissio esset inutilis nisi sequeret̄ remissio alteriꝰ tūc ad remissionē vniꝰ sequit̄ alteriꝰ remissio ne sit remissio inutilis vt hic in gl. Caue tñ qꝛ gl. reprobat̄ in exēplo qđ ponit. Dicit eñ ꝙ ſi remisi seruitutē stillicidij nō recipiēdi videoꝛ remisisse etiā seruitutē altiꝰ nō tollēdi: qꝛ nō pōt nō recipere stillicidia nisi altius tollat̄. sed hoc est falsuʒ: qꝛ bñ possuʒ remittere seruitutē stillicidij nō recipiēdi, ⁊ tñ interest mea qđ altiꝰ nō tollat̄ ne luminibus meis officiat̄. nā bñ possum agere negatoria vt auertas alibi stillicidia ita ꝙ recipe nō tenear ⁊ tñ nō poteris altius edificare. vel posset tātū eleuare qđ stillicidiū impediat̄ ⁊ nō vltra. ar. ſ. l. pxi. §. ſi domo. ⁊ hoc forte voluit dicere gl. ❡ Et facit hec. l. ad qōnē. Dñs hʒ in re emphyteotica ⁊ feudali duo iura vnū qđ pstet̄ ſibi seruitiū vel pēsio. aliud qđ nō possit alienari sine eius volūtate nisi fʒ formā. l. vl. C. de iu. eph. ⁊ de ꝓhi. feu. ali. ꝑ Fed. l. iperialē remisit vnū ex ꝑdictis iuribus: nunqd videat̄ aliud remisisse. hic est ar. ꝙ nō. ⁊ pro hoc. ſ. e. l. ſi edes. in prin. ⁊ ſ. ti. pxi. ſi mihi. in princi. ⁊ idē dici pōt in similibus questionibus.

1 ☞ Uerbum presentis tp̄is nō porrigit̄ ad futurū: verbū autē generale ⁊ indefinite prolatum sic.

2 Uerba statuti indefinite prolata an equipolleant vniuersali.
Uerbum lumen habet duplex significatum.

3 Indefinita equipollet vniuersali non ex proprio significato sed ex benigno.
Uerbum indefinitum presentis temporis potest ad futurū extendi.

4 Sacramentum de statutis seruandis per potestates prestitum an extendatur ad statuta futura.

Si seruitus. Pulchra. l. est ⁊ sepe allegatur ⁊ breuiter. h. d. ꝟbū pre-

1 sentis tp̄is † nō porrigit̄ ad futurū ſʒ ꝟbū gñale ⁊ indefinite ꝓlatū sic. h. d. ❡ Et caue qꝛ qđ dixi de verbo gñali ⁊ idefinito hoc nō est ex ꝑprio significato vocabuli ⁊ hoc indicat litera ibi, ⁊ humanius est ⁊c. lʒ aliud innuat verbū signi

2 ficari qđ postea sequit̄. ❡ Et sic est ar. qđ ꝟba † statuti idefinite ꝓlata nō eqpolleāt vniuersali, cū hoc nō sit de ꝑprio significato. Sed q̄ro vnde ꝓcedat humanitas huius. l. cum verbū luminū habeat duplex significatuʒ alias nō eēt obscurū vt lr̄a dicit. quare ergo magis eligimꝰ futurū quā presens? Rñdeo qꝛ indefinita equipollet vniuersali vbi inuenit eandē rōnem in particularibus sub vniuerso contentis. ⁊ rō huius est qꝛ qñ verbū prolatum respicit pariter plura nec est dare rōnē quare magis vnum q̄ aliud respiciat ne res cadat ⁊ nullū reprehendat dicimꝰ ꝙ oīa cōprehendit ar. ſ. de ver. ob. l. eum qui calendis. ❡ Sed qñ non respicit pariter oīa particularia tunc nō cōprehendit oīa etiam oratio vniuersalis ergo nec idefinita, vt. ſ. de ali. le. l. libertis qs. ⁊. l. alimēta. §. basilice. vbi de hoc ⁊ pleniꝰ dixi ⁊ le. ij. l. ſi pluribꝰ.

3 ⁊ per Dy. in ꝓemio de re. iu. li. vj. ❡ † Et sic ptʒ ꝙ indefinita nō equipollet vniuersali ex ꝑprio significato ſʒ ex benigno. ❡ Itē no. ꝙ verbū indefinitū presentis tp̄is extēditur ad futurū. Sed vꝛ ꝙ respiciat solū presens, vt. ſ. de au. ⁊ ar. le. l. ſi ita. vbi de hoc distingue: qꝛ aut oratio cōcipit̄ sub verbo: ⁊ tunc significet fm illud tp̄s sub quo cōcipit̄, vt. ſ. de ver. ob. l. ſi a colono. ⁊ de ꝟ. ſi. l. verbū erit. ⁊. l. verbum oportebit. ⁊ vtrobiq̄ no. ⁊ dixi. ❡ Aliqñ oratio concipitur nō sub verbo ſʒ sub nomine vel participio descendente a verbo: ⁊ tūc idē qꝛ significat fcōm tp̄s verbi sub quo concipit̄ vt. l. ſi quis stipulatꝰ. cū gl. sua. ſ. de ver. ob. ❡ Et est rō qꝛ cum apponitur verbum vel participiū vel nomē verbale seu descendens a verbo ita ista denotant semper certū tp̄s, ⁊ rō est: qꝛ ꝟbo ⁊ participio accidit tp̄s ⁊ ſi nō accedat nomini verbali tñ ꝑ determinationē a verbo representat tp̄s qđ representat verbum a quo deriuat̄ vt. l. ſi quis stipulatus. ⁊. l. centesimis. de ꝟ. ob. ⁊ ideo semper intelligunt̄ fm suuʒ tp̄s, vt. d. l. ſi a colono. ⁊. l. verbum erit. ⁊ verbū oportebit. ſʒ ſi nomē nō deriuatur a verbo non designat tp̄s per se nec per deriuationem ab alio ⁊ iō tanq̄ indefinitum videt̄ omne tempus comprehendere, vt. C. que res pig. ob. pos. l. fi. ❡ Quādoq̄ nō profertur sub verbo nec sub nomine vel participio descendente a verbo: ⁊ tunc aut non adijcit̄ in oratione pronomē demōstratiuum meum: ⁊ tunc respicit oē tempus vt hic dum adijcitur pronomē meum ⁊ restringitur ad presens tēpus, vt. d. l. ſi ita. de au. ⁊ ar. leg. ❡ Fallit ēt vbi respiciendo omnia tempora modicum dānuʒ resultat aduersario: qꝛ tunc comprehendit omne tēpus licet sit ibi pronomē meum, vt C. que res pig. ob. pos. l. fi. vbi de hoc satis dixi ⁊. ſ. ſi quis cau. l. ſʒ ⁊ ſi quis. §. quesitū. ❡ Uel dic fm Pe. aut dispositio facta est ꝑ modū vniuersitatis vt ibi sub vniuersitate plura cōprehendūtur vt sub grege peculio vel hereditate tūc extēdit̄ ad futura de le. ij. l. grege. de le. ij. peculium. ⁊. ſ. de iudic. l. proponebat̄. Quandoq̄ fit dispositio per modū generalitatis vbi plura cōprehendunt sub vno commune plurium vt lego tibi equos meos vel vasa mea tunc nō cōprehendunt̄ futura: qꝛ verbū meos ⁊ mea restringitur ad presens, vt. d. l. ſi ita. de au. ⁊ ar. leg. Qñq̄ fit dispositio per modū singularitatis vt lego tibi stichū ⁊ nō itelligit̄ de futuro. ſʒ ſi est aliꝰ ſi ichꝰ nō cedet legato ſʒ hoc vꝛ. ſ. l. istā: qꝛ sub gñalitate fit dispositio. ſʒ dico qđ hac. l. fit dispositio sub nomine vniuersitatis: qꝛ ꝑmittis luminibꝰ nō officere. nā lʒ domꝰ mutet̄ remanēt eadē lumina sic grege mutato in capitibꝰ remanet idē grex. Pe. etiā de gñalitate dixi de quo hic no. in gl. q̄ sepe allegat̄. Et per hoc. l. ista ⁊ gl. hic soluit per regulā et instantiā. regula est quod generalitati statur. ⁊ ſi quo casu aliud reperiat̄ specialia sunt. vel nisi ex coniecturis appareat contrariū, vt. ſ. de pig. l. obligatione generali de peculio. l. libera. ⁊. ſ. de pac. l. ꝯtra iuris. §. filius. Et cum ista glo. concordat qđ no. extra coniugio leprosoꝝ. c. ij. ⁊ facit etiā qđ no. extra de of. dele. c. super questionum.

num.§.si vero duo, vbi delegat⁹ simpliciter ꝯmittēs vices suas
4 oia cōmisisse vr̄. Et per Cōpost. extra de rescr. c. sedes. ❡ † Vlti
mo do. Dy. per hāc. l. tenet ꝙ si potestas iurat seruare statuta ꝙ
istud sacramentū ext̄edatur etiā ad statuta postea facta nisi in
sacramēto essent verba que ipsum sacramētū restringerēt. Dy.
sed ꝙ non extenditur ad futura vr̄ expressuꝫ extra de iureiu. c. cle
ricus. sed ibi iurauit seruare edicta nō edenda lꝫ postea ex inter
uallo promiserit seruare etiam edenda. ⁊ vide etiā. e. ti. de iureiu.
c. j. li. vj. ❡ Facit etiam ꝙ si Imperator cōcessit alicui ꝙ posset
creare tabelliōes nō obstantibus aliquibus statutis vel ꝯsue
tudinib⁹ ꝙ extēdaꝛ ad statuta ⁊ cōsuetudines postea inductas.
secus si diceret nō obstātibus statutis editis. vt j hac. l. prīo r̄nso.
Cautius tñ est ꝙ dicaꝛ nō obstātibus statutis editis vel edēdis.
vt dixi. d. l. si a colono. ȷ. de ver. ob.

Futuro. Ar. est ꝙ ecclesie vel hospitali futuro ⁊ q̄ nō
dū sunt fundata possint ꝯcedi priuilegia. Sꝫ
dic contra vt extra de ecc. edifi. c. pe. ⁊ vide qꝺ ibi not. per Car. de
re iudi. c. abbate sane. li. vj.

Cuius edificium. Juris superi⁹ est
i. cui seruiꝛ supi⁹
eñ est seruiente ⁊ hoc indicat verbū iure. ⁊. ȷ. dū dicit
nō grauiore seruitute ⁊c. Oldr.

1 Immissum in alieno seruitute nulla constituta pōt a dño
ꝓpria authoritate moueri.
2 Rei cōi an possit seruitus imponi sine consensu socij.

1 **Hoc quod dictum.** † Si immittis
in meū nō ꝯsti
tuta seruitute possum mouere propria authoritate.
sec⁹ si supra meū dummō meum nō tangat: qꝛ tūc au
thoritate iudicis ammoueri facere debeo. ȷ. ad. l. aql. l. queādmo
dū. ⁊ ratio huius. l. est. ⁊. titu. j. l. finali. ⁊ prima expositio gl. tu
tior est.

Si ex tribus. Iste. §. est satis obscurus ⁊ iō dic ꝙ
erāt tres edes distincte ⁊ diuersoꝝ
dñoꝝ ⁊ erat vnus paries cōis inter edes medias ⁊ inferiores ⁊
medie debebant seruitutē superioribus forte altius non tollen
di vel non officiendi luminibus domin⁹ inferiorum pōt altius
tollere illum parietem cōmunē. Et si dicamus ꝙ paries ille erat
cōmunis pro diuiso, planū est: qꝛ pars domini edium inferiorū
nullā debebat seruitutē: ⁊ ideo eleuare pōt. Sed si dicamus qꝺ
paries esset cōmunis pro indiuiso gl. adhuc tenet ꝙ dñs inferio
rum ediū pōt talē parietē altius eleuare: qꝛ dñs edium mediaꝝ
non potuit imponere seruitutem parieti communi sine volun
tate domini edium inferiorū. vt. ȷ. ti. j. l. per fundum. ⁊. ȷ. l. pri. vel
posses dicere fm Ja. de ra. ꝙ paries erat cōis. i. medius inter do
mum mediam ⁊ in errorem proprietas tñ parietis erat dñi in
feriorum edium: ⁊ tunc. §. procedit sine aliquo scrupulo. nā si pa
2 ries esset cōis pro indiuiso nō vr̄ bene procedere ratio gl. † qꝛ lꝫ
verum sit ꝙ rei cōi non possit imponi seruitus sine voluntate so
cij. tñ hic nō imponebat dñs mediarum edium seruitutem pa
rieti cōmuni tñ pōt imponere seruitutem domui sue. ⁊ ita etiam
posset facere domus inferioꝝ ⁊ per ꝯñs parieti cōi imposita es
set seruit⁹ qñ esset cōis ꝓ indiuiso. ⁊ ideo forte tūc dñs inferioꝝ
edium nō posset altius tunc tollere in preiudicium seruitutis fꝫ
ipsum Ja. de ra. Conclude ergo aut iste paries licet esset medius
erat solius inferioris dñi: ⁊ tūc pōt prohibere aliquid immitti.
⁊ hec est vna lectura. aut erat cōmunis ꝓ diuiso: ⁊ tūc etiā pro
sua parte que nō seruit pōt prohibere. ⁊ hec est scd̄a lectura. aut
erat cōis pro indiuiso: ⁊ tunc ille qui imposuit seruitutem non
potest prohibere sed ille q nō imposuit seruitutē sic. ⁊ hec est ter
tia lectura fm gl. licet Jac. de ra. aliter sentiat hoc tertio casu vt
ꝑdixi. ❡ In gl. que incipit opponiꝛ ibi r̄ndeo ⁊ nō potuit scđm
hanc ⁊ sequentē oppositionē ⁊ solutionem loquitur qñ paries
erat cōis pro indiuiso. ibi item opp. fm Ja. hanc oppositionem
⁊ solutionē erat dñs ꝓ diuiso. ❡ Vel dic ꝙ erat cōis pro indiui
so ⁊ nullo modo tenuit impositio seruitutis tñ ꝯstituens ꝓhibe
re nō pōt. vt. d. l. per fundū. ȷ. ti. proxi. ⁊ facit. ⁊. ti. pri. l. ij.

1 Seruitus rei cōi imponi nō potest inuito socio.
2 Communitas est causa discordie.

1 **In rem communem.** Rei cōi
nō pōt i
poni seruitus † nec in ea iure seruitutis aliquid face
re socio inuito. h. d. allegaꝛ etiā ꝙ res sua vel cōis ne
mini seruit dñoruꝫ ⁊ ad hoc ꝯcor. ⁊. si vsuff. pe. l. vti frui nemo ēt
pōt prescribere rē suā. ȷ. de vsu. l. sequitur. §. lana. nec res sua po
test esse alicui obligata. ȷ. de re iu. l. neqꝫ pignus. ⁊ de exce. rei iu.
l. si ex sertāte. §. latinus. predicta intelligas de directo dñio. si eīn
essem dñs solū vtiliter sicut emphyteota vel superficiarius tunc
sec⁹ esset in predictis ⁊ ita no. ꝑ Rof. de loco pub. fru. §. fi. ❡ Itē

2 no. ꝙ cōmunitas † est causa discordie ⁊ per consequēs peruenit
ad diuisionē. ❡ Vltimo dic clarius ꝙ dicat gl. vl. aut volo im
pedire fieri ⁊ possum vt hic ⁊. l. sabinus. vbi de hoc. aut volo
ꝙ tollatur factū ⁊ tunc aut fuit factū me presente ⁊ patiēte ⁊ nō
possum. aut me absente ⁊ possum vt in cōtrario. ❡ Item nō ob.
de vsufru. proculus. ȷ. eo. l. ⁊ qui duas. si seruitus vendi. l. pen. §.
fi. ⁊ ibi no. ⁊ dic vt no. cōia predi. l. si quis duas. §. fi.

1 Seruitus pōt per vnū sociorū in re cōi acquiri prescriptio
ne non pacto.

1 **Sed si inter me.** ❡ Cū precedēti conti
nuatur ⁊ est de eadem
materia. † Et breuiter dicit per vnū sociorum potest
acquiri seruitus rei cōi prescriptiōe nō pacto ⁊ iure
seruitutis alter sociorum nihil extruere pōt in re cōmuni: imo
potest prohiberi ⁊ impositum cogitur tollere nisi patiente ⁊ sciē
te socio fuerit factum ⁊ dicit litera aut rē perdere. i. libertatē rei
amittere per prescriptionē seruitutis. ❡ Op. ꝙ vn⁹ sociorū rei
cōi nō possit seruitutē acquirere. vt. ȷ. ti. pri. l. si vnus. So. pōt ꝑ
scriptione sed nō pacto vt predixi. ❡ Contra hoc insta ꝙ forti⁹
est pactum ꝙ prescriptio. vt. ȷ. quemad. ser. ami. l. nam satis. §. lꝫ
si is fundus. So. vt gl. ⁊ rationem differētie collige ex fi. gl. in re
missione quā facit timore tñ predictoꝝ contrariorū alij aliter ex
ponunt vt patet in gl. Ja. bu. ⁊ gl. exponit duobus modis. pri
ma communior.

1 Seruitus que nō hꝫ cām continuam vel quasi non potest
prescriptione longi temporis acquiri.
2 Conclaue est locus qui clauibus firmatur.
3 Tricliniū dicitur locus in quo tres lecti possunt ordinari.
4 Pauimentum dicitur locus paratus ad quietem.
5 Aqueductus qualiter possit acquiri.
6 Prescriptio ex qua quasi possessione in seruitutibus procedat.

1 **Foramen.** † Seruitus que non hꝫ cām cō
tinuā vel quasi ⁊ ad cuius vsum
exigitur hominis factum prescriptione lōgi tēporis
non acquiritur. h. d. cum. l. seq. ⁊ ille qui vtitur serui
tute noxiua ⁊ maxime si seruitus nō debeaꝛ ex stipulatiōe dāni
infecti pōt cōueniri. ⁊ de ista materia prescriptionis seruituꝫ
plene no. ⁊ dixi. ⁊. ti. pri. l. seruitutes rusticoꝝ. ❡ Et diuide hāc
l. in quatuor partes. ❡ In pria ponit dictū vsqꝫ ibi hoc ita. ibi
determinat dictū ⁊ rationem determinationis assignat vsqꝫ ibi
⁊ idem Oldradus. ibi ponitur illatio ex proxime dictis vsqꝫ ad
l. si quid. Ibi ponit illationē ex primo dicto vsqꝫ ad. l. si qs edes.
2 ❡ Et ad euidentiam est sciendū ꝙ conclaue † est locus qui cla
3 uib⁹ firmatur. tricliniū † appellaꝛ locus in quo tres lecti poterāt
ordinari. vt. ȷ. e. l. si vt certo. §. si de me petijsses. ⁊ dixi in alphabe
to. Pauimentum est locus paratus ad quietem ⁊ ad lauādum.
4 Itē scias ꝙ pauimētū † habebat foramē vbi aqua a se nō venie
bat sꝫ portabaꝛ ⁊ ponebaꝛ in foramine. ⁊ hec seruitus non hꝫ
perpetuam cām nec quasi qꝛ in eius vsu requiriꝛ factū homi
nis ⁊ de hac hic loquitur. Si autē aqua veniret ex fonte ad fora
men per lignum concauum siue alio hois facto tunc esset causa
continua si veniret de celo haberet quasi continuam cām. ⁊ his
duobus casibus longo tēpore prescriberetur seruitus. ❡ Ibi
neqꝫ enim. accipe versi. oēs autem. qui est infra. Et argue sic: oēs
seruitutes que debent prescribi longo tempore debent habere
continuam causam vel quasi. ⁊ ista est maior propositio. mō tol
le hunc versiculum neqꝫ enim. ⁊ facias minorem sic: seruitutes
in cuius vsu requiritur factum hominis non habent continuā
causam vel quasi. vt probatur. d. l. seruitutes rusticoꝝ. ⁊. de ser
ui. ergo non prescribunꝛ longo tempore vt dicitur in ver. ⁊ ideo
nunc habere debent perpetuos vel quasi ad hoc vt longo tpe vt
dicitur prescribantur. ⁊ hoc voluit Jacob. de ra. quicquid dicit
5 glo. ❡ † Ibi aque ductus potest per modum prescriptionis nō
dico pactum opponitur qꝺ hec seruitus aque ducende tempore
queratur. C. de serui. l. j. ⁊. ij. Solu. ibi loquitur in seruitute aque
ducende in qua non requiritur hominis factū: ⁊ ideo prescribi
tur hic loquitur in seruitute haustus aque que requirit hoīs fa
ctum: ⁊ ideo nō prescribitur. ❡ Oppo. qꝺ omnes seruitutes ꝑ
scribantur. vt. ȷ. de aqua quoti. ⁊ esti. l. hoc iure. §. ductus aque.
⁊ de aqua plu. arcen. l. j. §. finali. Solu. non prescribuntur lōgo
tempore vt hic sed tanto tēpore cuius non extat memoria sicut
ibi. ❡ Item oppo. quod omnes seruitutes querantur etiā in sta
gno ⁊ lacu. vt. l. j. §. via. ȷ. ti. proxi. Solu. aut queris an querātur
pacto. ⁊ dico quod sic vt ibi. aut prescriptione: ⁊ dic qꝺ nō lōgo
tempore sed tanto cuius nō extat memoria sicut hic. ❡ Itē op
poni. quod etiam prescriptione possit in lacu seruitus acqri. vt
d. l. via. §. j. ȷ. titu. proxi. ❡ Solu. hic loquitur de seruitute aque

ducende q̄ nō pōt habere perpetuā cām:qꝛ stagnū exsiccaret,et nō p̄scriberet,sꝫ ius nauigādi sic vt ibi.¶ Itē op.fm.H.ꝙ ser uit⁹ aque ducēde possit acqri ex stagno,vt.ī.vt in flumine publi co nauigare liceat.l.j.§.si priuata vbi etiā in stagno pōt seruit⁹ acqri.So.ibi stagnū nō poterat desiccari.⁊ iō pōt seruit⁹ aq̄du ctus vel nō lꝫ nauigiū possit acqri tūc.¶ Itē op.ꝙ seruit⁹ vie ⁊ itineris nō dicant̄ seruitutes cū nō habeāt cōtinuam cāmvt di cit hec.l.So.vt gl.Uel expone tex.vt.s̄.dixi in expositione text. ¶ Itē op.ꝙ ꝓ dāno p̄terito nō ꝯmittat̄ stipulatio de dāno in/
6 fecto Sol.vt gl.¶ †Itē quero ex qua quasi possessiōe ꝓcedat p̄ scriptio in seruitutib⁹.Respōdeo vbi seruit⁹ hꝫ causam conti/ nuā est ibi q̄dā naturalis quasi possessio.⁊ ideo longo tpe p̄scri bunt̄,sed in ijs que non habēt cōtinuā cāmvel quasi dicit Rof. de cōfessoria qd ex nulla quasi possessiōe ꝓcedunt:qꝛ nō possidē tur ciuiliter vel naturaliter. Sed ego puto ꝙ sit ibi naturalis quasi possessio vel ciuilis.Et si dicas quare ergo lōgo tpe nō p̄/ scribunt̄.Rn̄deo qꝛ illa naturalis sepe a dn̄o interrūpit̄.s.qn̄ p̄/ cedēs seruitutē illa nō vtitur ⁊ ꝓpter tales īterruptiōes requiri tur tātū tp̄s cui⁹ nō extat memoria vt pleni⁹ dixi.d.l.seruitutes rusticoꝝ.s̄.d seruí.Ja.bu.Ultio collige ar.ex hac.l.ad talē q̄ōnē quidā nobilis habebat merū ⁊ mixtū imperiū ⁊ oīmodā iurisdi tionē in quodā castro vel loco ⁊ habebat ibi furcas erectas.ste tit tn̄.xxx.annis ꝙ nō est vsus mero imperio:qꝛ casus nō euenit tn̄ furce semꝑ steterūt erecte.nūqd ꝑ obtentū furcarū retineatur merū imperiū?⁊ est hic ar.ꝙ sic.ver.atqꝫ ex celo.⁊ ꝟ.vlti.⁊ ꝓ hoc ī.ti.ꝓxi.l.vnus.§.fi.⁊.l.seq.⁊.s̄.de offi.ꝓconsu.l.j.vbi de hoc di/ xi.In vlti.gl.tꝫ primā opi.rōnes alie parū valent.Ja.bu.

1 ☞ Seruitus confunditur si dn̄ium vtriusqꝫ perueniat ad vnū pro solido.

1 **SI quis edes.** †Seruitus ꝯfunditur si dn̄ium vtriusqꝫ prediꝫ ꝑ/ uenit ad vnū ꝓ solido.secus si ꝓ parte.h.d.¶ Opp. de.l.si ei.ī.cōmu.pred.⁊ de here.vel act.ven.l.ij.§.fi.⁊ sol.vt ibi.

1 ☞ Rei mutatio nō tollit seruitutem predialem:secus in vsu/ fructu.

1 **SI testamento.** † Rei mutatiōe non tollit̄ seruit⁹ p̄dialis. h.d.vsuff.aūt tolleret̄,vt.s̄.qui.mo.vsuff.amit.l.repe ti.§.rei mutatione.

1 ☞ Possidendo vel quasi pōt libertas prescribi contra vnum dn̄orum ⁊ cōtra alium non vbi seruitutes sunt diuerse.

2 Seruitus pōt minui per pactum.

3 Libertas quoto tēpore ⁊ quo pacto prescribi possit cōtra serui tutem.

1 **SI edes.** †Possidēdo vel quasi possuꝫ p̄scri bere libertatē cōtra vnū dn̄oꝝ ⁊ ꝯ aliū nō qn̄ seruitutes sunt diuerse.h.d.secus si esset vna seruit⁹ tm̄,vt.ī.ti.ꝓxi.l.vna est via.Et possessio vel q̄si libertatis dꝫ esse cōtinua ad hoc vt p̄scribi possit.¶ Oppo. gl.⁊ nō soluit de.l.nā satis.§.sꝫ si fundus.ī.que ad.ser.amit.So. fm Ja.de bel.qd hic seruitutes sunt due distincte:⁊ iō ꝙ lꝫ hic ꝑ pactum lꝫ etiā per tp̄s.ibi vero est tm̄ vna seruitus ⁊ indiuidua ⁊ ideo ibi lꝫ per pactū in parte ⁊ ꝓ pte remittere ⁊ liberare ꝙ nō
2 lꝫ ꝑ tp̄s.†Et est rō ibi:qꝛ seruitus per pactū pōt minui,vt.ī.tit. ꝓxi.l.via.§.fi.sꝫ ꝓ parte nō pōt retineri,vt ī.ti.ꝓxi.l.vna est via. Sꝫ ipsa seruit⁹ tota sicut ꝑ pactū pōt remitti ita ⁊ per tp̄s amit ti vt hic.differētia ergo inter partē ⁊ totū tollit ꝯꝛiū.Et distigue aut seruat̄ ius cōe:⁊ tūc est regula qd lꝫ ꝑ pactū lꝫ ⁊ ꝑ tp̄s vt hic. aut abrogat̄:⁊ tūc lꝫ ꝑ tp̄s qd nō lꝫ per pactū,vt.s̄.eo.l.sed si in/ ter me.in prin.⁊.ī.cōi diui.l.in hoc iudicio.§.si cōueniat.⁊.C.de anna.exce.l.i.§.ad hec.⁊ de agri.⁊ cēsi.l.quemadmodū.li.xj.aut derogat̄:⁊ tunc licet per pactū qd non licet per tempus,vt.d.l. nam satis.Jac.

3 **Libertas.** ¶ †Contra seruitutē prescribit̄ libertas legitimo tpe que interrūpit̄ si desinat pos sidere.h.d.Ibi possideat̄ capit libere ⁊ in libertate vel statu li/ bertatis.

1 ☞ Seruitutē oneris ferendi debens tenet̄ ⁊ pati ⁊ facere.

2 Uerba pacti ⁊ contractus sic sunt interpretāda vt vitio careāt ⁊ se inuicem non impediant.

3 Aqueductus qua ratione sit per illum cui seruitus illius debe tur reficiendus.

1 **EAm debere.** † In seruitute oneris ferē/ di est spālevt debēs talē ser uitutē nō solū pati sꝫ etiā facere teneat̄.h.d.Ibi ipo/ nere nō ob.ī.de ꝯhē empt.l.in lege.vt ibi not.¶ Ibi ita sit in perpetuū rōne seruitutis nō rōne rei.⁊ sic non ob.ne qd in loco publico.l.ij.§.deinde.¶ In fi.ratio colligit̄ ex ijs q̄ not. si serui.vē.l.ij.§.distāt.Op.ꝙ videat̄ intellectū de presenti parie te nō de futuro,vt.s̄.e.l.si seruitus.So.vt gl.¶ Itē op.ꝙ suffi ciat semel habuisse parietē,vt.ī.lo.l.marit⁹.So.hoc facit natu/ ra seruitutis q̄ dꝫ esse perpetua vt ibi not.¶ Itē op.ꝙ sufficiat si debens seruitutē patiat̄ nō aūt facere debeat,vt.s̄.titu.ꝓxi.l. quoties.§.seruitutū.So.hic speciale in hac seruitute oneris ferē di.¶ Itē op.ꝙ cū hic sit obscuritas debeat fieri interp̄tatio cō tra eū ꝓ quo pactū fuit appositū,vt.s̄.e.l.si arborē.§.hec.l.Sol. hoc ideo qꝛ vnus intellectus est vitiosus ali⁹ sine vitio:ideo eli/ gimus id qd est sine vitio vel hic nulla obscuritas:qꝛ dicere vti nūc sunt,vr̄ tn̄ ꝑpetuitate ꝯstituere seruitutē.Ja.bu.Sꝫ q̄ est rō specialitatis in ista seruitute oneris ferēdi ꝙ teneat̄ ꝑpetuo ha bere parietē?dic ꝙ p̄t esse duplex.vna est illa quā dixi:qꝛ hoc exi
2 git natura seruitutū q̄ dꝫ esse ꝑpetua,scd̄a est †qꝛ v̄ba debēt intel ligi vt vitio careāt ⁊ se inuicē nō impediāt.sꝫ hec v̄ba paries vti est ita sit,in ea pte qua dicit ita sit,sunt futuri tpis.⁊ indetermi/ nati.vnde extēdi debēt in perpetuū qꝛ nō est tp̄s quo limitent̄. vn̄ debēt intelligi vt ꝑpetuo sint sꝫ presens paries nō pōt esse ꝑ/ petuus ⁊ ita resultaret ꝯꝛietas.Ad tollendū igit̄ talē cōtrarie/ tatē vr̄ actū de subrogādo nouo pariete ꝑ cuius subrogationē primus quasi idē dicat̄ perpetuus.⁊ sic prima ⁊ scd̄a verba con
3 cordent.†Sed que est ratio ꝙ in seruitute aque ductus ille cui debet̄ seruitus habet reficere,vt.ī.de aqua plu.arc.l.j.§.fi.⁊ hic ille qui dꝫ seruitutē hꝫ reficere?dic fm Ja.de ra.qꝛ qd ego debe rem hic reficere parietē ⁊ domum tuam esset mihi dispendiosuꝫ ⁊ tibi magis vtile q̄ mihi:⁊ ideo hic nō reficio.sꝫ in aqueductu purgādo ⁊ reficiendo versat̄ sola vtilitas illius qui hꝫ seruitutē aqueductus.vel dic hoc est speciale quia ita actum videtur vt predixi.

ET qui. ¶ In gl.ibi fundū mihi.in fi:quasi p̄ sumat̄ pri⁹ factū qd est fiendū de iure ar.ī.de acq.he.§.illud.⁊ qd ibi no.⁊ bene facit qd no. de testa.mili.l.filius.

8 **Ibinarum.** In fi.vide qd not.C.de cōdi. ob cau.l.ea lege.fꝫ Jo.⁊ bul.

1 ☞ Uendens domum ad quā nō itur nisi per aliā an intelliga tur cōcedere talē itionem.

1 **BInas.** Quis edes.¶ Op.ꝙ tignū non reci/ piat partē diuisaꝫ cū nō possideat̄,vt s̄.de rei ven.l.pōp.si ex equis.Sol.vt gl.¶ † Itē per hāc.l.determinat Dy.ꝙ si ego habebā duos fundos ⁊ vnū vēdidi ad qd nō poterat iri nisi per fundū quē retinui ꝙ nō tenear cōcedere iter ad dictū fundum de quo dic vt dixi.ī.de vsufr.leg.l.dānas esto.§.j.⁊ nō ob.ī.de dā.infect.l.proculus.vt ibi no.

SI edes mee. Medius locus qui nō seruit aut impedit vsum seruitutis ⁊ impedit seruitutem.aut nō impedit vsum ⁊ nō impedit seruitutem.hoc dicit.cum.l.sequen.⁊ vide quod dixi.s̄.titu.pro/ ximo.l.seruitutes.§.publico.⁊.ī.titulo proximo.l.q̄ sella.§.in ru sticis.

EOs. Glo.Jr.obscura est.Et ideo declara do/ mus mea obscura est vn̄ in cōi pariete vo/ lo facere vnā fenestrā per quā lumē descēdat in do/ mū meā nō possum.vel volo facere fenestrā per quā videā de domo mea in domū tuā nō possum nisi de hoc haberē seruitutē.h.d.tex.cum glo.

1 ☞ Habitatiōe domus legata nō intelligit̄ hortus diuisim ab habitatione comparatus.

1 **OLimpico.** †Ad legatū habitatiōis do/ mus nō sequit̄ hortus diuisꝫ cōparatus ab habitatiōe tn̄ prestat̄ heredi iter si in/ de ꝯsueuit ire paterf.nec erit seruitus sꝫ ius persona le.h.d.tex.⁊ gl.⁊ vide qd no.⁊ dixi.ī.de le.iij.l.prediјs.§.pe.⁊ non ob.de contrahen.emp.l.vendendo.in princip.⁊ qd not.s̄.eodem Caius.

Lucius. Pulcher casus est quem pluries vidi de fa/ cto ⁊ planus est.

¶ De seruitutibus rusticorum prediorum. Rubric.

1 ☞ Patientia in seruitutibus loco traditionis habetur.

2 Uia quante latitudinis esse debeat.

3 Uia indeterminate debita peti pōt officio iudicis terminari.

4 Paria sunt ab initio esse tale vel ex postfacto redire ad tale.

5 Seruitus nō potest vltra conuenta aggrauari.

Super rubrica.

Uper rubrica. Vide Rof. d cō fessoria Azo in summa pādectaꝝ hoc eo. ti. ꝛ in sum. C. de serui tutib⁹. §. rusticoꝝ. ꝛ vide etiam qđ no. ꝛ dixi. j. de aqua plu. ar. l. j. §. apud labeonē. Seruitutes prediorū rusticorum numerantur. j. eo. l. j. ꝛ. ij.

1 ¶ † Patientia in seruitutibus loco traditionis habeť. j. e. l. §. traditio. An seruit⁹ altius tollēdi sit seruit⁹ vel libertas. j. e. l. ij. Seruit⁹ aqueduct⁹ ꝛ haustus pōt pluribus ꝯcedi dummō sine incōmodo prioꝝ. e. l. §. aqueduct⁹. Et tollit qōnē q̄ fuit inter fratres minores qbus primo fuit cōcessus haustus aque de flumine publico. deinde predicatoribus ꝙ bene valuerit scđa cōcessio sine incōmodo tū minoꝝ. ¶ De seruitute pascēdi boues reponēdi fructus in alterius villa vel domo ꝛ plurib⁹ alijs seruitutibus. j. e. l. itē sic. Qui cōcedit seruitutem omnia concedere intelligitur sine quibus vsus seruitutis habere nō pōt eadē. l. §. q habet. Et an valeat tacitū si nō valet expressum plene. Et an vitiato ingressu monasterij vitieť dedicatio bonorum. De seruitute prediali an trāseat ad heredē ꝛ de personali. j. e. l. pecoris. Et in seruitutib⁹ attendiť indigētia predij cui seruitus debeť vt tāto vtatur ꝛ nō plus. j. e. l. ergo. ꝛ. l. veluti. Et qđ sit tugurium de seruitute itineris ꝛ actus. j. e. l. qui sella. Qñ medium prediū ꝙ nō seruit īpediat seruitutē ꝛ pulchra circa hoc. e. l. §. in rusticis. Et pulchram qōnem an fratres possint habere duo loca in eadē ci

2 uitate de quoꝝ vno ad aliū habeť transitus per pōtē. † Quāte latitudinis debeat esse via. j. e. l. vie latitudo. ꝛ q̄ in scđa est pes ꝛ passus. Seruitus aque querēde ꝛ inuēte ducende cōcedi potest j. e. l. labeo. ꝛ sic cui ꝯcediť āncedēs ꝛ ꝯñs. An qs possit venire cōtra factū suum qđ de iure nō tenet. j. e. l. per fundū. Et an qđ ab initio non valet tractu tēporis cōfirmeť. ꝛ an ratihabitio retrotrahať. Et an steť iudicio maioris partis. ꝛ an in electiōe ꝛ alijs requirať cōsensus vniuersitatis ī cōi vel sufficiat si singulariter ꝛ successiue consentiāt. Et an requirať consensus oīm heredum occisi ad eximendū occisorē de bāno vel sufficiat cōsensus vni⁹. Et an ad concedendum alicui fontē requiratur cōsensus cōitatis in qua oritur fons. vel illoꝝ solū qui ipso fonte vtunť ad irrigandum eoꝝ predia. Et si res emphyteotica cōis est plurium an sufficiat cōsensus maioris partis in alienādo ad certā partē diuisam predij pōt cōstitui seruitus. j. e. l. certo generi. Et si colonus promisit fructus vinee an debeat solum de vnius an etiā de alijs arboribus ꝛ solo. ꝛ si vnus habet decimā vinearū ꝛ alius terrarum que aranť ꝛ plantantur ad vineam vel vinea reducať

3 ad aratra cuius erit decima. † Si via debeť mihi indeterminata possum euꝫ petere terminari iudicis officio vel eligere ab vna pte ea. l. §. si tot⁹. Que sit latitudo actus vel itineris. e. l. §. fi. Nō lꝫ scđo cōcedere seruitutē p quā impediať vsus prime concesse. j. ea. l. per quē. An quis possit ingredi fundū alienū inuito dño. j. e. l. diuus. Et si ibi aliquid capiat an efficiať suum. Aqua ex flumine publico pōt dici pro modo possessionū. j. e. l. impatores. ꝛ si quis plus debito occupet viā publicā pōt coerceri. Et quod pascua ꝛ alia loca cōmunia diuidanť pro modo possessionum. Et an scđm numerū perticarum vel scđm valorē. seruitus cum sit indiuidua aut in totum perditur aut in totū retineť. j. e. l. vna est via. Et an habens ius hospitandi vel visitandi cū. xij. equis. si vtatur solū cū quatuor perdat in residuis. Et an vtens vna seruitute pro alia amittat sibi debitā. Unus ex socijs fundo cōi nō

4 pōt querere seruitutē. j. ea. l. si vnus. † Paria sunt ab initio esse tale vel ex postfacto redire ad tale ꝛ vno iure remisso nō remittitur aliud. j. e. l. si mihi. Ex naturali seruitute pōt impune ledi locus seruiēs. e. l. §. j. Licet medium prediū impediat seruitutē cōstitui cōstitutam nō dirimit eadem. l. §. si fundo. Arbores q̄ nō erant tpe cōstitutionis seruitutis nō seruiūt. j. e. l. sed que loca. Via pōt cōstitui etiā minoris latitudinis ꝙ legalis: ꝛ tūc hoc nōm via. assumit significationeꝫ impropriā. j. e. l. via. de serui. aq̄ que renda in lacu. ea. l. §. j. ¶ Si fundus seruiēs cōfisceť transit cuꝫ sua causa ea. l. §. si fundus. An seruitus vni constituta debeať pluribus heredib⁹ eadem. l. §. quecūqꝫ. Et si hñs vsum in nemore decedat pluribus heredib⁹ relictis tm̄ habebit quilibet ꝙtuꝫ defunctus vel oēs simul. An seruitute vti possim ad aliā partē ꝙ mihi concessa est. j. e. l. ex meo. Et an eam possim vicino ꝯcedere lꝫ seruitus sit indiuidua eius vsus est diuisibilis. j. e. l. si partē.

5 propter dissensum impeditur seruitus. j. e. l. itinere. † Quis non pōt aggrauare seruitutē vltra id qđ cōuenit. j. e. l. is q duo. An proprietates ꝛ vsusfructus riparuꝫ aluei per quā aqua duciť sit illius q aquā ducit. j. e. l. qui duo. Indiuidua aut in totū pereūt aut in totū conseruanť. j. e. l. tria. ¶ Ualet qđ fit si cōferatur in tempus debituꝫ. j. e. l. fundus. ꝛ. l. se. ¶ An possim cōstituere procuratorem ad aliū constituendū. j. e. l. cum essent. §. j. ¶ Si predium seruiens ꝛ cui seruitur redimanť vel communiceť an extinguatur seruitus. j. e. l. vnus. Et ꝙ seruitus debeť predio non persone. Et an seruitus possit retineri pro parte. Impedimētuꝫ tm̄ tpale nō impedit seruitutis prescriptionē sed dat restitutionem in integrū ea. l. §. si fons. ꝛ. l. se. Et iuste petētibus nō est denegandus ascensus. Et si fiat pax quilibet restituiť in statu suo. Jus ꝛ pactū reale rē afficit ꝛ eā comitať ad quācunqꝫ trāseat. j. e. l. cum fundo. Uerba apposita cōtra naturā contractus reducuntur ad naturā cōtract⁹. ea. l. §. j. An flumē impediat seruitutem. j. e. l. fi.

1 ¶ Seruitus rusticoꝝ prediorū multipliciter consideratur.
2 Incorporalia nec proprie tradunť nec proprie possidentur.

1 Eruitutes. † Plana sunt oia vsqꝫ ad §. via. in. d. §. dic ꝙ nō est vie differentia. nā fm hoc idē esset via ꝛ actus. qđ nō est verum quia plus est in via quam in actu vt in gloss. dicitur.

Adde pelucidatiōe isti⁹. l. seruitutes. bart. hic ꝛ i. l. si pri⁹. i. iij. op. j. ptis. d oper. no. nū.

2 Traditio. † Id est quasi traditio q̄ fit per cōstitutionem seruitutis. nā incorporalia nec proprie traduntur nec proprie possidenť. vt. j. de acqui. re. do. l. seru⁹. §. incorporales. ꝛ post talē traditionē seu quasi sequitur patiētia. Uel expone ꝛ. pro id est vt gl. exponit. ꝛ ad qđ inducať officium dic vt in gl. Et dic ꝙ dupliciter legiť iste. §. vno mō si cōstituisti mihi seruitutem ꝛ nō patiaris me illa vti ꝙ implorabo officiū iudicis qui te cogat ad patientiaꝫ. alio mō intelligitur in seruitute nondū tradita ſꝫ promissa tradi: qꝛ iudex ex officio te coget ad quasi traditionē que habeť per patientiā. Sed nōne vtroqꝫ casu dať cōfessoria. ꝛ p ꝯñs cessat officiū iudicis? Dic ꝙ loquiť hic de officio mercenario qđ deseruit actioni confessorie ꝛ bene concurrit cum ipsa. C. de po. l. iiij. Et dic ꝙ nomen pretoris hic large sumiť pro quolibet ius dicente sicut ꝛ alias nomē psidis. ff. de offi. pre. l. j. Sꝫ op. ad primā lecturā. si ego tradidi vel quasi seruitutem liberatus sum: qꝛ solutiōe eius qđ debeť ois tolliť obligatio isti. qui. mo. tol. obli. in prin. Sol. illud in rebus corporalibus in quibus est plena ꝛ perfecta solutio ꝛ traditio. sec⁹ in istis seruitutibus in quib⁹ nō est plena solutio nec traditio. ſꝫ exigunt continuam patientiā. vt. ff. de ser. l. quoties. §. seruitutū.

1 ¶ Cloacam habere an sit seruitus vrbana vel rustica.

Usticoꝝ. Op. qđ altius tollere non sit seruitus sed libertas. vt. C. de serui. l. altius. So. qđ in predijs vrbanis est libertas in rusticis seruit⁹ fauore segetū vt in gl. ¶ Itē opp. ꝙ cloacam habere † non sit seruitus rustica sed vrbana. Sol. vt gl. qꝛ pōt esse vrbana si debeť predio vrbano. ꝛ rustica si debeť rustico. nā seruit⁹ dijudicari a predio dominātē nō a seruiēte. vt no. ꝛ dixi. ff. ti. pxi. l. j.

Aque ductus. Ibi etiā a pluribus simul ꝛ separatim dūmō sine incōmodo prioꝝ. Sed contra. C. e. l. aquaꝫ. So. vt ibi. Et facit iste. §. ad qōnē concessum fuit primo fratribus minoribus ꝙ possent ducere aquam ex flumine publico. deinde eadē cōcessio facta fuit fratribus predicatoribus. dicebant minores ꝙ nō valebat pdicatoꝝ concessio: qꝛ erat in eoꝝ preiudiciū. terminatū fuit qꝛ aqua sufficiens erat vtrisqꝫ ꝙ vtriusqꝫ concessio valeret. Ja. bu. ¶ Itē nō ob. j. e. l. per quem. vt ibi no.

1 ¶ Seruitutem cōcedens videť ea concedere sine quibus vsus seruitutis haberi nō potest.
2 Expresso vitiato an censeať etiam tacitum vitiatum.
3 Debitum remittens videtur ꝛ remittere pignus.

Tem sic. Ibi cogant. i. colliganť. Ibi coacti. i. collecti. Ibi pedamēta. i. palli. vt. j. e. veluti. §. itē sylue. ꝛ. ff. d vsuf. l. si ex sylua. Ibi cedere. i. ꝯcedere. ¶ Itē nō ob. ff. de vsuf. l. si quis binas. ꝛ de vsufr. leg. l. j. vt ibi no.

1 Qui habet. Qui concedit seruitutē † videť ea concedere sine quibus vsus seruitutis haberi nō pōt. ꝛ vitiato expresso vitiať ꝛ tacitum. h. d. ꝛ ad hoc sepe allegatur ad hoc. j. e. l. refectiōis. ¶ Ibi ad hauriendū. ꝛ sic qui concedit cōsequens videtur concedere ꝛ antecedens de hoc dixi j. de condi. ꝛ demon. l. si cui legatū. ¶ Ibi hauriendi ꝛ adeundi vt vtrūqꝫ principaliter ꝛ expresse. ¶ Ibi iter debere vt teneat cōstitutio seruitutis vnde dic debere. i. posse. Ol. ¶ Ibi nō oportere: qꝛ hoc cuilibet cōcediť fm. l. j. e. l. imperator. ¶ † Itē ex fin. no. quod dixi in summario ꝙ vbi nō valet expressum nec tacitū nā si cōcedo tibi haustum aque ex flumine publico talis concessio nihil valet: qꝛ etiam sine concessione haberet haustum aque ex flumine ꝛ ideo nō valet etiam tacitum. s. iter quod sequiť ad haustum. Glo. arguit in contrarium ꝛ non soluit vñ dic vt dixi secundum Ja. de bel. ꝛ alios plene. j. de testa. tu. l. quero. §. luci⁹. Et quantum ad presens dic aut vitiať expressum iure communi. aut est eadem ratio vitiandi tacitum si exprimeretur aut nō.

¶ Usus. Add bar. hic ꝛ bal. j. l. ꝙuis. C. d fideicom.

primo casu vitiato expresso vitiatur tacitū.vñ si nō valet remissio debiti qd est expressuz nō valet etiā remissio pignoris qd est tacitū.C.de remis.pig.l.debitū. Scdo casu qñ nō est eadē rō viciandi tacitū ⁊ expressuz. Aut tacitū est eque principale sicut expressum:⁊ tūc vitiato expsso nō vitiaṫ tacitū,vt.ī.de le.ij.l.si fide iussor.in pn.aut tacitū est accessio expressi ⁊ vitiato expsso vitiatur tacitū,vt.ī.de do.inter vi.⁊ vx.l.qd aūt.§.si vxor. Scdo casu principali qñ nō est eadē rō vitiādi tacitū ⁊ expressuz tūc aut tacitū nō est habiturū ꝯualescētiā nisi ex ꝯña expressi ⁊ vitiato expresso vitiaṫ tacitū,vt.ī.de do.inter vi.⁊ vx.l.si spōsus.§.si maritus. aut tacitū hȝ aliūde ꝯualescētiā ꝙ ex sola depēdentia expssi:⁊ tūc vitiato expresso nō vitiaṫ tacitū,vt.C.ad vell.l.iubem⁹.⁊.l.ēt vbi vxor pōt remittere pignus ⁊ nō debitū vnde lȝ remissio debiti nō valeat facta animo donādi valet tñ remissio pignoris,vt.ī.q.mo.pig.vel hypo.sol.l.j.ratio diuersitatis inter casus pdictos est:qꝛ si maritus liberat vxorē cōreus cōsequitur liberationē nō ex cōsensu mariti principaliter vel specialiter sed ex cōsequēti ex mēte iuris vnde hoc est tñ ex ꝯña expressi.i.liberationis date expresse,nec sequiṫ voluisti remittere vxori ergo ⁊ ꝯreo. Sȝ in vltimo casu vbi liberat vxor a debito remissio pignoris

3 hȝ ꝯualescētiā aliūde:†qꝛ qui remittit debitū remittit pignus, ⁊ sic cōsensus ⁊ volūtate vxoris remissum est pignus nō ex cōsequētia expressi. Pe.de bel. Si vero expressum vitiatur iure speciali nō vitiaṫ tacitū,vt.d.l.j.§.ī.qui.mo.pig.vel hyp.sol.de hoc in brocardis de tacitis ⁊ expressis.⁊ qd no.p Dy.⁊ alios extra de reiu.c.vtile.⁊.c.cum quid.⁊.c.accessoriū.li.vj. ¶ Et faciūt pdicta ad ea que no.⁊ dixi.C.de sa.san.ec.auṫ.ingressi.an vitiato ingressu vitieṫ bonor dedicatio.de quo dic vt ibi dixi.⁊ no.ēt ⁊ dixi.ṡ.de vsu ⁊ hab.l.p seruū.§.j. Ja.tñ.bu.hic ⁊.d.auṫ.indistincte tȝ qd vitiato ingressu vitieṫ bonor dedicatio:qꝛ expssio bonorū nihil operaṫ:qꝛ tacite intelligiṫ ergo expssio nihil operaṫ. C.de fideiuss.l.nō recte.⁊ qꝛ bona veniāt vt accessio psone ⁊ ideo semp vitiaṫ vitiato ingressu. Jac.but. ¶ Ultimo quere vt gl. si iui per aliā viā an sit amissum ius itineris.⁊ dic vt in gloss.

a ¶ Pecoris. vide bal.i.l.j.§. libertatib⁹.cū ver.se.in fi.de cad.tol.

1 Predij fructus dicitur in pecore consistere.
Seruitus predialis transit ad omnem heredem.

a
1 **Pecoris.** a †Premitte qūo fructus pdij in pecore cōsistat vt in gl. Op.ꝙ seruit⁹ predialis semp trāseat ad heredē.dic vt in gl. ¶ Ibi vr ⁊ sic ad oēm successorē transmittiṫ seruit⁹ pdialis de equitate.de rigore secus.ī.l.proxi.in prin.

1 ☞ Seruitus realis nō pōt imponi nisi quatenus exigit vtilitas predij dominantis.

1 **Ergo.** †Ibi poterit ab herede vel ēptore:sȝ ei obstabit exceptio. In.§.neratius.in fi.nec obstat.l.caius.de annu.leg.vt ibi no. Quere qualis seruit⁹ sit ⁊ dic vt gl. Et distingue seruitutes psonales ⁊ reales vt in gl.⁊ dixi.ṡ.d seruī.l.j. ¶ In gl.dic. Ibi.§.fi. Pe.tȝ opi. R.C.de vsuf.sup rub. Ray.tȝ opi.glo.per.l.iiij.⁊ qd ibi no.ṡ.de serui. ¶ In ea.gl.in fi. Pe.tȝ opi. Ray.dicta rubri. Ray.tȝ gl per no.in.l.vt pomū.de serui.⁊ de vsuf.si quis binas. Nec ob.de leg.j.l.apud iulianū.§.si qs alicui vt ibi no. Ray.

1 ☞ Seruitus rustica debeṫ ꝙtum est opus predio rustico ⁊ nō vltra.

1 **Veluti.** †Declarat quasdam seruitutes etiaz rusticas hic ⁊ in superiori.§.qꝛ debeṫ ꝙtum est opus pdio rustico ⁊ nō vltra.⁊ sic attendiṫ indigētia predij cui seruitus debeṫ. Et qd diciṫ predamēta,expone vt gl.ad qd ꝯcordat.ṡ.e.l.iiij.⁊ d vsuf.l.itē si fundi.§.fi.⁊.l.se. Et qd subijcit tugurīū,dic ꝙ tugurīū appellaṫ parua domus vbi stat ille qui custodit oues vt dicit Hugutio in libro deriuationū in verbo tego tegis.⁊ pro hoc.ī.de vb.si.l.tugurij.

b ¶ Qui sella. ad d bar.i ꝯsilio icipiēte statute castri ple bis.⁊ ꝯs.ccl.x.⁊ bar.hic ⁊ post eū.an. Barb.

1 ☞ Medium predium qd non seruit impedit seruitutē rusticā non vrbanam.
2 Habēti domos ab vtraqꝫ parte fluminis an liceat edificare pōtem inter medium supra flumen.

b **Qui sella.** b ¶ In ver.qui actuz ibi trahēdi lapidē per terrā simul locū seruiētez sine vehiculo:qꝛ plus lederētur fructus. In vehiculo aūt trahere posset fm Ja.de ra.lȝ alij cōtra.⁊ secus si est dominantis.ī.ti.j.l.in tradendis. Nec ob.ī.e.si mihi.§.pe.vt ibi no.

1 **In rusticis.** †Medium prediū qd nō seruit impedit seruitutem.h.d. Et de hoc vide ꝙ dixi.ṡ.de serui.l.seruitutes.§.publico.⁊ de aqua plu.ar.l.si pri⁹.§.lȝ. ¶ Et dic ꝙ impedit seruitutem rusticam nō vrbanam fm gl. ¶ Tu dic fm Ja.bu.qd aut medium prediū qd nō seruit impedit vsum seruitutis:⁊ tunc impedit eius cōstitutionē tā in rusticis ꝙ in vrbanis nō dico ꝙ si ab initio fuit recte seruitus ꝯstituta qd vitieṫ lȝ eius vsus interpelleṫ si interueniat loc⁹ medius nō seruiēs ⁊ vsum seruitutis impediēs. Si aūt locus medi⁹ nō seruiēs vsum seruitutis nō impediat tūc nō impedit etiā ei⁹ cōstitutionē,vt.ī.quēad.ser.amit.l.si cū seruit⁹.⁊ hec sunt vera tā in rustico ꝙ in vrbano.sȝ regulariter in rusticis medius locus nō seruiēs impedit vsum seruitutis ergo ⁊ eius cōstitutionē.sȝ in vrbanis regulariter medius loc⁹ nō seruiēs vsum seruitutis nō impedit.ergo nec eius cōstitutionē.⁊ hoc forte voluit dicere gl. Ja.bu. Et dic qd illud mediū prediū erat cuiusdā tertij.nā si esset eius cui debeṫ seruitus nō impediret vsum seruitutis,nec eius cōstitutionē lȝ nō seruiꝛ:qꝛ res sua nemini seruit,vt.ṡ.ti.px.l.in rē cōem. ¶ Et faciūt pdicta ad qōnē que fuit de facto. fratres pdicatores habebāt locū in ciuitate castella presidētes regimini ciuitatis p via publica facienda circa muros ciuitatis destruxerūt partē dicti loci ⁊ in recōpēsationē dederūt fratrib⁹ quasdā domos vltra flumē decurrentē iuxta locū ipsor fratrū ⁊ dederūt eis licentiā faciēdi ponte supra flumē p trāsitu.pōte facto fratres in illis domib⁹ eisdē datis volūt ecclesiā edificare.qriṫ an possint. Dubium autē qōnis oriṫ ex.c.cum ex eo.extra de exces.pla.lib.vj.quo prohibeṫ fratribus ad habitandū noua loca suscipere ⁊ ad alia se trāsferre,⁊ vr ꝙ non per flumē inter medium ꝙ inducit discontinuationē ⁊ per hoc quandam mutationē,⁊ pro hoc facit iste.§.sic ⁊ paries medius de vna domo cōstituit duas.ī.cōmu.pred.si quis duas.§.j.⁊ pro hoc de dā.infec.l.

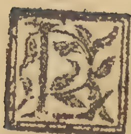
2 si finita.§.ex hoc edicto.†⁊ propter talē distātiam non licet habenti domos ex vtraqꝫ parte fluminis pontē facere supra flumē ī.ne quid in loco pub.l.ij.§.tractatū ⁊ de fluminibus.l.fi.⁊ p hoc bñ extra de conse.ecclesie vel altaris.c.si ecclesia.li.vj. In cōtrarium fuit terminatum:qꝛ ex quo habēt pontē videtur eis cōcessum cum nō reperiatur prohibitū.ī.de proba.l.ab ea parte.⁊.ī.si ser.ven.l.sicuti.§.aristo.cū si.⁊ videṫ expressum in casu nostro extra de exce.prela.c.nimis praua.§.ad hec.huic ergo iuri antiquo standū est nisi quatenus reperiaṫ correctum p dictū.c.cum ex eo.immutatum aūt est in duobus tñ casib⁹.s.in acquisitione habitationis in loco de nouo ⁊ in mutatione seu trāslatiōe:sed casus noster nō est de illis:ergo ⁊c. Minor pbaṫ sic dū ipsa decretalis prohibet habitatiōis acquisitionē in loco apostolo loci nō sumitur stricte sicut sumitur.ī.de ver.si.l.locus.nec est vocabulū ad angulum referendum.ī.de vi ⁊ vi ar.l.iij.§.ibi autē. sȝ accipiṫ pro alio loco a ciuitate castro vel villa diuerso similitñ ꝙ ostēdit natura disiūcte orationis.ī.de re.du.l.j.⁊ de vsufr.le.l.titio.cū si.sȝ hoc etiam ostēdit illud relatiuū diuersitatis alijs ꝙ significat diuersum in supposito sȝ idē in substātia vt no. Jo.car.extra de reg.iur.c.in gnāli.ergo casus noster sub prima parte pħibitionis non cadit que prohibet:qꝛ in loco de quo agiṫ siue in ciuitate prius locum habebāt ⁊ habēt ⁊ sic in predicamēto substantie non est nouum qd fuit.ṡ.de legi.l.nō est nouū.vij.q.j.non autē.de publicanis.l.vlt.§.quoties.⁊.xviij.q.ij.de monachis.vidēdum itaqꝫ restat an sit mutatio vel trāslatio. ¶ Et neutrū istor dici pōt:qꝛ qdlibet istor dicit separationē a primo ī.de adi.leg.l.translatio.de acqui.re.do.l.adeo.§.insula.⁊.C.de eden.l.edita.hoc autem hic nō fuit:qꝛ locū primū nō relinquūt nec se mutant,sed primo preexistēti alium locuz addūt.hec aūt sunt in re ⁊ effectu diuersa.ṡ.de sena.l.pe.⁊.ī.de exerci.l.si eū.§.si seruus ibi hoc enim edicto non transfertur actio sed adijciṫ ⁊ sic apparet casum nostrum non contineri sub pria nec secūda parte prohibitiōis illius.c.cū ex eo.⁊ sic remanet permissus. Illud sane dubitationem inducere posset an interuētus illius modici fluminis siue riuuli impedire possit secunduȝ hanc dubitationē tollit.l.vltima.ī.eo.⁊ de aqua plu.arcēda.l.si prius.§.via publica.⁊.§.licet.⁊ qꝛ contraria parum faciunt omittitur responsio. Oldra.

1 ☞ Uia diuiditur in publicam ⁊ priuatā ⁊ que ⁊ cuius debeat esse latitudinis
2 Pes est mensura.xv.digitorum:passus mensura.v.pedum.

1 **Vie latitudo.** †Ubi de latitudie vie alr nō disponitur recurritur ad hāc.l. ¶ Et dic vie publice vel priuate,vt no.ī.ne qd in loco pub.l.ij.§.via.⁊ dic in porrectū.i.directū.
2 ¶ †Et dic ꝙ pes est mēsura.xv.digitor.passus mēsura quinqꝫ pedum vt dixi.C.fini.reg.l.quinqꝫ pedum.⁊ no.xvij.q.iij.sicut antiquitus.

1 ☞ Antecedente alicui cōcesso,censetur multo fortius ⁊ consequens concessum:quēadmodum cui conceditur tacitum multo fortius ⁊ expressum concedi videtur.

Labeo.

1 Abeo. †Cui conceditur antecedens cõcedit
⁊ cõsequẽs.h.d.Et not.q cui cõcedit
tacitum multofortius expressum. Opp.q labeo sit
sibi cõtrarius vt in glos.⁊ sol.vt in vltima sol.que est
vera.⁊ facit qd not.extra de sponsa.c.ad dissoluendum.
1 ☞ Seruitus an possit per vnũ dominorum vel sociorũ sine alte-
rius consensu constitui.
2 Seruitus an possit pro parte constitui.
3 Facto proprio contrauenire de iure nemo debet.
4 Tractu temporis non conualescit quod ab initio non valuit.
5 In alienatione rei ecclesiastice an requiratur consensus oim:
vel si sufficiat maioris partis.
6 Venditio rei communis an requirat consensuz omnium socio
rum:⁊ si vnus dissentiat venditionem vitiet vel impediat.
1 Ex fundum. †Hec.l.breuiter tria dicit
primo q nõ licet vni ex do
minis seruitutẽ constituere.Secundo q si vnus cõ-
cedit postea alij concedant confirmatur prima con-
cessio.¶ Tertio qd lz concessio vnius tantum non teneat con-
cedens tamẽ exceptione repellitur si velit prohibere eum cui cõ
cessit vti seruitute ⁊ vide Azo.in summa de seruitute.§.fiũt aũt
iste cõcessiones.⁊ p Cardin.extra de reb.eccle.nõ alie.c.j.libr.vj.
¶ Et diuide in tres ptes qr prima durat vsqz ibi ⁊ nouissima
demum secunda vsqz ibi benignius tñ.tertia vsqz ad fi.¶ Op-
ponit de.l.vnus.in prin.j.e.vbi dicit q vnus ex socijs cõcedẽdo ser
uitutẽ in predio cõmuni nihil agit.Sol.illa intelligitur sz istã:
qr nihil agit nisi postmodũ subsequatur cõcessio sociorum.Et hec
solutio probatur.j.ti.proxi.l.fi.⁊.s.de seruitu.l.ij.⁊ hoc etiã indi
cat litera hic:ergo ⁊ subtili ratione ⁊c.Et ratio est qr ad con-
cessionem seruitutis requiritur qd cõcedens sit dominus predij
in quo concedit,vt.j.titu.proxi.l.j.at qui est socius non est dñs
totius sed partis,vt.j.de verbo.signi.l.pupillus.in fi.⁊ ad sylla.
2 l.j.in fi.Et seruitus †pro parte constitui nõ põt,vt.s.de seruitu.
l.pro parte.⁊ de vsu ⁊ habitat.l.vsus pars.Vel dic qd seruitus
põt concedi p vnum ex socijs quãtum ad sui preiudiciũ vt non
possit cõtrauenire vt hic.sed quãtũ ad preiudiciũ aliorũ sociorũ
nihil agit vt in contrario.Sed q̃ est ratio q vnus ex socijs non
põt seruitutẽ ɔcedere:dic qr in re cõi melior est cõditio phibẽtis
vt.j.cõmuni diui.l.sabinus.⁊ qr quod omnes tãgit dz ab oibus
cõprobari.C.de authori.prestã.l.fin.⁊ de aqua plu.arcẽ.l.in cõ-
cedendo qr alteri p alterũ non debet iniqua cõditio afferri vt.j.
de regulis iuris.l.non debet.¶ Item opp.quod illa litera ergo
subtili ratione male inferatur ex predictis.imo contradicere vi-
detur his que dicta sunt supra qr supra dixit seruitutẽ per vnuz
ex socijs posse concedi ⁊ hic infert oppositum. Sol.dixerũt qdã
concedendo oppositionẽ q hec dictio ergo non ponit illatiue sz
correctiue ⁊ corrigit precedentia.vel dic q põt poni illatiue ⁊ il-
latio fiat ad subauditũ vt si audiatur non tñ valet cõcessio vnius
nisi alij concedãt ⁊ postea infert ergo ⁊c.⁊ qd dicit nouissima ex
pone.i.vltima vt ⁊.C.de pactis.l.pacta nouissima.¶ De vno
3 op.qd qs possit venire† ɔ factum suũ qd iure non tenet vt.C.de
sacrosanc.eccle.l.iubemus nulli.§.sane.vbi economus venit ɔ
alienationem p ipsum factã nõ solẽniter de re ecclesiastica.⁊ ibi
de hoc no.⁊ dixi.Sol.dic qd vbi factũ est expresse reprobatuz a
iure illud idẽ põt venire ɔ vt in cõtrario.Si vero est tñ preter.l.
tunc aut ille actus hz quãdã quasi possessionẽ ⁊ sic est prescripti
bilis tunc si ob lapsus tẽporis non põt qs ɔ factum suũ venire
vt.s.de adoptio.l.post mortẽ.vbi de hoc plene nota.⁊ dixi.si au
tem non hz quasi possessionẽ tũc semp põt cõtrauenire,vt.C.de
pac.l.si certis annis.nõ ob.hec.l.vbi actus est improbatus a iu
re ⁊ tñ non põt cõtrauenire:qr lz constitutio seruitutis p vnum
ex socijs sit improbata a iure obligatio tñ ad cõstituendũ ipsaz
seruitutẽ non est improbata:⁊ ideo si ɔ velit venire non põt, vt
4 hic in fi.¶ † Item opp.qr qd ab initio non valet tractu tẽporis
non conualescit.j.de reg.iur.l.qd ab initio.¶ Sol.istud brocar
dũ vt hic soluit gl.q̃ ad hoc sepe allegat.⁊ dixi.d.l.qd ab initio.
⁊ no.in glo.⁊ p Archi.lxiij.di.salonitane.⁊ bñ per Iaco.de bel.
in vsib.feud.de prohibi.feu.alien.p Fede.in prin.¶ Item opp.
qd retro facta non trahant ab presens imo ecõtra vt.C.de do-
nat.inter vir.⁊ vxo.l.donationes.⁊ extra de reg.iur.c.ratihabi-
tionẽ lib.vj.vbi de hoc p Dy.⁊ alios.Solu.aliquando occurrit
impedimẽtũ ex tpe principij ⁊ non trahitur retro.sz cessante im
pedimẽto incipit valere vt hic.⁊.s.de offi.pconsu.⁊ lega.l.obser
uare.§.fi.vbi de hoc.aut occurrit impedimentũ ex tpe finis ⁊ nõ
trahit retro nec cõfirmat vt.j.rẽ rat.habe.l.bonorum.vbi de hoc.
Aliqñ nullũ impedimẽtũ aliquo tpe fuit vt est hic:qr potuerũt
oẽs ab initio cõcedere tunc cessante impedimento ex tũc ɔfirma
tur vt hic ⁊ in ɔrio nota.⁊.j.cõia predio.l.receptũ.⁊ de hoc etiã
satis dixi.C.ad macedo.l.fi.¶ Itẽ notat glo.quod hic non est
eadẽ ratio totius ad partem.Et est ratio qr hic tractatur de re

indiuisibili.¶ Unde socius vnus volens concedere seruitutem
vult in toto concedere:tamen diuisionem non recipiat qd nõ po
test cum nõ sit dñs totius procedit ergo argumentũ totius ad
partem ⁊ partis ad partẽ sz nõ partis ad totum vt hic.⁊ de hoc
dixi.s.de rei ven.que de tota.¶ Itez notat glo.qd hic nõ statur
iudicio maioris partis cum confirmetur solum p cõcessionem
vlti.Circa quod dic.aut tractatur de preiudicio pluriũ in vni-
uerso sicut in consilijs ⁊ actibus vniuersitatum ⁊ collegiorum:⁊
tunc statur iudicio maioris partis,vt.s.de rerum di.l.in tantũ.
§.vniuersitatis.Si de preiudicio pluriũ vt singulorum tũc regula-
riter non statur iudicio maioris partis vt hic.fallit.s.de pac.l.⁊
suum heredẽ.§.fi.⁊.l.maiorẽ.vbi de hoc dixi.qr ibi videbat esse
cõmodum ⁊ non preiudiciũ.de hoc etiã dixi.j.ad municip.l.qd
5 maior.predicta induci pñt ad plures qõnes.¶ †Et primo va-
let ad qõnẽ si alienari debet res ecclesiastica exigit cõsensus ma
ioris partis ibidẽ seruientiũ.nunqd sufficit si ɔsentiãt singula-
riter vnus post aliuz,an vero debeant ɔsentire simul ⁊ cõiter:hic
est argu.q sufficiat si ɔsentiant etiã singulariter.de hoc nota.p
Gofr.in summa de his q̃ fiunt a prelato sine ɔsensu capi.§.ij.⁊
plene dixi.C.de sacrosan.eccle.aut.hoc ius porrectũ.ver.sz nun
quid iste cõsensus.¶ In electionibus aũt secus est qr debẽt fie
ri capitulariter ⁊ non singulariter qr ius eligẽdi cõpetit capitu
lo ⁊ non singulis.extra de elec.c.in genesi.cũ ibi notatis.⁊ vide
etiã extra de ɔsti.c.cũ oẽs in glo.⁊ p Inno.⁊ Compost.idẽ etiaz
in authoritate plurium tutorum qr in ipso negotio dz fieri non
successiue vt.j.de autho.tuto.l.obligari.§.tutor ad qd facit qd
nota.p Inn.extra de cõsuetu.c.cum ɔsuetudinis.vbi etiã notat
differẽtiã inter ɔsensum ⁊ autoritatẽ.de hoc tamẽ dic vt.d.l.vl-
ti.C.de authorita.tutorum.¶ Item faciunt predicta ad aliam
pulchram qõnem si statuto caueat qd bannitus non possit exi
re de banno sine parabula heredũ occisi an requiratur ɔsensus Questio.
oĩm heredũ vel sufficiat ɔsensus vnius:hic est argu.q cõsensus
oĩm.de hoc dic vt plene dixi.j.de leg.iij.l.si plures.⁊ in meis que
stionibus statutorum vltima parte.¶ Item ad aliã pulchram
questionẽ que fuit in curia romana. Quedam psone castri de
carũbo ɔcesserunt cuidam cardinali ⁊ notario publico stipulã Questio.
tibus ⁊ recipiẽtibus nomine domini pape clemẽtis quinti aquã
quorundam fontium q̃ nascebantur in territorio dicti castri re-
mittẽdo ius quod habebãt in aqua ipsorum fontium.⁊ habe-
bãt possessiones q̃ irrigabant ex aqua ipsorũ fontium ⁊ aliqui
alij nõ.Ex hoc primo q̃rebat an ista ɔcessio esset inualida quasi
facta in potẽtiorẽ.determinatũ fuit qd ɔcedẽtes nõ poterãt hec
allegare vt hic ⁊.C.de trãsac.l.transactio finita.⁊ de reuo.dona.
l.cũ pfitearis.alij tamẽ quorũ ius lederet bñe possent allegare.
C.de iure emphy.l.vltima.Ibi his tamẽ psonis. ¶ Secundo
q̃rebat an cardinalis ⁊ notarius stipulari ⁊ acquirere potuerunt
domino pape.⁊ determinatũ fuit de dominio q sic p.l.qui mihi
donatũ.j.de do.⁊ qd ibi nota.⁊ de acquir.re.do.l.si pcurator cũ
ibi not.⁊ cum suis similibus.⁊.C.de aque ductu.l.vsuz aque li.
xi.de stipu.idẽ dictuz fuit p.l.nõ aliter.s.de adoptio.vbi de hoc
dixi.⁊.j.rẽ pupil.salu.fore.l.ij.¶ Tertio q̃rebat an sufficeret cõ
sensus predictorũ quorum pdia irrigabantur ex dictis fontibus
an requireret ɔsensus omnium de dicto castro.terminatũ fuit
q ɔsensus omniũ qui lederẽtur ex tali ɔcessione requireret per
hanc.l.⁊.j.eod.l.impatores.⁊ de aqua plu.arcẽ.l.in concedẽdo.
¶ Quarto q̃rebat si dicti fontes oriebant in loco publico an
exigeret cõsensus vniuersitatis dicti castri.determinatũ fuit q
sic p.d.l.in cõcedẽdo.¶ Quinto q̃rebat an exigeret consensus
cuiusdam domine comitisse q̃ erat vsufructuaria tantum qua-
rundam ex dictis possessionibus an sufficeret cõsensus filiorũ
quorũ erat proprietas.determinatum fuit q ɔsensus oĩm per
6 dictam.l.in concedẽdo de aqua plu.arcẽ.¶ † Ultimo facit ad
aliã q̃stionẽ q̃ similiter fuit de facto.Quidã tenebat in emphy- Questio mul
teosim q̃dam molẽdina a capitulo cuiusdam ecclesie p octaua tuz notabilis.
parte ⁊ a quibusdã nobilibus p septẽ partibus indiuisis.iste
vẽdidit dicta molẽdina cũ consensu ecclesie ⁊ dictorũ nobilium
vno excepto qui noluit consentire sed volebat retinere ptẽ suã.
q̃rebat an vẽditio valeret cũ cõsensu maioris ptis.⁊ sic valeat
an dictus nobilis teneat stare pretio facto p istum venditorem
an eius pars deberet estimari de nouo.Ad primam q̃stionẽ vi-
det q stari deberet iudicio maioris partis.C.de donatio.l.san-
cimus.§.ne antẽ de metatis.l.ij.quando ⁊ quibus quarta pars
l.ij.in pn.lib.x.⁊.s.de pactis.l.maiorẽ.Cõtrariũ obtinui p.l.ist.ã
⁊.s.tit.proxi.l.parietem.j.communi diuid.l.sabinus.⁊ videtur
satis expressum.j.famil.ercisc.l.heredes.§.si incerto.nam rei da
retur vendicatio portionis sue indiuise licet incerte.s.de rei vẽ.
l.q̃ de tota.§.incerte.ergo phibere potest venditionem ⁊ suã par
tem retinere,vt.C.de iure emphy.l.vlti.⁊ hanc partem multum
iuuat.Imo videtur decidere q̃stionẽ infra de in diẽ addictiõe.l.
quod aũt.§.fi.cum duobus.ll.sequentibus:nec possunt alij ɔsor-

tes impedire ius retentionis istius ⁊ quin possit eos ad diuisio
nem prouocare in qua fieret diuisio vel adiudicatio scdm qd na
tura rei pateret.ff.cōi diui.l.cōi diui.in princi.§.j.nec hoc tollit
modicitas portionis qm̄ hoc nō facit a iure cōi recedi.ĵ.de dā.
infec.l.si ꝓprietarius.⁊ vt in pos.lega.l.q̄uis.est em̄ spāle in cōi
seruo manumisso ꝙ vn⁹ de necessitate aliorū sociorū sequit̄ vo
luntatē.C.de seruo cōi manumisso.l.j.⁊.ij.al's ius suū vnicuiqʒ
seruat̄.C.cōia de ma.l.j.⁊ sic est soluta prima qō. ¶ Ad scdam
an de nouo ius ⁊ pars istius debeat estimari an stari debeat vē
ditioni facte ⁊ pretio inde recepto supposito qd vēditio teneret.
Dicendum quod stari debet pretio in ipsa venditione taxato ꝑ
d.l.vlt.C.de iure emphy.ibi ⁊ tātā prestare quātitatē quātā ipse
re vera ab alio recipere potest ipsum dominuʒ omni modo hec
cōparare ⁊c.et sic hoc attēditur in tota re ⁊ in parte.ş.de rei vē.
l.que de tota.ĵ.pro.derelicto.l.an ps.⁊ de acquir.here.l.si filius.
dabit ergo tantam partē pretij ipsius quāta est portio sua quā
retinere vult.ĵ.de euict.l.j.ij.responso.In glossa mag.ibi.l.quē-
admodū.sol.vt ibi.¶ Ibi.l.donationes.Sol.ibi sufficere vni⁹
consensus:hic non.sed requiritur nouus actus.¶ Ibi qui scit
melius.ĵ.de euic.l.ex mille ⁊.ş.de peti.heredi.l.sed ⁊ si lege cor.§.
adeo.et vide Dy.extra de reg.iur.c.quod omnes tangit.lib.vj.⁊
per Cardi.de preben.c.cum in ecclesijs.eodem lib.vj.

Questio multum commendanda quam tene menti tu patrone.

1 Seruitus potest constitui ad partem agri diuisam.
2 Via debita qualiter sit mensuranda aut mensurari petenda.

1 **Certo generi.** †Ad partē diuisam agri potest ɔstitui seruit⁹.hoc
dicit.¶ Et in questione quam format gloss.magna
in fi.tenent Iaco.but.Oldra.⁊ Ray.quod in dubio
appellatione vinee non solum vites sed solū contineri vt hic et
sic colonus teneatur domino dare parteʒ oīm fructuū ⁊ arboꝝ
qui nascuntur in solo.⁊ pro hoc.ş.de pactis.l.tale pactum.§.fi.
de verb.obli.l.titia.§.idem respōde.⁊ depositi.l.j.§.que deposi-
tis.⁊ quod dixi.ĵ.de reb.dub.l.si cognatis in fi.⁊.C.de verb.sig.l.
fi.in fi.⁊ in alphabeto dictione vinea.¶ Item faciunt predicta
quod si in quodam predio vnus habet decimā vinearū ⁊ alias
terrarum arabilium si vinea extirpetur ⁊ reducatur ad agricul
turam quod ille qui habebat decimam vinearum debet etiā ha
bere decimam soli licet sint reducte ad agriculturam scdm Ia-
cob.de ra.licet dicat se hoc non dicere diffiniendo ⁊ de hoc vide
ĵ.eodem.l.sed que loca.⁊ vide in alphabeto secundo dictione de
cima primo versi.quid si consuetudo.¶ In gloss.scilicet expres
sum in fine.in dubio primum est verum.argu.ĵ.de leg.j.l.si fun-
dum sub conditione.§.qui fundum.Ray.

2 **Si locus.** †Ibi facere potest antequā eligatur locus actus vel itineris vel termineт per iudicē.
¶ Et nota quod si debetur mihi via indeterminate in fundo al
terius quod possum petere eam determinari iudicis officio qd
tñ intellige vt not.ĵ.eodem.l.si via.Et caue a prima glo.hui⁹.§.
q̄ fuit additio que dicit ꝙ fuit actum quod posset mutare quia
hoc est falsum quia tunc iudicis arbitrium non haberet locum
in determinatione vie quod dicitur in fin.§.locum habere imo
variare posset ad libitum vt.ĵ.quēadmo.seruitus amit.l.naʒ sa
tis.§.fi.ver.ceterum.dic ergo quod totus ager seruit hoc modo
ipso quod in concessione seruitutis non fuit certus locus deter
minatus seruituti vt.ĵ.eo.l.si mihi.Oldra.⁊ ad hoc faciūt duo.
§.sequentes qui satis patent.

1 Seruitus vni concessa non debet per aliā alteri concessam impediri.

1 **Per quem.** †Non licet mihi concedere ser uitutem vni per quam impedia
tur vsus seruitutis quā primo alij concesseram.hoc
dicit.l.seq.satis patet.

1 Prohibitio de non intrando fundum alienum an omni casu procedat.
2 Venatio capta in fundo alieno an sit domini fundi vł capiētis.

1 **Diuus.** †Hec.l.fallit fauore cloacarū purgā-darum ⁊ reficiendarū qd quis in alie-
no ingredi possit ⁊ laborare domino inuito vt.ĵ.de
cloacis.l.j.§.quod ait ⁊ in glande legēda vt.ĵ.de glā.
legen.l.j.⁊.C.de metallis ⁊ metallar.l.iij.lib.xj.⁊ alijs casibus q
no.in glo.institu.de rerū di.§.fere.¶ Et circa hoc vide in decre-
tis.j.distinc.c.ij.⁊.iij.in glo.⁊ per Archi.C.de serui.l.per agruʒ.
2 ¶ †Et caue quia glo.tenet quod licet quis prohibeatur ingre-
di fundum alienum causa occupandi vel venandi tamen illud
quod capit fit suum.¶ Gloss.videtur sentire contrarium.d.§.
fere insti.de rerum di.⁊.§.apium.versi.plane scdm Iacob.de ra.
iste gloss.debent sic concordari qd si domino inuito capitat tūc
fiat suum ⁊ ita intelligatur hec glo.si vero domino expresse pro
hibente tunc non efficiatur suum.⁊ ita intelligatur glo.contra-
ria ⁊ vide quod not.ĵ.de acquir.re.domi.l.iij.in princ.

1 Aqua fluminis publici an indifferenter possit ab omnib vbicunqʒ libuerit duci.
2 Rebus publicis sic vtendum est vt nemini impedimētū p̄stet̄.

1 **Imperatores.** †Nota qd aqua duci potest ex flumine publi
co ꝑ modo possessionū nisi ali⁹ doceat se maius ius
habere.Et ita qui dicit se habere aliquid vltra ius
cōe illud ꝓbare debet,vt hic ⁊.C.de excu.munerū.l.maximarū.
ij.rñso ibi ceteros aūt ⁊c.Old.¶ Item colligit Iaco.de ra.ex.l.
ista qd pro his que publica sunt potest intentari vtile cōi diui-
dundo iudiciū vt quilibet vtat̄ pro pte sibi cōpetēte.¶ Et ad-
ducit ad talē q̄stionē.Quidā habebat domū suā iuxta viā pu-
blicā ⁊ erat venditor bladi ⁊ faciebat quotidie venire tot plau-
stra bladi qd impediebat viā publicā ita qd alij non poterāt in
de ire vel ɔducere eoꝝ plaustra.dicit ꝙ vicini intentauerūt vtile
2 iudiciū cōi diuidūdo.†Et declaratū fuit qd iste deberet vti viā
publica pro mō suo ita qd alios nō impediret,vt hic dr.⁊ ꝑ hoc
ş.de serui.l.seruitutes rusticorū.§.publico.Facit etiā ad aliam
qōnē sepius occurrētē3.in quadā villa est vnū pascuū cōmune
oībus ibi habitantibus.vnus qui habet ibi modicas possessio
nes tenet ibi magnā quantitatē bestiaruʒ.ita qd alij habentes
magnas possessiones nō possunt vti illo pascuo ꝑ eoꝝ bestijs.
bene facit hec.l.qd possint intentare vtile iudiciū cōi diuidūdo
qd ille vtat̄ pro modo possessionū vt hic dicitur ⁊ sine aliorū in-
iuria.⁊ vide etiam.ĵ.si serui.vendi.l.testatrix.§.j.Sed quomodo
intelligi dʒ modus possessionū vtruʒ pro numero perticarū seu
iugerum,an pro valore ⁊ estimatione?Et videtur quod ꝑ nume
ro perticarū seu iugerū.ar.huius.l.⁊ insti.de re.diui.§.insula.⁊
⁊.ĵ.eo.l.si partem.¶ In in contrariū videt̄ qd scdm estimatio-
nem ⁊ valorē.arg.ĵ.ad.l.rhodiā de iactu.l.ij.§.cum in eadem na
ue.⁊.l.fi.in fi.⁊.ş.de pactis.l.maioreʒ.⁊.ş.de vsufructu.l.item si
fundi.§.j.⁊ facit qd notaui.C.si plures vna sententia fuerint cō
demnati.l.j.⁊ vide etiam.C.de serui.l.non modus.

1 Seruitus indiuidua vel i totū retinetur vel in totū amittit̄.
2 Priuilegium habens equitandi cū duodecim equis an aliqb⁹ annis equitans cum paucioribus perdat ius ⁊ priuilegium.
3 Recipiens partem illius qd sibi debet̄ non admittit ius totius.

1 **Vna est via.** †Indiuiduū aut in totū ꝑdit̄ aut in totū retinet̄.⁊ non reti-
nendo partē seruitutis tota retinet̄.h.d.¶ Et facit
hec.l.ad multas questiones primo quod exercens iu
risditionē in vno retineat in oībus.⁊ exercēdo in ciuili retineat
etiā in criminali ⁊ ecōtra.de quo dixi.ĵ.de acquir.pos.l.posside-
ri.ş.quib.mod.vsufr.amit.l.is qui vsumfr.⁊.C.de iurisdi.om.
iud.l.fi.⁊ vide in Spe.de prescrip.§.j.ver.sed pone qd miles.⁊ de
2 aqua plu.arcē.l.si prius dixi.¶ †Item facit si miles habebat
ius in aliquo castro qd eū recipere debent cū duodecim equis se
mel in anno.⁊ ipse aliquib⁹ annis iuit solum cū sex qd nō ꝑdat
ius eūdi cum duodecim.Et idē pōt dici de epo qui habebat ius
visitādi monasterium cū.xij.equis.⁊ multis annis visitauit so-
lum cuʒ sex.Itē si habeat vtrāqʒ iurisditionē spiritualē ⁊ tem-
poralē qd per vsum vnius retineat̄ ius alteri⁹.in hoc tñ posset
dici ɔtrariū q: tpalia ⁊ spūalia sunt totaliter separata,vt extra
de trāsla.epis.c.cū inter corporalia.⁊ ad hoc.ĵ.de aqua plu.arc.
l.si pri⁹.secus si essent cōnexa.ş.de mino.l.etiā.§.ex cā.de ne.ge.
l.eū actū.⁊.C.de diuer.rescrip.l.j.⁊ ad hoc vide extra de prescri.
c.auditis.⁊.c.cum olim frater eps.de capel.mona.c.dilectus.et
d.l.is q vsumfru.ş.q.mo.vsuf.amit.vbi de hoc.⁊.l.excepta.⁊.l.
3 placet.†Et de hoc an recipiendo partem eius quod sibi debetur
retineat ius in toto vide qd plene not.in glo.Et per Archi.x.q.
j.c.relata.quod facit etiā si rusticus tenebat̄ soluere singulis an
nis modiū frumēti ⁊ duos capones,⁊ per.xx.annos non soluit
capones sʒ solū frumentū,qd nihilomin⁹ teneat̄ capones p̄sta-
re.pro hoc.ĵ.si serui.vend.l.si eo loco.§.fi.quēad.serui.amit.l.ij.
⁊.l.is cui.⁊.l.si stillicidij.§.j.⁊.d.l.is q vsumfru.ş.qb.mo.vsufr.
amit.ar.ɔ̄.ş.ti.pri.l.si edes.sed ibi patet rñsio qd ibi erant due
seruitutes ⁊ diuersis ꝑsonis debite.⁊ notat̄ de aqua plu.arcen.
l.si prius.⁊ vide qd no.in Specu.de prescrip.§.j.ver.quid si cuʒ
deberem.⁊ de locato.§.nunc aliqua.versi.xxix.queritur.⁊ versi.
sequē.⁊ in questionibus Bartho.hic.xxiij.qōne que incipit,cū
quoddam monasterium.Si cui debeat̄ vna seruit⁹ ⁊ vtat̄ alte-
ra quid iuris sit vt.ĵ.quēad.ser.amit.l.si commune.⁊.d.l.is qui
vsumfr.ş.quib.mo.vsuf.amit.¶ Si habeo ius immitēdi qua
tuor tigna in pariete tuo ⁊ omnes tollo preter vnum,an retineā
pro illo ius in alijs?vide quod not.⁊ dixi.ş.titu.proxi.l.hec aūt
iura.⁊ vide.ĵ.de aqua quotid.⁊ esti.l.j.§.quesitum.extra de cēsi.
c.sopite.⁊.c.olim causam.

1 Parti indiuise seruitus queri non potest.
Seruitutem alteri stipulari nemo potest.
2 Seruitutis concessio pendere potest:stipulatio vero non.

Si vnus

Si vnus. Si vnus ex socijs fundo cōmuni stipuletur seruitutem nihil agit si
1 oēs vel seruus cōis valet.h.d. ¶†Et est ratio quia parti indiuise seruitus queri non pōt.s.de seruit.l.p parte nec toti fundo qz alteri stipulari seruitutē quis nō pōt.vt j.de vb.obli.l.stipulatio ista.§.alteri.Itē nō ob.s.tit.j.l.sed si in ter.in pn.vt ibi nota. ¶Opp.gl.de.l.z si maxime de serui.lega. Gl.soluit φ ibi in vltima volūtate hic in stipulatione.Sed que est rō diuersitatis dic qz in stipulatione inspicim⁹ personā dñi ex cuius persona seruus hz ius stipulandi vt insti.de stipu.ser uoꝝ.in prin.z.j.de stipu.seruo.per totum sed in legato inspicit nō solum psona dñi sed etiā serui persona dñi inspicit vt sit ca pax persona serui quo ad hoc vt res q̄ legat̃ sit talis φ posset sibi legari.si eēt liber sz si eēt liber ad fundū alienū nō posset sibi ser uit⁹ legari vt.j.ti.pxi.l.j.ergo zc.et ita nota.lz non sic clare in.l. 3ria z si maxime. ¶Sed querit Jac.de ra.si vnus ex socijs sti puletur primo seruitutem fundo cōi z alius scdo nunquid ɔfir mabitur prima stipulatio z valebit seruitus.Et videt̃ qd sic vt
2 s.e.l.p fundum.Zrīū tenet†quia cōcessio seruitutis pendere pōt sed stipulatio non vt.j.de stipu.seruo.l.vsusfr.sed an iste socius q stipulat⁹ est iter ad fundū cōem poterit phiberi p pmissorem ne vadat forte dici pōt φ non per.d.l.per fundum.litera tñ ista multum facit contra dum dicit inutilis est qz nec dari ei potest. ¶Itē nō ob.j.de vb.ob.l.ij.§.ex his.z.l.si sub vna.§.j.vt ibi no.

1 Ab initio esse tale vel ex post facto redire ad tale eqparant̃.
3 2 Locus seruiens potest ex naturali seruitute impune ledi. Impedimentum vsus impedit constitutionem seruitutis.

1 **Si mihi.** Uno iure remisso aliud non remit tit̃.h.d.vel sic†paria sunt ab initio esse tale vel ex postfacto redire ad tale.z ad hoc ɔcor. j.re.amo.l.si.z.l.si cū dos.allegat̃ etiā hec.l.quod se paratorū separata est causa z de vno non infertur ad aliud ad hoc.C.de do.inter vir.z vxo.l.si maritus.z.j.de acquic.pos.l.na turaliter.§.nihil.

2 **Seruitus.** †Ex naturali seruitute pōt īpune ledi lo cus seruiēs.h.d. Op.gl.de.§.apd namu sam i.l.ij.de aqua plu.arcē.sz ibi de eqtate loqt̃ vt hic z ibi not.

3 **Si fundo.** †Licet medium prediū qd nō seruit z im pedit vsum seruitutis impedit eius cōsti tutionem cōstitutā tamen inde dirimit lz vsum interpellet.Et si non impediat vsum seruitutis non impedit eius ɔstitutionē. h.d.cū.l.tria predia.j.e.Et quod dicit lrā in fi.manet seruit⁹.dic in eo fundo in quo fons oriebat̃.sed ī Seiano nō remanet imo est cōfusa cum fundus sit factus meus z res mea iure seruitutis mihi seruire nō possit,vt.s.ti.pxi.l.in rem cōmunem z si vsusfr. peta.l.vti frui.Et videtur ppue casus qd seruit⁹ in fundo seia no sit confusa.s.titu.j.l.si qui 3 edes.Oldr.

1 Concessio seruitutis non includuit ea que tpe concessio nis non subsistunt etiam si postea superueniant.

Sed que loca. †Arbores q̄ non erāt tem pore cōcessionis seruitutis non seruiūt.h.d. ¶Et facit ad questionem quā tetigi s.eo.l.certo generi si vnus habet decimā vinearū alius terrarū arabilium z vinea reducatur ad terram arabilē vel ecōtra quis habebit decimam.z.d.l.certo generi.facit φ ille qui prius habe bat adhuc habeat rōne soli.Iste.§.facit contra φ inspiciat̃ sta tus mutatus.Ja.de ra.dicit φ aut decima habet̃ in certa re qd etiam re mutata puta vinea ad terrā arabilē bene remanet ius suum.Sed vbi haberet ius in vniuersitate agroꝝ an habeat in presentibus tm̃ vel in presentibus z futuris si mutet̃ status.vt qui habet decimā vinearū habeat presentium z futurarū z ecō tra videt̃ tenere φ sic per.l.quoties.§.vlti.s.de vsuf.Jac. de ra.

1 Uia cuius dicat̃ esse latitudinis z quid differat ab itinere.
2 Seruitus nauigandi potest per lacum perpetuum constitui.
3 Seruitus fundi an per illius publicationē extingatur.
4 Jus seruitutis dicit̃ totū in toto z totū in qualibet parte totius nisi vsus impediatur.

1 **Uia.** †Non exigit via necessario latitudinē lega lem et si non valeret vt via valet vt iter.h.d. Ex quo colligit glo.illud brocardicū si nō valet qd ago zc.De quo dic vt no.j.de cōsti.pec.l.j.§.eum q.z de acceptil.l.an inutilis.Et dicūt vltramontani qd vbi agit̃ de obligatiōe si nō vz vt agit̃ nec vt valere pt quo ad obligatiōes psonales quo ad reales secus vt hic.Si de liberatione aut pec cat̃ in forma aut in materia,vt.d.l.an inutilis. ¶Collige etiam qd non attendit̃ verboꝝ prolatio sed rei substantia vel natura. nam licet hic eā appellauerit viam cū nō esset hoc nō attendit̃.

2 **Si lacus.** †Oppo.de.l.foramē.s.tit.proxi.z solue vt glo.quā sic declara.aut q̄rit̃ de seruitute q̄ renda per pactū z tenet constitutio seruitutis quecunqz sit illa licet non habeat perpetuam aquam vt hic.aut queritur de ser uitute q̄renda per prescriptionem z tunc non potest queri serui tus aque ducende p prescriptionem,vt.d.l.foramen.vbi de hoc scā seruit⁹ nauigandi sic vt hic.Jacob.butri.

a 3 **Si fundus.** †Si predium seruiens publicetur ad fiscum transit cum onere seruitutis.h. d.Et sicut res transit cum suo onere ita et cum suis priuilegijs extra de priuil.c.ex literis.z de decimis.c.cū nō sit.q̄nqz tñ trāsit sine priuilegio,vt extra de offi.deleg.c.si vero duo z ibi in gloss.q̄ incipit hoc eīn non pōt.res etiam tributaria transit cum onere tributorum.C.de exacto.tribu.l.diuina.lib.x.z idem si transeat ad ecclesiam vel clericum.

a ¶Si fundus. Adde legē.iij. z ibi bal.C.de serui.in princ. vide que dicit Ange.in.§.fi. insti.de serui.

4 **Quecunqz.** †In versi.si tñ fund⁹.maxima inīqtas videt̃ resultare ex isto ver.qz primo fuit constituta seruitus vni tm̃ z modo debetur pluribus.ex quo vi detur dñs fundi seruientis contra iustitiam grauari z ɔtra for maz seruitutis grauari.ar.j.de institō.l.ne in plures.Dicit Ja. de ra.φ ista inīqtas tollit̃ ex eo qz seruitutes reales cōstituunt̃ propter vtilitatem z indigentiam prediorū,vt.s.e.l.ergo.§.nera tius.z sic vnus solus vteret̃ seruitute quantum expediret z ne cesse foret fundo z non plus vt.d.§.ita etiā vbi sunt plures non plus vtent̃ φ sit opus z expediens fundo.Uel dic φ in idē reci dit qd seruit⁹ fuit q̄sita fundo z nō persone z cuilibet parti fun di.z ideo ad quēcunqz perueniat fundus.z quelibet ei⁹ pars po test vti seruitute. ¶Item adducūt quidam istū.§.ad q̄ncz qd si habeo vsum in aliquo nemore z decedo plurib⁹ heredib⁹ re lictis qd quilibet heredum meoꝝ possit vti sicut ego vtebar.sed iste.§.nihil facit qz loqtur in seruitute reali.sed vsus z vsufru ctus sunt seruitutes personales z que nō transeunt ad heredes nisi hoc actum sit.sed vbi actum esset tunc forte attenderet̃ indi gentia personaꝝ.Hy.tenet φ omnes tm̃ vti debeāt quantū vte batur defunctus z non plus in q̄stionib⁹ suis.xlviij.q.que inci pit quidam paterfa.Et idem dicit Bartho.brixieñ.Hugutic nem sensisse vt no.in q̄stionib⁹ suis ɔnquagesima prima qōne que incipit quidam paterfami.z de hoc dixi.C.de sacrosanct. eccle.aut.hoc ius porrectū.versi.vnam aliā pulchram questio nem.z.j.quemad.seruit.amit.l.nam satis.§.si ego.

1 Seruitus non extenditur ad aliud φ est concessa.

1 **Ex meo.** †Ista est bona lex z sepe occurrit de fctō.z dicit φ nō possuz vti seruitute ad aliam partem fundi φ ad quā cōcessa est nec vici no cōcedere qd intellige cū determinatione gl.Quā sic declara.aut ille q dicit aquā vult alij cōcedere anq̄ veniat in agro suo.z nō pōt qz sic esset seruit⁹ seruitutis.sz postq̄ venit in agro suo fact⁹ est dñs z pōt cōcedere.nec tūc erit seruit⁹ seruitu tis φ etiā nō pōt.j.de vsuf.leg.l.j.Aut ille ex cuius fundo ducit̃ z ex ei⁹ fundo vult alij sil'r cōcedere ducere aquā z pōt z ad hoc se obligare stipulatione z pacto vt.j.eo.l.cuz essent.§.per plurīū vbi de hoc.nec videt̃ riuus p cuius fundū ducit̃ sibi ipsi seruire imo predium vñ aqua ducit̃ z sic res sua sibi nō seruit.z eadem rōne non est seruit⁹ seruitutis:qz sol⁹ loc⁹ vbi aqua orit̃ seruit. Ja.but.Cōsidera tñ qd secūda concessio non preiudicet prime, vt.s.eo.l.certo generi.§.j.

1 Seruitutis commoditas est diuidua licet ipsa seruit⁹ sit indiuidua.

1 **Si partem.** Licet seruit⁹ sit indiuisi bilis ei⁹ tñ cōmoditas est diuidua.h.d.text.z gl. ¶Et aduerte qd gl.oppo. dupliciter z nō soluit.primo φ inspiciat̃ bonitas z ptiositas vt.j.de acq.re.do.l.qcqd.Sol.fm Ja. de bel.qd ibi loqt̃ in seruitute act⁹ z q̄n vnū est accessoriū alteri⁹ tūc eīn attēdit̃ pretiositas vt.j.ea.l.§.fi.in pn.§.alias sec⁹ vt hic z.d.l.qcqd in fi.l.nam in rebus in qb⁹ vnū nō est alteri⁹ accesso riū non attendit̃ pretiositas sicut hic qz predio diuiso vna pars nō accedit alteri sz q̄libet ps habet̃ vt vnū totum vt.s.tit.j.l.bi nas. ¶Scdo oppoñ.qd attendi debeat vsus patrissa.vt.j.de fundo instru.l.seie.§.tyrāne.dic breuiter φ cōsuetudo z vsus pa trissa.declarat mentem z in vltima volūtate attēditur mens so lius testatoris qz ab ipso solo dependet,vt.j.de leg.j.l.si seruus plurium.§.fi.z.C.de fideiuss.l.voluntas.z io in vltimis volunta tibus attendit̃ vsus z cōsuetudo testatoris.sz cōtract⁹ perficit̃ cōsensu duorum vel pluriū:z ideo non attendit̃ mens alterius tñ sed forma conuentionis.vnde cuz in seruitutibus coueniat qd seruitus debeatur toti predio non cedit magis vni parti φ alteri sed pro regionibus fundi diuiditur ad quemcunqz perue niat vt dixi.s.eo.l.via.§.quecunqz.

Uide bal.hic zq̄ no.i.l.si cui s.de serui.

Adde pro de claratiōe isti⁹ l.Lud.ro.in.l. ij.§.ex his.de verbo.oblig.

Si communi fundo. De mate ria c.i.l.vn⁹ ex socijs.j.codē.z ibi declarabitur z no.glossam que est hic.

1 ☞ Seruitus impeditur per dissensum.

1 **I Tinere.** †Propter dissensuꝫ impeditur seruitus ⁊ quod non est deperire non pōt.h.d.Et qđ dicit non consentiat, subaudi nec heres ex deuolutione ad se facta vt notaṫ.s.e.l.si via eligat locum ⁊ cōstituat alias bene perderetur seruitus non vtendo tpe legitimo per prescriptionem vt.j.queād.seruitu.amit.l.ij.Et caue q glo.dicit ꝙ vel cogentur consentire vel sorte dirimetur: quod reprobat Pet.quia cū agatur de eoruꝫ preiudicio non coguntur concordare.secus si de alterius preiudicio vt in ll.in glo.alleg.⁊ dixi.s.de iudi.l.cum ambo.

1 Seruitus fundi per conuentionem factam consideratur.

1 **SI qui duo.** †Sepe occurrit casus huiꝰ. Et breuiter dicit ꝙ is cui debetur seruitus non pōt onerare fundum seruientem vltra id quod conuenit.Et ratio est q attendi debet indigentia predij cui seruitus debetur vt.s.e.l.ergo.§.neratius.

Nota hanc.l. ⁊ vide que sup ea dixit, Bal.

1 ☞ Seruituti accedens dicitur iure seruitutis accedere.

1 **QUi duo.** †Facit optime.l.ista si habeo canale hauriendi aquam per fundū tuum ad molendinum vel fundū meuꝫ nunquid dominiū riparum ipsius canalis seu aqueductus ad me pertineat ⁊ ita qđ possim ibi arbores plantare ⁊ alia facere pro mea vtilitate.Et videtur qđ nō per.l.istā.j.si serui.ven.l.loci corpus.in prin.Oldra.¶ Oppo.glo.ꝙ videaṫ excipere dominium ⁊ proprietatē, dic quod accessorium sequitur naturā principalis vnde sicut excepit aquam solum iure seruitutis ita videtur excepisse.x.pedes.sed si excepisset aquam iure proprietatis excepisse videretur vt in contrarijs allegatis in gloss.

1 ☞ Indiuidua dicunṫ vel in totuꝫ perire vel in totū ꝯseruari.

1 **TRia predia.** †Indiuidua diuisionez nō recipiūt.⁊ ideo vel in totum pereunt vel in totum conseruanṫ, vt.s.e.l.si mihi eodem tpe.§.si fundo.¶ Ibi non.id est an.¶ Ibi amisisset.subaudi ⁊ videtur quod sic: quia ⁊c.Oldra.

1 ☞ Fundo communi non potest vnus ex dn̄is q̄rere seruitutē.

1 **FUndus.** †Dubitatio huius.l.erat q fundo cōi vnus ex dn̄is seruitutē q̄rere non pōt vt.s.e.l.si vnus, sed hic confertur in tēpus quo totus fundus vnus est.⁊ pro hoc de dona.ante nup.l.quod sponse.⁊.ff.eodem.tit.l.quia in hoc.⁊ faciunt quod citatio facta die feriata vt cōpareat die iuridica valeat de quo plene dixi.C.de ferijs.l.vltima.

1 ☞ Seruitus que ꝯfertur in tēpus promissum non dꝫ vitiari.

2 Seruitutem habens an possit alteri concedere ea vti.

1 **CUm essent.** †Seruitus que cōferṫ in tp̄s promissum vitiari nō dꝫ.h.d. Et cōcordat.s.l.proxi.Et ex eo qđ in litera dicit tria dedimus, collige quod non sufficit in diuisione rerū communium dicere tali venit in partē talis res,⁊ tali talis: imo necessaria est traditio vera vel per illam clausulam ꝙ quilibet constituat se possidere nomine alterius partem suam q̄ assignata est alteri in partem alias sine traditione non transiret dominium, vt.C.de pac.l.traditionibus.⁊ ibi dixi.

2 **Per plurium predia.** †Concor.s.eo.l.ex meo.⁊ vide quod ibi dixi.Et quod dicit hic in litera vel stipulatio, dic in qua continet quod ego cui seruitus constituiṫ possim alij cōstituere vel cōcedere seruitutem.Et quod subijcit ⁊ hoc concedi.scilicet licētia concedendi alij seruitutem in ea re in qua mihi seruitꝰ cōstituiṫ.¶ Item collige quod dicit glo.qđ possum cōstituere ꝓcuratorem ad constituendum alium procuratorem ante litem cōtestatam, quod optime probat hec.l.quia dn̄s potest cōstituere alteri ꝙ concedat alij seruituteꝫ que a domino tantū constituiṫ. de hac q̄stione plene not.⁊ dixi.s.de procu.l.j.¶ In glo.nota ex vi pacti ibi q̄ videṫ.scilicet quod non possim cōcedere seruitutē aque ducende alicui eorum per quorū predia duco etiam si hoc sit mihi pacto vel stipulatione concessum.Jacob.

1 ☞ Jus seruitutis in quo differat ab vsu.

2 Seruitus que ab initio constitui non pōt an ꝯstituta ꝑseueret.

3 Seruitus an possit pro parte constitui vel pro parte retineri.

4 Necessaria in acquirendo necessaria sunt in amittendo.

5 Seruitutis prescriptio an impedimento facti impediatur.

6 Prescriptio non currit ei qui agere non potest.

1 **VNus ex socijs.** †Cum ista.l.vide.s.e.l.si cōi fundo.⁊ qđ ibi not.Et qđ dicit in litera sed predio debeṫ.dic qđ ius seruitutis debetur predio.sed vsus ⁊ patiētia debeṫ a persona persone.⁊ facit.j.fini.regundo.l.iij.§.si aliter fundus. ¶ Et diuide q in prima panit dictū.In secūda que est ibi ⁊ iō ponit illationem ex dicto.secunda subdiuidiṫ in tres.naꝫ in prima ponit seruitutem nō confundi.in secūda seruituteꝫ nō posse remitti.In tertia mouet quandam obiectionem.secūda ibi ab altero.tertia ibi ꝙuis.Et breuiter dicit vnꝰ ex dn̄is nec cōstituit nec remouet seruituteꝫ predio cōmuni.scđo dicit ꝙ vbi induciṫ cōio predij dominantis ⁊ seruientis seruitutes durant nec per alterū remittunṫ.¶ Ad euidentiaꝫ premitte aliqua q̄ declarāt totā hanc materiam primo qđ hec est regula qđ a principio nō potest cōstitui seruitꝰ in fundo cōi ad propriū nec ecōtra.rō est q oportet qđ vterqꝫ dominꝰ constituat seruitutem ⁊ vterqꝫ cō-
2 stituaṫ: qđ nō potest esse in fundo cōi.¶ †Secūda regula est qđ licet constitui nō possit tn̄ cōstituta durat vt.s.de seruit.l.vt pomū.§.j.¶ Tertius casus est quando vtrūqꝫ prediū, scilicet seruiens ⁊ dominans efficiṫ cōmune seruitute cōstituta ante cōionem cū tempore cōstitutionis diuersorū essent dominia.¶ Oppo.de.l.per fundū.s.eodem.sol.vt gloss.¶ Item oppo.de.l.penul.s.vsufr.queād.ca.Sol.ibi loquiṫ de vsufr.qui est seruitus personalis ⁊ diuisibilis: hic de seruitute reali q̄ est indiuisibilis. ¶ Itē oppo.qđ litera hic sibi contradicat q dicit seruitutē deberi socijs postea dicit deberi predio non persone.Sol.aut consideras ius seruitutis ⁊ illud debeṫ predio a predio.aut cōsideras patientiam ⁊ illa debeṫ a persona persone sic ⁊ alias diciṫ
3 qđ sententia daṫ predio.s.de nego.gest.l.q aliena.§.fi.¶ †Nūc quero quomodo litera dicat retineri partem seruitutis cū seruitus sit indiuidua ⁊ partem non recipiat vt.s.de serui.l.pro pte ⁊ de vsu ⁊ ha.l.vsus ps ⁊ vtrobiqꝫ dixi.Responde vt gl.¶ Itē quero quare vnꝰ partem suam non potest remittere.respondeo due sunt rationes prima q pro parte potest seruitꝰ acquiri qđ dic vt gloss.preterea dicit.P.quod quando remittiṫ seruitꝰ est quasi seruitutem imponere predio cui ipsa seruitꝰ debebaṫ vt s.de serui.vr.pre.l.j.Sed iam dictum est qđ vnꝰ non potest seruitutem imponere ergo bn̄ sequiṫ quod non potest remittere seruitutem est species impositionis seruitutis vt non vtatur ex qua vti solebat.¶ Item opp.de.l.si communi fundo.s.eo.sol.vt ibi soluitur in gloss.⁊ dic aut est vtriusqꝫ predij communicatio aut vtriusqꝫ redemptio.aut vnius communicatio ⁊ alterius redemptio.caue tamen qđ differētia est inter communicationem ⁊ redemptionē q cōiatio est qn̄ predia nostra inuicē cōicamus redēptio fit a tertio.ad propositū ergo sic qn̄ fit redēptio vtriusqꝫ predij duo emētes habeṫ loco vniꝰ sed in communicatiōe necessario habenṫ vt diuersi vt.j.pro socio.l.vt sit.vnde in communicatione non sumꝰ quasi vnꝰ imo vt diuersi ⁊ ideo q̄libet pro parte retinet seruitutem.vn̄ sicut vnꝰ emptor amborū prediorꝫ confunderet seruitutē ita ⁊ duo qui habenṫ loco vnius.¶ Si vero sit vnius communicatio ⁊ alterius redemptio.aut precedit communicatio ⁊ sequitur redemptio ⁊ extinguiṫ seruitur quia licet in communicatione censeantur vt plures ⁊ diuersi tamen in sequēti redēptione cognoscaṫ vt vnꝰ.Si aūt precedat redemptio postea sequatur communicatio tunc licet in redēptione habeātur loco vnius tamen in communicatione sequenti habenṫ vt diuersi ⁊ nihil prohibet a predio communi deberi seruitutē predijs singulorū: ⁊ iō seruitꝰ retinetur ⁊ cuilibet parti debetur et hanc partem nullus potest remittere propter rationes assignatas in glo.quas.s.dixi Jacob.but.¶ Sed Ja.de ra.pro declaratione huiꝰ.l.sequiṫ talem stylū primo enim supponit pro euidētia qđ vbi vnꝰ ⁊ idem factꝰ est dominꝰ insolidū fundi seruiētis,⁊ eiꝰ cui seruitur quod extinguiṫ seruitꝰ vt.s.titu.j.l.si quis ēdes.si sit factus dominus insolidū sed pro parte non extinguiṫ seruitꝰ vt.s.de serui.l.vt pomum.§.fina.⁊ ideo si fundus tuꝰ seruit fundo meo ⁊ tu cōmittas ⁊ sic efficior dominꝰ pro parte nō extinguiṫ seruitus ⁊ sicut fundo communi per vnum dominorum non potest imponi seruitus, vt.s.eod.l.per fundū.⁊.l.si vnꝰ sic nec remitti potest ab altero dominorū.⁊ ex istis suppositis ꝓcedit ⁊ concludit.l.ista.Querit gloss.si committo tibi predium meū quod seruit tuo pro parte que mihi remanet retinens seruitutem q pars tua tibi seruire non potest.sed nūquid ipsam seruitutem retines insolidū super parte mea vel pro parte tantum? Dicūt quidam quod propter partem retineṫ in toto.⁊ ita dicūt qđ ratione partis fundi seruitꝰ retineṫ insolidū in parte q̄ est aliena: quia sua sibi seruire non potest vt dictum est.⁊ allegant infra de in diem addictione.l.quod si vno.§.fina.Et pro hoc etiam facit litera huius.l.ibi quoniam non persone sꝫ predio deberet.Gloss.tamē terminat contrariū.s.qđ retineaṫ pro parte aliena tantum non pro mea mihi seruire nō pōt ⁊ seruit mihi pars aliena pro indiuiso lꝫ ab initio ꝓ diuiso seruitꝰ imponi non possit ex post facto tn̄ retineṫ vt.s.de serui.l.vt pomū.§.fi.⁊ ꝓ hoc facit hec lr̄a ibi ꝙuis eīn vnusq̄sqꝫ sociorū ⁊c.¶ Ex hoc querit gl.si ita est qđ potest ꝓ pte retineri quare nō pōt eodem modo

dem modo pro parte remitti qđ negat.l.ista.dicit gl.duplex est
4 ratio.prima est † qꝛ que sunt necessaria in acquirẽdo sunt neces-
saria in amittendo vt.ſ.eo.l.tria.sed ab initio non posset ꝑ vnũ
ex dñis acgri ergo nec remitti. Alia est ratio naturalis dicit gl.
post cõicationẽ vtriusqꝫ fundi seruientis ⁊ ei cui seruiť retineť
in parte ⁊ ꝓ parte.⁊ lꝫ debeať vni scꝫ dño fundi cui seruitur in
ꝑte tñ posset adiudicari totꝰ fundus cui seruiť aliȷ.⁊ sic debereť
illi cũ factus sit seruus proprius cui nũc non debeť.vñ inspiciť
quod euenire potest vt.ſ.de iurisdi.om.iudi.l.si idem cũ eodẽ.§.
fi.⁊ in his residet glo. Ipse autem Jac.dicit in.j.q.qđ ꝑ partem
retineť totum. Et hoc indicat litera hic que dicit ꝙ nõ persone
sed predio debeť. Unde pars fundi seruiẽtis que est aliena facit
ꝙ in toto fundo retinetur seruitus:⁊ tñ quod est mirabile nõ de
betur nisi vni ⁊ ideo vni soli debeť tota tñ res est affecta seruitu
te ⁊ toti rei debeť:⁊ ideo non potest ab altero remitti qꝛ conside
rantur predia ⁊ non persone:⁊ ideo rõne partis in totum reti-
netur,non tamẽ est debita vtriqꝫ persone sed alteri tantũ.argu.
C.de agrico.⁊ censi.l.cum scimus in fi.lib.xj. ¶ Alterꝰ q̄rit gl.
que est ratio ꝙ si cõicamus predia seruitꝰ remanet.sed si redi-
mimus seruitꝰ extinguiť:vt.ſ.eodẽ.l.si cõi fundo.dicunt quidã
qđ rõ est qꝛ facilius retineť seruitus acquisita q̄ acquirẽda.vñ
vbi communicamꝰ predia retineť seruitꝰ quesita ratione ꝑtis
retente sed vbi redimimꝰ predium seruiens confunditur ⁊ amit
titur qꝛ aut non erat quesita sed querẽda ⁊ ita loquiť.l.si cõi fun
do. Est ⁊ alia ratio qꝛ vbi emimꝰ communiter fundum seruien
tem quilibet nostrum habet par ius in eo.et ideo extinguiť ser-
uitus sed in cõmunicatione non habemus ius equale qꝛ tu ha
bes cãm a me in vna parte ⁊ ego a te in alia ⁊ non extinguiť ser-
uitus quia non habemus par ius. Glo.dat aliam rationẽ quã
ſ.tetigi ſm Jac.but.qꝛ in redemptiõe succedimus in locũ vniꝰ
s.emptoris:⁊ ideo extinguiť seruitꝰ nã duo emẽtes ab vno loco
vnius habentur.j.de condi.⁊ demon.l.cui fundus.sed vbi com
municamus habemur loco pluriũ:⁊ ideo nõ extinguiť seruitꝰ.
¶ Ultimo distingue ſm Joh.vt glo.distinguit.d.l.si cõmuni
fundo.ſ.eo.sed ſm Ja.de ra.aliqua mẽbra ipsiꝰ distinctiõis nõ
probanť.vbi fit cõmunicatio ⁊ postea redẽptio bene dicat ratio
qđ extinguať seruitus.sed vbi econtra non credit extingui ser-
uitutẽ ꝓpter rõnẽ diuersitatis supra redditã inter communica-
tionem ⁊ redemptionem qꝛ facilius retinetur seruitꝰ in acquisi
to q̄ in acquirendo. Similiter pone casum talem fundus cõis
mihi ⁊ tibi seruit fundo titȷ redimimus fundum titȷ qđ in isto
casu seruitus extinguatur.l.non habemus Jacob.de ra.

5 **Si fons.** † Impedimentum facti nõ impedit seruitu-
tis prescriptionem sed bene cõfert restitutio
nem.h.d.cũ.l.seq. ¶ Opp.ꝙ ipso iure non currat prescriptio ei
q ducere non potuit,vt.C.de annal.excep.l.j.in fi. Sol.vt gl.qđ
in prescriptione rerum corporalium prescribens difficulter q̄rit
dñium qꝛ cum titulo ⁊ bona fide.⁊ quesitum non debet perdere
faciliter:⁊ ideo si non põt agere non currit ei tp̄s.sed dñium rei
incorporalis faciliter queriť ergo ⁊ faciliter perditur,vt etiaꝫ si
agere nõ possit currat prescriptio vt hic. Et ita debes declarare
6 glo.alias intelligendo vt iacet male sonat. ¶ † Item oppo.qđ
non currat prescriptio etiam ei qui agere nõ potest,vt.ſ.de offi.
presi.l.senatusconsulto. Sol.dicũt quidam quod ibi loquiť pre
scriptione actionis ꝑsonalis.sed.l.j.C.de anna.excep.in prescri
ptione rei corporalis qđ nõ placet. Guli.de cug.q dicit aut oc-
currit impedimentum iuris tũc impediť prescriptio inchoãda
nõ inchoata,vt.j.de fun.dot.l.si fundũ.aut occurrit ĩpedimẽtũ
facti tũc aut iniustum ⁊ currit prescriptio nec dať restitutio,vt
j.de iti.actuqꝫ priuato.l.j.§.si qs propter.aut iustũ ⁊ currit pre-
scriptio,sꝫ dať restitutio vt hic.qđ non plꝫ Jac.but.qꝛ etiã si oc
currit impedimentũ iuris ĩpediť inchoata ⁊ inchoãda ⁊ dať re
stitutio,vt.d.l.senatusconsulto de offi.presi.⁊ ex quibꝰ cau.ma.
l.is qui.vnde ĩ impedimento facti concor.cũ.G.ĩ ĩpedimento iu
ris:dicit aut occurrit ex parte prescribentis ⁊ tunc impediť pre-
scriptio inchoanda nõ inchoata,vt.C.si aduer.vsucapio.l.j.de
fundo dotali.l.si fundũ. Si ex parte eius contra quẽ prescribiť
tunc aut nullo modo potest agere ⁊ nõ currit prescriptio,vt.d.l.
j.in fin.de anna.except. Aut potest agere sed cum difficultate et
tunc currit prescriptio.sed ꝓpter difficultatem datur restitutio,
vt.d.l.senatusconsulto. Jacob.but.

1 ☞ Assensus iuste postulantibus non est denegandus.
2 Pax quando fit quilibet restituitur in suo iure.

Lattilicinus. Alias est.§.sed cõmu
niter allegať ꝑ.l.⁊ al-
legať sepe ꝙ iuste postulantibꝰ non est denegandꝰ
1 assensus † pro hoc.ſ.de his qui sunt sui vel alie.iur.l.
ij.§.dominorum.vbi de hoc ⁊ optime in auť.q̃uo oporteat epi-
scopos.§.non aliter autem.in fi.C.qui accus.non pos.l.cum ra-
tionibꝰ.sedes etiam apostolica se exhibet iuste postulantibꝰ li-
beralem extra de rescrip.c.sedes. Et ab imperatoribꝰ ⁊ principi
bus est iustũ postulãdũ.xxiij.q.iij.c.ab imperatoribꝰ.⁊ iuris be-
neficiũ nemini est denegandũ.xxviij.distinc.c.de his.⁊ extra de
secun.nup.c.penul.⁊ fi.sic econtra postulatio iniusta reijcienda
est.C.de po.l.desideriũ.de mune.patrimo.l.professio lib.x.de fur
tis ĩciuile ⁊ ab illicitis petitionibꝰ est abstinẽdũ.C.de rescind.
ven.l.nõ idcirco ⁊ ꝙ rõne caret petendũ nõ est.lxxviij.dist.c.cor
ep̄i.⁊.C.de preci.impera.offe.l.nec dãnosa ⁊ melius est a petitio
ne desistere q̄ illicita postulare.C.de iudi.l.cũ debitoris in fi.⁊ in
ciuile ⁊ inusitatũ peti non debet.C.de rei ven.l.inciuile.imo etiã
iusta humiliter sunt petenda qꝛ pie preces principem pium com
mouerũt.C.de officio proconsu.⁊ leg.l.ij. ¶ Ultimo ex fi.no.qđ
2 si fiat pax † quilibet restituitur in suo iure vt ⁊.C.de sacrosan.ec
cle.l.decernimus.

1 ☞ Jura realia rem afficiunt ⁊ eam concomitanť ad quẽcũqꝫ
peruenient.

1 **Cum fundo.** † Jura realia rẽ afficiunt ⁊
eam cõmittanť ad quẽcũqꝫ
peruenient.h.d. Et rõ huiꝰ.l.est qꝛ licet stipulatio pe
ne fuerit ꝑsonalis ⁊ concepta in personam emptoris
seruitus tamen fuit imposita a re rei ⁊ ideo rem sequitur. Jaco.
de rauen.

1 ☞ Uerba in contractu preter naturam contractus apposita
trahunt ad se contractum.

1 **Lucius.** † Uerba apposita contra naturam
contractus trahunt contractuꝫ de
natura.h.d.⁊ est bñ notabile contra qđ videť.j.loca-
ti si vno.§.sed si verbo donatiõis.⁊ qđ no.de euic.lu
cius.sed hic illa verba vbicunqꝫ vis declarant volũtatẽ cõtra
hentium talem fuisse ꝙ socius est in contrarȷs ⁊ per hoc etiam
non ob.prin.l.quia ibi seruitus erat realis hic non.

1 ☞ Seruitus fluminis quo casu inducatur.
2 Constitutio seruitutis de flumine per pontem vel vadum trans
eundo an sit valida.

1 **Flumine.** Pulchra.l.est ista ⁊ que sepe oc-
currere posset. ¶ † Et pro decla-
rõne eiꝰ vide qđ notaui ſm Ja.de are.j.de aqua plu.
arcen.l.si priꝰ.§.fi. Et pulchram questionẽ quã nota
ui.ſ.ea.l.qui sella.§.fi. Uia impediť a flumine inchoari qđ non
transitur vado vel ponte inchoata tamẽ ante flumen nõ impe-
ditur qualitercũqꝫ flumẽ transeať.h.d.ad euidentiam est scien-
dum ꝙ aliqñ habeo predium penes flumẽ ⁊ tu ab alia parte ha
bes prediũ ꝑ quem volo transire ⁊ ire ad ecclesiam:nunqd talis
seruitꝰ potest constitui a te in tuo predio mihi dicit ꝙ si flumen
trãsiť vado vel ponte ꝙ cõstitui põt ⁊ inchoabiť seruitꝰ nõ a flu
mine post q̄ põt trãsiri sed a fundo tuo. Si auteꝫ flumen transiť
pontonibꝰ tũc non põt seruitꝰ constitui.⁊ hoc ſm verã lecturaꝫ
ſm quã finis huius.l.non corrigit principiũ. Aliqñ habeo fun
dum ⁊ inter me ⁊ flumen habes tuuꝫ volo transire flumen ⁊ vl
tra flumẽ est aliud predium per quod volo transire ⁊ ire ad eccle
siam modo indubitanter potest constitui seruitus etiam in fun
do quod est vltra flumen. Et ratio est qꝛ seruitus aut flumen in
choať in fundo tuo qui est inter meum fundũ ⁊ flumen.⁊ hec ve
ra siue ambo fundi qui sunt erit ⁊ vltra flumen in quibus serui
tutem acquiro sint vniꝰ domini siue diuersorũ.⁊ hec est veritas.
⁊ hoc dicit finis legis.⁊ erit vna via considerato eo qđ fieri põt
sed cõsiderato eo quod fieri solet via solet terminari ad flumen
publicum vel ad viam publicam.⁊ vltra flumen vel viã publi-
cam alio inchoať ⁊ hec est prima lectura.alia lectura satis ꝑꝫ
ex glo.sed non cõiter approbať. ¶ Et qđ dicit litera num,expo
ne.i.an.⁊ qđ subȷcit eiusdem dñi predium est verum considera-
2 to eo qđ fieri solet nõ qđ fieri potest. Jac.but. ¶ † Sed quere ſm
Jac.de ra.q̄ est ratio huius.l.⁊ primo ⁊ scđo casu qđ vbi flumen
põt transiri ponte vel vado valet cõstitutio seruitutis vt in pri
mo casu.⁊ vbi pontonibus nõ.⁊ q̄ est causa in scđo casu qđ va-
let indistincte siue sit transibile vado vel ponte siue non. Dicen
duꝫ ad primũ qđ seruitutes habere debẽt ꝑpetuã cãm.ſ.de ser-
ui.vrba.pre.l.foramẽ. Uñ cũ de facili possit transiri flumẽ põte
vel vado vsus põt esse cõtinuꝰ.sed vbi pontonibꝰ est transibile
vel naue,nõ sic:qꝛ nauis impulsa vẽtis sepe retrocedit:⁊ ideo nõ
est transitꝰ ita facilis nec vsus ꝑpetuus ideo seruitꝰ impediẽs.
⁊ hec est ratio primi dicti. Ratio secundi dicti est;qꝛ vbi est pre
diũ tuũ ꝑ qđ volo mihi acqrere seruitutẽ ad p̄diũ meũ qđ est vl-
tra flumẽ inchoať iter in p̄dio tuo vsqꝫ ad flumẽ.⁊ sic recte ini-
tiata est seruitꝰ ⁊ iõ vꝫ quocũqꝫ mõ sit flumẽ trãsibile:qꝛ ex q̊ ini
tiata ẽ seruitꝰ sufficit:qꝛ cuiusqꝫ rei ꝑs potissima est ꝑncipiũ.j.
de le.j.l.cũ filiꝰ.§.si hr̄s.⁊.ſ.de orig.iur.l.j.sꝫ ĩ prĩo casu oportet

me initiare seruitutem a flumine: ideo distinguuntur sic facile trāsibile vt pōte vel vado & valet cōstitutio seruitutis an cū difficultate vt pontonib⁹ vel naui & nō valet vt pdixi. ¶ Et scdm primā lec. vbi inchoat seruit⁹ a flumine diuidit in quatuor partes. In prima ponit vbi inchoat seruit⁹ a flumine. ī scda vbi inchoat a pdio intermedio inter meū prediū & flumen & pdia erāt diuersorū. in tertia qñ eiusdē dñi erant predia. in quarta ponit decisionē vtriusq dicti tam secūdi q tertij. vni⁹ tñ expresse alterius tacite scda ibi aliogn. tertia ibi sed videam⁹. quarta ibi q si est. ¶ Et scdm hāc lectu. summarie dicit Flumine publico interueniente qd nō transit vado vel ponte impeditur inchoatio seruitutis a flumine. sed inchoari a predio medio non impedit. Et pōt esse rō q facili⁹ impedit inchoari q inchoata interpellari. C. de vsucap. transfor. l. j. §. hoc pculdubio scdz scdam lec. diuide in tres ptes. nam in prima ponit vnū dictū. in scda scdz. in tertia reuertit ad primū vt illud corrigat. scda ibi aliogn. tertia ibi sed videamus. ¶ Uel pōt diuidi in quatuor, vt in prima lectura. & ibi sed videam⁹ reuertit ad primū dictū & legit suspen siue vsq ibi qd si est. & ibi incipit respondere. ¶ Collige ergo q aliquando est medi⁹ locus sacer & impedit seruitutē vt. s. de seru. l. seruitutes rusticorū. §. sacri loci. Aliqn interuenit via publica in medio vel alius locus publicus & dic vt ea. l. seruitutes. §. publico. Aliquādo locus priuatus & distingue an impediat vsum seruitutis vel nō vt. s. e. l. qui sella. §. fi. & ibi dixi. Si flumē publicum locum habet hec. l. H. tamen in apparatu suo dicit opi. Joh. fuisse quod flumen impediat constitutionem seruitutis directam sed non vtilem.

¶ Communia prediorum. Rubrica.

1 ¶ Edificia vbicunq posita dicuntur predia vrbana.
2 Conuentio duorum super re religiosa an sit valida.
3 Uendens hereditatem vendere intelligitur saluis iuribus que habebat contra hereditatem.
4 Concessio seruitutis facta cum pacto quod non possit tempore amitti an sit valida.

Nota hanc q̄stionem lucrosam.

Super rubrica. Uide Azo. in summa pādectarum hoc eo. tit. †Edificia vbicūq posita dicuntur predia vrbana. j. e. l. j. Et seruit⁹ debet a predio pdio & non hñti prediū deberi nō pōt. j. eo. l. j. De aqua tollenda ex flumine publico & seruitutem pro ea constituenda. j. e. l. ij. Et qd sit castellū & qd roca vñ aqua ducit. Habēs duo predia si vnū tradat pōt ei imponere seruitutē. j. e. l. †Duorum conuentio super re religiosa nō valet. j. eo. l. caueri. Et an valeat conuentio qd ecclesia nō eleuetur vltra certam altitudinem vel qd in cimiterio nullus debeat recipi ad sepulchra certe parochie. An qs possit querere seruitutez alteri vel pro parte. j. eo. l. propriū. habens duo predia pōt vēdito imponere seruitutē & econtra. j. e. l. si qs duas. Ad partem diuisam predij potest seruitus qeri ad indiuisam nō ea. l. §. si qs ptem. Quid iuris est in vno vendente fundum suum idē in duobus vendentibus cōmunē ea. l. §. item si duo. Si venditor dixit suas fore edes quas vendebat cum non essent quid iuris. j. eodē l. si venditore. Indefinita sui propria natura nō equipollet vniuersali. j. eo. l. in tradendis. Et an valeat generalis exceptio seruitutis & si verba pñt habere duplicē intellectū qd fiet de medio predio q non seruit qñ impedit seruitutē. e. l. §. interpositis. habens duas edes & eas vendens an possit imponere seruitutez. j. e. l. si cum duas. †Uendens hereditatē vendere intelligit saluis iuribus que habebat contra hereditatē. j. eo. l. si ei. Generalis exceptio seruitutis quid operetur. j. eo. l. quicquid. Seruitute cōcessa videnf cōcessa necessaria seruituti & nō alia. j. e. l. & refectionis. Jura realia sequnt fundos ad quoscunq perueniāt vt. j. eo. l. cū fundus. Licet nō valeat qd iure seruitutis concedēs cōtrauenire non potest. j. eo. l. venditor. †Et an possit concedi seruitus cū pacto qd tpe amitti non possit. De cōsuetudine spāli alicui⁹ loci ea. l. §. si constat. Et de lapide cedendo certo mō & de significato dictionis nisi. In vltima voluntate pōt seruit⁹ cōstitui. j. eo. l. pōt. Immissum in meo possum tollere authoritate ppria nec presumor donationis causa fecisse. j. eo. l. si pcario. An act⁹ viuentium & morientiū possint esse in pendenti. j. e. l. recptū. Et an confirmatio retrotrahat. Et an ad consuetudinem inducendam possint actus eorum qui mortui sunt.

1 ¶ Seruitus vrbana potest constitui siue edificium sit in ciuitate siue in villa.

Uide ad elucidationē isti⁹. l. Ang. i. §. ideo autem. insti. de seruitu.

Edificia. Habitādi cā facta & hoc tollit vnū cōtrariū. ¶ Et breuiter tria dicit. primo qd siue edificiū sit in ciuitate siue in villa pōt ei vrbana seruit⁹ †cōstitui q nō loco sz qlitate discernitur. C. de predijs minorum. l. si predium. & j. de verbo. sig. l. vrbana pdia secūdo quod ideo dicit seruit⁹ pdialis quia predio & a pdio deberet nec potest constitui nisi inter dominos vel quasi predij seruientis & dominantis. ¶ Op. qd etiam si non sunt domini possint constitui vt. s. tit. j. l. labeo cū si. Sol. vt gloss. Item op. de. l. j. j. tit. pri. Sol. lz non sit dñs sepulchri est tñ quasi dñs q ius inferēdi mortuū in eo habet. ¶ Et caue a glo. q dicit administratores ecclesiarū posse constituere seruitutem q hoc nō est verū q est species alienationis vt. j. de verbo. sig. l. alienationis quam non potest facere solus prelatus vt. C. de sacrosanc. eccle. authen. hoc ius porrectum & extra de rebus eccl. non alie. c. hoc consultissimo. lib. vj.

1 ¶ Seruitus aque per solum principem constitui potest.

1 Ex aqua. †Oppo. aut hic loquit de flumine publico & non pōt seruit⁹ cōstitui q nullus potest talem aquam concedere nisi princeps vt. j. de fluminibus. l. quomin⁹. aut est priuatū & tunc etiam non potest constitui cum non habeat aquam perpetuaz. ¶ Metu hui⁹ contrarij sunt hic plures lecture que patent ex gloss. Et qd sit castelluz vide. j. de aqua quoti. & esti. l. j. §. ait pretor. & §. penul. & de act. emp. l. fundi. §. pe. & qd sit rocha. j. de ptrahen. emp. l. q fundū. §. rocham. Jac. de ra. ponit aliam lectu. Habeo fundū & tu vltra meū fundū habes tuū fundū iuxta flumen. concedis mihi q possim p fundū tuū aquā ducere de flumine publico. nūqd valet impositio seruitutis nō mero iure: q videt concedere haustuz aque de flumine publico quod nō pōt, sed de eqtate valet: & iō tuebitur in iure concesso actione & exceptione. & in hac differt a prima lectu. glo. q hic concedebat ius ducendi p fundum suū ibi non. Jacob. de ra.

Duorum prediorum. Qui de duob⁹ fundis vnū alienat potest retēta seruitute acquirere vel imponere. h. d. concordantie sunt in gloss.

1 ¶ Conuentio facta sup iure religioso non valet.

1 Caueri. Conuentio †facta sup iure religioso nō valet. hoc dicit. Cōcor. j. de relig. l. quod si locus & ibi in gloss. Et adducit Jaco. de ra. ad talē qōnē. Fratres q appellant fratres de sacho in quadam ciuitate volebant edificare vnū locum iuxta fratres minores. & quandam ecclesiam parochialē minores & sacerdos parochialis phibebant. tandē deuenerunt ad concordiam qd isti fratres possent edificare ecclesiam certe altitudinis & nō vltra. & qd deberēt habere cimiteriū non tamē deberēt recipe ad sepulturam in eorū cimiterio aliquē parochianū dicte parochie. qrebat an ista pacta forent valida & obseruanda. determinatū fuit q non. p hanc. l. & j. de relig. l. qd si locus. cuz ibi no. ad hoc vide qd not. p Archi. xiij. questio. ij. c. vltima voluntas. & de pactis. c. j. lib. vj. vbi est casus. & vide ibi Archi.

1 ¶ Utile non debet p inutile vitiari si pōt p inutile separari.

1 Proprium. Ibi & socio id est fundo alteri qui rem amiserat in cōmuni. Ray. †Et breuiter dicit q vtile p inutile non vitiat si potest per inutile separari. ¶ Et diuide in tres partes q in prima formant due questiones. vsq ibi responde seruitutem. ibi respondet prime questioni vsq ibi solum autē. Ibi respondet secūde qōni vsq in fi. Gloss. assignat differētiam inter socium & extraneū & male nisi dicas qd aut erat socius eius predij cui volebam seruitutē qrere. & p pte sua non possum seruitutē constituere: quia ad partem indiuisam non pōt constitui seruitus. & hic est secūdus casus hic positus. aut non erat socius sz extrane⁹: q volebam acquirere duobus fundis quoruz vn⁹ est meus alter alterius non communis. & ita ille dicit extraneus & tunc meo fundo possum seruitutē acquirere fundo alterius non. & hic est primus casus huius. l. Jac. but. Et dicit Jac. de ra. pdicta fore vera nisi faceret tanq gestor socij vel extranei & ille ratum haberet tunc enim valeret etiam quo ad socium & extraneum vt. s. de nego. gest. l. si pupilli. §. item queritur.

1 ¶ Duo predia habens an possit facere quod vno vendito alter seruiat hoc est qd retentus seruiat vendito.
2 Seruitus an possit ad partem diuisam acquiri.
3 Traditio an possit simul & eodem momento a duobus fieri.

1 Si quis duas. †Siue predia sint rustica siue vrbana vno vendito & altero retento pōt seruitus imponi vēdito et econtra etiam si sit in medio alter non seruiēs dūmō vsum seruitutis non impediat. secus si nullus fundus retineatur. hoc dicit.

Si quis

2 **Si quis partem.** †Licet ad partem diuisam possit acquiri seruit⁹ ad partem indiuisam non pōt.h.d.⁊ qd dicit imponere subau.certe nō q2 per ptes ⁊c.ad euidētiā dic qd de vna domo possunt fieri due non solum destinatione patrisfa.sed interiecto medio pariete s3 de vno fundo possunt fieri duo sola destinatione patrisfa.etia3 nullo interiecto.

Item si duo. Quod dictū est.§.in vno vendente vnā ex domibus suis. Idem in duobus vendētib⁹ domos cōes si vterq3 cōsentiat. ¶ Ibi simul.s. ambo tradēdo vnam tm̄ non ambas. ¶ Ibi possum⁹ siue retēta
3 ta seruiat tradite siue econuerso. Jac.but. ¶ †Op.gl.qd simul eodē momento nō possit fieri traditio p duos vt.§.de sta.ho.l. arethusa. ¶ Gl.soluit duob⁹ modis tu dic fm Jac.de ra.ꝙ nō est incōueniēs nec impossibile duos simul eodē momēto tradere domū cōe3.nā eo momēto quo tradis ptē tuā possu3 tradere meā:nam ad acquirendū possessionē sufficit animus ⁊ attingere minimā partē rei vt.j.de acqui.pos.l.iij.in prin. ¶ In gl.vl.ibi qd verū est.tu dic ꝙ hic socius domui cōi non pōt acqrere seruitutē vt.§.eo.proprium in fi.nec imponere pōt fundo pprio alterius socij non aūt negat rem propriam cōmuni seruire posse ⁊ sic male dicit gl.in pn̄.nec.l.illa debuit signari p ɔtraria. Ric.

1 ¶ Venditor dicens simpliciter rem venditam esse seruam an possit quālibet illi seruitutem imponere.

2
1 **Si in venditione.** a†Hec.l.ponit duos casus vnus est cū vēdo edes ⁊ dico ꝙ sint serue s3 non dico cuius. ¶ Secūdus est qñ dico qd seruiāt titio. Et ne finis contradicat princi.si dicat quis edes suas seruas fore pōt imponere seruitutem sibi vel alij intellige prin.fm fine3 seruitus em̄ non promissa nō pōt imponi nisi hoc esset specialiter actum fm Jaco.de ra. Et expone literam ibi idemq3 ait ⁊ si possit venditor subau.qui dixit rē venditam titio seruire cu3 seruitus non esset debita nec promissa titio ante ventionem.

1 ¶ Indefinita oratio qualiter equipolleat vniuersali.
2 Exceptio seruitutis quando est generalis an valeat.

1 **In tradendis.** Indefinita oratio†nō de sui natura sed ex necessitate vt res poti⁹ valeat ꝙ̄ pereat equipollet vniuersali. ¶ Oppo.ꝙ interpretatio fieri debeat cōtra proferentem vt.§.de pactis.l.veterib⁹. Sol.fm Mar.sil.illa loquitur in oratione ambigua vel obscura non in incerta q̄ incertitudo causat a generalitate vel ab alternatione vt hic. Qd ergo eliget hic rn̄deo hec est regula ꝙ vbicunq3 vba habent duplicem intellectum ⁊ scdm vnum res valet scdm aliū vitiatur eligimus illū fm quē valet vt.j.de verbo.ob.l.quoties.⁊ de reb.du.l.quoties eligimus ergo hic ꝙ seruit⁹ valeat ⁊ ita solet solui brocard.qñ interpretatio debeat fieri cōtra proferentē qd sit qñ res fm vtriusq3 intellectū pōt valere. Sed si pōt valere solū fm intellectū vnius tūc illius seruat intellect⁹.de hoc plene dixi.§.de pactis.l.veteribus. Jac.de ra.hic tenet ⁊ Gui.de suza.ɔ glo.quod vbi seruitus gn̄aliter excipit nihil valeat.ita qd alternatiue prima pars est vera.⁊ dicit ꝙ est quidā modus loquendi ⁊ exponit literam aut nihil valeat ⁊ hoc est verum:q2 incertū est q̄ seruitus sit excepta subaudi.aut si diceremus quod valeret oīs seruitus imponi debeat ꝙ est incōueniēs ⁊ absurdū.possent em̄ imponi tot seruitutes ꝙ expediret emptori potius non habere rem ꝙ̄ habere.vñ tenet qd hoc casu nulla seruit⁹ possit imponi
2 vel dicit ipse si vis defendere gl.ꝙ valeat generalis exceptio†seruitutis intelliges dictionem omnis distributiue non collectiue quasi dicat non oīs seruit⁹ simul pōt imponi sed vna tm̄ quam venditor eligere voluerit ⁊ scdm hoc cessat absurditas de qua §.dixi. Et pro opi.glo.in fine est quia in vsu singularis iuris sepe plura eiusdem generis complectimur.vt.j.de verbo.signifi.l.in vsu.⁊.C.de comitibus rei militaris.l.j.lib.xij.

Interpositis. Inter prediū seruiens ⁊ cui seruit nō debet esse medium quod nō seruiat. ¶ Et dic qd aut medium predium non seruiens nō impedit vsum seruitutis ⁊ īpedit eius cōstitutionē:recōualescit tamē postea seruitus si medius locus incipiat seruire.sed si medius locus non seruiens nō impedit vsum seruitutis vt q2 est meum ⁊ possum per eum ire iure dn̄ij licet non iure seruitutis tunc nō impedit seruitus vt hic gcquid dicat glo.⁊ de hoc dixi.§.ti.pri.l.quia sella.§.fi. Et licet glo.referat illa verba ita vt conualescat ⁊c.solū ad rusticas seruitutes Ja.de ra.dicit referri debere etiā ad vrbanas.sed frequētius accidit qd mediu3 quod non seruit impedit vsum seruitutis in rusticis ꝙ vrbanis vt ⁊ dixi.d.l.q sella.§.fi.nec mireris ꝙ hic seruit⁹ rustica debeat per predium vrbanum quia hoc esse potest vt in fin.l.q2 seruitus distinguit ex parte predij cui seruitur.vt not.⁊ dixi.§.de serui.vr.predi.l.j.

1 ¶ Seruitutem alteri querere nemo potest:sibi autem sic.
Rei aliene seruitutem imponere nemo potest.

1 **Si cum duas.** †Alij nō possum q̄rere seruitutē:mihi sic.h.d.qd intellige vt dixi.§.e.l.ppriū in fin. Et dic si habeo duas edes ⁊ vendo ⁊ trado duobus eodem momēto nō possu3 imponere seruitutē:q2 rei aliene nō possu3 imponere seruitutē vt.§.eo.l.j.⁊ seruit⁹ cōfert in id tempus quo sunt aliene.⁊ iō non valet vt.§.tit.pri.l.fundus.sed vbi successiue trado primo vnā postea aliā tunc secus. Et gl.supponit ꝙ non possit fieri traditio eodem momento:⁊ ideo intelligit eodē momēto.i.primo vnā ⁊ statim sine interuallo aliam.⁊ sic finis nō corrigit principiū:q2 in principio fuit tradita scda incōtinenti in fine ex interuallo Ja.de ra.videt sentire ꝙ si vni vnā ⁊ alij aliā tradat incōtinēti ꝙ possit imponere seruitutē.⁊ ad illud ꝙ d2 q̄ incōtinēti fiunt inesse vident.vt.l.lecta.j.si cer.pe.rn̄det qd nō est verū indistincte.vñ si tibi deberē soluere certa hora sub pena si statim hora elapsa vellē soluere inciderē in penā.§.de arbi.l.celsus. Vñ dicit ꝙ.l.lecta d3 intelligi in casu de quo loquit:q2 quo ad nouam actionē pariendam ⁊ veterē informandam bene videntur inesse que incontinēti fiant:q2 ex hoc sequit confirmatio actus de quo queritur.sed vbi sequeret actus informatio sicut hic tūc inspicitur veritas ⁊ no cōiectura. Vñ ipse exponit hic literam eodē momēto sicut iacet:quia non est inconueniens ꝙ eodē momento possit fieri traditio.vt dixi.§.e.l.si quis duas.§.itē si duo. Et exponit literam sed ante traditionē peractam hoc est quan a do non tradit simul sed successiue.vñ principium loquitur quādo tradit simul eodem momento.finis quando non simul sed successiue.⁊ sic finis non corrigit principium.

¶ a Si ī vēditione. Adde p faciliori itelligētia hui⁹.l.ang. et imo. post bar.i.l.si qs legauerit.j.de lega.j.bar.i.l.qs gd.j.eodem.

1 ¶ Vendens hereditatem tacite agere videtur quod iura sua salua sint.

Rei. †Qui vendit hereditatē tacite agere videt qd iura sua salua sint ac si ab ītio ille fuisset heres.hoc dicit.

1 ¶ Generalis exceptio seruitutis ius seruitutis non tribuit.

Quicquid. †Generalis exceptio seruitutis ius seruitutis non tribuit sed propter seruitutes extraneis debitas videtur fore dictum.h.d.

1 ¶ Seruitute concessa videntur ⁊ ea sine quibus seruitus inutilis est concessa:alia non nisi sit expressum.

1 **Refectionis.** †Seruitute concessa vidētur ⁊ ea cōcessa sine quib⁹ seruit⁹ esset inutilis alia nō nisi aliud cōueniat.h.d. ¶ Et facit.j.de cleri.l.j.§.qd ait.⁊ quod dixi.§.titul.pri.l.diuus. ¶ Itē opp.de.l.ij.§.tractatū.j.ne gd in loco publico.⁊ solue vt ibi. Et hāc.l.intelligit Jac.de ra.qd accedere possit ad alia loca q̄ nō seruiūt cā refectionis si sunt illi⁹ q deberet seruitutē nō alteri⁹ ⁊ si sunt vicina seruituti secus si remota. Et rō est q2 vr̄ seruit⁹ imposita toti fundo seruiēti.secus si seruit⁹ esset designata certo loco vt.§.tit.pri.l.certo generi.§.si tot⁹.⁊.§.sequens patet.

1 ¶ Jura realia sequuntur fundos ad quemcunq3 perueniāt.

1 **Cum fundus.** †Jura realia sequunt fundos ad quemcunq3 perueniant.hoc dicit.

1 ¶ Jure obligationis tenere potest quod iure seruitutis non teneret.
2 Consuetudo loci particularis an tollat legem communem.
3 Decima potest diuersis deberi.
4 Dictio nisi postposita orationi negatiue quid ponat.

1 **Venditor.** †Licet quid nō teneat iure seruitutis tenet tñ iure obligatiōis q2 promittēs ⁊ eius successores seruare tenentur.h.d.⁊ facit.§.ti.pri.l.p fundum. ¶ Et p hāc.l.determinat Ry.talem qōnē:titius cōcessit caio seruitutē tigni immittendi pacto apposito quod talis seruit⁹ tempore nō amitteret ligna fuerūt amota ⁊ foramina clausa.x.vel.xx.annis agit confessoria contra dominum vel alium possessorem obijcit prescriptio queritur quid iuris.determinat quod prescriptio nō currit possidente eo q seruitutem constituit.extraneo possidēte currit sed obijci potest pacti exceptio.⁊ est.clx.questiōe ⁊ incipit titius cōcessit ⁊ vide quod nota.⁊ dixi.§.de seruitu.vrba.pre.l.hec autem iura ⁊ facit ad hanc.l.j.e.l.de aqua.⁊ caue quia Ja.de ra.reprobat glo.in prin.⁊ dicit ꝙ etiā singulares successores obligant l3 nō sit vera seruit⁹ q2 est q̄si seruit⁹ ⁊ agi pt vtili ɔfessoria ɔ quēlibet possidētē pdiū ⁊ dicit punctari debere post dictionem lege3.

2 **Si constat.** Tantum valet cōsuetudo†loci quantum lex eius. ¶ Et sepe allegat hec.l.

q̄d particularis consuetudo vnius loci quo ad illum locum tol
lit.l.cōmunē de quo dic vt dixi.§.de legibus.l.de quib⁹.Jac.de
ra.hic intelligit ꝙ non erat sola consuetudo sed lex vel statutuz
spāle ꝯsuetudine cōfirmatū.¶ Itē dicit ꝙ hic non dicit̄ ꝙ ven
dere teneat̄,venditoꝛ eñ tenet̄ tradere at hic non tenet̄ tradere
sz pati cedere vñ non cogitur actione ex vendito sed conditione
ex cōsuetudine vel cōfessoꝛia vt patiat̄ cedere qꝛ est quasi quedā
seruitus,⁊ per hoc facit ad tituluz.¶ Itē querit si esset cōsuetu
do ꝙ quilibet posset cedere sine prestatiōe alicuius predij an va
leret ⁊ tenet ꝙ nō qꝛ nec rescriptū principis ꝙ in totū absoꝛbet
ius alterius vt.C.de preci.impera.offer.l.quoties.ergo nec con
suetudo.de hoc dixi.d.l.de quibus.§.de legi.quia talis consue
tudo repugnaret iurigentiū ⁊ naturali ꝙ rē meam deberes tol
lere pro nihilo ⁊ ideo nō valet insti.de iure naturali.§.sed natu
ralia.¶ Item caue a glo.que est super verbo solatium alias sa
3 lariuz q̄ dicit q̄d est decima.†q̄ debet̄ fisco ⁊ decima domino qꝛ
de isto salario non loquit̄.l.ista.imo de salario q̄d dabat̄ domi
no.predij ſm cōsuetudinem puta debent̄.xij.pro quolibet plau
stro onerato lapidibus.¶ Itē nota de obseruātia particularis
ꝯsuetudinis vni⁹ predij vt ⁊ alias.C.de metal.⁊ metallarijs.l.ij.
lib.xj.¶ Ultimo Jac.bu.subtiliter colligit ꝙ precedēte oꝛatio
4 ne negatiua dictio nisi†nō ponit de ꝓprio ⁊ stricto significato
q̄d patet qꝛ cū tractat̄ hic de ꝯsuetudine loci q̄ est stricti iuris si
cut statutū nō de ꝓprio significato poneret dictio nisi.vñ soluē
do salariū nō posset cedere lapidicinas nisi vigoꝛe ꝯsuetudinis.

1 ☞ Constitutio seruitutis an possit in vltima voluntate fieri.

1 POtest etiā.†In vltima voluntate potest fieri cōstitutio seruitutis.hoc dicit.⁊ licet hic alique seruitutes causa exempli enumerentur idem tamen in omnibus alijs.

1 ☞ Interdictum de precario nō habet locū quādo aliquid est immissum in alieno.

1 SI precario.†Interdictum de precario non habet locum quando aliquid est immissum in meo ⁊ a me possesso qꝛ mea authoꝛitate tollere possum nec inducitur donatiōis presumptio nis hic actum fuerit.hoc dicit.⁊ vide quod dixi.j.cō mo.l.prima.

1 ☞ Actus moꝛientium non possum pendere.
Presentia non trahuntur ad preterita nec econuerso.
2 Actus moꝛtuoꝝ an aliq̄d operent̄ ad cōsuetudinē inducendā.
3 Moꝛientium actus non suspenduntur:viuentium sic.

1 REceptum.†Actus viuentiū possunt pen
dere moꝛientium non.⁊ quod
ab initio non tenuit ex postfacto confirmat̄ non vt
presentia trahant̄ ad preterita nec econuerso.hoc di
cit.¶ Et facit ad.l.istam.j.de optio.leg.l.si tibi.§.vnus.Et diui
de in tres partes.In prima ponit vbi ab omnibus inter viuos
fuit facta cōcessio.In scd̄a a quibusdā inter viuos.a quibusdā
in vltima voluntate.in tertia ab oib⁹ in vltima volūtate.secun
dā ibi idēq̄z dicendū.tertia ibi nam si omnes.¶ Prima subdi
uidit̄ in quinq̄z.in prima ponit vbi oēs concesserunt diuersis tē
poꝛibus.In secūda anteꝙ alius cōcedat decessit qui primo cō
cesserat.in tertia ecōuerso quando vni erat facta concessio.⁊ an
teꝙ alteri fiat aliquid hoꝛū accidit.in quarta rationē assignat.
in quinta ponit illationē ex predictis.secūda ibi.⁊ ideo si is.ter
tia ibi:idem iuris.quarta ibi tantum enim eis.quinta ibi,⁊ iō
non pōt.¶ Ibi imponant quando faciebāt cōmune prediū ser
uum.¶ Ibi vel acquirant quando cōi predio seruitutem que
rebāt.¶ Ibi nihil agetur vt valeat seruitus statim.¶ Ibi ali
quid hoꝛū acciderit.scz q̄d sit moꝛtu⁹ vel alienauerit.¶ Ibi er
go ex diuerso ⁊c.hic redit ad scd̄m casuz prime partis.¶ Et gl.
sic legit.dictū est vbi alienauit q cessit modo vbi qui non cessit.
¶ Uel posses dicere:dictū est vbi alienauit q cessit:hic dicit vbi
decessit.Et ad hoc optime sequit̄ ergo oēs ⁊c.Et expone omnes
qui non concesserunt.vel oēs de nouo domini facti.¶ Ibi eis.
scilicet pluribus dominis.Ibi tēpus remissum est subaudi q̄d
nō opoꝛtet eos cōcedere eodē tempoꝛe.Ibi si alter.scz dñoꝛum
fundi cōis.Primo nota q̄d ex actu vltimo confirmantur ante
rioꝛa ⁊ scd̄m illud tempus ⁊ hoc tempoꝛe quo deberet ꝯfirmari
nō pōt propter moꝛtē vel alienationē alicuius.Si q̄ris an cōfir
matio retrotrahat̄,dic q̄d aut occurrit impedimētū ex tempoꝛe
quo fit ⁊ non trahit̄ retro.qꝛ traheret̄ ad tp̄s vitiosum,vt.§.de
offi.ꝓconsu.⁊ leg.l.obseruare.§.si.vbi de hoc.Aliquādo occur
rit impedimentū ex tpe quo ratū habet̄:⁊ tunc nec cōfirmat̄ nec
retrotrahit̄ vt.j.rem ra.ha.l.bonoꝛū.Aliqñ ex nullo tpe occur
rit impedimentū quia q̄d hodie fit poterat quādocunq̄z fieri si
affuisset voluntas partium ⁊ tunc confirmatur vt ex nūc nō vt
ex tūc nisi quo ad fruct⁹,vt.C.de donatio.inter vir.⁊ vxo.l.dona
tiones.§.rati.⁊ hic ⁊ ibi no.⁊ per Dynum ⁊ alios extra de reg.

☞ Ista rubrica summat totū tituluz quare eā nō sommo ⁊ de ea vide p doc.hic.

iur.c.ratihabitionem li.vj.Aliquando ſm nullum tempus ad
est impedimentū sed deficit cōsensus solus ⁊ tunc confirmat̄ et
retrotrahit̄,vt.d.c.ratihabitionē.¶ Sed contra hoc videt̄ hec
l.Sed dic quod aliquando actus de quo querit̄ hz substantia
lia est tñ inutile ꝓpter defectū solius cōsensus:⁊ tunc locū hz q̄d
dixi ꝙ retrotrahat̄.Si vero non hz substantialia sed est ex toto
inutile ⁊ imperfectū tunc hz locū hec.l.vt valeat ex nūc nō autē
retrotrahat̄.¶ Deinde Jac.de ra.colligit hic vnū pulchꝛū ad
materiā cōsuetudinis,videlicet an ad inducēdā cōsuetudinē ꝓ
2 ficiant ⁊ valeāt act⁹†⁊ vsus eoꝝ qui moꝛtui sunt ante inductaz
⁊ cōpletam cōsuetudinē.Et est hic euidens argumentū q̄d non
qꝛ hic concessio dñoꝛum qui moꝛiunt̄ ante seruitutē acquisitaz
nihil operat̄ ad acquisitionē ipsi⁹ seruitutis.ergo nec ad cōsue
3 tudinē debēt operari.¶ Deinde collige q̄d actus moꝛiētiū†nō
suspēdunt̄ sicut viuentiū ⁊ ꝓpter hoc sepe allegat̄.l.ista.¶ Sz
contra videt̄ q̄d magis suspendantur act⁹ moꝛientiū ꝙ viuētiū
quia ambulatoꝛia est voluntas moꝛiētium vsq̄z ad supremum
vite exitum vt.j.de dona.inter vi.⁊ vxo.l.cum hic status.§.ait
oꝛatio versi.penitētiam.⁊.C.de sacrosan.eccle.l.j.sz stipulatio q̄
est act⁹ viuentiū statim obligat vel nō obligat ꝓmissoꝛē vt.j.de
stipula.seruo.l.vsufru.¶ Dic q̄d act⁹ moꝛientiū nō possunt pē
dere tpe cessionis eoꝛū.nam si tempoꝛe cessionis vtiliter cedunt
valent.si inutiliter cedunt propter aliq̄d obstaculū vel impedi
mentū nunꝙ recōualescūt.secus est in actibus viuentiū vt hic
ptz.⁊ dz sic intelligi finis huius.l.⁊ de hoc vide per Dy.j.de do.
cau.moꝛ.l.ij.¶ Ultimo collige vbi oēs concessiones fuerunt fa
cte inter viuos eodem remanente domino qui a principio fuit
tunc ex constitutione vltimi valet constitutio.Si ad alium per
uenit dominium necesse.est nouum dominū consentire.Si oēs
concessiones sunt in vltima voluntate aut eodem tpe cessit dies
vtriusq̄z legati ⁊ valet aut non ⁊ non valet.Quando ab vno in
ter viuos ab alio in vltima voluntate tunc si prioꝛ est constitu
tio inter viuos ⁊ postea in vltima volūtate valet quantum ad
preiudicium constituentis inter viuos seruitus tñ non est sed
confirmatur per vltimam si econtra primo vltima voluntate
postea inter viuos tūc nec valet nec ꝯfirmat̄.cetera dic vt in gl.

¶ Si seruitus vendicetur vel ad aliū pertinere neget̄. Rub.

1 ☞ Actiones pro seruitutib⁹ competētes dupliciter ꝯsiderant̄.
2 In seruitutibus sententia lata pro vno potest alteri prodesse.
3 Publicianam intentans in seruitutibus vtilius facit ꝙ inten
tans confessoꝛiam.
4 Titulus an sit in prescriptione seruitutum necessarius.
5 Conuentio ⁊ patientia constituunt seruitutem.
6 Usufructuario vel legatario debetur iter ad rem fructuariam
vel legatum.

1 SUper rubrica.†Hic ꝓprie agi
tur de actioni
bus competentibus pro seruitutib⁹,scilicet cō
fessoꝛia ⁊ negatoꝛia.⁊ ideo sunt due ptes rubri
ce vna ꝑ vendicanda seruitute ⁊ hec appellat̄
confessoꝛia.alia ad denegādam seruitutē ⁊ ap
pellat̄ negatoꝛia de quibus duabus actionibus vide bene per
Rofre.de confessoꝛia ⁊ negatoꝛia.⁊ vide Innoc.qui de hoc ple
ne tractat extra de elect.querelam.⁊ de verb.sig.c.abbate.⁊ q̄d
dixi.j.de ope.no.nun.l.si prius.¶ Sed videt̄ q̄d rubrica male
dicat vēdicet̄ cum seruitus sit res incoꝛpoꝛalis vt instit.de reb⁹
coꝛ.in prin.⁊ incoꝛpoꝛalia non vendicant̄ vt.§.de rei ven.l.ven
dicatio.Sed dic q̄d verū est quod non vendicant̄ rei ven.sz p cō
fessoꝛiā in rē que competit pro seruitutibus sic,vt.j.e.l.ij.Actio
nes pro seruitutibus competunt dñis predioꝛū ad sepulchꝛum
tñ via pōt vēdicari.j.eo.l.j.de cōfessoꝛia ⁊ negatoꝛia.j.eo.l.ij.Et
qño proponunt̄ ⁊ qño ꝓbetur memoꝛiam nō extare vel aliquē
delictum non cōmisisse.Fructuario an competēt seruitutes ea.
l.§.recte.an interdicta dentur pro seruitutib⁹.e.l.§.fi.De serui
tute itineris ⁊ actus.j.eo.l.loci.§.j.Fructus veniunt in cōfesso
2 ria.e.l.§.in ꝯfessoꝛia.†In seruitutib⁹ sñia lata ꝑ vno dñoꝝ alte
ri ꝓdest.e.l.§.si fund⁹.Impediēs vsuz seruitutis tenet̄ ꝯfessoꝛia
ea.l.§.si mihi.Negatoꝛia dat̄ ꝯ oēm p̄ter ꝯtra eū cui seruit⁹ de
bet̄ ⁊ eodē modo excipit̄ ea.l.§.ꝯpetit.⁊ qui dicit sñiaz nullā dz
dicere q̄d est i eius preiudiciū nō simplicit̄.Et bene an q̄s possit
agere vel excipere de iure tertij.Si medi⁹ loc⁹ nō impedit vsum
seruitutis nec ei⁹ constitutionē ea.l.§.fi.⁊.ll.seq.Et confessoꝛia
proponit̄ verbis negatiuis.Confessoꝛia ⁊ negatoꝛia dātur etiā
possidenti.j.e.l.⁊ si foꝛte.§.sciēdū.In seruitute oneris ferēdi spe
ciale est q̄d q̄s fecere teneatur ea.l.§.etiam de seruitute.In serui
tutibus quilibet dominoꝛum conuenitur ⁊ agit insolidū.e.l.§.
si edes.Modus cōuētus dz seruari in seruitutib⁹.e.l.§.si mo
dus.In confessoꝛia venit interesse de p̄terito patiētia de p̄sen
ti ⁊ cautio

ti ⁊ cautio de futuro ea.l.§.fi.⁊.l.ſeq.Et q̄ño fiat libellus in hac
actione.Et reprobatio vltramontanoꝝ in cōceptione libelli in
rei ven.Refectio reſpicit prediū ſeruiens fultura dn̄ans.ī.e.l.ſi
cut alias ſicuti.de ſeruitute tigni immittēdi.e.l.§.ꝯpetit.In ſer
uitutibus cenſetur reus q poſſidet ſeruitutē vel libertatē ea.l.§.
ſed ſi querit.Et an ſn̄ia lata in reali pariat nouū dn̄ium vel ſo
3 lum declaret antiquū.†Et qđ vtilius eſt pro ſeruitutibus intē
tare publicianam q̄ cōfeſſoriā.Qui ſuppoſuit aliū in iudicio
vt p̄ſcriberet datur aduerſario reſtitutio ea.l.§.plane. In meo
poſſum facere quicqd volo dummodo non immittā in alienuz
ea.l.§.ariſto.Et an liceat immittere fumū vel aquā in alienā do
mum.Et interdicta dant ei qui turbatur in poſſeſſione ſeruitu
tis.Utrum poſſit ſeruitus ꝯſtitui de non habendo grauē ignē
in domo ea.l.§.apud pompo.Et an liceat in alienū fetorem im
mittere.Debens ſeruitutē non pōt aliqd facere in eius impedi
mentū.Et ille cui debetur non pōt ea latiore vti q̄ cōceſſa fuit.
4 ī.e.l.ſi eo loco.†In p̄ſcriptione ſeruitutū non exigitur titul⁹ ple
ne.ī.eo.l.ſi quis diuturno.Iure cōi potior eſt ꝯditio prohiben
tis.ī.e.l.an vnus. Qn̄ ius reſpicit pn̄s preteritū ⁊ futurū ⁊ p̄
ſenti p̄terito ꝓuidet ⁊ ꝓ futuro cauetur.ī.e.l.egi. Non lꝫ alicui
immittere in publico vel alieno.ī.e.l.fiſtulas.Quis non dꝫ vti
ſeruitute amplius q̄ ſibi ꝯceſſum eſt.ī.e.l.ſi cū meus.Si paries
cōis ope a te facto inclinat⁹ ſit poſſuꝫ agere ꝯ̄ te ea.l.§.j.Tutor
vel curator non pōt in preiudiciū minoris facere qđ tenet aliū
5 facientē ꝓhibere.ī.e.l.altius.†Cōuentio ⁊ patiētia ꝯſtituūt ſer
uitutē.ī.e.l.ſi a te.De ſeruitute nō officiēdi luminib⁹.ī.e.l.ſi qn̄.
§.j.An vicinus poſſit ponere ſterquiliniū iuxta parietē domus
vicini ea.l.§.ſcđm.Si agatur de ſeruitute ꝯ̄ ꝯtumacē q̄ño ꝓce
datur cōtra eū.ī.e.l.is cui⁹.Et pulchra de materia ꝯfeſſorie.Si
vnus ſocioꝝ agat cōfeſſoria nō preiudicat aliȷ̇s ſi culpa vel col
6 luſione ſuccūbat.ī.e.l.ſi decori.†Uſufructuario vel legatario
debet iter ad rem fructuariā vel legatā.ī.e.l.teſtatrix.¶Ius cō
ſtitutionis cōtemplatione rei ip̄am ſequit ad quēcunqꝫ.ī.eo.l.
plures.Et de paſcuo cōi qđ trāſeat ꝓ rata predioꝝ in emptores.
¶In aqua nondū inuēta ſed querēda pōt ſeruit⁹ ꝯſtitui.ī.eo.
l.ſi.Et an eccleſie nondū edificate poſſit concedi priuilegium.

1 ☞ Predia non debent regulare ſeruitutes,ſed econtra: pre
dia enim ſubiacent ſeruituti.

Ctiones. Duas hꝫ ptes.Secunda ibi ſe
pulchra actiones ꝯfeſſoria ⁊ ne
gatoria directe.In fi.non ob.ſ.de ſeruit.l. ſeruitutes
ruſticoꝝ.§.j.vt ibi no.¶Op.qđ predia†nō debēt re
gulare ſeruitutes ſed ecōtra q2 p̄dia ſubiacēt ſuituti.ſ.ti.j.⁊.l.j.
⁊.l.ſi quis duas.§.j.⁊.ſ.ti.iȷ̇.l.ſeruitutes q̄ in ſupficie in princi.
ergo ⁊c.ar.ī.de penu le.l.nā quod liquide.Sol.ibi cōſiderat ſub
iectionē ſcđm ſui ſubſtantiā hic ſm ius agendi q̄ ſunt cōuerti
bilia ſimul iuncta.nā tunc cui competit vnū ⁊ reliquū vt.ī.l.ꝓ
xi.§.j.¶Itē op.de.l.ſeq.§.recte.ſol.hic de directa ibi de vtili vel
ibi in fructuario qui eſt quaſi dn̄s.ſ.de vſufr.l.iȷ̇.¶Item opp.
de.l.iȷ̇.⁊.l.venditor.in prin.ſ.tit.j.ſol.vt ibi.¶Item op.ad ſecū
dam partē de.l.longa.ī.de mor.inferen.Sol.vt hic.¶Item op
po.de.l.quod ſponſe.C.de dona.ante nup.cum ſi.Sol.ex predi
ctis patet quia hic loquitur in iure coherenti.Ray.

1 ☞ Actiones in rem confeſſoria ⁊ negatoria competunt pro
ſeruitute petenda vel neganda.
2 Actiones quare negatorie dicantur.
3 Memoriam non extare aut negatiuam ꝓbare qualiter ſit poſ
ſibile.
4 Seruitus poteſt proprie ⁊ improprie conſiderari.
5 Interdictum de itinere actuqꝫ priuato an habenti ſeruitutem
poſſit competere.

1
E ſeruitutibus. †Pro ſeruitute pe
tenda vel neganda
cōpetunt actiones in rem ꝯfeſſoria ⁊ negatoria. Et
confeſſoria datur aſſerenti ſeruitutē cōpetere.⁊ nega
toria negāti.Et caue q2 in libello nō debet dicere ſeruit⁹ ſibi cō
petere ſed predio,vt.ſ.de ſerui.ruſti.p̄d.l. vnus ex ſociȷ̇s. Un̄ ſic
ꝓponet dico te dn̄m talis fundi ⁊ in eo te ꝯſtituiſſe fundo meo
talem ſeruitutē ⁊ quod me impedis vti ipſa ſeruitute.vn̄ peto te
condēnari ad intereſſe de preterito patientiā de p̄ſenti ⁊ cautio
nem de futuro.ꝓ hoc.ī.e.l.⁊ ſi forte.§.etiā.⁊.§.fin.⁊ quid debeat
2 probari vide.ī.eo.ſicuti.§.ſed querit.¶†Item dr̄ negatoria q2
proponitur verbis negatiuis.nam nego tibi eſſe ius vtēdi tali
ſeruitute.¶Fallit ſcđm quoſdā in ſeruitute altius nō tollendi
quā dicunt ꝓponi verbis affirmatiuis.Nam ſi diceret ſimpli
citer dico nō eſſe tibi ius altius edificandi non concluderet.nā

non ſufficit eū nō habere ius edificandi niſi ⁊ agens habeat ius
prohibendi vnde dicet dico mihi cōpetere ius ꝓhibendi te alt⁹
edificare.Sic ⁊ in confeſſoria non dicet ſolū dico mihi eē ius al
tius edificandi:q2 forte diceretur mendaciū puta ſi cuidā tertio
debebat ſeruitutē altius non tollendi lꝫ non deberet ꝓhibenti:
quare dicet dico tibi non eſſe ius prohibendi me altius tollere
quod ſufficit,vt.ī.eo.l.loci corpus.§.competit.de hoc vide qđ di
xi in.l.ſi prius.de ope.no.nun.†Et ex predictis colligit hic Ia. — ☙ Probatio me
3 but.qđ ſi volo probare memoriam alicui⁹ rei nō extare non de — morie alicui⁹
beo dicere nō extat memoria:q2 hec eſſet mere negatiua ⁊ nō ꝓ — rei qđ illa res
babilis,ſed dicam cōis opinio eſt memoriam nō extare que eſt — non extet qua
affirmatiua ⁊ probabilis.Et idem poſſum dicere fama eſt titiū — liter fieri de
non occidiſſe ſempronium.de quo plene dicet.ī.de ꝓba.l.ſi arbi — beat.
biter.⁊ dixi.C.de proba.l.actor.Aduerte etiam q2 glo.reprobat
Placen.in eo quod dixit negatoriā nō competere niſi p̄ceſſerit
conſtitutio ſeruitutis. ¶Sed paulus ſyllimani approbabat
opi.Plac.Nam quodlibet predium eſt liberum niſi probet ſer
uitutem debere,vt.C.de ſerui.l.altius.ergo ille qui vult vti ſer
uitute hꝫ neceſſe fundare intentionem ſuā ⁊ probare ſeruitutē
conſtitutam:quo facto tunc volēs vti negatoria hꝫ ꝓbare ſer
uitutem remiſſam vel legitimo tpe non vtendo amiſſam.⁊ ita ve
rum eſt quod negatoria nō opus eſt niſi preceſſerit conſtitutio
ſeruitutis.Non ob.l.fiſtulas.ī.e.allegata per gloſ.cōtra Plac.
quia intelligi debet quod ibi fuerit ſeruitus cōſtituta.Non ob.
generalitas huius.l.non dicit fuerit ſeruitus cōſtituta vel nō,
⁊ quia etiam vbi lex non diſtinguit tamen diſtinguitur:vt.ī.de
teſti.l.queſitum.cū ſi.¶Unum aliud dicit gloſ.⁊ reprobabat
d.Rich.dicit em̄ quod vſufructuario competit vtilis confeſſo
ria quod eſt contra.l.ſ.ſi vſuſfruc.peta.l.j.
4 **Recte.** †Hic loquit de dupla ſeruitute vna proprie alia
improprie ⁊ caue q2 glo.dicit qđ vtilis actio da
tur fructuario pro ſeruitute quod reproba vt dixi.ſ.proxi.
5 **Pomponius.** †Interdictum de itinere actuqꝫ
priuato cōpetit fructuario et de
hoc interdicto ⁊ aliȷ̇s an ꝯpetāt habenti ſeruitutē vide qđ not.
⁊ dixi.ſ.de ſerui.l.quoties.ſecundo.⁊.l.ſeruitutes ruſticoꝝ.ver.
Item quero quare ꝓ retinenda.⁊.ī.e.l.loci.§.ſi quis mihi. Sed
quomodo cum interdictum ſit perſonale vt.ī.de interdict.l.j.§.
interdicta tranſit in ſingularem ſucceſſorem:dic quod ſpeciale
eſt propter quaſi poſſeſſionem quam reſpicit q2 oportet quod
vſus fuerit itinere ad hoc vt ſibi competat interdictum vt.ī.de
itine.actuqꝫ priuato.l.j.¶Et nota verba de iure ⁊ de facto ad
que facit.ī.de acquir.rer.do.l.bone fidei.Ibi vtile.ad differentiā
directi.Iaco.de ra.vel vtile.i.efficax.

1 ☞ Seruitus itineris ⁊ actus differunt ⁊ poteſt vna haberi ſi
ne alia.
2 In confeſſoria veniunt fructus quemadmodum in negatoria
in materia ſeruitutis.
3 Sn̄ia lata pro vno in materia ſeruitutū poteſt alteri prodeſſe.
4 Seruitutis vſum impediens ad quid teneatur.
5 Negatoria non datur contra eum cui debetur ſeruitus.
6 Medius locus non ſeruiens non impedit ſeruitutem ruſticā
vel vrbanam ſi vſum ſeruitutis non impediat.

1
Oci corpus. †Iter ⁊ actus ſunt diuer
ſe ſuitutes ⁊ vna pōt ha
beri ſine alia qui tn̄ habet cōmoditatem itineris vt
glo.dicit ⁊ hoc verū dicit glo.niſi aliud ageret in ſer
uitute conſtituēda vt q2 commoditas actus fuerit reſtricta pu
ta qđ ſolus vadat.Sed certe tunc videret talis conceſſio nō va
lere ꝓpter contrarietatē vt.ſ.de vſu ⁊ ha.l.ꝑ ſeruum.§.j.dic qđ
verum eſt quod nō valeret vt ſeruitus actus ſed vt ſeruitus in
nominata ſicut etiā ſi conſtitueretur alicui vſuſfru. vt de fructi
bus perciperet ſoluꝫ quod ſibi neceſſarium foret ⁊ reſiduū eſſet
domini q2 ⁊ hoc eſt contra naturam vſuſfruc.
Qui iter. In fi.non obſt.de acceptil.l.⁊ per iuſiuran
dum.§.j.vt ibi not.
2 **In confeſſoria.** †Fructus veniunt in cōfeſſo
ria ⁊ negatoria vt intereſſe.h.
d.Competit etiam actio iniuriarum ſi me prohibente vadas ꝑ
fundum meū,vt.ī. de iniur.l.iniuriarū.§. ſi quis me prohibue
rit.⁊.l.ſeq.⁊ no.ſ.de ſerui.ruſti.pred.l.diuus.
3 **Si fundus.** †In confeſſoria ſn̄ia lata pro vno do
minorū prodeſt aliȷ̇s.h.d.⁊ vide quod
dixi.ſ.de ſtat.ho.l.ingenuum.in fin.Et eſt ratio quia ſeruitutes
ſunt indiuidue vt.ſ.de ſerui.l.ꝓ parte.⁊ ideo vn⁹ dominoꝝ non
poteſt agere vel ꝯueniri pro parte ſed pro toto veruntamen in
tereſſe preteritum venit ſolum pro parte quia eſt diuiduum: vt
ī.de verb.ob.l.in ſtipulationibus.§.operarum.Iaco.bu.poſſet

tamen esse casus vbi snia vnius alii non pdesset puta si vni esset constituta seruitus alii nõ.nam lz non teneret constitutio seruitutis tñ ille cui constituta esset prohiberi nõ posset ⁊ alter sic, vt.s.de serui.rust.predi.l.per fundũ.⁊ tunc sententia lata p illo cui esset seruitus constituta alii non prodesset: quia inspicerer causa quare data esset snia,vt.j.de iureiur.l.duobus.§.j.Jaco. de ra.⁊ vide.C.quib.res iudi.non nocet.l.ij.

4 **Si quis mihi.** †Qui vsum suitutis impedit tenetur confessoria.h.d.⁊ de interdicto dic vt dixi.s.e.l.ij.Pompo.

5 **Competat.** †Negatoria datur contra oẽm preterquam ɔtra eũ cui debet seruitus ⁊ eodẽ modo excipit.h.d.¶Et nota finẽ.§.qui cõtinue allegat vt infra subiiciã.Et vide qd hec negatoria pponitur verbis affirmatiuis,ibi ius alterius tollendi.¶Colligit hic Jac.but.qd si iudex pronũciauit aliquẽ mittẽdũ in possessionẽ rei quã possideo ⁊ volo dicere sniam nullam qd non debeo dicere simplr nullam sed quatenus tangit preiudiciũ meum sicut hic dico me habere liberas edes quo ad te nõ simplr. Item sepissime allegatur qd quis non potest allegare ius tertii,de quo vide plene per Compost.extra de rescrip.c.mandatũ.⁊.c.pastoralis.⁊ no.p Cy.⁊ dixi.C.de ser.fugi.l.cum seruũ.de acquir.pos.l.vitia.⁊.s.si vsufr. peta.l.vti frui.¶Contra qd oppo.C.de ordi.cogn.l.ij.Dic fm Jaco.but.aut volo agere de iure tertii ⁊ non possum vt.d.l.vti frui nisi eius personam represente,vt qr sim procurator vel tutor.aut volo excipere de iure tertii.⁊ tunc aut ius de quo excipio est exclusiuum simpliciter:⁊ quo ad omnes iuris agentis,vt qr agit contra me rei ven.⁊ ego excipio aliũ esse dominũ vel agentem esse seruũ alterius tunc possum excipere de iure tertii vt in contrario,⁊.C.de rei ven.l.si.aut non est simpliciter exclusiuum iuris agentis,sed quo ad alium tm ⁊ tunc non possum excipere vt hic Jac.but.oppo.gloss.⁊ non soluit de.l.ij.§.plane.j.de doli excep.ego fm Jac.de bel.quia ibi precessit dolus in acquirẽdo hic non.⁊ de hoc dic vt ibi plene dixi scdm eum. An quis allegare possit ius tertii.vel ibi cõuentus hz causam ab eo cui cõpetit ius excipiendi fm Dy.vt ibi not.hic non.vel ibi exceptio est in rem ⁊ generalis hic specialis.vel dic qd aliud est querere an ex facto vnius alii competere possit ius agendi vel excipiẽdi aliud an ex iure alieno quis possit agere vel excipere.primo casu si ius est,hinc inde personale non nisi ei cum factum est competere põt ius agendi vel excipiendi,vt.l.ij.§.aduersus.de doli except.⁊.s. de iudi.l.fideicommissum.§.tractatum. Si ex vna parte realis ex alia personalis tunc ex ea parte ex qua est realis potest ex ea ex qua est personalis nõ.Scdo casu principali regula est qd nõ vt dicta.l.vti frui.nisi sint persone que possint in iudicium ius alienuz deducere,vt procurator tutor custos rei ⁊ similes,vt.C. de sacrosanc.eccle.l.sancim⁹.Si queritur de iure excipiendi dic vt dixi fm Jaco.but.⁊ vide qd not.⁊ dixi.j.famil.herc.l.his cõsequenter.§.j.⁊ per Dyn.j.de bon.poss.secundum tab.l.qui ex liberis.§.testamento.

6 **Hec seruitus.** †Medius locus nõ seruiẽs si nõ impediat vsum seruitutis nõ impedit seruitutẽ rusticã vel vrbanã.h.d.cum duabus.ll.sequentibus vsqz ad.§.sciendum.⁊ vide.s.de serui.rustic.predio.l.qui sella.§.fi.¶In.§.si cui.facit quod no.s.e.l.ij.in princ.

Nota istud dictum.

2 ¶Actio confessoria an verbis negatiuis proponi possit.
3 Actio confessoria ⁊ negatoria põt quasi possidenti competere.
In seruitute oneris ferendi requiritur factum.
4 Emphyteuta ⁊ vasallus an rem relinquendo liberentur.
5 Seruitus pluribus debita an possit per vnũ insolidũ exigi.

1 **Si forte.** †Ibi nõ esse ita edificatũ habere vide qr hic cõfessoria pponitur verbis negatiuis.¶Itẽ nota qd actio extincta renascitur eadẽ numero de quo no.⁊ dixi.j.de sol.l.qui res. §.aream.⁊ qd dicit renascit tibi vẽdicatio.dic id est ɔfessoria p quã seruitus vendicat.Non ob.s.de rei vendi.l.vendicatio.

2 **Sciendum.** †Confessoria ⁊ negatoria datur etiã quasi possidẽti.h.d.Et vide qd idem est in actione in rem que datur pro reb⁹ corporalibus non dat possidenti omni genere possessionis que turbantẽ ⁊ detinẽtem vt.s.de rei ven.l.officium.sic ⁊ hic datur cõtra turbantem vsum quasi possessionis seruitutis qr per hoc videt habere facultatez restituendi.i.patientiã prestandi qd pacifice vtar seruitute,⁊ qd hic dicit de interdicto qd vi aut clam dic vt dixi.s.de ser.l.quoties.scdo.⁊ ad idem qd glos.opp.qd pro seruitute non fiat mutatio noui operis dic vt no.⁊ dixi.s.de serui.vrb.pd.l.inter seruitutes.§.fi.⁊ de ope.no.nun.l.qui viam.¶Item non obst.j.de oper.no.nun.l.in prouinciali.§.j.vt ibi not.

a ¶Formare libelluz.Adde Bar.hic ⁊ i.l. si prius.de no. ope.nun.Ange.⁊ Jaso.in §.eque.insti.d act.⁊ ibi dominus Joan.de nouaille.

Pro faciliori itelligentia istius.§.vide tex.in.§.eq insti.de actio.⁊ ibi Ang.⁊.d.Jason.

3 **Etiam de seruitute.** †In seruitute oneris ferendi est vnũ speciale qr in aliis seruitutibus sufficit qd prestet patientia in ista tenetur facere ⁊ reficere.h.d.¶Et aduerte qr alia est seruitus tigni immittẽdi in qua non tenet seruiens aliquid facere sed solũ pati,vt.s.de serui.l.quoties.§.seruitutum.⁊.j.eo.l.sicuti.§.j. Alia est seruitus oneris ferendi in qua tenet facere ⁊ reficere vt predixi.Et scdm do.Rich.litera debet legi interrogatiue vsqz ad versi.paulus.nã vsqz ibi format questionẽ ⁊ plane legendo non haberetur sanus intellectus ⁊ qd infra dicit in proposita specie expone.i.seruitute oneris ferendi.⁊ vide quod nota.⁊ dixi.s.de serui.vrb.pred.l.cum debet.¶Ultimo nota quod hanc seruitutem non debet homo sed res:⁊ ideo relinquendo rem li-

4 beratur a seruitute.¶Et sic est arg.quod emphyteuta† ⁊ vasallus rem relinquẽdo possit se liberare de quo dic vt plene dixi s.de vsufruc.l.cum fructuarius.

5 **Si edes.** †Unus dñorum cõuenit ⁊ agit insolidũ p seruitute sibi debita vel ab eis solo vsufruct.excep.h.d.Et quod subiicit sed nõ idem dic scz qd in vsufruct. secundũ veram lecturam per omnes hic approbatam.

Modus. Refectio parietis fieri debet ad modum inter partes conuentum.h.d.

Ueniunt. In hac actione venit interesse de preterito patientia de presenti ⁊ cautio de futuro.h. dicit.cum.l.seq.⁊ facit.s.e.l.ij.⁊ quod ibi dixi.

1 ¶Libellus qualiter fit in actione confessoria concipiendus.
2 Judicis officium dicitur in qualibet actione verti.
3 Cautio in incorporalibus habetur loco traditionis.

Harum actionũ. Utilis est hec lex ⁊ sepe allegatur. Et docet formare libelluz[a] in hac actione.†debeo enim dicere quia non fecisti parietem vt debebas peto interesse de preterito ⁊ qd de pñti reficias ⁊ qd p futuro caueas. ¶Et si dicas qd tractus futuri temporis spectat ad iudicem. Respondeo qr est de iure presenti qd habeo ⁊ ne cogar de iure meo singulis annis protestari ⁊ litigare,vt.C.de prescript.xxx. anno.l.male agitur.⁊ pro hoc.j.e.l.egi.⁊ quod no.⁊ dixi.s.de iudi.l.non põt.¶Item docet hec.l.iudicem formare sniam qr cõdẽnabit in tribus supra petitis.sed quo iure veniunt:rñdeo interesse de preterito venit iure actionis.Itẽ refectio parietis sed cautio venit officio iudicis.Nec ob.quod lra dicit hic duo venire iudicis officio qr prout loquitur de refectione parietis intelligam de officio mercenario qd deseruit actioni.nã in his q̃ actionis iure debent possum cõcludere in libello quare peto per vos ⁊ vestrũ officiũ condẽnari quia intelligit de officio mercenario

2 deseruiẽte ipsi actioni†nam in qualibet actione vertit iudicis officium qr parum prodessent iura ⁊c.vt.s.de ori.iur.l.ij.§.post originẽ.¶Itez docet hec.l.qualr fieri debeat executio: qr ex eo qd non reficit iuratur in litem cum hoc veniat in cõfessoria que numeratur inter arbitrarias,vt.j.de in lit.iurã.l.in actionibus. Sed ad cautionẽ compellitur remediis iuris captis pignorib⁹ ⁊ multa indicta ⁊ aliis remediis.insti.de satisd.tut.§.sciendũ. non autem iuratur in litem pter cautionem non pstitã:qr illa nõ venit in actione bone fidei vel arbitraria sed officio iudicis vt innuit gl.Et per hoc reprobatur opinio vltramõtanor ⁊ eorum libellus ⁊ sequacium qui dicunt quod in rei vendi.debeo cõcludere narratiõe premissa.q̃re peto me dñm declarari ⁊ vestro officio rem mihi restitui.nam dicũt qd dñii declaratio petitur iure actionis rei restitutio officio iudicis,vt.j.e.l.sicuti.§. sed si queritur.Sed male dicunt qr restitutio petit actione iuris qd sic pbatur.vbicũqz aliquid petitur fieri iudicis offõ si id nõ fiat non iuratur in litem:qr offiñ nõ numerat inter actiões bone fidei vel arbitrarias,vt ptz hic in textu ⁊ gl.imo nec est actio vt.j.de annu.leg.l.quintus.⁊ ibi de hoc.Sed ɔ̃ non restituentẽ rem in rei vendi.iuratur in litẽ,vt.s.de rei vendi.l.qui restituere vbi etiam de hoc dixi.ergo restitutio nõ petitur fieri offõ iudicis.possum ergo in libello dicere peto me dñm declarari licet hoc de ɔsuetudine non dicat,vt dixi.d.l.qui restituere⁹ ⁊ petere rem mihi restitui:qr vtrunqz venit iure actionis.non aũt debeo dicere p officiũ nisi intelligeret de officio mercenario,vt supra dixi.Jac.but.¶Sed Jac.de ra.hic dicit quod si cautio nõ pre-

3 stetur licet veniat officio iudicis qd iurabitur in litem†qr cautio in istis incorporalibus habetur loco traditionis ⁊ ad hoc allegat.j.de actio.empti.l.ratio.§.fin.in glos.

Hoc post litem. In fi.vt dicit aut est liquidatũ de cã ⁊ peruenitur ad diffinitiuã ⁊ tunc vtrũqz prestat.aut ex interlocutoria proceditur contra cõtumacẽ:⁊ tũc sufficit cautio.de quo dicet.j.e.l.is cuius.

1 ¶Refectio recipit seruitutem fultura non dominantem.
2 Actio confessoria competit pro seruitute tigni immittendi.

Possidens

Possidens ius seruitutis vel libertatis vicem rei dicitur in seruitutis questione obtinere.
4 Dominium an ex sententia in rei vendicatione lata transferat.
5 Immittere aliquid in fundo alieno nemini licet.
6 Interdictum vtile datur ei qui turbatur pro seruitute.
7 Petitoriũ et possessoriũ retinẽde sunt ɔtraria nec se cõpatiunt.
8 Fetor immissus de vna domo in aliã an immittenti preiudicet.

1 **Sicut.** Alias sicuti. ¶ † Refectio respicit seruientẽ fulturã non dñantẽ.h.d. ¶ Ibi fulcire.s.domũ vel parietẽ dñantẽ donec paries seruiens reficiatur. Ibi hic quoqz.s.in seruitute oneris ferendi. Ibi contraria.i.negatoria.

2 **Competit.** † Pro seruitute tigni immittendi cõpetit cõfessoria. Et differt hec seruit' a seruitute oneris ferendi: qz in ista seruitute tantũ pati tenet in illa non reficere.h.d. vsqz ad.§.sed si querit. Et qd dicitur in litera distant autem he actiones, dic id est ista actio scilicet confessoria qz eadem est actio que pro vtraqz seruitute competit.

3 **Si queratur.** † Pulcher.§.et qui sepe allegat et dicit qd in qõne seruitutis vicẽ rei dicit obtinere possidẽs ius seruitutis vel libertatis et sñia lata in reali nouũ ius nõ tribuit sed vetus declarat ad qd concor.s.de rei ven.l.ex diuerso.et bene extra de ap.c.nouit.in pnc.et ibi i gl. de acqr.rer.do.l.adeo.§.cũ qs. Et qd dr psides statuũt ferias.i. statutas a lege declarãt.s.de ferijs.l.psides. Et qd dicit seruit' cedi dic.i.de nouo ɔstitui qz habet p sñiam in cõfessoria latam. ¶ Sed quero quid pdest hec disputatio qs dicat possessor vel petitor cum semp asserẽs sibi seruitutẽ deberi habeat hoc necesse pbare siue possideat siue nõ in seruitute prediali qz omne prediũ a sui origine fuit liberũ, vt.C.de ser.l.altius.sec' est in hoie qui potest nasci seruus, vt.s.de sta.ho.l.et seruor.et p hoc cessat ɔtrium signatũ in glo.de.l.circa.j.de pba. Rñdeo nihilominus prodest in multis fungi ptibus defensoris qd dic vt glos.et vide qd dixi.j.de ope.no.nun.l.si prius. ¶ Itẽ no.hic casum ɔ illos
4 qui dicũt ex sñia lata in rei vendi.transferri dñium† qd non est verũ sed solũ declarat de quo dr.j.de ɔdi.indebi.l.iulia. Jac.bu. et de hoc no.et dixi.s.de publi.l.sunt et alie.§.ait pretor. ¶ Et aduerte qz gl.dicit qd possessor releuat a pbatione duor que pbare teneret si non possideret videlicet qz non tenet pbare constituentẽ seruitutẽ fuisse dñm predij seruiẽtis. ¶ Itẽ non tenet pbare se dñm fundi cui seruit qd necessariũ esset pbari si non possideret, vt.s.ti.proxi.l.j. Jaco.de ra.hoc non credit, sed dicit qd quilibet hz necesse pbare ea que sunt de natura intentate actionis, sed iste.§.hoc dicere voluit qd quasi possidens seruitutẽ nõ habet necesse intentare cõfessoriã qz est i quasi possessione seruitutis et ille qui est in quasi possessione libertatis non hz necesse intentare negatoriã: qz est in quasi possessione libertatis et i hoc versat cõmodũ possessionis, et de hoc not.et dixi.d.l.si prius.de ope.no.nun. ¶ Itẽ et in alijs que nõ dicit glo.est cõmodũ possessionis qz durante iudicio negatorie actionis cauebit possidẽti seruitutẽ de eo non impediendo quo minus seruitute vtat iudicio durante.qd secus esset si non possideret et ageret ɔfessoria p seruitute cauet eñ possessori de eo nõ impediendo durãte iudicio, vt.j.de aqua quoti.et esti.l.pen. ¶ Itẽ qz possidẽs posset extra iudiciũ resistere ipm impedienti, sec' si nõ possideret qz nõ posset occupare, vt no.j.de iti.actuqz priua.l.j.§.hoc interdicto. Cõsuluit etiã Ja.de ra.qz difficile est pbare dñm pdij seruiẽtis et dñantis qd si est in possessione agat interdicto vti possidetis ar.s.de rei vẽdi.l.is qui destinauit.si nõ est in possessiõe qd agat publiciana, vt.s.de publi.l.si ego.in qua nõ hz necesse pbare dominũ sed solũ seruitutẽ sibi cõstitutã et eius quasi possessionem traditam. Jaco.de ra.et vide quod dicam.j.§.aristo.

Plane. Dic qd dñs ediũ dolose supposuit alium qui se liti obtulit et interim ipse prescripsit.

5 **Aristo.** Pulcher et singularis casus. † Et dicit in alieno nihil immittere possum si mihi ɔcessum nõ fuerit in meo possum facere qcquid volo dũmodo alij nõ noceã vel nocẽdi animo faciã qz tũc teneor actiõe iniuriarũ, vt.j.de iniur.l.pe. Et dicit Jac.de ra.qd gl.nõ intellexit istum.§.qz glo.vr velle qd inferiori liceat fumũ immittere in domũ supioris, secus est in aqua quã nõ lz supiori immittere in domũ inferioris et rõ diuersitatis fm gl.est qz fund' naturalr ascendat aqua aũt nõ sic naturalr descẽdit. Et dicit glo.qd supior põt se munire ɔtra fumũ claudẽdo fenestras et alijs modis nisi deberet seruit' recipiẽdi fumũ qz aũt nõ posset se cõuenire ɔ fumũ quo minus reciperet sicut in seruitute cõuentũ esset. Ipse aũt Jaco.dicit qd iste §.dicit totũ oppositũ ei' qd gl.dicit et itelligit sicut lra sonat.s. qd inferior non possit immittere fumũ in domũ superioris nec superior aquã in domũ inferioris.et si cõtra fiat possit agi negatoria nisi seruit' foret cõstituta et qd nulla dñia est inter immissionem fumi et aque.et hoc etiã declarat lra que dicit agi ex conducto ɔ coniecturnenses qui locauerunt tabernã castariã asserentes qd dom' superior tenebat fumum recipere et indubitanter intellect' Jac.verior.est qz intellectus glo.de ɔsuetudine tñ seruat intellectus glo.nec vnqz audiui actũ fore negatoria ɔtra immittentẽ fumũ agi tamen posset fm Jac.et veritatẽ.et vide.j. §.proxi. Unde dic si querat an facientem in suo qd mihi noceat possim phibere, dic aut non relinquit debitaz distantiam inter me et ipsum et tunc possum phibere, vt.j.fin.regũ.l.fi.et.C.de edific.priua.meniana.aut vult relinquere debitã distantiã et tunc aut opus faciendo immittit in meũ et phibere possuz vt hoc.§. et.j.e.l.fistulas.et.s.de seru.vrb.pd.l.fistulã.aut nihil immittit in meum: tũc aut facit solũ aĩo nocendi et phibere possum, vt.j.de aqua plu.arc.l.j.§.deniqz.et.§.de eo opere.et.d.l.pe.j.de iniu.aut facit animo sibi proficiendi licet mihi noceat tunc si quid est in loco publico phibere possum, vt.j.ne qd in loco pub.l.ij.§.j.qs a principe. Si in priuato nõ possum, vt.j.de dã.infec.l.fluminũ. §.fi.vbi de hoc dixi.et.l.pculus.et de aqua plu.arcẽ.l.j.§.deniqz. Fallit in area vbi est spãle fauore fructuũ qz ei noceri nõ possit, vt.C.de ser.l.fi.§.fi. ¶ Ultimo nota qd dicit gl.ad quod sepe al-
6 legatur iste.§.in fi.quod vtile interdictum† vti possidetis datur ei qui turbat pro seruitute vel libertate.de hoc dixi.s.de serui.l. seruitutes rusticor.ver.item queritur quare p retinenda.et eod. tit.l.quoties scdo.sicut eñ pro corporalibus rebus datur directum: ita p incorporalib' vtile.p hoc.j.vti possid.l.si duo.§.hoc interdictũ.et.§.item videamus si protectũ.et.§.si vicinus. ¶ Sz quõ possunt cõcurrere simul interdictũ vti possidetis quod est
7 retinende et confessoria et negatoria que sunt in rem† qz petitorium et possessoriũ retinende sunt cõtraria et nõ se cõpatiunt, vt not.et dixi.s.de iudicijs.l.si de vi. ¶ Rñdeo illud verũ est in rebus corporalibus non aũt in incorporalibus.nã si ago confessoria qz dico mihi esse ius eundi per fundũ tuum peto quod me patiaris ire et si ago vti possidetis peto qd me non inquietes in vsu seruitutis.hec nõ sunt ɔria sed cõcordantia et inuicẽ coadiuuãtia. Idem si ago negatoria dico sibi ius nõ esse vti seruitute in re mea.et si ago vti possidetis dico qd me nõ trahet in libertate predij mei.et sic nulla cõsequitur cõtrarietas que sequit in rebus corporalib' qz si ago rei vẽdicatiõe dico aduersariũ possidere: quia possessio aduersarij parit mihi actionẽ in rem.C.de alie.iudi.mutan.cã.l.j.si ago vti possidetis assero me possidere. et sic sequitur cõtrarietas et ideo cõfessoria et negatoria dantur possidẽti.s.si vsufr.peta.l.pe.§.pen.et.s.e.l.§.sed si querit.et.j.l. proxi.rei autem vendicatio in corporalibus non dat possidenti et detinenti, vt.s.de rei vendi.l.officium. Et hanc differentiam facit.l.inter corporalia et incorporalia.insti.de actio.§.ij. Et ita dicit Ubertus de bobio obtentum fore per omnes doctores in studio vercellẽsi: qz ciues pretendebant sibi ius esse postulandi et rusticis suis in quibusdã predijs cõmunis vercellarũ ex parte cõis fuit intẽtata negatoria et vti possidetis et fuit bene admissa petitio. ¶ Sed videt quod si ego possideo superfluum sit intentare negatoriã.nam si aduersarius non probat seruitutẽ sibi deberi absolui debeo vt.s.e.§.distant.si vsufr.peta.l.vtifrui.et.C. de ser.l.si in edibus. Sed dic qd hoc est bene verum: qz si nõ probas absoluã a petitione sua.sed lz absoluat non p hoc sequitur me habere ius prohibendi, vt.j.de iureiurã.l.sed et si possessori. licet videat arg.contra.l.de excep.rei iudi.l.si quis rem.sz rñde eñ vbi nota.sed si intento negatoriã consequor quod absoluor a petitione aduersarij et pronunciat etiã ius sibi nõ esse vti seruitute in fundo meo in futurum et condẽnabitur in interesse p eo quod iuit per fundum meum vt probatur.s.e.l.loci.§.in confessoria.et.l.et si forte.§.fi.et.l.haz.et.j.e.l.egi vñ negatoria põt proponi in modum actionis et exceptionis exemplo querele inofficiosi, vt.s.de inoffic.testa.an veterani.§.si fili'.et exemplo rescissorie.s.ex quib.cau.ma.l.necnõ.§.exemplo. Uber.

Apud pomponium. Iste.§.fm Richar. hz duos intellect' vnus est qd ego velim acqrere seruitutẽ qz liceat tibi hre ignem in domo tua demũ non grauẽ et mea nõ intererat non vz, vt.s. de serui.l.quoties.j. Alio modo qd ego nõ habebam prediuz et volebam querere dictam seruitutẽ non possum vt sit seruit' qz demum de predio ad prediũ debetur.s.etiaz per.l.j.valet tñ iure pacti, vt.s.de serui.l.vt pomũ. Rich.vel dic verius fm Jac.de ra.qd ponit duos casus.primus est quod non possum iure seruitutis ɔstituere in meo habere ignẽ nõ grauẽ sicut nec possum constituere quod mihi non liceat in meo sedere et lauare: qz hoc mihi cõpetit iure cõi sed econuerso quod de tuo in meum nõ immittas vel qd de meo in tuũ immittam de hoc possunt imponi seruitutes. Sed.§.iste videtur contra intellectũ Jac.in supiori §.vbi tenuit ipse Jac.qd nõ lz inferiori in superiorẽ fumũ immittere vel aquã cuius contrariũ hic dicitur. Sed dici põt qd

Nota hũc.§. qz habet materiã notabilẽ fm Bart.hic et post eũ vide Jo.de imo.in addi.ad Bar.

Singularis est iste.§.et melius hic discutit qz p alios doctores.

hic loquitur de fumo non graui ⁊ consueto qd licet sec⁹ in gra/
ui vt in contrario ⁊ hoc indicat ibi litera que loquit̃ de taberna
costaria in qua fiebat grauis fumus. ¶ Querit Jaco. quid de
8 fetore nunquid liceat tibi immittere fetorem† de domo tua in
domum meã. ⁊ dicit qd non: ⁊ dicit idem esse de fumo ⁊ aqua
⁊ fetore quia si immittas in domum meam quod possum agere
negatoria, ⁊ te prohibere. ¶ In glo. proprium nomen in fi. imo
dominantis. Richar.

1 ☞ Seruitutem debenti non licet aliquid facere in preiudiciũ
seruitutis, nec debet seruitus extendi vltra debitum.

1 Si eo loco. †Non licet ei qui seruitutẽ dꝫ aliquid facere in p̄iudiciũ ser/
uitutis nec ei cui debet̃ vti latiore quã debeat. h. d.
¶ Ibi contra. i. ecõtrario: qꝛ supra edificabat cui de
bebat seruitutem hic edificat ille cui debet̃. ¶ Ibi edificatũ ha/
bere nisi tibi expediat ꝑ vsu seruitutis ⁊ sic nõ obst. l. si iter. ff. de
ser. ¶ Item not. ex. §. vltimo qd si eps visitet cum paucioribus
equis qd consueuerit qd nõ amittit ius visitandi cũ pluribus.
de hoc plene dixi. ff. de serui. rustic. pred. l. vna est via.

1 ☞ Prescriptio in seruitutibus sine titulo procedit.
2 Titulus in prescriptione seruitutis quare non exigatur.
3 Molendinum in flumine publico habens non potest alius a/
liud facere cum detrimento primi.

Si quis diuturno. Ista est bona l. in ista mate/
ria seruitutũ ⁊ sepe allegat̃. ⁊ breuiter. h. d. sine titu/
1 lo ꝓcedit prescriptio† in seruitutibus ⁊ hoc hic no/
ta. in gl. ⁊. C. de serui. l. ij. ¶ Contrarium tñ nota. j. de iti. actuqꝫ
priua. l. j. §. hoc ante. Sed quod hic nota. verius est vt no. extra
de prescrip. c. sanctorum. ⁊ de causa posses. ⁊ ꝓprie. c. cũ ecclesia
sutrina. in glo. ⁊ ita hic, ⁊ vide ibi Innoc. ⁊ qd nota. ⁊ dixi. ff. de
serui. l. seruitutes rusticorũ. ver. item queritur titulus. ⁊ in sup/
pletione glos. in fi. ⁊ per Azo. in summa de serui. §. in his aũt. et
C. de pactis. l. si certis annis dixi. Sed que est ratio qd in p̃scri/
2 ptione seruitutis† nõ exigitur titulus, ⁊ in prescriptione rerum
corporalium sic: respondeo: qꝛ in rebus corporalib⁹ maius pre
iudicium generatur qꝛ in eis acquititur directũ dñium ex vsus/
ca, ⁊ ex prescriptione vtili quod non est in seruitutibus quia ꝑ
eas nõ acquiritur directum dominium rei sed solũ ius seruitu/
tis ⁊ ideo magis fuit prospiciendũ in corporalibus ⁊ pro hoc. d.
l. ij. C. de serui. vnde dic aut quis allegat titulum aut nõ. Si al/
legat ⁊ probat planum est. Si titulũ non probat directe titulũ
sed ad eius probationem induci posset longi temporis f̃m glo.
sufficit per. l. cum de in rem verso. j. de vsur. ⁊ not. d. l. seruitutes
rusticorum. ff. de serui. in fi. glo. magne qd tamẽ cõiter reproba/
tur per docto. vt dixi. d. l. in fi. Si autem allegat solũ tp̃s ⁊ non
titulum aut seruitus habet cõtinuam causam vel quasi ⁊ suffi/
cit longum tps vt hic ⁊ no. d. l. seruitutes. Si aũt non hꝫ conti
nuam causam vel quasi tunc exigit̃ tp̃s cuius nõ extat memo/
ria, vt no. ⁊ dixi. d. l. seruitutes. ⁊ per Dy. de aqua plu. arcen. l. j.
§. fi. ¶ Item nõ ob. de aqua plu. arcen. l. j. §. apud trebatium. vt
ibi not. Et adde ad gloss. que incipit id est titulo. in fi. de primo
dic vt. d. l. j. ⁊. ij. C. de serui. De secundo dic vt. C. de bo. mater. au
then. nisi tricennalis. ¶ Item facit ad qõnem si habeo molen/
3 dinum† in flumine publico quod alius non possit aliud facere
in damnum meum de quo dixi. d. l. seruitutes. ⁊ plenius. C. de
serui. l. si manifeste.

1 ☞ Prohibentis conditio de iure communi debet esse melior
ante inchoatum opus.

1 Annuus. †Jure cõi melior est conditio pro/
hibẽtis anteq̃ edificet vel post so/
cio ignorante. h. d. ¶ De hoc. ff. de serui. vrb. pred. l.
in rem cõem. ⁊. j. cõi diuid. l. sabinus. ⁊ qd dicit glos.
quidam libri habent non debet dicere nonne: ⁊ tunc est plana.

1 ☞ Jure presentia preterita ⁊ futura respiciente de futuris ca
uendum est. de presentibus autem ⁊ preteritis prouidendum.
2 Agi an possit pro futuro beneficio.

1 Hi. †Simul allegatur cum. l. harum. ff. e. Et bre
uiter dicit qñ vnum jus respicit p̄sentia pre/
terita ⁊ futura de futuris cauetur de presentibus et
preteritis ꝓuidetur quod intelligit Jac. de ra. si hoc
in libello petitum est, al's secus: qꝛ sñia debet esse petitioni con/
formis, vt. j. cõi diuid. vt fundus. ¶ Opp. qd tractus futuri tẽ/
poris non spectet ad iudicem, vt. ff. de iudic. l. nõ põt. vbi de hoc
nota. ⁊ dixi. ⁊. j. de vsur. l. j. Sol. hic est vnum ius pariter respi/
ciens oĩa tempora, vnde edificium remouetur de p̃nti interesse
p̄statur de preterito ⁊ cautio de futuro. sed in. l. j. de vsuris non
erant debite vsure future. preterea ibi ꝓ futuris sibi poterat al'r
prouidere q̃ cautione hic non. Jaco. but. de hoc etiam not. ff. de

iudic. l. non quemadmodũ. C. de sententijs que fiunt sine certa
quantitate. l. j. de fideicõ. liber. l. in brocardis. de presidibus ⁊ iu/
dicibus rubricella põt iudex cõdemnare vt quid in futurũ pre/
stetur. Põt etiam sic formari libellus. peto rem ⁊ si mihi cõtra/
dixeris peto penam. no. extra de testa. c. raynutius. in gl. sed nũ
quid. Et ad hoc. C. loca. l. conductores. ⁊ qd ibi no. ⁊ dixi. ⁊ vnde
vi. l. non ab re. ⁊ vide Host. in sum. de his que vi metusue causa.
§. fi. ver. sñia Azonis. pro futuris etiã expensis põt quis conde
mnari, vt no. extra de procur. c. auditis. Et vide ad hãc materiã
qd no. per omnes extra de re iudic. c. abbate sane. §. j. lib. vj. pro
futuro etiam damno agitur. j. ꝓ socio. l. pro socio arbiter. Et vi
de etiã Rofr. de offic. iudi. per qd subuenitur dñis ad exigendũ
2 reditus suos. ¶ †Item pro futuro beneficio põt agi. not. per
Innoc. extra de conces. p̄ben. c. cum super. Et vide etiã Cardi. ⁊
Jo. and. An tractus futuri temporis spectet ad iudicem extra
de sen. excõ. c. romana. §. caueant. lib. vj. ⁊ quod not. eo. tit. c. a no
bis. ⁊ vide etiam qd not. j. de edil. edic. l. ediles. §. sciendum. C. de
iudi. l. j. per Odof. ⁊ extra de appel. c. preterea. ⁊ quod not. j. pro
socio. l. pro socio arbiter.

1 ☞ Facere in suo vel publico qd alienũ impediat nõ est licitũ.

1 Fistulas. †Nõ possum in meo vel publico
facere aliquid per qd in alienũ im
mittã. h. d. Et de hoc vide plene. ff. e. l. sicut. §. aristo.
⁊. §. apud pomp. Et glo. hic colligit arg. cõtra Pla
cen. per Azo. in eo qd not. ff. e. l. ij. An negatoria competat si ser
uitus non fuerit constituta. qd dic vt ibi dixi. Item nõ ob. ff. de
ser. vrb. pred. l. si fistule. vt ibi not.

1 ☞ Precario concedens an possit prohibere.

1 Si cum meus. †Dñs Richar. intelli
gebat qd precario con
cessi. ⁊ ideo possum prohibere. veri⁹ puto qd iure ser/
uitutis vt faciat ad tit. ⁊ prohibere possum in eo qd
amplius vtitur seruitute qd sibi concessi, vt ⁊. ff. eod. l. si eo loco.
§. fi. ⁊. §. sequens per se patet.

1 ☞ Committere non debet quis contra id quod ex officio ha/
bet agere.

1 Altius. †Qd quis ex officio necesse habet fa/
cere cõtra id nõ debet cõmittere. h. d.
⁊ est notabile. ⁊ concor. sunt in glo. Jac. tñ de ra. di/
cit qd in tutore nõ põt intẽtari actio cõfessoria que
est quesita pupillo durante tutela, vt. j. de tutel. ⁊ rat. distrah. l. si
tutor reipublice. §. fi. ⁊. l. seq. ⁊ instit. de autho. tuto. §. fi. sed forte
posset dici hic speciale propter damnum luminum domus.

1 ☞ Seruitus constituitur patientia ⁊ conuentione.

1 Si ate. †Cõuentio ⁊ patiẽtia ꝯstituũt s̃uitutẽ
h. d. Et qd dicit vtroqꝫ auxilio. s. actio
nis ⁊ exceptiõis. actionis cũ venditor possidet. exce/
ptionis cũ ego possideo. ¶ Et facit. C. de acqui. rer.
do. l. statuas. Item non ob. ff. de serui. vrb. pred. l. inuitum. quia
hic in obligato ibi non. arg. eius qd no. C. de acqui. poss. l. ij.

1 ☞ Si edificium vicini super alienam domum inclinatur per
negatoriam actionem tollere cogetur.
2 Seruitus in certis constituta non debet suos limites excedere.
3 Actio aque plu. arcende locũ hꝫ vb. est opus nocẽs ⁊ durabile.
4 Sterquilinium habere non licet etiam in suo alteri nociuum.

1 Si quando. †Istud p̃ncipiũ põt itelligi se/
cundũ Jac. de ra. in pariete cõ/
muni ⁊ tunc est idem casus cum. l. ff. e. si cum meus. nisi
qꝛ ibi loquitur in opere manu facto hic non. Item potest intel/
ligi in pariete proprio ⁊ tunc est casus diuersus.

2 Cum in domo. †Nõ lꝫ aliqd alicui habere ꝯ
debitam seruitutẽ ⁊ contra ha/
bentem confessoriam agri. h. d. ¶ Et nota qd dicit positam ha
bere quod est nomen generale ad omne qd lumẽ est impedit se/
cus si dixisset edificatũ qꝛ tunc plantare posset, vt. ff. de ser. vrb.
pred. l. edificia. ¶ Et no. qd dicit oĩs iuris periti, subaudit gl. et
bene de hoc interrogati ⁊ facit ad id quod dixi. ff. qui satis. cog.
l. inter oẽs. ¶ Secundũ op. ad fi. qd per stipul. dãni infecti non
possit consuli cũ veniat ex assidua irrigatione, vt. j. de dã. infec. l.
flumen. qd preterea. Sol. duobus modis vt glo. Jac. but. ¶ Et
adde ad glo. que incipit ne quid in loco publico in fi. ⁊ scdm ex/
pone loco publico ⁊ via vel itinere publico qꝛ pro alijs q̃ fiunt
in alijs locis publicis solum prohibitorium locum habet non
restitutoriũ vt. j. ne quid in loco publi. l. ij. §. si quis nemine. Et
dic f̃m Jaco. de ra. qd etiã si in loco publico fiat videt̃ posse agi
negatoria, vt. ff. e. l. fistulas. sed dic quod ibi non fiebat locus in
publico lꝫ aqua per publicũ curreret. ¶ Item op. gl. de. l. in. §.
si vicinus. de aqua plu. arcen. glos. soluit f̃m Azo. q̃ hic posue/
rat vicinus sterquiliniũ in meo. sec⁹ si posuisset in suo licet hu/
morem

mi̅orem redderet in meu̅ q2 tunc agere no̅ possem. Ja. de ra. hoc reprobat per. l. sicut. §. aristo. ꝫ. eo. vbi de hoc satis dixi. vn̄ dicit qꝺ hic sterquilinu̅ in suo habebat ꝛ agere possu̅z qꝺ remaneat ad. §. ꝫium si vicinus. R̄ndet qꝺ ibi est spa̅le in agris vbi sunt multa spa̅lis ꝑpter cultura̅ lꝫ noceat vicinis vt. ꝫ. ti. j. l. j. §. de eo opere. vel ibi non daꝛ aque plu. arcen. actio: hic daꝛ negatoria.

3 ¶ †Et ro̅ est q2 actio aque pluuie arcende locu̅ hꝫ vbi est opus noce̅s ꝛ durabile ſꝫ in casu dicti. §. no̅ erat opus noce̅s nec durabile q2 ibi aqua̅ certis dieb⁹ immittebat qn̄ irrigabat agros suos hic aut̄ erat opus noce̅s ꝛ durabile. Jac. de ra. ¶ Jn glo. vlt. ibi. §. ide̅ ait. hoc magis est ꝫ seque̅s intelligi po̅t de modico humore ex quo vicin⁹ modicu̅ damnu̅ sentire poterat. al's ꝫ.

4 vt. j. e. ver. sed neratius. †quare dic qꝺ nec in suo po̅t qs habere sterquilinu̅ qꝺ multu̅ noceat. non ob. d. §. si vicin⁹. q2 ibi interponi no̅ debuit stipulatio. interposita tn̄ bene co̅mittiꝛ vt hic ꝛ j. de dan̄o infec. l. dan̄i infecti. l. quida̅. §. cu̅ pariete̅. Ryc. vel' al'r sol. vt. ꝫ. dixi fm̄ Jaco. de ra. vel fm̄ Dy. in contrario ꝛ vbi glo. allegat. l. fistulam. dic que est contra sed dic vt ibi.

1 ☞ Ubi agiꝛ de seruitute co̅tra ꝯtumace̅ fit missio que no̅ tollitur nisi prius de preterito dan̄o resarciat ꝛ de futuro caueat.
2 Actio confessoria cui competat.
3 Libellus sn̄ia executio qualr̄ in materia seruitutis fieri debea̅t

Scuius. Aut ago de seruitute co̅tra eum qui co̅paret ꝛ loquiꝛ. l. harum supra eo. cum si. aut contra eum qui contumax est et hꝫ locu̅. l. ista. ꝛ. j. de ope. no. nu̅. l. si prius. vbi de hoc

1 late dixi. ꝛ de dam. infec. l. a quo fundus. Et breuiter. h. d. †Ubi de seruitute agiꝛ contra contumace̅ fit missio que no̅ tolliꝛ nisi prius de preterito dan̄o resarciat ꝛ caueat de futuro. Et diuide quia primo ponitur thema ꝛ qo̅. in secunda responsio. secunda ibi respo̅di. Et intelligiꝛ hec. l. duobus modis. vno modo secundum glos. in actione ꝑsonali ad ha̅c lectura̅ premitta̅. Alia est vltramontanoꝝ quod loquaꝛ in reali. ꝛ hec etia̅ est satis bona. ¶ Oppo. si agitur de seruitute ergo agiꝛ reali. ꝛ sic dꝫ fieri missio in re petita no̅ in alijs bonis. vt. C. de prescrip. xxx. an. l. si qs emptionis. ¶ Sol. dicit gl. quod fuit actum personali ꝛ petebatur seruitus constitui que constituta non erat in qua fit missio in oi̅a bona lꝫ hodie sc̄d̄m mensura̅ debiti declarati. ¶ Sed co̅tra hoc opp. si ago personali aduersarius redie̅s statim dꝫ recuperare posset etia̅ nihil proba̅do. vt. j. de dam. infec. l. si finita. ex qui. cau. in pos. eatur. l. fulcini⁹. ꝛ de re iudi. l. a diuo pio. qꝺ hic non est. imo per interlocutoria̅ hꝫ obtentu̅. ¶ Sol. vt glo. q2 hꝫ ad tempus non perpetuo qꝺ satis male sonat in auribus meis. Ultramontani intelligunt qꝺ hic fuit actum confessoria. ¶ Et ad euidentia̅ est sciendum qꝺ siue possideam seruitute̅ possum agere confessoria si impediar. vt. ꝫ. e. l. si quis diuturno. siue no̅ possideam possum agere vt mittar in seruitutis possessione̅ lꝫ in rebus corporalibus non agat possidens nisi ratione detentationis. vt. ꝫ. de rei vendic. l. officiu̅. Jntelligunt ergo qꝺ hic possideam seruitutem sed impediebar canti ꝛ ideo agebam contra impedientem vt mihi caueret de no̅ impediendo ꝛ q2 co̅tumax erat fui missus in possessionem no̅ rei petite id est seruitutis q2 illa̅ habeo. sed oi̅m bonoꝝ. ꝛ tenent ipsi vltramontani qꝺ hec. l. non sit correcta in hac missione oi̅um bonoꝝ per aut̄. ꝛ qui iurat. C. de bo. autho. iud. possi. q̄ in ꝑsonali loquiꝛ. ¶ Quero cui

2 detur actio †confessoria. dic ꝙ dn̄o predij dominantis: ꝛ aut est sibi seruit⁹ co̅stituta inter viuos aut in vltima volu̅tate. Si inter viuos opꝫ ꝙ interueniat ꝯctus ꝛ traditio per patientia̅ al's no̅ co̅peteret. vt. ꝫ. de serui. rusti. ꝑd. l. ij. in fi. ꝛ de vsufr. l. iij. §. datur. Jn vltima voluntate sufficit solus titulus sine aliqua traditione. vt. j. ti. ꝓxi. l. si parte̅. §. j. ꝛ opꝫ ꝙ ꝯstitue̅s sit dn̄s ꝑdij seruie̅tis ꝛ is qui acqrit sit dn̄s dn̄antis. vt. ꝫ. ti. ꝓxi. l. j. ¶ Si vero queritur per prescriptione̅ no̅ requiritur titulus ſꝫ vsus ꝛ bona fides. ꝛ in ea que habet ca̅m perpetuam sufficit vsus longi te̅poris. in ea que non hꝫ causam perpetua̅ requiriꝛ ta̅ti tp̄is cuius non extat memoria. vt. ꝫ. de serui. l. seruitutes rusticoꝝ. ꝛ ibi no. ꝛ dixi. ꝛ. ꝫ. e. l. si quis diuturno. Sꝫ ex qua possessione curret ꝑscriptio? Dic ꝙ in ea que hꝫ ꝑpetua̅ ca̅m ex possessione ciuili ꝛ naturali vt dixi. d. l. seruitutes. Jn alijs dicu̅t quida̅ ꝙ hꝫ ciuilem. alij ꝙ nulla̅ cu̅ ciuilis semp interru̅paꝛ. ꝛ ideo tm̄ tp̄s requiritur vt ibi dixi. Jtem requiriꝛ ꝙ aduersarius sciat me vti. sec⁹ in prescriptione reru̅ corporaliu̅ vt exigiꝛ titul⁹. vt. C. de ꝑscrip.

3 lo̅g. te̅po. l. fi. ¶ Qn̄o formetur libellus †in seruitutibus. ꝛ qn̄o sn̄ia ꝛ qn̄o fiat executio dixi. ꝫ. e. l. haru̅. ꝛ hoc qn̄ aduersari⁹ co̅paret: ꝛ litigat. Si vero est co̅tumax hꝫ locum hec. l. cum co̅cor. ꝫ. in ꝑn. notatis. Un̄ dicas aut loqmur in seruitute alti⁹ no̅ tollendi: ꝛ tunc aut ago co̅tra eu̅ qui ia̅ edificat hꝫ co̅tra seruitute̅ debita̅ altius no̅ tollendi ꝛ est co̅tumax ꝛ mittar in possessione̅ edificij. vt. d. l. a quo fund⁹. de da̅. infe. no̅ i possessione̅ seruitutis quia suum opus demoliretur statim ꝛ sic nimis da̅num pateretur ex co̅tumacia sua. Si aut̄ nondu̅ edificasset vel de alia seruitute loquamur: tunc aut sum in possessione seruitutis ꝛ in ea mitti no̅ possum cu̅ eam habea̅ ſꝫ mittar in possessione̅ oi̅m bonoru̅ donec caueat de no̅ impediendo. vel dicat se dn̄m ꝛ ꝓbet ꝛ neget mihi seruitute̅ deberi tunc enim opꝫ me probare mihi seruitutem deberi. cum ꝑdium a natura sit liberum. Et si dicas q̄ ergo est vtilitas missionis in possessione̅. R̄ndeo q2 si agat negatoria hꝫ ꝓbare se dn̄m. ꝛ si in ꝓbatione deficiat tenebiꝛ cauere de no̅ impedie̅do etia̅ si nullaꝫ seruitute̅ ꝓbem. ꝛ vbi no̅ essem missus oporteret me ꝓbare seruitutem deberi: alias succumberem. ꝛ hec est magna vtilitas missionis lꝫ Hug. assignet vtilitatem solum in sacramento calumnie ꝛ quibusdam alijs. Si aut̄ non eram in possessione seruitutis aduersario co̅tumace mittar in possessione̅ eiusdem ad instar realis ꝛ aduersarius venie̅s auditur de proprietate ꝛ possessione secundum distinctionem. l. ij. C. vbi in rem actio. Jaco. but.

1 ☞ Sententia lata contra vnum ex socijs non preiudicat ceteris si eius culpa acciderit: secus si dolo.

1 Si de communi. †Jn confessoria si agat vn⁹ ex socijs eius conde̅natio no̅ preiudicat alijs si culpa vel per collusione̅ succumbat. h. d. Jac. de ra. dicit aliter qꝺ glos. scilicet qꝺ agatur de dolo solum pro expensis ꝛ damnis. ꝛ qꝺ sententia lata per collusione̅ non preiudicet socio: quia si no̅ preiudicat quando culpa est lata vt in primo responso: mu'to minus quando dolo vt' per collusionem vt in secundo respo̅so. Unde dic qꝺ sententia lata pro vno ex socijs prodest alijs. vt. ꝫ. eo. l. loci corpus. §. si fundus. Si vero feratur co̅tra vnum ex socijs tunc si preter dolum ꝛ culpa̅ due sunt opiniones vna quod noceat. vt. §. si fundus. q2 seruitus est indiuisibilis. alia est magis co̅is qꝺ non quia vnus non potest facere deteriorem conditionem alterius meliorem sic de reg. iur. l. non debet fic. ꝛ alias lata contra vnu̅ alij non nocet. ꝛ si pro vno prodest. j. de adulte. l. denunciasse. §. j. Si culpa interuenit: hic est casus quod no̅ nocet in primo respo̅so huius. l. si dolus due sunt opiniones. vna qꝺ non preiudicet nisi in subsidiu̅ eo no̅ existe̅te soluె̅do. alia qꝺ preiudicet sed ope exceptionis vel replicationis tollatur. tertia est Jaco. de ra. quod ipso iure non preiudicet sed agi possit prima actione. ꝛ si excipiatur de sn̄ia replicetur de dolo ꝛ collusione ꝛ contra dolosum agatur ad cetera damna ꝛ expensas. vnde dicit quo ad alium socium sententiam esse nullam ꝛ mero iure non preiudicare ꝛ replicatio sit tantum facti vel intentionis vt ꝛ al's. j. de condi. ob cau. l. qui se debere.

Uide hic barto. q facit amplu̅ processu̅z. ꝛ Flo. de sancto Pet.

1 ☞ Usufructu debito debeꝛ ꝛ iter ceteraqꝫ sine quib⁹ no̅ fruiꝛ.
2 Jus constitutionis contemplatione rei ipsam rem comittatur adquemcunqꝫ perueniat.
3 Pascua publica que dicantur ꝛ que priuata.

1 Testatrix. † Quomodocunqꝫ sit debitus vsufr. debetur iter sine quo frui no̅ potest. idem si debetur proprietas ex vltima volu̅tate. secus si ex co̅tractu. h. d. ¶ Opp. de. l. olimpico. ꝫ. de serui. vrb. pred. Sol. vt glo. Jaco. but. Et vide. j. de lega. iij. l. predijs. §. balneas. ꝛ. §. fi. Jtem non ob. j. de contrahen. empt. l. in vendendo. in princ. vt notatur.

2 Plures. †Jus co̅stitutionis co̅templatione rei ipsaꝫ rem comitatur ad quecu̅qꝫ perueniat. h. d. quere qualis sit hec seruit⁹. ꝛ dic vt glos. ꝛ. ꝫ. de seruit. l. pecoris. ¶ Jtem est argu. iste. §. quod ve̅dito vel concesso castro videaꝛ concessa etia̅ iurisdictio ad quod vide qꝺ nota. ꝫ. de iurisdi. om. iudi. l. imperium. versi. ꝛ faciunt predicta si rex. ꝛ. j. solu. mat. l. si vero negotium. circa fi. ꝛ. C. de iurisdi. om. iudi. l. fin. Jtem dicit Jac. de ra. quod ius pasce̅di de quo continue co̅tenditur inter rusticos peti dꝫ per confessoriam actionem vt hic patet ꝛ qꝺ in conceptione libelli de facili errare posset aduocatus. ꝛ vide secundum Gui. ꝫ. quod cuiuscꝫ vniuersitatis. l. sicut. §. j. ¶ Ultimo iste. §. decidit qo̅nem quam sepe vidi aliqua vniuersitas habet ius pasculandi in aliquo loco qꝺ illud ius debeaꝛ pro rata prediorum ꝛ cedat predijs ꝛ si predia alieneꝛ quod transeant cu̅ eis. ꝛ ꝑ hoc. ꝫ. de serui. rusti. pred. l. imperatores. vbi de hoc dixi.

Questio authentica.

3 †Et q̄ dicanꝛ pascua publica ꝛ q̄ priuata. vide. j. de verb. signi. l. fi. ꝛ. C. de pascuis publicis ꝛ priuatis. per totum libro. xj. Et an transeu̅tes possint equos suos pasculare in alieno. vide in vsib. feud. de pace tenenda. §. fi.

1 ☞ Ecclesijs nondum edificatis an possint concedi priuilegia.

SI qua aqua. Etiã in re que non apparet
põt ſeruitus conſtitui. h.d.
¶ Oppo.de.l.labeo.ſ.de ſerui.ruſti.pred.Et ſol.vt hic
⁊ ibi.¶ Uel dic ſm Jac.but.qđ Pau.declarat non corrigit la
beonẽ.Et vide qđ no.extra de ſponſa.c.ad diſſoluendũ.Et facit
1 qđ eccleſie†nondũ edificate poſſint concedi priuilegia de quo
dic vt extra de eccleſ.edifican.c.ad audientiam.

¶ Quemadmodum ſeruitus amittatur. Rubrica.

1 ☞ Seruitutes reales morte vł capitis diminutiõe nõ pereũt.
2 Seruitus cõtinua vel quaſi amittitur longo tempore:interpel
lata duplicatur tempus.
3 Heres an poſſit imponere ſeruitutem rei legate.
4 Deſtructa via publica vicini proximiores eam dare tenentur
ſed an gratis an pretio.
5 Seruitus retinetur ⁊ continuatur per vſum.

SUper rubrica. Uide Azo.in
ſũma pandecta
rũ hoc eo.ti.Et vide pulchrã qõnem quã no.ſ.
cõia p̃d.l.vẽditor.Si dñiũ vtriuſqꝫ p̃dij advnũ
❧ Uide Flo. de ſancto Petr.
pueniat ꝯfundiť ſeruitꝰ.j.e.l.j.an amiſſo itine
1 re amittať actꝰ.j.e.l.ij.†Seruitutes reales mor
te vel capitis diminutiõe nõ pereũt.j.e.l.iij.Jter ſepulchro debi
tũ nõ vtẽdo nõ amittiť.j.e.l.iter.⁊ eſt ſpãle.Seruitꝰ retineť per
vtentẽ vel aliũ eiꝰ noie.j.e.l.ſeruitꝰ.⁊ p ſociũ.j.e.l.nã ſatis. Fun
do dñante diuiſo qño debeať ſeruitꝰ per ſeruientẽ vide plene.e.
l.§.ſi ego. Si ruſtici habebãt ſeruitutẽ i quodã nemore cuiꝰ dñs
deceſſit pluribꝰ relictis heredibꝰ q diuiſerũt nemus ⁊ ruſtici tal
liauerũt ſolũ in p̃te vniꝰ an p̃dant ius in alijs,⁊ an vnus here
dũ poſſit arbores totius ſue p̃tis talliare inuitis coheredibꝰ.
2 †Seruitꝰ ꝯtinua vel q̃ſi amittiť:lõgo t̃pe ĩterpellata duplicať
t̃ps.j.e.l.ſi ſic.De ſuitute ſtillicidij.j.e.l.ſi ſtillicidiũ. Dato qđ
aq̃ nõ trãſeat p oẽs p̃tes agri retineť ſeruitꝰ.j.e.l.ſi in partẽ.So
cius pupilli retinet ſeruitutẽ ꝓpter pupillũ cuiꝰ res p̃ſcribi non
põt.j.e.l.ſi cõem. Utẽs ſeruitute nõ debita loco debite p̃dit de
bitã ⁊ nõ debitã nõ acq̃rit.e.l.§.ſi is q. Qui facit plus q̃ dꝫ vř
3 facere qđ dꝫ.j.e.l.is cui.†Heres nõ põt imponere ſuitutẽ rei le
gate ea.l.§.heres,⁊ p quẽcunqꝫ vtentẽ ſuitute retineť ſeruitꝰ ẽt
ſi aqua p ſe labať.j.e.l.qui fundũ. Et an equꝰ vacuus q deiecit
ſeſſorẽ primo p̃cutiens ad brauiũ eiꝰ dñs debeat h̃re brauium.
Seruitꝰ nõ p̃ſus extincta ſed ĩpedita ceſſante impedimẽto re
4 ſtituiť.j.e.l.ſi qs ex fundo.⁊.l.ſeq.†Deſtructa via publica vici
ni proximiores eã dare teneiť ⁊ an gratis vel p̃tio recepto.j.e.l.ſi
locꝰ.§.cũ via.Et an ſeruitute pluribꝰ cõiunctim legata ſit locꝰ
iuri accreſcẽdi.j.e.l.aquã.Deficiẽte p̃ncipali deficit acceſſoriũ.j.
e.l.labeo.Qui vtiť ſeruitute nõ debita ꝓ debita p̃dit debitã.j.e.
l.ſi qs alia negligẽtia predeceſſoris nocet ſucceſſori.⁊ q ſuitute
vti nõ põt eã nõ p̃dit.Seruitꝰ nõ inchoata p̃di non põt.j.e.l.ſi
partem.Solo titulo queritur ſeruitꝰ in vltima volũtate:quia
5 ignorãti q̃riť dñiũ rei legate.ea.l.§.j.†Per vſum cuiuſlibet re
tineť ſeruitus.j.e.l.vſu. Jn ſeruitute requiritur ius ⁊ animꝰ vtẽ
tis iure ſeruitutis.j.ea.l.ſi.⁊ qño ꝓbabitur animus.⁊ an in pre
ſcribenda ſeruitute vel libertate requiratur bona fides.
1 ☞ Seruitus confunditur vbi dominium predij dominantis
⁊ ſeruientis peruenit ad eundem.
1 **SEruitutes.** †Si dñium predij dñantis et
ſeruientis perueniat ad eũdem
confunditur ſeruitus.h.d.¶ Op.gl.de.l.tria.ſ.de ſer
uit.ruſtic.p̃d.Sol.vt in ea.vel dic q̃ ibi retineť ratione medij in
quo non erat ſeruitus amiſſa.Et eſt ratio vt ibi in litera patet.
Frãc.⁊ vide communia predio.l.quicquid.
1 ☞ Seruitꝰ integra retineť p vſum p̃tis quo ad cõmoditatẽ.
1 **QUi iter.** †Nõ principaliter ſed quo ad com
moditatem ⁊ vt acceſſoriũ actus.nã
alias diuerſe ſunt ſuitutes ⁊ vna nõ vtẽdo,eã amit
teret,vt.j.de adi.leg.l.j.⁊ de excep.rei iudi.l.ſi mř.§.ſi
quis iter.⁊ facit ad queſtiones quas not.ſ.quib.mod.vſuſfruc
amit.l.is qui vſumfructum.Jn gloſ.ſciens in fin.hec vera licet
aliter notetur.j.e.l.nam ſatis.§.ſed ſi is.verſi.certe.
1 ☞ Seruitus realis morte vel capitis diminutione nõ extin
guitur debentur enim predio vel rei non perſone.
1 **TUra prediorum.** †Seruitutes re
ales morte vel
capitis diminutione nõ pereunt.h.d.Et eſt ratio q̃r
debẽtur predio nõ p̃ſone,vt.ſ.de ſer.ruſt.p̃d.l.vnus
ex socijs ſed p̃ſonales p̃ſone debeň,⁊ iõ cũ p̃ſona extinguuň
⁊ perſona extingui dicitur morte ⁊ capitis diminutione q̃r per
eam ſtatus mutatur,vt.ſ.de capi.diminutione per totum.
1 ☞ Jter ſepulchro debitum non amittitur non vtendo.

1 **ITer.** †Caſus ſpãlis eſt ⁊ eſt rõ ſpãlitatis ſm
Jac.de ra.q̃r ad ſepulchrũ raro itur quia
ſolum ꝓpter illationem mortui ⁊ forte ſtabit qs.xl.
annis quod nullus de ſuis morietur ⁊ ita nõ erit cã
eundi ad ſepulchrũ ⁊ ideo t̃pe nõ amittiť.⁊ ſic dicit de mero im
perio q̃r ſi habens merũ imperiũ ſtaret centum annis q̃ eo nõ
vteretur q̃r caſus vtendi nõ accideret nõ amitteret nõ vtendo
quin vti poſſet qñ caſus accideret,vt.ſ.de ſer.ruſt.pred.l.ſed at
tillicinus.poſſet etiã dici qđ retineť ſi habet furcas erectas vt di
xi.ſ.de ſerui.vrb.pred.l.foramen.⁊ pro hoc.j.e.tit.l.ſeruitutes q̃
in ſupficie.alij dicũt qđ hic eſt ſpeciale fauore religionis,vt.j.de
relig.l.ſunt perſone.in ſi.de predicta qõne plene dixi.ſ. de iuriſ
di.om.iudic.l.imperium.ver.ex his inſurgit alia queſtio.
1 ☞ Seruitus retinetur per quemcunqꝫ retinentẽ noie fundi.
1 **SEruitus.** †Siue vadat is cui ſeruitꝰ debe
tur ſiue vſufructuariꝰ ſiue ꝙcun
qꝫ alius noie fundi vel etiam aqua per ſe labať reti
netur ſeruitꝰ.h.d.cũ prin.l.ſequentis.⁊.l.qui fundũ.
⁊.l.vſu.cum ſequentibus vſqꝫ ad.l.vlti.j.eod. Jacob.but.
1 ☞ Seruitus rei indiuiſibilis vel in totum retinetur vel in to
tum amittitur.ſecus in re diuiſibili.
2 Seruitꝰ fundi diuiſi põt ꝓ parte amitti p nõ vſum illiꝰ partis.
3 Seruitus an fundo diuiſio duplicetur.
4 Qđ fieri põt per pactũ põt fieri per preſcriptionem ⁊ econtra.
❧ **NAm ſatis.** †§.ſi ego.aut ſunt plures dñi
1 predij dñantis:⁊ loquiť iſte.§.
vſqꝫ ad verſicu.ſed ſi is fundus.aut ſunt plures dñi
predij ſeruientis:⁊ loquiť dictus verſi.ſed ſi is.vſqꝫ
in ſi.lꝫ ⁊ in princi.de hoc aliquid innuat. Jtem non ob.ſ.quib.
mod.vſuſfruc.amit.l.pomp.q̃r ibi loquiť in ſeruitute perſona
li ⁊ iſte.§.ſi ego eſt pulcher ⁊ ſingularis. Et diuide q̃r prio mo
uet vnam qõnem de fundo cui ſeruiť,ſecundo aliam de fundo
ſeruiente.tertio redit ad primã ⁊ eam p̃ſequiť. quarto redit ad
ſecundã ibi ſed ſi is fundus. ⁊ eam proſequiť vſqꝫ in ſi.l. partes
per ſe patent.vel diuide aliter q̃r primo ponit duas qõnes. Jn
ſecũda reſpondet ad primã. Jn tertia ad ſecundã.ſecũda ibi cel
ſus rñdet tertia ſed ſi is.primã ſubdiuide:q̃r in prima ponit pri
mam qõnem vſqꝫ ibi ⁊ ecõtrario.ibi ponit ſecundã. tertiã prin
cipalẽ ſubdiuide in duas.in prima poniť vbi determinata erat
via.in ſecũda vbi indeterminata.ſecunda ibi ceterũ. prima iſtiꝰ
tertie ſubdiuidiť in tres. Jn prima ponit vbi diuiſio vie ita fa
cta eſt q̃ per quãlibet partẽ põt cõtinuare p̃ueniri ad prediũ do
minantẽ qđ eſt qñ per longitudinẽ eſt facta diuiſio. Jn ſecũda
qñ non continuať.ſ.qñ p latitudinẽ.in tertia redit ad primã.ſe
cunda ibi ſi vero p latitudinẽ. tertia ibi certe ſi is. ⁊ ſummarie
h.d.¶ Fũdo dñante diuiſo due ſunt ſeruitutes:i fundo ſeruiẽ
te.idem ſi incerta ſit via vel certa diuiſione facta ſcđm longitu
dinẽ ⁊ vtraqꝫ parte ſufficiente ad viã.alias ſi per latitudinẽ vel
vtraqꝫ nõ ſufficiat vna eſt via.⁊ quo caſu vna via manet vel in
totũ durat vel in totũ tolliť ſꝫ quo caſu ſunt plures vna põt cõ
cõfundi altera remanẽte.h.d.vel ſic particularis vſus vnius in
diuidue ſeruitutis ius actiue ⁊ paſſiue ꝯſeruat inſolidũ ſecꝰ in
pluribus ſeruitutibus eidem vel ab eodẽ debitis qualitercũqꝫ
diuiſio predij dñantis vel ſeruiẽtis facta ſit.¶ Jbi debebatur
ad fundũ cõem.¶ Jbi regionibꝰ ⁊ vie q̃ p̃s eſt ꝓpinqua fun
do ſeruiẽti ał's dic vt.l.via.§.ſi.de ſer.ruſti.p̃d.¶ Jbi vie ſimpľr
ꝯſtitute.ał's ceſſat ſequẽs diſtinctio in verſi.ceterũ. ¶ Jbi fuiſ
ſent q̃r due vie videnť ſi modo tm̃ ſpatiũ eſt i vtraqꝫ p̃te qđ ſuf
ficiat ad viã ⁊ ſic eundo ſolũ per vnã partẽ alia põt t̃pe liberari
ał's vna eſſet via et retineť in totũ quia neceſſe eſſet iri per partẽ
vtriuſqꝫ,vt.j.verſi.certe. Jbi ex ea diuiſiõe facta per longitudi
nem vie ſcđm veritatẽ. Jn verſi.ceterũ diſtinctio diuiſionis per
longitudinẽ ⁊ latitudinẽ vie habet locũ quando certa via fuit
cõſtituta ał's ſecus vt ſequiť vnde refertur ad verſi.ſed ſi is. Jbi
poſſit nec eſt dictum qđ poſſit viã mutare.literã expone in ver.
celſus. Jbi ſi diuiſus eſt fundus.ſ.dñans. Jbi attinet vt ſic a
miſſa ſit ſeruitus in vno ſi nõ ſit vſus eo. Jbi nõ vtẽdo poſt di
uiſionem. Jn ver.ſed ſi is.in iſto ver.ponitur rñſio ſecũde qõnis
q̃ eſt in ver.⁊ econtrario ⁊ ideo poſſet legi poſt illũ. Jbi pluſcu
lum.Et dic quod habet parum plus dubitationis q̃ ſi nõ eſſet
diuiſus tunc vtendo vna via retineret ſeruitutem in alia:quia
tunc vna via cenſeretur ſocij ⁊ mea. Jbi eius ſeruitutis vt ſi nõ
vtatur via illam amittat. Jbi fundo indiuiſo.i.vna ſeruitus re
manet ſicut erat ante diuiſionẽ.¶ Jn verſ.nec video iſte verſi
cu.ſecundum veram lecturam redit ad primũ caſum qñ diuiſio
fuit facta per longitudinem.¶ Jn ver.nec me fallit.hic reſpon
det tacite obiectioni:diceret forte aliqs quomodo idẽ ac ſi duo
rum fuiſſent a principio fundi vt ſi non vtať vna amittat ſerui
tutẽ in ea.ergo dñans habet damnum ex diuiſione:q̃r prius nõ
poterat amittere ſeruitutem in aliquo etiã ſi vna tãtum vteba
tur.

tur. Rñdet & dicit istu d non me mouet qd contra hoc incómo-dum occurrit aliud cómo dum qd subijcit in litera. Procedit itaqз sic iuriscósultus dicens qd si duo habebant fundũ cõem ita qd vnus habebat vnã partẽ alius aliam & vn⁹ est vsus via ad suã partẽ alter non tanto tpe qd sufficit ad amittendã serui-tutem an tps non vtens ea amiserit. Rñdeo quod sic si diuisus erat fundus perinde ac si ab initio fuissent duo fundi, nec p hoc fit deterior conditio fundi seruientis lз per diuisionẽ sint facte due seruitutes: qr in hoc fit melior eius conditio: qr vnus non vtendo amittit quod nõ esset si esset facta diuisio, vt. §. l. prima. Secunda questio est econuerso si duo dñi fundi seruientis inter se fundũ diuidant an amittatur seruitus vie in ea parte in qua non est vsus aliquis via. Et hanc soluit distinguẽdo: qr aut via erat certo loco designata & tũc aut est facta diuisio fundi seruiẽ-tis per longitudinem vie: & tunc seruitus p parte illius qui vtit retinet p parte illi⁹ q nõ vtit amittit ac si essent due seruitutes. si vero diuisio est facta p latitudinẽ tũc p pte retinet in totũ ac si esset vna seruit⁹. Et que sit ratio diuersitatis qñ per latitudi-nem & qñ per longitudinem, dic vt in glo. Et qño dicat diuisio fieri per longitudinẽ & latitudinem similiter dic vt gl. postea in ver. certe si is iuriscõsultus mittat casum. nam supra dictum est quomodo seruitus amittitur non vtendo hic dicit qño cõfun-datur seruitus si dñs seruitutis acquirat partem fundi seruiẽ-tis. & dicit qd non confunditur si pars que remanet est sufficiẽs ad prestationẽ seruitutis vie. Si vero nõ est sufficiens tũc con-funditur seruitus & liberat pars illa a seruitute. nec distinguit hoc casu vtrum diuisio sit facta per longitudinẽ vel latitudinẽ: qr quolibet modo põt fieri qd pars que remanet nõ sufficiet ad vie prestationem. predicta vera sunt vbi vna erat determinata. Si vero erat indeterminata & iri poterat per quamlibet partez fundi seruientis vt. §. de serui. l. si cui. hoc declaratur in ver. cete rũ si ita. dicit enĩ qd tunc si facta est diuisio fundi seruientis põt amitti seruit⁹ in parte ea nõ vtendo & retineri in alia vtendo ac si essent due seruitutes & ex hoc grauatur dñs fundi dominan-tis qr ante diuisionem eũdo p parte retinebat seruitutem in to-tum. modo aũt amittit pro parte non vtendo sed dicit iuriscon-sultus hoc non obst. qr in alio releuatur quia modo hз viã du-plicatam vbi ante diuisionem habebat vnam tñ. & h. d. totus iste. §. ¶ †Querit Iac. de ra. si quidam rustici habebant serui-

2 tutẽ talliandi ligna in vno nemore & dñs nemoris decessit duo bus relictis heredibus qui diuiserũt nemus & rustici talliaue-runt solum in parte vnius & in parte alterius non an amiserint ius suũ non vtendo in parte alterius. & videt quod sic. casus hu ius. §. vtrum diuisio fuit facta per longitudinẽ vel latitudinem ipse indistincte tenet quod amiserint ius suũ in ea parte in qua vsi non sunt. & ad hunc. §. respondet quod loquit in seruitute vie vbi facta diuisione vie per latitudinem vtendo in parte retinet in totum quia alr̃ sequeretur quod medium predium q nõ ser-uit impediret seruitutem vt glo. dicit quod non est in nemore.

¶ †Item querit aliã questionem quidã hз seruitutẽ talliandi

3 duo plaustra lignorum in nemore cuiusdam. decessit dñs nemo ris duobus relictis heredib⁹ qui diuiserunt nemus inter se nũ-quid in parte cuiuslibet habebit duo plaustra: sic quatuor: Et videtur qd sic per fi. hui⁹. §. vbi dicit qd post diuisionẽ habebat vnã duplicatã. ipse dicit qd habebit tantũ quantũ prius. s. solũ duo plaustra in parte vtriusqз sicut habebat ante diuisionẽ. nõ obst. finis huius. §. quia loquitur in seruitute reali in qua con-sideratur & attenditur indigentia predij cui seruitur, vt. §. de ser. rust. pred. l. ergo. §. neratius. vnde qr fundus seruiẽs est diuisus indiget duplici via ad fundum dñantem nec per hoc grauatur fundus seruiens qr per istam duplicem nõ ibit plus q̃ ibat per simplicem. s. quando erit sibi expediens ire ad fundũ sed questio ista loquitur de seruitute personali in qua nõ est dare metã nisi ad modũ ad quem est cõstituta. & ideo si per diuisionem heredũ deberet duplicari posset in infinitũ extendi ppter multiplicatio nẽ heredum & sic grauaret nemus seruiens cõtra formam serui tutis constitute qd esset absurdũ. ¶ Itẽ querit retentis termi-nis prime questionis si ille qui habebat ius talliãdi duo plau-stra emit partẽ vnius heredum nũquid fundet seruitus p vno plaustro. tenet q sic perversi. ceterũ. ¶ Item q̃rit retentis eius-dem terminis si vnus heredũ velit vendere arbores sue partis nemoris an coheres possit venditionẽ impedire allegando qd pars sua magis grauaretur per rusticos qui irent solũ in suam partem cum in parte socij essent arbores incise. determinat qd non. qr rustici ante diuisionem poterãt vti in qua parte volebãt & modo idem possunt & si volunt possunt vni gratificari alteri non & pro gratificatiõe allegat. j. de reg. iur. l. fi. cũ cõcor. ibi no. ¶ Ultimo querit qr hic dr q vbi diuidit fundus cui seruit q sunt due seruitutes & cuilibet parti fundus seruiens dз vnã ser uitutem nũquid idẽ est in seruitute personali vt si cõcedo vsum

nemoris tibi & heredibus tuis vel pmitto molere ad molẽdinũ meũ tibi & heredib⁹ tuis tu decedis pluribus heredib⁹ relictis nũquid quilibet habebit pro persona sua quãtum habebat de functus. hic est ar. qd sic. &. §. de ser. rusti. pred. l. via constitui. §. quecunqз. vbi de hoc dixi. Ipse tenet contrariũ q oẽs simul de beant habere tñ quantũ defunct⁹ & non plus qr cũ succedant in locũ vni⁹ pro vno habent. de adi. & demõ. l. cui fundus. §. fi. & quia tot possent esse heredes q nimis grauaret fund⁹ seruiẽs

4 vt dictũ est. §. ¶ In gl. s. alter ex his. i fi. Sol. vt ibi no. †quia re gula est quod põt fieri per pactũ põt per prescriptionẽ & ecõtra. vt. l. si edes. Et si õrium reperiat. s. q pscriptio plus possit q pa ctum, vt. d. l. quemadmodũ. vel qd pactũ plus q̃ prescriptio vt hic spãlia sunt. Jac. but. & de bel. & de hoc dixi. e. tit. l. sed si inter. Sed q̃ est ratio diuisionis per longitudinẽ & latitudinem vie? Dic quicquid dicant alij: qr qñ fundus est diuisus p longitudi nem vie eundo per vnam partẽ nõ tangit aliã. secus qñ per lati tudinẽ vie vt pз ad oculũ. ¶ Itẽ quero q̃ sit ratio distinctionis an via sit cõstituta certa an incerta. Rñdeo qr in secundo casu est maior negligentia q̃ in primo: qr in scdo põt iri per quãlibet partem fundi. & ideo facilius ɔscribitur sibi arg. j. l. pxi. & q ibi not. Ray. In glo. alias velit. in fi. Jaco. de ra. tenet quod muta re vel variare non poterit. ¶ In gloss. supple. in fi. de mutando tamen non fuit dictum sed subintelligitur a iure. Franc. accur.

1 ☞ Seruitus amittitur longo tempore nõ vtendo fallit in ser uitute interpolata.

2 Tempus qualiter intelligatur duplicatum.

a

1 **SI sic [a]constituta.** †Seruit⁹ regula riter amittit lon go tempore nõ vtendo. quod verũ est in seruitute cõ tinua. secus si sit interpellata: qr tunc si longa est in terpellatio duplicat tps: si breuis nõ. h. d. Et vide plene per In noc. extra de prescript. c. de quarta. &. C. de serui. l. cum talis qd. ¶ Oppo. de aqua plu. arc. l. si prius. Sol. vt gl. Item op. de vsu fruc. §. quibus modis vsusfr. amit. l. j. §. vsqз. Solu. vt in gloss.

a ¶ Si sic. Ad de Bar. hic & Inno. in. c. de quarta. de pre scriptio.

2 †Quere qño intelligat tps duplicatũ. & sol. vt gl. Et tene opi. Joã. quia cõiter approbatur. ¶ Quere qd si seruit⁹ sit cõstitu ta in septimana. dicit glos. qd odia sunt restrigẽda quasi dicat qd odium est amittere seruitutem quam quis habet: & ideo non amittitur vbi duplicato tpe. sed vr̃ q seruitus sit odiosa: & ideo amitti debeat legitimo tpe. Sed dic quod seruitus personaruз bene est odiosa & libertas fauorabilis, vt. j. de reg. iur. l. libertas. sed nõ sic in suitute & libertate predior. ¶ Ibi mẽsibus vel an nis. Ibi aquam. & sic habet interualla mensium vel annor. Ibi custoditur. Nõ ob. de prescrip. xxx. anno. l. cum notissimi. §. pe. de serui. l. penul. §. quib. mod. vsus. amit. l. j. §. fi. vt in eis no. Ibi est. Et continua de rigore licet aliter de equitate quod dic vt. §. de serui. l. iiij. Ibi hora. & sic habet interualla dierum vel hora-rum. Ibi eum, etiam ignorantem & in totum. Ray.

Questio.

1 ☞ Seruitus an solo pacto constitui possit vel remitti.

SI stillicidij. Ibi ius amitto als pmis-sio nihil operaret cum et si ne pmissione possit edificare. ita tñ vt stillicidia semp recipiat, vt. §. de ser. vrb. pred. l. seruitutes. §. fi. Oldr.

1 ¶ †Et aduerte quia solo pacto non acquiritur seruitus. sed est opus patientia loco traditionis, vt. §. de ser. l. quoties. Sed hic videtur quod solo pacto remittatur seruitus. potes dicere fm Jaco. de ra. qd & hic interuenit aliquis actus edificãdi vt eodẽ gñe dissoluat seruitus quo ligata fuit, vt. j. de reg. iur. l. nihil tã naturale. Nõ ob. §. cõia predio. l. pe. vt ibi no. Et collige ex hoc principio qd virtus principalis subiecti cõsequẽtias sibi neces sarias ad se trahat. Sequẽs. §. p se pз. Nec obst. j. de iti. actuqз priua. l. j. §. iulianus. & de aqua plu. arcen. si prius. vt ibi not.

Questio.

s **IN partem.** Ibi aquam que debebatur toti agro. Franc. accur.

1 ☞ Habeo per pupillum quod per me habere non possum.

2 Utens seruitute non debita loco debite debitam perdit & non debitam non acquirit.

1 **SI communem.** †Habeo p pupillũ quod per me habe-re non possum. h. d. & ad hoc sepe allegatur. Nõ ob. C. si in cõi eademqз causa. l. j. si vnus ex pluribus ap pel. l. j. & j. de reb. co. l. iij. §. filius. vt in eis not.

Questio.

2 **Si is qui aquam.** Ibi interdiu, id est de die tm. †Et breuiter dicit qd vtẽs seruitute nõ debita loco debite debitã pdit & nõ debitã nõ acquirit. h. d. Et concordat. j. e. l. si quis alia. Si aũt vteret par-te seruitutis debite, dic vt. §. de ser. rustic. pred. l. vna est via.

1 ☞ Utens seruitute plus debito illã non amittit: qr qui plus quam debet dicitur facere quod debet.

Questio.

2 Resoluto iure concedentis resoluitur ius seruitutis concesse.

1 **I Scui.** Qui plus facit † q̄ debet videt facere
q̄d dz.hoc dicit. et hoc sepe allegatur.
Sed ad hoc oppo.glo.z non soluit de.l.diligenter.j.
mand.Sol.fm Jac.de bel.vbi precessit mandatū ser
uari debet forma mandati vt in ɔtrario.Si nō precessit tūc dic
vt not.s.de vsu z habi.l.fi.Uel dic aut ɔsideratur solum illud q̄d
facit vltra:z tunc non facit quod debet.si vero consideretur sim
pliciter facit quod debet quia plus continet in se minus.

2 **Heres.** †Non potest heres facere deteriorē cōditionem
rei sub conditione legate meliorem sic.h.d.z dic
seruitutes per heredem acquisitas conditione pendente q2 si p
testatorem non esset dubium.s.titu.j.l.pe.§.fin.

1 ☞ Seruitus retinetur per quemcunq; vtentem ea. retinetur
etiam in aqua per se currente.
2 Factum ab eo qui non debet an debentem liberet.

Questio p currē tibus ab brauiū.

1 **Vti fundum.** †Per quēcunq; vtentem
seruitute retinetur seruitus
z etiam si aqua per se labatur.h.d.¶Et allegat hec
l.ad questionē currentiū ad brauiū quorū vnus ce
cidit de equo z equus vacuus primo peruenit ad brauiū, vtrū
brauium debeatur dño talis equi.hic est euidens arg. q̄d sic quia
si aqua per se labatur seruitus retinetur ad idē.j.de aqua quotid.
z esti.l.j.§.quesitū.vbi de hoc dixi quēad.testa.aperiā.l.si in duo
bus.§.j.de his qui deie.vel effu.l.j.§.q̄d suum suspenderetur.et
q̄d vi aut clam.l.semper.§.vltimo.z q2 non refert quid ex equi
pollentibus fiat,vt.C.de instit.z substi.l.si mater.z ibi no.nec re
fert a quo fiat dūmodo fiat.j.de verb.obl.l.cū seruus pecuniaz.
man.l.si pcurator.de cōsti.instit.l.iij.de testa.milit.l.iij.§.fi.cum
simi.z p hoc.s.de peti.here.l.item veniunt.§.a quo denunciatū.
2 ¶†In ɔtrium vr q2 non sufficit factū nisi fiat ab eo q facere dz,
vt.C.que res pig.ob.poss.l.nomē.z ibi no.Dy.tenet q̄d brauiū
sibi nō debeatur vt no.fm eum.ff.de acqui.pos.l.j.§.per eū.z idem
tenet hic Jac.de ra.z ad hāc.l.rñdet q̄d loquitur in seruitute reali
in qua inspicim⁹ res z nō personas vnde ipse dicit attendi de
bere verba ordinantiū cursum vt si quidem dixerint q̄d daretur
ei cuius equus citius venerit tūc debeatur dño equi licet equus
vacuus venerit si vero dictū fuit q̄d daretur ei qui citius venerit
tunc non.sic etiā attenditur qualitas verboꝝ.j.ad leg.rho.de ia
ctu.l.fi.§.fi.z idem tenet Jac.bu.z allegat ar.C.de rei ven.l.quo
ties.¶Itē querit ipse Jac.de ra.Si dictū fuit q̄d qui citius pū
geret equum suū haberet brauiū:vnus primo pungit z cecidit
nunquid habebit.credit q̄d non q2 de mēte ordinantiū fuit q̄d
qui citius pungeret z pueniret ad locum destinatum.¶Item
adducit q̄d si consilium vel capitulū de se congregatū sit spon
te sine citatione vel sono campane quod valeat quod amicum
est z pro hoc.d.l.si in duobus.§.j.quemadmodum testa.aper.

1 ☞ Seruitus impedita non dicitur extincta sed cessante impe
dimento venit restituenda.

1 **S I quis ex fundo.** †Seruitus que
non est prorsus
extincta sed impedita cessante impedimento restitui
tur.h.d.z facit.s.de ser.rustic.pred.l.sed attilicinus.

1 ☞ Seruitus impetu fluminis interrupta cessante impetu re
stituitur:amissa autem renouatur per restitutionē in integrū.
2 Uia publica destructa per quem vel quos veniat reficienda.
3 Uie refectio ad quem pertineat.

1 **S I locus.** †Si seruit⁹ sit interrupta impetu
fluminis cessante impetu restitui
tur ipso iure si amissa renouatur p restitutionē in inte
grum.h.d.Non ob.j.eo.l.si quis alia.§.fi.s.quibus
modis vsusfruct.amitta.l.nisi.z de vsufr.l.in area.vt in eis not.
¶In glo.ille.scilicet cui accreuit.imo ille qui ante erat domi
nus cui de equitate restituitur suus fundus,vt.j.de acquiren.
rer.do.l.adeo.§.quod si toto.in fi.Nyc.

2 **Cum via.** †Pulcher casus z cōcor.j.de itin.actuq;
priua.l.j.§.viuianus.Et non ob.de via pu
blica.l.fi.vt ibi no.¶Querit glo.an pretiū debeatur.z tz q̄d sic a
fisco,vt.C.ex qui.cau.serui pro premio accipiunt libertatē.l.ij.
Et p hoc.j.de religio.l.si quis sepulchrum.z ad syll.l.si dño.si
cut glos.dicit contrariū seruatur de consuetudine.Jac.de ra.tz
q̄d hoc sit etiam de iure q̄d pretiū non debeatur duabus rōnib⁹.
prima q2 sibi imputet quare viam nō reparauit vt.j.de reg.iur.
l.damnum quod quis.secunda q2 via poterat sibi afferre ma
gnum cōmodum:q2 si insula nasceretur in flumine z esset proxi
mior vie publice ex illa parte ex qua hz fundum,vt.j.de acquir.
re.do.l.martius.Cum ergo ex via destructa possit cōmodū cō
sequi debet z damnū sequi,vt.j.de reg.iur.l.secundū naturam.
Gui.tenet cū glos.C.de sacrosan.eccle.l.neminem.¶Ex predi
3 ctis insurgit alia questio ad quem pertineat vie refectio†an ad
oēs de populo an illi soli qui hz prope fundū vel domū.Et dic
q̄d ille qui habet contiguū hospitiū,vt.j.de via publi.refic.l.edi
les.als est ti.de edilibus curulib⁹.z.C.de aq̄ ductu.l.j.lib.xj.et
de ope.pub.l.oēs.arg.ɔtra.C.de sac.san.ecc.l.ad instructio.z.s.
de offic.pcon.z lega.l.si in aliquam.Cōmuniter video seruari
q̄d vie reficiūtur per cōe ciuitatis.aliq̄n vidi seruari quod ville
z castra reficiuntur in eoꝝ territoriis z aliq̄n q̄d quilibet reficit iu
xta domū vel fundū suum communiter super hoc puisum est
per statuta ciuitatum.Qui autem teneantur ad refectionem eccle
sie,dic vt extra de ecclesiis edifi.z per Host.z Gofr.in sum.e.ti.
¶Sed quid si via priuata vel vicinalis destruatur,nunquid ser
uabitur q̄d hic dicitur in publica.Rof.tz q̄d sic in libello de cō
fessoria.vltra prin.§.secundo sciendū.versi.quid in via priuata.
z in Specu.de locato.§.nunc aliqua.versi.cxxx.

1 ☞ Medium predium quod non impedit vsum seruitutis nō
impedit seruitutem.

1 **S I cum seruitus.** †Medium pdiū
q̄d non impedit
vsum seruitutis nō impedit seruitutem.h.d.z vide
s.de seruit.rustic.pred.l.qui sella.§.fi.

1 ☞ Ius aque ducende pluribus fundis debitum an vno non
vtente alteri accrescat.
2 Ius accrescendi an locum habeat in seruitute pluribus con
iunctim legata.
3 Usus seruitutis personalis respicit indigentiam persone.

1 **A Quam.** †Si ius aque ducēde debeatur plu
ribus fundis per vsum vnius nō re
tinetur seruitus aliis.z ius illius qui non vtēdo amit
tit aliis non accrescit.sed si cōi fundo seruit⁹ debetur
per vsum vni⁹ retinetur quo ad oēs.h.d.¶Ibi oriebatur.als hau
riebatur.¶Ibi in fundo vicini.i.superiori.Ibi primo.i.in pnci
pio aque.Old.Ibi vsurpare.i.retinere vel conseruare.Ibi item
2 si quis.redit ad primū casum.l.†Querit gl.an in seruitute lega
ta pluribus cōiunctim sit locus iuri accrescēdi.Et videtur q̄d
sic.C.de cad.tol.l.vnica.§.his itaq;.que indistincte loquitur.In cō
trarium facit.l.ista.ver.itē si quis.dicit gl.hic ideo aliud est q2
vnus amisit seruitutem,z dñs prediī seruientis prescribit liber
tatem:z ideo nō est locus iuri accrescendi.hic non possent tole
rari in seruitutibus vrbanis vbi pscribitur libertas.sec⁹ in ru
sticis q̄ solo nō vsu amittuntur vt.s.de seruit.vrb.pred.l.hec autē
iura.dic fm Jac.de ra.aut cōstituitur seruitus vel ius q̄dcunq;
inter viuos quocq; gñe coniūctionis z non hz locum ius accre
scendi scd̄m cōem opi.doctoꝝ.vt.ff.de ver.obli.l.si mihi z titio.
vbi de hoc plene dixi z.s.de vsufr.accre.l.j.z.C.quādo nō petē
tium partes.l.vnica.Si vero legetur in vltima voluntate,aut
est ius personale vt vsus z vsusfruct⁹.aut reale.si personale hz
locum ius accrescendi,vt.d.l.j.de vsufr.accrescen.Si realis aut
est iam quesita sed postea amittitur z nō habet locum ius accre
scēdi.vt hac.l.in fi.Nec ob.l.de cad.tol.§.his ita.que loquitur
in acquirendo nō in iam quesito z postea amisso.speciale est eñ
in vsufr.acquisito z postea amisso quod accrescat,vt.d.l.j.§.pe.
de vsufru.accresc.ergo in contrariū est ius cōe in aliis.j.ad mu
nici.l.j.in fi.Jaco.tamen de ra.videtur tenere q̄d siue sit psona
lis vsus siue realis ex quo semel est quesitum si postea amitta
3 tur non habeat locum ius accrescendi:z ratio est:†quia in pso
li qualis est vsus attendimus indigentiam persone vt.s.de vsu
z hab.l.ij.in realibus indigentiam rei,vt.s.de serui.rusti.pdi.l.
ergo.§.neratius.vnde si vsus relinquitur duob⁹ z vn⁹ amittat
cum cohereat persone personā sequitur similiter si seruitus de
betur fundo duoꝝ z vnus repudiat vel amittit non accrescit al
teri z dato q̄d accresceret nihil operaretur q2 nec plus nec minus
habet nisi scd̄m indigentiam prediī z ideo quilibet hz insolidū
q2 p parte haberi nō potest vt.s.de vsu z ha.l.vsus pars.vnde
istud habetur iure suo z non iure accrescendi.bene tñ fatetur ipse
Jac.q̄ quo ad aliquam cōmoditatē pōt locū habere ius accre
scendi.nā si essent duo vsuarii z fruct⁹ nō sufficerent,vterq; vn⁹
incōmodaret alium.z ideo si vnus repudiat ista incōmoditas
tollitur z in hoc accrescit alter quia habet cōmodiorem z am
pliorem vsum:ius tamen seruitutis nō accrescit.sic est etiam in
seruitute reali nam si duo habent ius aque ducende z ambo du
cant z aqua nō sufficeret ambobus cōcursu se incommodant z
impediunt.z ideo si vn⁹ amittat vel repudiet tollitur ista incō
moditas z in hoc dicitur accrescere socio.ius tamen seruitutis
hz suo iure insolidum nec quo ad ius seruitutis dicitur sibi ali
quid accrescere.z istud est subtile z notabile.Jaco.de ra.

1 ☞ Accessorium deficit si deficiat principale.

H Abeo. Deficiente pncipali deficit accessoriū
1 †h.d.z cōcor.s.de serui.rusti.pdi.l.iij.
in fi.j.de vul.z pup.sub.l.ex pupillari.¶Si aūt hau
stus z iter forēt ɔcessa spāliter z expresse non sicut ac
accessorium

cessorium tunc non haberet locū.l.ista imo vno amisso alter retineretur.ar.C.si pen.ap.mors interue.l.j.⁊.ij.

1 ☞ Atens vna seruitute pro alia perdit sibi debitam.
Negligentia predecessoris preiudicat successori.
Seruitutem non perdit qui ea vti non potest.

1 SI quis alia aqua. †Qui vtif vna seruitute,p alia sibi debitā perdit.hoc primo. negligētia predecessoris preiudicat successori.hoc scđo.nō perdit seruitutē qui ea vti non pōt.hoc tertio.Et dic alia aqua ⁊ alio riuo ⁊ tūc planum est.Si autē eodem riuo sed alio tpe ꝙ debuerit tunc habēt locum concor.gl.scđm quam pones casum.Fran. ¶ Item non ob.š.eo.l.is cui.⁊.§.tit.j.l.si in co.vt in eis no.

☞ Seruitus nondum inchoata perire non potest.
2 Tempus non est modus tollende obligationis.
3 Seruitus in vltima voluntate relicta solo titulo queratur.

SI partem. †Seruitus nondū inchoata perire non pōt.h.d. ¶ Op.gl. ⁊ nō soluit de cōdi.⁊ demon.l.si qs ita. Sol.fm Jac. de bel.vt no.š.vsuf.queād.ca.l.iij.§.j.Itē op. gl.de.l. corru.C.de vsuf.So.vt in ea.⁊ in 2rio plene no. vel dic ꝙ aut qritur de tpe qđ est ante constitutā seruitutē tunc competit actio personalis vt constituaf ⁊ tunc tollif.xxx.an.vt.l.oēs.C.de prescri.xxx.an.Si de tpe iam cōstitute seruitutis habet locū.l.corruptionē.⁊ ratio diuersitatis est qꝛ ante constitutā seruitutē nō est seruitus que perire possit.⁊ dic ꝙ in scđo casu amittif actio
2 ope exceptionis† qꝛ tps non est modus tollende obligationis, vt.j.de act.⁊ oblig.l.obligationum fere.§.placet. ¶ In primo amittitur ipso iure quia non est res cui inhereat.

3 Si per fundum. †Solo titulo querif seruit9 in vltima voluntate relicta. h.d.Ibi legauero ad tuum fundū. ¶ Ibi amittes nō vtēdo qꝛ dñium in re etiā ignorantē trāsiuerat ipso iure ⁊ ad hoc sepe allegaf ⁊ cōcor.sunt in gl.Et per 2ns amittit actionē personalem ex testō ⁊ est spāle hoc casu.ꝙ actio personalis tanto tpe tollaf, vt.C.de vsuf.l.corruptionē. Ibi ceperat. Quid in seruitute psonali dic vt.C.cōia de le.l.j.⁊.j.de vi ⁊ vi ar.l.iij.§.vnde vi.Sed vr ꝙ iste.§.2dicat prin.l. vbi ante riui constitutionē non amittif seruitus.dic ꝙ ibi loquif inter viuos vbi non acquiritur seruitus sine patientia que est loco traditionis,vt.š.de ser.l.quoties in vltima voluntate secus est vt dixi.⁊ ad hoc.š.de rei vendi.l.si ager. ¶ Item sepe allegatur iste.§.in fine quod confessio cedentis non noceat ei cui facta est cessio ar.contra.j.finium regun.l. penul.sed dic vt ibi.⁊ plene dixi.C.de procurato.l.fina.

1 ☞ Seruitus retinetur per cuiuscꝫ vsum.
2 Seruitus retinetur per confinarios hospites amicos ⁊ similes personas.

1 VSu retinetur. †Per vsum cuiuscꝫ retinef seruitus.h.d.cum ll.seq.vsꝫ ad.l.vl.⁊ facit.š.e.l.iiij.⁊.l.nā satis. ¶ †Et
2 sic no.ꝙ possessio retinetur p confinarios hospites ⁊ amicos.ad qđ concordat.š.de vsu ⁊ hab.l.si ita legatus sit.§. item detinetur a male fidei possessore,vt.j.eo.licet.⁊.j.de vsusca. l.sequitur.§.si viam.

1 ☞ Jus ⁊ animus vtentis constituunt seruitutem.
2 Bona fides an in prescriptione seruitutis vel libertatis sit necessaria.
3 Bona fides qualiter in seruitute querenda probetur.

1 SEruitute. †In seruitute reqrif ius ⁊ aīus vtētis.⁊ optima.l.est ista in ista materia.⁊ vide Jnn.qui de hoc late no.extra de postu.pla.c.bone.scđo de prescri.c.si diligēti.⁊ de ele.q̄.relā.per eundē.Et qñō declaref animus,vide.j.ex q.cau.in pos. ea.l.fulcinius.§.sed ⁊ is qui.⁊ ibi in gl.⁊ dixi.j.de acqui.pos.l.q iure familiaritatis.⁊ qđ no.j.di.c.consuetudo.⁊ plene in alphabeto dictione anim9 latitātis.⁊ loquif hic de vsu quo ad effectū acqsitionis seruitutis,nō quo ad effectū retētionis:qꝛ etiā ignorās retinet,vt pꝫ in legib9.š.pri ¶ Et not.ꝙ dicit suo iure suo scꝫ vtētis ⁊ tūc innueret ꝙ solus dñs possit acqrere seruitutem. alij exponūt iure suo.i.fundi ⁊ tūc ēt qlibet possessor posset acqrere ⁊ prescribere seruitutē.⁊ pro hoc facit.d.l.sequif.§.si viā.de
2 vsusca. ¶ †Querit gl.an in pscribēda libertate ⁊ seruitute reqraf bona fides. Ja.bu.dicit ꝙ in seruitute querēda requirif bona fides ⁊ 2s pbari,vt.j.de iti.actuqꝫ pri.l.iij.§.idē iul. ſꝫ in retinēda nō.ſꝫ sufficit ꝙ noie fundi qs vtaf ⁊ exponit suo iure id est
3 noie fundi tāq̄ ei seruit9 debeat qđ in hac.l.nō fuit. ¶ †Sꝫ qñō pbabif bona fides in seruitute querēda fm eū dic qꝛ forte fundi vēditor vel emptor venerūt cū plaustro in fundo vicini eo presente ⁊ nō contradicente ex quo potuerūt credere seruitutē deberi fundo vēdito vel qꝛ forte vēditor dicit emptori seruitutē deberi fundo vēdito.vel dic fm Ja de ra.ꝙ in seruitute pscribēda exigif bona fides qꝛ exigif factū hoīs,vt.C.de ser.l.ij. ¶ Si vero querif de libertate prescribēda tūc in vrbanis requirif bona fides qꝛ exigif factū hominis vt.š.cōia pre.l.si precario.⁊ ibi gl. secus in rusticis in quibus quo ad libertatē prescribēdā nō exigif factū hoīs sed solū non vsus eius qͥ hꝫ seruitutē,vt.š.de serui.vr.pre.l.hec aūt iura.⁊.l.se. Ja de ra.faciūt pdicta si aliqs nobilis per plures vices venit ad domū meam cum equis ⁊ familia ⁊ eū honorifice recepi an videar fecisse ex debito vel ex gratia.Et dic ꝙ presumif ꝙ ex gratia vt no.per Jnno.extra de cau.pos.⁊ proprie.c.cum ecclesia sutrina.

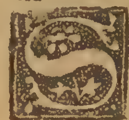
¶ Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. Rubrica.

1 ☞ Animali contra naturam sui generis damnum dante an dominus teneatur.
2 Animali liberū hominem ledente ad quid teneatur dominus.

SUper rubrica. Uide rof. hoc.e.ti.de act.in factū que daf pro pauperie ⁊ Az.in sum.insti.hoc.e.tit.⁊ Gof.Host.⁊ spe.de iniu.⁊ dā.da.⁊ in Lōbarda de dāno iniuria dato.l.ij. Et tot9 iste liber vtilis est ⁊ vsaf in practica lꝫ doctores cōiter sicco pede ptrāseāt ⁊ extraordinarie legāt.Et an sufficiat aliqd dicere nisi illud pbef.j.e.l.j.in prin.
1 †Et si animal dat dānū cōtra naturā sui generis an habeat locū hͨ actio.j.e.l.j.§.j.⁊ si canis comedat carnes an dñs teneaf.⁊ si lupus īuadat capras ⁊ fugiēdo det dānū an dñs teneaf. Qđ qͥ prio aggressus est puniaf ⁊ nō alius.e.l.§.cū arietes.⁊ pulchra de hoc.⁊ qd si non appareat qs prio aggressus fuerit ꝙ in aialib9 noxa caput sequaf ⁊ aiali mortuo ante morā dñs liberef.e.l.§.⁊ cum etiā.⁊ qui tenef prestare capones tenef prestare tot viuos. Si dñs negat animal esse suum tenef insolidum.e.l.§.interdum.⁊ de mēdacio qñ
2 puniaf ⁊ quando non. †In libero homine a quadrupede leso locū habet actio non vt habeaf ratio deformitatis sed dāni ⁊ expēsarum ⁊ operarum amissarum. Si plures equitant simul ⁊ equus vnus ledit alium an dominus teneatur.j.e.l.si.

1 ☞ Actio de pauperie pro damno per quadrupedem homini illato dupliciter est consideranda.
Dictum simpliciter nō est credendum nisi verum appareat vel probetur.
2 Damnum ab animali sine culpa damnificanti datum reparatur per dominum animalis si sua culpa.
Animal multipliciter diuiditur ⁊ diffinitur.
3 Canis dr animal ferox:⁊ dānum datum a cane cui imputetur.
4 Actio de pauperie non habet locum in damno ab animalibus feris illato.
5 Damnum animali ab alio animali datum imputatur aggredienti non aggresso.
6 In animalibus noxa caput sequif ⁊ mortuo animali ante moram dominus liberatur.
7 Dominus mentiens animal quod damnum dedit suum esse tenetur insolidum.
8 Mentiens in iudicio punitur propter authoritatem iudicij.

1 SI quadrupes. †Ibi dicef dicit glo.⁊ verū sit ꝙ sepe allegaf ꝙ nō sufficit dicere nisi ⁊ verum sit pro hoc bene.j.de ap.l.si cuius.de ven.in pos.mit.l.j.§.j.⁊.š. de pcu.l.q̄ omnia.de iudi.l.qui se dicit.extra de re iud.c.cum super.§.j. Ibi propositum ⁊ ostensum.⁊.c.suborta.ibi obijceret ⁊ pbaret ⁊ si quis dicat se vulneratum a seruis suis non credif nisi pbetur.j. de sol.l.si quis in graui.§.j. ¶ Et ratio est qꝛ multoties dr ꝙ verum non est,vt.j.de acqui.here.l.cū quidam.§.qđ dr.⁊.§.fi.⁊ vr quis prima facie idoneus qui non est.extra de pig.c.conquerente.⁊.j.cōmo.l.argentū.⁊ ad hoc.j.de excu.tu.l.scire.M.§.scire aūt. Unde dicit Az.in summa.C.si aduer.vsusca.vltra prin.qđ multa credunf esse vera que non sunt.nā aliqui vñr sane mētis qͥ sunt furiosi.j.de tu.⁊ cu.da.ab his.l.is qui.§.diuus ⁊ aliquid videf esse qđ non est ex qui.cau.in pos.ea.l.fulcinius.§.si quis.⁊ de pe.l.moris.§.fi.⁊ vide de hoc i brocardis de qualitate factor Rubricella qđ nō est vr esse.⁊ ad hoc extra de sent.excō.p tuas. in prin.de elec.c.cum nobis olim.⁊ per Gof.in summa de of.archi.§.pe.nam non sunt credenda oīa que dicuntur nisi legitime probētur.xxx.q.vl.c.vl. Item no.ꝙ si quadrupes dat damnum dñs tenetur emendare vel animal pro noxa dare.ad qđ concordat extra de iniur.c.iij.⁊.iiij.⁊ vide ibi Gof.⁊ Host.in sum.⁊ bene per Spec.e.ti.§.sequitur videre.

2 Ait pretor. †Ubi quadrupes dat dānū cōtra naturam sui generis sine hoīs culpa locum

habet hec actio qñ culpa hois nõ.h.d.⁊ ꝯtrã.e.isti.§.j.qdã tñ dicũt vtilē dari qñ culpa hois cõ negat Ja.de ra. dicit ēt ꝙ si canis comedat carnes dñs non tenet q: hoc est fm naturã sui generis ⁊ sine hois culpa.de l.oc vide.j.§.sz si canis.¶ Itē no.ꝙ aĩalia bruta sensu carēt.xv.q.j.§.ex eo.⁊ vi.d.ea.cã ⁊.q.c.muliere. ⁊ dic sensu.i.rõne ⁊ itellectu.nã bene sentiunt:homo aũt est animal rõnale ⁊ rõne carere nõ dz alias sibi imputaẽ,vt in lõbarda de homicidio liberoꝝ hominũ.l.itē annunciatũ est nobis.li.j.Itē qrit Ja.de ra.an pro reb⁹ maiatis locũ habeat hec actio ꝑ̃bi gratia nauis mea ruptis funibus fregit molēdinũ tuũ.ipe tz ꝙ nõ nisi culpa hois hoc acciderit,ꝓ hoc.j.de dã.infe.l.ꝑ̃tor.§.hoc edictũ.⁊.§.fi.Quid si lupus intrauit oues vel capras ⁊ ille fugiēdo dãnificauerunt aliquē nunqd hz locũ hec actio?Dic ꝙ non:q: locũ hz solũ,cũ aĩalia contra naturã sui gñis feritate nocēt vt predixi.⁊ pro hoc.j.e.§.ver.ꝙ si propter.⁊.§.sed si canis.ver.sed si instigatu.⁊.§.in bestijs.⁊.§.⁊ gñaliter.ver.⁊ si alia.

3 **Sed ⁊ si canis.** †Ibi fera.i.ferox nõ natura sui gñis,vt.j.e.§.in bestijs.Quid si canis dedit damnum sine culpa hominis?quidam dicunt dari vtilem cum computetur inter feras vt.j.de edil.edi.l.hi enim.⁊ de hoc no.j.§.in bestijs.⁊ insti.eo.§.j.Jac.de ra.s.§.proxi.tenet ꝙ non detẽ.Fran.ac.tenet ꝙ vtilis detur a contrario sensu huius.l.⁊.j.e.l.hec actio in fi.⁊ ibi in glos.

Et generaliter. Ibi palpat⁹ est id est tetigisset sic non est in culpa.

4 **In bestijs autem.** †In bestijs feris nõ hz locũ hec actio.h.d.¶ Op.gl.de.§.fi.insti.Gl.hic ⁊ ibi vr̃ tenere ꝙ in feris nõ hz locũ directa sz vtilis.Sic Ja.de ra.dicit ꝙ in feris non hz locuz directa nec vtilis.⁊ dicit qd dr in.d.§.vltimo referri dz solũ ad canē.ar.s.de postu.l.j.§.bestias.⁊ de hoc tetigi.s.e.§.sed si canis.Alij distinguunt vt in cane habet locũ.d.§.si canis.i alijs feris dicunt aut fera fugit ⁊ nulla datẽ actio,vt hoc.§.aut nõ ⁊ habet locum vtilis ⁊ cessat directa vt.d.§.fi.insti.s.Si vero aĩal ꝯ naturã ex ferocitate damnũ:det tũc aut culpa hois in faciēdo aut in omittendo.si in omittendo hz locũ vtilis aql.vel gñalis in factũ.Si in omittendo de dolo ꝯtra dolosum ⁊ vtrobiqz cessat hec actio,vt.s.de do.l.⁊ eleganter.§.si quadrupes,vbi de hoc.Si ꝑ̃ter culpam tunc in quadrupede habet locum directa in bipede vtilis.

5 **Cum arietes.** Pulcher.§.⁊ sepe allegatẽ.†Et breuiter dicit ꝙ is q primo aggrediẽ puniẽ non qui aggressus est.Et lz loquatẽ in aĩalibus irratiõabilib⁹ idē dr in rõnabilibus:q: princeps delicti querēdus ⁊ puniēdus est.j.de ser.cor.l.in hoc iudicio.⁊ pro hoc bñ.j.tit.pxi.l.si ex plagis.§.tabernarius qd vi aut clã.l.si ego.⁊ optime.C.ad.l.iul.de vi.l.qm multa facinora.vbi de hoc.⁊.l.si qs ad se fundũ.Et ad hoc bñ facit qd dicit Philoso.v.ethicoꝝ.Nõ enim icipit q extra aliqd facit sz qui ad irã ꝓuocat,ad hoc ēt facit qd no.⁊ dixi.C.vnde vi.l.j.¶ Et inducit hunc.§.cũ predictis cõcordã.Ja.de ra.qdã fecerũt pacem adinuicē ⁊ cõuenerũt ꝙ quicũqz primo aggrederetẽ caderet in penã cētũ librarũ vnus primo aggressus fuit aliũ.deinde ille aggressus postea aggressus est aliũ:qs incidat in penã.Et dicendũ ꝙ ille q primo aggressus fuit ꝑ hunc.§.⁊ scdo aggrediēs nõ,vt.j.de re.iu.l.cũ par.§.ille.vbi de hoc.Itē facit si duo fuerunt simul rixati in aliquo nemore ⁊ vn⁹ est mortuus nec sciẽ qs primo aggressus fuerit ꝙ ille qviuit nõ puniatẽ quasi sit presumptũ ꝙ ille qui mortuus est primo fecerit aggressurã,vt.j.ti.pxi.l.sciētiã.§.cũ stramenta.⁊ hoc nisi ex cõiecturis ꝯtrium appareret:puta q: interfectus erat homo bonus ⁊ mansuet⁹ qui nõ cõsueuerat facere rixas:q: tunc ꝯ superstitē ꝑ̃sumeretẽ.j.de re mil.l.nõ oēs.§.a barbaris.ad syl.Gl.hic tz ꝙ i dubio neuter teneatẽ.d.Ric.tenebat ꝙ si ambo mortui essent tũc tenea tur.si vero alter tm̃ mortu⁹ est tũc dicebat ꝑ̃sumi supstitē icepisse nisi ꝯtrariũ probetẽ.nã vbi vn⁹ tm̃ est occisus fundata est intentio cõtra superstitē vt.j.ti.j.l.queadmodũ.§.si nauis.scdo.⁊ de fica.l.j.Non ob.§.cum stramenta.q: dato ꝙ ibi vnus tm̃ fuerit flamma cõbustus cõbustio non fuit principale delictum ipsorum sz euersio.⁊ ibi ambo fuerunt euersi vt ibi in litera patet licet nesciretur quis quem primo euerterit. Richar.¶ Et gl.habuit hic in litera commiscuissent.⁊ ideo dicit.s.cornua.alij habent commisissent ⁊ tunc expone.i.alter alterum occidisset.

a ¶ Agaso.Ista.l. solet a scholaribus derideri propter quãdã glo.q̃ dicit olfecit:id est nasum ad culum posuit:nihilominus tñ habui eã sepius in praxi.⁊ est notabilis.

6 **Et cum etiam.** †In aĩalib⁹ noxa caput sequiẽ ⁊ mortuo aĩali ante morã dñs liberatẽ.h.d.Et qd dicit ēt in quadrupedib⁹.q.d.nedũ in seruis.Et caue q: gl.q̃ incipit secus si post dũ dicit maxime vr̃ ꝯdicere gl.q̃ est.j.e.l.§.si post.dic ꝙ aliqñ moriẽ aĩal ante li.cõte.⁊ morã ⁊ liberatẽ dñs vt.j.si cer.pe.l.qd te.nã ꝯtcta est obligatio ad quãtitatē respectu certe speciei,ar.j.loc.l.in naue.si lis est cõte.tunc aut cõstitut⁹ est in mora q: nõ habebat iustã cãm litigãdi ⁊ nõ liberatẽ sz tenetẽ ad estimationē ⁊ sic itelligiẽ ista gl.⁊ ũ subaudit maxime.Si nõ est factus in mora tunc aut hz ꝯ alium actionē ⁊ non liberatẽ nisi actionē cedendo,vt.s.de dolo.l.arbitrio.§.fi.⁊.s.de mino.l.pater.§.j.⁊ ibi in gl.Si ꝯ nullã habet actionē tũc liberatẽ.Ja.bu.¶ Sed quare non reddit dñs saltē carnes ⁊ coriũ eo mortuo,vt.j.de cõdi.fur.l.si seru⁹.§.mortuo boue.¶ Ja.de ra.hic tz ꝙ teneatur restituere sed hic perierat tali morte qd inutilis erat caro ⁊ corium puta q: cõbustus erat.⁊ de hoc dic vt no.⁊ dixi.j.de le.ij.l.mortuo boue.Et ꝙ hic in fi.dicit viuum demum est ar.ꝙ si teneris mihi prestare duos capones teneris eos prestare viuos.de hoc dixi.j.si cer.pe.j.e.l.quod te.

7 **Interdum.** †Si dñs mentiatẽ aĩal suũ esse teneẽ in solidũ.h.d.ꝯtrã.sunt in gl.¶ Et intelligit Ja.de ra.si ꝑseueret in mēdacio vsqz ad li.ꝯte.nã ante põt penitere ⁊ reuocare cõfessionē suã vt.j.de noxa.l.electio.§.neqz.⁊ no.j.ti.pxi.l.inde nerati⁹.§.hec actio.⁊ forte idē dicit ipse Ja.si negaret se possidere cũ possideret q: tenebiẽ insolidũ q: noxa caput sequiẽ vt.s.§.⁊ cũ etiã.⁊ ꝑ hoc.s.de rei ven.l.fi.⁊.C.q pot.

8 in pig.ha.autẽ.itē possessor.⁊ vtrobiqz de hoc not.⁊ dixi.¶ †Et intellige quod de mendacio in iudicio punitur propter authoritatem iudicij.Si extra iudiciũ mentiretur non puniretur scd̃m quosdã qd non vr̃ verum si alij noceat vt.j.de noxa.l.quoties.§.pretor.sz ⁊ ibi in iudicio loquitur.xxij.q.ij.nec artificiose.⁊.§.is aũt.⁊.q.v.quoties.si autē mendacium non nocet non punitur,vt.j.de act.emp.l.fundum.⁊ sic soluitur brocatẽ.q: nec falsum qd non nocet.l.punitur,vt.C.de falsis.l.nec exemplum.vbi de hoc.⁊ de mendacio vide in secunda secunde de mendacio.capi.iiij.⁊ in alphabeto dictione mendacium.

Si post litem. Vide qd dixi.s.e.§.⁊ eum etiam ver.plane.

1 ☞ Actio de pauperie datur ei cui interest.

1 h **Ec actio.** †Ista actio datur ei cuius interest,hoc dicit.

Si quis aliquem. Vide de quo no.⁊ dixi.s.eodē.l.j.§.sed si canis.⁊.§.in bestijs.

1 ☞ Actio de pauperie competit homini libero leso a quadrupede.

2 Difformitas an ⁊ que impediat promotionē ad sacerdotium.

1 **Ex hac lege.** †In libero hoie a quadrupede leso locũ hz hec actio vt deformitatis ratio habeatẽ sz impēsarũ ⁊ operarũ q̃s amisit.h.d.No.ergo ꝙ in hoib⁹ nõ attēdiẽ deformitas.sed in mulieribus dicit Ja.de ra.haberi rationē deformita

2 tis ⁊ in alijs aĩalib⁹.†Que difformitas ipediat ꝓmouendũ ad sacerdotium vide extra de corpore viciatis per totũ.⁊ maxime cã.cum ibi no.⁊ Hos.Host.⁊ spe.e.ti.aliter ꝙ hic,punitum est in edicto edilicio in hoie libero leso a cane vel vrso.j.de edil.edi.l.hi enim.⁊.l.se.⁊ insti.hoc.e.ti.§.pe.Itē facit bene hec.l.ꝙ vulnerãs aliquē teneatẽ ad expensas medicoꝝ ⁊ amissionē operarũ ⁊ cetera dãna.⁊ ꝑ hoc.j.ad exhi.l.sed ⁊ hereditas.⁊.j.ti.pxi.l.q̃ actione.in prin.⁊ no.§.si qs in colluctatione.in gl.⁊.l.liber homo primo.⁊ estimabuntur opere amisse ⁊ amittēde ꝑ eius etatē,vt.j.ad.l.fal.l.hereditatũ vel forte iudicis arbitrio.ar.j.de in.dei.l.j.in fi.

1 ☞ Actio de pauperie habet locum in dãno dato per bipedē.

Mens legis attendēda potius ꝙ verba.

1 **Hec actio.** †Vtilis datur pro bipede.h.d.Et pro tanto dr vtilis q: verba non loquuntur de bipede sed quadrupede.sed mens locum habetẽ.vbi autem verba ⁊ mens illa appellatẽ directa,h.d.tamen sunt in substantia,vt plene dixi.s.de negotijs gestis.l.actio.

1 ☞ Agaso proprie dr ductor asinorum:improprie tamen accipitur pro ductore equi ⁊ muli.

a 1 **Agaso.** a †Proprie dr agens.i.ducēs asinos:sz improprie etiã si ducat equos vel mulos,vt hic patet.⁊.j.de lega.iij.l.cum quereretur.§.j.Querit Ja.de ra.si plures eqtãt simul ⁊ vnus equ⁹ alium ledat,an habeat locum hec actio.Et tenet ꝙ sic.⁊ si culpa hominis hoc contingat tunc tenetur aquilia insolidum,vt.s.e.l.j.§.sed si canis.⁊.j.tit.j.l.fi.

¶ Ad legem aquiliam. Rubrica.

1 ☞ Quadrupedes exequantur seruis.
2 Occidens tenetur lege aquilia.
3 Incitans canem alium mordentem an ⁊ qua actione teneatur.
4 Occidens vnum ex comedis tenetur non solum ad estimationem occisi sed etiam in eo quod deterioratus est alter.
5 Ignem ponens tenetur de illius euagatione.
6 Occidens adulterum licite non tenetur.

Delicta

7 Delicta plura vno impetu commissa reputantur pro vno.
8 Occidens quadrupedem que damnum dederit tenetur ad dā‑ni estimationem.
9 Destruens domum vicinam ne ignis intret in suam nō tenet.

Uper rubrica. Uide bene p az. in sum. e. ti. ꝛ per rofr. in libello i trib⁹ titulis. s. de directa actiōe legis aqlie ꝛ de vtili ꝛ de actione in factū subsidiaria. l. aql. ꝛ p Hos. Ho. ꝛ Spe. de iniu. ꝛ dā. da. Et cōtinua aliter ꝙ gl. q2. s. prime dictū est de dāno dato ab aliis aīalib⁹: hic de dato ab hoie. Unde dicat l. aql. ꝛ an corrigat alias leges de hac materia tractātes. j. e. l. j.
1 ¶ Quid sit dicere soluat appollo. j. e. l. ij. † Seruis exequant q̄drupedes. e. l. §. vt igit. ꝛ in vnitis seqmur naturā ei⁹ qđ humanius. est. homicidiū iniustū punit. secus si ad defensionē. j. e. l. si seru⁹ ꝛ. l. itaqз. Et defensio est de iure naturali ꝛ qñ liceat occidere furē diurnū ꝛ nocturnū. An teneat qs expectare percutientē vł sufficiat terror armoꝝ. j. e. l. ꝛ si quecūqз. Qñ dicat dānū iniuria datū ꝛ qđ veniat in hac actione. e. l. §. iniuriarū. de modica castigatiōe ꝯcessa magr̃o pr̃i taliis ꝑpings. e. l. §. si magr. Qño dicat qs occisus. e. l. §. occisum. ꝛ punit culpa nimis se onerātis. Et an impulsus ab alio teneat. De pugnātib⁹ in publica colluctatione. e. l. §. si qs in colluctatiōe. Et an duellū pugna ꝛ tornea mēta sint licita ꝛ an valeat ꝯsuetudo ꝙ duob⁹ iperatorib⁹ i discordia electis q vincit in cāpo remaneat ipator. Et an ꝓ libero
2 hoie occiso vł vulnerato possint peti expēse facte i curādo. † Qui occidit tenet aqlia. q cām mortis prebuit in factū. e. l. §. sз si qs seruum. Culpa ꝛ imperitia venit in hac actiōe. ꝛ q̄ culpa veniat e. l. §. proculus. ꝛ. §. sequētib⁹. Si obstetrix dedit medicamētum vnde mulier periit qua actione tenet. j. e. l. iiē obstetrix. Necans alium fame tenet hac actione. e. l. §. si qs hominē. Si quis fecit seruū in flumē precipitari. e. l. §. si seruum. Si ludendo ad pilā sit seruus occisus. e. l. §. sup lusum. Si vnus tenet ali⁹ occidat ambo tenent. j. e. l. itē mela. §. si alius. Si plures furtū in actu delinquēdi an oēs teneant. e. l. §. sed si plures. satis bene. Et an vnus soluendo liberet alios ꝛ de incertitudine delinquentiū ꝛ eorū ꝯ quos delinquit. De vulnerato aut presumatur mortifere vel
3 nō. e. l. §. celsus. alias incipit si alius. † Qui icitauit canē vt morderet alium qualiter teneat ea. l. §. itē cum eo actio legis aquil. datur dño. e. l. §. l. aquil. Redibens seruū tenet restituere ꝙ recepit occasione dāni in eo dati ea. l. §. si in hoie. bone fidei possessori datur hec actio. e. l. §. si seruus. Et an teneat si in eo dānū det. An cōmodatario det hec actio ea. l. §. eū cui vestimēta. An det vsufructuario ꝛ vsuario ea. l. §. fi. An libero homini detur hec actio. j. e. l. liber homo. An ꝓ seruo fugitiuo det ea. l. §. j. ꝓ suo hereditario vel legato qs agat. j. e. l. si homo liber. §. j. ꝛ. §. se. ꝛ. l. huic scripture. Si vulnerat⁹ sua culpa vel supueniēte febre moriat an teneat vulnerās de morte ea. l. §. j. et an facta pace de vulnere videat facta de occiso ꝛ si aliqs fuit vulnerat⁹ tpe vnius rectoris ꝛ mortuus tpe alterius extendatur eius arbitriū ad ipm maleficium. An vitietur res si veniat ad casum a quo incipere non posset. j. e. l. q2 in eum. Qño teneatur dñs occidens seruum suū bone fidei possessori vel ei qui pignori habebat. j. e. l. si dñs. Inter collegatarios fit locus iuri accrescēdi. e. l. §. si cōiunctim. Si creditor occidat seruū pignoratū vel socius cōem q̄ actione teneant. j. e. l. sз ꝛ si is. ꝛ. l. se. l. aqui. retro estimat dānum. j. e. l. ait l. Si occidisti seruum quē sub pena promiseram in quantū tene
4 ris. j. e. l. pinde. ꝛ an eo mortuo sim liberat⁹ a pena. † Occidens vnum ex comedis tenet nō solum ad estimationē occisi sed etiā in eo ꝙ deterioratus est alter. e. l. §. si qs ex comedis. Si seruus occisus erat heres institutus occidēs tenet ad hereditatē. j. e. l. inde neratius. Si seruus liber ꝛ heres institutus occidat neqз substitutus neqз legitimus agit. e. l. §. j. Si occidisti seruū i cu⁹ ꝑsona erat implēda conditio teneris ad interesse e. l. §. idē iul. ꝛ si nō est soluēdo conditio hr̃ pro impleta qđ alibi non est. Si seruum qui magnas fraudes fecerat in rōnibus meis occidisti teneris ad interesse ꝛ torqri poterat vt socios patefaceret. Qño estimet infans in hac actiōe. e. l. §. si infans. Qño hec actio det hered. ꝛ in heredē e. l. j. §. hāc act. aduersus ꝯfitentē dat in simplū ꝯ negantē in duplum. e. l. §. hec actio. Si quis cōfiteat se viuum hoiem occidisse. e. l. §. fi. Et an confessio trunca ꝛ impossibilis vitietur in contractibus ꝛ vltimis voluntatibus. Differentia inter mortuum ꝛ occisum. j. e. l. proinde. ꝛ an si ꝓmisi. ꝛ. post mortem titii teneat si occidatur. An confessio procuratoris tutoris vel curatoris valeat. e. l. §. si procurator. Qđ in confessum nulle sint partes iudicis nisi executorie. e. l. §. fi. Si seruus seruū alienū occiderit ꝛ si cōis seruū meū ꝑpriū. j. e. l. si seruus seruū. in prin. ꝛ. §. j. ꝛ si seruus cōis sit occisus. e. l. §. itē si seru⁹ cōis. Et an bone fidei possessor teneat. Et an pro seruo q est in fuga an. l. tollat per desuetudinē. e. l. §. hec lex. verba tertii capitis. hec. l. e.
5 l. §. tertio capite. ꝛ respicit retro ad triginta dies. † Si qs ignem posuerit ꝛ vltra ꝙ vellet euagauerit tenet ea. l. §. si qs insulā. Et an si ex inimicitia vicini mei consequor dānū teneat emēdare. si fornacarius dormiens nō extinxit ignē tenet de culpa nec parcitur vitio naturali ea. l. §. si fornacarius. an tenearis ꝓ furno qđ habes iuxta parietē cōem. e. l. §. si furnū. si serui coloni villā exusserint qño dñs teneat. ea. l. §. pculus. ꝛ mirabile ꝙ actio ex locato detur noxaliter. Uerbum ruperit. i. corruperit. e. l. §. ingt. l. ꝛ iō si lolium aut auenā in segetem immiserit vel vinū corruperit tenet hac actione ꝛ post aliqua enumerata subiicit clausula generalis rupisse đ2 et q verberat virgis vel loris. e. l. §. rupisse. Si qs pcusserit mulierē vel equā ita ꝙ partū vel fetū aborserit hac actione tenet ea. l. §. si mulier. ꝛ an teneat cor. de sica. qđ infert ꝙ mulier peperit abortū. De colligēte oliuam alienā maturam ꝛ immaturā qđ iuris. e. l. §. si oliuam. si puerum quis castrauerit dato ꝙ meliorē fecerit vt in appopilia hac actione tenet. e. l. §. si puerum. Si artifex calicem ex imperitia ruperit. e. l. §. si calicem. Si quis fontē alterius fregerit. e. l. §. si qs edificii. si ex plaustro lapis cecidit ꝛ aliquē leserit an teneat bubulc⁹ ea. l. §. si ex plaustro. Si qs seruum cōductum posuerit ad mulum regendū qui seruum lesit an teneat. e. l. §. fi. si qs fecit foueas in itinere publico vel aliqđ aliud qđ alium leserit tenet. e. l. qui foueas. Idem si laqueos ibi posuit. j. e. l. queadmodum. Factum in meo possum mea authoritate tollere. e. l. §. si qs protectum. De damno dato ꝓ nauē vi ventorū vel aliter. e. l. §. si nauis. ꝛ tribus. §. sequētib⁹. de cane ꝛ aliis aīalibus feris. e. l. §. hac actione. de magistratu ꝛ eo q pignori acceperit dānum dante. e. l. §. municipales. Uerba apposita in aliquo capitulo statuti in aliis ītelligi repetita. e. l.
6 §. fi. † Occidens adulterum licite nō tenet. j. e. l. q occidit. Si seruus pignori datus occidat cui cōpetat actio dño vel creditori. e. l. §. j. Qui cōsumpsit vinum vel frumētum alienum. e. l. §. si qs alienum. Qui cām dat damni dumnum dedisse vr̃. j. e. l. in hac actione. Si vulneratus mortifere sua negligentia perit tenet solum de vulnerato ea. l. §. fi. Refert an quid fiat in publico an in priuato. j. e. l. si putator. ꝛ denunciatio ꝛ ꝓclamatio excusat ꝛ nō cogit qs deierare ꝛ factū in via priuata ꝑ quā publice iter fit punit sicut in publica. Qño ex delicto familie puniat dñs. j. e. l. il‑
7 lud. Et vbi eadē ratio ibi idem ius. † Plura delicta vno impetu cōmissa reputātur pro vno. e. l. §. si idem. ꝛ ibi bene de hoc. Et si plures cōmiserunt vnum delictum vel vniuersitas pretia rerū non ex affectione sed cōmuni estimatione considerari. j. e. l. si seruum. In hac actione locus est iuri accrescēdi. si vnus ex legatariis repudiet seruū legatū. j. e. l. titio. Qđ accipiens pecuniā pro pace facta de morte patris per hoc non fit heres. j. e. l. nam sicut §. si dñs. Obediēs ei cui tenet excusat. j. e. l. liber homo. ꝛ in qb⁹ subdit⁹ tenet obedire superiori vel patri filius vel seruus dño.
8 † Occidens quadrupedē que dānum dederit tenetur ad dāni estimationē ea. l. §. si quadrupes. An bone fidei possessor teneat j. e. l. si eo tēpore. In hac actione sufficit culpa lз non fuerit aīus nocendi. j. e. l. quintus. An liceat includere ꝛ retinere pecudem dānum dantē ea. l. §. pomponius si deletū est chirographū debiti conditionalis qño fiat condemnatio ꝛ executio. j. e. l. in. l. aql. si deletum quid de delente testamentum. j. eo. l. si quis testamentum. An vasallus reuelans secreta dñi priuet feudo ea. l. §. ibidem ver. sed si quis tabulas. Pro dāno dato in re hereditaria agit heres. j. e. l. ob id. Que culpa veniat in hac actione. j. e. l. in l. scientia pro patientia hic accipit. j. e. l. scientias. qñ est incertū in delinquente ꝛ delictum passa cessat pena ea. l. §. cum stramenta de facto ad sui defensionē ea. l. §. qui cum aliter. Et de delicto cōmisso in vnum volēdo cōmittere in alium. si vulnerat moriatur ex vulnere an teneatur de vulnerato vel de occiso. Et an pax facta de vulnere extēdat ad mortem. j. e. l. si vulnerato. ꝛ aliqua pulchra circa istam materiā vulnerati ꝛ deinde mortui q fumo
9 fugauit apes alienas tenet. j. e. l. quis fumo. † Destruens domū vicinā ne ignis intret in suā nō tenetur ea. l. j. §. j. Occidisse đ2 q mortis cām ꝑbuit. j. e. l. ita vulneratus. Unde dicat homicidiū Quot dies habet annus. Et pulchra de anno ꝛ ꝯ se ꝛ de ar. ab surdo. ¶ Et ꝙ maleficia nō debēt remanere impunita ꝛ vnum exēplum ꝛ ar. sufficit allegare plage ꝛ verbera idē sunt. j. e. l. si ex plagis. si imperitia medici vel negligētia infirmi moriat vulneratus vulnerās nō tenetur de morte. Consideratur quis primo aggressus fuerit ea. l. §. tabernarius. Et an aggressus expectare dз ꝙ percutiat. Et si percutientē dum fugeret insecutus sum ꝛ vulneraui an videat factū ad defensionem. Pulcher casus de plaustris ꝛ bubulcis ea. l. §. in cliuo. ꝛ ꝙ ex facto ius oriť ꝛ an q ad minas vel metū potētis cōmisit homicidiū excuset si boues vēditi ad experiundū leserunt seruū emptoris ea. l. §. quidā boues. Qđ fit in ludo nō presumit fieri animo nocēdi ea. l. §. cū pila. De artante boues alienos. j. eo. l. si boues. si creditor occidit

seruum sibi debitum.j.e.l.legis aquil. Qñ duo sunt alternatiue in obligatione ꝛ vnus occiditur per stipulatorem.j.eo.l.stichum ꝛ ꝙ superuiuens remanet in obligatione si vxor det damnum in res viri.j.e.l.mulieri si equus mihi commodatus damnificetur per socios simul equitantes.j.e.l.si.

8 Consuetudo germanie que habet qđ duob⁹ in imperiū electis discordantibus fiat bellum ꝛ victor habeatur pro imperatore
9 Causam mortis dans tenetur actione in factum:qui autem occidit tenetur aquilia.
10 Actio.l.aquil.habet locum in culpa ꝛ imperitia.

1 ☞ Lex aquilia vnde dicatur.

1 Ex aquilia. †Ab aquilio authore ꝛ est plebiscitū ꝛ oēs alias.ll.de hac materia tractantes excessit.h.d.non tñ p hˀ corriguntur alie.ll.de hac materia tractantes vt arborū furtim cesarum vt.j.arborum furtim cesarum per totum. nam plures actiones possunt pro eodem facto concurrere vt.j.de iureiuran.l.duobus.§.exceptio.ꝛ vna per aliam nō tollitur vt.j.de actio.ꝛ obli.l.quoties.

1 ☞ Apollo apud poetas fingitur deus scientiarum.
2 Appellatione pecudum an veniant serui.
3 In vnitis sequenda est natura humanior ꝛ fauorabilior.

1 Ege aquilia. †Premitte ad euidentiā que dicunt in prima gl.q̄re vt gl.ꝛ sol.fm Jo.soluat apollo.ꝛ iste apollo apud poetas fingebatur deus scientiarum.q.d.Jo.nō est ratio lꝫ azo voluerit reddere rationem qꝛ plus delinquit q̄ occidit ꝙ si aliter damnificauerit qđ tñ q̄nq̄ non est verum nam si quis deuastat librum magni pretij,vel aliam rem magis delinquit ꝙ qui occidit vnam pecudem.

2 Ut igitur. †Seruis exequāt quadrupedes ꝛ declarat que numero pecudum contineantur.

3 ¶ Et ꝙ dicit sues expone id est porci. ¶ †Item no.ex vl.glo.ꝙ in vnitis seu commixtis sequimur naturam eius qđ humanius ꝛ fauorabilius est.de quo plene no.extra ne se.vac.c.j.xvj.q.j.ꝛ tpis qualitas ꝛ pro hoc ar.C.commu.de le.l.ij.in fi.dicit gl.ar.ꝫtra.s.de postu.l.j.§.bestias ꝛ nō soluit.sꝫ sol.vt ibi no.ꝛ dixi.

a ¶ Correctiōe pris.adde do.ant.in.c.cū cōtingat d fo.cōpet.ꝛ de ptāte mariti in vxorē tex.in.c.placuit.xxxiij.qō.ij.no.i.c.cū volūtate de sen.exc.flo.de sar.pe.hic.

1 ☞ Homicidium iniuria factum punitur.l.aquilia.secus si in defendendo.

1 I seruus. †Homicidiū iniuria factum punit hec.l.secus si iure vt ad defensionē.h.d.cum prin.l.sequentis qđ multum sepe allegatur ꝙ naturalis ratio defensionē ꝑmittit de quo dic vt plene dixi.s.de iust.ꝛ iu.l.vt vim.ꝛ C.vnde vi.l.j.ꝛ facit ꝙ non valeat statutum tollens defensionem vel ꝙ occidēs ad suī defensionem puniat̄ de quo dic vt dixi.d.l.vt vim.s.de iust.ꝛ iu.

1 ☞ Fur siue nocturnus siue diurnus vel ferro inuadens an licite possit occidi.

1 Taq3. †In.§.lex. Qñ liceat occidere furem nocturnū ꝛ diurnum ꝛ quēlibet alium ferro vos insultantem declarat̄ hoc.§.cū prin.l.se.ꝛ concor.extra de homi.c.ij.ꝛ.iij.Et qđ dicit interdiu.expone.i.de die vt.s.ti.ij.l.si cōem.§.j.ꝛ qđ subijcit eque dic.i.sicut dictū est.s. ¶ Et aduerte qꝛ vltramontani attenta gl.q̄ est hic ꝛ incipit non est ergo differentia dicit non esse differentiā inter nocturnum ꝛ diurnum nisi in hoc qꝛ facilius pōt cognosci.de hoc dixi.j.de sica.l.furē.alij dicunt aut possum parcere furi sine periculo personarū ꝛ rerum:ꝛ tunc indistincte occidere nō debeo.vt.s.de iust.ꝛ iu.l.vt vim.ꝛ.C.vnde vi.l.j.aut possum parcere sine periculo persone sed non rerum tunc si est violentus occidere possum cū moderamine inculpate tutele.vt.d.l.vt vim.ꝛ l.j.C.vnde vi.cum ibi no.si est fur aut nullum mihi superest iuris remedium pro recuperatione rerum mearū:qꝛ eum non cognosco nec habeo testes tunc in nocturno oēs concordant.in diurno sunt opi.qꝛ aliqui ꝙ non licet eum occidere nisi adsit periculum persone.alij ꝙ etiam pro periculo rerum.ꝛ hec est magis cōis.si sine periculo persone sibi parcere non possum tunc indistincte fm omnes licet occidere.

1 ☞ Furem nocturnum licet occidere ꝛ etiam diurnum si se telo defendat.
2 Iniuria dupliciter consideratur.
3 Castigatio moderata concessa est magistris seuitia autem prohibita.
4 Homicida qualiter quis dicatur.
5 Actio.l.aquil.non habet locum in id qđ fit gratia virtutis nulla tamen culpa precedente.
6 Occidens aliquem in publico certamine non punitur.l.aquil.
7 Duellum an aliquo iure sit licitum.

1 Ed ꝛ si quēcunq3. †In gl.etiam si prius ibi alij cōtra vt Jo.vt no.C.vnde vi.l.j.ꝛ pro eo.s.ti.pri.l.j.§.cum arietes.j.e.l.si ex plagis.§.tabernarius.ꝛ plene no.ꝛ dixi.d.l.j.C.vnde vi.

2 Iniuriam. †Hic aliter sumitur iniuria ꝙ in actione iniuriarū.ꝛ ideo illa datur ob cōtumeliā ista ob damnū ꝛ ista non tenet̄ furiosus infans nec impubes nisi sit doli capax.h.d. ¶ Op.gl.ꝙ in actione iniuriarū veniat nō solum cōtumelia sed etiam dānum,vt.C.de iniu.l.dūm.Sol.vt hic ꝛ in contrario no. ¶ Uel dic clarius ꝙ in actione iniuriarum hˀ ratio dāni ꝛ cōtumelie.in actione legis aquilie nō venit estimatio cōtumelie sed solum dāni per annū vel.xxx.dies retro.s.e.l.ij.ꝛ vna tollitur per aliam nisi quatenus se extendūt,vt.j.de ac.ꝛ ob.l.qui seruum.Et quod hic dicit contumelie fieri estimationem in actione iniuriarum non per hoc negat quin ꝛ damni fiat estimatio vt in.l.contraria.

3 Si magister. Modica castigatio†est cōcessa magistris ꝛ nimia eoꝝ seuitia culpe ascribit̄.ꝛ hac actione tenent̄.h.d.cum.l.seq.ꝛ principio alterius sequētis.ꝛ vide qđ dixi.s.de vsufru.l.sed sicut stipulando.§.qm̄ aūt.ꝛ qđ no.per Arc.xxiij.q.iiij.circūcelliones.ꝛ cōcor.extra de sen.exc.c.super eo.vbi habes an magister possit corrigere ꝛ verberare discipulū clericum vel in sacris cōstitutum.humilis eñ dꝫ esse doctrina magistri circa discipulos extra de ma.ꝛ obe.c.humilis.ꝛ ibi de hoc modica etiam castigatio est cōcessa patrono circa libertum.s.de in ius voc.l.sed si hac lege.§.ait pretor.

a De correctione patris[a] circa filios vide.C.de emen.propin.l.j.ꝛ de correctione seruorum vide de emendatione seruorum.

4 Occisum. †Qñō dicat̄ quis occisus ꝛ ꝙ hac actione venit culpa in minus se onerando.ꝛ si impulsus ab alio damnum dederit habet locum in factum subsidiaria.hoc dicit.

Si quis in colluctatione. Diuide.i.prima dictum.in scđa ratio.in tertia limitatio primi dicti que hꝫ duplicem intellectū.in quarta scđa limitatio.in quinta quedam alia determinatio.in sexta quedā exceptio que dupliciter intelligit̄.scđa ibi qꝛ glorie cā.tertia ibi hic aūt.quarta ibi plane.quinta ibi aut si nō in certamine.sexta ibi nisi dño.Et breuit̄.h.d.†Qđ
5 fit gratia virtutis non venit in aquiliā dūmodo culpa non precedat.vel clarius in certamine publico dāno dato nō hꝫ locum aql.in libero hoīe in seruo est opi. Si vero extra publicū certamen in seruo locū hꝫ aql.nisi culpa adsit in dño.h.d. ¶ Collige ꝙ si qs dando operā rei licite sicut est in certamine publico ali-
6 quē occidat†ꝙ nō punit̄ ad hoc.j.e.l.si ex plagis.§.fi.nisi data opera hoc faceret vt i gl.ꝛ.j.de alea.l.solēt.ꝛ.j.e.l.itē si obstetrix.
7 in fi.deinde quere an de iure pugna duellū†ꝛ torneamēta sint licita.ꝛ vr̄ ꝙ sic.ar.huius.§.de athletis.l.vnica.li.x.vbi de hoc ibi eñ priuilegiant̄ athlete.ꝛ.j.de exc.tu.l.athlete.vbi de hoc bona gl.ꝛ ad hoc.s.de his q̄ no.infa.l.athletas.de re iudi.l.comedis.ꝛ.C.q̄ res pig.ob.pos.l.spem.ꝛ vr̄ expressum iure nouissimo feudorum de pa.tenē.§.si miles.ꝛ.§.seq.ꝛ vtrobiq3 de hoc not.In ꝫtrariū est cōis opi.ꝛ ꝟitas.hoc tenet Od.C.de ac.ꝛ ob.l.negātes.ꝛ est expressum de gladiatore penitus tol.l.j.li.xj.lꝫ gl.videat̄ innuere ꝙ in crimine lese maiestatis sit spāle ꝙ sit ꝯcessum duellū.insti.de her.q̄ ab intest.defe.§.per ꝫtrariū.de iure etiā canonico est expressum ꝙ duellū non cōcedat̄ vt habet̄ expresse extra de pur.vul.c.j.ꝛ qꝛ hoc esset tentare deū,vt.e.ti.c.fi.ꝛ de hoc etiā ibi no.p Gof.ꝛ Host.in summa.ꝛ de clericis pugnātib⁹ in duello.ꝛ de torneamētis.lꝫ Rof.in libello iuris canonici videat̄ sentire qđ de iure ciuili sit cōcessum in.d.ti.de pur.vul.ꝛ vide etiā in spe.de acc.ꝛ inqui.§.sequit̄.ver.sed quid si.a.b.ꝛ dixi in alphabeto dictione pugna.ꝛ scđo alphabeto dictione duellum.nō ob.hic.§.cum cōcor.q̄.alle.qꝛ loquunt̄ de certamine concesso,qꝛ gratis et ꝑ honore reipublice ꝛ eius ordinatione ꝛ authoritate fiebat vt in eis patet de iure lōbardo cōcessa est pugna in certis casib⁹ vt in lombarda qualiter qs per pugnā se defendere debeat.l.iij.et de homi.li.ho.l.recolimus.ꝛ qñō fieri debeat ipsa pugna ꝛ q̄ debeant in ea seruari,vide vnū tractatū quē fecit Rof.ꝛ intitulauit de pug.†Et predicta faciunt ad qōnē an valeat consuetudo
8 que dr̄ esse in alemannia ꝙ duobus electis in discordia in imperatores simul debeat pugnare ꝛ qui vincit in cāpo obtineat imperiū.Et dicendo ꝙ non valeat tanq̄ absurda ꝛ imprescriptibilis ꝛ prouocās ad delicta ꝛ arma ꝛ rixas ꝫtra.l.s.de vsufru.l.si cuius

cuius.§.si inter duos.⁊ dici pōt potius corruptela.viij.di.c.mala consuetudo.⁊ in.c.frustra.⁊ in aut.vt nul.iud.§.nulli nō.col.ix.⁊ ad hoc est no.tex.ita ꝙ nec fortitudinē solum in armis appellet ⁊ si quis ab ea iustitiam subtrahat erit quedam nefanda delictorū occasio in aut.vt oēs obe.iud.prouin.in princ.col.vj.talis em̄ abusio subtrahit iustitiā a fortitudine.ergo nō est inducibilis nec prescriptibilis:q2 delictorū est occasio ⁊ ex ea animarum ⁊ corporū pericula subsequunł.vt extra de tornea.c.j.⁊ q2 cōtra euāgeliū deus tentał.ij.q.v.monomachiā.⁊.d.c.vlt.de purg.vulg. ¶ Ultimo tangit gl. vnum satis notabile si homo liber fuit vulneratus ⁊ volens ex vulnere sanari multas fecit expensas ⁊ perdidit operas ⁊ alia dāna sustinuit ⁊ ex ipso vulnere mortuus est an heres eius poterit agere aquilia pro dānis ⁊ expensis. Bul.ꝙ non.Bl.vr̄ sentire contrariū ⁊ de hoc dixi.§.ti.pri.l.pe.Ja.de ra.dicit ꝙ in solum vulnerato non est dubiū ꝙ datur aquil.sibi ⁊ heredi eius pro expensis ⁊ dānis. sed in occiso dicit secus q2 impense effectum non habuerunt.⁊ pro operibus amissis dicit nō dari actionē heredi.Et ad.§.istū rn̄det ꝙ loquił in filiof.vbi patri datur actio de vulnerato ⁊ de occiso.secus est in herede cui non dał hereditario iure nisi sicut cuilibet de populo.vt.j.de his q deie.vel ef.l.si vero.§.hec aūt.sed hic nō est prodita actio popularis.⁊ ad hoc adducit.j.e.l. huic scripture.§.fi.lz gl.ibi innuat cōtrarium.Et vide Rof.hoc.e.tit.ver.itē querit dn̄s meus.⁊ ver.se.⁊ Az.in sum.ver.sed si liber.

9 **Sed si quis seruum.** † Qui occidit tenetur aql. qui cām mortis prebuit teneł in factū.h.d. ¶ Ibi vn̄ affert.s.tale exēplū. ¶ Ibi pro medicamento dedit non ipsum infundendo sed in manib⁹ infirmi dando vt liberet.vt.j.e.l.item si obstetrix.in prin.Ol.

10 **Proculus ait.** Culpa ⁊ iperitia † qs hac actiōe teneł.h.d.cū princ.l.se. ⁊ q̄ culpa veniat.dic vt in gl.vel dic fm̄ Ja.de ra.ꝙ vbi quis rōne officij aliqd gratis facit teneł solū de dolo ⁊ lata culpa.vt.j.si mēsor fal.modū dixe.l.j.in fi.⁊ ideo si medic⁹ visitabat eū gratis pōt eū derelinquere nec teneł amplius visitare. Si cū pretio tūc de leuissima q2 si gratis neceł de leuissima teneł.vt.C.man.l.a procuratore ergo fortius qn̄ pecunia.⁊ dic aut constat ꝙ accessit determinate vt solum visitaret infirmū vna vice vel duab⁹ ⁊ vltra non teneł vt.C.de ne.gest.l.tutori.si vt totum explicare vel aliś erat facturus tunc totum teneł explicaret vt.s.de ne.ge.l.si pupilli.§.fi.In dubio q2 negotium est connexum teneł totum explicare vt.j.de admi.tu.l.tres tutores.§.idem in eo.

1 ¶ Attentans id ad qd imperitus vel insuffiiciēs est qua actio ne teneatur.
2 Occidens tenetur aquiliana actione.
3 Fame necans aliquem per negationem panis tenetur in factū.
4 Culpa venit in actione.l.aquil.⁊ culpa culpe compensatur:dolus autem preponderat culpe.

1 **Item si obstetrix.** §.mulionē.† De precedenti materia est ꝙ culpa venit in hac actione ⁊ infirmitas culpe annumerał si alij periculosa est. ⁊ q occidit aquilia tenetur qui mortis causam prebuit tenetur in factum.h.d.cum princi.l.sequentis.

2 **Si quis per vim.** † De precedēti materia est ꝙ qui occidit aqui. teneł.et est pulcher casus.⁊ per se patet.

3 **Si quis hominem.** Necans † fame aliquē teneł i factū.ad hoc.j.delib.agn.l.necare.vbi de hoc. ¶ Opp.glo.de.l.de pecoribus C.e.vbi dicit dari vtilem aquil.Bl.dicit ⁊ bene ꝙ hec cum illa concurrit.⁊ ita etiam no.j.l.quemadmodum.§.municipales.

Si seruum. Qui seruum fecit in flumē precipitari vel eius insidijs est occisus in factū tenetur hoc dicit.

4 **Si per lusum.** † Culpa venit in hac actione ⁊ culpa culpe compēsatur. dolus autē preponderat culpe ⁊ ludus noxius est in culpa.h.d.cum.l.se.⁊ sepe allegatur ad id quod dixi ꝙ dolus preponderat culpe.

1 ¶ Committens culpam in ludo vel mala electione stationis tenetur actione aquiliana:imputaturqꝫ ei qui scienter se in periculo posuit.
2 Tenens ⁊ excorians eque tenentur.
3 Pluribus vnum percutientibus si percussus interierit in dubio oēs tenentur:secus si constet de ictu.
4 In penis an vnus soluendo alium liberet.
5 Pene sunt molliende:nec debet qs ex presumptione damnari.
6 Incertitudo in delictis multipliciter potest considerari.
7 Uulnus tripliciter consideratur.
8 Damnum dans de corpore suo qua actione teneatur.
9 Bone fidei possessori datur actio in factum pro dāno dato in seruo quem possidet.
10 Actio.l.aql.non dał cōmodatario:sed bn̄ in factū subsidiaria.
11 Actio aquil.vtilis datur fructuario ⁊ vsuario cōtra dominum proprietatis.

1 **Item mela.** † Cōmittēs culpam in ludo vel mala electione stationis hac actione teneł ⁊ iputał ei q scienter se in periculo posuit.h.d.tex.⁊ gl.⁊ qd dicit sellam dic.i.stationem.

2 **Si alius.** † Hic habes vulgare ꝙ eque tenetur qui tenet sicut qui excoriat.

Sed ⁊ si plures. Notabilis est iste.§.⁊ ꝯtinue allegał.Non ob.de rei ven.l.
3 v.§.fi.vt ibi no.† Et breuiter dicit vbi certum est plures fuisse in actu delicti ⁊ certū est cuius ictu perierit:ille teneł in dubio oēs teneł ⁊ vnus soluendo nō liberat alios.h.d.Et aduerte q2 iste §.tāgit duas materias satis subtiles ⁊ vtiles.Prima est an pluribus delinquentibus rōne incertitudinis oēs puniał.Scd̄a est an in penis vnus soluēdo alium liberet. De primo vide qd no.extra de ele.c.cupientes.§.ceterum.per Jo.an.Garsi.Car.⁊ Arc.super verbo culpabiles.⁊.xxiij.q.vi.c.vl.in glo.⁊ per Arc.extra de ho.c.significasti circa mediū.⁊ ibi per Jo.an.in nouella per azo.in summa ad.l.cor.de sica.§.vl.⁊ in brocardis cōia actionum ⁊ exceptionum rubricella res dubia.in Spe.de leg.rubricella de dispen.§.iuxta.ver.quid si quis in rixa.⁊ ibi in additionibus Jo.an.⁊ de homi.§.j.ver.scd̄o.⁊ bene per Inno.extra de homi.c.sicut dignum.in sua gl. magna que notabilis est ad istam materiam.⁊ bene etiaꝫ in Gan.de homi.ver. pone etiā ꝙ plures.per fratrē Ray.in summa sua de homicidio.§.qd si plures.xlij.di.quiescamus.⁊.xcix.q. Bar.brix. que incipit quinqꝫ erant in vna domo.⁊ in margarita de acc.ver.vl.⁊ in meis qōnibus statutorū tertia parte ver.itē querił qnqꝫ erāt in vna domo.⁊ est.lxxj.q.⁊ per Dy.extra de reg.iur.c.in obscuris.li.vj.et plenissime dixi.§.ad.l.cor.de sic.l.fi.q̄ incipit si in rixa.⁊ p Host. in summa de homi.§.qua pena.ver. quid ergo si qs in rixa.⁊ p
4 Gof.§.quid si plures rixati.† De scd̄o an in penis vnus soluēdo liberet aliū vide rof.hoc.e.ti.mediam ver. sed nunquid vno satisfaciēte.⁊ plene dixi.§.de iurisd.om.iu.l.adeo.Et pro declaratione primi vide etiā qd no.p Hosti.d.ti.de homi.d.§.qua pena.ver.quid si qs vadat.vbi q̄rit.si duo vel plures ibant simul ⁊ vnus occidit hominē an alij teneanł.Nec intelligas hūc.§.prave sicut aliqui intelligunt ꝙ si vnus interficiał vbi sunt plures ⁊ nescił per quem ꝙ oēs rōne incertitudinis puniał. Iste em̄ §.hoc non dicit.sed hic cōstabat ꝙ oēs percusserant. incertū tn̄ erat cuius ictu perijsset.⁊ ideo tunc ratione incertitudinis oēs de occiso teneł.Nec intelligas etiā ꝙ si ego vna cum pluribus irem ad occidendū hoīem ⁊ ego solus occiderem ⁊ illi manū nō apponerent ꝙ ego solus tenear ⁊ nō ipsi:q2 nec hoc est verum.imo aut dederunt opem homicidio ⁊ teneł de ope.aut dederūt cōsiliū ⁊ tunc aut alias erā facturus aut nō vt.j.de fur.l.in furti.§.ope.⁊ insti.de ob.que ex delicto nasc.§.ope.⁊ optime extra de homi.c.sicut dignum.cū ibi no.per omnes.⁊.C.de rap.vir.l.vnica.ad fi.Et ideo dic ꝙ qn̄ certum est ꝙ oēs percusserunt ⁊ factum ⁊ ictus cuiusqꝫ potest discerni:tunc ille solus de occiso teneł cuius ictu perijt ⁊ alij de vulnerato teneł. Si vero ict⁹ nō pōt discerni tūc q2 mors ex ictib⁹ oīm successit oēs teneł ⁊ vn⁹ soluendo alium non liberat.⁊ ita loquił iste.§. Si vero fuit factum successiuū:q2 vnus vulnerauit alius examinauit.loquił §.celsus.Si eodē contextu factum est delictum tunc loquił.§.si plures trabem. ¶ Op.hic dr̄ ꝙ si cōstat cuius ictu perierit alij nō teneł sed contra.j.§.celsus.Sol.q2 ⁊ illi de vulnerato tenētur vt gl.alij aūt.Quere qōnem que formał in gl.que incipit qd si vnus.⁊ sol.vt in ea. ¶ Sed in contrarium vr̄ gl.que est in.d.l.fi.j.ad.l.cor.de sica.vbi dr̄ oēs teneri.dic ꝙ illa glo.intelligi dꝫ qn̄ constat oēs fuisse in actu delinquendi. Ista aūt loquitur qn̄ vnus tm̄ deliquit ⁊ non apparet qs.⁊ de hoc plene dixi in cōtrario. ¶ Itē q̄ro qd in.l.cor.de sica.plures interfecerunt hominē ⁊ nescił cuius ictu perierit nunqd oēs puniēł.l.cor.de sica.vr̄ ꝙ sic per istum.§.antiqui doctores ⁊ moderni tenent contrariū q2 in criminibus debent esse probationes clarissime.vt.C.de proba.l.sciant cuncti.de pe.l.q suiam.cum igił non sit probatū cuius ictu perierit ⁊ in.l.cor.de sica.ictus cuiusqꝫ sit contēplādus vt scd̄m ictuꝫ quē quilibet fecit puniał.vt.d.l.fi.j.ad.l.cor. de sica. quid si vnus fecisset vnū ictum mortiferum de vno falcastro et alius vnū vulnus de paruo cultello nonne iniquū esset ambos equaliter puniri cum non appareat quis fecerit ipsos ictus:⁊ certe iniquissimum esset.⁊ ideo eo casu tenenda est glos.que est hic ꝙ nullus puniał non ob.gl.d.l.vlti.que videł tenere oēs puniri debere.nā doctores intelligunt gl.illam ꝙ puniri debeāt oēs

ne delictum remaneat impunitũ, vt. j. co. l. ita vulneratus. ƺ nõ pena. l. cor. sed alia pena arbitrio iudicis. Nec ob. ꝙ dici posset ꝙ ex quo non constat ex cuius ictu perierit presumitur ex ictu cu-
5 iuslibet mortuus esse: qꝛ lz hoc verum sit tñ. l. cor. † nõ dz qs ex presumptionibus dãnari, vt. l. absentẽ. j. de pe. ꝛ qꝛ pene sunt mo liende, vt. j. de pe. l. preses. ꝛ. l. interpretatione. ꝛ qꝛ spãle est ꝙ ex presumptione qs dãnetur. C. de adul. l. si q. ꝛ aut. ibi posita. ad §. istum rñdent ꝙ loquitur in ciuili. s. in actione. l. aql. qua oẽs tenentur ꝑpter dãnum pecuniarium in seruo occiso datum. secus in criminali vt dictum est. Et pro hoc insti. de pub. iud. in prin. Predicta vera sunt nisi probaretur oẽs habuisse animum occidendi: qꝛ tunc ex tali voluntate facto postea subsecuto oẽs punirentur, vt. C. ad. l. cor. de sica. l. is qui cũ telo. ꝛ. j. de fur. l. qui iniurie in prin. Sed nonne probantur animũ interficiẽdi habuisse ex eo ꝙ interfecerunt, vt. C. de sica. l. j. ꝛ de iniu. l. si non cõuitij. Rñdeo hoc verum qñ cõstaret a quo mortuus esset vel ex cuiꝰ ictu, vel qñ esset mortuus ab vno solo. Sed vbi incertum est lz presumatur oẽs deliquisse: tñ ex presumptione non dãnatur vt predixi. Et ita dicunt doc. terminatum fuisse antiquitus in ciuitate Mutine de consilio doctoꝝ boñ. ꝙ interfectores propter incertitudinem fuerunt condẽnati in mille lib. ꝛ nõ ad mortẽ. de hoc satis dixi. d. l. fi. de sica. ꝛ habetur in remissionibus quas in prin. huius. §. posui. Frã. ac. dr tenuisse ꝙ etiã in cornelia oẽs puniãtur: qꝛ si hoc est in aquil. ergo ꝛ in cor. cũ sit eadẽ ratio. ꝛ ad hoc adducebat. j. ad. l. iul. de vi pub. l. iij. ꝛ. C. ad. l. iul. de vi. l. qm mul-
6 ta. ƺ alia opi. est magis cõis. ¶ † Cõclude ergo ꝙ interdũ est incertitudo respectu delictum passi. interdũ respectu delinquentium. interdum mixtim ex vtroqꝫ. ꝛ interdũ est error. primo casu cum certum est delinquentẽ voluisse delinquere sed incertum est in quem: dic ꝙ qñqꝫ est error qñqꝫ incertitudo. verbi gratia feci carmen famosum nescitur propter quẽ sed suspicatur ꝙ ꝑpter titium tunc punitur, vt. j. de iniu. l. lex cor. §. si qs librũ. Interdum est incertitudo respectu voluntatis, vt quis iactat lapidẽ inter multos ꝛ nescitur quem percutere voluerit nihilominus punitur, vt. d. l. qm multa. C. ad. l. iul. de vi. Si error intercedat, vt qꝛ ꝑcutio quẽ puto seium tunc punitur respectu eius in quẽ vere deliquit vt. j. de iniu. l. eum q. §. si iniuria. nisi agatur de pena ad aliũ extendenda, vt qꝛ verberaui filiumfa. quẽ credebã patrẽfamilias. nam patri non teneor qꝛ nolui sibi iniuriã facere, vt ea. l. cũ qui. §. se. Si vero incertitudo est mixti in personã delinquẽtis ꝛ delictũ passi tunc nullus tenetur, vt. j. eo. l. scientiã. §. cũ stramenta. Tertio casu qñ est incertitudo circa delinquẽtes: tunc qñqꝫ ista incertitudo est circa actus proximos ꝛ remotos vt qñ plures sunt in vna domo ꝛ vnus reperitur occisus nec apparet ꝑ quẽ tunc hz locũ. l. absentem. de pe. qꝛ sanctius est ꝛc. Et de hac qõne vide plene. s. in remissionibus. ꝛ qđ no. per. d. c. in obscuris. Qñqꝫ est incertitudo actus ꝑmi sed nõ remoti, vt cũ multi fecerunt insultũ cũ armis, fuit tñ vnum solũ vulnus illatũ tunc glo. videtur ꝯtrie. s. illa q̃ est in isto. §. ꝛ illa que est in. d. l. fi. de sica. Sed dic vt. s. dixi. Qñqꝫ cõstat ꝙ oẽs fuerunt in actu ꝑmo delicti vt qꝛ oẽs percusserunt tunc aut fm idem tps ꝛ oẽs tenẽtur vt hoc. §. qđ verum est in ciuili. in criminali dic vt. s. dixi. Si fm diuersa ꝛ successiua tpa qlibet tenetur de eo qđ fecit, vt. j. §. ꝑxi. celsus. Interdũ oẽs simul delinquunt ꝛ ex actibus oim sequitur delicti effectus ꝛ oẽs tenentur, vt. j. §. si plures trabem. Si certũ est cuius delicto perierit ille solus tenetur, vt. s. e. l. qua actiõe. §. si qs seruũ. ꝛ hec sufficiant de primo. Modo declaremus scdm an in penis vnus liberet alium. Et primo op. de. l. j. §. si familia fur. fec. dic. Sol. vt hic in gl. ꝛ in ꝯtrio. ꝛ. s. de iurisd. om. iud. l. si familia. qꝛ ibi sunt vt vnum corpus. Si vero sunt plures separati: tunc dic vt. j. de iniur. l. si plures. ꝛ. j. de interro. ac. l. qui seruum. alias oppositiones fac ꝛ solue vt gl. ꝛ ad. l. ꝛ quidem in solidum. j. tit. proxi. dic aliter ꝙ gl. qꝛ hic conueniebantur ex delicto: ibi ex qꝰi delicto: ꝛ ideo ibi vnus alium liberat. ¶ In gl. que incipit in solidum. ibi si cum exceptione. §. fi. imo hoc est contra ad sequens responsum. Sed solue vt ibi no. ꝛ vide no. j. §. proximo. ꝛ. s. nau. ca. sta. l. idem. §. fin. ꝛ per Goffre. de directa actione.

Celsus. Alias incipit si alius. Iste. §. satis est declaratꝰ. s. §. ꝑxi. ꝛ qđ dicit mortifere dic vt videbatur vltra gl. op. fm Ja. de bel. de. l. huic scripture. §. si seruus ver. ƺ si ma-
7 numissus. vbi de hoc. l. aquil. † Sol. hic cũ dubitatur vulnus esse mortiferũ: ibi cum est certũ. hoc non placet: qꝛ ꝛ ibi dubitabatur. dic ergo hic primo vulnus illatũ fuit ꝛ ex nouo ictu ab alio maturiꝰ interẽptus: ibi vero sine nouo ictu durãtibus vulneris angustijs perijt vt ibi euidẽter apparet vñ dic, aut certũ est vulnus esse mortiferũ aut certũ est non esse, aut dubitatur. primo casu aut perijt ex vulnere vulneratꝰ sine nouo ictu tunc siue moriatur incõtinẽti siue ex interuallo semper vulnerans tenetur de occiso, vt. j. e. l. ait lex. ver. ꝙ si mortiferũ ꝛ. l. si ex plagis. in prin. aut vulneratus post vulnus illatũ ex nouo ictu maturius est ꝑẽptus: tũc si a vulnerante ꝛ incõtinenti tenebitur solum de occiso, vt. j. e. l. illud. §. fi. ꝛ. j. de priua. deli. l. nunqꝫ. §. ꝛ si forte. Si aũt ab alio maturius est perẽptus tunc vterqꝫ tenebitur de occiso. j. e. l. ita vulneratus. Secundo casu vulnerans tenebitur solum de vulnerato, vt j. e. l. q occidit. §. fi. ¶ Tertio casu cum dubitatur aut perijt vulneratus sine nouo ictu primi vulneris durantibus angustijs. aut ex nouo ictu maturius est peremptus. primo casu presumitur ex vulnere mortuus vt. d. l. huic scripture. §. si seruꝰ ver. ƺ si manumissus. nisi aliud ꝓbetur, vt. j. e. qui occidit. §. fi. ꝛ. l. si ex plagis. in prin. ꝛ ar. j. de edil. edi. l. ꝙ si nolit. §. culpam. de lib. ag. l. necare. ꝛ de his qui. vt indi. l. indignum. scđo casu presumitur non mortifere in dubio, vt hoc. §. celsus. ꝛ. d. l. huic scripture. §. si seruus. in prin. §. ꝛ ver. at in superiori. Jac. de bel. qui intellexit hunc. §. in casu dubij esset vulnus mortiferum vel non. Glo. vero intelligit ꝛ Ja. bu. in casu certi quando cõstabat vulnus mortiferum qđ est verius vt hic patet in litera. Ray.

8 **Item cum eo.** † Qui dat dãnum de corpore suo tenetur aql. si aliter in factũ actiõe. h. d. Et facit. s. ti. proxi. l. j. §. sed si canis. ꝛ qđ ibi dixi. Non ob. s. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. j. §. fina. vt ibi no. duo. §. sequentes plani sunt.

9 **Si seruus.** † Pone fidei possessori ꝑ dãno dato in seruo quem possidet datur actio in factũ. h. d. ¶ Gl. querit quid econtra si bone fidei possessor dedit damnum in seruo quem bona fide possidet an teneatur. ꝛ tenet qđ sic per. l. s. de pe. he. l. si a patre. §. si possessor. sed ille. §. in male fidei possessore loquitur vt ibi no. allegat etiam. j. e. l. si eo tpe. Sz gl. vbi hoc reuocat in dubium ꝛ remittit ad. l. si homo. s. de rei ven. ƺ dz dicere si hominẽ alias incipit iul. sed ibi nihil de hoc dr. sed de hoc agitur. j. de ser. cor. l. j. §. j. Ja. de ra. hic tenet ꝙ mitius teneatur: qꝛ solum de lata culpa non de leui ar. j. de acqui. re. do. l. homo liber. §. ij. Ja. de ra.

Eum cui vestimenta. Dicit Jaco. de ra. quod iste. §. ꝯtinet magnã iniquitatem. pone enĩ ꝙ cõmodasti mihi equum ad eũdum parisius vbi habebam magna negotia expedire aliquis venit ꝛ fregit crus equo ita ꝙ ire non potui. hic dr ꝙ nõ habeo
10 actionem cõtra eum † vnde ipse dicit ꝙ verum est ꝙ actio. l. aql. commodatario non datur qꝛ dñs non est, vt. s. e. l. §. legis. sed dicit ꝙ datur sibi actio in factum subsidiaria non pro damno dato in corpore equi, sed propter dãnum ꝛ interesse quod passus est. ar. j. e. l. qui occidit. §. in hac. Ja. de ra.

11 **An fructuarius.** † Fructuario ꝛ vsuario datur vtilis aquil. ꝛ contra dominum proprietatis. h. d. cum. l. se. ¶ Et ratio differẽtie inter hũc §. ꝛ superiorem est: qꝛ maius ius habet fructuarius ꝛ vsuarius ꝙ commodatarius. ¶ Op. glo. de. l. cedere. §. is cuius. j. arborũ furtim cesarum. Sol. vt hic ꝛ in contrario no. ¶ Item opp. de l. inde neratius. §. si infans. j. e. Sol. vt gl. qꝛ licet vsufructus nõ esset tunc mihi constitutus erat tñ penes proprietarium causaliter ꝛ postea penes me vsufructuarium formaliter sed in. l. contraria secus: qꝛ infans erat auunculus, vt ibi dicitur.

1 ¶ Actio an possit ex operibus futuris oriri.
2 Membrorum suorum dominus nemo dicitur nec potest se qs ad penam corporalem ex pacto vel stipulatione obligare.

1 **Liber homo.** † Querit glo. an pro futuris operibus agatur ꝛ nõ firmat pedem ꝛ allegat. s. e. ti. l. ex hac. gl. corrupta est ꝛ debet dicere. s. tit. proxi. l. ex hac. ꝛ dic vt ibi dixi. et Ja. de ra. hic clare tenet ꝙ futuris operibus agatur. Nec ob. j. eo. l. quemadmodum. §. idem labeo. vbi non habetur ratio piscium non captorum. nam ibi erat ex toto futurum hic autem estimatur futurum ratione presentis: quia homo debilitatus de presenti minus valet: qꝛ non potest operari in futurum sed ibi retia bene poterant operari in futurum ad pisces capiẽdos.
2 Jac. ¶ Item no. ꝙ nullus est dominus † membrorum suorum quod sepe allegatur. Et facit ꝙ quis non possit ex pacto vel stipulatione se obligare pro se vel alio ad penam corporalem sustinendam. Et ita tenuit prepositus de Cesenna qui hanc questionem publice disputauit. ꝛ est mihi. lxxv. in libro magno questionum disputatarum ꝛ incipit, statuto cauetur boñ. Uber. de bo. contrarium tenet vt dixi. C. de transa. l. si quis maior. ꝛ plenius in meis qõnibus statutorum prima parte. lj. q. que incipit ꝛ ex predictis potest oriri alia questio. ꝛ vide ad hanc. l. j. pro so. cum duobus. §. socium vniuersa.

Si homo liber. Glo. alle. j. de acqui. re. do. l. liber homo. sed cõiter icipit homo liber. sequens. §. planus est.

Si seruus legatus. Uterqꝫ casus huius. §. recte procedit: quia post agnationem

agnationem videtur retro ab adita hereditate fuisse legatarij. & post repudiationem videtur retro heredis fuisse, vt. j. de leg. j. l. seruum filij. §. j. Ol.

1 ☞ Hereditate adita transfertur dominium rei legate in legatarium: & si occidatur legatarius ante aditam hereditatem an legatum transibit in heredes occisi.
2 Fructus percepti ex re legata an iacente hereditate restituatur legatario.
3 Infirmitas vulnerato sua culpa superueniens an liberet percutientem.

1 **Huic scripture.** † Ratio diuersitatis inter primũ & scdm casum hui⁹. l. est: q: ab adita hereditate trãsfert dñium rei legate in legatariũ. & ideo si seruus occidat ante aditam hereditatẽ non põt transferri dñiuz in legatariũ serui mortui, & ideo heres in totum liberat interitu speciei. Sed vbi seru⁹ vulneratus est ante aditã hereditatem adita postea hereditate transit dñium in legatarium & fingit retro eius fuisse. j. de le. j. l. seruum filij. §. j. & idõ actio pro eo quesita heredi legatario cedidz.
2 ¶ † Item dicit Ja. de ra. ꝙ non est aliqua lex que ita expresse faciat sicut ista ꝙ fructus percepti ex re legata iacente hereditate debeant restitui legatario per heredem sicut & hic ceditur actio quesita iacente hereditate. de hoc dixi. j. de le. j. l. si tibi homo. §. cum seruus. & C. de vsufruc. leg. l. j. & ij.

Si seruus vulneratus. Pro declaratione vide ꝙ dixi. s. e. l. itẽ mela. §. celsus. alias est principium. l. & alias incipit si alius. Et aduerte q: iste est aureus. §. & optime facit ad qõnẽ se-
3 pe occurrentẽ: † aliqs fuit vulneratus postea culpa sua superuenerũt sibi febres & mortuus est nunqd puniat vulnerãs de morte. hic est expressum in primo rñso huius. §. ꝙ nõ. Sed p̃rũum vr̃ expresse. j. e. l. ita vulneratus ver. ergo si qs seruo. ¶ Sed gl. hic soluit & bene ꝙ hic nõ erat certũ an vulnus esset mortale vel nõ, in. d. l. ita vulneratus. certũ erat ꝙ vulnus erat mortiferũ: & pro hoc. j. e. l. q occidit. §. fi. & extra de homic. c. ad audientiã. ¶ Sed qd erit in dubio si nõ appareat an vulnus sit mortiferũ vel nõ, nec apparet de culpa aliqua vulnerati ꝙ eius culpa superuenerit febris & mortuus est nunqd tunc vulnerans puniet de occisor: dic qd si intra paucos dies decessit presumat ex vulnere mortuus vt extra de homi. c. presbyterũ. cũ ibi no. Si aũt post octo menses mortuus sit: tunc nõ presumitur ex ipso vulnere decessisse vt extra de cle. pcus. c. ij. cũ ibi no. sed ꝙ presumat mortu⁹ ex vulnere etiam si post longũ tps moriat. facit. j. eo. l. aut lex. §. j. & xxiij. q. v. l. c. vl. & ibi in gl. de iure lombardo presumit mortuus ex vulnere si moriat intra annum, vt in lombarda de plagis & cõpositionibus liberoꝝ hominum. l. in oibus. de pla. ser. l. oẽs non plage. facit etiã iste. §. ꝙ facta pace de vulnere videat facta pax de occiso. & si potestas habeat arbitriũ super maleficijs suo tpe perpetratis & aliqs fuit vulneratus tpe predecessoris & mortuus tpe suo an habeat arbitrium ipse super ipso maleficio. de istis oibus qõnibus & similib⁹ vide qd dixi. j. de dam. infe. l. dãni. §. sabini. & in meis qõnibus statutoꝝ. xxxvj. q. scde partis. & xlvj. & xlvij. & pluribus sequentibus. & j. e. l. si vulnerato seruo. & l. ita vulneratus. & l. si ex plagis. in prin.

1 ☞ Actio per dominum inchoata pro seruo an seruo libertati reddito habebit actionem vel si in dominum remanebit.

1 **Quia in eum casum.** † Brochardicuz est de quo vide qd plene dixi. j. de ver. obli. l. si pluribus. §. & si placeat & plenissime de reg. iur. l. in ambiguis. §. j. Op. glo. de. l. quecũqz actiones. j. de act. & obl. Bl. se inuoluit in so. huius contrarij vnde qd dicit glo. ꝙ in. l. contraria attendit ꝙ posset reduci in seruitute hoc falsum est q: talis casus non debet attendi q: casum aduersamqz fortunam &c. vt. j. de ver. obl. l. inter stip. §. sacram. & ideo dic fm ipm ꝙ hic loquitur de actione inchoanda. nã si seruus meus est vulneratus competit mihi actio. l. aquil. si iubeo eum esse liberũ & heredem adita hereditate & eo libero facto in personam eius haberet inchoare actio. l. aql. sed q: deducta est ad eum casum a quo incipere non põt q: sui ipsius estimationẽ petere non põt ideo vitiatur. Sed in casu l. contrarie res non est inchoanda in persona eius imo inchoata est in personam mei domini & si manumitto eũ durat in persona mea non autem transeunt ad ipsum manumissum: q: ibi heres non erat. & ita loquitur. l. quecunqz actiones.

1 ☞ Dominus occidẽs seruum qua actione teneatur bone fidei possessori vel ei qui pignori habebat.
2 Jus accrescendi an locum habeat inter collegatarios.

1 **Si dominus.** † Querit gl. ad quid tenebitur dñs bone fidei possessori. & dic ꝙ ad interesse puta ad operas. vel q: forte vsucepisset fm Ja. de ra. istius damni ꝙ non vsucepit ratio non habet, vt. s. ex qui. cau. ma. l. sciendum. & l. deniqz. Sed cum bone fidei possessor teneatur restituere quesita ex operis, vt. s. de rei ven. l. sumptus. qñõ pro eis aget in factum cõtra dñm: dic ꝙ pro consumptis que lucratur, vt eo. tit. de rei vendi. l. emptori. Uel dic ꝙ hic est specialein odium delinquentis. ar. j. de pig. ac. l. si pignore. Idem dicit gl. est in actione furti quod dic vt. j. eo. l. qui occidit. §. j. Et dic quod loquitur in bone fidei possessore qui habet titulum. de quo dic vt no. s. eo. l. item mela. §. sed si seruus. licet glo. allegata. §. fi in eo. in. l. item mela.
2 **Si coniunctim.** † Ibi, occisum. post aditam hereditatem alias si ante neuter legatarioꝝ agit sed heres vt. s. eo. l. huic scripture. in principio. Old. ¶ Et quod dicit litera accreuisse exponit gl. & male. i. non decreuisse: quia proprie accipitur accreuisse quando coniunctim fuit legatum vt. j. de lega. j. l. plane. primo. §. si duobus. Si autem integer vterqz fuisset legatus tunc procederet quod glo. dicit. Rich.

1 ☞ Seruum cõmunem occidens vel pignoratũ tenetur actione aquiliana.

1 **Sed si communem.** † In fi. glo. j. iniuriarum. Et est ratio differẽtie q: ista actio respicit effectum facti, vt. s. e. l. & si quecũqz. §. j. illa vero animum facientis vt. j. de iniu. l. illud. Ol.

1 ☞ Lex aquilia retro estimat damnum.

1 **Ait lex.** † Scz aquil. & verba que sequunt posunt materialiter. Et aduerte ver. ꝙ si mortifere. cum eius gl. qd facit ad ea que dixi. s. eo. l. huic scripture. §. j. & caue q: gl. vl. cõiter est corrupta. quia allegat. j. e. l. pe. & debet allegare. l. antepenultimam.

1 ☞ Occidens seruum promissum ad quid & inquantũ teneat.
2 Seruo heredis legato occiso an legatario cedatur actio.
3 Damna ex morte occisi peruenĩẽtia veniũt in actione aqliana. Seruus heres institutus si occidatur occidens tenetur ad hereditatem.
4 Occidens seruum in cuius persona erat implenda conditio tenetur ad interesse.
5 Actio. l. aquil. qualiter detur heredi & in heredem.
6 Actio aquiliana non excludit accusationem legis cornelie nec econtra quo ad effectum sed quo ad concursum.
7 In actione aquiliana negans plus punitur ꝙ confitens.
8 Confessio erronea impossibilis & contra naturam non preiudicat errore probato.

1 **Proinde.** † Ibi promisi in quã incidi q: occisus est. Et qd subijcit vtilitas dic. s. pene in quã incidi: q: ad diẽ seruũ dare non potui. Sed hoc qñõ, nonne liberatus sum interitu speciei ante morã, vt. j. de le. j. l. titie textores. §. fi. & de ver. ob. l. si ex legati cã? Rñdeo fm opi. quarundã gl. ꝙ nõ in penali stipulatione secus est in iudicio, vt no. s. qui satisd. cog. l. sed & si decesserit. qd tñ verũ nõ est, vt. j. de ver. obl. l. si homo mortuus. & ibi no. Dic ergo ꝙ hic inceperat stipulatio a precedenti cõditione hoc mõ si stichũ intra pascha nõ dederis. x. dare pmittis. & hoc casu. x. sunt in obligatiõe & stichus in soluẽdi facultate, vt. j. de ac. & ob. l. obligationũ fere. §. vl. & j. de pe. le. l. j. & ideo occiso vel mortuo sticho ante morã nõ sum liberat⁹ ego pmissor sz adhuc teneor ed. x. ita loquit. j. de ver. ob. l. in illa. Ol. ¶ Posses & alr dicere vt no. C. de thẽ. & cõmit. sti. l. nõ moriturũ. Sed ꝙ p impedimentũ ab alio prestitũ nõ liberet a pena. vt. s. si qs cau. l. ij. §. fi. Et ideo alij dicũt aut penalis stipulatio incipit a precedenti conditione: & tunc si moritur nihilominus reus tenet ex penali stipulatione vt. d. l. in illa stipulatione de verb. obl. aut a precedenti conuentione: & tunc subdistinguunt. aut mortuus est ex tali casu ꝙ non dat regressus in alium: vt q: eundo per viam lapis eum interfecit: & tunc non tenet ad penã, vt. d. l. si homo mortuus. de ver. obli. & j. ad. l. rho. de iac. l. vl. §. idẽ iuris. vbi de hoc in gl. aut ex casu ex quo cõtra alium datur actio, vt q: alius eũ interfecit: & tunc non liberatur promissor nisi cõtra illum actio cedat. & sic loquitur. d. l. ij. §. fi. s. si quis cau. Et ista fuit opinio Ja. de ra. Pe. tenet cõtrarium ꝙ totaliter liberet reus cũ inci-

pit a precedenti cōuētione ꝛ qđ nullā teneaꝛ actionē cedere, vt hic not. in gl. quā gl. ipse Pe. approbat vt plene dixi. d. l. nō moriturū. lꝫ cōtrariū teneat alia gl. que est. s. de do. l. arbitrio. §. fi.
2 vbi etiā de hoc dixi. † Deinde qrit gl. si seruus heredis legatus occidaꝛ an cedaꝛ actio legatario. ꝛ tenet ꝙ non. ꝛ hoc etiā tenet Ol. p rōnē glo. Et qꝛ si seruo testatoris occiso nō teneꝛ heres cedere. ꝛ tñ dñiū transiuit a morte testatoris vel adita hereditate. multo fortius in seruo heredis cuius dñiū non trāsit, vt. j. de le. j. l. si qs inglinos. §. j. ꝛ no. s. de ser. l. p parte. Ol. ¶ Itē aduerte qđ Ja. de ra. intelligit in aqui. venit vtilitas non quo ad estimationē serui: qꝛ in seruo nō est dānificatus: qꝛ illū creditori dedisset, sed solū in pena quatenꝰ excedit estimationē serui. Ja. de ra.

3 **Si quis ex comedis.** † Nō solum ad serui occisi estimationem agitur sed ad cetera damna inde secuta. h. d. cū princ. l. seq. ꝛ glo. est corrupta. allegat enim instit. eo. §. item si quis. ꝛ debet dicere item si ex pari.

4 **Idem iulianus scribit.** † Omnia commoda obuētura intra annū retro ꝙ interfectus est seruus veniūt in hac actione. h. d. vsqꝫ ad. §. si infans. Ibi iussus insolidū dato substituto vel nō. ¶ Ibi ꝛ liber esset qui nō recipit estimationem, vt. s. e. l. huic scripture. §. fi. ꝛ. l. seq. ꝛ dic vt ibi. differētia inter istum. §. in prin. ꝛ sequentē casum ꝙ vbi viuo testatore occisus est nō venit estimatio hereditatis: qꝛ mutabilis est volūtas testatoris vsqꝫ ad supremū vite exitū. j. de adi. leg. l. iij. ad fi. Sed vbi post mortē testatoris est occisus tūc immutabilis est volūtas testatoris. ꝛ ideo estimatio hereditatis venit in aquil. Jac. de ra. ¶ Op. gl. ad primū rñsum huius. §. vbi dr cōditionē haberi p defecta. et ideo haberi estimationē hereditatis. imo vr qđ cōditio habeaꝛ p impleta. j. de cōdi. insti. l. q sub cōditiōe. §. quoties. Sol. vt gl. ꝛ vt plenius not. C. de insti. ꝛ substi. l. j. lꝫ gl. alleget de cōdi. insti. ꝛ male. ꝛ vide de hoc qđ etiā plene no. p Dy. extra de reg. iu. c. imputari nō dꝫ. lib. vj. ¶ Itē querit gl. si occisor nō esset soluendo nunqd tūc habeaꝛ cōditio p impleta. Et vr tenere ꝙ sic, vt ar. s. de eo p quē fac. erit. l. fi. ꝛ hāc gl. alibi nescio nisi hic ꝛ. d. l. j. de insti. ꝛ substi. ꝛ est not. ꝛ eam sequiꝛ hic Jac. de ra. Itē not. ex ver. sed ꝛ si seruꝰ. qđ quis pōt in socios criminis torqueri. ꝛ p hoc j. ad exhi. l. fi. an aūt eius cōfessio preiudicet socijs plene dixi. C. de accu. l. vlti. ¶ In glo. i. ipse seruus. Ibi participasse, vt. j. loc. l. cum plures. §. vestimenta.

Si infans. Gl. op. ꝛ nō soluit sed de. l. si ꝓprietariꝰ. s. eo. sed sol. vt ibi not. Jac.

5 **Hanc actionem.** † Exēplum gl. nō plꝫ Ja. de ra. ꝙ heres dr locupletior ex dāno dato p defunctū qñ occidit bouē ꝛ carnes peruenerūt ad heredē qui eas comedit: qꝛ hic nō locupletaꝛ directo ex damno dato, sed qꝛ carnes peruenerūt ad eū. Ray. tenet gl. ar. l. j. §. ex incēdio. j. de incē. rui. ꝛ nau. vnde ipse Jac. ponit exemplū in defuncto qui pcidit venas fontis vel putei mei vt perueniret aqua ad suum fontē vel puteū. in hoc enim heres est locupletior. Itē nō ob. j. tit. j. l. si vero. §. hoc autem. vt ibi not.

6 **Si dolo.** † Aquil. nō excludit accusationē legis cornelie nec econtra quo ad effectū sed quo ad concursum sic. h. d. tex. ꝛ gl. ¶ Itē non ob. C. de his qui ad eccl. confug. l. si seruus. vt ibi not.

7 **Hec actio.** † In hac actione negans mendaciter punitur in duplum. h. d. ꝛ vide qđ dixi. s. tit. proxi. l. j. §. interdum.

8 **Si quis hominem.** † Cōfessio erronea impossibilis ꝛ ꝯ naturaꝫ nō pîudicat errore ꝓbato. h. d. ¶ Et notabilis est iste. §. ꝛ cōtinue allegaꝛ. ¶ Et vide qđ no. j. de qstio. l. j. §. si qs vltro. vbi etiā no. ꝙ iure Lōbardo qs nō pōt venire ꝯ cōfessionē suā, vt ibi in gl. not. ꝛ vide etiā. j. de interro. act. l. de etate. §. fi. ꝛ vide. e. ti. l. qui seruū. q declarat hunc. §. an p confessionē libereꝛ ille q vere occidit. ꝛ expone illa verba. remittere actori cōfessoriā actionē, vt gl. exponit. ꝛ prima expositio gl. magis plꝫ Jac. de ra. ꝛ magis est amica litere. sic ꝛ alias exponiꝛ pia actio. i. pius actus. C. de sac. sanc. eccl. l. iubemus. aut. hoc ius porrectū. ¶ Itē not. pulchrā qstionē gl. an idē sit in ꝯtibus ꝛ legatis. ꝛ dic vt in ea no. ꝛ vide etiā alia gl. que incipit cū quo tñ. que notabilis est. Ultimo colligit Gui. de suza. ex isto. §. ꝙ si qs cōfessus est se occidisse hominē qđ postea ꝓbare poterit ꝙ ad sui defensionē occiderit. ꝛ allegaꝛ etiā. C. de fal. l. si falsos. ¶ In gl. magna ibi de ꝯfes. l. iij. Ratio diuersitatis est qꝛ cōueniꝛ. l. aql. grauaꝛ in duobus. s. §. hec actio. ꝛ. C. de cōdi. inde. l. ea q. ꝛ ideo releueꝛ in alio. j. de iureiu. l. eū qui. in prin. Nec ob. iste. §. qꝛ hic a nemine datū est dānū. ꝛ sic cessat cā huius. l. ibi ab alio datū est dānū lꝫ modicū. ꝛ sic subest cā huius. l. vt dixi. d. l. ea q. Ray. ¶ In gl. vlt. ibi ex hac lege prima plꝫ: qꝛ furiosus nullo modo erat obligatus, vt. s. eo. l. ꝛ si qscūqꝫ. §. iniuriā. ꝛ sic cessat cā huius. l. sed ibi erat obligatꝰ naturaliter. ꝛ sic suberat cā huius. l. in obligatiōe naturali in pcedēti. l. nulla. ꝛ sic glo. non est sibi ꝯria. ¶ Itē op. ꝙ cōfessus ex certa scia nō possit ꝓbare ꝯriū. C. de ꝯfes. l. j. Sol. vt ibi p Pe. Ray.

1 ☞ Occisus ꝛ mortuus differunt: est enim vnū naturale aliud accidentale.
2 Confessio procuratoris tutoris vel curatoris an ꝛ quando prosit vel noceat domino.
3 In confessum nulle sunt partes iudicis nisi executorie.

1 **Proinde.** † No. differētiā inter mortuum ꝛ occisum. Nā mortuus dr naturaliter: occisus accidētaliter. ꝓ hoc. s. e. l. qua actione. §. occisum. ꝛ. j. e. l. ita vulneratus. Qđ facit ad qstionē si ꝓmisisti mihi. x. cū titius morieꝛ an tenearis si occidaꝛ. Et ista est qstio tertia in qōnibꝰ pilei. ꝛ incipit, ego stipulatꝰ sum. ꝛ post multa tenet ꝙ sic, vt dixi. j. de ver. obl. l. ex ea parte. §. in insulā.

2 **Si procurator.** † Iste. §. facit qñ cōfessio ꝓcuratoris tutoris vel curatoris vel defensoris noceat dño. Et idē posset qri de eorū cōtumacia. de vtroqꝫ dixi. C. de procu. sup rub. in fi. j. de confes. l. certū. §. sed an ipsos. s. si quis ius dic. nō obtē. l. j. §. si ꝓcurator. ꝛ. s. de ꝓcu. l. si actor malit. ꝛ. j. de interro. act. l. si sine. §. si defensor. aľs est ꝓncipiū. l. ¶ Cōsuetudo iudicioꝝ seruat ꝙ cōfessio ꝓcuratoris cū mādato vel tutoris vel curatoris pîudicat nisi sit erronea. ꝛ ꝓbetur contrariū defensoris sine mādato nō nisi dñs ratum habeat, vt. d. §. si defensor. ꝛ. l. qui seruū. eo. ti. circa prin. ¶ Alij tamen dicunt aut procurator vel tutor confiteꝛ falso ꝛ falsum: ꝛ tunc ipsi teneꝛ ꝛ nō dñi, vt hic ꝛ. d. §. si defensor. aut falsum tātum sed nō falso. i. non dolose: ꝛ tunc dominus tenetur, sed probato errore non teneꝛ, vt. j. de confes. l. ij. ꝛ. C. de iur. ꝛ fac. igno. l. error. ꝛ de hoc etiam not. ꝛ dixi. C. de confes. l. vnica.

3 **Notandum.** † In confessum nulle sunt partes iudicis nisi executorie. h. d. ꝛ sepe allegatur ad hoc extra de confes. c. ij. ꝛ de transac. c. preterea. scđo et plene not. ꝛ dixi. C. de confes. l. vnica.

1 ☞ Seruus seruum alienum occidens qua actione teneatur.
Plura delicta inducunt plures actiones.
2 Seruus delinquēdo videꝛ conditionem dñi deteriorem facere.
3 Seruus communis seruum singularem occidens contra quem inducat actionem.
4 Lex tollitur per desuetudinem.
5 Certi condictio generalis datur pro lege aquilia.
6 Occasionem damni dans culpa sua tenetur licet animum nocendi non habuerit.
7 Actione aquilia vtili tenetur is cuius culpa damnū sequitur, nec vitio naturali excusatur.
8 Actio ex locato an possit noxaliter intentari.
9 Colonus an possit noxaliter teneri ex locato sine culpa.
10 Uerbum rumpens, potest sumi pro corrumpens.
11 Clausula generalis quandoqꝫ comprehēdit singulares in vniuerso contentos.
12 Rupisse dicitur ꝛ qui virgis vel loris verberat.
13 Percutiens mulierem pregnantem ex qua percussione fecit abortum qua actione teneatur.
14 Fructus immaturos colligens ad quid teneatur.
15 Damnum datū in fructibus immaturis qualiter sit ēstimādū.
16 Puerū castrās ad qđ ꝛ qua actione teneaꝛ: ꝛ an ob melioratio.
17 Imperitia imputatur artifici non vitium materie.

1 **Si seruus seruum.** † §. j. ibi noxalē actionē nō per hoc dicas ꝙ in precedēti ver. sit actio noxalis: qꝛ vere nō est, imo datur insolidū, vt. j. de noxa. l. ij. Et aduerte qꝛ gl. nititur destruere rationē tex. dñ dicit ne sit in potesta
2 te ꝛc. † qꝛ in potestate serui videꝛ delinquēdo facere deteriorem conditionē dñi ꝙ aut damnū emendet per eum datū aut ipsum det pro noxa. vt in. ll. in gl. alleg. ergo idē debet esse cū det dānū vni dominorum quorum est cōmunis. vnde glo. dat aliā rationem. sed Jac. de ra. reprobat gl. ꝛ tenet tex. ꝛ dicit qđ in. l. aquil. est speciale isto casu vt non possit dominū obligare. secus est in actione cōi diuid. vt. j. de noxa. l. cum seruus. qꝛ illa est ex cōtractu ꝛ datur ad simplū: hec autem est penalis ꝛ per inficiationeꝫ crescit. ꝛ qꝛ etiam non est verisimile seruum sic damnificare aliquem dominorum sicut extraneum. Jac. de ra.

3 **Item si seruus.** † Ibi diuisionem non recipit. ¶ Et facta datione pro noxa vni liberatur ab vtroqꝫ. sed ille cui est datus pro noxa tenetur actione cōmuni diuid. seruum illum pro noxa datum socio cōmunicare, vt. j. de noxa. l. si in re communi. Old.

Huius

Huius legis. Jac. de ra. dicit q̃ in isto scdo capite nihil vtile cõtinebať q̃ non esset
4 in primo & tertio. & ideo in desuetudinẽ abijt. † & facit q. l. tollať per desuetudinẽ. de quo dic vt dixi. s. de legi. l. de quibus. ver. itẽ quero questionem de qua. s. tetigi.

5 **Tertio capite.** † Ponit verba & effectũ tertij capitis & dať ad interesse quãti plurimi fuit. xxx. diebus retro & eodem modo datur certi condictio generalis que datur pro lege aquil. vt. j. si cer. pet. l. certi condictio. ¶ Et sicut ex primo capite consequor damnũ quanti plurimi fuit anno retro, vt. s. eo. l. ij. & facit. j. de ser. corrup. l. vt tãtum. §. pen. sic & in isto tertio capite quanti plurimi fuit. xxx. diebus retro. q̃d sic intellige habebas equum tuum valentem centum vulneraui eum leuiter vel abscidi sibi auriculam ita q̃d deterioratus est in quinq; tenebor in quinq;. non autem ad talẽ estimationem equi sicut quidã praue intelligunt. hoc enim esset iniquissimum. & pro hoc. s. eo. l. ait lex.

6 **Si quis insulam.** † Pulcher casus & sepe de facto contingens & breuiter dicit q̃d qui occasionẽ damni dat culpa sua tenetur licet animũ nocendi non habuerit. & pro hoc. j. proxi. §. et. l. qui occidit. §. in hac. Et idem est in primo capite, vt. s. eo. l. & si quecunq;. §. j. ver. igitur. Et concor. extra de iniur. & dam. da. c. si egressus. & c. vlti. Inno. tamen extra de homici. sicut dignum. dicit quod in foro penitentie non tenetur ad estimationem damni, sed imponẽda est penitentia pro modo culpe. xv. q. j. inebriauerũt. ¶ Ultimo querit Guid. de suza. si inimicus alicuius incendit domum inimici & ignis euagauit ad alias domos an ille ex cuius inimicitijs ortum fuit incendium teneatur vicinis. Hic est argumentũ q̃d sic. ipse distinguit cuius culpa essent inimicitie, vt si culpa incendẽtis alius non teneatur. si culpa alterius teneatur. arg. j. loca. l. si merces. §. culpe. & sol. mat. l. in his rebus. & j. cõmuni diuidun. l. si is cum quo. ¶ Uber. de bobio tenet contrariũ: q2 ll. predicte loquunť in obligato ex contractu: & ideo nõ mirũ q̃ custodiam prestare teneretur. hic autẽ loquimur ex maleficio. Et si dicatur q̃d dans causam dãno damnum dedisse videtur, vt. j. eo. l. qui occidit. §. in hac. Uerum est immediate dat causam. secus si mediate, vt faber facit cultellũ ex quo alius hominẽ interfecit faber non tenetur. & pro hoc. j. loca. l. qui domum.

7 **Si fornicarius.** † Ubi culpa alicuius dãnum sequiť tenetur vtili aquil. nec parcitur vitio naturali. hoc dicit. Et ad hoc sepe allegať de hoc an parcať vitio naturali vide per Archid. xxxiiij. dist. c. fraternitatis. & hoc not. in glos. Et dixi fm Dy. j. de dã. infec. l. fluminũ. §. vitiũ. Breuiter dic q̃d si culpa est admixta vitio naturali tũc non excusat, vt hic. fuit enim in culpa q2 extinguendo ignem potuit casum euitare. Si vero culpa cessauit tunc parcitur vt in cõtrarijs. Distinguitur tamẽ inter culpam q2 si est simpliciter in emittẽdo nõ tenetur, vt. l. si cuius. §. deniq;. s. de vsufr. & ibi no. Si in committendo vt in supponẽdo ignẽ tunc sic vt hic. ¶ Et quod hic dicitur in locato agi, dic & etiam aquil. noxali conueniri potest, vt. j. §. proculus.

Si furnum. Opponit glos. de. l. fluminũ. §. preterea. de dam. infec. Sol. vt hic. & melius in contrario nota. nam nec hic dicitur q̃d veniat damnum datum culpa fornarij: sed damnum datum ex submissiõe ignis ex qua torretur paries.

8 **Proculus.** Nota mirabile q̃ actio † ex locato intẽtatur noxaliter cũ solũ actiones ex delicto vel quasi noxaliter consueuerunt intẽtari. j. de noxa. l. j. §. cũ
9 seruus. ¶ Itẽ est mirabilius q̃d colonus † etiã sine culpa teneť ex locato noxaliter. Sed dici potest q̃d in culpa erat seruos noxios habẽdo, vt. s. nau. caupo. stab. l. j. §. hec autem. & j. de exercit. l. j. §. magistrum. Uel dic quod lex aquil. facit venire in actionem ex locato quod alias non veniret.

10 **Inquit lex.** † Declarat verbũ ruperit positum. s. ea. l. §. tertio capite. Et q̃d dicit in segetem dic scil3 solo vel terre coherentem, vt locum habeat q̃d sequitur de interdicto q̃d vi aut clam. quod locum nõ haberet in fructibus a solo separatis, vt. j. q̃d vi aut clam. l. si alius. §. nota uimus. ¶ Et q̃ subijcit cauere eum debere. argu. j. de iur. dot. l. cum pater. Sed quare cauere debet dominum nõ acturũ: quia cum alia sit actio que cõpetat domino & alia que cõpetat colono, vt. j. quod vi aut clã. l. quanq;. Dic q̃ hic colonus agebat tãtum pro interesse dñi q̃ suo. Et ideo cauet vt hic. Sed si pro suo tantũ ageret non caueret, vt in. l. cõtraria. ¶ Ibi exportauit. expõne vt glo. & sic etiam exponitur. j. de aqua plu. arcen. l. apud trebatium. ¶ Et nota finẽ huius. §. qui sepe allegatur q̃ aliquibus specificatis subijciatur generale verbũ quo specialia cõplectantur. Ad quod concordat. s. si quis cau. l. sed & si quis. §. quesitũ. cum ibi not. Et per Dyn. in proemio de regu. iur. in princ. & per S. duranti extra de elec. c. vt circa. lib. vj. ¶ Contra q̃ opponit glo. & non soluit de. l. doli clausula. j. de verb. oblig. ¶ Sed sol. vt ibi not. & plene dixi. & ad hoc. j. de edil. edic. l. si quis sit fugitiuus. §. quod aiunt ediles.

11 **Item vniuersale.** † Q̃nq; cõprehendit singulariter singulares sub vniuerso contentos vt omnes aliquẽ de omnibus. xv. q. j. c. mulier. & j. q. vij. c. si quis omnem.

12 **Rupisse.** † De precedẽti materia est, & q̃d dicit virgis aut loris habes. C. de emẽ. ser. l. j. in prin. & j. e. §. si seruum conductum. & vide in alphabeto.

13 **Si mulier.** An iste teneať. l. cornel. de sica. qui percussit mulierẽ † ita q̃ fecit abortũ. videť q̃d sic. j. ad. l. corne. de sica. l. si mulierem. & de extraord. cri. l. diuus. & extra de homici. si aliquis. cum ibi not. de hoc dic vt plenissime dixi. s. de stat. ho. l. qui in vtero.

14 **Si oliuam.** Nota q̃ qui colligit fruct⁹ † maturos nõ dat damnũ sed qui immaturos sic. ¶ Sed quid si aliquis colligit fructus maturos animo exportãdi deinde penituit & eos dimisit in fundo nunquid commisit furtum: Glo. videť hic sentire q̃d non per ver. octauenus. Sed illum versic. referebat dñs Richar. ad id q̃d. s. dixit eum aquil. non teneri quando erant mature. q. d. tunc non teneť nisi in terram deiecit: q2 tunc teneretur aquil. quia eos corrupit q̃ non teneatur furti sed debeat sibi iniungi penitẽtia. tenet glo. xxxiij. q. iij. c. vulgaris. in fi. & facit ad hũc. §. j. de fur. l. vulgaris. §. si quis
15 segetem. ¶ Itẽ quero quomodo estimabiť damnũ † datũ in segetibus vel fructibus immaturis. Quidã dicunt q̃d estimabiť secundum q̃ in vicinis predijs fuit q̃n fuit maturũ vt tantũ estimetur verisimiliter debuisse esse in eo fundo vbi collecta fuerũt immatura. Alij dicunt q̃ estimať quantum fuit in anno proximo preterito. de hoc vide per Rof. tit. de pascuis pecoris. §. vlt. & in Spe. de iniur. & dã. da. §. sequitur videre. ver. sed q̃no estimabitur damnũ Jac. de are. dicit estimari quãtum vendi potuisset dubius euẽtus perceptionis fructuũ immature collectorũ. arg. j. fa. hercis. l. propter spem. & de hoc dixi. C. eo. l. vlti. & ibi etiã per Cy. & vide etiam. j. eo. l. quemadmodum. §. item labeo.

16 **Et si puerum.** † Quod dicit litera pretiosiorẽ fecerit dicit gl. hoc esse fm diuersitatem locorũ. nam in apulia castrati pueri sunt p̃tiosiores in Italia secus. Rofr. in libello hoc eo. tit. q̃d dicit gl. in apulia dicit sicilia. ver. sed quere q̃no seruus. & ibi videas de hoc. Itẽ colligit glo. q̃ etiã bonũ quis mihi faciẽdo facit iniuriã. q̃d est notabile. Et de pena castrãtis seruum vel liberũ dic vt dixi. C. de eunuc. l. j. & ij. ¶ Et aduerte q̃d dicit glo. vlti. q̃d iste actiones tolluntur vna per alterã nisi quatenus extendũt. Alij cõtradicũt. & q̃d dicit glo. verũ est quando competunt ex eodẽ crimine. sed hic erãt diuersa crimina. s. iniuriarũ & castrationis. sed pro glo. facit q2 ex quo vno impetu vnum censetur delictum, vt. j. e. l. illud. in fi.

17 **Si calicem.** † Imperitia imputatur artifici nõ vitium materie. h. d. ¶ Et sequentes. §. satis sunt plani & vtiles vsq; ad. l. qui foueas.

1 ¶ Foueas vel alia in itinere publico faciens vnde quis dãnificetur. l. aquilia tenetur.

1 **Qui foueas.** † Ibi itineribus. s. publicis. Ibi hec tñ actio. iste ver. refertur ad primũ casum quãdo in publico fecit. Et dicit do. Bartholomeus de cornazano per hanc. l. terminatum fuisse per me q̃ quidam qui habebat molas a molendino in loco publico & equus inde transiret & posuit pedẽ in foramine mole & inutilis factus est q̃d qui posuit molas tenereť actione vtili aquil. vel in factum.

1 ¶ Laqueos in fundo alieno ponẽs quibus animalia aliena damnificentur tenetur de damno.
Factum in meo possum authoritate propria tollere.
2 Culpa non cadit in inanimatis.
3 Damnum dans cum aliter suum periculum euitare nõ posset non tenetur.
4 Magistratus vel municipales an de damno dato teneãtur vel conueniri possint.
5 Uerba apposita in aliquo capitulo statuti in alijs intelligũtur repetita.

1 **Quemadmodum.** † In. §. si protectum factum in meo nõ iure possum authoritate mea tollere nõ autẽ factũ in alieno sc3 in mei damnum. h. d. & ad hoc sepe allegatur. Et ad hoc facit. s. de serui. vrb. predio. l. sed si inter me.

cõmunia predio.l.penultima.C.vt nemo priuatus titulos suis prediis vel alienis imponat.l.ij.ꝛ ibi de hoc dixi.ꝛ vt nemini liceat sine iudicis authoritate signum reb⁹ alienis ĩponere.l.ij.ꝛ ibi in gl.ꝛ no.ẽt.C.de pig.ac.l.pe.ꝛ.ĩ.de arboribus cedẽdis.l.j.§.j.Et ad hec vide decimã q̃õnẽ Py.que incipit.titi⁹ in flumine publico habebat molendinũ ꝛ fecerat clausurã ex qua aqua restagnabat in prediũ Caij.ille denũciauit titio ꝙ tolleret clausurã cũ ille nõ tolleret ipse ꝓpria authoritate destruxit. queritur an teneaꝛ.determinat qd quatenus clausura erat in suo fundo potuit licite destruere aľs non per istum.§. ¶ Extra gl.opp. de l.j.C.de interdi.vbi radices arboris in meo immissas non possum tollere propria authoritate.quidam dicunt illam intelligi secundum istam.Doc.cõiter dicunt ꝙ ibi immissio est naturaliter:hic accidentaliter.ꝛ pro hoc bene.ĩ.arborum furtim cesarum.l.si plures.§.pe.

2 **Si nauis.** †Propter culpam datur hec actio.inanimata autem nõ dicuntur culpam cõmittere.h.d.ꝛ pro hoc.s.tit.proxi.l.j.§.ꝛ quod subijcit.sed si fune rupto dic ꝛ sic apparet quod non fuit culpa nautarũ.si enim ipsi vel alius funem rupissent rumpens teneretur:q2 in culpa fuisset ꝛ causam damni dedisset,vt.ĩ.eo.l.qui occidit.§.in hac actione. et ĩ.§.si funem.

3 **Item labeo.** †Dans dãnum cum aliter suũ periculum euitare nõ posset non teneꝛ.h.d. ¶ Opponit gl.ꝙ habeatur ratio piscium quasi spei. Sol. vt in ea.vel dic ꝙ hic loquitur qñ illi qui ruperunt funes hoc fecerunt ꝓpter periculum euitandum qd vitare nõ poterant nisi rupissent ꝛ hoc apparet ex litera vbi autẽ non fuissent in periculo tenerenꝛ etiam de piscibus. Uel dic vt dixi.s.e.l. liber homo. fm Ja.de ra. Pe.dicit ꝙ fiet estimatio fm.l.ꝙ si nulla.ĩ.de her. vel act.ven.ꝛ hic dicit debere intelligere vbi retes erant in loco. vbi raro capiebantur pisces vt dicit esse in patria sua vbi capiũtur semel tm̃ in anno.alias absurdũ esset ꝙ possent destruere retia ꝛ piscatores dãnificare.vnde dicit qd in odiũ dolosi fiet estimatio casus futuri per.l.diuortio.ĩ.so.ma.vnde aut est res que nõ põt estimari respectu rei nec respectu spei vt hereditas q̃ nõ est in rerum natura.ꝛ locũ hꝫ.l.ꝙ si nulla.aut nõ est in re sed in spe ꝛ tunc estimaꝛ,vt.l.liber homo.s.e.l.ꝛ.l.si seruus seruum.§. si oliuã.vbi de hoc tetigi. aut non habeꝛ naturaliter nec ex vsu hoĩs sed ex accidẽtiꝫ vt captio piscium:tunc in actione bone fidei estimaꝛ secundum gl.in stricti iuris non nisi forte cõtra dolosum,vt.d.l.diuortio. Et facit optime iste.§.ꝙ si aliquis põt fugiendo euitare periculũ ꝙ fugere teneatur ibi si nullo alio modo ꝛc.ꝛ pro hoc.ĩ.l.scientiam.§.qui cum aliter.vbi de hoc tetigi.ꝛ.s.de iusti.ꝛ iur.l.vt vim.ver.sed an imputeꝛ alicui.Aliĩ dicunt ꝙ fugere nõ teneaꝛ:q2 est quedã infamia facti qui repellit a dignitate,vt no.C.de his qui not.infa.l.j.ꝛ dixi eo.tit.l.nullã. qd est durius ꝙ̃ si esset cecus:q2 tales nõ repelluntur a dignitatibus,vꝫ.C.de decur.l.infamia.li.x.ꝛ ad hoc etiã facit.s.ex q.cau. maio.l.j.ꝛ.l.metus cã.ꝛ de neg.gest.l.q̃ vtiliter. Quidam distinguunt personas,q2 si ille q fugere debebat erat nobilis vel militandus ꝛ tunc nõ dꝫ fugere.aut erat clericus vel rusticus ꝛ tũc fugere dꝫ.pro hoc.ĩ.de act.ꝛ obli.l.fi.cũ ꝛ q2 ea posse dicimur q̃ cum honestate possumus,vt.ĩ. de verb.fig.l.nepos proculo.sequentes.§§.de eadem materia sunt plani.

4 **Municipales.** †Alias incipit magistrat⁹.ꝛ lꝫ de municipalib⁹ loquaꝛ.idẽ tñ est in maioribus lꝫ durante officio cõueniri nõ possint,vt.ĩ. de iniur.l.nec magistratibus. ¶ Item aduerte q2 litera dicit dari actionẽ in factum.ꝛ glo.dicit ꝙ etiam vtilis aquilia.ꝛ idẽ no.ĩ. eo.l.item si obstetrix.§.si quis hominẽ.ꝛ pro hoc faciunt due.ll. quarum vna dicit dari in factum alia vtilem.ĩ.de leg.ij.l.si heres.ꝛ de relig.l.fi.in fi. ¶ Item facit iste.§.ꝙ si habeo equũ tuũ pignori qd tu tenearis eum pascere,ꝛ sufficiat qd permittã te afferre cibaria.ꝛ ita seruatur.

5 **Hec verba.** †No.ex isto.§.ꝙ verba apposita ĩ vno capitulo statuti vel instrumenti intelliguntur repetita in alijs capitulis que sunt de eadem materia ꝛ substantia.pro hoc supra de edendo.l. si qs ex argentarijs.§.si initium.ĩ.de ver.obli.l.titia.§.idem respondit.vbi de hoc plene dixi ꝛ de pactis dota.l.cum pater.arg.contra.ĩ. de contrahend. emp.l.qui fundum.ꝛ de condi.insti.l. que sub conditione. Sed dic qd repetita intelliguntur si incõtinenti sequantur ꝛ actũ de quo agitur non vitient.si enim ex interuallo tunc non videntur repetita vt.C.de vsuris.l.per retentionem.ꝛ ibi no.ꝛ plene dixi dicto.§.idem respondit.

1 ☞ Adulterum licite occidens an teneatur.
2 Actio aquiliana potest conuenire creditori.
3 Damnum dare dicitur qui causam damni dat.

Qui occidit. †In glos.quidam habent in glo.ꝛ vbicunq ꝛ male sed debet dicere nec vbicunq quia solum in domo patris vel mariti. 1

2 **Pignori.** †Creditori datur hec actio in eo qd eius interest ꝛ in residuo debitori.hoc dicit.

3 **In hac.** †Qui causaꝫ dat dãni dãnũ dedisse videꝛ.h.d. ꝛ ad hoc sepe allegaꝛ qd est verũ qñ immediate vt.s.eo.l.si seruus seruũ.§.si insulam vt ibi dixi.ꝛ ad hoc cõcor.extra de restitutio.c.sicut nobis.ꝛ ibi est bona gl.de hoc ꝛ extra de iniurijs ꝛ dãno dato.c.vltimo.ꝛ.c.si egressus.ꝛ ad hoc cõcord.ĩ.de sica.l.nihil interest.lxxxvj.distin.pasce.lxxxvij.dist.si exponitur.j.q.j.placuit.iij.ꝛ.l.distinc.hi qui arborem.arg.contra xxiij.q.vj.de occidendis.ĩ.de furt.l.verum. Sed sol.vt not.dicto c.sicut nobis.ꝛ vide.xxij.q.Ros.ꝛ istud verbum occasio sonat in malam partem sicut lupus sumpsit occasionem cõtra agnũ in fabula Esopi.vt habetur in gl.in auꝛ.de defen.ciuita. vltra principiũ.ꝛ vide in alphabeto.ꝛ hic innuit glo.quod hec actio concurrat cum actione de dolo.cõtrarium no.s.de dolo.l.ꝛ eleganter.§.si quadrupes. ¶ Item opponit glo.ꝛ non soluit de.l. qua actione.§.celsus.s.eo.sed sol.vt ibi notatur. ¶ Item opponit de.l.neratius.ĩ.de seruo corrupto. ¶ Sed dic secũdum Jacobum de bel.aut ille qui dat occasionem damni dat operã rei licite ꝛ adhibet diligentiam quam potest ꝛ non teneꝛ vt hoc.§. in fine. ¶ Si diligentiam non adhibet tenetur vt in principio aut dabat operam rei licite tunc si causa est proxima habet locum regula ꝙ de omni damno tenetur vt hic.ꝛ.s.e.l.item mela. in prin.ꝛ.§.j.Si vero est remota ꝛ est regulata a principali opera ꝛ reillicita teneꝛ,vt.s.de dolo.l.cũ quis.Si vero est separata vel extranea tunc secus,vt.d.l.neratius.de hoc no.d.l. cũ quis. ꝛ.ĩ.de seruo corrupto.l.j.§.persuadere.ꝛ extra de homici.c.de cetero.Jac.de bel.

Si vulneratus. Uide qd dixi.s. eo.l.huic scripture.§.si seruus.

1 ☞ Denunciatio seu proclamatio an excuset a culpa.

Si putator. †Pulchra.l.est ista ꝛ sepe allegaꝛ ad plura,prio ꝙ refert an aliqd fiat in loco publico vel priuato ꝛ qd proclamatio seu denũciatio excusat a culpa ad hoc.s.e.l.q foueas.ꝛ plene dixi.C.de rei ven.l.si fundũ.scdo ꝙ in culpa est q nõ puidit qd a diligente potuit puideri.tertio ꝙ quis nõ cogitur diuinare.Et hanc.l.bene cõcor.l.distin.c.hi q arborẽ.ꝛ.c.pcedentibus ꝛ duobus sequentibus cum ibi notatis in gl.ꝛ per Archid.ꝛ extra de homicidio.c.ex literis.primo ꝛ secundo.ꝛ.c. vltimo.ꝛ in Lombarda de homicidio liberorũ hominum.l.itẽ annunciatũ.Et quod dicit machinarius expone id est artifex q cooperiebat domos. ¶ Item facit hec.l.ꝙ si statuto caueatur qd faciens aliquid in via publica puniatur ꝙ eadem pena puniatur etiam si in priuata faciebat vnde publice iter fiebat.ꝛ p hoc.ĩ.tit.j.l.j.ꝛ.l.hoc edictum.

1 ☞ Casus equales ꝛ pares eodem iure terminari debent.
2 Plura delicta successiue commissa pluribus penis sunt puniẽda.secus si vno impetu.
3 Quoties quis delinquit toties puniendus est.
Plura vulnera vno impetu faciẽs an plurib⁹ penis punietur.
4 Fabricari faciens falsum instrumentum ꝛ eo vtens an duplici pena puniatur.
5 Delicto ab vniuersitate cõmisso an omnes de vniuersitate vel singuli puniuntur.

Illud. Quod seruaꝛ in furto a familia facto seruaꝛ in actione.l.aglie:cũ sit eadẽ ratio.h.d.Et quod dicit proconsul expone id est ptor. vt.ĩ.si fa.fur.fec.dic.l.j.in principio sic etiam exponiꝛ s.de alie.iudi.mutan.cau.l.j.ꝛ.ĩ.quod cum eo.l.j. ¶ Item sepe allegaꝛ quod vbi est eadẽ ratio idem ius.ad quod cõcordat C.ad.l.falci.l.fi.ĩ.de verbo.obli.l.a titio.extra de confirma. vtili cum dilecta.de elec.dudum.de translatio.c.inter corporalia.argumenta contraria sunt hic in glo.ꝛ non soluta. Sed solue secundum Ja.de bel.quod vbicunq in casibus diuersis est similitudo ꝛ identitas rationis vel maior tũc obtinet qd hic dicitur. Item vbi est in ratione diuersitatis:est tamen illa ratio alteri similis vel maior que adijciꝛ alij rationi:tunc etiã idẽ ius vt in ll.in glo.alle.de hoc tamẽ plenius dixi.C.de interdic.matrimo. inter tutorem ꝛ pupillam.l.fina.ꝛ in alphabeto dictione argumentum.ver.ab identitate rationis.ꝛ extra de offi.deleg.c. preterea.in vlti.glo. 1

2 **Si idem.** †Notabilis est iste.§.ꝛ breuiter dicit quod plura delicta successiue cõmissa pluribus penis puniuntur.si vno impetu vna tantum pena quia vnũ censetur delictum.Et de ista materia vide quod plene notaui.C. de

modo

modo multarū.l.eos.de accu.l.qui de crimine.⁊ bñ fʒ Dy.ĩ.de priua.delic.l.nunq̄.⁊ ad.l.iul.de vi.l.qm̄.⁊ in Gand.de penis p cussionib⁹ ⁊ insultu.⁊ subtiliter plene dixi.ĩ.de iureiur.l.eū q.§.in popularib⁹.⁊.C.de seruis fugi.l.quicūqʒ. ¶Et adducit iste §.ad multas pulchras qōnes ⁊ continue de facto occurrentes. ¶Prima est statuto cauet q̄ incidēs ramū de arbore soluat x.⁊ auferēs pomū soluat qnqʒ.Quidā vno impetu amputauit ramū cū pomo nunqd puniat vna pena vel duplici.vr̄ q̄ vna tm̄ per istum.§.Ja.de ra.tʒ op.nā iste.§.loquit qn̄ plura delicta fiunt vno impetu ad vnū effectū.s.mortis.tunc em̄ cēset vnū delictū ⁊ vna actio.sed in illa vna actione venit pena ⁊ estimatio oīm delictoꝝ.hic em̄ vulnus ꝯsequebat ad vuln⁹ ad finē occidēdi.⁊ iō de occiso tm̄ punit in qua cōtinet etiā pena vulnerū. Itē hic erant actus eiusdē speciei.s.vulnera in qōne ꝑposita diuersarum specierū.nam aliud est ramū incidere:aliud poma auferre:⁊ ideo lʒ fiant vno impetu non censent plura delicta sed vnū, vt.s.e.l.si seruus seruum.§.⁊ si plurium.Et ad hoc etiā facit q꞉ quātū distat in numero tm̄,⁊ in crimine.xxxj.q.j.qūo.⁊ facit qd̄ no.ĩ.de furtis.l.vulgaris sup ver.fur erit.⁊ facit etiā.ĩ.de v.sig.l.ter enixa.Item facit si statuto caueat si qs dederit alicui alapam q̄ puniat in.x.⁊ aliqs vno impetu dedit plures alapas an ꝑoibus debeat condēnari.⁊ vr̄ q̄ non quasi sit vnū maleficiū, vt hoc.§.⁊.ĩ.si fa.fur.fecis.dica.l.j.in fi.⁊.l.seq.de fur.ei qui.⁊.C.de anna.ex.⁊ de legatis.l.cum qd̄.Doc.tenent ꝯtrīu. Et in.l.illa si familia furtum fecisse dicat loquit cum ex culpa aliqs ꝯdēna
3 tur,vt.s.in prin.huius.l.†Et sic patet q̄ quoties qs delinquit toties puniat,vt.d.l.nunq̄.ĩ.de priua.delic.⁊ de termino moto l.iij.ad.l.iul.de adul.l.si adulteriū.de iniur.ptor.⁊.§.seq.⁊.l.seq.⁊.l.si plures.⁊.l.eum q.§.j.⁊.C.de cōmertijs ⁊ mercato.⁊ hanc sniam tenuerunt Marti.de fano.⁊ Alber.galeotti. Et idē dici pōt si diuerse pene imponantur a statuto qd̄ pro assaltu ⁊ ferita qd̄ si fiant vno cōtextu puniant duplici pena. Idē si quis fecit plura vulnera vno impetu. Item si qs incidit arborem geminā an puniat duplici pena?dic vt.ĩ.arborū furtim cesarum.l.si gemina.⁊ per Ros.de actione arboꝝ furtim cesarū.§.fi.Et q̄ si fe
4 cit duo vulnera vno ictu cū forfice vel furca.†Et an faciēs fabricari falsum instrm ⁊ eo vtens duplici pena teneat.⁊ an occidēs hoīem cultello ⁊ veneno vel cultello venenato duplici pena puniat.de his qōnibus ⁊ similib⁹ dixi plene in meis qōnib⁹ statutorum scd̄a pte qōne.xxiiij.⁊ plurib⁹ qōnib⁹ seq.⁊ qd̄ dixi.s.de his q no.infa.l.qd ergo.§.pena grauior in qōnibus ver.itē q̄
5 rit.idē Ja.†Quid si vnum delictū cōmissum est p plures,nūqd quilibet tenet insolidū an oēs simul vna pena?dic vt in Spe.de snia.§.ij.versi.sed pone in statuto.⁊.ĩ.qd̄ vi aut claʒ.l.semp.§.si in sepulchro.⁊.ĩ.e.l.ita vulneratus in fi.⁊ ibi in gl. ¶Itē qd si vniuersitas cōmisit illud delictū an oēs singulr cōdemnabunt vel tota vniuersitas semel tm̄. Videt q̄ semel tm̄,vt.s.in pn̄.huius.l.s.de iuris.om.iud.l.si familia.si fami.fur.fecis.dica.l.j.ĩ.de fideius.l.mortuo.⁊ de publica.l.si multi.per quas.ll.tenet Dy.q̄ si oēs de vniuersitate sunt excōicati quod sufficiat vna absolutio:q꞉ oēs sunt vnum corpus.sed iure canonico hoc non procedit:q꞉ sententia excōicationis non fertur in vniuersitatem:vt extra de senten.excō.c.romana.§.in vniuersitate.lib.vj.

1 ☞ Pretia rerum non ex affectione sed cōmuni opinione sunt estimanda

1 **Si seruum.** †Pretia rerum non ex affectione sed cōi estimatione estimant.h.d.⁊ q̄ dicit litera an consequi potuimus dic.s.de certo alias in certum lucrū non venit vt pisces qui ex retibus capi potuerunt vt.s.ea.l.quēad.§.idē labeo.vbi de hoc dixi.⁊ de hoc an veniat lucrum vel non,vide qd̄ no.ĩ.de eo quod certo loco.l.secunda.§.fi.⁊ quod notaui ⁊ dixi.C.de sentētijs que pro eo qd̄ interest proferuntur.l.vnica.

1 ☞ Ius accrescendi qualiter locum habeat in actione aquiliana.

1 **Titio ⁊ seio.** †In hac actione locus est iuri accrescendi vno ex collegatarijs serui occisi repudiāte legatum.h.d.cum.l.seq.⁊ principium alterius sequētis. ¶Et caue a gl.que exponit accreuisse.i.non diminutum esse q꞉ imo accreuisse ꝓprie ponitur,vt.ĩ.de leg.j.l.plane.§.si duobus.⁊ per consequēs etiā male dicit gl.s.eo.l.si dominus.§.j.vt ibi dixi.

1 ☞ Accipientes pecuniam vt faciant pacem pro morte patris an videantur esse heredes patris.
Actio impossibilis testatori impossibilis est etiam heredi.

1 **Si dominus.** †Ibi eiqʒ.s.seruo. Allegat iste.§.q̄ illi qui accipiunt pecuniam vt faciāt pacem pro morte patris non per hoc vident esse heredes patris q꞉ hoc non recipiunt sicut heredes mei hereditario iure vt hic patet ⁊.ĩ.ti.pxi.l.si vere.§.hec autem actio.in fi. ¶Item quod dicit gl.vltima q̄ heres pro parte agit aquilia,pro parte qua heres est dicunt quidam q̄ agit insolidum sicut cum sunt plures domini quibus stipulatur seruus communis quod nō potest vni acquiri acquiritur alteri.ĩ.de stipula.seruorū.l.proinde.§.penul.⁊ fi.⁊ quod dicit litera defuncto exponunt.i.primo heredi.

1 ☞ Obedientia debita vel promissa excusat a dolo.
2 Preceptis illicitis cuiuscunqʒ sint non est obediendum.
3 Subditus an teneatur obedire attrocibus preceptis prelati.
4 Obediens in interdicto quod vi aut clam an excusetur.

1 **Iber homo.** †Qui obedit ei cui obedire tenet hac actiōe nō tenetur.h.d.non obstat.ĩ.de noxa.l.ij.§.fin.vt ibi no. ¶Et no.bonam gl.ad quam multū recurrit in quibus qs teneatur obedire seruus dn̄o filius patri vel ciuis magistratui.de hoc etiā hr̄.ĩ.de reg.iur.l.ad ea q̄ attrocitatē ⁊.l.velle non credit ⁊.l.non videt.§.qui iussu.⁊ dixi.s.de iustitia ⁊ iure.l.veluti.ver.item quero vtrū debeamus obedire. ¶Et q꞉ hic de libero hoīe loquitur dicunt quidam aliud in seruo q꞉ qui iussit tenet ⁊ ille etiam liber factus ⁊ inducūt.ĩ.de noxa.l.ij.tu dic idē in seruo q꞉ ⁊ ipse liber factus teneret fm distinctionē huius.l.⁊ l.secunde quā allegant loquit qn̄ seruus deliquit dn̄o sciente ⁊ non cōtradicente vbi vterqʒ tenet hic qn̄ dn̄o iubente q꞉ tūc hʒ locū distinctio huius.l.⁊ gl.nec dicas vt dicunt quidā q̄ ille cui iubet teneat expectare q̄ cogat in his quibus obedire tenetur vt.d.l.velle non credit.de hoc etiā not.s.de his qui no.infa.l.qd
2 ergo.§.qui iussu. ¶Et no.q̄ illicitis preceptis †alicuius superioris etiā imperatoris non est obediendum.xj.q.iij.c.si qs ep̄s aut abbas.⁊ pluribus capitulis subsequētibus ⁊ quibus preceptis sit obediēdum vel nō vide Host.in summa de maio.⁊ obe.§.⁊ qd.versi.j.ij.⁊.iij.⁊ de hoc etiā tangit in gl.C.de ap.l.qm̄ iudices. Item in malo nulli obediendū est.lxiij.dist.c.salonitane.⁊ ibi gl.⁊ facit.xxxiij.q.iij.c.perniciose.⁊ extra de sen.excō.c.mulieres.⁊ ibi in gl.⁊ vide in scd̄o alphabeto dictione bellū ⁊.xxiij.q.j.quid culpat.⁊ in quib⁹ vxor teneat marito vide in qōnib⁹ Bar.brix.xxxiij.q.q̄ incipit cum quidā grauiter egrotaret. Itē etiā si sanctus preciperet aliqua iniusta nō est ei obediēdum.l.
3 di.c.si quis prepostera.⁊.xxvj.q.iij.c.nec mirū.§.fi.† Sed q꞉ hic no.q̄ in atrocioribus nō est obediendum,nunqd atrox dicat si dn̄s pater vel prelatus mandat seruo filio vel subdito q̄ expellat aliquē de possessione vel nō permittat intrare posset illū qui mittitur authoritate pretoria.⁊ si obediant eis an puniantur.dic q̄ non,vt no.per Ros.in libello nevis fiat ei q in possessionē missus est.§.iteʒ ego dico qd̄ est bene notandū.Si dn̄s iussit qd̄ iubet alteri vt aliquid faceret qs teneat.vide.ĩ.quod vi aut clā
4 l.aut qui aliter.§.penul. ¶†Item quod gl.circa fin.q̄ obediēs in interdicto qd̄ vi aut clam excusatur intellige si sine dolo delinquat vt dicta.l.seruus.de actio.⁊ obl.⁊ quod sequitur in gl.quod in atrocioribus vterqʒ tenetur,dic quod seruus tamē mitius punitur.vt.C.ad.l.iul.de vi.l.seruos.

1 ☞ Possessor bone fidei seruum vulnerans an teneatur.

1 **I eo tempore.** †Glo.querit qd si bone fidei possessor vulnerauit seruū nūqd tenebitur.gl.remittit ad.l.si homo.s.de rei vēd.gl.est corrupta ⁊ dʒ dicere si hominē alr̄s incipit iulianus.sed ibi de hoc nihil no.Sed per illam videt dicendū quod si dolo teneatur si culpa non.⁊ vide quod no.⁊ dixi s.eo.l.item mela.§.si seruus.alias est sub.l.celsus.Item sequēs gl.dicit aliud esse in petitione hereditatis per.l.sed si lege.eo.§.consuluit vbi dicitur quod bone fidei possessor nō tenetur nisi inquantum est locupletior.Sed quo ad casum huius.l.idē esset ibi quod hic dicitur.

1 ☞ Animus non exigitur in actione aquiliana sed sufficit sola culpa.
2 Bestia cuius dominus ignoratur damnum inferens an possit condemnari.

1 **Uintus mutius.** †Ibi cōsulto nō qd̄ in ista actiōe exigat animus nocēdi sed sufficit q̄ fuerit in culpa,vt.ĩ.e.l.si quis testamentum.⁊.l.in lege.ij.

2 **Pomponius.** Iste ē pulcher.§.⁊ sepe occurrēs †Et intelligit Jac.de ra.qn̄ cognoscebat dn̄m pecudis.alias dicit quod posset pecus includere.⁊ hoc etiam intelligit glos.que dicit animo celandi.vnde ad hoc vt sciatur cuius sit pecus ⁊ cum quo agere debeat bn̄ lʒ includere.ar.bonū.ĩ.de adulte.l.capite qnto.⁊ de hoc in gandino

de furib⁹ ꝛ latronib⁹ ver. pe. ¶ Sed pone inuenio pecudē ꝛ de
hoc etiā dixi. C. e. l. pe. ¶ Quid si dñs bestie non cognoscebaꝛ ꝛ
ita bestia fuit condēnata an valeat condemnatio? dic vt in qō-
nibus statutorum scda parte. lxxxviij. qō. Et qñ bestie dant da-
mnum pascendo vide Rof. de act. de pascu pecoris.

1 ☞ In actione pro chirographo cōditionali deleto non differ
tur sententia sed bene exactio in euentum conditionis.
2 Testis ꝛ instrumenta in exercendis litibus equiparantur.
3 Executio sententie an ꝛ quo casu differri possit.
4 Testes an lite non conte. possint recipi.
5 Exceptio contra personas ꝛ dicta testiū locum habet vbicunqꝫ
lite non contestata recipiuntur.

In lege aquilia si deletum.

1 Ista est bona lex ꝛ ei⁹ materia ꝛ breuiter h. d. † Ubi
pro chirographo conditionali deleto agitur ꝛ spera
tur verisimiliter probatio in futurum deficere statim fit cōdēna
tio sed differꝛ exactio in euentum conditionis. Et vide qd de ista
materia no. ꝛ dixi. j. de fur. l. qui tabulas. ꝛ. l. quidam tabularū.
ꝛ plenius. C. de fide instru. l. sicut iniquum. ꝛ plene per Rofredū
hoc eo. tit. ver. vltimo queriꝛ super. l. illa. ꝛ ver. sequentib⁹ vsqꝫ
ad fi. tituli. vbi cōmentauit hanc. l. ꝛ satis etiam no. ꝛ dixi. s. de
eden. l. argētarius. §. cum autē. ꝛ per Azo. in summa de pbatio.
§. item ante lit. cōte. ꝛ in brocardis de testa. rubricella vbi septē
exiguntꝛ. Ex quibus remissionibus haberi pōt materia hui⁹. l.
ꝛ ideo hic facilius pertranseo. ¶ Ibi vincere ciuiliter nō crimi
naliter, vt no. in Spe. de teste. §. nunc tractemus. versi. penul. et
forma libellū i hac. l. vt ipse format de crimine falsi in fi. ¶ Ibi
cōpetit. Facit qd no. s. qd met. causa. l. metuꝫ. §. ex hoc edicto. de
actio. emp. l. ex empto. §. fi. ꝛ de euictio. l. ij. Et primo quero quid
probabunt isti testes. Dicunt quidam qd deponent ꝙ sic conti
2 nebatur in tali instrumento. † Sed cōtra hoc videtur qꝛ in exer-
cendis litibus parem vim obtinent testes ꝛ instrā, vt. C. de fide
instru. l. in exercendis. sed in instrumentis si vnum mentionem
faciat de alio non facit fidem, vt. C. de edendo autꝛ. si quis in ali-
quo documēto. ergo nec testes fidē facient si testificentur de con-
tentis in instrumento. Glo. concedit contrarium ꝛ dicit qd non
sufficit pbari sic cōtineri in instrumēto sed opus est pbari veri
tatem debiti. Jac. de ra. ꝛ cōiter moderni tenent quod sufficiat
probare deletionem ꝛ quod ita continebaꝛ in instrumēto quā-
tum est in preiudicium illius qui deleuit. vnde dicunt aut volo
pbare contra delentem aut ꝯ alium tertium: aut contra debito
rem de quo dic vt dixi. d. l. argentarius. §. cū autē. ꝛ ad auꝛ. si qs
in aliquo documēto. rñde vt ibi dixi. Uñ breuiter dicunt aut vo
lo probare contra debitorem qui non deleuit ꝛ tunc oportet p-
bare veritatē debiti per testes qui interfuerunt promissioni de-
biti cantra no. in. d. §. cum autem. vel probare tenorē instrumen
ti per testes literatos ꝛ qui deponant ꝙ instrumentū tale vide-
runt sic continens non vitiatum, nō abolitū, nec suspectū. ꝛ ista
est difficilis probatio vt. d. l. sicut. C. de fide instru. Si vero volo
pbare ꝯ eum qui deleuit tunc aut dolose deleuit: ꝛ tunc cōiter
tenent qd sufficit probare solum deletionē per testes ꝛ per iura
mentum in odium dolosi nec probabo formam instrumenti. vt
C. de proba. l. si de possessione. ꝛ vnde vi. l. si qñ. ꝛ not. j. de in lit.
iur. l. nūmis. aut deleuit culpa ꝛ tunc habeam probare deletio-
nem instrumēti ꝛ tenorem eiusdem. ꝛ sic intelligaꝛ. l. ista. ¶ Itē
quere de quibus testibus hic loquatur. Glo. tenet ꝙ loquaꝛ de
senib⁹ valitudinarijs vel verisimiliter absuturis: ꝛ isti recipiē
tur summatim etiam lite non contesta. Sed Rofre. cuius opi.
mihi placet. hoc eo. ti. in fi. tenet quod loquatur de quibuscūqꝫ
testibus etiam iuuenibus ꝛ robustis qꝛ possibile est qd isti non
essent tempore existentis conditionis propter mortis periculū
ꝛ alios fortuitos casus: ꝛ ideo indistincte omnes recipiuntur.
Si autem debitum esset purum tūc posset habere locum opinio
glo. Rayne. tenet glo. per hanc literam que dicit quod fit cogni
tio summaria quia tunc deberet secundo per. l. quidam tabula
rum. in fi. j. de furtis. Ray. tenet primā lecturā glosse alia repro
bat vnam qꝛ tunc executio non debet differri cum debitū videa
tur ab initio purum in conditionis euētum sed litera dicit offer
ri. aliam reprobat per hanc literam que dicit quod sit summa-
ria cognitio: qꝛ tunc fieret plena per. d. l. quidam tabularum in
fi. que non ob. ad primam lecturam vt hic in gl. no. Idem tenet
Rofre. in fi. huius ti. quod hec. l. locum nō habeat si debitor ve
lit se obligare de nouo. ¶ Item colligit gl. hic de summaria co
gnitione de qua etiam tractaꝛ. j. ad exhibendum. l. iij. §. sciendū
regulariter autem de causis ordinarie cognoscitur nō summa-
rie vt. C. de iudic. l. iudices. vbi de hoc. ¶ Itē op. a diuisione qꝛ
aut potero pbare debitū tpe existentis cōditionis ꝛ nō potero
agere aquilia ꝯ debentē qꝛ mea non interest. Si autem nō pos-
sum probare qꝛ testes non supersunt: tunc mihi imputandū est
quod eos non feci recipi ꝛ publicari ꝛ dānum qd quis sua cul-
pa ꝛc. hoc contrarium solue vt in principio glo. magne. ¶ Itē
oppo. qd pendente conditione agi non possit vt. s. quando dies
vsufruc. le. ce. l. j. in fine. Sol. vt gl. ibi secunda rōne. ¶ Item op
po. ad idem quod iudicium nō possit esse de futuro vt. s. de iudi.
l. non quemadmodum. Sol. vt eadem gl. ver. item tertia est rō.
3 ¶ † Item oppo. ꝙ non differaꝛ executio vt. j. de condi. furti. l. si
seruus. in prin. ꝛ de tabulis exhibē. l. locum. §. condemnatio. gl.
tenet quod sit hic speciale sicut ꝛ alia multa ꝛ hanc etiā videꝛ
sequi Dy. dicta. l. quidā tabularum. j. de fur. Mar. syl. Ja. bu.
ꝛ aliqui alij moderni dicunt qd nō est speciale ꝛ qd dicte due. ll.
non contradicunt: ꝛ ideo dicunt, aut erat pure debitum ꝛ tūc si
habet probationes agere potest ꝯ debitorem ꝛ tunc ipsum de-
bitum non venit estimatione huius actionis nec actiōis furti.
Aut nullo modo pōt pbare qꝛ testes nō sunt in rerum natura
qꝛ interfuerunt contractui ꝛ tunc nō venit debitū in estimatiōe
harum actionum, quod probari ꝛ ostendi nō potest. Aut testes
sunt sed nō presentes, quo casu si primo egerit ad debitū nec p-
bauerit: qꝛ testes suos habere nō potuit, ꝛ sic fuit debitor abso
lutus agendo postea lege aquilia vel furti ꝯ delentem vel furan
tem chirographum consequitur debiti estimationem si modo
per testes reuersos probet sibi debitū ꝛ his casibus non differꝛ
executio, ꝛ sic loquūtur dicte due. ll. ꝛ idem si alias habet nūc p-
bationes quarum cū contra debitorē agebat copiam non ha-
bebat, vt dicta. l. argentarius. §. cum autem. s. de edendo. Si au
tem non erat debitum purum sed cōditionale: tunc obtinet qd
hac. l. dicitur. hoc tamen adiecto qd conditione postea existente
testes non supersunt vel non reperiuntur vel cōdemnatio vires
non haberet cum cōtra debitorē agere ꝛ probare possit ipsius
tū chirographi semper erit estimatio facienda, vt dicta. l. quidā
tabularum in principio. ¶ Uel dic breuius quod contra debi-
torem cōditionalem conditione pendēte nullo modo agitur, vt
dicta. l. j. in fine quando dies vsufruc. lega. cedat. sed contra de-
bentem si ad ipsum debitum tanqꝫ interesse ꝛ damnum ꝛ in eo
condemnabitur sed cessabit executio vsqꝫ ad euentum conditio
nis secundum Guid. de suza. sic etiam agitur ad legatum con-
tra non exhibentē tabulas testamenti, vt dicta. l. locum. §. con-
4 dēnatio. ¶ Ultimo sepe allegaꝛ hec. l. quod testes † quandoqꝫ
recipiunꝛ lite non contestata ex iusta causa vt si timeꝛ de morte
vel absentia vel alia iusta de causa. pro hoc. C. de vsur. pupill. l.
finali. in authē. de testibus. §. penult. ꝛ est posita. C. de testib⁹. l.
si qñ. ꝛ incipit si quis ꝯ leges alias incipit preterea. ꝛ ibi satis di
xi ꝛ vtrobiqꝫ de hoc notatur. ¶ Item quando iudex procedit
ex officio potest recipere testes ad informationem lite non conte
stata, vt. s. de offi. presid. l. tertia. ꝛ. l. congruit. Item in causa ap
pellationis vt. C. de tempo. appellatio. l. fin. §. illud. ¶ Item in
alio. C. quomodo ꝛ quando iudex. authē. qui semel. ꝛ in alio. C.
si vt ab heredi. se absti. authen. si vero oēs creditores versicu. de
hoc ꝛ in alio. C. finium regun. l. iij. ꝛ in alio. C. de his qui ve. eta.
impe. l. secunda. ꝛ in alio. j. quemadmodum testa. ape. l. j. §. fina.
ꝛ. l. cum ab initio. ꝛ tribus. ll. sequentibus. Et in alio vbi etiam
fertur sententia in absentem. C. de penis. l. ne diu. Et de ista ma
teria bene habetur extra vt lite non contestata. per totum ꝛ ma
xime capitulo quoniam frequenter. ꝛ per Gofredum ꝛ Hostiē.
in summa eodem titulo ꝛ bene de hoc extra de testibus. capitu.
significatum. vbi de hoc per Bernar. ꝛ Inno. ꝛ alios ꝛ. c. Albe
ricus. ꝛ. c. cum olim. ¶ Item quando reus sponte in se suscipit
onus probatiōis, vt. j. de probatio. l. circa testes eius recipi pos
sunt lite non contesta. vt notatur in authē. de litigio. §. penulti.
in principio gl. magne colum. viij. quod est satis notabile ꝛ vide
etiam quod no. in authē. de testib. §. ꝛ hoc non multoties in gl.
magna in fine. que incipit hic not. ꝛ per Azonem in summa de
iudic. §. ꝛ fiunt iste notationes. ꝛ de confirmatione vtili. c. cū di
lecto de dolo ꝛ contumacia. c. veritatis. in glo. hic patet. ꝛ. c. cau
sam que. ꝛ de resti. spol. c. audita. per Rofredū in libello de offi-
cio iudicis quo petit creditor bona debitoris possidere. §. itē q̄
ritur. Item vide. xxxvj. casus quibus recipiuntur testes lite nō
cōtestata in Spec. de teste. §. nunc tractemus qñ sunt testes qua
si per totum. §. ꝛ est bene notandum quod tunc daꝛ vna dilatio
tantum, vt eodem tit. §. qualiter. versi. sed cum super exceptioni
bus. Item cum proceditur ex officio per inquisitionem reo con
tumace recipiuntur testes lite non contestata. extra vt lite nō cō
testata. capitulo quoniam frequenter. §. sunt ꝛ alij. ꝛ ibi in gl. ꝛ
no. etiam extra de officio iudi. ordi. c. primo in gloss. prima. ꝛ de
iureiuran. c. ad nostram. ij. in glo. nota testimonium. Item vbi-
cunqꝫ proceditur sine libello testes recipiuntur lite non cōtesta
ta. no. per Cardi. extra de electio. c. cupientes. libro. vj. xv. folio.
5 ¶ † Est etiam bene notandum quod vbicūqꝫ recipiūtur testes
lite non cōtestata salue sunt oēs exceptiones cōtra personas ꝛ
dicta testiū vt no. in autꝛ. de testi. §. fi. col. vij. in gl. hic est sensus.

de ista

de ista etiam materia vide in libello domini Egidij de contumacia actoris.⁊ per Gof.in summa de testi.§.producendi sunt testes.⁊ vide etiam Hosti.

1 ☞ Actio.l.aquilie non competit pro testamento deleto testatori sed heredi ⁊ legatario.
2 Uasallus reuelans secreta domini sibi commissa an perdat feudum.
3 Actio.l.aquil.an locum habeat in dante damnum etiam sine animo nocendi.

1 **Si quis testamētum.** ¶†De materia est.l.precedentis.Et dicunt quidā ꝙ tabule testamēti sunt res hereditarie ⁊ adita hereditate pro eis cōpetit aquil.vt.j.e.l.ob id.alij ꝙ non est res hereditaria sed dispo nens de rebus hereditarijs.aut ergo testator viuit ⁊ cessat aql.nisi pro lino cera ⁊ charta vt in.j.gl.Si est mortuus ⁊ nondū delata hereditas vt q₂ sub cōditione nōdū impleta tunc de dolo.s̄.de dolo.l.si quis tabulas.Si delata sed non adita tunc si dicatur res hereditaria agitur aquil.si non agitur de dolo qñ est delata ⁊ adita:tunc omnes tenent quod detur aquil.

Ibidem. Iste.§.intelligit̄ in chirographo in quo cōtinebat̄ purū debitū vt differat a.l.supiori in lege vbi de cōditionali loquit̄ ⁊ dic vt ibi.⁊ sequēs.§.satis pȝ.
2 ¶†Et est ar.cū cōcor.in gl.notatis ꝙ si vasallus reuelat secreta sibi cōmissa ꝑ dñm qđ fundū amittat ꝑ hoc.j.ad syl.l.si qs in graui.§.edicto cauet̄ de co.milit.l.omne delictū.§.exploratores.⁊ ibi dixi in lōbarda de his q secreta reg.frauduleter vasallꝰ inquirunt qđ est verum si ad damnum domini hoc fecit vt hic et pro hoc in vsibus feudo.qualiter vasallus iurare debeat cap.j.de feudis ⁊ beneficijs.ca.liber homo.

3 **Interdum.** †Lex aquil.locū hȝ ēt si dānū dans nō habeat animū nocēdi.h.d. ¶Sȝ vr̄ ꝙ lex aquilia exigat ꝓpositū ⁊ animum nocendi,vt.s̄.eo.l.itē si obstetrix in fi.sed ibi ideo q₂ al's ibi non esset in dolo nec culpa qđ requirit̄ in aqui.vt.j.eo.l.in lege.Item dic si quis extraneus non debitor ⁊ sic non ob.j.de fur.l.qui tabulas.§.fi.

1 ☞ Reddens testamētum vel instrumentum deletum tenetur actione aquiliana.

1 **Qui tabulas.** †Qui reddit testm̄ vl' istr̄ȝ deletū hac actiōe tenetur.hoc dicit. ¶Et vide qđ notaui.s̄.de dolo.l.si qs tabulas ⁊ an qui reddit rem deteriorem liberetur no.⁊ dicam infra commod.l.iij.§.reddita.

1 ☞ Heres agit actione aquiliana pro damno dato in re iacente hereditate.

1 **Quid.** †Pro dāno dato iacente hereditate in re hereditaria agit heres hac actione.h.d. ¶Et nota ꝙ dicit gl.de transitu actionis personalis:⁊ vide quod dixi per Dy.j.de dāno infecto.l.fluminum.§.adijcitur.

1 ☞ Leuissima culpa an in actione aquiliana veniat.

1 **In lege aquilia.** †Glo.dicit ꝙ fallit ī duobꝰ casibꝰ.Fallit etiā in alio.s̄.eo.l.si obstetrix.§.fi.in fi.Et vide qđ dixi.s̄.de offi.prefe.vigilū.l.iij.§.cognoscit. ¶Et rō quare fallit in.l.si putator.s̄.e.est q₂ in culpa erat ille q transitū faciebat per locū ꝑ quē nō cōsueuerat publice transiri.Et in.l.homo liber.§.j.est spāle in homine libero.Et.l.item si obstetrix.in fi.q₂ aliter non poterat vbi culpa deprehendi in iaculante in loco vbi ludi consueuerat vbi data opera fecisset.⁊ dic ꝙ loquitur hec.l.de culpa in cōmittendo secus in omittendo.ar.j.de penis capitalium.§.pen.⁊ supra de vsufru.l.si cuius.§.j.Ray.

1 ☞ Sciens dānum venturum an si potuerit prohibere ⁊ non fecerit teneatur.
2 Penam non meretur quod fit ad defensam.
3 Statutum denegans defensionem an sit validum.
4 Percutiens vnum putans alium percutere an de sua opinione sibi percutienti stabitur.
5 Actus criminales diuersimode considerantur.
6 Percutiens iam mortuum an teneatur.

1 **Scientiam.** †Plana sunt vsq₃ ad.§.cum stramenta.Ad dictum.§.opponit gl.dupliciter ⁊ nō soluit.primo de.l.item mela.§.si plures.s̄.eod.sed dic ꝙ hic erat incertitudo ex parte delinquentis ⁊ delictum passi.ibi autē ex parte delinquētis tm̄,vt.j.eo.l.ita vulneratus.⁊ plene dic vt dixi.d.§.si plures Item opp.de.l.j.in fi.⁊.l.ij.j.ti.pri.Sed dic ꝙ ibi plures leserūt tertium hic vnus alterum,⁊ incertum erat de quo.Et est hic rō q₂ ludo vel casui magis quā culpe ascribit̄ fȝ Ja.de bel. ¶Ibi concurrerunt,ita qđ nullus fuit aggressor ⁊ sic non ob,s̄.ti.j.l.j.§.cum arietes.fm Jac.de ra.

Qui cum aliter. Notabilis est iste.§.⁊ pro eiꝰ declaratione vide in cle.de homi.c.vnico.cū ibi no.⁊ dixi.s̄.e.l.queād.⁊.C.ad.l.iul.de vi.l.qm̄ multa.§.itē labeo.⁊ de iustitia ⁊ iure.l.vt vim.⁊.C.vnde vi.l.j.
2 ¶Et primo cōtinue allegat̄ ꝙ qui†nō pōt aliter euadere se defendendo licite ⁊ impune pōt alium occidere.ad hoc cōcor.extra de homici.c.significasti.xxiij.q.v.cum homo.⁊ an debeat fugere si pōt,dixi.d.§.idem labeo.⁊ an pati debeat se percuti dixi.d.l.vt vim.s̄.de iusti.⁊ iure.⁊ not.⁊ dixi.d.l.j.C.vñ vi.⁊ talis defensio nō dȝ fieri ad vlciscēdū ⁊ cū moderamine inculpate tutele,vt.d.l.j.no.⁊ dȝ fieri incōtinēti nō ex interuallo,vt.d.l.j.C.vñ vi.⁊ extra de sen.exc.c.si vero.⁊ de resti.spo.c.olim cām.⁊ plene no.extra de homi.c.significasti.⁊ ꝑ Host.in sum.de resti.spol.ij.⁊.iij.col.⁊.xxiij.q.j.c.j.⁊ virtus legis ꝯsistit nō in inferēda iniuria sȝ repellēda eadē cā qōne.iij.c.nō in ferēda.⁊ nūqd eū q ipm vellet defendere:⁊ nūqd eū q mihi vetat eū inseq ⁊ ꝑcutere vt circa videar facere ad defensionē:vr̄ ꝙ sic,vt.j.e.l.ex plagijs.§.tabernarius.vbi de hoc.⁊ dixi.d.l.j.C.vñ vi.Sed ꝙ liceat nō solū defendere sȝ ēt vlcisci vr̄.j.de bonis libert.l.q cū maior.§.si libertꝰ.⁊ C.de metatis.l.deuotū.li.xij. ¶Sed ibi loquit̄ de vltiōe authoritate iudicis,nō authoritate ꝓpria de quo ēt dic vt dixi.j.de re mil.l.nō oēs.§.fi.⁊ eodē mō intellige.j.de iure fisci.l.ex qbusdā causis in prin.ad.l.quā gl.allegat.C.qñ liceat vnicuiq₃ sine iudice vin.l.j.dic ꝙ ibi est spāle in casibꝰ in ipsa.l.positis. ¶Itē alle a
a gat̄ multū sepe ꝓ eo ꝙ hic in lr̄a dr̄ ꝙ vimᵃ vi defendere oēs leges ⁊ oīa iura ꝑmittūt ita ꝙ magnꝰ est fauor defensiōis de quo plene dixi.C.de epi.⁊ cle.l.oēs q vbiq₃.§.in hac ⁊ qño ⁊ qñ iudex l.ea q̄.⁊ talē defensionē cōcedit ius naturale vt.s̄.e.l.iiij.⁊ extra de sen.⁊ re iud.c.pastoralis.ī cle. ¶Ex quo voluerūt dicere qdā
3 ꝙ nō valet statutū denegās†defensionē quasi sit ꝯ ius naturale qđ crederē verū si denegaret defensionē extraiudicialē de qua hic loquit̄ ⁊.d.c.pastoralis.puta q₂ in eo caueret̄ ꝙ occidēs etiā ad sui defensionē moriat̄.Si aūt ꝓhiberet defensionē iudicialē puta q₂ in eo caueret̄ ꝙ ꝓcedat̄ ꝯ bānitū vel malefactorē nulla data defensione tunc crederē statutū valere q₂ in multis legibꝰ ⁊ casibꝰ hoc reperit̄ vt dixi.d.§.in hac ⁊ no.xxiij.di.c.j.⁊.xxiij.q.iiij.c.duo ista.⁊ dixi etiā.C.de her.insti.l.j.ꝟ.sed si statuto cauet̄ in.d.l.ea que qño ⁊ qñ iudex ⁊ dixi etiā in meis qōnibus statutor prima parte.xl.qōne q̄ incipit quero an valeat statutū ꝙ pater non teneat̄ educare filium.⁊ de ista materia defensionis vide in gandino ⁊ defensionibus a reis faciēdis ⁊ extra de sen.exc.c.dilecto.li.vj.cū ibi notatis per oēs.Sed vr̄ ꝙ ista litera male dicat q₂ non oēs leges cōcedunt defensionē.Dicit gl.cōcedūt eo ipso ꝙ nō ꝓhibēt.vel potes dicere oēs leges de hoc loquētes sic exponit̄.s̄.q satisda.cog.l.inter oēs.⁊ vide qđ ibi dixi ad hoc in decretis prima distin.oēs leges.⁊.C.de ꝓd.mino.l.iter oēs.s̄.si seruitꝰ vēdi.l.si qñ.§.j.de edi.edic.l.querit̄.§.j.⁊.C.ad orficianū l.si.vbi de hoc.Itē no.ex ver.sed si defendendi.ibi illū em̄ solū ꝙ solū vim inferētē ferire cōcedit̄.sed nunqd eos q erāt cū eo in societate lȝ percutere ad defensionē ēt si ipsi nō percutiāt:dic ꝙ sic q₂ sufficit ꝙ sint armati cū eo ꝓpter terrorē armorū.⁊ ꝑ hoc.s̄.eo.l.qua actione.§.si qs in colluctatiōe ⁊ ibi in gl.⁊.j.de vi ⁊ vi
4 ar.l.iij.§.j.⁊ ita hic tenet Gui.suz. ¶†Ultimo no.ex ipso ver.aliud qđ dicit gl.si volebā ꝑcutere vnū ⁊ ꝑcussi aliū ꝙ magis attendit̄ veritas q̄ opi.mea.Cōcordātie sunt in gl.Cōtra qđ opponit de.l.itē apud.§.interdū.j.de iniuri.⁊.l.si cū seruo.gl.dicit ꝙ aliud in illa actiōe.Tu dic fm Ja.de bel.ꝙ ibi res ꝯsistebat in volūtate vnius tm̄ nec alicui fuit irrogata iniuria hic sic.vel dic vt no.e.ti.l.eū qui nocētē.§.si iniuria.Uel dic ꝙ ille.§.ꝯcordat.ibi em̄ habuit animū iniuriādi titium ⁊ iniuriā intulit sempronio nō tenet̄ titio:q₂ nō est passus iniuriā sȝ sempronio sic:q₂ actꝰ suus erat ad iniuriā ordinatꝰ.Et circa hoc dic cū aliqs deliqt citra ꝓpositū qual'r puniat̄.aut deliquit citra oēm volūtatē ⁊ ꝓpositū tūc nō punit̄.vt.j.de edil.edic.l.cum aūt.§.excipitur.versi.capitalem.aut cum quadam voluntate ⁊ proposito.⁊ subdistingue:aut incidit in idem genus delicti ⁊ punit̄ pena illius delicti,vt.j.ad.l.corneliam.de sicar.l.prima.§.diuus.aut incidit in aliud genus delicti:tunc aut illa talis voluntas erat ordinata ad illud delictum ⁊ punitur propter cōmissum nō propter cōmittendum.C.ad.l.iuliam de vi.l.quoniam multa.si nō erat ordinata:tunc extraordinarie punitur.Alij dicunt aut qs delinquit contra alium indirecte ⁊ mediate vt debitor qui latitat in fraudem aliquorum creditorum ⁊ alicuius non directo ⁊ nō tenetur illi.j.ex quibus causis in posses.eatur.l.fulcinius.§.si aduersus.aut directe ⁊ immediate ledit aliquem lȝ nō habuit animum ledendi:⁊ tunc tenetur ei quem ledit vt hic ⁊ dicta lege eum qui.§.si iniuria.aut actus ⁊ animus non extendebatur ad

a ¶Uim vi.ad de de b̄ bar.in l.vt vim.s̄.de iusti.⁊ iure.gl.i.c.significasti.ij.de homici.

lesionem vel iniuriam illius vt q₂ corrigendo seruum suum per
cussit alium qui se interponebat ne eum corrigeret ⁊ nō tenetur
vt infra de iniurijs.l.si cum seruo.vel clarius dic: aut querit̃ de
delicto puniendo respectu eius qui principaliter est lesus ⁊ pu
nitur vt hic ⁊.d.l.eum qui.§.si iniuria.sed si queratur de delicto
extendendo ad alium tunc aut est delictum in quo requirit̃ do
lus immanis,sed sufficit ꝙ sit in culpa ⁊ tenetur vt hic ⁊.s.de le
gibus.l.j.ibi sponte vel ignorantia vbi de hoc.aut in his q̄ exi
gunt animũ ⁊ in quibus factũ nō hʒ effectũ sine animo vt sunt
contractus ⁊ vltime voluntates vt.j.si cer.pe.l.nō oĩs.de actio.
⁊ obli.l.obligationũ substantia ⁊ in his loquit̃.j.de his que in
5 testō delent̃.l.ij.vt factũ non attendat̃ sine aīo.†Quedā sunt in
quibus actus hʒ effectum sine aīo vt delicta ⁊ tunc dic aut nul
lo modo adest animus delinquendi ⁊ non punitur q₂ crimina
requirunt dolum vt.d.l.j.§.diuus.j.de sicar.⁊.l.in.l.tñ ꝓ modo
culpe punitur,vt ibi ⁊.d.l.j.s.de legi.Aliqñ habet quis animũ
indeterminatũ delinquendi vt scio aliquē esse filiumfa.sʒ igno
ro cuius filius sit ei iniuriā facio vel accedo ad fundũ alicuius
violenter vbi sunt plures defendētes tunc punior ex delicto qd
inde sequitur q₂ habui animum delinquendi lʒ indeterminatũ
vt.d.l.eum qui.§.j.j.de iniurijs.⁊.d.l.qm̃ multa.C.ad.l.iul.de vi.
aliqñ hʒ animum determinatum ad delictũ tunc delictũ punit̃
sm ꝙ vere perpetratũ est non sm opi.vt hic.⁊ ad aliam rem vel
personam non extenditur,vt.j.de fur.l.verum.⁊.l.vulgaris.§.si
6 quis is,⁊.d.l.eum qui.§.si.j.de iniur.¶†Sed aliquis inuenit
inimicum suum quem credebat dormire cũ vere mortuus esset
vulnerauit eum volens eum interficere:nungd puniatur ⁊ qua
pena.⁊ vr̃ quod nō puniatur.j.de fur.l.inter oēs.§.recte.secũdo
rñso.⁊ q₂ cessat ratio.l.de iure patronatus.l.adigere.§.quãuis.
⁊ q₂ homicidiũ d₂ a cede que hic nō est,vt.j.e.l.ita vulneratus.
¶In cōtrarium multũ facit.j.ad.l.corneliā de falsis.l.si quis
legatum.⁊ ad turpil.l.j.§.accusationē.⁊ hoc forte verius est ex
quo fuit in voluntate ⁊ proposito occidendi:q₂ voluntas ⁊ pro
positum facit maleficium,vt.d.l.j.§.diuus.ff.de sica.⁊ pro hoc
etiam.j.de fur.l.si is qui.§.si tu titium.

1 ☞Condemnatus de vulnere an subsecuta morte iterũ possit
accusari de occisione.
2 Pace facta de vulnere an censeatur etiam facta de morte ex illo
vulnere subsequente.

SI vulnerato. Ista.l.cum se.cōtinue alle
gatur in practica.Primo
1 quod si aliquis vulnerauit aliquē ⁊ condēnatus†est de
vulnere ⁊ vulneratus ex vulnere moriat̃ ꝙ accusari possit de oc
ciso.lʒ enim hic loquat̃ de ciuili idē videt̃ in criminali cum pu
blica iudicia ad instar ciuilium sint inducta.j.de publi.iudi.l.
ordo ⁊ pro hoc.s.eo.l.qui occidit.§.si.Et dic ꝙ hic ex interuallo
fuit mortuus al's secus,vt.s.e.l.illud.in si.Sed quid tunc fiet de
pena pecuniaria quam soluit pro vulnere,cum in.l.seq.dicat̃ ꝙ
pro vtroqʒ nō debet cōsequi nisi penam de occiso?dic aut ex for
ma statuti bona homicide debēt publicari tunc illa pena solu
ta perueniet ad fiscum.Si vero nō debēt publicari tunc repetē
tur per heredē homicide cōditione sine cā q₂ ea redijt ad nō cau
sam,vt.j.de cōdi.sine cā.l.j.⁊.ij.Quid si primo actũ fuit de vul
nere ⁊ reus fuit absolutus:nungd agi poterit amplius de occi
so?dic ꝙ non.sed obstat exceptio rei iudicate,vt.j.de re iudic.l.⁊
ideo.⁊ q₂ nō pōt agi de occiso quin refutet̃ ⁊ tractet̃ cā vulneris.
⁊ pro hoc.s.de vsufr.l.si titio.§.j.⁊ qd ibi no.⁊.j.de iureiur.l.duo
bus.§.exceptio.⁊ vide in Spe.de accu.§.j.ver.quid si p̄mo actũ
fuit,⁊ in addi.Jo.an.⁊ ver.seq.¶Item facit hec.l.ꝙ si pendēte
iudicio super vulnere moriatur vulneratus ꝙ possit in eadē in
stantia procedi ⁊ condēnari de occiso.de hoc vide plenissime in
qōne de hoc disputata per do.Richar.que incipit titius vulne
ratus ⁊ est mihi.ccxcv.in li.magno questionum disputatarum.
2 ¶†Item facit ꝙ si pax sit facta de vulnere qd videatur facta de
morte sed nihilominus possit agi pro morte.de quo ⁊ predictis
alijs qōnibus vide qd no.j.de dam.infec.l.damni.§.sabini.C.
de transac.l.transigere.ver.⁊ primo queritur vtrum transactio.
⁊ per Alber.de gandi.ti.de transac.super maleficijs faciendis.
⁊.s.e.l.huic scripture.§.j.⁊ dixi.⁊ in spe.de accu.§.j.versi.sed po
ne.a.accusauit.b.Faciunt etiam predicta ꝙ fideiussor vulnerā
tis de vulnere nō tenetur ex morte postea subsecuta.de quo dic
vt dixi.C.de fideiusso.l.sancimus.Item facit si potestas habeat
arbitrium super maleficijs suo tpe perpetratis ⁊ aliqs erat vul
neratus tpe predecessoris ⁊ mortuus tpe suo ꝙ habeat arbitriũ
in procedēdo super morte.de quo dixi.d.l.damni.§.sabini.j.de
dam.infec.⁊ plenius in meis questionibus statutorum tertia
parte.xliij.q.que incipit,sed iterum quero.⁊ sequenti qōne.⁊ ad
predicta etiam bene faciunt.C.hoc eo.ti.l.ex morte.cum ibi no.
sequens.l.satis patet.

1 ☞Damnificans seruum alterius tenetur ad expensas ⁊ ope
ras amissas.

1 **SEd si priore.** †Ibi facta expensarum ⁊
operarũ amissarũ.In si.⁊ sic
estimationē corpis occisi.Sʒ nungd iste.ll.hñt locũ
si agat̃ criminal'r.dic ꝙ nō,vt no.in spe.de accusa.§.
j.ver.qd si vulnerasti.⁊ ver.seq.⁊ per Ja.de bel.in questione per
eum disputata.C.de fideius.l.sancimus.Ray.

1 ☞Domus igni proxima impune destruitur a vicinis vt cete
re saluentur.
2 Damnum alteri dare licet vt maius euitetur.

SI quis fumo. Principium clarũ est.
In.§.qd d₂.iste est no
tabilis.§.⁊ sepe occurrens.⁊ d₂.s.e.l.si seruus seruũ
rupisse.¶Op.gl.de.l.si alius.§.est ⁊ alia.j.qd vi aut
clā.Solue vt in gl.⁊ de hoc in cōtrario no.⁊ cōcor.ad hunc.§.j.
1 de p̄scri.ver.l.qui seruandarum.cũ ibi no.¶†Quid de qōne q̄
fuit Mutine orto incendio ne ignis alterius euagaret̃ destru
cta fuit domus vnius vicini iste petijt emendā a vicinis quorũ
domus fuerunt salue ꝓpter sue destructionem.nũquid tenent̃?
iste.§.facit ꝙ non:q₂ hoc licuit eis facere per hunc.§.⁊.d.l.q ser
uandarũ.⁊.d.l.si alius.§.est ⁊ alia.Vber.de bobio dicit ꝙ fuit
iudicatum ꝙ tenerent̃ ad emendam ex equitate.l.ij.§.cum in ea
dem claue.j.ad.l.rho.de iact.⁊ vide in qōnibus statutorũ secun
da parte.xciij.q.⁊ de aqua plu.arc.l.in summa.§.apud manu
missam.in si.⁊ hoc etiam hic tenet Jac.de ra.§.si conseruatis.⁊
2 ibi per Gul.¶†Item no.ꝙ licet alij dānum dare vt maius eui
tetur.ad hoc extra de obser.ieiu.c.cōsilium.in si.de iureiur.c.⁊ si
christus.§.quedam enim prohibent̃.⁊ de symo.c.ij.§.preterea.
¶Et conceditr̃ hic sibi consulere ⁊ prouidere cũ alterius iactu
ra contra quod videt̃.xxij.q.ij.primum.⁊.xj.q.iij.c.si quis vero.
sed dic vt ibi no.⁊ extra de reg.iur.c.locupletari.lib.vj.sequens
l.satis patet.

QUi domum. Ibi naturale.i.gentium.de
acquir.re.domi.l.adeo.§.di
uerso.⁊.§.cum in suo.ibi subijcitur de iure ciuili.Ray.

1 ☞Occidisse dicitur qui mortis causam dedit.
2 Percutiens mulierem pregnantem ita quod abortiuũ pariat
an dicetur homicida.
3 Argumentum ab absurdo procedit in iure.
4 Delicta quare non debeant impunita remanere.
5 Maleficia punire potius dicitur pietas q̄ crudelitas.

ITa vulneratus. Pulchra.l.est ⁊ cō
tinue ad plura alle
gat̃.¶Et diuide q₂ primo ponitur thema ⁊ qō.scdo
qōnis examinatio.tertio eiusdē qōnis reassumptio
⁊ eius solutio ⁊ solutionis cōprobatio per simile ⁊ eā declarat.
Quarto opponit ꝯ solutionē suā arguendo ab absurdo.⁊ eam
cōfirmat q₂ sequeret̃ absurdi⁹.Quinta eā ꝯfirmat per rōnem
quasi a simili.Scda ibi rñdi occidisse.Tertia ibi ergo si quis.
Quarta ibi ꝙ si quis absurde.Quinta ibi multa aũt.¶Nota
1 bilia collige primo ꝙ occidisse d₂ qui mortis cām prebuit† pro
hoc.s.e.l.qui occidit.§.in hac.⁊ ibi dixi.¶Scdo no.ꝙ homici
2 dium†d₂ a cedendo ⁊ a cede qd verũ est in propria significatiōe
⁊ d₂ homicidiũ quasi hoīs cedium.de quo vide pulchre p Host.
in summa de homicidio.§.qd sit homicidiũ.nā in alia significa
tione d₂ homicida qui occidit spiritualiter lʒ nō temporal'r qd
homicidium spirituale cōmittit̃ octo modis,vt no.p Host.eo.
ti.de homicidio.§.quot sunt spēs homicidij.⁊ sic vides ꝙ iuris
consultus hic colligit ethimologiā vocabuli.sic ⁊.j.si cer.pet.l.
ij.§.appellata.⁊ de ver.sig.l.tugurij.⁊ dixi in alphabeto dictiōe
3 ethimologia.⁊ dictione argumentũ.versi.a vi noīs.¶†Et pre
dicta faciunt quod si quis percusserit mulierem pregnātem ita
quod peperit abortiuũ qd non dicat̃ homicida.de quo vide qd
no.per Host.d.§.quid sit homicidiũ ⁊ dixi.s.e.l.si seruus seruũ.
§.si mulier.⁊ plenius.s.de statu ho.l.qui in vtero.¶Itē no.qd
anus habet trecentum.lxv.dies ad qd cōcor.de statulibe.l.cum
heres.§.stichus.⁊ de cōsecratione.di.v.c.quadragesima.¶Et
vide qd no.per Jo.an.extra de electio.c.quam sit lib.vj.⁊ de re
scrip.c.si propter.⁊ ibi plene per Archi.Quandoqʒ annus po
nitur pro vna septimana.xxxj.distin.tenere ⁊ ibi in gl.quãdoqʒ
dies pro anno.vt eadem gl.⁊.xxxiij.q.ij.c.hoc ipsum.⁊ ibi in gl.
quandoqʒ exponitur omni tempore id est omni anno.de conse
cratione distin.iiij.c.omni tempore.⁊ ibi in gl.⁊ vide Hostiē.in
summa de penitentijs.§.qua pena.ver.iij.⁊ septē planete regũt
totum annum ⁊ ab ipsis denominant̃ septē dies septimane no.
4 de ferijs.l.oēs iudices.¶†Item no.quod argu.ab absurdo su
mitur in iure vt.j.de bonis liberto.l.nam absurdum.sed tollit̃
si absurdius sequatur,vt hic versic.quod si quis absurde.⁊ di
xi in alphabeto dictione argumentum.versiculo ab absurdo.
5 ¶†Item no.ex ipso versic.quod si quis absurde.quod malefi
cia non

cia non debent esse impunita cõcor. sunt in gl. ⁊ vltra illas con cor. ĩ. de fideiuſ. l. si a reo. §. fi. depo. l. bona fides. ibi nã male meritus ⁊c. extra de offi. or. c. q2 plerique. §. fi. lib. vj. ⁊ audacia nõ dz esse sine vindicta extra de his que vi metusue cã. c. absolutiõis. lib. vj. ⁊ ideo non sufficit ꝓhiberi nisi pena delinquentibus imponatur extra de censi. c. exigit. in prin. lib. vj. vt quos dei timor a malo non reuocat saltem coherceat seueritas discipline extra de actiõ. c. cum in cunctis. §. clerici. ⁊. C. de emẽda. propinquo. l. j. in prin. vt qui stultus fuit in culpa sapiẽs fiat in pena. xxxviij. distin. qui ea. nã metu pene mali efficiuntur boni ⁊ boni meliores. ꝟ. de iusti. ⁊ iur. l. j. vbi de hoc. ⁊. xxiij. q. vj. c. vides. ⁊ ille qui credit impunitum transire debere peccatum deũ contẽnit ⁊ iura ⁊ canones. iiij. di. c. quis autẽ leges. ⁊ ad hanc materiã facit C. de penis. l. si operis. vbi de hoc in brocardis cõia delictorum rubricella delicta esse impunita. ⁊ rubricella seq. ⁊ in cle. de foro cõpe. c. vnico. Quãqz tñ delictorum remanet impunitũ. nã si oĩa peccata punirent in hoc mundo diuinum iudiciũ nullum haberet puniẽdum. vj. q. j. c. si oĩa mala. ⁊ ꝓ hoc bñ. ĩ. de religio. l. ⁊ si qs impediat. §. idẽ labeo. in fi. ⁊ ibi in glo. ⁊ de sepul. vio. l. iij. §. non perpetue. ⁊ ibi in gl. ¶ Ad predicta facit qd dr nullũ malũ im-
5 punitum † nullũ bonũ irremuneratũ. ⁊ nõ est crudelitas sz pietas maleficia ſm iura punire. xxiij. q. viij. c. lege. ⁊ ideo nõ est peccatũ sed meritũ iudici puniẽti malefactorẽ: q2 ipse nõ occidit sz lex. xxiij. q. v. c. si homicidiũ. ⁊. c. se. Et facilitas venie incẽtiuũ tribuit delinquẽdi. xxiij. q. iiij. est iniusta. ⁊ si negligẽter ea q̃ male vsurpant omittimus aliis viã delinquendi aperimus. xiij. di. c. peruenit. ⁊ ideo nullus dz delinquere sub spe venie extra de cle. excõ. mini. c. illud. Si tñ reperiat aliqd maleficium qd nõ sit a lege punitũ remanet impunitum de relig. l. si qs ĩpediat. §. iudex. ¶ Itẽ no. ver. multa autem ⁊c. Et qui hz multa argumẽta ad cãm sufficit q alleget ⁊ ꝓpõat vnũ bonũ. ꝓ hoc. ĩ. de falsis. l. si qs obrepserit. sicut hic dicit iuriscõsultus q inter innumerabilia exẽpla vnũ interim. i. ad presens ꝓponere sufficit. ⁊ pro hoc. ĩ. de here. insti. l. eius seruũ. sic als dr decies milies modos esse quos nullus vz sermõe cõprehẽdere in aut. de lenõib9. §. j. col. iij. Itẽ exẽplo res manifestius declarat. ĩ. de colla. bono. l. ꝑtor. §. iulianus. ⁊. C. de trãsac. l. vt rñsum. ⁊ insti. de act. §. alie. ⁊ exẽpli cã aliquid dr. ĩ. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. qd vulgo. ⁊ ad exẽplum maiorum recurrendum est. xvj. q. j. sunt nõnulli. xxxvij. di. qui de mensa. ⁊ ibi in gl. ⁊ de hoc dixi. C. de sen. l. nemo. ⁊ in alphabeto dictione exẽplar. ¶ Elicitis notabilibus opp. q primus nõ teneat de occiso sed de vulnerato. vt. ꝟ. e. l. huic scripture. §. j. Gl. soluit ⁊ bñ q hic certum erat primũ vulnus esse mortiferũ. in ɔtrario hoc incertum erat qd est bñ notãdum. ⁊ vide qd ibi dixi. ⁊ plenius. ꝟ. e. l. itẽ mela. §. sed si plures. ¶ Itẽ op. gl. ⁊ non soluit de. l. si frumẽtum. in fi. ꝟ. de rei vẽ. ¶ So. ſm Ja. de bel. q ibi petitio est incerta hic non. Itẽ ibi in eodẽ iudicio hic in diuersis. vel ibi loquit in iudicio ciuili q dz esse certum hic in delicto puniendo. ⁊ vide Dy. extra de reg. iur. c. in obscuris. li. vj. ¶ Item op. gl. ⁊ nõ soluit de. l. si municeps. ꝟ. q cuiusqz vniuersitatis. ⁊ de dam. infec. l. dãni infecti. quidã in fi. ij. respon. ad. l. si municeps. dic q hic fecerunt plures vt singuli ibi vt vniuersi. ⁊ ad hoc. ꝟ. e. l. illud. ⁊ de iur. om. iud. l. si familia. ad. l. dãni. rñde q ibi sola vis venti conuellit edificia hic nõ oẽs trabẽ sustulerunt. ¶ Vltimo facit hec l. q facta pace de vulnere mortifero videatur facta de morte de quo dixi. ꝟ. eo. l. si vulnerato.

1 ☞ Imperitia medici vel negligentia infirmi non est percussori imputanda nec auget delictum.
2 Percutiens vel immediate insurgens in percussorem videtur facere in defensam.
3 Rixa quid sit aut qualiter fieri dicatur.
4 Ius oritur ex facto est enim facto implicitum.
5 Actio de pauperie non habet locum vbi arguitur hoĩs culpa.
6 Factum in ludo non presumitur animo nocendi factum.

1 **Per plagis.** † Id est verberib9. sic exponit in aut. de nup. §. ascriptitio. ⁊ no. bñ istud pñ. q si imperitia medici vel negligẽtia infirmi vulnerat9 moriat, q vulnerãs nõ punit de occiso. Sz qñ hoc sciet vtrũ sit mortuus ex vulnere vel nõ dic vt dixi. ꝟ. e. l. huic scripture. §. j. ⁊. ꝟ. in cõsti. circa prin. ibi qs amplius q vos cognoscit. ⁊ in spec. de homici. ver. pone. a. vulnerauit. b. ⁊ de proba. §. vlti. ver. hic quoqz notandum.

Tabernarius. Iste est no. §. ⁊ sepe allegat. † Et bene facit ꝓ qõne si qs me vulnerauit. ⁊ ego statim eũ fugiẽtẽ insequar ⁊ occidã q videar defensionẽ fecisse. de hoc. ꝟ. e. l. sciẽtiã. §. q cũ aliter. ⁊. ꝟ. ti. j. l. j. §. cũ arietes. ¶ Itẽ not. q in flagello seu baculo inest dolor effectiue: q2 aliis dolorem infert. ¶ Itẽ no. q cũ flagello seu baculo dr quis verberari. qd si cũ pugnis an dicat vulnerari? vr q nõ sz percuti vt. ꝟ. e. l. si seruus seruũ. §. si mulier. ⁊ expressum insti. de iniur. §. seruus. ⁊ vide ĩ. de iniuriis. l. lex cornelia. §. j. Et facit ad statutum imponẽs penam verberanti alium. ⁊ vide in alphabeto ⁊ questionibus statutorum ⁊ plage ⁊ verbera idẽ sunt in aut. de
3 nup. §. ascriptitio. ¶ Item no. quod rixa † dr fieri ex cõtentione duorum pro hoc. ĩ. de act. ⁊ obli. l. seruus. non in cibus. ⁊ ex rixa peruenitur ad verbera ⁊ quandoqz ad homicidia extra de cõse. eccle. vel altaris. c. proposuisti. ⁊ de rixa vide in alphabeto. ⁊. ĩ. de sica. l. j. §. diuus ⁊. l. finali.

4 **In cliuo capitolino.** † Pulcher casus ⁊ multũ sepe allegat q ius positũ est in causa. i. in facto. ⁊ ideo allegantes incipiunt a facto. i. narratione facti pro hoc. ff. de cõdi. ⁊ demõ. l. cũ seruus. vbi de hoc dixi. C. de transact. l. vt responsum. ⁊ ibi de hoc. ꝟ. de ne. gest. l. ex facto. q̃diu enim factum est in certum nõ potest ius certum diffiniri. C. qui ad. ad bonorum pos. possunt. l. quãdiu. ⁊ ideo iudici pure ⁊ simpliciter factum exprimi debet. extra de foro compententi. c. dilecti. nam qui veritatem causarum cõiiciũt non facile ad culpã veniunt si veritatẽ examinent. in cor. aut. vt defuncti seu fu. in modica eñ mutatiõe facti totum ius mutat ĩ. de re. iur. l. ea est natura cauillationis. nã ex ordine ꝓponendi factũ ꝓbat ordo cãm. xliij. di. sit rector. ⁊. xx. di. c. j. ¶ Ibi celsum i. retro. Ibi reformidassent sine cã ⁊ ex tali cã dicuntur vitiose. ⁊ pñt redhiberi. vt. ĩ. de edil. edic. l. bouem. scdo rñso. Querit Jac. de ra. quid si mule ⁊ muliones fuerunt in culpa. dicit q solũ mu-
5 liones teneñt nõ aũt dñs mullarum † q2 actio de pauperie locũ non hz. vbi arguit hoĩs culpa. vt. ꝟ. tit. j. l. j. §. sed si canis. Item q dr q dñs vltimi plaustri non tenetur verum est nisi sibi possit culpa imputari puta q2 duxit per locum per quẽ mule debiles erant ad ferendum onus. ar. ꝟ. eo. l. qua actione. §. si quis plus. ¶ Itẽ allegat ipse Ja. q si quis potẽs ⁊ qui solitus erat facere q minabat precepit alicui q titium occideret alioquin eum occideret q sit excusatus titium occidendo quasi iusto metu mortis hoc fecerit sicut hic muliones excusantur qui se metu mortis subtraxerunt. pro hoc. ꝟ. e. l. quemadmodum. §. idem labeo. ⁊ §. seq. ꝟ. qd me. cau. l. metum. ⁊ dixi. C. e. l. metum. non iactationibus. ⁊ videt expressum. ĩ. ti. proxi. l. ij. §. is qui. ver. vtriusqz legis ibi periturus si non fecisset.

Quidam boues. Pulcher casus ⁊ planus.

6 **Cum pila.** † Qd sit in ludo nõ ꝑsumit fieri aĩo nocẽdi. h. d. qd verũ nisi contrariũ apparet ex coniecturis qd data opera hoc fecerit. ꝟ. eo. l. item si obstetrix. in fin. ⁊. l. seq. lex sequens patet.

1 ☞ De iniuria quam quis facit sibi an possit quispiam agere.

a 1 **Legis aquilie.** [a] † Dic clarius q̃ gl. qd aut occidit extraneus et loquitur. l. arbitrio. §. fi. ꝟ. de dolo. aut fideiussor. ⁊ loquitur. l. si fideiussor. eo. titu. aut creditor: ⁊ tunc aut obligatio erat sub conditione vel in diem incertam. ⁊ debitor agit aquil. vt hic aut obligatio est pura nõ cõmissa. ⁊ agitur aquilia. ſm cõem opinionem. aut mora commissa ⁊ nõ agitur aquil. vt hic scdo rñso. Ad contrarium quod glo. signat ⁊ non soluit de. l. in lege aquil. si deletum. ꝟ. eod. dic quod hic est ius de presenti quod competit debitori. ⁊ ideo statim agitur ⁊ exigit. ĩ. de condi. fur. l. si seruus. in prin. in contrario non competebat ius de presenti sed sperabatur. ⁊ ideo exactio differtur vt ibi plene dixi.

a ¶ Legis aquilie. adde Bar. hic ⁊ i. l. stich9 certo die. ff. de ver. oblig.

1 ☞ Duobus alternatiue obligatis an vno mortuo alter remaneat in obligatione.

1 **Stichum.** Iste est pulcher casus. ¶ † Et hic dr qd sunt duo alternatiue in obligatione vno mortuo alter remanet in obligatione. ¶ Opp. glo. quod non, imo possit prestari estimatio, vt. ĩ. de leg. j. l. cum res. §. sed si stichus. Solue vt gl. quia de rigore ille qui superest est in obligatione vt hic. sed de equitate potest solui mortui estimatio vt in contrario. hoc tamẽ hic allegare non potest creditor propter suum delictum.

m **Vlier.** In glo. in fi. Quod vt ibi no. Fran.

Equum. In gl. vlti. in fi. q2 tunc hz locum actio in factum de pauperie contra dñm eq. vt. ꝟ. ti. proxi. l. fi. ⁊ ibi dixi.

¶ De his qui deiecerunt vel effuderunt. Rubrica.

1 ☞ Filiusfamilias põt in criminalibus interesse iudicio etiam sine patris consensu.
Actio noxalis non habet locum in contractibus.

2 Difficile potest accipi pro impossibili,⁊ econtra.
3 Filius recipiens pecuniam pro pace mortis patris non ex hoc
fit heres,

Super rubrica. Uide Azo. in sum. pãdectarũ
hoc.e.ti.⁊ Rof.in libello hoc eo.ti.⁊ duob⁹ tit.
seq.⁊ argumẽtabilis est iste ti.vt.ĩ.patebit. ver
ba edicti.ĩ.e.l.j.⁊ qũo in hoc ꝓuideaꝶ p ediles.
si seruus insciente dño cõmittat cõtra edictum
teneꝶ dñs noxaliter.e.l.§.si seruus.vtilitas edicti vt tute liceat
per itinera cõmeari.ea.l.§.si viã. Si appẽsum p se cadat locus
est edicto,ea.l.§.ꝙ cũ suspendereꝶ. Et facit ꝓ equo vacuo currẽ
te ad brauiũ. Liber homo nõ recipit estimationẽ.e.l.§.si cũ hõ.
Statutum loquens de offensa banniti de corporali nõ de reali
1 intelligi dꝫ ea.l.§.hec aũt verba.† Quod filiusfa.possit in crimi
nalibus interesse iudicio sine cõsensu patris,e.l.§.si filius. No
xalis actio nõ daꝶ ex cõtractu sed ex maleficio,ea.l.§.cũ seruus.
Differentia inter habitatorẽ hospitẽ peregrinũ ⁊ domiciliũ ha
bentẽ.e.l.§.cũ habitare. Si plures erant in vna domo vbi aliqd
deiectũ est ⁊ nesciꝶ p quẽ oẽs teneñꝶ.e.l.§.si. Et facit ꝓ cultello ĩ
uento sub porticu p familiam ptãtis ꝙ oẽs sub porticu tenean
2 tur.† Qd difficile accipiꝶ ꝓ impossibili ⁊ econtra.ĩ.e.l.cũ sacre.
Qd nõ electione sed pceptiõe obligati liberenꝶ.e.l.§.cũ pceptio
ne. Et si vnus ex scholarib⁹ emerit frumentũ qd recupet a socijs
vtili actione ꝓ socio. Pro qua habitatiõe qs teneaꝶ hoc edicto
ĩ.e.l.si plures.§.j. Et an hñs stationẽ vel apothecã dicaꝶ habi
tare. Si represalie sunt cõcesse ex quibus aliquis cogaꝶ qd sol
uere agere põt ꝯ illũ cuius cã represalie cõcesse fuerũt.e.l.§. cum
3 aũt.† Si filius recipit pecuniã ꝓ pace mortis patris p hoc non
est heres.e.l.§.hec aũt actio. ¶ Scdm edictũ pretoris ⁊ eius ex
positio.e.l.§.pretor ait.⁊.§.seq. ¶ Qd quis nõ debeat ire de no
cte.ĩ.e.l.hoc edictũ. Et an factũ in crepusculo dici dicaꝶ factũ de
die. ¶ Et an assaltus factus ad molẽdinũ vel nauẽ dicatur fa
ctus ad domum.e.l.§.si de naue. ¶ In libero homine nõ fit esti
matio deformitatis sed damnorum ⁊ expensarum.ĩ.e.l.si.

1 ☞ Proijciens immundicias extra domum in vlterius detri
mentum qua actione teneatur.
2 Statutum de non ambulando de nocte absqꝫ lumine an inclu
dat stantes vel sedentes.
3 Seruus insciente domino alterum damnificans an obliget do
minum.
4 Uie debent esse secure.
5 In suspendio decidens videtur deiectus.
6 Damnum datum ex deiectione imputaꝶ inhabitantibus non
in dominum edium.
7 Statutum de neminem vulnerando an comprehendat 8
cum armis lacerantes.
8 Filius potest in maleficijs adesse iudicio sine consensu patris.
9 Noxalis actio non datur ex contractu vel quasi sed ex malefi
cio vel quasi,
10 Habitator hospes domicilium habens ⁊ peregrinãs differũt.
11 Pluribus in eodem cenaculo habitantibus si aliquid ex illo
deijciatur in damnum omnes eque tenentur.

1 **Pretor ait.** † Ponit verba edicti pretoris
aliter tñ circa hoc ꝓuideꝶ p edi
les.ĩ.de edil.edic.l,qua vulgo.⁊ forte iõ qꝛ ibi maior
culpa in homine tenente in loco publico aĩalia noci
ua quã tenere familiares secum in domo qui ex ipsa aliqd deij
ciunt.nã sine familia quis non bene viuit,vt.s̃.de vsu ⁊ ha.l.ij.
Sed tenere leonem vrsum ⁊ similia animalia in loco in quo vul
go iter fit non est vtile sed potius voluntariũ ⁊ iõ acrius puniẽ
dum vt ibi sicut ⁊ alias refert inter impensam necessariam vtilẽ
2 ⁊ voluntariã.s̃.de rei ven.l.in fundo. ¶ † Itẽ collige ex isto tex.
quod aliud est ire ⁊ aliud stare ꝙ facit si statuto caueatur quod
nullus vadat sine lumine de nocte,⁊ aliquis reperiatur stare vel
sedere quod non incidat in penam statuti ⁊ pro hoc.C.de postu
lan.l.quisquis quod verum est inspectis verbis statuti sed attẽ
ta mente forte secus,

3 **Si seruus insciente.** Domino.† Secus si
sciente:qꝛ tũc nõ libe
rareꝶ dando seruũ pro noxa sed teneretꝶ insolidũ vt.ĩ.e.l.si vero
§.positũ.⁊.ĩ.ti.j.l.ij. ¶ Ibi fecisse.i.deiecisse vel effudisse aliqd ex
quo aliquis damnificatus est in persona vel rebus. Ibi aut no
xam dedere ⁊ hanc habet facultatem donec iudicati conueniaꝶ,
vt.s̃.de peti.hered.l.item veniunt.§.item recte ait. Item nõ ob.
ĩ.§.cum seruus,vt ibi no.

4 **Summa.** † Ibi non publicis vijs. No.contra vul
gare lombardorũ qui faciunt statuta su
per vijs ⁊ stratis publicis custodiendis:quia non solũ super il
lis sed etiã super quibuscũqꝫ itineribus vnde publice eatur ꝓ
spici debet. ¶ Unde facit iste.§. quod si statuto caueatur qd si
quis aliquid fecerit in via publica puniatur idẽ sit in priuata
vnde publice fiat iter.pro hoc.ĩ.de edil.edic.l. que vulgo.⁊ dixi
in questionibus statutorum.

Quod si cum suspenderetur.
5 † Ibi quãuis nemo.bene facit iste tex.pro currente ad brauium
qui de equo cecidit:equus tñ eius fuit primus,ꝙ brauiũ sibi de
beaꝶ.sicut hic dicitur effusum pendens ꝙ nemo effudit. de qua
questione dixi.s̃.quemad.ser.ami.l.qui fundum.

6 **Hec in factum.** † Ibi nõ in dñm qui nõ habi
tat.⁊ qd dicit culpe.s.pxi.remo
ta tñ est in eo qd vtitur opera malorũ hoĩm. ¶ In gl.nam non
exigiꝶ.in fine.sed forte nec ante nec post desideratur eius culpa
cum de facto hospitum teneatur,vt.ĩ.eo.l.si vero.§.cum autem.
quorum opera non vtitur:vnde quo ad eos non videtur esse in
culpa.lꝫ sit arg.contra.ff.locati.l.videamus. Ri. Ibi exigat.s̃.
titu.j.l.⁊ si quecunqꝫ.§.j.⁊.l.inde neratius.§.hec actio.⁊ nõ ob.
solu.matri.l.j.vt ibi nota.

Si cum homo. In gl.in fi.nisi in casib⁹ ibi no.
imo vꝛ ꝙ agatur ad duplũ pro
re sacra,vt.C.de sac.san.ec.l.sancimus. Ja.de ra.

Hec autem verba. In fi. iste.§.est ar. ad sta
tutũ bonoñ.quo cauetur
ꝙ nullus offendat bannitũ p octo dies añ festũ beati dñici ⁊ p
octo post sub pena mille librarũ.aliqs in vigilia beati domini
ci offendit bannitũ in rebus suis:nunqd teneaꝶ pena statuti vel
solum pena legis aquilie.hic est argu.ꝙ solum pena legis aq
lie ⁊ non pena statuti.⁊ statutũ intelligatur solũ de offensa cor
7 porali nõ reali. ¶ † Item est argumentũ ꝙ si statuto caueaꝶ ꝙ
vulnerãs aliquẽ puniaꝶ certa pena.⁊ aliquis incidit alicui pan
nos cum armis vel cum ense.non tamen vulnerauit corpus qd
non teneatur pena statuti.⁊ pro hoc ad syl.l.si quis in graui.§.
si quis tabulas.⁊ in qõnibus statutorum secunda parte.q.xlix.
⁊ plene dixi.C.de epis.⁊ cle.l.si qua per calumniam.

8 **Si filius.** † In fi.facit ꝙ filius ĩ maleficijs possit esse
in iudicio sine cõsensu patris. ⁊ pro hoc.ĩ.
ti.j.l.ij.⁊.l.quoties de adul.l.filiũ.⁊.ĩ.de cõdi.furt.l.ex re furtiua.
quod est contra gl.magnam.C.de bo.que lib.l.fina.§.necessita
te.sed illa cõiter reprobatur per doc.vt ibi dixi. Item non ob.
huic.§.s̃.ti.j.l.si seruus seruum.§.proculus.vt ibi colligitur.

9 **Cum seruus.** † Pulcher.§.est iste. Et breuiter di
cit quod noxalis actio nõ datur ex
contractu vel quasi sed ex maleficio vel quasi. ¶ Ibi actio dãda
sit.subaudi ⁊ vꝛ qd nõ qꝛ non est ⁊c. Ibi an de peculio. subaudi
qd videꝶ qꝛ non ex delicto ⁊c. Et pro declaratione vide Azo.in
summa pandectarum hoc eod.tit.§.datur. ¶ In gl.circa fi.ibi
extra ordinem corrigiꝶ vt hic,hanc puto veram.s. quod in casu
huius.§.agatur de peculio per.d.l.si seruus nauẽ.ĩ.de fur.que
nõ potest intelligi in actione ex cõtractu sed ex delicto vel quasi.
Refert enim aut dñs ex suo quasi delicto ꝯuenit,vt qꝛ ipse exer
cet hoc casu si propter factũ serui sui cõuenitur potest liberari
dando seruum pro noxa,vt.s̃.e.l.§.si seruus.⁊.ĩ.eo.l.si vero.§. si
seruus. Si vero seruus exercitiũ siquidem dñi volũtate idẽ. ar.
si ipse dñs exerceret.ĩ.de exer.l.j.§.si is q. Si sine volũtate refert
aut dominus conuenitur ex quasi maleficio serui vt quia alius
deliquit:⁊ tunc est actio de peculio contra dominũ. ⁊ si peculiũ
non sufficiat corrigitur seruus,vt hoc.§.si vero dominus. ex de
licto serui conueniatur vt qꝛ ipse seruus fecit tunc dando seruũ
pro noxa liberatur vt probant hic duo vltima dicta.l.si seruus
nauem. Et potest esse ratio qꝛ in veris delictis est maius delictũ
quam in quasi delictis.⁊ ideo in quasi delictis mitius agiꝶ.mi
nus est enim dare seruum corrigendum quam dare pro noxa.
Rico. ¶ Casus specialissimus in quo actio ex locato datur no
xaliter habetur.s̃.titu.proxi.l.si seruus seruum.§.proculus ait.
vt ibi dixi.

10 **Habitare.** No.bene istam differentiã inter habita
torẽ ⁊ hospitem† ⁊ domiciliũ habentem
⁊ peregrinãtem:qꝛ ad multa valere potest.pone enim quod lex
sit imposita habitatoribus in aliqua villa vel castro.non videꝶ
ꝙ liget hospites vel peregrinos transeuntes. ¶ In contrariũ
facit extra de foro competen.c.ex parte.⁊ ad hoc vide.s̃.de iudi.
l.heres absens.§.primo.⁊.ĩ.de seruis exportã.l.penul. ⁊ de hoc
dixi.s̃.de legi.l.de quibus.versi.an peregrini ⁊ trãseuntes. ⁊ in
questionibus statutorum prima parte.xv.q. que incipit, Item
quero qui ligetur statutis. Item non obstat.ĩ.eo.si vero.§.j. vt
ibi notatur.⁊ vide quod no.ea.l.§.cum autem.⁊ facit quod cita
tus ad hospitium vbi est hospes non artetur citatione.ar.ĩ.de
iniur.l.lex cornelia.§.domum.

Si plures.

Si plures. †Facit iste. §. ad q̄stionē si quatuor erāt sub vna porticu ꝛ familia p̄tātis ibat q̄rendo arma ꝛ inuentus est ibi cultellus in terra qd̄ oēs teneant͛ ad hoc. ḡ. ti. prox. l. item mela. §. sed si plures. vbi de hoc plene dixi. ꝛ. j. de sica. l. fi. ꝛ vide plenius in questionibus statutorū. cxxj. q. sc̄de partis ꝛ incipit, Item pone statuto contineri.

1 Certi hominis factū arguere nō admittitur in causa de his qui deie. vel effu.

2 Difficile ꝛ impossibile q̄nq; pro eodem intelliguntur.

1 **Cum sane.** †Oppo. glos. ꝛ nō soluit de. l. si frumētū. §. fi. ḡ. de rei vēdi. alias incipit. l. pomponius. So. vt ibi. vel dic ꝙ ibi loquit͛ in iudicijs vbi icertitudo nocet vt. C. de sen. q̄ sine certa quantite. per totum. ꝛ insti. de ac. §. curare. hic vero loquit͛ in delictis vbi incertitudo non nocet ne maleficiū remaneat impunitum. ḡ. ti. proximo. l. ita vulneratus. circa fi. dic ꝙ ibi ꝓpositio ꝛ petitio erat incerta. hic vero certa licet incerta sit psona que reliquit.

2 †Item no. aliud quod colligit glos. quod hic exponit͛ impossibile. i. difficile. concord. sunt in gl. ꝛ. C. de edil. actio. l. iij. si econtra difficile ponitur pro impossibili, vt in gl. ꝛ insti. de rerū diui. §. naturalem. ꝛ ibi in gl. ꝛ ad hoc. ḡ. titulo pxi. l. si seruus seruum. §. itē si quis in frumento. fami. her. l. antepenultima. ꝛ. C. de non nume. pec. l. in contractibus. §. penul. ꝛ fina. ꝛ extra de restitu. c. presentium. ꝛ ibi in gl. Sed quandoq; difficultas nō viciat impossibilitas sic. j. de verb. ob. l. ij. circa med. de regu. iur. c. impossibilitū. lib. vj. de pe. c. vltimo. in fi. de hoc vide bene in brocardis de verborum effectu. Rubricella. impossibile id est difficile. ꝛ in alphabeto dictione difficile. ꝛ ad hoc. ḡ. qui satisd. cog. l. si fideiussor. §. si necessaria. ꝛ illud dicitur commode posse fieri extra de censi. c. romana. lib. vj. impossibilia etiam dicuntur illa que de iure turpia sunt. j. de condi. inst. l. si filius.

Et quidem. Opp. ꝛ solue vt gl. ꝰ plene dixi ḡ. de iur. om. iud. l. adeo. et vide Rof. hoc eo. ti.

1 Pluribꝰ ex q̄si dlicto obligatis si vnꝰ soluat repetit a socijs.

1 **Exceptione.** †Not. qd̄ si sunt quatuor scholares i societate ꝛ vnꝰ emit frumentū vel vinū de sua pecunia qd̄ consequi pōt partē sociorū vtili actiōe ꝓ socio ꝓ hoc. j. de exer. l. iij. ꝛ qd̄ dixi. C. pro soc. super rub. ꝛ Roff. e. ti. si habitans cū aliquo qui sequitur ti. de delictis ꝛ effusis. Opp. glo. duob. modis ꝛ non soluit. Sed sol. fm Ja. de bel. ad. l. electio. j. titu. proxi. Rubricel. ꝙ ibi ex diuersis causis hic ex eadez tenētur ad. l. liberuz. C. de fideius. dic qd̄ ibi actor diuisit petitionē suā iter oēs fideiussores. vt ibi no. hic nō. vel b ex q̄si dlicto ibi ex ꝯtu tenent͛.

1 Damnum ex eiectione illatū a domo pluribus habitatiōis diuisa imputatur illis qui in illa parte a qua deiectū est habitant si a loco in quo omnes versantur secus.

2 Apothecam solā habens in aliquo loco an teneatur ad onera habitatoribus illius loci imposita.

3 Locans domū scholaribus an teneatur de illorum electiōibus: ꝛ qua actione aget contra scholares.

4 Pecunia per filiuz pro pace mortis patri recepta an dicatur hereditaria.

5 Penitentia an ꝛ quando delinquentem excuset.

6 Actio penalis non transit ad heredes.

1 **Si vero plures.** †§. si qs gratuita: vel vtilis. §. est in isla ista materia ꝛ satis planus ꝛ quod dicit ex mediano cenaculo expone. i. medio quo omnes cōiter vtebātur. vt qr erat quedam aula cōis omnium lz alia cenacula forent diuisa. Ibi dūtaxat. †Facit iste. §. ꝙ si

2 **Si orcarius** statuto caueat͛ ꝙ habitatores talis quarterij vel parochie teneantur aliquid facere ꝛ aligs ibi habebat statione seu apothecā nō tū ibi habitabat cū familia qd̄ teneat͛ ad illud onus sz hic loquitur in quasi delicto ex quo pōt sibi culpa imputari. vnde forte secꝰ est in oneris impositione in quo spectari dz domiciliū. arg. ḡ. de iud. l. heres absens. ꝛ ad municip. l. incola. ꝛ quasi per totū. ꝛ de ver. sig. l. in lege cēsoria. §. j. ꝛ de iniur. l. itē apud labeonē. §. conuitiū aūt. vbi ponunt͛ vt diuersa domus ꝛ statio. ꝛ ibi de hoc dixi ꝛ vide in questionibꝰ statutorum secunda parte. xxxv. que incipit item querit si ex statuto.

3 **Cum autem.** †Pulcher. §. ꝛ facit ꝙ si Bononiēsis qui locauit domū scholaribꝰ cōdemnatus est ex eo ꝙ eiectuz fuit aliquid de domo ꝙ possit agere contra scholares actione ex locato ad interesse suū. Itē facit qd̄ si represalie sicut fit ex cōsuetudine sunt cōcesse cōtra aliquā ciuitatem ex eo qd̄ ciuis alterius ciuitatis fuit derobatus in eiꝰ districtu ꝛ vnus ex ciuibus eiusdem ciuitatis postea capiat͛ vel res eius pignorentur occasione ipsaruz represaliarū ꝙ iste possit agere contra illum qui fuit in causa concessionis ipsarū represaliarū. ꝛ pro hoc. ḡ. de neg. ges. l. nā ꝛ seruus. ad legē rho. de iac. l. ij. in prin. ꝛ vide qd̄ ibi dixi in fi. cōmo. l. in cōmodato. §. sicut. ꝛ de cond. sine causa. l. ij. ꝛ de istis represalijs ꝛ an licite possint cōcedi plene dixi. C. de ac. ꝛ obl. ꝛ omnino. ꝛ. j. de lib. cau. l. igit͛. §. fi. ꝛ plenius in questionibus statutorum prima parte de represalijs. liij. q. ꝛ pluribus sequentibus.

4 **Hec autem actio.** †Iste est pulcher. §. Ibi sz si alius puta heres homine libero prius leso postea mortuo. Item facit multum expresse in fin. ꝙ si filius faciat pacē de morte patris ꝛ ex hoc accipiat pecuniā ꝛ per hoc nō itelligat͛ heres patris nec ipsa pecunia recepta possit peti p creditores paternos qr nō iure hereditario ad eum peruenit, vt hic dicitur. pro hoc. j. que in frau. cre. l. eū q. de sepul. vio. l. sepulchri. ꝛ. l. quesitū. vbi de hoc. de ope. liber. l. a duobꝰ. et plene dixi. C. arbit. tute. l. eum qui. ꝛ in questionibus statutoruz secunda parte. cxliij. q. Item no. gl. que est. j. ad sylla. l. pen. §. fi. sed dz allegare antepe. que incipit. l. lege cornelia. ꝛ ibi de hoc dixi. Sed Ja. de ra. hic tenet ꝙ totum sit actoris: qr litem contestādo dicitur esse in bonis, vt. j. de ver. sig. l. si cui exempto. Jaco.

Pretor ait. Hic ponitur secundum edictuz pretoris quod satis est claruz. ꝛ Rof. fecit de hoc ti. specialē de act. in factuz ne quis habeat positū in subgrūda. Ibi insciente dño. vide quod dixi. ḡ. e. l. j. §. si seruus. In gl. j. similiter ibi vsufru. vt. ḡ. de vsufru. l. iiij.

Ait pretor. Hic incipit exponere verba huius secundi edicti pretoris ꝛ sunt satis plana.

5 **Positum habere.** In gl. vt. ꝛ. j. mand. in fine. †Sol. ibi penitentia nō excusat eum qui fecit falsos codicillos sed eum solum qui vtit͛ sic vt ibi nec hic excusatur qui posuit sed qui patitur sic si penitere velit ꝛ tollere concor. ergo quia hic ꝛ ibi penitentia excusat eum qui non fecit. Et est ratio vt ibi no. in gl. que incipit si fuerint in prin. glo. Ja. de bel. sequens. §. patet.

Si id quod positum. Pulcher. §. ꝛ per se patet.

6 **Ista autem actio.** †Caue a glo. que dicit qd̄ non datur heredibꝰ vt heredibus: qr imo bene datur vt heredibus vbi defuncto aliquid de patrimonio abfuit sz si nō abfuit vt qlibet homo occisus ꝛ qui nō recipit estimationē tūc nō vt heredi sed vt cuilibet de populo datur. vt. ḡ. hac ea. l. §. hec autem actio. in fi.

1 Deijciens in eum qui vadit de nocte ante teneatur.

2 Factū in aurora vel in crepusculo diei dicitur die factum.

3 Statutū puniēs assaltū in domo hz locū i molēdinis ꝛ nauibꝰ.

1 **Hoc edictum.** †§. labeo. ibi ꝛ nocte iter fit. Et tunc locum hz hoc edictum si p̄iciatur de nocte. Fran. Et facit bene iste. §. ꝙ homines nō debeāt ire de nocte. †Sed quid si deiectuz fuit in crepusculo diei vt in aurora. dic ꝙ videt͛ esse factum de die, vt not. per Roff. hoc eod. ti. ꝛ de die ꝛ nocte vide qd̄ no. § dixi. ḡ. de fer. l. more romano. — Homines nocte procedere non debent.

2

3 **Si de naue.** †Ar. ꝙ statutum puniēs assaltū factū ad domum locum habeat si molēdinarius assaliat͛ in molendino vel nauta in naui. ꝛ pro hoc. j. quod vi aut clam. l. vim facit. §. pen. licet ꝛ contra posset adduci.

1 Liberū corpꝰ nō recipit estimationē nec eo dānificato h͛ ratio deformitatis sed bū expensarum ꝛ operarum amissarum.

1 **Cum liberi hominis.** †No. qd̄ liberum corpus nō recipit estimationē nec habetur rō deformitatis. habetur tamen ratio expensarum ꝛ operarū amissaruz vt hic dicit͛. ꝛ ad hoc. ḡ. si quad. pau. fe. di. l. ex hac. ad legē aqui. l. liber homo. ꝛ ibi de hoc. ꝛ. l. qua actione. §. si quis in colluctatione. ꝛ per Azo. in summa ad legē aqui. §. sz si liber homo. ꝛ plene per Roff. in libello ad legē aquil. §. opponitur. ꝛ in Spe. de iniur. ꝛ damno dato. §. sequitur videre.

De noxalibus actionibus. Rubrica.

1 Abbas vel mōasteriū an ꝛ q̄lr teneat͛ ex delicto monachi.

2 Actiones noxales nō dant͛ ex contractibus sed ex maleficijs.

3 Seruus obediens dño in delictis an sit excusandus.

4 Seruo pluriū delinquente an vnius solutione ceteri liberētur.

1 **Super rubrica.** Dic Azo. i summa hoc eod. tit. ꝛ ḡ. de peti. her. l. item veniunt. §. idem recte ait. et j. de re iud. l. miles. §. decē. An. autē abbas †vel monasterium teneat͛ ex delicto monachi ꝛ qualiter, vide bene p Inno. extra de priui. c. cū oliz. — Casus multū notabilis.

dd

⁊ dixi.C.de sac.sanc.eccle.aut.ingressi.ver.an autem ex delictis. ¶ Et no.ver.qui habetur in glo.C.si aduer.delict.l.j. ¶ Noxa
2 delictum delinquens noxa notatur. Noxales actiones† nō dātur ex contractu sed ex maleficio.j.eo.l.j.⁊.§.tit.proximo.l.j.§.cū seruus. Si domin⁹ valens prohibere delictū serui ⁊ non prohi-
3 beat tenetur insolidū.j.e.l.ij. Noxa caput sequitur.ea.l.§.j.†Et an seruus obediens domino in delictis excuset. Quomodo intelligatur dominus scire delictum serui.j.e.l.in noxalibus.⁊.l.in delictis. Et non videntur sciente eo factū nisi tūc esset dñs serui.lȝ postea euȝ redimat.vnde qualitas adiecta verbo adesse dȝ tempore quo agitur. Quod facit an dicatur dominus fili⁹ sacerdotis vel regis qui natus erat anteꝙ pater esset sacerdos vel rex. Si egi contra dominum detracta noxa de datione pendente iudicio possum mutare ipsam qualitatē ⁊ agere cū noxe deditione.ea.l.§.fin.detracta. Et facit ad multas qōnes si actū est de ferita facta cum lancea ⁊ probata sit simpliciter ferita an puniri debeat de simplici ferita. Et si actū sit de vi illata cū armis et pbata āne armis an debeat cōdēnari de vi sine armis. Et si furti manifesti ⁊ probani furtū nō manifestū.⁊ idē in similib⁹ qōni-
4 bus.†Si pluriū seruus delinquat an vno soluente liberent alij.j.eo.l.si pluriū. Seruo alienato vel manumisso quis teneat.ea.l.§.j. Noxe deditio per vnū dominorū nō potest fieri pro parte sed in solidū voluntate tamen sociorū.j.eo.l.si seru⁹ communis. Si seruus vel familia dominorū delinquat vno domino sciēte altero ignorante quomodo teneatur.j.eo.l.si cōmunis familia.⁊.l.seq. An bone fidei possessor teneatur ex delicto serui.j.e.l.bona fide.⁊.l.seq.non dȝ esse melioris conditionis male fidei possessor ꝙ bone fidei.j.e.l.nō solum. Quomodo intelligat melior cōditio occupantis.j.e.l.si quis a multis.⁊ an heres teneatur legatario de euic. Quomodo in statuliberū detur actio.j.e.l.ptor.⁊.l.seq. Qūo teneantur domini quorū seruus deliquit vno sciēte altero ignorante.j.e.l.si ex duobus.⁊ pulchra ⁊ vtilis gl.in ista materia.si seruus detur pro noxa cogitur fructuari⁹ vsumfr.dimittere ⁊ ea.l.§.si plures. ¶ Et facit qḋ si colonus soluat cāpario quod dominus teneatur pro sua parte contribuere. Si in recōi det seruus damnum quomodo agatur.j.e.l.si in re cōmuni.

1 ¶ Seruus sciente ⁊ permittente domino occidēs obligat dominum insolidum.

2 Noxa caput sequitur.

3 Seru⁹ nō tenetur nec dȝ in leuib⁹ vbi dolus adest dño obedire.

4 Delictum serui an possit in dominum ⁊ in ipsum seruū puniri.

⁂ Vide Barto. Bal.⁊ Flo.de sanc.Pet.

⁂ Concordat ꝙ not.doc.in.l.si titius.j.de test.mili.

1 Si seruus sciente. Subaudi ⁊ phi†bere valēte.vt.j.§.proximo.⁊ qḋ dicit quod dominus videtur occidisse dic vnde tenetur aquil.insolidū suo nomine ⁊ noxali nomine serui vna tñ exacta liberatur ab alia.vt.j.eo.l.in delictis.§.cum dominus.⁊ ibi not.Fran.

2 Is qui. †Si sciēte dño ⁊ phibere valēte delinquat seruus conuenitur dñs ex persona sua ⁊ ex psona serui.⁊ noxa caput sequitur lȝ quidā ꝯtradixerint. Si dño ignorante conuenitur ex persona serui ⁊ noxa caput sequitur:⁊ tunc ex sua persona dñs nō cōuenit.h.d. Et diuide.in prima parte ponit dictum celsi.in scḋa dictū iuriscōsulti limitātis dictū celsi ne cadat in absurdū. In tertia aliā limitationē dicti celsi. In quarta opi.iuliani.scḋa ibi.⁊ sane.tertia ibi.celsus tñ.quarta ibi sed placet.quinta ibi.nos autem.literā expone. ¶ Ibi.hac actione tenetur insolidum non noxaliter nisi vt dixi.§.l.pxi. ¶ Ibi.vt celsus putet.⁊ male. ¶ Ibi pōt hoc dici id est paliari.nō tñ per hoc esset verū ꝙ dixit celsus. ¶ Ibi.excusabimus quasi diceret nō video nec est excusatio ⁊ sic noxalis cōpetit ⁊ noxa caput sequitur ⁊ dominus tenet suo noie ⁊ noxali noie serui.vt in prin.l.dixi.⁊.§.l.proxi.vna tñ p alterā tollit.vt.j.e.l.in delictis.§.cū dñs.⁊ ibi no.⁊.l.noxalis.§.fi. ¶ Ibi.celsus tñ.lȝ celsus videat indistincte dixisse seruū obedientē dño nō teneri intelligebat tñ in.l.aquilia.nō in.l.duodecim tabularū.⁊.h.d.hic ⁊ loquit vsqȝ i fi. de iubēte secus in sciente tantū.vt.j.eo.noxalis.§.pomponius. Fran. ¶ Ibi.inter.l.aquiliā id est in leuib⁹ delictis q̄ puniūtur per.l.aquiliam in quib⁹ licuit seruo obedire.vt no.§.e.l.liber homo.in gl.magna. ¶ Ibi ⁊ legē.xij.tabularū per quā puniuntur grauia delicta ⁊ in quibus seru⁹ nō dȝ dño pere.vt.d.l.liber hō. not.⁊.j.de reg.iu.l.ad ea q̄ atrocitatē. ¶ Ibi.serm noie delinqntis iussu dñi in leuibus delictis. ¶ Ibi reddit rationē rō differētie vtriusqȝ.l.est vt pro delicto graui commisso a seruo iubente dño natura legis.xij.tabularū seruetur.s.qḋ noie serui cōpetat actio noxalis. ¶ Itē natura aquil.cōcurrit in hoc delicto.s.qḋ dñs iubens suo noie teneatur insolidū.⁊ hec est natura aqlie.vt.§.dixi. ¶ Ibi.petitur⁹ si nō fecisset ista verba bñ faciūt ad qōnē de qua dixi.§.ti.proxi.l.si ex plagis.§.in cliuo.in fi. ¶ Ibi nō seruū excuset. Et sic collige ꝙ etiā in leuibus vbi dolus adest non
3 debere seruū† domino obedire.⁊ si obediat punitur vt hic dicitur.de hoc tñ dic vt no.⁊ dixi.§.ti.j.l.liber hō. ¶ In glo.magna id est non simplr. Ibi iusserat.⁊ sic expone sciente id est iubente. ¶ In gl.qȝ appuit.in fi.Celsus cōsiderauit qḋ in delicto punibili.l.duodecim tabularū iussus nō artabat seruū:qȝ nō tenebatur dño parere.vnde nō tenet dñs nec excusat seruus.in delictis aūt q̄ puniunt.l.aql.qȝ sunt leuia iussus opat ⁊ excusat seruus si paret. Sȝ nō bñ mouebat celsus:qȝ dato ꝙ non potuerit dñs iubere nihilomin⁹ ex iussu tenet.vt.C.de accu.l.non ideo min⁹.⁊ de iniur.l.nō solum.§.proculus. Itē nō sequitur delictū est punibile.l.aquilia:ergo leue:qȝ etiā occisor ea.l.punit.vt.§.tit.pxi.l.qui occidit.cū si. Unde in atrociorib⁹ vel grauibus nō tenetur seru⁹ parere.⁊ ideo nō excusat sȝ dñs iubens tenet ex psona sua ⁊ ex psona serui.in leuibus aūt si dñs scit ⁊ phibere pōt nō excusatur.vt in prin.legis si mādauit excusatur seruus ⁊ dñs tenet.⁊ hoc casu pōt saluari opi.celsi. ¶ In gl.hoc verū ibi vel iubente. Istud verbū vł iubente nō est in antiqua gl. Azo.⁊ credo qḋ
4 vacare debeat per ea q̄.§.dixi. ¶ †Ibi.§.dñ domin⁹.sed ibi sufficit vnam penā prestari qū dño sciente seruus deliquit.vt in fi.d.§.secus quādo dño iubente:qȝ tūc vtraqȝ prestat vt hic.⁊ ibi no.Fran.in fi.⁊.C.ad legē iul.de vi.l.seruos.

1 ¶ Domin⁹ qualiter ⁊ qū dicatur scire ⁊ pati serui maleficiū.

In omnibus noxalibus. †Exponit verba sciēte dño posita.§.l.pxi.in princ.et qḋ dicit exigit dic vt dñs teneat. Et qḋ subijcit aliud est pati.dic etiā tacite qḋ ē qū videt ⁊ phibere pōt ⁊ nō phibet.vt.j.si fa.fur.feci.dicat.l.j.§.hec aūt facultas.⁊.j.tit.proxi.

1 ¶ Qualitas adiecta alicui actui intelligenda est secundū naturam actus.

2 Duplex agendi forma potest ex eodem facto intentari.

3 Delictum iubere magis est ꝙ scire ⁊ non prohibere.

4 Qualitas per quā condēnatio augetur vel minuitur potest pendente iudicio addi vel detrahi de libello.

5 Dñs sciens delictum serui ⁊ non prohibens habetur ac si psonaliter ipsemet deliquisset.

6 Absolutus de crimine non probato an adueniēte postea pbatione possit super eomet accusari.

In delictis. De materia supioris.l.est quomodo intelligatur scientia dñi ⁊ vide de reg.iur.l.culpa caret.⁊ qḋ ibi no.

⁂ 1 Si extraneus. †Sepe allegat qḋ vbi aliq̄ qualitas adijcit alicui verbo vel actui opȝ illā qualitatē adesse scḋm tps de quo agit. Et facit ad questionem que not.C.de nup.l.imperialis.§.his illud.dicit gl. arg.contra.§.de postu.l.iij.§.affinitates.⁊ non soluit. Sed solue scḋm Jac.de bel.quod hic in pena imponenda consideratur tēpus preteritū id est an deliquerit vel non:sed in affinitate ⁊ amicitia spectat tps pñs id est an duret vel non.vt in cōtrario ⁊ sic effectu magis concor.ꝙ sit contra.

2 Cum dominus. †In gl.contra eum in fi.dic qḋ.l.illa loquitur vbi familia deliquit dño sciente ⁊ nō contradicente sicut ⁊ ista.l. Sed.l.illa loquitur vbi pro seruo vno agitur nec.l.allegata dicit cōtrariū si familia mea delinquat si actū sit contra me nomine vnius serui noxaliter nomine eiusdem insolidū nō potest agi sȝ si pro vno seruo actū sit noxaliter ⁊ p alio seruo velit agere eadeȝ via. scilicet noxali vel alia sȝ insolidum posset. ¶ Item contra.§.e.l.ij.in fi.sed ibi iussit dominus Fran.tu dic quod ibi scientia et patientia tantum non iussus interuenit nec obstet quod ibi nō dicit tollatur vna per aliam vel non:sed vtrūqȝ dominum teneri primū suo nomine secundum noxaliter nomine serui vel dici pōt ad vtrūqȝ contrarium aut sciens conuenitur vtraqȝ sȝ suo proprio noie. Iteȝ noxali tunc vna exactus liberatur ab alia vt
3 hic secus in iubēte vbi etiā vtraqȝ exigitur.vt.d.l.ij.in fi.§.e.†Et forte est ratio quia magis est delictū iubere ꝙ scire ⁊ nō prohibere sicut in aquilia primi capitis dr.§.ad.l.aquil.l.ij.circa pn.⁊ ibi no.sic ⁊ alias est differentia inter sciente ⁊ iubente.vt.j.e.l.si ex duob⁹.ij.responso.aut sciens conuenitur suo nomine ali⁹ autem noxali vt emptor serui vel cū dñs qui fuit ignorans ⁊ tunc si conuentus noxali det pro noxa seruum non liberatur sciēs ⁊ hoc casu loquit.j.eo.l.ex duobus.in prin.cū ibi dicat iniquum esse vilissimi hois deditione ⁊c. Si autem conuētus noxali emēdat totum damnum tunc liberatur sciens.⁊ est ratio diuersitatis:qȝ altero casu satisfactuȝ est integre damnū passo ita qḋ nō hȝ causam querele contra scientem altero vero casu non est sibi integraliter satisfactum dato qḋ seruus forte vilis sit datus p noxa.sed si primo est conuent⁹ sciens suo nomine ⁊ sic emēdat damnum liberatur alter a noxali.ar.j.eo.l.si cōis familia cū sit damnū passo integre satisfactum.lȝ delictum quo ad seruū remaneat impunitum quod ⁊ in casu huius.§.tollatur.

Si detracta.

4 **Si detracta.** †Notabilis est iste. §. & cõtinue alle. & breuiter. h. d. Si egi q̃ dominũ serui quasi eo sciente deliquerit insolidũ & succũbo non possuz postea agere quasi eo ignorante noxaliter nec econtra. iudicio autem pendente possum ipsas qualitates mutare. hoc dicit. Et qd dicit contra quoqz dic scilicet in facto, eadẽ tamen est iuris dispositio in vtro. ℞. ¶ Oppo. quod non liceat mutare libellũ post litis contesta. vt. C. de edendo. l. edita dic vt hic & ibi no. ꝙ nõ lz mutare circa substantialia vt ibi sed circa q̃litates sic vt hic vnde retenta substantia licet mutare qualitates & verba libelli. vt hic patet. Nec teneas solutionez gl. qd hic ideo liceat mutare qꝛ mutatio reo non noceat. nam multum sibi nocet cum vno casu liberetur dando seruum pro noxa alio teneaᵗ insolidũ. Sed illa est ratio: quia hic in substantialibus non mutaᵗ libellus. nam in libello semper idem petitur in actione noxali scilicet dãnum emendari. hoc enim est in obligatione non autẽ noxe deditio lz illa sit in solutione, vt. ĵ. de re iudi. l. miles. §. x. vñ hoc non est mutare libellum nec actionem nec causam sed solum qualitatẽ sciẽtie vel ignorantie domini. ¶ Item opp. ꝙ nõ ob. exceptio rei iudicate cum ex alia cã agatur, vt. ĵ. de excep. rei iudi. l. & an eadem §. actiones. Solue vt gl. Uel dic vt dixi ꝙ non mutatur cã substantialis sed qualitas. nec sequens opinio gl. qd aliud sit in realibus aliud in personalibus per. §. omnes insti. eod. qui etiam si esset vere realis & proposita esset in iudicio vna cã expressa posset iterũ peti alia cã adiecta. vt. ĵ. de except. rei iudic. l. si mater. §. j. Et quod dicitur in §. actiones. secundo responso ꝺ actione reali intellige quãdo in primo iudicio nulla fuit cã expressa sed simpliciter realis actio proposita. sed hic fuit causa expressa. quia dictum fuit ago qꝛ seruus tuus deliquit te sciente. vel econtra ago noxali. qꝛ te ignorante. vñ hoc respectu vꝫ quod acta vna posset agi alia. sed ideo est vt dixi: quia iste non sunt cause substãtiales sed qualitates delicti. ¶ Querit gl. si ignorabat dñium scire et consecutus est seruum pro noxa postea cognouit dñm sciuisse an iterato poterit agere in eo ꝙ plus est damnum. Glo. videtur inclinare in opinionẽ Jo. quod non per hunc. §. doctores tamẽ communiter approbant primam opinionẽ gl. ꝑpter iustã ignorantiam. & ar. ĵ. e. quoties. §. si. ¶ In gl. ibi secꝰ in iussu quasi tũc nõ agatur plus ex delicto serui sed ex delicto domini iubentis.

5 †Sed nonne etiam contra scientem dicitur agi ex delicto ꝓprio cum & directa aquil. quasi ex facto suo locũ habeat contra eum vt. ʃ. §. cũ dominus. in fi. Sed qualitas dãdi vel non dãdi ꝓ noxa. Fran. ¶ Modo adducamus hunc. §. ad aliquas pulchras questiones. Et primo ad questionez disputatã ꝑ domi. Nico. de matta. Statuto cauetur ꝙ qui alium vulnerauerit cũ lancea cõdemnetur in ducentis. & qui aliter condemnetur in quinquaginta. & dicte pene duplicenter in vulnerationibus factis de nocte. Contingit ꝙ duo sunt solenniter accusati ꝙ vulnerauerunt tertium cũ lancea. testes ꝑducti dicunt ꝙ viderunt tali nocte accusatos facientes insultũ cõtra accusatorem, & vnus eorum vulnerauit eũ cũ vno cultello, sed quis eorum fuerit vulnerator & vtrũ ille cultellus fuerit lancea vel non bene non potuit discernere q̃ritur vtrũ dicti accusati debeant condẽnari vel nõ. & si debeant condemnari in quãtũ ponit longaz disputationem ꝑ & q̃. soluit ꝙ cõdẽnari debeant de vulnere facto sine lancea ꝑ istũ. §. & p. l. si preses. ĵ. de penis. Et quod duplicari debeat pena quia de nocte de hoc vide plenius dicta questiõe que est mihi trecentesima quinta in libro magno questionum disputatarum & incipit in statuto caueᵗ. Jac. bu. vꝫ sentire contrariũ quia aliud est in crimẽ intentatum & aliud probatum. Et idem dici potest si aliquis accusatus sit de furto manifesto & probatum sit furtuz non manifestũ vel econtra vel si accusatus sit lege iul. de vi publica facta cũ armis & ꝓbata sit sine armis de hoc vide qd satis dixi. ʃ. de his qui no. infa. l. quid ergo. §. pena grauior in questionibus ꝟ. item qꝛ sicut dictũ est. ʃ. & ver. seq. de hoc ẽt not. per Cy. & dixi. C. de proba. l. ij. & plene etiam dixi in meis questionibus statutorum secũda parte de feritis. xliij. q. que incipit. Item quero aliam questionẽ in materia feritaruz & vide in gandino de penis percussionibus & insultu circa fi. titu. & de institore. l. habebat. satis dixi & de tributor. quod in heredem. §. eligere in questionibus ver. Itez q̃rit

6 si egi tributoria. †¶ Item facit ad aliam questionẽ disputataz per domi. Mar. de fano. potestas inquisiuit de aliquo crimine & quia eum culpabilẽ nõ inuenit eum absoluit. superuenit postea accusator prosequens suam vel suorum iniuriam & eum de eodẽ crimine accusat accusatus excipit de absolutione de eo facta super inquisitione. Et videtur ꝙ bene excipiat qꝛ siue accusator existat siue publice solicitudinis cura ꝑducat dꝫ questio fieri vt nocentius puniatur & innocens absoluatur. C. de custo. & exhibitione reorũ. l. j. nec debet de maleficio eiusdem hominis bis q̃ri. ʃ. nau. ca. sta. l. 5. §. fi. vbi de hoc satis dixi. & C. de penis. l. omnes in fin. et quia sic est in popularibus actionibus. vt. ĵ. de popula. actiõe l. iij. C. de accu. l. qui de crimine. & ĵ. de accusa. l. si cui. §. hisdẽ. vbi de hoc & pro hoc bene. C. de apoc. publicis. l. semel li. x. Itẽ quia qui cõdẽnare põt absoluere etiã põt cũ ista sint correlatiua, vt ĵ. de regu. iur. l. nemo qui condemnare. imo q̃nqꝫ põt quis absoluere & nõ cõdemnare. C. vbi senatores vel clarissimi. l. fi. circa mediũ. & ʃ. de officio proconsulis. l. solent primo responso & qꝛ sñie & decreta pretorũ non debent esse illusoria. ʃ. de iudi. l. si pretor. ¶ Item cui obstat iuramenti delatio multofortius sententia absolutoria. ĵ. de iurein. l. eum qui. §. in popularibꝰ. vide de hoc not. & satis dixi iudex cum authoritate. l. potuit inquirere. ʃ. de officio presidis. l. congruit. & in authen. de collato. §. iubemus. Itẽ in statu hoĩs sñia facit ius. ʃ. de ho. l. ingenuũ ergo multo fortiꝰ super eius innocentia & absolutione & pro hoc. ʃ. ex quibus cau. maio. l. si qua militi. ¶ Item tantum debet sibi proficere sententia absolutoria quantũ nocuisset condẽnatoria imo magis arg. C. de senten. passis. l. si. vbi tantũ valet indulgentia ad restitutionem quantũ valuit sententia ad correctionẽ. ¶ Itẽ qꝛ nunq̃ esset litiũ finis si lis ex lite oriretur iã per sñiam terminata. C. de fructi. & lit. expen. l. terminato & pro hoc etiã. ĵ. de accusatio. l. senatus. ¶ In contrarium adducebatur qꝛ iste accusator cũ ꝓsequetur suã vel suorũ iniuriã audiri dꝫ si ignorauit de inquisitione formata per iudicem, vt. ꝺ. l. si cui. §. isdem. ĵ. de accusa. & ignorantia presumiᵗ. ĵ. de proba. l. verius. cũ si. ¶ Itẽ ad hoc facit. ĵ. de priua. delic. l. fi. & quia fortius est ordinarium auxiliuz. s. accusatoris q̃ extraordinarium. s. inquisitionis. ʃ. de edendo. l. q̃dã. & de mino. l. in cause secundo. & pro hoc etiam. ĵ. de libe. ho. exhiben. l. iij. §. penul. ver si tamen. Et ibi de hoc nota. & dixi. Existente questione de facto mutine & aduocatis domino Gui. de suz. pro accusatore & Mar. de fano pro accusato ꝺ obtẽtũ fuisse ꝙ accusator persequens suam vel suorũ iniuriam & docẽs de ignorantia inquisitionis & processus iudicis audireᵗ. de hoc satis dixi. ĵ. de sepul. violato. l. sepulchri violati. de hoc no. p Dyn. extra de re. iur. c. actum legitime li. vj. circa fi. & vide Inn. extra de purgat. cano. cum dilectus. & quod dixi. ĵ. de ver. ob. l. inter stipulantem. §. sacram in quarta oppositione. de ver. ob. l. existimo. & plenissime de regu. iur. l. in ambiguis. §. j. ¶ Cõmunis tamen iudiciorum vsus seruat ꝙ accusator non audiaᵗ vbi de collusiõe doceretur.

¶ Si detracta. adde ꝓ declaratiõe istiꝰ text. Inn. in. c. j. de lib. obla. Imol. in. l. j. §. j. de publ. Jo. an. in addi. ad Spe. i rubr. de acti. in. iiij. pte Bal. in repe. perusina, in. l. edita.

☞ Seruo plurium omnibus dominis ignorantibus noxale iudicium in quẽuis datur.

Si plurium. †In glo. insolidum in fine. Et dic vt ibi Francis. ¶ In glo. & etiam exacto. ibi in medietate pretiũ releuaᵗ. sed hoc cum inter ipsos dominos agitur vnde ml ad. l. istaz. Tu ergo dic ꝙ refert quo delictum commiserit iste seruus. aut enim tale ex quo persecutio sit penalis hincinde vt furtum; & tunc locum habet quod hac. l. dicitur. aut aliud ex quo ad interesse agitur, vt in. l. aquilia tunc vnus aliũ liberat nisi in eo ꝙ est pena. s. habendo respectum retro, vt. ʃ. ad. l. aq. l. itẽ mela. §. sed si plures vbi de hoc. ¶ In ea. gl. ibi. §. pomp. nam non est pena respectu agentis licet sit respectu soluentis & in talibus vnus non liberat alium. vt. ʃ. de eo per quem factum est. l. j. Francis.

☞ Cedere liti potest quis ante litem contest. postea autẽ non.

Si seruus communis. ¶ †Pulchra lex in ista materia & satis plana cũ. §. vsqꝫ ad. l. non solum. In gl. s. post litem contest. in fi. ¶ Ubi ergo agitur de purgatione more quo ad effectũ euitande pene hic ad effectum vitandi prestationez damni & qꝛ pene odiose sunt prolixius adiuuatur purgatio ne committatur qꝛ vsque ad sententiã, vt in. l. hoc edicto interesse nõ vsqꝫ ad lit. cõtesta. vt hic & ĵ. de verborum oblig l. si insulam. Sed his ob. ʃ. de arbit. l. si cum dies. §. finali. Sed ibi loquitur de pena conuentionali. l. hoc edicto de legali & mitius agiᵗ cuz. l. &c. vt. l. celsus. ʃ. de arbi.

☞ Contumax non debet esse melioris cõditionis q̃ obediẽs.

Non solum. Sepe allegaᵗ ad notabile ꝙ gl; colligit de quo dixi in. l. seruus in gl. allegata nec debet esse melioris conditiõis contumax †ꝙ obediens. extra de dolo. c. pen. & de postulatio. prelatorum. c. primo in fi. nec debet damnuz inferri bono & deuoto & lucrum malo & crudeli insti. de dona. §. vltimo. et delinquendo homo non fit pretiosior. ĵ. ad. l. falci. l. pretia reruz.

☞ Occupantis dicitur esse melior conditio.

Si quis a multis. Pulchra & vtilis est hec. l. i ista materia. Et sepe alle. quod occupantis †melior est cõdõ. & diciᵗ occupare qui prior ad sñiam peruenit. ¶ Cõ

tra quod opponit glo.quod inspiciatur tempus litis cōtestate, vt.j.de leg.j.l.si pluribus.⁊ non soluit.Sz dic vt in cōtrario no. per Dy.nā hic loquitur in iure q̄sito preferendo ibi in iure effi-caciter querendo ⁊ de hoc plene dixi.s̄.de procura.l.pluribus. ¶ Item caue a glos.que dicit quod legatario nō tenetur heres de euictione:q2 hoc non est verum indistincte. Sed dic vt.C.de leg.l.cum alienaz.j.de leg.j.l.sed si res aliena.⁊.l.si domus.§.de euictione.de leg.ij.l.cum pater.§.euictis. ¶ Ultimo not.verba que sunt in fin.l.ob euictionem suum factum contingentem que continue apponuntur in contractibus venditionum quod vē-ditor non teneatur de euictione nisi suo facto cōtingente.ad q̄ concor.j.manda.l.de suo etiam facto.⁊ de heredit.vel actio.ven di.l.ij.secundo responso.

Pretor. ¶ Ibi.tradendo seruum.subaudi ⁊ ca-uēdo,vt.s̄.l.proxima.quia hec lex est ex-positio illius.

1 Dolus casu non purgatur.

1 **Si heres.** ¶ † In glos.q2 manumisit in fin. imo ⁊ contra manumittentem vi-detur agi noxaliter,vt.j.e.l.de illo. ¶ Ibi.cū aliena-tus manumissus ne ⁊c. Sed dic ibi agi cōtra manu-mittentē:sed nō noxali q2 certum est eum amplius pro noxa da re nō posse cum sit liber factus. ¶ In gl.si forte distractur⁹ erat actor,scilicet tēpore quo extitit conditio libertatis sed tempore manumissionis non.⁊ ita loquitur glo.parua interlinearis que dicit ante litem contest. Old. ¶ Uel dic indistincte eum teneri: quia lex ista loquitur vbi est contracta mora.quo casu indistin cte periculum pertinet ad morosum siue actor erat distracturus siue non.vt.j.si cer.peta.l.quod te.

1 Beneficium vnius non extenuat maleficium alterius.
2 Estimationis serui tenetur is cuius nomine noxaliter tenetur.
3 Unus ex corpe collegio vel societate per officiū iudicis cōpellit conferre ad debitum corporis collegij vel societatis.

1 **Si ex duobus.** † Ibi ⁊ noxe dederit ser uuz volēte altero domi nō alias dare non posset,vt.s̄.eo.l.si seru⁹ cōmunis. ⁊ ibi not.⁊.j.cōi diuid.l.si socius.Fran.Et breuiter dicit:Dominus ignorans soluens repetit a sciente q̄d soluit p̄ parte eius.sciens repetit partem pretij serui ab ignorante ⁊ non vltra. ¶ Jubens contra socium nullo modo agit.h.d. ¶ Et di uide q2 primo loquitur quando dominus ignorans soluit.secū do quando dominus sciens soluit.tertio quando iubens.secū da ibi.ipsi tamen.tertia ibi illud iniquum. ¶ In glos.imo vide tur in fi.preterea ibi fuit absolutus hic condemnat⁹. ¶ In glo. magna notabilis est ista glo.in ista materia. ¶ Ibi.§.vtser⁹.tu dic alios socios sibi imputare nō posse si voluerunt cedere par-tes suas ⁊ ideo ad partes damni tenebuntur. Ric. ¶ Ibi.respō deo.poterūt equidem.hoc est falsum imo ille qui vendicat par-tē suā dāni emendet repelletur,vt.s̄.e.l.bona fides.⁊.j.e.l.si noxa le.in fin.⁊.l.⁊ generaliter. ¶ † Ibi.quilibet tenetur estimationis

2 serui in eo quod suo nomine noxaliter tenebatur. Ibi.ꝯtra aliā scientem hoc non videtur procedere quod vnus sciens soluēdo agat contra aliū per preallē.§.nunc tractemus.ver.plane. Old. ¶ Ibi.ita vulneratus in fin.tu dic vt dixi.d.l.si plurium. Ric. ¶ In fi.tota distinctio huius glos.fundatur super vnō q̄d sup ponit gl.quod forte possit negari.supponit enim quod soci⁹ nō delinquat.vt.j.de vi ⁊ vi arma.l.j.§.deiecisse.⁊ ideo q2 nō delin-quit lz possit conueniri noxaliter vel insolidum si sit actum vna via non agitur alia quia vnum est tantum delictum,vt.s̄.ea.l.si cōis familia sed vbi est dominus est iubens duo sunt delicta scz delictum domini iubentis ⁊ delictum serui obedientis ⁊ ideo li cet sit actum nomine serui nō liberat dominus illa actione qua tenetur nomine suo sicut esset in extraneis delinquentib⁹ quod vnus soluens alium non liberat ⁊ hoc verum nisi actio intenta ta noxaliter esset rei persecutoria vbi vnus soluens alium libe-raret,vt.s̄.de eo per quem fac.erit.l.si plures. sed sicut dixi istud fundamentum posset negari ⁊ dici quod iubens delinqt ⁊ sciēs delinquit,vt.j.ead.l.si in re communi.in fi.⁊.s̄.e.l.ij.§.j.⁊ de hoc esset distinctio an in scientibus vnus aliuz liberaret ⁊ posset di ci quod non ⁊ de hoc dictum est.s̄.eod.l.si pluriū.⁊.l.in delictis. §.unde dominus. ¶ Itē de hoc similiter esset an sciēs posset cō-ueniri vtroq3 modo si noxaliter ⁊ insolidū suo nomine. Rico.

3 **Si plures.** Ibi officio iudicis.† Not.quod vnus ex corpore collegio vel societate per officiuz iudicis compellitur conferre ad debituz corporis collegij vel so cietatis de hoc not.⁊ dixi.s̄.quod cuiusq3 vniuersit.l.j. ¶ Item no.quod si colonus partiarius soluat salarium campario sui saltario pro custodia fructuum quod dominus officio iudicis compellitur sibi contribuere partem suam pro hoc.j.ad.l.rho. de iactu.l.ij.§.equissimū.⁊ de dam.infec.l.si proprietarius. Sed quid si proprietarius soluit estimationem damni quomodo re-cuperabit a fructuario pro parte vsufructus:dic quod denega-bitur fructuario ius fruendi nisi contulerit.Et quod econtra si fructuarius soluit estimationem damni,vt.j.de damn.infec.l.si proprietarius.⁊.l.quamuis.

1 Consecutum ab vno de collegio ratione rei cōmunis com-municandum est.
2 Ex delicto vicarij datur pro noxa vicarius,⁊ ordinarius ex deli cto ordinarij.

1 **Si in re communi.** Ibi.solidum. † Q̄s necesse habet conuentus facere licet secus esset si vellet da-mnum emendare,vt.s̄.eod.l.si seruus communis.in princi.⁊.s̄.ad legem aquil.l.si seruus seruum.§.item si seruus. Franciscus.

Si seruus tuus. Gl.licet obscure intelligit tri bus modis.Et breuiter secun

2 dum omnes lecturas.h.d. ¶ † Ex vero delicto commisso a vica rio nauta dominus tenetur vt det eum pro noxa vel damnum emendet.Ex quasi delicto ordinarij nauem exercentis tenet vel damnum de peculio emendare vel vt eundē vicarium det p̄ no-xa ⁊ ex quasi contractu de recepto tenetur dominus de peculio. h.d.Et melior est litera noxam dedere quam litera ad noxā.ibi. ac si is exercitor scilicet ordinarius. ¶ Ibi.seruituti.s.ordinarij. Et pro declaratione quia gl.nō bene declarat.dic quod sicut li-ber homo obligatur naturaliter ⁊ ciuiliter sic seruus naturali-ter ⁊ pro suo conuenit dominus.vnde hic multipliciter pōt dn̄s conueniri primo ex persona vicarij nulla facta mentiōe ordina-rij:⁊ tūc aget simpliciter actiōe noxali cōtra dn̄m ex persona vi carij,vt vel de suo proprio emendet damnum vel det vicariuz p̄ noxa. Potest etiam agi cōtra dominū ex persona vicarij de pe-culio noxali ⁊ tunc hz minorem effectum:q2 tunc vel tenetur da re vicarium pro noxa vel emendare damnū de peculio ordinarij tantū nō de patrimonio ipsius domini sed quaten⁹ patitur pe-culium ipsius ordinarij ⁊ non vltra. ¶ Itē potest conueniri ex facto seu persona ordinarij:⁊ tunc aut vicarius deliquit ordina rio sciente ⁊ non contradicente:⁊ tunc dn̄s tenetur vel damnuz emēdare vel ip̄m ordinariū dare p̄ noxa. ¶ Et in summa quic-quid dicat gl.dominus tenetur ex delicto serui sicut teneretur exercitor si liber esset cū adiectione iuris.sequens lex per se ptz.

1 Reus precise cogitur litem contestari.
2 Bonefidei possessor serui habetur pro domino quoad defensio-nem spontaneam serui.
3 Habere dicitur qui dolo desijt habere.
4 Generale mandatum non includit iuramentum.

1 **Quoties** † Ibi iudiciuz suscipiet nisi velit pro-mittere eum iudicio sisti,vt.s̄.si ex nox. causa aga.l.ij.§.j.Franc.

Eos quorum nomine. ¶ Glos.oppo-nit ⁊ non soluit

2 de.l.j.§.j.ad syl.Sz soluc† sc̄dm Jac.de bel.q̄d bonefidei pos-sessor serui habetur pro domino quo ad defensionem spōtaneā serui vt hic.sed non vt a seruo defendatur vel vt seru⁹ torquea-tur vt ibi Jac.

3 **Pretor ait.** Habere† videtur qui dolo desijt habe-re.vnde periurus est si iurat se nō habe-re quod est notabile. ¶ Et facit ad questionem si existente guer ra inter duas ciuitates peruenerunt ad pacem ⁊ pronunciatum fuit q̄d captiui vtriusq3 partis deberent relaxari.⁊ vna ex ciuita tibus habuerat vnum nobilē captiuum quē vendiderat alij q̄d teneatur ad eius liberationē quasi habeat in potestate vel dolo deserit habere,vt ⁊.s̄.e.l.si bone fidei possessor ⁊ q̄d eum redime re teneatur.arg.contra.j.e.l.si seruus depositus.§.j.versi.lz hos quo.ꝗ. Jac.de rauē. Ibi;vel iudiciuz subaudi si iurare nolit,vt j.§.proximo.versi.quod si reus.⁊ ibi not.in gl.parua noua q̄ est super verbo sine noxe ⁊c. Uel subaudias si iuret ⁊ falsuz iuret, vt.j.hac ead.l.§.fi.ver.neratius secundum primum intellectuz. Oldr. ¶ Glo.oppo.duobus modis ⁊ nō soluit.Sed sol.sc̄dm Jac.de bel.primo ad.§.sufficit in.l.j.de bon.poss.sc̄dm tabu.q̄d hic exigitur quod sit in potestate.ibi vero dicitur q̄d sufficit ex-tare tabulas. ¶ Ad.l.sequitur.§.tunc respondeo quod ibi log tur quo ad vitium furti purgandum.hic quo ad actionez noxa-lem.vel dic quod concordat Jac.vel ad vtrūq3 dic quod verbū potestatis est equiuocum ⁊ sumitur multis modis.quod dic vt j.de verb.sig.l.potestatis.

Si tutor. In gl.se non esse in potestate in fin.tu dic vt s̄.de procu.l.non solum.

4 **Si iusiurandum.** ¶ † Ibi.quasi de alia re fa cit bene cum concordan.in glos.positis q̄d si pater petijt alimenta a filio et filius se excusa-uit propter

uit propter paupertatem & absolutus fuit q̄ si postea efficiatur diues & pater eorum iterum alimenta petat q̄ nõ obstat sibi exceptio rei iudicate quasi de alia re sit iudicatum & de alia modo agatur.

1 ☞ Precaria possessio iusta est donec per dominũ reuocetur.

1 ☞ Dolo desinens possidere tenet etiã si in aliũ sit regressus: & vno electo alter liberatur.

Si seruus depositus. §. is qui pignori

1 ibi, iuste possideat. † No. qd̄ p̄caria possessio iusta est donec per dñm reuocetur, vt. ſ. de preca. per totum. et ver. ſʒ hos quoqʒ. facit ad q̃õnẽ quã dixi. ſ. l. prima. §. p̄tor ait.

De illo. ℭ Opp. ad id quod de manumisso dicitur de. l. si heres. ſ. eo. & sol. vt ibi dixi.

1 ℭ † In gl. vltima ibi si pupillus alterum hoc verum est q̄ vno prescribẽte liberatur alter quo ad penã nõ quo ad rei p̄secutionem vt. ſ. de alie. iudi. mutãdi causa. l. itẽ &. ĩ. vi bonorum rapto. l. iiij. Item qd si per pactuʒ fuit vnus liberatus an alter liberet? videtur qd̄ sic vt. d. l. si pupill⁹ alterũ in p̃n. et argumento duorum reorum quo vno per acceptilationem liberato liberet alter. ĩ. de duobus reis. l. ij. vel videtur distinguẽdum cui fiat pactum an doloso an ei qui incepit possidere vt si doloso nõ prosit alteri si possessori p̃sit doloso arg. ſ. de peti. he. l. etiã alias. l. nec vllã. alias. l. ab herede. §. penul. vbi de hoc. vel verius dic q̄ non liberetur q: nõ eodem modo est vnus obligatus vt alter nec eadem actione cum dolosus teneatur vtili noxali possidens directa. Itẽ dolosus actione doli q: desijt possidere possidens nõ ratione possessiõis. ℭ Itẽ in plus tenet dolosus q: insolidum vt. ſ. eo. l. si plurium. §. j. possessor nõ liberatur dãdo seruum pro noxa cum ergo diuersimode teneatur non sunt duo rei debendi & sic pactum vnius nõ prodest alteri. ſ. de pact. l. si tibi. x. §. si tibi. x. &. l. si vnus. §. ante omnia. nec ob. l. si pupill⁹ alterũ q: ibi factum fuit pactum illi tutori qui gesserat et male de hoc prodest alteri qui non gessit qui erat obligatus propter gerentem & merito duobus reis q: nõ sunt duo rei vt predixi nõ ob. §. penul. de pet. her. l. etiaʒ. quia ibi loquitur q̃n vnus soluit. ℭ Item an si dolosus conuentus soluat recuperabat ab emptore. dic q̄ non: fecit enim quod tenebatur: nam venditor tenetur seruum venditum prestare furtis & noxijs solutum. ĩ. de act. empt. l. ex empto. §. etiam. emendando ergo delictum fecit quod debuit Franciscus.

1 ☞ Electio vnius debitoris an alterum liberet vbi a duobus idem debetur.

2 Mendacium defuncti non nocet heredi nec sibi si ante litẽ contestatam reuocetur.

3 Seruus ductus ex secundo decreto transit in dominium ducentis nisi defensor iustus superueniat.

1 **Electio.** † Glo. opp. & non soluit de. l. qui seruum. ĩ. de interro. actio. Sol. fm̃ Jaco. de bel. hic vterqʒ tenebatur noxali. ibi nõ tenetur ille tantũ qui hʒ in potestate licet alter propter cõfessionem suã conueniatur noxali iudicio & ideo ibi nõ electiõe ſʒ perceptione cõtingit liberatio. vel dic vt ibi notatur. Itẽ opponit de. l. etiam. §. fi. ſʒ debet dicere penultimo & alias incipit. l. ab herede. alias nec vllam sol. melius q̄ hic & ibi no. & vide qd̄ dixi ſ. eo. l. de illo. ℭ Item in ver. item ex pluribus dic q̄ potest esse ciuilis & pretoria actio legis aquilie ciuilis est & furti manifesti pretoria. ℭ Sʒ si q̃rat de ista adiectiõe inquantum noxalis fm̃ glo. est ciuilis sed extensione cõtra eum qui dolo desijt possidere pretoria est: sed cum cõtra eum qui possidet detur directa & ɔtra eum qui desijt possidere vtilis si eadem esset vterqʒ bñ cõcederez q̄ dicit gl. ſ. qd̄ pretor extenderet eam sed alia est forma directe alia est forma vtilis vnde dico q̄ vtilis rei vẽ. que dat cõtra eũ qui dolo desijt possidere pretoria est simpliciter & idẽ dico de noxali. Jaco. de rauẽ. de vtili & directa an sit eadẽ. vide qd̄ plene dixi. ſ. de nego. gest. l. actio.

2 **Neqʒ heredi.** † Hec actio non datur heredi nec in heredem ex eo q̄ defunctus mẽtitus sit nec etiam contra ipsum mentientẽ si ante litem cõtesta. respõsum reuocet vel etiã post litẽ contesta. si minor est. hoc dicit. Et vide de ista reuocatione confessionis ante litem contes. & post q̄ plene no. & dixi. ĩ. de interrogato. actio. l. de etate. §. fi.

3 **Si absente domino.** † Seru⁹ duct⁹ ex secũdo decreto trãsit ĩ dñium ducentis nisi defensor iustus superueniat. h. d. ℭ Sic ergo nota q̄ ex s̃cdo decreto trãsfert dominiũ etiam si interponatur contra non dominũ qd̄ est speciale. alias enim paratur causa vsucapiendi. de quo vide qd̄ not. ſ. si ex noxali cau. agat. l. ij. in fi. & de dam. infec. l. pretoris officium. in fi. & dixi in materia secundi decreti. ĩ. de dam. infec. l. si finita. §. si plures. ver. qd sit effectus secundi decreti. & ratione specialitatis huius. §. videbis. ĩ. eod. l. & generaliter. ℭ In gl. not. negligentiã ibi. C. deposi. l. fin. imo concordat ibi si quis in suo. §. fi. Sol. vt ibi not. ℭ In glo. vlti. in fi. & dic vt ibi.

1 ☞ In iudicio noxali põt se opponere tertius cuius interest.

2 Creditori cõpetit actio p̃sonalis ad sibi debitum consequendũ etiam amisso pignore.

1 **Si noxale.** Ibi. p̃sens. † Ex quo collige qd̄ dominus erat absens vel si presens nolebat defendere alias esset contra. ſ. eo. l. si seruus depositus. §. is qui pignori. ℭ In gl. vlt. ibi nudo pacto cõstituit. vt. ſ. de pac. l. si tibi decẽ. §. de pignore. ℭ Ibi

2 pacto & traditiõe. vt. ſ. de vsufr. l. iij. Põt esse & alia rõ: q: † creditori cõpetit actio personalis ad sibi debitũ cõsequendum etiaʒ amisso pignore. & ideo pign⁹ facili⁹ amittit. ſʒ fructuario amisso vsufructu nullũ ius cõpeteret ad recupandũ vsumfructum.

Ex his. ℭ In gl. p̃ria ibi vt ibi dr̃. ſ. in. l. si qs a multis. Sed caue q: aliter ibi intelligitur Ay. vel potes dicere idem in statulibero si habeã nudã p̃prietatez & alius vsumfructũ & seruo pignori obligato si do eũ talẽ qualis ẽ quare nõ sum liberatus potest is dicere qd̄ antẽ lit. conte. liberarer sed post non. Simile. ſ. eo. l. si seruus cõis. q: ante lit. contest. dãdo partẽ suam liberatur post vero nõ. Et hic post lit. contest. si det pignus obligatum liberat se noxali actiõe ſʒ tenetur de dolo. l. si oleũ. Sed post q̄ dãnatus est tenetur in factũ ad estimationem damni vt se liberet nisi faciat accipiẽtis. vt. ĩ. de re iud. l. iiij. & de solutio. l. si hominem.

Et generaliter. In fi. vide qd̄ dixi. ſ. eo. l. electio. §. fina. sequens lex per se patet.

☞ Familia damnificante quibus & contra quos dabit actio noxalis.

Quod ait pretor. In gl. ſ. quos dedit. † Ibi. dñs velit dare vnum vel duos seruos equalẽtes dãno p̃ noxa in fi. hoc non est verum. vt. d. l. j. ĩ. si fami. fur. fecis. dica. & ĩ. eo. l. si. vbi dicitur oẽs seruos delinquẽtes debere dari p̃ noxa aut dãnum emendari. vnde dic qd̄ hic volens receperat. Ay. & Jac. Uel hic p̃ seruis agebat separatim nõ p̃ familia. ℭ Itẽ qd̄ dicit gl. q̄ repetet illud qd̄ plus est in estimatione seruorum non est verum. imo si totam familiam seruorum dedisset p̃ noxa nihil repeteret propter authoritatem rei iudicate. vt mandati. l. si fideiussor. §. in oibus. nisi forte soluisset primo vnum & cã iudicati. deinde per errorem credens se in plus teneri soluisset aliuz: & tunc enim indebite solutum per errorẽ repeteret. Itẽ noxe deditio non recipit diuisionem. vt. ſ. ad legem aqui. l. si seruus seruũ. §. j. vnde vel totus seruus dabitur pro noxa etiaz si plus valeat q̄ estimatio damni vel damnum emendabitur.

1 ☞ Filius põt in delictis esse in iudicio sine patris consensu.

1 **Quoties.** † Facit qd̄ in delictis possit filius esse ĩ iudicio sine cõsensu patris de quo dixi. ſ. ti. proxi. l. j. §. si filius.

1 ☞ Filio sine patris consensu in iudicio existente condemnato an teneat condemnatio.

1 **Et si condemnatus.** ℭ In gl. j. in fi. † Not. bene glo. istam pro qua facit. ĩ. de pecu. l. iij. §. sed si filius versi. idem scribit Jaco. quidam tamen dicunt quod vbi sententia fertur contra filiuʒ qd̄ si habet peculiũ profectitium executio differtur. vt not. ſ. de min. l. iij. §. sed vtrum si castrense vel quasi statim fit executio. si aduentitium nõ videtur fieri executio in preiudiciuʒ patris cuius est vsusfru. glo. tamen ista sub dubio forte sentit quod pater cõsentire teneat executioni: q: alienatio est necessaria quod durum videtur q̄ fili⁹ in hoc possit patri preiudicare. vt. C. de pac. l. filius.

Si quis seruum. Dubitatio toti⁹. l. erat q: non videbatur reʒ habere a quo poterat auocari & ideo nõ videbatur teneri noxali cuius contrariũ hic terminat.

1 ☞ Exceptio post litẽ contestatã superueniens nihil operatur.

1 **Si alien⁹.** † Not. vbi lis nõ est contestata facilius amittitur & per cõtestationem corroboratur. vt. ſ. de rei ven. l. vtiqʒ. sed quid si lite contestata donauit ei qui litem contestatus est: nunquid durabit actio noxalis: dic quod nõ quia ratio huius. l. est q: fuit in culpa vendendo. hanc autẽ culpã nõ posset donatarius obijcere cũ lucrum sentiat. vt. ĩ. de iur. do. l. cuʒ in fundo. ℭ Opp. gl. & non soluit de. l. ij. §. penul. ĩ. de her. vel act. vẽ. so. fm̃ Jaco. de bel. hic regulare ibi speciale. vt no. ĩ. de solu. l. qui res. §. aream.

I seruũ. ¶ Pro derelicto bona fide sec⁹ si dolo,vt.s.ea.l.de illo.⁊.l.si bonefidei.

SI seru⁹ meus. In glo.sz nōne in fi.so.ibi aliuz ꝓ alio pignorauit ⁊ ideo iure suo ꝑuatᷣ hic aũt nō ⁊ iō q̄ nũmi non erãt sui nec sibi debiti iure suo nō ꝑuatᷣ,vt.s.qđ me.cã.l.extat.⁊ ibi not.

1 ☞ Actiones noxales non sunt mere reales.
2 Dolosus potest defendi a quolibet possessore.

1 **SI plurium.** †§.qui alienũ.In glos.scz iudicatũ solui in fin.vel dic qđ loquitᷣ scđm ista iura q̄ noxales actiōes nō sunt mere reales imo agitᷣ cōtra dominum ex obligatiōe sua tenebatur seruus.vel posses dicere qđ etiam scđm ista iura conuentus suo nomine nō satisdabat iudicatum solui,vt no.s. qui satisd.cog.l.sciendum.

Si quis dicat. In gl.iudicatum solui imo videtur iudicio sisti,vt no.s.§.proxi
2 mo.¶ †In gloss.sed an qui dolo in fin.†Et scđm hoc est differentia inter eum qui dolo desijt possidere qui liberatur si recuperat dando pro noxa ⁊ euz qui negauit se habere qui omnino tenetur sine noxe deditione,vt.s.eo.l.si seruus deposit⁹.§.si negauerit due sequentes.ll.satis sunt clare.

SI ad libertatem. Iudicium liberale est ꝑiudiciale alijs iudicijs ⁊ futuris ⁊ inchoatis.quod est notandum.

Si quis pro seruo. ¶ Iste casus nō est alibi lz gl.alleget pro concor.s.e.l.si plurium.§.fi.ibi enim loquitur in vero domino q iudicium susceperat he actiones.¶ Ibi,locũqȝ habebunt.scz aduersus nos.Ibi habemus id est q̄diu seruũ qui noxam commisit in potestate habemus.Ibi,non quasi successores.facit ad id quod dixi.s.tit.proxi.l.si vero.§.hec autem actio.

SErui. Hec lex est expsse contra glos.que est.s.l. qđ ait pretor.nam hic dicitur quod oēs serui debent dari pro noxa aut dãnum emēdari.ibi autē no.contrarium.vnde illã intelligas vbi diuisiz petebantur serui non aũt familia vt ibi dixi.Et concor.que hic sunt in gl.non bene faciunt q̄ ibi criminaliter agebatur hic autē ciuiliter.sed melius facit.C.vbi de posses.agi opor.l.j.Oldr.

¶ Explicit liber nonus.

¶ Incipit liber decimus.

¶ Finium regundorum. Rubrica.

1 ☞ Actio finium regũdorum an sit personalis vel mixta:⁊ qñ nascatur:⁊ an locum habeat in predijs vrbanis.
2 Bonefidei possessor etiam sine titulo lucratur fructus.
3 Actio finium regundorum datur his quibus interest.
4 Q̄ōne finium inter duos emptores orta statᷣ dicto venditoris.

Ista rubrica sum.tit.⁊ vide que notat hic Bal.

1 **SVper rubric.** Vid Azo.i summa co.tit.⁊ Rof.in libello,⁊ in Spe.de iud.§.sequitᷣ videre.⁊ vide ēt de termino moto ꝑ totũ.Et cōtinua vt.j.ti.proxi.super rub.¶ Vel dic dictũ est.s.đ iud.simplicib⁹ ꝟ de duplicibus,vt.j.e.l.iudiciũ.¶ †Utrũ hec actio sit personalis vel mixta.j.eo.l.j. Et qñ nascatᷣ,⁊ quanto tpe prescribatur.an hec actio habeat locũ in predijs vrbanis.j.e.l.hec actio.¶ Si questio finium non potest commode diffiniri vni fit adiudicatio ea.l.§.iudicis.⁊ hz locum hec actio etiam si in parte tantum fundi fit questio finiũ. In hac actione veniunt personales prestationes.j.eo.l.sed ⁊ loci.§.j.Et qđ cōsiliario iudici delegato ⁊ arbitro solui debeat sa
2 lariũ per vtrãqȝ partem ⁊ agrimēsori.†Bonefidei possessor sine titulo fructus lucratur ea.l.§.post litē qđ alibi nō est. Si aliqs in hoc iudicio nō obediat iudici iuratᷣ cōtra eũ in litē ead.l.§.sz ⁊ si quis.Adiudicatio magis fit fundo q̄ personis ead.l.§.si alter.Qđ nō pōt soci⁹ existens soci⁹ pōt alius in quē alienat ea.l.§.si cōem.Et facit qđ habēs iura cessa ab amico agere possit lz
3 bãnitus nō posset.†Hec actio datᷣ his quorũ interest.j.ea.l.§.finium.⁊ datur fructuarijs ⁊ clericis pro ꝑbēdis suis.Utruz habeat locũ vt fines vie publice distinguantᷣ ea.l.si vero via.Si sit questio de quãtitate q̄ dicatᷣ vnus plus possidere q̄ debeat locũ hz actio hec.j.eo.l.de mō.Si irruptiōe fluminis fines sunt commoti quilibet debet esse contentus suo.j.eo.l.si irruptiōe.Iudex quãqȝ potest per agrimēsores causam diffinire ea.l.§.j.Et an sententia sit ferenda in loco vbi est questio.⁊ de subiectione oculorũ ex probatione per subiectionē oculorũ.Si actũ sit cōi diuidũdo nihilomin⁹ agitur isto iudicio.j.eo.l.iudiciũ.In isto iudicio q̄libet est actor ⁊ reus.j.eo.l.iudiciũ.Qđ in hoc iudicio stetᷣ antiquis instrumentis ⁊ scripturis.j.eo.l.in fin.Et pulchra de fide
4 scripturarũ antiquarũ in cōsanguinitate ⁊ alijs.†Si est q̄stio finiũ inter duos emptores statᷣ dicto vēditoris.j.eo.l.hos fines. Et an venditor possit testificari in causa emptoris.Quãta distantia debeat esse inter vnum edificium ⁊ aliud.⁊ in plantationibus arborum in predijs rusticis.j.eo.l.fin.

1 ☞ Actio finium regundorum mixta est in rem ⁊ personam.

1 **FInium.** †Glos.tz qđ hec actio sit mixta in rem ⁊ in personam per.§.quedam.inst.de act.⁊ vide ibi Dy.⁊ ibi est tex.⁊ glos.lz quidã dicant qđ est realis lz habeat aliquid ꝑsonalitatis ⁊ allegant.s.de pet.her.l.sed ⁊ si lege.§.petitio.Alij dicunt qđ est personalis vt hic dicitur in litera ⁊ ad.§.quedaz respondent qđ origine est personalis sed hz effectum mixte.origine enim competit ex iure qđ quis hz in re sed quo ad effectum est realis q̄ comitatur quemlibet possessorem.¶ Item potest dici personalis origine q̄ lz hec gl.dicat q̄ sit datiua,vt.j.e.l.fi.q̄.l.illa hoc nō dicit ⁊ glo.dicit alibi qđ est ex quasi contractu,vt no.inst.de ob.ex quasi contractu.§.item si inter.⁊ hoc tenet Rof.hoc eod.ti.⁊ Ray.tenet hanc gl.ad.§.item si inter respondet quod loquitur in actione fam.her.⁊ communi diui.⁊ vide Pet.C.eo.l.fi.sz pōt dici mixta ratione eius quod ad iudicium petitur qđ est occupatum ratione finiũ vnde nō prosequitur possessionem sed tanq̄ obligatum ⁊ vide.j.si cer.pet.super rubrica.⁊ plene.j.de condic.ob cau.l.si procuratori falso.Quando nascatur ⁊ quanto tēpore prescribantur dic vt in glo.

1 ☞ Iudicium finium regundorum an locum habeat in ꝑdijs rusticis vel in vrbanis.
2 Iudex qui questionem finium commode nō potest dirimere potest vni adiudicare:⁊ alterum in pecunia condemnare.

1 **HEc actio.** Glo.oppo.de.l.sed ⁊ loci.§.pen.j.eo.†Sol.clarius aut vterqȝ hz predium rusticum aut vterqȝ vrbanuz.aut vnus rusticum alius vrbanum.primo casu locum hz directa secundo casu aut sunt velut edificia ⁊ cessat directa ⁊ hz locũ vtilis si non tanq̄ edificium locum hz directa.tertio casu locuz hz directa si nō habetᷣ vt edificiũ alias locum hz vtilis.

2 **Iudici.** †Si iudex commode non potest dirimere questionem finium potest vni adiudicare ⁊ alterũ in pecunia condemnare.h.d.cum.l.seq.⁊ princip.l.sequentis dicit quod etiam si in parte tantum fundi sit questio locum habet finium regundorum.

1 ☞ Personales prestationes veniũt in actiōe finiũ regũdorũ.
2 Salarium sapientis a iudice assumpti dz ab vtraqȝ parte persolui licet etiam parte inuita fuerit assumptus.
3 Arbiter ⁊ delegatus an debeat salarium a partibus accipere.
4 Possessor bone fidei etiam sine titulo fructus lucratur.
5 Iuramentũ in litē potest deferri vbicunqȝ iudici non paretur.
6 Adiudicatio fit magis fundo q̄ personis quapropter seruitus magis debetur predio q̄ persone.
7 Bannito alteri iura sua cedente an ipse poterit agere cui cessio facta est.
8 Iudicium finium regundorum datur illi cuius interest.
9 Iudiciũ finiũ regũdorũ solũ hz locum in predijs rusticis.
10 Iudicium finium regundorum an habeat locuz vt fines vie publice distinguantur.

SEd ⁊ si loci. §.in iudicio.¶ In hoc iudicio veniũt personales prestationes.†h.d.Et allegatur vers.sz ⁊ si mensor quod si
2 iudex†etiam inuita vna parte assumpsit consiliũ sapientis qđ nihilominus vtraqȝ pars tenetur soluere suaz partem salarij sapientis.Et idem si impetretur iudex delegatus ꝓ hoc.j.ad legē rho.de iactu.l.j.extra de rescr.c.statutũ.§.prouisurus.lib.vj.⁊.§.assessorē.de expensis testiũ dic vt eo.c.in fi.et.C.de testi.l.quoniam liberi.de sportulis iud.ordinarij.vide in aut.de iud.§.ne autē labor.⁊.C.de fru.⁊ lit.expen.l.fi.¶ Et quod dele
3 gatus†⁊ arbiter possint salarium a partibus recipere habes expresse.C.de proxi.sacro.scri.l.in sacris.§.j.lib.xij.

4 **Post litem.** †Iste ē casus singularis qui alibi nō reperitᷣ qđ bonefidei possessor sine titulo fructus lucretur.

Sed et

a 5 **Sed et si quis iudici.** ¶ In gl. quanti in litē. † Not. hanc glos. Sz videtur qd nō iuretur in litē cum in bone fidei et arbitrarijs solum iuretur in litē, vt. j. de in lit. iur. l. in actionibus qualis nō est ista. Sz pōt dici qd est arbitraria qr aliquid hz realitatis, vt dixi. s. l. j. Et ideo quantū ad illud iuratur in litē sed in eo qd hz personalitatis non, sed condemnabitur ad interesse probatum.

6 **Si alter** † Adiudicatio fit magis fundo qz psonis. h. t. d. sic et seruitus magis debet predio qz perso ne. s. de serui. rust. predio. l. vnus ex socijs. vbi de hoc.

7 **Si communem.** Pulcher casus et allegat qd si bānit' † cesserit alteri iura qd ille agere possit nō obstante statuto qd bānito nō fiat ratio. distingui ɔsueuit an habeat cessionē ex cā lucratiua et agere nō possit an ex onerosa et possit per. l. de doli excep. l. apud celsum. §. de authoris. alij dicunt an recipiat cessionem ex causa voluntaria et agere nō possit si ex necessaria sic. s. de proc. l. seruū quoqz. §. fi. et l. seq. vbi de hoc. et arg. j. ti. pxi. l. si pignori. ver. nō idē. et l. q heres. ibi nā inter officiū et c. et l. alienationes. et de fun. dot. l. j. et de hoc p Dy. extra de re. iu. c. si qs in ius succedit. lib. vj. et plene dixi. j. de noua. l. doli. et in meis qōnibus statutorū quarta pte qōne quarta. ¶ In gl. cū emptore. Et si neutrum velit facere agat rei ven. Richar.

8 **Finium regundorum.** † Hec actio dat ei cuius interest: et ideo inter fractuarios habentes vsumfructū in diuersis predijs et per consequens clericis pro fundis beneficiorum suorū qr et ipsi dicūtur fructuarij. extra de pecu. cleric. c. j. et est expressū extra de proba. c. iij.

9 **Hoc iudicium.** † Hec actio directa solū i pdijs rusticis locū hz. et vide. s. e. l. ij.

10 **Si vero via.** † Querit gl. an agi possit finiū regundorū vt distinguant fines vie que est inter duos vel plures et sub dubio forte tz qd sic: qr periculū vie destructe pertinet ad eos. vt. s. quēad. ser. amit. l. si locus. §. cum iter. et pro hoc bene lz gl. nō alleget. j. de acqui. re. do. l. maritus. ¶ Deinde querit gl. et nō soluit contra quē aget. Do. Ric. dicebat qd forte aget contra curatorem reipublice. ¶ Alij dicunt qd contra nullum agere potest: qr proprietas vie sua est argu. s. de rer. diui. l. riparum. et contra se agere non potest. vt. s. hac eadez l. §. si communem.

1 ☞ Questione orta de quātitate qr vnus dicitur possidere pl' qz debeat agi potest actione finium regundorum.

1 **De modo.** Id est quātitate. † Ibi i territorio de cui' finib' est ɔtrouersia. Et hāc. l. intellige de agris priuatorum de quorū finibus et mensura est questio: qr dico qd possides plus qz debes. qd declarabunt arbitri electi an sit verum.

1 ☞ Finibus irruptione fluminis commotis quilibet dz esse suo contentus.
2 Questio finium qñ sit terminanda et p quos et quorū expensis.
3 Iudex dz quandoqz subire causam oculis.
4 Iudex an et quo casu possit scdm conscientiam iudicare.
5 Mlier an subijciat inspectiōi oculorū vt cognoscat esse pgnās.

1 **Si irruptione.** ¶ † Not. verba illa alieno eos abstinere et c. que pulchra sunt.

2 **Ad officium.** † Sepe allegatur iste. §. Primo qd iudex p agrimensores quos mittit ad locū diffinit qōnē finium. vel qr ipsi agrimensores diffiniāt. vt. s. de iud. l. fi. vel iudex diffiniet audita relatione agrimensorū quod forte verius est. Et si per agrimensores terminet innuit. l. ista quod in fundo debeat terminari et fines poni. de hoc an snīa sit ferēda in fundo no. in gl. et dixi. C. vti poss. l. j. sup ver. ne clam. ¶ Sed cuius expensis mittētur agrimensores: dic qd expensis partiū. vt. C. de app. l. eos. §. j. et de testi. l. qm liberi. et expssum est s. eod. l. iij. §. j. ver. sed si mensor. et ibi de hoc dixi. ¶ Ultimo sepe

3 allegatur iste. §. qd iudex † pōt et dz ire ad locum de quo est qō et subijcere rē oculis. et dicūt quidā qd ibi dz pronūciare. sed tutius est qd subiecta re oculis pronūciet in loco iudicij. Et ad illud qd debeat rē oculis subijcere bñ cōcordat extra de prescrip. c. qr iudicante. et quod not. per Gof. in summa de corpore vitiatis. §. et not. quod talia. sic per visionē oculorū fit probatio et nulla ē nobilior probatio qz illa inst. de gradib. cogna. §. pen. vbi de hoc. et pro hoc. C. de admi. tut. l. lex que tutores. ibi testatione opis et c. vbi de hoc. per quoscūqz em sensus corporis pōt fieri pbatio q sunt quinqz: visus, auditus, gustus, odoratus, et tactus. de quibus dixi. C. de testi. l. testium. et de hoc etiā notaui extra de re iudi. c. sicut. et de multis specieb' pbationū habet in Spe. de pba.

4 §. videndum restat qd species. Et facit qd si ptās † vidit aliquem interfici quod possit punire interfectorem. et sic fm conscientiaz possit iudicare. de quo no. et plene dixi. s. de off. presi. l. illicitas. §. veritas. ¶ Contrarium tamen obtinui per ea que not. in. l. j. §. j. j. de flumi. et l. de tutela. C. de in integ. rest. per Albe. et facit etiaz qd si petitur ab aliquo aliqua petia terre et confines nō sunt bñ certi qd actor teneat ostēdere et declarare petiā terre quaz petit. ¶ Et ad istam probationē per oculorū subiectionem bene facit xxij. q. j. nec aliqua. et quedam melius perpenduntur ostensione facti quā elocutiōe. extra de don. c. apostolice. in fi. xvj. qō. vij. de

5 prescriptiōe. et an mulier sit pregnans † subijcit ocul. et ispectioni de vē. inspi. l. j. et per totum. Et an mulier sit virgo de proba. c. proposuisti. et an sit arta de frigi. c. fraternitatis. vel aliter impedita eo. ti. ex literis. et an iniuria sit atrox. insti. de iniu. §. atrox. et j. de iniur. l. iniuriarū estimatio. et an litere papales sint false extra de falsar. c. licet.

a ¶ Sz et si qs. Adde formaz snīe in hoc iudicio p Bal. in. l. si qs. C. c.

† Nota hūc. §.

Iudicium cōi diuidundo.

¶ Uide quod dixi. s. de iud. l. in tribus istis iudicibus.

1 ☞ Scripturis antiquis quo ad fines prediorum standū est.
2 Scripture antique in lapidibus sculpte an faciant fidem.

In finalibus. Pulchra. l. et notabilis ē ista que dicit in questiōe finium standum antiquis instrumentis et scripturis nisi probetur fines mutatos. ¶ Ex quo colligūt quidā quod si dubitatur de aliquo adiudicando alicui ex duobus extremis qd adiudicatio fieri dz antiquori pro hoc de fide instru. l. fi. ¶ Et concor. ad hanc. l. quod stetur antiqs scripturis † quo

1 ad fines et latitudinem pdiorum. j. de pign. act. l. fi. circa prin. de act. emp. l. titius. C. de prob. l. cum res. vbi de hoc dixi. et eo. tit. l. proprietatis. et faciunt etiam ad probationem cōsanguinitatis et vt. j. de proba. l. quidem. et facit eo. ti. l. celsus. cum ibi not. probatur etiam quantitas hereditatis. j. ad legē fal. l. maritus. et de iur. delib. l. aristo. in fin. et l. se. et ad treb. l. lucius. §. fi. et qd magis stetur scripturis antiquis qz nouis, vide qd no. extra de prob. c. cum causam. et in aut. vt cū de appel. cogno. §. si vero. coll. v. et qd antiqui termini sint seruandi facit extra de sepul. c. j. circa fin. et

2 ibi de hoc bene in glo. ¶ Sed nūquid scripture antique † in lapidibus sculpte fidem faciant videtur qd non. C. de religi. l. monumentorum. vbi de hoc dixi et per Azo. in summa eo. ti. §. literature autem. et. j. de codi. l. litere. et extra de iureiur. c. quarto. in glos. hoc ideo dicit in contrarium est glo. que est. d. c. cū causaz. extra de proba.

1 ☞ Questio finium orta inter duos emptores eiusdē fundi dicto venditoris terminatur.

1 **Pos terminos.** † Si qō vertatur in finib' inter duos ēptores qui eundem fundum simul emerunt statur dicto venditoris qd tamen intellige vt in gl. dicit quod statur diuisioni per eum facte tempore venditionis si tamen probetur eum sic diuisisse. Item allegatur hec. l. qd venditor possit esse testis in causa emptionis de qua dic vt not. et dixi. C. de testi. l. in omnibus.

1 ☞ Sepem maceriā murū domū puteum sepulchrū et similia iuxta alterius regionē edificās quē terminū debeat obseruare.

1 **Sciendum.** † Ista. l. notabilis et singularis est et nō est alibi et lz de cōsuetudine nō seruetur tn aliqñ eam in practicam deduxi et obtinui eam seruari et ad contrariū qd signat gl. de. l. meniana. C. de edifi. priua. et dic quod ibi loquitur de distantia que dz esse inter domum qñ domus edificat vna iuxta alterā hic autem loquitur de distantia que dz esse inter domum et agrum cum domus iuxta agrum edificatur.

¶ **Familie herciscunde.** **Rubrica.**

1 ☞ Actio fami. herciscūde vnde dicatur et quo casu procedat.
2 Actio familie herciscunde includit columbas et apes.
3 Officio iudicis in iudicio familie herciscunde seruatur volūtas testatoris.
4 Diuisioni facte inter filios per patrem standum est.
5 Snīa cū hac clausula saluis instrumētis plata an sit valida.
6 Indiuidua nō veniunt in actione familie herciscunde.
7 Heres impediens bonum cōmune vel non cōseruans tenet coheredibus ad interesse.
8 Solutum ex causa iudicati an repeti possit.
9 Legatum alimentorū seruo relictum naturaliter est debitum.

10 Coheres tenetur de dolo commisso in re hereditaria vendita.
11 Heredes plures vnius coheredis decedentis pendente iudicio computantur pro vno.

Super rubrica. Uide Azo. in summa huius ti. & Rof. in libello eod. ti. & in Spe. de iud. §. sequitur videre. Et sicut dicit glo. ista rub. est greca & dz exponi id est hereditatis diuidēde et sic exponitur in text. C. eo. l. iij. ¶ Et continua sic. actionum quedam sunt mere reales de quibus dictum est. s. de rei ven. de publiciana & de seruitutibus. Quedā sapiūt naturā realiū vt ti. de noxa. hic tractat de habentibus causam mixtā lz sint personales vt dixi. s. ti. proxi. l. j. Uel continua, vt. s. tit. pri. actio autem ad exhibendum lz istis assimiletur non tamē habet
1 mixtā causam vt ptz. j. ad exhib. per totū. †Unde hec actio processerit & qñ locum habeat & practicam huius ti. j. eo. l. j. Et qño hic actioni prescribatur. Que hereditas veniat in hoc iudiciuz, j. eo. l. ij. Utilis datur successori etiā qui non sit heres, eadē. l. §. si quarta. Qd noīa nō veniūt diuidēda sz assignāda. e. l. §. in hoc iudiciuz. Quod particularis solutio nō amittatur: qz multa hz incōmoda. j. e. l. plane. Et de cōstituēdo ꝓcuratore in rē suam ex ꝑterei. Et an cedēs rei vēdicationē faciat dñm eū cui cedit. Mala medicamenta & libri improbati veniunt corrumpenda. j. eo. l. cetere. Et ꝙ iudex boni & innocētis officio fungi dz. Et an heredes vsurarij possint agere hoc iudicio. De testō & alijs instrumētis deponēdis ea. l. §. sz & tabulas. & an venditor teneaꝉ emptori tradere instrumēta originalia emptionis ꝑ eū facte. Si vnus heredū exigat a debitore hereditario teneꝉ coheredibꝰ cōicare. j. e. l. si heres. Et an heres q hz coheredē sub ꝯditione possit agere insolidū. Heres cui ꝑlegatꝰ est seruꝰ vel rōnes teneꝉ cauere de
2 eis exhibēdis coheredibꝰ si opus fuerit. j. e. l. si vni. †Columbe & apes veniūt in hoc iudicio ea. l. §. idē pōponius. & ꝙ raptū est a lupo si recuperetur. & facit qd si tpē guerre aliqd rapiaꝉ a ꝑdonibus & ꝑ aliū recuperetur ab eis ꝙ restituere dño teneaꝉ. Que res veniat in hoc iudicio. j. e. l. veniūt cū. ll. sequētibꝰ. de alienatione necessaria & volūtaria vide pulchra. j. e. l. alienatiōes. & de statuto ꝓhibēte alienari in nō subditos. Nos gerēdꝰ est. j. e. l. & puto. Iudex datꝰ ad diuidēdū nō pōt cōicare ea. l. §. iulianus. & si ꝯfaciat snīa est nulla. vt in gl. q notabilis est. Usufructus ꝑ tpa diuidi pōt. e. l. §. vsufructꝰ. Incrementū alluuiōis venit in hoc iudicio ea. l. §. id qd. Et dānū datū ꝑ vnū heredū in re hereditaria. si seruꝰ hereditariꝰ furtū faciat vni heredū qua actiōe legis agaꝉ ea. l. §. si. de dāno dato ab vno coheredū alijs resarciēdo. j. eo. l. dāno. Si optio sit serui legata vni ex heredibꝰ q est obligatus ex delicto hereditati nō dz optari si denuncieꝉ legatario qd nō opz. j. e. l. his cōsequēter. An filio spurio relinquaꝉ hereditas possint agnati eā auocare agēdo de iur. fisc. ea. l. §. j. Et quādo qs possit agere vel excipe de iure tertij. †Officio iudicis i hoc
3 iudicio volūtas testatoris seruaꝉ ea. l. §. ideoqz. hr̄s recupat a coheredibꝰ soluit & cōicat qd recepit ea. l. §. sumptꝰ. Et an conreo solidū soluēti debeant iura cedi. Imperitia coheredū circa dotē cōferendā nō tollit ius. j. eo. l. si filia. In hoc iudicio prededucit filius sibi a patre debitū & dotē sue vxoris & nurus qz vtriusqz
4 matrimonij onera sustinet ea. l. §. si filius. †Diuisiōi facte ꝑ patrē inter filios staꝉ ea. l. §. si pater. An sepius possit hoc iudiciuz intētari ea. l. §. familie. ¶ Onꝰ eris alieni iniunctū ꝑ testatorez vni ex filijs suscipere teneꝉ sz nō vltra dodrantē ead. l. §. papinianus. An expēsum pro honore vel munere filio vel in studio ꝑ patrē spectet cōiter ad oēs filios ea. l. §. idē scribit. & §. sequēti habetur. Si pater ordinauit filiū mittere ad studium vel militē facere & fecit apparatū & ante moriatur an filius debeat habere ꝑcipua. & qd de libris emptis. Qd testator possit assignare vni heredū dotis onꝰ soluēde & ille teneꝉ cōseruare coheredes indēnes ead. l. §. idē pap. Et legatū mulieri pro dote si repudiet remanet penes heredē qui dotē soluere tenebaꝉ. Datū vni ex heredibus ꝑ statuliberū cā conditionis implende nō venit in hoc iudiciū. Thesaurus aūt a testatore relictus & ꝑ vnum heredum effosus venit in hoc iudiciū lz cū alio effodiēs diuiserit ea. l. §. si. & l. seq.
5 De officio iudicis in hac actione bñ. j. eo. l. itē labeo. §. j. ¶ †Et qd in snīa pōt iudex dicere saluis instrumentis & vz. Rōne spei aliqua veniunt in hoc iudicio. j. ea. l. propter spem. Et facit qño estimeꝉ dānum datum in segetibꝰ vel fructibus immaturis. Inter eos q sunt effectu heredes locum hz hoc iudiciū. j. ea. l. sz eius rei. §. j. Et qd si vnꝰ erat heres alius bonorūz possessor. Inter heredes diuersarum hereditatū nō hz locū hoc iudiciū. j. e. l. heredes. §. j. Inter coheredes etiā nō possidētes daꝉ hoc iudiciuz ead. l. quātum. De pluribus hereditatibus pōt agi vno iudicio ea. l. §. de pluribꝰ. Et facit qd plures ex eadē re vel cā possint cōueniri vno libello & in ciuili & in criminali de re cōi cū testatore & extraneo vel vno heredum ea. l. §. si testtor. Heres q ꝑ sua parte
6 succubuit non pōt intentare contra iudicium. §. idē pōpo. †Indiuidua nō veniunt in hac actione nisi vt cautiōes interponantur ea. l. §. an ea. Si pecunia promissa est sub pena & pena nō est deducta in stipulatiōe, an peti possit ea. l. §. idē iuris. Et an vnꝰ heredū soluēdo partē se liberet a pena. & si nō liberet an solutuz cōputeꝉ in pena. heres expediēs negotium qd nō poterat ꝑ pte expediri agit hoc iudicio ead. l. §. si vnus. heredes in rebus hereditarijs teneꝉ ꝑstare eadē diligētiā quā prestāt in suis ead. l. §.
7 nō tantū. †Heres impediēs bonū cōe vel nō cōseruās teneꝉ coheredibꝰ ad interesse ea. l. §. si incerto. & cuius sit electio homine promisso vel legato in genere. qd soluit filiꝰ ex defensione patris repetit hoc iudicio ea. l. §. si filius. Iudex in hoc iudicio nihil dz indiuisum relinqre. & ex eius diuisione agiꝉ de euictione ea. l. §. nihil. Qño solui debeat pecunia vni heredum ꝑallegata. §. fina. Qd snīa nō possit pro parte valere & ꝑ parte nō plene. j. eo. l. in hoc iudicio. ¶ Qño res pignorata defuncto veniat in hoc iudicio plene & subtiliter. j. e. l. si pignori. & quomodo cōsulaꝉ ei cui est adiudicata si euincatur. & ꝙ licitatio aīosa nō attendiꝉ. et in quo differāt emptio & adiudicatio. Fundus cōis in quo sunt sepulti antecessores pupille & coheredis venit in hoc iudicio. j. eo. l. fundꝰ mihi cōis. Si coheres sciuit seruum pignoratū lz postea decedat seruus repetit a coheredibus. j. eo. l. si serꝰ. Assignatiōes patri inter filios seruari debēt. Refert vtruz estimatio fiat aīo diuidendi vel aīo vendendi. j. e. l. seruus. & si mulier det in dotē viro rē emphyteoticam an debeaꝉ dño laudumium. An filia habeat ꝑcipuum prediū sibi datum per patrē vt det in dotē viro. j. eo. l. pomp. philadelphus. Diuisio facta cū coherede puta-
8 tiuo extra iudiciū nō ꝑiudicat i iudicio sic. j. e. l. cū putarē. †Et an solutum ex cā iudicati repeti possit. Et an snīa ex iusta cā possit retractari. An confessio vel narrata in libello ante litem contesta, possint reuocari. j. eo. l. qui familie. heres qui suā solā partez recepit coheredibus non tenetur. j. e. l. lucius. Et an diuisio quo ad culturam & fructuum perceptionez fieri possit inter minores. heres defendens totam hereditatem si nō plus expendit ꝙ expēdisset defendendo solum partē suam non repetit a coheredibꝰ. j. e. l. parte & nō est alibi. Si frater ex voluntate defuncti recepit maiorem partē ꝙ soror nō tenetur soror conferre dotem ead. l. §.
9 intestato. †Legatum alimentorum seruo relictum naturaliter est debitum. An expense facte pro filio circa munus publicum sibi imputentur ead. l. §. filius. Extincto principali extinguiꝉ peculium ead. l. §. duos. Statur diuisioni testatoris nisi probetur voluntas mutata ead. l. §. fin. appellari potest ab vno tantū capitulo sententie. j. eo. l. quedam mulier. & iudex appel. de nullitate cognoscit. & an homagia vel feuda veniant in diuisionē. testator potest prelegare vni heredū quod ipse debet vel qd aliꝰ dz. j. e. l. si ita legatum. & remissio habetur pro cessione. Unus coheredum potest arbitrium impetrare ceteris ignorantibus & inuitis. j. eo. arbitrū. pretor tenetur adiudicationes dādo actionē et
10 exceptionem. j. e. l. inter coheredes. §. j. †Coheres tenetur de dolo cōmisso in re hereditaria vendita ea. l. §. si coheredes. An fructus percepti ante aditā hereditatē veniant in hac actione ea. l. §. fructus. Coheres non repetit qd ex suo facto prestatur. & ab eo repetitur quod prestant coheredes ex eius facto. ea. l. §. qd ex facto. An volens liberare suā partē si totū liberauit agat hac actione ea. l. §. vsufructu. Si vnus coheredum statuā posuit quā omnes ponere debebāt aget hac actione ea. l. §. fin. Si dico rem meā propriā nō venit in hoc iudicio. j. e. l. si id qd. An actio noxalis veniat in hoc iudicio ea. l. §. j. Filius sub cōditiōe heres institutꝰ statim prededucit dotē vxoris: qz quedā sequūtur filios etiā si nō sint heredes. j. eo. l. si maritus. An opus nouum nūcia-
11 ri possit hoc iudicio pendente. j. e. l. in iudicio. †Plures heredes vnꝰ coheredis decedentis pendente iudicio computanꝉ ꝑ vno. j. e. l. si familie. Si heres pro sepeliendo testatore vendidit rē hereditariam & de dupla promisit recuperet a coheredibus. j. eo. l. qui erat. Et an executor snīe vendendo de euictione teneaꝉ. Si pater dedit filio libros cā studiorū vel fecit expēsas an habeat ꝑcipua. j. e. l. que pater. Nullus casus impedit an expēse deducātur de fructibus. j. e. l. fundus qui. Et an decime sint soluēde deductis expēsis & dote prelegata. Quedā veniunt in petitiōe hereditatis que non veniunt in hoc iudicio ea. l. §. si ego. In adiudicationibus facta cōpēsatione hincinde in residuo fit cōdēnatio. j. eo. l. seius. als meuius. §. arbiter. Facta alienatione ꝑ vnuz heredum partis sue cessat cum eo hoc iudicium. j. eo. l. ex hereditate. Partes pendente hoc iudicio possunt concordare & arbiter hoc seruare. j. e. l. si. An vestes cinguli annuli & alia ornamēta fratrum & vxorum suarum veniant diuidenda dixi. j. ad legē rho. de iactu. l. ij. §. cum in eadē naue.

1 ☞ Possessor hereditatis pōt agere cōtra coheredē diuisorio: non possidenti autē agenti si negetur heres opponitur exceptio preposterationis.

Proponens

2 Proponens exceptionem tenetur eam forma debita proponere
quemadmodum ⁊ qui proponit actionem.
3 Actioni familie hercifcunde quanto tempore prescribatur.
4 Pactum ⁊ prescriptio equiparantur in potentia.

a **HEc actio.** [a] Diuide in duas ptes, in prima
ponit vñ ꝓcesserit ⁊ quo casu lo-
cũ hẽat hec actio vſq; ibi ſ; ſi is. Ibi ponit qualiter
practicet̃ ⁊ in iudiciũ deducat̃. Nõ ob. extra de exce.
1 c.j.lib.vj. vt ibi no. ꝑ Card. ¶ † Et ad euidẽtiã eſt ſciendum qd
ſi ago hoc iudicio ꝯ te aut ꝯfiteris me coheredẽ: ⁊ tũc nõ eſt ne-
ceſſariũ aliud iudicium ꝑparatoriũ. ſ; hereditas diuidit̃, vt. s. ſi
pars her. pet. l. j. §. ꝓinde. ſi vero negas me coheredẽ aut ego poſ
ſideo ptẽ in qua dico me heredẽ ⁊ ceſſat exceptio de qua loquit̃
l. fundi. ⁊ l. fundũ. j. de exc. rei iud. q; nõ cõpellor incipe a petitio
ne hereditatis cũ poſſideã id qd peto. ⁊ ꝯ meipſum non poſſum
ꝓponere. ⁊ ſic nõ differt̃ iudicium fam. her. ꝓpter petitionẽ here
ditatis: q; nõ ſperat̃ moueri niſi aduerſariꝰ diceret ſe velle eam
mouere rõne ptis quã poſſideo: q; tunc in totum differt̃ iudiciũ
fam. her. ⁊ dabit̃ ſibi terminꝰ intra quẽ ꝑponat petitionẽ heredi
tatis al's nõ audiet̃, vt. s. de pet. her. l. ſi quis libertatẽ. §. j. Si au
tẽ nõ poſſideo põt aduerſarius qui me negat coheredẽ repelle-
re ⁊ facere qd p̄mo proponã petitionẽ hereditatis. nec audiar ẽt
ſi ſtatim hoc iudicio velim ꝓbare me heredẽ dicẽdo hodie ꝯſtat
hodie agat̃ vt hac. l. dr. l; quidã aduocati hoc cõcedãt. ¶ Ibi,
nãq; ſubaudi eſt neceſſaria. ¶ Ibi, nõ poſſidet ſi aduerſariꝰ fa-
tet̃ eũ heredẽ coheredum. ¶ Ibi, ſ; ſi is. hic aduerſariꝰ totum
poſſidebat ⁊ negabat actorẽ eſſe heredẽ, ⁊ iõ excludit̃ exceptiõe,
2 vt ſequit̃. Et vide. j. e. l. heredes. §. quãtũ. ⁊ qd ibi no. ¶ † Et no.
tex. q ſequit̃. ex quo expꝛſſe colligit̃ qd ꝓponẽs exceptionẽ tenet̃
eã ꝓponere forma debita ita qd cõcludat. ſicut ⁊ q ꝓponit actio
nẽ. ⁊ pro hoc bñ. j. de act. emp. l. qui pendentẽ. ¶ Ibi, preiudiciũ
hereditati. id eſt petitioni hereditatis. ¶ Ibi, qd ſi poſſideat eã
ptẽ. ſ. ille q negat̃ heres. Et dic eã partẽ pro qua agit fami. herc.
¶ Ibi, neq; adiudicari, ſubaudi ſi appareat eum non eſſe here-
dẽ. ¶ In fine hoc ſi ſolũ negat me coheredẽ ſ; ſi adijciat ſe velle
mouere iudiciũ petitionis hereditatis tũc iudex terminum aſſi-
gnabit ad petitionẽ hereditatis mouẽdã ⁊ interim ſilebit iſtud
iudicium fa. her. vt. s. dixi. ⁊ hec eſt vera lectura. ¶ Opp. hic dr
qd hec actio datur coheredibꝰ diuidere volẽtibus ⁊ ſic ex volũ-
tate videtur naſci ſ; alibi dr qd naſcit̃ ex quaſi ꝯtractu, vt inſt.
de ob. q̃ ex quaſi cõtra. §. idẽ iuris. Sol. naſcitur cõtractu vt ibi
3 datur tñ volentibus a cõione diſcedere vt hic. ¶ † Quero quã-
do preſcribat̃ huic actioni. dic qd a tpe cõiõis ex quaſi cõtractu
nata eſt actio ⁊ ei preſcribitur ſpatio. xxx. anno. ſ; ſiſto in cõiõe
xxx. annis quomodo mihi preſcribit̃ cũ poſſideã, vt. C. de preſcr.
xxx. ann. l. male agit̃. ſol. iuri reali nõ preſcribit̃ cum poſſideam.
vt ibi. ſed iuri perſonali diuidendi ſic. xxx. annis vt predixi.
4 ¶ † Item oppo. quod poteſt pactum poteſt preſcriptio. vt. j. de
aqua plu. arc. l. in ſumma. ſ; per pactũ non poteſt diuiſio impe-
diri, vt. j. cõi diuidun. l. in hoc iudiciũ. §. ſi cõueniat. ergo nec pre
ſcriptione. ſol. l; regulariter equiparent̃ pactũ ⁊ preſcriptio: tñ
fallit hic ⁊. s. quemad. ſerui. amit. l. nã ſatis. §. j. ⁊ alijs etiam ca-
ſibus quos ſtudioſus lector poterit inuenire. ¶ Quero ergo cõ
cludendo quanto tpe p̄ſcriptio currat huic actioni. dic qd ſi vo-
lo directo preſcribere requirunt̃. xxx. anni ſed ſi per ĩdirectũ vo-
lo te excludere dicendo me tuã ptẽ preſcripſiſſe aut tu poſſediſti
⁊ non poſſum preſcripſiſſe aut nõ ⁊ ego iuſto titulo ⁊ bona fide
poſſedi ⁊ tũc p̄ſcribo decẽnio inter preſentes ⁊ vicẽnio inter ab-
ſentes rẽ cõem ⁊ q; per preſcriptionẽ definis eſſe dñs ⁊ per conſe
quẽs nõ hr̃e mecũ rẽ cõem nõ potes hoc iudiciũ intentare ⁊ ſic
ꝑ indirectũ excluderis ⁊ de hoc vide qd not. ⁊ dixi. C. de ann. exc.
l. j. §. nemo itaq;. ¶ Et vide ad hãc materiã qd notaui. C. in qb.
cau. ceſſat longi tpis preſcrip. l. vnius. ⁊ pleniꝰ per Azo. in ſum-
ma cõi di. §. in ceteris autẽ rebus vſq; in fi. tituli. ⁊ ꝑ Rofr. hoc
eo. ti. In gl. iij. in prin. ibi arbitrum. dic vt no. j. e. l. ij. §. penul.

1 ☞ Hereditas que vere dici poteſt hereditas venit in actiõe fa
milie hercifcunde diuidenda.
2 Actio famil. hercifcunde competere poteſt ſucceſſori etiã ſi non
ſit heres.
3 Actio fami. hercif. an includat nomina debitorum.

1 **PEr familie.** † Per hanc actionẽ diuidi
tur hereditas q̃ vere dici he
reditas poteſt. h. d. ¶ Et quod dicit gl. de ſenatuſcõ
ſulto tertulliano nõ eſt verũ qd in eo iſta actio locu;
habeat q; per tertullianũ ſola mater ſuccedit filijs ita quod nõ
habet coheredem cum quo diuidere poſſit vt inſtit. ad tertu. per
totum nec contra ſeipſam agere poteſt. vnde oportet qd intelli-
gas de orficiano per quod filij ſuccedunt matri ⁊ poſſunt inter
ſe iſtud iudicium intentare.

2 **Si quarta.** † Hec actio vtilis datur ſucceſſori etiã
ſi non ſit heres. h. d. §. duo ſeq. patent.

3 **In hoc iudicium.** † Iſte. §. loquitur cũ dua a
bus. ll. ſequẽtibus de no
minibus que veniunt aſſignanda, vt ⁊. C. eo. l. ea q̃ in nominibꝰ.

a ¶ Hec actio. Add Bal. in l. nõ ignorat. j. ix. ⁊ x. col. C. q accu. ⁊ in. l. non epiſtolis. C. de proba.

1 ☞ Solutio particularis multa habet incommoda.
2 Cedens rei ven. an faciat eum dominum cui cedit.

PLane. Allegatur. l. iſta qd particularis ſolu
1 tio † multa h; incommoda cõcor. ſunt
in glo. Et ad hoc concor. extra de pigno. c. ex literis.
ibi propter poſſeſſionum minutias ⁊c. ⁊ bñ. j. de ali.
⁊ cib. leg. l. ſolent. in prin. ⁊. §. j. non enim eſt adeo magnu; patri
monium ſi inter multos diuidatur quod quaſi ad nihilum non
reducatur not. in gloſ. in aut. de trien. ⁊ ſemi. §. hic nos. colla. iij.
¶ Quandoq; tamen diuiſio feudorum magnam h; commodi
tate; q; facilius inueniuntur coloni ⁊ cultores. j. de leg. ij. l. caiꝰ.
§. titius. vbi de hoc. In fiſco videtur ſpeciale quod coloni fiſca-
les poſſint particularem ſolutionem facere ⁊ diuidere canonem
per tres annos. C. de colla. fundorum patrimonialiũ. l. placuit.
libr. xj. ¶ Quandoq; etiam in caſibus ſpecialibus admittitur
particularis ſolutio ⁊ obligatio vt not. ⁊ dixi. C. de vſur. l. acce-
ptam. ⁊ no. bene. j. ſi cer. pet. l. quidam eſtimauerunt. Secundo
not. quod dicit gl. de procuratore conſtituendo in rem ſuam ex
parte rei. Quod dic vt in ea not. ⁊ dixi. s. de procu. l. ſi actor ma-
lit. ¶ Et collige ex. l. iſta quod non ſufficit alicui cedere actionẽ
niſi fiat procurator in rem ſuam. Et ad hoc. C. de act. ⁊ oblig. l. ſi
inſolutum. ſi tamen ceſſio fiat ex iuſto titulo licet non dicat̃ qd
ſit conſtitutus procurator in rem ſuam. agere tamen poterit. de
quo vide in Specu. de ceſſione actionis ver. ⁊ not. ⁊ verſi. ſequẽ.
2 ¶ Ultimo not. qd dicit gloſ. quod cedens † rei ven. non facit eũ
cui cedit dominum de quo dic vt no. C. de here. vel actio. vendi.
l. ſi. ⁊ plene dixi. C. de rei vend. l. ſeruum. ⁊ per Dy. de reg. iur. c. ꝑ
poſſeſſore. in fi. lib. vj. ⁊ per eundẽ de leg. j. l. ſeruum filij. §. eũ qui.
⁊ in Spec. de ceſſio. act. §. j. ver. item quid ſi mihi cedis rei vendi.
⁊ dixi. s. de rei vend. l. ſi culpa. Concor. C. e. l. ea que in nominibꝰ.
⁊ vide quod ibi no. ⁊ dixi.

1 ☞ Iudex dicitur fungi officio boni ⁊ innocentis viri.
2 Actio familie hercifcunde an locum habeat in bonis vſurarij
manifeſti.
3 In actione familie hercifcunde queda; veniunt deponenda nõ
diuidenda.

Preſcriptio qñ dicat̃ currere in hac actione.

CEtere. §. mala medicamenta. hic tractatur de
his que veniunt corrumpenda ⁊ non
diuidẽda, vt venena ⁊ libri ĩprobate lectionis. ¶ Et
1 not. pulchra verba que ſunt in tex. quod iudex † boni
⁊ innocentis viri officio fungi d;. ⁊ ideo dicitur iudex vir bonꝰ.
j. de verbo. obli. l. continuus. §. cum ita. vbi de hoc ⁊ indi. ſolui. l.
vir bonus. Et ex ver. ſed ſi quid ex peculatu. id eſt ex pecunia pu
blica, vt. j. ad legẽ iul. peculatus. per totum. ¶ Colligebat do.
2 Odofre. qd ſi vſurarius † decedat qd heredes non poſſint agere
inter ſe fam. hercif. ſed ſit potior conditio poſſidẽtis. ⁊ pro hoc
bene. j. pro ſocio. l. qd aũt ex furto. ⁊ ll. ſequentibus. ⁊. j. tit. prox.
l. cõmuni diuid. §. inter predones. ⁊ hoc tenet Rofre. hoc eo. tit.
§. quantum eſt. ¶ Iaco. de are. ⁊ Richar. tenent contrariu;. Et
ad. §. iſtum. cum concor. reſpondebant qd hic non erat tranſla-
tum dñium in defunctum ⁊ ideo non veniunt in iudicio fa. her.
ſed in vſurario ſecus eſt: q; in eum bene trãſfertur dominium l;
repeti poſſint per condictionẽ indebiti vel per condictionẽ ex ca
none. vt patet extra de vſur. per totũ. ⁊ ideo inter heredes vſura-
rij bene competit iudiciũ fa. herc. ſcdm eos. Guid. de ſuza. ſequi
tur primam: opinionem: ſcdam puto veriorem.

Sed ⁊ tabulas. † Hic tractat de his q̃ veniũt
deponenda nõ diuidẽda ſicut
ſunt tabule teſtamenti. ¶ Ite; allegatur. §. iſte quod ſi aliquis
vendat aliquam rem non teneatur tradere inſtrumẽta emptio-
nalia originalia emptori ſed ſolum exemplu;. Concordat. C. de
fideicommiſ. l. inſtrumenta. ⁊. j. de acti. emp. l. titius heres. in fin.
quod quidam intelligunt quãdo res venditur pro parte. ⁊ hoc
innuit. d. l. titius. Si autem res vendatur in totum videtur qd
originalia ſint tradenda. ⁊ hec fuit opinio Placen. vt no. in gl.
d. l. inſtrumẽta. Et hanc opi. Placen. ſequebant̃ Ric. ⁊ Oldra.
⁊ dicebant eſſe caſum. j. de fund. inſtruc. l. queſitum. §. antepenul
ti. et de iure fiſc. l. ſenatus. §. ſenatus cenſuit. et hanc etiam ſequi
tur Specu. de inſtrumento edi. §. nunc vero aliqua. verſicu. ſed

queritur an heres.quod traxit a Rof.in libello de actio.ex testamento.ver.itez queritur an heres.z de hoc dixi.d.l.instrumēta.z.d.§.antepen.

1 Discordia consortū inducit sequestrationē indiuisibiliū.

1 **Si que sunt cautiones.** †De precedenti materia depositionis loquit.Et quod dicit sortiri.dic id est sorte dirimi.vt.s.de iud.l.sz cuz ambo.Et qd postea subijcit suffragio.expone idest consensu in scriptis redacto.vt.s.de legib.l.de quibus.in fin.z facit.C.cōia vtriusqz iud.l.de instrumentis.cum ibi no.z quod not.extra de appel.c.constitutis.ij.in gl.que incipit in potentia.z.j.de tabu.exhiben.l.vltima.

1 Heres pro parte exigens a debitore hereditario teneť insolidum communicare coheredi.

1 **Si heres vnus.** †Si heres .p parte exigat a debitore hereditario insolidū cōicare tenetur coheredi.h.d.Secus si solā suā partē exegit.vt.C.deposi.l.fi.vbi de hoc plene dixi.Querit gl.an iste heres q habebat coheredē sub conditione potuerit agere insolidū.dic qd ista qō dependet a determinatione alterius qstionis que not.s.si pars her.pe.l.ij.scz an sit heres insolidum vel non de quo dic plene vt ibi not.

1 Si rationes hereditarie vel seruus actor vni ex heredibus fuerit plegat⁹ teneť cauere de eis exhibēdis alijs coheredibus.

2 Apes z colūbe hereditarie veniūt in actiōe familie herciscūde.

1 **Si vni.** †Si rōnes hereditarie vel seru⁹ actor vni ex heredib⁹ fuerit plegat⁹ teneť cauere de eis exhibendis alijs coheredib⁹.h.d.Oppo.z solue vt in glo.

2 **Idem pomponius.** †Columbe z apes hereditarie veniūt ī hoc iudicio z pecus a lupo raptū si euaserit.h.d.Et est arg.quod si res mea mihi rapiatur a predonibus vel barbarijs z alius eā recuperauerit quod mea remaneat z eaz mihi restituere teneať.Old.Et pro hoc bene.C.de cap.z postli.reuer.l.ab hostibus.secūdo.vbi de hoc dixi.et.j.de capti.l.si quis ingenuā.ver.quod si publice.et.l.si captiuis.§.j.z de lupo z eius ethimologia z natura vide in alphabeto dictione lupus.

Veniunt. Ponit quasdā res que veniunt in hoc iudicio lz de eis dubitareť cuz ll.sequentibus vsqz.ad.l.alienatiōes.z in ceteras ponit de re sub conditione legata.

1 Statutum de nō alienando intelligēdum est de alienatione voluntaria z non necessaria.

2 Seruus fugitiuus non potest alienari sed bene diuidi.

3 Alienans ex necessitate non dicitur dolose alienare.

4 Feudum prohibetur alienari.

5 Iudex datus ad diuidendū non potest communicare.

6 Damnum datum a coherede in re hereditaria venit in actione familie herciscunde.

1 **Alienationes.** †Hic respondet tacite questioni qz posset a aliquis dicere non videtur qd liceat alienari post iudicium acceptū.respondet qd hoc locū hz in voluntaria alienatione nō in necessaria z que hz vetustiorē cām.Et facit optime.l.ista ad declarationē statuti pgamen.z cōiter aliarū ciuitatū quo caueť qd null⁹ possit alienare res immobiles in nō subditos sub magnis penis qd hoc locū habeat solū in alienatione volūtaria nō in necessaria z q̄ habeat vetustiorē causaz vtputa ex pacto vel ex volūtate testatoris vel ex diuisione que fit inter coheredes vt hic ptz.z pro hoc.j.e.l.si pignori.§.j.depositi.l.j.§.ij.de dā.infec.l.cū postulassem.§.j.ne quid in loco publico.l.ij.§.si vt publico.in fi.s.qui satis.cog.l.si fideiussor.de min.l.qd si minor.§.restitutio.z bene de leg.iij.l.pater.in fi.pmi respōsi et ibi in glo.z ibi etiam dixi z plenissime in qōnibus statutorū secunda parte qōne scda que incipit ex predictis oriť alia qō vers.ex predictis colligi pōt vbi ēt habes an habeat locū in datione insolidū facta creditori z ad predicta etiā bene facit.C.de fund.do.l.ij.de pred.mino.l.inter oēs.de sac.san.eccl.l.iubemus nulli.z.j.de cdi.furtiua.l.z elegāter.z qd no.in decretis.lxx.di.c.factorum.ea enim q̄ necessitate z coactiōe fiūt.fieri nō videnť iuris fictione.vij.q.j.c.scias.z.j.de reg.iur.l.velle nō videtur.Item ser-

2 uus†qui est in fuga alienari nō potest sz diuidi inter coheredes potest.vt.C.ad legē fal.de plagia.l.in fuga.Itē q ex necessita-

3 te alienat†nō vr̄ in fraude alienare.s.de ali.iud.mu.cau.l.nō solum.§.si quis autem.de pub.z vecti.l.fi.§.si propter necessitatē.z facit etiam.s.de peti.her.l.in estimationibus.z ibi in glo.j.eo.l.qui erat.z.C.de nego.gest.l.tutori.z vide etiam quod not.per Azo.in summa de rebus alienis non alien.§.de prohibita.z ibi

Iste est casus notabilis sm Bar.hic.

4 in additio.Odof.z qd dixi eo.ti.l.fi.Item feudū†est phibitū alienari vt in vsib.feudo.de prohibita feudi alienatione tamen si fit alienatio ex necessitate valet.vt not.optime in summa Iac.arditionis de feud.quib.mod.feu.amit.versi.sed queri potest si coactus a iudice.Et videtur qd coactio iudicis nō excuset.j.de fideic.liber.l.rogo.Sed cōtra puto maxime si coactio hēat causam vetustiorem z ex facto domini vt hic dicitur.z pro hoc.j.de fideic.liber.l.cum fidei heredis.de bo.aut.iud.pos.l.in venditione.in prin.que in frau.cred.l.qui autē.§.apud labeonez.Alij tn̄ dicūt qd alienatio tenebit in vita vasalli postea non.de suc.feu.c.j.si de feu.vasallus fuerit interpellatus.c.si titius.z hec not.d.§.sed queri pōt.z vide in brocardis quarta parte de aliena.z vē.rubricella quedā recipiunt diuisionē q̄ nō recipiūt venditionē.

Et puto. Ibi morem eis gerat.hec;verba expone vt.j.de proba.l.circa.

5 **Iulianus ait.** †Iudex datus ad diuidenduz nō pōt cōicare.h.d.tex.z gl.que est notabilis qd iudex nō dz nec potest excedere metas cōmissionis z officij sui ad hoc.j.mand.l.diligēter.extra de resc.c.cū dilecta.Sed contra hoc videtur.j.ti.proximo.l.fi.Sed dic qd ibi pter pupillos non poterant diuidi:z ideo communia remanēt.Item opp.de.l.s.de vsufru.accres.l.item.§.non solum.z.j.de vsufruc.lega.l.si alij.z solue vt glo.

Vsusfructus ex certo tēpore.

In glo.secus in fin.quod dic vt ibi.

6 **Id quod amnis.** Id est flumē.†Et breuiter dicit qd incrementum alluuionis z damnum datum in re hereditaria dolo vnius heredū veniunt in hoc iudicio.In gl.secus si mortuo.ista gl.diuersimode habetur.Quidam enim habent sic.secus si eo mortuo añ aditam hereditatē.vt.j.eo.l.heredes.§.nō tantū.z.j.titu.j.l.si cs putans.§.j.Alij habent sic secus si mortuo ante aditam hereditatē.vt.j.e.l.heredes.§.si filius.z.l.q erat.z.l.inter.§.fruct⁹.Azo.que sunt contra.vel in.§.si filius expone vt ibi Accur.sez 3 hanc vltimam glo.dic qd prime due loquūtur vbi agit gestiōe.§.fructus.intellige vt ibi not.

1 Hereditas filio spurio per patrem relicta an possit p agnatos vel cognatos defuncti auocari.

2 Actione fami.hercis.petitur testatoris voluntas impleri.

3 Actione familie herciscunde veniunt sumpt⁹ in hereditate cōi a coheredibus repetendi.

1 **His consequenter.** §.j.†Notabilis est iste.§.et bn̄ facit cum gl.qd si filio spurio relinquatur hereditas per patrē non possit ab eo auocari per agnatos vel cognatos defuncti:qz nō possunt agere de iure tertij id est fisci.Ric.Et ad hoc vide.j.de condi.z demō.l.menius.de hoc an qs possit agere vel excipere de iure tertij dic vt plene dixi.s.si serui.vendi.l.loci corpus.§.competit.

2 **Idemqz erit.** †In hoc iudicio venit vt voluntas testatoris impleatur.h.d.

3 **Sumptus heres.** †Qui sumpt⁹ fecit in hereditate communi vel debitū solidū soluit repetere potest a coheredibus hoc iudicio.z cōicare etiam tenetur quicquid ex hereditate percepit.h.d.cuz.l.se.Item bene facit.§.si filius.qd si vnus correorum soluat solidum vel vnus heredum quod iura sibi debeant cedi per creditorē.z quod ad hoc cogi possit.de quo vidi aliqñ dubitari.ad hoc C.de duob.reis.l.j.

1 Coheredum imperitia formam iuris non mutat.

2 Diuisioni per patrem inter filios facte standum est.

3 In iudicio familie herciscunde filius prededucit id in quo erat creditor patris.

4 Actio familie hercis.est magis gñalis q̄ petitio hereditatis.

5 Onus eris alieni vni ex heredibus per testatorē iniunctū teneť ille suscipere non tamen vltra dodrantem partis sue.

6 Onera que filius patris destinatione suscepit efficiunt ne percipiatur id quod eo nomine debetur.

7 Expense fratris in dubio facte post mortem patris an debeant fratribus esse oneri.

8 Testator potest vni heredum apponere onus dotis soluēde.vt teneatur coheredem indemnem seruare.

9 Datum vni ex coheredibus per statuliberū causa conditionis implende an veniat in iudicium familie herciscunde.

1 **Si filia.** †Not.quod imperitia coheredum non mutat formam iuris.z.h.d.sic nec factū pretoris.vt.s.de fer.l.j.§.j.

2 **Si pater** †Bonus.§.z dicit quod diuisioni quā fecit pater inter filios standum est.z contra eum qui non

q̃ nõ seruat agit̃ prescri. verbis. ⁊ vide. C. eod. l. quoties. ⁊. l. si filius. ⁊. l. fi. ⁊ aut. ibi posita. ⁊ de testa. l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. ⁊ q̃d notaui. C. de inof. dona. l. ij. ⁊ de colla. l. si donatione. ⁊. j. eo. l. que pater. ¶ In glo. pro quibus ibi, eliget q̃d intellige si eum solum eligat mulier. Ric.

3 **Si filius.** Utilis. §. ⁊ sepe occurrẽs ⁊ breuiter dicit φ filius† in hoc iudicio prededucit id in quo erat creditor patris ⁊ peculium suum. Item dotem sue vxoris ⁊ nurus q2 vtriusq3 onera matrimonij sustinere debet. ⁊ facit ad secundum. j. eo. l. si maritus.

4 **Familie.** †In gl. j. ibi. j. e. l. fundus mihi. Sed certe. l. illa potest legi vt dicat contrarium. s. q̃d pro vna re diuidenda agatur fam. herc. Nec ob. hic. §. quia quãdo generaliter fuit actum quid enim dices si vna tantum res est in hereditate puta vnus fundus: tunc dici posset q2 illa vna res representat hereditatem sicut vniuersitas saluatur in vno. s. quod cuiusq3 vniuersi. l. sicut. sed si in hereditate sint plures res tunc non intentetur pro vno. Et ita hic Jac. de rauẽ. In glos. scilicet ratione etatis in fi. vel dic quod non potest agi nisi semel vbi cõsuli potest per aliud diuisorium. vbi autem per aliud diuisoriũ consuli non posset tunc põt pluries intẽtari. ⁊ hoc est quod dicit causa cognita. Jac. de ra.

5 **Papinianus.** Si vni† onus eris alieni per testatorem vni ex heredibus iniunctum suscipere tenetur non tamen vltra dodrantẽ partis sue. h. d.

6 **Idem scribit.** Concordat. j. ad munic. l. lucius. §. idẽ respõde. †Et videtur terminare questionem quam ibi notaui, videlicet si pater misit filium ad studium ⁊ multa expendit circa eum etiam in conuentu ipsi⁹ q̃d fratres post mortem non possint in partẽ ipsius fratris cõputare sed teneantur pro rata pro hoc. C. de don. inter virum et vxo. l. si proprijs. ⁊ vide quod dicam. j. §. prox. ⁊ idem si fili⁹ debitum fecit in studio quod fratres teneantur. ⁊ vide. j. e. l. ex parte. §. filius. ⁊ quod ibi dixi.

7 **Neratius.** †Pulcher. §. ⁊ vide q̃d dixi. s. §. prox. Et facit iste. §. ad questionem sepe cõtingentem pater ordinauit mittere filium ad studiũ anteφ filius iret pater decessit postea filius iuit ad studium ⁊ fecit expensas nunquid fratres teneantur ad istas expensas pro rata. Guid. de suza. tz q̃d sic per hũc. §. ⁊. C. de natura. libe. l. quoniam desideria. licet in contrarium multum videatur. j. eod. l. ex parte. §. filius. sed ibi pater non consenserat vt ibi not. ¶ Quid si pater dixit filio consulo tibi vt audias leges, nunquid erit idẽ: ipse. G. tenet quod non quia nemo ex consilio obligatur, vt. j. mand. l. j. in fin. de reg. iur. l. nemo ex consilio. ¶ Quid si pater qui ordinauerat mittere filium ad studium emerat sibi libros et alia apparamẽta mortuus est: filius post mortem vult ire ad studium ⁊ petit libros ⁊ apparamenta predicta: nunquid habebit: videtur quod sic fauore reipublice cuius interest quod ciuitas sapientib⁹ hominibus repleatur in proemio inst. in fin. C. de aduo. diuer. iud. l. aduocati. ⁊. l. laudabilem. de studijs liberalibus vrbis rome. l. j. lib. xj. In contrarium facit. j. de mune. ⁊ hon. l. ⁊ qui originez. §. fin. ⁊. l. ⁊ si filium. ⁊ dicta. l. lucius. §. idem respondet ad municip. doct. tenẽt quod si pater tradidit filio libros vel alios apparatus pro honore filij q̃d habeat illos precipuos nec teneat̃ fratribus conferre. Si autem non tradidit sed promisit tunc filius in diuisione hereditatis eos habere non debeat precipuos per hunc. §. ⁊ melius. j. de colla. bon. l. j. §. sed an id quod dignitatis vbi de hoc dixi ⁊ facit. j. de pign. act. l. si seruos. de castrensi pecu. l. castrense. de prob. l. procula. de lib. agnoscen. l. si quis a liberis. §. si quis ex his. ⁊ hoc potest esse verum cum filius non hz bona aduentitia. si enim haberet tunc pater presumeretur expendere de bonis aduentitijs filij. s. de pet. here. l. fi. ⁊ dixi. s. de nego. gest. l. nesennius. ⁊ de ista questione librorũ an filius eos precipuos habere debeat dicetur. j. eo. l. que pater. ⁊ plene dixi. C. de col. l. si donatione.

8 **Item papinianus.** †Testator põt vni heredũ apponere on⁹ dotis soluende ⁊ tenetur coheredem indẽnem seruare. ⁊ si legauit mulieri pro dote ⁊ mulier repudiet legatum ⁊ eligat dotẽ remanet legatum penes heredem qui dotem soluere tenetur. h. d.

9 **Idem scribit.** †Datũ vni ex coheredibus p statuliberum causa conditiõis implende non venit in hoc iudicium. thesaurus autem relictus a testatore sic. lz vnus tantum heredi illud effoderit ⁊ cũ alio sciente dimiserit. h. d. cum. l. seq. ⁊ in principio alterius sequentis.

1 ¶ Thesaurus a testatore relictus per vnũ coheredũ effossus venit in actione familie hercifcunde.
2 Iudex potest in sententie prolatione sibi aliqua reseruare.

1 **Item labeo.** In gl. ⁊ sic solaz. ¶ †Ibi vel hic pecunia hanc tz Frã. Ibi pretium redactum ex rebus hereditarijs. Fran.

Familie. Pulcher. §. ⁊ tractat de offi. ⁊ potestate iudicis in hac actione. ¶ Oppo. gl. ⁊ non soluit φ si vni adiudicauit fundum statim possit imponere seruitutẽ, vt. j. si cer. pet. l. lecta. q2 que incontinenti fiunt videntur inesse vt ibi. Dic scdm Jaco. de bel. φ ibi incontinenti: hic ex interuallo. Uel spãle est hoc in iudice qui pure adiudicando vni funct⁹ est

De officio iudicis in actione fam. herc.

2 officio suo, vt. j. de re iud. l. iudex. Jac. ¶ †Item not. gl. paruam que sepe allegatur que dicit q2 nõ dixit saluo q̃d infra dicam ex qua colligitur φ iudex potest sibi aliqua reseruare in sententia. Et pro hac reseruatione facit. C. de sac. san. ecc. l. iubem⁹ nulli. §. sane. ij. ⁊ ad legẽ falc. l. j. in fi. primi rñsi. ⁊ hoc fit cõtinue per iudices ⁊ arbitros q pronunciant sepe hoc mõ: pronuncio ita debere fieri saluis infrascriptis. ⁊ in expẽsis cõdẽno victũ victori in expẽsis reseruata mihi earũ taxatiõe. C. de fru. ⁊ lit. expẽ. l. terminato. ⁊ ibi de hoc not. ⁊ dixi. ⁊ pro hoc extra de arbi. c. innotuit. Ric. ⁊. j. de pac. do. l. debi⁹. in fi. vbi de h̃ tetigi sequẽs. §. p se ptz.

1 ¶ Ratione spei põt quid in iudiciũ familie hercifcũde venire.

1 **Propter spem.** †Not. q̃d rõne spei aliquid venit in iudiciũ. ⁊ facit ad questionẽ quã notaui. s. ad legẽ aql. l. si seruus seruũ. §. si oliuã. s. φ estimari debeat dãnũ datũ in segetibus vel fructibus immaturis. sc3 quod estimari debeat quantum valere poterant ratione spei ⁊ dubij euentus.

1 ¶ Iudiciũ familie hercifcunde hz locum inter eos qui effecti sunt heredes.

1 **Sed eius rei.** §. j. ¶ †Inter eos qui effecti sunt heredes locum hz hoc iudicium. h. d. Et not. pulchram questionẽ quaz facit gl.

1 ¶ Iudiciũ diuisoriũ hz locũ pro diuisione fiẽda non p facta.
2 Actiones plures possunt in eodem libello cumulari.
3 Iudicium familie hercifcunde an includat partẽ extranei quaz habebat communem cum testatore defuncto.
4 Iudicio familie hercifcũde agere nõ põt q p sua pte succubuit.
5 Indiuidua an veniant in actione familie hercifcunde.
6 Promissione facta sub pena, an pena sit in obligatione ⁊ an peti possit.
7 Heres expediens negotium q̃d pro parte nõ potest expediri potest iudicio familie hercifcunde a partibus recuperare.
8 Coheredes debent se prestare in rebus communibus ac si insolidum quilibet esset heres.
9 Heres bonum commune non seruans vel impediens tenet̃ coheredibus ad interesse.
10 Iudicio familie hercifcunde repetit filius quod ex defensiõe patris repetit.
11 Iudex nihil d3 in iudicio familie hercifcunde indiuisum relinquere: ⁊ ex eius diuisione agitur de euictione.
12 Pecunia vni heredum prelegata qualiter sit soluenda.

1 **Heredes.** †§. j. similitudo quaz facit gl. ac si cuilibet certas res assignasset reprobatur per do. Ric. per. l. ex facto. de her. inst. ⁊ ad id quod de nominibus dicitur facit. s. cod. l. cetere. et C. eo. l. ea que. ⁊ quod ibi not. ⁊ dixi.

Quantum vero. Hunc. §. intellige qñ fatẽtur se coheredes: alias secus, vt not. ⁊ dixi. s. eo. l. j.

2 **De pluribus.** †Notabilis est iste. §. ⁊ glo. et bene facit ad questionẽ quam habui de facto quedã cõmunitas imposuerat collectã inter vicinos suos multi ex vicinis reluctabant soluere. syndicus cõitatis contra omnes proposuit vnum libellum petẽs eos cogi ad solutionem dicte collecte: ipsi petũt q̃d singulis offeratur vnus libellus. iste §. est ar. quod male dicant ⁊ quod pro omnibus sufficiat vn⁹ libellus quod singulis debeat dari vnus libellus facit. C. communi diui. l. ad officium. ibi aduersus singulos. obtẽtum fuit quod vnicus libellus sufficeret ⁊ communiter tenent doctores in ciuili si conueniant ex eadem re quam possident pro indiuiso quod vnus sufficiat si pro diuiso tunc plures. ¶ Idem si ex eadẽ causa sunt obligati vt plures rei, vt. C. de duob. re. l. fi. ⁊. C. si plures vna senten. fue. condemna. l. j. In criminali dic vt nota. C. de accusa. l. qui de crimine qui accusare non possunt. l. cum rationibus. ⁊ si reus vel accusator mortuus fuerit. l. prima. per Odofr. Rico. ⁊ Cyn. ⁊ satis plene per Azo. in summa de ordine iudiciorum circa medium. ⁊ vide in Specu. de libel. concep. §. fi. ver. sed pone. T. agit rei vendi. ⁊ duobus ver. seq. ⁊ de testa. §. pc. versi.

quid si vnus possidet.in margarita de duob.re.versi.iij. In not. de elec.c.querelam.in.j.glo. Ber.de capellis monachorũ.c.ij.in gl.⁊ sic due accusationes ⁊ in questionibus disputatis doctorũ bonoñ.⁊ fuit domini pacis ⁊ incipit questio quidam mutuauit pecuniam quibusdã puta tribus ⁊ de hoc plene dixi.d.l.ad officium.C.cõi diui.⁊ facit etiam.j.§.proximo.⁊ extra de excepti.cũ venerabilis. Sed videtur quod etiam si conueniatur ex diuersis rebus vel causis qđ sufficiat vnus libellus.nã hic ⁊.j.§.proximo erant diuerse hereditates ⁊ tñ oẽs veniũt in hoc iudicio. sʒ hoc est ex natura huius actionis que est vniuersalis ⁊ sub qua cõprehenduntur oẽs hereditates cões intentantib⁹ hoc iudiciuʒ.

Si inter me. Uide quod dixi.s.§.proximo.

3 **Si testator.** †Tres casus ponit.primus cum testator hʒ rẽ cõmunem cum extraneo ⁊ decedit pluribus relictis heredibus pars extranei nõ venit in hoc iudicio sed solũ pars testatoris q̃ vni coheredũ adiudicabitur. Scđs casus est quando res tota erat testatoris ⁊ eius partẽ aliũ legauit illa pars legata nõ veniet in hoc iudicio sed sola ps testatoris qui remansit in hereditate vt vni adiudicetur. terti⁹ casus est magis obscurus qñ res erat cõis testatori ⁊ vni heredũ ⁊ heres ante iudicium fa.herci.suã alienauit.Et dubitatio erat in istis tribus casibus an coheredes qui habẽt solã partẽ dimidiam in re possint pro hac dimidia inter se agere fa.her. iudicio vt hec dimidia inter eos diuidaᵬ.Et rñdetur qđ non:q2 possent eam diuidere sine preiudicio tertij qui hʒ aliam dimidiam quia cum sit cõis pro indiuiso quilibet hʒ partem in quolibet cespite terre.⁊ ideo in eius preiudicium nõ possunt diuidere,vt no.s. eo.l.ij.§.dubitandum. Unde quo ad diuidendum inter eos non venit in hoc iudicio sed quo ad hoc tãtũ vt illa dimidia q̃ est in hereditate vni ex heredibus assignetur siue adiudicetur:q2 hoc potest fieri sine preiudicio tertij qui hʒ aliã dimidiaʒ ⁊ iste est verus intellectus huius.§.scđm Jac.de rauẽ.⁊ Jac.but.q̃ dicunt qđ gl.eũ nõ intellexit.Est ⁊ ali⁹ quart⁹ casus qñ vnus coheredũ alienauit partẽ sibi cõpetentẽ in re hereditaria ante iudiciũ fa. herc.quẽ heres.j.eo.l.ex hereditate.§.sequẽs satis ptʒ ex glo.

4 **Idem pomponius scribit.** †Heres q̃ pro parte sua succubuit nõ potest pro illa parte agere hoc iudicio.h.d. ¶ In gl.certe nullo mõ in fi.imo dic qđ hic nulla ẽ spẽlitas nã rõne sue partis quã tʒ iure hereditario cõueniri nõ põt q2 propria est ratiõe alterius nõ q2 ob.ageti exceptio rei iudicate que cõpetebat authori suo vnde res inter alios iudicata non parat sibi preiudiciũ q2 ipse ⁊ author reputanᵬ eadem persona.

5 **An ea.** †Indiuidua nõ veniũt in hac actiõe nisi eatenus vt officio iudicis cautiones interponantur.h.d. ¶ Et circa gl.interlinearẽ que dicit videᵬ qđ non dic imo videᵬ qđ sic nã si esset diuisa per.l.duodecim tab.nõ veniret in hoc iudicio sicut d2 de noĩbus.j.eo.l.cetere.⁊.C.eo.l.ea q̃.⁊ iõ videbaᵬ in hoc iudicio venire ⁊ hoc ẽt idicat aduersatiua q̃ seqᵬ sʒ veri⁹ est ⁊c.sequẽs.§.satis ptʒ. ¶ In ver.s̃ si pmissor.ibi.a ceteris cõsequatur.Et glibet eorũ aget postea cõtra eũ ppter cuius factũ aliquid pstiterunt fam.her.vt.j.ea.l.§.idẽ iuris.ver.siue etiaʒ.et §.si vnus.ver.⁊ oĩno.⁊.j.e.l.inter coheredes.§.qđ ex facto. Old.

6 **Idem iuris.** †Ibi sub pena hec verba obligatiõe inducunt nõ solũ conditioneʒ.vt j.de leg.iij.l.vxorẽ.§.agri plagam. Old.quod facit pro determinatione questionis continue occurrentis si promittis dare vel facere sub pena an pena sit in obligatiõe ⁊ peti possit.⁊ videtur qđ nõ quasi pena nõ sit promissa ⁊ pactũ sub pena sit nudũ:q2 duo sunt capitula vnum sortis ⁊ aliud pene ergo due debuerũt esse stipulationes vna sortis ⁊ alia pene.vnde cum pena non sit stipulata peti non potest:contrariũ tenetur per leges predictas ⁊ q2 dato quod pactum nudũ esset super pena tamẽ ageretur ex stipulatione sortis informata a tali pena.vt.s.de pact.l.iurisgẽtium.§.sed cum nulla.⁊.j.de contrahen.empti.l.pacta.Et quod pena peti possit tenet gl.s.de pac.l.rescriptũ.§.si pacto.in fin.gl. magne. ¶ In gl.scilicet a coherede in fi.Gul.de suza.hic tenet contra,scilicet q̃ pars soluta non cõputetur in penã sʒ hʒ q̃ solutum est ⁊ penam nisi dictũ esset pena soluta ratũ maneat pactũ q2 tunc staretur pacto.⁊ pena peteretur.s.de transac.l.qui fidem.Et dic vt not.j.de ver.ob.l.in executionibus.§.pe.Et facit iste.§.si quis promisit seruare pacta per se ⁊ heredes suos sub pena ⁊ vnus ex heredibus frangat pacem quod pena committaᵬ insolidũ.⁊ videtur expressum.j.de ver.obli.l.ij.§.fina.⁊.l.seq.⁊.l. in executionibus.§.j.⁊ quod ille qui fregit nõ liberetur suã partem soluendo.licet Dy.dicat cõtrariũ fuisse terminatũ bonoñ. q2 hec stipulatio de pace seruãda nihil aliđ importat nisi quod ipse ⁊ heredes eius pacem ratam habebunt.sed stipulatio de rato diuidua est,vt.j.de ver.ob.l.eadẽ.§.cato.ergo nõ ꝯmittit nisi

** Pro declaratiõe hui⁹.l.vide Bar.in.l.j. C.si aduer.rez iud.⁊ in.l.si cõstante.§.fi.sol. mat. Bart.in l.de vnoquoq̃.de re iud.et in.l.stipulationum alie.⁊ fi. de verb.ob.

pro parte nõ habẽtis ratũ. Dñs Dy.hic deridet ⁊ dicit qđ ẽ casus.d.§.cato.qđ insolidũ cõmittatur vt ibi dixi.⁊ eo.titu.l.ij.q2 non potest pax rumpi quin rumpaᵬ in totuʒ.⁊ ad hoc etiã vide qđ dixi.s.si qui͛ cau.l.si seruus.§.si pluriũ.vbi de ista materia plenissime dixi. Itẽ facit ad questionẽ vasalli ⁊ emphyteote qui decedit pluribus relictis heredibus quorũ vnus soluit partem alius nõ an feudum vel res emphyteotica aperiatur in totũ.de quo not.⁊ plene dicam.j.tit.j.l.communi diuidundo.

7 **Si vnus.** †Heres expediens negotiũ qđ nõ põt pro parte expediri hoc iudicio recuperat a coheredibus.h.d.Et sic videᵬ qđ cõuentus noxali litis estimationẽ pro parte soluere nõ possit. Cuius contrariũ habeᵬ.s.ad legem aquil.l.si seruus seruũ.§.itẽ si seruus. Sʒ hic erat vnus actor cui ꝯpetebat actio noxalis:⁊ ideo ei litis estimatio solui nõ debebat insolidũ.ibi erant duo domini quibus cõpetebat:⁊ ideo ibi pro parte solui potest.Et caue a gl.que dicit qđ si heres rem hereditariã vendidit lʒ potuerit expedire pro parte:q2 cõuenietur hac actione:q2 in hoc non est verum imo conuenitur actione negotiorum gestorũ.vt.j.tit.j.l.si quis putans.§.fine.in fi. dum dicit ea que tenetur. Richar.⁊ no.j.§.proximo.

8 **Non tantum.** †Coheredes in reb⁹ hereditarijs eam diligẽtiam prestare debẽt quã heredes prestãt in suis.Et idẽ in collegatarijs.h.d.Et gl.hic posita q̃ incipit si tale bñ dicit.⁊ illa q̃ est.s.§.primo male dicit. vt ibi dixi.Et vide qđ no.p Azo.in summa pro socio.§.itẽ culpa.

9 **Si incerto.** †Heres impediens bonũ cõe vel nõ cõseruans teneᵬ coheredibus ad interesse. h.d. ¶ Et qđ dicit in litera pluris damnati fuerint qđ dic q̃ valebat seruus quã maior pars heredũ dare volebat sed alter dissentiebat.Et no.gl.hic positam que vtilis est cui⁹ sit electio homine in genere promisso vel legato.quã sic suppleas.pro opin. Bul.bene facit.j.de leg.j.l.si seruus legatus.§.cũ homini.et de opt.leg.l.ij. Dy.⁊ vide aliam bonam glo.que est de leg.j.l. legato generaliter.Et Azo.in summa de legatis in medio summe. ¶ Item glo.allegat de vino triti.⁊ oleo lega.l.iij.j.responso.⁊.l. iij.que nihil faciunt ad propositum:q2 loquuntur in quantitate vbi lʒ sit in genere debitum est electio debitoris ⁊ potest minimũ prestare.vt.j.de leg.iij.l.qui concubinam.§.cum ita.⁊.l.nũmis.⁊.j.manda.l. fideiussor.⁊ ibi no. Sed allegari potest secundum Dy.de leg.j.l.huiusmodi.§.si cum homo.cum simi. ¶ Ibi interpretari voluntatẽ testatoris,vt no.j.de leg.j.l.si quis a filio. §.si quis plures.

10 **Si filius.** †In glo.j.in fi.vel dic qđ daᵬ vtilis de eqtate vt dicit litera potest.equius dici ⁊c.

11 **Nihil.** Alias incipit iudex.†Ibi caueatur.secus in diuisione que fit a testatore vbi de euictione nõ agitur vt.j.de leg.j.l.cum pater.§.euictis.vbi de hoc nisi quo ad debitum bonorũ subsidium in quo filij nõ possunt grauari.vt.C.de inof.testa.l.sancimus. ¶ Et est ratio q2 qñ testator diuidit cum omnes habeant bona ab ipso testatore contenti esse debẽt eius diuisione. Sed vbi inter se diuidũt vel per iudicem cũ ante diuisionem ius haberent in rebus communibus si patiãtur euictionem equum est quod agant contra coheredes qui habent eorũ partes integras.⁊ facit.C.eo.l.si familie.⁊ quod ibi not.

12 **Si pecunia.** †Ibi relicta sit id est prelegata vni ex heredibus.⁊ quod dicit gl.qđ verbuʒ que refertur ad genus nõ ad corpus pecunie ideo dicit q2 si ad corp⁹ pecunie referreᵬ puta q2 testator dixisset pecuniã quam in archa habeo si nõ esset in archa nullũ esset legatũ.vt.j.de leg.j.l. si seruus legatus.§.q quinq̃.⁊ potest huic signari pro cõtraria.

1 ¶ Snĩa in iudicio familie hercisc͛ũde lata nõ põt p parte valere ⁊ pro parte nõ ⁊ tam instantia q̃ sententia sunt indiuidua.
2 Sententia efficitur scđm diuersitatem capitulorũ diuisibilis.
3 In iudicio familie herciscunde quilibet est actor ⁊ reus.
4 Uolũtatẽ testatoris pro parte valere ⁊ pro pte nõ absurduʒ est.
5 Iudex appellationis põt sententiã principalem pro parte approbare ⁊ pro parte improbare.
6 Testamentum nõ potest pro parte valere ⁊ pro parte non.
7 Hominem dicere pro parte seruum ⁊ pro parte liberum ridiculosum est.

In hoc iudicio. Utilis est hec lex ⁊ ei⁹ materia. ¶ Et breuiter dicit qđ nõ potest res iudicata †in vno capitulo 1 p parte valere ⁊ pro parte nõ. ¶ Et vide quod not. Azo in summa eo.§.potest aũt. Opp.de.l.ij.§.dubitandum.s. eo. Sol.inter eos inter quos ẽ inchoatũ iudiciũ opʒ fieri diuisionem vel adiudicationẽ seu condemnationem vel absolutionem vt hic.sed si aliqui inchoauerint iudicium aliĳ non,sufficit fieri inter eos qui inchoauerunt iudicium licet aliĳ non adsint. Ratio quia aut quero de personalibus prestationibus ⁊ inter eos

recte

recte procedit iudiciũ pro portionibus hereditariis, aut q̃rit de diuisione vel adiudicatione prediorum ⁊ hoc non tenent in p̃iudicium absentium, vt. C. eod. l. coheredibus. ſ. eo. l. cum putare. ⁊. ſ. tit. j. l. ⁊ si non omnes, in preiudiciũ presentiũ sic vt in cõtrario. ¶ Item opp. q̄d sentẽtia possit ꝑ parte valere ⁊ pro pte nõ, vt. s. de min. l. etiã. §. j. dic aut querit̃ de iis que pertinẽt ad vnum capitulum ⁊ tunc sñia nõ potest pro parte valere ⁊ pro parte nõ etiã si capitulum sit diuiduum vt hic, ⁊ est speciale in sententia alias in capitulo diuiduo potest pro parte valere ⁊ pro pte nõ, vt. ſ. de vsur. l. placuit, q2 vtile per inutile non vitiatur vbi res est diuidua, vt. ſ. de aqua plu. arc. l. j. §. quesitum. vbi de hoc. ⁊ de regu. iur. c. vtile. lib. vj. Et ratio specialitatis assignatur in sententia q2 cause continentia diuidi non dꝫ. C. de iud. l. nulli. ⁊ q2 sen

2 tentia finem controuersiis dꝫ imponere. ſ. de re iu. l. j. ¶ † Si autem sunt plura capitula tunc quot sunt capitula tot sunt sententie. ⁊ potest sententia in vno valere in alio non, vt. d. l. etiam. §. j. vbi etiã de hoc plene dixi. ⁊ ad hoc extra de re iud. c. cum I. ⁊ A. ¶ Et eodem modo, solue ad. l. quedam mulier. in fi. ſ. eod. q̄ eodẽ modo contradicit. Uel dic quod. l. quedam loquitur vbi superflue de quibusdã rebus iudicauit de quibus iudicare nõ debuit. Unde illud non vitiat sententiam, vt. ſ. de vsur. l. pecunie fenebris. ⁊. l. placuit. Jaco. de ra. ¶ Itẽ opp. de. l. si filia. §. si familie. s. eo. So. ibi erat contentio de quibusdã rebus tantum ⁊ non de aliis. Unde lꝫ de aliis non dicat in sñia bñ vꝫ dummodo inter oẽs coheredes adiudicet al's nõ valeret vt hic Jac. but. ¶ Itẽ opp. de. l. d' vnoquoqꝫ. ſ. de re iud. ⁊ solue vt in gl. q2 aut oẽs persone que debẽt esse in iudicio adsunt: ⁊ tunc si aliqua ꝑsona omittatur non valet vt hic. Aliquando non debẽt adesse iudicio adsunt tamẽ vt q2 cause sunt separate tunc lꝫ in vnius ꝑsona pronuncietur in alio omittatur nõ vitiat, vt. d. l. de vnoquoqꝫ. Aliquando adesse debent non tamen adsunt tunc quo ad eos q̄ adsunt valet quo ad absentes nõ, vt. d. l. ii. §. dubitandũ. s. eo. in re

3 bus aũt sec⁹, vt. d. l. si filia. §. familie. s. eo. vbi de hoc. † Et rõ huius. l. scd̃m Jac. de ra. est q2 in hoc iudicio q̄libet est actor ⁊ re⁹, vt. s. ti. proxi. l. iudiciũ, ⁊ ideo in ꝑsona omniũ fieri debẽt cõdẽnationes ⁊ absolutiones. Uel vbi vnus tñ esset actor ⁊ alter reus, verbi gratia agit vnus heredũ fam. herc. ad diuidendũ hereditatem, alter dicit q̄d testator prohibuit eam diuidi, hoc casu vna tantũ sententia sufficit super diuisione fienda vel non: q2 lꝫ hoc iudiciũ fam. herc. aptitudine sit duplex: hoc tñ casu est simplex. ¶ Et ad fi. gl. que dicit prima verior dic scd̃m Gul. de suza. vltimam veriorem: q2 de portionibus absentiũ ⁊ qui nõ interfuerũt iudicio iudex nõ hꝫ se intromittere, nec q̄d facit eis preiudicat, vt. s. dixi. Et q̄d dicit omniũ dic qui interfuerũt in iudicio. simi

4 lis expositio. s. qui satisd. cog. l. inter omnes. ¶ † Et ad hãc materiã potest adduci q̄d absurdum est voluntatẽ testatoris ꝑ parte valere ⁊ pro parte non. ſ. de bo. lib. l. nam absurdum. ⁊ seruit⁹ aut tota amittitur aut tota retinet̃. s. de serui. rust. predio. l. vna est via. ⁊ minor non potest factũ tutoris pro parte reprobare. ſ. de admi. tut. l. cum queritur. ⁊ vide q̄d not. extra de arbi. cum tẽ

5 pore. ⁊ de in integ. rest. c. ex literis. ¶ † In iudice appellatiõis secus est qui põt principalẽ sententiã pro parte approbare et pro pte improbare. vt extra de preben. c. dilectus. ⁊ ibi in gl. ⁊ extra de fid. instru. c. cum Joã. ⁊ de test. Ray. circa medium. et vide in brocardis Azo. de sententiis rubricella sententia pro parte vꝫ. ⁊ quod not. xxxvii. dist. si aliquid. de conuer. coniuga. c. placet. ⁊

6 vide summistas ⁊ Specu. de sententia. † Item quis nõ põt decedere pro parte testatus ⁊ ꝑ parte intestatus. de reg. iur. l. ius nostrum. Et ridiculum est dicere q̄d homo † sit pro parte seruus et

7 ꝑ parte libertus. ſ. de lib. cau. l. duobus. De hoc etiam an instrumentum sententia vel scriptura possit pro parte valere dixi. C. de transſ. si ex falsis. si aduer. rem iudi. l. j. ⁊ per Innocen. de re iudica. cum inter vos. ij. questione. vj. appellatiõe. §. si quis ex pluribus alias est principium capituli. ⁊ bene in questionib⁹ Bartho. b'xiiĕ. lxviij. q. que incipit agebat actor.

REm pignori. In gl. in fi. vel si legatarius erat coniuncta ꝑsona, vt. C. de leg. l. cum alienam.

1 Res pignori obligata defuncto venit in iudicium familie herciscunde per modum adiudicationis.

2 Emptio rei pigno. ⁊ adiudicatio illi⁹ ad creditorẽ an differãt.

3 Actio hypothecaria ⁊ seruiana an ⁊ in quibus equiparentur.

4 Res pignorata pro debito retenta an veniat in actione familie herciscunde.

5 Debitor an ⁊ quando non possit pignus ab heredibus creditoris sui repetere.

SI pignori. In hac. l. scd̃m Jaco. de ra. sic procedit iurisconsultus: q2 primo ponit vnũ dictũ de re obligata defuncto. Scd̃o ponit aliũ dictũ. Tertio ponit rõnẽ. quarto subiicit ad illa dicta dictum quasi cõtrariũ. Quinto subiicit quoddam dissimile dicto imediate. Sexto reddit rõnẽ de similitudine. Septimo excipit a predictis. Octauo reddit rationẽ quinti dicti vl

1 timo addit q̃rto dicto. ptes satis patẽt. Uel s̃m Mart. fill. † In prima pte põit̃ q̃nõ res pignori obligata venit in iudicium fami. herc. in scd̃a q̃nõ caueatur ei cui adiudicat̃. In tertia ꝓuidet ⁊ circa ius agendi. in quarta ponit differentiam inter eum qui hꝫ ex vi adiudicationis ⁊ eum qui emit. scd̃a ibi, nec cauere. tertia ibi, cõtra quoqꝫ omisso versi. nõ idẽ vsqꝫ ibi nisi obiiciatur. ¶ Quarto ponit̃ in ver. nõ idẽ. prima subdiuidit̃ nã prima ponit̃ an res pignori obligata veniat in hoc iudiciũ. In scd̃a qualiter ad iudicẽ. scd̃a ibi, sꝫ is cui. Secũda pars principalis similiter subdiuidit̃ q2 in primo ponit dictũ in scd̃a probat ꝑ simile. scd̃a ibi, q2 pro eo. ¶ Et breuiter hoc dicit res pignori data defuncto venit inter coheredes in iudicio fa. herc. nõ respectu dñii certi nec dat̃ ei cui adiudicata est actio vt ei⁹ indẽnitati caueat̃ sꝫ dat̃ sibi hypothecaria ⁊ ꝑsonalis ⁊ exceptio contra debitorẽ pro pecunia coheredi soluta, op. ꝙ fiat adiudicatio, vt. ſ. communi diui. l. cõmuni diui. secũdo. §. inter eos. sol. ibi loquit̃ in duobus creditorib⁹ qui habebãt cõiõne rei nõ debiti, hic loquit̃ in heredibus qui habent cõiõnẽ debiti. ¶ Itẽ op. ꝙ caueri debeat ei cui facta est adiudicatio, vt. ſ. eod. l. meuius al's seius. §. cũ familie. Sol. aut adiudicatur iure dñii ⁊ hꝫ locum cautio vt ibi. aut iure debiti ⁊ tunc nõ vt hic. puto tamen q̄d debeant prestare obligatam esse sed q2 hic hoc presupponitur pro constãti q̄d erat obligata ideo hoc nõ reuocatur in dubiũ. ¶ Itẽ opp. ꝙ re vendita non superest debitori ius luẽdi vel debitũ offerendi, vt C. si antiquior credi. l. j. Sol. ibi vendit rẽ ⁊ ideo debitor amplius luere nõ põt hic vẽditum fuit solũ ius crediti ⁊ pignoris q̄d habebat in re. ¶ Quere quot modis cõsulat̃ ei cui est adiudicata ⁊ dic vt in gl. ¶ Et conclude casum in terminis sic: creditor cui erat fundus obligat⁹ decessit duob⁹ relictis heredib⁹ qui inter se agebãt iudicio fam. her. q̃rit̃ an fund⁹ defuncto obligatus veniat in hoc iudicio, r̃ndet̃ q̄d sic vt vni adiudicet̃ nõ respectu dominii sꝫ respectu crediti ⁊ ille cui adiudicabit̃ soluet coheredi ptẽ crediti sibi cõtingentẽ, sꝫ nunquid ille cui adiudicabitur poterit agere cõtra coheredẽ cui soluit partẽ crediti vt caueat sibi de indẽnitate cõtra debitorẽ volentẽ pignus vendicare? R̃ndet q̄d nõ q̄d probat per simile q2 sicut ille q̄ a coherede ꝑcepit pecuniã si exigeret ꝯtra extraneũ possidentẽ pignus per hypothecariã ⁊ possessor obtulisset litis estimationẽ eidẽ possessori nõ caueret de indẽnitate contra debitorẽ ita nec coheredi sibi ptẽ soluenti dꝫ cauere ⁊ ꝙ isti casus sunt similes probat̃ q2 sicut isti extraneo possessori q̄ soluit litis estimationẽ datur exceptio cõtra debitorẽ vendicantẽ pignus nisi restituat omne id q̄d solutum est creditori ita ⁊ huic coheredi dat̃ exceptio contra ipsum debitorẽ pro eo quod soluit coheredi, imo ⁊ actio neg. gest. sibi datur contra debitorẽ ad omnem pecuniã coheredi solutã repetendam etiã si plus debito soluerit. ¶ Sꝫ an idem erit si iste coheres ius coheredis emerit ⁊ plus debito soluerit vt possit repetere nõ videt̃ idẽ sed solũ debitũ coheredi repetat. ratio differentie ptꝫ q2 adiudicatio fit ex necessitate: ⁊ ideo nõ mirum si totum ꝙ soluit

2 etiam plus debito repetitur. ¶ † Sed verius est differentiam nõ faciendam inter emptionẽ ⁊ adiudicationem. sed dicam⁹ vtroqꝫ casu q̄d si dedit plus debito coheredi. aut propter vtilitatem debitoris q2 forte coheres deuastabat pignus ⁊ tũc totum a debitore repetat. aut ꝑpter animositatẽ q2 coheres volebat in licitatione vincere ⁊ tunc non repetat nec retẽtionẽ habeat nisi ꝓ eo q̄d vere debebatur. h. d. Jac. but. scd̃m Mar. fill. Plenius declara hãc. l. Et primo retento dicto casu Jac. but. expone literam.

3 ¶ † Ibi vel seruiana expone vel pro. id est q2 eadem est actio hypothecaria ⁊ seruiana, vt inst. de act. §. itẽ seruiana. ¶ Ibi is q̄ obtulit scilicet coheredi partẽ debiti pro quo pignus erat obligatum. ¶ Ibi totũ reddere s̃m Frã. accur. dic id est petat pign⁹ sibi dari a debitore possessum ⁊ hoc petit vt postea soluto debito totũ pign⁹ reddat ipsi debitori. Frã. ¶ Uel aliter expone vt gl. ſ. dicã. ¶ Ibi, audiẽd⁹ est. s. coheres cui adiudicatũ est pignus. ⁊ hic continua ver. nisi obiiciat̃ qui est infra vsqꝫ in fi. l. q2 est de eadẽ materia ⁊ omitte ver. nõ idẽ. postea legas ipsum versi. non idẽ dici põt. Mar. fil. ¶ Ibi, creditor idẽqꝫ coheres q̄ pro parte erat creditor. Ibi, emerit extra iudiciũ ⁊ plus dederit pro precio ꝙ esset dimitia debiti. Mar. fil. ¶ Opp. ad primam partem q̄d res pignori data nõ veniat in hoc iudiciũ in quo veniũt res hereditarie, vt. s. e. l. veniũt. sꝫ res pignori data nõ est hereditaria. Sꝫ dic q̄d ipsa res simpl'r nõ ẽ hereditaria sꝫ respectu iuris pignoris sic. ⁊ eo respectu venit in hoc iudiciũ sicut ⁊ in petitiõe hereditatis, vt. s. de pet. her. l. ⁊ nõ tñ. ¶ Cõtra hoc instro: q2 ius pignoris est incorpale ⁊ nõ recipit diuisionẽ q2 ipso iure diuisum est, vt. C. eo. l. familie. de pact. l. pacto. cum simi. Concedatur contrariũ q2 nõ venit vt diuidatur sꝫ vt adiudicetur vt litera dicit.

¶ Ad scdam partẽ oppo.ꝙ ille cui res est adiudicata in nullo debeat condẽnari,vt.j.cõi diui.§.inter eos.Solu.nõ condẽnatᷣ ad partem pretij vel estimationis rei vt ibi,sed ad pt ẽ debiti vt hic.vñ si res valebat.xxx.& debitum erat tñ decẽ condẽnabitur ad quinqȝ nõ ad quindecim.¶ Jtẽ opp.qđ etiã in plus q̃ sit verũ debitũ:qꝛ in licitatiõe plus offerẽti datur vt in fi.hui⁹.l.So. hic loquitᷣ cũ res sine licitatiõe adiudicatᷣ.¶ Jtẽ opp.de.l.si qs putãs.§.fi.j.ti.proxi.vbi nõ fit adiudicatio respectu debiti sȝ respectu rei.sȝ ibi est casus conuersus ad istũ:qꝛ hic res erat obligata defuncto.& ideo fit respectu debiti.ibi erat obligata alij per defunctũ:& iõ fit adiudicatio respectu rei diminuto tñ iure crediti.¶ Cõclude ergo hanc partẽ.aliqñ agitᷣ de re obligata defuncto & fit adiudicatio respectu debiti nõ respectu rei vt hic.Aliqñ ecõtra de re obligata per defunctũ alij & tunc ecõtra,vt.d.l.si qꝛ putãs.§.fi.Aliqñ agitᷣ inter plures creditores quib⁹ est res obligata & qui nõ pticipãt in credito:& tũc locũ hȝ.l.cõi diui.§.inter eos.j.ti.pxi.aliqñ agitᷣ pro rebus hereditarijs nõ obligatis et tũc diuiduntᷣ,vt.š.eo.l.veniũt.¶ Circa scdam ptem principalẽ que loquitur de cautione nõ prestanda.Tene primaȝ lecturam glose q̃ incipit.s.coheres q̃ verior est & magis amica lr̃e.¶ Op. ꝙ cauere debeat,vt.š.eo.l.heredes.§.nihil dȝ.Propter hoc contrarium forte gl.ponit hic scdm intellectũ.s.qđ hic loquatur de coherede qui pecuniam dedit vt nõ caueat coheredi qđ nõ conueniatur pignoratitia a debitore.¶ Sȝ lȝ ista lectura in se sit vera tñ nõ cõuenit lr̃e.& ideo alia prima lectura verior est vt loquatᷣ de coherede q accepit pecuniã qui nõ tenetᷣ cauere.¶ Et ad solutionẽ cõtrarij de.§.nihil dȝ.dic qđ ibi res adiudicatur.& ille cui adiudicatur contra euincentem nullum haberet auxiliũ nisi cautio de euictione interponeretur.hic autẽ habet auxiliuȝ exceptionis contra debitorem agentem.Sed nonne posset forte domin⁹ euincere sine obstaculo exceptiõis quasi nõ fuerit debitum nec res obligata?Dic qđ hic presupponitur debitũ fuisse.& ideo si euinceretᷣ pateretᷣ iniuriã & nõ ageret de euic.j.de euic.l.si per imprudentiã.sed forte si appareret nõ debitum etiã eo casu cautio prestaretur,vt.š.dixi sed de hoc non loquitur hec lex.vñ dic qđ aliqñ fit adiudicatio respectu dñij & interponitur cautio,vt.d.§.nihil dȝ.aliqñ respectu pignoris tunc aut vult sibi caueri eo casu quo succumberet etiam stante iure pignoris:vt puta propter extraneuȝ & cauetur,vt.d.§.nihil debet si respectu debitoris de cuius pignore constat nõ cauetᷣ vt hic qꝛ nõ potest euinci nisi de facto & per iudicis iniuriam.Si respectu debitoris de cuius pignore dubitatur cauetᷣ arg.d.§.nihil dȝ.¶ Quere qualis est similitudo que ponitur hic qꝛ pro eo &c.& dic vt in gloss.

4 ¶†Quidam repetentes hanc.l.intrant illam materiã quãdo res pro debito possit retineri que non est proprie materia hui⁹.l. sed de ea dic vt.j.de cõdi.inde.l.si non sortem.§.si cẽtum.C.commo.l.sub pretextu.& etiam ob chirographariã pec.l.pe.¶ Modo declaremus tertiam partem huius.l.q̃ est in ver.ɔ̃tra quoqȝ in qua est quasi tota difficultas hui⁹.l.Et pone casum in nube. ¶ Opp.qꝛ nemo sine actione experitᷣ,vt.š.de neg.ge.l.si pupilli.§.fi.Sed hic coheres cui adiudicata est non hȝ actionem nisi pro sua parte.Sol.fateor qđ nõ hȝ personalẽ sȝ ꝓpter adiudicationem hȝ hypothecariã.¶ Et cõtinua aliter q̃ glo.š.visuȝ est quomodo coheres cui est facta adiudicatio est tutus p exceptionem contra debitorem modo dicit qũo per actionẽ.¶ Sed contra predicta sic insta:tu dicis qđ per hypothecariam auocat totum debitũ & personalem tantũ pro parte sua.Cõtra de reg.iu.cum principalis qꝛ non videtur posse esse hypothecaria sine personali.Sol.dicit gl.qđ coheres ꝓpter adiudicationẽ cogitur cedere hypothecariã in cuius cõsequentiã transit psonalis,vt.C.de act.& obli.si insolutum.nã qui vult principale vult cõsequẽs vnde cedendo hypothecariã videtur cedere personaleȝ.¶ Alij dicunt quod vtranqȝ cedere dȝ.& sic partem debiti petet ille cui est adiudicata iure proprio & partim iure cesso.¶ Alij dicũt qđ vtiles transeunt etiam sine cessione quasi sit emptor nõis,vt.C.de here.ven.l.ex nominis.¶ Alij qđ contraria pignoratitia qđ reprobat glo.& finaliter inclinat qđ detur actio personalis vel qđ detᷣ actio neg.gest.qñ fecit non animositate in licitando sed propter necessitatem adiudicationis vel propter vtilitatẽ debitoris ne per coheredẽ pignus barataretur vel deuastaretur qua vtiliter gesserit negotiũ debitoris.¶ Sed cõtra hoc videtur qꝛ cũ potuerit liberare debitorẽ etiã inuitũ,vt.š.de neg.gest.l.soluẽdo.quare si soluit coheredi pl⁹ q̃ parteȝ debiti recuperat per actio.neg.gest.non videtur.dic qđ lȝ posset debitorẽ liberare nõ tñ haberet pignus vnde si plus soluit ne pignus barataretur recuperat vt dixi.¶ Sȝ adhuc instatur qđ non habeat actionem neg.gest.qꝛ suũ negotiũ principaliter gessit nõ debitoris qꝛ principaliter soluit vt pign⁹ haberet.vt.j.qui po.in pig.ha.l.q por.§.sciendũ.& ideo dic qđ tutius est dicere qđ agat actio.psonali qua obligat⁹ erat debitor q̃ cũ obligatiõe pignoris transiuit vt j.ti.proxi.l.cõi diuidundo secundo.§.fi.in fin.vel quia sibi cessuȝ fuit vel vtilis trãsiuit sicut in emptore nominis vt predixi.Alij intelligunt versic.contra quoqȝ quod coheres habet exceptionẽ si debitor velit partẽ pignoris recuperare nõ totũ & ipse velit totum reddere.nã totum dȝ recuperare lȝ glo.intelligat de toto debito nõ de toto pignore.Et lȝ verũ sit qđ gl.dicit de toto debito soluendo:litera tñ videtur loqui de toto pignore vel dic totũ qđ solui ita qđ nec exponatᷣ de toto debito nec de toto pignore. Jac.de ra.¶ Modo declaremus quartã & vltimã partem que est in ver.nõ idẽ dici põt:& lȝ gl.ponat quatuor lecturas finaliter tñ tȝ ꝙ aliud sit in licitante q̃ in adiudicatione.qꝛ etiã si pl⁹ debito soluit repetit nisi animose fecerit sed in vtilitatem debitoris.sed si sponte plus soluerit nõ repetit qđ dedit plus debito.

5 ¶†Sed contra hanc lecturã obijcitur qđ ex quo erit a coherede creditore amplius debitor recuperare nõ possit,vt.C.si antiquior creditor.l.j.& debitorem pignoris venditionẽ impedire nõ posse,per totum.& insti.qui.alie.lȝ.in prin.Quidã concedũt contrarium qđ habeat partẽ quã emit iure dñij & debitor eam recuperare nõ possit.¶ Alij dicunt qđ coheres nõ vendidit nisi ius crediti quod habebat.Alij qđ lȝ extraneo vẽdere potuisset huic tñ coheredi nõ ad instar fideiussoris,vt.C.de dolo.l.j.& de leg.ij. l.fi.§.quatuor.Mar.sil.tȝ primaȝ ꝙ si coheres vendidisset iure dñij qđ debitor recupare nõ posset.& simile de fideiussore nõ ob. qꝛ fideiussor fidẽ astrinxisse videtᷣ soluẽdo nõ de emendo qđ non fecit iste coheres.¶ Sȝ cõtra hoc adhuc instatᷣ ꝙ idẽ sit in emptione & adiudicatiõe.nã aut vtiliter fecit & vtrobiqȝ videtᷣ agere posse cũ eadẽ sit rõ.aut nõ vtiliter sȝ aĩose & neutro casu agit & hec lectura multis placet.& qđ iste versi.nõ idem interrogatiue & disputando loquatur & eam veram credo.¶ Concludẽdo totam materiam dic.aut queritur quid habeat coheres per adiudicationẽ sibi factã ei coheredi.dic qđ quãdiu possidet hȝ retentionem pignoris vt in prima parte huius.l.Si cadat a possessione consulitur sibi vtili hypothecaria que transit in eum per adiudicationem pignoris,vt.j.de distra.pign.l.cum secundus.et qui pot.in pig.hab.l.creditor.¶ Jtem cogi potest coheres expsim cedere personalẽ & hypothecariã etiã ex interuallo:quia magis videtur solutum vt pretiũ cedendarum actionum de soluti. l.modestinus.Et quod compellatur cedere probatur per similitudinem eius qui vendidit,vt.j.de hered.vend.l.vẽditor.¶ Jtẽ habet actionem neg.gest.secundum gl.vt hac.l.in fin.lȝ quidaȝ contra quia suuȝ principaliter gessit negotiũ vt predixi.¶ Jtẽ hȝ personalem quam habebat coheres quasi emptor nominis, vt not.C.de senten.l.libera.& j.de solutio.l.aliam ad quem trãsit personalis sine cessione,vt.š.eod.l.plane.& j.qui poti.in pign. habe.l.si prior creditor.§.sciendũ.Et hoc casu non puto formandam questionem an transeat personalis per cessioneȝ hypothecarie:quia credo quamlibet principaliter transire non in consequentiam alterius.sed questio illa ꝓcederet extra casum hui⁹.l. Si autem queritur quid habeat coheres per viã venditiõis:tũc aut non põt coheres venedre ex pacto vel ex lege.vel si potest nõ vult vendere nisi ius crediti non aũt ipsam rem & tunc coheres potest petere solũ debitum quasi emptor nominis. Si plus dedit aut constat quod in hoc vtiliter gessit negotium debitoris. aut constat qđ nõ.aut dubitatur.primo casu petit actionẽ neg. gest.vt in fin.l.secundo nõ,vt vers.nisi obijciatur.tertio casu scȝ quando dubitatur non videtur vtiliter gestum si emerit.secus si per licitationem accepit dummodo nõ animose.& in hoc potest esse differentia inter ementem & per adiudicationem accipientẽ vt in versi.non idem dici potest.Si vero coheres potuit vendere pignus ex pacto vel ex lege & vendidit coheredi tunc secundũ glo.debitor volens recuperare auditur ad instar fideiussoris secundum Mar.silli.nõ & simile de fideiussore non est bonum vt predixi.Si vero vẽdidit extraneo debitor recuperare nõ potest, vt.C.si antiquior creditor.cum simi.¶ Jn gloss.j.contrario ibi alij sic exponunt,& verius.Nico.Jbi si plus dedit licitando.

1 ☞ Fundus in quo est locus religiosus venit in iudicio diuersorio:loco religioso excepto.

Fundus mihi cõmunis.

1 Vide quod dixi.š.eo.l.filia.§.familie.¶†Jbi parẽtes quoqȝ qꝛ dicat nõ solum mei.Jbi,distrahere fundum.id est partem fundi pupille.Jbi,ius religionis id est ius sepeliendi.

8 **Si seruus.** Hec lex cum duabus sequentibus patet ex glossis.

1 ☞ Estimatio facta tpe diuisionis rei nõ facit petitionem:et q̃ sit differentia inter emptionem & diuisionem.

2 Dictio coheredes includit heredẽ & fideicõmissariũ vniuersaleȝ & inter eos hȝ locum actio familie herciscunde.

3 Res emphyteotica potest in doteȝ dari.& an hoc casu debeatur laudimium.

1 **SEruos.** Legas aliter q̃ glo.scdm Iac.de raueñ.†Et dic qd hic no. differentiam inter emptionem z diuisionẽ hoc modo:qz emptiõe periculum est emptoris,sed in diuisiõe ante traditionem periculum nõ est eius cui tradi debebat sed cõe omniũ heredum.vnde diuisio nuda est anteq̃ sit processum ad traditionem nec ex ea agi potest z ideo periculum est omniũ.de hoc habet.j.
2 de condi.cau.da.l.vlt.¶†Vel posset legi quod dictio coheredes includat heredem z fideicõ.vniuersalem inter quos hz locum fam.herc.vt.s.eod.l.ij.§.si quarta vel dic quod coheredes tractabunt de diuisione estimauerũt res deinde suspenderunt diuisionem qz non statim processerunt ad eam z serui estimati interim mortui sunt periculum erit omnium quia estimatio facta non fuit animo emendi sed animo diuidendi in futuruz z expone literam suspensa conditione non sub qua essent legati qz hoc esset diuinare sz suspensa conditione diuisionis z hec est bo
3 na lectura.¶†Et facit hec.l.qd similiter dedit rem emphyteoticam viro in dotem qd potest vt dixi.C.de iur.emphy.l.fi.ver.sed an in dotẽ dare an debeatur quinquagenaria seu laudumiũ domino.circa qd dic aut dat in estimata z nõ debetur vt in aut.de non ali.aut permutãdis ecclesiasticis rebus.§.emphyteosiz.aut datur estimata z tunc aut estimatur ideo vt periculuz pertineat ad virũ z sic factus est dominus z tunc datur laudumiũ qz vicẽ venditionis obtinet,vt.j.de iur.do.l.plerunqz.z.C.de iur.dot.l.quoties.z.l.cum dotem.aut estimatur vt sciatur quantuz valet vt si deterioratur attendatur estimatio z tũc non datur laudumium qz non est emptio vt hic z.C.de iur.do.l.si inter virum.in dubio dic quod sit emptio vt ibi not.¶Et vide Hosti.in summa de locato.§.si.ver.sed nunquid ergo res emphyteotica detur in dotem.z in Spe.eo.tit.§.j.si.ver.cx.z sequenti.

** **POmponius.** Philadelphꝰ ibi tradidit vt ipsa filia marito suo daret in dotem. Ric.

1 Solutum authoritate sententie non repetitur.
Veritas preualet opinioni.
2 Sententia an semper habeatur pro veritate.
3 Peremptoria quot z quibus casibus post sentẽtiã opponatur.

1 **CUm putarem.** †Veritas p̃ualet opiniõi z solutũ authoritate iudicati nõ repetitur.z vide.C.de iu.z fac.ign.l.si post diuisionem.cum ibi not.¶Oppo.gl.z non soluit de.l.si z me z titium.j.si cer.pet.tu solue aut de tuo ad me peruenit sine causa iusta z sine sententia:z loquitur cõtrarium.aut cum sententia z loquitur hic.z.C.de condi.indebi.l.j.z no.z dicam.j.man.l.si fideiussor.§.in omnibus.¶Itẽ quere.cvj.questionem Pi.que incipit quidam diuisa cum fratribus paterna hereditate volens matrimonium contrahere cũ quadã puella que patrem eius odio habuerat z ideo nolebat eum in virũ iurauit se filium illius non fuisse quo audito per fratres volũt ab eo repetere partem paterne hereditatis quã habuit determinat
2 qd nõ possunt qz res inter alios acta zc.¶†Item querit Gul.de suza.si aliquis confessus fuit suũ coheredẽ qui nõ erat nũqd lata sententia poterit opponere eũ nõ esse coheredem z nõ tradere sibi partẽ hereditatis z tenet qd opponere non potest qz stat
3 sententie z habet pro veritate.j.de re.iur.l.res iudicata.¶†Et quia certi sunt casus speciales in quibus peremptoria opponitur post sententiam qui notã.C.de iur.z fac.ign.l.j.de quibꝰ nõ est iste.Sed licet solutum authoritate sententie non possit repeti per cõditionem indebiti vt hic z.d.l.j.de condic.indeb.An repeti poterit per condictionẽ sine causa videtur qd sic,vt.j.de cõdic.sine causa.l.ij.z dixi.d.l.j.de cond.indeb.z.j.mãd.l.si fideiussor.§.in omnibus.Guid.de suza.hic tz quod si per errorem cõfessus fuit coheredi qui non erat nullo mõ repetit vt hic.Si autem dolo aduersarij inductus fuit ad confitendum tunc repetat per cõdictionẽ sine cã,vt.s.de iud.l.si pretor.§.marcellꝰ.Guid.de hoc vide Host.in summa de purga.vulga.§.an sententia.et de iud.ver.quod autem dixi.z qd dixi.d.l.j.C.de iur.z fac.igno.de purgatione vulga.c.j.cum ibi not.per hoc.z Innocẽ.z de frigi.z malefi.z.c.fraternitatis.z.c.literis.z vide quod nota.et dixi j.quando actio de peculio est annalis.l.quesitum.alias est.§.sub.l.prima.alias incipit si cum filius.z in.l.qui testamento.de excu.tuto.ff.

1 Asserens aliquid in libello an possit reuocare.

1 **QUi familie.** Collige ex gl.qd asserẽs† aliquid in libello potest reuocare ante lit.conte.sed hodie non per aut.qui semel fm Frã.accur.quod puto verum nisi de errore doceret,j.de interro.act.l.de etate.§.si.vbi de hoc.post sententiã nõ põt,vt.C.de iur.z fac.ign.l.error.vbi de hoc satis no.z dixi.Et lz nõ videatur hic confiteri eum fuisse coheredẽ videtur tamẽ cõfiteri se hoc credidisse sicut qui petit absolutionẽ a sñia excõicationis non videtur per hoc videri qd sit excõicatus sed q̃ hẽat de hoc conscientiam extra de elec.c.venerabilem.z ibi no.per Cõpo.et facit.s.l.proxi.Old.z dixi.C.de re iud.l.ad solutionem.

1 Heres non recipiens plꝰ sua parte nõ tenetur coheredibꝰ.
2 Minores an z in quibus possint prouocare ad diuisionem.

1 **LUcius.** †Heres qui nõ plus sua pte recepit coheredi nõ tenetur.h.d.Gl.opponit de.l.itẽ labeo.s.Et prima solutio est qd soror ptẽ suã receperat sed tũc.l.ista nullã haberet dubitationẽ.z ideo tene alias solutiones.z vide.j.pro socio.l.si sociꝰ.s.de rei vẽd.l.pompo.si ex equis.z lz gl.dicat contrariũ dic quod pater mortuus erat isti aũt fuerant emancipati.¶Itez allegatur
2 hec.l.z gl.qd lz minores† nõ possint ꝓuocare ad diuisionẽ quo ad rerum dominium possunt tñ quo ad culturam z fructuũ perceptionem.de quo dic vt dixi.C.de sacrosan.ecc.l.iubemus nulli.§.j.z plenius de pred.min.l.inter omnes.

1 Expendens pro communi negotio plus q̃ sibi cõpetat repetit secus si non plus sua parte.
2 Testatꝰ dr decedere q in codicillis de bonis oĩbus disponit.
3 Legatum alimentorum seruo relictum naturaliter est debitũ: ciuiliter autem indebitum.
4 Debita per vnum ex fratribus contracta communem hereditatem possidentibus non sunt de communi soluenda.
5 Extincto principali censetur z accessorium extinctum.
6 Testatoris voluntas non presumitur mutata nisi probetur.

1 **EX parte.** †Iste casus ad literã nõ est alibi.Et dicit qd si gerendo cõe negotium non plus expendit non repetit:alias sic.z facit s.de neg.gest.l.qui aliena.§.fin.Et quod dicit litera quam omnes heredes patiebant.forte qz mouẽs causam dicebat testatorẽ nõ esse mortuũ vel testamẽtũ falsum in quo instituti erãt.¶Itẽ facit qd si vnus ex vasallis suo noĩe z aliorũ ꝑsentauit se coram dño quod recuperet partes expensarũ quas maiores facit a socijs.¶Quid si expendi in re mea z ex hoc vicinus consequitur commoduz:nunquid aliquid recuperabo ab ipso? puto quod non:qz hic loquitur in re communi.z pro hoc.j.de impen.in re.dot.fac.l.fi.vbi de hoc dixi.

** Vide hic Floria.de san.pet.

2 **Intestato.** †Licet gl.dicat qd pater expssit q̃ maiorem partẽ dabat filio ideo qz filie decem concedebat hoc non puto verũ:qz tunc nulla esset dubitatio.et l.debet fieri in casu dubio,vt.l.qd labeo.j.ad carbo.Vñ intelligo q̃ nõ expssit sed ex cõiecturis quas gl.dicit hic ꝓsumit.Ric.
3 **Si seruo.** †Legatum alimentorum seruo relictũ naturaliter est debitũ z ciuiliter indebitũ non tamẽ repetitur datum coheredi apud quez seruꝰ morabat.h.d.
4 **Filius.** †Concordat.l.ad munici.l.lucius.§.idẽ respõdit vbi de hoc.z de mun.z hono.l.iij.§.si.z.l.z filiũ.Sed contra.s.eo.l.si filia.§.neratius als incipit eum qui.Sol.z dic vt ibi.Et dic aut defertur munus publicũ filio patre inuito vel ignorante z nõ tenetur pater nec eius heredes.vt.C.de fil.fami.z queãdmodũ parentes pro eis teneãtur.l.j.z.ij.lib.x.aut patre sciente z nõ contradicente.tunc aut filius gerit munus patre viuente z tenetur pater z filius in diuisione hereditatis ꝓdeducit,vt.j.ad mun.l.quoties.vbi de hoc.¶Idẽ multo fortiꝰ si consensit vel munus filio impetratũ,vt.C.de peri.succ.l.vna.lib.x.¶Si vero gessit post mortem patris tũc aut pater ꝓfessus fuit z concessit qd filius subiret illud munus z obligatur pater z filius deducet de cõi,vt.d.§.neratiꝰ als nõ vt hic.z idẽ si post mortẽ pr̃is fuit filio munꝰ delatũ hic z.d.l.vna.C.de peri.succ.lib.x.
5 **Duos filios.** †Extincto principali extinguit accessorium.h.d.et dic homines scilicet seruos suos.
6 **Pater.** Voluntas† testatoris mutata non ꝓsumit nisi probetur z ideo statur diuisioni per patrez inter filios facte in codicillis.h.d.tex.z gl.Et qd dicit litera mutuaretur dic.i.mutuo acciperet nõ mutuo tradẽdo sz mutuo recipiẽdo.

1 Appellatio valet ab vno tantum sententie capitulo.
2 Homagia non veniunt in diuisionem.

QUedam mulier. Utilis est hec.l.Et primo allegatur q̃
1 appellari† potest ab vno tantũ capitulo sñie ꝑ hoc j.de ap.l.appellãti.de iur.pat.l.si.nil noua.app.pen.l.j.§.fin.z idem in resti.in integ.vt.s.de mino.l.etiam.§.j.vbi de hoc satis dixi.z.s.eod.l.in hoc iudicio.¶Item allegat eaz Iaco.de are.quod iudex ap.potest cognoscere de nullitate z ꝓnunciare sñiam nullam lz in appellatione nihil sit dictũ de nullitate vt hic ptz.z.j.de iur.patro.l.si.z not.C.qñ prouo.non est neces.l.j.z dixi.C.quomodo z quando iud.l.si vt proponis.z plenissime per Innocen.extra de app.c.dilecto.z in Spec.de sententia

§.iuxta.posset,tñ dici qd dixerat hic sñiam nullā z hoc inducũt verba nullo enim iure zc.z facit.j.de lib.cau.l.si seruus quem.

2 ¶ Item allegatur φ homagia† z feuda nõ veniāt in diuisionē sicut nec liberti lz contrarium seruetur sed dic qd ipsi vasalli cũ sint liberi homines diuidi non possunt vt hic sed res ex quibus prestatur homagium vel vasallaticum sicut z ipsum ius feuda le z vide.j.cõmuni diuidun.l.cõi diuidundo.secundo.

1 ☞ Debitum ab vno ex heredibus potest prelegari.

Remissio actus habetur pro cessione.

1 **SI ita legatum.** †Ibi ali⁹ extraneus. ¶ Ibi deberet scilicet testatori. Ibi iussus.s.a testatore sicut si iussus eēt a testatore percipere debitum veniret in iudiciuz fami.herc.vt.C.eod.l.si ita.vnde not.qd remissio habetur pro cessione vnde credo qd iste heres cui est remissum debitũ agere posset vt liberet per acceptilationē.vt.j.de lib.leg.l.iiij.sic.j.de peculio.l.si noxali.§.vlt.Jac.de ranē.

1 ☞ Arbiter potest ab vno coheredũ etiā alijs dissentientibus peti pro facienda diuisione.

1 **ARbitrum.** †Arbitrum in hoc iudicio pt vnus coheredũ petere ceteris ignorantibus z inuitis.h.d. ¶ Unde qd possũ alio ignorante possum eo inuito.expone vel pro etiam.

1 ☞ Judicium familie herciscunde in hoc differt a cõi diuidundo qr in cõi diuidundo requiruntur exactiores probationes.

2 Pretor dz suam adiudicationem tueri.

3 Fructus ante aditam hereditatem percepti an veniant in actione familie herciscunde.

4 Heres non repetit a coheredibus suis quod ex suo facto pstat: sed coheredes repetunt quod ex eius facto prestant.

5 Legatum vxori donec dos soluatur an veniat in iudicio diuisorio vel fami.herciscunde.

1 **INter coheredes.** †Ibi etiam cõi diuidũdo quasi dicat non solũ fami.her. ¶ Ibi cause vt personales prestatiões.z Gul.de suza.intelligit de rebus cõmunibus ex alia causa φ hereditaria.

2 **Si familie.** †Pretor tuet adiudicatiões exceptiõe ad pretium recipiendũ aut pro z actiones dando pro re tradenda.Et no.qs tuetur actione z exceptione ad hoc.s.l.pignori.j.de acqui.re.do.l.rem in bonis.z.l.statuas.z vide arg.quod ibi no.per Dy.

3 **Fructus.** †Gl.que est hic bene procedat si loquat de fructibus perceptis post aditā hereditatē.sed si ante aditam que est ratio huius.§.qui vult notare differentiā inter perceptos ante aditā hereditatē z post hec gl.non aperit.vnde nihil dicit de veritate huius.§.dic ergo qd in fam.hercis.iudicio nõ veniunt que gesta sunt ab herede nõ tanφ herede si ignorat se heredē nõ gessit vt heres,vt.s.eod.l.z puto.§. sed si dolo.vnde ex quo percipit ante aditam hereditatem qr nõ percipit tanφ heres nõ venit in hoc iudicium,vt.d.§. sed si dolo.Sz vbi fuit male fidei possessor qr sciuit fundum hereditariũ z percipit ante aditam hereditatem z consumpsit dolo desijt possidere vnde pro possessore habetur,vnde z post aditam videtur possidere z tunc est heres.z ideo tanφ habens rem hereditariam ex quo habere videtur qr dolo desijt habere potest cõueniri fami.herc.vt.s.de noxa.l.bone fidei.Jac.de ra.

Qui familie. Expone z pro vel.z dic actores quo ad ordinem cause z dic vt.s.de iudic.l.in tribus.

4 **Quod ex facto.** †Quod ex facto suo prestat heres nõ repetit a coheredib⁹ coheredes autem repetunt qd ex eius facto prestāt.h.d.z qd dicit spopondit dic in aliquo contractu z qd dicit agat id est actu vtatur z concor.sequens.§.qui patet ex glo.

5 **Usufructu.** †Gl.oppo.quod suam partē poterat liberare,vt.j.de vsufr.leg.l.cui vsufructus.ergo hoc iudicium locũ non habet,vt.s.eod.l. heredes.§.si vnus.Glo.soluit tribus modis. ¶ Pro secunda solutione bñ facit.j.vt in pos.leg.l.is cui duobus, Pro tertia solutione quia non possunt pro parte liberare res obligatas mulieri pro dote. Uel dic quod in.l.contraria sponte recepit satisdationem ,p pte z ideo a legati parte receditur sed inuita parte recipere non cogebatur vt hic.z sic pro parte receptam esse satisfactionem prodest pro parte offerri non prodest,vt.j.quib.mod.pig.vel hypo.solui.l.item liberat.§.j.nec obst.huic solutioni scdm responsum l.contrarie.vbi dicit idem si mora zc.qr dz intelligi de mora circa receptionem solutionis vel satisfactiõis oblate.z ideo ibi de parte nulla fit mentio.Old.

1 ☞ Actio noxalis non concurrit cũ actiõe familie herciscũde.

SI id quod contendis. Facit.s.eo.l.heredes.§.quod pro emptore.als est.§.idez scribit. ¶ †In §.dolus.quicqd dicat glo.dic qd actio noxalis nõ venit in hoc iudicio sicut nec alia noĩa,vt.j.eo.l.fundũ.z.s.eo.l.cetere.z.l.per gl.allegata loquitur de seruo communi hic loquitur de proprio heredis.Jaco.de rauen.

1 ☞ Quedam veniunt ad filios etiam non coheredes.

1 **SI maritus.** †Quedam sequuntur filios etiam non coheredes.h.d.z facit.j.de interdi.z releg.l.iij.z quod ibi no.z dixi. ¶ Ibi institutus sit z habeat alios coheredes.In gl.j.ibi contra filiũ tantum.Quidam non habent hoc verbum tantum,z bene qr non est verum φ detur tantum consiliuz imo z contra alios coheredes,vt.s.eod.l.si filia.§.hoc amplius.Rico.

1 ☞ Instātia iudicij trāsit ex necessitate in singularē successorē.

1 **IN iudicio.** †In gl.ratione ergo seruitutis.ibi,illud in rustica.istā solutionem non improbat hic gloss.sed alibi vbicunφ destruit eā per hãc.l.z hic non est ausus eam destruere:qr hec.l.non dicit.qd pro rubrica possit nunciari lz indistincte loquat vnde de vrbana dz intelligi ,p qua nunciatur nouũ op⁹,vt.s.de serui.l.inter seruitutes.§.fi.vbi de hoc.z pleni⁹ not.z dixi.d.l.qui viā. ¶ In gl.s.alicui in fi.Et ad.l.nõ solũ.§.fi. cui gl.non rñdet,dic qd illa non cõtradicit.ibi enim dicit si nũciaui nouũ opus z alienaui extinguit nunciatio.sz nec hic dicit contrarium.Ja.de ra.ad.l.quecũφ scdo de act.z ob.Posset dici φ loquit in ,p sonalibus hic in realibus q̃ cũ re trāseunt.s.cõfessoria ,p seruitute.Et intelligas φ ,p tpe precedente vēditionē agit venditor ad interesse.arg.j.qd vi aut clā.l.si is q in puteum.§.si postea.z de act.emp.l.iulianus.z qd dicit gl.

1 ☞ Heredes plures vnius coheredis decedentis pendente iudicio fami.her.habentur pro vno.

1 **SI familie.** †Plures heredes vnius coheredis decedentis pendēte hoc iudicio reputant ,p vno.h.d.secus forte si decessisset ante iudicium inchoatum quia tũc quilibet posset constituere suum procuratorem.de hoc.j.iudi.solui.l.iam tñ.§.si tñ plures.z qd dicit litera iudicium scindi dando diuersos ,p curatores.Jaco.de raue.

1 ☞ Cautio que non debet interponi interposita cõmittitur.

Uendes ex necessitate non tenetur de dupla promittere.

2 Uendes tanφ officialis vel executor non cauet de euictione qr necessario vendit.

3 Prescriptio non tollit obligationē ciuilem nec naturalē sed solum parat exceptionem.

QUi erat. Diuide in tres partes.in pria thema.in secũda alia q̃stio preambula ad declarationē prime.in tertia respõsio prime q̃stionis.secũda ibi primo.tertia ibi finautē heres.et

1 breuiter.h.d.† Ordinaria cautio super eo φ alio iure peti poterat interposita per errorem aduersus debitorē principalē committitur cum effectu nisi dispositione testatoris ante aditā hereditatē promisit nuda cautione nisi aliud conuenit.j.de euic.emptori.in prin. ¶ Ibi consequatur a coheredibus. ¶ Ibi abest.s.interesse qd poterat peti per actionē ex empto qñ vendidit tanφ mer⁹ executor si nõ tanφ dominus; tunc duplam actionem ex stipulatione vt in fi.gl.mag.Ibi interest.nõ ob.j.ad munici.l.fi.§.fi.vt ibi not. ¶ Ibi heredē illũ qui vendidit. ¶ Ibi cõmuniter contra ipsum principalem.non cõtra fideiussorē ad interesse vel ad duplũ vt.s.dixi. ¶ Ibi equũ est,quasi dicat secus de rigore. ¶ Ibi iudicio qd fundat sup mero rigore. ¶ Ibi cessante.Nõ obstat.l.frater a fratre vt ibi colligit z dicā. ¶ Ibi iudiciũ directũ sz dat vtile vt sequit nec ob.C.e.l.certũ vt ibi no.Ibi gesserit etiā.post aditam hereditatem. ¶ Ibi gessit.etiam sciēs se heredem z post mortē testatoris nam si eo viuo hoc iudiciuz cessat in totum.s.eodem.l.z puto.§. et si dolo.qd dic vt nota.s.eodem heredes.§.si vnus z.§.non tantum.Ibi fecit sciens se heredē.Ibi posse a coheredibus pro parte Ray.lz gl.pro euitandis cõtrarijs diuersimode intelligat.l.istam.fm Jac.de ra.eam legas simpliciter sic.Re integra nõ debuit cauere de dupla.Si tñ cauit ex stipulatiõe duple tenetur ad dupluz.z recuperabit a coheredibus suis pro parte illud quod soluit. ¶ Ad oēs leges contrarias potest respõderi quod ideo in illis stipulatio p errorem interposita nõ cõmittitur:qr ille qui stipulatus erat certabat de lucro captando hic autem de damno vitādo,vt.j.de iur.z fac.ign.l.iuris.z.l.error.ad.l.j.de fideius.si qs postea pt spāli* rnderit:qr hic loquitur de stipulatione principali interposita p errorē que bñ committitur.illa loquitur vbi principali sublata interponit fideiussoria per errorē.Uel hic in eo qd poterat peti alio iure.

alio iure.ibi non. ¶ Item op.j.de damno infe.l.si edibus. Sol. hic cautio ordinaria:ibi extraordinaria.z de hoc.C.in.l.dãni.§. cũ pariete.eo.ti.So.hic iterposita fuit ex certa sciẽtia:in.l.si edibus p errorẽ. ¶ Itẽ de.d.l.si edib⁹.So.ibi in eo q nullo mõ debebat naturaliter vel ciuiliter sec⁹ si naturalr tñ,vt ea.l.§.de illo vel ciuiliter z naturalr vt hic. ¶ Itẽ op.de.l.j.in pñ.j.vt in pos. le.Sol.vt i gl.Ray. Sz quare est h q h pmittẽs p errorẽ recuperet partẽ a coheredib⁹ suis cũ hoc iniquissimũ videat,vt.j.de iur.z fac.ignor.l.iniquissimũ.quicqd dicat gl.dic q rõ est q2 coheredes fuissent idẽ facturi z hic gessit negotiũ miserabile p sepultura defuncti qd est negotiũ coheredũ ipo gestu in.l.ztraria
2 gessit p vtilitate sua. ¶ † Itẽ vr q q vendit tanq officialis vel executor z sic ex necessitate nõ caueat de euictiõe z si caueat nõ i putet debitori vt.j.de pign.actio.l.si pignore.§.fi.posset solui vt precedens cõtrariũ.vel dic q hic futurus erat dñs z aditio hereditatis trahit retro vt.j.de reg.iur.l.oĩs hereditas.vnde si gestũ est post mortẽ lz nõ sit adita hẽditas tñ post aditionẽ retro trahitur.z ideo dat vtile iudiciũ sz p eo q esset gestũ in vita defuncti non daret hoc iudiciũ directũ nec vtile.Ja.de ra. ¶ Literaz expone.Ibi z ex ea cautione.s.duple.Ibi cõuent⁹ q2 seru⁹ euicit se in libertate. ¶ Ibi pstitit.s.duplũ noĩe euictiõis emptori serui. ¶ Ibi cõpellunt p re pretiosa vendita vt.j.de euictio.l.emptori.Frã.Ibi actionẽ ex empto,ad iteresse nulla facta pmissio ne de euictione. ¶ Ibi z cauerit de dupla. ¶ Ibi stipło cõmittetur,ad duplũ. ¶ Ibi vtilẽ actionẽ.s.fa.hercis. ¶ Ibi ne in damno moret.s.heres q vẽdidit z de euictiõe promisit.z hec est rõ quare hz vtilẽ actionẽ z directa cessat. ¶ Ibi fa.her.iudicio,directo. ¶ Ibi cessat.s.directa. ¶ In gl.no.erroneã.ista gl.notabilis est in materia sua.z de ea vide qd dixi fm Dy.in.l.si patronus.de donatio.q hic allegata est i gl. ¶ Ibi circa iudicia spãle. imo meli⁹ esset hic speciale vt volũtas pia defuncti adimpleret. ¶ Ibi in cuius hoĩs fiebat pmissio.Et non dz esse quis sollicitus de hẽditate hominis viuẽtis vt.j.de vul.z pupi.substit.l.ij.
3 ¶ † Ibi nulle erãt reliquie principalis.hoc est falsum:q2 pscriptio nõ tollit obligationẽ ciuilẽ nec naturalẽ sz solũ parat exceptionẽ.vt.j.de act.z ob.l.obligationũ fere.§.plz.z iõ dic vt.s.dixi.q2 sublata erat pncipalis exceptiõe nõ poterat durare accessoria vt.j.de re.iur.l.cũ principalis. ¶ Ibi consuetũ emptoribus hoc est falsum q2 ad hoc de necessitate nõ tenẽtur tales venditores vt hic patet.z ideo dic vt.s.dixi.

1 Expense per patrem in studio pro filio facte an patre mortuo sint filio in diuisione bonorum imputande.
2 Pater z filius censentur eadem persona.
3 Anima z leges equiparantur.

Que pater. Lex ista multũ allegat z gl.hic posita q si pr misit filiũ ad stu-
1 diũ z fecit expensas z emit † sibi libros q post mortẽ patris non possint filij sibi imputare expẽsas z qd habeat libros precipuos. De expensis dic eodẽ modo esse dubiũ quia pater ad hoc cogi posset.vt.j.de libe.agno.l.si qs a liberis.in prin.cum concor.hic in gl.no.Et qd no.p Archi.xxx.di.si qs dereliquerit.Et fortius est hoc verum in filio non emancipato z videat pietatis cã fecisse z nõ credendi aĩo.quia lis nulla põt esse inter eos vt.s.de iudi.l.lis nulla.Circa libros an debeat eos habere precipuos dicit ipse Odof.q si pater eos expresse plegauit eos habebit,vt.C.co.l.filie vbi de hoc.z arg. de capti.l.liber
2 captus.idẽ si nullã fecit mentionẽ in testamento † cuz sit eadẽ p sona patris z filij.C.de impube.z ali.substi.l.fi.z inter personas coniunctas donatio presumitur de don.inter virũ z vxo.l.virũ z de pba.l.proculo.z hoc verũ nisi exhaurirent legitimã aliorũ filiorũ,vt.C.de inoffi.testa.authen.si parens.Et ad pdicta facit C.si qs alteri vel sibi.l.si emancipatus.de dona.l.siue emãcipati z.j.de dona.l.donatiões.§.si pater.Et qd videat donare libros tz ipse Odof.hic z.C.de inoffi.dona.l.ij.z Mar.sil.ibidẽ ad instar filij militis,vt.C.eo.l.si filius.z de castrensi peculio militũ.l.j.lib.xij.de hoc dixi.s.e.l.si filia.§.idẽ scribit.z.§.neratius.z plenius.C.de colla.l.si donatione z tetigi etiã.s.de pet.he.l.fi. Jac. tñ de ra.dicit q hec.l.bñ facit q expẽsas quas fecit pater filie bñ lucret.Sz q habeat libros pcipuos nihil facit hec lex q2 loquit de cõsumptis nõ de extantibus inter q est differẽtia,vt.C.de rei vẽdi.l.certũ.Vñ dt q de libris dubiũ est lz hoc sit a militib⁹:q2 scholares nõ dicunt militare sz solũ aduocati,vt.C.de aduo.diuer.iudicior.l.aduocati.nec reperit etiã scholares habere quasi
3 castrẽse peculiũ si recte inspiciat.l.vlti.C.de inoffi.testa. † Dicit tñ q hoc posset psuaderi in scholaribus iuris ciuilis:q2 aĩa z leges eqparant,vt insti.in pemio.z q2 gubernãt z est publicũ vt i fine eiusdẽ proemij secus in scholaribus aliarũ artiũ.Ja.de ra. de hoc vide in qõnibus Rofre.z incipit qõ donant zc.

1 Decime per defunctum debite an sint expensis deductis p soluende.
2 Fructus dotis debent esse fratrum existentium in cõmunione. secus facta diuisione.
3 Judiciũ familie herciscunde non includit omnia que hereditatis petitione veniunt.

Fundus qui dotis. Sepe allegat propter illa vba q2 nullus casus zc. † z facit qd decime sint pstãde
1 deductis expẽsis cõcor.sunt in gl.z ad hoc instit.de officio iudicis.§.illorũ.z.j.depositi.l.qd priuilegiũ. ¶ Canoniste tenẽt zrũ extra de decimis.c.cũ homines z.c.via vol. z vide eo.tit.c.pastoralis.heres etiã deducit expẽsas quas fecit.j.ad.l.fal.l.quãtitas primonij.z de istis fructib⁹ z expẽsis vide.C.de fructi.z lit.expẽ.l.j.z summa eo.ti. ¶ Itẽ p hanc.l.z.s.e.l.si marit⁹.z.C.e.l.ij.reprobat gl.q est.j.de dote plega.l.pater.§.pe.vbi not.qd fili⁹ fo.ma.pcipit dotẽ demũ ãnua bima trima die qd falsuz est,vt ibi dixi per leges pdictas. ¶ Itẽ caue a gl.q dt nõ dicit qd possit prelegari q2 imo põt prelegari vt.j.de dote prelega.l.ij.§.peñ.z si dicatur q legatũ nullũ affert commodũ,imo saltẽ quo ad hoc q2 agi potest actio,ex testamento qd interest vt instit.de actio.§.sicitaqz.scilicet plures habere actiones z maxime in psona mariti cui nõ cõpetit actio de dote. ¶ In gl.vl post morã ibi factã cũ sit bonefidei vt insti.de actio.§.actionum. ¶ In gl. cum enim ceteri in fine.vel dic vt dixi.s.eod.l.inter coheredes. §.fructus.

2 Si ego. † Quedã veniũt in petitiõe hereditatis q non veniunt in iudicio fami.her.h.d. ¶ Et qd dicit hereditate non tota eo qd te possidentẽ negantẽ coheredem q2 tunc impediretur fami.herci.per peti.heredita.vt.s.eodem.l.j.nota.sed agebam peti.here.vt aliquid consequerer qd p famil. herciscũ.consequi nõ poteram vt subijcitur in exemplo z quod subijcit mos gerendus est dic id est concedendum est vt.s.eodẽ l.et puto et sic exponitur.j.de probatio.l.circa. ¶ Item contra qd notatur.s.de petitione her.l.sed vtrum solutio.hic ex maleficio.Rico.

Meuius. §.j.ibi z heres scilicet pro parte vt ex inferioribus patet sequẽtia satis patent ex glo.

Ex hereditate. Ibi partem meam pro idiuiso. ¶ Ibi acceptũ est.subaudi z queritur an ille fundus veniat in hoc iudiciũ. ¶ Ibi neqz.hic respõdet z in fi.gl.adde.vel dic q nõ venit diuidenda nec adiudicãda ei qui alienauit:z sic intelligo hic,z.d.§.si testator.

1 Partes pendente iudicio familie herciscunde possunt concordare de diuidendo inter se etiam sine arbitro.

1 Arbitro. Pulchra est hec.l.q partes † pendente iudicio familie her.possunt cõcordare de diuidẽdo inter se sine arbitro.z ad hoc j.de ope.no.nun.l.j.§.z post operis.vbi de hoc z stat tali diuisioni nisi beneficio etatis minoris retractet vel alia simili iusta causa vt q2 esset deceptio vltra dimidiã iusti pretij vt.C.de rescin.ven.l.ij.

¶ Communi diuidundo. Rubrica.

1 In actione cõi diuidundo quilibet est actor z reus.
2 Judicium cõi diui.dicitur bonefidei.
3 Fundus vectigalis nõ venit in iudicio cõi diuidundo sz vni venit adiudicandus ne prestatio vectigalis confundatur.
4 Judiciũ cõi diuidundo nõ datur colono nec depositario.
5 Judicium cõi diuidundo an locũ habeat inter vsurarios.
6 Pactum de imperpetuum non diuidũdo non valet:ad tempus autem sic.
7 Pactum de non petendo diuisionem extinguit actionẽ cõmuni diuidundo.
8 Vestibulum commune non venit diuidendum.
9 Seruus communis acquirẽs cui acquirat.
10 Unus sociorum altero inuito potest petere iudicem.

Super rubrica. Uide Azo.in sum.huius tit.z Rofr.in libello z in spe.de iudi.§.sequitur vide re differentiam inter hanc actionem z act.pro socio vide.j.eo.l.j.Et vide ad materiã hui⁹ ti.s.de alie.iu.mutã.cã fctã.l.fi.Dria iter hãc actio-
ce

Ista ẽ multũ notabilis z debẽt eã scholares poculis affigere z de hac mate.vid alb.i aut.habita.C.ne fili⁹ p patre bal.saly.z cõiter docto.

1 nē ⁊ actio.ꝓ socio.ī.e.l.j.†In hoc iudicio qlibet est actor ⁊ reꝰ.ī.
e.l.ij.§.j.In hac actiōe veniūt res cōes diuidēde ⁊ ꝑsonales pre
statiōes.ī.e.l.iij.Pacta īter diuidētes seruari debēt ea.l.§.j.In
hoc iudicio veniūt res quaꝝ dñiū habemꝰ.ī.e.l.ꝑ hoc iudiciū an
2 puteus veniat ī diuisiōe ea.l.§.de puteo.† Hoc iudiciū est bone
fidei ⁊ pluries ṗt intēdi.e.l.§.h̄ iudiciū.In h̄ iudicio veniūt ꝑso
nales ꝓstationes facte durāte cōione nō añ ea.l.§. sicut aūt.Si
puto me h̄re cōionē cū vno ⁊ habeaꝫ cū altero attendiť veritas
ī.e.l.si q̄s putās. Si negotiū cōe nō potuit cōmode expediri ꝓ
parte locū hꝫ hec actio ea.l.§.siue aūt.In hoc iudicio veniūt ac
cessiōes ⁊ decessiōes pēdēte iudicio ea.l.§.si qd post.An inferēs
mortuū in locū cōem faciat eū religiosuꝫ ea.l.§.si q̄s ī cōem. Si
sociꝰ cauit de dāno infecto insolidū nō agit hoc iudicio q2 po
tuit cauere ꝓ ꝑte ea.l.§.si dāni.Si fundꝰ cōis sit pignoratꝰ qño
veniat ī hoc iudicio ea.l.§.si fundꝰ.⁊.§.seq. Adiudicari pōt vni
fundꝰ ⁊ aliȷ̄ vsusfructꝰ ea.l.§.offō.Si vnꝰ ex socijs ꝓ defensione
rei cōis dānatꝰ est agit hoc iudicio eadē.l.§.vrseius.⁊ idē si ex h̄
3 fuit excōicatus.†Fundꝰ vectigalis nō diuidiť sꝫ adiudicať vni
ne ꝓstatio vectigalis cōfundať.Nō vectigalis bñ ṗt diuidi.ī.e.
l.cōi diui.Et vide plene de q̄ōne si emphyteota decessit pluribꝰ
relictis heredibꝰ,⁊ vnus soluit aliꝰ cessauit an tota res apiať in
dñm.Et idē si equꝰ ꝓ cōi imponať ꝑlibꝰ fr̄ibꝰ.Et an feuda vel
homagia possint diuidi,hñtes publicianā vel vtilē ī rē cōem in
tentāt hoc iudiciū ea.l.§.q in rē.Inter ꝓdones nō dať h̄ iudiciū.
e.l.§.iter ꝓdones.⁊ an inter bonefidei possessores sine titulo. Si
vnꝰ dicat aduersariū vi aut clā possidere cessat h̄ iudiciū ea.l.§.
iul.idē si ꝓcario lꝫ ꝓcaria sit iusta.Creditores habētes rē pigno
ri ⁊ missi ī possessionē cā rei seruāde vel mulieres vētris cā inten
tāt h̄ iudiciū vtile ea.l.§.si duo.In ꝑsonalibꝰ ⁊ realibꝰ seruituti
bus locū hꝫ hec actio ea.l.§.cū de vsuf.Et facit si duo habēt iu
risdictionē ī castro ⁊ vnꝰ cōmisit alteri vices suas q tulit sn̄iam
4 ad quē debeat appellari.†Colono ⁊ depositario nō dať hoc iu
diciū ea.l.§.neqꝫ colonis.Qño diuidať pignꝰ īter creditores ea.
l.§.inter eos.Unus ex socijs partē cōis fundi pignorū ⁊ credi
tori ꝓuocato fuit totꝰ adiudicatꝰ teneať totū luere.⁊ idē in vēdi
tione ⁊ mādato ea.l.§.si debitor.Nō solū inter oēs socios sꝫ in
ter certos pōt h̄ iudicio agi.ī.e.l.⁊ si nō oēs.Si dubiteť de.l.fal
ci.est nihilominus hoc iudicio agiť ea.l.§.j.Si socius cōem rē
deteriorauit vel ꝓ ea dānū sustinuit venit in h̄ iudicio.ea.l.§.ve
nit.⁊.§.seq.Socius vel ꝓcurator mādato dñi defendēs seruum
in actione de peculio si peculiū intereat nihilominꝰ agūt si sine
5 dolo ⁊ culpa eorū hoc cōtingit.ī.e.l.si postꝙ.†Inter vsuarios
locū hꝫ hoc iudiciū ead.l.§.si vsus tm̄.In hoc iudicio res iusto
pretio estimantur ⁊ de euictiōe caueť ea.l.§.fi.Etiā re cōi pem
pta agiť hoc iudicio ꝓ expēsis.ī.e.l.ī summa.An sociꝰ possit re
ficere vel demoliri cōes edes.vel pietē.ī.e.l.si edes.Qñ deť actio
6 vel retētio ꝓsumptibꝰ factis ī re cōi.ī.e.l.ī hoc iudiciū.†Nō vꝫ
pactū de nō diuidēdo in perpetuum sed ad tp̄s sic.ea.l.§. si con
ueniat.An testator ꝓhibere possit ne in ꝑpetuū diuidať. Et an
valeat pactū ad centū annos.Et an q̄s possit locare opas suas
in ꝑpetuū nō obstāte pacto de non diuidendo.Ad tp̄s res po
test alienari ⁊ emptor teneť seruare pactuꝫ ea.l.§. si inter socios
et facit si ꝓmisi non edificare ī horto meo ⁊ sub pena ⁊ vēdidi ⁊
7 emptor edificauit qꝺ nō īcidā in penā.†Pactum ꝙ socius nō
petat partē suā facit cessare hāc actionē.ea.l.§.fi.Socius conde
mnatꝰ ꝓ defensione serui cōmunis recupat a socijs añꝙ soluat
ī.e.l.si socius.Inter socios ꝓ creditis cōuētionalibꝰ ꝓstanť cau
tiōes.ī.e.l.cū socij.An coheres possit emere fundū pignoratū ꝑ
testatorē a creditore.ī.e.l.q coheredes.Quod sn̄ia debeat eē cō
formis petitioni ⁊ vltra nō extēdi ī.e.l.cuꝫ fundus.Et de forma
quorundā libellorū an admittať.An arbor vel lapis nata ī cō
8 finio duorū fundorum veniat in hoc iudicium.ī.e.l.arbor.†Ue
stibuluꝫ cōe non venit diuidēdū ea.l.§.de vestibulo.Impēsa fa
cta nō ī re cōmuni sꝫ eiꝰ occasione nō venit ī hoc iudicio sꝫ neg.
gest.e.l.§.si per eū.Qño diuidatur seruus q est in fuga cōi sꝫ eiꝰ
occasione ea.l.§.iudex.Qño fiat diuisio aq̄ vel aqueductꝰ ea.l.
§.aquaꝝ plenissime.Si ex delicto socij res cōis destruať tenetur
hac actione.ī.e.l.si is cū quo.Et an domus debeant destrui pro
pter delicta.Et si duo habeāt turrim cōem vnus partē īferiorē,
alius superiorē habens īferiorē delinquat debeat tota destrui.
Iudex dꝫ facere vtilitatē partiū ⁊ id de quo cōcordāt.ī.e.l.iucē.
An iudex possit omittere ordinē iudiciariū de volūtate partiū.
Et si partes sunt ī ꝯcordia de sapiēte vel tertio arbitro eligēdo
iudex seruare teneať.Si edifico parietē noīe meo ⁊ socij ago ne
ge.ī.e.l.si meo.Qua actione agať ꝯtra sociū impedientē ne sociꝰ
9 vtať sicut ꝯuenit.ī.e.l.si ꝯuenerit.†Cōis seruuꝫ si ex re vniꝰ dño
rū acquirit vterqꝫ acquirit sꝫ restitui dꝫ illi ex cuius re est q̄situ
ī.e.l.cōi.Socius alienās cā iudiciū mutādi teneť illo edicto ea.l.
§.j.Lꝫ res cōis ꝓ q̄ socius aliqd ꝓstitit pereat nihilominꝰ agiť
hoc iudio.ī.e.l.si stichꝰ.Si seruꝰ cōis apud vnū ex socijs crus fre
git an socius teneať.ī.eo.l.cōis.An sociꝰ possit de equo cōi h̄re
torturā.ī.e.l.de cōi.An socius possit vti re cōi inuito socio ple
ne.ī.e.l.sabinus.Et an tacēs videať cōsentire. Si existimo ha
bere rē cōem cū vno ⁊ habeo cū alio.ī.e.l. si quis tm̄ existimaret.
10 †Unus sociorū altero inuito pōt petere iudicē ea.l.§.fi. Etiā si
socij non possideant agiť hoc iudicio.ī.e.l.pe.Licet pupillus cā
ministerij sicut mancipia iussu iudicis assignata nō sunt ꝑ hoc
diuisa.ī.eodem.l.fina.

1 ☞Actio pro socio in quo differat ab actione communi diui
dundo.

Communi diuidundo.

1 †Ponit differentiā inter hanc actionem ⁊ actioneꝫ pro socio concor.ī.ꝓ socio.l.vt sit ꝓ socio.⁊ leg. seq. Est ⁊ alia differentia vt eo.ti.l.si actum sit.

Nihil autem. Ibi allegata est vt ⁊.s̄.tit.proximo.l. heredes.§.nō tantum.

1 ☞Res communes ⁊ prestationes personales veniunt iudicio communi diuidundo diuidende.
2 Actio communi diuidundo dicitur bonefidei.
3 Prestationes personales facte durante communione veniunt in actione communi diuidundo.

1 **Per hoc iudicium.** †In gl.j. reruꝫ ibi f̄m Aꝫ.imo idē Aꝫ.tꝫ cōtrariū in sum.hoc eo.tit.vltra ṗn.per.l. inter coheredes in ṗn.s̄.ti.ꝓxi.vbi de hoc.
2 **Hoc iudicium.** †Hec actio est bōefidei ⁊ sepiꝰ potest intendi.h.d.
3 **Sicut autem.** †In hac actiōe venit diuisio reꝝ communium ⁊ personales ꝓstationes facere durante cōione non ante cōionem.h.d.⁊ qꝺ dicit missi dic ex primo decreto.

1 ☞Ueritas in iudicio cōi diuidundo est attendenda ⁊ preualere debet opinioni.
2 Actio cōi diuidūdo procedit vbi negotiū cōe non pōt cōmode expediri pro parte.
3 Fundus cōis pignoratus an actione cōi diuidundo veniat.
4 Damnificatus pro communi negotio recuperat a communi ⁊ socijs.

1 **Si quis putans.** †Duo erant titij ⁊ putabā me habere cōem cum vno cū haberem cū alio:preualet veritas ⁊ si titius cum quo vere erat cōmunis alienauit dať vtile non directum.h.d.
2 **Siue autem.** †In glo.vt.s̄.de neg.ge.Cōiter istā gl.signata est sup verbo nō potuit sꝫ melius signať sup verbo si potuit:q2 illud verbū meliꝰ cōcordāt.ll.in gl. allegate.⁊ ad istud verbū nō potuit:bñ adaptātur verba q̄ hic sequuntur in gl.nec fami.her.⁊c.⁊ per hunc textum reprobaui gl.que est in dicta.l.heredes.§.si vnus.sequētia plana sunt vsqꝫ ad.§.si fundus.
3 **Si fundus.** †Gl.opp.⁊ nō soluit de.l.iulianus.§.idē celsus.ī.de act.emp.So.f̄m Ia.de bel.q2 ibi loquiť in emptore ⁊ vēditore hic in debitore ⁊ creditore Et est ibi rō:q2 cōmodū rei spectat ad emptorē sꝫ ad creditorē nō Ia.Itē intellige q̄ōnem quā format gl.qñ debitor obligauerat partē suam tm̄.secus si totum,vt.ī.de pig.actio.l.rem alienam ⁊ nota.ī.de pigno.l.si titio. Oldrad.sequentia plana sunt vsqꝫ ad.§.vrseius.
4 **Urseius.** †Arg.est iste.§.ꝙ si ꝓ cā cōis socius passus est se excōicari ꝙ recuperat a socijs dānū et interesse.qꝺ verum est si hoc expediebat cōmuni vtilitati socioꝝ alias non vt in glo.

1 ☞Fundus vectigalis an veniat in iudicio cōi diuidundo.
2 Emphyteota decedēte pluribus heredibꝰ relictis si vnꝰ soluat debitū alius nō an tota res reuertať in dominum.
3 Feudū an inter heredes vasalli diuidi possit.
4 Rem immobilem prescribens habet vtile dominium de iure ciuili.
5 Iudiciū cōi diuidundo nō hꝫ locum inter predones.
6 Iudicium cōmuni diuidundo cessat vbi vnus sociorum dicit aliū vi aut clam possidere.

Mulieres

7 Mulieres an vētris causa possint iudiciū cōmuni diuidundo intentare.
Mulieres qñqз vētris gratia mittunť in possessionem.
8 Actio communi diuidūdo procedit ĩ seruitutib⁹ personalib⁹ ⁊ realibus.
9 Actio communi diuidundo quare potius deť creditorib⁹ quā colonis.
10 Debitor q partē fundi cōīs pignorauit ⁊ creditori ꝓuocato ad diuisionē fuit totus fund⁹ adiudicat⁹ teneť totū fundū luere: idē in venditione ⁊ mandato.

Communi diuidundo.

Principiū hui⁹.l.⁊ glo.hic posita cōtinue allegaň ĩ
1 practica.†Et breuiter dicit ꝙ fund⁹ vectigalis venit in h̄ iudicio quo ad h̄ vt possit adiudicari nō aūt vt diuidať ne ꝑstatio vectigalis ꝯfundať.si aūt nō ē vectigalis bñ pōt diuidi.h.
2 d.¶Et glo.colligit argumētū ad qōnē sabbatinā.†Si titius ꝯduxit a me ꝑdiū in emphyteosim sub annua pēsiōe ⁊ decessit duob⁹ relictis heredib⁹ ⁊ vn⁹ soluit suam partē pēsionis vel parat⁹ ē soluere alter nō an dñs teneatur recipere partē soluere volētis vł nō.⁊ an possit ambos repellere vno cessante,vt sicut titi⁹ nō poterat soluere partē ita nec isti heredes nē ꝯfundatur ꝑstatio vectigalis vt h̄ dr̄. Sз dici posset qđ spāle est hic ĩ ꝑdio vectigali fauore fisci sicut ⁊ multa alia sunt spālia vt.C.si pp publicas pēsitatiōes ꝑ totū ⁊.ff.⁊.C.ď publicanis.⁊ h̄ idicat ꝓxim⁹ ver.neratius vbi ꝑdiū nō vectigale diuidi pōt. Et gl.ibi posita q̄ icipit sec⁹ si vectiga.⁊ ita videm⁹ ꝯtinue de facto ꝯuari ꝙ ꝑdia emphyteotica ⁊ feudalia diuiduntur iter hr̄des emphyteote ⁊ vasalli si nō sunt vectigalia. Añ hec.l.in ipō ver.nerati⁹ facit qđ q libet hr̄dū soluēdo ꝑtē suā sit liberat⁹ a canone ⁊ a pēa.⁊ ꝑ h̄ qr oblō canonis seu pēsionis respicit quēlibet hr̄dē ꝑ hereditaria portiōe vt.ĩ.de ꝟ.ob.l.ĩ executiōib⁹ ⁊.C.ď pac.l.si pacto.¶Gl. finaľr inclinare vr̄ qđ null⁹ eoꝝ penā hāc legalē euitet soluēdo partē sicut est ĩ pena cōuentionali lз Placē.dixerit qđ dñs accipiēdo ꝑtē sibi ꝑiudicat tā in re ꝙ ĩ pena nisi dicat accipio saluo iure meo. Sз ista opi. Placē.nō vr̄ bñ ꝓcedere: qr dñs inuitus teneť partē suā a quolibet hr̄de recipere:ergo sibi non ꝑiudicat faciēdo qđ hз necesse facere.sз si nō haberet necesse recipere partē tunc ꝓcedere posset opi. Placē.vt qñ esset vnus emphyteota tm̄.qđ dicem⁹ in qōnē ꝑdicta? Gl.dicit qđ est qō sabbatina ⁊ verū dicit.Et fuit qō Pi.⁊ est.xvij.in qōnibus suis:⁊ incipit, Idē Mutiñ.eps.⁊.lxiiij.q.q̄ incipit duo fratres cū fundū in emphyteosim.⁊.clvij.q.q̄ incipit.Eps bonoñ.qdā rē in emphyteosim ⁊ in eis tradunť varie solutiōes.post eū eā disputauit Bar.brix.⁊ est.xlvj.in qōnib⁹ suis ⁊ icipit qdā laic⁹.⁊ tз ꝙ nō possit ecclesia vēdicare nisi partē non soluētis ⁊ allegat.ĩ.de publicanis ⁊ vecti.l.fraudati.vbi de h̄ tetigi.Et ibi ēt dr̄ Guid.de suz.esse casum ꝙ soluēs nō ꝑdit suā partē ꝑpter nō soluētē.Jac.de ra.vr̄ tenere opi.gl.dicēs ꝙ sicut nō tenebať a defuncto ꝑticularē solutionē recipere ita nec ab hr̄dibus:qr ex ꝑsona heredū nō mutať obligatiōis cōditio.ĩ.de ꝯdi.⁊ demō.l.cui fund⁹.Ja.Et pro opi.gl.facit.ĩ.de verb.ob.l.ij.§.j.⁊.l.stipulationū.§.fi.⁊ de ꝯhen.emp.fistulas.§.fundū.Sз ad.l.stipulationū.rñdet pi.qr ibi loq tur de pena cōuētionali qō nostra q̄rit de legali.ad.l.fistulas.§.fundū rñdet Dy.ꝙ ibi tractať de aliq̄ obligando.s.vēditore ad tradēdū ĩ qōne nostra q̄riť de exceptiōe seu liberatione hr̄di soluēti q̄rēda q̄ facili⁹ q̄rit ꝙ oblō vt.ĩ.de act.⁊ ob.l.arian⁹.vñ ipse Dy.adducit quā opi.gl.l.q̄ loquiť in pena legali.ĩ.de euic.l.rez hr̄ditariā vbi agiť de euictiōe ēt ꝯ hr̄dē q soluit suā ꝑtē debiti ⁊ tñ euictio erat secuta ꝑpter.l.vt.C.de distra.pign.l.j.⁊.l.ꝯdiu.¶Itē ꝯ gl.est fortiter.ĩ.ad.l.falci.penales.§.iul.⁊ de vsuf.leg.l.cui vsufř.Sз ipse Dy.dicit ꝙ ēt his rñderi posset sз nō de facili.ad.l.fraudati rñdet qr illud iō qr ibi fuit factū vn⁹ hr̄dū tm̄ sed hic inceperat obligatio ĩ ꝑsona defuncti q ipse insolidū tenebatur ⁊ ex ꝑsona successoꝝ mutari nō dз vt.d.l.ij.de ꝟ.ob. Dyn.in scholis nō determinādo.de ista ēt qōne dixi.s.ti.ꝓxi.l.hr̄des.§.idē iuris.⁊ ibi gl.⁊ satis bñ dixi.C.de iure emphy.l.ij.ver.ex hac insurgit alia ⁊ subtili⁹ de cōdi.īser.l.si ples.vltra ꝑñ.ꝟ.sз cū h̄ loquať ⁊ ꝟ.seq.de h̄ ēt not.ĩ spe.lз nō firmet pedē de locato.§.nūc aliq̄ de iure emphyteotico.ꝟ.lxxj.q̄rit qđ si emphyteota decessit ⁊ de cōtumacia.§.nūc dicam⁹.ꝟ.qđ si duob⁹ ⁊ de feudis.§.qm̄ sup homagijs.ꝟ.nono q̄rit.⁊ ď h̄ subtili⁹ ⁊ plen⁹ tāgiť ꝑ eū de arbitro.§.fi.ꝟs.iō aūt circa materiā hāc qñ pena insolidū vel ꝑte cōmittať.⁊ ver.seq.Post.vr̄ sentire indistincte oēs repellendos in summa de locato.§.fi.ver.qđ si ex plurib⁹ de hoc tāgiť ꝑ Dy.⁊ dixi.d.l.cui vsuf.ď vsufř.le.Dy.lati⁹ ď h̄ no.vt dixi.ff.de ꝟ.ob.d.l.ij.§.ex his vbi vr̄ sentire ꝙ res tota aperiať ĩ dñm ꝑpter parte nō solutā sз soluēs habeat regressum ꝯ nō soluētē ad damnū ⁊ intereē suū act.fa.her.l.cōi diuidūdo.¶Gui.de cu.tāgit istā qōnē.ĩ.de pig.ac.l.si necessarias.§.si vn⁹ vbi videas qr pōit nouā opi.s.ꝙ si illud qđ est solutū sufficiat ad integrā solutionē vnius anni tunc res non aperiať alias sic.⁊ ad hanc materiā vide qđ no.extra de penis.c.suā in gl.⁊ per Inno.⁊ in summa Ja.arditiōis de pace tenēda.ꝟ.sз qđ si diminutū.⁊ ĩ additiōe Od.sup sum.Az.ti.de suffragio.facit ēt qđ no.⁊ dixi.s.si qs cau.l.si seru⁹.§.si pluriū.qō vere dubia est vt pз ex ꝑdictis opinionibus doctoꝝ ⁊ vidi magnos peritos mō iclinare ĩ vnā mō ĩ aliā.¶Sз opi.qđ deuoluať solū ꝑ parte nō soluētis equior ⁊ cōior videť ⁊ eā sequiť Pe.d.l.si plures.C.de cōditionibus insertis ⁊ Dy.vr̄ placere ⁊ ꝑ hoc bñ facit extra ď relig.do.c.ꝯstitutus.ꝟ.fi.cū ibi notatis ⁊ ꝑ h̄ qr si vasallus alienauit partē fundi ꝑdit solūmodo partē alienatā ⁊ non aliā,vt not.in summa qui.mo.feu.amit.§.vnde qđ dictū est ⁊ vide in qōnibus Rof.quinquagesimaquarta qōne.hanc opi.sic probat Pe.d.l.si plures.¶Et ꝑ hoc qdā magni moderni doc.tenēt ꝙ si aliqs mihi teneť ad.x.sicut ipse pōt partē soluere vt.ĩ.de vsuris.l.tutor.§.lucius.⁊ no.ĩ.si cer.pe.l.qdā estimauerunt ita nec heredes eius lз sint plures mihi inuito soluere pñt pro parte nec teneor solutionē particularē recipere ꝑ preallег.l.cui fundus.ĩ.de cōdi.⁊ demon.⁊ qr ex ꝑsona heredū non dз mutari cōditio obligationis vt.d.l.ij.§.ex his.de ver.obli.⁊ de preto.stipu.l.ij.§.incertā.Non ob.ꝙ.l.xij.tabu.diuidat es alienū inter heredes vt.C.si cert.pet.l.j.qr verū est ipso iure ⁊ iuris fictione:tñ vn⁹ volēs soluere partē nō audiť,vt.d.l.cui fundus.Pe.reprobat hāc opi.⁊ dicit qđ qlibet heredū pōt soluere partē.⁊ si creditor nollet recipere esset in mora:qr diuisa esset inter heredes vt ꝑdictū est.⁊ vr̄ expressū C.de pac.l.pacto successoꝝ.⁊ qr vbi negotiū non pōt expediri ꝑ parte ꝑ vnū ex heredibus locū hз fa.her.si pōt ꝑ parte expediri tunc negotioꝝ gestoꝝ.Et sic concludiť ꝙ heres pōt soluere partē qñ debitū non est sub pignore,vt.d.l.heredes.§.idē iuris fa.her.⁊.C.de neg.ge.l.siue proferrē vbi de hoc.¶Ad cōtraria ipse Pe.rñdet.Et primo ad illud qđ dr̄ ex ꝑsonis heredū non mutari cōditionē obligatiōis,qr illud dз itelligi quo ad hoc vt qlibet hr̄dū teneať ad ꝑtē hoīs cū est ꝓmissus in gñe:qr nec de funct⁹ potuisset sic ꝑtē soluere ĩ vna re ⁊ ꝑtē ĩ alia.⁊ sic loqť dict⁹ §.ex his cū simi.¶Ad.l.cui fund⁹ rñdet ꝙ illa hoc nō cōcludit qr ibi loquiť qñ dādū est cā ꝯdōnis implēde vbi nō est obligatio.vt.ff.si qs omissa cā testa.l.si qs sub ꝯdōne.⁊ iō cū heres nō sit obligatus nō trāsit in eū ꝑ modū obligationis.sз q̄ veniunt iure obligatiōis trāseūt ꝑ portionibus hr̄ditarijs vt dictū est.⁊ ꝑ hoc de leg.j.si legatarius.⁊ hāc opi.pet.puto tutiorē equiorē ⁊ veriorē ⁊ cā aliqñ de facto obtinui corā magnis viris nisi ꝯctu emphyteosis vel feudi foret pactū sicut in multis viri ⁊ apponi feci ꝙ pensio etiā ꝑ heredes solui dз simul in totū ⁊ nō particulariter:qr tūc pacto staretur,vt.C.de iure emphyteotico.l.j.¶Gui.de suz.in coheredib⁹ vr̄ sentire ꝙ ex cessatiōe vn⁹ totū aperiať.Si vero nō essent coheredes sз ex alia cā haberēt rē emphyteoticā cōem tūc sec⁹.Gui.¶Predicta ēt faciūt ad determinationē alterius qōnis si patri erat impositus equus ꝑ cōi ꝑsentādus ad certū terminū sub pena ⁊ vnus heredū obtulit se paratū emere ⁊ ꝑsentare ꝑ parte sua ⁊ ali⁹ nō an ille q paratus erat incidat ĩ penā.Et puto ꝙ sic qr equ⁹ est res indiuidua.⁊ ꝑ hoc.s.de seru.l.vie vbi de h̄ dixi.⁊ ꝑ h̄ insti.de offi.iud.§.ꝙ si cōmode ⁊ qđ ibi no.⁊ dixi.¶†Ultimo gl.colligit arg.ꝙ feudū nō
3 diuidať inter hr̄des vasalli.Cōtrariū tз spe.in emphyteota.d.§.vlti.de locato.§.lxxij.⁊ vide per eum de feudis.d.§.quoniam super homagijs ver.xxxi.⁊ pluribus versiculis sequentibus.et vide in summa qui.mo.feu.amit.§.sed an diuidi.⁊.s.ti.ꝓx.l.q̄dam mulier.

Qui in rem.

4 Iste.§.in scđo rñso a gl.obscurus fit.†Sed hoc vult dicere qđ ille q ꝑscripsit rē immobilē hз vtile dñiū de iure ciuili,vt no.C.de ho.mat.aut.nisi tricēnalis sicut ⁊ ille q hз vtile de iure ꝑtorio vł emphyteota ⁊ similes.Uel dic vt no.ꝑ Az.ĩ sum.eo.ti.§.ij.q incipit hз vtilē daǐ.Uel fm Pe.si.dic ꝙ titius putabat se debitorē Seij ⁊ semproñj ⁊ emerat rē aliquā a nō dño ꝙ dedit eis ĩ solutū.Dicit qđ lз non sint dñi quia tradens erat dñs:tamen quia habēt iustam causam possidendi possunt pro re illa intentare inter se hoc iudicium.

Inter predones.

5 †Ad qōnē gl.dicūt quidā contrariū eius ꝙ gloss.tenet cū cogitatione dñi possideāt vt.C.de fur.l.apud antiquos.§.j.⁊ ꝑ hoc.s.§.ꝓxi.Sed ibi habebat ti.⁊ ad.l.litē veniunt quā glo.allegat pro argum.contrario pōt responderi qđ loquitur in fami.her.que est magis vniuersalis.⁊ ideo in ea veniūt etiā bona fide possessa.argu.s.de petitio.here.l.⁊ non tantum.Et no.qđ ꝑcaria possessio iusta est ⁊ vide.ĩ.§.ꝓxi.⁊ vide quod dixi.s.titu.ꝓxi.l.cetere.§.j.

Julianus scribit.

6 †Quidā itelligūt hūc.§.qñ aduersarius dicit eum

vi vel clã possidere:a se.nõ ab alio ar.ĵ.vti possi.l.j.ad fi.z.l.ij.Ja. de ra.intelligit siue a se siue ab alio qꝛ inter possidentes sine titulo non habet hoc iudiciũ licet si habeant titulũ secus vt.š.§.pxi.z ibi no.z dixi.

7 **Si duo.** †Inter creditores vsufructuarios missos in possessionẽ ex primo decreto hoc iudiciũ locũ hꝫ vtile:si ex scđo decreto directũ.hoc dicit textus z glo.Et not. qđ due mulieres quandoqꝫ ventris causa in possessionem mittuntur.

8 **Cum de vsufructu.** †In psonalibus z realibus seruitutib⁹ locũ hꝫ iste.§.vt.ĵ.đ aq̃ quot.z esti.l.lucio. ¶Et facit ad qõnẽ si duo habebãt iurisdictionẽ i q̃ odã castro vn⁹ cõmisit alĳ vices suas z sic iudicauit partim tanq̃ ordinarius z partim tanq̃ delegatus ad quẽ appellabit vtrũ ad sociũ q cõmisit sibi vices suas.an ad supiorẽ eius q iudicauit vel ad supiorẽ vtriusqꝫ.dic q̃ ad superiorẽ vtriusqꝫ qꝛ ordinaria q̃ est dignior trahit ad se delegatã min⁹ dignã vt.š.de iudicĳs.l.per minorez z.ĵ.de fideiusso.l.generaliter.hec sunt argumenta a remotis ſꝫ est casus qđ ad superiorẽ vtriusqꝫ appellatur.C.de appellatio.l.precipimus.in fine. Jaco.de ra.

9 **Nec colonis.** †Quare detur creditoribus z non colonis non video nisi qꝛ primis cõpetit actio in rẽ scđis nõ.sed hec non est ratio generalis vt.š. §.si duo ver.ergo z si duo Nico.sed maius ius habent creditores z magis eorũ interest ratione crediti.vbi autẽ essent coloni qui nummis colerent forte ratione fructuũ diuiderent hoc vtili iudicio.

Inter eos. Ibi nõ vero pretio.Cõtra.C.e.l.si pbatũ so.vt ibi no.Old.

10 **Si debitor.** †Pulcher casus.z breuiter dicit:si debitor partem fundi cõis pignorauit z creditori prouocato ad diuisionem fuit totus fundus adiudicatus totum fundum tenetur luere et idem in venditione et mãdato.

1 ¶Unus ex sociis volens diuidere põt alios ad diuisionẽ etiã inuitos prouocare.

1 **Et si non omnes.** †Op.š.tit.pxi.l.in hoc iudicio.z.C.fa.her.l.coheredib⁹.So.vt no.in.§.dubitandũ.h.d.in gl. allegata.z dic vt ibi.Oldr.

1 ¶Socius qui conuenitur de peculio liberatur ipsis rebus cedendo.

2 Condemnatio peculiaris est quasi contractus.

Sed postq̃. In gl.scꝫ defendẽtis vel defensi.vel dic neutri⁹.s.nec socĳ nec pcuratoris defendẽtis.de istis eñi locutus est supra vñ culpa defendentis impedit regressum ꝯ sociũ vel dominũ cui⁹

1 mãdato defendit.¶†Socius eñi q cõuenit de peculio noĩe serui defensi si velit cedere reb⁹ peculiarib⁹ põt se liberare ipsis rebus cedẽdo.vult ergo dicere lr̃a si potius expediebat cedere reb⁹ peculiaribus q̃ soluere imputabit socio z pcuratori q seruũ defendit z soluit cũ posset liberari cedẽdo reb⁹ peculiarib⁹ sicut potuisset dñs.¶Et caue qꝛ prim⁹ casus de socio defendẽte loquit z res peculiares perierũt post condẽnationẽ.Scđs casus loqt de pcuratore defendẽte z prestitit cautionẽ deinde res peculiares perierunt.nã vtroqꝫ casu sufficit esse condemnatum licet nõ

2 dum soluerit†quia ex quo cõdemnatus est iudicio quasi cõtrahitur.vt.ĵ.de pecu.l.iĳ.§.idem scribit.z videtur sibi abesse quod abfuturum est.vt.š.de neg.gest.l.si mandato.et.ĵ.de pecul.l.sed si damnuꝫ.§.fina.z.l.seq.Ja.de ra.sequentia plana sunt vsqꝫ ad l.si edes.

1 ¶Socio edẽ cõmunẽ reficere vel augere volẽte iuito socio an ille inuitus tenebitur ad contributionem.

1 **Si edes.** Utilis ẽ hec.l.z gl.ibi posita.†Et faciunt q̃ si duo hñt molendinũ cõe z vnus velit ponere meliores rotas vel extollere molẽdinũ vt meli⁹ habeat aquã qđ põt altero inuito z q̃ ẽt alter teneat cõtribuere ad expẽsas alias phibeat vti molẽdino p hoc.C.de edifi.puat.l.si vt pponis.z.ĵ.de dã.infe.l.si edib⁹. Dic ergo aut aliqs vult facere in re cõi iure seruitutis z nõ põt qꝛ res ppria nulli potest seruire.sic intelligitur.š.de seruit.vrba. pred.l.si parietem.Si aliter aut fit ad rei commodum z potest vt hic.aut ad incommodum:z tũc ad eũ vsum fuit per socios destinata et potest vt hic.aut non z non põt versi.ĵ.eodem.l.sabi

nus.vbi de hoc.

1 ¶Actio vel retentio pro sumptibus in re cõmuni factis quo casu competat vel non.

2 Conuentio de imperpetuum nõ diuidẽdo an sit valida.

3 Homo liber an possit operas suas imperpetuũ locare.

4 Iudiciũ cõi diuidũdo tollitur triginta annis.

5 Promittẽs alicui sub pena nõ edificare in horto suo an si alteri vẽdat qui edificet teneatur.

1 **In hoc iudicium.** †Docet qñ det actio vel retẽtio p sumptibus factis in re cõi z pone casuꝫ vt gl.z qđ dicit abinde.i.adiecto ver.q̃ cũ ita.vsqꝫ ad.§.si cõueniat lꝫ sic vt dicit gl.ibi qñqꝫ reassumat mediã partẽ.i.casuꝫ qñ credo meã ppriã.¶Et ad fi.gl.q̃ incipit.hec nõ vr̃ bona ratio. adde specialitatis est qꝛ sepeliẽdo defunctũ gerit negotiũ hꝛ̃dis ipso gestu:quia ad hoc compelli posset vt.š.de petitio.heredi.l. hereditas.

2 **Si conueniat.** Nõ vꝫ cõuentio†de nõ diuidendo imperpetuũ ſꝫ ad tps sic.h.d. ¶Sed an testator possit phibere in testamẽto ne filĳ diuidãt ppetuo castrũ cõe.dicvt dixi.C.e.l.fi.¶Itẽ facit iste.§.q̃ liber hõ

3 †nõ possit locare opas suas imperpetuũ.đ quo dic vt plene no. z dixi.C.de vsuf.l.antiqtas.¶Quid si cõueniat q̃ nõ diuidat vsqꝫ ad cẽtũ annos nũqd valeat.vr̃ qđ nõ.š.đ vsuf.l.an vsufructus.¶In ꝯriũ vr̃ qꝛ tps cẽtũ annoꝝ nõ vr̃ ablatio ſꝫ dilatio. vt dixi.š.de pac.l.si vn⁹.§.pactus.z ad ħ.C.de pci.impe.offer.l. q̃ties.z qđ ibi dixi imo vr̃ q̃ nõ valeat pactũ đ nõ diuidẽdo vsqꝫ ad.xxx.vel.xl.annos qꝛ sicut ecclĩa phibet alienare ita z locare vsqꝫ ad.xxx.ãnos i aut.de alie.z emphy.§.locatiões.Itẽ si vale

4 ret tale pactũ p ꝯñs valeret ne iperpetuũ:†qꝛ iudiciũ cõi diuid. tollit.xxx.annis.C.de anna.excep.l.j.§.ad hec.qđ qdã cõcedũt. ¶Veri⁹ est fm Odo.qđ tale pactũ valeat:qꝛ nõ eit ppetuũ sed tpale qđ vꝫ vt ħ.z.ĵ.p so.l.idẽ erit.Nõ ob.§.locatiões.qꝛ ista est ad nõ modicũ tps qđ phibet eccl̃e.vt ibi.z extra de reb.eccle.nõ alie.c.hoc ꝯsultissimo.li.vj.Nõ obstat.§.ad ħ.qꝛ durãte pacto nõ currit pscriptio.xxx.annoꝝ cũ agere nõ possit z nõ valẽti agere nõ currit pscriptio.vt.đ.l.j.in fine.de anna.exce.z de pscr.xxx. anno.l.cum notissimi.§.illud.Odof.Et sic plus operatur prescriptio quam pactum.z vide.ĵ.de condi.indebi.l.si non sortem §.si centum.

5 **Si inter socios.** †Facit iste.§.ad qõnẽ si promisi tibi sub pena nõ edificare in horto meo z vẽdidi alĳ q edificauit q̃ nõ incidã i penã.de hoc no.z dixi.š.đ alie.iud.mutã.l.iĳ.§.si op⁹ z ad hoc.ĵ.p socio. l.idẽqꝫ.§.fi.z de act.emp.l.in venditione.

1 ¶Fideiussor non admittitur ad emendum rem fideicommissariam.

1 **Qui coheredes.** In gl.vlti.i fi.†Fideiussori ei nõ admittit ad emẽdũ sicut ali⁹:qꝛ ꝯtra fideꝫ facit.C.de dolo.l.j. Ad.§.quatuor.q magis obstare vr̃ dic qđ ibi erant coheredes z fratres ħ coheredes tñ.z iõ qꝛ fortior ẽ ꝯiũctio iter fratres nõ potest emere sicut qlibet extrane⁹ z alĳ luere pñt.vt ibi dicitur z no.

1 ¶Sententia debet esse petitioni cõformis.

2 Libellus debet formari secundum naturam cõtractus ex quo agitur.

Ut fundus. Sepe allegat qđ snĩa†dꝫ esse petitioni ꝯformis nec dꝫ extẽdi vltra q̃ petitũ ẽ ad hoc.š.de ne.ge.l.põponi⁹ extra de symo.c.lꝫ hely.z fatuus est iudex q vltra petita pnunciat.C.de fideic.libe.l.fi.vbi de hoc satis dixi.qñqꝫ tñ iudex pnũciat vltra q̃ petitũ est vt i accessorĳs z ꝯsecutiuis.de quo vide qđ no.p Inn.extra de elec.querelã.¶Itẽ qñqꝫ petitur res z fit ꝯdẽnatio i estimatione qꝛ res nõ extat.ĵ.si cer.pe.l.vinũ.Nec ob.l.ista:qꝛ hic res extabat.Cõsultius tñ est z ita seruat i practica qđ dicat in libello peto rẽ si extat z si nõ extat peto estimationẽ.z pista formatiõe libelli bñ facit.ĵ.de cõdi.furti.l.in re furtiua.Consiliũ ẽt bonũ i formadis libellis est qđ adũciat.z ex pdictis peto reũ ꝯdẽnari q̃tũ de iure petere possuꝫ ar.ĵ.de ꝯdi.ind.

2 l.iĳ.¶Itẽ no.q̃ libell⁹†dꝫ formari fm naturã ꝯct⁹ ex quo agit isti.de act.§.huic.z snĩa dꝫ formari ſꝫ ipaꝫ petitionẽ.vt not.per Car.ex đ reb.ec.ñ alie.c.dudũ.li.vj.Libell⁹ ẽt cõiter iserit i snĩa z allegatiões ptiũ sicut fecit Salomõ extra de psump.c.afferte. et de

⁊ de hoc. C. de sen. ex breui. recitā. l. ij. Et si iudex pronūciat vltra petita sn̄ia est nulla, vt no. in glo. ş. fami. herciscun. l. ⁊ puto. §. j. Alia pulchra de hac materia vide q̄ dixi dicta. l. vlti. C. de fideicommiss. liber.

1 In iudicio cōi diuidundo nō veniunt que non sunt pro indiuiso communia.
2 Res cōmunis que nō pōt diuidi nec licitari nō venit in iudicio communi diuidundo.
3 Impensa facta in re cōi occasione proprij cōmodi non repetitur iudicio communi diuidundo.
4 Aqua a duobus possessa diuersimode duci potest.
5 Pro aqua nō diuisa an de iure possit agi vt diuidatur.
6 Res cōis pōt dici propria cuiusq3 sociorum.
7 Judicium communi diuidundo an competat pro diuidēdo ductum aque.

1 **Arbor.** Lapis ⁊ arbor in cōfinio nata cū nō sint cōia, p indiuiso in hoc iudiciū nō veniunt eis erutis vel succisis sic. h. d. Et gl. allegat l. fi. j. pro socio. sed debet dicere. l. penulti. que est idez cum ista.

2 **De vestibulo.** †Nec p̄ncipaliter nec ex cōsequentia res diuisa venit in hoc iudicio. h. d. ¶ Ibi binaruz ediū nō cōium lz vestibulū esset cōe. ¶ Ibi liceri cogat̄. i. ad licitationem venire. ¶ Ibi totarum edium q̄ sunt eius proprie.

3 **Si per eundem.** †Impensa facta nō in re cōi s3 eius occasione non repetit̄ hac actione sed neg. gest.

Iudex. Serui cōis in fuga cōstituti licitatio ⁊ plꝰ offerēti adiudicatio impune fieri potest. h. d.

Aquarum. Dic s3 Ja. bu. ꝙ hec lex h3 tres lecturas ⁊ vltima est vera ⁊ eā p̄mittit ⁊ ad euidētiā dicit q̄d iter aquaꝝ est riuus p quē aqua labit̄. Et diuidit̄ in tres ptes. ¶ In prima ponit̄ dictū labeonis ꝯ dictū pōpo. vsq3 ibi nā aut ipsiꝰ fundi. ¶ Ibi op. ꝯ dictū pōp. p locuz a partibus insufficiēter enumeratis vsq3 ibi s3 p̄nt iura. Ibi r̄ndetur oppositioni labeonis dicēdo ꝙ insufficiēter ptes enumerauit ⁊ supplēdo ptes nō enumeratas. ¶ Alij vt Jac. de ra. diuidunt q̄d primo ponit̄ regula labeonis vsq3 ibi nā aut. ibi. scd̄o ipsius regule dat duo exēpla seu pbat regulā inductiue vsq3 ibi s3 p̄nt. Ibi tertio incipit loqui iuriscōsultꝰ volēs reprehēdere labeonē ⁊ assumit indiciū fa. her. vt ꝯcludat i cōi diui. vsq3 ibi igitur i hmōi spēbus. Ibi q̄rto ⁊ vltio ꝯcludit. q̄libet diuisio bōa.

4 ¶ †Et ad euidēciā est sciēdū f̄m dictū Ja. bu. ꝙ q̄n aqua ducit̄ a duobꝰ, aut ad p̄diū cōe nō diuisuz, aut ad p̄diū cōe diuisum, aut ad duos fundos q̄rū vnꝰ est meꝰ, alter tuꝰ. ¶ Itē aut q̄rimus de diuisiōe fundi ⁊ tūc aut fundꝰ ē diuisꝰ ⁊ male q̄rit̄ de diuidēdo, aut q̄rimꝰ d̄ duobꝰ fundis n̄ris sepatis ⁊ tūc ēt male q̄rit̄ d̄ diuisiōe cū sint diuisi ⁊ sepati, aut q̄rimꝰ d̄ fundo cōi p indiuiso diuidēdo: ⁊ tūc p̄t agi recte ad eiꝰ diuisionē ⁊ ꝯsequētiā vēit ius aq̄. aut q̄rimꝰ de diuisiōe riui p quē aqua ducit̄ ⁊ nō p̄t solū diuidi q2 nō ē cōe n̄rm s3 est dn̄i p̄dij seruiētis. aut q̄rimꝰ de iure aq̄ diuidēde tpibꝰ ⁊ mēsura: ⁊ tūc aut est semel diuisuz ⁊ iterū nō p̄t diuidi. aut nō est diuisum ⁊ pōt agi vt diuidat̄ tpibus vel mēsuris. ¶ Ibi ipsius fundi ē. i. p̄dij seruiētis ⁊ sic nō venit i h̄ iudicio q2 nō est cōis. ¶ Ibi ⁊ ideo i iudiciū. s. cōi diuidūdo. ¶ Ibi sepatiz. s. p̄dioꝝ qbꝰ seruit̄. Ibi fa. her. venire ⁊ aut venit p se p̄ncipal̄r. i fa. her. iudicio aut venit i ꝯsequētiā diuisiōis fundi dominātis ⁊ tūc venit p idirectū.

5 ¶ † Op. q̄d de iure aq̄ ēt nō diuise nō possit agi vt diuidat̄, vt. ş. e. l. iiij. in p̄n. §. d̄ puteo. So. nō agit̄ directo vt ibi s3 vtili sic vt hic. Uel dic ꝙ aut p̄dia n̄ra eēnt iutilia sine aqua: ⁊ tūc aut aqua sufficit vtriq3 p̄dio, ⁊ pōt venire i iudicio vtili nō directo. aut nō sufficit vtriq3: ⁊ tūc cum p̄dia semel diuisa nō debeāt iterato directo vel p cōsequētiam diuidi, vt. ş. §. de vestibulo nō pōt ius aq̄ diuidi vel i licitatione venire: q2 cū p̄dia sint diuisa ⁊ sint iutilia sine aqua in licitatiōe aq̄ veniret ēt ipsa p̄dia q̄ sine aqua iutilia ⁊ h̄ eēt absurdū. ⁊ hec est vera lect. f3 quā sic pone casuz. ¶ Ego ⁊ tu habebamꝰ p̄diū cōe cui a fundo titij debebat̄ seruitꝰ aqueductꝰ: volumꝰ diuidere iter aque q̄rit̄ an possimꝰ. dixit labeo ꝙ nō: q2 aut querimus de solo. i. riuo p quē aqua ducit̄ ⁊ illud nō ē n̄rm s3 dn̄i predij seruiētis. ⁊ iō diuidere nō possumꝰ. aut q̄rimꝰ de iure aq̄ ⁊ illa est diuisa tpibꝰ vl̄ mēsura: ⁊ iō nō venit diuidēda. Pō. redarguēdo Labeonē dicit ꝙ argumētum labeonis pcedit a ptibus non sufficiēter enumeratis: q2 nos possumꝰ ꝯsiderare ius aq̄ separatū a solo fundi fluentis. ⁊ istud bn̄ pōt venire i iudicio fa. erci. vtili si nō ē diuisuz tpibꝰ vl̄ mēsura. ¶ Itē pōt ꝯsiderari fundꝰ cōis cui d̄bet seruitꝰ q p̄t diuidi, i eiꝰ ꝯn̄aʒ vēiet ius aq̄ i iudicio directo fa. her. ⁊ eadē rōne i cōi diuid. ¶ Alie lecture nō multū placēt lz sint vere. Dic ergo ꝙ aut ex p̄dio cōi seruiēte debet̄ aqua tuo ⁊ meo p̄dio: tūc si iter aque venit ⁊ diuidēdus i cōsequētiaz veniret p̄dia diuisa iteꝝ diuidēda q̄ sine aqua essent inutilia q̄d esset absurdū. hoc ergo casu nō venit adiudicādus s3 diuidēdus mēsura vel tpibꝰ si diuidi pōt aqua: q2 sit tāta ꝙ sufficiat vtriq3 p̄dio, aut debet̄ meo p̄dio tm̄ aqua: ⁊ tūc idē q̄d. ş. aut aqua debetur a p̄dio vicini nostris p̄dijs: ⁊ tūc aut n̄ro cōi diuiso debetur aqua vel duobꝰ nostris sepatis ⁊ venit i vtili iudicio nō directo ius aque. aut debet̄ p̄dio cōi n̄ro nō diuiso ⁊ pōt ad diuisionem fundi agi. ⁊ i eiꝰ ꝯsequētiā venit aq̄ diuisio i iudicio directo. Ja. bu. ¶ Gui. de suz. sic exponit hāc l̄ram. nā aut ipsiꝰ fundi est, vt q2 fundus cōis d3 seruitutē fundo extranei. nā fundo pprio ali-
6 cuiꝰ socioꝝ seruitꝰ deberi nō pōt: q2 res cōis large pōt dici ppria cuiusq3 socioꝝ. j. de ritu nup. l. illud. ⁊ res sua nemini fuit. ş. de ser. vr. pre. l. i re cōi. ¶ Ibi aūt sepatim a fundo. q2 p fundū extranei debet̄ seruitus fundo cōi ⁊ tūc aut diuisum est mēsura sicut sunt aque molēdinoꝝ ciuitatū quoꝝ aqua diuidit̄ p canales. ⁊ ita diuidit̄ iter istos qbꝰ debet̄ seruitꝰ fundo cōi a fundo extranei: q2 eā diuidunt p canales vel sulcos. aut tpibꝰ. q2 cū aq̄ exit a fundo seruenēte q̄libet istoꝝ qbꝰ debet̄ seruitus fundo cōi vtunt̄ tota aqua vnus vna die, aliꝰ altera. ¶ Ibi igit̄ in hmōi spēbus supra positis. s. q̄n seruitꝰ debet̄ p fundū cōem fundo extranei vel ecōuerso q̄n fundus extranei d3 seruitutē fundo cōi. Guid. ¶ S3 Ja. de ra. ad declarationē huiꝰ. l. sic scripsit. Quidā itelligūt cōclusionē iuriscōsulti vt destruat q̄cq̄d dixit labeo in vtroq3 exēplo sue regule hoc est ⁊ vbi iter aq̄ est ipsiꝰ fundi et vbi est separatꝰ a fundo vt vtroq3 casu possit agi cōi diuidūdo vt diuidat̄ mēsura ⁊ tpibus q̄d nō pl3 gl. q2 i p̄mo casu vbi iter est ipsiꝰ fundi nō pōt agi ar. ş. §. de vestibulo. vn̄ d̄t gl. ꝯ labeonē cōcludi solū i scd̄o casu q̄n iter est sepatū a fundo eo casu minus plene dixit labeo q2 vbi est sepatū a fundo p̄t eē ꝙ nō est diuisuz mēsura vl̄ tpibꝰ: ⁊ tūc p̄t agi cōi di. vt diuidat̄. bn̄ repio ꝙ fuitꝰ est ius sepatū vt h̄ūr hec v̄ba ius sepatū. ş. si vsusf. pet. l. vtifrui vn̄ sic possumus intelligere ista v̄ba q̄nq3 est iter ipsius fundi vt q2 habemus fundū cōem in quo est ductus aq̄ q̄nq3 est ius separatū a fundo alterius debet̄ seruitus fundo meo. voluit ergo dicere labeo siue habeat̄ iter aq̄ iure seruitutis ⁊ hoc est dicere ius separatū. aut iure dn̄ij ⁊ tūc iter d̄r ipsiꝰ fundi ⁊ nō venit in iudiciū cōi diuidūdo ⁊ d̄r seruitꝰ ius sepatū, vt. d. l. vtifrui.
7 ¶ † S3 q̄cq̄d dicat gl. dic ꝙ iter aq̄ q̄nq3 est i ip̄o fundo cui debet̄ seruitus. verbi gr̄a habes fontē lōge a p̄dio meo facio riuū p quē ducat̄ aqua ad fundū meū. riuus iste nūq̄d pōt esse i fundo alieno ⁊ i fundo meo: certe sic. ⁊ iter aq̄ q̄nq3 est ipsiꝰ fundi cui debet̄ seruitꝰ ⁊ i ipso fūdo ⁊ itelligo q̄n diuersis pprijs fūdis debet̄ ductꝰ aq̄ q̄rit̄ nūq̄d ꝯpetat cōi diui. p diuidēdo ductū aq̄ d̄t labeo ꝙ n̄ q2 aut ageret̄ cōi diui. p ductū aque q eēt in fundis qbus debet̄ seruitus ⁊ hoc fieri nō p̄t q2 diuisi ⁊ sepati sunt ductꝰ aq̄ sicut sepati sunt fundi i qbꝰ sunt ipsi ductꝰ aq̄. aut aget̄ cōi diuidūdo p ductu aq̄ q est extra fundū cui seruit̄: ⁊ tūc si diuisuz est mēsura ⁊ tpibus q̄d sepe fit nō agit̄ cōi diui. cū diuisus sit. De festinātia ergo rep̄hendit labeonē iuriscōsultꝰ q2 pōt esse ꝙ fuit constituta ab initio seruitus ista nec fuit diuisa mēsura vel tpibus vt. j. de aqua quoti. ⁊ esti. l. lucius. ⁊ iō tūc agi pōt cōi diuidūdo vt diuidat̄ mēsura vel tpibus. ¶ Op. q̄d p itinere aque nō possit agi cōi diui. q2 in seruitute nulla est cōio. vt. ş. e. l. § si p eūdē. Cōcedo ꝙ in seruitute nō est cōio: q2 si ego ⁊ tu habemꝰ ductuz aque p fundū vicini ad fundū nostrū cōem ipsuz ius in se indiuisum est ⁊ q̄libet nostrū h3 ius seruitutis insolidū. vn̄ ipsa iura in se sunt diuisa ⁊ separata tn̄ ppter vtilitatē ⁊ cōmoditatē seruitutis q̄ vtilitas cōis est lz seruitutes ⁊ eoꝝ iura sunt separata agit̄ cōi diui. vt talis cōmoditas aq̄ ductus inter nos diuidat̄ mēsura vel tpibꝰ vt hic ⁊ de hoc dictū fuit. ş. de vsu ⁊ ha. l. vsus ps. Ja. de ra. ¶ Ultimo collige modū diuidēdi aq̄ ductus sicut fit quotidie q2 aut diuidit̄ tpibꝰ vt tu habeas vna die vel hora vl̄ septimana ⁊ ego alia. vl̄ mēsura vt puta p foramina lapidea vel ferrea vel canales. vn̄ tu recipis partē tuā ⁊ ego meā ⁊ vocātur mucilli. sic ⁊ opere libertoꝝ ⁊ seruoꝝ diuidunt̄ p tēpora vt tibi seruiat vna die ⁊ mihi alia vt infra de oper. liberto. l. libertꝰ qui. §. primo. ⁊ ad hoc facit q̄d nota. in summa quibus mo. feu. ami. §. sed queritur an diuidi.

1 Domus in ciuitate an possit propter delictū inhabitantiū ruinari.
2 Res communis pluribus an propter delictum vnius tota peribit.

Si is cum quo. Notabilis est hec. l. et videt̄ quasi casus q̄d Ista lex habz materiam i se notabilem.
1 domus †possint destrui in ciuitate ppter delictum. ⁊
ad hoc i vsib. feu. de pace iura. firmā. §. receptatoribꝰ

de penis.C.felicis.§.hñt habitationes. ¶ In contrariũ multũ facit q2 vrbs non debet deformari ruinis.j.ne qd in loco publico.l.penul.cum cõco2.ibi in gl.positis ꝛ ibi de hoc dixi.ꝛ ꝓ hoc q2 res non delinquunt sed homines in aut.de manda.prin.§.j.

8 † Item allegatur quasi pro casu qđ si duo habent turrim cõmunem quorũ vnus hꝫ partem superiorem alius inferiorẽ ꝛ ille q hꝫ inferiorẽ cõmisit delictũ ex quo ex forma statuti domus eius deberet destrui vtrũ tota dbeat destrui ꝙ sic ꝛ soci⁹ teneaẜ socio reficere damnum quod sentit ex eius delicto.ꝛ pro hoc bene.ĵ.de aqua plu.arc.l.interdũ.vbi de hoc. Hec qđ recitata est ꝑ multos ꝛ fm diuersitatẽ capitũ diuerse sunt date solutiones.tangiẜ eñ in glo.ꝛ ꝑ Archi.de peni.dist.j.c.sed continuo. Et Bart.dixit in questionibus suis.xxxiij.q.que incipit, Duo communez domũ in gandino de bonis malefactorũ.§.itẽ queriẜ aliqs cõmisit delictũ.ꝛ per Archi.de penis.c.felicis.lib.vj.ꝛ.j.q.j.c.sacramẽta ꝑ Cy.C.ex q.cau.infa.irro.l.ꝛ si seuerior.qđ tetigi.š.de his q not. infa.l.qd ergo.§.pena grauior.ꝑ Dy.tangiẜ.ĵ.de oper.no.nũ.l.j.§.pôt autẽ.ꝛ satis dixi ea.l.vltra pnci.§.ꝛ predicta faciunt ad antiquã qõnẽ per Ja.de arena.de dam.infec.l.si finita.§.ex hoc edicto.ꝛ de aqua quotid.ꝛ esti.l.j.§.itez queriẜ per Guid.de suz. in suis questionibus statutorum:quinto folio.ver.pone qđ statutũ est floren.ꝛ plene dixi in meis questionibus statutorũ. tertia parte.lvj.q.que incipit, Sed quero duo fratres.ibi videas. ꝛ alias pulchras qõnes ad hanc materiã pertinentes vide eadem parte questione.iij.vij.viij.ix.ꝛ.x.

1 † Iudex de cõsensu partiũ ante litẽ conte.potest ferre sñiam etiã contra solitum ordinẽ iudiciorum.

Iudicem. Pulchra lex est ista q̃ dicit iudicẽ debere qđ est vtile partib⁹ vel qđ eis placet. Ex quo colligunt quidam qđ añ lit.cõte.pôt iudex † de ꝯsensu partiũ ferre sñiaz ꝛ valet nõ obstante qđ sit lata ꝯ̃ solitum ordinẽ iudicioꝝ.C.de sen.l.prolatam.vbi de hoc dixi.ꝛ.ĵ.de re iudi.si conuenerit.vbi de h̃ no.ꝛ dixi. Quid enim aliud agit pretor nisi qđ partes ad concordiaz reducantur.ĵ.de ope.no.nun.l.j.§.ꝛ post operis vbi etiam de h̃ no.ꝛ satis dixi.ꝛ facit.š.titu.proxi.l.fi.ꝛ extra de mut.peti.c.j.ibi concordia vel iudicio. Et an iudex de concordia partium possit ꝓcedere summarie ꝛ non seruare ordinem iudiciarium dixi.C. de lite contest.l.vnica.ꝛ aut.offeratur. Dicit ẽt hic Guido de suz.quod si in aliqua causa est assumẽdus cõsiliarius et partes concordant quod iudex debet consentire per hanc.l.cum concord.ꝛ.š.qui satisda.cog.l.de die. ¶ In cõtrariũ quod iudex debeat eligere ꝛ eius electio ꝑferatur electiõi partiũ ꝛ allegat devẽ tre.ispi.l.j.vltra pn.isti.de satisd.tut.§.finaũt.de admi.tuto.l.iij. de srbi.l.sicuti in fi.ꝛ.l.itẽ ꝫ vnus.§.fi.pmã approbat nisi eẽt cã que spectaret ad vtilitatẽ publicã q2 tũc preferreẜ iudicis electio per iura secũdo allegata. ¶ Sequẽtia sunt plana vsqꝫ ad legẽ sabinus.

8 ¶ Sabin⁹.ad debar.hic ꝛ j l.labeo.de aq plu.arcẽ.ꝛ in l.si is a quo vt in poss.leg.

1 † Taciturnitas tenet medium inter cõsensum ꝛ dissensum.
2 Socius inuito socio an possit habitare in domo cõmuni.

8 Sabinus. [a] Alias icipit,i re cõi. ¶ Vtilis est hec lex ꝛ allegaẜ cõtinue pro
1 pter duo.primum est ꝙ taciturnitas † tenet medium inter cõsensum ꝛ dissensum vt in regula iuris q tacet vbi.de hoc per Dy.ꝛ alios vnde q est presens ꝛ potest dissentire si taceat nõ intelligiẜ consentire. quod intellige quando est tale qd quod sola contradictione nõ impediebatur, sed necesse erat pretorẽ adire vel actionem mouere q2 sola nunciatione vel contradictione nõ potest impedire,vt.ĵ.đ ope.no.nun.l.i prouincia li.§.j.sed habebat necesse ꝑtorem adire vel actio.cõmuni di.mouere vt hic ꝛ ibi no.ꝛ vide quod dixi.ĵ.de aqua plu.arcen.l.si tertius.§.j.ꝫ Ol.ꝛ đ ista materia no.ꝛ dixi.š.đ pcu.l.filiusfami.§. inuitum.de serui.vrba.pred.l.inuitũ.ꝛ de furtis.l.qui vas.§.vetare.ꝛ plenius in.l.caius.đ pigno.acti. ¶ Secundũ ad quod se pe allegatur hec lex est qđ in re cõmuni potior est cõditio phibẽtis q regula fallit hic in casibus in glo.no. ¶ Itẽ fallit in fauore libertatis.C.de seruo cõi ma.l.j. Et vide de ista materia qđ no.š.de ser.vrb.pred.l.quidã iberus.§.parietẽ.de vsufr.l.arbo rib⁹.§.si nauis.ꝛ qđ dixi.š.ea.l.si edes.ꝛ plene no.ꝑ Dy.ꝛ alios extra de reg.iur.c.in re cõmuni li.vj.ꝛ ꝑ Cõpo.de cõsti.c.cũ oẽs. ¶ Ex quibus breuiter collige aut socius vult aliqd facere in re cõmuni seruitutis ꝛ nõ pôt vt.š.de ser.vr.pre.l.in rem cõmunẽ.aut nõ iure seruitutis:tũc aut vult reficere ꝛ potest.C.de edifi.priua.l.si vt proponis cũ conco2.š.de ser.vrb.pred.l.parietez ꝛ de dã.infec.l.in parietis. ¶ Si vero de nouo faciendo vel destruẽdo tũc aut res est ad eũ vsum quesita ꝛ peracta ꝛ pôt vt.đ. l.si edes.š.e.pro socio.l.cũ duobus.§.itẽ mela.ꝛ.š.de rerum di.l. in tñ.§.penul.vbi etiã de hoc plene dixi. ¶ Si vero nõ est ad eũ vsum quesita seu peracta tunc aut vult facere qđ non ledit sociũ nec interest eius non fieri,ꝛ potest vt.š.de serui.vr.pre.l.fistulã. ꝛ.l.quidã iberus.§.j. Si interest socij nõ fieri tũc est dare regulã ꝛ instantias ꝙ hic no.in gl. Vel dic aut res cõis efficitur melior ꝛ pôt,vt.š.e.l.si edes.si deterior nõ pôt vt hic. Si nec melior nec deterior aut ꝑdest facientı ꝛ pôt.aut nõ ꝛ nõ pôt,vt.đ.l.fistulã.ꝛ l.qdã iberus.§.j.ꝛ hic. ¶ Ad qõnẽ glo.an socius † inuito socio
2 habitare possit i domo cõi,quidam nõ hñt rñsionẽ in gl.alij habẽt. Rñdeo pôt q2 ad eũ vsum est inuẽta.ꝛ ꝑ h̃ bñ facit.đ.l.arbo rib⁹.§.nauis.ꝛ qđ ibi no.ꝛ.ĵ.ꝓ socio.l.merito.ꝛ de acq.he.l.duo fratres. Fran.accur.dicit qđ si nõ hꝫ aliã domũ in qua habitet tũc habitare potest,vt.ĵ.de religio.l.si plures. Si habet vbi habitet huic membro non respondet, sed dic vt dixi. Sequens lex satis patet.

Communi diuidundo. In glo. in fi.imo ꝛ ꝓpter rẽ ipsam,vt.š.fa.her.l.itẽ labeo in fi.ꝛ duabus.ll.sequẽtibus.

Una mancipia. In fi.ꝛ durãte minori etate non pñt diuidi,vt.C.cõia vtriusqꝫ iudi.l.si inter vos.ꝛ.š.ti.j. l.lucius.vbi de hoc.

¶ Ad exhibendum. Rubrica.

1 † Actio ad exhibendũ personalis est ꝛ cuz sit in rem scripta videtur habere causam mixtam.
2 Agenti actione noxali necessaria est actio ad exhibendum.
3 Municipes conueniunẜ actione ad exhibendum.
4 Actione ad exhibendum tenetur qui dolo fecit rem ad alium ꝑuenire.
5 Res exhibẽda in quo statu debeat exhiberi ꝛ cuius sumptib⁹.

Super rubrica. De ista actione vide Azonẽ in summa eo.ti.ꝛ in libello Rofr.hoc eo.ti.ꝛ nota. in Spec.de iudi.§.vltimo,videndum est. Et cõtinua actionũ qdã reales ꝛ vide pulchrã.l.ad hãc materiã.ĵ.de pig.act.l.quamuis.ꝛ qđ ibi dixi. Quedã ꝑsonales vt insti.de act.§.actionũ.de realibus dictũ est š.de pet.he.de rei vẽ.de cõfessoria ꝛ negatoria.ꝛ dixi etiã de his q̃ in aliquo imitantur naturã realiũ vt in titu.de noxali. Itẽ de his que habẽt mixtã cãm vt fa.herc.cõi di.ꝛ finium regundorũ
1 † nunc ponit de actione ad exhibendum que personalis ꝛ videtur habere causam mixtã cũ sit in rẽ scripta. ¶ Et diuide titulũ in quinqꝫ partes.quia in prima ponit vtilitatem huius actionis ꝛ quid sit exhibere vsqꝫ ad.l.in hac. In scđa qualiter in iudicio deducat vsqꝫ ad.§.pterea. Ibi ponit qualis sit hec actio vsqꝫ ad.§.est aũt. Ibi poniẜ cui detur vsqꝫ ad.§.ibidem. Ibi contra quẽ detur vsqꝫ in fi.titu. Dic ergo in summa qđ hec actio est vtilis maxime ꝓpter rei ven.ꝛ etiam ꝓpter aliquas actiones ꝛ deducitur in iudicio cum determinata re ꝛ cã ꝛ est arbitraria.ꝛ iõ in ea iuratur in litem. Et est personalis ꝛ in rem scripta ꝛ nõ sequtur possessorem. Et datur ei cuius interest ꝓbabiliter ꝛ cõtra eũ qui possidet ꝛ rem exhibere tenetur. An hec actio cum rei vẽ.cõcurrat ꝛ simul in eodem libello intentetur dic vt.ĵ.eod.l.j. Quid sit exhibere. Et an testibus sit facienda exhibitio rei super qua debent testificari.ĵ.eod.l.ij. Qualis sit ista actio ꝛ de eius natura bñ.ĵ.eo.l.iij.§.preterea.ꝛ.§.seq. Et pulchra de natura ꝛ origi
2 ne realiũ actionũ. † Hec actio necessaria est volenti agere noxali ea.l.§.si quis noxali. Et qđ hec actio nõ proponatur in codez libello cum rei ven. Alij ꙗ heredi nõ daẜ hec actio pro testamẽto exhibẽdo,ea.l.§.si qs extra. Hec actio daẜ ei cui⁹ interest.ꝛ de hoc summarie cognoscitur ead.l.§.sciendũ. Et pulchra de summaria cognitiõe. Qui dolo vel culpa desijt poss.dere non agit hac actione ea.l.§.si metũ. Plures agere possunt hac actione ꝓ eadem re ea.l.§.pompoñ. Exceptiones que requirunt altiorem indaginem nõ impediũt hanc actionẽ ea.l.§.ibidem. Et pulchra de talibus exceptionibus. In chartis ꝛ instrumentis est spãle qđ solus dominus charte agat ad exhibendum ea.l.§.interdũ. Et qñ consulatur creditori pro instrumento crediti sui qđ est scriptũ in alteri⁹ charta. Aduersus quẽcũqꝫ habẽtẽ facultatez exhibẽdi daẜ hec actio ei cui⁹ interest ea.l.§.fi.cũ duab⁹.ll.sequẽtib⁹. Spãle ẽ in gẽma inclusa anulo ꝛ alijs reb⁹ alijs ꝯiũctis vt
3 nõ agat rei vẽ.nisi pri⁹ † eis disiũctis.ĵ.eo.l.tigni.§.itẽ municipes. Municipes hac actiõe teneñ.ĵ.eo.l.tigni.§.itẽ municipes. Lꝫ quis nõ habeat ius tpe litis cõtestate ꝫ solũ tpe sentẽtie sequiẜ cõdẽnatio ea.l.§.si quis nõ possideat. Et ibi videas de iure supueniente lite pendente

te pendente. Possidens tpe litis cõtest. ꝛ non tpe snie sine dolo ꝛ culpa sua absoluitur ea.l.§.fi qs cũ iudicij. Et vide fraudẽ quã facit possessor q videt se succũbere et facit se expelli p amicũ suũ vt absoluatur. An actor debeat habere ius tpe litis cõte. ꝛ snie ea.l.§.fi. Instãtia inchoata cũ defuncto trãsit ad heredem.j.eo. l.si ad exhibendum. Qui dolo desijt possidere hac actione.j.e.l. iulia. Pro glande mea que cecidit in fundum vicini tenet mihi
4 vicinus siue extet siue dolo eius ꝯsumpta sit ea.l.§.glãs.† Qui dolo fecit rẽ ad alium peruenire hac actione tenet ead.l.§. si qs rẽ. Exhibẽs rẽ deterioratã vel forma mutata nõ liberat hac actione.ea.l.§.sꝫ si qs rẽ deteriorẽ. Et pulchra an qs teneat recipere rẽ deterioratã. Et mutata forma desinit esse res. Heres vr. in dolo si sciens nõ exigit a legatario vsufr.cautionẽ. ꝛ ideo hac
5 actione tenet ea.l.§.si tibi.x.† Quis tenet rẽ exhibere in eo statu quo erat tpe cepti iudicij. Et in hac actione veniũt accessiones ea.l.§. quãtum. Optare debẽs intra certum tps excludit lapso tpe.j.e.l.si optione. hereditas amissa pter exhibitionem nõ factã venit in hac actione.j.e.l.sꝫ ꝛ si hereditas. Quo loco ꝛ cuius sumptibus sit res exhibẽda ea.l.§.quo loco. Et si actor habuit aduocatũ gratis an reus victus debeat cõdẽnari pro eius salario. Exceptio rei iudi.nõ obstat agẽti ex alia cã.j.eo.l.de eo.§.se pius. Ex vuis meis faciẽs mustũ tenet hac actiõe.ea.l.§. si quis ex vuis. ꝛ dictio vterqꝫ predicat de tribus. In hac actiõe qñ qs teneat de interitu.ea.l.§.si post. Qui ex iusta cã statiꝫ nõ põt exhibere hꝫ terminum exhibendi ea.l.§.si ista. hec actio nõ datur heredi vt heredi nec in heredẽ vt heredẽ sꝫ vt possessorẽ ea.l.§.fi. hec actio nõ dat nisi intersit pecuniariter.j.eod.l.si liber homo. hec actio dat p thesauro tollendo iurãti nõ calũnie cã petere.j. eo.l.thesaurus. Dñs ex facto serui tenet.j.e.l.cũ seruꝰ. Exhibẽs hoiem debilitatũ vel elustratum liberat hac actione.j.l. si quis hoiem. Creditor p chirographo soluto agit hac actione ꝯ aliũ nõ cõtra debitorẽ.j.eo.l.solutione. hec actio dat ei cuiꝰ interest pecuniariter.j.eo.l.pe. Et verba iuris nõ debẽt calũniari. Et iõ scholaris scholari nõ tenet suas scripturas exhibere. Et si statuto caueat ꝙ faciens sanguinẽ in palatio decapitetur nõ intelligitur de barbitonsore flebotomante. An malefactor debeat interrogari de socijs.j.eo.l.fi.

1 ❧ Actio ad exhibendũ quare sit vtilis: ꝛ qđ res vtilis põt dici necessaria.
Actio ad exhibẽdũ ꝛ actio realis an possint simul ꝛ in eodẽ libello proponi.
2 Actio ad exhibendũ an possit pponi lite contestata.

1 **Hec actio.** Ibi necessaria.† Exponit glo.id est vtilis ꝛ in antiqua gl.nõ erat plus. Sꝫ est quedã additio noua que qrit an sit necesse primo agi ad exhibenduꝫ ꝙ agat actione reali vel debeant simul in eodẽ libello proponi. Gl.hic videtur inclinare ꝙ in eodẽ libello proponi debeãt.ꝛ.C.eo.l.fi. in glos. Idem videtur sentire Azo in summa hoc eo.tit.§.ij. Et hoc idem videtur sentire Rof.hoc eo.tit.§.illud etiã queritur. ¶ Contrariuꝫ videtur sentire gl.j.e.l.iij.§.est autem.super verbo in rẽ acturus. et.j.tit.proxi.l.j.super verbo instituitur. Et qui tenẽt ꝙ in eodẽ libello proponant dicunt ꝙ primo procedetur super actione ad exhibẽdum ꝛ re exhibita pcedet in rei ven.C.de act. ꝛ obli.l.cõtra negantẽ. ¶ Ja.de ra.tꝫ qđ primo proponatur sola actio ad exhibẽdum.ꝛ sufficit allegare iustã cãm quare eius itersit reꝫ exhiberi ꝛ ea exhibita intẽtabitur rei vẽ. speciale est.j.e.l.gẽma ꝛ i tigno iniuncto.j.de tigno iniũ.l.j.§.si qs. ¶ Speculator vtrãqꝫ formã libelli ponit.d.§.vlti.de iudic. ¶ Odo.alleg.ꝙ nõ possit simul in eodẽ libello pponi.d.§.est aũt.j.l.iij.ꝛ.ꝫ.de rei vẽ.l.i rẽ. §.itẽ quecũqꝫ. ¶ In cõtrarium allegat q: actio ad exhibẽdum datur ei cuius interest.d.l.iij.§.sciẽdũ.ergo sufficit ꝙ proponat cãm interesse sui ꝛ postea vẽdicet.ꝛ p hoc.j.cõmo.l.j.in fi.de peculio.l.deposui.pñio respõ.de hoc tetigi. Ipse Odof.distinguit aut res q̃ petit exhiberi vbi est inclusa vel iuncta alij rei: ꝛ tunc simul non possunt proponi vt.d.§.item quecũqꝫ.ꝛ.j.eo.l.gẽma. si non est inclusa vel alij iuncta: tũc sicvt dictis.ll.cõmo.l.j.in fi. de peculio depositi.ꝛ.C.de rei vend.ordinarij. ¶ Pro alia opi. facit.j. de crimine expila.here.l.ij. Odof. ¶ Ja.but.dicitꝰ ꝙ aut actio pparatoria est talis qđ ea mediãte alia nascit ꝛ tũc simul pure non pñt pponi sꝫ cõditionaliter ꝛ successiue sic vt.d.l.gẽma.j.eo. ¶ Itẽ in querela inofficiosi testamẽti.ꝫ.de inoffi.test.l. qui de inofficio.ꝛ simile.C.locati.l. cõductores. aut ipsa preparatoria mediãte nõ nascitur alia sed nata est ꝛ tunc simul pponi possunt. ¶ Iudex tamen ex ordine primo procedit in pparatoria vt.d.l.ordinarij.C.de rei ven.ꝛ.j.de interdi.l.incerti. Pet. ꝑo plenius dicit quedã sunt iudicia seu actiones q̃ nullã habẽt condictionem ꝛ ista simul concurrũt. Quedã hñt cõtradictionẽ ꝑm idem ꝛ ordine successiuo.ꝛ illa nõ pñt simul proponi nec vna intẽtata redit ad aliam.C.de furt.l.j. ¶ Si vna vere cõpetit ꝛ alia putatur cõpetere tunc si electa que non competit redit ad aliã que iure competit.C.de inoffi.test.l.eum qui.ꝛ.l.ꝫ maiores. ¶ Si habent cõtradictionẽ ꝑm idẽ tps sꝫ nõ ordine successiuo tũc nõ simul sꝫ ordine successiuo possunt pponi sicut qrela ꝛ petitio her.vt.d.l.q de inoffi.ꝫ.de inoffi.testa. ¶ Ad ppositã ergo qõnẽ aut actiones ad exhibendũ nõ habẽt contradictionẽ aliquã sicut cũ agitur p re separata ꝛ possunt simul pponi.si habẽt ꝯdictionẽ ꝑm idẽ tps sꝫ nõ ordine successiuo sicut cũ agit p gẽma inclusa vel alij iũcta tũc nõ pñt simpliciter simul pponi sꝫ ordine successiuo vt.d.l.gẽma.j.eo.ꝛ.ꝫ.§.itẽ quecũqꝫ.ꝛ sic cõcordat in effectu cũ Odof. ¶ Ray.dicit aut loqueris de actione ad exhibendũ que dat ad restitutionẽ rei vt no.j.e.l.ij.ꝛ.l.celsus.§. idẽ celsus.ꝛ.l.tigni.§.fi.ꝛ.l.iulia.§.vlti.ꝛ tũc nõ vt.j.de reg.iur.l. nemo.§.quoties. Aut de illa q̃ dat solũ ad exhibendũ tunc aut illa est sibi vtilis ꝛ põt vt.d.l.ordinarij.de rei vẽ.ꝛ facit qđ no.d.l. q de inoffi.aut est necessaria ꝛ simul proponi non pñt.vt.d.l.gẽma.sed successiue vt.d.l.cõductores.C.loca. ꝛ vñ vi.l.non ab re.
2 Ray. ¶ † Sꝫ nunqd hec actio possit proponi lite contest.in rei ven.dic vt not.de tabu.exhi.l.fi.

1 ❧ Testibus facienda est exhibitio maleficij vel rei super qua debent testificari ne errent.

Exhibere. Ibi in publico. Facit ista litera
1 ꝛ.j.e.l.iij.§.sciẽdũ.ver.plus dicit. ꝛ.§.si quis noxali † ꝙ testibus sit faciẽda exhibitio maleficij vel rei sup qua debent testificare vt videre possint an sit illa ꝛ signa eiusdẽ. ꝛ ita seruat in practica.ꝛ tenẽt Odof.ꝛ Ray.ꝛ not.extra de testi.c.cũ cãm. Et pro hoc.j. de publica.l.cũ se exhibuissent.ꝛ qđ ibi no. Oldr.ꝛ vide Roff.hoc eo. ti.§.j.ꝛ qđ dixi.C.de seruis fugi.

1 ❧ Agens actione ad exhibendũ debet dicere argumenta rei de qua agitur.
2 Actio ad exhibendũ cuius sit nature vel efficacie.
Effectus denotat causam suam.
3 Actio hypothecaria an sit realis.
4 Actio ad exhibendũ psonalis est ꝛ ei cõpetit qui in rẽ acturus qualicũqꝫ in rem actione.
5 Actio ad exhibendum concurrit cum noxali.
6 Actio ad exhibendũ datur cuicũqꝫ interest etiã si nõ sit dñs rei que petitur exhiberi.
7 Interesse qualiter sit probandum.
8 Summaria cognitio qualiter ꝛ quare dicatur.
9 Actio ad exhibẽdum pcedit in iusta ꝛ pbabili causa: nec dr interesse qđ nõ est in rationabili causa causatum.
10 Plures an possint eiusdẽ rei nomine agere ad exhibendum.
11 Exceptiones altiorẽ indaginẽ requirẽtes in causis summarijs non admittunt sed in principalibus.
12 Sententia cause summarie an possit ferri extra locum iudicij.
13 Actio ad exhibendũ nõ datur p instrumentis ad exhibendum pro alio interesse ꝙ dñi secus in alijs rebus.
14 Actio ad exhibendum datur aduersus possessorẽ detentatoreꝫ ꝛ quẽcunqꝫ habentem facultatem rei exhibende.
15 Cautio non datur pro liquidis.

1 **In hac actione.** † Pro declaratiõe vide qđ plene dixi.ꝫ. de rei ven.l.si in rem.

Preterea. Hec actio arbitraria est.ꝛ iõ in ea iurat i litem. Item est personalis.ꝛ ideo ex obligatiõe venit: ꝛ est in rẽ scripta: ꝛ ideo sequit possessorẽ. Et nota
2 qđ effectus † denotat causam suã. ¶ Et ad declarationẽ materie est sciendum qđ quedã sunt reales circa quas cõsidera originem q: veniunt ex iure qđ habeo in re non ex vi alicuius obligationis.ꝛ effectus est ꝙ peto mihi rem restitui.vnde in reali non petitur dari sed restitui.vt insti.de ac.§.j.ꝛ ibi de hoc per Dyn. Personales veniunt ex obligatione q̃ oritur ex ꝯtu vel quasi vel delicto vel quasi.ꝛ in his peto mihi dari vel fieri.vt instit.de
3 act.§.oim.ꝛ ita differunt in origine ꝛ effectu.† Sꝫ nõne hypothecaria est realis ꝛ tñ orit ex obligatione. Rñdeo aut ago contra debitorẽ obligatũ: ꝛ tunc est personalis.aut ꝯtra extraneũ possessorem ꝛ est realis.nec ob.quod venit ex obligatione ꝛ ꝯtu q: nõ consideratur cã remota sed proxima.nec ago ex contractu sꝫ ex iure mihi quesito in re per ꝯtũ sic ꝛ dñiũ mihi querit ex contractu ꝛ tñ non ago ex contractu sed ex dominio mihi quesito per contractũ. Quedã actiones habent mixtã causam non dico ꝙ sint mixte.s.reales ꝛ personales: q: hoc est impossibile cuꝫ origo personalis ꝛ realis sit contraria vt ꝑdixi. Et per hoc cõiter reprobat diuisio quã facit gl.inst.de act.§.qdã. Sꝫ dic qđ habent cãm mixtam vt est in communi diui.nã quia peto mihi assignari in vna parte ꝛ mihi restitui qđ est meum in hoc hꝫ naturã realis. Itẽ peto mihi dari aliquid qđ est socij.ꝛ in hoc obti-

net naturā personalis similiter et in iudicio fa.herc. Sunt ergo psonales q2 veniunt ex quasi contractu.vt insti.de obl.ex quasi contractu in prin.sȝ habēt causam mixtam vt dixi. ¶ Itē petitio hered.est in rē licet habeat mixtam causam q2 in ea peto qđ mihi restituat̃ ⁊ psonales pstationes.ista vero actio ad exhibēdū est personalis.vt.j.§.primo.sed videt̃ habere mixtā causam q2 datur contra possessorē.⁊ in hoc differt a personali.Itē sequitur possessorem vt obligatum ad rem exhibendā.⁊ in hoc differt a reali que bene sequitur possessorē sed non vt obligatum vt.s. dixi Jac.bu.⁊ vide.j.§.proxi.

4 **Est autem.** Ibi acturus est.† ¶ Ista litera mltū facit qđ actio ad exhibendū rei ven.⁊ non proponant̃ simul in eodē libello ⁊ ita tenet hic gl.s.l.j.tenet cōtrarium ⁊ dic vt ibi plene dixi. ¶ Et vide naturā hui⁹ actionis vt dixi.s.§.pri.⁊ gl.dicit qđ ista actio est ex quasi ɔtractu. Azo in summa huius tit.§.est autē.dicit quosdā dixisse eā pantominā siue anomalā ⁊ magis datiuā q̃ natiuā.cōiter tenet̃ qđ sit ex quasi cōtractu.Ibi sȝ ⁊ vsufru.si in re mobili nā pro immobili nō agitur ad exhibendū q2 seipsa exhiberet vt.C.qñ ⁊ quibus quarta pars.l.ij.§.j.lib.x.

5 **Si quis noxali.** †Pulcher.§.in ista materia ⁊ bñ cōcor.j.de publicanis.l.cū se exhibuissent que bene faciunt ad id qđ dixi.s.e.l.ij.

6 **Sciendum.** †Iste.§.notabilis ē ad istā materiā ⁊ breuiter dicit qđ hec actio datur ei cuius interest etiā si non sit dominus rei que petitur exhiberi ⁊ de hoc dicit vsq; ad.§.pōpo. ¶ Et de hoc interesse summatim cognoscitur ⁊ propter hoc multum sepe allegatur in practica iste §.ad materiā cognitionis summarie de qua olim rotabatur p antiquos doct.⁊ Jo.fasolus doctor pisanus fecit vnū pulchrū tractatū quē posuit speculator quasi ad literā de officio omniū iudi.§.fi.⁊ que materia hodie est multum dilucidata in clementi.de verb.signi.c.sepe.tam in textu q̃ per ibi notata ad que recurrendum est de ista materia de hoc etiā tangitur per Dy.j.de pret.stipu.l.j.§.fi.⁊ dixi scđm Jac.de are.C.de iudi.l.iudices. Et aduerte gl.not.que est hic ad istam materiā ⁊ que tracta fuit de
7 summa Azo.de iudic.§.in cognitione. ¶ †Et aduerte qđ dicit probari interesse suum per sacramentum.⁊ vide Rofre.hoc eo.ti.§.illud etiā q̄ritur ver.si enim lis est contestata. ¶ Alij tñ cōtra tenēt ⁊ dicunt qđ probatio interesse dȝ fieri legitimis modis lȝ summatim de hoc cognoscatur.⁊ ad.l.thesaurus.⁊.l.fi.C. de fid.instru.que allegant̃ in gl.rñdent qđ non loquuntur de sacramento per qđ fiat probatio,sȝ loquuntur de sacramēto qđ non petit animo calū.sed certe per tale sacramētum qđ non animo calum.petit probatur interesse ex quo res debet exhiberi:⁊ ita cōiter in iudicio seruatur.alias nullū esset speciale in ista summaria cognitione si deberet in ea plene probari sicut in ordinaria ⁊ q2 est solū pparatoria ⁊ modicū affert preiudiciū ⁊ ita cōiter seruatur. ¶ Sit tñ aliquā alia indicia ad docendū qđ actoris interest exhiberi rē petitā ad coadiuuandum sacramentum non esset malū ⁊ hoc tenet hic Ja.de ra. ¶ De hoc vide qđ no. per Inn.de dolo ⁊ contu.c.contingit.⁊ vide etiā qđ no.extra de accusa.c.ex parte.⁊ de hoc dixi.s.de edendo.l.quedā.§.fi. ¶ Cōclude ergo qđ summatim dicitur cognosci vbicunq; ordo iudiciarius in aliquo pretermittitur sicut in casibus hic specificatis in gl. ¶ Sunt etiā alij casus in quibus fit summaria cognitio.vn⁹.C.de edi.di.adria.tollen.l.fi.alius vt leg.no.caue.l.post q̃ alias.l.imperator.§.si dies.alius.C.de bo.aut.iudi.pos.l.fi.⁊ aut.⁊ qui iurat.alius.s.de edēdo.l.qdā.§.fi.alius.C. vt omnes tam ciuiles q̃ milita.l.j.alius.C. de naufra.l. de submersis.vbi
8 de hoc.alius.j.ad trebel.l.recusare.⁊.l.ille a quo. ¶ †Quādoq; dicitur summaria cognitio que fit sine inscriptiōne.C.de abige.l.j.alius est.j.de accusa.l.leuia.alius.C.de senten.aut.nisi breuiores.alius.s.de offi.pcō.l.nec quicq̃.§.de plano.de ⁊ admi.tuto.l.tutor qui repertoriū.§.de plano.alius.C.de dila.l.a procedēte.vbi de hoc quatuor cause que sunt summarie numerantur in clementinis de iudi.c.dispendiosam.vbi de hoc.alios casus studiosus lector inueniat.

9 **Si mecum.** †Ex ista ⁊ pbabili causa agit̃ ad exhibendū nō si dolo vel culpa quis desijt possidere.hoc dicit.

10 **Pomponius.** †Plures eiusdem rei nomine hac actione agunt si eorum interest.hoc dicit.

11 **Ibidem.** †Opponens exceptionē altiorē indaginem requirentē contra exceptionem ad exhibendum non auditur nisi in exceptione pacti iurisiurandi doli:⁊ rei iudi.h.d.⁊ ad hoc sepe allegatur ⁊ ex vltimo versicu.fuit confecta decretalis extra de litis contest.c.exceptionis.libro.vj.quam vide cum ibi not.per omnes. Ratio autem qñ iste exceptiones admittantur est,q2 proponuntur ad impediendum processum qđ est fauorabile ⁊ iudiciū odiosum. ¶ Item nota aliud qđ qñ exceptio est in euidenti ⁊ statim pōt probari qđ admittit̃.si aūt requirit altiorē indaginē tunc reseruatur in directo ⁊ ordinario iudicio.Et pro hoc allegatur continue iste.§.cum quo concordat.C.de cōpēsa.l.fi.vbi de hoc not.⁊ dixi vt in poss.leg.l.si is a quo in aut.de testi.§.si vero dicatur.⁊ ibi in glo.que aut.posita est.C.de testi.aut.si vero quis dicatur.vbi de hoc satis dixi.⁊ ad hoc extra de resti.spo.c.literas.vltra prin.vbi de hoc de ordi.cogni.c.dilectus.⁊ de ope.no.nun.c.significātibus.⁊ plene dixi.j.de condi.inde.l.eleganter.§.quis transactionē.⁊ qđ no.per Archi.extra de excep.c.pia.lib.vj.vlti.col. Qñ autē dicatur fieri incontinenti dicunt quidā si probari pōt intra duos menses,vt.j.de iure fisc.l.aufertur.§.qui compensationem.Communis opinio est qđ hoc cōmittatur arbitrio iudicis scđm cause qualitatem.ar.j.de iure delib.l.j.in fi.⁊ de solu.l.ratum.et.l.qđ dicimus.
12 ¶ †Et an in summarijs possit ferri sententia alio loco q̃ in tribunali iudicis,vide.j.tit.proxi.l.vbicunq;.⁊ dixi.C.de dilatio.l.a procedente.⁊.s.de iustic.⁊ iure.l.penulti.Et aduerte q2 gloss. que est hic que incipit,scilicet statim cōmuniter est male signata super verbo omnimodo.sed melius stat super versi.exhiberi iussa.⁊ ita signat eam Az.in suo apparatu.

Interdum. In chartis est speciale qđ pcis solus dñs agat ad exhibendū non dominus actionis in factū.h.d.Mirabile videtur qđ si in charta tua est
13 scriptum magnum creditum meum†qđ scriptura cedat charte, vt.s.de rei ven.l.in rem actio.§.sed ⁊ id qđ in charta.⁊ ita poteris cōuincere chartam ⁊ priuare me credito meo.Ad hoc dicūt quidam qđ vbi in charta est scriptū magnum creditū qđ tunc non cedit scriptura charte alias sic.sed hoc est contra istum.§.q̄ recte loquit̃ de scripturis creditorū.Alij dicunt qđ in hoc casu vbi est magnum creditū dñs charte non dicat sicut nec dñs tigni iniuncti ne vrbs deformetur,vt.d.l.in rem.§.tignum.sed dabitur sibi in factum ad estimationē charte sue. ¶ Uel dic qđ pro charta in qua non habeo ius q2 non est mea datur mihi in factū ratione crediti mei vt hoc.§.de equitate.argu.etiā.j.de pscrip.verb.l.quoties.Et sic dat̃ facultas agendi multo fortius excipiēdi,vt.j.de superficie.l.j.§.qđ ait. Unde tali creditori cōpetit hoc casu exceptio contra vendicantem chartam in quo est magnum creditum.Ja.de rauē.

14 **Sciendum.** †Aduersus possessorē detentatorē ⁊ quēcunq; habentē facultate rei exhibende datur hec actio.h.d.cum duabus.ll.sequentibus vsq; ad §.idē iulianus qui.§.cū.l.seq.plani sunt.

15 **Sed et si ratis.** †Ibi de preterito.Sȝ quare cauetur de dāno preterito imo statim solui dȝ.Sed dic qđ non erat liquidum.nam pro nō liquidis cauetur,vt.j.de colla.bono.l.j.§.quāuis.ver.sed cū possunt. sequentes.§.plani sunt.

1 ¶ Rei vendicatio non datur pro rebus inclusis vel coniunctis nisi prius fiat separatio.
2 Gemma auro inclusa an cedat auro vel aurum gemme.

1 **Gemma.** †Speciale est in inclusis vel adiunctis vt nō agat̃ rei ven.nisi primo eis exclusis vel disiunctis.de quo dic vt dixi.s.eo.l.j. In tigno iniuncto speciale est qđ non disiungat̃ ne
2 vrbis deformetur.j.de tigno iuīcto p totū. ¶ †Itē si gēma includatur auro vel anulo vt facilius ⁊ habilius possit portari: tūc aurū gēmis cedit,vt.j.de auro ⁊ arg.leg.l.si vt habiliter.

1 ¶ Tigni appellatione quid intelligatur.
2 Libellus pōt dari cōtra cōitatē sicut ɔtra singularē personaȝ.
3 In actione ad exhib.dȝ ius dupl'r ɔsiderari dupliciq; respectu.
4 Actio ad exhibendum extinguitur cum quis post lit.contest.si ne dolo desiuit possidere.
5 Actor debet habere ius tempore litis contestate ⁊ tpe snie.

1 **Tigni.** †In.§.sed si totā. ¶ In glo.si ego.hec gloss.procedit prout est in litera possideam. ¶ Si autem hābeas non possideas:tunc nō procedit glo.

2 **Item municipes.** †Municipes tenent̃ hac actione.hoc dicit.

3 **Si quis non possideat.** †Si quis tempore lit.cōtest. non habet ius sed tpe sententie fit condemnatio vt.j.de pigno. act.l.si rem.§.fi.⁊ ibi nota.de inoffic.testa.l.si non mortis,de rei vendi.l.si autem.⁊ de peculio.l.quesitum.⁊ de hoc nota.⁊ dixi s.de iudi.

s.de iudi.l.nõ potest.z de hoc latius z plenius no.per Dy.z dixi de excep.rei iud.l.z an eadem.§.actiones. ver. Item quere qd si proposui.z.l.si mater.§.eãdẽ.¶ Et facit quod si impetraui rescriptum contra titiũ quem credebam meum debitorem tamen tunc non esset sed tempore presentationis rescripti fact⁹ est debitor me⁹,vtrũ iudex ex tali rescripto possit procedere. z dic quod nõ.z ita tenet Bartho.brix.in questionibus suis.lxxvij.q.que incipit aliquis impetrauit.z vide de ista materia in summa.e. circa mediũ.z per Rof.eo.ti.z cõiter doctores aut ius agẽdi cõpetebat tẽpore litis cõtest.lz obstaret exceptio z tũc ius superueniẽs ꝓdest vt hic cum concor.aut non competebat tunc ius sed postea nouum ius superuenit z tunc non vt.d.l.non potest.

4 **Si quis cum iudicij.** †Qui post li. cõtes. sine dolo desijt possidere absoluitur ab hac actione.h.d.¶ Et vide talem maliciã excogitari.reus a quo res petebatᷓ dum esset prope sentẽtiã z videret se succũbere ordinauit cum quodã vicino quod eum expulit de possessiõe vt sic absolueretᷓ vt hic dicitur z de ipsa expulsiõe fecit fieri publicum instrumentuz quod coram iudice produxit z pro eo quod deberet absolui facit.s.de rei vẽ.l.si autem.§.possidere.cum actor fraudem ꝓbare non posset petebat consiliũ.M. de fano dicit se cõsuluisse actori quod accusaret ipsum expulsorem lege iulia de vi quod potest quia est publicum crimẽ vt.j. de publi.iudi.l.j.q accusatus nõ audens comparere bannitus fuit z ex cõtumacia vnde actor eo bannito petijt se mitti in possessionẽ rei que erat apud ipsum expulsorẽ z obtinuit. Mar.de fano.

Si quis litis. Possidẽs tempore litis contest. et sine dolo desinens possidere postea ante sentẽtiã eam recuperans teneᷓ hac actione.h.d.Et vide qd dixi.s.§.si quis non possideat.z.j.§.proxi.

Ibidem non male. †Actor debet ius habere tempore lit.contest. z sentẽtie.hoc dicit.Et vide Azo.in sum.huius titu.§.interesse.et vide.s.§.proxi.z.§.si quis non possideat.z quod ibi dixi. Et dic aut non cõpetebat ius tempore litis contest.sed superuenit tempore sentẽtie tunc si ex causa de preterito fit cõdemnatio si ex noua nõ vt dixi.d.§.si quis nõ possideat.¶ Si vero his ius cõpetebat tẽpore litis contest.sed non tempore sententie tunc si ex toto desijt absoluitur re⁹ vt hic.si nõ ex toto sed mutata est directa in utilem vt quia dolo desijt possidere condemnatur vt.s.de rei vẽ. l.si post acceptum.z.j.eodem.l.de eo.§.si post iudicium.

1 ☞ Instantia iudicij inchoata cum defuncto trãsit ad heredẽ.

1 **Si ad exhibendum.** †Instãtia inchoata cũ defuncto transit ad heredem.hoc dicit.Et de hoc vid qd dixi.s.de iudi.l.tam ex contractibus.

1 ☞ Actione ad exhibendum tenetur qui dolo desijt possidere.
2 Fructũ alienũ in suo inuentũ cõsumens qua actione teneatur.
3 Dolo faciens rem ad aliũ peruenire teneᷓ actione ad exhibẽdũ.
4 Forma rei mutata an censeatur z mutata substantia.
5 Res deterior exhibita non dicitur exhibita z qualiter res aliq̃ dicatur deteriorata.
6 Recipiẽs principale nulla facta reseruatione accessorij videtur accessorium remittere.
7 Libellus qualr̃ pro rei deterioratione allegãda sit cõcipiend⁹.
8 Res exhibenda est in eodẽ statu quo erat tẽpore iudicij incepti.

1 **Iulianus scribit.** † Qui dolo desijt possidere hac actiõe tenetur.hoc dicit.

2 **Glans.** †Siue glans mea que cecidit in fundum tuuz extet siue consumpta sit dolo tuo teneris ad exhibendum z si extat teneris etiam interdicto de glande legẽda. hoc dicit.

3 **Si quis rem fecerit.** †Qui dolo fecit rem ad aliũ ꝓuenire hac actione tenetur.hoc dicit.

4 **Si quis deteriorem.** ¶ Mutata forma †rei mutatur z substantia.hoc dicit.Et ad hoc cõtinue allegatur.z cõcor.j.de ver. sig.l.labeo.z.l.sabinus z.l.mulieris.§.j.z ibi in gl.z.l. carbonũ. z ibi in gl.Et ad hoc quia forma agri mutata desinit eẽ ager.j. de acqui.re.do.l.adeo.§.quod si tota.z.§.cum quis.z.§.finali. z vtrobiq; no.z quod no.s.de vsufru.l.qui vsumfructũ in prin. z quod etiã dixi.C.de nouo codice compo.super verbo repetite lectionis.Et faciunt predicta quod si statutũ puniat conducẽtez frumẽtum nõ extendatur ad cõducẽtẽ farinã.de quo dic vt dixi
5 in questionibus statutor.ij.parte.v.q.†Et hic diciᷓ qd si res deterior exhibeatur non videtur exhibita.circa hoc vide pulchrã z vtilẽ glos.que est.s.de dolo.l.eleganter.§.non soluz.z.j.cõmoda.l.iiij.§.si reddita.z in questionib⁹ Py.cxlij.q.que incipit, Albertus cõmodauit equum de leg.j.l.non quocunq;.z.l. huiõi z §.celsus.z qd not.p Cy.C.eo.l.exhibitionis.qui distinguit:quãdoq; debitor certe speciei non tradit rẽ totam z adhuc põt tradere quia superest z tenetur adhuc pristina actione.j. de actio. empt.l.j.z insti.de dona.§.pficiunᷓ.aut non potest eam tradere q: non est in rerum natura sed interijt tunc. Aut ante moram suã z per factũ tertij qd prestare non debet z tunc liberatus est in totũ,vt.j.de verb.ob.l.si seruũ.aut post morã suam z tunc an sit liberatus a prima actione.Et qua actione agaᷓ z qd veniat in condẽnatione dixi.C.de sen.que ꝓ eo quod interest.l.vnica.z not.p Dy.de verb.obli.l.stipulationes non diuiduntur.§. celsus.Secũdo casu quãdo tradit totam aut totam deterioratam aut nõ deterioratam sed nõ cum iuribus suis aut tradit eã cuz iuribus suis sed nõ irreuocabiliter q: potest auelli. Primo casu quãdo tradit eã deterioratam aut tali deterioratione q̃ mutat formã rei:z tunc tenetur pristina actione vt hoc.§. aut q̃ nõ mutat formã:z tũc aut teneᷓ actiõe bonefidei aut stricti iuris. si bonefidei tũc siue ante lit.ꝯte. siue post z siue dolo siue culpa deteriorẽ reddat de iuris subtilitate a ꝑstina actione liberaᷓ tñ ꝓpter iudicis officiũ exercendũ qd exuberat in ea actione sine q̃ nõ potest subsistere,vt.C.depositi.l.iiij.Fingitur adhuc durare z agere ea quatenus iudicis officiũ exerceᷓ,vt.j.depositi.l.j.§. si res.z.d.§.si reddita.j.cõmo.l.iij.Si tenetur actione stricti iuris aut sapit naturã bonefidei vt actio ex testõ tũc idẽ ĩ bonefidei, vt.d.l.huiusmodi.de leg.j.z de leg.ij.l.meuius.§.ĩ fundo.aut nõ sapit naturã bonefidei:tũc aut res deteriorata post lit.ꝯtesta.z tũc idẽ qd in actione bone fidei:q: post lit.cõtest.venit officiũ iudicis z fingiᷓ prima actio durare,vt.ff. de solutio.l. qui sibi aut titio.§.fi.Si autẽ ante lit.contest.aut illa res soluenda erat mihi tanq̃ mea:z tunc idẽ qd in actione bone fidei.s. de rei vend.l. nõ solũ.C.de serui.l.si pdet.z si serui.ven.l.loci corpus.§. in confessoria.Si nõ erat mea sed mihi debita tunc ꝓ deteriorationem factã ante lit.cõtesta.nõ potest iudicis officiũ cõpetere: q: deterioratio equiparaᷓ fructibus qui non veniunt ante lit. contest. vt de vsur.l.videamus.§.in actiõe.aut est facta deterioratio dolo z agiᷓ de dolo,vt.d.l.elegenter.§.nõ solum.s.de dolo.aut culpa z tunc habet locũ.d.l.exhibitionis.C.e.s.ad.l.aquil.l.qui occidit.§.in hac.Scdo casu principali quãdo tradit totã nõ deterioratam sed nõ cum iuribus suis que interuenire debẽt in traditione ex natura contractus tunc liberetur tradendo de subtilitate iuris.tamen quia cautio nõ venit iure actionis sz iudicis officio mercenario qd nõ potest durare nec implorari sine actione vt.d.l.iiij.C.depo.iura reputant actionẽ non sublatã: z ideo prima actione agiᷓ vt officiũ exerceatur vt dictuz est supra. z sic intelligitur.j.de solu.l.etiã.de verbo.obli.l.iul.§.si fundum. z de eo qd certo loco.l.ij.§.idem iulia.aut non tradat totã sed partẽ. tunc aut q̃ritur de parte nõ tradita aut de iam tradita. his duobus casib⁹ idez iuris est quod dictũ est qñ tota res nõ est tradita:q: idem iuris est de toto ad partem.vt.s.de rei vendic.l. que de tota.¶ Item quid si aliquis tenetur ad speciem z per factuz suuz deteriorauit,deinde tradit eã mihi z ego recipio: nunquid videor renũciare petitioni deteriorationis:videtur quod sic. vt d.l.iiij.C. depo.z.j.de act.emp.l.qui per collusionẽ.¶ In ꝯtrariuz videᷓ.j.de eo qd certo loco.l.ij.§.idẽ iulian⁹.z.d.l.iulia.§.q fundũ.j.de ver.oblig.¶ Glo.monet hanc questionẽ z non soluit d.l.eleganter.§.non solũ.s.de dolo.¶ Iacob.de ra.dicit referre vtrum petaᷓ vsura vel damnum vt primo casu recipiendo sortẽ videaᷓ remittere vt.d.l.iiij.depo.Secũdo casu nõ vt.d.§.idẽ iul. ratio diuersitatis scdm eũ quia nõ est par eadẽq; ratio zc.vt.C.
6 de codicil.l.fina.¶ †Pet.vero indistincte tenet quod recipiẽdo principale nõ facta reseruatiõe accessorij videatur accessorium remittere quod nõ stat sine principali vt.d.l.iiij.depositi.z.C.de fructibus z li.expẽ.l.terminato.nõ ob.l.ij.§.idem iulia.de eo qd certo loco.q: ibi solutum fuit alij q̃ principali stipulationi.z ꝓ hoc.C.de peti.here.l.finali.§.si autem ex contractibus in fin.de aqua plu.ar.l.supra iter.§.si vnus.z quod ibi no.¶ Si autẽ ꝓtestat⁹ fuit de repetenda estimatiõe deteriorationis tũc nõ est dubiũ.s.naut.cau.sta.l.fi.§.item si predixerit.z.j.quib.mo. pig. vel hypo.sol.l.si debitor.§.si in vẽditione.¶ Itẽ queritur commodaui vl locaui tibi equum meũ tu eum misisti mihi deterioratũ vnde ego recipere volui deinde equus moritur:queriᷓ cuius periculo.de ista questione tetigi dicta.l.huiusmodi.§.edes. de leg.j. z facit quod no.de dona.inter virum z vxo.l.si inter virũ.¶ Gl. in dicta.l.elegãter.§.non solum.s.de dolo.videtur tenere quod recipere tenear quasi sint diuerse obligatiões vna rei alia estimationis quo casu teneᷓ creditor debitum ex vna causa recipere vt j.qui.mo.pig.vel hypo.soluiᷓ.¶ Sed glo. communiter reprobatur z videtur sibi cõtradicere.dicit enim quod in actione bonefidei res deteriorata non videtur reddita z prima actione non repetitur deterioratio vt dicta.l.iij.§. si reddita.j. commodati.

Qd̃ dictũ contingens quam semel habui ĩ praxi. z obtinui pro cõmodatario.

¶ Unde dic scđm Pet. quod cū huiusmodi deteriorationis officio iudicis veniāt quod non pōt stare sine principali vt pdictū est iō non teneor recipere sine restitutione deteriorationis ar. dicte.l.iiij.C.depo.ꝛ.j.de act.emp.l.qui per collusionē.et hoc verū vbi deterioratio venit officio iudicis. Idez si veniat actione de dolo vel in factū qꝛ quodammodo propter vnum totum competunt ergo ꝛc.sicut dicit in vsuris.j.de vsur.tutor.§.lucius.et hoc verū in casu liquido:alias secus vt.d.§.lucius.et no.j.si cer. pe.l.quidam estimauerunt si tamen recipere vult cū protestatione repetitionis deteriorationis potest vt dictuz est. ¶ Ultimo
7 queritur quomodo formabit libellus † super deteriorationē. Cy. dicit quosdam formare hoc modo dico quod commodaui tibi equū quē reddidisti mihi deterioratū ex quo ago actione commodati ad estimationem deteriorationis. Istud nō placet Pe. quia actio non potest competere nisi in eo quod est itra formā obligationis.vt.C.de acti.emp.l.vēditi.sed obligatio nō est nisi quod tradat.ergo vltra non extenditur.vt.s.de procu.l.lz.§.ea obligatio.deterioratio eīn non venit iure actionis sed officio iudicis.per quē talia expediunt in actione bonefidei.vt.j.de acti. emp.l.fundi.§.sicuti.ꝛ de ver.ob.l.iul.§.qui fundū. Debet ergo formari vt equum petat non tñ conclūdat quod equus restituatur sed estimatio deteriorationis.ex hoc enim instruet iudex et sententiā petioni conformabit.s.cōi diui.l.vt fundus. Item dicit si res esset vendita ꝛ tradita et non esset cautū de euictione qꝛ petam rem non vt tradatur sed vt de euictione caueat. Et idem si promisisti mihi hoiem qui post moram tuam mortuus est qꝛ hoc notabo ꝛ petā hoiem mihi dari.sed quia dari non potest qꝛ mortuus est iudex te cōdēnabit in estimatione.j.de re iudi.l.miles.§.decē de ver.obli.l.si seruum.§.fi.ꝛ si cer.pet.l.vinum. Cyn. Sed lz hoc sit verum de stricto iure:tamen forma prima libelli communiter seruatur et vsus iudiciorum eā admittit.

a ¶ Thesaurꝰ, Adde Bart. hic, ꝛ gloss. in l.iij.§.sciendū. s.e.in ver.summotum. Bal. in.l.j.quēad.testa.aper

Si tibi decem. Heres in dolo si sciens nō exegit afructuario cautionē ꝛ ideo hac actione tenetur legatario proprietatis secus si legatum ignorauit.hoc dicit.

8 **Quantum autem.** † Exhibere tenetur qs in eadē causa ī qua res erat cum iudiciū acciperetur.ꝛ veniunt etiam accessiones.h.d. ¶ In gloss.scilicet rei ven.in fi. Tu dic ad vtrūqꝫ cōtrarium rez fuisse ab alio ꝛ sucaptam non a cōiuncto. ¶ Uel ibi hypothecaria necessario dependet a personali hic non fit. Rico.

1 ☞ Heres an possit instare pro legatario in causa electionis faciende.

1 **I optione.** † Nunqd heres potest instare vt legatarꝰ eligat.dic qđ sic vt.j.de regu.iur.l.iure ciuili.ꝛ de condi.ꝛ demonst.l.iure ciuili.

1 ☞ Estimatio vt plurimum venit officio iudicis.
2 Res exhibenda quo loco ꝛ cuius sumptionis veniat exhibēda.

1 **Sed ꝛ si hereditas.** † Glos.op.ꝛ nō soluit de regul. iur.l.non videtur amittere. Sed solue vt in cōtrario notatur. Jacob.de bel.

2 **Quo autem loco.** † Quo loco ꝛ cuiꝰ sumptionis sit res exhibēda declarat iste.§. Et allegatur multum ver.ego autē arbiter in materia quomō victꝰ victori cōdemnet in expensis. Pone enim quod victor comedit in domo amici sui vel habuit aduocatuz gratis qꝛ erat amicus suus:nūquid victus cōdemnabitur in eo quod dedisset aduocato si nō fuisset eius amicus vel in eo quod expēdisset si non comedisset apud amicuz suum.videtur qđ sic p istū. §. ꝛ qꝛ obligatꝰ est amico ꝛ aduocato ad antidora.vt.s.de pe.heredi.l.sed ꝛ si lege eo.§.cōsuluit. Cōtra hoc tamē facit quod no.C. de fructi.ꝛ li.exp.l.fi. Et quod tales expēse veniant facit.j.de fide iuss.l.si stipulatus est opus.ꝛ melius.j.loco.l. quod si domus in fi.de hoc vide quod dixi.C.de iudi.l.properandū.§. sin aūt alter vtra ver.ꝛ vide de expēsis.ꝛ ver.seq. Et ad gl.que est hic ꝛ incipit donec pducit ad locuz.ibi etiam si actori detur electio.adde: Sz certe non est eadem ratio hic ꝛ ibi cum hic adhuc spem habeat retinendi:ibi non in rei vendi.condemnatus. Rico.

1 ☞ Exceptio rei iudicate non nocet in causa vel iure nouiter quesititis.
2 Dictio vterqꝫ.quid importet in dispositionibus.
3 Res exhibenda si sine culpa possessoris pereat an sit exigēda ab actore.
4 Actio ad exhibendum non datur heredi vt heredi sed vt dño.

1 **De eo.** † §.sepius.rei iudicate exceptio nō nocet i cā vl iure nouiter quesitis.h.d.ꝛ qđ dicit furtū factum sit.subaudi iterum poterit agi ad exhibendum.

2 **Si quis ex vuis.** † Nota verbū vtriusqꝫ predicari de tribus precedentibus de quo dicvt in alphabeto dictione vterqꝫ.ꝛ quod dicit gloss.de actio.furti ꝛ de condi.dic vt.j.de condi.furti.l.si seruꝰ.§.boue. tenetur etiam actione in factū ad estimationem vt.s. de rei ven.l. in rem.§.item quecunqꝫ. Fran.ac.

3 **Si post iudicium.** † Hūc.§.intellige ꝛ determina scđm ea q̄ no.ꝛ dixi.s.de rei vē.l.itē si verberatū.§.fi.ꝛ facit cōtra opi. M.qui dicecebat morosuz nō teneri de interitu si eodē mō res pitura fuisset penes actorē ꝛ hoc pter verba tāto magis ꝛc.quasi dicat idez ꝛ si peritura fuisset penes actorem.

4 **Heres.** † Hec actio nō daī heredi vt hrdi sz vt dño nec cōtra heredē vt heredem sed vt possessorem nisi ex dolo defuncti factꝰ sit locupletior.hoc dicit.ꝛ ad hoc sepe allegatur.ꝛ facit.s.de rei ven.l.si possessor.

1 ☞ Pecuniarium interesse non venit in actione ad exhibēdū.

1 **Si liber homo.** Sepe allegatur qđ hec actio † daī ei cuiꝰ interest pecuniariter.

1 ☞ Interesse an possit per iuramentum probari.
2 Iuramentū calūnie nō daī nisi semel hoc est in principio litis.

a **Thesaurus.** a † Sepe allegatur pter iu-
1 ramentū tamen calū.de quo loquitur ꝛ caue quia non illud prium iuramētū calum.quod prestatur p tota lite quia illud nō prestaī nisi semel ꝛ in prin.litis.vt.C.de iura.calū.authē.hoc iusiurādū vbi de hoc dixi.vnde proprie istud appellatur sacramentū malicie ꝛ prestaī i q̄libet parte iudicij si videaī iudici.ꝛ remittiī parentibus ꝛ patronis.vt.j.de iureiu.l.iusiurandū ꝛ ad pecunias §.hoc iusiurandum.

1 ☞ Actio ad exibendū datur his quibus pecuniariter interest.
2 Uerba legis non sunt captanda.
3 Captio proprie dr fieri in iudicio insidie aūt extra iudicium.

1 **Ad exhibendum.** † Hec actio daī ei cuius interest pecuniariter.vt.s.e.l.si liber homo.ꝛ.h.d. ¶ Et not. verba q̄ sequunī ꝛ cōtinue alleganī: † qđ ius ciuile ꝛ eius
2 verba nō debēt captari id ē praue ꝛ absurde intelligi. Ad qđ bene ꝯcordat.j.ad tertul.l.ij.§.tractari.imo sano itellectu debēt intelligi.extra de resti.spolia.c.frequēs.lib.vj. Et absurdꝰ intellectus respuiī.j.de bonis liber.l. nam absurdū. Et benigne leges debent intelligi.s.de legib.l.benigniꝰ.vbi de hoc. Quandoqꝫ tñ sub authoritate sciētie iuris ciuilis pniciose erratur.vt.j.de ver. obli.l.si seruꝰ.§.de illo. Oldr.§.sequitur. Et ad predicta bene facit in decretis.xix.dist.nulli fas ꝛ meliꝰ.xxxvij.distin.c.viuo.ꝛ.c. relatum.cum ibi not.in glo. Et per archi.ꝛ.xxij. questione.iiij.c.
3 humane aures. † Et aduerte quia captio prie est in iudicio:insidie extra iudiciū.s.de mino.l.prima. Allegaī hec lex quod si statuto caueatur quod si quis fecerit sanguinē in palacio decapitetur ꝛ aliqs barbitonsor flebotomauit potestatez vel alium in palacio quod nō teneatur pena statuti quia illud est calūniari ꝛ captare verba statuti contra.l.istam.ꝛ ita concordant docto.bonon.existente questione de pacto ꝛ dixi in meis questionibꝰ statutorum.

1 ☞ Actio ad exhibendum procedit in delictis seruorum ad cōsocios iudicandos.

1 **Questionis.** † Nota bene facit lex q̄ multum clare pbat quod malefactor sit torquēdus vt pdat socios.ꝛ ad hoc.s. ad leg. aquil.l.inde neratius.§.sed ꝛ si seruꝰ.ꝛ de hoc hic tāgiī in glo.licet iste.ll.loquātur in seruis.vnde forte secꝰ dici posset de liberis hoibus.ar.j.de questio.l.ex libero.sz de hoc dic vt plene dixi.C.de accusa.l.fi.an quis sit torquēdus in socios ꝛ an sibi credatur si dicat aliquos socios suos.

¶ Explicit liber decimus. ¶ Incipit vndecimus.

¶ De interrogatorijs actionibus. Rubrica.

1 ☞ Libellus non est necessarius vbi iudicis petitur officium.
2 Leuem cause cognitionez exigentia quolibet in loco possunt expediri.
3 Conuentus teneī respondere ꝛ si mendaciter respondeat teneī.
4 Missus in possessionem ex causa dāni infecti non dicitur possidere sed esse in possessione.
5 Negare tacere ꝛ obscure respondere equiparantur.
6 Confessiones impossibiles ꝛ contra naturam non obligant.

Super rubrica.

Super rubrica. Uide Azo. i summa Pandectaruz hoc.e.ti.z plenius per Spe. de interro.li.vj. Et per Galeottum in margarita eo.tt.z p Host. in sum. de iud.§.hoc tñ scias.z sequētibus. Modo aduertamus glo.rubrice que vtilis est. Et primo continuat rubricaz φ sicut superior actio ad exhibendum est aliarum actionum p̄paratoria.vt.s.ti.proxi.l.iij.§.est autem.ita z iste interrogationes sunt preparatorie iudiciorum. Scdo dicit φ iste interrogationes olim fiebant iure actionis:z ideo dicebatur de interrogatorijs actionibus:hodie fiunt officio iudicis vt.j.e.l.j. Ul querit
1 gl.an super tali officio sit dand⁹ libellus.z tenet φ nō.†z generaliter dicit φ vbicūq3 aliquid petitur ex officio nō est necessarius libellus.qd est bene notādū. ¶Et pro opi.gl.benefacit.j.de annu.leg.l.quint⁹.in fi.z de reli.l.si quis sepulchrū.ij.rñ. De hoc tñ z alijs casibus in quibus procedit sine libello plenius dicaz.j.l.proxi. ¶Itē dicit gl.φ iste interrogationes fiūt in itinere.i.a iudice procedēte p iter.vt.j.e.l.voluit.in fi.z ad hoc.C.de dila.l.a procedēte.cum his que ibi no.z dixi.Et de summaria cognitiōe vide qd dixi.s.ti.proxi.l.iij.§.sciendū.z.§.ibidem. Et pulchra et vtilia de istis interrogationib⁹ preparatorijs z positionib⁹ decisorijs vide.j.e.l.j.q̄ sunt aliqua satis singularia z ideo videas. Quare inuentū sit hoc edictū.j.e.l.edictum. Quō dicatur aliqd
2 fieri in iure.j.e.l.voluit.§.j.†Et qd ea que exigunt leuē cause cognitionez expediri possunt quolibet loco. Qd interrogat⁹ dubitans possit petere tp̄s ad deliberandū.j.e.l.qui interrogatur.Et si iudex euz precise rñdere cogat quid facere debeat.Et si pbabiliter dubitet nō cogitur rñdere nec tp̄s ad deliberandū recipere j.e.l.z q2.§.interdū.Et an incidat in penam qui non ponit in in
3 uentario cōmunis rem de qua sibi mota erat controuersia.†Siue damnū detur a seruo siue a quadrupede tenetur cōuentus rñdere an sua sit.z si mēdaciter rñdeat tenetur insolidum.j.e.l.si qs in iure. Rñsio sine interrogatione facta valet.j.e.l.si sine. Si psona est inhabilis q̄ interrogat vel interrogatur nihil valet.e.l.§.interrogatū.Et an interrogatio facta per tabellionē valeat. Ali⁹ pro alio nō debet interrogari.e.a.l.§.alius. Confessio de confessorio nō p̄iudicat dño.j.e.l.si defensor. Nec vr̄ plene defendere qui nō rñdet.Et qua actione teneatur defensor ex sua cōfessione.Et an cōfessio pcuratoris noceat dño.z facta in vno iudicio noceat in alio. Quod qs videatur ad interrogata rñdere.e.l.§. qui interrogatus.Et an respōdēs in causa adulterij se commiscuisse cuz berta intelligatur rñdisse φ per adulteriū se cōmiscuerit. An teneatur quis respōdere quo iure sit heres.z an per se vel aliū.e.l.§.illud queritur. Interrogationes inutiles z impertinētes ñ ad
4 mittūtur.e.l.§.si de peculio.†Missus ex causa damni infecti nō possidet sed in possessione est.e.l.§.non alienū. De etate interrogatus rñdere tenet.j.e.l.de etate. Cōfessioni statur contra confitentē.e.l.§.j.Et an possit quis probare contra suam confessionē respōdēs mendaciter se pro minori parte heredum φ esset teneᵗ insolidum.Et an in eadez instantia condēnetur. De pena tacētis an habeatur pro cōfesso.e.l.§.qui tacuit.Et an habeaᵗ p cōfitēte vel negante.z quid de negante tacēte vel obscure rñdente. Quinō rñdet ad interrogata pro non respondente habeᵗ.e.l.§.p autē. Appellatione partis dimidia cōtinetur.e.l.§.si interro
5 gat⁹.†Paria sunt negare tacere z obscure rñdere.e.l.§.nihil interest. Mentiēti ex iusta causa subuenit.e.l.§.ex causa.Et que d nouo emergūt nouo auxilio indigēt.Et excusaᵗ q credidit scripture. Qd facit φ excuseᵗ occidens bannitū licet nō legitime vr̄ q habebat suspensionem. Quomodo obligetur quis ex cōfessione.e.l.§.qui interrogat⁹. De cōfessione erronea z qñ possit reuocari.e.l.§.qui iusto.z quis error excuset z quomodo error pbeᵗ, z qd de errore iuris.z de ista materia satis no.z dixi.§.se.g incipit celsus. An cōfitēs se heredez ad interrogationē vnius preiudicet sibi quo ad omnes.j.e.l.si filius. Que exceptiōes admittā
6 tur circa cōfessionem.e.l.§.j.†Cōfessiones impossibiles z cōtra naturam non obligant plene.j.e.l.cōfessionib⁹.z.l.se.hereditas habetur pro adita z representat personā etiam quo ad cōfessionem.j.e.l.si ante.respondēs seruum captū ab hostib⁹ in sua potestate non tenetur.j.e.l.si seruus. Respōdēs dolose seruum nolalem in sua potestate non esse tenetur insolidu3.j.e.l.si seru⁹ nō sit. Si ille qui erat heres ex parte respōdit se heredem insolidu3 z nō est soluēdo nihilomin⁹ dictus heres tenetur.j.e.l.q ex parte. Interrogatio facta in iudicio que nō valet puta inter patrē z filium nihil valet.j.e.l.si filius. An falso cōfitens seruu3 suū qui nō est liberet verū dominū.j.e.l.qui seruum. Contra negantem se possidere mittiᵗ actor in possessionē.e.a.l.§.in iure. ¶Et si nō possidēs velit defendere an audiatur. Quod iudex vbicūq3 equitas eum monet potest facere interrogatiōes in iudicio.j.e.l.vbicūq3.z ibi pulchra de ista materia. An cōfessio facta i iudicio ad instantiā vnius creditoris prosit alijs.j.e.l.fi. ¶Et an fili⁹ confitēdo se heredem patris obligetur omnibus creditoribus etiā absentibus.

1 ¶Interrogationes in causis fiēde diuersimode cōsideranᵗ.
2 Interrogatiōes sunt iudiciorum preparatorie z causarum decisiue.
3 Confessionum alia iudicialis alia extraiudicialis.
4 Confessio iudicialis dicitur vim sententie habere.
5 Interrogationes preparatorie quando z quo tempore fieri debeant.
6 Officium iudicis duplex est merū scz z mercenarium.
7 Interrogationibus respōdere an qs regulariter cogi possit.
8 Cōfessiones an z q̄ possint fieri corā delegato vel tabellione.

Oties. Duas habet partes, prima tractat de prima parte rubrice. scda de scda. Et habet quatuor dicta. Primo quando sit faciēda interrogatio qua ex parte qs sit heres. Scdo qñ fiat. Tertio quo iure petebatur olim fieri z quo hodie. Quarto que sit potestas ipsarū interrogationū z apud quē sint faciēde.scda ibi est aūt interrogatio.tertia in.§.interrogatorijs. quarta i tribus legib⁹ sequētibus. Od. ¶Et breuiter dicit φ īterrogatio
1 nes † in quibusdā causis fiūt ad litis p̄parationē nō iure actionis sz iudicis officio vel sic nō vtimur preparatorijs nisi ad necessitatē p̄parati.z facit ad materiā degradatiōis de qua plene dixi.s.de his qui no.infa.l.j.§.ignominie.z si ex nora.cā ageᵗ.l.pe.z habeᵗ extra de pe.c.degradatio.lib.vj.cū ibi no.z p declaratione huius.l.z materie vide Host.in summa de iudi.§.j.ij.folio.ver.si aūt vtraq3 pars.z ver.seq.bene per tres columnas qd no.extra de iur.cal.c.penul.z de cōfes.c.fi. cum ibi notatis literam expone. ¶Ibi heres sit qui in iure d2 esse heres. Fran. Et idē prius interrogaᵗ an sit heres.j.eo.l.qui interrogatur. z facit qd not.s.de peti.here.l.qui interrogatus.z.C.de peti.here.l.cogi. ¶Est autē.limitat qd predixit. Ibi si cer.pe.dari ex cōtractu siue res siue species siue quantitas.secus si fieri q2 tūc insolidū z ideo non est necessaria interrogatio ex qua parte vt.j.de v.obli.l.ij.§.si in facto. Fran. de hoc.j.plenius dicā.z dic petaᵗ in futurū z sic ante litē contest.z adde qd no.s.de rei vendi.l.qui petitorio.in prin. ¶In secūda glo.in fi.cōtrariū not.d.§. qui tacuit.z.§.qui ex quadrāte.sed tene istā glos.nec ob.d.l.j. si mēsor falsum modū dixerit.q2 ibi proponiᵗ actio inepta hic apta licz plus petatur nō habet locum alia pena vt nota.j.in glo.scilicet circa. Ray. ¶Interrogatorijs vbi nemo cogitur.s. iure actionis. ¶Ibi ante iudiciū id est ante li.contest. Fran. Ibi apud iudices de hoc cognoscētes ex eorum officio nō actiōis iure. z gl. dicit qd aduerbium tantummodo determinat ista verba apud iudices. Uel illa ab aduersa parte secundū Richar.determinat omnia sequentia simul iuncta. ¶Op.ad id quod litera dicit qd interrogationes predicte fiunt in actionib⁹ personalib⁹. naz vi
2 detur qd etiam in realibus.vt.s.ad exhi.l.de eo.§.fi. ¶†So.dic quod istis interrogationib⁹ vtimur ad necessitatem cū sint preparatorie.vt.s.ti.proxi.l.gemme.de procu.l.adrē.z.l.ad legatū. sed personales actiones danᵗ contra heredem vt heredē.z ideo necessarie sunt interrogationes an sit heres z p quāta parte.C.de here.act.l.j.z p totū.reales vero danᵗ contra heredem nō vt heredem:sed tanq̄ cōtra quēlibet possessorē.vt.d.l.de eo.§.fina. Unde tales interrogatiōes facte eo casu nihil prodessent z ideo nō fiunt.C.de probat.l.ad probationē.sed fiunt solum ille que sunt vtiles.s.an possideat z p qua parte.vt.s.de rei vēdi.l.si possessor.z.j.e.l.qui seruū.§.fi. ¶Sed cōtra hoc instatur φ etiā in reali predicte interrogationes an sit heres z p quāta parte sint vtiles eo casu quo desiūt possidere dolo vel culpa.q2 tūc heredes dolosi tenentur pro hereditarijs portionib⁹.vt.s.de rei vēdi.l.si in rem. secundo.z.l.cum autez fundi. So.cōfiteor oppositionez z dico φ eo casu fient dicte interrogationes propter idētitatē rationis. ¶Item op.ad literam que dicit si certu3 petaᵗ.q2 idem videtur etiam si incertum quia talis obligatio trāsit ad heredez etiā quando obligatio erat ad incertu3 puta ad factum.vt.j.de ver.ob.l.stipulatiōes.z.l.in executione.§.ij.z.s.fam.her.l.hr̄des §.an ea. ¶Sol.concedo contrariū quo ad illaz interrogationē an sit heres quia illa est necessaria z ideo fiēda.sed pro qua parte sit heres non est necessaria:quia quilibet heredū tenetur insolidū.vt dictis.ll.z ideo nō fienda.vt.j.vt leg.no.ca.l.stipulatio.§.diuus. ¶Uel dic aut agitur ex facto ad ipsu3 factū aut ad iteresse. Si ad ipsum factū aut diuiduū aut indiuiduū. si diuiduu3 dic quod tūc fit etiā illa interrogatio pro qua parte sit heres. vt j.de ver.obligatio.l.ea.§.cato.si indiuiduum tunc non est necessaria illa interrogatio:quia quilibet heredū tunc tenetur insolidum vt prediri.z plene not.z dixi.d.§.cato.si agitur ad interesse tunc etiam est necessaria ipsa interrogatio:quia quilibet teneᵗ p portione hereditaria:vt.j.de re iudicata.l.miles.§.finali. Odoi.

¶ Sed adhuc insta ꝙ etiā in personali in qua certū petitur nō
fiat dicta interrogatio vt in stipulatiōe rē ra.hab.ș.fa.her.l.iter
coheredes.§.si quis stipulat⁹.Rof.ibi heres ex suo ꝓprio facto
conuenit nō ex facto defuncti vt hic.Unde cōclude: aut agitur
reali ꝛ q2 illa nō respicit heredem vt heredē sed vt possessorē nō
fiunt dicte interrogatiōes sit heres vel ꝓ qua parte an possideat
ꝛ pro qua parte.Fallit in heredib⁹ eius qui dolo desijt possidere
heredē qui cōueniuntur ꝓ hereditarijs portionibus vt dictum
est.Si agit personali aut respicit heredem vt heredē ꝛ fiunt am
be dicte iterrogatiōes.s.an sit heres ꝛ pro qua parte,vt h.aut nō
respiciūt heredem vt heredē q2 heredes non tenentur pro here/
ditarijs portionib⁹ qđ est in casibus no.C.de here.act.l.j.ꝛ.ij.cō
mo.l.iij.§.heres.alias si heres tūc sit illa iterrogatio an sit heres
q2 vtilis sed nō illa ꝓ qua parte q2 superuacua.Aliqñ conuenit
heres ex ꝓprio facto non ex facto defuncti:ꝛ tūc vtraqꝫ est super
uacua:ꝛ ideo nō fiunt.vt.d.l.inter coheredes.§.si quis stipulat⁹
ș.fa.her.ꝛ.d.l.stipulatio.§.diu⁹.vt leg.no.ca.aliqñ conuenit he/
res ex suo facto tñ ex obligatiōe defuncti tūc ambe sunt necessa
rie ꝛ ideo fiūt.ș.fa.her.l.heredes.§.an ea.ꝛ.§.si icerto.¶ Itē op.
ad literā que dicit eas fieri ne actor incurrat damnū pl⁹ petēdo
ꝛ supra dixit has interrogationea fieri qñ actio instituit.ergo si
actio instituta erat per iterrogatiōes nō euitat damnū.¶ So.
vt gl.que est super verbo instituitur ꝛ pleni⁹ dicā.j.in qōnibus
qñ querā quo tempore iste interrogationes fieri debeāt.¶ Itē
op.C.de iur.calum.l.ij.§.qđ obseruari.vbi đ nō solū istas inter
rogationes fieri debere sed etiā omnes alias necessarias in qua
cūqꝫ parte litis.ꝛ.j.e.l.vbicūqꝫ.¶ So.quedā sunt interrogatio
nes que fiunt ad preparationē cause ꝛ de his loquitur hic.qđā
fiunt ad causę decisionē ꝛ de illis loquitur contraria ꝛ ille com
muniter fiunt per viam positionū.de qua materia plenissime di
xi.d.§.qđ obseruari.ꝛ tractatur ꝑ Jo.an.ꝛ alios de cōfes.c.ij.li.
vj.ꝛ plene per Spe.ti.de positio.ꝛ aliqua.j.subijciā.¶ Sꝫ an il
lis interrogationib⁹ vel positionibus que fiūt ad litis decisionē
rñdeatur iure actionis:vr̄ ꝙ sic a cōtrario sensu hui⁹.l.gl.tenet
cōtrarium.ꝛ hic vacat ar.a contrario sensu.¶ Op.ad id qđ i fi.
đ ꝙ cōfessio debet fieri coram iudice alias nō vꝫ q2 vr̄ ꝙ valeat
etiam extra iudi.iū.vt.ș.de his qui no.infa.l.qm̄.¶ So.vt h ꝛ
5 ibi no.vel ibi loquitur de ficta cōfessione hic de vera.¶ † Itē opp.
ad idē ꝙ cōfessio extraiudicialis valeat in aut.de testi.ꝛ licet.sed
ibi ad liberādū.¶ Item op.ad idem de.l.gnal'r.C.de nō nu.pec.
sed ibi cū cā.¶ Et de ista materia cōfessionis iudicialis ꝛ extra
iudicialis dic vt hic in gl.ꝛ pleni⁹ no.ꝛ dixi.d.l.gnal'r.ꝛ no.etiaꝫ
j.de proba.l.cū de indebito.§.fi.ꝛ plenissime no.ꝛ dixi.C.de ꝯfes.
l.j.ꝛ in summa eiusdē ti.per omnes summistas.ꝛ in Spe.de ꝯfe.
¶ Sed que est ratio diuersitatis ꝙ cōfessio iudicialis idistincte
vꝫ etiā ad obligādum ꝛ emissa extra iudicium non vꝫ nisi cū di
stinctione gl.rñdeo q2 iudicio quasi cōtrahit.vt.j.de pecul.l.iij.
§.idem scribit.ꝛ quasi ꝫctus supponit obligationeꝫ emissa aūt
extra iudiciū habet vim nudi pacti:ꝛ ideo ex ea obligatio nō ori
tur.vt.ș.de pac.l.iurisgentium.§.sed cuꝫ nulla tamē ex tali cōfes
sione ꝓbari potest vt ibi no.ꝛ.j.depo.l.publici.ꝛ hoc verū nisi cō
fessio extraiudicialis habeat aliud vestimentū vt per literas for
4 te,vt insti.de lite.obli.per totū.¶ Item cōfessio † iudicialis ha/
bet vim sententie que si trāsit in rē iudicatam reuocari nō potest
j.e.l.si interrogat⁹.ꝛ de cōfes.l.j.secus in cōfessiōe extraiudiciali
etiam in scriptis emissa q2 per aliam scripturam potest probari
contrariū.vt.d.l.generaliter.¶ Modo declaremus materiam
per questiōes.¶ Quero que interrogationes fiunt per hūc titu
lum dic ꝙ interrogationes quandoqꝫ fiunt testib⁹ ex his nō loq
tur ti.iste sed titul⁹ de testibus.¶ Quādoqꝫ his que torquētur
nec de his loquit tit.iste sed.j.de questionibus.l.postulauerit.§.
quod omni.per totum titulum.¶ Quandoqꝫ fiunt partibus ꝛ
tūc aut ad preparationem iudicij ꝛ de his proprie loquitur iste
ti.ꝛ fiunt ad instantiam actoris ne incidat damnū plus petētiū
vt patet in.l.ista.¶ Quedā fiunt ad litis decisionē vt actor a ꝓ
batione releuetur ꝛ de his loquit.d.l.ij.§.qđ obseruari.de iu.ca
lum.ꝛ sic etiā potest intelligi.j.e.l.vbicūqꝫ.¶ Itē quero quo tē
5 pore iste interrogationes † preparatorie fieri debeāt in h variāt
doc.ꝛ gl.nam gl.hic quā sequunt multi vr̄ tenere ꝙ fieri debeat
ante libelli dationē.ꝛ ideo exponit instituitur.i.instituēda đ sic
coram exponitur institutā.i.instituendam.j.e.l.đ etate.§.qui ex
quadrāte.ꝛ.§.qui tacuit.¶ Et hoc etiaꝫ sic probatur nā causa
presupponit effectum de re.iu.cuius effect⁹.ꝛ.j.de ac.ꝛ ob.l.natu
rales.sed cū queritur iste interrogationes fiunt ne actor damnū
incidat plus petēdo.vt.ș.de iudi.l.euꝫ quem temere.Et vt sciat
quis sit heredū contra quem agere debeat ꝙ facere nō possit ni/
si hoc scito.vt.j.de acqui.he.l.ꝙdiu.Cum ergo fiant ad prepara
tionem ꝛ rectā informationem libelli patet ꝙ ante libelluꝫ fieri
debēt.si tamē omisse sunt fieri adhuc fieri possunt.vt.ș.de rei vē.
l.qui petitorio.Et hec ē opi.Ja.bu.ꝛ per hoc pꝫ gl.que ē hic nō
bene dicere quatenus dicit hunc ti.non habere locū post li.ꝯte.
sed titulū de confessis bene enim fateor ꝙ ille ti.de cōfessis pro/
prie locū habet post li.cōte.ꝛ iste ante li.contest.Sed sicut dixi si
omisse sunt iste iterrogatiōes fieri ante li.ꝯte.possunt fieri ꝛ post
vt predixi.ꝛ hoc clare indicat.j.e.l.vbicūqꝫ.¶ Et hāc opi.seque
batur dñs Rich.vnde iste ti.habet locū ante li.conte.ꝛ post.sed
ille de confessis ptinet ad li.decisionem.Iste ad li.ordinationeꝫ
vt no.per Dy.in rub.de cōfes.ꝛ cōsueuit tangi.ș.de procu.l.nō
solū.in pri.Ray.sed Az.in summa de pe.here.ꝛ in ti.ad exhibē
dum.ꝛ Od.C.de pet.here.l.cogi.vbi de hoc tetigi,tenent ꝙ iste i
terrogationes fiant oblato libello ꝛ añ li.cōte.ꝛ ꝙ satis instruit
actor q2 poterit libelluꝫ mutare vt.l.edita.C.de edē.Credo de iu
re subtilitatis eas fieri debere ante libelli oblationē.Usus tñ iu
diciorum admittit ꝙ fecit cuꝫ ipso libello nā in fine libelli ponū
tur iste interrogationes hoc modo.Itē peto aduersariuꝫ inter
rogari an sit heres ꝛ quāta parte si cōueniat vt heres.Siut pos
sessor peto eū interrogari an possideat ꝛ pro q̄ parte.ꝛ sic de alijs
ꝛ tunc iudex ex officio prius expedit interrogatiōe sicut ꝛ alia ꝑ
paratoria vt dictum fuit.ș.ti.pxi.l.j.ꝛ pro hoc de no.codi.cōp.
§.fi.ibi prim⁹ primo loco ponēdus.de leg.ij.l.peto.§.fratre.Ibi
proximusqꝫ primo loco ꝛc.ad tre.l.heredes.§.fi.de li.ꝛ posthu.l.
gallus.§.quidā recte.ꝛ de rescr.c.causam q̄ inter premostratēn.
Hanc sequebat Ol.in libro magno questionum disputataruꝫ
ccxvij.q.que incipit prima dubitatio in fi.ipsius q̄stiōis.Et vi/
de etiā in Spe.de interroga.que fiūt añ lit.contest.§.j.versi.sed
nunqđ prius.¶ Item quero quia iste interrogatiōes fiūt iudi
cis officio vt hic patet an istud officium sit merū vel mercenariū.
Quidam qđ merum q2 mercenariū non deseruit ante li.contes.
vt.j.de edi.edic.l.ediles.§.sciendum.quod non placet Ja.but.q2
licet maxime seruiat post li.cōte.tamē ꝛ ante seruit,vt hic patet ꝛ
etiā post sentētiam in executione.vt.ș.de rei ven.l.qui restituere
vbi de hoc.¶ Item an in hoc officio offeratur libell⁹.Gl.rubri
ce hic tenet clare quod nō ꝛ ibi đ hoc tetigi.¶ Sꝫ circa hoc dic
secundum Ja.bu.quod est quoddā officiuꝫ mercenariuꝫ quod
6 dam merū.Et istud merum est triplex.† vnum quod dat ad for
mam ꝛ effectum in locum actionis.vt cū aduocat⁹ petit salariū
vel minor restitutionem in integrum.his enim casibus dat offi
cium loco deficientis actionis tunc exigitur libell⁹:quia secūdū
libellū formanda est sententia ꝛ cum plena cause cognitione.vt
C.de sen.ex breui.reci.l.ij.Aliud est officiuꝫ huic simile ideo cū fi
lius petit alimenta a patre vel econuerso quod est simile pcedē/
ti quia petit aliquid dari vel fieri.Sed quia in hoc summarie ꝓ
ceditur nō exigitur libellus solēnis sed qualisqualis petitio.vt
ș.de his qui sunt sui vel alie.iu.l.si iudex.ꝛ de libe.agno.l.si qs a
liberis.Et quod qualisqualis petitio exigat in omnibus sum/
marijs hodie clare patet in clemē.de verb.sig.c.sepe.ad quam re
curras in materia summarie cognitionis.ꝛ qđ no.ꝛ dixi.ș.ti.ꝓ
ximo.l.iij.§.sciendum.ꝛ.§.ibidem.¶ Aliud est officium qđ dis
crepat a precedentibus vt cum petitur decretū interponi super
alienatione rei minoris:quia nō petitur aliquid dari vel fieri sꝫ
est quedam deliberata permissio absolutionē vel condemnatio
nem non continens:ꝛ tunc etiam libell⁹ non requiritur.ș.đ offi.
procon.ꝛ lega.l.nec quicquā.§.vbi decretum.secundum vnā le/
cturam.ꝛ ibi de hoc no.ꝛ dixi.¶ Est ꝛ aliud officiū mercenariū
de quo hic loquit quod deseruit actioni ante li.contest.licet nō
valde vt hic.ꝛ post litē contestatam ꝛ ante sententiā valde vt.d.
l.ediles.§.item sciendū.de edil.edic.¶ Item post sententiam in
executione.vt.d.l.qui restituere.ș.de rei vēdi.licet quidam dicāt
illud esse merū vt ibi dixi.ꝛ istud non exigit libelli dationem cuꝫ
sit semel dat⁹ vt hic patet ꝛ in gl.rubrice no.ꝛ in hoc in effectu vi
detur cōcor.Od.hic qui dicit quod si merū iudicis officiū im/
ploratur nec ab aduersario aliquid directe petitur vt cum petit
quod det aduocatū nō habenti.aut ab aduersario aliquid peti
tur dari vel fieri per officium iudicis.aut in modū agendi aut i
modum excipiendi vel replicandi.¶ Si in modum agēdi exig
tur libellus quia tunc tale officiū habetur actionis loco.j.de ac.
ꝛ obliga.l.actionis verbo.ꝛ extra de offi.iudi.c.j.ꝛ.ij.cū ibi nota
tis ꝛ maxime per Inn.ꝛ summistas eo.ti.ꝛ dixi de hac materia
ș.de iuris.omnium iud.l.j.¶ Si in modum exceptionis nō exi/
gitur libellus.ș.de inof.testamē.l.pap.§.filius.de mino.l.veruꝫ
§.fina.ꝛ ex quib.cau.ma.l.necnō.§.fina.Idem si in modū repli/
cationis.vt.ș.de mino.l.si apud.ꝛ de iureiur.l.nam postea.§.si
minor.¶ De multis casibus in quibus proceditur ex officio ꝛ
etiam alio modo ꝛ in quibus nō exigitur libellus.vide qđ ple/
ne no.C.de li.cōte.aut.offeratur.in additiōe que incipit de ista
materia.ꝛ bene per Rof.in quib⁹ casibus offeratur libellus.et
plenius in Speculo.de libellorum conceptione.§.nunc dicen/
dum.in quibus casibus offerat.ꝛ per Hosti.in summa de libel
li oblatione.§.vtrū libellus.ꝛ pet Innocē.eo.titu.c.j.ꝛ de offici.
iudi.ca.j.ꝛ.ij.ꝛ aliqui etiam casus vbi non dat libellus nota.j.
de libera

de lib.cā.l.liberis.§.fi.⁊ vide etiā in patria ptāte. Uber.de bo.de off.iud.⁊ vide etiā no.per Inn.de presum.illud.Et an fideicommissarij vltimarum voluntatū possint cogi sine libello exequi voluntatem defuncti, vide in Spe.de instr.edi.§.nūc aliqua.ꝟ.queritur autem.⁊ ver.seq. ¶ Item quero an regulariter cogat quis
7 †interrogationib⁹ rñdere. Ja.bu.dicit aut volo ꝙ respōdeat de iure suo aut de meo. Si de suo ante li.cōte.cogit ex equitate huius ti.⁊ est mirabile ꝙ ex rñsione eius me instruaz ne sim incert⁹ quem conueniā ⁊ inquātum. ¶ Et per hoc ptz ꝙ interrogatio ita demū fit si necessitas vel vtilitas actoris exigit.post li.ꝯo cōte,aut volo iterrogare de iure meo ⁊ tenetur rñdere per ti.de ꝯfes. vt an sibi mutuauerim ⁊ similia:sed,de iure suo nō tenet rñdere vt.s.de rei vē.l.i speciali.⁊ hoc nisi actor fundasset intētionē suā q2 tūc reus nō precise sed causatiue si nō vult succumbere tenet dicere de iure suo.C.de proba.l.siue possidetis. ¶ Itē quero an teneat rñdere de credulitate in virtute sacramēti cal.an de veritate.⁊ certū est ꝙ in virtute sacramēti calumnie qd pro tota lite prestatur non potest rñdere q2 nondū prestituz est sed prestatur post li.cōte.sed sub speciali qd ꝓprie dr de malitia sic ar.s.ti.pro xi.l.thesaurus.vñ ante li.conte.rñdet de veritate post li.cōte. de credulitate. ¶ Nunqd ergo habebit tps ad liberandū?dic ꝙ sic siue rñdeat de veritate siue de credulitate cum vtraqz cōfessio pariter preiudicet vt extra de iureiu.c.ex literis. ¶ Uñ dic aut iterrogat de facto alieno ⁊ iuste petit deliberationē,vt.j. pro suo.l. fi.aut de facto proprio ⁊ potest petere deliberationē si est de longinquo tempore.ar.C.qui test.fa.pos.l.hac cōsultissima.§. at cū humana.⁊ dixi de hoc.s.de fer.l.vl.in distinctiōe. Aut de suo facta proximo seu recenti interrogatur ⁊ tunc nō datur spaciū ad deliberandū.ar.C.de res.ven.l.quisquis.⁊ ad vell.l.quāꝙ.nisi esset negotium perplexum vel intricatuz.ar.j.de cōdi.⁊ demō.l.cū seruus.⁊ vide.j.e.l.qui interrogat ⁊.l.de etate.§.qui iusti.ver.quero quis error excuset. Aut rñdet de credulitate ⁊ tūc licet dicāt qdam nō dari tps ad deliberādum q2 statim scit vtrū credat vel non. Tamē dic ꝙ datur q2 nō sufficit rñdere se credere vel nō nisi iusta ratione moueatur ad credēduz vel nō.alias si fatue crederet sibi imputaretur.s.de eo p quē fac.est.l.j. ⁊.j. de ac. emp.l. iulian⁹.in prin.⁊.§.j.Et ideo pupillus nō iurat de calumnia q2 discretione caret vt.d.l.ij.§.qd obseruari.de iu.calum. ¶ Item an
8 iste cōfessiones †possint fieri coram delegato. Dic ꝙ sic vt in gl. imo ⁊ coram tabelliōe cui iudex ꝯmittat,vt no.per Host.i sum. de iudi.§.j.ver.si aūt vtraqz pars ⁊ ver.se. ⁊ vide.j.e.l. si sine.§.j. Que sint ille interrogatiōes que fiūt ex hoc edicto, Gl.numerat vndecim ⁊ duodecimā generalem,per.l.vbicūqz. ¶ Possent ēt addi alie quib⁹ quis tenetur rñdere. Prima an.xx.dies qui dant pro inducijs sint elapsi.C.de li.ꝯte.aut.offerat. Scda an mulier que petit se mitti in possessionē nomine ventris sit pregnans vel non.j.de ven.inspi.l.j.§.igitur. Tertia an quis possideat ꝓ herede vel pro possessore vel legato.j.quorū leg.l.j.§.qui aūt. Quarta.s.de pe.he.l.qui interrogatus.vbi plures casus notant in qbus fit interrogatio.⁊.C.de pe.he.l.cogi. Item in.l.aquil. an damnū sit datū vtr sentire gl.s.ad.l.aqui.l.ide nerati⁹.§.fi. ¶ Itē si interroget super contractu.j.e.l.de etate.§.qui interrogatus. Sed ista forte nō fieret ante li.cōte.cum magis pertineat ad decisionē ꝙ ad preparationem. ¶ Item an sit restituta hereditas vel nō.vt.j.e.l.si defensor.§.illud queritur.i fi. ¶ Nec superfluit iste casus per tertiuz positū in gl.scilicet qualiter sit heres.q2 bene potest scire qualiter sit heres q2 scit eum fideicommissariū.sz per hoc nescit an sit restituta hereditas:⁊ ideo separat⁹ ē ab illo. ¶ Itē potest interrogari an dolo vel culpa desierit possidere.s. de rei ven.l.qui petitorio.Et de multis respōsionibus coraz iudice factis an preiudicēt vide in alphabeto dictione respōsalez. ¶ Quidā etiam volentes ampliare hāc materiam hic tractant materiam positionū dicētes ꝙ ex hac.l.a cōtrario sensu habuit ortum materia positionū.hic enim dr ꝙ ante li.cōte.non cogit quis de suo iure respōdere:ergo a contrario post li.cōte. tenetur. ¶ Alij autem dicūt ꝙ materia positionū habuit originem ab aut.de his qui ingre.ad app.§.fi.de qua materia positionum q2 satis tractatur in Spe.de posi.⁊ extra de ꝯfes.c.ij.li.vj.⁊ plenissime dixi.C.de iura.calum.l.ij.§.qd obseruari.hic omitto gratia breuitatis.

1 ☞ Edictum de interrogationibus inuentum est ad vtilitatez actoris.

1 **Edictum.** †Hoc edictū inuentum est ad vtilitatē actoris vt instruat ꝯtra quē agere debeat qd esse nō posset nisi sciret qs esset heres qd est difficile probare q2 in aīo cōsistit ⁊ sol⁹ de⁹ scrutator est cordium.h.d.tex.⁊ glo.cum.l.seq.⁊ prin.seq.

1 ☞ In iure aliquid factū qualiter dicatur ⁊ ꝙ ea q̄ semiplenaz requirunt cognitionem possunt in omni loco expediri.

1 **Voluit** §.qd ait.† Exponit verbū in iure positū.s.l.j.in pn.⁊ opponit vt gl. ⁊ sol. vt in ea.⁊ est notabilis glo.ꝙ ea que requirunt semiplenam cause cognitionem possunt expediri quocūqz loco etiam non tribunali de quo vide quod dixi.d.l.pe.s. de iusti.⁊ iur.⁊.C.de dila.l.a procedente.

1 ☞ Interrogatus dubitans pōt petere tēpus ad deliberādū.

1 **Qui interrogatur.** †Interrogatus dubitans pōt petere tps ad deliberādū.h.d.cū prin.l. seq. ⁊ de isto tpe ad deliberandū vide qd dixi.s.e.l.j. ver.item quero an teneatur.⁊.C.de iur.cal.l.ij.§.ꝙ obseruari.in materia positionum ⁊ in vsi.feu.si de feu.contro.feu.c. si vasallus. et qd subijcit hic in litera q2 si perpetuata est ratio ad vtrūqz casum ⁊ in.l.seq.reddit aliā rationē ad quēlibet casum per se. ⁊ not. ꝙ quis precipitari non debet ⁊ si iudex precise cogeret dubitantē rñdere preponat negatiuam vt non credo eum viuere q2 ꝑ hoc nō sequit ergo credis eum mortuum vt no.d.§. ꝙ obseruari.

1 ☞ Interrogatus probabiliter dubitans nō tenet rñdere nec tempus ad deliberandum recipere.

1 **Et quia.** §.interdum.† Probabiliter dubitās non tenetur respondere nec tēpus ad deliberandū petere.h.d. ¶ Et facit ꝙ si statuto caueatur ꝙ quilibet ponat omnia sua bona in inuentario sub certa pena ⁊ aliquis de fundo suo cōtrouersiaz patiebatur ⁊ ideo nō posuit in inuētario ꝙ nō incidat in penā statuti pro hoc.C.qui ad.ad bo.pos.possunt.l.ꝙdiu.⁊ de bono. pos.fm tab.l.j. Gui.de suz.tutius tñ est ꝙ ponat cum protestatione ꝙ de eo controuersiā patit.arg.C.de peti.here.l.fi.

1 ☞ Damno qualitercunqz dato tenet conuentus rñdere an ita sit ꝙ si per mendacium responderit tenetur.

1 **Si quis in iure.** †Siue dānum detur a quadrupede siue a seruo tenet interrogat⁹ rñdere an sua sint vel ea possideat.⁊ si ꝑ mēdaciū respōderit tenetur insolidum. h.d.hec.l.⁊ sequēs cum glo.⁊ cōcor.ad glo.j.e.l.si seruus nō sit.

1 ☞ Responsio sine interrogatione facta an sit valida.
2 Interrogatio persone inhabili vel per inhabilem facta nulla ē.
3 Interrogatio tabelliōis nomine aduersarij facta an sit valida.
4 Interrogatio vni pro altero facta nulla est.

1 **Si sine.** †Respondens presumitur interrogatus l non appareat.h.d.

2 **Interrogatum.** †Ubi persona inhabilis iterrogat vel interrogat nulla est interrogatio.h.d.Et ad id qd de seruo dicit op.de.l.cū probatio
3 j.de proba. Sol.vt ibi in gl. ¶ †Sz nūqd interrogatio tabellionis valebit si est facta noie aduersarij. G.de suz. hic tenet ꝙ sic q2 tabellio est publica persona ⁊ pōt alij querere.vt.j.rē pu.sal. fo.l.nō quasi.⁊.s.de adop.l.non aliter.vbi de hoc.G. ¶ In contrarium ꝙ illud qd fiendum est coram iudice non valeat coram tabellione expresse facit gl.que est.C.de lib.cau.l.pe. que incipit iubemus.⁊ glo.incipit in cuius locum.⁊ pro hoc.C.de iu.fis.l.ij. li.x.⁊ de testa.l.hac consultissima.§.fin.⁊ ibi in gl. Hosti.in sum. de iudi.§.j.versi.si autem vtraqz pars videtur sentire quod per tabellionem non valeat facta interrogatio nisi sit sibi commissum per iudicem.extra de offi.delega.c.super questionum.⁊ pro hoc.C.de episco.⁊ cleri.aut.sed iudex.cum his que ibi nota. tenet etiam ibidem Hostien.quod assessor potest facere has interrogationes per.l.primā.C.⁊.ff.de assessoribus.

4 **Alius.** †Pro alio non interrogatur.h.d.nisi ratione officij aliud contingat vt in glo.

1 ☞ Confessio defensoris an dño preiudicet.
2 Confessio procuratoris an noceat dño ⁊ an facta in vno iudicio preiudicet in alio.
3 Simpliciter petens aliquā rem vr totam petere ⁊ respondēs ꝑsumitur ad interrogata respondere.
4 Confessio indefinite facta preiudicat in omnibus.
5 Heres interrogatus de hereditate an teneatur respondere quo iure sit heres.

6 Inutili ⁊ impertinenti interrogationi respōdere nemo tenetur.
7 Missus in possessionem ex causa damni infecti an dicatur possessor.

1 SI defensor. †Alias est lex ⁊ sic cōmuniter alias.§.celsus.⁊ breuit' dicit ꝙ cōfessio defensoris dño nō preiudicat sed eidem sic nec vr̄ plene defendere nō rn̄dēs.h.d. ¶ Ibi falso rn̄det scʒ heredē esse qui non erat vel econtra. ¶ Ibi verā vtiqʒ alias itaqʒ ⁊ hic loquitur Ulp.legis cōditor. ¶ Querit gl.qua actiōe tenebitur iste defensor ex ista cōfessiōe ⁊ dicit ꝙ ex cautione iudicatū solui vel ex sententia.sed hoc non procedit cuʒ ante hanc satisdationē prestitam fiat hec īterrogatio.fit enim ante libelli dationē vt no.⁊ dixi.s̄.e.l.j.dic ergo agendum cōtra eū vtili qua tenebatur directa ille quē defendebat vt.j.e.l.de etate.§.q interrogatus.posset etiam sustineri scđa opinio gl.ꝙ agat̄ ꝯtra eum ex re iudicata qn̄ sentētia esset secuta:q₂ executio fit in eū.vt l.plauti⁹ in gl.alle.Et q₂ hic loquitur de cōfessione defensoris sine mādato,querit gl.quid de cōfessione procuratoris habentis mādatum dic vt in gl.⁊ vide etiā qđ no.s̄.de procu.l.non soluʒ.in summa Az.§.vbi autē procurator.⁊ ad.l.aqui.l.inde nerati⁹.§.procurator.vbi etiā tenet ꝙ si pcurator habebat speciale mādatū ad sic cōfitendum dominus non potest eius confessionem reuocare.⁊ ꝙ cōfessio pcuratoris noceat dño,no.extra de capel.mona.c.ij.§.preterea in gl.⁊ sic cōfessio procuratoris pleni⁹ vt lite nō conte.c.j.de cau.pos.⁊ proprie.c.cuʒ olim.ī gl.⁊ sic patet de cōfes.l.certum.§.sed an ipsos.C.de iur.cal.l.ij.§.qđ obseruari.in summa Gof.de cōfes.circa medium.⁊ dixi plene.s̄.si quis ius di
2 cen.nō obtē.l.j.§.si procurator.⁊.C.de procu.super rub. ¶ †Et an cōfessio procuratoris ī iudicio vno preiudicet dño in alio,dic ꝙ nō.vt in Spe.de cōfes.§.nunc videndum.ver.sed nunquid cōfessio pcuratoris.⁊ not.bene per Cōpo.extra de elec.cum vinto.⁊.c.per inquisitionem.in fi.⁊ facit.j.e.l.fi.

3 Qui interrogatus. †Gl.op.duob⁹ modis ⁊ nō soluit p̄mo de.l.si in rē.s̄.de rei vē.vbi declarare tenetur petat totam rem vel partem.So.ſm Ja.de bel.ibi in actione in rē siue in petitiōe ⁊ libello hic in respōsione propter precedētem interrogationem.Jac. ¶ Uel dic verius ꝙ illa cū ista concor.q₂ si ibi simpliciter petat rem intelligitur totā petijsse vt ibi no.in gl. ¶ Scđo op.de cōdi.insti.l.ij.§.si vero parteʒ.Sed dic ꝙ ibi speciale fauore vltime voluntatis ne pereat institutio.ar.j.de le.j.l.si qn̄.⁊ de re.du.l.q̊ties ⁊ ibi no. ¶ Gl.tn̄ alibi vr̄ sentire ꝙ in rei vē.debeat pronūciare fundū suum totum vel pro parte alias incerta esset sentētia ita no.s̄.de procu.l.pom.§.sed ⁊ hi qui. ¶ Sed illa gl.reprobat̄ per istum.§.vt ibi dixi:q₂ pronūciādo simpliciter videtur de toto pnunciare. ¶ Allegatur etiā iste.§.Judex inquirebat ꝯtra titiū de adulterio commisso cū berta.rn̄dēdo inquisitioni dixit se immiscuisse cum berta.queritur an videatur cōfessus adulteriū videtur ꝙ sic per hunc.§.q₂ ad interrogata videtur respōdisse ⁊ sic de commixtione per adulterium de quo in inquisitione cōtinet̄. ¶ In contrarium videtur q₂ cum responsio specialibus vbis ⁊ expressis fit non vident̄ repetita primo dicta.j.de le.j.l.si cui ſm omnes.§.j.⁊.l.se.cum his que ibi no.⁊ dixi.Unde cum de alia cōmixtione ꝙ adulterij possit intelligi dicta rn̄sio nō vr̄ de adulterio intelligi.j.de pe.l.interpretatione.⁊ hāc tenet Ric.Bar.tenet
4 primā pro primo allegatam ⁊ eam verioreʒ credo† ⁊ pro hoc bene facit q₂ cōfessio idefinite prolata in omnibus preiudicat.j.de reli.l.⁊ si quis impediat.§.pleriqʒ.⁊ ibi no.in gl.⁊ ad hoc ēt bene facit.C.de diuer.rescrip.l.j.⁊ quod dixi.C.de iura.calū.l.ij.§.qđ obseruari.in materia positionum.versi.vidi etiam multum dubitari.

a ¶ Qui tacuit. adde limitatione ad istū text. vt p In.i.c.cū cūctis.in gl.de elec.Bal.in.l.ij.§.qđ actor.de iur.cal.

5 Illud queritur. †Iste interrogationes de quibus loquitur iste.§.possunt addi ad illas quas no.gl.s̄.l.j.vt ibi dixi.vel posset dici ꝙ cōprehēdunt̄ sub illa qualiter sit heres. ¶ Querit Gui.de suʒ.si aliqs agat pet.her.⁊ interrogetur an petat ex testamēto vel ab intestate an teneat̄ rn̄dere q₂ diuerse sunt defensiones ex testamēto ⁊ ab intestato ⁊ tenet ꝙ respondere teneatur arg.huius.§.⁊.C.de codicil.l.fi.

6 Si de peculio. †Interrogationes inutiles ⁊ impertinentes non admittūtur.hoc dicit.

7 Non alienum. †Missus in possessioneʒ ex cā damni ifecti nō fit possessor nisi possessore eiecto.h.d.

1 ☞ Confessio obligat confitentem etiam in sui preiudicium.
2 Probatio an admittatur contra confessionem.
3 Scripturis an credatur contra scribentem
4 Pena mētiētis est vt si primo tenebatur pro parte postea teneat̄ insolidum nisi iuste errauerit
5 Contumax equiparatur mendaci.
6 Tacens an habeatur pro affirmante vel negante.
7 Tacens quandoqʒ equiparatur mendaci ⁊ pari pena venit puniendus.
8 Tacens habetur pro confesso.
9 Respondere non vr̄ qui ad interrogata non respondet.
10 Appellatione partis continetur dimidia.
11 Negare tacere vel obscure respondere equiparantur.
12 Mentienti ex causa iusta an subueniendum vel parcendum sit.
13 Interrogatus tenetur quasi celebrasset cōtractum super quo interrogatur.
14 Confessio erronea post litem cōtestatam potest ex causa iusti erroris reuocari.
15 Error facti iustus excusat.
16 Error facti alieni an excuset.
17 Error facti ⁊ error iuris in quo differant.
18 Confitens an ⁊ quo casu possit penitere ⁊ suam responsioneʒ reuocare.

1 DE etate.§.si qs cum heres.Confessio †obligat confitentē ad sui preiudiciuʒ.h.d.stat̄ ergo confessioni contra se nō pro se vt hic ⁊ no.⁊ plene dixi.C.de confes.l.vnica.⁊ p hoc.C.de li.cau.
2 l.cū precum.xiiij.q.ij.c.j. ¶ Sed nunquid potest quis† probare contra ꝯfessionem suaʒ:videtur quod sic.extra de cen.cuʒ olim per Inn.⁊ cōtra instrumenta per eum producta nō vt ibi no.⁊ quod quis nō possit venire cōtra confessionem suam facit.j.de dona.l.quidā in iure.⁊.l.si patronus.C.de non nume.pec.l.generaliter.vbi de hoc no.⁊ dixi.⁊ extra de pbat.c.per tuas.⁊ de questioni.l.j.§.sed an vltro.Itē nec contra scripturam propriam.j.de bo.pos.contra tabu.l.nō putauit.§.si quis propria manu.C.de nō nume.pe.aut̄.contra qui propriam.vbi de hoc nec cōtra testes per eum productos.C.de test.l.si quis testibus.nec contra positiones per eum factas etiam si faciant contra se vt nota.p Gofre.in summa de iudi.§.partibus in iudicio constitutis ⁊ dixi.C.de iuramen.calumnie.l.ij.§.quod obseruari in materia positionum. ¶ Item facit iste.§.ad questionem argentarij ꝙ cre
3 datur scripturis† suis contra se ⁊ non pro se.de quo not.⁊ dixi s̄.de edendo.l.quedam.in fi.

4 Si cum esset. †Respōdens se ex minori parte heredum ꝙ esset propter mendaciū insolidū tenetur nisi iuste errore ductus fuerit.h.d. ¶ Ibi ex semisse.i.ex dimidia. ¶ Ibi ex quadrāte.i.ex quarta. ¶ Ibi noceat q̄ si diceret nō nocet.Et qđ dicit litera de incerta parte expone aliter ꝙ gl.q₂ institutus erat cū posthumo existēte in vētre matris ⁊ incertū erat quot nascerentur.vt.s̄.si pars heredi.peta.l.antiqui. ¶ Sed quomodo poterit insolidum condemnari cum hoc non sit petitum in libello.Dic secundū Ja.bu.quod hoc nō fiet in eadē instantia sed in alia in qua petetur insolidum cōdemnari in penam mēdacij.Alij tn̄ dicunt ꝙ fieri poterit in eadē instātia facta fide de mēdacio quasi hoc cōsequenter videat̄ deductū in libello sicut etiā fit de translatione possessionis propter mendaciū.vt dixi.s̄.de rei vendi.l.fi.⁊.C.qui poti.in pign.habe.aut̄.itē possessor.⁊ sicut dicitur de eo qui dolo desijt possidere qui cōdemnat̄ in eadem instantia acsi possideret.j.de reg.iur.l.parem.vbi de hoc.⁊ de mēdacio ⁊ eius penis vide in alphabeto.Item Guid.de suʒ.tenet ꝙ teneatur solū pro semisse in quo vere heres erat.vt.d.l.§.proxi.nā pena debet commēsurari delicto.C.de pe.l.sancim⁹.sicut ergo quando heres est insoliduʒ ⁊ dicit se in minori parte heredē tenetur insolidum ex mendacio.ita vbi est heres ex semisse ⁊ dicat se ex quadrāte teneatur ex semisse.sʒ tūc nullam penā mēdacij pateretur.⁊ ideo ꝯmuniter teneatur ꝙ teneatur insolidum sicut dicit tex.⁊ glo. ¶ In glo.j.in fin.xxij.q.ij.c.beatus.§.ille.

a Qui tacuit. ᵃPone casum in nube vt litera sonat. ¶ †Et no.contumaceʒ equiparari mēdaci. ¶ Et no.qđ dicit apud pretorem q₂ quādo tacet interrogatus corā pretore videtur pretorem cōtemnere vt in fi.§.dicitur.secus si esset cōtumaciter absens quia tūc non haberetur p cōfesso sed procederetur contra eum tanꝙ contra contumacem secundum iuris ordinē vt extra de confes.c.vl.li.vj.cuʒ ibi no.p omnes per quod.c.decidit̄ dubium qđ erat apud doctores antiquos an qui non respōdet positionibus possit pronūciari p cōfesso sup eis de iure ciuili cōmuniter tenetur ⁊ seruatur ꝙ sic sʒ hodie crederem stādo dicto.c.ij.⁊ eius determinationi.de hoc satis no.in Specu.de positionibus.§.nono.circa princi.⁊ no.per Cy.⁊ plene dixi.C.de iura.calum.l.ij.§.qđ obseruari in materia positionū.ver.super est vt videamus de pena non respondentis Et quod dicit litera quod cōuenit quasi negauerit intellige vbi negatio

negatio sibi nocet vt hic erat: quia si negaret teneretur insolidum
vt hic dr. Sed si negatio esset ei vtilis vt qr vere nõ est heres iter
rogatur an sit heres tacet tũc habetur pro cõfitente. Uel pono ꝙ
debes mihi.x.tu taces certe haberis pro cõfitẽte: qr si haberetur ꝓ
negãte tũc sibi prodesset ꝛ sic reportaret premium ex cõtumacia
qd esse non debet. ꝛ iste est ver⁹ intellectus huius.§. ꝙ taciturni
tas inducat affirmationẽ vel negationem s̃m ꝙ nocet tacẽti ꝛ cõ
tumaci licet quidã inherentes litere intelligãt ꝙ semper habea-
tur pro negãte siue sibi noceat siue prosit qd verũ nõ est. ꝛ ita in
telligit istum.§.Cy.d.§.ꝙ obseruari.vt ibi dixi.ꝛ Bermũd⁹.s̃.si
quis ius dic.non obtẽ.l.j.vt ibi dixi.ꝛ Ja.de ra.hic ꝛ de hoc ple
nius statim dicã in prima qõne. ¶ Op.ꝙ tacens nõ patiatur ali
quam penã.vt.j.e.l.si filius qui abstinuit.ij.rñ.So.trib⁹ modis
vt in ꝯrio no.ꝛ ex illa gl.colligitur triplex lectura hui⁹.§. ¶ Que
6 ro an tacens † habeatur pro negãte vel pro affirmãte ꝛ qualiter pu
niatur. Dic s̃m Ja.bu.ꝙ regula est ꝙ nõ equiparatur affirmãti
vel negãti sed tenet mediũ.vt.j.de re.iu.l.qui tacet.vbi de hoc. et
ꝑ Dy. extra eo.c.qui tacet.qñqz tñ habetur pro affirmãte qñqz
pro negante.ꝛ qñ hoc sit dic: aut circa cõtractus vel quasi ꝛ s̃ua
l.filiusfamilias.§.inuit⁹.s̃.de ꝑcu.vbi de hoc no.ꝛ satis dixi aut
circa iudicia ꝛ hec est materia nostra ĩ qua sunt plures opiniões.
Prima vltramõtanorum ꝙ aut queritur circa ꝑparatoria tũc
cum sit modica lesio habetur tacens pro negante vel cõfitẽte s̃z
qd est ei preiudicium vel damnũ vt hic.aut circa decisoria: ꝛ tũc
nõ habetur pro cõfesso. ¶ Jac.de are.tenet ꝙ tacens habeatur ꝓ
cõfesso qd sic ꝓbat fortior est ratio in causa q̃ in causato.C.d le
gi.l.digna vox.de edẽ.si quis in aliquo documẽto. ꝛ de sa.san.ec.
aut.multo magis.sed ita est ꝙ in iuramen.ca.tacẽs habetur qs
pro cõfesso.vt.C.de iur.cal.l.ij.§.si autem.ergo fortius in ĩterro
gato qui tacet cum interrogationes fiãt in virtute sacramẽti ca
lumnie ꝛ ab eo causetur.vt no.d.l.ij.§.qd obseruari. Item que ve-
niunt in eodẽ fonte ꝛ eadẽ radice.ea.l.debetur decidi.C. de nup.
l.fi.ꝛ de duo.re.l.fi.sed iuramentũ calũnie ꝛ interrogatiões sunt
ex eodẽ fonte ꝛ radice vt dictuz est ergo ꝛc.hoc nõ placet Ja.bu.
¶ Nec ob.prima rõ qr maior propositio vera est sed minor nõ:
qr sacramentũ calumnie non est propter confessiones.naz olim
iurabãt litigãtes se putare iustam causam fouere sed vt lites ces
sarent metu sacramẽti. Sed cõtra hoc vr̃.s̃.fa.her.l.iter cohere-
des.§.qui familie.ꝛ qr nouo iure additũ est vnum capitulum sa
cramẽto calumnie ꝙ nõ exigent superuacuas probatiões vt.C.
de iur.cal.aut.ibi posita. Sed anteq̃ esset illud capitulũ statutũ
erat ꝙ denegãs iurare tenetur haberetur pro cõfesso.pz ꝙ con-
fessio nõ sit causa iuramẽti. ¶ Non ob.alia ratio qr nõ est verũ
ꝙ assimiletur confessioni iuramentũ calumnie cum vnum sit de
cisorium.s.cõfessio alterum limitat ꝛ restringit lites.s.sacramẽ-
tum calumnie.sed cõfessio ꝛ iuramẽtum testis bene equiparantur
qr vtrũqz est decisoriũ litis ꝛ in ordine iudiciario vnũ subroga
tur in locũ alterius.vnde dr pono.ꝛ si negetur ꝓbare intẽdo.per
qd patet argumentum predictum non bene concludere. ¶ Uñ
7 dicit s̃m Mar.syl.ꝙ tacẽs † punitur ex cõtumacia que facit euz
equiparari mẽtienti ꝛ vt mentientem puniri nõ ex mendacio s̃z
ex cõtumacia.vnde aut qs citatur vt veniat rñdere positionib⁹
nõ tñ sibi mittuntur tũc iste non habetur pro confesso: qr plus nõ
potest operari ficta confessio quã vera.vt.j.si cer.pe.l. si fili⁹. sed
si esset presens ꝛ cõfiteretur ꝙ ignoraret nõ haberetur pro cõfesso.
vt.j.de cõfes.l.nõ fatetur.ergo ex ficta cõfessione non debet ha-
beri pro confesso.sed si citatur vt veniat rñdere talib⁹ positioni-
bus que sibi mittuntur: tũc si est cõtumax habetur pro cõfesso ꝛ
multo fortius si presens tacet. Nec ob.iste.§.q dicit eũ haberi ꝓ
negãte: qr intellige vt dixi si hoc cedit ad eius preiudicium ꝛ da
mnũ.de hoc vide in Spe.de positio.d.§.nono.ꝛ.d.c.vl.de ꝯfes.li.
8 † vj. Et ꝙ taciturnitas ꝓ cõfessiõe habeatur no.Inn.extra de po-
stu.prela.c.j.§.j.super ꝟbo nõ negauit. Et si sunt plures iudices
dati cũ clausula ꝙ si non omnes ꝛ vnus citatus nõ veniat nec se
excuset ꝑinde est acsi diceret se nolle venire.extra de offi.dele.c.cũ
cã.ꝛ ibi in gl.ꝛ ad hoc extra de presum.c.nonne bene dicimus.ꝛ
s̃.de procu.l.nõ soluz in prin.ꝛ per Az.in sum.de cõfes.§. sed qd
si interrogetur.ꝛ ad hoc etiaz.j.de iu.fis.l.senatus.§.senatus.ꝛ.l.ar
rianus.§.j. ¶ Cõclude materiã s̃m Gui.de suz. Qñqz confitetur
quis se heredẽ. Qñqz negat.qñqz tacet.qñqz obscure rñdet.primo
casu qñ confitetur se heredem tũc aut est heres in veritate ꝛ ex con
fessione tenetur vt.s̃.eo.l.voluit.ibi vt vel confitendo ꝛc.ꝛ.l.j.in fi.ꝛ
hoc si insolidũ erat heres. Si autem pro parte pro illa parte qua
in veritate cõfessus est tenetur,vt.s̃.e.l.§.qui ex quadrãte. ¶ Si
autem heres nõ erat ꝛ cõfitetur: si insolidum, insoliduz tenetur.
vt.d.§.ꝛ.j.e.l.si fili⁹ qui abstinuit.ꝛ.s̃.e.l.voluit ibi vel mentien-
do. Si ex parte confessus est pro illa parte tenetur.vt.s̃.hac ea.l.§.
j. Hoc tñ scias ꝙ ille q per mẽdacium est confessus se heredẽ cũ
nõ sit nõ liberat verum heredem.vt.j.e.l.qui seruum.nisi tãq̃ de
fensor vel procurator confessus est vt ibi. ¶ Cum autẽ quis ne-
gat aut in veritate non est ꝛ verũ confessus est ꝛ nõ tenetur. ¶ Si
autẽ est tunc si insolidum tenetur licet negauerit qr nõ statur ne
gationi vel cõfessioni sue pro se,vt.s̃.ea.l.§.j. ¶ Si autẽ erat ex
parte heres aut simpliciter negat se heredem aut ex minori par-
te q̃ est se dicit heredem: si qd negat simpliciter cũ sit hr̃s ex par
te insolidũ conuenitur vt hoc.§. ibi quasi negauerit,subaudi ꝑ
mendaciũ simpliciter cũ esset heres ex parte. ¶ Si autẽ nõ sim-
pliciter negat sed ex minori parte se dicit heredem vt cum sit ex
semisse dicit ex quadrãte s̃m glo.tenetur insolidũ s̃m Guid. tenetur
ex semisse tantum,vt.s̃.e.l.§.si cuz esset. vt ibi dixi. ¶ Tertio ca
su principali cum quis interrogatus nõ respõdet sed tacet aut
insolidũ est heres aut pro parte aut in nihilũ. ¶ Si insolidum
est heres ꝛ tacet insolidũ tenetur ne sit melioris cõditionis q̃ si
veritatẽ respondisset ꝛ in hoc nullã penã patitur. Si autem pro
parte erat heres ꝛ tacet interrogatus insolidũ tenetur vt hoc.§.
nam pro negante habetur ꝛ si negasset insolidum conueniretur ꝛ
in hoc patitur contumacie penam ꝛ ita intelligitur iste.§.j.e.l. si fi-
lius qui abstinuit. Si autẽ in nihilũ erat heres ꝛ tacet,insolidũ
tenetur cum habeatur similis neganti qui est ex parte heres qui te-
netur insolidum vt predixi.ꝛ.j.e.l.si filius.ij.respon. speciale est in
filio qui abstinuit cui succurritur vt ibi dicitur. ¶ Sed cũ hic di-
catur ꝙ habetur pro negãte si negasset verum negasset ꝛ ideo in ni-
hilum teneretur.sed dic ꝙ hic habetur ac si negasset.s.per mendaciũ
cum esset heres insolidum vel pro parte quibus casibus tenetur
insolidum vt predixi.vnde semper tenetur tacens insolidum si-
ue insolidũ sit heres siue pro parte siue in nihilum in penã con
tumacie. ¶ Si autẽ negat cum veritate in nullo tenetur ꝛ sic di
ctio quasi,q̃ est hic nõ est per omnia similis nec semper expressi-
ua veritatis.nã quoad quid est simile ꝛ quo ad quid nõ vt ꝑdi-
xi. ¶ Quarto casu principali quãdo quis obscure respõdet ha
betur pro tacente sed nõ ꝑ omnia.nam tacens vt predixi habetur
pro negãte mendaciter: sed obscure loquens habetur pro tacẽ-
te,vt.j.e.l.§.nihil.quo ad quid videlicet ꝙ nisi declaret habetur
pro nõ respõdente,vt.j.de confes.l.certum.ꝛ.d.§.nihil. ꝛ nisi de
claretur obscura rñsio si est ex parte actoris in iudicio fit inter-
pretatio pro eo.s̃.de iudi.l.si quis intentione. In reo fit interp̃-
tatio contra eum vt ibi not.ꝛ dixi.ꝛ vide.§.nihil. ꝛ ꝙ iudex co-
gere possit obscure respondentem declarare facit in aut.de test.
imperfec.in prin. Guid.de suza.

9 **Quod autem ait pretor.** † Pro nõ re-spondẽte ha-
betur qui ad interrogata non respondet sed alium interrogat.
hoc dicit tex.ꝛ gloss.

10 **Si interrogatus.** † Appellatione partis di-midia cõtinetur.h.d.ꝛ vi-
de in.§.portionis.in glo.alle.

11 **Nihil interest.** Negare † tacere vel obscure rñde-re paria sunt.h.d. ¶ Et ad h' illd
Salomo.melius est mutus tacere q̃ obscure vel male responde
re. ¶ Et hunc.§.intellige cum determinatione.l.si quis intentio
ne.s̃.de iud.vt dixi.s̃.§.qui tacuit. Alij tñ dicunt intelligendum
hunc.§.simpliciter prout iacet: qr siue actor siue reus sit qui obs
cure respondeat videtur pretorem contẽnere. ꝛ ideo interpretetur
contra eum. Et aduerte quia gl.prima corrupta est que dicit qd
hec actio nihil nõ est ꝑ omnia nihil.ꝛ allegat ad leg.iul.repe.l.sa
crilegi.§.fi.sed debet allegari ad leg.iul.peculatus.l.sacrilegi ꝑ-
mo.§.fi.in fi.vbi hic in glo.no. Et de significato huius dictiõis
nihil vide in alphabeto. Et de obscura responsione potes exem
plificare aliter quam gloss.puta cum interrogatur an sit heres,
respondet ego vel alius ista enim alternatiua parit obscuritatẽ.
j.de iniurijs.l.item apud hoc edicto.vel respondet aliquis est he
res ꝛ ita in genere quam generalitas parit obscuritatez.j.de iu
re fisci,lege,ita fidei. Odofre.

12 **Ex causa.** † Mentiẽti ex iusta causa subuenitur: qa q̃ de nouo emergunt auxilio indigent.ꝛ ad
hoc sepe allegatur. Concordã.sunt in glo.ꝛ bene concor.j.de vẽ.i-
spiciẽ.l.j.in prin.s̃.de ferijs.l.oratione.extra de exceptio.c.pasto
ralis.de electio.c.vt circa.li.vj.nouis enim morbis noua medi-
cina est necessaria.extra de iuramen.calum.c.ceterũ. Et faciunt
quod superueniente noua causa suspicionis iudex possit recusa
ri.de q̊ dic vt nota.extra de rescrip.c.sciscitat⁹. ¶ Ibi cur noceat
quasi diceret nocere non debet. ¶ Ibi in presentiarum id est i ꝑ
senti sic.j.de magi.cõueni.l.ꝑma.§.exigere. ¶ Ibi scriptura du-
ctus id est ꝑpter scripturã. Et sic nota quod excusatur qui scri-
ptura ductus aliquid facit ꝙ vr̃ expresse terminare qõnẽ: Si ali
qs inuenit Titiũ scriptũ in libro bannorum ꝛ eum offendit au
thoritate statuti hoc cõcedẽtis ꝛ iste titi⁹ habebat prouisionez
vl sententiã ꝙ affidatus esset ꝛ haberi deberet pro nõ bãnito ꝙ
nihilomin⁹ offendẽs sit excusat⁹: qr ductus scriptura bãni hoc
facere potuit. Caueat tamẽ offendẽs qũo proponat exceptionez

⁊ defensionem suam.nec enim dz proponere exceptionē bāni cū iste habeatur ꝓ non bannito sed dz proponere contra eum iniuste ꝓcedi ex eo ꝙ iusto errore ⁊ scriptura ductus credidit eū bannitū ⁊ tunc bene proponet ꝑ hunc.§.de hoc in questionibus statutorū quarta parte.xxix.qō.que incipit querit etiam ipse Gandinus.

13 **Qui interrogatus.** †Pone casum in nube vt litera sonat. ¶ Oppositur quod non faciat ad titu.qui loquitur de interrogatiōibus preparatorijs at hic loquitꝰ de decisorijs.quod patet:quia dicit quasi ex ɔ̄ctu obligatꝰ huiꝰ timore factaest gl.que est hic ꝗ intelligit in patre conuento de peculio.sed hoc nō vr̄ ꝓcedere qꝛ lz pater teneaꝰ de peculio non tñ dr̄ obligatus ad instar realis vt no.j.de cōdi.inde.l.frater a fratre.Sed posses dicere ꝙ qꝛ nō est vere obligatus.ideo hic dicit litera quasi.Uel dic planiꝰ fm Ja.de ra.volebā te cōuenire ex ɔ̄ctu defuncti interrogaui an esses heres rn̄disti ꝙ sic certe ex ista rn̄sione es obligatꝰ quasi ex ɔ̄tractu pro quo te pulsare volebam.

Qui iusto. Utilis.§.ē ī ista materia.Et diuidē ī duas partes.scda ibi lz ⁊ si qs.¶ Et ī pria errauit ⁊ nō fuit in aliqua culpa.in scda fuit in culpa.Itē in pma ne
14 gauit in scda asserit.¶ †Et Ray.itellexit hūc.§.in errore facti per h.§.licet gl.videaꝰ intelligere etiā in errore iuris.j.de dona.l.quidā.⁊ ꝑ Dy.de re.iu.c.ignorantia.li.vj.¶ Ad euidētiā dic ꝙ quedā interrogationes sunt decisiue totius negotij ⁊ querit̄ de reuocatione earū ⁊ de illis loquit̄.l.error.C.ď iu.⁊ fa.igno.fz cōez opi.idē si sunt decisiue partis fz Ja.ď are.d.l.error.¶ Quedam fiūt ad ꝑparationē:⁊ tūc aut ꝙ sum ɔ̄fessus añ li.conte.volo reuocare post li.cōte.⁊ loquit̄ iste.§.qꝛ aut est iustꝰ error ⁊ possum reuocare vt hic in prin.aut interuenit dolꝰ ⁊ tūc nō vt in ꝟ.sed si quis.a ɔ̄rio sensu aut est culpa ⁊ excusaꝰ si nō est lata.vt.d.ver.sed si qs.⁊ sic sunt quatuor casus.aut volo cōfessionē factā añ li.cōte.reuocare ante li.conte.⁊ tunc loquit̄.§.primꝰ celsus.Quñq3 volo cōfiteri ꝙ pmo negauerā.⁊ loquit̄.l.electio.š.ď nox.¶ Op.de.§.celsus.ad istū.§.qꝛ in vno requiritur iustꝰ error:in alio nō.¶ Rn̄deo si volo reuocare cōfessionē ante li.cōte.nō requirit̄ iustꝰ error.vt.§.celsus.Si post li.ɔ̄te.requirit̄ iustꝰ error vt hoc.§.¶ Op.ad primū mēbrū ꝙ etiam post li.cōte.possit indistincte penitere ⁊ reuocare.vt.j.e.l.cōfessionibus.So.ibi ɔ̄testabatur tale qd cuꝰ noīe cū alio actio nō erat nec esse poterat:hic sic.¶ Itē op.ad idē de.l.sinautē.š.de rei vē.dic vt ibi.Itē ď.l.si mulier in iure.j.ad velle.Soluē ibi spāle priuilegio sexus.¶ Ad scdm mēbrū op.ꝙ ante li.cōte.non liceat reuocare.vt.d.l.sinaūt ⁊.l.is q.š.de rei vē.¶ So.aut erā petiturus a te ⁊ petū ⁊ hz locū hec.l.qꝛ penitere potes.aut nō eram petiturꝰ a certa persona ⁊ te obtulisti ⁊ tūc idē aut eñ eram petiturus a certa persona et te obtulisti ⁊ penitere nō potes vt in ɔ̄rio.¶ Itē op.de.l.pe.š.de dolo.ꝗ obstat duobus modis primo qꝛ ibi dr̄ ꝙ tenet̄ de dolo ēt si añ li.cōte.penitet.So.penitet vt euitet iudiciū pricipale sed tenetur ad interesse actiōe de dolo.vt ibi.¶ Itē ob.d.l.qꝛ etiā si captio est actoris pōt penitere etiā quo ad iudiciuz principale hic nō.¶ So.fm Ja.de are.si captio est actoris ⁊ nolit ꝙ reꝰ peniteat nō pōt penitere etiā quo ad iudiciū principale vt hic:sed si actor pōt penitere reꝰ etiā quo ad iudiciū principale ɔ̄sentiat pt tñ actor cōtra reuz agere de dolo ad interesse vt in ɔ̄rio.¶ Aut querit̄ de his ꝗ pertinent ad ꝑparationē tūc aut ꝙ negaui volo cōfiteri ⁊ hz locū.l.electio.š.de noxa.¶ Aut ꝙ sum cōfessus volo negare tūc fm cōez opi.¶ Aut ꝙ suz ɔ̄fessus añ li.ɔ̄te.volo negare post li.ɔ̄te.¶ Aut añ li.cōte.si añ li.conte.possum indistincte negare qð cōfessus erā vt hic nisi ī duobꝰ casibꝰ.s.qñ erat a certa ꝑsona petiturꝰ.vt.š.de rei vē.l.sinaūt.vl̄ si aliqua captio sit actoris.vt.j.§.pri.qꝛ tūc nō possum penitere iuito actore ⁊ si cōsentiat nihilominꝰ agit de dolo ad interesse vt.d.l.pe.de dolo.⁊ ibi absolutꝰ fuit de facto de iure tñ nō debebat absolui si actor noluisset.Aut cōfessionē factā añ li.cōte.volo reuocare post lit.cōte.⁊ tūc aut pretēdo errorem facti iustū.⁊ excusor.aut supinū vel errorē iuris ⁊ nō excusor vt hic.si cōfiteor circa decisoria tūc est opinio ꝙ error iuris nō excusat.vt.j.de cōfes.l.non fateꝰ.aut est error facti ⁊ reuocari pōt qñcūq3 añ sn̄iam.vt.C.de iur.⁊ fac.igno.l.error.vbi etiā de hoc satis dixi.aut cōfiteor id qð est decisiuū totius negotij ⁊ nō possum penitere qꝛ debeo haberi ꝓ cōdēnato.vt.C.de ɔ̄fes.l.j.vbi de hoc.lz cōdēnatus non penitet ergo nec ɔ̄fessus.aut ɔ̄fiteor decisiuū partis litis vt qꝛ interrogatꝰ an sim heres talis ⁊ debitor.ɔ̄fiteor me eē heredē sed nō debitorē tūc possum penitere ante sn̄iam.vt.d.l.error.¶ Sz si vis defendere primā opi.ꝗ est cōis rn̄de ad ratiōnē Ja.de are.qð verū est ꝙ cōfessus habeꝰ ꝓ cōdēnato in cōfessione que habeꝰ pro cōfessione.sed cōfessio errōnea nō habeꝰ ꝓ cōfessione.vt.d.l.nō fateꝰ.j.de cōfes.ergo ex tali ɔ̄fessiōe non habeꝰ pro condemnato.⁊ sic lz sit decisoria totiꝰ tñ pōt penitere.vt.d.l.error.¶ Quero qs

15 error ꝯ excuset.Rn̄deo error facti iustꝰ.Ultramōtani dicunt qð etiā iniustus.⁊ allegāt.j.de cōdi.inde.l.lz ⁊ si me putē.vbi reuocaꝰ solutio facta etiā errore facti iniusto ergo ⁊ ɔ̄fessio.Gl.tz qð supinꝰ error facti nō excuset.Sed possunt ad cōcordiam reduci.Primo premittēdo quis debeat ꝓbare errorem.Et dic ꝙ ille q fuerat cōfessus ꝓbando rē aliter se habere.qꝛ presumitur ita esse vt confessus est nisi contrariū probet:qꝛ iactare nō presumitur.vt.l.cum de indebito.j.de proba.Unde probādo rem alit̄ se habere probat errorem.⁊ sufficit fm vltramōtanos:qꝛ cū error sit in animo nō posset probari.Unde dicūt presumi errorem probato qð res aliter se habuerit.⁊ ꝓ hoc bene.j.de libe.⁊ posth.l.si posthumus.§.vl.Ol.¶ Gui.tamē de suz.hic videtur sentire ꝙ nō sufficiat probare rē aliter se habere nisi etiā probetur de errore seu iusta erroris causa.⁊ allegat.j.de sup.leg.l.labeo.Gui.¶ Dic ergo ꝙ aut probādo rē aliter se habere insurgit erroris presumptio.vt qꝛ est error in facto remoto ⁊ lōginquo ⁊ ita itelligatur.l.sed si me putē cōcordando eam cum gl.nam per lapsuz lōgi temporis inducitur obliuio ⁊ sic ignorātia.ar.j.de acquir.pos.l.fundus.⁊ no.C.de acquir.pos.l.licet.⁊.j.de vsucap.l.furtū.Sufficit ergo probari rē aliter se habere ⁊ si aduersariꝰ dicat ꝙ fuit sciens probabit scientiā.Sed si error est in facto meo de primo tunc presumit̄ scientia.vt.j.ad vellei.l.quanq3.⁊.C.de rescin.vē.l.quisquis.Et ideo nō sufficit probare rez aliter se habere ni
16 si probet se errasse.Error ergo facti †alieni excusat ⁊ etiā ꝓprij fm vltramōtanos ꝙ intellige in ꝓprio de remoto ⁊ longinquo vt dixi.⁊ sic intelligaꝰ.d.l.lz si me putem.j.de condi.inde.arg.d.l.licet.⁊ quod ibi no.C.de acqui.pos.Sz error in facto ꝓprio de primo nō excusat qꝛ supinus est.vt tenet gl.Et facit quod dixi š.ea.l.j.ver.Itē quero an teneatur respōdere.¶ Sed quid in errore iuris.certe non videꝰ excusare.vt hic.⁊.l.non fatetur.j.ď cōfes.⁊ hoc in iudicio.extra iudiciū excusat.Et ē ratio fz vltramōtanos:quia in iudicio habet copiā peritorū.⁊ ideo sibi imputet si eos nō interrogauit vt.j.de bo.pos.l.in bonorū.sed extra iudicium nō habet copiam peritoruz:⁊ ideo excusatur.sed certe ⁊ extra iudiciū pōt habere copiam peritorum.Unde ipsi dicūt aut habet iustā causam erroris ⁊ excusatur alias nō.¶ Sed que est
17 differentia inter errorē facti † ⁊ iuris:dic quia probando errorē facti ipso iure tutus est.sed probando errorē iuris ope restitutionis ex clausula generali.vt etiā minori succurratur.vt.j.de cōd.inde.l.iterdū.¶ Ja.de are.dicit indistincte succurri ope restitutionis ex clausula generali.sed multū repugnāt.ll.dicentes iuris errorē in iudicio nocere ⁊ facti nō.vt.d.l.error.C.de iu.⁊ fac.igno.¶ Unde dic aut errat quis ī facto alieno ⁊ iuuaꝰ mero iure.aut in proprio ⁊ tūc cōcordādo gl.cū vltramōtanis.¶ Aut in facto remoto ⁊ iuuatur ipso iure ꝓbato aliter rē se habere vt d.l.sed si me putem de cōditiōe indebiti scdm communem opi.sed fm Ja.de are.ope restitutiōis.Si in facto meo de prorio nō excusor.vt dictū est.¶ Si vero error in iure in iudicio nullo modo excusor per.d.l.error facti.cum ibi no.⁊.j.de cōfes.l.nō fateꝰ Ja.bu.Et vide etiam quod de hac materia no.⁊ dicam.j.§.primo.¶ Et caue quia gl.ponit exēpla de iusto errore.primum qñ vnus de testibus erat seruus pro hoc qꝛ difficile ē cognoscere liberū a seruo.vt.j.de cōtrahen.emp.l.quia difficile.⁊.C.de testi.l.j.nisi forte iste cōmuni opi.reputaretur seruus vel de facili potuisset certificari de statu eius tūc enim nō reputaretur error iustus sed supinꝰ.¶ Scdm exēpluz est de pupillo qui credebatur adultus quod intellige vbi erat proximꝰ pubertati adeo qð homo diligēs iuste potuisset credere euz adultum alias esset error supinꝰ.¶ Tertiuz exēplum quod ponit de furioso non videtur bonū exemplum quia credere furiosuz esse sane mentis est error supinꝰ nisi intelligas de furioso qui erat in aspectu vmbrate quietis vel erat in dilucidis interuallis tunc enim error esset iustꝰ.

18 **Celsus.** †Iste est bonꝰ.§.⁊ sepe allegatur ⁊ est de materia superioris.§.scilicet quādo cōfitēs possit penitere ⁊ reuocare cōfessionē suam.de quo dicvt ibi dixi.⁊.C.ď iuris ⁊ fac.ign.l.error.⁊ extra de cōfes.c.vltimo.⁊ viď quod ibi no.⁊ cōtinue allegatur in practica gl.hic posita.¶ Pro quorū declaratione dic fm Pet.cum querit̄ an quis possit confessionem suam reuocare.¶ Aut cōfessus est per errorē aut scieter.¶ Si per errorē aut facti aut iuris.Si facti nō preiudicat sibi ipso iure:si iuris sibi preiudicat sed restituit̄ ex clausula generali.vt.j.ď cōfess.l.non fatetur.⁊.l.cum fideicommissuz.⁊ ex quibꝰ cau.ma.l.ij.in fi.¶ Aut scieter tunc aut ex confessione oritur obligatio inter partes propter contractuz presumptū.aut nō.si sic aut ex reuocatione cōfessionis tolleretur obligatio aut nō.si nō pōt reuocari.vt hic.vt si interrogatꝰ an esset heres respōdit non vult reuocare ⁊ rn̄dere quod sic.Aut nō oritur obligatio ex cōfessione inter partes vt possideo librū tuum ⁊ confiteor me possidere tunc aut volo penitere ante litē contesta.aut post.si ante possuz indistincte.vt hic qꝛ ex cōfessione nullo iure sum obligatus.lz ex ea

ex ea fundari possit actio realis. isti. de act. §. j. vñ ante li. contest. possum penitere. vt. ś. de rei ven. l. is qui se obtulit. ¶ Si aũt volo penitere post litem contest. tunc aut actor sciuit me nõ possidere ⁊ possum penitere. ś. de peti. here. l. qui se liti. aut ignorauit me nõ possidere: ⁊ tũc non possum penitere, vt. d. l. is qui. de rei vẽ. ⁊. l. finautẽ. ¶ Sed dices tu que est ratio ꝙ si ex cõfessiõe orit̃ obligatio non potest reuocari ⁊ vbi nõ oritur sic dic q: in initio liberum est contrahere vel obligari ex postfacto necessarium nõ sic vbi nõ orit̃ obligatio. ꝓ hoc. C. de act. ⁊ obl. l. sicut pe. ¶ Alij dicunt referre inter cõfessiões ⁊ interrogationes que fiũt ante li. contest. ⁊ que sunt preparatorie iudicij ⁊ eas que fiunt post li. cõtest. ad decisionem cause principalis. ¶ Nam prime semp añ litem conte. reuocari possunt etiam non probato de aliquo errore si nulla captio sit actoris, vt hic ⁊. ś. de noxa. l. electio. §. neq;. ⁊ d. l. is q se obtulit. ĩ fi. de rei vẽ. vel nisi a certa persona petiturus fuisset actor. vt. d. l. finaũt. in prin. de rei ven. lite autẽ contestata non posset. vt. d. l. is qui. de rei vẽ. ⁊ vide quod ibi dixi. ¶ Secundo vero interrogationes ⁊ confessiones que fiunt post lit. cõtes. ad decisionem litis reuocari nõ possunt nisi errore probato. vt ś. §. proxi. ⁊ hoc in confessionibus iuri ⁊ nature consonãtibus. Si autem confessio sit contra ius ⁊ naturã siquidez preparatoria iudicij qñcunq; põt reuocari etiã post lit. contesta. Si vero spectat ad decisionẽ litis tũc vbi alia ꝯfessio reuocari nõ posset ista tñ que iuri ⁊ nature repugnat potest reuocari vt sic in ista aliqd sit vltra alias. vt verbi gratia in actiõe. l. aquilie. in qua cõfit ... s non posset reuocare. vt no. ś. ad. l. aquil. l. inde neratius. talem errorem. ꝙ sit cõtra ius vel naturam reuocabit. vt. d. l. ⁊. ĩ. e. l. cõfessionib⁹. vbi de hoc plene. ⁊. l. seq. in fi. Ric. Et de ista reuocatione cõfessionis vide qđ no. per Archi. extra de accu. c. j. libr. vj. in prima gl. ⁊ per Jo. an. de iureiu. c. fi. eodem lib. vj. ⁊ p Gui. duranti de electio. c. q̃uis gregor. x. ⁊ qđ not. ⁊ dixi. C. de appel. l. si quis libellos. dñs Ric. tenebat ꝙ cõfessio ⁊ positio indistincte possent reuocari p. d. l. electio. §. neq;. Sed certe ille. §. loquit̃ ante li. conte. vt ibi p3. Et vide de ista materia in speculo de positionibus. ⁊ qđ dixi. C. de iu. calum. l. ij. §. quod obseruari in materia positionũ. ⁊ in ti. de confes. Et an possit quis venire contra confessionẽ suã. vide qđ no. extra de diuor. c. ex literis. in glo. sed nunquid. ⁊ per Arch. de iureiu. c. cum in positiõibus. li. vj. C. de non nume. pecu. aut. contra qui propriam. ⁊ qui potio. in pig. habe. aut. l. itẽ possessor negãs. Que etiam faciunt si quis negauit se maleficium cõmisisse an possit probare postea se fecisse ad sui defensionẽ. de qua questione dixi dicta authen. contra q proprium. ⁊ de excep. si quidẽ. per Dy. de acqui. re. do. l. in laqueum. in fi. per Jo. an. de reg. iu. c. nullus pluribus. li. vj. in nouella. ⁊ in gandino de defensionibus a reo faciendis. ver. sed pone qõnem de facto quidã fuit accusatus. Sed qñ dicitur captio actoris. Respondeo quando ipse actor sustinuit expẽsas. vt no. extra de appel. c. cum cessante. ⁊ ibi in gl. ⁊ per Inn. ¶ Quid ergo si reus velit refundere expensas ⁊ dãna ⁊ reuocare cõfessionẽ. nunquid poterit: videt̃ ꝙ sic. arg. dicte aut. ꝯ qui propriam. ⁊ no. in glo. c. cum cessante. ¶ Item potest dici esse captionẽ actoris quando cõuentus reali cõfessus est se possidere tenetur. vt. C. de alie. iud. mutã. cau. l. j. nõ potest postea diffiteri nisi restitutis expensis ⁊ dãnis sec⁹ ecõtra si prĩo negauit se possidere vel se debere postea velit confiteri: quia tunc nõ est captio actoris sed cõmodum. vt d. l. electio. §. neq;. ś. de noxali. ¶ Quid si conuentus acquil. negasti dãnũ dedisse ⁊ sic teneris in duplũ. nunqd poteris penitere ⁊ cõfiteri: Gl. tenet ꝙ sic instit. de actio. §. item mixta. ar. contra ś. de mino. l. si ex causa. §. nunc videndum. dic ꝙ sic añq̃ oneraueri reum probationib⁹ velit cõfiteri ꝙ possit ar. ĩ. de iureiu. l. eum qui. ⁊ ad hoc vide in speculo de positionibus. §. fi. ver. qd si egi.

1 ☞ Filius nõ punitur ex taciturnitate sed ex mãdato.
Aditio hereditatis an solo animo fieri possit.
2 Confesso non deneganẽ exceptiones legitime.

Si filius qui abstinuit.

1 †Duas h3 ptes. ¶ In pria loquit̃ cũ filius q abstinuerat ꝯfessus fuerat se heredẽ ⁊ sibi piudicat. In secũda qñ tacet ⁊ nõ preiudicat: q: tacẽdo nõ vr̃ velle esse heres. sicut cõfitendo. ¶ Cõtra primũ rñsum huius. l. opp. de. l. sicut. C. de repu. here. qđ ex quo repudiauit possit fieri heres. ¶ Sol. vt glo. Uel dic vt in sequẽti ꝯrio. ¶ Itẽ op. de. l. procurator. in fin. ĩ. e. So. h̃r pro herede quo ad interrogantẽ. vt hic quo ad alios nõ vt ibi. ¶ Itẽ op. de. l. eum qui. ĩ. de acq. here. metu huius contrarij sunt tres lecture. in. d. l. procurator. ĩ. eodẽ. vt ibi p3 in gl. vna est qđ illa procurat. ⁊ ista eodem modo loquãtur. s. qđ habetur pro herede quo ad interrogantẽ. vt hac. l. nõ quo ad alios. vt d. l. procurator. ¶ Scđa est ꝙ hec. l. loquatur de filio in potestate qui repudiauit. ⁊ est intra trieniũ. vnde põt adhuc habere hereditatẽ. vt. C. de repu. here. l. fi. ⁊ q: hoc põt fieri solo aĩo vr̃ gerere pro herede confitendo se heredem vt dicitur ⁊ sibi ꝑiudicat quo ad oẽs nõ ex vi confessionis, sed actionis quem videt̃ facere confitendo se heredẽ. Sed. l. procurator loquitur in emancipato ⁊ lapsum erat triennium ⁊ ideo solo aĩo heres fieri nõ potest ⁊ ideo virtute confessionis obligatur solũ interroganti ⁊ nõ alijs. ☩ ¶ Caueat itaq; aduocatus in primo casu quando dixi eũ obligari quo ad omnes nõ virtute confessionis, sed virtute additionis que sequitur ex confessione ꝙ nõ agat ex confessione, sed dicat eũ heredem virtute confessionis al's male ꝓponeret ⁊ succumberet. ¶ Tertia lectura est ꝙ hec. l. loquat̃ in suo vt dixi qui solo aĩo põt adire cũ sit intra trieniũ. s3. l. pcurator. loqt̃ in emancipato qui solo aĩo heres esse nõ põt. ⁊ iõ solũ q̃ad interrogantẽ sibi ꝑiudicat. vñ dic aut erat eadez qui solo animo heres fieri poterat tũc cõsidera duo. s. cõfessionẽ ⁊ illa nõ ꝑiudicat nisi quo ad interrogantez. ¶ Itẽ aĩm quẽ vr̃ habere adeundi cõfitendo se heredem ⁊ hoc facit eũ heredẽ ⁊ teneri omnibus. vt hic. Aut erat talis qui solo animo heres fieri non poterat vt emancipat⁹ vel suus qui abstinuerat. ⁊ lapsum erat trienniũ. vñ poterat abstractionem reuocare ⁊ tunc sibi preiudicat solũ quo ad interrogantẽ: vt. d. l. procurator. ⁊ vide q̃ ibi not. ⁊ dicam materiã secũdi responsi huius. l. quando tacuit declara. vt plene dixi. ś. l. proxi. §. qui tacut. Jac. bu. ¶ Caueas tamẽ quia quod dixi de emancipato hodie correctum est q: põt fieri heres solo aĩo cũ sublata sit differentia emãcipationis ⁊ patrie ptãtis in aut. de here. ab intestato. §. j. ¶ Et facit ad. l. istam q: qui abstinuit nõ põt amplius obligari propter delictũ. ĩ. de acq. he. l. si extrane⁹. ⁊. l. q seruum alias si seruum s3 tacere est delictum. vt. §. qui tacuit.

☩ Nota pro causidicis.

2 **Exceptionibus.** †Hic loquitur de exceptione que potest opponi etiam si cõfessio facta sit vera. exemplum habes. ĩ. de iureiuran. l. eum qui. §. si iurauero. Jac. bu.

1 ☞ Confessionibus quib⁹ ius ⁊ natura nõ repugnat standũ est.
2 Confessio quandoq; preiudicat quandoq; non.

☩ Uide ꝓ hac. l. ludo. rom. cõsil. cclxv. ⁊ an. Barb. hic in additione ad Bar.

☩ 1 **Confessionibus.** †Si cõfiteor id cuius noĩe cũ alio nõ est actio vel ꝙ ius ⁊ natura respuit rescinditur cõfessio. hoc dicit. cũ legibus sequentibus vsq; ad. l. q seruum. ¶ Et vide. ś. ad. l. aq. l. inde nerati⁹. §. fi. cũ his que ibi not. ⁊ dixi. ¶ Op. cõuenio te ad. x. ex cã mutui que tibi nõ mutuaui, confiteris teneris mihi ex ista confessione. ⁊ tamen huius rei nomine non est cum alio actio. vt. ś. eodem. l. de etate. §. q interrogatus. Sol. quidam dicunt ꝙ hec. l. loquitur in delictis. in contractibus secus vt in contrario. S3 hoc nõ bñ patit̃ litera q̃ vr̃ loq etiã de obliga. ex ꝯtu. ¶ Alij distingunt aut volo venire directo contra confessionem s3 probare id quo ꝓbato tollit̃ ⁊ annullatur confessio vt pactu3 de non petendo ⁊ possum: vt. ś. l. pri. §. exceptionibus. aut volo directo venire ꝯ confessionẽ tũc aut cõfessus sum id cuius nomine nõ est nec esse posset actio cũ aliquo repugnante iure vel natura. ⁊ possum. vt hic. aut non est actio s3 2 esse poterat ⁊ tunc preiudicat. vt. d. §. qui interrogatus. ¶ †Sed quõ põt hoc esse ꝙ si confiteor te mihi mutuasse cũ nõ mutuaueris mihi preiudico ⁊ tamen de hoc cũ nemine põt esse actio cum nõ sit mutuatũ. ⁊ si cõfiteor me hoĩem occidisse ⁊ nõ est verũ mihi non preiudico. ¶ Ultramontani dicũt aut cõfiteor id cuius noĩe non est actio cũ aliquo nec esse poterat. vt q: cõfiteor me occidisse hominẽ q viuit ⁊ hoc est notoriũ ꝙ ipse viuit aut cõfiteor id ꝓ quo non est actio nec esse põt, tamẽ non est notoriũ. vt cum confiteor te mihi mutuasse. primo casu non preiudicat. vt hic. secundo casu sic. vt. ĩ. l. j. ¶ Ja. bu. dicit aut confiteor aliquid ad p̃parationẽ iudicij. aut ad decisionẽ. primo casu aut cõfiteor illud cui⁹ noĩe erat actio cũ alio ⁊ mihi p̃iudicat. vt. l. q seruũ. ĩ. e. al's nõ vt hic. ⁊. ĩ. l. pri. ¶ Si vero confiteor decisiuum vt me apparet ⁊ ei ita tollit̃. vt. ś. l. de etate. §. fi. ⁊ ibi dixi ⁊. C. de iu. ⁊ fac. ignoran. l. error. Fallit in materia. l. aquil. vbi nõ possum errorem probare si cũ alio actio eẽ poterat. vt. d. l. inde nerati⁹. §. fi. ś. ad. l. aq. nisi sit tale quid cui⁹ nec est nec esse põt actio: q: tunc nõ ꝑiudicat confessio. vt. ś. ad. l. aquil. l. ꝓinde. §. fi. ¶ Conclude ergo aut loquimur de preparatorijs: ⁊ tunc aut est actio cũ alio ⁊ cõfessio ꝑiudicat al's nõ. vt. d. l. q seruũ. ĩ. eo. ¶ In decisorijs aut confiteor id cuius nomine cum alio non est actio nec potest esse ⁊ non ꝑiudico mihi. vt. d. l. proinde. §. fi. ad. l. aqui. Aut id cui⁹ nomine actio est vel esse potest tunc mihi preiudico. vt hic. ⁊. ĩ. l. pri. nisi probarem errorẽ. vt. ś. l. de etate. §. fin. ⁊. d. l. error. C. de iur. ⁊ facti igno. Fallit in materia. l. aquil. vbi non potest error probari. q: ꝑsumitur facta confessio metu future pene dupli. vt. d. l. inde nerati⁹. §. fi. ś. ad. l. aquil. Jaco. bu. Sequens. §. ⁊. l. sequens sunt de ea. materia ꝙ confessio debeat conuenire iuri ⁊ nature ⁊ plana sunt.

1 ☞ Hereditas representat personam.

S I ante aditam. Hereditatē contra quā tanq̄ contra represen/tantem dominum nata erat actio noxalis. Et quod he/
1 reditas †habeat pro domina ꝛ representet personam bene facit ĵ.de acqui.re.do.l.hereditas cum concor.ibi in gl.not.ꝛ.§.de ne/go.gest.l.nam ꝛ seruus.§.qui negotia.

1 Trāslatio de vna psona ad aliam reqrit extrema habilia.
2 Translatio dominij an possit per pactum impediri.

1 S I seruus ab hostibus. †Ibi refícere.i. ad nos.ius qd habeamus in seruo ꝛ per captiuitatem perdidimus restituere,vt.ĵ.de capti.ꝛ postlimi.reuersis.l.postliminium.in prin.ꝛ.§.transfuge. Old.ꝛ dic quod iste seruus ante captiuitatē alij dānum dederat. Et ad contrariū qd glos.signat ꝛ non soluit de.l.itē labeo.§.fi.ꝛ.l.seq.§.fa.her.dic fm Jacob.de bel.qd aliud in actione fa.herci.in qua veniunt pstatiōes ꝛ ad/iudicationes presentes,vt ibi aliud in actione noxali in qua noxe deditio est in solutione. Jac.vel ibi propter spem res ipsa in iudicium vniuersale deducitur hic propter factum serui contra alium singulari actione non agitur.

2 Quāquam. †In gl.vlti.in fi.hoc non procedit qꝛ p tale pactū nō impedit dnij translatio, sed solum agitur ad interesse,vt.ĵ.de ver.obli.l.si ita quis.§.pe.et C.de condi.ob cau.l.ea.l.vbi de hoc plene notaui.ꝛ dixi.

S I seruus. In fi.scilicet insolidum tenetur tamen cum noxe deditione si eū possidet ꝛ non negauit.

1 Cōuētus suo noīe nō satisdat:secus si pro parte coheredis.

1 Q Ui ex parte. †Pulcher casus in ista materia. Et quod dicit litera satis/dationis onus eustaret. Dicit gl. quod hoc est secūdū iura noua.s.quia conuentus suo noīe nō satisdat.vt insti.de satisda.§.sed hodie.sed scdm iura vetera cōuentus ,p parte coheredis bū satisdabat sicut ꝛ hodie. Itē qcqd dicat gl.recisso superiore iudicio dic.i.terminato p sniam.nā lʒ esset soluendo ille q dixit se heredē cū non esset nihilominus verus heres tenet,vt ĵ.e.l.qui seruū.ꝛ iō q dicit cū ipse soluēdo non esset subaudi maxime. Et quod dicit gl.in fi.de pacto facto condemnato de non petendo non vꝛ bene dictum per.l.vir ab eo.ĵ.de iure dot.

1 Interrogatio non tenet vbi iudicium nullum est.

1 S I filius. †Ubi non tenet iudicium nec interrogatio in eo facta.h.d.

1 Falso confitens an liberet eum qui vere est obligatus.
2 Actor mittit in possessionē vbi reus negat se possidere.

1 Q Ui seruum. Utilis.l.in ista materia an cōfitens†falso liberet eum qui vere obligatus est. Et quod dicit litera nisi quasi defensor,intellige si hoc constet vel ex protestatione defendentis vel alio modo alias si sibi credi deberet quod fecisset animo defendendi semper posset eludere actorem ꝛ dicere se animo defendendi fecisse quod est absurdū. Et quod dicit gl.ad solutionē contrarij de.l.electio.§.de noxali.quod ibi alter habebat causaꝫ ab altero,dic quod.l.illa patitur quod vnus non haberet causam ob alio.sed potest esse quod desijt possidere ꝛ possessio ad alium peruenit. Unde dicenduꝫ quod plures ibi tenebantur ex delicto vnius serui.ꝛ ideo vnus soluendo alium liberat.hic autē vnꝰ cōuenitur ex sua confessione alius ex suo facto vel delicto.ꝛ iō vnꝰ non liberat alium.ꝛ de hoc dixi.§.de iurisdi.omni.iudi.l.adeo. Ad aliud contrarium quod est in fi.gl.de.l.si quid possessor.§.de peti.heredi. Dic qd hic loqui potest de bone fidei ꝛ male fidei possessore. Et ad contrarium dic quod loquitur vbi possessor hereditatis soluit non autem dicit qd possessor fuit confessus in iure se heredem esse vnde ibi possessor soluit indebituꝫ ad quod non tenebatur. hic ex confessione sua cepit obligari ꝛ soluit qd tenebatur ex propria confessione ꝛ obligatione:ꝛ ideo alium nō liberat vū hic erant duo obligati vnus ex sua cōfessione q̄ obligat confitentē,vt.§.ea.l.de etate.§.qui interrogatꝰ.alter qꝛ erat verus heres.sed in.l.contraria erat vnus solus obligatꝰ.s.verus heres.ꝛ ideo possessor soluendo eum liberat. Et vt cessant omnia contraria,dic qd in primo casu sola conuentio seu electio liberat dominū verū secus in alijs nisi solutio sit secuta. Nō ob.§.e.l.si quis interrogatus.imo facit pro. Non ob.l.cōfessionibus in fi.§.e.quia ibi non videtur eligere qui illum cuius noīe agebat liberū ignorabat. Nec obst.l.qui ex parte.quia loquit in eo qui falso confitetur se heredem in quo diuersuꝫ est vt hac.l.secundum hoc ergo si confitēs se seruū occidisse quem alius occidit soluit occidens liberatur ꝛ sic impunitū erit eius delictū.respon.imo punitū est cum sit satisfactū actori ꝛ hoc etiā lex alibi tolerat.§.de noxa.l.in delictis.§.cū dnis.ꝛ vide etiā quod not.et dixi.§.ad legem aquil.l.item mela.§.si plures. Conclude ergo quod aut a pluribus petitur pena ꝛ recurre ad.l.vlti.§.fin.§.de eo per quem factum erit.si ad interesse vide.e.ti.l.j.§.si plures.et hoc qn̄ ex vna cā tenentur.si ex diuersis,aut vnus est habiturus regressum contra alium ꝛ liberat euꝫ:vt hac.l.ver.nisi quasi ꝛ.ꝟ.seq.ꝛ.§.de noxa.electio.si non est habiturus regressum tunc dic vt hac.l.in prin.si quilibet conuenitur suo nomine tunc vno soluente alter liberatur:vt hac.l.secundo responso.

2 In iure. †Continue allegatur in practica qd in p̄iudicium negantis se possidere mittit actor ī possessionem. Sed quid si alius qui non possideat vellt illam partē defendere nunquid poterit inuito actore: dic quod non:qꝛ non cogitur actor agere contra non possidentem,vt.§.de rei vendi.l.q petitorio qꝛ ipse actor se deciperet si sciret illū nō possidere,vt eo.ti.l.is qui se obtulit.ꝛ.§.de peti.here.l.qui se obtulit. De alijs penis mendaciter negantis se possidere,vide.§.de rei vē.l.fi.ꝛ.C.qui pot.in pig.ha.aut.item possessor.

1 Iudex potest vbicūq; viderit equū interrogationes facere.
2 Ueritas sepius examinata splendescit.
3 Accusans alium de crimine an possit interrogari de exclusiuis criminis impositi.

1 U Bicunq;. †Ista.l.vtilis est in practica:ꝛ cō/tinue allegatur ꝛ tradit regulam quod non solum in casibus de quibus dictum est.§.fiūt interrogationes in iudicio sed etiam vbicunq; equitas mouerit iudicem ꝛ sic promissis casibus specialibus subijcit regulaꝫ,vt §.ad.l.aquil.l.si seruus seruum.§.inquit.l.in fine. Et ad huius.l. materiam bene facit.C.de iudi.l.iudices.xxx.q.vlti.c.iudicantē.
2 vbi de hoc pulchra gl.ꝛ per Arch.†nam veritas sepius examinata splendescit in lucē.xxxv.q.viij.c.graue.ꝛ de hoc ibi in glo.et vide etiam quod not.in gl.ꝛ per Archi.l.distin.c.ex penitentibꝰ Et pondera bene literā qꝛ iudex non debet ex suo capite moueri sed equitate iuri consona etiam fungi debet officio boni ꝛ innocentis viri.§.fami.her.l.cetere.§.j.ꝛ ideo dꝫ recurri ad eum tanq̄ bonū virū.ĵ.de ver.obli.l.continuus.§.cum ita. Et si secus faceret ꝛ sine equitate moueretur posset appellari,vt no.per Inn.extra de appel.cum speciali. In gl.iste recusatus quod bene notandum.ꝛ habet locum hec lex tam ante litem conte.q̄ post. Cū aut queritur de interrogationibus pparatorijs q̄ fiunt añ lit.cōtest.ꝛ tunc equitas est quod si petens interrogationē fieri probabiliter dubitet super eo super quo petit aduersarium interrogari ꝛ qd facit ad preparationē iudicij tunc eqtas dꝫ iudicē moue/re ad tales interrogationes faciendas. Idem si post lit.cōte.fiāt interrogationes exonerantes actorem a probatione,ꝛ q̄ faciant ad decisionem partis vel totius litis,siue faciant plenā ,pbationem siue semiplenā siue aliqd adminiculū,vt.C.de rei ven.l.indicia secus si essent oīno impertinentes ꝛ nihil facientes ad cāmꝫ qꝛ tūc fieri non dn̄t.C.de probatio.l.ad probationē.in dubio ed mittuntur.vt not.in gl.ff.nil no.appella.penden.l.j.ꝛ dixi ī materia.positionū.in.l.ij.§.q̄ obseruari.C.de iura.calū. Si autē queras de interrogationibus fiendis testibus,vide ī materia de test.ꝛ maxime in Spe.§.iam de interrogatorijs. Sed nunqd facta cōclusione in causa fieri poterunt iste interrogationes: dic quod sic.vt extra de fide instr.cū Joannes.§.fi.ꝛ ibi in gl.ꝛ no.et in gl.de confessis.c.vlti.ꝛ in Specu.deposi.§.quarto queritur ꝟ.
3 item quid si renunciatum.ꝛ vide.d.l.iudices.C.de iudi. †Ultimo quero pulchram questionem quam aliqn̄ vidi.aliquis accusatus de furto vel alio crimine cōminatus per testes de crimine petit reus interrogari accusatorē super eo quod est exclusiuū totius criminis,puta quia petit accusatorē interrogari quod rē quam dicitur furasse accepit voluntate accusatoris.vel petit interrogari an testes producti sint inimici capitales eius ꝫ quem producti sunt vel silia nunquid fiēt tales interrogationes:vidi obtineri quod fiāt interrogationes.ꝛ quod plus est idē vidi obtineri etiam si iudex per inquisitionem procederet in furto vel crimine priuato ꝛ reus peteret offensum interrogari.ꝛ si offensus respondeat illud per quod excluderetur intentio accusatoris qd etiā excludatur officium inquisitionis. Et sup hoc vidi questionem disputatā vbi hoc terminatur nescio qs fuerit disputator.

1 Confessio facta quo ad vnum non preiudicat quo ad aliū. Confessio preiudicat quo ad personam interrogantis non quo ad alios.
2 Confitens stuprum cum virgine tanq̄ cum vxore an postea cogatur stupratam in vxorem recipere.
3 Confitens an semper habeatur pro condemnato

1 P Rocurator. Ista est vtilis lex et continue allegatur quod confessio†facta quo ad vnum non preiudicat quo ad alium.ꝛ confessionem factam in vno iudicio possum negare in alio ad hoc ff.de lib.lega.l.aurelius.§.fi.in fi.ꝛ not.C.qui potio.in pignora.habe.

habe.authen.item possessor negans.z.j.de iureiur.l.sed z si possessori.§.fi.z.l.seq.z.C.de eden.l.is apud quem.¶Et diuide ad clarationem huius.l.qd nota.z dixi.s.e.l.si filius qui abstinuit. Et vide etiã qd no.z dixi.j.de 3tabulas.l.illud.§.fin.z.l.cũ emãcipatus.§.si ex duobus.alias est principium legis.Et no.etiã gl. que hic ad quã multũ recurritur z quatenus gl.tz qd hic loquit de emancipato qui solo consensu heres esse nõ potest sz demum petita bonorũ possessione sed suus statim cũ dicit se esse heredez aĩo sit heres z ideo cõuenitur vt in 3rio.Aut ergo talis 3fitetur se heredẽ qui sola cõfessione põt haberi p herede vt qlibet institutus vel in potestate retẽt⁹.z tũc cõfessio piudicat ei quo ad oẽs nõ ex vi cõfessionis:sed presumpte additionis ex illa cõfessiõe.aut est talis qui ex sola cõfessione heres esse non potest vt emancipatus vel qr iã hereditatẽ repudiauit si est extrane⁹ vel si est su⁹ abstinuit z lapsum est triẽniũ ita q eũ ampli⁹ habere nõ põt,vt.C. de repu.here.l.fi.tũc talis cõfessio nõ facit eũ heredẽ nec ligat eũ hrditati sz tm̃ obligat 3fitẽtẽ solũ quo ad illud iudiciũ z solũ q ad eos qb⁹ interrogantib⁹ cõfitet.vt hic.Et rõ est quare nõ obligat ex cõfessione quo ad oẽs qr illi erãt absentes tpe cõfessonis z cõfessio in iudicio absente aduersario nõ obligat,vt.j.de cõfessis.l.certũ.§.si qs absente.¶Circa qd dic:aut cõfessio est ad obligandũ:z tunc siue in iudicio siue extra nõ nocet 3fitẽti absente aduersario nisi fieret p nũciũ vel eplam,vt.j.de 3hẽ.emp.l.j.in fi. Aut cõfessio est facta solũ ad pbãdũ z nocet cõfitẽti.z pdest absenti.j.depo.l.pub.§.luci⁹.z ar.in aut.de triẽ.z se.§.considerem⁹ Aut ad liberandũ:z tũc dic vt dixi.s.de pac.l.tale.z.d.§.si qs absente.Sz nõne acta i iudicio fidẽ faciũt in alio,vt dixi.C.de edẽ. l.ij.dic vel ibi de h plene dixi.z vide qd not.p Jnn.extra q si.sint
2 legi.c.causam.†Et faciunt pdicta ad tales qõ.quidam accusat⁹ fuit q stuprauerat quedã virginẽ.cõfessus est se eã cognouisse:qr vxor eius erat z ipsa idem confessa est z sic fuit absolutus.mulier petit eũ in virũ suũ ipse negat qritur an ex prima cõfessiõe teneatur.de hoc vide in questionibus.Bart.brix.xxvij.q.que incipit. cũ qdã qr virginẽ cognouisset.z vide etiã qõnẽ sequentem.z vide etiam quod not.per Compost.extra de electi.c.cũ vintoñ.z.c.per inqstionẽ.z ibi p Jnn.de fide instr.c.perpetuis z.c.statuim⁹.li. vj.Quid si filius post mortẽ patris soluit debitũ paternũ.an per hoc erit obligat⁹ alij soluere.de hoc vide i brocardis Azo.quarto quarterno.fo.ij.Rubricella qui partẽ debiti.z dic vt.C.de iu. deli.l.ij.Quid de qõne quã vidi de facto titius egit cõtra aliquẽ tãq cõtra heredẽ patris.z ipse cõfessus fuit se esse heredẽ eius p hoc fuit condẽnat⁹ ipse idem titius ex alio credito agit cõtra eũ in alio iudicio iste negat se heredẽ.titius producit primã 3fessionem.nunquid ex illa poterit condẽnari:videt quod nõ qr totiẽs est interrogãdus quotiens 3 eũ actio instituitur,vt.s.e.l.j.ergo prima confessio nõ sufficit.z qr ista est alia cã ergo nocere nõ dz cõfessio in alio iudicio facta vt ex superioribus ptz z phoc de excep.rei iudi.l.z an eadẽ.z.l.cũ qrit.z.j.de iureiurã.l.si duo patroni.§.si quis iurauerit.z qr ista est noua cã,z per 3ñs opus est noua confessione.ar.j.de dã.infec.l.qui bona.§.si quis stipulatur⁹.
3 †Jn contrarium vr qr ex cõfessione vr haberi debere pro 3dẽnato.C.de cõfes.l.j.Et talis cõfessio que fit sup hereditate videt facere ius quo ad oẽs.j.de le.j.l.si seruus pluriũ.§.j.in fi.z de inof. te.l.q repudiantis.§.j.Puto q 3dẽnari dẽat nõ ex vi cõfessiõis sz ex vi additiõis secute.z ex cõfessiõe vt in supiorib⁹ dictũ est.

a ¶De quibus[a] rebus ad eũdẽ iudicem eatur. Rubr.

Super rubrica. Uide i sum.pãdectarũ hoc eo.ti.de rescrip.c.pastoralis.z.c.cũ in multis de cõsti.c.cũ M.ferra.z.c.mandatũ.§.fin.de cã pos.z ppueta.c.j.z p Jnn.de maio.z obe.c.si.z q not. z dixi.C.de iudi.l.nulli.z bene extra de rescri.c. dispendia.lib.vj.cũ ibi no.p oẽs z ad.l.ij.huius ti.concor.C.arbi.tut.l.omnes tutores.z quaten⁹ gl.hic tangit de recõuentione recurras ad le.cum papi.z aut.z consequenter.C.de senten.

¶De seruo corrupto. Rubrica.

1 Adulatio an sit peccatum mortale.
2 Estimatio serui corrupti qualiter sit fienda.
3 Corrumpens aliquem an teneatur de maleficijs postea p corruptum commissis.

Super rubrica. Uide Azo.i sũma.C.de furt.et seruo corrupto.§.fi.z in libello Rof.de actione serui corrupti.z p Host.in sum.de fur.rubricella de seruo corrupto.Uerba edicti ptoris z eoz declaratio.j.e.l.j.Qño intelligat qs recepisse.e.l.§.recepisse.z facit bene ad materiam receptatorũ malefactoruz z bannitorũ.An persuadẽs delictũ teneat.e.l.§.psuadere.z pul
1 chra circa hoc.†Et de adulatione an sit pctm̃ mortale.An hec actio infamet.j.e.l.dolo.Et an dol⁹ presumat in delictis.Et an cõmissum ludi cã puniat.Que actio locũ habeat p seruo deteriorato in aĩo.z q p deteriorato in corpore.j.ead.l.sz cõmodius. ¶Quod ista actio det ex quo semel interfuit lz desinat interesse.j.e.l.doli.§.hec actio.An corrũpẽs seruũ cõem vel pprũ hac
2 actiõe teneat.j.e.l.si qs seruũ.†Et qño debeat fieri estimatio serui corrupti ea.l.§.dat.Princeps delicti quered⁹ est.j.e.l.in hoc iudicio.Et an eo punito participes puniant.Et an appellatiõe damni contineat furtũ z veniat sub statuto de damnis emendã
3 dis.†An corrumpens teneat de delictis postea factis per corruptũ.j.e.l.neratius.z.§.j.Quando plura delicta cõmittuntur vno contextu an puniant pluribus penis ead.l.§.q̃uis.An hec actio locum habeat in filio corrupto.j.e.l.vt tantum.§.de filio. Et de estimatione interesse.z si occidi bouem alicuius an coriuz z carnes debeant deduci z estimatione dãni ea.l.§.estimatio.Et q quis non debet habere panẽ z denariũ.Jn dubio presumit masculus corrupisse mulierẽ non econtra.j.ea.l.dñs.¶An hec actio det in coniuges constante matrimonio.j.e.l.fi.

1 Edictũ de seruo corrupto nõ hz locũ i bonefidei possessore.
2 Persuadens delictum an teneatur.
3 Persuadere delictũ plus est q cogere.
4 Adulatio triplex est z an sit graue vel mortale peccatum.

1 **Ait pretor.** †Ponit verba edicti pretoris z declarat ea nõ habere locũ in bonefidei emptore qui emit seruum alienũ a nõ dño. vt in.§.j.z in.§.q autẽ declara qs dicat seruũ recepisse.Et bñ facit ille.§.ad materiã tituli.j.de receptator.z.C.de his q latrones vel alterius criminis reos occultauerũt.z vide qd notaui.d.titulo.d receptato.super rubrica.z.j.e.l.doli.z.j.ti.pxi.l.j.
2 **Persuadere.** †Pulcher.§.an persuadẽs delictum teneat.de quo vide per Dyñ.z alios extra de regu.iur.c.nemo ex consilio.lib.vj.z.j.e.l.vt tantum.§.in hac.z ad le.pompeiã de parricidijs.l.vtrũ.¶Jtẽ no.quod plus
3 est persuadere†q cogere.ad hoc.lxxxvj.di.c.tãta nequitia.Et deteriores sunt qui vitã moresq bonorũ corrumpunt his qui substantias aliorũ prediaq diripiunt.xvj.q.j.ex merito.¶Jtẽ no. pulchra verba qd nõ op3 laudando augeri maliciã quia adula
4 tio†est.ad qd bñ facit.xvj.q.j.c.nõnulli.z.c.cleric⁹.Et an adulatio sit pctm̃ mortale.z de triplici adulatione dic vt not.xxv.dist. §.alias autem circa fi.Et alias dicitur nihil illo pastore miseri⁹ qui luporũ laudibus z adulationib⁹ delectat.z qd adulatio reprobat probat.s.de inoffic.testa.l.iiij.Qñq tm̃ conceditur.C.si quis aliquem testari prohibuerit.l.fi.z vide in alphabeto dictione adulãdi.¶Jn gl.facit.j.ibi expior hoc ipso gl.antiqua.Az. dicebat hoc ipso q delinquens cui dedit alius consilium factus est vitiosus.z vide q dixi.s.de his qui not.infa.l.ob hec verba. a

a ¶De quibus Adde pro huius ti.faciliori intellectu inn. in.c.cum M. ferra. de constitu.

1 Dolus presumitur in facto turpi z iure improbato.
1 2 Stipulatio facta per iocum an sit valida.

Dolo. †Jbi nõ notat.alias ergo hec actio notat id est infamiã irrogat,vt.j.de obsequijs a liberis z libertis patrono prestandis.l.nec serui.z ibi not.lz cõtrariũ not.j.ead.l.fi.qd credo verius.Oldra. ¶Jbi lusus gratia.z hoc cõstat als presumeretur dolus ex quo factum est turpe z improbatũ a iure,vt.j.de iniur.l.illud.C.de iniur.l.si non conuitij.z de sicca.l.j.Et no.delictũ non committi si fiat per ludum.Jn contrarium facit.s.ad le.aquiliã.l.nã lud⁹.sz
2 dic vt ibi.¶†Jtẽ stipulatio facta per iocũ non valet vt in gl.nec matrimonium extra de sponsali.c tua nos.z not.de re iu.c.tenor z ad hoc.j.de ritu nup.l.simulate nuptie.

1 Seruus potest dupliciter dici corruptus.

1 **Sed commodius.** †Correctiue legas qr corrigit facta z quod dicit teneri.s.q serui corrupti.vñ aut serui corrupti actio locũ hz qd est p deterioratione animi aut deterioratus est corpore z hz locũ aquil.l.nõ serui corrupti.z ideo legitur correctiue.Jn gl.ibi lz aĩo corrupto z damno dato in rebus.

1 Dictio dolus ad que extendi possit.
2 Actio serui corrupti datur heredi z ex quo semel interfuit licet desinat interesse.

1 **Doli.** †Uerbum etiam ad eum quasi dicat non tm̃ ad eũ qui persuasit.sequentia sunt plana vsq ad.§.vltimũ:z vide qd dixi.s.e.l.j.z.j.ti.pxi.l.j.§.j.
2 **Hec actio.** †Jsta actio datur ex quo semel interfuit lz desinat interesse z dat heredi.h.d.cum tribus.ll.sequentib⁹.¶Jn gl.magna ibi in psonalib⁹ obtinet imo non est distinguendũ inter reales z psonales.Sz dic q vbi

Uide bar.hic z Bal.in.l.j. C.fa.her. bar. in.l.iij.§.erit differentia,j. vi bono.rap.

si ij

gitur ex delicto vel mora sufficit semel interfuisse nã ꝛ in actione ad exhibẽdũ si fuit in mora sufficit semel interfuisse lz hodie nõ intersit, vt.ſ.ad exhiben.l.iuli.j.In ea.gl.in fi.imo idẽ in quibuslibet extraneis.vnde dic quod illud in culpa que consistit in faciendo qꝛ lz desinat interesse tamen agitur.sed vbi arguit culpa in omittendo non sufficit retro interfuisse sed si desinat interesse non agitur.sic loquitur.l.cõtraria.ꝛ dic vt ibi plene dixi.ꝛ.d.l.q autem.§.illud.ſ.si quis cautio.

6 **Ed et heres.** In glo.in fi.quod dic vt ibi notatur.

I quis seruum. Pulchra lex et maxie propter illa verba nemo enim suum ꝛc.sequentia plana sunt.

1 Princeps delicti querendus est.
2 Principe delicti punito an sibi ꝛ participes veniant puniendi.
3 Ciuitas tenetur emendare delicta in suo territorio cõmissa.

Adde ad hãc l.Bartol.hic ꝛ Bal.i.l.j.C.de ser.fugi.

1 **N hoc iudicio** †Hec.l.cõtinue allegatur propter finez qꝺ princeps delicti querendus est.ad ꝙ optime concor.extra de cleri.excom.mini.c.latores.de penis.l.si quis aliquid.§.j.alie concordantie sunt in glo. ¶†Sed ex quo punitus est princeps delicti nunquid ꝛ alij qui participauerunt delicto punientur. Dic quod sic.C.de accu.l.ea quidẽ.ꝛ.l.nõ iõ.ꝛ.j.ad sylla.l.ꝛ si pcussor certus sit ibi lz ceteri puniantur ꝛc.ꝛ.ſ.de iurisdi.om.iudic.l.si quis id qꝺ.§.fi.Itẽ not.hic ꝙ ap.damni furtũ cõfitetur.in 2nũ facit.j.vi bo.rap.l.ptor.§.loquitur.ꝛ damni.j.e.l.nerati⁹.§.ꝙuis.ibi eñ sunt diuersa maleficia ꝛ qꝛ diuerse sunt actiões pro furto et dãno.pro furto furti pro damno.l.aquil.ꝛ pro hoc ẽt bñ facit gl.prima insti.ad le.aquil.ꝛ p hoc ẽt bene facit.ſ.ad.l.aquil.l.si seruus seruum in prin.ꝛ.§.si quis de manu.ꝛ.§.si oliuam in fi.ꝛ l.qui occidit.§.si quis alienũ.ꝛ.l.illud.ꝛ qꝺ ibi not.ꝛ.l.si quis testamentũ.§.fi.nau.ca.sta.l.nauta.§.fi.ꝛ.l.lz.§.j.de iudi.l.si longi⁹
3 §.j.cũ si.p ꝛ contra posset adduci.j.de dam.infec.l.iij.†Et faciũt predicta ad statuta que sunt cõmuniter in ciuitatib⁹ ꝙ cõitates teneantur emendare damna data in eorum territorijs an teneãtur emendare furta credo quod non p iura predicta ꝛ maxime qꝛ statutum est penale ꝛ odiosum ꝛ ideo restringendum.

1 Corruptor an teneatur de damno dato per corruptum.
2 Causam damni proximam dans dãnũ dedisse vr̃.sec⁹ si remotã.
3 Delicta plura vno contextu commissa an eodem momento puniantur ꝛ vna pena.

Neratius. Gl.oppo.ꝛ non soluit de.l.ꝙ quisqz iuris.l.iij.§.pe.Sed dic fm Jaco.de bel.qꝺ hic ꝛ ibi delinquens patitur penam proprij de
1 licti.†Sed ideo hic corruptor de damno postea cõmisso a seruo non tenetur qꝛ non videtur in hoc deliquisse.vel dic quod ibi nõ poterat penam delicti alias consequi:hic sic.Jaco.

Si seruo persuasi. Ibi vcz.i.certe.Gl.opp.ꝛ nõ soluit de.l.q occidit.§.
2 in hac actione in fi.†Sed dic ꝙ qui causam dãni dat dãnuz dedisse vr̃ verũ est si det causam vel occasionẽ proximã.vt.d.l.2nia ꝛ.ſ.de dolo.cum quis.secus si remotam.vt in contrario dixi.

3 **Quãuis.** †Pulcher casus est ꝛ adduci potest ad multas qões qñ plura delicta cõmittunt vno contextu an puniant vna pena vel plurib⁹.de quo vide qꝺ not.ꝛ dixi.j.de priua.deli.l.nunꝗ.C.ad.l.iul.de vi.l.quoniam multa facinora.ꝛ de accusa.l.qui de crimine.ꝛ in questionibus statutorum secunda parte in questionibus feritarũ.Et ꝙ hic dicit litera in fine.ꝛ ꝙ interest debebit consequi veluti si corruptionis cõsilio damnuz dedit ex quo dominus lege aquil.noxali tenet hoc estimabitur.vt.j.e.l.ꝛ tantum.§.in hac actione.

1 Edictũ de seruo corrupto an locũ habeat in filio vel filiafa.
2 Occidens bouem alicuius tenetur ad estimationez.petit tñ carnem ꝛ corium.

1 **Et tantũ.** †.§.de filio.Pulcher.§.ꝛ not.gl.hic positam circa estimationez interesse rõne affectionis.sequentia plana sunt vsqz ad.§.vlti.

Estimatio autem †Ver.vtruz autẽ.Satis colligit p lr̃am istã qꝺ si occidi bouem alicuius quod possim petere coriuz ꝛ carnẽ ꝛ emẽdare estimationẽ.Et ad hoc bene extra de iniur.ꝛ damno dato c.j.ꝛ.ij.de dam.infec.l.cũ emptore.alias ait pretor.§.fi.ꝛ arboruz furtim cesarum.l.facienda. ¶Sed per hunc.§.videt dari dño electio vtrum velit retinere corium ꝛ carnes ꝛ eo computato estimationem recipere an dare coriũ ꝛ carnes ꝛ recipere totius estimationem ꝛ hoc equius puto in odium delinquentis.Et idem posset dici de arboribus incisis pro quibus communitas tenet dãnũ emẽdare.de hoc dixi in qõnib⁹ statu.scda parte.lxix.qõ. ¶Itẽ not.ex ver.qꝺ si nõ hz vulgare ꝙ quis non dz habere panẽ.ꝛ denariũ. ¶In cõtrariũ adducit gl.j.de prescrip.ver.l.naturalis.§.si.Sed dic vt ibi qꝛ ex liberto nõ erat locupletior.

1 Uir an in dubio presumatur corrupisse mulierẽ vel ecõtra.

1 **Dominus seruũ.** †In dubio si non cõstaret mulierem corrupisse psumeret masculũ corrupisse mulierẽ non econtra.vt.C.de raptu virgi.l.vnica ad fi.nisi esset presumptio in contrarium.vt qꝛ mulier esset mala ꝛ subdola ꝛ hõ simplex.Jac.de ra.

Serui corrupti. Gl.tz hic ꝙ hec actio nõ infamat.Contrarium vr ſ.eod.l.dolo.ꝛ dic vt ibi.

¶De seruis fugitiuis. Rubrica.

1 Titulus de seruis fugitiuis an locum habeat in bannitis: ꝛ an banniti dicantur fugitiui.
2 Fugitiui vel banniti an possint in aliena domo queri.
3 Seruus interuertens pecuniam dñi sui dr maleficiũ cõmittere.

Super rubrica. Uide Azo.i sũ.de seruis fugi. ꝛ Rof.circa fi.libelli de senatusconsulto cui⁹ nomen nõ habem⁹ qꝺ locũ hz p seruis fugitiuis.
1 †Et iste titu.põt trahi ad bãnitos cũ ꝛ ipsi sint fugitiui ꝛ dicuntur in lata fuga.vt.j.de interdi.ꝛ relega.l.exiliũ ꝛ facit.ſ.ti.pxi.l.doli.Idẽ etiã posset dici in monachis fugitiuis ꝛ scutiferis famulis q fugissent cũ rebus dñi ad hoc.j.de fur.l.serui ꝛ filij.ꝛ de penis.l.respiciendũ.§.furta domestica.Celans fugitiuum fur est.j.e.l.j.presentans fugitiuum iudici vel domino intra.xx.dies excusatur a lege.§.senatus.
2 ¶†An liceat in domo aliena querere fugitiuo vel bãnitos.ea.l.§.hoc autem senatus.Et quod non permittens sibi arma tentari per familiã potestatis puniatur pena statuti portantiũ arma.Et an iudex a quo petitur remissio malefactoris teneat credere lr̃is requirentis iudicis.An quis teneat capere bãnitũ vel captũ presentare ea.l.§.vnusqsqz. ¶Qũo intelligat quid fieri vel deduci in publicum.j.e.l.in publicũ.Et qd sit diligẽti⁹ custodire.qꝺ facit ad custodes carcerũ.An potestas teneat dare ꝺ familia sua volẽti intrare domũ vicini p ingrendo bãnito.vel fur
3 to vel instr̃is ad se ptinẽtib⁹.j.e.l.diuus. ¶†Seruus interuertens pecuniam domini dicitur maleficium cõmittere.j.e.l.fi.

1 Seruus fugiendo dicitur sui furtum facere.
2 Fugitiuus quanto tempore dicatur fugitiuus:ꝛ illuz presentãs quanto tempore excusetur.
3 Fugitiuos inquirenti necessaria est potestas.
4 Fugitiuum capiens an teneatur custodire.

1 **Si qui fugitiuũ.** †Ibi fur est.seru⁹ eñ fugiendo sui furtuz facit.vt.C.e.l.j.vnde opem dãdo fuge fur est.vt.j.de fur.l.is qui opem.

2 **Senatus.** †Ibi.xx.dies a tpe huius senatuscõsulti numerãdos nã de perpetratis añ senatuscõsultũ loqt:ꝛ p 2ñs inutilis est iste casus ꝛ spãlis est iste.§.i hoc casu qꝛ forte nõ fit in bãnitis vel malefactoribus receptatis de hoc vide in questionibus statutorũ quarta parte.q.lxix.que incipit qro ẽt supposito ꝛ quicquid dicat gl.dic ꝙ pena.l.quicũꝗ.C.eo.nõ hz hic locũ qꝛ loquit de seruis ciuitatis: hic de alijs.

3 **Hoc autem senatus.** †Iste.§.not.est.Ex q primo collige qꝺ ptãs fieri dz volẽti ingrere fugitiuos ꝛ idẽ i monacho fugitiuo.ꝛ idẽ dici põt de bannitis de quo dic vt dixi.C.e.l.regrendi.ꝛ p hoc.j.e.l.diuus ꝛ pena imponit nõ patientibus inquiri apud se.qꝺ facit si statuto caueat qꝺ portãtes arma puniant certa pena ꝛ familia ptãtis ibat querẽdo arma ꝛ inuenerũt vnũ cui volebãt tẽtare ꝛ ille nõ fuit passus sibi tentari qꝺ puniat pena statuti.Itẽ facit qꝺ si iudex mittat literas alteri iudici qꝺ sibi remittat malefactorẽ qui deliquit in eius territorio qꝺ talib⁹ literis teneat obedire.de quo plene dixi.C.vbi de cri.agi.ppor.aut.q in puin.ꝛ idẽ si mittat sibi qꝺ exequat sñiam p eũ latã in rebus q sunt in eius districtu de quo dixi.C.de iudi.pperandũ.§.sin autẽ reys.ꝛ de epi.audi.episcopale.ꝛ.j.de re iudi.l.a diuo pio.

4 **Unusquisqz.** †Iste.§.facit qꝺ qui cepit bannitũ custodire teneat ꝛ põt pñtare.Sz quid querit gl.ꝛ nõ soluit nũquid capere teneat si nolit ꝛ puto qꝺ nõ si sit priuatus ad cui⁹ officiũ hoc non spectat.vt.j.de regu.iur.l.nõ est singulis cõcedendũ.secus si esset officiales ad quorũ offm hoc pertineret.vt.j.e.l.pe.ꝛ ad hoc vide.j.locati.l.in.l.cũ ibi no.ꝛ C.de here.aut.si vero dñs tpalis lz posset dici ibi speciale in hereticis:ꝛ p consequens in alijs remaneret recipere pro fure indicando.j.de cõdi.ob cau.l.idẽ.§.vlti.de fur.l.interdũ.§.qui furẽ.ꝛ de pre.ver.l.solẽt.qꝺ nõ esset si capere ꝛ presentare tenerentur.

1 Deduci in publicum qualiter quis intelligatur.

In publicum.

1 In publicum. †Pulchra.l.ex qua colligitur quid est in publicum deducere et quid sit diligentius custodire qd facit ad materiam custodum carcerum: et vide in alphabeto.

1 Bannitos vel fugitiuos in aliena domo querere an sit licitum.

1 Diuus pius. † Ex ista.l.colligunt iudices quod sit licitum dare de familia potestatis volenti intrare in domum vicini ad inquirendum bannitum furtum vel etiam instrumenta ad se pertinentia quod forte non est indistincte verum: sed speciale est in ista materia fugitiuorum. et ita tenet hic Gui.de suz. et dicit iudices concedentes talem licentiam ingrediendi domum alienam inuito domino malefacere et quod ingrediens tenetur actione iniuriarum. vt.j.de iniur.l.qui domum. bene tamen dicit eum excusari si hoc faciat authoritate iudicis per.l. quamquam de aq.plu.arce. et.s.de his q not.infa.l.furti.§.q iussu.cum si. facit ad id quod dixi.s.co.l.j.§.

1 Iminarche. vnusquisque.

s In arena. Satis pz. et no. quod si seruus interuenit pecuniam dni dicitur committere maleficium. Et idem posset dici de famulis.

1 Mutuans in ludo an repetat.

2 Iniuria vel damnum illata tenenti ludum in domo remanet impunita.

3 Lusus permittitur virtutis et probitatis causa.

De alee lusu et aleatoribus. Rubrica.

Super rubrica. Vide Azo.in summa de alea. et eo.ti.l.fi. et qd ibi dixi. et per Ray.in sum.de aleatoribus. et per Rofre.de senatusconsulto cuius nomen non habemus. et datur pro quodam extraneo facto. et per Host.in summa de excessi.prela.§.j.v.clericus non etiam ad ludum. et per Ber. et Innoc.extra de vita et honest.cleri.c.penul. et per eundem de immuni.eccle.q plerumque.xxv.di.c.j. et c.episcopus in gl. et per Arch.

1 †Et an mutuantes in ludo repetant, vide.s.de mi.l.qd si minor.§.restitutio. et quod ibi not. Et de materia ludi, vide qd dixi.j.pro empt.l.si qs cum sciret. et quarum rerum actio non datur.l.ij.§.j. Et contra repetentem qd perditum est in ludo non obijcitur prescriptio minor quinquaginta anno.vt.C.eodem.l.fi.vbi de hoc dixi. et vide bene in secundo alphabeto dictione ludus. et licet Rof.dicat hic fuisse senatusconsultum melius videtur qd sit edictum pretoris. vt patet per totum titulum. Sz.l.solent.§.j.facit pro Rof.sed forte illa sola pars fuit senatusconsultum quod additum fuit edicto pretoris not.gl.que est.j.e.l.j.pro excusatione tenentium ludum et declaratione statutorum loquentium de tenentibus ludum. Et quod vbi statutum denegat audientiam bannito non possit etiam ex officio ad eius commodum procedi. An inter collusores detur actio si rapina inter eos committatur ea.l.§.si rapinas.

2 †Iniuria vel damnum illata tenenti ludum in domo remanet impunita ea.l.§.item notandum. De qua domo intelligi debeat ea.l.§.domum. An damnum datum bannito tpe banni debeat emendari eo exempto de banno.e.l.§.qd autem. Et quod indefinita equipollet vniuersali et carcer quandoque est ad penam non ad custodiam tantum. Perdentes in ludo solent detinere

3 victores vt adhuc ludant.j.e.l.solent.† Virtutis et probitatis causa concessum est ludere ea.l.§.senatus. et etiam causa conuiuij.j.e.l.fin. Et de ludo licito et illicito. Si seruus vel filius sumat mutuam pecuniam vt ludat an teneatur pater vel dns. et an repetatur quod perditum est in ludo ea.l.§.si seruus. Et quando contractus vel actus est a lege prohibitus. Quis potest venire contra factum suum. Et an valeat statutum quod quis possit impune ludere.

Ludum tenentes an veniant puniendi.

1 Actio vi bonorum raptorum an locum habeat inter ludentem.

2 Acta in domo illorum q ludos tenent an sint punienda vel non.

3 Appellatione domus quid comprehendatur.

4 Bannitum posse impune offendi qualiter sit intelligendum.

5

1 Pretor ait. †Nota primam gl.huius.l.q multum excusat tenentes ludum. et facit multum pro declaratione statutorum que puniunt tenentes ludum. ¶ Item multum sepe allegantur illa verba iudicium non dabo ad statuta quibus cauetur quod bannitis non reddatur ius quod non recipiantur petitiones eorum nec etiam procedatur ex officio. et pro hoc bene.C.vt nemo priua.ti.l.ij.circa fi.vbi de hoc tetigi. et.j.de actio. et obli.l.obligationes que pro prijs iuribus.vbi de hoc.

2 Si rapinas. †Iste.§.videtur dicere quod inter collusores detur actio.qd verum est rone rapine.sed pro ludo non oritur actio, vt.j.quarum rerum actio non datur l.ij.§.j.cum ibi notatis.

3 Item notandum. †Notabilis est iste.§.qd damnum vel iniuria illata tenenti ludum in domo remanet impunita etiam si fit illata a non ludente qd est bene mirabile. Sz hoc est q isti aleatores sunt exosi legibus.j.de edi.edi.l.edi.§.hoc autem. et.l.ob q vitia et.l.sciendum. et.l.fi. et sunt quasi infames.extra de excessi.prelato.c.inter dilectos.infamia facti.vt not.per Rof.in libello iuris canonici rub.repelluntur ab accusando aliqui propter turpem questum. et ad hoc extra de reg.c.infamibus.li.vj.cum ibi no.per omnes. et vide etiam.C.de incest.nup.l.humilem. et quod ibi dixi.

4 Domum. †No.pro declaratione statutorum punientium tenentes ludum in domo sua de qua domo intelligi debeat de q vide in.q.statutorum de assaltu facto ad domum.

5 Quod autem. †Iste.§.multum expresse facit ad qd.sepe occurrentem si damnum sit datum bannito tpe banni vel res sibi ablate authoritate statuti et postea exemptus de bano velit agere ad res sibi ablatas restituendas sine aliqua pena qd non possit q non solum pena videtur remissa sz etiam actio competens ad ipsas res de hoc vide qd dixi.C.de here.auth.idem de nestorianis et in qonibus statutorum quarta parte.lxxxix.q.que incipit incola capotius. ¶ Deinde not.gl.que incipit generaliter ergo. et de ista generalitate: vide qd dixi.s.de seruitu.vrba.pre.l.si seruitus de pactis.l.emptor.§.lucius.extra de coniugio leproso.c.ij.in glo. que incipit no. et sic videtur quod indefinita equipolleat vniuersali de quo no.extra de elec.cum circa.li.vj.per Dy.in proemio de reg.iu. et plene dixi de leg.ij.l.si pluribus. et quod dicit hic gl.quod alius creditor mutuans in ludo hz actionem, vt no.s.de minori.l.qd si minor.§.testamento licet dicat.§.fi.dic vt et.j.e.l.fi.§.vlti. ¶ Item not. hic carcer esse hic ad penam, vt.j.de iure fis.l.ij.§.diuus.de suspec.tuto.l.iij.§.tutores. et de episco. et cleri.aut cum que fit cum monacho in fi.regulariter contra.j.de penis.l.aut.damnum.§.solent. et extra de penis.c.quis carcer.li.vj.vbi de hoc.

1 Vincens in ludo an cogatur victor iterum ludere.

2 Ludus causa virtutis est concessus.

1 Solent enim quidam. †Ibi victi dum retinent. Expone aliter quod gl.q homo qn perdidit in ludo et aduersarius vult a ludo recedere victi retinent eos dicendo non recedas imo adhuc ludemus hoc enim facere non licet.

2 Senatus. Virtutis causa† conceditur ludere quod alias prohibetur.h.d.cum.l.se. Et de isto senatusconsulto vide per Rof.de quodam senatusconsulto cuius nomen non habemus et datur pro quodam extraneo facto.

1 Ludere ad taxillos in conuiuio an sit licitum.

2 Mutuanti pecuniam an detur repetitio.

3 Contractui a iure prohibito contrauenire licitum est.

1 Quod in conuiuio. Not.quod causa conuiuij† licitum est ludere etiam ad taxillos, vt hic ptz in glos.que incipit, vt et si pauciora.quod excusat ludentes in tabernis pro cibo et potu iure etiam canonico talis ludus videtur concessus extra de excessi.prelato.c.inter dilectos.circa principium. et ibi in gl.que incipit conuiuij.talis enim ludus videtur fieri sub pretextu cuiusdam curialitatis sed quandoque transit in materiam dissolutionis vt ibi dicitur. et vide etiam quod dixi.s.in proemio huius lib.§.illud vero.nam et legatum relictum ad ludos honestos valet.j.de annuis leg.l.annua cum concorda. ibi not. et ludus maxime ita fieri dz quod seruetur honestas et verecundia castis moribus perseueret.C.de maiuma.l.vnica.li.xj. ¶ Et de ludo licito et illicito vide Hos.in sum.de homici.§.qua pena versi.sed si dabat operam rei illicite.

Si seruus. †Ibi accepit pecuniam. Dicit gl.mutuam vt ludat in alea.alij exponunt pecuniam accepit quam lucratus est seruus ex ludo vbi enim mutuam acciperet pecuniam ab alio quam ab aleatore lz postea eam luderet non est ro q re dominus simpliciter non teneatur de peculio sine distinctione peruenerit in peculio vel non et hoc innuunt gl.hic et.s.l.j.§.qd innuit autem ptor in gl.que incipit generaliter et de hoc satis not. et dixi s.de minori.l.quod si minor.§.resto. ¶ Gui.de su.dicit hic quod siue sit maior siue minor ille cui mutuatur pecunia ad ludum et sedenti in ludo quod mutuans non hz repetitionem.ar.j.quarum rerum actio non datur.l.ij.§.j.pro empto.si quis cum scierit. et.s.e.l.j.§.quod autem. ¶ Item not.aliud qd dicit gl.qd amissum est in ludo prohibito repetitur. et idem tz hic ipse Gui.nisi ille a quo repetitur esset tutus prescriptione quinquaginta annorum, vt.C.eo.l.fi.vbi de hoc. et vide qd plene no.extra de vita et honesta.cleri.c.penul.xxv.di.c.eps in gl. et per Arch. et plene per Inn.de imu.ecclesi.c.plerique. et vide Azo. in sum.hoc eo.ti.vlt.col.ver.sz nunquid soluti vnum tracta fuit ista glo. Sz qua actione repetetur. Quidam per cdonem indebiti vel sine causa.

3 Verius est quod repetatur per conditionem ex illa.l.vlt.C.e. ¶ †Item not.aliud ad qd sepe allegatur ista gl.vez quod ibi contractus est a.l.prohibitus qs potest venire contra non obstante quod alleget turpitudinem suam.q tunc hz locum illud qn datum est vt aliqd tpe fiat idem no.C.de sacrosan.eccl.

Adde de materia alearum q dixi in tractatu meo de alee lusu positoi al phabeto iuris in q posui.xxxj. petam q committuntur in dicto ludo. et per dnm Paridem de puteo in suo tractatu.vide do. Anto.episcopum Floren.in sum.sua in.ij.part.

Bal.dicit istum §.esse meliorem de corpore iuris ad hoc quod qn dr quod bannitus possit impune offendi quod intelligitur in ere et in psona.

l.nemo martyres.vbi de hoc dixi.ꝛ.§.de trāsac.l.transac.finita. ¶ An aūt valeat statutū consuetudo vel contractus ꝙ qs possit impune,ludere mutuare super ludo,perditū in ludo repeti nō possit qd aliqñ vidi in parua ciuitate pergami sepe impugnaui ꝙ nō vz.q2 est ꝯ bonos mores ꝛ inducit ad delinquēdū.vt.l.conuenire de pac.dot.ꝛ extra de re.iu.c.nō est obligatoriū.li.vj.Itez q2 ex ludo oīa vitia capitalia cōsequunť,vt pbat Ray.in sum. de aleatorib⁹.Et thomas de aqno in scda scde de ludo.ꝛ p ꝗns cōtra legē dei qcqd dixerim,lz credā verū de iure.ꝛ facto tamen propter malū statutū ciuitatis seruatū fuit oppositū ibi ꝛ alibi.

¶ Si mensor falsum modum dixerit. Rubrica.

1 ¶ Proponens actionē ineptam an possit ad aptam redire.
2 Pluribus vna actione obligatis an vno soluente ceteri liberēť.

Super rubrica. Uide Azo.i sūma pandectarū eo.ti.ꝛ p Rof.in libello hoc.eo.ti.Et isti mensores sunt executores qñq3 ad determinādū qōnes finiū,vt.§.finiū reg.l.si irruptione.Et appellanť qñq3 metroici,vt.C.de iure fi.l.certa forma.li.x Et quod eis dať p salario dr honorariū ꝛ nō ꝓprie est locatio.ꝭ.

1 e.l.j.†Fortius hoc in aduocatis ꝛ qd proponēs actionē vel petitionē ineptā possit redire ad aptā ꝛ appellare a sñia sup hoc lata,ꝛ quod excep.ꝓponi delictū in debita forma mensor teneť de dolo ꝛ lata culpa nō vltra.e.l.§.hec actio.hac actione teneť etiā

2 qui p aliū falsam mensurā renunciauit.e.l.§.is aūt.†Si plures hac actione teneńť vno soluente alij liberanť.ꝭ.ea.l.§.si duob⁹.hec actio datur contra agrimensorem in subsidium qñ contra aliū non cōpetit actio ea.l.§.cōpetit.ꝛ an principalis ꝛ fideiussor possint eodem libello conueniri.An hec actio detur ex contractu.ꝭ.e.l.hec actio.si mensor dolose protraxerit renunciationem teneť ꝭ.e.l.si mensor.ꝛ facit contra protrahentem instantiam cause.

1 ¶ Datum mensori non dicitur locatio.
2 Iudex absoluens ab inepta petitione dz exprimere causam.
3 A sententia propter ineptā petitionē lata an possit appellari.
4 Mensor tenetur de dolo ꝛ lata culpa.

1

Aduersus. †Istud principium continue allegatur propter duo.primo qd illud quod datur mensori est honorariū ꝛ non est ꝓprie locatio fortius hoc est in aduocatis,vt.ꝭ.de var.ꝛ extraor.cog.l.j.§.in honorarijs.hodie tñ ꝛ mēsores ꝛ aduocati publice locāt eorū operas sicut dicit Rof.in libello de constitutione si qui desideria.C.de suffra.ver.hodie.¶ Itē multuz sepe allegatur ꝓpter aliud ꝙ qñ qs ꝓponit actionē ineptā absoluitur reus.ꝛ ad hoc bene facit extra de offi.sacriste.c.ad audientiam.ꝛ qd ibi no.p Inn.Sed si ꝓposuit actionē ineptā pōt postea redire ad aptā,vt hic in gl.not.ꝛ.ꝭ.de institoria.l.sed ꝛ si pupillus.§.pe.ꝛ vř casus.ꝭ.vt ex legibus senatusve consultis bonorū possessio deť.l.j.§.nunꝗ.ꝛ idē in criminalibus.vt.ꝭ.de accusatio.l.libellorū.§.qd si libelli.ꝛ hoc est etiam iure canonico licet de iure canonico non sit inserenda actio in libello,vt extra de iudic.c.dilecti tamen si proponit ineptā potest redire ad aptā,vt expresse habetur.e.tit.c.examinata.vbi de hoc not.per omnes.ꝛ ibi tenet Inn.ꝙ dūmodo cā q̄ proponitur sit iusta cā petendi licet nomen actionis inepte adijciatur nō vitiat vt si dicam peto talem rem quam dico ad me pertinere iure dñij.ꝛ ad hoc ꝓpono actio.

2 ex locato per hoc non vitiat quod est bene not.¶†Itē no.aliud quod dicit gl.qd bene qñ iudex absoluit ab inepta petitione dz inserere cām in sñia:de hoc dixi,de iudi.l.ꝓperandū.§.illo ꝓcul dubio.ꝛ de ꝶ.ob.l.q rome.§.duo fratres.et de pac.do.l.debi⁹.sz qd si iudex non adiecit cām in sñia sed simpliciter absoluit,nūquid actor audietur sup noua apta petitione si asserat ꝛ offerat se probare quod absolutio facta fuit propter ineptā petitionez? speculator dicit qd sic.de officio omniuz iudicū.§.de seruit quoꝗ.ver.quid si reus.ꝛ vide de ista materia.e.§.ver.sequentibus ꝛ versi.precedenti qui incipit,in sñie quoq3 platione.ꝛ de ac.ꝛ peti.§.j.¶ Item sicut actor tenetur proponere actionē aptā ita et reus excepti.vt.ꝭ.de fluminibus.l.j.§.j.¶ In gl.sicnec cautio ibi sed ꝛ loci.§.j.mandatū autē dz esse gratuitum,vt.ꝭ.man.l.j.§.j.

3 ¶†Sed nunquid poterit appellare is contra quē ferť sñia ꝓpter ineptā petitionē.Dic ꝙ sic quia istud est grauamen qd non posset restaurari in diffinitiua,q̄ casu appellať ab iterlocutoria C.quorū appel.nō reci.l.ante.ꝛ pro hoc.C.de appel.l.ꝛ in maioribus.¶ Quid si nomē actoris nō est ꝓpositū sicut cōiter fit sed als petitio est inepta?Dic idem propter indētitatē rōnis,vt.d.c.examinata.ꝛ.§.de assesso.l.j.Sz qd si iudex cām in sñiam nō expressit sz post sñiam confitetur qd eā tulit ꝓter ineptā petitionez nunquid ei credetur?vř ꝙ non.extra de proba.c.quoniam cōtra falsam.ꝛ.C.de arbi.l.ne in arbitris.ꝛ ibi de hoc plene dixi.

4 **Hec actio.** †Mensor teneť d dolo ꝛ lata culpa ꝛ nō vltra.h.d.Et gl.not.duos casus in qbus lata culpa non equiparatur dolo.Sunt ꝛ alij duo.ꝭ.de in lit.iu ran.l.videamus.§.fi.ꝛ.l.in actionib⁹.§.sed in his.ꝛ ibi no.Ol.

Is autem. Hac actione tenetur qui per alium renūciauit mensuram vel mensurauit.h.d.cū l.sequenti.

1 ¶ Duobus vna actione obligatis ambo tenentur insolidū.
2 Actio mensorum ꝛc.contra quos detur.

1 **Si duobus.** †Si plures tenentur hac actione vno soluente alij liberantur.h.d.

2 **Competit.** †Hec actio datur ei cuius interest contra agrimēsorē sz si sibi ex hoc competat actio ꝯ aliū tunc non dať ꝯ agrimēsorem nisi in subsidiuz illo existēte nō soluendo hoc dicit.Et p hūc.§.dicūt qdā ꝙ vno iudicio pñt simul cōueniri debitor ꝛ fideiussor sed sñia ꝯ fideiussorem differtur donec excutianť bona principalis ꝛ si īueniať debitor non soluendo tunc cōdēneť fideiussor,sz certe iste.§.magis facit contra.nec eñ hic dicitur aut conueniri mēsorē quod appareat emptorem esse non soluendo ꝛ pro hoc.C.de fideius.auť.presente.¶ In gl.j.cum certum pretium in fin.ad hoc.ꝭ.de euic.l.j.ꝛ de acti.emp.l.si duorum.

1 ¶ Actio de mensore falsum modum dicente perpetua est.

1 **Hec actio.** †Gl.tenet quod nō deť ex ꝯctu.Alij ꝛ forte melius dicūt qd dať ex contractu,vt hec.l.dicit.Non ob.qd dicit gl.dari nō ꝯhenti.§.l.prox.§.idē pōpo.q2 ibi hoc contingit ex facto iudicis.iudex eñ vt publica psona ibi interueniēs mittendo mēsorē acquirit actionē parti lese ex mala renunciatiōe ipsius mēsoris,vt.ꝭ.de magis.conueni.l.j.§.exigere.¶ Ad ꝯriū qd signat gl.ꝛ nō soluit de.l.iij.§.idē scribit.dic fm Jac.de bel.qd hic in actiōe ī factū ibi in actione de peculio.Et est rō q2 ibi cōueniť mensor ex suo facto ibi nō ꝯueniť př ex filij delicto Ja.

1 ¶ Mensor protrahens renunciationem dolo vt venditor liberetur qua actione teneatur.

1 **Si mensor.** †Si protraxerit mensor renunciationem dolo vt venditor liberetur non tenetur hac actione sed de dolo.Et facit bene ad casum quē vidi cā appell.ex forma statuti debebat diffiniri intra certum tps als manebat rata pma sñia.iudex vel commissarius cui cā erat cōmissa ad instantiam illius contra quez erat appellatū dolo ꝓtraxit causam ita ꝙ finita fuit instātia ꝛ rata māsit sñia certe de dolo teneť p hāc.l.ꝛ facit.§.de minori.l.intra vtile.ꝛ qd ibi dixi.sequētia patēt vsq3 ad titulū sequētē de relig.

¶ De religiosis ꝛ sumptibus funerum. Rubrica.

1 ¶ Religio quid sit ꝛ vnde dicatur.
2 Sepultura quid sit ꝛ quid bustum.
3 Monumentū ꝛ sepulchrum in quo differant.
4 Locus in quo corpus humanū sepellitur efficitur religiosus.
5 Ossa sepulti an possint propter crimen inhumari.
6 Corpora mortuorū non debent insepulta iacere.
7 Impensa funeris que dicatur.
8 Impēsa funeris vxoꝝ fit ꝯ rata dotis ꝛ alteri⁹ mřieris př̄monij.
9 Caput dicitur ꝛ est pretiosior pars corporis.

Super rubrica. Uide Azo.i sūma hoc eo.tit.et Rofre.in libello tribus titulis successiuis.s.de mortuo inferēdo.de sepulchro edificando ꝛ ne qd in loco sacro fiat ꝛ de sepulchro nobiliū infantiū aliorū.vide in gl.ꝭ.de inst.l.cuiꝗ3.§.idē

1 actio.ꝛ in alphabeto.¶ Et qd sit religio†ꝛ vñ dicať,vide p Archi.xx.q.j.c.presens clericus.ꝛ.C.de sum.trini.l.j.¶ De scda et tertia parte rubri.vide plene extra de sepultu.p totū.ꝛ p summistas ꝛ Spe.ꝛ lib.vj.ꝛ in cle.in.c.sup cathedrā.p Archi.extra de pac.c.j.li.vj.ꝛ qd dixi.§.cōia predi.l.caueri.ꝛ plenissime de le.j.l.seruo alieno.§.ineptas.ꝛ qd ēt no.ꝛ dixi ad le.fal.l.j.§.fi.ꝛ.l.seq.

2 Et qd sit bustū†ꝛ qd sepultura,vide p Arch.xiij.q.ij.c.conue-

3 nior.In quo differant monumentū ꝛ sepulchrū†vide.ꝭ.e.l.ij.§.sepulchrum.ꝛ.§.monumentū.ꝛ no.C.e.l.si sepulchrū.de tertia pte rubr.vide.C.de sepulchro viola.l.fi.ꝛ authē.ibi assignatis.Qui

4 in funus impēdit cū defuncto ꝯhere vř nō cū herede.¶†Locus in q̄ corp⁹ humanū sepeliť efficiť religiosus.ꝭ.e.l.ij.Et hec actio directa dať dño vtilis alij quorū interest.e.l.§.j.Et qs dicať dominus inferens mortuū inuito dño puniť ea.l.§.pror ait.Differentia inter monumētum ꝛ sepulchrū ea.l.§.sepulchrū.Et an fugiēs ad cemiteriū gaudeat libertate ecclesiastica.Proprietari⁹ inuito vsufructuario non facit locū religiosuz nec ecōtra.e.l.§.si vsumf.Et an proprietarius possit nemus ad culturā reducere inuito fructuario.Et an habens merū imperiuz in castro possit

plantare

plantare furcas in predio vni⁹ vicinoꝝ eo inuito. An in predio pignori obligato possit debitor mortuũ inferre.e.l.§.fi. Defunctus põt sepeliri ante aditã hereditatẽ.j.e.l.scriptus. Et idẽ vr in plato mortuo vt sepeliri possit ante electionẽ successoris. Et heres sepeliẽdo defunctũ nõ videt̃ gerere ꝓ herede. Et quis põt sibi eligere sepulturã vbi sibi placet. Que dicant̃ familiaria sepulchra.j.e.l.familiaria. An scripturis antiquis in lapidib⁹ in
5 scriptis det̃ fides.j.e.l.vel qd pater.§.liberti.† Qñqꝫ ossa defunctoꝝ sepulta exhumant̃ ꝓpter crimẽ.& an al's liceat exhumare.j.e.l.ossa. Pena corporalis nõ imponit̃ nisi propter dolũ.e.l.§.si in locũ. Prohibens procuratorẽ mortuũ inferre videt̃ prohibere dñm.e.l.§.ei qui. Quo interdicto vtat̃ ille qui prohibet̃ mortuũ inferre.j.e.l.liberũ. Excipiẽs in vẽditione sepulchrum videt̃ etiã iter ad ipm excipere.j.e.l.si venditor.& an idem sit si venditor non habeat iter ad fundũ retentũ nisi per fundum vẽditum, & an fund⁹ possit esse sine via.& an valeat pactũ qd in cemiterio nõ possit sepeliri.j.eo.l.qd si loc⁹. Quod quis cogat̃ vẽdere viã ad sepulchrũ.j.e.l.si quis sepulchrũ.& an idẽ sit in fundo priuati vt vicinus cogat̃ sibi vendere viam iusto pretio cum aliunde
6 nõ habeat & qd officiũ iudicis nõ est actio.† Corpora defunctorum nõ debent insepulta iacere.e.l.§.hoc edictũ. An executores vltime voluntatis possint cõpelli exercere officium suũ.e.l.§.funus. Que & ad quã quantitatẽ debeat fieri expẽsa funeris.ea.l.§.penul.& fi. Quod colonus possit sepeliri in loco quem colit si
7 alibi cõmode sepeliri nõ põt.e.l.§.colonus.† Que dicatur impensa funeris.e.l.§.impensa.& facit qd impẽsa itineris & emẽda equoꝝ qui in itinere perierũt restitui debeant. Et an corpora defunctoꝝ indui debeant & si induant̃ an debeatur quarta parochiano, non stat̃ volũtati testatoris si excedat modũ in taxatione expensaꝝ funeris.e.l.§.hec actio. An presumat̃ quis sepelire causa pietatis.e.l.§.sed interdũ. Et an teneat̃ filius patrẽ sepeliens aliqd protestari. Qd faciẽs nimis modicũ & vituperosum sumptũ circa funus vel doctoratũ vel militiã nõ repetat.e.l.§.iuder. Delictũ qd nõ reperit̃ a legẽ punitũ remanet impunitũ.ea.l.§.labeo. Funeraria dat̃ in subsidiũ cum alia actio nõ competit.e.l.§.qui mãdato. An & qñ maritus teneat̃ ad impẽsam funeris vxoris.j.e.l.in eũ.& an valeat pactũ qd maritus nõ teneatur funerare vxorẽ.j.e.l.neratius. Casus spãlis in quo singularis successor tenet̃ personali actione pro re in qua successit ea.l.§.si
8 marit⁹.† Impẽsa funeris vxoris fit ꝓ rata dotis & alteri⁹ primo nũ mulieris.j.e.l.celsus.& ll.sequẽtib⁹. An marit⁹ teneat̃ alere vxorẽ pro qua nullã habuit dotẽ.j.e.l.qd si nulla & alie pulchre qõnes circa alimẽta vxoris. Si marit⁹ & vxor simul decedãt qño fiet impẽsa funeris.j.e.l.si possessor.§.j. Ille cui auferẽ hereditas tãq̃ ab indigno remanet tñ heres.j.e.l.si qs fuerit. Patrem expugnatorẽ patrie lꝫ filio occidere.j.e.l.minime. Loca capta ab hostib⁹ recipiũt postliminiũ.j.e.l.cũ loca. Que dicat̃ impẽsa funeris.j.e.l.funeris.& qd est sarcophagũ. pena ipediẽtis sepulturã mortuoꝝ.j.e.l.nec corpa. an corpa sepulta possint ad aliũ locũ trãsferri.j.e.l.diui fres. qd in dubio faueat religiõi.j.e.l.sunt
9 psone.† Caput est ptiosior pars corporis & vbi est caput vr esse totũ corpus.j.e.l.cum in diuersis.& facit qd cõe teneat ad penam statuti super cuius territorio reperit̃ caput interfecti. An & qñ locus sit gratificationi.j.e.l.vlti.

Ui propter funus. De scda parte rubrice tractat & satis patet ex glo.

1 Locus an ex sepultura alicuius efficiat̃ religiosus.
2 Res qualiter proprie dicat̃ alicuius.
3 Corpus mortuum inueniẽs in suo an possit exportare vel cogere tolli.
4 Sepulchrum in quo differat a monumento.
5 Proprietari⁹ inuito vsufructuario an faciat locum religiosũ.

1 **Locum.** † Tractat de prima parte rubrice & satis patet vsqꝫ ad.§.in locum.

In locum alterius. Hec actio directa dat̃ dño vtilis aliis quoꝝ
2 interest.h.d.† Et sepe allegat̃ iste.§.qd res ꝓprie dicitur alicuius qñ est dñs.secus si habeat aliud ius in ea & pro hoc.j.ad syl.l.j.§.dñi ap. In larga significatione aliter accipit̃,vt.j.de le.iij.l.suos.de quo dic vt plene dixi.j.de acqui.re.po.l.rez in bonis.& põt valere ad contractus & multa alia.

3 **An socius.** † Ibi cum posse per quas actiones cõsequat̃ locũ istũ cõem diuidi & emendari dãnum pro parte.vel põt dici qd cõpetãt he actiones vt corpus tollat̃,vt no.in.l.si quis putans.§.si quis in cõem locũ.s.cõmuni diui.que hic allegat̃ in glo.

Pretor ait. Ponit verba edicti ptoriani qb⁹ punit̃ deferẽs mortuũ in alienũ locũ vel sepulchrũ inuito dño.& no.drĩa inter locũ puꝝ sacrũ sctm & religiosuꝫ.

4 **Sepulchrũ.** † Ponit drĩa inter sepulchruꝫ & monumẽtum:& ad hoc.j.e.l.monumẽtũ.& ex ver.celsus.colligunt qdã qd fugiẽs ad cimiteriũ nõ gaudeat imunitate nisi sit in loco vbi sit aliqd corp⁹ sepultuꝫ. Qrũ puto verũ qz cimiteriũ eadẽ imunitate gaudet q̃ eccl'ia.ex d imu.ec.i rubrica.& c.cũ eccl'ia.& xvij.q.iiij.qsqs.& c.id cõstituimus.& ꝓ hoc bñ.j.qd vi aut clã.l.si.§.pe.& de rei vẽdi.l.si iferiorẽ. Jaco.de ra.

5 **Si vsumfructũ.** † Litera satis est plana. Et facit in scdo rñ.ad qõnẽ si qs hꝫ vsum vel vsũf.in nemore qd dñs ꝓprietatis eo inuito nõ possit ad culturã vl' agrũ reducere q̃ verũ est nisi tãtũ dimittat de nemore qd sufficiat ad vsum vel vsumfr.vt.j.in §.vlt.qd tolerari põt in vsu.i vsuf.sec⁹ puto qz vsufructuari⁹ oẽm fructũ nemoris hꝫre dꝫ.s.de vsufr.per totum & maxime.l.sꝫ si quid medificauerit.§.fi.& l.seq.de vsu & ha.l.ꝑ seruum.§.j.& l.fundi.§.j. Jtẽ ex ver.nisi forte.ibi tam opportune &c.colligũt qdã q̃ hñs merũ iperium in aliquo castro possit plãtare & erigere furcas in pdio vni⁹ vicini eo inuito si alibi ita opportune nõ possit eas erigere.& hoc.s.de vsuf.l.locũ.j.e.l.fi.& l.script⁹ hrẽs.in fi.ptiũ tñ reddere tenet̃,vt.d.l.fi.j.e.& C.ex qb.cau.serui pro proemio accipiũt libertatem.l.ij.

1 Prelatus põt sepeliri ante electionẽ successoris queadmodum testator ante aditionem hereditatis.

Scriptus heres. † No.qd plat⁹ pt sepeliri ẽt añ electionẽ successoris sicut & hic testor sepelit̃ añ aditionẽ hereditatis. Sꝫ ecõuerso vr̃ qd de electiõe futuri plati tractari nõ debeat añ sepulturã plati mortui.d quo dic vt extra de ele.c.bone memorie.s.cremoñ.epo. Jtẽ not.ex illis verbis in quẽ ipse destinauit quod quis põt sibi eligere sepulturam in quolibet loco.de quo dic vt extra de sepul.c.j.& in summa Host.& Goff.& in Spe.e.ti.& li.vj.per totum.

Sepulchra familiaria que dicantur.

Familiaria. † De istis familiarib⁹ sepulturis vide extra de sepulturis.c.is qui.li.vj.xxiij.q.ij.sororẽ & in summa de sepulturis.& qui contineat̃ ap.familie,dic vt.C.de ver.si.l.familie.& vide.C.eo.l.ius familiarium.

1 Scripturis in lapidibus antiquis insculptis an sit fides adhibenda.

Uel quod. † Ibi qualescũqꝫ.siue de iure pretorio siue de iure ciuili.vnde hoc ius bonorũ possessori cõpetit.j.de fideicõmis.li.l.iiij.§.penul.fideicõmissario nõ cõpetit,vt.j.ad treb.l.qz perinde.§.j. Oldra.

Liberti. Not.ex ver. Quis quidã qd inscriptionibus q̃ sunt in lapidibus & monumentis nõ adhibet̃ fides.de hoc.C.e.l.monumentorũ.& xxiiij.q.ij.c.sane profert̃ in gl.& per Archid.in.c.is qui.§.j. Ubi qz nõ proprie hec est ratio quare directa non datur.

1 Excõmunicati quando debeãt sepeliri in monasterio.
2 Sententia interlocutoria mandatur executioni.
3 Pena corporalis nõ imponitur sine dolo.

Ossa. Qñqꝫ ossa effodiunt̃ & exhumant̃ vt cuꝫ parochianus alterius parochie per violentiã in aliena ecclesia sepelit̃.extra de sepul.c.cũ li-
1 berũ.& vide ibi Jnn. Jtẽ qñ excõicati & heretici & aliq̃ q carere debẽt eccl'astica sepultura sepeliunt̃ in cimiterio,vt extra eo.de sepultu.c.sacris.& in cle.eo.c.j. Jtem allegat̃.l.
2 ista qd snĩa † interlocutoria mandat̃ executiõi.de quo dixi.j.vt in poss.lega.l.is cui.§.missus.

3 **Si in locum.** † Not.ex tex.& gl.quod pena corporalis nõ imponitur sine dolo.& pro hoc.j.de abigeis.l.j.in fi.& ibi no.

Ei qui De tertia parte rubrice loquit̃. Et no.verba illa qz intellectum &c.cum concor.

1 Interdictũ vti possidetis an locũ habeat in funeralibus.

1 **Liberum.** † Glo.dicit & male quod agit̃ interdicto vti possidetis.tu dic quod agitur interdicto de mortuo inferendo. vt hic in litera ptꝫ:& .j.ti.pxi.& in scda gl. Azo.hꝫ locũ empti pretium & loquitur de tertia parte rubri.

1 Excipiens principale excipere dicitur & accessoriũ sine quo esse non potest.
2 Fundus an possit esse sine via vel itinere adeundi ad illud.

1 **Si venditor.** † Qui excipit principale & accessorium sine quo principale esse non potest.h.d. Sed quid econtra si aliqs emit fundum nec aliquid dixit de itinere ad istum fundum & ad ipm non est iter nisi per alium fundum venditoris:nunquid vẽditor

teneatur sibi iter prestare hic est ar.q̃d sic,⁊.j.de cõtrah.emp.l.q fundũ.§.in lege.cum cõcor.ibi in gl.no.j.de adimẽ.leg.l.iij.§.sʒ si.loci.vbi est bona gl.circa hoc.⁊ q2 sic est i legato.s.si vsuff.pe. l.j.§.fi.de vsuf.leg.l.dãnas.§.j.sed in vẽditiõe ꝯ q2 expressum est
2 j.de cõtrah.emp.l.in vendendo.¶†Sed nunquid fundus potest esse sine via ⁊ itinere eundi ad eum.videt̃ q̃d nõ.ar.huius.l. ⁊.s.de seruitut.vrb.pre.l.maurus.⁊.l.seq.Sed dic ꝯ.vt.s.de serui.rusti pred.l.via.§.fi.⁊ ibi in gl.Et vide quod dixi.s.quẽadmodum serui.amit.l.si locus.§.j.⁊.j.e.l.si quis sepulchrum.

9 **Uod si locus.** Cõcor.s.com.pre.l.caueri. ⁊ q̃d ibi dixi videas.

1 ¶ Officium iudicis nõ dicit̃ actio.
2 Rem suam vendere an quis aliqua causa cogatur.
3 Decedens põt eligere sibi sepulchrum ⁊ electum illi dãdum est.
4 Funeris sumptus qualiter veniant estimandi.

SI quis sepulchrum. Pulcher et singularis
1 casus est iste.†Et bene probat quod officium iudis nõ est actio.⁊ bñ de annu.leg.l.qntus.vbi de hoc dixi.⁊.s.de pe.he.
2 l.hereditas.¶Itẽ est iste casus spãlis in quo quis cogit̃†vẽdere rẽ suã iusto pretio,vt.s.no.e.l.is q regulariter ꝯ.j.rer.amo.l. nõ em.⁊ de ꝯhẽ.emp.l.impator.Ex quo põt decidi q̃d nunqd vicinus teneat̃ dare viã fundo vicini iusto ptio si aliũde viã nõ habeat.Et vr̃ q̃d non per regulam suprascriptã.Et q2 hic est spãle fauore religiõis in cõtrariũ est ius cõe.j.ad muni.l.j.in fi.¶In cõtrariũ videt̃ q2 hic vr̃ eadẽ ratio.s.publica vtilitas ne fund⁹ incultus remaneat:q2 nil melius q̃ agros colere not.in rub.C. de agri.⁊ cen.li.xi.Guid.de suza.hic tenet quod officio iudi.cogatur.ar.huius.l.⁊ hoc verũ si sine magno incõmodo fieri possit,vt hic dicit̃:q2 de modico nõ curat̃.j.loca.l.habitatores.s.de in ite.res.l.scio.vbi de hoc dixi.¶Sʒ lʒ ista opi.sit equa de stricto tñ iure vr̃ ꝯriũ.⁊ pro hoc.j.de ꝯhẽ.emp.l.in vẽdẽdo.quẽad. ser.amit.l.si quis ex fundo.⁊ de ser.rusti.pre.l.via.§.fi.⁊ vide q̃d dixi.s.e.l.si venditor.sequẽtia satis patẽt vsq3 ad.§.funus.

3 **Funus aũt.** †Iste.§.mirabiliter bene facit ad materiã executorũ vltime voluntatis de qua plene dixi.C.de epis.⁊ cle.l.nulli.ibi recurras.⁊ facit.j.eo.l. si quis.§.si cui.⁊.j.ea.l.⁊ si quis.§.hec actio.

4 **Sumptus funeris.** †Sic etiã constituitur dos.j.de iure do.l.quero.vbi de hoc.⁊ bene facit.C.de heret.l.cognouimus.§.fin.⁊ q̃d ibi dixi.⁊.j.e.l.⁊ si quis.§.hec actio.⁊.l.in patrem.

1 ¶ Sepulchrum eligenti fauendum est.
2 Actiõe de dolo tenet̃ qui mãdatũ defuncti negligit adimplere.
3 Funeris impensa qua de cã fieri dicatur.
4 Ambitio in funeralibus est euitanda.
5 Uoluntati testatoris iustam sumptus funeris rationẽ excedẽti non statur.
6 Expense in piam causam facte an repetantur.
7 Expense etiã mãdate sed minus debite ⁊ in ꝯtumeliã mandãtis facte an repetantur.
8 Eps nõ põt exigere a subditis nisi doceat sibi ꝯcessũ p canonẽ.
9 Actio funeraria nõ concurrit cum alia actione.

1 **AT si quis impediat.** †In.§.si colonus.¶Pulcher casus ⁊ fauorabilis sepulture mortuorum ⁊ satis planus est.

2 **Si cui funeris.** †Facit ad materiã executor vltime volũtatis de qua dixi.s.e.l.si qs sepulchrũ.§.funus aũt.Ad id q̃d dicit gl.de act.mãdati. ⁊ q̃d ꝯcurrat cũ actiõe de dolo q2 vtraq3 infamat nõ est verũ q2 nõ cõcurrit cũ actiõe tutele ⁊ cũ vtraq3 infamat,vt.l.ideoq3.s. de dolo.Itẽ hic nõ iteruenit mãdatũ q̃d ptʒ q2 dicit accepta pecunia ⁊ mãdatũ debet esse gratuitum,vt.j.manda.l.j.

3 **Funeris causa.** †Declarat q̃ sit impẽsa funeris cã facta.Et ex ver.ipensa q̃ cõiter allegat̃.p.§.collige euidẽs ar.q̃d si rex vel dñs mãdat exercitũ fieri ⁊ si qd amittat̃ q̃d emẽdet̃ q̃d ẽt si aliqd amittat̃ in itinere añq̃ perueniat ad exercitũ q̃ debeat emẽdari ad hoc.j.de incẽ.rui.⁊ nau.l.j.§.ex incẽdio.⁊ d cap.⁊ postli.reuer.l.j.prio rñ. Idẽ põt dici i ambasiatore.s.ex q.cau.maio.l.abesse.⁊.l.si cui.§.
4 j.⁊.j.e.l.funeras.¶†Itẽ no.aliud pulcherrimũ ex.d.ver.ipẽsa.q̃d est cõtra ambitionẽ que cõiter seruat̃ in sepeliẽdis corporib⁹ cũ vestimẽtis equis armis ⁊ põpis q2 hoc fiendũ nõ est ⁊ hoc simpliciores hoies faciũt.Quibus vestibus debeãt vestiri corpora defunctorum laicorum episcoporum ⁊ pbrorum,vide de consecr. distinc.j.c.nemo per ignorantiam.in tex.⁊ glo.⁊ per Archid.et an de istis vestibus equis ⁊ armis delatis ad sepulturã debeat̃ quarta pbr̃o parochiano.dubia questio est de qua vide extra d sepul.c.in nostra.maxime p Inno.⁊ q̃d plene dixi.j.de le.j.l.seruo alieno.§.ineptas.vltra prin.⁊ q̃d non debeatur facit q2 curia romana super hoc concedit literas in hac forma.Conquesti sunt nobis parochiani talis ecclesie q̃d rector eiusdẽ certa cupiditate seductus pretextu cuiusdã consuetudinis que diceda est potius corruptela pro sepulturis mortuorũ vestes ab eorũ heredibus contra iustitiã exigit ⁊ extorquet contra propriã salutẽ ⁊ scandalum pl̃imorum.querit̃ eñ quatenus si est ita dictũ rectorem q̃d ab huiusmodi exactione desistat monitione premissa p censurã ecclesiasticam appellatione remota cõpellas.

5 **Hec actio.** Pulcher.§.est in ista materia ad q̃d.s.e.l.si quis sepulchrũ.§.sumptus.†Et no.q̃d nõ stat̃ volũtati testõris q̃ egressus est iustã sumptus funeris rõnẽ sic ⁊ in aliis casibus in gl.no.nõ stat̃ volũtati testatoris.

Sed interdum. Ibi vel ipsi⁹ hũanitatis ⁊ istis trib⁹ casibus repetit.Ibi iudici liqueat q̃d in dubio presumit̃:q2 quis iactare non presumi-
6 tur vt.j.de probat.l.cũ de indebito.†Et de istis expensis factis cã pietatis an repetãt̃ vel nõ,vide.s.de neg.ge.l.nesennius.⁊ de ꝯtestatiõe fiẽda i ꝯriũ dic vt ibi.⁊.j.§.idẽ labeo.⁊ an fili⁹ teneat̃ ꝯstari si aliqua facit q̃d nõ facit aĩo imiscẽdi:dic vt.C.de rep. here.l.j.⁊ q̃d ibi no.⁊ dixi.Itẽ no.gl.hic positã in.§.pleriq3.q̃ dicit cõfessionẽ inde finitã in omnibus preiudicare quod facit ad ea que dixi.s.de interrog.act.l.si defensor.§.qui interrogatus.

Iudex. Pulcher ⁊ singularis est iste.§.⁊ satis planus ⁊ q̃d dicit ea eqtate,dic.i.hac actiõe q̃ ex bono ⁊
7 equo orit̃,vt.s.e.l.§.hec actio.†Et no.q̃ bene facit iste.§.si cõstitui aliquẽ dispensatorẽ meum ad vnũ magnũ ⁊ nobile ꝯuiuiũ vel honorẽ puta doctoratũ vl̃ militiã ⁊ ipse fecit auare ⁊ misere ita q̃d exinde consecutus fui contumeliã ⁊ vituperiũ q̃ ipse non possit repetere.ad hoc.s.de ne.gest.l.que vtiliter.vbi de hoc dixi.

Labeo. Ibi actũ sit.Et de impensa funeris nihil dictũ fuit.Itẽ no.aliud q̃d colligit gl.q̃d delictũ remanet impunitũ qñ pena nõ reperitur a iure statuta.⁊ ad hoc.j.de vsufr.le.l.heres.nã cõtẽti esse debemus penis legib⁹ cõprehen-
8 sis.j.de ꝟ.ob.l.si stipulatio.¶Itẽ eps†nõ potest exigere a subditis nisi doceat sibi esse concessum per canones.⁊.q̃d.ij.c.pen.⁊ fi.⁊.q.iij.per totũ.⁊ per Host.in summa de offi.ord.§.qd ptinet. Et q̃d iudex nõ possit excedere formã iuris in penis facit.C.ad le.iul.d vi.l.seruos.ne sanctũ baptisma iteret̃.l.iij.⁊.j.ad turpil. l.j.alias.ij.§.j.vbi dr̃ pena legis arbitrio reseruat̃.⁊ vide in brocardis de penis ⁊ maleficiis.Rubricella illicitũ puniendũ ⁊ ad hoc etiã optime facit.xj.q.ij.c.summopere.In cõtrariũ facit de penis.l.hodie.vbi de hoc dixi.

9 **Qui mãdato.** †Funeraria non dat̃ si alia actio cõpetit.h.d.Et quod dicit sine tutore dic q̃d pupillus mãdauit funerari extraneũ cuius funus ad eum nõ spectabat secus si spectabat,vt sequitur.

1 ¶ Maritus qui nil de dote mulieris lucrat̃ an teneat̃ ad expensas funeris mulieris.

1 **IN eum.** †No.gl.hic positã q̃d si marit⁹ nihil lucrat̃ de dote q̃d nõ tenet̃ ad expensas funeris vxoris.Sed nunqd tenet̃ eã alere si nullã habeat dotẽ:vr̃ q̃d nõ:q2 dos deputata est ad ei⁹ alimẽta.C.de iu.do.l.vbi adhuc.In ꝯriũ est.j.e.l.q̃d si nulla. vbi de hoc dicã,sed de hoc dic vt plene dixi.C.de ne.gest.l.q̃d in vxorẽ.⁊.j.so.ma.l.si cũ dotem.§.finaũt in seuissimo.

1 ¶ Pactũ q̃d maritus nõ tenebit̃ funerare vxorẽ an sit validũ.
2 Singularis successor cõuenit̃ actione funeraria p̃ re in qua successit etiam actione personali.

1 n **Eratius.** †An valeat pactũ q̃d si marit⁹ nõ teneat̃ funerare vxorẽ hic declaratur.

2 **Si maritus.** †Speciale est hic q̃ singularis successor cõuenit̃ p̃ re in qua successit personali actione q̃d nõ est alias,vt.j.ad trebel.l.j.§.si heres.Et dic de isto singulari successore vt dicet̃.j.de iureiu.l.etiã si in rem.⁊ cõcordãt ad istũ.§.j.depo.l.sʒ si nõ heres.⁊ de doli excep.l.pater.

1 ¶ Impensa funeris fit pro rata dotis.

1 **CElsus scribit.** †Impensa funeris fit p rata dotis ⁊ alteri patrimonij mulieris,hoc dicit cum quatuor.ll.sequẽtibus ⁊ principio.l.pro rata.

SIc pro rata. In.§.maritus.ad ꝯrium gl.q̃d nõ soluit de.l.querebatur.§.sed cum debitori.j.ad le.fal.Dic fm Jaco. de bel.q̃d hic maritus debitor habet priuilegiũ ibi non.Jaco.de bel.

Maritus

1 Maritus tenet alere uxorem etiã a qua nullã dotẽ accepit.
2 Uxorẽ ducẽs minorẽ.xij.an.an lucretur fructus dotis.
3 Uxor recedẽs a domo viri propria authoritate an repetit expẽsas a viro.
4 Uxor an debeat alimentari expensis viri extra ipsi⁹ viri domũ.

1 **Quod similia.** †Allegat qd maritus teneatur alere uxorẽ a qua nullã dotẽ recepit. de quo dixi.s.e.l.in eum. ¶ In cõtrarium videtur multum expresse.j.de dona.inter virum & uxo.l.si quis pro uxore.§.si uxor.vide Roffre.de actio. ex stipulatu pro dote.ver.quid si nullã dotẽ.& de officio iudicis qd datur loco actionis. Odoff.qui de hoc tractat.C.de iure do.l. p oneri⁹.dicit qd si uxor promisit dotẽ marito & nõ soluit q̃ nõ tenetur eam alere:quia decipientibus mulieribus nõ subuenit C.ad velle.l.si decipiẽdi.&.j.ad velle.l.j.§.sed ita demum. Si autem eam accepit sine dote tunc tenet eam alere & sibi imputet qd sine dote recepit.vt.C.de neg.gest.l.quod in uxore.vbi de hoc satis dixi.& vide in specu.qui filij sint legi.§.j.ver.sed nunquid cõpromitti.& versi.sequen. ¶ †Si autẽ quis duxit uxorem mino
2 rem.xij.annis an lucretur fructus dotis.dic vt no.j.sol.mat.l.si ante nuptias. An heredes mariti teneãtur uxorez alere.no.& dixi.C.de rei uxo.acti.l.vnica.§.exactio. An bona mariti sint obligata pro alimentis uxoris.vide in Spec.de donatio.inter virũ & uxorem.§.formatie.ver.sed nunquid bona mariti. ¶ †Quid
3 si uxor ppria authoritate recessit de domo viri & iuit ad domum patris vel fratrũ.nungd repetet a marito qd expendit in alimẽta:dic quod nõ. no.per Hostiẽ.in summa qui matri accu.pos. si mulier.ver.quid ergo.& p Goff.in summa de sponsa.§.postremo.ver.quid de expẽsis.& de hoc no.in gl.extra de diuor.c. significasti.& vide qd dixi.d.l.quod in uxore.C.de nego.gest.&.j.solu.matri.l.si cum dotem.§.si maritus.&.§.transgrediamur.& qd dicã.j.proxima questione que talis est.quidã mercator iuit ad partes longinquas cã mercature ibi moraturus longo tempore dimisit uxorẽ & procuratorẽ suũ generalez. uxor iuit ad domũ patris & fratrũ & petit alimẽta ab isto procuratore mariti:nungd procurator teneat cũ dicat se paratũ ea prestare si stare velit in domo viri?Et videtur qd procurator bene dicat primo propter sinistrã suspicionẽ vitãdam habitando extra domũ viri.j.de iure dot.l.si ego.& de ritu nup.l.in eo.§.fi.& qr locus vbi prestari debent alimenta videt esse in arbitrio viri & p cõsequens pcuratoris eius.j.de eo qd certo loco.l.non vtiqz.§.j.&.ij.uxor eñ debet transduci & morari in domo & domicilio viri.j.de ritu nup.l.mu
4 lierem.†Et qd alimẽta debeãt prestari mulieri in domo mariti. facit de alimẽ.leg.l.testõ.de ope.liber.l.sz & hec.in fi.&.C.de don. ante nup.l.ea que hoc casu crederẽ quod propter absentiã viri si mulier cõmodius & honestius stare possit in domo patris vel fratrum quod uxor alimẽta petere possit,maxime qr maritus videtur in culpa recedendo ab uxore & non prouidendo & ordinãdo de eius alimentis.

Contra quoq. Ibi actiõe de dote fm primã expositionẽ glo. istud de dote non est proprium nomẽ actionis fm secundam sic sequens lex tota est plana.

Si possessor. §.j. Pulcher casus & planus.& gl.notabilis.

Si quis fuerit. Notabilis est hec.l.qd ille cui aufert hereditas tãq̃ ab indigno remanet tamen heres.

Si locus. In gloss.in fin. vel dic qd ibi intulit testatorẽ hic extraneum.Franc.

1 Patrie potius obediendũ est q̃ parentibus.
2 Uasallus an teneat defendere dñm contra patriã suam.

1 **Minime.** †Moralis & no.est hec.l.in fauorẽ & obediẽtiã patrie qd quis magis teneat obedire patrie q̃ parentibus.& pro hoc.j. de capt.& postli.reuer.l.postliminiũ.§.si fili⁹.de quo ple
2 ne dixi.s.de iusti.& iur.l.veluti.†Et idẽ puto de vasallo qd nõ teneat iuuare dñm cõtra patriã sed debeat eũ impugnare habita forte distinctione iusti belli vbi cõstaret de bello iusto.

1 Loca ab hostibus capta desinunt esse religiosa queãdmodum et persone.

1 **Cum loca.** †Capta ab hostibus loca ita recipiũt postliminiuz sicut & psone. h. o.& vide Jo.an.in cle.de ele.c.i plerisqz.in gl.talia loca.

1 Monumentum & munimentuz in quo differant.& quid sit sarcophagum.

1 **Funeris.** Uide.s.e.l.& si qs impediat.§.funeris.& ibi dixi.†Et nota quid sit sarcophagum hic in gl.ad qd.j.de alimẽ.leg.l.libertis.§.fina.Et vide in alphabeto. ¶ Nota etiã dr̃iaz inter munimentum & monumentum,vt in glo.& qd a voluntate testatoris receditur qñ est inepta.ad hoc.j.de leg.j.l.seruo alieno.§.ineptas.vbi de hoc satis dixi.

1 Impediens sepulturã alicuius defuncti qua pena teneat.

1 **Ne corpora.** †Uide.C.de sepulc.vio.l.qui sepulchra.&.l.fi.& aut.ibi posi tis.& caue a gl.que est hic q̃ dicit qd impedienti nõ imponitur pena.hoc enim falsuz est nec hoc dicit.§. nõ perpetue in gl.allegatus.imo recte cõcor.cũ.l.ista sz dicit penã nõ iponi deferẽti corpora p oppida,lz sine licẽtia fieri nõ deberit sz ad hoc meli⁹ facit.s.e.l.& si qs ipediat.§.idẽ labeo.ĩ fi.

1 Corpora mortuorum an possint post q̃ sepulta sunt transferri de loco ad locum.

1 **Diui fratres.** †An corpa mortuor possint postquã sepulta sunt transferri de loco ad locũ. ¶ Et no.qd multũ refert vtrũ sint sepulta ad tps vel in perpetuũ.de quo dic vt in gloss.

Si plures. Pulchra.l.est & satis plana & sequens similiter.

1 Publice vtilitatis ĩterest ne corpora remaneãt insepulta.
2 Ecclesia nõ debet litigare pro sepulturis vel funeralibus.

Sunt persone. Pulchra.l.est & que continue allegatur ad duo.
1 †Primũ quod publica vtilitas est ne corpora remaneant insepulta.scdm quod in dubijs pro religiõe fit interpretatio.ad qd concor.extra de dolo & contu.c.ij.xij.q.ij.c. religiosam. Et non est presumptio qd religiose vel ecclesiastice psone moueãt iniustã litẽ extra de ope.no.nũ.cũ ex iniuncto.nec qd ecclesia velit aliquẽ decipere in contractibus suis nec recipere vltra iustũ pretiũ.nota.x.q.ij.c.hoc ius porrectuz.Itẽ religionez debet modis oĩbus cõfouere.extra de priui.c.cũ & plãtare.& benigna interpretatio fieri debet in ijs que pertinent ad diuinum cultum eo ti.c.in his & fauore religionis quedã cõcedunt que alias nõ cõcederentur.extra de homicidio.c.significasti.cir
2 ca medium.†Et ecclesia est cultrix iustitie & nõ patit aliqd fieri contra iustitiã.priuatus vero sepe obuiat iustitie in vsib⁹ feud. de alie feud.c.j.§.j.nã ecclesia est nulli nocere omnibus prodesse velle.solius dei est omnibus posse prodesse.xiiij.q.v.c.deniqz.cũ religiosis mitius agitur.extra de in inte.rest.c.ex literis.& ibi in gl.de apostatis.c.ij.& in ecclesia nihil dz esse inordinatũ ver preposterum.lxj.distin.c.miramur.

1 Caput est pretiosior & nobilior pars hominis.
2 Homo est formatus ad similitudinẽ celestis pulchritudinis.

Cum in diuersis. Pulchra.l.quaz alibi nescio.& sepe allegat qd caput†est ptiosior & nobilior pars ho
1 minis.& iõ vbi est caput fingit eẽ tot⁹ hõ.imo q̃ plus vr̃ quod qui aurẽ hoĩs tãgit totũ hoiem tetigisse vr̃.j.de furt.l. vulgaris.qd puto verum quo ad materiã illius.l.nõ quo ad materiam istã & hoc qd dicit gl.qd si medietas capitis sit in vno loco funerata & alia medietas in alio quod neuter locus efficit religiosus & ratio hic colligit in textu:qr ex sepultura vni⁹ corpis plura sepulchra fieri non pñt & de dignitate capitis & quare caput prelator & regũ vngat.vide extra de sacra vnct. c.j.§.caput
2 autem.Et no.qd ex capite hõ†cognoscit nã facies hoĩs formata est ad similitudinẽ pulchritudinis celestis & iõ null⁹ dz in facie bullari.C.de pe.l.si quis in metallũ. ¶ Caput hoĩs scĩficat locũ nõ ecõtra.xl.distin.c.multi sacerdotes.& valde indecẽs est si mẽbra essent perfectoria capite.lx.dis.miramur.nã capite lãguescente oĩa mẽbra languent.vj.q.v.c.verũ.alr est.§.&.c.ex merito. & totum corpus lãguor inuadit si in capite curat⁹ nõ fuerit.ij.q. vij.c.ait inquit.Q̃nqz tñ caput dz seq mẽbra.xij.di.c.nõ dicet.& xj.di.nolite regulariter contra.xij.di.c.j.Et sublato capite hoĩs mẽbra sunt nulla.j.q.j.c.illi offerũt i vno corpe duo capita sunt quasi mõstrũ.extra de offi.or.c.qm̃ in plerisqz.Et quoddam aĩal qd est sine capite no.in gl.C.de diuer.rescri.l.sacer affatus. Itez no.q̃ lz de iure ciuili locus efficiat religiosus p mortui illatione iure canonico sec⁹ est nisi fiat authoritate põtificis,vt no.xij. q.vlt.c.in ecclesiastico.& de diuersis significatis hui⁹ dictiois caput vide in alphabeto dictiõe caput. ¶ Et faciũt pdicta ad statuta ciuitatũ quibus cauet qd si in territorio alicuius ville vel castri interficiat aliquis & nõ capiat homicida qd cõitas condẽnet in centum in cõfinio triũ villarũ.mortuus est aliquis & caput repitur in territorio vnius & corp⁹ alibi qd cdẽnari debeat

ille locus vbi inuentum est caput.ar.tm̄ ff.s.ad leg.aquil.l.item mela.§.itē si plures. Itē si caput exeat de vtero matris an in periculo baptizari possit.dic qd sic in aliis mēbris.secus in alphabeto secundo dictione baptismus.quarto ver.quid sit agendū

Tex.singularis.& adde bartol.hic.

Gratificationi locus est cedendus.

SI plura. Et collige sicut glo.qd locus † est gratificatiōi ad ar.cōtraria glo.q̄ non soluit dic sm Jac.de bel.qd hic competit de iure gratificāti electio simpliciter. in contrariis vero nō simpliciter sed sm quid.vel dic cum dubitatur quis sit potior in iure locus est gratificationi,vt hic cum concor.alias secus vt in cōtrariis.vel dic cū quis non pōt subuenire vtriqȝ locus est gratificatiōi,vt hic &.§.si cū omnes.in.l.iii.ad syll.alias secus.vt in cōtrariis.vel dic sm Dy.in libello disputatorio vbi debetur vni non est locus gratificationi,vt.j.mā.l.si procurator.§.si.vbi nō debetur plurib⁹ alternatiue locus est gratificatiōi,vt.j.de cōdi.indebi.l.plane.& vbi debet pluribus reis credēdi locus est gratificationi.j.de duobus reis.l.ii. Ubi debet pluribus non conreis & sic alternatiue & vnus solus instat locus est gratificatiōi.j.locati.l.in naue.de bo.auth.iudi.pos.l.si non expedierit.& q̄ in frau.cre.l.pupillus.& adde qd no.j.de cōd ic.indebi.l.tutores.et quod no.extra de iurepatro.c.cum autem.Jaco.de bel.& plene per Roffre.in libello iuris canonici.d.tit.de iurepatro.sequētia plana sunt.

De mortuo inferendo & sepulchro inedificando. Rub.

SUper rubrica. Uide Roffre.in libello qui ponit istos duos titulos separatim.

DIRetor ait. Ponit verba edicti que in sequentibus declarat & maxime quis dicatur prohibere.de quo vide in alphabeto dictione,prohibere.

1 Mulier ea viuente scindi nō debet vt partus baptizetur.
2 Mulierem pregnantē percutiens si fecit abortiuum tenetur.l.cornelia de sica.
3 Cum dictio non implicat nec coniungit.

1 NEgat. Pulchra lex est ista & nescio alibi non tm̄ debet mulier † scindi vt partus nascatur & baptizetur ea viuente,vt dixi in alphabeto dictione baptismus,quarto circa principiū.Et ad que
2 stionē facit si quis percussit † mulierē pregnantē ita quod peperit abortiuum quod teneat.l.cornel.de sica.de qua dixi.s.de statu ho.l.qui in vtero. Itē nota quod dicit glo.quod dictio cū
3 † nō implicat nec coniungit.Et ad argumentū contrariū quod glo.signat dic quod illud regulare hic speciale.Et ratio specialitatis est q2 hic resultaret prauus intellectus.s.qd occidisset mulierem mortuam.Et de significato huius dictionis cum,vide qd dixi in alphabeto sequens.l.plana est.

LOnga possessio. Licet breuis sit hec lex vtilis est,nec alibi scio in terminis.Et nota etiā glo.que vtilis est.sequens.l.plana est & nescio eam alibi.

Clarissimi iuris vtriusqȝ interpretis dn̄i Alberici de Rosate Pergamensis opus in primā.ff.veteris partem perq̄ emendatissimū per dominum Joannem Thierry Lingoñ.iur.doc.in quo plures materie ad praxim vtiles innodantur cum materiis singularibus in fronte legū affixis. Impressum Lugduñ. per Thomam Bertheau.

Regestum huius operis.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T U X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Uv Xx Yy Zz aa bb cc dd ee ff. Omnes sunt quaterniones preter ff,qui est ternio.

Tabula rubricarũ huius voluminis scd̃m ordinẽ alphabeticũ.

¶ Finis tabule.

REAL CEDULA
DE S.M.
Y SEÑORES DEL CONSEJO,

POR LA QUAL SE EXIMEN DEL SORTEO para el Reemplazo del Egercito á los Hijos de los Fabricantes de las Fabricas de Lana de Segovia, que se destinaren desde niños con sus padres á egercitarse en aquellos Oficios, ó con otros Maestros, mediante Escritura de Aprendizaje, y no en otra forma.

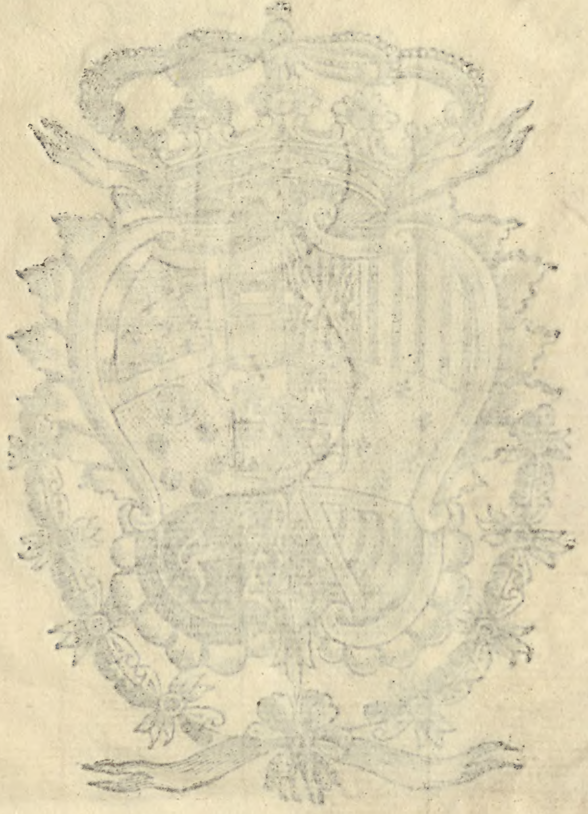
AÑO 1773.

EN MADRID.

En la Imprenta de Pedro Marin.

REAL ORDENANZA
ADICIONAL
A LA DE REEMPLAZOS DE TRES DE NOVIEMBRE
DE MIL SETECIENTOS Y SETENTA;

POR LA QUAL SE SIRVE S. M. declarar varias esenciones y casos para la mas facil y exâcta egecucion del alistamiento y sorteo, guardada equidad.

EN MADRID:

En la Imprenta de Pedro Marin.
Año de MDCCLXXIII.

ALBERICI
IOC
Rosale
Sup:
Digest. Vet.~
Pars prima

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm